בטון בתכון

מסכת

בבא בתרא

מן

תלמוד בבלי

עם כל המפרשים כאשר נדפס מקדם ועם
הוספות חדשות כמבואר בשער השני.

ווילנא

בדפוס והוצאות האלמנה והאחים ראם
שנת בארח משפט לפ"ק

ТАЛМУДЪ ВАВИЛОНСКІЙ
Бава Баѳра.
Съ Виленскаго изданія 1882 г.

1886.

Дозволено цензурою. — 5 Сентября 1886 г. Вильна.

ВИЛЬНА.
Типографія Вдовы и братьевъ Роммъ.
Жмудскій переулокъ собст. домъ № 325/2631.

מסכת

בבא בתרא

מן

תלמוד בבלי

עם פירוש רש״י, תוספות, ותוספות ישנים, ופסקי תוספות, רבינו אשר, קצור פסקי הרא״ש לבנו רבינו יעקב בעל הטורים ז״ל, והגהות אשר״י מהג״מ ישראל מקרעמז ז״ל, ופירוש המשניות להרמב״ם ז״ל. פירוש רבינו שמשון משאנץ ז״ל ופירוש רבינו אשר ז״ל למשניות סדר זרעים וטהרות. מבוא התלמוד לרבינו שמואל הנגיד הלוי ז״ל, ועליו נלוה קצור כללי התלמוד מלוקט מספרי הכללים ע״י הג״מ יהודה אריה ליב ז״ל דיין בפפד״מ. מסורת הש״ס, עין משפט (מראה מקומות הדינים בפוסקים הראשונים), ונר מצוה (סמני מנין הדינים שנסמנו בעין משפט), ותורה אור, כל אלה סידר וחיבר הג״מ יהושע בועז ז״ל בעה״מ שלטי הגבורים להרי״ף. חלופי גרסאות. הגהות לש״ס והוספות במסורת הש״ס ועין משפט להג״מ יוסף שמואל ז״ל אבד״ק פפד״מ (כמש״נ בש״ס אמ״ד ופפד״מ בשנות תע״ד—תפ״א), והגהות ותוספות מראה מקומות להג״מ ישעיה (פיק) ברלין ז״ל אבד״ק ברעסלויא, ומוקפים בחצאי רבוע.

ועליהם נוספו

א) ספר חכמת שלמה (מהרש״ל) להג״מ שלמה לוריא ז״ל.
ב) חדושי הלכות
ג) חדושי אגדות
(מהרש״א) להג״מ שמואל אליעזר הלוי אידלש ז״ל אבד״ק אוסטרא.
ד) מאיר עיני חכמים (מהר״ם לובלין) להג״מ מאיר מלובלין ז״ל.
ה) חדושי הלכות מהר״ם שיף להג״מ מאיר שיף ז״ל אבד״ק פולדא. ועליו באור והגהות מהג״מ מרדכי מארדוש ז״ל אבד״ק פאריצק
ו) מעדני יום טוב (בתחלה נקרא מעדני מלך)
ז) דברי חמודות (בתחלה נקרא לחם חמודות)
על הרא״ש למסכת ברכות והלכות קטנות וחולין ובכורות ונדה להג״מ יום טוב ליפמאן הלוי העליר ז״ל (בעה״ם תוספות יו״ט).
ח) פלפולא חריפתא על הרא״ש סדר נזיקין.
ט) תפארת שמואל (השלם) על הרא״ש, להג״מ אהרן שמואל קאיידנוור ז״ל (מהרש״ק).
י) קרבן נתנאל על הרא״ש לסדר מועד ונשים, להג״מ נתנאל וייל ז״ל אבד״ק קארלסרוא.
יא) חסד אברהם פי׳ על שמונה פרקים להרמב״ם ז״ל, מהג״מ אברהם הלוי הורוויץ ז״ל (אביו של בעל השל״ה).
יב) מסורות חדשות (הגהות בעל הלבוש) להג״מ מרדכי יפה ז״ל אבד״ק פוזנא. עם תקונים והגהות מהג״מ מרדכי זאב הלוי איטינגא ז״ל וגיסו הג״מ יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן ז״ל אבד״ק לבוב (בעלי מפרשי הים).
יג) הגהות הב״ח להג״מ יואל סירקש ז״ל אבד״ק קראקא (בעהמ״ס בית חדש).
יד) הגהות הגר״א להג״מ אליהו ז״ל הגאון מווילנא (הוגהו ונתקנו ע״פ כי״ק מגליון הש״ס שלמד בו וזכינו למסכתות רבות ממנו).
טו) מראה יחזקאל הגהות להג״מ יחזקאל הלוי לנדא ז״ל אבד״ק פראג (בעהמ״ס נודע ביהודה כו׳).
טז) מעשה ר״ב הגהות להג״מ בצלאל רנשבורג ז״ל (בעהמ״ס הורה גבר).
יז) גליון הש״ס להג״מ עקיבא איגר ז״ל אב״ד דק״ק פוזנן.
יח) גליון מהרש״א הגהות לבנו הג״מ שלמה איגר ז״ל אבד״ק פוזנן.
יט) הגהות הג״מ שאול קאצנעלנבוגן ז״ל מווילנא.
כ) הגהות הג״מ אלעזר לנדא ז״ל אבד״ק בראדי (בעהמ״ס יד המלך).
כא) חדושי והגהות הרש״ש להג״מ שמואל שטראשון ז״ל מווילנא. (ע׳ מעל״ד סי׳ פ״ו). וההשמטות שנשמטו ממקומן הושמו עתה למקומותיהן, ומוקפות בחצאי רבוע.

(ועוד נוספו בו מעלות ותוספות רבות על כל ספרי הש״ס בלעדו כמש״נ בש״ס תוצאת דפוסנו משנת תקצ״ה, ותוצאה השניה משנת תרי״ם).

וראה זה חדש הוא אשר הוספנו בו על כל אלה

יותר ממאה הוספות חדשות נכבדות

מללות פירושים חדושים והגהות מרבנן גאוני קדמאי ובתראי רובם היו גנוזים עד כה בכתבי יד בגנזי הספרים אשר להממשלות או ליחידים זה בכה וזה בכה, ועין הדפוס לא שזפתם עוד. ונקובים בשמותיהם מעבר לדף הזה:

ווילנא

בדפוס והוצאות האלמנה והאחים ראם

שנת חמשת אלפים ושש מאות וארבעים ושש לב״ע

ואלה ההוספות החדשות שהוספנו בהש"ס הזה :

יש מהן שנוספו על כל מסכתות הש"ס ויש שלא באו רק על איזה מסכתות :

אלה מהם נדפסו בפנים הש"ס או על גליון הדף :

א) מסכת כלה רבתי — השלמה — מרובה בפרקים ובנוסחאות ישרות יתר על הנדפסת בכל ספרי הש"ס. (נמלאת בכ"י רבינו אברהם בר נתן הירחי ז"ל בעל המנהיג, עם הגהות רבות ומלאה מקומות, ויצאה לאור פ"א ע"י בעהמ"ס בית נתן).

ב) מסכתות קטנות נוספות : מסכתות ספר תורה, תפילין, מזוזה, וציצית, (נמלאו בכ"י ונדפסו כפפד"מ בשנת תרי"ח).

ג) חלופי גרסאות בש"ס ע"פ נוסחאות ישנות.

ד) נוסחאות ישנות ונוסחת הבבלי במסכת שקלים.

ה) נוסחת הירושלמי במסכת הוריות.

ו) נוסחאות כתבי יד במסכת סופרים.

ז) נוסחא חדתא למס' גרים מספר מראית העין להרחיד"א ז"ל עם פירושו עליה מספרו ההוא :

ח) פירוש רב האי גאון ז"ל, למשניות סדר טהרות.

ט) — רב נסים (גאון) בר יעקב ז"ל (תלמיד רב האי גאון ומרכותיו של הרי"ף), למסכת ברכות, שבת, ועירובין (ונקרא בשם מפתח מנעולי התלמוד).

י) [כ"י] — רבינו חננאל בר חושיאל ז"ל (ג"כ מרבותיו של הרי"ף), לחצי הש"ס.

יא) [כ"י] — רבינו גרשום בר יהודה מאור הגולה ז"ל (רבינו דרבי' דרש"י) למס' תענית ובבא בתרא ולכל סדר קדשים מלבד זבחים.

יב) — רש"י למסכת אבות, ע"פ נוסחאות שונות.

יג) — הרשב"ם העקרי למס' ב"ב דף פ"ז, פ"ח, פ"ט, ק"ל, קל"א. שלא נדפס רק בדפוס פיזרו בשנת רע"א ובכל שאר הדפוסים נדפס בטעות פי' אחר בשמו כמ"ש בהערה לפי' הרשב"ם בדף פ"ט סוף ע"א.

יד) פי' רבינו זרחיהו הלוי ז"ל (הרז"ה בעל המאור) למס' קנים.

טו) — רבינו אברהם בר דוד ז"ל (הראב"ד בעל ההשגות) למסכת קנים ותמיד.

טז) [כ"י] תוספות ר"י הזקן ז"ל, למס' קדושין (כך ייחסום לו רושמי הספרים, אבל נראה כי טעו בזה, כי בשני מקומות מוכח בהן ספר הפרומה ומתכרו הלא היה תלמידו של ר"י הזקן).

יז) פי' רבינו שמשון משאנץ (משאנזא) ז"ל, למס' עדיות לתשלום מסכת בכורים, ולפרק אנדרוגינוס. ועליו גלוה גם פי' הרמ"ע מפאנו ז"ל.

יח) (כ"י) תוספות הר"ש משאנץ הנ"ל, למס' סוטה.

יט) (כ"י) תוספות ישנים למסכת יבמות.

כ) (כ"י) פי' ריב"ן השלם למס' נזיר. הפירוש שנדפס בש"ס למס' נזיר וייחסוהו לרש"י, הוא באמת לרבינו יהודה בר נתן ז"ל (כדמוכח מתוך הכ"י שמצאנוהו) אולם הנדפס משובש מאד, גם חסר ממנו הרבה, ועתה נמצא פירושו השלם בכ"י קדמון ומדוייק וההספות והשנוים שמצאנו בו נדפסו בצד הפירוש הנ"ל הנדפס בשם רש"י ונקראו בשם נוסחת הריב"ן.

כא) [כ"י] פי' רבינו יצחק בר מלכי צדק סימפונטי ז"ל, למשניות סדר זרעים.

כב) [כ"י] פי' רבינו יהודה בר בנימין הרופא ז"ל ממשפחת הענוים (רבו של בעל שבלי הלקט), למס' שקלים.

כג) [כ"י] פי' רבינו מאיר (מהר"ם) מרוטנבורג ז"ל, למס' נגעים ואהלות.

כד) קובץ פירושי מהר"ם מרוטנבורג לסדר טהרות, שהביאם התוי"ט, מלבד למס' נגעים ואהלות שהדפסנוהו ע"פ כ"י הנ"ל.

כה) פי' רבינו יונה החסיד מגירונדא ז"ל, למס' אבות.

כו) [כ"י] תוספות רי"ד מאת רבינו ישעיה די טראני (ר' ישעיה הראשון ז"ל) למס' כתובות ולמס' גיטין.

כז) [כ"י] תוס' חד מקמאי למס' יבמות, והוא ניהו נכדו של רבינו משלם ז"ל. וכראה הספר כתוב בכתב וכת"י הרחיד"א ז"ל בזה"ל: „חדושי יבמות לחד מקמאי ז"ל, מזכיר להרב אביו לשבת, הוא היה בזמן הראב"ד, ובא מעשה לפניהם. החיד"א ס"ט" עכ"ל.

כח) [כ"י] פי' הרא"ש ז"ל למסכת נזיר, שהיה בכ"י ישן בעקד הספרים של הרחיד"א ז"ל (והרחיד"א ז"ל העיד עליו בעלם כ"י קדשו).

כט) תוס' הרא"ש ז"ל למס' הוריות (ע"פ הנדפס בפעם הא' בפרא"ג).

ל) פירוש הרא"ש למסכת קנים תמיד ומדות :

לא) [כ"י] תוספי הרא"ש ז"ל למסכת נדה.

לב) [כ"י] שיטה מקובצת לרבינו בצלאל אשכנזי ז"ל, קבוצת הגהות וחדושי הראשונים ז"ל לכל סדר קדשים (וחסר רק למס' חולין) ובהרבה מקומות מביא פי' רש"י האמתי שמצא בכ"י תחת המפרש האחר שנדפס על שם רש"י בכל ספרי הש"ס. (נעתקו מכי"ק מגליון הש"ס שלו שנמצא בירושלים תוב"ב. והרחיד"א ז"ל בשה"ג ח"ב מזכירו לשבח בזה"ל: הגהות נפלאות אמתיות מתוך גפ"ת כ"י שהיו לו, ולא זכינו עדיין שיצאו לאור הדפוס עכ"ל.

ולמס' חולין נעתק בעצם כי"ק של תלמידו הג"מ שלמה בר ישועה עדני זצ"ל (בעה"מ פי' מלאכת שלמה על משניות שעודנו בכ"י).

לג) חכמת שלמה (מהרש"ל) לפרק חלק, אשר נשמט מכל ספרי הש"ס, ולא נדפס רק בס' ח"ש תוצאה א' בשנת ושלו"ה.

לד) [כ"י] חדושי מהרש"ל על הרא"ש למס' שבת עירובין וגיטין.

לה) פירש"י והנ"י וכו' שעל הרא"ש, הוגהו ונוספו בם הרבה ע"פ הנדפס בפראג בשנת שפ"ח על ידי בעל התוי"ט.

לו) [כ"י] הגהות הב"ח להל"ק מהרא"ש.

לז) הגהות מס' תמת ישרים, על אדר"נ ועל מסכתות קטנות.

לח) הגהות מס' ברכת הזבח ומס' צאן קדשים לסדר קדשים.

לט) תפארת שמואל, השגות על מהרש"א להג"מ אהרן שמואל קאיידנוור ז"ל (מהרש"ק) (בעהמ"ס ברכת הזבח) (מלבד הגהותיו על גפ"ת שבאו בסוף המסכתות) :

מ) [כ"י] פסקי תוספות למס' מעילה שלא נדפסו עד כה בכל ספרי הש"ס ואנחנו מצאנום בפסקי תוס' כ"י ישן על קלף.

מא) [כ"י] נוסחאות ישנות בפסקי תוס' שנמצאו בכ"י ישן נושן על קלף.

מב) פי' קרבן העדה למס' שקלים, להג"מ דוד ז"ל אבד"ק דעסויא.

מג) פי' הג"מ חיים יוסף דוד אזולאי ז"ל (מספרו כסא רחמים) לאדר"נ ולמסכתות קטנות :

מד) [כ"י] הוספות להגהות הגר"א ז"ל. וביותר בסדר זרעים ומסכת שקלים, מעצם כי"ק.

מה) הגהות הגר"א למשניות סדר טהרות (מלבד באורו שנזכר לקמן שנדפס בסוף).

מו) מים טהורים הגהות למסכת כליס להג"מ יהודה ליב הלוי עדיל ז"ל מ"מ מסלאנים (בעהמ"ס אפיקי יהודה).

מז) הגהות ותקונים בפי' הרא"ש למס' קנים מס' יעיר קנו.

מח) ספר תקלין חדתין על מס' שקלים מתלמוד ירושלמי, מהג"מ ישראל בהר"ש ז"ל מ"מ דשקלאב (תלמידו של הגר"א), עם הגהות הגר"א ז"ל למסכת ההיא.

מט) [כ"י] נמוקי הגרי"ב הגהות על מהרש"א להג"מ יהודה בכרך ז"ל אבד"ק סייני (מלבד חדושיו על גפ"ת שבאו בסוף המסכתות).

נ) ספר בנין יהושע על אבות דרבי נתן, מאת הרב יהושע פאלק ב"ר יצחק אייזיק מליסא ז"ל.

נא) ספר נחלת יעקב למסכתות קטנות, מאת הרב יעקב (יאקב) ב"ר ברוך נוימבורג ז"ל.

נב) עין משפט, מסורת הש"ס, גליון הש"ס וציון ירושלים כלם למס' שקלים, מאת בעלי מפרשי הים ז"ל.

נג) הגהות על פי' הרמב"ם והר"ש לסדר זרעים מהג"מ שמואל פריינד ז"ל מדייני פראג (בעהמ"ס זרע קודש). ונדפסו על הגליון בצדם מבלי הזכרת שם מחברן.

נד) [כ"י] לב חכמים למסכת שמחות :

ואלה ילוו על הש"ס בסוף המסכת :

נה) [כ"י] פירוש קדמון למס' מעילה, הובא בשיטה מקובצת כ"י בשם „פירוש לא נודע למי".

נו) אור זרוע הקצר על מסכת יבמות, להג"מ חיים מנוואשטט בן הריא"ז ז"ל בעהמ"ס אור זרוע (ונדפס פ"א על גליון פסקי הרא"ש בש"ס דפוס וויניציאה).

נז) ספר מהדורא בתרא למהרש"א, עם חדושי הלכות ואגדות מחתנו הג"מ משה בר' יצחק בר בונם ז"ל אבד"ק לובלין.

נח) חכמת מנוח, חדושים מהג"מ מנוח הענדיל ז"ל (בדורו של מהרש"ל).

נט) מים חיים, חדושים מהג"מ יחזקיה די סילוא ז"ל (בעהמ"ס פרי חדש).

ס) כללי התלמוד, להג"מ חיים בנבנשתי ז"ל (מספרו כנה"ג ושיורי כנה"ג).

סא) [כ"י] הגהות ישנות למס' נדה שנכתבו בכ"י ספרדי ישן על גליון המסכת דפוס וויניציאה שנת רפ"ז.

סב) [כ"י] חדושי הג"מ משה ב"ר אברהם ז"ל אבד"ק הוראדנא (בעהמ"ס תפארת למשה).

סג) הגהות הג"מ נתן בורגיל ז"ל, לסדר קדשים ומס' הוריות (מספרו חק נתן).

סד) [כ"י] באור הגר"א ז"ל למס' ערכין ונקרא יד אליהו.

סה) [כ"י] הגהות חדשות מהגר"א ז"ל למס' תמורה, מלבד אלה שנדפסו על הדף מכ"י.

סו) [כ"י] באור הגר"א למשניות סדר טהרות (מלבד אהלות) אשר קבל ממנו תלמידו הג"מ בונם ז"ל משקלאב ונעתק ע"י הרד"ל ז"ל, וחלק גדול ממנו כלו חדש, שלא נמצא בא"ר.

סז) ספר אורח מישור למס' נזיר, מהג"מ יוחנן ב"ר מאיר ז"ל מקרעמניץ.

סח) הגהות הג"מ יחיאל היילפרין ז"ל אבד"ק מינסק (בעהמ"ס סדר הדורות).

סט) [כ"י] חדושים והגהות מהג"מ יעקב עמדין (הריעב"ץ) ז"ל (מעצם כי"ק מגליון הש"ס שלו).

ע) [כ"י] חדושים מהג"מ גדליה ליפשיץ ז"ל, על איזה מסכתות מכי"ק, ומספרו רגל ישרה לאדר"נ ומס"ק.

עא) חדושים מבנו הג"מ ישראל ליפשיץ ז"ל בעהמ"ס תפארת ישראל על משניות.

עב) [כ"י] חדושים מהג"מ צבי הירש ברלין ז"ל (נכד לבעל חכם לבי ז"ל).

עג) חדושים מהג"מ משה סופר ז"ל אבד"ק פרעסבורג (בעה"מ ש"ת חתם סופר וכו').

עד) שדה צופים על הרא"ש להג"מ בצלאל רנשבורג ז"ל (בעהמ"ס הורה גבר).

עה) חדושים מהג"מ זאב וואלף הלוי מבאסקוויץ ז"ל (בעהמ"ס סדר משנה).

עו) חדושים מהג"מ ברוך פרענקיל תאומים ז"ל (בעה"מ ספר ברוך טעם וס').

עז) [כ"י] חדושים מהג"מ יעקב צבי יאליש ז"ל מדינוב (בעהמ"ס מלא הרועים וכו').

עח) [כ"י] הגהות למס' שבועות מהג"מ ליב ברלין ומהג"מ נח חיים צבי ז"ל (בעהמ"ס מעין החכמה).

עט) (כ"י) מצפה איתן להג"מ אברהם ז"ל ממינסק (בעהמ"ס משכיל לאיתן וכו'). (עם תוספת מרובה מכי"ק על הנדפס בש"ס דפוס זיטאמיר).

פ) [כ"י] חדושים מהג"מ שלמה איגר ז"ל, למסכתות שלא נדפסו עוד עליהן (מלבד הנ"ל מעל"ד).

פא) חדושים מהג"מ צבי הירש חיות ז"ל אבד"ק זאלקווא (בעה"מ מ"ת מהר"ץ וכו').

פב) [כ"י] קרני ראם להג"מ אהרן משה טויבש ז"ל אבד"ק יאסי (בעה"מ ש"ת תועפות ראם). כולל הערות על מהרש"א וחדושי גפ"ת (נוסף עתה מכי"ק על ארבה מסכתות שנדפסו כלעדו).

פג) [כ"י] הגהות בנו הג"מ שמואל שמעלקא טויבש ז"ל אבד"ק יאסי.

פד) ארץ צבי הגהות על הגהות אשר"י מהג"מ יהודה צבי ז"ל (בעה"מ ש"ת מנחת יהודה).

פה) [כ"י] שער הלקוטות הגהות מהג"מ יששכר ז"ל (בעהמ"ס פתחי שערים).

פו) [כ"י] חדושי הרד"ל מהג"מ דוד לוריא ז"ל מביחאוו ישן (בעל ההגהות על המדרש רבה ופדר"א וכו').

פז) [כ"י] הוספות לחדושי והגהות הרש"ש, וחדושים מבנו הג"מ מתתיהו שטראשון ז"ל מווילנא.

פח) [כ"י] חדושים מהג"מ יוסף חנינא ליפא מייזליש ז"ל (בעה"מ ש"ת תפארת יוסף).

פט) [כ"י] הגהות למסכת נזיר מהג"מ אשר הכהן ז"ל אבד"ק שערשב (בעהמ"ס ברכת ראש).

צ) [כ"י] חדושים מהג"מ שמחה ז"ל אבד"ק רעטוי (בנו של הג"מ צבי חריף ז"ל).

צא) [כ"י] מלאכת יום טוב מהג"מ יום טוב ליפמאן ז"ל אבד"ק קאפולי (בעהמ"ס קדושת יום טוב וכו').

צב) [כ"י] בן אריה מהג"מ זאב בן אריה ז"ל אבד"ק טעלז.

צג) חדושים מהג"מ אליהו גוטמאכר ז"ל אבד"ק גרידץ (בעהמ"ס לפנת פענח).

צד) [כ"י] חדושים מהג"מ יצחק אייזיק חבר ז"ל אבד"ק טיקטין (בעה"מ ש"ת בנין עולם).

צה) [כ"י] חדושים מהג"מ נחמיה בירך הלוי ז"ל מדובראוונא (בעה"מ ש"ת דברי נחמיה).

צו) [כ"י] מראה כהן להג"מ בצלאל הכהן ז"ל מו"א פ"ק ווילנא (בעהמ"ס ראשית בכורים).

צז) [כ"י] חדושים מהג"מ אלעזר משה הלוי הורוויץ שליט"א אבד"ק פינסק.

צח) [כ"י] פורת יוסף להג"מ יוסף שליט"א מו"א פ"ק ווילנא.

צט) הגהות אמרות טהורות על פי' הר"מ והר"ש והרא"ש לכל סדר טהרות להג"מ שמואל פריינד ז"ל הנ"ל.

ק) [כ"י] חשק שלמה להג"מ שלמה הכהן שליט"א מו"א פ"ק ווילנא.

קא) [כ"י] יפה עינים להג"מ אריה ליב יעלין שליט"א אבד"ק בילסק (בעהמ"ס קול אריה וכו'). כולל מ"מ לתלמוד ירושלמי, למדרשים, ילקוט, ספרא, ספרי ומכילתא ופדר"א ופסק"ר, עם הערות וחדושים בחלופי גרסאות ושנוים שבין תלמוד בבלי לירושלמי. (ובהם הגהות ומ"מ בירושלמי למס' ברכות ושבת להג"מ ליב ברלין ז"ל ויזכרם בשם הגרל"ב) :

קב) [כ"י] המתרגם כולל באור מלות הלועזיות שברש"י, תוספות והרא"ש, ובפי' המשניות להרמב"ם והר"ש.

קג) פסקי תוספות, ומסורת הש"ס, ועין משפט, ותורה אור, שכל אלה נשתבשו מאד בכל ספרי הש"ס, הוגהו ונתקנו בש"ס הזה ע"י גדולי התורה :

גם הוספנו בו : א) הגהות מספר שיח יצחק על תוספות ישנים למסכת יומא. ובכ"מ שנדפס בהן מלפנים „עי' שיח יצחק" הדפסנו את תוכן דבריו מפורשים במקומם. ב) מראה מקומות בפירש"י ורמב"ם למסכת אבות. ג) ציוני הפרקים של התוספתא בר"מ ובר"ש. ד) שנוי נוסחאות בהקדמת הרמב"ם מכ"י ערבי : ה) ציוני המסכתות בתוספות.

ועל כל אלה נוספה בו הגהה כפולה ומכופלת מדויקת ומזוקקת שבעתים

ע"פ נוסחאות ישנות וספרים מדויקים היותר קדמונים, וע"פ הגהות גדולי המפרשים. גם נגלה אור חדש לעינינו, הוא גיהו ש"ס של הג"מ יעקב עמדין ז"ל אשר סדרו והכינו להדפיסו בחייו ויעמול בו שנים רבות להגיהו ולנקותו מכל שבוש ושגיאה, והעיד עליו הערות יקרות ויעטרהו בהגהות וחדושים רבים בציונים ומ"מ, הכל בעצם כתב ידו הקדושה מראש הש"ס עד סופו. חמדה גנוזה הזאת מצאנוה באמשטרדם, ומרגליות חטובות שבה, שבצנו בעטרת הש"ס לכבוד ולתפארת, בהגהה המדויקת חזתה להמגיהים לעינים.

מסורת הש"ס

א) [לקמן ג.] ב"ק ק. [תוספתא כלאים פ"ג]: ב) [נ"ל כדתניא]: ג) נ"א וא"ת:

השותפין

אשרצו לעשות מחיצה בחצר בונין את הכותל באמצע מקום שנהגו לבנות גויל גזית כפיסין לבינין בונין בהכל כמנהג המדינה (א) גויל גזה נותן ג' טפחים וזה נותן ג' טפחים בגזית זה נותן טפחיים ומחצה וזה נותן טפחיים ומחצה בכפיסין זה נותן טפחיים וזה נותן טפחיים בלבינין זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה דלפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם הוכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו ואבל בבקעה זמקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו אלא אם רצה כונס לתוך שלו ובונה ועושה חזית מבחוץ חלפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים שלו אם עשו מדעת שניהם בונין את הכותל באמצע ועושין חזית מכאן ומכאן לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם: **גמ'** סברוה מאי מחיצה גודא א)כדתניא טמחיצת הכרם שנפרצה אומר לו גדור חזרה ונפרצה אומר לו גדור

נתיאש

השותפין. שיש להן חצר בשותפות ובתי שניהן פתוחין לתוכו וכל חצירות ששנו חכמים לפני הבתים הן ורוב תשמישן בחצר: באמצע. זה נותן מחלקו חצי מקום עובי הכותל וכן זה: גויל גזית כפיסין. הכל מפרש בגמרא: הכל כמנהג המדינה. אם מנהג לבנות בגויל אין חבירו יכול לומר איני חפץ אלא גזית: זה נותן ג' טפחים כו'. שעובי כותל גויל ו' טפחים ושל גזית חמשה ושל כפיסים ד' ושל לבינים ג': לפיכך. הואיל ובתחלת הבנין חייבום חכמים לבנות בין שניהם אם נפל הכותל לאחר שנים רבים אין האחד יכול לומר כל הכותל נבנה בחלקי ומשלי היו האבנים אע"פ שהוחזק יותר מחבירו וכגון שנפל הכותל בחלקו כדמפרש בגמ': וכן בגינה. מחייבין את שניהן לבנות במקום שנהגו לגדור באמצע: אבל בבקעה. שדה הלבן: מקום שנהגו כו'. בגמ' מפרש מאי קאמר: ועושה חזית מבחוץ. מפרש בגמ': ועושין חזית מכאן ומכאן. להודיע ששניהם עשאוהו: **גמ'** גודא. כותל: ב) (כדתנן). דקרי תנא לגודא מחיצה: מחיצת הכרם. שסמוך לשדה הלבן של חבירו: אומר לו. לבעל הכרם גדור אתה שלא יאסרו גפניך את תבואת השדה משום כלאים לפי שסמך בעל השדה את זרעיו סמוך לגדר כדתנן בפרק שני (דף כו.) היה גדר בינתים זה סומך לגדר מכאן את אילנותיו וזה סומך לגדר את זרעיו מכאן וכשאין שם גדר תנן בפ' שני לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אא"כ הרחיק ממנו ד' אמות כדי עבודת הכרם דבהכי הוי כלאים: חזרה ונפרצה אומר לו. לגדור:

קידש

השותפין. כולה נזיקין חדא מסכתא היא כדאמרינן בהגוזל קמא (ב"ק דף קב.) ובפ"ק דע"ז (דף ז.) ואפי' לא הוי חדא מסכתא צריך לפרש למה נשנית מסכתא זו אחר ב"מ כדאשכחן דדייק גמ' בריש מס' שבועות (דף ב:) מכדי תנא ממכות סליק מ"ש דקתני שבועות וכן בכמה מקומות והא דאמר (ב"ק קב.) בתרי מסכתות אין סדר למשנה היינו לענין מחלוקת ואח"כ סתם משום דרבי לא שנה לתלמידיו כסדר המסכתות ופעמים שנה האחרונה קודם הראשונה ואור"י דהייט טעמא משום דקאי אהך פירקא דלעיל (ב"מ דף קטז:) הבית והעלייה של ב' שנפלו חולקים בעצים וכו' וקרי להו התם בגמ' שותפין וקתני נמי (שם דף קיח:) ב' גנות זו ע"ג זו וירק בינתים דהוי ענין שותפות: **כפיסין**. מפרש בגמ' ארחי וקשה לר"י והכתיב (חבקוק ב) וכפיס מעץ יעננה משמע שהוא של עץ ואור"י דשמא היו מניחין עצים מלמעלה ולמטה: **בגויל** זה נותן ג' טפחים כו'. והא דלא קאמר בגויל ו' טפחים משום דלא נקט למימר ו' לכל אחד וא"ת אמאי אצטריך למיתני מדת גויל וגזית כיון דתנן הכל כמנהג המדינה כמו שנהגו כן יעשו וי"ל דאם נהגו יותר מו' בגויל לא יעשה וקנכולם אלא כשיעור המפורש ומיהו אם נהגו לעשות פחות מו' יעשה דאפילו אם נהגו בהוצא ודפנא יעשה כדמפרש בגמרא וא"ת ומאי בעי בגמ' הכל כמנהג המדינה לאתויי מאי ומשני לאתויי אתרא דנהיגי בהוצא ודפנא לימא לאתויי כמנהג כל המקומות כמו שנהגו ונראה לר"ת דדוקא בהוצא ודפנא אבל פחות מכאן אפילו נהגו מנהג הדיוט הוא ומוכיח מכאן דיש מנהגים שאין לסמוך עליהם אפילו היכא דתנן הכל כמנהג המדינה: **לפיכך** אם נפל הכותל וכו'. פי' לפי שבונים הכותל בעל כרחם או משום דהקנו זה לזה לעשות גודא לאיסנא קמא וכגון דידוע לנו עדיין וזוכרים שהקנו זה לזה ולאיסנא בתרא משום היזק ראיה וא"ת ומאי איריא משום דבונין הכותל בעל כרחם בלאו הכי נמי הוי של שניהם אפי' נפל לרשותא דחד מינייהו כיון דאין חזית לא לזה ולא לזה כדפריך בגמרא גבי בקעה לא יעשה חזית לא לזה ולא לזה ואי הוה דהאיך דנפל לרשותו מאי פריך הא צריך לעשות חזית שלא יפול לרשות אחר ויאמר שלו הן והא דאמרינן בהשואל (ב"מ דף ק.) גבי מחליף פרה בחמור וכן בריש הבית והעלייה (שם דף קטז:) וליחזי ברשות דמאן קיימא וליהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה היינו משום דהתם מתחילה מבורר היה הדבר וברשות אחד מהן טלד הספק אבל הכא מעיקרא טלד הספק ואם היו באין לחלוק בעוד שהכותל קיים היו חולקין בשוה מספק אפילו לרבנן דסומכוס דלית להו ממון המוטל בספק חולקין הכא מודו כיון דליכא הכא חזקה לזה יותר מלזה הילכך אפילו נפל לרשותא דחד מינייהו לא יפסיד האחר כחו והא דלא אמר הכא כל דאלים גבר כמו בזה אומר של אבותי (לקמן דף לד:) התם הוא דליכא דררא דממונא אבל הכא איכא דררא דממונא ומתרץ ר"י דהייט הך דפריך בגמרא פשיטא כדפירש בקונטרס דאפילו לא פסיק לן דינא דמתניתין שמתחילה בין שניהם עשאוה בעל כרחם היו חולקין בשוה ואפילו דנפל לרשותא דחד מינייהו כדמוכח גבי בקעה ומשני לא צריכא דנפל לרשותא דחד מינייהו פירוש ושאו ברשותו הרבה מהו דתימא כיון דשהו ברשותו הרבה ניהמניה שעשאוה כולה מיגו דאיבעי אמר ממך לקחתיה והיה נאמן משום דשהו הרבה ואף על גב דאמר בריש הבית והעלייה דשותפין לא קפדי אהדדי הכא מיירי דשהו יותר מכדי רגילות דאטו משום דשותפין נינהו לא יקפידו עד עולם ולא דמי לגודרות דאין להם חזקה (לקמן דף לו.) לפי שאין ידוע ביד מי הם אבל הכא לא היה לו להשהותו כל כך ברשותו קמ"ל כיון דמעיקרא על שניהם היה לעשות לא מהימן לומר שהוא עשה הכל דמיגו במקום עדים הוא דאכן סהדי שלא עשאה לבדו כיון שהיה יכול לדחוק את חבירו בדין שהיה עושה עמו אבל בבקעה אם שהו הרבה היה נאמן לומר שעשאה במיגו דאי בעי אמר לקחתיה והאי שינויא איט אלא מאבנים אבל מקום הכותל לעולם פשיטא שחולקין אותו ואיידי דנקט אבנים נקט המקום: **סברוה** מאי מחיצה גודא. אע"ג דלבסוף קאי קאמר סברוה לפי שזה הלשון איט עיקר מחמת פירכא דלקמן ודיחוי בעלמא הוא האי דמשני ולשון שני הלכה וכן פוסק ר"ת ואגב דנקט בהאי לישנא סברוה נקט נמי בלישנא אחריתי ועוד אור"י דבפרק קמא דנדרים (דף יא.) איכא סברוה אע"ג דלבסוף קאי ומסיק הכי: **כדתניא** מחיצת הכרם שנפרצה. יש ספרים דגרסי דתנן ואומר ר"ת שאינה משנה בשום מקום ג) (וא"כ) היכי פשיט מינה בהגוזל קמא (ב"ק דף ק. ושם) דר"מ דאין דינא דגרמי ואם היתה משנה הוה אתי שפיר דסתם משנה ר"מ היא ואומר ר"ת דמשמע ליה דאתיא כר"מ מכח מתניתין דכלאים דמייתי התם המסכך [את] גפנו על גבי תבואתו של חבירו [ה"ז] קידש וחייב באחריותו והיא כסתם משנה היא הילכך היא נמי דקתני קידש רבי מאיר היא ואין להאריך כאן יותר: **אומר** לו גדור. פירוש לבעל הכרם (ב) והוא המזיק דארבע אמות שאמרו להרחיק הוא בשביל עבודת הכרם כדאמרי' בפ' שני לקמן (דף כו.) ואפילו ר' יוסי דקאמר לקמן (דף יח: כה:) על הניזק להרחיק את עצמו האמר רב אשי לקמן (דף כה:) מודי ר' יוסי בגירי דיליה ואומר ר"י דלהכי קתני אומר לו גדור ולא קתני חייב לגדור לפי שצריך להתרות בו ואם לא התרו בו לגדור איט חייב באחריותו ולהכי נקט נמי תרי זימני נפרצה אומר לו גדור אף פעם שניה כשנפרצה צריך להתרותו שאיט סבור להיות חייב לגדור כל שעה ונפרצה פעם שלישית מספקא לר"י אם צריך להתרותו כל שעה או שמא סגי בתרי זימני ואין צריך להתרות בו יותר ור"ת מפרש דלהכי נקט תרי זימני לאשמועינן שאם יש תוספת מאתים בין מה שהוסיף בנפרצה ראשונה ובין מה שהוסיף בנפרצה שניה דאין מצטרפין לאסור ומראשונה ראשונה בטלי והארכתי בהגוזל קמא (ב"ק דף ק: ושם) ובפרק במה אשה (שבת דף סה:):

כתיהם

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ב מהל' שכנים הל' יד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנז סעיף א:

ב ב מיי' שם הלכה טו טוש"ע שם סעיף ד:

ג ג מיי' שם הלכה יח טור שם:

ד ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

ה ה ו ז מיי' שם הלכה טז וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנח סעיף א:

ו ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

ז ט מיי' פ"ז מהל' כלאים הל' יז סמג לאוין רפ טוש"ע י"ד סי' רצו סעיף מז:

הגהות הב"ח

(א) במשנה בגויל זה נותן: (ב) תוס' ד"ה אומר וכו' דהוא המזיק:

פירוש רבינו גרשום מאור הגולה

השותפין דאית להו הצר בשותפות ונתרצו לחלוק ולעשות מחיצה: בונין את הכותל לאמצע: גמ' גודא. כותל: כדתנן א) מחיצת הכרם שנפרצה לזה היה לו שדה תבואה ולזה היה לו כרם והיתה כותל מחיצה מפסקת בין השדה לכרם. ועכשיו נפרצה מחיצת כרמו דיש לחוש שלא יתערבו הזרעים בכרם. אומרים לו בית דין לבעל הכרם גדור.

א) עי' בתוס' כאן ה כדתניא:

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פ"ג מהל' שכנים הלכה ו ועיין בסמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנז סעיף ב וסי' קנח סעיף א :

מסורת הש"ס

א) [לקמן נט:] ב) [שם] ג) ב"מ קז. ע"ש: ד) לקמן ס.: ה) לקמן ז:: ו) לקמן יא.: ז) לקמן כב: ח) [שם:] ט) לקמן ו:

תורה אור

נתיאש הימנה ולא גדרה ה"ז קידש וחייב באחריות' (א) טעמא דרצו הא לא רצו אין מחייבין אותו אלמא א) היזק ראיה לאו שמיה היזקואימא (ב) מחיצה פלוגתא כדכתיב °ותהי [במדבר לא] מחצת העדה וכיון דרצו בונין את הכותל בעל כרחו אלמא ב) היזק ראיה שמיה היזק אי הכי האי שרצו לעשות מחיצה שרצו לחצות מבעי ליה אלא מאי גודא בונין את הכותל בונין אותו מבעי ליה אי תנא אותו הוה אמינא במסיפס בעלמא קמ"ל כותל: בונין את הכותל באמצע וכו' : פשיטא לא צריכא דקדים חד ורצייה לחבריה מהו דתימא מצי א"ל כי איתרצאי לך באוירא בתשמישתא לא איתרצאי לך קמ"ל והיזק ראיה לאו שמיה היזק (סימן גינה כותל כופין וחולקין חלונות דרב נחמן) ת"ש וכן בגינה גינה שאני כדר' אבא ג) דאמר ר' אבא אמר רב הונא אמר רב אסור לאדם לעמוד בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותיה והא וכן קתני אגויל וגזית ת"ש ד) כותל חצר שנפל מחייבין אותו לבנות עד ד' אמות נפל שאני ודקארי לה מאי קארי לה סיפא איצטריכא ליה מד' אמות ולמעלה אין מחייבין אותו ת"ש ה) כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר ש"מ היזק ראיה שמיה היזק הזיקא דרבים שאני ודיחיד לא ת"ש ו) אין חולקין את החצר עד שיהא בה ד' אמות לזה וד' אמות לזה הא יש בה כדי לזה וכדי לזה חולקין מאי לאו בכותל לא במסיפס בעלמא תא שמע ז) החלונות בין מלמעלה בין מלמטה ובין מכנגדן ד' אמות ותני עלה ח) מלמעלן כדי שלא יציץ ויראה מלמטן כדי שלא יעמוד ויראה מכנגדן כדי שלא יאפיל הזיקא דבית שאני תא שמע ט) דאמר רב נחמן אמר שמואל גג °הסמוך לחצר חבירו עושין לו מעקה גבוה ד' אמות שאני התם דאמר ליה בעל החצר לבעל הגג לדידי קביעה לי (ג) תשמישי לדידך לא קביעה לך תשמישתך ולא ידענא בהי עידנא סליקא ואתית דאיצטנע

תוספות

נתיאש הימנה ולא גדרה. דוקא נתיאש אבל לא נתיאש ועוסק כל שעה לגדור אע"פ שהוסיף מאתים מותר כדתנן במסכת כלאים (פ"ה מ"ז) הרואה ירק בכרם ואמר כשאגיע לשם אלקטנו הוסיף מאתים מותר לכשאחזור אלקטנו הוסיף מאתים אסור אלמא כשהוא מחזר אחר לקיטתו אפילו הוסיף מאתים מותר והטעם יש לפרש משום דכתיב (דברים כב) לא תזרע כרמך כלאים דומיא דזריעה דניחא ליה:

וחייב באחריותו. אע"ג דהיזק שאינו ניכר לא שמיה היזק (גיטין נג.) נראה לר"י דהאי חשיב היזק ניכר שהרי ניכר הוא שהוא כלאים כשרואה הגפנים בשדה ומטמא אע"פ שרואין השרץ על הטהרות לא חשיב היזק ניכר דמי יודע אם הוכשרו אבל אין לומר דה"נ הוי היזק שאינו ניכר וקנסוהו כמו במטמא (שם) שלא יהא כל אחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו דהכא ליכא למיחש להכי שבעל הכרם נמי מפסיד ועוד אי קנס הוא במזיד דוקא היה לו להתחייב:

ואימא מאי מחיצה פלוגתא. מפרש ר"י משום דעל לשון גודא יש כמה קושיות כדפריך בסמוך לפיכך דוחק לפרש מחיצה פלוגתא אע"ג דבכל מקום הוי מחיצה גודא:

וכיון דרצו בונין את הכותל בעל כרחו. לקמן מוקי לה כשאין בה דין חלוקה ותימה לר"י דאמאי נקט תנא דמתני' באין בה דין חלוקה וקתני רצו לא ליתני רצו ולאיירי בשיש בה דין חלוקה ותי' דקמ"ל דס"ד בשאין בה דין חלוקה דמצי למימר כי (ה) איתרצאי לך לחלוק ע"מ שלא לעשות גודא אבל על מנת לעשות גודא לא איתרצי לך ויש ספרים דמקשין ומתרץ כן להדיא בשילהי שמעתין:

הוה אמינא במסיפס בעלמא. פי' ורצו דקתני אמסיפס ואע"ג דבלאו רצו נמי עושין מסיפס בעל כרחם כדמוכח בסמוך דקאמר מאי לאו בכותל לא במסיפס היינו מסיפס גרוע אבל כי רצו עושין מסיפס מגויל וגזית כמנהג המדינה ומקרי מסיפס לפי שהוא מלא חלונות כדפי' בערוך ואינו מגין מהיזק ראיה א"נ לפי שאינו גבוה י' כדמוכח לקמן גבי גג הסמוך *לחצר [נ"ל לגג] דאמר ר"נ עושה לו מעקה גבוה י' ופריך למאי אי להיזק ראיה ד"א בעינן ואי לנתפס כגנב במסיפס סגי ובקונטרס פי' דרצו דקתני אחלוקה קאי ותימה דהא אסיק דמחיצה היינו גודא דאי פלוגתא לחצות מיבעי ליה ועוד היכי מצי למימר דה"א במסיפס בעלמא הא שמעינן ליה מסיפא דקתני אבל בזמן שניהם רוצים אפילו פחות מכאן יחלוקו והיינו לכל הפחות במסיפס ועוד היכא המ"ל במסיפס בעלמא הא בהדיא קתני במתני' גזית וגויל:

בונין את הכותל באמצע פשיטא. למ"ד גודא פריך כמו כל הנך פירכי דלקמן דכשהקנו לעשות גודא כך הקנה זה כמו זה ופשיטא דבאמצע אבל למ"ד פלוגתא איצטריך למימר סד"א דמשום היזק ראיה יש לו לסייע בבנין הכותל אבל אין לו לבנות בחלקו בשביל כך:

תא שמע וכן בגינה. לקמן מסקינן דה"ק וכן בגינה סתם כמקום שנהגו לגדור דמי הלכך דייק שפיר דהיזק ראיה שמיה היזק:

גינה שאני כדרבי אבא וכו'. וא"ת ומהאי טעמא יתחייב נמי לגדור בבקעה ויש לומר דשאני גינה שמגדלין בה ירק לאכילה וכל שעה היא עומדת בקמותיה אבל בקעה אינה עומדת בקמותיה אלא חדש אחד בשנה ולא מיחייב לגדור אבל אסור לעמוד בשעה שעומדת בקמותיה וא"ת ולמ"ד פלוגתא כיון דאשמועינן דאפילו בחצר שמיה היזק כל שכן בגינה ואמאי איצטריך תו למיתני וכן בגינה וי"ל דאיצטריך וכן בגינה למיתני משום גויל וגזית:

נפל שאני. שהורגלו לעשות דבר הצנע בחצר ולא למדו ליזהר זה מזה:

ודקארי לה מאי קארי לה. כלומר פשיטא דנפל שאני ואדרבה היה לו להוכיח מדקתני ונפל מכלל דבעלמא לא שמיה היזק:

הזיקא דרבים שאני. ואע"ג דלקמן משמע דאיירי בחצר שאינה סמוכה לרה"ר מ"מ איכא היזקא דרבים דזימנין דדחקי רבים ועיילי להתם כדאמרי' לקמן ורשב"ג אע"ג דלית ליה האי טעמא דזימנין דדחקי רבים מ"מ מרחוק יכולין לראות לפנים ולכך לא פליג אלא אבית שער אבל בדלת מודה דכופין אותו לבנות:

מאי לאו בכותל. תימה ויהא בכותל דילמא הכי פי' אין חולקין את החצר אפי' האחד רוצה לבנות את הכותל בתוך שלו עד שיהא בה ד' אמות לכל אחד הא אם יש בה ד' אמות לכל אחד חולקין אם רצה לכוס ולבנות בתוך שלו וי"ל דחולקין משמע באמצע דאי אשמועינן כדפי' הוה ליה למיתני אין עושין כותל בחצר עד שיהא כו':

שאני התם דאמר ליה בעל החצר לבעל הגג כו'. תימה אמאי לא מייתי מדתניא לקמן (דף ו:) שתי אגירות זו למעלה מזו לא יאמר העליון הריני בונה מכנגדי ועולה אלא מסייע מלמטה ובונה אלמא שמיה היזק:

רשב"ם

קידש. התבואה אם הוסיף מאתים ליטנא דקרא נקט פן תוקדש (דברים כב): וטעמא דרצו: לבנות כותל (ד) דמדעת שניהן הוא דחייביה חכמים שיבנו בין שניהן ולקמן פריך כשרצו מאי הוי ליהדרי בהו אבל לא רצו שניהן שהיה אחד אומר דייה לחלקה במסיפס של יתדות עצים תקועים בארץ נמוכים לא כייפינן ליה ואין זה יכול לומר לו איני חפץ שתראה עסקי: פלוגתא. חלוקת חצר שהושוו דעתם לחולקה וכגון שלא היה בה ח' אמות כדי לזה וכדי לזה שאין האחד יכול לכוף את חבירו לחולקה ולהכי תני שרצו שכיון שרצו לחולקה בונין כותל אבנים על כרחם ואם בא האחד לומר אי איפשי ביליאה זו אלא מסיפס בעלמא אין שומעין לו משום היזק הראיה: הוה אמינא במסיפס בעלמא. מיירי מתני' דאיהו נמי מחילה איקרו ורצו דקתני אחלוקה קאי וכשאין בה דין חלוקה קמ"ל כותל ורצו דקתני משום כותל דאי לא רצו פלגי לה במסיפס: דרצייה חד מינייהו לחבריה. ביקש ממנו לחולקה במחילה: מהו דתימא א"ל כשנתרציתי לך. במחילה מחילה דקה נתרציתי ולמעוטי באוירא כגון של נסרים שהיא דקה והיזק ראיה אין בה או תמשוך עובי הכותל בחלקך חוץ מדבר מועט אבל לבנות כותל אבנים עב למעוטי נמי תשמישתי לא נתרציתי: אסור לאדם שיעמוד כו'. שלא יזיקנו בעין רעה: והא וכן קתני. דמשמע תרוייהו חד טעמא הוא גינה וחצר: מחייבין אותו. והכא לא קתני רצו אלא על כרחו: נפל שאני. שכבר נתרצו הראשונים בכותל: ודקארי לה מאי קארי לה. וכי לא ידע דנפל שאני: סיפא איצטריך ליה. כלומר הוא הדין נמי מעיקרא והאי דקתני נפל משום סיפא לאשמועינן דיותר מד' אמות אין מחייבין ואע"פ שהראשון היה גבוה יותר לא מחייבין ליה: כופין אותו. כל אחד מבני החצר לתת חלקו בבנין: בית השער. שבונים כותל נגד השער עגול סביב ועושין באותו היקף פתח קטן מן הצד משום היזק ראיות בני רה"ר שלא יראו תוך החצר: הזיקא דרבים. שכל בני רה"ר מסתכלין שם: אין חולקין. אין האחד כופה את חבירו לחלוק: החלונות. אחד מבני השותפין הבונה כותל בחצר כנגד חלונותיו של חבירו בין מלמעלה וכו' אם הכותל גבוה יותר מן החלונות צריך להגביה למעלה מהן ד"א כדמפרש ואזיל כדי שלא יסמוך על כותלו ויצא ויראה בחלונותיו של חבירו: בין מלמטה. אם הכותל נמוך מן החלונות צריך להשפילו מהן ד"א כדי שלא יעמוד על עובי כותלו ויראה: ומכנגדן. צריך להרחיק את הכותל מן החלונות ד' אמות כדי שלא יאפיל: הזיקא דבית שאני. שאדם עושה בביתו דברי הצנע: מעקה גבוה ארבע אמות. כדי שלא יראה בחצר חבירו כשהוא משתמש בגגו. ולא ידענא בהי עידנא דקא אתית. להשתמש בגגך: דאיצטנע

רבינו גרשום

נתייאש מן הזמן שקבעו לו ב"ד ולא גדרה ונתערבו הזרעים בכרם הרי זה קידש וטעונין שריפת ככלאי הכרם כדכתיב פן תקדש המלאה ודרשי' לה (חולין קט"ו) פן תוקד אש. ואותו בעל מחיצה חייב באחריות זרעוני של זה שהפסדו וחייב לשלם דמיהן. השתא כיון דאשכחן דהאי מחיצה דמתני' כותל הוא דילפי' לה ממחיצת הכרם דיקא מתני' טעמא דרצו שניהן לעשות מחיצה משום הכי בונין אותו באמצע שניהן ביחד הא לא רצו שניהם לבנות ביחד אלא אחד רוצה ואחד אינו רוצה אין מחייבין אותו שאינו רוצה לבנות חלקו בעל כרחו. והואיל דאין כופין אותו לבנות ש"מ שזה שהמעכב רואה בחצר חבירו אותו היזק ראיה לא שמיה היזק: ומקשה מאן לימא לן דהאי מחיצה דמתני' גודא דאיכא למידק כדקאמרת דהיזק ראיה לאו שמיה היזק. אימא מאי מחיצה דמתני' פלוגתא. חלוקה שנתרצו לעשות חלוקה. והכי פריש למתני' השותפין שרצו לחלוק חצירן בונין את הכותל באמצע. ואידוק הכי כיון דנתרצו לחלוק אם זה מעכב שאינו רוצה לעשות עמו הכותל הואיל דמקפידין זה על זה שלא ישתמש הא' בחלק חבירו (היו) כופין אותו ובונין את הכותל באמצע בעל כרחו משום דהיזק ראיה [דיליה] שמסתכל בחצר חבירו הוי היזק. ומהדר ליה אי הכי דפלוגתא הוי אמאי קתני שרצו לעשות מחיצה שרצו לחצות מיבעי ליה: אלא מאי גודא. אמאי קתני תו בונין את הכותל. והא כל לשון משנה לשון קצרה הוא. וכיון דההיא שרצו לעשות מחיצה היינו כותל בונין אותו מיבעי ליה ולא איצטריך למיתני כותל. ואכתי היזק ראיה שמיה היזק: ומתרץ ליה לעולם מחיצה גודא. ודקשיא לך בונין אותו מיבעי ליה משום הכי איצטריך למתני כותל דאי תנא בונין אותו הוה אמינא במסיפס בעלמא סגי. מחיצת הקנים עראי שקורין בל"ע פלפי"ם. קמ"ל כותל. דצריכי למיעבד כותל של קיימא ולעולם כדאמינא דמחיצה גודא היא וכדדייקי דהיזק ראיה לאו שמיה היזק: בונין את הכותל באמצע פשיטא. אכתי מקשה למאן דאמר גודא כי האי גוונא אי בשלמא אי אמרי' מאי מחיצה פלוגתא מש"ה איצטריך למיתני בונין את הכותל דלא סגי בלאו הכי דאיצטריך לאדכר כותל. והאי דקתני באמצע ודאי לא איצטריך למיתנייה הואיל דקאמר פלוגתא. אלא אגב דאיצטריך למתני כותל קתני באמצע ולא משום דוקא אלא אי אמרת דהאי מחיצה גודא היא בשלמא כותל לא מיותר הוא משום דאתי למעוטי מסיפס ולא לגופיה איצטריך. אלא ודאי באמצע מיותר הוא דכיון דשותפין נינהו בהאי חצר ורצו לעשות גודא פשיטא דבאמצע בונין אותו והשתא לא מצית למימר אגב דאיצטריך למתני כותל קתני באמצע משום דכותל גופיה לא אתא אלא לאפוקי מסיפס בודאי לא איצטריך באמצע אלא לעולם כדאמרי' מחיצה פלוגתא והיזק ראיה שמיה היזק. לעולם אימא לך מחיצה גודא ודקא קשיא לך באמצע למה לי (לא) צריכי דודאי לא מייתר הוא דהכא במאי עסקינן דאקדים חד מינייהו וארציה לחבריה שלא רצו שניהן מתחלה אלא אחד פייסו לחבירו עד שנתרצה לו שיעשה כותל. עכשיו אי לא תני דבונין באמצע בחלק שניהן הוה אמינא דיכול למימר ליה כי נתרציתי לעשות מחיצה בכך נתרציתי שלא אשתמש באוירא דירך אבל למעוטי בתשמיש שלי ליתן מקום חצי הכותל לא נתרציתי: קמ"ל. דכיון דנתרצה בונין את הכותל באמצע חצי בחלק זה וחצי בחלק זה. ולהכי איצטריך

איצטריך למתני באמצע ולעולם מחיצה גודא הוא ואכתי היזק ראיה לאו שמיה היזק: ת"ש וכן בגינה מקום שנהגו לגדור. בגינה העומדת בעיר קא מיירי דאיכא היזק ראיה שרואה מה שבחצר חבירו. קתני וכן בגינה דמחייבין אותו לגדור. אלמא היזק ראיה שמיה היזק: לא לעולם אימא לך לאו שמיה היזק ושאני גינה לאו משום דטעמא דהיזק ראיה. אלא משום דמסתכלין בגינתו ומכניסין בו עין הרע [כדר'] אבא: א"כ כדקאמרת דמשום טעמא דעין הרעה מחייבין לגדור בגינה ולאו משום היזק ראיה מאי וכן בגינה כלומר דמשמע דאותו דין עצמו שנוהג בחצר אותו [דין] עצמו נוהג בגינה ולטעמיך אינו דין א'. בשלמא לדידי דאמינא אידי ואידי משום היזק ראיה להכי אתי שפיר וכן בגינה אלא לדידך מאי וכן: ומשני האי וכן לא מהדר כלל ארישא אבונין את הכותל דתידוק מינה כשם שמחייבין לבנות כותל בחצר משום היזק ראיה כן בגינה אלא האי דקתני וכן בגינה אגויל וגזית מה בחצר מקום שנהגו לבנות בגויל ובגזית בונין כן בגינה ולעולם לא קשיא לי: כותל חצר שבין שני חצירות שנפל אם א' מהן מעכב מלבנותו מחייבין אותו לבנותו בעל כרחו עד שיהא גבוה ד"א דלא מצי איניש לאסתכולי דרך הליכתו עד שיהא גבוה ד' אמות אלמא משום היזק ראיה הוא. ומשני דהיכא דנפל שאני הואיל דהוי מעיקרא הכותל בדין הוא דמחייבין אותו עד ד' אמות דפחות מכן לא מצי למיבניה דהכי שמה מחיצה אבל גבי מתני' שלא היה מעולם מחיצה אין מחייבין המעכב: ודקארי לה אמאי קארי לה כלו' המקשה שהיה מקשה קושי' זו אמאי מקשה לה. וכי לא היה יודע דהיכא דנפל שאני ומה ראה להקשותה. ומשני לעולם משום קושיא מייתינן לה משום דהוא בסיפא איצטריך ליה למיתניי' בלשון קושיא דקתני סיפא מד' אמות ולמעלה אין מחייבין אותו לבנות גבוה כדמעיקרא אלמא ש"מ משום היזק ראייה הוא ומש"ה אין מחייבין אותו אלא כשיעור שאינו יכול לראות. והמתרץ מתרץ [לעולם] כדמעיקרא נפל שאני. והאי דאמר עד ד' אמות דבהכי הוא דין מחיצה ולא משום היזק ראייה: ת"ש בתים הפתוחים לחצר וחצר פתוח לרה"ר ונפל בית שער החצר. וכל בני החצר נתרצו לבנות.

[כופין לא' מבני החצר המעכב לבנות] בית שער ודלת עמהן משום היזק ראייה דבני רה"ר. אלמא היזק ראייה שמיה היזק: היזק דרבים שאני. אבל היכא דאיכא היזק ראייה דיחיד כגון האי חצר השותפין לאו שמיה היזק: ת"ש קתני מתני' אין חולקין את החצר. האחין שבאו לחלוק בנכסי אביהן אין חולקין את החצר עד שיהא בה ד' אמות לזה וד' אמות לזה דהכי הוי לדירה. וכשהן חולקין מאי לאו כותל מעליא בעו למיעבד בינתייהו משום היזק ראייה: לא במסיפס בעלמא. חולקין דאע"ג דזה יכול לראות בזה: ת"ש חלונות שיש להם חזקה כדאמר לקמן מלמעלן ומלמטן ומכנגדן ד' אמות כלומר אם רוצה זה בעל החצר שהחלון פתוח בחצירו לבנות כותל בצד חלון. מלמעלה שאם רצה להגביה כותל (מן) החצר יותר מן החלון צריך להגביהו ד' אמות על החלון. אי נמי למטה אם רוצה ב) נמוך (מן) הכותל מן (הצד) שצריך להנמיכו ד' אמות ואם בא לבנות כותלו ג) עד הכותל ולזה יש לו חזקת חלון בחצירו של זה צריך להרחיק ד' אמות ויבנה כדי שלא יאפיל חלונותי': ותני עלה מלמעלה להם צריך שיהא גבוה ד' אמות על החלון כדי שלא יעמוד ע"ג

א) פשיטא היא: ב) [נראה דל"ל אם רוצה להנמיך הכותל מן החלון צריך להנמיכו ד' אמות וכו']: ג) [נראה דל"ל ואם בא לבנות כותל מנגד כותל החצר ולזה יש לו חזקת וכו']:

הגהות הב"ח (א) גמ' וטעמא דרצו : (ב) שם ואימא מאי מחיצה פלוגתא : (ג) שם קביעא לי תשמישתי : (ד) רש"י ד"ה וטעמא וכו' מדעת שניהן הוא דחייבום חכמים : (ה) תוס' ד"ה וכיון וכו' כי איתרצאי לך וכו' לא איתרצאי לך ויש ספרים דמקשה ומתרץ :

עין משפט נר מצוה

ט א ב ג מיי' פ"ב מהל' שכנים הל' יד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנז סעיף א:
י ד ה ו מיי' שם הל' ... טוש"ע שם סעיף ב ג:

מסורת הש"ס

א) [נ"ל דתניא] ב) [לעיל ב. וש"נ]: ג) [לקמן יא.]: ד) [שם]: ה) ס"א כ"ז אים: ו) [ב"מ טו. וש"נ]: ז) (ב"מ לד) ח) [נ"ל שגררות במגרה וכן הגי' בערוך ערך שף ב']: ט) [לקמן ה.] י) [עי' תוי"ט ריש פ"ה דיומא ד"ה לבין שתי דגרס מ' אמות וכתב דנתחלף בין מ' למ"ם ע"ש]: כ) ס"א ותירץ מהר"ם ולפי גירסתו נ"ל כסרצו והגי' שלפנינו הוא גי' מהרש"א: ל) [וע"ע תוס' כתובות נד: ד"ה אע"פ]:

דאיצטנע מינך לישנא אחרינא אמרי לה סברוה מאי מחיצה פלוגתא (א) דכתיב °ותהי מחצת העדה ^א^וכיון דרצו בונין את הכותל בעל כורחן אלמא ^ב^היזק ראיה שמיה היזק (ב) אימא מאי מחיצה גודא ^א)^(דתנן) ^ב)^מחיצת הכרם שנפרצה אומר לו גדור נפרצה אומר לו גדור נתיאש הימנה ולא גדרה הרי זה קידש וחייב באחריותה וטעמא דרצו הא לא רצו אין מחייבין אותו אלמא היזק ראיה לאו שמיה היזק אי הכי בונין את הכותל בונין אותו מבעי ליה אלא מאי פלוגתא אי הכי שרצו לעשות מחיצה שרצו לחצות מבעי ליה כדאמרי אינשי תא נעביד פלוגתא ואי היזק ראיה שמיה היזק מאי איריא רצו אפי' לא רצו נמי א"ר אסי א"ר יוחנן משנתנו ^ג^כשאין בה דין חלוקה והוא דרצו מאי קמ"ל (ג) דכי לית ביה דין חלוקה כי רצו פליגי תנינא ^ג)^אימתי בזמן שאין שניהם רוצים אבל בזמן ששניהם רוצים אפילו פחות מכאן חולקין אי מהתם הוה אמינא אפילו פחות מכאן במסיפס בעלמא קמ"ל הכא כותל וליתני הא ולא ליתני הך סיפא איצטריכא ליה ^ד)^וכתבי הקדש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו (ד) ^ה)^(ל"א וכי רצו מאי הוי ליהדר ביה אמר רב אסי א"ר יוחנן בשקנו מידו כו' אדאשמעינן בשאין בה דין חלוקה והוא דרצו לישמעינן ביש בה דין חלוקה ואע"ג דלא רצי אי אשמעינן ביש בה דין חלוקה ואע"ג דלא רצו הוה אמינא שאין בה דין חלוקה אפילו רצו נמי לא קמ"ל ומי מצית אמרת הכי והא קתני סיפא אימתי בזמן שאין שניהם רוצים אבל בזמן ששניהם רוצים יחלוקו מאי לאו אכותל לא אמסיפס בעלמא ליתני האי ולא ליתני האי סיפא אצטריכא ליה ובכתבי הקדש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו): במאי אוקימתא למתני' בשאין בה דין חלוקה אי בשאין בה דין חלוקה כי רצו מאי הוי נהדרו בהו א"ר אסי א"ר יוחנן ^ו)^ שקנו מידן ^ד^וכי קנו מידן מאי הוי קנין דברים בעלמא הוא ^ה^בשקנו מידן ברוחות רב אשי אמר ^ו^כגון שהלך זה בתוך שלו והחזיק וזה בתוך שלו והחזיק: מקום שנהגו לבנות כו': ^ז)^ גויל אבני דלא משפיא גזית אבני דמשפיא דכתיב °כל אלה אבנים יקרות כמדות גזית ^ט)^ (וגו') כפיסין ארחי לבנין ליבני אמר ליה רבה בריה דרבא לרב אשי ממאי דגויל אבני דלא משפיא נינהו והאי טפח יתירא למורשא דקרנתא דילמא פלגא דגזית הוא והאי טפח יתירא לביני אורבי הוא כדקאמרינן כפיסין ארחי לבנין ליבני והאי טפח יתירא לביני אורבי אמר ליה וליטעמיך כפיסין ארחי מנלן אלא גמרא גמירי לה גויל נמי אבני דלא משפיא גמרא גמירי לה איכא דאמרי אמר ליה רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי ממאי דהאי כפיסין ארחי נינהו והאי טפח יתירא לביני אורבי דילמא מאי כפיסין אבני דלא משפיין והאי טפח יתירא למורשא דקרנתא כדקאמרינן גויל אבני דלא משפיין גזית אבני דמשפיין והאי טפח יתירא למורשא דקרנתא אמר ליה וליטעמיך גויל אבני דלא משפיין מנלן אלא גמרא גמירי לה הכא נמי גמרא גמירי לה אמר אביי שמע מינה כל ביני אורבי טפח הני מילי בטינא אבל בריכסא בעי טפי ואיכא דאמרי הני מילי בריכסא אבל בטינא לא בעי כולי האי למימרא דבגזית (ה) דכל ד' אמות גובה אי הוי פותיא חמשא קאי אי לא לא קאי והא אמה טרקסין דהואי גבוה תלתין אמהתא ולא הוה פותיא אלא שית פושכי וקם כיון דאיכא טפח יתירא קאי ובמקדש שני מ"ט לא עבוד אמה טרקסין כי קאי בתלתין קאי טפי לא קאי ומנלן דהוה גבוה טפי דכתיב °גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון רב ושמואל ואמרי לה ר' יוחנן ור"א חד אמר בבנין וחד אמר בשנים

רש"י

דאיצטנע מינך. דברי הצנע אבל אגר החלוקה לתרוייהו קביעא תשמישתי' לכל אחד בחלקו כל שעה ולא עבדי בה מילי דצנעא: כיון דרצו. לחלוק ולקמן פריך מאי איריא רצו אפילו לא רצו הרי הן יכולין לכוף זה את זה: בונין כותל. של אבנים: גודא. כותל אבנים ובחצר שיש בה דין חלוקה תורה אור ועל כרחן חולקים: וטעמא דרצו. שהתנו לחלוקה בכותל אבנים הא לא רצו אין מחייבין אותו אלא מסיפס בעלמא: כדאמרי אינשי כו'. תירוצא הוא: שאין בה דין חלוקה. ח' אמות לא יחלוקו: ובכתבי הקדש. ספר תורה שהוא בכרך אחד וכן נביאים וכתובים הכתובים בגליון כס"ת: קנין דברים הוא. ואין מניפין קונין אלא דבר הנקנה או (ו) מכר או מתנה או שעבוד קרקעות שהקנין חל עליו או מטלטלין: ברוחות. זה בורר לו חלק מזרחי וזה בורר לו חלק מערבי וקנו מידם ומעתה נקנה חלק מזרחי לזה ואין לזה חלק בו וכן השני לחבירו: והחזיק. בחלקו רפק ביה פורתא וקרקע נקנה בחזקה אחרי אשר רצו בשעת חלוקה: ארית. חצי לבינה והלבינה ג' טפחים והאריח טפח ומחצה ועובי הכותל אריח מכאן ואריח מכאן וטפח באמצע שנותן שם טיט לחברו: לבינים ליבני. שלימות לבינה לעובי הכותל: למורשא דקרנת'. ראשי האבנים בולטות לחוץ שאינן חלקות ולהכי בעי רוחב טפח יתירא: לביני אורבי. בין דימוס שמכאן ובין דימוס שמכאן ונותן טיט באמצע: ה"ג אימא לביני דלא משפיין: ש"מ כו'. ונפקא מינה למקבל עליו לבנות כותל לחבירו: בריכסא. אבנים דקות וטיט בין שני הדימוסות: למימרא דבגזית כו' כל ד' אמות גובה אי הוה פותיא ה' טפחים קאי ואי לא לא קאי. כדתנן במתני' בגזית זה נותן טפחיים ומחצה וזה נותן טפחיים ומחצה וקתני סיפא ^ט)^מחייבין אותו לבנותו עד ד' אמות ולפי חשבון זה לגובה שמנה צריך י' טפחים רוחב: והא אמה טרקסין. דבנין שלמה דגזית הוה דכתיב אבני גזית (מלכים א ה) והוי שלשים אמה קומתה ואין עוביו אלא אמה להבדיל בין ההיכל לקדשי הקדשים: דאיכא טפח יתירא. ומשום ההי טפח פותיא מצי לאגבוה טובא ואין צריך לתת לכל ארבע אמות ה' טפחים רוחב: בבנין. שהיה גובהו (ז) ^י)^מאה אמות כדתנן במסכת מדות (פרק ד מ"ו): בשנים

תוספות

מאי קא משמע לן בשאין בה דין חלוקה. אע"ג דקא משמע לן דשמיה היזק ה"פ מאי קמ"ל במאי דאיירי באין בה דין חלוקה לישמעינן בשיש בה דין חלוקה [אע"ג דלא רצו] (כשרצו) פלגי ^כ)^ תימה הא קמ"ל דאפילו באין בה דין חלוקה דאיכא למימר על מנת לעשות גודא לא איתרצאי כדפירש לעיל: כי רצו מאי הוי ניהדרו בהו. למ"ד מחיצה גודא לא פריך דאיכא למימר דקנו ושיעבדו נכסיהן לבנין הכותל אלא למ"ד פלוגתא לא מהני קנין דקנין דברים בעלמא הוא דלא מסיק אדעתיה שקנו ברוחות:

קנין דברים בעלמא הוא. בפרק השוכר את הפועלים (ב"מ דף צד.) דתנן מתנה ש"ח להיות כשואל ומוקי לה בקנו מידו התם לאו קנין דברים הוא אלא קנין גמור הוא שמשעבד את עצמי שאשיאנם שישלם:

רב אשי אמר כגון שהלך כו'. תימה לר"י מה בא רב אשי להוסיף וכי איצטריך לאשמועינן דחזקה מועלת כמו קנין ונראה לר"י דהא קמ"ל דאע"ג דקאמר לקמן בחזקת הבתים (דף נג.) שלא בפניו צריך למימר לו לך חזק וקני הכא כיון שאמרו אתה תקח רוח צפונית ואני רוח דרומית והלך והחזיק לו כל אחד בשלו זה שלא בפני זה נעשה כמי שקנו מידם ברוחות אע"פ שלא אמרו זה לזה לך חזק וקני:

ארבע אמות גובה אפותיא דה' קאי טפי לא קאי. וקשיא לר"ת הא לבינין דגריעי קאי בשלשה טפחים ועוד הא קא חזינן דקאי בגזית טפי אפורתא ותירץ דהכי קאמר טפי לא קאי כמשפט גזית שרוצים בני אדם לבנותו שיעמוד ימים רבים כשבונים בגזית:

טרקסין. אומר ר"ת דטרק הוי כמו טרוקי גלי ברכות (דף כח.) וסין הוי סיני כלומר שהיה מפסיק וסוגר את הלוחות שנתנו בסיני שהיו מונחות בארון שהיה בבית קדשי הקדשים וי"מ טרקסין פנים וחוץ שאותה אמה היתה ספק אם מקודשת פנים או חוץ ולכך היו שם שתי פרוכת כדאמרינן ביומא (דף נא:):

שאני התם דאיכא טפח יתירה. ה"מ לשנויי דאגב תקרה ומעזיבה קאי טפי כדאמרי' בסמוך: אמר

רבינו גרשום

ע"ג הכותל ויגחין ויציץ ויראה בחלון ולמטן צריך לנמוך ד' אמות שלא יעמוד זקוף על גבי הכותל ויראה בבית אלמא היזק ראיה שמיה היזק: היזקא דבית שני טפי מבחצר. דאינש (א) צניע דשמיש בבית טפי מבחצר: גג הסמוך לחצר חבירו. דחצר גבוה קרקעיתה ושוותה לגג חבירו צריך בעל הגג לעשות (מעשה) מעקה גבוה ד' אמות שלא יסתכל בתוך חצר חבירו אלמא היזק ראיה שמיה היזק: לא לעולם אימא בחצר של שנים לא אמרי' היזק ראיה שמיה היזק ושאני התם לגבי חצר וגג דאמר בעל החצר לבעל הגג לדידי קביעא תשמישתאי בכל שעה בחצרי לדידך לא קביעא תשמישתך בכל שעה לגג ולהכי בעי למיעבד מעקה: ל"א [מפיך] כולה הלכה דכיון שרצו לחלוק אם מעכב א' מלעשות כותל בונין אותו בעל כרחו: ג) וטעמא דרצו לעשות [כותל] מש"ה בונין הא לא רצו בין שניהן אלא א' רוצה וא' מעכב אין מחייבין אותו אלמא היזק ראיה לאו שמיה היזק: שרצו לחצות מיבעי ליה. כלומר אם איתא דמחיצה דמתני' פלוגתא אמאי תני לעשות ליתני לחצות בשלמא אי אמרת גודא אמשא להכי תני לעשות דלא מיתני בלא לעשות. ומשני לעולם מחיצה פלוגתא ודקא קשיא לך שרצו לחצות מיבעי ליה לא קשיא דמתני' משתעי בלשון בני אדם דאמרי תא ונעביד פלוגתא ולעולם היזק ראיה שמיה היזק: מאי אריא דתני מתני' רצו לחלוק מש"ה בונין את הכותל באמצע בעל כרחו משום היזק ראיה דהואיל דנתרצו לחלוק בונין אפי' לא רצו שניהן לחלוק הואיל דנתרצה א' מהן לחלוק בדין הוא דבונין את הכותל לאמצע אע"ג דלא נתרצה אידך משום היזק ראיה: משנתנו בשאין בה דין חלוקה שאין בה ד' אמות לזה וד' אמות לזה מש"ה אם נתרצו שניהן לחלוק בונין את הכותל בעל כורחו הואיל דנתרצו לחלוק משום היזק ראיה ואם לא נתרצה א' מהן להלוק אע"ג דמעכב אידך אין בונין הואיל דאין בה דין חלוקה: תנינא. בסיפא דמתני' אימתי אמרי' דאין חלוקה הואיל דלית בה דין חלוקה בזמן שאין שניהן רוצין: במסיפס בעלמא. חולקין הואיל ונתרצו קמ"ל רישא דמתני' דקתני כותל דלא סגי בלא כותל משום היזק ראיה: וליתני הא רישא דמתני' ולא בעי סיפא למיתני. ומשני סיפא איצטריכא לה למיתני דקתני וכתבי הקדש לא יחלוקו. משום דקא נהוג בהו מנהג בזיון ואגב סיפא ליתני קתני רישא אימתי בזמן כו': בשקנו מידן. דלא מצי למיהדר בהו: קנין דברים בעלמא (אין זה) [איזה] קנין הוא עיקר כגון מתנה או מכירה או שום דבר שמראה לו החפץ שנותן מידו על כך אבל הכא שאדם אומר לחבירו ניפול קנין שנחלוק כגון זה קנין דברים בעלמא על מה נוטל קנין ואכתי ליהדרו בהו: שקנו מידן ברוחות. דזה הקנה לזה אותו חלק שבצד לזה חלק שבצד רוח מערב דהיינו קנין גמור הואיל והוברר על מה קנו: רב אשי אומר מש"ה הדר בהו הואיל דקני אע"ג דלית בה דין חלוקה כגון שהלך זה לאחר קנין להחזיק בחלקו דנעל שהוא ודאי בתר הכי לא מצי למיהדר: פיסקא גויל. אבנים שנחצבו מן ההר דעדיין אין

רבינו גרשום

משופין והם ו' טפחים: גזית. אבנים משופין והן של ה' טפחים. כפיסין ארחי חצי לבינה לבינה שלימה היא ג' טפחים. מקום שנהגו לבנות בגויל דמן ו' טפחים זה נותן ג' טפח מחלקו בקרקע וזה ג' טפח. בגזית של חמש טפחים זה נותן טפחיים ומחצה בקרקע וזה נותן טפחיים ומחצה. כפיסין שהן טפח ומחצה זה נותן טפחיים וזה נותן טפחיים לפי שכשיתן זה כפים אחד מטפח ומחצה וזה כפים אחד מטפח ומחצה דהיינו ג' טפחים עדיין צריך טינא ביני אורבי לפי שכשמניחין כפים מכאן וכפים מכאן ג) ובאמצע כשיעור טפח של סיד כדי שיהיו מדובקות בטינא יפה והיינו ב' טפחים מן הקרקע לכל אחד: לבינים. כותל של לבינים לא הוי אלא ג' טפחים שאין מניחין לבינה כנגד לבינה אלא זו על גב זו: דלא משפיין. שאין משופות ומסותתות: ארחי. חצי לבינה: לבינים ליבני. הכי קרו להו בלשון [המון]. (האי) ממאי דהאי טפח יתירא דמייתרי מתני' בגויל טפי משום דצריך ההוא טפח למורש' דקרנתא מן הכותל טפי מכותל של גזית משום דגזית משפייא וגויל לא משפייא דילמא האי גויל לאו מו' טפחים הוי כי אם פלגא דגזית דהיינו ב' טפחים ומחצה ומש"ה צריך ליתן לכל חד וחד ג' טפחים מן הקרקע משום דהאי יהיב גויל מב' טפחים ומחצה [וכן] אידך הכי (טפי) וטפח דמייתר מתני' [בגויל] על אבני גזית משום טינא שמניחין ביני ארבי כדאמרי' כפיסין ארחי כול' וממאי דתני כפיסין דקתני מתני' ארחי נינהו דהיינו חצי לבינה והאי טפח יתירא דמייתר בכפיסין טפי מליבנא משום (דביה) [דביני] ארבי דלמא האי כפיסין דקתני מתני' אבנים דלא משפיין נינהו ולא מתוקנות כשאר ליבני. והאי טפח יתירא דמייתר למורשא דקרנתא שבולט מן הכותל הוא מי לא קאמרת נמי הכי כול': אמר אביי ש"מ ממתני' דקתני בכפיסים זה נותן טפחיים וזה נותן טפחיים איכא למשמע מינה כל ביני ארבי טפח ליתן בלי סיד. והני מילי דסגי בטפח בטינא שמגובל מחול ובסיד אבל בריכסא היינו טיט חוצות שמגובל במים ועפר הואיל ואינו מדובק יפה בעי ודאי טפי מטפח: למימרא דכל כותל (בוני) [שבונין] מגזית גבוה ד' כגון זה שהיא להיזק ראיה שאין צריך להגביהו אלא ד' אמות כדתנן כותל חצר שנפל וכו' והוא מאבני גזית שהם ה' טפחים וקמ"ל מתני' דאי פותיא ה' טפחים ההוא כותל דגבוה ד' אמות מצי קאי הכותל אבל אי גבוה טפי מד' לא קאי בה' טפחים רוחב: והא אמה טרקסין. הכותל שהיה מפסיק בין ההיכל לקודש הקדשים קרי ליה אמה טרקסין דעובי הכותל הוי אמה בת ו' טפחים ואי קשיא אמאי מקשה מגזית טפי מגויל וכפיסין וליבני תריץ משום דבעי לאקשויי ליה מאמה טרקסין (דביני) [דבנו] מאבני גזית ומקדש ראשון היה גבוה ל' והא אמה טרקסין אלא ו' פושכי ואפ"ה קם ההוא כותל והיכי אמרת עד ד' אמות בגובה קאי כותל ד' לא שאני התם הואיל ואיכא טפח יתירא על ה' טפחים מצי קאי עד גובה ל': במקדש שני לא עביד אמה טרקסין. אלא פרוכת דתנן בפ' הוציאו לו (יומא נא:) שתי פרוכות היו וכו': בתלתין קאי. כלומר מקדש ראשון שהיה גבוה ל' אמה בעובי אמה קאי ... אמר בבנין. שהיה גבוה יותר מן הראשון:

א) [אולי צ"ל דאינש צניע בתשמיש דבית טפי מבחצר]: ב) [נראה דצ"ל בונין אותו בעל כרחו משום דהיזק ראיה שמיה היזק ואימא מאי מחיצה גודא וכו' וטעמא דרצו וכו']: ג) [צ"ל צריך לבית באמצע וכו']

הגהות הב"ח

(א) גמ' כדכתיב ותהי מחצת: (ב) שם ואימא מאי מחיצה גודא כדתנן מחיצת הכרם שנפרצה אומר לו גדור חזרה ונפרצה: (ג) שם מאי קמ"ל (דכי לית ביה דין חלוקה) תא"מ ונ"ב כי ... חלוקה: (ד) שם לא יחלוקו. וכי רצו מאי הוי ליהדר ביה וכו' בשקנו מידן כו' לישנא אחרינא אדאשמעינן בשאין בה: (ה) שם למימרא דבגזית כל כצ"ל ואות ד' נמחק: (ו) רש"י ד"ה קנין ... (ז) ד"ה בבנין שהיה גובהו ק' כ"ב נראה דזה הוא טעות דהכי בית ראשון היה גבוה ק"כ אמה דהיינו ל' מעלייה התחתונה והבית גופיה ל' א"כ מקדש ראשון גבוה יותר וע"כ צ"ל מ' ותשיב עד שעל ... שלשים ושני מ' וע"ל דף נ"ח ע"ב:

בשנים ואיתא להא ואיתא להא וניעבדו תלתין אמין בבנין ואידך ניעביד פרוכת כי קאי תלתין אמהתא נמי אגב תקרה ומעזיבה (א) הוה קאי בלא תקרה ומעזיבה לא הוה קאי וליעביד מה דאפשר בבנין וליעביד אידך פרוכת אמר אביי גמירי אי כולהו בבנין אי כולהו בפרוכת אי כולהו בבנין ממקדש אי כולהו בפרוכת ממשכן איבעיא להו הן וסידן או דילמא הן בלא סידן אמר ר"נ בר יצחק מסתברא הן וסידן דאי ס"ד הן בלא סידן ליתנייה לשיעוריה אלא לאו ש"מ הן וסידן לא לעולם אימא לך הן בלא סידן וכיון דלא הוי טפח לא תני והא קתני (ב) בלבינין זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה התם חזי לאיצטרופי ת"ש א) הקורה שאמרו רחבה כדי לקבל אריח והאריח חצי לבינה של ג' טפחים התם ברברבתא דיקא נמי דקתני של שלשה טפחים מכלל דאיכא זוטרא ש"מ: ב) אמר רב חסדא לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי איכא דאמרי משום פשיעותא ואיכא דאמרי משום צלויי מאי בינייהו איכא בינייהו דאיכא ג) (בי כנישתא אחריתי) מרימר ומר זוטרא סתרי ובנו בי קייטא בסיתווא (ג) ובנו בי סיתווא בקייטא א"ל רבינא לרב אשי גבו זוזי ומחתי מאי אמר ליה דילמא מיתרמי להו ד) פדיון שבויים ויהבי להו שריגי ליבני והדרי הודרי ומחתי כשורי מאי א"ל זמנין דמתרמי להו פדיון שבויים מזבני ויהבי להו א"ה אפי' בנו נמי אמר ליה דירתיה דאינשי לא מזבני ולא אמרן אלא דלא חזי בה תיוהא אבל חזי בה תיוהא סתרי ובני כי הא דרב אשי חזא בה תיוהא בבנישתא דמתא מחסיא סתריה ועייל לפוריי' להתם ולא אפקיה עד דמתקין ליה שפיכי ובבא בן בוטא היכי אסביה ליה עצה להורדוס למיסתריה לבית המקדש והאמר רב חסדא לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתא אי בעית אימא תיוהא חזא ביה איבעית אימא ה) מלכותא שאני דלא הדרא ביה דאמר ו) שמואל אי אמר מלכותא עקרנא טורי עקר טורי ולא הדר ביה הורדוס עבדא דבית חשמונאי הוה נתן עיניו באותה תינוקת יומא חד (ד) שמע ההוא גברא בת קלא דאמר כל עבדא דמריד השתא מצלח קם קטלינהו לכולהו מרותיה ושיירה להההיא ינוקתא כי חזת ההיא ינוקתא דקא בעי למינסבה סליקא לאיגרא (ה) ורמא קלא אמרה ז) כל מאן דאתי ואמר מבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא דלא אישתיירא מינייהו אלא ההיא ינוקתא והההיא ינוקתא נפלה מאיגרא לארעא טמנה שבע שנין בדובשא איכא דאמרי בא עליה איכא דאמרי לא בא עליה דאמרי לה בא עליה הא דטמנה ליתוביה ליצריה ודאמרי לה לא בא עליה האי דטמנה כי היכי דנאמרו בת מלך נסב אמר מאן דריש מקרב אחיך תשים עליך מלך (דברים יז) רבנן קם קטלינהו לכולהו רבנן שבקיה לבבא בן בוטא למשקל עצה מניה

אהדר

רש"י

בשנים . בית ראשון עמד ד' מאות ועשר ובית שני ד' מאות ועשרים : אגב תקרה ומעזיבה . שהטלייה היתה נתונה עליו ומעזיבה של טיט טרכס על גבה וכובד המשא מעמיד הכותל שלא יטה לצדדין הלכך במקדש שני שלא היה כותל ל' מגיע לעלייה לא יוכל לעמוד: הן וסידן או הן בלא סידן . הני שיעורי דמתני' עם עובי הטיח קא חשיב להן או דילמא מקום האבנים הוי בפותיא לבד טיח הסיד : והא קתני טפחיים ומחצה . אלמא חצי טפח נמי חשיב : חזי לאיצטרופי . של זה ושל זה מצטרפין לטפח : הקורה שאמרו . לענין הכשר מבוי : ג' טפחים . אלמא ג' טפחים דקתני לגבי מתני' גבי לבינין כדקתני זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה הן בלא סידן קאמר דהא לבינה לחודה שלשה טפחים : התם ברברבתא . ומתני' בזוטרתא .דעם סידן לא הוו אלא ג' טפחים : משום פשיעותא. דילמא מתרמי אונס ופשעי ולא בנו אחריתי : משום צלויי . כל זמן הבנין : בי קייטא בסיתווא . בית הכנסת היה להם לימות החורף כמוך בכתלים רחבים וחלונות מועטין מפני הצינה ובימות החמה בית הכנסת אחר שאויר שולט בו : זוזי . לצורך בית הכנסת החדש ומונחים ביד הגבאי מי איכא למיחש לפשיעות או לא : שריגי ליבני . שסודרים הלבינים זה על גב זה ומזומנין לתתן בבנין : הדרי הודרי. משופין ומתוקנין רהיטי הגג קיברונ"ש : כי בנו נמי . בי כנישתא חדתא לא נסתרוה לעתיקא דדילמא מתרמי פדיון שבויין ומזבני ליה : ולא אמרן . דלא ליסתרוה לעתיקא : אלא דלא חזו ביה תיוהא . ביקוע שיהא מזומן ליפול : עייליה לפורייה התם . כדי שלא יתייאש בבניינו שהחמה והגשמים מצערין אותו : שפכי . מרזבין : היכי אסביה עצה להורדוס. כדאמרי' לקמן בשמעתין וכתובה היא ביוסיפון בן גוריון :

תוספות

אמר אביי גמירי. השתא לא צריך לשנויא קמא : מכלל דאיכא זוטרתי . וא"ת ודילמא מכלל דאיכא רברבתא ומה דיקא הוא זה ותירץ ר"י דאם אין פחות משלשה אבל גדולות יש א"כ בכדי נקט חצי לבינה של ג' טפחים דלא הוה צריך למתני אלא והאריח חצי לבינה ותו לא וממילא הייתי משער בקטנה הואיל ולא מפרש שיעורא: הג"ה בי קייטא ובי סיתווא הוי כמו איכא תיוהא ושרי ואם שתי בתי כנסיות היו בב' מקומות של קייטא ושל סיתווא איירי כגון דחזו בה תיוהא ועוד נראה כיון דיש שם בהכ"נ אחר אין לחוש אם לא יבנו זאת והא דקאמר דאיכא דוכתא לצלויי הייטו שאין בהכ"נ ועוד מחמת קור וחום אין לחוש שמא יפשעו או בזמן גדול כל כך אין לחוש. ע"כ הגה"ה : אי הכי כי בנייה נמי . פירוש עד שיתפללו בה : ועייליה לפורייה להתם . ותימה והא אמרת בתי כנסיות אין ישנים בהם לא שינת קבע ולא שינת עראי ואין לתרץ משום דבבבל הוי ואמר רב אסי בפ' בתרא דמגילה (דף כח: ושם ד"ה בתי) בתי כנסיות של בבל על תנאי הן עשויות ופ"ה התם נפקא מינה לענין הא דקתני לעיל אין אוכלין בהן ואין שותים בהן ואין נכנסין בהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ובשל בבל מותר דהא קאמר התם בתר הכי רבינא ורב אדא הוו קיימי ושיילי שמעתא מרבא אתא זילחא דמטרא עלייהו ועיילי לבי כנישתא ולא משום מטרא אלא משום דשמעתא בעי' צילותא והשתא והלא בהכ"נ של בבל היה והיו יכולין ליכנס בה מפני המטר וי"ל דלאו ממש לבהכ"נ עיילה לפוריי' אלא בסמוך לבהכ"נ במקום שהאורחין רגילין לישן שם ולאכול כדאמרינן בע"פ (פסחים דף קא. ושם ד"ה דאכלי) ושמואל למה לי' לקדושי בבי כנישתא לאפוקי אורחים ידי חובתן דאכלו ושתו וגנו בבי כנישתא והא דאמר דעל תנאי הן עשויין מפרש ר"י לענין שאם יחרבו יעשו מהן מה שירצו לבד מקלות ראש כדאמרי' התם : כל דאמר מבית חשמונאי אתינא עבדא הוא . וכן הוא דהכי נמי אמר שמואל בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף ע:) ומכאן קשה על פ"ה באלו נאמרים (סוטה דף מא.) דאמר אמרו לו לאגריפס אחינו אתה ופ"ה התם שאמרו לו אחינו לפי שהיתה אמו מישראל דא"כ כיון דבני הורדוס נשאו ישראלית אמאי עבדא הוה הא שמואל גופיה אית ליה עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר בהחולץ (יבמות דף מה.) וי"ל שלא נשאו ישראלית וקראוהו אחינו אתה לפי שעבד אחינו [הוא] במצות : [וע"ע תוס' יבמות מה: ד"ה כיון דאמו] : מאן דריש מקרב אחיך רבנן. דפשטי' דקרא לא משמע למעוטי עבד שהוא אחיך במצות אלא עובד כוכבים ורבנן דרשו (ב"ק פח.) ממובחר שבאחיך : קטלינהו לכולהו רבנן . לאו דוקא לכולהו דהא הוו בני בתירא שהיו נשיאים כשעלה הלל מבבל כדאמרינן בפסחים בפרק אלו דברים (דף סו.) והלל היה בפני הבית מאה שנה כדאמרינן בפרק קמא דשבת (דף טו.) ומלכות הורדוס היה בפני הבית ק"ג שנה כדאמרינן בפרק קמא דע"ז (דף ט.) :

שכל

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ב מהלכות שכנים הלכה יח סמג עשין פב טוח"מ סי' קנז :

יב ב מיי' פי"ז מהל' שבת הל' יג סמג עשין מד סה טוש"ע א"ח סי' שסג סעיף יז :

יג ג ד מיי' פי"א מהל' תפלה הל' יב סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קנב [וברב אלפס פרק בני העיר דף רסד] :

יד ה ו מיי' פ"ח מהל' מתנות עניים הל' יא סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רנב סעיף א :

טו ז מיי' פי"א מהל' תפלה הלכה יב סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קנב [וברב אלפס פרק בני העיר דף רסד] :

רבינו גרשום

איתא להא ואית' להא . דהא בין בבנין בין בשנים היה גדול : כי קאי נמי תלתין אמה בעובי אמה בבית ראשון משום דהתקרה והמעזיב' מונחת עליו וסומכתו שלא יפול הא לאו הכי לא קאי אפי' בתלתין : ונעבד כמה דאפשר . לעמוד בגובה בבנין כותל ומכאן ולמעלה עד התקרה ליעבד פרוכת : אי כוליה בפרוכת . ממשכן [כדכתיב] והבדילה הפרוכת וגו' : הן וסידן . כלומר הא דתנינן בגויל זה נותן ג' טפחים וזה נותן ג' טפחים תני מקום אבנים בהדי סיד שמסיידו מבחוץ צריך ג' טפחים (דאי לא הכי) [דליכא הכא] ו' טפחים שלימות דבצר שיעור מקום הסיד או הן בלא סידן כלומר דלמקום גויל גרידא בעי למיתן זה ג' טפחים וזה ג' טפחים חוץ ממקום הסיד : דאי ס"ד הן בלא סידן . ו' טפחים (ולמקום) [ולעולם] בעי למיתב תרוייהו א"כ ניתנייהו לשיעורא דסיד ולימא הכי זה נותן ג' טפחים ומשהו למקום הסיד והשני כמו כן וכן בכולהו אלא מדלא תני הכי ש"מ מקום הגויל ומקום הסיד לא הוי אלא ו' טפחים (אלא) [לא] לעולם אימא לך הן ולא סידן ואי אמרת אמאי לא תני שיעורא דסיד כיון דלא הוי טפח לא חשיב למתנייה : התם חזי לאצטרופי . ב' חצאי טפח לטפח אבל מקום הסיד לא חזי לאצטרופי לשום חשבון: קורה שאמרו.לגבי מבוי מדתני לבינה של ג' טפחים מכלל דג' טפחים שלימות הוי כל לבינה וש"מ דלמקום לבינה בעינן ג' טפחים שלימות לבד ממקום הסיד וה"ה לגויל וכפים וגזית : (סיוע) [ודחיה דטהא]

לא

מסורת הש"ס

א) עירובין יג: ב) מגילה טו: ג) ל"א דוכתא לצלויי. רש"ל : ד) ל"א מלתא דמצוה ויהבי. רש"ל : ה) [ערכין ו.] : ו) [שם] : ז) קדושין ע:

רבינו גרשום

לא תידוק דמקום לבינה ג' טפחים שלימות דאותן טפחים א) דתני גבי לבינות מבוי גדולים טפח בגודל אבל מתני' בטפחים בינונים הן ומש"ה הן וסידן ג' טפחים:משום פשיעותא. דדלמא מפריד בשאר מילי ולא בני ליה : משום לצלויי . דלא הוה להו דוכתא לצלויי עד שיעסיק בבנין : סתרו ובנו בי קייטא בסיתוא. שמעתי [דשתי] בתי כנסיות היו להם באחד היו מתפללין בימות הגשמים ובאחד בימות החמה אותו של ימות החמה היו מחזקין אותו בימות הגשמים ושל ימות הגשמים בימות החמה כדי שיהא להם מקום תפלה בכל שעה: גבו זוזי.מציבורא לצורך בית הכנסת : ומחתי . ומונחין הן במקום אחד [מי] אמרינן הואיל והמעות גבויין לא פשעי ומצי למיסתריה או דלמא ניחוש דלמא יהבינהו למצוה אחריתי. אם תמצא לומר דהמעות יתנו לפדיון שבוים , הדרי הודרי . מתוקנים הזיזין שריגי ליבני שמתוקנין וערוכין הלבינים ומחתי כשורי ומונחין הקורות והכל [שקנו] להתחיל הבנין מאי יכול לסתור הישן קודם שיתחילו החדש או לאו : אי הכי דאכתי איכא למיחש אפי' כי מיבני האי לא ליסתור אחרינא דאיכא למיחש דמתרמי להו פדיון שבוים ומזבני ליה ואיכא פשיעותא ומשני דירתא דאינשא לא מזבנן כ"ש בית הכנסת הואיל ומתוקן הוא וליכא למיחש:ולא אמרן דלא לסתור עד דבני אחרינא אלא דלא חזו ביה תיוהא רעוע או סדק אבל חזו ביה תיוהא סתר לאלתר : ועיילה לפורייה להתם. כדי שיהיו הגשמים יורדין ומנטפין עליו והוא ימהר במלאכת בהכ"נ יותר : שפיכי . מרזבין : אי הכי דלא ליסתור . עד דבני אחרינא , בבא בן בוטא היכי אסביה עצה כו' . מלכא שאני דכיון דאמר למיבנייה לא הדר ביה וליכא למיחש לפשיעות'; באותה תינוקת . דבית חשמונאי :

א) [ונראה דצ"ל דאותן לבינות דתני גבי מבוי לבינות גדולות של ג"ט אבל מתני' בלבינות בינונים הן וכו'] .

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומעזיבה קאי בלא תקרה ומעזיבה לא קאי כצ"ל ותיבת הוה נמחק ב' פעמים : (ב) שם לא תני והא קתני בגזית זה נותן טפחים ומחצה וזה נותן טפחים ומחצה התם חזי לאצטרופי : (ג) שם בי קייטא בסיתווא וסתרי ובנו בי סיתווא : (ד) שם יומא חד שמעיה לבת קלא דאמר כצ"ל ותיבת ההוא גברא נמחק : (ה) שם ורמא קלא :

אהדר ליה כלילא דיילי נקרינהו לעיניה יומא חד אתא ויתיב קמיה אמר חזי מר האי עבדא בישא מאי קא עביד אמר ליה מאי אעביד ליה א"ל נלטייה מר א"ל [כתיב] °גם במדעך מלך אל תקלל אמר ליה האי לאו מלך הוא א"ל וליהוי עשיר בעלמא וכתיב °ובחדרי משכבך אל תקלל עשיר ולא יהא אלא נשיא וכתיב °ונשיא בעמך לא תאור א"ל א) בעושה מעשה עמך והאי לאו עושה מעשה עמך א"ל מסתפינא(א) מיניה א"ל ליכא איניש דאזיל דלימא ליה דאנא ואת יתיבנא א"ל כתיב °כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים יגיד דבר א"ל אנא הוא אי הואי ידענא דזהירי רבנן כולי האי לא הוה קטילנא להו השתא מאי תקנתיה דההוא גברא א"ל הוא כבה אורו של עולם דכתיב °כי נר מצוה ותורה אור ילך ויעסוק באורו של עולם דכתיב °ונהרו אליו כל הגוים איכא דאמרי הכי א"ל הוא סימא עינו של עולם דכתיב °והיה אם מעיני העדה ילך ויתעסק בעינו של עולם דכתיב °הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם מחמד עיניכם א"ל מסתפינא ממלכותא א"ל שדר שליחא וליזיל שתא וליעכב שתא ולהדר שתא אדהכי והכי סתרית [ליה] ובניית [ליה] עבד הכי שלחו ליה אם לא סתרתה אל תסתור ואם סתרתה אל תבני ואם סתרתה ובנית עבודי בישא בתר דעבדין מתמלכין אם זיינך עלך ספרך כאן לא רכא ולא בר רכא הורדוס [עבדא] קלניא מתעביד מאי רכא מלכותא דכתיב °אנכי היום רך ומשוח מלך ואי בעית אימא מהכא °ויקראו לפניו אברך ב) אמרי מי שלא ראה בנין הורדוס לא ראה בנין נאה [מימיו] במאי בנייה אמר ג) רבה באבני שישא ומרמרא איכא דאמרי באבני כוחלא שישא ומרמרא אפיק שפה ועייל שפה כי היכי דנקביל סידא סבר (ב) למשעייה בדהבא אמרו ליה רבנן שבקיה דהכי שפיר טפי דמיחזי כי אידוותא דימא ובבא בר בוטא היכי עבד הכי והאמר רב יהודה אמר רב ואיתימא ר' יהושע בן לוי מפני מה נענש דניאל מפני שהשיא עצה לנבוכד נצר שנאמר °להן מלכא מלכי ישפר עלך וחטאיך בצדקה פרוק ועויתך במיחן עניין הן תהוי ארכא לשלותך וגו' וכתיב °כולא מטא על נבוכד נצר מלכא וכתיב ולקצת ירחין תרי עשר וגו' איבעית אימא שאני עבדא דאיחייב במצות ואיבעית אימא שאני בית המקדש ד) דאי לא מלכות לא מתבני ודניאל מנלן דאיענש אילימא משום דכתיב °ותקרא אסתר להתך ה) ואמר רב התך זה דניאל הניחא למ"ד שחתכוהו מגדולתו אלא למ"ד שכל דברי מלכות נחתכין על פיו מאי איכא למימר דשדיוהו לגובא דאריוותא: הכל כמנהג המדינה: הכל לאתויי מאי לאתויי אתרא דנהיגי בהוצא ודפנא: לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם: פשיטא לא צריכא דנפל לרשותא דחד מינייהו אי נמי דפנינהו חד לרשותא דידיה מהו דתימא נידוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה קמ"ל: וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו: הא גופא קשיא אמרת וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו הא סתמא אין מחייבין אותו אימא סיפא אבל בקעה מקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו הא סתמא מחייבין אותו השתא סתם גינה אמרת לא סתם בקעה מיבעיא אמר אביי ה"ק וכן סתם גינה ובמקום שנהגו לגדור בבקעה מחייבין אותו אמר ליה רבא אם כן מאי אבל אלא אמר רבא הכי קתני וכן סתם גינה כמקום שנהגו לגדור דמי ומחייבין אותו אבל סתם בקעה כמקום שלא נהגו דמי ואין מחייבין אותו: אלא אם רצה כונס לתוך שלו ובונה ועושה חזית: מאי חזית אמר רב הונא אכפיה ליה לקרנא לבר ונעביד מלגיו עביד חבריה נמי מלבר ואמר דידי ודידיה הוא אי הכי השתא נמי גייז ליה חבריה ואמר דידי ודידיה הוא גיזוזא מידע ידיע איכא דאמרי אמר רב הונא מיכפא לקרנא מלגיו ונעבד מלבר גייז ליה חבריה ואמר דידי ודידיה הוא אי הכי השתא נמי לייף ליה חבריה ואמר דידי ודידיה הוא ליפופא מידע ידיע והא מבחוץ קתני קשיא רבי יוחנן אמר נישעייה

רש"י

אהדר ליה כלילא דיילי. האנקה מתרגמינן ילא (ויקרא יא) והוא שרץ שקורין הרצו"ן ושערו קשה כמחטין ועשה לו עטרה מעורו סביבות עיניו: השתא מיהא [דאנא ואת]. אנא ואת שנינו כאן ואין שומע: הנני מחלל את מקדשי". סיפיה דקרא מחמד עיניכם: מסתפינא ממלכותא. כפופים היו למלכות רומיים: מתמלכין. נוטלין רשות: אי זיינך עלך ספרך כאן. אם נתגאית בכלי מלחמתך שהרגת בית אדוניך ספר יוחסין שלך בידינו הוא [ידענו] שאתה עבד: לא רכא כו'. לא מלך ולא בן מלך: קלניא מתעביד. נעשה בן חורין מאליו: שישא. שיש ירוק שקורין ביי"ש: ומרמרא. שיש לבן: כוחלא. שיש לבוע כעין כחול: אידוותא דימא. גלי הים [שהם נעים ונדים והעין *מתעששת בראייתן]: נענש דניאל. לקמיה מפרש עונשו: מלכי ישפר עלך. עצתי תיטב בעיניך: במיחן עניין. בחנינת עניים: הן תהא ארכא לשלותך. [יהא אורך] לשלומך: כולא מטא. כל החטא של פורענות בא עליו: לקצת ירחין תרי עשר. בשביל עצתו של דניאל תלה לו שנים עשר חדש: בהוצא. לולבי דקלים: ודפנא. ענפי עץ ערמונים שקורין לו"ר ופרי שלו קורין ביי"ש: פשיטא. דהאבנים של שניהם דאפי' לא פסק לן דינא דמתני' המלמדנו שמתחלה בין שניהם עשאוהו על כרחם היו חולקין בשוה האבנים שהרי ברשות שניהם מונחים ויד מי מהם תגבר: (הג"ה בפי' ר"ח קמ"ל דלא בעינן ראיה אלא שותף מפיק מיניה בלא ראיה ואיהו דטעין דדיליה ניהו עליו הראיה וכל כה"ג הכי דיינינן ליה וזה הדין מפורש עוד כמו כן בפרק הבית והעלייה בתחילתו איבעית אימא בשותפין כי האי גוונא אנותי אבנים ברשות חבירו לא קפדי וחזקת רשות לאו כלום הוא שמעינן מינה דכל כהאי גוונא דמילתא דידיעא בשותפתא לתרוייהו אע"ג דמנחי ברשותא דחד מינייהו לא יכול למיטען דידי ניהו דברשותי מנחי דקי"ל שותפין לא קפדי אהדדי ע"כ): השתא סתם גינה אמרת לא. אע"פ שהיזק ראיה קשה: אמר אביי כו'. האי מקום שנהגו לגדור דקתני מתני' אבקעה קאי: א"כ מאי אבל בבקעה. הא מינה סליק והכי איבעי (ג) למיתני אבל מקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו: מכפייה לקרנא לבר. ראשי הכותל יכוף לצד חבירו וכל חזית לשון קצה הוא וכן שניהו בתמיד (פ"ג מ"ד) גבי מערכה וחזיתה מזרחה ראשי הגזירין וכן מחזה מול מחזה דמלכים (א ז) ראשי הנסרים מוסבין זה מול זה ו) ועבי' מאבראי כופה לצדי ראשי הכותל שמחבר בראשו אבנים וטיט ומעבהו: דידי ודידיה הוא. כדקתני מתניתין כשעושין אותו בין שניהם עושין חזית מכאן ומכאן: השתא נמי גייז לה. להאי כפופה שהיא לצדו ואימא דידי ודידיה הוא ולא עשינו חזית: מלגיו. לצד שלו ולקמיה פריך הא מבחוץ קתני: לייף ליה. מחבר חזית אחרת לצדו: נשעייה

תוספות

שכל דברי מלכות נחתכין על פיו. לפי תרגום [של] אחשורוש ז) נעשה הרבה שנהרג דכתיב ויגידו למרדכי את דברי אסתר ולא כתב התם התך לפי שהרגו המן על שהיה משיב דברים בין אסתר למרדכי ומיהו גמ' שלנו אין תופס כן דדרשינן במגילה (דף טו.) והתך להיכן הלך ומפרש לפי שאין משיבין על הקלקלה:

הכי קתני וכן בגינה סתם כו'. וסיפא נמי יש לפרש כן אבל סתם בקעה ומקום שלא נהגו לגדור בגינה אין מחייבין אותו:

והא מבחוץ קתני קשיא. ותיובתא אינה דמצינן למימר היינו שבולט חוץ לחומה מ"מ קשיא היא דא"כ מתוך הוה ליה למיתני:

גייז ליה חבריה ושדי ליה. אע"ג דלעיל אמר גזוזא מידע ידיע בהולא לא ידיע: לאפוקי

רבינו גרשום

כלילא דיילי. כתר של מיני האנקה שהן עלוקות נתן סביב ראשו וניקרו עיניו: כי נר מצוה ותורה אור. אלו תלמידי חכמים שעוסקין בתורה אלו סנהדרין: ממלכותא. זו מלכות רומאי שהיה משועבד להם: שלחו ליה. ממלכות רומיים אם זיינך עלך ספרך כאן כלומר אם מלחמתך עליך שאתה מתגבר לשם ייחוסך כאן שיודעין אנו מאיזה משפחה אתה לפי שהורקנוס אביו של הורדוס פעם אחת הלך על הרומים להלחם ונצח וראה בשביה שפחה אחת יפת תואר והמדה ועשה לה כדין תורה ובא עליה והוליד ממנה אותו הורדוס ולפיכך היו מחרפין אותו מיחוסו: קלניא. בן חורין נעשה: שישא. שיש לבן: ומרמרא. טנומרין: כוחלא. שחורין: כאדוותא דימא. כגלי הים שזו יורדת וזו עולה: שאני עבד משום דהוי שייך במצות עשה (שהזמן) [שאין הזמן] גרמא והורדוס עבד היה: בהוצא ודפנא. שנוהגין לעשות גדר מכפות תמרים ודפנא עץ של (עור) [ערמון] שקורין לו"ר וכיון דנתרצו לעשות כותל על זה ועל זה לעכב שלא יעשו אלא כמנהג המדינה: קמ"ל. כיון דזה נותן מחצה וזה נותן מחצה אין צריך להביא ראיה: פיסקא וכן בגינה מקום שנהגו לגדור בגויל או בגזית וחבירו מעכב היו כופין אותו משום דאיכא היזק ראיה כדאוקימנא [לעיל ב:] בגינה הסמוכה לעיר אבל בבקעה של שדות כו': הא סתמא. דיש שגודרין ויש שאין גודרין: השתא סתם גינה. דאיכא היזק ראיה אמרת לא דאין מחייבין סתם בקעה דליכא היזק ראיה מחייב: אמר אביי ה"ק. כלומר כגון חסורא מיחסרא וכן גינה סתם משום דאיכא היזק ראיה ובמקום שנהגו לגדור בבקעה מחייבין אותו: א"ל רבא. לאביי אי הכי כדקא תרצת א"כ מאי אבל דקתני במתני' אבל בבקעה אי אמרת בשלמא דרישא לא איירי בדינא דבקעה כלל היינו דקתני בסיפא אבל בבקעה דעד השתא לא איירי בדינא דבקעה אלא לדעתך דתרצת דרישא איירי בבקעה מאי אבל בבקעה תו דתני בסיפא: אלא אמר רבא. אנא מתריצנא דלא תקשי אבל ולא תקשי סתמא דרישא לסתמא דסיפא וה"ק וכן בגינה סתם דינא דגינה סתם כדינא דמקום שנהגו לגדור בבקעה דמחייבין לגדור ועדיין לא שמעי' דינא דסתם בקעה ואמטו להכי צריך למתני בסיפא אבל בבקעה לאשמעינן דינא דסתם בקעה דכמקום שנהגו שלא לגדור דמי דאין מחייבין לגדור דהשתא מיתרצא כולה מתני': ועושה לכותל חזית. סימן היכרא שידעו בני אדם שזה בנאו כולו בקרקע שלו משלו לפיכך כיון דעשה חזית אם נפל הכותל כו': דכייף ליה קרנא מלבר. דלשקע בראש הכותל בסופו קנים בטיט ויכוף ראשם של קנים מבחוץ לצד הכותל לצד אויר חבירו: אזיל אידך חבירו וכייף ליה נמי מלבר לצד שלו ואמר הרי אית לי נמי חזית ודידי ודידך הוא הכותל ומקומו הלכך לא כייף אלא מלבר: אכתי אתי האי וגייז להחיא חזית שהוא (פצע) [לצד] שלו ואמר דידי ודידך הוא: השתא נמי לייף ליה. כלומר יחברם לכותל בטיט בלא שקיעה: מידע ידיע. יכולין להבין ולהבחין בין דבוקה לשקיעה: והא מבחוץ קתני. ועושה לו חזית מבחוץ קתני קשיא להך לישנא דאיכא דאמרי: ור' יוחנן אמר. היינו חזית

מסורת הש"ס

א) [יבמות כב: ב"ק נד: ב"מ מח: סב. סנהדרין מז. פה. מכות ח:] ב) סוכה נא: ע"ש ג) [שם איתא רבא] ד) נ"א דלא סגיא ליה בלא מלכא ה) מגילה טו. ו) ס"א ועביו ז) [וכן בפירקי דר"א פ"ג]

עין משפט נר מצוה

טז א ב ג מיי' פכ"ו מהל' סנהדרין הל' א סמג לאוין רט:

יז ד ה מיי' פי"ב מהל' רוצח הלכה טו:

יח ו מיי' פ"ב מהל' שכנים הל' טו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנז סעיף ד

יט ז ח מיי' שם הלכה יח טוש"ע שם סעיף ה:

כ ט מיי' שם הל' יג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנח סעיף א ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' א"ל מסתפינא איכא איניש דשמע מלתא ואזיל ומודע ליה א"ל השתא מיהא ליכא איניש גבן דאזיל ולימא ליה: (ב) שם סבר למשעייה בדהבא: (ג) רש"י ד"ה א"כ מאי וכו' איבעי ליה למיתנא:

עין משפט
נר מצוה

[כב א מיי' פ"ב מהל' שכנים הלכה טו טוש"ע ח"מ סי' קנז סעיף ד]:
כג א ב ג ד מיי' פ"ג מהל' שכנים הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנח סעיף ו:

מסורת הש"ס

א) [גי' הערוך ערך קפל ג' קיפולא]: ב) ל"א ריבי. רש"ל: ג) ב"ק כ:: ד) ל"א ריבי. רש"ל: ה) כך ול"ג ניקף אינו מפירש"י רק שייך בהג"ה. רש"ל:

[י]נשעייה באמתא מלבר וניעבד מלגיו עביד חבריה מלבר ואמר דידי ודידיה הוא אי הכי השתא נמי דקפיל ליה חבריה ואמר דידי ודידיה הוא א)קילופא מידע ידיע הוצא אמר רב נחמן סינופי ב) ירוכי מלבר וניעבד מלגיו עביד נמי חבריה מלבר ואמר דידי ודידיה הוא אי הכי השתא נמי גייז ושדי ליה ואמר דידי ודידיה הוא משריק ליה טינא השתא נמי אתי חבריה וקליף ליה קילופא מידע ידיע אביי אמר הוצא לית ליה תקנתא אלא בשטרא: אבל אם עשו מדעת שניהם: אמר ליה רבא מפרזיקא לרב אשי לא יעשו לא זה ולא זה א"ל לא צריכא דקדים חד מנייהו ועבד דידיה ואי לא עביד חבריה אמר דידיה הוא (א) ותנא תקנתא לרמאי קמ"ל א"ל ורישא לאו תקנתא לרמאי הוא א"ל בשלמא רישא תנא דינא ומשום דינא תנא תקנתא אלא סיפא דינא קתני דקתני תקנתא אמר רבינא הכא בהוצי עסקינן לאפוקי מדאביי דאמר הוצא לית ליה תקנתא אלא בשטרא קמ"ל דבחזית סגיא: **מתני'** ג)[א]המקיף את חבירו משלש רוחותיו וגדר את הראשונה ואת השניה ואת השלישית אין מחייבין אותו רבי יוסי אומר [ב]אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל: **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי דאמר אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל ג)ל"ש עמד ניקף ל"ש עמד מקיף איתמר רב הונא אמר [ד]הכל לפי מה שגדר חייא בר רב אמר הכל לפי דמי קנים בזול תנן המקיף את חבירו משלש רוחותיו וגדר את הראשונה ואת השניה ואת השלישית אין מחייבין אותו הא רביעית מחייבין אותו אימא סיפא רבי יוסי אומר אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל בשלמא לרב הונא דאמר הכל לפי מה שגדר בה היינו דאיכא בין ת"ק (ב) ורבי יוסי ת"ק סבר הכל לפי דמי קנים בזול אין ומה שגדר לא ורבי יוסי סבר הכל לפי מה שגדר אלא לחייא בר רב דאמר הכל לפי דמי קנים בזול מאי איכא בין ת"ק לר' יוסי אי דמי קנים בזול לא קיהיב ליה מאי קיהיב ליה אי בעית אימא אגר נטירא איכא בינייהו תנא קמא סבר אגר נטירא אין דמי קנים בזול לא ורבי יוסי סבר דמי קנים בזול ואי בעית אימא ראשונה שניה ושלישית איכא בינייהו ת"ק סבר רביעית הוא דיהיב ליה אבל ראשונה שניה ושלישית לא יהיב ליה ור' יוסי סבר ראשונה שנייה ושלישית נמי יהיב ליה איבעית אימא מקיף וניקף איכא בינייהו דת"ק סובר טעמא דעמד ניקף (ג) דמגלגלין עליו את הכל אבל עמד מקיף אינו נותן לו אלא דמי רביעית ורבי יוסי סבר ל"ש ניקף ול"ש מקיף אם עמד וגדר מגלגלין עליו את הכל לישנא אחרינא מקיף וניקף איכא בינייהו ת"ק סבר אם גדר מקיף את הרביעית נמי יהיב ליה ורבי יוסי סבר אם עמד ניקף וגדר את הרביעית הוא דיהיב ליה דגלי דעתיה דניחא ליה אבל אם גדר מקיף לא יהיב ליה מידי

רוניא

רש"י

לאפוקי מדאביי. ואביי סבר דשפיר אית ליה למיתני תקנתא נשעייה באמתא מלבר. יהא טח בטיט אמה בראש הכותל מבחוץ: לרמאי: אם עמד וגדר את הרביעית. ל"ג אם עמד ומקפל ליה. (ד) מקפלו: הוא. אם עשו מחילת נצרים כיצד יעשו חזית: סינופי ד) ירוכי לבר. ראשי ההוצים *ישב לצד שדה חבירו וכשיהיה סוכך ההוצים כשיכלה האחד ויתן את חבירו ישנפו מבחוץ:

הג"ה ירוכי כדאמרי' לעיל טפח יתירא לביני (ה) אורבי תמ"ס. ור"ח פי' מוציא ראשי הקנים ודפנא (ו) שהוא הקנים העומדים לחיזוק המחיצה לחוץ מתוך פירושו משמע שהקנים שמעמידין מן הצד לסמוך הכותל וזהו לשון סניפין ע"כ: אלא בשטרא. אם עשה האחד יביא עדים ויחתמו לו ואם (ז) עשהו שניהם יעידו עדים ויחתמו דס"ל קופלא דטינא מטילויה הוא לא ידיע: ולא יעשו. חזית לא לזה ולא לזה והרי סימן שלא עשאה האחד בשלו שאילו עשאה היה עושה חזית מבחוץ: ועביד דידיה. עשה חזית מבחוץ: ותקנתא לרמאי. בתמיה וכי מפני דאגת רמאין איכפל תנא למיתני הא מתני': וריבא. דקתני ועושה חזית מבחוץ לאו תקנתא משום רמאי הוא דלא לימא חבריה של שניהם הוא: תנא דינא. הואיל ובקעה אין מנהג לגדור אין יכול לכופו אלא כונס לתוך שלו ובונה ואיידי דתנא דינא תנא תקנתא ועושה חזית משום רמאי אלא סיפא דינא לא תנא דהא פשיטא דאם עשו מדעת שניהם תעשה משל שניהם וכולה משום תקנתא הוא דתנייה: **מתני'** המקיף את חבירו משלש רוחותיו. שקנה ג' שדות סביב שדה חבירו לשלשת מצריה וגדר את שלשתן ונמצא שדהו של אמצעי זה מוקף משלש רוחותיו: אין מחייבין אותו. לתת כלום כדאמרי' דסתם בקעה מקום שנהגו שלא לגדור הוא: הג"ה תמ"ס ול"נ טעמא משום דאכתי לא מהני ליה מידי שהכל יכולים ליכנס מרוח רביעית אבל אם גדר רביעית מחייבין אותו כדאמרינן בגמ' ואע"ג דאמרינן לעיל דסתם בקעה מקום שנהגו שלא לגדור הוא ה"מ בין בקעה לבקעה וכותל גבוה ד' אמות לשם הוא דלא בעינן (ח) מ"ט דליכא היזק ראיה אבל בשביל היזק בהמות שלא יכנסו לשדה צריך לגדור גדר שלו עשרה טפחים המונע מליכנס הבהמות: ה"ג ר' יוסי אומר אם עמד וגדר את הרביעית ה) ולא גרסי' ניקף: הג"ה וכן בפירוש ר"ח ומיהו אניקף מפרשינן לה לקמן. תוס' והכי מוכח בפ"ב דב"ק והלשון מוכיח דקתני אם עמד ולא קתני אם גדר מכלל דלאו בההוא דגדר השלש מיירי. ת' מו' שמ' ע"כ: מגלגלין עליו את הכל. את חלקו בשלשת הראשונות דכיון דגדר את הצד הפתוח גלי דעתיה דניחא ליה במאי דגדר חבריה: **גמ'** לפי מה שגדר. בכל יציאות שהוציא בהן הראשון יחזיר לו מחצה: דמי קנים. דאמר ליה לדידי סגי לי בגדר קנים ואי אפשי בהוצאה של גדר אבנים: ה"ג תנן המקיף את חבירו מג' רוחותיו אין מחייבין אותו הא רביעית מחייבין אותו אימא סיפא ר' יוסי אומר כו' וגדר את הראשונה כו' אין מחייבין אותו. דהא לא אהני ליה מידי שהרי גלוי הוא מצד רביעית הא אם גדר עוד מקיף את הרביעית מחייבין אותו דאהני ליה: אימא סיפא רבי יוסי אומר. בשלמא לרב הונא דאמר הכל דר' יוסי במה שגדר הוא היינו דאיכא בין ת"ק לר' יוסי. דת"ק דלא נקט לישנא דהכל סבר דמי קנים בזול הוא דמחייבין אותו ור' יוסי סבר כו' דהא ליכא למימר דת"ק דוקא אם גדר מקיף את הרביעית הוא דמחייבין אותו אבל אם גדר ניקף לא דכ"ש הוא השתא היכא דלא גלי דעתיה דניחא ליה בהיקיפא קא מחייב ליה כ"ש היכא דגלי ולר' יוסי נמי קס"ד השתא דתנא ניקף וה"ה למקיף אלא בגלגול דהכל הוא דפליגי: אלא לת"ק דמי קנים נמי לא יהיב ליה אלא מאי יהיב ליה. מאי מחייבין אותו דדייקינן ממילתיה: יהב ליה אגר נטירא. דבר מועט שהיה צריך ליתן לשומר בכל שנה כשהיא בקמותיה: דתנא קמא סבר. דמי רביעית יהיב ליה אם גדרה מקיף אבל דמי הראשונות לא יהיב ליה שסבר יצא מהם זכאי בבית דין שהיו שם ימים רבים ולא הועילו לו ואם גדרה ניקף לרביעית לא יהיב ליה מידי כדפירש' שסבר יצא ידי בית דין מהם ולר' יוסי לא שנא גדרה ניקף ולא שנא מקיף מגלגלין עליו (ט) את הכל בכולן דמי קנים: ואיבעית אימא מקיף וניקף איכא בינייהו. דתנא קמא אית ליה דרבי יוסי היכא דגדרה ניקף אבל רבי יוסי לית ליה דתנא קמא בגדר מקיף תנא קמא סבר לא שנא ניקף ולא שנא מקיף כי גדר לרביעית מחייבין אותו דהא תנא קמא במקיף איירי ודייקינן ממילתיה הא רביעית מחייבין אותו וכל שכן כשגדרה ניקף דגלי דעתיה:

ורבי

תוספות

ניקף דהא לכולהו לישני דגמרא קאי אמקיף בר מלישנא בתרא דקאמר מקיף וניקף איכא בינייהו והא דדייק בפרק כיצד הרגל (ב"ק דף כ: ושם) טעמא דניקף הא מקיף פטור הייתי להאי לישנא: **דמי** קנים בזול. וא"ת מאי שנא משדה שאינה עשויה ליטע דאם נטעה חבירו שלא ברשות אמר רב ושמואל בהשואל (ב"מ דף קא.) שמין לו וידו על התחתונה ואור"י דשאני הכא דמצי א"ל לדידי סגי לי בנטירא בר זוזא ומ"מ דמי קנים בזול יהיב ליה דאנן סהדי דאם היה מואס כ"כ בזול היה גודר בהם: **שניה** ושלישית לא. אומר ר"י דהיינו טעמא דאין לך אדם שלא היה מסייע לרביעית ע"מ שיהא גדור מד' רוחותיו ובקונטרס פירש לפי שסבר יצא מן השלשה מב"ד זכאי: הג"ה וקצת קשה דא"כ גם ברביעית יצא זכאי עד טפח אחרון ע"כ: **ורבי** יוסי סבר אם עמד ניקף וגדר את הרביעית. אע"ג דעד השתא היה מחמיר כדמשמע לישנא דמגלגלין עליו את הכל להך לישנא לא הוי הכי דלשון אם עמד משמע ניקף:

רבינו גרשום

נשעייה עליה אמה מלבר. שאמה העליונה טייחר אותה בטיט על פני כולה לאורך הכותל מבחוץ לצד חבירו: קפיל ליה. שיבא חבירו בסתר ומקליף אותו הטיט: מידע ידיע. מקום הקילוף ולא יועיל לו: כל הני דאמרן היינו בכותל של אבנים אבל [אם] אותו כותל מקני הוצא הוא מאי חזית מצי למקבע ביה דסניף ליה ריבי מלבר דלכי גדיל להו להוצא ליכוון דליהוי רישייהו דהוצא כייפי לבר לאותו צד של חבירו (שרין) [ושריק] ליה טינא דלא מצי חבירו לגזוז להו (ולא למישרינהו) [ולמישרינהו] דאיכא היכרא ומקשינן אפ"ה אתי חבריה (ומקבל) [ומקפל] להחוא טינא ושדי ליה ואמר דידי ודידך הוא (וישנו) [ומשני] קילופא מידע ידיע: אביי אמר. בשום ענין לכותל הוצין אין לו תקנה לעשות שום היכר שיהא כולו שלו שחבירו לא יכול לרמותו אלא בשטרא אא"כ יכתבו לו שטר שכולו שלו ואין לחבירו בו כלום: ואם עשו מדעת שניהם. כותל בבקעה בונין אותו שניהן בשותפות ועושין חזית מכאן ומכאן להיכרא שהכותל של שניהם הוא: ולא יעשה חזית לא זה ולא זה. וממילא ידעינן דשל שניהם הוא דכיון דלאחד אין לו חזקה בו יותר מחבירו לא יוכל לטוענו דכולו שלו הוא: לא צריכא. דאקדים חד ועביד חזית מצד שלו להכי צריך למעבד אידך: אמר לו וכי תנא דמתני' לא אתי לאשמועינן בהא סיפא אלא תקנתא דרמאי. בשלמא רישא תנא דינא ותנא תקנתא. תנא אם רוצה כונס בתוך שלו דאף על גב דחבירו אינו רוצה שימעט לו באויר אינו יכול לעכב עליו היינו דינא ואגב דאיצטריך למיתני דינא תנא נמי תקנתא אבל סיפא לא אית ביה דינא כלל דהא דקתני מתני' אבל אם עשו מדעת שניהם בונין את הכותל באמצע לאו דינא הוא דמדעתייהו עבדי: רבינא אמר בהוצא עסקינן כו'. כלומר אפי' סיפא לא אתי לאורויי תקנתא כלל לרמאי אלא לאירויי אכותל דהוצא לאפוקי מדאביי דאמר לית ליה תקנתא אלא בשטרא קמ"ל דבחזית סגי בלא שטרא: מתני' המקיף את חבירו מג' רוחותיו. כגון שהיו לו למקיף ד' שדות א' מכאן וא' מכאן לשדה של אדם אחר שהיה באמצעיתן של אותן שדות ורצה בעל אותן ד' שדות לגדור שדותיו וגדר את הא' ואת הב' ואת הג' ומאותן גדרים של אותן שדות לא היתה משתמרת שדהו של זה הואיל שלא גדר שדה רביעית אין מחייבין הניקף ליתן חלקו המגיעו באותן ג' גדרים הואיל ועדיין אינו משומר שדהו שעדיין פתוח מרוח א': ר' יוסי אומר אם עמד מקיף וגדר שדה רביעית מגלגלין לו את הכל לניקף ליתן בכל אותן ג' גדרים לפי חלקו המגיעו דעכשיו שדהו משתמרת בכל צד: גמ' הכל כמה שגדר. כלומר אם זה המקיף גדר שדותיו בכותל יפה של אבנים חייב ליתן לו זה הניקף לפי חלקו במה שהוציא זה על אותן גדרים ואין יכול לטעון לדידי סגי לי בכותל רעוע של מחיצת קנים: חייא בר רב אמר. מצי ליטען ליה ולא יהיב ליה אלא דמי קנים בזול כמו שאם היו גדרים של קנים: בשלמא לרב הונא דאמר במה שגדר היינו דאיכא בין ת"ק [ל]ר' יוסי. דדייקי הכי הא רביעית לת"ק מחייבין אותו דמי קנים בזול ואתי ר' יוסי למימר לחלוק על ת"ק ואמר את אמרת דמי קנים בזול ואנא אמינא דמחייבין אותו במה שגדר כעין שהוציא: אלא לחייא בר רב דאמר. לטעמא דר' יוסי דמחייב לניקף ליתן דמי קנים בזול מאי איכא בין ת"ק לר' יוסי כלומר מאי יהיב לת"ק בציר מדמי קנים בזול (ולטעמיה) אי האי פורתא דלא יהיב ליה דמי קנים בזול מאי יהיב ליה. לעולם כדאמר חייא בר רב דלר' יוסי לא יהיב ליה אלא דמי קנים בזול והאי דמקשית מאי איכא בין ת"ק לר' יוסי איכא בינייהו ראשונה שניה ושלישית דת"ק סבר אם עמד מקיף וגדר את הרביעית מחייבין ליה לניקף דמי קנים בזול מאותה רביעית אבל מאינך אחרינא לא יהיב ליה כלל ור' יוסי סבר דראשונה ושניה ושלישית נמי יהיב ליה דמי קנים בזול: ואיבעית אימא מקיף וניקף איכא בינייהו. דת"ק סבר אם עמד מקיף נמי וגדר את הרביעית מחייבי ליה לניקף ליתן דמי קנים בזול מאותה רביעית ולא יותר דמצי ליטען ניקף אנא הוינא יתיב ומנטר לשדה שלי. ור' יוסי אומר אם עמד ניקף וגדר את הרביעית יהיב ליה מכוליה גדרים דמי קנים בזול דהואיל והוא עצמו גדר את הרביעית גלי אדעתיה דניחא ליה באינך גדרים, אבל אם עמד מקיף וגדר את הרביעית לא יהיב ליה כלל דמצי למימר אנא הויתי מנטר שדה שלי: אגר נטירא איכא בינייהו. דהאי דקשיא ליה לעיל לת"ק מאי קיהיב ליה אגר נטירא מאי דהאי ניקף הוי יהיב לשומר שדהו דעכשיו לא צריך דהיינו בציר מדמי קנים בזול. ור' יוסי סבר מגלגלין עליו את הכל דיהיב ניקף דמי קנים בזול מכולהו גדרים:

הגהות הב"ח (א) גמ' דידיה הוא א"ל ותנא תקנתא לרמאי וכו' א"ל האי מאי בשלמא רישא: (ב) שם היינו דאיכא בין ת"ק לר' יוסי ת"ק סבר דמי קנים כצ"ל ותיבת הכל לפי נמחק: (ג) שם דעמד ניקף הוא דמגלגלין: (ד) רש"י ד"ה ומקפל ליה מקפלו הס"ד: (ה) ד"ה הג"ה ירוכי וכו' יתירא לביני ירכי המ"ס. נ"ב כך היה גורס בעל הג"ה וכך הוא גי' נימוקי יוסף: (ו) בא"ד ודפנא שהן הקנים: (ז) ד"ה אלא כו' ואם עשאום שניהם: (ח) ד"ה הג"ה תמ"ס וכו' דלא בעינן דליכא כצ"ל ותיבת מ"ט נמחק: (ט) ד"ה דת"ק סבר וכו' מגלגלין עליו בכולן כצ"ל ותיבת את הכל נמחק:

רוניא אקפיה רבינא מארבע רוחותיו א"ל הב לי כמה דגדרי לא יהיב ליה הב לי לפי (א) קנים בזול לא יהיב ליה הב לי אגר נטירותא לא יהיב ליה יומא חד הוה קא גדר דיקלי אמר ליה לאריסיה זיל שקול מניה קיבורא דאהיני אזל לאתויי רמא ביה קלא א"ל גלית דעתך דמינח ניחא לך לא יהא אלא עיזא בעלמא מי לא בעי נטירותא א"ל עיזא בעלמא (ב) לאו לאכלויי בעיא א"ל ולא גברא בעית דמיכלי לה אתא לקמיה דרבא א"ל זיל פייסיה במאי דאיפיים ואי לאדאיננא לך דינא כרב הונא אליבא דרבי יוסי רוניא זבן ארעא אמיצרא דרבינא סבר רבינא לסלוקי משום דינא דבר מצרא א"ל רב ספרא בריה דרב ייבא לרבינא אמרי אינשי ארבעה לצלא ארבעה לצללא:

מתני' א)כותל חצר שנפל מחייבין אותו לבנותו ב)עד ארבע אמות בחזקת שנתן עד שיביא ראיה שלא נתן ג)מד' אמות ולמעלה אין מחייבין אותו ד)סמך לו כותל אחר אע"פ שלא נתן עליו את התקרה מגלגלין עליו את הכל ה)בחזקת שלא נתן עד שיביא ראיה שנתן:

גמ' אמר ריש לקיש הקובע זמן לחבירו ב)ואמר לו פרעתיך בתוך זמני אינו נאמן ולואי שיפרע בזמנו אביי ורבא דאמרי תרוייהו עביד איניש דפרע בגו זימניה זימנין דמתרמו ליה זוזי אמר איזיל איפרעיה

רש"י

ג) ור' יוסי סבר. דוקא גדרה ניקף דגלי דעתיה אבל גדרה מקיף לא: רוניא אקפיה רבינא. ד' שדות היו לרבינא סביבות ארבעה מצריו של רוניא וגדרן: הב לי כמה דגדרי. כרב הונא אליבא דר' יוסי דאמר הכל לפי מה שגדר דהכי קי"ל כדמוכח לקמן: יומא חד הוה גדר. רוניא היה גודר תמרים מדקל שבשדהו: קיבורא דאהיני. אשכול של תמרים משל רוניא ובפניו: רמא ביה קלא. גער בו רוניא באריסיה דרבינא: א"ל. רבינא גלית אדעתיך שחביבין הדקלין עליך וניחא לך בשמירתן: לא יהא אלא עיזי בעלמא מי לא בעית כו'. כלומר אפי' אינך ירא מן הגנבים צריך אתה לשמרן מן העזים: ולאו גברא בעית לאכלויי. להזעיק ולגעור בהן ד) *)וירעם מתרגמי' אכלי (תהלים יח) וכן כל לשון הכרזה בתרגום יהונתן: פייסיה במה דאיפיים. טוב לך (ג) להתפיים באגר נטירא הואיל ונתרצה לכך: הגה"ה ואי לא דאיננא לך כר' יוסי כו' מכלל דהכי הלכתא. וכן פסק ר"ת. תמ"ש: ארבעה לצלא וד' לצללא. אני שמעתי צלא רצען עני וצללא רצען עשיר וכך אמר לו ארבע ככרות צריכין לרצען עני למאכלות ביתו ליום כמו שצריכין לעשיר וזה עני הוא וצריך לו השדה לפרנסה וכשם שאתה אומר לו הסתלק מעלי בדינא דבר מצרא משום ועשית הישר והטוב כך אני אומר לך עשה ישר וטוב לעני זה ואל תסלקהו ויש לגמגם דהעור קרוי צלא ולא הרצען כדאמרי' בעלמא (נדרים דף נו:) מאי דרגש ערסא דצלא ואומר אני רוניא רצען היה (ד) ונותן עורות לעבדנין לעשות מהן מנעלין למוכרן בשוק וכך אמר לו רב ספרא לרבינא העני זה שכרו מועט שהוא צריך ליתן שכר הרבה לעבדנין דאמרי אינשי ארבעה זוזי לצורך מקח העור וארבעה זוזי לשכר העבדנין והייט צלא לפיכך עשה ישר וטוב ותהי לו שדה זו לפרנסת ביתו ה) ול"כ ד' צלא ד' ככרות צריך לעבדן עני וד' צללא כמו כן ד' לצורך עבדן עשיר ומשל הוא כנגד רוניא שהיה לו שדה אחת בתוך שדות של רבינא כדאמר לעיל דרבינא אקפיה מארבע רוחותיו ועכשיו קנה לו שדה אצל מצר רבינא ומפסיק שדה רבינא בין שדותיו וא"ל רב ספרא לרבינא שיעשה הישר והטוב להניח לרוניא אותה (ה) דעכשיו יהיה לו שנים שכמו שצריך שמירה לשני שדות [צריך] ג"כ לאחד ומכמה דברים יציאת האחד מרובה כיציאת שנים וגמלא רוניא משתכר: **מתני'** מחייבין אותו לבנותו עד ד' אמות. דבהכי סגי להיזק ראיה: בחזקת שנתן. אם אמר האחד לאחר שבנאו אני עשיתיו משלי שלא רצה זה לסייעני ותובעו חצי היציאה וזה אומר נתתי חלקי נאמן: עד שיביא התובע. עדים שתבעו ולא נתן לו דכיון דחובה עליו לסייעו ומשפט זה לכל גלוי לא היה בונה משלו אלא היה צועק עליו בב"ד: סמך לו כותל אחר. לאחר שבנאו האחד למעלה מד' אמות הרבה ולא רצה האחר לסייעו בהגבהתו סמך השני כותל אחר כנגד כותל זה כדי לסכך ולתת עליו תקרה מכותל לכותל אע"פ שלא נתן עליו עדיין התקרה: מגלגלין עליו את הכל. דגלי דעתיה דניחא ליה בהגבהה דהילך: בחזקת שלא נתן. אם בא הראשון ותבעו לדין לאחר שסמך את כותלו לכותל ראשון ואומר לו תן לי חלקך במה שהגבהתי וזה אומר נתתי חלקי אינו נאמן אלא בעדים שאין משפט זה גלוי לכל ועד שיחייבוהו בית דין אינו עשוי ליתן: **גמ'** הקובע זמן לחבירו. במלוה שהלוהו:

*) נ"ל ירעם והוא בש"ב כב וכן הוא בס"י.

אילימא

תוספות

*הגה"ה כתב בספרים אבל מקיף לא יהיב ליה אלא דמי רביעית. וקשה דמנלן דיהיב ליה אפי' דמי רביעית דילמא לא יהיב ליה כלל וכן משמע בפ' כיצד הרגל (ב"ק דף כ: ושם ד"ה טעמא) דקאמר טעמא (ו)דניקף הא מקיף פטור ש"מ זה נהנה וזה לא חסר פטור ודחי שאני התם דא"ל לדידי סגי לי בנטירא בר זוזא מיהו יש לדחות דה"ק לדידי סגי לי בנטירא בר זוזא הלכך פטור מלסייע לד' רוחות אבל רביעית יסייע דאין לך אדם שלא יסייע לרביעית שיהיה גדור מארבע רוחותיו: **ואי** לא דאיננא לך כרב הונא אליבא דר' יוסי. קצת היה נראה שלא להפחידו היה אומר כן מדלא קאמר ואי לא מגבינא לאפדנא מינך או מחינא לך בסילוהא דלא מבע דמא ואע"ג דבלולב הגזול (סוכה דף לא: ושם ד"ה ולדרוש) אמר שמואל להנהו דמזבני אסא אשוו זבינייכו ואי לא דרשינן לכו כר' טרפון ובעי למימר התם דלהפחידם היה אומר כן הכא נראה דהכי ס"ל כדפירש רש"י ועוד מדקאמר ליה זיל פייסיה במאי דאיפיים משמע דמן הדין היה לו יותר אם לא בשביל שכבר נתפיים: **ארבעה** צללא כו'. לפירוש הקונטרס מקשה ר"ת [הא] אין מרחמים בדין ו) ועוד דקאמר סבר רבינא לסלוקי משמע שטעה רבינא ועוד מה שייך כאן האי מעשה אי משום דאיירי ברבינא ורוניא לייתי נמי מעשה דהמקבל (ב"מ דף קח.) רוניא שתלא דרבינא הוה והנך תרי עובדי דשמעתין לייתי נמי התם ועוד דצלא הוא עור כדאמרי' (מו"ק דף כז.) מאי דרגש ערסא דצלא ואומר ר"ת דזבן ארעא אמיצרא דרבינא היינו אמיצר אותם שדות דאקפיה רבינא מארבע רוחות והיה רבינא מצרן מג' רוחות ורוניא מרוח אחת ואף על גב דאמר בהמקבל (ב"מ דף קח:) הני ארבע בני מצרא דקדים חד מינייהו וזבן מאי דזבן זבן מ"מ סבר רבינא לסלוקי משום שהיה מצרן מג' לדדין ורוניא רק מרוח אחת א"ל רב ספרא אמרי אינשי ארבעה צללא פירוש לעור גדול צריך ליתן לעבדן ד' זוזי וד' צללא עור קטן כלומר צריך ליתן מן הקטן כמו מן הגדול שיש טורח בקטן כמו בגדול ה"נ מאי טעמא דינא דבר מצרא משום שיהיו כל שדותיו סמוכין שיוכל לחורשן בבת אחת ולכך הוא מצרן מרוח אחת כמו אתה מג' רוחות וה"ר אברהם פירש דהך ארעא דזבן רוניא אמצרא דרבינא היינו אמצרא דאותן שדות שהיה רוניא אריס בהן כדאמרי' רוניא אריסא דרבינא הוה וה"ק ליה רב ספרא לרבינא אע"פ שאין לרוניא בגוף הקרקע כלום מכל מקום הואיל שהוא עובדן הרי הוא מצרן (ז) כמו דאמרי אינשי ארבעה צללא נותנין ד' זוז על העור וכמו כן צריך ליתן צללא לאומן המעבד את העור: **מארבע** אמות ולמעלה אין מחייבין אותו כו' בחזקת שלא נתן. איירי כגון דידעינן דקדם חד וארליה לחבריה והיה מסרהב כדמשמע לישנא אין מחייבין אותו ולכך הוי בחזקת שלא נתן וא"צ להעמיד בשעשה חזית: **אע"פ** שלא נתן (ח) תקרה מגלגלין עליו את הכל. אע"ג דזה נהנה וזה לא חסר פטור מ"מ כיון דגלי דעתיה דניחא ליה בהגבהה חייב וכן משמע נמי בכיצד הרגל (ב"ק דף כ: ושם) דקאמר טעמא דניקף הא מקיף פטור ש"מ זה נהנה וזה לא חסר פטור ואפ"ה כשעמד ניקף חייב כן נראה לי אי נמי הכא זה חסר הוא שגורם לו שהגביה הכותל למעלה מד' אמות כדי שלא יהיה לו היזק ראיה בשום ענין ממנו: **הקובע** זמן לחבירו. אור"י דוקא קובע זמן אבל בסתם הלואה לא חשיב ליה תוך שלשים תוך זמנו: **ובא** בזמנו ואמר פרעתיך תוך זמני אינו נאמן. ונראה לי שיש עדים שחייב לו וקבע לו זמן דאי לאו הכי ניהמניה שפרעו תוך זמן במיגו דאי בעי אמר לא הלוית לי כלום או לא קבעת לי שום זמן ולקמן מיבעי ליה

אי

רבינו גרשום

הב לי כמה דגדרי. הואיל והוקפת שדך מד' רוחותיה ומשתמרת תן לי לפי חלקך המגיעך מהוצאותי: הב לי דמי קנים בזול. כלומר אם לא תרצה ליתן שיעור גדר טוב תן לי מיהו שיעור דמי קנים בזול: הוה קא גדר דיקלא. היה (ולקט) [לוקט] דיקלא: א"ל רבינא לאריסיה זיל אייתי לי קיבורא. כגון אשכול של ג' או ד' תמרים תלוים בקנה א' מאותו דקל: רמא קלא. גער בו באותו אריס שלא יגע בתמרים: דניחא לך. בהני גדרים דגדרי: אלא עיזא בעלמא. כלומר מי לא בעית למעביד נטירותא מחמת עיזי דלא ליפסדו בשדך והשתא לא צריכת: פסיקנא לך כרב הונא אליבא דר' יוסי. דאמר הכל כמה שגדר: ארבעה לצלא ארבעה לצללא. כלומר דהיכי דצריכי לאושכף עשיר שהוא (דלא) [צלא] ד' ככרות למזונותיו ואנשי ביתו כך צריכין לעבדן עני משל אמר לו כלומר מעשה זה דבר מיצרא אינו אלא משום ועשית הישר והטוב וכיון דזה רוניא עני הוא (אעפ"כ) אינו יכול לחיות בלא שדה (שאם) [ואם] לא יקח עכשיו יפסיד מעותיו ואין לו במה להתפרנס משום הכי לא תוכל לסלוקיה דאין לך ועשית הישר והטוב גדול מזה דתשביק ליה למיזבן: פיסקא כותל חצר שבין ב' חצירות שנפל מחייבין אותו למעכב שיסייע לבנות עד ד' אמות משום היזק ראיה והואיל דמחייבין ליה לסיועיה אם טוען הלה לא נתן לי כלום אלא אני לבדי בניתי לי משלי וזה אומר נתתי הרי הוא בחזקת שנתן עד שיביא ראיה עדים שלא נתן: מד' אמות ולמעלה אין מחייבין אותו. לסייעו לבנותו דהשתא ליכא היזק ראיה: סמך לו זה. שלא נתן מד' אמות ולמעלה ובנה זה בחלקו כותל אחר גבוה כמו זה שהגביה חבירו משלו שנתכוין לבנות שניהן ביחד ושיהיה כותל זה שהגביה חבירו אחד מכותל הבית: אע"פ שלא נתן עליו את התקרה. על כותל זה שהגביה חבירו אלא כעין קונדסין ונתן עליהם את התקרה מצד אחד על כותליו אעפ"כ מגלגלין עליו את הכל מה שהוציא זה על אותו גובה יותר על ד' שאע"פ שלא נתן התקרה עליו נהנה הוא מן הכותל א) וההנאה היא בביתו מחמת אותו כותל: והואיל דמארבע אמות ולמעלה אין מחייבין אותו לבנות אם טוען הלה ואמר אני נתתי והגבהתי עמו והלה אומר לא נתת הרי הוא בחזקת שלא נתן עד שיביא ראיה שנתן: הקובע זמן לחבירו. לפרוע לו את חובו: כי

א) נראה דצ"ל וההנאה היא מחמת שהוא דר בביתו ע"י אותו כותל.

מסורת הש"ס

א) [לעיל כ:] : ב) ב"מ ... ובא בזמנו. רש"ל: ג) שייך לעמוד הקודם: ד) [אכלוי לשון הכרזה קול כל"ל רש"ל]: ה) ס"א ל"ג ול"ג רק הוא הג"ה עד הס"ד. רש"ל: ו) [כדאיתא בכתובות פד.] :

עין משפט נר מצוה

שייך לעמוד הקודם

כב א מיי' פ"ג מהל' שכנים הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנז סעיף י:

כג ב מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף ח:

כד ג ד מיי' שם הל' א טוש"ע שם סעיף י:

כה ה מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף יא:

הגהות הב"ח

(א) גמ' הב לי לפי דמי קנים: (ב) שם בעלמא לאכלויי בעיה כצ"ל ותיבת לאו נמחק: (ג) רש"י ד"ה פייסיה וכו' טוב לך שניאות להתפיים: (ד) ד"ה ארבעה צללא וכו' רצען היה ולוקח עורות ונותן עורות לעבדנין: (ה) בא"ד אותה שדה דעכשיו: (ו) תוס' ד"ה הג"ה וכו' דקאמר טעמא דגדר ניקף: (ז) ד"ה ארבעה וכו' הרי הוא מצרן כמוך דאמרי אינשי: (ח) ד"ה אע"פ שלא נתן עליו את התקרה מגלגלין וכו' טעמא דגדר ניקף:

כו א ב מיי' פי"ד מהל' מלוה הל' א סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' עח סעיף א :

כז ג מיי' שם סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קח סעיף יז :

כח ד ה מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' עח סעיף א :

כי היכי דלא ליטרדן תנן בחזקת שנתן עד שיביא ראיה שלא נתן היכי דמי אילימא דאמר ליה פרעתיך בזמני פשיטא בחזקת שנתן אלא לאו דאמר ליה פרעתיך בתוך זמני אלמא עביד איניש דפרעיה בתוך זמניה שאני הכא דכל א) שפא ושפא זימניה הוא ת"ש בחזקת שלא נתן עד שיביא ראיה שנתן היכי דמי אילימא דאמר ליה פרעתיך בזמני אמאי לא אלא לאו דאמר ליה פרעתיך בתוך זמני אלמא לא עביד איניש דפרע בגו זימניה שאני הכא דאמר מי יימר דמחייבו לי רבנן רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עבדי כאביי ורבא מר בר רב אשי עבד כר"ל °והלכתא כר"ל °ואפילו מיתמי ואע"ג ב) דאמר מר °הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה °חזקה לא עביד איניש דפרע בגו זימניה °איבעיא להו תבעו לאחר זמן ואמר לו פרעתיך בתוך זמני מהו ג) מי אמרינן במקום חזקה (א) אמרינן ד) מה לי לשקר או

רש"י

אילימא דא"ל פרעתיך בזמני. כשהשלמת את גובה ארבע אמות: פשיטא. דנאמן שהרי זו טענת מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום: אלא לאו דאמר ליה פרעתיך בתוך זמני. קודם שהשלמת לארבע אמות: ת"ש. מסיפא בחזקת שלא נתן כו': אילימא דא"ל פרעתיך בזמני. כשגמרתי את כותלי וידעתי כמה נתחייבתי לסייע בהגבהתך: מי יימר דמחייבו לי רבנן. הילכך אפילו אמר פרעתיך בזמני לא מהימן: ואפילו מיתמי. אם מת הלוה בתוך זמנו גובה חובו מן היתומים בלא שבועה ולא חיישינן דילמא פרעיה: מה לי לשקר. אי בעי אמר ליה פרעתיך בזמני הילכך כי א"ל נמי פרעתיך בתוך זמני נאמן בשבועה:

או

תוספות

אי אמרינן מיגו במקום חזקה ומ"מ אין להוכיח מכאן דקסבר ריש לקיש המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים דאפשר דמיירי הכא שהלוהו שלא בעדים אלא הודה לו בפני עדים דאפילו למ"ד צריך לפורעו בעדים ה"מ היכא דהלוהו בפני עדים מעיקרא דלא הימניה אלא בפני עדים ואם תאמר מכל מקום ניפשוט מהכא דלא אמרינן מיגו דאי בעי אמר פרעתיך עתה ואומר ר"י דהא לא חשיב מיגו כיון דמיירי דקיימי ביום אחרון של זמן ואע"ג דמסקינן בשילהי השואל (ב"מ דף קב: ושם) דעביד איניש דפרע ביומא דמישלם זימניה מ"מ אין זה מיגו דלא חציף איניש למימר פרעתיך היום אבל רגיל הוא לומר פרעתיך אתמול ושכחת: **כי** היכי דלא ליטרדן. אע"ג דבפ' יש בכור (בכורות דף מט: ושם) תנן בכור בתוך שלשים יום בחזקת שלא נפדה ואומר ר"י דהתם לא שייך האי טעמא דלא ליטרדן דהוי ממון שאין לו תובעין מיהו קשיא לרבי מפרק השואל (ב"מ דף קב: ושם) דאמר בעו מיניה מרבי ינאי שוכר אומר נתתי ומשכיר אומר לא נטלתי על מי להביא ראיה אימת אי בתוך זמנו תנינא מת (ב) בתוך שלשים יום בחזקת שלא נפדה והשתא היכי מדמי לה לבכור דהתם לא שייך למימר לא ליטרדן ולכך צריך לומר דבכור נמי איכא טירדא דמצוה שצריך מיד ליתן דזריזין מקדימין ומפרש ר"י טעם אחר דהכא כיון דחייב לו ואיתרמי ליה זוזי פורע לו תוך הזמן דלא ליטרדן אבל גבי בכור דאכתי לא איחייב כלל עד לאחר ל' יום ושמא ימות בתוך ל' ויפטר וכן שוכר שמא יפול ביתו של משכיר ויצטרך שוכר לצאת דלא עדיף מיניה ומיהו קשיא הא דפריך נר"ל מכותל הגר שנפל ודייק מיניה דעביד איניש דפרע בגו זימניה לאביי ורבא נמי תיקשי דמודו התם דלא עביד דפרע דשמא לא יבנה זה את הכותל ומיהו בכמה מקומות יכול לומר וליטעמיך ולא קאמר: **אילימא** דא"ל פרעתיך בזמני פשיטא. וא"ת ואמאי פשיטא הא כיון דאין אדם פורע תוך זמנו ואנן סהדי שזה עשה כותל איצטריך לאשמועינן דאין צריך לפורעו בעדים וי"ל דאפילו מ"ד גבי מלוה חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים התם משום דלא הימניה מעיקרא אבל הכא ליכא שום הוכחה דלא הימניה הילכך פשיטא דאין צריך לפורעו בעדים: **ואפילו** מיתמי. ואע"ג דאמור רבנן הבא ליפרע כו'. נראה דביתומים גדולים מיירי אבל בקטנים לא גבי אפי' תוך זמנו (ג) לרב פפא דמפרש טעמא דאין נזקקין משום פריעת בעל חוב מצוה ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו ואפילו לרב הונא בריה דרב יהושע דמפרש טעמא משום צררי לא גבי מיתמי קטנים אפילו תוך זמנו דאין מקבלים עדים שלא בפני בעל דין דקטנים חשוב שלא בפניו כדמוכח בריש פרק הגוזל בתרא (ב"ק דף קיב.) ואפילו נתקבלה עדות בחיי האב (ד) מלית למימר דחיישינן לצררי אפילו תוך הזמן בקטנים כדאשכחן גבי אלמנה בפרק השולח (גיטין דף לד: ושם) דתנן אין האלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה וטעמא משום שמא התפיסה הבעל צררי אע"פ שהוא תוך הזמן ומיהו מאלמנה אין ראיה דהתם חיישינן לצררי אפילו בגדולים משום דאית לה בתנאי בית דין כדאמרינן בהנושא (כתובות דף קב: ושם) דחיישינן טפי לצררי בבנותיו מבבת אשתו משום כיון דאיתנהו בתנאי בית דין אימור צררי אתפסינהו ואין להביא ראיה מדלא קאמר הכא אע"ג דאמור רבנן אין נזקקין לנכסי יתומים קטנים אא"כ רבית אוכלת בהן ס' דלא מיירי בקטנים אלא דוקא בגדולים דשמא משום רב פפא נקט מילתיה בגדולים אי נמי נקט ההוא דהבא ליפרע לאשמועינן דגבי אפילו בלא שבועה ואין להביא ראיה מהלהי דמכילתין (דף קעד:) דקאמר מאי בינייהו דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע ולא קאמר איכא בינייהו כגון דמית לוה תוך הזמן דלרב הונא גבי דהא רב הונא ורב פפא אמר בשמעתין דלית להו חזקה דריש לקיש ועוד דבכמה מקומות יכול למנות איכא בינייהו טובא ואינו חושש לומר אלא דבר אחד או שנים כדאמרינן בהמניח (ב"ק דף לג. ושם ד"ה שקדישו) גבי פלוגתא דיוסף הסור מיהו יש להביא ראיה דאפילו רב הונא דמפרש טעמא משום צררי לא גבי מיתומים קטנים אפילו תוך הזמן דפריך עליה דרב אסי בפ' שום היתומים (ערכין דף כב. ושם) ודחיק עלה לשנויי בבעל חוב שקיבל עליו לזו ולא לזו ולא משני הכא במאי עסקינן בשלא הגיע הזמן בחיי האב ואין לומר דההיא סוגיא סברה כטעמא דרב פפא דהא במסקנא משני כשחייב מודה והאי שינויא ליתא אליבא דטעמא דרב פפא וכן יש להוכיח מגופיה דמילתיה דרב אסי דקאמר אלא אם כן רבית אוכלת בהן ור' יוחנן אינו מוסיף כי אם כתובת אשה משום מזוני משמע בעל חוב לא משכחת בשום ענין דנפרעין ומסתמא רב אסי ורבי יוחנן אית להו חזקה דריש לקיש דהכי הלכתא כדפסיק בשמעתין ועוד אי לית להו חזקה דריש לקיש א"כ קי"ל כריש לקיש בארבעה דברים ובריש החולץ (יבמות דף לו. ושם) לא פסיק רבא כותיה אלא בתלת אע"ג דרבא ודאי פליג אריש לקיש בשמעתין מ"מ גם לדידן מוכח דלא קי"ל כריש לקיש אלא בתלת ובפרק ד' וה' (ב"ק דף לט. ושם) דפריך לרבי יוחנן דאמר מטליית יתומים והאמר רבי יוחנן אין נזקקין לנכסי יתומים אלא לכתובת אשה אע"ג דקיימא לן דטעמא הוי משום צררי והתם בשור שנגח לא שייך צררי מ"מ פריך שפיר דרבי יוחנן אית ליה אין נזקקין בכל ענין אפילו במלוה הבא מחמת עצמו דלא שייך צררי מטעם דאין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין: **אע"ג** דאמור רבנן הבא ליפרע מנכסי יתומים כו'. ותניא נמי בפ' הכותב (כתובות דף פז. ושם) אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע כו' משמע שהיא משנה בשום מקום ותימה היכא אמרו חכמים דמאלמנה ליכא למילף דשאני אלמנה דאית לה בתנאי ב"ד וחיישינן לצררי טפי ואומר ר"י מדתנן בפרק הכותב (שם דף פז.) גבי מי שמת והניח אשה ובעל חוב והיה לו מלוה ופקדון ביד אחרים כו' יתנו ליורשים שכולם צריכים שבועה ואין היורשין צריכין שבועה ועוד תנן בשבועות (דף מה.) וכן היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה וכו' שלא מניטו בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע אלמא גם האב היה נשבע שאינו פרוע מכאן משמע שאם הוציא שטר חוב על חבירו וא"ל אישתבע לי דלא פרעתיך בגו זימניה אין צריך לעשות שבועה: **מי** אמרי' במקום חזקה מה לי לשקר או לא. הקשה הר"י בר מרדכי והא הך חזקה עדיפא משטר דבשטר אינו גובה אלא בשבועה ובהך חזקה גובה בלא שבועה וא"כ מאי קא מיבעיא ליה הא פשיטא דמיגו במקום עדים לא אמרינן כ"ש במקום חזקה דעדיפא טפי ואור"י דלא קשה כלל דודאי עדיפי מחזקה דאי אמרי שפרעו אפי' בתוך הזמן פטור ואי אמרי אפילו אחר זמן ידעינו שלא פרעו היה גובה מן היתומים בלא שבועה ומה שצריך שבועה כשיש לו שטר זהו לפי שאינו מוכיח מתוך השטר אם פרע ואם לאו דזימנין דזייר ליה אפסיפי דספרא כדאמרינן בפ"ק דב"מ (דף יז.) אך קשה דמ"מ תפשוט דלא אמרי' מיגו במקום חזקה מדרמי בר חמא דאמר בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מה: ושם) המפקיד אצל חבירו בשטר צריך להחזיר לו ה) (בשטר) ולא מהימן לומר החזרתי לך במיגו דאי בעי אמר דנאנסו משום דמלי א"ל שטרך בידי מאי בעי וכ"ש דלא אמר מיגו במקום חזקה דחזקה עדיפא דאין צריך שבועה וטעמא דשטרך בידי מאי בעי לא מהני לפוטרו משבועה ושמא סוגיא דהכא לא סברה כרמי בר חמא ולא דמי כלל להאי *דפרק האומר (דף סד: ושם) דאמר היכא דמוחזק לן דאית ליה אחים ואמר יש לי בנים דנאמן במיגו דאי בעי פטר לה בגיטא וכן ההיא דהאשה שלום (יבמות דף קטו. ושם) דבעי החזיקה היא מלחמה בעולם מי אמר מיגו דאי בעי אמרה שלום בעולם או דלמא כיון דהחזיקה היא ואמרה בדדמי לא אתי מה לי לשקר ומרע לחזקה ומייתי התם מעין ההיא בעיא לא דמי כלל להך דהכא ומיהו קשה מדתנן ביבמות בפרק בית שמאי (דף קיא:) יבמה שאמרה תוך שלשים יום לא נבעלתי כופין אותו אחר שלשים מבקשים הימנו ומפרש התם דעד שלשים יום מוקי איניש אנפשיה טפי לא מוקי ולכך לאחר שלשים יום אין כופין דלא מהימנא אף על גב דאית לה מיגו דאי בעיא אמרה אינו יכול לבא עלי דנאמנת כדמוכח בסוף נדרים (דף צא.):

יאמר

[צ"ל דקדושין פרק]

רבינו גרשום

כי היכי דלא ליטרדן. שלא יתבעו בזמנו: אילימא בזמנו. בשעת השלמת ד' אמות פשיטא דנאמן דמי איכא למאן דאמר דבזמנו לא הוי נאמן: אלא בתוך זמנו. קודם השלמת ד' אמות ואפ"ה קתני דנאמן דבחזקת שנתן הוא אלמא עביד איניש דפרע בגו זימניה ותיובתא דריש לקיש. אמר לך ריש לקיש בעלמא אימא לך דלא עביד איניש דפרע בגו זימניה ושאני הכא גבי כותל אמאי נאמן דליכא תוך זמנו דכל שעה ושעה כל דימום ודימום שבנה זמנו הוא לסייע ומש"ה נאמן: ת"ש מסיפא. הא סיפא קשיא לאביי ורבא אמרי לך אביי ורבא בעלמא אימא לך דעביד איניש דפרע בגו זימניה ושאני הכא גבי סמך לו כותל דמש"ה אינו נאמן כי טוען דפרע חלקו קודם שסמך א)דאמרי' ליה אימור אמר סבר בדעתו הואיל ואינו חייב עכשיו לסייע בהגבהה למה ליה למיתן ליה מי יימר דמחייבי (ליה) [לי] רבנן למיתן כשאסמוך הכותל ומשום האי סברא לא יהיב ליהמדי ואי טעין דיהיב אינו נאמן: ואפי' מיתמי. שאם טעין אחד לחבירו פרעתיך תוך זמנו ומת והניח יתומים חייבין היתומין לשלם דלא יכלי למטען שטענו מאבינו שאמר שפרע לו בתוך זמנו ואע"ג דאמרי' הבא ליפרע מנכסי יתומין אע"פ שיש לו שטר לא יפרע אלא בשבועה דאמרי' אלו הוה אבוהון קיים הוה מפיק שובר ומרע ליה לשטרא אפ"ה דמחמרינן כל כך בנכסי יתמי אפ"ה אי אמר אבוהן לבעל חובו פרעתיך בתוך זמנו ומת מגבי מיתמי: מה לי לשקר במקום חזקה. כלומר הואיל ויכול הוא לטעון לפטור עצמו ולומר שפרע בזמנו ב) בחזקה דאדם פורע בזמנו והואיל ויכול לפטור עצמו בזמנו ואמר תוך זמנו אמרי' מה לי לשקר:

א)[נראה דצ"ל דאמרי' ליה דודאי אמר וסבר בדעתו סוכ"ל וכו'] ב)[אולי צ"ל שפרע בזמנו דאמרינן מה לו לשקר דנאמן לטעון שפרע בזמנו ואף שבא נגד החזקה דאדם פורע בזמנו]

מסורת הש"ס

א) [גי' ערוך בערך סף ד' ספא וספא פי' כל נדבך ונדבך זימניה הוא] ב) [לקמן לג. גיטין לד:] כתובות פז. ג) [ועי' תוס' כתובות יט. ד"ה חזקה וכו' מה שהניחו בצ"ע] ד) [קדושין סד: וש"נ] ה) [צ"ל בעדים]

הגהות הב"ח

(א) גמ' במקום חזקה מה לי כצ"ל ותיבת אמרי' נמחק: (ב) תוס' ד"ה כי היכי וכו' זמנו תנינא מת האב בתוך: (ג) ד"ה ואפי' וכו' תוך זמנו (לרב פפא דמפרש וכו' ואפילו לרב הונא בריה דרב יהושע) תא"מ ונ"ב ס"א וכ"ה בהר"י ולא מיבעיא לרב פפא וכו' אלא אפי' לרב הונא בריה דרב יהושע וכו': (ד) בא"ד עדות בחיי האב נמי מלית למימר:

או דילמא במקום חזקה לא אמרינן מה לי לשקר ת"ש בחזקת שנתן עד שיביא ראיה שלא נתן היכי דמי אילימא שתבעו לאחר זמן ואמר לו פרעתיך בזמני פשיטא אלא לאו דאמר ליה פרעתיך בתוך זמני אלמא אפילו במקום חזקה אמרי' מה לי לשקר שאני הכא דכל שפא ושפא זמניה הוא ת"ש מד' אמות ולמעלה אין מחייבין אותו סמך לו כותל אחר כו' עד שיביא ראיה שנתן ה"ד אילימא שתבעו לאחר זמנו ואמר לו פרעתיך בזמני אמאי לא אלא לאו דאמר (א) פרעתיך בתוך זמני אלמא במקום חזקה לא אמרינן מה לי לשקר שאני הכא דאמר מי יימר דמחייבי לי רבנן א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי ת"ש א) "מנה לי בידך אמר לו הין למחר אמר לו תנהו לי אם אמר נתתיו לך פטור אין לך בידי חייב מאי לאו נתתיו לך דא"ל פרעתיך בזמני אין לך בידי דא"ל פרעתיך בתוך זמני וקתני חייב אלמא במקום חזקה לא אמרינן מה לי לשקר לא מאי אין לך בידי לא היו דברים מעולם ב) דאמר מר "כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי: סמך לו כותל אחר מגלגלין עליו את הכל כו': א"ר הונא סמך לפלגא סמך לכולה ורב נחמן אמר "למאי דסמך סמך למאי דלא סמך לא סמך ג) ומודה רב הונא בקרנא ולופתא "ומודה ר"נ באפריזא (ב) ובקבעתא דכשורי אמר רב הונא "בי כוי לא הוי חזקה ואע"ג דעבד ליה הימלטי דא"ל אמינא לכי פייסת לי לא ליתרע אשיתאי (ג) אמר ר"נ אחזיק להורדי לא אחזיק לכשורי לכשורי אחזיק להורדי רב יוסף אמר אחזיק להורדי אחזיק לכשורי א"ד אמר רב נחמן "אחזיק להורדי אחזיק לכשורי לכשורי אחזיק להורדי אמר רב נחמן אחזיק לנטפי אחזיק לשפכי לשפכי לא אחזיק לנטפי ורב יוסף אמר אפילו אחזיק לשפכי אחזיק לנטפי א"ד אמר רב נחמן "אחזיק לשפכי אחזיק לנטפי לנטפי אחזיק לשפכי אבל לצריפא דאורבני לא רב יוסף אמר "אפי' צריפא דאורבני עבד רב יוסף עובדא בצריפא דאורבני אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה המשכיר בית לחבירו בבירה

רש"י

או דילמא. כיון דמוחזק לן דאין אדם פורע בתוך זמנו לא אמרינן במקום דאיכא חזקה דמרעיה לדבוריה מה לי לשקר וליהמנוהו: אמר לו הין. ובפני עדים: אין לך בידי. מפרש ואזיל מאי היא: לא היו דברים מעולם. הלכך חייב לשלם שהרי יש עדים שהודה לו בפניהם וכיון דאמר לא לויתי מודה הוא שלא פרע שכל מי שאינו לוה אינו פורע הלכך כאומר לא פרעתי דמי דאילו אמר פרעתי נאמן אפילו לוה בפני עדים דקי"ל בשבועות (דף מא:) המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים: סמך לפלגא. שלא היה כותל חדש ארוך ככותל הראשון אלא בחציו או בגובהו לא הגיע לגובהו של ראשון: סמך לכולה. חייב ליתן לו חלקו בכותל הראשון כאילו סמך כותל שני כנגד כל הראשון דכיון דהתחיל סופו לגמור ויתן תקרה ותכן אע"פ שלא נתן עליו את התקרה (ד) נותן מיד: תוס'. ויעשה עליות ע"ג תקרה ויצטרך לו כותל שהגביה חבירו. ע"כ: ומודה רב הונא בקרנא ולופתא. בחיבור שבקרן זוית. לופתא חיבור הרי שהיה סוף ביתו של ראובן דבוק לכותל זה שבין שתי חצרות ולאחר זמן נמלך ראובן זה וחיבר בנין מועט בקרן זוית של סוף ביתו ובליטת הבנין משוכה כנגד מקצת אורך הכותל המבדיל בין החצרות מודה רב הונא דלמאי דלא סמך לא סמך שאין בנין כזה עשוי לימשך (ה): ומודה רב נחמן באפריזא ובאקבועי כשורי. לענין גובה דקאמר רב נחמן דלמאי דלא סמך לא סמך מודה הוא שאם עשה בכותל שסמך מקום הנחת ראשי קורות עלייה על פני כולה סופו להגביהו עוד כשיעור גובה עלייה וניחא ליה בגובה דכותל ראשון ונותן חלק בכל גובהו: אפריזא. עץ ארוך ועב שנותן על פני כל אורך הכותל להניח עליו ראשי קורות ומגין עליהם שלא ירקבו מחמת ליחלוח הכותל ובלשון משנה קרוי מלטיסין ומי שאין לו (ו) עץ עב עושה חורים בכותל ונותן נסרים קטנים למעלה ולמטה ולצדדין ומניח בתוכו ראשי קורות והיינו אקבעתא דכשורי: בי כוי לא הוי חזקה. שמעון שהגביה כותל החולק בחצר למעלה מד' אמות ועשה בו חלונות לצד ראובן להנחת ראשי קורות כמו שפירשתי לא הויא חזקה לגבי ראובן לאמר אני סייעתיך להגביהו שאלולי שסייעתיך לא היית עושה לי הנחת קורות שאם אבא לסמוך לו כותל אחר לאחר זמן שאתן עליה תקרה ואף על גב דמתקן ביה הימלטי הם נסרים עבים שנותנים בלדי החורים להגין על ראשי הקורות ולא מצי למימר ראובן אי לאו דסייעי בהדך לא טרחית כל האי טירחא: דא"ל שמעון (ז) דכי מפייסת לי לא תתרע אשיתאי. אמרתי בלבי שמא תמלך לסמוך לי כותל אחר ולתת תקרה ותפייסני בממון במה שהגבהתי לא אצטרך לקלקל כותלי לנקוב בו חורים להנחת ראשי קורותיך: תוס'. אחזיק להורדי. כל חזקות הללו דשמעתין אינן חזקות שלש שנים דלא שייך שלש שנים אלא גבי חזקת קרקע שמחזיק בשדה חבירו ואומר לקחתיו ממך אבל הכא בחזקת תשמישין בעלמא מיירי שמשתמש בשל חבירו ובשעה אחת משתמש בפניו ושותק הויא חזקה כדמוכח לקמן דאמרי' ואי חבריה בטינא לאלתר הויא חזקה וטעמא משום דאמרינן לא שביק איניש לאישתמושי בתוך שלו תשמיש של קביעות בלא רשותו וכיון דמשתמש זה לפניו ושותק י"ל דנטל רשות ממנו או נתן לו ממון ומכר לו תשמיש זה והני מילי דהויא חזקה כגון שטוען הוא מכר לי או נתן לי במתנה אבל אם טוען נשתמשתי בפניו ושתק אינה חזקה כדתנן לקמן בחזקת הבתים (דף מא.) כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה כיצד אמר לו מה אתה עושה בתוך שלי והוא א"ל שלא אמר לי אדם דבר מעולם אינה חזקה כו' ובכל חזקות מיירי לא שנא חזקת שלש שנים ל"ש חזקת יום אחד כי הני. ע"כ: אחזיק להורדי. להניח ראשי רהיטים דקים על כותל חבירו: לא אחזיק לכשורי. להניח עלי קורות כבדות תחת אלו: הכי גרסינן אחזיק לנטפי אחזיק לשפכי לא אחזיק לנטפי. היתה לו חזקה בחצר חבירו שיטפטף גגו מי גשמים לתוכו על פני כל אורך גגו בלא מרזב: אחזיק לשפכי. אם רצה עושה מרזב ויקלח כל מי הגג במקום אחד דהא עדיפא ליה לבעל החצר: א"ד אמר רב נחמן כו'. אבל לצריפא דאורבני לא. גג של צריף שרדי"ל בלע"ז שמכסין אותו בענפי ערבה והיינו אורבני ומתוך שהטיפין סמוכין מאד אין בעל החצר יכול להשתמש תחתיהם: בירה

תוספות

ואמר לו פרעתיך בזמני אמאי לא כו'. הוה מצי לשנויי הא דקתני בחזקת שלא נתן היינו בתוך זמנו או בזמנו ואמר פרעתיך בתוך הזמן דליכא מיגו כדפרי' לעיל אבל לאחר זמנו הוי בחזקת שנתן דבמקום חזקה אמרינן מה לי לשקר אך ניחא ליה לשנויי התם מימר אמר מי יימר דמחייבי לי רבנן דלא תיקשי כמי לאביי ולרבא: כל האומר לא לויתי כאומר כו'. הקשה ה"ר יצחק מה צריך כאן לטעם כל האומר כו' הא ודאי כיון שכבר הודה תו לא מהימן לומר שלא לוה דבשלמא בשבועות (דף מא: ושם ד"ה כל) צריך להאי טעמא שאומר לו מנה לי בידך והלה אומר להד"מ ואתו עדים ואמרי ראינו שלוה ופרע השתא הא דקאמרי סהדי שלוה מהימני והא דקאמרי (ח) פרע לא מהימני דהא איהו קמכחיש להו דאמר לא לויתי והאומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי אבל הכא לא צריך כלל ואומר ר"י דאיצטריך לאשמועינן דלא מצי למימר האומר לא לויתי לא שלא לוה כלל אלא כאילו לא לויתי לפי שפרעתי קמ"ל דכאילו אומר לא פרעתי בהדיא: סמך לפלגא סמך לכולה. האי לפלגא איירי בין לאורך בין לגובה: ד) ומודה רב הונא בקרנא ולופתא. מפרש ר"ת קרנא להיכר שלא יאריך החומה יותר שבסוף אותו כותל שסמך (ט) כייפיה לקרנא כלפי כותלו של חבירו ולופתא הוי היכר שלא יגביה הכותל יותר כגון שעשה היכר בראש החומה לפי שרגילין לעשות החומה צרה למעלה שיפלו הגשמים מחוץ לחומה ולא ישהו שם ומודה רב נחמן באפריזא היא היכר שיאריך עדיין הכותל שבסוף אורך החומה אינו שוה אלא אבן אחת בולטת ואחת שוקעת דודאי עדיין יאריכנו ואקבעתא דכשורי היינו שעשה מקום הנחת ראשי קורות דמוכח שסופו להגביה עד שיעור גובה עלייה: האי

רבינו גרשום

והלה אומר לפני עדים הן. אין לך בידי מעולם חייב הואיל והודה לו מעיקרא: פרעתיך בזמנו. באותו [היום] שתבעו. אלמא דבמקום חזקה לא אמרי' מה לי לשקר. לא לעולם בעלמא אמרי' מה לי לשקר והכא כי אמר ליה אידך אין לך בידי משום מאי חייב לאו זמן ותוך זמן איכא הכא. אלא מש"ה חייב אתמול אמר לו הן בפני עדים ועכשיו אמר ליה אין לך בידי כמאן דכפר ליה בתר הודאתו דמי א) הכא אמר לויתי ויש עדים שלא יכול לומר לא פרעתי דמי וחייב לפרוע ולעולם מיהא ליכא למישמע מינה: פיסקא סמך לו כותל אחר. כדפרישית לעיל: סמך לפלגא סמך לכולה. שאם סמך זה כותל כנגד אותו כותל שהגביהו חבירו משלו ולא האריכו כשיעור אותו כותל כולו אלא כנגד חציו (משום דאמר סמך לכולה) אעפ"כ אמר רב הונא מגלגלין עליו את הכל ויתן חלקו המגיע בכל הכותל אע"פ שלא סמך אלא כנגד חציו משום דאמרי' היום או למחר ימלך בעצמו ויאריכנו כנגד כולו: מה דסמך סמך. שכנגד אותו שיעור שסמך יתן חלקו ותו לא דלא מחייבי ליה עכשיו משום היום ומחר: בקרנא ולופתא. קרנא שאם התחיל אותו כותל שסמך מרחוק שלא כנגד אותו כותל שהגביה חבירו אלא סופו של אותו כותל שסמך אותו כנגד זוית של אותו כותל שהגביה חבירו בהא מודה רב הונא שאין מגלגלין עליו ליתן אלא כנגד חלקו באותו קרן שאם היה דעתו לסומכו היום ומחר כולו כנגד אותו כותל לא היה בונה משך בנינו לצד אחר לופתא אנפנדי"ף בלע"ז כלומר שלא סמך האי כותל כנגד גובה של כותל חבירו אלא הגביהו כנגד מחצית כותלו של חבירו ולא משום בית אלא לקרות עליו מעט בהא מודה רב הונא שלא יתן אלא כנגד אותו גובה של אותו לופתא לפי שאין בדעתו להגביהו יותר: ומודה רב נחמן באפריזא. היינו מורפס"א בלע"ז אע"ג דאמר רב נחמן למאי דסמך סמך דלא יתן אלא כנגד שיעורא דסמך מודה שאם סמך כותלו כנגד חציו גבוה כמו אותו כותל שהגביה חבירו וחציו האחר עשה נמוך והניח על הנמוך אפריזא ודאי גלי דעתיה דהיום ומחר יניח על אותו אפריזא קורות ויגביהו בשוה לאחר זמן ובהאי מודה רב נחמן דמגלגלין עליו את הכל ואית דאמרי אפריזא (נתר) [נסר] ארוך שמשקעין באורך הכותל ובונין עליו כדי שתקשר הכותל יפה וכן בקבעתא דכשורי שאם עשה באותו מחיצה הנמוך מקום חורין כדי לקבוע בהן לאחר זמן קורות אע"ג דהשתא לא קבע בהן מגלגלין עליו את הכל דגילה דעתו דלאחר זמן יעשה שם עלייה ויגביהו: בי כוי לא הוי חזקה. כגון סמך כותלו לחצר חבירו והוי בכותלו של זה חלונות חורין לצד חצר חבירו אין יכול חבירו להחזיק בזה הכותל ולומר שיש לו חלק בזה הכותל מחמת אלו החורין המפותחין לרשותו ואע"ג דעביד ביה בהנהו כוי המלסה כעין שעושין בחלונות שקובעין שם הקורות מקיפין החור בלבנים כדי שלא ירקבו ראשי הקורות מלחלוח החומר ואע"פ שטוען בעל החצר אני עשיתי כל זה אין חזקה לחבירו למעון שיש לו חלק בכותל מחמת אותן המלסות משום דמצי אמר בעל הכותל האי דעבדי הכי מצד שלך להכי עבדי דכי מפייסת לי ותקנה ממני שיהא לך רשות להשתמש בכותלי ולקבוע בו קורות שיהיו מזומנין החורין ולא תצטרך לחתור בכותל דלא מיתרע אשיתאי: אחזיק להורדי. שאם היה לאחד חזקה בכותל חבירו לקבוע בו זיזין לא יקבע בו קורות דיכול לעכב עליו ולומר אם הוחזקת לזיזין שהם דקין שאין מרעין את הכותל כל כך כקורות ודאי לא תחזיק בו לקבוע קורותיך שהם עבין: איכא דאמרי אחזיק להורדי אחזיק לכשורי. הואיל והחזיק בו בכותל קובע מה שירצה: אחזיק לשפכי. שאם יש לא' חזקה שמרזיבו מקלח לחצר חבירו אם ירצה לסלק את מרזיבו ולהניח כל ג) תקרתו בנימוף יכול חבירו לעכב עליו ויכול למעון טוב לי לקבל מימיך במקום א' יותר מכמה מקומות: איכא דאמרי. אחזיק נמי לנטפי דיכול זה בעל הגג למעון מאחר שהוחזקת לקבל מימיי מה לי בשפכי מה לי בנטפי: אבל לצריפא דאורבני. כלומר הני מילי דאמרינן אחזיק לשפכי אחזיק לנטפי אם הגג מכוסה מן דפין שבולע המים אבל אם מכוסה בצריפא דאורבני באגודות של גמי או של קנים שמקלחת המים הרבה שאין שוהה בהן המים [...]

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ו מהל' טוען ונטען הל' ו ופ"ג מהל' שלוה ה סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' עט סעיף י:

ל ב מיי' שם פ"ו הל' ג סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעיף א ובהג"ה:

לא ג ד מיי' פ"ג מהל' שכנים הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנז סעיף י:

לב ה מיי' פ"ח מהל' שכנים הל' ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנג סעיף יט:

לג ו מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף טז:

לד ז ח מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף י:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאמר ליה פרעתיך בתוך: (ב) שם ומודה רב נחמן באפריזא ובאקבעתא דכשורי אמר רב נחמן בי כוי לא הויא חזקה ואע"ג דמתקנא ביה הימלטי דאמר ליה אמינא לכי מפייסת: (ג) שם ואמר רב נחמן אחזיק להורדי לא אחזיק לכשורי לכשורי אחזיק להורדי רב יוסף אמר אחזיק להורדי אחזיק לכשורי איכא דאמרי אמר ר"נ אפי' אחזיק לכשורי לא אחזיק להורדי איכא דאמרי אמר רב נחמן אחזיק להורדי כצ"ל וכ"כ ס"א בהלפסי וע"ש פי' בנמוקי יוסף: (ד) רש"י ד"ה סמך לכולה וכו' את התקרה עדיין נותן מיד: (ה) ד"ה ומודה רב הונא וכו' לימשך יותר הס"ד: (ו) ד"ה אפריזא וכו' ומי שאין לו אותו עץ עב: (ז) ד"ה דא"ל שמעון לכי מפייסת וכו' תקרה ומעזיבה ותפייסני כו' ולא אצטרך: (ח) תוס' ד"ה כל וכו' שפרע לא מהימני וכו' דלא מצי למימר הא דאמרי לא לויתי לא שלא לויתי כלל: (ט) ד"ה ומודה וכו' שסמך עושה כיפוף לקרנא וכו' בראש החומה כמו שרגילים:

מסורת הש"ס

א) שבועות מא: ב) שם כתובות פה. ג) [בערוך ערך לפתא פי' בענין אחר כפי' סוגיא זו] ד) לפי' מהרש"א הד"א:

א) [אולי צ"ל בתר הודאתו דמי וכשיבא דאמר לא לויתי ויש עדים שלא יכול לומר לא פרעתי דמי וחייב לפרוע וכו'] ב) [אולי צ"ל לסלק את מרזיבו ולהניח ...] ג) [...]

עין משפט נר מצוה

לה א ב ג מיי' פ"ו מהל' שכירות הל' א סמג עשין סט טוש"ע ח"מ סי' שיג סעיף א :

לו ד ה ו מיי' פ"ח מהל' שכנים הל' ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנג סעיף יח :

לז ז ח מיי' שם פ"ג הלכה ה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנט סעיף א :

לח ט מיי' שם הל' ו ועי' בהשגות סמג שם טוש"ע שם סעיף ב וסי' קס סעיף א ·

לט י כ מיי' וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנט סעיף ב :

מ ל מיי' שם הלכה ז ועי' בהשגות ובמ"מ ובכ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קס סעיף ג :

מא מ מיי' שם טוש"ע שם סעיף א וסעיף ב:

גמרא

בבירה גדולה משתמש (א) בזיזיה ובכתליה עד ד' אמות ובעובי הכותל במקום שנהגו אבל בתרבץ אפדני לא ורב נחמן דידיה אמר אפילו בתרבץ אפדני אבל רחבה שאחורי הבתים לא ורבא אמר אפילו רחבה שאחורי הבתים אמר רבינא האי כשורא דמטללתא עד תלתין יומין לא הוי חזקה בתר תלתין יומין הוי חזקה ואי סוכה דמצוה היא עד שבעה יומין לא הוי חזקה בתר שבעה יומין הוי חזקה ואי חבריה בטינא לאלתר הוי חזקה אמר אביי שני בתים בשני צדי רשות הרבים זה עושה מעקה לחצי גגו וזה עושה מעקה לחצי גגו זה שלא כנגד זה ומעדיף מאי איריא ברשות הרבים אפילו רשות היחיד נמי רשות הרבים איצטריכא ליה מהו דתימא נימא ליה סוף סוף הא בעית לאצטנועי מבני רשות הרבים קמ"ל דא"ל רבים ביממא חזו לי בליליא (ב) לא חזו לי את בין ביממא בין בליליא חזית לי א"נ רבים כי קאימנא חזו לי כי יתיבנא לא חזו לי את חזית לי בין כי קאימנא בין כי יתיבנא רבים כי מעיינו חזו לי כי לא מעיינו לא חזו לי את ממילא נמי חזית לי אמר מר זה עושה מעקה לחצי גגו וזה עושה מעקה לחצי גגו זה שלא כנגד זה ומעדיף פשיטא לא צריכא דקדים חד מנייהו ועבד (ג) מהו דתימא נימא ליה אידך שקול אוזינקא ועבדיה את כוליה קמ"ל דא"ל את מ"ט לא עבדת משום דמיתרע אשיתך אנא נמי מיתרע ליה אשיתאי א) אמר ר"נ אמר שמואל גג הסמוך לחצר חבירו עושה לו מעקה גבוה ד' אמות אבל בין גג לגג לא ור"נ דידיה אמר אינו זקוק לד"א אבל זקוק למחיצת עשרה למאי אי להיזק ראיה ארבע אמות בעינן אי לנתפס עליו כגנב במסיפס בעלמא סגי אי לגדיים וטלאים בכדי שלא יזדקר בבת ראש סגי לעולם לנתפס עליו כגנב במסיפס מצי משתמיט ליה ב) [אמר ממצורי קממצירנא] במחיצת עשרה לא מצי משתמיט ליה מיתיבי אם היה חצרו למעלה מגגו של חבירו אין נזקקין לו מאי לאו אין נזקקין לו כלל לא אין נזקקין לד' אמות אבל נזקקין למחיצת עשרה איתמר שתי חצרות זו למעלה מזו אמר רב הונא תחתון בונה מכנגדו ועולה ועליון בונה מכנגדו ועולה ורב חסדא אמר עליון מסייע מלמטה ובונה תניא כוותיה דרב חסדא שתי חצרות זו למעלה מזו לא יאמר העליון הריני בונה מכנגדי ועולה אלא מסייע מלמטה ובונה ואם היתה חצרו למעלה מגגו של חבירו אינו זקוק לו הנהו בי תרי דהוו דיירי חד הוה דייר עילאי וחד הוה דייר תתאי (ד) איתבר תתאי א"ל תתאי לעילאי תא ונבנייה א"ל אנא שפיר קא דאירנא אמר

רש"י

בירה גדולה. בית ארוך מאד וחלוק מתוכו להרבה חדרים (ה) קטנת והשכיר לזה אחד מהן הרי זה משתמש בכתליה באחורי הכתלים על פני ארכה מבחוץ עד ד' אמות אף שלא כנגד ביתו ובזיזים היוצאים מכתלים: ובעובי הכותל. ברחבו כגון אם השכיר לו בה עלייה: אבל בתרבץ אפדני לא. דרך טוני בירה חשובה להניח לה כנגד פתח הטרקלין החשוב שבה כעין גינה קטנה לאויר ועולין בה דשאים ויפה המראה לעינים ושם אין רשות לזה לתלות בכתליה כלום שאינו עשוי ליכנס לתוכו: אבל רחבה שאחורי הבתים. כל היקף שאחורי הבתים קרוי רחבה ושלפני הבתים קרוי חצר (ו) אין הרחבה מושכרת לו להשתמש: לא הויא חזקה. אם סמכה על כותל חבירו ולא מיחה בתוך שלשים [יום] לא הויא חזקה לטעון ולומר פייסתיך במעות עד עולם דכל תלתין יומין לא קפיד איניש ולא מחי סבור חברי זה צריך לגל ולימים מועטים יטלנו משם: ואי סוכה דמצוה היא לבתר ז' הויא חזקה. דכיון דשבקוה עלה יותר מן הצורך הוה ליה למחויי: תוס'. ומדלא מיחה איכא למימר דזה פייסו במעות עד עולם שכן היה דרכם לקבוע סוכתן לצורך כל השנים והלכך מיד לאחר ז' הויא חזקה דלא דמי לסוכה דמטללתא דלא הוי חזקה עד תלתין יומין דההיא לגל בעלמא הוא דעבדה אבל סוכה זו לצורך כל ימות החג שבכל שנה עשאה. ע"כ: זה שלא כנגד זה. זה סותם גגו לצד צפון וזה לצד דרום: ומעדיף. מוסף המעקה יותר מחצי הגג כדי שיהיה במקצת כנגד סתימתו של זה ומתוך כך לא יראה בהדיא לגגו של חבירו: פשיטא. דהאי פלגא והאי פלגא: לא צריכא דקדים חד ועביד דידיה. מעקה לחצי גגו קודם שבא לב"ד ואח"כ תבע את חבירו לעשות בשלו מהו דתימא הואיל והתחיל לעשות יגמור המעקה בגגו וזה יתן לו חצי הוצאה: אוזינקא. יציאה: תוס'. (ז) דאי לא קדים אלא בא לב"ד על עסק המעקה ולא זה רוצה לעשות בגגו ג) פשיטא דב"ד עושה פשרה ביניהם לעשות כל אחד חצי מעקה או האחד יעשה כולו וחבירו יחזיר לו שכר הוצאה אשיותא אבל השתא דקדים יכול לטעון אידך אילו לא קדמת אותי הייתי עושה כולו בגגי אבל לחלאין לא עבידנא דטריחא לי לחזר אחר פועלין בשביל דבר מועט. ע"כ: לא תתרע אשיתאי. מכובד הבנין שמכבידין על חומה טיט ממהרת לקלקל למטה: גבוה ארבע אמות. משום היזק ראיה: אבל בין גג לגג. לא צריך כדאמרינן בשמעתין קמייתא חצר קביעא תשמישיה וגג לא קביעא תשמישיה ולא ידענא בהי עדנא (ח) דסלקת דאיצטנע ממך: אין זקוק לו. בין גג לגג לארבע אמות גובה: אם נתפס כגנב. שאם יכנס לפנים מן המחיצה לשם גניבה נכנס: מצי משתמיט ליה. ולומר חפץ נפל מידי על גגך ונכנסתי אלך ליטול: היתה חצירו למעלה מגגו של חבירו. שהיה קרקע החצר גבוה מקרקע הבית: אין זקוק לו. בעל החצר לעשות לו מחיצה בין חצר לגג דכיון דגג לא קביע תשמישיה טוח ליזהר משכיניו שלא יראוהו: זו למעלה מזו. קרקעית האחד גבוה מחבירתה: זה בונה מכנגדו ועולה. התחתון בונה משלו מלמטה עד שמגיע לגובה קרקעיתו של חבירו ואחר כך מתחיל זה לסייעו ונותן חלקו מכנגדו ומעלה ולא יהא עליון נפסד בשפלות קרקעיתו של תחתון: דהוו דיירי חד עילאי וחד תתאי. כשחלקו האחין נטל זה בית וזה עלייה: (ט) איתבר תתאי. נטבעו הכתלים התחתונים בארץ עד ששפלה תקרת העלייה ואין התחתון יכול ליכנס בתוכו אלא אם כן שוחה: תא ונבנייה. בוא ונסתור את כל הבית ונבננו: ד) איבנייה אנא. מעלי: אמר ליה. עליון לית לי דוכתא דדיירנא ביה: לא קא מתדר לי. איני יכול לדור בביתי מפני עלייתך:

סוף

תוספות

האי כשורא דמטללתא. אומר ר"ת דאמתני' קאי דעד שלשים יום לא הוי חזקה והוי בחזקת שלא נתן מכאן ואילך הוי בחזקת שנתן ואתי שפיר דנקטיה הכא ולא בחזקת הבתים: עד שבעה יומי. לאו דוקא שבעה דבשמיני עצרת לא יוכל לסתור: ואי חבריה בטינא לאלתר הוי חזקה. ואומר רבינו שמואל דחזקות דלעיל לאו דשלש שנים אלא לאלתר כדאמרינן הכא: בשני צדי רשות הרבים. אומר ר"י דוקא בשני צדי רשות הרבים שאין האחד מרגיש בחבירו כשעולה בגגו שיזהר ממנו מדאמרינן בסמוך אבל בין גג לגג לא: מהו דתימא מצי א"ל שקול אוזינקא כו'. וא"ת והיכי הוי ס"ד דמצי למימר ליה הכי דאטו משום דקדם זה ועשה הורע כחו ויכול לדוחקו זה לעשות כל הכותל ויש לומר דס"ד כיון דאם לא קדם זה ועשה (י) זה הוה מצי למימר שקול אוזינקא וזיל ועשה כל הכותל או הב לי אוזינקא ואעשה אני הכל ונראה בין שניהם שלא נצטרך להעדיף השתא נמי מצי למימר ליה הכי קמ"ל דלא מצי אמר ליה כיון שכבר עשה זה ולא אמר לו קודם: שתי חצרות זו למעלה מזו. וא"ת ותחתון למה יסייע לעליון דמכי מטי לארבע אמות ולא יוכל התחתון לראות בחצר העליון יבנה העליון ואומר ר"ת כגון שחצר התחתון אינו נמוך אלא אצל חצרו של עליון ה)(אלא מצד א') ומצד א' הוא גבוה כחצר העליון שיוכל לראות שם ור"י מפרש דהתחתון מזיק לעליון כי קאי עליון (כ) כדאמרי' לעיל כי קאימנא חזו לי ולכך צריך לסייע עד ד' אמות בחצר העליון:

מסורת הש"ס

א) לעיל ב: ב) [ערוך ערך מצר] : ג) בדפוס ישן איתא ולא זה רוצה לעשות בגגו : ד) [שייך לדף ז.] : ה) ס"א ל"ג :

הגהות הב"ח

(א) גמ' משתמש בכתליה ובזיזיה עד ארבע אמות : (ב) שם לא חזו לי . נ"ב ע"ל דף ס' : (ג) שם ועבד דידיה מהו דתימא : (ד) שם איתבר תתאי : (ה) רש"י ד"ה בירה וכו' חדרים קטנים והשכיר : (ו) ד"ה אבל רחבה חצר הס"ד ואח"כ מה"ד לא אין הרחבה : (ז) ד"ה תוס' פשיטא ל"ג דקדים דאי לא קדים : (ח) ד"ה אבל וכו' בהי עדנא סלקת כצ"ל ואות ד' נמחק : (ט) ד"ה איתבר תתאי : (י) תוס' ד"ה מהו כו' ועשה הוה מצי כצ"ל ותיבת זה נמחק : (כ) ד"ה שתי וכו' כי קאי עליון בשפת חצירו כדאמרי' לעיל :

רבינו גרשום

מנפף אלא משני עברי הבית אבל בנוי כעין צריף הוס"א בל"ע שהוא עגול ומנפף בכל סביבותיו לא [אחזיק] ויכול לעכב עליו : בבירה גדולה. כעין מגדל גדול ובונין בתוכה בתים הרבה סביבותיה ויש סביבותיה חצר וגנות ופרדסין הרי זה השוכר משתמש חוץ לביתו בכתליה דבירה הסמוכות א) לכותל אם יש בה חורין או זיזין שתולין בה חפציהן עד ד' אמות סמוך לבית דשייך בתר בית: ובעובי הכותל במקום שנהגו. לישתמש על גב ב) הבית משתמש חוץ לגג בעובי החומה ד' אמות : אבל בתרבץ אפדני. גינת ביתן שסמוך לפלטין אינו משתמש לבתים אלא לפלטין: אבל רחבה גדולה שאחורי הבתים. היא ודאי עשויה לצורך הפלטין עצמה : האי כשורא דמטללתא. אם נעץ אחד קורתו בכותל חבירו מדעתו של בעל הכותל לסכך עליה מפני החמה אם נעוצה בו הקורה יותר מל' יום ולא מיחה בעל הכותל הוי חזקה לזה שנעצה לקובעה שם לעולם שסתם שאלה משאיל כותלו לחבירו לנעוץ בו [מידי] ל' יום ותו לא : ואי סוכה דמצוה היא. כלומר אם הרשהו לנעוץ קורה לצורך סוכת החג דמצוה ודאי אם הניחה שם יותר על ז' ימים בפני בעל הכותל שלא מיחה יכול להחזיק בה לעולם : ואי חבריה לקורה בטינא. כלומר שקבעה לקורה בכותל בחומר ובלבנים בקביעות בפני בעל הכותל ולא מיחה הוה חזקה לאלתר דאיכא למימר דמחל לו : ב' בתים משני צדי רה"ר. אם מקום הוא שמשתמשין על הגגות זה עושה לחצי גגו מעקה גבוה ד' אמות משום היזק ראיה וכן השני זה שלא כנגד זה ומעדיף מעט זה כנגד זה כדי שלא יוכל א' להציץ בתוך גג חבירו ג) אלא ברה"ר מצי למימר חבריה דמעכב מאי [נפקא] לך מינה אי לא עבידנא מעקה כוותך סוף סוף אי לא חזו אנא הכא אפ"ה קבעית לאצטנועי מבני רה"ר קמ"ל דמצי אמר ליה אידך ד) אי לא מבני רה"ר יכילנא לאצטנועי דכי יתיבנא לא חזו לי קמ"ל ה) דאפ"ה יכול לכופו שיעשה חצי מעקה לגגו : דקדים חד מינייהו ועביד . מעקה לחצי גגו : אוזינקא . חצי הוצאתך שתוציא בכולו : משום דאיתרע אשיתך . שלא יכביד על הכותל ויפול הכותל אנא נמי מסתפינא הכי : גג הסמוך לחצר חבירו . דמקום החצר גבוה ושוה לגגו עושה מעקה ד' אמות לגג שלא יציץ לחצר חבירו . ואי קשיא למה אין מחייבין בעל חצר לעשות מחיצה לחצירו שלא יסתכל לגג חבירו . הא לא תיקשי דהיזקא דחצר עדיף מהיזקא דגג דחצר קביעא תשמישתא וגג לא קביעא תשמישתיה : אבל בין גג לגג דלא קביעא תשמישתייהו לא להאי ולא להאי לא : אי לנתפס עליו כגנב . כלומר אי לכך צריך מחיצה דלא יכנס חבירו לשם בלא רשות ויתפס כגנב דיכול לומר לו לגנוב באת : במסיפס בעלמא סגי . אפי' במחיצה כל שהוא אם יעבור עליו בלא רשות יתפס כגנב : במסיפס יכול לאישתמוטי . דמעין דכיון דלא הוי האי מחיצה גבוה י' טפחים לא הוה ידענא אי משום מחיצה הוי משום הכי עברנא ולא משום גניבה : למעלה מגגו של חבירו . שקרקעית החצר גבוה יותר על הגג : מאי לאו אין נזקקין לו כלל לעשות מחיצה וקשיא לעיל דתרצת ו) זקוק למחיצה : שתי חצירות זו למעלה מזו . שהאחת גבוה יותר מן האחרת תחתון יחקוק מחיצה בקרקע עליון ובונה עד שיהיה הכותל שוה לחצר העליון ושוב יגביהו העליון עד ד' אמות : ורב חסדא אמר עליון מסייע מלמטה עם התחתון . לפי שהעליון יכול לראות התחתון ולא תחתון העליון לפיכך צריך העליון לעשות רוב הבנין כפי שלא יזיק לתחתון מראייתו : ואם היתה חצירו למעלה גבוה מגג של חבירו אין זקוק לו . משום דגג לא קביעא תשמישתיה : איתבר ביתא דתתאי . שנפלו קצת מכותלי התחתון וירד בית העליון ונח על אותו קצת כותל התחתון שנשתיירו : אמר ליה תתאי לעילאי תא נבניה . כלומר סייע לי לבנות הבית כבראשונה : שפיר דאירנא . כלומר איני צריך שאני יפה דר שלא נפלה עלייתי

א) [אולי צ"ל בכותליה דבירה הסמוכות לכותל ביתו אם יש בה חורין וכו'] : ב) [נראה דצ"ל על גג הבית וכו'] : ג) [נראה דצ"ל רה"ר איצטריכא ליה דמהו דתימא דמצי למימר ליה חבריה וכו'] : ד) [נראה דצ"ל דמצי למימר ליה אידך אי לא את מבני רה"ר וכו'] : ה) [אולי צ"ל דכי יתיבנא לא חזו לי ומש"ה יכול לכופו שיעשה חצי מעקה לגגו] : ו) [אולי צ"ל דתרצת דזקוק למחיצה י']:

עין משפט נר מצוה

מב א ב ג ד מיי' פ"ד מהל' שכנים הל' ו ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן קסד סעיף ב ועיין בסג"ס :

מג ה ו מיי' שם פ"ז הלכה ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנד סעיף יג :

מד ז טוש"ע שם וסימן קסד סעיף ג :

מה ח ט מיי' שם הל' י סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנד סעיף כו :

מו י מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' י סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קעג סעיף ד :

[אידרונא וכן בסמוך]

מז כ מיי' פ"ז מהלכות שכנים הל' י סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנד סעיף כו :

מח ל מיי' פכ"ח מהל' מכירה הל' יד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף יז :

מט מ נ מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעיף יח :

מסורת הש"ס

א) כ"א מצינן דאיטרח : ב) ס"א דרבא : ג) לקמן מא: ד) ס"א רבא : ה) [לקמן קנא: ע"ז לז: חולין כ.] : ו) כ"א מצינן דאיטרח : ז) [עי' מ"ש בכ"ק סה. על הגליון] : ח) כ"מ קד. :

גמרא

א"ל (א) איסתריה אנא ואבנייה אמר לית לי דוכתא למידר בה א"ל אנא אוגר לך דוכתא א"ל לא א) טרחנא (ב) לא קא מתדר לי שוף אכריסך ועול ושוף אכריסך ופוק אמר רב חמא בדינא קא מעכב והני מילי דלא מטו כשורי למטה מעשרה אבל מטו כשורי למטה מעשרה מצי א"ל למטה מי' רשותא דידי הוא ולא משעבד לך וה"מ דלא אתנו גבי הדדי אבל אתנו גבי הדדי סתרי ובנו וכי אתנו בהדי הדדי עד כמה אמרו רבנן קמיה ב) דרבה משמיה דמר זוטרא בריה דרב נחמן דאמר משמיה דר"נ כאותה ששנינו ג) רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו אמר להו ד) רבה ה) לאו אמינא לכו לא תיתלו ביה בוקי סריקי ברב נחמן הכי אמר ר"נ (ג) כי דדיירי אינשי וכמה אמר רב הונא בריה דרב יהושע כי היכי דעיילי איסוריתא דמחוזא והדר ההוא גברא דהוה בני אשיתא אחורי כווי דחבריה אמר ליה קא מאפלת עלי א"ל סכרנא לך הכא ועבידנא לך כווי לעיל מאשיתאי א"ל קא מרעת ליה לאשיתאי א"ל סתרנא לך לאשיתך עד דוכתא דכווי ובנינא לה ועבידנא לך כווי בבנינא לעיל מאשיתאי א"ל אשיתא מתתאה עתיקא ומלעיל חדתא לא קיימא אמר ליה סתרנא לה עד לארעא ובנינא לה ועבידנא לך כווי בגוה א"ל חדא אשיתא חדתא בכוליה ביתא עתיקא לא קיימא א"ל סתרנא לה לכוליה ביתא ובנינא לך כווי בבנינא א"ל לית לי דוכתא למידר בה א"ל אגירנא לך דוכתא א"ל לא ו) טרחנא אמר רב חמא בדין קא מעכב היינו הך והא תו למה לי הא קמ"ל דאע"ג דלא משתמש אלא תיבנא (ד) ובי ציבי בעלמא הנהו בי תרי אחי דפלגי בהדי הדדי חד מטייה אספלידא וחד מטייה תרביצא אזל ההוא דמטייה תרביצא וקא בני אשיתא אפומא דאספלידא א"ל קא מאפלת עלי א"ל בדידי קא בנינא אמר רב חמא בדין קאמר ליה א"ל רבינא לרב אשי מאי שנא מהא דתניא שני אחין שחלקו אחד מהן נטל שדה כרם ואחד מהן נטל שדה לבן יש לו לבעל הכרם ד' אמות בשדה לבן שעל מנת כן חלקו א"ל התם דעלו להדדי אבל הכא מאי דלא עלו להדדי ז) וכי בשופטני עסקינן דהאי שקיל אספלידא והאי שקיל תרביצא ולא עלו להדדי א"ל נהי דעלו להדדי דמי ליבני כשורי והודרי דמי אוירא לא עלו להדדי ולימא ליה מעיקרא אספלידא פלגת לי השתא משוית לי (ה) אידרונא אמר רב שימי בר אשי שמא בעלמא פלג ליה מי לא תניא ח) האומר בית כור עפר אני מוכר לך אע"פ שאינו אלא לתך הגיעו שלא מכר לו אלא שמא והוא דמיתקרי בית כור פרדס אני מוכר לך אע"פ שאין בו רמונים הגיעו שלא מכר לו אלא שמא והוא דמיתקרי פרדס כרם אני מוכר לך אע"פ שאין בו גפנים הגיעו שלא מכר לו אלא שמא והוא דמיתקרי כרמא מי דמי התם מצי אמר ליה מוכר ללוקח שמא זביני לך הכא מצי א"ל אדעתא דהכי פלגי דדאירנא ביה כי היכי דדרו אבהתן אמרו ליה

מר

רש"י

שוף אכריסך. שחה קומתך עד כריסך : כשורי. קורות העלייה : אבל אתנו אהדדי. כשחלקו אם תפול עלייה (ו) יסתרוהו הבית ויבנוהו : עד כמה. תפיל העלייה ויכוף את העליון לסתור ולבנות : כאותה ששנינו. בהמוכר פירות המקבל עליו מחבירו לבנות לו בית עושה רומו כחצי ארכו וחצי רחבו כבנין ההיכל שהיה ארכו ארבעים ורחבו עשרים וגבהו שלשים : איסוריתא. חבילות קנים ארוכין : והדר. מחזיר עצמו לכל צדדין : סכרנא לך הכא. אסתום לך חלונותיך באבנים וטיט ואפתח לך למעלה מכותלי בגובה כתליך חלונות אחרים שיאירו (ז) בביתך : קמרעת לאשיתאי. כשתפתח בה חלונות תנוע החומה מחמת המכה : סתרנא לך. הכותל מראש גובהו עד שיגיע למקום החלונות שאעשה לך : לא קיימא. שאין טיט החדש נדבק יפה בטיט הישן שיבש כבר : דאע"ג דקא משתמש בה בליבי ותיבני. ואין הוא עצמו דר בתוכו מ"מ לא מיניא דאטרח להוציא העצים והתבן : אספלידא. טרקלין יפה : תרבילא. גינה שבצד הטרקלין שהיתה מאירה לתוכו : בדנפשאי אנא בנינא. בשלי אני בונה ואתה אין לך עלי חזקת אורה של שלש שנים דהשתא הוא דפלגינהו : ד' אמות לעבודת הכרם. שהיו חורשין אותה בשוורים : דעלו אהדדי. שנתן בעל הכרם לבעל השדה לבן דמים של עילוי הכרם הילכך כרם בעי למשקל עם עבודתו : בשופטני עסקינן. וכי שוטה היה שנטל גינה חלקה כנגד בית בנוי ולא נטל עילוי דמים : והשתא (ח) אידרונא. חדר אפל ואני על מנת אספלידא נטלתי עילוי דמים : שמא בעלמא. (ט) אם אספלידא שמא ואע"פ שאינו כשאר אספלידא לא בטיל שמו : בית כור. לפי חשבון (י) סאתים כחצר המשכן :

נהרדעי

תוספות

שוף אכריסך. פ"ה שחה קומתך ולר"י נראה שוף לשון שפשוף שמתחכך בארץ : בוקי סריקי. אנשים רקים מתרגמינן גוברין סריקין (שופטים יא) : היינו הך. וא"ת והא אשמעינן בהאי עובדא דחדתא אעתיקא לא קאי דלא שמעינן מההיא דלעיל ולעיל איצטריך כדאמרינן וה"מ דלא מטו כשורי למטה מי' וכו' וי"ל דמילתא דפשיטא היא דחדא חדתא וכולה עתיקא לא קאי ומשום הא לא הוה צריך לאתויי האי עובדא : אספלידא. פרש"י טרקלין יפה ובערוך פירש מערה כדמתרגם (תהלים נג) מפני שאול במערה באספלידא ואור"י דאספלידא דהכא א"א להיות מערה מדקאמר *נמי דעלו להדדי בכשורי והודרי ובמערה ליכא כשורי והודרי ועוד מדקאמר מעיקרא אספלידא והשתא *אידרונא ובמערה ליכא אורה כלל ומפרש ר"י דאספלידא דהכא הוי אכסדרה שיש בה אורה גדולה שפרוצה ברוח אחד כדאמרינן בלא יחפור (לקמן דף כה.) עולם דומה לאכסדרה וכו' וכן מוכח בהקומץ רבה (מנחות דף לג. ושם ד"ה אספלידא) דאמר אביי חזינא להו לאספלידי דבי מר דאית להו פלימי ולית להו מזוזה ופריך מיתיבי בית שער ואכסדרה ומרפסת חייבין במזוזה : א"ל בדידי קבנינא. פ"ה אתה אין לך עלי חזקת אורה של שלש שנים ותימה שהיה יכול להאפילו עליו שלא יהא לו בטרקלין אורה כלל ועוד דמאי קאמר באוירא לא עלו אהדדי פשיטא דעלו נמי באוירא דבית בלא אורה אינו שוה כלום ומפרש ר"ת שמאספלידא היה יכול לראות לשדותיו דרך התרביצא ודקאמר מאפלת עילווי היינו שהיה מעכבו שלא היה יכול לראות שדותיו וקרי לה נמי אידרונא שלא היה יכול להביט למרחוק וכן מפרש ההוא דלקמן אין להם חלונות זה על זה ומיהו קשיא לר"י דמאי קפריך מאי שנא מהא דתניא כו' התם ודאי יש לו ד' אמות לפי שהם צורך לעבודת הכרם אבל הכא זה לא היה צורך האספלידא מש"ה בדין קאמר ליה ונראה לר"י דודאי היה מאפיל עליו האורה שלא היה בו אורה גדולה כאשר צריך לאכסדרה אבל עדיין היה בו אור גדול והא דאמר ומכנגדן מרחיק ד' אמות שלא יאפיל היינו שלא יאפיל לגמרי עד שלא יהא ראוי להשתמש בו יפה ומש"ה קרי ליה אידרונא משום דלגבי אכסדרה אידרונא היא והשתא נמי אתי שפיר דלא עלו להדדי באוירא שהוא צורך האכסדרא : והוא דקרו ליה בית כור. וכגון שהלוקח יודע שיש לו קרקע שקרוי בית כור דאל"כ הרי הטעהו ואפי' אם רואה בשעת מכירה שאין שם בית כור יכול לומר סבור הייתי שהיית משלים לי בית כור ואם תאמר ונימא דדמים מודיעים ואם נתן לו דמי בית כור אפילו קרו ליה בית כור ישלים לו בית כור שלם ויש לומר דמיירי כגון דאוזיל גביה ואינו נותן לו אפילו דמי לתך ואי קרו ליה בית כור אפילו אין בו אלא לתך הגיעו ואי לא קרו ליה בית כור חייב לתת לו בית כור שלם אי נמי דלא אוזיל גביה וכגון דנתן לו דמי לתך והשתא אי לא קרו ליה בית כור היה יכול לומר לוקח אם תרצה לתת לי בית כור שלם ולעמוד במקחך עמוד ואם לאו תחזור לי מעותי אבל אי קרו ליה בית כור הגיעו אע"פ שאין בו אלא לתך :

מר

רבינו גרשום

לא מצינא דאטרח (לבנות) [לפנות] ביתי: שוף אכריסך עול. כלומר הואיל וגרם מזלך א) חפור בארץ וכפוף בטנך וצא והכנס. דינא קאמר ליה דבתוך שלו יבנה : לא אמרן דדינא קאמר ליה אלא דלא מטו כשורי. שלא ירדה העליה למטה מי' אז יכול למעון לו דור ברוחק בתוך עשרה : [דלא] אתנו בהדי הדדי. שלא התנו זה לזה לבנות אחר נפילה : עד כמה. גבוה יכול לכופו שיסייע לו : כאותה ששנינו. בפ' המוכר : רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו. שאם היה הבית כ' אמה באורך ורוחב י' אמה עושה גבוה חצי כ' וחצי י' שהם ט"ו אמה וראיה לדבר מהיכל: לא תיתלו בוקי סריקי. כלומר לא תאמינו בדברים רקים הללו מעולם לא אמרן ר' נחמן שיבנהו גבוה כזה : שיעור אסורייתא דמחוזא כדי שיהא יכול לישא משאוי על גבו כמשאוי של אנשי מחוזא ויכול לחזור בריוח בהכי מצי לכופו טפי לא : אשיתא ב) אגב כוי דחברי'. שהיה בונה כותלו כנגד חלון חבירו שהיה לו חזקה לחלון ולא הרחיק ד' אמות: מרעית אשיתאי. שתחתור בו חלונות אחרות : סתרנא לך. עד חלונות אלו ובנינא לך מחדש: דינא אמר ליה. דלא מצי למיטרח לפנות ביתו : היינו הך. דקאמר רב חמא בהני בי תרי וכו' והא תו למה לי : הא איצטריך למיתני. שאפי' אלו חלונות שיש לו בהן חזקה : בי תבני וציבי. שאין צריך בהן לאורה כל כך אפ"ה לא מצי לכופו לפנות: אספלידא. חדר שלועזין קמערא : תרביצא. גינה שסמוך לה: אפומא דאספלידא. לפני הפתח : אחד של שדה לבן. שדה תבואה: יש לו לבעל הכרם ד' אמות בשדה לבן. כמלא צמד בקר וכליו כדי לחרוש גפניו העומדין על המיצר ששם היו ג) עומדים גפנותיהם בחרישה : שעל מנת כן חלקו השדות. והכי נמי לא יבנה כותלו לאספלידא שלו כדי שלא לאפיל עליו : א"ל התם. מש"ה יש לו לבעל הכרם ד' אמות בשדה לבן משום דעלו להדדי שמעלה זה בעל הכרם לבעל שדה משדה לבן יותר מחלק שדה כרם כדי שיהא לו ד' אמות אבל הכא גבי אספלידא לא העלהו יותר בתרביצא ומש"ה מצי למימר ליה בדידי קבנינא : א"ל וכי בשופטני עסקינן. דלא מעלו אהדדי כלומר וכי באנשים שוטים עסקינן דבלא עלוי קרקע נפל זה תרביצא תחת האספלידא והלא זה בנוי וזה [אינו] בנוי אלא בודאי עלו אהדדי בדמים : כשורי והודרי. ולא עלו באוירא ולא נתן לו בקרקע יותר ובדין קאמר בדידי קא בנינא : ולימא ליה. בעל האספלידא עד האידנא הויא לה אספלידא דהוי לה נהורא מעליא אבל השתא אי בנית אשיתא קא מאפלת עלי והוה לי אדרונא דחשיכה טפי ובהא טענה מצי מעכב עלויה : אמר רב שימי בר אשי שמא בעלמא פליג ליה. דהשתא נמי שם אספלידא קרי ליה אע"ג דמאפלא : מי לא תניא כו'. אע"פ שאין שם גפנים שתים כנגד שתים ואחת יוצא זנב (אילנות) : דדיירנא ביה כדדרו ביה אבהתי. כלומר להכי איכוונא למיתב חלק אספלידא שאהי' דר כשדרו בה אבותי שהיה לה מאור גדול :

נהרדעי

הגהות הב"ח

(א) גמ' א"ל אבנייה אנא אמר ליה לית לי דוכתא כצ"ל ותיבת איסתריה נמחק : (ב) שם לא טרחנא א"ל לא קא מהדר לי א"ל שוף אכריסך ועול : (ג) שם אמר ר"נ כדדיירי כצ"ל ותיבת כי נמחק: (ד) שם אלא תיבנא וציבי בעלמא כצ"ל ותיבת ובי נמחק: (ה) שם משוית לי אידרונא: (ו) רש"י ד"ה אבל וכו' יסתרו הבית : (ז) ד"ה סכרנא וכו' שיאירו לך בביתך : (ח) ד"ה והשתא אידרונא: (ט) ד"ה שמא בעלמא אספלידא שמא כצ"ל ותיבת אם נמחק : (י) ד"ה בית כור לפי חשבון. נ"ב עיין לקמן בפי' רשב"ם ריש פ' בית כור :

א) [אולי צ"ל שוף בארץ ועי' בתוס' ד"ה שוף] : ב) [לפנינו הגי' אחורי כוי דחבריה] : ג) [הלשון צריך תיקון ואולי דצ"ל דלא היו מעמידין גפנותיהם ע"י חרישה] :

מר ינוקא ומר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי נהרדעי לטעמייהו א) דאמר ר"נ אמר שמואל "האחין שחלקו אין להן לא דרך זה על זה ולא חלונות זה על זה ולא סולמות זה על זה ולא אמת המים זה על זה והזהרו בהן שהלכות קבועות הן (א) ורבא אמר יש להן: ההוא שטרא דיתמי דנפיק עליה תברא אמר רב חמא "אגבויי לא מגבינן ליה ומיקרע לא קרעינן ליה אגבויי לא מגבינן ליה דנפק תברא עליה מיקרע לא קרעינן ליה דכי גדלי יתמי דילמא מייתו ראיה ומרעי ליה אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרבינא הלכתא מאי א"ל בכולהו הלכתא כרב חמא לבר מתברא דסהדי בשקרי לא מחזקינן מר זוטרא בריה דרב מרי אמר "בהא נמי הלכתא כרב חמא דאם איתא דתברא מעליא הוא איבעי ליה לאפוקי בחיי אבוהון ומדלא אפקיה שמע מינה זיופי זייפיה: **מתני'** ב) "כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל החצרות ראויות לבית שער "כופין אותו לבנות לעיר חומה ודלתים ובריח רשב"ג אומר לא כל העיירות ראויות לחומה ג) "כמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר י"ב חדש "קנה בה בית דירה הרי הוא כאנשי העיר מיד: **גמ'** למימרא דבית שער מעליותא היא והא ההוא חסידא דהוה רגיל אליהו דהוה משתעי בהדיה עבד בית שער ותו לא משתעי בהדיה לא קשיא הא מגואי הא (ב) מבראי ואי בעית אימא הא והא מבראי ולא קשיא הא דאית ליה דלת הא דלית ליה דלת אבע"א הא והא דאית ליה דלת ולא קשיא הא דאית ליה פותחת הא דלית ליה פותחת אי בעית אימא הא והא דאית ליה פותחת ולא קשיא הא דפותחת דידיה מגואי הא דפותחת דידיה (ג) מבראי: כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר: תניא רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל חצרות ראויות לבית שער אלא חצר הסמוכה לרשות הרבים ראויה לבית שער ושאינה סמוכה לרשות הרבים אינה ראויה לבית שער ורבנן זימנין דדחקי בני רשות הרבים ועיילו ואתו: כופין אותו לבנות לעיר כו': ד) (ת"ר כופין אותו לעשות לעיר דלתים ובריח) ורבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל העיירות ראויות לחומה אלא עיר הסמוכה לספר ראויה לחומה ושאינה סמוכה לספר אינה ראויה לחומה ורבנן זימנין דמקרו ואתי גייסא בעא מיניה רבי אלעזר מרבי יוחנן כשהן גובין לפי נפשות גובין או דילמא לפי שבח ממון גובין אמר ליה לפי ממון גובין ואלעזר בני קבע בה מסמרות איכא דאמרי בעא מיניה רבי אלעזר מרבי יוחנן כשהן גובין לפי קירוב בתים הן גובין או דילמא לפי ה) ממון גובין אמר ליה "לפי קירוב בתים הן גובין ואלעזר בני קבע בה מסמרות רבי יהודה נשיאה רמא דשורא אדרבנן אמר (ד) ריש לקיש ו) "רבנן לא צריכי נטירותא דכתיב °אספרם מחול ירבון למאן אילימא לצדיקים דנפישי מחלא השתא כולהו ישראל כתיב בהו °כחול אשר על שפת הים צדיקים עצמם מחול ירבון אלא הכי קאמר אספרם למעשיהם של צדיקים מחול ירבון וק"ו ומה חול שמועט מגין על הים מעשיהם של צדיקים שהם מרובים לא כל שכן שמגינים עליהם כי אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה מאי טעמא לא תימא ליה מהא ז) °אני חומה ושדי כמגדלות זו תורה ושדי כמגדלות

אלו

תהלים קלט · בראשית כב · שיר השירים ח

רש"י

נהרדעי לטעמייהו. רב חמא דמן נהרדעא הוא דלא ס"ל הא דאידור בה כדדרו אבהתי ולאם כך חילקנו אזיל לטעמייהו דנהרדעי דאמר שמואל דהוא מנהרדעא: האחין שחלקו. ונטל זה שדה לצפון וזה לדרום והיה אביו רגיל להיות לו ליכנס דרך זו לתוך זו אין יכול לומר דרך לי עליך: ולא חלונות. לערער על סתימת אורו: ולא סולמות. אם נטל זה בית וחצר וזה נטל עלייה אין לו לקבוע סולם בחצירו של זה לעלות לעלייתו: ולא אמת המים. להביאה מן הנהר דרך שדהו של זה לתוך שלו: תברא. שובר שהוא פרוע לאביהם: ומרעי ליה. לשובר שהן עדי שקר: **מתני'** כופין אותו. את בן החצר שאינו רוצה לסייע את בני החצר לבנות להן בית שער להיות שומר הפתח יושב שם בצל ומרחיק את בני רשות הרבים מלהלין בחצר: ודלת. לשער החצר לנועלו: לא כל החצרות ראויות לבית שער. בגמ' מפרש איזו היא הראויה: ויהא כאנשי העיר. לשאת עמהם בעול: **גמ'** ולא אישתעי בהדיה. לפי שמפסיק בעניים הצועקין ואין קולם נשמע: מגואי. לחצר גריעותא הוא לפי שדלת החצר נעול והעני צועק ובית שער שבפנים מפסיק הקול: מבראי. אינו מפסיק בפניו שהרי נכנס לתוכו וכשאין לו דלת עסקינן: פותחת דידיה מאבראי. העני פותחה ונכנס פותחת שיכול"ר בלע"ז והוא של עץ ותמיד המפתח לתוכו: שאינה סמוכה. שמסוכה להלן מרשות הרבים: כשהם גובים. לחומת העיר: קבע בה מסמרות. הזהר לדון כן ולא תזוז ממנה: קירוב בתים. בית הקרוב לחומה צריך לחומת העיר יותר מן הרחוק: רמא דשורא אדרבנן. הטיל יגיעת חומת העיר על החכמים כמו על שאר בני אדם: חול. שהוא מועט ממעשיהם של צדיקים: מגין על הים. והוא לו לחומה כדכתיב אשר שמתי חול גבול לים (ירמיה ה):

אלו

רחוקים נותנין יותר מעניים קרובים דלפי שבח ממון נמי הן גובין: **אילימא** לצדיקים כו'. דבהכי מיירי קרא דלעיל מיניה כתיב ולי מה יקרו רעיך אל מה עצמו ראשיהם וכתיב בתריה אספרם מחול ירבון:

לא

תוספות

מר ינוקא. הוא הגדול ועל שם שנולד בינקותו של רב חסדא קרי ליה מר ינוקא ומר קשישא הוא הצעיר ונולד בקשישותו של רב חסדא (ועיין רש"י כתובות פט: ד"ה מר): **נהרדעי** לטעמייהו. רב חמא נהרדעי הוא כדאמרינן בפרק קמא דסנהדרין (דף יז:) [אמוראי] דנהרדעי רב חמא ושמואל נמי נהרדעי הוא כדאמר שמואל (ברכות דף נח:) נהירין לי שבילי דרקיע כשבילי דנהרדעי: **אין** להם דרך זה על זה. טעמא משום דפסיק שמואל בפרק המוכר את הבית (לקמן דף סה.) כר"ע דאמר מוכר בעין יפה מוכר ולפיכך אין להם דרך זה על זה שלא שייר לעצמו כלום כל אחד (ה) חלק בחלק חבירו והוה לו כמוכר ואף על גב דאמרינן המוכר בית ושייר חצר מכר לו עם הדרך למ"ד מוכר בעין יפה מוכר לא דמי דהכא כולם מוכרין וכל אחד מכר ולא שייר לעצמו כלום בחלק חבירו וה"ל כמוכר חצר ושייר בית דצריך ליקח לו דרך מבעל החצר: **ולא** סולמות זה על זה. פי' בקונט' אם נטל זה בית וחצר וזה נטל עלייה אין לקבוע סולם בחצירו של זה לעלות לעלייתו וקשה לר"י דהיינו ולא דרך זה על זה ונראה לר"י כגון שלקח זה בית וזה עלייה וחצר אין לו לסמוך הסולם בכותל של זה ולעלות בעלייתו: **ואי** בעית אימא הא והא מבראי. ולא גרסינן הא והא מגוואי דמגוואי אין שייך לחלק בין אית ליה דלת ללית ליה ובין אית ליה פותחת ללית ליה דבכל ענין הוא רע כיון שאין יכול לבא אלא עד פתח החצר ואין לפרש הא דאית ליה דלת כו' אחצר קאי דהא במתני' בהדיא קתני כופין אותו לבנות דלת לחצר ולמאי דגרסי' מבראי קצת קשה דלא הוי כשאר שינויי דנקט כל דלא מעלי הא והא דאית ליה דלת והא והא דאית ליה פותחת והכא נקיט ההוא דמעלי: **לפי** שבח ממון הן גובין. כיון דאין (ו) סכנת נפשות לא אזלינן אלא בתר ממון והכי נמי אמר בהגוזל בתרא (ב"ק דף קטז:) שיירא ההולכת במדבר ועמד עליה גייס מחשבין לפי ממון דליכא סכנת נפשות כיון דאין הגיים בא רק בשביל ממון ואף על גב דאמר בפ' בן סורר (סנהדרין דף עב.) דהבא במחתרת נידון על שם סופו ומפרש רבא טעמא בגמ' משום חזקה דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו כו' ואפי' הכי אין מחשבין אלא לפי ממון כיון דהגיים ברצונו אינו בא על הנפשות דאם לא יעמדו נגדם לא יזיק לגופם הילכך לא חשיב סכנת נפשות לפיכך אם יעמדו עליהם לסטים ונתפשרו עמהם גובין לפי ממון אבל היכי (ז) דטעו במדבר אמר התם דמחשבינן אף לפי הנפשות משום כיון דטעו איכא סכנת נפשות: **לפי** קירוב בתים הן גובין. פירש ר"ת ונותנין עניים קרובים יותר מרחוקים וכן עשירים קרובים יותר מעשירים רחוקים אבל עשירים

עין משפט נר מצוה

נ א מיי' פ"ב מהלכות שכנים הל' יב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעג סעיף ג:

נא ב ג מיי' פי"ז מהל' מלוה הל' ה סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קח סעיף טו:

נב ד מיי' פ"ה מהל' שכנים הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קסא סעיף א:

נג ה מיי' שם פ"ו הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קסג סעיף א:

נד ו ז מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף ב:

נה ח מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף ג:

נו ט מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ד וטוש"ע י"ד סי' רמג סעיף ב:

רבינו גרשום

נהרדעי לטעמיהו. דרב נחמן ושמואל ורב חמא מנהרדעי: האחין שחלקו אין להם דרך זה על זה. כגון בתחלה היו כל השדות בחיזוק א' של אביהם ולא הוה בכולהו אלא דרך אחד לילך מזה לזה והשתא כשחלקו אין להם דרך אם לא קנו זה מזה וחלונות שאם הגיע חצר לזה ולזה בית והיו חלונות הבית פתוחים לחצר יכול זה לבנות כנגדן ולסותמן וכן לאמת המים צריך ליקח דרך זה מזה. כה"ג יכול בעל תרביצא לבנות אשיתא נגד אספלירא: שהלכות קבועות הן לדון הכי: דנפיק עליה תברא. דפריע השטר של יתומין: דגדלי יתמי. (למייתי) [דלמא מייתו] ראיה דהאי תברא מזויף הוא שהוחזק בפני עדים לאחר מיתת אביהן שעדיין היה חייב לו: לבר מהא. דודאי קרעי' לשטר. דסהדי דחתימי על שובר בשקרי לא מחזקינן: א) לעולם לא קרעי' לשטרא כדרב חמא. דאם כן הוה מפיק ליה האי שובר בחיי האב מדלית עדים דאפקה בחיי האב משום הכי לא קרעי' לשטרא: בית שער. ב) מקום שהשומר ישן ששומר החצר כופין לא' מבני חצר המעכב: מעליותא הוא. בית שער: ולא אשתעי אליהו בהדיה. משום דכי אתי עני צועק על פתח שער מפסיק אותו בית שער קולו ואינו נשמע לבעל הבית: הא מגואי גריעותא הוא. כלומר אם נעשה בנין בית שער מבפנים לחצר מפסיק הקול שאין העני יכול ליכנס לתוכו אבל אם בנו מאבראי ברה"ר ודאי מעליותא היא והיו כופין אותו לבנות הואיל והחצר פתוח לרה"ר יכול העני ליכנס בתוך מחיצות בית שער עד השער וצועק ויכול לשומעו דאין מפסיק אלא שער להודיה: אית ליה דלת לבית שער גריעותא. שהשער והדלת מעכבין קולו. אית ליה פותחת מנעול לדלת לאו מעליותא היא שאין העני יכול לפותחו מפני המנעול. הא דמשנתנו דכופין לבנות בית שער דלית ליה דלת לבית שער. ואי קשיא דהא תנא כופין לבנות בית שער ודלת הא לא תקשי דהא תני דלת [לחצר] במתני' ולחצר תנן לא לבית השער: חצר הסמוכה לרה"ר צריכה בית שער. כלומר אם מבוי שאינו מפולש ויש בו חצירות אותן שבפנים אין צריכות שער ולא היו כופין אבל אותה הסמוכה לרה"ר צריך והיו כופין: ורבנן דמתני' ילא פליגי בין סמוכה לשאינה סמוכה דזימנין דדחקי רבים במבוי ועיילי ואתי וקא חזו להודא ואיכא היזק ראיה מבני רה"ר: הסמוכה לספר. משום גייסות: כשהן גובין מבני העיר. לצורך חומה ודלתים: לפי שבח ממון. מי שהוא עשיר נותן יותר או לפי נפשות שבעיר שכולן יתנו בשוה: קבע בה מסמרות. קבע הלכה (שם) [יתד] הוא שלא תמוט: לפי קירוב בתים. כלומר אותן בתים חיצוניות שצריכין להם יותר לחיזוק החומה יותר מן הפנימית ויתנו יותר או לא: דשורא אדרבנן. שפסק עליהם ליתן חלקם לבנות החומה: רבנן לא צריכי נטירותא. שתורה ומעשים טובים שלהם משמרים אותן: השתא כל ישראל עם הצדיקים כחול וצדיקים לבדם יותר מחול בתמיה. ומה חול שמועט ממעשיהם של צדיקים מגין על הים שאין עוברין אותו גלי ים. על אחת כמה וכמה שמגינין עליהם מעשיהם ולא צריכי נטירותא: כי אתא. ריש לקיש לקמיה דר' יוחנן: אני חומה. זו תורה שמגינה על לומדיה כחומה שמגינה על אנשי העיר: ושדי כמגדלות

אלו

מסורת הש"ס

א) [לקמן סה.:ב] [לעיל ב:] : ג) [סנהדרין קיב.] : ד) רש"ל מ"ז וצ"ל תניא רשב"ג כו': ה) [שבח ממון וכן הוא ברא"ש] : ו) [לקמן ח. ב"מ קח.] : ז) [פסחים פז.]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ורבא אמר יש להן: (ב) שם הא מאבראי וכו' הא והא מאבראי: (ג) שם דפותחת דידיה מאבראי רשב"ג אומר וכו' תניא רשב"ג אומר לא כל כצ"ל ופיסקא כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר נמחק: (ד) שם אמר ליה ר"ל רבנן: (ה) תוס' ד"ה אין להם וכו' כל אחד בחלק חבירו כצ"ל ותיבת חלק נמחק: (ו) ד"ה לפי כו' דאין בה סכנת: (ז) בא"ד אבל היכא דתעו במדבר וכו' כיון דתעו איכא:

א) [נ"ל בהא נמי הלכתא כרב חמא ולעולם לא קרעינן וכו']. ב) [נ"ל מקום שהשומר החצר ישן כופין וכו'].

מסורת הש"ס

א) [פסחים פז.]: ב) ס"א רב הונא: ג) ס"א רבא: ד) נדרים סב: ה) ב"מ קח.: ו) [שם ולעיל ז:]: ז) [שבת קלט. ע"ש יבמות סג. ע"ש]: ח) [פי' נגנב נזר המלך אמר המלך הואיל ופשטו היהודים בשמירת העיר ישלמו דמי הנזר. ערוך ערך כליל א']: ט) סנהדרין קיב. ע"ש: י) [סנהדרין שם תוספתא נדרים פ"ב]: כ) [תוספתא דפאה פ"ד]: ל) פי' קרשי עץ לחזק שערי העיר. ערוך ערך פס א'): מ) [לעיל ז: וש"נ]: נ) [עי' פירש"י נדה כ: ובתענית כד:]: ס) נ"ל דרב יוסף. רש"א:

עין משפט נר מצוה

נז א מיי' פ"ו מהלכות ת"ת הלכה י סמג עשין יב טוש"ע ח"מ סי' קסג סעיף ה וטוש"ע י"ד סי' רמג סעיף ב:

נח ב ג ד מיי' פ"ד מהל' שכנים הל' ו ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קסג סעיף ד:

נט ה ו ז מיי' שם ופ"ו מהל' ת"ת הל' י סמג שם וסי' יב טוש"ע שם וטוש"ע י"ד סי' רמג סעיף א ב:

ס ח טוש"ע י"ד סי' רנא סעיף יא:

סא ט מיי' פ"ד מהל' ע"ז הל' ט:

סב י מיי' פ"ט מהל' נדרים הל' יז סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' ריז סעיף לב:

סג כ מיי' פ"ט מהל' מתנות עניים הל' יב סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רנו סעיף ה:

סד ל מיי' פ"ו מהל' שכנים הל' ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קסג סעיף ב:

סה מ מיי' שם הל' ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ד:

סו נ ס ע מיי' שם ופ"ו מהל' ת"ת הלכה י סמג שם טוש"ע שם וטוש"ע י"ד סי' רמג סעיף ב:

סז פ צ מיי' פ"ז מהל' מתנות עניים הלכה יב סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רמח סעיף ג:

סח ק מיי' שם פ"ח הל' ט סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רנב סעיף ב:

סט ר מיי' שם הל' י סמג שם טוש"ע י"ד סי' רנב סעיף א:

גמרא

אלו ת"ח ור"ל סבר לה א) כדדרש רבא °אני חומה זו כנסת ישראל ושדי כמגדלות אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות ב) רב (א) נחמן בר רב חסדא רמא כרגא ארבנן א"ל רב נחמן בר יצחק עברת אדאורייתא ואדנביאי ואדכתובי אדאורייתא דכתיב °אף חובב עמים כל קדושיו בידך אמר משה לפני הקב"ה רבונו של עולם אפילו בשעה שאתה מחבב עמים כל קדושיו יהיו בידך והם תכו לרגלך תני רב יוסף אלו תלמידי חכמים שמכתתים רגליהם מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה ישא מדברותיך לישא וליתן בדבורותיו של מקום אדנביאי דכתיב °גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם ויחלו מעט ממשא מלך ושרים אמר ג) עולא פסוק זה בלשון ארמית נאמר אי תנו כולהו עתה אקבצם ואם מעט מהם יחלו ממשא מלך ושרים אדכתובי דכתיב °מנדה בלו והלך לא שליט למרמא עליהם ד) ואמר רב יהודה מנדה זו מנת המלך בלו זו כסף גולגלתא והלך זו ארנונא רב פפא רמא כריא חדתא איתמי א"ל רב שישא בריה דרב אידי לרב פפא ודילמא לא מידויל א"ל מישקל שקילנא מנייהו אי מידויל מידויל ואי לא מהדרנא להו ניהלייהו ה) אמר רב יהודה הכל לאגלי גפא אפילו מיתמי ו) אבל רבנן לא צריכי נטירותא הכל לכריא פתיא אפי' מרבנן ולא אמרן אלא דלא נפקי באכלוזא אבל נפקי באכלוזא רבנן לאו בני מיפק באכלוזא נינהו: רבי פתח אוצרות בשני בצורת אמר יכנסו בעלי מקרא בעלי משנה בעלי גמרא בעלי הלכה בעלי הגדה אבל עמי הארץ אל יכנסו דחק רבי יונתן בן עמרם ונכנס אמר לו רבי פרנסני אמר לו בני קרית אמר לו לאו שנית א"ל לאו אם כן במה אפרנסך [א"ל] פרנסני ככלב וכעורב פרנסיה בתר דנפק יתיב רבי וקא מצטער ואמר אוי לי שנתתי פתי לעם הארץ אמר לפניו ר' שמעון בר רבי שמא יונתן בן עמרם תלמידך הוא שאינו רוצה ליהנות מכבוד תורה מימיו בדקו ואשכח אמר רבי יכנסו הכל רבי לטעמיה דאמר רבי ז) אין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ כההוא דמי ח) כלילא דשדו אטבריא אתו לקמיה דרבי ואמרו ליה ליתבו רבנן בהדן אמר להו לא אמרו ליה ערוקינן [א"ל] ערוקו ערקו פלגיהון דליוה פלגא אתו הנהו פלגא קמי דרבי א"ל ליתבו רבנן בהדן אמר להו לא ערוקינן ערוקו ערקו כולהו פש ההוא כובס שדיוה אכובס ערק כובס פקע כלילא א"ר ראיתם שאין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ: וכמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר וכו': ורמינהי ט) °החמרת והגמלת העוברת ממקום למקום ולנה בתוכה והודחה עמהן הן בסקילה וממונן פלט ואם נשתהו שם שלשים יום הן בסייף וממונן אבד אמר רבא לא קשיא הא לבני מתא הא ליתובי מתא כדתניא י) המודר הנאה מאנשי העיר כל שנשתהא שם שנים עשר חדש אסור ליהנות ממנו פחות מכאן מותר מיושבי העיר כל שנשתהא שם שלשים יום אסור ליהנות ממנו פחות מכאן מותר ליהנות ממנו ולכל מילי מי בעינן י"ב חדש והתניא כ) שלשים יום לתמחוי שלשה חדשים לקופה ששה לכסות תשעה לקבורה שנים עשר ל) לפסי העיר אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן כי תנן נמי מתניתין שנים עשר חדש לפסי העיר תנן: וא"ר אסי אמר ר' יוחנן הכל לפסי העיר ואפי' מיתמי אבל רבנן לא מ) דרבנן לא צריכי נטירותא אמר רב פפא לשורא ולפרשאה ולטרזינא אפילו מיתמי אבל רבנן לא צריכי נטירותא כללא דמילתא כל מילתא דאית להו הנאה מיניה אפילו מיתמי רבה רמא צדקה איתמי דבי בר מריון א"ל אביי והתני רב שמואל בר יהודה אין פוסקין צדקה על היתומים אפילו לפדיון שבוים א"ל אנא לאחשובינהו קא עבידנא נ) איפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא שדרה ארנקא דדינרי לקמיה דרב יוסף אמרה ליהוי למצוה רבה יתיב רב יוסף וקא מעיין בה מאי מצוה רבה א"ל אביי מדתני רב שמואל בר יהודה אין פוסקין צדקה על היתומים אפילו לפדיון שבוים שמע מינה פדיון

פדיון

רש"י

אלו תלמידי חכמים. אלמא אין צריכין חומה: [זו] כנסת ישראל. כולם שוין לענין חומה וגודרים עצמן מלטמע בעובדי כוכבים: שאתה מחבב עמים. שאתה מגביה להם פניך להשליטן על בניך: כל קדושיו. של ישראל בידך [הם] לשומרן: בלשון ארמי נאמר. יתנו תרגום של ישנו כמו ושננתם ותתנינון (דברים ו): אם תנו כולם. וכן רובן יהיו שונין ועוסקים בתורה כשיגלו בעמים: עתה אקבצם. בקרוב אקבצם: ויחלו מעט וגו'. ואף [אם] מועטין הן השונין בעמים יחלו ממשא מלך ושרים יהיו בטלים מלשאת משא מלך ושרים. יחלו כמו לא יחל דברו (במדבר ל): מנדה בלו והלך. דריוש לוה את פחת עבר הנהר על אנשי כנסת הגדולה: מנת המלך. מגבת מסים שהן מטילין תמיד על בני המדינה: ארנונא. עישורי תבואות ובהמות מדי שנה בשנה: כריא חדתא. יציאת כריית באר מים חיים לשתות: לא מידויל. לא ימצאו בו מים והפסדתם חנם ויתמי לאו בני מחילה נינהו דליחלו: לאגלי גפא. לשערי חומות העיר להציב בהן דלתות. אגלי דלתות כמו טרוקו גלי ברכות (דף כח.) גפא סתימה כמו מלא אחר הגפה באלו מציאות (ב"מ דף כה:): לכריא פתיא. חפירת בור לשתות מים ועל שם הכלי המונח שם בבור תמיד לשתות בו עוברי דרכים קורהו פתיא: אפילו מרבנן. שהכל צריכין למים: דלא נפקי באכלוזא. שאין הן עצמם יוצאין בהכרזה לחפור אלא שוכרים פועלים: ככלב וכעורב. שחס הקב"ה עליהם (שבת קנה:) שנאמר יודע צדיק דין דלים (משלי כט) לפי שהכלב מזונותיו מועטין לפיכך שוהה אכילתו במעיו שלשת ימים וגבי עורב כתיב לבני עורב אשר יקראו (תהלים קמז) לפי שהעורב אכזרי על בניו והקב"ה מזמין להן יתושין מתוך צואתם ואוכלין: דמי כלילא. עטרה למלך קיסר: אתו. עמי הארץ לקמיה דרבי: דליוה לפלגא. מחל המלך דמי החצי וסילקה מעליהן: שדיוה אכובס. הטילוה פחתי המלך על הכובס: החמרת והגמלת. שיירא של חמרים ושל גמלים: הרי אלו בסקילה. כדין שאר יחידים: יתובי מתא. בשלשים יום וגבי עיר הנדחת כתיב יושבי העיר (דברים יג): ולכל מילי. ומקמי הכי לא יהיב מידי עם בני העיר: שלשים יום לתמחוי. כיון ששהה שם שלשים יום גובין הימנו [גבאי] תמחוי מאכל לעניים: לקופה. לצדקה: לכסות. עניי העיר: לקבורה. לקבור עניי העיר שהיא יציאה יתירה: לשורא. לתיקון החומה: לפרשא. פרש (ב) שהולך סביבות העיר לשומר' ולידע מה היא צריכה: לטרזינא. שומר כלי זיין של בני העיר ויושב בבית אצל השער:

תוספות

לא שליט למרמא עליהם. לפי שהיו עסוקים במלאכת שמים בבנין בית המקדש ה"ה אין להטיל מס על לומדי תורה: והלך זו ארנונא. פי' בקונטרס עישור בהמות ותבואה כו' ור"ח פי' ארוחת דורון לשלטון העובר ממקום למקום שנותן לו כל עיר ועיר ארוחה ופירושו מלשון ויבא הלך לאיש העשיר (שמואל ב יב): כריא פתיא. פירש ר"ח להסיר גבשושית מרחוב העיר: איפרא הורמיז. פר"ח דמשמעות הלשון חן מאת המקום איפרא כמו אפריון כמטייה לר"ש (ב"מ דף קיט.) הורמיז שם שכינה כי ההיא דס"פ אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לט. ושם ד"ה דהורמיז) מפלגא דידך ולעיל דהורמיז בזיי"ן מפלגא ולתחת דהורמין בנו"ן כמו הורמין בר לילתא לקמן (דף עג.): (לעיל) ככלב וכעורב. כמו שפי' הקונטרס והיינו דכתיב נותן לבהמה לחמה לבני עורב וגו' בהמה בגימטריא כלב: יתיב רב יוסף וקא מעיין בה. וא"ת וכי לית ליה ביבש קצירה תשברנה וגו' (ישעיה כז) כדאמרי' בפירקין (דף י:) וי"ל דקבל' משום שלום מלכות כדעבד רבא לקמן (שם) וכי היכי דפלגינהו רבא לעניי עובדי כוכבים ה"נ פדה בהו רב יוסף שבויי עובדי כוכבים ומיהו לא צריכי להכי אלא כדפירש הקונט' (ג) ס) דרבא דקבלה משום שלום מלכות וכיון שאמר לו ליתן למצוה רבה לא היה אפשר לחלקם לעניי עובדי כוכבים דאסור לגנוב דעת הבריות ואפי' דעתו של עובד כוכבים (חולין צד.) אבל מעות המתחלקים לעניים אין כאן גניבת דעת דאינהו נמי ידעי שישראל רגילין לפרנסם כדאמר בהנזקין (גיטין דף סא.) מפרנסים עניי עכו"ם עם עניי ישראל מפני דרכי שלום והא דקבל מההוא טייעא דנדב שרגא לבי כנישתא בפ"ק דערכין (דף ו: ושם ד"ה עד) אע"ג דהתם לא היה שלום מלכות התם טעמא משום דהוו כמו קרבן ואמרינן (נזיר סב.) איש איש לרבות נכרים שנודרים נדרים ונדבות כישראל:

רבינו גרשום

אלו ת"ח. שלומדין זה מזה כתינוק יונק משדי אמו: וריש לקיש דמפיק מאספרם מחול ירבון דריש האי אני חומה בכל ישראל ולא בצדיקים בלבד: כרגא. כסף גולגלתא: אע"פ שאתה מחבב אומות העולם. שאתה נותן להם על ישראל ממשלה בזמן שישראל בגלות אעפ"כ קדושיו של ישראל העוסקים בתורה יהיו מסורין בידך: לרגלך. משמע בשבילך ומשמע רגל ממש: יתנו בגוים. בלשון ארמי כמו ושננתם ותתנינון כלומר גם יתנון שעוסקים בתורה כולהו עתה אקבצם מגלותם ואם מעט מהם יעסקו ויחלו אותו מעט ויחלו כמו לא יחל דברו: מנת המלך. שנותנין מתנות למלך מסים: ארנונא. מס של קרקע: כריא חדתא. חפירה גדולה שחופרין ליכנס שם מים הרבה להשקות ממנה שדות ע"י דלייה ודרך נגרים ופסק (א) ליתן יתומין חלק בהפירה יו שהן נהנין ממנה כאחרים: לא מידויל. שלא ינבעו המים ונמצאת מוציא מעות יתומים בכדי: לאגלי גפא. זהו שעושין מחיצה או גדר סמוך לחומת העיר מבחוץ כדי להגן על החומה ועל שם כך קרי אגלי גפא לשון הנפת דלתות כלומר לנעול שערים שעושין לפני פינת העיר משום מצור העיר: לכריא פתיא. שחופרין למלאות ממנו מים לשתות ועל שם כך קרי ליה כריא פתיא שדולין בכלי חרס כמו (ברכות כ וב"מ) פתיא אוכמא: אפי' מרבנן. שהן שותין ממנו כאחרים: ואי קא נפקי באכלוזא. כלומר שיוצאין חבורות בני העיר הן עצמן (ואינן) [ואינהו] חופרין ואינן שוכרין רבנן לא עבדי הכי מפני כבוד תורה: פתח אוצר בשני בצורת. לפרנס עניים: בעלי הלכות. זה ששונה ברייתות. אף על גב דבדוכתא אחרינא אמרי' בעלי הלכות אלו בעלי משנה הכא הואיל ותני בעלי משנה צריכין למימר דהלכות אלו ברייתות הן: ככלב וכעורב. דכתיב ורחמיו על כל מעשיו: רבי לטעמיה. שלא היה רוצה לפרנס עם הארץ: דההוא דמי כלילא. שהשליך המלך מס על יושבי טבריא כדי שיקנו לו כתר: אמר להו. לא תסייען [לכו] רבנן: ערקינן. דלא מצינן למיתן כולי דמי כלילא אמר להו ערוקו: דלייה לדמי כלילא. על ההוא פלגא דאשתייר: פקע כלילא. בטל גזירת הכתר: הראיתם שאין פורעניות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ. דכיון דלא נשארו שם אלא רבנן לא גזרו עליהן ליתן דמי כתר שכל זמן שאחד מעמי הארץ היה שם גזרו ושוב לא גזרו: פיסקא ויהא כאנשי העיר. ליתן בכל מילי שנותנין בני העיר שנים עשר חדש: החמרת והגמלת. שיירא של חמרין וגמלין העוברים ממקום למקום ולנה בתוך עיר הנדחת והודחה עמה כדכתיב וידיחו את יושבי עירם הן בסייף וממונן אבד כאנשי עיר הנדחת כדכתיב הכה תכה את יושבי העיר וגו': הן נדונין בסקילה וממונן פלט. הואיל ולא נשתהו שם כלל אלא כדי לינה אלמא דל' יום הוי כיושבי העיר וקשיא למתני' דבעי י"ב חדש ב) למיקרייא מיתבא מתא לא בעינן אלא ל' יום ונידון כמותם משום דהכתוב מיירי בלשון יושבי כדכתיב הכה תכה את יושבי העיר וגו' אבל למיקרייא מבני מתא להיותן כאנשי העיר ליתן עמהם לכל דבר לא הוי עד י"ב חודש כדתניא המודר וכו': ולכל מילי. כלומר דמשמע במתני' שלא יתן כלום בדבר עד י"ב חודש והא תניא נמי הבא לעיר ונשתהה שם ל' יום חייב ליתן לתמחוי היינו כלי שבו נותנין מאכל ומקבצין וגובין מבני העיר ליתן מנות ממאכלים בתמחוי להאכיל לעניי העולם העוברים עליהם ואם נשתהה שם ג' חדשים יתן חלקו לקופה של צדקה שגובין מע"ש לערב שבת לפרנס עניי אותה העיר ואם נשתהה ו' חדשים חייב ליתן ג) חלקו העיר שקורין שפיצ"א ותירות שעושין חוץ לחומה לחזוק העיר אלמא לכל מילי לא בעינן י"ב חדש: הכל לפסי. מן הכל גובין לצורך תקון פסי העיר: לשורא. לחזוק החומה: לפרשא. שקונים סוסים לפרשים (כפי) [כדי] שיצאו חוץ לעיר לעיין אם [באו] גייסות: לטורזינא. לצורך [כלי] זיין שנושאין אותן שומרי חומות העיר: בר מריון. איש א' היה עשיר גדול: אנא לאחשובינהו בעינא. שיהיו חשובין בכל דבר מצוה כמו אביהן:

נהרת

הגהות הב"ח

(א) גמ' רב נחמן בר רב חסדא רמא כרגא וכו' עבר מר אדאורייתא: (ב) רש"י ד"ה לפרשא פרש הרוכב סביבות: (ג) תוס' ד"ה יתיב וכו' כדפי' הקונטרס דרב יוסף קבלם הכא משום שלום. כ"ב לקמן דף י"א ד"ה דלא סיימוה:

א) נראה דצ"ל ופסק שיתנו היתומים חלק וכו'. ב) צ"ל הא למיקרייה מיתבא מתא וכו'. ג) צ"ל חייב ליתן חלקו בכבות: לפסי העיר שקורין שפינא וכו'.

פדריון שבוים מצוה רבה היא אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמור רבנן דפדיון שבוים מצוה רבה היא א"ל דכתיב °והיה כי יאמרו אליך אנה נצא ואמרת אליהם כה אמר ה' אשר למות למות ואשר לחרב לחרב ואשר לרעב לרעב ואשר לשבי לשבי (ירמיה טו) ואמר רבי יוחנן כל המאוחר בפסוק זה קשה מחבירו חרב קשה ממות א) אי בעית אימא קרא ואי בעית אימא סברא אי בעית אימא סברא האי קא מינוול והאי לא קא מינוול ואבע"א קרא °יקר בעיני ה' המותה לחסידיו (תהלים קטז) רעב קשה מחרב איבעית אימא (א) סברא האי קא מצטער והאי לא קא מצטער איבעית אימא קרא °טובים היו חללי חרב מחללי רעב (איכה ד) שבי [קשה מכולם] דכולהו איתנהו ביה: תנו רבנן ב) קופה של צדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה נגבית בשנים ג) שאין עושים שררות על הצבור פחות משנים ומתחלקת בשלשה כדיני ממונות תמחוי נגבית בשלשה ומתחלקת בשלשה שגבויה וחלוקה שוים תמחוי בכל יום קופה מערב שבת לערב שבת תמחוי לעניי עולם קופה לעניי העיר ורשאים בני העיר לעשות קופה תמחוי ותמחוי קופה ולשנותה לכל מה שירצו ורשאין בני העיר להתנות על המדות ועל השערים ועל שכר פועלים ולהסיע על קיצתן אמר מר אין עושין שררות על הצבור פחות משנים מנא הני מילי אמר רב נחמן אמר קרא °והם יקחו את הזהב וגו' (שמות כח) שררות הוא דלא עבדי הא הימוני מהימן מסייע ליה לרבי חנינא דאמר רבי חנינא מעשה ומינה רבי שני אחין על הקופה מאי שררותא דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לפי ד) שממשכנין על הצדקה ואפילו בע"ש איני והא כתיב °ופקדתי על כל לוחציו (ירמיה ל) ואמר ר' יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב ואפי' על גבאי צדקה לא קשיא הא דאמיד הא דלא אמיד ה) כי הא דרבא אכפיה לרב נתן בר אמי ושקיל מיניה ארבע מאה זוזי לצדקה °והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע וגו' (דניאל יב) ו) (המשכילים יזהירו כזוהר הרקיע) זה דיין שדן דין אמת לאמתו °ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם (שם) ועד אלו גבאי צדקה במתניתא תנא והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע זה דיין שדן דין אמת לאמתו וגבאי צדקה ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד אלו מלמדי תינוקות כגון מאן אמר רב כגון רב שמואל בר שילת דרב אשכחיה לרב שמואל בר שילת דהוה קאי בגינתא א"ל שבקתיה להימנותך אמר ליה (ב) הא תליסר שנין דלא חזיא לי והשתא נמי דעתאי ז) עלויהו ח) ורבנן מאי אמר רבינא °ואוהביו כצאת השמש בגבורתו (שופטים ה) ת"ר ט) גבאי צדקה אינן רשאין לפרוש זה מזה אבל פורש זה לשער וזה לחנות מצא מעות בשוק לא יתנם בתוך כיסו אלא נותנן לתוך ארנקי של צדקה ולכשיבא לביתו יטלם כיוצא בו היה נושה בחבירו מנה ופרעו בשוק לא יתננו לתוך כיסו אלא נותנן לתוך ארנקי של צדקה ולכשיבא לביתו יטלם י) תנו רבנן גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק פורטין לאחרים ואין פורטין לעצמן גבאי תמחוי שאין להם עניים לחלק מוכרין לאחרים ואין מוכרין לעצמן מעות של צדקה אין מונין אותן שתים (ג) אלא אחת אחת אמר אביי מריש לא הוה יתיב מר אציפי דבי כנישתא כיון דשמעה להא דתניא ולשנותה לכל מה שירצו הוה יתיב אמר אביי מריש הוה עביד מר תרי כיסי חד לעניי דעלמא וחד לעניי דמתא כיון דשמעה להא דאמר ליה שמואל לרב תחליפא בר אבדימי עביד חד כיסא ואתני

רש"י

שבי כולהו איתנהו ביה. שהוא ביד העכו"ם לעשות בו כל חפצו אם למות [אם לחרב] אם לרעב : מפני שהוא כדיני ממונות. לעיין ולתת לכל אחד כפי טפלים התלויין בו : שגבויה וחלוקה שוה. בכל יום מדי יום ביום כדקתני לקמיה לפיכך אין גבויו בשנים שלא יצטרכו לטרוח ולבקש את השלישי לחלק : לעשות קופה תמחוי. לחלק לעניי עולם אם ירבו עליהן : להתנות על המדות. להגדיל סאת העיר או להקטין : ועל השערים. שער חטין והיין שלא ימכרנה שנה זו יותר מכך וכך דמים : להסיע על קיצתם. לקנוס את העובר על קיצת דבריהם להסיעם מדת דין תורה : הא הימוני מהימן. יחיד להיות גזבר : שני אחים. לגבי המטותא כחד דמו : מאי שררותיה. דקופה דקאמרת עלה לפי שאין עושין שררה על הצבור כו' : אפילו בע"ש. שיש פתחון פה לבעה"ב לומר טרוד אני: ופקדתי וגו'. אלמא אסור למשכן : אמיד. עשיר ב) : גבאי צדקה. המשכילים דל מהו צריך : מלמדי תינוקות. מצדיקי רבים הן שמלמדין ומחנכין אותן בדרך טובה : שבקתיה להמנותיך. שהיית רגיל ללמדם באמונה וללמד ולישב על גבם תמיד : דעתאי להתם. לתינוקות : ורבנן מאי. תלמידי חכמים העוסקים בתורה תמיד מאי כתיב בהו : לפרוש זה מזה. מפני החשד שלא יאמרו זה הגובה יחידי דעתו לגנוב : אבל זה פורש לחנות וזה לשער. זה לגבות מיושבי השער וזה לגבות מיושבי החנות ובלבד שיראו שניהן כאחד : לא יתנם לתוך כיסו. שלא יאמרו מעות של צדקה הוא גונב : פורטין. פרוטות שגבו נוקחין דינרי כסף לפי שהפרוטות של נחושת מחלידות : ואין פורטין לעצמם. פן יחשדום שפורטין בזול : אין מונין אותם שנים שנים. פן יאמרו שנים הוא נוטל ואינו מונה אלא אחד : אציפי דבי כנישתא. מחצלות של בית הכנסת משום דמזבני להו ממעות הקופה :

ואתני

תוספות

פדריון שבוים מצוה רבה. והא דאמר בפרק בני העיר (מגילה דף כז:) אין מוכרין ס"ת אלא ללמוד תורה ולישא אשה ולא קתני פדיון שבוים שמא מילתא דפשיטא היא ולא איצטריך למיתני : ומתחלקת בג' מפני שהיא כדיני ממונות. וא"ת מהאי טעמא נמי תהא נגבית בג' ופר"ת לפי שהיה ידוע שום של כל אחד ואחד כמה יתן : ולשנותה לכל מה שירצו. נראה לר"ת דיכולים לשנותו אף לדבר הרשות אע"ג דאמרינן בערכין בפ"ק (דף ו: ושם) האי מאן דנדב שרגא לבי כנשתא אסור לשנותה לדבר הרשות ואמר נמי התם האומר פרוטה זו לצדקה עד שלא באה ליד הגבאי מותר לשנותה משבאה ליד הגבאי אסור לשנותה (ד) לדבר הרשות הכא שבני העיר משנים אותה שאני לפיכך מותר לשנותה אפילו לדבר הרשות ואפילו באה ליד הגבאי וכן היה ר"ת נוהג לתת מעות הקופה לשומרי העיר לפי שעל דעת בני העיר נותנים אותם : כי הא דרבא אכפיה. אחר היה עמו דאין עושין שררה על הצבור פחות מב' ולא חשיב ליה מפני כבודו של רבא : אכפיה לרב נתן. וא"ת והא בפרק כל הבשר (חולין דף קי: ושם ד"ה כל) אמר כל מ"ע שמתן שכרה [כתובה] בצדה אין ב"ד של מטה מוזהרים עליה וגבי צדקה כתיב כי פתוח תפתח את ידך לו וכתיב כי בגלל הדבר הזה יברכך (דברים טו) ואר"ת דהאי כפיה בדברים כמו כפייה (ה) ועל בפרק נערה שנתפתתה (כתובות דף נג:) ועוד תירץ דהכא קבלו עליהם שיכופו אותן הגבאי ולר"י נראה דבצדקה כופין משום דאית בה לאו דכתיב בה לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ וגו' ולריצב"א נראה דהא דאין ב"ד מוזהרין על מצות עשה שמתן (ו) שכרן בצדה היינו דאין נענשין וכן משמע בירושלמי דהמוכר את הספינה והאיך דכל הבשר (שם) דלא הוה מוקיר אבוה וכפתוהו ואמר להו שבקוהו ה"פ אינכם מוזהרין להכריחו עד שיעשה כשאר מצות עשה דאם א"ל עשה סוכה ולולב ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו כדאמר בהכותב (כתובות דף פו: ושם)[וע"ע תוס' כתובות מט: ד"ה אכפייה ותוס' חולין קי: ד"ה כל] : דין אמת לאמתו. אמת לאפוקי דין מרומה אע"ג שהעדים מעידין אותו [אין מחתכים אותו] כיון שיודעים שמשקרים כדדרשינן (בסנהדרין דף ז.) [נ"ע בשבועות ל:] לאמתו שלא יטו את הדין [וע"ע תוס' מגילה טו: ד"ה זה] : ומצדיקי הרבים וגו' אלו מלמדי תינוקות. אומר ר"י דצריך לומר דרקיע מזהיר טפי מכוכבים דהא בס"פ אלו עוברין (פסחים מט: ושם ד"ה לא) משמע דגבאי צדקה עדיפי ממלמדי תינוקות דאמר לא מצא בת תלמיד חכם ישא בת גבאי צדקה לא מצא בת גבאי צדקה ישא בת מלמדי תינוקות והריב"א כי מצא בפרקי דרבי אליעזר דרקיע דהאי קרא דהמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע היינו רקיע שעל ראשי החיות שמזהירין מכוכבים שאורו כאור החמה והאי דקאמר ורבנן מאי אמר רבינא ואוהביו כצאת השמש היינו שמש של עתיד לבא דהוא שבעתים כאור שבעת הימים ואור שבעת ימי בראשית היה שבעתים מאור חמה של עכשיו כדמפרש תרגום של רני ושמחי (זכריה ב) :

ואע"פ

עין משפט נר מצוה

עא א ב ג מיי' פ"ט מהל' מתנות עניים הל' ה סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רנו סעיף ג :

עא ד ה ו מיי' שם הל' ו ז טוש"ע שם סעיף ד :

עב מיי' פי"ד מהל' מכירה הל' ט סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף כז כח :

עג ח ט מיי' פ"ט מהל' מתנות עניים הל' ה סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רנו סעיף ג :

עד י מיי' שם פ"ז הל' י סמג שם טוש"ע י"ד סי' רמח סעיף ב :

עה כ מיי' שם הל' י והל' יא טוש"ע שם סעיף א וסעיף ז :

עו ל מ נ מיי' שם פ"ט הל' ח ט סמג שם טוש"ע י"ד סי' רנז סעיף א :

עז ס ע מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף ב :

עח פ מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף א:

רבינו גרשום

נהרג בחרב מינויל. דמתלכלך בדמו : נגבית בשנים. משום דמתחלקת לעניי העיר ודבר קצוב הוא שיודעין כמה כל אחד ואחד צריך ליתן בקצוב ונותנין בשוה וליכא א) אלא סידורי בעלמא דגובין אותו גבאי צדקה מהם : ומתחלקת בג'. מפני שהיא כדיני ממונות מה דיני ממונות נוטלין מזה ונותנין לזה אף מחלקי צדקה מרבין לא' וממעטין לא' לפי שיראו צרכי עניים : גיבויו וחילוקיו שוה. שגובין מכל א' לפי מה שידו משגת וכעין דין שמעיינין בדין על מי להרבות ועל מי למעט משא"כ בקופה שאין גובין מכל אחד אלא לפי מה שרוצה ליתן ב) וקרוב נותנין כולן בשוה : לעשות קופה תמחוי. שאם ניתותר בקופה יותר על צורך עניי העיר ונתמעט בתמחוי לעניי כל אדם שבאו עניים הרבה וכן תמחוי לקופה כמו כן : להתנות על המדות. להגדילן או למעטן מכמות שהיו : ועל השער. שאם היה השער ביוקר רשאין להתנות שילך בזול : ועל שכר הפועלין. שאם נשכרין פועלים בג' פשי' ביום רשאין להתנות שלא ישכרום אלא בב' : ולהסיע על קיצתן. לקנוס על מי שעובר על תנאי שקצבו אנשי העיר : והם יקחו. ואין הם פחות משנים : שררות הוא דלא עבדי פחות משנים. כלומר דמשמע טעמו דשררות הוא דבעינן ב' ולא לשום דין ולא לשום עדות הלכך (הא) הימוני מהמני אפי' ב' קרובים למנות על הקופה והיינו ג) מאי שררות איכא בגבאי צדקה הואיל דדבר קצוב הוא ונותנין ברצון : ממשכנין. אם מעכב ליתן צדקה בקופה. ואפי' בע"ש דטרידי אינשי בתיקון מאכלם : הא דאמיד. אם אומדין אותו שהוא עשיר וממאן ליתן ממשכנין אותו בעל כרחו והא דלא אמיד שאין לו מה ליתן אם (לוה) [ליה] ממשכנין עליו נאמר ופקדתי על כל לוחציו. שקל מיניה [ד' מאה] זוזי לצדקה. דהוה אמיד שהיה עשיר גדול : זה דיין. שמשכיל לדין הדין לאמתו. ומצדיקי הרבים אלו גבאי צדקה שמעשין בני אדם ליתן צדקה ימצדיקין אותן : שבקת לאומנותך. שהיה מלמד תינוקות כלומר אם היית מלמד עדיין לא היית מבטל לעמוד בבינה : דעתי עלייהו. על התינוקות שלא הסחתי דעתי מהם שלא לגרום ממקום זה שאני עומד : ורבנן מאי. כלומר כיון דלדיין נתת זוהר הרקיע לעתיד לבא [ולגבאי] צדקה נתת אור הכוכבים רבנן עצמן מאי לאיזה אור יזכו הן : כצאת השמש בגבורתו. דעדיף מכולהו : לפרוש זה מזה. בשוק משום חשדא שלא יחשדו זה לזה שא' מהם יתן לתוך כיסו ולא לכים של צדקה אבל רשאי לפרוש זה לשער לשאול הצדקה וזה לחנות משום דקרובין זה לזה : פורטין לאחרים. שאם יש בכים של צדקה פרוטות ורוצה לחלפן בסלע כסף פורטין לאחרים ולא לעצמן שלא יחשדום שמרויחים בצדקה : אין מונין אותן שתים שתים כשפורטין לאחרים אלא מונה אחת אחת שלא יטעה : לא יתיב מר. רבה : אציפי. אסתצלאות שפורסין על כותלי בית הכנסת והיו קנויות מצדקה : מחצלאות. ששוכבין עליהן עניים : עביד חד

ואתני

א) נראה דצ"ל וליכא רק שררותא בעלמא : ב) נראה דצ"ל וע"פ הרוב נותנין כולן בשוה או דצ"ל וקרוב שנותנין כולן בשוה כצ"ל : ג) נראה דצ"ל והיינו כרי' הגיגא וכו' :

מסורת הש"ס

א) [ברכות ד: וש"נ] : ב) [פאה פ"ח מ"ז סנהדרין יז:] : ג) שקלים פ"ה מ"ב : ד) [קדושין עו:] : ה) כתובות מט: ו) [בילקוט ליתא וכן בע"י ליתא] : ז) כ"א להתם : ח) [בשאלתות פרשת תשא איתא ורבנן אמרו מאי דכתיב ואוהביו כצאת השמש בגבורתו אלו גבאי צדקה ופרנסי העיר] : ט) [תוספתא פאה פ"ד] : י) פסחים יג. ב"מ לח. : כ) [מבואר היטב בפירש"י גיטין נב: ד"ה ולא אמיד] :

הגהות הב"ח

(א) גמ' רעב קשה מחרב איבעית אימא קרא ואיבעית אימא סברא אב"א סברא האי קא מצטער : (ב) שם א"ל לאו הא אידנא תליסר שנין דלא חזיא לי : (ג) שם אין מונין אותן שתים שתים אלא : (ד) תוס' ד"ה ולשנות' וכו' משבא' ליד הגבאי אסור לשנות' הכא כצ"ל ותיבות לדבר הרשות נמחק : (ה) ד"ה אכפיה וכו' כמו כפייה רב פפא לרב יוסף בפ' נערה : (ו) בא"ד שמתן שכרה כתובה בצדה :

ואתני עלה איהו נמי עבד חד כיסא ואתני עלה רב אשי אמר אנא אתנויי נמי לא צריכנא דכל דקא אתי אדעתא דידי אתי ולמאן דבעינא יהיבנא ליה הנהו (א) בי תרי טבחי דעבדי עניינא בהדי הדדי דכל מאן דעביד ביומא דחבריה נקרעוה למשכיה אזל חד מנייהו עבד ביומא דחבריה קרעו למשכיה אתו לקמיה דרבא חייבינהו רבא לשלומי איתיביה רב יימר בר שלמיא לרבא ולהסיע על קיצתם לא אהדר ליה רבא אמר רב פפא שפיר עבד דלא אהדר ליה מידי ה"מ היכא דליכא אדם חשוב אבל היכא דאיכא אדם חשוב לאו כל כמינייהו דמתנו ת"ר אין מחשבין בצדקה עם גבאי צדקה ולא בהקדש עם הגזברין ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר (מ"ב יב) ולא יחשבו את האנשים אשר יתנו את הכסף על ידם לתת לעושי המלאכה כי באמונה הם עושים א"ר אלעזר אע"פ שיש לו לאדם גזבר נאמן בתוך ביתו יצור וימנה שנאמר (שם) ויצורו וימנו אמר רב הונא בודקין למזונות ואין בודקין לכסות א) אי בעית אימא קרא ואי בעית אימא סברא אב"א סברא האי קא מבזי והאי לא קא מבזי אי בעית אימא קרא (ישעיה נח) הלא ב) פרוש לרעב לחמך בשי"ן כתיב פרוש והדר הב ליה והתם כתיב (שם) כי תראה ערום וכסיתו כי תראה לאלתר ורב יהודה אמר בודקין לכסות ואין בודקין למזונות אי בעית אימא סברא ואי בעית אימא קרא אי בעית אימא סברא האי קמצערא ליה והאי לא קמצערא ליה אי בעית אימא קרא הכא כתיב הלא פרוס לרעב לחמך פרוס לאלתר וכדקרינן והתם כתיב כי תראה ערום וכסיתו כשיראה לך תניא כוותיה דרב יהודה אמר כסוני בודקין אחריו פרנסוני אין בודקין ג) תנן התם אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום מככר בפונדיון מארבע סאין בסלע לן נותנין לו פרנסת לינה מאי פרנסת לינה אמר רב פפא פוריא ובי סדיא שבת נותנין לו מזון שלש סעודות תנא ד) אם היה מחזיר על הפתחים אין נזקקין לו ההוא עניא דהוה מחזיר על הפתחים דאתא לקמיה דרב פפא לא מזדקיק ליה א"ל רב סמא בריה דרב ייבא לרב פפא אי מר לא מזדקיק ליה איניש אחרינא לא מזדקיק ליה לימות (ב) ליה והא תניא אם היה עני המחזיר על הפתחים אין נזקקין לו א"ל אין נזקקין לו למתנה מרובה אבל נזקקין לו למתנה מועטת אמר רב אסי לעולם אל ימנע אדם עצמו [מלתת] שלישית השקל בשנה שנא' (נחמיה י) והעמדנו עלינו מצות לתת עלינו שלישית השקל בשנה לעבודת בית אלהינו ואמר רב אסי שקולה צדקה כנגד כל המצות שנאמר והעמדנו עלינו מצות וגו' מצוה אין כתיב כאן אלא מצות (סימן גדול מקדש משה) א"ר אלעזר גדול המעשה יותר מן העושה שנאמר (ישעיה לב) והיה מעשה הצדקה שלום ועבודת הצדקה השקט ובטח עד עולם זכה הלא פרוש לרעב לחמך לא זכה ועניים מרודים תביא בית אמר להו רבא לבני מחוזא במטותא מנייכו עושו בהדי הדדי כי היכי דליהוי לכו שלמא במלכותא וא"ר אלעזר בזמן שבהמ"ק קיים אדם שוקל שקלו ומתכפר לו עכשיו שאין בהמ"ק קיים אם עושין צדקה מוטב ואם לאו באין עובדי כוכבים ונוטלין בזרוע ה) ואעפ"כ נחשב להן לצדקה שנא' (שם ס) ונוגשיך צדקה אמר רבא האי מילתא אישתעי לי עולא

משגש

רש"י

ואתני. מתנה עם הצבור לחלקם לכל הבא: דכל דאתי. לתת מעות לקופה: ענייא. תגאי: למשכיה. עור הבהמה: לאו כל כמינייהו דמתנו. אלא בפניו: אין מחשבין. לומר היכן נתתם מעות שגביתם: שאין ראיה לדבר דלא בגבאי צדקה כתיב אלא בגיזברי הקדש הנותנים (ג) לבס לעושי המלאכה שהפועלים מרובין למלאכות הרבה לגודרין ולחוצבי אבן לכתפים ולחמרים ולקנות עצים ואבני מחצב וא"א לעמוד על החשבון כדאמרינן בעלמא (שבועות דף מה.) בעל הבית טרוד בפועליו הוא ואיכא: יצור וימנה. הכסף שהוא מוסר בידו ואע"פ שאינו בא עמו לחשבון לאחר מכאן יצור וימנה שנאמר ויצורו וימנו וגו' והדר ונתנו את הכסף המתוכן המנוי על ידי עושי המלאכה וגו': בודקין למזונות. אם בא עני ואמר פרנסוני בודקין שלא יהיה רמאי: ואין בודקין לכסות. בא ערום ואמר כסוני לוקחין כסות מיד: פרוס. דרוש וחקור תחלה: לכשיראה לך. שאינו רמאי: מככר בפונדיון. ככר הלקוח בפונדיון כשלוקחין ארבע סאין חטין בסלע ומגיע לפונדיון חצי קב שהסלע מ"ח פונדיונין וארבע סאין מ"ח חצאי קבין והחנוני שהוא טוחן ואופה ומוכר בשוק משתכר מחצה הרי שנותן ככר שלו רובע הקב בפונדיון: לן. בלילה: פרנסת לינה. לצרכי לינה: בי סדיא. כר לתת מראשותיו: אין נזקקין לו. לתת מעות מן הקופה אחרי שלמד לחזור על הפתחים דיו בכך: ולא אזדקיק ליה. אפי' ו) לפרנסה: מעשה הצדקה. גורם המעשים את חבריהם מצלה כתיב והיא הצדקה שלום: זכה. למזל טוב: עניים מרודים. זו ממשלת רומי שלוקטת תמיד הכו הכו שאנו צריכין: מרודים. קונפליינ"ט בלע"ז כמו אריד בשיחי (תהלים נה): עולא משגש ארחתיה דאימיה. לרב ששת קרו ליה הכי עולל המשגש דרכי אמו שגרס (ד) להטותה מדרך שאר נשים כדלקמן:

תוספות

ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר. ראיה גמורה אינה דשאני התם שהיו צדיקים גמורים: אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום מככר בפונדיון כו'. הככר עולה שש ביצים דהא מהן מחצה לחנווני והוא מזון שתי סעודות כדתניא בפרק כיצד משתתפין (עירובין דף פב:) וקשה לר"י דבפרק כל כתבי (שבת דף קיח. ושם) משמע שהוא רגילות דאיכא סעודה בהדיה דקאמר התם דכי אזיל מלוויא ליה סעודה בהדיה דכי אזיל לאו בריקן אזיל וא"כ למה נותנין לו שתי סעודות די לו בסעודה אחת ההיא סעודה דאיכא בהדיה יאכל מיד וסעודה שנותנין לו עכשיו יוליכנו עמו ונראה לר"י דאין מחלקין תמחוי בלילה לפי שאינן יכולין להבחין למי נתנו ולמי לא נתנו וכן משמע מדקאמר לן נותנים לו פרנסת לינה ומפרש דהיינו פוריא ובי סדיא אבל ככר אין נותנין לו ולכך נותנין לו ב' סעודות שיאכל אחת בלילה ואחת למחר (ה) דכי אזיל לאו בריקן אזיל וטעמא דבעינן שלא ילך ריקם דאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו ולא יהא רעב כל כך אבל אין לפרש דהטעם שמא לא יגיע בין היהודים ויהא לו מה לאכול דאי חיישינן להכי היה ליתן לו שלש סעודות כי גם בלילה לא יתנו אף כשיגיע בין היהודים שאין מחלקין תמחוי בלילה ואין לומר דלעולם מחלקין ולכך נותנין שתים דחיישינן שמא לא יגיע בין היהודים שתי פעמים אי נמי לא חיישינן אלא לפעם אחת והשניה נותנין לו כדי שיהא לו פת בסלו דאם כן היכי קאמר התם דמלוינן ליה סעודה אחת בהדיה ואם יש לחוש שמא לא יגיע בין היהודים היה לו ליתן שתים לכך נראה כדפרישית: שבת נותנין לו מזון שלש סעודות. פירוש בשבת בצהרים (ו) אותן שתי סעודות שנתן לו אתמול בערב שבת אכל ליל שבת ושבת שחרית ושלש סעודות שנותנים לו בשבת יאכל אחת בשבת בסעודה שלישית ואחת למוצאי שבת ושלישית ישאר לו למחר בדרך שלא ילך ריקם ואין להאריך וקשה לרשב"א הא דתנן במסכת פאה (פ"ח מ"ז) ומייתי לה בפרק כל כתבי (שבת דף קיח: ושם) מי שיש לו מזון שתי סעודות בביתו לא יטול מן התמחוי ואמאי הא אחד יאכל מיד ואחד בלילה וא"כ כי אזיל ריקם אזיל וצריך לפרש דמזון שתי סעודות דקאמר היינו בלא אותה שיש לו לאכול מיד וא"ת שבת אמאי נותנין לו שלש סעודות והא הך מתני' ר"ע היא דקתני רישא כל מי שיש לו מזון י"ד סעודות לא יטול מן הקופה ופריך בפרק כל כתבי הקדש (שם) מני אי רבנן חמיסר הויין אי רבי אדקא שיתסר הויין ומשני הא מני ר"ע היא דאמר עשה שבתך חול ונראה לרשב"א דבשביל סעודת שבת אין לו להתחיל וליטול אבל בשכבר צריך ליטול נוטל גם כדי לסעודת שבת: לא אזדקיק ליה. רב פפא גבאי היה ולא נתן לו מן הקופה כדתניא אין נותנין לו מן הקופה כיון שמחזר על הפתחים וא"ל רב סמא אי מר לא אזדקיק ליה לתת לו מן הקופה (ז) היינו כדי סעודה כ"ש שגם אחרים לא יתנו לו ומסיק הא דתניא אין נזקקין לו מן הקופה היינו כדי סעודה אבל דבר מועט יתנו לו: שנאמר והעמדנו עלינו מצות. ואע"ג דהאי קרא גבי בית אלהינו כתיב דהיינו בדק הבית כ"ש צדקה:

מנין

מסורת הש"ס

א) [נדרים ה: וש"נ] ב) בכל הספרים מדויקים כתיב פרוס ולכאורה היא פלוגתא ולריכין ליישב ע"פ מ"ש תוס' שבת קנו: ד"ה מעבירים כתיב ועיין מהרש"א בח"א שעמד על פלוגתא זו ונכנס לשנות בדוחק בשינוי הגירסא קצת שלא במקומו ד"ה כלה פרוס בשי"ן כתיב: ג) פאה פ"ח [תוספ' פאה פ"ד]: ד) תוספ' פ"ד] ה) שבת קיח. ה) נ"א אמר מר עוקבא כו': ו) ס"א לפרנסה. רש"ל:

רבינו גרשום

ואתני. אם יצטרכו לעניי העיר שיהיו לעניי העיר ואם לאו שיותירו על עניי העיר שיהיו לעניי כל אדם: דכל דאתי למיתן צדקה אדעתא דידי אתיא. כל מי שנותן לי על דעת כן נותן לי שאני אתנן לכל עני שארצה משום דרב אשי היה אדם גדול והיה יודע מה הוא עושה: [הנהו בי תרי טבחי]. התנו ביניהן שכל א' מהן ישחוט ביומו: קרעוה למשכיה. דחיותא: וחייביה רבא לשלם. דמי העור שקרע: ולהסיע על קיצתן. והלא רשאין לקנוס כל מי שעבר על תנאן: הני מילי. דיכולין להתנות ולהסיע על קיצתן: היכא דליכא אדם חשוב. להתנות לפניו: אבל אי איכא אדם חשוב. ולא אתנו קמיה לאו תנאיהו תנאה ואיכא דאמר היכא דליכא אדם חשוב עביד איניש דינא לנפשיה אבל אי איכא אדם חשוב נקים ליה בדינא קמיה: אין מחשבין בצדקה עם הגבאין. מה גבו ומה נתנו דאין צריך לחשדן: אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר. גבי גבאי צדקה זכר לדבר ממקדש שנא' (מ"ב כב) אך לא יחשב וגו' אבל גבי גזברין של הקדש הוי ראיה גמורה: יצור. בעה"ב בקשר ובחותם וימנה דכתיב ויצורו וימנו כלומר אע"ג דהגזברין היו נאמנין אף על פי כן הגזברין עצמן היו צרין ומונין: בודקין למזונות. שאם אמר עני תנו לי מזונות בודקין אחריו קודם שיתנו לו אם רמאי הוא שאין צריך אם לאו: ואין בודקין לכסות. שאם בא עני ערום ואמר כסוני אין בודקין אחריו אלא נותנין מיד: פרוש כתיב. כלומר צריך אתה לידע בפירוש אם צריך ואם לאו: (פרוש) [פרוס]. לאלתר (פרוש) [פרוס] הלחם ותן לו: לכשיראה לך. שהוא צריך כשתבדוק אחריו: העובר ממקום למקום. שאין לן אלא דרך עברה עומד: ככר בפונדיון. ככר שקונין בפונדיון כשנותנין ד' סאין בסלע דהוי ככר של חצי קב כיצד בסלע הם מ"ח פונדיונות דסלע ד' דינר ודינר שש מעות ומעה ב' פונדיונות נמצא מ"ח פונדיונות בסלע וכיצד הוי חצי קב בפונדיון דהחצי קב אחד ממ"ח בד' [סאין] דסאה ו' קבים נמצא כ"ד קבין שהם מ"ח חצאי קבין בסלע שהוא מ"ח פונדיונות ושיערו חכמים סעודות א' לכאן וא' קודם שיגיע לישוב: פוריא ובי סדיא. כר וכסת: אין נזקקין לתת לו מכים של צדקה. דהואיל ומחזר על הפתח הכל נותנין לו וא"צ ליטול מכים של צדקה: משליש שקל. בצדקה דהיינו צדקה: מצות. הרבה משמע: א) ועבודת [הצדקה]. מעשה הוא: עכשיו באין וכו'. ודאי יתן או לעובדי כוכבים או לצדקה. אם זכה הלא פרוש לרעב שיתנהו לעניים אם לא זכה ליתנהו לעניים אעפ"כ יתן לעובדי כוכבים בשביל שהיה חייב לעניים. באים [עניים] מרודים כלומר עובדי כוכבים הרודים לביתו ונטלוהו בזרוע: ונוגשיך צדקה. מה שתתן לנוגשיך: עולא. עלם אחד כמו על [ימים] לא היה שמו עולא אלא (אחד בלי) [אחריו] ב'

א) [רבינו מפרש דגדול המעשה נלמד מסיפא דקרא דכתיב ועבודת הצדקה וגו' ודלא כפירש"י]:

עין משפט נר מצוה

עט א מיי' פי"ד מהל' מכירה הלכה יא סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף כח וטוש"ע י"ד סי' רנו סעיף ד:

פ ב מיי' פ"ט מהלכות מתנות עניים הל' יא סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רנו סעיף ג:

פא ג מיי' שם פ"ז הל' ו סמג שם טוש"ע י"ד סי' רנא סעיף י:

פב ד ה מיי' שם הל' ח סמג שם טוש"ע י"ד סי' רנ סעיף ד:

פג ו מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף ג:

פד ז מיי' שם הל' ה סמג שם טוש"ע י"ד סי' רמט סעיף ג:

פה ח מיי' שם פ"י הל' ו סמג עשין קסב טוש"ע שם סעיף ה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' הנהו טבחי כצ"ל ותיבת בי תרי נמחק: (ב) שם לימות אמר ליה והא תניא אם היה: (ג) רש"י ד"ה שאין ראיה וכו' הנותנים לעושי המלאכה כצ"ל ותיבת לבס נמחק: (ד) ד"ה עולא וכו' שגרס לה להטות וכו' נשים להתבזות כדלקמן: (ה) תוס' ד"ה אין פוחתין וכו' ואחת למחר כשילך דכי אזיל לאו: (ו) ד"ה שבת וכו' בצהרים כי אותן: (ז) ד"ה לא וכו' לתת לו מן הקופה כ"ש שגם אחרים כצ"ל ותיבות היינו כדי סעודה נמחק:

עין משפט
נר מצוה

פו א מיי' פי"א מהל' טומאת צרעת הל' ג :

פז ב מיי' פי"ד מהל' אבות הטומאה הל' ב:

פח ג מיי' שם פ"ה הלכה א :

פט ד מיי' פ"י מהל' מתנות עניים הלכה ד ה סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רמט סעיף ג וסעיף ד :

רס"א מ"ז

משגש ארחתיה דאימיה משמיה דר' אלעזר מאי דכתיב °וילבש צדקה כשריון (ישעיה נט) לומר לך מה שריון זה כל קליפה וקליפה מצטרפת לשריון גדול אף צדקה כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול רבי חנינא אמר מהכא °וכבגד עדים כל צדקותינו (שם סד) מה בגד זה כל נימא ונימא מצטרפת לבגד גדול אף צדקה כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול אמאי קרו ליה עולא משגש ארחתיה דאימיה דבעא מיניה רב אחדבוי בר אמי מרב ששת [א]מנין למצורע בימי ספורו שמטמא אדם אמר לו הואיל ומטמא בגדים מטמא אדם א"ל דילמא טומאה בחבורים שאני דהא הסיט נבילה דמטמא בגדים ואינו מטמא אדם אמר ליה ואלא שרץ [ב]דמטמא אדם מנלן לאו משום דמטמא בגדים א"ל שרץ בהדיא כתיב ביה °או איש אשר יגע (ויקרא כב) בכל שרץ אלא [ג]שכבת זרע דמטמא אדם מנלן לאו משום דהואיל ומטמא בגדים מטמא אדם א"ל שכבת זרע נמי בהדיא כתיב ביה °או איש לרבות את הנוגע (שם) אהדר ליה בבדיחותא חליש דעתיה דרב ששת אישתיק רב אחדבוי בר אמי ואתיקר תלמודיה אתיא אימיה וקא בכיא קמיה צווחה ולא אשגח בה אמרה ליה חזי להני חדיי דמצית מינייהו בעא רחמי עליה ואיתסי ודאתאן עלה מנא לן כדתניא ר"ש בן יוחי אומר נאמר כבוס בגדים בימי ספורו ונאמר כבוס בגדים בימי חלוטו מה להלן מטמא אדם אף כאן מטמא אדם אמר רבי אלעזר גדול העושה צדקה בסתר יותר ממשה רבינו דאילו במשה רבינו כתיב °כי יגורתי מפני האף והחמה (דברים ט) ואילו בעושה צדקה כתיב °מתן בסתר יכפה אף [ושחד בחיק חמה עזה] (משלי כא) ופליגא דרבי יצחק דאמר ר' יצחק אף כופה חמה אינו כופה שנא' ושחד בחיק חמה עזה אע"פ ששוחד בחיק חמה עזה איכא דאמרי א"ר יצחק כל דיין שנוטל שחד מביא חמה עזה לעולם [שנאמר ושחד בחיק וגו'] ואמר רבי יצחק כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות דכתיב °הלא [א] פרוש (ישעיה נח) וגו' ועניים מרודים תביא בית וגו' כי תראה ערום וגו' (א) °והמפייסו בדברים מתברך באחת עשרה ברכות שנאמר °ותפק לרעב נפשך ונפש נענה תשביע (שם) וזרח בחשך אורך ואפלתך כצהרים ונחך ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך (ב) וגו' ובנו ממך חרבות עולם מוסדי דור ודור תקומם וגו' ואמר רבי יצחק מאי דכתיב °רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד (משלי כא) משום דרודף צדקה ימצא צדקה אלא לומר לך כל הרודף אחר צדקה הקדוש ברוך הוא ממציא לו מעות ועושה בהן צדקה רב נחמן בר יצחק אמר הקדוש ברוך הוא ממציא לו בני אדם המהוגנים לעשות להן צדקה כדי לקבל עליהם (ג) שכרו לאפוקי מאי לאפוקי מדדרש רבה [ב] דדרש רבה מאי דכתיב °ויהיו מוכשלים לפניך בעת (ירמיה יח) אפך עשה בהם אמר ירמיה לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם [אפילו] בשעה שכופין את יצרן ומבקשין לעשות צדקה לפניך הכשילם בבני אדם שאינן מהוגנין כדי שלא יקבלו עליהן שכר רבי יהושע בן לוי אמר כל הרגיל לעשות צדקה (ד) זוכה הויין לו בנים בעלי חכמה בעלי עושר בעלי אגדה בעלי חכמה דכתיב

ימצא

רש"י

משגש. לשון מאוס ומגעול : קליפה. מייל"א בלע"ז : וכבגד עדים כל צדקותינו. כלומר אף כל צדקותינו כמאסו מחמת רשעינו כבגד מאוס שהאדם מסירו מעליו : עדים. כדמתרגמינן ויסר ואעדי וכן מעדה בגד ביום קרה (משלי כה) מ"מ מקיש צדקה לבגד לדקת הצדיקים לבגד הגון : בימי ספורו. בשבעת ימים שבין טהרת הצפרים להבאת קרבנותיו בשלמא בימי חלוטו איתקש למת לטמא אף באהל : הואיל ומטמא בגדים. דהא ביום השביעי כתיב וכבס בגדיו : טומאה בחבורין. כגון בגדי לבושו הרי הן כמוהו אבל שאר בגדים הנוגע בהן וכן אם יגע באדם לא מטמא תדע שהרי המסיט נבילה כתיב ביה והנושא את נבלתה יכבס בגדיו (ויקרא יא) ולא אשכחן דלהוי אב הטומאה לטמא אדם ושאר בגדים : שכבת זרע מטמא בגדים. וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע וגו' : בהדיא כתיב ביה כו'. ה"ה נמי דהוה מצי למיפרך דהא טומאת בגדים לא דמיא לבגדים דבימי ספורו דהא בגדים דהכא לאו בגדי לבוש שרץ הן וטומאת מגע הוא אלא דעדיפא מיניה קא מותיב ליה : או לרבות הנוגע. דהכי תניא במסכת נדה (דף מג:) מנין לרבות הנוגע בשכבת זרע ת"ל או איש : הוה קמהדר ליה. רב אחדבוי לרב ששת בבדיחותא לפי שהיה רב ששת נכשל בתשובותיו: אשתתק רב אחדבוי. נעשה אלם : אתיא אימיה. דרב ששת : צווחה קמיה. שיתפלל עליו : להני חדיי. הדדים הללו חדיי תרגום של חזה : דמצית מינייהו. שינקת מהן: ודאתאן עלה. ואחרי שבא לידינו שאלה זו לקובעה בגמ' מנלן דמטמא אדם : נאמר כיבוס בגדים בימי ספורו. והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו וגו' ונאמר כיבוס בגדים למעלה ביום טהרת הצפרים כשיוצא מטומאת החלט וכבס המטהר את בגדיו : אף וחימה. שני לגיונות קשים הם ליפרע מן החוטאים : אע"פ ששוחד בחיק. שהוא עושה צדקה בסתר : חימה עזה. עדיין היא בתוקפה ורבי אלעזר סבר דהאי שוחד בחיק אריפא קאי ושוחד בחיק יכפה חימה עזה : ותפק לרעב נפשך. הוא פיוס דברי נחומים : ימצא צדקה. משמע יבא לידי עניות וימצא בני אדם שיעשו לו צדקה : ויהיו מוכשלים לפניך. את אנשי ענתות היה מקלל שהיו מבקשין נפשו:

צדקה

תוספות

מנין למצורע בימי ספורו שמטמא אדם. פשיטא לן דמטמא כדתנן בריש מס' כלים (פ"א מ"א) אבות הטומאות השרץ ושכבת זרע (ה) ונבלה וטמא מת ומצורע בימי ספורו כו' הרי אלו מטמאין אדם וכלים במגע וכלי חרס באויר ולכך בעי מנלן דמטמא דהא כתיב ורחץ במים וטהר משמע דבאותה טבילה נטהר: דהא הסיט נבלה מטמא בגדים ואינו מטמא אדם. (ו) לאו משום דטומאה בחבורין שאני. פ"ה דאינו מטמא אלא בגדים שהוא לבוש וקשה לריב"ם דבתורת כהנים פ' ויהי ביום השמיני (ז) מרבה שמטמא אפילו כלים (בחבורים) אע"ג דלא שייך בהו לבישה ואינו ממעט מבגדיו אלא אדם וכלי חרס שנוגע בהן אלא ודאי מטמא בגדים בשעה שמסיט אפילו אין לבוש בהן וכן משמע מדקאמר אלא מעתה שרץ דמטמא אדם מנלן לאו משום דמטמא בגדים מטמא אדם נמי כו' ואי קרי חבורים בגדים שהוא לבוש מאי פריך משרץ דלא שייך ביה לבישה התם ודאי ילפינן אדם מבגדים ונראה לריב"ם דלא גרס (ח) בחבורים אלא הכי גרס ודילמא טומאת בגדים שאני תדע דהא מסיט נבלה דמטמא בגדים ואינו מטמא אדם ולא גרסינן מ"ט לאו משום דטומאה בחבורים שאני דלא מהדר אלא שיש חילוק בין טומאת בגדים לטומאת אדם וכן משמע דאיהו גופיה לא קא מיבעיא ליה אם מטמא בגדים וכלים במגע אלא אאדם בעי: אתיא אימיה וקא בכיא קמיה. פר"ח דהיינו אימיה דרב אחדבוי ולדידיה קרי עולא משגש אורחא דאימיה שגרם לאמו להתבזות לפני רב ששת והיא היתה מניקתו של רב ששת לכך *אמר חזי הני חדיי דמצית מינייהו: (אולי צ"ל אמרה) מה כיבוס בגדים האמור בימי חלוטו כו'. בכמה דברים חמור ימי חלוטו מימי ספורו ולא גמר מהיקשא והיינו טעמא משום דלגמרי לא מצי למגמר דהא כתב וטהר דמשמע דנטהר מכמו שהיה מתחלה אלא דוקא להך מילתא גמרי לפי שהן שוין דאין אדם וכלים מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה: גדול העושה צדקה בסתר יותר ממשה רבינו. פירוש יותר משכך חמה ממשה רבינו בתפלתו ואע"ג דמשה נמי עשה צדקה בסתר שמא אותה שעה כבר פסק אותו זכות: חמה אינו כופה. תימה דבפרק ארבעה נדרים (דף כב.) אמרינן דחמה משה הרגו (ט): והמפייסו בדברים מתברך בי"א. יש מגיהין והנותן פרוטה לעני והמפייסו משום דמשמע להו דקרא איירי בנותן צדקה דכתיב ותפק לרעב נפשך ונפש נענה תשביע ולאו מילתא היא דנפש נענה תשביע היינו תשביע בדברים שתפייסנו בדברים וע"כ לא גרסי' ליה דלהאי גיר' הוה ליה למימר מתברך בי"ז הנך שש דלעיל והני אחת עשרה:

ואיזו

רבינו גרשום

משגש. מבזה ארחתיה דאימיה שהצריכה להתבזות במה שרככה להצניע שגלתה דדיה בשבילו כדאמר לקמן : וכבגד עדים. אלו אותן בגדים בלוים ונסחבים שמשימין שם התינוק כשהוא נולד ולפיכך נקראו עדים א) כמו ועדיאתו : בימי ספורו. היינו אותן ימים דכתיב וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים דכבר עברו לימי חלוטו והוצאתו : אמר ליה. הואיל ומטמא בגדים בימי ספורו דכתיב והיה ביום השביעי יגלח שערו וגו' וכבס בגדיו והואיל דמטמא בגדים דטעונין כבוס הכי נמי מטמא אדם: אמר ליה. דלמא טומאה בחבורין שני דהני בגדים מחוברין עליו שלובש בהן אבל לעולם אימא לך אם יגע בבגדים אחרים אינו מטמאן וכי היכי דלא מטמא בגדים מעלמא אימא נמי דלא מטמא אדם תדע דהנה אשכחן דמטמא בגדים בחבורין ולא מטמא אדם : היסט נבלה. אדם שהסיט נבלה ומטמא בגדים דכתיב והנושא את נבלתה יכבס בגדיו וטמא עד הערב אלמא דבגדים טמאים הן ואינו [מטמא אדם] כדכתיב וטמא עד הערב הוא טמא ואינו מטמא אדם: היסט בכלל נושא. כדכתיב נישא וקרינן נושא (חולין קכד:) : אמר ליה רב ששת. ולטעמיך דקא אמרת דטומאה בחבורין שאני מש"ה אין מטמא אדם אלא שרץ דמטמא אדם מנא לן לאו משום הואיל דמטמא בגדים דכתיב וכל אשר יפול עליו מהם במותם יטמא מכל כלי עץ או בגד או עור או שק והני לאו בחבורין נינהו : אמר ליה רב אחדבוי. שרץ דמטמא אדם בהדיא כתיב או איש אשר יגע בכל שרץ אלא פריך הכי ולטעמיך דאמרת טומאה בחבורין שני שכבת זרע דמטמא אדם מנלן משום דהואיל ומטמא בגדים דכתיב ואיש (אשר) [כי] תצא ממנו שכבת זרע וכתיב וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע וכבס במים וטמא עד הערב ה"נ מטמא אדם ה"נ גבי מצורע : אמר ליה רב אחדבוי. שכבת זרע בהדיא כתיב ביה דמטמא כל אדם הנוגע בו דכתיב או דמייתר דמצי למכתב איש אשר תצא ממנו וגו' או ל"ל לרבות את הנוגע ואכתי מנין למצורע שמטמא בימי ספורו : הוה קא מהדר ליה בבדיחותא. כלומר שמח היה רב אחדבוי שנצחו לרב ששת שלא היה לו להשיב : אישתתק. נאלם : אתיא אימא. ב) דרב אחדבוי בכיא קמיה דרב ששת שהיתה מינקת [illegible] בשביל בנה דלימחל ליה ובעי רחמי עליה דרב אחדבוי ולא אשגח בה עד דמפקי דדיה לפניו כלומר עשה בשביל אלו דדין שינקת מהן ולהכי שהצריכה לכך קרי ליה עולא משגש ארחתיה דאימיה : ודאתאן עלה [illegible]. הואיל ובאת לידינו שאילה זו דרב אחדבוי נעסוק בה : מנלן. דמצורע מטמא אדם בימי ספורו : כבוס בגדים בימי חלוטו. דכתיב וכבס המטהר את בגדיו דניטמו בימי חלוטו : מה להלן בימי חלוטו מטמא אדם. דכתיב כל ימי אשר הנגע בו יטמא וגו' : מתן בסתר [יכפה] אף ושוחד בחיק. כלומר מי שנותן בחיק של עני בצנעה כופה נמי חימה עזה : אע"פ ששוחד בחיק. של עני אעפ"כ חימה עזה שאינה נכפית בשביל השוחד בחיק : והמפייסו בדברים. שמנחמו ומדבר על לבו דברי נחומין : דכתיב ותפק לרעב נפשך וגו'. כלומר משתוציא מנפשך דברים טובים לנחם הרעב ונפש נענה תשביע בדברים טובים אז תזכה לדברים הללו : משום דרודף צדקה. שעושה צדקה משלו בא לידי צדקה שיצטרך לבריות בתמיה :

א) [לכאורה משמע דכוון לתרגום אונקלוס על ותהר ועדיאת אבל נ"ע דמשם זה לא שייך לקרותם עדים וצ"ע] : ב) [עי' בתוס' כאן ד"ה אתיא מה שכתב בשם ר"ת] :

מסורת הש"ס

א) [צ"ל פרוס]: ב) כ"ק סו: [ושם איתא רבא] :

הגהות הב"ח

(א) גמ' כי תראה ערום וגו' וכתיב אז יבקע כשחר אורך וארוכתך מהרה תצמח והלך לפניך צדקך וכבוד ה' יאספך וכתיב אז תקרא וה' יענה תשוע ויאמר הנני והמפייסו בדברים : (ב) שם והשביע בצחצחות נפשך ונט כצ"ל ותיבת וגו' נמחק : (ג) שם עליהם שכר כצ"ל ואות ו' נמחק: (ד) שם כל הרגיל לעשות [צדקה] הוין כצ"ל ותיבת זוכה נמחק : (ה) תוס' ד"ה מנין וכו' אבות הטומאות השרץ ושכבת זרע וטמא מת כצ"ל ותיבת ונבלה נמחק: (ו) ד"ה דהא הסיט כו' ואינו מטמא אדם מ"ט לאו משום : (ז) בא"ד פרשת ויהי ביום השמיני מוכח שמטמא אפי' כלים אע"ג דלא כצ"ל ותיבת בחיבורים נמחק : (ח) בא"ד ונראה לריב"ם דלא גרס ודלמא טומאה בחיבורים שאני אלא הכי: (ט) ד"ה חמה וכו' משה הרגו. נ"ב ועי' בע"ז ריש דף ד' בתוס' :

ימצא חיים בעלי עושר דכתיב צדקה בעלי אגדה דכתיב וכבוד כתיב הכא וכבוד וכתיב התם °כבוד חכמים ינחלו תניא היה רבי מאיר אומר יש לו לבעל הדין להשיבך ולומר לך אם אלהיכם אוהב עניים הוא מפני מה אינו מפרנסן אמור לו כדי שניצול אנו בהן מדינה של גיהנם וזו שאלה שאל טורנוסרופוס הרשע את ר"ע אם אלהיכם אוהב עניים הוא מפני מה אינו מפרנסם א"ל כדי שניצול אנו בהן מדינה של גיהנם א"ל [אדרבה] זו שמחייבתן לגיהנם אמשול לך משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שכעס על עבדו וחבשו בבית האסורין וצוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו והלך אדם אחד והאכילו והשקהו כששמע המלך לא כועס עליו ואתם קרוין עבדים שנאמר °כי לי בני ישראל עבדים אמר לו ר"ע אמשול לך משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שכעס על בנו וחבשו בבית האסורין וצוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו והלך אדם אחד והאכילו והשקהו כששמע המלך לא דורון משגר לו ואנן קרוין בנים דכתיב °בנים אתם לה' אלהיכם אמר לו אתם קרוים בנים וקרוין עבדים בזמן שאתם עושין רצונו של מקום אתם קרוין בנים ובזמן שאין אתם עושין רצונו של מקום אתם קרוין עבדים ועכשיו אין אתם עושין רצונו של מקום אמר לו הרי הוא אומר °הלא פרוס לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית אימתי עניים מרודים תביא בית האידנא וקאמר הלא פרוס לרעב לחמך: דרש ר"י ברבי שלום כשם שמזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה כך חסרונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה זכה הלא פרוס לרעב לחמך לא זכה ועניים מרודים תביא בית כי הא דבני אחתיה דרבן יוחנן בן זכאי חזא להו בחילמא דבעו למיחסר שבע מאה דינרי עשינהו שקל מינייהו לצדקה (א)פוש גבייהו שיבסר דינרי כי מטא מעלי יומא דכיפורי שדור דבי קיסר נקטינהו אמר להו רבן יוחנן בן זכאי לא תדחלון שיבסר דינרי גבייכו שקלינהו מינייכו אמרי ליה מנא ידעת אמר להו חלמא חזאי לכו א"ל ואמאי לא אמרת לן [דניתבינהו] אמר להו אמינא כי היכי דתעבדו מצוה לשמה רב פפא הוה סליק בדרגא אישתמיט כרעיה בעי למיפל (ב) אמר השתא כן איחייב מאן דסני לן כמחללי שבתות וכעובדי עבודת כוכבים א"ל חייא בר רב מדפתי לרב פפא שמא עני בא לידך ולא פרנסתו א) דתניא רבי יהושע בן קרחה אומר "כל המעלים עיניו מן הצדקה כאילו עובד עבודת כוכבים כתיב הכא °השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וכתיב התם °יצאו אנשים בני בליעל מה להלן עבודת כוכבים אף כאן עבודת כוכבים תניא ב)א"ר אלעזר בר' יוסי כל צדקה וחסד שישראל עושין בעולם הזה שלום גדול ופרקליטין גדולין בין ישראל לאביהן שבשמים שנאמר °כה אמר ה' אל תבא בית מרזח ואל תלך לספוד ואל תנוד להם כי אספתי את שלומי מאת העם הזה [וגו' את] החסד ואת הרחמים חסד זו גמילות חסדים רחמים זו צדקה תניא ר"י אומר גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה שנאמר °כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבא וצדקתי להגלות הוא היה אומר עשרה דברים קשים נבראו בעולם הר קשה ברזל מחתכו ברזל קשה (ג)אור מפעפעו אור קשה מים מכבין אותו מים קשים עבים סובלים אותן עבים קשים רוח מפזרתן רוח קשה גוף סובלו גוף קשה פחד שוברו פחד קשה יין מפיגו יין קשה שינה מפכחתו ומיתה קשה (ד)מכולם [וצדקה מצלת מן המיתה] דכתיב °וצדקה תציל ממות דרש רבי דוסתאי ברבי ינאי בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם אדם מביא דורון גדול למלך ספק מקבלין אותו הימנו ספק אין מקבלין אותו הימנו [ואם תמצא לומר מקבלים אותו ממנו] ספק רואה פני המלך ספק אינו רואה פני המלך והקדוש ברוך הוא אינו כן אדם נותן פרוטה לעני זוכה ומקבל פני שכינה שנאמר °אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך רבי אלעזר ג)יהיב פרוטה לעני והדר מצלי אמר (ה)דכתיב אני בצדק אחזה פניך מאי אשבעה בהקיץ תמונתך אמר רב נחמן בר יצחק אלו תלמידי חכמים שמנדדין שינה מעיניהם בעולם הזה והקב"ה משביען מזיו השכינה לעולם הבא א"ר יוחנן מאי דכתיב °מלוה ה' חונן דל אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו כביכול עבד לוה לאיש מלוה א"ר חייא בר אבא רבי יוחנן ג)(רמי) כתיב °לא יועיל הון ביום עברה וצדקה תציל ממות וכתיב °לא יועילו אוצרות רשע וצדקה תציל ממות שתי צדקות הללו למה אחת שמצילתו ממיתה משונה ואחת שמצילתו מדינה של גיהנם ואי זו היא שמצילתו מדינה של גיהנם ההוא דכתיב ביה עברה דכתיב °יום עברה היום ההוא ואי זו היא שמצילתו ממיתה משונה נותנה

תורה אור: משלי ג | ויקרא כה | דברים יד | ישעיה נח | דברים טו | שם יג | ירמיה טז | ישעיה נו | משלי י | תהלים יז | משלי יט | שם יא | שם י | צפניה א

רשב"ם ימצא חיים · וכתיב גבי חכמה כי מוצאי מצא חיים: בעלי אגדה · מתוך שהן דרשנין ומושכין את הלב הכל מכבדין אותם: לבעל הדין · רשע או עובד כוכבים: להנצל אנו בהן כו' · שהצדקה מצלת מגיהנם כדאמרי' לקמן בשמעתין: שמזונותיו של אדם · שכר שיתפרנס ממנו: חסרונותיו · הפסד שעתיד להפסיד: זכה · למזל טוב יתן אותו חסרון לעניים: חזא [להו] בחלמא · במוצאי (ו) יה"כ: דבעו מחסר שבע מאה דינרין · באותה שנה: שקיל צדקה מינייהו · כל השנה היה כופן בדברים וגובה מהן צדקה: פש גבייהו · ערב ראש השנה שיבסר דינרי שלא נתנו לצדקה משבע מאה דינרי: לא תדחלו · למיפסד יותר: ואמאי לא אמרת לן · מתחלה שכך חלמת והיינו נותנין כולן: השתא כן · אם נפלתי: איחייב מאן דסני לן · כאדם שתולה קללתו בחבירו: מחללי שבת ועובדי עבודת כוכבים · בסקילה ואמר מר (כתובות דף ל:) מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו דדמי לסקילה דתנן (סנהדרין דף מה·) בית הסקילה היה גבוה שתי קומות וכו': פרקליטין · מליצי יושר [של מלאכי השרת]: כי אספתי את שלומי מאת העם הזה · ומהו השלום את החסד ואת הרחמים שהיו רגילין לעשות: מפעפעו · מרככו: הגוף סובלו · [כל הגוף] מלא רוח: ואני בצדק · בתחלה ואח"כ אחזה פניך בתפלה: אשבעה בהקיץ תמונתך · בשכר הקיצה אשבע תמונתך: מלוה ה' חונן דל · החונן דלים נעשה מלוה להקב"ה וכתיב ועבד לוה לאיש מלוה (משלי כב): ואיזו היא צדקה המצלת מדינה של גיהנם · כלומר איזה מן המקראות הללו מדבר מדין של גיהנם אותו שכתוב לא יועיל הון ביום עברה: נותנה

תוספות ואיזו שמצלת ממיתה משונה נותנה ואינו יודע למי נותנה · וא"ת אדרבה זאת שהיא מצוה רבה היה לה להציל מדינה של גיהנם שהוא רע ביותר ואומר ר"י דרוב דברים אין עומדין לאדם בעולם הזה אלא לאחר מיתה ובעולם הזה אין עומדין לאדם אלא מצות גדולות כדתנן (קדושין דף לט:) אלו דברים שאדם אוכל מפירותיו בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא לכך קאמר דאפילו ממיתה משונה דהוי בעולם הזה מצלת: אלא

מסורת הש"ס
א) [תוספ' פאה פ"ד] כתובות סח.: ב) [תוס' פאה פ"ד]: ג) [ילקוט וגפ"י ליתא] והגי' אמר ר"ח ב"א אר"י:

רבינו גרשום
צדקה זו עושר שיהיו לו נכסים ועושר שיעשה מהם צדקה: כבוד' זו אגדה בשביל שיודע לדרוש באגדות מכבדין אותו: יש לו לבעל הדין' יצר הרע להשיבך ולהטעותך ולומר לך: ועכשיו אי אתם עושין רצונו של מקום. לפי שאתם בגלות ואי אתם יכולים לקיים כל התורה: עניים מרודים' שנרדים מבני אדם ששללום: איכי השתא נפלי. הייתי נידון בסקילה כדאמר בית הסקילה היה גבוה ב' קומות (סנהדרין מה). וכעובדי עבודת כוכבים דכתיב (דברי' יז) וסקלתם באבני' ומתו: ופרקליטין. מלמדי סניגוריא: כי אספתי את שלומי בשביל שאינם עושים לא חסד ולא רחמים. הא עושין יהיה להם שלום גדול: מפעפעו. עושהו רך: אני בצדק' שאעשה צדקה מתחילה והדר אחזה פניך

עין משפט נר מצוה
צ א מיימוני פ"י מהל' מתנות עניים הל' ג סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רמז סעיף א:
צא ב מיי' שם הל' טו [טוש"ע א"ח סי' לב סעי' י] וטוש"ע י"ד סי' רמט סעי' יד:

הגהות הב"ח
(א) גמרא פש גבייהו כצ"ל ואות ו' נמחק: (ב) שם בעי למיפל אלא דעתיה אמר השתא: (ג) שם ברזל קשה אש מפעפעו אש קשה מים: (ד) שם ומיתה קשה (מכולם) תז"מ ונ"ב ס"א משניהם: (ה) שם והדר מצלי אמר כתיב כצ"ל ואות ד' נמחק: (ו) רשב"ם ד"ה חזא להו בחלמא במוצאי ראש השנה כצ"ל:

"נותנה ואינו יודע למי נותנה נוטלה ואינו
יודע ממי נוטלה נותנה ואינו יודע למי נותנה
לאפוקי מדמר עוקבא נוטלה ואינו יודע ממי
נוטלה לאפוקי מדרבי אבא ואלא היכי
ליעביד ליתיב לארנקי של צדקה מיתיבי מה
יעשה אדם ויהיו לו בנים זכרים ר"א אומר
יפזר מעותיו לעניים ר' יהושע אומר ישמח
אשתו לדבר מצוה א"ר אליעזר בןיעקב אומר
לא יתן אדם פרוטה לארנקי של צדקה אלא
א"כ ממונה עליה כר' חנניא בן תרדיון כי קא
אמרינן דממני עלה כר' חנניא בן תרדיון
א"ר אבהו אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע
במה תרום קרן ישראל אמר לו בכי תשא
וא"ר אבהו שאלו את שלמה בן דוד עד
היכן כחה של צדקה אמר להן צאו וראו מה
פירש דוד אבא °פזר נתן לאביונים צדקתו
עומדת לעד קרנו תרום בכבוד ב) רבי אבא
אמר מהכא °הוא מרומים ישכון מצדות
סלעים משגבו לחמו נתן מימיו נאמנים מה
טעם מרומים ישכון מצדות סלעים משגבו
משום דלחמו נתן ומימיו נאמנים וא"ר אבהו שאלו את שלמה איזהו בן
העולם הבא אמר להם כל °שכנגד זקניו כבוד ג) כי הא (א) דיוסף בריה דר'
יהושע חלש אינגיד א"ל אבוה מאי חזית א"ל עולם הפוך ראיתי עליונים למטה
ותחתונים למעלה א"ל עולם ברור ראית ואנן היכי חזיתינן [א"ל] כי היכי
דחשבינן הכא חשבינן התם ושמעתי שהיו אומרים ד) אשרי מי שבא לכאן
ותלמודו בידו ושמעתי שהיו אומרים הרוגי מלכות אין כל בריה יכולה לעמוד
במחיצתן מאן נינהו אילימא ר"ע וחבריו משום הרוגי מלכות ותו לא פשיטא
ה)בלאו הכי נמי אלא הרוגי לוד תניא אמר להן רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו
בני מהו שאמר הכתוב °צדקה תרומם גוי וחסד לאומים חטאת נענה
רבי אליעזר ואמר צדקה תרומם גוי אלו ישראל דכתיב °ומי כעמך ישראל
גוי אחד בארץ וחסד לאומים חטאת כל צדקה וחסד שאומות עובדי כוכבים
עושין חטא הוא להן ו) שאינם עושין אלא להתגדל בו כמו שנאמר °די
להוון מהקרבין ניחוחין לאלהה שמיא ומצליין לחיי מלכא ובנוהי ודעביד
הכי לאו צדקה גמורה היא ז) והתניא האומר סלע (ב) זה לצדקה בשביל
שיחיו בני ובשביל שאזכה לעולם הבא הרי זה צדיק גמור לא קשיא
כאן בישראל כאן בעובד כוכבים נענה רבי יהושע ואמר צדקה תרומם גוי
אלו ישראל דכתיב ומי כעמך ישראל גוי אחד וחסד לאומים חטאת כל צדקה וחסד שאומות עובדי כוכבים
עושין חטא הוא להן שאין עושין אלא כדי שתמשך מלכותן שנאמר °להן מלכא מלכי ישפר עליך
וחטיך בצדקה פרוק ועויתך במיחן עניין הן תהוי ארכא לשלותיך וגו' נענה רבן גמליאל ואמר צדקה תרומם
גוי אלו ישראל דכתיב ומי כעמך ישראל [וגו'] וחסד לאומים חטאת כל צדקה וחסד שעכו"ם עושין
חטא הוא להן שאין עושין אלא להתיהר בו ח)וכל המתיהר נופל בגיהנם שנאמר °זד יהיר לץ שמו עושה
בעברת זדון ואין עברה אלא גיהנם שנאמר °יום עברה היום ההוא אמר רבן גמליאל עדיין אנו צריכין
למודעי רבי אליעזר המודעי אומר צדקה תרומם גוי אלו ישראל דכתיב ומי כעמך ישראל גוי אחד
וחסד לאומים חטאת כל צדקה וחסד שעכו"ם עושין חטא הוא להן שאין עושין אלא לחרף
אותנו בו שנאמר °ויבא ויעש ה' כאשר דבר כי חטאתם לה' ולא שמעתם בקולו והיה לכם הדבר
הזה נענה רבי נחוניא בן הקנה ואמר צדקה תרומם גוי וחסד לישראל ולאומים חטאת אמר להם
רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו נראין דברי רבי נחוניא בן הקנה מדברי ומדבריכם לפי שהוא נותן צדקה
וחסד לישראל ולעכו"ם חטאת מכלל דהוא נמי אמר מאי היא דתניא אמר להם רבן יוחנן
בן זכאי כשם שהחטאת מכפרת על ישראל כך צדקה מכפרת על אומות העולם: איפרא הורמיז
אימיה דשבור מלכא שדרה ארבע מאה דינרי לקמיה דרבי אמי ולא קבלינהו (ג) שדרינהו קמיה דרבא
וקבלינהו משום שלום מלכות שמע רבי אמי איקפד אמר לית ליה °ביבש קצירה תשברנה
נשים באות מאירות אותה ורבא משום שלום מלכות ורבי אמי נמי משום שלום מלכות דאיבעי
ליה למפלגינהו לעניי עובדי כוכבים ורבא נמי לעניי עובדי כוכבים יהבינהו ור' אמי דאיקפד הוא
דלא

תורה אור: תהלים קיב · ישעיה לג · משלי יד · ש"ב ז · עזרא ו · דניאל ד · משלי כא · צפניה א · ירמיה מ · ישעיה כז

רש"י

אלא א"כ ממונה עליה כרבי חנניא בן תרדיון · פי' נאמן כמותו
אבל לדיק כמותו לא דהא גבאים דבימי אמוראים לא היו
לדיקים כמותו ולהכי נקט ר' חנניא בן תרדיון משום מעשה שבא לידו
דאמר פ"ק דמסכת ע"ז (דף יז:) מעות פורים נתחלפו לי במעות
של לדקה וחלקתים לעניים וכן בפרק במה טומנין (שבת דף מט· ושם)דאמר תפילין לריכין גוף נקי כאלישע לא לדיק כאלישע קאמר אלא גוף נקי שידע ליזהר שלא ישן בהם ושלא יפיח בהם קאמר ולא נקט אלישע אלא משום דאיתרחיש ביה ניסא:
עליונים למטה ותחתונים למעלה · פי' ר"ח דאמרו הגאונים שקבלה בידם רב מפי רב דעולם הפוך היינו שראה שמואל דהוה יתיב קמיה דרב יהודה תלמידיה משום דמיחה בשמואל בפר' במה בהמה (שם דף נד·) גבי ההיא איתתא דאתיא וצוחא קמיה דשמואל ולא אשגח בה א"ל רב יהודה לית ליה למר.אוטם אזנו מזעקת דל וגו':
ויבא ויעש ה' כאשר דבר כי חטאתם וגו'. ואותה שעה עשה לדקה שהיה (ד)מקנא להקב"ה א"כ שהיה מתיר את ירמיה מן הזיקים כדכתיב התם:
ולא

תוספות

נותנה ואינו יודע למי נותנה· כדמסיים בסיפיה יתננה בכיס של גבאי
לדקה: דרב עוקבא ור' אבא במס' כתובות (דף סז:)מר עוקבא הוה
שדי לעניא דשבבותיה כל יומא ארבעה זוזי בלינורא דדשא הרי
שהעני אינו יודע ממי נוטלה והוא יודע למי נותנה ור' אבא הוה צייר
בסודריה ושדי לאחוריה וממציא נפשיה לביני עניי והעני נוטלה ויודע ממי נוטלה ואינו יודע למי נותנה: לדבר מלוה · לפני השמים: אמר לו בכי תשא · אם באת לשאת ראשם בהגבהה קח מהם כופר לנדקה: כנגד זקניו כבוד·אותם שחולקין להם כבוד בעולם הזה מחמת חכמת זקנתם: עליונים למטה · אותם שהם עליונים כאן מחמת עושרן ראיתי שם שהם למטה: ותחתונים למעלה· ראיתי עניים שהם בינינו שפלים שם ראיתים חשובים: ואנן · בעלי תורה היאך אתינן היאך יש חשיבותינו: כי היכי. דאיתינן הכא חשובים ונכבדים הכי איתינן התם: הרוגי מלכות ותו לא· כלומר הך מלתא לחודה הוא דהוי בהו שנהרגו על קידוש השם ותו לא הוה בהו: הרוגי לוד · לולייגוס ופפוס אחים שהרגם (*טורטסרופוס) הרשע בלודקיא כדאמרינן במסכת תענית (דף יח:) על ידי גזירה שנגזרה על ישראל להשמיד על שנמלאת בת מלך הרוגה וחשדו את ישראל עליה ועמדו האחי'הללו ואמרו מה לכם על ישראל אנו הרגנוה:ה"ז לדיק גמור על דבר זה ומחשבה זו: כאן בישראל וכאן בעובד כוכבים·ישראל דעתן לשמים בין יחיה בין לא יחיה אינו מהרהר אחר מדת הדין אבל עכו"ם אינו נותן אלא ע"מ כן ואם לאו מתחרט: יום עברה היום ההוא · ביום הדין משתעי בנבואת לפניה: המודעי · מהר המודעי היה: ויבא ויעש ה' כאשר דבר כי חטאתם לה' וגו' · נבוזראדן וקאמר ליה לירמיה כשהיה מגלה את ישראל לבבל: ביבש קלירה תשברנה · כשתכלה זכות שבידן וייבש לחלוחית מעשה לדקה שלהן אז ישברו:
דלא

עין משפט נר מצוה

צב א ב מיי' פ"י מהל' מתנות עניים הל"ה סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רמט סעיף ז:

צג ג ד מיי' שם פ"ח הלכה ט סמג שם טוש"ע י"ד סימן רנד סעיף ב:

רבינו גרשום

בתפלה: ואינו יודע למי נותנה. לאפוקי ממר עוקבא דמנח לצדקה אצינורא דדשא של עני העני לא היה יודע מי נתנה שם ומר עוקבא יודע איזה עני נטלה · נוטלה העני ואינו יודע ממי נטלה. לאפוקי דר' אבא דצייר בסודריה ומפשילו לאחוריו ואתי עני ושרי ושקל. עני היה יודע ממי נוטל ור' אבא אינו יודע איזה עני נוטלה: יתן לארנקי של צדקה ולא ידע העני מי נתן והנותן לא ידע מי נטל: ישמח אשתו בדבר מצוה · שיפקדנה שלא בזמן עונה: אלא א"כ ממונה עליה כר' חנינא בן תרדיון·שהיה אדם גדול והיה יודע לבדוק למי יתן אלמא (דלא) [דאי לא] מצינן למשכח ממונה כגון זה. הוא עצמו מפזרן ונותן. כי אמרינן נמי דיתן לארנקי בשיש ממונה עליה כר' חנינא בן תרדיון · אי לא יפזרן הוא עצמו: אמר לו בכי תשא. משום דכתי' שם ונתנו איש כופר נפשו: אמר להן כל שכנגד זקניו כבוד. זה שקנה חכמה כלומר כל שחולקין לו כבוד בשביל חכמתו ולא משום עשרו: עליונים למטה' כלומר אותן שהן עליונים בעולם הזה בשביל עושרם ולא בגין חכמתם ושם בעולם הבא שרוין למטה: ותחתונים בעולם הזה שהם חכמים ומסכינין ובני מעשים טובים לא חשיבי הכא. לעולם הבא שרוין למעלה: ואנן מאי כלומר איך תלמידי חכמים (האיך) חושבין אתם שם: כי היכי דחשיבין הכא חשיבין התם והיינו נגד זקניו כבוד: ותלמודו בידו. בגירסא: ר' עקיבא ועשרה חביריו. פשיטא כלומר בלא זכותא דהריגה דהוו צדיקין גמורים: הרוגי לוד·שפעם אחת נמצאת בת מלך הרוגה ומושלכת ברחוב ולא נודע מי הרגה וחשדו לכל היהודים ורצה המלך לשלוח יד בכולן עד שבאו שנים ומסרו עצמן ואמרו שהן הרגוה והצילו את כולם על ידן: כאן בישראל· ודאי מעליותא היא דאעפ"כ לבו לשמים לשם מצוה אבל הרבה אומות אין עושין אלא לצורך עצמן ולא לשם שמים ומשום הכי דלא עבדיתו צדקה כו':
ויבא ויעש וגו' כי האי גונא מחרפין אותן. ור' נחוניא דריש הכי צדקה תרומם ישראל וחסד דמשים צדקה וחסד לישראל. וכל מה שאמרו הרבה אומות עושין חטאת הוא להן מכלל דהא ריב"ז דריש האי קרא כשם שהפא"ג
קרבן חטאת מכפר על ישראל: לקמיה דר' אמי דהוי גבאי ליתנם לצדקה: איקפד על רבא דקבלינהו: אמר לית ליה לרבא ביבש קצירה תשברנה. כלומר כעין שהקציר מבושל יפה משברין אותו כך כשימלא ספקם
ומגרש אותם מהפאתם תשבר זרועם נשים באות מאירות כגון אריתי מורי כלומר שאפי' הנשים (אין) יכולין למשול בם והיכי עביד רבא דקביל צדקה מהן להימשך מלכותן בזכות הצדקה: ור' אמי דאיקפד
שלא

מסורת הש"ס

א)ע"ז דף יח: ב) [נע"י איתא רבא]: ג) פסחים נ· [ושם איתא כי הא דיוסף בריה דר' יהושע בן לוי חלש ואיתנגיד כי הדר א"ל כו']: ד) [מ"ק כח· כתובות עז:]: ה) ס"א דהא איכא מעשים טובים בלאו ה"נ אלא כו': ו) ס"א לפי שאין עושין כו' וכן בכולן: ז) פסחים ח· ר"ה ד.: ח) [לקמן עח: ע"ש] ע"ז יח:

הגהות הב"ח

(א) גמרא כי הא דרב יוסף בריה דר' יהושע: (ב) שם סלע זו לצדקה: (ג) שם שדרתינהו קמיה דרבא: (ד) תוס' ד"ה ויבא וכו' עשה לדקה שהיה נראה כמקנא להקב"ה:

נ"ל עורייטם

מסורת הש"ס

א)[סנהדרין לז:]ב)[תוס' פאה פ"ד]: ג) [לעיל ב:] סוכה נג: ד) [לקמן קג. כתובות לח:]ה)[לעיל ג:]: ו) [לקמן יג: לעיל ג:] : ז) [סוכה ג:] :

עין משפט נר מצוה

צד א מיי' פ"א מהל' רוצח ושמירת נפש הלכה טו :

צה ב ג ד מיי' פ"א מהל' שכנים הל' ד וס"ג הלכה א סמג עשין סב טוש"ע ח"מ סי' קעא סעיף ג :

צו ה מיי' שם פ"א הל' ה סמג שם :

צז ו מיי' שם הל' ד סמג שם טוש"ע שם סעיף ג :

צח ז ח מיי' שם פ"ב הלכה ט סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קענ סעיף א :

צט ט מיי' שם הל' א וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' קעא סעיף ג :

ק י כ ל מיי' שם וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' קענ סעיף א :

קא מ נ מיי' שם הל' ב טוש"ע שם ס"ג :

תוספות

דלא סיימוה קמיה · דר' אמי דלעניי עובדי כוכבים חלקן רבא והגך דאמרן לעיל (דף ח.) דשדרה נמי איפרא הורמיז למלכה רבה משום שלום מלכות נמי קבלינהו ולא אפשר ליה לחלקן לעניי עובדי כוכבים דאסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעתו של עובד כוכבים אבל במעות המתחלקות לעניים אין גניבת דעת דאינהו נמי ידעי שישראל רגילים לפרנס עניי עובדי כוכבים כדאמרי' במס' גיטין (דף סא·) מפרנסין עניי עובדי כוכבים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום : אתה אמרת כו' · מתורתך למדנו לפיכך נברא אדם יחידי לומר לך כל המקיים נפש אחת[מישראל]כאילו קיים העולם מלא :

ולא את השדה עד שיהיה בה ט' קבין וכו' · אף על גב דבכל דהו מקרי שדה כדאמרינן בפרק האומר בקידושין (דף סא·) אין לי (ג) אלא בית כור זרע חומר שעורים מנין לרבות סאה וחצי סאה תרקב וחצי תרקב ת"ל שדה מ"מ אינו חשוב לטרוח לחרוש ולזרוע בפחות מט' קבין והא דאמר בסוף כתובות (דף קיב·) אמר ההוא מינא לר' חנינא יאות משבחיתו (ד) בארעייכו בית סאה הניח לי אבא ממנה משח [ממנה חמר] ממנה עיבור ממנה קטנית כו' התם היה במקום שמתברך ביותר :

גמרא

תורה אור

דלא סיימוה קמיה תניא אמרו עליו על בנימין הצדיק שהיה ממונה על קופה של צדקה פעם אחת באתה אשה לפניו בשני בצורת אמרה לו רבי פרנסני אמר לה העבודה שאין בקופה של צדקה כלום אמרה לו רבי אם אין אתה מפרנסני הרי אשה ושבעה בניה מתים עמד ופרנסה משלו לימים חלה ונטה למות אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע אתה אמרת א) *כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא ובנימין הצדיק שהחיה אשה ושבעה בניה ימות בשנים מועטות הללו מיד קרעו לו גזר דינו תנא הוסיפו לו עשרים ושתים שנה על שנותיו ת"ר ב)מעשה במונבז המלך שבזבז אוצרותיו ואוצרות אבותיו בשני בצורת וחברו עליו אחיו ובית אביו ואמרו לו אבותיך גנזו והוסיפו על של אבותם ואתה מבזבזם אמר להם אבותי גנזו למטה ואני גנזתי למעלה שנאמר °אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף אבותי גנזו במקום שהיד שולטת בו ואני גנזתי במקום שאין היד שולטת בו שנאמר °צדק ומשפט מכון כסאך אבותי גנזו דבר שאין עושה פירות ואני גנזתי דבר שעושה פירות שנאמר °אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו אבותי גנזו [אוצרות] ממון ואני גנזתי אוצרות נפשות שנאמר °פרי צדיק עץ חיים ולוקח נפשות חכם אבותי גנזו לאחרים ואני גנזתי לעצמי שנאמר °ולך תהיה צדקה אבותי גנזו לעולם הזה ואני גנזתי לעולם הבא שנאמר °והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך : ואם קנה בה בית דירה הרי הוא כאנשי העיר: מתניתין דלא כרשב"ג דתניא רבן שמעון ב"ג אומר אם קנה בה קרקע כל שהוא הרי הוא כאנשי העיר והא תניא רבן שמעון בן גמליאל אומר אם קנה שם קרקע הראויה לבית דירה הרי הוא כאנשי העיר תרי תנאי ואליבא דרבן שמעון בן גמליאל : **מתני'** ג)אין חולקין את החצר עד שיהא ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה ולא את השדה עד שיהא בה ד) תשעה קבין לזה ותשעה קבין לזה ר' יהודה אומר עד שיהא בה תשעת חציי קבין לזה ותשעת חציי קבין לזה ולא את הגינה עד שיהא בה חצי קב לזה וחצי קב לזה ר' עקיבא אומר בית רובע ולא את הטרקלין ולא את המורן ולא את השובך ולא את הטלית ולא את המרחץ ולא את בית הבד ולא את בית השלחין עד שיהא בהן כדי לזה וכדי לזה זה הכלל כל שיחלק ושמו עליו חולקין ואם לאו אין חולקין ה)אימתי בזמן שאין שניהם רוצים אבל בזמן ששניהם רוצים אפי' פחות מכאן יחלוקו ו)וכתבי הקדש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו: **גמ'** א"ר אסי א"ר יוחנן °ארבע אמות שאמרו חוץ משל פתחים תניא נמי הכי אין חולקים את החצר עד שיהא בה שמונה אמות לזה ושמונה אמות לזה והא אנן תנן ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה אלא ש"מ כדרבי אסי שמע מינה ואיכא דרמי להו מירמא תנן אין חולקין את החצר עד שיהא בה ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה והתניא שמונה אמות לזה ושמונה אמות לזה א"ר אסי אמר ר' יוחנן ארבע אמות שאמרו חוץ משל פתחים ז)אמר רב הונא חצר מתחלקת לפי פתחיה ורב חסדא אמר נותנין ארבע אמות לכל פתח ופתח והשאר חולקין בשוה תניא כוותיה דרב חסדא °פתחים שבחצר יש להן ארבע אמות היה לזה פתח אחד ולזה שני פתחים זה שיש לו פתח אחד נוטל ארבע אמות וזה שיש לו שני פתחים נוטל שמונה אמות והשאר חולקין בשוה היה לזה פתח רחב שמונה אמות נוטל שמונה אמות כנגד הפתח וארבע אמות בחצר ארבע אמות בחצר מאי עבידתייהו אמר אביי הכי קאמר נוטל שמונה אמות באורך החצר וארבע אמות ברוחב החצר אמר אמימר °האי פירא דסופלי יש לו ארבע אמות לכל רוח ורוח ולא אמרן אלא דלא מייחד ליה פתחא אבל

תהלים פה · שם פט · ישעיה ג · משלי יא · דברים כד · ישעיה נח

רש"י

דלא סיימוה קמיה · דר' אמי דלעניי עובדי כוכבים חלקן רבא והגך דאמרן לעיל

מלא וכתיב (בראשית ד) קול דמי אחיך דמו ודם זרעיותיו אף כשאתה מקיים דמי אחיך עמך מעלה עליך חייו וחיי זרעיותיו שמדה טובה מרובה ממדת פורענות : מונבז המלך · בנה של הילני המלכה מזרע החשמונאים : כשאמת מארץ תצמח · אף משמים נשקף הצדק לשלם גמול : נשקף. מביט כמו נשקפה ותייבב (שופטים ה) כלומר זכות הצדקה מביט ומסתכל למטה : מכון כסאך · גניזתן תחת מכון הכסא : (במקום) [דבר] שעושה פירות · והקרן קיים לעוה"ב והפירות אוכל בחייו שנאמר כי פרי מעלליהם יאכלו : אוצרות נפשות · שנאמר ולוקח נפשות חכם בהאי קרא : **מתני'** טרקלין ומורן · מיני פלטין : בית השלחין · מתוך שיש לו מעיין ובידו להשקותו תדיר אם אין בו ט' קבין זורעין בו שאר זרעים לפיכך אפילו בפחות מכאן יש בו דין חלוקה : אפילו בפחות מכאן יחלוקו · משום דבעי למיתני ובכתבי הקדש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו תני רישא (א):כתבי הקדש · כ"ד ספרים והיו רגילים לכותבן בגליון כס"ת שלנו לפיכך גנאי הדבר לחתכן : **גמ'** חוץ משל פתחים · חצר של שניהם שני בתים פתוחין לתוכה ולפני הפתח ארבע אמות לורך הבית הן לפרק משאו מעל חמורו וחוץ מאותן ד' אמות צריך שיהא ארבע אמות לשאר תשמישין : חצר מתחלקת לפתחי' · היתה לו חצר ובה שני בתים ואחד מהן פתוחין לו שני פתחים לחצר ולבית השני אין פתוח לחצר אלא פתח אחד וחולק נכסיו על פיו ונותן האחד לראובן בנו והשני לשמעון וחצר לא חילק אם באו לחלוק את החצר זה שיש לו שני פתחים נוטל שני חלקים בחצר ואחיו נוטל חלק אחד : נותן לכל פתח (ב) ד' אמות · ברוחב החצר להלן מן הפתח כנגד הרוחב כפי רוחב הפתח : נוטל שמונה אמות· דהיינו כנגד רוחב הפתח וארבע אמות ברוחב החצר להלן מן הפתח : האי פירא דסופלי · מי שיש לו חפירה בחצר שטתנין בה גרעיני תמרים למאכל בהמה יש לו ארבע אמות בחצר לכל סביבותיה : דלא מייחד ליה פיתחא · שלא היה לו פתח אצל חפירה אלא דרך פתח ביתו שהוא יוצא ונכנס בו היה לו דרך לצאת לחצר ולילך אחר החפירה שלפני סוף ביתו ומשתמש :

אבל

רבינו גרשום

לא סיימוה קמיה·דחילקו לעניי עובדי כוכבים דאין להם זכות בכך : מונבז מסלכי השמונים היה : במקום שאין עושין פירות · שהממון המונח באוצר אינו מייתר כלום : אם קנה בה קרקע הראוי לבית דירה אע"פ שלא עשה בה דירה : פים' : ערבע אמות לזה וד' אמות לזה שאמרו בחצר חוץ משל פתחים דלכל פתח יש לו בחצר ד' אמות לפרק משאו · ועכשיו אם יהיה חצר ט"ז אמה דמפי לפתחים ח' ולחלוק ח' (חלקים) והיינו ח' אמות לכל אחד עם הפתח שלו :אמר רב הונא חצר מתחלקת לפי פתחיה' שאם הניח להם אביהן לזה בית אחד של ב' פתחים ולזה בית אחד של פתח אחד ולפני בתים הללו היתה חצר מתחלקת אותה חצר לפי פתחיה וזה שיש לו ב' פתחים נוטל ב' ידות מן החצר וזה שאין לו אלא פתח אחד נוטל שליש דלפי שיש חזקה לזה ספי: ורב חסדא אמר ד' אמות לכל פתח ופתח' ולא כל שתי ידות החצר דאי מייתר מד' ד' לכל פתח חולקין בשוה: נוטל ח' אמות באורך החצר כנגד ח' אמות של רוחב הפתח וד' אמות ברוחב החצר כנגד הפתח כלומר דלא שקיל אלא (על) ח' ברוחב ד' : פירא דסופלי אם הגיעם חצר אחרת גדולה ובתוך אותה חצר היתה פירא דסופלי חפירה שמשימין גרעיני תמרים לצורך מאכל בהמה והגיע ליורש אחד אותה פירא דסופלי . יש לו ד' אמות בחצר וזה הואיל דעדיין לא נעשה פתח ודרך לאותה חפירה אמרינן דיש לו ד' אמות לכל רוח ליכנס באיזה רוח שירצה ולהשתמש ד' אמות לכל רוח : אלא שלא ייחד אביהןפתח. לאותה חפירא דסופלי :

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ס אפי' וכו' תני רישא יחלוקו הס"ד : (ב) ד"ה נותן לכל פתח ד' אמות להלן מן הפתח כנגדו והרוחב כפי רוחב הפתח כצ"ל ותיבת ברוחב החצר נמחק ואח"כ מ"ה הכי קאמר נוטל ח' אמות באורך החצר דהיינו וכו' מן הפתח כנגדו הס"ד : (ג) תוס' ד"ה ולא וכו' אין לי אלא זרע חומר שעורים בהמשים מנין לרבות לתך סאה תרקב כצ"ל ותיבת בית כור ותיבת וחצי סאה נמחק : (ד) בא"ד משבחיתו לארעייכו :

קב א ב ג ד מיי' פ"ג מהלכות שכנים הל' ג ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן קעב סעיף ד:

קג ה מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעי' ה:

קד ו מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף ו:

קה ז מיי' שם פ"ה הלכה טו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קסב סעיף ו:

קו ח ט מיי' שם פ"ב הלכה ח סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קעב סעיף ט:

קז י מיי' שם פ"ה הל' טז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קסב סעיף ז:

קח כ ל מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעי' ה:

אבל מייחד ליה פיתחא אין לו אלא ארבע אמות לפני פתחו אמר רב הונא אכסדרה אין לה ד' אמות טעמא מאי משום פירוק משאו הכא אפשר דעייל לגואי ומפרק מתיב רב ששת אחד שערי בתים ואחד שערי אכסדראות יש להן ד' אמות כי תניא ההיא א) באכסדרה דבי רב אכסדרה דבי רב פשיטא ב)אידרונ' מעליא הוא אלא באכסדרה רומייתא ת"ר בית שער אכסדרה ומרפסת יש להן ד' אמות היו (א)חמשה בתים פתוחין למרפסת אין להן אלא ד' אמות בלבד בעא מיניה ר' יוחנן מר' ינאי לול של תרנגולין יש לו ד' אמות או אין לו ד' אמות א"ל טעמא מאי משום פירוק משאו הכא מטפס ועולה מטפס ויורד בעא מיניה רבא מרב נחמן בית חציו מקורה וחציו אינו מקורה יש לו ד' אמות או אין לו ד"א א"ל אין לו ד' אמות לא מבעיא קירויו מלגיו דאפשר דעייל לגואי ומפרק אלא אפילו קירויו כלפי חוץ אפשר דעייל לגואי ומפרק בעא מיניה רב הונא (ב)מרבי אמי אחד מבני מבוי שבקש להחזיר פתחו למבוי אחר בני מבוי מעכבין עליו או אין מעכבין עליו א"ל בני מבוי מעכבין עליו אכסניא לפי בני אדם מתחלקת או לפי פתחים מתחלקת א"ל לפי בני אדם מתחלקת תניא נמי הכי זבל שבחצר מתחלקת לפי פתחים אכסניא לפי בני אדם אמר רב הונא אחד מבני מבוי שבקש לסתום כנגד פתחו בני מבוי מעכבין עליו שמרבה עליהן את הדרך מיתיבי חמש חצרות פתוחות למבוי כולן משתמשות עם החיצונה והחיצונה משתמשת לעצמה והשאר משתמשות עם השניה והשניה משתמשת לעצמה ומשתמשת עם החיצונה נמצאת פנימית משתמשת לעצמה ומשתמשת עם כל אחת ואחת תנאי היא דתניא אחד מבני מבוי שבקש להחזיר פתחו למבוי אחר בני מבוי מעכבין עליו היה סתום ובקש לפותחו אין בני מבוי מעכבין עליו דברי רבי ר"ש בן אלעזר אומר חמש חצרות הפתוחות למבוי כולן משתמשות במבוי זו עם זו חצרות מאן דכר שמייהו חסורי מחסרא והכי קתני וכן חמש חצרות הפתוחות למבוי כולן משתמשות עם החיצונה והחיצונה משתמשת לעצמה וכו' דברי רבי ר' שמעון בן אלעזר אומר חמש חצרות הפתוחות למבוי כולן משתמשות במבוי: אמר מר היה סתום ובקש לפותחו אין בני מבוי מעכבין עליו אמר רבא לא שנו אלא שלא פרץ את פצימיו אבל פרץ את פצימיו בני מבוי מעכבין עליו א"ל אביי לרבא תניא דמסייע לך

בית

רש"י

אבל מייחד ליה פיתחא· שהיה לו פתח לסוף ביתו אצל החפירה ודרך אותו פתח היה רגיל להשליך הגרעינין וליטלן אין לו בחצר בשביל החפירה אלא ד' אמות שלפני אותו פתח: אכסדרה· (ג) שיש לו מן הפתח לחצר: אין לו ד' אמות · בחלוקת החצר: טעמא מאי · אמור רבנן שיש לפתח בית ד' אמות בחצר: משום פירוק משאו · שיפרק שם משאו מעל חמורו לפי שסתם בית אינו פנוי מכלים ואי אפשר להכניס חמור עם משאו בבית לפרק שם: הכא · באכסדרה כיון ג) (דאית) לה דפנות אפשר דמעייל לגואו ומפרק: אכסדרה דבי רב · דפנות סביב לה אלא שמוקפות חלונות: אכסדרה רומייתא· מוקפות דפנות נמוכות שאין מגיעות לתקרה: בית שער · בית קטן שלפני פתח טרקלין וקורין לו פורק"א בלע"ז: מרפסת · אלוי"ר והרבה פתחי עלייה פתוחין לו וכולן עולין דרך סולם אחד שקורין דגרי"ד: אין להן אלא ארבע אמות · בין כולן אצל רגלי הסולם: לול של תרנגולין. בית קטן שמגדלין בו תרנגולין ויש לו פתח לחצר: יש לו ד' אמות · בחצר או לא: מטפס ועולה· התרנגול מטפס וטורח ועולה דרך ראש הכותל לתוך הלול: בית חציו מקורה כו' · ופתוח לחצר יש לו ד' אמות בחצר או לא: לא מבעיא קירויו מלגיו · והחצי שאינו מקורה לצד החצר דאין לו ארבע אמות בחצר דהא אפשר דמעייל חמור במשאו ומפרק שם שאין דרך לתת כלים *בחצר שאינו מקורה: אלא אפי' קירויו לצד החוץ · וגילויו לצד פנים נמי אין לו ד' אמות דהא אפשר דמעייל חמור עד הגילוי ומפרק: למבוי אחר · כגון בית שבין שני מבואות: בני מבוי מעכבין · אבני מבוי (ד)אחר שאינו רגיל אצלם: אכסניא · חיל של מלך המוטל על בני העיר לתת להן אכסניא בבתיהם: לפי בני אדם · הדרים בבית: מתחלקת לפי פתחים · לזבל שדות לפי שדרך הפתחים השליכו שם עד שנעשית אשפה: שבקש לסתום כנגד פתחו · להקיף מחיצה סביבות ד"א שיש לו במבוי כנגד פתחו: שמרבה עליהם הדרך · שההולך מראשו (ה) עד לצד סופו צריך להקיף סביב המחיצה: חמש חצרות הפתוחות למבוי · זו אצל זו לארכו וסתם מבואות סתומין הן בסופן ואחד מקצותיו פתוח לר"ה: כולם משתמשות במבוי עם החיצונה · כנגדה שהרי לכולם יש דרך במבוי לצאת דרך ראשו לרה"ר וכל שיש לו דרך יש לו תשמיש שאינו מעכב דרך המבוי: והחיצונה משתמשת לעצמה · כנגדה ברוחב המבוי אבל לא כנגד חברותי' שאינה עליהן דרך: משתמש'לעצמה· לבדה וקשיא לרב הונא דאמר כולן מעכבין ואפי' החצונים מעכבין על הפנימיים: היה סתום · שהיה לו מקודם פתח פתוח לו וסתמו ולאחר זמן נמלך לפותחו: כולם משתמשין במבוי· בכל המבוי ואפי' חיצון על הפנימי: שלא פרץ פצימיו. כשנסתם פתחו לא סלק מזוזתו (ו)ומשקוף ומפתן דגלי דעתיה דלא סילק נפשיה וסופו לפותחו לאחר זמן:

בית

תוספות

הבא אפשר דמעייל לגואי ומפרק· פרש"י דסתם אכסדרה אין לה דפנות כלל וגרס נמי בסוף פ' כל גגות (עירובין דף צד: ושם ד"ה נשתי) כי לית ליה לשמואל פי תקרה בד' אבל בג' אית ליה פירוש באכסדרה שאין לה דפנות כלל לית ליה לשמואל פי תקרה יורד וסותם בכל ארבע מחיצות ולכך קאמר שמואל באכסדרה בבקעה דאין מטלטלין בה אלא בד' אבל בשלש אית ליה דהיינו אם יש בו דופן אחד אמרי' בג' פי תקרה ולר"י נראה דסתם אכסדרה יש לה שלש מחיצות כדאמר בלא יחפור (לקמן דף כה:) דעולם הזה לאכסדרה הוא דומה דרוח צפונית אינה מסובבת ובסוף פרק כל גגות (עירובין דף צד:) גרסי' כי לית ליה בג' אבל בארבע אית ליה פי' בשלש כשאין כי אם שלש מחיצות לא אמרי' פי תקרה ברביעית אבל בד' כשיש קצת גם ממחיצה רביעית אמר פי תקרה ואכסדרה דבי רב יש לה נמי שלש מחיצות גמורות והרביעית גבוהה ד' אמות ואכסדרה רומיתא הרביעית אינה גבוהה רק עשרה טפחים א"נ דבי רב גבוהה רביעית עשרה ורומיתא פחות מעשרה טפחים: בעא רב הונא מרב אמי והא דאמר בפרק הניזקין (גיטין דף נט: ושם) גבי רב הונא קרי בכהני שאני רב הונא דאפי' ר' אמי ור' אסי כהני חשיבי דארעא דישראל מיכף כייפי לרב הונא והכא היכי בעא מיניה וי"ל דרבי אמי לחוד ורב אמי לחוד: אכסניא לפי פתחים כו' · פירש רבינו חננאל דמיבעיא ליה שירא שחנתה במקום אחד הזבל היך חולקין: אחד מבני מבוי שבקש לסתום כנגד פתחו · פירש הקונטרס להקיף מחיצות סביבות הארבע אמות שיש לו במבוי כנגד פתחו וקשה לרבינו יצחק דלא מצינו שיהא לו ארבע אמות במבוי אלא בחצר ונראה לרבינו יצחק כפי' רבינו חננאל כגון שיושב בסוף המבוי אצל צד הסתום ורוצה לסתום כנגד פתחו כל רוחב המבוי והשתא קאמר רב הונא שמעכבין עליו בני המבוי אע"פ שהם חיצונים לפי שמרבה עליהם את הדרך פי' רגל בני אדם שיכולין לומר בני המבוי [אף] כשיש רבים במבוי יכולים ליכנס עד סוף המבוי וע"י הסתימה תרבה עלינו את הדרך ע"י בני אדם הדורכים עלינו במבוי ואף לחצרות יצטרכו ליכנס מרוב דוחק ומצינו לשון מרבה עליהם את הדרך בענין זה דתנן לקמן בחזקת הבתים (דף נט:) לקח בית בחצר אחרת לא יפתחנו לחצר השותפים ומפר' טעמא בגמרא (דף ס·) מפני שמרבה עליהם את הדרך דהיינו רגל בני אדם ובתוספתא דפ"ק דמכילתין תניא יש לו חנות ברשות הרבי' ומבקש לפותחו לחצר השותפים יכולים לעכב על ידו מפני שמרבה עליהם את הדרך: והפנימית משתמשת עם כולן ומשתמשת לעצמה · פי' לעצמה שאין אחרונה משתמשת עמה וחיצונה משתמשת לעצמה דלעיל אין פירושו כמו זה אלא לעצמה שאינה משתמשת עם אחרות:

פרץ

מסורת הש"ס

א) [מנחות לג:]: ב) [תרגום של פרוזדור אידרון]: ג) [נ"ל דאין]:

רבינו גרשום

אבל וכו'. ל"א אם יש לאחד מהשותפים פירות דסופלי חריץ שמשימין בו תבן ומספוא לשוורים בהאי חצר נוטל ד' אמות לכל רוח של חריצו

הרבה סביב חלונות גדולות אבל לא לאכסדר' העומדת על קונדסין · (כלומר) בית שער יש לו ד' אמות במבוי מרפסת היינו עלייה שיש לה ד' פתחים או יותר בשורה אחת ועושין לפניהם נסר ארוך שרופסין עליו ולסוף אותו נסר סולם שיורדין בו לארץ ולפני אותו סולם יש פתח שנועל בעד המרפסת כל אותן ד' פתחים של עלייה אין להם בחצר אלא ד' אמות שלפני פתח הסולם שכולם יוצאין באותו פתח: לול של תרנגולים. ארובה של עלייה שמשימין דרך אותה ארובה תרנגולין לעלייה כלומר אם אין לאותן היורשין שום פתח לשם אלא לול של תרנגולין משום חזקת אותו לול אינו נוטל ד' אמות בחצר כמו לפתח דליכא התם משום פריקת משוי שהתרנגול מטפס ועולה (ניסרין) · יש לו לאחד מן היורשין בית שחציו מקורה והציו אינו מקורה · מי אמרי' כיון דהציו אינו מקורה יכול לפרק משאו באותו צד שאינו מקורה ואין לו ד' אמות בחצר או דילמא כיון דיש לו ד' מחיצות ופתח כשאר בית אע"פ שחציו אינו מקורה יש לו ד' אמות: לא מיבעיא היכא דהוה אותו חצי (קורה)[קירוי] כלפי פנים הבית כלומר לאחורי הבית והא דאינו מקורה סמוך לחצר דאע"ג דאיכא פתח בית הפתוח לחצר דאינו נוטל ד' אמות בחצר מתוך דהכא מצי לפרק משאו בהאי חצי דאינו מקורה שסמוך לחצר אלא אע"פ אי הוה אותו הצי קירוי לצד חוץ סמוך לחצר ושאינו מקורה לצד אחורי הבית אפי' הכי אינו נוטל ד' אמות בחצר כנגד פתח הבית משום דיכול להכנים באותו חצי שאחורי הכותל שאינו מקורה ומפרק שם לחצר : פתחו למבוי אחר . שאם היה פתחו פתוח למבוי זה ואחרי פתחו איכא מבוי אחר ורוצה לסתום פתחו מיכן ולפותחו למבוי שאחורי ביתו : בני מבוי . שעכשיו רוצה לפתוח

לפתוח פתחו לשם יכולין לעכבו לצאת ולבוא דרך מבואן הואיל ועד עתה לא הוחזק באותו מבוי זו לא. ותו בעא מיניה אכסניא. אכסנאין של מלך שעוברין בעיר ומחלקין אותן בבתי העיר ליתן להם לינה ופרנסה השתא בעי לפי בני מבוי שיש להם בתים לכל בית מחלקים או לפי פתחים מחלקים שאם יש בבית ב' פתחים שיתנו לו ב' חלקים מן האכסנאין שיעור שני בתים: זבל שבחצר לפי פתחים מתחלק שאם היו בבית ב' פתחים ולבית אחר פתח א' שמוציאין זבל ובאו לחלקן זה של שני פתחים נוטל פי שנים וחלק שלישי [נוטל האחר] לפי שיעור הפתחים היו מוציאים הזבל: לסתום כנגד פתחו שכשם שיש לו לפתח ד'

בקשו כולן לסתום לפני החיצונה כדי שלא תעבור עליהן. יכולין לסתום משום שאין דרכה של חי
וכיון דסתמי לה הני שלא תעבור עליהן תהא החיצונה משמשת לעצמה וכן לשניה וכן לשלישי
לחמישית שהיא פנימית דהשתא נמצא שיש לה רשות לעבור על כולן ואין לכולן רשות לעבו
פנימית לישתמיש ולסתום בפני עצמה כדי שלא יעבור כולן עליה והן אין יכולין לסתום
תעבור עליהן אלמא דהני יכולין לסתום זה על זה וקשיא למאן דאמר אחד מבני מבוי דהכי
אחד מבני מבוי בין לחיצונה על כולן בין לכולן על החיצונה אין להם רשות זה על זה לסת
עליהן את הדרך לא תנאי היא וכן כו' עד החיצונה משתמשת לעצמה כדדייקינן לעיל דלכ
לעבור ולסתום בפני החיצונה ואין להחיצונה רשות לעבור ולסתום בפניהם: ר' שמעון אומר כול
אמטו להכי דאית לכולן תשמיש למבוי להכי יש רשות לכולן לעבור זו על זו בין לחיצונה ע
החיצונה וכי היכי דזו אינה יכולה לסתום בפני כולן כך כולן אינן יכולין לסתום בפניהם
מסתבר הכי: היה סתום ובקש לפותחו · כעין אמר מר שאם היה פתח פתוח לכתחילה ל
רוצה לחזור פתחו שם וסתמו הואיל דהוה תמן מעיקרא אין יכולין לעכב עליו · אמר ר

*) כוא ר"ת כן פי' המורה . **) כוא ר"ת לא מפי המורה .

הגהות הב"ח (א) גמרא היו ארבעה או חמשה בתים פתוחים למרפסת: (ב) שם ר"ה מרב אמי כצ"ל ואות י' נמחק: (ג) רש"י ד"ה אכסדרה שיש לה פתח לחצר כצ"ל ותי' מן ואות ה' נמחק: (ד) שם ד"ה בני מבוי האחר כצ"ל: (ה) ד"ה שמרבה כו' שההולך מראשו לצד סופו כצ"ל ותי' עד נמחק: (ו) ד"ה שלא פרץ וכו' מזוזתו ומשקופו ומפתנו דגלי:

מסורת הש"ס

א) שבת קמו: ב) תוספתא דאהלות פט"ו ה"ג ג) ב"ק כח· ע"ש לקמן כו: ע"ש [ודף ס: ע"ש ודף ק' ע"ש] ד) פסחים ג· וש"נ: ה) עירובין ס: בכורות מה. ו) [צ"ל כעין לכל כו']:

רבינו גרשום

מעכבין אלא שלא פרץ את פצימיו הואיל שאין פרצין חזקה יש לפותחו: אינו מטמא כל סביביו. אם היה מת בבית אע"פ שסתום הוא הואיל ולא פרץ את פצימיו אינו מטמא כל סביביו דבית בד' אמות כקבר דאיכא למימר הואיל שלא עקר הפצימין ולא סתמו לגמרי באותו פתח יפתחו ויוציאוהו אבל פרץ את פצימיו וסתמו מהכל מטמא כל סביביו דיש לו דין קבר הואיל וסתום מכל צדדיו כקבר דטומאה בוקעת ויוצאה דליכא למימר מן הצד יוציאוהו: ענין אחר שלא פרץ את פצימיו כלומר היה סותם הפתח ולא היה סותר צורת הפתח המשקופין והמזוזות אלא בנה בנין סתימה עלייהו דמתוך שלא עקרן ודאי היה דעתו לפתוח להכי אין מעכבין בו מלפתוח · ודיקא נמי דתניא גבי בית דאע"ג דסתום פתחו יש לו ד' אמות והיינו [illegible]

גמרא

א)בית סתום יש לו ד' אמות פרץ את פצימיו אין לו ד' אמות (קבר שפתחו סתום אינו מטמא כל סביביו פרץ את פצימיו וסתמו מטמא כל סביביו) ב)בית סתום אינו מטמא כל סביביו פרץ את פצימיו מטמא כל סביביו אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מבואות המפולשות לעיר אחרת ובקשו בני העיר לסותמן בני אותה העיר מעכבין עליהן לא מיבעי כי ליכא דרכא אחרינא דמעכבי אלא אפילו כי איכא דרכא אחרינא נמי מעכבי משום דרב יהודה אמר רב דאמר (א) ג) מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו (כדרב גידל דא"ר גידל רבים שבררו דרך לעצמן מה שבררו בררו) אמר רב ענן אמר שמואל מבואות המפולשין לרה"ר ובקשו בני מבואות להעמיד להן דלתות בני רה"ר מעכבין עליהן סבור מינה הני מילי בד' אמות כדר' זירא אמר רב נחמן דאמר רבי זירא אמר רב נחמן ד' אמות הסמוכות לרה"ר כרה"ר דמיין ולא היא התם לענין טומאה אבל הכא זימנין דדחקי בני רה"ר ועיילי טובא: ולא את השדה עד שיהא בה תשעה קבין לזה ותשעה קבין לזה כו': ולא פליגי ד)מר כי אתריה ומר כי אתריה בבבל מאי אמר רב יוסף בי רדו יומא מאי בי רדו יומא אי יומא זרעא תרי יומא כרבא לא הוי אי יומא כרבא יומא דזרעא לא הוי אי בעית אימא יומא דכרבא דכריב ותני ואי בעית אימא יומא דזרעא בהדורי דוולא אמר רב נחמן בי דאלו יומא פרדסא אמר אבוה דשמואל בת שלשת קבין תניא נמי הכי האומר לחבירו מנת בכרם אני מוכר לך סומכוס אומר לא יפחות מג' קבין א"ר יוסי ה)אין אלו אלא דברי נביאות בבבל מאי אמר רבא בר קסנא תלת אציאתה בני תריסר גופני כי היכי דרפיק גברא ביומא אמר רבי אבדימי דמן חיפה מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לחכמים אטו חכם לאו נביא הוא הכי קאמר אע"פ שניטלה מן הנביאים מן החכמים לא ניטלה אמר אמימר וחכם עדיף מנביא שנאמר (תהלים צ) ונביא לבב חכמה מי נתלה במי הוי אומר קטן נתלה בגדול אמר אביי תדע דאמר גברא רבה מילת' ומתאמר' משמיה דגברא רבה אחרינא כוותי' אמר רבא ומאי קושיא ודילמא תרוייהו בני חד מזלא נינהו אלא אמר רבא תדע דאמר גברא רבה מילתא ומתאמרא משמיה

רש"י

בית סתום · שהיה לו פתח לחצר וסתמו: יש לו ד' אמות · בחלוקת החצר אם באו לחלוק כאילו הוא פתוח: אינו מטמא סביביו · אלא כנגד הפתח אם מת בתוכו: פרץ את פצימיו · הרי הוא כקבר וחכמים טימאו את סביבות הקבר ד' אמות כדי שלא יקרבו עושי טהרות עד הקבר ויאהילו ולאו אדעתייהו: לעיר אחרת · לדרך עיר אחרת: ובקשו בני העיר · שהמבואות בה לסותמן מאחריהם: בני אותה העיר · האחרת מעכבין עליהן שכבר הוחזקו לקצר דרכן דרך אותן המבואות: בני רה"ר מעכבין עליהן · משום דכי דחקו בני רה"ר מסתלקי לתוך המבואות: הני מילי · תוך ד' אמות של (נ)ראש המבוי הסמוכות לרה"ר מעכבין מלהעמיד דלתות לשם: כרה"ר דמו · לענין ספק טומאה ברה"ר: ולא היא · שאפי' רצו להעמידם לפנים מד' אמות מעכבין עליהן: בי רדו יומא · בית חרישת יום אחד לזה וכן לזה לא תחרוש מתרגמינן לא תרדי (דברים כב): ה"ג בי רדו יומא מאי אי יומא זרעא תרי יומא כרבא לא הוי ואי יומא כרבא יומא דזרעא לא הוי אי בעית אימא יומא דזרעא באתרא דכריב ותני ואי בעית אימא ביומא דכרבא ובאהדורי: אי יומא דזרעא · בשעת הזרע הוא נוח לחרוש שכבר נחרשת בשעת (ג) הניר: תרי יומי כרבא לא הוי · כלומר בשעת הניר היאך ישכור שוורים אין בו כדי מלאכת ב' ימים ויש בו יותר מכדי מלאכת יום אחד: ואי ביומא כרבא · של שעת הניר קאמרת לא הוי יומא דזרעא והיאך ישכור שוורים בשעת הזרע: אי בעית אימא יומא דזרעא · ודקא קשיא לך תרי יומי כרבא לא הוי באתרא דכרבי ותנו בשעת הניר איכא ביומא דזרעא תרי יומי כרבא: ואי בעית אימא יומא כרבא · ודקאמרת לא הוי יומא דזרעא בהדורי עסקינן שארץ קשה ויש בה מעלות ומורדות ויש טורח בשעת הזרע כשעת הניר: לישנא אחרינא איפכא גרסינן ואי בעית אימא יומא דכרבא ודקשי' לך יומא דזרעא לא הוי באתרא דכריב ותני בשעת הזרע אחת קודם לזריעה ואחת לאחר הזריעה לכסות הזרעי' ואי בעית אימא יומא זרעא ודקאמר' תרי יומי כרבא לא הוי בהדורי עסקינן שיש טורח גדול בשעת הניר ויומא זרעא הוי תרי יומי כרבא ולשון זה הגון: דוולא · אם יש להן בור שממנו משקין שדה: בי דלו יומא · עד שיהא בו כדי להשקות שדה כדי פעולת יום לזה וכדי פעולת יום לזה משום שכר פועל: פרדיסא · כרם: ג' קבין · לכל אחד לפי חשבון סאתים כחצר המשכן: אין אלו אלא דברי נביאות · בלא טעם: אוציאתה · כל י"ב גפנים קרי אוציא: דרפיק · עודר: ניטלה נבואה כו' · משום דאמר ליה לעיל אין אלו אלא דברי נביאות שקרא לדברי חכמים נבואה נקט לה להא מילתא: אטו חכם לאו נביא הוא · וכי אין חכם ראוי להיות נביא דקאמר מר ניטלה מן הנביאים וניתנה לחכמים מכלל דמעיקרא לא היתה נבואה לחכמים: הכי קאמר אע"פ שניטלה מן הנביאים · שאינם חכמים מן חכמים לא ניטלה (ד) *)ונביאים יש להן לבב חכמה: תדע · שלא ניטלה מן חכמים: משמיה ·

*) [ונרש"י שבעי' איתא ונביא יש לו לבב חכמה].

תוספות

פרץ פצימיו מטמא כל סביביו · פי' הקונטר' כל סביביו ד' אמות כקבר ואין נראה לר"י שמשום דמסיימי מחיצות וליכא למיחש שמא יעלה על הבית ויאהיל עליו לית לן למימר שיטמא ד' אמות סביביו כדמוכח בפ' משוח מלחמה (סוטה דף מד·) גבי חצר הקבר העומד בתוכה טהור ה"מ חצר הקבר דמסיימי מחיצו' אבל (ה)בטומאת תפיס לכך נראה לו לפרש כגון שיש זיזין הרבה בולטין מן הבית מכל צד ויש בהן פותח טפח (ו) לכל אחד ובשלא פרץ פצימיו אף על פי שסתמו אינו מטמא תחת הזיזין שסתמו של מת עומד לצאת דרך פתח אבל אם פרץ פצימיו וחזר ובנאו כשאר כותל ואין כאן פתח כלל מטמא כל סביביו דכל זיז וזיז איכא לספוקי דשמא דרך תחת אותו זיז יצא מהבית ויש ליישב פי' הקונטרס דבית נמי לא מסיימי מחיצתא דאע"ג דליכא למיחש שמא יעלה על הבית מ"מ איכא למיחש שמא יגע בכתלי' דקבר מטמא במגע אפי' מן הצד כדמוכח בספרי בפרשת פרה אדומה (ז)בקבר זה קבר סתום או אינו אלא פתוח אמרת ק"ו ומה אהל שהוא מקבל טומאה אינו מטמא מכל הצדדין כשהוא פתוח הקבר שאינו מקבל טומאה אינו דין שלא יטמא מכל הצדדין כשהוא פתוח משמע דכשהוא סתום מטמא אף בנוגע בו מן הצד: **מצר** שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו · היינו כשהחזיקו ברשות אבל אם באין להחזיק שלא ברשות יש למחות בידם ולנקוט פיזרא וליתיב כדמוכח בהמניח (ב"ק דף כח· ושם): **ולא** פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה · פי' ר"י ב"ר מרדכי דבאתריה דרבי יהודה היה קרקע חשוב וטוב והיה חשוב לטרוח בתשעה חצאי קבין (ח)אבל באתריה דתנא קמא לא היה קרקע טוב כל כך שיהיה חשוב לטרוח בפחות מתשעה קבין ואף על פי שלא היה בו כדי חרישת יום ראוי היה לטרוח והשתא בעי בבבל מאי שאין הקרקע טוב כל כך ואינו ראוי כשיעור השנוי במשנתינו: ה"ג ר"ח (ט) **ואי** בעית אימא בכרבא וזרעא ובהדורי · פירוש בית חרישת יום ושפיר הוי יומא לזרעא דכשיבא לזורעה חורש ובחזירתו עוד מושך המחרישה על הקרקע וזורע וזה בהדורי: **ואי** בעית אימא יומא דזרעא · ודקאמרת לא הוי תרי יומי כרבא כריב יומא ופלגא והדר תני וכריב עד דשלים יומא: **דוולא** · פר"ח ארץ שמשקין אותה (י)בדלי לכל אחד ארץ שדולין לה יום אחד וקשה לר"י דא"כ הוה ליה (י) למיתני בבבל מאי כדבעי באינך ע"כ נראה כפ"ה: **א"ר** יוסי אין אלו אלא דברי נביאות · לא לשבח קאמר אלא כלומר שאומר בלא טעם דכי האי גוונא בסוף (כ)(אלו) מומין (בכורות דף מה· ושם ד"ה עשו) גבי יתרת שאין בה ציפורן מטמא במגע ובמשא אבל לא באהל וקאמר עשו דבריהן כדברי נביאות מה נפשך אי אבר הוא ליטמא באהל ואי לא אבר הוא לא ליטמא כלל וכן י"ל בסוף פ' כיצד מעברין (עירובין דף ס: ושם ד"ה אין): **אטו** חכם לאו נביא הוא · וא"ת בפ' בן סורר (סנהדרין דף עא·) דקאמר משחרב בהמ"ק ניטל טעם ביאה וניתן לעוברי עבירה תקשי ליה נמי אטו קודם שנחרב לא הוה להו טעם ביאה לעוברי עבירה הא מפיק ליה מדכתיב מים גנובים ימתקו (משלי ט) כדפריך הכא וי"ל דאיכא לשנויי התם כדמשני הכא ניטל טעם ביאה ומעוברי עבירה לא ניטלה ולא חש להקשות בכל מקום: [וע"ע תוס' גיטין עב. ד"ה ומשום וכו']:

עין משפט נר מצוה

קט א מיי' פ"ב מהל' שכנים הל' ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעב סעיף ז:
קי ב מיי' פ"ז מהל' טומאת מת הל' א סמג עשין רלג:
קיא ג ד טוש"ע ח"מ סי' קסב סעיף ג:
קיב ה מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הל' כד סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' שעז בהג"ה וסי' תיז סעיף ג:
קיג ו ז מיי' פ"ה מהל' שכנים הל' יג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קסב סעי' א:
קיד ח ט מיי' פ"א מהל' שכני' הל' ד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קעא סעיף ג:

רבינו גרשום

איבעית אימ' יומא זרעא. ודקא קשיא לך לא הוי יומא כרבא: דכריב ותני · שחורש באותו יום שתיכף לקצירה פעמים מה שחורש במ' ששת חוזר ושונה בג' שעות והוה שוה בשוה: איבעית אימא יומא כרבא. ודקא קשיא לך לא הוי תרי יומא זרעא' לעולם איכא תרי יומי זרעא: בהדורי. שהארץ קשה היא וארץ סלעים ושדשין היא ומה [illegible]

[illegible]

הגהות הב"ח

[illegible]

תורה אור

משמיה דר' עקיבא בר יוסף כוותיה אמר רב אשי ומאי קושיא דלמא להא מילתא בר מזליה הוא אלא אמר רב אשי תדע דאמר גברא רבה מילתא ומתאמרא הלכה למשה מסיני כוותיה א)ודלמא כסומא בארובה ולאו טעם (א) יהיב א"ר יוחנן מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לשוטים ולתינוקות לשוטים מאי היא כי הא דמר בר רב אשי דהוה קאי ברסתקא דמחוזא שמעיה לההוא שוטה דקאמר ריש מתיבתא דמליך(ב) במתא מחסיא טביומי חתים אמר מאן חתים טביומי ברבנן אנא שמע מינה לדידי קיימא לי שעתא קם אתא אדאתא אימנו רבנן לאותביה לרב אחא מדפתי ברישא כיון דשמעי דאתא ב)שדור זוגא דרבנן לגביה לאימלוכי ביה(ג) עכביה הדר שדור זוגא דרבנן אחרינא עכביה גביה עד דמלו בי עשרה כיון דמלו בי עשרה פתח הוא ותנא ודרש לפי שאין פותחין בכלה פחות מעשרה קרי רב אחא אנפשיה ג)כל המריעין לו לא במהרה מטיבין לו וכל המטיבין לו לא במהרה מריעין לו תנוקת מאי היא כי הא דבת רב חסדא הוה יתבה בכנפיה דאבוה הוו יתבי קמיה רבא ורמי בר חמא אמר לה מאן מינייהו בעית אמרה ליה תרוייהו אמר רבא ואנא בתרא(ד) א"ר אבדימי דמן חיפה קודם ד)שיאכל אדם וישתה יש לו שתי לבבות לאחר שאוכל ושותה אין לו אלא לב אחד שנאמר °איש נבוב ילבב (איוב יא) וכתיב °נבוב לוחות (שמות כז) ומתרגמינן חליל לוחין אמר רב הונא בריה דרב יהושע הרגיל ביין אפי' לבו אטום כבתולה ה)מפקחו שנאמר °ותירוש ינובב בתולות (זכריה ט): אמר רב הונא ברי' דרב יהושע א)פשיטא חלק בכור וחלק פשוט יהבינן ליה ו)אחד מצרא יבם מאי אמר אביי היא היא מ"ט בכור קרייה רחמנא רבא אמר ב)אמר קרא °והיה הבכור (דברים כה) הוייתו כבכור ואין חלוקתו כבכור ההוא דזבן ארעא אמצרא דבי ז)נשיה כי קא פלגו א"ל פליגו לי אמצראי ח)אמר רבה ג)כגון זה כופין על מדת סדום מתקיף לה רב יוסף ד)אמרי ליה אחי מעלינן ליה עלויא כי נכסי דבי בר מריון והלכתא כרב יוסף תרי ארעתא אתרי נגרי אמר רבה כגון זה כופין על מדת סדום מתקיף לה רב יוסף זמנין דהאי מדויל והאי לא מדויל והלכתא כרב יוסף תרתי (ה) אחד נגרא א"ר יוסף ה)כגון זה כופין על מדת סדום מתקיף לה אביי מצי אמר בעינא דאפיש אריסי והלכתא כרב יוסף אפושי (ו)לאו מילתא היא

משמיה דרבי עקיבא כוותיה · וליכא למימר בני חד מזלא נינהו שהרי ר"ע חכם ממש הרבה: ולאו טעמא קאמר · במילתיה וכיון דאמר טעמא אין זה כסומא שמכוון לירד בארובה במקרה בעלמא אלא סברת הלב היא הבאה לו בנבואה וזכה להסכים להלכה למשה מסיני: ברסתקא · שוק רשות הרבים: דמליך · השתא במתא מחסיא שעתיד להיות ראש הישיבה עכשיו: טבוימי חתים · כשחותם באיגרת חותם שמו טבוימי: קיימא לי שעתא · מזל: שדרו זוגא דרבנן לגביה · דמר בר רב אשי: לאימלוכי ביה · ליטול עצה ורשות להמליך את רב אחא: פתח ותנא · דרשה ונעשה ראש הישיבה: כל המריעין לו כו' · כלומר הואיל ונדחה השעה לא ימליכוני עוד: איש נבוב · כשהוא חלול בלא כרס מלאה: ילבב · כמה לבבות שאינו מסכים לדעת שלמה: ינובב בתולות · לב אטום כבתולות עושה נבוב וחלול: פשיטא חלק בכור וחלק פשוט · שני חלקין שהבכור נוטל אחד משום בכורה ואחד משום פשיטות יהבינן ליה אחד מצרא זו אצל זו שהרי שניהן חלקו הן והרי הן כחלק אחד: יבם מאי · המייבם את אשת אחיו דקם תחתיו לנחלה ונוטל שני חלקים מאי מי מצו אמרי ליה הואיל ומכח אחרינא קאתי לא יהבי להו (ז)ניהליה אחד מצרא זו אצל זו אי לאו מעליא גבן בדמי: הבכור אשר תלד · ביבם קמשתעי דמצוה בגדול לייבם אשר תלד פרט לאיילונית והכי מדרש קרא יבמה יבא עליה וגו' והיה הבכור איזה מהן שייבמין יבא עליה הבכור אשר תלד וכגון שהיבמה בת וולדות היא פרט לאיילונית: דזבן ארעא אמצרא דבי · נשא · קנה קרקע אצל שדה אביו: כי מטא למיפלג · עם אחיו בנכסי אביו: על מדת סדום · זה נהנה וזה לא חסר: אמרו אחי מעלינן ליה עילוי · לנו היא משובחת כקרקעותיו של בר מריון שהיו מעולות ומסתברא הא דרב יוסף בשדה(ח) בעל שיכולין לומר פעמים שזו מתברכת משאר השדות: תרי ארעתא אתרי נגרי · אם בית השלחין היא ויש לשני אחין לחלוק שתי שדות לכל אחת יש לה יאור להשקות ממנו וזה קנה שדה אצל (ט)האחד מהן ורוצה שיתן אחיו זו הסמוכה לשלו: כגון זו כופין · דהא לקרקע השניה גם היא יש לה יאור להשקות ממנו: האי מדויל והאי לא מדויל · דרך היאורים לייבש כשנהר *) (שם) נמשכין ממנו מתמעט לפעמים שזה יבש וזה אינו יבש ואומר לו טול חלקך בשתיהם דלאו מדת סדום היא או תן לנו עילוי בדמי: תרתי · ארעתא יש להם לחלוק על חד נגרא ואחד מהן קנה קרקעו אצל האחת: כופין על מדת סדום · דכיון דלאחד נגרא ניהו שתיהן שוות: ניחא לי לאפושי אריסי · טוב לי שיהא לך שתי שדות אחת מכאן ואחת מכאן (י)ואחת לי באמצע כדי שתרבה לך אריסין ותהא שדה שלי משתמרת יפה:

*) [צ"ע שסס]

חד

כל המריעין לו לא במהרה מטיבין לו · ובשילהי מרובה (ב"ק דף פ: ושם ד"ה לעולם) דקאמר רב אחא גופיה לעולם אין מטיבין לו איכא למימר דמתחל' אמר לא במהרה מטיבין ששיה מצפה שיחזירוהו לגדולתו וכשראה שלא החזירוהו שוב אמר לעולם אין מטיבין לו: **חלק** בכור וחלק פשוט יהבינן ליה אחד מצרא · כדנפקא לן בי"ש נוחלין (לקמן דף קכד·) מדכתיב פי שנים מקיש חלק בכורה לחלק פשוט: **אמיצרא** דבי נשי · אית דגרס בתר הכי אמרי אחוותא א"כ בי נשיה הייט אמיו ולא היו לאמיו בנים כי אם בנות ואית דגרס אמרי אחי א"כ בי נשיה הייט אביו [ועי' תוס' שבת כג: ד"ה דבי נשא]: **כגון** זה כופין על מדת סדום · תימה לר"י לרבה אמאי אילטריך קרא בבכור דיהבינן ליה אחד מצרא ואומר ר"י לפי שלא נתן לו (כ)כח הכתוב אלא כב' אחיו ואילו היו שני אחיו רוצים להשתתף לא כפינן לשלישי לתת להם חלק ביחד ועוד דבכור מתנה קרייה רחמנא כדאמר בי"ש נוחלין (שם) דכתיב לתת לו פי שנים ואין לכוף את הנותן ולאביי נמי אי לאו דקרייה רחמנא בכור ה"א יקום על שם אחיו כאילו הוא ואחיו קיימין וריצב"א מפרש דהא דאמר רבה כופין לא מדין תורה קאמר דבדין היה יכול למחות שכנגדו דאיכא קפידא ברוחות כדאמר בכמה דוכתין ועוד הא דכופין על מדת סדום בזה נהנה וזה לא חסר היינו בשכבר דר בחצר חבירו שאינו מעלה לו שכר אבל הא פשיטא שיכול למחות בו שלא יכנס לדור בביתו אפי' בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר דהוה זה *נהנה וזה לא חסר אלא מתקנת חכמים קאמר הכא דכופין והשתא אין להקשות כלל אמאי אילטריך קרא בבכור: **מעלינן** ליה כנכסי דבר מריון · פירש הקונטרס בשדה הבעל(ל) שיכולים לומר שפעמים מתברכת משאר שדות ובתרתי ארעתא אתרי נגרי לא שייך למימר מעלינן כיון שצריך להשקות ואין מתברכת זו יותר מזו ואין נראה דגם אותם שצריך להשקות מתברכת אחת מהם פעמים יותר שאחת לוקה בשידפון ואחת אינה לוקה ופר"ת מעלינן כנכסי דבר מריון לא ניתן לך זכות שיש לנו בשדה זו אם לא בדמים יקרים כמו בני מריון שהיו עשירים ולא היו מוכרים קרקעותיהם אלא בדמים יקרים ותרתי ארעתא אתרי נגרי לא קאי אטובדא דההוא גברא אלא מילתא באנפי נפשיה כלומר שתי שדות שיש לכל אחד נגר ורוצה האחד שיחלקו כל אחת לשתים שיקח חצי שדה זו וחצי שדה זו אמר רבה כופין על מדת סדום ויטול כל (מ) שדה שלם כדי שיהא לכל אחד חלק אחד מצרא וכן יש לפרש תרתי ארעתא אחד נגרא שהנגר מפסיק בין שתי השדות ואם יחלקו כל שדה לשתים לא יהיה חלקו אחד מצרא והשתא בהכי לא שייך למימר מעלינן כנכסי דבי בר מריון דאטו אם האחד רצה לחלוק לעשרים נאמר שיחלקו משום מעלינן ולשון מעלינן נמי אינו מתיישב לפ"ה:

[נ"ל לא נהנה רש"ש]

חד

עין משפט
נר מצוה

קטו א ב מיי' פי"ב מהל' שכנים הלכה ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעד סעיף ג:

קטז ג ד מיי' שם הל"א טוש"ע שם ס"א:

מסורת הש"ס

א)[מכס' ו: ב:] [נ"ל לשוחר] ג) ב"ק פ: ד) ס"א שאכל כו' ושתה כו': ה) [לקמן קכד:] ו) [פי' סמוך לשדה של אמיו ולא היו לאמיו בנים כי אם בנות ערוך ועי' תוס' דהכא ד"ה אמיצרא]: ז) [לקמן נב: קסח:] ח) [ערכין טז: כתובות קג:]

רבינו גרשום

כרבא לפי שכשחורשין את הקרקע מתחלה מחמת שהיא קשה צריכה יותר מיום אחד בכרבא אינה צריכה שני ימים שלמין ונמצא שמפסיד בעל השדה מס' שעות ולמעלה ואי רדו יומא לכרבא לא הוי חד יומא בין חרישה יזריעה דבפחות סגיא ומשתכח דקא מפסיד · איבעית אימא בי רדו יומא כרבא ודקשיא לך לא הוי יומא זרעא דפחות מיום סגיא הא לא קשיא דכריב ותני זמנא אחריתי דבין ב' כריבות צריך (ב' ימים שלמין) [יום א' שלם] ואיבעית אימא בי רדו יומא זרעא ודקשיא לך לא הוי תרי יומי כרבא הא לא קשיא בהרורי ארץ הרים ופרשים שקשה היא ביותר ואיכא מלאכה לתרי יומי · וכן קיבלו חביריו מרבי : דוולא כלומר אם יש להם לחלוק שדה בור שצריך להשקותו בכל שעה מאריתא דדלאי כלומר בכמה יש בה באותה שדה דין חלוקה · אמר (רב יוסף) [רב נחמן] בי דאלו יומא אם יש באותה חלוקה שדה שיעור שהפועל יש לו מלאכה כל היום לדלות מן המים ולהשקותו לכל חלק וחלק יחלוקו ואם לאו לא יחלוקו שלא ימצא אדם שישכור לו לחצי היום ונמצא שמפסיד: פרדיסא שדה גפנים : מנת בכרם יחלק: אינאלו אלא דברי נביאו'. כלומר דבר זה שאתה אומר ג' קבין לכל אחד ולא אמרת טעמא מאי ג' קבין או [א] מד' או מה' כלומר משום הכי מיחזי כנביאות דלית בה טעמא · ל"א דברי נביאות כלומר דברים הללו עיקר כנביאות · אם מכר לו [ג] בעל מנת בכרם כמה צריך למכור לו הואיל שהכרמים בזול · תלת אציאתה . כלומר ג' שורות שבכל אחת י"ג גפנים כדי שיעור שפועל יכול לחפור תחתיהן ביום אחד : וניתנה לחכמים · מכלל דנביא מעיקרא לאו חכם ואפו חכם לא נביא הוא כלומר מי היה נביא כי אם חכם : ונביא לבב חכמה · כלומר לנביא יש לו לב החכם דעדיף מיניה : תדע דחכם עדיף מנביא · משום גברא רבא מלתא . כלומ' שאומר חכם הלכה מדעתו על בורייה ועל עיקרה כמפי השמועה ואותה הלכה נאמרה משמיה דגברא רבה כוותיה ששמעה מפי השמועה דהא נביא לא מצי למימר נבואה כי אם מפי הגבורה וזה אומרה מדעתו אלמא דעדיף הוא : מאי קושיה · מאי ראייה דמיתית דילמא תרווייהו הני' גברי רברבייא בני חדא מזלא נינהו משום הכי אמר האי כגון האי אע"ג דלא שמיעא ליה ולאו נביאות הוא : ג] אלא דלא · תרע דהכי איכא למימר דנביאות הוא וליכא למימר דחד מזלא הוא שהרי ר' עקיבא דקים לן דלא היה מעולם גברא כוותיה ואפ"ה כי אתי חד תנא ואמר מנפשיה כוותיה אע"ג דלאו בני חד מזלא נינהו דלית דהוי ליה מולא בתורה ובעושר כוותיה דר' עקיבא : ודלמא כסומא בארובה · ולא משום דהוה עדיף ומשני לאו טעמא קאמר שמביא אמתלא לדבריו ראייה · ומדקאמר טעמא ודאי מרוב הכמתו קאמר ולא כסומא בארובה : ברסתקא . בגישרא דעברי בה [בני] השוק. למ"ה: דמליך . דליעבדי מיניה ראש ישיבה: הכי שמיה. דהכי חתום שמיה בשטר: טביומי. והכי מיקרי שמיה ושמיה דרב אשי טביומי והאי דקרי ליה רב אשי משום שם לווי : בכלה · קרי לה להההוא מסכתא דדריש ריש מתיבתא : כל המטיבין לו. הואיל והוטב לרב אשי דפתח בראש ישיבה לא במהרה מריעין לו שלא יסלקוהו רב אחא אינו יכול להריע לו : בכנפיה . בחיקו : כמה לבבות. שאין לבו מיושב עליו : איש נבוב. חלול הוא שלא אכל : ילבב. כמה לבבות : אפי' לבו אטום כבתולה. זו שאינה בעולה ואטומה היא מתנובב : [פשיטא] אם בכור ופשוט באו לחלוק בשדות אביהם והבכור נוטל פי שנים ואמר [הבכור] אני נוטל חלק בבכור' סמוך לחלק פשוט בחד מיצר אין יכול הפשוט לעכב עליו ולומר שקול חלק פשוט בהאי גיסא וחלק בכור לאידך גיסא

רבינו גרשום

גיסא ואינו יכול לעלות עילויי דמים אם יניחו ליטול שניהם במיצר אחד דדינו ליטול ירושתו במקום אחד : יבם מאי · יבם שמת אחיו בחיי אביהן וייבם זה את אשתו ושוב מת אביהן דשקיל האי יבם ירושת אחיו שני חלקים אחד חלק אחיו שמת וחלק של עצמו · מי יהבי' ליה אחד מיצרא הנהו ב' חלקים אי לא · מי אמרינן דיניה הוא דשקל פי שנים ויהבי' ליה גבי הדדי בחד מיצרא או לא משמע ממש דבכור הוא ולא יהבי' ליה בחד מיצרא . אביי אמר היא היא דשקיל נמי בחד מיצר דבכור קרייה רחמנא והיה הבכור אשר תלד ודרשי' לי' הבכור מצוה בגדול הלכך דיניה כבכור ואחד מיצר יהבינן ליה · הוייתו כבכור ליטול ב' חלקים ולא חלוקתו כבכור ליטול שניהן במיצר אחד : אמצרא דבי נשא' סמוך לשדה אחר של חמיו ולא היו לו לחמיו בנים כי אם בנות ומת חמיו והניח קרקעותיו לבנותיו אמר האי הבו לאשתי חלקה סמוך לאותה שדה שקניתי אמר רבא ודאי יהבינן ליה סמוך למיצריה וכגון זה אי מעכב אינש כופין על מדת סדום שלא יעשה מדת סדום שהיו מקפידין ואו' שלי שלי ושלך שלך · כך אלו כופין אותם שלא יעכבו ליתן לה חלקה אצל שדה בעלה שזה נהנה וזה לא חסר:מתקיף לה רב יוסף והא מצי למימר אחותה הואיל ויש לו הנאה שנופל שדה סמוך ליה מעלינן ליה האי ארעא וחשבי' לה ביוקר כנכסי דבי בר מריון דהוי ליה מקרקע מעולין והוי אמיד ולא מזבן ארעתיה כי אם בדמים יקרים הכי נמי מעלי לן האי גברא דמים אי יהבינן ליה בסמוך לו ואי לא לא יהבי' ליה אמצרא דידיה ואמאי כופין והלכתא כרב יוסף דמצי מעלי לי' ביוקר · תרי אחאי תרי שותפי דהוי להו לחלוק תרי ארעתא דקיימן חדא אהאי נגרא וחדא אהאי נגרא דלכל אחת יש לה נגר שלה וזה אמת המים שמשקין אותה ממנו וזבן חד מהני אחי או שותפי חד ארעא אחריתא סמוך לאחת מאלו ואמר האי דזבן הואיל דהני תרי ארעתא דאית לן לחלוק שוין הן במדה ולכל חדא יש לה נגר הב לי אותה שדה שסמוכה לאותה שקניתי אמר (רבא) [רבה] כגון זה ודאי כופין דלא מצי לעכב עליו · מתקיף לה רב יוסף אמאי כופין הא מצי מעין אידך לא בעינא אלא נחלוק כל שדה וכל נגר לשנים דשמא זימנין דהאי נגרא מדויל והאי יבש מסתפינא דלמא יבשא נגרא שלי ונגרא דמיצרך לא יבשה ומצית את להשקות שדך ואנא לא מצינא ומפסדנא הלכך בעינא למפלג תרוייהו או יעלה לי דמים וכי האי גוונא מצי מעכב ליה' תרי ארעתא אחד נגרא שהיו שניהן מסתפקות מנגר אחד וקנה אחד מהן קרקע חד סמוך לאחת משדות אלו ואמר ליה לחבירו הב לי אמצראי דהשתא ליכא למימר דהאי מדויל והאי לא מדויל דתרווייהו סמיכי אחד נגר · אמר רב יוסף בהאי מודינא דכופין ויהיב ליה · אמר ליה אביי אמאי כופין והא מצי למימר ליה אידך ניחא לי לאפושי אריסי כלומר אם היה שדהו שקנה בצד אחד סמוך למיצר ואמר הבו לי אמיצראי יכול לומר לו הלה איני רוצה שתקח הלקך כי אם מצדי האחר כדי שתהא שדה שלי אכצעית ותשים ארים אחד מצד אחד על אותה שדה שקנית וארים אחד על הלקך המגיעך מצד אחר ומתן משתמרת שדה שלי שהיא אמצעית וכי האי גונא מצי לעכבי ואפי' הכי דאיכא למימר הכי הלכתא כוותיה דרב יוסף · ל"א · אמאי כופין הא יכול למימר אנא בעינא הכי למפלג דמתחיא ארעא והדי נגרא דאמיצרך שקול פלגא ואנא אשקול פלגא ומאידך ארעא אחורי תשקול פלגא ואנא אשקול פלגא כי היכי דלהוו

א] אוני נ"ל ג' קבין ולא ד' או ה'. ב] נראה דנ"ל אם מכר לו בכבל מנת בכרם וכו'. ג] נראה דנ"ל אלא אמר רבה תדע וכו' ומתאמרה משמיה דר"ע בר יוסף דכוותיה דהכי איכא למימר וכו'.

הגהות הב"ח (א) גמ' ולאו טעם קאמר א"ר יוחנן : (ב) שם דמליך השתא במתא מחסיא : (ג) שם לאימלוכי ביה עכבינהו הדר שדור וכו' עכבינהו גביה עד :(ד) שם ואנא בתרא וכן הוא א"ר אבדימי :(ה) שם תרתי ארעתא אחד נגרא : (ו) שם אפושי אריסי לאו מילתא היא : (ז) רש"י ד"ה יבם וכו' לא יהבי להו ניסלק אחד וכו' מעליא גבן בדמי : (ח) ד"ה אמרו וכו' בשדה בית הבעל: (ט) ד"ה תרי וכו' אצל אחת מהן ורוצה שיתן אחיו לו : (י) ד"ה ניחא וכו' ואחת מכאן כדי שתרבה כצ"ל ותיבת ואחת באמצע נמחק : (כ) תוס' ד"ה כגון וכו' שלא נתן לו הכתוב כח אלא: (ל) ד"ה מעלינן וכו' בשדה הבעל ואיירי שיכולים:(מ) בא"ד ויטול כל אחד שדה שלם :

עין משפט נר מצוה

קיז א מיי' פי"ב מהל' שכנים הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעד סעיף ג:

קיח ב מיי' פ"א שם הלכה ב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קעא סעי' ו:

קיט ג ד מיי' פ"ז מהל' עבדים הל' ז סמג עשין פו טוש"ע י"ד סי' רסז סעי' סב:

קכ ה מיי' פ"א מהל' שכנים הל' ב ועיין בהשגות סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעא סעיף ו:

דא"כ כל עשיר יסלק עני שותפו בדבר שאין בה דין חלוקה כצ"ל מהר"מ:

מסורת הש"ס

א) חגיגה ב: פסחים פח: גיטין מא: עדיות פ"א מי"ג [גיטין מא:]: ב) לקמן קעב: ג) [יבמות סו:]:

*חד גיסא נגרא וחד גיסא נהרא פלגין לה בקרנא זול: ולא את הטרקלין כו': אין בהן כדי לזה וכדי לזה מהו רב יהודה אמר ב אית דינא דגוד או אגוד רב נחמן אמר לית דינא דגוד או אגוד א"ל רבא לרב נחמן לדידך דאמרת לית דינא דגוד או אגוד בכור ופשוט שהניח להן אביהן עבד ובהמה טמאה כיצד עושין א"ל שאני אומר עובד לזה יום אחד ולזה שני ימים מיתיבי א)מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד דברי ב"ה ב"ש אומרים ג תקנתם את רבו את עצמו לא תקנתם לישא שפחה אינו יכול לישא בת חורין אינו יכול יבטל והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה שנאמר °לא תהו בראה לשבת יצרה אלא (א) ד כופין את רבו ועושין אותו בן חורין וכותבין שטר על חצי דמיו וחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש שאני הכא דאגוד איכא גוד ליכא ת"ש ב) ה שני אחין אחד עני ואחד עשיר והניח להן אביהן מרחץ ובית הבד עשאן לשכר השכר לאמצע עשאן לעצמו הרי עשיר אומר לעני

קח

ישעיה מה

רש"י

חד גיסא נגרא וחד גיסא נהרא · שדה של שני אחים שיש נהר על פני מזרח ונגר על פני לפונה: פלגי ליה בקרנא זול · לפי שהנהר טוב מן הנגר והסמוך למים טוב מן הרחוק ואם תחלקנה מן הצפון (ב) נמלא (מן) כל הנהר לאחד והשני אין לו אלא נגר בצפונו ופעמים שהוא יבש ואם תחלקנה מן המזרח למערב יהיה לאחד הנהר על פני מזרחו ונגר על פני צפונו ולשני אין לו אלא נהר במזרחו לפיכך יחלקום לשמונה חלקים שיהא לשניהם בשוה סמוך לנהר ולנגר וכאשר ירחק מזה ירחק מזה כזה:

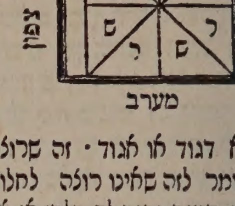

אית דינא דגוד או אגוד · זה שרוצה לחלוק אומר לזה שאינו רוצה לחלוק או קוץ לי דמים וקנה לך חלקי או אני אקוץ דמים ואתן לך בחלקך שאי אפשי בשותפותך: לית דינא · שזה יכול לומר לא שלך אקנה ולא שלי אמכור אלא שותפין נהיה בה: עבד או בהמה טמאה · שאי אפשר לחלקן כילד יעשו להכי נקט בכור ופשוט דטריחא מילתא להיות שותפין בה: וחזרו בית הלל להורות כו' · טעמא דמפני תיקון העולם הא לאו משום פריה ורביה לא כייפינן ליה ולא מלי עבד למימר ליה אקוץ בדמים ואתן לך בחלקך: ה"ג שאני הכא דאגוד איכא גוד ליכא · העבד יכול לקנות (ג) אבל אינו אומר קנה חלקי שאין דמים לבן חורין שאין עבד עברי נמכר אלא לשם:

קח

תוספות

חד גיסא נגרא וחד גיסא נהרא · פירש רבינו חננאל שדה אשר מזרחה ולפונה נהרא ומערבה ודרומה מושך נגרא חולקין אותה בקרנא זול

פירוש חולקין אותה באלכסון מקרן מזרחית לפונית לקרן מערבית דרומית ויהיה לכל אחד לד אחד ניגרא וחד לד נהרא וכל היכא דמשיך נהרא או ניגרא קרוי חד גיסא: **אית** דינא דגוד או אגוד · נראה לר"י דאפילו בדמים יקרים הרבה יותר משוויו יכול לומר לו או גוד או אגוד ואין נראה לריצב"א *דא"כ יוכל לסלק אחד את חבירו ע"י עילוי דמים (ד) בחצר שאין בה דין חלוקה: **בבור** ופשוט שהניח להן כו' · ותימה דאמאי נקט בכור ופשוט ולא נקט פשוט ופשוט ואומר ר"ת דפשוט ופשוט ניחא ליה שיעבוד לזה יום אחד ולזה יום אחד אבל בכור ופשוט קשיא ליה אם יעבוד לבכור ב' ימים הרי נטל הבכור יותר מפי שניה שאם יש עיר רחוקה מהלך יום אחד שמשתכרים בה הרבה שיש שם סחורה בזול ופשוט שאין לו שהות אלא יום אחד לא יוכל לילך שם והבכור שיש לו ב' ימים יוכל לילך שם ומשתכר יותר הרבה מפשוט ומשני דמ"מ כך חולקין ור"י מפרש דלהכי נקט בכור ופשוט משום דאמר במי שהיה נשוי (כתובות דף נג:) דשור לחרישה ועומד לחרישה דכ"ע השכר לאמצע אע"פ שאין לזה כי אם מנה ולזה מאתים ולהכי פריך כילד יעשו דעכשיו אין הבכור נוטל פי שנים ומשני דעובד לזה יום אחד ולזה ב' ימים ולא דמי לשור לחרישה ועומד לחרישה דהתם הוי השכר לאמצע משום דמעיקרא אדעתא דהכי נשתתפו אבל גבי בכור ופשוט דלא שייך האי טעמא כל אחד נוטל כפי חלקו:

לישא שפחה אינו יכול · ואע"ג דאמר בהבא על יבמתו (יבמות דף סב· ושם ד"ה הכל) דהכל מודים בעבד שאין לו חייס ולא קיים פריה ורביה והכא נמי אם ישא שפחה לא קיים כיון שהולד מתייחס אחריה ואפי' שבת לא קיים כדמשמע התם דשבת תלוי בפריה ורביה מ"מ אור"י (ד) לא כופין לרבו לעשותו בן חורין משום פריה ורביה אם היה יכול לקיים אפי' שבת כל דהו כיון שהוא אנוס: **שנאמר** לא תהו בראה וגו' · הא דלא מייתי קרא דפרו ורבו אור"י בר מרדכי משום דלשבת יצרה שייך אפי' בלד עבדות וחליה שפחה וחליה בת חורין ג) דלא כפו את רבה לשחררה אלא משום שנהגו בה מנהג הפקר הא דלא כפו אותו משום שבת דשמא אפילו כשתעשה בת חורין לא תקיים משום דלא מפקדא אפריה ורביה כדאמרינן בהבא על יבמתו (שם דף סה: ושם) דאיתתא לא מפקדא אפריה ורביה אבל עבד כשיהיה בן חורין ע"כ יקיים ור"י מפרש דלכך לא נקט קרא דפרו ורבו משום דפטור הוא מאותה מלוה כיון שהוא אנוס וכדי שיתחייב בה לא כפינן לרבו לעשותו בן חורין דא"כ בכל העבדים נכוף רבם לשחררם כדי שיתחייבו בכל המלות ולכך נקט קרא לא תהו בראה משום (ו) שהיא מלוה רבה ומשום הכי כפינן ובפ"ב דמגילה (דף כז·) נמי מייתי להאי קרא משום הכי גבי אין מוכרין ספר תורה אלא ללמוד תורה ולישא אשה ללמוד תורה דאמר מר גדול ת"ת שמביא לידי מעשה לישא אשה נמי לא תהו בראה אלא לשבת יצרה: **כופין** את רבו · וא"ת אמאי כופין ליתי עשה דפרו ורבו וידחה לא תעשה דלא יהיה קדש ואומר רבינו יצחק חדא דבעידנא דמיעקר לאו לא מקיים עשה דמשעת הערא׳ קא עקר ללאו ועשה דפרו ורבו לא מקיים עד גמר ביאה ועוד דהיא אסורה ליכנס לו דלגבי דידה ליכא עשה ועוד אפי' מפקדא (ז) דאפשר לה באחר ועוד כיון דאפשר לקיים שניהם ע"י כפיה לא דחי וא"ת היכי כפינן לשחררו והא אמרי' בפ' השולח (גיטין דף לח: ושם) דכל המשחרר עבדו עובר בעשה וכי תימא מלוה שאני וכי אומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חבירך כדאמרי' בריש שבת (דף ד· ושם ד"ה וכי) והא דשחרר ר"א עבדו בהשולח (גיטין שם) שנכנס לבית הכנסת ולא מלא שם י' התם משום דר"א גופיה עשה מלוה בכך שהשלים המנין והא דאמר נמי בפ' בכל מערבין (עירובין דף לב: ושם ד"ה ולא) דניחא ליה לחבר למיעבד איסורא זוטרא ולא ליעבד עם הארץ איסורא רבה התם משום דקא עביד עם הארץ איסורא על ידו של חבר דקא מאכיל ליה טבל ואומר ר"י דמשום מלוה רבה שרי אע"ג דעובר בעשה כדאמרי' ריש תמיד נשחט (פסחים דף נט· ושם ד"ה אתי) אין לך דבר שמתעכב אחר תמיד של בין הערבים אלא קטרת ונרות ופסח ומחוסר כפורים דערבי פסחים ומפרש התם משום דאתי עשה דפסח שיש בו כרת ודחי עשה דהשלמה אלמא קעבר כהן אעשה דהשלמה כדי שיקיים מחוסר כפורים מלות פסח* וא"ת אמאי כופין וימכור עצמו בעבד עברי למ"ד בפ"ק דקדושין (דף יד: ושם) מוכר את עצמו רבו מוסר לו שפחה כנענית ולמ"ד נמי דאפי' אין לו בנים (ח) רבו מוסר לו שפחה כנענית ואע"ג דאין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג כדאמרי' בפ' האומר בקדושין (דף סט· ושם) הא בבית שני נהג יובל כדפי' ר"ת בהשולח (גיטין דף לו· ד"ה בזמן) גבי הלל תקן פרוזבול ואור"י דאין זה תקנה דאסור למכור עצמו בעבד עברי כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף כב:) אוזן ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים וגו' וא"ת וישא חליה שפחה וחליה בת חורין ונהי דאינו יכול לקדשה דאתי לד עבדות ומשתמש בלד אשת איש (ט) ישאנה בלא קדושין כדאמר לישא שפחה כו' משמע דאי הוה מותר בשפחה לא כפינן לרבו אע"ג דאין קידושין תופסין בשפחה מ"מ היה נושאה בלא קידושין וי"ל דהשתא נמי אתי לד עבדות ומשתמש בלד חירות ולא דמי לפרדה דאמר בפרק אותו ואת בנו (חולין דף עט· ושם) דמרביעין עליה מינה ולא אמר דאתי לד חמור ומשתמש בלד סוס דהתם כלאים כתיב דמשמע שני מינים דומיא דשור וחמור דחרישה ופרדה מין אחד בפני עצמו (י) ומטעם זה מותר לרכוב עליה וא"ת וישא ממזרת דלד עבדות מותר בממזרת כדתנן בהאומר בקדושין (דף סט·) יכולין ממזרין ליטהר כילד ממזר נושא שפחה ובלד חירות נמי מותר כדתנן בפרק עשרה יוחסין (שם דף סט·) ממזרים וחרורים מותרין לבא זה בזה ואור"י דאין זה תקנה להרבות ממזרים בישראל וא"ת וישא נתינה דחרורי ונתיני מותרין לבא זה בזה כדתנן בפ' עשרה יוחסין (שם) ולד עבדות נמי מותר בנתינה דאמר בריש יש מותרות (יבמות דף פה:) ממזרת ונתינה לישראל איכא בינייהו למ"ד מפני שמרגילה הא [היא] מרגלה ליה פי' שיכול להכשיר זרעו ע"י בנו שישא שפחה וי"ל דלעולם אסור נתין בשפחה מ"מ מרגלה ליה כיון שיכול להכשיר אפי' ע"י איסור דהאי גברא לא איכפת ליה באיסור דהא נסיב ממזרת או נתינה וא"ת ומ"ש דאסור נתין בשפחה וממזר מותר הא נתין נמי הוי מפסולי קהל כמו ממזר דכתיב לא תתחתן בם ואור"ת משום דממזר קדש ועומד לפי שנולד מאיסור חמור דלא תפסי קדושין ולכך לא מיתסר בלאו דלא יהיה קדש ומיהו בזכור ובהמה אין להתירו אפי' למאן דמפיק לאו בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נד:) מולא יהיה קדש דאין להתירו בקדישות אלא באותן שהוא בא ממנו ומקדישות דזכור ובהמה לא בא וא"ת ומ"ש דגירי וחרורי מותרים בנתינה ואסורים בשפחה ואע"ג דתרוייהו חייבי לאוין ואור"י דנתיני דתפסי בהו קדושין גמרינן משאר פסולי קהל כגון עמוני ומואבי מצרי ואדומי דמותרין בקהל גרים דלא איקרי קהל אבל שפחה דלא תפסי בה קדושין לא ילפא מינייהו:

שמע

רבינו גרשום

דליהוי נפישי אריסין מיכן ומיכן וישמרו זה את זה ואמאי כופין · למ"ה · שנים שיש להם שדה אחת לחלוק ולצד מזרח של שדה היה מושך נהר ולצד דרום של שדה יש שם נגר משוך לאורך השדה שמשקין ממנו השדה ומצד צפון ומערב של שדה יבישה והשתא אין יכולין לחלוק בשום ענין שלא יהא חלק אחד יפה מחבירו אלא א"כ צריכין לחלוק בקרנא זול כעין אותו ציור בר' חלקים דמכל רוח יעשו ב' חלקים מן הנהר ב' ומן הנגר ב' ומן היבשה ב' ויחלקו כי האי גונא כי היכי דלימטי לכל חד וחד שוה לחבירו מן ינהר ומן הנגר ומן צדי היבשה משום דנהר יפה מנגר ונגר יפה מיבשה ובחילוק ענין זה יחלוקו בקו השוה שלא יהא חלקו של אחר יפה משל חבירו ואין אחד מהם נוטל ב' חלקים בסמוך לו אלא כעין זה*) (הנהר המושך מצד מזרח): פיסקא אין חולקין את הטרקלין · פלטורין אא"כ יש בו כדי לזה וכדי לזה דהיינו י' על י' לזה וכן לזה דהיינו שיעור טרקלין · מורן הוא מגדל · ולא את הטלית אלא אם כן יכולין שניהן להתכסות בו זה בפני עצמו בטליתו ולא את המרחץ עד שיכולין לרחוץ כל אחד בחלקו המגיעו זה הכלל כל ששמו עליו כתחלה מקודם חלוקה שלאחר חלוקה אית לכל חלק שם אותו עצמו כמו שנקרא בתחלה חולקין · ואם לאו אין חולקין אלא מעלין זה לזה בדמים שיקנה אחד מהן חלק חבירו בדמים · ואי ליכא שיעור חלוקה מאי · רב יהודא אמר איתא דינא דגוד או אגוד דאם אחד רוצה שישתמשו בו שניהם בשותפות זה שבוע אחד וזה שבוע אחד והאחד אינו רוצה יכול לומר האי דאינו רוצה נישום אותו בדמים ותקנה אתה חלקי או אני חלקך · גוד · משוך תרגו'(א).ורב נחמן אמר לית דינא דגוד או אגוד כלומר אי האי אינו רוצה אינו יכול לכפותו ולומר לו כן אלא משתמשין בו בשותפות: בכור ופשוט והוא הדין לפשוט ופשוט אלא להכי נקט בכור ופשוט קשה ספי לחלק בג' חלקים · ולהכי נקט בהמה טמאה · דאי אפשר לשוחטה ולחלוק הבשר אמר ליה עובד לפשוט יום אחד ולבכור ב' ימים וכן נמי בהמה טמאה זה ישתמש בה ב' ימים וזה יום אחד ואין כאן דין גוד או אגוד: וחציו בן חורין ששחררו אחד מן השותפין · לישא שפחה אינו יכול מפני צד חירות שבו וכותב שטר לרבו על חצי דמיו שיפרע לו ממה שירויח לאחר שיהיה כולו בן חורין ספני שכשהוא חצי עבד אין לו ממון כלום שכל מה שמרויח ביום שהוא עובד לעצמו סוף סוף למחר כשהוא עובד לרבו הרי הוא עבדו וכל מה שקנה עבד קנה רבו להכי צריך לכתוב שט"ה על חצי דמיו · וחזרו בית הלל כו' מפני תיקון העולם הא לאו מפני תיקון העולם אין כופין את רבו משום דאמרינן דלית דינא דגוד או אגוד דלא מצי עבד למימר לו שחררני ואתן לך דמי חציי או תן אתה לי דמי חציי ואהא מהכל עבדך ותיובתא דרב יהודה · לעולם אמר לך רב יהודה בעלמא אית דינא דגוד או אגוד והכא גבי עבד שאני · דגוד איכא אגוד ליכא דעבד מצי למימר לרבו קצוב עלי דמים ואקנה חצי ממך אבל אינו יכול לומר לו אקצוב אני עליך דמי חציי ותקנה אותי מהכל דאינו יכול למכור צד שחרור שבו לישא שפחה · ואי"ת דמפרש"י אגוד ליכא לא מצי עבד למימר לרבו קנה חלקי המשוחרר שאם נותן לו הרב דמים עכשיו כשהוא רבו מהכל חוזר ונוטלן הימנו דמה שקנה עבד קנה רבו ונמצא שאין גופו קנוי כשהוא חוזר ונוטלן למ"ה: אם עשאן

הגהות הב"ח

(א) גמ' לשבת יצרה אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו: (ב) רש"י ד"ה פלגי לה בקרמיל וכו' מן הצפון לדרום נמלא כל הנהר לאחד והשני אין לו אלא חצי נגר וכו' למערב יהיה לאחד חצי הנהר וכו' ולשני אין לו אלא חצי נהר במזרחו: (ג) ד"ה ה"ג וכו' העבד יכול לקנות עצמו ולילא לחרות אבל העבד אינו יכול לומר לרבו קנה חלקי שאין דמים: (ד) תוס' ד"ה אית וכו' ע"י עילוי דמים בדבר שאין בה דין חלוקה: (ה) ד"ה לישא וכו' אור"י דלא כופין: (ו) ד"ה שנאמר וכו' לא תוהו בראה משום שמשמע מלוה רבה: (ז) ד"ה כופין וכו' ועוד אפילו מפקדא אפרו ורבו אפשר לה באחר: (ח) בא"ד ולמ"ד נמי דאפי' אין לו בנים ואשה רבו: (ט) בא"ד בלד אשת איש מכל מקום ישאנה בלא קידושין וכו' מותר בשפחה לא הוה כפינן: (י) בא"ד בפני עצמו הוא ומטעם:

[וע' תוס' פסחים ... ד"ה כופין]

*) עי' בליור בסוף המסכת

א) [נ"ל תרגום משכו ונגידו].

קכא א מיי' פ"א מהל' שכנים הל' ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעא סעיף ג :
קכב ב ג מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף י :
קכג ד ה מיי' פ"ב שם הלכה ט סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קעג סעיף א :
קכד ו ז טוש"ע ח"מ סי' קעא סעי' יג:
קכה ח ט מיי' פ"ז מהל' ס"ת הל' טו סמג עשין כה טוש"ע י"ד סי' רעג סעיף א וסי' רפג סעיף א :

רבינו גרשום

עשאן אביהן לשבר שהיה רגיל להשכירן כדי שיהא משתכר בו הכי נמי ישכירום ויחלוקו

קח לך עבדים וירחצו במרחץ קח לך זיתים ובא ועשה בבית הבד התם נמי גוד איכא אגוד ליכא ת"ש (א) *כל שאילו יחלק ושמו עליו חולקין אם לאו מעלין אותו בדמים תנאי היא דתניא טול אתה שיעור ואני פחות שומעין לו רבן שמעון בן גמליאל אומר ב אין שומעין לו היכי דמי אילימא כדתני מאי טעמא דרשב"ג אלא לאו חסורי מחסרא והכי קאמר טול אתה שיעור ואני פחות שומעין לו וגוד או אגוד נמי שומעין לו ואתא רשב"ג למימר אין שומעין לו לא לעולם כדקתני ודקאמרת מ"ט דרשב"ג משום דאמר ליה אי בדמי לית לי דמי למיתן לך (ג) ג במתנה לא ניחא לי דכתיב° ושונא מתנות יחיה א"ל אביי לרב יוסף הא דרב יהודה דשמואל היא דתנן *וכתבי הקודש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו ואמר שמואל ד לא שנו אלא בכרך אחד אבל בשני כריכות חולקין ואי ס"ד לית דינא דגוד או אגוד מאי איריא בכרך אחד אפי' בשני כריכין נמי תרגמא רב שלמן ה בששניהן רוצין אמר אמימר הלכתא אית דינא דגוד או אגוד אמר ליה רב אשי לאמימר הא דרב נחמן מאי אמר ליה *לא שמיעא לי כלומר לא סבירא לי ולא והא רב' בר חיננא ורב דימי בר חיננא שבק להו אבוה תרתי אמהתא חדא ידעא אפיא ובשולי וחדא ידעא פילכא ונוולא ואתו לקמיה דרבא ואמר להו ו לית דינא דגוד או אגוד שאני התם ז דלמר מיבעי ליה תרוייהו ולמר מיבעי ליה תרוייהו כי קאמר ליה שקול את חדא ואנא חדא לאו גוד או אגוד הוא (וכי לא מצי למימר הכי) והא כתבי הקדש דתרוייהו מיבעי להו ואמר שמואל לא שנו אלא בכרך אחד אבל בשני כריכין חולקין הא תרגמא רב שלמן (ג) בשרצו ת"ר ח מדביק אדם תורה נביאים וכתובים כאחד דברי ר"מ ר' יהודה אומר תורה בפני עצמה נביאים בפני עצמן וכתובים בפני עצמן וחכ"א כל אחד ואחד בפני עצמו ואמר רב יהודה מעשה בביתוס בן זונין שהיו לו שמנה נביאים מדובקין כאחד על פי ר"א בן עזריה (ד) וי"א לא היו לו אלא אחד אחד בפני עצמו אמר רבי מעשה והביאו לפנינו תורה נביאים וכתובים מדובקים כאחד והכשרנום ° בין חומש לחומש של תורה ארבעה שיטין *וכן בין כל נביא לנביא ובנביא של שנים עשר ג' שיטין ומסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה ת"ר הרוצה לדבק תורה נביאים וכתובים כאחד מדבק ועושה בראשו כדי לגול עמוד ובסופו כדי לגול היקף ומסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה ואם

רש"י

קח לך עבדים· שיחממו אותו ורחוץ בו ולא מצי פני למימר ליה קנה חלקי: הכא נמי גוד איכא אגוד ליכא ·שאין העני אומר לו (ה) אף אני אקנה חלקך שאין לו במה לקנות לפיכך אין יכול לכופו: ושמו עליו · אם תחלקט עדיין יהא עליו שמו הראשון: מעלין אותו בדמים · היינו גוד או אגוד: טול אתה שיעור ואני פחות · כגון חצר שאין בה שמנה אמות ואמר זה חלוק וטול לך ד' אמות ואני המותר: וגוד או אגוד נמי · שלא רצה למחול כלום אלא קנה חלקי או אקנה חלקך: הא דרב יהודה · דאמר גוד או אגוד משמיה דרביה קבלה: בכרך אחד · כל ספריהן עשויין בגליון ואם יביאו לב"ד לחלקו בזיון הוא: אבל בשתי כריכות · כגון תורה בכרך אחד ונביאים בכרך אחד: חולקין · קס"ד דאפילו אין שניהם רוצים וע"כ אין דמיהן שוין ואי לית דינא דגוד או אגוד היאך הוא כופיהו זה יאמר אני לא אתן לך עודף הדמים וגם לא אתן לך היפה שאקבל ממך דמים ולא גרסי' תרווייהו צריכין להאי: בששניהם רוצים· הא דשמואל אשניהם רוצים דמתניתין קאי דקתני לא יחלוקו ואמר שמואל בשתי כריכות אם שניהם רוצים יחלוקו: פילכא ונוולא · לטוות ולארוג ל"א ביסתרקי תכשיטי ספסלים שקורין טפי"ד: לית דינא דגוד או אגוד · לכופו לתת דמי העודפים ביפה ולא למכור חלקו: לאו גוד או אגוד הוא· אי לא אמר ליה או קח שתיהם או אקח שתיהם דכל אחת אין בה כדי לאחד : אבל בב' כריכות חולקין· וקס"ד בע"כ של אחד מהן אלמא כי אמר ליה שקול חדא וגוד דמי היתירים או אגוד כייפינן ליה : כל אחד ואחד בפני עצמו · כל ספר וספר של נביאים ושל כתובים צריך להיות כרך לעצמו : בביתוס שמנה נביאים · כל ספרי נביאים שמנה הן : ה"ג וכן בין כל נביא ונביא ובנביא של שנים עשר שלש שיטין ומסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה אם נזדמן לו סיום הספר מלמטה בסוף הדף מתחיל ספרו האחר בראש הדף ואינו צריך להניח ריוח חלק ביניהם : כדי לגול עמוד · מניח קלף חלק לגלול על גבי עמוד של עץ שהספר נגלל עליו : ובסופו כדי לגול היקף· בסופו מניח חלק גדול כדי לגול בו כל הקיפו שאין עושה שני עמודים לגוללו לאמצעו כמו שאנו עושין לספר תורה אלא גוללו מתחלתו לסופו וכורך החלק על כל ההיקף :
ואם

תוספות

(לעיל) שמע מינה דלית דינא דגוד או אגוד · וא"ת שאני הכא שאין העבד נותן לו דמים מיד אלא כותב לו שטר על דמיו וי"ל דמשמע משום דלא יבטל הוא דכופין הא לאו הכי אין כופין בכל ענין אפי' יתן דמים : *אם עשאן לשכר טו' · לאו דוקא עשאן לשכר דהוא הדין אפילו עשאן לעצמו אלא שמולא להשכיר :

ואי ס"ד לית דינא דגוד או אגוד אפי' בשתי כריכות כו' · השתא ס"ד דחולקין כיון שאחד רוצה לחלוק וב' כריכות דומיא דכרך אחד שאין כתוב באחד מה שכתוב באחר כגון יהושע ושמואל ואמאי חולקין בע"כ והא אינם שוין אלא ודאי אית דינא דגוד או אגוד וא"ת אפילו אית דינא דגוד או אגוד אמאי חולקין כיון שכתוב בזה מה שאין בזה ותרווייהו צריכי להאי ולהאי וי"ל דהוי מצי למימר וליטעמיך ולא גרס הכא מה שכתוב במיעוט ספרים ואי ס"ד לית ליה דינא דגוד או אגוד כי היכי דתרווייהו צריכי להאי תרווייהו צריכי להאי דהא כל שכן דאי לא צריכי תרווייהו להאי ולהאי פריך טפי שפיר אי לית ליה דינא דגוד או אגוד אמאי חולקין:

מדביק אדם תורה נביאים וכתובים כאחד · אע"פ שא"ת שלא יתן נביאים וכתובים על גבי תורה ובמגילה בפ"ב (דף כז·) משמע דאסור להניח ה"מ בשתי כריכות אבל כשהן מדובקין יחד אינו גנאי :

רבי יהודה אומר תורה בפני עצמה· לא מפני שאסור להניח זה על גב זה מצריך שיהא כל אחד בפני עצמו דלא אשכחן שיהא אסור להניח אלא נביאים וכתובים על גבי תורה אבל נביאים על גבי כתובים או איפכא לא אלא היינו טעמא שלא יראה הכל כמו תורה או הכל נביאים כי היכי דאמרי חכמים בתר הכי דבעו שיהא כל נביא ונביא בפני עצמו וע"כ טעמא שלא יהא נראה הכל כמו נביא אחד כן נראה לרשב"א :

ומסיים מלמטה ומתחיל מלמעל'· פי' בקונטרס ואינו צריך להניח ד' שיטין ונראה לר"י דבין חומש לחומש של תורה צריך להניח והנביאים דוקא קאמר דאין צריך כדמפרש טעמא לקמן שאם בא לחתוך חותך אבל בין חומש לחומש של תורה לא מידי דהוי אפרשה פתוחה שאם היה מסיים מלמטה היה צריך להניח שיטה אחת הכא נמי דינהו להניח בסוף כל חומש פרשה של ד' שיטין וריצב"א מפרש ומסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה ולעולם מניח ד' שיטין ודוקא בין נביא לנביא אבל בין חומש לחומש לא יסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה אפי' בהנחת ד' שיטין כדאמר בירושלמי בפ"ק דמגילה וצריך שיהא גומר באמצע הדף ומתחיל באמצעיתו ובנביא מסיים בסופו ומתחיל בראשו כו' ונראה לי הטעם דאין לו לסיים בסוף הדף אפי' יניח ארבעה שיטין משום שמא יבוא לחתוך אבל בין נביא לנביא שאם בא לחתוך חותך מסיים מלמטה :

ועושה בראשו כדי לגול עמוד ובסופו כדי היקף · כן כתוב בכל הספרים וקשה לר"י דתניא במס' סופרים כל הספרים נגללין לתחלתן ולקמן אמר נמי ספר עזרה לתחלתו הוא נגלל ומה שפי' הקונט' מתחלתו לסופו אין הלשון משמע כן וגבי מזוזה אמרינן נמי שכורכין אותה מאחד כלפי שמע דהיינו לתחלתה ובהדיא גרסי' בירושלמי בפ"ק דמגילה עושה אדם עמוד לספר תורה בסופו ע"כ נראה לר"י דגר' ועושה בראשו כדי היקף ובסופו כדי לגול עמוד ולרשב"א נראה לקיים גירסת הספרים והכא שאני דאיירי במדביק תורה נביאים וכתובים ואז אין נכון לעשות עמוד בסופו כמו בעלמא שגנאי הוא שתהא תורה נכרכת סביב נביאים וכתובים *ונראה כאילו נעשית להם שומר מלכלוך לכך עושה כאן עמוד בראשו כדי שתהא תורה מבפנים ונביאים וכתובים מבחוץ ולקמן דמשני לגדדין קתני לא גרס תחלת הספר כדי לגול עמוד וסופו כדי לגול היקף דהתם לא איירי במדביק תורה נביאים וכתובים ואית לן למימר איפכא (ו) וברוב ספרים לא גרס אלא לגדדין קתני ותו לא ועוד אומר רשב"א דאפי' לספרים דגרסי לה לא קשיא כולי האי דניחא ליה לשנויי דומיא דהך ברייתא דקאי עלה :
שאם

אחד היו נכרכין בראשית ואלה שמות משום הכי אין חולקין משום בזיון והיינו כרך שהיו רגילין לכתוב ספריהן כעין ספר תורה והפטרות שאנו כותבין ולהכי קרי כרך שכרוך כעין מגילה אבל בשתי כריכות בראשית בכרך אחד ואלה שמות בכרך אחד חולקין דליכא בזיון דספר · ואי ס"ד דלגבי חצר היכא דליכא ד' לזה וד' לזה לית דינא דגוד או אגוד אלא תרווייהו ישתמשו ביה מאי אריא בכרך אחד דאין חולקין אפי' בב' כריכות נמי אין חולקין דשתיהן צריכי לתרווייהו

מסורת הש"ס

א) [ברכות נח:] ב) [נדרים לח·:] ג) [יומא מג· יום"נ]: ד) צ"ל אוכלות: ה) [נ"ל בשירה]: ו) [אין ורק]

עין משפט נר מצוה

קכו א מיי' פ"ז מהל' ס"ת הל' ט סמג עשין כה (טוש"ע שם):

קכז ב ג מיי' פ"ט מהל' ס"ת הלכה ב סמג עשין כה טוש"ע י"ד סי' רעג סעיף א:

קכח ד מיי' שם וסמג שם טוש"ע י"ד סי' רעח סעיף ב:

קכט ה ו ז מיי' שם פ"ט הלכה א וסמג שם טוש"ע י"ד סי' רעב סעיף א [וברב אלפס הלכות ספר תורה דף סו]:

[בשבת עט: ד"ה קלף כתבו דבלשון יון]

[ברכות יח:]

גמרא

ואם בא לחתוך חותך מאי קאמר הכי קאמר א) שאם בא לחתוך חותך ורמינהי ב) תחלת ספר וסופו כדי לגול מאי אי כדי לגול עמוד קשיא הקף אי כדי לגול הקף קשי' עמוד א"ר נחמן בר יצחק לצדדין קתני רב אשי אמר ג) כי תניא ההיא בספר תורה כדתניא ד) כל הספרים נגללים מתחלתן לסופן וס"ת נגלל לאמצעיתו ועושה לו עמוד אילך ואילך א"ר אליעזר בר' צדוק כך היו כותבי ספרים שבירושלים עושין (א) ספריהם ת"ר ה) אין עושין ספר תורה לא ארכו יותר על הקיפו ולא הקיפו יותר על ארכו שאלו את רבי שיעור ס"ת בכמה אמר להן ו) בגויל ששה ז) בקלף בכמה איני יודע רב הונא כתב שבעין ספרי דאורייתא ולא איתרמי ליה אלא חד רב אחא בר יעקב כתב חד אמשכיה דעיגלי ואיתרמי ליה א) יהבו ביה רבנן עינייהו ונח נפשיה אמרו ליה רבנן לרב המנונא כתב רבי אמי ד' מאה ספרי תורה אמר להו דילמא °תורה צוה לנו משה כתב (דברים לג) א"ל רבא לר' זירא נטע ר' ינאי ארבע מאה כרמי א"ל דילמא שתים כנגד שתים ואחת יוצא זנב מיתיבי ארון שעשה משה אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו באמה בת ששה טפחים ב) והלוחות ארכן ששה ורחבן ששה ועביין שלשה מונחות כנגד ארכו של ארון כמה לוחות אוכלות בארון שנים עשר טפחים נשתיירו שם שלשה טפחים צא מהן טפח חציו לכותל זה וחציו לכותל זה נשתיירו שם שני טפחים שבהן ספר תורה מונח שנאמ' °אין בארון רק (מלכים א ח) שני לוחות האבנים אשר הניח שם משה [וגו'] מאי אין בארון רק מיעוט אחר מיעוט ג) ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ס"ת שמונח בארון פירנסת ארון לארכו צא ופרנס ארון לרחבו כמה לוחות אוכלות בארון ששה טפחים נשתיירו שם שלשה טפחים צא מהן טפח חציו לכותל זה וחציו לכותל זה נשתיירו שם שני טפחים שלא יהא ספר תורה נכנס ויוצא כשהוא דחוק דברי ר"מ ר' יהודה אומר באמה בת חמשה טפחים והלוחות ארכן ששה ורחבן ששה ועביין שלשה מונחות באורכו של ארון כמה לוחות אוכלות בארון שנים עשר טפחים נשתייר שם חצי טפח אצבע לכותל זה ואצבע לכותל זה פירנסת ארון לארכו צא ופרנס ארון לרחבו כמה לוחות ד) אוגדות בארון ששה טפחים נשתייר שם טפח ומחצה צא מהן חצי טפח אצבע (ב) ומחצה לכותל זה ואצבע ומחצה לכותל זה נשתייר שם טפח שבו עמודין עומדין שנאמר °אפריון עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון עמודיו עשה כסף (שיר ג) רפידתו זהב מרכבו ארגמן וגו' (ג) וארגז ששיגרו בו פלשתים דורון לאלהי ישראל מונח מצדו שנאמר °ואת כלי הזהב אשר השבותם לו אשם תשימו בארגז (שמואל א ו) מצדו ושלחתם אותו והלך ועליו ס"ת מונח שנאמר °לקוח את ספר התורה (דברים לא) הזה ושמתם אותו מצד ארון ברית ה' מצד (ד) הוא מונח ולא בתוכו ומה אני מקיים אין בארון רק לרבות

שברי

רש"י

ואם בא לחתוך חותך מאי קאמר · מאי למימרא הכל מודים דאם כל אחד ואחד בפני עצמו טפי עדיף: הכי קאמר · ומתחיל מלמעלה ולא יניח חלק שהרי אם בא לחתוך חותך ונמצא זה ראש הכרך וגנאי הוא לו להיות דף זה משונה מחבירו על חנם: כדי לגול · קס"ד חד שיעורא יהיב ליה לתחילתו וסופו: לספריהן · לספרי תורה: לא ארכו יותר על הקיפו · צריך לצמצם הכתב לפי עובי הקלפי' לכשיגמור יהא חוט המקיף את עוביו כמדת ארכו: שיעור ספר תורה בכמה · ארכו מיבעיא להו: בגויל · שהוא עב והקיפו גדול צריך ששה טפחים זו היא מדה להיות נגמר בששה טפחים היקף בכתב בינוני: ולא איתרמי ליה · ארכו כהקיפו: איתרמי ליה · ארכו כהקיפו: דילמא תורה צוה לנו משה מורשה כתב · ארבע מאות פעמים אבל ארבע מאה (ד) ספרים אין פנאי לאדם אחד לכתוב: שתים כנגד שתים · שתי גפנים כנגד שתים וא' יוצא זנב בכך קרוי כרם לגבי לחזור עליו מעורכי המלחמה במסכת סוטה (דף מג·): באמה בת ששה טפחים · ר"מ לטעמיה דאמר (סוכה ה:) כל האמות היו בינוניות: לארכו של ארון · זו אצל זו: אוכלות · תופסות כך לשון המשנה (מדות פ"ג מ"א) אוכל בדרום אמה אחת גבי יסוד המזבח ואף בלשון מקרא כי יוכלו אתיקים מהנה בספר יחזקאל (מב): לא מהם טפח · לעובי הכתלים שהרי מבחוץ נמדד אמתי' וחצי ארכו: ס"ת · שכתב משה כמו שנאמר ויכתוב משה את ה) (התורה) וגו' (דברים לא): אין [מיעוט אחר מיעוט] ו) אך ורק שני מיעוטין הן: שבהן ס"ת מונח · ארכו לרחבו של ארון: פירנסת ארון לארכו · כלומר מלאת כל חללו לארכו ופירשת צרכי מדתו: ששה טפחים · במדת רחבו: כדי שלא יהא ס"ת כו' · כלומר לא היה צריך להיות רחבו כל כך אלא בשביל ס"ת המונח אורכו לרוחב הארון שלא יהא נכנס ויוצא בדוחק: ר"י אומר · מדת הארון באמה של ה' טפחים היתה רבי יהודה לטעמיה דקאמר אמת כלים באמה בת חמשה: מונחות לארכו של ארון · מוטלות על רוחבן ולא על חודן: אצבע לכותל זה · שהטפח ארבע אצבעות ולמאן דגריס אצבע ומחצה באצבע קטנה קאמר שהטפח ד' בגודל וחמש באצבע ושש בקטנה: שבו עמודים עומדים · ב' עמודי כסף כמין עמודי ספר תורה שוכבים לארכו והלוחות ביניהן שנאמר עמודיו עשה כסף: מונח שם בצדו · של ארון: ועליו ס"ת מונח · ולקמיה פריך מעיקרא היכי הוה מונח:

שברי

תוספות

שאם בא לחתוך חותך · תימה לרשב"א הא אמר לעיל בשתי כריכות חולקין ופ"ה כגון תורה בכרך אחד ונביאים בכרך א' משמע אבל תורה ונביאים בכרך א' אין חולקין אפי' שניהן רוצים וא"כ היכי אמר הכא דחותך ויש לומר דלא הוי בזיון הספר אלא כשחותך מחמת חלוקה: בגויל ששה טפחים בקלף בכמה · גויל הוא עור שלא ניתקן כלל אלא שהסירו את השער וכותבין בו במקום שער ולהכי קרי ליה גויל שאינו מתוקן כדאמר לעיל (דף ג·) גויל אבני דלא משפיין ופעמים חותכין אותו לשנים דרך עוביו ואותו שכלפי שער קרוי קלף ואותו שלצד בשר קרוי דוכסוסטוס ולשון דוכסוסטוס הוי פירושו מקום בשר דבלשון *מדי קורין לבשר סוסטוס ודוך הייגו מקום כמו *דוך פלוני וכותבין על הקלף לצד בשר כדאמר בפ' המוציא (שבת דף עט:) ועל דוכסוסטוס לצד שער ובשניהם במקום התך דשם הוא טוב לכתוב ושלנו דין קלף יש להם ולא דין דוכסוסטוס ולכך כותבין עליהם תפילין שאין כשרים על דוכסוסטוס אלא על הקלף כדאמר בהמוציא יין (שם): דילמא תורה צוה · ואומר ר"ת דאותו פסוק קרוי תורה כדאמר בפ' ג' דסוכה (דף מב·) קטן היודע לדבר אביו מלמדו תורה מאי תורה תורה צוה לנו משה: שלא יהא ספר תורה יוצא ונכנס כשהוא דחוק · וא"ת והלא לא היו מוציאין אותו מן הארון דהא אסור ליכנס בבית קדש הקדשים וביום הכפורים לא אשכחן בסדר יומא שהיה מוציאו וי"ל דלצורך כדי לתקן שרי ליכנס בבית קדש הקדשים כדאמרינן בעירובין (דף קה·) וה"נ יכולין ליכנס שם כדי לתקן ספר תורה כדי שלא יתעפש ויתקלקל וגם משחרב משכן שילה עד שבנה שלמה בית המקדש היו יכולין להוציאו מן הארון ולעיין בו: אצבע ומחצה לכותל זה · נראה לר"ת דלא גרס ומחצה אלא אצבע לכותל זה דאי גרס ומחצה תיקשי שנים עשר (ו) היכי יתבי כדפריך לקמן אלא אצבע גרס וזוטרתי דהויין ששה בטפח: שבהן עמודים עומדין · נראה לר"ת דסימן להעמדת ישראל היה ולא עשאום של זהב שלא להזכיר מעשה העגל דאין קטיגור נעשה סניגור וכן אמרינן [בר"ה] (דף כו·) דמשום הכי לא היה כהן משמש לפני ולפנים ביוה"כ בבגדי זהב משום דאין קטיגור נעשה סניגור והתם פריך והא הוה ארון שהיה של זהב והיה לפנים ומשני מכפר קאמרי' והני עמודים נמי היו כמו מכפר שהם עשוים סימן להעמדת ישראל והוא שיסד הפייט *תבנית אות יוסף עמודיו עשה כסף בשביל תבנית אות יוסף סימן של יוסף דהיינו עגל דיוסף נקרא שור שנאמר (דברים לג) בכור שורו הדר לו לכך עמודיו עשה כסף ולא זהב שלא להזכיר במעשה העגל:

ביום ראשון דפסח

תרי

רבינו גרשום

דף פנוי מלמטה ומתחיל באחר מלמעלה שאם באו לחלוק שיכולין לחתוך ולחלק יפה כבשתי כריכות שמונה נביאים ח' ספרים של נביאים · ועושה בראשו של ספר תורה חלק כשיעור לגול עמוד בתחלתו והאי תחלה הוי סוף הספר לפי כי בסוף מתחילין לגלגל המגילה ומגלגל והולך עד ראש לפי שכל ספריהם נכתבין כעין מגילה ולא בקונטרסים (והם) והכי נמי מניח מן הקלף חלק בסוף כל הכרך שהוא תחלת הספר כשיעור שיכול לגול את כל ההיקף על אותו חלק כדי שיהא משמש הקלף פנוי לכתבי הקדש: קשיא עמוד דלעיל קתני בראשו כדי לגול עמוד והכא קתני תחלת הספר וסופו כדי לגול עמוד · האי כדי לגול דברייתא נמי לצדדין קתני כדאמרן דתחלה כדי לגול עמוד ובסוף כדי לגול היקף רב אשי אמר לעולם לא קתני לצדדין אלא תחלתו וסופו כדי לגול עמוד ובספר תורה מיירי דלאמצעיתו נגלל על ב' עמודים אבל שאר ספרים היו נגללין הכל על עמוד אחד ואמטו להכי צריך להניח כדי היקף כדאמרן · ולא ארכו יותר על הקיפו שכשמשכין אותו בחוט של משיחה לאורכו של דף ומקיפין מן אותו חוט היקף הספר תורה שיהא שוים במדה · בגויל ו' טפחים אורך הדף שכך למד מגויל · אבל מן קלף לא אשר לפיכך אמר איני יודע · ולא איתרמי ליה שיהא ארכו שוה להקיפו · יהבי ביה עינייהו קינאו (ארון) בו שכך כיון · תורה צוה לנו כתב דדומה עליו גוזמא · ורמינהו מקשה על מאי דאמר שיהא ס"ת הקיפו כארכו · וארון שעשה משה היה דומה כמין תיבה שאין לה כיסוי שבכפרת היה מכוסה · באמת בת ו' טפחים · ואמתים וחצי ארכו עולין לט"ו טפחי': וכמה לוחות אוגדות בארון · כלומר כמה מחזיקות בארון י"ב טפחי' שהיו מונחין הלוחות א' בצד זו · ואין ורק תרי מיעוטי לרבות ספר תורה שמונח בארון באותן ב' טפח' שנשתיירו מאורך הארון והיה אורכו של ספר תורה כרוחבן של לוחות ו' טפחים נשתיירו ב' טפחים פנוי טפח לצד כותל זה וטפח לצד כותל זה שכל אותן ב' טפחים משימין ידיהן אחת מיכן ואחת מיכן ומנביהין ספר תורה בריוח ומוציאין אותו לחוץ כדי שלא יהא נכנס ויוצא בדוחק: שבו באותו טפח עמודיו של ארון עומדין שנאמר אפריון עשה לו זה ארון' המלך שלמה המלך שהשלום שלו וכתב עמודיו עשה כסף של ארון · בצידו מבחוץ

שברי

הגהות הב"ח

(א) גמ' עושין לספריהם: (ב) שם לא מהן חצי טפח אצבע לכותל זה ואצבע לכותל זה כצ"ל ותיבת ומחצה נמחק ב' פעמים: (ג) שם מרכבו ארגמן וגו' תוכו רצוף אהבה וארגז: (ד) שם מצד היה מונח ולא: (ה) רש"י ד"ה דילמא וכו' ד' מאה ספרי תורה לא כתב דאין פנאי לאדם אחד לכתוב כולי האי הס"ד: (ו) תוס' ד"ה אצבע וכו' תקשה שנים עשר ב"ע היכי יתבי:

עין משפט נר מצוה

קל א ב מיי' פ"ז מהל' ס"ת הלכה טו סמג עשין כה טוש"ע י"ד סי' רפג סעיף ה :

תורה אור

שברי לוחות שמונחים בארון ואי ס"ד ס"ת הקיפו ו' טפחים מכדי א)כל שיש בהקיפו שלשה טפחים יש בו רוחב טפח וכיון דלאמצעיתו נגלל ב)נפיש ליה מתרי טפחא רווחא דביני ביני בתרי פושכי היכי יתיב אמר רב אחא בר יעקב ספר עזרה לתחלתו הוא נגלל ואכתי ג)תרי בתרי היכי יתיב אמר רב אשי דכריך ביה פורתא וכרכיה לעיל ור' יהודה מקמי דליתי ארגז ספר תורה היכי הוה יתיב דפא הוה נפיק מיניה ויתיב עילוה ספר תורה ור"מ האי מצד ארון מאי עביד ליה ההוא מיבעי ליה דמתנח ליה מצד ולא מתנח ביני לוחי ולעולם בגויה מן הצד ור"מ עמודי' היכא הוו קיימי מבראי ור"מ שברי לוחות דמונחין בארון מנ"ל נפקא ליה מדרב הונא דאמר רב הונא מאי דכתיב °אשר נקרא שם (שמואל ב ו) שם ה' צבאות יושב הכרובים עליו מלמד שלוחות ושברי לוחות מונחים בארון ואידך ההוא מבעי ליה לכדרבי יוחנן דא"ר יוחנן א"ר שמעון בן יוחאי מלמד ד)שהשם וכל כינויו מונחין בארון ואידך נמי מיבעי ליה להכי אין הכי נמי אלא שברי לוחות דמונחין בארון מנא ליה נפקא ליה מדתני רב יוסף ה)דתני רב יוסף °אשר שברת ושמתם (דברים י) מלמד שהלוחות ושברי לוחות מונחין בארון ואידך ההוא מיבעי ליה לכדרישלקיש ו)דאמר ר"ל אשר שברת אמר לו הקב"ה למשה יישר כחך ששברת: ת"ר סדרן של נביאים יהושע ושופטים שמואל ומלכים ירמיה ויחזקאל ישעיה ושנים עשר מכדי הושע קדים דכתיב °תחלת דבר ה' בהושע (הושע א) ז)וכי עם הושע דבר תחלה והלא ממשה ועד הושע כמה נביאים היו וא"ר יוחנן שהיה תחלה לארבעה נביאים שנתנבאו באותו הפרק ואלו הן הושע וישעיה עמוס ומיכה וליקדמיה להושע ברישא כיון דכתיב נבואתיה גבי חגי זכריה ומלאכי וחגי זכריה ומלאכי סוף נביאים הוו חשיב ליה בהדייהו וליכתביה לחודיה וליקדמיה איידי דזוטר מירכס מכדי ישעיה קדים מירמיה ויחזקאל ליקדמיה לישעיה ברישא כיון דמלכים סופיה חורבנא וירמיה כוליה חורבנא ויחזקאל רישיה חורבנא וסיפיה נחמתא וישעיה כוליה נחמתא סמכינן חורבנא לחורבנא ונחמתא לנחמתא : סידרן של כתובים רות וספר תהלים ואיוב ומשלי קהלת שיר השירים וקינות דניאל ומגילת אסתר עזרא ודברי הימים ולמ"ד ח)איוב בימי משה היה ליקדמיה לאיוב ברישא ט)אתחולי בפורענותא לא מתחלינן רות נמי פורענות היא פורענות דאית ליה אחרית י)דאמר רבי יוחנן למה נקרא שמה רות שיצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה בשירות ותושבחות ומי כתבן משה כתב ספרו כ)ופרשת בלעם ואיוב יהושע כתב ספרו ושמונה פסוקים שבתורה שמואל כתב ספרו ושופטים ורות דוד כתב ספר תהלים ע"י עשרה זקנים ע"י אדם הראשון על ידי מלכי צדק ועל ידי אברהם וע"י משה ועל ידי הימן וע"י ידותון ועל ידי אסף ועל

רש"י

שברי לוחות שמונחין · תחת הלוחות : יש בו רוחב טפח · חה שהקיפו ששה נמלא עובי רוחבו שני טפחים : רווחא דביני וביני · אויר שבין עמוד לעמוד : ובתרי פושכי היכי יתיב · דקתני נשתיירו שם ב' טפחים שבהם ס"ת מונח : ספר עזרה · ספר שכתב משה ובו קורין בעזרה פרשת המלך בהקהל וכהן גדול ביוה"כ : לתחלתו הוא נגלל · אין לו אלא עמוד אחד ונגלל מתחלתו לסופו ל) : דכריך ביה פורתא · שאינו גוללו כולו ומניח בו מקלת וכורכו לעצמו ומניח אותו הכרך על הספר מלמעלה : וכרכיה לעיל · וכורכו למעלה על ההיקף : דמנח ליה מצד · אצל הכותל ולא בין שני הלוחות : היכא הוי קיימי · כיון דמצריך טפח מכאן וטפח מכאן ברוחב הארון שלא יהא ס"ת יוצא ונכנס בדוחק העמודים היכא מנחי הלא ימעטו את החלל : שם שם · תרי זימני כתיבי ללוחות ולשברי לוחות : אשר שברת · קרא יתירה הוא למסמכיה לושמתם לדרשה : יישר כוחך · נמדך שהוא מן הדברים שעשה משה רבינו ע"ה מדעתו והסכימה דעתו לדעת המקום : שנתנבאו באותו הפרק · בימי אותם המלכים עוזיה יותם אחז יחזקיה בארבעה נביאים הללו כתיב כן חוץ ממיכה שלא היה בימי עוזיהו אבל היה בימי יותם אחז יחזקיה: חגי זכריה ומלאכי סופם של נביאים · שהן היו בבית שני בשנת שתים לדריוש האחרון : ישעיה קדים לירמיה ויחזקאל · שהרי ישעיה בימי עוזיה וירמיה בימי יאשיה ובניו נתנבא בירושלים ויחזקאל בגולה בימי צדקיה: רות תהלים איוב כו' · רות קדמה בימי שפוט השופטים תהלים דוד אמרן והוא קדם לאיוב כמ"ד בימי מלכת שבא היה ואחר כך שלשה ספרי שלמה: משלי קהלת . שניהם ספרי חכמה : שיר השירים · נראה בעיני שאמרו לעת זקנתו : קינות · ירמיה אמרן שהיה אחר שלמה: דניאל · אחר ירמיה בימי נבוכד נצר בגולה : אסתר · אחריו בימי אחשורוש : עזרא · אחריו בימי דריוש השני שעמד אחר אחשורוש: למ"ד איוב בימי משה היה· לקמן : רות נמי פורענותא היא · רעב וגלות ומיתת אלימלך ובניו: דאית ליה אחרית· סוף הפורענות נהפך לאחרית ותקוה שילא דוד משם: ופרשת בלעם· נבואתו ומשליו אף על פי שאינן צורכי משה ותורתו וסדר מעשיו : ושמונה פסוקים · מן וימת משה עד סוף הספר : שמואל כתב ספרו וספר שופטים · שכולם קדמו לו ועמד וכתב ספרן ומה שעלתה לישראל בימיהם וכן רות שהיתה בימי השופטים : על ידי עשרה זקנים · כתב בו דברים שאמרו זקנים הללו שהיו לפניו ויש שהיו בימיו כגון אסף והימן וידותון מן הלוים המשוררים : על ידי אדם הראשון · כגון גלמי ראו עיניך ולי מה יקרו רעיך (תהלים קלט) אדם הראשון אמרן : על ידי מלכי צדק · נאם ה' לאדוני [שב לימיני] וכל המזמור (שם קי) : ועל ידי אברהם · כדאמרינן לקמן איתן האזרחי זה אברהם : ועל ידי משה · תפלה למשה (שם צ) וכל אחד עשר מזמורים כסדרן : ועל ידי הימן · משכיל להימן : ועל ידי ידותון · למנצח לידותון :

חזקיה

תוספות

תרי בתרי היכי יתיב · משמע שעם עמודין היה הקיפו ששה שאם היה הקיפו בלא עמודין אם כן נפיש ליה משני טפחים בהדי עמודים : ורבי מאיר עמודין היכא הוו קיימי · אע"פ שיש ריוח הרבה לר"מ בכל האורך לבד מנגד ספר תורה פשוט היו לו שהיו מונחים בצד ראש הארון שספר תורה מונח : ולמ"ד איוב בימי משה היה · וא"ת מאי קאמר ולמ"ד (א) והאי תנא גופיה סבר דבימי משה היה דקתני סיפא משה כתב ספר איוב וי"ל דאכתי לא ידע סיפא דברייתא : בפורענותא לא מתחילינן · וא"ת ונכתביה מיד אחר רות ואומר ר"י משום שאחרית של רות היה אחרית שילא ממנה דוד שריוהו להקב"ה בשירות ותשבחות לכך כתב אחר כך מיד אותן שירות והוא אחרית שלה וא"ת ולמ"ד מעולי גולה היה לכתביה לאיוב לבסוף ואומר ר"י דמשום הכי כתבו בהדי תהלים ומשלי לפי שהוא מענין אחד כתובין מענין שירה ומקראות קצרים וניגון אחד דבימיהם היה ניגון כדאמרינן (מגילה דף ג.) ויקראו בספר תורת אלהים מפורש ושום שכל מ)מאי ושום שכל פסוקי טעמי והא דלא כתבו אחר משלי משום שלא להפסיק בדברי שלמה ור"ת מפרש דלכן כתבו בהדי תהלים משום דאמר לקמן דוד כתב ספרו ע"י עשרה זקנים ואיוב נמי נכתב ע"י ד' זקנים צופר ובלדד ואליפז ואליהוא והשתא אתי שפיר שלא כתבו אחר משלי : פורענות דאית ביה אחרית · וא"ת איוב נמי אית ביה אחרית וי"ל דהאי אחרית דרות אחרית דכל ישראל ועוד דאיכא למ"ד נ) דלא כפל הקב"ה שכרו אלא לטורדו מן העולם :

רבינו גרשום

שברי לוחות מונחין בארון תחת השלימות' מכדי הא א) (קרי) לכל דבר שיש בהקיפו ג' טפחים יש בו רוחב טפח וספר תורה ו' טפחים בהיקפו ברוחב ב' טפחים ' והני מילי כי נגלל כולו על עמוד אחד יש ברחבו ב' טפחים אבל כי הוי נגלל לאמציעתו על ב' עמודין נפיש ליה שיעור בית מושבו יותר על ב' טפחים משום דאיכא ריוח ביני ביני של פתיחת חבור העמודין ' והשתא אליבא דר' מאיר הואיל והוי רוחב הקיפו יותר מב' טפחים בתרי פושכי דפשו מארון על שיעור הלוחות היכי הוי יתיב ספר תורה ' ספר עזרה היינו ספר תורה המונח בארון לתחלתו הוא נגלל הכל על עמוד אחד ולא הוי רוחב הקיפו אלא ב' טפחים ' ואכתי אפי' הכי ספר תורה דהוי רוחב הקיפו ב' טפחים בתרי טפח שבארון היכי יתיב אי לא הוי ביה רווחא פורתא אמר רב אשי דכריך בה בספר תורה פורתא לאחר שהיה כרוך כולו עמוד אחד היה חוזר וכורך מסופו לבדו כרך מעט כשיעור שיכנס האחד ויֵשב בריוח באותן ב' טפחים ומנח ליה לאותו כרך קטן על הכרך הגדול וכי האי גוונא יתיב ברווחא ' ואליבא דר' יהודה דספר תורה לא הוה יתיב בארון מיקמי דליתי ארגז וכו'. ור' מאיר דאמר דספר תורה בארון הוה יתיב האי מצד ארון מאי עביד ליה הא משמע מצדו ולא בתוכו: האי מצד כותל הארון ולעולם בתוכו ' שהשם הקודש שאין מזכירין וכל כינויו כל שבעים שמות של הקב"ה מונחין בארון משמע כו' ' והקשתי לר' מאי שנא דר' יהודה מרבה מאין רק שברי לוחות לידבר עמודין דקיימי לטעמיה באותו טפח הפנוי בארון כיהיכי דמרבה ר' מאיר ספר תורה לטעמיה דקיימי בב' טפח פנוי והשיב לי משום הכי מרבה שברי לוחות הואיל וכתיבי בתורה ועמודיו לא כתיבי בתורה : חגי זכריה ומלאכי לסוף איגביאו וזוטר נביאותייהו כתבינן לה נמיגבייהו ' ונכתביה באנפי נפשיה ונקדמיה מקמי [ישעיה] ומשני כיון דזוטר מירכס כלומר משום דכל הספרים נגללין מתחלתן אי כתבינלה באפי נפשיה בשמגלגלין הספר מבליע נבואת הושע בהדרי הספר ומירכס ומתעלם מן העין וליכא למיקם עלה היכא כתיבא משום הכי מוקמי' לה בהדי חגי זכריה דזוטר נבואתייהו : מכדי ישעיה הוה קדים לירמיה (ריחוס) [ויחזקאל] דישעיה הוי בימי מנשה וירמיה הוה בחורבן הבית בתר הכא טובא ויחזקאל הוה בגלות : רות נמי פורענות ' דהוה רעב ומתו מחלון וכליון :ומשני רות פורעניות דהוה ליה אחרית טוב שלקחה בועז ומשום הכי מתחילין ברות [ואח"כ] בתהלים שיצא ממנה דוד שתקנו : ופרשת בלעם ' אע"ג דבלעם גופיה הוה נביא ' שמונה פסוקים שבתורה מן וימת משה ' על ידי עשרה זקנים ועל ידי אדם הראשון ' על ידי אדם הראשון היינו מזמור שיר ליום

א) [אולי צ"ל הא קיי"ל דכל שיש וכו'] .

מסורת הש"ס

א) [אבות פ"ב מ"ג עירובין יג: עי' תוס' ז:] ב) [עיין תוס' שמעתא תוס' על זה בעירובין יד: ד"ה והאיכא] ג) [עיין תוס' עירובין שם] ד) [סוטה מב:] ה) [ברכות ח: מנחות לט:] ו) יבמות סב: שבת פז: [מנחות לט:] ז) [פסחים פז:] ח) [לקמן טו:] ט) [לקמן קח:] י) ברכות ז: ע"ש כ) [עי' פי' רגון על זה בשלמה דף סס"ב בפנים וגם בבעה"ש ע"ש] ל) [עי' תוס' לעיל ז: ד"ה ושמש ברלוש] מ) [במגילה שם ובנדרים לז: איתא ויבינו במקרא אלו פסקי טעמים] נ) [לקמן טו:]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ולמ"ד וכו' מאי קאמר ולמ"ד והאי תנא :

תורה אור

ועל ידי שלשה בניקרחירמיה כתב ספרו וספר מלכים וקינות חזקיה וסיעתו כתבו (ימש"ק סימן)ישעיה משלי שיר השירים וקהלת אנשי כנסת הגדולה כתבו (קנד"ג סימן) יחזקאל ושנים עשר דניאל ומגילת אסתר עזרא כתב ספרו ויחס של דברי הימים עד לו מסייעא ליה לרב דאמר רב יהודה אמר רב לא עלה עזרא מבבל עד שיחס עצמו ועלה ומאן אסקיה נחמיה בן חכליה אמר מר יהושע כתב ספרו ושמונה פסוקים שבתורה תניא כמאן דאמר שמונה פסוקים שבתורה יהושע כתבן[א] דתני' °וימת שם משה עבד ה' אפשר משה [ב](מת) וכתב וימת שם משה אלא עד כאן כתב משה מכאן ואילך כתב יהושע דברי ר"י ואמרי לה ר' נחמיה אמר לו ר"ש אפשר ס"ת חסר אות אחת וכתיב °לקוח את ספר התורה הזה אלא עד כאן הקב"ה אומר (א)ומשה אומר וכותב מכאןואילך הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע כמו שנאמר להלן °ויאמר להם ברוך מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו כמאן אזלא הא דא"ר יהושע בר אבא אמר רב גידל אמר רב *שמונה פסוקים שבתורה יחיד קורא אותן לימא[ג] (ר"י היא) ודלא כר"ש אפילו תימא ר"ש הואיל ואשתנו אשתנו: יהושע כתב ספרו והכתיב °וימת יהושע בן נון עבד ה' דאסקיה אלעזר והכתיב °ואלעזר בן אהרן מת דאסקיה פנחס שמואל כתב ספרו והכתיב °ושמואל מת דאסקיה גד החוזה ונתן הנביא דוד כתב ספר תהלים על ידי עשרה זקנים וליחשוב נמי איתן האזרחי אמר רב איתן האזרחי זה הוא אברהם כתיב הכא °איתן האזרחי וכתיב התם °מי העיר ממזרח צדק [וגו'][ד] קא חשיב משה וקא חשיב הימן והאמר רב הימן זה משה כתיב הכא הימן וכתיב התם °בכל ביתי נאמן הוא תרי הימן הוו משה כתב ספרו ופרשת בלעם ואיוב מסייעא ליה לר' לוי בר לחמא דא"ר לוי בר לחמא [ה]איוב בימי משה היה כתיב הכא °מי יתן אפוא ויכתבון מלי וכתיב התם °ובמה יודע אפוא ואימא בימי יצחק דכתיב °מי אפוא הוא הצד ציד ואימא בימי יעקב דכתיב °אם כן אפוא זאת עשו ואימא בימי יוסף דכתיב °איפה הם רועים לא ס"ד דכתיב °מי יתן בספר ויוחקו ומשה הוא דאיקרי מחוקק דכתיב °וירא ראשית לו כי שם חלקת מחוקק ספון רבא אמר איוב בימי מרגלים היה כתיב הכא °איש היה בארץ עוץ איוב שמו וכתיב התם °היש בה עץ מי דמי הכא עוץ התם עץ הכי קאמר להו משה לישראל ישנו לאותו אדם ששנותיו ארוכות כעץ ומגין על דורו כעץ יתיב ההוא מרבנן קמיה דר' שמואל בר נחמני ויתיב וקאמר איוב לא היה ולא נברא אלא משל היה א"ל עליך אמר קרא איש היה בארץ עוץ איוב שמו אלא מעתה °ולרש אין כל כי אם כבשה אחת קטנה אשר קנה ויחיה וגו' מי הוה אלא משל בעלמא הכא נמי משל בעלמא א"כ שמו ושם עירו למה רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו איוב מעולי גולה היה ובית מדרשו בטבריא היה מיתיבי ימי שנותיו של איוב משעה שנכנסו ישראל למצרים ועד שיצאו

אימא

רש"י

חזקיה וסיעתו · בני דורו שהאריכו ימים אחריו: כתבו ישעיה · שהרגו מנשה י)ולא כתב ספרו שלא היו הנביאים כותבים ספריהן אלא לפני מותן: משלי קהלת · דכתיב בספר משלי(כה)אשר העתיקו אנשי חזקיה וגו' ועל שחזקיה גרם להן לעסוק בתורה כדאמרינן בחלק(סנהדרין דף צד:) נעץ חרב על פתח בית המדרש כו' נקרא הדבר על שמו: אנשי כנסת הגדולה · חגי זכריה ומלאכי זרובבל ומרדכי וחבריהם: כתבו יחזקאל · שנתנבא בגולה ואיני יודע למה לא כתבו יחזקאל בעצמו אם לא מפני שלא נתנה נבואה ליכתב בחוצה לארץ וכתבום אלו לאחר שבאו לארץ וכן ספר דניאל שהיה בגולה וכן מגילת אסתר ושנים עשר מתוך שהיו נבואותיהם קטנות לא כתבום הנביאים עצמם איש איש ספרו ובאו חגי זכריה ומלאכי וראו שרוח הקדש מסתלקת שהיו הם נביאים אחרונים ועמדו וכתבו נבואותיהם וצרפו נבואות קטנות עמם ועשאום ספר גדול שלא יאבדו מחמת קטנם: עד לו · עד שייחס עצמו: מסייע לי' כו' עד שייחס עצמו · שכתב דברי הימים עד שייחס בו את עצמו: ומאן אסקיה · מי סיימו: תניא כמאן דאמר · כל הך דקתני לעיל יהושע כתב ספרו ושמונה פסוקים שבתורה אתיא כי הא תנא דלקמיה דאמר נמי יהושע כתבן: דתניא · פלוגתא דתנאי בהאי וימת שם משה כו': כמו שנאמר להלן כו' · אכולה מילתא קאי דקאמר הקב"ה אומר ומשה כותב כמה שמצינו שהנביאים כותבים מפי רבם: יחיד קורא אותן · כלומר אין מפסיקין בהן: לימא ר"י היא · דאמר לא כתבם משה לפיכך נשתנו משאר התורה ודלא כר"ש: הואיל ואשתנו · לכתוב בדמע אשתנו: ואימא יעקב כו' לא גרסינן לה: ל"א (ב) גרסינן [למתניתא] דלעיל במניינא דעשרה זקנים דקא חשיב אברהם ואיתן האזרחי ולא קא חשיב אסף דקסבר משלשה בני קרח הוא: והא אמר רב כו' · גבי ויחכם מכל האדם מאיתן האזרחי וגו' (מלכים א ה) איתמר וכן הך דהימן זה משה אהימן דההוא קרא איתמר דכתיב ביה והימן וכלכל וגו': תרי הימן הוו · משכיל להימן האזרחי הימן אחרינא הוה: ששנותיו כעץ · איוב שהאריך ימים רבים: משל היה · ללמוד ממנו תשובות למקטרגים על מדת הדין ושאין אדם נתפס על צערו: איש היה · אלמא הוה: אלא מעתה ולרש אין כל וכו' · וסיפיה דקרא ותהי לו *לבת: מי הוה · משום דכתיב ותהי:

איוב לא היה ולא נברא · האי לא סבר כרים. לקים דאמר בב"ר* איוב לא היה שבאו עליו יסורין ולא אמר הכתוב שבאו עליו להודיעך כחו של איוב שאילו באו עליו היה יכול לעמוד בהן דאי סבר האי אמורא דאיוב היה בעולם א"כ מאי קאמר שמו ושם עירו. למה טובא איצטריך לאשמועינן מי הוא אותו צדיק שהיה יכול לעמוד באותן יסורין:

תוספות

ועל ידי שלמה ועל ידי בני קרח · לפי הספרים דגרסי שלמה נ"ל דאסף הוא משלשה בני קרח והוא אביאסף ולספרים דל"ג שלמה לא הוי אסף אביאסף אלא אסף היה מן הלוים המשוררים וא"ת ולהגהו דלא גרסי ליה אמאי לא חשיב ליה הא כתיב (תהלים עב) לשלמה אלהים משפטיך וגו' וי"ל דדוד אמרו והתפלל על שלמה תדע דכתיב בסוף המזמור כלו תפלות דוד וא"ת לספרים דגרסי שלמה הכתיב כלו תפלות דוד וי"ל לפי שסיימו דוד והא דכתיב נמי שיר המעלות לשלמה דוד כמו כן אמרו דכל חמש עשרה מעלות דוד אמרן ויש ספרים דקא חשיב אברהם ואיתן האזרחי וגרים לקמן דקא חשיב אברהם וקא חשיב איתן והאמר רב איתן האזרחי הוא אברהם ומשני איתן האזרחי דקא חשיב הכא יעקב וקשה להאי גירסא דמנא לן דדוד כתב ספרו על ידי אברהם כיון דאיתן האזרחי לאו היינו אברהם: ירמיה כתב ספרו וספר מלכים · והא דלא כתב ישעיה דהיה קודם ירמיה ספר מלכים לפי שנהרג ולא היה בסוף מלכים ממנשה ואילך (לפי שנהרג) ואפילו ספרו לא כתב: חזקיה וסיעתו כתבו ישעיה. לפי שחזקיה גרם להם לעסוק בתורה נקרא הדבר על שמו אבל הוא לא כתבו שהרי מת קודם לישעיה דמנשה *בן בתו הרג לישעיה *: עד לו · פירש ר"ת עד פסוק ולו אחים בני יהושפט (דה"ב כא) ומסייע לרב שייחס עצמו ועלה שייחוס עצמו כתב לפני זה הפסוק וקשה לפירושו דהל"ל עד ולו בוי"ו: פ"ה דיחזקאל לא כתב ספרו לפי שהיה בחוצה לארץ · וקשה דהא ירמיה נמי בחוצה לארץ היה שהלך למצרים ונתנבא שם כמה נבואות ולא מצינו שחזר יותר לארץ ישראל: שמונה פסוקים שבתורה · ה"ר משולם היה מצריך מכאן לקרות לאחד אותן ח' פסוקים שלא יקרא עמו שליח צבור ואין נראה לר"ת דהא כל התורה כולה נמי אחד קורא כדתנן במגילה (דף כא:) הקורא שנים ילאו ואמר בגמ' תנא מה שאין כן בתורה ואומר ר"ת *דיחיד קורא בלא הפסקה שלא יקראו שנים זה ד' פסוקים וזה ד' ומה שנוהגים עתה לקרות שנים [בכל התורה] אומר ר"ת כדי שלא יתבייש מי שאינו יודע לקרות בעצמו כענין שמצינו במסכת ביכורים (פ"ג מ"ז) דתנן כל מי שיודע לקרות קורא בעצמו ושאינו יודע לקרות מקרין לפניו נמנעו מלהביא ביכורים התקינו שיהו מקרין את מי שיודע לקרות ואת מי שאינו יודע לקרות והא דאמר בירושלמי במגילה רבי שמואל בר רב יצחק על לבי כנישתא וחזא חזנא דקאים וקורא ולא קאי בר אינש תחותיה א"ל אסור כשם שנתנה תורה על ידי סרסור כך אנו צריכין לנהוג בה על ידי סרסור אע"ג דמשמע שחזן עומד אצל הקורא לא שיקרא עמו אלא יעמוד ויקרא אותם שיש להם לקרות כדי שתנתן תורה על ידי סרסור ועוד אומר ר"י דיכול להיות שקצת מסייע לו בנחת זהא דמשמע במגילה שלא יקראו שנים היינו שניהם שוין בקול רם:

עין משפט נר מצוה

קל א מיי' פי"ב מהל' תפלה הלכה ו ועיין בהשגות סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קמא סעי' ז [וברב אלפס פרק ד' דמגילה דף רפ]:

[נ"ל בנו וכ"א בש"י]
[כדאיתא יבמות מט:]
[כך איתא ברש"י דהכא ובמנחות ל. אבל במגילה כא: ד"ה תנא כתבו דבר זה בשם רש"י]
[סוף פ' ויקרא]

מסורת הש"ס

א) מנחות ל: ב) [שם איתא חי]: ג) [שם ליתא]: ד) [ס"א ואימא יעקב דכתיב ביה ויזרח לו השמש ההוא מיבעי ליה שמש שבאה בעבורו וזרחה בעבורו קא כו']: ה) [לעיל יד:]: ו)[יבמות מט:]:

רבינו גרשום

ליום השבת שנאמר בשביל אדם הראשון ועל ידי [י'] זקנים הני דקא חשיב א) לבר מאדם הראשון הוו י' והני י' כולהו קבוע בו מזמוריהן: וסיעתו. תלמידיו. ויחוס דברי הימים עד לו · כלומר הוא חשב היחס בדברי הימים מאדם הראשון עד עצמו: הואיל ואשתני. משאר תורה שהללו כת' משה בדמע: אשתני. נמי משאר תורה דיחיד יקרא אותו ולא שנים · ולמאן דאמר יהושע כתבו להכי יחיד קורא אותו והיינו דלא כר' שמעון דאיהו אמר דמשה כתבו: תרי הימן הוו · בן בנו של שמואל: (עד שעשאה כסולת נקיה) · רבא אתי לסיועי למאן דאמר איוב בימי משה הוה · שדומה לעץ נקי מחטא: אלא משל היה. כמו שאמר שלמה יש צדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים ולא שממש הוה: שיצאו · מכלל דבימי משה הוה ולא מעולי גולה: לעולם מעולי גולה

א) נראה דרבינו גרס גם וע"י שלמה וכמו שהובא בתוס' ולפיכך הוצרך לומר דקחשיב י' לבר מאדם הראשון:

כעת

איוב א
במדבר יג

הגהות הב"ח

(א) גמ' עד כאן הקב"ה אומר ומשה כותב כצ"ל ותיבת אומר נמחק: (ב) רש"י ד"ה נ"א הכי גרסינן למתניתא וכו' בני קרח הוא · וגרסינן כאן קא חשיב אברהם וקא חשיב איתן והאמר רב כו' ומשני איתן האזרחי דקא חשיב הכא יעקב דכתיב ביה ויזרח לו השמש הס"ד:

אימא כמשעה שנכנסו ישראל למצרים ועד
[שעה]שיצאו מיתיבי שבעה נביאים נתנבאו
לאומות העולם ואלו הן בלעם ואביו ואיוב
אליפז התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי
ואליהוא בן ברכאל הבוזי א)(א״ל) וליטעמיך
אליהוא בן ברכאל לאו מישראל הוה והא
כתי׳ממשפחת רם אלא אינבוי אינבי לאומות
העולם ה״נ איוב אינבוי אינבי [לאומות
העולם] אטו כולהו נביאי מי לא אינבוי
לאומות העולם התם עיקר נביאותייהו
לישראל הכא עיקר נביאותייהו לאומות
העולם מיתיבי חסיד היה באומות העולם
ואיוב שמו ולא בא לעולם אלא כדי לקבל
שכרו הביא הקב״ה עליו יסורין התחיל מחרף
ומגדף כפל לו הקב״ה שכרו בעוה״ז [כדי]
לטרדו מן העולם הבא תנאי היא דתניא רבי
אלעזר אומר איוב בימי שפוט השופטים
היה שנאמר °הן אתם כולכם חזיתם ולמה איוב כז
זה הבל תהבלו איזה דור שכולו הבל
הוי אומר זה דורו של שפוט השופטים
רבי יהושע בן קרחה אומר איוב בימי
אחשורוש היה שנאמר °ולא נמצא נשים שם מב
יפות כבנות איוב בכל הארץ איזהו דור
שנתבקשו בו נשים יפות הוי אומר זה
דורו של אחשורוש ואימא בימי דוד דכתיב °ויבקשו נערה יפה התם בכל מלכים א א
גבול ישראל הכא בכל הארץ רבי נתן אומר איוב בימי מלכות שבא
היה שנאמר °ותפל שבא ותקחם וחכ״א איוב בימי כשדים היה שנאמר איוב א
°כשדים שמו שלשה ראשים ויש אומרים איוב בימי יעקב היה ודינה שם
בת יעקב נשא כתיב הכא °כדבר אחת הנבלות תדברי וכתיב התם שם ב
°כי נבלה עשה בישראל וכולהו (א) תנאי סבירא להו דאיוב מישראל בראשית לד
הוה לבר מיש אומרים דאי ס״ד מאומות העולם הוה בתר דשכיב
משה מי ב) שריא שכינה על עובדי כוכבים והא ג) אמר מר בקש
משה שלא תשרה שכינה על עובדי כוכבים ונתן לו שנאמר °ונפלינו שמות לג
אני ועמך א״ר יוחנן דורו של איוב שטוף בזמה היה שנאמר הן אתם
כולכם חזיתם ולמה זה הבל תהבלו וכתיב °שובי שובי השולמית שובי שיר ז
שובי ונחזה בך אימא בנבואה דכתיב °חזון ישעיהו בן אמוץ א״כ למה ישעיה א
זה הבל תהבלו למה לי וא״ר יוחנן מאי דכתיב °ויהי בימי שפוט השופטים רות א
דור ששופט את שופטיו אומר לו ד)טול קיסם מבין ה)(עיניך) אומר לו
טול קורה מבין עיניך אמר לו °כספך היה לסיגים אמר לו סבאך מהול ישעיה א
במים א״ר שמואל בר נחמני א״ר יונתן כל האומר מלכת שבא אשה
היתה אינו אלא טועה מאי מלכת שבא מלכותא דשבא °ויהי היום ויבאו איוב א
בני האלהים להתיצב על ה׳ ויבא גם השטן בתוכם ויאמר ה׳ אל השטן מאין תבא ויען השטן וגו׳ ו)
אמר לפניו רבש״ע שטתי בכל העולם כולו ולא מצאתי נאמן כעבדך אברהם שאמרת לו °קום בראשית יג
התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה ואפילו הכי בשעה שלא מצא מקום לקבור את שרה
[עד שקנה בד׳ מאות שקל כסף] לא הרהר אחר מדותיך ויאמר ה׳ אל השטן השמת לבך אל עבדי
איוב כי אין כמוהו בארץ וגו׳ א״ר יוחנן גדול הנאמר באיוב יותר ממה שנאמר באברהם דאילו
באברהם כתיב °כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ובאיוב כתיב °איש תם וישר ירא אלהים בראשית כב / איוב א
[וסר מרע] מאי וסר מרע א״ר אבא בר שמואל ז) איוב וותרן בממונו היה מנהגו של עולם נותן חצי
פרוטה לחנוני איוב ויתרה משלו °ויען השטן את ה׳ ויאמר החנם ירא איוב אלהים הלא אתה סכת שם
בעדו ובעד ביתו וגו׳ ח) מאי מעשה ידיו ברכת א״ר שמואל בר רב יצחק כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך
מאי °ומקנהו פרץ בארץ א״ר יוסי בר חנינא מקנהו של איוב פרצו גדרו של עולם מנהגו של עולם זאבים הורגים שם
העזים מקנהו של איוב עזים הורגים את הזאבים °ואולם שלח נא ידך וגע בכל אשר לו אם לא שם
על פניך יברכך °ויאמר ה׳ אל השטן הנה כל אשר לו בידך רק אליו אל תשלח ידך וגו׳ °ויהי שם
היום ובניו ובנותיו אוכלים ושותים יין בבית אחיהם הבכור ומלאך בא אל איוב ויאמר הבקר היו
חורשות וגו׳ מאי הבקר היו חורשות והאתונות רועות על ידיהם א״ר יוחנן מלמד שהטעימו הקב״ה לאיוב
מעין

רש״י

אימא כמשעה שנכנסו כו׳ · מאתים ועשר דכתיב (איוב מב) ויוסף ה׳ את כל אשר לאיוב למשנה אף שנותיו הוכפלו דכתיב ויחי איוב אחר זאת מאה וארבעים שנה למדנו שהיה בן שבעים כשבאו יסורין עליו הרי מאתים ועשר ולעולם מעולי גולה היה : נתנבאו לאומות העולם· תורה אור אלמא נכרי היה : אליהוא · על כרחך מדייחסיה קרא בשמו [ושם אביו] ושם משפחתו ישראל הוה ואית דאמרי ממשפחת רם היה היינו אברהם : שכולו הבל · הטובים שבהן לא היו כלום כדאמרינן לקמן שהנשפט היה לו פתחון פה לשפוט את שופטו ומוכיחו : בימי מלכות שבא היה · ובא (ב) גדוד מכשדים עליו : וחכ״א בימי מלכות כשדים · בימי נבוכדנצר היה ובא גם משבא גדוד עליו : וכולהו הני תנאי כו׳· מסקנא דתירוצא הוא דתריץ לעיל תנאי היא ההוא מתניתא דלעיל ס״ל עובד כוכבים הוה והני תנאי דהך מתניתא כולהו סבירא להו דישראל הוה בר מיש אומרים דאמרי בימי יעקב הוה : והא אמר מר· בפ״ק דברכות (דף ז׳): ונפלינו·(ג) ונבדלנו בלכתך עמנו מכל האומות : ונחזה בך · לשון זימה [הוא זה] להסתכל בנשים שעובדי כוכבים אומרים לישראל שובי לתורתנו ותזני עמנו : ששופט את שופטיו · שהיו השופטין עצמן מקולקלים והיה פתחון פה לנשפט להוכיח את מוכיחו שאם אמר לו השופט טול קיסם מבין עיניך הסתלק ופרוש מעבירה קטנה שבידך יכול זה לומר טול קורה מבין עיניך פרוש מעבירה חמורה שבידך: סבאך· יינך כמו אל תהי בסבאי יין (משלי כג) : מהול · מעורב וכן כל לשון הוללות שבתורה לשון ערבוב : קום התהלך· היינו דקאמר ומהתהלך בה מאותו שאמרת לו התהלך בארץ אני בא : ה״ג מנהג עולם נותן חצי פרוטה לחנוני · מי שיש לו מלאכה מועטת לעשות אומר לפועל חצי פרוטה אני נותן לך ונלך אצל חנוני ונקנה בפרוטה ככר או ביצים ונחלוק ואיוב ויתרה לחצי השני משלו ונותן לו כל הפרוטה שהיה רע בעיניו לדקדק בדבר קל שאינו ממון : והאתונות רועות [וגו׳] · ע״י הבקר דריש ליה לקרא שאוכלת חזיז מתלש המענה שהזרע צומח בשעתו : מעין

תוספות

בלעם ואביו · כדאמר במגילה (דף טו׳) כל ששמו ושם אביו בנביאות בידוע שהוא נביא בן נביא :

ט) אימא כמשעה שנכנסו ישראל למצרים · וא״ת ומאי קמ״ל קרא כתיב ויוסף ה׳ את כל אשר לאיוב למשנה ואיוב אחרי אותו מעשה חיה ק״מ שנה וא״כ היה בן שבעים קודם וי״ל דס״ד דלא כפל אלא בעושר ויופי של בנות אבל בשנים לא : אליהוא לא מישראל הוה · משמע דפשיטא דאליהוא בן ברכאל מישראל הוה לכך נראה דבפ״ק דע״ז (דף ג׳) דאמר יבא בלדד השוחי וצופר הנעמתי ויעידו בהן בישראל שקיימו כל התורה כולה ל״ג התם ואליהוא בן ברכאל ונראה דשמעתא דהתם סברה כמ״ד איוב בימי יעקב הוה דהא אמר לקמן דממשה ואילך לא שרתה שכינה על עובדי כוכבים : דור ששופט את שופטיו · תימה לר״י דאמר *(בפ״ק) דתמורה (דף טו:) כל האשכולות שעמדו לישראל מימות משה עד שמת יוסף בן יועזר לא היה בהם שום דופי : בפירוש רבינו חננאל גרס כולהו תנאי ואמוראי מודו דאיוב ישראל היה ולר״י נראה דל״ג ואמוראי דרבא ע״כ סבר לעיל דלאו מישראל הוה דקאמר לעיל הכי אמר להן משה למרגלים ישנו לאותו אדם ששנותיו כעץ כו׳ : ויש אומרים איוב בימי יעקב הוה · הני יש אומרים לאו היינו ר׳ נתן דהא פליגי עליה י) : ככותלא

רבינו גרשום

אימא שחיה כשיעור שהיו ישראל במצרים והכי הוא חושבנא ישראל היו במצרים ר״י שנה ואיוב כשבאו עליו יסורין היה בן ע׳ שנה כדכתיב (איוב טו) גם שב גם ישיש בנו ואין שב פחות מע׳ שנה כדכתיב ימי שנותינו בהם שבעים שנה וכשהשיב הקב״ה שבותו נתן לו הכל למשנה ושנותיו הכפיל לו דכתיב ויחי איוב אחרי זאת ק״מ שנה והנהו ע׳ דמעיקרא הרי ר״י שנה: בלעם [ואביו] אינבויי אינבי לעובדי כוכבים על דור המבול ועל דור הפלגה · בלעם אינבי לעובדי כוכבים לעמלק [ולכתיים] וקשיא לר׳ יוחנן ולר׳ אלעזר דאמרי מעולי גולה היה : כדי לטורדו מן העולם . אלמא דאיוב מעובדי כוכבים הוה : תנאי היא כו׳ וכולהו הני תנאי מהא ברייתא דר׳ אלעזר ואילך מודו דאיוב מישראל הוה מדקא מיירי מעמייהו ממשה ואילך איכא למשמע מינה הואיל ושרתה עליו שכינה ממשה ואילך : לבד מיש אומרים דאמר בימי יעקב הוה שעדיין לא בא משה לעולם : דאי ס״ד דלשאר תנאי מאומות העולם היה וכי ממשה ואילך כו׳: א)אמוראי קרי לר׳ יוחנן ולר׳ אלעזר דאמרי תרוייהו איוב מעולי גולה היה ורבא נמי אמורא : מה תחזו בשולמית דכי היכי דהאי קרא משתעי בנקבה דהיינו זימה הכי נמי הן אתם כולכם חזיתם : ששופט . מי שהיה שפוט על פי בית דין הוא שופט את שופטיו שאם אמר לו השופט טול קיסם שלך גזילה מתחת ידיך היה משיב הוא לשופט טול קורה כלומר אני גזלתי קיסם שהוא מעט אתה גזלת קורה שהוא גדול מזה : אדם נותן חצי פרוטה לחנוני שאם היה חייב לפועל חצי פרוטה היה נותן לו איוב פרוטה שלימה ולא היה הולך לחנווני לחלוף לו חצי ליתן לו חצי לפועל [כמנהגם] היינו וסר מרע שלא היתה מדתו כמדת רעיו בני אדם : שהטעימו הקב״ה

א) נראה מזה שרבינו היה גורס וכולהו תנאי ואמוראי וכגי׳ התוס׳ בשם ר״ח ע״ש :

מסורת הש״ס

א) [בע״י ליתא] : ב) ע״א שרתה: ג) ברכות ז׳ : ד) [ערכין טז:] : ה) [גירסת הע״י וסילקוט שיניך]: ו) [נ״ל משוט בארץ ומהתהלך בה] : ז) [מגילה כח׳] : ח) [פסחים דף קיב׳] : ט) [עייך קודם לד״ה בלעם] : י) [עי׳ תוס׳ סוטה יב׳ ד״ה אחרי ותוס׳ ע״ז סד: ד״ה אחרים ותוס׳ לקמן לג: ד״ה מאן] :

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ וכולהו הני תנאי סבירא : (ב) רש״י ד״ה בימי וכו׳ ובא גם גדוד : (ג) ד״ה ונפלינו נ״ב א״ע דבלכתך עמנו היא באלה אחרת בקש שתשרה שכינה על ישראל מ״מ שאלת ונפלינו היא דבוקה עם בלכתך עמנו וכך אמר ועוד דבר אחר אני שואל ממך שנהיה נבדלים בלכתך עמנו מכל האומות :

מעין העולם הבא °עוד זה מדבר וזה בא ויאמר אש אלהים וגו' עוד זה מדבר וזה בא ויאמר כשדים שמו שלשה ראשים ויפשטו על הגמלים ויקחום וגו' עוד זה מדבר וזה בא ויאמר בניך ובנותיך אוכלים ושותים יין בבית אחיהם הבכור והנה רוח גדולה באה מעבר המדבר ויגע בארבע פנות הבית ויפול על הנערים וגו' ויקם איוב ויקרע את מעילו ויגז את ראשו וגו' ויאמר ערום יצאתי מבטן אמי וערום אשוב שמה ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך בכל זאת לא חטא איוב ולא נתן תפלה לאלהים ויהי היום ויבואו בני האלהים להתיצב וגו' ויאמר ה' אל השטן אי מזה תבא ויען השטן את ה' ויאמר משוט בארץ [וגו'] אמר לפניו רבש"ע שטתי בכל העולם ולא מצאתי כעבדך אברהם שאמרת לו °קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה א) ובשעה שבקש לקבור שרה לא מצא מקום לקוברה ולא הרהר אחר מדותיך ויאמר ה' אל השטן השמת לבך אל עבדי איוב כי אין כמוהו בארץ וגו' ועודנו מחזיק בתומתו ותסיתני בו לבלעו חנם אמר רבי יוחנן אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו כאדם שמסיתין אותו ונֵיסת במתניתא תנא יורד ומתעה ועולה ומרגיז נוטל רשות ונוטל נשמה °ויען השטן את ה' ויאמר עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו אולם שלח נא ידך וגע אל עצמו ואל בשרו אם לא ב) (על) פניך יברכך ויאמר ה' אל השטן הנו בידך אך את נפשו שמור ויצא השטן מאת פני ה' ויך את איוב וגו' אמר רבי יצחק קשה צערו של שטן יותר משל איוב משל לעבד שאמר לו רבו שבור חבית ושמור את יינה אמר ר"ל הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות הוא שטן דכתיב °ויצא השטן מאת פני ה' הוא יצר הרע כתיב התם °רק רע כל היום וכתיב הכא (רק את נפשו שמור) [°רק אליו אל תשלח ידך] הוא מלאך המות דכתיב (°רק) [אך] את נפשו שמור אלמא בדידיה קיימא א"ר לוי שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו שטן כיון דחזיא להקדוש ברוך הוא דנטיה דעתיה בתר איוב אמר חס ושלום מינשי ליה *לרחמנותיה דאברהם פנינה דכתיב °וכעסתה צרתה גם כעס בעבור הרעימה דרשה רב אחא בר יעקב בפפוניא אתא שטן נשקיה לכרעיה °בכל זאת לא חטא איוב בשפתיו אמר רבא בשפתיו לא חטא בלבו חטא מאי קאמר °ארץ נתנה ביד רשע פני שופטיה יכסה אם לא איפו מי הוא אמר רבא בקש איוב להפוך קערה על פיה אמר ליה אביי לא דבר איוב אלא כנגד השטן כתנאי ארץ נתנה ביד רשע רבי אליעזר אומר בקש איוב להפוך קערה על פיה אמר לו רבי יהושע לא דבר איוב אלא כלפי שטן °על דעתך כי לא ארשע ואין מידך מציל אמר רבא בקש איוב לפטור את כל העולם כולו מן הדין אמר לפניו רבונו של עולם בראת שור פרסותיו סדוקות בראת חמור פרסותיו קלוטות בראת גן עדן בראת גיהנם בראת צדיקים בראת רשעים מי מעכב על ידך ומאי אהדרו ליה חבריה [דאיוב] °אף אתה תפר יראה ותגרע שיחה לפני אל ברא הקדוש ברוך הוא יצר הרע ג) ברא לו תורה תבלין דרש רבא מאי דכתיב °ברכת אובד עלי תבא ולב אלמנה ארנין ברכת אובד עלי תבא מלמד שהיה גוזל שדה מיתומים ומשביחה ומחזירה להן ולב אלמנה ארנין דכל היכא דהוה ד) (איכא) אלמנה דלא הוו נסבי לה הוה אזיל שדי שמיה עילווה והוו אתו נסבי לה °לו שקול ישקל כעשי והותי במאזנים ישאו יחד אמר ה) רב עפרא לפומיה דאיוב חברותא כלפי שמיא ו) °לו יש בינינו מוכיח ישת ידו על שנינו אמר ז) רב עפרא לפומיה דאיוב כלום יש עבד שמוכיח את רבו °ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה אמר רבא (א) עפרא לפומיה דאיוב איהו באחרניתא אברהם אפילו בדידיה לא איסתכל דכתיב °הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את מכלל דמעיקרא לא הוה ידע לה °כלה ענן וילך כן יורד שאול לא יעלה אמר רבא מכאן שכפר איוב בתחיית המתים °אשר בשערה ישופני והרבה פצעי חנם ח) אמר רבה איוב בסערה חרף ובסערה השיבוהו בסערה חרף דכתיב אשר בשערה ישופני אמר לפניו רבונו של עולם שמא רוח סערה עברה לפניך ונתחלף לך בין איוב לאויב בסערה השיבוהו דכתיב °ויען ה' את איוב מן הסערה ויאמר [וגו'] אזר נא כגבר חלציך אשאלך והודיעני אמר לו הרבה נימין בראתי באדם וכל נימא ונימא בראתי לה גומא בפני עצמה שלא יהו שתים יונקות מגומא אחת שאלמלי שתים יונקות מגומא אחת מחשיכות מאור עיניו של אדם בין גומא לגומא לא נתחלף לי בין איוב לאויב נתחלף לי ט) °מי פלג לשטף תעלה [וגו'] הרבה טיפין בראתי בעבים וכל טיפה וטיפה בראתי לה דפוס בפני עצמה כדי שלא יהו שתי טיפין יוצאות מדפוס אחד שאלמלי שתי טיפין יוצאות מדפוס אחד מטשטשות את הארץ ואינה מוציאה פירות בין טיפה לטיפה לא נתחלף לי בין איוב לאויב נתחלף לי מאי משמע דהאי תעלה לישנא דדפוס היא אמר רבה בר שילא דכתיב °ויעש תעלה כבית סאתים זרע °ודרך לחזיז קולות הרבה קולות בראתי בעבים וכל קול וקול בראתי לו שביל בפני עצמו כדי שלא יהו שתי קולות יוצאות משביל אחד שאלמלי שתי קולות יוצאות משביל אחד מחריבין את כל העולם בין קול לקול לא נתחלף לי בין איוב לאויב נתחלף לי °הידעת עת לדת יעלי סלע חולל אילות תשמור יעלה זו אכזרית על בניה בשעה שכורעת ללדת

רש"י

מעין העולם הבא. כדכתיב (ירמיה לא) הרה ויולדת יחדו הריון ולידה ביום אחד הכי דרשינן ליה במסכת שבת (דף ל:): הכי גרסינן במתניתא תנא יורד ומתעה ועולה ומרגיז נוטל רשות ונוטל נשמה. [וה"פ] יורד למטה ומתעה את הבריות לחטוא ועולה למעלה ומרגיז את חמת המלך בהסטנותו נוטל ממנו רשות להרוג את החוטא מכיון שנתנו רשות דכתיב ותסיתני בו: לצערו של שטן. שהוזקק לשמור את נפש איוב שלא תצא: אלמא בדידיה קיימא. ליטול את הנפש והזהירו שלא ליטלה: בעבור הרעימה. שתתרעם על שהיא עקרה ותתפלל: להפוך קערה על פיה. (ב) לעקור כל כבוד שחירף וגידף: לפטור את כל העולם כולו. מדינו של הקב"ה לומר שאוטסין הן ע"י הקב"ה שברא (ג) יצה"ר והכי קאמר על דעתך כי לא ארשע אם היית חפץ לא הייתי רשע: בראת שור בפרסות סדוקות וחמור בפרסות קלוטות. את זה טהרת ואת זה טמאת הכל בא על ידך אתה בראת בו סימני הטומאה: בראת צדיקים. ע"י יצר טוב: בראת רשעים. על ידי יצר הרע לפיכך אין ניצול מידך כי מי יעכב אנוסין הן החוטאין: ברא לו תורה. (ד) הן תבלין שהיא מבטלת את הרהורי עבירה כדאמר בעלמא (קדושין דף ל:) אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש אם אבן הוא נימוח כו' הלכך לאו אנוסין נינהו שהרי יכולין להציל עצמן: ברכת אובד. שהיה סבור שהיה אובד את שדהו: שדי שמיה עלווה. אומר שהיא קרובתו או מדבר בה להשיאה: חברותא כלפי שמיא. מדבר לפני השכינה כאדם המתווכח לחבירו בא ונשקול מי חייב לחבירו: מן הסערה. לשון שיער כדקתני הרבה נימין בראתי באדם: מטשטשות את הארץ. עושות את הארץ כטיט: דרקון

א) [סנהדרין קיא.]: ב) [נ"ל אל]: ג) [קדושין ל:]: ד) [בע"י ליתא]: ה) ג"א רבא: ו) [בספרים שלפנינו כתיב לא כאו"ף]: ז) ג"א רבא: ח) [נדה נב. [ושם איתא רבא]: ט) עי' תוס' ע"ז יז: ד"ה מעות:

רבינו גרשום

מעין העולם הבא. שלאלתר תיכף לחרישה היו רועות על ידיהן מיד והיה עשב יוצא ורועות. וכן כתב לעולם הבא ונגש חורש בקוצר [עמו' ט]: כאדם שמסיתין אותו. אחרים וניסת על ידיהן: בעבור הרעימה. מה רעמים הללו לעולם אי אפשר בלא מטר כך היתה מתרעמת ומכעסת אותה כדי שתבקש רחמים עליה שיהיו לה ולדות: אלא בלבו חטא. שהיה מחשב בלבו על (פי') הבורא דברים אשר לא כן: להפוך קערה על פיה. להפוך יראת כל העולם. כלומר שאין דין אמת: על דעתך כי לא ארשע. כלומר בידך לבות בני אדם אם היה בדעתך להטותו לטובה לא היה רשע ובעבור שלא עשית כן אין מידך מציל: מי מעכב על ידך. שלא תתן לרשע לב צדיק: אף אתה תפר. כשתאמר כן תפר יראת השמא מבני אדם ותגרע תפלה מהם: ברא לו תבלין כנגדו. מכלל שהכל בידי אדם יעסוק בתורה ויהיה צדיק: כשמחזיר שדהו משובחת. שהוא היה סבור שגזלה לו: שדי שמיה עילויה. שהיה מוציא שם שהיא קרובתו: חברותא כלפי שמיא. דקאמר ישאו יחד: הנה נא ידעתי. כשראה בבואה במים: ויעש תעלה. דפוס סילון לשטף המים:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבא איהו באחרניתא לא אסתכל אברהם אפי' בדידיה כצ"ל ותיבות עפרא לפומיה דאיוב נמחק: (ב) רש"י ד"ה להפוך קערה על פיה כלומר לעקור: (ג) ד"ה לפטור וכו' שברא להם יצה"ר: (ד) ד"ה ברא לו תורה תבלין כצ"ל ותיבת הן נמחק:

איוב א | בראשית יג | איוב ב | שם | בראשית ו | איוב ב | שם ב | [ס"א לרחמנותיה] | שמואל א א | איוב ב | שם ט | שם י | שם טו | שם כט | שם ו | שם ט | שם לא | בראשית יב | איוב ז | שם ט | שם לח | שם | שם | שם לט | מלכים א יח

תורה אור

ללדת עולה לראש ההר כדי שיפול ממנה
וימות ואני מזמין לה נשר שמקבלו בכנפיו
ומניחו לפניה ואלמלי מקדים רגע אחד או
(א) מתאחר רגע אחד מיד מת בין רגע לרגע
לא נתחלף לי בין איוב לאויב נתחלף לי
איוב לט °חולל אילות תשמור א) אילה זו רחמה צר
בשעה שכורעת ללדת אני מזמין לה דרקון
שמכישה בבית הרחם (ב) ומתרפה ממולדה
ואלמלי מקדים רגע אחד או מאחר רגע אחד
מיד מתה בין רגע לרגע לא נתחלף לי בין
איוב לאויב נתחלף לי °[איוב] לא בדעת שם לד
ידבר ודבריו לא בהשכל (וכתיב °כי לא שם מב
דברתם אלי נכונה כעבדי איוב) אמר רבא
מכאן שאין אדם נתפס בשעת צערו
°וישמעו שלשת רעי איוב את כל הרעה שם ב
הזאת הבאה עליו ויבאו איש ממקומו
אליפז התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי
ויועדו יחדו לבוא לנוד לו ולנחמו מאי
ויועדו יחדו אמר רב יהודה אמר רב מלמד
שנכנסו כולן בשער אחד ותנא בין כל אחד
ואחד שלש מאות פרסי מנא הוו ידעי איכא
דאמרי כלילא הוה להו ואיכא דאמרי אילני
הוה להו וכיון דכמשי הוו ידעי אמר רבא
היינו דאמרי אינשי או חברא כחברי דאיוב
בראשית ו או ב) מיתותא °ויהי כי החל האדם לרוב על פני האדמה ובנות יולדו להם רבי יוחנן אמר רביה
באה לעולם ריש לקיש אמר מריבה באה לעולם אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן לדידך דאמרת
רבייה באה לעולם מפני מה לא נכפלו בנותיו של איוב אמר לו נהי דלא נכפלו בשמות אבל נכפלו ביופי
איוב ב דכתיב °ויהי לו שבענה בנים ושלוש בנות ויקרא שם האחת ימימה ושם השנית קציעה ושם השלישית
קרן הפוך ימימה שהיתה דומה ליום קציעה שהיה ריחה נודף כקציעה קרן הפוך אמרי דבי רבי שילא שדומה
לקרנא דקרש מחייכו עלה במערבא קרנא דקרש לקותא היא אלא אמר רב חסדא ככורכמא דרישקא
ירמיה ד במיניה שנאמר °כי תקרעי בפוך רבי שמעון ברבי איתילידא ליה ברתא הוה קא חליש דעתיה אמר
ליה אבוה רביה באה לעולם אמר ליה בר קפרא תנחומין של הבל ניחמך אבוך ג) [דתניא] אי אפשר
לעולם בלא זכרים ובלא נקבות אלא אשרי למי שבניו זכרים אוי לו למי שבניו נקבות אי אפשר לעולם
בראשית כד בלא בסם ובלא בורסי אשרי מי שאומנותו בוסמי אוי למי שאומנותו בורסי כתנאי °וה' ברך את
אברהם בכל ד) מאי בכל רבי מאיר אומר שלא היתה לו בת רבי יהודה אומר שהיתה לו בת
ה) אחרים אומרים בת היתה לו לאברהם ובכל שמה ר"א המודעי אומר ו) איצטגנינות היתה בלבו של
אברהם אבינו שכל מלכי מזרח ומערב משכימין לפתחו רבי שמעון בן יוחי אומר ז) אבן טובה היתה
תלויה בצוארו של אברהם אבינו שכל חולה הרואה אותו מיד מתרפא ובשעה שנפטר אברהם אבינו
מן העולם תלאה הקדוש ברוך הוא בגלגל חמה אמר אביי היינו דאמרי אינשי אידלי יומא אידלי קצירא
דבר אחר שלא מרד עשו בימיו דבר אחר שעשה ישמעאל תשובה בימיו שלא מרד עשו בימיו
שם כה מנלן דכתיב °ויבא עשו מן השדה והוא עיף ותנא אותו היום נפטר אברהם אבינו ועשה יעקב אבינו
תבשיל של עדשים לנחם את יצחק אביו [ומ"ש של עדשים] אמרי במערבא משמיה דרבה בר מרי
מה עדשה זו אין לה פה אף אבל אין לו פה דבר אחר מה עדשה זו מגולגלת אף אבילות מגלגלת
ומחזרת על באי העולם מאי בינייהו איכא בינייהו לנחומי בביעי אמר רבי יוחנן חמש עבירות עבר
אותו רשע באותו היום בא על נערה מאורסה והרג את הנפש וכפר בעיקר וכפר בתחיית המתים ושט
דברים כב את הבכורה בא על נערה מאורסה כתיב הכא °ויבא עשו מן השדה וכתיב התם °כי בשדה מצאה בראשית כה
ירמיה הרג את הנפש כתיב הכא עיף וכתיב התם °אוי נא לי כי עיפה נפשי להורגים וכפר בעיקר כתיב
שמות טו הכא °למה זה לי וכתיב התם °זה אלי ואנוהו וכפר בתחיית המתים דכתיב °הנה אנכי הולך למות שם
בראשית כה ושט את הבכורה דכתיב °ויבז עשו את הבכורה ושעשה ישמעאל תשובה בימיו מנלן כי הא דרבינא שם
ורב חמא בר בוזי הוו יתבי קמיה דרבא וקא מנמנם רבא א"ל רבינא לרב חמא בר בוזי ודאי דאמריתו
(ג) ח) כל מיתה שיש בה גויעה זו היא מיתתן של צדיקים א"ל אין והא דור המבול א"ל אנן גויעה ואסיפה
קאמרינן והא ישמעאל דכתיב ביה גויעה ואסיפה אדהכי איתער בהו רבא אמר להו ט) דרדקי הכי א"ר יוחנן
שם ישמעאל עשה תשובה בחיי אביו שנאמר °ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו (ד) ודילמא י) דרך חכמתן קא
שם לה חשיב להו אלא מעתה °ויקברו אותו עשו ויעקב בניו מאי טעמא לא חשיב להו דרך חכמתן אלא מדאקדמיה
ארבורי אדבריה ומדאדבריה שמע מינה תשובה עבד בימיו ת"ר שלשה הטעימן הקב"ה בעולם הזה
מעין

בכוחלא דריסקא במיניה. אע"ג דכחול הוא שחור כדפירש
בה"ג אוכמא אוכמא [חולין מו:] הייט דמיא לכוחלא ה"פ
כי היכי דכוחלא דריסקא מקרין ומאיר משאר כוחלא כך היא היתה
נאה משאר נשים וקרן הפוך לשון כי קרן עור פני משה (שמות לד)
והשתא אתי שפיר הא דמייתי ותקרעי
בפוך עיניך דכחול דומה לפוך שנותנין
כחול בעין אבל לפירוש רש"י דגרס כי
כורכמא דריסקא קשה לרשב"א א"כ
מאי מייתי ותקרעי בפוך עיניך ויונתן
תרגם נרד וכרכום רסק *וכרכום
כפרים עם נרדים עם ריסקא (שיר ד):
שכל חולה שרואה אותה מיד
מתרפא. וא"ת והא בימי
אברהם אכתי לא היה חולי בעולם
כדאמרי' בהשוכר את הפועלים (ב"מ
דף פז.) דעד יעקב לא הוה חולשא ועד
אלישע לא הוה דאיחלש ואיתפח ומיכן
למימר דהכא בחולה של מכה איירי
ור"ת ור"י מפרשים דעד יעקב לא
הוה דאיחלש היינו חולי של מיתה מכאן
ואילך הוה דאיחלש חולי של מיתה ולא
הוה דאיתפח עד אלישע:
בא על נערה המאורסה. ואם
תאמר והלא לא נצטוו בני
נח על נערה המאורסה כדאמרי' בפ'
ארבע מיתות (סנהדרין דף נז: ושם ד"ה
נערה) בעולת בעל יש להן נכנסת
לחופה ולא נבעלה אין להן ואומר ר"י
דאף על פי שלא נצטוו מכל מקום
מכוער הדבר כמו ושט את הבכורה
אף על פי שאינו מצווה על כך:
שלשה

דרקון. נחש: מכישה. נושכה: ומתרפה. לשון רפיון: שאין אדם
נתפס. להתחייב על שהוא מדבר קשה מחמת צער ויסורין דקאמר
לא בדעת ידבר לא אמר לא ברשע ידבר אלא לא בדעת: כלילי הוו
להו. כתרים ובכל כתר שלשה פרצופים ואיש את שמו מחוקק על
אחד פרצופו וכשבאין יסורין על אחד
מהן פרצופו משתנה וכן אילני:
דכמשי. פלטיי"א: או חברא
כחברי דאיוב. אם אין לו לאדם
אוהבים טוב לו שימות: לרוב על פני
האדמה ובנות יולדו וגו': רביה
באה לעולם. כשנולדה בת לפי
שממהרת להיות לו זרע:
הוכפלו ביופי. ואין לך כפל טוב
ממנו: שדומה ליום. ברה כחמה:
כקציעה. מין בושם הוא: קרנא
דקרש. מין חיה וקרניה משחירין כמו
צבע: כורכמא דריסקא. כרכום של
גן הגדל בגינה: במיניה. שהוא
מכמעולה (ה) ממין שאר בשמים:
אצטגנינות. חוזה בכוכבים: משכימים
לפתחו. ליטול עצה ממנו: אידלי
יומא. הוגבה שמש כשהחמה זורחת:
אידלי קצירא. מיקל החולי: אבל אין
לו פה. שהוא יושב ודומם: עדשין
אין להן פה. כמו שיש לפולין ולשאר
מיני קטנית כמין סדק: לנחומי
בביעי. אין להם פה אבל אינם
מגלגלים כגלגל: ושט את הבכורה.
וביזה את העבודה שהיתה בבכורות
שט תרגום של בזיון מדוע הקלתני
(שמואל ב יט) תרגום יונתן אשטתני:
בכל

רבינו גרשום

ומתרפא. רחמה ומרויח: מכאן שאין אדם נתפס על צערו. על מה שמדבר מכובד צערו דכתיב לא בדעת ידבר כלומר שאין דעתו מיושבת עליו מחמת צער: כי לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב. דברים הגונים חישב ושאינן הגונין לא חישב [לא] תפסו מכל מה שדבר כנגדו: כלילא הוה להו. כתר וחקוקין עליו ג' פרצופין של ג' חביריו וכשרואין שאחת מהן נשתנה פניה מיד היו יודעין שחבירו אין שרוי בנחת ויש אומרים ג' אילנות היו נטועין בפרדס שכל אחד היה קורא לכל א' על שם חבירו ואם היה מייבש אחד מן האילנות שבו היו יודעין שאין שרוי בטובה אותו שנקרא (העירה) [האילן] על שמו: רבייה. כלומר פריה ורביה שהנקבה מגדלת בניה: ולדידך דאמרת רבייה. דדבר טוב הוא: שבענה. היינו ב' פעמים ז': קציעה. קדה: בושם. שקורין קו"ש: דקרש. חיה ששמה קרש: לקותא היא. ואינה יפה מפני שיש בה כמה גוונין: כי כוחלא. שהוא שחור הרבה מבהיק מאד: רישקה. בלע"ז ארינסי"ל: במיניה. שהוא משובח במינו: כורכמא דרישקא. קרוק"ו. איינסי"ל. מה אותו צבע יפה הרבה במינו כך היתה יפה בין שאר נשים: איצטגנינות גדולה. שהיה בקי (אותו צבע) הרבה במזלות והיו שואלין מה יארע להן: אידלי יומא. [בשחרית] כשהשמש זורח שם מונחת אותה אבן: אידלי קצירא. מיקל חולה מחליו ולערב מכביד לו: ד"א. מאי בכל: מה עדשה שאין לה פה שאין לה שום ביקוע: לנחומי בביעי. דלמאן דאמר פה עדשה אין לה פה ביצים [נמי] אין להם פה ומנחמין בהן אבלים כמו בעדשים ולמאן דאמר מה עדשה זו מגולגלת בביצים אין מנחמין מפני שאינם מגולגלים כל כך כעדשים: לאלתר כשמת אברהם עבר אותו רשע ה' עבירות: היינו בכל. דלא מרד בימיו: ש"מ דעבד תשובה. דנהג ביה כבוד ליצחק ואדבריה מקמיה:

מסורת הש"ס

א) [עירובין נד: יומא כט.]: ב) [תענית כג. ע"ש ברש"י]: ג) סנהדרין ק: קדושין פב: ע"ש [פסחים סה. ע"ש]: ד) לקמן קמא. ע"ש [תוספתא דקדושין פ"ה]: ה) [לפמ"ש תוס' ברכות ע: ובסוטה יב. ובע"ז סד: ד"ה אחרים יתיישב גם הכא]: ו) [יומא כח:] ז) כ"א מרגלית: ח) כ"א משמיה דר' יוחנן: ט) [עי' פרש"י בשבת קמה:] י) [סנהדרין סט:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' או מאחר רגע אחד מיד נופל ומת בין: (ב) שם ומתרפא ויולדת ואלמלי מקדים רגע: (ג) שם ודאי דאמריתו משמיה דר' יוסי כל מיתה שיש בה גויעה: (ד) שם יצחק וישמעאל בניו מכדי ישמעאל קשיש מיצחק מ"ט דקחשיב ליה ליצחק מקמיה ש"מ תשובה עביד ואדבריה ליצחק מקמיה ודלמא דרך חכמתן: (ה) רש"י ד"ה במיניה שהוא מעולה משאר כרכומין כצ"ל:

מעין העולם הבא אלו הן אברהם יצחק ויעקב אברהם דכתיב ביה °בכל יצחק דכתיב ביה °מכל יעקב דכתיב ביה °כל שלשה לא שלט בהן יצר הרע אלו הן אברהם יצחק ויעקב דכתיב בהו בכל מכל כל ויש אומרים אף דוד דכתיב °ולבי חלל בקרבי ואידך צעריה הוא דקא מדכר תנו רבנן ששה לא שלט בהן מלאך המות ואלו הן אברהם יצחק ויעקב משה אהרן ומרים אברהם יצחק ויעקב דכתיב בהו בכל מכל כל משה אהרן ומרים דכתיב בהו °על פי ה' והא מרים לא כתיב בה על פי ה' אמר ר"א א) מרים נמי בנשיקה מתה דאתיא שם שם ממשה ומפני מה לא נאמר בה על פי ה' שגנאי הדבר לומר תנו רבנן שבעה לא שלט בהן רמה ותולעה ואלו הן אברהם יצחק ויעקב משה אהרן ומרים ובנימין בן יעקב ב) אברהם יצחק ויעקב דכתיב [בהו] בכל מכל כל משה אהרן ומרים דכתיב [בהו] ע"פ ה' בנימין בן יעקב דכתיב °ולבנימין אמר ידיד ה' ישכון לבטח עליו וי"א אף דוד דכתיב °אף בשרי ישכון לבטח ואידך ההוא רחמי הוא דקא בעי תנו רבנן ג) ארבעה מתו בעטיו של נחש ואלו הן בנימין בן יעקב ועמרם אבי משה וישי אבי דוד וכלאב בן דוד וכולהו גמרא לבר מישי אבי דוד דמפרש ביה [קרא] דכתיב °ואת עמשא שם אבשלום תחת יואב על הצבא ועמשא בן איש ושמו יתרא הישראלי אשר בא אל אביגיל בת נחש אחות צרויה אם יואב וכי בת נחש היא והלא בת ישי היא דכתיב °ואחיותיהם צרויה ואביגיל אלא בת מי שמת בעטיו של נחש:

הדרן עלך השותפין

לא איחפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו ולא שיח ולא מערה ולא אמת המים ולא נברכת כובסין אא"כ הרחיק (א) מכותל חבירו שלשה טפחים וסד בסיד בומרחיקים את הגפת ואת הזבל ואת המלח ואת הסיד ואת הסלעים (ב) מכותלו של חבירו שלשה טפחים ד) (או) סד בסיד גמרחיקין את הזרעים ואת המחרישה ואת מי רגלים מן הכותל שלשה טפחים דומרחיקין את הריחים שלשה מן השכב שהן ארבעה מן הרכב הואת התנור שלשה מן הכליא שהן ארבעה מן השפה: **גמ'**

רש"י

בכל מכל כל. באברהם כתיב (בראשית כד) וה' ברך את אברהם בכל ביצחק כתיב (שם כז) ואוכל מכל ביעקב כתיב (שם לג) וכי יש לי כל כלומר לא חסרו שום טובה: חלל בקרבי. יצרי הרע מת בקרבי: צעריה קא מדכר. על לבו ממש הוא מתרעם ואומר שמה בקרבו מרוב צרות: שלא שלט בהן מלאך המות. אלא מתו בנשיקה על פי שכינה: בכל מכל כל. לא חסרו שום כבוד ומציעו כבוד זה במשה ואהרן שנאמר בהן על פי ה' ואם אלו מתו ע"י מלאך [המות] נמצא שחסרו כבוד: כדאמרן. שמתו ע"פ שכינה ואין ראויה רמה לשלוט במי שנשוק משכינה שהרי אין הרמה באה אלא מטפה מרה המטפטפת מסכינו של מלאך המות דאמר מר (ע"ז דף כ:) ממנה מת ממנה מסריח ממנה פניו מוריקות: ישכון לבטח עליו. הכי גרים (ג) ישכון לבטח בנימין על סמיכות ידידות השכינה: בעטיו של נחש. בעצתו של נחש כלומר לא היו ראוין למות אלא שנגזרה גזירת מיתה על כל תולדותיו של אדם הראשון בעצתו של נחש בעטיו תרגום של עצתו כדכתיב (דניאל ו) אתייעטו כל וגו' וכן התיב עטא וטעם (שם ב): ואחיותיהם. בבני ישי כתיב:

הדרן עלך השותפין

לא יחפור. בור שיח ומערה. מפורשים בבבא קמא בפרק שור שנגח את הפרה (דף נ:): בור. עגול: שיח. ארוך וקצר: מערה. מקורה בקירוי: נברכת הכובסים. חופר חפירה מרובעת בעומק אמה או יותר ומי גשמים מתכנסים בה לכבס בגדיהם והיו להם שתים אחת ששורים את הבגדים יום או יומים בגולת כלבים והיא קרויה מחמגן בגמ' ואחת שמשפשפים בה והיא קרויה נדיין: אא"כ כו'. מפני שהחפירה הסמוכה לבור מחלשת כותלי הבור ומרפה אותן: וסד בסיד. את כותלי חפירתן: גפת. פסולת זיתים שנתעגלו בבית הבד: הסלעים. אבנים שהאור יוצא מהן שקורין קוילי"ש שכל אלו קשין לחומה שמוליאין הבל: מן הכותל. כותל לבנים של טיט הבנוי על גבי קרקע ולאו בבור קאי השתא: זרעים. קשין לכותל כדמפרש בגמ': ומחרישה. מרפה את יסודו ונופל: מי רגלים. ממסמסין את הלבנים שהן של טיט יבש: ריחים. קשין לכותל שמנידין את הקרקע בגלגול הבטתו: מן השכב. היא הריחים התחתונה: הרכב. היא העליונה הרוכבת על זו והיא קצרה טפח מן התחתונה: ואת התנור שלשה מן הכליא. תנור כלי חרס הוא שרוף בכבשן כשאר קדירות ופיו למעלה והבא לקובעו בארץ עושה בנין טיט ואבנים סביבו לבסים ומושיבין אותו עליו שלא יצטנו שוליו מחמת קרקע ואותו בנין עשוי בשיפוע רחב מלמטה וקצר מלמעלה כמדת התנור התחתונה קרוי כליא ועליונו קרוי שפה כלומר שפת הכליא שפתה עליונה ולפי שהבלו של תנור קשה לכותל צריך להרחיקו: **גמ'**

תוספות

שלשה כו' מעין העולם הבא. תימה לרשב"א אמאי לא חשיב נמי איוב דאמר לעיל (דף טו:) והאמהות רועות על ידיהם מלמד שהטעימו הקב"ה מעין עולם הבא וי"ל דאיוב לא היה אלא בחד מילתא ואברהם ויצחק ויעקב נהנו מעין עוה"ב מכל וכל:

שבעה שלא שלטה בהן רמה. תימה לרשב"א דכולהו לדיקי נמי דאמר בשבת בפ' שואל (דף קנב:) ורקב עצמות קנאה מי שיש לו קנאה בלבו עצמותיו נרקבין ושאין קנאה בלבו אין עצמותיו מרקיבין וי"ל דיכול להיות שלא ירקב וישלוט בו רמה כדאמר במעשה דרבי (ד) אלעזר בן שמעון בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף פד:) דנפיק ריחשא מאודניה:

שלשה לא שלט בהן יצר הרע. אין לפרש שלא שלט כלל דא"כ היכי קבלו עליה אגרא אלא כדאמר (יומא דף לח:) מאי דכתיב רגלי חסידיו ישמור כיון שעבר אדם רוב שנותיו ולא חטא שוב אינו חוטא ה"נ כיון שראה הקב"ה שהיו דוחקין עצמן כל כך להתרחק מן העבירה סייעם הקדוש ברוך הוא מכאן ואילך שלא שלט בהן יצר הרע:

הדרן עלך השותפין

לא יחפור. כל הני איירי דאית בהו מיא וטעמא משום מתונתא כדאמרינן בגמרא ותימה לר"י והא אמרי' בגמ' כל מרא ומרא דקא מחית כו' ואומר ר"י דלא קאמר אלא שמאותה שעה מתחיל ההיזק וכיון דבתחילת ההיזק הוו גירי דיליה מודה ר' יוסי ומיהו אי לאו משום מיא לא היה צריך הרחקה ג' טפחים:

לא שיח ולא מערה. וה"ה חרילין ונעילין והני נקט אגב בור דבכל מקום רגיל לשנות שיח ומערה בהדי בור ואמת המים ונברכת הכובסין דאין רגיל לשנותן גבי בור מפרש בגמ' דצריכי תרוייהו ומיהו הא לא מפרש אמאי לא הוה שמעינן להו מבור דמצי למימר דבור ושיח דעמוקין טפי בעי הרחקת שלשה אבל הנך דלא עמיקי כולי האי הוה אמינא דלא בעי הרחקת שלשה ואי תנא הני הוה אמינא דבור ושיח דעמיקי טפי בעי הרחקה יותר מג' ובפרק הפרה (ב"ק דף נ:) דתנן אחד החופר בור ושיח ומערות ומצריך להו לכולהו בגמרא התם ניחא דלא הוה ליה לתנא למינקטינהו אגב בור כיון דכתיב בור בקרא אלא הוה ליה למיתני בור לחודיה:

סלעים. אבנים שאש יוצא מהן ולא סלעי נחושת דאין דרך להניחן אצל הכתלים והא דאמר בירושלמי אית תנא תני טומנין בסלעים ואית (ה) תני דאין טומנין כאן בסלעים של כסף כאן בסלעים של נחושת הוה מצי לשנויי כאן בסלעים של אבנים כאן בשל כסף אלא ניחא ליה לשנויי כולהו במתכת:

וסד בסיד. נראה לר"י דבסיפא נמי גרס וסד בסיד ולא גרס או דאי גרסי' בסיפא או סד בסיד אם כן תפשוט דבר׳שא וסד בסיד תנן מדלא קתני או סד ברישא כמו בסיפא אלא ודאי בסיפא נמי גרס וסד והא דפשיטא ליה בגמרא (לקמן דף יט.) דבסיפא הוי או סד בסיד היינו משום דאין ההיזק כל כך מרובה שלא יועיל לו סיד לחודיה:

כליא. פירש ר"ח בטן דתנור צר מלמטה ובאמצעיתו מרחיב ובולט ויוצא כשיעור טפח ומאמצעיתו מיצר ועולה:

מסורת הש"ס

א) [מו"ק כח.]: ב) נ"א אברהם יצחק יעקב משה אהרן ומרים כדאמרן בנימין בן יעקב וכו' וכזה תכין פירש"י דהכא ד"ה כדאמרן וכו']: ג) שבת נה: ד) נ"א וסד:

בראשית כד · שם כז · שם לג · תהלים קט · במדבר לג · דברים לד · דברים לג · תהלים טז · שמואל ב יז · דה"א ב

רבינו גרשום

על פי ה'. דמי שמת ע"י מלאך המות שולט בו רמה ותולעה מפני כי ג' טיפין של מרה תלוין בו בסכינו ממנה מת ממנה מסריח ממנה פניו מוריקים ואותם שמתו על פי ה' לא שלט בהן רמה ותולעה: חלל בקרבי. שאין בו יצר הרע: צעריה דמדכר. כלומר זה בקרבו מפחד מאותו מעשה שאירע לו: רחמי הוא דבעי א) שוכן בו לבטח: בעטיו של נחש. בעצה שיעצה לחוה ולא מפני חטא אדם עמיו לשון עצה כמו (דניאל ב) עטא וטעם:

הדרן עלך השותפין

לא יחפור אדם בור כו'. משום דקא מרפיה ליה לארעיה ומקלקל לבורו: ולא שיח. זהו הפירה שחופרין להשקות שדותיהן ועשויה אריך וקטין: לא מערה. שהיא מרובעת: נברכת הכובסין. ששם רוחצין וכובסין את בגדיהן:

א) [נראה דצ"ל רחמי הוא דבעי שישכון בשרו לבטח].

הגהות הב"ח

(א) במשנה ולא נברכת כובסין אא"כ הרחיק מכותלו של חבירו: (ב) שם ואת הסלעים מן הכותל כל: (ג) רש"י ד"ה ישכון וכו' הכי גרים ליה ישכון בנימין לבטח על סמיכות: (ד) תוס' ד"ה שבעה וכו' דר' אלעזר נ"ב: (ה) שם ד"ה סלעים כו' ואית תנא תני דאין טומנין:

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ט מהלכות שכנים הלכה א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף י:

ב ב מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף ד:

ג ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

ד ד מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ז:

ה ה מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ח:

פתח בבור ומסיים בכותל (ליתני אלא אם כן הרחיק מבורו של חבירו ג"ט) אמר אביי ואיתימא רב יהודה מכותל בורו שנינו וליתני אא"כ הרחיק מבורו של חבירו ג' טפחים הא קמ"ל דכותל בור שלשה טפחים נפקא מינה למקח וממכר כדתניא האומר לחבירו בור וכותליה אני מוכר לך צריך שיהא הכותל שלשה טפחים איתמר הבא לסמוך בצד המצר אביי אמר סומך ורבא אמר אינו סומך בשדה העשויה לבורות דברי הכל אינו סומך כי פליגי בשדה שאינה עשויה לבורות אביי אמר סומך דהא אינה עשויה לבורות רבא אמר אינו סומך דאמר ליה כי היכי דאת אימלכת וחפרת אנא נמי ממלכנא וחפרנא איכא דאמרי בשדה שאינה עשויה לבורות דברי הכל סומך כי פליגי בשדה העשויה לבורות אביי אמר סומך אפילו לרבנן דאמרי [א] מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה התם הוא דבעידנא דקא נטע איתא לבור אבל הכא בעידנא דקא חפר ליתא לבור ורבא אמר אינו סומך ואפילו לר' יוסי דאמר [ב] זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו הני מילי התם דבעידנא דקא נטע ליתנהו לשרשיו דמזקי לה לבור אבל הכא אמר ליה כל מרא ומרא דקא מחיית קא מרפית לה לארעאי תנן לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו טעמא דאיכא בור הא ליכא בור סומך בשלמא להך לישנא דאמרת בשדה שאינה עשויה לבורות דברי הכל סומך מתניתין בשדה שאינה עשויה לבורות אלא להך לישנא דאמרת בשדה שאינה עשויה לבורות פליגי בשלמא לאביי ניחא אלא לרבא קשיא אמר לך רבא הא איתמר עלה אמר אביי ואיתימא רב יהודה מכותל בורו שנינו איכא דאמרי (א) ואיתמר עלה אמר אביי ואיתימא רב יהודה מכותל בורו שנינו בשלמא להך לישנא דאמרת בשדה העשויה לבורות דברי הכל אינו סומך מתניתין בשדה העשויה לבורות אלא להך לישנא דאמרת בשדה העשויה לבורות פליגי בשלמא לרבא ניחא אלא לאביי קשיא אמר לך אביי מתני' שבאו לחפור בבת אחת תא שמע [ג] סלע הבא בידים זה חופר בורו מכאן וזה חופר בורו מכאן זה מרחיק שלשה טפחים וסד בסיד וזה מרחיק שלשה טפחים וסד בסיד בא בידים שאני ודקארי לה מאי קארי לה בא בידים איצטריכא ליה ס"ד אמינא כיון דבא בידים ליבעי נמי רווחא טפי קא משמע לן תא שמע מרחיקין את הגפת ואת הזבל ואת המלח

רש"י

פתח בבור. סמוך לבורו של חבירו והדר סיים אלא אם כן הרחיק מכותל הוה ליה למיתני אלא אם כן הרחיק מבורו דאילו מכותלו כותל הבנוי על גבי קרקע הוא: מכותל בורו שנינו. כלומר האי כותל דקתני מכותל בורו קאמר שאף הוא קרוי כותל: וליתני מבורו של חבירו. ואגב ידענא דמכותל קאמר דאי מחלל בורו קאמר אין זה כונס לתוך שלו כלום ופעמים שהוא סותר אף כותל חבירו אם הוא רחב משלשה: הא קא משמע לן. במאי (ב) דתניא מכותל בורו למדנו בה שהכותל בורו של ראשון מילא כל שלשה טפחים שהוזקק גם הוא להרחיק מן המיצר וממאי מדקתני שהחפירות הללו של זה אינה מופלגת מכותלו של זה אלא שלשה טפחים שהוא כונס לתוך שלו כמלא שלשת הטפחים שכנס גם זה לתוך שלו הכותל מלאם ואשמועינן שיעור רוחב כותלי בור: ונפקא מינה למקח וממכר. וא"ת מנלן (ג) שהכותל הראשון הוא הוי שיעור הרחקה מן המיצר והלא לא היה לחבירו בור סמוך למיצר ופליגי בה אביי ורבא ושמעינן ליה לאביי דאמר ראשון אינו צריך להרחיק תריץ הא שמעינן ליה לאביי גופיה דאוקמה כשבאו לחפור בבת אחת שניהן הוזקקו להרחיק כל אחד ואחד שלשה טפחים: הבא לסמוך. בורו תחילה בצד המיצר ולחבירו אין שם בור: העשויה לבורות. כגון בית השלחין שצריכה להשקות תדיר: אפי' לרבנן דאמרי כו'. דשמעינן מינה אדם צריך לכנוס לתוך שלו כדי שלא יזיק את חבירו ולא אמרינן זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו: ליתנהו לשרשים. אלא סופן שיתפשטו עשרים וחמשה אמה ויזיקו את כותלי הבור: מרפית לי. שהיא מרעדת ונדה מחמת המכה: הא איתמר עלה מכותל בורו שנינו. ולמדנו בה שאף הראשון הוזקק להרחיק כדי כותל שהוא שלשה טפחים כדאמרן: אלא לאביי קשיא. דהוא גופיה אוקים דמכותל בורו שנינו ועל כרחך לא הוזכר שם כותל אלא ללמדנו שיעור כותל כדי הרחקת המיצר הוא אלמא אף הראשון הוזקק להרחיק: הבא בידים. קרקע רך מתכתש מאיליו: זה וזה מרחיק. אלמא אף על הראשון להרחיק: ה"ג בא בידים שאני ודקארי לה מאי קארי לה בא בידים איצטריך סד"א כו'. כלומר הוא הדין אע"ג דלא בא בידים והאי דנקט (ד) בידים רבותא אשמעינן דאף על גב דבא בידים אין צריך להרחיק אלא שלשה טפחים:

מתוכתא

תוספות

פתח בבור וסיים בכותל. בקונטרס גרס בתר דשני מכותל בורו שנינו וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו ואינו נראה כמו שמפרש ואי גרס לה הכי גרס לה פתח בבור וסיים בכותל וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו וכן משמע מתוך פירוש ר' חננאל ואע"ג דבריש המניח (בבא קמא דף כז.) כי פריך פתח בכד וסיים בחבית לא קא מסיים וליתני ואם הוזק בעל הכד כו' אין לשון הגמרא שוה אלא פעמים מאריך ופעמים מקצר: מכותל בורו שנינו. כלומר לא מחלל בורו קאמר אלא מכותל שיש לבור שהראשון הניח כשחפר בורו ומהך מילתא דרב יהודה דייקא לקמן דאסור לסמוך מדהוזקק הראשון להניח כותל ופריך מינה לאביי והשתא לא אפשר למיגרס וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו דא"כ הוה משמע מחלל בורו ומה שפירש הקונטרס דאי הוה תני מבורו הוה ידעינא דמכותל בורו קאמר דאי מחלל בורו קאמר אין [זה] כונס לתוך שלו כלום כו' גרסת ספרו דחקתו אבל אין נראה דודאי אי תני מבורו הוה אמינא מחלל בורו קאמר ושרי לסמוך ואם הראשון הרחיק מאיליו מן המיצר ג' טפחים או יותר ה"א דהשני יכול לסמוך עד המיצר ואם כן צריך לשנות מכותלו לאשמועינן דאסור לסמוך לרבא ולאביי צריך הרחקה בין שני הבורות ששה טפחים ומיהו יש ליישב הגירסא ופריך אליבא דאביי דאליבא דידיה קיימא דליתני אלא אם כן הרחיק מבורו ששה טפחים: למאי נפקא מינה למקח וממכר. הך נפקותא לא איצטריך לרבא דהא קא משמע לן דאסור לסמוך אלא לאביי דקא סבר מותר לסמוך וקאמר למאי נפקא מינה אי לאשמועינן דבעי הרחקה ג' טפחים ליתני אלא אם כן הרחיק מבורו ו' טפחים: אביי אמר סומך דהא אינה עשויה לבורות. והואיל וכן אינו מזיק לו אם הוא סומך וקשה לרשב"א דהא מפסיד הוא שאם יטע אילן יצטרך להרחיקו יותר מחמת שסומך זה עד המיצר דמרחיקין האילן מן הבור חמש ועשרים אמה וי"ל דמכל מקום אינו עושה לו היזק דהא דמרחיק יותר לא מפני שלא יזיקנו הבור אלא מפני שלא יזיק הוא לבור ולהכי אין לזה להניח מלסמוך בשביל כך דאם לא כן ירחיק כל כ"ה אמה את בורו: אביי אמר סומך. אומר ר"י דלשתי הלשונות לאביי דאמר סומך אם בא אחד לחפור בור לאחר מכאן צריך הוא להרחיק כל ששה טפחים: לאביי ניחא. השתא ס"ד דמכותל בורו היינו מחלל בורו ולא דקדק בלשון: ה"ג בספרים ישנים סלע הבא בידים כו' וזה מרחיק ג' טפחים וסד בסיד (ה). וקשה לאביי ה"נ שבאו לחפור שניהם בבת אחת ובא בידים איצטריך ליה סד"א כיון דבא בידים ליבעי רווחא טפי קמ"ל והשתא לא היה צריך לאסוקי ובא בידים איצטריך ליה שהרי לא הקשה כלום מבא בידים אלא אגב דאייתי ברייתא מפרש לה ויש ספרים דגרסי טעמא דבא בידים הא לא בא בידים לא ופריך לרבא ומשני ה"ה אפי' לא בא בידים ובא בידים איצטריך ליה וכו' ואין נראה לר"ת לחלק לענין היתר לסמוך בין בא בידים ובין לא בא בידים ולר"י נראה לחלק שפיר דאע"ג דלא בא בידים שרי לסמוך בבא בידים אסור לסמוך לפי שהקרקע מתבקעת ונופלת קרקע של שדה חבירו: מרחיקין את הגפת כו' טעמא דאיכא כותל כו'. פירוש וקשה לרבא ותימה מאי קושיא הכא ודאי מותר לסמוך בשאין כותל שאין מזיק כלום וכשיחפוץ זה לעשות כותל יסיר את הגפת וי"ל דהני נמי מקלקלין את הקרקע ויזיק לכותל לכשיבנה אפי' שוב יסיר ועוד אומר ר"י דבכל אלו יש טורח בסילוקן ולכך מעתה יכול לעכב עליו כי יש לחוש שמא לא ימהר לסלקו כשירצה לעשות כותל וא"ת אכתי מאי פריך לרבא הא מפרש טעמא לעיל משום דכל מרא ומרא דקא מחית מרפית לארעאי וי"ל דההוא טעמא לא קאמר אלא אליבא דרבי יוסי והכא לא פריך אלא אליבא דרבנן:

דטירייא

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פכ"א מהלכות מכירה הל' יב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף ה :

ז ב ג מיי' פ"ט מהל' שכנים הל' י סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף יח :

מסורת הש"ס

א) [לקמן כה: כו: ב"מ קיז.] : ב) [לקמן כב: כה:] : ג) לקמן יט. ע"ש [תוספתא פ"א] : ד) נ"ל סותר וכ"ה בע"י :

רבינו גרשום

ומקשינן פתח בבור לא יחפור בור וסיים בכותל דקתני אא"כ הרחיק מכותל חבירו ליתני מבורו של חבירו. והא אכתי לא פריש מילי דבור: א) וג' טפחים הוי במחיצה של לבנים כדקתני באידך פירקין דלעיל בלבנים זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה: אין ה"נ קתני מתני' אא"כ הרחיק מכותל בורו של חבירו ג' טפחים דהיינו בין בור זה לבור חבירו ו' טפחים והא אתא לאשמועינן דכותל בור ג' טפחים הוי דאי חפיר סמוך לכותל בור חבירו צריך להרחיק ג' ואי עביד כותל לבורו לא צריך הרחקה כלל : הבא לסמוך בצד המצר. כלומר שאם רוצה אחד לחפור בורו סמוך לשדה חבירו הפנויה מבורות: אביי אמר סומך. בצד ממש בלא הרחקה הואיל ואינו מזיק לחבירו דלית ליה לחבירו השתא בור : ורבא אמר אינו סומך. אא"כ ירחיק כדין דאע"ג דלית ליה האידנא אימור אימלוך וחפיר נמי חבירו ואי לא ירחיק האי אתי לאזוקי ליה : שדה העשויה לבורות. שצריכה לבורות דבית השלחין היא (להבירו) ד"ה אינו סומך האידנא בור דהואיל ולא סגי בלא בור ודאי עביד בה בור ואתי לאזוקי אי לא ירחיק : כי פליגי בשדה שאינה עשויה לבורות. דבית הבעל היא : דבעידנא דקא נטע אילן איתא לבור. משום הכי מרחיק כ"ה אמות כי היכי דלא ליזלו שרשיו ומזקי לבור אבל הכא כ) דתני במצר כמצר סמיך משום דבעידנא דקא חפיר ליתיה לבור דהיאך: ליתנהו לשרשיו. בההיא שעתא: מרפיית לארעא. וכי בעינא למיחפר בור יפול העפר לתוכו : טעמא דאיכא בור. סמוך ליה מש"ה אינו סומך בלא הרחקה הא דוק מיניה אי ליכא בור סומך למצר חבירו בלא הרחקה : בשלמא להך לישנא. בתראה בשדה שאינה עשויה לבורות דברי הכל סומך (מש"ה) [שפיר] מתוקמ' מתני' דקתני הא ליכא בור סמיך בשדה שאינה עשויה לבורות מש"ה אי ליכא בור סמיך ואתיא מתני' כד"ה : אלא להיאך לישנא דאמרת בשדה שאינה עשויה לבורות פליגי . אבל בשדה העשויה לבורות דברי הכל אינו סומך א"כ לא מיתוקמא מתני' אלא אליבא דאביי. אלא לרבא דאמר בין שדה העשויה לבורות בין שאינה עשויה לבורות אינו סומך מתני' קשיא ליה דמתני' דיקא הא ליכא בור סמיך : אמר [לך] רבא . לעולם אינו סומך לא בשדה העשויה לבורות ולא בשדה שאינה עשויה לבורות וממתני' לא מצי למידק האי וקשיא לרבא דלעיל פסיק ואמר לא סמיך . למ"ה : גפת . פסולת זיתים שמוציאן מבית הבד : ואם הוא המלח

הא ליכא בור סמיך דהא איתמר עלה דמתני' לעיל אמר אביי ואי תימא רב יהודה מכותל בורו של חבירו שנינו. מדקתני מכותל בורו מכלל דההוא דחפר מעיקרא הרחיק בורו ג' טפחים כשיעור כותל ולא סמיך בצד ממש בלא הרחקה : ג) מתני' מתוקמ' לד"ה אלא להיאך לישנא דאמר בשדה העשויה לבורות פליגי בשלמא לרבא דאמר אינו סומך ניחא ומתוקמא מתני' דתני לא יחפור אא"כ הרחיק לדעתיה ד): אלא לאביי דאמר בין בשדה העשויה לבורות ובין שאינה עשויה לבורות סומך לדעתיה מתני' דקתני אינו סומך קשיא ליה : אמר לך אביי. לעולם אפי' בשדה העשויה לבורות מצי סמיך אי ליכא בור אלא מתני' דקתני לא יחפור אא"כ הרחיק מיתוקמא כשבאו לחפור בבת אחת זה בורו מכאן וזה בורו מכאן ומש"ה צריך להרחיק זה מזה משום רפיות קרקע אבל היכא דאינו חופר אלא חד מינייהו כדקא משמע ותני דעשויה לבורות לחבירו נמי אבל עדיין לא עשאו ואתי זה אחר לחפור אהאי לעולם סמיך אמיצריה הואיל דעדיין לא נחפר בורו של חבירו : סלע הבא בידים. ארץ שהיא רכה שיכולין לחופרה ביד בלא חפירה אם בא זה בעצמו וזה בעצמו לחפור זה חופר בורו כו' וסד בסיד כדי שלא יפול אלמא דלא סמיך וקשיא לאביי אמר לך אביי לעולם לא קשיא לי בא בידים שאני דהואיל דסלע היתוח הוא מש"ה צריך הרחקה זו דלא אתי למנפל אבל בעלמא סמיך : ודקארי לה. משום קשיא מאי קארי וכי לא היה יודע דהיכא דבא בידים צריך הרחקה טפי ומאי טעמא מקשה ליה. אמר לך המקשה לעולם משום קושיא קא מייתינא לה והאי דקתני מתני' בא בידים הוא הדין נמי בשאר קרקע שלא בא בידים דצריך הרחקה אבל מש"ה מתני בא בידים טפי משאר קרקע דאיצטריך למיתנייהו דס"ד כו' קמ"ל דלא צריך ריחוק טפי משאר קרקע. ולעולם לא מצי סמיך ה) ותיובתא דאביי ואביי מתרץ לה ו) נפל שאני. כפ"ה : איכא דאמר סלע הבא בידים. כלומר סלעים המונחין בין מיצרי השדות לסימן והיכר מחיצה בין זה לזה השתא אם היו מונחין הני סלעים בידים צריך להרחיק [שלשה טפחים] דלא סמך דכיון דמונחין בידי אדם מתפוצץ הקרקע. הא לאו בידים אלא הכי הוי מששת ימי בראשית דקיימא האי סלע בין המצרים הללו מצי סמיך אמיצריה משום דלא אתיא להתפוצץ אלמא דסמיך

א) [מכאן ועד זה נותן טפח ומחצה נראה דשייך לסלן בסמוך אחר תיבות לא צריך הרחקה כלל] : ב) [אבל הכא דרוצה לחפור סמוך למיצר וכו'] : ג) [חסר כאן וצ"ל מתני' בשדה העשויה לבורות וד"ה אלא להיאך לישנא וכו'] : ד) אא"כ הרחיק לדעתיה בשדה העשויה לבורות : ה) [נראה דצ"ל ולעולם לא מצי סמיך אפי' בשאר קרקע שלא בא בידים ותיובתא דאביי וכו'] : ו) [נראה דצ"ל שבאו לחפור בבת אחת] :

הגהות הב"ח

(א) גמ' איכא דאמרי הא לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו ואיתמר עלה אמר אביי : (ב) רש"י ד"ה הא קמ"ל במאי דקתני מכותל בורו למדנו בה שכותל בורו וכו' מדקתני שהחפירות הללו של זה אינה מופלגת כ"כ כלומר אין הכותל קרויה הפלגה אלא בג"ט לאפוקי בפחות מג' : (ג) ד"ה ונפקא וכו' מנלן שכותל הראשון : (ד) ד"ה ה"ג בא וכו' והאי דנקט בא בידים : (ה) תום' ד"ה הכי גר' וכו' וסד בסיד פי' וקשה לאביי :

א) נ"א וסד: ב) נ"א דתני: ג) לקמן כ: ד) [שם]: ה) לקמן כו. [ודף סג.]: ו) [לקמן כו.]: ז) נ"א ת"ש: ח) לקמן כו.: ט) נ"א ת"ש בצונמא: י) לקמן כה: כ) ג"ז שם: ל) נ"א ותני עלה [לקמן כה:]:

המלח ואת הסיד ואת הסלעים מכותלו של חבירו ג' טפחים א)או סד בסיד טעמא דאיכא כותל הא ליכא כותל סומך לא כי ליכא כותל נמי לא סמיך ואלא מאי קא משמע לן הא קא משמע לן דהני קשו לכותל תא שמע מרחיקים את הזרעים ואת המחרישה ואת מי רגלים מן הכותל שלשה טפחים טעמא דאיכא כותל הא ליכא כותל סמיך לא כי ליכא כותל נמי לא סמיך ואלא מאי קמ"ל הא קא משמע לן דמתונתא קשה לכותל תא שמע ואת הריחים ג' מן השכב שהן ד' מן הרכב טעמא דאיכא כותל הא ליכא כותל סמיך לא כי ליכא כותל נמי לא סמיך ואלא מאי קא משמע לן הא קא משמע לן דטירייא קשה לכותל תא שמע ואת התנור שלשה מן הכליא שהן ד' מן השפה טעמא דאיכא כותל הא ליכא כותל סמיך לא כי ליכא כותל נמי לא סמיך אלא מאי קא משמע לן הא קא משמע לן ב) דהבלא קשה לכותל תא שמע ג) לא יפתח אדם חנות של נחתומין ושל צבעין תחת אוצרו של חבירו ולא רפת בקר טעמא דאיכא אוצר הא ליכא אוצר עביד דירה שאני דיקא נמי דתני עלה ד) אם היתה רפת בקר קודמת לאוצר מותר ת"ש ה) לא יטע אדם אילן סמוך לשדה אלא אם כן הרחיק ממנו ד' אמות ותני עלה ו) ד' אמות שאמרו כדי עבודת הכרם טעמא דמשום כדי עבודת הכרם הא לאו משום כדי עבודת הכרם סמיך ואע"ג דאיכא שרשין דקא מזקי הכא במאי עסקינן דמפסיק צונמא ז)(דיקא נמי דקתני) ח) היה גדר בינתים זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן ט) אי הכי אימא סיפא היו שרשיו יוצאין בתוך של חבירו מעמיק להן שלשה טפחים כדי שלא יעכב המחרישה ואי דמפסיק צונמא מאי בעו (א) התם ה"ק ואי לאו צונמא והיו שרשיו יוצאין לתוך של חבירו מעמיק שלשה טפחים כדי שלא יעכב המחרישה ת"ש י) מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה טעמא דאיכא בור הא ליכא בור סמיך לא כי ליכא בור נמי לא סמיך והא קמ"ל דעד כ"ה אמה אזלי שרשים ומזקי לבור אי הכי אימא סיפא ואם אילן קדם לא יקוץ ואי דלא סמיך היכי משכחת לה כדא"ר פפא בלוקח ה"נ בלוקח ת"ש כ) מרחיקין את המשרה מן הירק ואת הכרישין מן הבצלין ואת החרדל מן הדבורים טעמא דאיכא ירק הא ליכא ירק סמיך לא כי ליכא ירק נמי לא סמיך והא קמ"ל דהני קשו אהדדי א"ה אימא סיפא רבי יוסי מתיר בחרדל ל)מפני שיכול לומר לו עד שאתה אומר לי הרחק חרדלך מן דבוראי הרחק דבורך מן חרדלאי שבאות ואוכלות לגלוגי חרדלאי

ואי

רש"י

מתוכתא. דבר לח: טירייא. איטונ"ר בלע"ז כמו דטרייא לרישיה באלו טריפות (חולין דף מה.): חנות של נחתומין. מוכרי לחם שמסיקין שם אור תמיד: אוצר. עלייה שאוצרין בה תבואה ושמן ויין והעשן קשה להן: ולא רפת בקר. הריח קשה להן: דירה שאני. חנות ורפת בקר דירתן של אדם הן ואין לנו לאסור דירתו עליו אא"כ ההיזק מוכן: דיקא נמי. דדירה שאני: דקתני עלה. דהיכא אם היתה הרפת בקר קודמת לאוצר מותר ובכולהו שאר הרחקות דמתני' לא תנא הכי ש"מ הכא משום דדירה שאני אבל איך אף הראשון צריך להרחיק: אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות. כדמפרש טעמא כדי עבודת הכרם שהיו חורשים הכרם במחרישה וכן בשעת הבציר בוצרין אותם בעגלות וצריך להן מקום פנוי ארבע אמות שלא תיכנס עגלת מחרישתו בקרקע חבירו: טעמא משום עבודת הכרם. שהוא מזיקו בידים הא לאו הכי סמיך ואע"ג (ב) שיתפשטו שרשיו ויזיקו בשדה בין לעכב המחרישה בין לחפירת הבור: צונמא. סלע חזק שלא יתפשטו שרשיו לשם: גדר בינתים. שאין מזיקו עוד לעבודת הכרם זה סומך אילנות לגדר מכאן וזה סומך אילנות לגדר מכאן ואי נמי אחד מהן שדה לבן אין כאן כלאים כדאמר בעירובין (דף יא.) אם גפנים מכאן מותר לזרוע כאן גבי נעץ ארבעה קונדיסין ומתח זמורה על גביהן דדמיא לצורת הפתח קתני מיהא זה סומך ואע"ג דאזלי שרשים תחת הגדר ומתפשטין לתוך השדה: מעמיק להן. בעל השדה קוצץ את השרשין שיצאו בשדהו בעומק שלשה טפחים: ואי לאו צונמא. וזה נוטע שם שלא כדת מעמיק להו זה (ג) כשיזיקו הן: עשרים וחמשה אמות. כך שיערו שהשרשין נמשכין והולכין ומקלקלין את כותלי הבור: הוא הדין כו'. והא קמ"ל דעד כ"ה אמה אזלי שרשין ומזקי לבור: ה"ג אי הכי אימא סיפא אם האילן קדם לא יקוץ אי לא סמיך היכי משכחת להו. דהאילן קדם ואי שלא כדין סמך אמאי לא יקוץ מה לי בור קדם דקתני קוצץ ומאי שנא אילן קדם דתנא לא יקוץ: כדאמר רב פפא. לקמן בשמעתין: הכא נמי בלוקח. אדם שנטע אילן בתוך שדהו ואח"כ מכר חצי שדהו לאיש אחר ובא הלוקח וחפר בור אין זה צריך לקוץ אילן שנטעו ברשותו: את המשרה. מים שסורין בו את הפשתן: מן הירק. של מיני מאכל כרוב ושומין וכרישין: ואת הכרישין. כרתי פוריל"ש: ואת החרדל מן הדבורים. שאוכלין את החרדל ומחדד את פיהם ואוכלות את דבש שלהן: כי ליכא ירק נמי לא סמיך. והא קמ"ל דהנך קשו אהדדי: עד שאתה אומר הרחק את חרדליך מדבוריי. שבעל המזיק להרחיק עצמו הרחק אתה דבורייך מן חרדליי שאף אתה נקרא מזיק:

ואי

תוספות

דטירייא קשה לכותל. אע"ג דלקמן (דף כ:) הדר ביה מטעמא דטירייא ומפרש אלא משום קלא מכל מקום נקט ליה הכא משום דמעיקרא הוה בעי לפרושי טעמא משום טירייא ולספרים דלא גרסי אלא אתי שפיר הכא דלההיא גירסא טירייא וקלא חד טעמא הוא: לא יפתח אדם חנות של נחתומין. פ"ה משום שהעשן קשה לאוצר וקשה לר"ת דלקמן אמר ביין התירו שמשביחו ועשן ודאי מזיק ליין דהא יין מעושן פסול לנסכים אלא נראה לר"ת דהיזק עשן ליכא כיון דאיכא שם תקרה ומעזיבה לא יכנס שם העשן אלא טעמא שההבל מזיק את האוצר אבל את היין משביח וגרסי' לקמן אמר רב יוסף והאי דידן אפילו סרגא קשיא ליה כלומר הבלא דסרגא ולא גרסי' קוטרא דסרגא: הא ליכא אוצר עביד. הוי מצי לשנויי ה"ה כי ליכא לא סמיך והא קמ"ל דהבלא (ד) קשיא לאוצר: דיקא נמי דקתני אם היתה רפת בקר קודמת כו'. ובכולהו הרחקות דמתני' לא תני הכי והוה ליה לאשמועינן בשאר וכ"ש בדירה ותימה דלעולם בשאר הרחקות נמי מותר לסמוך והא דנקטיה הכא לאשמועינן רבותא דאע"ג דהוי גירי דיליה אם היתה קודמת לאוצר מותר דהשתא הוי חידוש אפילו לרבי יוסי ואי אשמועינן בשאר לא הוי חידוש אלא לרבנן אבל לרבי יוסי דקסבר על הניזק להרחיק לא הוי שום חידוש: דיקא נמי דקתני כו'. ולאביי לא קשיא האי דיקא דלא משמע ליה שיהא חידוש בשאר טפי מבדירה: ואם היתה רפת בקר כו'. והוא הדין חנות של נחתומין ושל צבעין וחדא מינייהו נקט: ותני עלה ד' אמות שאמרו כדי עבודת הכרם. הוה ליה למינקט כדי עבודת האילן אלא נקט עבודת הכרם לפי שנזכר לשון זה במסכת כלאים גבי כרם שצריך הרחקה ד' אמות: טעמא משום עבודת הכרם כו'. בלאו האי דיוקא מצי למפרך בפשיטות דסגי בהרחקת ארבע אמות ואי אסור לסמוך היה צריך להרחיק כ"ה אמות כדתנן לקמן (דף כה:) שמרחיקין את האילן מן הבור אלא ניחא ליה למידק דאפילו תוך ארבע אמות מותר לסמוך: דמפסיק צונמא. וא"ת אמאי צריך ד' אמות פשיטא שחוץ לצונמא לא יחרוש שלא יועיל כלום לאילן וי"ל כשיחרוש עד הצונמא צריך להפוך המחרישה לצד אחר המחרישה יכנס לשדה חבירו: היו שרשיו יוצאין כו'. וא"ת היאך סמך אי שלא ברשות א"כ יקוץ וצריך לאוקמי בלוקח ולריצב"א אין נראה להעמיד בלוקח מדלא מסיק לה כדבסמוך אלא נראה דמיירי בסמך שלא ברשות דאינו קוצץ האילן אלא בנתינת דמים ובזה לא רצה להאריך ולהשמיענו: הכא נמי בלוקח. פ"ה שהאילן ביד מוכר ואין נראה לר"י כפי' מרדכי דא"כ הול"ל במוכר אלא נראה לו לפרש שהאילן ביד לוקח ולשני הפירושים אנו אין להקשות מאי איריא שהאילן קדם אפילו קדם בור נמי כגון שאדם אחד עשה הבור ואח"כ נטע האילן ומכר הבור לפ"ה או אילן לפי' ר"י ברבי מרדכי לא יקוץ שהרי בהיתר עשאן דבכה"ג אילן קדם קרינא ביה שקדמה נטיעת האילן לערעור בעל הבור דערעור אינו בא אלא ע"י מכירת בור או מכירת האילן אבל לפר"ת שפי' בלוקח שלקח מאדם אחד את אילן וטוענין ללוקח קשה לר"י מאי איריא אילן קדם אפילו קדם בור נמי ועוד כיון דהחזיק באילן ג' שנים איירי דבחזקת ג' שנים טוענין ללוקח לוקמה נמי בלא לוקח ובחזקה שיש עמה טענה:

לגלוגי

רבינו גרשום

המלח. שחופרין להכנים לתוכן מים לעשות מלח ושיחות שעושין לשרוף בהן הסיד ואת הסלעים חפירה מלאה אבנים: וסד בסיד. החפירה דכל אלו מזיקין לכותל: הא ליכא כותל. הוי כשאר כותל וסמיך וקשיא לרבא דאמר גבי שדה דלא סמיך: דמתונתא דהני. זה לחלוחית המים שמשקין הזרעים בנגר ודאי קשין לכותל שמקלקלין המים יסוד הכותל: מרחיקין את הריחים. העשוין בקרקע מן הכותל חבירו: ג' טפחים מן השכב. זו אבן התחתונה שמו שכב. ורכב זו אבן עליונה שמורכבת עליה והתחתונה רחבה מן העליונה טפח לכל צד והיינו ג' מן השכב שהוא ד' מן הרכב מתוך דפחותה טפח: טעמא דאיכא כותל. וקשיא לרבא: טירא קשה לכותל אותו זיעזוע שמזעזעין הקרקע בשעה שמתקנין שם הריחים איכא דאמר טירא קול הברה שעושין הריחים: מרחיקין את התנור מן הכותל. אע"ג דלא תני כותל אפ"ה משמע דירחיק מן הכותל ג' טפחים מן הכליא איזהו כיליא שכשעושין התנור מחרס שכל תנוריהן היו של חרס ועשוין כעין דלי פתוח מלמעלה והחרס קלוש ומדביקין סביב התנור מן הטיט בעובי טפח סביב כדי

לא מצי מעכב ליה הואיל ואין לו שום אוצר עכשיו אבל גבי בור ושדה דעלמא דלא קבע תשמישתייהו כדירה לא סמיך משום דמזיק ליה בכך [דמרפי] ליה ארעיה ואי מימלך למיעבד בור לא מצי למיעבד בור: דיקא נמי. דדירה שאני: דקתני אם היה רפת בקר קודם לאוצר מותר. משום דדירה שאני: כדי עבודת הכרם. כדי איכר בקר וכליו דלא דייש ליה לשדהו דהתם היו חורשין את הכרמים בשוורים וכך נמי היו חורשין לשדה אילנות בשוורים: דקא מפסיק צונמא. בין שדה שלו לשל חבירו דלא קא עבדין בהני סלעים מש"ה מצי סמיך אי לאו מפני עבודת הכרם אבל בעלמא לא: היה גדר בינתים. בין הכרם לשדה זה סומך נטיעותיו לגדר [אע"ג] דעברין שרשין לשדה: מעמיק לשרשיו בקרקע ג' טפחים כדי שלא יעכב את המחרישה. הכי קאמר אי לאו צונמא והוה מרחיק ליה לאילנות כ"ה אמה כשיעור האילן. ולאחר כן הגדילו שרשין יותר מכ"ה והיו שרשין יוצאין לתוך של חבירו כנ"ל: אית דמפרשי האי שדה כרם הוא כדי להשתמש בהני ד' אמות עבודת תשמיש דצריך לכרם כגון בית הגת וגינית שלועזין טיני. היינו בור שתחת הגת. אלמא דסמיך (ליה אלא) הכא במאי עסקינן דאי לאו משום עבודת הכרם סמיך דמפסיק צונמא כלומר דאיכא סלע חזק בין האילן לשדה דאינן יכולין השרשין לעבור ולהפסיד בשדה אבל גבי בור ושדה דעלמא דמפסיד לעולם לא סמיך. זה סומך אילנו לגדר וזה בורו אלמא דסמיך אע"ג דעברי שרשים תותי גדר לשדה חבירו וקא מזקי. לא הכא נמי דאיכא צונמא: מעמיק שרשי האילן בקרקע ג' טפחים כ] כי היכי דלא ליתזקו שרשין ואמאי צריך להעמיק בתמיה: כדי שלא תעכב את המחרישה ולא יפסיד. להכי צריך להעמיק וסמיך אבל גבי בור ושדה דעלמא דלעולם אי אפשר דליכא פסידא של רפיית הקרקע מבור לבור (אמאי) [אימא] לעולם לא סמיך. למ"ה: אי הכי. דכי ליכא בור [נמי] לא סמיך האילן אימא סיפא אם האילן קדם לבור דאם היה נטוע האילן קודם דנחפר הבור אע"ג דמזיק לה לא יקוץ ואי לא סמיך האילן על מצר שדה חבירו קודם חפירת הבור היכי מצי משכחת לה דמזיק לה השתא אלא לאו ש"מ דסמיך: לא לעולם לא סמיך. וכי תימא א"כ היכי הוה זה סומך אילנו אצל שדה חבירו: כדאמר רב פפא לקמן בלוקח. כגון דהוה מעיקרא האילן והשדה לאדם אחד ומכרו לשני בני

ואי דלא סמיך היכי משכחת לה אמר רב פפא בלוקח אי בלוקח מאי טעמא דרבנן ועוד מאי טעמא דרבי יוסי אפילו משרה וירקא נמי אמר רבינא קא סברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו מכלל דר' יוסי סבר על הניזק להרחיק את עצמו אי על הניזק אפי' משרה וירקא נמי אלא לעולם ר' יוסי נמי על המזיק סבירא ליה והכי קאמר להו רבי יוסי לרבנן תינח משרה וירקא דהני מזקי הני והני לא מזקי הני אלא חרדל ודבורים תרווייהו מזקי אהדדי ורבנן דבורים לחרדל לא מזקי ליה אי בבינתא לא משכחא ליה אי בטרפא הדר פארי וסבר ר' יוסי על המזיק להרחיק את עצמו והתנן א) רבי יוסי אומר אע"פ שהבור קודמת לאילן לא יקוץ שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו אלא לעולם ר' יוסי על הניזק ס"ל ולדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי על הניזק להרחיק את עצמו ג) ואפי' משרה וירקא לא בעי רחוקי אלא לדידכו דאמריתו על המזיק תינח משרה וירקא דהני מזקי הני והני לא מזקי הני אלא חרדל ודבורים תרווייהו מזקי אהדדי ורבנן דבורים לחרדל לא מזקי ליה אי בבינתא לא

ואי לא סמיך. אינים היזק למילר חבירו אפילו בשאין שם דבר הניזוק אית ליה לר' יוסי דאלו שניהן מזיקין הן היכי משכחת ליה דליסמוך חד מינייהו ברישא הרי חבירו מעכב עליו: בלוקח. אחר שעשה זה משרה בתוך שדהו או זרע שם חרדל מכר מחצה שדהו לאחר והלוקח זרע שם ירק או העמיד דבורים: אמאי מרחיק. הרי ברשות עשה: ועוד מאי טעמא דרבי יוסי. דלא פליג אלא בחרדל וטעמא משום דתרווייהו מזיקין הן וליפלוג נמי במשרה וירק: על המזיק להרחיק את עצמו. ואף על פי שמתחלה עשה ברשות: אי בבינתא. גרעין הזרע: לא

ב) לגלוגי חרדל. פי' הקונטרס פרחים ובערוך פירש גרעין ותרווייהו אין נראה לר"י דהא קאמרי רבנן דבורים לחרדל לא מזקי אי בבינתא כו' אי בטרפא כו' משמע דלא פירש רבי יוסי בדבריו מה הן מזיקין ולכך היו מסתפקין אי בבינתא כו' ונראה לר"י דלגלוגי הם ענפים והשתא לא פירש רבי יוסי מה הם מזיקות לכך אמרו ליה רבנן אי בבינתא כו' וא"ת מכל מקום הרי הן מזיקין לחרדל שיאכלו הפרחים ויש לומר שהפרחים אינן כ"א מעט וביום או יומים שיעמדו אין יכולין להזיק: ואי לא סמיך היכי משכחת לה. פר"י בשלמא לאביי דאמר סמיך אתי שפיר דמיירי שסמך בעל דבורים תחילה ואע"ג דהשתא קס"ד דדבורים נמי מזקי לחרדל לכ"ע מכל מקום סברי רבנן דעל המזיק שני דהיינו בעל חרדל להרחיק את (א) כל ההרחקה כמו גבי בור דאם סמך הראשון על המיצר השני מרחיק כל ששה טפחים ורבי יוסי סבר כיון דדבורים מזקי חרדל ועשה קלא שלא כהוגן שסמך על המיצר שזה עתיד לסוף לזרוע חרדל אע"פ שבדין אינו יכול למונעו שלא יסמוך מ"מ קלא שלא כהוגן עושה וגם בעל חרדל יכול לסמוך ולא דמי לבור דהתם משום דמרפי ליה לארעיה ומזיק השני בידים לכותל בורו של ראשון לכך על השני להרחיק כל ההרחקה אבל הכא לא אלא לרבא דאמר לא סמיך היכי משכחת לה דבעל החרדל ירחיק כל ההרחקה לרבנן ולרבי יוסי לא ירחיק כלל דכיון דתרווייהו מזקי אהדדי על כל אחד ואחד להרחיק חצי ההרחקה ואפילו סמך בעל דבורים תחלה יש לו לסלקם הואיל ושלא כדין סמכם אמר רב פפא בלוקח שזרע חרדל ומכר חצי שדהו והלוקח העמיד דבורים וסברי רבנן כדמסיק דדבורים לא מזקי לחרדל ועל המזיק להרחיק את עצמו אף על פי שסמך בהיתר אע"ג דגבי אילן כשסמכו בהיתר אמרי דלא יקוץ הני מילי אילן שעשוי לעמוד שנים רבות ואיכא הפסד מרובה אבל משרה כרישין וחרדל לא דהכי נמי אמרינן גבי אילן אם הבור קדם קוצץ ונותן דמים אע"ג דסמך אילנו באיסור ובשאר דברים הנסמכים באיסור אינו נראה שיתנו דמים אלא טעמא דלהפסד מרובה חששו ורבי יוסי סבר דדבורים מזקי לחרדל וצריך בעל דבורים להרחיק כל ההרחקה כיון דבעל חרדל לא עשה כלל שלא כהוגן ומשום הכי נמי לא בעי לאוקמי כשסמך בעל דבורים תחלה ובלוקח ולא היה צריך לדחוק ולומר דלרבנן על המזיק להרחיק אע"פ שעשה בהיתר מה שאינו גבי אילן ובור וגם לא יצטרך לומר דלרבנן דבורים לא מזקי לחרדל ופליגי ארבי יוסי דא"כ כיון דבעל דבורים סמך בהיתר ולא עשה שלא כהוגן לא היה מתיר רבי יוסי לבעל חרדל לסמוך ואם תאמר טפי פלוגתייהו בלא לוקח דלרבנן דדבורים לא מזקי לחרדל צריך בעל חרדל להסיר ולהרחיק כל ההרחקה אע"פ שסמך תחלה ולרבי יוסי כיון דתרווייהו מזקי אהדדי אין לבעל החרדל להרחיק כל ההרחקה אלא החצי וי"ל דמתיר בחרדל משמע דמתיר לגמרי לסמוך אי הכי מאי טעמא דרבנן כיון דבהיתר נסמכו משרה וכרישין למה צריך להרחיקן כשבא ירק ובצלים וכ"ש חרדל למה ירחיקוהו כשבאו דבורים כיון שגם הם מזקי דס"ד דדבורים נמי מזקי לחרדל לכ"ע ועוד מ"ט דרבי יוסי דלא פליג אלא בחרדל משום דדבורים נמי מזקי לחרדל אפילו משרה וירק כיון שנעשה המשרה בהיתר לא יצטרך להרחיקה כמו גבי אילן ובור ומשני רבינא לעולם בלוקח וקא סברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו אע"פ שעשה בהיתר ולהכי על בעל החרדל להרחיק שהוא ג) הזיק ופריך כיון דשמעינן ממילתא דרבינא שהדבורים אינם מזיקים לחרדל דלכך נתנו רבנן הרחקה על בעל החרדל מכלל דרבי יוסי סבר על הניזק להרחיק עצמו מדשרי סמיכת חרדל אע"פ שהוא מזיק ולא ניזק א"כ אפילו משרה וירק נמי וה"ה דה"מ לאקשויי (ב) דברייתא בהדיא משמע שהדבורים מזקי נמי לחרדל דקתני ואוכלות לגלוגי חרדלי אלא ניחא ליה למינקט קושיא דאפי' משרה וירק נמי משום דהתחיל כבר להקשותה (ג): מכלל דסבר רבי יוסי על הניזק להרחיק וכו'. נ"ל לפירוש זה דזה המקשה אינו אותו שהקשה בתחלה ואי לא סמיך היכי משכחת לה דהא לדידיה הוה ניחא ליה לאביי דאמר סמיך ולא הוה קשה ליה מידי וסבר רבי יוסי על הניזק כו' וי"ל שהמקשה הראשון הוה ידע שפיר המסקנא דדבורים לחרדל לא מזקי לרבנן אבל המקשה הזה לא ידע להכי פריך מכלל דסבר רבי יוסי כו' והקשה כיון דלרבנן חשיב בעל דבורים ניזק ולא מזיק שמצריכין לבעל חרדל להרחיק אף על גב שהם מזיקין לחרדל מכל מקום כיון דסמך בהיתר לא חשיב מזיק ועל בעל חרדל להרחיק א"כ גם לרבי יוסי חשיב ניזק ואפ"ה מותר לסמוך לבעל החרדל א"כ סבר דעל הניזק להרחיק את עצמו אי הכי אפילו משרה וירק נמי כן דאין סברא דלרבי יוסי חשיב בעל דבורים מזיק אע"פ שסמך בהיתר משום שעשה קלא שלא כהוגן ולרבנן לית להו האי סברא דאין סברא כלל דלפלוגינהו בהכי ומשני לעולם רבי יוסי על המזיק ס"ל וחשיב בעל דבורים מזיק אע"ג שסמך בהיתר כיון שעשה קלא שלא כהוגן בסמיכתו ורבנן נמי הוו מודו ליה בהך סברא אי הוו סברי דדבורים מזקי לחרדל אלא דס"ל דדבורים לא מזקי לחרדל ולכך מרחיק בעל החרדל וכמסקנא זו יש לפרש תחלת הסוגיא לדברי המקשה דפריך ואי לא סמיך היכי משכחת לה דבשלמא אי סמיך (ד) כדמסקינן השתא ולא כמו שפי' לפ"ה שיחלקו (ה) דלרבנן הוו דבורים כמו ירק כיון שנסמכו בהיתר אע"ג שגם הם מזיקין לחרדל כשיבא ור' יוסי מתיר לסמוך החרדל מפני שבעל הדבורים עשה קלא שלא כהוגן: (נעיל) וסבר ר' יוסי על המזיק כו'. לקמן על מקומה הוה ליה לאקשויי אלא משום דאיצטריך ליה לפרש הכא דסבר רבי יוסי דעל המזיק להרחיק את עצמו אסקוה לכולה מילתא הכא ובלוקח דהכא אי אפשר לפרשו כפירוש רבינו חננאל דפי' באדם שלוקח משרה וטוענין ללוקח דא"כ למה ירחיק המשרה כשיבא שם ירק כיון שטוענין לו שהמוכר קנה סמיכה זו אלא צריך לפרש בלוקח כמו שפירש בקונטרס או כר"י בר' מרדכי כך פי' ר"י כל הסוגיא לפי שיטת רש"י וקשה לו מה הוצרך לחלק בדוחק בין לוקח דאילן ללוקח דמשרה ועוד דלמה המתין להביא משנה זו דמשרה וירק באחרונה המוקדמין במשנתנו ועוד דקתני בתוספתא (פ"א) רבי יוסי מתיר בחרדל שאומר לו כדרך שעשית בתוך שלך כך אני עושה בתוך שלי משמע דבעל דבורים סמך תחלה ומפרש רבינו תם ורבינו חננאל דהכי גרסינן אלא אמר רבינא קסברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו והשתא הדר ביה מכל שינויי דלעיל דודאי בכולהו מודה רבא דכי ליכא כותל או ירק דסמיך משום דקא סברי רבנן דדוקא על המזיק להרחיק את עצמו דהיינו כי איכא דבר הניזוק אבל כי ליכא דבר הניזוק לא מקרי הסומך מזיק ולא אסר רבא לסמוך אפי' לרבנן אלא דוקא בור משום טעמא דכל מרא ומרא דקא מחית מרפית לארעאי ולהכי חשוב הסומך מזיק אפילו כי ליכא בור וכיון דלרבנן נמי סמיך אתי שפיר פלוגתייהו כדפרישית לעיל אליבא דאביי ולכך הדר ביה ולא מוקי בלוקח וכגון שסמך בעל דבורים תחלה משום דא"כ לא היה מתיר ר"י לסמוך לבעל החרדל כיון דבעל הדבורים לא עשה כלל שלא כהוגן ודוקא בדסמיך בלא לוקח שעשה קלא שלא כהוגן בעל הדבורים מתיר רבי יוסי לבעל החרדל לסמוך כדפרישית לעיל ולפי זה אתי שפיר דלמסקנא זו לא נצטרך לחלק בין לוקח דאילן ללוקח משרה ולהכי המתין נמי כדי להביא מתניתין דמשרה משום דמינה צריך לחזור מכל שינויי דלעיל ואתי נמי שפיר דמיירי שסמך נמי בעל דבורים תחלה כמו שמוכח בתוספתא:

ה"ג

עין משפט נר מצוה

ח א ב מיי' פ"י מהל' שכנים הל' ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף לא:

רבינו גרשום

ואי לא סמיך. היכי משכחת לה דיכולין אלו לטעון הכי זה כנגד זה אנא סמיכנא ואת הרחק והלא אין סומכין אפי' כי ליכא עדיין היזקא לחבריה אלא מדיכולין לטעון הכי ש"מ דסמיך. לא לעולם בעלמא לא סמיך והכא מאי טעמא סמיך בלוקח שלקח מן אחד מקום חרדל ושני לקח שאר מקום השדה והכניס שם דבורים ומש"ה לא מצי מעכבי זה לזה לטעמיה דר' יוסי דבעל חרדל טעין אנא לא מרחקנא דאתינא מכח דמוכר הסמך ברשות בתוך שלו. אבל את הרחק את דבורך דמזקי לחרדלאי. ובעל דבורים טעין את מזקת לי טפי מדאנא מזיקנא לך: אי הכי כדתרצת בלוקח מאי טעמא דפליגי רבנן עליה דר' יוסי דמחייבי להרחיק החרדל הואיל ולוקח הוא וברשות סמך. ועוד קושיא אחריתי כיון דאוקמת לה בלוקח מאי טעמא מתיר ר' יוסי בחרדל להודיה ומודה לרבנן במשרה וירק ליפלוג נמי עלייהו במשרה וירק דלא צריך להרחיק הואיל דלוקח הוא וברשות סמך המוכר המשרה והירק והשומין. לעולם בלוקח ומאי דאמרת מאי טעמא דרבנן דאמרי מרחיקין חרדל ולא סמיך משום דסבירא להו דעל המזיק רמי להרחיק עצמו שלא יזיק אע"ג דברשות סמך דמתוך ששורין פיהם מחריפות החרדל חוזרות ואוכלות את דובשן. ומקשי' מכלל דר' יוסי דפליג עלייהו כבר על הניזק להרחיק דיכול לומר מזיק לניזק הרחק עצמך מפני שלא תזוק ולהכי מתיר בחרדל ודבורים א"כ מאי שנא ממשרה וירק דלא פליג על רבנן כי היכי דפליג בחרדל. אלא ודאי מסתברא ר' יוסי סבר דעל המזיק רמי להרחיק דלא סמיך כרבנן וכי תימא א"כ מאי טעמא דר' יוסי דמתיר גבי חרדל לחודיה לסמוך ופליג עלייהו אמשרה וירק משום דהכי קאמר להו ר' יוסי לרבנן בשלמא להנך תרתי במשרה ושומין מודינא לכו דעל המזיק להרחיק משום דהן מזיקין את הירק ואת הבצלים והם לא מזקי למשרה ושומין אבל גבי חרדל ודבורים דזה מזיק זה וזה מזיק זה פליגנא עלייכו דלא צריך חד מינייהו להרחיק טפי מחבריה ואמרי ליה רבנן לר' יוסי ל"ש בין חרדל למשרה וירק דכולן מזיקין ולא ניזוקין דהחרדל מזיק לדבורים מתוך חריפות החרדל דאכלי דבורים מכחשו הדבש אבל דבורים לא מזקי לחרדל אמאי אמרת אי משום בינתא (בעתא בצתא) גרעינין דהחרדל ליכא למיחש דאכלי ליה דבורים דכיון דהן דקין מאד לא משכחי להו דבורים ואי בטרפא כלומר אם תאמר שאוכלין העלין של חרדל מאי איכפת ליה הדר פארי. חוזר וגדל ולהכי סבירא להו גבי חרדל ודבורין כגון משרה וירק: וזה נוטע בתוך שלו. אע"ג דמזיק לבור של חבירו דאי בעי בעל הבור דהוי ניזק להרחיק ירחיק דהאי לא יניח שלא יטע בתוך שלו אע"ג דמזיק ליה אלמא דסבר ר' יוסי דעל הניזק רמי להרחיק את עצמו: אלא לעולם ר' יוסי ודאי [ס"ל] על הניזק להרחיק וכי תימא א"כ מאי טעמא דמודה לרבנן במשרה וירק דמסברי דעל המזיק רמי לא תימא דמודה להו אלא לדבריהן דרבנן קאמר לדידי אפי' משרה וירק נמי לא צריך להרחיק משום דסבירא לי דעל הניזק להרחיק אלא לדידכו וכו':

מסורת הש"ס

א) לקמן כה: ב) ש"ך לפ"ה: ג) מזיק:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ואי לא וכו' להרחיק את עצמו כל הרחקות: (ב) בא"ד לאקשויי דברייתא: (ג) אחר ד"ה ואי לא נ"ל ד"ה וסבר ואח"כ ד"ה מכלל וכו' וג' דבורים אלו סד"א ואח"כ נ"ל ד"ה לגלוגי: (ד) בא"ד אי סמיך פליגי כדמסקינן וכו': (ה) בא"ד שיחלקו בזה דלרבנן כצ"ל:

עין משפט נר מצוה

ט א מיי׳ פ״ט מהלכות שכנים הל׳ א סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ קנה סעיף י :
י ב מיי׳ שם הלכה ט ועי׳ פי׳ במ״מ טוש״ע שם סעיף יא :
יא ג מיי׳ שם הל׳ ה טוש״ע שם סעיף י :
יב ד מיי׳ פ״ד מהל׳ שבת הל׳ א סמג לאוין שם טוש״ע או״ח סי׳ רנז סעיף ג :
יג ה מיי׳ וסמג שם טוש״ע א״ח סי׳ רנט סעיף א :

מסורת הש״ס

א) לעיל יז: ע״ש [תוספתא פ״א], ב) שבת מז:, ג) שם מח., ד) [יבמות לא: וש״נ], ה) [שבת עב: וש״נ], ו) מהרש״ל סתם הכא : ז) מהרש״ל וכתם : ח) ס״י פירכא :

תורה אור

לא משכחת ליה אי בטרפא הדר פארי: ולא נברכת הכובסין וכו׳: אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ״לא שנו אלא מן המחמצן ²אבל מן הנדיין ד׳ אמות תניא נמי הכי נברכת הכובסין ד׳ אמות והא אנן תנן ג׳ טפחים אלא לאו ש״מ כדרב נחמן ואיכא דרמי להו מירמי תנן נברכת הכובסין ג׳ טפחים והתניא ארבע אמות אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לא קשיא כאן מן המחמצן כאן מן הנדיין רב חייא בריה דרב אויא מתני לה בהדיא אלא אם כן הרחיק משפת מחמצן ולכותל ג׳ טפחים: וסד בסיד: איבעיא להו וסד בסיד תנן או דילמא או סד בסיד תנן ³פשיטא דוסד בסיד תנן דאי סלקא דעתך דאו סד בסיד תנן אם כן ליערבינהו וליתנינהו דילמא משום דלא דמי האי היזיקא להאי היזיקא רישא היזיקא (א) דמתונא סיפא היזיקא דהבלא ת״ש א) רבי יהודה אומר סלע הבא בידים זה חופר בורו מכאן וזה חופר בורו מכאן זה מרחיק ג׳ טפחים וסד בסיד וזה מרחיק ג׳ טפחים וסד בסיד טעמא דבא בידים הא לא בא בידים לא ה״ה דאף על גב דלא בא בידים נמי סך בסיד ובא בידים איצטריכא ליה סד״א כיון דבא בידים ליבעי רווחא טפי קמ״ל: מרחיקין את הגפת ואת הזבל ואת המלח ואת (ב) הסלעים וכו׳: תנן התם ב) ²במה טומנין ובמה אין טומנין אין טומנין לא בגפת ולא בזבל ולא במלח ולא בסיד ולא בחול בין לחין בין יבשין מאי שנא הכא דקתני סלעים ולא קתני חול ומאי שנא התם דקתני חול ולא קתני סלעים אמר רב יוסף לפי שאין דרכן של בני אדם להטמין בסלעים אמר ליה אביי וכי דרכן של בני אדם להטמין בגיזי צמר ולשונות של ארגמן דתניא ג) ²טומנין בגיזי צמר ובציפי צמר ובלשונות של ארגמן ובמוכין ואין מטלטלין אותן ד) אלא אמר אביי °יגיד עליו ריעו תנא הכא סלעים וה״ה לחול תנא התם חול והוא הדין לסלעים א״ל רבא אי יגיד עליו ריעו ליתנינהו לכולהו בחדא וליתני חדא מנייהו באידך (ג) וה״ה לאידך אלא אמר רבא התם היינו טעמא דלא קתני סלעים משום דמשתכי לה לקדרה הכא היינו טעמא דלא קתני חול משום דמחמימי חיים ומקרירי קריר והא תני רבי אושעיא חול התם במתונא תנא דידן נמי ליתני ולוקמיה במתונא הא תנא ליה אמת המים אטו מי לא קתני אמת המים וקתני נברכת הכובסין הנהו צריכי דאי תנא אמת המים משום דקביעא אבל נברכת הכובסין דלא קביעא אימא לא ואי תנא נברכת הכובסין משום דקוו וקיימי אבל אמת המים לא צריכא: מרחיקין את הזרעים ואת המחרישה וכו׳: זרעים תיפוק ליה משום מחרישה במפולת יד מחרישה ותיפוק ליה משום זרעים בחורש לאילנות ותיפוק ליה משום מיא ה) תנא בארץ ישראל קאי דכתיב °למטר השמים תשתה מים למימרא דזרעים לצדדין

רש״י

לא משכחת ליה. הדבורה לפי שהוא טמון בשרביטו: ואי בטרפא. ואם יאכל העלה: הדר פארי. חוזר וצומח: מן המחמצן. נברכת ששורין בו את הבגדים יום או יומים בצואת כלבים עד שמחמיצין ומסריחין: אבל מן הנדיין. נברכת שכובסין ומשפשפין בה מתוך שהמים נתזין למרחוק צריך להרחיק ד׳ אמות: ה״ג או סד בסיד תנן. כלומר או ירחיק או סד: ליערבינהו. לתרתי בבי רישא ומציעתא דהתם או סד בסיד תנן אלא מדלא ערבינהו ש״מ דברישא וסד בסיד תנן דבעינן תרוייהו הרחקה וסיד: בא בידים אצטריך. למנקט ליה לתנא ואע״ג דה״ה ללא בא בידים: במה טומנין. את החמין בשבת דאמור רבנן דאסור להטמין בדבר המוסיף הבל והתם מפרש טעמא גזירה שמא יטמין ברמץ: לשונות של ארגמן. למר צבוע ואחר כך חזרו והחליקוהו במסרק ועשוי לשונות לשונות: וכי דרכן להטמין בהן. ואפ״ה איירי בהו רבנן: ציפי צמר. לאחר שסרקו ונפלו במסרק: ובמוכין. של שחקי בגדים שהסורק מוציא מבגדי הצמר בקוצים: ואין מטלטלין אותם. שהן מוקצים למלאכת בגדים: ה״ג אי יגיד עליו ריעו ליתנינהו לכולהו בחדא וליתני חדא מינייהו באידך ולימא כו׳. ליתנינהו לכולהו. כל הנך משום הבלא בחדא או כאן או אצל שבת: הנך משום דמשתכי לה לקדירה. שמשברין את הקדירה כך שמעתי כאן ובכל מקום שמעתיו שמעלה חלודה: דמחממי חיים. כשנותנין בו דבר חם הוא מתחמם וגבי הטמנה מחמימי הוא אבל גבי כותל קריר: והתניא רבי הושעיא. להרחקות דמתני׳ בתוספתא שלו (ד) וקאמר חול גבייהו: במתונא. אצל היזק לחלוח שבה ובחול לה ולא אצל היזק הבל: נברכת כובסין. לא קביעא כאמת המים שאמת המים (ה) עשויין להיות שם עולמית אבל זו הכובס פעמים שמשנה לאומנות אחרת: דקוו וקיימי. וליחלוחן קשה יותר משל מים חיים: תיפוק ליה משום מחרישה. שהרי חרשו תחילה ואפי׳ לא זרע (ו) ליה תנא לי׳ מרחיקין: במפולת יד. שזרעו בלא חרישה חופר במרה ואינו מעמיק כעומק המחרישה: ותיפוק ליה משום זרעים. שסתם חורשין סופן לזרוע והא קתני זרעים: בחורש לאילנות. שיש שם אילנות מימים רבים ובא לחרוש תחתיהם להשביחן: ותיפוק ליה משום מיא. שצריך להשקותן תמיד וכיון דאי אפשר לזרעים בלא מים למה ליה למתנינהו הא תנא ליה היזק דליחלוח אצל כותל: לצדדין

תוספות

בא בידים אין לא בא בידים לא. אלמא או סד בסיד תנן דוקא בא בידים בעי הרחקה וסיד ומשני הוא הדין לא בא ובא בידים איצטריך ליה כו׳ ויש ספרים דלא גרסי האי דיוקא אלא משני בא בידים שאני ודקארי לה מאי קארי כו׳ ואין נראה דהיכי בעי למיפשט וסד בסיד תנן הא איכא למיבעי הסיא דרבי יהודה גופיה אי תרוייהו בעי אי לאו כיון דהשתא סבר דאין חילוק בין בא בידים ללא בא :

משום דמשתכי. פי׳ הקונטרס (ז) דמשברין הקדירה אין דרך להטמין בהן ואם תאמר אכתי תיקשי וכי דרך להטמין בגיזי צמר כדפריך לעיל וי״ל דלעיל הוה בעי למימר דאין דרך להטמין בסלעים לפי שההבל יוצא מבין הסלעים ואינו מתקיים ואעפ״כ לפעמים טומנין בהן להכי פריך שפיר מגיזי צמר דתני לה משום דלפעמים טומנין בהן אבל הכא קאמר דאין דרך להטמין כלל בהן לפי שמשברין הקדירה והואיל ומילתא דלא שכיחא היא כלל לא חש למיתנייה ועוד יש לפרש דכיון דלא שכיחא היא כלל שרי להטמין בהן דבמילתא דלא שכיחא לא גזרו בהו רבנן וכן מנהג שלנו שאנו נוהגין להטמין בסלעים שהאש יוצא מהן שקורין קיילו״ש אבל מ״מ קשיא מה שהקשה בקונטר׳ דבכל מקום הוי שיתוך לשון חלודה כמו באלו מציאות (ב״מ דף כו.) דשתיך טפי ובפ׳ הבונה (שבת דף קב:) דכיון דמשתכי לא עבדי הכי ובפרק קמא דתענית (דף ח.) אם ראית דור שהשמים משתכין עליו כנחושת ומפרש ר״ת בענין אחר דמשתכי דהבל שלהן מקלקל המאכל ולר״י נראה כפירוש רביט חננאל דמה שאמר להרחיקם משום דמשתכי שמלקין את הארץ ומחלידים אותה ומעלין עפר תיחוח כדאמרינן לקמן גבי זרעים ולא משום הבל דאין מוסיפין שום הבל וטומנין בהן ואפילו לפי הספרים דגרסי סלעים היינו טעמא דלא קתני להו התם יש לפרש דהכי קאמר דלהכי לא קתני להו התם משום דטעמא דהכא שצריך להרחיקם לא משום הבל אלא משום דמשתכי וה״ר מרדכי הביא ראיה מירושלמי דגרסי׳ ו) התם איתמר (ח) שהסלעים מרתיחין ז) והכא איתמר שאין הסלעים מרתיחין א״ר יוסי כאן וכאן אין הסלעים מרתיחין אלא מפני שעושים עפר תיחוח ומלקין ארעית הכותל :

דמחממי חיים. והא דאמר בפ׳ כירה (שבת דף לח: ושם ד״ה ולא) ביצה אין טומנין אותה לא בחול ולא באבק דרכים התם בחול שהוחם (ט) מחמת השמש דומיא דאבק דרכים :

(סייך לע״ב) המבריך את הגפן. פירוש גפן יחידי שהוא מושרש בארץ וכופף את הגפן באמצעיתו ומכסהו בקרקע ונשרש שם וקאמר מותר לזרוע את הגלדין דאף על גב שאינו רחוק שלשה טפחים ויונק עם הגפן מתחת הקרקע כיון דמעל הקרקע ליכא עירבובי׳ שרי כדמוכח בעירובין (דף נג.) ובמסכת כלאים (פ״ד) דזה סומך לגדר מכאן וזה מכאן וא״ת והיכי דמי שזורע לגלדין אי כשהרחיק ג׳ טפחים מן הגלדין אפילו על גביו נמי ואי בלא הרחיק מן הגלדין נמי לא ואומר ר״י דמיירי כשזורע הגלדין ברחוק ג׳ (י) טפחים מגפן היוצא מן הקרקע מכל צד דליכא ערבוביא למעלה מן הקרקע ומכל מקום אסור לזרוע על גביו מפני שהשרשין נכנסין בתוך הגפן והוי כמרכיב זרעים באילן דאסור ואם תאמר ומאי איריא דנקט גפן אפי׳ שאר אילן נמי אסור ואומר ר״י דשאר אילנות שהן קשין מותר לזרוע על גביו כנגד השורש דלא חיישינן שיכנס שורש הזרע בתוך האילן שהוא קשה אבל גפן שהוא רך חיישינן והאי ח) (פירוקא) מצא ר״י בירושלמי בגמרא דהך משנה :

הדרן

רבינו גרשום

פיסקא לא שנו דבג׳ טפחים סגי אלא מן המחמצן. אותו מקום ששורין בה בגדי כביסה עם צואת כלבים להכי קרי ליה מחמצן דכי היכי דמניחין את העיסה עד שתתחמץ דלא נגעי בה כך מניחין אלו בגדים דלא נגעו בהו עד שישורו יפה ולהכי סגי ברחוק ג׳ טפחים דלא אזלי טפי ולא מנתזו מן הכותל: אבל מן הנדיין. מקום שמכבסין הבגדים עצמן בתוך המים ומכין אותם ומנתזין על הכתלים מש״ה צריך להרחיק ד׳ אמות: איבעיא להו וסד בסיד תנן. דמשמע לבר מג׳ טפחים כלומר דתרוייהו צריך למיעבד להרחיק ג׳ טפחים ולסייד שוב החפירה בסיד או דלמא או סד בסיד תנן דמשמע או ג׳ טפחים (א) אמר ליה פשיטא דאו סד בסיד תנן דא״כ דס״ד דוסד בסיד תנן הא בבא אחריתי דקתני מרחיקין את הגפת ג) (כלומר) סד בסיד אי אתרווייהו בבי דסד בסיד ליערבינהו להנהו תרי בבי כחדא לא יחפור אדם כו׳ ומרחיקין את הגפת כו׳ וליתנינהו בתרוייהו חד וסד בסיד דמשמע אכולהו ותרי זמני וסד בסיד ל״ל דילמא לעולם אימא לך דתרוייהו וסד בסיד נינהו והאי דלא עירב להו משום דתרווייהו צריכי דלא דמי היזקא דרישא להיזקא דסיפא דהיזק דרישא משום מתונא מחמת לחלוח מים דשיח ובורות. והאי היזקא דסיפא דהבלא הוא דגפת וזבל ומלח כולהו מסקי הבלא נינהו וקשי טפי ומש״ה צריך למיתנינהו תרוייהו דמחדא לא נפקא אידך ומיהא לא תפשוט. ת״ש זה מרחיק ג׳ טפחים מכאן כשיעור כותל בורו וסד בסיד הבור וכן נמי אידך וטעמא מאי בעי להרחיק ג׳ טפחים כל חד וחד ולסוד משום דבא בידים דארעא רפיא היא. אבל לאו בא בידים דהוה צונמא חוקה לעולם לא צריך לסוד בסיד אם ירחיק ג׳ טפחים אלמא תפשוט מהא דאו סד בסיד תנן לא לעולם מהא לא תפשוט ה״ה דאפי׳ לא בא בידים בעי ג׳ טפחים וסד בסיד ובא בידים איצטריכא ליה כו׳. רווחא טפי מג׳ טפחים ילסוד בסיד קמ״ל דלא: מ״ש גבי מתני׳ דקתני סלעים משום הבלא ומ״ש גבי הטמנה דמשום הבלא נמי היא וקתני חול ולא סלעים: וא״ל אביי וכי דרכן של בני אדם להטמין בלשונות של ארגמן ואפ״ה קתני להו סלעים נמי אע״ג דאין דרכן להטמין ליתנייהו: גיזי צמר והוא צמר הגדל מן הבהמה כמו שהוא. ציפי צמר זהו צמר סרוק ומלובן לצורך צביעה. וי״א ציפי צמר כריכות צמר גדול כדרך שמביאין הסוחרין ממדינתן. ולשונות של ארגמן צמר שאינו טווי שצובעין בארגמן כדי לנסות ורוב צביעתו היה ארגמן. ובמוכין צמר שמסרקין מן הבגדים לאחר שמכבסין אותן: ויגיד עליו רעו. יוכיח עליו כלומר תנא הכי במתני׳ [סלעים] דמסקא הבלא וה״ה לחול דמסיק הבלא מפי

רבינו גרשום

תנא התם גבי שבת חול דאין טומנין משום דקא מבשל בשבת ה״ה לסלעים דמבשלין טפי. ואי יגיד עליו רעו דמשמע תרוייהו ליתנינהו תרוייהו סלעים וחול גבי בור או בחדא מתני׳ ודינייהו שוין אע״ג דלא כתיבי באידךאלא בחד׳ מינייהו ודאי אמרי׳ יגיד עליו [רעו] ויוכיח על משנה זו דה״ה לתרוייהו אלא לאו ש״מ מדלא קתני לה הכי דלא אמרי׳ תני סלע וה״ה לחול תנא התם חול וה״ה לסלע ואכתי הדר קושין לדוכתא: דמשתבר לה לקדרה. שמשתברין בסלעים הקדרה ולהכי לא תנא אין טומנין בסלעין דלא אתי לאטמוני בגוייהו. וחול אמאי לא תנא הכא גבי כותל משום דזהו מנהג חול דמחמם חמים. כלומר אם מניחין אותם במקום שמתחמם מחמת דבר אחר או מחמת חמה או מחמת אור תכירה מתחמם ומוסיף הבלא להכי אין טומנין שמתחמם מחמת כן: אבל מקרירי קריר. כשהוא מונח במקום קור בגומא מתקרר יותר ולא מזיק כלל לכותל להכי לא תנא ליה והא קתני ר׳ הושעיא בתוספתא דידיה הני דמתני׳ וקתני חול. דתני בהדי הני דרישא דמזיק משום מתונתא לחלוח. ולא קתני לה בהדי תנך דסיפא דגפת וזבל דהנהו משום הבלא. ומקשי׳ מי לא תנן אמת המים וקתני נברכת הכובסין אע״ג דלא צריך הכא נמי ליתני חול ומשני אמת חמים ונברכת הכובסין תרוייהו צריכי דאי תנא אמת המים דמרחיקין ג׳ טפחים הוה אמינא משום דקביעי כל הימים מרחיקין דמקלקל לכותל אבל נברכת הכובסין דלא קביעי דמיסמכונסין נינהו אימא אין מרחיקין: דקוו וקיימי ומחלידין בקרקע ואתיין עד היסוד מש״ה מרחיקין אבל אמת המים דלא קוו וקיימי דדרך הליכתן קא אולי ואין מחלידין אימא דלא צריך לרחוקי קמ״ל דודאי צריך: פיסקא מרחיקין את הזרעים ואת המחרישה. משום דנכנסים שרשים של זרעים בכותל כדאמ׳ לקמן ומרעי לי׳. הואיל דתני מחרישה למה לי למיתני זרעים פשיטא דאין זרעים באים אלא ע״י מחרישה ומשני דאפי׳ בלא מחרישה מצי לזרוע במפולת יד דא״צ מחרישה בזרעים משום כשזורעין בשוורים תולין שם שק מלא תבואה ומנקבין השק נקבים נקבים כשזורעין בכמה מקומות נופלת התבואה יותר ממקום אחד ולאחר כן חורשין כדי לכסות את התבואה ולהשוות את התבואה בשדה. אבל כשזורעין ביד משוה התבואה בשדה וא״צ מחרישה מש״ה איצטריך למתני במתני׳ זרעים ומחרישה ג) דמזורעים לא מפקינן מחרישה ומקשה ומחרישה מ״מ איצטריך למתני

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ רישא היזקא דמתונתא כצ״ל וכן בסמוך : (ב) שם ואת המלח ואת הסיד ואת הסלעים : (ג) שם וליתני חדא מינייהו באידך ולימא יגיד עליו ריעו אלא אמר רבא : (ד) רש״י ד״ה והתניא ר׳ אושעיא וכו׳ שלו וקתני חול גבייהו : (ה) ד״ה נברכת וכו׳ שאמת המים עשוי להיות : (ו) ד״ה תיפוק וכו׳ לא זרע תנא כצ״ל והיבת ליה נמחק : (ז) תוס׳ ד״ה משום וכו׳ הקונטרס כאן דמשברין את הקדרה ואין : (ח) בא״ד איתמר מפני שהסלעים : (ט) ד״ה דמחממי וכו׳ שהוחם מחום השמש : (י) ד״ה המבריך וכו׳ ברחוק ג׳. נ״ב עי׳ בפי׳ הר״ש מס׳ כלאים פ״ז :

א) [ג׳ טפחים או סד בסיד]. ב) [מרחיקין את הגפת וכו׳ וסד בסיד ואי בתרווייהו בעי בעינן דוסד בסיד וכו׳]. ג) [נ״ל דזרעים לא מפקינן ממחרישה ומקשה מחרישה מ״מ וכו׳] .

לצדדין קא משתרשי והא א) תנן המבריך את הגפן בארץ אם אין על גבה עפר שלשה טפחים לא יביא זרע עליה ותני עלה ב) אבל זורע את הצדדין אילך ואילך אמר רבי חגא בשם רבי יוסי מפני שמחלידין ג) את הקרקע ומעלין עפר תיחוח: ואת מי רגלים מן הכותל ג' טפחים וכו': אמר רבה בר בר חנה מותר לאדם להשתין מים בצד כותלו של חבירו דכתיב והכרתי לאחאב משתין בקיר ועצור ועזוב בישראל והא אנן תנן ואת מי רגלים מן הכותל שלשה טפחים התם בשופכין (א) (ת"ש לא ישפוך אדם מים בצד כותלו של חבירו אלא אם כן הרחיק ממנו ג' טפחים התם נמי בשופכין) ת"ש ג) לא ישתין אדם מים בצד כותלו של חבירו אלא אם כן הרחיק ממנו ג' טפחים בד"א בכותל לבינים אבל בכותל אבנים בכדי שלא יזיק וכמה טפח ושל צונמא מותר תיובתא דרבה בר בר חנה תיובתא והא רבה בר בר חנה קרא קאמר התם הכי קאמר אפילו מידי דדרכיה לאישתוני בקיר לא שביקנא ליה ומאי ניהו כלבא אמר ר' טובי בר קיסנא אמר שמואל רקיק אינו ממעט בחלון מאי איריא רקיק אפי' עבה נמי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא עבה (ב) כיון דאיחזי ליה לא מבטיל ליה אבל רקיק דממאיס אימא בטולי מבטיל ליה קמ"ל ותיפוק ליה דהוה ליה דבר שהוא מקבל טומאה וכל דבר שהוא מקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה שנילוש במי פירות מיתיבי ד) קופה מלאה תבן וחבית מלאה גרוגרות המונחים בחלון רואין כל שאילו ינטלו ויכולין תבן וגרוגרות לעמוד בפני עצמן חוצצין ואם לאו אין חוצצין והא תבן חזי לבהמתו בסריא חזי לטינא דאית ביה קוצי חזי להסקה (ג) במתונא חזי להסק גדול הסק גדול לא שכיח גרוגרות הא חזו ליה אמר שמואל בשהתריפו וכן תני רבה בר אבוה בשהתריפו האי חבית היכי דמיא אי דפומא לבר

היא

לצדדין קא משתרשי. ומחלידין מתחת לכותל ומקלקלים יסודו: המבריך את הגפן. גפן יחידי שאין בזרעים ה) שאלא משום עירבוב דאין כרם בפחות מחמש גפנים שתים כנגד שתים ואחת יוצא זנב אלא שלא יינק הזרע מן הגפן: מבריך. כמו ויברך הגמלים (בראשית כד) כופף זמורת גפן מחוברת ומבריכה בקרקע בלידיה לכאן ולכאן וקורין בלע"ז פרובניי"ר: שמחלידין את הקרקע. אצל הכותל במקומן ומעלין עפר תיחוח ומתמוטט (ד) קרקע יסוד הכותל לצדדין: משתין בקיר. אלמא דרך בני אדם כן: בשופכין. עבים מלא ושופכו שם: לא ישתין. ליכא לאוקמי אלא במשתין ממש: בכותל לבינים. שהם של טיט שנתיבשו בחמה והם נימוקים מחמת המים: וכמה טפח. מפני שמטשטש את הקרקע סמוך ליסוד הכותל: ובצונמא. אם כותל זה בנוי בסלע דליכא למיחש (ה) בטישטוש קרקע: מותר. סמוך ממש ואסיפא קאי בכותל אבנים: רקיק. סופגנין חררה דקה ורכה: אינו ממעט בחלון. שבין בית לבית ויש בו פותח טפח ומת מונח באחת מהן וטומאה בוקעת לצד שני אין רקיק (ו) ממעט שיעורן מלהוציא טומאה דכיון דראוי לאכילה לא מבטיל להתם דנהוי כמחילה: אבל רקיק דמאיס. מתוך שהוא דק ולחלוח הכותל מרטבו נמאס: שנילוש במי פירות. שאינן מכשירין ואין אוכל מקבל טומאה בלא הכשר משקה הקרוי משקה כגון מים ויין וחלב: וחבית מלא גרוגרות. תאנים יבשים וכגון שלא הוכשרו: כל שאילו ינטלו. הקופה וחבית: ויכולין. התבן או הגרוגרות לעמוד בפני עצמן חוצצין בפני הטומאה: ואם לאו אין חוצצין. שהחבית והקופה אין חוצצין לפי שהן מקבלין טומאה: סריא. נרקב: והא חזי לטינא. ולא מבטל ליה: דאית ביה קוצי. (ז) והן היו רומסין ברגליהן בטיט: הא חזו. לאכילה כולהו הנך תיובתא דשמואל דאמר מידי דחזי ליטלו משם לאחר זמן אין ממעט בחלון: בשהתריפו. התליעו: אי פומיה לבר. לצד הבית שאין המת בתוכו:

שאין

התם בשופכין. וא"ת בשלמא אי מיירי במשתין אע"ג דתנא ליה אמת המים תנא ליה נמי הא דס"ד משום לניעותא ליסתרי אבל אי מיירי בשופכין מאי קמ"ל הא תנא ליה אמת המים דמהאי טעמא אמר לעיל דלא תני חולי"ל דשאני חול שהולכל שעה אצל הכותל אבל הנך מי רגלים כלים כרגע: ותיובתא דרבה בר בר חנה. ולא מצי לשנויי דכי קאמר רבה בר בר חנה בצונמא חדא דהוה ליה לפרושי בהדיא ועוד דדריש מקרא ש"מ דלא מפליג: אמר רב טובי רקיק אינו ממעט. הך שמעתתא מייתי הכא אגב דפריך לקמן (ח) זרעים כיון דקשו לכותל שקיל להו: רקיק אינו ממעט בחלון. דיני חלון פי' ר"י ב"ר מרדכי על פי המשניות דאם הוא חלון העשוי לתשמיש שיעורו להביא טומאה בפותח טפח וכשיתמעט מטפח אפילו במשהו אינו מביא ואם הוא חלון שעשוי לאורה ועשוי בידי אדם שיעורו כמלא מקדח גדול של לשכה שהוא כמלא פונדיון האיטלקי שהוא סלע נירונית והיא יתירה על סלע סתם דסלע סתם הוא פחות ממלא מקדח סתם וכל שכן ממקדח גדול כדאמרינן בבכורות (דף לח:) ואותו חלון שעשוי לאורה אינו מתמעט מסתימת משהו כיון שהיה בו כשיעור אלא עד שיתמעט שלא יהא בשירייס (ט) רוס אצבעים על רוחב גודל ומאור שאינו עשוי בידי אדם אלא מעצמו כגון חררוהו מים או שרצים שיעורו מלא אגרוף חישב עליו לתשמיש שיעורו פותח טפח למאור שיעורו מלא מקדח ומלא אגרוף מפרש התם באגרופו של בן אבטיח ורבי יוסי אומר כראש כל אדם ושאינו עשוי (י) לאורה ולא לתשמיש אלא לאויר ולשמור גנות ופרדסים אותו שיעורו כמלא מקדח ביטוני: מאי איריא רקיק כו'. השתא ס"ד דנקט רקיק דוקא משום דאית ביה תרתי חדא (כ) דלא סתימה מעלייתא לפי שהוא רך ועשוי ליפול ועוד שאינו מבטלו משום הכי פריך אפי' עבה נמי שמתקיים הואיל ואינו מבטלו אינו ממעט: ותיפוק ליה. (ל) אפי' אם יבטלו דאינו חוצץ משום דמקבל טומאה ותימה אם יבטל ליה תו לא מקבל טומאה וטהור כדמוכח בפרק העור והרוטב (חולין דף קכט. ושם) דאמר כיפת שאור שייחדה לישיבה בטלה ובית שסיככו בזרעים טהורים אלמא כיון דבטליה לא מקבל טומאה וי"ל דהתם מיירי כגון דעבד בהו שינוי מעשה דהא אמרי' (שבת דף נב:) כל הכלים יורדין לידי טומאה במחשבה ואין עולין מטומאה אלא ע"י שינוי מעשה וה"ה באוכלין דבעינן שינוי מעשה דאפילו בידות האוכלין מוכח בפרק קמא דסוכה (דף יד. ושם) דאיכא תנא דאית ליה דבעינן בהו שינוי מעשה: שנילושה במי פירות. הו"מ לשנויי כגון שאין בו כביצה ובמסכת אהלות (פי"ג מ"ה) חשיב פחות מכביצה אוכלין בהדי הנך (מ) שאמר שממעטים את הטפח: מי פירות. פי' ר"ח כגון שמן ולא דק דשמן מכשיר הוא כדמוכח בפרק קמא דשבת (דף ה:) ובריש פרק חבית (שם קמד.) דשמן חשיב משקה אלא דוקא מוהל היוצא מתחילה: בתיבנא סריא. תימה אכתי חזיא לבהמתו ע"י פירוך כדמוכח בפרק בתרא דשבת (דף קנה:) דאמרינן תא שמע מפרכין את התבן כו' אלמא מיטרח באוכלא שרי ומשני בתיבנא סריא וי"ל דהכא מיירי שהוא מוסרח כל כך דאפי' ע"י שום תקון לא חזיא: רואין כל שאילו ינטלו. אין לפרש דטעם משום דסופו ליטול חבית וקופה ולהכי בעינן שיהו גרוגרות ותבן יכולין לעמוד בפני עצמן דא"כ למאי דפריך תבן הא קא חזי ליה ורוצה להוכיח מכאן דאפילו סופו ליטלו חוצץ תיקשי ליה אמאי צריך שיכולין לעמוד בפני עצמן אלא אומר ר"י דכך הוא הדין דכל דבר החוצץ בעינן שיוכל לעמוד בפני עצמו דקתני לעיל מהך משנה במסכת אהלות (פ"ו מ"ב) קוברי המת שהיו עוברין באכסדרה ובא אחד מהן והגיף את הדלת וסמכו במפתח אם יכולה דלת לעמוד בפני עצמה טהור ואם לאו טמא וכן חבית של גרוגרות וקופה של תבן שהן נתונין בחלון משמע דהכל חד טעמא הוא והיינו טעמא דסתימת ערלאי הוא דכיון שאינו יכול לעמוד בפני עצמו אי נמי משום דבעינן דבר החוצץ עומד על ידי דבר שאינו מקבל טומאה ומיהו בפירוש משניות מלא ר"י דמפרש אפילו במפתח שאינו מקבל טומאה איירי *ומטמא דלא חשיב אהל לחוץ בפני הטומאה כיון שעמד על ידי כלי אף על פי שאינו מקבל טומאה ורבי אליעזר פליג עלה בתוספתא וקאמר דטהור כיון שהמפתח אינו מקבל טומאה ואזלי לטעמייהו דפליגי במסכת אהלות (בפ"ו מ"א) בנדבך שהוא נתון על גבי כלים אפילו כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה דלרבי אליעזר נעשה אהל לטהר ולרבנן אינו נעשה אהל אלא כשהוא נתון על גבי אבנים:

היא

[ומטמא כצ"ל ופי' רש"ש]

עין משפט נר מצוה

יד א ב מיי' פ"ו מהל' כלאים הל' ז טוש"ע י"ד סי' רצו סעיף ד:

טו ג מיי' פ"ט מהל' שכנים הל' ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף ו:

טז ד ה מיי' פט"ו מהל' טומאת מת הלכה א:

יז ו ז ח ט י מיי' שם הלכה ג:

רבינו גרשום

למתני מאחר דתנא זרעים לא צריך למתני מחרישה דודאי אין חרישה בלי זרעים ומשני לחורש לאילנות לצורך נטיעת אילנות דהכא ליכא זרעים ומש"ה איצטריך למתני מחרישה דמזורעים לא מפיק מחרישה: ותיפוק ליה מינה דמרחיקין. דמאחר דקתני מתני' מרחיקין אמת המים וכל הני ממילא איכא למשמע דמרחיקין זרעי' ומחרישה דהיינו משום מתונתא ותרתי זימני למה לי משום מתונתא והא מש"ה מרחיקין זרעים ומחרישה משום דמשקין הזרעים מן המים וקשה לכותל: תנא בא"י קאי. דלא משקי זרעים אלא מטר אבל בבבל דצריכי להן מים להשקות שדותיהן מתוך שהיא יושבת במים אם יבשו מים צריך להביא לשם מים כדי להשקות השדה שמתוך שהיא רגילה בכך צריך להשקות בכל שעה: מדקתני מתני' מרחיקין את הזרעים ג' טפחים. מכלל דזרעים לצדדין מעקמי ומשתרשי ואזלי ומש"ה מרחיקין כי היכי דלא ליזקו בכותל ורמינהו המבריך את הגפן בארץ שנועץ ראש הגפן בקרקע ולאמצעיתו נמי כפהו ונועצו בקרקע כדי שישתרש ויגדל הכרם אם אין על גבי הגפן הכפוף ונעוץ עפר גביה ג' טפחים ה"ז לא יביא זרעים לשם ויזרע על גבו משום דקא ינקי הדדי ואיכא כלאים בכרם אבל אי איכא עפר ג' טפחים זורע על גבו דלא אזלי שרשין דזרעין טפי מעומק ג' טפחים ולא מסתבכי בשרשי הגפן. אי ליכא על גבו עפר ג' טפחים אין זורע על גבו דגפן אבל זורע את הצדדין של גפן אילך ואילך מכאן ומכאן ומש"ה מצי לזרוע בסמוך מכאן ומכאן דלא קא אזלי הזרעין לצדדין אלא יורדין כנגדן בקרקע וליכא למיחש דלישתרשי לצדדין וליערבו בשרשי הגפן ואם כן אמאי מרחיקין אותן מן הכותל ג' טפחים: שמחלידין ונוקבין בקרקע ריבוי השרשין ומעלין עפר תיחוח ומרפין יסוד הכותל: פיסקא והכרתי לאחאב משתין בקיר. במילי דאסורא לא משתעי קרא אלא במילי דהיתרא: בשופכין מכלי: ת"ש לא ישתין. בפירוש: בכותל לבנים דרכין נינהו מש"ה מרחיקין ג' טפחים וצונמא שחזקה היא מותר להשתין כרבה בר בר חנה דאמר לעיל מותר להשתין: רקיק אינו ממעט בחלון. דקי"ל אם יש מת בבית ויש בו חלון טפח על טפח ואותו חלון פתוח לבית אחר והחלון שהוא טפח על טפח מכנים ומוציא את הטומאה ואם יש באותו חלון פת רקיק אחד אינו ממעט בחלון ומיטמא בית האחר דלא מיבטיל ליה ודעתיה עליה למיכליה וכמו כמאן דליתא מש"ה אין ממעט: אבל רקיק דממאס שמלוכלך מכאן ומכאן ודק הוא אינו יכול לקלופיה אימא מבטיל ליה ולמעט קמ"ל דלא: ותיפוק ליה דרקיק אינו ממעט משום דהוה ליה דבר המקבל טומאה משום דנילוש מעיקרא במים והוי מוכשר מחמת מים וכל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה לסתום בו חלון שהוא טפח על טפח שלא תצא הטומאה או למעט ואמאי איצטריך לאשמועינן דאינו ממעט. במי פירות ומי פירות אין מכשירין: לעמוד בפני עצמן בחלון. דהוצצת משום דהחבית וקופה שהן כלי ומקבלין טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה. והא תבן חזיא לבהמתו ולא מבטל ליה וחוצץ וקשיא לשמואל דאמר לעיל דכל מידי דחזיא ליה לא מבטל ליה ואינו חוצץ ומשני משום הכי חוצץ דודאי בטליה בטליה ולא חזי ליה דהבנא סריא הוא. והא חזי לטינא ואמאי חוצץ הא לא מבטל ליה ומשני דאית ביה קוצים ולא חזי לטינא משום שנובלין המים ברגלים ואי הוי ביה קוצי היו נכנסין ברגליהן ומש"ה לא חזיא: היסק גדול לא שכיח. לא מיבעי ליה: בשהתריפו. שהתליעו: אי פומה של חבית. מהורת מבחוץ

היא

מסורת הש"ס

א) כלאים פ"ז מ"א: ב) [פי' רבינו חננאל יונקין את הקרקע כחולדה שדרה בעיקרי הבתים. ערוך ערך חלד א'] ג) [תוספתא פ"א]: ד) אהלות פ"ו מ"ב ע"ש: ה) נ"א שאלה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' התם בשופכין ת"ש לא יטיל אדם: (ב) שם לא מיבעיא עבה דכיון דחזי ליה: (ג) שם במתונתא: (ד) רש"י ד"ה שמחלידין וכו' ומתמוטט הקרקע שתחת יסוד: (ה) ד"ה ובצונמא וכו' לטישטוש הקרקע: (ו) ד"ה אינו ממעט וכו' אין רקיק זה ממעט שיעורו וכו' לא מבטל ליה להתם: (ז) ד"ה דאית וכו' והם היו: (ח) תוס' ד"ה אמר וכו' לקמן הזרעים: (ט) ד"ה רקיק וכו' שלא יהא בשירייס כ"א אצבע על רוחב גודל: (י) בא"ד ושאינו עשוי לא לאורה: (כ) ד"ה מאי וכו' חדא דלאו סתימה מעלייתא היא לפי: (ל) ד"ה ותיפוק ליה פירוש אפי': (מ) ד"ה שנילושה וכו' בהדי הנך שממעטין כצ"ל ותיבת שאמר נמחק:

היא גופה תיחוץ דהא א) כלי חרש אינו מטמא מגבו (א) [א]אלא דפומא לגאו ואי בעית אימא לעולם דפומא לבר הכא במאי עסקינן בחבית של מתכת מיתיבי ב) [ב]עשבין שתלשן והניחן בחלון או שעלו מאליהן בחלונות ומטלוניות שאין בהן שלש על שלש והאבר והבשר המדולדלין בבהמה ובחיה ועוף ששכן בחלון ועובד כוכבים שישב בחלון ובן שמנה המונח בחלון והמלח וכלי חרס וספר תורה כולם ממעטין בחלון אבל השלג והברד והגליד והכפור והמים כולן אין ממעטין בחלון והא עשבין חזו לבהמתו [ג]באפרזתא (ב) או שעלו מאליהן כיון דקשו לכותל שקיל להו אמר רבה [ד]בכותל חורבה רב פפא אמר אפילו בכותל יישוב בבאין חוץ (ג) לשלשה לחלון מטלוניות חזו ליה לקריעה דלבושא [ה]בסמיכתא חזו לאומנא [ו]בריסקא אי בריסקא שאין בהן שלש על שלש שאין בהן ארבעה על ארבעה מיבעי ליה ג) [ז]בעין ריסקא. והאבר והבשר המדולדלין בבהמה ובחיה ערקא ואזלא [ח]בקשורה שחיט לה בטמאה מזבין לה לנכרי בכחושה פסיק שדי לה לכלבים כיון דאיכא צער בעלי חיים לא עביד ועוף ששכן בחלון פרח ואזיל [ט]בקשור שחיט ליה בטמא מזבין ליה לנכרי בקלניתא יהיב ליה לינוקא במסרט קלניתא לא מסרטא כעין קלניתא ועובד כוכבים שישב בחלון קאי ואזיל בכפות אתי חבריה שרי ליה במצורע אתי מצורע חבריה שרי ליה [י]אלא בחבושי מלכות ובן שמנה המונח בחלון אתיא אמיה דריא ליה [כ]בשבת ד) דתניא [ל]בן שמנה הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו בשבת אבל אמו שוחה עליו ומניקתו מפני הסכנה מלח חזיא ליה [מ]במרירתא חזיא לעורות [נ]דאית בה קוצי כיון דקשיא לכותל שקלא [ס]דיתבא אחספא חספא גופא תיחוץ

דלית

שאין בה שלש על שלש. שאין מקבלין טומאה: המדולדלין. שתלושין ומעורין במקלת והבהמה עומדת אצל החלון והאבר מונח על החלון ותנן בהעור והרוטב (חולין קכט.) מטמאין טומאת אוכלין במקומן וצריכין הכשר ואלו לא הוכשרו: עובד כוכבים. אינו מקבל טומאה וכן בן שמנה שהרי הוא כאבן לא חי ולא מת: המלח. לא מקבל טומאה דלאו אוכל הוא באנפי נפשיה: וכלי חרס. שאחוריו לצד אהל הטומאה: והשלג והברד כו'. הואיל ונימוקים מאליהם אין ממעטים וכן מים שבכלי הואיל ואם יטול הכלי אין עומדים בפני עצמן אין ממעטין בחלון: הברד. גלס"א: הכפור. גרייסלא"ן: הגליד. קרח לבן שאינו שלג: ה"ג והא עשבים חזו לבהמתו וסופו ליטלן ואפ"ה כל כמה דאיתנהו התם ממעטי ותיובתא דשמואל: באפרזתא (ד). והוא סם המות לבהמה ואית דגרים בארזפתא טועה ה) שהוא קורנס של נפחים: כיון דקשו לכותל. שמאלידין אותו כדאמרי' במתני' שקיל להו ואפ"ה ממעט וקשה לשמואל: בבאין חוץ לשלשה. טפחים רחוק מן הכותל ועולין לתוך החלון מאליהן: חזי לקריעה. לעשות טלאי: בסמיכתא. עב יותר מדאי: לאומנא. למקיז דם לקנח פי המכה: בריסקא. שהוא מסרט: אין בהן ארבעה על ארבעה מבעי ליה. שזו היא שיעור של שק: קלניתא. עוף כחוש מאד ואין ראוי לשום אדם: כעין קלניתא. כחוש כקלניתא והוא מסרט: דאית ביה קולי. ויסרטו את ידיו: כיון דקשה לכותל. כדתנן במתניתין:

דלית

היא גופה תיחוץ. ותימה היכי תיחוץ הא לא מבטל ליה התם ותירץ ר"י ב"ר מרדכי דכיון שהתריפו הגרוגרות גם החבית נתקלקל ומבטלו אבל קשה לר"י דבפ"ב דשבת (דף קכז: ושם) דאמר שפקקו את המאור בטפיח כי פקקו מאי הוי הא לא מבטל ליה ואינו חוצץ וליכא למימר דביטלו הטפיח דא"כ היה בונה בשבת ונראה לר"ת ולר"י דכלי חרס לא בעי ביטול אלא שפיר חוצץ אע"ג דלא מבטל ליה והא דקתני לקמן דכלי חרס ממעט בחלון ופריך כלי חרס הא חזי ליה התם מיירי בממעט חלון מכשיעור אבל אינו סותם כל החלון להכי בעיי ביטול אבל היכא דסותם כל החלון כי הכא דקתני חוצצין דמשמע דסותם לגמרי וכן ההוא דפקקו את המאור התם ודאי [לא] בעי ביטול בכלי חרס ועוד אמר הר"ר שמואל דכלי עץ נמי שאינו מקבל טומאה כגון העשוי לנחת לא בעי ביטול דבפ"ב דמגילה (דף כו:) גבי ההוא בי כנישתא דיהודאי דהות פתיחא להוא אינדרונא דהוה בה מיתנא ובעו כהני לצלויי בה (ה) עד דאמר להו דלו תיבותא ואותבוה אבבא ואי צריך ביטול מאי מהני האי תיבה דמסתמא לא ביטלוה שם ועוד שלא היו יכולים לבטלה שהיה ספר תורה מונח בה ואסור לשנותה בדבר אחר דמעלין בקודש ולא מורידין: **בחבית** של מתכת. הקשה ר"ת דחבית גופה תביא טומאה לבית אחר דע"י אהל נעשית המתכת כחלל להיות אבי אבות הטומאה כדמוכח במסכת אהלות והוי כחלל נמי לטמא אחרים באהל דכוליה קרא דוכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב וגו' דריש לה בנזיר פרק כ"ג (דף נד. ושם) לענין אהל ונראה לרבינו תם דהכא מיירי כגון שהגרוגרות בולטות חוץ לפי חבית כל סביבותיו ומכסות אותו לגמרי שאין נראה כלל ודייק ר"ת מדנקט גרוגרות ולא נקט פירות לפי שהם מדובקות יחד אע"פ שיוצאות חוץ לחבית אין טפלות וכי האי גוונא דייק בפרק חבית (שבת דף קמו.) ועוד אומר ר' יצחק דהכא מיירי בשאין חבית יוצאה חוץ לכותל דהשתא דרך החלון לא יבא טומאה לבית דטומאה רצוצה בוקעת ועולה ואיכא מתפשטת לצדדין שהרי אין בו פותח טפח: **שעלו** מאליהן. תימה היאך ממעטין הטפח הא תנן במס' אהלות (פ"ח מ"ה) אלו לא מביאין ולא חוצצין הזרעים והירקות המחוברין לקרקע חוץ מן הירקות שמנו פירוש הנהו דמנו לעיל דמביאין וחוצצין האירוס והקיסוס וירקות חמור ודלעת יוונית וא"כ היכי קתני דעשבין שעלו מאליהן דחוצצין ותירץ רבינו תם דהתם איירי לענין אהל דאין נעשין אהל לחוץ בפני הטומאה על מה שתחתיהם או שעליהם או להביא טומאה מפני שהרוח מכשבו ואינו עומד במקום אחד והוי דומיא דעוף הפורח שאינו לא חוצץ ולא מביא הקשה ר"י דהכא בכולה שמעתין לא בעינן מירוח לא בעשבים ולא בחבית דפריך לעיל היא גופה תיחוץ ובהגוזל קמא (ב"ק דף קה.) אמר רבה הרי ו) חבית שניקבה וסתמוה שמרים הגילוה פקקה בזמורה עד שימרח מן הצדדין וי"ל דהתם (ז) בכלי בעינן מוקף צמיד פתיל להכי צריך מירוח אבל הכא לא בעי צמיד פתיל: **ועוף** ששכן בחלון. נראה דאתי אפילו לר"מ דאמר (עירובין דף סו:) כל דבר שיש בו רוח חיים אין עושין אותו לא דופן לסוכה ולא לחי למבוי כו' דהיינו לענין מחיצת עשרה טפחים דוקא אבל הכא לענין ממעט בחלון מגמעו בכל דבר שיבטלנו: **ועובד** כוכבים שישב בחלון. דעובד כוכבים אינו מקבל טומאה כדנפקא לן מקרא בפ"ב דנזיר (דף סא: ושם) דכתיב ואיש אשר יטמא וגו' מתוך הקהל יצא עובד כוכבים שאין לו קהל ואע"ג דחכמים עשאום כזבים לכל דבריהם (שבת דף פג. נדה דף לד.) כיון דמדאורייתא לא מקבלי טומאה חוצצין מפני הטומאה וא"ת דבפרק יוצא דופן (נדה דף מג:) אמר חומר בשרץ מבשכבת זרע שהשרץ אין לו חלוקת טומאה ומסיק שכבת זרע דחלוקה טומאה מה היא אילימא בין ישראלים לנכרים ה"נ הא איכא עכבר דים ועכבר דיבשה משמע דשרץ אין חלוקה טומאתו בין ישראל לנכרי לאו פירכא היא דאע"ג דאין עובדי כוכבים טמאים בשרץ אין לו חלוקת טומאה דומיא דשכבת זרע דבשכבת זרע גופה איכא חילוק אבל בשרץ גופים אין חילוק אלא בהנהו דמקבלי ממנו טומאה הילכך צריך למינקט עכבר דים ועכבר דיבשה והא דאיצטריך מיעוטא (שבת פג. נדה לד.) דעובד כוכבים אינו מטמא בזיבה משום דטומאת זיבה לאו טומאת מגע היא ומטומאה זו לא אשכחן דאימעטו ובן שמונה אינו מקבל טומאה כשהוא חי דלא איקרי אדם: **והמלח**. משמע מהכא דאין מלח מקבל טומאה אבל השלג מיירי שלא חישב עליו לאכילה דלא מקבל טומאה דאי חשב עליו תיפוק ליה דהוי דבר המקבל טומאה כדמוכח במסכת נדה [דף יז. וע"ש ובע"ג ואולי צ"ל אבל השלג מיירי שלא חישב עליו למשקה דלא מקבל טומאה וכו' ועי"פ הג"ה זו מובנים דברי התוספות על נכון]: **כולן** אין ממעטין בחלון. וטעמא משום דאין מתקיימין (ח) וגימוסין במים דליכא למימר דטעמא משום דקשו לכותל ושקיל להו דהא מלח נמי קשה לכותל וקתני דממעט ומיירי כגון דמנחי בחספא והנך נמי ליתני דממעטי ודמנחי בחספא אלא אפילו דמנחי בחספא דלא קשו לכותל לא ממעטי: **חזי** לקריעה דלבושא. ואע"ג דאמר בפ"ק דסוכה (דף טז. ושם) ובשבת פרק כל הכלים (דף קכה.) דפחות משלש על שלש לא חזי לא לעניים ולא לעשירים ודאי לא מקבל טומאה כיון דלא מגנטו ליה אבל מ"מ לא ממעט דלא מבטל ליה דקא שקיל ליה כי ז) מצטרף לקריעה דלבושא: **כיון** דאיכא צער בעלי חיים כו'. וא"ת כולה בהמה שקיל ושדי לכלבים וי"ל דמיירי בקוף וכל דדמי ליה דמנח התם לטיולי ביה וניחא דנקט אבר ובשר ולא נקט בהמה גופה דאי חזיא לטיולי שקיל לה לטיולי בה ואי לא חזיא שדי לה לכלבים: **אתיא** אמיה ודריא ליה בשבת. ואיירי בגוסס שימות קודם שילא השבת ואמר דשם תהא קבורתו:

דלית

רבינו גרשום

היא גופה תיחוץ בפני הטומאה. דהא קי"ל כלי חרס אינו מטמא מגבו: איבעית אימא דפומא לבר. (ומש"ה) אפ"ה אינה חוצצת: בחבית של מתכת. דמטמאה מגבה: או שעלו. שגדלו: ומטלניות שאין בהם ג' על ג'. דלא מקבלי טומאה. והאבר והבשר המדולדלין בבהמה ובחיה אבל עדיין סריכי בבהמה והן בחלון וכל הני מפרש לקמן למה ממעטין בחלון משום דלא הוי דבר חשוב ומבטלי להו אבל השלג וכול' אין ממעטין דמים הן: עשבים חזו לבהמה. ואמאי ממעטין הא לא מבטיל להו: באפרזתא. כלומר סם המות דבהמה דלא חזי לבהמה מש"ה מבטל ליה: כיון דקשי לכותל שקיל להו ולא מבטל להו ואמאי ממעטי בחלון. אמר רבא מש"ה ממעט דלא איכפת ליה מלקיית אותו כותל דחורבה היא ולא תליש להו בעוד שהטומאה בבית: בבאין חוץ מג' טפחים. חוץ מחלון דלא מזיק לכותל כלל וראשי ענפים מגיעין לכותל ליכא למיחש דילמא שקיל להו מש"ה ממעטין: ומטלניות. אמאי ממעט הא חזי לקריעה דלבושא לתקוני ומשני בסמיכתא דעב הוא ביותר ילא חזי: לאומנא. למקיז כלומר לקנח מן הדם ומשני בדשק דלא חזי לאומנא. אי הכי דמוקמת לה בדשק הא דתני שאין בהם ג' על ג' מש"ה לא מקבלי טומאה שאין בהן ד' על ד' מיבעי ליה דהכי דינא של שק. דעבה כעין שק ולא חזי שמחלדת כלי האומן כמו השק: בקלניתא. עוף הוא שכחש ביותר ואין ליה בשר וקא מבטל ליה ומקשא הא חזי לינוקא לשחק בו ולא מבטל ליה ואמאי ממעט ומשני במסרט דלא חזי לינוקא והא קי"ל דקלניתא לא מסרט. ואמאי לא קמבטל ליה דחזיא לינוקא ומשני כעין קלניתא דכחוש הוא ביותר ומסרט: ועובד כוכבים ששכן בחלון. ה"ה נמי ישראל אלא מש"ה נקט עובד כוכבים א) לא שרי ליה דעובדי כוכבים נמי מבדלו מן המצורע מפני הסכנה שלא ימות קודם שעתו: במרריתא. שאין ראוי למאכל: דאית בה קוצי. וכשמתקנו בו העור יכנסו הקוצים בידים ולהכי מבטל ליה. ומקשי' כיון דקשי מלח לכותל כדתני במתני' אמאי ממעט הא שקל ליה שלא ילקה הכותל ומשני דמיתבא ההוא מלח בחספא דלא קשי לכותל. ומקשינן חספא גופא תיחוץ בלא מלח ואמאי נקט מלח ומשני

א) [חולין כה.]: ב) [תוספתא דאהלות פי"ד]: ג) [עי' תוס' לקמן קיח. ד"ה דין]: ד) שבת קלה. יבמות פ. [תוספתא שבת פט"ז]: ה) [עי' רש"י ברכות לד. ובמגילה כח. ד"ה ארזפתא ובגיטין טו: ד"ה ארזפתא ומנוה לייטב וע"ע רש"י ב"ק מז: ד"ה באפרזתא]: ו) [צ"ל הרי אמרו]: ז) צ"ל מצטרף:

יח א ב ג ד ה ו ז ח ט י
מיי' פט"ו מהלכות טומאת מת הלכה ב:

יט כ מיי' פ"א מהל' מילה הל' יג ופי"ן בכ"מ ופכ"ה מהל' שבת הל' ו טוש"ע א"ח סי' של סעיף ח וטוש"ע י"ד סי' רסו סעיף יא בהג"ה:

כ ל מ נ מיי' פט"ו מהלכות טומאת מת הלכה ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אינו מטמא מגבו לא נריכא דפומא: (ב) שם באפרזתא חזיא לססקה בלחים או שעלו: (ג) שם חוץ משלשה לחלון: (ד) רש"י ד"ה באפרזתא גרסי' והוא סם: (ה) תוס' ד"ה היא וכו' לצלויי בה ס"י עד אמר להו וכו' לשנותה לדבר: (ו) ד"ה שעלו וכו' וי"ל דהתם בעינן כצ"ל ותיבת בכלי נמחק: (ז) ד"ה כולן וכו' וגימוסין וליכא כצ"ל ותיבת במים נמחק:

א) [נראה דצ"ל עובד כוכבים נרבותא דאפילו עובד כוכבים לא שרי ליה דעובדי כוכבים נמי וכו'].

עין משפט
נר מצוה

כא א ב מיי' פט"ו מהל' טומאת מת הלכה ד:
כב ג ד מיי' שם הל' ב:
כג ה מיי' פט"ו מהל' שבת הל' כא סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמב סעיף ה בהגה"ה ד"ה דמלח ורבב ע"ש:
כד ו ז מיי' פ"ט מהל' שכנים הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף ז:
כה ח ט מיי' שם הל' יא סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף א:
כו י מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעיף ב:
כז כ מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף א:
כח ל מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעיף ב:
כט מ נ ס מיי' שם הל' יג וטוש"ע שם סעיף ג:
ל ע פ צ מיי' שם הל' יב וטוש"ע שם סעיף ב:
לא ק מיי' שם פ"ו הל' יב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנו סעיף ב:

רבינו גרשום

ומשני דלית ביה שיעור. מש"ה לא חייץ: בין פצים לחבירו. כעין שסומכין את הקורות המוצעות על הקרקע כדי שלא יעקלו ומשימין תחת הקורה חתיכה של חרס לסומכן כמו שאנו רגילין לעשות באבנים: וכלי חרס נמי חזי ליה ושקל ליה ואמאי ממעט בחלון דאגב דצריכי לכלי נקט ליה עם המלח. ומשני דמיטנף דלא חזי: חזי לאומנא. לקבל בו דם: שם תהא גניזתו ומבטל ליה ולא שקל ליה: רבב. שומן: מחיצה. אי לענין שבת אי בפני הטומאה: מלח נמי א) מפשר כמים. מלח סדומית שעב הוא ואינו יפה ודאי עושין בו מחיצה לענין שבת משום דקא מבטל ליה ולא חזי אבל מלח אסתרוקנית שדק הוא לא מבטל ליה ואין עושין בו מחיצה: עושה אדם. לגבי מבוי. וקורה מעמדת את המלח שמכבשתו ומגנת עליו מן הגשמים. הא דאיכא קורה עושין בו מחיצה מפני שהקורה מעמידתו: פיסקא משום טיריא. שמזעזע הכותל מחמת בנין הרחיים הקבועין סמוך לכותל וי"א טיריא המית הרחיים קשה לכותל. והני רחיים ב) שמחזיר מחזיר ג"ט מן האצטרוביל קרי התחתון שכב הרחיים של חמור ורכב קרי קלת: מאי טריא איכא הא לא קביע בנינו בקרקע ולא מזעזע הקרקע ואמאי מרחיקין אלא משום קלא של רחיים שקשה לכותל מרחיקין הכא נמי משום קלא: לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית. אם העליה שעל גבי בית היא של חבירו אא"כ יש על גביו של תנור ועד העליה ד' אמות מפני הלהב שלא ידליק העליה: היה מעמיד. התנור בעליה שלו ותחת העליה בית של חבירו לא יעמידנו עד שיהא תחתיו מעזיבה ג' טפחים כדי שלא יזיק לבית של חבירו. ואפ"ה אם הזיק משלם מה שהזיק דפחות מן השיעור הזה ג) אין יכול לדוחקו אבל מן השיעור הזה יכול חבירו לעכב עליו אבל מן השיעור הזה אין יכול לדוחקו: והתניא בתנור. בעינן ד' טפחים ובכירה ג' והיכי קתני מתני' היה מעמיד בעליה עד שיהא תחתיו ג' ובכירה טפח כי תניא ההיא שיעור גדול בכירה ותנור של נחתומין משום דאיכא היסק גדול לא סגי אלא באותו שיעור דתנור דידן לא בעי אלא ג' טפחים ככירה של נחתומין: פיסקא בעי אביי כיבד וריבץ לאוצר. שהיה בדעתו לשום שם תבואה ולא הספיק לשום שם תבואה עד שבנה אידך רפת בקר שלו מהו. מי אמרי' הא שכיבד וריבץ כמאן דכבר אצר שם תבואתו דמי ולא היה רפת קודם. ומאחר שכיבד וריבץ זה לא יפתח אידך רפת שלו ואם ת"ל הואיל דכיבד וריבץ זה לא יפתח אידך רפת בקר הא קמיבעיא לן ריבה הלונות באוצר כדי שיכנס הרוח באותן חלונות כדי לייבש תבואתו מהו. מי אמרי' הואיל דריבה לא יפתח אידך רפת בקר או דילמא הואיל דעדיין לא אצר בו כמו דלא עביד ולא כלום הוא ומצי למפתח דהוי ליה קדים: בנה עליה על גבי בית. סתם דלא ידעי אי לצורך אוצר בנאו או לא מאי: תמרי ורמוני. דלא מזיק להו הבלא אצר זה באוצרו מהו. מי אמרי' הואיל וכבר אצר בה תמרי ורמוני עדיין דעתו לאצור שם תבואה ולא יפתח או דילמא הואיל ועדיין לא אצר דבר דמזיק ליה הבלא מצי למפתח דהוה ליה קדים תיקו: באמת ביין התירו. לפתח חנותו תחת אוצר של חבירו מפני שמשביח הבלא והעשן: ואי יין דידן אפי' קוטרא [דשרגא] קשה ליה: עשן הנר קשה ליה: ואספסתא. הזיז למיתן תחת אוצר יין של חבירו שהוא מתחמם מחמת שהוא לח ומסריח וכרפת בקר דמי: פיסקא חנות שבחצר השותפין. אם רוצה חבירו לפתוח שם חנות יכול חבירו לעכב עליו ולומר ליה איני יכול לישן מקול הנכנסין ויוצאין בחנות לקנות אבל רשאי לעשות כלים בתוך החצר ויוצא ומוכרן: ולא מקול התינוקות. משמע ליה עכשיו תינוקות שבאין לקנות ממנו חפצים כעין שרגילין בני אדם לשלוח תינוקות בשליחותן מש"ה מקשה ליה בגמ' מ"ש רישא דקתני יכול חבירו למחות ולומר לו איני יכול לישן מפני הנכנסין והיוצאין ומ"ש סיפא דקתני אין יכול למחות בידו לא מפני

א) [נראה דצ"ל חוץ מרבב ומלח רבב משום שניתך כשמתחמם מלח נמי מפשר כמים]. ב) [אולי צ"ל והני ריחים של חמור מרחיק ג' טפחים מן האצטרוביל וד' מן הקלת ולתחתון שנקרא שכב קרי אצטרוביל ולרכב קרי קלת]. ג) [ונראה דצ"ל דפחות מן השיעור הזה יכול חברו לדחקו ולעכב עליו אבל כשמרחיק כשיעור זה אינו יכול לדוחקו ולעכב עליו]

דלית בה שיעורא. פירוש דאין שיעור לחספא למעט מפותח טפח ולא גרסינן כדתנן. דמה ענין זה לשיעורי שבת אלא לענין וכדתנן בפ"ז וה"פ ואמאי מלח ממעט הא כי שקיל חספא כשילטרך לו יסיר גם המלח כדי שלא יזיק את הכותל והאי מייתי וכדתנן כלומר דמיירי נמי דלית ביה כדי ליתן בין פצים לחבירו דאין ראוי לכלום ולא שקיל ליה ואית ספרים דלא גרסי חספא גופיה תיובתא אלא גרסינן ותיפוק ליה משום חספא כלומר ותיפוק ליה שיסיר המלח כשיסיר חספא ומשני דלית בה שיעורא כדתנן ט' ולא שקיל ליה:

ושל חמור שלש מן האיצטרובלא. פי' רבינו חננאל דבשל חמור ליכא טיריא דאין חמור טוחן בה אלא חמור קורא לבנין העצים הנושאים את הריחים כמו שמצינו דעצים הנושאים נקראים חמור כמו העץ שהמטה מוטלת עליו כדתנן (כלים פי"ח מ"ג) נקליטי המטה וחמור טהורים וכן העץ הסובל שידה תיבה ומגדל נקרא חמור דתנן חמור שתחת המלבן וספסלים שתחת הרגלים טהור וכן עץ שהגפה סומך עליו נקרא חמור דתנן (שם פי"ד מ"ג) חמור של נפחים (ו) טמאים וכן הריחים הבנין עשוי כמין כסא ועליה ריחים וזהו איצטרובל ואדם יושב כנגד' במקום גבוה ורגליו (ז) מרוחות למטה ומסבב הגלגל ברגליו וטוחן ולית ביה טיריא אלא קול בעלמא אבל בריחים שאדם טוחן בידיו או בגופו אית ביה כדנוד והיא טיריא ולר"י נראה דשל חמור נמי טוחן ביד אלא (ח) כשהוא על גבי בנין כדתנן במס' זבים בפרק רביעי חמור של ריחים ושל יד והא דתניא בתוספת' בפ' קמא דמכילתין מרחיקין הריחים של יד שלשה מן השכב שהן ארבע מן הרכב ושל חמור שלשה מן האיצטרובל שהן ארבע מן הקלת לא משום דבשל חמור אין טוחנין ביד אלא סתם של יד אין בהן חמור אלא ע"ג קרקע ולכך קתני בתר הכי ושל חמור אבל תרוייהו טוחנין ביד: שמע מינה כליא דתנור טפח. הא דלא קאמר נמי לעיל ש"מ שכב דריחים נמי טפח לפי שהיה פשוט להם איך היה:

תנור דידן ככירה דנחתומין דמי. כל אחד היה עושה תנור שלו כפי מה שהיה רוצה גדול או קטן אבל כירות של נחתומין היו כולן שוות והיו בקיאין בהן ונפקא מינה למקח וממכר: מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא. השתא ס"ד דתינוקות דסיפא היינו שבאין לקנות בחנות ומשום הכי פריך מ"ש אבל מפטיש וריחים לא פריך דאין שם נכנסין ויוצאין דמי שיש לו חטין לטחון טוחן לבעל הריחים (ט) וכן פטים:

דלית בה שיעורא. והוי כמתן דליתא: חרס. לענין הוצאת שבת: כדי ליתן בין פצים לחבירו. פלימי חלוטת שבכותל מרחיקין זה מזה ברוחב החלון ליכנס האורה בין כל אחד ואחד וטחן בחומה למטה ולמעלה חרס רחב בין זה לזה וטח בטיט והחרס עב והוי שם כאבן: והא בעי גניזה. ומסלקו לגנזו: חוץ ממלח ורבב. מפני שהמלח מתפזר והרבב ניתך כשמתחמם: מלח סדומית. עבה וקשה כאבן: שני צבורי מלח. גבוהים עשרה אצל כותלי מבוי ומניח שני ראשי קורות המבוי עליהן שכובד הקורה מעמיד את המלח: ושל חמור. ריחים של חמור: איצטרובלא. הוא מושב הריחים שבתוך קליפת העץ שקורין נרק"א: קלת. היא אפרכסת שקורין טרויימוייי"ר: מאי טיריא איכא. ריחים קטנים וקלים הן ואין הקרקע מרעיד בגילגולו: משום קלא. י"מ קול הנהגת החמור וי"מ קול הריחים: מתני' אלא אם כן יש על גביו. חלל גובה ארבע אמות מפי התנור עד התקרה כדי שלא יאחוז האור בתקרה: עד שיהא תחתיו מעזיבה. אשטריי"ך בלע"ז טיח קרקע ג' טפחי' שלא תבער תקרה התחתונה של עלייה ועל גביו ד' אמות: ובכירה מעזיבה טפח. אף היא כלי חרס ששופתים קדירה על חללה ואין עושין בתוכה היסק גדול כמו שעושין בתנור: ואם הזיק. אחר (ד) שיהא שם כל השיעורין הללו משלם מה שהזיק ואעפ"כ מעכבין עליו השכנים להרחיק בכל השיעורים הללו שמא ידליק בתיהם ואין לו מה לשלם: ביין התירו. אם היה אוצר של יין התירו לפתוח תחתיו חנות של נחתומין ולצבעין שאין העשן קשה ליין: אבל לא רפת בקר. שהריח קשה ליין: גמ' והתניא. לענין מעמידה בעלייה בתנור ארבעה מעזיבה מתחתיו ובכירה שלשה: בדנחתומין. שמסיקין אותו תמיד וכן הכירה בכירת נחתומין: תנור דידן. דיהב ביה תנא דמתני' שיעור ג"ט ככירה דנחתומין דמי: כיבד וריבץ. גגו לצורך האוצר ולא הספיק להכניס לו תבואה עד שפתח זה חנות תחתיו מי הוי כקודם לאוצר או דילמא דכיון דכיבד וריבץ הוי כקידם האוצר: ריבה בחלונות. בעלייתו דגלי דעתיה שלאוצר הוא עשוי שיכנס לו אויר שלא י[ר]קב התבואה: בנה עלייה על גבי ביתו. על גגו ורגילין היו לבנות שם לאוצר מהו את"ל ריבה בחלונות לאו הקדמה הוא היכי דכולי בניינא להכי עביד מאי: תמרי ורמוני. הכניס שם תמרים ורמונים מי הויא התחלת אוצר או דילמא אין אוצר אלא בתבואה ויין ושמן: והאי דידן. יין שלנו אפילו עשן העולה מן הנר קשה לו: אספסתא. שחת של תבואה: כרפת בקר דמיא. מחמת שהוא לח (ה) ומתחמם ומעלה סרחון:

דלית בה שיעורא א) כדתנן חרס כדי ליתן בין פצים לחבירו כלי חרס חזי ליה דמיטנף חזי לאומנא דמנקב ספר תורה חזי למקרא בבלוי והא בעי גניזה שם תהא גניזתה ב)(ואמר) רב בכל עושין מחיצה חוץ ממלח ורבב ושמואל אמר אפילו מלח אמר רב פפא ולא פליגי הא במלח סדומית הא במלח איסתרוקנית והשתא דאמר רבה עושה אדם שני צבורי מלח ומניח עליהם קורה שהמלח מעמדת את הקורה והקורה מעמדת את המלח אפי' מלח איסתרוקנית ולא פליגי הא דאיכא קורה הא דליכא קורה: מרחיקין את הריחים ג' מן השכב שהן ארבעה מן הרכב וכו': מאי טעמא משום טיריא והא תניא ושל חמור שלשה מן האיסטרוביל שהן ארבעה מן הקלת התם מאי טיריא איכא אלא משום קלא: ואת התנור שלשה מן הכליא שהן ארבעה מן השפה: אמר אביי שמע מינה כליא דתנור טפח נפקא מינה למקח וממכר: מתני' ג) לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית אלא אם כן יש על גביו גובה ארבע אמות היה מעמידו בעלייה צריך שיהא תחתיו מעזיבה שלשה טפחים ובכירה טפח ואם הזיק משלם מה שהזיק ר' שמעון אומר לא אמרו כל השיעורין האלו אלא שאם הזיק פטור מלשלם ד) לא יפתח אדם חנות של נחתומין ושל צבעין תחת אוצרו של חבירו ולא רפת בקר ה) באמת ביין התירו אבל לא רפת בקר: גמ' והתניא בתנור ארבעה ובכירה שלשה אמר אביי כי תניא ההיא בדנחתומין ו) דתנור דידן כי כירה דנחתומין (א): לא יפתח חנות וכו': ז) תנא אם היתה רפת (ב) קודמת לאוצר מותר בעי אביי כיבד וריבץ לאוצר מהו ריבה בחלונות מהו (ג) אכסדרה תחת האוצר מהו בנה עלייה על גבי ביתו מהו תיקו בעי רב הונא בריה דרב יהושע תמרי ורמוני מאי תיקו: באמת ביין התירו וכו': תנא ביין התירו מפני שמשביחו ולא רפת בקר מפני שמסריחו אמר רב יוסף האי דידן אפילו קוטרא דשרגא נמי קשיא ליה א"ר ששת ואספסתא כרפת בקר דמיא: מתני' חנות שבחצר יכול למחות בידו ולומר לו איני יכול לישן מקול הנכנסין ומקול היוצאין ח) אבל עושה כלים יוצא ומוכר בתוך השוק ט) ואינו יכול למחות בידו ולומר לו איני יכול לישן לא מקול הפטיש ולא מקול הריחים ולא מקול התינוקות: גמ' מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר אביי סיפא אתאן לחצר אחרת א"ל רבא אי הכי ליתני חצר אחרת מותר אלא אמר רבא סיפא

מתני' ולא מקול התינוקות. קא סלקא דעתך תינוקות הבאים לקנות יין ושמן וכל דבר הנמכר בחנות: גמ' מאי שנא רישא. דקתני יכול לומר איני יכול לישן מקול הנכנסין והיוצאין וסיפא קתני אינו יכול לומר לו איני יכול לישן מקול התינוקות: סיפא

מסורת הש"ס

א) שבת פב. כלים לט: ב) [נ"ל אמר]: ג) ב"ק פח: ב"מ קיח: ד) [נ"ל] יח.: ה) [כתלאים פ"ב מ"ב ובתוספתא פ"ב] וכב"מ נט: כמשנה איתא באמת אמרו]: ו) ג"י ת"ח [לפי פי' תוס'] ותנור: ז) [נ"ל יח.]: ח) [בסמ"ג ל"ג פי' אבל]: ט) [בסמ"ג אבל אינו יכול]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' כי כירה דנחתומין דמי לא: (ב) שם לפת בקר קודמת: (ג) שם ריבה בחלונות מהו כנס כנ"ל ותיבות אכסדרה תחת אוצר מהו נמחק: (ד) רש"י ד"ה ואם הזיק אחר שהיו שם: (ה) ד"ה כרפת וכו' שהוא לח ומתחמם כנ"ל ואות ו' נמחק: (ו) תוס' ד"ה ושל וכו' של נפחים טמאים וכו': (ז) בא"ד ורגליו מרוחות למטה ומסבב: (ח) בא"ד טוחן ביד אלא שהוא כנ"ל ואות כ' נמחק: (ט) ד"ה מאי וכו' לבעל הריחים וטוחן וכן פטים:

סיפא אתאן לתינוקות של בית רבן ומתקנת יהושע בן גמלא ואילך דאמר רב יהודה אמר רב ברם זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו שאלמלא הוא נשתכח תורה מישראל שבתחלה מי שיש לו אב מלמדו תורה מי שאין לו אב לא היה למד תורה מאי דרוש ולמדתם אותם ולמדתם אתם התקינו שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים מאי דרוש כי מציון תצא תורה (א) ועדיין מי שיש לו אב היה מעלו ומלמדו מי שאין לו אב לא היה עולה ולמד התקינו שיהו מושיבין בכל פלך ופלך ומכניסין אותן כבן ט"ז כבן י"ז ומי שהיה רבו כועס עליו (ב) מבעיט בו ויצא עד שבא יהושע בן גמלא ותיקן שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר ומכניסין אותן כבן שש כבן שבע א) אמר ליה רב לרב שמואל בר שילת עד שית לא תקביל מכאן ואילך קביל ואספי ליה כתורא וא"ל רב לרב שמואל בר שילת כי מחית לינוקא לא תימחי אלא בערקתא דמסנא דקארי קארי דלא קארי ליהוי צוותא לחבריה מיתיבי אחד מבני חצר שביקש לעשות רופא אומן וגרדי ומלמד תינוקות בני חצר מעכבין עליו הכא במאי עסקינן בתינוקות דעכו"ם ת"ש שנים שיושבין בחצר וביקש אחד מהן לעשות ריפא יאומן וגרדי ומלמד תינוקות חבירו מעכב עליו ה"נ בתינוקות דעכו"ם ת"ש מי שיש לו בית בחצר השותפין ה"ז לא ישכירנו לא לרופא ולא לאומן ולא לגרדי ולא לסופר יהודי ולא לסופר ארמאי הכא במאי עסקינן בסופר מתא אמר רבא מתקנת יהושע בן גמלא ואילך לא ממטינן ינוקא ממתא למתא אבל מבי כנישתא לבי כנישתא ממטינן ואי מפסק נהרא לא ממטינן ואי איכא תיתורא ממטינן ואי איכא גמלא לא ממטינן ב) ואמר רבא סך מקרי דרדקי עשרין וחמשה ינוקי ואי איכא חמשין מותבינן תרי ואי איכא ארבעין מוקמינן ריש ג) דוכנא ומסייעין ליה ממתא ואמר רבא האי מקרי ינוקי דגריס ואיכא אחרינא דגריס טפי מיניה לא מסלקינן ליה דלמא אתי לאיתרשולי רב דימי מנהרדעא אמר כ"ש דגריס טפי ד) קנאת סופרים תרבה חכמה ואמר רבא הני תרי מקרי דרדקי חד גריס ולא דייק וחד דייק ולא גריס מותבינן ההוא דגריס ולא דייק שבשתא ממילא נפקא רב דימי מנהרדעא אמר מותבינן דדייק ולא גריס ה) שבשתא כיון דעל על דכתיב כי ששת חדשים ישב שם יואב וכל ישראל עד הכרית כל זכר באדום כי אתא לקמיה דדוד אמר ליה

מאי

רש"י

סיפא אתאן לתינוקות של בית רבן. ואע"ג דקול הבא מחמת אחרים לא מצי מחויי: משום תקנת יהושע בן גמלא. אחד מן הכהנים הגדולים שעמדו בבית שני כדאמר ביבמות (דף סא.): ולמדתם אותם. האב עצמו מצוה ללמדו: פלך. הרבה מדינות בפלך אחד והוא לשון אפרכיא: רב שמואל בר שילת. מלמד תינוקות היה (לעיל דף ח:): ואספי ליה. האכילהו והשקהו תורה בעל כרחו כשור שנותנין (ג) עליו עול על צוארו: לא תמחייה אלא בערקתא דמסנא. ברצועות של מנעלים כלומר מכה קלה שלא יוזק: ליהוי צוותא לחבריה. אינך זקוק לייסרו יותר מדאי ולא לסלקו מלפניך אלא ישב עם האחרים בצוותא וסופו לתת לב: רופא. מוהל: אומן. מקיז דם: מעכבין עליו. מפני שמרבה עליהן קול נכנסין ויוצאין: לסופר יהודי. מלמד תינוקות: בסופר מתא. מלמד תינוקות העיר ומושיב מלמדים תחתיו והוא מורה את כולם איך יעשו ויש שם קול גדול: מתקנת יהושע בן גמלא ואילך. שישבו מלמדי תינוקות בכל עיר: לא ממטינן ינוקא ממתא למתא. ללמוד מיום ליום שמא יוזק בדרכים שהשטן מקטרג בשעת הסכנה שנאמר פן יקראנו אסון (בראשית מב) אלא יוכל לכוף בני אותו מתא להושיב מלמדי תינוקות: תיתורא. גשר רחב והבירו במנחות (דף לה:) תיתורא דתפילין מקום מושבם שדומה לגשר: גמלא. לוח קצרה: סך מקרי דרדקי. מנין תינוקות הראויין למלמד אחד: ריש דוכנא. שומע עם התינוקות מפי המלמד וחוזר ומסגירו בפי התינוקות ואותו ריש דוכנא נוטל שכר: ומסייעין ליה ממתא. לשכור לו אותו ריש דוכנא: דילמא אתי לאיתרשולי. יתפאר בלבו שאין כמותו ויתרשל מן התינוקות ולא יירא שמא יסלקוהו: כל שכן. כשתסלקוהו יתן לב להיות למד יפה שדואג מקנאת חבירו שסלקוהו מפניו שיביישו בבני העיר: דגריס ולא דייק. שלומד הרבה ולא דייק בלימוד התינוקות שלא ישתבשו:

תוספות

זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו. הוא אותו (ד) האיש דאמר רב יוסף (יבמות דף סא.) תרקבא דדינרי עיילא ליה מרתא בת בייתוס לינאי המלך עד דאוקים ליהושע בן גמלא בכהני רברבי ולדיק גמור היה כדאשכחן הכא והא דקאמר התם (שם) קטיר קא חזינא הכא לפי שהיו אחרים חשובים ממנו:

ולמדתם אותם ולמדתם אתם. יש ספרים דלא גרסי ולמדתם אתם ודריש מדכתיב ולמדתם משמע (ה) מעצמכם: כי מציון תצא תורה. לפי שהיה רואה קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה כדדרשי' בספרי למען תלמד ליראה וגו' גדול מעשר שני שמביא לידי תלמוד לפי שהיה עומד בירושלים עד שיאכל מעשר שני שלו והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה היה גם הוא מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה: כבן שש כבן שבע. כבן שש בבריא כבן שבע בכחוש: בבציר מבר שית לא תקבל. והא דתנן במסכת אבות (פ"ה מכ"א) בן חמש שנים למקרא בבריא לגמרי כדאמר בכתובות (דף נ. ושם) הלומד בנו פחות מבן שש רץ אחריו ואינו מגיעו ואיכא דאמרי חבריו רצין אחריו ואין מגיעין אותו ותרוייהו איתנהו דחלים וגמיר ואיבעית אימא הא בכחוש והא בבריא: אחד מבני מבוי כו'. פי' רשב"א דלא גרס מבוי אלא חצר דאי גרס מבוי תיקשי לאביי דשרי בחצר אחרת והיא דעושה אדם חנות בצד חנות של חבירו שרי (ו) לכל הפחות בחצר אחר ורבא נמי לא פליג עליה אלא דמוקי מתני' דשריא אף באותה חצר והכא אסר אפילו בחצר אחרת אלא אחד מבני חצר גרס: וגרדי. וא"ת ומאי שנא גרדי מבעל ריחים דתנן במתני' דאין יכול למחות בידו ולומר איני יכול לישן מקול הריחים ומקול הפטיש וי"ל דמתני' בעושה לעצמו והכא בגרדי העושה לאחרים דאיכא נכנסין ויוצאין וא"ת הא אמרי' בסמוך האי בר מבואה דאוקי ריחייא כו' דינא הוא דמעכב עליה משום דאמר ליה קא פסקת לחיותי משמע דאי לאו משום דקא פסקת לחיותי היה יכול להעמיד שם הריחים אע"ג דעושה לאחרים ולקמן נמי תניא עושה אדם חנות בצד חנותו של חבירו כו' דאף על גב דאיכא נכנסין ויוצאין טובא ודוחק לחלק דהתם כבר יש יוצאין ונכנסין לריחים הראשון או לחנות הראשון וי"ל דהתם בחצר אחרת שרי א"נ מתני' נמי בעושה לאחרים ובריחים ובקול הפטיש אין נכנסין ויוצאין כל כך שנותנין לו פעם אחת וטוחן אבל בגרדי יש הרבה יוצאין ונכנסין שהרבה מביאין לו מטוה: ולא לסופר ארמאי. משמע דאם לא (ז) סופר הוה שרי להשכיר לארמאי וא"ת דאמרי' בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיד.) האי בר ישראל דזבין ליה ארעא לעובד כוכבים אמיצרא דבר ישראל חבריה משמתינן ליה דא"ל אריא ארבעת אמיצראי ודוחק לחלק בין מכר לשכירות ונראה לר"י דהתם כשישראל רוצה לקנות אבל אם אין ישראל רוצה לקנות מותר: בסופר מתא. אין נראה לפרש כפ"ה דסופר מתא היינו מלמד תינוקות של כל העיר דאיכא קול גדול דהא לקמן אמר רבא מקרי דרדקי וסופר מתא כמותרין ועומדין כיון דאשמועינן דמקרי דרדקי הוי פסידא דלא הדר ה"ה מלמד כל תינוקות העיר ותו לא איצטריך תו למינקט סופר מתא ואין לפרש נמי כפ"ה בהמקבל (ב"מ דף קט:) סופר מתא מספר אנשי העיר דהא קרי (ח) הכא בברייתא סופר אלא נראה כמו שפי' ר"ח סופר מתא כותב שטרות העיר ולהכי חשיב ליה לקמן פסידא דלא הדר אם נכתב השטר שלא כדין: מתקנת יהושע בן גמלא ואילך לא ממטינן ינוקא ממתא למתא. וכגון שיש כאן כ"ה ינוקי שראוין להשכיר להם מלמד ואם תאמר הא אי הוה ממטינן להו למתא אחריתי יצטרכו מלמד בפני עצמן כיון דאיכא כ"ה ינוקי וא"כ מאי נפקא מינה וי"ל דנפקא מינה דאי הוו ב' מלמדי תינוקות באידך מתא היו יכולין להושיב חליים בפני זה וחליים בפני זה: סך מקרי דרדקי כ"ה ינוקי. אבל פחות מכאן אין בני העיר יכולין לכוף זה את זה להשכיר להם מלמד. פר"ח דרביה אקרייה זכר כדין והיינו רמייה דלא אשגח למידע היכי הוה קרי תלמידיה וכ"כ אבל אין נראה לפרש שגם רבו טעה ולימדו זכר דא"כ לאו רמייה הוא:

סופר

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פ"ו מהל' שכנים הל' יב ופ"ב מהל' ת"ת הל' ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנו סעיף ג וטוש"ע י"ד סי' רמה סעיף ג:

לג ב מיי' פ"ב מהלכות ת"ת הלכה א סמג עשין יב טוש"ע י"ד שם סעיף ה:

לד ג ד מיי' שם הל' ב טוש"ע י"ד שם סעיף ו וסעיף ח:

לה ה מיי' שם טוש"ע י"ד שם סעיף י:

לו ו טוש"ע שם סעיף ט:

לז ז ח ט י כ ל מיי' פ"ו מהל' שכנים הל' יא סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנו סעיף ה:

לח מ נ ס ע מיי' פ"ב מהל' ת"ת הל' ו סמג עשין יב טוש"ע י"ד סי' רמה סעיף טו:

לט צ ק מיי' שם הל' ה טוש"ע י"ד שם סעיף טו:

מ ר מיי' שם טוש"ע י"ד שם סעיף יח:

מא ש טוש"ע שם סעיף יח:

מב ת מיי' שם הל' ג טוש"ע י"ד שם סעיף יט:

הגהות הב"ח

(א) גמ' תצא תורה וגו' ועדיין: (ב) שם מבעט בו ויצא: (ג) רש"י ד"ה ואספי וכו' שנותנין לו עול: (ד) תוס' ד"ה זכור וכו' הוא אותו האיש כצ"ל ותיבת האיש נמחק: (ה) ד"ה ולמדתם וכו' משמע אתם בעצמכם: (ו) ד"ה אחד וכו' שרי נמי לכל הפחות: (ז) ד"ה ולא וכו' דאם לא היה סופר וכו' ואת"ל הא אמרי': (ח) ד"ה בסופר וכו' דהא קרי ליה כאן:

מסורת הש"ס

א) כתובות נ.: ב) [דזימנין דנפלי שאלתות ריש ואתחנן]: ג) פי' איצטבא נקרא דוכן ראש איצטבא ששם יושבין. ערוך ערך דכן]: ד) [לקמן כב.]: ה) פסחים קיב.: ו) צ"ל אתם: ז) בדפוס ויניציא דפוס נגנבתי בכל הדפוסי' ספר בלא וי"ו רק האחרון הכ"ו בברייתא סופר הוא בוי"ו: ח) [לפנינו שם לא נמצא שום פי' ברש"י]:

רבינו גרשום

מפני התינוקות של בית רבן שבאין ללמוד תורה זה אינו יכול לעכב עליו אפי' בחצר השותפין: מי שיש לו אב. שהיה חייב בלימודו מעלן: עד שית שנין לא תקבל ללומדו שאינו יכול לסבול עדיין טורח הלימוד: ואספי ליה כי תורא. כלומר תן עליו עול תורה כמו לשור זה שאובסין אותו בעל כרחו ומכניסין בו המאכל כדי שיהא שמן כך הכנס בו תורה: בערקתא דמסנא. ברצוע' של מנעל הכהו ואל תכהו יותר מדאי שבשביל רוב הכאות אין מתפקח אא"כ קרי מנפשי' קרי ואי לא ליהוי צוותא לחבריה דקרי ואל תחוש להכותו יותר מדאי: בתינוקות דעובדי כוכבים. אם רוצה ללמוד ספר רפואה או מקרא יכול לעכב עליו דלא מצי עביד: ולא לסופר יהודי. מלמד תינוקות אלמא דמצי מעכב. הכא במאי עסקינן בסופר מתא שהוא סופר העיר שכותב שטרות וספרים לכל מצי מעכב מחמת הנכנסין אצלו ואית דמפרשי בספר מתא שמגלח כל בני העיר: לא ממטינן ינוקא ממתא למתא. מפני כן התקינו להושיב מלמדי תינוקות בכל פלך ופלך: ואי מפסיק נהרא לא ממטינן. דאיכא למיחש דלמא יהא רגיל למיזל לחודיה ונפיל לנהרא: תיתורא. גשר מרוחב: גמלא. גשר עשוי מנסר צר ומשני צדי הנהר קבועין ב' יתדות וקשור חבל א' מזה לזה ואותן העוברין על אותו נסר צר סומכין ידיהן בחבל ועוברין אבל התינוקות שאין בהן דעת לסמוך לא ממטינן דילמא אזיל לחודיה ונפיל: סך מקרי דרדקי. עד כ"ה תלמידים יכול ללמוד אחד: ריש דוכנא. ממונה תחתיו עד שיסייע לו ללמוד הנער. ואין מנכין לו לרב משכירותו כדי לשכור אותו ריש דוכנא אלא מסייעין ליה ממתא הצבור שוכרין אותו ריש דוכנא. מאי טעמא לא מסלקי' ליה לההוא דלא גריס כל כך דאי מסלקינן ליה ומותבינן להו קמיה ההוא דגריס טפי אתי לרשולי למימר הואיל דליכא דגריס כוותי לא מסלקי לי ואתי לרשולי. כל שכן דמותבינן להו קמיה ההוא דגרס טפי מימר אמר אי מרשילנא מסלקו להו מקמאי כי היכי דסלקי להו מקמיה דאידך ומעיין בהו שלא יבא אחר דגרס טפי מיניה ויסלקו ממנו. ומתעסק בהן הרבה משום קנאת סופרים תרבה חכמה שזה מקנא לזה: חד דגריס הרבה ולא דייק כל כך

מאי

מאי טעמא עבדת הכי אמר ליה דכתיב °תמחה את זכר עמלק אמר ליה והא אנן (א) זכר קרינן א"ל אנא זכר אקריון אזל שייליה לרביה אמר ליה היאך אקריתן אמר ליה זכר שקל ספסירא למיקטליה אמר ליה אמאי א"ל א) דכתיב °ארור עושה מלאכת ה' רמיה א"ל אשבקיה להההוא גברא דליקום בארור א"ל כתיב °וארור מונע חרבו מדם איכא דאמרי קטליה ואיכא דאמרי לא קטליה ב) ואמר רבא במקרי ינוקא שתלא טבחא ואומנא וספר מתא כולן כמותרין ועומדין נינהו גכללא דמילתא כל פסידא דלא הדר מותרה ועומד הוא אמר רב הונא האי בר מבואה דאוקי ריחיא ואתא בר מבואה חבריה וקמוקי גביה דינא הוא דמעכב עילויה דא"ל קא פסקת ליה לחיותי לימא מסייע ליה מרחיקים מצודת הדג מן הדג כמלא ריצת הדג וכמה אמר רבה בר רב הונא עד פרסה שאני דגים דיהבי סיארא א"ל רבינא לרבא לימא רב הונא דאמר כרבי יהודה ג) דתנן רבי יהודה אומר לא יחלק חנוני קליות ואגוזין לתינוקות מפני שמרגילן (ב) אצלו וחכמים דמתירין אפי' תימא רבנן עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי יהודה התם אלא דאמר ליה ד) אנא קמפלגינא אמגוזי את פלוג שיוסקי אבל הכא אפילו רבנן מודו דא"ל קא פסקת ליה לחיותי מיתיבי עושה אדם חנות בצד חנותו של חבירו ומרחץ בצד מרחצו של חבירו ואינו יכול למחות בידו מפני שיכול לומר לו אתה עושה בתוך שלך ואני עושה בתוך שלי תנאי היא דתניא הכופין בני מבואות זה את זה שלא להושיב ביניהן לא חייט ולא בורסקי ולא מלמד תינוקות ולא אחד ה) מבני בעלי אומניות ו) ולשכנו אינו כופיהו רשב"ג אומר אף לשכנו כופיהו אמר רב הונא בריה דרב יהושע ופשיטא לי בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב ואי שייך בכרגא דהכא לא מצי מעכב בר מבואה אבר מבואה דנפשיה לא מצי מעכב טבעי רב הונא בריה דרב יהושע בר מבואה אבר מבואה אחרינא מאי תיקו אמר רב יוסף ומודי רב הונא במקרי דרדקי דלא מצי מעכב דאמר מר ז) כ(עזרא תיקן להן לישראל שיהו מושיבין סופר בצד סופר וניחוש דילמא אתי לאיתרשולי א"ל)

קנאת

תורה אור: דברים כה · ירמיה מח · שם

רש"י

מאי טעמא עבדת הכי. שלא הרגת את הנקיבות: את זכר עמלק: ארור מונע חרבו. סיפיה דהאי קרא הוא: שתלא. נוטע כרמו למחצה: אומנא. מקיז דם: סופר מתא. לבלר: כמותרין ועומדין דמו. שלא יקלקלו ואם קלקלו מסלק להו בלא אתרייתא אע"פ שלא התרו בו קודם לכן: פסידא דלא הדר. כגון אלו שמשנתנבלה הבהמה או הרג המקיז והסופר כתב ספר תורה בטעות: דאוקי ריחיא. לטחון ולשכור: מרחיקין מצודת הדג מן הדג. לייד שנתן עיניו בדג עד שהכיר חורו מרחיקין שאר ציידין מצודתם משם אלמא אע"ג דלא זכה ביה ולא מטא לידיה מרחיקין משם דא"ל קא פסקת לחיותי: שאני דגים דיהבי סיירא. נותנין עין בהבטם להיות (ג) נוהגים לרוץ למקום שראו שם מזונות הילכך כיון שהכיר זה חורו ונתן מזונות בתוך מלא ריצתו בטוח הוא שילכדנו דה"ל כמאן דמטא לידיה ונמצא חבירו מזיקו אבל הכא מי שבא אצלי יבא ומי שבא אצלך יבא: שמרגילם. לבא אצלו כשאבותיהם שולחין אותן אל החנויות לקנות מן החנוונים: שיוסקי. שקדים: אבל הכא. שזה העמיד תחילה והרגיל להשתכר בכך וזה בא לירד אצלו לאומנותו אומר לו פסקת לחיותאי: שלא להושיב ביניהן חייט ובורסקי. ממקום אחר להשכיר לו בית במבוי (ד) ויש כאן בני אותה אומנות: ולשכינו הדר במבוי כמוהו: אינו כופהו מלירד לאותו אומנות: רשב"ג אומר כו'. ורב הונא הוא דאמר כרשב"ג: מצי לעכב. מלעשות כאן אומנותם ולהביא כאן למכור ואפילו לרבנן דאמרי לשכינו אינו כופהו: ואי שייך בכרגא דהכא. שנותן מס גולגלתו למושל העיר הזאת כבר מתא (ה) לא מצי בר מתא לעכב עליו כל העיר ופשיטא לי דבר מבוי אבר מבוי דנפשיה לא מצי מעכב את המבוי מלירד לאומנותו כרבנן ולא כרב הונא מיהו איבעיא לי בר מבואה אבר מבואה אחרינא מאי מי מצי מעכב (ו) בן המבוי הזה או לא מי הוי שכינו ואינו כופיהו או דילמא שכינו דאמור רבנן בבר מבואה דההוא מבוי קאמרי אבל בר מבואה אחרינא לאו שכינו הוא: ומודה רב הונא. דאמר לעיל בר מבואה דאוקי ריחייא כו' דאית ליה כרשב"ג מודי הוא במקרי דרדקי דלא מצי מעכב לבר מבואה מללמד גם הוא התינוקות שמתוך כך יזהרו באומנותן שיירא זה מזה דאמר מר קנאת סופרים תרבה חכמה:

ומודה

תוספות

סופר מתא. לא כמו שפירש בקונטרס כותב ספר תורה בטעות דאין זה פסידא דלא הדר דיכולין להגיהו אלא כדפרישית לעיל כותב שטרות: ומקרי דרדקי. פי' בקונטרס בהמקבל (ב"מ דף קט.ושם) דהוי פסידא דלא הדרא משום דשבשתא כיון דעל על וקשה לר"י דהא רבא גופיה אית ליה לעיל דשבשתא ממילא נפקא ואומר ר"י דהוה פסידא דלא הדר דאותה שעה שמלמד להם טעות הם מתבטלים ואותה שעה אין יכולין להחזיר לעולם: שתלא. וא"ת מאי פסידא איכא אי יפסיד ישלם וי"ל דאינו מפסיד אלא שפושע שאין הנטיעות גדילות כמו שהיו ראויות ליגדל: מרחיקין מצודת הדג כו'. אע"ג דר"ת מפרש דבדבר של הפקר אפי' רשע לא מיקרי כדתנן (פאה פ"ד מ"ג) גבי פאה פירס טליתו עליה מעבירין אותו ממנה וכן תנן בפ"ק דב"מ (דף י.) ראה את המציאה ונפל עליה ובא אחר והחזיק בה זה שהחזיק בה זכה ולא מיקרי רשע אלא בעני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה משום שאם לא ישתכר במקום זה ימצא להשתכר במקום אחר והך דשמעתא לא קשיא דאע"ג דהוי דבר של הפקר מ"מ בכמה מקומות ימצא שיוכל לפרוס מצודתו ועוד דהכא אומנותו בכך והא דאמרינן בפרק חזקת הבתים (לקמן דף נד:) נכסי כנענים הרי הן כמדבר כל המחזיק בהן זכה בהן מאי טעמא כנעני מכי מטא זוזי לידיה איסתלק ליה וישראל לא קני עד דמטי שטרא לידיה ופי' רשב"ם התם דישראל המחזיק רשע מיהא מיקרי ולפי' ר"ת אפי' רשע לא הוי כיון שלא ימצא במקום אחר וקשה לרשב"ם מהא דאמר באיזהו נשך (ב"מ דף עג:) רב מרי בר רחל משכן ליה ההוא נכרי ביתא אזל רבא וזבניה נטר תריסר ירחי שתא שקל אגר ביתא אמטייה לרבא א"ל האי דלא מטאי לה למר אגר ביתא עד השתא דאמר מר סתם משכנתא שתא ולא מצי נכרי לסלוקי והשתא כיון שקדמה חזקת רב מרי לחזקת רבא א"כ זכה בה רב מרי דנכסי הכנעני הרי הן כמדבר ואי מקרי רשע אתי שפיר דלא היה רוצה לזכות בה אבל לפירוש ר"ת דאפילו רשע לא מיקרי אמאי לא זכה בה רב מרי כיון דהיתר גמור הוא ושמא לפנים משורת הדין עבד ולריב"א נראה דחזקת רב מרי לא היתה אלא בתורת משכון ורבא קנה ממנו בשטר וזכה בה ואחר כך נתן מעות [וע"ע תוספות קדושין נט. ד"ה עני המהפך וכו' ותוס' ב"מ עג: סוף ד"ה נטר]: תנאי היא דתניא כו'. תימה לרשב"א דאמאי לא מייתי ח)(הברייתא) דלעיל דממה נפשך רבי יהודה דאמר לא יחלק חנוני קליות ואגוזים לתינוקות פליג אהך ברייתא ושמא ניחא לאתויי תנאי דפליגי בהדיא בהכי: כופין בני מבוי זה את זה כו' ולא מלמד תינוקות. נראה לר"י דבמלמד תינוקות נכרים איירי ולא יתכן אי גרס לעיל אחד מבני מבוי דהא מוקמינן ליה (ח) בתינוקות נכרים ומעכבין עליו בני מבוי והכא קאמר דלשכינו אינו כופהו ואפילו רשב"ג לא פליג אלא משום דפסיק לחיותיה אבל משום קול תינוקות לא קיים ומיהו לפי מה שפירשתי [לעיל] דגרסינן אחד מבני חצר אתי שפיר ולר' שמשון בן אברהם נראה דהכא בתינוקות ישראל ואפילו אחר תקנת יהושע בן גמלא ושאני הכא דכבר יש שם מלמד תינוקות אחר ובסמוך דקאמר דמודה רב הונא במקרי דרדקי דלא מצי מעכב ואף על גב דאיהו סבר כרבן שמעון בן גמליאל צריך לומר דרבן שמעון בן גמליאל לא פליג אמלמד תינוקות אלא אשארא: פשיטא לי דבר מתא אבר מתא [אחריתי מצי] מעכב. רב הונא בריה דרב יהושע כרבנן ס"ל ומיבעי ליה בר מבואה אבר מבואה דעלמא אי מצי מעכב אי הוי בכלל שכינו אי לאו כדפירש הקונטרס וכוותיה קיימא לן לגבי רב הונא דבתרא הוא: ואי שייך בכרגא דהכא לא מצי מעכב. פירוש בני העיר אבל בני מבוי מצי מעכבי שלא יכנס במבואם:

קנאת

רבינו גרשום

מאי טעמא עבדת הכי דמשיירת נשים: האי בר מבואה א) מההוא מבוי (בני אדם) ולא היה רגיל לכך וקא מוקים ריחים שלו סמוך לריחים של חבירו: דינא הוא כו'. מרחיקין מצודת הדג מן הדג שאם היה רגיל אחד לפרוש מצודתו בִּשְׁכָר שתיקן במים ובא חבירו ורצה לעשות מצודתו כמו כן מרחיקין אותה מן מצודת חבירו כמלוא ריצת הדג דמצי למימר ליה קא פסקת חיותאי ותסייע לרב הונא. שהא לא תסייע ליה דשאני דגים דיהבי סיירא דמשום הכי מרחיקין מפני כי מסיר לו דבר שבא כבר למצודתו במאכל שמשים במצודתו לפי שכשמעיינין ורואין מאכל במקום אחר בורחין ממצודתו של זה והולכין לשם וגזלו בידים דבר שכבר [בא] במצודתו אבל ברחוק פרסה אינו יכול להביא המאכל. אבל גבי ריחים דליכא למימר הכי דבר הבא לידי הסיר ממני שעדיין לא בא לידו כלום מודה דמצי לאוקמינהו במבוי: לימא דאמר כר' יהודה ולא כרבנן. מפני שמרגיל התינוקות לבוא אצלו ומצי למימר ליה שאר בעלי חנויות קא פסקת לחיותי: שיוסקי. שקדים: ומרחץ. שהיו רגילין לשכור מרחץ כדי לרחוץ: אתה עושה בתוך שלך ואני עושה בתוך שלי. וקשיא לרב הונא: כופין בני מבוי זה את זה שלא להושיב ביניהן לא חיים. כלומר אומנין של מבוי אחר אינן רשאין להושיב במבוי זה שלא לרעת כולן ולשכינו שבמבוי שלו אינו כופהו שלא יזקק מן אומנותו משום דאמר ליה אתה עושה בתוך שלך ואני בתוך שלי: רשב"ג אומר אף לשכינו כופהו. ורב הונא ס"ל כרשב"ג: בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב שאם היה אומן א' בעיר ובא אומן אחר מעיר אחרת כאותו ורצה לקבוע באותה מדינה יכול לעכב על ידו ולומר קא פסקת לחיותא ואי שייך אכרגא להתם שפורעין מס גולגלותם לאדון אחד דמי כמאן דהוה תרוייהו מאותה העיר ולא מצי מעכב ליה: דנפשיה. כלומר לשכינו לא מצי מעכב ורב הונא בריה דר"י לא ס"ל הא דרב הונא דלעיל. ב) לא צריכא דלא שייך מאי. מי אמרי' הואיל דממתא חדא תרווייהו אע"ג דלא שייך כרגייהו בחדא לא מצי מעכב ליה. או דלמא כיון דלמבוי דידיה הוא מצי מעכב דלא ליקבע במבוי דידיה תיקו:

ברוכלין

א) נראה דצ"ל בר מבואה דאוקי ריחיא ואתא בר מבואה חבריה מההוא מבוי ולא היה כו': ב) [מד' רבינו ז"ל אלו נראה שהיה גורס בכאן ואי שייך בכרגא דהכא הא אמרת דלא מצי לעכב לא צריכא דלא שייך מאי עד כאן וכ"ע מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' שכנים שגרס כן ע"ש].

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"ב מהל' ת"ת הל' ג סמג שם טוש"ע י"ד סי' רמה סעיף יז:

מד ב ג מיי' פ"י מהל' שכירות הל' ז ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' שו סעיף ח:

מה ד מיי' פ"ח מהל' מכירה הלכה ד סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכח סעיף [illegible]:

מו ה ו ז ח ט מיי' פ"ו מהל' שכנים הל' ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנו סעיף ה וע"ש בהג"ה:

מז י כ מיי' שם הל' יב ופ"ב מהל' ת"ת הל' ז סמג שם וסי' יב טוש"ע שם סעיף ג וטוש"ע י"ד סי' רמה סעיף כב:

מסורת הש"ס

א) [עי' תוס' גיטין סח. ד"ה וכתיב]: ב) [ב"מ קט.]: ג) שם ס.: ד) [שם]: ה) [גי' רב אלפס והרא"ש מבעלי]: ו) [תוספתא פ"א]: ז) [מפי' רש"י סד"ה ומודה רב הונא נראה דלא גרים לכל זה וכ"כ תוס' ג"כ לסדיא בסמוך ד"ה קנאת סופרים]: ח) [נ"ל שמשנה]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' זֵכֶר קרינן א"ל לדידי זָכָר אקריון: (ב) שם מפני שמרגילן לבוא אצלו: (ג) רש"י ד"ה שאני דגים וכו' להיות רגילין לרוץ וכו' ונתן מצודה ומזונות וכו' וה"ל כמאן. (ד) ד"ה שלא וכו' במבוי זה ויש כאן: (ה) ד"ה ואי שייך וכו' כבר מתא הוא ולא וכו' לא מצי מעכב מלירד כצ"ל ותיבות את המבוי נמחק: (ו) בא"ד מעכב עליה בן המבוי הזה או לא: (ז) תוס' ד"ה כופין וכו' מוקמינן ליה לעיל בתינוקות:

א) קנאת סופרים תרבה חכמה אמר רב נחמן בר יצחק ומודה רב הונא בריה דרב יהושע [א]ברוכלין המחזירין בעיירות דלא מצי מעכב ב) דאמר מר [ב]עזרא תקן להן לישראל שיהו רוכלין מחזירין בעיירות כדי שיהו תכשיטין מצויין לבנות ישראל [ג]והני מילי לאהדורי אבל לאקבועי לא [ד]ואי צורבא מרבנן הוא אפילו לאקבועי נמי כי הא דרבא שרא להו לר' יאשיה ולרב עובדיה לאקבועי דלא כהלכתא מאי טעמא כיון דרבנן נינהו אתו לטרדו מגירסייהו הנהו דיקולאי דאייתו דיקלאי לבבל אתו בני מתא קא מעכבי עלויהו אתו לקמיה דרבינא אמר להו [ה]מעלמא אתו ולעלמא ליזבנו [ו]והני מילי ביומא דשוקא אבל בלא יומא דשוקא לא וביומא דשוקא נמי לא אמרינן [ז]אלא לזבוני בשוקא אבל לאהדורי (א) לא הנהו עמוראי דאייתו עמרא לפום נהרא אתו בני מתא קא מעכבי עלויהו אתו לקמיה דרב כהנא אמר להו דינא הוא דמעכבי עלייכו אמרו ליה אית לן אשראי (ב) אמר להו [ח]זילו זבנו שיעור חיותייכו עד דעקריתו אשראי דידכו ואזליתו רב דימי מנהרדעא אייתי גרוגרות בספינה א"ל ריש גלותא לרבא פוק חזי אי צורבא מרבנן הוא נקיט ליה שוקא א"ל רבא לרב אדא בר אבא פוק תהי ליה בקנקניה נפק [אזל] בעא מיניה ג) פיל שבלע כפיפה מצרית והקיאה דרך בית הרעי מהו לא הוה בידיה א"ל מר ניהו רבא ד) טפח ליה בסנדליה א"ל בין דידי לרבא איכא טובא מיהו על כרחך אנא רבך ורבא רבה דרבך לא נקטו ליה שוקא פסיד גרוגרות דידיה אתא לקמיה דרב יוסף א"ל חזי מר מאי עבדו לי א"ל מאן דלא שהייה לאוניתא דמלכא דאדום לא נשהייה לאוניתיך דכתיב °כה אמר ה' על שלשה פשעי מואב ועל ארבעה לא אשיבנו על שרפו עצמות מלך אדום ה) לסיד נח נפשיה דרב אדא בר אבא רב יוסף אמר אנא ענישתיה דאנא לטייתיה רב דימי מנהרדעא אמר אנא ענישתיה דאפסיד גרוגרות דידי אביי אמר אנא ענישתיה דאמר להו לרבנן ו) אדמגרמיתו גרמי בי אביי תו אכלו בישרא [שמינא] בי רבא ורבא אמר אנא ענישתיה [דכי הוה אזיל לבי טבחא למשקל אומצא] אמר להו לטבחי אנא שקילנא בישרא מיקמי שמעיה דרבא דאנא עדיפנא מיניה רב נחמן בר יצחק אמר אנא ענישתיה דרב נחמן בר יצחק ריש כלה הוה כל יומא מיקמי דניעול לכלה מרהיט בהדיה רב אדא בר אבא לשמעתיה והדר עייל לכלה ההוא יומא נקטוה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע לרב אדא בר אבא משום דלא הוו בסיומא אמרו ליה אימא לן הני שמעתתא דמעשר בהמה היכי אמרינהו רבא אמר להו הכי אמר רבא והכי אמר רבא אדהכי נגה ליה [לרב נחמן בר יצחק] ז) (ולא אתי רב אדא בר אבא) אמרו ליה רבנן לרב נחמן בר יצחק קום דנגה לן למה יתיב מר אמר להו יתיבנא וקא (ג) מנטרא לערסיה דרב אדא בר אבא אדהכי נפק קלא דנח נפשיה דרב אדא בר אבא ומסתברא דרב נחמן בר יצחק ענשיה:

מתני' [ט]מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו לא יסמוך לו כותל אחר אא"כ הרחיק ממנו ארבע אמות ח) [י]החלונות בין מלמעלן בין מלמטן בין כנגדן ארבע אמות: **גמ'** וקמא היכי סמיך אמר רב יהודה הכי קאמר

הבא

עמוס ב

רש"י

ומודה רב הונא בריה דרב יהושע. אע"ג דאמר בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב מלהביא כאן ולמכור מודה הוא ברוכלין מוכרי בשמים המחזירין בעיירות להביא בשמים לנשים להתקשט בהן דלא מצו לעכב עלייהו רוכלי העיר: לאהדורי. לחזור ולסבב במבואות העיר ובבתים על כל הרוצה לקנות ואחרי כן ישוב לעירו: ואי צורבא מרבנן הוא. דטריד בגירסא ולא אורחיה לאהדורי אפי' לאקבועי נמי: דלא כהלכתא. אלא לפנים משורת הדין: דיקולאי. מוכרי סלים ויש אומרים מוכרי יורות: ולעלמא ליזבנו. יומא דשוקא הוה והרבה באין ממקום אחר לקנות מן השוק לפיכך אין בני העיר מעכבין גם על המוכרים להביא אומנתם ולמכור לנקבלים לשוק: עמוראי. מוכרי צמר: אית לן אשראי במתא. מכרנו באמנה וצריכים אנו לשהות כאן עד שנגבה חובות שלנו ואם אין אנו מוכרין סחורותינו במה נתפרנס: עד דעקריתו. שתעקרו חובותיכם מן הלוקחים מכם באשראי: נקיט ליה שוקא. הכרז שלא ימכור איש בעיר גרוגרות אלא הוא: תהי ליה בקנקניה. הריח לו בקנקנו אם יין הוא אם חומץ כלומר בדקהו בהלכות אם תלמיד חכם הוא אם לאו. ריח היין כשמריחין אותו אם טוב הוא קרי תהי כדאמרינן בת תיהא במסכת ע"ז (דף סו:) וכן בכתובות (דף קה.) קרנא הוה תהי באמברא דחמרא: כפיפה מצרית. סל נצרים של ערבה: מהו. מי חשוב כמעוכל והוה ליה ככלי גללים ואין מקבל טומאה עוד: א"ל. רב דימי לרב אדא: מר ניהו רבא. אתה הוא רבא לפי ששמע על רבא שהוא גדול העיר וסבור שהוא זה: טפח ליה בסנדליה. הכהו על סנדלו במקל דרך שחוק כשם שמכין למי שאינו חשוב: דלא שהייה. שלא נמנע מלהפרע: לאוניתא. אונאת בושתו: דמלכא דאדום. אע"פ שהוא אדומי: על שרפו. מחמת בזיון: דאמר להו לרבנן אדמגרמיתו גרמי בי אביי. שהיה רגיל לומר לתלמידים עד שאתם הולכים אצל אביי לגרס עצמות כלומר ללמוד שלא לשובע: תו אכלו כו'. בואו ולמדו הלכות ונהנות מרווחות אצל רבא: שמעיה דרבא. שלוחו לקנות בשר: ריש כלה. דורש ברבים בשבתות: דלא הוו בסיומא. יש אומרים שלא היו בעלה כשנעשה רב נחמן ריש כלה ויש אומרים דלא הוו בסיומא דפירקא דרבא דדריש בשבת הרגל הלכות האמורות בפרק אחרון של בכורות: שמעתתא דמעשר בהמה. בפרק אחרון דבכורות ורבא אמרינהו בסופא דפירקא: אתו רבנן. תלמידי הישיבה הבאים לשמוע: נטרנא ערסיה דרב אדא. אני מצפה כאן שיביאו את מטת רב אדא שמת: **מתני'** לא יסמוך לכותל חבירו כותל אחר אלא אם כן כו'. מפרש בגמ': והחלונות. מי שהיו לו חלונות פתוחים לחצר חבירו והוחזק בדבר זה שלש שנים ובא בעל החצר לבנות שם כותל צריך לשער ד' אמות: בין מלמעלן. אם בא להגביה יגביה כותלו ד' אמות מן החלונות: בין מלמטן. אם בא לבנותו נמוך צריך להשפילו מן החלונות ד' אמות וטעמא מפרש בגמ': בין מכנגדן. צריך להרחיקו מהן ד' אמות:

הכא

תוספות

קנאת סופרים תרבה חכמה. ולא גרסי' כמו שיש בספרים דאמר מר עזרא תיקן להם לישראל שיהו מושיבין סופר בצד סופר דהא לא חשיב ליה במרובה (ב"ק דף פב.) גבי עשר תקנות שתיקן: **מעלמא** אתו ולעלמא ליזבנו. מכאן משמע דביומא דשוקא היה מותר להלוות לבני אדם הבאים ממקומות שם לשוק לנכרים דאתו מעלמא אבל לבני המקום לא ודוקא בשוקא אבל לאהדורי לא: **אמר** ליה רבא לרב אדא בר אבה. כן גרים רבינו חננאל ולא גרסי' בר אהבה דאותו היה בימי רבי כדאמרינן בקדושין (דף עב: ושם) ט) היום ישב רב אדא בר אהבה בחיקו של אברהם אבינו: **פיל** שבלע כפיפה מצרית. בפ' ר' ישמעאל (מנחות דף סט. ושם ד"ה פיל) איתא להך בעיא דהכא ומסיק התם למאי אי למבטל טומאתו תניא כל הכלים יורדין לידי טומאה במחשבה ואין עולין מטומאה אלא בשינוי מעשה וקאמר לא צריכא דבלע הוצין ועבדינהו כפיפה אי הוי עיכול והוי ככלי גללים או לא והכא בלע הוצין בעא מיניה דאי כפיפה שלימה אמאי לא הוה בידיה מתני' היא וקשיא לר"ת א"כ אמאי לא נקיטו ליה שוקא הא בעיא זו לא איפשיטא התם וי"ל דמ"מ הוה ליה לאיתויי הנך ראיות דמייתי התם ודחי להו: **אנא** ענישתיה. כל אחד מהן היה מתאונן שעל ידו מת רב אדא משום דאמרינן בשבת בפ' שואל (דף קמט:) כל מי שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה שנאמר (משלי יז) גם ענוש לצדיק לא טוב אלא רע וכתיב (תהלים ה) לא יגורך רע. ר"י: **וקמא** היכי סמיך. ס"ד דבנפל איירי שכן משמע הלשון דקתני מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו ומשני רב יהודה הכי קאמר הבא לסמוך כו' ומתני' הכי פירוש' מי שהיה גבול כותלו סמוך לכותל חבירו ורבא פריך דכותל קתני ולא גבול וא"ת לרבא דאמר בריש פירקין דאסור לסמוך קמא היכי סמיך ואפילו לפי' ר"ת דלמסקנא שרי רבא לכולהו לסמוך לבד מבור מ"מ אמאי לא פריך מהכא דהוי רישא אלא ממשרה וירק דהוי סיפא וי"ל דלא אסר רבא לסמוך אלא מילתא דמגופיה אתי היזק אבל הכא הכותל אינו מזיק כלום אלא שגורם למעט הדוושא:

אלא

הגהות הב"ח

(א) גמ' אבל לאהדורי במתא לא : (ב) שם אית לן אשראי במתא אמר : (ג) שם וקא נטרנא לערסיה :

רבינו גרשום

ברוכלין. שמוכרין תכשיטי נשים שרק וכחל אע"ג דלא שייכי בחד כרגא דלא מצי מעכב עליה האי רוכל דמתא : והני מילי דלא מצי מעכב לאהדורי לחזור ולילך משוק לשוק וממבוי למבוי ולמכור ולשוב לעירו אבל לקבוע חנותו בהני רוכלין למזבן תכשיטין לא:דלא כהלכתא.כלומר שלא ילמדו ממנו אחרים הלכה דלפנים משורת הדין עבד להו משום דרבנן נינהו דלא ליבטלו מגירסייהו לילך ולחזור בכל העיר ומשוק לשוק: הנהו דקולאי. שמוכרין סלים.אתו דקולאי דמתא ומעכבי להו אמר להו לא מציתו מעכבי עלייהו דמעלמא אתי ולהנהו דאתי מעלמא לשוק לזבני אבל לאהדורי בבתים לזבונינהו לא דודאי מצי למיעכב עלייהו : אית לן אשראי במתא. חוב שחייבין לנו ממון וצריכין לנו לעכובי הכא עד דפרעי לן והב לן רשותא דניזבין עד כפי חיותן עד דפרעי לן : נקיט ליה שוקא. שלא ימכור אדם עד שימכור כל גרוגרות שלו: תהי ליה. הוי מריח מה יש בו : מצרית. מצורי דקל מהו מי אמרי' הואיל דהוות במעיו והקיאה[דרך]בית הרעי כמאכל שנתעכל דמי ונתבטל'ואין מקבלת טומאה או דלמא הואיל ואכתי קיימת היא דבר חשוב הוי ואינה מבוטלת ומקבלת טומא': אמר ליה. רב דימי לרב אדא מאן נינהו מר רבא את הוא רבא : טפח ליה. רב אדא לרב דימי בסנדליה כלומר שלא היה חשוב בעיניו : ורבא רביה דרבך. שהוא רבי ואנא רבך : מאן דלא שבקיה. לאוניתא(דעמון)דמואב למלכא דאדום : אדמגרמיתו גרמי בי אביי. שהיה רגיל לומר לתלמידי אביי כל זמן שאתם מגררין עצמות שאין בהן לחלות בי אביי יכולין אתם ללמוד תורה כשורה וכהלכתא בי רבא לפי שאביי לא למד כל כך ולפיכך אמר אביי אנא ענישתיה שהיה מבזיני: ריש כלה הוה. שהיה רגיל לדרוש בשבת שלפני החג ורב נחמן היה דורש אותן שבתות והיו מתקבצין שם מהרבה מקומו' תלמידין לשמוע: עכבוהו רב פפא ורב הונא לרב אדא בר אהבה משום דלא הוי בסיומא במס' בכורו' קמיה דרבא: קום והכנס לדרש דנגה לן שכבר עבר מן היום הרבה : קא נטרנא לערסיה. כלומר שמת לפי שהיה מצערו כל כך שלא בא אליו לעיין עמו הדרשה : פיסקא מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו ונפל לא יסמוך כותל אחר. שלא יבנה שם כותל אחר אלא אם כן הרחיק ממנו מכותל חבירו ד' אמות משום דוושא כדמפרש בגמ'. תחלונות מלמעלן ומלמטן ומכנגדן ד' אמות כדמפרש בריש פ"ק : ומקשי' וכותל קמא דנפל דהוה מעיקרא היכי סמיך בקרוב מד' אמות : אמר רב יהודה. הכי תריץ מתני' הבא לסמוך תחלה לא יסמוך לכותל וכו':

והא

הבא לסמוך לא יסמוך אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות מתקיף לה רבא והא מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו קתני אלא אמר רבא הכי קתני מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו ברחוק ארבע אמות ונפל לא יסמוך לו כותל אחר אלא אם כן הרחיק ממנו ד' אמות מ"ט דדוושא דהכא מעלי להתם אמר רב לא שנו אלא כותל גינה אבל כותל חצר אם בא לסמוך סומך רבי אושעיא אומר אחד כותל גינה ואחד כותל חצר אם בא לסמוך אינו סומך אמר רבי יוסי בר חנינא ולא פליגי הא בעיר ישנה הא בעיר חדשה תנן א) החלונות בין מלמעלן בין מלמטן בין מכנגדן ארבע אמות ותני עלה מלמעלן כדי שלא יציץ ויראה מלמטן שלא יעמוד ויראה ומכנגדן שלא יאפיל טעמא שלא יאפיל אבל משום דוושא לא הכא במאי עסקינן בבא מן הצד ב) וכמה אמר (א) ייבא חמוה דאשיין בר נדבך משמיה דרב כמלא רחב חלון והלא מציץ א"ר זביד ג) במדיר את כותלו והא אנן תנן ארבע אמות לא קשיא כאן מרוח אחת כאן משתי רוחות ת"ש ואת הכותל מן המזחילה ד' אמות כדי שיהא זוקף את הסולם טעמא משום סולם אבל משום דוושא לא הכא במאי עסקינן במזחילה משופעת דאי משום דוושא הוא הא קא אזיל ואתי תותיה: מתני' מרחיקין את הסולם מן השובך ארבע אמות כדי שלא תקפוץ הנמייה ואת הכותל מן המזחילה ד' אמות כדי שיהא זוקף את הסולם: גמ' לימא מתניתין דלא כר' יוסי דאי ר"י הא אמר ד) זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו אפילו תימא ר' יוסי הא ה) אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא הוה אמר מודי רבי יוסי בגירי דידיה ה"נ זמנין דבהדי דמנח ליה (ב) יתבא בחור וקפצה והא גרמא הוא א"ר טובי בר מתנה זאת אומרת גרמא בניזקין אסור רב יוסף הוה ליה הנהו תאלי דהוו

אתו

הבא לסמוך. מתחילה כותל אצל כותל חבירו: והא מי שהיה קתני. אלמא כבר היה: ונפל לא יסמוך. לא יקרבנו לצד כותל חבירו: דוושא דהכא מעלי להתם. מה שדשין ברגל בין שני הכתלים תמיד מועיל לשני הכתלים להקשות קרקעית יסודות הכתלים ולא ימוטו: אלא כותל גינה. מתוך שאין דשין אותה מבפנים צריכה דישה מבחוץ: עיר חדשה. שעדיין לא נידושה אף כותל חצר צריכה דוושא: מלמעלן. צריך להגביה שיעור שלא יציץ בהשענו על כותלו וישפיל ראשו ויראה דרך חלונות ויראה בבית חבירו: שלא יעמוד. על ראש גובה כותלו ויראה: ומכנגדן. צריך להרחיק כדי שלא יאפיל ולא יהיב תנא דברייתא שיעורא: טעמא שלא יאפיל. בשיש חלונות אבל משום דוושא בשאין שם חלונות לא אלמא לא חיישינן לדוושא: מן הצד. שאין הכותל (ג) האחרון מהלך לאורך כותל ראשון אלא מן הצד הוא בא אם זה ממזרח למערב זה בא מצפון לדרום וראש שוביו כנגד החלון ומאפיל דהכא ליכא למיחש לדוושא דההוא פורתא: וכמה. כדי שלא יאפיל לתנא דברייתא דלא יהיב שיעורא: והלא מציץ. כיון דסמוך הוא אע"פ שהוא מגביהו יכול להציץ: במדיר את כותלו. עושה ראש כותלו מדרון ומשפעו לצד החלונות עד שאינו ראוי לא לעמוד עליו ולא להשען עליו: משתי רוחות. שני כתלים זה כנגד זה משני צדי החלון: את הכותל מן המזחילה ד' אמות. מזחילה הוא צינור גדול כעין קנעל"א שלנו ומונחת לאורך הכותל על הכותל ומי הגג זבין לתוכה והיא מקלחתם לארץ ואם אורך כותלו מהלך על פני חצר חבירו ומזחילה עליו צריך זה להרחיק ממנה אם בא לבנות כותל בצדה ארבע אמות על פני ארכה כו' כדי שיהא זוקף שם סולם בשיפוע לעלות בו לתקן מזחילתו לנקותה מעפר וצרורות הנופלין בה ומעכבין קילוח המים: במזחילה משופעת. שתקרת הגג משופעת ויוצאת להלן מן הכותל לתוך החצר והמזחילה בסוף התקרה משוכה להלן מן הכותל לתוך החצר הלכך אי לאו משום זקיפת סולם לא היה צריך להתרחק מראשי התקרה: דאי משום דוושא הא אזיל ואתי תותיה. תחת השיפוע: מתני' מרחיקין את הסולם מן השובך. אם יש לזה שובך בחצירו סמוך לכותל שבין שתי החצירות וחבירו בא להעמיד סולם בחצירו אצל הכותל ירחיקנו מן השובך ארבע אמות: כדי שלא תקפוץ הנמייה. מן הסולם לשובך ותהרוג את היונים והיא חיה קטנה ו): גמ' לימא מתני' דלא כרבי יוסי. דפליג בסיפא דפירקין בנוטע אילן סמוך לבור וטובא מילי איכא במתניתין דודאי לאו כרבי יוסי אלא לימא אף זו דסולם ושובך דלא כרבי יוסי: בגירי דיליה. בחצים הבאים לו מיד גופו של בעל הבית ממש: דבהדי דמנח ליה. בעוד שאוחז בסולם קפצה: גרמא בניזקין אסור. ואפי' (ג) למ"ד (ב"ק דף נה: ק.) דלא דאין דינא דגרמי ופטור מלשלם אסור לגרום וכשבא להעמיד גרמא להזיק חבירו מעכב (ד): תאלי. דקלים קטנים:

אומני

אלא אמר רבא ה"ק מי שהיה כותלו כו'. הקשה ריב"ס דלמה ליה למינקט בכי האי גוונא שהיה לו כותל ברחוק ארבע אמות ונפל ליתני שלא יסמוך כותלו לכותל חבירו אא"כ הרחיק ארבע אמות וליכא למימר דדוקא בכי האי גוונא שהיה רחוק כבר ארבע אמות והרחיק הראשון קאמר דלא יסמוך א"כ מאי פריך בסמוך טעמא שלא יאפיל אי משום סולם אבל משום דוושא לא: אבל משום דוושא לא. וא"ת ולימא דאיירי בעיר ישנה ואומר ר"ת דבית הוי כגינה לפי שנותנין מטה וכלים אצל הכותל ועוד י"ל דבחצר איכא דוושא דרבים מה שאין כן בבית ולר"י נראה דניחא ליה לשנויי בעיר חדשה דומיא דרישא וכן ההיא דמרחיקין את הכותל מן המזחילה אע"ג דמפסקת בינתים ההיא דמרחיקין את הסולם מן השובך: וכמה אמר רב ייבא כו'. ותימה דהשתא בעי וכמה ובתר הכי פריך והתנן ארבע אמות וי"ל דרב ייבא גופיה בעי וכמה ולא גמר' וכענין זה יש באלו מציאות (ב"מ דף כא. ושם ד"ה וכמה) ז): במדיר את כותלו. ולא מצי לשנויי במגביה כותלו ד' אמות דכיון דקאי מן הצד ואורך הכותל לרחבו של חלון יכול לעמוד בסוף הכותל ולשחות ולהציץ: והא אנן תנן ארבע אמות. דמתני' איירי נמי מן הצד כיון דלא קיים לדוושא אלא משום חלונות: לימא תנן סתמא דלא כרבי יוסי. פר"ח מדקאמר הכא טפי לימא דלא כרבי יוסי ולא קאמר אמשניות דלעיל משמע דכולהו אתי כר"י והוי כולהו גירי דיליה דמההיא שעתא משתכחא היזיקא ולא פליג רבי יוסי אלא באילן וי"ל לפי' דמתניתין דלעיל הוי נמי גירי דיליה דמיד כשסומך הכותל מונע הדוושא: כדי שיהא זוקף את הסולם. כשמכר ונתן לו זקיפת הסולם בחצירו איירי וקמ"ל דבעי ארבע אמות: והא גרמא הוא. תימה דלא פריך הכי לעיל גבי דוושא: זאת אומרת גרמא בנזקין אסור. ומעיקרא ס"ד כי היכי (ה) דמעיקרא פטור ה"נ דמותר הכא משמע דגרמא בנזקין דפטור וכן בפ' כילד הרגל (ב"ק דף כו:) זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות וקדם וסילקן אפילו הוא פטור ובפרק הפרה (שם דף מז:) הכניס פירות לחצר בעל הבית שלא ברשות כו' וקאמר בגמרא דאם אכלה והוזקה פטור ונתן סם המות לפני בהמת חבירו דפטור (שם) ושולח ח) בעירו ביד חרש שוטה וקטן (שם נט:) ופורץ גדר בפני בהמת חבירו וכופף קמת חבירו בפני הדליקה ועושה מלאכה במי חטאת (שם נה: נו.) וליבה וליבתו הרוח דפטור בכל הנך כדאמר בפרק הכונס (שם דף נט:) ומבעית חבירו דהוי נמי גרמא כדאמר בפרק קמא דקדושין (דף כד:) דאיהו הוא דאבעית אנפשיה ובכילד הרגל (ב"ק דף כג:) שישה בו כלב שישה בו נחש פטור ויש ליתן טעם מאי שנא כל הני מדינא דגרמי כגון אחווי אחוויי דהגוזל בתרא (שם דף קיז: ושם) ומראה דינר לשולחני ונמצא רע ונפרצה אומר לו גדור ודן את הדין דחייב לר"מ אפילו לא נשא ונתן בידו והשורף שטרותיו של חבירו ומוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו וחילק רבינו יצחק לשון אח' דדינא דגרמי חייב היינו שעושה הוא עצמו היזק לממון חבירו ועוד חילק דדינא דגרמי דחייב היינו (ו) משעת מעשה שבא ההיזק ועל הכל קשה טיהר את הטמא ובעה"ב עצמו עירבן עם פירותיו ואמאי חייב דהוא עצמו אינו עושה היזק בממון חבירו וגם באותה שעה שמטהר אינו בא ההיזק ונראה לריצב"א דדינא דגרמי הוי מטעם קנס כדמוכח בירושלמי ולכך כל היזק המצוי ורגיל לבא קנסו חכמים וטעם דקנסו שלא יהא כל אחד הולך ומזיק לחבירו בעין והיינו טעמא דמאן דמחייב בהיזק שאינו ניכר ואפשר דבשוגג נמי קניס רבי מאיר כי היכי דקניס במטמא ומדמע אחד שוגג ואחד מזיד:

אתו

רבינו גרשום

והא מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו קתני. כלומר להוסיף על המשנה ולתרצה את יכול אבל לחסר מינה אין אתה יכול: אלא אמר רבא הכי קאמר מי שהיה וכו'. מאי טעמא דוושא דהכא מהני התם כלומר מש"ה צריכה להרחיק ד' אמות כדי שיהיו דשין שם בני אדם העוברין בינתים ומעלי ההיא דישה לכותל שניהם שמתחזקין היסודות: אמר רב לא שנו. דצריך להרחיק ד' אמות אלא מכותל גינה שאין דשין שם בני אדם בשדה מחמת הירקות אבל בכותל חצר שנידושה היא מעיקרא שאינה צריכה חזק הבא לסמוך סומך בפחות מד': בעיר ישנה. שנידושה היא מכמה שנים אם בא לסמוך סומך אבל בעיר חדשה אינו סומך בלא הרחקה מפני שצריכה דישה לחזק: מלמעלן. אם בנה כותלו מן הצד סמוך לחלון חבירו צריך להגביה הכותל ד' אמות יותר מן החלון: כדי שלא יעמוד על כותלו וישוח ויציץ בחלון. ואם מנמיכו כותלו מן החלון צריך להנמיכו מן החלון ד' אמות: שלא יעמוד. על כותלו זקוף ויראה בחלון ואם בנהו כנגדו צריך להרחיק ד' אמות שלא יאפיל חלונו: הכא במאי עסקינן. דקתני שלא יאפיל בבונהו מן הצד של חלון ולא כנגדו וצריך להרחיק מן החלון כדי שלא יאפיל דהשתא לא מצי למידק דטעמא שלא יאפיל אבל משום דוושא לא דהא איכא מקום דוושא טובא אלא דוק מיניה הכי ומכנגדן כלומר אם בונהו מכנגד חלון צריך להרחיק ד' אמות כדי שלא יאפיל אבל אם בונהו מן הצד סמוך לחלון אין צריך להרחיק כולי האי ד' אמות דבבציר מהכי סגי דמן צדי חלון לא מאפיל עליה כולי האי כמו מכנגדו ובבציר הרחקה ס[גי]... וכמה. שיעור צריך להרחיק כותלו מן צד החלון: כמלוא רוחב חלון. צריך להרחיק ולא מאפיל. ומקשי' הואיל ולא מרחיק כותלו משום היזק אורה אלא מלא רוחב החלון לא מגבי ליה נמי משום היזק ראיה למ... מן החלון אלא כמלא רוחב חלון הא מציץ א"כ יכול להציץ בחלון: במדיר את כותלו. שעושהו חד למעלה כמדרון מכאן ומכאן שאינו יכול לעמוד עליו ולהציץ: והא אנן תנן ד' אמות צריך להרחיק. והיכי מ... למימר כמלא רוחב חלון. לא קשיא כאן מרוח אחת כלומר אם בנה כותל מרוח אחת מצידו אחד של חלון אינו צריך להרחיק אלא מלא רוחב חלון והא דקתני מתני' ד' אמות מן הצד נמי מיירי וכגון שבנה ב' כת... מב' רוחות של חלון הואיל ואלו ב' כתלים מאפילים הרבה מש"ה צריך להרחיק כל כותל וכותל מצד החלון ד' אמות. תנן ואת הכותל מרחיקין מן המזחילה של חבירו ד' אמות. שאם יש לחבירו חזקה בחצירו שהמזח... של גגו שופכת בחצרו הואיל ויש לו כך חזקה יכול לזקוף סולם בחצר חבירו בעל כורחו ולעלות על גגו ואם רצה זה לבנות כותל סמוך לגגו צריך להרחיק ד' אמות ממנו כדי זקיפת סולם: הכא במאי עסקינן. דכ... זקיפת סולם ולאו משום דוושא צריך למיתני: דמצי אזלי תותי. ההיא שפוע היוצא חוץ לכותל ומצי למעביד דוושא אבל משום זקיפת סולם צריך להרחיק מן המזחילה ואילך ד' אמות: פיסקא כדי שלא תק... הנמייה. חיה בסולם של שובך ואוכלת בשובך מיירי. דאם יש לזה שובך בצד כותלו של חבירו ולאידך סולם בצד כותלו מרחיקו מן השובך: מודה ר' יוסי בגיריה. כלומר הכא שאני דהוי כעין שזורק אדם חץ ומזיק בא... וזריקה דחייב בו כך אם מזיק אדם לחבירו בידים ודאי חייב אע"ג דעביד בתוך שלו ומ"מ הוי הכא גיריה דזימנין דבהדי דמנח ליה לסולם בתוך ד' אמות שלו זימנין דיתבא ההיא נמייה בחור וקפצה לשובך והיינו גיריה די... והכא מודה דמרחיקין ד' אמות: והא גרמא היא. דבאותה גרמא שלו קפצה ולאו דעביד איהו בידיה דלא קא מאכיל היונים לנמייה והא דמודה ר' יוסי דבגיריה דידיה חייב היכא דעביד איהו בידים כדגרסי' בב"מ דף... דהנהו בי תרי דהוו דיירי חד בעליונה וחד בתחתונה כו' דהכא מודה ר' יוסי בגיריה דידיה משום דעילאי משי ידיה ונפל על תתאה דעבד בידים אבל הכא הא גרמא היא ואמאי חייב: תאלי. אילנות בתור...

אתו

עין משפט נר מצוה

נב א מיי' פ"ט מהל' שכנים הל' ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף יב ובהג"ה ועיין בטור:

נג ב ג מיי' שם הל' שם ועי' בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף יג:

נד ד מיי' שם פ"ז הל' א ב ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנד סעיף כב:

נה ה מיי' שם הל' ד וסמג שם טוש"ע שם סעיף כג וסי' קנה סעיף יד בהג"ה:

נו ו ז מיי' שם הל' ד וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנד סעיף כב:

נז ח מיי' פ"ז שם הל' ה טוש"ע שם סעיף כד:

נח ט מיי' פ"ט שם הל' ז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף עז:

נט י מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף יז:

ס כ מיי' שם פ"י הל' ה וסמג שם טוש"ע שם סעיף לא לב לג:

מסורת הש"ס

א) לעיל כ: ב) ל"... וכמה ספח: ג) ל"... במרדה. רש"ל: ד) [לעיל יז: לקמן כה:] ה) [לקמן כה: ב"מ קיז.] ו) [כתו... כג: כתב רש"י דיי"... שהיא מרטרי"א בלע"ז] ז) [ופ"ע תוס' יומא ע... ד"ה שני חמשה ותוס' פסחים לג. ד"ה את... ותוס' בכורות כט. ס"ד... סיכי אזיל ותוס' נזיר... ד"ה פשיטא]: ח) ל"... שכערס:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רב ייבא... (ב) שם דמנח ליה (יתב... בחור) תא"מ ונ"ב רש"... ל"ג ליה: (ג) רש"י ד"ה מן הצד שאין הכותל האחר מהלך: (ד) ד"ה גרמא וכו' ואפי' למ... דלא דאין וכו' מעכ... עליו הס"ד: (ה) תוס' ד"ה זאת וכו' כי הי... דפטור ה"נ כצ"ל ותיב... דמעיקרא נמחק (ו) בא"ד היינו דבשע... מעשה בא ההיזק:

אתו אומני ויתבי תותייהו ואתו עורבי אכלי דמא וסלקי (א) אבי תאלי ומפסדי תמרי אמר להו רב יוסף אפיקו לי קודקור מהכא א"ל אביי והא גרמא הוא א"ל הכי אמר רב טובי בר מתנה זאת אומרת גרמא בניזקין אסור והא אחזיק [להו] א) הא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אין חזקה לנזקין ולאו איתמר עלה ב) רב מרי אמר בקוטרא ורב זביד אמר בבית הכסא אמר ליה הני לדידי דאנינא דעתאי כי קוטרא ובית הכסא דמו לי:

מתני' ג) מרחיקין את השובך מן העיר חמשים אמה ולא יעשה אדם שובך בתוך שלו אלא אם כן יש לו חמשים אמה לכל רוח רבי יהודה אומר בית ארבעת כורין מלא שגר היונה ואם לקחו אפילו בית רובע הרי הוא בחזקתו:

גמ' חמשים אמה ותו לא ורמינהי ד) אין פורסין נשבין ליונים אלא אם כן היה רחוק מן הישוב שלשים ריס ה) אמר אביי מישט שייטי טובא וכרסייהו בחמשים אמתא מליא ומישט שלשים ריס ותו לא והתניא ובישוב אפילו מאה מיל לא יפרוס רב יוסף אמר בישוב כרמים (ב) רבא אמר בישוב שובכין ותיפוק ליה משום שובכין גופייהו איבעית אימא דידיה ואיבעית אימא דכנעני ואיבעית אימא דהפקר: רבי יהודה אומר בית ארבעת כורין וכו': אמר רב פפא ואיתימא רב זביד זאת אומרת ו) טוענין ללוקח וטוענין ליורש יורש תנינא ז) הבא משום ירושה אינו צריך טענה לוקח איצטריכא ליה לוקח נמי תנינא ח) לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות הרי (ג) זה בחזקתה צריכא דאי אשמעינן התם גבי רשות הרבים (ד) דאימור כונס לתוך שלו הוא אי נמי אחולי אחול בני רשות הרבים גביה אבל הכא לא ואי אשמעינן הכא דכיון דיחיד הוא אימא פיוסיה פייסיה (ה) אי נמי אחולי אחיל גביה אבל רבים מאן פייס ומאן שביק אימא לא צריכא: הרי הוא בחזקתו: והא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אין חזקה לנזקין רב מרי אמר בקוטרא רב זביד אמר בבית הכסא:

מתני'

רש"י

אומני. מקיזי דם: קורקור. עורבים שדומים בצעקתן כקורין קורקור: אפיקו לי. כלומר אל יקיזו לי עוד כאן שעל כן העורבים באין: בקוטרא. עשן: בבית הכסא. שעל גבי קרקע ונראה לעינים שכך היו בתי כסאות שלהן: מתני' מרחיקין השובך מן העיר. שהיונים מפסידין זרעוני גנות: אא"כ יש לו כו'. שלא יפסידו היונים בשדה חבירו: מלא שגר היונה. מרוצת פריחתה פעם אחת: ואם לקחו. כמו שהוא עם הקרקע אפילו אין לו כל סביביו אלא בית רובע הקב הרי הוא בחזקתו שהרי הוחזק בו הראשון כן: גמ'. אין פורסין נשבין. שלא ילכדו בהם יוני הישוב: שלשים ריס. ארבע מילין: וכרסייהו בחמשים אמה קמלייא. במה שהן מלקטין בתוך חמשים אמה מתמלא כריסן ואין מפסידים בזרעים מכאן ולהלן: לא יפרוס. נשבין: בישוב כרמים. שפורחין מכרם לכרם ושטים הרבה: בישוב שובכין. שמדלג משובך לשובך: ותיפוק ליה משום שובכין גופייהו. מאי מאה מיל דקאמר דמשמע דבשביל יוני העיר מתרחק שבאין כאן דרך שובכין בלאו יוני העיר נמי לא יפרוס שהרי לוכד יוני שובכות של אחרים: טוענין ליורש וטוענין ללוקח. בית דין פותחים פה וטענה ליורש וללוקח שערער אדם עליהן ויש לו עדים שהיתה שלו או של אבותיו וזה אומר ירשתיו מאבא או לקחתיו מפלוני שהוחזק בו ימים רבים והביא עדים שהוחזק בו אביו או המוכר לו שלש שנים אע"פ שלא טען והן לקחו ממך או מאבותיך טוענין לו בית דין (ו) ופותחים לו פה ואילו למי שלא ירשה ולא לקחה מאחר כשאמר לו המערער מה אתה עושה בתוך שלי והוא אומר החזקתי בה ג' שנים ולא אמרו לי דבר תנא במתני' (לקמן דף מא.) דאין לו חזקה ומתני' דקתני הרי הוא בחזקתו אשמועינן דהיכא דלקחה מאחר ובאו וערערו עליו אין צריך להרחיק אלמא טענינן ליה *בשבילו שאותו שלקחה ממנו ט)(וגימא) נתפייס עם סביביו במעות עד שנאותו: אינו צריך טענה. אינו צריך לומר אתה מכרת לאבי אלא ראיתי לאבי שהחזיק בה. ולא ערער אדם עליו: לקח חצר ובה זיזין. (ז) במתני' בח"ה תנן אין מוציאין זיזין וגזוזטראות לרשות הרבים אדם הבונה בית לא יוציא ראשי קורות תקרתו לרה"ר אבל אם רוצה כונס בניניו לתוך שלו ובונה ומוציא ראשי קורותיו לחוץ ואם לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות יוצאים לרה"ר הרי הוא בחזקתה שבית דין טוענין לו שהראשון כנס לתוך שלו או נתפייס עם הרבים: (ח) אימא לתוך שלו הוא כונס. שאילמלא כן היו הרבים מעכבין עליו ולא היה יכול לעשות בזרוע אבל כנגד היחיד אימא בזרוע עשה שהיה חזק ממנו: מאן פייס. מי היה רשאי לקבל מעות: ומאן שביק. מי הוא שבידו למחול ולסלוח:

מתני'

תוספות

אתו אומני ויתבי תותייהו. בקרקע שלהן היו יושבין ולא בקרקע של רב יוסף מדפריך בתר הכי והא גרמא הוא: והא אחזיקו להו. פי' ר"י ב"ר מרדכי כיון שלא בא להחזיק בקרקע של חבירו ולומר שלו הוא אלא לתשמיש בעלמא שנהגה ממנה מועלת חזקה שלא בטענה דמסתמא לא היו אומרים שמכר להם רב יוסף תשמיש זה והוו כי הנהו דלעיל (דף ו.) דאחזוק להורדי דמועלת חזקה שלא בטענה דמדלא מיחה ג' שנים מחל לו ואין נראה דאם לא הקנה לו כי החזיק להורדי אמאי החזיק לכשורי אלא על כרחך התם שטוען שהקנה לו ולהכי אחזיק לכשורי דאין אדם עושה קנין למחצה (ט): אין חזקה לנזקין. אומר ר"ת דאפי' הקנה (י) יכול לחזור בו דקנין בטעות הוא דסבור היה שיכול לקבל ועכשיו אין יכול לקבל ואין נראה דמדקאמר אין חזקה לנזקין איכא למידק הא ראיה יש כדדייקינן בחזקת הבתים (לקמן דף מט:) גבי הא דתנן ולא י) (לאשה חזקה בנכסי בעלה): בקוטרא. נראה לר"י דדוקא בקוטרא דכבשן שהוא גדול ומזיק ביותר אין חזקה כדאמר במרובה (ב"ק דף פב:) אין עושין כבשונות בירושלים מ"ט משום קוטרא ודוקא נמי בית הכסא שלהן (כ) שהיה למעלה מן הקרקע והיה מסריח ביותר אבל בשלנו שהוא מכוסה יש חזקה: לדידי דאנינא דעתאי. פי' שהיה איסטניס כדאמרינן בערבי פסחים (פסחים דף קיג: ושם) שלשה חייהם אינן חיים הרחמנים והרתחנים ואניני הדעת אמר רב יוסף וכולהו איתנהו בי: בקוטרא ובית הכסא דמו. והא דקאמר אפיקו קורקור מהכא משמע דמשום עורבים היה אומר ודאי אם לא היו עורבים היה סובל אף על גב דאנינא דעתיה אי נמי העורבים היו אוכלים הדם ופורחים ומקנחים בפירות: מרחיקין השובך מן העיר חמשים אמה. מפני התבואה המשטחת בגגות העיר כדי לייבש אבל לתבואה שבשדות ליכא למיחש בקרוב לעיר לפי שהשדות רחוקין מן העיר אלף אמה כדתנן (ערכין דף לג:) אין עושין מגרש שדה ולא שדה מגרש: ולא יעשה שובך תוך שלו. ברחוק מן העיר בין השדות ואצטריך למיתני תרוייהו דאי תנא רישא להרחיק מן העיר התם דוקא מרחיק מפני שתבואות העיר מגולות הן בחצר הן בגג אבל תבואה הנזרעת בשדה ומכוסה אין צריך להרחיק ואי תנא סיפא משום דבשדות שכיחא תבואה אבל בעיר דלא שכיח כולי האי אימא לא: בית ארבעת כורין כמלא שגר היונה. ור' יהודה ורבנן לא פליגי בשגר היונה כמה הוי דמודו רבנן דבית ארבעה כורין הוי שגר היונה אלא רבנן סברי כיון דבחמשים אמה מליא כריסייהו כדאמרינן בגמ' תו לא מזקי טפי ור' יהודה סבר דכמלא שגר מזקי: אלא אם כן הרחיק שלשים ריס. הייט ד' מיל דהמיל ז' ריס ומחצה ופעמים שהגמרא נותן שיעור בריסין ופעמים במילין ופעמים בפרסה: והתניא בישוב אפי' מאה מיל (ל). תימה דמאי ס"ד דהוי פי' ובישוב אי קרי העיר ישוב א"כ אפילו מאה מיל לאו דוקא כמו שמשמע אלא אפילו אלף מיל או יותר א"כ בשום מקום לא יפרוס אפילו במדבר ורחוק לאין סוף מן העיר ואפילו אם נאמר דמאה מיל דוקא מכל מקום היאך יפרש את הברייתא כ) דהכי תניא בתוספתא דמרובה אין פורסין נשבין ליונים אא"כ הרחיק מן הישוב שלשים ריס בד"א במדבר אבל בישוב אפי' מאה מיל לא יפרוס כיון דעיר קרי ישוב ואי ס"ד דהכי פירושו בד"א במדבר פי' שאין זרעים הכל בישוב פי' בישוב זרעים אפילו מאה מיל לא יפרוס אם כן מאי קשיא ליה ואומר ריצב"א דודאי ס"ד דאיירי בישוב זרעים ולהכי פריך ומישט שייטי שלשים ריס ותו לא אפי' בישוב זרעים והא מוכח דבישוב זרעים שייטי טובא ואין זה אלא משום אכילה אלמא דלא מליא כריסייהו בחמשים אמה ומשני דלא איירי בישוב זרעים אלא בישוב שובכין ויישוב כרמים וקרי מדבר היכא דליכא שובכים וכרמים: יורש תנינא. וס"ד המקשה דמתני' אשמעינן ביורש וה"ה בלוקח ומיהו רב זביד דנקט נמי יורש אמתני' דהכא לא שמעינן מינה יורש מדאיצטריך מתני' דלקמן: וצריכי. וא"ת ביורש נמי ליתני תרתי וי"ל דאשמעינן בלוקח וה"ה ביורש: אחולי אחילו גביה. פי' ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר שהרשות בידם כדאמר פרק בתרא דמגילה (דף כו.) וכיון דליכא לכל חד בדרך אלא פורתא מחלי טפי מיחיד:

חוץ

רבינו גרשום

אתו אומני. שהיו מקיזין והיו רגילין אנשים הרוצין להקיז באין שם להקיז ואגב שמתקבצין שם עורבים מחמת הדם עולין ומפסידין פירות האילנות: אפיקו לי קורקור מהכא. כלומר הוציאו עורבים הללו שקורין קורקור ומנקרין באילנות כלומר הוציאו האומנין משם ויכלו העורבין ולא יפסידו האילנות: והא אחזיקו להו. האומנין שרגילין להקיז תחת האילנות: לא איתמר עלה. היכא אמרי' אין חזקה לניזקין בקוטרא שאם היה חלון פתוחה לביתו של חבירו והיה עולה עשן ומזיק לו ודאי אין חזקה לניזקין דהאי נזקא גופא מחמת העשן הוא וכן הכי נמי אם היה בית הכסא סמוך לביתו של חבירו והסרחון הולך אין חזקה משום אנינות גופא אבל שאר היזיקות אם החזיק יש חזקה: דמו לי. האי דמא: פיסקא מן העיר נ' אמה. כדי שלא יאכלו היונים זרעוני גינת העיר וכן נמי צריך להעמיד בתוך שלו א) שהיא לו נ' אמה לכל רוח שלא יאכלו זרעוני חבירו: כמלא שגר היונה. כמו שיכולה היונה לפרוח בבת אחת: ואם לקחו. שנים מאחר והגיע לחלק אחד מקום השובך ולשני מקום הפנוי ואפי' אין בין שובך לגינת זה אלא הרחקת בית רובע הרי הוא השובך בחזקתו [שלא] להרחיק יותר הואיל ומתחלה היה השובך והגינה של א': נשבין. מצודות: אלא אם כן הרחיק מן הישוב ל' ריס. דאתו יוני הישוב ונכנסין [illegible] לעיר משום דקאזלן יוני של עיר מכרם לכרם ואתו התם. והא דקתני אא"כ הרחיק ל' ריס דליכא ישוב כרמים בינתים. ורבא אמר בישוב שובכין דבהני ק' מיל איכא ישוב שובכין מש"ה לא יפרוס דהא אולי יוני העיר משובך לשובך כעין שעושין היונים שאלו באין בשביל אלו: ותיפוק ליה משום יוני שובכין גופן. הללו אין פורסין: איבעית אימא. דהנהו שובכין שלהן ומש"ה לא יפרוס משום יוני העיר שבאין דרך שובכין הללו אבל משום יוני שובכין ליכא למיחש הואיל ושלו הן: ואם לקחו. שקנה (חצר מן) השובך אפי' בית רובע הרי הוא בחזקתו ולא צריך נ' אמה לכל רוח:

עין משפט נר מצוה

סא א ב ג ד מיי' פי"א מהל' שכנים הל' ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף לט:

סב ה מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף מ:

סג ו ז מיי' פי"ג מהל' טוען הל' יג סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קמט סעיף כד:

סד ח ט י כ מיי' שם הל' ח סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנ סעיף א:

סה ל טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף כד:

הגהות הב"ח

(א) גמ' וסלקי ויתבי באילני ומפסדי: (ב) שם רבא אמר בישוב שובכין: (ג) שם הרי זו בחזקתה: (ד) שם גבי רה"ר דאימור כונס לתוך שלו הוא אי נמי אחולי אחלו בני רה"ר גביה אבל יחיד אימא לא: (ה) שם פיוסיה פייסיה בממוניה אי נמי: (ו) רש"י ד"ה טוענין וכו' בית דין ופותחין: (ז) ד"ה לקח חצר וכו' בח"ה דף ס' תנן בנ"ל: (ח) ד"ה אימור לתוך וכו' [illegible]: (ט) תוס' ד"ה והא וכו' [illegible]: (י) ד"ה אין וכו' דאפי' הקנה לו בעדים לא יכול לחזור: (כ) ד"ה בקוטרא וכו' בית הכסא שלהן שהיו למעלה: (ל) ד"ה והתניא בישוב אפי' מאה מיל לא יפרוס תימה וכו' א"כ אם אפי' מאה מיל:

מסורת הש"ס

א) לקמן כ: [ב"ק כג.] ב) ב"ק פב. ג) [ב"ק פ:] ד) [לקמן מא:] ה) [לקמן נה.] [illegible]

אמה לכל רוח: זאת אומרת. דקתני ה"ז בחזקתו דטוענין ליורש וללוקח שאם אמר אדם לחבירו שדה זו גזלת ממני ג) והלה אמר אני קניתיה ממך ושני חזקה אכלתיה אין זו ראיה אבל אם אמר אבא הניחה לי כלומר יורש הבא מחמת ירושה א"צ טענה שכשאמר אבא הניחה לי א"צ לו יותר לטעון שלא יכול הלה לחזור ולומר לו הראני שטר מכירה שקנאה אביך ודאי א"צ לטעון לו יותר דב"ד טוענין בשבילו ויאמרו שמא יכול להוציאה מתחת ידו וכן ה"נ לוקח שאם אמר ד) לקחתיה וכבר החזקתי בה שני חזקה אם טוען הלה ואמר הראה השטר א"צ ללוקח לטעון יותר שב"ד טוענין בשבילו שמא אבד השטר הכי נמי בשחלקו [illegible]

א) נ"ל אם יש לו נ' אמה וכו'. ב) נ"ל לא יפרוס כרמים משום דקאזלן [illegible]

מתני' ניפול הנמצא בתוך חמשים אמה הרי הוא של בעל השובך חוץ מחמשים אמה הרי הוא של מוצאו נמצא בין שני שובכות קרוב לזה שלו קרוב לזה שלו מחצה על מחצה שניהם יחלוקו: גמ' א) אמר רבי חנינא רוב וקרוב הולכין אחר הרוב ואע"ג דרובא דאורייתא וקורבא דאורייתא אפילו הכי רובא עדיף מתיב רבי זירא והיה (דברים כא) העיר הקרובה אל החלל ואע"ג דאיכא אחריתי דנפישא מינה בדליכא וליזיל בתר רובא דעלמא ביושבת בין ההרים תנן ניפול הנמצא בתוך חמשים אמה הרי הוא של בעל השובך ואף על גב דאיכא אחרינא דנפיש מיניה בדליכא אי הכי אימא סיפא חוץ מחמשים אמה הרי הוא של מוצאו ואי (א) דליכא ודאי מההוא נפל הכא במאי עסקינן במדדה ב) דאמר רב עוקבא בר חמא כל המדדה אין מדדה יותר מנ' (ב) בעי ר' ירמיה רגלו אחת בתוך נ' אמה ורגלו אחת חוץ מחמשים אמה מהו (ג) ועל דא אפקוהו לרבי ירמיה מבי מדרשא תא שמע נמצא בין שני שובכות קרוב לזה שלו וקרוב לזה שלו ואף על גב דחד מינייהו נפיש מחבריה הכא במאי עסקינן ששניהן שוין וליזיל בתר רובא דעלמא הכא במאי עסקינן בשביל

תורה אור

רש"י: מתני' ניפול. גוזל: הנמצא בתוך חמשים אמה. של שובך: נמצא בין שני שובכות. בתוך חמשים לשניהן: גמ' רוב וקרוב. אם בא דבר לפניכו ויש בו להלך אחר הרוב והוא כך ואם תלך בו אחר הקרוב אינו כך הלך בו אחר הרוב ואע"ג דתרוייהו דאורייתא רובא דאורייתא דכתיב אחרי רבים להטות (שמות כג) וקורבא דאורייתא דכתיב והיה העיר הקרובה וגו': ואע"ג דאיכא אחריתי. שרחוקה ממנו שגדולה ממנה ברוב עם: בדליכא. רחוקה מזו שגדולה ממנה אלא כולן שוות: בין ההרים. שאין דרך רוצחים לבא ממקומו' אחרים לכאן: לאו אע"ג דאיכא אחרינא. חוץ לחמשים אמה דנפישי מהאי: אימא סיפא כו'. הוא הדין דהוה מצי למיפרך נמי ליזיל בתר רובא דעלמא אלא דאית ליה פירכא דעדיפא (ד): הכא במאי עסקינן. כולה מתניתין מתוקמא במדדה בגוזל שאינו יכול לעוף אלא בדידוי מעט מעט הלכך תוך חמשים אמה של בעל השובך ואף על גב דאיכא אחריני (ה) דנפיש דכל המדדה אינו מדדה יותר מחמשים וחוץ של חמשים של מוצאו דכיון דאין מדדה יותר מחמשים וזה יצא חוץ לנ' נפק ליה מתורת מדדה וקם ליה בתורת מפריח ואיכא למיזל ביה בתר רובא דעלמא: ועל דא אפקוהו. שהיה מטריח עליהם: וליזיל בתר רובא דעלמא. וליהוי של מוצאו דקא ס"ד דנמצא בין שתי שובכות אחוץ לחמשים אמה נמי קאי דנפיק ליה מתורת מדדה:
בשביל

תוספות: חוץ לחמשים אמה הרי הוא של מוצאו. דאזלינן בתר רובא דעלמא ואפי' למ"ד אין הולכין בממון אחר הרוב היינו במקום (ו) שהוא מוחזק אבל הכא דליכא חזקה דממונא אזלינן בתר רובא וא"ת בפרק אלו מציאות (ב"מ דף כד. ושם) לרבנן דרבי שמעון בן אלעזר דאמרי אפילו בעיר שרובה כותים חייב להכריז בדבר שיש בו סימן ואמאי לא אזלינן בתר רובא כיון דליכא חזקה דממונא וי"ל דתקנת חכמים היא כדי לקיים מצות השבת אבידה כיון דיכול להתברר ע"י הכרזה אם היא של ישראל וישראל נמי לא מייאש דמסיק אדעתיה דלמא משכח ישראל ויכריז: רוב וקרוב הלך אחר הרוב. וא"ת מאי קא משמע לן מתניתא היא (כתובות דף טו.) ט' חנויות כולן מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבילה [וכו'] ובנמצא הלך אחר הרוב משמע אפי' נמצא קרוב לחנות המוכרת נבילה ותירץ ר"י בר מרדכי דאי ממתניתא הוה אמינא כגון דאין דלתות מדינה נעולות דאיכא תרי רובי קמ"ל רבי חנינא דאפילו דלתות מדינה נעולות דליכא אלא חד רובא ור' זירא דפריך ליה בסמוך אע"ג דר' זירא נמי אית ליה לקמן אפילו דלתות מדינה נעולות היינו בתר דשני ליה דקיבלה מרבי חנינא ואין נראה לריב"א דאם כן מאי פריך ליה מקרא תיקשי ליה אמתניתא דתשע חנויות ואפילו תוקמה כשאין דלתות מדינה נעולות הא טעמא דבעינן תרי רובי אינו אלא מדרבנן משום גזירה כדאמר בסוף פ"ק דכתובות (דף טו:) ונראה לר"י דאי ממתני' ה"א בנמצא באמצע ועוד נראה לר"י דרבי חנינא אתא לאשמועינן דאפילו בקורבא דמוכח דאזלינן בתר רובא וכן משמע בסמוך גבי חבית שצפה בנהר דבעי למימר דרב דאמר כנגד עיר שרובה ישראל מותרת לית ליה דרבי חנינא והיכי מתוקמא דהא משמע דמותרת אפילו נמצאת סמוך לבית נכרי וזהו מטעם דאזיל בתר רוב העיר ישראל וכרבי חנינא אלא ודאי לגבי קורבא דביתו של נכרי הוי קורבא דלא מוכח כיון שדרים רוב ישראל באותה העיר ורב אזיל בתר רובא היכא דהקורבא לא מוכחא ודלא כרבי חנינא אבל אותה עיר כנגד האי דקירא הוי קורבא דמוכח ולכך אזיל בתרה וכל ההלכה תתיישב כמו שאפרש ולהכי לא מייתי בכוליה גמרא דרבי חנינא אלא לקמן גבי חצבא דאישתכח בפרדיסא של ערלה דקורבא דמוכח הוא שנמצא בפרדיסא דערלה גופיה ובפ"ק דביצה (דף י:) מייתי ליה נמי גבי הא דתנן זימן שחורים ומצא לבנים לבנים ומצא שחורים אסורים ומפרש בגמ' כגון שזימן שחורים ולבנים ומצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים מהו דתימא אינהו נינהו ואיתהפוכי איתהפיך קמ"ל דהנך אזול לעלמא והני אחריני נינהו ומעלמא אתו ומסיק עלה לימא מסייע ליה לרבי חנינא כו' והתם קורבא דמוכח הוא דהא שחורים ולבנים היו שם ומוכח דאינהו נינהו: מתיב רבי זירא והיה העיר הקרובה כו' מאי לאו דאיכא אחריתי דנפישא מינה. אמתניתא דתשע חנויות נמי הוה ליה לאקשויי אלא אמתניתא איכא לשנויי בדליכא ותו ליכא לאקשויי ניזיל בתר רובא דעלמא דלגבי רובא דעלמא הוה קורבת זו העיר קורבא דמוכח אבל לר' חנינא דאפילו בקורבא דמוכח הלך אחר הרוב פריך שפיר דכי נמי משנינן בדליכא אכתי תיקשי ניזל בתר רובא דעלמא ג):

בדליכא. תימה דהכא משמע דטעמא דהעיר הקרובה מביאה עגלה ערופה משום דמתוך הקורבא מוכח שמשם בא ההורג ובסוטה (דף מה:) תניא מנין שאם נמצא סמוך לעיר שאין בה בית דין שמניחין אותה שאין בה בית דין והולכין לעיר אחרת שיש בה בית דין ואמאי והלא מתוך הקורבא נראה שמאותה שאין בה בית דין היה: ביושבת בין ההרים. ואם תאמר ואמאי איצטריך קרא בסוף פרק מרובה (ב"ק דף פב:) דאין ירושלים מביאה עגלה ערופה ואע"ג דכתיב (תהלים קכה) ירושלים הרים סביב לה מ"מ כל ישראל היו באין לרגל וגם בשאר ימות השנה להביא נדרים ונדבות וגם אומות העולם היו באין שם בסחורה שקרויה רוכלת עמים וי"ל שהיו מקומות שלא היו רגילים לבא רק בני ירושלים אי נמי בימי חזקיה שכל ישראל היו שם ולא היו באין לסחורה: ניפול הנמצא בתוך חמשים אמה כו'. ואמתניתא דתשע חנויות לא מצי למיפרך דהכא הוי קורבא דמוכח דהוי משובך זה דהוי תוך חמשים והנך דנפישי הוי חוץ לנ' ולעיל אמרינן דכרסייהו בחמשים אמה מליין: בדליכא. לא מצי למיפרך דניזל בתר רובא דעלמא דמיירי דליכא שום שובך תוך שלשים ריס ואמר לעיל דלא שייטי אלא שלשים ריס ותו לא: ואי דליכא אחריני ודאי מההוא נפל. דבשלמא אי איכא דנפיש מיניה אתי שפיר דהוי של מוצאו כגון דהוי ההוא דנפיש של הפקר או של כותים אבל השתא דליכא ודאי מההוא נפל ולא מצי לשנויי כגון דליכא דנפיש אלא שוין דמכל מקום אמאי הוי של מוצאו כיון שקרוב לזה דהכי משמע דחוץ לחמשים אמה הרי הוא של מוצאו אע"פ שקרוב לזה מזה דהא תנן מצאו בין שני שובכין קרוב לזה שלו דכשהן שוין אזלינן בתר קרוב: ודאי מההוא נפל. ואם תאמר ודלמא מעוברי דרכים נפל כדאמרינן לקמן גבי זיקי דחמרא דאישתכחן בי קופאי וי"ל דהיכא דודאי נפל ולא ידעינן ממי תלינן בעוברי דרכים אבל הכא דמצי למימר דמשובך בא לית לן למיתלי ולאחזוקי בנפילה דבני אדם נזהרין שלא יפלו מהם היונים: ועל דא אפקוהו לרבי ירמיה מבי מדרשא. אין לפרש משום דבעי מילתא דלא שכיחא כלל דהיכי איתרמי דרגלו אחת תוך חמשים ורגלו אחת חוץ לחמשים בצמצום דהא אשכחנא דמתניתין נמי בכהאי גוונא איירי דקתני מחצה על מחצה יחלוקו ונראה לרבינו תם דמשום הכי אפקוהו משום דמדדה אינו מדדה כלל יותר מחמשים אמה אפילו רגלו אחת דכל מדות חכמים כן הוא: מצאו בין שני שובכין. ואע"ג דחד מינייהו נפיש אומר ר"י דהך פירכא הוי מצי למיפרך אמתניתא דתשע חנויות דהאי קורבא דלא מוכח הוא דאי הוי תוך חמשים לזה הוי נמי תוך חמשים לזה ואי הוי חוץ חמשים לזה הוי נמי חוץ חמשים לזה אפילו הכי אזלינן בתר קורבא ומיהו מצינן למימר דעיקר לא פריך אלא משום דבעי למיפרך וניזל בתר רובא דעלמא אבל קשיא לרשב"א דהיכי מצי למימר אף על גב דחד מינייהו נפיש הא קתני מחצה על מחצה שניהם יחלוקו ואי חד מינייהו נפיש ניזל בתר רובא ואומר ר"י דהוי מצי למימר וליטעמיך:

וליזיל בתר רובא דעלמא. הוי מצי לשנויי דאין כי אם שני שובכין תוך ל' ריס אלא בעי לשנויי דומיא דרישא דיש שובכין הרבה אע"ג דהשתא דמוקי לה בשביל של כרמים לא הוי דומיא דרישא דהא רישא לא מיירי בשביל של כרמים בהא לא קפיד במאי דלא הוי דומיא דרישא כיון שאין מזכיר במתניתין שביל של כרמים בשום מקום ועוד הוה מצי לשנויי קרוב לזה שלו תוך חמשים אמה ובמדדה:
דכל

עין משפט נר מצוה

סו א מיי' פט"ו מהל' אבידה הל' יח סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רס סעיף ה:

סז ב מיי' שם ופ"ט מהל' רוצח הלכה ז סמג שם טוש"ע שם:

סח ג מיי' פ"ט מהל' רוצח הלכה ו:

סט ד הרמב"ם השמיט זה וע"ש בכ"מ:

ע ה ו ז ח ט מיי' פט"ו מהל' אבידה הל' יח סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' רס סעיף ח:

רבינו גרשום

פיסקא ניפול הנמצא. גוזל שנפל מן השובך: חוץ מנ' אמה ה"ז של מוצאו. דאיכא למימר מעוברי דרכים נפל: אמר ר' חנינא. להיכא דאיכא רובא ואיכא קרוב הולכין אחר הרוב אע"ג דרובא דאורייתא דכתיב אחרי רבים להטות וקרוב דאורייתא דכתיב והיה העיר הקרובה אל החלל א) דאי איכא שובך ויש בו רוב הולכין אחריו דמיניה נפל: ואע"ג דאיכא. עיר רחוקה מינה דנפישי מינה דאיכא רובא דאינשי אלמא בתר קרוב אזלינן. ומשני בדליכא נפיש מינייהו מש"ה אזלינן בתר קרוב אבל היכא דהוי רוב וקרוב אזלינן בתר הרוב: וליזל בתר רובא דעלמא. דאיכא למימר דקטליה עוברין ושבין: ביושבת בין ההרים. דלא קא עברי ואזלי אינשי להתם וליכא למימר ליזל בתר רובא דעלמא הואיל דליכא אינשי מש"ה אזלינן בתר קרוב אבל בעלמא לא אזלי' בתר קרוב: הכא במאי עסקינן. דהוי של מוצאו: במדדה. שאין יכול לפרוח אלא מדדה עצמו מעט מעט: דאמר רב עוקבא כל המדדה אינו מדדה יותר מנ' אמה. הואיל דהאי נמצא חוץ מנ' אמה ודאי מעלמא נפל ומש"ה הרי הוא של מוצאו: רגלו אחת בתוך נ' אמה ורגלו אחת חוץ מנ'. מי אזלינן בתר שובך או בתר רובא דעלמא: ועל דא אפקוהו לר' ירמי' מבי מדרשא. משום דמטריד להו בשאלות שאין בהן ממש:

א) נראה דצ"ל ואם איכא שובך אחר רחוק מזה ויש בו הרבה יותר מזה הולכין אחריו וכו'.

מסורת הש"ס

א) ביצה י: ב) [שם יא.]: ג) [ועי' תוס' נדה יח. ד"ה סלק]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואי בדליכא ודאי: (ב) שם יותר מנ' אמה בעי ר': (ג) שם על דא אפקוהו לר' ירמיה. נ"ב עי' בפ' גט פשוט סוף דף קס"ה דעל ידי מעשה עיילוהו לר' ירמיה: (ד) רש"י ד"ה אימא וכו' דעדיפא מינה הס"ד: (ה) ד"ה הכא במאי וכו' ואע"ג דאיכא אחריני חוץ לחמשים אמה דנפיש: (ו) תוס' ד"ה חוץ וכו' היינו במקום שהאחר מוחזק:

בשביל של כרמים דאם איתא דמעלמא אתי כיון דמידדי לא מצי אתי דכל דמידדי והדר חזי ליה לקיניה מידדי ואי לא לא מידדי אמר אביי אף אנן נמי תנינא א) דם שנמצא בפרוזדור ספיקו טמא שחזקתו מן המקור ואע"ג דאיכא עלייה דמקרבא א"ל רבא רוב ומצוי קא אמרת רוב ומצוי ליכא למאן דאמר דתני ר' חייא ב) דם הנמצא בפרוזדור חייבין עליו על ביאת מקדש ושורפין עליו את התרומה (א) ואמר רבא ש"מ מדרבי חייא תלת שמע מינה רוב וקרוב הלך אחר הרוב ושמע מינה רובא דאורייתא וש"מ איתא לדר' זירא ג) דאמר רבי זירא אע"פ שדלתות מדינה נעולות דהא אשה דכי דלתות מדינה נעולות דמיא ואפי' הכי קא אזלינן בתר רובא והא רבא הוא דקאמר רוב ומצוי ליכא למ"ד הדר ביה רבא מההיא איתמר חבית שצפה בנהר אמר רב נמצאת כנגד עיר שרובה ישראל מותר כנגד עיר שרובה נכרים אסירא ושמואל אמר אפי' נמצאת כנגד עיר שרובה ישראל אסירא אימור (ב) מהאי דקרא אתאי לימא בדרבי חנינא קא מיפלגי דמר אית ליה דרבי חנינא ומר לית ליה דרבי חנינא לא דכולי עלמא אית להו דר' חנינא והכא בהא קמיפלגי דמ"ס אם איתא (ג) דמהאי' דקרא אתאי עקולי ופשורי הוה מטבעי לה ומר סבר חריפא דנהרא נקט ואתאי ההוא חצבא דחמרא דאישתכח בפרדיסא דערלה שריא רבינא לימא משום דסבר לה (ד) דרבי חנינא שאני התם דאי מיגניב מינה אצנועי בגויה לא מצנעי והני מילי חמרא אבל עינבי מצנעי הנהו זיקי דחמרא דאשתכחן בי קופאי שרנהו רבא לימא לא סבר לה לדרבי חנינא שאני התם דרובא דשפוכאי

רש"י

בשביל של כרמים. דע"י כרמים ד) נדדה חוץ לחמשים (ה) ומיהו בתר רובא דעלמא ליכא למיזל דכל המדדה וחזי לקיניה כשמחזיר ראשו מדדה אי לא לא מדדה והאי אי מעלמא אתא לא מצי חזי לקיניה דכרמים מפסיקין לפניו: אף אנן נמי תנינא. כר' חנינא דרוב וקרוב הלך אחר הרוב: נמצא בפרוזדור. נמצא דם לאשה בין כותלי רחם מבחוץ הקרוי בית החיצון: ספיקו טמא. ספק זה (ו) טומאה ודאית מדקתני שחזקתו מן המקור ומה ספיקא יש כאן רישא דמתניתין במסכת נדה משל משלו באשה החדר והפרוזדור והעלייה דם החדר טמא והוא המקור ומפרש בגמרא החדר מבפנים בטובי גופה לצד אחוריה והפרוזדור מבחוץ לצד פניה והעלייה בנויה על גבי שניהם ודם העלייה טהור ולול פתוח מעלייה לפרוזדור וקתני נמצא בפרוזדור חזקתו מן המקור שב ויצא אל החוץ הואיל ורוב דמים מצויים בו ולא אמר מן העלייה נטף דרך הלול ואע"ג דעלייה קרוב לפרוזדור שעל גבו: רוב ומצוי. (ז) דמיו רבים יותר משל עלייה ועוד שהן תדירין לזוב משם ודמי העלייה אין תדירין לצאת בהא ליכא מאן דפליג על רבי חנינא: חייבין עליו על ביאת מקדש. דלא מספקינן לה כמביא חולין לעזרה דודאי דם נדה הוא: ושורפין עליו תרומה. ולא אמרי' ספק הוא ותולין לא אוכלין ולא שורפין: שמע מינה. מדאחזיק ליה בדם נדה ודאי תלת: איתא לדר' זירא. דאמר גבי תשע חנויות בשילהי פ"ק דכתובות ובנמצא הלך אחר הרוב ומותר דאע"פ שדלתות מדינה נעולות דליתא אלא חד רובא להכשירה רוב העיר שתשע חנויות שבה מוכרות בשר שחוטה והאחת מוכרת נבילה דאיכא מילתא דבעינן ביה (ח) תרתי רובי כדאמרי' התם כגון דלתות מדינות פתוחות ורוב טבחים סביבות המדינה ישראל דאיכא למיזל בתר תרי רובי להכשירה רוב העיר ורוב הבאין מחוצה לה: דהא אשה כדלתות המדינה נעולות (ט). כלומר דליכא למימר בה תרתי רובי אלא חד רובא שרוב דמים מן המקור וקא אזלי בה בתר רובא להביא קרבן לעזרה ולשרוף תרומה דמידי דאסור לעשותו מספק הוא: והא רבא הוא דאמר. לעיל רוב ומצוי ליכא למאן דאמר ולא תסייעין לר' חנינא מהא והכא מסייע ליה מינה דקאמר ש"מ תלת: חבית. של יין: (י) מההיא דקרא. שם מחוז הוא על נהר פרת כדאמר בקדושין (דף עא:) לענין יוחסין ובגיטין ואין ישראל מצויין שם והוא למעלה מפרת ויכולה חבית לבוא משם אצלנו: רב לית ליה דרבי חנינא. ואזיל בתר קורבא ושמואל אזל בתר רובא דאית ליה לדרבי חנינא: עקולי ופשורי הוו טבעי ליה. הרבה מקומות יש משם ועד כאן שהמים מתעקלין ומתגלגלין כגלגל במקום אחד מחמת כיפי סלעים ארוכים הבאים אל תוך הנהר והמים מכסין עליהם והספינות מתגלגלות שם וטובעות: ופשורי. אפשרות שלגים הנקוים אל הנהר וקוו וקיימי ואם תבא החבית שם תעמוד שאין הנהר מוליכה: חריפותא דנהרא נקט ואתאי. שמא מתחלה נפלה באמצעית הנהר במקום חזקו ומרוצת המים הביאתה ולא הניחתה לנטות ימין ושמאל: בפרדיסא דערלה. בכרם של ערלה: שרי רבינא. ולא חש שמא מכרם זה גנב היין זה: (כ) אי גניב מיניה אצנועי בגויה לא מצנעי. אין דרך גנבים להצניע היין במקום שגנבוהו משם משום דמתיירא שמא ימצאוהו דורך הענבים: זיקי. נודות: בי קופאי. טמונים בין גפנים שבכרם והיא של ישראל: לימא לא סבר לה לדרבי חנינא. נילך אחר הרוב אלא אחר הקרוב וכאן ישראל מצויים יותר מנכרים ולא אזלינן בתר רובא דעלמא:

דספוכאי

תוספות

דכל דמידדי אי הדר חזי לקיניה מידדי. לא היה צריך למאי דקאמר אי הדר חזי לקיניה מידדי כיון דשובכין דעלמא יותר מחמשים מן הכרמים [אז] ליכא למיחש לרובא דעלמא דכל המדדה אינו מדדה יותר מחמשים אבל הנך שני שובכין שהכרמים בתוך חמשים אמה שלהם אתי שפיר דקרוב לזה שלו אפילו נמצא חוץ לחמשים אמה דלא נפק מתורת מדדה דע"י כרמים מידדי יותר מחמשים אלא איירי דאפילו אם יהו שובכין דעלמא בין הכרמים ועוד מדנקט שביל משמע שאלו ב' השובכין בתוך השביל והניפול כמו כן נמצא בתוך השביל דליכא למיחש שהן משובכין דעלמא אפי' אינם רחוקים כלל כיון דלא מצי חזי לקיניה אבל מאלו השובכין הוא דאין דבר מפסיק בינו לבין השובך: אמר אביי אף אנן נמי תנינא דם הנמצא בפרוזדור טמא כו'. בנמצא בגג פרוזדור מן הלול ולפנים איירי כדמוכח בפרק כל היד (נדה דף יז: ושם ד"ה מן) וסוגיא דהתם מפרש במקומה: ואף על גב דאיכא עלייה דמקרבא. וקרוב דמוכח הוא דקרוב לעלייה הוא ומן החדר אינו יכול לבא אא"כ שחתה ביותר כמו (ל) שפירש במסכת נדה (שם): דתני רבי חייא. אי גרסינן תני אתי שפיר אבל אי גרסינן דתני תימה היכי מייתי מהכא דרוב ומצוי הוא דלמא לאו משום דרוב ומצוי קאמר רבי חייא דשורפין עליו את התרומה אלא משום דרוב וקרוב הלך אחר הרוב כרבי חנינא (מ) וכ"ל דאפילו גרסי' דתני לא מדברי רבא הוא אלא גמרא הוא דמייתי לה דשפיר הוה מוכח אביי ממתני' דנדה דרוב וקרוב הלך אחר הרוב דאף על גב דקתני ספיקו טמא על כרחך לאו ספיקא הוא מדתני רבי חייא דחייבין עליו על ביאת מקדש ושורפין עליו תרומה. (הג"ה) ומהר"ם אומר דרבא מייתי לה דרוב ומצוי הוא דאי אינו מצוי א"כ מאי קמ"ל רבי חנינא כיון דשמעינן לה מדתני רבי חייא אבל ממתני' דנדה לא היה יכול להוכיח דאפילו אם אינו רוב ומצוי הוצרך רבי חנינא לאשמועינן דלא נימא ספיקו טמא הוה ספק ממש ולמאי דהדר ביה רבא וקאמר דלא הוי רוב ומצוי אילטריך רבי חנינא לאשמועינן דאי מדתני רבי חייא ה"א דרוב ומצוי הוא קמ"ל ר' חנינא דלאו רוב ומצוי הוא (ע"כ הג"ה): ושמע מינה איתא לדר' זירא. נראה לריב"א דאע"ג דטעמא דבעינן תרי רובי הוי משום דגזרינן רוב סיעה אטו רוב העיר מ"מ אילטריך ליה למימר גבי חנות דלא בעינן תרי רובי דאע"ג דליכא למימר הכי מ"מ איכא למיגזר שמא יקח מן הקבוע אי לאו דאיכא רובא דעלמא וגבי אשה נמי אי גזרינן בעלמא הוה לן להחמיר שלא לשרוף מן הלול ולפנים אטו מן הלול ולחוץ (נ) ונראה לו דהלכה כרבי חנינא: *הג"ה וש"מ רובא דאורייתא. חשיב ליה רובא דליתיה קמן דברובא דאיתיה קמן לא צריך למידק ש"מ דקרא כתיב אחרי רבים להטות כדפריך פרק קמא דחולין (דף יא. ושם) גבי הא דבעי מנ"ל הא דאמרינן זיל בתר רובא ופריך מנ"ל דכתיב אחרי רבים להטות: אימור (ס) מהאי דקרא אתאי. ולאו דוקא נמצאת כנגד עיר שרובה ישראל אסר שמואל אלא אפי' עיר שכולה ישראל איכא למיחש להכי: לימא משום דסבר לה כר' חנינא. וליכא למימר דשריא משום דספק ערלה בחוצה לארץ מותרת דהא אי לית ליה כרבי חנינא אלא רוב וקרוב אזלינן בתר קרוב א"כ הויא ודאי ערלה: ואצנועי בגויה. ואם תאמר מכ"מ יהא אסור דרובא דעלמא נכרים נינהו והוי יין נסך וי"ל דרוב גנבי ישראל כדאמר בפרק בתרא דע"ז (דף ע.): בי קופאי. פי' בערוך ה) מקום כדאמרי' (סוטה דף מו:) רב מרדכי אלויה לרב שימי בר אשי לבי קופאי ובכהאי גוונא היה דהוה קורבא דמוכח: לימא רבא לית ליה דר' חנינא. פי' והא רבא אית ליה לעיל דר' חנינא:

מרחיקין

עין משפט נר מצוה

עא א ב מיי' פ"ט מהל' איסורי ביאה הל' ה סמג לאוין קיא ועשין רמג:

עב ג ד מיי' פי"ב מהל' מאכלות אסורות הל' כה סמג לאוין קמח טוש"ע י"ד סי' קכט סעיף יז:

עג ה ו מיי' שם פ"י הל' יג סמג לאוין קמד טוש"ע י"ד סי' רלד סעיף יא וסי' קכט סעיף יח:

עד ז ח מיי' שם פי"ב הל' כט סמג לאוין קמח טוש"ע י"ד סי' קכט סעיף יט:

רבינו גרשום

היכא דליכא אלא רוב וקרוב לא אזלינן בתר רוב והיכי אמר הכא ש"מ מדר' חייא דאזלינן בתר רוב דמשמע בכל דוכתא אזלי בתר רוב.

לימא. מש"ה שרינהו דלית ליה לר' חנינא דאע"ג דרוב שאר גפנים דנכרים נינהו אזיל בתר קרוב הואיל דמשתכחן ביני גופני דישראל דהוה קרוב להנהו זיקי וקסבר רוב וקרוב הלך אחר קרוב: שאני התם. לעולם רבא סבר לה כר' חנינא דאזלינן בתר רוב והתם נמי איכא רוב ישראל ומש"ה שרינהו דרובא דשפוכאי כלומר רובן של אותה העיר שדורכין ושופכין יין ישראל נינהו ועל ידן הולך הכל ואישתכח נמי בי גופני ישראל ודאי ישראל אצנעינהו ומותרין: והני

רבינו גרשום

עוברת סיעה של כשרין לשם אפ"ה משיאין לכהונה הואיל דרוב העיר משיאין לכהונה דהא אשה כיון דלית בה אלא חד רובא דרוב דמים מן המקור הן כדלתות מדינה נעולות דמיין ואפ"ה אזלינן בתר רובא: והא רבא הוא דאמר ברוב ומצוי. כגון דם דמקור ליכא מאן דפליג ודאי אזלינן בתר רוב מכלל דס"ל דבעלמא

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבא ש"מ כצ"ל ואות ו' נמחק: (ב) שם אימור מאיסי דקירא אתאי: (ג) שם אם איתא דמאיסי דקירא אתאי: (ד) שם דסבר לה להא דר' חנינא: (ה) רש"י ד"ה בשביל וכו' חוץ לחמשים אמה ומיהו וכו' ואי לא לא וכו' בפניו הס"ד: (ו) ד"ה ספיקו טמא ספק זה טמא טומאה: (ז) ד"ה רוב ומצוי מקור דמיו: (ח) ד"ה איתא וכו' דבעינן ביה תרי רובי כדאמר התם כגון שהיו דלתות מדינה פתוחות: (ט) ד"ה דהא וכו' נעולות דמיא כלומר: (י) ד"ה מאיסי דקירא שם מחוז: (כ) ד"ה דאי מגניב מיניה וכו' ימצאוהו דורכי הענבים: (ל) תוס' ד"ה ואע"ג וכו' כמו שפירשנו: (מ) ד"ה דתני כו' כר' חנינא (וכ"ל דאפי' גרסי' דתני) הא"מ וכ"כ ס"א וי"ל דהא דתני ר' חייא: (נ) ד"ה ושמע מינה וכו' מן הלול ולחוץ הגה"ה וכ"ל דהלכה כר' חנינא. ע"כ הגה"ה: (ס) ד"ה אימור מאיסי דקירא אתאי:

דשפוכאי ישראל נינהו *וה"מ ברברבי אבל זוטרי אימור מעיברי דרכים נפול ג)ואי איכא רברבי בהדייהו אימור באברורי הוה מנחי :

מתני' א)מרחיקין את האילן מן העיר עשרים וחמש אמה ובחרוב ובשקמה חמשים אמה אבא שאול אומר כל אילן סרק חמשים אמה (א) ואם העיר קדמה קוצץ ואינו נותן דמים ואם אילן קדם קוצץ ונותן דמים ב) ספק זה קדם וספק זה קדם קוצץ ואינו נותן דמים :

גמ' מאי טעמא אמר עולא משום נויי העיר ג) ותיפוק ליה דאין עושין שדה מגרש ולא מגרש שדה לא צריכא לר"א דאמר ד) עושין שדה מגרש ומגרש שדה הכא משום נויי העיר לא עבדינן ולרבנן נמי דאמרי אין עושין שדה מגרש ולא מגרש שדה ה"מ זרעים אבל אילנות עבדינן והכא משום נויי העיר לא (ב) ומנא תימרא דשאני בין זרעין לאילנות ה) דתניא קרפף יותר מבית סאתים שהוקף לדירה נזרע רובו הרי הוא כגינה ואסור ניטע רובו הרי הוא כחצר ומותר : ואם העיר קדמה קוצץ ואינו נותן דמים וכו' : מ"ש גבי בור דקתני ו) קוצץ ונותן דמים ומאי שנא הכא דקתני קוצץ ואינו נותן דמים אמר רב כהנא (ג) ז) קידרא דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא ומאי קושיא דלמא שאני הזיקא דרבים מהזיקא דיחיד אלא אי איתמר דרב כהנא אסיפא איתמר אם האילן קדם קוצץ ונותן דמים ולימא להו הבו לי ברישא דמי והדר איקוץ אמר רב כהנא קידרא דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא : ספק זה קדם וספק זה קדם קוצץ ואינו נותן דמים : מאי שנא מבור דאמרת לא יקוץ התם דודאי לאו למיקץ קאי ספיקו נמי לא אמרינן ליה קוץ הכא דודאי למיקץ קאי ספיקו נמי אמרינן ליה קוץ ואי משום דמי אמרינן ליה אייתי ראיה ושקול :

מתני' ח)מרחיקין את גורן קבוע מן העיר חמשים אמה ט)לא יעשה אדם גורן קבוע בתוך שלו אא"כ יש לו חמשים אמה לכל רוח ומרחיק מנטיעותיו של חבירו ומנירו בכדי שלא יזיק :

גמ' מ"ש רישא ומאי שנא סיפא אמר אביי סיפא אתאן לגורן שאינו קבוע היכי דמי גורן שאינו קבוע א"ר יוסי בר' חנינא כל שאינו זורה ברחת רב אשי אמר מה טעם קאמר מאי טעמא מרחיקין גורן קבוע מן העיר חמשים אמה כדי שלא יזיק מיתיבי מרחיקין גורן קבוע מן העיר חמשים אמה וכשם שמרחיקין מן העיר חמשים אמה כך מרחיקין מדלועיו ומקשואיו ומנטיעותיו ומנירו של חבירו חמשים אמה כדי שלא יזיק בשלמא לרב אשי ניחא אלא לאביי קשיא קשיא בשלמא ממקשואיו ומדלועיו דאזיל אבקא ואתי בליביה ח)ומצוי ליה אלא מנירו אמאי א"ר אבא בר זבדא ואיתימא ר' אבא בר זוטרא מפני

שעושה

דספוכאי. סופכי יין מן החבית לנודות למכור לעוברי דרכים במדינה זאת כדמסיים ואזיל : ברברבי . דליכא למיחש לרובא דעלמא למימר מעוברי דרכים נפול : ואי איכא רברבי בהדייהו . אף הקטנים מותרין דברברבי לאו אורחייהו דעוברי דרכים אלא כולהו (ד) מלוקח יין של מדינה זו נינהו וישראל הן וקטנים שאין דרך לנוקח יין להביאם : אימור באברורי הוה מנחי . להשוות משא החמור כשיש שתי נודות זה גדול מזה מעט ומכביד המשא לצד אחד מניחין נוד קטן אצלו להשוות המשא : מתני' מרחיקין את האילן מן העיר . בגמרא מפרש משום נויי העיר לפי שנוי לעיר כשיש מרחב פנוי לפניה : חרוב ושקמה . ענפיהם רבים : ואילן סרק . גנאי הוא לעיר : ונותן דמים . מי שהעיר שלו : גמ' ותיפוק ליה דאין עושין מגרש שדה . משנה היא בפ' אחרון של ערכין (דף לג:) ומגרש אלף אמה הוא וכל אלף אמה אסור לעשותו שדה וקס"ד לא שדה לבן ולא שדה אילן : לא צריכא לר' אלעזר . דפליג התם ואמר בד"א בערי הלוים אבל בערי ישראל כו' : ה"ג ולרבנן דאמרי אין עושין הני מילי בזרעים אבל באילנות עושין . בתוך אלף אמה : והכא . בתוך עשרים וחמש אמה משום נויי העיר אין עושין : קרפף יותר מבית סאתים שהוקף לדירה . סאתים הוא שיעור חצר המשכן ונתנוהו חכמים שיעור לכל היקף שלא הוקף לדור בתוכו או להשתמש מן הבית לתוכו כגון קרפף שבבקעה אבל המוקף לדירה אפי' בית עשרה כורין מטלטלין בו וקאמר הכא יתר מבית סאתים שהוקף לדירה הוא מותר לטלטל בכולו : נזרע רובו . בטלו הזרעים שם דירה ממנו והרי הוא כגינה שאין הקפה לדירה הואיל ויתר מבית סאתים הוא אין מטלטלין בו עוד : אבל ניטע רובו . באילנות אין האילנות מבטלין תורת דירתו ממנו והרי הוא כחצר שלפני הבתים שהקיפוה לדירה ומותר : מאי שנא (ה) בור . דבעינן נמי הרחקה וקתני נמי אם הבור קדמה קוצץ ונותן בעל הבור דמי האילן לבעל האילן : לא חמימא ולא קרירא . שזה סומך על זה אף כאן דמי האילן מי יתנם אם באת להטילם על בני העיר כל אחד אומר ממני לא יתחילו ונמצא האילן עומד והעיר מגונה ואין זו תפארת ארץ ישראל : ומאי קושיא. מבור לעיר דאיצטריך לשנויי הכי דלמא שאני היזק דרבים מהזיקא דיחיד לא חייבו חכמים לקוץ אילנו בשביל בור היחיד בלא דמים אבל בשביל היזק רבים חייבוהו לקוץ : לא חמימא כו'. אם באת להמתין עד מתן מעות עמוד (ו) זה לאורך ימים בני העיר סומכין זה על זה ובעל האילן רוצה בכך לפיכך יקוץ ואחרי כן יגבה מעותיו מהן בב"ד : התם . גבי בור דודאי של אילן אם ודאי קדם לאו למיקץ קאי כדקתני אם האילן קדם לא יקוץ ספיקו נמי לא אמר ליה קוץ שבעל הניזק להביא ראיה : הכא דודאי . נמי למיקץ קאי אלא שנוטל דמים כדקתני אם האילן קדם קוצץ ונותן דמים ספיקו נמי אמר ליה קוץ ממ"נ על כרחך וכשבא לגבות דמים אמר ליה אייתי ראיה דאת קדמת ושקול : מתני' גורן קבוע בגמ' מפרש מאי קביעותא : חמשים אמה . מפני המוץ המזיק את בני העיר כשהוא זורה וגם הזרעים הוא מייבש : ומנירו של חבירו . ובגמרא מפרש מאי היזק דמוץ לניר ניר היא חרישה שחורשין בימי הקיץ ואין זורעין בו עד ימות החורף כדי שימותו שרשי הקוצים והעשבים כדכתיב נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים (ירמיה ד) : בכדי שלא יזיק . האי שיעורא משמע בציר מחמשים אמה ובגמרא פריך מ"ש מרישא דאמרת אלא אם כן יש לו חמשים אמה לכל רוח : גמ' שאינו זורה ברחת . שאין הכרי גדול וא"צ לזרות ברחת אלא הרוח מנשבת בכרי והמוץ נדף מאליו רחת פל"ה בלע"ז כשהכרי גדול צריך להגביה התבואה ברחת וזורק כלפי מעלה והרוח מנשבת ודוחפת המוץ למרחוק : רב אשי אמר . שיעורא דסיפא כרישא ומה טעם קאמר : מקשואיו ומדלועיו . נטיעה שהקשואין והדלועין גדילין בה : בשלמא לרב אשי ניחא . דקתני בכולהו חמשים אמה : אלא לאביי קשיא קשיא [הכי] גרסינן :

שעושה

מרחיקין את האילן [מן העיר] כ"ה אמה . וזרעים צריך להרחיק מן העיר עד אלף אמה דאין עושין מגרש שדה :

מ"ש מבור דקוצץ ונותן דמים אמר רב כהנא קידרא דבי שותפי כו'. תימה לרשב"א א"כ כשהאילן קדם נמי אמאי נותן דמים מהאי טעמא וי"ל דכשהאילן קדם כיון דסמך בהיתר אין לחוש אם יתעצלו וישאר האילן עומד אבל עוד קשה לו דמאי שייך הכא קידרא דבי שותפי והלא קוצץ תחלה קודם שיתנו דמים ואומר ר"י דה"פ דמשום קידרא דבי שותפי לא חיימא ולא קרירא לא רצו לתקן שיתנו דמים דאע"ג דקוצץ תחלה פעמים שלא ישמע להם לקוץ תחלה אם לא ידע מי יתן לו הדמים וכל אחד ואחד יתרשל ולא יקוץ כדי שלא ליתן דמים כי בעל האילן ידרוש מעמו :

ולימא להו הבו לי ברישא והדר איקוץ . גבי בור לא שייך למיפרך הכי דניחא (ז) כיון שסמך באיסור שיקוץ תחלה :

קשיא לאביי . תימה מאי קשיא ליה הא ברייתא איירי בגורן קבוע ומתניתין בגורן שאינו קבוע ויש לומר דאביי גופיה הוה משני דמה טעם קאמר אי לאו משום דקשיא ליה מה צריך לפרש טעמא כדי שלא יזיק והשתא דברייתא מפרש טעמא כדי שלא יזיק מתני' נמי איכא לפרושי הכי :

שעושה

עין משפט נר מצוה

עה א ב מיי' פי"ב מהל' מאכלות אסורות הל' כט סמג לאוין קמח טוש"ע י"ד סי' קכט סעיף יט :

עו ג מיי' פי' מהלכות שכנים הל' א סמג עשין פב טוש"מ סי' קנה:

עז ד מיי' וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף כב בהג"ה :

עח ה מיי' שם הל' א סמג שם :

עט ו מיי' פי"ג מהל' שמיטה הל' ד סמג לאוין רעח ופסק כת"ק :

פ ז מיי' פט"ז מהלכות שבת הלכה ו סמג עשין מד"ס א טוש"ע א"ח סי' שנח סעיף ט :

פא ח ט י מיי' פי' מהל' שכנים הל' ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף כב :

רבינו גרשום

והני מילי. דמותרין : היכא דהנהו זיקי דרברבי נינהו אבל אי משתכחי זוטרי ודאי אסור דאימור מעוברי דרכים נפלו : ואי איכא רברבי ואשכח זוטרי בהדייהו אסירי . דחיישי' דמעוברי דרכים נפל דאימור באברורי קא מנחי על גבי החמור כעין שקושרין עוברי דרכים נודותיהן על גבי חמוריהן וקושרין מצד החמור נוד גדול ומצד השני כמותו ומשימין בין שתי נודות הללו נוד אחד קטן ואם נמצאו גדולים כה"ג וקטנים עמהן ודאי מעוברי דרכים נפיל ומשואי חמור ואסירי . ל"מ . ואי איכא רברבי בינייהו. אפי' דזוטרי מותרין דאימור באברוארי הונחו ושפוכי ישראל אנחינהו להתם כעין שרגילין לעשות כדפרישית לעיל באידך לישנא והכי עיקר: פיסקא מרחיקין את האילן מן העיר כ"ה [אמה]. מפרש בגמ' טעמ' מאי: בחרוב ובשקמה נ' אמה. משום דאיכא תרתי לריעותא חדא דאין פירותיהן שוין כלום ועוד שענפיהן מרובין משאר אילנות : מ"מ . מרחיקין : אמר עולא משום נויי העיר. שיהיה משוייר מישור יפה סמוך לעיר בלא שום עיכוב . ועולא למה ליה למימר משום נויי העיר מרחיקין תיפוק ליה דאין עושין שדה שיש בו זרע או אילנות אין עושין מגרש ולא מגרש שדה כדגרסי' במס' א)מכות לגבי מגרש לוים [דכתיב] ומדותם מחוץ לעיר וגו' משום דהוי ב)להם לוים דכתיב ומגרשיהם יהיו לבהמתם וגו' להכי ג)צריכי אלפים אמה מגרש אבל שאר הערים בכ"ה אמה מגרש סגיא: לא צריכא לר"א דאמר עושין שדה מגרש ד)להיכא דזרע או נטע אילן בתוך כ"ה אמה סמוך לעיר: הני מילי דאין עושין להיכ' דזרע [דא"א] למיזל תחותיה בזרעים משום דקא מזקי זרעים לבני העיר דלא מצי למדרס בזרעים אבל אילן דמצי למיזל תחותיה ס) דאפי' אילנות אין נוטעין משום נויי העיר : קרפף שהוא יותר מבית סאתים . כחצר המשכן שהוקף לשום דירה אם נזרע רובו הרי הוא כגינה הזריעה היא ואסור לילך בה בשבת משום דמדרסי זרעים ואיכא חלול שבת : נטע רובו מאילנות הרי הוא כחצר ומותר . משום דמצי למיזל בין אילן לאילן . ואיכא דאמרי כשדה אסור לטלטל בו כחצר מותר לטלטל בו : מ"ש גבי עיר דקתני אם העיר קדמה קוצצין ואין נותן דמים ומ"ש גבי בור דקתני אם הבור קדמה קוצץ ונותן דמים אמר רב (הונא) [כהנא] מש"ה גבי עיר אינו נותן דמים משום דליכא למיקם עלה דמלתא . למאן שאיל דמים הואיל ומרבים אתי למגבי סמכי אהדדי ולא יהבי כלום דקדירה דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא שזה סומך על זה וזה על זה אבל גבי בור כיון דמיחיד אתי למגבי לא סמך אלא חד וידע למאן שאיל דמים ומש"ה קוצצין ונותן דמים ודלמא משום האי טעמא לא מצית למימר גבי עיר אם קדמה דאין נותן דמים דהא קתני גבי סיפא דמתני' אם האילן קדם קוצץ ונותן דמים אלמא לא משום האי טעם הוא. אלא היינו טעם הוא דמתני' דשני בין קדמה העיר לקדם הבור דשני היזק דיחיד מהיזק דרבים ולהכי גבי עיר דאיכא היזק דרבים קוצץ ואינו נותן דמים אבל גבי בור דליכא היזק דרבים קוצץ ונותן דמים : אמאי קוצץ והדר נותן דמים הא מעיקרא מצי למימר להו בעל האילן הב לי דמי ברישא והדר איקוץ הואיל דאילני קדם אמר רב כהנא מש"ה קוצץ מעיקרא והדר נותנין דמים דמצו למימר ליה בני העיר קוץ דרמיא עלך מעיקרא משום דקידרא דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא דכל מאי דבעי למגבי מכמה אינשי איכא טירחא יתירא דסמכי הני אהני. אבל את קוץ הואיל דאת יחיד ומזקת לרבים ורמיא עלך והדר מגבי מבני העיר . ו) אבל לגבי בור הואיל דלית ליה מלתא אלא גבי חד לא מצי למימר ליה הב לי ברישא והדר איקוץ דודאי יהיב ליה מש"ה קוצץ ונותן דמים : ומ"ש מבור דאמר ספק זה קדם לא יקוץ . התם באילן דבור. כיון דודאי דהיכא דידעי' דודאי דהאילן קדם לא יקוץ ספיקו נמי לא יקוץ . קאי ז) זיל אייתי ראיה דאילנך קדם ושקול דמיך : פיסקא מרחיקין גורן קבוע מן העיר חמשים אמה . משום דקא מזיק התבן שזורין מן התבואה לבני העיר : מ"ש דגורן מרחיק נ' אמה . ולגבי נטיעות מרחיקין בכדי שלא יזיקו דהיינו בציר מחמשים אמה : רב אשי אמר . סיפא ורישא חדא טעמא הוא דמה טעם מרחיק נ' אמה מן העיר כדי שלא יזיק נטיעות ולנירו : בשלמא לרב אשי . דמפרש טעמא דמתני' ניחא דכן הכי נמי קתני בברייתא אלא לאביי קשיא דמתרץ סיפא לגורן שאינו קבוע והא קתני רישא דברייתא מרחיקין מן מקשואין ומדלועין דהיינו נטיעות נ' אמה : קשיא . בשלמא מקשואין ומדלועין מש"ת צריך להרחיק חמשים אמה דאזיל התבן ויתיב על פרח . בליביה . פרח . כמו ויצא פרח שתרגומו ואפיק לבלבין : ומצבי ליה . ומנפחו ומיבשו : מפני שעושין אותו גלל . התבואה הזריעה בקרקע תיעשה זבל ותירקב :

פיסקא

א) צ"ל במס' ערכין דף לג. ב) אולי צ"ל משום דהוי נורך לוים וכו'. ג) עי' סוטה כז במשנה ועירובין דף נו ע"ב וצ"ע. ד) נראה דצ"ל ומגרש שדה מ"מ לשיכא וכו' סמוך לעיר אסור. ה) צ"ל עבדינן אבל בתוך כ"ה אפי' אילנות וכו'. ו) עי' תד"ה ולימא ודו"ק. ז) צ"ל הכא דוודאי למיקץ קאי ספיקו נמי אמרינן ליה קוץ וזיל אייתי ראיה.

מסורת הש"ס

א) (ב"מ קיז): ב) [שם קי:]: ג) מכות יב. [ערכין לג:]: ד) [ערכין שם] : ה) עירובין כג: ו) [לקמן כה:] : ז) עירובין ג' : ח) [פי' שורף ומייבש לתבואות . ערוך] :

הגהות הב"ח

(א) במשנה סרק נ' אמה אם כצ"ל ואות ו' נמחק : (ב) גמ' לא עבדינן ומנא תימרא דשאני בין זרעים לאילנות : (ג) שם אמר רב כהנא היינו דאמרי אינשי קידרא דבי שותפי: (ד) רש"י ד"ה ואי איכא וכו' מלוקחי יין וכו' וישראל הן הקטנים וכו' מניחין עוד נוד קטן כצ"ל וסד"א : (ה) ד"ה מ"ש גבי בור וכו' וקתני ביה אם : (ו) ד"ה לא חמימא וכו' יעמוד לאורך כצ"ל ותיבת זה נמחק : (ז) תוס' ד"ה ולימא וכו' דניחא ליה כיון :

שעושה אותו גלל: **מתני'** *מרחיקין את הנבלות ואת הקברות ואת הבורסקי מן העיר חמשים אמה ^ב^אין עושין בורסקי אלא למזרח העיר רבי עקיבא אומר לכל רוח הוא עושה חוץ ממערבה ומרחיק חמשים אמה א) ומרחיקין את המשרה מן הירק ואת הכרישין מן הבצלים ואת החרדל מן הדבורים ^ג^ורבי יוסי מתיר בחרדל: **גמ'** איבעיא להו ר' עקיבא היכי קאמר לכל רוח הוא עושה וסומך חוץ ממערבה דמרחיק נ' אמה ועושה או דלמא לכל רוח הוא עושה ומרחיק חמשים אמה חוץ ממערבה דאינו עושה כלל ת"ש דתניא ר"ע אומר לכל רוח הוא עושה ומרחיק חמשים אמה חוץ ממערבה דאינו עושה כל עיקר מפני שהיא תדירא א"ל רבא לרב נחמן מאי תדירא אילימא תדירא ברוחות והא ב) אמר רב חנן בר אבא אמר רב ד' רוחות מנשבות בכל יום ורוח צפונית עם כולן שאילמלא כן אין העולם מתקיים אפילו שעה אחת ורוח דרומית קשה מכולן ואילמלא בן נץ שמעמידה מחרבת את העולם שנאמר
איוב לט °המבינתך יאבר נץ יפרוש כנפיו לתימן אלא מאי תדירא תדירא בשכינה דאריב"ל בואו ונחזיק טובה לאבותינו (א) שהודיעו מקום
נחמיה ט תפלה דכתיב °וצבא השמים לך משתחוים מתקיף לה רב אחא בר יעקב ודלמא כעבד שנוטל פרס מרבו וחוזר לאחוריו ומשתחוה קשיא ורבי אושעיא סבר שכינה בכל מקום
שם דאמר רבי אושעיא מאי דכתיב °אתה הוא ה' לבדך אתה עשית את השמים וגו' שלוחיך לא כשלוחי בשר ודם שלוחי בשר ודם ממקום שמשתלחים לשם מחזירים שליחותן אבל שלוחיך למקום שמשתלחין
איוב לח ג) משם מחזירין שליחותן שנאמר °התשלח ברקים וילכו ויאמרו לך הננו יבואו ויאמרו לא נאמר אלא וילכו ויאמרו מלמד שהשכינה בכל מקום ואף רבי ישמעאל סבר שכינה בכל מקום דתנא דבי רבי ישמעאל מנין
זכריה ב ששכינה בכל מקום שנאמר °הנה המלאך הדובר בי יוצא ומלאך אחר יוצא לקראתו אחריו לא נאמר אלא לקראתו מלמד ששכינה בכל מקום ואף רב ששת סבר שכינה בכל מקום דא"ל רב ששת לשמעיה לכל רוחתא אוקמן לבר ממזרח ולאו משום דלית ביה שכינה אלא ^ד^משום דמורו בה מיני ורבי אבהו אמר שכינה במערב דא"ר אבהו מאי אוריה אויר יה אמר רב יהודה (ב)
דברים לב מאי דכתיב °יערוף כמטר לקחי זו רוח מערבית שבאה ד) מערפו של עולם תזל כטל אמרתי זו רוח צפונית
ישעיה מו שמזלת את הזהב וכן הוא אומר °הזלים זהב מכיס כשעירים עלי דשא זו רוח מזרחית שמסערת את כל העולם כשעיר וכרביבים עלי עשב זו רוח דרומית שהיא מעלה רביבים ומגדלת עשבים תניא ר"א אומר עולם לאכסדרה

רש"י

שעושה אותו גלל. מרבה לו זבל ושורף את הזרעים שמזרעו בו: **מתני'** את הנבלות ואת הקברות כו'. משום ריח רע: אלא למזרח העיר. שאין הרוח מזרחית קשה (ג) תדיר אא"כ באה לפורענות אבל כדרכה היא חמה ומנשבת בנחת דכתיב (יונה ד) רוח קדים חרישית ותך השמש וגו' לפיכך אינה מביאה הריח לעיר: חוץ מן מערבה. בגמ' מפרש טעמא: **גמ'** וסומך. אינו צריך להרחיק נ' אמה: שאינו עושה כלל. ומרחיק נ' אמה דקאמר ר"ע אשאר רוחות דרישא קאי: תדירא ברוחות. אותו צד תדיר ברוח שרוח מערבית מנשבת תדיר משאר רוחות: רוח צפונית מנשבת עם כל אחת. מהרוחות לפי שהיא רכה ומתוקה וצלולה כדאמר ביבמות (דף עב.) וממתקתן: בן נץ. מלאך העשוי בדמות נץ: מעמידה. בכנפיו: תדירא בשכינה. במערב היא שוכנת: לאבותינו. אנשי כנה"ג שאמרו מקרא זה בספר עזרא: וצבא השמים. השמש והירח העומדים במזרח: לך משתחוים. למערב: ודלמא. הם למזרח משתחוים וכי תימא אין דרך להשתחוות סמוך לרב הם עושין כעבד שנטל פרס מרבו וחוזר לאחוריו ומשתחוה כשהוא הולך לאחוריו משנטל פרס מתרחק תמיד בהשתחויה: פרס. מתן: אתה הוא ה' לבדך. בתר וצבא השמים כתיב ועל עסקי שליחות צבא השמים הוא משבח ואומר אתה הוא לבדך במדה זו: לשם מחזירין שליחותן. כשבאין לומר עשינו שליחותך צריכין לשוב אל מקום שהשולחם עומד שם: למקום שמשתלחין. פי' באותו מקום שנשתלחו שם אף שם השכינה מצויה ואומרים לו עשינו שליחותך: והנה המלאך הדובר בי יוצא. בנבואת זכריה למוד את ירושלים כמה ארכה וגו' ומלאך אחר יוצא לסתור שליחותו של ראשון שחזר בו המקום (ד) ולא יתן בה מדה ואומר פרזות תשב ירושלים והרי שניהם מאת השכינה באים ואחריו לא נאמר אלא לקראתו זה בא מכאן וזה בא מכאן: רב ששת. מאור עינים הוה: לכל רוחתא אוקמן. העמידני להתפלל: דמורו בה מיני. תלמידי עובדי ע"ז מורים הוראה להתפלל במזרח: אוריה. אני שמעתי כך קורין למערב בלשון פרסי. ול"נ שכך קורין למזרח בלשון לעז והיינו דקאמר אויר יה שהשכינה במערב ופניו למזרח נמצא המזרח אוירו: יערוף כמטר לקחי. משה רבינו דימה את התורה לארבע רוחות כשם שאי אפשר בלא הם כך אי אפשר לעולם בלא תורה: מערפו של עולם. אני שמעתי מחזקו של עולם על שם שהשכינה במערב ס"ל ואני אומר מאחוריו של עולם שהמערב קרוי אחור שנאמר הן קדם אהלך ואיננו ואחור ולא אבין וגו' (איוב כג): שמזלת את הזהב. שמחממת ומביאה שרב ורעבון בא והזהב זל: וכן הוא אומר. דכתיב זילותא גבי זהב: כשעיר. שד: לאכסדרה

תוספות

שעושה אותו גלל. אע"ג דגלל משביח הקרקע כשהיא כולה גלל מזיק: **אין** עושין בורסקי אלא למזרח העיר. משום דרוח מערבי שהוא קשה ירחיק ויוליך הריח מן העיר כדאמרי' (ברכות מ.) היכן למזרח גרעו דמו בראשו מפני שרוח מערבית מביא הקש בחוטמו: **מפני** שהיא תדירה. לא גרסי' מ"ט דמן הברייתא היא דהכי איתא בתוספתא (פ"א ע"ש): **וצבא** השמים לך משתחוים. וא"ת בלילה נמי במזרח משתחוים וי"ל דאין לנו ללמוד אלא ממה שאנו רואין וא"ת ואמאי לא נדע מקום תפלה מבית המקדש שהיתה שם שכינה במערב וי"ל דמשם אין ללמוד דאע"ג דשכינה בכל מקום אי אפשר להשים ארון וכפורת אלא בצד אחד וריצב"א אומר דמשם אין ללמוד דשכינה במערב דנהי דבית קדשי הקדשים היה במערב המקדש מ"מ הארון שהשכינה שם כדכתיב (שמות כה) ונועדתי לך שם היה במזרח בית קדשי הקדשים ה): **לכל** רוחתא אוקמן. כל הני אמוראי לית להו הא דתניא בברכות (דף ל.) שחייב אדם להתפלל נגד ירושלים משום דכתיב והתפללו אליך דרך ארצם אלא סברי כר' ישמעאל דאמר (ה) בכ"מ שכינה ומאן דאמר שכינה במערב סבר כר"ע דאמר מפני שהיא תדירה ור' חנינא דשמעתין דאמר כגון אתון דיתבון לצפונא דארעא דישראל אדרימו סבר לה כברייתא דברכות: **אוריה.** לשון שפ"ה דאוריה מערב נראה לר"ת ולר"ח עיקר: **רוח** מערבית שבא מערפו של עולם. כדפי' בקונט' מאחורו של עולם דמערב קרוי אחור דכתיב אחור וקדם צרתני ודרשינן [בחגיגה] (דף יב.) לענין מזרח ומערב וכתיב נמי ארם מקדם ופלשתים מאחור (ישעיה ט) וקרי נמי דרום ימין ולצפון שמאל כדאמרי' בשמעתין והיינו משום דשכינה במערב ופני השכינה למזרח לכך קרוי מערב אחור ומזרח קדם ודרום ימין וצפון שמאל ולמ"ד שכינה בכל מקום צ"ל דהאי דקרי מזרח קדם ומערב אחור ודרום ימין וצפון שמאל משום שכינה בבית המקדש שהיה במערב ופני השכינה כלפי ישראל שהיו במזרח ומשתחוים שם: **הגה"ה** ורבינו יצחק בר יהודה פירש דכשעמד אדם הראשון כשנברא היו פניו למזרח ואין נראה שהיה ערפו כלפי השכינה למאן דאמר שכינה במערב. ע"כ הגה"ה: **רוח** מזרחית שמסערת כל העולם כולו. והא דמשמע במתניתין שהיא נוחה מכל הרוחות היינו כשהיא באה כדרכה אבל כשבאה לפורענות היא מסערת כדפי' הקונט' במתניתין:

וממזרים

מסורת הש"ס

א) לעיל יח.: ב) גיטין לא.: ג) [ילקוט ובע"י איתא שם]: ד) [עי' בערוך ערך ערף שכתב בשם רבינו גרשום פירוש נכון על זה]: ה) [ועי' תי"ט דהכא סוף מ"ט ומ"ש עוד ביומא פ"ה מ"ב ע"ש]: ו) וכ"פ הערוך ערך אסהגא עי' תוס' גיטין לא: ד"ה שדיא נשיב:

רבינו גרשום

פיסקא בורסקי. מקום שמעבדין בו העורות ומסריח: אלא למזרח העי'. מפני שרוח מערבי שהיא תדירא מנשבת בו ודוחה הסריחה שאינה באה לעיר: חוץ ממערבה. שהיא תדירא ודוחה את הסריחה לעיר א) מש"ה אין עושין: שאלמלא כן. שרוח צפונית מבלבלתן אין העולם מתקיים: יפרוש כנפיו לתימן. משום דמעמידה לאותו רוח תדיר: בתפלה. שהשכינ' במערב ומש"ה צריך להרחיק משם: לך משתחוים. [צבא] השמים היינו השמש והירח כשיוצאים במזרח לך משתחוים למערב ושם צריך להחזיר בשעת תפלה: ואימא. שהשכינה במזרח ודקאמר לך משתחוים עושים כעבד שנוטל פרס מרבו ומשתחוה וחוזר לאחוריו. כך בשעה שיוצאין ממזרח חוזרין פניהם לשכינה במזרח ומשתחוים ושוב יוצאין וזורחין. קשיא: לבדך משליחותך ומשנה מבשר ודם: ויאמרו לך הננו. בכ"מ שהן. [מלמד] שהשכינה בכל מקום: והנה המלאך הדובר בי יוצא מאת השכינה ומלאך אחר יוצא לקראתו. מן צד אחר יוצא ולפני שכינה: דמודי בה מיני. שמשתחוין לצבא השמים היוצאין מן המזרח: אוריה. קורין בלשונן לרוח מערבי: יערוף כמטר לקחי. זה העוסק בתורה לשמה ומרכין אזניו לשמוע לקחי עושה טובה לעולם כמטר זה שבא מן מערב: שבאה מערפו של עולם. מרוח מערבי ערפו של שכינה הוא. דכתיב צפון וימין אתה בראתם דמשמע דימינו של שכינה בדרום ושמאלו לצד צפון ופניו למזרח וערפו למערב אלמא דשכינה במערב: ותזל כטל אמרתי. היינו שמזלזל תורה שעוסק שלא לשמה מביא רעה לעולם כרוח צפוני שמנשב ומביא רעה לעולם: עד שמזלת את הזהב. שנותנין בני אדם כספם וזהבם בזול בשביל התבואה: כשעירים עלי דשא. זהו העוסק בתורה שלא לשמה: כשעירים. כשד: וכל העוסק בתורה לשמה מביא טובה לעולם כרביבים הללו שיורדין בנחת:

א) נראה דצ"ל משו"ה אין עושין כל עיקר.

עין משפט נר מצוה

פב א ב מיי' פ"י מהל' שכנים הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף כג:

פג ג מיי' שם הלכה ה סמג שם טוש"ע שם סעיף לא:

פד ד טוש"ע א"ח סי' צד סעיף ב בהג"ה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' שהודיעונו מקום תפלה: (ב) שם אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב יערוף: (ג) רש"י ד"ה אלא וכו' קשה תמיד אא"כ: (ד) ד"ה והנה המלאך וכו' שחזר בו המקום מליתן בה מדה: (ה) תוס' ד"ה לכל וכו' דאמר שכינה בכ"מ ומאן דאמר:

לאכסדרה הוא דומה ורוח צפונית אינה מסובבת וכיון שהגיעה חמה אצל קרן מערבית צפונית נכפפת ועולה למעלה מן הרקיע ורבי יהושע אומר עולם לקובה הוא דומה ורוח צפונית מסובבת וכיון שחמה מגעת לקרן מערבית צפונית מקפת וחוזרת אחורי כיפה שנאמר °הולך אל דרום וסובב אל צפון וגו' א) הולך אל דרום ביום וסובב אל צפון בלילה סובב סובב הולך הרוח ועל סביבותיו שב הרוח אלו פני מזרח ופני מערב שפעמים מסבבתן ופעמים מהלכתן הוא היה אומר אתאן לר' אליעזר °מן החדר תבא סופה זו רוח דרומית וממזרים קרה זו רוח צפונית מנשמת אל יתן קרח זו רוח מערבית ורחב מים במוצק זו רוח מזרחית והאמר מר רוח דרומית מעלה רביבים ומגדלת עשבים לא קשיא הא דאתיא מטרא בניחותא הא בשפיכותא אמר רב חסדא מאי דכתיב °מצפון זהב יאתה זו רוח צפונית שמזלת את הזהב וכן הוא אומר °הזלים זהב מכיס אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא מיום שחרב בית המקדש לא הוגשמה רוח דרומית שנאמר °ויגזור על ימין ורעב ויאכל על שמאל ולא שבעו וכתיב °צפון וימין אתה בראתם ואמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא מיום שחרב בית המקדש אין הגשמים יורדין מאוצר טוב שנאמר °יפתח ה' לך את אוצרו הטוב בזמן שישראל (א) עושין רצונו של מקום וישראל שרויין על אדמתם גשמים יורדין מאוצר טוב בזמן שאין ישראל שרויין על אדמתם אין גשמים יורדין מאוצר טוב אמר רבי יצחק ^א^הרוצה שיחכים ידרים ושיעשיר יצפין ב) ^ג^וסימניך שלחן בצפון ומנורה בדרום ורבי יהושע בן לוי אמר לעולם ידרים שמתוך שמתחכם מתעשר שנאמר °אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד והא רבי יהושע בן לוי אמר שכינה במערב דמצדד אצדודי אמר ליה רבי חנינא לרב ג) אשי כגון אתון דיתביתו בצפונה דא"י אדרימו אדרומי ומנא לן ד) דבבל לצפונה דארץ ישראל קיימא דכתיב °מצפון תפתח הרעה על כל יושבי הארץ: מרחיקין את המשרה מן הירק וכו': תנא רבי יוסי מתיר בחרדל ה) שיכול לומר לו עד שאתה אומר לי הרחק חרדלך מן דבוריי הרחק דבורך מן חרדליי שבאות ואוכלות לגלוגי חרדליי: **מתני'** ו) מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה ובחרוב ובשקמה חמשים אמה בין מלמעלה בין מן הצד אם הבור קדמה ז) קוצץ ונותן דמים ואם אילן קדם לא יקוץ ח) ספק זה קדם וספק זה קדם לא יקוץ ט) ר' יוסי אומר ^ג^אע"פ שהבור קודמת לאילן לא יקוץ י) שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו: **גמ'** תנא בין שהבור למטה ואילן למעלה בין שהבור למעלה ואילן למטה בשלמא בור למטה ואילן למעלה קא אזלין שרשין מזקי לה לבור אלא בור למעלה ואילן למטה אמאי אמר רבי חגא בשם רבי יוסי מפני שמחלידין את הקרקע ומלקין קרקעיתה של בור: רבי יוסי אומר אע"פ שהבור קודמת לאילן לא יקוץ שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו: אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי כ) אמר רב אשי כי הואן בי רב כהנא הוה אמרינן ^ד^מודי ר' יוסי בגירי דידיה פאפי יונאה עני והעשיר הוה בנה אפדנא ^ה^הוו הנך עצורי בשיבבותיה דכי הוו דייקי שומשמי הוה נײדא אפדניה אתא לקמיה דרב אשי א"ל כי הואן בי רב כהנא הוה אמרינן מודי רבי יוסי בגירי דיליה וכמה

כדנייד

וממזרים (ד). פי' רוח לפונית שכותל שלה מושלך כלומר שאינה מסובבת לרבי אליעזר: **וכתיב** לפון וימין וכו'. דויגזור על ימין (ה) איכא למימר דבימין ושמאל של אדם מיירי (הג"ה. ועוד נראה שמא (ו) מקרא קמא אין להוכיח שבדרום ימין ולא נאמר איפכא. ע"כ הג"ה): **תנא** בין שהבור למעלה ואילן למטה כו'. איצטריך לאיתויי הך אע"ג דבמתני' נמי תנן בין מלמעלן בין מלמטן מ"מ דאי ממתני' הוה אמינא דאחרוב ושקמה קאי דעלה קאי קמ"ל ברייתא בכל אילן (הג"ה. ולספרים דלא גרסינן במתני' בין מלמטן אתי שפיר דאי ממתני' הוה אמינא בין מלמעלן אאילן קאי ולא אבור משום דלא פסקי אלא בור מלמעלה ואילן מלמטה אמאי כדפריך אברייתא. עד כאן הג"ה):

עני והעשיר הוה. רבותא נקט שהיה עני ולא איבעי (ז) לאסוקי אדעתייהו שיבנה אפדנא אפי' הכי הוזקקו להרחיק משום דהוו גירי דידהו אף על גב דסמך בהיתר אין לריך להרחיק אפי' בגירי דיליה כדתניא (לעיל דף כ:) אם היה רפת בקר קודמת לאולר מותר וה"ה חנות של נחתומים ולבעין ואין חילוק בין דירה לשאר לפי המסקנא אומר ר"ת דהכא הייני טעמא משום דלא קביעא תשמישייהו כל כך כי הנך דלעיל (הג"ה. ועוד דהכא (ח) משום דבאיסור סמך דכל מרא דמחי מרפי לארעא. ע"כ הג"ה):

אפומא

לאכסדרה. שאין לה דופן רביעית: אינה מסובבת. במחילה: למעלה מן הרקיע. ומהלכת את רוח לפון בגגו של רקיע: לקובה. אהל שכולו מוקף: לקרן מערבית לפונית. בלילה שהחמה לעולם מהלכת רוח לפונית בלילה ומן המערב היא פונה לנפון שכך הילוכה מן המזרח לדרום מן הדרום למערב וממערב לצפון: ומחזרת אחורי כיפה. דרך חלון: הולך אל דרום. היקף היום קרוי הילוך שהוא בתוך החלל ואת היקף הלילה קרוי סיבוב שהוא מקיף בחוץ וביום לעולם מהלכת בדרום אפילו ביום קצר אינו מהלך פחות מרוח דרומית: וסובב אל לפון בלילה. אף בלילה קצרה של תקופת תמוז אינו סובב פחות מרוח לפונית: פעמים מהלכתן. ביום ארוך של תקופת תמוז שהיא יוצאה בקרן לפונית מזרחית ושוקעת בקרן מערבית לפונית: פעמים סובבתן. ביום קצר שהיא יוצאה בקרן מזרחית דרומית ושוקעת בקרן מערבית דרומית ומהלכת בלילה ג' רוחות: אתאן לר' אליעזר. שאמר לאכסדרה דומה: וממזרים קרה זו רוח לפונית. שהדופן מוזרת ופרוצה: והאמרת רוח דרומית מעלה רביבים. וכאן אתה אומר רוח מזרחית מביאה מים: הא דאתיא מטרא בניחותא. בא מן הדרום וכי אתיא בשפיכותא בא מן המזרח כדכתיב מים במולק: לא הוגשמה רוח דרומית. שהיתה רגילה להביא רביבים טובים: וכתיב לפון וימין. אלמא ימין הוא דרום וכתיב ביה רעב: את אוצרו הטוב. וסיפא לתת מטר ארצך: ידרים. בתפלתו יחזיר פניו לדרום: וסימניך. שלא תחליף: דמצדד אצדודי. (ב) מטט לצד דרום: אדרימו. שהיו פונים לצד ירושלים משום דכתיב והתפללו אליך דרך ארצם וגו' (מלכים א ח): עד שאתה אומר לי. שאני מזיק ועלי להרחיק את עצמי אני אומר לך שאתה מזיק: לגלוגי חרדליי. פרחי חרדליי: **מתני'** חרוב ושקמה. שרשיהם מרובים: בין מלמעלה. שאחד מהן מלמעלן בגובה שיפוע הר והשני בשפולו: בין מן הצד. בקרקע שוה: ונותן דמים. דכיון דברשות נטע שאינו מזיק עד זמן גדול לא חייבוהו חכמים לקוץ בלא דמים בשביל הזיקא דיחיד: **גמ'** שמחלידין. לשון חלדה דהלכות שחיטה (חולין דף נב:) *שמהלכת מתחת לקרקעית הבור: הלכה כר' יוסי. שעל הניזק להרחיק את עצמו: בגירי דיליה. היכא דמטי ליה הזיקא מתוך ידיו של מזיק כההיא דאמרי' בהבית והעלייה (ב"מ דף קיז.) הנהו בי תרי חד דייר עילאי וחד דייר תתאי איפחית מעזיבה וכל אימת דמשי ידיה נפלי עליה דתתאי דכשנופלין מידו ממש על התחתון קרי ליה גירי דיליה וכי פסקי והדר נפלי (ג) לא קרי ליה גירי דיליה: פאפי יונאה. כך שמו על שם מקומו: עצורי. עוצרי שומשמין לעשות שמן: בגירי דיליה יהכא נמי מידיהם הוא בא לו שמכת מכותיהם הוא מרעיד: וכמה. תנוד אפדנא דבעי ארחוקי:

כדנייד

רבינו גרשום

עולם לאכסדרה הוא דומה. מה אכסדרה זו שיש לה ג' דפנות ולא יותר ומסוככת כך העולם: ורוח צפונית. אין לה דופן ואינה מסוככת: וכשחמה מגעת. שהלכה כל היום ועכשיו כשמגעת בלילה בקרן מערבית צפונית נכפפת באותו רוח צפוני שאינו מסוכך ועולה למעלה מרקיע: ור' יהושע אומר עולם דומה לקובה. כאהל הוא דומה. מה אהל זה מסוככת לכל דפנותיה אף עולם מכל וכל מסוכך וכשחמה זורחת ביום ארוך זורחת ברוח צפונית מזרחית והולכת במזרח דרום עד שמגעת לקרן מערבית צפונית סמוך לחשיכה לקרן צפוני נכנסת בחלון א' בלילה ומקפת וחוזרת אחורי כיפה של עולם וסובב רוח צפונית כל הלילה שנאמר הולך אל דרום ביום בין בימות החמה בין בימות הגשמים. וכן הכי נמי וסובב אל צפון בלילה בין בימות החמה בין בימות הגשמים: סובב סובב הולך. אלו פני מזרח ומערב. שפעמים מסבבתן ביום קצר ששוקעת החמה בקרן מזרחית דרומית והולך כל היום על פני דרום ולא יותר ובלילה נכנסת בקרן דרומית מערבית בחלון אחד וסובבת כל הלילה פני המערב ופני הצפון ופני המזרח עד קרן מזרחית דרומית. ופעמים מהלכתן ביום ארוך שזורחת חמה בקרן צפונית מזרחית והולכת כל המזרח ופני הדרום ופני המערב עד הלילה ובלילה נכנסת בקרן מערבית צפונית וסובבת כל הלילה פני הצפון עד קרן צפונית. מהלכתן ביום ומסבבתן בלילה: הוא היה אומר ר' אליעזר דהא ברייתא אתאן לטעמא דר"א דאמר עולם לאכסדרה הוא דומה: מן החדר תבוא סופה זו רוח דרומית. שרופן שלה אמצעי ופנימי ודומה לחדר: סופה. סערה: וממזרים קרה זו רוח צפונית. שכל העולם ממזרים זרם מים לשם לפי שאין שם דופן והוא תהו ובהו ומים ואינה מסוככת: קרה. חורף אבל אינו קריר כל כך. קרח חורף ממש: זו רוח מזרחית. שמרחיבין שם הגשמים להציק. רוח של ניחותא מעלי. בשפיכותא שבא בקשיות ודאי קשה כסופה: לא הוגשמה רוח צפונית. שלא ירדו גשמים לשם: על ימין. זו רוח דרומית: ורעב. משמע פעמים רעב פעמים שבע: ויאכל ולא שבעו. משמע לא שבעו לפי שלא הוגשמה: צפון. הוא שמאל כדפרישית לעיל: ידרים. כלומר לרוח דרומית: יצפין. יתפלל לרוח צפון: שולחן בצפון. היינו עושר שיעריך שולחנו מחמת עושרו: ומנורה בדרום. היינו חכמה כדכתיב כי נר מצוה ותורה אור: שנאמר ארך ימים וגו'. האי קרא לא אתי לאשמועינן אלא דתורה שהיא חכמה יש בה נמי עושר וכבוד: דמצדד אצדודי. לא מכל וכל לרוח דרומית ולא מהכל לרוח מערבית: אדרימו. כלומר כשתתפללו חזרו פניכם לצד דרום שנאמר והתפללו [אליך] דרך ארצם: **פיסקא** והחרוב והשקמה נ' אמה. ששרשיהן הולכין הרבה: בין מלמעלה. שאם האילן עומד סמוך לבור והבור עמוק עד המים ג' אמה אינו מרחיק ואם לאו מרחיק ובין מן הצד שאם הבור אין עמוק צריך להרחיק האילן מן הבור נ' אמה ותנא בין שהבור מלמעלה של אילן שהבור עומד במקום גבוה והאילן במקום נמוך ובין שהבור במקום נמוך והאילן במקום גבוה אם אין כ"ה אמה הרחקה מרחיק. והא לא קא מזיק ליה לבור כלל: ומלקין קרקעית של בור. ונעשה טיט: מודה ר' יוסי בגירי. כדפריש לעיל אע"פ שעושה בתוך שלו חייב: יונאה. שם מקום: הנך עצורי. שמכתשין ומעצרין את השומשמין כדי להוציא שמן:

יכתה

עין משפט
נר מצוה

פה א טוש"ע א"ח סי' נד סעיף ב בהג"ה:

פו ב מיי' פ"א מהל' בית הבחירה הל' ז סמג עשין קסז:

פז ג מיי' פ"י מהלכות שכנים הל' ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף לב:

פח ד מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף לא:

פט ה מיי' שם פי"א הלכה ג סמג שם טוש"ע שם סעיף טו:

מסורת הש"ס

א) עירובין נו. : ב) [לקמן קמז. יומא כא: מנחות סג:]: ג) כ"א ר' יאשיה: ד) [גיטין ו.]: ה) [לעיל יח.]: ו) ב"מ קיז. [לעיל יח. לקמן כז:]: ז) [לעיל כד:]: ח) (ב"מ קי:): ט) [לעיל יח:]: י) [לעיל יז: כב:]: כ) [לעיל כב: ב"מ קיז.]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' את אוצרו הטוב בזמן שישראל שרוין על אדמתם כצ"ל ותיבות עושים רצונו של מקום וישראל נמחק: (ב) רש"י ד"ה דמצדד אצדודי מטה לצד דרום: (ג) ד"ה בגירי דיליה וכו' והדר נפלי כגון דמגנדרי לא קרי ליה: (ד) תוס' ד"ה וממזרים קרה זו רוח לפונית פי' שכותל שלה כצ"ל: (ה) ד"ה וכתיב וכו' על ימין ליכא להוכיח דאיכא למימר דבימין: (ו) בא"ד שמא דממקרא קמא אין להוכיח שדרום ימין: (ז) ד"ה עני וכו' ולא איבעי להו לאסוקי וכו' אע"ג דבסמך וכו' נחתומין ושל לבעין: (ח) בא"ד דהכא שאני משום דבאיסור וכו' מרא ומרא דמחי מרפי לארעא והוה דומיא דבור ע"כ הג"ה:

ז"ל דטולטים

תורה אור

קהלת א
איוב לז
שם
ישעיה מו
שם ט
תהלים פט
דברים כח
משלי ג
ירמיה א

כדנייד נכתמא אפומיה דחצבא דבי בר מריון בריה דרבין כי הוה נפצי כיתנא הוה אזלא רקתא ומזקא אינשי אתו לקמיה דרבינא אמר להו כי אמרינן מודה ר' יוסי בגירי דיליה הני מילי דקא אזלא מכחו הכא זיקא הוא דקא ממטי לה מתקיף לה מר בר רב אשי מאי שנא א) מזורה ורוח מסייעתו אמרוה קמיה דמרימר אמר להו היינו זורה ורוח מסייעתו ולרבינא מאי שנא ב) מגץ היוצא מתחת הפטיש והזיק דחייב לשלם התם ניחא ליה דליזל הכא לא ניחא ליה דליזל: **מתני'** ג) לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות אחד גפנים ואחד כל אילן ד) היה גדר בינתים (א) זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן היו שרשים יוצאים לתוך של חבירו מעמיק ג' טפחים כדי שלא יעכב את המחרישה היה חופר בור שיח ומערה קוצץ ויורד והעצים שלו: **גמ'** תנא ה) ארבע אמות שאמרו כדי עבודת הכרם אמר שמואל לא שנו אלא בארץ ישראל אבל בבבל שתי אמות תניא נמי הכי לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אלא אם כן הרחיק ממנו שתי אמות והא אנן תנן ארבע אמות אלא לאו כדשמואל שמע מינה ואיכא דרמי לה מירמא תנן לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות והתניא שתי אמות אמר שמואל לא קשיא כאן בבבל כאן בארץ ישראל רבא בר רב חנן הוו ליה הנהו דיקלי אמיצרא דפרדיסא דרב יוסף הוו אתו צפורי יתבי בדיקלי ונחתי בפרדיסא ומפסדי ליה א"ל (ב) זיל קוץ א"ל והא ארחיקי לי א"ל ה"מ לאילנות אבל לגפנים בעינן טפי והא אנן תנן אחד גפנים ואחד כל אילן א"ל ה"מ אילן לאילן וגפנים לגפנים אבל אילן לגפנים בעינן טפי א"ל אנא לא קייצנא ו) דאמר רב האי דיקלא דטעין קבא אסור למקצייה ואמר ר' חנינא ז) לא שכיב שכחת ברי אלא דקץ תאנתא בלא זמניה מר אי ניחא ליה ליקוץ רב פפא הו"ל הנהו דיקלי אמיצרא דרב הונא בריה דרב יהושע אזל אשכחיה דהוה חפר וקא קאיץ שרשיו אמר ליה מאי האי אמר ליה תנן היו שרשים יוצאים לתוך של חבירו מעמיק שלשה כדי שלא יעכב המחרישה אמר ליה הני מילי שלשה מר קא חפר טפי אמר ליה אנא בורות שיחין ומערות קא הפרנא דתנן היה חופר בור שיח ומערה קוצץ ויורד והעצים שלו אמר רב פפא אמרי ליה (ג) כולהי ולא יכילי ליה

עד

רש"י

כדנייד נכתמא אפומא דחצבא. שאם יניחו כד על חומה וכיסויה עליה ינוע הכיסוי מחמת הרעדה: רקתא. מה שמנערין מן הפשתן: מאי שנא מזורה. בשבת דחייב ואע"פ שהרוח מסייעתו חשיב ליה עושה מלאכה אלמא גירי דיליה נינהו: היינו זורה ורוח מסייעתו. כי היכי דלענין שבת הוי כחו לענין נזקין נמי כחו חשיב ליה: ולרבינא מאי שנא כו'. בשלמא זורה ורוח מסייעתו לא הויא ליה פירכא דקסבר ממונא מאיסור שבת לא ילפינן דהתם מלאכת מחשבת אסרה תורה וכה"ג מתרצינן ליה להא פירכא בב"ק בהכונס לקמן לדיר (דף ס.): גץ. אטנצליי"א היוצאת מן הברזל כשהפטיש מכה עליו: חייב. והרי הוליכו הרוח: ניחא ליה דליזיל. לחוץ שלא ידליק את ביתו: **מתני'** סמוך לשדה חבירו. בין שדה הלבן בין שדה האילן וטעמא כדי עבודת הכרם שכשיחרוש את אילנותיו לא יהא צריך להכניס מחרישתו לתוך שדה חבירו: מעמיק. לאן בעל השדה שילאו לתוכו: קוצץ. בעומק ג' טפחים: והעצים שלו. בגמרא מפרש של מי: **גמ'** אבל בבבל שתי אמות. שמחרישתן קצרה: פרדיסא. כרם: והא ארחיקי לי. ד' אמות: שכחת ברי. כך שמו: אשכחיה. רב פפא לרב הונא דקא חפר וקייץ שרשין: מאי האי. אמאי קיילתא: אמרי ליה כולהי. הבאתי לו ראיות הרבה שלא יקוץ שהחזיקו

תוספות

אפומא דחצבא. על פי' הקונט' קשיא לר"י דא"כ יהא האפדנא נייד כולי האי עד שתתנדנד הנכתמא דא"כ הבית קרוב ליפול ולפי הענין משמע שהיה בנין חזק שהרי מתוך העושר בנאה ובמס' שבת (דף עז:) נמי אמר מאי אפדנא אפיתחא דין שמאספין שם לדין משמע דבירה גדולה היא ונראה לר"י דכד ניילא נכתמא כשאדם אוחז הכד בידו שזהו דבר מועט הרבה א"כ מתנדנד האפדנא חייב להרחיק ולריצב"א נראה שאין פ"ה דחוק דבדבר מועט מתנדנד הנכתמא שהוא דבר קל אף על פי שהאפדנא אינו מתנדנד כל כך: **זיקא** הוא דקא ממטי לה. קשיא לר"י דליחייב משום אש מידי דהוה אאבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו דחייב משום אש כדאמר בפ"ק דב"ק (דף ו.) והכא דאמטי ליה ברוח מצויה איירי מדפריך עלה מזורה ורוח (ד) מסייעו דהיירי ברוח מצויה כדמשמע בהכונס (שם דף ס. ושם) גבי ליבה וליבתו הרוח ומדפריך מגץ היוצא מתחת הפטיש דהיינו ברוח מצויה דחייב משום אש דגבי אש קתני לה בהכונס ואומר ר"י דלא דמי לאש דאין חייב משום אש אלא כשעשה האדם את האש לבדו כדכתיב המבעיר את הבערה בלא סיוע הרוח ואח"כ הולכת על ידי רוח מצויה אבל הכא אין עושה לבדו כל עיקר אלא ע"י הרוח דאי לאו רוח לא הוה רקתא אזלא כל עיקר ודמי לליבה וליבתו הרוח דפטור והיינו דמשני כי פריך בסמוך מ"ש מגץ דהוה סלקא דעתך דדמי ממש לגץ ומשני התם ניחא ליה דליזל ומתכוין להכות בכח עד שילא הגץ (ה) ומתרחק בלא שום זיקא וחייב משום אש על מה שגומר והולך על ידי רוח מצויה אבל הכא לא ניחא ליה דתיזל כלומר ואינו מכה בכח ואי לאו (ו) רוח אין הרקתא הולכת כלל וא"ת מ"מ יהא חייב להרחיק מידי דהוה אגורן דמתניתין דחייב להרחיק אע"ג דזיקא ממטי ליה וי"ל דמתני' כרבנן והכא איירי אליבא דר' יוסי דלא מחייב אלא בגירי דיליה והא דפריך מגץ ולא מצי לאוקמי ההיא דגן כרבנן משום דלא פליגי רבי יוסי ורבנן לענין חיוב תשלומין אלא לענין הרחקה וא"ת מאי שנא מנמייה דאפילו לר' יוסי מרחיקין אע"ג דהיא גופה ממטיא נפשה (ז) כמר בר רב אשי ומיהו התם משום דזימנין דבהדי דנח כו' כדקאמר לעיל אבל קשה מעורבין לעיל (דף כג.) דאמר רב יוסף אפיקו לי קורקור מהכא וי"ל דגמרא לא סבר לה כרבינא דר"ת פוסק כמר בר רב אשי וכאמימר ועוד אומר ר"י דבעלי חיים שאני דאמירי טפי מרוח דכח אחר מעורב בהן כדאמרינן בבבא קמא (דף ו.): **מאי** שנא מזורה ורוח מסייעתו. ורבינא לא חשיב לה פירכא דסבר כי היכי דלא גמרינן משבת לענין תשלומין כדמפרש רב אשי בהכונס (ב"ק דף ס. ושם) דגבי שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה אבל הכא גרמא הוא וגרמא בנזקין פטור הכי נמי לא גמרינן מהתם שיהא חייב להרחיק ומר בר רב אשי סבר נהי דחיוב תשלומין לא גמרי' לענין הרחקה דליחשב גירי דיליה גמרינן שפיר כיון דגרמא בנזקין אסור: **ורבינא** מאי שנא מגץ. וא"ת ואמאי קאמר ורבינא לאמימר נמי תיקשי לענין חיוב תשלומין מאי שנא מגץ וי"ל משום הכי נקט רבינא דלאמימר הוי מצי לדחויי דה"נ (ח) חייב לדידיה בתשלומין דלגמרי מדמה לה לזורה ורוח מסייעתו: **אחד** גפנים ואחד כל אילן. מתוך פ"ה לעיל (דף יח.) משמע דנקט אחד גפנים משום דשייך בהו כלאים דהביא ראיה מכאן דכשיש גדר ליכא איסור כלאים וזה סומך לגדר מכאן וזה מכאן ואין נראה דשדה חבירו דקתני הכא על כרחך לאו בשל זרעים איירי דהא מוקמי' בגמ' דמתני' אילנות לאילנות וגפנים לגפנים אבל אילנות לגפנים בעי טפי משום ליפרי ומהאי טעמא גפנים לזרעים בעי טפי אלא דנראה דנקט אחד גפנים ואחד כל אילן דלא תיסוק אדעתי' למימר דשיעור ד' אמות דמתני' דוקא בגפנים שמצינו בהם שיעור זה במקום אחר לענין כלאים: **אבל** בבבל ב' אמות. תימה דבפרק המוכר את הספינה (לקמן דף פב: ושם דף פג.) גבי קנה ג' קנה קרקע דאמר רב יוסף עובדא הוה בדורא דרעותא כו' משמע מהתם דבבבל נמי בעינן ד' אמות דבבבל הוה מעשה וצ"ל דבההיא דורא דרעותא היה להם מחרישה גדולה כמו בארץ ישראל: **אבל** בגפנים בעי טפי. והוא כשנטע דקלים כשהם גבוהים אבל אם נטע גרעין לא דממילא קא גדל ולא גירי דיליה הוא: **אנא** לא קייצנא דאמר רב כו'. וא"ת והתנן במתניתא דקוצץ ונותן דמים וי"ל דאיכא לאוקמי באילן סרק אבל קשה דאמרינן בהחובל (ב"ק דף צב.) גבי הנהו דיקלי דמכחשי בגופני הוו דקאמר למחר אייתי לי מקורייהו אלמא משום היזק גפנים מותר לקוץ דקלים ויש לפרש דשאני התם שיותר מדאי היו מכחישים בגפנים עד דהוה טעים בהו טעמא דחמרא:

מסורת הש"ס

א) [ב"ק ס.]: ב) [שם סב: וש"נ]: ג) [לעיל יח.] לקמן סג.: ד) [לעיל יח.]: ה) [שם]: ו) ב"ק צא: ז) [שם ע"ש]:

רבינו גרשום

וכמה נייד. דאמרי' דליהווהני עצירי חייבין: כי היכי דנייד נכתמא אפומיה דחצבא. כלומר א) היכסה שמכסין ממנו הקיקל: רקתא. שלועזין ארישת"א. אבל הכא גבי הנהו רקתא אינו חייב משום דהוי ליה גירי דידיה דזיקא הוא דקא ממטי ליה ואינו חייב: מ"ש. מהא דתנן גבי שבת באבות מלאכות דהיכא דזורה תבואתו והרוח מסייעתו לרחות התבן דהוי חייב הכא נמי היכא דרוח ממטי לה אמאי אינו חייב. אמר ליה מרימר ודאי ברקתא חייב דהיינו כזורה ורוח מסייעתו דחייב לענין שבת. ולרבינא מייתי תו קושיא מ"ש מגץ היוצא כו'. דלעולם אין דליקה בלא רוח ואפ"ה חייב הכא נמי מאי שנא (ומאי שנא). התם גבי גץ מש"ה חייב דניחא ליה דליזל מביתו אבל הכא גבי רקתא לא ניחא ליה דליזל דהוא צריך נמי לרקתא לצורך שום דבר מש"ה הואיל דלא קא אזיל מכוחו דזיקא קא ממטי ליה פטור: פיסקא כדי עבודת הכרם. כדי כלי בקר וצמדו שלא ידוש שדה חבירו. לא שנו דבעינן ד' אמות אלא בארץ ישראל שרגילין לחרוש שדה אילן בשוורים ומפני חוזק הקרקע אבל בבבל שחורשין בחמורים או חופרין בב' אמות הרחקה סגי: דפרדיסא. גפנים: והא רחיקי ליה. ד' אמות: הני מילי באילנות. משדה אילנות: אחד שדה גפנים ואחד שדה אילן. אין מרחיקין אלא ד' אמות: אסור למקצייה. דכתיב כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות: שכחת. הכי שמיה דבריה: תאלי. אילנות: אזל רב פפא אשכחיה לרב הונא אמר ליה מאי האי. דקצצת שרשי: שמעכבין לי. חרישתי: מר קא חפר טובא. וקא קציץ שרשין למטה מג' טפחים: אמרי ליה סכולהו. שהבאתי לו ראיות מכמה מקומות ולא יכלי ליה:

א) נ"ל הכיסוי שמכסין בו וכו

עין משפט נר מצוה

צ א מיי' פי"א מהל' שכנים הלכה ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף טו.

צא ב מיי' שם הל' א וסמג שם טוש"ע שם סעיף לד:

צב ג מיי' פ"ו מהל' חובל ומזיק הל' יא סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' שפד סעיף ג:

צג ד ה מיי' פי' מהל' שכנים הל' ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף כה:

צד ו ז מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף ל:

צה ח ט מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' כה:

צו י מיי' שם טוש"ע שם ועיין בהג"ה וכמ"מ:

צז כ מיי' פ"ו מהלכות מלכים הל' ט סמג לאוין רכט [וכרב אלפס ב"ק סמוך לסוף פרק החובל דף לד: ועי' ט"ז בי"ד סי' קטז ס"ק ו]:

הגהות הב"ח

(א) במשנה זה סומך לגדר. נ"ב ע"ל דף י"ח דהיינו דוקא באפסוקי צונמא: (ב) גמ' א"ל רב יוסף זיל קוץ: (ג) שם אמרי ליה מכולהו ולא יכילנא ליה: (ד) תום' ד"ה זיקא וכו' ורוח מסייעתו: (ה) בא"ד שילא הגץ ויתרחק: (ו) בא"ד ואי לאו הרוח: (ז) בא"ד אע"ג דהיא גופא ממטיא נפשה ומיהו התם משום דזימנין דבהדי דנח כו' כצ"ל ותיבות כמר בר רב אשי נמחק: (ח) ד"ה ורבינא וכו' דה"נ דחייב:

עין משפט
נר מצוה

צח א ב מיי' פ"ה מהל' מעילה הלכה ו:

צט ג מיי' שם ופ"י מהל' שכנים הל' ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף ל:

ק ד מיי' פ"ג מהלכות שמיטין הל' ה סמג לאוין רסו:

קא ה מיי' שם הל' ג:

עד דאמרי ליה הא א) דאמר רב יהודה מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו לבתר דנפק אמר אמאי לא אמרי ליה כאן בתוך שש עשרה אמה כאן חוץ לשש עשרה אמה: היה חופר בור שיח ומערה קוצץ ויורד והעצים שלו (וכו'): בעא מיניה יעקב ב) הדייבא מרב חסדא עצים של מי אמר ליה תניתוה ג) שרשי אילן של הדיוט הבאין בשל הקדש לא נהנין ולא מועלין אי אמרת בשלמא בתר אילן אזלינן משום הכי לא מועלין אלא אי אמרת בתר קרקע אזלינן אמאי לא מועלין אלא מאי בתר אילן אזלינן אימא סיפא של הקדש הבאים בשל הדיוט לא נהנין ולא מועלין ואי בתר אילן אזלינן אמאי לא מועלין מידי איריא בגידולין הבאין לאחר מכאן עסקינן וקא סבר אין מעילה בגידולין רבינא אמר לא קשיא כאן בתוך שש עשרה אמה כאן חוץ לשש עשרה אמה: אמר עולא אילן הסמוך למצר בתוך שש עשרה אמה גזלן הוא ואין מביאין ממנו בכורים מנא ליה לעולא הא אילימא ד) מדתנן עשר נטיעות המפוזרות בתוך בית סאה חורשין כל בית סאה בשבילן עד ראש השנה כמה הוו להו תרי אלפין וחמש מאה גרמידי לכל חד וחד כמה מטי ליה מאתן וחמשין הא לא הוי דעולא ואלא ה) מדתנן שלשה אילנות של ג' בני אדם הרי אלו מצטרפין וחורשין כל בית

שהחזיקו בו רבים. לעשותו לגן דרך אסור לקלקלו אע"פ שהוא של יחיד ואלא נמי הא אחזיקי ליה: לבתר דנפק. רב פפא: אמר. רב הונא אמאי לא אמרי ליה: בתוך שש עשרה אמה. לאילן הויא חזקה דאילן אבל חוץ לשש עשרה אמה אין חזקתו חזקה שאע"פ ששרשיו מתפשטין כ"ה אמה אינן יונקין אלא בתוך ט"ז אמה סמוך לאילן וכדאמרינן לקמן ואלא (א) הוא חוץ לט"ז אמה קיימא: ו) הדייבא. דמן הדייב: לא נהנין. מדרבנן: ולא מועלין. אם נהנה לא מעל אלמא לא קדשי: מידי איריא. מסקנא דקושיא הוא כלומר מכולה לאו איריא היא לא למשמע מינה בתר אילן ולא למשמע מינה בתר קרקע דטעמא משום דהכך שרשים גידולים הבאים לאחר שהוקדש האילן הוא ואיכא למ"ד במס' מעילה אין מועלין בגידולין אפי' שרשי הקדש בשדה הקדש: לא נהנין אילטריכא ליה: רבינא אמר ל"ק. רישא דקתני בתר אילן אזלינן היינו בתוך ט"ז אמה וסיפא דקתני של הקדש באין בתוך של הדיוט לא מועלין היינו חוץ לט"ז: גזלן הוא. שיונק משדה חבירו: ואין מביאין ממנו בכורים. אין צריך להביא ממנו בכורים דבעינן אשר תביא מארצך (דברים כו): עשר נטיעות מפוזרות בבית סאה. לארכו ולרחבו כולן בשוה יונקות מכל בית סאה וכולם צריך להם ומותר לחורשו ערב שביעית עד ראש השנה שהלכה למשה מסיני הוא ובית סאה חמשים אמה על חמשים אמה שחצר המשכן קרוי בית סאתים והוא מאה על חמשים: כמה הוי להו. בית סאה כי עבדת(ג) להו רצועה של אמה רוחב: תרי אלפים וחמש מאה גרמידי. שהרי יש כאן כ' רצועות של חמשים אמה ושלות לאלפים וחמש מאות אמה חלוק אותן לעשר אילנות תמצא לירוף קרקע יניקת כל אילן ואילן בין הכל מאתן וחמשין אמה אורך באמה רוחב: הא לא הוי כדעולא. דשיעור עולא כפיש דאמר דאילן יונק שש עשרה (ג) לכל צד הרי ל"ב על ל"ב עשה מהן רצועה אחת של אמה רוחב כאשר עשית מבית סאה תמצאנה של אלף וכ"ד אמה שהרי יש כאן שלשים ושתים רצועות כל אחת ואחת ל"ב אמה: ואלא מדתנן שלשה אילנות. גדולים שיונקים יותר מן הנטיעות ומפוזרין בבית סאה לארכו ולרחבו בשוה אע"פ שאינו של אדם אחד אלא של שלשה בני אדם מצטרפין להיות שדה אילן ולחרוש כל בית סאה בשבילן ערב שביעית עד עצרת כדין שדה אילן ואם לאו אין חורשין אלא כל אחד כדי צרכו דהיינו תחתיו וחוצה לו כמלא אורה וסלו והשאר הוי שדה הלבן ואין חורשין אותו אלא עד הפסח:

בית

עד דאמרי ליה הא דאמר רב יהודה מיצר שהחזיקו כו'. תימה מאי מייתי מרב יהודה דרבים שאני דאי לאו הכי קשיא מתני' דקתני קוצץ ויורד ופירש ר"ת וריב"ם דרבים החזיקו במצריה דרב הונא וברשותו דאי לאו הכי אין חזקתו מועלת כדמשמע בהמניח (ב"ק דף כח. ושם) ואתא רב הונא וקא חפר ברשות הרבים וקוץ שרשים דרב פפא ומשום הכי פריך מדרב יהודה דכיון שהחזיקו בו רבים אינו רשאי לחפור והא דקאמר אמאי לא אמרי ליה כאן בתוך שש עשרה אמה וכו' ה"פ כלומר כי קאמר רב יהודה מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו ה"מ תוך ט"ז אמה אבל חוץ לט"ז אמה מותר לקלקלו כיון שמניח ט"ז אמה כדין רשות הרבים ובסוף חזקת הבתים (לקמן דף ס:) דאמר רבי יוחנן לאדם שכנס תוך שלו להחזיר כתלים במקומן אע"ג דאיכא רווחא כדמשמע התם אליבא דר"ל הכא איכא רווחא רווחא דקאמר התם (ד) שאינו סותם כל רשות הרבים אבל ליכא רווחא ט"ז אמה אבל אי איכא רווחא ט"ז אמה מודה רבי יוחנן דמותר לקלקלו ומחזיר כתלים למקומן כדאמר הכא ומיהו קשה מאי קאמר רב פפא אמרי ליה מכולהי מאי כולהי ומפרש ה"ר מנחם דמכולהי היינו מכל הני דתנן אם האילן קדם לא יקוץ ספק כו' ולא יכלי ליה שהיה דוחה אותו דמיירי באילן עצמו אבל השרשים יקוץ ור"ת מפרש דרב הונא היה קוצץ ולוקח השרשים לעצמו וא"ל רב פפא מאי האי כלומר למה אתה לוקח השרשים לעצמך א"ל דתנן קוצץ ויורד וכיון שבדין אני קוצץ כמו כן יהו העצים שלי ואמרי ליה מכולהי היינו הנהו דמייתי הכא והאיך דמייתי לקמן שרשי אילן הדיוט הבאים כו' דמינה מוכח לקמן דהעצים שלו דקתני במתני' היינו של בעל האילן ולא יכלי ליה שדחה לו כדדחי ליה לקמן עד דא"ל מרב יהודה כו' דנהי שלא תועיל חזקתי כחזקת רבים לענין שלא תהא רשאי לקולצו לענין זה מיהא תועיל שיהו העצים שלי ומסיק אמאי לא אמרי ליה חוץ לשש עשרה יש להיות העצים שלי כדאמר רבינא לקמן כאן תוך שש עשרה כו':

אלא הכא בגידולין הבאין לאחר מכאן. ויש ספרים דגרסי מידי איריא הא בגידולין וכל זה מדברי המקשה כלומר על כרחך לא תוכל לפשוט מכאן דבגידולין הבאין לאחר מכאן איירי ואי בתר אילן אזלינן רישא אשמועינן דאין נהנין וסיפא אשמועינן דאין מועלין ואי בתר קרקע אזלינן רישא אשמועינן דאין מועלין וסיפא דאין נהנין בגידולין וא"ת והיא גבא דאשמועינן דאין מעילה בגידולין לשמעינן של הקדש הבאין בשל הקדש דהוי רבותא טפי וי"ל דנקט הכי משום איידך בבא דאשמועינן דאין נהנין דהוי רבותא טפי שאין הכל של הקדש ור"ח לא גרים אלא והמתרץ הוא דקאמר הכי דמוקי סיפא דאין מעילה בגידולין והא דלא נקט דשל הקדש בשל הקדש משום דבעי למינקט דומיא דרישא דאין הכל דהקדש אלא חד דהקדש וחד דהדיוט אבל אי בתר קרקע אזלינן ורישא אשמועינן דאין מעילה בגידולין ליתני רישא של הקדש בשל הקדש דאין מיושב כל כך לומר תנא רישא אגב סיפא כמו תנא סיפא אגב רישא: רבינא אמר לא קשיא כאן תוך ט"ז כו'. רישא בתוך ט"ז אמה דבתר אילן אזלינן וסיפא חוץ לט"ז אמה דבתר קרקע אזלינן ואם תאמר וליתני אידי ואידי תוך ט"ז וליתני סיפא מועלין אי נמי אידי ואידי אחר ט"ז וליתני ברישא מועלין וי"ל דתנא הכי לאשמועינן דבתרוייהו בין בתוך ט"ז אמה בין חוץ לט"ז אמה לא נהנין ולא מועלין: גזלן הוא ואין מביאין ממנו בכורים. פי' ר"ח משום דאין מביאין גזל על גבי המזבח שנאמר אני ה' שונא גזל בעולה (ישעיה סא) וכתיב והבאתם גזול וגו' (מלאכי א) ולית לן דעולא דהא בהדיא פסקינן כרבי יוסי דאמר זה נוטע בתוך שלו כו' וא"ת לפירושו עולא כמאן סבר דכרבנן נמי לא הוי דרבנן לא בעו הרחקה אלא ד' אמות ולעולא שש עשרה אמה וי"ל דעולא הוי מוקי מתניתין בלוגמא כדמוקי לה בריש פירקין ולהכי לא בעי אלא ד' אמות ומיהו קשיא לרבי יצחק דפריך לקמן לעולא מהקונה אילן וקרקעו מביא וקורא מאי לאו כל שהוא ומאי קושיא שאני התם שקנאו ולא הוה גזלן ונראה כפי' הקונטרס דאע"ג דמותר לסמוך אין מביאין ממנו בכורים דבעינן אשר תביא מארצך ולקמן דאמר אילן הסמוך מביא וקורא שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ לא קאמר שעל מנת כן הנחיל שיהא מותר לסמוך דבלאו הכי שרי אלא על מנת כן הנחיל שיהא חשוב כמו מארצך ויכול לומר (ה) אשר נתת לי: עשר נטיעות המפוזרות כו'. בסוכה (דף לד.) אמר עשר נטיעות וערבה וניסוך המים הלכה למשה מסיני ודוקא עשר לתוך בית סאה אבל פחות אין צריכין חרישה כל כך וכן נמי אם היו בבית סאה יותר מעשר נטיעות אין חורשין לפי שעומדין ליעקר:

כמה

נ"ל שאינו

רבינו גרשום

מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו. ואבותי ואבות אבותי החזיקו בו מכמה שנים: לבתר דנפק רב פפא אמר רב הונא אמאי לא אמרי ליה כאן בתוך שש עשרה. סמוך למיצר אם נטוע ויוצאין שרשין מתחת ונכנסין לשדה חבירו קוצץ ויורד וכאן חוץ לט"ז אמה שהרחיקו כדין ושוב נכנסין שרשיו מתחת לשדה חבירו אמר רב יהודה דאסור לקלקלו: פיסקא הבאין בשל הקדש בשדה הקדש לא נהנין מהן מן השרשין לכתחלה(א) אבל הנהנה מהן כדין הקדש היינו דלא מועלין דבתר אילן אזלי דשל הדיוט הוא מש"ה מה שקוצצין מן השרשים יתן לבעל האילן: ושל הקדש. אילן הקדש: לעולם בתר אילן אזלי שרשים. ואמאי אין מועלין בסיפא משום דאותן השרשים של הקדש שבאין בשדה הדיוט בגדולין של הקדש הבאין לשדה הדיוט לאחר שהוקדש עסקינן ומש"ה אין מועלין דסבר אין מועלין בגידולין(ב) דאמר אבותי הקדישו קורות ואנו נתיר גמזיות: ורבינא אמר. לעולם בתר אילן אזלינן ומש"ה לא מועלין ודקא קשיא לך בסיפא אמאי לא אזלינן בתר אילן ומועלין הא לא קשיא דרישא משום הכי אין מועלין דנטוע הוא בפחות מט"ז אמה סמוך למיצר אע"ג דאיכא למימר דיניק הוא משל הקדש לא מועלין דשדינן עיקרו בתר אילן אבל סיפא דקתני אילן של הקדש לא מועלין משום דחוץ מט"ז אמות הוא נטוע דליכא למימר דמשרשי הקדש הן דהואיל שהוא רחוק כל כך מי שקוצץ אותן שרשין שהן לסוף ט"ז אמה אין מכחיש כלום באילן מש"ה אין מועלין. ומתני' דקתני העצים של מי אם בתוך ט"ז אמה חופר וקוצצן של בעל האילן ואם חוץ לט"ז אמה חופר וקוצץ הן של בעל [הקרקע]: אמר עולא אילן הסמוך למצר של שדה חבירו בתוך לט"ז אמה. שרשיו יונקין משדה חבירו ואין מביא מפירותיו ביכורין דאין יכול לקרות את ראשית פרי האדמה אשר נתתה לפי שיונק משדה אחרים: מנא ליה לעולא הא. דאילן יונק מכל צדדיו עד שש עשרה אמה אילימא מדתנן במס' שביעית עשר נטיעות המפוזרין בתוך בית סאה לפי שהנטיעות הן בהורות צריך לתקן ערב שביעית כדי שלא יתקלקלו לפי שאין חורשין בשביעית והיו חורשין כל בית סאה (שהן נטיעותיהן) בשבילן ל' יום קודם לראש השנה ועד ראש השנה דהכי קי"ל ערב שביעית דהיינו שנה ששית הנכנסת בשביעית לא חורשין כלל כי אם שדה לבן עד הפסח ושדה אילן עד העצרת אבל שדה נטיעות שבהורות ניתנו היו חורשין שלשים יום לפני ראש השנה כדכתיב בחריש ובקציר תשבות אם אינו ענין לשביעית עצמה שכבר נאמר שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור תנהו ענין לחרוש ולקצור של שנה ששית הנכנסת לשביעית שאינו רשאי לקצור ולחרוש לצורך שביעית ולא בשביעית לצורך שמינית אבל הני נטיעות כדי שלא יתקלקלו היו חורשין עד ראש השנה שנכנסת שביעית:

כמה

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בתוך וכו' ואלא חוץ כנ"ל ותיבת הוא נמחק: (ב) ד"ה כמה וכו' כי עבדת ליה רצועה אחת של אמה: (ג) ד"ה הא לא כו' שש עשרה אמה לכל: (ד) תוס' ד"ה עד דאמרי ליה הא דאמר רב יהודה וכו' דקאמר התם שאינו סותם: (ה) ד"ה גזלן וכו' ויכול לומר מן האדמה אשר נתת לי:

א) ב"ק כח. [מעילה יג.] ע"ש ולקמן ס: וע"ע [illegible]: ב) נכ"י [illegible]: ג) מעילה יג: ד) שביעית פ"א מ"ד: ה) ג"ז [illegible] מ"ס: ו) נכ"י [illegible]:

א) [נ"ל לכתחילה כדין הקדש אבל הנהנה מהן לא מועלין דבתר אילן אזלי]: ב) כ"ס [לשון הגמ' בפסחים דף ע ע"א]:

בית סאה בשבילן (א) כמה הוו להו תרי אלפי וה' מאה גרמידי לכל חד כמה מטי ליה תמני מאה ותלתין ותלתא ותילתא אכתי נפישי ליה דעולא לא דק אימור דאמרינן לא דק לחומרא לקולא לא דק מי אמרינן מי סברת בריבועא קא אמרינן בעיגולא קא אמרינן מכדי א) כמה מרובע יותר על העיגול רביע (ב) פשו להו ז' מאה ושתין ותמניא אכתי פש ליה פלגא דאמתא היינו דלא דק ולחומרא לא דק תא שמע ב) *הקונה אילן וקרקעו מביא וקורא מאי לאו ב)כל שהוא לא י"ו אמה תא שמע ג) ג)קנה שני אילנות בתוך של חבירו מביא ואינו קורא הא ד)שלשה מביא וקורא מאי לאו כל שהוא לא הכא נמי י"ו אמה ת"ש ד) ר"ע אומר ה)קרקע כל שהוא חייב בפאה ובבכורים ו)וכותבין עליו פרוזבול ונקנין

בחטה

רש"י / רשב"ם

בית סאה כמה הוו להו תרי אלפי וח"ק גרמידי. על אמה רוחב: כמה מטי. לכל חד מהנך אילנות תתל"ג ותילתא אכתי נפישין להו שש עשרה אמה דעולא דהוי אלף וכ"ד: לא דק. עולא לא דקדק כל כך הואיל וקרוב לשיעור זה קאמר ולא איכפת ליה: אימור דאמרינן לא דק. היכא דאזיל לחומרא הכא קא אזיל לקולא דאיט יונק כל כך וקאמר איהו דיונק ופטר ליה מביכורים: מי סברת. שש עשרה אמה דעולא בריבועא קאמר דליהוי שלשים ושתים על ל"ב כדקאמרינן: בעיגולא קאמר. שכל סביביו יונק שש עשרה והיינו בעיגולא דאילו ברבוע נמצא כנגד האלכסון יותר משש עשרה אמה: וכמה מרובע יתר על העיגול רביע. דל רביע מאלף וכ"ד פשו להו תשס"ח אמות ברוחב אמה אכתי לא שוי שיעורי דהשתא (ג) פשו להו שיעורי דמתני' אדעולא פלגא דאמתא ונמצא אילן יונק י"ו אמה ומחצה לכל צד דהייט ל"ג על ל"ג דשיעורא דעולא תשס"ח ושיעורא דמתני' תתל"ג ונפיש שיעורא דמתניתין אדעולא ס"ה אמות באמה רוחב חלוק הרצועה לרוחב הרי ק"ל אמה אורך ברוחב חצי אמה הקף מהם האילן ל"ב אמה לצפון וכנגדו לדרום נמצא מהצפון לדרום ל"ג שהרי הוספת עליו חצי אמה לכאן וחצי אמה לכאן וכידך נשארו ה) ס"ו ברוחב חצי אמה תן חציין למזרח וחציין למערב נמצא מוקף ברבוע ולא דקדק הגמרא כל כך דנקט פלגא אמתא דהא עולא בעיגול קאמר ואילו בעיגול הייתי יכול להוסיף עליו שני שלישי אמה לכל צד אלא משום האי פורתא לא דק כולי האי ואית דגרסי פש ליה תרי תילתי דאמתא: הייט דלא דק. עולא דהוה מצי למימר שיתסרי ופלגא ולחומרא לא דק ואזיל לחומרא ולא נמנה שיעורו: מאי לאו כל שהוא. חוץ לעביו של אילן לכל צד: הקונה שני אילנות בתוך של חבירו מביא ואינו קורא כו'. לקמן תנן בהמוכר את הספינה המוכר שתי אילנות לחבירו ולא פירש לו קרקע לא קנה קרקע אבל קנה שלשה קנה קרקע ואף על פי שלא פירש הלכך גבי ביכורים נמי שתי אילנות מביא ואינו קורא דלא מצי למימר פרי האדמה אשר נתתה לי (דברים כו): הא ג'. דקנה קרקע מביא וקורא: מאי לאו. משום דקנה קרקע מעט סביבם: לא. משום דקנה שש עשרה אמה סביב כל אחד: ובוידוי. לא גרסינן ליה במתני' במסכת פאה דאין וידוי אלא במעשר והוא אינו תלוי בקרקע: פרוזבול. תנן במסכת גיטין (דף לו.) הלל תיקן פרוזבול שראה שנמנעו העם מלהלוות מפני השביעית המשמטת ועוברים על מה שכתוב השמר לך פן יהיה דבר וגו' עמד והתקין תקנה שלא תשמט שיהא מוסר שטרותיו לבית דין וכותב עליהן פרוזבול וזה גופו של פרוזבול מוסר אני לכם פלוני ופלוני הדיינים שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה ותו לא משמטת ליה שביעית דלא קרינא ביה לא יגוש שאין תובע חובו אלא ו) מב"ד והתם מוקמינן לה בשביעית בזמן הזה דרבנן ואמרינן התם אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע אבל אין לו קרקע ללוה לא כתבינן ליה דהלוואה דלא שכיחא היא דמסתמא אין אדם סומך אלא על קרקע הלוה וכשאין לו לא תיקן הלל פרוזבול:

וקנין

תוספות

כמה מרובע יתר על העיגול רביע. הכי איתא בברייתא דמסכת מדות וכן בעירובין: הכי גרס ר"ת פשו להו תרי תילתא אמתא. פי' כשתקיף אילן דעולא רצועה רחבה שני שלישי אמה יהא גדול כאילן המשנה שהוא יותר ס"ה אמות ושליש ברוחב אמה שהרי אם תקיף ל"ב על ל"ב מרובעים יצטרך קכ"ח ולד' קרנות ח' שלישים הרי ק"ל ושני שלישים אורך על שני שלישים רוחב תחסר הרביע שהעיגול פחות ישאר ל"ח וכן ס"ה אמה ושליש תחתוך לג' חלקים לאורך תהיה רצועה אחת של קנ"ו ברוחב שליש תחתוך לשנים ותשים זה בצד זה תהיה רצועה ארכה ל"ח על רוחב שני שלישי אמה עוד מצא ר"י בספר (ד) אחר מפורש בגמרת הספר להקיף בחוטים אילן דעולא שהוא ל"ב על ל"ב עד שיהא שני שלישי אמה סביב תחתוך החוטין ותפשטם יהיה העליון ארכו ק' שהוא מקיף ל"ג ושליש וכל שיש ברחבו טפח יש בהיקפו ג' והתחתון צ"ו שהוא מקיף ל"ב הרי (ה) התחתון פחות מן העליון מכל צד ב' אמות ותחתוך העודף מצד אחד ותמלא צד אחד האורך לצד הקצר תהיה רצועה צ"ח וכן הוא ס"ה ושליש דרך אחרת ל"ג ושליש על ל"ג ושליש מרובעים עולה אלף ומאה וי"א אמות ושליש של שליש שהיא תשיעית אמה תחסר הרביעית ישאר תתל"ג ושליש הרי אילן המשנה ל"ג ושליש על ל"ג ושליש (הג"ה. או כעין זה שליש שהוא י"ו וב' שלישים על חמשים תחתוך באמצע ושים זה על זה יהיה עשרים וחמש על שלשים ושלש ושליש) דרך אחרת בית סאה היא מאה על כ"ה תקח השליש לאילן אחד יהיה ל"ג ושליש על כ"ה והם ל"ג ושליש על ל"ג ושליש עגולים שהרי מוסיף הרביע מלבד שהיא שליש מלגיו דהיינו ח' אמה ושליש באורך ל"ג ושליש יהיו ל"ג ושליש על ל"ג ושליש מרובעים (ולספרים דגרסינן פשו להו פלגא דאמתא) ועשה אותו עגול שיחסר הרביע שהוספת ויהיה עגול ל"ג ושליש על ל"ג ושליש ולספרים דגרסי פש ליה פלגא דאמתא יש לפרש דחשיב עולא י"ו לכל צד לבד מקום האילן ומקום אילן שליש על שליש נמצא אילן דעולא ל"ב ושליש על ל"ב ושליש כשתקיף מכל צד פלגא דאמתא יהיה ל"ג ושליש על ל"ג ושליש ורבינו משולם מפרש דעולא לא חשיב מקום האילן ומקום האילן הוי אמה על אמה נמצא דהוי אילן דעולא ל"ג על ל"ג ואם היו מרובעים היה עולה אלף ופ"ט תחסר הרביע ישאר תתי"ו ושלשה רבעי אמה ול"ג (והוו) [פשו] להו ז' מאה ושתין ותמניא נמצא דאילן המשנה יתר על של עולא י"ו אמה ושליש ורביע ופלגא דאמתא קאי אבית סאה שהיא חמשים על חמשים כשתסיר פלגא דאמתא לאורך וכן לרוחב יעלה החסרון חמשים אמה חסר רביע דהיינו לג' אילנות ולאילן אחד יעלה י"ו אמה ושליש ורביע וישאר כאילן דעולא: לחומרא לא דק. וא"ת והא נמי קולא הוא הא דמייתי ביכורים דמפקע להו מתרומה ומעשר כדאמרינן בהמוכר את הספינה (לקמן דף פא: ושם) ויש לומר דעולא לא איירי אלא במאי דאינו מביא בתוך י"ו אבל חוץ לי"ו פעמים מביא ופעמים אינו מביא: אילן וקרקעו כו'. למאי דמוקי לה בי"ו אמה צריך לפרש מאי אתא לאשמועינן ונראה לרשב"א דאתא לאשמועינן דאפילו סתם מביא וקורא דקנה קרקע וכר"מ דאמר (לקמן פא.) הקונה ולמידק הא קנה אילן סתם אינו מביא וקורא ואם קנה ב' אפילו סתם ב' אילנות קנה קרקע: הא שלשה מביא וקורא. הוה מצי למיפרך מסיפא דקתני בהדיא במסכת ביכורים בסיפא דהך דמייתי הכא הקונה ג' אילנות תוך של חבירו מביא וקורא אלא דאורחא דגמ' בכמה מקומות שמדקדק מרישא מה שיכול [ועי' תוס' שבת נט: ד"ה אלא פניו]: לא שש עשרה אמה. וא"ת והא אמרינן בהמוכר את הספינה (לקמן דף פב. ושם) גבי שלשה קנה קרקע וכמה תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו וי"ל דהתם כשענפי האילן גדולים הרבה ויונקין חוץ לשש עשרה אמה ואם תאמר קונה אילן אחד אמאי אינו מביא וקורא למ"ד קנין פירות כקנין הגוף דמי ומ"ש ממוכר שדהו לפירות דמביא וקורא לדידיה כדאמרינן בפרק השולח (גיטין דף מז: ושם) וליכא למימר דהאי תנא סבר דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי דהא ר"מ אית ליה דכקנין הגוף דמי בהשולח (שם דף מח.) ובהחובל (ב"ק דף צ. ושם) ואית ליה לקמן (דף פא.) דקונה אילן אחד ז) (אינו מביא וקורא) וי"ל דשאני התם שהקרקע קנוי לו עד זמן קבוע אבל הכא אם יתייבש מיד האילן אין לו בקרקע כלום אי נמי התם קרקע קניה לו לכל דבר למשטח בה פירי ולמיזרע בה סילקא וירקא אבל גבי אילן אין לו אלא יניקה לבדה: ובוידוי. פי' בקונטרס דלא גרסינן ובוידוי דלא כתיב במעשר שני (שם) שום וידוי לא מארצך ולא מאדמה אשר נתת לי אע"ג דכתיב ביה וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתתה לנו (דברים כו) לא שיהא לו לחלק אלא לכל ישראל ומיהו על כרחך אין וידוי בלא קרקע דתני עלה בירושלמי אף בוידוי ומכל מקום לא גרסינן ליה מדתני מכלל דבמשנה ליתיה ח): ולכתוב עליה פרוזבול. אבל אמטלטלין אין כותבין פרוזבול מפני שיכול לכלותן והיא הלוה דלא שכיחא ועציץ נקוב אע"פ שיכול לכלותו כותבין עליו פרוזבול דלא פלוג רבנן במקרקעי והא דכותבין אפילו על קרקע כל שהוא פי' רשב"ם בהשולח (גיטין דף לז. ד"ה אלא) משום דאין אונאה לקרקעות והוי כאילו יש לו משכון בכל ואין נראה דנהי דאין להן אונאה ביטול מקח ביתר מפלגא יש להן אלא היינו טעמא משום דגבי והדר גבי כמעשה דקטינא דאביי (כתובות דף לא:) דע"י כך ראוי לגבות כל חובו וכענין זה איכא סוף פרק כל הגט (גיטין דף ל:) גבי המלוה מעות את הכהן כו' הניח מלא מחט גובה מלא קורדום: [ועי' תוס' גיטין לז: ד"ה אלא ותוספות קדושין כו: ד"ה ולכתוב]:

בחטה

מסורת הש"ס

א) [לקמן קא:] עירובין יד: ודף נו: נז. עו: סוכה ח. [אהלות פי"ב מ"ו]: ב) בכורים פ"א מי"א גיטין מח.: ג) לקמן פא. בכורים פ"א מ"ו [גיטין מח.]: ד) קדושין כו. פאה פ"ג מ"ו לקמן קנ.: ה) נ"ל ס"ה: ו) נ"ל ב"ד: ז) [נ"ל מביא ואינו קורא]: ח) [עי' תוס' קדושין כו. ופי' הר"ש ד"ה ובבכורים וכו' סתירת תוס' ע"ש]:

עין משפט נר מצוה

קב א ב מיי' פ"ב מהל' ביכורים הל' יג:
קג ג מיי' שם פ"ד הלכה ד:
קד ד מיי' שם פ"ע הלכה יג:
קה ה מיי' פ"ב מהל' מתנות עניים הל' ג:
קו ו מיי' פ"ט מהל' שמיטין הל' יט סמג לאוין רעא טוש"ע ח"מ סי' סז סעיף כב:

רבינו גרשום

כמה הוו להו. כלומר עשר נטיעות הללו המפוזרות בכל בית סאה כשתחלק הבית סאה בשוה לאלו נטיעות כמה הוי בין נטיעה לנטיעה: תרין אלפין וחמש מאה אמין. דקי"ל בית סאה הוי נ' על נ' אמה כדגמרי' מחצר המשכן והני נטיעות מפוזרות בנ' על נ' ועכשיו חלק נ' [על] חמשים לרצועות שכל רצועה מבת נ' אמה אורך ואמה רוחב הויין נ' רצועות ועכשיו חבר הני רצועות ראשה של זו בצד ראשה של זו שתהא הכל רצועה אחת תמצא ארכה אלפים ות"ק אמה וברוחב רצועה אמה ועכשיו מדה אותן י' נטיעות בשוה בארכה של רצועה זו תמצא בין כל נטיעה ונטיעה ר"ן אמה אויר ומש"ה צריך לחרוש כל בית סאה דלא מהני כלל חרישה של אילן זה לאילן זה אם לא יחרשו לכולן מפני שמרוחקות הן כל כך זו מזו כדאמרן ומקשי הא לא הוו להו כלומר אכתי חשבון של י' נטיעות הללו אינו מגיע כלל לחשבון של אילן עולא אפי' למחצית חשבונו לפי שעולא לאילן א' היה נותן ט"ז אמה לכל ד' רוחות שיונק היינו ל"ב אמה על ל"ב אמה צא ופרום ועשה מהן רצועות ל"ב שכל אחת ל"ב אורך ואמה רוחב וצרפם לרצועה אחת תמצא שעולות ל' רצועות שכל אחת ל"ב אורך ועולה חשבונם ט' מאות וס' אמה ועדיין נשתיירו בידך ב' רצועות שכל אחת ל"ב אורך ואמה רוחב הרי חשבונם ס"ד אמות צרוף אלו ס"ד על תשע מאות וס' ובא החשבון אלף וכ"ד שכך עולה חשבון אילן אחד שאמר עולא באורך. והחשבון אורך של אחד מעשר נטיעות לא הוי אלא ר"ן ואכתי מנא ליה לעולא דמצריך כל כך. אלא מרישא מדתנן כו' כלומר אל תתמה מחשבון של י' נטיעות שאינו בא לחשבונו של עולא לפי שהנטיעות קטנות ובחורות לא צריך להו הרחקה כולי האי מש"ה סגי להו בר"ן הרחקה אבל באילן שאמר עולא בזקן שגדל כל צרכו קאמר דמינק ט"ז אמה מכל רוחותיו שעולה חשבונו בפישוט תתרכ"ד כדפרישית אלא מרישא ג' אילנות שכבר גדלו כל צרכן אפי' הן של ג' בני אדם ונטועין בתוך בית סאה הרי אלו מצטרפין כמו שאם היו של אדם אחד והורשין כל בית סאה בשבילן שלא יקלקלו עד ר"ה שנכנס שביעית: כמה הוו להו לכל א' מהללו ג' אילנות ברצועות פשוטות תמני מאה ותלתין ותלתא ותילתא אמין שזהו השליש של חשבון בית סאה שחשבנו למעלה כ"ה מאות מישתכח דבין אילן לאילן תמני מאה ותלתין ותלתא ותילתא ואכתי נפיש ליה חשבון של עולא על האי חושבנא מאתן פחות פ'. ומשני עולא לא דק כלומר לא דקדק בדבר כל כך שהעמיד חשבון האילן על זה. ומקשי' אימור דאמרי' לא דק היכא דאיכא חומרא שאם היה מחמיר והיה מצריכו בפחות משיעור זה להביא ביכורין אמרי' ליה אימור לא דק א)אבל לחומרא אי לא דק ומי אמרי' דצריך ט"ז אמה לכל רוח כדפרישית אית ליה קולא דפחות מט"ז אמה שעולה החשבון לאלף וכ"ד אם נטוע הוא אין מביאין ממנו ביכורין משום דקא יניק משדה חבירו והיינו קולא והוה ליה לעולא לעיין ולדקדק שלא יפטרנו מביכורין אלא כדינו ומאי לקולא לא דק: מי סברת. דהא דקחשיב עולא ט"ז אמה לכל רוח דאמות מרובעות קא בעי דאית להו מורשא דקרנתא בעגולא קא אמרי' דחשיב סביבות האילן ט"ז אמה בלא מורשא דקרנתא. ואכתי מקשה ליה למאי דבעי לתרוצי באמות עגולות מכדי כמה מרובע יותר על העיגול רביע וכשתוציא הרביע מן אלף וכ"ד אמות לא משתייר לךאלא תשס"ח כיצד מח' מאות תשליך מאתים נשתיירו שש מאות וממאתים תוציא נ' הרי הן ז' מאות ונ' אמות עגולות ומכ"ד תשליך הרביע נשתיירו י"ח ואותן י"ח מוסיף על ז' מאות ונ' הרי תשס"ח ואכתי אין מגיע חשבון של עולא לתמני מאה ותלתין ותלתא ותילתא לפי שחשבון של עולא כשחושב בעיגול הוא פוחת חצי אמה מכלל ד' ב) אמות האילן מחשבון של תמני מאה ותלתין ותלתא ותילתא וכשתרצה להשוות חשבונו של עולא לחשבון זה צריך אתה להביא ד' רצועות של רוחב חצי אמה ואורך כל אחת ל"ב אמה שהן ס"ד ותשימם מבחוץ לאלו תשס"ח אמה עגולות תשים אותן ד' רצועות בריבוע ולא בעיגול ויבא החשבון שוה ומהיכן אתה נוטל אותן ס"ד אמה שאתה מחלק לד' רצועות של אורך ל"ב (אורך ל"ב) אמה ורוחב חצי אמה שאתה משים בריבוע מחוץ לעיגול זה מכאן אתה נוטלן לפי שחשבון תמני מאה ותלתין ותלתא ותילתא הוא עודף על ז' מאות וס"ח ששים וה' אמות ושליש אמה ומחשבון זה אינו חושב אותו שליש אמה שאינו דבר חשוב אלא ס"ה אמות חושב מס"ד אמות נעשה אותן ד' רצועות שארכן ל"ב ורחבן חצי אמה ואותה אמה חמישית הנשארת חלוק אותה לד' רביעי אמה ויהיה כל רביע חצי אמה אורך וחצי אמה רוחב ותן אלו ד' רבעין לד' הקרנות של רצועות למלאות הזויות והיינו דקאמר אכתי פש ליה לעולא פלגא דאמתא דבציר חשבונו מחשבון ג' אילנות והיינו דלא דק עולא ולחומרא לא דק שמחייב להביא ביכורים בפחות משיעור ברייתא של ג' אילנות. והא דלא חשבינן תהוא שליש אמה משום דאי מרבעת לה להוסיפה על רצועות של חצי אמה לא היתה אפי' כחוט השער מש"ה לא חשיב ליה: מביא וקורא. מן הארץ אשר נתת לי: מאי לאו. דקני קרקע כל שהוא וקשיא לעולא דאמר דאילן הסמוך לתוך ט"ז אמה גזלן הוא: מביא ואינו קורא. משום דקי"ל דקנה[שני]אילנות בתוך שדה חבירו לא קנה קרקע אבל ג' אילנות דקנה קרקע מביא וקורא. מאי קנה קרקע לאו דקנה כל שהוא וקשיא לעולא. לא ט"ז אמה קנה מן האחרון ועד חבירו: ולכתוב עליה פרוזבול. היינו תקנת עשירים שהיו מלוים על משכון קרקע דלאו שמיטה משמט לא מלוה בשטר ולא מלוה על המשכון יכתוב הכי מוסרני לכם אגב קרקע ב"ד פלוני ופלוני חוב שיש לי על פלוני שאגבנו בכל שעה שארצה וחותמין עליו ב"ד אלמא דקרקע כל שהוא חייב בביכורים אע"ג דסמיך האי קרקע למצר אחר וקשיא לעולא:

בחטה

א) נראה דצ"ל אבל לקולא לא דק מי אמרינן כיון דמצריך וכו'. ב) אולי צ"ל מכל ד' צידי האילן:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בית סאה בשבילן עד עלרת כמה כוו: (ב) שם על העיגול רביע (פשו להו ז' מאה ושיתין ותמניא) תא"מ וכ"כ ר' משולם לא גרס לה: (ג) רש"י ד"ה וכמה מרובע וכו' דהשתא פשה ליה שיעורא דמתני': (ד) תוס' ד"ה הכי גרס ר"ת וכו' בספר אחר מצוה בגליון הספר וכו' עד שיהא רוחב בחוט שני שלישי אמה: (ה) בא"ד הרי אורך התחתון פחות מן העליון:

ונקנין עמה נכסים שאין להם אחריות הכא במאי עסקינן בחיטי דיקא נמי דקתני כל שהוא ש"מ ת"ש א) אילן מקצתו בארץ ומקצתו בחו"ל טבל וחולין מעורבין זה בזה דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר הגדל בחיוב חייב הגדל בפטור פטור ע"כ לא פליגי אלא דמר סבר יש ברירה ומר סבר אין ברירה אבל גדל בפטור דברי הכל פטור (א) הכא במאי עסקינן דמפסיק צונמא אי הכי מאי טעמיה דרבי דהדרי ערבי (ב) ובמאי קא מיפלגי מר סבר אוירא מבלבל ומר סבר האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ושש עשרה אמה ותו לא והא תנן ד) מרחיקין את האילן מן הבור כ"ה אמה אמר אביי מיזל טובא אזלי אכחושי לא מכחשי אלא עד שש עשרה אמה טפי לא מכחשי כי אתא רב דימי אמר בעא מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן אילן הסמוך למיצר בתוך י"ו אמה מהו אמר ליה גזלן הוא ואין מביאין ממנו בכורים ה) כי אתא רבין אמר רבי יוחנן אחד אילן הסמוך למיצר ואחד אילן הנוטה מביא וקורא שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ: **מתני'** ו) אילן שהוא נוטה לשדה חבירו קוצץ מלא ז) המרדע על גבי המחרישה ובחרוב ובשקמה כנגד המשקולת בית השלחין כל האילן כנגד המשקולת אבא שאול אומר כל אילן סרק כנגד המשקולת: **גמ'** איבעיא להו אבא שאול ארישא קאי או אסיפא קאי תא שמע דתניא בית השלחין אבא שאול אומר כל האילן כנגד המשקולת מפני שהצל רע לבית השלחין שמע מינה ארישא קאי שמע מינה אמר רב אשי מתניתין נמי דיקא דקתני כל אילן סרק אי אמרת בשלמא ארישא קאי היינו דקתני כל אילן אלא אי אמרת אסיפא קאי אילן סרק מיבעי ליה אלא לאו שמע מינה ארישא קאי שמע מינה: **מתני'** אילן שהוא נוטה לרה"ר קוצץ כדי שיהא גמל עובר ורוכבו רבי יהודה אומר גמל טעון פשתן או חבילי זמורות רבי שמעון אומר כל האילן כנגד המשקולת מפני הטומאה: **גמ'** מאן תנא דבנזקין בתר אומדנא דהשתא אזלינן אמר ר"ל במחלוקת שנויה ורבי אליעזר היא דתנן ח) אין עושין חלל תחת רשות הרבים בורות שיחין ומערות רבי אליעזר מתיר בכדי שתהא עגלה מהלכת וטעונה אבנים רבי יוחנן אמר אפילו תימא רבנן התם ט) זימנין דמפחית ולאו אדעתיה אבל הכא קמא קמא קא קייץ ליה: ר' יהודה אומר גמל טעון פשתן או חבילי זמורות: איבעיא להו שיעורא דרבי יהודה נפיש או דלמא שיעורא דרבנן נפיש פשיטא דשיעורא דרבנן נפיש דאי ס"ד שיעורא דרבי יהודה נפיש רבנן בשיעורא דרבי יהודה היכי עבדי ואלא מאי שיעורא דרבנן נפיש רבי יהודה בשיעורא דרבנן מאי עביד אפשר דגחין וחליף תותיה: רבי שמעון אומר כל האילן כנגד המשקולת מפני הטומאה: תנא מפני אהל הטומאה פשיטא מפני הטומאה תנן אי ממתניתין הוה אמינא דלמא מייתי עורב טומאה ושדי התם (ג) וסגיא בדחלולי בעלמא קא משמע לן:

הדרן עלך לא יחפור

ונקנין עמה נכסים שאין להם אחריות. דתנן בקדושין (דף כו.) נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה שהמטלטלין אין נקנין אלא במשיכה וקרקע נקנה בכסף ואם מכר לו קרקע ומטלטלין יחד כיון שנתן דמי הקרקע או מסר לו שטר מכירת קרקע או החזיק בקרקע מדעת מוכר נקנו המטלטלין בלא משיכה קתני מיהא קרקע כל שהוא חייב בביכורים וקס"ד ביכורי אילן קאמר: הכא במאי עסקינן בחטין. שכל ז' המינים חייבים בביכורים: מעורבין זה בזה. שאין סומכין על הברירה לחלקו לחצאים ולומר שלצד הארץ חייבין ושלצד החוץ פטורין: אבל דכ"ע הגדל בפטור פטור. שאם היו כל שרשיו בחו"ל פטור ואפילו עומד האילן בתוך שש עשרה אמה לארץ ולא אמרינן מן הארץ ינק: דמפסיק צונמא. בשלמא שרשים י) שאין שני צדדין יכולין לינק זה מזה: דהדרי וערבי. האילן נעשה אחד למעלה בעביו: אוירא מבלבל. אע"פ שבתוך הקרקע(ד) כשני אילנות הוא ולמעלה באויר העולם נעשה אחד מתערבין יונקותיו: כ"ה אמה. קשה לעולא דאמר י"ו אמה ותו לא: אכחושי לא מכחשי. בשדה חבירו אלא עד שיתסרי הלכך טפי מהכי לאו גזלן הוא: הנוטה. נופו לתוך שדה של חבירו: שעל מנת כן הנחיל יהושע. התנה עמהם שלא יקפידו על כך: **מתני'** מרדע. מלמד בקר: קוצץ. הענפים עד גובה מלא מרדע שלא יעכבוהו מלהוליך מחרשתו שם: החרוב והשקמה. שצילם מרובה וקשה לשדה: כנגד המשקולת. כל מה שנוטה לתוך שדהו: משקולת. חוט (ה) האדרכולין שבונין חומה ותולין בה משקולת של אבר: ואם בית השלחין היא כל האילן. אפי' אינו חרוב ושקמה קוצץ כנגד המשקולת שהצל רע לבית השלחין: אבא שאול אומר כו'. בגמ' מפרש אהייא קאי: **גמ'** ארישא קאי. דקאמר ת"ק קוצץ מלא מרדע ואפי' אילן סרק חוץ מחרוב ושקמה ואמר ליה אבא שאול כל אילן סרק נמי כנגד המשקולת: או אסיפא קאי. דקאמר ת"ק (ו) כל האילן כנגד המשקולת ואפילו אילן העושה פירות ואמר ליה אבא שאול כל אילן סרק הוא דכנגד המשקולת אבל אילן העושה פירות נמי מלא מרדע ותו לא: כל האילן. כל האילנות: אי אמרת בשלמא ארישא קאי. ולמעוטי אתא [מחרוב ושקמה דקאמר ת"ק] היינו דקאמר כל: אלא אי אמרת אסיפא קאי. מאי כל הא לגרועי אתא: **מתני'** אילן הנוטה לרשות הרבים קוצץ. מן הענפים התחתונות כדי שיהא גמל עובר תחת העליונות: מפני הטומאה. מפרש בגמ': **גמ'** בתר [אומדנא] דהשתא אזלינן. דקתני קוצץ מן הענפים כדי שיהא גמל עובר ורוכבו והרי חוזרין וגדלים לאחר זמן: כדי שתהא עגלה מהלכת. אם תקרתה חזקה כל כך מותר ואע"ג שסופה שתתליע ותפחת: קמא קמא קייץ ליה. כל ענף וענף שיקדים ויצמיח יקצצנו: כשיעורא דרבי יהודה מאי עבדי ליה. כשיבא גמל טעון פשתן היאך יעבור: מפני אהל הטומאה. שמא יפול כזית מת אצל האילן והרי הענפים (ז) ארוכים מאהילין עליו ועל עוברי הדרכים ומביאים עליהם את הטומאה: ושדי התם. על האילן ומתוך שענפיו רבים הטומאה עומדת שם ואינה נופלת לארץ ובני אדם עוברים תחתיה ואי לא חיישינן אלא להכי בדחלולי בעלמא סגי ליה לקוץ אחד אחד מבינתים כדי להרחיק אויר ביניהם ולא תעמוד שם טומאה: קמ"ל. מתניתא דאפילו לא נותר בו אלא ענף אחד מזיק הוא את הרבים: הדרן עלך לא יחפור

בחטה. וא"ת והא חטה יניקתה ג' טפחים כדמוכח בשבת פרק אמר ר"ע במשנתין דערוגה (דף פה.) ואין לומר דכל שהוא דהכא לאו דוקא דהא בפ"ק דקדושין (דף כו.) קא מייתי לה במשנתא דאי בעי נבורין בה או לאו וקאמר כל שהוא למאי חזי ומשני כגון שנעץ בה מחט וקאמר איכפל תנא לאשמועינן מחט מי לא עסקינן דתלי ביה מרגניתא משמע דכל שהוא דוקא וי"ל דנהי דיניקתה ג' מ"מ עיקר יניקתה אינו אלא כנגדה ואילן נמי יניקתו כ"ה אפ"ה עיקר יניקתו י"ו כ): **ואחד** אילן הנוטה מביא וקורא. בפרק המקבל (ב"מ דף קז. ושם) פליגי רב ושמואל באילן הנוטה על המיצר רב אמר הנוטה לכאן לכאן והנוטה לכאן לכאן ושמואל אמר חולקין ופירש בקונט' התם דבנטיית שרשים איירי ולפיכך שמעתין דהכא כרב דאזיל בתר שרשין ורשב"א פירש שם בענין אחר: **שעל** מנת כן הנחיל יהושע וכו'. במרובה (ב"ק דף פא.) פריך אמאי לא חשיב לה בהדי עשרה תנאין של יהושע ומשני לה: **בדחלולי** סגי. פי' ר"ח דחלולי לשון יראה שעושים צורה של עץ ונראין כבני אדם ואין העוף רשאי לישאר שם קמ"ל דאע"פ שברח העוף פעמים שמשאיר שם בשר המת שמביא בפיו ונשאר שם בענף הלכך אין לו תקנה אלא בקיצת ענפים כולם (ח):

הדרן עלך לא יחפור

עין משפט נר מצוה

קו א מיי' פ"ג מהל' מכירה הל' ח טוש"ע ח"מ סי' רב סעיף ז:

קז ב מיי' פ"א מהל' תרומות הל' כד:

קח ג מיי' פ"ב מהל' ביכורים הל' יא:

קט ד ה מיי' פ"י מהל' שכנים הל' ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף כו:

קי ו מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הל' כו סמג עשין סח טור ש"ע ח"מ סי' תיז סעיף ד:

מסורת הש"ס

א) גיטין כב.: ב) נדרים נט: ג) עירובין[לוש"נ]: ד) [לעיל כה:] ה) ב"ק פב.: ו) [לקמן פב:]: ז) [פי' כשיבא לחרוש ומריס שמרדע להכות הבהמה שחורש בה לא יהיו ענפי האילן מעכבין אותו. ערוך ערך מרדע] ח) לקמן ס.: ט) [שם]: י) פ"ש שהצדדין אין יכולין:כ)[וע"ע תוס' קדושין כו. ד"ה קרקע]

רבינו גרשום

בחטה. וזרוע בתוכו ומסנה מביא בכורים דלא אולי שרשין כלום וליכא למימר דקא ינקי ממצר אחר: דיקא נמי. דבחטה עסקי' דקתני קרקע כל שהוא דאי באילן עסקינן לא סגיא בקרקע כל שהוא כלל ש"מ: אילן הנטוע על (שפת) [ספר] של ארץ ישראל מקצתו נוטה בארץ ומקצתו נוטה בחו"ל טבל וחולין מעורבין זה בזה דאותו הנוטה בארץ הוה ליה טבל ואותו הנוטה בחו"ל הוה ליה חולין ולאו בר עישורי ניתנו ולהכי טבל וחולין מעורבין זה בזה ואסורין רשב"ג סבר א)מש"ה אמר הגדל בחיוב חייב משום דיש ברירה דיכול לברור איזה ענף נוטה בחו"ל ואיזה בארץ ורבי סבר אין ברירה מש"ה טבל וחולין מעורבין זה בזה ואסור אבל גדל בחיוב דכולה אילן הוה בא"י אע"ג דאולי שרשין בחו"ל וקא ינקי מחו"ל דברי הכל חייב דשדיין עיקרו בתר נופו וקשיא לעולא: דמפסיק צונמא. דלא קאזלי שרשין כלל בחוצה לארץ מפני הצונמא דמפסיק מש"ה דברי הכל חייב אבל אי לא מפסיק צונמא פטור מפני השרשין דקא ינקי מחוץ לארץ: אי הכי. דמפסיק צונמא בהא לימא רבי טבל וחולין מעורבין זה בזה ב)דאותו הנוטה בארץ הוי ליה טבל ואותו הנוטה בחו"ל הוי ליה חולין ולאו בר עישורי אינן (והא גדל כולו בארץ) ומשני דהדרי ערבי נופין ולמעלה מקצתן בארץ ומקצתן בחו"ל רבי סבר אויר ארץ ואויר חו"ל מבלבלן ולהכי טבל וחולין מעורבין זה בזה: מרחיקין את האילן ט"ז אמה ותו לא ורמינהו וכו'. מינק ינקי עד ט"ז אמה ואין מביא ממנו בכורים.ג)ור' יוחנן ס"ל בעולא אחד אילן הסמוך למצר חבירו וא' אילן הנוטה לתוך של חבירו מביא וקורא שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו: פיסקא קוצץ מלא מרדע על גבי המחרישה. שכשהוא עובר על גבי .מחרישה והמרדע על כתיפו כל אותן הענפים שמעכבין לו קוצצין אותן שכנגד המחרישה: בחרוב ובשקמה. דאיכא תרתי לריעותא חדא דענפיו מרובים ומזיק לשדה ואין (שוין) פירותיהן חשובין: קוצץ כולו כנגד המשקולת. כל הענפים הנוטים לשדהו וקוצץ ממטה ועד למעלה כעין שיכול להוריד מלמעלה מן האילן ועד למטה קו המשקולת והולך שוה שאין שם עיכוב ענף: ואם בית השלחין היא. השדה דצריך לה מטר כל שעה להשקותה והצל רע לה קוצץ כל האילן בין עושה פרי בין אינו עושה כנגד המשקולת: אבא שאול אומר כל אילן סרק שאין בו פרי קוצץ כנגד המשקולת: איבעיא להו. הא דקתני אבא שאול כל אילן סרק כנגד המשקולת ארישא דמתני' קאי דקתני בחרוב ובשקמה כנגד המשקולת ואמר אבא שאול כל אילן סרק קוצץ כנגד המשקולת ולא חרוב ושקמה משום דקא טעני פירות כל שהוא או אסיפא קאי דקתני בית השלחין כל האילן כנגד המשקולת בין אילן סרק ובין אילן פירות ואתא אבא שאול למימר כל אילן סרק כנגד המשקולת אפי' חרוב ושקמה דדמי לאילן סרק משום דאיכא תרתי לריעותא אבל אילן פרי אינו קוצץ כל עיקר אפי' בבי' השלחין: ת"ש אבא שאול אומר כל האילן כנגד המשקולת מפני שהצל רע לבית השלחין דמזיקי ענפיו שאין יכול המטר לירד מש"ה קוצץ ש"מ הא דקתני במתני' כל אילן סרק כנגד המשקולת ארישא קאי דאתי לאפוקי חרוב ושקמה דאינו קוצץ משום דקא טעין פירא: אי אמרת בשלמא ארישא קאי היינו דקתני כל אילן סרק ולא חרוב ושקמה אלא אי אמרת אסיפא קאי וקאמר אילן סרק קוצץ ולא אילן פירות א"כ ל"ל למיתני כל אילן סרק אילן סרק מיבעי ליה למיתני(הכי) אבא שאול אומר אילן סרק כנגד המשקולת ולא כל האילן שעושה פרי אלא ש"מ מדקתני כל אילן סרק ארישא קאי ולחומרא דאתי לאפוקי חרוב ושקמה דאינו קוצץ דהיינו חומרא: פיסקא אילן הנוטה (לשדה חבירו) [לרשות הרבים] כו'. מאן תנא דלהיכא דאיכא נזק בתר אומדנא דהשתא אזלינן בתר נזק דשכיח ולא בתר נזק דעתיד למיתי: אמר ר"ל מחלוקת שנויה. במתני' אילן הנוטה ברה"ר קוצץ כדי שיהא הגמל עובר ורוכבו דאזלינן בתר היזק דהשתא ולא בתר דעתיד למיתי דאי אזלינן בתר העתיד מכל וכל צריך לקצצו דדלמא מגדלו וקא מזיק לרבים. ואליבא דר"א דאמר כדי שתהא עגלה מהלכת עליה וטעונה אבנים כלומר שתהא התקרה חזקה כדי שתהא יכולה לסבול עגלה טעונה אבנים אלמא דבנזקין אזלינן בתר אומדנא דהשתא ולא חייש דלמא היום או מחר מרקבת התקרה ונפלי בגווה אינשי דאזלי עלה. דזימנין דמפחית ולאו אדעתיה דלא מצי חזי ליה להכי קאמר אין עושין חלל. אבל הכא באילן דמתני' קמא קמא דמגדיל ומזיק חזי ליה וקוצץ ליה ולא צריך למיקציה קודם לכן: שיעור דרבנן נפיש. דמחייבי לקוץ כפי שיהא גמל ורוכבו עובר דאי שיעור דר' יהודה נפיש רבנן דלא בעו אלא שיעור גמל ורוכבו אותו שיעור היכי מצי עבר תותיה אלא ש"מ דרבנן נפיש ור' יהודה שיעור דרבנן דנפיש מאי עביד שיעור דרבנן נפיש ודקא קשיא לך ר' יהודה שיעור דרבנן מאי עביד ליה אפשר דגחין וחליף תותי אילן משא"כ בזמורות: מפני אהל טומאה. דזימנין דחליף להתם מת תחת עליה האילן וחליף כהן או מי שאוכל חולין בטהרה וקאי ליה באהל המת מש"ה קוצץ: פ[שיטא] תנן ומאי קא מוסיף תוספתא ומשני[דשפיר]מוסיף דאי ממתני' דאמר מפני טומאה אמינא ה[...] דקתני זימנין דשדי עורב טומאה דמת להתם על גבי האילן ולא קא נפל לארעא ומש"ה יניח שם הטומאה על גבן (למר"א) ואין צריך לקצוץ האילן כנגד המשקולת אלא בדחלולי ב[עלמא] שיקצוץ סביב הענפים ויקלוש אותם כדי שיהא חלול באויר כדי שלא יהא בכל האילן מקו[ם] עליו הטומאה וכשתפול לארץ שלא תהא כנגדה על גבה שום סכך ובכך סגי קמ"ל תוספתא דזימנין שישא תחתיו וקא מאהיל מש"ה קוצץ הכל כנגד המשקולת: הדרן עלך

א) נראה דחסר וצ"ל רשב"ג סבר.דהגדל בחיוב חייב והגדל בפטור פטור ומשו"ה אמר וכו'. ב) נראה דכצ"ל טבל וחולין מעורבין זה בזה כיון דמפסיק צונמא אותו הנוטה וכו'. ג) לכאורה נראה דצ"ל ורבין אמר ר"י דלא ס"ל כעולא אלא אחד וכו':

הגהות הב"ח (א) גמ' הכא במאי עסקינן. נ"ב תימה דה"ל להקשות ממשנה י' פ"ג דמעשרות לשיטה דהאילן שעומד עיקרו בחו"ל פטור ממעשר וק"ל: (ב) שם דהדרי ערבי והכא קא מיפלגי: (ג) שם ושדי התם וסגיא קמ"ל: (ד) רש"י ד"ה אוירא וכו' שקרקע הם כשני: (ה) ד"ה משקולת חוט האדרכלין שבונין: (ו) ד"ה או אסיפא וכו' ת"ק בית השלחין כל האילן: (ז) ד"ה מפני אהל וכו' הענפים ארוכים מאהילין: (ח) תוס' ד"ה ובדחלולי וכו' ענפים כולם כנגד המשקולת הס"ד:

חזקת *הבתים והבורות והשיחין והמערות והשובכות והמרחצאות ובית הבדין ובית השלחין והעבדים וכל (א) שהוא עושה פירות תדיר חזקתן שלש שנים מיום ליום [ב]שדה (ב) הבעל חזקתה שלש שנים ואינן מיום ליום א) ר' ישמעאל אומר ג' חדשים בראשונה ג' באחרונה ושנים עשר חדש באמצע הרי (ג) י"ח חדש ר"ע אומר חדש בראשונה וחדש באחרונה וי"ב חדש באמצע הרי י"ד חדש א"ר ישמעאל בד"א בשדה לבן אבל בשדה אילן כנס את תבואתו ומסק את זיתיו (ד) כנס את קייצו הרי אלו ג' שנים: **גמ'** אמר ר' יוחנן שמעתי מהולכי אושא שהיו אומרים מנין לחזקה (ה) ג' שנים משור המועד מה שור המועד כיון שנגח ג' נגיחות [נ]פק לי' מחזקת תם וקם ליה בחזקת מועד ה"נ כיון דאכלה תלת שנין נפק לה מרשות מוכר וקיימא לה ברשות לוקח אי מה שור המועד [ד]עד נגיחה רביעית לא מיחייב ה"נ עד שנה רביעית לא קיימא ברשותיה הכי השתא התם מכי נגח שלש נגיחות הוי מועד

ואידך

רשב"ם

בית השלחין. מתוך שהמעיין בתוכו שמשקים אותה ממנו תדיר עושה פירות תדיר וכל דבר שעושה פירות תדיר חזקתן ג' שנים מיום ליום אם החזיק בה שלש שנים שלימות אין צריך להביא שטר מכירה ואם ערערו עליה בעלים הראשונים וזה אומר מכרת לי ואבד שטרי חזקתו מועלת לו ואם לאו אין חזקתו מועלת לו לפי שכשאמרו ג' שנים לחזקה כל הראוי לגאת ממנה בג' שנים אמרו: שדה בית הבעל. המסתפקת במי גשמים אינה עושה פירות אלא פעם אחת בשנה חזקתה ג' שנים ואינה צריכה מיום ליום ומה היא חזקתה רבי ישמעאל אומר שלשה חדשים אחרונים של שנה ראשונה ושלשה חדשים ראשונים של שנה אחרונה והאמצעית שלימה שיש הממהרים לזרוע לפני ראש השנה וכיון שהחזיק בה סוף שנה ראשונה ג' חדשים ויש לו עדים שזרעה באותן ג' חדשים וכן בג' חדשים ראשונים של אחרונה הרי זו חזקת שלש שנים רצופות שאין לך אדם הרואה את חבירו שזורע את שדהו לאכול פרי העשוי לשנה ושותק: ר"ע אומר כו'. מפרש בגמרא במאי פליגי: בד"א. שצריך י"ח חדש לשדה בית הבעל: בשדה הלבן. שכל פירותיה נלקטין בפרק אחד לפיכך צריך ג' שנים: אבל בשדה האילן. שפירותיה נלקטים לפרקים ענבים בפרק אחד וזיתים בפרק אחר ותאנה בפרק אחר: כנס את תבואתו. יין של גפנים: ומסק את זיתיו וכנס את קייצו. תאנים ליקט וייבשן בה ועשה קציעות והכניסן לבית הרי זו חזקה כאילו הן ג' שנים: **גמ'** מהולכי אושא. שגלתה סנהדרין לאושא כדאמרינן בראש השנה (דף לא.) עשר גליות גלתה סנהדרין כו' מיבנה לאושא מאושא כו': לא מיחייב. נזק שלם אלא חצי נזק אף כאן עד גמר שנה רביעית לא הויא חזקה:

ואידך

תוספות

חזקת הבתים ובית הבדים. פי' ר"י בר מרדכי דהא דתנן בפרק חומר בקדש (חגיגה כה:) עברו הגיתות והבדים דמשמע שיש להן זמן קבוע היינו שרוב העולם דורכים אז בזמן לקיטה אבל יש בני אדם שמלניעין כל השנה ודורכין במעט מעט:

שלשה חדשים בראשונה. מתוך פ"ה משמע דבעי רבי ישמעאל שהוא יזרע ויקצור באותן שלשה חדשים ראשונים וכן באחרונים ואין תימה שתהא תבואה הנזרעת אחר ניסן גדילה בג' חדשים ואין זמנה עד ניסן הבא דמלינן כעין זה דאמרי' בר"ה (יג.) כל תבואה הנקצרת בחג בידוע שהביאה שליש לפני ר"ה אלמא גדלה פעמים באותו זמן אבל קשיא לר"י דא"כ אמאי צריך י"ח חדשים בט"ו חדשים סגי שיזרע ג' חדשים לפני ניסן ויקצור בניסן ושניה בסוף הקיץ ושלישית בניסן הבא וי"ל דצריך אכילה חשובה של י"ב באמצע אע"ג דאמרי' בגמ' אכל תלת פירי לתלתא ירחי כגון אספסתא לרבי ישמעאל הויא חזקה שאני התם לפי שהוא זמן שלה אבל קשה לר"י דאמרי' בגמ' (לקמן דף לו:) פירא רבה ופירא זוטא איכא בינייהו דר' ישמעאל ור"ע ופ"ה דר' ישמעאל סבר פירא רבה כגון שעורים ושבולת שועל שגדלים בג' חדשים ור"ע סבר פירא זוטא כגון ירק הגדל בחדש אחד והא אמרי' בגמרא (לקמן ע"ב) דאספסתא בחדש אחד הויא חזקה לרבי ישמעאל ונראה לר"י דלא בעי רבי ישמעאל שיזרע התבואה ויקצור אלא אפי' זרעה הראשון או הוא יזרענה בשלשה חדשים אחרונים אע"פ שלא קצרה ובהא פליגי דרבי ישמעאל סבר בעינן שיהא גדל הפרי ברשותו הרבה כגון ג' חדשים והיינו פירא רבה ור"ע סבר דאין צריך שיגדל ברשותו אלא חדש אחד והיינו פירא זוטא וא"ת היאך יהא ניכר שיחזיק בה כל ג' חדשים ראשונים או אחרונים כי ביום אחד או בב' יוכל לקצור או לזרוע וכי תימא שמכנס את השדה ומתקנו הא לא הויא חזקה מידי דהוה אניר דאמר לקמן (דף לו:) דלא הויא חזקה משום דמימר אמר כל שיבא דכרבא *ניטול בה וי"ל כגון שאוכלה שחת והא דאמרי' (שם.) אכלה שחת לא הויא חזקה ה"מ כשאוכל בענין זה שאין התבואה חוזרת לבא דשייך לומר לאו אחזקת כדמחזקי אינשי לפיכך לא חש למחות אבל אם אכלה שחת בענין שאין התבואה מתקלקלת כדרך שבני אדם עושים בעוד שהוא ירק ולא בא עדיין גבעול שלה הויא חזקה ובשדה אילן דבעו רבנן דפליגי אר' ישמעאל בגמרא מיום ליום ג' שנים אע"ג דלא שייך התם אכלה שחת מ"מ איכא למימר כגון שזומר ומעכב העלים לעצמו ואע"ג דמתקן בכך והוי כמו ניר כיון *(שמתקן) העלים לעצמו לא שייך למימר כל שיבא דכרבא ניטול בה ועוד אומר ר"י דלאחזיק בה בכה"ג שנעל וגדר את השדה ונועל במפתח ואין מניח אדם ליכנס והא דאמר בגמרא (דף כט:) לוכמא במאי קני לה ולא קאמר כגון שנעלה וגדרה איכא למימר דאין נעילה מועלת אא"כ איכא אכילה בהדה או זריעה אבל נעילה גרידא לא מהני מידי והשתא אתי שפיר כמי לרבנן דרבי ישמעאל: **שהן** י"ה חדש. תימה וכי מניינא אתא לאשמועינן וכה"ג פריך בכמה דוכתי וליכא למימר דרצופין אתי לאשמועינן דא"כ מאי קמ"ל רב הונא ובגמרא משמע דממתניתין לא הוה שמעינן דבעינן רצופים אי לא דאשמועינן רב הונא [עי' תוי"ט שתמה על זה]: **כנס** את תבואתו. להכי קרי ליה לכרם תבואה משום דכתיב (דברים כב) ותבואת הכרם וא"ת תינח הא דתנא תבואה קודם לשמן כדאמרינן באיזהו נשך (ב"מ סג.) הגיע זמן יין למכור ובתר הכי קאמר הגיע זמן זיתים דיין קודם לשמן כדאמרינן באיזהו נשך (ב"מ סג.) הגיע זמן יין למכור ובתר הכי קאמר הגיע זמן למכור שמן אלא כנס את קייצו אמאי תני ליה בתר הכי הא תאנים קדמי דהא אמר בהמקבל (שם קו:) חצי ניסן ואייר וחצי סיון קציר חצי סיון ותמוז [*וחצי] אב קיץ ואילו בציר היה בתשרי כדאמרינן בברכות (דף לה:) דאמר להו רבא לרבנן במטותא מינייכו לא תיתחזו קמאי לא ביומי ניסן ולא ביומי תשרי ואמרינן נמי בסנהדרין (דף כו:) גנב ניסן וגנב תשרי לא שמיה גנב וה"מ בארישא ודבר מועט ואמרינן באיזהו נשך (ב"מ דף עג:) חזי מר להנהו רבנן דיהבי דמי אחמרא בתשרי ומבחרי להו בטבת מכל אלו משמע דבציר הוי בתשרי וכבר כלה הקיץ וי"ל דהא דקרי קיץ לחצי סיון ותמוז וחצי אב לפי שאז עיקר יובש של תאנים באילן ומיהו אין קוצצין אותו מן האילן עד לאחר הבציר א"כ לוקטין אותו קודם חצי סיון ומניחים אותו לייבש ולא (ו) זמן כניסתו לבית עד לאחר תבואת הכרם והא דלא הויא לקיטה חזקה כי שמא היו רגילין לייבשן באותו שדה שגדלו שם ולכך לא הויא חזקה עד שיביאם לביתו ור"ח מפרש כנס תבואתו בתשרי ומסק את זיתיו בשבט וכנס קייצו באב הרי זו חזקה נמלאת חזקה בשנה אחת ונקט כסדר זה משום דתשרי הוא תחלת השנה אבל יותר מיושב אי הוה תני להו כסדר גשמי שנה שהן גדילין עליהן: **אי** מה שור המועד עד נגיחה רביעית כו'. מכאן חזר בו רש"י ממה שהיה מפרש בב"ק (דף כג: ושם ד"ה ולא) גבי (ז) דפליגי אביי ורבא דאמר אביי תמול חד מתמול תרי שלשום תלת ולא ישמרנו בעליו אתאן לנגיחה רביעית ורבא אמר תמול מתמול חד הוא כו' דלאביי סבר דעד נגיחה רביעית לא מיחייב ורבא סבר דחייב בנגיחה שלישית דא"כ הוה מסיק הכא גמרא דלא כהלכתא דקי"ל כרבא לגבי אביי וחזר (ח) רש"י ופירש דמשמעות דורשין איכא בינייהו וה"ר עזרא מפרש דודאי לכ"ע לא מיחייב עד רביעית אבל בהא פליגי דלאביי דמפיק נגיחה רביעית מקרא דלא ישמרנו אם נגח נגיחה רביעית ביום ג' לא מיחייב עד שיגח ביום רביעי דלא ישמרנו קאי אימים דומיא דתמול שלשום אבל לרבא דנגיחה רביעית לא כתיבה בהדיא אפילו ביום שלישי אם נגח נגיחה רביעית מיחייב: **עד** נגיחה רביעית לא מיחייב. תימה לר"י דמאי פריך הא הכי יליף משור המועד מה התם הוחזק נגחן שלש פעמים ה"נ הוחזק שתקן בשלש שנים א"כ משלש שנים ואילך קמה ליה ברשותיה ואומר ר"י דס"ד דמקשה דהכי יליף מה התם מכי נגח ג' פעמים נפק ליה מחצי נזק לנזק שלם ה"נ כיון שאכלה שלש שנים ולא מיחה נפקא ליה מרשות מוכר לרשות לוקח אע"ג דמילתא בלא טעמא הוא:

אלא

עין משפט נר מצוה

א א ב מיי' פי"ב מהל' טוען הלכה א' סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמא סעיף א:
ב ג ד מיי' פ"ו מהלכות נזקי ממון הל' א סמג עשין סה טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף ס:

רבינו גרשום

חזקת הבתי' והבורות זהו עגיל: שיחין. ארוך וקצין: המערות. מרובעות. וכל הני עושין כדי להשקות שדותיהן מהן: ובית הבדין. זהו בד של זיתים שלאחר דריסת הזיתים מניחין שם השמן ומסתפקין הימנו בכל יום ויום: ובית השלחין. צריך להשקותו בכל יום: והעבדים. שהוקשו לקרקעות שעובד בהן בכל יום: וכל דבר שהוא עושה פירות. כלומר כל דבר שמשתמשין בו בכל יום ויום תמיד: חזקתן ג' שנים מיום ליום. דכל הני עושין שמוש מיום ליום ואם החזיק בהן ג' שנים מיום ליום ואח"כ מערער עליהם שום אדם מחזיקין להו ביד המחזיק ומשו"ה בעינן מיום ליום כדי שלא יכול לטעון המערער אני באתי לשם ולא ראיתיו שהי' משתמש בו לפיכך לא מחיתי ולכך צריך שיביא עדים שראוהו משתמש בו בכל יום לפי שבאלו משתמשין בהן בכל יום: שדה בית הבעל חזקתו ג' שנים. ולא צריך שיהא משמש בו בכל יום שאם בא המערער ואמר אני באתי ולא ראיתיו משתמש בה לפיכך לא מחיתי יכול לומר לו אני הייתי משתמש בשעה שבני אדם רגילין להשתמש בשדה בית הבעל והואיל ולא מחית באותה שעה לא הוי מחאה: מהולכי אושא. מפרש לקמן דהיינו ר' ישמעאל: נפק ליה מחזקת תם. דכתיב כי שור נגח הוא מתמול שלשום: וקם ליה בחזקת מועד. דכתיב והועד בבעליו ולא ישמרנו: עד נגיחה רביעית לא מחייב. נזק שלם:

מסורת הש"ס

א) [ועי' תוס' עירובין מח. ד"ה ר' יהודה וכו']:

הגהות הב"ח

(א) במשנה וכל דבר שהוא עושה: (ב) שם שדה בית הבעל: (ג) שם הרי אלו י"ח וכו' הרי אלו י"ד: (ד) שם וכנס את קייצו: (ה) גמ' מנין לחזקה שהיא ג': (ו) תוס' ד"ה כנס וכו' ולא סוף זמן כניסתו וכו' שדה עצמה שגדלו וכו' יותר היה מיושב: (ז) ד"ה אי מה וכו' גבי הא דפליגי: (ח) בא"ד וחזר בו רש"י:

ב"ל נפיל ביה

פ"א שמתכב

תו"ל

ואידך כי לא נגח מאי לשלם הבא כיון דאכלה תלת שני קיימא לה ברשותיה אלא מעתה חזקה שאין עמה טענה תיהוי חזקה אלמה תנן א) כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה טעמא מאי דאמרינן דלמא כדקאמר השתא איהו לא טעין אנן ליטעון ליה מתקיף לה רב עוירא אלא מעתה מחאה שלא בפניו לא תיהוי מחאה דומיא דשור מועד מה שור המועד בפניו בעינן אף הכא נמי בפניו בעינן התם °והועד בבעליו כתיב הכא ב) חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה ולר"מ ג) דאמר ריחק נגיחותיו חייב קירב נגיחותיו לא כ"ש אכלה תלתא פירי ד) בחד יומא כגון תאנה ליהוי חזקה דומיא דשור המועד מה שור המועד בעידנא (א) דאית ליה הא נגיחה ליתא להא נגיחה הכא נמי בעידנא דאיתא להאי פירא ליתא להאי פירא אכלה תלתא פרי ה)(בתלתא יומי) כגון צלף ליהוי חזקה התם פירא מיהא איתיה ומגמר הוא דקא גמר ואזיל אכלה תלתא פירי בתלתין יומי כגון אספסתא ליהוי חזקה היכי דמי דקדיח ואכלה דקדיח ואכלה התם משמט הוא דקא שמיט ואכיל אכלה תלתא פירי בתלתא ירחי כגון אספסתא ליהוי חזקה מאן הולכי אושא ר' ישמעאל לר' ישמעאל הכי נמי דתנן רבי ישמעאל אומר בד"א בשדה הלבן אבל בשדה אילן כנס את תבואתו ומסק את זיתיו וכנס את קייצו הרי אלו ג' שנים לרבנן מאי אמר רב יוסף קרא כתיב °שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום (ב) שהרי נביא עומד בעשר ומזהיר על אחת עשרה א"ל אביי דלמא התם ו) עצה טובה קמ"ל ראי

שמות כא | ירמיה לב

אלא מעתה חזקה שאין עמה טענה כו'. תימה מאי ס"ד דמקשה דהיכי מצי לאוקמי בידיה כיון דלא טעין מידי וי"ל דהכי פריך כיון דילפת משור המועד מה התם בשלש נגיחות הוי בחזקת נגחן הכא נמי כיון דאכלה שלש שנים ולא מיחה הויא בחזקת שלא ימחה עוד ובלא טענה נמי תהא שלו דאית לן למימר שמחל לו אי נמי הא דקא פריך למימרא דחזקה שלא בטענה תהא חזקה היינו כגון דאמר ליה מפלניא זבנתה דזבנה מינך אע"ג דלא אמר קמי דידי זבנה ולא דר בה אפי' חד יומא ולא ידע אי זבנה מיניה אי לא אלא דהכי א"ל תימה לרשב"א הא דמיבעיא לן בפ' כיצד הרגל (ב"ק כד. ושם) אי לאיעודי תורא אי לאיעודי גברא תפשוט מהכא דלאיעודי תורא הוא (ו) דקאמרי הולכי אושא מה שור המועד כיון שנגח ג' נגיחות נפקא ליה כו' ואי לאיעודי גברא לא מייעד עד נגיחה רביעית דאז הוא מועד לעבור בהתראות דכשנגח נגיחה שלישית והתרו בו עדיין לא עבר על שלש התראות עד שיגח פעם רביעית וי"ל דסוגיא דהכא כמאן דאמר לאיעודי תורא והולכי אושא לא אמרו אלא דגמרינן משור המועד ולא יותר וילפינן משלש התראות דגברא ולא משלש נגיחות דתורא ועוד דלמאן דאמר לאיעודי גברא אין צריך שיהו מוחזקות לעבור בהתראות דאם כן עד נגיחה חמישית לא יתחייב אלא צריך שיודיעוהו בכל פעם כשיגח כדי שישמור שורו ומכל מקום חובא דשור תליא במה שהוחזק ליגח: **אלא** מעתה מחאה שלא בפניו לא תהא מחאה. פירש ר"י כי היכי דילפת משור המועד דהוי חזקה בשלשה זימני הכי נמי נילף מה שור (ז) צריך העדאה בפניו ולא אמר קלא אית ליה ותועיל הכי נמי מחאה שלא בפניו אית לן למימר דלית ליה קלא ולא תהא חזקה אף על פי שמשמע החזקה כיון דאין קול למחאה מה היה מועיל אם מוחה כיון שלא תגיע למחזיק מחאתו ואע"ג שמחאה באה לבטל החזקה וההעדאה באה לקיים מ"מ פריך שפיר והא דנקט מחאה ולא נקט חזקה משום דחזקה נשמעת טפי מהעדאה אבל מחאה אינה נשמעת יותר ובלא שור המועד הוי מצי למיפרך דלא תהא מחאה כדפריך אליבא דרבנן אלא כיון דיליף משור המועד ניחא ליה למפרך מיניה ומשני חברך חברא אית ליה ויש קול בין למחאה בין להעדאה אבל בהעדאה גרידא גזירת הכתוב הוא דאין נעשה מועד אלא אם כן מעידים בפניו אפילו יתברר לו באלף עדים שהעידו על שורו בבית דין:

כגון צלף. (ח) בתר דשני ליה מתאנה פריך מצלף דתאנה גדולה היא בשעה שנוטלין חבירתה מן האילן אלא שלא נתבשלה עדיין אבל צלף קטן הפרי הרבה כשנוטלין האחת כדאמר בשבת (דף ל.) עתידין אילנות שיטענו פירות בכל יום לגלג עליו אותו תלמיד אין כל חדש תחת השמש אחוי ליה צלף ור"ח גרים ברישא תלתא פירי בחד יומא כגון צלף שיש לו שלשה פירות ביחד ובתר הכי גרים כגון תאנה והכי משמע כספרים שלנו:

ודלמא עצה טובה קא משמע לן. ה"נ מצי למיפרך ודלמא בתוך עשר הוה קאי ומזהיר על תחלת אחת עשרה דליכא אפילו שנה ולעולם בשנה אחת הויא חזקה ור"ח פירש דרב יוסף יליף הכי וגרים שהרי נביא עומד בתשע ומזהיר על י"א שתלכד העיר ויאבדו השטרות ויסמכו על חזקת שלש שנים ומביא ראיה מסדר עולם דבשנה תשיעית בחדש עשירי היה ומיהו בכל הספרים שלנו כתוב שהרי נביא עומד בעשירי וכן בסדר עולם שלנו תניא בשנה העשירית ועוד דלגירסתו נמי קשיא מנא ליה שלש שנים מיום ליום דלפי גירסת סדר עולם ליכא אלא שמנה עשר חודש שהרי בשנת אחת עשרה לחדש הרביעי בתשעה לחודש הובקעה העיר:

ואידך. כלומר ונגיחה רביעית דבעינן היינו משום דאי לא נגח לאחר שהוחזק מה ישלם: שאין עמה טענה. מפרש במתני' לקמן (דף מא.) אמר לו מה אתה עושה בתוך שלי אמר לו שלא אמר לי אדם דבר מעולם ולא אמר לו אתה מכרת לי: תיהוי חזקה. דהא אמרת שלש שנים מפקי ליה מרשות מוכר: ומשני טעמא מאי. אמרינן שלש שנים מפקי לה מחזקת מרה קמא דאמרינן דלמא כדאמר איהו זה אומר לקחתיה ממך וזה אומר גזלתיה ממני ואין אנו יודעין האמת עם מי אתיא חזקת שלש שנים ומוקי לה ברשותיה ואמרינן דלמא קושטא הוא כדקאמר אבל בלא טענה מהיכן קנאה בשביל אכילת שלש שנים: מחאה שלא בפניו לא תיהוי מחאה. אם מיחה המערער בתוך שלש שנים לפני עדים שלא בפני המחזיק ואמר דעו שפלוני מחזיק בקרקע שלי בגזילה לא תיהוי מחאה: דומיא דשור המועד. שמעידין ששורו נגחן ובשלש פעמים שהעידו שלא בפניו אינו נעשה מועד אף התראת עדות של מחאה לא תיהוי עדות שלא בפניו דמחאה דומיא דהעדאה היא שהיא התראה לשמור שורו ואף המחאה התראה היא להזהר בראיית זכותו ושטר מכירתו: התם והועד בבעליו אמר רחמנא כו'. כלומר לא דמי נהי דגמרינן שלש שנים משלש נגיחות כי היכי (ג) דמפקי הני מחזקה הכי נמי מפקי מחזקה אבל מחאה מהעדאה לית לן למיגמר דהתם כיון דהעדאה לחייבו ממון על נגיחותיו היא באה ולהעמיד שורו בחזקת מועד בעינן בפני בעלים שידעו לטעון ולהכחיש העדים ולהביא אחרים להזימן אבל טעמא דמחאה להתרות בו להיות זהיר בזכיותיו היא באה שזה טוען שבגזילה היא בידו הכא אפילו שלא בפניו נמי איתה: דחברך חברא אית ליה כו'. ויאמרו זה לזה והדבר בא לאזניו ואינו יכול לומר אילו שמעתי הייתי זהיר בראיית זכותי: ולר' מאיר דאמר כו'. כלומר לר"י דאמר בב"ק איזהו מועד כל שהעידו בו שלשה ימים איכא למימר הכא ג' שנים דומיא דג' ימים אלא לר"מ דאמר התם דאפי' נגח ג' פעמים ביום אחד הוי מועד מק"ו הכא נמי אכלה תלת פרי בחד יומא כגון תאנה שאינה מתבשלת יחד ויש שאינה מתבשלת שחריתו לערב היא ראויה הכי נמי דהויא חזקה ומשני דומיא דשור המועד כו': צלף. פרי שלא ניכר בו היום ונגמר לסוף ג' ימים: אספסתא. מין זרע הוא לעשב בהמות ולסוף ל' יום הוא נגמר ועוקרין אותו וזורעין אחר במקומו ובתוך שלשים יום גוזזין אותו שלש פעמים: דקדיח. גדל קנא: משמט הוא דקא שמיט ואכיל. ואין זו אכילת כל הפרי: בתלתא ירחי. שעקרה בסוף כל חדש וזרע אחרת: מאן הולכי אושא. דאמר רבי יוחנן לעיל להא מילתא משמייהו: רבי ישמעאל. לא פירש לי מהיכן אלא הכי גמירי שהוא היה באותו הזמן: לרבנן מאי. רבנן דלית להו הא דרבי ישמעאל מנא להו חזקה דשלש שנים: ה"ג שהרי נביא עומד בעשר ומזהיר על אחת עשרה. ירמיה בשנה העשירית לצדקיהו (ד) והיה כלוא בחצר המטרה כדכתי' בס' ירמיה ושם נאמר לו הנה חנמאל בן שלום וגו' וכתיב בההיא ענינא שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וגו' היה מזהיר (ה) לוקחי שדות לכתוב שטרות ולהעמיד עדים בחתימתם כי יגלו מן העיר בשנת אחת עשרה כשנלכדה העיר ולא יחזיקו במקח שלש שנים אלא עשירית ואחת עשרה אלמא בהני תרתי שנין לא הוי חזקה מכאן לחזקה שאינה פחותה משלש שנים: עצה טובה קמ"ל. כלומר לעולם חזקה הויא בשנה אחת ועצה טובה קא משמע לן שיהא שטרו בידו מוכן לראיה ולא יזקק לעדים כשיעוררו עליו: דאי שתא

רבינו גרשום

התם כי לא נגח. רביעית מאי לישלם: אלא מעתה. דאמרת כיון דאכלה ג' שנים קיימא ברשותיה אם כן כל חזקה שאין עמה טענה להיכא דקאמר ליה מערער מה אתה עושה בתוך שלי ואמר הלה אכלתיה שני חזקה ולא אמר לי אדם דבר תיהוי חזקה ואנן תנן דכל חזקה שאין עמה טענה שאינו טוען עם החזקה של אבא היתה וירתיה או שקניתיה ממך ואכלתיה שני חזקה אינה חזקה. ואי טעין הכי אע"ג דלית ליה שטרא טענינן ואמרינן הכי הוא כדקאמר ושטרא הוא דארכס ליה אבל אם אינו טוען אלא שאכלתיה שני חזקה אין זה טענה. ולדבריך דילפת משור מועד דלאחר ג' שנין קיימא ברשותיה תיהוי חזקה אע"ג דלית ליה טענה אחריתי ומשני טעמא מאי הוי חזקה שיש עמה טענה חזקה משום דאמרי' דלמא הכי כדקאמר ושטרא אירכס ליה. אבל להיכא דאין עמה טענה השתא איהו לא טען אנן טענינן ליה ולא הוה חזקה: מתקיף לה רב עויר' אלא מעתה. דמפקת ליה משור המועד להיכא דמיחה המערער שלא בפניו לא תיהוי מחאה דדומיא דשור המועד וכו' ומשני גבי שור המועד שאני משום דגזירת הכתוב הוא אבל מחאה שלא בפניו בדין הוא דהוי מחאה דאמרי' ליה למחזיק חברך כו' ומחברך שמעת המחאה: ולר' מאיר דאמר כו'. בשלמא אליבא דרבנן דפליגי עליה דר"מ דאמרי אינו חייב עד דנגח ג' נגיחות בג' ימים כדכתיב אם שור נגח הוא מתמול שלשום תמול [חד מתמול] תרי שלשום תלתא הכא נמי לא הוי חזקה עד דאכלה ג' שנים אלא לר' מאיר דאמר כיון דכי ריחק נגיחותיו דבג' ימים נגח ג' פעמים חייב קירב נגיחותיו בשנגח ג' פעמים ביום אחד לא כל שכן דהוי מועד הכא נמי למעמי' למה לי תלת שנין לחזקה אפי' ביום אחד תהוי חזקה. והיכי דמי כגון דאכלה תלת פירי בחד יומא דומיא דג' שנים שאוכל ג' פירות כגון תאנה דבבקר מתבשלת תאנה זו ובחצי היום אידך ואידך לערב ותהוי חזקה: ומשני דומיא דשור המועד בעינן מה שור המועד בעידנא דעבד הא נגיחה אכתי ליכא לאידך נגיחה כלל. ה"נ גבי חזקה בעינן דבזמן דאיתא להאי פירא ליתא להאי כלל בעין דאכתי לא בא. והא לא מצית למישכח אלא בג' שנין אבל תאנה היום בשחרית היו שלשתן אלא שלא נתבשלו: כגון צלף. דבחד יומא מגדל חד פירא ועדיין אידך קטן הרבה ולמחר מתגדל ומתבשל [פירא אחריתא] ואידך ליום שלישי ואי אכלינהו בתלתא יומי תיהוי חזקה דומיא דשור המועד: וכו' ומקשי' אכלה תלתא פירי בתלתין יומי כגון אספסתא שנוהגין בני אדם לקוצרה מי' ימים לי' ימים דהיינו ג' פעמים בל' יום ולבסוף ל' יום עוקרין אותה מכל וכל ותורשין השדה ליהוי חזקה דהשתא בעידנא דאיתא להאי ליתא להאי ומשני היכי דמי דתיהוי הכא חזקה) כיון דבגין דקדמה כשמתגדלת אכלי מיד לסוף י' ימים ודאי בעידנא דאיתא להאי ליתא להאי אבל מ"מ דמי כאכילה גנובה שאין ממתין עד ל' עד שתתבשל משמט שמים ואכל להכי לא הוי חזקה ומקשי' אכלה תלת פירי בתלתא) יומי כגון אספסתא דסוף ל' עוקרין אותה מהקרקע מהכל וזורעין אחרת תיהוי חזקה דהשתא ליכא למימר דשמים ואכיל: ומשני מרא הולכי אושא היינו ר' ישמעאל: ולר' ישמעאל הכי נמי. דתהוי חזקה: דתנן אמר ר"י בר"א. דבעינן תלת שנין חזקה: בשדה לבן. דהיינו שדה תבואה שאין בה אילנות ואינה עושה אלא תבואה אחת בשנה מ ג' שנים רצופות דומיא דשור המועד דליהוי ג' תבואות בג' שנים: אבל בשדה אילן. דיש בה נמי תבואה: כנס תבואתו וכו'. דעבד ג' תבואות הללו בשנה אחת הויא חזקה: כגון אספסתא. אספסתא היא שלועזין טריפ"א: ורבנן דמתני' מנא להו דבעינן ג' שנים חזקה דהאי דתנו עד האידנא בהא דר"י אליבא דהולכי אושא היא: וחתום. שיהיו השטרות משומרין בידכם: שהרי נביא. ירמיה עומד) בתשע כדמפורש בספר ירמיה ומזהיר על י"א שנה בתחלתה שילכו בגלות כדכתיב בעשתי עשרה לצדקיהו בחודש הרביעי הובקעה העיר ולפיכך היה מזהירם בשנת פ' ואמר להן הואיל ואין אתם מעכבין בכאן ג' מי שקנה עכשיו בתים או שדות במקום הזה יכתוב בשטר ויחתום עדים כדי שתהא הקרקע ברשותכם וכשתחזרו מן הגלות ויבואו המוכרים להוציא מידכם בעבור שלא החזקתם בה ג' שנים תראו להם שט בידכם מכלל שאם היו בה ג' שני חזקה לא היו צריכין שטר: ואיכא ספר שכתב שהרי נביא עומד בי' ומזהיר בי"א מתרצי הכי משום דוחק הקראי א"ל אביי ודילמא לאו משום טעמא דלא הוי שני חזקה ק משום עצה טובה קאמר להו למכתב שטרות לפי שילכו בגלות ושמא יהרגו העדים או יגלו למקום רחוק ולא ימצאו העדים דהאי דקאמר להו נמי בנו בתים בבבל ושבו משום עצה קאמר להו לפי שהיה משתהין בגלות. תדע דמשום עצה קאמר להו דכתיב ונתתם לשמרות בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים דאי משום חזקה הוא לא צריך ימים רבים כי אם עד שיעברו שני חזקה: אלא

א) [לקמן מא.] ב) [לקמן כט. לט: לט. כתובות קט: ק. ערכין טז.]: ג) ב"ק כד. תענית כא. ד) [גי' הערוך ערך צלף בתלתא: ה) [גי' הערוך ביום אחד עמ"ש תוס' ד"ה כגון בשם ר"ח]: ו) [עירובין לט. וש"נ ועי' לקמן כט. קס:]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בעידנא דאיתא להאי נגיחה ליתא להאי: (ב) שם בספר וחתום וגו' שהרי: (ג) רש"י ד"ה התם והועד וכו' כי היכי דהני מפקי מחזקה: (ד) ד"ה ה"ג שהרי וכו' לצדקיהו היה כצ"ל ואות ו' נמחק: (ה) בא"ד מזהיר את לוקחי וכו' עשירית ואחת עשרה וכשיחזרו מן הגלות אם יבואו המוכרים להוציא מידכם בשביל שלא חזקתם ג' שנים תוציאו שטרותיכם ותקיימו בידכם אלמא בהני תרתי: (ו) תד"ה אלא מעתה חזקה וכו' מדקאמרי הולכי: (ז) ד"ה אלא מעתה מחאה וכו' מה שור המועד צריך וכו' דמה היה מועיל אם היה מוחה: (ח) ד"ה כגון צלף אע"ג דשני ליה:

א) נראה דצ"ל כיון דבגין דמקדים ואוכל מיד כשמתגדל לסוף י' ימים וכו'. ב) צ"ל בתלתא ירחי. ג) [illegible] שהרי נביא עומד בתשע.

א) [לקמן לג:] : ב) [שבת לב: מגילה יח: גיטין יד. חולין ס. לב.] : ג) [לעיל כח: וש"נ] :

*) בדפוס פיזרו הנוסח "כאן מת רש"י ז"ל".

דאי לא תימא הכי. הרי שלח ירמיה לאותן שהיו בבבל שגלו עם יכניה י"א שנה קודם גלות צדקיהו בנו בתים ושבו כי לא תלאו משם עד מלאת לבבל שבעים שנה למה ליה להזהירם על זאת אלא עצה טובה (ד) קמ"ל דהוא משיא אותם הכא נמי עצה טובה בעלמא היא: תדע. דכל עצמו היה יגע ליעלם עצה טובה דקאמר להו נמי מקום גניזת שטרותיהם היכן הם מתקיימים יותר: מחיל איניש. על פירות קרקעו לאדם האוכלן: אלא מעתה. כיון דאתרי שנין מחיל תיהדר ארעא ממי שיצא עליו ערעור לסוף שנתים תיהדר ארעא לבעלים לבר מפירי דהא מחיל ליה עלייהו: אלמה אמר רב נחמן. לקמן במתניתין:

עד כאן פירוש רש"י זצ"ל *) מבאן ואילך פירוש רבינו שמואל ב"ר מאיר

אלמה אמר רב נחמן. לקמן במתניתין גבי מחזיק בקרקע חבירו ואזיל אידך ואייתי סהדי דאכלן תרתין שנין ולא יותר ואמר רב נחמן הדרא ארעא והדרי פירי של שתי שנים: תרתי לא קפדי. על מה שזה יורד לתוך שדהו של חבירו בלא רשותו ומיהו פירי לא מחיל: תלת קפיד. הואיל ושילם באוולתו ליכנס בלא רשות הבעלים וזה שתק ולא מיחה ודאי מכרו לו: ה"נ דלאלתר תיהוי חזקה. למי שירד לנכסי דבי בר אלישיב הואיל ולא מיחו (ה): אי מחית באפאי הוה מיזדהרנא בשטראי. יותר מג' שנים ומשני חברך חברא אית ליה ונודע לך שמחיתי ואם היתה לקוחה בידך כדבריך היה לך להזהר בשטרך יותר מג' שנים: שאכלן רצופות. אבל אם הניחה שנה שניה ואחר כך אכלה שתי שנים שלישית ורביעית מצי אמר בעל השדה האי דלא מחאי לך הייטו משום דאוברת לה שנה שניה דגלית אדעתך דלאו דידך הואי והלכך לא זרעת אותה: חזקתן שלש שנים מיום ליום. שלא יהיה הפסק בינתים: מהו דתימא מיום ליום. דקתני מתניתין למעוטי מקוטעות דלא תימא שלש שנים מקוטעות קאמר כי היכי דקתני סיפא שדה הבעל חזקתה שלש שנים ואינה מיום ליום אלא ג' חדשים בראשונה וג' חדשים באחרונה וי"ב באמצע:

דאי לא תימא הכי [ירמיה כט] בנו בתים ושבו ונטעו גנות ואכלו את פרין מאי קאמר אלא עצה טובה קמ"ל הכא נמי עצה טובה קמ"ל תדע [שם לב] דכתיב ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים אלא אמר רבא שתא קמייתא מחיל איניש תרתי מחיל תלת לא מחיל אמר ליה אביי אלא מעתה כי הדרא ארעא תיהדר לבר מפירי אלמה א) אמר רב נחמן הדרא ארעא והדרי פירי אלא אמר רבא שתא קמייתא לא קפיד איניש תרתי לא קפיד תלת קפיד א"ל אביי אלא מעתה כגון הני דבי בר אלישיב דקפדי אפילו אמאן דחליף אמיצרא דידהו הכי נמי דלאלתר הוי חזקה וכי תימא הכי נמי ב) אם כן נתת דבריך לשיעורין אלא אמר רבא שתא קמייתא מיזדהר איניש בשטריה תרתי ותלת מיזדהר טפי לא מיזדהר אמר ליה אביי אלא מעתה מחאה שלא בפניו לא תיהוי מחאה דאמר ליה אי מחית (א) באפאי הוה מיזדהרנא בשטראי דאמר ליה ג) חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה אמר רב הונא שלש שנים שאמרו הוא שאכלן רצופות מאי קמ"ל תנינא חזקתן שלש שנים מיום ליום מהו דתימא מיום ליום לאפוקי מקוטעות ולעולם אפילו מפוזרות קמ"ל אמר רב חמא ומודי רב הונא באתרי דמוברי באגי פשיטא לא צריכא דאיכא דמובר ואיכא דלא מובר והאי גברא מוברה מהו דתימא (ב) א"ל אם איתא דדידך הואי איבעי לך למיזרעה קמ"ל דאמר ליה חדא ארעא בכוליה באגא לא מצינא לינטר ואי נמי בהכי ניחא לי דעבדא טפי תנן חזקת הבתים והא בתים דבימא ידעי בליליא לא ידעי אמר אביי מאן מסהיד אבתים שיבבי שיבבי מידע ידעי בימא ובליליא רבא אמר כגון דאתו בי תרי ואמרי אנן אגרינן מיניה ודרינן ביה תלת שנין בימא ובליליא אמר ליה רב יימר לרב אשי הני נוגעין בעדותן הן דאי לא אמרי הכי אמרינן להו זילו הבו ליה אגר ביתא להאי א"ל דייני דשפילי (ג) הכי דאיני מי לא עסקינן כגון דנקיטי אגר ביתא ואמרי למאן ליתביה אמר מר זוטרא ואי טעין ואמר ליתו תרי סהדי לאסהודי ליהדר ביה תלת שני בימא ובליליא טענתיה טענה ומודי

שתא קמייתא לא קפיד וכו'. תימה (ס) מנא לן דר' ישמעאל דוקא יליף משור המועד ולא רבנן איכהו נמי מצי גמרי משור המועד דהיינו טעמא נמי דלעיל דגמר משור המועד דכיון דקפיד בג' זמנין ולא מיחה א"כ ודאי מכרה או נתנה לו וי"ל דלא דמי דודאי דר' ישמעאל דאזיל בתר אכילות שפיר מצי למיגמר משור המועד דמה התם הוחזק נגחן בג' פעמים אף כאן בשלש אכילות אם לא שמכרה לו היה מקפיד ואין זה וזה תלויים בשהוי זמן אבל לרבנן דתלוי בשהוי זמן כמה ישהה ויקפיד לא שייך למגמר משור המועד: **אלא** מעתה מחאה שלא בפניו כו'. אור"י דליכא לאוקמי פירכא דאביי אלא כשהן (י) בעיר אחת דאי בעיר אחרת היכי פריך דלא תהא מחאה ותהא חזקה אדרבה כיון דלא הויא מחאה לא הויא חזקה דהא איט צריך לבא בעיר אחרת לפני המחזיק ולמחות כדמוכח לקמן: **הני** נוגעין בעדותן הן. ואם תאמר ואמאי הוו נוגעין בעדות הא איכא מיגו דה"מ אמרי פרענא לך אגר ואע"ג דבתר דתקון רבנן שבועת היסת לא מהימני לאסהודי בהאי מיגו כדאיתא בריש האיש מקדש (קדושין מג:) הכא דאמתני' קיימינן ואכתי לא ניתקנה שבועת היסת מאי פריך להימניה במיגו ויש לומר דהאי לאו מיגו הוא שיראים לומר פרענו לך כי שמא יזכה האחר (כ) ויתבע מהם פעם שנית [וע"ע תוס' שבועות מה: ד"ה בעדים]: **אמר** מר זוטרא אי טעין ואמר כו'. הקשה ר"י בר מרדכי לפ"ה כי לא טעין נמי אמאי לא נשאל מהן כי שמא אינן יודעין על הלילות שלא נוציא על פיהן שלא כדין דבכל עדיות אנו דורשין יפה וכאן נמי אמאי לא נחקור אותן מספק ולאו פירכא היא דכיון שהעידו על הימים אפי' אמרו אין אנו

קמ"ל. רב הונא דדוקא קתני למעוטי מפוזרות: ומודה רב הונא. דדי לו בחזקת אכילת שנים מפוזרות: באתרא דמוברי באגי. במקום שנוהגין לזרוע שנה ולהוביר שנה שלא להכחיש את הקרקע דהא אחזיק בה כדמחזקי אינשי ומיהו שנה שהובירה אינה עולה(ו) לחשבון שלש שני חזקה וצריך לשמור שטרו יותר משלש שנים עד שילקוט שלש שנים ואי טעין אידך אני באתי בתוך שלש ומצאתי שדה ריקם ולכך לא מחיתי מצי א"ל מ"מ היה לך למחות שאע"פ שלא זרעתיה הייתי עושה בה ניר שאחר הקציר והיה לך להבין שבשביל שלא להכחיש כחה לא חפצתי לזרעה כמנהג שדות העיר: והאי גברא מוברה. ועומדת בין שדות בורות כמותה: חדא ארעא בכולה באגא. שדה אחת זרועה בתוך בקעה גדולה איני יכול להושיב שם שומר לבדו בשבילה אבל כשכולן זרועות שוכרין שומר בין כולם וגם (ז) כן אין מכניסין שם בהמות: דעבדא טפי. בשנה הבאה: בליליא לא ידעי. ואפילו הכי הויא חזקה דבשלמא גבי שדה וכל הנך אין דרכן לעשות מלאכה בלילה וכשמעמידין עדים על מלאכת ימי שלש שנים הרי זו חזקה אבל בתים שדרך לדור בהן בלילה והוא אין יכול להביא עדים שראוהו דר אף בלילות וכיון דלית ליה סהדי על הלילות הוו להו מפוזרות ואם איתא לדרב הונא הא מצי אידך למיטען אני ראיתי שלא היית דר בלילות ולכך לא חשתי למחות דגלית אדעתך דלאו דידך הואי ואמאי הויא חזקה: שיבבי. השכנים שלו שראוהו דר בו יום ולילה *היו רגילין להעיד: שיבבי מידע רל סס ידעי. ואם יטעון ויאמר אייתי לי סהדי דדיירת ביה בימא ובליליא יוכלו להעיד לו ומיהו אנן לא טענינן ליה כדמפרש בסמוך: דאי לא. שאם אין מעידין שהבית של משכיר: דייני דשפילי. שאינן בקיאין בדין דייני הכי לקבל עדות אלו אם כבר נתנו שכר הבית למשכיר ומעולם בכי האי גוונא לא איירי רבא: אמר מר זוטרא אי טעין כו'. מילתא באנפי נפשה היא דפשיטא ליה למר זוטרא דאע"ג דבעו כל הנך אמוראי לעיל ג' שנים רצופות אפ"ה אין מחייבין את המחזיק להביא עדים שיעידו בפירוש על כל הימים והלילות אלא יעידו סתם שראוהו דר ג' שנים ומסתמא אם (ח) דר בבית אף בלילות דר בו וקאמר מר זוטרא דאי טעין מערער ואמר אייתי סהדי כו' טענתו טענה וצריך שיביאו עדים של לילות וימים דכיון דטעין טענת ברי דקאמר אני ראיתיו שלא דר בלילות בביתי ולכך לא מחיתי ואין חזקתו חזקה ולכך אני אומר אייתי סהדי דדר ביה תלת שנין בין בימאה בין בליליא הלכך צריך להביא עדים להכחישו ונומר לו שהיה לו למחות:

הכי

ג א מיי' פי"א מהלכות טוען ונטען הלכה ב סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קמ סעיף ב:
ד ב מיי' שם פי"ג וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמ סעיף א:
ה ג מיי' שם פי"ב הל' ד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמ סעיף ו וסי' קמא סעיף ג:
ו ד ה מיי' שם וסמג שם טוש"ע ח"מ סימן קמא סעיף ג:
ז ו ז מיי' שם הלכה כ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמ סעיף ח וע"ש בהג"ה:
ח [וע"ש בסמ"ע ובהגה' סמ"ע] [טוש"ע שם סעיף ט] סי' לו סעיף יב:
ט ט מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סי' קמ סעיף ח:

רבינו גרשום

אלא אמר רבא. משום האי טעמא אמרו רבנן דבעינן ג' שנין לחזקה: מחיל איניש. ואינו חושש אם יעשה בה חבירו כלום תבואה אבל תלת לא מחיל והיכא דלא מיחה בג' שנין בודאי הוה חזקה: אם כן הואיל דאמרת דתרתי שנין מחיל ליה מאי דעביד בנוה: אם כן מיחה והדרא ארעא תיהדר לבר מפירי דעבד בה דקיימא השתא אלמה אמר רב נחמן וכו': לא קפיד אם שלא ברשותו ירד בה. תלת קפיד שלא יחזיק בה ומוחה: הכי נמי דתהוי לאלתר חזקה אם נשתמש אדם בנכסי דבר אלישיב. נתת דבריך לשיעורין דלמאן דלא קפיד יהבת ג' שנין לחזקה ולמאן דקפד לאלתר הוי חזקה: [תרתי ותלת] מיזדהר איניש בשטריה. שיהא שמור שאם יערער אדם על מקחו שיהא לו לראיה ושוב מייאש לשומרו וכיון דהכי קים להו לרבנן דטפי לא מיזדהר מכלל שאם יבוא ויערער אדם לאחר ג' שנין אין בדברו ממש אע"פ שאבד השטר משום דמוקמינן בידו בעדי חזקה שיש בידו ג' שנים: א"כ דטפי לא מיזדהר הואיל ולא שמע שום מערער. אם כן כי מיחה אדם בתוך ג' שנים במקום אחר שלא בפניו אמאי הוי מחאה הא מצי אמר ליה האי כיון דלא מחית באפאי לא מיזדהרנא בשטראי: ומשני דאמר ליה איהך חברך חברא אית ליה והוה לך לשמור שטרא: למעוטי מקוטעות שלא תהא סוף ראשונה ותחלת אחרונה ואמצעי' שלמה א) ולעולם שלמות בעינן ואפי' מפוזרות כגון שנה ראשונה ושלישית וחמישית קמ"ל רב הונא דרצופות בעינן ג' שנים והיינו מיום ליום דקאמר מתני': מודי רב הונא באתרא דמוברי באגי. שאותה שדה שזורעת שנה אחת. שנה מניחין אותה בורה אם כך רגילין אפי' לא הוי אם מפוזרות הוה חזקה

הגהות הב"ח

(א) גמ' אי מחית באנפאי הוה: (ב) שם מהו דתימא א"ל אם איתא דידך וכו' לא מצינא לינטר ואי נמי: (ג) שם דייני דשפילי: (ד) רש"י ד"ה דאי לא וכו' עצה טובה קמ"ל: (ה) רשב"ם ד"ה ה"נ וכו' ולא מיחו: (ו) ד"ה באתרא וכו': (ז) ד"ה חדא וכו': (ח) ד"ה אמר מר זוטרא וכו': (ס) תוס' ד"ה שתא וכו' תימה א"כ מנא לן: (י) ד"ה אלא וכו' כשהן דרין בעיר אחת וכו' לבוא לעיר אחרת: (כ) ד"ה הני וכו' יזכה האחר בדין ויתבע:

דמצי למימר ליה למערער החזקתי בה בשעה שרגילין בני אדם לעבוד שדותיהן: קמ"ל רב הונא. דמצי למימר לי' המחזיק איזרענא ארעאי הואיל דהני סביבותי אינן זורעין חדא ארעא בכולי באגי דאינן זורעין לא מצינא למינטר מקמיה דריסת רגל עוברין ושבין ומשו"ה לא זרענא לה. ואי נמי מצי למימר בהכי ניחא ליה דלא למזרעה דעבדא טפי בשתא אחריתא: בליליא לא ידעי אינשי אי דייר בה המחזיק אי לא ואע"ג דהני תלת שנין אינן רצופין משום לילותא אפ"ה הויא חזקה ולרב הונא דאמר בעינן רצופין: ומתרץ אביי דמאן מסהיד אבתים דהאי מחזיק דייר בהם שיבבי הבית ואינהו מידע ידעי דהוה דייר ביה בין בימא בין בליליא [illegible]

א) נראה דצ"ל ולמעוטי שלמה דשלמות בעינן ולעולם אפי' מפוזרות וכו'.

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פי"ג מהלכות טוען ונטען הלכה ג סמג עשין לט טוש"ע ח"מ סי' קמ סעיף ח:

יא ב מיי' שם ופי' מהלכות טוש"ע שם סעיף יד:

יב ג ד מיי' שם הלכה ה וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמד סעיף א:

יג ה מיי' שם הלכה טו וסמג שם טוש"ע ח"מ סימן קמא סעיף יד:

יד ו מיי' פי"א מהלכות מכירה הלכה טו ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן קצב סעיף יא וסימן קמא סעיף יב:

טו ז מיי' פי"ב מהלכות טוען הלכה יג סמג עשין לט טוש"ע ח"מ סימן קמא סעיף יב וסעיף יד:

טז ח ט מיי' שם פט"ו הלכה י' ועי' מ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף יא וסעיף יב:

מסורת הש"ס

א) [לקמן [illegible]]

ומודי מר זוטרא ברוכלין המחזירין בעיירות דאע"ג דלא טען טענינן ליה אנן ומודה רב הונא בחנותא דמחוזא דלימממא עבידא לליליא לא עבידא רמי בר חמא ורב עוקבא בר חמא זבון ההיא אמתא בהדי הדדי מר אישתמש בה ראשונה שלישית וחמישית ומר אישתמש בה שניה רביעית וששית נפק ערער עילוה אתו לקמיה דרבא אמר להו מאי טעמא עבדיתו הכי כי היכי דלא תחזקו אהדדי כי היכי דלדידכו לא הוי חזקה לעלמא נמי לא הוי חזקה ולא אמרן אלא דלא כתוב עיטרא אבל כתוב עיטרא קלא אית ליה אמר רבא אכלה כולה חוץ מבית רובע קנה כולה חוץ מבית רובע אמר רב הונא בריה דרב יהושע ולא אמרן אלא (א) דבר זריעה היא אבל לאו בר זריעה היא קני לה אגב ארעא מתקיף לה רב ביבי בר אביי אלא מעתה צונמא במה יקנה אלא באוקומי בה חיותא ומשטחא בה פירי ה"נ איבעי ליה לאוקומי בה חיותא אי נמי משטחא בה פירי ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ביתא אמר ליה מינך זבינתיה ואכלית שני חזקה א"ל אנא בשכוני גוואי הואי (ב) אתא לקמיה דרב נחמן אמר ליה זיל ברור אכילתך אמר ליה רבא *הכי דינא המוציא מחבירו עליו הראיה ורמי דרבא אדרבא ורמי דרב נחמן אדרב נחמן דההוא דא"ל

הכי גרסינן ומודה מר זוטרא ברוכלין המחזירין בעיירות דאע"ג כו'. אע"ג דסבירא (ג) למר זוטרא דאי טוען טענתיה טענה אבל אנו לא נטעון בשבילו מודי הוא היכא דהוי מערער רוכל המחזר בעיירות למכור קשוטי נשים ואינו חוזר לעירו כי אם לזמן ארוך דאע"ג דלא טוען לייתי מחזיק סהדי דדר בה רצופות יומם ולילה אנן טענינן ליה דדילמא משום דלא קביע במתא החזיק זה בביתו וכי הוה אתי במתא הוי נפיק האי מחזיק מן ביתא ולא ידע ליה זה המערער מעולם שהחזיק זה בביתו ולכך שתק ולא מיחה הלכך יביא המחזיק עדים שלא יצא מן הבית כל שלש השנים אפילו לילה אחת ול"ג ומודי רבא דהא לא איירי רבא לעיל אי טענינן ליה או טוען איהו לנפשיה וכל מאי דתרין רבא לעיל אליבא דרב הונא תרין ואי גרסינן הכי הוה לן למיגרס ומודה רב הונא: ומודה רב הונא. אע"ג דבעי רצופות יום ולילה בחנוותא דמחוזא חנויות שמוכרין בהן לחם ויין דאי טוען אין חוששין לטענתו דאע"ג דלא דר בו בלילות חזקה מעלייתא היא שאין דירתן אלא ביום: מר אישתמש ראשונה כו'. עובדת לזה שנה ולזה שנה שאין אחד מהן יכול להחזיק בה ג' שנים רצופות להפסיד חבירו: עיטרא. שטר חלוקה ובעדים שתעבוד לזה שנה ולזה שנה י"מ קלא אית ליה והיה לו למחות מיד ולא מיחה ולאלתר הויא חזקה דכמי שמכרה להם (ד) בפניו דמי שהרי הניחם להביא עדים ולכתוב עליו שטר חלוקה ושתק אי נמי כיון דאיכא תרתי שני חזקה מפוזרות ועיטרא איכא קלא וכחזקה גמורה דמי דהיה לו למחות ולא מיחה ואין נראה לי כלל אלא משלש שנים ראשונות הויא חזקה כיון דאיכא עדים ושטר בין זה לזה כדאמרינן לקמן בפירקין (דף מא:) שלש לקוחות מצטרפות אמר רב וכולן בשטר אלמא אמר רב אע"ג דכל אחד אין מחזיק אלא שנה אחת מצטרפים שלש השנים לחזקה משום דמכח שטר קאתו ה"נ לא שנא והיינו טעמא דהויא חזקה שהיה לו למערער למחות בתוך שלש שנים ואינו יכול לומר בשביל שראיתי' מחזיק בדילוג לא מחיתי שהייתי סבור לכך אתם עושים שאתם יראים להחזיק שנים רצופות שהשטר מוכיח שלא בשביל כן עושים אלא שמ"מ כן חלקו שכן יהו משתמשין וכן עיקר: חוץ מבית רובע. באותו שדה שלא נעבד בו ולא נזרע: דבר זריעה היא. דאמר ליה אי דידך הואי אמאי לא זרעת והלכך לא מחיתי: אלא מעתה. הלוקח מחבירו צונמא (ה) במאי קני לה באיזו אכילה של שלש שנים הואיל ואינה בת זריעה וכי אינו קונה אותה בהעמדת שם בהמותיו לרבוץ ולרעות או לשטיחת פירותיו: הכא נמי כו'. ולא קני לה אגב ארעא: ואכלתיה שני חזקה. ואבדתי שטרי ואתה לא מחית לי שאזדהר בשטרי: אמר ליה. מערער: אנא בשכוני גוואי הואי. בחדרים הפנימים היתה עיקר דירתי והייתי עובר דרך עליך ומשתמש עמך בבית החיצון שדרת בו ברשותי ולכך לא מחיתי: אמר ליה. למחזיק: זיל ברור אכילתך. הבא עדים שדרת בבית לבדך ג' שנים בלא אותו שבא עמך (ו) כדין כל חזקת ג' שנים שצריך להביא עדים שהחזיק בה חזקה גמורה: המוציא מחבירו. דהיינו מוכר שהרי לוקח מוחזק: עליו. (ז) למערער להביא ראיה שנשתמש עמו וסבירא ליה לרבא דכיון שראו עדים לזה המוחזק שנשתמש בו שלש שנים אין לנו לחוש שמא גם זה היה עמו הואיל ולא שמעו בלתי היום והאי עובדא לא מתוקם אלא כשהיה לו עדות למערער דבית זה שלו היה אבל בלא עדות אפילו רב נחמן מודי דהמחזיק נאמן בלא ראיה שהפה שאסר הוא הפה שהתיר דאי בעי אמר שלי הוא מעולם כי אמר נמי מינך זבינתה מהימן:

כל

אנו יודעים על הלילות מסתמא כיון שדר בימים דר נמי בלילות אם לא שטוען המערער שבודאי לא דר ור"ח פירש דמר זוטרא קאי אפירכא דרב יימר דפריך טוענין בעדותן הן וקאמר מר זוטרא אי טוען ואמר המחזיק לייתו תרי סהדי דדרו ביה שלש שנים ביום ובלילה והבו לי אגרא ונפקו ואזלו להו והנהו דדיירי ביה אחריני נינהו טענתו טענה ולא טוענין בעדותן הן (ח) דלא דיירי בה השתא דמצי למימר להו הבו לי אגר ביתא אלא איכהו אמרו דיירנא ואיכהו אמרו פרעתו והפה שאסר הוא הפה שהתיר דאי בעו אמרי לא דיירנא ביה וליכא למימר דדילמא מכחיש להו שהוא לא היה יודע כלל שהיו דרים באותו בית ובסמוך לא גרסינן מודה מר זוטרא אלא ומודה רבא דבעי' שלש שנין ביממא ובליליא אם הנך עדים (ט) רוכלים המחזרים בעיירות אע"ג דלא אמרו דדרו ביה שלש שנין ביממא ובליליא אלא אמרי בידינו היה זה הבית שלש שנים רצופות אע"ג שימים רבים הם מחזרים בעיירות ולא היו (י) בזה הבית עדותן עדות ור"ת גרס דדיירנא ביה שלש שנין ופירש דאביי ורבא תרווייהו סבירא להו דאין צריך להביא עדים על הימים ועל הלילות ורבא לא אמר ביממא ובליליא אלא להוציא המקשה מסברתו ולא לפלוגי אאביי אתא וקאמר מר זוטרא אם אמר העידוני שתם שדרתי ג' שנים בחזקת ימים ולילות אע"פ שלא ראו ממש כל הימים והלילות אלא שבחזקת כן מחזקין אותו שכל שעה שהיו נכנסים פעמים ביום ופעמים בלילה היו רואין אותו בביתו טענתיה טענה והוה ליה למימר עדותן עדות אלא אגב דנקיט ברישא דמילתיה אי טוען אומר נמי טענתיה טענה ומודה רבא וה"ה מר זוטרא ואביי ברוכלין המחזרין בעיירות אף על גב דלא טוען טענינן ליה דאין צריכים להעיד שראו ממש שהרי הם מחזרין בעיירות ואין יכולין להעיד על ראייה אלא יעידו שבחזקתו היה זה הבית שלש שנים ימים ולילות: **ומודה** רב הונא בחנותא דמחוזא דביממא עבדי ובליליא לא עבדי. פירוש ומועיל להם אם החזיקו ג' שנים ואע"ג דלאו שלש רצופות אלא מפוזרות כיון דאורחייהו בהכי דהוי כאתרי דמוברי באגי ואם תאמר א"כ פשיטא דמודה רב הונא כדפריך לעיל גבי באגי וי"ל לפי שבני אדם שאינם חנונים דרים בהן בין ביום ובלילה ואותן צריכים ג' שנים רצופות יום ולילה וס"ד דחנונים נמי יצטרכו כן קא משמע לן ומהאי טעמא אתי שפיר דבעינן להו שלש שנים שלימות דהיינו ו' שנים אע"ג דבשדות ובית הבדים לא בעינן אלא שלש שנים בין הכל (אלא) היינו משום דכמו שאר בני אדם הדרים שם שאין חנונים בעו ג' שנים ביום ובלילה ה"נ חנונים בעו ג' שנים שלימות דהיינו ו' שנים והא דלא אייתי להא לעיל גבי ומודה רב הונא אומר ר"ת משום דלא סלקא שמעתתא דבתי וכי האי גוונא איכא בסוף [הכונס] (ב"ק דף סא:) גבי ומודו חכמים לרבי יהודה: **דלא** תחזקו אהדדי. ואע"ג דתנן לקמן (דף מב.) השותפין אין להם חזקה זה על זה פרש"י דהכא הוזקקו לעשות כן לפי שלא היה להם עדי שותפות וקשיא לר"י דא"כ אותו שהחזיק שנה ראשונה יאמר שהוא שלו כיון שאין עדים שיש לחבירו חלק ונראה לר"י דלא היו רוצים שיחזיק האחד שלש שנים שלא תשכח השותפות: **אבל** כתוב עיטרא קלא אית לה. והא דאמר בהמפקיד (ב"מ לט. ושם ד"ה לא) גבי אין מורידין לנכסי קטן ל"ש עביד עיטרא ל"ש לא עביד אין מורידין גבי יתמי החמירו [וע"ע תוס' גיטין כח. ד"ה והגיחו]: **בשכוני** גוואי הואי. והואי לי (כ) אורח עלך ונראה לי שהיה לו עדים שהיה בשכוני גוואי אבל לא היו יודעים באיזה דרך היה יוצא דאי לא היה לו עדים כלל דהוה בשכוני גוואי היכי הוה קאמר רב נחמן זיל ברור אכילתך דאטו יש להם לעדי חזקה לידע שלא היה המערער באותו בית כל שלש שנים ואם יאמר המערער הייתי עמך שני ימים ואין לך שלש שנים שלימות והעדים אינן יודעים יפסיד:

לאו

הגהות הב"ח

(א) גמ' דבר זריעה: (ב) שם אתו לקמיה דרב נחמן: (ג) רשב"ם ד"ה הכי גרסי' וכו' דסבירא ליה למר זוטרא וכו' ולא ידע זה כצ"ל ותיבת ליה נמחק: (ד) ד"ה עיטרא וכו' להם בפניו דמי וכו' ולכתוב עליו שטר: (ה) ד"ה אלא וכו' צונמא שרשין במאי קני: (ו) ד"ה זיל ברור וכו' שבא עמך כדין: (ז) ד"ה עליו להביא כצ"ל ותיבת למערער נמחק: (ח) תוס' ד"ה ומודה (בע"א) אמר וכו' בעדותן הן דהא לא דיירי: (ט) בא"ד עדים הם רוכלים: (י) בא"ד ולא היו נמים בזה הבית: (כ) ד"ה בשכוני גוואי הואי והואי לי דרך עליך:

נ"ע דינא הכי

רבינו גרשום

מודי מר זוטרא ברוכלין. דאי האי מחזיק הוי רוכל המחזר בעיירות דלא מצי למידר בה ביממא ובלילה מפני שהולך בסחורתו ואמר הרוכל החזקתי ג' שנים בלא ערעור והאי לא ידע למטען כנגדו כיון דקים (ליה) [לן] דרוכל אינו שוהה תדיר בביתו שמא איתרמי דזה בא וכיון שלא ראהו שהיה דר שם שתיק ליה להכי ילפינן ליה למערער למיטען דליתי האי רוכל סהדי דדר בה בין ביממא בין בלילא ואי לא לא הוי חזקה: ומודי רב הונא. דאמר לעיל ג' שנים רצופות דמשמע בין ביממא בין בלילה מודי דאי אחזיק חד בחנות דמיחזק בג' שנים ביממא אע"ג דלא דר בה בלילא הוה חזקה משום דלימממא עבידי למיתב בהו ולא בלילה דמצי למימר המחזיק עבדי בה כדעבדי אינשי ביממא: כי היכי דלדידכו לא הויא חזקה. משום דלית חד מיניה דאחזיק רצופין לעלמא נמי לא הויא חזקה ומשלמיתו לה למערער. ותני מילי דלא הוי חזקה היכא דלא כתבי שטרא שטר חלוקה שתעבוד לזה שנה ולזה שנה אבל כתבו שטר חלוקה אע"ג דלא תחזיק בה ג' שנים רצופות הויא חזקה משום דעיטרא קלא אית להו ולאלתר איבעי ליה למיתי ולערער וכיון דלא ערער הויא חזקה: אמר רבא אכלה כולה קרקע שני חזקה חוץ מבית רובע מה: אבל לאו בת זריעה היא. אתו בית רובע: אלא מעתה הא צונמא דלאו בת זריעה היא ולא קני ליה אגב ארעא אי לא שמח בה פירי הכא נמי בהאי בית רובע אי לא יעביד בה מידי לא קני לה אגב ארעא: אנא בשכוני גואי. והחזקתי בה ולא שמשתה כה יותר ממני. אמר ליה ללוקח זיל ברור אכילתך כלומר הבא עדים שלא שימש עמך בבתי גואי ותחזיק בהו. ורב נחמן אוקמה השתא ביד מוכר ולהכי אמר ליה רבא דינא הכי ביד לוקח הוה לך לאוקמה ויהא המוכר המוציא מחבירו עליו הראיה דמוכר הבא לחוזיא קמא? נכסי:

דא"ל א) לחבריה כל נכסי דבי בר סיסין (א) מזבינא לך הואי ההיא ארעא דהוה מיקרי דבי בר סיסין אמר ליה הא לאו דבי בר סיסין היא ואיקרויי הוא דמיקריא דבי בר סיסין אתו לקמיה דרב נחמן (ב) אוקמא בידא דלוקח א"ל רבא דינא הכי המוציא מחבירו עליו הראיה קשיא דרבא אדרבא קשיא דרב נחמן אדרב נחמן דרבא אדרבא לא קשיא התם מוכר קאי בנכסיה הכא לוקח קאי בניכסיה דרב נחמן אדרב נחמן נמי לא קשיא (ג) כיון דאמר ליה דבי בר סיסין ומיקריא דבי בר סיסין עליה דידיה רמיא לגלויי דלאו דבי בר סיסין היא אבל הכא לא יהא אלא דנקיט שטרא מי לא אמרינן ליה קיים שטרך וקום בניכסי: ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ביתא א"ל מינך זבנתיה ואכלתיה שני חזקה אמר ליה בשוקי בראי הואי אמר ליה והא אית לי סהדי דכל שתא הוה אתית תלתין יומי א"ל תלתין יומי בשוקאי הוה טרידנא אמר רבא עביד איניש דכל תלתין יומי טריד בשוקא ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ארעא אמר ליה מפלניא זבינתה (ד) דאמר לי דזבנה מינך אמר ליה את לאו קא מודית דהאי

רשב"ם

כל נכסי דבי בר סיסין. כלומר כל אותן קרקעות שקניתי מאותו אדם ששמו בר סיסין: דמקריא דבי בר סיסין. כך קורין לו ואין ידוע אם קנאה מבי בר סיסין ולפיכך נקראת כן או כך שמה מעולם וירושה היא לו מאבותיו: אוקמה בידא דלוקח. כדמפרש טעמא לקמיה דעליה דידיה רמיא לגלויי דלאו *בר סיסין היא: אמר ליה רבא דינא הכי. להוציאה מספק מתחת יד המוכר שהוא מוחזק: המוציא מחבירו. דהיינו לוקח עליו להביא ראיית זכות ומאחר שאין לו ראיה יפסיד: קשיא דרבא אדרבא קשיא דרב נחמן אדרב נחמן. דלעיל מוקי לה רב נחמן ביד המוכר ורבא ביד הלוקח והכא איפכא: דרבא אדרבא לא קשיא. דבכל דוכתי מוקי לה ביד המוחזק והתם מוכר כו': כיון. דכולי עלמא קרו ליה דבי בר סיסין ונראין הדברים שלפיכך נקראת כן שקנאה מבי בר סיסין והוא אמר לאו מבר סיסין לקחתיה עליה דידיה רמיא לגלויי ולהביא ראיה דלאו מבר סיסין לקחה ואם יביא עדים דאיקרויי הוא דמיקריא הכי ולא מהני שדות שלקח מבר סיסין היא מוקמינן לה בידיה דהא פשיטא לן דהאי דאמר ליה נכסי דבי בר סיסין מזבנינא לך הכי קאמר ניכסי שקניתי ממנו ולא נכסי שלא קניתי ממנו אף על פי שנקראין כן כך נראית השיטה: מי לא אמרינן ליה קיים שטרך. אחרי שהמוכר רוצה לפסלו והחזקה של שלש השנים במקום השטר היא באה ומאחר שהמוכר מערער על החזקה שאינה חזקה צריך זה להביא עדים שחזקתו גמורה שלא דר זה עמו ובהני תרי עובדי סבירא לן כרב נחמן דהלכתא כוותיה בדינא וכן פוסקין פירושי ר' חננאל איש רומי: מאי בעית בהאי ביתא. שהכל יודעין שלי היה: א"ל אנא בשוקי בראי הואי. בארץ מרחקים מקום שאין השיירות מצויות ולא ידעתי ולכך לא מחיתי ותנן בפרקין היה ביהודה והחזיק בגליל אינה חזקה עד שיהא עמו במדינה באותה מלכות דהוו שיירות מצויות א"כ היכא לאוקמה בשעת חירום ואפילו באותה מדינה כדלקמן בהאי פירקין וכן פירשו הגאונים כפי' ר"ח אבל במקום שהשיירות מצויות וליכא חירום לא מצי טעין הכי דקי"ל בפירקין (דף לח:) מחזיקין בנכסי בורח דמחאה שלא בפניו הויא מחאה ואי טעין לא ידעתי שהחזיק איש פלוני בקרקע שלי ולכך לא מחיתי אינו נאמן דכי היכי דאמרינן מחאה שלא בפניו הויא מחאה דחברך חברא אית ליה ויאמרו לו למחזיק כמו כן אמרו לזה שאדם אחד מחזיק בקרקע שלו הואיל ושיירות מצויות וכן הלכה: בשוקאי הוה טרידנא. למכור סחורתי ולקנות אחרת ולא ידעתי שאתה דר בביתי וכגון שיש לו בית אחר באותה העיר שהיה מתאכסן שם כל ל' יום ויש מפרשים בשוקאי הוה טרידנא ולא היה לי פנאי למחות אע"פ שידעתי ואינו נראה בעיני: אמר

תוספות

לאו קמודית דהא ארעא דידי הוא. פי' רבינו שמואל דאם מוחזק זה שלש שנים וטוען מפלניא זבנתיה דזבנה מינך קמי דידי דנאמן במיגו דאי בעי אמר מינך זבנתיה ואכלתיה שני חזקה אי נמי אם יש לו עדים שהחזיק בה המוכר יום אחד והביא ראיה מההיא דדר בקשתא בעיליתא דלקמן וכדבריו כן הוא היכא דיש עדים למערער שהקרקע שלו היתה אבל בעובדא דהכא (ה) משמע שלא היה למערער עדים מדקאמר לאו קא מודית כו' אי הוה טעין קמי דידי זבנה מינך או דר בה חד יומא היה נאמן אף על פי שלא החזיק שלש שנים מיגו דאי בעי אמר לא היתה שלך מעולם אבל ודאי השתא דאמר מפלניא זבינתה דזבנה מינך והודה שהיתה שלו תו לא מצי למיטען קמי דידי זבנה מינך או קמי דידי דר בה חד יומא (ו) מיגו דאי בעי אמר בתחלה לא היתה שלך מעולם דמיגו למפרע לא אמרינן כדמוכח לקמן (דף מא:) גבי ההוא דדר בקשתא בעיליתא ארבע שנין ואמר מפלניא זבינתיה דזבנה מינך אתא לקמיה דר' חייא אמר ליה אייתי סהדי דדר ביה אפילו חד יומא ואוקמי' לה בידך משמע דאי לית ליה סהדי אין נאמן לומר קמי דידי דר בה חד יומא במיגו דאי בעי אמר מינך זבינתיה כיון שכבר הודה דלאו מיניה זבנה לית ליה תו מיגו ואין לו להאמינו במאי דקאמר השתא (ז) מתוך שהיה יכול לשקר בתחילה קודם שהודה דלא הוה מסיק אדעתיה שהיה זקוק לטענה זו והא דקאמר התם רב וחזיתיה לדעתיה דחביבי דאי הוה א"ל קמי דידי זבנה מינך הוה מהימן ליה במיגו דאי בעי אמר מינך זבינתה לא קאמר שהיה עדיין נאמן בטענה זו אלא כלומר אי הוה טעין מעיקרא קודם שהודה וה"ה דאי הוה טעין מעיקרא קמי דידי דר בה חד יומא דהוה מהימן ועוד ראיה מסוף (ח) דזה בורר (סנהדרין דף לא.) גבי ההיא איתתא דנפק שטרא מתותי ידה אמרה ידענא ליה בהאי שטרא דפריע הוא כו' ולא הימנה רב נחמן א"ל רבא והא אי בעיא קלתיה כיון דאתחזק בבי דינא אי בעיא קלתיה לא אמרי' אלמא אע"ג דקודם שראיטוהו בידה היתה נאמנת לומר דפרוע הוא במיגו דאי בעיא קלתי' השתא דאתחזק בבי דינא פי' שראיטוהו בידה לא מהימנה דאין כאן עוד מיגו שעל כרחך צריכה עכשיו טענה זו שהיא אומרת אם רוצה לפטור את הלוה ובקונט' פי' שם אתחזק שהיה השטר מקוים ואין נראה לר"י דמה מועיל דמ"מ אי בעיא קלתיה ועוד ראיה דתנן בפ' שבועת הדיינין (שבועות דף לח:) מנה לי בידך אמר לו הן למחר א"ל תנהו לי נתתיו לך פטור ופריך מינה(שם מא.)למ"ד המלוה את חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים והא הכא כיון דתבעיה בעדים כמאן דאוזפיה בעדים דמי וקתני פטור ומאי קושיא שאני הכא דפטור מיגו דאי בעי אמר אתמול לא היו דברים מעולם אלא ודאי כי האי גוונא לא אמרינן מיגו ומה שפ"ה בפ' בתרא דכתובות (דף קט:ושם) גבי עשאה סימן לאחר דאם טען ואמר חזרתי ולקחתיה ממנו לאחר שעשיתיה סימן בשמו נאמן דהפה שאסר הוא הפה שהתיר דמאחר שיש עדים שהיתה שלו ונגזלה ממנו (ט) אין לו זכות אלא על פיו של זה שעשאה סימן לו והרי חזר ואמר לקחתיה ממך אין נראה לר"י דבכי האי גוונא לא אמרי' מיגו כדפרישית דע"י מה שהיה יכול לטעון תחילה אינו נאמן עכשיו אלא נראה לר"י דהתם נמי (י) חזר ואכלה שני חזקה אחר שעשאה סימן וכי תימא אי אכלה שני חזקה פשיטא ומאי קמ"ל ר' יוחנן דנאמן מתני' היא דחזקה שיש עמה טענה הרי זו חזקה וי"ל דס"ד דלא מהימן כיון שערער עליו קודם שאכלה שני חזקה לומר שהיא שלו לא עביד איניש דליזבנה בתר הכי קמ"ל וכן ההוא עובדא דמייתי בתר הכי איירי באכלה שני חזקה ובעובדא דידן אי הוה מייתי המחזיק סהדי דדר ביה חד יומא נראה לרשב"א דהוה (כ) לאוקומי לארעא בידיה אע"ג דליכא מיגו מ"מ טענינן ללוקח מאחר שהיה המוכר נאמן לומר זבינתה מינך במיגו דאי בעי אמר לא היתה שלך מעולם ואף על גב דהאי לוקח ידע שהיתה שלו והוי כחד סהדא מכל מקום הוי מיגו כדמשמע לקמן (דף לג:) גבי נסכא דר' אבא (ל) אי לא הוי מחויב שבועה ואינו יכול לישבע היה נאמן לומר דידי חטפי במיגו דאי בעי אמר לא חטפי והיה מכחיש את העד והכא לא הוי מחויב שבועה דאין נשבעין על הקרקעות וכה"ג מצינו בסוף המוכר (מ) (לקמן דף ע.) גבי מפקיד אצל חבירו בשטר דאע"ג דלא טענינן ליתמי נאנסו אפ"ה טענינן ליה החזרתיו לך כיון שאביהם היה נאמן בטענה זו במיגו דאי בעי אמר נאנסו ואור"י דלא דמי להיא דהמוכר את הבית דהכא אם היה רוצה המוכר לזכות בטענה זו דלא היתה שלך מעולם לא היה מעכבה הלוקח שהרי יודע היה שהיתה שלו כתב ר"ח ראינו לרבותינו הגאונים ז"ל דהאי מחזיק לית ליה למיתא לדינא בהדי מריה דארעא אלא האי דזבין ליה מחית בהדיה ואין נראה לרשב"א דהא כל זכות שתבא לידו מכר ראשון לשני ולא יוכל לדחות ולומר לו לאו בעל דברים דידי את ולקמן אשכחן בהדיא גבי ההוא דדר בקשתא בעיליתא דלא מצי למימר ליה לאו בעל דברים דידי את אלא אי הוה משכח סהדי דדר ביה ההוא גברא חד יומא הוה מוקי לה ר' חייא בידיה:

עין משפט נר מצוה

יז א ב מיי' פכ"א מהל' מכירה הל' כא סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף כה:
יח ג ד מיי' פי"א מהל' טוען ונטען הל' ג סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמג סעיף א:
יט ה מיי' שם פי"ד הלכה יד סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף יג:

רבינו גרשום

נכסי דבי בר סיסין. כלומר אותן נכסים שקניתי מבר סיסין שהיה עשיר מזבינא לך: קשיא דרבא אדרבא. דלעיל סבירא ליה דביד הלוקח הוה ליה לאוקמי. והכא להיכא דרב נחמן אוקמיה ביד לוקח ס"ל דביד מוכר הוה ליה לאוקמיה והוה ליה איפך המוציא מחבירו עליו הראיה: קשיא דרב נחמן אדרב נחמן. דלעיל אוקמא ביד מוכר והכא ביד לוקח: התם מוכר קאי בנכסיה שמוחזק הוא מההוא קרקע דמקרי בי בר סיסין ומש"ה *) הוי ליה ללוקח להביא ראיה. וס"ל דביד מוכר: הכא הויא ליה למוכר להביא ראיה: עליה. דמוכר רמיא לגלויי: מי לא אמרינן ליה לבעל שטרא להיכא דנפק עליה מערער קום קיים שטרך וקום בנכסי ה"נ להיכא דאמר מוכר אנא בשכוני גוואי הוינא הוה ליה ללוקח להביא ראיה ולקום בנכסי והא מעשה דבר סיסין ודשכוני גוואי פרשתי היטב בסוף פרק מי שמת: אנא בשוקי בראי הואי. שהייתי הולך בסחורה במקום שווקים ולא הייתי יכול למחות מפני טרוד סחורתי: טרוד בשוקיה. ואינו יכול למחות: **) הואיל ולא זבינתה מנאי זיל פוק מן ארעא דידי ולאו בעל דברים דידי את ותבע דמיך מאותו שקנית ממנו.

*) נראה דצ"ל הוי ליה ללוקח להביא ראיה ולהוציא מיד מוכר: הכא דלוקח קאי בנכסיה הוי ליה למוכר להביא ראיה:
**) צ"ל את לא קא מודית דהאי ארעא דידי היא ואת לא זבינתה מינאי. הואיל ולא זבינתה מינאי וכו':

מסורת הש"ס

א) לקמן דף קנט:
צ"ל דבי בר

הגהות הב"ח

(א) גמ' בר סיסין מזבנינא לך הוה ליה הסיא ארעא: (ב) שם אוקמה בידא: (ג) שם אדרב נחמן נמי לא קשיא התם כיון: (ד) שם מפלניא זבינתה דזבנה מינך כצ"ל ותיבות דאמר לי נמחק: (ה) תוס' ד"ה לאו וכו' בעובדא דהכא משמע: (ו) בא"ד חד יומא במיגו: (ז) בא"ד דקאמר השתא מיגו שהיה יכול לשקר: (ח) בא"ד מסוף פרק זה בורר וכו' ידענא ביה בהאי שטרא וכו' אי בעיא קלתיה א"ל כיון דאיתחזק: (ט) בא"ד ונגזלה ממנו ואין לו זכות למחזיק אלא על פיו של זה שמערער שעשאה: (י) בא"ד נראה לר"י דהתם נמי איירי דחזר ואכלה: (כ) בא"ד לרשב"א דהוה ליה לאוקומי: (ל) בא"ד נסכא דר' אבא דאי לא הוה מחויב: (מ) בא"ד בסוף המוכר את הבית גבי וכו' טענינן להו החזרתיו:

עין משפט
נר מצוה

כ א מיי' פי"ד מהל' טוען ונטען הלכה יד סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף יג:
כא ב ג מיי' פט"ז שם הלכה ג סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף יז וסי' קמז סעיף ה:
כב ד מיי' שם הלכה א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמז סעיף א:
כג ה מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ס:
כד ו ז מיי' שם וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף יז:
כה ח ט י מיי' שם פט"ו הלכה ז סמג שם טוש"ע שם סעיף יט:

דהאי ארעא דידי היא ואת לא זבינתה מינאי זיל לאו בעל דברים דידי את אמר רבא ״דינא קאמר ליה: ״ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ארעא אמר ליה מפלניא זבינא ואבלתיה שני חזקה אמר ליה פלניא גזלנא הוא אמר ליה והא אית לי סהדי דאתאי (א) אימלכי בך ואמרת לי זיל זבין אמר ליה א) השני נוח לי הראשון קשה הימנו אמר רבא ״דינא קאמר ליה כמאן כאדמון דתנן ב) העורר על השדה וחתום עליה בעד אדמון אומר השני נוח לי הראשון קשה הימנו וחכ"א ״איבד את זכותו ״אפילו תימא רבנן התם עבד ליה מעשה אבל הכא דבורא עביד איניש דמיקרי ואמר ״ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ארעא אמר ליה מפלניא זבינתה ואבלתיה שני חזקה אמר ליה פלניא גזלנא הוא אמר ליה והא אית לי סהדי דאתית באורתא ואמרת לי זבנה ניהלי א"ל אמינא איזבון דינאי אמר רבא ״עביד איניש דזבין דיניה ״ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ארעא אמר ליה מפלניא זבינא ואבלתיה שני חזקה אמר ליה והא נקיטנא שטרא(ב) דזבני ליה מיניה הא ארבעי שני א"ל מי סברת שני חזקה תלת שני קא אמינא שני חזקה טובא קא אמינא אמר רבא ״עבידי אינשי דקרו לשני טובא שני חזקה ״וה"מ דאכלה שבע (ג) דקדים חזקה דהאי לשטרא דהך אבל

ג) אמר ליה מפלניא זבינתה דזבנה מיניך. כלומר שאמר לי בשעת מכירה שהוא לקחה ממך ומאחר שלא טען ואכלתי' שני חזקה שטר מכירה שלו שודעו בידו ומסקנא דמילתא מוקמינן ליה ביד המערער והיינו טעמא דכיון דמודה דשלו היה הקרקע מתחלה לא מבעיא היכא דלא החזיק בה שלש שנים אלא אפילו החזיק בה שלש שנים נמי אינה חזקה ומפקינן ליה מיניה דהא חזקה שאין עמה טענה היא שהוא אינו יודע אם היתה של אותו שמכרה לו אם לאו והוה ליה כהכיר בה בשדה שאינה שלו של מוכר ויחזירנה למערער והוא יגבה מעותיו מן המוכרו לו כדפסקינן בשנים אוחזין (ב"מ דף טו:) ואף על גב דליכא עדים למערער מדקאמר ולא מודית לי כו' ולא אמרינן מיגו דאי בעי אמר אנא זבינתה מינך ואכלתיה שני חזקה (ד) כדאמר מפלניא זבינתה דזבנה מיניך נאמן שהוא עצמו אינו יודע אם זבנה המוכר מיניה דמערער אם לאו הלכך כיון דהוא מודי למערער דשלו היתה הודאת בעל דין כמאה עדים דמי וגם מודה הוא שאינו יודע אם לקחה המוכרה לו מן הבעלים אם לאו דהא לא טעין דזבנה מינך קמאי דידי וגם אין לו עדים שהחזיק בה המוכר יום אחד הלכך הפסיד אבל החזיק זה שלש שנים וטעין מפלניא זבינתה דזבנה מינך קמאי דידי כלומר שידעתי בברור שלקחה מינך נאמן מיגו דאי בעי אמר אנא זבינתה מינך ואכלתיה שני חזקה אי נמי יש לו עדים שהחזיק בה המוכר יום אחד והכי אמרינן לקמן בפירקין (דף מא:) גבי ההוא דדר בקשתא בעיליתא ארבע שנין והכא בהאי טובדא אפילו אם באו עדים שהחזיק בה יום אחד אותו המוכר אבל אין יודע אם לקח אותה: אם לאו אינו מועיל כלום מאחר שזה לא החזיק שלש שנים וגם הראשון אין לו שטר מכירה מן הבעלים: ולא קא מודית לי כו'. כמו שפירשתי: ואת מינאי לא זבינתה. שאפילו אם היית טוען דמינאי זבינתה הלא אין לך לא שטר ולא חזקה: זיל. מקרקע שלי לאו בעל דברים דידי את ואני מוחזק בה יותר ממך שאתה לא החזקת שלש שנים: אמר רבא דינא קאמר ליה. המערער ואפי' אם החזיק בה שלש שנים כמו שפירשתי וכן הלכה. ואין לו עדים שהחזיק בו אותו המוכר יום אחד דתו לא הוי מלי טעין פלניא גזלנא הוא דהא טוענין ללוקח והכי מפרש לקמן גבי ההוא דדר בקשתא בעיליתא ארבע שנין: פלניא גזלנא הוא. בשדה זו שממני גזלה: ואימלכי. נועצתי: זיל זבין. לך קנה: השני נוח לי. אתה נוח לי לריב עמך ולהוציאה ממך בדין: אמר רבא דינא קא"ל. המערער ויטול שדהו דאפילו אדמון ורבנן לא פליגי אלא בדעביד המערער מעשה לסייעו ללוקח לקנות שדהו אבל בדבורא בעלמא כולהו מודו כרבא כדמפרש ואזיל ואע"פ שהחזיק בה ג' שנים בלא מחאה יפסיד דהא חזקה שאין עמה טענה היא שמודה הוא שלא לקחה מיד הבעלים כי אם מיד איש נכרי שאין ידוע שהיה לו חלק בה אפילו יום אחד ולא מצי טעין אמאי לא מיחה מערער בתוך שלש דהיכא אמרינן דמפסיד מערער בשתיקתו היינו היכא דטעין אידך מינך זבינתה ואכלתיה שני חזקה דעד שלש שנים מיזדהר איניש בשטריה טפי לא מיזדהר הלכך זה שלא מיחה והוא לא נזהר בשטרו הפסיד אבל הכא דמודי מחזיק דלא מיניה דמערער זבניה שהוא בעל הקרקע ובעדים זבנה לא הורע כחו של מערער בשתיקתו שהחזקה במקום שטר מכירתו עומדת וכיון דאין שטרו מועיל לו שהרי מגזלן לקח אף חזקתו אינה כלום: כמאן כאדמון. ואנן קיימא לן כרבנן בפרק אחרון דכתובות: דתנן. ראובן העורר על שדה שמכר שמעון ללוי ואומר ראובן כי שמעון גזלו ממנו והוא ראובן המעורר חתום עליה בעד באותו שטר מכירה שכתב לו שמעון ללוי חתם ראובן ועד אחר עמו: השני. לוי נוח לי ולכך חתמתי: מעשה. שחתם עד: דמיקרי ואמר. לשון ויקר מקרה (רות ב): ואמרת לי זיל זבנה ניהלי. ואם שלך היתה היה לך להוציא ממנו בדין תנם ולא לאבד מעותיך: אמינא למיזבן דינא. אמרתי בלבי טוב לי לקנות בדמים מועטים קרקע הראוי לי ולא לטרוח ולבא בדין: עביד איניש דזבין דיניה. אדם תם שאינו רוצה להתקוטט אפילו על שלו עשוי הוא להוציא מעותיו ליטול את שלו בלא דין ומחלוקת ובפירוש ר"ח מפורש אמינא למיזבן דינאי לקנות המריבות כלומר אע"פ שהיא שלי איני מוליאה מידו בלא מריבות ודינין אקנה אותם הדינין והמריבות באלו המעות אע"פ שעיקר הארץ שלי: ואכלתיה שני חזקה. ולא נזהרתי בשטרי יותר: אמר ליה והא נקיטנא שטרא. שכתוב בה דזבנה לי כלומר שקנויה אני מן המוכר הזה ארבע שנים ונמצא שקדם מקחי לחזקה שלך שנה אחת ואת מינאי לא זבינתה הלכך חזקה שאין עמה טענה היא שהמוכר לא יכול למוכרה לך שכבר מכרה לי קודם: א"ל. מחזיק למערער מי סברת דמאי דאמינא שני חזקה דהיינו תלת שני בלמלום:שני חזקה טובא קאמינא. שקדמו לשטר שלך הרבה ויש לי עדים בכל החזקה כדמפרש (ה) לקמיה אבל לפיכך אמרתי שני חזקה סתם שלא הייתי יודע שהיה לך שטר של ארבע שנים שאצטרך לטעון ולפרש שני חזקה טובא: אמר רבא עביד איניש דקרי שני טובא שני חזקה. סתם ואם בא לטעון אחרי כן דשני חזקה טובא (ו) יותר מג' שנים אין זה חוזר וטוען טענות אחרות להכחיש טענת ראשונות ואנן קי"ל לקמן דאין אדם טוען בב"ד וחוזר וטוען טענות אחרות להכחיש הראשונות אלא אחר טענות הראשונות נפסוק הדין הלכך כי מייתי סהדי בהני שני חזקה טובא מהימנינן ליה שהרי לא חזר וטען: והני מילי. דמוקמינן לה בידיה דאייתי סהדי דאכלה ז' שנין שקדמו שני חזקה שלו למכירת השטר של מערער שהמוכר עצמו לא יכול למוכרה אחר שהחזיק בה ג' שנים בסופי אבל אי לית ליה סהדי אלא משית שני הדין עם בעל השטר דאין לך מחאה גדולה מזו שמיחה המוכר בזה המחזיק לסוף שתי שנים שמכר לאחר והיה לו לזה להזהר בשטרו לעולם עד שיוציא השטר מיד השני ויקרעינו ויש מפרשים דאין לריך עדי חזקת ז' שנים אלא של ג' אחרונים ואנן מהימנינן ליה על השאר מדאמר רבא עביד איניש דקרי לשני טובא שני חזקה למדו כן דאי איכא סהדי על כל השבע שנים אמאי איצטריך למימר עביד איניש כו' ולאו מילתא הוא שהרי החזקה במקום השטר עומדת ולא יהא חזקת ג' שנים האחרונים שיש לו עדים עליהם אלא שטר של ג' שנים והרי שטר של ד' שנים הקודם לו פוסלו ומדברי רבא אין ללמוד דלא נריך עדים לז' שנים שהרי רבא להודיענו בא דאינו קרוי חוזר וטוען במאי דאמר לבסוף שני חזקה טובא קאמינא דעביד איניש כו' שאילו היה חוזר וטוען להכחיש דברים הראשונים אפי' כי מייתי סהדי בהני אחרונים אינו כלום דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי ואחר טענות הראשונות נלך ובפי' ר"ח נמי מצריך עדים לכל הז' שנים:
זה

מפלניא זבינתיה דזבנה מינך ואכלתיה שני חזקה אמר ליה פלניא גזלנא הוא. פי' יש לי עדים שהוא גזלן ואפי' דר ביה חד יומא הא קי"ל דגזלן אין לו חזקה ולא כפ"ה דפירש דאין לו עדים שהחזיק בה המוכר אפילו יום אחד דתו לא הוה מצי טעין פלניא גזלנא הוא משמע שרוצה לפרש גזלנא הוא לא שיש לו עדים שהוא גזלן אלא כלומר בגזל (ז) היא הקרקע בידו ואין נראה לר"י דהוה ליה לאסוקי כדמסיק לעיל לא קמודית לי דארעא דידי הוא ואת מינאי לא זבינתיה וכו':
עביד איניש דקרי לשני טובא שני חזקה. אבל אי לא עביד אף על גב דאית ליה סהדי דאכלה שבע שנין לא מהימנינן דהא איהו דמכחיש להו דמודה שלא אכלה אלא שני חזקה דהיינו שלש שנים:
אבל

מסורת הש"ס
א) [לקמן דף מג:]:
ב) כתובות דף קט.:
ג) שייך לע"א:

רבינו גרשום
דאמרי' השני נוח לי להוציאה מתחת ידו מש"ה אמרנא ליה זיל זבין והראשון שגולה קשה הימני ולא הייתי יכול לטעון*) בעדו:והוא המערער חתום עליה בעד אדמון אמר יכול לומר המערער משום הכי חתמי על שטר מכירה השני נוח לי והראשון קשה הימני הכא נמי לא שנא: אבל דבורא דמשיא עצה מיקרי ואמר ליה: אמינא איזבין דינאי. כלומר אע"פ שהוא שלי מן הדין אמרתי אקנה אותה ממך שלא רציתי להקנים עמך ועכשיו הואיל ולא רצית למוכרה לי אוציאנה מידך בבית דין: עביד אינש דזבין דיניה. מי שאינו רוצה להתקוטט קונה דבר שבדין היה להיות שלו מפני קשיות בעל דינו: ד' שנין. כלומר שנה אחת היתה שלי קודם שהתחילו שני חזקה שלך: והנימילי דאמרי' עביד אינש דקרי לשני טובא שני חזקה להיכא דאכלה שבע שנים ג' שני חזקה קודם זמנו דשטרא דהאי. אבל אכליה המחזיק שית והאי אידך יש לו שטר שקנאה ד' שנים בתוך אותן ו' שנים דהאי לא אכלה כי אם ב' שנין קודם זמן שטרו יכול לומר לו האי בעל השטר למחזיק כיון דהמוכר מכרה לי לסוף ב' שנים שהיתה בידך אין לך מחאה גדולה מזו דגלי מוכר דעתיה דאותה חזקה שהחזיק בה אינה חזקה:

*) נראה דצ"ל ולא הייתי יכול לטעון עמו:

הגהות הב"ח
(א) גמ' ואימלכי בך:
(ב) שם דזבנא לי מיניה הא ארבע:(ג) שם דאכלה שבע שנין דקדים:
(ד) רשב"ם ד"ה א"ל מפלניא וכו' שני חזקה כי אמר נמי מפלניא זבינתה דזבנה מינך נאמן וכו' יום אחד לכך הפסיד וכו' אם לקח אותה המוכר אם לאו:
(ה) ד"ה שני חזקה טובא וכו' כדמפרש לקמן ולפיכך אמרתי כצ"ל ותיבת אבל נמחק: (ו) ד"ה אמר רבא וכו' טובא קאמר יותר מג' שנים: (ז) תוס' ד"ה מפלניא וכו' כלומר בגזל בא לו הקרקע בידו:

אבל שית אין לך מחאה גדולה מזו: א) זה אומר של אבותי (א) וזה אומר של אבותי האי אייתי סהדי דאבהתיה היא והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה ב) אמר רבה מה לו לשקר אי בעי א"ל מינך זבנתה ואכלתיה שני חזקה ג) א"ל אביי "מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן הדר א"ל אין דאבהתך היא וזבנתה(ב) מינך והאי דאמרי לך דאבהתי דסמיך לי עלה כדאבהתי טוען וחוזר וטוען או אין טוען וחוזר וטוען עולא אמר "טוען וחוזר וטוען נהרדעי אמרי אינו טוען וחוזר וטוען "ומודי עולא היכא דא"ל של אבותי ולא של אבותיך דאינו טוען וחוזר וטוען "והיכא דהוה קאי בי דינא ולא טען ואתא מאבראי וטען אינו חוזר וטוען מאי טעמא טענתיה אגמריה ומודו נהרדעי היכא דאמר ליה של אבותי שלקחוה מאבותיך דחוזר וטוען "והיכא דאישתעי מילי אבראי (ג) ולא טען ואתא לבי דינא וטען דחוזר וטוען מאי טעמא עביד איניש דלא מגלי טענתיה אלא לבי דינא אמר אמימר אנא נהרדעא אנא וסבירא לי דטוען וחוזר וטוען והלכתא טוען וחוזר וטוען: זה אומר של אבותי(ד) וזה אומר של אבותי האי אייתי סהדי דאבהתיה ואכלה שני חזקה והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה אמר רב נחמן "אוקי אכילה לבהדי אכילה ואוקי ארעא בחזקת אבהתא א"ל רבא (ה) הא עדות מוכחשת היא אמר ליה נהי דאיתכחש באכילתה באבהתא

זה אומר של אבותי. היה הקרקע והרי היא שלי וזה אומר כו' עובדא הוה כדמוכח לקמיה: אמר רבה מה לו לשקר. לזה המחזיק במאי דטוען דשל אבותיו וירשה מהם אי בעי אמר כו' והלכך בהאי מיגו מהימנינן ליה: אמר ליה. תלמידו אביי מה לי לשקר כו' כלומר על ידי האי מיגו דמה לי לשקר לא יזכה בקרקע שהרי עדים מכחישים את דבריו שאומרים דשל אבותיו דאידך היא וגם החזקה אינה כלום שהרי אין עמה טענה כי אם טענת שקר והלכה כאביי שהרי רבה הודה לו כדמוכח ואזיל: הדר א"ל אין כו'. דמשום שהיו מפסידין אותו כאביי הולך לחזור ולטעון כן דיקא נמי דקאמר גמרא אמר ליה אביי ולא קאמר אביי אמר: הדר א"ל. ההוא דאייתי עדי חזקה לאידך: דסמיך (ו) עלה כדאבהתי. הייתי סומך ומובטח על קרקע זו כאילו היא של אבותי לפי שהחזקתי בה בשופי ובעדים וקניתיה מאבותיך ובעי גמרא טוען וחוזר וטוען יכול אדם לטעון בבית דין שטוען בב"ד מה שהוא רוצה וחוזר וטוען לתקן דבריו הראשונים: עולא אמר טוען וחוזר וטוען. טוען בבית דין מה שהוא רוצה וחוזר אחרי כן לטעון דברים אחרים לתרץ דברים הראשונים אע"פ שמכחישם קצת בזה שחוזר וטוען האי דאמר דאבהתי דסמיך עלה כדאבהתי: ומודי עולא. אף על גב דמהימנינן ליה להאי דטעין אין דאבהתך היא כו' שאם טען מתחילה ופירש של אבותי ולא של אבותיך דאינו חוזר וטוען טענה זו דסמיך עלה כדאבהתי שהרי עוקר לגמרי דברים הראשונים וכן הלכה דפסקינן לקמן כעולא: ומודי נמי עולא כל היכא דהוה קאי בי דינא ולא טען תיקון דברים הראשונים אלא אחר שיצא מבית דין חזר לב"ד ותיקן דבריו הראשונים שאינו חוזר וטוען היכא דמכחישן קצת: טענתיה אגמריה. אוהביו וקרוביו: ומודו נהרדעי. בזה שטען מתחילה של אבותי וחזר וטען של אבותי שלקחוה מאבותיך דחוזר וטוען ומהימן דאינו עוקר דבריו הראשונים כלל אלא מוסיף עליהן וכיון דהחזיק בה שלש שנים מוקמינן לה בידיה דחזקה שיש עמה טענה היא דמה לו לשקר דאי בעי אמר מינך זבנתה ואכלתיה שני חזקה כי אמר נמי של אבותי שלקחוה מאבותיך מהימן ואע"ג דגבי יורש קיימא לן לקמן בפירקין דאין צריך טענה מאחר שהחזיק בה שלש שנים היאך היתה של אביו אבל ראיה בעי שהחזיק בה אביו יום אחד הכא אין צריך להביא עדים שהחזיק בה אביו כלל שהרי זה טען טענה גמורה וחזקה שיש עמה טענה היא: ומודו נמי נהרדעי. כל היכא דאישתעי מילי מאבראי לבי דינא קודם שטען כלום בב"ד ולא טען מה שהוא טוען עכשיו בב"ד ואתא לבי דינא (ז) לטעון טענות שעוקרות לגמרי את הראשונות דחוזר וטוען: דלא מגלי טענתיה. שלא ילמד מהן מי שכנגדו ויתן לבו מתחילה קודם שיבאו לבית דין להשיב עליהם וכן הלכה וה"מ (ח) טענות בעלמא אבל טען בפירוש בפני עדים חוץ לב"ד חייב אני מנה לפלוני הרי הודה לו ושוב אינו יכול לכפור בב"ד: וסבירא לי דחוזר וטוען. כלומר אנא נמי נהרדעי אנא ופליגנא עלייהו דנהרדעי: והלכתא חוזר וטוען. תיקון לשון הראשון אע"פ שמכחישם קצת הואיל ואינו עוקרן לגמרי כדלעיל: וזה אומר של אבותי. ואכלתיה שני חזקה אותן שלש שנים שאתה טוען אני אכלתיה ולא אתה: והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה. אותן שלש שנים עצמן שהעידו אלו הראשונים עליהם ובאו אלו והכחישום: אמר רב נחמן. עדות דאכילה בטלה דאוקי עדות של אכילה כנגד עדות שניה של אכילה והרי מכחישים זה את זה אבל בעדות דאבהתא דלא אתכחשת עדותן קיימת ומוקמי' בידיה: הא עדות מוכחשת היא. כיון דהני ב' כתות מכחישות זו את זו אחת מהן פסולה לכל עדיות שבעולם ואחרי שאין לברר איזו הפסולה תיבטל עדותן לגמרי: בדאבהתא

אבל אכלה שית שנין כו'. הקשה ר"י בר מרדכי אפי' לא אייתי סהדי אלא דאכלה שלש שנין יהא נאמן לומר לקחתיה קודם מינך במיגו דאי בעי אמר מינך זבינתה ואומר ר"י דאין זה מיגו דמעיקרא לא יטעון כלל מינך זבינתה דאין יודע אם יש לזה שטר שקנאה ממנו: אמר רבה מה לו לשקר. רבה גרסינן דאביי ורבא אמרי לקמן (דף לג:) דלא סבירא להו הא דרב חסדא דמה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן: מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן. תימה לרשב"א אמאי הוי במקום עדים נימא של אבותיו היתה יום אחד ונאמר שלקחה מאבותיו דהא טוענין ליורש ומהימנינן ליה בהא דקאמר שאבותיו דרו בו יום אחד במיגו דאי בעי אמר מינך זבנתיה ולקמן נמי (ט) דקאמרי נהרדעי דהיכא דאמר של אבותי שלקחוה מאבותיך דחוזר וטוען הא אפילו לא יטעון שלקחוה אלא אמר שדרו בה יום אחד אנן טענינן ליה ואומר רבינו יצחק דשל אבותי משמע שהיתה מעולם של אבותי ולא שלקחוה עד שיפרש בדבריו ולקמן דנקט שלקחוה לא שצריך שיטעון שידע שלקחוה אלא של אבותי שראיתי שדרו בה יום אחד על כן אני רוצה לזכות דשמא לקחוה (י) אבותי במשפט וטוענין ליורש: ומודו נהרדעי היכא דאמר שלקחוה כו'. מספקא לר"י היכא דנפיק לבראי וחזר ואתא לב"ד אי מצי למימר הכי: אמר ליה רבא והא עדות מוכחשת היא. תימה אמאי הואי עדות מוכחשת והא רבא אית לי' במרובה (ב"ק ד' עב: ושם ד"ה רבא) ובפ' זה בורר (סנהדרין דף כז. ושם ד"ה רבא) דעד זומם מכאן ולהבא הוא נפסל ולא מפסל אלא משעה דאתכחוש ואית לן למימר אאכילתה דאתכחוש אתכחוש אאבהתא דלא אתכחוש לא אתכחוש דהכי אמר במרובה (ב"ק דף עג. ושם) דהוזמו על הטביחה ועל הגניבה לא הוזמו אע"ג דתוך כדי דבור העידו על הגניבה ועל הטביחה לרבא כיון דמההיא שעתא דקא מיתזמי הוא דקא מיפסלי אטביחה דאיתזום איתזום על הגניבה דלא איתזום לא איתזום וללישנא דהוי טעמא דרבא (כ) משום דעד זומם חידוש ואין לך אלא משעת חידושו ניחא אלא ללישנא דמפרש טעמא דרבא משום פסידא דלקוחות ה"נ נהימניהו ואפילו היכא דליכא פסידא דלקוחות לא מיפסל למפרע אפילו להאיך לישנא מדבעי התם מאי איכא בין האי לישנא להאי לישנא ולא קאמר איכא בינייהו להיכא דליכא פסידא דלקוחות ועוד קשיא דקאמר בסמוך אליבא דרב חסדא כולי עלמא לא פליגי משמע דרב נחמן לא מצי סבר בשום ענין כרב חסדא דחשיב להו סהדי שקרי ומנא ליה דלמא סבר רב נחמן דמכאן ולהבא הוא נפסל ומיהו הא איכא למימר משום דלא קיימא לן כרבא בהא ונראה דסוגיא דהכא כההיא לישנא דחידוש אבל ללישנא דפסידא דלקוחות סבר דלא אמר ליה רבא לרב נחמן מטעם הכי ולריב"א נראה דלא דמי הך דהכא להאי דמרובה דהתם גניבה וטביחה תרי מילי נינהו ולהכי אגניבה דלא איתזום לא איתזום כיון דלהבא הוא נפסל אלא הכא כי איתכחוש אאכילה איתכחוש נמי אאבהתא דאבהתא בלא אכילתה לא מהני דהוי מוקמי' בידי' דאית ליה סהדי דאכלה שני חזקה דנאמן לומר היתה של אבותי יום אחד במיגו דאי בעי אמר מינך זבינתה ומיהו אכתי דחשיב לה גמרא כעדות אחרת לא אתי שפיר:

וזו

מסורת הש"ס

א) לקמן דף לג: ב) [לקמן לב: לג:] ג) [קדושין סד: וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) גמ' זה אומר של אבותי ואכלתיה שני חזקה וזה אומר של אבותי האי אייתי סהדי: (ב) שם אין דאבהתך היא וזבינתה מינייהו והאי דאמרי לך: (ג) שם אבראי לב"ד ולא טען: (ד) שם זה אומר של אבותי ואכלתיה שני חזקה וזה אומר של אבותי ואכלתיה שני חזקה האי אייתי סהדי דאבהתיה היא ואכלה: (ה) שם והא עדות: (ו) רשב"ם ד"ה דסמיך לי עלה וכו' ובעי תלמודא טוען וחוזר וטוען יכול אדם לטעון בב"ד ולחזור אחרי כן ולטעון דברים אחרים לתרץ דברים וכו' עלה כדאבהתי הס"ד ואח"כ נ"ל ד"ה עולא אמר טוען וחוזר וטוען טוען הוא בב"ד מה שהוא רוצה וחוזר וטוען לתקן את דבריו טוען קמא לאו דוקא דהא לא פליגי אלא בחוזר וטוען הס"ד ואח"כ נ"ל ד"ה אינו חוזר וטוען שהרי סותר את דברים הראשונים הס"ד ואח"כ מ"ה ומודה עולא אע"ג: (ז) ד"ה ומודו נמי נהרדעי וכו' לבי דינא וטען טענות: (ח) ד"ה דלא מגלי וכו' וה"מ היכא דטעין טענה בעלמא אבל טען: (ט) תוס' ד"ה מה לי ופו' דקאמר דמודו נהרדעי: (י) בא"ד דשמא לקחוה מאבותיך במשפט דטוענין ליורש: (כ) ד"ה אמר וכו' וללישנא דהוי טעמא דרבא התם משום דעד זומם חידוש הוא ואין לך בו אלא:

עין משפט נר מצוה

כו א ב ג מיי' פט"ו מהל' טוען הלכה ו סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף כד:

כז ד ה מיי' שם ופי"ז שם הלכה ח סמג שם טוש"ע שם וסי' פ ס"א:

כח ו מיי' שם פט"ו הלכה ה טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף כג:

רבינו גרשום

אמר רבא למה לו לשקר להאי מחזיק אי בעי למימר ליה מינך זבינתה ואכלתיה שני חזק' הואיל דיש לו עדים שאכלה שני חזקה ולא מצי איניש מכחש ליה: מה לו לשקר במקום עדים. היכא דעדים מעידים דשל אבותיו דהאיך הוא תו לא אמרינן דליהוי נאמן. הדר אמר ליה ההוא דאייתי ראיה דאכלה שני חזקה אנא מודינא דאבהתך היא ומינך זבינתה והאי דקאמרי דאבהתי הוה דסמיך עלה כדאבהתי כלומר מובטח וסומך הייתי עליה כמו שאם היתה של אבותי מאחר שקניתיה ממך: טוען חוזר וטוען אי לא. כלומר מאחר שטען תחלה טענה אחת ורואה שבית דין רוצין לחייבו באותה טענה וחוזר ורוצה לטעון טענה אחרת יכול או לא: עולא אמר. כל כי האי גוונא שטוען מעין טענה ראשונה ומתקנה ואינו מכחישה מהכל יכול לחזור ולטעון ולא אמרינן הואיל שטען שוב אינו טוען: ומודי עולא. לנהרדעי היכא דאמר מעיקרא של אבותי היה ולא של אבותיך ולבסוף הודה וחזר ואמר אין דאבהתך היא והא דאמרי של אבותי דסמיך לי עלה כדאבהתי דאינו טוען וחוזר וטוען משום דלא טעין מעין טענה ראשונה דמעיקרא אמר של אבותי היתה ולא של אבותיך: והיכא דקאי בבי דינא ולא טען טענה דמצי למיפטר נפשיה מבי דינא ונפק לבראי והדר אתי לבי דינא וטעין טענה אחריתי דבעי למיפטר נפשיה דאינו חוזר וטוען: טענתיה אגמריה. של שקר: ומודו נהרדעי היכא דאמר ליה מעיקרא של אבותי שלקחוה מאבותיך ולסוף חזר אין דאבהתך וכו' דטוען וחוזר וטוען דמעין טענה ראשונה היא: מאבראי. חוץ לבית דין בפני שאר אנשים ולא טען בפניהם מה שהיה טוען בפני בית דין: אמר אמימר אנא נהרדעי אנא. ולא ס"ל כנהרדעי דלעיל אלא סבירא לי דטוען חוזר וטוען ובלבד שיהיה טוען מעין טענה ראשונה. אוקים עדי אכילתה בהדי עדי אכילתה הואיל דמכחישין אלו את אלו באכילה לא תסמוך על עדי חזקה: ואוקי ארעא בחזקת האי דאייתי עדים דאבותיו הוה: והא עדות מוכחשת היא. דכבר איתכחשא דאינך סהדי אמרי דהאי אכליה שני חזקת:

באבהתי

כט א מיי' פכ"ב מהל' עדות הלכה א סמג עשין קי טוש"ע ח"מ סי' לא סעיף א:
ל ב מיי' פט"ו מהל' טוען ונטען הל' ס סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף כב:
לא ג מיי' פי"ב מהל' גירושין הלכה כג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קנב סעיף ג וסי' יז סעיף מג וע"ש:
לב ד מיי' פ"כ מהלכות איסורי ביאה הלכה ד טוש"ע אה"ע סי' ג סעיף א ג ג:

באבהתא מי אתכחש לימא רבא ורב נחמן בפלוגתא דרב הונא ורב חסדא קמיפלגי א) דאיתמר ב' כתי עדים המכחישות זו את זו אמר רב הונא *זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה ורב חסדא אמר בהדי סהדי שקרי למה לי לימא רב נחמן דאמר כרב הונא ורבא כרב חסדא (א) אליבא דרב חסדא כולי עלמא לא פליגי כי פליגי אליבא דרב הונא רב נחמן כרב הונא ורבא עד כאן לא קאמר רב הונא אלא לעדות אחרת אבל לאותה עדות לא הדר איתי סהדי דאבהתיה היא אמר רב נחמן ב) אנן אחתיניה אנן מסקינן ליה לזילותא דבי דינא לא חיישינן מתיב רבא ואיתימא רבי זעירא ג) שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא רבי מנחם ברבי יוסי אומר ג) תצא אמר ר' מנחם בר' יוסי אימתי אני אומר תצא בזמן שבאו עדים ואח"כ נשאת אבל נשאת ואח"כ באו עדים הרי זו לא תצא א"ל אנא סברי למעבד עובדא השתא דאותיבתן את ואותבן רב המנונא בסוריא לא עבדינן בה עובדא נפק עבד עובדא מאן דחזא סבר טעותא היא בידיה ולא היא אלא משום ג) דתליא באשלי רברבי י) דתנן רבי יהודה אומר ד) אין מעלין לכהונה על פי עד אחד אמר ר' אלעזר אימתי (ב) במקום שיש עוררין אבל במקום שאין עוררין מעלין לכהונה על פי עד אחד רבן שמעון בן גמליאל אומר משום ר' שמעון בן הסגן מעלין לכהונה ע"פ עד אחד רשב"ג היינו ר' אלעזר וכי תימא ערער חד איכא בינייהו רבי אלעזר סבר ערער חד ורשב"ג

תוספות

וזו באה בפני עצמה ומעידה. תימה בין לרב הונא בין לרב חסדא נהמנינהו לבתראי במיגו דאי בעי פסלינהו לקמאי בגזלנותא ומיהו במיגו דאי בעי הוי מזמי להו ליכא להמנינהו דירא ליה להזמין פן יוזמו גם הם ונראה לי דמיגו במקום עדים לא אמרינן (ועוד) דמיגו לא יוכל לסייעם יותר משני עדים ואפי' היו עמהן ק' עדים אין נאמנין דתרי כמאה ועוד אומר ר"י דלא שייך מיגו (ו) דאין דעת שניהם שוה ומה שירצה זה לטעון לא יטעון זה: ורב נחמן כרב הונא. תימה דבפרק ב' דכתובות (דף יט:) תניא שנים שהיו חתומין על השטר ומתו ובאו שנים ואמרו (ז) שכתב ידם הוא אבל קטנים או פסולי עדות או אנוסים היו אם כתב ידם יוצא ממקום אחר אין נאמנין ופריך ומגבי' ביה בשטרא תרי ותרי נינהו ומסיק התם (*כרב) נחמן דלא מגבינן בשטרא ואוקי תרי להדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה ואמאי לא מגבינן ביה והא סבירא ליה הכא כרב הונא דכשרים הם לעדות אחרת דמוקמינן להו אחזקת כשרות והתם (ח) כעדות אחרת דמי דהא אין מכחישים אלו את החתומים בזאת המלוה שהיו אומרים אין חייב לו כלום אלא שאמרו איככם נאמנים בדבר זה דפסולים הייתם והוה לן למימר דנאמנים כמו הכא דכשרים אף על גב דאלו מכחישים אותם ופוסלים ותושבין אותן כשאר פסולים לכל דבר עדות ואומר ר"י דכי אמרו קטנים היו ליכא לאוקמינהו אחזקייהו וכן אנוסים נמי לא מפקי להו מחזקת כשרות דאמרינן אנוסים היו מחמת נפשות ופסולי עדות היו איכא למימר כגון שפוסלים אותן משנולדו שאומרים קרובים היו ועכשיו נתרחקו ה): ורבא כרב חסדא. ואם תאמר אם כן אמאי חשיב רבא במרובה (ב"ק דף עב: ושם ד"ה אין) ובפ' זה בורר (סנהדרין דף כז. ושם ד"ה אין) על זוממים חידוש הוא ואין לך בו אלא משעת חידושו והלא מה שהוא נפסל אינו חידוש דהא מן הדין היה להיות לשניהן פסולים כמו בשני כתי עדים המכחישות זו את זו א"כ לא הוי חידוש אלא מה שהמוזמין כשרים ואומר ר"י דרבא דאמר חידוש הוא לא הוי אלא לפי המסקנא דאתי שפיר כרב הונא:

אנן אחתינן ליה אנן מסקינן ליה. ואם היה אותו דלית ליה חזקת אבהתיה מוחזק תחילה אתי שפיר אחתינן ומסקינן שנעמידה בידו כאשר היה בתחלה ואפילו לא היה מוחזק לא זה ולא זה מצי לפרש אחתינא ליה לתפה לזה ומסקינא ליה שנוציאנה מידו ויהא דין כל דאלים גבר. ר"י: ואם ניסת לא תצא. בפ"ב דכתובות (דף כב: ושם ד"ה כגון) מוקי כשניסת לאחד מעדיה ואומרת ברי לי והשתא ליכא כדפי' התם: אבל ניסת ואח"כ באו עדים הרי זו לא תצא. וטעמא משום זילותא דבי דינא וקשה לרשב"א דעל כרחך לאו טעמא משום זילותא דבי דינא הוא דאם כן אפילו לא נשאת אלא התירוה לינשא תנשא כדמשמע בכל הסוגיא דאיכא זילותא אפילו לא נעשה מעשה וכ"ת דאין ה"נ ונשאת דקאמר היינו שהתירוה לינשא ושוב לא תנשא מהיתרה הראשון דבאו עדים ואח"כ נשאת לא מצי לפרושי התירוה לינשא אלא נשאת ממש וע"כ טעמא דמספיקא לא מפקי לה מבעל ולא משום זילותא וי"ל לעולם טעמא משום זילותא ודוקא כשנשאת ואח"כ באו עדים איכא זילותא דבי דינא שכבר נאסרה לכל העולם כיון שנשאת נמצא מה שחוזרין לאסרה לעד שנשאת לו אין חוזרין אלא בעבורו אבל אם באו עדים קודם שנשאת ליכא זילותא דעל כרחך צריכין לחזור מהיתרה הראשון כדי לאסרה לכל העולם הלכך ליכא זילותא אם אוסרים אותה נמי לעדיה. ר"י: והאמר

רש"י

בדלהבהתא מי איתכחש. עדות של אבהתא קיים הוא והכל מודים בו: המכחישות זו את זו. בעדות אחת כגון (ג) שנים אומרים פלוני לוה מפלוני מנה ושנים אחרים הכחישום ואמרו לא לוה ממנו כלום שהרי באותו היום שאתם אומרים שלוה ממנו היה עמנו הלוה כל אותו היום ולא לוה משום אדם כלום ובעדות כזו לא האמינה תורה האחרונים יותר מן הראשונים אלא בעדות הזמה כגון שמעידים על העדים עצמם עמנו הייתם במקום פלוני ולא ראיתם שלוה: זו באה בפני עצמה ומעידה. כשאר עדיות שבעולם דלא נחזיקנה בפסולה מספק: וזו באה כו'. בעדות אחרת אבל אחד מכת זו ואחד מכת זו אין מצטרפין לעדות אחת דהא אחד מהם פסול בודאי ואין כאן אלא חצי עדות וטעם דרב הונא משום דאוקי גברא אחזקיה ולא תפסלינהו מספק: *(א"ר חסדא) בהדי סהדי שקרי למה לי. ולא יעידו (ד) בשום עדות בעולם דאוקי ממונא אחזקיה ולא תוציאנו מספק שמא העדים פסולים: לימא רב נחמן. שמכשיר עדות דאבהתא שהעידו עדים מוכחשים דהיינו עדות אחרת שלא הוכחשו בו כדרב הונא שהכשירם בעדות אחרת שלא הוכחשו בה: אליבא דרב חסדא כ"ע לא פליגי. לומר כל אחד אנא סבירא כרב חסדא דודאי רב נחמן לא סבירא ליה כרב חסדא דהא רב חסדא אפילו בעדות אחרת בעלמא פוסל כל שכן בעדות דאבהתא שהוכחשו העדים מאכילה באותו עדות של אותו קרקע: אבל באותו עדות. דאותו קרקע עצמו לא [והלכתא כר"נ שהרי נפסק הדין על פיו כדמוכח לקמן אנן אחתינן]: הדר אייתי סהדי. אותו שהפסידו רב נחמן: דאבהתיה היא. והרי לשניהם עדי חזקה ועדי אבות ואין כח לזה מזה וכל דאלים גבר כדאמר רב נחמן לקמן בשמעתין: אנן מסקינן ליה. כלומר לא נחזיק את זה יותר מזה: לזילותא דבי דינא. שמא ילגלגו הבריות על ב"ד על שסותרין את דיניהם ודמי לחוכא ואיטלולא: שנים אומרים מת. אשה שהלך בעלה למדינת הים ובאו שנים ואמרו לה מת בעליך ושנים אומרים לא מת א"נ שנים אומרים נתגרשה בחיי בעלה ואינה זקוקה ליבם ושנים אומרים לא נתגרשה וזקוקה ליבם א"נ כגון (ה) שהיה בעלה קיים ובאין להתירה לאחר הרי זו לא תנשא דאוקי תרי להדי תרי ואיתא בחזקת איסור אשת איש קיימא: ואם ניסת לא תצא. דיעבד אין לכתחלה לא ובפרק האשה שנתארמלה פרכינן מכדי תרי ותרי נינהו הבא עליה באשם תלוי קאי ומשני אמר רב ששת כגון שניסת לאחד מעדיה ותו פרכינן היא גופה באשם תלוי קיימא ומשני באומרת ברי לי שמת בעלי: בזמן שבאו עדים. האחרונים שאמרו לא מת ולאח"כ ניסת לפיכך תצא שהרי באיסור נשאת שאילו שאלה מב"ד היו אוסרין לה לינשא: אבל אם נשאת. על פי עדי מיתה שהתירוה בית דין לינשא ואחר כך באו עדים שהוא קיים לא תצא דחיישינן לזילותא דבי דינא וקשה לרב נחמן: למעבד עובדא. דמחתינן ליה ומסקינן ליה ולא ניחוש לזילותא דבי דינא: דאותיבתן. השיבותני מברייתא זו: ואותבן רב המנונא. השיב לו כמו כן מהא ברייתא דר' מנחם ורבנן: נפק עבד. רב נחמן עובדא ולא חש לזילותא דבי דינא: טעותא היא בידיה. שלא נזכר מהך ברייתא דלעיל ועוד דאמר לא עבדינן בה עובדא: דתליא באשלי רברבי. רבי יהודה ור' אלעזר ור' שמעון ב"ג כולהו סברי להו דלא חיישינן לזילותא דבי דינא כדמפרש רב אשי במסקנא: אין מעלין לכהונה. להחזיק אדם בכהן לאכול בתרומה ולעבוד עבודה ולישא את כפיו על פי עד אחד המעידו שהוא כהן כדמפרש ר' אלעזר לקמיה [בשמעתין]:

א"ר אלעזר אימתי. אין מעלין ע"פ עד אחד בזמן שיש על הכהן עוררין עדים הפוסלים אותו כדמפרש בסמוך ולפרש דברי ר' יהודה בא ולא לחלוק עליו: אבל אין עליו עוררים. אלא קול פסול בעלמא כדמפרש לקמיה מעלין ע"פ עד אחד שמכחיש את הקול: רשב"ג היינו ר' אלעזר. דהא ודאי במקום שיש עוררין עליו לא אמר רשב"ג דליהוי חד נאמן וכי אמר מעלין במקום שאין עוררין קאמר: ערער חד איכא בינייהו. והא דקתני בזמן שיש עליו עוררין היינו עד אחד הפוסלו ומכחיש עד אחד המכשירו: דרבי אלעזר סבר ערער חד. הוי ערער ואין עד אחד נאמן עליו להכשירו: ורשב"ג

מסורת הש"ס

א) כתובות דף כב: ב) כתובות דף כב. יבמות דף פח: ג) [כ"ק כו. ע"ש צ] ד) כתובות דף כג: ה) [וע"ע תוס' כתובות כ. ד"ה אלא]:

רבינו גרשום

באבהתא לא איתכחוש. להכי אוקמתה נכסי בחזקת אבהתא דהאי: [ב'כתיעדי'] המכחישות זו את זו. בעדות אחת: אמר רב הונא. אע"ג דבהאי עדות מוכחשות הן זו באה בפני עצמה בעדות אחרת ומעידה וכשירה...

ורשב"ג סבר ערער תרי א) והאמר רבי יוחנן דברי הכל אין ערער פחות משנים אלא ערער תרי והכא במאי עסקינן א׳כגון דמחזקינן ליה באבוה דהאי דכהן הוא ונפק עליה קלא דבן גרושה ובן חלוצה הוא ואחתיניה ואתא עד אחד ואמר דכהן (א) הוא ואסקיניה ואתו בי תרי ואמרי דבן גרושה וחלוצה הוא ואחתיניה ואתא עד אחד ואמר דכהן הוא ודכולי עלמא מצטרפין עדות והכא במיחש לזילותא דבי דינא קא מיפלגי ר' אלעזר סבר כיון דאחתיניה לא מסקינן ליה חיישינן לזילותא דבי דינא ורשב"ג סבר ב׳אנן אחתיניה ואנן מסקינן ליה ולזילותא דבי דינא לא חיישינן מתקיף לה רב אשי אי הכי מאי איריא חד אפי' בתרי נמי אלא אמר רב אשי דכולי עלמא לא חיישינן לזילותא דבי דינא והכא בלצרף עדות קא מיפלגי ובפלוגתא דהני תנאי ב)דתניא לעולם אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהן כאחד ר' יהושע בן קרחה אומר ג׳אפי' בזה אחר זה אין עדותן מתקיימת בבית דין עד שיעידו שניהם כאחד ר' נתן אומר ד׳שומעין דבריו של זה היום ולכשיבא חבירו למחר שומעין דבריו: ההוא דאמר לחבריה מאי בעית בהאי ארעא א"ל מינך זבינתה והא שטרא אמר

רש"י

ורשב"ג סבר ערער תרי. בעינן אבל במקום ערער אחד הוי עד אחד נאמן להכשירו: והא אמר ר' יוחנן. לא איתפרש היכא קאי: ונפק עליה קלא. קול בעלמא ולא עדות: ואחתיניה. מן הכהונה עד שיבדקו את הדבר שמעלה היא בכהונה וכל זה יתור לשון הוא בלא צורך דבלא קול נמי מיתוקמא שמעתתא שפיר בעד אחד מכשיר מעיקרא ועד אחד בסוף ושנים עדים עוררים בינתים כדמפרש ואזיל אלא משום הכי נקט ליה דבעי למימר ואתא עד אחד ואמר דכהן גמור הוא ואסקיניה דלמאי אתא עד אחד להכשירו אלא אם כן יצא עליו פסלות קודם לכן: ואסקיניה. דבמקום קול הוי עד אחד מהימן: ואחתיניה. דאחד במקום שנים אין דבריו כלום: ואתא עד אחד. לבסוף ואמר דכהן גמור הוא והוו להו שנים מכשירין: ודכולי עלמא. בין רבי אלעזר בין רשב"ג מצרפין עדים המעידים זה שלא בפני זה בשאר עדיות וה"נ יש לנו לצרף מן הדין עד ראשון ועד אחרון המכשירין והכשירו לזה אם לא מפני זילותא דבי דינא כדמפרש ואזיל: דרבי אלעזר סבר כיון דאחתיניה. על פי ב' עוררין ובדין הורדנוהו דבכל מקום האמינה תורה שנים תו לא ליסקי ליה על פי עד אחד זה השני אף על פי שיש לצרפו עם הראשון ולהכשירו לזה דאוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא אחזקיה דכשרות קמייתא דהוה מוחזק לן באבוה דכהן הוא וגם הכשרנוהו תחלה על פי עד אחד קודם שבאו עוררין: דחיישינן לזילותא דבי דינא. שהורידוהו על פי עוררין ועכשיו (ב) יעלו ויבטלו דבריהם והכי קאמר ר' אלעזר אימתי אין מעלין ע"פ עד אחד הבא לבסוף בזמן שיש עליו עוררין שנים הפוסלין אותו הלכך לא מהני עד שני הבא לבסוף להכשירו להצטרף עם הראשון המכשיר דאע"ג דאיכא למימר אוקי תרי מכשירין לבהדי תרי פוסלין ואוקי גברא אחזקיה ויהיה כשר אפי' הכי לא מסקינן ליה משום זילותא דבי דינא והאי דאסקוהו מעיקרא על פי עד אחד הבא להשבית הקול לאו זילותא דבי דינא הוא דמאי דאחתיניה בשביל קול בעלמא הוא וכדי לחזור ולהעלותו אחר שיבדקו הדבר הורדנוהו הלכך כי הדר מסקי ליה ליכא זילותא אבל כשהורדנוהו על פי עדים מן הדין הורדנוהו וכי הדר מסקי איכא זילותא: ואנן מסקינן ליה. ואי קשיא תרי ותרי נינהו ואמאי מסקינן ליה והא הוי ספק תרין אוקי תרי לבהדי תרי ואוקמיה אחזקיה קמייתא דאסקוהו על פי עד ראשון שהיה נאמן דהא אכתי אין עוררין דקול לאו עוררין הוא: אי הכי. דר' אלעזר חייש לזילותא דבי דינא מאי איריא. עד הבא לבסוף דהתם אין מעלין משום זילותא כדקתני מתני' אין מעלין על פי עד אחד בזמן שיש עליו עוררין הא על פי שנים מעלין אפילו תרי אתו בהדי הדדי נמי בפעם שניה לרבי אלעזר לא מסקינן ליה: אלא אמר רב אשי דכולי עלמא כו'. והיינו אשני רברבי דלעיל: והכא בלצרף עדותן קא מיפלגי. לר' אלעזר אין מצרפין עד אחרון עם הראשון הואיל ולא העידו שניהם כאחד כרבנן דפליגי אדרבי נתן אבל אם באו שניהם ביחד הוה מסקינן ליה ומוקמינן ליה אחזקיה קמייתא דמוחזק לן באבוה דכהן הוא ולזילותא לא חיישינן ורשב"ג כר' נתן: דהני תנאי. ר' נתן ורבנן: דתניא אין עדותן מצטרפת. אין צריך כאן בהאי מחלוקת דרבי יהושע בן קרחה ורבנן אלא כך היא ברייתא שלימה בשילהי זה בורר ומשום גררא דסיפא נקט רישא: עד שיראו שניהם כאחד. את העדות לאפוקי אחד אומר בפני הלוהו ואחד אומר בפני הודה לו עליו: אפי' בזה אחר זה. אחד אומר ביום ראשון לוה פלוני מפלוני מנה ואחד אומר ביום שני ראיתיו גם אני שלוה ממנו דמ"מ אמנה קא מסהדי ות"ק סבר אמנה דקא מסהיד האי לא קא מסהיד האי וה"ל לגבי מנה חצי עדות וטעמייהו מפרש שפיר בסנהדרין מקרא ומסברא: אין עדותן מתקיימת. להתקבל בב"ד ואפי' ראו שניהם כאחד עד שיעידו שניהם כאחד בפני ב"ד ופלוגתא אחריתי היא ולאו ר' יהושע בן קרחה קאמר לה ור' אלעזר ורשב"ג בפלוגתא דר"נ ורבנן פליגי: ר' נתן אומר כו'. וטעמייהו מפרש התם שפיר מקרא ומסברא:

אמר

תוספות

והאמר רבי יוחנן כו'. ונראה לר"י דר' יוחנן עיקר דבריו אהך משנה איתמר (ג) והיינו דקאמר דברי הכל היינו רשב"ג ור' אלעזר דאיירו בעוררין ולהכי לא קא משני הכא ה"מ היכא דאיכא חזקה דכשרות אבל היכא דליכא חזקה דכשרות לא אמר כדמשני בפ' עשרה יוחסין (קדושין דף עג:) גבי נאמנת חיה לומר זה כהן דאמתניתין דהכא קאי וא"ת כיון דאמתניתין דהכא קאי היכי פריך מיניה התם ובפ"ק דגיטין (דף ט. ושם) דלמא הא דקאמר ר' יוחנן אין ערער פחות משנים היינו משום דאיכא עד אחד דמכשיר וי"ל דהגמ' ידע דר' יוחנן מיירי כדמסיק דיצא עליו קול שהוא בן גרושה ואח"כ בא עד אחד דמכשיר להשיר הקול ואתו בי תרי כו' ובכה"ג אמר רבי יוחנן דאין (ד) פחות משנים ואע"ג דעד אחד שהכשיר והקול ליתנהו דמי שהרי העד גרוע מן הקול אם לא החזקה שהרי הקול פוסל והעד אינו פוסל*:

אין ערער פחות משנים. לא בא לאפוקי אלא עד אחד אבל קול פוסל כדמסקינן:

ונפק עליה קלא ואחתיניה. לאו דוקא אחתיניה אלא כלומר ממילא ירד דאי דוקא אחתיניה אמאי אסקיניה והא איכא זילותא דב"ד וליכא למימר ליכא זילותא אלא כשהורידו ב' פעמים דבשמעתא מוכח דאפי' בחדא זימנא איכא זילותא א"כ הורדה גמורה קאמר וליכא זילותא דב"ד אלא היכא דהורידוהו על ידי עדות אבל בהורדה שע"י הקול ליכא זילותא:

ואתא חד סהדא ואסקיניה. ואע"ג דאמרינן בפרק המגרש (גיטין דף פט. ושם) דלא מבטלין קלא גבי גרושה לכהן משום דלית ליה תקנה אבל הכא דאי לא מסיקנא ליה פסול לעולם מבטלין אי נמי בתרומה דרבנן הקילו*:

אנן מסקינן ליה. דאוקי תרי בהדי תרי ואוקי גברא אחזקיה דמוחזק לן דאביו כהן הוא ותימה דאמרינן בפרק האומר בקדושין (דף סו.) גבי ינאי המלך ויבוקש ולא נמצא היכי דמי אילימא דתרי אמרי אישתבאי ותרי אמרי לא אישתבאי תרי ותרי נינהו מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני ואמאי לא נמצא והשתא מאי קא פריך אדרבה אית לן למימר אוקי תרי בהדי תרי ואוקי גברא אחזקיה ואוקי ינאי אחזקת אמו דלא אישתבאי ופירש התם בקונט' דחזקת האם לא מהניא להכשיר את ינאי לפי שאין עדים באין לפסול את האם לכהונה אלא להעיד על ינאי ואין נראה לר"י דלמה לא יועיל חזקת האם לבן הואיל ואינו יכול להיות שתהא האם כשרה אם לא יהיה הבן כשר ועוד דהכא אע"ג דעל הבן מעידים לפסלו מהניא ליה חזקת האב להכשירו ונראה לר"י דהיינו טעמא משום דמסקינן בפ' ד' אחין (יבמות דף לא. ושם ד"ה תרי) דכל תרי ותרי הויא ספיקא דרבנן והאם נמי הוי ספיקא דרבנן ולהכי פריך התם סמוך אהני דנהי דמדאורייתא אמרי' אוקי תרי בהדי תרי ואוקי איתתא אחזקה מ"מ מדרבנן יש לפוסלה והכא לענין תרומה דרבנן הקילו להתירו בה בתרי ותרי ולאוקמיה אחזקיה והא דאמר לעיל שנים אומרים מת וב' אומרים לא מת כו' אבל נשאת ואח"כ באו עדים לא תצא אע"ג דתרי ותרי ספיקא דרבנן היא ומדאורייתא אית לן לאוקמה אחזקה דהויא אשת איש והיה לה לצאת אע"פ שנשאת לאחד מעדיה אור"ת דאתיא חזקה דדייקא ומנסבא ומרעה חזקת אשת איש ואם תאמר כי איכא ב' עדים לא דייקא דליכא חומר בסופה כדאמר בהאשה רבה (שם דף פז: ושם) נשאת שלא ברשות מותרת לחזור לו ומפרש התם דהיינו שנשאת בעדים וי"ל הואיל ומכחישים זה את זה איכא חומרא אם תעמוד תחת בעלה בטענת ברי שלה וא"ת ב' אומרים נתגרשה וב' אומרים לא נתגרשה אמאי לא תצא בנשאת ואח"כ באו עדים הא לא דייקא דדוקא במת הוא דדייקא שירא' שמא יבא וידעו הכל שלא מת ואינה נאמנת לומר נתגרשה דשלא בפני בעלה מעיזה ומעיזה ועוד היכא דאיכא עדים דקא מסייעי לה מעיזה ומעיזה וי"ל דלענין הכי דייקא ומרע' חזקת אשת איש דלעולם ירא' שמא יוזמו או יפסלום בגזלנות וא"ת אמאי דלא ידע דבאומר ברי לי איירי מאי קאמר היא גופא באשם תלוי קיימא ה"ל למימר בחטאת קיימא וי"ל דפריך אפילו נאמר דתרי ותרי הוה ספיקא דאורייתא כדפי' בפ' ד' אחין (שם דף לא. ד"ה אי) מ"מ באשם קיימא ואין להאריך ובכתובות (דף כו: ד"ה אנן) פירשתי:

אמאי

מסורת הש"ס

א) כתובות דף כו. קדושין דף עג: גיטין דף ט.: ב) [לקמן דף קסה: גיטין דף לג:] סנהדרין דף ל. כתובות דף כו: [תוספתא סנהדרין פ"ה]:

עין משפט נר מצוה

לג א ב מיי' פ"כ מהל' איסורי ביאה הל' טז סמג לאוין קכב טוש"ע אה"ע סי' ג סעיף ז׳

לד ג מיי' פ"ד מהלכות עדות הלכה ב סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' ל סעיף ו:

לה ד מיי' שם הלכה ׳ ופ"כ מהל' איסורי ביאה הלכה טז סמג שם טוש"ע שם ס"ט וטוש"ע אה"ע סי' ג' סעיף ז:

[וע"ע תוס' כתובות טו.]

[וע"ע תוס' כתובות ט: ד"ה ואסקיניה]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואמר דכהן גמור הוא כצ"ל וכן בסמוך: (ב) רשב"ם ד"ה דחיישינן לזילותא וכו' ועכשיו יעלוהו ויבטלו וכו' להשבית את הקול וכו' בשביל קול מעלה בעלמא כצ"ל והד"א עם ד"ה דר' אלעזר וכל הענין נ"ל ר' אלעזר במקום ר' אליעזר: (ג) תוס' ד"ה והאמר וכו' איתמר והא דקאמר: (ד) בא"ד דאין ערער פחות משנים:

רבינו גרשום

והאמר ר' יוחנן אין ערער פחות משנים והיכי אמר ר' אלעזר דהיכא דאיכא ערער חד אין מעלין. לא הכא במאי עסקינן דמאי בינייהו כגון דמחזיק לן כו' דכולי עלמא מצטרף לעדותן דקמא ודבתרא דמסהדי ליה אע"ג דלא אתו בהדדי: חיישינן לזילותא דבי דינא דהורידוהו מן הכהונה. והואיל דליכא אלא חד סהדא דאתי באפי נפשיה לא מסקינן ליה דאין מעלין לכהונה על פי עד אחד הואיל דאיכא עוררין ורשב"ג סבר דמסקינן ליה ולזילותא דבי דינא דאחתיה לא חיישינן הואיל דאיכא תרי סהדי אע"ג דלא אתו בהדדי. ורב נחמן משום הכי עבד עובדא דלא חיישינן לזילותא דבי דינא משום דס"ל כרשב"ג דאמר משום ר"ש הסגן. אי הכי דפליגי דחיישי' לזילותא דבי דינא מאי איריא עד אחד דאתי באפי נפשיה אפי' אתו תרי בחדא כיון דאחתיניה חיישי' לזילותא דבי דינא ולא מסקינן ליה. עד שיראו שניהם כאחד שאם העיד אחד אני ראיתי פלוני לוה מפלוני מנה ואח"כ העיד אחר אני ראיתי פלוני לוה מפלוני מנה אין עדותן מצטרפת עד שיראו ב' העדי' כאחד שלוה מנה דדלמא אמנה דקא מסהיד האי לא מסהיד האי דשמא פרע לו ושוב לוה ממנו. ר' יהושע בן קרחה אומר אפי' בזה אחר זה הואיל ועדות אחת הן מעידין וביום אחד ושעה אחת: ואין עדותן מתקיימת בבית דין. שאם אמר אחד אני ראיתי עדות זה וחבירו שם היה ולפטר בא חבירו והעיד בן אין מצטרפין עד שיעידו שניהם כאחד: ר' נתן אומר וכו'. דר' אלעזר סבירא ליה כרבנן דהואיל שלא באין שני עדים הללו בבת אחת להעיד על כהן זה אין עדותן מצטרפת ורשב"ג סבר כר' נתן דמצטרפין:

חספא

עין משפט
נר מצוה

לו א מיי' פט"ו מהל' טוען ונטען הל' ט סמג עשין נה טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף כה :

לז ב מיי' פי"ד מהל' מלוה הלכה ו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' פג סעיף ד :

לח ג ד מיי' שם הלכה ת וסמג שם טוש"ע שם סי' נג סעיף ג :

אמר ליה שטרא זייפא הוא גחין לחיש ליה לרבה אין שטרא זייפא הוא מיהו שטרא מעליא הוה לי ואירכס ואמינא אינקיט האי בידאי כל דהו אמר רבה א) "מה לו לשקר אי בעי אמר (א) ליה שטרא מעליא הוא אמר ליה רב יוסף אמאי (ב) סמכת אהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא ההוא דאמר (ג) לחבריה הב לי מאה זוזי דמסיקנא בך והא שטרא א"ל שטרא זייפא הוא גחין לחיש ליה לרבה אין שטרא זייפא (ד) מיהו שטרא מעליא הוה לי ואירכס ואמינא אינקיט האי בידאי כל דהו אמר רבה מה לו לשקר אי בעי אמר ליה שטרא מעליא הוא א"ל רב יוסף אמאי קא סמכת אהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא אמר רב אידי בר אבין הלכתא כוותיה דרבה בארעא והלכתא כוותיה דרב יוסף בזוזי הלכתא כרבה בארעא דהיכא דקיימא ארעא תיקום ג) והלכתא כוותיה דרב יוסף בזוזי דהיכא דקיימי זוזי לוקמי : ההוא ערבא דאמר ליה ללוה הב לי מאה זוזי דפרעתי למלוה עילוך והא שטרא אמר ליה לאו פרעתיך אמר (ה) לאו הדרת שקלתינהו מינאי שלחה רב אידי בר אבין לקמיה דאביי כי האי גוונא מאי ג) שלח ליה אביי מאי תיבעי ליה הא איהו דאמר הלכתא כוותיה דרבה בארעא והלכתא כוותיה דרב יוסף בזוזי דהיכא דאוקמו זוזי לוקמו ד) והני מילי דא"ל הדרת אוזפתינהו מינאי אבל א"ל הדרתינהו ניהלך מחמת דהוו שייפי וסומקי אבתי איתיה לשעבודא דשטרא רבא בר שרשום נפק עליה קלא דקא אכיל ארעא דיתמי א"ל אביי אימא לי איזי גופא דעובדא היכי הוה אמר ליה ארעא במשכונתא הוה נקיטנא מאבוהון דיתמי והוה לי

זוזי

אמר ליה שטרא זייפא הוא . השטר מזויף וגם שני חזקה לא החזקת : גחין . בעל השטר : לחיש לרבה . בנחת שלא (ו) שמע המערער : אין שטרא זייפא הוא . פי' ר"ח לאו שטרא זייפא ממש אלא כמו שטרא זייפא שלא נכתב על מכירה זו ומאי ניהו שטר אמנה דהוא בטל מיהו אי לאו דאודי בטענתיה דתובע דשטרא זייפא הוא לאו כל כמיניה שהרי העדים מכירים חתימת ידיהם ומשום הכי אמר רבה מה לו לשקר ולומר שטרא מעליא הוה לי ואירכס לימא האי שטרא לאו זייפא הוא דאי הוה בעי לקיומיה מקיים ליה א"נ איכא לפרושי זייפא שטר מזויף ממש שזייף חתימת העדים יפה וטועים העדים כסבורים חתימת ידיהם היא ומקיימים את השטר והלכך מצי לקיים את השטר ולומר שטרא מעליא הוא א"כ מצי לקיימו בעדים שקרים שחתמו לו וראשון עיקר : לחיש ליה לרבה . גרסינן דרבה מלך מקמי דרב יוסף כדאמרינן בשלהי דברכות (דף סד.) והיה רב יוסף חבירו מקשה לו : אמאי קא סמכת אהאי שטרא . דהא שני חזקה ליכא והאי שטרא חספא בעלמא הוא (ז) וכיון דאודי אודי ולא דמי לשאר מה לו לשקר שבגמרא ששתי טענות יכולות להיות אמת אותה שהוא טוען ואותה שהוא היה יכול לטעון ולא טען דאמרי' מיגו אבל הכא דמי למה לו לשקר במקום עדים שהרי כל כחו וחזקתו בקרקע זו על ידי האי שטר הוא והיאך נאמר מה לו לשקר בשטר זה אי בעי אמר שטרא מעליא הוא והלא מודה שהשטר פסול והודאת בעל דין כמאה עדים ואילו באו שני עדים שאמרו שהוא פסול ליכא תו מה לו לשקר : הב לי מאה זוזי כו' . כפלוגתא דלעיל ובאותם הטעמים : הלכתא כוותיה דרבה בארעא . באותו דין ראשון דלעיל מספקא ליה לרב אידי בר אבין טעם של מי משניהם נראה יותר הלכך פוסק בראשון כרבה דאמרינן מה לו לשקר ויעמוד על מקחו דכיון דלא אתברירו טעמיהם של רבה ורב יוסף המוציא מחבירו עליו הראיה וגבי זוזי שהלוה מוחזק ולא בעל השטר אמרינן יביא בעל השטר ראיה ויטול דהיכא דקיימא ארעא תיקום ולא טוליא מספק וכן זוזי היכא דקיימי ליקום וכן הלכה ואע"ג דפסקינן הלכה כרב יוסף בשדה ענין ומחצה (לקמן דף קיד:) מכלל דבכולי גמרא הלכה כרבה ולא כרב יוסף והכא פסקינן הלכה כרב יוסף לא קשיא דהא בהך פלוגתא נמי פסקינן כרבה : דפרעתי למלוה עילוך . כגון ערב קבלן א"נ כגון שאמר המלוה בשעת ההלואה ממי שארצה אפרע : והא שטרא . שטר שהיה לו למלוה עליך והחזירו לי לפי שפרעתי חובו והרי אתה משועבד לי בשטר זה כמו שהיית משועבד לו : אמר . לוה לערב וכי לא פרעתיך בתמיה : לאו הדרת ושקלתינהו מינאי . וכמי שלא פרעת דמי ולוה לא הודה לו בכך : כה"ג מאי . דלא דמי כל כך לשטר מלוה דלעיל דפסקינן כרב יוסף דהתם מודה היה בעל השטר ששטר אחר היה לו ונאבד ולקח את זה להיות בידו לזכות ואותו מזויף הוא ממש דלא נכתב על מלוה (ח) זה הלכך הפסיד דהיכא דקיימי זוזי תיקום אבל הכא לא היה לערב שטר אחר מעולם כי אם זה והלכך אע"ג דפרעיניהו כיון דהדר שקלינהו כאילו לא פרעינהו דמי וחייב לפרעו או דלמא מ"מ מודה הוא שפרעו וקיימא לן *שטר שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולוה בו שכבר נמחל שעבודו והאי שטרא חספא בעלמא הוא : שלח ליה אביי והא את הוא דאמרת הלכתא כוותיה דרב יוסף בזוזי . שמעינן מהכא דשטרא זייפא דאיירי בה רבה ורב יוסף לאו זייפא ממש דהוא שקר וכי זייף וכתב בכה"ג לדברי הכל ואפי' לרבה פסול הוא אלא כה"ג כגון שטר פרוע שנמחל שעבודו או כגון שטר אמנה שלא ניתן ליכתב וכיוצא בהן פליגי רבה ורב יוסף ואביי משוה ליה להאי שטרא כשטרא דאיירי ביה רבה ורב יוסף ואמר כיון דמודה הערב (ט) דפרע אלא הדר ושקלינהו להנהו זוזי אע"פ שהשטר ביד הערב לא מחייבינן ללוה לשלומי כן פי' ר"ח ולי נראה דה"ה לזייפא ממש וקפסיק גמרא ואזיל : וה"מ . דאמרינן היכא דקיימי זוזי תיקום ולא מיחייב לוה לפרוע לערב כדאמר לעיל דאמר פרעתינהו אבל הדר יזפתינהו מנאי דערב גופיה . מודה שהשטר שבידו נמחל שעבודו : אבל . אי טעין ערב אני החזרתי לך אותם מעות עלמן משום דהוו שיפי ניסוף לורתן ולא היו יוצאין בהוצאה כמו הכסף מטבע של חבירו (ב"ק דף נח.) : וסומקי . האדים נחשתן יותר מדאי נמצא שעדיין לא פרעו : אכתי איתיה לשעבודא דשטרא . וכאילו טעין לא פרעתני דמי : (י) שרשום נפיק עליה קלא דקאכיל ארעא דיתמי . כדמפרש לקמיה דבמשכון היתה אצלו עד עכשיו שכלו שני משכנתא והלכך נפק עליה קול של עדות אמת דמהשתא אכיל ארעא דיתמי : משכנתא . גבאי מאבוהון הוה במשכנתא דסורא דכתבי הכי במשלם שניא אלין תיפוק ארעא דא בלא כסף ובימי אביהם אכלתיה שני חזקה :

אמאי קא סמכת אהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא . תימה דליהמניה במיגו דאי בעי אמר שטרא מעליא הוא ותירץ ר"י בר' מרדכי דלא אמרי' מיגו להוציא ממון (כ) ומה שהוא מוחזק בקרקע אינו כלום דקרקע בחזקת בעליה קיימא כיון שאין לו שטר ולא חזקה אלא בדברים בעלמא שאומר שטרא מעליא הוה לי ואירכס ולא אמרי' מיגו אלא להחזיק ממון שיכול לפטור עצמו ע"י מיגו אי נמי אם יש לו שטר או חזקה וזה בא לפסול ראייתו אז זה יכול לקיימו ע"י מיגו כמו קמי דידי זבנה מינך מיגו דאי בעי אמר מינך זבינתיה ואכלתיה שני חזקה ואין נראה לר"י מדלא מפרש טעמא הכי בהדיא משמע דלאו משום הכי הוא ונראה לר"י דטעמא דרב יוסף דלא אמרי' מיגו הכא כיון דלית ליה הכא מיגו אא"כ שקר תחלה שהוצרך לשקר תחלה ולומר והא שטרא א"כ משום הכי לא אמרי' הכא מיגו משום דהוי חוזר וטוען דמעיקרא טען והא שטרא ועתה חוזר בו ומודה דחספא בעלמא הוא אלא שטרא מעליא הוה לי* :

והלכתא כוותי' דרבה בארעא. רבינו שמואל פירש דמספקא ליה כמאן הלכתא וצריך לדחוק ולפרש ולחלק בין ספיקא דתרי ותרי לספיקא דדינא דהא דלא אוקמה בחזקת מרה קמא כמו בנכסי דבר שטיא דאמרי' (כתובות דף כ.) אוקי תרי בהדי תרי ואוקי נכסי בחזקת בר שטיא התם הוו תרי ותרי כמאן דליתנהו דמי ואוקמי' ארעא בחזקת מרה קמא אבל הכא דמספקא לן דינא כמאן התם לא שייך כולי האי למימר אוקמה אחזקת מרה קמא ונוציא מיד המוחזק ודוחק הוא ועוד דהילכתא משמע דלגמרי פוסק כרבה ולא מספק אפי' עבד כרב יוסף בדיעבד לא עבד ונראה לר"י דהיינו טעמא דהלכתא בארעא כרבה וכרב יוסף בזוזי משום דאמרי' מיגו לאוקמי ממונא ואית לן לאוקמי ארעא בחזקת מרה דקיימא השתא ובהכותב (כתובות דף פה.ושם) דאמר מיגו דיכלי למימר לא היו דברים מעולם יכלי למימר הני סיטראי ניכהו אף על גב דמיגו להוציא לא אמרינן שאני התם דאיכא שטרא :

נפק עליה קלא דקא אכיל ארעא דיתמי . פירוש יצא הקול שהוא של יתומים אבל אין לפרש דיצא הקול דמתחלה היה של אביהם אבל עכשיו לא היו יודעין דא"כ הוה מצי למימר לקוחה היא בידי :

אמור

[ועי' תוספות ב"מ ב. ד"ה וזה]

רבינו גרשום

חספא בעלמא הוא דהא איהו מודי דזייפא הוא . הלכ' כוותי' דרב' בארעא דאמרינן מה לי לשקר משום דכיון דמחזיק הוא בארעא תיקום ברשות מאן דמחזיק בה דאוקי ממונא בחזקת מריה ולא מפקינן מיניה עד דמייתי אידך ראיה דלא זבנה ניהליה . והלכ' כוותיה דרב יוסף דאמר האי שטרא חספא בעלמא הוא ואוקמי' זוזי ברשות דמחזיק בהון דאמרינן היכא דקיימי זוזי לקמי ולא מפקי מיניה . מאי תיבעי ליה להאי רב אידי ב"ר אבין והא איהו גופיה אמר הלכתא כותי' כו' . והני מילי דאמרי' בזוזי היכי דקיימי לוקמן היכי דאמר האי ערב הדר אוזיפתינהו לך דמכל מקום מודי דפרע ליה לוה אבל אי אמר הדרתינהו לך מחמת דהוו שיפי וסומקי שנתגררו זה בזה ונתגלו נחושתן אכתי איתא לשעבודא דהאי שטרא ואית ליה לשטרא למגביה הואיל וזה אומר שלא קבלו בפרעון :

[כתובות פה.]

א) [לעיל דף לא. וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אי בעי אמר שטרא כצ"ל ותיבת ליה נמחק : (ב) שם אמאי קא סמכת : (ג) שם ההוא דאמר ליה לחבריה : (ד) שם זייפא הוא מיהו : (ה) שם אמר ליה לאו הדרת : (ו) רשב"ם ד"ה לחיש וכו' שלא ישמע : (ז) ד"ה אמאי וכו' דכיון דאודי : (ח) ד"ה כה"ג מאי וכו' מלוה זו הלכך : (ט) ד"ה שלח וכו' דמודה הערב דאיפרע אלא : (י) ד"ה רבא בר שרשום נפיק : (כ) תוס' ד"ה אמאי וכו' ממון מחזקתו דמה שהוא מוחזק :

זוזי אחריני גביה ואכלתה שני משכנתא אמינא אי מהדרנא(א)לה ארעא ליתמי ואמינא דאית לי זוזי אחריני גבי (ב) דאבוכון אמור רבנן א)הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה (ג) אלא אכבשיה לשטר משכנתא ואוכלה שיעור זוזי דמיגו דאי בעינא אמינא לקוחה היא בידי מהימנא כי אמינא דאית לי זוזי גבייכו מהימננא א"ל לקוחה (ד) בידי לא מצית אמרת דהא איכא עלה קלא דארעא דיתמי היא אלא זיל אהדרה ניהלייהו וכי גדלי יתמי אשתעי דינא בהדייהו: קריביה דרב אידי בר אבין שכיב ושבק דיקלא רב אידי בר אבין אמר אנא קריבנא טפי(ה) וההוא גברא אמר אנא קריבנא טפי ב)לסוף אודי ליה דאיהו קריב טפי אוקמה רב חסדא בידיה א"ל ליהדר לי פירי דאכל מההוא יומא עד השתא אמר זה הוא שאומרים עליו אדם גדול הוא אמאן קא סמיך מר אהאי הא קאמר דאנא מקרבנא טפי אביי ורבא לא סבירא להו הא דרב חסדא כיון

זוזי אחריני גביה. שנתחייב לי שאין משכון עליהן ואמרי לאחר שכלו שני משכנתא אם אחזיר הקרקע ליתומים ואשאל להם חוב שיש לי על אביהם צריך אני לישבע דאמור רבנן הבא ליפרע כו' ואע"פ שיש בידי שטר חוב מחוייבני שבועה: אכבשה. אעלים אותה: לקוחה היא בידי. דהא אכלתיה שני חזקה בחיי אבוהון: מהימנא. בלא שבועה דאין נשבעין על הקרקעות ועוד דחזקת שלש שנים במקום שטר קיימא: אמר ליה. אביי הא דחשבת בדעתך דאי בעינא טעינא לקוחה היא בידי כיון דידיעא מילתא דבמשכנתא (ו) איתנחית בה לא מצית למיטען לקוחה היא בידי דהא איכא קלא ועדות דארעא דיתמי היא דהשתא שלימו שני משכונתא וכיון דידעת דאית קלא עלך דארעא דא משכנתא היא גבך ולא לקוחה אין לך מחאה גדולה מזו והיה לך להזהר בשטרך הלכך זיל הדר ארעא ליתמי השתא וכי גדלי יתמי שיהו בני מיעבד מלוה דהיינו מבן שלש עשרה שנה ואילך דהוי חייב במלות אשתעי דינא בהדייהו על שטר חובך שיש לך על אביהם תשבע ותיטול כדין הבא ליפרע מנכסי היתומים דלכל זמן שהם קטנים אין יורדין לנכסיהם לגבות מהן כדאמרינן בערכין בפרק שום היתומים (דף כב.) אין נזקקין לנכסי יתומים אא"כ רבית אוכלת בהן וכדפסיק התם רבא הלכתא אין נזקקין לנכסי יתומים ואם אמר תנו טותנין הלכך ממתינין להם עד דגדלי דהיינו מבן י"ג שנים ואילך כדמוכח התם והא דאמרינן בפ' מי שמת (לקמן דף קנו.) ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן כ' ה"מ שמוכר לצורך הולאתו אבל לפרוע חוב אביו בית דין מוכרים מבן י"ג ואילך ואי נמי מלוה על פה היא כי גדלי לישתעי דינא בהדייהו וישבע ויטול כדאמר רב פפא בשמעתא בתרייתא דמכילתין הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין והני מילי שיש עדים שהלוהו וישבע שלא פרעו ויטול: אתא ההוא גברא אמר אנא קריביה טפי. ומתוך שלא נודע מי קרוב יותר החזיק אותו האיש בקרקע לפי שהיה אלם יותר כדאמר רב נחמן לקמיה גבי זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי כל דאלים גבר: לסוף. שנה או שנתים: אודי ליה. ההוא מחזיק לרב אידי בר אבין: אוקמה רב חסדא בידיה דרב אידי: א"ל. רב אידי לרב חסדא: להדר לי. ההוא גברא פירי דאכל מההוא יומא עד האידנא מן היום שמת קרובי שאכלם שלא כדין: אמאן קסמכת. לזכות באילן: אהאי. אהודאת פיו שמודה עכשיו שאתה קרוב יותר והא איהו דאמר עד השתא אנא קריבנא טפי ואכל פירות בדין כל דאלים גבר וזה שמודה עכשיו הרי הוא כנותן לך (ז) את האילן מדעתו אף על פי שלא זכית בו מן הדין:

אמור רבנן הבא ליפרע כו'. אע"פ שאף בשבועה לא היה יכול ליפרע מהם עד שיגדלו כדקאמרינן ולכי גדלי אישתעי דינא בהדייהו לא היה מקפיד על ההמתנה אלא על השבועה ונראה דרבא בר שרשום סבר כרב הונא בריה דרב יהושע דמפרש (ח) טעמא בשילהי מכילתין (דף קעד.) טעמא דאין נזקקין לנכסי יתומים משום ררבי דאי כרב פפא דמפרש משום דפריעת בעל חוב מלוה ויתמי לאו בני מיעבד מלוה ניהו א"כ אפילו יהא אמת כדבריו לא היה יכול לעכב להם הקרקע בחובו כיון דלאו בני מיעבד מלוה ניהו וכדרב הונא נמי פסקינן התם: **אכבשיה** לשטר משכנתא ואוכלה שיעור זוזי. דוקא משום דכבש לשטר משכנתא מצי למימר לקוחה היא בידי דלא היה ידוע דבתורת משכנתא אתא לידיה דאי הוו ידעי דמעיקרא בתורת משכנתא אתא לידיה לא היה טוען רבא בר שרשום שיכול לומר לקוחה היא בידי מידי דהוה אאומן ואריס דאין לו חזקה בשדה אריסותו כיון דידוע דמעיקרא בתורת אריסותא אתו לידיה וכן דברים העשויין להשאיל ולהשכיר וגזלן (ט) דמעיקרא ידעינן דגזל שדה זו דאין לו שום חזקה: **מיגו** דאי בעי למימר לקוחה היא. ותימה מאי דעתיה דרבא בר שרשום דאפילו אי טעין לקוחה היא בידי שבועת היסת לעולם צריך לנהי דאין נשבעין על קרקעות מדאורייתא מדרבנן נשבעים כמו שדקדק רב האי גאון מההיא דהכותב (כתובות דף פז.) הפוגמת כתובתה ועד אחד מעידה שהיא פרוע לא תפרע אלא בשבועה סבר רמי בר חמא למימר שבועה דאורייתא אמר רבא שתי תשובות בדבר כו' ועוד דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות אלמא דמדרבנן נשבעין וה"ה שבועת היסת דמ"ש ויש לומר דאין נשבעין שבועת היסת אלא היכא דטעין ברי אבל הכא לאו טענת ברי הוא שאין ודאי ליתומים שקרקע זו אינה לקוחה בידו הלכך אי הוה טעין לקוחה היא בידי לא הוה צריך שבועת היסת: **לקוחה** היא בידי לא מצית אמרת. אף על גב דאי הוה אמר לקוחה היא בידי הוה נאמן מ"מ לא הוי מיגו והכי פירושו דלא מצית אמרת לא היית יכול להעיז פניך ולומר כן כיון דנפק קלא ואין כאן מיגו וכענין זה יש בפרק שני דקדושין (דף נ.) ומה אם ירצה לומר מזיד הייתי לא משוי נפשיה רשיעא פי' אינו אומר ברצון מזיד הייתי ואין כאן מיגו אבל ודאי אם אמר מזיד הייתי פשיטא דמהימן: **קריביה** דרב אידי שבק דיקלא. אי לא גרסינן אלא שבק דיקלא צ"ל שלא היו לו בנים והקרוב יותר יורשו ואי גרס לקריביה יש לומר שהיו לו בנים להכי איצטריך ליה למימר דיקלא לקריביה: **ה"ג** לסוף אודי ליה. ולא גריס דאיהו קרוב טפי אלא לא היה רוצה לחלוק עם רב אידי ונתן לו הדקל בחנם ולא בשביל שהיה קרוב יותר ומשום הכי קאמר רב חסדא הא איהו דאמר אנא קריבנא טפי שמרצונו נתן לך ולא בשביל שאתה קרוב יותר ואביי ורבא סברי כיון דאודי אודי (י) ומסתמא לא היה מוחל לו אלא מפני שהוא יותר קרוב ולשון אודי דחוק הוא וכן סברת אביי ורבא ואין לפרש דגרסינן דאיהו קרוב טפי והיה טוען (כ) דלא אכל פירות ולרב אידי היו לו עדים שאכל והא דקאמר איהו קאמר אנא קריבנא טפי פירוש מעיקרא והואיל וכן השתא נמי מהימן במאי דאמר שלא אכלה במיגו שלא היה מודה וס"ל דאמרינן מיגו במקום עדים כדבסמוך דא"כ הוה ליה למימר הא איהו (ל) אמר לא אכלתי ואי בעי אמר אנא קריבנא טפי ועוד א"כ הוה ליה לאסוקי נמי הכא בהאי לישנא כדמסיק בסמוך אביי ורבא לא סבירא להו הא דרב חסדא [מה לי לשקר במקום עדים לא אמריכן] וגירסת ר"ח נראה לר"י עיקר דלא גריס לסוף אודי ליה אלא גרס לסוף אייתי סהדי דאיהו קריביה ולא גרס קרוב טפי שלא היו מעידים שרב אידי קרובו היה טפי מההוא גברא אלא היו מעידים שרב אידי קרובו היה וההוא גברא לא היו מכירים אם הוא היה קרובו או לאו ולא היה לו שום עדי קורבה ואפי' (מ) גרס טפי מליטו לפרש טפי מכל אותם שהיו העדים מכירים לכך אוקמה רב חסדא בידיה דרב אידי דהוי רב אידי ודאי וההוא גברא ספק והיה רב אידי תובע גם הפירות כיון שהודה שאכל ורב חסדא פטר ליה במיגו דאי בעי אמר לא אכלי כי אמר נמי אכלי ודידי אכלי מהימן (נ) ורבא ואביי סברי כיון שאכל פירות והודי חייב לשלם ולא מהימן במיגו הואיל והקרקע יוצא מתחת ידו מן הדין דבקרקע ליכא מיגו וא"ת והא לקמן (דף לד.) אמרינן אי דמיא (ס) לרבי אבא לחד סהדא ולתרתין שנין ולפירי דכשמודה שאכל פירות ואיכא חד סהדא שחייב לשלם מתוך שאינו יכול לישבע אבל אי ליכא חד סהדא לא היה חייב לשלם ואמאי נימא כיון שהקרקע יוצא מתחת ידו גם הפירות ישלם וי"ל דהתם מיירי שאומר שאכלה שלש שנים והעד אינו מעיד אלא משתים דהתם ודאי אי לא הוה חד סהדא פשיטא דפטור אע"פ שהקרקע יוצא מתחת ידו דאי מהימן במאי דאמר דאכלה שלש שנים לא היה לנו להוציא הקרקע מידו כיון דאכלה שני חזקה וליכא למימר דנאמין לו שאכלה שלש שנים אבל לא נאמין שלקחה אלא בגזל אכלה כדאמרינן בהנזקין (גיטין דף נה: ושם) דנאמן אתה להפסיד שכרך ואין אתה נאמן להפסיד ספר תורה דלא דמי דהתם (ע) (אף על פי שספר תורה) כיון שהוא ביד לוקח כאילו יש עדים שנכתבו לשמן (פ) מ"מ מפסיד שכרו כיון שמודה שאין חייבין לו כלום:

ולא

רבינו גרשום

וכי גדלי יתמי אשתעי דינא בהדייהו משום האי דקאמרת הבא ליפרע מנכסי יתומים (קטנים) לא יפרע אלא בשבועה מיתומים גדולים קאמר אבל מנכסי יתומים קטנים אפילו בשבועה לא יפרע דהכי קיי"ל אין מוציאין מנכסי יתומין אלא א) לאכילת רבית: לסוף אודי ליה ההוא גברא דתפיס דלא הוי קריב ליה כוותיה. א"ל רב חסדא זהו שאומרים וכו' אמאי קא סמך מר אמלתיה דהאי דמודי ליה השתא. בזמן דהוי אכיל להו לפירי הוה קאמר דאנא קריבנא ספי ובדין אכל ולא מהדר לך דמי פירי. ואביי ורבא לא סבירא להו דרב חסדא אלא כיון דאודי אודי:

א) נראה דצ"ל אלא היכא רבית אוכלת בהן (ואת בערכין דף כב ע"ש):

עין משפט נר מצוה

לט א מיי' פי"ד מהל' מלוה הלכה א סמג עשין פד טוש"ע ח"מ סי' קח סעיף יז:

מ ב מיי' פי"ד מהלכות טוען הלכה ח ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמט סעיף כא:

מא ג מיי' שם סמג שם טוש"ע שם סעיף ג וסעיף כב וסי' קנ סעיף א ועי' שם:

מב ד ה מיי' שם פט"ו הלכה ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קלט ס"ד:

מסורת הש"ס

א) כתובות דף פז. [לעיל ה: ע"ש תוס' ד"ה אע"ג גיטין לד:]: ב) [ועי' נוסחת הרי"ף והרא"ש]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מהדרנא ארעא כצ"ל ותיבת לה נמחק: (ב) שם גבי אבוכון כצ"ל ואות ד' נמחק: (ג) שם אלא בשבועה אכבשיה לשטר משכנתא בידי ואוכלה שיעור זוזי כצ"ל ותיבת אלא נמחק: (ד) שם לקוחה היא בידי: (ה) שם אנא קריבנא טפי אתא ההוא גברא: (ו) רשב"ם ד"ה א"ל אביי וכו' דבמשכנתא את נחית וכו' אין ב"ד יורדין וכו' כי גדלי יתמי לישתעי וכו' שיש עדים שהלוהו וישבע. נ"ב נראה מכאן דאפי' מת תוך הזמן לא גבי מיתומים קטנים בלא שבועה דכיון שהם קטנים חיישינן טפי לגררי וכך היא דעת ר"י בפ"ק סוף דף ה' בד"ה ואפי' מיתמי וכ"כ בהגהת אשירי שם אבל האשירי בפ"ק סימן ט' חולק על זה אלא דאפי' מיתומים קטנים גבי במת תוך הזמן דלא חיישינן לגררי תוך הזמן וכך היא דעת רוב הגאונים והכי נקטינן: (ז) ד"ה אהאי וכו' כנותן לך עכשיו את האילן: (ח) תוס' ד"ה אמור וכו' דמפרש בשילהי כצ"ל ותיבת טעמא נמחק: (ט) ד"ה אכבשיה וכו' וגזלן דידעי' דמעיקרא גזל שדה זו: (י) ד"ה ה"ג לסוף וכו' אודי דמסתמא: (כ) בא"ד שלא אכל פירות ולרב אידי היו לו עדים שאכל וקאמר רב חסדא הא איהו קאמר אנא קריבנא טפי: (ל) בא"ד הא איהו דאמר וכו' ועוד דהוה ליה למיפרך ולאסוקי נמי כצ"ל ותיבת א"כ נמחק: (מ) בא"ד ואפילו אי גרסי' טפי: (נ) בא"ד מהימן ואביי ורבא סברי: (ס) בא"ד אי דמיא הא דרבי אבא לחד: (ע) בא"ד דלא דמי דהתם בספר תורה כיון כצ"ל ותיבת אע"פ נמחק: (פ) בא"ד ומכל מקום:

עין משפט
נר מצוה

מג א מיי' פט"ז מהל' טוען הלכה ו סמג עשין לג טוש"ע ח"מ סי' קמה סעיף ג :
מד ב מיי' שם פ"ט הל' ו סמג עשין לג טוש"ע ח"מ סי' קלז סעיף א :
מה ג מיי' שם ועי' בהשגות ובמגיד משנה טוש"ע שם ס"ג :
מו ד מיי' שם פ"ד הל' ח ופ"ד מהל' גזילה הלכה יד סמג עשין לג טוש"ע ח"מ סי' עה סעיף יג וסי' שסד סעיף ג וסעיף ד :

כיון דאודי אודי : א) זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי האי אייתי סהדי דאבהתיה הוא והאי אייתי סהדי דאכל שני חזקה אמר רב חסדא ב) מה לו לשקר אי בעי א"ל מינך זבינתה ואכלתיה שני חזקה אביי ורבא לא סבירא להו הא דרב חסדא מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ארעא אמר ליה מינך זבני ואכלתיה שני חזקה אזל אייתי סהדי דאכלה תרתי שני ג) אמר רב נחמן הדרא ארעא והדרי פירי אמר רב זביד אם טען ואמר לפירות ירדתי נאמן לאו מי ד) אמר רב יהודה האי מאן דנקיט מגלא ותובליא (א) ואמר איזיל איגדריה לדיקלא דפלניא דזבניה ניהלי מהימן ה) (אלמא) לא חציף איניש דגזר דיקלא דלאו דיליה הכא נמי לא חציף איניש למיכל פירי דלאו דיליה אי הכי ארעא נמי ארעא אמרינן ליה אחוי שטרך אי הכי פירי נמי שטרא לפירי לא עבדי אינשי ההוא דאמר (ב) לחבריה מאי בעית בהאי ארעא א"ל מינך זבנית ואכלתיה שני חזקה אייתי חד סהדא דאכלה תלת שני סבור רבנן קמיה דאביי למימר היינו נסבא דרבי אבא ו) דההוא גברא דחטף נסכא מחבריה אתא לקמיה דרבי אמי הוה יתיב ר' אבא קמיה אייתי חד סהדא דמיחטף חטפא מיניה אמר ליה אין חטפי ודידי חטפי אמר רבי אמי היכי

כיון דאודי. דשלא כדין החזיק עד עתה : אודי. וישלם פירות שאכל וכן הלכה : ויש ספרים שכתוב בהם אייתי רב אידי בר אבין סהדי דהוה קריב אוקמה רב חסדא בידיהו וגם ר"ח פי' כן א"ל רב חסדא אמאי קסמכת דאכלינהו לפירי אהודאת פיו הא עד השתא הוא טוען דאכא קריבנא טפי והני סהדי דאייתא לא מסהדי דאנא ק[ר]וב (ג) וראוי ליורשה והוא אינו [ר]אוי ליורשה אלא אסהדי דל[א] קרוב והאי לא ידעי ליה ומתוך שהוא יכול לומר לא אכלתי יכול לומר אין אכלי ודידי אכלי דאנא קריבנא טפי שאין עדים מכחישים אותו בכך הלכך לא מפקינן מיניה : (הג"ה. לא היא (אלא) שהודה שאכל הפירות אלא כדמפרש הרב לבסוף דלא נהירא ליה שהודה על אכילת הפירות אלא עדים היו שאכלו ולא היה יכול לכפור ושרא ליה מריה דמי זה שאמר שהודה על אכילת פירות הלא לא הודה אלא על הקרקע ומכל מקום מאי דאכל עד השתא לא מפקינן מיניה כיון דליכא עדים בדבר שרב אידי היה קרוב יותר אלא על פיו של זה ואביי ורבא סברי דכיון דאודי אודי שהרי הודאת בעל דין כמאה עדים ופיו מחייבו ממון ואי הוה גרסינן הא אמאי לית ליה לרב חסדא הא סברא ויש לפרש בענין אחר ובדוחק ולכן לא כתבתיו. ע"כ) ולא נהירא לי דהא לא מוכח הא סוגיא דשמעתא שהודה על אכילת הפירות אלא עדים היו בדבר ולא היה יכול לכפור : האי אייתי סהדי דאבהתיה היא. עד יום מותם ומטולם לא מכרו לאבותיו של זה השני : אמר רב חסדא מה לו לשקר. לזה שיש לו עדי חזקה במאי דטוען דשל אבותיו היא אי בעי הוה א"ל להאי שיש לו עדות (ד) זכות אבות מינך זבינתה ואכלתיה שני חזקה הלכך מיגו דמצי טעין הכי ויזכה בטענה זו והוא לא חשש לטעון כי טוען נמי של אבותיו אע"ג דמכחיש להו לעדים מהימן : מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן. כלומר כל טענה שאדם טוען כגון זה שאמר של אבותי ואתה רוצה לקיימה על ידי מה לי לשקר וטענה זו מכחשת עדים כי הכא לא מהימנינן ליה שהרי העדים מעידים שטענתו שקר והיאך תקיימנה על ידי מה לי לשקר הלא ודאי משקר הוא וחזקת השלש שנים אינה כלום דהויא לה חזקה שאין עמה טענה והכי הלכתא : אזיל ואייתי סהדי דאכלה תרתין שנין. ועדיין היה מחזר לבקש עדות של שנה שלישית ולא מצא : אמר רב נחמן הדרא ארעא. דבתרתין שנין לא הויא חזקה : והדרי פירי. של ב' השנים שאכל שלא כדין דהא לא טעין מעיקרא אריס הייתי ולפירות ירדתי דמהימנינן ליה כדלקמן דשטרא לפירי לא עבדי אינשי והני מילי בדאיכא סהדי דאכלינהו לפירי (א) אבל אי ליכא סהדי דאכלינהו לפירי אלא בהודאת פיו והוא טוען דזבנתיה מינך ואכלתינהו לפירי דארעא ופירי דידי נינהו ארעא כיון דלית ליה ראיה בשטר ולא עדי חזקה הדרא למריה וחייב שבועת היסת על הפירות דזבנינהו מיניה דמיגו דמצי (ב) אמר לא אכלתי פירות כי אם מעט כגון טייל כורא ואפיק טפי מכורא דבהכי הוה חזקה כדלקמן כי אמר אכלי טובא ודידי אכלי מהימן דאין כאן מה לי לשקר במקום עדים שאין יחוש אם לקח קרקע זו מבעליה אם לא אלא לפי שאבד שטרו בתוך ג' שנים מפסיד ולא דמי להא דאביי ורבא דפליגי עליה דרב חסדא לעיל דהתם כיון דאיתברירא מילתא דרב אידי קרוב טפי הרי נודע שאין לו חלק בקרקע ופירות שאכל שלא כדין אכל ואפי' בהודאת פיו ליחייב : אמר רב זביד אי טעין כו'. מילתא באפי נפשה היא והכי קאמר אם מתחילה כשטענו בעל הקרקע מאי בעית בהאי ארעא אילו לא השיב לו מינך זבינתה אלא לפירות ירדתי כדין אריס למחצה לשליש ולרביע או שמכרת לי פירות עד עשר שנים : נאמן. במה שאכל למפרע ובשבועת היסת דזבינהו מיניה ואע"ג דאיכא סהדי דאכלינהו לפירי ושאין הקרקע קנוי לו דלא חציף איניש למיחת לארעא דחבריה ולמיכל פירי דחבריה בחנם כדמפרש ואזיל ומיהו מכאן ולהבא לא יאכל בלא עדים ושטר שקנה הפירות דא"כ כל אדם ירד לקרקע חבירו ויאכל פירותיו ויאמר לפירות ירדתי מאחר שלא נחוש לערעורו של בעל הקרקע : מגלא ותובליא. כלי גודרי תמרים המגל לגדור ותובליא חבל לעלות לדקל מרוב גובהו וי"מ תובילא סל לקבל פירות : ואמר. בפניו : איזיל ואיגדריה לדיקלא דפלניא. כלומר אלקוט הפירות : מהימן. ושבקין ליה ב"ד ללקט הפירות בלא עדים ושטר אחרי שאין ידוע שהבעלים מוחין בדבר קודם לקיטה ואם אתא חבריה וטוען להד"מ אחר שליקט האילן לית עליה אלא שבועת היסת אבל מקמי דליגדריה אתא מריה דדיקלא ואמר להד"מ לא מהימן מלקט עד דמייתי ראיה ודוקא בשטען מתחילה לפירות ירדתי נאמן במה שאכל כבר אבל אם מתחלה טען מינך זבינתה ואח"כ טען לפירות ירדתי שמכחיש דבריו הראשונים אינו טוען וחוזר וטוען : אי הכי אפי' ארעא נמי. כי טעין דזבינתה מינך ליהמנוהו בלא עדי חזקה דלא חציף איניש למיחת בארעא דלא דידיה היא ולמיכל פירותיה : פירי נמי. נימא אחוי שטרך : היינו נסכא דר' אבא. דין זה דומה לאותו דין של נסכא דר' אבא ולא ללמוד מדר' אבא היו צריכין דמילתא דפשיטא היא שישלם הקרקע אחרי שאין לו שני עדים ודומיא בעלמא מדמינן אותו אי נמי לכך היו מדמין האי דינא לנסכא דר' אבא כי היכי דלהדר פירי עם ארעא דהוי כמי שיש עדים דאכל פירות דבלא עדים לא מהדרי פירות כדלעיל דרב נחמן אלא קרקע לחוד :
היכי

ואי טען ואמר לפירות ירדתי כו'. פי' תחלה כי א"ל מאי בעית בהאי ארעא אע"ג דבשעה שאכל היה בעל השדה יכול לעכב ולא היה נאמן לומר לפירות הורדתני מיהו כיון שכבר אכלו וזה בא להוציא נאמן לומר לפירות ירדתי וא"ת מאי איריא משום דלא חציף תיפוק ליה משום דתפים מידי דהוה אמטלטלין שאין עשויין להשאיל ולהשכיר דאי אמר לקוחין הן בידי נאמן וי"ל דאיצטריך טעמא דלא חציף אם לקטן והניח ברשות שאינן שלו דלא תפים בהן וא"ת כי לא אמר נמי לפירות ירדתי אלא דאייתי סהדי דאכל ב' שנים כי הך דמתניתין יהא נאמן בטענתיה במיגו דאי בעי אמר לפירות ירדתי לאו פירכא היא דאין זה מיגו שהרי בא לתבוע גם הקרקע ודוקא פירי דתרתי שנין הדרי אבל פירי דשנה שלישית לא הדרי דאי מהימן במאי דאמר שאכלה שלש שנין גם הקרקע תהיה שלו : איזיל ואגדריה לדיקלא. פי' לגדור תמרים שעל הדקל דגדירה שייכא בתמרים ולא איירי בקצילת הדקל דא"כ ה"ל למימר ואיקטליה כדאמרי' בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מו. ושם) אר"כ האי מאן דנקיט כרגא ואמר איזיל ואקטליה לדיקלא דפלניא כו' ונראה לר"י ולריב"ם שאם היה בא לקוץ הדקל עצמו לא היה נאמן דדוקא פירות הוא דעבדי אינשי דמזבני אבל דקל אין דרך בני אדם למכור לקוץ תדע דאמרי' בפ' החובל (ב"ק דף צג: ושם) שורי הרגת נטיעותי קצצת אתה אמרת לי להרגו אתה אמרת לי לקצצו פטור ופריך א"כ לא שבקת חיי לכל בריה וכו' משמע דאינו נאמן במיגו, דאי בעי אמר מכרת לי לקצצו : לא חציף אינים. לאו משום דקאמר בפרהסיא איזיל ואיגדריה קאמר דלא חציף דאפילו ליקט בלנטא נמי שייך לא חציף אינים אם לא שלקחם דרך גניבה : אי הכי אפילו ארעא נמי. למאי דפרישית לעיל דאינו נאמן אלא בפירות שלקט כבר אבל מכאן ואילך אינו נאמן אפילו בפירות אע"ג דשטרא (ה) בפירי לא עבדי אינשי צריך לפרש אפילו ארעא אם הוא טוען שהקרקע שלו שלקחה לא יחזיר פירות שכבר אכל אבל קרקע פשיטא שיחזיר דאינו נאמן להבא : היינו נסכא דר' אבא. לא אקרקע קאי דפשיטא שמחזיר הקרקע אחר שאין לו שנים עדים אלא השתא נמי אפירי מסיק וסבר השתא כאילו חד סהדא לאורועי למחזיק קאתי על הפירות שאכל ואינו יכול לכפור ולימא לא אכלתי וכאילו בא לחייבו שבועה על הפירות אם יכפור ויאמר לא אכלתי ואע"פ שמעיד שהחזיק בה ג' שנים כיון דאין אחר עמו הרי כאילו אינו מעיד על החזקה אלא נעשה עד אחד לאוכלו פירות הכי ס"ד וטועה עד דאמר(ו) אביי

רבינו גרשום

הדרא ארעא והדרי פרי. דאכל למפרע כיון דלא אסהידו אתלת שנין הדרא ארעא והדרא פירי. אמר רב זביד. אמאי הדרי פירי והא אי טעין ואמר לפירות ירדתי שנתמשכנה לו במשכנת' דסוריא או אריס אני בה נאמן. האי מאן דנקיט מגלא ותובליא ולפי שהדקלין הם גבוהין כשרוצין ללקוט התמרים א) מביאין מגל ארוך ומשימין תובליא שהוא סל בראש עץ ארוך ומגביהין הסל כנגד התמרים וחותכין אותם במגל ונופלים התמרים בסל כדי שלא יפלו התמרים לארץ ויתבקעו ויתפלחו: אי הכי. להיכא דאחזיק בקרקע תרתין שנין אמאי לא אמרינן לא חציף אינש דאכל ארעא דלא דידיה ולא מסלקינן ליה ומשני ארעא אמרי' ליה אחוי שטרך:

א) עי' בערוך ערך תבליא.

מסורת הש"ס

א) לעיל דף לג. : ב) [שם ושי"ן] : ג) [לעיל כט.] : ד) לקמן דף ע. : ה) [שם ליתא אלא כל דברי רב יהודה עד וכרב אלפס כסוגיין דף קעה. קעג. גריס מאי טעמא לא חציף וכו' וכ"כ רב אלפס עוד בשבועות פ"ז דף כ"ה.] : ו) שבועות דף לב: וכף מג. :

הגהות הגר"א

(א) ר"ב לפי פירושו ר"ל דיש עדים כמה אכל : (ב) ר"ב לפי זה כ"ש כאין עדים וטוען קנייתי ממך ועדיין לא החזיק ג"ש ג"כ לא מסלק פרי מש"כ לטעם שכתב הרמב"ם סוגה בש"ע סימן קמה ס"ג וכש"כ שם :

הגהות הב"ח

(א) גמ' ותובלי' בידיה ואמר: (ב) שם דאמר ליה לחבריה: (ג) רשב"ם ד"ה וכו' ולאו ויש ספרים וכו' ולאו ליורשה והוא אינו ראוי ליורשה: (ד) ד"ה אמר רב חסדא וכו' עדות אבות כנ"ל ותיבת זכות נמחק: (ה) תוס' ד"ה אי הכי וכו' דשטרא לפירי וכו' אפי' ארעא אפי' אם הוא: (ו) ד"ה היינו וכו' דאמר לא אביי וכו' :

היכי נידיינוה דייני להאי דינא לישלם ליכא תרי סהדי ליפטריה איכא חד סהדא לישתבע הא אמר מיחטף חטפה וכיון דאמר דחטפה הוה ליה כגזלן אמר (*להו) [צ"ל ליה] רבי אבא הוי מחויב שבועה שאינו יכול לישבע וכל המחויב שבועה שאינו יכול לישבע משלם א"ל אביי מי דמי התם סהדא לאורועי קאתי (א) כי אתי אחרינא בהדיה מפקינן לה מיניה הכא לסיועי קא אתי כי אתא אחרינא מוקמינן לה בידיה אלא אי דמיא הא דרבי אבא לחד סהדא ולתרתי שני ולפירי: ההוא

היכי לידייניה דייני להאי דינא. שאילו היו שנים מעידים אותו שחטף הייתי מחייבין אותו לשלם שאין אדם נאמן לחטוף דבר מיד חבירו ולומר שלי אני חוטף אא"כ יש לו עדים דהעמד ממון על חזקתו וזה המוחזק בו אין אדם יכול להוציאו ממנו בלא ראיה והחוטף ממנו גזלן גמור ואי נמי לא היה כאן עד אחד שחטף כי אמר נמי חטפי ודידי חטפי מהימן מיגו דאי הוה בעי הוה אמר לא חטפי שהרי אנו רואים אותו מוחזק בממון אי נמי כי איכא חד (ב) שחטף אינו היה זה מכחישו לומר לא חטפתי היה נשבע שלא חטף להכחיש העד דעד אחד קם הוא לשבועה וכגו' דרכים הללו היה הדין פשוט אבל הכא דאיכא עד אחד שחטף וזה אינו מכחישו אלא מודה שודאי חטף ודידיה חטף היכי לידייננו דייני להאי דינא: לישלם. דהא מודי שחטף ולא כל הימנו של חוטף לומר שלי חטפתי דהעמד ממון על חזקתו: ליכא תרי סהדי. דחטף ובמיגו דאי בעי למימר לא חטפתי מהימן נמי למימר דידי חטפי: ליפטריה. (ג) משום האי מיגו איכא חד סהדא ואי אמר לא חטפי הוה בעי אישתבועי להכחיש את העד: לישתבע. את השבועה שהעד מחייבו אינו יכול דהא מודי לחטף והעד מחייבו לישבע שלא חטף להכחיש את העד דהכי משמע קרא (דברים יט) לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת וגו' לשלם ממון שהוא כופר והעד מחייבו לא יקום אבל קם הוא לשבועה להכחיש את העד שלא חטף בממון זה וגבי הך שבועה פסול (ד) כגזלן אלא כל שבועות דהא לית ליה למימר לישתבע דדידיה חטף שאין זו שבועה המוטלת עליו ולמפטריה בלא כלום אי אפשר שהרי הורע כחו של מיגו: א"ל רבי אבא הוה ליה. האי חוטף כו' וה"נ איכא למימר כי האי גוונא כי הוו תרי סהדי דאכלה שני חזקה מוקמינן לה בידא דלוקח ליכא סהדי דאכלה שני חזקה מפקינן לה מיניה ומהדרינן למרה איכא חד סהדא דאכלה שלש שנים לישתבע דעד אחד לשבועה קם אפי' לא הוה קרקע לא משבעינן ליה על מאי דאסהיד סהדא דלא כפר ליה אלא מודי ליה דאכל וטוען אין אכלי ודידי אכלי: א"ל אביי מי דמי. לדרבי אבא: התם. בדר' אבא הוה חד סהדא לאורועי לחוטף קאתי דהא מסהיד ביה שחטף והורע כחו של מיגו דחוטף ומחייבו שבועה ומתוך שלא יכול לישבע משלם דאילו אתא חד סהדא שמעיד כמותו שראוהו שחטף מפקינן לה מיניה לחוטף ולא תועיל לו שבועה אפי' אם יוכל לישבע: הכא. בדין קרקע זה ההוא סהדא לסיועי (ה) ביה קאתי שמעיד שהחזיק בה שלש שנים וזכה בה דאי איכא חד סהדא אחרינא עם זה מוקמינן ליה בידא דמחזיק והילך תאמר שעל יד עד זה יתחייב שבועה ומתוך שאינו יכול לישבע משלם והרי לא בא להורע כחו ומ"מ זה יפסיד הקרקע שהרי אין לו עדי חזקה: אלא אי דמיא (ו) לנסכא דרבי אבא לחד סהדא ולתרתין שנין ולפירי. כגון ראובן דתבעיה לשמעון וא"ל גזלתה לארעאי ואכלת פירותיה שנתים וא"ל שמעון זבנתה ניהלי ולית (ז) לשמעון עדי חזקה דדינא הוא לאהדורי ארעא למרה מכיון דלית ליה עדי חזקה ולפירי משתבע דבזביניה אכלתינון דקי"ל הפה שאסר הוא שהתיר ואע"ג דמהדר לה לארעא פירי לא מהדר דהא ליכא סהדי דאכיל הפירות ומיגו דיכול למימר לא אכלי כלל יכול למימר נמי אכלי בזביני ולית ליה עלה אלא שבועה אבל אי איכא סהדי דאכל פירי תרתין שנין מחייבין ליה לאהדורי אפי' פירי כרב נחמן דאמר הדרא ארעא והדרי פירי ואייתי ראובן חד סהדא דאכל פירי תרתין שנין וכגון שמעיד שלא אכל כי אם ב' שנים דלאו לסיועי לשמעון קאתי אמר שמעון אין אכלי ודידי אכלי שקניתי הקרקע והפירות אפס לא נזהרתי בשטרי הא הוא דאיכא לדמויי לדרבי אבא דאמרינן היכי לידייננו דייני להאי דינא ניחייביה לאהדורי פירי ליכא תרי סהדי דאכלינהו ואי משום דאודי הא טעין ואמר דידי אכלי וכה"ג ליכא הודאה לחוביה ניפטריה במיגו הא איכא חד סהדא דאמר דאכלינהו לפירי תרתין שנין ואינו יכול לכפור בדברי העד לישבע לשקר ניחייביה שבועה בעד אחד דאי הוו תרוייהו מחייבי ליה ממונא וכ"מ ששנים מחייבין אותו ממון אחד מחייב אותו שבועה כי אמרי' עד אחד לשבועה אתי היכא דקא כפר במאי דמסהיד (ח) סהדא חד הוא דמשתבע דלא היו דברים מעולם אבל הכא הא קא מודי דאכל אלא טוען דידי אכלי

אביי דלא דמי לדרבי אבא דהכא חד סהדא לסיועי קאתי בין לקרקע בין לפירות שהרי הוא מעיד שגם הקרקע שלו והא דאמרינן במסקנא אלא אי דמיא (ט) לדרבי אבא לחד סהדא לתרתין שנין ולפירי לא הוה צריך למינקט ולפירי כיון דעד השתא נמי לא איירי אלא בפירי אלא אגב תרתין שנין נקט נמי לחד סהדא ולפירי:

הוי מחויב שבועה ואינו יכול לישבע. שהרי מודה וא"ת וליהמניה בשבועה במאי דאמר דידי חטפי במיגו דאי בעי אמר לא חטפי וכי תימא דהא לא חשיב מיגו דהא אם אמר לא חטפי היה חייב שבועה דאורייתא לא היא דהא אמר בהמוכר את הבית (לקמן דף ע. ושם) המפקיד אצל חבירו בשטר נאמן לומר החזרתיו לך בשבועה מיגו דאי בעי אמר נאנסו דהוי נאמן בשבועה אע"ג דבנאנסו איכא שבועה דאורייתא ומיהו לפי' ר"ת דפירש שבועה דנאנסו דהתם היא מדרבנן דלא מיחייב שבועה דאורייתא אפילו בנאנסו אלא היכא דאיכא הודאה במקצת אתי שפיר וליכא למימר נמי דהאי לא חשיב מיגו דלא הוה חציף למימר לא חטפי להכחיש את העד או משום שירא שלא יפסלוהו לעדות העד ובעל הגנבה כדאמר בפרק זה בורר (סנהדרין דף כה.) דבעל דבר מהימן למימר [לדידי אוזפן ברביתא] דהא משמע דאי לאו דעד מחייבו שבועה היה פטור והיינו על כרחך במיגו דאי לאו מיגו לאו כל כמיניה למימר דידי חטפי דהא כי איכא תרי סהדי משלם ואינו נאמן לומר דידי חטפי ואומר ר"י דודאי אם לא היה העד מחייבו שבועה היה נאמן במיגו דאי בעי אמר לא חטפי שיכול להעיז פניו להכחיש את העד בלא שבועה אבל השתא דמחייבו שבועה לא מהימן בשבועה ע"י מיגו (י) שהיה יכול להעיז פניו ולישבע בדבר שהעד מכחישו אבל קשה אי ליכא מיגו מאי טעמא דרב ושמואל דפליגי בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מז. ושם) ארבי אבא ופטרי בנסכא דלית להו מתוך שאינו יכול לישבע משלם והשתא אמאי פטרי והא פשיטא דאינו נאמן לומר דידי חטפי בלא מיגו כדפרישי' לעיל לכך נראה כמו שפי' ריב"ס דודאי הוי מיגו ולהכי פטרי רב ושמואל דנאמן בשבועה במיגו דאי בעי אמר לא חטפי ור' אבא סבר אע"ג דאית ליה מגו חייב דכיון דאיכא אחד המחייבו שבועה מן התורה כן הוא הדין שישבע להכחיש את העד או ישלם ואין מועיל לו מיגו ליפטר וא"ת ור' אבא היכי מפיק לה בפ' כל הנשבעין (שם) מדכתיב שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין דאמר ליה מנה לאבא ביד אביך ואמר חמשין ידענא וחמשין לא ידענא דדייק התם מדאיצטריך קרא למיפטר יורשים ש"מ באביו כה"ג מיחייב אלמא מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם והיכי דייק מינה אנסכא התם ודאי משלם דליכא מיגו אבל הכא דאיכא מיגו מנא לן דמשלם ונראה לר"י דרבי אבא לא הוי טעמיה מקרא אלא מסברא בעלמא כדמפרש והא דקאמר התם כוותיה דר' אבא מסתברא מדתני ר' אמי שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין קרא למיפטר יורשים אתא ולא לחייב האב והא דקאמר התם רב ושמואל האי שבועת ה' וגו' מאי דרשי ביה ה"ק כיון דבאב בכה"ג פטרי אמאי איצטריך קרא למיפטר יורשין ול"ל דהא דאמרי' בהכותב (כתובות דף פה. ושם) גבי אבימי בריה דר' אבהו דהוו מסקי ביה זוזי בי חוזאי כו' מתוך דיכלי למימר להד"ס יכלי למימר סיטראי איירי בתר דתקון רבנן שבועת היסת דלא הוי השליח עד דנוגע בעדות הוא כיון דחייב שבועת היסת דאי קודם דתקינו רבנן שבועת היסת הוי השליח עד גמור דנאמן לומר למלוה פרעתי מיגו דאי בעי אמר אהדרתינהו ללוה כדאמר בריש האיש מקדש (קדושין דף מג:) וכיון דאיכא עד היכי מהימניה במיגו דלהד"ס דהוה ליה מחויב שבועה ומתוך שאין יכול לישבע משלם כדאמרינן הכא:

*הוה יתיב רבי אבא קמיה. משמע דר' אבא היה תלמידו של ר' אמי וקשה דאמר בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מז. ושם) א"ר אמי רבותינו שבא"י אמרו חזרה שבועה למחויב לה ואמר התם דרבותינו שבא"י היינו ר' אבא ואור"י דאשכחן בפ' חבית (שבת דף קמו:) דקרי רב לרב כהנא ולרב אסי רבותינו אף על גב שהיו תלמידיו אבל קשה לר"י דבאלו מציאות (ב"מ דף כד:) אמר דר' אמי אשכח פרגיות שחוטות אתא לקמיה דר' אבא א"ל זיל שקול לנפשך ולפי ספרים דגרסינן התם ר' אמי אתא לקמיה דר' אסי ניחא טפי אף על גב דרבי אמי היה גדול מר' אסי דבכ"מ מזכיר ר' אמי קודם ר' אסי ובהניזקין (גיטין דף מד:) אמר (כ) ההוא דאתא לקמיה דר' אמי כו' אמר לפניו רבי אסי רבי אתה אומר כן הכי א"ר יוחנן כו' ומ"מ חבירו היה ולפי שהיה גדול ממנו קורהו רבי ולפי שחבירו היה בא ר' אמי לפניו ליטול עצה ממנו וא"ל זיל שקול לנפשך: **וכל** המחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם. בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מז. ושם) תנן חשודים שניהם על השבועה חזרה שבועה למקומה דברי ר"מ ורבי יוסי אומר יחלוקו ומפרש התם רבותינו שבא"י (ל) רבי אבא למקומה למחויב לה ומייתי התם מהך דשמעתין דרבותינו היינו רבי אבא והשתא רב נחמן דפסק התם כרבי יוסי (מ) ועובדא עבד כרבי יוסי יחלוקו לית ליה לר' אבא וקשה לר"י דאמרינן בפרק השואל (ב"מ דף צז: ושם) בגמ' דהשואל את הפרה לימא תיהוי תיובתיה דרב נחמן דאמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור ומשני מתני' בשיש עסק שבועה ביניהן כדרבא דאמר רבה מנה

שייך לדף לג ע"ב

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פ"ד מהל' טוען הל' ח ופ"ד מהל' גזילה הל' יד סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' צה סעיף יג וסי' שסד סעיף ג וסעיף ד:

מח ב ג מיי' פט"ז מה' טוען הל' ה סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קמה סעיף ג [וברב אלפס שבועות פ"ז דף שטז:]:

רבינו גרשום

ליכא תרי סהדי. דמסהדי דחטפה מיניה: לישתבע. דדידיה הוה הואיל דליכא אלא עד א'. לא מצי למישתבע דהא מודי דחטפה וה"ל כגזלן: הוה ליה מחויב שבועה ע"פ עד אחד ואינו יכול לישבע משלם. וכי היכי דהכא לא הוי אלא חד סהדא ואוקמוה בידא דתובע ה"נ גבי ארעא דלית בה אלא חד סהדא נוקמה בידיה דתובע א"ל (ר' אמי) [אביי] מי דמי התם חד סהדא דאייתי תובע לאורועי להאי חוטף ולהכחישו קאתי דלא נאמן אלא בשבועה ואי הוה סהדא אחרינא בהדיה מפקינן ליה מיניה לגמרי והכא חד סהדא דאייתי נתבע לסיועיה אתי דמסהיד כוותיה דאכלה שני חזקה: אלא אי בעית לדמינהו לדר' אבא לחד סהדא ולתרתי שנין ולפירא. כגון דאמר ליה מאי בעית בהאי ארעא אמר ליה מינך זבינתה ואכלתיה שני חזקה ואזל ואייתי חד סהדא ואמר דאכלה תרתי שנין ולא יותר דהשתא האי סהדא מרע לחזקיה אי נמי דאמר אכלה תלת שנין אבל לא זבנה מיניה אלא לפירות ירד בה כדין אריס למחצה ולשליש ולרביע דמכחיש ומרע לדיבוריה והיינו דומיא דחד סהדא דנסכא דמרע לנתבע ומש"ה נמי האי סהדא דמכחיש ליה משוי ליה כגזלן ומתוך שאינו יכול לישבע שאין נשבעין על הקרקע' מחזיר הקרקע:

הגהות הב"ח

(א) גמ' וכי אתי: (ב) רשב"ם ד"ה היכי וכו' חד עד שחטף: (ג) ד"ה ליפטריה מלשלם משום האי מיגו: (ד) ד"ה לישתבע וכו' פסול הוא כגזלן אלא כל שבועות דהא ליכא למימר לישתבע: (ה) ד"ה הכא וכו' לסיועי ליה קאתי: (ו) ד"ה אלא אי דמיא נסכא וכו': (ז) בא"ד ולית ליה לשמעון וכו': (ח) בא"ד במאי דמסהיד חד סהדא התם הוא דמשתבע: (ט) תוס' ד"ה (בדף הקודם) היינו וכו' אלא אי דמיא דרבי כצ"ל ואות ל' נמחק: (י) ד"ה הוי מחויב וכו' ע"י מיגו שלא היה יכול: (כ) ד"ה הוה יתיב וכו' ובהניזקין אמר נמי ההוא: (ל) ד"ה וכל וכו' ומפרש התם רבותינו שבא"י דלמקומה כצ"ל ותיבות ר' אבא נמחק: (מ) בא"ד כר' יוסי ועבד עובדא כר' יוסי:

עין משפט
נר מצוה

כט א ב מיי' פ"י מהל' טוען הל' ו סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קלט סעיף ג:

ג ד מיי' שם פט"ו הל' ד סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעיף א וסי' קמו סעיף כב [וברב אלפס סוף כתובות פ"ט דף קי:]:

ההוא ארבא דהוו מינצו עלה בי תרי האי אמר דידי היא והאי אמר דידי היא אתא חד מינייהו לבי דינא ואמר תיפסוה (א) אדמייתינא סהדי דדידי היא תפסינן או לא תפסינן רב הונא אמר תפסינן רב יהודה אמר *לא תפסינן אזל ולא אשכח סהדי אמר להו אפקוה וכל דאלים גבר מפקינן או לא מפקינן רב יהודה אמר [ג] לא מפקינן רב פפא אמר מפקינן והלכתא לא תפסינן והיכא דתפס לא מפקינן: זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי *אמר רב נחמן [ד] כל דאלים גבר ומאי שנא *משני שטרות היוצאין ביום אחד דרב

אבלי הו"ל מחויב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם. כך נראה שיטה זו בעיני ושוב מצאתיה כן בפי' ר"ח ויש לשונות אחרים ואין בהם ממש וקי"ל בהא כרבי אבא מדליף אביי מינה ואף על גב דפליגי עליה רב ושמואל בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מז.) דאמרי חזרה שבועה לסיני והמוציא מחבירו עליו הראיה ותנן נמי התם וכן היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה ורב ושמואל דאמרי תרוייהו לא שנו אלא שמת מלוה בחיי הלוה אבל מת לוה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו ממון שהוא מחויב עליו שבועה אלמא הואיל ומחויב שבועה שלא התקבלתי חוב זה ויתומין אין יכולין לישבע כן אלא שלא פקדנו אבא ואין זו שבועה המוטלת על אביהם וגם יתומים של לוה אין יכולין לישבע שפרעו אביהם קא אמרי רב ושמואל שלא יפרע אלמא המחויב שבועה ואינו יכול לישבע לא זה ולא זה סבירא לרב ושמואל חזרה שבועה לסיני ואין כאן לא שבועה ולא פרעון ור"ת פליג עלייהו ואמר יורשין נשבעין שבועת יורשים ונוטלין דלא ס"ל לדרב ושמואל ואמרי' התם האי דיינא דעבד כר"ת עבד דעבד כרב ושמואל עבד אפ"ה הלכתא כר' אבא ולא כרב ושמואל דאמרינן התם הבו דלא להוסיף עלה עשו תקנה שלא להוסיף על דברי רב ושמואל ללמוד מדין זה דיתומים מן היתומים לשאר דינין ולומר חזרה שבועה לסיני דבדין זה לבדו דיתומים מן היתומים הוא דקי"ל כרב ושמואל בדיעבד משום תקנת יתומים בני לוה דחסינן עלייהו שלא לפרע מהן בלא שבועה מעלייתא אבל בשאר דינין קי"ל כר' אבא דהמחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם וגם ר"ת פסק דהלכתא כרבי אבא: ארבא. ספינה שבנהר: האי אמר דידי הוא כו'. ולא זה ולא זה מוחזקין בה מדלא רמי עלה ממתניתין דשנים אוחזין בטלית שזה נוטל עד מקום שידו מגעת וזה נוטל עד מקום שידו מגעת ולא אמרינן כל דאלים גבר כן פיר"ח: תיפסוה. פן ימכרנה אבל חזקה שהחזיק בה אחר שערער זה עליה אינה כלום דאנן סהדי שבתורת חטיפה באה לידו: תפסינן או לא תפסינן. מי לימא דתפסי לה ב"ד דהא אי לא משכח סהדי הדרינן ומפקינן לה כדמעיקרא ולא הפסיד בעל הספינה בתפיסת ב"ד כלום או דלמא לא תפסינן דדלמא לא משכח סהדי ולא הדרינן ומפקינן לה כדלקמן ונמצא שהפסיד בעל הספינה על ידינו דאי הוה שבקינן לה דלמא הוי אלים וגבר בעל הספינה ונמצא זוכה בשלו כן נ"ל טעם השאלה: רב הונא אומר תפסינן. ס"ל כרב פפא דאמר מפקינן רב יהודה אומר לא תפסינן משום דס"ל לא מפקינן כדלקמיה והלכך לא תפסינן דשמא זה אין לו עדים ושקרן הוא ומכל וכל רוצה להפסיד את חבירו דמאחר דתפסי' יודע הוא דתו לא מפקינן: א"ל אפקוה. וכגון דאיתרמי מילתא דתפסינן לה כרב הונא אי נמי שאמרו שניהם לב"ד לתפסה ודברי הכל: וכל דאלים גבר. בין בראיות בין בכח כמו שפוסק רב נחמן לפנינו כל דאלים גבר: לא מפקינן. דמאחר שבא ממון ישראל ביד ב"ד אינן רשאין להפקירו אלא מעכבין אותו ממון עד שידעו למי ישיבו: מפקינן. כעין שמלאוהו מתחלה שלדעת כן תפסוהו שאם לא יביא עדים יחזירוהו וכל דאלים גבר: והלכתא לא תפסינן והיכא דתפסינן לא מפקינן. כרב יהודה: זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי. בין בספינה בין בקרקע ואין עדות וחזקה לזה יותר מזה: ומ"ש משני שטרות היוצאין. לפנינו על שדה אחת של ראובן שכתב שטר מתנה לשמעון ושטר מתנה ללוי ושניהם ביום אחד ונמצא שאין זה מוחזק יותר מזה כלל ואפי' נתברר ששמעון בשחר ולוי אחריו בערב אין הקדמה

לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים וחמשים איני יודע מתוך שאינו יכול לישבע משלם והיינו כר' אבא ומיהו איכא למימר דר"נ דמוקי מתני' כר"מ וכמו שמפרש ר' אבא הוא סבר כר' יוסי אבל עוד קשה דבשמעתין משמע דהלכתא כר' אבא מדקאמרינן סבור רבנן קמיה דאביי למימר דהיינו נסכא דר' אבא וקאמר נמי אלא אי דמיא לרבי אבא כו' ובכ"מ קי"ל כרב נחמן בדיני ועוד תימה דהתם גבי יתומים מן היתומים קאמרי רב ושמואל דאם מת לוה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו ומתוך שאין התובעין יכולין לישבע פטור הנתבע ור"ת פליג עליה (שם מח.) וקאמר יורשין נשבעין שבועת יורשים ונוטלין והיינו כרבי אבא דמתוך שאינו יכול לישבע או תובע או הנתבע משלם הנתבע ומסיק התם דעבד כרב ושמואל עבד דעבד כרבי אלעזר עבד ומפרש ר"ת דרב נחמן שפיר סבר כר' אבא בנסכא ובמנה יש לי בידך וא"ל אין לך בידי אלא חמשים וחמשים איני יודע ודוקא בשניהם חשודין פסיק רב נחמן כר' יוסי דאמר יחלוקו ורבי אבא בשניהם חשודין מודה לר"נ דהלכה כרבי יוסי וטעמא משום דקנסינן שכנגדו לפי שהוא חשוד הלכך מפסיד החצי אבל בעלמא מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם והא דקאמר התם דרבותינו שבא"י ר' אבא לאו למימר דר' אבא סבר לה כר"מ אלא דדייק כיון דר' אבא בעלמא סבר דמתוך שאינו יכול לישבע משלם אית לן למימר דאיהו מפרש מילתיה דר"מ דחזרה שבועה למחויב לה והלכה כר"נ בשניהם חשודים וכר' אבא בנסכא ודוקא ביתומים מסקינן דעבד כרב ושמואל עבד ודעבד כר"א עבד כדאמר הבו דלא להוסיף עלה אבל אין לפרש (ב) טעמא דרב נחמן דאמר יחלוקו משום דר' אבא דכיון דשניהם חשודים ה"ל כאילו תרוייהו מחויבים שבועה ואין יכולין והלכך כל אחד מפסיד חצי ורבי אבא סבר כיון דעיקר שבועה על הנתבע ואין יכול לישבע משלם הכל דא"כ ר' אבא ורב נחמן מלו סברי שפיר כרב ושמואל ביתומים מן היתומים כי מת לוה בחיי מלוה ומפסידין בני מלוה כיון דאין יכולין לישבע ואין נוטלין כמו שמפסיד שכנגדו חשוד על השבועה החצי שאינו נוטל כשגם הוא חשוד ובפ' כל הנשבעין (שבועות דף מז.) משמע כל הסוגיא דרב ושמואל פליגי אדרב נחמן ואדרבי אבא *וע"כ נ"ל ע"כ דלרבי אבא וכן לרב נחמן מתוך שאינו יכול לישבע אפילו התובע משלם הנתבע כדפרי':

ההוא ארבא דהוו מינצו וכו'. הדין כל דאלים גבר וא"ת מ"ש משנים אוחזין בטלית דאמר בריש ב"מ (דף ב. ושם ד"ה ויחלוקו) דיחלוקו ומפרש ר"ת דאוחזין שאני דכיון ששניהם מוחזקים אין לנו להניח שיגזול האחד לחבירו דחשיב כאילו אנו יודעין שיש לשניהן חלק בה שכל דבר יש להעמיד בחזקת מי שהוא בידו כדאמרי' גבי נסכא דר' אבא דאע"ג דאמר דידי חטפי חשבינן ליה גזלן וחייב לשלם כאילו הוא ברור שהיתה הנסכא של אותו שהיה מוחזק בה והא דמדמי ליה התם טלית לשאר [יהא מונח עד שיבא אליהו] אע"ג דבשאר דהתם אין שום אחד מוחזק נ"ל דשאר נמי חשיב להו כאילו שניהם מוחזקים בו כיון דמכח שניהם נפקד ולריב"א נראה דלאו דוקא אוחזין מדמדמי לה לשאר ואדמתניתין איכא לשנויי כדמשני התם אפי' תימא ר' יוסי התם ודאי איכא רמאי הכא אימור תרוייהו בהדי הדדי אגבהוה הכי נמי בארבא כיון דאיכא רמאי לא יחלוקו אלא הוי דינא כל דאלים גבר והא דלא אמרינן בשנים שהפקידו כל דאלים גבר משום דלא מפקינן כדאמרינן הכא אי תפסינן לא מפקינן אבל מ"ד מפקינן לא אתי שפיר ומאי פריך נמי בסמוך מב' שטרות וממחליף פרה בחמור והא התם ליכא רמאי ואין נראה (ג) דהא האי טעמא לא מסיק אלא לאוקומי מתני' כר' יוסי אבל לרבנן קאמר התם האי מנה ודאי דחד מינייהו הוא אבל טלית דאיכא למימר דתרוייהו הוא יחלוקו ולהאי טעמא ה"נ הוה לן למימר יחלוקו דאפשר להיות דהוה ארבא דתרוייהו ועוד פי' ריב"א דהיכא דאוחזין אפי' איכא רמאי יחלוקו כדתניא התם בפ"ק (דף ז.) גבי שנים אוחזין בשטר וקשיא לר"י דא"כ היכי פריך לפירושו (שם דף ג.) והא נמי כשאר דמיא דאיכא למימר אוחזין שאני דהא מהניא אפילו היכא דאיכא רמאי ועוד מאי פריך התם (דף ז.) ולית ליה לרבי מתני' דשנים אוחזין בטלית הא ע"כ יש חילוק בין דין שטר לדין טלית דבטלית אפי' אין אוחזין יחלוקו ובשטר כי אין אוחזין הוי דין כל דאלים גבר: **רב** הונא אמר תפסינן. פי' הקונט' משום דמפקינן ורב יהודה דאמר לא תפסינן משום דאי תפסינן לא מפקינן ואין נראה לר"י לתלות זה בזה מדלא פליגי הנהו אמוראי גופייהו במפקינן הך דפליגי בתפסינן לכך נראה דר"ה דאמר דתפסינן אפי' למאן דאמר לא מפקינן דמהימנינא ליה שיביא עדים ורב יהודה דאמר לא תפסינן אפי' למ"ד מפקינן הייתו היכא דתפסינן כבר אבל לכתחילה לא תפסינן דחיישינן דלמא לא מייתי עדים ולא נדע לברר של מי הוא ולמי להחזיר ולכך אין לנו ליכנס בדבר: **ומ"ש** משני שטרות כו'. בשטרות מכר או מתנה איירי ולכך לשמואל דאמר שודא לא דמיא להא דתנן בפ' מי שהיה נשוי (כתובות דף צג:) היו כולן יוצאות ביום אחד ואין שם אלא מנה אחד כולן חולקות בשוה דהתם בשעבוד איירי דאין שעבוד חל אלא מאותה שעה שמגביה מתוך שטר שמתחיל השעבוד דהיינו ממחרת יום שנכתבו דביום שנכתבו אין מוכיח מתוך השטר מתי התחיל אם בבקר אם בערב אבל מתנה או מכר כל הקודם באותו יום עצמו זכה:

רבינו גרשום

תפסוה. ברשותייכו בכח ב"ד לפי שאיני מאמינה לו דשמא ימכרנה: אמר להו. הואיל ולא מצאתי עדים אפקוה מרשותייכו ואותבוה בינינו כדמעיקרא וכל דאלים בכח יותר לתוציא מיד חבירו נגר ותהא לו עד שיביאו עדים ואח"כ נותן למי שהעדים מעידין: רב יהודה אמר. הואיל דתפסוה בית דין מזה (חדא) לא מפקינן מידם עד דמייתי חד מינייהו סהדי. והלכתא לא תפסי' לכתחלה דשמא מברה ונתן עינו בה והיאך נוציאנה מיד זה בדבורו של זה ואי תפסוה לא מפקינן: ומ"ש משני שטרות היוצאין ביום אחד. שהיו שניהן באין שהלוו לו כאחד ביום א' ולכל א' מהם משועבד קרקע ומכרו לא' ותן באין לטורפן ואין שטר א' מהם מוקדם מחבירו

נ"ל ואם כן

מסורת הש"ס

[גיטין פ:] כתובות צד.

הגהות הב"ח

(א) גמ' תיפסוה עד דמייתינא: (ב) תוס' ד"ה (בע"א) וכל וכו' דטעמא דרב נחמן דאמר יחלוקו משום דכיון כצ"ל ותיבות דר' אבא נמחק: (ג) ד"ה ההוא וכו' ואין נראה לר"י דהא:

דרב אמר יחלוקו ושמואל אמר **שודא דדייני התם ליכא למיקם עלה דמילתא הכא איכא למיקם עלה דמילתא ומאי שנא מהא *דתנן המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו וילדה זה אומר עד שלא מכרתי ילדה וזה אומר משלקחתי ילדה יחלוקו[ג] התם להאי

אית

רשב"ם

הקדמה בשעות אלא בירושלים כדאמרי' בכתובות* גבי ההוא עובדא דאימיה דרמי בר חמא בצפרא כתבתינהו לנכסי לרמי בר חמא וברמשא כתבתינהו למר עוקבא בר חמא ואוקמיה ביד (א) רב עוקבא אע"פ שהוא אחרון ומשום האי טעמא אטו בירושלים יתבי דכותבין שעות וכיון שלא פירש לו ראובן לשמעון השעה נמצא שלא זיכהו בכתב זה עד הערב הואיל ולא נתפרש בו שעת שחרית ונמצאו שניהם שוין: יחלוקו. דספיקא הוא וליכא למימר המוציא מחבירו דאין א' מוחזק (ב) מחבירו: שודא דדייני. לאותו שיהא נוטה לב הדיינים שהיה הנותן אוהבו או קרובו יותר דודאי להאוה גמר ואקני לו יתנו את הקרקע ושמא (ג) זכה בעל הקרקע בשלו אבל כשאתה אומר יחלוקו בודאי אחד נטל האי שלא כדין: שודא. לשון השלכה ירה בים (שמות טו) [מתרגמינן] שדי בימא ולעיל נמי נימא רב נחמן חלוקה או שודא ואמאי אמר כל דאלים גבר: התם. בב' שטרות ליכא למיקם עלה דמילתא היום או למחר שיביא האחד עדים ויטול שהרי השטרות שוין בזמנן ואפילו אם יבאו עדים ויעידו זה נכתב ונמסר בבקר וזה בערב הלא אין הקדמה בשעות כמו שפירשנו למעלה וליכא למימר שמא זה נמסר תחלה יום או יומים או חדש ואחר כך נמסר השני לשני דמאחר שנכתבו ביום אחד מסתמא גם ביום אחד נמסרו כמו שמוכיח לשון הכתוב בשטר הלכך רב אמר חולקין ושמואל אמר שודא דדייני דהואיל ואין לברר לעולם הדין עם מי משתדלין ב"ד בדינן ודנין אותו אבל הכא בהאי קרקע דליכא לא שטר ולא (ד) עדים ואיכא למיקם עלה דמילתא אם יבאו ויעידו של מי הוא הלכך אין כאן לומר חלוקה ושודא דשמא יבאו עדים ויסתרו את הדין שדנו ב"ד הלכך אין ב"ד נזקקין להם לדון דין שסופו לבא לידי עיוות אלא מניחים אותן וכל דאלים גבר עד שיבאו עדים ויבררו הדבר: ומ"ש. הא דרב נחמן ממחליף פרה בחמור וכיון שמשך בעל הפרה את החמור נקנית הפרה לבעל החמור בכל מקום שהיא דמטלטלין נקנין בחליפין כדתנן בקדושין (דף כח.) כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין ולכך אין הדבר ידוע הולד של מי הוא שהרי לא ראה עדיין את פרתו אבל במכירה בדמים לא מצי למינקט דאין מעות קונות ויחזרו בהן ואילו משכה לביתו אחר מתן מעות תו לא מצי מוכר למימר ברשותי ילדה דהא בביתא דלוקח קיימא הלכך נקט חליפין בחמור ופרה ולא דמים ובפ' השואל פריך ונחזי ברשות דמאן קיימא וליהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה ומשני דקיימא באגם ומכירה נקט גבי שפחה דעבד נקנה בכסף בלא משיכה ומשנתן מעות נקנית לו השפחה בכ"מ שהיא והלכך אין ידוע ברשות מי ילדה שהרי לא ראה אותה הלוקח בשעת מתן מעות: יחלוקו. והא הכא דאיכא למיקם עלה דמלתא אם יבאו עדים ויעידו ברשות מי ילדה ואפילו הכי לא אמרינן כל דאלים גבר וקשיא לרב נחמן: התם. גבי המחליף פרה בחמור לתרוייהו אית להו דררא דממונא שהפרה והשפחה של שניהם היתה בזה אחר זה וכל אחד ואחד טוען פרתי ושפחתי ילדה בהיותה ברשותי אי נמי בשעת חליפין ילדה ואין לברר של מי הוי הולד הלכך יחלוקו ושודא דדייני ליכא למימר הכא אפי' לשמואל דלא שייך למימר אלא גבי מתנה לשנים שיראו ב"ד למי אוהב יותר דלדידיה גמר ומקני אבל הכא בדרב נחמן שזה אומר של אבותי כו': *אי דמר לא דמר. לא היתה הקרקע של אידך מעולם וי"מ האי ומאי שנא מהמחליף כו' דאדשמואל פריך דקאמר שודא והכא תנינן יחלוקו ואינה שיטת הגמרא דהא בכתובות בפרק מי שהיה נשוי איתא עיקר מילתייהו דרב ושמואל ופריך התם פירכי אחריני ומהכא לא פריך כל שכן הכא דלמרמי אדרב נחמן נקט לה הכא למילתייהו:

אם

תוספות

רב אמר יחלוקו. להאי לישנא דמפרש בפרק מי שהיה נשוי (כתובות דף צד. ושם ד"ה לימא) דטעמא דרב משום דסבר כר"מ דאמר עדי חתימה כרתי ולכך יחלוקו אפילו איכא עדי מסירה שנמסר לאחד קודם כיון דמתוך החתימה אין ניכר מי קודם כדמוכח בריש כל הגט (גיטין דף כד:) דתנן כתב לגרש בו את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה ודייק הא גדולה מצי מגרש ביה ומוקי לה בעדי מסירה ור"א אבל לר' מאיר אפי' גדולה לא מצי מגרש אע"ג דאיכא עדי מסירה כיון דאין ניכר מתוך עדי החתימה ומיירי במתנה או במכר שקונה בשטר אבל אם קונה בכסף או בחזקה או בחליפין דאין השטר עומד אלא לראיה מודה רב דאמרינן שודא דאין צריך שיהא ניכר מתוך עדי החתימה כיון (ה) דאין אלא לראיה לאותו לשון לא פריך מרב הכא דהתם בדין הוא של שניהם כיון דביום אחד נחתמו אלא משמואל פריך ולפר"ת דפי' שודא דדייני מה שירצה הדיין יעשה אתי שפיר דהכא נמי בזה אומר של אבותי שייך שודא דדייני אבל לפ"ה שמפרש שודא למי שנראה לדיין שהיה אוהבו יותר קשה דבזה אומר של אבותי לא שייך שודא ויש לדחוק ולפרש שיתנו הדיינים למי שנראה אמיתי בדברים יותר (ו) ועוד דלההוא לישנא דמי שהיה נשוי (כתובות דף צד: ושם) דמוקי פלוגתא דרב ושמואל אליבא דר"א וס"ל לרב דחלוקה עדיפא אתי שפיר דפריך (ז) מרב ואותו לשון הוא עיקר כדמוכח התם מברייתא: ושמואל אמר שודא דדייני. היינו כר"א דאמר עדי מסירה כרתי דלר"מ לא הוה אמר שודא ונראה דהא דאמר (ח) בפרק מי שהיה נשוי (שם) כתב לאחד ומסר לאחר לזה שמסר לו קנה אע"פ ששטר הא' נכתב קודם ונראה דהיינו דוקא שנכתבו ביום אחד הלכך הקודם במסירה זכה הואיל ואין ניכר מתוך השטר הא' שקדם אבל נכתב בב' ימים לזה שנכתב תחלה קנה שניכר מתוך החתימה שזה נכתב קודם אע"פ שמסר לזה מתחלה קנה דאה"נ כשמסר גם לזה זכה משעת חתימה דה"ק אביי בפ"ק דב"מ (דף יג.) עדיו בחתומיו זכין לו והשתא אתי שפיר דהא שמואל סבר הכא כר"א ובפ"ק דב"מ דחיק גמרא לאוקומי שמואל כאביי ועוד דבפ' זה בורר (סנהדרין דף כח:) גבי ההיא מתנתא דהוו חתימי עלה תרי גיסי משמע דסבר אביי כר' אלעזר דפריך אדרב יוסף דקאמר זיל אקנייה בעדי מסירה כר"א ופריך אביי והא מודה ר"א במזויף מתוכו שהוא פסול וזהו דוחק (ט) דאליבא דרב יוסף קאמר וליה לא סבירא ליה: שודא דדייני. נראה לר"ת נמי שירצה הדיין ליתן ולא כפ"ה שיאמדו דעתו של נותן דהא בסוף פ"ק דגיטין (דף יד: ושם ד"ה וכאן) גבי הולך מנה לפלוני (י) קאמר מה שירצה שליח יעשה וקרי ליה התם שודא ובפ' עשרה יוחסין (קדושין דף עד. ושם ד"ה שודא) נמי אמר נאמן הדיין לומר לזה זכיתי ולזה חייבתי בד"א כשבעלי דינין עומדים לפניו אבל אין בעלי דינין עומדים לפניו אינו נאמן ופריך וניהדר ונידייניה ומשני בשודא דדייני ואי כפ"ה אכתי ניהדר לאמוד דעתו של נותן ובהדיא בירושלמי אמר לאיזה מהן שירצו ב"ד להחליט מחליטים וא"ת א"כ יתן למי שיתן לו שכר וי"ל דכל דיינא דמקבל אגרא לאו דיינא הוא ומה שפר"ת דקבלה בידינו דלא אמרינן שודא אלא במקרקעי אין נראה לר"י דהא גבי הולך מנה לפלוני (כ) גבי שליח מייתי לה בספ"ק דגיטין (דף יד: ושם) עוד פירש דדוקא דיין מומחה עושה שודא דהא רב ששת גברא רבה הוה ואמר ליה רב נחמן מר לאו דיינא הוא גביה אימיה דרמי בר חמא (ל) ורב עוקבא בר חמא בפ' מי שהיה נשוי (כתובות דף צד:): ומאי שנא מהא דתנן המחליף פרה בחמור כו'. אין להוכיח מכאן דהלכה כסומכוס מדפריך מיניה דעד כאן לא פליגי עליה התם בהשואל (ב"מ דף ק.) אלא משום דאזלינן בתר חזקה דממונא ומוקמינן (מ) בחזקת מרה קמא הא לאו הכי מודו דיחלוקו ובהמוכר את הבית (לקמן דף סב. ושם) גבי האומר תנו חלק לפלוני מנכסי וכו' דמייתי מסומכוס ופ"ה דטעמא משום דחלק מספקא ליה אי הוי משהו או פלגא וממון המוטל בספק חולקין א"כ משמע דהלכה כסומכוס ויש לדחות דטעמא לאו משום ספיקא כדפירש הקונטרס אלא משום דחלק הוי רביע ונראה דאין הלכה כסומכוס אע"ג דבכמה מקומות סתם לן תנא כוותיה דהא סבר שמואל כרבנן כדאמרינן בריש הפרה (ב"ק דף מו. ושם) אמר שמואל זו דברי סומכוס אבל חכמים אומרים זה כלל גדול בדין כו' משמע זו ולא ס"ל אף על גב דמוכח בפרק בית כור (לקמן דף קה. ושם) דאיכא זו דס"ל מיהו סתם זו לא ס"ל ועוד דקאמרינן התם (ב"ק דף מו.) אי נמי זה כלל גדול בדין הוא לכי הא דהמוכר שור לחבירו ונמצא נגחן כו' משמע זה כלל גדול אפי' במוכר שור לחבירו אמרינן דהמוציא מחבירו עליו הראיה כ"ש בפלוגתא דסומכוס ורבנן דסבר שמואל המוציא מחבירו ע"ה וכן בפרק השואל (ב"מ דף קב: ושם ד"ה וכא) קאמר דשמואל מספקא ליה אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון ומתניתין (דף קב: ושם) דקתני באחד ששכר מרחץ בציפורי בי"ב זהובים לשנה מדינר זהב לחדש ובא מעשה לפני רשב"ג ור' יוסי ואמרו יחלוקו את חדש העבור ומוקי שמואל בבא באמצע החדש אבל בתחלת החדש כולו למשכיר בסוף חדש כולו לשוכר אלמא סבר כרבנן דאזלי בתר חזקה דלסומכוס בכל ענין יחלוקו ורב נחמן סבר נמי כרבנן דקאמר התם דקרקע בחזקת בעליה קיימא ואפילו בא בסוף החדש כולו למשכיר ואפילו אפיך מיפך ועל כרחך היינו טעמא דסבר כרבנן ומתניתין דהתם אוקי כסומכוס דלא תקשי ליה מתניתין וכרב נחמן קיימא לן בדיני ובהדיא פסקינן כוותיה בפ' המקבל (ב"מ דף קי.) גבי ההוא שטרא דהוה כתיב ביה *שניה סתמא ואע"ג דקיימא לן כרשב"ג במשנתנו ה"מ בסתמא אבל (נ) הכא דפליג רב נחמן לא:

דררא

עין משפט נר מצוה

נא א מיי' פ"ה מהל' זכיה הל' ו ופ"כ מהל' מלוה הל' ג ועי' בהשגות, סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רמ סעיף ג וסי' קד סעיף ח וסעיף י:

נב ב מיי' פ"כ מהל' מכירה הל' י סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכג סעיף א ועל הלוקח להביא ראיה:

[ג רב אלפס כתובות פ"ט דף קי:]

רבינו גרשום

דרב אמר יחלוקו. שניהן: ושמואל אמר שודא דדייני. כלומר להיכא שתינטה דעת ב"ד שדעת הלות מחבב טפי להווא מלוה יהבי' לפי שמחבבו יותר הקדימו אותו ולוה ממנו ושיעבד לו קודם לזה (שמוטב ליתנו)והא שלו ובתר ב"ד אזלי' והכא אמאי אמרי' כל דאלים גבר: התם ליכא למיקם עלה דמלתא. משום דהנהו תרי שטרי תרווייהו שוין בממון ובזמן ולא מצי לאחזוקי האי טפי מאידך מש"ה אמר מר יחלוקו ומר אמר שודא דדייני: אבל הכא איכא למיקם עלה דמלתא. דכל חד מינייהו מצי מייתי היום ומחר עדים דדידיה היא ולאו דחבריה משום הכי לא אמרי' דיחלוקו אלא כל דאלים גבר: המחליף פרה בחמור. דאורחא דפרה לחלוף ואורחא דשפחה למכור:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ומ"ש מפני וכו' ואוקמיה ביד מר עוקבא: (ב) ד"ה יחלוקו וכו' מוחזק יותר מחבירו: (ג) ד"ה שודא דדייני וכו' ושמא עתה זכה כצ"ל והד"א עם ד"ה שודא: (ד) ד"ה התם וכו' לא שטר ולא עדי חזקה ואיכא למיקם: (ה) תוס' ד"ה רב וכו' כיון דאינו אלא לראיה: (ו) בא"ד בדברים יותר ולההוא לישנא כצ"ל ותיבת ועוד נמחק: (ז) בא"ד אתי שפיר דפריך אפי' מרב: (ח) ד"ה ושמואל וכו' דהא דאמר ר"א בפ' מי שהיה: (ט) בא"ד וזהו דוחק לומר דאליבא דרב יוסף: (י) ד"ה שודא וכו' הולך מנה לפלוני ומת המשלח קאמר מה: (כ) בא"ד מנה לפלוני מייתי לה כצ"ל ותיבות גבי שליח נמחק: (ל) בא"ד דרמי בר חמא ומר עוקבא: (מ) ד"ה ומ"ש וכו' ומוקמינן לה בחזקת: (נ) בא"ד אבל היכא דפליג רב נחמן לא:

[קדושין עד. וש"נ]
ב"מ ק.
שייך לע"ב

איתליה דררא דממונא ולההוא אית ליה דררא דממונא הכא אי דמר לא דמר ואי דמר לא דמר אמרי נהרדעי (א) *אם בא אחד מן השוק והחזיק בה אין מוציאין אותה מידו דתני רבי חייא גזלן של רבים לאו שמיה גזלן רב אשי אמר [ב]לעולם שמיה גזלן ומאי לא שמיה גזלן [ג]שלא ניתן להשבון: חזקתן שלש שנים מיום ליום וכו': א"ר אבא [ד]אי דלי ליה איהו גופיה צנא דפירי לאלתר הוי חזקה אמר רב זביד [ה]ואם טען ואמר לפירות הורדתיו נאמן [ו]וה"מ בתוך שלש אבל לאחר שלש לא א"ל רב אשי לרב כהנא אי לפירא אחתיה מאי הוה ליה למעבד א"ל [ז]איבעי ליה למחויי דאי לא תימא הכי הני משכנתא דסורא *דכתב בהו במשלם שניא אלין תיפוק ארעא דא בלא כסף אי כביש ליה לשטר משכנתא גביה ואמר לקוחה היא בידי הכי נמי דמהימן (ב) מתקני רבנן מידי דאתי ביה לידי פסידא [ח]אלא איבעי ליה למחויי הכא נמי איבעי ליה למחויי אמר רב יהודה אמר רב ישראל הבא מחמת עכו"ם הרי הוא כעכו"ם מה [ט]עכו"ם אין לו חזקה אלא בשטר [י]אף ישראל הבא מחמת עכו"ם אין לו חזקה אלא בשטר אמר רבא ואי אמר ישראל לדידי

תוספות

דררא דממונא. פירוש דדל טענתייהו מהכא יש ספק לב"ד דהי מינייהו הוה הולד אם נולד קודם שמכר או אחר שמכר וכן בשור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה (ב"ק דף מו.) בלא טענתם מסופקים ב"ד איך היה מעשה אם קודם שנגחה ילדה או לאחר שנגחה וכן בשור רודף אחר שור אחר והוזק (שם לה.) יש להסתפק אם בשורו הוזק או אי בסלע לקה וכן בכל מקום דפליגי רבנן וסומכוס אבל הכא בזה אומר של אבותי שעל פי טענותיהן בא הספק אמרינן כל דאלים גבר: אין מוציאים אותה מידו. ואפילו כתבו הראשונה זה לזה הואיל ורשעים הם (ו) אין נזקקים להם: דתני רבי חייא גזלן של רבים לא שמיה גזלן. שאין מוציאין מידו ומיירי בזה אומר של אבותי ולא בגזל מחמשה בני אדם דהתם אמאי אין מוציאין ורב אשי פליג אנהרדעי וסבר דרבי חייא לא להקל בא אלא להחמיר דלא סגי בהשבה אחת כמו לשאר גזלן עד שישלם גזלה לכל אחד ואחד כרבי עקיבא בהגוזל עצים (ב"ק דף קג:) ומיירי בגזל מחמשה ובקונטרס פירש דמיירי בחנוני שמכר במדה שאינה ישרה דאינו יודע למי גזל ולכך לא ניתן להשבון ואף על פי שיכול לעשות בו צרכי צבור כדאמרינן בפרק אין צדין (ביצה דף כט.) האי לאו השבה מעלייתא היא: ואי דלי ליה צנא דפירי לאלתר הויא חזקה. וא"ת ולהימניה במיגו דאי בעי אמר לפירות הורדתיו וי"ל דהוי מיגו במקום עדים דאנן סהדי כיון דדלי ליה צנא דפירי מודה שהיו הפירות שלו ועוד דאינו רוצה לטעון לפירות הורדתיו אלא תובע הקרקע והפירות: ואי לפירא אחתיה מאי הוה ליה למעבד. אין לפרש דרב אשי סבר דלעולם נאמן לומר לפירות הורדתיך דאם כן קשה לרב אשי מאי טעמא דרבנן דבעו שלש שנים מיום ליום דהא לדידיה ליכא למימר כדמפרש רבא בריש פרקין דעד שלש שנים מיזדהר איניש בשטריה טפי לא מזדהר דהא לעולם צריך לשמרו פן יאמר לפירות הורדתיך ועוד דאם כן היכי קאמר דאי לא תימא הכי דאיבעי ליה למחויי אלא לא בעי למחויי דחזקתו אינה חזקה דיכול לומר לפירות הורדתיו ומייתי ממשכנתא דסורא ומאי מייתי אדרבה אם כדברי רב אשי תו ליכא פסידא שיכול לומר לפירות הורדתיך ונראה לרשב"א דרב אשי לא בא להאמינו אחר ג' אם אומר לפירות הורדתיך אלא שואל איזו תקנה יש לעשות מתחלה שלא יוכל לומר לאחר שלש שלי היא כשהורידו לפירות דסבר לא מהני מחאה אלא כשאמר פלניא גזלנא הוא דקא אכיל לארעאי בגזלנותא והיכא דאחתיה לפירות לא מצי למחויי הכי וכן פירש הקונטרס והשתא מייתי שפיר ממשכנתא דסורא דמהניא מחאה כי האי גוונא [ועי' תוס' ב"מ קי. ד"ה אמר ליה]: הכי

רשב"ם

אם בא אחד מן השוק והחזיק בה. בהך קרקע דאמר רב נחמן כל דאלים גבר ובא זה השלישי וחטפה מהשנים אלו הטוענין של אבותי: אין מוציאין אותה. בב"ד מידו של זה השלישי ואע"ג דלא טעין מידי דשמא גם לב' הראשונים אין להם חלק בה: דתני רבי חייא גזלן של רבים כו'. וסברי נהרדעי דבגזלן כי האי מיירי שגזל משנים החלוקים בדבר זה אומר שלי הוא וזה אומר שלי: לאו שמיה גזלן. לכופו בדיינים להוציא מידו מה שגזל: רב אשי אמר לעולם גזלן של רבים שמיה גזלן. הואיל ולא טעין מידי ומוציאים מידו ומעמידין אותה בפני שנים הראשונים שיש להם טענת אבות: ומאי לא שמיה גזלן. דקאמר רבי חייא לא להקל עליו בא לפטרו מלשלם אלא להחמיר עליו ולומר דלא ניתן להשבון לא (ג) מיכפר בהשבה דאינו יודע למי ישיב דמאחר שבא לידו צריך להשיב לבעלים ולא להוציאה מתחת ידו ולהפקירה לשנים הראשונים וכל מאן דאלים (ד) גבר כדפסקינן לעיל ואי תפסינן לא מפקינן כל שכן זה שבתורת גזל בא לידו והוא צריך להוציאה מתחת ידו ואינו יודע למי ישיב והכי נמי אמרינן בהמוכר את הספינה (לקמן דף פח:) א"ר לוי קשה עונשן של מדות מעונשן של עריות ומפרש התם אפשר בתשובה והכא לא אפשר בתשובה דהמוכר במדה (ה) וגזל לרבים שאינו יודע למי ישיב ואליבא דרב אשי איירי נמי ר' חייא במוכר במדה שאינה ישרה לרבים כן נראה בעיני שיטה זו: אי דלי ליה צנא דפירי לאלתר הוי חזקה. אם יש עדים שהגביה המערער צנא דפירי מקרקע זו על כתפיו של זה המחזיק שטוען לקוחה היא בידי מאחר שסייע לו להוליך הפירות לביתו שוב אין יכול לטעון ולומר לא מכרתיה לו שלא היה לו לסייעו בלקיטת הפירות אלא היה לו למחות ומדסייע לו הפסיד וכמודה שמכר לו דמי. ור' חננאל פירש אי איכא סהדי דיהב ליה לוקח למריה ארעא צנא דפירי דורון להוליכה לביתו נתברר שאכילת הפירות של לוקח ומדידיה יהב ליה למוכר ואין נראה בעיני: אמר רב זביד אי טעין. המערער בתר דדלי ליה ללוקח צנא דפירי לפירות הורדתיו כדין אריס למחצה ושליש ולרביע וחלקו הוא דדלי ליה נאמן כלומר לא הפסיד במאי דדלי ליה: והני מילי. דנאמן: בתוך שלש. דאם איתא דזבנה מיניה אמאי לא מיזדהר בשטריה: אבל לאחר שלש. אי טעין לפירות הורדתיו אינו נאמן ואע"ג דלא דלי ליה צנא דפירי דעד תלת שנין מיזדהר איניש בשטריה טפי לא מיזדהר והוה ליה לזה למחות בתוך שלש כדמפרש ואזיל: אי לפירא אחתיה. כי משכנתא דסורא לעשר שנים או לעשרים: מאי הוה ליה. לבעל השדה למעבד נמצא שכל המוריד את חבירו לפירות של שלש שנים או יותר יפסיד קרקע שלו הואיל ולא יהא נאמן לאחר שלש לטעון לפירות הורדתיו: א"ל איבעי [ליה] למחויי. בתוך שלש ולומר לעדים דעו לכם שלפירות הורדתיו לכך וכך שנים וגוף הקרקע קטי לי שאם אין לו שטר מכירה לזה המחזיק לא יוכל לטעון שטר היה לי ואבד כי לא נזהרתי בו אחר שלש דכיון דמיחה בו בעל השדה היה לו להזהר בשטרו: דאי לא תימא הכי. דמחאה לאלאין שמוחה על הקרקע ומודי בפירות לאו מחאה היא אלא כדאמרינן לקמן פלניא גזלנא הוא דקאכיל ארעא דידי בגזלנותא למחר תבענא ליה בדינא: אם כן האי משכנתא דסורא כו'. ותקנתא דרבנן הויא הך משכנתא משום דהמלוה לחבירו על שדהו אסור לאכול הפירות משום רבית אבל בנכייתא מותר כעין משכנתא דסורא שמלוה עשרה מנה על שדהו ולסוף עשר שנים חוזר הקרקע לבעלים בחנם ונמצא קונה פירות של כל שנה במנה ואין כאן צד רבית ואע"פ ששוין הפירות כפלים שהרי הוא קרוב לשכר וקרוב להפסד שמקבל פירות של כל שנה במנה ואפילו בשנת שדפון שלא יהו שוין פירות השנה דינר: אי כביש. טומן המלוה ואמר לאחר שלש לקוחה היא בידי הכי נמי דמהימן ולא יוכל זה לטעון לפירות הורדתיו ומחאה נמי לא תועיל לו: דאתי ביה. לוה לידי הפסד בתמיה: אלא איבעי ליה למחויי. בתוך כל שלש ומהניא ליה מחאה ומדלא מיחה הפסיד: הכא נמי. אם איתא דלפירא אחתיה איבעי ליה למחויי בתוך שלש קודם שיחזיק: ישראל הבא מחמת עכו"ם הרי הוא כעכו"ם. שדה שהכל יודעין שהיתה של ישראל ואכלה עכו"ם שלש שנים או יותר וטוען שלקחה מישראל ואזיל ישראל וקנה מההוא עכו"ם ואכלה גם הוא אחר העכו"ם שני חזקה או יותר לא הוי חזקה אלא אתי מריה דארעא ומפיק ליה מידיה דישראל וישראל ליזיל וליתבע לעכו"ם דזבן מיניה דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה דלא הוה ליה למזבן ארעא דישראל מעכו"ם עד דלימא ליה הב לי שטר דזביני דזבנת לה מישראל דדין חזקה לית ליה לעכו"ם ולא כל מאן דאתי מחמתיה דסתם עכו"ם גזלנים הם וישראל ירא למחות ולהכי לא תקנו בהם חזקה כדאמרינן לקמן בשמעתין הני דבי ריש גלותא לא מחזקי משום האי טעמא גופיה שיראים אנו למחות וישראל זה הבא מחמת עכו"ם אע"פ שהחזיק אין חזקתו כלום וחזקה שאין עמה טענה היא שהרי הוא טוען העכו"ם מכרה לי אבל איני יודע היאך באה לידי העכו"ם שיוכל למכרה אבל אי טען ישראל ואמר יהב לי ההוא עכו"ם שטר זביני דזבנה מינך ואיתי בו שלקחה ממך מהימן דדמי למאן דא"ל קמי דידי זבנה ההוא עכו"ם מינך דמסקי' לקמן דמהימן מיגו דאי בעי א"ל מינך זבנתה ואכלתה שני חזקה ודוקא בא מחמת עכו"ם דאילו בא מחמת ישראל אע"פ שלא דר בה אלא יום אחד אותו שמכרה לזה וזה החזיק שלש שנים חזקתו חזקה כדאמרי' לקמן (דף מא:) גבי ההוא דדר בקטתא בעיליתא ארבע שנין: לדידי

עין משפט נר מצוה

נג א ב ג מיי' פט"ו מהל' טוען ונטען הלכה ד סמג עשין לב טוש"ע ח"מ סי' קלט סעיף ב וע"ש ובסי' קמו סעיף כב:

נד ד מיי' פי"א שם הל' ט ופ"א מהל' מכירה הל' טז סמג עשין לד לב טוש"ע ח"מ סי' קמב סעיף א וסי' קנב סעיף יא:

נה ה ו מיי' פי"א מהל' טוען ונטען הל' ט סמג עשין לב טוש"ע ח"מ סי' קמב סעיף א:

נו ז ח טוש"ע ח"מ סי' קנ סעיף א:

נז ט מיי' פי"ד מהל' טוען ונטען הל' ה ועי' בהשגות ובמ"מ ופ"א מהל' מכירה הל' יז סמג עשין פב לב טוש"ע ח"מ סי' קמט סעיף יד וסי' קלד סעיף א:

נח י מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמט סעיף טו וסי' קלד שם.

רבינו גרשום

התחלה אי איתליה דררא [דממונא] בגוה. דקודם מכירה הות טמוניה דהאי ובתר מכירה דאידך ואין ידוע טמונו של מי ילדה מש"ה יחלוקו: גזלן של [רבים]. כלומר גזלן של שנים שעומדים במחלוקת ביניהם א) כגון אלא שלא ניתן להשבון שאע"פ שמשיב קרוי גזלן שאין ידוע של מי היתה שיחזירנה לו: פיסקא אמר ר' אבא אי דלי ליה. המערער כלומר שסייע למחזיק להגביה לו על כתיפו ג) או שהשליך אחריו לביתו צנא של פירות מאותה שדה שמערער עליה אע"פ שעדיין לא עמדה ברשותיה ג' שנין חזקה אלא כיון שיש לו עדים שהגביה לו צנא דפירי לאלתר הוי חזקה דאם איתא דשלו היא כיון שאמר לו המחזיק הגבה לי היה לו למחות ולומר והלא שלי הוא הקרקע מה יש לך בפירות שדי: אמר רב זביד. אי דלי ליה צנא ושוב מערער על השדה דשלו הוא וטוען ואומר לפירות הורדתיו שיהא אריסי שיהא חצי הפירות שלו וזה שהגבהתי לו חלקי סיעתיו להגביה נאמן לומר כן: הני מילי. דנאמן לומר כן בתוך ג' כשלא החזיק בהן עדיין ג' שני חזקה אבל לאחר ג' [לא]: מאי הוה ליה למיעבד. מה היה יכול למחות הא לא מצי לסלקו קודם זמנו אם עשאו אריס לי' שנים עדיין לא הגיע זמנו: אפ"ה איבעי ליה למחויי. אע"ג דלא הוי עיקר מחאה דלא מצי למימר פלוני גזלנא הוא דאכיל ארעא דידי דהא ברשותיה אוכל דהורידו לפירות מ"מ צריך למחות בפני עדים בתוך ג' ולומר הוו עדים שפלוני (שעובד) [שאוכל] שדה שלי אני הורדתיו לפירות לכך שנים ואי לא אמר הכי לא מהימן למחות אחר ג': דאי לא תימא הכי. דצריך למחויי בתוך ג' ולהודיע לרבים שאינה שלו א"כ הני משכנתא דסורא דמשכן ליה לזה למלוה דליכול שדהו בנכייתא עד זמן שישתלם ממנו בפירות שיאכל מן השדה: אלא איבעי ליה למחויי. בתוך ג' להודיע לרבים שמשכנתא היא בידו ה"נ במוריד חבירו לשדהו לפירות בעי למחויי: ישראל הבא מחמת עכו"ם כעכו"ם. כגון שקנאה מן העכו"ם ג' שנים אינן חזקה מה עכו"ם אין לו חזקה מן ישראל אם קנה ממנו קרקע אא"כ יש לו שטר מכירה עליה לפי שבדיניהן אין חזקה בשנים אצל ישראל הבא מחמת עכו"ם נמי אין לו חזקה אא"כ יש לו אותו שטר שמכרה ישראל לעכו"ם ואע"פ שיש לו עדים לישראל שעמד בה עכו"ם אין חזקתו חזקה מה שאין כן בישראל שאם קנה ישראל קרקע מחבירו ישראל ועמד בה שני חזקה ובא אחר ועירער עליה ואמר זה מישראל פלוני קניתיה אם יש לו עדים שעמד בה אותו ישראל אפי' יום אחד חזקתו חזקה: אמר רבא אי אתי ישראל ואמר. לדידי אמר אותו עכו"ם שמכרה לזה דההוא עכו"ם גופיה קנאה מישראל מהימן ומקשי'

מסורת הש"ס

[לקמן לה.] ב"מ סב: קי.

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמרי נהרדעי ואם: (ב) שם הכי נמי דמהימן וכי תימא הכי נמי מתקני רבנן מידי דאתי ביה: (ג) רשב"ם ד"ה ומאי לא וכו' לא מיתכפר בהשבה וכו' להשיב לבעלים. נ"ב ודמי ממש לאלו דתנוני חייב על הגלוחים היכא דנעשה עליו גזלן ולא יצא במאי שמחזירו לתינוק לקמן דף פ"ח ע"א: (ד) בא"ד וכל מאן דאלים מגניסם גבר: (ה) בא"ד דהמוכר במדה אין לרבים אינו יודע: (ו) תוס' ד"ה אין מוציאים וכו' ורשעים הם. נ"ב וכן נראה לפרש לקמן בפי' מי שמת בני חצר תקברם אמן בדף קנ"ג:

א) נראה דצ"ל שעומדים במחלוקת כגון אלו: שלא ניתן להשבון וכו'. ג) אולי צ"ל או שלא אחריו לביתו וכו' ואפשר דכוונתו שלא הלוקח אחריו של מריה דארעא וכמו שפי' הרשב"ם בשם הר"ח ז"ל

גמרא

לדידי אמר לי עכו"ם דמינך זבנה מהימן מי איכא מידי דאילו (א) עכו"ם אמר לא מהימן ואילו אמר ישראל משמיה דעכו"ם מהימן אלא אמר רבא [א]אי אמר ישראל קמי דידי זבנה עכו"ם מינך וזבנה ניהלי מהימן מיגו דאי בעי א"ל אנא זבינתה מינך א)ואמר רב יהודה האי מאן דנקיט מגלא ותובליא ואמר איזיל איגזרה לדקלא דפלניא דזבנתיה מיניה מהימן (ב) לא חציף איניש למיגזר דקלא דלאו דיליה ואמר רב יהודה [ב]האי מאן דאחזיק מגודא דערודי ולבר לא הוי חזקה מ"ט מימר אמר כל דזרע נמי ערודי אכלי ליה ב)ואמר רב יהודה אכלה ערלה (ג) אינה חזקה תניא נמי הכי ג)[ג]אכלה ערלה שביעית וכלאים אינה חזקה אמר רב יוסף [ד]אכלה שחת לא הוי חזקה אמר רבא [ה]ואי בצואר מחוזא קיימא הוי חזקה אמר רב נחמן [ו]תפתיחא לא הוי חזקה [ז]אפיק כורא ועייל כורא לא הוי חזקה [ח]והני דבי ריש גלותא לא מחזקי בן ולא מחזקינן בהו: והעבדים וכו': עבדים יש להם חזקה ד)והאמר ר"ל [ט]הגודרות אין להן חזקה אמר רבא [י]אין להן חזקה לאלתר אבל יש להן חזקה לאחר ג' שנים אמר רבא [כ]אם היה קטן מוטל בעריסה יש לו חזקה לאלתר פשיטא לא צריכא דאית ליה אימא מהו דתימא ניחוש דלמא אימיה עיילתיה להתם קמ"ל אימא לא מנשיא ברא ה)הנהו עיזי דאכלו חושלא בנהרדעא אתא מרי חושלא תפסינהו והוה קא טעין טובא אמר אבוה דשמואל [ל]יכול לטעון עד כדי דמיהן דאי בעי אמר לקוחות הן בידי והאמר ר"ל הגודרות אין להן חזקה [מ]שאני עיזי *דמסירה לרועה והא איכא צפרא ופניא בנהרדעא טייעי שכיחי ומידא לידא משלמי: ר' ישמעאל אומר שלשה חדשים וכו': לימא ניר איכא בינייהו דרבי ישמעאל סבר ניר לא הוי חזקה ורבי עקיבא סבר ניר הוי חזקה ותסברא לרבי עקיבא מאי איריא חודש אפילו

רשב"ם

לדידי אמר לי עכו"ס דמינך זבנה מהימן · דמדאסיק אדעתיה למיטען הכי ה"נ הוה מצי למיטען אנא זבינתה מינך ואכלתי' שני חזקה דמהימן הלכך מה לו לשקר וקושטא קאמר: מי איכא מידי דאילו אמר עכו"ס לא מהימן כו'. השתא נמי חזקה שאין עמה טענה היא דאפי' אם טענתו אמת היא דאמר ליה עכו"ס דמישראל זבנה הלא אין בדבריו של עכו"ס כלום בלא שטר: קמאי דידי · כלומר שאני יודע בבירור היינו חזקה שיש עמה טענה: האי מאן דנקיט כו' · כבר פרישית לה לעיל: האי מאן דאחזיק מגודא דערודי ולבר לא הוי חזקה · חיות השדה שבאות ואוכלות הזרעים שבקצות השדה ויש שעושין קירות וגודרין השדה ומניחין קרקע חוץ לקיר מעט בשדות הסמוכות ליער ומשליכים שם זרע ומה שצומח באות החיות ואוכלות אותו ואינן נכנסות בשדה עכשיו ואם בא אדם והחזיק באותו הקרקע חוץ לגדר אינה חזקה דיכול לומר דכיון דכל מה דזרע בההוא קרקע ערודי אכלי ליה לא איכפת ליה למחות דלא אחזיק כדמחזקי אינשי לפיכך לא הויא חזקה: אכלה ערלה · אחת מן השלש שנים הויא שנת ערלה אינה חזקה דלא איכפת ליה לבעל השדה בשנת ערלה ולכך לא מיחה וכ"ש אם שלשתן שני ערלה. ערלה וכלאים אכילתן באיסור שביעית הפקר לכל לכך לא מיחה ולא הויא חזקה ובפירוש ר"ח גרסינן הכי אכלה ערלה ושביעית וכלאים הרי זו חזקה ולא נהירא: אכלה שחת · שלא המתין עד שתגדל התבואה אלא ג' שנים קצרה כשהיא שחת ומאכיל לבהמתו אינה חזקה דשמיט ואכיל ולא היה אוכל כשאר בני אדם ולפיכך לא חשש זה למחות בו שיש רגלים לדבר שירא הוא להחזיק כשאר בני אדם לפי שבגזל ירד בה: ואמר רבא ואי · קאי האי שחת: בצואר מחוזא · בבקעת מחוזא הוי חזקה לפי שעשירים הם ובהמות להם הרבה ודרכם להאכיל השדות לבהמות כשהן שחת: תפתיחא · קרקע פתוחה ומלאה בקעים ואינה מוציאה פירותיה לא הויא חזקה דמפני רעתה לא הקפיד למחות ורבי' חננאל פירש תפתיחא שדה שלא חרש אותה אלא הוגשמה ונשבה הרוח וזרחה השמש ונתבקעה כגון פתחי חרישה וזרע בה כגון זה אינה חזקה: אפיק כורא · זרע כור: ועייל כורא · וליקט בו כור והכניס לביתו דכיון דליכא הרווחה לא הוי חזקה דלא חשש זה למחות: לא מחזקי בן · אם החזיק אחד מהן בשדותינו אינה חזקה וצריך להזהר בשטרו דמחמת יראתן לא מיחו בהן: ולא מחזקינן בהו · שמתוך שהם עשירים ויש להם בתים ושדות הרבה מניחין בני אדם לדור בבתיהם ושותקים ושמחים כדי להשביח קרקע שלהם וימלאום מתוקנים וגם למחות אינן חוששים לפי שבזרוע יטלו את שלהם כל זמן שירצו וי"מ לפי שעסוקין בצרכי צבור אין יודעין מי מחזיק בשלהן ולא נהירא: הגודרות אין להן חזקה · גודרות לאן וכל דבר המהלך בדרכים ובשווקים שיכול לומר מעצמו נכנס או אתה הכנסתו לביתך והחזקת בו אינה חזקה ואין יכול לומר לקוח הוא בידי והעבדים מהלכים הם בכל מקום ותנן דיש להם חזקה: ומשני הא דאמר ר"ל אין להן חזקה ה"מ לאלתר. שהמחזיק בהן בביתו אין יכול לטעון לקוח הוא בידי בלא עדים ובלא ראיה כשאר מטלטלין שאין יכולין להלך ואין עשוין להשאיל ולהשכיר דנאמן בהן לומר לקוח הוא [בידי] הואיל וישנו בביתו דבשאר מטלטלין הוי חזקה לאלתר דהמוחזק בהן יכול לטעון שלי הוא שלקחתיו אבל יש [א] להן לעבדים ולגודרות חזקה לאחר ג' שנים שהיה לו לזה המערער למחות ולא מיחה: אמר רבא · עבד כנעני קטן המוטל בעריסה: יש לו חזקה לאלתר · אם החזיק בו אחד ואמר לקוח הוא בידי נאמן הואיל ואין יכול להלך ולא דמי לגודרות וגם אין עשוי להשאיל ולהשכיר: פשיטא · דודאי מעצמו לא הלך: דעיילא אימיה · דעבד בבית אותו המחזיק תדיר: אימיה עיילתיה · ושכחתיה שם דהשתא היינו גודרות: הני עיזי דאכלו חושלא · שעורים קלופים שנכנסו בשדה [ורא]ו אותה תבואה השטוחה שם לשמש וקיימא לן שן מועדת היא לעולם וכי הויא ברשות הניזק נזק שלם משלמת ואין עדים מעידין מה אכלו מעט או הרבה וטוען בעל השדה כי הרבה אכלו יותר מכדי דמיהן של עזים הללו: יכול לטעון עד כדי דמיהן · של עזים מ"ט מיגו דיכול למימר בעל השדה לקוחין הן בידי דהא תפיס בהו ומהימן כי קאמר נמי כך וכך אכלו מהימן וקיימא לן האי מהימן בשבועה אבל בטפי מכדי דמיהן דליכא מיגו לא מהימן אלא בעדים: והאמר ר"ל כו' · ואמאי יכול לטעון עד כדי דמיהן הא ליכא מיגו דלא מצי למימר לקוחין הן בידי: שאני עיזי · דאע"ג דגודרות ניניהו כיון דמסירי לרועה מתוך שמשומות הן יותר מאילים וכבשים ואין אדם יכול להחזיק בהן בדרך לפיכך יש להן חזקה: והאיכא צפרא · שהולכים יחידות מבית הבעלים עד בית הרועה: ופניא · שהרועה מביאן מן השדה עד תוך העיר וכל אחת הולכת מעצמה לבית הבעלים: טייעי · ישמעאלים גנבים: מידא לידא משלמי · מיד הבעלים ליד הרועה שחרית ומיד הרועה ליד הבעלים ערבית ואין הולכות יחידות כלל: ניר · חרישה כדכתיב נירו לכם ניר (הושע י): רבי ישמעאל סבר ניר לא הוי חזקה · אלא גמר פירי הלכך צריך ג' חדשים בראשונה וג' באחרונה דבהכי גדל פרי כל צרכו וי"ב חדשים באמצע דבעינן רצופין: ורבי עקיבא סבר ניר הוי חזקה · הלכך בחדש אחד סגי כדי לעשות ניר: אפי'

תוספות

הכי גרים ר"ח אכלה ערלה שביעית וכלאים הויא חזקה · וכן נראה לר"י עיקר ואיירי כשאכלה זמורות וכן מוכח בהאשה שנפלו (כתובות דף פ׳) דתנן המוציא הוצאות על נכסי אשתו הוציא הרבה ואכל קימעא קימעא ואכל הרבה מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל ואמר בגמרא עבד רב יהודה עובדא בחבילי זמורות ורב יהודה לטעמיה דאמר רב יהודה אכלה ערלה שביעית וכלאים הויא חזקה* ואין לומר דלעולם גרס הכא אינה חזקה והתם כשאכלה זמורות והכא כשאכלה פירות שהן אסורים ולכך לא הויא חזקה שלא אכל כדרך האוכלים דאם כן הוה ליה לאיתויי היא דהתם נמי הכא דאיירי בדיני חזקה וא"ת דהכא משמע דזמורות ועלי כלאים שרו ומ"ש מהא דאמרינן בפרק כל שעה (פסחים דף כו:) תנור שהסיקוהו בקליפי ערלה או בקשין של כלאי הכרם חדש יותץ מכלל דאסירי ואמרינן נמי התם (דף כה·) כלאי הכרם עיקרן נאסר ומיהו הא לא קשה דאיכא למימר דעיקרן נאסר משום דכתיב (דברים כב) הזרע וי"ל דהתם איירי בזרוע מעיקרן שנזרעו הזרעים עם נטיעות הכרם שגדלו הזמורות באיסור אבל הכא איירי בזמורות שהיו כבר גדולים קודם שנזרעו כלאים שאותן אינן נאסרים אלא כשהוסיפו מאתים כדאמר בפרק כל שעה (שם דף כה·) ובפרק כל הבשר (חולין דף קטז·) זרוע ובא הוסיף מאתים אין לא הוסיף מאתים לא ומיירי הכא שזמורות לא הוסיפו מאתים והפירות הוסיפו ולכך לא הויא חזקה אלא בזמורות ואין זה דוחק דהכי הוי אורחא דמילתא שקודם מוסיפין הפירות מאתים מן הזמורות לפי שהזמורות כבר היו גדולות קודם זריעת כלאים:

נרה

רבינו גרשום

ומקשי' מי איכא מידי וכו'. אלא אמר רבא אי אמר ההוא ישראל דזבנה מעכו"ם קמי דידי זבנה ההוא עכו"ם מיניה דישראל ולבתר הכי זבנה(מיני')ניהלי מהימן מיגו וכו' : האי מאן דאחזיק מגודא דערודי ולבר. כגון שרגילין בני אדם שיש להם שדות סמוך ליער משמרין מקצת משדה סמוך ליער וכונסין בשדה ועושין מחיצה בין השדה ליער בשביל שאם יצאו חיות ערודין מן היער כדי שירעו באותה הרחקה שיש מן המחיצה ליער ולא יבואו לשבור המחיצה ולאכול התבוא' ואם החזיק אדם באותו שיור שהניח בשביל הערודים אפילו לאחר שעמדה ברשותו ג' שנים אין חזקתו חזקה מאי טעם דאמרינן האי דלא מיחה זה בעל הקרקע בתוך ג' שנים דקסבר הואיל וכל מאי דזרע האי ערודי אכלי ליה ומשום הכי שתק ולא איבד שדהו בשתיקתו : אכלה ג' שנים ערלה. היכי דמי כגון שהיו בה נטיעות ושנה ראשונה טען פירות מקצתן והיו ערלה ובשנה שניה טענו אחרים ובשלישית אחרים דכולהו הוי ערלה אינה חזקה דהאי דשתיק בעל השדה ולא ערער משום שלא היו ראוין לאכילה: אכלה שחת . ג' שנים שלא המתין עד שתגדיל התבואה אלא היה קוצצה כשהיא שחת ומאכילה לבהמות אינה חזקה דשמיט ואכל הוה ולא אכלה כאכילת בני אדם : אי בצואר מחוזא' כלומר אם אותה קרקע עומדת סמוך למחוזא שעשירים היו וזורעין שדותיהן למאכל בהמתן אי לא מיחה הויא חזקה : תפתיחה. זוהי קרקע שפחותה היא יותר: מבית השלחין שפתוחה היא ובקועה כבברה זו שאינה מקבלת מים כך אין ניכרין בה המים ואין יכולין להשקותה ואינה מוציאה פירותיה אם החזיק בה אדם ג' שנים אינה חזקה הואיל שאין בה שום לחלוחית לא חשש למחות : אפיק כורא ועייל כורא. שאין מוציאה כי אם כעין שזורעין בה ולא יותר אינה חזקה דלא חשש למחות הואיל ואין מרויח בה: והני דבי ריש גלותא אם מחזיקין בקרקעות שלנו ג' שנים אינה חזקה דבשביל כבודן שתקי אנשי : ולא מחזקינן בהו. בשדותם בג' שנים דמשום דעשירים נינהו שתקי אי נמי משום דטרידי במורת צבור ולא ידעי ולא מחי · והעבדים יש להם חזקה · מי שמחזיק בהם ג' שנים: הגודרות אין להם חזקה.כגון צאן ובהמה שאם החזיק בהן אינה חזקה משום דיש בהם רוח חיים דאיכא למימר מאליהם הלכו אצלו והחזיק בהן גבי עבדים נמי איכא למימר מאליהן הלכו אצלו והחזיק בהן ואמאי יש להן חזקה: אמר רבא אין להם חזקה לאלתר אבל יש להן חזקה לאחר ג' שנים:א) כדקתני בהמה גבי עבדים וגבי גודרות בהמה דקה דאין להם שמירה כל כך אין להם חזקה אבל בהמה גסה דיש להן שמירה יש להם חזקה לאלתר דמצי אמר אתה מכרת לי: קטן עבד יש לו חזקה. משום דליכא למימר איהו אזיל לתמן: ב) אית ליה אימא לא מנשיא ברא ומדאיתא גבי האי ב' ימים או ג' ולא מיחה יש לו חזקה: חושלא' שעורין קלופות : דמסירי לרועה · ויש להן שמירה משום הכי כשהן ברשות של זה יש להן חזקה דליכא למימר דמאחריני נינהו : צפרא ופניא . דאזלי לחודייהו לרועה והדרי לביתייהו בלא שמירה ובדין הוא דלית להו חזקה דאיכא למימר מנפשייהו אזלי התם ואחזיק בהו · ומשני בנהרדעא שאני משום דשכיחי טייעי כלומר גנבים ישמעאלים לא שביק לגודרותיהו למיזל לחודייהו כי אם מידא דבעל הבהמות לידא דרועה ומידא דרועה לידא דבעל הבהמות משום הכי יש להן חזקה · פיס' ר' ישמעאל אומר שדה בית הבעל לא צריך לאחזוקי בה ג' שנים רצופות שלימות כי אם ג' חדשים בסוף שנה ראשונה וג' חדשים בתחלת שנה אחרונה וי"ב חדשים של אמצעית דפחות מיכן לא חשיבי ג' שנים ולהכי נקט ג' חדשים דג' תבואות בעינן בג' שנים ובג' חדשים מתגדלות תבואה של שעורים ושל שבולת שועל לבלן לועזין פרמיי"ש · לימא ניר איכא בינייהו דר' ישמעאל משום הכי בעי ג' חדשים ולא פחות דאם נייר ליה לקרקע לא הויא חזקה עד ג' שנים שלמים ג) דעבד ליה ניר דניר הוה חזקה: ואפי' יום אחד סגיא. דביום אחד מצי

א) אולי צ"ל והא דלא קתני בהמה גבי עבדים משום דדוקא גבי גודרות דבהמה דקה וכו' אין להם חזקה לאלתר אבל בהמה גסה וכו'. ב) צ"ל נ"ל דאית ליה אימא וכו' קמ"ל אימא לא מנשיא ברא כו'. ג) אולי צ"ל ור"ע סבר ניר הוי חזקה.

מסורת הש"ס

א) לעיל לג: ע"ש ב) [כתובות פ: ע"ש] ג) (שם:ד) כתובות פד: גיטין כ: ה) ב"מ קטז:

עין משפט נר מצוה

נט א מיי' פי"ד מהל' טוען הלכה ו סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמט סעיף מח:

ס ב מיי' שם פי"ב הל' טו סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמא סעי' יג:

[ועי' תוס' מנחות נח: ד"ה ואיכא דאמרי]

סא ג מיי' שם הל' יב ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף יא

סב ד ה מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף י:

סג ו מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעי' ט:

סד ז מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעי' ו:

סה ח מיי' פי"ג שם הלכה ב סמג שם טור ח"מ סי' קמט:

סו ט מיי' שם פ"י הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קלה ס"א וסי' עב סעי' כא:

סז י כ מיי' שם הלכה ד וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנה סעי' ב:

סח ל מיי' שם הל' ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' עב סעי' יז יח כא:

סט מ מיי' שם פ"י הל' ב סמג שם טוש"ע שם סעיף כא וסי' קלה סעיף א [וכרב אלפס עוד בכתובות פרק ט דף קח: ובשבועות פ"ז דף קיד:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאילו אמר עכו"ם לא מהימן: (ב) שם מהימן מ"ט לא חציף: (ג) שם ואמר רב יהודה אכלה ערלה שביעית וכלאים אינה חזקה:

[נ"ל דמסירן. יעב"ץ]

הגהות הגר"א

[א] רשב"ם ד"ה ומשני. אבל יש כו'. ש"ס פי' עב' וכ"ה בכ"ס קלה. ורמב"ם וש"ע שם סלי' לכד כתנו עבדים לבד (ועמ"ש רביש שם בס"ק ס)

אפילו יום אחד נמי אלא דכולי עלמא ^א^ניר לא הוי חזקה והכא פירא רבא ופירא זוטא איכא בינייהו ת"ר ניר אינו חזקה וי"א הרי זה חזקה(א) א)מאן י"א אמר רב חסדא ר' אחא היא דתניא נרה שנה וזרעה ב' נרה ב' וזרעה שנה אינה חזקה ר' אחא אומר הרי זו חזקה א"ר(ב) אשי שאלית כל גדולי הדור ואמרו לי ניר הרי זה חזקה א"ל רב ביבי לרב נחמן מאי טעמא דמ"ד ניר הוי חזקה לא עביד איניש דכריבו ליה לארעיה ושתיק ומ"ט דמ"ד ניר לא הוי חזקה מימר אמר כל שיבא ושיבא דכרבו לעייל ביה שלחו ליה בני פום נהרא לרב נחמן בר רב חסדא ילמדנו רבינו נירא הוי חזקה או לא הוי חזקה אמר להו ר' אחא וכל גדולי הדור אמרי ניר הרי זה חזקה אמר רב נחמן בר יצחק ב)רבותא למיחשב גברי הא רב ושמואל בבבל ור' ישמעאל ור' עקיבא בא"י אמרי ניר לא הוי חזקה ר' ישמעאל ורבי עקיבא מתני' היא רב מאי היא דאמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר' ישמעאל ורבי עקיבא אבל חכמים אומרים חזקתה ג' שנים מיום ליום למעוטי מאי לאו למעוטי ניר דלא שמואל מאי היא דאמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבא אבל חכמים אומרים עד ג)שיגדור שלש גדירות ויבצור ג' בצירות וימסוק ג' מסיקות מאי בינייהו אמר אביי ^ד^דקל נערה איכא בינייהו (שעושה שלש פעמים בשנה): אמר רבי ישמעאל בד"א בשדה הלבן: אמר אביי מדרבי ישמעאל נשמע לרבנן ^ה^היו לו שלשים אילנות ממטע עשרה לבית סאה אבל עשרה בשנה זו ועשרה בשנה זו הרי זו חזקה

לאו

נרה שנה וזרע שתים כו' · נרה שתים וזרע שנה אחת לא נקט אלא משום רבותא דר' אחא דאפי' הכי הויא חזקה ואומר ר"י (ה)דנראה דוקא כגון שנרה וזרע ונרה אבל נרה בזה אחר זה אפי' רבי אחא מודה דאינה חזקה דמה מועיל חרישה כל כך שחורשה ב' שנים בלא זריעה: **למעוטי** מאי · תימה לרשב"א דהיכי מוכח מהכא דלמעוטי נירא קאתי דלמא קסברי רבנן נירא הוי חזקה והא דצריך ג' שנים מיום ליום משום דעד תלת שנין מיזדהר אינש בשטרא כדמפרש בריש פירקין ואפי' לא עשה באותן שלש אלא ניר הוי חזקה דלא עביד איניש דכרבי לארעיה ושתיק: **מאי** בינייהו · וא"ת טובא איכא בינייהו דשלש בצירות יכולין להיות בשתי שנים שבסוף שנה בצר וב' בצירות אחרי כן בשתי שנים ואומר ר"י דמשמע ליה דג' בצירות שלמות כל שנות הבצירות אבל תימה לר"י אמאי לא משני דאיכא בינייהו חרפי ואפלי כדאמרינן בפ"ב דע"ז (דף עה:) כמה מיישנן י"ב חדש רשב"ג אומר מגת לגת מבד לבד היינו תנא קמא איכא בינייהו חרפי ואפלי: **היו** לו שלשים אילנות · (ו) ונראה דדוקא שלשים)אבל ט' אילנות גדולים ממטע שלשה לבית סאה ואכל אחת בשנה זו ואחת בשנה זו לא הויא חזקה מידי דהוה אשלשים היכא דלא בחזי בזויי והני אילנות לא בגדולים איירי דגדולים לא הוו אלא ג' לבית סאה כדאמרי' בפ' לא יחפור(לעיל דף כו:): **ממטע** י' לבית סאה·פ"ה דפחות מבית סאה לעשרה אילנות הוו סמיכי ביותר והוו כיער ולא הוי חזקה ואין נראה דהא מוכח במתניתין דאכלן רצופין הויא חזקה דפריך רבא אנהרדעי אלא מעתה האי אספסתא במאי קני ליה ולרשב"א נראה ליישב פ"ה דלקמן איירי שאוכל כל האילנו' (ז) אע"פ שהן רצופים הויא חזקה שהרי אכל העומדים ליעקר ואותן העומדים להתקיים אבל הכא שאינו אוכל כל אילנות אלא ג' בכל שנה אם היו ל"ג אילנות בג' סאין הרי יש בהן ג' אילנות העומדין ליעקר וכשהוא אוכל י"א אילנות בכל שנה שמא באותן י"א שאוכל אותן בשנה זו יש בהן ב' או ג' שעומדין ליעקר ובעינן בכל שנה שיאכל ג' מאותן העומדין להתקיים וביותר מבית סאה לעשרה נראה דלא קנה קרקע כל עיקר ולא כפ"ה דפי' דדוקא בכל הקרקע הוא דלא הוי חזקה אבל במה שצריך לאילנות הוי חזקה: **ממטע** עשרה לבית סאה·קשה לר"י דמאי שנא חזקה ממכר (ח) דגבי קנה ג' קנה קרקע ועשרה לבית סאה הוו מפוזרים ולא קנה קרקע דבעשר לבית סאה יש מאתן וחמשין לכל אילן ובהמוכר את הספינה (לקמן דף פג:) גבי קנה ג' כו' אמר כמה יהא ביניהן משמנה ועד שש עשרה אבל יותר מי"ו הוו מפוזרין וכשיש ביניהן י"ו הוי לכל אילן ח' (ט) מכל לד סביבותיו דהיינו טבלא של י"ו על י"ו עגולה שהאילן יונק סביבותיו בשוה וי"ו על י"ו מרובעים הוו מאתן וחמשין ושית דל רביע מינייהו דמרובע יתר על העיגול רביע לא ישאר אפי' מאתים אלמא לא הוי כשיעור י' לבית סאה ושמא יש לחלק בין מכר לחזקה דגבי מכר ודאי לא אמר דקנה קרקע אם אינן רצופין כדרך שבני אדם רגילין ליטע ודרך בני אדם אין להרחיק יותר מי"ו אמה אילן מאילן אע"פ שנכנסת יניקה של זה בתוך יניקה של זה שאילנות גדולים יונקין י"ו אמה מכל לד ולכך אין דרך להרחיק אילן מאילן כל שיעור יניקתם דהיינו ל"ב דא"כ לא יטע אים בשדה גדולה אלא ב' אילנות או ג' אבל גבי חזקה הויא חזקה כשיעור יניקה אע"פ שהן מרוחקין כשיעור יניקה אבל קשה לר"י דיפה כח הדיוט מכח הקדש דגבי הדיוט קנה שלשה קנה קרקע משמנה ועד י"ו וגבי הקדש תניא בסוף המוכר את הבית (לקמן דף עב.) הקדיש שלשה אילנות ממטע עשרה לבית סאה הרי זה הקדיש את הקרקע פחות מכאן או יותר על כן לא הקדיש את הקרקע מאי שנא הקדש ממכר ופי' הקונטרס בסוף המוכר את הבית (שם ד"ה ממטע) דהתם בדעת מוכר תליא מילתא אבל גבי הקדש ביניקה תליא מילתא ובהמוכר את הספינה (שם דף פג: ד"ה כמה) פירש גבי מכר והוא הדין למקדיש אילנות דהוי נמי האי שיעורא ובריי־תא דהמוכר את הבית (שם דף עב.) דקתני בהקדיש עשרה לבית סאה פליגא ורא־יה מתוספתא דמכילתין דקתני (י) כי קנה ג' קנה קרקע וכמה יהו קרובים זה לזה כדי שיהא הבקר עובר בכליו

וכמה

אפי' יום אחד נמי · יכול לעשות בו ניר: פירא רבא ופירא זוטא איכא בינייהו · ר' ישמעאל ס"ל דלא הוי חזקה עד שילקט פירא רבא דהיינו כשנגמרה כל התבואה לפיכך צריך שלשה חדשים כגון שעורים ושבולת שועל ועדשים שגדלים בג' חדשים ור"ע סבר פירא זוטא דהייט כגון שחת שגדל בשלשים יום הויא חזקה אע"פ שלא נגמרה התבואה אי נמי כגון ירק דגדלין הירקות בחדש אחד: נרה שנה · בלא זריעה: ושתיק · ולא מיחה ומדלא מיחה הפסיד: כל שיבא ושיבא דכרבו ניעול בהי כל קיסמים שבמחרישה יכנים בה כלומר הלואי ויחרוש הרבה עד שתכלה מחרשתו ותתרפה הקרקע ואח"כ אטלנה ואזרענה אני: ילמדנו רבינו ניר הוי חזקה · בשדה הבעל בחזקת י"ב חדש ושני ימים: רבי ישמעאל ור' עקיבא דמתניתין · כדאוקמינן דכ"ע ניר לא ה' חזקה כלומר יום א' בשנה שנר בו שדהו אינה חזקה להחשב כשנה שלמה לחשבון ג' שנים: זו דברי רבי ישמעאל ור"ע · דאמרי במתני' שדה הבעל חזקתו ג' שנים ואינה מיום ליום אלא י"ח חדשים לר' ישמעאל וי"ד לר"ע אבל חכמים אומרים חזקתן שלש שנים בכל דבר מיום ליום ואליבייהו דהני רבנן פרישנן בריש פירקין טעמא דחזקת ג' שנים דעד שלש שנים מיזדהר אינש בשטריה טפי לא מיזדהר וכוותייהו דהני רבנן אליבא דרב קיימי כדמוכח סוגיא דמכילתין דלא אזיל בתר לקיטת ג' פירות של ג' שנים אלא ג' שנים שלמות בעינן בכל דבר ומשום דאין אדם נזהר בשטרו יותר מג' שנים: לאו למעוטי ניר · דהא אפי' פירא רבא ופירא זוטא קא ממעט וכ"ש ניר דהא מיום ליום קתני למעוטי אפי' שנים מקוטעות אלמא ניר לא חשיב חזקת יום אחד דידיה כשנה שלמה דאם כן די בי"ב חדש ושני ימים ואנן שלש שנים מיום ליום בעינן: דאמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר' ישמעאל ור"ע · דאמרי במתני' אבל בשדה אילן כנס את תבואתו ומסק את זיתיו וכנס את קייצו הרי אלו ג' שנים אלמא משליקט ג' פירות בשדה אחת בשנה אחת בג' זמנים זה אחר זה חשיב לה חזקה: אבל חכמים אומרים · פירות (ג) ג' שנים צריך עד שיגדור בתמרים ג' גדירות כו': מסיקות · בזיתים: מאי בינייהו · בין רב ושמואל בין למר ובין למר ג' שנים בעינן: דקל נערה איכא בינייהו· דקל ילדה ובחורה (ד) דפחות מג' שנים שלמות טוענת ג' פעמים דלשמואל הויא חזקה בג' גדירות אע"ג דליכא ג' שנים שלמות ולרב בעינן ג' שנים מיום ליום ורבינו חננאל פי' דקל נערה דקל המשיר פירותיו קודם גמרן מלשון גם אני נערתי (נחמיה ה) לדברי שמואל דאמר בעינן ג' גדירות לא הוי חזקה דהא לא גדר לדברי רב דאמר בעינן ג' שנים והרי הוא מחזיק בו ג' שנים והויא חזקה ולפי הלשון הזה אפי' שמואל לא בא לגרוע מג' שנים והכי קי"ל ל"א פירש עוד דקל נערה דקל דיופרין שעושה פעמיים בשנה לשמואל בשנה ומחצה הויא חזקה דהא איכא ג' גדירות ולרב לא הויא חזקה דליכא ג' שנים: אמר אביי מדברי ר' ישמעאל נשמע להו לרבנן היו לו שלשים כו' · ה"ג לה והכי פירושא דר' ישמעאל דבשנה אחת הוי חזקה בשדה אחת בשלש לקיטות בשלשה מקומות בשדה כדקתני כנס את תבואתו ומסק את זיתיו כו' מדבריו נשמע להו לרבנן דפליגי עליה כדאמר רב יהודה אמר שמואל לעיל ובעו ג' שנים דליכא פלוגתא בין ר' ישמעאל ובין רבנן אלא בשנה אחת וג' שנים אבל כל מאי דאמר ר' ישמעאל בשנה אחת אמרי רבנן בג' שנים: ממטע עשרה לבית סאה·דבית סאה צריך לעשר נטיעות כדאמר בלא יחפור (לעיל דף כו:)אבל אם פחות מבית סאה לי' אילנות הרי סמוכין ביותר והוי כיער ולא הוי חזקה דלא אחזיק כדמחזקי אינשי וביותר מבית סאה לי' נמי לא הויא חזקה בכל הקרקע אלא כנגד מה שצריך לאילנות: אבל י' בשנה זו כו' הרי זו חזקה · דכמי שהחזיק ג' שנים בכל השדה דמי שהיה אוכל בכל השנה מה שגדל בו:

לאו

עין משפט
נר מצוה

עא א מיי' פי"ב מהל' טוען ונטען הל' ט סמג עשין לב טוש"ע ח"מ סי' קמא סעי' ה וסעי' ט:

עא ב מיי' שם הל' א טוש"ע שם ס"א:

עב ג טוש"ע שם סעיף טו:

עג ד מיי' שם הל' יט טוש"ע שם סעי' יז:

רבינו גרשום

מצי למעבד בה ניר: פירא רבא.דר' ישמעאל סבר בעינן שלשה חדשים דאיכא בהו פירא רבא ומר פירי בעינן ור' עקיבא סבר בפירי זוטרא כגון אספסתא דבחדש אחד נגמר כולו פריו פני והויא חזקה: נרה שנה וזרעה שתים. ושתיק דאם איתא דשלו הוא הוי מחי והואיל דלא מחי הוי חזקה: מימר אמר.המערער: כל שיבא דכרבא ליעיילו בה.כלומר ולואי שיביאו כל אותן כלי אומנות שלהן דכרבי בהן וליכרבו לארעאי ולאחר כן שהיו מתקנים אותה הייתי מוחה. שיבא לועזין רישמ"ל שמכסין בו את התבואה לאחר שיהא זרועה · אמר רב נחמן בר יצחק וכי מאי רבותא היא למיחשב גברי דסבירא להו דניר הוה חזקה. והא רב ושמואל ור' ישמעאל ור' עקיבא דמתני' דגברי רברבי נינהו וסבירא להו כו' כדאמרן לעיל · אלא דכולי עלמא ניר לא הוי חזקה. זו דברי ר' ישמעאל ור' עקיבא רבעי כל חד וחד שיעוריה כדקתני מתני' אבל חכמים אומ' כו' כאי לאו למעוטי ניר דלא הוי חזקה דהשתא מיום ליום ממעט מקוטעין דלא הוי חזקה כל שכן וכל שכן דניר לא הוי חזקה דבחד יומא מצי למעבדיה: ג' בצירות. דהיינו ג' שנים ולא ניר: מאי בינייהו. בין רב ובין לשמואל בין למר ובין למר ג' שנים אמרינן דבעינן חזקה: אמר אביי דקל נערה. דבחורה היא ובכחה עומדת וטוענת פרי ב' פעמים בשנה בב' שנים של חזקה סגיא משום דבדקל נערה מצי לגדור ג' גדירות בב' שנים: פיסקא אבל בשדה אילן שגדל שם התבואה נמי. קייצו תאנים · ה"ג אמר אביי מדר' ישמעאל נשמע היו לו ל' אילנות ממטע עשרה לבית סאה די' אילנות צריכין בית סאה דבכך חשוב שדה אילן · מי לא אמר ר' ישמעאל במתני' להיכא דאכל חד פירא הוי חזקה לכולהו פרי דכל היכא דכנס את תבואתו דמי כמאן דמסק את זיתו וכנס קייצו בפעם אחת והיכא דמסק את זיתי דמי כמאן דכנס את תבואתו וכנס קייצו [בבת] אחת וכן הכי נמי כנס את קייצו דחד פירא הוי חזקה לכולהו ולא בעינן לכל פרי ופרי ג' שנים כי אם לכולהו פרי חד שתא · הכא נמי גבי אילנות היכא דאכל י' אילנות בשדה זו ולא אכל להני הוי חזקה והכי נמי לכולה[שדה]הוו י' חזקה הני להני אע"ג דלא אכל להו לכולהו אילנות בשתא חדא · אכל י' אילנות בשנה זו)וי' בשנה זו) וי' בשנה אחרת וי' בשנה שלישית שאם בא המערער וערער לאחר ג' שנים ואמר הואיל שלא היו טעונין כולן פירות לא הייתי מוחה שלא אכלתן כולן ג' שני חזקה · יכול לומר לו המחזיק אני אכלתים בזמן שהיו טעונין ולא מחית משום הכי הויא חזקה

אבל

מסורת הש"ס

א) [ע' תוס' לקמן לג: ד"ה מאן] : ב) [יבמות מה:] : ג) גי' רש"ל שיגדור ג' גדירות בדלי"ת ואוא מלשון גודו אילנא: ד) אבל אילנות גדולות ממטע ט' ג' לבית סאה כ"ה במהרש"ל:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאן י"א. נ"ב אע"ג דבהוריות דף יג אמרו די"א היינו רבי נתן הכא קבלה היתה בידו ועי' ר"פ המוכר פירות דף נג ע"ב במ"ש התוס' בד"ה מאן י"א: (ב) שם א"ר אשי שאלית כל גדולי וכו' הרי זו חזקה: (ג) רשב"ם ד"ה אבל וכו' פירות של ג': (ד) ד"ה דקל וכו' דפחות מג' וכו' דהא לא גדר דמה שניקח מן הארץ ולא מן האילן לדברי רב: (ה) תוס' ד"ה נרה וכו' ואומר ר"י דנרה דוקא כגון: (ו) ד"ה היו לו שלשים אילנות הני אילנות לא בגדולים איירי וכו' בפ' לא יחפור ונראה דדוקא שלשים אבל תשע אילנות ממטע שלש וכו' דלא בזויי הס"ד ונ"ב פירוש אילנות גדולים וכן פירש בטור ח"מ בסי' קמ"א בשם ר"י: (ז) ד"ה ממטע וכו' דאע"פ שהן וכו' העומדים ליעקר והעומדים כצ"ל ותיבת ואותן נמחק: (ח) ד"ה ממטע וכו' חזקה ממכר דהיכא דקנה שלשה: (ט) בא"ד א' אמות מכל צד · (י) בא"ד מתוספתא דמכילתין דקתני גבי קנה:

לאו מי אמר ר' ישמעאל חד פירא הוי חזקה לכולהו פירי הכא נמי הני הוו חזקה להני והני הוו חזקה להני והני מילי היכא דלא אפיקו (א) אבל אפיקו ולא אכל לא הויא חזקה והוא דבאזי באזוזי: זה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע אמר רב זביד זה קנה אילנות וזה קנה קרקע מתקיף לה רב פפא אם כן אין לו לבעל אילנות בקרקע כלום לימא ליה בעל קרקע לבעל אילנות עקור אילנך שקול וזיל אלא אמר רב פפא זה קנה אילנות וחצי קרקע וזה קנה חצי קרקע: פשיטא מכר קרקע ושייר אילנות לפניו יש לו קרקע ואפילו לר' עקיבא דאמר א)מוכר בעין יפה מוכר ב)ה"מ גבי בור ודות דלא מכחשו בארעא אבל אילנות דקמכחשי

לאו מי אמר רבי ישמעאל חדא פירא הוי חזקה לכולהו פירי·(ב)דבמקום הזיתים מהני למקום התבואה והקיץ וכאילו החזיק בשלשתן דמי וכן כשכנס את תבואתו כמי שהחזיק בשלשתן דמי שמן הטעם הזה הוי חזקת שלש שנים בכל השדה אע"פ שלא החזיק בו בכולהו פעם אחת הכי נמי חזקת מקום י' אילנות של שנה ראשונה זו תשובין כאילו החזיק נמי במקום העשרים וכן בשניה וכן בשלישית כאילו החזיק בכל שנה בג' אילנות: וה"מ דהוי חזקה באכילת שלשים אילנות בג' שנים כה"ג היכא דלא אפיק אחריני כי העשרים לא עשו פירות כי אם עשרה לבד בכל שנה דומיא דרבי ישמעאל שמלקט כל מה שגדל בשדה ופירש ר"ת כגון בנות שוח שאין פירותיהם נגמרים עד ג' שנים: אבל אי אפיק · הני (ג) אילנות כולהו פירות בכל שנה ולא אכל אלא י' מינייהו לא הוי הני י' חזקה לכ' דכיון דלא אכל כל הפירות גילה על עצמו שהשדה אינה שלו ויירא להחזיק חזקה גמורה ולפיכך לא חשש זה המערער למחות ולא הויא חזקה: והוא דבזאי בזויי · לשון בזיעה כלומר וה"מ דהוי חזקה כשאכל עשרה בכל שנה היינו ע"י פיזור שאכל ג' בכל בית סאה דנמצא מחזיק כל השדה אבל אכל י' אילנות ביחד בבית סאה (ד) זה ובשנה שניה כמו כן בבית סאה שני וכן בשלישית אינה חזקה דכל בית סאה חשוב שדה אילן בפני עצמו ושדה שלם לא הוי חזקה לשדה אחר והיינו נמי דומיא דרבי ישמעאל דכנס את תבואתו ומסק את זיתיו כו' שבכל השדה הוא אוכל דשם שדה אילן על פני כולו מפוזרין הזיתים והדקלים: זה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע · שני לקוחות שלקחו שדה אילן מאדם אחד ביחד וכל הקרקע היה צריך לאילנות שהיו נטועים כדין שדה אילן והכי מתוקמא סוגיא דשמעתין לאחד מכר הקרקע ולאחד מכר האילנות והחזיק כל אחד בשלו כגון דרפק בה פורתא(ה) או עשה שום עבודת קרקע כל אחד בשלו דקרקע נקנה בכסף בשטר ובחזקה ולאו בחזקת ג' שנים מיירי ובהדיא מפרש לקמיה דבשני לקוחות מיירי: אמר רב זביד זה קנה אילנות· לפירותיהן בלא קרקע שאם יבשו האילנות לא יטע אחרים במקומן וזה קנה כל הקרקע אפי' אם יש שם ג' אילנות דהגן בהמוכר את הספינה (לקמן דף פא·) דקנה קרקע תחתיהם וביניהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו ה"מ בלוקח אחד הקונה אילנות בתוך של חבירו דקנה קרקע אבל הכא בשני לקוחות שלוקחין ביחד זה אילנות וזה קרקע מצי אמר ליה בעל הקרקע לבעל האילנות כי היכי דלדידי לית לי באילנות לדידך נמי לית לך בקרקע והכי מפרש לקמיה: לימא ליה · כשייבש האילן עקור אילנך שקול וזיל ולא תטע אחר במקומו אבל כל זמן שהוא טוען פירות אינו יכול לומר כן ואע"ג דקרקע אין לו האילן (ו) כמות שהוא יונק מן הקרקע קנאו לפירותיו והכי נמי מוכח לקמן בשמעתא מדאמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי אי כורכמא ריסקא זבין ליה כו' ובהמוכר את הספינה (שם) נמי תנן הקונה ב' אילנות בתוך שדה חבירו הרי זה לא קנה קרקע כו' ואם מתו אין לו קרקע אלמא אע"ג דאין לו קרקע קתני ולא יעקרנו עד שימות וה"ה להא דרב זביד: זה קנה אילנות וחצי קרקע · לאו דוקא חצי קרקע אלא (ז) הצריך לאילנות תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו אי נמי דוקא קאמר חצי וכגון שכל הקרקע צריך לאילנות אם לא מפני שמכר הקרקע לחבירו ואפילו לא הוו אלא ב' אילנות דקיימא לן בהמוכר את הספינה דאין להן קרקע הכא יש להן דכיון דשני לקוחות הן שקונין ביחד מצי אמר ליה בעל האילנות לבעל הקרקע כי היכי דלדידך בעין יפה זבין לדידי נמי כו' והכי מפרש לקמיה: מכר קרקע ושייר אילנות לפניו · אפי' אינן אלא ב' יש לו קרקע כדי מחיית האילנות וצורכן וגם אם יבשו יטע אחרים במקומן דודאי מוכר לעצמו שייר קרקע והכי אמרינן בהדיא בהמוכר את הבית (לקמן דף עא·) אמר רב הונא אע"ג דאמור רבנן הקונה ב' אילנות בתוך של חבירו הרי זה לא קנה קרקע מכר קרקע ושייר ב' אילנות לפניו יש לו קרקע: ואפי' לרבי עקיבא דאמר כו' · פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן לקמן בהמוכר את הבית (דף סד·) בשני מקומות גבי מוכר את הבית תנן לא מכר את היציע כו' ולא את הבור ולא את הדות אע"ג דכתב לו עומקא ורומא וצריך ליקח לו דרך דברי רבי עקיבא דמוכר בעין יפה מוכר ולא שייר במכירתו כלום וחכמים אומרים אינו צריך ליקח לו דרך דמוכר בעין רעה מוכר וגבי מוכר את השדה תנן ג) נמי הכי דאמרינן מוכר בעין יפה מוכר ולא שייר אל עצמו דרך ללכת אל בורו: ה"מ גבי בור ודות · הוא דקאמר ר' עקיבא דלא עיכב דרך לעצמו סביבות הבור כלום דלא מכחשי בארעא שיכול הלוקח לזרוע על שפתו ולא יצעק עליו הלוקח לעקור בורו מכאן דהא אינו מזיקו כלל הלכך לא אסיק מוכר אדעתיה לעכב לעצמו כלום מן הקרקע והלכך צריך ליקח ממנו דרך בדמים לילך אל בורו:

דקא

וכמה יהו (ח) רחוקים ממטע עשרה לבית סאה פחות מכאן או יותר על כן או שקנה בזה אחר זה לא קנה את הקרקע ולא את האילן שביניהם ובתר הכי קתני במקדיש ההיא דמייתי בהמוכר את הבית (לקמן דף עב·) ונראה דפחות מכאן דקתני גבי הקדש קאי נמי אכדי שיעבור בקר וכליו ויותר מכאן קאי (ט)אלבית סאה כמו גבי מכר)ולפי זה נמי ליכא למימר דאין חילוק בין חזקה למכר וסבר אביי כההיא ברייתא דתוספתא דהא אביי גופיה סבר כרב נחמן דאמר מא' ועד ששה עשר דא"ל אביי לרב יוסף לא תפלוג עליה דר"נ וא"ת ואי מדמינן מכר להקדש אם כן קשיא דר' שמעון אדר' שמעון דההיא דהמוכר את הבית מוקמינן לה כר' שמעון ובהמוכר את הספינה(לקמן דף פג·) אמר רבי מאיר ור' שמעון אומרים הנוטע את כרמו א' על א' מותר להביא זרע לשם אלמא חשיב ר' שמעון בא' אמות מפוזרים ומייתי התם ראיה מינה למכר אילנות ונראה לרשב"א דלא מוקי לה(י) בהמוכר את הבית (לקמן דף עב·) כרבי שמעון אלא במאי דקא סבר מקדיש בעין רעה הוא מקדיש אבל במאי דחשיב בא' אמות מפוזרים לא קיימא כוותיה:

היכא דלא אפיק · פי' ר"ח כגון בנות שוח שמשעה שנחנטו עד לקיטתן ג' שנים כדתנן(שביעית פ"ה מ"א) בנות שוח שביעית שלהן שנה שניה פי' בשנה ב' של שמיטה לפי שאותן פירות שנלקטים בשנה ב' של שמיטה נחנטו בשביעית ואסורין כדין שביעית ולכך אוקמה ר"ח בבנות שוח דבשאר אילנות בחלף שנים לא יארע זה דבל' אילנות ילקו בשדפון ג' שנים ואותן שילקו בשנה זו לא ילקו בשנה זו ובזו בזויי ה) וא"ת והיכי מלי מיירי בבנות שוח והא בריש פירקין אמרינן גבי חזקה בעינן דבעידנא דאיתיה להאי פירא ליתא להאי פירא והכא כשאכל פירות שנה ראשונה ושניה כבר נחנטו פירות שנה ג' וי"ל כיון שעדיין יש שנה עד גמר שלהן הוי שפיר בעידנא דאיתיה להאי פירא ליתא להאי פירא: **זה** החזיק באילנות כו' · פ"ה דלאו בחזקת ג' שנים איירי אלא שמכר לזה קרקע ולזה אילנות והחזיק כל אחד בשלו כגון דרפק בה פורתא ובעל אילנות פסחינהו כדאמר לקמן האי מאן דפסח דיקלא אדעתא דדיקלא קני וקשה לר"י דלא הוה ליה למיקבעיה אמתני' דהכא דאיירי בחזקת ג' שנים אלא לקמן גבי חזקות של קנין ועוד דאמאי נקט חזקה טפי משטר וכסף וחליפין הוה ליה למינקט מכר סתם כדנקט מכר בכולה סוגיא דבסמוך ונראה לר"י דאיירי בחזקת ג' שנים דלרב זביד זה קנה אילנות וזה קנה קרקע ואין לבעל אילנות בקרקע כלום ולכך כי יבשו לא יטע אחרים במקומן ורב פפא סבר דזה קנה אילנות וחצי קרקע פי' לא שיקנה בגוף הקרקע כלום שהרי זה החזיק בכל הקרקע אלא לענין שאם יתייבשו יטע אחרים במקומן ומינה שמעי' בסמוך דמכר לזה אילנות ולזה קרקע דלרב זביד אין לבעל אילנות בקרקע כלום ליטע אחרים במקומן לכשיבשו ולרב פפא יש לו דסברא הוא דאם מכר לזה אילנות ולזה קרקע בסתם קנה בעל אילנות הקרקע ליטע אחרים במקומן לכשיתייבשו גם חזקתו יש לו להועיל לענין זה:

לימא ליה בעל קרקע [לבעל אילנות] עקור אילנך שקול וזיל · פירוש לכשיתייבשו ואע"פ שכך הוא אמת לרב זביד מכל מקום פריך ליה רב פפא דאין סברא שידחוק אותו מיד לעקרו כשיבש כיון דג' אילנות מכר לו ועוד מלינו למימר עקור אילנך לאלתר קאמר והכי קשיא (כ) לרב פפא כיון דאפילו בג' אילנות אמרת דאין לו בקרקע כלום אע"ג דבעלמא בג' אילנות אית ליה קרקע משום דבשני לקוחות שאני (ל) וקאמר ליה כי היכי דלדידי לית לי באילנות הכי נמי לדידך לית לך בקרקע אי חשיב האי טעמא א"כ לאלתר נמי קודם שיבש לימא ליה עקור אילנך ואע"ג דבעלמא בחד לוקח בקנה שנים דלא קנה קרקע מ"מ יעמוד שם האילן עד שימות הכא גרע טפי מהאי טעמא דאית לך כי היכי דלדידי כו' אלא ודאי לית לך למימר האי טעמא הלכך כשמכר לזה קרקע ולזה אילנות בעל אילנות קנה מקום הגזע ליטע אחרים במקומן כשייבשו ומיירי בין בג' אילנות בין בב' כדפ"ה (מ) ואפילו בג' אין לו קרקע הצריך לאילנות [כיון] שפירש בהדיא לזה קרקע ואפי' בב' אילנות כשיבשו יטע אחרים במקומן משום כי היכי דלדידך בעין יפה זבין כו':

דאי

מסורת הש"ס

א)[לקמן סד: סה: עא: פב:] : ב) [לקמן עא: פב:] ג)[לקמן עא:]: ד) צ"ל ולפירושו רש"ל : ה) [וע' תוס' בכורות ח: ד"ה בנות]:

רבינו גרשום

אבל אפיק ולא אכל. כי אם מעשרה להודייהו לא הוי חזקה הני להם משום דמצי למימר ליה המערער הואיל שלא היית אוכל א)לא הייתי מוחה : והוא דבזאי בזויי . כלומר היכא אמרינן כי לא אפיקי דהני הוי חזקה להני היכא דלא אפיקו כל הני ל'ביכולהו אלא י' אילנות ולא בעינן ב) אותן שבבית סאה יחד אלא צריך דבזע בהו כגון דאפיק ג' בין עשרה בהאי בית סאה ובאידך בית סאה אפיק נמי ג' בתוך י' ובבית סאה שלישית אפיק ד' בין עשרה והיינו בזע בזועי שהוציא מתוך בית סאה זו לתוך בית סאה זו' ובאידך תרתין שנין ליפקי כי האי גוונא הנך דלא אפיקו אשתקד דמצי למימר המחזיק אכלתי בכל שנה מכל בית סאה ואכלתים כולם בג' שנים ובדומיא דמתני' דקתני כנס את תבואתו ומסק את זיתיו וכנס את קיוצו דמכולה אכל דהאי פירא הוי חזקה להאי ודמי כמאן דאכל מכולהו תלת זימני : זה קנה אילנות וחצי קרקע . מקום האילנות שאם מתייבשין הללו יכול לנטוע אחרים תחתיהן שאם לא היה כלום בקרקע היכא דייבשי היה יכול לומר לו עקור אילנך שקול וזיל אין לך שוב בקרקע כלום : הא פשיטא לן מכר קרקע[ושייר אילנות לפניו] יש לו קרקע . מקום האילנות : ואפי' לר' עקיבא דאמר.באידך פירקין דלקמן מכר את השדה לא מכר לא את הבור ולא את הדות וצריך ליקח לו דרך מן הלוקח לילך לבור ולדות משום דמוכר בעין יפה מוכר ומוכר לו כל השדה אפי' דרך של בורו: הני מילי גבי בור ודות . מש"ה מכר לו אפי' את הדרך דלא מכחשו בארעא דיכול לזרוע סמוך לבור ודות :

א) נראה דצ"ל שלא היית אוכל כל הפירות . ב) צ"ל ולא בעינן דאפיקו אותן י' שבבית סאה יחד אלא צריך וכו' ·

עין משפט
נר מצוה

עד א ב מיי' פי"ג מהל' טוען ונטען הל' יא כ ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמא סעי' יז :

עה ג מיי' שם הל' יא ופכ"ד מהלכות מכירה הל' ט סמג שם טוש"ע שם סעיף יט וסי' רטז סעיף יג :

עו ד מיי' פכ"ד מהל' מכירה הלכה ח ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין כב טוש"ע ח"מ סי' רטז סעי' יא יב [וברב אלפס סוף פרק ד' דמכילתין דף קלב:]:

הגהות הב"ח

(א) גמרא דלא אפיקו אחריני אבל אפיקו אחריני ולא אכל : (ב) רשב"ם ד"ה לאו מי וכו' דמקום הזיתים וכו' שלא החזיק בו בכולהו כי אם פעם אחת וכו' בכל שנה בכל אילנות דמי הס"ד : (ג) ד"ה אבל אי אפיק הני שלשים אילנות : (ד) ד"ה והוא דבזאי וכו' בבית סאה זו ובשנה :(ה) ד"ה זה החזיק וכו' דרפק בה פורתא ובעל האילנות פסחינהו או עשה: (ו) ד"ה לימא וכו' האילן יש לו כמות שהוא יונק מן הקרקע שהרי קנאו לפירותיו : (ז) ד"ה זה קנה וכו' אלא קרקע הצריך לאילנות: (ח)תוס' ד"ה (בדף הקודם) ממטע כו' וכמה יהו מרוחקים ממטע עשרה : (ט) בא"ד ויותר מכאן קאי אעשר לבית סאה כמו גבי מכר ולפי זה נמי : (י) בא"ד ונראה לרשב"א דלא מוקי לה הסיא דהמוכר את הבית לגמרי כר' שמעון אלא : (כ) ד"ה לימא וכו' והכי קשיא ליה לרב פפא : (ל) בא"ד שאני דקאמר ליה כי היכי : (מ) בא"ד כדפ"ה דאפילו בג' :

דקמכחשי בארעא שיורי שייר דאי לא שייר לימא ליה עקור (א) אילנא וזיל מכר אילנות ושייר קרקע לפניו פלוגתא דר"ע ורבנן לר"ע דאמר מוכר בעין יפה מוכר איתליה לרבנן לית ליה לר"ע אית ליה ואפילו לרב זביד דאמר אין לו ה"מ גבי שני לקוחות דא"ל כי היכי דלדידי לית לי באילנות לדידך נמי לית לך בקרקע אבל הכא מוכר בעין יפה מוכר לרבנן לית ליה ואפילו לרב פפא דאמר יש לו ה"מ גבי שני לקוחות דא"ל כי היכי דלדידך זבין בעין יפה לדידי נמי זבין בעין יפה אבל הכא מוכר בעין רעה מוכר אמרי נהרדעי אבלן רצופין אין לו חזקה מתקיף לה רבא אלא מעתה האי מישרא דאספסתא במאי קני לה אלא אמר רבא מכרן רצופין אין לו קרקע א"ר זירא כתנאי א)כרם שהוא נטוע על פחות מארבע אמות ר' שמעון אומר אינו כרם וחכ"א הרי זו כרם ורואין את האמצעיים כאילו אינן ב)אמרי נהרדעי האי מאן דזבין דקלא לחבריה קני ליה משפוליה עד תהומא

מתקיף

דקא מכחשי · השרשים בקרקע וגם מעכבין את המחרישה ודאי אסיק אדעתיה לשייר לעצמו קרקע סביבות האילנות כדי שלא יוכל הלוקח לערער עליו ולומר כשיבשו אילנותיו עקור אילנותיך שקול וזיל דהא מזקי לארעאי: לימא ליה · כשייבש האילן: מכר אילנות ושייר קרקע לפניו · שפירש לו כן האילנות אני מוכר לך והקרקע אני מעכב לעצמי: פלוגתא דר"ע ורבנן · בין לרב זביד בין לרב פפא ובשני אילנות מיירי דבשלשה אילנות הכל מודים דקנה קרקע כדתנן סתמא בהמוכר את הספינה (לקמן דף פא·) ומוקמינן לה בגמ' כר"ע ומיהו רישא דקתני גבי שנים אין לו קרקע לאו ר"ע היא כדמוכח בשילהי המוכר את הבית (לקמן דף עב·) והתם פרשינן לה: לר"ע דאמר מוכר בעין יפה מוכר אית לי'· ללוקח מקום האילנות על הקרקע ליטע אחרים במקומן כשימותו: לרבנן אין לו · קרקע ואם ימותו לא יטע אחרים במקומן כדתנן סתמא הקונה שני אילנות לא קנה קרקע: אפי' לרב זביד כו' · כלומר דרב זביד נמי מלי למימר אליבא דר"ע ולא הויא מילתיה כתנאי אלא כדברי הכל: ה"מ· דקאמר רב זביד אין לו קרקע גבי ב' לקוחות כדפרישית לעיל: לית לי באילנות · לא בעצים ולא בפירות: לית לך בקרקעות· אפי' במקום האילן וכשייבש תעקרנו ותלך: ה"מ · דיש לו(ב) קרקעות: גבי שני לקוחות דאמר · בעל האילנות לבעל הקרקע כי היכי דלדידך זבין בעין יפה מה שמכר לך מן הקרקע על מנת להיות הקרקע שלך עולמית היא ופירותיה: אף לדידי זבין בעין יפה · שאוכל פירות אילנותי לעולם שאם ימותו אטע אחרים תחתיהן דאין אדם חוטא ולא לו למכור לזה בעין יפה ולזה בעין רעה: אבל הכא · שעיכב לעצמו כל לגבי עצמו בעין רעה מוכר כדי לשייר לעצמו: אבלן רצופין · להני שלשים אילנות כגון שנטועין ט"ו בבית סאה אינה חזקה ואפילו אכלן כולן כל שלש שנים דלא אחזיק כדמחזקי אינשי דאין ראויין לקיים (ג) אלא לעקור ולשרש: מתקיף לה רבא אלא מעתה · כיון דמשום דנטועין מחוברין לא הויא חזקה: האי מישרא· ערוגה דאספסתא במאי קני לה הרי (ד) זרועה רצופה ואפ"ה אמרי' בריש פירקין דהוי חזקה ומיהו לאו אתקפתא מעליתא היא דהאי אורחיה והאי לאו אורחיה האי מכחיש בארעא טפי והאי לא מכחיש טפי אלא רבא הוא דלית ליה האי סברא ובמילתא בעלמא הוא דמוקי להו לנהרדעי. ויש לפרש אכלן רצופין אינה חזקה שסופן לשרש אותן ולפזר נטיעתן שכן דרך אילנות לנטוע הרבה תחלה ביחד ואחר שגדלו מפזרים אותן הלכך לא הוי חזקה הואיל ולשרש קיימי ואין זו עיקר גידולן וראיה לדבר דגבי נטיעות אשכחן י' לבית סאה ובאילנות אמרו ג' לבית סאה ועל כרחך נטיעות היו מתחלה והיו י' לבית סאה ואח"כ מיעטום לג' בבית סאה וכן דרך אספסתא כמו כן לזרעה הרבה ביחד רצופין כמו שעושין לכרישין וכרוב ואח"כ עוקרין אותן וממלא מהן ערוגה גדולה והיינו דפריך רבא אלא מעתה האי מישרא דאספסתא כו' כן נראה בעיני: אלא אמר רבא · אי אית לן למימר מידי ברצופין הכי אמרינן: מכרן רצופין אין לו קרקע · כגון שנטועין יותר מי' בבית סאה דהכא לא אמרי' הקונה שלשה אילנות קנה קרקע דאין זה שדה האילן דלעקור ולשרש קיימא: על פחות מד' אמות · שאין בין שורה לשורה אלא ג' אמות אינו כרם והמביא זרע לשם אינו לוקה משום לא תזרע כרמך כלאים (דברים כב) ומותרין באכילה: האמצעיים · שורה בין שתי שורות רואין כאילו אינה והוו להו שש אמות בין שורה לשורה ולעיל נמי גבי מכרן רצופין לרבנן רואין את האמצעיים כאילו אינן ודינן כמפוזרין וגבי מכרן רצופין יש לו קרקע ולר"ש אינו קרקע והיינו כתנאי דמילתא דרבא תנאי היא כר"ש ודלא כרבנן ובהמוכר את הספינה (לקמן פב:) מפרש כמה יהו מרוחקין יותר מד' אמות ולא הוי כרם: קני ליה · הלוקח לקרקע: משיפולא עד תהומא· שוליו (שמות כח) מתרגמינן שיפולוהי כלומר כל הקרקע (ה)בשולי האילן דהיינו שפת הקרקע עד תהום של קרקע שאע"פ שדקל יחידי הוא ותנן דאפי' ב' אין לו קרקע ה"מ סביבות האילן הוא דאין לו כלום כמו שיש לג' ביניהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו אבל תחתיו דאילן מיהא אית ליה דכיון דאילן לפירותיו קונה להתקיים מקרקע זו גם אם ימות האילן יטע אחר במקומו ואשמעינן נמי דאין בעל השדה יכול לחפור תחת האילן אפילו למטה מאלף אמה:

מתקיף

דאי לא מצי למימר ליה עקור אילנך שקול וזיל · פירוש לכשייבש ובלאו טעמא דמכחשי ארעא אי לא משייר מצי א"ל עקור אילנא דעל כרחו לא יעכב האילן בשדהו ועוד שרוצה לזרוע מקום האילן:

מכר אילנות ושייר קרקע · פ"ה דבב' אילנות איירי דבג' הכל מודין דקנה קרקע כדתנן בהמוכר את הספינה (לקמן דף פא·) ומוקי לה בגמ' כרבנן ודחי ומוקי לה אפי' כר"ע ולפי זה רישא דקתני שנים אין לו קרקע לא אתי כר"ע וכן מוכח בסוף המוכר את הבית (שם דף עב· ושם) דקתני הקדיש ג' אילנות ממטע י' לבית סאה כו' בזה אחר זה לא הקדיש את הקרקע ופריך (ו)מיניה אילימא רבי עקיבא האמר מוכר בעין יפה מוכר וכ"ש מקדיש פי' ואמאי בזה אחר זה לא הקדיש את הקרקע אלמא משמע דקנה אילן אחד נמי קנה קרקע ואין נראה לר"י דהא כיון דהא דתנן בהמוכר את הספינה (שם דף פא·) קנה ג' קנה קרקע מוקי נמי כר"ע א"כ ע"כ לר"ע בשנים לא קנה קרקע דהכי משמע דוקא ג' קנה קרקע אבל ב' לא קנה קרקע לכך יש לפרש להא דשמעתין בג' אילנות ואע"ג דבעלמא בג' קנה קרקע שאני הכא דמיירי כגון שאין שם קרקע אלא לצורך האילנות ופירש בהדיא שמשייר הקרקע לעצמו(ז)או בשדה גדול' ואומר בפירוש שכל הקרקע משייר ולכ"ע לא קנה בגוף הקרקע כלום אלא למ"ד מוכר בעין יפה מוכר יכול ליטע אחר במקומו כשייבש והא דהמוכר את הבית ה"פ מני אילימא ר"ע ואליבא דרבנן דר"ש דסבירא להו מקדיש בעין יפה הוא מקדיש הא אמר מוכר בעין יפה הוא מוכר וכל שכן מקדיש ואלא רבנן ואליבא דר' שמעון דאמרו במקדיש הקדיש את כולן הרי אומר מוכר בעין רעה מוכר אבל מקדיש בעין יפה מקדיש וכיון דסבירא להו דכולי האי מקדיש בעין יפה (ח) ממכר דאפי' בור ודות שאין הקרקע צריך להם הקדיש כ"ש במקדיש את האילן שהקדיש את הקרקע הצריכה לאילן ואע"ג דבמכר לא מכר את הקרקע ומיהו אההיא דבתר הכי אי אפשר לפרש כן [דקאמר] אלא פשיטא ר"ש ואליבא דמאן אילימא אליבא דר"ע הא אמר מוכר בעין יפה מוכר כ"ש מקדיש ומ"מ יש לפרש בדוחק דפריך מסברא כיון דמוכר בעין יפה מוכר אית לן למימר דמקדיש כל שכן דיותר מעט בעין יפה מקדיש ובאילן אחד נמי הקדיש המקדיש את הקרקע אע"ג דבמכר לא קנה ועוד יש לפרש דלא מכח הקדש זה אחר זה דייק התם דבעין רעה מקדיש אלא דייק מדקתני הקדיש שלשה אילנות ממטע י' לבית סאה הרי זה הקדיש את הקרקע כולה לפיכך כשהוא פודה פודה לפי בית זרע חומר שעורים כו' ואי ס"ל דבעין יפה מקדיש אע"פ שהקדיש את הקרקע ואת האילנות בבת אחת הו"ל למימר לפודה וחוזר ופודה ופודה תחלה את האילנות בשויין וחוזר ופודה את הקרקע לפי בית זרע חומר שעורים כדאמר רב הונא בפרק יש בערכין (ערכין דף יד·) הקדיש שדה מלאה אילנות כשהוא פודה פודה את האילן בשוויו וחוזר ופודה קרקע לפי בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף אלמא סבר רב הונא מקדיש כו' איתיביה ר"כ לרב הונא ופריך ליה מברייתא דהמוכר את הבית ומשני הא מני ר"ש היא דאמר בעין רעה הוא מקדיש והשתא מדקדק לקמן בפשיטות דכולה סוגיא דלקמן אליבא דרב הונא קיימא לטעמיה (ט) דאמרי' במס' ערכין (שם) בעין יפה הוא מקדיש: אינן כרם· ואין צריך להרחיק זרע ד' אמות אלא שלשה טפחים כעין (י)כרם יחידי ולענין מי שנטע כרם ולא חיללו דאינו חוזר מן המלחמה:

קני

עג א מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רטו סעי' ו בהג"ה:

עח ב מיי' פי"ב מהל' שוכן הלכה א ועיין במ"מ סמג עשין לב טוש"ע ח"מ סי' קמח סעיף א וסעיף יח:

עט ג מיי' פכ"ד מהל' מכירה הלכה ג סמג עשין פכ טוש"ע ח"מ סי' רטו סעיף ז:

פ ד מיי' פ"ה מהל' כלאים הלכה ג ופ"ח בכ"מ סמג לאוין רפ טוש"ע י"ד סי' רצו סעיף לג:

רבינו גרשום

אבל אילנות דמכחשו בארעא. שרשים ואין יכול לזרוע תחתיהם מפני שענפין מעכבין מימי המטר שלא ירד עליהן כיון דקא מכחשי ודאי שייר לעצמו מקום האילנות: לר' עקיבא. מכר לו נמי מקום האילנות ואפילו לרב זביד דאמר לעיל להיכא דמכר לשנים שדהו זה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע אין לו לבעל האילנות כלל בקרקע · הני מילי גבי שני לקוחות דהאי טעין לי מכר הקרקע והאי טעין לי מכר האילנות משום הכי אין לו דמצי למימר לו בעל הקרקע לבעל האילנות כי היכי דלדידי כו'. אבל הכא להיכא דמכר אילנותיו לחד ושייר בקרקע לפניו ודאי מודה רב זביד דיש לו קרקע מקום אילנות דמוכר בעין יפה מוכר ורבנן דמפלגי על ר' עקיבא סברי לית ליה ואפי' לרב פפא דאמר לעיל יש לו הני מילי גבי שני לקוחות דמצי למימר ליה בעל האילנות לבעל הקרקע כי היכי דלדידך בעין יפה מכר דלא שייר קרקע לפניו לדידי נמי בעין יפה מכר לי מקום האילנות. אבל הכא היכא דשייר קרקע לפניו מוכר בעין רעה מוכר ולא גמר ומקנה ליה מקום האילנות: אכלן. הני אילנות רצופין. כגון שהיו נטועין בבית סאה אחת ט"ו אילנות דדינייהו להיות י' ותו לא. אינה חזקה דמצי למימר ליה מערער לא החזקת כשאר חיזוקין של אחרים: האי שדה נטועה מישרא דאספסתא. ערוגה מלאה אספסתא שרצופין הן זה עם זה במאי קני ליה: מכרן רצופין. שהיו נטועין יותר ממטע עשרה לבית סאה אין לו ללוקח קרקע דחשוב הוא כיער מה יער לא מכר אלא לעצים האי נמי לא מכר אלא לעצים: שדה כרם. הנטוע על פחות מד' אמות דבין גפנה לגפנה ליכא ד' אמות כדי עבודת הכרם אינו כרם ומותר להביא זרע אחר לשם ואינו עובר. וחכ"א הרי זה כרם ודומין הגפנים אמצעים כאינן הכא נמי סבירא להו לחכמים שרואין אותן שעודפין על ממטע י' לבית סאה כאילו אינן ומכר לו את הקרקע ור' שמעון ס"ל כרבא והיינו כתנאי: משיפולי אילן. היינו מקום תפישת השרשין ועד התהום כל אותו קרקע מכר לו והיינו מדה בינונית של אילן דאי אמרינן קנה בקרקע ברוחב הענפים היינו יותר מדאי ואי אמרינן לא קנה אלא כנגד עובי קורות האילן היינו מעט יותר מדאי אבל משיפוליה היינו יותר מעובי קורת האילן ופחות מרוחב הענפים ובהכי קני ליה בקרקע: מתקיף

מסורת הש"ס

א) כלאים פ"ה מ"ב, עירובין ג: לקמן פב· קב:: ב) ערכין יד:

הגהות הב"ח

(א) גמ' עקור אילנך שקול וזיל: (ב) רשב"ם ד"ה ה"מ דיש לו קרקע: (ג) ד"ה אכלן וכו' לקיים כן אלא: (ד) ד"ה האי מישרא וכו' הרי זו זרועה רצופה וכו' ואחר שגדלו קצת מפזרים: (ה) ד"ה משיפולא וכו' כל הקרקע משולי האילן: (ו) תוס' ד"ה מכר וכו' ופריך מני אילימא ר"ע: (ז) בא"ד או בשדה גדול כ"ב פי' בשדה שיש בו שלשה אילנות דיש לו קרקע מ"מ כשאמר בהדיא דמשייר הקרקע ותנאי זה לא בעינן דבלא תנאי נמי אין לו יותר מתחתיהן לפיכך כשהתנה ושייר לעצמו לטפויי אתי ושייר לעצמו אף תחתיהן וכן אגב דרך ואגב ע"מ שהדיוטא עליונה שלי בפ' המוכר את הבית דף סג וסד איתא דתנאי שלא לצורך לטפויי מילתא אתי: (ח) בא"ד בעין יפה טפי ממכר דאפילו וכו' כ"ש במקדיש אילן כנ"ל ותיבת את נמחק: (ט) בא"ד לטעמיה דאמר במסכת ערכין: (י) ד"ה אינו וכו' כעין גפן יחידי וכו' מן מערכי המלחמה:

מתקיף לה רבא *ולימא לי' כורכמא דרישקא זביני לך עקור כורכמא דרישקא וזיל אלא אמר רבא ²בבא מחמת טענה אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי (א) ואי כורכמא דרישקא זבין ליה מאי ה"ל למעבד ³איבעי ליה למחויי דאי לא תימא הכי א)הני משכנתא דסורא דכתב בה הכי במישלם שניא אלין תיפוק ארעא דא בלא כסף אי כביש ליה לשטר משכנתא ואמר לקוחה היא בידי הכי נמי דמהימן(ב)מיתקני רבנן מילתא דאתי בה לידי פסידא אלא איבעי ליה למחויי הכא נמי איבעי ליה למחויי: **מתני'** ב)שלש ארצות לחזקה יהודה ועבר הירדן והגליל היה ביהודה והחזיק בגליל בגליל והחזיק ביהודה אינה חזקה עד שיהא עמו במדינה (ג) אחת אמר רבי יהודה לא אמרו שלש שנים אלא כדי שיהא באספמיא ויחזיק שנה (ד) ילכו ויודיעוהו שנה ויבא לשנה אחרת: **גמ'** ג)מאי קסבר ת"ק אי קסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה אפי' יהודה וגליל נמי אי קסבר מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה אפילו יהודה ויהודה נמי לא א"ר אבא בר ממל אמר רב לעולם קסבר ¹מחאה שלא בפניו הויא מחאה ומשנתינו ²בשעת חירום שנו ומ"ש יהודה וגליל דנקיט הא קא משמע לן

דסתם

מתקיף לה רבא · אמאי קנה קרקע דכנגד האילן מאחר דתנן לא קנה קרקע כלל לא קנה ודקא"ה נמי דכיון דלהתקיים בקרקע זו קנאו נמצא שקנה יניקת הקרקע גם ליטע אחר במקומו של זה אחר שייבש או יקצץ: לימא ליה · מוכר: כורכמא דרישקא זביני לך · קרוג אורייכטי"ל ורגילים למכרו בקרקע ומניחו עד שיגמור פריו ועוקרו אף האילן שמכרתי לך לפירותיו הקרקע לא מכרתי לך אלא להניח אילנך בקרקע שלי כל ימי שצריך לקרקע עד שייבש היינו דומיא דכרכום ומאחר שיבש לא תהא לו הקרקע עוד: עקור כורכמא דרישקא וזיל · כמו שעוקרים את הכרכום אחר שנתבשל ואינו יכול ליטע כרכום אחר במקומו גם אתה לא תטע אילן אחר במקומו: אלא אמר רבא · הכא הוא דקני לקרקע שתחת האילן בבא מחמת הטענה שטוען למוכר בפירוש מכרת לי האילן והקרקע שתחתיו ליטע אחר במקומו ובשטר ואכלתיה שני חזקה ולא נזהרתי בשטרי יותר משלש שנים דהשתא לא דמי לכורכמא דרישקא: א"ל מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי · מאחר שהקונה דקל יחידי נאמן בטענה זו ויטע אחר במקומו אי כורכמא דרישקא זבין ליה אם מכר לו סתם דקל לפירותיו ולא פירש לו קרקע דקיימא לן אין לו קרקע דאם יבש או נעקר לא יטע אחר במקומו: מאי הוה ליה · למוכר למעבד שלא יהא זה בא מחמת טענה ויטע אחר במקומו דכל אדם יטעון אחר שלש שנים שפירש לו קרקע מאחר שהוא נאמן בטענתו: איבעי ליה למחויי · בתוך כל שלש להודיע שלא מכר לו קרקע אלא כי כורכמא דרישקא ושוב לא יכול לטעון אחר שלש שטר היה לי ואבד דכיון דמיחה בו זה היה לו להזהר בשטרו: דאי לא תימא הכי · דמחאה כי האי גוונא לא הויא מחאה מאחר (ה) שמודה בו שאוכל עכשיו מן הקרקע מן הדין דלא הויא מחאה אלא בטוען פלניא גזלנא הוא כדלקמן: **מתני'** שלש ארצות · בארץ ישראל: לחזקה · חלוקות זו מזו לענין חזקת שלש שנים כדמפרש ואזיל: היה · בעל הקרקע ביהודה והחזיק בגליל שהיה הקרקע בגליל והחזיק בה אדם שלש שנים בלא מחאה אינה חזקה כדמפרש טעמא בגמרא דסתם יהודה וגליל כשעת חירום דמי שאין שיירות מצויות מזו לזו ולא הויא מחאת בעל הקרקע מחאה שהרי אין מי שיגיד לו למחזיק שמיחה זה ויזהר בשטרו דהא אין שיירות מצויות הלכך כיון דאינו יכול למחות אע"ג דלא מיחה לא הפסיד בשתיקתו והיה לו לזה המחזיק ליזהר בשטרו שהרי יודע שאין בעל הקרקע יכול למחות: עד שיהא עמו במדינה · כגון שהיה ביהודה בעיר אחת והחזיק ביהודה בעיר אחרת דכיון דשיירות מצויות הוה ליה למחויי ומדלא מיחה הפסיד: א"ר יהודה לא אמרו שלש שנים כו' · לחלוק בא ולומר דאינן חלוקות לחזקה דהיה בגליל והחזיק ביהודה הויא חזקה ואפילו היה באספמיא שהוא רחוק מהלך שנה מארץ ישראל והחזיק בארץ ישראל הויא חזקה שהרי לכך האריכו שני חזקה זמן מרובה של שלש שנים כדי שיעור שאם היה באספמיא ואם יחזיק זה בקרקע שלו שנה ובתוך שנה ראשונה יצא הקול ילכו בשנה שניה ויודיעוהו לבעל הקרקע ולשנה שלישית יבא וימחה ובגמרא מפרש אי בעי ר' יהודה מחאה בפניו או לא ויותר ממהלך שנה אין דרך אדם להרחיק מביתו ולפי השוה תקנו וטעמא דר' יהודה לא משום דתלת שנין מיזדהר איניש בשטריה אלא כדמפרש כדי שיהא כו' וטעמא דחזקה לדידיה דלא שביק איניש דאכלוה לארעיה בלא רשותיה ואפילו שעה אחת ושתיק אלא לכך האריכו שלש שנים שפעמים היה המערער רחוק אבל אי הוי המערער בעיר הוי חזקה מיד כדאמרי' לקמן בפירקין: **גמ'** מאי קסבר תנא קמא · דר' יהודה: אי קסבר מחאה · שמוחה בעל הקרקע במחזיק אפי' שלא בפניו כגון שמיחה דרין בעיר אחת ומיחה בפני שנים מן השוק שלא בפניו של מחזיק אפי' הכי הויא מחאה דחברך חברא אית ליה ושמע המחזיק בדבר זה והיה לו להזהר בשטרו ומדלא נזהר הפסיד והלכך קתני עד שיהא עמו במדינה אחת דכיון ששניהם במדינה אחת הויא מחאה אע"פ שאינם בעיר אחת: אפי' יהודה וגליל נמי · היה ביהודה והחזיק בגליל תיהוי מחאה: ואי קסבר לא הויא מחאה · כדקתני דהיה ביהודה והחזיק בגליל אינה חזקה: אפי' היה ביהודה והחזיק ביהודה · בעיר אחרת נמי לא תיהוי מחאה ואמאי קתני עד שיהא עמו במדינה: לעולם קסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה · ומשום הכי קתני עד שיהא עמו במדינה ודקשיא לך אפילו יהודה וגליל נמי תיהוי מחאה מתני' בשעת חירום תיגרות יש בין יהודה וגליל ואין שיירות מצויות מזו לזו ואם ימחה לא יבא הדבר לאזניו של מחזיק שיזהר בשטרו והלכך לא הויא מחאה וכיון דלא הויא מחאתו של מערער מחאה חזקתו של זה נמי לא הוי חזקה דטעמא דחזקה ג' שנים קונה משום דמצי טעין ליה מחזיק אמאי לא מחית בתוך שלש ואילו הכא לא מצי למטען הכי דהא לא יכול למחות דהא אינה מחאה: ומ"ש יהודה וגליל דנקט · דכיון דבשעת חירום מיירי הוא הדין לכל המלכיות שיש חירום בין זו לזו והכי הוה ליה למיתני כל הארצות חלוקות לחזקה בשעת חירום ואית דמפרשי מ"ש יהודה וגליל דנקט כיון דבשעת חירום מוקמת לה מ"ש יהודה וגליל דלא הויא חזקה אפילו יהודה ויהודה לא תיהוי חזקה ואין נראה בעיני דאם כן הוה ליה למימר כדלעיל אי הכי אפילו יהודה ויהודה נמי לא ועוד דהכי מתרץ ר' הכא בשעת חירום שנו שיש תגרה בין המלכיות אבל עיירות של מדינה ומדינה אין ביניהם תגרה:

הא

*קני ליה משיפוליה ועד תהומא · פירש הקונטרס שאם מת יטע אחר במקומו וקשיא לר"י דבהדיא קתני בהמוכר את הספינה (לקמן דף פא·) גבי קנה ב' אילנות דאם מתו אין לו קרקע ונראה לר"י דלא קני מקום האילן אלא לענין שלא יוכל (ו) לחפור זה חלל תחתיו דקני ליה עד תהומא ואכתי קשיא לרשב"א מהא דתניא בהמוכר את הבית (לקמן דף עב·) כשהקדיש ג' אילנות בזה אחר זה פודה את האילנות בשווייהן ואם היה מקום האילן קדוש כלל היה לו לפדות לפי חשבון בית זרע חומר שעורים בחמשים שקלים כסף דכן הוא הדין כשמקדיש אפי' משהו קרקע עם האילן ואומר ר"י דבלאו הכי דחי רבא מילתייהו דנהרדעי שפיר ולרשב"א נראה דהתם כמ"ד בעין רעה מוכר לפיכך אין קדוש אפי' מקום האילן אבל נהרדעי סברי מוכר בעין יפה הוא מוכר:

ואי כורכמא דרישקא · לכך נקט כורכמא דרישקא שמתקיים בקרקע ג' שנים דהיינו שני חזקה ודרך להשהותו בקרקע כמו שיכול להתקיים: **אלא** כדי שיהא באספמיא · דעד שם יש מהלך שנה ויותר מכאן אין דרך להרחיק יותר מקרקעו ואם הרחיק יותר לא פלוג: **מחאה** שלא בפניו כו' · תימה דבכל דוכתי נקט מחאה ואמאי לא נקט חזקה שלא בפניו הויא חזקה ויש לומר לפי שהטעם תלוי במחאה ולא בחזקה שאדם המחזיק בקרקעותיו של חבירו אית ליה קלא שהוא חוקר ושואל על נכסיו אבל המחאה אין לה קול כל כך שאין המחזיק מחזר אם מוחה לו בעל קרקע לפיכך אין חזקתו חזקה כשאין יכול לשמוע מחאתו דמה יועיל שמיחה:

דסתם

עין משפט
נר מצוה

[שייך לעמוד הקודם]

פא א מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן רטז סעיף ט:

פב ב ג מיי' פי"ב מהל' טוען ונטען הל' יח סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סימן קמה סעי' כ:

פג ד מיי' שם פי"א הל' ה סמג שם טוש"ע ח"מ סימן קמו סעי' א:

פד ה מיי' שם הל' ב וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמג סעי' א:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואי לכורכמא: (ב) שם דמסימן וכי תימא הכי נמי מיתקני רבנן מילתא: (ג) שם במשנה עמו במדינה א"ר יהודה כצ"ל ותיבת אחת נמחק: (ד) שם וילכו ויודיעוהו: (ה) רשב"ם ד"ה דאי לא תימא וכו' מאחר שהמוחזק בו אוכל: (ו) תוס' ד"ה קני וכו' שלא יוכל זה לחפור תחתיו:

מסורת הש"ס

א) [לעיל לה: וש"נ]: ב) כתובות דף יז: ג) [שם ע"ש]:

רבינו גרשום

מתקיף לה רבא אמאי קנה מקום האילן. לימא ליה · מוכר ללוקח לכורכמא דרישקא זבינא לך. דומיא הוא כעין שמוכר אדם לחבירו ירקות של צבע כורכמא דרישקא מעולה שקורין אריינמ"ל שלא מכר לו כי אם הצבע עצמה ולא מקום הכורכמא הכי נמי מצי למימר ליה כי יבש האילן אנא הדקל זבינא לך שקול אילנך ועקיר וזיל · אלא אמר רבא. משום הכי קני ליה משיפוליה ועד תהומא בבא הליקח מחמת טענה שטוען ואמר אילן ומקומו מכר לי והחזקתי בו שני חזקה ולא מיחה במקומו אדם: אי לכורכמא דרישקא. כלומר האילן לבדו כל זמן שלא יתייבש מאי הוה ליה למיעבד מה מועיל לו מחאתו והא כששלמו שני חזקה עדיין לא הגיע זמן לקצור הכורכמא ועדיין ברשותו עומדת הקרקע שתחת הכורכמא וכן נמי האילן ומשום הכי לא מיחה ואמאי כשטוען הלוקח טענת חזקה אמאי הויא חזקה ומשני ודאי הויא חזקה הואיל ולא מיחה דאע"ג דעדיין היה לו לתפוש הקרקע לאחר ג' אפילו הכי איבעי ליה למוכר למחויי בתוך ג' שנים דלא מכר לו כי אם האילן לבדו והיכא דלא מיחה איהו דאפסיד אנפשיה: פיסקא שלש ארצות לחזקה שצריך שיהיו המחזיק והמערער במלכות אחת של הללו ג'. אבל היה העורר ביהודה והמחזיק בגליל אינה חזקה משום דאין שיירות מצויות דליזלו ולימרו ליה דהאי אחזיק בשדהו כדי שיבוא וימחה: עד שיהא עמו במדינה. באותו מלכות כמו ביהודה ויהודה דשיירות מצויות ומצי למימחי ולמשלח ליה על ידייהו דהני שיירות ואי לא מיחה הוי חזקה א) אי לא מיחה הואיל דמחאה שלא בפניו הויא מחאה: אפי' יהודה וגליל נמי (לא) הויא חזקה ואמאי קתני מתני' עד שיהא עמו במדינה.

א) נראה דצ"ל ואי לא מיחה הוי חזקה הואיל דמחאה וכו'.

דסתם יהודה וגליל כשעת חירום דמו : אמר רב יהודה אמר רב אין מחזיקין בנכסי בורח כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי וכי למחות בפניו הוא צריך ורב מאי קמ"ל מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה והאמר רב מחאה שלא בפניו הויא מחאה רב טעמא דתנא דידן קמפרש וליה לא סבירא ליה ואיכא דאמרי אמר רב יהודה אמר רב מחזיקים בנכסי בורח כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי פשיטא וכי למחות בפניו הוא צריך ורב מאי קמ"ל מחאה שלא בפניו הויא מחאה והא אמרה רב חדא זימנא אלא הא קמ"ל [א]דאפי' מיחה בפני ב' שאין יכולין לומר לו הויא מחאה(א) דאמר רב ענן לדידי מפרשא לי מיניה דמר שמואל מיחה בפני שני בני אדם שיכולים לומר לו הויא מחאה מיחה בפני שני בני אדם שאין יכולין לומר לו לא הויא מחאה ורב א) [ב]חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה אמר רבא הלכתא [ג]אין מחזיקין בנכסי בורח ב)ומחאה שלא בפניו הויא מחאה תרתי לא קשיא [ד]כאן בורח מחמת ממון כאן בורח מחמת מרדין: היכי דמי מחאה אמר רב זביד [ה]פלניא גזלנא הוא לא הויא מחאה [ו]פלניא גזלנא (ב)הוא דנקיט לה לארעאי בגזלנותא ולמחר

הא קמ"ל · ר' אבא : דסתם יהודה וגליל · אפי' בשעת שלום : כשעת חירום דמי · שאין שיירות מצויות מזו לזו אבל בשאר מלכיות אי איכא חירום לא הויא חזקה אבל בשעת שלום הויא חזקה דהא שיירות מצויות והאי דקאמר רבי אבא בשעת חירום שנו הכי קאמר יהודה וגליל הרי הן כשעת חירום של שאר מלכיות : אין מחזיקין בנכסי בורח · כלומר אם החזיק אינה חזקה כדמפרש ואזיל דקסבר מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה וכיון דלא יכול למחות גם זה לא יכול להחזיק וכר' יהודה סבירא ליה דאמר במתניתין ילכו ויודיעוהו שנה ויבא לשנה אחרת דמשמע דצריך למחות בפניו : כי אמריתה · להא דרב קמיה דשמואל אחר פטירתו של רב שבא ללמוד לפני שמואל . רב מת מקמי שמואל כדאיתא בשחיטת חולין (דף נה:) דכל זמן שהיה רב קיים הוה שלח לי' ר' יוחנן לקדם רבינו שבבבל כי נח נפשיה דרב שלח לי' לשמואל לקדם חבירנו כו': א"ל · שמואל: וכי למחות בפניו הוא צריך · בתמיה אלא לא צריך למחות בפניו דמחאה שלא בפניו הויא מחאה והלכך מחזיקים כמי שלא בפניו דאיבעי ליה למחויי : ומקשה גמר' והאמר רב מחאה שלא בפניו הויא מחאה· כדאמר ר' אבא אמר רב לעיל לעולם קסבר מחאה שלא בפניו כו' (ומדפריך) למילתיה דת"ק איכא למימר דסבירא ליה הכי : לטעמא . דתנא קמא פירש רב משום דקשיא רישא לסיפא וליכא לתרוצה אלא בכי האי גוונא : וליה לא סבירא ליה · אלא כרבי יהודה סבירא ליה: מחזיקין בנכסי בורח · דמחאה שלא בפניו הויא מחאה ואיבעי ליה למחויי ומדלא מיחה הפסיד דכיון דשיירות מצויות אכן סהדי שנודע לו שאחרים החזיקו בקרקע שלו ולא מצי טעין לא ידעתי ולפיכך לא מחיתי דכי היכי דמחאה שלא בפניו הויא מחאה משום דחברך חברא אית ליה ושמע המחזיק מחאתו של זה המערער הכי נמי נודע לו שהחזיק זה בקרקע שלו והוא לא מיחה ולפיכך הפסיד והאי דנקט בורח לאו דוקא דהוא הדין לכל מרחיקי ארצם אלא אורחא דמילתא נקט שאין דרך בני אדם להחזיק בקרקע של אחרים בגזל אלא בקרקע בורח : א"ל פשיטא · דמחזיקין דהא ממתניתין דקתני שלש ארצות לחזקה שמעינן דמחאה שלא בפניו הויא מחאה ואיבעי ליה למחויי ומדלא מיחה הפסיד.בגמרת ירושלמי רב אמר אין חזקה לבורח ולא מארץ לארץ ושמואל אמר יש להן חזקה אמר רב נחמן קרא מסייע ליה למר ויתן לה המלך סריס אחד לאמר השב את כל אשר לה ואת כל תבואות השדה מיום עזבה את הארץ ועד עתה (מלכים ב ח) : ורב מאי קמ"ל · דקאמר מחזיקים בנכסי בורח הא ודאי קמ"ל מחאה שלא בפניו הויא מחאה והיה לו למחות הלכך חזקה כמי שלא בפניו בלא מחאה הויא חזקה : והא אמרה · רב חדא זימנא · דאמר ר' אבא בר ממל אמר רב לעיל לעולם מחאה שלא בפניו הויא מחאה כו' ומסתמא הוה שמעינן דכסתם מתני' סבירא ליה מדמפרש לה הכי : אפי' מיחה בפני ב' שאין יכולין לומר לו · כגון חיגרין או שהולכין למדינת הים ומרחיקין מאותו המלכות שדר בה המחזיק (אפי') הכי מחזיקין בנכסי בורח דתיהני ליה מחאה כי הך ואע"ג דהנך לא יאמרו לו למחזיק דחברך חברא אית ליה והלכך כיון דהויא מחאה חזקה כמי הויא חזקה ושמואל שהיה מקשה על דברי רב ואומר פשיטא וכי למחות לפניו הוא צריך להך רבותא דקאמר רב לא אסיק אדעתיה והלכך פריך שפיר מאי אתא רב לאשמועינן : אמר רב ענן לדידי מיפרשא לי כו' · אסיוייא דשנינן אליבא דרב אתא *לאשמועינן ולמימר דהך רבותא לא סבירא ליה לשמואל כדמפרש ואזיל והוה מתמה פשיטא : הלכתא אין מחזיקין בנכסי בורח · דמחאה שלא בפניו לא הויא מחאה וכיון דלא מצי מערער למחויי מחזיק כמי לא מצי אחזוקי: ומחאה שלא בפניו הויא מחאה · והלכך חזקה שלא בפניו הויא חזקה ומשום הכי מחזיקין בנכסי בורח דהא מצי למחויי ומדלא מיחה הפסיד והיינו דקפריך גמרא תרתי בתמיה משום דקשיא רישא לסיפא ומשני לא קשיא כאן בבורח מחמת ממון פסיק רבא הלכתא (ג) שלא בפניו הויא מחאה משום דמצי למחויי וכל מקום שזה יכול למחות חזקתו של חבירו בנכסיו הויא חזקה הואיל ולא מיחה דכיון דמחמת חוב ממון הוא בורח אין זה בורח אלא לאישתמוטי בעלמא עד דהוה ליה ופרע ואינו ירא למחות דכיון דאנוס הוא ואין לו מה לפרוע אין רודפין אחריו ואם נודע מקומו שברח שם אינו חושש : כאן בבורח מחמת מרדין · מחמת רציחת נפשות ירא למחות פן יודע מקום תחנותו וירדוף גואל הדם אחריו כי יחם לבבו והשיגו והרגו ובדידיה קפסיק רבא דאין מחזיקין בנכסי בורח והכי הלכתא: מרדין. לשון רציחה בלשון פרס כדאמרינן בהגוזל ומאכיל (ב"ק דף קיז·) השתא פרסאי דקפדי אשפיכות דמים ואמרי מרדין מרדין : היכי דמי מחאה · אמחאה שלא בפניו קאי דפסיקנא לעיל דהויא מחאה : אמר רב זביד · אמר לסהדי פלניא גזלנא הוא לא הויא מחאה שאפילו אם יאמרו עדים לשון זה למחזיק לא אתי לאזדהורי בשטריה דהא לא ידע אמאי קרי ליה גזלן שיזהר בשטרו : אבל אמר לו פלניא גזלנא הוא דקאכיל לארעאי בגזלנותא · שהרי לא מכרתיה לו דהשתא הוה ליה לאיזדהורי בשטר מכירת שדה (ד) זה מאחר שערער זה עליו והלכך הויא מחאה: ולמחר תבענא ליה בדינא הרי זה מחאה·

ואי

דסתם יהודה וגליל כשעת חירום דמי · ואם תאמר ומאי שנא דגבי גט אמר בריש גיטין(ד' ד:ושם ד"ה כיון)המביא גט ממדינה למדינה בארץ ישראל אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם משום כיון דאיכא עולי רגלים משכח שכיחי לקיימו ואפי' בזמן שאין בהמ"ק(ה') כיון דאיכא בתי דינים דקביעי משכח שכיחי וי"ל דודאי גבי גט מצויין לקיימו אפי' מיהודה לגליל לפי שהאשה רגילה לחזר אחר עדי קיום אבל הכא אי לאו דשכיחי טובא לעולם לא ישמע מחאתו שאין המחזיק רגיל לחזר אם מוחה לו ואם לאו הלכך בשיירות דעולי רגלים ובתי דינין לא סגי וא"ת והא דאמרי' התם (דף ו·) רב ששת מצריך *(מטרסא לטרסא) ורבא מצריך אפי' באותה שכונה ופריך והא רבא הוא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו ומשני שאני בני מחוזא דניידי אטו מי נימא דבמחוזא מחאה שלא בפניו לא הוי מחאה ויצטרך לבא לפניו למחות וי"ל דלא דמי דכשחותמים על הגט במחוזא והולכין להן אין דרך שילעקו בעיר אנחנו חתמנו על גט פלוני אבל במחאה דרך הליכתם רגילות לומר פלוני מיחה ושומעין אחרים עד שנשמע בבית המחזיק : אין מחזיקין בנכסי בורח · בבורח מחמת ממון איירי דאי מחמת מרדין בהא לא פליג שמואל כדמוכח בסמוך ודוקא בבורח אבל באינש דעלמא הויא חזקה שיכול לבא למקום שמחזיק שם ולמחות אבל בורח אינו רשאי לבא במקום שעומד לא הויא מחאה שלא בפניו וסבר לה כר' יהודה דקתני ויבא לשנה אחרת וימחה משמע שצריך למחות בפניו וא"ת ודלמא ר' יהודה כמי לא בעי מחאה בפניו וה"ק ויבא במדינה שהמחזיק בה וימחה כגון אם הוא ביהודה יבא ביהודה וימחה שאז תשמע מחאתו וכי תימא (ו) וכיון שחזקה נשמעת עד אספמיא גם המחאה תשמע עד אספמיא ואי מחאה שלא בפניו הוי מחאה ליתיב אדוכתיה ולימחי הא ליתא דאי כל מקום שחזקה נשמעת גם המחאה נשמעת אם כן היכי מוכח לעיל דלרבנן מחאה שלא בפניו הויא מחאה אימא דלעולם(ז) דלא הוי מחאה והיה ביהודה והחזיק ביהודה הוי חזקה לפי שהיא נשמעת ויבא וימחה לפני המחזיק אבל מיהודה לגליל אין החזקה נשמעת ומשום הכי לא הויא חזקה אלא ודאי פשיטא ליה לגמרא דהחזקה נשמעת מרחוק אבל מחאה לא ולהכי מוכח לעיל שפיר דסברי רבנן דהויא מחאה שלא בפניו דאי לא הויא מחאה אלא צריך לבא לפני המחזיק א"כ מיהודה לגליל תהא חזקה כמו שביהודה יש לו לילך ולמחות מיהודה לגליל כמי ילך לפניו וימחה וי"ל מדלא תני ר' יהודה אומר ויבא לשנה אחרת וימחה ויודיעהו שמע מינה שצריך למחות לפניו · ר"י :

ולמחר נקיטנא ליה · נראה לר"י דלא צריך למימר נקיטנא ליה אלא אורחא דמילתא נקט מדלא קאמר רב זביד פלוני גזלנא הוא דאכיל לארעאי בגזלנותא לא הויא מחאה פלוני גזלנא הוא דאכיל לארעאי בגזלנותא ולמחר נקיטנא ליה בדינא הויא מחאה :

רב

פה א ב מיי' פי"א מהל' טוען ונטען הל' ו סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף א :

פו ג ד מיי' פי"ד שם הל' י סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמג סעיף ג :

פז ה ו מיי' פי"א שם הלכה ז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף ד :

[צ"ל משכונה לשכונה]

רבינו גרשום

ומשני האי דקתני יהודה וגליל לא הויא מחאה משום דבשעת חירום הדרכים שנו ומשום הכי לא הויא חזקה דאי מעין ליה מחזיק אלמלא היית מוחה בתוך ג' הייתי מוהר בשטרא דלא מירכם מצי למימר ליה המערער משום דחרם הדרכים הוא לא הוו שיירות מצויות דאזלי ולימחו לך ולהכי לא מחיתי · ומקשה אי הכי מאי שנא יהודה וגליל דנקים דלא הויא חזקה אפי' יהודה ויהודה נמי לא הויא חזקה הואיל דבשעת חירום הוא ומשני משום הכי נקם [יהודה וגליל] דכשעת חירום דמי דלאו שיירות מצויות : אין מחזיקין בנכסי בורח. דאי ברח אינש ממלכות ואתא אחר והחזיק בנכסיו לא הויא חזקה · א) והא אמר ליה לרב מש"ה הכי אין מחזיקין דמחאה שלא בפניו לא הויא מחאה · והא אמר ר' אבא בר ממל אמר רב לעיל כדמתרץ מתני' דמחאה שלא בפניו הויא מחאה ואמאי אין מחזיקין · רב לטעמיה דתנא דמתני' קאמר · איכא דאמרי כו' ה"ג כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי פשיטא וכי למחויי בפניו הוא צריך וכיון שהוא יכול למחות בכל מקום שהוא ולא מיחה פשיטא דמחזיקין · ורב מאי קמ"ל דמחזיקין אי משום דקסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה והאי לא מיחה להכי מחזיקין והא אמרה רב חדא זימנא כדאמרינן לעיל · אלא הא קמ"ל רב דאע"ג דמיחה בפני שנים שאינן יכולין לומר לו שאינן עוברי דרכים אפי' הכי הויא מחאה שאם אין יכולין לומר לו לימרו למאן דלימא ליה משום דחברך וכו' אבל אי לא מיח' כלל (אין) מחזיקין: תרתי. בתמי' קאמר כלומר דהני תרי מילי לא מצי קיימי דחדא קשיא לאידך משום דאי אמרינן אין מחזיקין בנכסי בורח שמע משום דמחאה שלא בפניו לא הויא מחאה והדר תני דהויא מחאה · כאן בבורח מחמת ממון שמחויב לאנשי העיר אין צריך לו להחביא עצמו כל כך והיה יכול למחות שלא בפניו והויא מחאה ואי לא מיחה והחזיק אחר בנכסיו הוי חזקה אבל בורח מחמת מרדין שהיה מורד ומתריב למלכות אין מחזיקין בנכסיו משום דאי הוה מוחה יודע למלכות היכן הוא ויבקשוהו עד שימצאוהו ויהא מסוכן בנפשו ומשום הכי

א) גרסה דנ"ל ופרכינן דרב מאי קמ"ל דאין מחזיקין משום דמחאה שלא [illegible]

א) [לעיל כח: וש"נ] ב) [לקמן לט:] :

נ"ל ומדמפרש

ג"י וס"א משום

נ"א לאיסלוני

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאמר רב ענן נ"ב גירסת רשב"ם אמר רב ענן : (ב) שם פלניא גזלנא הוא דקאכיל לה לארעאי:(ג) רשב"ם ד"ה ומחאה וכו' רבא הלכתא מחאה שלא בפניו וכו' דאנוס הוא דאין לו : (ד) ד"ה אבל וכו' שדה זו מאחר : (ה) תוס' ד"ה דסתם וכו' בית המקדש קיים כיונו"כ וי"ל דודאי גט עדים מצויין לקיימו וכו' אם מוחה לו אם לאו הלכך בשכיחות דעולי רגלים : (ו) ד"ה אין וכו' וכי תימא כיון כצ"ל ואות ו' נמחק: (ז) בא"ד אימא דלעולם לא כצ"ל ואות ד' נמחק :

ולמחר תבענא ליה (א) בדינא הויא מחאה אמר לא תימרו ליה מאי אמר רב זביד הא קאמר לא תימרו ליה רב פפא אמר א לדידיה לא תימרו ליה לאחריני אימרו להו א)חברך חברא אית ליה חברא דחברך חברא אית ליה אמרו ליה לא אמרינן ליה אמר רב זביד הא קא אמרו ליה לא אמרי' ליה רב פפא אמר ב לדידיה לא אמרי' ליה לאחריני אמרי להו חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה אמר להו לא תיפוק לכו שותא אמר רב זביד ג הא קאמר לא תיפוק לכו שותא אמרו ליה לא מפקינן שותא אמר רב פפא הא קאמרי ליה לא מפקינן שותא רב הונא בריה דרב יהושע אמר ב) ד כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש אמר לה ולאו אדעתיה: אמר רבא אמר רב נחמן מחאה שלא בפניו הויא מחאה איתיביה רבא לרב נחמן אמר ר' יהודה לא אמרו שלש שנים אלא כדי שיהא באספמיא ויחזיק שנה וילכו ויודיעוהו שנה ויבא לשנה אחרת ואי ס"ד מחאה שלא בפניו הויא מחאה למה לי למיתי ליתיב התם ארוכתיה ולימחי התם ג) עצה טובה קמ"ל דניתי ונשקול ארעא ופירי מדקא מותיב ליה רבא לרב נחמן מכלל דלא סבירא ליה דמחאה שלא בפניו הויא מחאה ד)והאמר רבא מחאה שלא בפניו הויא מחאה בתר דשמעה מרב נחמן סברה אשכחינהו ר' יוסי בר' חנינא לתלמידיו דר' יוחנן אמר להו מי אמר (ב) ר' יוחנן מחאה בכמה ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן מחאה ה בפני שנים ר' אבהו אמר ר' יוחנן מחאה בפני שלשה לימא בדרבה בר רב הונא קא מיפלגי ה)דאמר רבה בר רב הונא ו כל מילתא דמתאמרא באפי תלתא לית

רשב"ם

ואי לא אמר למחר תבענא ליה בדינא ומפיקנא מיניה אלא פלוני גזלן דקאכיל לארעאי בגזלנותא בלבד הרי הוא כנותן פגם בחבירו ולא כמוסר עדות ואינה מחאה כן פר"ח ל"א שמעתי משמועת רבי יעקב בר יקר ועיקר פלניא גזלנא הוא ואפי' הזכיר על קרקע זה שמחזיק לאו מחאה היא שהרי לא מיחה מחמת עצמו והרי הוא כמי שאמר פלוני מחזיק בקרקעות של אחרים ולפוגמו מתכוין ולא לערער שהרי אינו מזכיר שהוא שלו אבל אם פירש דקאכיל לארעאי בגזלנותא הרי מיחה מחמת עצמו והודיע שהקרקע שלו מחזיק בעולה והויא מחאה ואע"ג דלא סיים למחר תבענא ליה בדינא ופירוש הוא למאי דקאמר דקאכיל לארעאי בגזלנותא: אמר · לעדים לא תימרו ליה מחאה זו: אמר רב זביד הא קאמר כו' · ולא הויא מחאה דהא לא אמרו ליה עדים תו: רב פפא אמר · לעולם מחאה הויא דהכי קאמר להו לעדים לדידיה לא תימרו אבל לאחרים תימרו וכיון שיאמרו לאחרים יחזרו אותן אחרים ויאמרו לו דחברך חברא אית ליה כו': אמרו ליה לא אמרינן ליה · לא קאי אהיכא דאמר להו לא תימרו ליה דהא לרב זביד אפי' שתקו לא הויא מחאה וכל שכן הכא היכא שהשיבו כדבריו אלא מילתא באפי נפשה היא וקאי אהיכא דאמר להו מחאה גמורה וציום לומר לו והם ענוהו לא אמרי' ליה ולא חזר ומיחה אחרי כן בפני עדים אחרים: אמר רב זביד הא קאמרי ליה לא אמרינן ליה · וכיון שלא יאמרו לו היה לו לזה למחות עוד בפני אחרים שיאמרו לו ואם לא מיחה אחרי כן הפסיד: רב פפא אמר · אין צריך למחות עוד בפני אחרים דמחאה מעלייתא היא דהכי קאמרו ליה לדידי' לא אמרינן שלא נלך עד מקומו: לאחריני אמרינן כו' · רב פפא קא דייק לא תימרו ליה לא אמרינן ליה דמשמע (ג) לא אמרי' ליה אבל לאחריני אמרי מדלא אמר לא תימרו: לא תיפוק לכו שותא · לא יצא דבר מפיכם דמשמע לא לו ולא לאחרים: שותא · דיבור כמו שותא דינוקא בשוקא או דאבוה או דאמא (סוכה דף נו:): אמר רב זביד הא קאמר כו' · ואינה מחאה: אמרו ליה לא מפקי' שותא · לא קאי אהיכא דאמר להו לא תפיק לכו שותא דהתם כ"ע לא פליגי דלא הויא מחאה בין אהדרו ליה בין לא אהדרו ליה שום דיבור ומילתא באפי נפשיה הוא א) וכגון שצוה אותם לאמר לו והם אמרו לא מפקינן שותא אמר רב פפא הכא ודאי מודינא דלא הויא מחאה דהא קאמרי כו' דמשמע לא לו ולא לאחרים: אמר רב הונא בריה דרב יהושע · הא נמי מחאה הויא דכל מילתא דלא רמיא עליה דאינש שאינה מוטלת עליו (ד) לגרר וגם אינו מפסיד אם אומר אם לא אומרה אמר לה לבני אדם ולאו אדעתיה כלומר אינו נותן אל לבו שקיבל (ה) הדבר עליו לכסותו והלכך אינו צריך למחות בפני אחרים שהרי מיחה בפני בני אדם שיכולין לומר לו והלכתא בין אמר הממחה לא תימרו ליה מידי מהני מילי למחזיק ובין אמרו לא מפקינן שותא בכולהו הויא מחאה בר מדאמר להו הממחה דלא תיפוק לכו שותא דלא הויא מחאה וכן פסק ר"ח: ה"ג אמר רבא אמר רב נחמן מחאה כו' · ואע"ג דאותביה רבא לרב נחמן שיטת גמרא היא בהרבה מקומות כן והכי פי' כי שמעה רבא מרב נחמן להך מילתא דאמרינן בה אמר רבא אמר רב נחמן איתיביה הך תיובתא ורב אשי שסידר גמרא הוא דקאמר אמר רבא אמר רב נחמן וגם מפרש הקושיא אחרי כן שהקשהו: מחאה שלא בפניו הויא מחאה · ולא בעינן שישלח שלוחו למחות בפניו אלא מכיון שמיחה שלא בפניו הויא מחאה שהרי יכול הדבר לבא לאזניו ואפי' לא ידע המחזיק מחאתו של מערער לא חיישינן מאחר שמיחה זה כהוגן: איתיביה רבא לר"נ אמר רבי יהודה כו' · ואי קשיא אדפריך מסיפא לסייע מרישא דהא אוקימנא מחאה שלא בפניו הויא מחאה איכא למימר דרבא מוקי לה לרישא במילי אוחרי: אלא כדי שיהא כו' · טעמא דרבי יהודה לאו משום דתלת שנין מיזדהר איניש בשטריה אלא כדמפרש כדי שיהא כו' וטעמא דחזקה לדידיה משום דלא שביק איניש דאכלי ארעיה בלא רשותו אפי' שעה אחת ושתיק אלא לכך הצריכו שלש שנים שפעמים שהמערער רחוק מהלך שנה ולא יבא ערעור שלו לאזניו עד ג' שנים ולאיפלוגי את"ק אתא דלא חיישינן לשעת חירום וחזקה בפניו מיד הויא חזקה הואיל ולא מיחה מיד מדתלי טעמא באספמיא (ו)לקמן בפרקין: ויבא לשנה אחרת · קס"ד דרבא דוקא קאמר (ז) שיבא המערער עצמו וימחה בסוף ג' בפניו של מחזיק אלמא מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה והלכך חזקה שלא בפניו לא תיהוי חזקה ואע"ג דלרבי יהודה הויא חזקה בהכי לא סבירא ליה כרבי יהודה דר' יהודה מצריכו לילך ולערער ולרבא לא נצריכנו אלא מתוך שאינו יכול למחות באספמיא גם המחזיק לא יכול להחזיק: ואי ס"ד · דאין צריך לשלוח שליח ולמחות בפניו בעדים אלא ימחה במקום שהוא שם ואם יבא הדבר לאזניו יבא למה ליה למיתי עד מקום המחזיק או לשלח שלוחו למחות בפניו: ליתיב אדוכתיה · באספמיא ולימחי בפני עדים שהרי יכולין לבא ולומר לו (ח) בסוף ג' אם ירצו: ומשני עצה טובה קמ"ל . דנייתי הוא עצמו ונשקול קרקע ופירותיו מיד המחזיק שאם ימחה במקומו ולא ילך ויוציא עכשיו מידו הפירות שאכל המחזיק יוציא ממנו בטורח דקשה גזל הנאכל ומיהו לאו דוקא מצריך ליה רבי יהודה לבא אלא הכי קאמר לא אמרו דצריך ג' שנים אלא כדי שאם יהיה המערער באספמיא ומשהחזיק זה יצא הקול ויודיעוהו בשנה שניה וימחה בתחלת שלש ויוכל הדבר לבא לאזניו של מחזיק בסוף שנה שלישית ולז יש הנאה למערער שאם ירצה הוא עצמו לבא בסוף שלש ויקח קרקע ופירות מעכשיו בלא דין ודברים: והא אמר רבא מחאה שלא בפניו הויא מחאה · לעיל פסק רבא הלכתא הכי: ומשני בתר דשמעיה מרב נחמן · ותירץ לו תשובה שהשיבהו פסק רבא הכי: ה"ג מי שמיע לכו מרבי יוחנן מחאה בכמה · בפני כמה בני אדם: כל מילתא · של גנאי: דמתאמרא באפי תלתא לית בה משום לישנא בישא · אם יחזרו ויאמרו לזה כך אמר פלוני עליך וטעמא כדמפרש בערכין בים בערכין מ"ט חברך חברא אית ליה והאמר אביי התם דכל מילתא דעבידא לאיגלויי לית בה משום לישנא בישא והלכך גבי מחאה נמי מילתא דעבידא לאיגלויי בעינן כדי שיזהר המחזיק בשטרו ולהכי פליגי מ"ד בפני שנים לית ליה דרבה בר רב הונא דבעי תלתא דהא אפי' בתרי עבידא לאיגלויי והויא מחאה בפני שנים

ולענין

תוספות

רב פפא אמר לדידיה לא תימרון לאחריני תימרון · נראה לר"י דרב פפא אית ליה שפיר דשמואל דאמר לעיל מיחה בפני בני אדם שאין יכולין לומר לו לא הויא מחאה דהתם מיירי בחולה וזקן שלעולם לא ילך למקום שמחזיק שם אבל הכא ילכו למקום המחזיק ויגידו לבני העיר ויאמרו לו והויא מחאה: ליתיב אדוכתיה ולימחי · תימה אדפריך מר' יהודה לסייעיה מרבנן דמוכח לעיל דסברי מחאה שלא בפניו הויא מחאה ואור"י דרבא היה טועה וס"ד דבכל מקום שהחזקה נשמעת גם המחאה נשמעת וכמו שהחזקה (ט) מיהודה לאספמיא ה"נ מחאה ואפילו הכי א"ר יהודה שיבא בפניו וימחה ורבנן סברי אפי' מיהודה לגליל אין החזקה נשמעת לכך לא הוי חזקה אבל מיהודה ליהודה נשמעת והוי חזקה עד שיבא בפניו וימחה ולכ"ע שלא בפניו לא הוי מחאה ורב נחמן דאיצטריך לשנויי עצה טובה קמ"ל ולא שני ליה דלא מצי למיתב אדוכתיה לפי שהמחאה אינה נשמעת אלא באותה מדינה משום דאכתי תקשי ליה אמאי מצריך רבי יהודה לבא לפניו ילך עד המדינה שהמחזיק שם וימחה דמדלא קתני ויבא לשנה אחרת וימחה ויודיעוהו משמע שצריך לבא לפניו כדפרישית: ה"ג מכלל דלא סבירא ליה הא אמר רבא מחאה שלא בפניו · ולא גר' והא אמר רבא אמר ר"נ:

מסורת הש"ס

א) [לעיל כח: וש"נ]: ב) [שבועות לד: מח: מג.]: ג) [לעיל כח: וש"נ]: ד) [לעיל לה:] ה) ערכין טז:

רבינו גרשום

הכי לא מיחה ואין מחזיקין בנכסיו · לא הויא מחאה דמילי בעלמ' קאמר אבל כי אמר להו למחר אתבעיה בדינא הויא מחאה דקאמר להו דאין דעתו למחולי אי אמר להו לא תימרו ליה דמחיתי אמר רב זביד הא קאמר לא תימרו ליה ולא הויא מחאה ומחזיקין · אמר רב פפא ודאי הוי מחאה דהכי אמר ליה המערער לעדים לדידיה לא תימרו ליה הא לאחריני אימרו: אמרו ליה העדים למערער לא אמרינן ליה לפלוני דמחית · אמר רב זביד הא קאמרו לא אמרינן ליה ולא הויא מחאה · אמר לעדים לא תיפוק לכו שותא כלומר לא תוציאו דבר מפיכם לשום אדם שמחיתי · אמר רב זביד הא קא מזהיר דלא תפיקו שותא ולא הויא מחאה · הא דקא מזהיר המערער הכי לעדים משום דחשב בדעתיה אמחה ואזהיר להו דלא לימרו היום ולמחר אוציא עדי מחאה ואגבה הפירות ותיקון הקרקע · ואי אמרי לא מפקינן שותא' הא אמרי וכו' ולא הויא מחאה · אמר רב הונא אפי' הכי הויא מחאה משום דכל מלתא דלא רמיא עליה דאינש שאינו מוזהר שלא יאמר אומרה ולאו אדעתיה · אמר ר' יהודה לא אמרו א)משום שמקום של ר' יהודה הוא רחוק מאספמיא מהלך שנה להכי משער בהאי גוונא · מכלל דלא ס"ל כרב נחמן והא אמר רבא לעיל הלכתא מחאה שלא בפניו הויא מחאה . ומשני בתר דשמעה מרב נחמן הא דקא מתרץ מתני' הכי סברה כוותיה דרב נחמן דשלא בפניו הויא מחאה אבל מעיקרא ס"ל דלא הויא מחאה ומש"ה הוה מותיב ליה הכי: בכמה · בני אדם · כל מלתא של גנאי דמתאמרא באפי תלתא ואזלי הני תלתא ומשתעי לה לאחריני לית בה משום לישנא בישא והא נמי דבר גנאי הוה דקאמר להו פלוני גזלנא הוא ב)מתאמרא באפי תרי והני תרי אמרי לה לאחרינא אית ביה משום לישנא בישא:

א) נ"ל לא אמרו וכו' אלא כדי שיהא באספמיא וכו' משום שמקום וכו'. ב) נראה דנ"ל ואי מתאמרא וכו'.

עין משפט נר מצוה

פח א ב ג ד מיי' פי"א מהל' טוען ונטען הל' ו ופ"ג הלכה ד סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף ג וסי' עט סעיף ה:

פט ה מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' א:

צ ו מיי' פ"ז מהל' דעות הלכה ה סמג לאוין ט:

הגהות הב"ח

(א) גמ' תבענא ליה לדינא: (ב) שם מי אמר לכו ר' יוחנן: (ג) רשב"ם ד"ה לאחריני וכו' דמשמע ליה לא אמרינן אבל: (ד) ד"ה אמר רב הונא וכו' שאינה מוטלת עליו (לכתך) תז"מ ונ"ב ס"א לכסויה: (ה) בא"ד אינו נותן אל לבו שקיבל עליו לכסות הדבר והלכך וכו' מהני מילי למחזיק ובין א"ל לא אמרי' ליה ובין אמרו לא מפקינן שותא: (ו) ד"ה אלא וכו' באספמיא כדאמרינן לקמן: (ז) ד"ה ויבא לשנה וכו' דוקא קאמר רבי יהודה שיבא: (ח) ד"ה ליתיב וכו' ולומר לו בתוך ג': (ט) תוס' ד"ה ליתיב וכו' וכמו שהחזקה נשמעת מיהודה:

הגהות חו"י

א) רשב"ם ד"ה אמרו ליה כו' והכא איירי שצוה אותם כנ"ל:

עין משפט נר מצוה

צא א מיי' פי"א מהל' טוען ונטען הלכה ח סמג עשין לא טוש"ע ח"מ סי' קמו סעי' ה :

צב ב טוש"ע שם סעיף ז :

לית בה משום לישנא בישא מ"ד בפני שנים לית ליה דרבה בר רב הונא ומ"ד בפני ג' אית ליה דרבה בר רב הונא לא דכולי עלמא אית להו דרבה בר רב הונא והכא בהא קא מיפלגי מ"ד בפני שנים קסבר מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה ומ"ד בפני ג' קסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה אי בעית אימא דכ"ע מחאה שלא בפניו הויא מחאה והכא בהא קמיפלגי מ"ד בפני ב' סבר סהדותא בעינן ומאן דאמר בפני ג' קסבר גלויי מילתא בעינן גידל בר מניומי הוה ליה (א) מחויאתא למחויי אשכחינהו לרב הונא ולחייא בר רב ולרב חלקיה בר טובי דהוו יתבי ומחה קמייהו לשנה הדר אתא למחויי אמרו ליה לא צריכת הכי אמר רב כיון שמיחה שנה ראשונה שוב אינו צריך למחות ואיכא דאמרי אמר ליה חייא בר רב כיון שמיחה שנה ראשונה שוב אין צריך למחות אר"ל משום בר קפרא וצריך למחות בסוף כל ג' וג' תהי בה רבי יוחנן וכי גזלן יש לו חזקה גזלן ס"ד אלא כגזלן יש לו חזקה אמר רבא *הלכתא צריך למחות בסוף כל ג' וג' תני בר קפרא [ב]ערער חזר וערער חזר וערער אם מחמת טענה ראשונה ערער אין לו חזקה ואם לאו יש לו חזקה אמר רבא א"ר נחמן מחאה בפני שנים ואין

רשב"ם

ולענין לשון הרע לית בה משום לישנא בישא היכא דמתאמרא קמי תרי : ומ"ד בפני ג' אית ליה דרבה בר רב הונא · דבג' הוי גלויי מילתא ולא בתרי הלכך בפני ב' לא הויא מחאה דלא עבידא לאיגלויי כן נראה שיטה זו בעיני ועיקר· (הגה"ה. תמיה לי אמאי לא אמר נמי לימא בדאביי קמיפלגי ושמא משום דלא מצי גמרא לאוקמי כדברי הכל כדמוקי דרבה בר רב הונא כדמסיק למילתיה לא דכ"ע אית להו דרבה בר רב הונא כו'. ע"כ) ולקמן נמי מוכח דמאן דבעי גלויי מילתא במחאה בעי שלשה והכי הויא מסקנא דשמעתא וכל רבותינו מפרשים דגבי מחאה נמי לשון הרע איכא דקאמר פלניא גזלנא הוא והלכך לרבה בר רב הונא אי מתאמרא קמי תרי לא הוי מחאה משום דלית בה משום לישנא בישא ולא יאמרו לו למחזיק ולאו מילתא היא דלא דמי ללשון הרע כלל דעיקר מחאה היינו משום דבעינן שיבא הדבר לאזניו של מחזיק ומצוה היא לומר לו כדי שיזהר בשטרו ולכך תקנו למערער שימחה בפני עדים כדי שיוציאו את הקול הדע דהיכא דאמר להו לא תפיק לכו שותא לא הויא מחאה : לא דכ"ע אית להו דרבה בר רב הונא · דכל גלויי מילתא לא הוי בפחות מג' ואי הוה בעינא גלויי מילתא במחאה היה צריך למחות בפני שלשה אבל בהכי פליגי דמ"ד בפני שנים קסבר (ב) שלא בפניו לא הויא מחאה דכיון דאין מחאה אלא בפניו די לו בשני עדים שיעידו שמיחה בו וכיון דמיחה בפניו אין לך גלויי מילתא גדול מזה שהרי ודאי ידע המחזיק שמיחה בו זה ויזהר בשטרו ומ"ד בפני ג' קסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה והלכך היכא דמיחה שלא בפניו צריך ג' משום גלויי מילתא דכיון דידעי ג' כאילו כל העולם יודעין : איבעית אימא דכ"ע מחאה שלא בפניו הויא מחאה. (ג) כדאוקי מתני' וכדפסק הלכתא וכ"ע כרבה בר רב הונא סבירא להו דאין גלויי מילתא במחאה שלא בפניו אלא בג' : והכא בהא קמיפלגי מ"ד בפני שנים קסבר סהדותא בעינן · ודי לנו בשני עדים שיעידו שמיחה זה בתוך ג' ואם יבא הדבר לאזניו יבא ומאחר שיוכל לבא לאזניו של מחזיק בשום ענין בעולם הויא מחאה דלא חייש אלא שלא יתרה בהם לכסות הדבר דכיון דלישנא בישא ליכא במחאה שמא אלו (ד) עצמן ילכו ויגידו למחזיק או יאמרו לאחרים שיאמרו לו : גלויי מילתא בעינן · שידע כל העולם וכיון דנודע לג' כאילו נודע כבר למחזיק דמי דמסתמא ידע במחאה זו אבל בשנים מסתמא לא ידע : מחויאתא למחויי · שהיה אחד מחזיק בנכסיו והיה רוצה למחות ומיחה קמייהו בפני שלשתן וה"ה לפני שנים כדאמר רבא לקמן מחאה בפני ב' ואין צריך לומר כתובו אלא הכי הוה עובדא וכן פסק ר"ח דמחאה בפני שנים : לשנה אחרת אתא · פעם שניה ומיחה קמייהו ס"ל דכל שנה ושנה צריך למחות ואם מיחה (ה) פעם ראשונה ושניה ולא מיחה בשנה שלישית איגלאי מילתא דשלא כדין מיחה ראשונה ושניה ולסוף שנה שלישית זו הויא חזקה ולא צריך להזהר בשטרו : לא צריכת · למחות כל שנה ושנה אבל פעם אחת מיהא צריך למחות בכל ג' וג' כדלקמן שלא יהו ג' שנים רצופים בלא מחאה ומיהו אינהו לא איירי בהכי מידי אלא למעוטי ג' מחאות בתוך ג' שנים באו דדי בשנה ראשונה ושוב אין צריך למחות בכל הג' שנים : ה"ג אמר ר"ל משום בר קפרא וצריך למחות בסוף כל ג' וג' · דאע"ג דממיחה שנה ראשונה שוב אין צריך למחות ה"מ בהנהו ג' אבל בסוף ג' צריך למחות עדיין דלא נהוי תלת שנין בלא מחאה דתלת שנין מיזדהר איניש בשטריה אחר המחאה טפי לא מיזדהר והכי הלכתא ואע"ג דתהי בה רבי יוחנן תמיה היה אבל ירא היה לחלוק על בר קפרא וגם ר"ח פסק כן וי"מ טעמא דצריך למחות בסוף (ו) ג' כדי שלא יטעון לאחר המחאה מכרת לי ולא נהירא דכיון דעל כרחו מודי דמעיקרא לאו בתורת מכירה נחת בה היאך נאמן לומר אחרי כן החזקתי בה בתורת מכירה : תהי · מתמה ומקשה בה : וכי גזלן יש לו חזקה · כלומר אמאי צריך למחות בסוף כל ג' והלא משמיחה המערער שנה ראשונה והוציא קול על זה שהוא גזלן היה לו להזהר בשטרו כל הימים עד שירד עם זה לדין או עד שירצה את שטרו אחר המחאה לב"ד ומדלא נזהר בשטרו יפסיד דהיכא למימר גזלן הוא והיינו דקפריך גזלן ס"ד הא קטעין שטר היה לי קודם המחאה ואבד ומספיקא הוא דהכא מפסידין אותו את הקרקע לפי שלא נזהר בשטרו אלא אימא כגזלן וכדפרישית : ערער וחזר וערער · בסוף כל ג' וג' בר קפרא לטעמיה דאמר צריך למחות בסוף כל ג' וג' הילכך מנהג הוא לערער הרבה פעמים : ערער · מיחה בפני עדים : אם מחמת טענה ראשונה ערער · דבכולהו מחאות טעין קאכיל לארעאי בגזלנותא הרי זו מחאה והלכך אין לו חזקה למחזיק אבל אם במחאה ראשונה הזכיר שבגזלנות ירד אל שדה זו ובמחאה שניה הזכיר כי משכנתא בידו ואני מוסר לכם עדות זו כדי שלא יחזיק בה ויאמר מכורה היא בידי כיון ששינה בטענתו איכא מחאה ונתקיימה החזקה ביד המחזיק וה"ה למוחה ג' מחאות בתוך שלש שנים משני טענות המכחישות זו את זו דאין כאן מחאה כלל לא ראשונה ולא אחרונה והויא חזקה לסוף ג' דכיון דמיחה מחאה אחרת בשנה שניה שמכחשת מחאה של שנה ראשונה מודה הוא דההיא מחאה שלא כדין הוה והודאת בעל דין כמאה עדים דמי ובטלה לה לההיא מחאה קמייתא וכ"ש זו שניה דהוחזק כפרן וכמי שלא מיחה בתוך ג' כלל דמי : ה"ג בפי' ר"ח מחאה בפני שנים ואין צריך לומר כתובו · אלא כותבים לו העדים שטר מחאה למערער להיות בידו לעדות שמיחה בתוך ג' ואע"פ שלא נוח אותם דזכין לו לאדם שלא בפניו ושלא ברשותו דמסתמא ניחא ליה :

וכן

תוספות

לית בה משום לישנא בישא · דקלא אית לה וסופו שידע אע"ג דמלוה ע"פ אפי' בכמה עדים אינו גובה מן הלקוחות וטעמא משום דלית ליה קלא כדאמר לקמן (דף מב:) דהתם הוי טעמא משום דמאן דיזיף בצינעא יזיף ועוד דהתם אין יודעין מי יקח שיגידו לו פלוני חייב אבל מאן דידע מחאה יאמר למחזיק :

לית בה משום לישנא בישא · פירוש לאותו שאומר לפני ג' דבפרק יש בערכין (ערכין דף טו:) מייתי עלה הא דא"ר יוסי מעולם לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי פי' שלא היה חושש אם ישמעו בעלים : **מ"ד** בפני ב' קסבר מחאה שלא בפניו לא הוי מחאה · תימה להאי לישנא דרבא קאמר לקמן מחאה בפני ב' ולעיל פסק רבא מחאה שלא בפניו הויא מחאה :

סהדותא בעינן · ואי לאו משום סהדותא הוה סגי בחד דחברך חברא אית ליה ואע"פ שלשון הרע אין נשמע היינו לפי שמעלימין אותו מבני אדם ומ"ד בפני ג' בעי גלויי מילתא כמו בלה"ר :

כיון שמיחה שנה ראשונה שוב אין צריך למחות · פ"ה עד סוף (ז) ג' שנים וא"ת מתני' היא דקתני עד כדי שיחזיק שנה ויודיעוהו שנה ויבא לשנה אחרת וימחה אלמא דאין צריך למחות רק פעם אחת תוך ג' שנים וי"ל דאי ממתניתין ה"א דאין צריך כי אם מחאה אחת בסוף ג' אבל אם מיחה בתחלת ג' ושוב לא מיחה בכל אותן ג' ס"ד דמודה שהיא שלו ואין לפרש דאין צריך למחות עד עולם דא"כ פליגי אדר"ל והוה ליה למימר ר"ל אמר : **וצריך** למחות בסוף כל ג' · אין לפרש דטעמא שלא יאמר לקחתי אחר המחאה כדפ"ה כיון דעל כרחו מודה דמעיקרא קודם מחאה לא בתורת מכירה נחת בה אין נאמן לומר אחרי כן קניתי ועוד דא"כ שפיר קרי ליה גזלן אלא טעמא כדפ"ה משום דתלת שנין מזדהר איניש בשטריה אחר המחאה ותו לא ולהאי טעמא הא דאמר לעיל (דף לח.) אבל אכלה שית שנין אין לך מחאה גדולה מזו פליגא אהך דהכא דקאמר דצריך למחות כל ג' (ח) ונראה דכההיא הלכתא דסתמא דגמרא קאמר לה ולא כמו שפסק ר"ח דהלכה כבר קפרא : **מחאה** בפני שנים ואין צריך לומר כתובו · ואם תאמר ומה מועיל הכתיבה והא לא חשיב שטר אם לא נעשה מדעת מי שהוא חובתו כגון שטר מכר מדעת

רבינו גרשום

מאן דאמר בפני שנים הויא מחאה לית ליה דרבה בר רב הונא דודאי אם מספרין הני שנים למחזיק דמיחה המערער אין לשון הרע בכך. ומאן דאמר בפני ג' אית ליה דרבה דודאי ג' אינבהם משום לשון הרע אבל שנים אם מיחה בפניהם אין מספרים בשמו משום דלשון הרע הן מספרין: מאן דאמר בפני שנים הויא מחאה א)ודאי בפניו דמחזיק עצמו סגי בשנים משום דמחאה שלא בפניו לא הויא מחאה ובפניו בעינן מחאה אבל אי אמרינן דמחאה שלא בפניו (לא) הויא מחאה לא סגי בשנים משום דאית בה לישנא בישא ולא משתעו ומאן דאמר בפני ג' צריך למחות קסבר דאפי' מחאה שלא בפניו הויא מחאה ומשום הכי צריך ג' דכל מלתא דמתאמרא באפי תלתא לית בה משום לישנא בישא הא בתרי אית בה [לישנא בישא]:סהדותא בעינן ובתרי סגי במקבלי עדות · גלויי מלתא בעינן לפרסם ובלוי מלתא לא סגי בפחות מג' : גידל בר מניומי הוה ליה מחיתא למחויי שהיה אחר מחזיק בנכסיו והיה מוחה : צריך למחות למחזיק בסוף כל ג' וג' שנים שאם לא ימחה בסוף כל ג' יכול המחזיק לומר אחרי שמחית מכרת לי וכבר החזקתי בה ג' שנין · תהי בה ר' יוחנן אמאי צריך למחות בסוף כל ג' וכי גזלן יש לו חזקה כלומר מאחר שאמר אני קניתיה ממך אחר שמחיתה מכלל דמודי דקודם לכן באת לידו בגזלנות וכי גזלן יש לו חזקה כיון שגזלן הוא אע"פ שהחזיק בה כמה שנים אין חזקתו חזקה ומקשי' גזלן ס"ד והא לאו גזלן הוא דהא קא טעין דזבנה ניהליה ובתורת מכירה אתאי לידיה ולאו גזלן הוא אלא פריך הכי וכי כגזלן יש לו חזקה האי דכגזלן דמי דטוען שיש לו חזקה שקנאה ממנו אחרי מחאתו ולא קודם וכי מי שהוא כגזלן יש לו חזקה ב)בתר דקאמר אלא ודאי אין לו חזקה ואמאי צריך למחות בסוף כל שלש : ערער בשנה ראשונה וחזר וערער בשניה וחזר וערער בשלישית אם מחמת טענה ראשונה היו כל ג' ערעורין שלא שנה דברו אין לו חזקה למחזיק ואם לאו ששנה המערער דבריו שאמר פעם אחת שלי היתה אני קניתיה ושוב אמר של אבותי היתה אין בדבריו כלום ויש לו חזקה למחזיק ·

הגהות הב"ח

(א) גמ' הוה ליה מחויתא למחויי : (ב) רשב"ם ד"ה לא דכ"ע וכו' קסבר מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה וכיון : (ג) ד"ה איבעית אימא וכו' כדאוקימנא מתני' וכדפסקינן הלכתא וכו' : (ד) ד"ה והכא כו' שמא אלו מעצמן : (ה) ד"ה לשנה וכו' ואם מיחה שנה ראשונה וכו' להזהר עוד בשטרו : (ו) ד"ה ה"ג אמר ר"ל כו' בסוף כל ג' כדי : (ז) תוס' ד"ה כיון וכו' פ"ה עד סוף כל ג' וג' שנים : (ח) ד"ה וצריך וכו' ונראה דכההיא הלכתא · נ"ב ובהגהת"י פ"ג סימן ח' חולק על זה ומתרץ דל"ק מידי מהסוגיא דלעיל :

א) נ"ל הוי מחאה ס"ל דבפניו דמחזיק עצמו בעינן מחאה ושלא בפניו לא הויא מחאה ולפיכך סגי בשנים אבל אי אמרינן דמחאה שלא בפניו הויא מחאה לא סגי בשנים וכו'. ב) [illegible] יש חזקה לטעון דקנאה בתר המחאה אלא ודאי וכו'.

ואין צריך לומר כתובו מודעא בפני שנים ואין צריך לומר כתובו הודאה בפני שנים וצריך לומר כתובו קנין בפני שנים ואינו צריך לומר כתובו וקיום שטרות בשלשה (סימן ממה"ק) אמר רבא אי קשיא לי הא קשיא לי האי קנין היכי דמי אי כמעשה בית דין דמי ליבעי תלתא אי לא כמעשה בית דין דמי אמאי אינו צריך לומר כתובו בתר דבעי הדר פשטא לעולם לאו כמעשה בית דין דמי והכא טעמא מאי דאינו צריך לומר כתובו משום דסתם קנין לכתיבה עומד רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו לא כתבינן מודעא אלא אמאן דלא ציית דינא אביי ורבא דאמרי תרוייהו אפי' עלי ועליך אמרי נהרדעי כל מודעא דלא

וכן מודעא בפני שנים · מי שאנסוהו למכור וליתן את שלו בעל כרחו ולכתוב שטר מכירה או מתנה בפני עדים צריך להודיע קודם לכן לפני עדים ואומר דעו לכם שמכירה (א) זו או מתנה של שדה זו שאני רוצה לעשות לפלוני שלא ברצון נפשי אעשה כי אונסני ומכריחני בעל כרחי ולא יהיה ממש באותו שטר שאעשה היום או למחר תבעינא ליה בדינא ומרענא לשטרא אפומייכו שמסרתי מודעא לפניכם קודם שנעשה השטר ודוקא קודם כתיבת השטר אבל אחרי כן אין המודעא שוה כלום דאם כן כל השטרות שבעולם כשיתחרט אחר שנעשו ונמסרו בכשרות יבא לפוסלן : ואין צריך לומר כתובו · שטר מודעא כללא דמילתא כל מידי דזכות הוא לו אין העדים צריכין ליטול הימנו רשות והא דלא כייל ותני להו ולימא מחאה ומודעא וקנין בפני ב' ואין צריך לומר כתובו היינו משום דרבא קאמר להו משמיה דר"נ ולאו בחד יומא שמעינהו אלא כל מילתא שמעה באפי נפשיה והדר חבריגהו רבא כחדא כסדר כמו שמטן והיינו דכתבינן ביטול מודעי בשטרי מכירה ומתנה דמעתה לא תוטיל המודעא כדמוכח בערכין בפרק האומר בסופו (דף כא:) גבי גט דמהני ביטול המודעות והוא הדין לכל השטרות : הודאה בפני ב' · אדם שמודה לחבירו בפני ב' שחייב לו מנה צ"ל כתובו שילווה הלוה לכתוב לו שטר למלוה לעדות דכל שעה שירצה לגבות חובו יוציא שטרו על הלוה אבל שלא ברשות לוה אין כותבין דחוב הוא לו וכיון דעל הלוה לכתוב והוא לא נוח איכא למימר דלא ניחא ליה לעשות חוב שחייב מלוה בשטר דעד השתא הוה מלוה על פה ואע"ג דהודה בפני עדים נאמן הוא לומר כל שעה שירצה פרעתי דקיי"ל (לקמן קע·) המלוה לחבירו בעדים א"צ לפרעו בעדים ועכשיו כשיש בידו שטר אין הלוה נאמן לומר פרעתי אלא א"כ יביא עדים שפרע בפניהם אפילו הוציא המלוה על הלוה כתב ידו של לוה שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין ואינו נאמן לומר פרעתי כ"ש בשטר שיש בו עדים : קנין · סודר על כל דבר בפני ב' ולא בעי תלתא ומשום דגבי קיום שטרות אמר ג' הוצרך לפרש בכל הני דדי בשנים : ואין צ"ל כתובו · כדמפרש טעמא לקמן : קיום שטרות בג' · מי שיש לו שטר על חבירו וחושש שמא ילכו העדים למדינת הים או ימותו וכשיבא לגבות חוב הכתוב בשטר יטעון הלוה כי פרוע הוא או מזוייף הוא ויצטרך לקיים שטרו בעדים המכירים חתימת ידי עדים שבשטר ולא ימצא כיצד יעשה הולך לב"ד ומביא העדים עמו ומעידין על חתימת ידיהן בפני ב"ד והם כותבים בסוף השטר למטה מחתימת העדים במותב תלתא כחדא הוינא ונפק שטרא דא קדמנא ואתו פלוני ופלוני ואסהידו אחתימות ידייהו ואישרנוהי וקיימנוהי כדחזי וחותמים בו ג' הדיינים והוא הנפק וגם אשרתא דדייני ולכך צריך ג' דשנים שדנו דיניהן דין אלא שנקראין ב"ד חצוף בסנהדרין (דף ג·) והכא אפי' דיעבד נמי לא דא"כ מה יש בין הנפק לשטר שלמעלה הימנו הכא תרי חתימי והכא תרי חתימי ודומה לב' עדים שמעידים שמעו מפי עדים שלמעלה שהשטר כשר ועד מפי עד פסול אבל כשהן ג' והן ב"ד זו עדות גמורה שהעידו על חתימת ידן לפני ב"ד והכשירו ב"ד את השטר ועכשיו חותמין ב"ד שטר זה כשר הוא ודומה לפסק דין : אמר רבא אי קשיא לי · בכל הנך דינים דאמר לי רב נחמן גבי קנין לחוד הוא דקשיא לי האי קנין למאי מדמי ליה רב נחמן אי כמעשה ב"ד דמי ומשום דדומה לדין של דיינין שנוטלים מזה ונותנין לזה ואף עדי קנין ע"י עדותן שרואין בקנין יוצא ממון זה בשעת הקנין מיד המקנה ליד הקונה ומשום דדמי למעשה ב"ד קאמר ר"נ אין צ"ל כתובו אלמא אע"ג דחוב הוא למקנה לכתוב שטר וליפות זכותו של קונה אפ"ה כותבים העדים בלא רשותו כדין כל מעשה ב"ד שכח ב"ד יפה והפקירן הפקר לכתוב כל הנעשה בפניהן וא"כ ליבעי ג' כקיום שטרות : ואי לאו כמעשה ב"ד דמי · ומשום הכי קאמר דסגי בב' אמאי אינו צ"ל כתובו והלא חוב הוא לכתוב בלא רשותו : לעולם לאו כמעשה ב"ד · דהא ודאי סהדותא בעלמא הוא ומשום הכי סגי בב' : דסתם קנין לכתיבה עומד · משום דאין לאחר קנין כלום דכיון דמקנה ליה בסודר בפני עדים וממהר להקנותו מיד ואינו מדחהו עד שילך וימשוך במטלטלין או ילך ויחזיק בקרקעות מתכוין הוא להקנותו בענין יפה ומסתמא רוצה שיכתבו לו כדאמר בכתובות בפ' אע"פ (דף נה·) אמר לעדים כתובו וחתומו והבו ליה קנו מיניה לא צריך לאימלוכי ביה כשירצו לכתוב השטר שמא חזר דסתם קנין לכתיבה עומד אבל לא קנו מיניה איכא למ"ד התם צריך לאימלוכי ביה ואע"ג דליום בהדיא לכתוב לו : אמאן דלא ציית דינא · סרבן בדין דאי ציית דינא לימא ליה לא אניסת דאי קאניס לך אמאי לא תבעת ליה בדינא : אפי' עלי ועליך · דאייתן דינא ראוי לכתוב עליו מודעא דזימנין דאין ב"ד מזומן מיד : דלא

מודעא מוכר ושטר מתנה מודעא נותן ושטר מלוה מודעא לוה ועדות נמי לא חשיב דמפיהם ולא מפי כתבם ופירש"י בפ' החומץ שלא יכתבו עדותן באיגרת וישלחו לב"ד וי"ל דתקנת חכמים היא שיהא חשוב עדות כדי לבטל החזקה בעדות כל דהו שבדבר מועט מבטלים החזקה דהא אפילו יתברר לנו שלא שמע המחזיק מחאה מהני לבטל החזקה וגם במודעא תקנת חכמים היא להציל הנאנס וקיום שטרות נמי משום דמעשה ב"ד הוא וכל מעשה ב"ד נכתב שלא מרצון החייב ועוד אומר ר"י ששמע מן ר"ת שנוהגים לשלח העדים עדותם באיגרת לב"ד וחשיב עדות והא דדרשינן בספרי * מפיהם ולא מפי כתבם לא אתא אלא למעוטי דוקא אלם שאינו בר הגדה אבל ראוי להגדה אין הגדה מעכבת בו והא דאמרינן בפ"ב דכתובות (דף כ·) כותב אדם עדותו על השטר ומעיד עליה אחר כמה שנים והוא שזוכר מעצמו אבל אין זוכר מעצמו לא היינו כשאינו מוציא כתב ידו בב"ד ועוד שמא עד אחד בכתב אין חשוב עדות שאין שטר אלא בב' להכי לא מהני בההיא דכתובות אפי' יוצא כתב ידו אלא א"כ זוכר בראיית עדות ול"ע בההיא דעד אחד בכתב בגט פשוט (לקמן דף קסה· ושם ד"ה אמר*) וא"ת מאי קמ"ל דאין צ"ל כתובו פשיטא כיון דזכותו הוא ובמחאה איכא למימר דנקיט ביה ואין צ"ל כתובו אגב אחריני ולא אתא לאשמועינן במחאה אלא שהיא בפני ב' אבל במודעא קשה למאי איצטריך וי"ל דאתא לאשמועינן דאע"פ שלא נוה להם לכתוב והם כתבו שוה כשרה ולא מיחזי כשקרא דמסתמא לפיכך מחה או מסר מודעא בפניהם כדי שיכתבו : קנין בפני ב' ואין צריך כו' · אומר ר"ת דלא אתא למעוטי שלא יהא חשוב קנין כשנעשה שלא בפני שנים דהא אמרינן בקדושין (דף סה:) דלא איברו סהדי אלא לשקרי ואמרי' בפ' הזהב (ב"מ דף מו·) גבי היה עומד בגורן כו' ואי אמרינן מטבע נקנה בחליפין ניקניגהו ניהליה אגב סודר ומפרק דלית ליה סודר ולקניגהו אגב קרקע דלית לי' והא עומד בגורן קתני כשאינו שלו איכפל תנא לאשמועינן בגברא ערטילאי דלית ליה כלום אלא ש"מ דאין מטבע נקנה בחליפין ואי לא חשיב קנין בלא עדים ליקניגהו דליכא עדים ועוד דבפ"ק דסנהדרין (דף ו·) אמרו רבנן פשרה ביחיד אע"ג דפשרה בעיא קנין כדמסיק התם : ואין צריך לומר כתובו · וכותבין בלא רשותו כל זמן שלא חזר בו ומיהו יכול לחזור בו כדאמרינן לקמן בפ' המוכר את הספינה (דף עז·) זכו בשדה זו לפלוני וכתבו לו את השטר חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה והא דאמרינן בריש אע"פ (כתובות דף נה· ושם ד"ה כתובו) כתובו וחתומו והבו ליה קנו מיניה לא צריך לאימלוכי ביה לאו דוקא משום דאמר להו כתובו דאפי' לא אמר להו נמי כדאמרינן הכא אלא משום דבעי למימר לא קנו מיניה צריך לאימלוכי ביה אע"ג דאמר להו כתובו : קיום שטרות בשלשה · אע"ג דר"נ גופיה ס"ל בסנהדרין (דף ה:) ב' שדנו דיניהם דין קיום שטרות שאני כדפ"ה דאי ליכא אלא ב' מה יש בין קיום שטר לשטר שלמעלה הימנו הכא תרי חתימי והכא תרי חתימי ודומה לב' עדים ששמעו מפי עדים שלמעלה שהשטר כשר ועד מפי עד פסול אבל כשהם ג' ניכר שהם ב"ד שהעידו עדים לפניהם על כתב ידם והכשירו השטר ודומה לפסק דין והא דאמרינן בפ' ב' דכתובות (דף כב· ושם ד"ה ולמא) ג' שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהן צריכי למיכתב במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי ואמר ר"נ ואי כתב ביה בי דינא תו לא צריך ולמא ב"ד חצוף הוא דאמר שמואל ב' שדנו דיניהן דין דכתב ביה בי דינא דרבנן דבי רב אשי ולמא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו לא ששמואל סובר דקיום שטרות בשנים אלא ה"פ ולמא רבנן דבי רב אשי סבירא להו בקיום שטרות כדשמואל בעלמא אבל שמואל מלי סבר שפיר דקיום שטרות בג' אע"ג דבעלמא ב' שדנו דיניהן דין כמו ר"נ וא"ת *דרב נחמן גופיה קאמר בב"מ (דף לא:) גבי עובדא דאיסור גיורא ורב ספרא עבוד עסקא וכו' משמע התם דתרי לאו ב"ד מדקאמר ליה זיל אייתי לי תלתא דפלגת קמייהו א"נ תרי מגו תלתא וי"ל דהתם מיירי דלא עשאן ב"ד בפירוש אלא פלג קמייהו בסתם הלכך אי קמי תרי פלג נראה דלעשותן עדים נתכוין ואי קמי תלת פלג נראה דלעשותן ב"ד נתכוין אבל במקום שעשאן ב"ד בפירוש בשנים סגי [וע"ע תוס' גיטין נב: ד"ה ורב נחמן] : אמאן דלא ציית דינא כו' · תימה מודעא דמאי אי דגיטין ודמתנה גלוי מילתא הוא דודאי הוא אנוס בשום ענין שאין יכול לבא לבית דין ואי דזביני והא אמר רבא לא כתבינן מודעא אזביני וכ"ת רבה ורב יוסף לית להו דרבא מ"מ הוה ליה למיפרך ולשנויי כדפריך בסמוך אנהרדעי ועוד והא אביי ורבא גופייהו דאמרי תרוייהו אפי' עלי ועליך א"כ לא איירי במודעא דזביני וכי ההוא מעשה דפרדיסא לא שייך הכא דאפי' ציית דינא פשיטא דכתבינן : איכא

רבינו גרשום

אין צריך לומר. לעדים כתבו שבלא ציווי יכולין לכתוב שמיחה משום דזכות הוא לו שכותבין: הודה בפני שנים·ואמר אני מחויב מנה לפלוני· זה אין כותבין אלא אם כן אמר להו כתובו משום דחוב הוא לו: תפש קנין משום דבר בעולם בפני שנים אין צריך לומר להם כתובו ומפרש לקמן : קיום שטרות. צריכים להעיד שנים בפני ג' בית דין על חתימת עדים : הא קשיא לי.[הא]דאמר רב נחמן בקנין אי כמעשה בית דין דמי דמה בית דין אין נמלכין וכותבין אף קנין נמי אין צריך לימלך בו העדים אם כן ליבעי ג' דומיא דב"ד ואי לאו מעשה בית דין אלא כהודאה דמי אמאי אין צריך וכו' : דסתם קנין לכתיבה עומד.דאין לאחר קנין כלום : אלא אמאן דלא ציית דינא. אבל אי גברא דציית הוא לא כתבי' עליה :

עין משפט נר מצוה

צג א מיי' פי"א מהל' טוען הלכה ח סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף ט :

צד ב מיי' פ"י מהל' מכירה הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רה סעיף א :

צה ג מיי' פי"א מהל' מלוה הל' א ופ"ו מהל' טוען הל' ב סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' לט סעיף ב ז וסי' פא ס"ח וסעי' י ועיין מה שכתב המ"מ בפ"ה מהל' מכירה הלכה ט :

[וכן הוא ביבמות לא: גיטין עא·]

צו ד מיי' פי"א מהל' מלוה הלכה א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' לט סעי' ג ועיין במיי' פ"ה מהל' מכירה הלכה ט ובמ"מ שם ובטוש"ע ח"מ סי' קפט וסי' קלה סעיף א :

צז ה מיי' פ"ו מהל' עדות הלכה א סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' מו סעי' ג וסעי' ד :

[וע"ע תוס' יבמות לא: ד"ה דחזו וכו']

צח ו מיי' פי"א מהל' מלוה הלכה א סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' לט סעיף ג :

צט ז מיי' פי' מהל' מכירה הל' ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רה סעיף א :

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה וכן מודעא וכו' דעו לכם שמכירה או כנ"ל ותיבת זו נמחק :

[בגמ' שלפנינו לא נזכר רב נחמן אלא רבה בר רב הונא הוא דקאמר זיל אייתי תלתא וכו' וצ"ל דגרס' תוס' היה כך בסוגי' דהתם מיהו סוף הסוגיא לבי דא"ל לאו מי איתמר עלה וכו' אמר רב נחמן וכו' קלא קשה]

עין משפט
נר מצוה

ק א מיי' פ"י מהל' מכירה הל' ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רה סעיף א:

קא ב מיי' שם הל' ג ופ"ו מהל' גירושין הל' כ ופ"ה מהל' זכייה הלכה ד סמג שם וסי' כ טוש"ע שם סעי' ב וסי' רמב סעי' א וטוש"ע אה"ע סי' קלד סעי' א:

קב ג ד מיי' פ"י מהל' מכירה הל' ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רה סעיף ז:

קג ה מיי' פ"ה מהל' זכייה הל' א ב ופ"ט שם הל' ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רמב סעי' ג ד ה:

קד ו ז מיי' שם פ"ה הלכה ה סמג שם טוש"ע שם סעי' ט וס"י:

קה ח ט מיי' שם וה"ל ג טוש"ע שם ובסעיף ח:

ד)דלא כתיב בה אנן ג)ידעינן ביה באונסא דפלניא לאו מודעא היא מודעא דמאי ב)אי דגיטא ודמתנתא גלויי מילתא בעלמא היא ואי דזביני והאמר רבא לא כתבינן מודעא אזביני לעולם דזביני ג)מודי רבא היכא דאנים וכמעשה דפרדיסא א)ד)דההוא גברא דמשכין פרדיסא לחבריה לתלת שנין בתר דאכלה תלת שני חזקה אמר (א) אי מזבנת לי מוטב ואי לא כבישנא לשטר משכנתא ואמינא לקוחה היא בידי כה"ג כתבינן מודעא: אמר רב יהודה האי מתנתא טמירתא לא מגבינן בה היכי דמי מתנתא טמירתא אמר רב יוסף דאמר להו לסהדי זילו אטמורו וכתבו ליה ואיכא דאמרי אמר רב יוסף דלא ה)אמר להו תיתבו בשוקא ובבריתא ותכתבו ליה מאי בינייהו איכא בינייהו סתמא אמר רבא והויא מודעא לחברתה אמר רב פפא הא דרבא ב)לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר ו)דההוא גברא דאזל לקדושי אתתא אמרה ליה אי כתבת לי כולהו נכסיך הוינא לך (ב) ואי לא לא הוינא לך אזל כתביה לה לכולהו נכסי אתא בריה קשישא א"ל וההוא גברא מה תהוי עליה אמר להו לסהדי זילו אטמורו בעבר ימינא וכתבו ליה אתו לקמיה דרבא אמר להו ז)לא מר קנה ולא מר קנה מאן דחזא סבר משום דהויא מודעא לחברתה ח)ולא היא התם מוכחא מילתא דמחמת אונסא הוא דכתב לה ט)אבל הכא מר ניחא ליה דליקני ומר לא ניחא ליה דליקני איבעיא להו סתמא

רשב"ם

דלא כתיב בה אנן עדים ידעינן באונסא דפלניא · שאונס גמור יש לו ומכירין אנו איזה אונס אי לא כתב בה הכי אלא סתמא כתבו פלוני אמר לנו שנאנס: מודעא דמאי אי · במודעא דמסר אגיטא ואמתנה לא צריך כולי האי אלא כיון דמודע לסהדי דהאי גיטא שאני נותן לאשתי אנוס אני בו ולא ברצון נפשי (ג) עשיתי לפיכך דעו שאני מבטלו בפניכם וכן המתנה שאני מקנה לפלוני אנוס אני ואיני מקנה אותה ברצוני תהא מבוטלת אע"ג דלא ידעי סהדי אונסא דיליה הרי גט והמתנה בטלין: גלוי מילתא בעלמא היא · כלומר הרבה בני אדם יוכלו לידע אונסו דכיון דאינו מקבל ממון במתנה ובגט זה שנותן אם איתא דניחא ליה ליתנה מדעתו למה לו למסור מודעא ואי לא ניחא ט ליתן למה ט ליתן גט ומתנה אלא ודאי נאנס בגט ובמתנה זו הלכך אין צריך לפרש אונסו דלא דמי לזביני דהתם צריך לפרש דאיכא למימר שתם מוכר לא ברצונו מוכר אלא משום חסרון מעות והלכך איכא למימר דמסר מודעא דקסבר היום ולמחר כשיהיו לי מעות מפיקנא מודעא ותבענא ליה לדינא ויחזור קרקע שלי ואני אשלם מעותיו אבל הכא אם ברצון נפשו נותן גט ומתנה בלא אונס למה כותב מודעא בחנם לא יתן גט ולא איצטריך לכתוב מודעא אלא ודאי אנוס הוא ומשום הכי תקינו בגיטין דלא למיכתב גיטא עד שיבטל הבעל כל מודעות שמסר וכך הוא מפורש בערכין בפרק האומר משקלי עלי (דף כא:) אמר רב ששת האי מאן דמסר מודעא אגיטא מודעיה מודעא פשיטא לא צריכא דעשייה ואצליה מהו דתימא כיון דאצליה בטולי בטליה למודעיה קמ"ל עד דאמר בטלתיה ואימא כיון דאצלי בטליה ולא צריך לפרושי דבטליה ואמרינן א"כ נתני וכן אתה אומר בגיטי נשים כופין אותו עד שיתן אמאי קתני עד שיאמר רוצה אני אלא קמ"ל עד דמפרש דבטליה ודוקא מודעא שיש בה אונס אבל בלא אונס אי טעין ואמר גט שאעשה לא יהא גט אין זה ביטול דכיון דלא נאנס כלל אנן סהדי דגמר בלבו בשעת מעשה לעשותו גט גמור ולא מהני ביה ביטול דקודם כתיבה אלא א"כ ביטלו אחר כתיבה:(ד) דגלויי מילתא בעלמא היא· כלומר די לנו בגלויי מילתא בעלמא דלא חיישינן אם תתגלה מילתא או לא דסברא היא דאנים כדפרישית: ואי דזביני · שמוסר מודעא שנאנס ולפיכך לא הויא מודעא עד שיעידו העדים שמכירין באונסו משום דאיכא למימר דלא אנים אלא השתא למעות צריך והיום ולמחר ליבעי למיהדר בההיא מכירה כשיזדמנו לו מעות ולפיכך מסר השתא מודעא לבטל מכירתו: לא כתבינן מודעא אזביני · נראה לי טעמא דרבא משום דאמרינן לקמן בפירקין (דף מח:) (ה) הלכתא תליוהו וזבין זביניה זביני ולא אמרן אלא בשדה סתם שכפאוהו למכור אחת משדותיו והוא בירר מעצמו אחת מהן ומכרה דלא הוי אונס אבל בשדה זו לא כו' והלכך לא כתבינן מודעא דאי בשדה זו הא לא הוי זביניה זביני ולא צריך מודעא אלא יביא עדים שאנסוהו ותיבטל שטר מכירה בלא שום מודעא ואי בשדה סתם הא הוי זביניה זביני ואין אונס בזה השדה שהרי מדעתיה בירר ומכר את זה השדה ומודעא זו שיכתוב פסולה היא דמודעא בלא אונס לאו כלום היא ומיהו רב הונא דאמר לקמן ג) תליוהו וזבין זביניה זביני חזינן דאכשר מודעא אזביני דלית ליה הך סברא דרבא: ומשני מודי רבא דכתבינן מודעא היכא דאנים· (ו) כה"ג דמעשה דפרדס דלקמן דמתוך פחד שמפחידין אותו להפסיד הפרדס לגמרי בלא דמים קמזבין ליה אין בלבו למכור לגמרי אלא עד שינצל מן הפחד הכא ודאי כתבי' מודעא דהא אונס גמור הוא דאי לא מזבין ליה מערער למחזיק יפסיד אותו המחזיק למערער בטענותיו דהכא הוא דאמרי נהרדעי דצריך למיכתב אנו יודעים ביה כו': האי עובדא דפרדסא פר"ח הילך ידעו העדים באונס של בעל הפרדס דאם בפני עדים אמר לו המחזיק טענות דלקמן אין צריך מודעא אלא יעידו ששמעו לזה המחזיק שבא בעקיפין על בעל הפרדס ויטול בעל הפרדס את שלו וכך פירש אתא מריה דפרדיסא גבי סהדי ואודעינהו הני מילי שרוצה זה לגוזלו פרדס (ז) בטענותיו ואמר להו אנא תבענא ליה קמייכו ושמעו מיניה דטעין זביכתא ניהלי ולית לך עלי ולא מידי ובתר הכי א"ל בהאי אנא מזביננא לך ואמר ליה כתוב לי שטר מכירה שלא בפני כדתקן כותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו והביאהו לי ואתן לך הדמים והלך זה וסיפר לעדים מה שאמר לו זה לכתוב לו שטר מכירה וכן עשה וקודם שכתב ומסר השטר מכירה אמר לעדים אתם שמעתם שטען לקוחה היא בידי זה ג' שנים ואנא כתבנא ליה שטר מכירה כמו שאמר שלא בפניו ואקבל הדמים השתא מסר אנא מודעא קמייכו דלאו ברצות נפשי מזביננא להאי פרדיסא אלא משום דכפר במשכנתא ובתר הכי תבענא ליה לדינא ומפקינא לה מיניה על ידי שיראה שטר מכירה זה שמהיום ואני אוציא המודעא לפניו המבטלתו והוא לא יתן לבו לטעון ולומר שג' שנים היתה לקוחה לו הקודמין לשטר זה: כה"ג · שמפסיד הכל אם לא ימכור מודי רבא דכתבי מודעא: מתנתא טמירתא · מתנה טמונה לקמיה מפרש: לא מגבינן בה · דשמא נתנה לאחר כבר או לעשותה מודעא לחברתה נתכוון כדלקמן: איטמורו · הטמינו עצמכם: ה"ג ואיכא דאמרי אמר רב יוסף דלא אמר להו תיתבו בשוקי ובבריתא · לא ליום לכתוב בשווקים וברחובות אלא סתם אמר להו כתובו: איכא בינייהו סתמא · שאמר להו כתובו סתם ולא אמר להם איטמורו וגם לא ליום לכתוב בשוקי ובבריתא ללישנא קמא דרב יוסף כשרה ולישנא בתרא פסולה דלריך לומר להם כתובו בשוקא ותתמוה בברא ובפירוש ר"ח גרסינן דאמר להו לא תיתבו בשוקא ובבריתא ואי אפשר לומר כן דלשני לשונות דרב יוסף משמע סתמא כשרה: בשוקא ובבריתא · לעין כל כתובו לו: אמר רבא והויא · הך מתנתא טמירתא מודעא לבטל חברתה שטר מתנה או מכירה גלויה וכשרה שנכתבה אחרי כן על שדה זו לאדם אחר דלכך כתבה להך טמירתא דלא לחזיק בהאי שדה האיך בתרא: אלא מכללא איתמר · וטעות הוא: אתא בריה קשישא · קודם כתיבת השטר לאשה: אמר להו לסהדי · קודם שנכתב שטר האשה: זילו איטמורו בעבר ימינא · באותו מקום: וכתבו ליה · לבני ויקדם שטרו ויגבה הכל: לא מר קנה · הבן משום דהויא טמירתא: ולא מר קנה · האשה משום דטמירתא הויא לה מודעא לבטלה: ולא היא · דמתנה טמירתא כמאן דליתיה היא ולא הויא מודעא: דמחמת אונסא · שאינה חפילה בו אא"כ יכתוב לה הלכך לא גמר בלבו להקנות לה אלא עד שישאנה ויחזור בו והלכך התם הוא דהויא במקום מודעא: אבל הכא · דליכא טענת אונס בבתרייתא לא הויא מתנה טמירתא קמייתא מודעא לבתרייתא שהיא עשויה כתקנה לבטלה דבקמייתא לא ניחא ליה דליקני הואיל ועבדה טמירתא אבל אחרון שנעשה לו שטר ראוי ניחא ליה דליקני שמעינן מהכא דמתנתא טמירתא לא הויא מודעא לחברתה אלא היכא דאיכא אונס דמוכח אבל בלא אונס ניחא ליה דליקני:

תוספות

איכא דאמרי אמר רב יוסף דלא אמר להו תיתבו כו' · אהך גירסא קשה לר"י מאי קבעי מאי בינייהו הא בהדיא פליגי בסתמא ועוד דפסקינן לקמן הלכתא דחיישינן בסתמא וא"כ היכי מגבינן כולהו מתנתא כיון דאינו אומר לסהדי כתבו בשוקי (ח) ובריתא ומיהו לפי שנוהגים עתה לכתוב בשטרי מתנה ואמר לנו מתנה זו כתבוה בשוקא וחתמוה בברא הלכך כי אמר להו כמי סתמא דעתו לומר כמו שכותבים בשטרות ובימי האמוראים לא היו נוהגים לכתוב כך לכך היה צריך לומר להם בפירוש כתבו בשוקא כו' ור"ח גרים דאמר להו לא תיתבו בשוקא ברא וקרי ליה סתמא שאינו אומר להם להטמין עצמו ואומר שלא לפרסם והיינו סתמא (ט) כלומר לא פרסם ולא הטמינם אבל כהוגו לא חשיב סתמא וכשר לפר"ח ולפיכך מה שנהגו לכתוב בשטרות מתנה זו כתבוה בשוקא וחתמוה בברא אינו אלא לשופרא דשטרא ומיהו לישנא דסתמא לא משמע הכי: סתמא

רבינו גרשום

דלא כתיב בה. עדים גופייהו ידעו באונסיה לא מודעא היא: מודעא דמאי. צריכה למכתב בה ידעינן באונסיה אי דגט או דמתנה שמכריחין אותו ליתן הכא לא צריך למכתב ידעינן באונסיה דהאי גלוי מלתא בעלמא דכיון שכפאוהו ועל כרחו נתן משום דאינו מקבל כלום אלא נותן: ואי מודעא דזביני. שכפאוהו למכור אמרת דצריכי למיכתב ידעי' באונסיה: והאמר רבא לא כתבי' מודעא לזביני. שמאחר שמקבל הוא דמים מיד גמר ומכר לו · ומודי רבא בזביני היכא דאנים דומיא דהאי מעשה דפרדיסא אע"ג דמקבל זוזי דכתבי' ליה מודעא וצריך למכתב ידענא באונסה: האי מתנה טמירתא. שאמר כתבו לי בהחבא לא מגבינן בה דשמא כבר נתנה לאחר: בשוקי בריתא · כלומר בגלוי לעיני הכל לא יכתבו: איכא בינייהו סתמא. ללישנא קמא אי אמר להו סתמא זילו כתובו הואיל דלא אמר להו זילו איטמרו הויא מתנה וללישנא בתרא אמר להו זילו כתובו לא הויא מתנה עד דאמר להו לסהדי תיתבו בשוקי ברייתא ותכתבו ליה: אמר רבא והויא מודעא לחברתה. שאם כתב מתנה טובה לחד כתובה וחתומה בשוק או בברא והדר אותה מתנת עצמה כתבה לאחר בטמירתא אינה מתנה לא זו ולא זו דשניה הוה מודעא לחברתה ראשונה דהא לא ניחא ליה דראשון קונה הואיל וכתב לשני ושניה טמונה היא כגון האי מעשה: בעבר ימינא. באותו מקום: דמחמת אונס הוא דכתב לה. דלא מיקדשה ליה אי לא כתב לה כל נכסיה: אבל הכא. דהיכא דכתב לראשון מתנה גלויה ולבתר הכי כתב ליה לאידך בטמירתא להאי אמרינן דניחא ליה דליקני [ולא] הוי מודעא

מסורת הש"ס

א) ב"מ עג. : ב) [גרסת ס' וה"ג]: ג) [דף מז: מח: וע"ש בפי' הרשב"ם]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ליה אי מזבנת: (ב) שם הוינא לך לאיתתא ואי לא: (ג) רשב"ם ד"ה מודעא וכו' ולא ברצון נפשי אני נותן לה זה הגט לפיכך דעו וכו' בטלין דגלויי מילתא וכו' בגט זה ובמתנה זו וכו' אשלם לו מעותיו וכו' ולא יצטרך לכתוב כצ"ל וכד"א: (ד) ד"ה גלויי מילתא כצ"ל ואות די נמחק: (ה) ד"ה לא כתבינן וכו' לקמן בפירקין אמר רבא הלכתא וכו' ואין כאן אונס בזה השדה שהרי מדעתו בירר: (ו) ד"ה ומשני מודה וכו' דאנים בכה"ג וכו' ואין בלבו וכו' והכא הוא דאמרי: (ז) ד"ה האי עובדא וכו' לגוזלו פרדס שלו בטענותיו וכו' המודעא שלפניו המבטלתו והוא לא יתן אל לבו: (ח) תוס' ד"ה איכא וכו' בשוקי ובריית ומיהו יש לומר לפי שנוהגים וכו' ואמר לנו שטר מתנה: (ט) בא"ד והיינו סתמא דלא פי' לא פרסום ולא הטמנה אבל וכו' וכשר לפר"ח ולפי זה מה שנהגו:

תורה אור

סתמא מאי רבינא אמר לא חיישינן רב אשי אמר חיישינן והלכתא חיישינן: **מתני'** כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה כיצד אמר לו מה אתה עושה בתוך שלי והוא אמר לו שלא אמר לי אדם דבר מעולם אינה חזקה שמכרת לי שנתת לי במתנה אביך מכרה לי אביך נתנה לי במתנה הרי זו חזקה והבא משום ירושה אינו צריך טענה: **גמ'** פשיטא מהו דתימא האי גברא מיזבן זבנה ליה האי ארעא ושטרא הוה ליה ואירכס והאי דקאמר הכי סבר אי אמינא מיזבן זבנה לי האי ארעא אמרי לי אחוי שטרך הלכך לימא ליה אנן דלמא שטרא הוה לך ואירכס כגון זה פתח פיך לאלם הוא קמ"ל (ענ"ב סימן) רב ענן שקל בידקא בארעיה אזל (א) הדר גודא בארעיה דחבריה אתא לקמיה דרב נחמן א"ל זיל הדר והא אחזיקי לי אמר ליה כמאן כר' יהודה ור' ישמעאל דאמרי כל בפניו לאלתר הוי חזקה לית הלכתא כוותייהו א"ל והא אחיל דאתא וסייע בגודא בהדאי אמר ליה מחילה בטעות היא את גופך אי הוה ידעת (ב) לא עבדת כי היכי דאת לא הוה ידעת הוא נמי לא הוה ידע רב כהנא שקל בידקא בארעיה אזל הדר גודא בארעא דלא דידיה אתא

רש"י

סתמא מאי · משום דתרי ליסני אמר רב יוסף לעיל ואיכא בינייהו סתמא חד פסל וחד מכשר הלכך קבעי הכא מאי סמכינן אי אמר להן סתמא כתובו ולא אמר להו תיתבו בבוקא ובברייתא ולא אמר להו נמי איטמרו מי הוי מתנתא טמירתא או לא ויש מפרשין דאמודעא קאי דאוקימנא דלא הויא מתנתא טמירתא מודעא לחבירתה אבל סתמא מי הויא מודעא ולא נהירא כלל דלההוא ליסנא דאמרי' סתמא פסולה ודאי לא הויא מודעא דהיינו טמירתא: לא חיישינן · דאינה טמירתא אלא כשרה: חיישינן · לטמירתא ולא מגבינן בה ואי מגבינן לא מהדרינן עובדא והיינו דלא קאמר רב אשי דלא מגבינן אלא חיישינן דספק הוא והיכא דקיימא ארעא תיקום: והלכתא חיישינן · דלא מגבינן בה והלכך צריך לכתוב בתוך השטר וכך אמר לנו כתבוה בשוקא וחתמוה בברא ואע"ג דלא אמר אלא כתבוה לו סתם שטר מתנה כמו שתקנו חכמים קאמר: **מתני'** כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה · בין בחזקת ג' שנים דקרקעות ובתים ואילנות בין בחזקת יום אחד כגון הנך דאמרינן לעיל (דף ו·) אחזיק להורדי כו' איירי וקאמר דצריך לטעון מאיזה כח החזיק בה והלכך כיון דטעין טענתא מעליא שבדין ירד לקרקע זה ומתוך כך החזיק בה כשיעור חזקה שאמרו חכמים וזה שתק ולא מיחה הויא חזקה ואין המערער נאמן לומר לא על ידי ירד לקרקע שלי אלא בלא רשותי דאם כן למה הניחו להחזיק: שלא אמר לי אדם דבר מעולם אינה חזקה · בגמרא פריך פשיטא: משום ירושה · שאומר אכלתיה שני חזקה מכח ירושת אבי שהיה מוחזק בה ביום מותו: אינו צריך טענה · לומר היאך בא ליד אביו דאין אדם בקי בקרקעות אביו היאך באו לידו ומיהו ראיה בעדים בעי שראו את אביו הוחזק בה יום אחד והכי מפרש בגמרא: **גמ'** פשיטא · דכיון דאין לו טענה אינה חזקה: מיזבן זבנה ליה · האי ארעא מזה המערער לקחה ואבד שטרו: אמרי לי אחוי שטרך · שאינו בקי בדינין לידע שחזקה במקום שטר עומדת: קמ"ל · דאי טעין טענינן ליה ואי לא טעין אנו לא ילפינן ליה למיטען שמעינן מהכא דאי הוה טעין הכי מהימנינן ליה דכה"ג אינו קרוי חוזר וטוען דאין זה מכחיש טענות ראשונות: שקל בידקא בארעיה · שטף מים נכנס בשדהו ונטל את המחיצות ולא נודע מקומן: הדר גודא כו' · עשה כותל חדש ביני לבין שכנו והרחיב קרקע שלו ועשה הכותל בשדה חבירו: והא אחזיקי · שבניתי כותל על פיו ובצואתו כדאמר לקמיה דאתא וסייע גודא בהדאי וכמאן דאמר לי חזוק וקני דמי וכיון שעל פיו עשיתי וגם החזקתי יום או יומים שהיה כותל שלי בקרקע שלו והוא ידע ולא מיחה אלא שתק הרי חזקתי חזקה שיש עמה טענה ואידך הוה טעין לא נתתיה ושני חזקה לא החזיק: א"ל כמאן · טענת והא אחזיקי דסבירא לך חזקת יום אחד הויא חזקה היכא דידע מערער ולא מיחה: כר"י · דמתני' דתלי טעם דג' שנים כדי שיהא באספמיא שנה כו' הא אם קרוב בתוך מהלך יום שיוכל לידע מיד כשידע ולא ימחה תהיה חזקה וכר' ישמעאל בר' יוסי נמי בשלהי פרקין (דף נט:) ת"ר מעשה באדם אחד שפתח חלונותיו לחצר השותפין בא לפני ר' ישמעאל א"ל החזקת משום דס"ל בפניו לאלתר הויא חזקה: אין הלכה כו' · אלא כרבנן דאמרי דכל דבר חזקה ג' שנים מיום ליום בעינן: והא אחיל כו' · (ג) והא יש לי טענה ודאית שהקנה לי קרקע דיש לי עדים שראו שהיה מסייע לי לבנות הכותל וכמאן דאמר לך חזק וקני דמי: מחילה בטעות היא · שלא היה יודע שאתה בונה בתוך שלו: מי הוה עבדת · בתמי' אלא גם אתה טעית וכסבור היית שאתה בונה בתוך שלך:

חד

תוספות

שלא אמר לי אדם דבר מעולם · והוא הדין דאפי' אם אמר זבינתיה מפלוני דזבנה מינך דלא הויא חזקה עד שיאמר אתה מכרת לי כדקתני סיפא אלא הא עדיפא ליה למינקט שלא אמר לי אדם דבר מעולם לאשמועי' דלא הוי פתח פיך לאלם כדאמר בגמ':

אמרי לי אחוי (לי) שטרך · וכשלא אוכל להראות שטרי שהפסדתיו יאמרו שגזלתיה אבל כשאומר לא אמר לי אדם [דבר] מעולם לא יאמרו שגזלתיה אלא ראיתי שלא מיחו בידי והחזקתי בה ונמלא שמחל לי: **והא** אחזיקי לי · פירש הקונטרס בניתי כותל על פיו והוא סייע לי וכיון שבמלותו (ד) עשה הוי חזקה שיש עמה טענה וקשה דמדקאמר בתר הכי והא אחיל משמע דעד השתא לא הוה מחזיק בה מטעם מחילה ועוד דלאלתר הוה ליה לרב נחמן למימר מחילה בטעות הואי ונראה לפרש דרב ענן הוה טעין שלקח ממנו ולא הי' לו עדים שלקחה והיה רוצה להיות נאמן מתורת חזקה וכי א"ל רב נחמן דלאו חזקה היא השיב לו רב ענן והא אחיל דאע"פ שאינו נאמן לומר לקחתיה תהא שלי מטעם מחילה דסייע בגודא בהדאי והיה לו עדים או היה מודה בסיועו ואין הסוגיא מוכחת כן:

שלא אמר לי אדם דבר מעולם פשיטא · קשה למהר"ם דמאי פריך פשיטא הא לעיל (דף כח:) פריך גמרא אלא מעתה חזקה שאין עמה טענה כו' ופירש שם בתוספות פירוש (ה)א' דאפי' אמר [שלא אמר] לי אדם דבר מעולם פריך ונראה לומר דמנא סיפא דמשמע דאפי' מפלוני דזבנה מינך זבינתה לא הויא חזקה פריך פשיטא ונראה כי זה דוחק דמנא ליה למיפרך ארישא טפי מאסיפא דהא מרישא איכא למידק איפכא וליפרוך טפי מסיפא לרישא ונראה לי דמקשה לא מסיק אדעתיה דנטעון ליה אנן ולהכי פריך פשיטא דטענה גרידא אינה מועלת דאינה טענה ומשני דס"ד דנטעון ליה אנן דכיון דלא מיחה שלש שנים ודאי מכר לו או מחל ועוד יש לומר דלרבנן דרבי ישמעאל דלא ילפי משור (ו) פריך פשיטא אבל קשה דבמתניתין לא הוזכרו רבנן ומתני' כר' ישמעאל ונראה דפריך אחזקה דיום אחד דמתני' נמי איירי בה מדקתני כל חזקה כדפ"ה:

כמאן כר"י · קשה לרשב"א דהאמר רב ענן לעיל (דף נח:) לדידי מפרשא לי מיניה דמר שמואל מחאה בפני עדים שאין יכולין לומר לו כו' משמע דלא בעי (ז) בפניו מחאה והיינו דלא כר"י ושמא סבר כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא: **אמר** ליה מחילה בטעות הואי · וקשה דבפ' איזהו נשך (ב"מ דף סו: ושם ד"ה שתם) אמר רב נחמן השתא דאמור רבנן אסמכתא לא קני הדרא ארעא והדרי פירי למימרא דסבר רב נחמן מחילה בטעות לא הויא מחילה והא איתמר המוכר פירות דקל לחבירו כו' ואמר רב נחמן ומודינא דאי שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה ומשני התם זביני והכא הלואה ופירש הקונטרס הכא הלואה (ח) ומיחזי כרבית שמתחלה בהלואה באו לידו וכרבית קצוצה דמו ואין אבק רבית אלא במכר כגון לקח ממנו פירות דריש מתניתין דהתם משמע דבכ"מ לרב נחמן מחילה בטעות הויא מחילה בר מהתם בהלואה דמיחזי כרבית והכא סבר רב נחמן דלא הויא מחילה ומיהו בלאו הכי קשה על פירושו דהא אמר רבינא התם בריש פירקא (דף סב·) דמסכנתא בלא נכייתא בדינינו אין מחזירין ממלוה ללוה דלא חשיב רבית קצוצה ומסתמא דלא פליג עליה רב נחמן ונראה לרבינו תם דה"פ דבכ"מ סבר רב נחמן דלא הויא מחילה כדאמר הכא ובריש המפקיד (ב"מ דף לה·) קאמר נמי רב נחמן התם שומא בטעות הוא ובספ"ק דגיטין (דף יד·) נמי אמר דקנין בטעות חוזר אלא היינו טעמא דרב נחמן דהתם זביני ולא הויא מחילה בטעות שאפי' היה המוכר יודע שיוכל לחזור לא היה חוזר דניחא ליה דליקו בהימנותיה גמר ומקני אבל הכא הויא הלואה והלוה אינו מקני ליה אלא בתורת מכר והמכר אינו כלום דאסמכתא היא ולא גמר ומקני וכיון דהדרא ארעא הדרי נמי פירי אבל אם היה נותן בתורת רבית היה קונה דאבק רבית אין יוצא בדיינים ורבא דהוה בעי לאותובי אונאה לא היה יודע זה הפירוש שאם היה יודע לא היה מקשה כלום מאונאה דהכא לא הויא מחילה בטעות כדפרי' גמר ומקני ור"נ היה משיב מאיילונית לפי סברת רבה כלומר אדמותבת לי מאונאה תסייען מאיילונית אלא על כרחך צריך אתה לחלק כדפרישית:

אתא

עין משפט נר מצוה

קו א מיי' פ"ה מהלכות זכייה הלכה ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רמב סעיף ג:

קז ב מיי' פי"ד מהל' טוען הל' יב סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף ט:

קח ג מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעי' י:

קט ד טוש"ע ח"מ סי' קמב סעי' ב:

מסורת הש"ס

א) [לעיל כח:] ב) [לעיל נג:]: ג) [כתובות לו: גיטין לז:]: ד) [גירסת ספרד בערך בדק כ' רב חנן ומיושב בזה קושיית מהרש"א בתוס' ד"ה כמאן]:

רבינו גרשום

לראשון: איבעיא להו. להיכא דאמר לעדים ולו סתם כתובו ליה חיישינן דלהוי מתנה טמירתא אי לא חיישינן: פיס קא כל חזקה שאין עמה טענה למחזיק טענה אחרת של זכותו אינה חזקה: והבא מחמת ירושה. מי שהחזיק ג' שנים וערער אחד ואמר לו מה אתה עושה בשלי שירשתיה מאבי ואמר זה מחזיק באת לאביך אין צריך לזה לטעון אכן לקחה אביו או שום טענה אחרת: פשיטא. דהיכא דאין עמה טענה מעליא דאינה חזקה. איצטריכן דמהו דתימא אם לא טעין אמרינן משום הכי לא טעין דהאי מיזבן הוא דזבנה ליה כו' קמ"ל דלא טענינן בשבילו דכיון דאיהו לא טעין אנן לא טענינן ליה: שקל בדקא בארעיה. שבא שטף מים ושטף לגבולה ארעיה ואהדר גודא בארעא דחבריה שקבע כתליו בקרקע חבירו: א"ל לרב ענן: זיל אהדר לו קרקעו וקבע מחיצתך בתוך שלך למקום שהיה מתחלה: אמר ליה רב ענן והא אחזיקי לי. שקבעתי בקרקע שלו בפניו ולא מיחה לי: אמר ליה כמאן. אמרת דבפניו הוי חזקה לאלתר: כר' יהודה. דקתני במתני' לא אמרו ג' שנים אלא שיהא באספמיא כו' הא אם מחזיק בפניו ולא מיחה לאלתר הויא חזקה (א"ל) וכר' ישמעאל דקתני בסופא דהאי פירקין ת"ר מעשה באדם אחד שפתח חלונותיו לחצר השותפין בא לפני ר' ישמעאל ואמר לו החזקת בני החזקת משום דסבירא ליה לאלתר בפניו הוה חזקה: אמר ליה מחילה בטעות הואי. דאיהו לא ידע דעבדת בתוך שלו דאת נופך אי הוה ידעת דבתוך שלו אתה בונה כותלך מי היית בונה מדעתך בתוך שלו אלא כי היכי דאת לא ידעת משום דשטף המים סימני המיצר איהו נמי לא הוי ידע דעבדת בתוך שלו ואומסל הכי סייע לך לבנות ובשידע לא מחל:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אזל אהדר גודא וכו' זיל אהדר וכו' ור' ישמעאל בר' יוסי דאמרי כל בפניו: (ב) שם אי הוה ידעת מי הוה עבדת: (ג) רשב"ם ד"ה והא אחיל כו' והלא יש לי וכו' דאמר לי לך חזק: (ד) תוס' ד"ה והא וכו' שבמלותו עשיתי הוי חזקה: (ה) ד"ה שלא וכו' ופירש שם בתוספות פי' ראשון דאפי' לא אמר שלא אמר לי אדם דבר מעולם פריך ונראה לי דמכח סיפא דמשמע דאפי' אם אמר מפלוני דזבנה מינך וכו' ונראה דזה דוחק וכו' איכא למידק איפכא ולפרוך טפי מרישא לסיפא ונראה לי דמקשה לא אסיק אדעתיה דנטעון ליה אנן ולהכי פריך פשיטא דחזקה גרידא אינה מועלת בלא טענה ומשני דסלקא דעתך דנטעון ליה אנן ולעיל פריך חזקה שאין עמה טענה תיהוי חזקה היינו דנטעון ליה אנן דכיון שלא מיחה: (ו) בא"ד משור במועד פריך פשיטא כל"ל וכ"ב דיבור זה שוה גליון: (ז) ד"ה כמאן כר"י וכו' דלא בעי מחאה בפניו וכו': (ח) ד"ה אמר וכו' ופי' הקונטרס הכא הלואה שמתחלה כל"ל ותיבות ומיחזי כרבית נמחק:

אתא לקמיה דרב יהודה אזיל אייתי תרי סהדי חד אמר תרתי אוצייתא עאל וחד אמר תלת אוצייתא עאל א"ל זיל שלים תרתי מגו תלת א"ל כמאן כרבי שמעון בן אלעזר דתניא א)אמר ר' שמעון בן אלעזר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על שתי כיתי עדים שאחת אומרת מנה ואחת אומרת מאתים שיש בכלל מאתים מנה על מה נחלקו על כת אחת שאחד אומר מנה ואחד אומר מאתים שבית שמאי אומרים נחלקה עדותן ובית הלל אומרים "יש בכלל מאתים מנה א"ל והא ב)מייתינא לך איגרתא ממערבא דאין הלכה כר' שמעון בן אלעזר א"ל ג)לכי תיתי ההוא גברא דדר בקשתא בעיליתא ארבע שני אתא מארי דביתא אשכחיה א"ל מאי בעית בהאי ביתא א"ל מפלניא זבינתה דזבנה מינך אתא לקמיה דר' חייא א"ל "אי אית לך סהדי דדר בה איהו דזבנת מיניה ואפי' חד יומא אוקימנא לה בידך ואי לא לא אמר רב הוה יתיבנא קמיה דחביבי ואמרי ליה וכי אין אדם עשוי ליקח ולמכור בלילה וחזיתיה לדעתיה "אי א"ל קמאי דידי זבנה מינך מהימן מיגו דאי בעי א"ל אנא זבנתה מינך אמר רבא כוותיה דר' חייא מסתברא דקתני ד)הבא משום ירושה אינו צריך טענה טענה הוא דלא בעי "הא ראיה בעי ודלמא לא ראיה בעי ולא טענה בעי ואיבעית אימא שאני לוקח דלא שדי זוזי בכדי איבעיא להו נראה בו מאי אמר אביי היא היא רבא אמר "עביד איניש *דסיאר ארעיה ולא זבין: "שלשה לקוחות מצטרפין אמר רב "וכולם בשטר למימרא דסבר רב שטר אית ליה קלא ועדים לית להו קלא והאמר רב "המוכר שדה בעדים גובה מנכסים משועבדים התם לקוחות אינהו

רש"י

חד אמר · רב כהנא עייל טוטלו בתוך של חבירו: תרתי אוצייתא · שתי שורות קרקע על פני השדה כדגרסינן בהשותפין (לעיל דף יב·) תלת אוצייתא בי"ב גופני : תרתי מגו תלת · תרתי אוצייתא מן השלש שמעיד האחד דתרווייהו מיהא מודו דתרתי אוצייתא עייל דבכלל תלת איכא תרי : א"ל · רב כהנא לרב יהודה: כמאן · דייקת לי דהא תרווייהו מכחשי האי להאי ותבטל עדותן : א"ל כר"ש בן אלעזר · שהלכה כמותו ואליבא דב"ה : ואחת אומרת מאתים· היו באותו היום באותה שעה באותו מקום:שיש בכלל מאתים מנה · דהייט מאה זוז ואין כת שניה מכחשת על מנה שכת ראשונה מעידה אלא מוסיפין הן מנה אחת אבל כת ראשונה מכחשת לשניה על אותו מנה שמוסיפין ובאותו מנה שני אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה ולא ישלם : נחלקה עדותן · דמאי דמקסהיד מר לא קמסהיד מר : ב"ה אומרים יש בכלל מאתים מנה · וטול מנה הכא נמי יש בכלל תלת אוצייתא תרתי ומיהדר ליה : א"ל · רב כהנא לרב יהודה : והא מייתינא איגרתא כו'· דאפי' ב"ה מודו דנחלקה עדותן: א"ל אהדר מיד עד דמייתית איגרתא וכרב יהודה קיימא לן שכן נעשה הדין:בקשתא· מקום:בעיליתא· בעליה : דזבנה מינך · בחזקת שהייתי סבור דזבנה מינך לקחתיה ממנו : דדר בה · ההוא דאמרת דזבנה לך : אפי' חד יומא · כדי לאמת דבריך ואוקמה בידך הואיל והחזקת שני חזקה ושוב לא תצטרך להביא עדים שלקחה מבעליו אותו שמכרה לך משום דטוענין ליורש וטוענין ללוקח דהבא משום ירושה ומשום מקח אינו צריך טענה אלא ראיה שדר בה המוכרה לו יום אחד בעי : חביבי · ר' חייא דודו של רב כדאמרינן בסנהדרין (דף ה·) דרב בר אחוה דר"ח ובר אחתיה דר"ח : ואמרי ליה · לחביבי אמאי צריך להביא עדים שראוהו (א) בבית יום אחד : וכי אין אדם עשוי ליקח בלילה · ולמכור לאחר שיתן לו ריוח באותו לילה עצמו והוה לך לאוקומי להאי אכסיה

תוספות

אתא לקמיה דרב יהודה כו' · ומסיק דרב יהודה כר"ש בן אלעזר ס"ל ותימה דבפ' זה בורר (סנהדרין דף ל: ושם לא. ד"ה כולא) אמר רב יהודה עדות המכחשת זה את זה בבדיקות כשרה בדיני ממונות ומוקי לה באחד אומר ארנקי לבנה ואחד אומר ארנקי שחורה אבל אחד אומר מנה שחור ואחד אומר מנה לבן אין מצטרפין נהרדעי אמרי אפי' א' אומר מנה לבן ואחד אומר מנה שחור ומסיק דאיכהו דאמור כר"ש בן אלעזר דהכא משמע דרב יהודה דפליג אנהרדעי פליג (ג) אר"ש בן אלעזר דהכא וי"ל דרב יהודה נמי כרשב"א ובהא פליגי דנהרדעי סברי דאחד אומר מנה שחור ואחד אומר מנה לבן דמי למילתיה דר"ש בן אלעזר דלא דייקי ביה סהדי ודמי לארנקי ורב יהודה סבר דלא דמי כלל לארנקי דהתם (ד) דאין זה גוף המעשה לא היה להן לבדוק אבל מנה דגוף הדבר הוא שמעידין עליו דייקי וקסבר דמודה ר"ש בן אלעזר במנה שחור דבטלה עדותן אפי' לב"ה ולא דמי למנה ומאתים דעבידי דטעו טפי אלא מדמה מנה שחור ומנה לבן לאחד אומר חבית של יין וא' אומר של שמן דבהא מודו כולי עלמא דנחלקה עדותן כדאיתא התם:

נחלקה עדותן · הקשה ריב"א לב"ש דאמרי בכת אחת נחלקה עדותן דחשיבי להו עדות מוכחשת ואפי' בב' כיתי עדים נמי תבטל עדותן דהוי נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה אפילו הן מאה כדאמר בפ"ק דמכות (דף ה:) ואומר ר"י דלאו פירכא היא דמצינו למימר דב"ש כר' יוסי סבירא להו דאמר התם במה דברי' אמורים בדיני נפשות אבל בדיני ממונות תתקיים העדות בשאר והכי הלכתא דפסיק רב נחמן ה)כוותיה ואפי' לרבי נמי מצי למימר דהכא (ה) מצי מיירי כגון דאתו למיחזי ואפי' אתי לאסהודי הכי מילי כי מסייעי אהדדי הוא דאמר נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה אבל הכא דהא מכחשי אהדדי לא,) :

מלוה

רשב"ם

בטענה זו דהא טוענין ללוקח ומיהו כר"ח קיי"ל כדמוכח מסקנא: וחזיתיה לדעתיה · דרבי חייא: דאי טוען ליה · האי מחזיק קמאי דידי זבנה מינך ההוא דזבנה ניהלי מהימן: מיגו דאי בעי אמר כו' · הלכך כיון דטעין נמי טענה מעלייתא אני יודע שממך לקחה מהימן והשתא הויא ליה חזקה שיש עמה טענה אבל כי טעין מפלניא זבנתה בחזקת דאמר לי דזבנה מינך אבל איני יודע אם לקחה ממך אם לאו הייט חזקה שאין עמה טענה הואיל ואפי' יום אחד לא נראה דדר בה: כוותיה דר' חייא · דצריך להביא עדים שדר בה המוכרה לו יום אחד : הבא משום ירושה · והוא הדין משום לקיחה: אין צריך טענה · כך טענה דלעיל דקתני מתניתין אתה מכרת לי אתה נתת לי במתנה אין· צריך יורש לטעון ולומר אתה מכרת לאבי: אבל ראיה · בעדים שדר בה יום אחד מיהא בעי מדלא קתני הבא משום ירושה אינו צריך (ב) כלום דייקינן הכי: ודילמא לא ראיה כו' · והכי קאמר הבא משום ירושה אין צריך שום טענה בעולם אלא זו בלבד מאבי אני יורשה אבל לא עדי דירת יום אחד ולא טענת מכירה ומתנה שניתנה לאביו בעי : ה"ג ואי בעית אימא שאני לוקח כו' · אפילו אם תאמר כי היורש צריך ראיה דדר ביה מורישו יום אחד לוקח עדיף טפי מיורש דלוקח אילו לא ברירא ליה מילתא דודאי זבנה המוכרה לו מבעל הקרקע לא הוי שדי זוזי בכדי הלכך ודאי קם אמילתא שפיר כשלקחה ואין צריך לא ראיה ולא טענה : איבעיא להו נראה בו · המוכרה ללוקח זה באותו קרקע למוד כמה ארכו וכמה רחבו מאי מי חשיבא עדות ראיה כעדות דירה ומשום דכר' חייא קיימא לן קבעי לה: שלשה לקוחות מצטרפין · שדה שיש עדים שהיתה של ראובן כל הימים והחזיק בה שמעון שנה כי טוען שקנאה מראובן ואח"כ מכרה שמעון ללוי בשטר והחזיק לוי שנה ואח"כ מכרה לוי ליהודה וכתב לו שטר מכירה כדלקמן והחזיק בה שנה הרי שלש שנים ואתא ראובן וקמערער ואומר כי לא מכרה לשמעון ויהודה טוען הרי החזקט בין שלשתינו שלש שנים ולא מחית ושמעון שלקחה ממך שלא באין מכחו לא היה לו ליזהר בשטרו יותר מג' שנים וראובן משיב לפי שכל אחד מהם לא החזיק שלש שנים אלא שנה לא חשתי למחות שהייתי רואה שאתם יראים להחזיק כדמחזקי אינשי ולא הייתי יודע שבשביל שהייתם מוכרין זה לזה לסוף שנה לפיכך לא החזקתם כל אחד כי אם שנה : מצטרפין · הלקוחות ויפסיד ראובן דכיון דבשטר לקחו זה מזה כדמפרש רב בסמוך עדים שבשטר אפקו לקלא וידע ראובן ומדלא מיחה הפסיד אבל בלא שטר מני טעין האי דלא מחאי שלא החזיק אחד מהם שלש שנים ולא אחזקינהו כדמחזקי אינשי כדאמרינן לעיל (דף כט:) באמתא : וכולן בשטר · אשני לקוחות אחרונים קאי אבל לוקח ראשון שלקח מן המערער מה לנו ולשטרו [דאם יש לו שטר פשיטא דאין יכול לערער] : שטר אית ליה קלא · שמתחספין לכותבו ולחותמו והכל שומעין : ועדים לית להו קלא · מכירה בעדים בלא שטר : המוכר שדהו בפני עדים · וקבל עליו אחריותו : גובה · הלוקח מן המוכר אפי' מנכסים שנשתעבד ומשכן או מכר קרקעותיו אחרי מכירה זו שקבל עליו אחריותה וטעם משום דעדים מפקי לקלא וידעו הלקוחות שמכר זה קרקע באחריות והיה להם להניח למוכר בני חורין כשיעור האחריות אלמא עדים בלא שטר אית להו קלא : שאני לקוחות · אע"ג דמכירה בעדים בלא שטר לית ליה קלא ממילא אלא אם כן יפשפשו ויחקרו הדבר :

אינהו

עין משפט נר מצוה

קי א מיי' פ"ג מהל' עדות הלכה ג סמג עשין קח טוש"ע ח"מ סי' ל סעיף ב :

קיא ב ג מיי' פי"ד מהל' טוען הלכה יד סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף יד :

קיב ד ה מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעיף י :

קיג ו ז מיי' שם פי"ב הלכה ו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמד סעיף ב :

קיד ח מיי' פי"א מהל' מלוה הלכה ה סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קטז סעיף א :

רבינו גרשום

חד אמר. עייל כותלו בשדה חבירו תרתי אוצייתא ברוחב ב' שורו' על פני כל השדה: אמר ליה זיל אהדר תרתי אוצייתא מגו תלת. דתרווייהו הני עדים מסהדי דתרתי אוצייתא עיילת בתוך שדהו ובכל תלתא איכא תרתי: אחת אומרת מנה לוה פלוני מפלוני ואחת אומרת מאתים(א)מנה ונוטל מנה הכי נמי יש בכלל ג' אוצייתא תרתי ומהדר לי'[תרתי]: א"ל. רב כהנא לר' יהודה והא מייתינא איגרתא ממערבא דלית הלכת' כר' שמעון בן אלעזר. דאפילו בית הלל מודו להיכא דאחד אומר מנה ואחד אומר מאתים דנחלקה עדותן ולא קא משלם אפילו מנה הכי נמי נחלקה עדותן: אמר ליה. אהדר מיד עד דתיתי איגרתא: בקשתא · שם מקום : בעיליתא. בעלייה: דדר בה. ההוא דזבניה אפי' חד יומא כדי לאמת דבריך ואוקמה בידך הואיל דאחזקת בה ד' שנין : חביבי. ר' חייא דודו : ואמרי ליה. ואי לא מייתי סהדי דדר בה ההוא דזבניה ליה חד יומא אמאי לא מוקמי' בידיה וכי אין אדם עשוי לקנות מאחד בלילה ולמכור באותו הלילה ואמאי לא מוקמי' בידיה הא הכא איכא למימר דבלילה זבנה מאחר ולאלתר מכרה ליה: וחזיתיה לדעתי'. שהבנתי מתוך דבריו דאי אמר ליה המחזיק קמיה דידי זבנה מינך ההוא שקניתיה ממנו מהימן : כוותיה דר' חייא. דאמר לעיל דצריך לאתויי סהדי דדר בה ההוא אפי' חד יומא הכי מסתברא . דקתני הבא מחמת ירושה והוא הדין מחמת לקיחה : הא ראיה . כל דהו בעי כהאי גוונא : ולא ראיה בעי. דהואיל ובא מחמת ירושה אנן מטעינן ליה : איבעית אימא . משום הכי בעי ר' חייא ראיה גבי לוקח משום דלוקח שאני מיורש דלוקח לא שדי זוזי בכדי דהואיל ויהיב דמי מדקדק יפה דההוא דזבניה ניהליה דדייר ביה חד יומא והואיל שטוען מפלניא זבינתיה דזבנה מינך צריך למיתי ראיה דדר בה חד יומא ההוא דזבנה ניהליה אי לא מייתי ראיה לא מוקמינן לה בידיה : איבעיא להו נראה בו מהו . כלומר איח ליה סהדי דההוא דזבנה ליה הוה איתחזי בההוא ביתא והוה אזיל לעיוני במצרי הבית כמה ארכו וכמה רחבו הוי מי אמרינן הואיל וקא מעיין הכי ודאי קני מהאי מערער לאוקמי' ליה בירא דלוקח ודמי כמאן דדר בה חד יומא : אמר אביי היא היא. ודאי דמי כמאן דדר בה:רבא אמר. לא קנה לוקח דהואיל דלית ליה סהדי דדר בה ממש דעבד אינש דסייר ביתא דחבריה ולא זבין : ג' לקוחות מצטרפין. כגון שמכר שדה לאחד והחזיק בה שנה והלך זה שקנאה ומכר לשני והחזיק בה שנה והלך זה שני ומכרה לשלישי והחזיק בה שנה מצטרפין אלו ג' שנים ודמי כאילו שהתה ביד לוקח שלישי ג' שנים והחזיק בה: אמר רב וכולן בשטר. כלומר אם אלו לקוחות מכרוה זה לזה בשטר ולא מיחה זה בשעת מכירה אין יכול שוב למחות משום השטר: קלא אית ליה. ואם איתא דשלו היא היה מוחה בשעת מכירה: עדים לית להו קלא. שאם מכרו זה לזה בעדים שלא בשטר ולא מיחה יכול שוב למחות דיכול למימר לא ידעתי במכירתם : והאמר רב המוכר שדהו שלא בשטר גובה מנכסים משועבדים . שאם מכר שדהו בפני עדים לאחד באחריות ובא בעל חוב של מוכר וטרפה מן הלוקח גובה מנכסין משועבדים שאם מכר לאחרי כן שדה לאחר אחר שקבל לזה אחריות שמשועבד לפצותו גובה אותן משועבדין שמכר לאחרים בשיעור הקרקע שטרפה ממנו אלמא כיון דגובה מנכסין משועבדין ש"מ דקסבר רב בעדים

א) נ"ל שיש בכלל מאתים מנה ונוטל מנה כו'

מסורת הש"ס

א) סנהדרין לא: מיר כי ע"ש : ב) [סנהדרין כט·] : ג)[שבועות מח:]: ד) לעיל כג· : ה) [עי' מכות ו· פסק רב נחמן הלכה כר' ומ"מ פסקו כל הפוסקים כרבי וכן מלוה לתקן] : ו) [וע"ע תוס' סנהדרין לא· ד"ה שב"ש אומרים] :

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ואמרי ליה וכו' שראוהו שדר בבית : (ב) ד"ה אבל ראיה וכו' אינו צריך לטעון כלום : (ג) תוס' ד"ה אתא וכו' פליג נמי אר"ש בן אלעזר דהכא : (ד) בא"ד דהתם כיון דאין זה גוף וכו' דגוף הדבר שמעידין עליו הוא דייקי: (ה) ד"ה נחלקה וכו' דהכא מיירי כצ"ל ותיבת מצי נמחק :

[נ"א דסייר ארעיה]

א) לקמן קנז. ודף קעה. ב) [ערכין כב: כתובות צ. גיטין מח: סנהדרין קכג:] ג) קדושין יג: [ב"ק קד: לקמן קנז. קעה. ערכין ז: כתובות מח:] ד) גיטין עז: ועי' תוס' לקמן נג: ד"ה נעל] :

קטו א מיי' פי"א מהל' מלוה הל' ח סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קטו סעיף א :

קטז ב מיי' פי"ב מהל' טוען הל' א סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמד סעיף ג :

קיז ג ד מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ד :

קיח ה מיי' פי"ג שם הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמט סעיף כח :

קיט ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף א :

קכ ז מיי' שם טוש"ע שם וסעיף כה :

קכא ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח :

קכב ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט :

קכג י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג וסעיף ו :

קכד כ מיי' פ"ב מהל' זכיה הל' א ופ"א מהל' מכירה הל' ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנב סעיף א וסי' רמה סעיף א :

קכה ל מיי' פ"ב מהל' שכנים הל' יא ועי' בהשגות ובמ"מ ובכ"מ ח"מ סי' קעו בשם תשובת הרא"ש ופ"א מהל' מכירה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנב סעיף ב וסי' קעו סעיף ג :

קכו מ מיי' פ"ב מהל' זכיה הל' ג ופ"א מהל' מכירה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנב שם וסי' רעה סעיף יב :

אינהו אפסידו אנפשייהו ומי אמר רב הכי והתנן א) המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים ע"י עדים גובה מנכסים בני חורין וכי תימא ב) רב תנא הוא ופליג והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו ג) מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשים ולא מן הלקוחות מלוה אזביני קא רמית מלוה כי קא יזיף בצנעא קא יזיף כי היכי דלא ליתזלו נכסיה עליה זביני מאן דזבין ארעא בפרהסיא זבין כי היכי דליפוק לה קלא ת"ר אכלה האב שנה והבן שתים האב שתים והבן שנה האב שנה והבן שנה והלוקח שנה הרי זו חזקה למימרא דלוקח אית ליה קלא ורמינהי אכלה בפני האב שנה ובפני הבן שתים בפני האב שתים ובפני הבן שנה בפני האב שנה ובפני הבן שנה ובפני לוקח שנה הרי זו חזקה ואי סלקא דעתך לוקח אית ליה קלא אין לך מחאה גדולה מזו אמר רב פפא כי תניא ההיא במוכר שדותיו סתם:

מתני' האומנין והשותפין והאריסין והאפוטרופין אין להם חזקה לא לאיש חזקה בנכסי אשתו ולא לאשה חזקה בנכסי בעלה ולא לאב בנכסי הבן ולא לבן בנכסי האב במה דברים אמורים במחזיק אבל בנותן מתנה והאחין שחלקו והמחזיק בנכסי הגר ד) נעל וגדר ופרץ כל שהוא הרי זו חזקה:

גמ'

אינהו אפסידו אנפשייהו. דשדו זוזייהו בכדי שהיה להם לחקור יפה אם מכר שום קרקע באחריות ולא עשו לפיכך הפסידו אבל גבי שלש לקוחות אין להפסיד המערער דכיון דליכא שטר במכירות הללו ולא יצא הקול ממילא לא היה לו לחקור דמימר אמר לפי שיראים להחזיק בקרקע שלי לא אכלוה כל אחד שלש שנים: ומי אמר רב הכי. דמכירת קרקע באחריות בעדים בלא שטר גובה הלוקח כשיטרפוה ממנו מנכסים משועבדים: בשטר. דסתם שטר לאחריות נכתב ואפילו לא נכתב קי"ל אחריות טעות סופר הוא וכמי שנכתב דמי: מנכסים משועבדים. מלקוחות וכגון שלא שבקו ליה ללוה בני חורין לגבות המלוה מהם: ע"י עדים. כלומר בלא שטר: מנכסים בני חורין. וכגון שמודה שלא פרעו דהא קי"ל המלוה חבירו בעדים אין צריך לפרעו בעדים אבל ממשועבדין לא יגבה דעדים בלא שטר לית להו קלא ולא אמרינן לקוחות אפסידו אנפשייהו וקשיא לרב: מלוה על פה. היינו מלוה את חבירו בעדים: אינו גובה לא מן היורשין כו'. טעמא מפרש בשילהי מכילתין שיעבודא לאו דאורייתא ומיהו לא קי"ל הכי אלא כדמפרש התם הלכתא גובה מן היורשין ולא מן הלקוחות: יזיף אינש בצנעא. ומבקש שלא לפרסם הדבר כדי שאם יבא למכור קרקע לא יבינו העולם שהוא דחוק לפרוע מעות ולא יקחו ממנו ביוקר הלכך מאי הוה להו ללקוחות למיעבד: מאן דזבין בפרהסיא קזבין. כדי שיקפצו עליה לוקחין והלכך אפסידו לקוחות אנפשייהו שאם חקרו יפה היו שומעין מבני אדם שמכר מוכר זה כבר קרקע באחריות: אכלה האב שנה. ומת ואכלה בנו אחריו שתים ולא מיחה המערער: הרי זו חזקה. שמצטרפין לשלש שנים דיורש כרעיה דאבוה הוא ולא מצי מערער למטען משום דלא אחזיק כל אחד שלש שנים לא מחיתי שהרי הכל יודעים שדרך הבן לירש את האב: ולוקח שנה. שמכרה לו הבן בשטר: למימרא דלוקח מיורש אית ליה קלא: ורמינהי כו'. ולרב לא פריך לעיל דרב בלוקח מלוקח איירי הלכך אלימא ליה טפי למיפרך ממאי דדמי ליה: אית ליה קלא. והיה לו למערער למחות ומשום דלא מיחה הויא חזקה: אכלה. המחזיק: בפני האב. שהיתה שלו שנה שאומר שלקחה מן האב: ובפני הבן. לאחר מות האב: ובפני הלוקח. שלקחה מן הבן ויש לו שטר: הרי זו חזקה. ולא מצי מפיק ליה לוקח דבן מידיה דמחזיק משום דקטעין מחזיק שטר היה לי מן האב ונזהרתי בו בשמירתו שלש שנים ועכשיו אבד הימני שלא חששתי לשמרו אחר שהחזקתי שלש שנים בלא מחאה שלא ידעתי מלקיחתך מן הבן לסוף שתי שנים דלוקח מבן לית ליה קלא ולא הויא מחאה: אין לך מחאה גדולה מזו. שמכרה הבן לסוף שתי שנים ללוקח זה והיה למחזיק להזהר בשטרו כל הימים עד דמרע ליה לשטרא דהאי לוקח אבל בשלש שנים אחר השטר אין די ומפקינן מידא דמחזיק אם לא נזהר בשטרו כדאמרינן בפירקין לעיל (דף לא.) אבל הית אין לך מחאה גדולה מזו: אמר רב פפא. לעולם אימא לך דלוקח אית ליה קלא והכא אמאי לא חשבי מחאה לקיחת הלוקח מן הבן משום דמכר לו הבן כל שדותיו סתם אותן שהיו של אביו וטוען הלוקח שגם זה השדה קניתי בכלל קרקעות כולן דאמרינן ליה כל שדותיו מכר לך חוץ מזו אבל אם מכר (א) זה השדה בפני עצמו בטלה חזקתו של מחזיק דאין לך מחאה גדולה מזו ויש מפרשים במוכר כל שדותיו ומכר לו בפירוש גם זו עמהן ולאו מילתא היא דסתם משמע שלא פירש: **מתני'** האומנין. בעלי אומנות שמוליכין להם בביתם לתקן כלים כגון צבעין או כובסין או חייטין או סורקי בגדים שטוענין לקוח הוא בידי: (ב) אין להם חזקה. ולא בחזקת שלש שנים מיירי דסתם אומן לא שייך אלא במטלטלין וחזקת שלש שנים לא נאמרה אלא במקרקעי אבל במטלטלי מי שהוא מוחזק בשל חבירו אפילו שעה אחת שאנו רואים שיוצאים מתחת ידו אע"פ שיש לחבירו עדים שהיה שלו נאמן זה המוחזק לומר לקוח הוא בידי דסתם לוקח מטלטלין מחבירו בלא עדים הוא קונה ובלא שטר חוץ מדברים העשויין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידי דאינו נאמן כדקי"ל במסכת שבועות (דף מו:) וה"נ גבי אומנין אפילו דבר שאינו עשוי להשאיל ולהשכיר ועשוי לשלחו לאומן כדי לתקנו אין לו חזקה לטעון לקוח בידי מאחר שיש עדים לאידך שהיה שלו וטוען שלחתיו לך לתקנו: שותפין. שלקחו קרקע בשותפות והחזיק אחד בחלק חבירו ואכל כל הפירות שלש שנים אינה חזקה שכן דרך שותפין לאכול זה פירות שלש שנים או ארבע שנים ואח"כ יאכל זה כמו כן ובסדר משנת רבינו גרשום הכי גרסי' השותפין והאפוטרופין והאריסין אבל אומנין לא קתני והכי הוה מסקנא בגמרא (ג) דכולי עלמא יש שותף שאין לו חזקה וכיון דשותף אין לו חזקה כל שכן אומן כדמפרש בגמ': והאריסין. שיורדין לתקן הקרקע למחצה לשליש ולרביע אם טוען שני חזקה החזקתי בקרקע ואכלתי הפירות אינה חזקה שיכול לומר המערער לאריסות הורדתיו ודמי הפירות היה משלם לי או זקפתים עליו במלוה אי נמי מנהג אריסים לעבוד קרקע עשר שנים וחמש שנים אוכלין הבעלים כל הפירות של כל השדה ואחר כך אוכלין אריסים חמש שנים כנגדן: לא לאיש. שאוכל פירות נכסי מלוג של אשתו חזקה בנכסי אשתו דאורחיה דבעל למיכל פירי ואם יגרשנה תטול נכסי מלוג שלה ובגמרא פריך פשיטא: בנכסי בעלה. אם אכלה פירות של שדה בעלה ג' שנים אינה יכולה לטעון לקוח הוא בידי דכיון דמזונות אשה על בעלה שביק לה למיכל פירי ובגמ' פריך פשיטא: ולא לאב בנכסי הבן ולא לבן כו'. דומיא דאפוטרופין נינהו זה בנכסיו של זה: בד"א. כל החזקות הללו דאינו חזקה וגם יש מהן דהויין חזקה וצריך ג' שנים: במחזיק. כדמפרש בגמ' בחזקה שיש עמה טענה ומהלוקח שחבירו מערער עליו: אבל בנותן מתנה. בפניו ומודה לו שילך ויחזיק בה וקי"ל דקרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה ובההיא חזקה שהיא במקום קנין לקנות קרקע כיון דנעל וגדר כו' הויא חזקה לקנות: שחלקו. ורוצה כל אחד לזכות בשלו שלא יוכלו לחזור זה בזה: בנכסי הגר. שאין לו יורשין וכל הקודם להחזיק בנכסיו זכה: נעל. עשה דלת: וגדר. או גדר חומה: ופרץ. פירצה כדי שיכנס בה: כל שהוא. בגמ' מפרש: הרי זו חזקה. לבלתי חזור זה בזה כיון דברשות חבירו החזיק:

גמ'

מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות. לא איצטריך אלא משום יורשין דלקוחות תנינא בהדיא וקסבר שעבודא לאו דאורייתא ומלוה בשטר שהוא גובה היינו שלא תנעול דלת בפני לוין ומכר נמי משום תקנת השוק ואע"ג דביורשין לא שייך לחלק בין מלוה על פה למלוה בשטר מ"מ כל היכא דגבי לקוחות חיישינן משום נעילת דלת כמו מלוה בשטר או מלוה הכתובה בתורה למ"ד (קדושין כט:) ככתובה בשטר דמי או כשעמד בדין או עשה עבדו אפותיקי גבי נמי מיתמי אבל מלוה על פה כיון דלא חשש לעשות שטר לגבות מלקוחות כי לא גבי נמי מיתמי ליכא נעילת דלת והא דאמרי' בפ"ק דבבא קמא (דף יא:) גבי (ד) הלכה גובין מן העבדים אמר רב נחמן לעולא אמר ר"א אפילו מיתמי לא מיניה ואפילו מגלימא דעל כתפיה שם מפורש: **בפני** האב שנה כו'. והא דאמרינן בפרק שני דכתובות (דף יז: ושם ד"ה ואחת) אמר רב הונא אין מחזיקין בנכסי קטן ואפילו הגדיל לא כמו שיש מפרש שם דיתום אפילו גדול במילי דאבוה קטן הוא ואין מועלת חזקה לגביה אפילו שהיה גדול כשמת אביו דהא הכא אמר בהדיא דהוי חזקה כשאכל בפני הבן והאב שני חזקה אלא לוקח שהיה קטן כשמת אביו אינה חזקה אע"פ שאחרי כן הגדיל. ר"י: **ואי** סלקא דעתך לוקח אית ליה קלא אין לך מחאה גדולה מזו. אור"י דהוי מצי לשנויי כאן בשטר כאן בלא שטר דאין מצטרפין אלא בשטר כדאמרינן לעיל אלא שמא דעדיפא מיניה קא משני:

אבל

רבינו גרשום

אית להו קלא שמפרסמין שקבל אחריות לזה ולא איבעיא להו לזובני מיניה, וקשיא דרב אדרב. ומשני התם לא משום ההוא טעמא גובה מנכסים דעדים אית להו קלא א)הוה להו לאסוקי אדעתייהו מקמי דליזבון והוי להו לפשפושי ולבדוק אי משעבדי הני קרקעי לאחר או לא הואיל ולא פשפשו בדבר גובה מנכסין משועבדים אבל ג' לקוחות לאחר שמכרו בעדים לא מצטרפי משום הואיל דלית להו קלא מאי הוה ליה למערער לאסוקי על דעתיה דלימחי: ומי אמר רב הכי. דהמוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדין כלומר דעדים אית להו קלא: והתנן ע"י עדים גובה מנכסים בני חורין. אלמא עדים לית להו קלא וקשיא מהני אדרב: וכי תימא דרב תנא הוא. דספרא רב שנאו: ופליג.אמתני': מלוה על פה. הויין בעדים ולא בשטר:אינו גובה לא מן היורשין ולא מהלקוחו'. דלית להו קלא: מלוה עביד אינש דייזיף בצנעא כי היכי דלא ליזלזלו נכסיה. דאי הוו ידעי אינשי דהוא חייב ממון כשירצה למכור קרקע מפני חובותיו יהיו מזלזלין בנכסיו ולא יקנו ביוקר לפי שידוע שדוחקין אותו בעלי חובין ומש"ה יזיף בצנעא ומאי הוה להו ללקוחות לאסוקי אדעתייהו אם הוא חייב ממון אם לאו ולהכי אין גובה המלוה אלא מנכסין בני חורין. אבל גבי מוכר שאני דמאן דזבין שקונין קרקע בפרהסיא זבין כי היכי דניפוק ליה קלא דאינש אמיד הוא הואיל וזבין מקרקעי והואיל וכן היה לו ללוקח אחר לבדוק אם מכר לראשון באחריות שעליו לפצותו אם לא.והואיל ולא בדק ב)ולא קנה השני לפיכך גובה לוקח ראשון מנכסין משועבדין אפי' אם לקח בעדים בלא שטר: אכלה האב. לקרקע שנה ומת ואכלה בנו אחריו שתים שנה וכו' הרי זו חזקה. דמצטרפות לג' שנים: והבן אכלה שנה.ומכרה ללוקח ואכלה הלוקח שנה: למימרא דלוקח אית ליה קלא. שקונה הוא שדה פלוני והוה ליה למערער למחות בשעת לקיחה או בשעת מיתת האב והואיל ולא מיחה הויא חזקה: ורמינהי אכלה. המחזיק שנה בפני האב שהיתה הקרקע שלו ובפני הלוקח שלקחה מן הבן שנה הרי אלו מצטרפין והוי חזקה ואין יכול הלוקח שוב לערער ולומר לו כשם שיש לי עדים שלקחתיה מן הבן כך יש עליך להראות שטרך שקניתה מאביו מפני שיכול להשיב לו המחזיק עד ג' שנים נזהרתי בשמירת שטרי מכאן ואילך לא נזהרתי . ואם איתא דהלוקח קלא אית ליה יכול לומר לו הלוקח הואיל ששמעת שמכרו לי הבן אין לך מחאה גדולה מזו והיה לך לשמור שטרך אלא ש"מ מדקתני הרי זו חזקה מכלל דלית ליה ללוקח קלא דאם איתא דקלא אית ליה אין לך מחאה גדולה מזו ואין זו חזקה מיבעי ליה: אמר רב פפא . לעולם אימא לך דלוקח קלא אית ליה והכא אמאי הויא חזקה כי לית ליה שטרא משום דהבן מכר ללוקח שדותיו סתם ומכר לו זה עמהן והואיל ולא מכר לזה בפני עצמו יכול לומר המחזיק ללוקח אני הייתי סבור ששדותיו אחרות היה מוכר לך ולא זו שהוחזקתי בה לכך לא חששתי לשמור שטרי יותר מג' שנים משעה שקניתיה הלכך הויא חזקה אבל בעלמא לוקח אית ליה קלא: פיסקא ג)האומנין. בעלי אומנות שמתקנין כלים או צבעין או כובסין שמתקנין בגדים בשכירות אע"פ שהחזיקו ג' שנים באותן החפצים אינה חזקה משום דמצי המערער לומר לתקנו נתתיו לך: והשותפין . אם החזיק אחד בחלק חבירו ג' שנים אינה חזקה דאיכא למימר כך התנו ביניהן שתהא ברשות זה ה' שנים וכן ברשות של אחר: והאריסין . שיורדין לתקן למחצה לשליש ולרביע אם טוען שני חזקה החזקתי בקרקע אינה חזקה שיכול לומר לו המערער לאריסות הורדתיך וכן האפוטרופין של יתומין:

שותף

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אמר רב פפא וכו' אבל אם מכר זה השדה: (ב) ד"ה האומנין הד"א עם ד"ה אין להם וכו' והכא גבי אומנין וכו' כדי לתקנו אין לו חזקה לטעון לקוח הוא בידי: (ג) ד"ה שותפין וכו' דכולי עלמא: (ד) תוס' ד"ה מלוה וכו' גבי אמר עולא אמר ר' אלעזר הלכה גובין מן העבדים:

א) נראה דצ"ל אלא משום דהוי לסו וכו'. ב) נראה דצ"ל וקנה השני. ג) עי' ברשב"ם שכ' בשם רבינו דלא גרס אומן וכ"ה באמת בנוסח המשנה שבירושלמי אבל הדבר צ"ע דהרי אוקן דרבינו היה גורס אומן במשנתינו:

גמ' אבוה דשמואל ולוי תנו שותף אין לו חזקה וכל שכן אומן שמואל תני אומן אין לו חזקה אבל שותף יש לו חזקה ואזדא שמואל לטעמיה דאמר שמואל השותפין מחזיקין זה על זה ומעידין זה על זה ונעשים שומרי שכר זה לזה רמי ליה רבי אבא לרב יהודה (א) במערתא דבי רב זכאי מי אמר שמואל שותף יש לו חזקה והאמר שמואל שותף כיורד ברשות דמי לאו למימרא דשותף אין לו חזקה לא קשיא הא דנחית לכולה הא דנחית לפלגא אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא רבינא אמר [א]הא והא דנחית לכולה ולא קשיא הא דאית בה דין חלוקה הא דלית בה דין חלוקה גופא אמר שמואל [ב]שותף כיורד ברשות דמי מאי קמ"ל (ב) שותפות אין לו חזקה לימא שותף אין לו חזקה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [ג]לומר שנוטל בשבח המגיע לכתפים בשדה שאינה עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע: [ד]ומעידין זה לזה

אמאי

גמ' אבוה דשמואל. וגם לוי חבירו: תנו. במתני': שותף. השותפין והאפוטרופין כו' אבל אומן לא תנו דכ"ש דאין לו חזקה דהא אין לו חלק כלל דנימא מיגו דהיה לו חלק בו קנה מחבירו את חלקו אלא ודאי לתקן ניתן לו: אבל שותף יש לו חזקה. דאם איתא דלא מכר לו חלקו היה לו לעבוד את האדמה ולאכול הפירות בשותפות: מחזיקין זה (ג) לזה. אם האחד מחזיק בחלקו ובחלק חבירו ג' שנים הויא חזקה: ומעידין. זה על חלקו של זה להעמידה בידו אם בא אחד מן השוק לערער עליו ולא הוי נוגע בעדות כדמפרש לקמן: ונעשין כשומרי שכר זה לזה. שאם מבית אחד מהן נגנב דבר של שותפות חייב לשלם כשומר שכר וזהו שכרו שגם חבירו ישמור הכל כשיעור זמן שמשמר זה עכשיו: והא אמר שמואל שותף. שמחזיק בכל השדה גם בחלקו של חבירו: כיורד ברשות דמי. כלומר כאילו נתן לו חבירו רשות ונוהו להיות במקומו כדין אריס דמי: לאו למימרא דשותף אין לו חזקה. דהוי כאריס שיורד ברשות ולכך לא הויא חזקתו חזקה ולקמן מפרש דאכתי לשאר דברים קאמר שמואל כיורד ברשות דמי מדלא קאמר בהדיא שותף אין לו חזקה: דנחית לכולה. שדה שקט שניהם: דנחית לפלגא. בחלק המובחר החזיק ואמר חלקנו והגיע זה לחלקי והחזקתי בו שלש שנים ואידך טעין עדיין לא חלקנו אלא כך התנינו בינינו שתאכל אותו חלק ג' שנים ואני אחריך כמו כן ג' שנים: אמרי לה להאי גיסא. יש מתרצים בענין זה הא דאמר שמואל שותף יש לו חזקה דנחית לכולה דמנהג שותפים ליטול בשותפות פירות כל שנה ושנה או זה יטול חצי הקרקע וזה החצי ולשנה הבאה למפרע מה שלקח זה אשתקד יקח זה עכשיו שכל אחד רוצה ליהנות בכל שנה מחלקו וזה שהניח להחזיק לחבירו ג' שנים בכל השדה ודאי מכר לו את חלקו והלכך הויא חזקה: והא דאמר שמואל אין לו חזקה דנחית לפלגא. שכן דרך שותפין לאכול זה פלגא ואידך חבריה פלגא שלש שנים או ארבע ואחר כך אוכלין למפרע בענין זה ארבע שנים אחרות: ואמרי לה להאי גיסא. היכא דנחית לכולה לא הויא חזקה שכן הוא מנהג השותפין לאכול שדה שלש שנים והלכך לא מצי טעין לקוח חלקך בידי והיכא דנחית לפלגא הויא חזקה דסברא הוא דחלקו דאם איתא דניחא ליה ליהנות מחלקו בכל שנה ולא להמתין שלש שנים או ארבע שנים אחר חבירו כמנהג שותפין לא היה לו לברר חלק אחד לבדו אלא יעשו בשותפות ויחלקו הפירות: הכי גרסי' רבינא אמר הא והא דנחית לכולה הא דאית בה דין חלוקה. ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה הויא חזקה דכיון דיש כדי לזה וכדי לזה אינו מנהג להניח האחד להקדים לו חבירו ג' שנים אלא אם כן מכר לו חלקו: דלית בה דין חלוקה. אינה חזקה דהתם מנהג הוא לאכול זה שלש או ארבע שנים שלימות כל השדה ואחר כך זה משום דבשניהם ביחד אינו כדאי והכי קיימא לן והך עובדא דרמי בר חמא ורב עוקבא בר חמא דזבון אמהתא בשותפות מר משתמש ראשונה שלישית כו' ברים פרקין (ד) (דף כט:) ופרשינן טעמא כי היכי דלא ליחזקו אהדדי ה"ה דאי הוה כל אחד משתמש שלש שנים רצופין לא תהוי חזקה דהא לית בחדא אמתא דין חלוקה והלכך לא תהוי חזקה ואינהו דאחזוק בסירוגין משום דלמא לא ידעי העדים לסוף ג' שנים שלקחוה בשותפות ויטעון המחזיק בה שאינו שותף ותהוי חזקתו חזקה: לומר שנוטל. כדין אריס שיורד ברשות אפי' בשבח המגיע לכתפים גמר פירי כגון קמה לקצור וענבים לבצור נוטל כל החצי כדין אריסי העיר ואפילו הוא שדה שאינו עשוי ליטע אלא לזריעה ונטעה הוא נוטל כל דינו כאילו עשוי ליטע כדין היורד ברשות דאילו יורד שלא ברשות שמין לו וידו על התחתונה דאם השבח יתר על היציאה נוטל את היציאה ואם היציאה יתר על השבח נוטל יציאה שיעור שבח כדאמר בב"מ בהשואל (דף קא.) היורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות אמר רב שמין לו וידו על התחתונה ושמואל אומר אומדין כמה אדם רוצה ליתן על שדה זו ליטע וא"ר פפא לא פליגי כאן בשדה העשויה ליטע כאן בשדה שאינה עשויה ליטע והכא חשיב להאי שותף כיורד ברשות והלכך שקיל בשדה שאינה עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע ואי הוה אמר שמואל שותף אין לו חזקה הוה אמינא דידו על התחתונה הואיל ובלא רשות חבירו ירד:

אמאי

אבל שותף יש לו חזקה. יש ענין לשותף דאין לו חזקה כדמפרש לקמן וא"ת א"כ ליתני במתני' שותף אין לו חזקה אע"פ שיש שותף שיש לו חזקה כי היכי דתני אריס אע"פ שאר אריסים שאינו אריסי בתי אבות יש להן חזקה ויש לחלק:

שותף כיורד ברשות דמי לאו למימרא דאין לו חזקה. (ה) וא"ת מנא ליה דילמא לענין שנוטל בשבח המגיע לכתפים כדאמר בסמוך וכ"ת דמשמע ליה דבכל ענין מדמי ליה לאריס דלמא כשאר אריסים קאמר שיש להן חזקה ולא כאריסי בתי אבות: שבח המגיע לכתפים. מפרש רש"י בכמה מקומות וכן רבינו שמואל דמגיע לכתפים כגון ענבים הראויין ליבצר וקשה דאמרי' בפ"ק דב"מ (דף טו:) והא מעשים בכל יום וקא מגבי שמואל לבעל חוב בשבח המגיע לכתפים ואי ס"ד הייט ענבים (ו) הראוים ליבצר א"כ בעל חוב לא גבי מינייהו כדאמר בכתובות פ' נערה (דף נ:) אמר ליה זיל הב ליה מתמרי דעל בודיא אמר ליה (ז) לא יהא אלא בעל חוב דחזו לבודיא קאמינא סוף סוף כל העומד ליגדר כגדור דמי דצריכי לדקלא קאמינא אלמא לא גבי מאותם העומדים ליגדר ולאו פירכא היא דהא רש"י נמי לא בעי למימר מאותן העומדים ליבצר מיד אלא כלומר כל דבר שסופו ליתלש כגון פגין או בוסר ור"ת מפרש מגיע לכתפים היינו דבר שבא ע"י טורח ומייתי ראיה מהא דתנן בסוף יש נוחלין (לקמן דף קלד.) האומר זה אחי אינו נאמן ויטול עמו בחלקו מת יחזירו נכסים למקומם נפלו לו נכסים ממקום אחר יירשו אחיו עמו ובעי רבא (שם קנה:) שבח ששבחו נכסים מאליהם מהו בשבח המגיע לכתפים לא תבעי לך דכי נפלו ממקום אחר דמי כי תיבעי לך בשבח שאינו מגיע לכתפים כגון דקלא ואליס ארעא ומסקא שרטון משמע שבח שאינו מגיע לכתפים היינו בא מאליו ולר' אלחנן נראה דאדרבה משם קשה לר"ת דלמה שינה בלשון דמעיקרא קאמר נכסים ששבחו מאליהם מהו ובתר הכי קאמר כי תיבעי לך בשבח שאין מגיע לכתפים דמעיקרא נמי הוה ליה למימר שבח שאין מגיע לכתפים אלא משמע דשבח המגיע לכתפים נמי הוי נכסים ששבחו מאליהם וע"ק לר"ת אמאי קאמר כגון דקלא ואליס ה"ל למימר כגון פירות הבאות מאליהם ואומר רשב"א דאין תימה לפי' רש"י דשבח המגיע לכתפים היינו פירות אמאי חשיב להו כנכסים שנפלו לו ממקום אחר ויטלו אחיו עמו הלא גם להם יש פירות בארנס שהיתה כנגד זו דהא מבעי ליה בדקלא ואליס ארעא ומסקא שרטון אי חשיב כנפלו לו נכסים ממקום אחר כ"ש פירות דאית לן לאחשובינהו טפי כנפלו לו ממקום אחר כדמוכח גבי בכור (לקמן דף קכד.) דפליגי רבי ורבנן בחפירה והוו שיבלי *(שלחופי) והוו תמרי אי בכור נוטל פי שנים אי לא ואפ"ה מודו בדקלא ואליס וארעא ומסקא שרטון דשקיל אלמא חשבינן פירות טפי כנפלו לאחר מכן מדקלא ואליס ומצינן למימר שפיר שיטלו אחיו בפירות ואע"פ שגם לקחו נגדם בחלקם דהם טרחו והם אכלו אבל מה שהמת טרח למה לא יקחו בטורח המת כמותו וכתלושים חשיבי ואי תלשם ואח"כ מת זה דבר פשוט שיטלו עמו ומיהו קשה לפי' הקונט' למה הוצרך כאן להאריך ולומר (ח) בשבח המגיע לכתפים דהיינו פירות שבכל שנה ושנה כדין אריס לא היה לו לומר אלא שנוטל בשדה שאינה עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע דהיינו כדין אריס דיורד שלא ברשות שקיל בשדה העשויה ליטע כדין אריס כדאמר בהשואל (ב"מ דף קא.) היורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות כו' ומסיק דבשדה העשויה ליטע אומדים כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו ולנוטעה ופרש"י דהיינו כדין אריסי העיר אבל לפר"ת אתי שפיר דה"פ שנוטל דוקא בשבח המגיע לכתפים דהיינו בא ע"י טורח בשדה שאין עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע כדין אריס אבל באין מגיע לכתפים לא יטול כדין אריס ואף על גב (*דאדם) נוטל בשבח דאתי מעלמא ממילא כדמשמע בפ' מי שאחזו (גיטין דף עד:) הכא שיורד שלא ברשות סבר גמרא דאין לו ליטול בשבח הבא מאליו כדין אריס ומ"מ קשה דבכל מקום גרס ובשדה (*שאינו שלו) בוי"ו ולפירוש זה הוה ליה למימר בשדה בלא וי"ו כיון דחדא מילתא היא ויש לייסב פ"ה ונפרש ההיא דהשואל כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו ולנוטעה דלאו היינו כדין אריס דלאריס נותנין יותר למחצה ולשליש כי עוסק בה לתקנה כמה נרכיס אלא ה"פ כמה אדם רוצה ליתן לקבלן ליטע שדה זו ולא ירד בה לאריסות אלא מיד נוטל שכרו ונוטל יותר משכיר יום כי שכיר יום אין עליו לתקן אם יתקלקל

והכי

עין משפט נר מצוה

קכז א מיי' פי"ג מהל' טוען הל' ח סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קמט סעיף ב ופי' פ"ה מהל' שותפין הל' ח ובטוש"ע ח"מ סי' קעט:

קכח ב ג מיי' פ"י מהל' גזילה הל' ז סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שעה סעיף ה:

קכט ד מיי' פט"ו מהל' עדות הל' ד סמג לאוין קט טוש"ע ח"מ סי' לז סעיף א:

רבינו גרשום

שותף אין לו חזקה. אע"ג דיכול למימר מן חבירי קניתי חלקי: וכ"ש אומן. דאיכא למימר כדי לתקן נתנו לו: מחזיקין זה על זה. שאם האחד תופש חלקו וחלק חבירו ג' שנים החזיק בו: ומעידין זה על זה. שאם בא אחד וערער על חלק חבירו יכול שותפו להצטרף עם עד אחר ולהעיד עליו דשל אביו היה או אם ערער עליו אדם יכול שותפו להצטרף עם עד אחד ולהעיד עליו שקנאו: ונעשין שומרי שכר זה לזה. שאם שומר זה מקצת הממון שבשותפותם וזה מקצת ונגנב מבית אחד או אבד אינו כש"ח אלא חייב לשלם משום דש"ש הוא שבשכר ששומר לו חבירו מקצת הממון שומר לו אידך מקצתו: כיורד ברשות. חבירו לשדהו דמי דהוי כארים שיורד לרשות חבירו וכיון דחשיב הוא כיורד ברשות חבירו לדעתו (וכו' לדעתו) מכלל דאין לו חזקה: אמרי לה להאי גיסא הכי שאם ירד לפלגי לאותו חצי שלא הגיע לחלקו יש לו חזקה משום דמצי למימר המחזיק חלקך קניתי ממך וכבר החזקתי בו ואין לך בו כלום ודאי הויא חזקה אבל אי נחת לכולה ואמר כולה מוחזקת בידי אינה חזקה דאמר דמש"ה הניחה זה ברשותו ג' שנים כדי שישתמש בה נמי הוא כנגדו ג' שנים אחרות ומש"ה אינה חזקה דכיורד ברשות הוה. ואמרי לה להאי גיסא הכי האי דנחית לכולה הויא חזקה משום דמצי למימר למערער הואיל שהחזקתי בכולה שני חזקה שלי היא שקניתי חלקך ממך אבל אי נחית לפלגא לא הויא חזקה משום דמצי למימר המערער חלקנו בשוה ובחלקך המגיעך החזקת ובתוך שלי לא תחזיק כלל דמה שירדתי בחלקי ברשותי ירדתי: הא דאית בה דין חלוקה. ד' אמות לזה וד' אמות לזה ונחית לכולה והחזיק בה ג' שנים חזקתו חזקה משום דמצי למימר ליה חלקך קניתי ממך. אבל אי לית [בה] דין חלוקה והחזיק בה אינה חזקה משום דמצי למימר המערער הואיל דלא הוה דין חלוקה הייתי מתרצה שיהא בידך ג' שנים: לומר שנוטל בשבח המגיע לכתפים. שאם השביח עד גמר פירי שנוטלו חצי דאי הוה אמר בפירוש אין לו חזקה והיה השותף זורעה היה ידו על התחתונה ולא היה נוטל בחלקו של חבירו כלום אבל השתא דאמר שותף כיורד ברשות דמי הא אתא לאשמעי' דנוטל כארים דמה ארים נוטל מחצה אפי' בשבח המגיע לכתפים האי נמי נוטל מחצה של חבירו וחלקו משום דהיינו ג' חלקים. איבעית אימא מש"ה תני שותף כיורד ברשות דמי ונוטל בשדה שאינה עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע מה שדה העשויה ליטע אם יורד בה אדם שלא ברשות וזרעה ותיקנה דנוטל כפי חלקו המגיעו כל מחצית השבח האי שותף נמי אם יורד בשדה שאינה עשויה ליטע וזרעה והשביחה נוטל בכל מה שהשביח חלקו וחצי חלק חבירו משא"כ אדם אחר דעלמא שאם יורד שלא ברשות בשדה שאינה עשויה ליטע אם השבח יתר על ההוצאה נוטל את ההוצאה ואם היציאה יתירה על השבח נוטל את השבח דכל שעה ידו על התחתונה הואיל שירד שלא ברשות אבל האי שותף כיורד ברשות דמי וידו על העליונה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' במערתא דבי ר' זכאי: (ב) שם מאי קמ"ל שותף כצ"ל ואות ו' ת' נמחק: (ג) רשב"ם ד"ה מחזיקין זה על זה: (ד) ד"ה דלית בה וכו' ברים פירקין. נ"ב דף כ"ט ע"ב וע"ש בתוס': (ה) תום' ד"ה שותף וכו' וא"ת. נ"ב ס"א ותימה: (ו) ד"ה שבח וכו' היינו ענבים העומדים ליבצר: (ז) בא"ד אמר ליה אביי לא יהא: (ח) בא"ד להאריך ולומר שנוטל בשבח:

אמאי נוגעין בעדותן הן הכא במאי עסקינן דכתב ליה דין ודברים אין לי על שדה זו וכי כתב לו מאי הוי והתניא א) האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקות הימנה לא אמר כלום "הכא במאי עסקינן כשקנו מידו וכי קנו מידו מאי הוי הרי מעמידה בפני בעל חובו ב) דאמר רבין בר שמואל משמיה דשמואל "המוכר שדה לחבירו שלא באחריות אין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו הכא במאי עסקינן דקביל עליה אחריות אחריות דמאן אי נימא אחריות דעלמא כל שכן דניחא ליה "אלא אחריות דאתיא ליה מחמתיה וכי מסלק נפשיה מיניה מי מסתלק והתניא "בני עיר שנגנב ספר תורה שלהן אין דנין בדייני אותה העיר ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר ואם איתא ליסלקו בי תרי מינייהו ולידיינו שאני ס"ת דלשמיעה קאי תא שמע האומר תנו מנה לבני עירי אין דנין בדייני אותה העיר ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר אמאי ליסלקו בי תרי נפשייהו ולידיינו הכא נמי בס"ת ת"ש "האומר תנו מנה לעניי עירי אין דנין בדייני אותה העיר ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר ותסברא עניים שקלי דייני מיפסלי אלא אימא אין דנין בדייני עניי אותה העיר ואין מביאין ראיה מעניי אותה העיר ואמאי לסתלקו בי תרי נפשייהו ולידיינו הכא נמי בספר תורה ואמאי קרי להו עניים דהכל אצל ספר תורה עניים הן ואיבעית אימא לעולם כדקתני עניים ממש "ובעניי דראמו עלייהו והיכי דמי אי דקיץ להו ליתבו בי תרי מינייהו מאי דקיץ להו ולידיינו הכא במאי עסקינן דלא קיץ להו ואב"א "לעולם דקיץ להו וניחא להו דכיון דרווח רווח: "ונעשין שומרי שכר זה לזה אמאי

אמאי. מעידין זה על זה: נוגעין בעדותן הן. דכל זמן שלא חלקו לגמרי אם יטול שום מערער כלום מן השדה יפסידו שניהן ונמצא דלעצמו מעיד: דכתב ליה. האי מעיד להאי מחזיק דין ודברים אין לי עמך בכל השדה ואפילו על חלקי שהכל שלך והכי משמע דין ודברים לא יהא לי על שדה זו ולשון חכמים הוא לומר אין לי במקום לא יהא לי והלכך כיון דנתן לו חלקו מעיד עליה דלא נוגע בעדות הוא והכי נמי הוה מצי לתרוצי כשהקנה לו חלקו אלא רבותא נקט לאשמועינן דבכי האי גוונא הוי לשון מתנה: מאי הוי. הרי אינו לשון מתנה ואכתי נוגע בעדות הוא: האומר לחבירו. שותף: ואין לי עסק בה. כלומר לא יהא לי עסק בה ומכלל אתה שומע אלא הכל יהא שלך אלא שלא הוציא הדבר בפירוש מפיו: וידי יהו מסולקות לא אמר כלום. דכיון דכבר יש לו חלק בשדה והוא אומר לא יהא לי חלק בו אין זה לשון מתנה לחבירו אלא לשון תפלה הוא הלואי שלא יהא לי חלק בשדה זו וכל זמן שלא אמר יהי נתון לך שדה זו לא יצא עדיין מרשותו ואין תופס לשון זה אלא בדבר שעדיין לא זכה בו והוא מתנה עליו שלא יהא שלו כשיבוא הזמן שעתיד לזכות באותו דבר דאין אדם זוכה בדבר בעל כרחו כדלקמן בפירקין (דף מט.) ובכתובו' (דף פג.) דנחלה הבאה לו לאדם לאחר מכן מתנה עליה שלא יירשנה אבל מכיון שכבר הדבר שלו הוא והוא אומר לא יהא שלי לא אמר כלום דבעל כרחו יהיה שלו כל זמן שלא יתננה לאחרים כן נראה בעיני ועיקר והכי מוכח לקמן בפירקין וי"מ דמשום הכי לא אמר כלום דקאמר אין לי דין ודברים ולא קאמר לא יהא וגמלא שהוא מכזב שהרי יש לו חלק בו והוא אומר אין לי ושבוש הוא דאין זה לשון הגמ' לומר בשום מקום לא יהא והכי מוכח לקמן דקמשני הכא במאי עסקינן בשקנו מידו ולא קא מתרץ באומר לא יהא: כשקנו מידו. שותף חבירו קנה מידו בקנין סודר והשתא דאיכא קנין מועיל התנאי: וכי קנו מידו מאי הוי. הכתי אמאי מעיד להעמיד השדה בידו הרי נוגע הוא בעדות זו דניחא ליה שיהיה השדה ביד השותף מפני שמעמידו "האי נותן לפני בעל חובו שאם יש לו שום בע"ח שהלוהו מעות קודם שהקנה לחבירו חלקו שהיה לו בשדה יבא בעל חוב ויטרוף אותה שהרי הניה משועבדת לו ויפטר זה הנותן מבעל חובו ולא יהיה לוה רשע ולא ישלם כדלקמן במתניתין שאילו יטרפוה מזה בעדים שיאמרו שלא היה לאלו שותפין חלק בה לא יוכל בעל חוב שלו לגבות הימנה והו"ל לוה רשע ולא ישלם: שלא באחריות. וכל שכן באחריות: אין מעיד לו עליה. אין מצטרף עם עד אחר להעמידה בידו ואע"ג דאי הוה מפסיד לוקח לא הדר עליה דמוכר: מפני שמעמידה כו'. ובדליכא ליה ארעא אחריתי מוקמינן לה לקמן במתניתין דלא ניחא למיהוי לוה רשע ולא ישלם: דקביל עליה אחריות. האי שותף לחבירו ממה שהקנה לו וכדמפרש ואזיל דהשתא אינו מעמידה לפני בעל חובו והלכך מעיד: אחריות דעלמא. שלא בשביל חוב חבירו אלא מערער לומר שדה זו של אבותי או שלי היא: כל שכן דאינו מעיד. דנוגע בעדות הוא כשמעיד להעמידו ביד זה דניחא ליה דתיהוי בידו משום דאי מפיק מיניה עליה הדר: אלא אחריות דאתא ליה מחמתיה. אם יטרפוהו בשביל חובו שחייב לאחרים יחזיר לו הדמים הלכך מעיד עליה גבי ערער דעלמא להעמידה בידו שאינו מעמידו בפני בעל חובו דמה הנאה יש לו אם יטרפנה בעל חוב מיד זה ולא יהא כנגדו לוה רשע סוף סוף לוה רשע ולא ישלם הוא גבי חבירו שקיבל עליו אחריות וחייב לשלם ואין לו ונכנס בע"ח זה במקום בעל חוב ראשון וגם אם לא יעיד לו מה מפסיד הרי אחריות דעלמא לא קיבל וממ"נ בין יעיד בין לא יעיד בע"ח אחד הוא דיש לו דהוי כנגדו לוה רשע ולא ישלם ולקמן במתניתין מוכח דמיקרי לוה רשע מוכר באחריות וטרפוה מן הלוקח ואינו משלם לו: וכי מסלק. שום שותף נפשיה מחלקו: מי מסתלק. בתמיה מי הוי סילוק גמור אפילו לגבי עדות דלא הוי נוגע בעדות כלל ויכול להעיד דאוקמת ליה בשקנו מידו: והתניא כו'. וטעמא משום דאיכא למימר קנוניא הוא דעבוד כדי שיעיד לו עליה ויעמידנה בידו ואחר כך יחזור לשותפותו: אין דנין. הגנב והוא טוען לקחתיו בדמים או שום טענה: ראיה. עדים שראוהו שגנבו או שמעידין שזהו ס"ת של אותה העיר דכולן שותפין ונוגעין בעדותן: ליסתלקו. יכתבו דין ודברים אין לי על ספר תורה זה ויקנו מידם: דלשמיעה קאי. ואין יכול לסלק עצמו שלא יהא נוגע בעדות שהרי נהנה בו ויוצא בשמיעתו אלא אם כן ילך לו לדור בעיר אחרת שלא יהנה בקריאתו: לבני עירי. לצרכי בני העיר לחומות העיר ולכל צרכי רבים: וליסלקו בי תרי מינייהו. שלא יהנו בו כלל ויתנו מכיסם כנגד המנה של צבור: הכא נמי בס"ת. שפירש תנו מנה לבני עירי לקנות בו ס"ת: ותסברא עניים שקלי כו'. גמרא קא פריך עלה ומתרץ לה והדר מקשי מינה ושיטת הגמרא היא זו ועדיין לא סיים קושיא שלו למיפרך מינה עד לבסוף כלומר ותסברא דהכי קאמר דוקא שהדיינין יפסלו בשביל העניים והלא אין נוגעין בעדותן כלל: דהכל אצל ספר תורה עניים הם. שכולן צריכים לו ודרך בני אדם לקרוא בני עירו עניים כשאין להם ס"ת דעניות גדול הוא זה: ואי בעית אימא לעולם. כל הברייתא כדקתני דבעניים ממש מיירי ובדייני העיר שאינן עניים קאמר דמפסלי ודקא קשיא לך דיינין אמאי מפסלי הרי אין נוגעין בעדות: בעניי דרמו עלייהו. על דייני העיר פירוש עשירי העיר וכדמפרש ואזיל דהשתא נוגעין בעדות הן: אי דקיץ להו. דבר קצוב לבני העיר לכל אחד כמה יתן לעניי העיר משלו בכל שנה ושנה: ומשני דלא קיץ להו. אלא הכל לפי הצורך ולפי מחסורן של עניים נותנין דכל זמן שיש מן המנה בעין לא יתנו הדיינין כלום: לעולם דקיץ להו. ואפ"ה ניחא להו לדיינין שיתנו המנה לעניים: דכיון דרווח. שיש להם מעות רווח כלומר הרי יש להם מעות ולמה יתנו כלום כל זמן שאין צריכין: שמירה

והכי קאמר שנוטל בשבח המגיע לכתפים כאריס שלא (א) יסתלקו אותו כמו קבלן כמו שעושין לנוטע שלא ברשות שמסלקין אותו בכך אפי' משדה העשויה ליטע ובשדה שאין עשויה ליטע ט' פי' ועוד שגם בשדה שאין עשויה ליטע נוטל כמו בעשויה ליטע מה שאין כן בנוטע שלא ברשות: **אין** לי עסק בה לא אמר כלום. וא"ת דבפרק השולח (גיטין דף מג: ושם) גבי מוכר עבדו לנכרי כו' אמר היכי דמי אותו דכתב ליה לכשתברח ממנו אין לי עסק בך אלמא אין לי עסק בך הוי לשון טוב ואור"י דאין לי עסק בך משמע אלא תהא לעצמך וגבי עבד דמהני הרי את לעצמך מהני נמי אין לי עסק בך אבל בשדה דלא שייך למימר הרי את לעצמך כי אמר נמי אין לי עסק בך לא אמר כלום דכיון דליכא לפרושי אין לי עסק בך אלא תהא לעצמך גבי שדה כמו גבי עבד לא משמע גבי שדה אין לי עסק בה אלא סילוק דין ודברים כדמוכח בכריתות (דף כד:): **מפני** שמעמידה בפני בעל חובו. וא"ת מאי איריא מפני שמעמידה (ב) תיפוק ליה משום דלא ניחא ליה דתיהוי תרעומת עליו כדאמרי' בפ"ק דב"ק (דף ח:) ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ואתא בעל חובו וקטריף לה מיניה דינא הוא דאתי ראובן ומשתעי דינא בהדיה ולא מצי א"ל לאו בעל דברים דידי את דא"ל לא ניחא לי דתיהוי לשמעון תרעומת עילואי וי"ל דאין נפסל בשביל כך לעדות א"נ הכא מיירי אפילו במכיר בה שהיא שלו דליכא תרעומת: **וליסלקו** בי תרי מינייהו ולידיינו. וא"ת והא בעינן *תחילתו וסופו בכשרות והכא הוי תחילה בפסול והוי כמו קרוב ונתרחק ואור"י דלא שייך תחילתו בפסלות הכא כיון שאין פסלות תלוי בגוף אלא בממון *: ה"ג **ותסברא** עניים שקלי ודיינין מיפסלי [אלא] ה"נ בספר תורה ואמאי קרי להו עניים כו': אמאי

רבינו גרשום

ומעידין זה על זה כדאמר לעיל: ואמאי מעידין הא נוגעין בעדותן הן. משום דאם אחר היה מאבד חלקו איה חוזר זה שאבד והיה נוטל חצי מחלקו של חבירו ולפיכך מסייע לשותפו כדי שלא יפסיד הוא עצמו: הכא במאי עסקינן. דמצי מעיד לו: דכתב ליה. כל חד לחבריה: דין ודברים אין לי על שדה זו. של חבירי ואפי' מאבד אחד חלקו):והא לא אמר ולא כלום מי שאמר לחבירו דין ודברים אין לי בשדה זו דמש"ה לא מסתלק דהא קא חזינן דאית ליה. וכן הכי נמי להיכא דאמר ליה אין לי עסק בה וידי מסולקות ממנה הא קא חזינן דאית ליה חלק בה ומש"ה לא אמר כלום דנוגע בעדות הוא: בשקנו מידו. דלית ליה לחד על חבירו כלום מש"ה מעיד דלא נוגע בעדות: וכי קנו מידו. מעיד לו והלא נוגע בעדותו הוא מפני שמעמידה זה המעיד בפני בעל חוב שלו. דהואיל דקנו זה מזה דומה כמכרו זה לזה וכמכר לשותפו לאחר שנתחייב ממון למלוה דמשועבד לו מה שמכר ומש"ה מסייע לשותפו כדי שיבא בעל חוב שלו ויטרפנה ממנו בשביל חובו כי היכי דלא מקרי לוה רשע ולא ישלם: דאמר רבין כו'. והני שותפין נמי כמוכרין זה לזה שאם יאבד אחד מהם חלקו שיחזור על האחר: הכא במאי עסקינן. דמצי מעיד דקביל עליה אחריות: אחריות דמאן קבלו עליהן. אי דעלמא אחריות של כל אדם בעולם שאם יבא שום אדם ויערער עליו ויוציאה מידו שיחזור ויטול חצי מחלקו של חבירו: כל שכן וכל שכן דנוגע בעדות הוא דקסבר אם מאבד חבירו חלקו יחזור עלי: אלא שקבל עליו בלבד אחריות דאתיא מחמתיה. דאי טרף לה בעל חוב דאיהו מפצי ליה וכיון דקבל לו אחריות בשביל עצמו וכל הבא מכחו לאו נוגע בעדות הוא למערער דעלמא שאין בא בשבילו ונאמן: וכי מסלק נפשיה. מכל וכל מדבר של שותפו מי מסתלק ומצי מעיד: אין דנין.הגנב: בדייני אותה העיר. משום דנוגעין בדבר הן: ואין מביאין ראיה. עדות:ואם איתא.דשותף מצי מסלק: לסתלקו תרי מאותה העיר מחלק של ספר תורה ולידייני. אלא ש"מ דלא מצו לסלוקי נפשייהו מספר תורה הואיל דשותפין אינון מש"ה אין דנין הכי נמי להיכא דאמר השותף אין לי עסק בה היכי מסתלק: דלשמיעה קאי. ולא מצו לסלוקי נפשייהו דלא מצי לסתומי אודניהו שלא לשמוע מספר תורה אבל הכא גבי שדה מצו לסלוקי נפשייהו כדאמרן: אין דנין. ליורשין: הכא נמי בס"ת קאמר. תנו מנה לבני עירי לקנות ס"ת דלשמיעה קאי: ותסברא. דמתרצתא היא דמצית לאקשויי ניהליה וכי עניים שקלי המנה ודייני העיר מיפסלי: דהכל עניים אצל ס"ת. דכל אדם צריך לה: ובעניים דרמו עלייהו. על אנשי העיר לפרנסן ומש"ה אין דנין דייני העיר משום דכל זמן שמעות מנה הזה מתקיימין אין צריכין ליתן אחרים לעניים ונוגעין בדבר הן: אי דקיץ להו. כמה נותן כל בעה"ב בחודש לעניים. ניתבו בי תרי מינייהו מאי דקיץ להו ובתר הכי נידיינו דהשתא לא נגעי: אפ"ה ניחא להו דינהו דייני. דנרווחו עניי העיר ולא יצטרכו ליתן להם כל כך ומש"ה אין דנין:

א) נראה דצ"ל ואפי' מאבד אחד חלקו לא יפסיד חבירו.

א) כתובות סג. לפ. גיטין עז. [לקמן מט. פרישות כד:] : ב) [לקמן מד.] :

[לקמן קכח.]

[ועי' תוס' מכו' ד"ה ורי"ם סימן]

קל א מיי' פט"ו מהל' עדות הל' ד סמג לאוין קט טוש"ע ח"מ סי' לג סעיף א :

קלא ב מיי' פט"ז שם הל' ג סמג שם טוש"ע שם סעיף טו :

קלב ג טוש"ע שם סעיף א :

קלג ד מיי' שם פט"ו הל' ג סמג שם טוש"ע שם סעיף יט וסי' ז סעיף יב :

קלד ה ו ז מיי' שם הל' ג וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' ז שם וסי' לז סעיף כ :

קלה ח טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף ם ועיין בש"ך :

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה (בדף הקודם) שבח וכו' כאריס שלא יסלקו אותו כמו : (ב) ד"ה מפני וכו' מאי איריא מפני שמעמידה בפני ב"ח פישוט :

עין משפט
נר מצוה

קלו א טוש"ע ח"מ סי' קטו סעיף ט :

קלז ב מיי' פ"י מהל' מכירות הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ שם וסי' שם סעיף ו וסי' שמו סעיף ס וסעיף ח :

קלח ג ד ה מיי' פט"ז מהל' עדות הל' א ב סמג לאוין קט טוש"ע ח"מ סי' לז סעיף יז :

א) [א]אמאי שמירה בבעלים היא אמר רב פפא [ב]דאמר ליה שמור לי היום ואני אשמור לך למחר: תנו רבנן מכר לו בית מכר לו שדה אין מעיד לו עליה מפני שאחריותו עליו מכר לו פרה מכר לו טלית מעיד לו עליה מפני שאין אחריותו עליו מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רב ששת רישא [ג]בראובן שגזל שדה משמעון ומכרה ללוי ואתא יהודה וקא מערער דלא ליזיל שמעון לאסהיד ליה ללוי דניחא ליה (א) דהדרא וכיון דאסהיד ליה דלוי הוא היכי מצי מפיק לה מיניה [ד]דאמר ידענא דהאי ארעא דלאו דיהודה היא ובההוא זכותא דקא מפיק לה מלוי ליפקה מיהודה דאמר ב) [ה]השני נוח לי הראשון קשה הימנו ואי בעית אימא כגון דאית ליה סהדי למר ואית ליה סהדי למר ואמור רבנן ארעא היכא דקיימא תיקום ולוקמה

שמירה בבעלים היא. שכל אחד משמר קצת מן השותפות בביתו וקי"ל בב"מ בהשואל (דף צה.) שמירה בבעלים פטור ואע"ג דבשואל כתיב פטור דבעלים הא יליף שומר שכר התם מיניה מדכתיב וכי ישאל וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון וכיון שהיה ראובן משמר מחלק שמעון בשעה שנגנבה או אבד מחלקו בבית שמעון הרי שמעון פטור מחלק ראובן שהרי ראובן עמו במלאכתו : אמר רב פפא. כגון שהתנו ביניהן כך שמור לי היום כל השדה חלקי וחלקך ואשמור לך למחר דכיון דלא שמרו ביחד כלל אלא בזה אחר זה ליכא שמירה בבעלים הלכך נעשו שומרי שכר זה לזה להתחייב באונסין ולאשמועינן אתא דהיינו שמירה בשכר כשמשמר כל השדה וחלק חבירו בכלל כדי שישמור לו חבירו למחר כמו כן דס"ד אמינא דשומר חנם הוא דבלאו חלק חבירו היה צריך לשמור את שלו ושמירה אחת היא בין הכל ולא ליהוי שומר שכר קמ"ל : (זה שייך לעיל. בתוספתא בהגוזל האומר תנו מאה דינר לכנסת תנו ספר תורה לכנסת יכתן לכנסת הרגיל בה ואם היה רגיל בשנים יתנו לשניהם האומר תנו לעניים יתנו לעניי אותה העיר ר' אחא אומר לעניי כל ישראל בן האוכל משל אביו ועבד האוכל משל רבו קונה ונותן פרוסה לעניים או לבנו של אוהבו ואינו חושש משום גזל שכך נהגו בעלי בתים. ע"כ) : מכר לו בית. אדם לחבירו : אין מעיד לו. מוכר ללוקח להעמידה בידו שאם יבא להצטרף עם אחר ולהעיד שהוא שלו נוגע בעדות הוא : מפני שאחריותו. של בית עליו דמוכר שאם יטרפוה מן הלוקח יחזור על המוכר והלכך ניחא ליה למוכר שתעמוד ביד הלוקח ולא יצטרך לפרעו כלום הכי שמעינן ליה הכא : מכר לו פרה. לקמיה מפרש ליה ואזיל : שאין אחריותו. ללוקח עליה דמוכר אם יטלוהו הימנו מחמת המוכר שגזלה והיינו דקפריך מ"ש רישא ומ"ש סיפא מ"ש מטלטלי דלא הוי אחריות עליו ממקרקעי אם שתי מכירות הללו באחריות הוי תרווייהו אחריותו עליו ואי שלא באחריות הא תרווייהו אין אחריותו עליו : רישא בראובן שגזל שדה משמעון ומכרה ללוי ואתא יהודה. כלומר איכא מעלמא ומערער על שדה זו שביד לוי ואומר שלי היא ומביא עדים או שטר שלא יבא שמעון הנגזל ויצטרף עם אחר ויעיד שזה השדה אינו ליהודה כגון שיודע שום עדות לפסול עדות של יהודה בגזלנות וכן שטרו מפני שרוצה שמעון שיהיה השדה ביד לוי הקונה ואחרי כן היום ולמחר יביא שמעון ראיה שזו השדה שלו היה וראובן גזלו ממנו ויוציאו מיד לוי ויטלנו לעצמו דקרקע אינה נגזלת ולא מהני בה יאוש ושינוי רשות והלכך נוגע בעדות הוא דלא ניחא ליה שיטלנו יהודה דתו לא מצי שמעון לאפוקי מיניה כדמפרש לקמן דנוח לו לוי ויהודה קשה לו והלכך אין מעיד לו שמעון הנגזל ללוי עליה והכי קאמר ברייתא מכר לו בית מכר לו שדה ראובן הגזלן ללוי אין מעיד לו שמעון הנגזל ללוי לוקח עליה כנגד יהודה המערער מפני שאחריותו וסופו של נגזל עליו דלוקח להוציא הקרקע מידו והלכך נוגע הוא בעדות זו ולקמן מפרש אמאי מוקי לה בנגזל ומכר הוה שפיר מצי לאוקומה בגזלן גופיה ואתא יהודה וקמערער דלא יבא שמעון הנגזל להעיד לראובן הגזלן להעמידה בידו משום האי טעמא גופיה דניחא ליה דהדרא ליה וסיפא מפרש לקמן : ומקשינן ואכתי אמאי אינו מעיד לו עליה הא כיון דאסהיד דלוי היא. דקס"ד השתא הכי דמפקינן לה מיהודה ומוקים לה ביד לוי דקמסהיד הוא בשדה דלוי הוא ולאו דיהודה וכיון דהודה בפני בית דין דשל לוי הוא היכי מצי מפיק לה מלוי אחרי כן והלא הודאת בעל דין כמאה עדים דמי וגמלא שאינו מרויח כלום בעדות זו ואינו נוגע בעדות זו כלל ואמאי קתני דאין מעיד : ומשני דאמר ידענא דההוא ארעא לאו דיהודה היא. דפסיל לעדי יהודה בגזלנותא או דמכחיש לטענותיו בשום ענין בעולם כגון שמעיד בפני הודה לו וממילא מתוקמא השדה ביד לוי ואע"ג דלא קאמר דלוי הוא : ומקשינן אכתי אמאי אינו מעיד לו עליה. מה מפסיד שמעון אם תהיה בחזקת יהודה והא בההוא זכותא דקמפיק לה מלוי היום ולמחר דקמייתי עדים שהשדה שלו היא וגזלה ראובן ממנו ה"נ ליפקה מיהודה בהנהו עדים עצמן וגמלא שאין מרויח במה שמעיד ללוי כלל : ומשני משום הכי אינו מעיד דקסבר שמעון לוי נוח לי ויהודה גברא אלמא הוא וקשה ממנו ולא אוכל לדון עמו אם יבא בידו ומש"ה פסלינן ליה להאי עדות דאיכא למימר שזהו מחשבתו של שמעון ואין לנו להכשיר אלא עד דפשיטא לן דאינו נוגע בעדות כלל הכא הוה לן למימר איפכא לוי הראשון נוח לי ויהודה השני קשה הימנו אבל לשון המשנה כך היא בכתובות (דף קט·) : ואי בעית אימא. להכי לא מצי שמעון לאפוקה מיהודה כגון דלית ליה סהדי לשמעון שהשדה שלו ואית ליה סהדי ליהודה שמכחישין לאלו ואומרים שהשדה של יהודה ואמור רבנן בכל ספק דין קרקע היכא דקיימא ארעא תיקום שלא יוציאוה ב"ד מיד המחזיק בה כדאמר גבי פלוגתא דרבה ורב יוסף (לעיל לב:) היכא דקיימא ארעא תיקום לפי שנסתפק לנו הדין וכן (לעיל לה:) גבי זה אומר של אבותי אר"נ כל דאלים גבר (ס"א וכגון שאין לו עדות (ב) וחלוקה לזה יותר מזה ע"כ) ומשום דמספקא לן מי שרוצה להחזיק יחזיק ולא נוציא מידו וגבי נכסי דבר שטיא (כתובות דף כ.) אמר נמי אוקי תרי בהדי תרי ואוקי ארעא בחזקת בר שטיא והכא נמי אי מטיא לידיה דיהודה לא מצי שמעון לאפוקי מיניה בהני סהדי דמפיק לה מלוי דכיון דמן הדין אוקימנה ביד יהודה שהרי ממ"נ אין ללוי חלק בה הרי יהודה מוחזק ולא תלא עוד מידו ולא דמי להאי דאמרן לעיל בפרקין (דף לא:) הדר אייתי סהדי דאבהתיה היא א"ר נחמן אנן אחתינן ליה ואנן אסקי' ליה (ג) דאע"ג דהתם נמי איכא סהדי למר ואיכא סהדי למר ואפ"ה (ד) אחזיקניה לאחד ע"פ עדיו והדר מסלקינן ליה כשמביא חבירו עדים שלו היינו טעמא משום דכיון דשניהם באין יחד לדין ושני בעלי דינין יש להן עדים לא היה לב"ד להחזיק לאחד יותר מחבירו אלא כל דאלים גבר הלכך הדר מסלקינן ליה ויהו כבתחילה וכל דאלים גבר דשלא כדין הורידוהו לאחד מהן בקרקע
אבל

אמאי שמירה בבעלים היא. פי' אם התחילו שניהם לשמור יחד כל אחד בשעה שהוא משמר חלק חבירו נמי משמר לו חלקו ואע"פ שאין עמו במלאכה בשעת אונס כיון שהיה עמו בתחילת שמירה בעליו עמו קרינן ביה כדתניא (ב"מ דף צו.) היה עושה עמו בשעת שאלה אין צריך להיות עמו בשעת שבורה ומתה היה עמו בשעת שבורה ומתה צריך להיות עמו בשעת שאלה ואפילו לא התחילו שניהם לשמור יחד מכל מקום האחרון פטור שהראשון היה עמו במלאכה בשעה שהתחיל השני לשמור : דאמר שמור לי היום כו'. וא"ת אכתי שמירה בבעלים היא דאמרינן בריש השואל דבעלים באמירה גבי שואל את הפרה ובעלה עמה וי"ל שאני התם דבאמירה משעבדי עצמן ליכנס במלאכתם מיד אבל הכא לא משתעבד עד למחר וא"ת ומאי קמ"ל שמואל דנעשין שומרי שכר זה לזה מתניתין היא בהשוכר את האומנים (ב"מ דף פ:) שמור לי ואשמור לך שומר שכר וי"ל דאי מהתם הוה אמינא לפי שהם אינן שותפין אבל הכא שהם שותפין כל אחד ואחד כששומר חלק חבירו שומר גם בשביל עצמו : וכיון דאסהיד דלוי הוא כו'. הוה מצי לשנויי כגון דאסהיד שמעון דשל אבותיו דלוי הוה ובתר הכי אתי שמעון וטעין דמלוי זבנה ואית ליה סהדי דראובן גזלה ממנו ומכרה ללוי : כגון דאית ליה סהדי למר כו'. תימה דלא הוה ליה למימר כגון דהא מעיקרא נמי ידעינן דאית ליה לשמעון סהדי דדידיה היא כדקתני ראובן שגזל שדה משמעון ואי לית ליה לשמעון סהדי שגזלה ראובן ממנו אנן היכי ידעינן שגזלה ומכח מה הוא מערער ויהודה נמי ע"כ אית ליה סהדי דאי לאו הכי מאיזה כח מערער והכי הל"ל כיון דאית ליה סהדי למר כו' ומאי ס"ד דמקשה ואין לומר דמעיקרא ס"ד דאיירי כגון דאית ליה ליהודה עדים דשל אבותיו היא ולשמעון הנגזל אית ליה סהדי דאכלה שני חזקה וטעין מיהודה זבנה דא"כ מאי קאמר בהאי זכותא דמפיק לה מלוי ליפקה מיהודה הא בהאי זכותא דמצי לאפוקי מלוי לא מצי לאפוקי מיהודה דבעדי גזילה המעידין שגזל ראובן ממנו מצי מפיק לה מלוי שבא מכח ראובן ומיהודה לא מצי מפיק לה אלא בעדי חזקה ונראה לרשב"א דס"ד דמעיקרא דיהודה בעי לאפוקי מלוי משום דאית ליה סהדי דראובן מכר לו וללוי אין עדים ובא שמעון להעיד ללוי דשל לוי היא ומשום הכי פריך כיון דמסהיד דהאי ארעא דלוי היא היכי מפיק לה מיניה והוה מצי לשנויי דלא מסהדי בהאי לישנא דלוי היא אלא דאמר דראובן מכרה ללוי אלא דעדיפא מינה משני והשתא פריך שפיר דבההיא זכותא דמפיק לה מלוי ליפקה מיהודה דשניהם באין מכח ראובן ואם יביא שמעון עדים דראובן גזלה ממנו מצי לאפוקי מתרווייהו :
דוקא

רבינו גרשום

אמאי שמירה בבעלים היא. דכל זמן שבעליו עמו לא ישלם ודרשי' ליה עמו בעבודתו עמו בשמירתו דכל זמן ששומר זה מקצת השותפות שומר אידך נמי שאר השותפות ואמאי נעשין כשומרי שכר זה לזה דמשלמין : ואני אשמור לך למחר. דלאו עמו בשמירתו הוא : אין מעיד לו עליה. שאם יבא אחר ויערער עליה. מוכר אינו רשאי להצטרף עם עד אחד להעיד שאינה של מערער אלא של לוקח. ולפיכך אותו מוכר נוגע בעדות הוא: מפני שאחריותו עליו. דאי טריף לה מיניה המערער חוזר הלוקח על המוכר ולהכי [אינו] מעיד לו. אבל מכר לו פרה וטלית וא' מערער עליה מעיד לו מוכר ללוקח להעמידה בידו : רישא בראובן שגזל שדה משמעון ומכרה ללוי. מפרש לקמן אמאי מוקי לה בגזל ומכר. ואתא יהודה וקא מערער על אותה קרקע מש"ה לא ליזל שמעון דנגזל הוא לאסהודי ללוי דקנאה משום דנוגע בדבר הוא משום דניחא ליה לשמעון דתיקום ארעא בידא דלוי דקסבר היום ומחר משכחנא סהדי דגזלה מינאי והדרא ליה מידא דלוי לשמעון והיינו שאחריותו עליו ז יש לו תקוה ואחרית לשמעון שלאחר זמן יוציאה מיד לוי ולהכי מסייע ליה להעמידה בידו : ומקשי' אמאי הוי נוגע בעדות ואין מעיד לו. והא כיון דאסהיד שמעון דההיא ארעא דלוי היא הואיל והוא מודי דשל לוי היא במאי טענה מצי תו למיהדר ולאפוקי שמעון מידא דלוי : ומתרץ דלא אסהיד בפירוש דשלו היא אלא הכי מסהיד ואמר ידענא דהאי ארעא לא דיהודה היא דמערער עלה ולא קאמר דלוי היא והשתא נוגע בדבר הוא ולהכי אין מעיד. ומקשי' אכתי אמאי אין מעיד לו.והא בההוא זכותא באותה טענה עצמה דמפיק לה מלוי מצי לאפוקה מיהודה כלומר דמאי איכפת ליה אם תבוא בחזקת יהודה והא מצי למיטען ליהודה שדה זו שאתה מחזיק בה שלי היא שגזלה ראובן ממני והואיל וכן הוא אמאי אין מעיד ללוי מה הנאה

מסורת הש"ס

א) ב"מ פא. : ב) [לעיל נ: כתובות קט.] .

רבינו גרשום

הנאה יש לו יותר שתהא ברשות דלוי ולא ברשות יהודה. ומשני מש"ה אין מעיד דדלמא קסבר שמן השני לוי נוח לי להוציאה מידו והראשון קשה הימנו יהודה. ואע"ג דמשמע איפכא דיהודה הוי שני ולוי ראשון הכא לא דייק בהכי : ואיבעית אימא. מש"ה אינו מעיד דנוגע בדבר הוא : כגון דאית ליה סהדי למר. ליהודה דשל אבותיו הוות:ואית ליה סהדי למר.לשמעון שנגזלה ממנו דאי לא הוי מסהיד שמעון וקא מפקא יהודה מלוי לא מצי תו שמעון לאפוקה מיהודה הואיל דאית ליה ליהודה סהדי ואית ליה לשמעון סהדי אמור רבנן אוקי תרי לבהדי תרי וארעא היכא דקיימא בחזקת יהודה תיקום ומש"ה אתי האי שמעון לאסהודי ללוי כי היכי דתיקום ארעא בידיה דלוי. דאוקמינן תרי סהדי דלוי דמסהדי דלאו דיהודה היא לבהדי תרי סהדי דיהודה ואוקי ארעא בחזקת מריה דהיינו לוי. ובתר הכי מייתי שמעון סהדי דנגזלה מיניה ומפיק לה מלוי. והכא לא מצי למימר אוקי תרי דלוי לבהדי תרי דשמעון דהא שמעון לא אסהיד דשדה של לוי היא אלא אסהיד דלאו. דיהודה היא ומש"ה אין מעיד שמעון דנוגע בדבר הוא דמינה דלוי מצי לאפוקה כדאמרן להכי מעמידה בידו :

הגהות הב"ח

(א) גמ' דניחא ליה דהדר ליה וכיון דאסהיד : (ב) רשב"ם ד"ה ואיבעית אימא וכו' שאין לו עדות וחזקה לזה יותר מזה : (ג) בא"ד אסקינן ליה אע"ג כצ"ל ואות ד' נמחק: (ד) בא"ד ואפ"ה כי אחזיקני' וכו' :

ולוקמה בגזלן משום דקא בעי למיתנא סיפא מכר לו פרה מכר לו טלית דדוקא מכר דהוה ליה יאוש ושינוי רשות אבל לא מכר דהדרא ליה לא תנא רישא נמי מכר וסיפא נמי נהי דמייאש מגופיה מדמיה מי מייאש לא צריכא דמית גזלן דתנן א) הגוזל ומאכיל את בניו והניח לפניהם פטורים מלשלם ולוקמה ביורש הניחא למאן דאמר ב) רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי שפיר אלא למאן דאמר רשות יורש כרשות לוקח דמי מאי איכא למימר ועוד קשיא ליה לאביי מפני שאחריותו עליו ואין אחריותו עליו מפני שהיא חוזרת לו ואינה חוזרת לו מיבעי ליה אלא כדרבין בר שמואל ג) דאמר רבין בר שמואל משמיה דשמואל המוכר שדה לחבירו שלא באחריות אין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו ודוקא בית או שדה אבל פרה וטלית לא מיבעיא בסתמא

אבל הכא שמעון ויהודה אינן באין לדון זה עם זה אלא לוי ויהודה ומלוי הוא דמפיק לה יהודה מן הדין דהא ודאי לוי מגזלן קנאה וכיון דמן הדין אנו מחזיקין ליהודה בהאי שדה כשיבא שמעון (א) לריב עמו דיינינן אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ארעא בחזקת יהודה והלכך אין מעיד לו שמעון ללוי אם יודע שום עדות שפוסל עדיו של יהודה או שמעיד הוא ואחד בפניו הודה לו דניחא ליה דתיהוי ביד לוי דהדר ומפיק לה מלוי ע"י עדיו שראו שגזלה ראובן ממנו ובתר הכי אפילו מייתי יהודה סהדי דהא ארעא דידיה היא לא מצי מפיק לה משמעון שכבר פסל שמעון עצמו ועד אחר עמו עדיו של יהודה ועוד כיון דאית ליה נמי לשמעון סהדי דהא ארעא דידיה היא אמור רבנן היכא דקיימא ארעא תיקום : ומקשינן לרב ששת דאוקמה בלוקח מן הגזלן שלא יעיד הנגזל ללוקח וליתני גזלן אם איתא להך ברייתא כדמפרש לה רב ששת למה ליה לתנא לדחוק עצמו למיתני מכר לו בית גזלן ללוקח והלא היה יכול למנות דין זה בגזלן עצמו בלא מכירה דאי אתא יהודה וקמערער עליה דגזלן ראובן אין מעיד לו שמעון הנגזל עליה משום דהוי נוגע בעדות כדפירש והכי הוה ליה למיתני בברייתא ת"ר גזל לו בית גזל לו שדה אין מעיד לו עליה מפני שאחריותו של נגזל עליה דגזלן : ופרקינן משום דבעי למיתני סיפא מכר לו פרה מכר לו טלית. מעיד לו עליה דלא משכחת לה דמעיד לו עליה אלא בגזל ומכר וכגון שמכר לו ראובן הגזלן ללוי הלוקח שלא באחריות ואתא יהודה וקאמר שלי היא מעיד לו שמעון הנגזל ללוי הלוקח דלאו דיהודה היא דהא לא הדר שמעון ומפיק לה מיניה דלוי ולאו נוגע בעדות וכגון דשמעיניה לשמעון דלייאש בעודה בבית ראובן קודם שמכרה ללוי דהוי יאוש ביד גזלן ושינוי רשות ביד לוקח דאפילו למאן דאמר בפרק הגוזל בתרא יאוש כדי לא קני יאוש ושינוי רשות קונה וקנה הלוקח שאין בו זכות כלל לבעלים הראשונים ולפיכך מעיד לו עליה דאפילו אי מייתי נגזל סהדי שגזלה ראובן ממנו לא מפיק מלוי דקנה ביאוש ושינוי רשות ואילו היה נוטלה יהודה מלוי לא מפסיד נגזל בהכי מידי דבלאו הכי לא מצי מפיק לה מלוי וכה"ג לא משכחת לה אלא בגזל ראובן ומכרה ללוי אבל אם לא מכרה ללוי אין מעיד לו לראובן שכל זמן שהן ביד ראובן הגזלן מצי מפיק להו נגזל מיניה ואע"ג דלייאש והלכך אין מעיד שמעון לראובן שאינו של יהודה כי נוגע בעדות הוא דמיד ראובן מצי מפיק להו אבל מיד יהודה לא מצי מפיק להו מאחר שיזכוהו בית דין ע"פ עדיו ומשום דלא משכחת לה לסיפא אלא בגזל ומכר תנא נמי רישא בגזל ומכר ולאשמועינן אתא דבגזל ומכר יש חילוק בין מקרקעי למטלטלי דבמקרקעי אינו מעיד דהוי נוגע בעדות דהדרא ליה דאין יאוש ושינוי רשות מועיל בקרקע דקרקע אינה נגזלת ובמטלטלין מעיד דקנה לה לוקח ביאוש ושינוי רשות ולא תהדר ליה להאי מעיד דאיכא למ"ד בהגוזל דשינוי רשות ואה"כ יאוש לא קניא אבל ביאוש ושינוי רשות הכל מודים דקנה הלוקח ולא הדרא גזילה למרה אלא מן הגזלן יטול הנגזל דמיה : ופרכינן וסיפא נמי. אמאי מעיד לו נגזל ללוקח ומפיק לה מיהודה ומוקי לה ביד לוי נהי דמייאש מגופה דפרה וטלית ולא יוציאנה מיד לוי דהא קנייה בשינוי רשות שאחר יאוש : מדמי מי מייאש. בתמיה וכי מוחל הוא לגזלן דמי גזילתו והלא נתחייב לו הגזלן דמיה והלכך ניחא ליה דתיקו ביד לוי שיחזור ויטול הדמים מראובן שאילו היה נוטלה יהודה בעדים נמצא שלא היה לו לשמעון חלק בהך פרה וטלית ולא היה גובה מראובן כלום והלכך נוגע בעדותו הוא ואמאי מעיד: לא צריכא דמית גזלן. דהשתא אפילו מדמיה מייאש דיורשין פטורין מלשלם וכ"ש הלוקח דקנייה ביאוש ושינוי רשות דבהיתרא אתו לידיה: דתנן הגוזל כו'. והלכך מעיד דלא נוגע בעדותו הוא: ומאכיל את בניו. אע"פ שנהנו בניו עצמן מן הגזילה פטורין דאינהו לא גזול מידי : והניח לפניהם. כלומר או שהניח לפניהם גזילה קיימת לאחר מותו פטורין דקניוה ביאוש ושינוי רשות או נמי כשאכלום כדמוקי לה התם : ומקשינן לרב ששת דאוקמה לרישא בגזל ומכר משום סיפא ולוקמה ביורש אם איתא דבגזל ומכר מיירי ובדמית גזלן א"כ מה ראה התנא לדחוק עצמו ולשנות שיטתו בגזלן שמכר אפילו לא מכר הגזלן נמי אלא גזל ומת וכיון דמת הוריש לבניו היה יכול למנות חילוק בין רישא לסיפא כגון ראובן שגזל שדה משמעון ומית גזלן וירשו לוי בנו ואתא יהודה וקמערער לא ליזיל שמעון ומסהיד ללוי בן ראובן דלאו דיהודה היא דקרקע אינה נגזלת והדרא ליה מן היורש משום הכי נוגע בעדותו הוא דאי מפיק לה יהודה מיניה דיורש לא הדרא לשמעון דהיכא דקיימא ארעא תיקום אבל בסיפא שגזל ראובן טלית או פרה משמעון ומת וירשו לוי בנו ואתא יהודה וקמערער מעיד לו שמעון עליה דאיכא יאוש ביד ראובן ושינוי רשות ביד לוי יורש דרשות יורש כרשות לוקח דמי ולא תיהדר ליה לנגזל לא פרה ולא דמיה ולא הוי נוגע בעדות והכי הו"ל לתנא למיתני גזל לו בית והוריש לבנו אין מעיד כו' גזל לו פרה והוריש כו' והאי דקאמר ולוקמה ביורש לאו דוקא אלא ליתני יורש ואגב שיטפא דמקשי ליה לרב ששת דמפרש ומוקי לה בגזלן קאמר ולוקמה ביורש ומיהו ביורש לא מצי לאוקומה דהא קתני מכר אלא א"כ מתרץ לה למיתני הוריש : הניחא למ"ד. בהגוזל בתרא עלה דהך משנה רשות יורש דגזלן לאו כרשות לוקח מגזלן דמי דאילו גבי לוקח איכא יאוש ושינוי רשות וקני דלוקח רשותא אחריתי היא ואילו יורש כרעיה דאבוה וכברשות גזלן מורישו דמי ולא קניה ביאוש גרידא דהא שינוי רשות ליכא גבי יורש וכל היכא דאיתא הדרא בעין לנגזל והך משנה דקתני והניח לפניהן פטורין מוקי לה התם כשאכלום דלא הויא גזילה קיימת והלכך פטורין והלכך לא מיתוקמא הך סיפא ביורש דלא מצי למיתני ומעיד לו נגזל ליורש עליה משום דהדרא ליה פרה וטלית לנגזל אם תעמוד ביד יורש ונוגע בעדות הוא : כרשות לוקח. דקנייה יורש ואע"פ שגזילה קיימת כדקתני והניח לפניהם פטורין דמשמע אפילו גזילה קיימת : מאי איכא למימר. ליתני גזל והוריש אמאי תני גזל ומכר בלא מכר נמי מתוקמא שפיר כיון דבמית גזלן מוקי לה רב ששת : ועוד קשיא ליה לאביי. במאי דמוקי לה רב ששת בגזל ומכר והוצרך לפרש מפני שאחריותו עליו מפני שאחריות וזכות יש למעיד עליו דאידך שהוא מעיד לו דהיינו לוקח ולא מצינו בגמרא שום אחריותו עליו מפורש כן עליו דלוקח אלא עליו דמוכר מפני שאחריותו של אידך עליו דמוכר והכי הוה ליה למיתני מכר לו בית מכר לו שדה אין מעיד לו עליה מפני שחוזרת לו מכר לו פרה מכר לו טלית מעיד עליה מפני שאינה חוזרת לו: אלא כדרבין בר שמואל. אתא לאשמועינן רישא דהך ברייתא ולא בגזל ומכר מיירי ואע"ג דדינא הכי כדלעיל מיהו ברייתא לאו בהכי איירי אלא במוכר קרקע שלו שהיתה משועבדת לבעל חוב ומכרה ללוקח זה ואתא אינים מעלמא וקמערער דלא יעיד לו המוכר ללוקח מפני שאחריותו של בעל חוב עליו דמוכר לגבות מקרקע זה והלכך ניחא ליה דתיקו ביד הלוקח דהדר עלה בעל חוב ולא ליהוי מוכר לוה רשע ולא ישלם וכנגד לוקח לא ליהוי לוה רשע שהרי לא באחריות מכר לו והלכך אין מעיד דנוגע בעדות הוא אבל בסיפא מכר לו פרה וטלית ללוקח ואתא אינים מעלמא וקמערער מעיד לו מוכר ללוקח עליה וכגון שמכרה לו שלא באחריות מפני שאין אחריותו דבעל חוב עליו דלוה המוכר לגבות מטלטלין שמשעבד ומכר לאחרים אפילו עשאן אפותיקי לבעל חוב וא"כ מכרן לאחרים כדרבא ואשתכח דלא נוגע בעדות הוא:

בסתמא

דוקא מכר דהוה ליה יאוש ושינוי רשות. פ"ה וכגון שמכר ראובן ללוי שלא באחריות ונראה דפירש כן משום דאי באחריות הוי שמעון נוגע בעדות דאע"ג דהוי יאוש ושינוי רשות מפיק לה שמעון מלוי כיון דאין שום הפסד ללוי שיחזור על ראובן אבל בקרקע (ב) דאיכא יאוש ושינוי רשות הדרא ליה כדפ"ה דאין מועיל יאוש (ג) בקרקע וקשה לר"י דבירושלמי (דכלאים פ"ז) אמר דיאוש מועיל בקרקע דאע"פ שאינה נגזלת מ"מ מהני בה יאוש וגבי עבד משמע בהשולח (גיטין דף לט:) דמהני ביה יאוש אע"ג דאיתקש לקרקע ובשמעתין דסיקריקון (שם דף נח:) אור"י דמוכח נמי כן ונראה דמיירי שלא נתייאש והוה מצי לפלוגי נמי בפרה וטלית בין לפני יאוש בין לאחר יאוש אלא מילתא דשכיחא נקט דבקרקע אין רגילין להתייאש כשישראל גזלה שאם לא יוכל להוציאה מידו משום דלא ליית דינא יוציאנה מיד בנו :

ונוקמה ביורש. וא"ת והא יורש אין מעיד לו עליה דהדרא ליה כדאמר בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיא:) דכל דבר המסויים כגון פרה וטלית חייבין להחזיר מפני כבוד אביהם וי"ל דהא אוקימנא בריש הגוזל קמא (שם דף לד:) כשעשה תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת והכא איירי בלא עשה תשובה: **אלא** כדרבין בר שמואל. ואיירי ברייתא דוקא שלא באחריות דאז יכול להעיד על פרה וטלית ומילתא דשמואל איירי בכל ענין ורבותא נקט אפי' שלא באחריות:

עשה

קלט א ב מיי' פט"ו מהל' עדות הל' ב סמג לאוין קט טוש"ע ח"מ סי' לג סעיף יז:
קמ ג מיי' פ"ה מהל' גזלה הל' ה סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסא סעיף ז:
קמא ד מיי' שם פ"ב הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שנג סעיף ד וסי' שסא סעיף ז וסי' שסב סעיף א:

רבינו גרשום

דלא ליזל שמעון ומסהיד לבן ראובן דלאו דלוי היא דקסבר קרקע אינה נגזלת ואין יכול להניחה ליורשיו והדרא לי וכן נמי נוקמא לסיפא ביורש כגון ראובן שגזל פרה וטלית משמעון והורישה לבנו לסהיד ליה שמעון : הא ניחא למאן דאמר רשות יורש לאו כרשות לוקח מגזלן דמי. דלגבי לוקח מגזלן איכא יאוש ושנוי רשות אחריתי משא"כ גבי יורש דליכא שינוי רשות דרשות יורש כרשות גזלן דמי לא קנאה דאין כאן שינוי רשות מש"ה לא מתוקמא ביורש דאפי' לגבי פרה וטלית לא מצי מסהיד ליה דהוי ליה נוגע בעדות דעדיין לא נפקא מרשותיה דנגזל : אלא למאן דאמר רשות יורש כרשות לוקח דמי. דחשיב שינוי רשות מאי איכא למימר אכתי נוקמה ביורש וגבי רישא להכי אין מעיד אע"ג דקרקע ברשות יורש היא לא הויא שינוי רשו' דקרקע לא ניידא ואינה נגזלת ובסיפא גבי מטלטלי הוי רשות יורש שינוי רשות ולהכי מצי מעיד. ועוד אביי מקשה קושיא אחריתי בהאי שמעתא אי ס"ד כדקאמרת דבגזל ומכר מיירי הברייתא מאי היא דקתני רישא מפני שאחריותו עליו ומאי מפני שאין אחריותו עליו דקתני סיפא הכי איבעי ליה למיתני אין מעיד מפני שחוזרת לו לנגזל ומעיד מפני שאינה חוזרת לו כדקאמרת דניחא ליה דהדרא לו אלא מדלא קתני הכי ש"מ דלאו בגזלן ולא ביורש מיירי אלא בדרבין מיירי דאמר רבין בר שמואל כו' מפני שמעמידה האי מעיד בפני בעל חוב שלו שקרקע זו שמכר שלא באחריות היתה משועבדת לבעל חובו ועכשיו כשמכרה שלא באחריות אי אתי מערער וקא מערער לא מצי המוכר לאסהודי ליה משום דניחא לי' דקיימא ברשותיה דלוקח כדי שימצא אותה בעל חוב בידו של לוקח ויגבה אותה ממנו והיינו מפני שאחריותו עליו שאם לא היה מוצא בעל חוב לטרוף קרקע מן הלוקח היה חוזר עליו .

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה (בדף הקודם) אבל הא וכו' כשיבא שמעון לדין עמו כצ"ל והד"א: (ב) תוס' ד"ה דוקא וכו' אבל בקרקע אע"ג דאיכא יאוש ושינוי רשות וכו': (ג) בא"ד דאין מועיל יאוש ושינוי רשות בקרקע:

א) ב"ק קיא: ב) [שם]: ג) [לעיל מג.]:

רבינו גרשום

ומקשי' מאי דוחקיה לאוקמיה להא ברייתא בגזל ומכר לוקמה בגזלן לחוד. כגון ראובן שגזל שדה משמעון ואתי לוי ומערער עלה דאמר שלי היא לא ליזל שמעון ולצטרף עם עד אחד לאסהודי לראובן דאינה של לוי משום דניחא ליה לשמעון דתיקום ברשות דראובן דהדרא ליה דהיינו מפני שאחריותו עליו על ראובן שגזלה ממנו שיחזירה לו דאי לא קא מסהיד ליה שמעון ומפיק ליה לוי לראובן בכח עדים שיש לו שהשדה שלו היא אע"ג דמייתי שמעון שוב סהדי דנגזלה מיניה לא מצי מפיק לה מיניה כדאמר לעיל דאמרי' ארעא היכא דקיימא תיקום ביד לוי ולהכי נוגע בעדות הוא: ומשני מש"ה לא מצי לאוקמא בגזלן בלא מכר משום דקא בעי למיתנא סיפא וכו'. דבסיפא לא סגי דלא מוקמה אלא בגזל ומכר דדוקא מכר דמש"ה מעיד לו דהוה ליה יאוש בעלים ביד גזלן דשמעיניה לבעל אבידה דמיאש ושינוי רשות ביד לוקח. דאפי' למאן דאמר אע"ג דמייאש לא נפקא מרשותיה דנגזל היכא דאיכא יאוש ושינוי רשות מודי דנפקא לה מרשותיה דבעלים משום הכי מעיד לו עליה : אבל אי לא מכר. דודאי הדרא ליה דליכא שינוי רשות לא מצי לאסהודי משום דנוגע בעדות הוא מש"ה איצטריך מכר דאיכא יאוש ושינוי רשות דלא הדרא לה ולהכי מעיד עליה דאין נוגע בעדות . וכיון דאיצטריך למיתני בסיפא גזל ומכר דאיכא שינוי רשות (א) אפ"ה לא מייאש שמעון דקסבר קרקע אינה נגזלת ולהכי נוגע בדבר דניחא ליה דתיקום בידא דלוי דהדרא ליה . ומקשי' וסיפא בפרה וטלית אמאי מעיד נהי דמגופה של טלית מייאש הואיל דאיכא יאוש ושינוי רשות מן דמיו של טלית מי מייאש והא אכתי תבע ליה דמיו ונוגע בעדותו הוי דניחא ליה דתיקום ברשותא דלוי כי היכי דליפרע ליה ראובן דמי גזילתו דאי הוה מפיק לה יהודה מן לוי בראיית עדים הוה אמר ליה ראובן לשמעון מה אתה מבקש ממני והלא לא היתה שלך אלא של יהודה היא שהוציאה מן לוי בכח עדים שהיא שלו ומש"ה נוגע בעדותו הוא : לא צריכא דמית גזלן. דגזלה מש"ה מיאש נמי מדמים דיורשין פטורין מלשלם וה"ה ללוקח ומש"ה מצי מעיד דלא נגע בעדותו. ומקשי' ואכתי אמאי מוקים לברייתא בגזל ומכר ונוקמיה ביורש כגון ראובן גזל שדה משמעון והניחה ליורשו . ואתי לוי וקא מערער עלה דלא

א) נראה דצ"ל תני רישא נמי בגזל ומכר ואפ"כ לא מייאש וכו' .

עין משפט
נר מצוה

קמב א מיי' פי"ח מהל' מלוה הל' ב סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קיג סעיף א:
קמג ב מיי' שם הל' ה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קיז סעיף ג:
קמד ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה [וכרב אלפס עוד בכתובות פ"י דף קיח.]:
קמה ד מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף ג:
קמו ה ו מיי' שם הל' ב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קיג סעיף א:
קמז ז מיי' שם וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' קיב סעיף א:
קמח ח מיי' פי"ט מהל' מכירה הל' ח סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכה סעיף ה:
קמט ט מיי' פט"ו מהל' עדות הל' ג סמג לאוין קס טוש"ע ח"מ סי' לז סעיף טו:

מסורת הש"ס

א) ב"ק יא: ודף פט: (גיטין מא.): ב)[עי' תוס' כתובות מט: בד"ה כוא ואשתו]: ג) גי' רש"ל גובה [וכ"א בגי' הרי"ף בפי"ח מהל' מלוה הל' ב']: ד) כ"א א"ל: ה) לקמן קנז.: ו) גי' רש"ל: ז) [ועי' תוס' גיטין מ: ד"ה סקדש ותוס' ערכין כג: ד"ה משום]: ח) [וע"ע תוס' ב"ק קד: ד"ה אגב ותוס' כתובות נה: ד"ה אע"פ אם כנס]:

בסתמא דלא משתעבדא ליה מאי טעמא מטלטלי נינהו [א]ומטלטלי לבע"ח לא משתעבדי ואע"ג דכתב ליה מגלימא דעל כתפיה הני מילי דאיתנהו בעינייהו אבל ליתנהו בעינייהו לא אלא [ב]אפילו עשאו אפותיקי נמי לא מאי טעמא כדרבא א) דאמר רבא [ג]עשה עבדו אפותיקי ומכרו בעל חוב גובה ממנו [ד]שורו וחמורו אפותיקי ב)ומכרו אין בעל חוב גובה הימנו מאי טעמא האי אית ליה קלא והא לית ליה קלא וליחוש דלמא אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי דאמר רבה [ה]אי אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי ג)קני מקרקעי ג)קני מטלטלי ואמר רב חסדא [ו]והוא דכתב ליה דלא כאסמכתא ודלא כטופסא דשטרי הכא במאי עסקינן כגון שלקח ומכר לאלתר וליחוש דילמא [ז]דאיקני ד) הוא שמעת מינה ה) דאיקני קנה ומכר קנה והוריש לא משתעבד לא צריכא דקאמרי עדים ידעינן ביה בהאי דלא הוה ליה ארעא מעולם והאמר רב פפא אע"ג דאמור רבנן המוכר שדה לחבירו שלא באחריות ובא בע"ח וטרפה אינו חוזר עליו נמצאת שאינה שלו חוזר עליו הכא במאי עסקינן במכיר בה שהיא בת חמורו ורב זביד אמר [ח]אפילו נמצאת שאינה שלו אינו חוזר עליו דא"ל להכי זביני לך שלא באחריות גופא אמר רבין בר שמואל משמיה דשמואל [ט]המוכר שדה לחבירו שלא באחריות אין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו היכי דמי

אי

רש"י

בסתמא. שלא ייחד לו פרה וטלית בפירוש דלא משתעבדא ליה לבע"ח הך פרה וטלית: לא משתעבדי. דלית להו קלא ולא יזהרו לקוחות דלא משתעבדי אין לך אדם שלוקח עוד מטלטלין מחבירו דלמא טרפי להו מיניה: אלא אפילו עשאן אפותיקי. להך פרה וטלית שיחדן לו לגבות חובו משם אם לא יפרעטו עד זמן פלוני: אפותיקי. פה תהא קאי: עשה. לוה עבדו אפותיקי לבעל חובו ומכרו אחרי כן הלוה לאיש אחר: אית ליה קלא. אפסידו לקוחות אנפשייהו: והא לית ליה קלא. פרה וטלית ולא ידעו הלקוחות להזהר והלכך מעיד לו עליה דאין מעמידה בפני בעל חובו: ומקשינן ואכתי בפרה וטלית אמאי מעיד וניחוש דלמא אקני ליה האי מוכר מטלטלי אגב מקרקעי לבעל חובו להשתעבד לו לגבות חובו מהן אם לא יפרעטו בזמנו וחזר ומכרם וכי מעיד ללוקח שהן שלו נוגע בעדות הוא מפני שמעמידן בפני בעל חובו והכי אשכחנא דכה"ג משתעבדי מטלטלי לבעל חוב דאמר רבה כו' וגבי מטלטלי מן הלקוחות דנכסים שאין להם אחריות כגון מטלטלין נקנין עם נכסים שיש להן אחריות לענין מתנה בכסף בשטר ובחזקה והוא הדין לענין שעבוד דמיגו דחייל שעבוד אמקרקעי חייל נמי אמטלטלי אבל אקני ליה מטלטלי גרידי בסודר להשתעבד לו לכשיגיע זמנו אם לא יפרעטו יגבה מהם לא קני ואפילו בלשון מתנה דכל דאי לא קני דאסמכתא היא ואסמכתא לא קניא בפרק איזהו נשך (ב"מ דף סו:): ואמר רב חסדא והוא דכתב ליה. בשטר השעבוד דלגמרי משעבד להו למטלטלי בהדי מקרקעי: דלא כאסמכתא כו'. דכיון דאין זו מכירה גמורה ולא מתנה ולא משכון אלא שעבוד בעלמא ודמי לאסמכתא דקאמר ליה אם לא אפרע לך לזמן פלוני תגבה מכאן הלכך צריך לכתוב בו לאלומי שטריה דלא כאסמכתא דאסמכתא לא קניא: טופסי דשטרי. הוא שטר העשוי להעתיק ממנו שטרות ולא נכתב לגבות בו ואין בו ממש: הכא במאי עסקינן.

תוספות

עשה עבדו אפותיקי ומכרו כו'. אפילו אי סבר רבא דעבדי כמקרקעי דמי נקט אפותיקי לאשמועינן בין בשטר בין בעל פה: שורו אפותיקי ומכרו כו'. הא דלא חשיב מכר בהדי הקדש למפקיע מידי שעבוד משום דהקדש מפקיע אפי' אקני ליה מטלטלין אגב מקרקעי מה שאין כן במכר ז): והוא דכתב דלא כאסמכתא. מספקא לן אי במטלטלי אגב מקרקעי דוקא או אפילו במקרקעי לחודיה: כגון שלקח ומכר לאלתר. הוה מצי למיפרך א"ה אפי' בית ושדה נמי אלא מגופה פריך: דלא הוה ליה ארעא מעולם. מכאן תשובה לאומרים דמה שנהגו לכתוב בהרשאות ונתתי לו ארבע אמות בחצרי אע"ג דלית ליה קרקע משום דאין לך אדם שאין לו ארבע אמות בארץ ישראל דקרקע אינה נגזלת אי נמי דאין לך אדם שאין לו ד' אמות לקברו (א) דהכא משמע דאפשר שאין לו קרקע וכן משמע בפ' שלישי דקדושין (דף ס: ע"ש) הרי את מקודשת לי על מנת שיש לי קרקע משמע דאפשר שאין לו ודוחק להעמיד בגר שאין לו חלק בארץ ועוד דא"כ לא יעשה אדם שני שטרי הקנאה שהראשון קנה ארבע אמותיו ונראה לר"ת דהיינו טעמא כיון שמודה שיש לו קרקע וחוב הוא לו שהרי על ידי קרקע מקנה לחבירו אפילו יש כמה עדים שמכחישים אותו הרי הודאת בעל דין כמאה עדים ולא חיישינן למיחזי כשיקרא כדאשכחנא (לקמן דף קמט.) גבי איסור גיורא דנפק אודיתא מבי איסור ואף על גב שהיה איסור משקר ח) הקשה מהר"ר חזקיהו דמכל מקום ניחוש הכא דלמא אקני ליה מטלטלין אגב קרקע והודה שיש לו מקרקע אע"פ שלא היה לו מעולם ונראה דכולי האי לא חיישינן שמא שיקרו להודות ונראה לו דבזמן הזה שרגילים לכתוב והקניתי לו ארבע אמות בחצירי א"כ מילתא דשכיחא היא וא"כ מכר לו פרה וטלית אין מעיד לו עליה אע"ג דאיכא עדים דלא היה ליה ארעא מעולם:

אי

דמאי מעיד כגון שקנה הך פרה וטלית ומיד מכרה בפניו דודאי לא לוה בינתים ולא שעבדם למלוה: וניחוש דלמא דאיקני אמר ליה. כלומר אכתי איכא למיחש דאקני ליה להך פרה וטלית למלוה אגב מקרקעי והיכי דמי כגון דמקמי הכי כשלוה כתב למלוה בשטר משעבדנא לך אגב מקרקעי כל נכסי דקנאי ודעתיד אנא למיקני וכשלקח הפרה והטלית אחרי כן נשתעבדו לו מיד ואכתי אמאי מעיד אלא מדלא חיישת להכי איכא למשמע דמי שכותב כן דאקני האומר לחבירו נכסים שאני עתיד לקנות אני מוכר לך או משעבד לך ואחר כן קנה ומכר לאחרים או כתב לו דאיקני והוא קנה אחרי כן ומת והוריש לבניו לא משתעבד לאלו שכתב לו דאין אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לידו אע"פ שעתיד לבא ובעיא היא לקמן בפרק מי שמת ולא איפשיטא ומשמע מהכא דלא משתעבד: לא צריכא. הא דקאמרי מעיד ולא חיישינן לדלמא אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי כגון דקאמרי עדים ידעינא ביה כו' והלכך לא אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי שהרי לא היו לו מקרקעי והלכך מעיד דכיון שמכר לו הך פרה וטלית בלא אחריות וגם אין מעמידה בפני בעל חובו לאו נוגע בעדותו הוא כלל והשתא מתוקמא אפילו בלא לקח ומכר לאלתר והא דלא קאמר אלא לא צריכא משום דאמורא לא תירץ הכי לעיל אלא סתם הגמרא תירץ כן י) [ושיטה זו נוהגת ברוב המקומות] ופירש ר"ח ידעינן ביה בהאי דלא הוה ליה ארעא מעולם צריכי לאסהודי הכי זה האיש לא נתפרסם ממנו מעולו ועד היום וברי לנו במה שקנה וכי לא קנה קרקע מעולם לא במתנה ולא בקניה כגון הא דגרסינן בהאשה רבה ביבמות (דף פח.) נשאת ואחר כך באו בעלה תצא מזה ומזה אמר רב לא שנו אלא שנשאת כו' ומסקינן בה לא צריכא דאתו תרי ואמרי אנן הוינן בהדיה מכי נפק ועד השתא ואתון לא ידעיתון ליה כו': נמצאת שאינה שלו. שהעידו עדים שגזלה המוכר ומכרה לו ובא בעל השדה ונטלה ממנו חוזר לוקח על המוכר ולא הויא מכירה כלל דבשלמא היכא דטרפה בעל חוב הויא מכירה דעביד איניש דזבין ארעא ליומיה בשביל פירות יום אחד כדאמרינן בבבא מציעא (דף יד.) ופירות שאכל שלו הן כדאמר שמואל בפרק שנים אוחזין בטלית (שם דף טו.) בעל חוב גובה את השבח שבח אין פירי לא אבל לוקח מגזלן אמר התם (דף יד:) המוכר שדה לחבירו ונמצאת שאינה שלו אמר שמואל מעות יש לו שבח אין לו ללוקח אלא הדרא ארעא והדרי פירי וכל השבח והלכך כיון דלא מרויח מידי לאו מכר הוא כלל והכא נמי גבי פרה וטלית אמאי מעיד הא איכא למימר דנוגע בעדותו הוא דניחא ליה למוכר דתיקו ביד לוקח דאי מפיק ליה מיניה מערער בעדים שמעידין שהיא של מערער הרי נמצא שאינה שלו של מוכר אלא גזלה מהאי מערער ומכרה לזה ויחזור לוקח עליו דמוכר ואף על גב דשלא באחריות מכר: ומשני במכיר בה. הלוקח ומודה בפני עדים שהפרה זו בת פרתו של מוכר היא ולא גזלה מעולם וכן הטלית נארג בביתו והודאת בעל דין כמאה עדים דמי ואידך מערער בעי לאפוקה מיניה בעדי שקרים או טועים בין בהמת המערער לבהמת המוכר דהשתא לא הדר לוקח עליה דמוכר כיון דמודה דשלו היתה והלכך מעיד לו מוכר לפסול עדיו של מערער דלאו נוגע בעדותו הוא והא דנקט חמורו ולא בת פרתו משום דלקמן אמרינן הכי: ורב זביד אמר. אף על גב דאינו מכיר בה שהיא בת חמורו מעיד לו עליה דאפילו ודאי גזלה איטו חוזר עליו דאמר ליה להכי זביני לך כו':

אי

רבינו גרשום

אבל פרה וטלית דודאי אם מכר לו א)מצי להעיד לו דלא מיבעיא בסתמא היכא דיש לו מטלטלין סתם דלא שיעבדן לבעל חובו אותה פרה וטלית דודאי אם מכרו לאחר לא משעבדינן ליה דמטלטלי לבעל חוב לא משתעבדי. אלא אפי' היכא דעשאו אפותיקי לפרה וטלית לבעל חובו לא משתעבד ליה כדרבא וכו'. האי עבד אם נעשה אפותיקי לבעל חובו אית ליה קלא ולא איבעי ליה לזבוניה מש"ה בעל חוב גובה הימנו ואינו מעיד לו מפני שמעמידו בפני בעל חובו אבל פרה וטלית לית ליה קלא ולא הוה ליה לאסוקי ארעתיה ולא מידי ומש"ה אין גובה מהן ולהכי מצי מעיד דאין מעמיד בפני בעל חובו ולאו נוגע בעדות הוא: ומקשי' בפרה וטלית אמאי מעיד וניחוש דלמא אקנה לו לבעל חובו מטלטלי אגב מקרקעי שיהיו משועבדים לו וכי האי גוונא משתעבדי ללוקח וחזר ומכרן וכי מעיד ללוקח שהן שלו נוגע בעדות הוא מפני שמעמי' בפני בעל חובו. ומנא לן דמשתעבדי לבעל חוב דאמר רבא אקני ליה וכו' ואמר רב חסדא והוא דכתב ליה כשהקנה לו אגב קרקע דלא כאסמכתא כלומר שלא בתנאי כותבן לו ולא כטופסי דשטרא כלומר לא כמו שמוצא שטר ומעתיקו דאין אדם יכול לגבות באותו טופס אלא כחומר כל השטרות שהן עיקר וכיון דכתב ליה הכי משתעבדי ליה ובדין הוא דלא מצי מעיד דנוגע הוא דמעמידן בפני בעל חוב. הכא במאי עסקינן דמצי מעיד לו כגון שלקחן בפניו ומכר לאלתר דלא משעבדין לבעל חובו ולהכי מעיד:

ומקשי' וניחוש דלמא הכי כתב ליה בשטר לבעל חובו דקנאי ודאיקני דמשמע כל מה שאני עתיד לקנות יהא משועבד לך ואכתי אמאי מצי מעיד אפי' כשלקח בפנינו מדלא חיישי' להכי ומצי מעיד שמעת מינה להיכא דכתב לבעל חובו דאיקני יהא משועבד לך וקנה ומכר או הוריש לא משתעבד לבעל חוב. מהכא ליכא למישמע דאיקני אי משתעבד או לא והכא א"כ אמאי מצי מעיד לא צריכא משום דקאמרי עדים ידעינא ביה בפלוני בהאי לוה דלא הויא ליה קרקע מעולם וליכא למיחש דמטלטלי אגב מקרקעי הקנה לו מש"ה מעיד דאין מעמיד בפניו: ומקשי והיכי מצי למימר רבין בר שמואל לעיל דמש"ה מצי מעיד גבי פרה וטלית דכיון שלא באחריות מכר לו לאו לאוקמי קמיה בעל חובו קא בעי וכדמתרצינן והאמר רב פפא אע"ג דאמור רבנן וכו' נמצאת שאינה שלו. דאסהידי עדים שגזלה ומכרה לו ובא בעל השדה ינטלה ממנו חוזר הלוקח עליו על המוכר והכא נמי אמאי מצי מעיד הא איכא למיחש דלמא גזלה ולהכי מעיד לו דלמא כי היכי דלא מפיק לה המערער מידו דאי מפיק לה הואיל ונמצאת שאינה שלו דגזלה חוזר עליו הלוקח יאיכא למיחש שמא נוגע בעדות הוא דגזלה ואמאי מעיד: הכא במאי עסקינן. דמצי להעיד במכיר בה הלוקח שאותה פרה בת חמורו כלומר שבת פרתו היא ולא גזלה והכא נמי גבי טלית דמכיר זה דשלו היא ומשום הכי מצי מעיד דלאו נוגע בעדותו משום הכי נקט הכא בת חמורו ולא בת פרתו אגב דאיצטריך לן לקמן למימר בת חמורו קאמר נמי הכא ולא משום דוקא: דאמר ליה להכי זביני לך שלא באחריות. דלא תהדר עלי ולא נוגע בעדות הוא:

א) נ"א דל"ל אם מכר לו שלא באחריות מצי להעיד וכו'.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה דלא הוה וכו' דהכא משמע. נ"ב עיין פרק מי שמת דף קנו ע"ב:

תובי

אי דאית ליה ארעא אחריתי עליה דידיה הדר אי דלית ליה ארעא אחריתי מאי נפקא ליה מינה לעולם דלית ליה ארעא אחריתי דאמר לא ניחא דליהוי °לוה רשע ולא ישלם (תהלים לז) סוף סוף לגבי אידך נמי לוה רשע ולא ישלם הוא דאמר להכי זביני לך שלא באחריות מכריז רבא ואיתימא רב פפא דסלקין לעילא ודנחתין לתתא האי בר ישראל דזבין ליה חמרא לישראל חבריה וקא אתי עכו"ם ואנים ליה מיניה דינא הוא דמפצי ליה מיניה ולא אמרן אלא שאינו מכיר בה שהיא בת חמורו אבל מכיר בה שהיא בת חמורו לא ולא אמרן אלא דלא אנים ליה לדידיה ולאוכפא אבל אנים ליה לדידיה ולאוכפא לא אמימר אמר [א] אפי' ליכא כל הני לא מאי טעמא מידע ידע דסתם עובד כוכבים אנס הוא שנא' °אשר פיהם דבר שוא וימינם ימין שקר (תהלים קמד): [ב] אומן אין לו חזקה וכו': אמר רבה ל"ש אלא שמסר לו בעדים אבל מסר לו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לו לא היו דברים מעולם כי אמר ליה נמי לקוחה היא בידי מהימן אמר ליה אביי אי הכי [ג] אפילו בעדים נמי מתוך שיכול לומר לו החזרתיו לך כי אמר ליה לקוחה היא בידי מהימן אמר ליה רבה מי סברת המפקיד

תורה אור

רשב"ם

אי דלית ליה. למוכר ארעא אחריתי בת חורין שיוכל בע"ח לגבות הימנה עליה הדר בעל חוב דאין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין ואפי' הן זבוריות ואמאי אינו מעיד הרי אין מעמידה בפני בעל חובו ואין לו למוכר לא ריוח ולא הפסד אם תעמוד ביד הלוקח ואינו נוגע בעדות זו: מאי נפקא ליה מינה. אם תשאר ביד הלוקח הא אפילו אי מפיק לה מערער לא מצי גבי בעל חובו מיניה דמוכר מידי דהא לית ליה: לא ניחא ליה. ללוה דתיפוק ארעא מיד לוקח ולא ימצא בעל חוב ממה לגבות וקם ליה לוה בלוה רשע ולא ישלם והלכך נוגע בעדותו הוא: סוף סוף. מה הנאה יש לו בעדות זו דמוקי לה ביד לוקח והדר בעל חוב וגבי לה מיניה לגבי לוקח נמי הוה ליה לוה רשע שהרי הפסידו ולא הוי נוגע בעדות זו: ומשני. דאמר ליה להכי זבני לך שלא באחריות להפטר מכל אחריות שבעולם והלכך אינו מעיד שרוצה להעמידה בפני בעל חובו דלגביה הוא דהוה ליה לוה רשע אי לא פרע ליה: מכריז רבא. דרים לרבים: דסלקין לעילא. העולין מבבל לארץ ישראל: ודנחתי לתתא. מא"י לבבל כולכם תדעו דין זה האי בר ישראל כו': חמרא. חמור: ואנים ליה. מיניה דלוקח דקטעין עכו"ם חמור זה נגנב ממני או מי שמכרו לך גזלו ממני ובלא עדים מאנסו הימנו וכדמפרש לקמן דלא אנים ליה לאוכפא אלא החמור לבדו דמוכח מילתא דדידיה הוא דקא שקיל דלאו דידיה לא בעי (א) ליה למישקל והלכך דינא הוא דמפצי ליה כמו הפוצה את דוד עבדו מחרב רעה (תהלים קמד) ויביא עדים וידונם העכו"ם אולי יוליאנו מידו (ב) דעכו"ם לייתי דינא הם ודוקא עכו"ם אבל קאנים ליה ישראל לא מפצי ליה אלא יתבענו בדין דאין כח לישראל לגזול חמור מחבירו בלא עדים ובלא ראיה: ולא אמרן. דצריך מוכר לפלות לוקח אלא שאין מכיר בה לוקח שהיא בת חמורו של מוכר דאיכא למימר הדין עם העכו"ם: אבל הכיר בה כו'. לא מבעי ליה לפלותו כיון דדבר ידוע הוא שגדלה בביתו של מוכר וסתם עובד כוכבים אנס הוא מסתברא דשלא כדין אנסו העכו"ם: ולא אמרן. דמפצי ליה היכא דאין מכיר בה אלא דלא אנים את החמור ואת האוכף דכיון דהניח את האוכף מסתברא דשלו הוא נוטל והלכך נקט חמור אבל פרה וטלית ליכא למימר האי חילוק דאוכף: לא. מפצי ליה דסתם עובד כוכבים אנס הוא: אפילו ליכא כל הני. אינו מכיר בה שהיא בת חמורו ולא אנים לאוכפא אפילו הכי לא מפצי ליה דסתם עובד כוכבים אנס הוא [והכי קי"ל משום דאמימר בתרא הוא]: אומן אין לו חזקה. מתני' היא דקתני האומנין והאריסין כל הדא הדא בבא מפרש להו ואזיל: אמר רבה לא שנו. דאין לו חזקה לטעון לקוח הוא בידי וצריך לשלם האומן לבעל הבית את בגדיו או את כליו: אלא שמסר לו. בעל הבית לאומן טליתו בפני עדים לתקנו והלכך אפילו אין אנו רואים עכשיו הטלית ביד האומן ובעל הבית תובעו טליתו אין האומן יכול לטעון החזרתיו לך דסבירא ליה לרבה המפקיד אצל חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים כדמפרש לקמיה והיה לו להחזירו בעדים וכל שכן שאנו רואין אותו בבית האומן שאין יכול לטעון לקוח הוא בידי שהרי מעידין עדים שבתורת פקדון בא לידו שהרי בפניהם מסר לו ומיהו אי טעין החזרתיו לך בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים נאמן דהכי אמרינן בשבועות (דף מא.) דאפי' למ"ד המלוה את חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים אי טעין ואמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים נאמן ומיהו כל זמן דלא טעין אלא החזרתיו לך שלא בעדים אינו נאמן והא דלא אמרינן מתוך שיכול לומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים כי אמר נמי החזרתי ביני וביניך נאמן כי האי גוונא לא אמרינן מיגו דכיון דלא פרעו בפני עדים לא היה יכול לומר פרעתי בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים דמילתא דעבידא לאיגלויי לא משקר איניש פן יעשה בדאי היום ולמחר כי הדרי עדים ממדינת הים ויאמרו לא היו דברים מעולם: אבל מסר לו שלא בעדים. לא מיבעיא היכא דאין אנו רואין הטלית בידו דמתוך שיכול לומר אמת אתה מסרת לי אבל החזרתי לך ונאמן דהא אין צריך עכשיו להחזיר לו בעדים אי נמי יכול לומר לא היו דברים מעולם שלא מסרת לי ויהיה נאמן בשבועת היסת כי אמר לו נמי ישנו בידי ולקוח הוא שמכרתו לי דיש לו חזקה ונאמן ע"י האי מגו אלא אפילו אם ראו עכשיו עדים הטלית ביד האומן או שתפוס בו בפניו מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם שלא מסרתו לי אבל אחר מסרו לי שמכרתו לו והוא מכרה לי כי אמר ליה נמי אתה מסרתו לי ומכרתו לי נאמן בהאי מיגו דסבירא ליה לרבה השתא דהיכא דלא מסר לו בעדים ל"ש ראה הטלית בידו עכשיו ל"ש לא ראה יש חזקה דלא מדמי ליה לדין של דברים העשויין להשאיל ולהשכיר ואמר אידך לקוחין הן בידי דאינו נאמן הואיל ויש למערער עדים שהיה שלו ואע"ג דליכא עדי מסירת שאלה או שכירות משום דשאלה ושכירות לכל שכניו אדם משאיל ומשכיר אבל הכא מצי אמר אומן איכך רגיל לתקן בגדיך אצלי והכי מוכח לקמיה דלרבה ל"ש לא ראה ל"ש ראה יש לו לאומן חזקה היכא דליכא מסירה בעדים: אמר ליה אביי. לרבה אמאי לא מפלית שום חילוק היכא דמסר לו בעדים בין ראה עכשיו הטלית בידו בעדים לא ראה אפילו מסר בעדים נמי היכא דלא ראה יש לו חזקה מתוך שיכול לומר לו החזרתיו לך דסבירא ליה לאביי המפקיד

תוספות

אי דאית ליה ארעא אחריתי עליה הדר. הוה מצי לשנויי כגון שעשאה אפותיקי דאז לא הדר אארעא אחריתי דאית ליה ואם תפול ביד המערער יפרע לו אחרת ומש"ה אינו מעיד עליה דנוגע בעדות הוא: מאי נפקא מינה. תימה דכ"מ שיפטרו אם יתעשר ושמא בשביל כן אין לפוסלו לעדות כיון דהשתא לא מרויח מידי: דינא הוא דמפצי ליה. תימה לרשב"א דלימא ליה אייתי ראיה דבדין טרפה ואשלם לך דאפילו לגבי ישראל מצי למימר הכי כל שכן לגבי עכו"ם ויש לומר דמיירי כגון שבדיני עכו"ם דן עמו ובדיניהם הויא דעכו"ם הלכך חייב לפלותו: אבל מסר לו שלא בעדים מתוך שיכול לומר כו'. אין לפרש מתוך שהיה יכול לומר אין בידי כלל דהא ברואה מיירי כדמוכח אתקפתא דאביי דראה עבדו אלא ה"פ מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם שבא לידו בתורת אומנות אלא בתורת מכר אי נמי אתה מכרתו לאחר ואחר מכרו לי כדפי' הקונטרס ואם תאמר מאי איריא אומן דאין לו חזקה היכא דמסר לו בעדים אפי' אחר נמי כיון שיש עדים שבא לידו בתורת פקדון ואפילו לא ראה למאי דמסיק שצריך להחזיר לו בעדים ולקמן פריך לה אבל מכל מקום קשה למאי ס"ד דרבה וי"ל כגון שמסר לו בעדים סתם ולא פירש בפניהם אם בתורת מכר אם בתורת פקדון ולהכי דוקא אומן אין לו חזקה דמסתמא לתקנו מסר לו כיון דלא פירש אבל אחר מדלא פירש שהוא פקדון מסתמא מכר או מתנה הוא ורב נחמן בר יצחק דפריך בסוף הסוגיא אומן הוא דאין לו חזקה הא אחר יש לו חזקה לא מסתבר ליה לרב נחמן לאוקומה בראיה בלא ידיעה דלא שכיח כדפריך [*לעיל מיניה] אי דאיכא עדים ליחזו עדים מאי קאמרי דלא שכיח שימסור בפניהם ולא ידעי הקבלה והכא נמי רב נחמן בר יצחק לא פריך אלא מכח סברא זו והכי פריך אי דאיכא עדים אחר אמאי יש לו חזקה הא ע"כ ידעי עדים דבתורת פקדון אתא לידיה דלא מסתבר לאוקומה (ג) בדבר דלא ידעי דלא שכיח כלל הקשה בקונט' אמאי יש חזקה לאומן מ"ש מדברים העשויין להשאיל ולהשכיר ותירץ דדברים העשויין להשאיל ולהשכיר שייך גבי כל אדם אבל הכא מצי למימר אומן איכך רגיל אצלי לתקן ור"י אומר דאפי' רגיל לתקן אצלו יש לחלק דדברים העשויין להשאיל ולהשכיר שייך בין לגבי אדם שמכיר שהוא נאמן בין מכיר שאינו נאמן ואין יכול כל שעה להעמיד עדים כשרוצה להשאיל ולהשכיר שלא להשיא עצמו שם רע בשכיניו אבל לאומן אם צריך הוא לתקן יכול ליתן לאומן המכיר שהוא נאמן או להביא עדים לכך יש לו חזקה שלא בעדים: אי הכי אפי' בעדים נמי מתוך שיכול לומר החזרתיו לך כו'. פירוש בשלמא לדידי דלא מפליגנא בין יש עדים לאין עדים אלא בראה הוא דמפליגנא היכא דראה אפילו היכא דליכא עדים לא מהימן כדאמר אביי בסמוך והיכא דלא ראה אף על גב דאיכא עדים מהימן במיגו דמצי אמר החזרתיו לך אלא לדידך היכא דאיכא עדים

גי' רש"ל נאמן

רבינו גרשום

היכי דמי. האי מוכר: אי דאית ליה ארעא אחריתי. חוץ מזו שמכר אמאי לא מצי מסהיד ליה והא עליה דידיה קא הדר בעל חובו וגבי מההוא קרקע דשייר לו ולא על הלוקח. ואי דלית ליה ארעא אחריתי אמאי לא מצי מסהיד הא לא נוגע בעדות דכיון דלית ליה קרקע מאי נפקא ליה מיניה. כלומר אמאי איכפת לו אם לא היה מוצא בעל חובו לגבות כלום מן הלוקח סוף סוף אין יכול בעל חובו לחזור לגבות ממנו שהרי אין לו כלום הלכך מה לו למוכר לשקר ואמאי נוגע בעדות הוא: לעולם דלית ליה ארעא אחריתי למוכר. ודקאמרת אי הכי מה לו לשקר אפ"ה חיישינן משום דלא ניחא ליה דליקרייה לוה רשע ולא ישלם וניחא ליה דלישכח בעל חובו למטרף מידי מן הלוקח: סוף סוף. כי טרף ליה בעל חובו לגבי דלוקח הרי לוקח קורא לו לוה רשע ולא ישלם. לא דמצי אמר ליה מוכר להכי זביני לך שלא באחריות דלא ליהוי ליה עוד שום תרעומות: דסלקין לעילא. מבבל לא"י: ודנחתין לתתא. מא"י לבבל כלומר הוו ידעין הכל האי דינא. ולא אמרן דמפצי ליה אלא כשאין מכיר בה הלוקח שהיא בת חמורו דמוכר: לא מפצי ליה. דהשתא ידע דעובד כוכבים באנסות לקחה ממנו ולא בדין: ולא אמרן. אפי' להיכא שאין מכיר בה שהיא בת חמורו דמפצי ליה אלא דקא אנים ליה לדידיה ולא אוכפא אבל אנים ליה לתרווייהו לא מפצי ליה: אמימר כו': פיסקא אומן שמתקן כלים אם מבקש ממנו בעל הבית שיחזור לו את כליו אע"ג דאין ראוהו בידו אין לו חזקה לאומן לומר לקוח הוא בידי: אמר רבה ל"ש. דאין לו חזקה אלא שמסר לו בעל הבית בעדים דאע"ג דלא ראוהו בידו אין לו חזקה לאומן לומר לקוח הוא בידי משום דסבירא ליה המפקיד אצל חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים אבל מסר לו שלא בעדים אע"ג דראוהו בידו יש לו חזקה דמתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם לא נתת לי שום כלי לתקן: אמר ליה אביי אי הכי אפי' בעדים. מסר לו כיון דלא ראוהו הוי חזקה מתוך שיכול לומר לו החזרתיו לך. משום דמשמע לי המפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדי'

עין משפט נר מצוה

קנ א מיי' פי"ט מהל' מכירה הל' ד סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכה סעיף ב:

קנא ב מיי' פי"ט מהל' טוען הל' א סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קלד סעיף א:

קנב ג מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף ב:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ואנים וכו' לא בעי למישקל כצ"ל ותיבת ליה נמחק: (ב) בא"ד יוליאנו מידו בדין דעכו"ם: (ג) תוס' ד"ה אבל וכו' דלא מסתבר לאוקומה בכגון דלא ידעי:

*המפקיד אצל חבירו בעדים אינו צריך להחזיר לו בעדים לא ס"ד אלא המפקיד אצל חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים (א) מיתיבי אביי ראה עבדו ביד אומן וטליתו ביד כובס אומר לו מה טיבו אצלך (ב) אתה מכרתו לי אתה נתתו לי במתנה לא אמר כלום בפני אמרת לו למוכרו וליתנו לו במתנה דבריו קיימין מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רבה סיפא ביוצא מתחת ידי אחר וקאמר ליה אחר בפני אמרת לו למוכרו וליתנו במתנה מיגו דאי בעי א"ל מינך זבנתיה כי א"ל נמי בפני אמרת לו למוכרו דבריו קיימין ומהימן קתני מיהת רישא ראה היכי דמי אי דאיכא עדים למה לי ראה ניתי עדים ונשקול אלא לאו דליכא עדים וכי ראה מיהא תפיס ליה לא לעולם דאיכא עדים והוא דראה והא את הוא דאמרת המפקיד אצל חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים אמר ליה הדרי בי מתיב רבא לסיועי לרבה *הנותן טליתו לאומן אומן אומר שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת כל זמן שהטלית ביד אומן על בעה"ב להביא ראיה נתנה לו בזמנו נשבע ונוטל עבר זמנו המוציא מחבירו עליו הראיה ה"ד אי דאיכא עדים ליחזי עדים מאי קאמרי אלא

המפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים כי א"ל נמי לקוח הוא בידי מהימן ולא משכחת מתני' דקתני אומן אין לו חזקה אלא היכא דראה לא שנא מסר בעדים לא שנא לא מסר דלמסירה לא חייש אביי דטעמיה איטו יכול לטעון החזרתיו לך דהא קא חזינן ליה בידו וגם איטו יכול לטעון לא מסרתו לי דדמי לדברים העשויין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחה היא בידי דאיטו נאמן אע"ג דליכא עדי מסירה ובכה"ג לחוד הוא דס"ל לאביי דאומן אין לו חזקה והכי הויא מסקנא דשמעתין כאביי: ראה עבדו ביד אומן. שמלמדו אומנות והך ראיה בעדים היא שאיטו יכול לטעון לא ראית וכגון שהחזיק בו שלש שנים דאי בפחות מג' שנים למה לי דנקט אומן דמשמע אבל באדם אחר הויא חזקתו חזקה והאמר ר"ל (לעיל דף לו.) הגודרות אין להן חזקה ואוקימנן אין להן חזקה לאלתר אבל יש להן חזקה לאחר ג' שנים: וטליתו ביד כובס. ואפילו שעה אחת: לא אמר כלום. דאומן אין לו חזקה: בפני אמרת. לפלוני למוכרו וליתנו לו במתנה: דבריו. של *גזלן קיימין הכי קס"ד השתא והייט דקפריך מאי שנא רישא כו': אמר רבה כו'. ברישא מפרש לה והדר מפרש תיובתא: ביוצא. הטלית מתחת ידי אחר שטוען שלקחו מן האומן וקאמר ליה אחר לבעל הבית התובעו ואמר לו מה טיבו אצלך והלא מסרתיו לאומן לתקנו והוא משיב מן האומן קניתיו ובמתוך מכרו לי שבפני אמרת לו למוכרו הרי הוא כמי שטוען ממך לקחתי דמיגו דאי א"ל האי מחזיק לבעה"ב מנך זבנתי ומהימן הוא דהא לאו אומן הוא כי א"ל נמי יודע אני דזבינתה ניהליה לאומן וזבנה אומן ניהלי מהימן דהייט כדאמרן לעיל דאי א"ל דזבנה מינך קמאי דידי מהימן: אי דאיכא עדים. שמסר לו למה לי ראה הא את הוא דאמרת ל"ש אלא שמסר לו בעדים ל"ש ראה ל"ש לא ראה אמרת דאין אומן מהימן משום דכיון דהפקידוהו בעדים צריך להחזירו בעדים ואמאי קתני דכי ראה איטו נאמן אבל אם לא ראה מהימן דמשמע דאין צריך להחזיר לו בעדים: וכי ראה אותו ביד האומן מיהא תפיס ליה. בעה"ב ומוציאו מידו אלמא היכא דראה אפילו לא מסר בעדים לא מהימן אומן וקשיא לרבה דאמר דהיכא דמסר שלא בעדים ל"ש ראה ל"ש לא ראה מהימן אומן: ומשני רבה לא לעולם היכא דלא מסר בעדים אומן מהימן ואפילו ראה כדאמרינן והכא מיירי כגון דאיכא עדים שמסר לו וגם ראה הטלית בידו דכיון דאיכא תרתי עדים וראה לא מצי לאחזוקי ביה ולמימר לקוח הוא בידי שהרי בתורת פקדון בא לידו ומיגו ליכא למימר דהא לא מצי למימר החזרתיו לך שהרי רואין אותו עכשיו בידו ועכשיו חזר בו רבה בעל כרחו ממאי דאוקי למתני' במסירת עדים אע"ג דלא ראה אין לו חזקה לאומן והשתא ס"ל דהיכא דאיכא תרתי עדים וראה אין לו חזקה אבל עדים ולא ראה או ראה ולא עדים יש לו חזקה שיכול לטעון החזרתיו לך היכא דלא ראה ואע"ג דמסר בעדים להדר ביה ממאי דאמר לעיל צריך להחזיר לו בעדים וכ"ש היכא דליכא לא עדים ולא ראה דיש לו חזקה ולאביי ברראה לחוד תליא מילתא אם ראה ביד אומן אין לו חזקה ואם לא ראה יש חזקה ולמסירה לא חיישינן בין בעדים בין בלא עדים: והאמרת כו'. וכיון דאיכא עדים למה לי ראה: מתיב רבא. לאביי: לסיועי לרבה. נראה בעיני דבלשון הזה אמר רבא בבית המדרש תניא כוותיה דרבה ותיובתא דאביי: על בעה"ב להביא ראיה. עדים משום דאומן מהימן מיגו דמצי למימר לקוח הוא בידי יכול לטעון עד כדי דמיו כדאמרי' גבי הנהו עיזי דאכלי חושלי בנהרדעא (לעיל דף ט): בזמנו נשבע ונוטל. כלומר אם בזמנו תובעו בדין נשבע ונוטל דהייט מן הנשבעין ונוטלין שכיר בזמנו נשבע ונוטל וטעמא בשבועות משום דבעל הבית טרוד בפועליו הימנוהו לשכיר: עבר זמנו. אחר ששקעה החמה: המוציא מחבירו. שכיר: אי דאיכא עדים. שמסר לאומן בפניהם ומסתמא גם בפניהם קצץ השכירות: ליחזי. דיינין עדים מאי קאמרי: אלא

עדים אפי' לא ראה דלא מהימנא אמאי איט נאמן במיגו דאי בעי אמר החזרתיו לך ומיהו קשה דלשון אי הכי אפילו בעדים נמי לא משמע הכי אלא משמע אי הכי דשלא בעדים נאמן במיגו בעדים נמי הוה לך למימר מיגו בשלמא לדידי דלית לי מיגו שלא בעדים בעדים נמי לית לי מיגו אלא לדידך קשה ור"ת דחק לפרש ואין נראה כלל לר"י: **המפקיד** אצל חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים. וא"ת אכתי להימניה במיגו דאי בעי אמר נאנסו כדאמרינן בסוף המוכר את הבית (לקמן דף ע: ושם) גבי מפקיד אצל חבירו בשטר ואפי' מאן דפליג התם היינו משום דשטרך בידי מאי בעי ותירץ ר"ת דודאי הוה מצי אביי למיפרך ליה אי הכי בעדים נמי להימניה במיגו דאי בעי אמר נאנסו אלא דלא אסיק אדעתיה ואותביה מברייתא ואודי ליה דבראה איירי מתני' ותו ליכא למפרך מידי אנאנסו וי"מ דהא דקאמר הכא דצריך להחזיר לו בעדים היינו אם רוצה להיות פטור משבועה אבל בשבועה נאמן במיגו דנאנסו *ואין מחזיר לו בעדים והכי פי' לעיל לא שנו דאומן אין לו חזקה בלא שבועה אלא שמסר לו בעדים אבל מסר לו שלא בעדים נאמן בלא שבועה במיגו דאי בעי אמר לא היו דברים מעולם ומיירי קודם שנתקנה שבועת היסת ולכך כי אמר לא היו דברים מעולם אין צריך שבועה אי נמי לאחר שנתקנה ולישנא דבעי בשבועה דרבא דממונא ולא חשיב הכא דרבא דממונא דאמר לא בא לידי בתורת אומנות ואין מודה שנתחייב בו מעולם ולא חשיב דרבא דממונא אלא מנה לי בידך וא"ל הן למחר א"ל תנהו לי וא"ל נתתיו לך שמודה שנתחייב ועל פירוש זה קשה לר"ת דמאי פריך לקמן מראה עבדו ביד אומן אי דאיכא עדים למה לי ראה לייתי עדים ולישקול הא מהני ראה דאפילו בשבועה לא יהא נאמן דאין לו מיגו דבלא ראה מהימן הוא בשבועה במיגו דנאנסו וברייתא משמע דלא אמר כלום דאפילו בשבועה איט נאמן ונראה לו לתרץ דהכא לא חשיב מיגו דטעמא דמ"ד דצריך להחזיר בעדים משום דכיון דלא הימניה בשבועה כדאמר בשבועות (דף מא: ושם) דהויא כאילו א"ל בהדיא אל תחזיר לי אלא בעדים הלכך לא מהימן במיגו דאיהו דאפסיד אנפשיה אבל התם בהמוכר סבר דאין צריך להחזיר לו בעדים ולא חשיב כאילו אמר אל תחזירני אלא בעדים ולכך נאמן במיגו אבל אין נראה דאפילו מאן דאית ליה צריך להחזיר לו בעדים כי איכא מיגו מהימן דאי לאו הכי תקשי מאי פריך ליה אביי מההיא דראה עבדו ביד אומן דסברא דאין צריך להחזיר לו בעדים הא איכא תנא בשבועות דאית ליה המלוה את חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים ויסבור רבה כוותיה אלא משום דאפילו ההוא תנא דשבועות מודה בפקדון דאיכא מיגו דנאנסו דאין צריך להחזיר לו בעדים לכך נראה כפי' ר"ת: **נתנה** לו בזמנו נשבע ונוטל. וא"ת והא אמר בפ' המקבל (ב"מ דף קיב: ושם) אומן אומר שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת המוציא מחבירו עליו הראיה דקציצה מידע ידיע ובפ' כל הנשבעין (שבועות דף מו: ושם) פריך ליה ומשני דהך דהכא כרבי יהודה דקציצה נמי לא דכיר דטרוד הוא בפועליו וא"ת א"כ לאחר זמנו נמי אמאי אמר המע"ה הוה לן למימר נשבע ונוטל דמאי טעמא אמרינן בעלמא לאחר זמנו דאין נשבע ונוטל כדמפרש בריש כל הנשבעין דחזקה דאין שכיר משהה שכרו ואין בעה"ב עובר בבל תלין והכא הרי שהה שכיר ובעה"ב עבר דמודה שקצץ לו אחת ועדיין חייב לו וליכא למימר דמיירי כגון דאמר לא קצצתי לך אלא אחת ופרעתי לך דא"כ בזמנו אמאי נשבע ונוטל הא כרבי יהודה מוקמי לה ואיהו בעי הודאה במקצת ואין לתרץ נמי כגון שאומר אותה אחת שקצצתי לך ברשותך השהיתי דלא עבר בבל תלין דמ"מ חזקה דאין שכיר משהה שכרו ליכא דהרי שיהה אחת ודוחק לומר דמאי דחזינן דשיהה שיהה ומאי דלא חזינן (ג) דלא שיהה לא שיהה: **אי** דאיכא עדים ליחזי עדים מאי קאמרי. דודאי ידעי הקציצה דרגילות הוא תימה לר"י דעדיפא מינה הוה ליה למיפרך דאי איכא עדים וראה דאכתי לא מסיק אדעתיה לאוקמה בלא ראה אם כן אמאי מהימן אומן שהטלית בידו והכי הוה ליה למימר בשלמא לרב' מוקי לה בדליכא עדים דמהימן לרבא במיגו אלא לאביי במאי מוקי לה בין דאיכא עדים בין דליכא עדים לא מהימן במיגו ויש לומר דהכי קאמר אי דאיכא עדים ואתא לאשמועינן דאע"ג דאיכא עדים אומן מהימן וכגון דלא ראה ליחזי עדים מאי קאמרי אלא לאו דליכא עדים דתו לא מצית לאוקומי בדלא ראה דאם כן מאי קא משמע לן פשיטא דכי ליכא עדים ולא ראה דמהימן

עין משפט נר מצוה

קנג א מיי' פ"ט מהל' טוען הל' ב סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' רצו סעיף א ב וסי' רצז סעיף א:

קנד ב טוש"ע ח"מ סי' קלד סעיף ד:

קנה ג מיי' פ"ו מהל' פקדון הלכה ד ופ"ט מהל' טוען הל' ב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קלד סעיף א וסי' רצו סעיף א:

קנו ד מיי' פ"ט מהל' טוען הל' ב ופי"א מהלכות שכירות הל' ח סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' פט סעיף ד:

רבינו גרשום

אמר ליה מי סברת כו'. אמר רב' מפרש לה לסיפא א) ביוצאת העדות מתחת ידי אחר ולא מתחת ידי אומן וכי אמר ליה המערער להאי אחר מה טיבו אצלך אמר לו בפני אמרת לו לאומן למוכרו למי שירצה ואני קניתיו ממנו דבריו קיימין מיגו כו' כי אמר ליה נמי זבינתת ניהליה ובפני אמרת לו שימכרהו או יתנהו למי שירצה מהימן: אי דאיכא עדים. שראוהו שמסר לו למה ליה ראה בידו אע"ג דלא ראה בידו לא אמר כלום האומן ינייתי עדים שהפקידו אצלו ונפיק לדבריך דאמרת המפקיד אצל חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים. אלא לאו הכא במאי עסקינן דליכא עדים ומש"ה דוקא ראה וכי ראה המפקיד ביד האומן מיהא תפיס מן האומן דלא מהימן הוא דלית ליה חזקה וקשיא לרבה דאמר היכא דמסר לו שלא בעדים אע"ג דראהו מהימן האומן והא הכא קתני דאינו נאמן אע"ג דליכא עדים הואיל דראהו. ומשני לא לעולם מש"ה אינו נאמן האומן דאיכא עדים שמסרו לו והוא דראה המפקיד דוקא. מש"ה הואיל דאיכא תרתי עדים וראה אינו נאמן. אבל לעולם אי ליכא עדים אע"ג דראה בידו מהימן האומן וכן הכי נמי אי איכא עדים הואיל דלא ראהו המפקיד מהימן האומן ויש לו חזקה. ומקשה ליה אביי והיכי מצית למימר משום דאיתנייהו תרוייהו אינו נאמן הא ליתנייהו תרוייהו נאמן והא את הוא דאמרת המפקיד אצל חבירו בעדים אע"ג דלא ראהו צריך להחזיר לו בעדים ולא מהימן האומן אע"ג דליתנייהו תרוייהו: א"ל הדרי בי. דסבירא ליה המפקיד אצל חבירו בעדים א"צ להחזיר לו בעדים והואיל שלא ראהו מהימן האומן והכי קתני לה אמר רבה ל"ש דאין לו חזקה אלא שמסר לו בעדים וראהו בידו אבל אם לא ראהו מהימן האומן משום דסבירא ליה המפקיד אצל חבירו בעדים א"צ להחזיר לו בעדים ואם מסר לו שלא בעדים נמי אע"ג דראהו מהימן האומן מתוך שיכול כו' ואביי ס"ל אע"ג דליכא עדים הואיל שראהו מיהא תפיס דלאו אומן מהימן. ואי איכא נמי עדים הואיל שלא ראהו בידו נאמן האומן משום דס"ל המפקיד אצל חבירו בעדים א"צ להחזיר לו בעדים ואביי עביד ראיה עיקר בלא עדים ורבה ס"ל דאינו נאמן עד דאיכא תרתי: הנותן טליתו לאומן. לתקנה וראה אותה בידו: אומן אומר. ב' מעות קצצת לי בשכירות: לאביו ראיה: נתנה לו. האומן לבעה"ב: בזמנו. היינו כל היום שהחזירה לו: נשבע. האומן ונוטל מבעה"ב דשכיר בזמנו נשבע ונוטל: עבר זמנו המוציא מחבירו עליו הראיה. בעדים: אי דאיכא עדים. שקצץ לו בפניהן אלא

א) נראה דצ"ל ביוצא הטלית.

מסורת הש"ס

נ"א אומן

ב"מ קיב: שבועות מה.

הגהות הב"ח

(א) גמ' מיתיבי אביי ראה עבדו וכו': (ב) שם מה טיבו אצלך א"ל אתה: (ג) תוס' ד"ה נתנה וכו' דלא חזינן דשיהא לא שיהה כצ"ל ותיבת דלא נמחק:

אלא לאו דליכא עדים וקתני אומן מהימן מיגו דאי בעי א"ל לקוחה היא בידי מהימן נמי אאגריה לא "לעולם דליכא עדים והוא דלא ראה מתיב ר"נ בר יצחק אומן אין לו חזקה אומן הוא דאין לו חזקה הא אחר יש לו חזקה ה"ד אי דאיכא עדים אחר אמאי יש לו חזקה אלא לאו דליכא עדים וקתני אומן אין לו חזקה תיובתא דרבה תיובתא: ת"ר א) ב נתחלפו לו כלים בכלים בבית האומן הרי זה ישתמש בהן עד שיבא הלה ויטול את שלו ג בבית האבל או בבית המשתה הרי זה לא ישתמש בהן עד שיבא הלה ויטול את שלו מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא (א) אמר רב הוה יתיבנא קמיה דחביבי ואמר לי וכי אין אדם עשוי לומר לאומן מכור לי טליתי אמר רב חייא בריה דר"נ ד לא שנו אלא הוא אבל אשתו ובניו לא והוא נמי לא אמרן ה אלא דא"ל טלית סתם אבל טליתך לא האי לאו טלית דידיה הוא א"ל אביי לרבא תא אחוי לך רמאי דפומבדיתא מאי עבדי א"ל הב לי סרבלאי (ב) לא היו דברים מעולם הא אית לי סהדי דחזיוה גבך אמר ליה ההוא אחרינא הוה אפקיניה ונחזינהו אמר ליה איברא לא מפיקנא ליה אמר רבא ו שפיר קאמר ליה (ג)
ראה

רש"י

אלא לאו דליכא עדים. עדי מסירה ואע"ג דראה: וקתני אומן מהימן. דקתני על בעה"ב להביא ראיה כרבה ותיובתא דאביי דאמר לא מהימן היכא דראה: דליכא עדים ולא ראה. ודברי הכל מהימן דמצי אמר לא היו דברים מעולם: הא אחר. איכא בעלמא דלאו אומן: היכי דמי. דבאומן אין לו חזקה ואחר יש לו חזקה: אי דאיכא עדים. שמסר בעה"ב לאומן בפניהם והוא דראה הטלית עכשיו בידו א"כ סיפא דייקינן אחר יש לו חזקה הא כיון דאיכא עדים דבתורת פקדון בא לידו וגם רואין אותו עכשיו בידו דלא מצי למימר החזרתיו לך הא ודאי לא מהימן לומר לקוח הוא בידי דמאי שנא מארים ואפוטרופוס שאין יכולין לומר לקוח הוא בידי והא ליכא למימר דבדאיכא עדים ולא ראה מיירי והלכך אחר מהימן דהא אפילו אומן נמי מהימן לדברי הכל דהא אוקמינן לעיל המפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים ומיגו דמצי אמר החזרתיו לך כי אמר נמי לקוח הוא בידי מהימן: אלא לאו דליכא עדים. בשעת מסירה והלכך אע"ג דרואין אט בידו דאחר יש לו חזקה דכיון דלאו אומן יכול לומר לקוח הוא בידי כדין כל הקונין מטלטלין מחבריהן שאין צריכין עדים אלא מכיון שהוא מוחזק בו יכול לומר שלי הוא שלקחתיו ממך: וקתני אומן אין לו חזקה. היכא דליכא עדים ואיכא ראה כאביי: תיובתא דרבה. דאמר לעולם מהימן אומן עד דאיכא תרתי. והשתא שמעינן מהכא דהמפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים דהא הדר ביה רבה לגבי דאביי ובהמוכר את הבית לקמן (דף ע·) פסקינן שאפילו המפקיד אצל חבירו בשטר אין צריך להחזיר לו בעדים ומדקאמר גמרא אי דאיכא עדים אחר אמאי מהימן מיניה שמעינן שהמפקיד אצל חבירו בעדים ועדיין ישנו לפקדון בידו לפניו שאינו יכול לטעון החזרתיו לך (ד) ולטעון שמכרו לי אא"כ ב) אינו נאמן וה"מ בשראה ותפס אבל אם לא ראה (ותפס) מהימן מיגו דאי בעי אמר החזרתיו לך כי אמר מכרת אותם לי נאמן ובשבועה וה"מ שהפקיד אצלו בעדים אבל אם ראה טליתו ביד חבירו ומכירין בו עדים שהיה של זה הטוען לזה מה טיבו אצלך ואמר לו לקוח הוא בידי הוא נאמן דאין זה נאמן לומר הפקדתיו אצלך מאחר שאין לו עדים וה"מ שמצא טליתו ביד חבירו שאינו אומן אבל ראה טליתו ביד אומן ואמר אומן לקוח הוא בידי אינו נאמן אא"כ יש לו עדים שלקחו מזה בפניהם (ובא הלה ונטל את שלו) ואע"פ שלא מסר לו בעדים אבל אם לא ראהו בידו נאמן האומן לומר לקוח הוא בידי ואע"פ שמסר לו בעדים דמיגו דמצי טעין החזרתיו לך כי אמר נמי לקוח הוא בידי נאמן וה"מ דהאומן אין לו חזקה בכלים שאותו אומן ראוי לתקן כגון לצבע בגד לצובע וטלית לכובס וכן חלוק וכל בגדים בני כיבוס ולעבדן עורות וה"מ שיש חילוק בין אומן לבעל הבית בדברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר אבל דברים העשויין להשאיל ולהשכיר ל"ש אומן ול"ש כל אדם אם אמר לקוחין הן בידי אינו נאמן במס' שבועות (דף מו:) : בבית האומן. שנתן לו האומן טלית של אדם אחר : ה"ז ישתמש בהן. עד שיבא הלה אותו שנטל טליתו של זה *האומן ולא הוי שואל שלא מדעת כדמפרש לקמיה דאיכא למימר האומן נתן לו זה מדעת : אמר רב חייא. טעם דרישא בא לפרש מאי שנא מסיפא וכי אין אדם עשוי כו' והלכך איכא למימר שהאומן מכר טלית (ה) אחת שהוא מתקן במצות בעל הבית שלוה לו למוכרו וטעה האומן ומכר טליתו של זה ונתן לו טלית זו מדעת עד שיחזיר לו את שלו וכיון דמדעתו נתן לו מותר להשתמש בה מה שאין כן בבית האבל ובבית המשתה: ל"ש. דמותר להשתמש אלא שנתן לו האומן עצמו דאיכא למימר מדעת עשה: אבל· אם נתנו לו לזה אשתו ובניו של אומן לא ישתמש דאיכא למימר מיטעא טעו : והוא נמי. אומן: לא אמרן. דאם נתן הוא מותר להשתמש בו אלא דאמר ליה הילך טלית זו דאיכא למימר דלהכי לא אמר ליה טליתך שאין זו שלו ומדעת נתן לו חליפי טליתו שלו : אבל אם אמר לו הילך טליתך . כסבור הוא שזו היא שלו וטעות הוא ואסור להשתמש שלא מדעת וכן הלכה : רמאי דפומבדיתא. האומנין שמביאין להן בגדים לתקן כדאמרינן התם (חולין דף קכז.) פומבדיתא לוויך אשני אושפיזך : אמר ליה. בעל הבית (ו): הב לי סרבלאי. טליתי שמסרתי לך לתקן : דחזיוה גבך . בגד אחד ראו והוא שלי ומיהו העדים אין מכירין בו יפה אם זה הוא: אפקיניה ונחזינהו. הואל אותו שיראו עדים שאתה אומר אחרינא הוא ואמת דבריך והוציא עצמך מן החשד : איברא לא מפיקנא ליה. באמת לא אוציאנו בשביל טענותיך של הבל אראה לך ממון אחרים וזהו הרמאות דלא לשם שמים מתכוין אלא לגנוב את טלית חבירו מתכוין : שפיר קאמר ליה. האומן כך השיב רבא לאביי שאע"פ שרמאים הן הדין עמם דאפי' כשרים שבישראל יכולין לטעון כן :
ראה

תוספות

דמהימן ואין כאן שום חידוש אלא ודאי איירי בראה ואפ"ה אומן מהימן ומשני לעולם בדליכא עדים ולא ראה ולא תני לרישא לשום חידוש אלא משום סיפא דבעי לאשמועינן דיכא בנתנה לו תנא כמי רישא כל זמן שהטלית ביד אומן אע"ג דפשיטא היא ואין להקשות במאי דמשני אביי אמאי נקט בסיפא נתנה לו הוה ליה למיתני ראהו בידו אע"פ שהטלית ביד אומן דהא לא נחת תנא לאשמועינן מידי בדיכא דראה ולהכי קתני נתנה לו והוא הדין דראה נמי כנתנה דמי שהיה צריך ליתנה לו על כרחו :

אלא לאו דליכא עדים. הקשה ריב"ם דהיכי מלי ג) לאוקויי בדליכא עדים אם כן אמאי בזמנו נשבע ונוטל הא אמרינן בריש כל הנשבעין (שבועות דף מה: ושם) דאם שכרו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לא שכרתיך מעולם יכול לומר לו שכרתיך ונתתי לך שכרך יאור"י דלא קשה מידי דחדא דפלוגתא היא התם ועוד דהכא ליכא האי מיגו כיון שמודה במקלת ואי אמר לא שכרתיך מעולם הוי כופר בכל וחזקה דאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו :

אי דאיכא עדים אחר אמאי יש לו חזקה. ונראה דבראה מיירי דאי בלא ראה אומן נמי יש לו חזקה מיגו דאי בעי אמר החזרתיו לך דאין צריך להחזיר לו בעדים אלא ודאי בראה מיירי א"כ אחר אמאי יש לו חזקה כיון דאיכא עדים דבתורת פקדון בא לידו ולא מצי למיטען כמי החזרתי לך שהרי ראה ופר"ת נראה לר"י מאד רחוק על כן לא כתבתיו :

וכי אין אדם עשוי לומר לאומן מכור לי טליתי. וטעה אומן ומכר את של זה שהיה סבור למכור את של חבירו ונתן לו את של חבירו תחתיו אבל אם לא היה עשוי לומר לאומן למכור לא היה מותר מחמת שטעה אומן ונתן את שלו לחבירו דהוי כנתחלפו לו בבית האבל או בבית המשתה וסופו שיחזיר חבירו את שלו לאומן ויחזור ויתבע ממנו טליתו :

הא אית לי סהדי דחזיוה גבך. פי' טלית שהיו בו סימנים כעין שלי ולא שהיה להם טביעות עין שהיו מכירים שהיא שלו :

שפיר קאמר ליה· דלא משוי ראה מ"ט דראה תניא תימה לרשב"א דמאי בעי למימר אי בעי למימר שפיר קאמר דלא משוי ליה ראה דלא בעי לאפוקי דנחזייה דמה צריך למימר עלה ראה תניא פשיטא דאי מפיק ליה ויכירוה שהיא שלו דחייב להחזיר שהרי כפר ואמר לא היו דברים מעולם ונראה לו לפרש הכי שפיר קאמר כלומר שטוען טענה זו לא היו דברים מעולם דעל ידי כך לא משוי ליה ראה הואיל ולעדים לא היה בה טביעות עין ויכול לומר אחר היה אבל אי הוה טעין לקוח הוא בידי לא היה נאמן דאין לו עוד מיגו דאי בעי אמר החזרתיו לך או לא היו דברים מעולם דירא לומר כן הואיל ויש עדים שראו טלית כאותו שהוא שלו בידו והשתא אתי שפיר דקאמר מ"ט ראה תניא כלומר אע"פ שאינה ראיה גמורה של טביעות עין אלא שהיו בה סימנין כמו שלו דראה דקתני בברייתא משמע ליה בכל ענין ראיה ד)(גמורה) אינו נאמן לומר לקוח הוא בידי:
שלא

מסורת הש"ס

א) [תוספתא ב"ק פ"י ע"ש] : ב) או משכנו . רפ"ל : ג) נ"א לאוקמי . ר"מ : ד) ר"מ מ"ז :

רבינו גרשום

אלא לאו דליכא עדים וקתני דאומן מהימן באגריה . היכא דלית ליה עדים וראיה לבעל הבית ברישא. ותיובתא דאביי דאמר דהיכא דליכא עדים כי ראה מהימן בעל הבית ותפיס ליה והא הכא אע"ג דראה בעל הבית ביד האומן לא תפיס דהאומן מהימן . וסייעתא לרבה דאמר הואיל דאיכא תרתי אבל ראה לחוד מהימן האומן דהכא נמי ליכא אלא ראה לחוד : לא לעולם דליכא עדים ולא ראה . מש"ה האומן מהימן אבל אי ראה אע"ג דליכא עדים מצי תפיס דלא מהימן האומן וכדאביי : הא אחר . כגון סוחר יש לו חזקה : היכי דמי אי דאיכא עדים. שהפקידה אצלו וראה בידי אחר אמאי יש לו חזקה. אלא לאו דליכא עדים אע"ג דליכא עדים וראה אחר יש לו חזקה אבל אומן אין לו חזקה הואיל דראה אע"ג דליכא עדים. דבאיכא עדים לא מצית לה לאוקמי דמשום דאיכא למיפרך אחר אמאי יש לו חזקה הואיל דאיכא עדים בשלמא לאביי ניחא משום דליכא עדים וראה סיהא תפים דאין לו חזקה לאומן אלא לרבה דאמר דבעינן תרתי עדים וראה מש"ה אין לו חזקה אבל אי ליכא עדים אע"ג דראה יש לו חזקה והא קתני דאין לו חזקה קשיא : נתחלפו כלים בכלים בבית האומן . שהחזיר לו האומן כליו של אחר: הרי זה ישתמש בה. זה באותו כלי עד שיבא הלה ויטול את שלו ויחזיר לו את שלו אבל אם נתחלפו לו בבית האבל כו' : אמר רב חייא . מפרש מאי איכא בין רישא לסיפא · וכי אין אדם עשוי לומר לאומן מכור לי טליתי . למי שמבקשו ממך ודאי עשוי לומר לו וכסבור היה האומן למכור אותו טלית של אחר ומכר טליתו של זה בשגגה ומדעתו נתן לו לזה טלית שאינה שלו עד שיפשפש ויראה אחר שלו שמכר . ומש"ה מותר להשתמש בה דמדעתו נתן לו משא"כ בבית האבל ובבית המשתה : ל"ש . דמותר להשתמש אלא שנתן לו האומן הוא בעצמו . אבל נתנו לו אשתו ובניו אין משתמש בהן דשלא מדעת יהבי ניהלה : והוא נמי . האומן אי יהיב לו : לא אמרן . דמשתמש בה : אלא דאמר ליה הא לך טלית זו סתם. משמע דמדעת יהביה ניהליה דקא ידע דלא דידיה היא ונתנה לו לישתמש בה : סרבלי . טלית : לא היו דברים מעולם . שאין בידי טליתך : אפקיניה . טלית אחרינא דאמרת דלא דידי הוא וניחזינה : אמר איברא . כלומר בודאי שלא אוציא לך טליתך

עין משפט נר מצוה

קנז א מיי' פ"ט מהל' טוען הל' ב סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' פט סעיף ד :

קנח ב מיי' פ"ו מהל' גזילה הל' ו סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' קלו סעיף א :

קנט ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב :

קס ד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף א :

קסא ו מיי' פ"ט מהל' טוען הל' א סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קלד סעיף ב :

הגהות הב"ח

(א) גמ' (אמר רב שום יתיבנא קמיה דחביבי ואמר לי וכי) תא"מ ונ"ב ס"א והיא גי' רשב"ם אמר רבי חייא וכי וכו' : (ב) שם הב לי סרבלאי א"ל לא היו · (ג) שם שפיר קאמר ליה מ"ט ראה. נ"ב גי' תוס' דלא משוי ליה ראה : (ד) רשב"ם ד"ה תיובתא וכו' החזרתיו לך וטוען שמכרו לי אא"כ או מכנו בידי אינו נאמן : (ה) ד"ה אמר רב חייא וכו' טלית אחד שהוא : (ו) ד"ה אמר ליה בעל הבית לאומן הס"ד :

עין משפט נר מצוה

קסב א ב מיי' פי"ג מהל' טוען הל' ה סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קמט סעיף כה:
קסג ג ד מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף כו:
קסד ה ו מיי' פט"ו מהל' עדות הל' ה סמג לאוין קט טוש"ע ח"מ סי' לז סעיף ג:
קסה ז ח מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף יג:
קסו ט מיי' שם ועי' בהשגות טוש"ע שם סעיף יד:

מסורת הש"ס

א) [גי' הערוך קרהמנא פי' אפוטרופוס] ב) [ובמס' קדושין דף לג. משמע דהסם ר"נ הוא ר"נ בר אבא] [ועי' בתשובות הגאונים סי' מ' שהוא אומר דהוי רב נחמן בר יצחק ועוד מינייהו ר"נ בר אבא] ג) [ועי' תוס' עירובין יח. ד"ה מתקיף ועוד שם מג: ד"ה יתיב וגיטין לט: ד"ה אנא] ד) [צ"ל לפי' רשב"ם]:

ראה תניא אמר רב אשי ואי חכים משוי ליה ראה דאמר ליה אמאי תפיסת ליה לאו משום דאית לך גבאי השתא (א) אפקינהו ושימינהו שקול את דידך ואשקול אנא דידי א"ל רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי מצי א"ל לא צריכנא לשומא דידך כבר שמוה קמאי דקמך: ארים אין לו חזקה: אמאי עד האידנא פלגא והשתא כולה א"ר יוחנן באריסי בתי אבות אמר רב נחמן ארים שהוריד אריסין תחתיו יש לו חזקה מאי טעמא דלא עביד אינש דנחתי אריסי לארעיה ושתיק א"ר יוחנן ארים שחלק לאריסין אין לו חזקה מאי טעמא אימור א) הרמניא בעלמא שויה שלח ליה ר"נ בר רב חסדא לר"נ בר יעקב ילמדנו רבינו ארים מעיד או אינו מעיד הוה יתיב רב יוסף קמיה אמר ליה הכי אמר שמואל ארים מעיד והתניא אינו מעיד לא קשיא הא דאיכא פירא בארעא והא דליכא פירא בארעא (עמלק סימן) תנו רבנן ערב מעיד ללוה והוא דאית ליה ארעא אחריתי מלוה מעיד ללוה והוא דאית ליה ארעא אחריתי לוקח ראשון מעיד ללוקח שני והוא דאית ליה ארעא אחריתי

קבלן

רשב"ם

ראה תניא. ראה טליתו ביד האומן שרואה עכשיו ובעדים אבל זה אינו רואה טליתו ביד זה האומן וגם העדים כשראוהו לא הכירוהו אם זה הוא: ואי חכים. התובע מלי משוי ליה ראה יכול לישתדל לאומן בדברים עד שיראהו לו בפני עדים וכיון שיראהו יוכל להוציאו ממנו דאומן אין לו חזקה היכא דראה: דא"ל. דרך ערמה בחשאי: אמאי תפסת. טלית דידי: לאו משום דאית לך. זחי גבאי ואתה ירא שלא אכפור בך איני כופר בך ואף אתה אל תכפור לי ולעכבה ביותר כנגד מה שאני חייב לך אפקה בפני בני אדם שבקיאין בשומא ונשיימיה ושקול דידך והחזר לי המותר אם יש יותר: מצי א"ל כו'. כלומר גם האומן כ"ש שיהא ערום ומכיר בערמתו ויאמר לא צריכנא לשומא דידך כבר שיימוה ראשונים לפני בואך ואין שוה כלום יותר מן החוב שאתה חייב לי: ארים. שיודעין בו שבאריסות ירד לשדה זו אין לו חזקה: אמאי. אין לו חזקה והלא עד האידנא שהיה באריסות פלגא היה נוטל כדין ארים והשתא אכלה כולה שלש שנים ואין זה דרך אריסים והיה לו לבעל השדה למחות: א"ר יוחנן. מתני' באריסי בתי אבות מיירי שרגילין לשמור שדות של משפחה זו מעולם הן ואבותיהן באריסות ולא היו יכולים להחליפו באריסים אחרים ואותן אריסים נוהגים לאכול כל הפירות ב' וג' שנים ואחרי כן יאכלו הבעלים כמו כן הלכך אין להם חזקה אבל שאר אריסין יש להן חזקה: ארים. של בתי אבות שהוריד אריסין תחתיו אותן ג' שנים שהיה לו לאכול והוא לא עשה עמהן כלום: יש לו חזקה. דלא עביד בעה"ב דנחתי אריסין נכרים בארעיה בלא רשותו ושתיק שמא יקלקלו שדותיו אא"כ עושה הארים עצמו עמהן ורואה מה הם עושים כדלקמיה: ארים. של בתי אבות: שחלק לאריסין. לכל אחד מסר לעשות חלקו בשדה וגם הוא עושה עמהן: אין לו חזקה. דאע"ג דהיכא דהוריד תחתיו יש לו חזקה הכא אין לו חזקה דכה"ג לא קפיד בעל השדה מאחר שגם הוא עושה עמהן: ואיכא למימר הרמנא שויה. רשות נתנו לו להוריד אריסין עמו אם טורח הוא לו לעשות לבדו: ארים. שהורידהו ראובן ובא שמעון לערער עליו מי מצי ארים להעיד לו לראובן להעמיד בידו מי הוי נוגע בעדות משום דנהנה מן פירות השדה או לא: א"ל. רב יוסף דיתיב קמיה הכי אמר שמואל כו': הא דאיכא פירא בארעא. שעדיין לא נטל הארים חלקו אינו מעיד דניחא ליה דתיקו ביד ראובן דאי שקיל ליה שמעון יטול גם הפירות כדין נגזל: דליכא פירא בארעא. וגם לא טרח בה הארים כלום בשנה זו מצי להעיד דלא מרויח מידי בהאי עדות ואם משום שאם נשאר הקרקע ביד ראובן היה מורידו באריסות הרבה (ב) ימצא שדה באריסות וגם מי יודע אם יעשנו ארים שלו אם ירצה יעשה ואם ירצה יחדל: ערב. של לוה כנגד המלוה מעיד ללוה על קרקע שלו להוציאה מן המערער ואימת מעיד: והוא דאית ליה. ללוה: ארעא אחריתי. שיוכל המלוה לגבות הימנה את חובו ויפטר הערב ונמצא שאין הערב מרויח כלום במה שמעמיד שדה זו ביד לוה והא ליכא למימר דלכך מתכוין הערב דניחא ליה שיהו שדות הרבה ביד הלוה שאם חייב הלוה עדיין לבעל חוב אחר שיגבה תחלה קרקע האחת ויגבה הערב קרקע השנית ונוגע בעדותו הוא ליכא למימר הכי דכולי האי לא חייש שמא לא יפרע הלוה בזמנו ואת"ל לא יפרע שמא יבא מלוה אחר ויגבה ואח"כ יבא מלוה זה ויפרע ממנו שני חששות לא חייש והלכך לאו נוגע בעדות הוא וכי האי גוונא איכא לתרוצי גבי מלוה מעיד ללוה: לוקח ראשון מעיד ללוקח שני. כגון ראובן שמכר שדה אחת ללוי ואחר כך שדה אחרת ליהודה ואתא איניש מעלמא ומערער על של יהודה לומר גזלה ראובן ממני מעיד לו לוי ליהודה דהיינו לוקח ראשון ללוקח שני ומעיד לו שהיא שלו ולא של מערער והוא דאית ליה ליהודה עוד קרקע אחרת שלקח מראובן שיוכל בעל חוב דראובן לגבות חובו הימנה כדין בעל חוב שגובה מלוקח אחרון ואם אין לו גובה משלפניו והלכך כיון דאית ליה ליהודה עוד קרקע אחרת המשועבדת לבעל חוב דראובן אי נמי יש לו לראובן קרקע אחרת בת חורין דליהדר עלה בעל חוב דידיה מלי לוי לאסהודי ליהודה אהך קרקע דלאו נוגע בעדותו הוא דהא אפי' מפיק ליה מערער מיהודה לא אתי בעל חוב דראובן וטריף מלוי אלא מקרקע אחרת שיש לו ליהודה מראובן או לקרקע אחרת שיש לו לראובן עוד אבל אי ליכא קרקע אחרת לא מסהיד לוי ליהודה מפני שמעמידה לוי בפני בעל חוב דראובן פן יבא ויטרוף הימנו ודוקא לוקח ראשון אין מעיד ללוקח שני [היכא דלית ליה ארעא אחריתי] אבל לוקח שני מעיד ללוקח ראשון אפילו היכא דלית ליה למוכר קרקע אחרת דהא בעל חוב דמוכר לעולם אלוקח שני הדר בין שיש קרקע ללוקח ראשון ובין אין לו והלכך לא מרויח מידי בעדותו וכגון שמכר מוכר ללוקח ראשון שלא באחריות אבל אם מכר לו באחריות לא מסהיד ליה שני לראשון אלא אם כן יש לו קרקע למוכר דליהדר לוקח ראשון עלויה דנוגע בעדותו. הוא דחייש דאי מפקי ליה מלוקח ראשון הדר לוקח ראשון עילואי שקניתי אחריו קרקע המשועבדת לו כן נראה בעיני:

קבלן

תוספות

שלח ליה ר"נ בר רב חסדא לרב נחמן בר יעקב. ר"נ סתם שבכל גמרא הוא ר"נ בר יעקב ב) תדע דבכל הגמ' לא תמצא ר"נ בר יעקב נזכר שמו ושם אביו אא"כ יש ר"נ אחר אצלו כי הכא ובירושל' פליגי בכל מקום רב נחמן בר יעקב ורב ששת משמע דהוא ר"נ סתם דהוא בר פלוגתיה דרב ששת בגמ' שלנו ולא כמו שמשמע מתוך פירוש הקונטרס בסוף פרק כל הגט (גיטין דף לא: ושם ד"ה אגא) דרב נחמן בר יצחק הוה התניה דבי נשיאה דהיינו רב נחמן סתם כדמוכח בהעור והרוטב (חולין דף קכד:) ועוד דאמרינן בהשולח (גיטין דף לט:) אמר ר"נ בר יצחק אנא אמינא [אין] הלכה ורבנן דאתו ממחוזא אמרי משמיה דר"נ הלכה אלמא ר"נ סתם לאו היינו ר"נ בר יצחק ובפרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מג: ושם ד"ה יתיב) אמר יתיב ר"נ בר יצחק אחורי דרבא ויתיב רבא קמיה דר"נ וכן בכמה מקומות אמר רבא אמר רב נחמן ורב נחמן בר יצחק הוה תלמידיה דרבא כדמשמע בלא יחפור (לעיל דף כב.) ואין להאריך ג):

הא דאית ליה פירא בארעא. לא יעיד דנוגע בעדות הוא לפי שהיה נותן לו למחצה לשליש ולרביע ואם יזכה המערער הרי שלא ברשותו ירד וידו על התחתונה אבל לית ליה פירא בארעא לא חייש אם יסלקוהו דכמה שדות ימצא באריסות:

לוקח ראשון מעיד ללוקח שני והוא דאית ליה ארעא אחריתי אבל לית ליה ארעא אחריתי לא יעיד. פ"ה משום דחייש שמא יבא בע"ח ויטרוף ממנו ולא יהא לו ממה לגבות מן המוכר וקשה לר"י דא"כ אפילו אית ליה ארעא אחריתי נמי דכי היכי דחייש לבע"ח קטן ה"נ ניחוש לבעל חוב גדול שיהא חובו כנגד שני קרקעות אלא נראה לר"י דאע"ג דלעיל (דף מד.) גבי מוכר שדה שלא באחריות אמרינן שאין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו התם ודאי חיישינן לבעל חוב לפי שאדם יודע אם יש לו בעלי חובים אם לאו וכשאנו רואים שבא להעיד אנו חוששים שלכך מעיד לפי שרוצה להעמידה בפני בע"ח והתם אפילו אית ליה ארעא אחריתי לא יעיד דחיישינן שמא יש לו בעל חוב גדול וכן אומר רשב"א דמשמע לעיל כי פריך וכי קנו מידו מאי הוי הרי מעמידה בפני בע"ח ולא משני כגון דאית ליה ארעא אחריתי והא דקאמר לעיל אי דאית ליה ארעא אחריתי עליה הדר לא תקשי היאך הדר עליה שמא יש לו בעל חוב גדול דה"פ אי אית ליה ארעא אחריתי כדי כל החוב עליה הדר ואי לית ליה ארעא אחריתי כדי כל החוב מאי נפקא מינה אבל אין לחוש שהלוקח מעיד לפי שיהיה לבע"ח של מוכר ממה לגבות דאין הלוקח יודע אם יש למוכר שום בע"ח אלא היינו טעמא דאין הלוקח ראשון מעיד ללוקח שני אע"ג דלא חייש לבע"ח מיהו חייש שמא קרקע גזולה היא והיום או למחר יבא הנגזל ויקחנה ולא יהיה לו ממה לחזור על המוכר היכא דלית ליה ארעא אחריתי למוכר וא"ת ומלוה וערב (והלוקח) אמאי מעידים ללוה אע"ג דאית ליה ארעא אחריתי ניחוש שמא היא גזולה וכשיבא נגזל ויקחנה לא יהיה לו ממה לגבות כדחיישינן לחד נגזל גבי לוקח ה"נ ניחוש גבי ערב ומלוה וי"ל דבשום מקום אין המלוה וערב והלוקח חוששין כל זמן שאחריות שלהן קיים:

לוקח ראשון מעיד ללוקח שני. קשה לרשב"א אמאי לא קאמר לוקח מעיד למוכר והוא דאית ליה ארעא אחריתי בין ד)(לפרש"י) בין לפר"י:

רבינו גרשום

שפיר קאמר דראה תניא. דכל זמן שלא ראה נאמן המחזיק: אי חכים התובע מצי משוי ליה ראה. כלומר כי היכי דכי ראהו בידו אין האומן נאמן הכי נמי יכול לשדלו בדברים עד דמשוי ליה ראה ויכול להוציאה דאמר ליה דרך הערמה אמאי תפשית האי טלית דידי לאו משום דאית לך גבאי כך וכך זוזי איני כופר לך ואף אתה אל תכפור לי שאני יודע שזה שאתה אומר לא היו דברים מעולם בעבור שאתה (חושבה) [תופסה] כנגד מה שאני חייב לך: אפקיה. דנישום ושקול דידך והב דידי וכן יכול לטוענו שיוציאה: א"ל רב אחא. אי משום הא לא דמצי טעין האי לא צריך לשומא דידך שאני יודע שומתה: פיסקא ארים. (שידוע) אין לו חזקה לומר שלי היא כבר אכלתיה ג' שנים: אמאי. אין לו חזקה ולימא ליה הארים עד האידנא אכלתיה פלגא כדין ארים והשתא אכלתיה כולה ג' שני חזקה ודלי הוא שקניתיה: הכא באריסי בתי אבות עסקינן. כגון משפחה אחת שמתחברין יכל אחד נותן לארים שדה אחת כולה ג' שנים או ה' כדי שיזרענה ויאכל פירותיה ובאותו שכר ישמור כל השדות של משפחה ולאחר ג' שנים או ה' מחזירה לבעליה וחוזר שני של אותה משפחה ונותן לו שדה אחת לג' שנים שיהיו כל הפירות שלו כדי שישמור כל שאר שדותיו ושדות כל המשפחה וכן עושין כולם. היה לו שדה אחת כולה כל ימי אריסותיו אין לו חזקה בה דהשתא לא מצי למיטען עד האידנא פלגא והשתא כולה דמעיקרא נמי לאוכלה כולה הקצוה לו: ארים. שהוריד אריסין תחתיו על אותה שדה שקבל מן בתי אבות והוריד אריסין לחצי השדה למחצה מפירות וחצי השדה החזיק בידו בשביל שכר השדה והוריד בחציה אריסין ג' שנים יש לו חזקה באותו חצי שהוריד בה האריסין לומר שלי היא ואין יכולין לומר לו בתי אבות כולה הלויגוך בשכירות משום דלא עביד אינש דמחתי כלל. ארים שהיו לו שדות הרבה לעבוד ולא היה מספיק לבדו והקים עליהן אריסין לסייעו והיה מחלק להם משכר אריסותו בין מאותן שדות שקבל ובין מאותן שדות שיורידו לו לשכירותו אם טוען ואמר החזקתי באותו חלק שהורדתי באריסי לא הויא חזקה. דאימור בהרמנא בעלמא שוי' נתנו לו רשות בעלי השדות להורידן. דהואיל ונפישי אריסין מתעסקי שפי בשדות ומינטרן שפי וניחא להו: ארים וכו'. להעיד לבעל השדה שקנאה לדחות מעליו המערער או לא. מי אמרי' דנוגע בעדות הוא הואיל דמתהני מפירותיה או לא: הכי קא אמר שמואל מעיד. הואיל דאין לו בגוף קרקע: הא דאיכא פירי בארעא. שעדיין לא נטל הארים חלקו אינו מעיד דנוגע הוא. ואי ליכא פירי בארעא דכבר לקט חלקו הכגיע מעיד: ערב מעיד ללוה. דשלו היא הקרקע שקנאה אע"ג דמשתעבדי לערב שדותיו של לוה. ואימת מעיד והוא דאית ליה ארעא אחריתי ללוה חוץ מזו שמעיד עליה שיעור החוב שנתערב בשבילו: מלוה נמי מעיד ללוה. דהוי דההוא קרקע משועבד למלוה נוגע בעדות הוא. דבריין דאית ליה ללוה ארעא אחריתי דמצי לאיגבויי מינה מלוה שיעור דלאותו לאו נוגע בעדות הוא: לוקח ראשון מעיד ללוקח שני. כגון ראובן לוה משמעון מנה ושוב מכר ב' שדותיו אחת ללוי באחרונה ואחת ליהודה השתא אתא זה שמכר ליהודה [illegible] ללוי אם רוצה [illegible] יכול לוי שהוא לוקח ראשון להעיד על יהודה שקנאה ולא אמרי' נוגע בעדותו הוא משום דמשועבדת לו ואינו רוצה שתצא מידו. ואימתי מעיד לו והוא דאית לו לראובן או ליהודה קרקע אחריתי שאם היה שמעון מוציא את לוי שיכול לטרוף או על ראובן שמכר לו או על יהודה שקנה מה שמשועבד לו דהשתא הוא דאין נוגע בעדות הוא דעדיין יש לו מקום לגבות ממנו

הגהות הב"ח (א) גמ' השתא אפקיה ולישיימיה שקול את דידך: (ב) רשב"ם ד"ה דליכא פירא וכו' הרבה שדות ימצא באריסות וגם:

קבלן אמרי לה מעיד ואמרי לה [א]אינו מעיד אמרי לה מעיד כערב דמי ואמרי לה אינו מעיד דניחא ליה דלהוו בידיה תרווייהו דכי אתי בע"ח מאי דבעי שקיל אמר רבי יוחנן אומן אין לו חזקה [ב]בן אומן יש לו חזקה ארים אין לו חזקה [ג]בן ארים יש לו חזקה גזלן [ד]ובן גזלן אין להן חזקה [ה]בן בנו של גזלן יש לו חזקה היכי דמי אי (א) אתו בטענתא דאבוהון [ו]אפילו הנך נמי לא אי דלא אתו בטענתא דאבוהון אפילו בן גזלן נמי לא צריכא [ז]דקא אמרי עדים בפנינו הודה לו הנך איכא למימר קושטא קא אמרי האי אע"ג דאודי נמי לא מהימן כדרב כהנא דאמר רב כהנא אי לאו דאודי ליה הוה ממטי ליה (ב) ולחמריה לשחוור אמר רבא [ח]פעמים שאפילו בן בנו של גזלן נמי אין לו חזקה היכי דמי כגון דקא אתי בטענתא דאבא דאבוה היכי דמי גזלן אמר רבי יוחנן [ט]כגון שהוחזק על שדה זו בגזלנותא ורב חסדא אמר [י]כגון דבית פלוני שהורגין נפשות על עסקי ממון: תנו רבנן [כ]אומן אין לו חזקה ירד מאומנותו יש לו חזקה אריס אין לו חזקה [ל]ירד מאריסותו יש לו חזקה *[מ]בן שחלק ואשה שנתגרשה הרי הן כשאר כל אדם בשלמא בן שחלק איצטריך סלקא דעתך אמינא (ג) אחולי אחיל גביה קמ"ל דלא אלא אשה שנתגרשה פשיטא [נ]לא צריכא במגורשת

רש"י

קבלן. ערב קבלן שקבל המעות מידו של מלוה ונתן לידו של לוה וזהו דינו דממי שירצה המלוה יפרע תחלה אבל ערב סתמא אין תובעין לערב תחלה עד שיעמיד מלוה ללוה בדין ויתחייבוהו לשלם ואין לו מה לפרוע ואז יגבה מן הערב: אמרי לה מעיד. כמו ערב: ואמרי לה אינו מעיד. דאכתי נוגע בעדות הוא דניחא ליה דטוקמא תרוייהו ארעתא בידיה דלוה כי היכי דליהוו ליה ארעי טובא זיבורית וביטונית דכי אתא מלוה למגבי בינונית דקבלן כדין בע"ח שדינו בבינונית לימא ליה אתן לך בינונית דלוה והלכך הוה נוגע בעדות דאי לא הוה ללוה בינונית לא ליגבי מלוה אלא מבינונית דקבלן דהכי הוי דינא דלכל מאן דבעי תבע ברישא אבל בערב סתם ליכא למימר הכי דלכל כמה דאית ליה ללוה למיפרע מידי ואפי' זיבורית לאו כל כמיניה דמלוה למיהדר גבי ערב כדקי"ל במכילתין (לקמן דף קעד.) לא יתבע לערב תחלה: אומן אין לו חזקה. כדקתני מתני': אבל בן. של אומן וכגון שאין הבן אומן יש לו חזקה וכדמפרש לקמן: גזלן. לקמן מפרש היכי דמי יש שמפרש שהוחזק בגזלנות על שדה זו ובהאי שדה הוא דאין לו חזקה ויש שמפרש לקמן כגון רוצח נפשות על עסקי ממון והלכך אין לו חזקה על שום קרקע של אחרים בעולם: אי דאתו. הנך בנים בטענתא דאבוהון דאמרי אבינו הורישה לנו ומש"ה בן גזלן אין לו חזקה דכי האי גוונא אין טוענין ליורש דכיון דמכח גזלן קאתי ואיהו לא טעין מאבי אני יורש דזכנה מיכן קמאי דידי דליהמניה ע"י מיגו דמצי אמר (ד) זבנית מינך הלכך חזקה שאין עמה טענה היא שהרי אין לאבא חזקה וגם הבן הבא מכחו אין חזקתו חזקה וכיון דמכח אבוהון קאתו אפילו הנך בן אומן ובן אריס נמי לא ליהוי להו חזקה: אלא בטענה דנפשייהו. אנא זבנתה מינך: לא צריכא. דקאתו בטענתא דאבוהון וכגון דאמרו עדים בפנינו הודה לו המערער לאביהן של אלו שמכרו להם הלכך הנך בן אריס ובן אומן איכא למימר קושטא קאמרי כשטוענין אבינו לקחו ממך שהרי הודה והודאת בעל דין כמאה עדים אבל בן גזלן אע"ג דאודי האי מערער לאביו לא מהימן לומר לקוח הוא ביד אבי ואפי' בחיי אביו אם נתנו לבן שהרי הוא מתוך פחד הודה לו לגזלן כדרב כהנא כו' אבל בן בנו של גזלן יש לו חזקה אי אתי בטענה דאבוה דטעין מאבי ירשתי ואבי לא היה גזלן וכי האי גוונא טוענין ליורש דאילו היה אביו קיים הוה טעין מיכן זבנתה ולא הוה אתי בטענתא דאבוה אף אנו נטעון בשביל היורש וכ"ש דקתני אומן אין לו חזקה בדליכא עדי הודאה דנגדין קתני: אי לאו דאודי ליה. נגזל לגזלן: הוה ממטי ליה לדידיה ולחמריה לשחוור. היה מוסר אותו ואת חמורו לפקיד כדמתרגמינן (במדבר טז) [לא חמור אחד מהם נשאתי] לא חמרא דחד מנהון שחרית דסתם גזלן גברא אלמא הוא: פעמים שאפילו בן גזלן יש לו חזקה. ואע"ג דלא אתי בטענה דנפשיה היכי דמי כגון דקא אתי בטענתא דאבא דאבוה שטוען מאבי אבי אני יורש ואיהו לא היה גזלן ומיגו דמצי אמר זבנתה מינך כי אמר נמי זקני הורישה לאבי ואבי הורישני נאמן דחזקה שיש עמה טענה מעלייתא היא: ל"א כתוב בספרים פעמים שבן בנו של גזלן נמי אין לו חזקה וכגון דאתי בטענתא דאבא דאבוה. שאבי אביו גזלן היה ושניהם אמת אבל הראשון נראה שאמר רבא ולא האחרון: היכי דמי גזלן. אותו שאין לו חזקה: על שדה זו. ובההיא שדה הוא דאין לו חזקה אבל בשאר שדות יש לו חזקה: כגון של בית פלוני שהורגין כו'. אנשי רשעים היו שהיה מכיר בהן רב חסדא שהורגין נפשות על עסקי ממון אין להן חזקה בשום קרקע בעולם שכל אדם ירא למחות בהן וקי"ל כתרוייהו: ירד מאומנותו. ושוב מחזיק בה יש לו חזקה: בן שחלק. הפליג מאביו ואין סמוך עוד על שולחנו כגון שנשא אשה ואין משתדל עוד בנכסי אביו הרי הן ככל אדם אע"ג דתנן (לעיל דף מב.) לא לאיש חזקה בנכסי אשתו ולא לאשה בנכסי בעלה ולא האב בנכסי הבן ולא הבן כו' הנך כיון שהופלגו זה מזה יש להן חזקה זה על זה: סלקא דעתך אמינא אחולי אחיל. האב גבי דבן פירות שאכל בשלש שנים ולפיכך לא ערער ולא תיהוי חזקה קמ"ל דלא מחיל: אלא אשה שנתגרשה פשיטא. דמחזקת בנכסי בעלה וכן בעלה מחזיק בנכסיה שהרי שונאין זה את זה והיה להן למחות: מגורשת

תוספות

קבלן אמרי לה אינו מעיד. אע"ג דאית ליה ארעא אחריתי תימה דמאי נפקא מינה דאי אתי מלוה וטריף את של קבלן אתי קבלן וקטריף את של לוה כיון דאית ליה ארעא אחריתי ואין נראה לומר כגון שיש לקבלן בינונית והיא ארעא שרוצה להעיד עליה נמי בינונית אבל ארעא אחריתי דאית ליה ללוה היא זיבורית דמפסיד כשיבא מלוה וטריף את שלו דלא יהיה לו לגבות אלא מזיבורית דא"כ מלוה נמי לא יעיד ללוה אפילו אית ליה ארעא אחריתי כענין זה ועוד בכל ענין משמע דאינו מעיד דלא מפליג בין היא בינונית בין היא זיבורית ועוד דל"ע בהניזקין (גיטין דף מט:) דנראה דמוכח התם דאם אין ללוה אלא זיבורית גם קבלן לא יתן לו אלא זיבורית ונראה דהיינו טעמא דקבלן אינו מעיד ללוה אע"ג דאית ליה ארעא אחריתי משום דטריחא ליה מילתא למיקם עליה בדינא ודיינא וכשיהיו ללוה קרקעות הרבה לא יגבה המלוה מן הקבלן הואיל ויכול לגבות מן הלוה בהרווחה אבל מלוה מעיד ללוה בכל ענין אפילו אותה שמעיד עליה היא בינונית ואחריתי זיבורית דמשום איחלופי בינונית לזיבורית לא יעיד שקר דמכל מקום יש לו שוה בשוה אי נמי ארעא אחריתי דכולה שמעתין כיולא בו קאמר:

ס"ג כגון דקאמר בפניו הודה. פי' בן אריס בן אומן בן גזלן ומש"ה אומן אין לו חזקה אבל בן יש לו חזקה כשטוען קמי דידי הודית לאבי שמכרת לו נאמן במיגו דאי בעי אמר מינך זבנתה אבל בן גזלן אין לו חזקה דהודאה שהודה לגזלן לאו הודאה היא דאי לאו דאודי ליה שמכרה לו הוה ממטי ליה ולחמריה לשחוור אבל לא גרסינן כגון דקאמרי עדים דהא אי איכא עדים דאודי ליה דמיניה זבנה א"כ אומן ואריס גופייהו יהו נאמנים ועוד כיון דאיכא עדים בן אריס בן אומן למה צריכים להחזיק בלא חזקה נמי מוקמינן לה בידייהו כיון דאיכא סהדי. ר"ת:

פעמים שבן בן גזלן אין לו חזקה כגון דקאתי בטענתא דאבא דאבוה. תימה לר"י דאמאי אין לו חזקה הא טוענין ליורש והוה ליה למימר דלמא אי הוה אביו קיים דהיינו בן גזלן הוה טעין אנא הדר זבינתה מינך ונראה לר"י דגרס פעמים שבן גזלן יש לו חזקה כגון דקאתי בטענתא דאבא דאבוה דהוא אבי הגזלן וקמ"ל דאע"ג שהיתה ביד מי שאין לו חזקה דהיינו אביו הגזלן מ"מ יש לו חזקה כיון שאמר שהיתה של אבי אביו ויש ליישב גירסא ראשונה פעמי' דבן בן גזלן אין לו חזקה והכי פירושה כגון דאתא בטענתא דאבא דאבוה ואומר שאמר לו אביו דהיינו בן הגזלן שהניחה לו הגזלן אביו דאם איתא דהדר (ה) זבנתה מינך הוה א"ל אנא זבינא אי נמי נראה לר"י דלא טענינן ליורש כי האי גוונא דמילתא דלא שכיחא היא כי היכי דאמר בסוף המוכר את הבית (לקמן דף ע: ושם ד"ה מאן) דלא טענינן ליתמי נאנסו משום דמילתא דלא שכיחא היא והא דקאמר לעיל [בן] בן גזלן בן אומן יש לו חזקה היינו דוקא משום דאמר בפניו הודה ואדרבה מהם יש להוכיח דמשמע הא לאו הכי אין לו חזקה כיון דמעיקרא בתורת אומנות ואריסות וגזלנות אתא לידיה:

ירד מאומנותו יש לו חזקה. מכאן לפרש מאותן כלים שנתן לו אחר שירד מאומנותו דומיא דאריס שירד מאריסותו אי נמי אפילו אותן כלים שנתנו לו בשעה שהיה עדיין אומן והוא שהיו אחר אומנותו כ"כ שהוא רגילות שמחזירם לבעלים ונראה דבן אומן נמי דאמר לעיל דיש לו חזקה כי אמר (ו) בפניו הודה היינו אחר שהיה אחר מות אביו דאי לאו הכי אין נראה שיהא נאמן במיגו דאי בעי אמר לקוח הוא בידי דאי טעין נמי לקחתיה ממך לא היה נאמן: מגורשת

עין משפט נר מצוה

קסז א מיי' פט"ו מהל' עדות הל' ו ופ"י כ"מ סמג לאוין קט טוש"ע ח"מ סי' לז סעיף יג בהג"ה:

קסח ב ג ד ה ו ז ח מיי' פי"ד מהל' טוען הל' ג ד סמג עשין לח טוש"ע ח"מ סי' קנג:

קסט ט י מיי' פי"ג שם הל' יא סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמט סעיף יג:

קע כ מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף כח:

קעא ל מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף כז:

קעב מ מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף ד:

קעג נ מיי' שם טוש"ע שם סעיף י ועיין בטוש"ע אה"ע סי' פז:

רבינו גרשום

קבלן מאי. דדיניה דקבלן שאמר למלוה הלוהו ואני קבלן יכול המלוה לפרוע מן הקבלן ועכשיו כל שדותיו של לוה משועבדים לקבלן עד שיפרע חובו: אמרי לה מעיד. ללוה והוא שיש ללוה שדה אחרת כשיעור החוב חוץ מה שעוררין עליה דהשתא לאו נוגע הוא: ואמרי לה דאפ"ה אין מעיד. דניחא ליה לקבלן דלוקמי מן הני קרקע תרווייהו בידא דלוה שיהא לו יותר ממה לפרוע: בן אומן. ובן אריס הרי הן כאחר ויש להן חזקה: אי דקאתי הני בנים בטענה דאבוהון. דאמרי אבינו הורישה לנו. מאי איריא בן גזלן דאין לו חזקה אפי' הנך בן אומן ובן אריס נמי לא ליהוי חזקה. ואי דאתי בטענה דנפשייהו דאמרי זבניתה אפי' בן מגזלן נמי ליהוי ליה חזקה: בפנינו הודה לו. המוכר לבן אומן ולבן אריס ולבן גזלן דזבניה ניהליהו לאבוהון מש"ה איכא למימר בבן אומן ובן אריס כי אתו בטענה דאבוהון דקושטא קאמרי דהמוכר (בכ"י הנעתק הוא בכאן מקום פנוי כמו תלי שורה ואולי חסר כאן איזה תיבות) [ובן] ניהלייהו. והאי בן גזלן אע"ג דאיכא עדים שהודה המוכר לגזלן שמכרה לו לא הויא חזקה דמחמת ביעתותא הוא דאודי ליה דהוי מסתפי דאי לא מודי ליה הוי מלשין עליה. וממטי ליה ולחמריה לשחוור. שילך עם חמורו באנגרא לשליחו' עבדות השלטון כדמתרגמינן לא חמורא' [מהם] נשאתי לא חמרא דחד מנהון שחרית. וכמו נוח לתשחורת. ולא גמר והקנה לו. אבל בן בנו של גזלן אי אתי בטענה דאבוה יש לו חזקה דאביו לאו גזלן הוה: ירד מאומנותו. ושוב מחזיק בה יש לו חזקה: בן שחלק. שנתן לו אביו חלקו בחייו והוא מחזיק בשדה אחת יותר על חלקו שנתן לו אביו ג' שנים וכן אשה שנתגרשה והחזיקה שוב בשדה בעלה ג' שנים: הרי הן ככל אדם. ויש להן חזקה: סד"א אחולי אחיל ליה. א) היה הפירות דלא מערער ולא תהוי חזקה: מגורשת

א) אולי צ"ל הפירות שאכל הבן ולא מערער וכו'.

מסורת הש"ס

[לקמן נג.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אי דאתו בטענתא וכו' אי דלא אתו בטענתא דאבוהון אלא בטענתא דנפשייהו אפי' בן גזלן נמי. כ"ב ע"ל דף נב בתוס' ד"ה מודה לי: (ב) שם ממטי ליה לדידיה ולחמריה: (ג) שם סלקא דעתך אמינא אב לבן אחולי: (ד) רשב"ם ד"ה אי דאתו וכו' דמצי אמר אנא זבנית: (ה) תוס' ד"ה פעמים וכו' דאם איתא דהדר זבנה מיניה הוה אמר: (ו) ד"ה ירד וכו' כי אמר בפני הודה:

במגורשת ואינה מגורשת וכדרבי זירא א) דאמר ר' זירא אמר ר' ירמיה בר אבא אמר שמואל *כל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה אמר רב נחמן אמר לי הונא ב)כולן שהביאו ראיה ראייתן ראיה ומעמידין שדה בידן גזלן שהביא ראיה אין ראייתו ראיה ואין מעמידין שדה בידו מאי קמ"ל תנינא ב) ג)לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל לאפוקי מדרב דאמר ג)רב לא שנו אלא דאמר ליה לך חזק וקני אבל בשטר קנה קמ"ל כדשמואל דאמר ד) ד)אף בשטר נמי לא קנה עד שיכתוב אחריות נכסים ה)ורב ביבי מסיים בה משמיה דרב נחמן ה)קרקע אין לו אבל מעות יש לו בד"א ו)שאמרו עדים בפנינו מנה לו אבל אמרו עדים בפנינו הודה לו לא כדרב כהנא דאמר (א) אי לאו דאודי ליה הוה ממטי ליה לדידיה ולה מריה לשחוור אמר רב הונא ו) ז)תליוהו וזבין זביניה זביני מ"ט כל דמזבין איניש אי לאו דאנים לא הוה מזבין ואפילו הכי זביניה זביני ודילמא שאני אונסא דנפשיה מאונסא דאחריני אלא (ב) ז)כדתניא

יקריב

רש"י

מגורשת ואינה מגורשת. כגון זרק לה גט ספק קרוב לה ספק קרוב לו דבעלה חייב במזונותיה עד דיהב לה גט ודאי כו' זירא ואיכא למימר כיון דמגורשת ואינה מגורשת אשתו היא וחייב במזונותיה והניח לה בעל קרקע זו בידה כדי שתיזון מפירותיה ולא הויא חזקה קמ"ל דהויא חזקה דכיון דהתחיל בגירושין והוא שונא לה לא יחד לה קרקע למזונותיה כי בטורח יתן לה מזונות בצמצום כשיחייבוהו ב"ד: חייב במזונותיה. דאכתי אגידא ביה: וכולן. אומן ואריס וכל הנך דלעיל דאמרן אין להן חזקה: ראיה. שטר מכירה או עדי מכירה: ראייתן ראיה. מילתא דפשיטא היא ומשום סיפא נקט לה: גזלן שהביא ראיה. עדי מכירה או עדי הודאה אבל מתן מעות לא ראו: אין ראייתו ראיה. כדרב כהנא דאי לאו דאודי ליה או שכתב לו שטר מכירה הוה ממטי ליה ולחמריה לשחור אבל אם נתן לו הגזלן מעות בפני עדים ראייתו ראיה כדרב הונא לקמיה דאמר תליוהו וזבין זביניה זביני ואע"ג דרב ביבי מוקי לה לקמן להא אפילו בשנתן מעות הגזלן לנגזל ואפ"ה לא קנה גזלן הא אמרינן לקמן בשמעתין דרב ביבי מימרא היא ומימרא לרב הונא לא סבירא ליה וכדרב הונא קיימא לן בשמעתין: ואין מעמידין שדה בידו. ולא לכל הבא מכחו כגון בן גזלן או לוקח מגזלן: מאי קמ"ל. רב הונא דגזלן וכל הבא מכחו אין ראייתו ראיה ולא קנה: תנינא. במסכת גיטין בהניזקין: לקח מסיקריקון. מגזלן נכרי הורג נפשות על עסקי ממון שאומר לו שא קרקע זו והניחני ומתנה זו לא הויא מתנה דאפילו למ"ד תליוהו וזבין זביניה זביני תליוהו ויהב לא הויא מתנה וטעמא מפרש בגיטין ג' גזירות גזרו [קמייתא כל דלא קטיל ליקטיל מציעתא כל דקטיל לייתי ארבע זוזי] בתרייתא כל דקטיל ליקטלינהו קמייתא ומציעתא כיון דקטלי נכרים לישראל אגב אונסיה גמר ומקני בתרייתא אמרי האידנא ליסקול ולמחר תבענא ליה בדינא והלכך לא קנה הסיקריקון דהא לא נתן מעות אלא גזלה באונס והלוקח (ג)נמי ממנו לא קנה דקרקע אינה נגזלת והכי ברשותא דמריה קמא איתא ואפילו חזר ולקח מבעל הבית שכתב לו שטר כדמפרש לקמן או במתנה או בשטר מכירה בלא מעות דאילו נתן מעות לבעל הבית קנה כרב הונא דהא אפילו סיקריקון עצמו היה קונה אם נתן לו מעות לנגזל והכי מוכח לקמן בשמעתין גבי מילתיה דרב הונא דאית ליה תליוהו וזבין כו' אפילו הכי לא קנה לוקח דמחמת פחד דסיקריקון הקנה לו ללוקח וכיון דאין ראיית הלוקח מגזלן ראיה אפילו כי הדר וזבין מבעל הבית כל שכן וכל שכן דאין ראיית הגזלן עצמו ראיה דמחמת פחד כתב לו השטר ומעולם לא קיבל דמים מן הגזלן דנימא זביניה זביני: ומשני לאפוקי מדרב. אתא רב הונא: דאמר רב עלה דהויא מתנה: לא שנו. דחזר ולקח מבעה"ב מקחו בטל אלא דאמר לו בפני עדים (ד) חזק וקני ומעות לא קיבל בפני עדים דנימא זביניה זביני כדלקמן וגם שטר לא כתב לו בעל הבית ללוקח אבל אם כתב לו שטר ודאי אקני ליה ואתא רב הונא למימר דגזלן שהביא ראיה אפילו בשטר אין ראייתו ראיה כדשמואל: אף בשטר לא קנה. דמאימת סיקריקון כתב לו: ורב ביבי מסיים. בהא מלתא דאמר רב נחמן א"ל הונא: משמיה דרב נחמן. שהיה מוסיף בה רב נחמן דבר זה מדעתו ומיהו רב הונא לא סבירא ליה האי תוספתא כדלקמן בשמעתין דכל היכא דאיכא מתן מעות סבר ליה לרב הונא דהוו זביני ולאו אדרב ושמואל קאי דבמסכת גיטין בהניזקין דאיתא לפלוגתייהו לא איירי רב ביבי כלל התם: קרקע אין לו. לגזלן כמו שאמרנו אין מעמידין שדה בידו: אבל מעות. שנתן לו הגזלן לנגזל בדמי קרקע זו יש לו שיחזירם לו הנגזל ולא קנסינן ליה לגזלן לאבד מעותיו ושמעינן מהכא דסבירא ליה לרב ביבי תליוהו וזבין לאו זביניה זביני והיינו דאמרינן לקמן דרב הונא לית ליה דרב ביבי: בד"א. דמעות יש לו כגון שאמרו עדים בפנינו מנה לו הגזלן לנגזל ונתן לו המעות או שכתבו בשטר אנו ראינו שנתן לו המעות דמשום פחד דסיקריקון דגזלן לא מסהדי וכתבו עדים שיקרא: אבל אמרו עדים בפנינו הודה לו. נגזל לגזלן שקיבל ממנו הדמים או שכתבו בשטר המכירה וכך אמר לנו הוו עלי עדים שקיבלתי ממנו הדמים ומכרתי לו לא יחזיר לו מעות לגזלן: כדרב כהנא כו'. ומסקנא דמילתא דרב ביבי היא: תליוהו וזבין. מי שתלו אותו או עשו לו יסורין עד שמכר וקיבל הדמים ואומר רוצה אני: זביניה זביני. ולא יוכל לחזור בו וטעמא מפרש ואזיל: ואית דגרס תלוה ורבינו חננאל כתב תליוהו ודוקא מכר אבל מתנה לא הויא מתנה דכיון דלא מקבל מידי לא גמר ומקני כדמוכח לקמן דאמרינן מודה שמואל היכא דיהב זוזי: דכל דמזבין אנים. רוב חפצים וכלי ביתו וטליתו שאדם מוכר אי לאו דאנים ודחיק במעות לא הוה מזבין ואפ"ה הוה זביניה זביני בעל כרחו אפילו לא גמר ומקני שלא נתנה תורה חילוק במקח וממכר בין דברים הצריכין לו ומכרן לדברים שאין צריכין לו אלא כולהו קונה לוקח וה"נ אע"ג דאנים מוכר קונה לוקח הואיל וקיבל דמים אע"ג דלא גמר ומקני: שאני אונס דנפשיה. שצריך למעות ומתוך כך מוכר חפציו מדעתו דהתם איכא למימר גמר ומקני: מאונסא דאחריני. שמכריחין אותו למכור דהתם לא גמר ומקני:

יקריב

תוספות

מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה. וכגון שייחד לה ארעא אחריתי דאי לאו הכי אין *לו חזקה דכיון דאית לה מזוני מזוני הוא דקא אכלה כדאמרי' לקמן:

ראייתן ראיה ומעמידין שדה בידן. נראה לרשב"א דנקט תרוייהו איידי דבעי למיתני גבי גזלן אין ראייתו ראיה ואין מעמידין שדה בידו דהתם איצטריך תרוייהו דאי לא תנא אלא אין ראייתו ראיה הוה אמינא דאין ראייתו ראיה לגבי הא שאין מעמידין שדה בידו אבל מעות יש לו דלא ה"א טעמא אי לאו דאודי ליה הוה ממטי ליה ולאמריה לשחור אלא הוה מפרשינן טעמא משום דתליוהו וזבין לא הוו זביניה זביני אפי' מנה לו מעות הלכך קאמרי תרוייהו דאין ראייתו ראיה כלל דאפי' מעות אין לו דטעמא הוא משום דאי לאו דאודי ליה כו' והאי כולן נראה לרשב"א דקאי נמי אבן שלא חלק ואשה שלא נתגרשה ואע"ג דאמר לקמן [גבי אשה בנכסי בעלה] דלגלויי זוזי הוא דבעי כיון דאוקימנא בהודאה לא שייך בה גלויי זוזי ועוד דמשמע לקמן דסבירא להו לרב הונא ולרב נחמן דלא אמר לגלויי זוזי הוא דבעי: ומעמידין שדה בידן. גבי אומן נמי שייך שדה כגון אם הוא בנאי: אבל בשטר קנה. אלקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה נמי קאי כדמוכח במתני' בהניזקין (גיטין דף נח: ושם) וקשה דתניא בסוף מי שהיה נשוי (כתובות דף צה. ושם ד"ה וכתבה) כתב לראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו איבדה כתובתה דוקא משום דלא חתמה לראשון אבל אי חתמה לראשון לא איבדה כתובתה כדמוכח התם אע"פ שכתבה שטר ונראה לר"י דהא דקאמר רב בשטר קנה יש להעמיד בשטר הראיה שאחר הקנין דכיון שאחר הקנין עשתה שטר שייפתה כחו כל כך קנה והיא דכתובות מיירי בשטר מתנה בלא קנין אחר אלא שטר א"כ חתמה דהתם לשון גמר כמו חתמו גבי תורף דגיטין וכמו תורה חתומה ניתנה בהניזקין (גיטין דף ס.) כלומר שגמרה מקח ונתרצתה בעל פה אי נמי חתמה ממש ובשטר של בעל והא דאמר רב בשטר קנה שעשתה שטר מכירה בשמה ומסתבר דטעמא דרב כטעמא דשמואל דאמר בהניזקין (שם דף נח: ושם ד"ה אבל) אף בשטר לא קנה עד שתכתוב לו אחריות ושמואל לטעמיה דאמר בפ"ק דב"מ (דף יד. ושם) אחריות לאו טעות סופר בשטרי מקח וממכר ורב סבר אחריות טעות סופר הוא אבל קצת קשה דלקמן פריך לרב הונא דאמר תליוהו וזבין זביניה זביני מהא דאמר שמואל אף בשטר לא קנה ואי תלוי הדבר באחריות מאי קשה ליה משמואל טפי מרב: ורב ביבי מסיים בה כו'. ק"ק הלשון דהא רב ביבי פליג כדאמרי' לקמן ורב הונא לא מיירי בהכי אלא בהודה ולא במנה:

אלימתא

עין משפט נר מצוה

קעד א מיי' פי"ח מהל' אישות הלכה כה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' צג סעיף ב:

קעה ב מיי' פי"ד מהל' טוען הל' א סמג עשין נב טוש"ע ח"מ סי' קנא סעיף א:

קעו ג טוש"ע ח"מ סי' רלו סעיף ד:

קעז ד מיי' פי"ד מהל' טוען הל' ב ועיין במ"מ סמג שם טוש"ע שם וסי' קנא סעיף ג:

קעח ה ו מיי' שם וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנא סעיף ג:

קעט ז מיי' פי' מהל' מכירה הל' א ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קנא סעיף ג בהג"ה וסי' רה סעיף א [וברב אלפס עוד בגיטין פ"ה דף קנ.]:

רבינו גרשום

מגורשת ואינ' מגורשת. כגון זרק לה גט ספק קריב לו דבעלה חייב במזונותיה עד דיהיב לה גט ודאי ואיכא למימר א) די"ל ספק מגורשת דאם איתא דגרשה אית ליה בהדה איבה ולא היה מייחד לה קרקע למזונות כי אם ממקום אחר יהיב לה מזונות בצמצום והויא חזקה: וכולן. בין אומן ובין ארים וכל הני דלעיל שהביאו ראיה. עדות שקנו אותה קרקע ראייתן ראיה והוי חזקה: לקח מן סיקריקון. זהו גזלן שאמרו לו בני אדם מחמת שהוא אנס שא קרקע זו והניחני וחזר ולקח מבעה"ב ב) שתפיש לו קנין הנגזל ללוקח שוב שהקרקע של סיקריקון מקחו בטל דבעל כרחיה אודי ליה ולא גמר ומקני ליה אלמא דראיה של גזלן אינה ראיה. ומשני הך ברייתא איצטריך למתני לאפוקי מדרב דאמר לא שנו דמקחו בטל אלא דאמר לו בעה"ב לך חזק בקרקע וקני מש"ה לא קני דלא מצי לאחזוקי בה משום דבעל כרחיה קאמר אבל אי כתב ליה בעל הבית שטר מכירה קנה: קמ"ל. רב נחמן דאפ"ה לא קנה כדשמואל וכו': אחריות. דלא מפיק ליה מידיה: ורב ביבי מסיים בה משמיה דרב נחמן. להיכא דחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל דקרקע אין לו ללוקח אבל מעות שנתן יש לו: בד"א. דמעות יש לו ללוקח כגון שאמרו עדים בפנינו מנה לו המעות לבעה"ב אבל אמרו העדים בפנינו הודה לו המוכר להסיקריקון ולא ראו נתינת המעות אפי' מעות אין לו דהאי דאודי ליה כדרב כהנא וכו': אמר רב הונא. אי אמרו ואיימו לאיש תלוהו בעץ אי לא מזבין לו שדהו וזבין מחמת יראה זביניה זביני אע"ג דאנסוהו: אי לאו דאנים. שאין לו מעות להוציא לצרכיו:

מסורת הש"ס

א) ב"מ יב: ע"ש גיטין עד. ע"ש כתובות לב ע"ש: ב) גיטין נח: ג) [שם נח.]: ד) [שם]: ה) [לקמן מח.]: ו) ב"ק סב. [לקמן מח:]: ז) ערכין כא. קדושין נ. יבמות קו. ר"ה ו.:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאמר רב כהנא אי לאו דאודי: (ב) שם אלא מדתניא יקריב: (ג) רשב"ם ד"ה לקח וכו' והלוקח ממנו נמי לא קנה: (ד) ד"ה דאמר רב וכו' בפני עדים לך חזק:

א) אולי צ"ל ואיכא למימר דאין לה חזקה קמ"ל כיון דהתחיל בגירושין אית ליה וכו'. ב) אולי צ"ל שאמר לו הנגזל ללוקח לך חזק וקני והודה לו שוב שהקרקע וכו'.

ויקרא א °יקריב אותו מלמד שכופין אותו יכול בעל כרחו תלמוד לומר לרצונו הא כיצד א)כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ודלמא שאני התם דניחא ליה דתיהוי ליה כפרה ואלא מסיפא א)וכן אתה אומר בגיטי נשים ב)כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ודלמא שאני התם ג)דמצוה לשמוע דברי חכמים אלא סברא הוא אגב אונסיה גמר ומקנה מותיב רב יהודה ג)ד)גט המעושה בישראל כשר (א) ו)ובעכו"ם פסול ו)ובעכו"ם חובטין אותו ואומרין לו עשה מה שישראל אומר לך ואמאי התם נמי נימא אגב אונסיה גמר ומגרש הא איתמר עלה ד)אמר רב משרשיא דבר תורה אפילו בעכו"ם (ב) כשר ומה טעם אמרו בעכו"ם פסול כדי שלא תהא כל אחת ואחת הולכת ותולה עצמה ביד עכו"ם ומפקעת עצמה מיד בעלה מותיב רב המנונא ה)לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל ואמאי התם נמי נימא אגב אונסיה גמר ומקני הא אתמר עלה ו)אמר רב לא שנו אלא דאמר ליה לך חזק וקני אבל בשטר קנה ולשמואל דאמר אף בשטר נמי לא קנה מאי איכא למימר מודה שמואל היכא דיהב זוזי ז)ולרב ביבי דמסיים בה משמיה דרב נחמן קרקע אין לו מעות יש לו מאי איכא למימר רב ביבי ח)מימרא הוא ומימרא לרב הונא לא סבירא ליה אמר רבא הלכתא תליוהו וזבין זביניה זביני ולא אמרן אלא בשדה

תורה אור

יקריב אותו · קרא יתירא דהא כתיב לעיל זכר תמים יקריבנו ומלי למיכתב יקריבנו אל פתח אהל מועד לרצונו לפני ה': מלמד שכופין אותו · להקריב מה שנדר: עד שיאמר רוצה אני · אלמא היכא דכופין אותו עד דאמר מתוך יסורין רוצה אני קרינא ביה לרצונו דגמר בלבו להקריב והוא הדין לזביני אם אמר רוצה אני הוי זביני דגמר בלבו להקנות: דניחא ליה · דתיהוי ליה כפרה · וכי אמר רוצה אני ודאי בלב שלם קאמר: וכן אתה אומר בגיטי נשים · בהנך דתנן (כתובות עז·) ואלו שכופין אותו להוציא מוכה שחין ובעל פוליפוס דכופין ומכין אותו עד שיאמר רוצה אני דוכתן מדעתו משמע: דלמא · התם נמי כי אמר רוצה אני גמר בלבו לגרשה דמצוה קעביד מאחר שחייבוהו חכמים להוציא: אלא · רב הונא מסברא דידיה קאמר דמתוך יסורים גמר בלבו ומקני הואיל ואיכא תרתי יסורים ומתן מעות דלא מפסיד מידי: גט המעושה · שכופין אותו לבעל להוציא אם בישראל הוא כשר שכפוהו ישראל וכגון דאמר רוצה אני: בעכו"ם פסול · ואע"ג דאמר רוצה אני וקא ס"ד דמקשה דבישראל כשר משום דמצוה לשמוע דברי חכמים ובעכו"ם פסול כיון דליכא מצוה אגב אונסי' לא גמר (ג) ומקנה ומגרש וקשיא לרב הונא דכיון דליכא מצוה לא מקני אגב אונסיה: ובעכו"ם · אם אנו רוצים לכופו על ידי עכו"ם ויהיה הגט כשר מלמדים אנו לעכו"ם שיאמרו לו עשה מה שישראל אומר לך דהשתא נמי מצוה לשמוע דברי חכמים: התם נמי נימא אגב אונסי' גמר ומגרש · דהא לא מפסיד מידי דומיא דזביני שמקבל דמי שדהו דכיון שאשתו שונאתו ובלא גט נמי לא תעמוד אצלו וגט זה אינו אלא להתירה לאחרי' לא מפסיד כלום: אפילו בעכו"ם כשר · דאגב אונסיה גמר וגרש דלא מפסיד מידי כדפרישית: פסול · מדרבנן וצריכה גט אחר ומיהו אם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר צריכה גט מזה ומזה: ותולה עצמה ביד עכו"ם · להתקיף לו ולזנות עמו עד שיכריח את בעלה לגרשה: נימא אגב אונסיה · דסיקריקון גמר ומקני בעל הבית כיון דיהיב ליה זוזי ולא מפסיד מידי דהיינו תליוהו וזבין: מודה שמואל דהיכא דיהיב ליה זוזי · זה הלוקח מן הסיקריקון כשחזר ולקח מבעל הבית יהב ליה זוזי לבעל הבית דאגב דמקבל זוזי גמר ומקני דהיינו תליוהו וזבין אבל בלא מעות לא גמר ומקני דהא רב הונא נמי תליוהו וזבין קאמר אבל תליוהו ויהיב לא הוי מתנה: ולרב ביבי דמסיים לעיל · במילתיה דרב נחמן דאמר גזלן שהביא ראיה אין ראייתו ראיה ואין מעמידין שדה בידו והוסיף רב ביבי אבל מעות יש לו לגזלן שנתן לנגזל אלמא ס"ל לרב ביבי דאפי' נתן הגזלן לנגזל מעות לא קנה דתליוהו וזבין לא הוי זביני והוא הדין להך משנה דסיקריקון דאי נתן הסיקריקון או הלוקח ממנו לבעל הבית מעות דמי השדה לא קנה וקשיא לרב הונא: מימרא הוא · שהיה אומר משום אחרים ואינה לא משנה ולא ברייתא ואי הוה אמר לה רב ביבי משמיה דנפשיה הוה מהדר גמרא גברא אגברא קרמית בתמיה:

(ד) אילימא מהא דתניא יקריב אותו · וא"ת אי מהכא גמר אפילו תליוהו ויהיב נמי מתנה הוי, והיא דסיקריקון מוכח דאינה מתנה וכו'. ר"י רוצה לתרץ דהכא הוי כמו מכר דהא יש לו כפרה תחת הקרבן וקונה הכפרה ומגיע נשיב דבעי למיגמר מינייהו הוי נמי כמו מכר שנפטר על ידי כך מאחר כסוס וטונה אבל אי אפשר לומר כן דא"כ גט מעושה שלא כדין נמי יהא כשר ובהמגרש (גיטין דף פח: ושם) אמר שמואל דפסול ותירץ ר"י דכל דבר שהוא מחוייב לעשות הוי כמו מכר והכא הרי הוא מחויב להביא קרבן ולקמן נמי מחויב הוא לגרש את אשתו דמיירי בהנהו שכופין אותן להוציא אבל שלא כדין הוה כמו תליוהו ויהיב דלא הויא מתנה:

יקריב אותו מלמד שכופין אותו · לא דמי להא דאמר בפ' שור שנגח ארבעה וחמשה (ב"ק דף מ·) חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותן משום דכיון דלכפרה קאתו לא בעי משכוני דדוקא חטאות ואשמות שבאות על חטא לא בעי משכוני שרוצה שמאותו חטא יהיה לו כפרה אבל הכא נדר או נדבה אינן מכפרים והא דקאמר ניחא ליה דתיהוי ליה כפרה היינו ממה שנדר שאם לא ישלם נדרו עונו ישא והא דאמר בתורת כהנים ובזבחים (דף ו·) וביומא (דף לו·) דעולה מכפרת על חייבי עשה הא אמר בפ"ק דזבחים (דף ז:) דעולה דורון היא ולא מכפרת מקופיא(ה) מכפרת מקיבעא לא מכפרת(ט):

אלא סברא הוא דאגב אונסיה גמר ומקני · וא"ת כיון דמסברא ידעינן דאגב אונסיה גמר ומקני אמאי אצטריך קרא גבי קרבן למיכתב דכופין אותו וי"ל דאי לאו קרא הוה אמינא אע"ג דגמר ומקני כיון דאינו מתרצה אלא על ידי כפייה פסול הוא לגבי מזבח דזבח רשעים הוא קמ"ל שהקרבן נרצה:

גט מעושה בישראל כשר בעכו"ם פסול · בסיפא מסיים ובעכו"ם חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך ויש מפרשים דהוי פירושא דרישא כיצד בעכו"ם פסול (ו) חובטין אותו ואומרים לו כו' ואין נראה דא"כ אדפריך ליה הכא מסיפא ליסייעיה מרישא דקתני ובישראל כשר דאגב אונסי' גמר ומקני וכי תימא (ז) דבישראל כשר משום דמצוה לשמוע דברי חכמים דא"כ בעכו"ם נמי אמאי פסול והא חובטין אותו לעשות דברי חכמים ונראה לר"י דהכי קאמר דבעכו"ם נמי כשר וכגון שאומר לו עשה מה שישראל (ח) אומר לך וכן מפרש בהלכות גדולות והכי מוכח בתוספתא דקתני ובעכו"ם חובטין אותו ואומר לו עשה מה שפלוני אומר לך משמע דעל פי ר' פלוני שהוא חכם חובטין אותו וכשר הוא שהוא אומר להם לחובטו וכן משמע י) בירושלמי דגיטין דקאמר התם רב אמר ישראל שעשה כמעשה עכו"ם כשר באומר איני זן ואיני מפרנס תנא ר' חייא עכו"ם שעשו כמעשה ישראל פסול ואפי' אמר איני זן ואיני מפרנס הדא מתני' אמרה כן ובעכו"ם חובטין אותו ואומר לו עשה מה שישראל אומר לך ולא מה שאני אומר לך והא דאמר בגיטין (דף פח:) לפניהם ולא לפני עכו"ם כיון שהעישוי על פי דייני ישראל לאו היינו לפני עכו"ם דלפני עכו"ם היינו כשהעישוי נעשה על פי דייני עכו"ם כ):

דבר תורה אפילו בעכו"ם כשר · דכיון דבדין מעשים כאותן שכופין אותו להוציא דבישראל נמי אי שלא כדין מעשה פסול כדאמר שמואל בהמגרש (גיטין דף פח: ושם) וא"ת ומאי נפקא מינה אם תולה בעכו"ם ומפקעת עצמה מיד בעלה דכיון דבדין עבדה וגם חכמים היו כופין אותו להוציא וי"ל דגזרו כדין אטו שלא כדין וא"ת להאי טעמא דמפרש בהמגרש דבעכו"ם פסול דבר תורה משום לפניהם ולא לפני עכו"ם ועכו"ם לאו בני עישוי נינהו תקשה ליה לרב הונא אמאי פסול נימא דאגב אונסיה גמר ומגרש וי"ל כיון שעל ידי כפיית עכו"ם נותנו הוי שלא כדין ושלא כדין הוי כמו מתנה כדפרישית לעיל וא"ת ואמאי מייתי הכא דרב משרשיא ההוא דהתם הוה ליה לאיתויי (ט) דהא אמר התם דהא דרב משרשיא בדותא היא וי"ל דלפי סברת המקשה דחשיב עכו"ם בני עישוי מתרץ לו דפריך ליה בעכו"ם אמאי פסול ואי לאו דבני עישוי נינהו לא הוה פריך ולא מידי דהוי כמו מתנה ולסברתו משני ליה כדרב משרשיא:

הא איתמר עלה אמר רב לא שנו · תימה לרשב"א דמשמע דלא אמר רב הונא תליוהו וזבין זביניה זביני אלא בשטר אבל בלך חזק וקני לא וכיון דאגב אונסיה גמר ומקני מה לי האי ומה לי האי ועוד הקשה דקאמר ומודה שמואל היכא דיהיב זוזי משמע דלרב קני אפי' לא יהיב זוזי ואמאי והא תליוהו ויהיב לא הוי מתנה ותירץ דבהכי פליגי רב ושמואל דקסבר רב דאי לאו דיהיב זוזי לא הוה עביד שטר ושמואל סבר דמחמת אונס עביד שטר אבל אחריות לא היה מקבל כדאמר בהנזקין (שם דף נח·) עד שיכתוב לו אחריות נכסים:

אמר רבא הלכתא תליוהו וזבין זביניה זביני · לאו דוקא נקט תליוהו דאפילו בלא יסורין אלא מחמת אונס ממון כי ההוא מעשה דפרדיסא (לעיל דף מז:) הוו זביני ואם מסר מודעא לא הוו זביני דקיימא לן כרב הונא [דכתבינן] מודעא אזביני כדפירש הקונטרס ודוקא מכר אבל מתנה תליוהו ויהיב לא הויא מתנה אפילו לא מסר מודעא אי דידעי עדים אונסיה והיכא דמסר מודעא אפי' לא ידעי אונסיה כתבינן וכן בגיטין והיכא

מסורת הש"ס

א) [יבמות קו·] קדושין נ· ע"ש ערכין כא: ב) [יבמות כ· וש"נ]: ג) גיטין פח: ד) [שם]: ה) [שם נה:]: ו) [שם נח·]: ז) [לעיל מז:]: ח) [גיטין מב:]: ט) [וע' תוס' ר"ה ו' ד"ה יקריב]: י) [בתוס' דגיטין פח: ד"ה ובעכו"ם מייתו הירושלמי בהיפך ועי' מהר"ם]: כ) [וע' תוס' גיטין פח: ד"ה ובעכו"ם חובטין]:

רבינו גרשום

יקריב אותו. דלגבי עולה אותו יתירא הוא וקאמר מלמד דכופין אותו להקריב כשנדר. דניחא ליה דתיהוי ליה כפרה בקרבנו וגמר ומתרצה: כופין אותו. ליתן גט לאותן שכופין אותן להוציא כגון מוכה שחין ובעל [פוליפוס] כו': התם נמי סבר. האי מוכה שחין מצוה לשמוע דברי חכמים שגזרו כן ומתרצה · אלא סברא דכי אמר תליוהו וזבין דזביניה זביני דאגב אונסי' גמר ומקני: גט המעושה. ע"י ב"ד ישראל כש': תולה עצמה בעכו"ם א) שאנס עצמה לגרשה. התם נמי נימא אגב אונסיה גמר בעל הבית ומקני ליה: מודה שמואל היכא דיהיב זוז'. דגמר ומקני ליה: מאי איכא למימר. אמאי אפי' קרקע בדין הוא דיש לו דאגב אונסיה גמר ומקני · אין ודאי יש לו קרקע · והא דרב ביבי מימרא היא ואינה עיקר דאינה לא משנה ולא ברייתא כי אם מימרא בעלמא ·

א) נראה דצ"ל שיאנס את בעלה לגרשה.

עין משפט נר מצוה

קפ א מיי' פי"ד מהל' מעשה קרבנות הל' טז סמג לאוין קלח:

קפא ב ג מיי' פ"ב מהל' גירושין הל' כ סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלד סעיף ה וסי' קנד סעיף כא:

קפב ד מיי' שם וסמג שם טוש"ע שם סי' קלד סעיף ח:

קפג ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בישראל כשר בעכו"ם כצ"ל ואות ו נמחק: (ב) שם דבר תורה אפילו בעכו"ם נמי כשר: (ג) רשב"ם ד"ה בעכו"ם פסול וכו' לא גמר ומגרש כצ"ל ותיבת ומקנה נמחק: (ד) תוס' ד"ה אלא מהא דתניא יקריב וכו' מקופיא כו' פי' כפרה מכפרת אבל עדיין קשיא וכו' פ"ק דזבחים: (ו) ד"ה גט וכו' כיצד בעכו"ם פסול כגון שם חובטין אותו: (ז) בא"ד וכי תימא דטעמא דבישראל כשר: (ח) בא"ד עשה מה שישראל פלוני אומר לך וכו' דעל פי רב פלוני: (ט) ד"ה דבר וכו' הוה ליה לאיתויי סברא דהא אמר:

בשדה סתם אבל בשדה זו לא ובשדה זו נמי לא אמרן אלא דלא ארצי זוזי אבל ארצי זוזי לא ולא אמרן אלא דלא הוה(א)לאישתמוטי אבל הוה ליה לאישתמוטי לא והלכתא בכולהו דהוו זביניה זביני ואפי' בשדה זו דהא אשה כשדה זו דמיא (ב) ואמר אמימר תליוה וקדיש קדושיו קדושין מר בר רב אשי אמר באשה ודאי קדושין לא הוו הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו עמו שלא כהוגן ואפקעינהו רבנן לקידושיה מיניה אמר ליה רבינא לרב אשי א)תינח דקדיש בכספא קדיש בביאה מאי איכא למימר אמר ליה שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות טאבי תלא לפאפי אבינרא וזבין חתם רבה בר בר חנה אמודעא ואאשקלתא אמר רב הונא מאן דחתים אמודעא שפיר חתים ומאן דחתים אאשקלתא שפיר חתים מה נפשך אי מודעא לא אשקלתא ואי אשקלתא לא מודעא ה"ק אי לאו מודעא מאן דחתים אאשקלתא שפיר חתים רב הונא לטעמיה ב)דאמר רב הונא תליוהו וזבין זביניה זביני איני ג)והא"ר נחמן העדים שאמרו אמנה היו דברינו אין

והיכא דבטל מודעא בשעת זביני מהני ביטול דאגב אונסיה גמר ומבטל כדאמרינן בפ' האומר משקלי (ערכין דף כא:) ובקונט' הביאה לעיל ואפילו אמר בשעת מודעא כל מה שאבטל לא יהא ביטול אינו כלום דמ"מ לבסוף כשמבטל כל מה שאמר קודם לכן יהא מבוטל דאגב אונסי' גמר ומבטל אבל במתנה אי ידעינן באונסיה לא מהני ביטול ולא גמר ומבטל ומיהו אי לא ידעינן באונסיה ומבטל מודעא מדעתו נראה שבטולו ביטול ולכך כתבינן בשטרי מתנה ביטול מודעי :

אבל שדה זו לא · והא דאמרי נהרדעי לעיל (דף מ·) כל מודעא דלא כתב בה (ח)אנא ידענא ביה באונסין דפלוני לאו מודעא היא לא משכחת אליבא דרבא לעיל אלא כי ההוא מעשה דפרדיסא דבסתם שדה לא מהניא מודעא ובשדה זו לא צריך מודעא אלא דלידעו אונסיה :

ואפי' בשדה זו לא אמרינן אלא דלא ארצי זוזי · לפי הספרים דגרסי לא ארצי ליה משמע דבעי למימר דכי אמרי עדים בפנינו מנה לו הוי זביני אפי' בשדה זו וכי קאמר רבא דלא הוי זביני היינו כי אמרו בפנינו הודה לו שלא ראו נתינת המעות וא"כ משמע דבשדה סתם אפילו כי אמרו בפנינו הודה שלא ראו נתינת המעות הוי זביני ואין נראה דבהודאה לא שייך לחלק בין שדה סתם לשדה זו דבתרווייהו שייך למימר אי לאו דאודי ליה הוה ממטי ליה ולאמרי' לשקור ע"כ נראה דגרסינן ולא ארצי זוזי ולא גרסינן ליה וכן פירש בקונטרס :

תינח דקדיש בכספא · הכא לא קאמר כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש וכן בפרק בית שמאי (יבמות דף קי· ושם ד"ה ·לפיכך) גבי עובדא דנרש דקדשה כשהיא קטנה וגדלה ואתא אינש אחרינא וחטפה מיניה כדאמר בריש כתובות (דף ג· ושם ד"ה תינח) ובהשולח (גיטין דף לג· ושם) משום דהכא ובפ' בית שמאי לא קדש אדעתא דרבנן כדקאמר הוא עשה שלא כהוגן וצריך לומר דסבר הכא דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה כיון דאפקעינהו רבנן לקדושין מיניה ואע"ג דלא קדש אדעתם והכי פירושא בשלמא דקדיש בכספא מצו רבנן להפקיר הכסף ולתת במתנה לאשה אלא דקדיש בביאה אע"ג דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה היינו היכא דליכא עבירה כגון (יבמות פט·) ההוא גריוא דהדר לטיבלא אבל ביאה וכי יעשו חכמים ביאתו ביאת עבירה ומשני אין ודאי דשוויה ביאתו ביאת זנות ובההיא דכתובות (שם) ובהשולח (שם) לכאורה פליגי אהך דשמעתין דאיצטריך למימר טעמא דאדעתא דרבנן מקדש משמע דאי לאו דאדעתא דרבנן מקדש לא היה כח בידם להפקיע הקדושין ומיהו נראה דלא פליגי ואיצטריך טעמא דאדעתא דרבנן מקדש משום דהתם כיון דקדושין נעשו כהוגן לא היה כח לחכמים להפקיעם אי לאו משום דאדעתא דרבנן מקדש :

קדיש בביאה מאי איכא למימר · תימה לרשב"א דקדיש בביאה בלא הפקעה לא להוו קדושין דהוי תליוהו ויהיב דכנגד גופה שקנוי לו אינו נותן לה כלום ודוחק לומר לפי שיש לה הנאת ביאה ועוד דאם כן הא דאמר אמימר תליוה וקדיש קדושיו קדושין לא הוי אלא דקדיש בכסף או בביאה אבל בשטר לא דהוי כמו תליוהו ויהיב וי"ל דכנגד גופה שקנוי לו מתחייב לה שאר כסות ועונה ואע"ג דפרי' לעיל גבי גט דלא חשיב זביני מה שהבעל נפטר משאר כסות ועונה ה"מ גבי בעל שהיה נותנו ברצון ולא היה מגרשה :

אמר רב הונא מאן דחתים אמודעא שפיר חתים · הא דרב הונא פליגא אדרבא דאמר (לעיל מ:) דלא כתבינן מודעא אזביני :

אמר רב נחמן עדים שאמרו אמנה היו דברינו אין נאמנין·על כרחך באין כתב ידם יוצא ממקום אחר איירי דאי יוצא ממקום אחר פשיטא דהכי פריך בפ' שני דכתובות (דף יט. ושם: ד"ה אמר) גבי האומר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן דקאמר מאן אי דקאמרי עדים אי כתב ידן יוצא ממקום אחר פשיטא ועוד דמר בר רב אשי דקאמר אמנה היו דברינו אינו נאמן משום דלא ניתן ליכתב ואי כתב ידן יוצא ממקום אחר אפי' ניתן ליכתב אינו נאמן וקשה דאמאי לא מהימני במיגו דאי בעו אמרי אין זה כתב ידינו דהא רב נחמן גופיה אית ליה מיגו לפסול השטר בפ' שני דכתובות (שם) דקאמר כי אתו לקמן לדיכא אמינא להו זילו קיימו שטרייכו ואותו לדיכא דמהימן לומר פרוע הוא מיגו דאי בעי אמר מזוייף הוא וכ"ש עדים דאלימי לאורועי שטרא דהכי אמר בהדיא בפרק מי שמת (לקמן דף קנד: ושם) ותי' ר"י דהיינו טעמא במודעא ואמנה לר"נ הואיל ואמר שהשטר נכתב ונמסר כהלכתו שוב לא אתי על פה ומרע לשטרא אפילו במיגו ודמי נמי לחוזרין ומגידין הואיל ואמרו שחתמו על השטר כדין ומדאורייתא עדים החתומין על השטר נעשה כנחקרה עדותן בבית דין ומדרבנן הוא דאצרכוהו קיום דוקא כי טוען מזוייף

אבל

בשדה סתם · שהכריחוהו למכור אחת משדותיו והוא בירר מעצמו ומכר את זאת דכיון דמדעתו בירר רעה שבהן בירר (ג) שאינו חושש בה כל כך וגמר ומקני : בשדה זו · הכריחוהו למכור שדה זו ואותה מכר : דלא ארצי זוזי · לא מנה המעות גילה דעתו דבעל כרחו מקבל: ואפי' בשדה זו ולא ארצי זוזי לא אמרן דלא הוי זביני אלא דלא הוה ליה להאי לאישתמוטי מן התולה(ד) בשום דיחוי שבעולם כגון המתן לי עד למחר או עד שתבוא אשתי או שום דיחוי שיכול לטעות בו האנס : והלכתא בכולהו הוו זביניה זביני ואפי' בשדה זו · ולא ארצי זוזי ולא הוה ליה לאישתמוטי דהוי אונס גמור וכגון דאמר רוצה אני: דהא אשה · כשמכריחה אדם לקבל קדושיו והתקדש לו: כשדה זו דמיא · שאינו חפץ כי אם בה : ואמר(ה) אמימר · כלומר קיימא לן הכי: תליוה וקדיש · קבלה קדושין קדושיה קדושין דדמי לזביני שמוכרת עצמה לזה : מר בר רב אשי אמר · במכר מודינא דהוו זביני אבל גבי אשה תקון רבנן דלא ליהוו קדושין דהוא עשה שלא כהוגן שהכריחה לפיכך נעשה עמו שלא כהוגן שלא כדין דאע"ג דמן התורה ליהוו קידושין רבנן עקרינהו והפקירו אותן ועשו מעות מתנה ובמקום אחר מפרש דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש כדת משה וישראל ורבנן אמור לא ליהוו קדושין נמצא שלא קדשה זה שהרי בדעת חכמים תלה והם אינם רוצים בקידושין הללו : תינח דקדיש בכספא. יכולין חכמים להפקיע הקדושין דהפקר ב"ד הפקר גבי ממון וכאילו קדשה בגזל ובחמס דמיא דלא הוו קדושין אבל קדיש בביאה שעשה מעשה בגופה היאך יאמרו חכמים שלא תהא ביאה הרי בעל כרחנו ביאה היא : ואית דמפרש תינח דקדיש בכספא דקידושי כסף דרבנן הם אמרו והם אמרו וקידושין דדבריהן יכולין לעקור אבל קדיש בביאה דהוו קידושי דאורייתא מאי איכא למימר וטעות הוא בידם דמגזירה שוה ילפינן לקידושי כסף במסכת קדושין (דף ב·) וגם לכל דבר אתקום הוויות להדדי ואמרינן בכריתות (דף ה·) אל תהי גזירה שוה קלה בעיניך שהרי נותר אחד מגופי תורה ולא למדה הכתוב אלא בגזירה שוה ועוד מאי האי דקמהדר ליה שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות הא כיון דמדאורייתא היא היאך יכולין לעשות ביאתו זנות אלא כיון דאדעתא דרבנן מקדש לא הוי קידושין דאמרי רבנן לא ליהוו קידושין ומתוך כך (ו)נמצאת מעלמה בעילת זנות : טבי · גברא אלמא הוי : תלי לפפי · באילן ששמו כינרא למכור לו שדהו ל"א תלה אותו בשביל הכינרא שימכרנו לו : וזבין · כלומר וכן עשה שמכרה לו : חתם רבה בר בר חנה · ועד אחר עמו אמודעא שמסר פפי קודם שנכתב שטר המכירה : ואאשקלתא · וגם על שטר המכירה חתם : מאן דחתם אמודעא שפיר חתם · דאע"ג דתליוהו וזבין זביניה זביני הני מילי היכא דלא מסר מודעא אבל המודעא שכתב בה תבטל המכירה:ומאן דחתם אאשקלת' שפיר חתם · דתליוהו וזבין זביניה זביני וכדמסיק לקמיה: רב הונא לטעמיה כו'·מהכא שמעינן דכתבינן מודעא אזביני אפילו בתליוהו וזבין ודלא כרבא דאמר לעיל (דף מ:)לא כתבינן מודעא אזביני כדפרישית בפירקין לעיל אלא היכא דאניס כמעשה דפרדיסא והכא חזינן עובדא אפי' בתליוהו וזבין דכתבי מודעא וג"כ נראין הדברים שהרי פסקותיו של רבא לא עמדו מאי דפסיק לעיל בתליוהו וזבין [לא אמרן אלא בשדה סתם]שאחר פסק שלו אמר(ז)לא כתבינן מודעא אזביני כדפרישי' לעיל: איני · כלומר היאך בטלה מודעא שחתם בה רבה בר בר חנה את האשקלתא שחתם הוא עצמו בה : והא אמר רב נחמן כו' · והכא נמי רבה בר בר חנה קמסהיד עכשיו על האשקלתא מודעא היו דברינו ואמאי נאמן : עדים · החתומין בשטר : ואמרו אמנה היו דברינו · לא הלוהו כלום אלא כתבנו לו ולכשיצטרך ילוה בו והאמינו לוה למלוה שלא יוציא עליו שטר מלוה זו לגבות הימנו אא"כ ילוה לו וזה שעבד לו נכסיו מעכשיו אם ילוה אפי' לאחר זמן דלאו מוקדם הוה לטרוף שלא כדין :

אין

עין משפט נר מצוה

קפד א מיי' פ"י מהל' מכירה הל' א ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רה סעיף א [וברב אלפס עוד בגיטין ד' קעי']:

קפה ב ג מיי' פ"ד מהל' אישות הלכה א ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' מב סעיף א :

קפו ד מיי' פ"י מהל' מכירה הלכה ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רה סעיף ט :

רבינו גרשום

והני מילי בשדה סתם. כלומר שאם כופהו בפירוש שימכור לו שדה שלו משום הכי גמר ומקני ליה שדה שיתן לו שדה פחותה שלו . אבל אי אמר שדה זו מכור לי בפירוש אגב אונסיה אודי ולא גמר ומקני ליה : דלא ארצי זוזי . שלא רצה לבדוק המעות אם טובות הן אם לאו משמע דמחמת כעס לא מעיין ולא גמר ומקני אבל ארצי זוזי זביניה זביני: אבל הוה לי' לאישתמוטי. מיניה בשום ענין ומכר זביניה זביני : תליוה . שאנסו האשה שתתקדש לו : התינח דקדיש בכספא. דהיינו קרושין דרבנן משום הכי מצי לאפקועי רבנן מדרבנן . אבל קדיש בביאה בעל כרחה . א)דביאה היינו קרושי דאורייתא והיא בעולת בעל מאי איכא למימר : אמר ליה. אפי' הכי לא הוויין קרושיה קרושין משום דשוויה רבנן למאן דקדיש בביאה לבעילתו בעילת זנות דחוצפא קא עביד הואיל דתקינו קרושי כספא מצי לאפקועי קרושי ביאה : אבינרא . על אותו עץ שכך נקרא שמו עד דזבין ליה קרקע שלו : אמודעא דבעל כרחו זבין : ואאשקלתא . זהו שטר מכירה שחתם עליו שמכרו : הכי קאמר אי לאו דחתם אמודעא מאי דחתם אאשקלתא שפיר התם דזביניה באונס הוי זביני : והיכי מצי רבה בר בר חנה למיחתם אמודעא מאחר דחתם אאשקלתא והאמר רב נחמן עדים שאמרו אמנה היה דברינו כגון שטר שכתוב כי פלוני לוה מפלו' מנה והתומין עליו העדים אם אמרו העדים בפנינו לא הלוהו אלא נדר לו להלוותו והאמין לו הלוה למלוה שיקיים דיבורו ואמר לנו כתבו לו שטר שלוויתי ממנו מנה אבל אנו לא ראינו ההלוואה והלוה טוען לא הלוני שוב . אינן נאמנים דודאי לא הוו משווי נפשיהו רשיעי דחתמי שטרא אי לא חזו ההלוואה ·

א) עי' בפירשב"ם בא"ן בד"ה תינח .

מסורת הש"ס

א) כתובות ג· יבמות קי· גיטין לג· עג·:
ב) [לעיל מז: וש"נ] ·
ג) כתובות יט:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דלא הוה ליה לאישתמוטי : (ב) שם כשדה זו דמיא (ואמר אמימר) תא"מ ונ"ב ג"י רשב"ם ורא"ש ואמר מר: (ג) רשב"ם ד"ה בשדה וכו' רעה שבהן בירר גלי דעתיה שאינו חושש : (ד) ד"ה ואפי' בשדה וכו' מן התולה אותו בשום דיחוי בעולם וכו' שיכול להטעות בו : (ה) ד"ה ואמר מר כלומר קיימא לן : (ו) ד"ה ואית דמפרש וכו' ומתוך כך נעשית מעלמה בעילת זנות : (ז) ד"ה רב הונא וכו' בתליוהו וזבין שאחר פסק שלו אמר כתבינן כצ"ל ותיבת לא נמחק : (ח) תוס' ד"ה אבל וכו' דלא כתב בה אנן ידעינן ביה באונסיה דפלוני :

אין נאמנים מודעא היו דברינו אין נאמנין ה"מ על פה דלא אתי על פה ומרעא לשטרא אבל בשטרא אתי שטרא ומרעא לשטרא גופא אמר רב נחמן אמנה היו דברינו אין נאמנין מודעא היו דברינו אין נאמנין א)ומר בר רב אשי אמר [א]אמנה היו דברינו אין נאמנין מודעא היו דברינו נאמנין מאי טעמא שזה ניתן ליכתב וזה לא ניתן ליכתב: [ג]ולא לאיש חזקה בנכסי אשתו וכו': פשיטא כיון דאית ליה לפירא פירא הוא דקאכיל לא צריכא [ג]דכתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך וכי כתב לה מאי הוי והתניא ב)האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקות ממנה לא אמר כלום אמרי לה דבי רבי ינאי [ד]מתניתין בכותב לה ועודה ארוסה וכדרב כהנא דאמר רב כהנא נחלה

אין נאמנים · לא מבעיא אם כתב ידן יוצא ממקום אחר דלא מהימני לעקרו דלאו הפה שאסר הוא הפה שהתיר איכא אלא אפילו (א) הן עצמם מקיימים אותו ואומרים חתמנו אבל אמנה היו דברינו אין נאמנים דמאחר שהודו שבכשרות נכתב הרי חתימת השטר כאילו העידו בב"ד כל מה שכתוב בשטר שהלוהו מלוה ללוה וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד כדאמרינן בכתובות בפרק האשה שנתארמלה (דף יח:) א"ל רבא כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד וכי תימא ה"מ על פה אבל בשטר לא הא אמר ר"ל עדים החתומים על השטר נעשו כמי שנחקרה עדותן בב"ד וה"נ מפרש התם דטעמא דר"נ משום דעקר ליה לשטרא דבעא מיניה רבא מר"נ תנאי היו דברינו מהו מודעא ואמנה טעמא מאי אין נאמנים דקמעקר ליה לשטרא וכו' ועוד יש טעם אחר גבי אמנה היו דברינו אמאי אין נאמנים כדאמר נמי התם אמר רב האומר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן ואמרי' דקאמר מאן אילימא דקאמר לוה כו' עד אלא דקאמרי עדים אי דכתב ידם יוצא ממקום אחר פשיטא דלא מהימני ואי דאין כתב ידן יוצא ממקום אחר אמאי לא מהימני והא איכא למימר הפה שאסר הוא הפה שהתיר דאי בעו אמרו לא חתמנו ומסקינן אמר רב אסי לעולם דאמרי עדים ודאין כתב ידן יוצא ממקום אחר ודקאמרת אמאי לא מהימני כדרב כהנא דאמר רב כהנא אסור לאדם שישהה שטר אמנה בתוך ביתו משום שנאמר אל תשכן באהליך עולה וכיון דעולה היא עדים אעולה לא חתמי וכי אמר חתמתי אינו נאמן דאין אדם נאמן בעדות כשמשים עצמו רשע בעדות זו כדאמר התם: מודעא היו דברינו · אם שטר מכר הוא ואמרו עדים החתומים בו המוכר מסר מודעא בפנינו והראינו אנסו והכרנו בו אין נאמנין דתרווייהו מודו דשטרא מעליא הוא ועכשיו באין לבטלו ע"י עדות מודעא וקרוי זה חוזר ומגיד וכיון שהגיד עדות שבשטר אינו חוזר ומגיד לבטלו וה"נ אמאי ביטל רב הונא האשקלתא בשביל המודעא שהרי רבה בר בר חנה הוא העד שאומר מודעא היו דברינו ואינו נאמן: ומשני ה"מ · דאין נאמנין על פה שמעידין עכשיו מודעא היו דברינו ובאים לבטל עדות שבשטר שנעשה כמי שנחקרה עדותן בבית דין משעה שנכתב ונחתם ואין עדות אחרון מבטל את הראשון דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד לא אתא על פה דהשתא ומרע לשטרא דקדים אבל בשטרא שנכתב המודעא בשטר וחתמו עליה העדים כי הך דרבה בר בר חנה שקדמה לאשקלתא אתי שטרא דמודעא דקדים ומרע לשטרא דאשקלתא דבתריה: ומר בר רב אשי אמר אמנה היו דברינו אין נאמנים · כדמפרש לקמיה שלא ניתן ליכתב כדפרישית לעיל משום דכתיב אל תשכן באהליך עולה ועדים אעולה לא חתמי וכשמעיד חתמתי אינו נאמן דאין אדם משים עצמו רשע והלכך אפי' אין כתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנין דאין נאמן לעשות עצמו רשע אבל לעקירת שטר לא חייש מר בר רב אשי דא"כ גבי מודעא אמאי נאמנים: מודעא היו דברינו נאמנים · שהרי ניתן ליכתב דמלוה קעבדי כדי להציל האנוס מאנסו ואפי' כתב ידן יוצא ממקום אחר נאמנים דאין זה חוזר ומגיד אלא מילתא אחריתי קמסהדי כדאמרינן נמי התם חתמנו אבל תנאי היו דברינו ולא נתקיים התנאי דמילתא אחריתי היא ונאמנים שעל השטר מעידין שכשר וגם מעידים שאין חייב לו כלום והיכי דמי חוזר ומגיד כדתנן התם פסולים היינו אנוסין היינו קטנים היינו אם כתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנים שהרי פוסלין את השטר לגמרי דקאמרי בפסלות נחתם הוא דפסלינן לעדותם משום חוזר ומגיד: אין לאיש חזקה בנכסי אשתו · שאם החזיק בנכסי מלוג של אשתו שנפלו לה מבית אביה בירושה ג' שנים אינה חזקה לומר מאשתי לקחתיה ואבדתי שטרי דאין דרך אשה למחות על בעלה כשמחזיק בנכסיה ואוכל את הפירות מאחר שזן אותה: פשיטא · דאין יכול לטעון לקוח הוא בידי: דכיון דאית ליה פירא · בתקנת חכמים שתקנו פירות של נכסי אשה לבעל תחת פרקונה אותן פירי הוא דקאכיל ואין לו בגוף הקרקע כלום ואין צריכה למחות שהכל יודעין שבתורת פירות ירד לקרקע זו ולא דמי למשכנתא דסורא דאמרן דצריך למחות בסוף כל ג' דהתם היינו טעמא שמא לסוף זמן מרובה לא יהו עדים זכורים שבתורת משכון באה לידו ויכול לטעון לקוח הוא בידי אבל נכסי אשה לבעלה כל העולם יודעין שפירות יש לו בקרקע אשתו ולא תהיה לו חזקה בחייה: דין ודברים אין לי · כלומר לא יהא לי ואפילו הכי אין לאיש חזקה דאין אשתו מקפדת אם יאכל הפירות שלא כדין: לא אמר כלום · דאין זה לשון מתנה כשאמר לא יהא לי חלק בשלי דעל כרחו הרי הוא שלו עד שיאמר לחבירו שדי נתונה לך שדי מכורה לך שדי מופקרת לכל מי שירצה: מתני' בכותב לה · דין ודברים אין לי בנכסייך: בעודה ארוסה · דהיינו קודם שיזכה בנכסי אשתו דאינו זוכה בפירות עד שעת נשואין וכדמסיק ואזיל דבירושות הבאות לאדם בתקנת חכמים יכול לעקרן אם מתנה עליה קודם הזמן בעוד שלא באו לידו ואומר לא יהא לי חלק בהן כגון ממון העתיד לבא לי בתקנת חכמים דאין מזכין לו לאדם בעל כרחו: וכדרב כהנא · הוא דמועיל תנאי זה: נחלה

אבל כשאומר שהשטר נכתב ונמסר כהלכתו אין נאמן לומר מודעא ואמנה היו דבריו במיגו דמזוייף ולא דמי לקטנים ואנוסים דהיינו דמתני' בפ"ב דכתובות (דף יח: ושם ד"ה הרי) דאין מודין כלל שהשטר נכתב כדין שאומרים שאנוסים וקטנים ופסולים היו ולא נכתב מעולם כדין הלכך מיגו מהני דלא שייך כאן לומר לא אתי על פה ומרע לשטרא שהרי אינן מודים שהיה שטר כדין והא דאית ליה בפ' שני דכתובות (דף יט.) דנאמן לומר פרוע הוא במיגו דמזוייף התם נמי לא מרע לשטרא כלל ורב הונא דקאמר התם מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו סבר דאפילו פרוע הוא אינו נאמן לומר במיגו אע"ג דלא מרע לשטרא אלא א"כ טוען מזוייף וא"ת כיון דר"נ מודה דאין נאמן לומר שהוא שטר אמנה ומודעא מאי קא"ל לרב הונא דאמר א"צ לקיימו גנובה גנבי למה לך אי סבירא לך כר"מ אימא הלכה כר"מ דלמא רב הונא נמי אאמנה ומודעא קאמר דא"צ לקיימו דמודה ביה ר"נ וי"ל דרב הונא אפי' אטענת פרוע קאמר דא"צ לקיימו מדלא מפליג מידי והשתא לר"נ אפילו לרבנן דפליגי אר"מ התם באמנה ומודעא מודו והיא ברייתא דתניא פ' מי שמת (לקמן דף קנד: ושם) האומר דשטר אמנה הוא זה אינו נאמן ובעי לאוקומה בפלוגתא דר"מ ורבנן רב נחמן הוי מוקי לה כדברי הכל: **מר** בר רב אשי אמר מודעא היו דברינו נאמנין · דלא דמי לחוזרין ומגידין שאינם אלא מוסיפין על עדותם אע"ג דכשכתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנין ולא אמרינן דמוסיפין על עדותן הן מ"מ כשאין כתב ידן יוצא ממקום אחר נאמנין במיגו הואיל ואין חוזרין לגמרי מעדותם: **דכתב** לה דין ודברים אין לי בנכסייך · וצריך לומר דבדכתב לה נמי ובפירותיך כדתנן בהכותב (כתובות דף פג· ושם) דאי לא כתב לה אלא בנכסייך אכתי אוכל פירות ולא מהני בנכסייך אלא שאם מכרה ונתנה קיים: **בכתב** לה בעודה ארוסה · והוי מצי למימר שכתב לה בלשון טוב אי נמי שנתנו לה על מנת שאין לבעלה רשות בה או שנתן לה בעלה דאמר לקמן קנתה ואין הבעל אוכל פירות: **וכדרב** כהנא · תימה דמאי מייתי ראיה מדרב כהנא אי דמייתי דמהני לשון דין ודברים אע"פ שהוא לשון גרוע דלמא כל הנהו דמייתי מיירי (ב) בלשון טוב ועוד דאי אפשי דמייתי הוא לשון טוב כדמוכח בפ' בתרא דכריתות (דף כד.) ויש מפרשים (ג) מדקאמרינן נחלה הבאה לו לאדם דוקא ולא הבאה לו כבר מכלל דבלשון גרוע מיירי דאי בלשון טוב אפי' באה לו כבר נמי למה לא יוכל להתנות עליה ולר"י נראה דמייתי ראיה דאע"ג דקיי"ל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מ"מ יכול להסתלק מדבר שלא בא לעולם ואם תאמר בלא רב כהנא מלי מייתי דמדבר שלא בא לעולם יכול להסתלק מידי דהוה אשאר כסות ועונה (לקמן קכו:) דאר"י בדבר שבממון תנאו קיים ואפי' ר"מ לא פליג אלא משום דקסבר מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל וי"ל שאני התם שעושה תנאי גמור אבל הכא מיירי שאינו אומר דרך תנאי אלא שאומר דין ודברים אין לי בנכסייך ועוד דהכא שאומר מעצמו ואין האשה מבקשת ממנו ס"ד דהוי פטומי דמילי בעלמא כדאמרינן באיזהו נשך (ב"מ דף סו· ושם) דלאשה איבעי לה להתנויי ובעל קא מתני ומייתי מדרב כהנא דבסילוק מועיל ומייתי נמי כדרבא כלומר באיזו נחלה מועיל התנאי באותה שבאה לו על ידי תקנת חכמים כדרבא אבל בנחלה דאורייתא כגון דין ודברים אין לי בירושת אבי לא יועיל כלום ודרב הונא מייתי דטעמא דיכול להסתלק משום דכיון דלטובתו תקנו יכול לומר איני חפץ בתקנה טובה אבל *בלשון דין ודברים לא צריך לאיתויי ראיה דסברא הוא דהיכא דלא בא לידו (ד) דשייך לשון דין ודברים כמו בעלמא לישנא מעליא והא דאיצטריך לכדרב כהנא לאו משום דרבי ינאי איצטריך דאיהו סבירא ליה בהאשה רבה (יבמות דף צג· ושם) דאדם

רבינו גרשום

מודעא היו דברינו · כלומר אע"פ שחתמנו על שטר המכירה שמעיד שברצונו מכר אעפ"כ יודעים אנו שאנוס היה ואין נאמנין והיכי מצי חתים רבה אמודעא · והכי משמע השתא דמאי דאמרין מודעא היו דברינו דחתמי נמי אמודעא. ומשני הני מילי דאין נאמנין להיכא דאמרי עדים על פה יודעין אנו שבאונס מכר דודאי לא אתא על פה ומרע לשטר דכתוב ביה דברצון מכר אבל אי כתבו המודעא בשטר וחתומה הויא מודעא דאתי שטר מודעא ומרע ליה לשטר מכירה ומשום הכי שפיר חתם רבה בר רב הונא אמודעא שבשטר ואי לאו דחתים אמודעא מאי דחתים אאשקלתא שפיר חתם: מאי טעמא מודעא היו דברינו נאמנין. דזה מודעא ניתן ליכתב שטר מסירת מודעא וניתנה נמי ליחתם ואפי' הכי יכולין לחתום עדי מודעא גופייהו על שטר מכירה ונאמנין. והאי שטר אמנה לא ניתן ליכתב כלומר מאחר שחתמו על השטר שכתב בו פלוני לוה מפלוני מנה ודאי משמע דאי לאו דחזו דהלווהו לא הוו חתמי והשתא אי הוו כתבו בשטר אחר אמנה היו דברינו הוו מיחזו עדים שקרים · הלכך אין נאמנין דלא ניתן ליכתב דאין אדם משים עצמו רשע לחתום שקר: פיס' אין לאיש חזקה בנכסי אשתו של מלוג דאם החזיק לבדו בנכסים ג' שנים אין לו חזקה · פשיטא דלא הוי חזקה דכיון דנכסי מלוג משת עבדי ליה לפירי פירי הוא דקאכיל ואין הגוף שלו ואין לו חזקה: אין לי בנכסיך. דמשמע לגמרי דהשתא לא אכיל לפירי וסד"א הואיל דכתב לה הכי ומחזיק בנכסיה תיהוי חזקה קמ"ל דלא דמציא למימר נחת רוח עשיתי לבעלי שלא מחיתי בנכסיו: לא אמר כלום. דהא הוינן דמתעסק בה ובירושתו הוי: ועודה ארוסה. דעדיין לא היו נכסיה ברשותו:

א) [כתובות יט:] ב) [לעיל מג:] כתובות פג: לפי גיטין עז: [כריתות כד:]

קפז א מיי' פ"ג מהל' עדות הלכה ז סמג לאוין קט טוש"ע ח"מ סי' מו סעיף לו:

קפח ב ג ד מיי' פ"ו מהל' טוען ונטען הל' א ופכ"ד הלכה א ופכ"ב מהלכות אישות הלכה טו סמג עשין לט ועשין מח טוש"ע ח"מ סי' קמט סעי' ט וטוש"ע אה"ע סי' פו סעי' א:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אין נאמנים וכו' אפי' אם הן עצמם: (ב) תוס' ד"ה וכדרב כהנא וכו' מיירי דאתר בלשון טוב: (ג) בא"ד ויש מפרשים דמדקאמר נחלה הבאה: (ד) בא"ד דהיכא דלא בא לידו מהני לשון דין ודברים:

נ"י לאלשון, רש"ם

קפט א מיי' פכ"ג מהל' אישות הלכה א ועיין במ"מ סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' צב סעי' א וסעי' ג וסעי' ז וסי' סט סעי' ז :

קצ ב מיי' פי"ט מהל' מלוה הלכה ו :

קצא ג מיי' פי"ב מהל' אישות הלכה ד סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סט סעי' ד וסי' פ סעי' טו בהג"ה וסי' פא סעי' א בהג"ה :

קצב ד מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' טו ועיין בהשגות ובמגיד משנה ופי"ז שם הל' יא פ"ל מהל' מכירה הלכה ג ועיין במ"מ סמג שם טוש"ע אה"ע סי' צ סעי' יז :

קצג ה ו ז מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' יא ופ"ל מהל' מכירה הלכה ג ופי"ד מהל' טוען הלכה א סמג שם וסי' לה טוש"ע שם וטוש"ע ח"מ סי' קנא סעי' א :

"נחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה וכדרבא א)דאמר רבא ג'כל האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זאת שומעין לו מאי כגון זאת כדרב הונא אמר רב ב)דאמר רב הונא אמר רב ג'יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה הא ראיה יש תימא נחת רוח עשיתי לבעלי מי לא תנן ג) ד'לקח מן האיש וחזר ולקח מןהאשה מקחו בטל אלמא אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי ה'הכא נמי תימא נחת רוח עשיתי לבעלי ו'הא איתמר עלה אמר רבה בר רב הונא לא נצרכה אלא ז'באותן ג' שדות אחת שכתב לה בכתובתה ואחת

דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם אלא משום דלידן קיי"ל דאין אדם מקנה ובמילתיה דרבא לחודיה לא סגי בלא רב כהנא דמדרבא לא הוה שמעינן שיוכל להתנות בדבר שלא בא לעולם דאע"ג דרבא קאי אמזונות שלא באו לעולם התם איכו חידוש מאי שאין לה מזונות דאטו יש לה ליטול מזונות בעל כרחה דכשרולה חוזרת [א] בה ולא קמ"ל רב הונא אלא שיכולה להפקיע מעשה ידיה מבעלה וא"ת רב דפסיק בפ' הכותב (כתובות דף פד: ושם) כרשב"ג דאמר אם מתה יירשנה אפי' כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך בחייך ובמותך ולאו מטעמיה דאיהו סבר ירושת הבעל דאורייתא ורב סבר ירושת הבעל דרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה מאי שנא דמפירות יכול להסתלק משום דהוו דרבנן ויש לומר דשאני ירושה דנפלה קמיה דבעל דיורשי האשה נכרים הם באותה ירושה לגבי בעל ולכך אין יכול להסתלק אבל הכא מנכסי מלוג יכול להסתלק שישארו ביד מי שהן עכשיו דהייטו ביד האשה ועוד מצינן למימר דלא עשו חיזוק אלא בדבר שיש לו שורש מן התורה כגון ירושה דאיכא ירושה דאורייתא אבל בדבר דליכא כוותיה בדאורייתא לא עבוד רבנן חיזוק אי נמי פירות דלא שכיחי לא עבוד חיזוק כדאמרינן בריש אע"פ (שם דף נו:) דכל יש כתובה ולא לכל יש פירות דלא שכיחי כמו ירושה דאין לך אשה שאין לה נכסי צאן ברזל שיירש הבעל דאפי' במשיאים יתומה תנן (כתובות דף סז:) לא יפחתו לה מנ' זוז הלכך ירושת צאן ברזל שכיח ולא פלוג רבנן בירושת הבעל דכל ירושות אין יכול להתנות אבל פירות דלא שכיחי דאיכא טובא שאין להם נכסי מלוג לא עשו חיזוק :

יכולה אשה שתאמר לבעלה כו' · פי' בקונטרס וכי קאמר נמי איני מקבל (ב) פרקונה ואיני חושש בפירות נכסי מלוג שלה שתקנו לי דמועיל התנאי בעודה ארוסה שעדיין לא זכה בקרקעותיה לפירות וקצת היה נראה לרשב"א להביא ראיה לדבריו מדתניא פ' נערה שנתפתתה (שם דף מז: ושם ד"ה זימנין) תקנו פרקונה תחת פירות ש"מ דפירי עיקר ויכול לומר כן דהא בפ' אע"פ (שם דף נח: ושם) פריך אמילתא דרב הונא דהכא מהא דקתני תקנו מזונות תחת מעשה ידיה ומשני אימא תקנו מעשה ידיה תחת מזונות ומ"מ (ג) אומר רשב"א דאי אפשר לומר כן דאדרבה פרקונה עיקר כמו שמדקדק ר"י בכתובות פ' נערה (דף מז:) דאמר מאי לפיכך בעל אוכל פירות מהו דתימא מיכל לא ניכלינהו אנוחי ניבחינהו כו' קמ"ל דהא עדיפא דזימנין דלא מלו ופריק לה מדידיה וקאמר נמי התם לעיל בשלמא בעל תקינו ליה רבנן פירות דאי אישתבאי הויא ליה איבה ומימנע ולא פריק משמע דלטובת האשה נתקן ובירושל' פ' נערה קאמר בהדיא אהא דתנן נשאת יתר עליו הבעל שאוכל פירות בחייה בעל שאמר אי אפשי לאכול ולא לפרוק אין שומעין לו והא דתנן פרקונה תחת פירות אע"ג דפרקונה עיקר לא תני הכא אלא לאשמועי' שלא תוכל האשה לומר איני נפדית ואיני נותנת פירות ואע"ג דלטובתה נתקן שלא תטמע בין העובדי כוכבים ועוד דלא דמי למזונות שיכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה דהתם לא מפקעת תקנת מעשה ידיה שאם אינה עושה ואינה ניזונת היום למחר תעשה ותהא ניזונת אבל אם אמרה איני נפדית ואיני נותנת פירות הרי מפקעת לגמרי תקנת פירות דפירות של כל ימיה הם תחת פרקונה א"כ שאני פירות משום דידו כידה שהוא זוכה בגוף הקרקע אבל מעשה ידיה היאך יזכה בהן שאינן בעין דלא שייך למימר שיזכה בגוף הידים וכענין זה מליטו דר"ל דפליג אדרב הונא בפ' אע"פ וסבר דמעשה ידיה עיקר ואיטו מגיה הברייתא אלא תני תקנו מזונות תחת מעשה ידיה כדקתני אפ"ה אומר ר"ת דאין הבעל יכול לומר לה היכא דלא ספקה לאי מעשה ידיך למזונותיך כדמוכח בהדיא בפ"ק דגיטין (דף יב:) וברים המדיר(כתובות דף ע:)דפריך אי דלא ספקה הדרא קושיא לדוכתה כיון דמשעבד לה היכי מצי מדיר לה : ה"ג בפי' ר"ח ואחת שהכנים לה שום משלו וה"פ אחת שכתב לה בכתובה במנה ומאתים וכמה שאדם נותן משלו שייך לשון כתיבה ולא לשון יחוד כגון הכותב כל נכסיו לבניו ואחת שיחד לה בכתובתה תחת הנדוניא שהביאה מבית אביה כי נדוניא נמי נקראת כתובה דבפ' נערה שנתפתתה (שם דף מז: ושם) קתני קבורתה תחת כתובתה דהייטו תחת נדונייתה דתחת מנה מאתים לא קאמרי' דבסוף ההוא פירקא(דף נג:)קאמרי' דארוס'(*אית) לה קבורה ואחת שהכנים לה שום משלו שסם לה שדה כנגד תוספת שהוסיף לה משלו על מנה ומאתים וג' עניני ממון אלו כותבין בכתובה בסדר זה תחלה מנה ומאתים ואח"כ נדוניא שמביאה עמה דהגעלת ליה ואחר כך וגבי חתן והוסיף לה מדיליה כו' ובקונט' לא פירש כן :

אילימא

נחלה הבאה לו · העתידה לבא לו כגון נחלה דרבנן כדמפרש לקמן אדם יכול להתנות עליה קודם שתבא שלא יירשנה כגון דקאמר דין ודברים אין לי על אותה נחלה העתידה לבא לי כלומר לא יהא לי דין ודברים : וכדרבא · כלומר ובאיזו נחלה מועיל התנאי בנחלה הבאה לו בתקנת חכמים כדרבא אבל בנחלה דאורייתא כגון דין ודברים אין לי בירושת אבי כשימות לא יועיל התנאי דבעל כרחו שלו יהא אא"כ יתננה לאחרים בלשון מתנה : אי אפשי בתקנת חכמים · שעשו להנאתי : כגון זאת · דלקמן דמדרבנן היא: שומעין לו · דבעל כרחו דאינש לא יזכוהו חכמים שאם איטו חושש בטובה שעשו לו חכמים לא ניתן לו בעל כרחו שלדעתו תקנוה חכמים : מאי כגון זאת · באיזו תקנת חכמים היו מדברים בבהמ"ד שעליה אמר רבא כל האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זאת התקנה שאנו מדברים בה שומעין לו : כדרב הונא אמר רב · כלומר מתקנת מזונות שהבעל נותן לאשה היו עסוקים בבית המדרש והוא נוטל מלאכת ידיה תחתיהן וע"ז אמר רבא כגון זאת התקנה שתקנו חכמים מזונות האשה לטובתה אם אומרת אי אפשי בתקנת חכמים בזו התקנה שתקנו לטובתי דהא לדידי אינה טובה דמלאכת ידי עדיף על מזונותי אזון משלי ואעשה מלאכה לעצמי שומעין לה ואתא לאשמועינן כרב הונא אמר רב שיכולה אשה לומר לבעלה איני ניזונת משלךואיני עושה מלאכה לך כי אם לעצמי כדמפרש טעמא בכתובות (דף נח:) קסבר מזוני עיקר כלומר תחלה תקנו עיקר מזונות לאשה מן הבעל בע"כ בין תעשה בין לא תעשה ואח"כ תקנו מלאכה תחת מזונות שלא תהיה לה איבה וכיון דלטובתה נתכוונו לתקן לה מזונות תחלה והיא עוקרת לומר איני חפילה בתקנה זו איני חוששת למזונותיו הרשות בידה וכיון דעקרה תקנת המזונות גם תקנת מלאכת ידיה לבעלה בטלה ממילא דכיון דמזונות אין לה גם הבעל לא יטול מלאכת ידיה והייטו נחלה הבאה לו לאדם לאחר מכאן שהמזונות עתידים לבא בכל יום וה"ה לפירות של נכסי מלוג שתקנו חכמים לבעל פירותיה תחת פרקונה כ"ש וכ"ש שאם אמר איני מקבל עלי תקנת פרקונה ואיני חושש בפירות נכסי מלוג שתקנו לי דמועיל התנאי בעודה ארוסה שעדיין לא זכה בקרקעותיה לפירות והייטו דאצטריך במתני' למיתני דאין לאיש חזקה בנכסי אשתו לומר לקוח הוא בידי דאע"ג דכתב לה בעודה ארוסה שלא יטול כלום בפירותיה אפי' הכי שתקה ולא מיחתה לבעלה דמצי אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי ששתקתי אבל מעולם לא מכרתי לו: ומקשי גמרא הא ראיה יש · דקתני מתני' אין לאיש חזקה שאין חזקה מועלת לו לקיים מקחו אבל ראיית עדים או שטר תועיל לו לקיים מכירתה דאם מכרה לו אשתו נכסי מלוג שלה קנה : תימא נחת רוח עשיתי לבעלי · שמכרתי לו שלא יכעוס עלי אבל לא היה בדעתי להקנותו דלא דמי לתליוהו וזבין דזביניה זביני דאגב אונסי' גמר ומקני אבל הכא דליכא אונס כ"כ לא גמרה ואקנייה : מי לא תנן · דכי הך טענה יכולה אשה לטעון לאחרים שקנו מבעלה וכ"ש (א) שמכרה לבעלה עצמו : לקח מן האיש · מן הבעל כל קרקעותיו משועבדים לכתובת אשתו והיום ולמחר אם ימות או יגרשנה תטרוף מלקוחות אם לא תמצא בני חורין שכן כתב לה כל נכסי אחראין וערבאין לכתובתיך במס' כתובות (דף נא:) : וחזר· זה הלוקח ולקח מן האשה נתן לה דבר מועט והקנתו לו כדי שלא תטרוף ממנו חוב כתובתה : מקחו בטל · לא בטל בטל ממש שכל זמן שיחיה הבעל יאכל זה הלוקח את הפירות שהרי המוכר מכר לו כ"ז שלא תתגרש האשה ולא יבא זמן גיבוי כתובתה שהרי משנה זו בכל נכסים וקרקעות שיש לו לבעל מיירי כדמוכח לקמן בסמוך דאמרי' למעוטי מאי אילימא למעוטי שאר נכסים כו' ובכולן אי אתה יכול לומר מקחו בטל לגמרי דאמר בפ' האשה שנפלו לה נכסים בסופה דאי לא תימא הכי סיפא דקתני לא יאמר אדם לאשתו הרי כתובתיך מונחת על השולחן אלא כל נכסי אחראין לכתובתיך ואי בעי לזבוני ה"כ לא מצי מזבין בתמיה מדקתני מסתמא מסס אנו למדין שהמכר קיים ואע"פ שמשועבדין לאשה אלא דלהכי אהני שעבוד שתוכל לטרוף מהן כשיגיע זמנה לגבות כתובתה הלכך האי מקחו בטל אחזר ולקח מן האשה קאי דהוי בטל לגמרי ההוא מקח וכשתבא לגבות כתובתה תטרוף ממנו דמצי אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי למכור לך קרקע המשועבד לי ולא גמרתי בלבי להקנות לך : ומשני הא איתמר עלה. דההיא דחזר ולקח מן האשה אמר רבה בר רב הונא לא נצרכה למיתני מקחו בטל היכא דחזר ולקח מן האשה אלא באותן ג' שדות המשועבדות לה יותר משאר נכסים ודעתה סמכא עילווייהו טפי דהוי מקחו בטל דודאי לא גמרה ואקניי' אלא נחת רוח עשתה לבעלה ולקמיה מפרש למעוטי מאי דלא ליהוי מקח בטל: אחת שכתב לה בכתובתה · כלומר אחת מן הג' שדות הוא שדה שמשועבד לה בפי' והזכיר ההוא שדה בשטר הכתובה שמשעבד לה וסמכא דעתה עליה טפי משאר נכסים מיהו כל נכסיו נמי שעבד לה שכך כתב לה כל נכסי אחראין לכתובתיך ומיהו לא הזכיר ולא שיים מכולם בפי' בתוך שטר הכתובה כי אם זה לבדו:

ואחת

רבינו גרשום

ממקום אחר. כגון נכסי מלוג דאשתו : איני ניזונית · איני מבקשת ממך מזונות ואיני עושה לך מלאכה. שתיקנו חכמים מזונותיה תחת מעשה ידיה ופירות נכסי מלוג שלה תחת קבורתה. ואם מתנה איני מבקש מפירותיה ואיני קוברה שומעין לו · וכיון דכתב לה הכי ואפי' הכי מחזיק בעל בנכסיה ס"ד תיהוי חזקה קמ"ל דלא דיכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי שש תקתי ומקשי' הא ראיה יש · כלומר חזקה אין לאיש בנכסי אשתו הא ראיה יש לו דאי מייתי בעל ראיה שטר דזבנה ניהלי':[תימא]דנחתרוח עשיתי לו. שפיים ממני למוכרה לו ולא גמרתי בלבי להקנותה לו : לא נצרכה.דמצי למימר נחת רוח עשיתי לבעלי ומקחו בטל : באותן ג' שדות אחת שכתב לה בכתובתה. שהיתה לו שדה גדולה ששוה יותר משיעור כתובה וכתב לה שתגבה שיעור כתובתה מאותה שדה ואחת שיחד לה בכתובתה ששוה כנגד כתובתה שתגבה ממנו כתובתה' ואחת שהכנים לה שום משלו לתוספת כנגד נדונייתה.דהיך ג' שדות שיחד לה בעלה אם מביא הבעל ראיה שמכרה לו אינו כלום דיכולה למחות ולומר נחת רוח עשיתי לבעלי' ומקשי' למעוטי מאי שאם א)מירי ומכרה היא דמקחו קיים ·

א) אולי צ"ל שאם מודה האשה שמכרה לו דמקחו קיים .

[צ"ע ליש]

מסורת הש"ס

א) ב"ק ח: גיטין עז: כתובות פג: ב)כתובות נח: פ: פג: קז: ע"ש [ב"ק ח:] : ג) כתובות נט: גיטין נה: :

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה מי לא וכו' וכ"ש כשמכרה : (ב) תוס' ד"ה יכולה וכו' איני מקבל עלי תקנת פרקונה : (ג) בא"ד אומר רשב"א דאי אפשר לומר כן. נ"ב עיין בב"ח א"ח סי' רל"ב דכתב דגם כן דעת רשב"ם כך והוא ט"ס וצ"ל [ורשב"א חסר]:

הגהות הגר"א

[א] בתוס' (ד"ה בע"א) דכשרולה חוזרת · ויש חולקין (הר"ן פ"ס דכתובות בשם הרא"ם והובא באה"ע סי' ס"ט ס"ד בהגה"ה) :

ואחת שיחד לה בכתובתה ואחת שהכניסה לו שום משלה למעוטי מאי אילימא למעוטי שאר נכסים כל שכן דהויא(א) ליה איבה דאמר לה עיניך נתת בגירושין ובמיתה אלא למעוטי נכסי מלוג האמר[א] אמימר [א]איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום כי איתמר דאמימר [ב]היכא דזבין איהו ומית אתיא איהי ומפקא א"נ זבנה איהי ומתה אתא איהו ומפיק בתקנתא דרבנן וכדר' יוסי בר חנינא [ב]דאמר רבי יוסי בר חנינא באושא התקינו [ג]האשה שמכרה בנכסי מלוג ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות אבל [ד]היכא דזבינו תרווייהו לעלמא [ה]א"נ זבנה איהי לדידיה זבינה זביני ואיבעית אימא אמימר דאמר כר' אלעזר דתניא[ג] המוכר את עבדו ופסק עמו שישמשנו שלשים יום ר' מאיר אומר הראשון ישנו בדין יום או יומים מפני שהוא תחתיו והשני אינו בדין יום או יומים מפני שאינו תחתיו קסבר [ד]קנין פירות כקנין הגוף דמי ר' יהודה אומר השני ישנו בדין יום או יומים מפני שהוא כספו הראשון אינו בדין יום או יומים שאינו כספו קסבר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ר' יוסי אומר שניהם

רש"י

ואחת שיחד לה בכתובתה · לא נכתב בתוך השטר אלא לאחר נישואין ייחד לה אחת משדותיו ועשאה אפותיקי לגבות ממנה כתובתה ומיהו כל שדותיו משועבדים לה בתוך שטר הכתובה אלא על זה בוטחת יותר הואיל ויחדו לה בפני עדים : ה"ג ואחת שהכניסה לו שום משלה · שדה שהכניסה לו מבית אביה ושמו אותו וכתבו שוויו בשטר הכתובה שקבלו עליו הבעל בדמים והן נכסי צאן ברזל שאם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו וזהו שכותבים ודא נדוניא דהנעלת ליה מבית אבוה כך וכך ממון סך הכל קיבל עליו החתן בכך וכך דינרין וגם זה השדה משעבד לה עם שאר נכסיו של בעל אלא שעל זה בוטחת יותר בשעבודו הואיל ומבית אביה הכניסתו ומג' שדות הללו אם חזר ולקח מן האשה מקחו בטל דאמרה נחת רוח עשיתי לבעלי והמתרץ עצמו מפרש והולך לסיים תירוץ שלו למעוטי מאי כלומר ולמעוטי מאי נקט ג' שדות הללו דהוי מקחו בטל ולא שדה אחרת אילימא למעוטי שאר נכסים וקרקעות של בעל המשועבדין לה דאם חזר ולקח מן האשה יהא מקחו קיים ולא תאמר נחת רוח עשיתי לבעלי והכי קאמר רבה בר רב הונא לא נצרכה כו' כלומר אין משנה זו מדברת בשאר נכסים אלא בהנך ג' שדות דכיון דמשועבדין לה כל כך שהן מיוחדין לה ודאי לא גמרה ואקנייה אלא נחת רוח עשתה לבעלה אבל בשאר שדות שאין משועבדין לה כל כך שאין מיוחדים לה ודאי גמרה ואקנייה ולא מצית אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי והוו מקחו קיים : כל שכן · דמצית אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי : דהויא לה איבה · אם לא תמכור לו ללוקח מבעלה וכל שכן דהוי מקחו בטל ותטרוף האשה ממנו כתובתה כשתתגרש או ימות בעלה דאי לא כתבה ליה ללוקח אמר לה בעלה עיניך נתת בגירושין או במיתה וסבורה את לגבות כתובתך כשאמות או אגרשך ולכך אין את מנחת למכור מנכסי כלום אבל בהנך ג' שדות לא אמר לה בעל הכי דמאחר שייחדם לה דין הוא שתצטער במכירתן והלכך רבותא הוא דקאמר לא נצרכה האי דתני מקחו בטל לא מבעיא בשאר נכסים דמילתא דפשיטא היא דמצית אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי כדי שלא יאמר עיניך נתת בגירושין ובמיתה אלא אפי' בהנך ג' שדות דליכא למימר הכי אפ"ה מקחו בטל דכיון דמ"מ אינן שלה לגמרי כי אם של בעל מצית אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי : אלא ודאי למעוטי נכסי מלוג · אתא רבה בר רב הונא דבהנהו אמר אם לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו קיים דכיון דשלה הן אינה יגורה מבעלה ויכולה למחות לבעלה שלא ימכור ולא מצית אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי ומתני' נמי דקתני אין לאיש חזקה בנכסי אשתו הא ראיה יש בנכסי מלוג מיירי דכיון דהנכסים שלה לא מצית אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי : ה"ג והא (ב) אמימר כו' · וקס"ד השתא דהכי קאמר איש שמכר ואחריו האשה לא עשו כלום דמצית אמרה נחת רוח כו' וכל שכן אי זבנה לבעלה דנחת רוח עבדה ואמאי קדייקא מתניתין הא ראיה יש : ומשני כי איתמר דאמימר לא שמכרו שניהם ביחד אלא איש או אשה קאמר כגון היכא דזבין איהו לאחר ומית דאתיא איהי האשה ומפקא מן הלקוחות גוף הקרקע והפירות מכאן ואילך שבעל אין יכול למכור אלא הפירות שהן שלו בחייו וגם הגוף אם תמות אשתו ויירשנה הוא אבל אם ימות הוא היא תיטול נכסי מלוג שלה הלכך האיש שמכר לא עשה ולא כלום לגבי הכי שאם ימות בחיי אשתו היא תקח נכסי מלוג שלה א"כ אם מכרה היא גוף הקרקע בלא פירות שהרי הפירות של בעל הן תחת פרקונה וא"כ מתה לא עשתה ולא כלום ולא נאמר מאחר שמתה אין לבעל עוד פירות שהרי לא יפדנה עוד וגם גוף הקרקע לא ירש מאשתו אע"פ שהבעל יורש את אשתו שהרי מכרה גוף הקרקע בחייה אי אפשר לומר כן אלא אתי בעל ומפיק כמו שהתקינו באושא כשהיתה סנהדרין שם באחת מי' גליות שגלתה סנהדרין כדאיתא בראש השנה (דף לא·) וכדר' יוסי בר' חנינא כו' : הבעל מוציא מיד הלקוחות · כדמפרש טעמא בב"ק (דף נ·) דאלמוהו רבנן לשעבודא דבעל משום איבה ועשאוהו לוקח ראשון ומיהו להכי אהני מכירת האשה שאם ימות בעלה בחייה יטלם הלוקח : אבל היכא דזבינו תרווייהו לעלמא · הוא מכר את הפירות והיא מכרה את הגוף : א"נ זבנה איהי לדידיה · לבעלה : זביניהו זביני · ולא מצית אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי דבשלה לא עבדה נחת רוח דלא קפיד עליה בעל והלכך שפיר קדייקא מתני' הא ראיה יש שאם יש לו שטר או עדים שמכרה לו אשתו נכסי מלוג שלה הוי המקח קיים : ואי בעית אימא אמימר · (ג) כשמכרו שניהם ביחד לאדם אחד קאמר דלא עשו ולא כלום ואפילו לקח תחלה מן האיש וחזר ולקח מן האשה וכ"ש היכא דמכרה היא לבעלה דלא הויא מכר ומיהו לא תקשי ממתניתין דדייקא דהוי מכר דאמימר דאמר כר' אלעזר ויליף טעמא מקראי דדבר של שני שותפין שהגוף לזה והפירות לזה אין כח לשניהם למכור דלא זה קרוי בעליו ולא זה קרוי בעליו ומתני' רבנן דפליגי עליה דר' אלעזר : שישמשנו · למוכר : הראשון · אם הכהו ומת לסוף שני ימים מחמת הכאה זו : ישנו בדין יום או יומים יעמד לא יוקם (שמות כא) ופטור דאילו מכה לישראל חבירו אם מחמת מכה זו מת אפילו לסוף שנה נהרג כדנפקא לן מונקה המכה מלמד שחובשים אותו כו' (סנהדרין דף עח:) : מפני שהוא תחתיו · עדיין כל ל' יום וכתיב ומת תחת ידו (שם) ותחת קרינא ביה אבל השני הלוקח איתו בדין יום או יומים אם הכהו ומת אלא הורגין אותו דעבד כנעני כבר ישראל הוא לכל דבריו דגמר לה לה מאשה : קסבר · רבי מאיר קנין פירות דהיינו תשמיש דעבד כל שלשים יום : כקנין הגוף דמי · כלומר כאילו קנה גופו ואותו שאין לו פירות אין קנין הגוף שיש לו בעבד כלום דאין גופו עומד אלא לפירותיו והלכך ראשון קרוי אדון : רבי יהודה · דייק סיפיה דקרא לא יוקם כי כספו הוא למי שהוא קנוי לגופו הוי עבד :

שניהם

תוספות

אילימא למעוטי שאר נכסים · בפ' האשה שנפלו (כתובות דף פא·) גבי הרוצה למכור בנכסי אחיו פ"ה דהא דתנן בהניזקין (גיטין דף נה:) לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל הא אוקמינן בג' שדות והקשה ה"ר שמואל דכ"ש בשאר נכסים איירי כדמשמע הכא לכך נראה לר"י לפרש מקחו בטל משעת טריפה וג' שדות לאו למעוטי שאר נכסים ואפילו בג' שדות מקחו קיים עד שעת טריפה ויש ליישב פ"ה דמקחו בטל משמע בטל לאלתר וה"פ למעוטי מאי דלא מצית אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי אילימא למעוטי שאר נכסים דלא תטרוף לגמרי כ"ש דהויא לה איבה והא דלא קאמר למעוטי שאר נכסים דאין מקחו בטל לאלתר דמשום הא לא הוה צריך למימר לא נצרכה אלא לאותן ג' שדות דפשיטא הוא דאין מקח בטל אלא באותן ג' שדות דהא כל אדם מוכר קרקע המשועבדת אלא ודאי לא איצטריך לאוקמי באותן שלש שדות אלא למעוטי שאר נכסים דלא טרפה כלל אבל קשיא לרשב"א דהיכי מצית למימר דפשיטא ליה דבשאר נכסים אין מקחו בטל לאלתר הא מקמי דמוקי לה הכא באותן ג' שדות הוה ס"ד דמיירי בשאר נכסים ואע"ג דקתני מקחו בטל: **המוכר** עבדו ע"מ שישמשנו ל' יום · הא דלא נקט המוכר עבדו לפירות כדנקט בהשולח (גיטין דף מז:) המוכר שדהו לפירות משום דאין דרך למכור עבד כענין זה אלא משכיר אותו לעשות מלאכה · **ישנו** בדין יום או יומים · אין להקשות השתא בעמידת יום לא יוקם כ"ש ביומים דרש"י פי' בפרשת ואלה המשפטים איזהו יום שהוא כיומים הוי אומר מעת לעת : **קסבר** קנין פירות כקנין הגוף דמי · דאי משום דדרים תחתיו ה"נ כתיב כספו ומנא ליה דתחתיו דוקא טפי מכספו אלא משום דסבירא ליה קנין פירות כקנין הגוף דמי ואם תאמר א"כ הוה ליה למימר שניהם אינן בדין יום או יומים כדאשכחן בהחובל (ב"ק דף פט:ושם) דתני חדא עבדי מלוג יוצאין בשן ועין לאשה אבל לא לאיש ותניא אידך לא לאיש ולא לאשה ומסיק דכ"ע לית להו תקנת אושא ובקנין פירות כקנין הגוף דמי קמיפלגי מר סבר כקנין הגוף דמי ומר סבר לאו כקנין הגוף דמי אלמא הא דחשיב קנין פירות כקנין הגוף דמי לא מהני שיצא לאיש אלא לענין שלא יצא לאשה ור"י בר ברוך ל"ג ובקנין פירות כקנין הגוף דמי קמיפלגי אלא ה"ג דכ"ע לית להו תקנה ובפלוגתא דהני תנאי כו' והא דקתני לאשה אבל לא לאיש כר' יהודה והאיך דקתני לא לאיש ולא לאשה כר' אלעזר דאמר שניהם אינן בדין יום או יומים ואפילו שניהם יחד אין יכולין לשחרר ומשום הכי לית להו תקנת אושא דלר' אלעזר אין מכירתו כלום הלכך לא שייך גבי ר' אלעזר תקנת אושא דתקנו שהבעל מוציא מיד הלקוחות ולדידיה אין כאן מכירה כלל ויש לתרץ בדוחק גירסת הספרים דהתם סברא הוא שלא יועיל קנין פירות להיות כקנין הגוף אלא לענין שלא יצא בשן ועין לאשה אבל לענין שיצא לאיש לא דלא אלים להפקיע קנין פירותיו את קנין גוף דאשה שיצאו לו לחרות אי נמי דלא דמי קנין פירות דבעל שלא היה

מסורת הש"ס

א) [ב"ק נ·] : ב) ב"ק פח: ב"מ לה· נו: לקמן קלט: כתובות נ· עח: ג) ב"ק נ· : ד) [שבת קלו· וש"נ] :

עין משפט נר מצוה

קצד א ב מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' טז ופוסק מכרן קיים סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' צ סעי' יג וסעי' טז :

קצה ג מיי' שם הל' ז טוש"ע שם ס"ט :

קצו ד שם סעי' יז :

קצז ה מיי' שם הל' יז ופי"ד מהל' שוכן הלכה א סמג שם וסי' נב טוש"ע שם וטוש"ע ח"מ סי' קנא סעיף א :

רבינו גרשום

אילימא למעוטי שאר נכסים דידיה כל שכן . הוא דמקחו בטל דמצית למימר נחת רוח עשיתי לבעלי דאי לא שבקתיה למזבן ליה מנכסיה מידי הויא ליה לבעלי איבה בהכי · דאמר לי להכי את מקנטת אותי שאין את מנחת לי למכור כלום כדי שאגרשך ותטול כתובתך מהן או רצונך שאמות בחייך כדי שתטול כתובה מהן ולהכי לא מחיתי ומכרו בטל : אלא למעוטי נכסי מלוג. שאם מכרן הבעל בפניה ושתקה מקחו קיים דאין יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי משום הואיל דהגוף שלה ולא של בעל איבעי לה למחויי : והאמר אמימר איש או אשה שמכרו נכסי מלוג לא עשו ולא כלום : דאמר כר' אלעזר : ופסק עמו . המוכר ללוקח : ראשון ישנו בדין יום או יומים. שאם הכהו ומת לאחר יום או יומים לא יוקם: שני . אם הכהו בתוך אותן ל' יום אע"פ שמת לאחר יום או יומים יהרג המכה ובעבד כנעני (גר) קמיירי : קסבר . ר' מאיר להכי ראשון ישנו בדין יום או יומים משום דסבירא ליה קנין פירות שיש לו בעבדות ל' יום (דהיינו) כקנין הגוף דמי מה קנין הגוף כשהוא עבדו לגמרי וחבל בו דישנו ביום או יומים כן הכי נמי קנין פירות: ר' יהודה אומר . אם חבל בו שני באותן ל' יום ישנו ביום או יומים מפני שהוא כספו

הגהות הב"ח

(א) גמ' דהויא לה איבה: (ב) רשב"ם ד"ה ה"ג והא אמר אמימר וכו' עבדה ליה ואמאי : (ג) ד"ה ואיבעית אימא אמימר אפילו כשמכרו :

תורה אור

שניהם ישנן בדין יום או יומים זה מפני שהוא תחתיו וזה מפני שהוא כספו ומספקא ליה אי קנין פירות כקנין הגוף דמי אי לאו כקנין הגוף דמי א)וספק נפשות להקל רבי אלעזר אומר "שניהם אינן בדין יום או יומים זה לפי שאינו תחתיו וזה לפי שאינו כספו ואמר רבא מאי טעמא דרבי אלעזר אמר קרא °לא יוקם כי כספו הוא כספו המיוחד לו: ולא לאיש חזקה בנכסי אשתו: והאמר רב אשת איש צריכה למחות במאן אילימא באחר והאמר רב ב)אין מחזיקין בנכסי אשת איש אלא לאו בבעל אמר רבא לעולם בבעל וכגון שחפר בה בורות שיחין ומערות ג)והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אין חזקה לנזקין אימא אין דין חזקה לנזקין אי בעית אימא (א) לאו איתמר עלה ג)רב מרי אמר בקוטרא רב זביד אמר בבית הכסא רב יוסף אמר לעולם באחר וכגון שאכלה מקצת חזקה בחיי הבעל ושלש לאחר מיתת הבעל מיגו דאי בעי אמר (ב) ליה אנא זבינתה מינך כי א"ל נמי את זבינתה ליה וזבנה ניהלי מהימן גופא אמר רב אין מחזיקין בנכסי אשת איש ודייני

שמות כא

שניהם ישנן כו' · ופטור ין דספק נפשות דבעלים שהכוהו ומי נהרג מהם להקל דנפקא לן מושפטו העדה והצילו העדה (במדבר לה): שניהם · כלומר שניהם שהכוהו נהרגין: זה · אחרון לפי שאינו תחתיו: וזה · הראשון לפי שאינו עכשיו כספו שהרי מכרו: כי כספו הוא · מיותר הוא דמה נתינת טעם היה לריך ליתן בדבר ולומר לא יוקם לפי שכספו הוא אי נמי מדמלי למיכתב כי כסף הוא ומש"ה נמי יליף אמימר לגבי נכסי מלוג דכיון דאינו מיוחד לא לאיש ולא לאשה אינו קרוי שדה האיש ולא שדה האשה והלכך אם מכרו שניהן מכרן בטל ויכולין לחזור בם כאדם המוכר דבר שאינו שלו דלא (ג) ליהוי מכר: וקמתמה גמרא ולא לאיש חזקה בנכסי אשתו · בתמיה אלמא אינה לריכה למחות בבעלה הואיל ולית ליה חזקה: אשת איש · שהחזיק אחר בנכסי מלוג שלה לריכה למחות משום דההוא אחר יש לו חזקה ואם לא מיחתה הפסידה: במאן · לריכה למחות מי הוא המחזיק: אילימא באחר · שאינו בעלה וכל זה סיום הקושיא הוא: אין מחזיקין בנכסי אשת איש · דמלית אמרה על בעלי סמכתי שהוא ימחה ויערער ולכך שתקתי ובשאר בני אדם דלא בעל קאמר רב דאין מחזיקין שכן משמע אין מחזיקין לשון רבים ועוד דאי בבעל קאמר דאין מחזיקין היינו מתניתין לא לאיש חזקה בנכסי אשתו ומאי אתא לאשמועינן: אלא לאו בבעל · אלמא יש חזקה וקשיא מתני' לרב: לעולם בבעל · שהחזיק בנכסי אשתו קאמר רב דלריכה למחות שיש חזקה לבעל ואפי' הכי לא תקשי ליה מתניתין דהך חזקה דקאמר רב כגון שחפר בה הבעל בורות שיחין ומערות דלפירות הוא דאשתעבד ליה נכסי מלוג דאשתו ולא לקלקל הקרקע לחפירת בורות וכגון שדה שאינה עשויה לבורות והלכך יש לו חזקה דודאי קנאה מאשתו והלכך מקלקל לה ללרכו וכי האי גוונא הוא דקאמר רב לריכה למחות: אין חזקה לנזקין · כלומר היכא דמזיק לחבירו אין יכול לטעון לקוחה היא בידי שהרי החזקתי בה ג' שנים בחפירת בורות שיחין ומערות דכי האי גוונא לא הויא חזקה דמלי טעין אידך משום דלא אחזקת כדמחזקי אינשי לא חששתי למחות: אימא אין דין חזקה · להלטרך ג' שנים לנזקין היכא דחזקתו ע"י נזקין אלא לאלתר הויא חזקה דאין אדם רואה *(שמחזיקין) קרקע שלו ושותק אלא מוחה מיד והיכא דלא מחה הפסיד והלכך אשת איש דקאמר רב לריכה למחות מיד הוא דלריכה למחות מאחר שחופר בה בעל בורות שאין אדם רואה היזקו ושותק והלכך כי האי גוונא יש לו חזקה: ה"ג ואי בעית אימא הא איתמר עלה רב מרי אמר כו' · כלומר ואיבעית אימא לעולם חזקת ג' שנים בעינן אפי' היכא דחפר בו בורות כדאוקימנן למילתיה דרב והא דקאמר רב נחמן אין חזקה לנזקין לא בחזקת ג' שנים בקרקע חבירו איירי אלא בעושה היזק לחבירו אפי' בבית של עלמו כגון עשן וריח רע ואתא לאורויי שלא יזיק לחבירו ואפי' החזיק ימים רבים אין חזקה מועלת לו להזיק חבירו: רב מרי אמר כו' · ככר פירשנו בלא יחפור: רב יוסף אמר· מתני' לא תקשי לרב דמאי דקאמר רב אשת איש לריכה למחות לאו בבעל קאמר דהא אין לאיש חזקה בנכסי אשתו כדקתני מתני' אלא לעולם באחר שהחזיק בנכסיה קאמר רב דלריכה למחות ודקשיא לך האמר רב אין מחזיקין בנכסי אשת איש לא תקשי דה"מ דאין מחזיקין בחיי הבעל שאם החזיק בנכסי' בחיי הבעל ג' שנים אינה חזקה ואינה לריכה למחות דמלית אמרה על בעלי סמכתי א"כ דוקא פירות שהיו לבעלי בנכסים שלי אותן מכר לך אבל הגוף שהוא שלי לא היית יכול לקנות שגם הוא אין לו חזקה בנכסיי באכילת פרי דכיון דאית ליה פרי הכל יודעין דפרי הוא דקאכיל ולכך לא חששתי למחות אבל הכא במאי עסקינן כגון שאכל הלוקח מקלת חזקה בחיי הבעל שמכר לו וג' שנים שלימות לאחר מיתת הבעל כי האי גוונא קאמר רב דלריכה למחות כדמפרש טעמא לקמיה והכי קאמר רב אשת איש שמכר בעלה לאחר נכסי מלוג שלה לריכה למחות לאחר מיתתו דסד"א כיון דהכל יודעין שהבעל מכרם לו ולא היא וגם הוא מודה כמו כן שהבעל מכרם לו לא תועיל חזקתו אף לאחר מיתת הבעל כלום שהרי לא יכול לטעון לאשה מינך זבנתה אחרי כן ואכלתיה שני חזקה דכיון דמתחלה הבעל מכרה לו ופירות הוא דהוי ליה לבעל באותה שדה ואותן מכר לזה הרי זה כאריס שיורד לקרקע באריסות לפירות שאינו יכול לטעון אחרי כן לקחתיה הימנך והלכך לא אילטרך למחות קמ"ל רב דלריכה למחות לאחר מות בעלה קודם שיחזיק בה ההוא אחר ג' שנים דודאי אע"פ שמתחלה היתה קנויה לו מן הבעל יכול לטעון הבעל מכר לי הגוף אם יירשך ואם ימות קודם לך פירות מיהא קניתי ומיד כשמת הרי נסתלקתי ממקחי ולכך קניתי ממך שהרי עתה נעשה השדה שלך והלכך מיגו דאי בעי אמר אנא זבנתה מינך אחר מות בעליך ואכלתיה שני חזקה כי קאמר יודע אני דזבינתיה לבעליך ואחרי כן זבין ניהלי מהימן ולא דמי לאריס שאין יכול לטעון לקחתיו אחרי כן משום דהתם אריס אין זמן לאריסותו אלא כל הימים בתורת אריסותו עומד אבל זה שלוקחה מן האיש על מנת שאם ימות יפסיד מקחו שתטול האשה נכסי מלוג שלה התם ודאי כשמת הבעל הרי זה כאילו יורד עכשיו מחדש לשדה אשה זו והיא שותקת שלש שנים איכא למימר דזבוני זבינה ליה:

ודייני

היה לו בגוף כלום מעולם לקנין פירות דמוכר עבדו ע"מ שישמשנו שלשים יום שתחלה היה הכל שלו ועדיין לא ילא מתחת ידו שהפירות שלו וכעין זה מחלקין גבי בהמת ארנונא בפ"ק דפסחים (דף ו·) ומה שהיה קשה עליה מבכורות שם מפורש וכן נ"ל דאין לומר כלל דלר"מ דסבר הכא קנין פירות כקנין הגוף דמי וסבר שם לאיש אבל לא לאשה דהא ביבמות בפרק אלמנה (דף סו· ושם) פליגי במכנסת שום לבעלה היא אומרת כלי אני נוטל בכתובתי והוא המגרש אומר דמים אני נותן לך ר' אמי אמר הדין עמו רב יהודה אמר הדין עמה ואמרינן תניא כותיה דר' אמי עבדי לאן ברזל יולאין בשן ועין לאיש אבל לא לאשה ומאי קושיא לרב יהודה דלמא אע"ג דהדין עמה יולאין לאיש ולא לאשה דקסבר קנין פירות כקנין הגוף דמי ואפילו בנכסי מלוג נמי הוי דינא הכי לרבי מאיר אלא ודאי לא מהני כלל קנין פירות להיות כקנין הגוף ללאת לאיש כדפרישית: **קנין** פירות לאו כקנין הגוף דמי כו' · קשה דבסוף השולח (גיטין דף מח. ושם) מסיק אפלוגתא דרבי יהודה ור"ש דכ"ע קנין פירות כקנין הגוף דמי וי"ל דהתם לא קאמר אלא דמהכא ליכא למילף מינה ובערכין (דף כו:) גרס לעולם אימא לך לרבי שמעון כקנין הגוף ול"ג דכ"ע והא דלא מייתי בהשולח הך דהכא משום דניחא ליה לאיתויי תנאי היא דפליגי בשדה דומיא דפלוגתא דרבי יוחנן ור"ל דהתם:

וספק נפשות להקל·פי' בקונטרס משום דכתיב ושפטו העדה והצילו העדה ואין נראה דבלאו הכי נמי לא קטלי מספיקא דאפילו ממונא לא מפקינן מספיקא: **רבי** אלעזר אומר שניהם אינן בדין יום או יומים · הקשה ריב"א דהיכי מדמי אמימר מכירה לדין יום או יומים דא"כ שותפים לא יוכלו למכור לעולם דהא אמר בהחובל (ב"ק דף ל· ושם) מאן תנא להא דתנו רבנן מי שחליו עבד וחליו בן חורין וכן עבד של שני שותפין אין יולאין בראשי אברים כמאן כר' אלעזר וא"כ הכא נמי דעבד של שני שותפין אין יכולים למכרו וי"ל דהתם מיירי בשני שותפין שלזה גוף ולזה פירות דומיא דמוכר עבדו ע"מ שישמשנו שלשים יום וחליו עבד וחליו בן חורין כגון שנתן כל דמיו ואינו מעוכב אלא גט שחרור להיות מותר בבת חורין דאין לו בגופו כלום אבל אם מקלת גוף של זה ומקלת של זה אז היה יולא בראשי אברים והיה מפסיד חלקו אם הפיל את שינו או סימא את עינו כמו שיכול למכרו והא דקאמר התם לאו א"ר אלעזר כספו המיוחד לו ה"נ עבדו המיוחד לו לאו מקרא יליף דבלאו קרא יליף לראשי אברים מדין יום או יומים כי היכי דילפינן לענין מכירה אלא גמרא דתלמודא קאמר כלומר בעינן שיהא עבדו המיוחד לו: **במאן** אילימא באחר והאמר רב אין מחזיקין כו' · תימה לרשב"א דמאי קשיא נימא לעולם באחר והא דקאמר *(לריך) למחות כשכתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהם שאין לבעל פירות ולכך לריכה למחות שאינה סומכת עליו ונראה לו דמ"מ סומכת עליו כיון שאם מתה יורשה דאפילו כתב לה בחייך ובמותך קיימא לן כרשב"ג דאם מתה יורשה בפרק הכותב (כתובות דף פג:): **כגון** שאכלה מקלת חזקה בחיי הבעל ושלש שנים לאחר מיתת הבעל·אבל מקלת בחיי הבעל ומקלת לאחר מיתת הבעל לא ולא דמי לאכלה בפני האב שנה ובפני הבן שתים (לעיל דף מב·) דהתם אם היה אוכל שלש שנים בחיי האב היתה חזקה: **מיגו** דאי בעי אמר מינך זבינתה כו' · תימה ואמאי נקט כי האי גוונא דזבינתיה ניהליה וזבנה ניהלי הול"ל דנאמן לומר דמינך זבינתיה דאי מילתא דפשיטא היא דמהימן א"כ השתא נמי מילתא דפשיטא היא דמהימן במיגו:

הא

קצח א מיי' פ"ב מהל' רולח ושמירת נפש הלכה טו:

קצט ב מיי' פי"ד מהל' טוען הל' יא סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמט סעיף יא וטוש"ע אה"ע סי' פה סעיף ב:

ר ג טוש"ע ח"מ סי' קמט סעי"ע בהגה"ה:

רא ד מיי' שם הל' יא וסמג שם טוש"ע אה"ע סימן פה סעי' ב:

רבינו גרשום

שקנאו: וספק נפשות. להקל דמספקא ליה אי כקנין הגוף דמי אי כקנין פירות: להקל. דלא יוקם(העבד)דהיינו קילותא דתרווייהו ישנן בדין יום או יומים ולא יוקם· ר' אלעזר אומר וכו'· דאינו לא של זה לגמרי ולא של זה לגמרי והכי נמי סבירא ליה לאמימר דשניהן אם מכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום משום דאין לאשה בפירות כלום ולאיש אין בגוף הקרקע כלום אבל אי זביני תרווייהו לעלמא אי נמי היכא דזבנה איהי לדידיה הוו זביניה זביני ולעולם ראיה בעי: כי כספו הוא כספו המיוחד לו· וזה עבד אינו מיוחד באותן ל' יום לא לזה ולא לזה: פים' האמר רב אשת איש צריכה למחות. במי שמחזיק בקרקע שלה אלמא דיש לו חזקה בנכסיה אם לא מיחתה:במאן.צריכה למחות: אילימא באחר. שמחזיק בנכסיה:והאמר רב אין מחזיקין בנכסי אשת איש.אע"ג דאכלה שני חזקה לא הויא חזקה דמנו דיש לה בעל סמכה עליה ולא מיחתה: וכגון שחפר בה בורות שיחין ומערות. דמזיק לה לארעא דבעל אין לו בנכסי אשתו אלא פירות בלבד ולא לחפור בה כלום הלכך אם חפר בה צריכה למחות ואם לא מיחתה החזיק בהן: והאמר רב נחמן אין חזקה לנזקין. לומר הרי שימשתי בזה נזק כמה שנים ושלי היא הקרקע ואמאי צריכה למחות: אימא. הא דאמר רב נחמן הכי אין דין חזקה לניזקין דלאלתר הויא חזקה אם ראה ולא מיחה ולא צריך ג' שנים ומשום הכי צריכה למחות לאלתר בחפר בה: איבעית אימא הא דאמר רב נחמן אין חזקה לניזקין בקוטרא ובית הכסא. דאפי' שתיק אינש לא מחיל אבל בורות שיחין ומערות אם לא מיחתה והחזיק הבעל הוי חזקה: ורב יוסף אמר לעולם באחר. ודקשיא לך אין מחזיקין כגון שאכלה מקצת שני חזקה בחיי בעלה כשהיא אשת איש וג' שנים לאחר מיתת הבעל דבתר דמית ליה לא סמכא דעתה על בעלה והיה לה למחות ומיגו דאי בעי אמר לה מינך זבינתה ואכלתיה שני חזקה כי אמר לה נמי זבינתה לבעלך וזבנה ניהלי מהימן דהיינו דקאמר רב אשת איש צריכה למחות כלומר אשת איש שהתחיל אחד להחזיק בנכסיה בחיי בעלה ומת בעלה צריכה למחות שוב שלא

א) [שבת קלב: וש"נ] ב)לעיל כג: ג) [שם]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' איבעית אימא הא איתמר עלה: (ב) שם מיגו דאי בעי אמר אנא כנ"ל ותיבת ליה נמחק: (ג) רשב"ם ד"ה פי כספו וכו' דלא הוי מכרי

[נ"ל שמחזיקין]

[נ"ל צריכה]

ודייני גולה אמרו מחזיקין אמר רב הלכה כדייני גולה אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב הדר ביה מר משמעתיה אמר להו מסתברא אמרי כדרב יוסף: ולא לאשה בנכסי בעלה וכו': פשיטא כיון דאית לה מזוני מזוני הוא דקא אכלה לא צריכא *דיחד לה ארעא אחריתי למזונה הא ראיה יש לימא לגלויי זוזי הוא דבעי שמעת מינה המוכר שדה לאשתו קנתה ולא אמרינן לגלויי זוזי הוא דבעי לא אימא הא ראיה יש בשטר מתנה אמר ליה רב נחמן לרב הונא א)לא הוה מר גבן באורתא בתחומא דאמרינן מילי מעלייתא אמר ליה מאי מילי מעלייתא אמריתו המוכר שדה לאשתו קנתה ולא אמרינן לגלויי זוזי הוא דבעי אמר ליה פשיטא דל זוזי מהכא ותיקני בשטרא מי לא תנן ב)נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה אמר ליה ולאו איתמר עלה אמר שמואל לא שנו אלא בשטר מתנה אבל בשטר מכר לא קנה עד שיתן לו דמיה ולאו מותיב רב המנונא ג)בשטר כיצד כתב לו על הנייר או על החרס אע"פ שאין בו שוה פרוטה שדי מכורה לך שדי (א)קנויה לך הרי זו מכורה ונתונה ולאו הוא מותיב לה והוא מפרק לה במוכר שדהו מפני רעתה (רב ביבי מסיים בה משמיה דרב נחמן) ורב אשי אמר במתנה בקש ליתנה לו ולמה כתב לו בלשון מכר כדי ליפות כחו מיתיבי לוה מן העבד ושחררו מן האשה וגרשה אין להן עליו כלום מאי טעמא לאו משום דאמרינן לגלויי זוזי הוא דבעי שאני התם דלא ניחא ליה לשוויה נפשיה עבד לוה לאיש מלוה שלח רב הונא בר אבין המוכר שדה לאשתו קנתה

ובעל

רש"י

דייני גולה · שמואל וקרנא בפרק ראשון דסנהדרין (דף יז: ע"ש): מחזיקין · (ב) והיה לה למחות: מסתברא אמרי · היכא דהויא מקנא חזקה בחיי בעלה ושלש לאחר מיתת הבעל כמו שפירש רב יוסף לעיל התם הוא דמסתברא דמחזיקין דהא רב גופיה ה"ק לעיל אשת איש צריכה למחות דמשמע דמחזיקין ומיהו דייני גולה (ג) בכל ענינן פליגי אדרב: כדרב יוסף · גמרא הוא שקיבל דברי רב אבל רב לא הזכיר רב יוסף שהרי קדם לו רב הרבה דורות: כיון דאית לה מזוני · מהבעל: מזוני הוא דקאכלה · הכל יודעין דלפירות יורדת והלכך לא מיחה בעל: דיחד לה · בעל קרקע אחריתי למזונות ואפי' הכי לא קפיד בעל אי אכלה טפי והלכך לית לה חזקה: ודייק חזקה הוא דלית לה · בלא שטר: הא ראיה יש · אם יש לה שטר מכירה מבעל הוי מקחה קיים: לימא · הבעל אע"פ שהקרקע נקנה בכסף מעות הללו שקבלתי ממנה לא קני לה הקרקע: לגלויי זוזי בעינא · מעות הטמונה ממני ונתכוונתי לגלות לי מעותיה ובחזקת מעות שלי לקחתים מידה ולא לשם מכר ולא לדעת קנין מכירה קבלתי' ולא גמרתי והקניתי: שמעת מינה המוכר כו' · ופלוגתא היא לקמן: אימא · דוק הכי: הא ראיה יש · אם יש לה שטר מתנה דהתם גמר ונתן לה דליכא גלויי זוזי: בתחומא · בתי מדרשות שלהן בסוף התחום היו כדי שיוכלו לבא שם בשבת מן העיירות שמסביב: א"ל · היכא דאיכא שטר מכירה אפילו לגלויי זוזי מיכוין בקבלת המעות הוי קנין גמור דדל זוזי מהכא ותיקני בשטר מכירה דגבי מעות הוא דאיכא למימר קבלת מעות הללו לא ליקני דלגלויי זוזי נתכוין ולעצמו קבלם אבל גבי שטר המכירה לא שייך למימר הכי אלא הרי הוא כשטר מתנה דהכל מודין בו לקמן דקנתה דמה ריוח יש לו בכתיבת שטר המכירה אלא ודאי גמר ואקני לה והא ליכא למימר דאי לא כתב לה שטר לא הוה יהבה זוזי ולגלויי זוזי נתכוין גם בכתיבת השטר דכל כך לא מסיק אינש אדעתיה: מי לא תנן כו' · וקס"ד דאפי' בשטר מכירה קאמר דקני בלא נתינת מעות דכיון דכתב לו שטר מכירה אין יכולין עוד לחזור זה בזה ומעות חייב לו הלוקח למוכר: ולאו איתמר עלה · דבשטר מתנה מיירי אבל שטר מכר לא קנה . וא"ל רב הונא לרב נחמן ולאו מותיב רב המנונא לשמואל כו' אלמא שטר מכר נמי קנה והכתי מאי מילי מעלייתא: הרי זו מכורה או נתונה · ואמר ליה רב נחמן לאו אמרינן התם בפרק ראשון דקדושין דרב המנונא מותיב לה וגם מפרק לה דהך ברייתא דקתני שטר מכר קונה במוכר שדהו מפני רעתה קרקע רעה דבההיא ודאי גמר ומקנה מיד בשטר ומעות ליהוו מלוה גבי דלוקח עד דתבע ליה אבל בשאר קרקעות לא קנו בשטר עד דיהיב זוזי כשמואל והכתי היכא מילי מעלייתא: ה"ג במסכת קדושין רב אשי אמר במתנה ביקש ליתן לו כו' · ואתקפתא דהך ברייתא דהוה קשיא לשמואל קאי ובא רב אשי לומר דהך ברייתא לא בשטר מכר איירי כלל אלא בשטר מתנה ודבר הרגיל הוא שכותבין בשטר מתנה לשון מכר ליפות כחו דמקבל מתנה שאם יערערו עליו יבא הנותן לפלותו כדין מוכר דלא ליהוי תרעומת עילויה וה"ק שדי מכורה לך וגם נתונה תהיה לך הרי זו מכורה להיות אחריותה על הנותן כדין מוכר וגם נתונה היא ולית בה משום דינא דבר מצרא דאמרינן בבבא מציעא (דף קח:) מתנה לית בה משום דינא דבר מצרא והיינו דאיכא ייפוי כח דמכר ודמתנה: ה"ג ורב אשי אמר במתנה כו': לוה מן העבד · וכתב שטר מלוה ושיעבד לו נכסיו: לגלויי זוזי הוא · דשיעבד לו נכסיו: דלא משוי נפשיה כו' · אבן סהדי דשום אדם לא יהיה ברצונו עבד לוה אם יכול להפטר בשום ענין והלכך איכא למימר לגלויי זוזי הוא דדייני אבל גבי מכר גמר ומקנה שהרי איתו נעשה עבד לוה בהך שטר מכירה כלל ואפילו קבל עליו אחריות עדיין לא נטרפה מן הלוקח דליהוי עבד לוה לגבי לוקח: שלח רב הונא בר אבא · לתלמידי בית המדרש:

תוספות

הא ראיה יש בשטר מתנה · ה"ה דה"מ למימר בשטר אודאה דלא שייך ביה גלויי זוזי: דל זוזי מהכא ותיקני ליה בשטר · במקום שכותבין שטר היו וקאמר דבמקום הזה לא מהניא שמעתיה מידי אע"ג דמהניא במקום שאין כותבין ומיהו אף במקום שכותבין שייך למימר דנפקא מינה להיכא דאמר אי (ד) בעינן בשטרא איקני ואי בעינן בכספא איקני דקני בכספא אע"פ שלא כתב לו השטר אי נמי כגון שכתב השטר תחלה ואח"כ נתנה דמים דאי אמר לגלויי זוזי הוא דבעי לא קנתה:

כתב לו על הנייר או על החרס · וכן תניא לענין קידושין כתב לה על הנייר או על החרס אע"פ שאין בו שוה פרוטה בתך מקודשת לי כו' · אומר ר"ת דאתי כר"א דאמר עדי מסירה כרתי דלר' מאיר כיון שצריך שיחתמו עדים בשטר קידושין כדאמר בפ"ב דקידושין (דף מח· ושם) אמר ר"ל כגון דקדשה בשטר שאין עליו עדים ור"מ לטעמיה דאמר עדי חתימה כרתי א"כ לא מהניא חתימה על דבר שיכול להזדייף כדתנן בפ"ב דגיטין (דף כא:) אין כותבין לא על הנייר כו' ואפי' איכא עדי מסירה לא מהני לר"מ דצריך שיהא מוכיח מתוכו כדאמר ברים כל הגט(שם דף כד:)גבי כתב לגרש את הגדולה דלר"מ אפילו גדולה לא מצי מגרש משום דאין מוכח מתוכו הי מינייהו מגרש וא"ת והא אמר בפ"ב דגיטין (דף כב:) דלא הכשיר ר' אלעזר אלא בגיטין ולא הכשיר אלא לאלתר אבל בשאר שטרות (ה)משמע דלא הכשיר אפילו לאלתר וי"ל דהכי בעי למימר דלא הכשיר רבי אלעזר אלא בגיטין ודכותייהו כמו שדה מכורה לך דהכא וכן ההיא דקידושין דלא נכתבו אלא לקנות שדה והאשה דומיא דגיטי שאינן עשויין עיקרן לראיה אלא להתגרש אבל שטרות העומדים לראיה לא ועי"ל דהכא ובקידושין לא איירי אלא בכתב ידו כדאמר הוציא עליו כתב ידו כו' וזה איטו יכול להזדייף שהיה ניכר שאין זה כתב ידו:

אע"פ שאין בו שוה פרוטה · תימה דמאי רבותא הוא שוה פרוטה בשלמא גבי קדושין נקט כתב לה על הנייר או על החרס אע"פ שאין בו שוה פרוטה דרבותא היא דאע"פ שאינה מקודשת מתורת כסף כיון שאין בו שוה פרוטה מקודשת מתורת שטר אבל הכא גבי מוכר אפי' יש בו שוה פרוטה איטו קונה מתורת כסף שהרי מוכר נותן שטר ולא לוקח ואין קרקע נקנה אגב כסף:

ולמה כתב בלשון מכר כדי ליפות את כחו · להיות אחריות על הנותן כדין מוכר ופ"ה שכתב לו בשטר כל זה שדי מכורה לך וגם שדי נתונה וכתב לשון מתנה משום דינא דבר מצרא וקשה דאמר בהמקבל(ב"מ דף קח:)מתנה דאית בה אחריות יש בה משום דינא דבר מצרא ועוד קשה לר"ת שדי שדי תרי זימני למה לי ואור"ת וכן ר"י דלא מיירי בשכותב שניהן אלא בשכותב מכורה או נתונה וקאמר אפי' בשכתב מכורה במתנה בקש ליתנה לו והא דכתב בלשון מכר כדי לייפות את כחו שמקבל עליו אחריות ועי"ל דשני שטרות כותב לו באחד לשון מכירה ובאחד לשון נתינה ואם יצטרך לדינא דבר מצרא יראה של נתינה ולא של מכירה ואם צריך לאחריות יראה של מכירה ועי"ל דאפי' כתיבי תרוייהו בשטר אחד יפה כחו מה שכתב בלשון מתנה לענין הא דתנן לקמן בהמוכר את הבית (דף עא·) בד"א במוכר אבל בנותן נותן את כולן והכי איתא בירושלמי פ"ק דקידושין ועי"ל דנפקא מינה מה שכתב בלשון מתנה שאין צריך ליתן דמים ומיהו קשה לטעם זה דאמאי בעי בשטר באיקני סגי:

לוה מן העבד ושחררו כו' · תימה דמאי רבותא נקט ושחררו וגרשה פשיטא דאי אין להם עליו כלום בעודו תחתיו גם כשיוצאין אין להם עליו כלום ויש לומר דסלקא דעתיה דגמר ומקני להו שיקט לאחר שישתחרר ותתגרש:

לא

מסורת הש"ס

א) [ג"ק כי: עמ"ש על גליון בשם הערוך]: ב) קדושין כו· [לקמן סו·]: ג) קדושין כו.:

רבינו גרשום

יחזיק לאחר מיתת בעלה ג' שנים: דייני גולה. שמואל וקרנא: הדר ביה מר משמעתא. דאמר לעיל האמר רב אין מחזיקין: מסתבר טעמייהו אמרי. משום דס"ל כתירוץ דרב יוסף דאמר לעולם באחר וכו': פיס' מזוני הוא דקא אכלה. ולא משום דמוחזקת היא בה: לא צריכא כגון דיחד לה ארע' אחריתי למזונותי'. והחזיקה באחרת אפילו הכי לא הויא חזקה דבעל גבי אשתו שתיק: הא מייתי ראיה. דזבנה ניהלה יש לה חזקה אמאי נימא הבעל משום הכי זבינתה ניהלה כדי לגלויי לי זוזי דחזו לה דהות מממרא מינאי ולהכי זבינתה ניהלה ולא משום מכירה גמורה דהא מה שקנתה אשה קנה בעלה · ש"מ מדלא מצי למימר הכי איכא למשמע מינה דהמוכר שדהו לאשתו קנתה ולא אמרי' לגלויי זוזי הוא דבעי ואי מייתא ראיה הויא חזקה' לעולם המוכר לאשתו א) קנתה ולא אמרי' לגלויי זוזי הוא דבעי · והאי דדייקת הא ראיה יש לה היינו בשטר מתנה דאי מייתא ראיה דיהבה לה במתנה ראייתא ראייה:בתחומא. בבית המדרש: אמר ליה. המוכר שדהו לאשתו וכו' ולא אמרי' לגלויי זוזי בעי: אמר ליה מאי מעלייתא. פשיטא דקנתה: דל זוזי מהכא. דאפי' לא יהבה ניהליה זוזי אפי' הכי קנתה בשטר דקא גמר ומקנה לה בשטר · דתנן כו' בכסף בלא שטר ובשטר בלא כסף ולא מצי למיהדר בהן: עד שיתן דמים' ב) ואי אמרי' הכא לא קנתה היינו טעמא משום דלגלויי זוזי בעי. ומקשי' ולא דלא קנה עד דיהיב זוזי · ומתיב וכו' הרי זה מכורה ונתונה.ואע"ג דלא נתן דמים אלמא משום דנתינת השטר קנה · הכא נמי דל זוזי מהכא ותקני בשטרא: במוכר שדהו מפני רעתה.שאין בה תועלת ומחמת שהיא רעה קא גמר ויהבה ניהליה אע"ג דלא קיבל דמים · אבל בעלמא לא קנה עד שיתן דמים · והכי נמי במוכר שדהו לאשתו לא קנתה דמצי אמר לגלויי זוזי הוא דעבדי משום הכי איצטריך להו למימר בתחומא דקנתה ולא מצי אמר לגלויי זוזי עבדא · ורב ביבי מסיים בה משמיה דרב נחמן דהמוכר שדהו לאשתו קנתה משום האי טעמא משום דבמתנה ביקש ליתן לה ולמה כתב לה בלשון מכירה כדי ליפות כחה דדעתו קרובה אצלה · דבשטר מכירה כותבין בו אחריות. ובמסכת קדושין כתב רב אשי אמר במתנה בקש ליתן לו וכו' וקאי אמוכר שדהו מפני רעתה: אין להן עליו כלום · דפטור מלשלם: מאי טעמא לאו משום דאמרינן לגלויי זוזי הוא דעביד דלוה מהן ולא גמר לפרוע להן. ומקשי' לרב נחמן דאמר לא אמרינן לגלויי זוזי עבד · לגבי הלואה שאני דלא גמר לשעביד נפשיה למיהוי עבד לאשתו או לעבדו ״דמידע ירע דעבד לוה לאיש מלוה ולא שם־

א) נראה דצ"ל לא קנתה דאמרינן דלגלויי זוזי וכו'. ב) נראה דצ"ל ומשו"ה אי אמרינן דקנתה היינו טעמא ״שום דלא אמרינן לגלויי זוזי בעי.

עין משפט נר מצוה

רב א מיי' פי"ג מהל' טוען ונטען הלכה ח סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קמט סעיף ט:

רג ב מיי' פ"א מהל' מכירה הל' ג ופ"ב מהל' זכייה הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קצ סעי' א וסי' רמא סעיף א:

רד ג מיי' פ"א מהל' מכירה הלכה ו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קצא סעיף ב:

רה ד מיי' שם טוש"ע שם ס"א:

רו ה מיי' שם טוש"ע שם ס"ב:

רז ו מיי' פי"ב מהל' מלוה הלכה ח טוש"ע אה"ע סי' פ סעי' כ:

הגהות הב"ח

(א) גמ' שדי מכורה לך שדי נתונה לך: (ב) רשב"ם ד"ה מחזיקין הדיה: (ג) ד"ה מסתברא וכו' בכל ענין פליגי: (ד) תוס' ד"ה דל וכו' אי בעינא בשטרא איקני ואי בעינא: (ה) ד"ה כתב וכו' בשאר שטרות לא משמע:

ובעל אוכל פירות ברם רבי אבא ורבי אבהו וכל גדולי הדור אמרו במתנה בקש ליתנו לה ולמה כתב לה *לשום מכר כדי ליפות את כחה [פי' לשם] מיתיבי לוה מן העבד ושחררו מן האשה וגרשה אין להן עליו כלום מ"ט לאו משום דאמרי לגלויי זוזי הוא דבעא שאני התם דלא (א)לישוי איניש עבד לוה לאיש מלוה אמר רב המוכר שדה לאשתו קנתה והבעל אוכל פירות במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות ורבי אלעזר אמר אחד זה ואחד זה קנתה ואין הבעל אוכל פירות עבד רב חסדא עובדא כרבי אלעזר אמרו ליה א)רבן עוקבא ב)ורבן נחמיה בני בנתיה דרב (ב) לרב חסדא שביק מר רברבי ועביד כזוטרי א"ל (ג)ואנא נמי כרברבי עבדי דכי אתא רבין אמר ר' יוחנן אחד זה ואחד זה קנתה ואין הבעל אוכל פירות אמר רבא הלכתא אהמוכר שדה לאשתו לא קנתה והבעל אוכל פירות בבמתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות תרתי לא קשיא גכאן במעות טמונין כאן במעות שאין טמונין דאמר רב יהודה מעות טמונין לא קנתה מעות שאינן טמונין קנתה: ת"ר דאין מקבלין פקדונות לא מן הנשים ולא מן העבדים ולא מן התינוקות קבל מן האשה יחזיר לאשה ואם מתה יחזיר לבעלה קבל מן העבד יחזיר לעבד ואם מת יחזיר לרבו

קבל

רשב"ם

והבעל אוכל פירות · דלא גרע מנכסים שנפלו לה בירושה : במתנה בקש ליתן לה · ולא יאכל פירות כדאמרי' לקמן במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות ומיהו במוכר לחבירו אין לומר כן שאינו אוהבו כל כך : מיתיבי כו' · ההיא קשיא דלעיל ולשני המימרות נקשית בבית המדרש : במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות · דעתן בעין יפה נתן . רברבי · רב שקדם לרבי יוחנן רבו של רבי אלעזר כדאיתא בשחיטת חולין (דף נה:) דכל זמן שהיה רב קיים הוה שלח ליה רבי יוחנן לקדם רביט שבבבל ועוד דאמר ליה לריש לקיש* שכל אותן הימים היה הוא בישיבה ואני בעמידה ועוד דאמרי' בעירובין (דף יג: ע"ש) אמר *רב האי(ד)דמחדדן מחבריא טפי משום דחזיתיה לרבי מאיר מאחוריה : כזוטרי · ר' אלעזר שהיה תלמידו של רבי יוחנן ואע"ג דרבי אבא ורבי אבהו וכל גדולי הדור חבריהם דאמרי לעיל במתנה בקש ליתן לה כו' סבירא להו כר' אלעזר דאין הבעל אוכל פירות איכהו כמי זוטרי ניכהו לגבי רב שתלמידי רבי יוחנן היו : כרברבי עבדי · ר' יוחנן שהיה חבירו של רב : תרתי · בתמיה שני דברים של רבא סותרין זה את זה לא קנתה משמע לא גוף ולא פירות דלגלויי זוזי הוא דבעי והבעל אוכל פירות משמע שקנתה גוף הקרקע דלאו לגלויי זוזי הוא דבעי : במעות טמונין · שלא היו ידועין ומפורסמים לבעל לא קנתה דלגלויי זוזי הוא דבעי : מעות שאין טמונין · קנתה והבעל אוכל פירות דליכא גלויי זוזי שהרי גלויין ועומדין הן: לא מן הנשים כו' · דאיכא למימר גנבום לבעליהן ולאדוניהם ותינוקות כמי שמא גנבו מבית בעל הבית שהם דרים שם ואסור לסייע ידי עוברי עבירה וכשלא יקבלו מהם יחזירו למקום שגנבו (ה)שם : יחזיר לאשה · ולא לבעל דאין לנו להחזיקה בגנבתה: יחזיר לבעלה · שאפי' אם ניתן לה ממון זה על מנת שאין לבעלה רשות בה מכיון שמתה יורשה בעלה שהבעל יורש את אשתו והלכך יחזיר לבעל דממה נפשך עכשיו הרי הוא של בעלה: יחזיר לרבו · דמסתמא כל מה שקנה עבד קנה רבו ונראה בעיני דהוא הדין אם נשתחרר העבד ואח"כ מת יחזיר לרבו שהרי עבד היה כשהפקיד לזה וסתם עבדים גזלנין הן אבל אם נתגרשה האשה ואחר כך מתה יחזיר ליורשיה ולא לבעלה דמשנתגרשה אין הבעל יורשה :

קבל

תוספות

לא ניחא ליה דליהוי עבד לוה כו' · ודוקא נקט לוה אבל מכר לא ומשום אשה הוא דנקט לוה אבל גבי עבד אין חילוק בין לוה למכר דמה שקנה עבד קנה רבו : [ברם] רביט תם לא גרים ברם ר' אבא אלא גרים ר' אבא ורבי אבהו וכל גדולי הדור כו' כדי ליפות את כחו · ולא גרים את כחה אלא ליפות את כחו ופירש שיאכל הוא את הפירות והשתא מייתי רב הונא בר אבין סייעתא לדבריו דתימה הוא לומר שהיה שולח שכל גדולי הדור חולקין עליו שאם כן אין ממש בדבריו ואין מתיישב לר"י גירסתו דא"כ מה צריך לומר במתנה בקש ליתן לה ונראה לר"י גירסת הספרים (ו)ברם ר' אבא וליפות כחה ופליגי עליה וסברי דמוכר לאשתו לא קנתה דלגלויי זוזי הוא דבעי וסברי כרב הונא דאמר דל זוזי מהכא ותיקני בשטר ומה שקונה בשטר איטו אלא מתנה כיון דלגלויי זוזי הוא דבעי ולא קנתה בזוזי ומה שכתב בלשון מכר לא כתב אלא ליפות את כחה ופירוש רביטו תם יש ליישב ולפרש בקש ליתן לה לענין זה שבמתנה (ז)נתן את כולן ועוד יש ליישב פירוש ר"ת במתנה בקש כו' דאפילו למאן דאמר קנתה במוכר לאשתו ולא אמר לגלויי זוזי הוא דבעי לא קנתה אלא משום דבמתנה נתן לה דהא אין כאן מכר שלא נתנה לו כלום שהדמים הן שלו בלאו הכי ואע"פ שאין יכול להוציא ממנה בדין מ"מ אם תקף ממנה או הוציא מידה דרך ערמה הם שלו כדאמרינן בסמוך אע"כ השתא שהוציאן דרך מכר הם שלו ואין כאן מכר והלכך למ"ד קנתה לא קנתה אלא משום דבמתנה בקש לתת לה והא דכתב לה בלשון מכר כדי ליפות את כחו לענין שיאכל הפירות כי המכר מבטל הקנין דהא אין כאן מכר כדפי' ולענין שדה הויא מתנה וקנתה ולענין פירות הוי מכר ולא קנתה : במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות · תימה דאמר בגיטין בפ' הזורק (דף עז: ושם ד"ה מה) גבי ההוא שכיב מרע דכתיב גט לדביתהו בהדי פניא דמעלי שבתא כו' אתא לקמיה דרבא אמר ליקני לה ההוא אתרא דאית בה גיטא כו' אמר רב עילים מה שקנתה אשה קנה בעלה איכסיף ומאי קושיא והא במתנה אין הבעל אוכל פירות א"כ לא קנה בעלה ואומר רביטו תם דאין תלוי באכילת פירות למיקרי חצרה דהא רבא סבר כריש לקיש (לקמן דף קנו:) דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ואפילו יש לבעל פירות איטו מפקיע כח האשה שהגוף שלה ומתגרשת שפירא לא בהא תליא מילתא דלא מיקרי חצרה לענין זכיה אלא כשמוכרת ונותנת קיים הלכך כשנתן לה הבעל אע"ג דאין אוכל פירות כיון שאם מכרה ונתנה איטו קיים לא מיקרי חצרה דאדעתא דהכי שתמכור ותתן לא יהיב לה ומייתי ראיה דהתם בריש הזורק גבי זרק לה בחצרה פריך חצרה מה שקנתה אשה קנה בעלה ומשני כגון שכתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך אע"ג דכשכתב לה נמי הכי יש לבעל פירי עד שיכתוב לה ובפירותיהן כדתנן בהכותב (כתובות דף פג·) אפילו הכי חשיב חצרה כיון שאם מכרה ונתנה קיים כדתנן בהכותב ומיהו איכה ראיה דאע"ג דאיטו מזכיר ובפירותיהן הכי בעי למימר כדאשכחן לעיל* גבי אין לאיש חזקה בנכסי אשתו וא"ת אע"ג דאיכה יכולה למכור (ח) תקני לה לגט מידי דהוה אשכירות דאמר (במסכת מע"ש פ"ה מ"ט) גבי ר"ג מעשר (שני) נתון ליהושע ומקומו מושכר לו ובהמוכר את הספינה (לקמן דף פד:) מדד ולא משך לא קנה ואם היה פיקח שוכר את מקומו ואומר רביטו תם דגדול קיטו של שוכר מזה שאפי' מת בתוך הזמן המקום מושכר ליורשיו עד הזמן משא"כ באשה שאם מכרה ונתנה הבעל מוציא מיד הלקוחות ובירושלמי לא משמע כפר"ת דפריך בריש הזורק(גיטין דף עז.) וגנתה וחצרה אינן משתעבדות לאיש לאכילת פירות ומשני ר' יוחנן בשם ר' ינאי עד שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ומשמע מדפריך מפירות דבפירות הדבר תלוי ולא במה שאיכה יכולה למכור ור"י אמר דאפי' תלויה הזכייה בפירות מ"מ פריך שפיר התם מה שקנתה אשה קנה בעלה שלא היה נותן לה הבעל מקום הגט אלא משאיל ודוקא במתנה הוא דקאמר דקנתה ואין הבעל אוכל פירות ועוד אומר ר"י דהא דאמר הכא במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות היינו דוקא שאינו אוכלם אבל כנכסי מלוג הם אותם פירות וילקח בהם קרקע ויאכל הפירות ומשום הכי פריך התם שפיר מה שקנתה אשה קנה בעלה :

קבל מן האשה יחזיר לאשה · נראה דאם אמרה האשה תן לפלוני שהם שלו דנותן לו דנאמנת היא במיגו דאי בעיא שקלה איהי מיניה ויהבה ליה ואפי' אומר הבעל שהממון שלו אין לו כח להוציא מידה מדקאמר יחזיר לאשה דהוה ליה למימר יודיע לבעל(ט)דאם היה כח ביד הבעל להוציא מידה כשאומר שהוא שלו והא דמפליג בסמוך בדביתהו דרבה בר בר חנה בין מהימנא בין לא מהימנא הנ"מ בשעת מיתתה דלית לה מיגו דאי בעי שקלה מיניה ויהבה למי שרוצה ואם תקף הבעל מידה שוב איכה יכולה להוציא מידו ולומר של פלוני הם כדאמר לעיל לוה מן האשה וגרשה אין לה עליו כלום ואם היתה נאמנת לומר של פלוני הם תהא (י) נאמנת לומר שלי הם במיגו דאי בעי אמרה אחרים הפקידו בידי דאיכה צריכה לומר מי הם האחרים ויאחר הממון לעולם בידה ודוקא במעות טמונות דלוה מן האשה דלעיל במעות טמונות איירי מדקאמר לגלויי זוזי הוא דבעי אבל מעות שאינן טמונות יש לה עליו וכן אם תקף מוציאין מידו ועוד מדקאמר רבא דבמעות שאינן טמונות קנתה משמע דאם תקף מוציאין אותן מידו דאם אין מוציאין אמאי קנתה הא יכול לומר להוציא מידה נתכוונתי כי לא יכולתי להוציא מידה בענין אחר ואפי' בב"ד ואם היא נושאת ונותנת בתוך הבית איכה נאמנת לומר לא שלי ולא של פלוני הם כדאמר לקמן (דף נב:) וכן האשה שהיא נושאת ונותנת כו' ואמרה שלי הם עליה להביא ראיה ולא מהימנינן לה במיגו דאי בעיא אמרה שהיא נפקדת משל אחרים ומיהו היכא שאיכה נושאת ונותנת בחיי בעלה וממון בעלה מצוי בידה יש להסתפק אם חשבינן לה כאילו נושאת ונותנת אם לאו :

קבל

עין משפט נר מצוה

רדה א מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' כט סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' פה סעי' ם :

רטו ב מיי' שם הל' כז טוש"ע שם סעי' ז :

רי ג מיי' שם הלכה כט טוש"ע שם ס"ט :

ריא ד מיי' פ"ז מהל' פקדון הלכה י וספ"ב מהלכות אישות הל' לב סמג עשין פה טוש"ע אה"ע סי' פו סעי' א ופיין בטור [וברב אלפס עוד בב"מ פ"ג דף פו·]:

רבינו גרשום

עבד אלא דבעי לגלויי ליה זוזיהו : וכל גדולי הדור אמרו.ודאי קנתה דלא אמרינן לגלויי זוזי עבד משום דבמתנה בקש ליתן לה : ובעל אוכל פירות . כנכסי מלוג: קנתה ואין הבעל אוכל פירות . משום דכולה שדה בין גוף ובין פירות יהיב לה : שבק מר רברבי . דהיינו רב ורב הונא דאמרי לעיל דקנתה ובעל אוכל פירות : ועבדת כזוטרי . כר' אלעזר דהוה תלמידיה דרב: כרברבי.ר' יוחנן : תרתי · קאמר והלא חדא סתרא לאידך דאי לא קנתה אמאי איצטריך למימר הבעל אוכל פירות אפי' גוף הקרקע נמי שלו הוה : במעות טמונים.שטמטנת ממנו לא קנתה והכל שלו משום דלגלויי זוזי הוא דעבד.אבל במעות שאינם טמונים קנתה והבעל אוכל פירות : לא מן הנשים וכו' · דאיכא למימר גנבין לבעליתן ולאדוניהם :

מסורת הש"ס

א) [נ"ל רבנא וכ"א לקמן בתוס' קמט: ד"ה רב ובחולין נב:] :
ב) [נ"ל ורבנא] :

[חולין מד·]

סוף רבי ולא רב ועיין רש"ל

[דף מט. ושם ד"ה דכשכ]

הגהות הב"ח

(א) גמ' שאני התם דלא משוי איניש נפשיה עבד:
(ב) שם בני בנתיה דרב חסדא לרב חסדא :
(ג) שם א"ל אנא נמי כנ"ל ואות ו' נמחק :
(ד) רשב"ם ד"ה רברבי וכו' אמר רב הא דמחדדנא . נ"ב כך הוא בפ"ק דעירובין בדף י"ג אבל הסמ"ג בסוף הלכות י"ט מביא מן הירושלמי דרבי הוא שאמר כך ע"ש : (ה) ד"ה לא מן וכו' שגנבו משם הס"ד :
(ו) תוס' ד"ה ברם וכו' ונראה לר"י גי' הספרים דגרסי רבי אבא אמר וליפות כחה :
(ז) בא"ד לענין זה שבמתנה נתן. נ"ב כדתנן לקמן בהמוכר את הבית והתוס' הביאו בדף זה סוף ע"א : (ח) ד"ה במתנה וכו' וא"ת אע"ג דאיכה יכולה למכור מכל מקום תקני לה : (ט) ד"ה קבל וכו' יודיע לבעל אם כנ"ל ואות ד' נמחק :
(י) בא"ד תהא נמי נאמנת לומר שלי :

מסורת הש"ס

א) ב"ק פז: ב) לעיל מז: ג) שבועות מו: ב"מ קיז. ד) [בערוך ערך זוז איתא זווא פי' שני סרבלים] : ה) וכס פי' נזמים וכן עיקר :

עין משפט נר מצוה

ריב א מיי' פ"ז מהל' פקדון הל' י ופכ"ב מהלכות אישות הל' לב סמג עשין פה טוש"ע אה"ע סי' פו סעי' א [וברב אלפס עוד בב"מ פ"ג דף סז] :

ריג ב ג מיי' שם וסמג שם טור אה"ע שם :

ריד ד ה מיי' פ"ט מהלכות נחלות הל' ז ח סמג עשין נז וסי' פה טוש"ע ח"מ סי' סב :

[נ"א רבא בר הונא]

קבל מן הקטן יעשה לו סגולה ואם מת יחזיר ליורשיו וכולן שאמרו בשעת מיתתן של פלוני הן יעשה כפירושן ואם לאו יעשה פירוש לפירושן דביתהו דרבה בר בר חנה כי קא שכבה אמרה הני כיפי דמרתא ובני ברתא אתא לקמיה דרב א"ל *אי מהימנא לך עשה כפירושה ואי לא עשה פירוש לפירושה ואיכא דאמרי הבי א"ל אי אמידא לך עשה כפירושה ואי לא עשה פירוש לפירושה : מן הקטן יעשה לו סגולה: א)מאי סגולה רב חסדא אמר ב)ספר תורה *רבה בר רב הונא אמר ג)דיקלא דאכל מיניה תמרי : ולא לאב בנכסי הבן ולא לבן בנכסי האב : אמר רב יוסף אפילו חלקו (א) רבא אמר חלקו לא אמר רב ירמיה מדפתי עבד רב פפי עובדא חלקו לא כרבא אמר רב נחמן בר יצחק אישתעי לי רב חייא מהורמיז ארדשיר דאישתעי ליה רב אחא בר יעקב משמיה דרב נחמן בר יעקב חלקו לא והלכתא חלקו לא תניא נמי הכי ג)בן שחלק ואשתו שנתגרשה הרי הן כשאר כל אדם : איתמר אחד מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמו ואמר שלי הם שנפלו לי מבית אבי אמא אמר רב ד)עליו להביא ראיה ושמואל אמר על האחין להביא ראיה אמר שמואל ה)מודה לי אבא שאם מת על האחין להביא ראיה מתקיף לה פפא כלום טענינן להו ליתמי מידי דלא טען להו אבוהון והא ג)רבא אפיק ד)זוגא דסרבלא וספרא דאגדתא מיתמי בלא ראיה בדברים העשוים להשאיל ולהשכיר

כדשלח

רש"י

קבל מן הקטן · לא יחזיר לו שהרי אין יודע לשמור וכמשליך לאיבוד דמי מי שהחזיר לו אלא יעשה לו סגולה אוצר עד שיגדל ויחזיר לו ולקמן מפרש מאי סגולה : ואם מת · קטן יחזיר ליורשיו : וכולן שאמרו · אפי' קטן : בשעת מיתתן · אורחא דמילתא נקט דכשהן בריאין אם רוצים להחזיר לבעלים יטלו שלהן מיד הנפקד ויחזירו לבעליהן דמה להן לגלות הדבר : יעשה כפירושן · יחזיר הנפקד לאותו פלוני שפירשו אלו : ה"ג ואם לאו יעשה פירוש לפירושן · כלומר ואם לא מהימן להוא נפקד שהפקדון של אותו פלוני הוא אלא של בעלים שלהם הוא ומתוך בושה אינם רוצים לומר שהוא של בעלים דלא ליתחזקו כגזלנים וגנבים יעשה הנפקד פירוש אחר לפירושו שיחזור לבעליהן של אלו ולא לאותו פלוני וכי האי גוונא אמרינן בסמוך בההיא עובדא דביתהו דרבה בר בר חנה ויש מפרשים ואם לאו יעשה פירוש לפירושן כלומר אם לא פירשו בשעת מיתה יעשה(ב)פירוש למה שהם היו צריכין לפרש שיחזיר לבעליהן ולא נהירא דא"כ הייתו רישא ואם מתו יחזיר לבעליהן ואם מת יחזיר לרבו דמיירי בשמת ולא פירש למי יחזיר וקאמר דיחזיר לבעלים ותרי זימני למה לי ואית ספרים דכתב בהו ואיכא דאמרי יעשה פירוש לפירושו כלומר לא יעשה כמה שפירשו הן אלא יחזיר לבעלים ולא נהירא דא"כ רב דאמר אי מהימן לך כו' דאמר כמאן לא כרישא ולא כסיפא : כיפי · עגילים אנור"ש כדאמרינן בעלמא (עירובין דף נו:) ה) כיפי תלא ליה עגילים תלה באזניהם : דמרתא · שם חכם אחיו של ר' חייא כדאמרינן (סנהדרין דף ס·) מרתא ואייבו וחנא ור' חייא כו' : ובני ברתא · של מרתא ושל בני בתו : אי מהימנא לך · שלא גנבה ממך כלום : עשה פירוש לפירושה · עכב לעצמך : אי אמידא לך · אותם שהיא אומרת שהם שלהם אם עשירים הם וראוין להפקיד כיפי ושאר חפצים עשה כפירושה והחזירם להם אי נמי אי אמידא לך אשתך שיש לה אוהבים שנתנו לה ממון ע"מ שלא יהא לך חלק בו ומתנה (ג) זו שנותנת לקרוביה משלה עשה כפירושה : ס"ת · ללמוד בו הרי פירות והקרן קיים : דאכיל מיניה · הקטן תמרי והקרן קיים אבל בעיסקא לא שמא יארע בה דבר תקלה ותאבד : אפי' חלקו · נתפרדו האב והבן שאין הבן סמוך על שולחן אביו ואין הבן (ד)בנכסי אביו כלום אפ"ה אין מחזיקין זה על זה דלא קפדי אהדדי : חלקו לא · כלומר בחלקו לא מיירי מתני' אלא כיון דחלקו יש להן חזקה זה על זה : הכי גרסינן עבד רב פפי עובדא חלקו לא · כלומר כרבא עשה דהיכא דחלקו לא דברה משנתנו אלא ודאי יש להן חזקה : הכי גרסינן בפירוש רבינו הגהלל איתמר אחד מן האחין שהיה נושא ונותן כו' · אחד מן האחין כגון גדול אחין לאחר מות האב : אונות · שטרי מכירות לשון כתי ורגאשית אוני (בראשית מט) : ושטרות · של הלואה : יוצאין על שמו · שבשמו נכתבו שהוא לקח (ה)והלוה : שלי הן · ואין לאחי חלק בהן שנפלו לי הממונות שהלויתי וקניתי בהן קרקעות הללו מבית אבי אמא ואין אתם יורשים עמי והלכך נקט אבי אמא דאילו מבית אבא כולן יורשין בשוה דבאחין מן האב עסקינן שכולן יורשין ממון של אביהן ביחד ולא יטול זה יותר מזה והלכך מאין לו ממון זה לבדו אם לא ירשו מאמו וכגון שאינם בני אם אחת : עליו להביא ראיה · שהממון שלו אע"פ שכתובין השטרות בשמו דכיון שהיה הוא לבדו נושא ונותן בנכסים שנכתבו על שמו וכדמפרש לקמיה שאין חלוקין אפי' בעיסקן דכיון דלא נודע מעולם מאיזה צד יבא לו ממון בלא אחיו אין לתלות השטרות אלא בממון האב ואינו יכול להוציא הממון מחזקת האב ולקמן מפרש ראיה במאי : על האחין להביא ראיה · שהשטרות הללו מממון אביהן דלמאי דכתב בשטר סמכינן והרי על שמו נכתב ואע"ג דהלכתא כשמואל בדיני בהא הלכתא כרב דתניא לקמן כוותיה ורב חסדא ורבה ורב ששת נמי כרב סבירא להו דמפרשי מילתיה לקמן : אבא · רב כך היה שמו *כדקרי ליה בשחיטת חולין (דף קלז:) אבא אריכא דאמרינן מאן ריש סדרא בבבל אבא אריכא ואמרינן במסכת נדה (דף כד:) רב ארוך בדורו היה והאי דקרי ליה רב כמו שקורין לר' יהודה הנשיא רבי בארץ ישראל קרו ליה נמי בבבל רב וכן מצאתי בספר ערוך* המובא מרומא : שאם מת · ויש לו בנים ליורשו על האחין להביא ראיה דכיון דיתמי לאו בני איתויי ראיה נינהו ואינן יודעין לחפש זכותן וגם השטר מוכיח(ו) שהיה ממון של אביהן על שכנגדו להביא ראיה אבל כשהאח עצמו קיים היה מטיל רב עליו להביא ראיה דאם איתא דשלו הוא ממון זה יכול לחפש ולמצוא ראיה ואם לא ימצא ראיה הפסיד : מתקיף לה רב פפא · למאי דאמר שמואל מודי לי אבא : כלום טענינן להו ליתמי כו' · בתמיה אילו היה אביהן קיים היינו מחזיקין הממון ביד אחין עד שיביא ראיה שאינו שלהן ולפי שמת יפה כחן של יתומין ממנו ויפסידו אחין בתמיה ואע"ג דאמרינן (לעיל דף מא:) טוענין ליורש גבי חזקת ג' שנים שאע"פ שלא דר בו אביו אלא יום אחד וזה החזיק ג' שנים אחרי כן הויא חזקה ואע"ג דאבוהון לא מהניא ליה חזקת שלש שנים לומר לקוח הוא בידי אלא א"כ יש עמה טענה אתה מכרתו לי אתה נתתו לי במתנה וגבי בנו לא בעינן טענה זו אלא מאבי ירשתי אלמא טענינן ליתמי מאי דלא מצי אבוהון למטען לא דמי דהתם נמי אין טוענין בשביל היתומים אלא שאביהן קנאה מן המערער כמו שהיה הוא האב יכול לטעון ולפיכך הויא חזקה אע"ג דלא טענו מידי אבל הכא האב לא מצי טעין לאחין שיביאו ראיה ואנן היכי נטעון במקום היתומים כן : והא רבא אפיק כו' · סיומא דאתקפתא דרב פפא היא : זוגא דסרבלא · זוג מספריים של סורקי בגדים שגוזזין בהם הסרבלים : בלא ראיה · הבעלים שהיו להם עדים שהן שלהן הוציאום מן היתומים בלא ראיה ועדים שיעידו שהשאילו לאביהן של יתומים לפי שהן עשוין להשאיל ולהשכיר שאם אמר אביהן לקוחין הם בידי עליו להביא ראיה אף היתומין עליהן להביא ראיה שלקחן אביהן מן הבעלים וכיון דלית להו ראיה החזירם רבא לבעלים ולא נאמר כיון שמת האב על הבעלים להביא ראיה :

כדשלח

תוספות

קבל מן הקטן יעשה לו סגולה · דמשבא לידו איסור מציאה אשכח ולכך הוו דקטן ויעשה לו סגולה אבל מכל מקום לכתחלה אין מקבלין : ומודה לי אבא שאם מת על האחין להביא ראיה · אומר רשב"א אינלומר משום דטענינן ליתמי דאי הוה אבוהון קיים הוה מייתי ראיה דלעיל (דף מז·) פריך (ז) דאי הוה אתי בטענתא דאבוהון אפי' הכך נמי משמע דפשיטא ליה דבנאומן ובן אריס דאתו בטענתא דאבוהון דאין להן חזקה ומאין פשיטו לו כל כך הא לרב יש חזקה לבן אריס אע"פ שאריס עצמו אין לו חזקה ומיהו י"ל דהתם (ח) מבן גזלן פריך כלומר אפי' הכך נמי הוו כבן גזלן אבל מ"מ אין לפרש כן דהא תנן (לעיל דף מא·) הבא מחמת ירושה אין צריך טענה הא חזקה בעי ואמאי דלמא אם היה אביו קיים היה מביא עדים שלקחה אלא נראה דהכא דוקא הוא דקאמר רב על האחין להביא ראיה אם מת משום דאונות ושטרות יוצאים על שמו דמוכחא מילתא דשלו הן אלא בחייו הוא דקאמר רב עליו להביא ראיה דלא סמכינן אמאי דיוצאין על שמו דאם איתא דנפלו לו מבית אבי אמו היו לו עדים בדבר אבל בבנו דליכא למימר הכי סמכינן אמאי דיוצאין על שמו ונראה דרב מודה במאי דאפיק רבא זוגא דסרבלא מיתמי ולרב פפא דפריך מינה נראה לו לדמותה לאונות ושטרות יוצאין על שמו :

דבריס

רבינו גרשום

קבל פקדון מן הקטן. אין יכול להחזיר לו לפי שאין יד לקטן אלא יעשה לו ממנו סגולה ויחזיר לו כשיגדל : וכולן. בין נשים ועבדים ותינוקות: שאמרו בשעת מיתתן של פלוני הן הפקדון יעשה כפירושן. ויחזיר לאותו פלוני: ואם לא פירשו יעשה. א) מי שהפקדון בידו פירוש לפירושן שהן היו צריכין לפרוש · ושל אשה יחזיר לבעל ושל עבד יחזיר לאדונו : הני כיפי · עגילים: דמרתא. של אשת פלוני : ובני ברתא. של שתיהן הוה : אי מהימנא לך. שלא גנבה מינך כלום: עשה כפירושה. ותן להם: אי אמידא לך . שאותה שהיא אומרת עשירה ומפקדת פקדוני' עשה כפירושה: ואי לא עשה פירוש לפירושה. ויהיה שלך : ספר תורה. כי היכי דלא מיכליא קרנא: פיסקא ולא לאב בנכסי הבן · בנכסים שקנה הבן : ואפילו חלקו . שהאב תופס לעצמו מה שקנה והבן תופס מה שקנה ושב והחזיק זה בשל זה לא הויא חזקה משום דאבא לגבי ברא וברא לגבי אבא אחולי אחלי הפירות זה לזה : רבא אמר חלקו לא אמרינן דלא הויא חזקה דודאי הויא חזקה משום דהבן שחלק הרי הוא כשאר כל אדם : מהורמיז ארדשיר. שהוא מן כרך שולטניות דארדשיר : אונות . כותות כגון הרשאות : ושטרות . דהלואות ומכירות : מבית אבי אמא. שאינן בני אם אחת : ואמר שלי הוא. רב אמר עליו להביא ראיה שאף ע"פ שנכתבין על שמו כיון שלא חלק והוא נושא ונותן בממון כולו הרי הן בכח האחין ועליו להביא ראיה שהוא רוצה להוציא ממון מחזקתו : ושמואל אמר. כיון דנכתבין על שמו והוא תפוס על האחין להביא ראיה שלא יהא כדבריו : אבא. קרי לרב: על האחין להביא ראיה . שאין מוציאין מיתומים אלא בראיה : מתקיף לה רב פפא. וכי היכי מענינן בשביל יתמי מאי דלא מצי אבוהון למטען · דאילו הוה אבוהון קיים עליו היה להביא ראיה ולא על האחין ואנן היכי מטענינן ליתמי דלימרו דעל האחין להביא ראיה בשביל דאינון יתמי : והא רבא אפיק זוגי דסרבלא . מקטורן כפול וכו' מיתמי. דהיינו דברים העשוים להשאיל ולהשכיר דאע"ג דאמרי לקוחות הן בידי משום דאילו הוה אבוהון קיים לא

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבה אמר חלקו לא וכו' לא כרבה : (ב) רשב"ם ד"ה ה"ג וכו' יעשה הוא פירוש למה : (ג) ד"ה אי אמידא וכו' ומתנה היא זו : (ד) ד"ה אפילו חלקו וכו' ואין הבן מתעסק בנכסי אביו : (ה) ד"ה יוצאין וכו' שהוא לקח או הלוה : (ו) ד"ה שאם מת וכו' השטר מוכיח שהממון היה של אביהן : (ז) תוס' ד"ה מודה וכו' פריך אי דאתו : (ח) באד"ה דהתם מכח בן גזלן :

[עי' תוס' חולין לח: ד"ה אלמליך ליה לאבא]

[בערוך אבא ובערב אביי]

א) עי' ברשב"ם ויש מפרשים וכו' כלומר אם לא פירשו בשעת מיתה וכו' ונראה דכוון לפי' רבינו ז"ל .

רמו א מיי' פ"ח מהל' טוען הלכה ג סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' עב סעיף יח וסי' קלג ס"ה :
רמז ב ג מיי' פ"ט מהל' נחלות הלכה ח סמג לאוין פא טוש"ע ח"מ סי' סב :
ריז ד מיי' שם ופכ"ב מהל' אישות הל' ל סמג שם טוש"ע שם וטוש"ע אה"ע סי' פו סעי' ב וע"ש בהג"ה :
ריח ה מיי' פ"א מהל' מכירה הלכה ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קצב סעיף ב :

רבינו גרשום

מצי טעין לקוחות הן בידי אינהו נמי לא מצי טעני וקשיא : אמר רב חסדא לא שנו . הא דאמרן דאינו נאמן דעליו להביא ראיה שהן שלו אלא שאין חלוקין בעיסתן. כלומר שעדיין לא חלקו ירושתן ואוכלין יחד מעיסה אחת: אבל חלוקין בעיסתן . שכבר חלקו ואעפ"כ נושא ונותן בהלקם ודאי על האחין להביא ראיה דאינו שלו דאי לא מייתו ראיה א) מוחזק זה בזה דאימור מעיסתו קיבץ. כלומר ממזונותיו צמצם וקיבץ ממון ועשה אלו אונות ושטרות ולהכי כתובין על שמו: בעדים. שיודעין שהם שלו: בקיום השטר. שאם קיימו בית דין אלו שטרות על שמו דכתבי הכי שטרא של פלוני נפק לקדמנא ודאי שלו הן דבית דין לא הוי מקיימי על שמו אי לא דבקיאי דהן שלו : הא רב ושמואל הא רבה ורב ששת. כולהו גילו טעמיהו בדבר זה : מר כמאן סבירא ליה · כלומר מה דעתך בזה : וכן אשה אלמנה שנושאת ונותנת בתוך הבית. של יתומין דעדיין לא נסתלקה מהם : שנפלו לי מבית אבי אמא. והוא הדין שנפלו לה מאביה עצמה לאחר מיתת [ז] בעלה דהכי יכולה למימר : אימא לא גזלה מיתמי. ותהא מהימנא ועל היתומים לאיתויי ראיה . קמ"ל דאפי' הכי לא מהימנא אי לא מייתא ראיה : פיסקא במה דברים אמורים . דצריך חזקה ג' שנים:במחזיק. כלומר כגון כל הני דאמרן לעיל דזה המחזיק טוען לקחתי והמערער אומר לא מכרתי דאינו מודה לו אבל היכא דמכר או נותן מתנה צריך כל אחד להחזיק בחלקו כדי שלא יהיו יכולין לחזור בהן · וכן המחזיק בנכסי הגר שמת אינן צריכין ג' שנים לחזקה ·אלא נעל שסתם פתח כל שהוא או פרץ בו מעט או גדר כל שהוא לאלתר הוי חזקה: בקרושין דבי לוי · במסכת קרושין בבית המדרש של לוי : בפניו לא צריך למימר ליה לך חזק וקני . כלומר אם המקבל הוא שם בפני הנותן לא צריך למימר ליה הנותן לך חזק וקני אע"ג דלא קאמר ליה אי מחזיק מקבל בנעל וגדר כל שהוא קני · אבל שלא בפניו כגון שתקרקע בעיר אחרת

כדשלח רב הונא בר אבין [*]דברים העשוין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן קשיא : אמר רב חסדא [ג]לא שנו אלא דאין חלוקין בעיסתן אבל חלוקים בעיסתן אימור מעיסתו קימץ ראיה במאי רבה אמר [ד]ראיה בעדים רב ששת אמר ראיה בקיום השטר אמר ליה רבא לרב נחמן הא רב והא שמואל הא רבה והא רב ששת מר כמאן סבירא ליה א"ל אנא מתניתא ידענא דתניא אחד מן האחין שהיה נותן ונושא בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמו ואמר שלי הן שנפלו לי מבית אבי אמא עליו להביא ראיה וכן [ה]האשה שהיא נושאת ונותנת בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמה ואמרה שלי הן שנפלו לי מבית אבי אבא או מבית אבי אמא עליה להביא ראיה מאי וכן מהו דתימא אשה כיון דשביחא לה מילתא דאמרי קא טרחא קמי יתמי לא גזלה מיתמי קא משמע לן : במה דברים אמורים במחזיק אבל בנותן מתנה והאחין שחלקו וכו' : אטו כל הני דאמרינן לאו בני חזקה נינהו חסורי מחסרא והכי קתני במה דברים אמורים בחזקה שיש עמה טענה כגון מוכר אומר לא מכרתי ולוקח אומר לקחתי אבל חזקה שאין עמה טענה כגון נותן מתנה והאחין שחלקו והמחזיק בנכסי הגר דלמקני בעלמא הוא (א) נעל גדר פרץ כל שהוא הרי זו חזקה תני רב א)הושעיא בקדושין דבי לוי ב)נעל גדר פרץ כל שהוא בפניו הרי זו חזקה בפניו אין שלא בפניו לא אמר רבא [ו]הכי קאמר בפניו לא צריך למימר ליה לך חזק וקני שלא

דברים העשוין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחים הן בידי אינו נאמן · וקשה דאמר בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מו· ושם) א"ר יהודה ראוהו שהטמין כלים תחת כנפיו ויצא ואמר לקוחין הן בידי אין נאמן ולא אמרן אלא בבעל הבית שאינו עשוי למכור כליו ולא אמרן אלא בדברים שאין עשוין להטמין ולא אמרן אלא בדברי' העשוין להשאיל ולהשכיר אלמא דאפילו בדברים העשוין להשאיל ולהשכיר נאמן אי ליכא כל הני מילי דקאמר שאין עשוי למכור כליו וכלים שאין דרכן להטמין ונראה לר"ת דגרס התם ובכולהו כמי כי ליתנהו לא אמרן אלא בדברים שאין עשוין להשאיל ולהשכיר אבל דברים העשוין להשאיל ולהשכיר אפי' ליתנהו לחד מהני אין נאמן וכן גורס רב האי בשערים (שער מ) וכן ר"ח וכן מוכח בשילהי המקבל (ב"מ דף קטז·) וא"ת (ה) דתנא בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיד:) המכיר כליו וספריו ביד אחר ויצא שם גנבה בעיר ישבע כמה הוציא ויטול והשתא אפי' לא יצא שם גנבה יהא נאמן לומר שנגנבו מיגו דאי בעי אמר השאלתי לך דספרים הן עשוין להשאיל דאפי' ספרא דאגדתא אמר הכא דעשוין להשאיל כ"ש שאר ספרים כדאמר בנערה שנתפתתה (כתובות דף נ·) ולדקתו עומדת לעד זה הכותב ספרים ומשאילן לאחרים ואין לומר דלא מהימן במיגו לומר דגנובים (ו) משום דלאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן כדאמר בכל הנשבעין (שבועות דף מו:) דלא דמי דהתם ודאי אינו נאמן לאחזוקי ההוא גברא בגנבי אפי' במיגו אבל הכא שאינו אומר פלוני גנבם אלא שהם גנובים מהימן שפיר דכמה גנבים יש בעולם ואין לומר נמי דלאו מיגו הוא שאינו טוען ברצון השאלתי לך לפי שאותו יודע בו שהוא משקר דהא לעיל (דף נא·) אמר דנאמן לומר של אבותי הוא שלקחוה מאבותיך במיגו דאי בעי אמר מינך זבינתיה אע"פ שהוא יודע דלאו מיניה זבנה וכן בפרק שני דכתובות (דף טו: וע"ש בתוס' ד"ה ומודה) תנן דנאמן לומר שדה זו של אביך היתה ולקחתיה הימנו במיגו דאי בעי אמר לא היתה של אביך מעולם אע"פ שהבן יודע שהיתה של אביו ומהנהו עזי דאכלי חושלי בנהרדעא לעיל (דף ט·) אין ראיה דאיכא למימר כגון שמכחישו ואומר שלא אכלו כל כך דהשתא הוי מיגו טוב ותירץ ר"ת דהתם איירי באדם שאין (ז) עשוין להשאיל ולהשכיר לזה שקנאם כגון דלא גיים ביה ולפי זה אם עשוי להשאיל לו אפי' לא יצא לו שם גנבה נאמן לומר שהם גנובים במיגו ולמה"ר (ח) יודי נראה דלא מהימן במיגו דהוי מיגו להוציא אע"פ שנוטל דמים שהוציא :

אימא מעיסתו קימץ · אע"ג דלא טעין הכי אלא אומר מבית אבי אמא מ"מ נאמן במיגו דאי בעי אמר מעיסתי קמצתי :

דטרחא קמי יתמי אימא לא גזלה מיתמי · קשה לרשב"א דאדרבה מהאי טעמא דטרחא קמי יתמי גזלה מיתמי כדאמר בהשולח (גיטין דף נה·) בההוא הנאה דטרחא קמי יתמי אתיא לאורויי ותירץ דה"נ קאמר הכא קמ"ל דלא אמרינן דלא גזלה אלא אדרבה אתיא לאורויי כדאמר בגיטין :

נעל וגדר כל שהוא כו' · בגמרא פר"ש דהאי נעל היינו שקבע מנעול בדלת דהוי בנין אבל סגר הדלת ונעל במפתח בנכסי הגר דליכא דמסר ליה לא הוי חזקה דאין זה אלא כמבריח ארי מנכסי חבירו אע"ג דברים פסחים (דף ד· ושם ד"ה אם) אמר דמשמסר לו מפתח הוי הבית בחזקת שוכר לבדקו וה"ה לקנותו ה"מ

כדשלח רב הונא כו' · כלומר להכי אפקינהו רבא משום דדברים העשוין להשאיל ולהשכיר אין אדם נאמן לומר לקוח הוא בידי כדשלח רב הונא : קשיא · לדידן קשיא אמאי אמר שמואל מודי לי אבא כו' : ופסק ר' חננאל דהלכתא כשמואל דהיכא דמית על האחין להביא ראיה וכן פירש נקטינן מרבותי ז"ל כל היכא דאמר בגמ' תיובתא דפלוני תיובתא בטלו דברי מי שהתיובתא עליו לגמרי אבל היכא דעלתה בקשיא כי הך דשמואל לא בטלו דבריו דאמרינן לא הוה ברירא להן דבטלה שמועה זו לגמרי אלא לא אשתכח פירוקא בההוא שעתא דתליא וקיימא ואעפ"כ אין נראה בעיני דלא שנא תיובתא ולא שנא קשיא דקאי אמילתא דאמוראי חדא היא ולא הויא עיקר אלא לגבי תיובת' ממשנה או מברייתא שייך לומר תיובתא ומפירכא דאמוראי שייך למימר קשיא והא דשמואל נראה בעיני דלא כתיכנן מיליה כל עיקר וכן בפי' ר"ח כתב מרי"ש גאון כי זה שאמר שמואל ומודי לי אבא שאם מת על האחין להביא ראיה אין הלכה כמותו : לא שנו · הא דקאמר רב עליו להביא ראיה : אלא שאין חלוקין· בשום דבר בעולם אפי' בעיסתן הלכך מאין לו לזה כלום בלא אחיו : קימץ · עצרן ביותר ולכך נתעשר והיה לו ממון לבדו שאין לאחיו חלק בו ומהממון ההוא לקח קרקעות והלוה לאחרים : ראיה במאי · אדרב קאי שהלכה כמותו דאי אדשמואל היכי אמר רב ששת ראיה בקיום השטר והרי לשמואל דאית ליה על האחין להביא ראיה צריך להן לפסול שטרו של זה ולא לקיימו : ראיה בעדים · על בעל השטר להביא ראיה דמעיסתו קימץ או מאבי אמו ירש והיה ממון של שטרות הללו שלו : בקיום השטר · שכתבו לו בית דין הנפק על שטר זה (ג) וכיון דקיימוהו ב"ד בדקו השטר וחקרו ועמדו על אמיתת הדבר שכל הכתוב בשטר אמת הוא והשטר הרי כתוב בשמו של זה : הא רבה והא רב ששת · דפליגי אליבא דרב ואי כרב סבירא לך ראיה במאי אי כרבה אי כרב ששת : מתניתא ידענא · כרב ומיהו לא פירש לי אי כרבה אי כרב ששת : ורבינו חננאל פסק בעדים צריך להביא ראיה ולא בקיום השטר דהא אפי' רב ששת מודי דראיה בעדים שוה יותר מקיום השטר : וכן האשה · אלמנה : מבית אבי אבא · ה"נ מצי למימר מבית אבא ומשום רישא דקתני מבית אבי אמא קתני נמי סיפא מבית אבי אבא : מאי וכן· דמשמע ואפי' האשה דינה כן (ג) ומאי רבותא איכא טפי דקתני וכן הכי הוה ליה למיתני אשה שהיתה נושאת ונותנת כו' ודרך תנא לומר שני דברים שוין וזימנין דאמרינן דצריכי תרווייהו אבל הכא דקתני וכן משמע דבלא זו אף זו קתני : דשביחא לה מילתא · חשיבות היא לה שמאמינין אותה בית דין לעשותה אפוטרופוס בשל יתומין וגם משבחין אותה בני אדם על כך ומקושי גדול תאמר על שלהן שהוא שלה וסד"א דליהמנה קא משמע לן:בבבא בתרא ירושלמי' אין לאיש חזקה בנכסי אשתו בחיי אשתו אבל לאחר מיתת אשתו יש לו חזקה ולא לאשה בחיי בעלה בנכסי בעל אבל לאחר מיתת בעלה יש לה חזקה ולא לאב בנכסי הבן בחיי הבן אבל לאחר מיתת הבן יש לו חזקה ולא לבן בנכסי האב בחיי האב אבל לאחר מיתת האב יש לו חזקה ואיכא לדמויי להך דתניא לעיל בן שחלק ואשה שנתגרשה כו' : במתני' לא גרסינן ופרץ בפניו דהא נכסי הגר לא שייך ביה בפניו דהא מית ליה הגר : אטו כל הני · דאמרינן לקמן במתני' נותן מתנה ואחין שחלקו לאו על ידי חזקה דנעל גדר הן קונין כדקתני מתני' בתמיה: במה דברים אמורים·דבעינן ג' שנים:בחזקה שיש עמה טענה· כלומר ערעור: אבל בחזקה שאין עמה טענה·שבעל הקרקע מודה לו ליטלה כגון נותן מתנה כו' כיון דנעל גדר ופרץ כל שהוא בפני עדים הויא חזקה לקנות שלא יוכל לחזור עוד זה בזה: בקדושין דבי לוי · בתוספתא (ד) בברייתא דמס' קדושין שסידר לוי כמו שסידרו ר' חייא ור' אושעיא : נעל וגדר ופרץ בפניו · במקח וממכר מיירי דתנן בקידושין (דף כו·) דקרקע נקנית בחזקה : ומתמה גמ' בפניו הוא דהוי חזקה אבל שלא בפניו · דמוכר אם נעל וגדר שלא בפניו לא תיהוי חזקה בתמיה : ה"ק · אם גדר ופרץ לוקח בפניו דמוכר לא צריך למימר ליה מוכר ללוקח לך חזק וקני אלא מכיון שנתרצה לו למכרה בכך וכך מעות והחזיק זה בפניו הויא חזקה דניחא ליה בהך חזקה והלכך שתיק ולא יוכל מוכר לחזור בו עוד והלוקח נתחייב לו דמי מקחו : שלא

א) [גי' מהרש"ל שרביא ועי' תוס' לקמן נב: ד"ה נעל וכ"א בשאילתות פ' משפטי סי' קלט] : ב) [תוספתא דקידושין פ"א] :

הגהות הב"ח

(א) גמ' דלמקני בעלמא הוא דבעי נעל וגדר ופרץ וכו' תני רב שרביא בקידושין דבי לוי נעל וגדר ופרץ : (ב) רשב"ם ד"ה בקיום וכו' שטר זה דכיון: (ג) ד"ה מאי וכן וכו' ומאי רבותא. נ"ב וכה"ג פרש"י בב"ק דף קיד ע"ב : (ד) ד"ה בקידושין דבי לוי בתוספתא (בברייתא) תו"מ ונ"ב הגהה היא : (ה) תוס' ד"ה דברים וכו' וא"ת הא דתנא וכו' ויצא לו שם גניבה : (ו) בא"ד דגנובים הם משום : (ז) בא"ד באדם שאין עשוי להשאיל : (ח) בא"ד ולמה"ר דוד נראה :

א) נ"ל אין מצילין מחזקתו דמוחזק זה בזה .

שלא בפניו צריך למימר ליה לך חזק וקני בעי רב מתנה היאך אמר שמואל מאי תבעי ליה לאבא [א]השתא ומה מכר דקא יהיב ליה זוזי אי א"ל לך חזק וקני אין אי לא לא מתנה לא כל שכן ורב סבר[א]) מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב וכמה כל שהוא כדשמואל דאמר שמואל [ב]גדר גדר והשלימו לעשרה [ג]ופרץ פרצה כדי שיכנס ויצא בה הרי זו חזקה האי גדר היכי דמי אילימא דמעיקרא לא הוו סלקי לה והשתא נמי לא סלקי לה מאי עבד ואלא דמעיקרא הוו סלקי לה והשתא לא סלקי לה טובא עבד לא צריכא [ד]דמעיקרא הוו סלקי לה ברווחא והשתא קא סלקי לה בדוחקא האי פרצה ה"ד אילימא דמעיקרא הוו עיילי בה והשתא נמי עיילי בה מאי עבד ואלא דמעיקרא לא הוו עיילי בה והשתא קא עיילי בה טובא עבד לא צריכא [ה]דמעיקרא הוו עיילי בה בדוחקא והשתא עיילי בה ברווחא א"ר אסי א"ר יוחנן נתן צרור והועיל נטל צרור והועיל ה"ז חזקה מאי נתן ומאי נטל אילימא נתן צרור וסכר מיא מינה נטל צרור ואפיק מיא מינה האי ב)מבריח ארי מנכסי חברו הוא אלא [ו]נתן צרור דצמד (א) לה מיא נטל צרור וארוח לה מיא ואמר רב אסי א"ר יוחנן [ז]שתי שדות ומצר אחד ביניהן החזיק באחת מהן לקנותה קנאה לקנות

שלא בפניו צ"ל כו' אם בא להחזיק שלא בפניו דמוכר כגון בעיר אחרת או אפי' בלותה העיר שלא מדעתו של מוכר לא הויא חזקה אלא א"כ א"ל מוכר ללוקח לך חזק וקני ואפי' אם נתן לו מעות לא קני במעות כגון בעיר שכותבין שטר דאין הכסף מועיל עד שיחזיק או עד שיכתוב השטר כדאמרי' בפ"ק דקדושין (דף כו:) עלה דהך משנה נכסים שיש להם אחריות נקנין בכסף כו' אמר רב ל"ש אלא במקום שאין כותבין את השטר אבל במקום שכותבין את השטר לא קנה עד שיכתוב לו את השטר ואי פריש פריש שפירש בכסף אקנה קנין גמור בלא חזקה ושטר אבל מסתמא לא קני במעות עד דמחזיק: בעי רב · הך ברייתא הוה שמיעא ליה דקתני בפניו אבל שלא בפניו לא הויא חזקה עד דא"ל בהדיא לך חזק וקני וקמבעיא ליה מי לימא דבמכירה מיירי אבל במתנה מכיון שאמר לו (ב) נותנני לו קרקע זו והלך והחזיק שלא בפניו הויא חזקה ואע"ג דלא א"ל לך חזק וקני וכדמפרש טעמא לקמיה דנותן בעין יפה נותן או דלמא לא שנא: מאי תיבעי ליה לאבא · במתנה טפי ממכר ק"ו הוא דלא קני עד דא"ל לך חזק וקני: ומה מכר דקיהיב ליה זוזי · לוקח למוכר היום ולמחר לאחר שיחזיק שהרי ע"מ כן הוא מחזיק כדי לפרוע דמים למוכר דמוכר לא מפסיד כיון ג)דקבל כל הדמים א"כ יהיב ליה(ג) מקמי דמחזיק זוזי לא קנה כדפרישית לעיל וכגון במקום שכותבין את השטר כדתניא בקדושין (דף כו:) מכר לו י' שדות בי' מדינות כיון שהחזיק בשדה אחת קנה כולן מה שאין בשניהן בד"א שנתן לו דמי כולן כו' אלמא אחר נתינת דמים בעינן חזקה ואפ"ה אי א"ל מוכר ללוקח לך חזק וקני הוי חזקה ואי לא לא: מתנה · דאין לו כי אם חסרון ממונו לא כל שכן דצריך למימר ליה לך חזק וקני ולא ליהוי חזקה עד דא"ל דדלמא נמלך להחזיק כבר חזר בו ממתנתו: ורב · דקבעי לה סבר איכא למימר מאן דיהב מתנה בעין יפה יהיב שמחמת חיבה נתן לו והלכך ניחא ליה שילך ויחזיק ואיכא למימר דכמאן דא"ל דמי והלכך מספקא ליה ושמואל נמי דפשיטא ליה ס"ל היכא אמרינן בעין יפה נותן ה"מ כגון לאחר שהחזיק ונתקיימה המתנה הוא דאמרינן בעין יפה נותן לו מכל וכל שלא שייר לעצמו במתנה זו (ד) דאמרן לעיל [נא:] המוכר שדהו לאשתו קנתה והבעל אוכל פירות במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות אבל כל זמן דמספקא לן אי גמר להקנות המתנה או לא מספק אין לנו לומר שנתן את שלו במתנה עד דמפרש ואומר לך חזק וקני: דאמר שמואל (ה) גדר גדר · שהיה בנוי פחות מי' והשלימו לעשרה לפי שלא יוכלו לעלות עליו וליכנס בשדה: פרץ פרצה · הרחיב הפרצה: דמעיקרא · כשהיה פחות מי' לא הוו סלקי לה אין יכולין לעלות דרך עליו ליכנס בשדה כגון שהיה עשוי בשיפוע או היה בנוי על מקום מדרון: והשתא נמי לא סלקי לה מאי קעביד · ואמאי הוי חזקה דכל בנין בלא צורך לא הויא חזקה: ואלא דמעיקרא הוו סלקי לה · מיהא בדוחק והשתא שהשלימו לעשרה לא סלקי לה כלל טובא עביד ואין זה ראוי לקרות כל שהוא ואע"פ שבנין כל שהוא גדר: והשתא סלקי לה בדוחקא · והיינו כל שהוא דלכל שהוא אהני דהא אכתי סלקי לה קצת והאי דנקט שמואל והשלימו לעשרה לאו דוקא דה"ה לפחות מי' (והוא) דהשתא אהני להכי דסלקי בדוחקא ומעיקרא הוו סלקי לה ברווחא ואורחא דמילתא נקט דסתם השלימו לעשרה מעיקרא סלקי לה ברווחא והשתא סלקי לה בדוחקא: והשתא קעיילי לה ברווחא · דפורתא אהני ולא בעי לתרוצי דמעיקרא לא עיילי לה בדוחק דטובא עבד דשוויה פתח וגבי נעל כל שהוא נמי איכא לפרושי כה"ג שסתם פתח סתימה כל שהוא דמעיקרא עיילי לה ברווחא והשתא עיילי לה בדוחקא א"נ שקבע מנעול בדלת לנעול בו דהיינו בנין אבל סגר את הדלת ונעל במפתח בנכסי הגר איכא חזקה דאין זה אלא עושה מגוה לשמור בית חבירו ומבריח ארי מנכסי חבירו הוא כדלקמן במתניתין ואע"ג דגבי שכירות בתים אמרי' בפסחים (דף ד:) משמסר לו מפתחות הוי בחזקת שוכר וה"ה לגבי לקנותו ה"מ במוכר ומשכיר לחבירו אבל בנכסי הגר מי מסר לו מפתחות שיקנה הלכך צריך בנין כל שהוא: נתן צרור · בחור שבגדר השדה וכולה שמעתי' אנכסי הגר קאי וה"ה לקונה דבר מחבירו: נטל צרור · מן הגדר ועשה בו נקב: ה"ז חזקה · וכגון דמהני לשדה כדמפרש ואזיל: מאי נתן כו' · למאי אהני האי נתינה ונטילה דליהוי חזקה: אילימא נתן צרור וסכר מיא · ראה נהר שוטף ורוצה ליכנס דרך נקב ובא זה וסתם את הנקב בצרור וסכר את המים מן השדה שלא יכנסו בו (ו) שלא ישטפו את השדה: ואפיק מינה מיא · שנאספו לה מים בצד האחד ועשה נקב בצד השני כדי שילאו לחוץ: האי מבריח ארי וכו' · הא למה זה דומה למשיב אבידה דכל ישראל מצווין להציל ממון חביריהם מן ההיזק ואין קרוי חזקה אלא דומיא דגדר ופרץ שעושה בו בנין או כל תיקון הצריך לו לשדה כגון משקה מים או זומר או זורע או חורש: דצמד לה מיא · כמו צמיד פתיל (במדבר יט) ויצמדו לבעל פעור (תהלים קו) חיבר (ז) המים שבתוכו שלא יצאו לחוץ וזהו כמו משקה את השדה דומיא דחורש שמתקן את השדה ומייפו בהשקאה זו: דפתח ליה מיא · ע"י נטילת צרור נכנסו המים מן הנהר דרך חור שבכותל: וא"ר אסי אר"י ב' שדות · של גר הסמוכין זה לזה אלא שיש מצר אחד ביניהן: החזיק באחת מהן · כגון דרפק בה (ח) כדלקמן ונתכוין לקנותה לבדה ולחברתה לא נתן לב לקנות קנאה לאותה שדה לבדה ואי לא הוה מצר ביניהם הוה קנה את כולם מסתמא בחפירה כל שהוא: לקנות

ה"מ במוכר ומשכיר לחבירו דאיכא דמסר ליה דליקני אבל בנכסי הגר מאן מסר ליה דליקני ואין נראה לר"י דבהדיא אמר בפרק הפרה (ב"ק דף נב. ושם ד"ה כיון) דלא קנה במסירת מפתח ולא מהני מסירת מפתח אלא שלא יצטרך לומר לו לך חזק וקני ודוקא גבי בדיקת חמץ הוא דתלי במסירת מפתח דמי שמפתח בידו עליו לבדוק לפי שבידו ליכנס ולבדוק ומה שפי' נמי דלא קני בנעילת דלת לא משמע כן בגיטין בהזורק (דף עז: ושם) דקאמר תיזיל איהי ותיחוד ותפתח אלמא בנעילה לחודה קניא שלא היתה יכולה לעשות מנעול דבשבת היה ואפי' דאסור לקנות בשבת בשכ"מ שרי שלא תטרף דעתו עליו כדאמר לקמן ולא דמי נעילת דלת למבריח ארי דדוקא נתן צרור דסכר מינה מיא הוא דאמר בסמוך דהוי מבריח ארי אבל הכא שנועל בפני כל אדם ואין מניח אדם ליכנס מוכח מילתא שהבית הוא שלו וקני בנעילה לחוד וכן מוכח לקמן (דף נז:) גבי הא דתנן אלו דברים שיש להן חזקה ואלו דברים שאין להם חזקה ופריך בגמ' מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר עולא כל שאילו בנכסי הגר לא קנה כו' וקתני סיפא הכניס תרנגולין בתוך הבית ה"ז חזקה וקנה נמי בנכסי הגר וה"ט דהתם דקנה משום דמסתמא כשנתן שם תרנגולין נעל דלת לשמרן אלמא דקנה בנעילה אבל קשה לרשב"א דאמר לקמן הבונה פלטרין בנכסי הגר ובא אחר והעמיד להן דלתות קנה והתם מיירי בנעל דאי לא נעל אמאי קנה הא לבני בעלמא הוא דאפיך כמו קמא שכל אדם יכול ליכנס כשלא נעל אלא ודאי בנעל איירי ומשמע דוקא שהעמיד דלתות אבל לא העמיד דלתות לא קנה בנעילה: (לעיל) נעל וגדר ופרץ כל שהוא · פ"ה דל"ג בפניו משום דבנכסי הגר לא שייך לפניו ואינה קשיא דאיכא למימר משום דנותן מתנה ואחין שחלקו נקט בפניו ומיהו ל"ג ליה דדייק בגמ' אברייתא דרב שרביא בפניו אין שלא בפניו לא ואמתני' ה"ל למידק ועוד דבעי רב במתנה היאך תפשוט ממתני' דאנותן מתנה קתני בפניו אי גרס לה: (לעיל) אמן כל הני לאו בני חזקה נינהו · פירוש דמשמע ליה בד"א במחזיק הוא דבעי ג"ש חזקה כלומר במידי דשייך חזקה אבל בנותן כו' מש"ה פריך אטו הני כגון נותן מתנה והאחין שחלקו לאו בני חזקת ג"ש נינהו: אמר שמואל ומאי תבעי ליה לאבא ומה מכר כו' · אע"ג דשמואל אית ליה בפ"ק דב"מ (דף טו:) דיפה כח מתנה מכח מכר לענין דלא טריף מיניה את השבח היינו אחר שכבר נתקיימה המתנה כדפ"ה: האי פרצה היכי דמי אילימא דמעיקרא לא עיילי בה והשתא נמי לא עיילי בה מאי עבד · נראה דל"ג (ט) דהיכי מצינן למימר השתא נמי לא עיילי הא כדי שיכנס ויצא בה קאמר לכך נראה כספרים דגרסינן דמעיקרא לא עיילי בה והשתא עיילי בה טובא עבד: טובא עבד · ואין זה כל שהוא אלא כו' ונעל נמי כל שהוא צריך ליישב כעין הני: אותה

לקנות

רבינו גרשום

אע"ג דמחזיק המקבל לא קני עד דאמר ליה המוכר לך חזק וקנה: במתנה היאך. צריך למימר ליה לך חזק וקנה או לא · מי אמרינן בעין יפה נותן וקנה המקבל אע"ג דלא אמר ליה לך חזק וקנה: גדר גדר. שהיה קרוב לעשרה והשלימו המקבל לעשרה: שיכנס ויצא בה. דרך אותה פירצה הויא חזקה: דמעיקרא כשגדרה הנותן הוו סלקי ליה אינשי על אותו גדר ועכשיו הגביהו זה מקבל דלא יכלי אינשי למיסלק לה: טובא עבד. ואמאי קרי ליה כל שהוא: אי נימא נתן דסכר מיניה מיא · כלומר שראה מים שהיו באין דרך חור אחד לשטוף את השדה ונתן צרור באותו חור כדי שיעכב המים שלא ישטפו את השדה: נטל דאפיק מיא מיניה. שהיה כל השדה מלאה ולא היו יכולין לצאת ממנה ונטל זה צרור אחד מפאת השדה ויצאו המים דרך נטילת הצרור: האי מבריח ארי · כלומר מה חזקה הויא זו הא מצי למימר ליה הנותן או אחד מן האחין מצוה עבדת שהצלת נכסי כי כן חובה לבר ישראל להציל ממון חבירו ולא הויא חזקה: אלא נתן צרור דצמד לה מיא. שהיתה שדה בית השלחין דצריך לה מים הרבה וצמד לה. שסכך בצרור דרך צאת המים שלא יצאו מן השדה ולא סגי לה בלי מים: נטל דפתח לה מיא. שנטל צרור א' ועשה דרך למים ליכנס דרך נטילת אותו צרור דבענין זה ודאי [הוי] חזקה: ב' שדות. של נכסי

א) [לקמן סט. עא:] ב) [נדרים לג: ב"ק נח.] ג) [צ"ל דמקבל]

ריטז א מיי' פ"א מהל' מכירה הל' ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קצב סעיף ב:
רכ ב מיי' שם הל' יא טוש"ע שם ס"ד ועיין בטור ובב"י.
רכא ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:
רכב ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:
רכג ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:
רכד ו מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעיף ו:
רכה ז מיי' פ"א מהל' זכייה הלכה ז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' ערה סעיף ח:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דצמד ליה מיא נטל צרור דפתח ליה מיא: (ב) רשב"ם ד"ה בעי רב וכו' מכיון שאמר לו נתתי לו: (ג) ד"ה ומה מכר וכו' א"כ יהיב ליה זוזי מקמי דמחזיק לא קנה: ושם בא"ד מה שאין בשניהן. נ"ב פי' דבכסף ובשטר אין מועיל קנין שדה אחת לשאר שדות: (ד) ד"ה ורב דקבעי וכו' במתנה זו כלום כדאמרינן: (ה) ד"ה דאמר שמואל גבי גדר שהיה: (ו) ד"ה אילימא וכו' שלא יכנסו בו כדי שלא: (ז) ד"ה דצמד וכו' חיבר את המים: (ח) ד"ה החזיק וכו' דרפק בה פורתא כדלקמן: (ט) תוס' ד"ה האי וכו' דל"ג ליה דהיכי מצי למימר וכו' לא עיילו בה הא וכו' כספרים דגרסי דמעיקרא:

א)לקנות אותה ואת חברתה אותה קנה חברתה לא קנה לקנות את חברתה אף אותה לא קנה בעי רבי זירא החזיק באחת מהן לקנות אותה ואת המצר ואת חברתה מהו מי אמרינן (א) מצר דארעא חד הוא וקני או דלמא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ב)תיקו בעי רבי אלעזר החזיק במצר לקנות שתיהן מהו מי אמרינן האי מצר אפסרא דארעא הוא וקני או דלמא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ג)תיקו א"ר נחמן אמר רבה בר אבוה ד)שני בתים זה לפנים מזה החזיק בחיצון לקנותו קנאו לקנות אותו ואת הפנימי חיצון קנה פנימי לא קנה לקנות את הפנימי אף חיצון נמי לא קנה החזיק בפנימי לקנותו קנאו לקנות אותו ואת החיצון קנה שניהן לקנות את החיצון אף פנימי לא קנה(ב) א"ר נחמן אמר רבה בר אבוה ה)הבונה פלטרין גדולים בנכסי הגר ובא אחר והעמיד להן דלתות קנה מאי טעמא קמא לבני בעלמא הוא דאפיך אמר רב דימי בר יוסף א"ר אלעזר ו)המוצא פלטרין בנכסי הגר וסד בהן סיוד אחד או כיור אחד קנאן וכמה אמר רב יוסף ז)אמה אמר רב חסדא ח)וכנגד הפתח אמר רב עמרם האי מילתא אמר לן רב ששת ואנהרינהו (ג) עינין ממתניתא ט)המציע מצעות בנכסי הגר קנה ואנהרינהו עינין ממתניתא מאי היא דתניא א)כיצד בחזקה נעל לו מנעלו או התיר לו מנעלו או שהוליך כליו אחריו לבית המרחץ והפשיטו והרחיצו ב)סכו גרדו והלבישו והנעילו והגביהו קנאו אמר ר"ש לא תהא חזקה גדולה מהגבהה שהגבהה קונה בכל מקום מאי קאמר הכי קאמר הגביהו לרבו קנאו הגביה רבו לו לא קנאו אמר ר"ש כ)לא תהא חזקה גדולה מהגבהה שהגבהה קונה בכל מקום ג)א"ר ירמיה בירואה אמר רב יהודה האי מאן

דשדא

לקנות אותה ואת חברתה· כשמחזיק באחת נתכוין לקנות בחזקה זו את שתיהן: אותה קנה · לבדה אבל חברתה לא קנה דמצר מפסיק כדאמר ר' יוסי בר חנינא לקמן בשמעתי' [נה. ע"ש] המצר והחלב מפסיקין בנכסי הגר ודוקא נכסי הגר דממילא קני הלכך .אין בו כח לקנות אלא אותה שדה שהחזיק בה אבל במכר מודי ר' יוחנן שאם החזיק באחת מהן קנה כולן כדאמרינן בפ' ראשון דב"ק (דף יב·) ולקמן בהמוכר את הבית (דף סז·) אמר שמואל מכר לו י' שדות בעשר מדינות החזיק באחת מהן קנה כולן ותניא בהדיא כוותיה דשמואל בפ"ק דקדושין (דף כז:) ומפרש טעמא דסגיא דארעא חד הוא וכדמפרש התם בברייתא בד"א שקנה כולן שנתן לו לוקח למוכר דמי כולן דכולהו אשתעבוד ליה ללוקח בשביל מעותיו אהני חזקת אחת מהן לקנות כולן אבל לא נתן לו דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו והלכך גבי נכסי הגר נמי דליכא מתן מעות לא קני אלא ההיא שדה דאחזיק בה: אף אותה לא קנה · דלא נתכוין להחזיק בה ואין חזקה אלא מדעתו דאין אדם קונה שלא מדעתו: בעי ר' זירא החזיק באחת מהן לקנות אותה והמצר כו' · מי לימא האי דלר' יוחנן לא קנה חברתה בחזקתה דאידך היינו משום שלא נתכוין להחזיק במצר וכיון שהוא מפסיק לא תועיל חזקה לשדה אחר שאינו מחובר לה אבל הכא דמתכוין לקנות גם את המצר עם חברתה מאי מי אמרי' האי מצר דרחי ארעא שהחזיק בה הוא וקנה גם המצר ודהאי ארעא ד)של מצר שני גם הוא ויקנה גם אותה: או דלמא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי · המצר מופלג מן השדה גבוה או נמוך וכל אחד (ד)מקום חשוב בפני עצמו הוא מצר לבד ושדה לבד ולא מבעיא דחברתה לא קנה אלא אפילו המצר לא קנה והאי דא"ר יוחנן חברתה לא קנה הוא הדין דאפילו מצר לא יכול לקנות בחזקת השדה אלא אורחא דמילתא נקט שאין חוששין בני אדם בקניית המצר כי אם בקנין השדה: והחזיק במצר · דרפק ביה פורתא: לקנות שתיהן · השדות דמכאן ומכאן: מהו · דאם תמצי לומר החזיק בשדה לא קנה המצר התם היינו טעמא שאין המצר צריך מן השדה ואין זקוק לו כלל אבל המצר משועבד הוא לשדה לשמרו כגון שהאפסר משמר את הבהמה ואמרינן בקדושין (שם) תדע אילו מכר לו עשר בהמות באפסר אחד מי לא קנה הבהמות בשביל שמחזיק באפסר והאי מצר נמי אפסרא דארעא הוא וכמי שמחזיק בשדות דמי: או דלמא האי לחודיה קאי · שמצר לגמרי ולא דמי לאפסר של בהמות כדאמרי' נמי בקדושין מי דמי התם אגודו בידו הכא לא אגודו בידו: זה לפנים מזה · והפנימי יש לו דריסת הרגל על החיצון לצאת לרה"ר דרך עליו: פנימי לא קנה · דאין פנימי משועבד לחיצון כלל דליהני חזקה שלו: ה"ג לקנות אותו ואת החיצון קנה שתיהן: לקנות את החיצון · לבדו לכך החזיק בפנימי אף פנימי לא קנה: קמא לבני בעלמא הוא דאפיך · הפך לבנים בעלמא וסדרן זה על זה דכל זמן שלא העמיד דלתות מאי קעביד מעיקרא עיילי ברווחא והשתא נמי עיילי לה ברווחא דתחלת בנין אינו עיקר אלא גמרו וכדתנן (לעיל דף מב·) נעל וגדר דהיינו העמדת דלתות אבל בנה כל שהוא לא קתני: המוצא פלטרין · בנויין ואין חסר כלום ואין לו מה לחדש בבית שתהיה חזקה: גדולים לא גרסינן: סיוד · טיח בסיד: כיור · ציורין מחוקין על הקיר: וכמה · הוי ייפוי להחזיק: וכנגד הפתח · דרך כניסת פתח הבית בכותל שכנגדו דשם נראה יותר לנוי אבל במקום אחר טפי מאמה בעי: הא מילתא · דלקמן אמר לן רב ששת מדעתו: ואנהרינהו לעיינין ממתניתא · והאיר עינינו להביא לנו ראיה לדבריו ממתניתא דלקמן: הציע מצעות · ושכב שם על הקרקע בנכסי הגר קנה ואף על גב דלא היינו נעל וגדר ופרץ שלא תיקן שום תיקון בקרקע אלא שנהנה גופו מן הקרקע שמשמשו הקרקע הוי חזקה ונראה בעיני דמהכא ילפינן דנפקא לן קרקע נקנה בחזקה בקדושין מהאי קרא ושבו בעריכם אשר תפשתם במה תפשתם בישיבה ועוד מדכתיב וירשתם אותה וישבתם בה במה ירשתם בישיבה והיינו בכלל ישיבה כששוכב על הקרקע: כיצד בחזקה . אעבד כנעני דתנן בקדושין שנקנה בחזקה קאי: נעל לו · עבד לרבו שימש העבד לרבו הויא חזקה וכן כולן אף הציע מצעות שמשמשו הקרקע קנה: והנעילו · היינו נעל לו מנעלו דרישא ואגב שיטפא דהלבישו אמר נמי הנעילו: גרדו · כמו ויקח לו חרש להתגרד בו (איוב ב) : והגביהו קנאו · לקמיה מפרש מי הגביה למי: אמר ר"ש כו' · לקמיה מפרש: מאי קאמר · הגביהו דקאמר ת"ק מי הגביה למי ומאי קמהדר ליה ר"ש דלפום ריהטא משמע דהיינו ת"ק: הגביה העבד לרבו · כגון שהיה צריך להגבהה זו כגון להעלותו למטתו קנאו לעבד בהגבהה זו שהרי שימש לרבו שנסמך עליו והיינו דומיא דהציע בנכסי הגר דכיון שנסמך ונשען בשכיבתו על הקרקע קנאה: הגביה רבו לו לא קנאו · דלא שייכא הגבהה כי אם במטלטלי שאין דרך להגביה בני אדם: לא תהא חזקה · דהנעיל והלביש והרחיץ והפשיט גדולה מהגבהת רב לעבד וקנה רב לעבד שהרי הגבהה חמורה היא דקונה אפילו ברשות מוכר מה שאין כן במשיכה ומסירה וגם קונה ברשות הרבים ובסימטא:

דשדא

אותה קנה וחברתה לא קנה · והא דאמרי' בפ"ק דקדושין (דף כז·) גבי עשר שדות בעשר מדינות החזיק באחת מהן קנה כולן התם בנותן לו דמי כולן והכא בנכסי הגר או במתנה ואע"ג דאין מחוסרין דמים מכל מקום לא הוי כמכר שנתן לו דמי כולן:

לבני בעלמא הוא דאפיך · ואע"ג דרפק בה פורתא כשבנה יסוד לא מהני מידי אלא בקרקע העומד לחרישה ולא דמי למוצא פלטרין בנויין וסד בהן סיוד אחד דקני דהתם משביח הוא בנכסי הגר דהיינו פלטרין אבל הכא מה הן נכסי הגר הוא קרקע והיא לא נשתבחה שאין ראוי לדור שם כל זמן שאין דלתות וא"ת והא יש בה גג וראוי ליכנס בה בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים וי"ל דמ"מ לא חזיא לדירת קבע כל זמן שאין בה דלתות דאדרבה קילקלה דמעיקרא חזיא לזריעה והשתא לא חזיא לזריעה:

המציע מצעות בנכסי הגר קנה · ודוקא הציע אבל הלך בבית או שכב לא קנה ואפי' אלא מטות מוצעות ושכב עליהם משמע דלא קנה ה)דהגבהה חשובה בעינן:

הרחיצו וסכו · בפרק כירה (שבת דף מא·) דאמר רחץ ולא סך מעיקרא ולא גרסינן מעיקרא דהכא משמע דסיכה היא בתר רחיצה דליכא למימר שתי סיכות היו עושין דא"כ אמאי לא חשיב ליה הכא ההיא דקודם רחיצה ומקרא דורחצת וסכת אין ראיה דההיא סיכה איכא למימר במיני בשמים דההיא סיכה ודאי שהיא להתבשם ונראה טוב היה אחר רחיצה שלא יעבירו המים את הבשמים:

אדעתא

עין משפט נר מצוה

רכו א מיי' פ"א מהל' זכייה הלכה ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ערס סעיף ח:

רכז ב ג מיי' שם טוש"ע שם ס"ט:

רכח ד מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' י:

רכט ה מיי' שם פ"ב הלכה ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ שם סעי' כא:

רל ו ז ח מיי' שם הל"ג טוש"ע שם סעי' יג:

רלא ט מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף טו:

רלב י כ מיי' פ"ב מהל' מכירה הל' ב ועיין בהשגות ובכסף משנה סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' קצו סעיף ג:

רבינו גרשום

הגר: לקנות אותה ואת חברתה. דלא החזיק אלא באחת ובעי למיקני מההחזקת האחת שתי השדות דסבר הואיל והמצר עולה לשתיהן כשדה אחת דמי · אעפ"כ לא קני אלא אותה שהחזיק בה: לקנות את חברתה · כלומר דלא נתכוין לקנות אותה שהחזיק אלא חברתה: אף אותה. שהחזיק בה: לא קנה. משום דלא נתכוין לה כל שכן חברתה דלא קנה: לקנות אותו ואת הפנימי. בחזקת החיצון דסבר הואיל ואית ליה דרך החיצון לא צריך להחזיק אלא בחיצון ובההוא חזקה אקנה שתיהן · אפילו הכי לא קני אלא חיצון: החזיק בו לקנות את הפנימי דהחזיק בחיצון ולא נתכוין לקנות החיצון אלא בחזקת חיצון סבר לקנות פנימי · לא תימא דפנימי לא קנה הואיל דלא החזיק בו. אלא אף חיצון דאחזיק לא קנהו הואיל דלא נתכוין לקנותו אלא לפנימי. החזיק בפנימי והי' קמכוין ומבין לקנות אותו ואת החיצון קנה שתיהן הואיל ויש דרך לפנימי על החיצון. החזיק בפנימי ולא לדעת לקנות את הפנימי אלא לקנות באותה חזקה את החיצון. אף פנימי לא קנה וכל שכן חיצון דמאחר דלא קנה פנימי לא קנה חיצון: לבני בעלמא הוא דאפיך · כאדם שמהפך לבנים ממקום למקום דלא חשוב עיקר בנין כ"ז שלא העמיד הדלתות כדאמר נעל דהיינו עיקר: סיוד. בסיד: וכיור . צייר בו ציור אחד בכותל מן הסיד על שמי קורה כמו שעושין בפלטין וכנגד הפתח הוי חשוב דניכר: המציע מצעותיו של נכרי בנכסי הגר אע"ג דלא הוי לא נעל ולא גדר הוי חזקה: ואנהר לעיינין. שהראה לנו ראיה לדבריו מן המשנה דחזקה כל שהוא הויא חזקה: הגביהו העבד לרב קנאו. דהיינו קצת שימוש: ה"ק אגבהיה איהו לרביה קנייה. דהיינו חזקה דקצת שימוש: הגביהו רבו לעבדו. היינו ספי עיקר מחזקה דהגבהה קונה בכ"מ אפי' ברשות של חבירו ואפי' לא שכר המקום:(נוסחא א') ואם שכר מקומו והגביהו והניחו שם קנאו.

מסורת הש"ס

א) קידושין כז. : ב)[נ"ל וסכו] : ג) עירובין כח. · ד) [נ"ל מצר של שני] ו ה) נ"א דחוקס :

הגהות הב"ח

(א) גמ' מי אמרינן מצר דארעא חד. נ"ב ס"א האי מצר דהאי ארעא ודהאי ארעא הוא וקני וכו' : (ב) שם פנימי לא קנה וא"ר נחמן : (ג) שם ואנהרינהו לעיינין וכו' והרחיצו וסכו וגרדו וכו': (ד) רשב"ם ד"ה או דילמא וכו' וכל אחד חשוב מקום בפני עצמו :

ישדרא ליפתא בי פילי דארעא דגר לא הוי חזקה מאי טעמא בעידנא דשדרא לא הוי שבחא השתא דקא שבח ממילא קא שבח אמר שמואל א) האי מאן דפשח דיקלא אדעתא דדיקלא קני אדעתא דחיותא לא קני ב) ה״ד ישקל מהאי גיסא ומהאי גיסא אדעתא דדיקלא כולא מחד גיסא אדעתא דחיותא ואמר שמואל האי מאן דזכי זיכיא אדעתא דארעא קני אדעתא דציבי לא קני ג) היכי דמי ישקל רברבי וזוטרי אדעתא דארעא ישקל רברבי ושבק זוטרי אדעתא דציבי ואמר שמואל האי מאן דאתקיל תיקלא אדעתא דארעא קני אדעתא דבי דרי לא קני היכי דמי ישקל מוליא (א) ושדא בנצא אדעתא דארעא מוליא במוליא ונצא בנצא אדעתא דבי דרי ואמר שמואל האי מאן דפתח מיא בארעא אדעתא דארעא קני אדעתא דכוורי לא קני היכי דמי ד) פתח תרי בבי חד מעייל וחד מפיק אדעתא דכוורי חד בבא אדעתא דארעא ההיא איתתא דאכלה דיקלא בתפשיחא תליסר שנין אתא ההוא (ב) ה) רפיק תותיה פורתא אתא לקמיה דלוי ואמרי לה קמיה דמר עוקבא אוקמיה בידיה אתאי קא צווחא קמיה אמר לה מאי אעביד לך דלא אחזיקת כדמחזקי אינשי אמר רב הצר צורה בנכסי הגר קנה דרב לא קני לגנתא דבי רב אלא ו) בצורתא: איתמר שדה המסויימת במצריה אמר רב הונא אמר רב כיון שהכיש בה מכוש אחד קנה כולה ושמואל אמר לא קנה אלא מקום מכושו בלבד

ושאינה

דשדא ליפתא בי פילי. שזרע לפת בתוך נקעים של קרקע הגר ולא כיסה עפר ולא עשה כלום כי אם זריקת הלפת בתוך החריץ לא הויא חזקה שהרי לא עשה שום תיקון בקרקע והשלכת זרע בקרקע אינו מעשה אלא אם כן זורע ואח״כ מכסהו (ג) ואע״פ שגדל הלפת ונשרש בקרקע היום ולמחר ממילא הוא דקשבח ולא דמי לרפק בה פורתא דמעשה קעביד בגוף הקרקע ומשביח הקרקע מיד בחרישה זו וכן נמד לה מיא דאמרן לעיל הרי משקה את השדה ומנגב את הקרקע אבל האי מאי קעביד ואכילת הלפת נמי אינה חזקה דאכילת פירות אינו קונה ולא הויא חזקה לקנות שהרי אינו עושה בלקיטת הפירות ולא באכילתם שום תיקון בקרקע שיהא דומה לנעל גדר ופרץ וגם לא להציע מצעות בנכסי הגר דהתם קמיתהני גופו מן הקרקע וקמשמשא ליה קרקע כעבד לרב והכי נמי אמרינן לקמן בשמעתין והרי אכילת פירות דבנכסי חבירו קנה לענין חזקת שלש שנים להיות אכילת הפירות של שלש שנים עומדים במקום שטר ובנכסי הגר לא קנה כלומר לגבי לקנות קרקע מיד כדין קרקע שנקנית בכסף בשטר ובחזקה דנעל וגדר לא הויא חזקה: פילי. כמו פילאי: דפשח דיקלא. כמו ויפשחני (איכה ג) נוטל מן הענפים ויש שמפשחין אותו לצורך הדקל לפי שענפיו מרובים ואין מניחין אותו ליגדל ומהניא ליה הפשיחה כזימור בכרם: אדעתא דדיקלא. כדי שיגדל (ד): קני. הדקל: אדעתא דחיותא. אם מפשיחו לצורך בהמותיו להאכילן ואינו מתכוין להנאת הדקל ומיהו בלקיטת הענפים מתכוין הוא להחזיק בדקל ולקנותו בחזקה זו לא קני ואע״ג דממילא מהני לדקל כיון דאינו מתכוין לתקן הקרקע דומיא דנעל וגדר אלא ללקיטת פירות מתכוין לא הויא חזקה וכמחזיק שלא מדעת דמי וכי קאמר מתכוין אני לקנות בלקיטה זו הרי הוא כמי שהולך בשוק ואומר רוצה אני להחזיק בשדה פלוני דבדיבור בלא מעשה לא הויא חזקה דתרתי בעינן שיעשה תיקון בקרקע בידים ובאותו תיקון יהא מתכוין לשם תיקון כדי להחזיק: היכי דמי. מנא ידעינן אי אדעתא דדיקלא או אדעתא דחיותא עבד שלא יוכל לכפור ולטעון אדעתא דדיקלא עבדי: מהאי גיסא ומהאי גיסא. אם מכל צדדין ליקט כאן מעט וכאן מעט אדעתא דדיקלא שכן מנהג לעשות דכי האי גוונא הוא דאיכא למימר אדעתא דדיקלא ואע״ג דאיכא למימר נמי אדעתא דחיותא מסתמא כל אדם אדעתא להחזיק מתכוין וכל היכא דאיכא למימר הכי והכי אמרינן אדעתא למיקני מכוין: כולה מחד גיסא. מקלקל הוא את האילן שמגלהו כולו מצד אחד והווא ודאי אדעתא דחיותא לאו מכוין דלאילן לא חייש: האי מאן דזכי זיכיא. מכבד ומטהר את השדה מקיסמים ועשבים רעים: אדעתא דארעא. שתהא נוחה לחרוש: אדעתא דציבי. ללקט עצים לשרוף לא קני דכל לקיטת פירות לא קני: שקל רברבי וזוטרי. איכא למיתלי אדעתא דארעא אבל שבק זוטרי ליכא למיתלי אלא אדעתא דציבי לחוד דגדולים הראוין לשריפה מלקט: דאתקיל תיקלא. מסיר המכשולות ומשוה פני הקרקע שתהא חלקה ולא תכשל המחרישה ותשבר: קני. דדמי לחורש: דבי דרי. גורן לדוש שם תבואה דכיון דקרקע זה לחרישה עומד ולא לגורן ואף לאחר שיוליכנו לגורן ויחבוט שם חטין יהא צריך (ה) שם לחרוש ולזרוע כמלא שאין גורן זה כאן כי אם קלקול ואין זה מתקן השדה כי אם מקלקל וכל תיקון שסופו לסתור אינו אלא קלקול ומעיקרא לא מתקן הוא ולא דמי לנעל וגדר ורפק ביה פורתא והשקאת מים שכל דברים הללו אין סופן לסתרן אבל גורן זה סופו לקלקלו ולסתרו דעיקר דארעא לחרישה קיימא אבל אם רצה לעשות שם גורן קבוע לעולם נראה בעיני דקני דאין לך חזקה גדולה מזו: מוליא. תל: נצא. גומא: שקל מוליא ושדא בנצא אדעתא דארעא. לקח התל והשליך בגומא נמצא שהשוה כל הקרקע איכא למימר דלחרוש עשה שלא תתעכב המחרישה: מוליא במוליא ונצא בנצא. התל הרחיב במקומו והשפילו וטתן מגבהו סביבתו לצדדין שלא יהא זקוף כל כך וכן נצא בנצא שפתי הגומא השפיל (ו) וגדר לאמצעיתה ונעשית הגומא חלקה הרי הגומות לבד והתלים לבד והרי יש כאן מקומות מקומות חלקים כל אחד לבדו: אדעתא דבי דרי. ראוי הוא לחבוט חטים ולא לחרישה וכל החזקות הללו בין בנכסי הגר בין במתנה בין במכר והאין שחלקו: דפתח מיא. שיכנסו בשדה: פתח תרי בבי. אחד לצד הנהר ליכנס המים ואחד לצד שני לצאת: אדעתא דכוורי. לצוד דגים נתכוין ולא להשקות השדה דאי להשקות השדה מתכוין היה לו לעשות פתח אחד ויתעכבו שם המים וגם הדגים יהו נצודין שם מאיליהן: בתפשיחא. כדאמרן לעיל דפשח דיקלא אדעתא דחיותא כולה מחד גיסא: רפק תותיה פורתא. דהיינו עודר תחת האילן דמהני ליה כחורש לזריעה: כדמחזקי אינשי. אדעתא דדיקלא דהיינו מהאי גיסא ומהאי גיסא: הצר צורה. צורת חיה או עוף: בנכסי הגר. בכתלי הבית אבל סיוד וכיור דאמר לעיל (דף נג:) אמה כנגד הפתח לאו היינו צורת בריה אלא ציורים בעלמא מעשה לצעועים ופרחים אבל צורת חיה או עוף חשובה ודי באחד ולא בעינן אמה ולא כנגד הפתח: דרב לא קנה לגינתא דבי רב. גינה הסמוכה לבית מדרשו והיתה של גר ומת וקנאה רב בכך שעשה בה צורה להחזיק בה ומכללא דהך מעשה איתמר הך דרב: המסויימת במצריה. שיש לה מצר בארבע רוחותיה: כיון שהכיש בה. וחפר במרא מכוש אחד הכאה אחת בקרקע קנה כולה דהייט רפק בה פורתא וכגון קרקע שעומד לחרישה אבל בבית לא הוי חזקה ול״ש מכר ול״ש נכסי הגר קנה כולה: לא קנה אלא מקום מכושו בלבד. ודוקא נכסי הגר אבל מכר וקבל זוזי אפילו עשר שדות בעשר מדינות והחזיק באחת מהן קנה כולן כדאמר שמואל בפרקי קמאי בב״ק וקדושין וכדפרישית לעיל (דף נג:) ובהך פלוגתא הלכתא כרב דהא ר״נ עבד עובדא כוותיה דרב לקמן בשמעתין:

ושאינה

אדעתא דציבי לא קני. ואע״פ שמתקן הקרקע וכן פשח דיקלא אדעתא דחיותא אע״פ שהדקל מיתקן בכך דלעולם לא קני אלא אם כן מתכוין לקנות כדאמרינן לעיל לקנות את חבירתה אף אותה לא קנה כיון שלא נתכוין לקנותה וביבמות פרק ר״ג (דף נב:) אמר הא למה זה דומה לעודר בנכסי הגר וכסבור שלו הן דלא קנה ובהפרה (ב״ק דף מט: ושם) אמר דהמחזיק בשטרותיו של גר מהו מאן דמחזיק בשטרא אדעתא דארעא הוא מחזיק ובארעא הא לא אחזיק ושטרא נמי לא קנה דלאו דעתיה אשטרא או דלמא דעתיה נמי אשטרא ואין להקשות דאע״ג דאין דעתיה אשטרא אמאי אין ידו קונה לו שלא מדעתו כמו חצרו דחצר מתורת יד איתרבאי דהא דחצר קונה לו שלא מדעתו היינו שאינו יודע אם הוא בחצרו ואם היה יודע היה רוצה לקנות אבל אם יודע ואין מתכוין לקנות לא קני וא״ת מנא בגל או בכותל ישן דתנן באלו מציאות (ב״מ דף כה:) הרי אלו שלו מפני שיכול לומר של אמוריים הוא אמאי לא קניא ליה חצרו וי״ל דבדבר שאין הווה שימצא לא קנה חצרו שלא מדעת:

מוליא במוליא כו׳. הקשה ה״ר יוסף דאורלייינ״ש (ז) משמע שצריך קרקע שוה לחרישה יותר מלדישה ואנן סהדי דלדישה צריך הרבה יותר שוה וחלק ומה שפירש נמי בקונט׳ דאם עושה אדעתא דגורן קבוע קני היכי ידעינן אי עבד אדעתא דגורן קבוע או אינו קבוע והיה מפרש דבי דרי דהכא היינו להעמיד שם בהמות כמו אבי דרי חושבנא (שבת דף נג:) דלקמן (דף נז.) תנן דבהעמדת בהמה לא קני ור״ת השיב לו שהם היו דשים במוריגים ולא היו צריכין להשוות קרקע כל כך ז):

ושאינה

מסורת הש״ס

א) מו״ק י: ב) [שם]: ג) שם: ד) [שם ע״ש]: ה) עירובין כה.: ו) [עי׳ תוס׳ יומא נד: בד״ה כרובים]: ז) [ועי׳ תוס׳ מו״ק י: ד״ה מוליא]:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ ושדא בנצא אדעתא דארעא. נ״ב ובמס׳ מו״ק דף י׳ ע״ב איתא להדיא איפכא: (ב) שם אתא ההוא גברא רפיק: (ג) רשב״ם ד״ה דשדא וכו׳ מכסהו עפר ואע״פ וכו׳ משקה את השדה ומטיב ומנגב: (ד) ד״ה אדעתא דדיקלא כדי שיגדל הדקל כצ״ל ותיבת קני נמחק: (ה) ד״ה דבי דרי וכו׳ יהא צריך לחרוש שם ולזרוע: (ו) ד״ה מוליא במוליא וכו׳ השפיל וגירר לאמצעיתה: (ז) תוס׳ ד״ה מוליא וכו׳ הר״י דאורלייינ״ש הכא משמע וכו׳ דלדישה צריך הרבה. נ״ב תימה על התוס׳ שלא הרגישו דבמו״ק דף י׳ ע״ב איתא להדיא איפכא ונראה שכאן הוא ט״ס וצ״ל איפכא:

עין משפט נר מצוה

רלג א מיי׳ פ״ב מהל׳ זכיה ומתנה הל׳ י סמג עשין עג טוש״ע ח״מ סי׳ ערה סעיף כב:
רלד ב ג מיי׳ שם הל׳ ד ה טוש״ע שם סעיף יז:
רלה ד ה מיי׳ שם הל׳ ה ו טוש״ע שם סעיף יח:
רלו ו ז מיי׳ שם הל׳ ו ז טוש״ע שם סעיף יט:
רלז ח ט מיי׳ שם הל׳ ז ח טוש״ע שם סעיף כ:
רלח י כ מיי׳ שם הל׳ כ סמג שם טוש״ע שם סעיף יב:
רלט ל מיי׳ שם הל׳ ד טוש״ע שם סעיף יד:
רמ מ מיי׳ שם פ״א הלכה י סמג שם טוש״ע שם סעיף ג:

רבינו גרשום

לפת בפילי ארעא דגר. ששתל לפת בארעיה דגר בנקעיה דבאותה שעה לא שבח דליהוי חזקה: דפשח דיקלא. שעוקר קצת הענפים של דקל של גר: אדעתא דדיקלא. אם לצורך הדקל מתכוין שיגדיל יותר וישביח הוי חזקה וקני: אם לצורך חיותא. להאכיל הענפין והלולבין לבהמתו לא קני הדקל: דזכי זכיא. שמכבד ומזכי את השדה אדעתא דארעא כדי שתהא נוחה לחרוש ולזרוע קני: אבל אם אדעתא דציבי. ללקט העצים להסקה לא קני: דתקיל תיקלא. למשוי קרקע השדה: אדעתא דארעא. שתהא נוחה לחרוש ולזרוע קני: אדעתא דבי דרי. לחבוט שם חטים: מוליא. תל: נצא. חריץ: שקל מוליא במוליא. שנוטל ראש המוליא ונותן סביב התל כדי להרחיבו. נצא בנצא שנוטל מצידי הגומא ומשליך למטה בקרקעית׳ כדי להשוותה ולהרחיבה א) היינו אדעתא דארעא. ב) כמו אמת המים שמשקה בכל השדה: פתח תרי בבי. שפעמים סוכר האחד ומוציא המים באחר היינו אדעתא דכוורי: בתפשיחא. בנכסי הגר ולא תיתת לנקות כל האילן ביותר אלא כדאמר לעיל: אתא חד גברא רפק ביה. חפר תחתיו שעידרו כמו שחופרין תחת האילנות: אלא בצורתא. בציור שצייר בכותליה: המסוימת. המסומנת שניכרת בין השדות שהמצרים גבוהין סביבה והיא של גר: ניכוש. חפירת יד:

א) עי׳ בתוס׳ מו״ק דף י ע״ב ד״ה מוליא שכ׳ דכ״ה ג׳ ר״ח אלפס דמוליא במוליא אדעתא דארעא ואכן בשם רבינו כתבו להיפך וצ״ע: ב) נראה דחסר כאן וצ״ל האי מאן דפתח מיא. כמו אמה סמים וכו׳:

ושאינה מסויימת במצריה עד כמה אמר רב פפא *כדאזיל תיירא (א) דישורי והדר אמר רב יהודה אמר שמואל [ב]נכסי עובד כוכבים הרי הן כמדבר כל המחזיק בהן זכה בהן מ"ט עובד כוכבים מכי מטו זוזי לידיה אסתלק ליה ישראל לא קני [ג]עד דמטי שטרא לידיה הלכך הרי הן כמדבר וכל המחזיק בהן זכה בהן א"ל אביי לרב יוסף מי אמר שמואל הכי *והאמר שמואל [ד]דינא דמלכותא דינא ומלכא אמר לא ליקני ארעא אלא באיגרתא אמר ליה אנא לא ידענא (ב) עובדא הוה בדורא דרעותא בישראל דזבן ארעא מעובד כוכבי' ואתא ישראל אחרינא רפיק בה פורתא אתא לקמיה דרב יהודה אוקמה בידא דשני א"ל דורא דרעותא קאמרת התם באגי מטמרי הוו דאינהו גופייהו לא הוו יהבי טסקא למלכא ומלכא אמר מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא רב הונא זבן ארעא מעובד כוכבים אתא ישראל אחר רפיק בה פורתא אתא לקמיה דרב נחמן אוקמה בידיה א"ל מאי דעתיך דאמר שמואל נכסי עובד כוכבים הרי הן כמדבר וכל המחזיק בהם זכה ליעביד

רשב"ם

ושאינה מסויימת במצריה. אלא בקעה גדולה ופתוחה לשדות אחרים או לרשות הרבים עד כמה צריך לחפור ויקנה כולה הליבא דרב דהא ודאי לשמואל לא חשיבא מסוימת טפי משאינה מסוימת דאפילו במסוימת קאמר לא קנה אלא (ג) מכושו וכ"ש בשאינה מסוימת יש מפרשים בענינין אחרים ולא נהירא לי כלל: כדאזיל תיירא דתורי והדר. כשיחרוש צמד בקר שורה אחת מקצה גבול השדה ועד קצהו והדר ובחזרתו יעשה עוד שורה אחרת דהייטו שתי שורות על פני כל השדה משפתו אל שפתו ממזרח למערב מתוך כך קנה כל השדה גם מן הצפון לדרום דכיון דחרש שתי שורות על פני כל אורך השדה או על כל רחבו כאילו חרש כולו שהרי החזיק בו מראשו ועד סופו כן נראה בעיני: אמר רב יהודה אמר שמואל נכסי העובד כוכבים. שמכרם עובד כוכבים לישראל שקבל העובד כוכבים הדמים ממנו ועדיין לא החזיק בה ישראל זה הקונה אותם: הרי הן כמדבר. הפקר כדמפרש לקמן שאם קדם ישראל אחר והחזיק בם קנה כאילו הן נכסי הגר שמת ויש מפרשין דמעות מיהא יחזיר ללוקח ראשון ולי אין נראה כלל דא"כ מאי הרי הן כמדבר אלא זכה בהן לגמרי ואם יכול לוקח ראשון לדון עם העובד כוכבי' ולהוציא ממנו מעותיו יעשה ואם לאו יפסיד ומיהו נראה בעיני דהאי שני רשע מיקרי דכיון דיהב לוקח ראשון זוזי לא גרע מעני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה דמיקרי רשע ההוא אחר ופירש רבינו חננאל דלית הלכתא כשמואל ומשום דמקשי עלה אביי אידך דשמואל דאמר דינא דמלכותא דינא ובא רב יוסף לתרץ והקשהו אביי ואמר דמעולם לא אמרה שמואל דא"כ קשיא דשמואל אדשמואל דאמר דינא דמלכותא דינא ולי נראה דהלכתא כשמואל דהא רב נחמן דדינא הוי והלכתא כוותיה בדיני דן כוותיה לקמיה וגם הרבה אמוראים כשמואל ס"ל לקמן וסליק שמעתין בהכי והא דאמר שמואל דינא דמלכותא דינא רב יוסף עצמו היה יודע תירוץ לדבר (ד) דא"ל לאביי אנא לא ידענא עובדא היכי הוה ט' לא חשש לתרץ מאחר דהוה מייתי ראיה מעובדא: כי מטו זוזי לידיה. מן הלוקח: אסתלק ליה. העובד כוכבים שהרי כל קניינו של עובד כוכבים בכסף כדאמרי' בפ"ק דקדושין (דף יד:) ומשקבל המעות לגבי דידיה הויא מכירה גמורה שאין יכולין עוד לחזור זה בזה וישראל לא קני במתן מעות עד דאתא שטרא לידיה כדאמרינן בקדושין וכדפרישית לעיל דאפילו מישראל חבריה לא קני בזוזי עד שיכתוב לו את השטר וכ"ש מעובד כוכבים דסתם עובדי כוכבים אנסים הם ואין בדעתו לקנות בלא שטר והלכך אי אתא ישראל אחרינא רפק ביה פורתא מקמי האי קנה ודוקא בלוקח מעובד כוכבים אבל לוקח מישראל חבירו נהי דלא קני לוקח עד דאתי שטרא לידיה אחר מיהא אין יכול לקדם ולהחזיק שהרי עדיין ברשות מוכר קיימא שכל זמן שלא החזיק הלוקח או לא בא השטר לידו יכולין שניהם לחזור זה בזה: מי אמר שמואל הכי. דקני ליה (ה) שני לארעא דעובד כוכבים בחזקה בלא שטר מן העובד כוכבים: והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא. כל מסים וארנוניות ומנהגות של משפטי מלכים שרגילים להנהיג במלכותם דינא הוא שכל בני המלכות מקבלים עליהם מרצונם חוקי המלך ומשפטיו והלכך דין גמור הוא ואין למחזיק בממון חבירו ע"פ חוק המלך הנהוג בעיר משום גזל: ומלכא אמר. לא ליכול ארעא שום מחזיק בארעא אלא א"כ יש בידו שטר מכירה מן המוכר והיאך יקנה זה המחזיק הואיל ואין לו שטר מן העובד כוכבים אלא לוקח ראשון יקנה בדינא דמלכותא לכי אתי שטריה דעובד כוכבים לידיה: אמר ליה אנא לא ידענא. רב יוסף נמי בע"כ הוה ידע להא דאמר שמואל דינא דמלכותא דינא והא דקמהדר ליה לאביי אנא לא ידענא כו' ודאי היה יודע תירוץ לדבר אלא דעדיף ליה למימר עובדא ולכך לא חשש לתרץ ואביי מהדר ליה דמההוא עובדא ליכא לאיתויי ראיה ומיהו רב יוסף לא חזר בו דמכל מקום שמואל אמרה כדאמר בסמוך והאי דקשיא ליה דינא דמלכותא דינא רב יוסף לא ס"ל האי דאמר אביי ומלכא אמר לא ליכול ארעא אלא בשטרא דלאו דינא דמלכותא הוא אלא בחזקה נמי ליכול: בדורא דרעותא. שם מקום אי נמי כפר של רועים: אתא לקמיה דרב יהודה. ורוב מעשיו שמע משמואל רבו: דורא דרעותא קאמרת. בתמיה וכי משם אתה מביא ראיה דנכסי העובד כוכבים הרי הן כמדבר: באגי מיטמרי. שדות טמונות שלא היו הבעלים נותנין את המס למלך אלא מבריחין עצמן: דאינהו גופייהו. בעלים ראשונים לא הוו יהבי טסקא ומדינא דמלכותא לא היה בידם דבעלים כח למכור ומכרן בטל וזה השני שהחזיק קנה בדינא דמלכותא שהתנה בחזקתו על מנת ליתן את הטסקא למלך ומלכא אמר מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא בחזקה בלא שטרא אבל בקרקע שהיא ירושה לעובד כוכבים מאבותיו ומכרה לעולם אימא לך אם בא אחר והחזיק בה מוציאין אותה מידו ומחזירין לראשון כשיהיה לו השטר מן המוכר:

ליעביד

תוספות

ושאינה מסוימת במצריה עד כמה. פי' כמה יקנה במכוש אחד כדאזיל תיירא דתורי והדר פירוש כשיעור מדת תלם (ו) והן היו יודעים מדת התלם כמה היה אורך שלו דבשדה גדולה לא היו חורשים במענה אחד כל אורך השדה ולא כפ"ה כשיתרוש למד בקר שורה אחת מקצה גבול שדהו עד קצהו ומתוך כך קונה כל השדה חדא דלישנא לא משמע הכי ועוד דאמאי בעי והדר רק כשיחרוש פעם אחת אע"ג דלא הדר: עובד כוכבים מכי מטי זוזי לידיה אסתלק ליה. פ"ה משום דכל קניטו של עובד כוכבים בכסף כדאמרינן בפ"ק דקדושין (ד' יד: ושם) אשכחן עובד כוכבים דכל קניטו בכסף ולאו ראיה היא לפי' ר"ת דמפרש התם דוקא בעבד עברי קאמר שאין בו קנין אחר דשטר לא ידעינן ביה אפי' בישראל אלא מדהוקש לאמה העבריה ואמה העבריה לאחרת אבל בעובד כוכבים דלא שייך ביה קדושין ליכא למילף מאחרת ועוד תניא התם מכסף מקנתו בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתבואה וכלים דהייטו חליפין משמע דה"ה בשטר אינו נקנה דאפילו כל שוה כסף הוה ממעט התם מכסף אי לאו דכתיב ישיב לרבות שוה כסף ככסף אבל בעלמא אור"ת דאדרבה אין קניטו של עובד כוכבים בכסף אלא במשיכה וכדר' יוחנן קי"ל דדריש (בכורות דף יג:) מיד עמיתך בכסף הא מיד עובד כוכבים במשיכה וכן בפ' בתרא דע"ז (דף עא. ושם ד"ה רב) מסיק דמשיכה לעובד כוכבים קונה והא דקאמר הכא ועובד כוכבים מכי מטו זוזי לידיה אסתלק ליה היינו משום דמליט בעובד כוכבים קנין כסף בעפרון ושטר ודאי לא קנה בעובד כוכבים משום דישראל גופיה לא קנה בשטרא אלא מספר המקנה דירמיה והתם ישראל הוה: וישראל לא קנה עד דמטי שטרא לידיה. שהיו עומדים במקום שכותבין את השטר וקשיא לרבינו שמשון בן אברהם דאמאי לא קנה בכסף גרידא מעפרון בק"ו מגופו גופו באחת ממונו בשתים כדאמרינן בבכורות בפ"ב (דף יג. ושם) דליכא למימר שאינו גומר בדעתו לקנות עד שיהיה בשטר דמאחר שהעובד כוכבים מסתלק למה לא יגמור בדעתו לקנות ויניחנו להיות הפקר והוה לן למימר דהוי כאילו פירש אי בעינא בכספא איקני מה"ט דפרישית וי"ל דאגן סהדי שלא היה בדעתו אלא כמות שהוא רגיל לקנות עם ישראל דהיינו בשטר מדלא פירש אי בעינא בכספא איקני אבל קשיא לרבינו שמשון בן אברהם דבפרק ב' דבכורות (שם) א"ר יצחק ישראל שנתן מעות לעובד כוכבים בבהמה בדיניהן אע"פ שלא משך קנה וחייבת בבכורה ואמאי לא אמרינן אע"ג דקנה מן התורה כדאמר אביי התם בדיניהם שפסקה להן תורה מיד עמיתך במשיכה הא מיד עובד כוכבים בכסף מ"מ אין בדעתו לקנות אלא עד שימשוך כמו שהוא רגיל לקנות עם ישראל כדאמרינן הכא וי"ל דהתם בדיניהם קאמר ונראה דשרי לישראל לתבוע (ז) מינייהו מעותיו אע"פ שמתוך כך יחזיר העובד כוכבים ויגזול את המחזיק דבדין קא תבע ליה דלא נתן לו מעות אלא ע"מ שתבא הקרקע לידו ואם המחזיק יכול לישמט מן העובד כוכבים ישמט אע"פ שהלוקח מפסיד אך אם המחזיק בעי לפרוע לו מעותיו אם (ח) יפקיענו הראשון הקרקע מידו ע"י עובד כוכבים נראה דה"ל מסור ממש: באגי דמטמרי הוו כו'. והא דאמר בהניזקין (גיטין דף נח: ושם ד"ה אגן) דאזול מרוותייהו דבאגי ואזיל גידול בר רעילאי ויהיב טסקא דתלת שנין ולכי אתו מרוותייהו הדרא להו ולא אמרי' כיון דלא יהבי טסקא הופקעה מידם וזכה בה גידול בר רעילאי דהתם מיירי כגון שאמרו מרוותייהו לבני באגי שיחרשו הקרקע ויזרעו ויאכלו פירות ויפרעו טסקא עד שיחזרו ונתרצו להם בני באגי ונתנוה לגידול הלכך לא הופקעה מידם וכשיחזרו חזרו להן אבל הכא הוו מטמרי בשביל המס שלא רצו לפרוע:

אם

עין משפט נר מצוה

רמא א מיי' פ"א מהל' זכיה ומתנה הל' י סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' ערה סעיף ג:

רמב ב מיי' שם הל' יד סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סי' קלד סעיף ב וסי' רעד:

רמג ג מיי' שם ופ"א מהל' מכירה הלכה ו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קלד סעיף ב:

רמד ד מיי' פ"א מהל' זכיה הל' טו ופ"ה מהל' גזילה הל' יא סמג שם וסי' עג טוש"ע שם וסי' שסט סעיף ב ז ח ט:

רבינו גרשום

ושאינה מסוימת. אלא בקעה גדולה היא: עד כמה. קנה בה: תיירא דתורי והדר. כלומר כמו שהולך צמד בקר של מחרישה בתלם וחוזר ועושה תלם אחר כשיעור אותן שני תלמים קני ולא יותר: כל המחזיק בהן זכה בהן. כגון שאם מכר עובד כוכבים שדהו לישראל אחד ונתן לו מעות ובא ישראל אחר והחזיק בה קודם שיכתוב לו שטר זכה בהן זה שני ובלבד שיחזיר מעותיו לראשון: מי אמר שמואל הכי. דהאי שני זכה בלא שטר: והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא. דכל מי שבא מחמת עובד כוכבים יש לידון בדין מלכות: אלא באיגרתא. בשטר: בדורא דרעוותא. בכפר של רועים: התם באגי מטמרי. שדות טמונות היו בידי עובדי כוכבים שהיו מבריחין מן המס ואמ"ל להכי לא הוי צריך למיקני מינייהו בשטרא דלא הוו דידהו לגמרי אלא משועבדים הן למס המלך. והואיל ורצו להבריח המס יכול להחזיק בהן מי שירצה בדינא דמלכותא ובלבד שיתן המס של שדה דהיינו טסקא. אבל בעלמא דלאו באגי מטמרי אימא דלא קני המחזיק בהן אלא בשטר:

מסורת הש"ס

[לקמן נה.] ב"ק קיג. גיטין י: נדרים כח.

הגהות הב"ח

(א) גמ' תיירא דתורי והדר: (ב) שם לא ידענא אלא עובדא הוה: (ג) רשב"ם ד"ה ושאינה וכו' אלא מקום מכושו: (ד) ד"ה הרי הן וכו' תירוץ לדבר והא דא"ל לאביי אנא לא ידענא אלא עובדא הכי הוה: (ה) ד"ה מי אמר וכו' דקני ליה האי שני: (ו) תוס' ד"ה ושאינה וכו' מדת תלם והם היו כו' ולא כפ"ה שפי' כשיחרוש וכו' מקצה גבול השדה ועד קצהו: (ז) ד"ה וישראל וכו' לתבוע מיניה מעותיו: (ח) בא"ד אם יפקיע הראשון:

ליעבד לי מר כאידך דשמואל דאמר שמואל לא קנה אלא מקום מכושו בלבד א"ל בהאי אנא *כשמעתין סבירא לי דאמר רב הונא אמר רב כיון שניכש בה מכוש אחד קנה כולה שלח רב הונא בר אבין ישראל שלקח שדה מעובד כוכבים ובא ישראל אחר והחזיק בה אין מוציאים אותה מידו וכן היה ר' אבין ור' אילעא וכל רבותינו שוין בדבר אמר א) רבה הני תלת מילי אישתעי לי עוקבן בר נחמיה ריש גלותא משמיה דשמואל ב) דינא דמלכותא דינא ג) ואריסותא דפרסאי עד מ' שנין *והני זהרורי דזבין ארעא לטסקא זבינהו זביני וה"מ לטסקא *אבל לכרגא לא מ"ט כרגא אקרקף דגברי מנח רב הונא בריה דרב יהושע אמר אפילו שערי דכדא משתעבדי לכרגא אמר רב אשי אמר לי הונא בר נתן קשי בה אמימר *א"כ בטלת ירושת בנו הבכור דהוה ליה ראוי ד) ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק א"ל אי הכי אפילו טסקא נמי אלא מה אית לך למימר דיהיב טסקא ומית הכא נמי דיהיב כרגא ומית אמר רב אשי אמר לי הונא בר נתן שאילתינהו לספרי דרבא ואמרו לי הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע ולא היא התם לאוקומי מילתיה הוא דאמר ואמר רב אשי *פרדכת מסייע מתא וה"מ דאצילתיה מתא *אבל אנדיסקי סיעתא דשמיא היא אמר רב אסי א"ר יוחנן *המצר והחצב מפסיקין בנכסי הגר *אבל לענין פאה וטומאה לא כי אתא רבין אמר רבי יוחנן אפילו לפאה וטומאה פאה מאי היא דתנן ה) *ואלו מפסיקין לפאה הנחל והשלולית

ודרך

רשב"ם

ליעבד לי מר כאידך דשמואל. כיון דכשמואל סבירא לך ולא ליקני אלא ההוא פורתא דרפק והא לא מצי למימר ליעבד לי מר כאידך דשמואל דאמר דינא דמלכותא דינא ולא ליקני אלא בשטר דכיון דמודי רב הונא דשמואל אמרה להאי דנכסי הגר הרי הן כמדבר על כרחך זקוק אתה לתרץ דלא תקשי שמואל אדשמואל וכדפרישית לעיל: אין מוציאין כו'. כשמואל: וכן היו רבותינו כו'. כל זה שלח רב הונא בר אבין: דינא דמלכותא דינא. בהגוזל (א) קמא (ב"ק דף קיג:) אמר תדע דקטילו דיקלי וגשרי גשרי ועברינן עלייהו: דאריסא דפרסאי ארבעין שנין. חזקת פרסיים מ' שנים היא ע"י דינא דמלכותא דאע"ג דלא קני אינים אלא בשטר מיהו אם החזיק בה עכו"ם מ' שנים ובא ישראל וקנה ממנו הוי קנין גמור ולא יוכל ישראל אחר לומר שלי היא שגזלה עכו"ם ממני ואע"ג דאמרינן (לעיל דף נה:) ישראל הבא מחמת העכו"ם הרי הוא כעכו"ם שאין לו חזקה אלא בההוא שטרא שמכרה ישראל לעכו"ם הכא יש לו חזקה אי נמי אתא לאשמועינן דאע"ג דבשאר מקומות הויא חזקה לישראל בג' שנים בארץ פרס אינה חזקה בפחות ממ' שנים דדינא דמלכותא הוא שם כן: הני זהרורי. בעלי נחלות העשירים קונים מעבדי המלך שדות עניי העיר שאין יכולין ליתן הטסקא למלך והן פורעין את המס ומחזיקין בקרקעות בשביל המס שכן דינא דמלכותא דמאן דיהיב טסקא ניכול ארעא כדאמר לעיל: זביניהו זביני. מה שקונין הקרקע מעבדי המלך בשביל המס שטתנים מכרן קיים דדינא דמלכותא דינא ואם יחזרו בעלים ראשונים או יתעשרו ויאמרו להחזיר המס להני זהרורי לא יוכלו לערער על הני זהרורי כלל דזביניהו זביני: זהרורי. על שם נחלה שקרוי זיהרא לקמן בפרק המוכר את הבית (דף סח:) ואי א"ל זיהרא אפילו בוסתני ופרדסי והילך תלת מילי קמייתא דינא דמלכותא דינא ואריסא דפרסאי והני זהרורי שתלויין בדינא דמלכותא דינא הרי תלת: והני מילי. דזביניהו זביני אי זבין לטסקא בשביל מס הקרקע שלא נתנו הבעלים: אבל לכרגא. בשביל כסף גולגלתא שלא פרעו מכרו להם עבדי המלך קרקעותיו של זה לא הוו זביני דאין זה דינא דמלכותא לגבות הקרקע בשביל מס הראש כי אם בשביל מס הקרקע: אקרקפתא דגברא מנח. או יתפשוהו עד שיתן מאליו או יברח מן העיר והך מלתא גמרא קאמר ליה: אפי' שערי דכדא. שכבר נתלשו מן הקרקע ומונחין בכדו וכל שכן קרקע עצמה ולא שנא זבין ארעא לטסקא או לכרגא זביניהו זביני דהכי הוי דינא דמלכותא: שערי דכדא. כלומר כל מטלטלין שיש לו בעולם משועבדין למלך בשביל מס ראשו והיכא דלא פרע נתחייב כל אשר לו ומי שיקנה מעבדי המלך בין קרקעות בין מטלטלין זביניהו זביני: אם כן. דאפילו שערי דכדא משתעבדי לכרגא היכי יתקיים הכתוב דכתיב (דברים כא) בכל אשר ימצא לו הרי באותה המלכות בטלת ירושת בנו הבכור דכל ממון האב אם מת ולא פרע עדיין כרגא דשנה זו הוה ליה ממון ראוי דאינו מוחזק בו כלל כי אם המלך דשעבוד המלך עדיף משאר שעבודין וכגבוי דמי ומיהו לאו אתקפתא מעלייתא היא דאיכא למימר אין הכי נמי תבטל ותבטל נמי ובשאר מקומות יתקיים דשבקיה לקרא דאיהו דחיק ומוקי אנפשיה: אי הכי אפי' טסקא נמי. רב אשי הוא דקפריך עליה דאמימר הכי דכיון דקשיא ליה לאמימר הכי אפילו כי אמרינן ארעא לטסקא אשתעבדא לדברי הכל א"כ בטלת בקרקעות ירושת בנו הבכור: אלא מאי אית לך למימר. היכי דמי דלא תבטל כגון דיהיב טסקא של אותה שנה בתחלת השנה ומית דעד סוף השנה אינה משועבדת למלך עוד והוה ליה מוחזק ויטול בה בכור פי שנים ה"נ וכו': ולא היא (ב) התם. לית הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע דלא משתעבדי לא קרקעות ולא מטלטלין לכרגא ואי זבון לכרגא לא הוו זביניהו זביני דכרגא אקרקפתא דגברא מנח ואינהו ספרי דרבא דאמרי הלכתא כרב הונא לאוקומי מלתייהו בעו לקיים מעשיהם ושטרות שכתבו על מכירת קרקעות שנמכרו לכרגא ובאו לומר דמשתעבדי לכרגא כדי שיהו המכירות והשטרות קיימין ומיהו שלא כדין נכתבו השטרות ונמכרו הקרקעות והדרי זביני: פרדכת. אדם בטל ממלאכה ומלמוד ומדרך ארץ ואין עוסק בישובו של עולם כלל: מסייע מתא. הוא חייב בעול הקהל ואף על פי שהוא אינו עושה ריוח בעיר: והני מילי. דמסייע ליתן במס הקהל: כגון דאצילתיה מתא. עבדי המלך היו תובעים לו לבדו והם הצילוהו והקלו במשאו בטענותם שאמרו עליו שאין לו ממון ומתוך כך נתרבה מס שלהן והכביד עולן יותר כגון שהמלך רגיל ליקח מכולן מס קצוב לשנה ובאו לתבוע לכל אחד כפי אומד דעתם עד שיעלה גיבויים לחשבון מס הקצוב והיו שואלין לזה יותר מדאי והם הצילוהו ופטרוהו ומה שפחתו מזה יגבו מן השאר: אבל אנדיסקי. ממונין של מלך הרגילין לגבות מכל בית ובית מכל איש ואיש עד שיעלה החשבון למס הקצוב ושכחוהו לזה או לא רצו לשאול לו כלום בשביל שהוא אדם בטל שסבורין היו שאין לו ממון וגבו כל המס מכל השאר אף על פי שהכביד עליהם המס כדי שהיה לו לזה ליתן פטור דסייעתא דשמיא הוא שמחלו לו: המצר והחצב כו'. ב' שדות של גר ומצר אחד ביניהן החזיק באחת מהן לא קנה את חבירתה אלא האי דאחזיק ביה לבדו קנה כדאמר רבי יוסי בר חנינא לעיל בשמעתא ו) והוא הדין אם אין שם מצר אבל יש חצב נטוע בינתים מפסיק: חצב. הוא אילן או עשב שבו תיחם יהושע את ארץ ישראל לפי שיורד ויונק כנגדו ואינו יונק לא מכאן ולא מכאן כדאמר (ביצה דף כה:) חלובא מקטע רגליהון דרשעים שמשיגין גבול רעיהן וזה אינו משיג גבול אחר: אבל לענין פאה או טומאה לא. הוי הפסק לחשבן ב' שדות אלא יניח פאה אחת על שניהם הואיל וסמוכין זה לזה דמן התורה אין מצר מפליג קרקע המחוברת לחייבה שתי פאות ומיהו לגבי חזקה די לנו אם יקנה במכוש אחד שדה אחת דהא אפילו בשדה אחת איכא למ"ד לא קנה אלא מקום מכושו וכל שכן בשתי שדות לדברי הכל דלא קנה אלא מה שהחזיק וסברא בעלמא הוא דחזקה מעלייתא בעינן שיחזיק בכל השדות: פאה וטומאה. לקמיה מפרש מאי נפקא מינה בין שדה אחת לשתים: אפי' לפאה ולטומאה. דמאי שנא מחזקה: פאה מאי היא. לגבי מאי מהני הפסק: דתנן. דהפסק מחייב להניח פאה בכל אחת: הנחל. (ג) כנחל איתן אשר לא יעבד בו ולא יזרע קרקע קשה מלא צרורות ואבנים שאין ראוי לזריעה: והשלולית. קבולת מי גשמים בהכונס צאן לדיר (ב"ק דף סא.) מאי שלולית אמר רב יהודה אמר שמואל מקום (ד) שעוללין מי גשמים שם רב ביבי א"ר יוחנן אמת המים המחלקת שלא לאגפיה:

דרך

תוספות

אם כן בטלת ירושת בנו. דבשלמא מכל אדם שיש עליו כתובת אשה ובעל חוב אף על פי שנכסים משועבדין להן מ"מ אין ירושת בנו הבכור בטילה משום דמלוה ואשה מחסרי גוביינא וצריכי אדרכתא ואכרזתא ושומא אבל למס המלך אפילו קרקע שוה אלף זוז משועבדת לדבר מועט והקרקעות עיקר הן של המלך וכבר הוא מוחזק ולא מחסרי גוביינא. ר"י ור"ת:

אנדיסקי. פי' כותבי שטרות המלך דדיסקא הוא שטר כדאמר בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיב:) האי מאן דנקיט דיסקא מב"ד הגדול ובפרק השולח (גיטין דף לו.) מעיקרא במאי אפקינהו בדיסקי:

דרך

מסורת הש"ס

א) [גי' רי"ף ורא"ש רבא]: ב) [לעיל נד: וש"נ]: ג) [נ"ל ארישן פי' חזקה דפרסאי בלא שטר מ' שנין. ערוך ערך ארים א']: ד) [לקמן קיט. קכג: קכה: בכורות נא:]: ה) ב"ק סא. [פאה פ"ב מ"א] מנחות עא.: ו) [לעיל נג: ע"ש הגי' רב אסי א"ר יוחנן]:

עין משפט נר מצוה

רמה א ב מיי' פ"ה מהל' גזילה הל' יד סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסט סעיף ט:

רמו ג טוש"ע ח"מ סי' רעה סעיף יכהג"ה:

רמז ד ה טוש"ע ח"מ סי' קסג סעיף ו וע"ש כל דיני המסים:

רמח ו מיי' פ"א מהל' זכיה ומתנה הל' י סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ערה סעיף ד:

רמט ז ח מיי' פ"ג מהל' מתנות עניים הלכה ב ג:

רבינו גרשום

בארישתא דפרסאי. דחזקה של פרסיים לא הויא חזקה אא"כ החזיק ארבעין שנין: הני זיהרורי. בעלי נחלות: דזבין ארעא לטסקא. שקנו שדה של אדם שנטלוה ממנו מחמת שהבריח מס שלה: זביניה זביני. משום דדינא דמלכותא דינא דאמר דמאן דיהיב טסקא ליכול ארעא. אבל שדהו של אדם שנטלוה ממנו בשביל שלא נתן כרגא. מס גולגלתו אינן רשאין לקנות משום דכרגא אקרקף גברי מנח. כלומר ראש האיש עצמו משתעבד לכרגא ולא שדהו דלא היה להם ליטול שדהו בשביל מס הכרגא: אפי' שערי דכדא משעבד לכרגא. וכ"ש שדהו. ואפי' מכרו שדהו מפני הברחת כרגא הויא מכורה: א"כ בטלת ירושת בנו הבכור. וא"כ הוא דכל נכסין משעבדי לכרגא אפי' שערי דכדא א"כ כל זמן דלא יהב כרגא אינן מוחזקין נכסיו בידו וא"כ לא יירש מהן הבכור פי שנים משום דאין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק: אי הכי אפי' טסקא נמי. אם מת ולא יהב טסקא אינה מוחזקת הקרקע בידו א"כ אין הבכור נוטל פי שנים בה: אלא דיהב טסקא ומית בו ביום. בההוא יומא מצי שקיל פי שנים דמההוא שעתא דיהב טסקא וכרגא הוחזקו בידו: ואמרו לי הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע. דאמר אפי' שערי דכדא משעבד לכרגא: ולא היא. אין הלכה כרב הונא בריה דרב יהושע. והאי דקאמרי ספרי דהלכ' כוותיה לאוקמי מלתא הוא דבעי. כלומר להחזיק דבריהן לפי שהן רגילין לכתוב שטרי מכירה לאותן הלוקחין מן המוכסין דגבו ארעא לכרגא ומש"ה אמרו הלכה כוותיה כדי לקיים שטרי כתיבתן להרבות שכרן ולעולם אמרי' אין הלכה כרב הונא: פרדכת מסייעא מתא. אדם בטל דלית ליה שדות לעסוק בהן ואין מתעסק בשום דבר אלא בבטלנות היינו פרדכת. מסייעא מתא. שצריך לו לאותו פרדכת ליתן חלקו בעול בני העיר לשעבוד שר העיר: וה"מ. דצריך ליתן חלק: דאצילתיה מתא.

רבינו גרשום

שהצילוהו בני העיר בדבריהם מיד השר שאמרו לשר אין לזה כלום ליתן לך ושמע להן והניחו על פיהן וניצל על פיהן. חייב לסייעם: אבל אנדיסקי. היינו שר העיר מעצמו נותן לו לאותו פרדכת שאמר איני חושש ליקח מזה כלום סייעתא דשמיא הוא דרחמי עליה ואינו צריך ליתן עמהם לסייעם: המצר. זהו חריץ או גדר העשוי סביב השדה להיכרא בין שדות אחרות: והחצב. שם אילן ואין נוטין שרשיו לכאן ולכאן אלא במקום שנוטעין אותו יורדין עד התהום ומש"ה נוטעין אותן על הגבולין בין שדה לחבירתה לפסוק. ומש"ה אמר מפסיקין בנכסי הגר [שאםהי'] באחת משדות הגר מופסקת בין כל אחת במצר או בחצב לא קנה אלא עד מקום המצר או עד מקום החצב: אבל לפאה ולטומאה לא. אין מפסיקין. כיצד לפאה שאם היה מצר או חצב בשדה אינו מפסיק שיהא צריך להניח שתי פאות משום אותו הפסק אלא יקצור כל השדה ויניח פאה אחת על כולו ולטומאה נמי אינו הפסק. כיצד כדמפרש לקמן הלכתי למקום הלז בשדה זו והטומאה היתה ממצר להלך או מחצב להלן ואמר איני יודע אם נכנסתי למקום הטומאה מעבר למצר או לחצב אמרי' דספיקו טמא דלא הוי הפסק לטומאה האי מצר וחצב: אפי' לפאה ולטומאה. הוי הפסק האי מצר וחצב כדתנן אלו מפסיקין לפאה א) ולשדו' דצריך להניח שתי פאות דכשתי שדות דמי: שלולית. כעין אמת המים ומקום שמי גשמים שוללין שם:

א) נראה דצ"ל לשני שדות.

הגהות הב"ח (א) רשב"ם ד"ה דינא וכו' בהגוזל בתרא אמר רבא תדע: (ב) ד"ה ולא היא ליתא כצ"ל ותיבת התם נמחק: (ג) ד"ה הנחל כגון נחל איתן: (ד) ד"ה והשלולית וכו' מקום שמי גשמים שוללין שם וכו' במחלקת שלא לאגפיה

ודרך הרבים ודרך היחיד ושביל הרבים ושביל היחיד הקבוע בין בימות החמה ובין בימות הגשמים טומאה מאי היא דתנן א) הנכנס לבקעה בימות הגשמים וטומאה בשדה פלונית ואמר הלכתי למקום הלז ואיני יודע אם נכנסתי לאותו מקום ואם לאו ר"א מטהר וחכמים [א]מטמאין ב) שהיה ר"א אומר ספק ביאה טהור ספק מגע טומאה טמא אבל לשבת לא רבא אמר אפילו לענין שבת דתניא ג) הוציא חצי גרוגרת לרשות הרבים והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת אחרת בהעלם אחד חייב בשני העלמות פטור רבי יוסי אומר [ב]בהעלם אחד ברשות

רשב"ם

דרך הרבים. ט"ז אמה רוחב. דרך היחיד (א) ד' אמות ולא זו אף זו קתני: שביל הרבים. שהולכין שם רבים ברגליהן אבל דרך הרבים מקום הילוך העגלות והסוסים וכולה לא זו אף זו קתני: הקבוע בין בימות החמה. ואפילו בימות הגשמים שאין רגילים להלך בבקעה מהלכין שם שאין חרישה וזריעה לשם: טומאה מאי היא. מאי הפסק שייך בשדה לענין טומאה: דתנן כו'. ואליבא דר"א הוא דשייך הפסק כדמפרש ואזיל: בימות הגשמים. הויא רה"י לטומאה וספיקה טמא שהרי אין מהלכין בה בני אדם שלא לקלקל הזריעה: הלכתי למקום הלז. נכנסתי בבקעה זו: וחכמים מטמאים. דסוף סוף מה לי שדה אחת מה לי ב' שדות חדא ספיקא היא שמא הלך עד הקבר והאי"ל שמא לא הלך וספיקו טמא: ספק ביאה טהור. היכא דמספקא ליה אם נכנס באותה שדה ואם תמצא לומר נכנס ספק אם בא עד מקום (ב) טומאה אם לאו וספק ספיקא הוא וטהור אבל היכא דליכא אלא ספק מגע דפשיטא ליה דנכנס באותה שדה אלא שספק לו אם נגע בקבר אם לאו חדא ספיקא הוא וטמא והלכך לרבי אליעזר אי מפסיק מצר וחצב בינתים וטומאה באחת מהן ואין יודע באיזה מהן נכנס ספק ביאה הוא וטהור ואי ליכא מצר בינתים ספק מגע איכא ולא ספק ביאה דכולהו שדה אחת הן וטמא: וקדייק גמרא דלרבנן אמר רבי יוחנן דוקא פאה וטומאה אבל לשבת לא הוי הפסק אי מפסיק מצר וחצב בין שני רה"ר והוציא חצי גרוגרת בזה ואחר כך הוציא חצי גרוגרת בשני חייב דאפילו לרבי יוסי דפטר בשני רשויות (ג) דאין המצר מפסיקן לשני רשויות: במסכת שבת תנן המוציא אוכלין חייב בגרוגרת דשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה ולא חשיבא הוצאת דבר (ד) חשוב בפחות מכגרוגרת: בהעלם אחד חייב. שלא נודע לו בינתים שהוא שבת דידיעה מחלקת: ברשות

תוספות

דרך היחיד ודרך הרבים. (ה) בירושלמי פריך אמאי איצטריך למיתני דרך הרבים דכיון דתנא דדרך היחיד מפסיק כ"ש דרך הרבים ומשני משום סיפא נקטינן דקתני הכל מפסיק לזרעים ואין מפסיק לאילנות אלא גדר כו' וקמ"ל דאפילו דרך הרבים לא מפסיק לאילן ומפרש נמי אמאי תנא שביל הרבים כיון דתנא שביל היחיד מפסיק דמשום אילן לא צריך למיתנייה כיון דאשמועינן דאפי' דרך הרבים לא מפסיק לאילן כל שכן שביל הרבים אלא אתא לאשמועינן דשביל הרבים נמי בעינן שיהא קבוע בימות החמה ובימות הגשמים והשתא איצטריך למיתני כולהו שביל היחיד לאשמועינן דמפסיק לזרעים אע"ג דגריע מכולהו ודרך הרבים אשמועינן דלא מפסיק לאילן ודרך היחיד אשמועינן דלא בעינן קבוע ושביל הרבים אשמועינן דבעינן קבוע ואין להקשות דלא ליתני שביל הרבים והנא ידענא דבעינן קבוע מדתנן דרך היחיד דאי לא בעי לא ליתני דרך היחיד אלא ליתני שביל הרבים דהוי רבותא טפי או איפכא דלא ליתני דרך היחיד והנא ידענא דלא בעינן קבוע מדתנן שביל הרבים ולא תנא דרך היחיד דהוי רבותא טפי דהא אי לאו דתנא תרוייהו לא הוה ידענא הי מינייהו (ו) מפסיק טפי דרך היחיד רחב טפי ושביל הרבים בקעי ביה רבים: רבי אליעזר מטהר. רשב"ם פירש דפליגי דרבי אליעזר חשיב ליה ספק ספיקא ורבנן לא חשיבי ליה אלא ספיקא אחת ורש"י פירש בפרק בתרא דע"ז (דף ע. ושם) דאיירי בשדה מלאה טומאה ופליגי דר"א סבר אע"ג דליכא אלא חדא ספיקא כיון דליכא ספק מגע אלא ספק ביאה טהור והיינו טעמא דטומאה מסוטה גמרינן וגבי סוטה הוי ספק מגע ולא ספק ביאה דודאי ד) (נטהרה) וחכמים מטמאין כיון דאין כאן אלא ספיקא אחת וסוגיא דע"ז מוכחת כפרש"י דר"א מטהר אפילו בספיקא אחת דקאמר עובדא הוה בנהרדעא ואמר שמואל חמרא שרי כמאן כרבי אליעזר דאמר ספק ביאה טהור פי' דמטעם רוב גנבי ישראל נינהו לא מצינן למימר דהרי שמואל כדשרא רבא לעיל בעובדא דפומבדיתא דדוקא בפומבדיתא הוו רוב גנבי ישראל דרעים היו כדאמרינן לעיל (דף מו.) תא אחוי לך רמאי דפומבדיתא ואמרינן (חולין דף קכז.) פומבדיתאי לוויך אשני אושפיזך ומשני (ז) לה שאני התם כיון דאיכא דפתחי לגיס ממונא הוה ליה ספק ספיקא פי' ספק גנבי עכו"ם ספק גנבי ישראל ואם תמצי לומר עכו"ם איסור לא נגעי כיון דידעי ע"י ריח שהיה יין לא היו חוששין כו' משמע דלמאי דהוה בעי לאוקומי כרבי אליעזר דהלכתא דעתך דלא פתחי לגיס ממונא ובודאי נגע הוי שרי אף על גב דליכא אלא חדא ספיקא אם עכו"ם אם ישראלים משום דהוי ספק ביאה אם באו עכו"ם לשם או לאו ומיהו קשה מההוא פולמוס (ע"ז דף ע:) דסליק לנהרדעא ושרייה ר"א וקאמר רב דימי לא ידענא אי משום דסבר כר"א דסבר ספק ביאה טהור אי משום רוב דאתו בהדי דפולמוס ישראל נינהו ופריך ספק ביאה ספק מגע הוא ומשני כיון (ח) דפתוח חביות טובא איסור אדעתא דממונא פתח וכספק ביאה דמי ואע"ג דתלינן אדעתא דממונא ואי ס"ס אפ"ה לא שרי אלא לר"א (ט) ולעיל שרי שמואל בהאי טעמא אפילו לרבנן ופרש"י התם גנבי נהרדעא לא הוו ידעי אם רוב עכו"ם או רוב ישראלים ושרי אפילו לרבנן דספק ספיקא היא אבל הנהו דאזלי בתר פולמוס הוה ידע רבי אליעזר (י) דשרא אם רוב ישראל הם אם רוב עכו"ם הלכך אף על גב דאיכא למימר דאתו אדעתא דממונא ליכא אלא חדא ספיקא אם היו רוב עכו"ם ושרי לרבי אליעזר כיון דפתוח חביות טובא דמוכחא מילתא דלגיס ממון באו ולא מנסכי דהוי כבולשת שנכנסה לעיר בשעת מלחמה דקתני אלו ואלו מותרות הלכך אף על גב דספק מגע הוא כיון דמוכחא מילתא לקולא כספק ביאה דמי ומיהו קשה לר"ת לשני הפירושים דבמסכת טהרות (פ"ו מ"ד) מוכח דרבנן מטמאין אפי' בספק ספיקא דתנן כל שאתה יכול לרבות ספיקות וספיקי ספיקות ברה"י טמא ברה"ר טהור כיצד כו' ואח"כ קתני הנכנס לבקעה בימות הגשמים דמייתי הכא ומיהו ההוא דע"ז טובא לפרש כשיטת רש"י דר"א שרי אפי' בספיקא אחת כדמוכח (כ) הסוגיא ורבנן נהי דבטומאה מחמירי לטמאות אפי' בספק ספיקא ביין נסך שריא ספק ספיקא ור"ת מפרש דפליגי דרבנן מטמאו אפילו בכמה ספיקות משום דמן הדין אפילו בחדא ספיקא טהור דאוקמה אחזקה וילפינן מסוטה דטמא וא"כ מה לי חדא ספיקא מה לי תרי ספיקי דהא אפי' בחדא ספיקא הוה לן למימר דטהור ור"א סבר אין לך בו אלא חידושו ודוקא חדא ספיקא טמא ואתי שפיר ההוא דפולמוס דמשמע אפילו בספק ספקא לא שרי אלא לר"א דוקא וההיא עובדא דנהרדעא לא גרים ר"ת לא שאני התם כו' דלהאי גירסא משמע דמודו רבנן דבספק ספיקא שרי ור"א שרי אפילו בספיקא אחת אלא מפרש ר"ת כמאן כר"א בניחותא גרים והדר גרים האי ספק ביאה ספק מגע הוא ולאו דוקא ספק מגע קאמר דאדרבה ספק ביאה הוא דספק אם באו עכו"ם שם אם לאו דאיסור ישראל נינהו אלא לספיקא אחת קרי ספק מגע דספק ביאה דר"א היינו ספק ספיקא והכי פריך והא ספיקא אחת היא ואפי' לר"א לא שרי בספיקא אחת וא"ת ומנ"ל דלרבנן אפילו ביין נסך אסרי בספק ספיקא ויש לומר דבכמה דוכתי מדמה במס' ע"ז חומרא דיין נסך לחומרא דטהרות: רבי אליעזר מטהר. נראה דגרסינן רבי אלעזר דאי ר' אליעזר היכי בעי למימר בפ' בתרא דע"ז (דף ע. ושם) דשמואל ורבי אלעזר כר' אליעזר והא שמואל ור' אלעזר אית להו סוף פ"ק דנדה (דף ח.) דאין הלכה כר' אליעזר בסדר טהרות אלא בד' והך בסדר טהרות היא: בהעלם אחד חייב. אפילו בשתי רשויות ותימה דאמר רבא בפ' המוציא יין (שבת דף פ. ושם) הוציא חצי גרוגרת והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת והעבירה דרך עליה חייב מה צריך דרך עליה הא לא בעי הכא (נ) אלא לרשות אחת אפילו רחוקות זו מזו ויש לומר דודאי בלא דרך עליה חייב והא דנקט דרך עליה לאשמועינן דאם העביר תוך ג' לחצי גרוגרת המונחת דחייב אע"ג דלא הוי תוך ג' לקרקע והקשה ר"ח לרבי יוסי דב' רשויות אמאי פטר והאמר בפ' הבונה (שם דף קד:) כתב אות אחת בטבריא ואות אחת בצפורי חייב מחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי וגרס ר"ח מרשות אחת חייב משתי רשויות פטור אם הוציא חצי גרוגרת משתי רשויות לרשות הרבים פטור אבל אם ברשות אחת לקחה אפילו חלקה והוציאה לשתי רשויות חייב דמחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי ולר"י נראה דלאו פירכא היא דלא דמי דהתם שם המלאכה (מ) כתיבה וכתיבה נגמרה כשיכתוב שתי אותיות ואפי' רחוקות זו מזו אבל הכא שם המלאכה היא הוצאה וכשהוציא לשתי רשויות אכתי לא נגמרה הוצאה עד שיקרבם:

אבל

עין משפט נר מצוה

רנ א מיי' פ"כ מהל' שאר אבות הטומאה הלכה ט:

רנא ב מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה כד:

רבינו גרשום

דרך היחיד. היינו מצר שבין שדותיו כשהולך בו משדה לשדה: דרך הרבים. היינו מצר שבין שדהו לשדות של רבים: שביל. שביל ממש אלא של יחיד קצר ושל רבים רחב: הקבוע בימות החמה ובימות הגשמים. דבימות הגשמים מונעים דריסת הרגל מן השדות משום דזרועין ה) ואותו שביל דמפסיק דמונעין לא חשיב אא"כ הוי קבוע בימות החמה ובימות הגשמים. קאמר מיהת דרך היחיד דהיינו מצר דמפסיק לפאה וה"ה לחצב: טומאה. נמי מפסיק מצר וחצב דתנן הנכנס לבקעה בימות הגשמים מש"ה נסיב ימות הגשמים כדאמרן דבימות הגשמים מונעין דריסת הרגל והוי כרה"י וקי"ל ספק טומאה ברה"י ספיקו טמא דגמרינן מסוטה ואפ"ה אם אמר הלכתי למקום הלז בבקעה זו והטומאה היתה מעבר למצר או לחצב ואמר איני יודע אם נכנסתי למקום הטומאה שמעבר לחצב ר"א מטהר דהוי הפסק: אבל לשבת לא. דלאו הפסק לשבת דלא הוי כשתי רשויות: רבא אמר. אפי' לשבת הוי הפסק כדאמר לקמן אפי' פיסלא: לרשות אחת שתיהן. כגון מרה"י לרה"ר חייב דמצטרפי: לשתי רשויות פטור. היינו לשתי רשויות כגון אם היה עומד בבית דיש לו שני פתחים אחד פתוח לרשות הרבים ואחד פתוח לרשות אחר והוציא חצי גרוגרת בפתח זה וחצי גרוגרת בפתח זה:

ה) נראה ז"ל ואותו שביל דמונעין ממנו בימות הגשמים לא חשיב להפסיק אא"כ הוי קבוע וכו'.

מסורת הש"ס

א) טהרות פ"ו [מ"ה] פסחים י. ע"ז ע. ב) [עי' טהרות שם מ"ד]: ג) שבת פ. כריתות יז.: ד) [נ"ל נסתרה]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה דרך וכו' ד' אמות. נ"ב בפ' המוכר פירות דף ק' איתא דרך היחיד הוא תני גמדין ומתלה פי' שתי אמות קטנות ומחצה וע"ש: (ב) ד"ה ספק וכו' אם בא עד מקום הקבר אם לאו: (ג) ד"ה וקדייק וכו' דפטר בשתי רשויות הכא חייב דאין המצר: (ד) ד"ה במס' שבת וכו' ולא חשיבא הוצאת דבר מאכל חשוב: (ה) תוס' ד"ה דרך היחיד ודרך הרבים שביל היחיד ושביל הרבים הקבוע וכו' בירושלמי פריך וכו' משום סיפא נקטיה דקתני: (ו) בא"ד הי מינייהו עדיף דדרך היחיד רחב: (ז) ד"ה ר' אליעזר וכו' ומשני לא שאני: (ח) בא"ד ומשני כיון דפתחו חביות וכו' וכספק ביאה דמי אלמא אע"ג: (ט) בא"ד אלא לר"א דוקא ולעיל שרי שמואל בהאי ליבא אפי' לרבנן: (י) בא"ד הוה ידע ר"א דבדייה אם הם רוב ישראלים או רוב עובדי כוכבים: (כ) בא"ד כדמוכח התם הסוגיא: ( ) ד"ה בהעלם וכו' לא בעי הכא רבי יוסי אלא לרשות אחת: (מ) בא"ד שם המלאכה היינו כתיבה והכתיבה נגמרה:

ברשות אחת חייב בשתי רשויות פטור *ואמר רבה ^א^והוא שיש חיוב חטאת ביניהם אבל כרמלית לא אביי אמר אפילו כרמלית אבל פיסלא לא רבא אמר אפי' פיסלא ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא רשות שבת כרשות גיטין דמי אין שם לא מצר ולא חצב מאי פירש רבי מרינוס משמו ^ב^כל שנקראת על שמו היכי דמי אמר רב פפא דקרו ליה בי גרגותא דפלניא יתיב רב אחא בר עויא קמיה דר' אסי ויתיב וקאמר משמיה דר' אסי בר חנינא חצובא מפסיק בנכסי הגר מאי חצובא אמר רב יהודה אמר רב שבו תיחם יהושע לישראל את הארץ ואמר רב יהודה אמר רב לא מנה יהושע אלא עיירות העומדות על הגבולין אמר רב יהודה אמר שמואל ^ג^כל שהראהו הקב"ה למשה חייב במעשר לאפוקי מאי לאפוקי קיני קניזי וקדמוני תניא רבי מאיר אומר נפתוחא ערבאה ושלמאה רבי יהודה אומר הר שעיר עמון ומואב רבי שמעון אומר ערדיסקים אסיא ואספמיא: **מתני'** ^ד^היו שנים מעידין אותו שאכלה שלש שנים ונמצאו זוממים משלמין לו את הכל שנים בראשונה שנים בשניה ושנים בשלישית משלשין

רש"י

ברשות אחת. ברה"ר עצמה שהוציא בה חצי גרוגרת ראשון בהוצאה עצמו הוציא האחרון: בשתי רשויות. הרבים המופלגים זה מזה פטור דרשויות מחלקות ס"ל: ואמר רבה. אימתי חשיבי שתי רשויות: והוא שיש חיוב חטאת ביניהן. שיש רה"י בין שתי רה"ר שאם הוציא ממנו להן או מהן הכניס לו חייב חטאת הלכך חשיב הפסק לעשותן שתים: אבל כרמלית. כגון בקעה שבינתים לא מחלקא להו דבטל מן התורה להכא ולהכא: אבל פיסלא לא. כגון חתיכת עץ או עמוד שאין גבוה י' (א) אמות ואין רוחב ד' א"כ גבוה י' אלא שאין רוחב ד' דהוי מקום פטור דאפילו מדרבנן מותר לטלטל מתוכו לרה"ר ומרה"ר לתוכו וכן מתוכו לרה"י ומרה"י לתוכו וכיון דבטל לגמרי להכא ולהכא אפילו מדרבנן דליכא מקום חשוב של ד' טפחים הלכך לא הוי הפסק: רבא אמר אפילו פיסלא. מחלקת הרשויות לפטרו מחיוב שבת דלא גרע ממצר וחצב: ואזדא רבא לטעמיה. דאמר לעיל אפי' לענין שבת: כרשות גיטין דמי. דאמרי' במס' גיטין בהזורק (דף עז.) דאם הקנה לה חצרו להתגרש וזרק לה גט ונפל על הפיסלא שבחצר אינה מגורשת דהא פיסלא מקום אחר הוא בפני עצמו ואינו בכלל חצר וחצר הקנה לה ולא פיסלא דחד מקום מושיל איניש תרי מקומות לא מושיל איניש הכי מפרשינן לה התם וקאמר רבא רשות שבת דומה לרשות גיטין דה"נ לענין שבת הויא הך פיסלא מקום חשוב בפני עצמו ומחלק רשויות אם הוא ממוצע בינתים דכי היכי דלא בטיל פיסלא לגבי חצר ה"נ לא בטיל הכא לענין שבת לגבי רה"ר: וקבעי גמרא לר' יוחנן דאמר המיצר והחצב מפסיקין בנכסי הגר שלא יקנה בחזקת חבירו עד שיחזיק בשתיהן ואם אין שם לא מצר ולא חצב דאינה מסויימת במצריה מה לי אמר רבי יוחנן כמה צריך להחזיק שיקנה הכל דאילו רב ושמואל אמרו לעיל *כדאזיל תיירא דתורי והדר אלא משום דשמעינן ליה לרבי יוחנן שיעור אחר קבעי ליה: פירש רבי מרינוס משמו. של רבי יוחנן: כל שנקראת על שמו. כל שנקראת (ב) על שדה אחד בלשון יחיד על שמו שקורין לה שדה פלוני שאין אומר שדות פלוני קנה הכל במכוש אחד: בי גרגותא דפלניא. כל השדה שהיה הגר משקה מבורו קנה הכל במכוש אחד: מאי חצובא. איזה דבר הוא ומאי חשיבותו להחשב כמצר: שבו תיחם. בין שבט לשבט בין איש לאיש לפי שאינו יונק לא מכאן ולא מכאן: לא מנה יהושע כו'. כדאמר בפ"ק (לעיל דף יד:) יהושע כתב ספרו: על הגבולין. כדי להראות התחומין ופשטיה דקרא אתא לאשמועינן מה טעם חשב אותן עיירות: כל שהראהו הקדוש ברוך הוא למשה. בשעת מיתתו כדכתיב ויראהו ה' את כל הארץ את הגלעד עד דן (דברים לד): חייב במעשר. דהם הם ז' עממים הכתובים בכל מקום אבל קיני קניזי וקדמוני שנתנו לאברהם אבינו (ג) בין הבתרים לא יתחייבו במעשר לעתיד לבא כשיחזירם לנו לעתיד כדאמר בב"ר אי נמי אם כבשו ישראל מהם אחרי מות יהושע כולן פטורין מן המעשר דכתיב התם זאת הארץ אשר נשבעתי וגו' (שם) זאת למעוטי הני שנתוספו לאברהם על השבועה כן נראה בעיני ואף על גב דרפאים נמי כתיב באברהם לא ממעטינן ליה דהיינו חוי דלא כתיב התם ומצינו שכבשם משה דכתיב (דברים ג) ההוא יקרא ארץ רפאים כלומר היינו רפאים שניתן לאברהם (ג) בין הבתרים: תניא ר"מ אומר כו'. כולהו הני תנאי בפירוש דקיני קניזי וקדמוני פליגי: **מתני'** נמצאו זוממין. שבאו ב' ואמרו להם היאך ראיתם חזקה זו והלא באותו הזמן עמנו הייתם במקום פלוני: משלמין לו את הכל. כפי דמי קרקע שהיו רוצים להפסידו יגבה מהן כדכתיב (דברים יט) כאשר זמם ולא כאשר עשה לבד קרקע שלו שיטול מן המחזיק: שנים בראשונה כו'. דהיינו ג' כתות לג' השנים כת לשנה כת לשנה אם נמצאו זוממים כולם: *משלשין ביניהן. כל כת תתן השליש דג' כתות הם וקי"ל (*מכות ה:) אין עדים נעשים זוממין עד שיזומו כולם: שלש

[שבת ס.] [דף מד:] [עיין לע"ב] [חגיגה טז:]

תוספות

אבל פיסלא לא. הקשה ריב"א והלא פיסלא היא כרמלית דבהזורק (גיטין דף עז: ושם ד"ה פליג) מפרש דפיסלא דהוי גבי גט רשות לעצמה כגון דלא גבוהה י' א"כ משמע דגבוהה ג' ומסתמא איירי ברחבה ארבעה דלא אשכחן רשות בפני עצמו שהוא חשיב בפחות מארבעה ועמוד גבוה ג' ורחב ד' ברה"ר הוי כרמלית וא"כ אמאי קאמר אבל פיסלא לא וי"ל דמ"מ הואיל וקטן הוא כל כך ומטלטל לא חשיבא לאביי להפסיק בין ב' רשויות בכרמלית: אין שם לא מצר כו'. אטומאה קאי כדמוכח בהדיא בתוספתא דטהרות (פ"ו) דקתני הנכנס לבקעה בימות הגשמים וטומאה בשדה פלוני אמרו לפני רבי אליעזר הרי היא של רה"י פירש ר' מרינוס משמו כל שיש לה שם בפני עצמה כו' ולא כפ"ה דפירש משמו דקאמר רבי מרינוס היינו משמו של רבי יוחנן: העומדות על הגבולים. אין לפרש על הגבולים של א"י דכמה עיירות חשיב שהם באמצע א"י אלא בגבולים דכל שבט ושבט וכו': כל שהראהו כו'. טפי הוה ליה למינקט מה שתיחס באלה מסעי שמונה עיירות של המצר ושם מפורש היטב תחום של ארץ ישראל: חייב במעשר. וא"ת וכללא הוא והלא הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל ולא נתחייבו במעשר אע"פ שהראם למשה וי"ל דקסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא והשתא ניחא שלא תקשי כל לאתויי מאי דאתא לאתויי כרכים שכבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל: לאפוקי מאי. תימה מאי קאמר לאפוקי מאי והא כל קאמר דמשמע לאתויי וי"ל (ד) דמשהראהו דייק דמשמע לאפוקי וא"ת ולימא לאפוקי חו"ל וי"ל דאין זה חידוש ולכך אמר לאפוקי קיני וקניזי וקדמוני אף על גב דמא"י הם: הר שעיר עמון ומואב. תימה דמשמע דעמון ומואב לא כבשום עולי מצרים ובספ"ק דיבמות (דף טז. ושם) אמרינן עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית דאמר מר הרבה כרכים כבשו כו' וקסבר קדושה ראשונה לא קידשה לעתיד והניחום שיסמכו עליהם עניים בשביעית ואין לומר דהתם בעמון ומואב שטהרו בסיחון דהתם נהג שביעית דהיינו עבר הירדן דאמרינן בפסחים (דף נג.) ג' ארצות לביעור יהודה ועבר הירדן והגליל ואומר ר"ת דעבר הירדן היינו ארץ סיחון ועוג שלא היתה מעמון ומואב ועוד מתרץ ר"ת דביבמות נמי איירי בעמון ומואב שלא טהרו בסיחון כדהכא ולא בא לפרש התם אמאי אין שביעית נוהגת שם דהא חוצה לארץ היא אלא לפרש למה מעשרין מעשר עני ולא מעשרין מעשר שני שלא לשנות סדר השנים דבמס' ידים (פ"ד משנה ג) איכא פלוגתא דר' אלעזר בן עזריה גזר שיעשרו מעשר שני כמו בבבל שלא לשנות מסדר השנים ור"ט גזר שיעשרו מעשר עני כמו במצרים שהיא קרובה מעשרין מעשר עני כדי שיהו עניי ישראל נסמכים עליהם אף עמון ומואב שהם קרובים כו' וא"ת ואמאי לא מייתי ביבמות ההוא טעמא דמצרים דתנן במסכת ידים (שם) וי"ל דניחא ליה למימר טפי הרבה כרכים כו' דלמ"ד לא קידשה הניחו אפי' מא"י עצמה ליכבש מפני סמך עניים וזה התירוץ עיקר דבהכי מיתרצא דלא קשיא דר"ת אדר"א ורבי יהושע אדרבי יהושע ואין להאריך: ערדיסקים אסיא כו'. תימה דמשמע אסיא בחו"ל היא וא"כ היכי קאמר בפ' זה בורר (סנהדרין דף כו. ושם) רבי חייא בר זרנוקי ור"ש בן יהוצדק הוו קאזלי לעבר השנה בעסיא והתניא בפ"ק דסנהדרין (דף יא: ושם ד"ה אין) דאין מעברין אלא ביהודה ובשלמא ר"מ דעיבר שנה בעסיא (מגילה יח:) איכא למימר דלא הניח כמותו בא"י כדאמרינן בברכות (דף סג.) אר"ע אלא ר' חייא ור"ש ליכא למימר דלא הניחו כמותן דהא ר"ל הוי קרי להו רועי בקר וחשודים על השביעית וי"ל דההוא לעבר היינו חישוב כמו ועיבר שלש שנים זו אחר זו דפרק קמא דהתם (דף יב.) תדע דהא שנה שביעית היתה ותני התם (סוף פ"ק) (דף יב.) דאין מעברין שנים בשביעית:
משלשין

עין משפט נר מצוה

רנב א מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה כד:

רנג ב מיי' פ"א מהל' זכיה הל' יג ועי' בהשגות ובמ"מ ובל"מ טוש"ע ח"מ סי' ערס סעיף ז:

רנד ג מיי' פ"א מהל' תרומות ועי"ש כל הפרק:

רנה ד מיי' פכ"א מהל' עדות הלכה ז טור ח"מ סי' לח:

רבינו גרשום

אמר רבה. היכא אמרי' לשתי רשויות פטור הוא שיש חיוב חטאת ביניהן כגון מקום שהוא רה"י בין אלו ב' רשויות הרבים כגון עמוד גביה י' ורחב ד' מפסיק בין אלו ב' רשויות הואיל דהוא מקום חשוב שאם היה מוציא גרוגרת שלם ביחד מתוכו לרה"ר חייב חטאת להכי יש לו כח להפסיקו כשהוציאן לחצאין דפטור: אבל כרמלית לא. הוי הפסק ומצטרפין וחייב: אפי' פיסלא. הוי הפסק לשבת ולא מצטרפי: פיסלא. היינו התיכה של עץ שנמוכה מי' ואינה רחבה ד' דהיינו כל שהוא כעין מצר וחצב: רשות שבת כרשות גיטין דמי. מה לענין גט מפסיק שאם זרק לה גט על הפיסלא והיא עומדת על הקרקע או עומדת על הפיסלא וזרק הגט על הקרקע אינו גט עד שיהיו היא וגיטה במקום אחד כך מפסיק נמי לענין שבת בין שני חצאי גרוגרת לפוטרו: אין שם לא מצר ולא חצב. בנכסי הגר והחזיק בה אחד במכושו: מאי. עד היכן קנה: כל שנקראת על שמו. של גר זכה: היכי דמי נקראת על שמו: כל היכא דקרו ליה בי גרגותא דפלניא גר. כל השדה שהיה משקה הגר מבורו זכה זה בה: שבו תיחם. בין איש לחבירו: לא מנה יהושע בספרו. אלא עיירות העומדות על הגבולים של א"י מכלל דאחריני הוי טובא שלא היה יכול להזכירן: קיני וקניזי וקדמוני. דכרת הקב"ה לאברהם אבינו. פטור ממעשר דלא ראם משה דאינן מז' עממין והיינו נמי דרבי מאיר ור"י ור' שמעון: **פיסקא** שנים. מעידים אותו בראשונה. שאכלה שנה ראשונה: ושנים בשנה שניה ושנים בשלישי' ונמצאו זוממין.

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אבל פיסלא וכו' שאין גבוה עשרה ואין רוחב כצ"ל ותיבת אמות נמחק: (ב) ד"ה הכל וכו' שנקראת שדה א' כצ"ל ותיבת על נמחק: (ג) ד"ה חייב וכו' לאברהם אבינו בברית בין הבתרים: (ד) תוס' ד"ה לאפוקי וכו' וי"ל דמה שהראהו:

עין משפט
נר מצוה

רנו א ב מיי' פכ"א מהל' עדות הל' ז טור ח"מ סי' לח :

[צ"ל בתרא]

רנז ג ד מיי' פ"ד מהל' עדות הל' ז סמג לאוין קט טוש"ע ח"מ סי' ל סעיף יג :

רנח ה ו מיי' פט"ו מהל' טוען ונטען הל' ב סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמה סעיף א :

רבינו גרשום

משלשין ביניהן . כל כת משלמת לו שליש דמי הקרקע : שלשה אחין . מעידין כל אחד שאכלה שנה : ואחד . עד נכרי : מצטרף . להעיד עמהן עם כל א' וא': הרי אלו ג' עדיות. שכל מה שמעיד אח זה אין מעיד אח זה וכשר הוא העדות : והן עדות אחת . הואיל וכל אחת מצטרף עם זה נכרי אם הוזם זה נכרי או אחד מן האחין שמצטרף עמו בטל כל העדות של חזקה זו הואיל וזה נכרי מעיד עם כולן ומשלמין בין ארבעתם : על פי שנים עדים יקום דבר . שלם ולא חצי דבר וזה השנים אין מעידין אלא שליש דבר : ורבנן . דמתני' דקא סברי ה"ז חזקה[דבר]ולא חצי דבר מאי עבדי ליה למעוטי מאי : האי חצי עדות . דאחד בלבד אמר בגבה: אלא שנים אמרו אחת בגבה . היינו שנים מעידין חצי דבר וכן נמי שנים אומרין אחת בכריסה דלא מצרפינן לסהדותייהו דהאי כת דמעיד על נימא אחת בלבד אכתי משוי לה קטנה . וכן נמי כת אחרת משוי לה קטנה ולא ידעת איזו הויא ברישא : אחד אומר . שזרעה לאכלה ג' שנים חטים וא' אומר שעורין אכלה ג' שנים הרי זה חזקה : בין חטי לשערי לא דייקי אינשי ועדותן עדות והויא חזקה :

משלשין ביניהם א) שלשה אחים ואחד מצטרף עמהם הרי אלו שלש עדיות והן עדות אחת להזמה: **גמ'** מתני' דלא כרבי עקיבא דתניא ב) א"ר יוסי כשהלך אבא חלפתא אצל רבי יוחנן בן נורי ללמוד תורה ואמרי לה ר' יוחנן בן נורי אצל אבא חלפתא ללמוד תורה אמר לו הרי שאכלה שנה ראשונה בפני שנים שניה בפני שנים שלישית בפני שנים מהו אמר לו הרי זו חזקה אמר לו אף אני אומר כן אלא שר"ע חולק בדבר זה שהיה ר"ע אומר דבר (דברים יט) ג) ולא חצי דבר ורבנן האי דבר ולא חצי דבר מאי עבדי ליה אילימא למעוטי אחד אומר אחת בגבה ואחד אומר אחת בכריסה האי חצי דבר (א) וחצי עדות היא אלא למעוטי שנים אומרים אחת בגבה ושנים אומרים אחת בכריסה אמר רב יהודה אחד אומר אכלה חטים ואחד אומר אכלה שעורים הרי זו חזקה מתקיף לה ר"נ אלא מעתה אחד אומר אכלה ראשונה שלישית וחמישית ואחד אומר אכלה שניה רביעית וששית הכי נמי דהויא חזקה א"ל רב יהודה הכי השתא התם בשתא דקא מסהיד מר לא קא מסהיד מר הכא תרוייהו בחדא שתא קא מסהדי מאי איכא למימר בין חיטי לשערי לאו אדעתייהו דאינשי: שלשה אחין ואחד מצטרף עמהן הרי אלו שלש עדיות והן עדות אחת להזמה:

ההוא

משלשין ביניהם. הכא לא שייך למיפרך ולימרו הנך קמאי אנן מנא ידעינן דכל דקאי בבי דינא לאסהודי אתי אהאי ארעא אנן לחיובי מחזיק פירות קאתינן כדפריך בפרק כיצד הרגל (ב"ק דף כד: ושם) גבי שור ולימרו הנך (*קמאי) כו' אנן לחיובי פלגא ניזקא קאתינן דכיון דמחזיק מביאן לב"ד ודאי לטובתו באו כדי להחזיקו בקרקע ולא כדי לחייבו פירות: **הרי** אלו ג' עדיות. שהרי העד שהעיד בראשונה הוא עצמו יכול להעיד בשניה ולא אמרינן אדם קרוב אצל עצמו כמו כן אחיו יכול להעיד בשניה: **והן** עדות אחת. דאין משלמין עד שיזומו כולן: **ורבנן** האי דבר ולא חצי דבר מאי עבדי ליה. וא"ת דהכא כ"ע דרשי דבר ולא חצי דבר ובפ' מרובה (שם דף עא:) אמרינן חמשה בקר אמר רחמנא ואפי' ה' חצאי בקר וי"ל דהכא משום דדבר מיותר הוא וא"ת והא איצטריך לדבר דבר ממון לאשמועינן דאין דבר שבערוה פחות משנים (גיטין דף ב:) וי"ל דדבר דגבי ערוה מופנה הוא ואפילו למ"ד דלמידין ומשיבין שמא ליכא למיפרך מידי ואי איכא למיפרך י"ל דלאו מדבר דריש אלא מעל פי שנים יקום (ח) דמשמע יקום כל העדות ולא חצי אבל גבי ממון מה לי ממון גדול ומה לי ממון קטן לפי מה שגנב ישלם להכי אין סברא למעט חצאי בקר והא דדרשינן בפרק ד' וה' (ב"ק דף מ. ושם) גבי שור של שני שותפין כופר (ט) ולא חצי כופר שאני התם דלכפרה אתי דאין אדם מביא חצי כפרה חצי חטאת וחצי אשם והא דאמרינן התם (גיטין מב:) גבי חציו עבד וחציו בן חורין דמשלם חצי כופר התם כל הכופר דשייך בו משלם וחשיב טפי שלם דלא הרג אלא חצי בן חורין ובפרק יש בכור (בכורות דף מח: ושם ד"ה דרבי) דרשי' חמש ולא חצי חמש התם נמי מלות פדיונו ה' סלעים ולא מקיימא מצוה בפחות ד): **אלא** למעוטי שנים אומרים אחת בגבה. אומר רשב"א דאין צריך לחלק כפירוש הקונט' דאפילו [היתה] חשובה גדולה כשבדקו שני עדים היום בכל מקום ולא ראו כי אם אחת בגבה ובדקו למחר אותם עדים עצמן ולא ראו כי אם אחת בכריסה בשתי כתי עדים חשיב חצי דבר אע"פ שראו כל מה שיכולין (י) ולא דמי לעדות חזקה דהכא אין עדותן עדות בלא עדות ב' אחרונים (כ) ואין מועיל לשום דבר בעולם לכך הוי חצי דבר אבל שנים בראשונה אע"פ שאין עדות מועיל לענין חזקה מכל מקום נפקא מינה בעדותן לשלומי פירי ודבר שלם הוא: **אלא** מעתה אחד אומר אכלה ראשונה שלישית כו'. פי' הקונט' דר"נ היה סבור דרב יהודה איירי באחד אומר אכלה חטים היינו ראשונה שלישית וחמישית ואין נראה דא"כ מאי פריך אלא מעתה אכלה ראשונה כו' אין ה"נ דלסברתו אמר רב יהודה דהוי חזקה והכי הוה ליה למיפרך אמאי הוי חזקה והא אין שום אדם אומר שאכלה רצופין ולא דמי לר' יהושע בן קרחה ונראה לפרש דר"נ ידע דתרווייהו אחדא שתא קמסהדי וה"פ כיון דאמר דהויא חזקה אע"ג דמכחשי אהדדי משום דתרווייהו אחזקה קמסהדי אלא מעתה אחד אומר אכלה ראשונה שלישית וחמישית ושנית ורביעית וששית הניחה בורה כדרך מוברי באגי ואחד אומר לא כי אלא אכלה (ל) שנית רביעית וששית וראשונה שלישית וחמישית הניחה בורה ה"נ דהוה חזקה אע"ג דמכחשי אהדדי כיון דתרווייהו מיהא אחזקה קא מסהדי ומשני

שלשה אחים ואחד מצטרף עמהם. דהייט את לשנה את לשנה ואחד עם האח שאותו אחד מעיד עם כולן: הרי אלו ג' עדיות. ולהכי כשר עדותן דאשתא דקא מסהיד האי לא קמסהיד האי ואין כאן שני עדים קרובים בעדות אחת: והן עדות אחת להזמה. שאם הוזמו משלשין ביניהן וגם אין ניזומין עד שיזומו כולן: **גמ'** מתני'. דחשיב לג' כתות של עדים עדות אחת לשלש שני חזקה: דלא כר"ע. דלר"ע לא מהני עדותן כלל הואיל וכל אחד אין מעיד על חזקה שלימה דשלש שנים אלא על שליש חזקה והיינו חצי דבר: אבא חלפתא. אבי חלפתא דר' יוסי סתם היינו רבי יוסי בן חלפתא: שהיה ר"ע אומר דבר. על פי שנים עדים יקום דבר שלם ישתלם כל הממון ע"פ עדים השנים: ולא חצי דבר. כל כת וכת אינה מעידה אלא על שליש החזקה והייט שליש דבר ולא דבר שלם הואיל ואין שני עדים מעידים על כל הג' שנים: ה"ג אילימא למעוטי אחד כו'. במס' נדה (דף נב:) אמר ב' שערות שאמרו אפי' אחת בגבה ואחת בכריסה: בכריסה. באותו מקום: חצי עדות הוא. דאין כאן אלא עד אחד לכל שיער ועד אחד אינו נאמן לעשותה בת עונשין לחייבה וקרא חצי דבר אתא למעוטי שהרי דבר כתיב וחצי עדות למעוטי לא איצטריך קרא דבהדיא כתיב לא יקום עד אחד וגו': אלא. האי דבר למעוטי חצי דבר (ב) דכי האי גוונא כגון שנים אומרים אחת בגבה ראינו ולא בדקנו יותר ושנים אומרים אנו בדקנו מלפניה וראינו אחת בכריסה ואי לאו מיעוטא דקרא דבר ולא חצי דבר לא היה לנו לפסול עדות זה דעדות זה כשר הוא מאחר שיש ב' עדים על כל שיער שהרי אינן מכחישין כלל זה את זה אלא כת זו בדקו מגבה וכת שניה בדקו מלפניה ובשעה אחת ראו ב' (ג) שערות אלו מכאן ואלו מכאן דליכא למימר שומא נינהו השתא דכתיב דבר עדותן בטלה דב' שערות דבר אחד הוא ואין מועילין אלא כשהן ביחד בבת אחת שאם נראה אחד היום מכאן ולמחר גדל שני במקום אחר וכבר נשר הראשון אמרינן שומא נינהו (ד) ואין כלום אלא אם כן ישנן ביחד וכל כת וכת יכול לראות ב' השערות דהא ביחד היו נמצא שכל כת עדות של חצי דבר מעידין וכל אחד אינו מעיד שהיא גדולה אלא חצי סימני גדלות ראינו אבל ג' שני חזקה דמתני' שאין יכולין להיות כי אם בזה אחר זה ומי שרואה אכילת שנה זו אינו יכול לראות של שנה שניה אלא אם כן שוהה שנה שניה בזה המלכות הלכך כל שנה ושנה וכל יום ויום חשיב דבר שלם בפני עצמו דעל כרחך כיון דקרא למעוטי אתא ומיעוט אחד הוא דאיכא (למימר) אין לך למעט כי אם (ה) חצי דבר דמסתבר טפי למעוטי דהיינו עדות דב' שערות בשתי כתות: ואחד אומר. אותן ג' שנים שאתה אומר אכלה חטין אני מעיד כמותך שאכלה אבל אכילת שעורים היתה הרי זו חזקה וטעמא מפרש לקמיה: מתקיף לה ר"נ אלא מעתה כו'. ר"נ לא היה יודע טעמו של רב יהודה המפורש לפניט דבין חטין ושעורין טעו אינשי אלא ס"ל דהא דקאמר רב יהודה אחד אומר אכלה חטין ואחד אומר אכלה שעורין כו' לאו באותן ג' שנים דקמסהיד האי מסהיד האי דא"כ עדות מוכחשת היא ותיבטל אלא ס"ל לר"נ דה"ק רב יהודה אחד אומר אכלה חטין ג' שנים כפי מנהג עובדי אדמה ואחד אומר אכלה שעורים שלש שנים כפי מנהג עובדי אדמה והייט שש שנים בדילוג ושאלתי לעובדי האדמה ואמרו לי שלעולם כך הוא המנהג שנה אחת חטין ושנה אחת שעורין כן כל הימים ואינה צריכה שביתה כלום ה"ז חזקה שהרי אין מכחישים זה את זה כלל וממ"כ כל אחד מעיד שאכלה שני חזקה והלכך הויא חזקה דדמיא להא דר' יהושע בן קרחה דאמרי' בפירקין לעיל (דף לג.) אין עדותם מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד ר' יהושע בן קרחה אומר אפי' בזה אחר זה וטעמא דר' יהושע מפורש בסנהדרין בפ' זה בורר דאע"ג דאמנה דקמסהיד האי לא מסהיד האי מיהו תרווייהו אמנה קמסהדי והכא נמי תרווייהו אחזקה קמסהדי: אלא מעתה אחד אומר אכלה ראשונה שלישית כו'. דהייט כרב יהודה הכי נמי דתיהוי חזקה הא ודאי לא תיהוי חזקה דלא דמיא כלל לר' יהושע בן קרחה אלא היכא דאחד אומר אכלה ראשונה ושניה ושלישית ואחד אומר אכלה ד' ה' ו' דתרווייהו אחזקה מעלייתא (ו) קמסהדי אבל הכא לא זה ולא זה מעידים על חזקה רצופה דחזקה בדילוג אינה כלום וכן עיקרה של שיטה זו כמו שפירשתיה: א"ל רב יהודה הכי השתא התם כו'. וכיון דליכא אלא עד אחד לשנה חצי עדות הוא הכא תרווייהו בחדא שתא מסהדי כשזה אומר אכלה חטין וזה אומר אכלה שעורים אין לנו לחוש ולומר דלמא בדילוג קא מסהדי אלא מסתמא על אותם שלש שזה מעיד השני נמי מעיד וכיון דלעדות שלימה יש על השלש שנים מה יש פסול (ז) עוד אי משום דזה אומר אכלה שעורים: בין חיטי ושערי לאו אדעתייהו דאינשי. אין מבינין יפה בין קמת חטים לקמת שעורים:

ההוא

מסורת הש"ס

א) [סנהדרין כח.] : ב) ב"ק ע. [תוספתא ב"ב פ"ב]: ג) ב"ק ע: סנהדרין ל: ודף פו. : ד) [וע"ע תוס' סנהדרין פו. ד"ה דבר ותוס' ב"ק מ. ד"ה כופר] :

הגהות הב"ח

(א) גמ'. האי חצי דבר חצי עדות כצ"ל ואות ו' נמחק : (ב) רשב"ם ד"ה אלא האי וכו' דכי האי גוונא וכו' : (ג) בא"ד ראו כי השערות אלו אחת מכאן ואלו אחת מכאן וכו' : (ד) בא"ד ואינן כלום וכו' וכל כת וכת שיה יכול וכו': (ה) בא"ד למעט כי אם אותו חצי דבר : (ו) ד"ה אלא מעתה וכו' מעלייתא רצופה קמסהדי: (ז) ד"ה א"ל רב יהודה וכו' מה יש פסול עדות עוד אי משום דזה אומר אכלה חטים וזה אומר אכלה שעורים : (ח) תוס' ד"ה ורבנן וכו' יקום דבר דמשמע : (ט) בא"ד כופר שלם ולא חצי כופר: (י) ד"ה אלא למעוטי וכו' כל מה שיכולין לראות ולא דמי: (כ) בא"ד ואין מועיל . נ"ב עי' בר"ף : (ל) ד"ה אלא מעתה וכו' אלא אכלה שניה רביעית :

ההוא שטרא דהוה חתימי עליה בי תרי שכיב חד מינייהו אתא אחוה דהאי דקאי וחד אחרינא לאסהודי אחתימת ידיה דאידך סבר רבינא למימר היינו מתני' ג' אחין ואחד מצטרף עמהן אמר ליה רב אשי *מי דמי התם לא נפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דאחי הכא נפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דאחי:

מתני' אלו דברים שיש להן חזקה ואלו דברים שאין להן חזקה ^יהיה מעמיד בהמה בחצר תנור ריחים וכיריים ומגדל תרנגולים ונותן זבלו בחצר אינה חזקה אבל עשה מחיצה לבהמתו גבוה עשרה טפחים וכן לתנור וכן לכיריים וכן לריחים הכניס תרנגולין לתוך הבית ועשה מקום לזבלו עמוק שלשה או גבוה שלשה הרי זו חזקה:

גמ' מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר עולא כל שאילו בנכסי הגר קנה בנכסי חבירו קנה כל שאילו בנכסי הגר לא קנה בנכסי חבירו לא קנה מתקיף לה רב ששת וכללא הוא והרי ניר דבנכסי הגר קנה בנכסי חבירו לא קנה והרי אכילת פירות דבנכסי חבירו קנה בנכסי הגר לא קנה אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה

הכא

ההוא שטרא. והולך המלוה לקיימו: שכיב חד מינייהו. מת אחד מהן קודם שנתקיים השטר ואילו לא מת היה כל אחד בא ומעיד לבדו על חתימת ידו ואין צריך לצרף עמו אחר אלא נאמן לומר זה כתב ידי כדתנן בפ"ב דכתובות (דף כ:) זה אומר זה כתב ידי וזה אומר זה כתב ידי כו' וחכמים אומרים אין צריכין לצרף עמהן אחר אלא נאמן לומר זה כתב ידי ואמרינן בגמ' לדברי חכמים על מנה שבשטר הן מעידין אנחנו ראינו המלוה והתמנו הלכך בתרי סגי ולא צריך חד מינייהו לאסהודי אדחברי' והיכא דמת אחד מהן אמרינן התם אליבא דרבנן דצריך שנים מן השוק להעיד על חתימת יד המת והחי יעיד הוא לבדו על חתימת ידו אבל העד החי לא יצטרף עם אחר מן השוק להעיד על חתימת המת דכיון דעל מנה שבשטר הן מעידין וכי אמר זה כתב ידי נפק פלגא דממונא אפומיה שהרי הוא לבדו מעיד על חתימתו ואין צריך אחר להעיד עמו וכי הדר מצטרף עם ההוא מן השוק להעיד על חתימת המת הדר נפיק ריבעא דממונא על פומיה אשתכח דכוליה ממונא בכי ריבעא נפק אפומיה ואנן על פי שנים עדים בעינן ולא דבר על פיו של זה ותלי דבר על פיו של זה והלכך הכא דשכיב חד מינייה אין עד החי יכול להצטרף עם אחר מן השוק להעיד על חתימת יד המת אלא צריך שנים מן השוק להעיד עליו: אתא אחוה דהאי דקאי. אחיו של עד החי בא להצטרף עם אחד מן השוק להעיד על חתימתו כדפרישית דצריך שנים מן השוק להעיד על חתימת דאידך המת: היינו מתניתין. דאף על גב דשני אחין פסולין לעדות אחת דלא חשיבי אלא כחד אפילו הכי מכשרא להו מתניתין לשלשה אחין בעדות קרקע אחד מאחר שאין זה מעיד על אותה שנה שזה מעיד אף כאן העד החי מעיד על החתימה שלו ואחיו על חתימת יד המת: התם. במתניתין לא קנפיק כל הממון: נכי ריבעא. חסר רביע דהיינו שלשת חלקים ממון אפומא דאחי אלא פלגא הוא דנפיק אפומא דעד נכרי ופלגא נפיק אפומא דאחי והלכך כשירין לעדות זו דטעמא דפסיל רחמנא קרובים בעדות אחת לפי שאינן חשובין אלא כאיש אחד ולגבי חזקת שלש שנים כאיש אחד דמו שהרי איש אחר שמצטרף עמהן מועיל בשלשתן אם ראה החזקה שלש שנים: אבל הכא. גבי שטרא נפיק נכי רבעא דממונא דהיינו שלש חלקי הממון אפומא דאחי וכי חשבת לאחי כעד אחד נמצא עד אחד מגבה שלשה חלקים והאחד רביע ולא קרינא על פי שנים עדים וגו': מתני' אלו דברים שיש להם חזקה. כלומר אלו מיני תשמישין דאמרינן לקמן שאדם משתמש בשל חבירו שאם משתמש שלש שנים ולא מיחה בו חבירו יש לו חזקה לזה המחזיק ויכול לטעון אתה נתתו לי לתשמיש זה במתנה או מכרתו לי כגון תשמישין קבועין כדמפרש לקמן שאדם מקפיד עליהן אם נעשין שלא ברשותו והלכך בשלש שנים הויא חזקה דומיא דבורות שיחין ומערות ובית השלחין וכל הנך דלעיל דכיון דקביעות תשמיש הוא כמחזיק בגופה של קרקע חבירו דמי והויא חזקה בשלש שנים ורבינו חננאל פירש אלו דברים שיש להם חזקה כאשר כבר פירשנו ולא נהירא אלא לקמיה קאי כדפרישית דאי לעיל קאי ומסקנא דמתני' דלעיל היא אריכות לשון של הבל הוא בלא צורך ועוד דהכתי תנינן לקמן יש להם חזקה טובא כללא דמילתא כל הני יש להן חזקה דתנן במתניתין עד סוף הפרק בחזקת שלש שנים מיירי כדמוכח בברייתא (לקמן נט:) בא לפני רבי חייא אמר לו יגעת בני יגעת: היה מעמיד בהמה כו'. כל הנך דברים המיטלטלין הן ואינן תשמישים של קביעות ואין בעל חצר מקפיד עד ארבע וחמש שנים ולכך אין לו חזקה למחזיק לומר מדוע לא מחית בידי דאמר ליה בעל חצר לא חששתי למחות דלא מחזקת בגוף הקרקע כדמחזקי אינשי ולא הייתי נפסד כלום ומעתה אני מקפיד: תנור וכירים. מטלטלין הן וכן ריחים בריחיא דידא: אבל עשה מחילה בחצר כו'. הרי זה גדר והרי זו חזקה כל מקום תוך המחילות שעשה יכול לטעון לקוח הוא בידי: הכנים תרנגולין לתוך הבית. של חבירו שלש שנים גם על זאת ודאי מקפיד אינש ואם לא מיחה הפסיד דודאי על פיו עשה וברשותו: ועשה מקום. או עשה מקום כו'. עמוק שלשה: כדי שלא יתפזר: או גבוה שלשה. מחילה גבוהה שלשה: גמ' מאי שנא רישא. דבהעמדת בהמה כדי בלא מחילה אין זו חזקה: ומ"ש סיפא. דבעשיית מחילה קנה וקא ס"ד השתא דבלאוים בעלמא שאינו בר חצר זו קאמר דאין זו חזקה והלכך קשיא ליה מ"ש רישא מסיפא הא ודאי מקפידין בני חצר על איש נכרי שיבא כאן בבהמותיו ומדלא מיחו ודאי הקנו לו מקום בחצר זה להעמיד בהמותיו ואמאי אין לו חזקה ולקמן מתרץ לה בשותפין: אמר עולא. כל חזקה רעועה דלא קנה אם בא לעשותה בנכסי הגר לקנותה מיד והוא הדין לענין קונה קרקע מחבירו וא"ל לך חזק וקני והלך והחזיק חזקה רעועה דלא קנה כגון העמדת שם בהמתו או תנור וכירים דאין זה נעל וגדר דלא עשה שום תיקון בגוף הקרקע: בנכסי חבירו נמי לא קנה. כלומר לענין חזקת שלש שנים שלוקח אומר לקחתי ומוכר אומר לא מכרתי אינה קרויה חזקה להיות במקום עדי מכירה דהא לא עבד ולא מידי: כל שאילו בנכסי הגר קנה· כגון עשיית מחילה ורפק בה פורתא: בנכסי חבירו נמי קנה. כלומר הויא חזקה ומיהו הקנין ע"י מעות או מתנה היא ומיהו הכנים תרנגולין לתוך הבית דקתני סיפא דהוי חזקה בנכסי הגר לא הויא חזקה והאי דלא פריך לה משום דעדיפא מינה קפריך רב ששת ואית דמפרש דהכנים תרנגולין נמי הוי חזקה בנכסי הגר דהיינו נעל שנעל את הדלת בפניהם ולאו מילתא היא דנעילת דלת לאו חזקה היא דאינו דומה אלא למבריח ארי כדאמרן לעיל (נג.) ונעל דלת בבנין מיירי שעשה דלת או סתימה: וכללא הוא. בתמיה דקא מדמית חזקת שלש שנים שתלוי בקפידא לחזקת קנין נכסי הגר שתלוי בתקון הקרקע: ניר. אמרינן בפירקין דלעיל (דף נג:) דלכולי עלמא ניר לא הוי חזקה דבנכסי הגר קנה אפי' רפק בה פורתא ובנכסי חבירו לענין שלש שנים לא קנה בחזקה זו לפי שהכל תלוי באכילת הפירות שאם יחרוש ולא יאכל אין בעל הקרקע מפסיד שהרי יזרע ואחר יאכל: והרי אכילת פירות. לקיטת הפירות דבנכסי חבירו קנה אם אכל הפירות שלש שנים דהויא אכילת שלש שנים במקום עדות שקנה הקרקע זו מן הבעלים כדאמרן בכוליה פירקין: ובנכסי הגר לא קנה. דאין זה נעל וגדר כדאמרן לעיל (דף נד.) האי מאן דפסח דיקלא אדעתא דחיותא לא קני: אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה. לעולם גבי איש נכרי שבא להעמיד בהמה בחצר אחרים שאין לו בה שותפות לא שנא רישא ולא שנא סיפא דהויא חזקה שאין בני חצר מניחין לנכרי להשתמש תשמישין הללו בחצר שלהן אלא אם כן נטלו רשות מהן ואם לא מיחו בתוך שלש שנים הויא חזקה:

והכא

ומשני דהכא לא מכחשי אהדדי דבין חיטי ושערי לא דייקי אינשי אע"ג דדייקי בין מנה שחור למנה לבן בזה בורר (סנהדרין דף ל:) התם צריכי למידק שחייב לשלם (א) אותו מנה שלוה אבל הכא לא דייקי דבכל ענין שיאכלנה חטין או שעורים הויא חזקה ומיהו זה אומר אכלה חטין וזה קטנית עדותן בטלה דאפי' בלא דקדוק אין אדם טועה בין חטין לקטנית: הכא נפיק (ב) נכי רבעא [דממונא] אפומא *דחד. ואע"ג דיש תקנה כדאמרינן בפרק ב' דכתובות (דף כא: וכס) דאם מת אחד מן החתומין ואין שנים מן השוק להעיד עליו לכתוב חתימת ידיה אחספא ושדי לבי דינא ומחזקי ליה כו' הכי נמי הכא אלא דרבינא בעי למימר דבלאו הכי יכול אחיו להעיד והוה מדמה למתני':

בשותפין

רנט א מיי' פ"ז מהל' עדות הל' ד סמג עשין קיז טוש"ע ח"מ סי' מו סעיף יב:

[נ"ל דאחי]

רס ב מיי' פי"ב מהל' טוען ונטען הל' יד ופ"ג מהל' שכנים הל' ה סמג עשין לה וסי' פב טוש"ע ח"מ סי' קמ סעיף טו וסי' קסא סעיף ס ועי' בב"י:

רבינו גרשום

אתתימת ידא דאידך. דמית: היינו מתני'. דא' יכול ליצטרף עם אחין להעיד: התם. במתני' לא נפיק. אלא פלגא ממונא אפומי דאחי ופלגא אפומא [דאחר]: הכא נפיק נכי ריבעא אפומא דאחי. שאותו אח הנחתם מעיד על חצי הממון ואח השני ואחר מעידין על חתימת המת נמצא אח שני מעיד על רביע הממון והאחד שעמו מעיד על הרביע: פיסקא היה מעמיד בהמה. בחצר חבירו: או מעמיד תנור וכירים וכו'. אלו דבר המטלטל הן אינה חזקה דהואיל דלא קביע לא קפיד בעל חצר: אבל עשה מחיצות. דהיינו בנין קבוע או הכנים תרנגולין לתוך הבית של בעל חצר שמשתמש בביתו או עשה מקום לזבלו בחצר ושתיק בעל חצר הרי זו חזקה: כל שאילו בנכסי הגר קנה. כגון נעל גדר ופרץ היינו דומיא דסיפא דגדר ועשה מחיצה: כל שבנכסי הגר לא קנה. כגון הני דרישא דלא עבד ולא מידי בגוף הקרקע: והרי ניר דבנכסי הגר קנה. כדאמר לעיל אתא ההוא גברא רפיק ביה פורתא ואוקמיה בידיה: ובנכסי חבירו לא קנה. כדאמר בפירקין דלעיל אלא דכולי עלמא ניר לא הוי חזקה: והרי אכילת פירות. אילן חבירו ג' שנים הויא חזקה: ובנכסי הגר לא קנה. כדאמר לעיל בההיא איתתא דאכלה תליסר שנין ולא קנתה בהכי: אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לאו היינו טעמא דמתני' כדקאמרת אלא מתני'

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה (בדף הקודם) אלא מעתה כו' לשלם כאותו מנה: (ב) ד"ה הכא נפיק כולה ממונא בכי ריבעא:

הכא בחצר השותפין עסקינן דבהעמדה כדי לא קפדי אמחיצה קפדי ובהעמדה כדי לא קפדי והא א) תנן ג׳ השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין ליכנס לחצר אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הכא ברחבה של אחורי בתים עסקינן דבהעמדה כדי ב) לא קפדי ואמחיצה קפדי רב פפא אמר אידי ואידי בחצר השותפין ואיכא דקפדי ואיכא דלא קפדי גבי ג) ממונא לקולא גבי איסורא לחומרא רבינא אמר לעולם לא קפדי ד׳והא מני ר׳ אליעזר היא דתניא ד) ר׳ אליעזר אומר אפילו ויתור אסור במודר הנאה א״ר יוחנן משום ר׳ בנאה בכל שותפין מעכבין זה את זה חוץ מן הכביסה שאין דרכן של בנות ישראל להתבזות על הכביסה °ועוצם עיניו ישעיה לג מראות ברע ה) א״ר חייא בר אבא ה׳זה שאין מסתכל בנשים בשעה שעומדות על הכביסה היכי דמי אי דאיכא דרכא אחריתא רשע הוא אי דליכא דרכא אחריתא אנוס הוא לעולם דליכא דרכא אחריתא ואפ״ה מיבעי ליה למינס נפשיה בעא מיניה ר׳ יוחנן מרבי בנאה חלוק של ת״ח כיצד ו׳כל שאין בשרו נראה מתחתיו טלית של ת״ח כיצד כל שאין חלוקו נראה מתחתיו טפח ז׳שלחן של ת״ח כיצד שני שלישי גדיל ושליש גלאי ועליו קערות וירק וטבעתו מבחוץ והא תניא טבעתו מבפנים לא קשיא הא דאיכא ינוקא הא דליכא ינוקא ואי בעית אימא הא והא דליכא ינוקא ולא קשיא הא דאיכא שמעא הא דליכא שמעא ואי בעית אימא הא והא דאיכא שמעא ולא קשיא הא ביממא הא בליליא ושל עם הארץ דומה למדורה

תוספות

בשותפין עסקינן דבהעמדה כדי לא קפדי. תימה דאמר הכא דהיכא דקפדי קני והאמר לעיל (דף מב:) דשותפין אין מחזיקין זה על זה דפעמים מניח האחד להשתמש לחברו ג׳ שנים ואח״כ ישתמש הוא וי״ל הא דנקיט לפלגא והא דנקיט לכולא להאי גיסא או להאי גיסא כדאמר לעיל ועוד נראה דיש לחלק בין שדה לחצר דהכא מיירי שבתים אלו פתוחין לחצר זה דכיון שהוא יוצא ונכנס דרך חצר זה היכא דקפדי אין מניח לו לעשות אי לאו דזבנה מיניה: אסור ליכנס בחצר. בגמ׳ מוקי לה בין בחצר שיש בה דין חלוקה בין אין בה ואע״ג דבאין בה דין חלוקה אין יכול למחות בו מליכנס בחצר מ״מ יכול לאסור עליו מידי דהוה אמשכיר בית לחברו שיכול המשכיר להקדישו כדאמר בפ׳ האומר משקלי עלי (ערכין דף כא. ושם) אע״פ שאין יכול למחות בידו של שוכר מליכנס בו ומיהו היא גופא תימה דמ״ש מבעל חוב דאם הקדיש שדהו דאתי בעל חוב ושקיל (שם כג:) (ב) אלא משום דרבי אבהו שלא יאמרו הקדש יוצא לחולין בלא פדיון מוסיף דיכר וי״ל דשאני בע״ח שגוף הקרקע יוצא מתחת יד מקדיש אבל התם אין גוף הקרקע יוצא מתחת יד משכיר לעולם: רבינא אמר לעולם לא קפדי. משמע הכא (ג) דכולי עלמא קפדי איכשי אדריסת הרגל דאפי׳ רבינא לא קאמר אלא בשותפין ותימה דתנן בפ״ק דמגילה (דף ח. ושם ד״ה דריסת) אין בין המודר הנאה מחבירו למודר הימנו מאכל אלא דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש ופריך בגמ׳ דריסת הרגל הא לא קפדי ומפרש ר״ת דהתם משמע ליה לגמרא דמתני׳ איירי בבקעה דלא קפדי דאי בחצר דקפדי אפילו מודר הימנו מאכל אסור דכיון דקפדי א״כ כיוצא בו משכירים ותנן בפרק אין בין המודר (נדרים דף לג.) דכיוצא בו משכירים אסור אפילו כלים שאין עושין בהן אוכל נפש ולהכי פריך כיון דעל כרחך איירי בדריסת הרגל בבקעה דלא קפדי אם כן אפילו מודר הימנו הנאה אמאי אסור והוא הדין דהוי מצי למיפרך כלים הא לא קפדי י) : מגיין

רשב״ם

והכא בחצר השותפין עסקינן. שאחד מן השותפין עצמו העמיד בהמותיו ותנור ואספה שלו בחצר ג׳ שנים ולא מיחו בו ושתם חצר לכניסה ויציאה הוא ולא להעמיד שם בהמותיו וחפציו זמן מרובה והלכך בהעמדת בהמותיו גרידא בלא בנין לא הויא חזקה דבהעמדה כדי לא קפדי שותפין זה על זה עד שעה שיצטרכו לאותו מקום(א)וכשיצרכו יקפידו ויסלק זה חפציו דאין לו חזקה בשתיקתן: אמחיצה קפדי. ומדשתקו ולא מיחו ודאי ברשותן עשה והויא חזקה: אסורין ליכנס לחצר. שכל זמן שלא חלקו את החצר נכנס כל אחד בחלק חבירו וקא מיתהני מיניה בלא יחל דברו שהרי נהנה מחבירו שעומד בחצרו דבהעמדה קפדי דאם איתא דלא קפדי מותר לעמוד בחצר חבירו אע״פ שמודר ממנו הנאה דכיון דלא קפיד בעמידה הרי הפקיר את החצר לכל בני החצר לעמוד בו ולגבי עמידה אין לו חלק בו: הכא ברחבה כו׳. מתני׳ ברחבה שאחורי הבתים דאינו מקפיד כל כך אבל בחצר שלפני הבתים צריך שיהא מקום פנוי לביאה ויציאה והלכך קפדי בהעמדה כדי: אידי ואידי. מתני׳ דהכא ונדרים: איכא דקפיד. בהעמדה כדי: גבי ממונא. לענין חזקה: לקולא. יש לנו לילך להקל ולומר שאין השותפין מקפידין זה על זה ומותר להעמיד זה בהמותיו בחצר כל זמן שאין חבירו מעכב עליו והיינו קולא שאנו מתירין לזה מסתמא להעמיד שם בהמותיו אף על פי שלא נטל רשות מחבירו ובדוכתא אחרינא (ב״מ דף מא.) אמרינן דשואל שלא מדעת גזלן הוי והכא בלא דעת יכול להכניס בהמותיו והלכך לא הוי חזקה דהא לא קפדי ומאיזה טעם נאמר כך משום דא״ל שותף לחבריה המחזיק אנא מהנך דלא קפדי אנא והלכך שתקתי ואין חזקתך חזקה ואם רצונך להחזיק אייתי ראיה דמהנך דקפדי אנא ותיהוי חזקתך חזקה והלכך לא הויא חזקה שכל מקום שיש טענה למערער למה לא מיחה לא הויא חזקתו של מחזיק חזקה: גבי איסורא. השותפין שנדרו: לחומרא. ואסורין ליכנס לחצר דדלמא מהנך דקפדי נינהו וכל ספק איסורא דאורייתא לחומרא: לעולם לא קפדי. בהעמדה כדי כדתנן דלא הויא חזקה וגבי נדרים נמי מותרין ליכנס לחצר: והא דקתני אסורין רבי אליעזר היא. דמחמיר בנדרים טפי דאפילו דבר שאינו הנאה כל כך אסר: אפילו ויתור אסור. כגון בעה״ב שמודר הנאה מחנוני ושלח לו בעל הבית פרוטה לחנוני לקנות ממנו מאה אגוזים בפרוטה והוסיף לו חנוני אחת יתירה או שתים אסור בעל הבית באותו ויתור שהותיר לו חנוני דמתנה הוא ואף על פי שלאחר לוקחים נמי הוסיף כמו כן ומיהו רבנן שרו דמ״מ בשביל המקח הוא מוסיף לזה על החשבון הקצוב לפרוטה שאילו לא היה לוקח ממנו בדמים לא היה נותן לו חנוני לבעל הבית כלום: בכל שותפין מעכבין כו׳. בכל תשמישין הקבועין בחצר דומיא דהעמדת בהמות תנור וכיריים שממעטין אויר החצר יכולין לעכב אם האחד רוצה לעשות לבדו וחביריו אין רוצים לעשות כן: חוץ מן הכביסה. שתקנו לו חכמים שיעשה בחצר בעל כרחן של שותפין חביריו: לפי שאין דרכן כו׳ להתבזות. שצריכות לעמוד שם יחיפות לגלות שוק לעמוד בנהר: שאין מסתכל. כשהוא הולך על ספת הנהר: היכי דמי. דמשתבח ביה קרא אם עוצם עיניו דמשמע שאם לא יעצים עיניו אינו לא צדיק ולא רשע: אי דאיכא דרכא אחרינא. ואזיל בהך: רשע הוא. ואף על פי שעוצם עיניו שלא היה לו לקרב אלא להרחיק מן העבירה דקיימא לן חולין (דף מד:) הרחק מן הכיעור: אנוס הוא. אם מסתכל דרך הליכתו ואונס רחמנא פטריה ולמה מזקיקו הכתוב להעצים עיניו דמדמשתבח ביה קרא שמעינן דצריך לעצום עיניו: למינס נפשיה. להטות עיניו לצד אחר והייט דמשתבח ביה קרא דלאי אניס נפשיה חסיד הוא: בעא מיניה ר׳ יוחנן מרבי בנאה. שמעתין דרבי בנאה קחשיב ואזיל אגב גררא דהך דלעיל: כל שאין בשרו נראה מתחתיו. שיהא ארוך עד פיסת רגלו שלא יראה כשילך יחף: טלית. מקטורן שמתכסה בו על כל בגדים שהוא לובש: שאין נראה כו׳. וכל שכן דלאי קאי עד להדי חלוק דאיכא לניעות טפי: שני שלישי גדיל ושליש גלאי. שני שלישי רוחב השלחן מכוסה במפה מצד האוכלין לקנח את פיהן ולתת עליה את הפת ושליש החיצון מגולה להניח עליו קערות וכוסות שלא ילכלכו המפה ויתבזו האוכלין ואית דמפרשי שליש גלאי באמצע שני שלישי גדיל דהיינו מפה מבחוץ ומבפנים כל סביב השלחן ואמצעיתו מגולה גדיל קרי המפה על שם שארוגה ולשון לא הוא: וטבעתו. של שלחן שהיו רגילין לעשות בשפתו לתלותו בו יהיה מבחוץ ולא מבפנים מצד האוכלין וכדמפרש ואזיל: מבפנים. בצד הסמוך לו: היכא דאיכא ינוקא. שיושב אצל אביו לאכול צריך להושיב השלחן שיהא צד שבו קבוע הטבעת מבחוץ פן ילחוק התינוק בטבעת ויגנע השלחן: ואי ליכא ינוקא. יעשה מבפנים ולא יהפכנה מבחוץ פן יכשל בה השמש שהולך ובא סביב השלחן: הא דאיכא שמעא. שמש יעשה מבפנים פן יכשל בה השמש: והא דליכא שמעא. יעשה מבחוץ ולא מבפנים פן יוזקו בה האוכלין ומיהו היכא דאיכא שמעא יעשה מבפנים מצד היושבין ולא מבחוץ שיכולין להזהר מן הטבעת יותר מן השמש שהוא הולך והן יושבין: הא ביממא. יהיה מבחוץ שיוכל השמש להזהר ולא מבפנים דמזיק לאוכלין שצר להם המקום:

למדורה

עין משפט נר מצוה

רסא א מיי׳ פ״ה מהל׳ שכנים הל׳ ה סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ קסא סעיף ה ועי׳ בטור ובב״י ובמ״מ:

רסב ב ג מיי׳ פ״ז מהל׳ נדרים הל׳ ד סמג לאוין רמב טוש״ע י״ד סי׳ רכו סעיף א ואין הלכה כן וטוש״ע ח״מ סי׳ קפ:

רסג ד מיי׳ פכ״א מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כא סמג לאוין קכ טוש״ע אה״ע סי׳ כא סעיף א:

רסד ה מיי׳ פ״ה מהל׳ דעות הלכה ט:

רסה ו (מיי׳ שם הל׳ ג):

רבינו גרשום

בחצר השותפין עסקינן. שמעמיד בה אחד מן השותפין בהמה או תנור וכירים ואמאי לא הויא חזקה משום דשותפין אהעמדה כדי גרידא לא קפדי כו׳: אסורין ליכנס לחצר. דהיינו הנאה משום דקפדי אהדדי אלמא דאהעמדה כדי קפדי ואמאי לא קנה בשלא מיחה: אלא הכא. מתני׳ דקתני היה מעמיד בהמתו בחצר ברחבה שאחורי הבתים מיירי דאהעמדה כדי לא קפדי: גבי ממונא. לענין חזקה: לקולא. דאזלינן בתר דלא קפיד ולא הוי חזקה: גבי איסורא. דנדר: לחומרא. דאסורין ליכנס: רבינא אמר לעולם בחצר [השותפין] אהעמדה לא קפדי. ואמאי שותפין שנדרו אסורין בהנאה: ר״א היא דאמר אפי׳ ויתור אסור. מה שמוסיף חנוני לקונה אגוז אחד או תפוח א׳ אם הקונה מודר הנאה מחנוני אסור לאותו תוספת אע״פ שאינו נותנו לו אלא מחמת מכירה. ולר׳ אליעזר דמחמיר א) הכא הוא מחמיר דאסור ליכנס ולא דברי הכל היא: בכל שותפין מעכבין זה לזה. שלא יעשה מלאכה בחצר שאין חבירו עושה: חוץ מן הכביסה. שאם האחד מכבס בגדיו בחצר וא׳ אינו רוצה לכבס בה אינו יכול לכופו זה שלא יכבסו לו בחצר: לפי שאין דרכן של בנות ישראל להתבזות. על גבי הנהר לכבס שם: שעומדות על הכביסה. בנהר אפי׳ נכריות משום שעומדות יחיפות ומגלות זרועותיהן שלא יגרה בעצמו יצה״ר: אנוס הוא. אי מסתכל דרך הליכה: אפ״ה איבעי ליה למינס נפשי׳. לכוף עצמו שלא יסתכל: כל שאין בשרו נראה מתחתיו. שיהא ארוך עד פיסת רגלו שלא יראה רגלו כשהוא הולך יחף: וטלית של תלמידי חכמים. מקטורן שלו שיהא רחב כל כך שלא יהא חלוקו נראה מתחתיו אלא טפח: שני שלישי גדיל. מכוסה במפה מדבר שהוא עשוי בגדיל ארוג מקום שמשים הלחם עליו: שליש גלוי. בלא מפה שעליו מניחין קערות וכוסות שלא ילכלכו המפה ויקלקל הסעודה: וטבעת. של שלחן שתולין אותו בו תהא קבועה מבחוץ שלא באותו צד שהוא יושב אלא מבחוץ מצד האחר: והתניא מבפנים. באותו צד שהוא סמוך לו: לא קשיא הא דאיכא ינוקא. שיושב אצלו יחזיר השלחן שיהא הטבעת מבחוץ שאם היה הטבעת מבפנים בסמוך שהוא יושב הוה איכא למיחש שמא יחזיק התינוק בטבעת ויגנע השלחן ויהפוך אותו ואי ליכא ינוקא יהא מבפנים: אי איכא שמעא. שעומד לפני השלחן ומשמשו יחזיר הטבעת מבפנים סמוך לו שלא יזיק לשמש לשעומד לצד האחר: הא ביממא. יכול להחזירו שיהא הטבעת מבחוץ לפי שרואהו ויכול לשמור שלא יגע בו ו

למדורה

א) נראה דל״ל ולר״א דמחמיר התם הוא מחמיר הכא דאסור ליכנס וכו׳.

מסורת הש״ס

א) נ״ק נא: ב״מ לט: נדרים מה: ב) מגילה ח.: ג) [כתובות עג: וש״נ]: ד) [מגילה ח. נדרים לב: לג. מח:]: ה) מכות כד.: ו) [וע״ע תוס׳ ב״ק נא: ד״ה וזה]:

הגהות הב״ח

(א) רשב״ם ד״ה והכא וכו׳ עד שעה שיצטרכו לאותו מקום וכשיצטרכו יקפידו: (ב) תוס׳ ד״ה אסור וכו׳ הקדיש שדהו דאתי בע״ח ושקיל אי לאו משום דר׳ אבהו: (ג) ד״ה רבינא וכו׳ משמע הכא דלכולי עלמא:

למדורה וקדרות מקיפות אותה מטה של תלמידי חכמים כיצד כל שאין תחתיה אלא סנדלין בימות החמה ומנעלין בימות הגשמים ושל עם הארץ דומה לאוצר בלום: ר' בנאה הוה קא מציין מערתא כי מטא למערתא דאברהם אשכחיה לאליעזר עבד אברהם דקאי קמי בבא א"ל מאי קא עביד אברהם א"ל גאני בכנפה דשרה וקא מעיינא ליה ברישיה א"ל זיל אימא ליה בנאה קאי אבבא א"ל ליעול מידע ידיע דיצר בהאי עלמא ליכא עייל עיין ונפק כי מטא למערתא דאדם הראשון יצתה בת קול ואמרה נסתכלת בדמות דיוקני בדיוקני עצמה אל תסתכל הא בעינא לציוני מערתא כמדת החיצונה כך מדת הפנימית ולמ"ד *שני בתים זו למעלה מזו כמדת עליונה כך מדת התחתונה א"ר בנאה נסתכלתי בשני עקיביו ודומים לשני גלגלי חמה הכל בפני שרה כקוף בפני אדם שרה בפני חוה כקוף בפני אדם חוה בפני אדם כקוף בפני אדם אדם בפני שכינה כקוף בפני אדם *שופריה דרב כהנא (מעין שופריה דרב שופריה דרב) מעין שופריה דרבי אבהו שופריה דר' אבהו מעין שופריה דיעקב אבינו שופריה דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם הראשון ההוא אמגושא דהוה חטיט שכבי כי מטא אמערתא דרב טובי בר מתנה תפשיה (א) בדיקניה אתא אביי א"ל במטותא מינך שבקיה לשנה אחריתי הדר אתא תפשיה בדיקניה אתא אביי לא שבקיה עד דאייתי מספרא וגזיא לדיקניה ההוא דאמר להו חביתא דעפרא לחד בראי חביתא דגרמי לחד בראי חביתא *דאודרא לחד בראי לא הוו ידעי מאי קאמר להו אתו לקמיה דרבי בנאה אמר להו אית לכו ארעא אמרו ליה אין אית לכו חיותא (ב) אין אית לכו בסתרקי אין אי הכי הכי קאמר לכו ההוא גברא דשמעה לדביתהו דקא אמרה לברתה אמאי לא צניעת באיסורא הך איתתא עשרה בני אית לה ולית לי מאבוך אלא חד כי שכיב אמר להו כל נכסי לחד ברא לא ידעי להי מינייהו אתו לקמיה דרבי בנאה אמר להו זילו חבוטו קברא דאבוכון עד דקאי ומגלי לכו להי מינייכו שבקא אזלו כולהו ההוא דבריה הוה לא אזל אמר להו כולהו נכסי דהאי אזלו אכלו קורצא בי מלכא אמרי איכא גברא חד ביהודאי דקא מפיק ממונא מאנשי בלא סהדי ובלא (ג) מידי אתיוהו חבשוהו אזלא דביתהו אמרה להו עבדא חד הוה לי פסקו לרישיה ופשטו למשכיה ואכלו בישריה וקא מלו ביה מיא ומשקו ביה לחברייא ולא קא יהבי לי דמי ולא אגריה לא ידעי מאי קא אמרה להו אמרי ניתו לחכימא דיהודאי ולימא קריוהו לר' בנאה אמר להו זרנוקא אמרה לכו אמרי הואיל וחכים כולי האי ליתיב אבבא ונידון דינא חזא דהוה כתיב באבולא כל דיין דמתקרי לדין לא שמיה דיין אמר להו אלא מעתה אתא איניש מעלמא

ומזמין

למדורה. שמוקפת קדירות והאש באמצע אף כאן המטה והאדם באמצע והקערות סביב: כל שאין תחתיה כו'. דאמרינן בפסחים (דף קיב.) אוכלין תחת המטה אפי' מחופין בכלי ברזל רוח רעה שורה עליהן: דרך לנעול מנעלין בימות החמה וסנדלים בימות הגשמים בשביל הטיט: אלא סנדלים בימות החמה. שמניחים שם עד ימות הגשמים שיצטרך להם: לאוצר בלום. בשמ"ך כמו עיסה בלוסה במסכת שבת בפרק כלל גדול (דף עו:) עיסה מעורבת ממינין הרבה וכן אוצר בלום (גיטין דף סז.) מינין הרבה מעורבין בתוכה ביחד וכן מיטת עם הארץ כל דבר מניחין תחת מטתן אוכלין וכלים: רבי בנאה. אדם גדול וחשוב היה לפיכך ניתן לו רשות ליכנס בקברי צדיקים אבל אחר לא כדאמרי' (חולין דף ז:) גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן והיה נכנס במערות ומודד מדת ארכן מבפנים ואח"כ מודד מבחוץ כנגדן ועושה שם ציון סיד כדי להכיר מקום הטומאה ולא יביאו טהרות דרך כאן שלא יאהיל על הקבר: אשכחיה לאליעזר. דתניא במסכת דרך ארץ דשבעה צדיקים קיימין שלא מתו וקא חשיב בהדייהו אליעזר עבד אברהם: בכנפה. בין זרועותיה: א"ל. רבי בנאה לאליעזר: זיל אימא ליה. לאברהם: בנאה קאי אבבא. ותן לו רשות ליכנס: אמר ליה ליעול. דאין כאן חוצפא דאיגניא באפיה בכנפה דשרה: דמידע ידיע דיצר הרע בהאי עלמא ליכא. ולא צריכא לאיצטנועי מיניה: ה"ג עול עיין ונפיק. נכנס ר' בנאה ונסתכל מדת אורך המערה ויצא ואח"כ ציין מבחוץ: למערתא דאדם הראשון. כדדרשינן בעירובין (דף נג.) ממרא קרית ארבע א"ר יצחק קרית ארבע זוגות אדם וחוה אברהם ושרה יצחק ורבקה יעקב ולאה: בדמות דיוקני. יעקב דאמרינן בסמוך שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון: בדיוקני עצמה. דהיינו אדם הראשון דכתיב ביה (בראשית א) בצלם אלהים ברא אותו: הא בעינא לציוני. מבחוץ ולפיכך צריך אני למדוד תחלה מבפנים: כמדת החיצונה. שבה ג' אבות ואמהות כך מדת הפנימית וכמאן דדריש מכפלה שני בתים זה לפנים מזה ופלוגתא דרב ושמואל היא בכילד מעברין (עירובין דף נג.): כך מדת התחתונה. ודי לך בציון עליונה: בשני עקיביו של אדם הראשון כו'. והאי דכתיב כי עפר אתה ואל עפר תשוב הא פרכינן ליה במסכת שבת בפרק שואל (דף קנב:) ומוקמינן לה ההוא שעה אחת קודם תחיית המתים: שופריה דר' אבהו מעין שופריה דיעקב. ובהשוכר את הפועלים פריך וליחשוב נמי ר' יוחנן ומשני הדרת פנים לא הואי ליה: אמגושא. מכשף: חטיט שכבי. חופר המתים להפשיטם בגדיהם: אתא אביי כו'. בשביל שהיה העובד כוכבים אוהבו: ההוא דאמר להו. מלוה מחמת מיתה היה ומחלק נכסיו לבניו על פיו: חביתא דעפרא. אני מניח לאחד מבני ודרך חכמה אמר שלא יבינו הכל שהוא עשיר ובעל נכסים: חביתא דגרמי. חבית מלא עצמות: אודרא. מוכין: אית לכו ארעא. נשתייר לכם קרקע מאביכם דאם כן היינו חביתא דעפרא והבהמות שיש בהן עצמות זהו חביתא דגרמי: בסתרקי. כל מיני בגדים עשויין ממוכין: לחד ברא. לאחד מבני אותו שיבררו בית דין: חבוטו. הכו הכאות על קברו ולנסותן נתכוין שאותן שהן ממזרים הן עזי פנים וילכו לחבוט: אמר להו כולהו נכסי דהאי. שלא רצה לחבוט על קברו של אביו שזה הוא הנגוע שבכם ומסתברא דלזה אהב יותר ויפה דן רבי בנאה דלא שייך הכא אלא שודא דדייני והיינו שודא שלא רצה לחבוט והכי נמי אמרינן גבי ההוא דאמר נכסי לטוביה כו' (כתובות דף פה:): אזלו. תשעה האחין: אכלו ביה קורצא. הלשינו עליו: אזלא דביתהו. דרבי בנאה לצעוק אל בית המלך בלשון חכמה כדי שלא יבינו הם אלא על ידי בעלה: ואכלו בישריה. של עבד: וקמלו ביה מיא. שואבים בו מים בעורו ומשקו ביה בעורו לחברייא לבני הישיבה: לחכימא דיהודאי. לרבי בנאה: זרנוקא. נוד של עור וכך אמרה תיים הוה לי וגזלוהו ממני ושחטוהו ואכלו את הבשר ומן העור עשו חמת ושואבין בו מים ושותין בו: באבולא. על דלתות השער היה כתוב כדי שילמדו משם בני אדם: כל דיין. המיוחד לדון דיני העיר וזמנין דמיתקרי לדינא שתובעין אותו לדין על ממון שתובעין ממנו: לא שמיה דיין. ופסול לדון דכיון דלוהב בצע הוא יקבל שוחד:

מציין מערתא. משום (ד) דקבר סתום טומאה בוקעת ועולה כדאמר בכמה דוכתי וא"ת והא אין קברי עובדי כוכבים מטמאים באהל משום דאין קרויין אדם ואפילו רבנן דפליגי אר' שמעון (יבמות סא.) ואמרי דמטמאים באהל מ"מ בקבר שלפני הדיבור לא מרבה לה בנזיר (דף נד.) אלא לענין נגיעה או בקבר לרבות קבר שלפני הדיבור ומקרא דכתב גבי נגיעה מרבי לה התם ויש לומר דאברהם נקרא אדם דכתיב האדם הגדול וכן אדם הראשון ולהכי אין למעטם מקרא דאדם [וע"ע תוס' יבמות סא. ד"ה קברי]:

כל

רבינו גרשום

למדורה . שיושבין סביבה קדרות כך מניח גלוי מכאן ומכאן ומקיף קערות סביב המטה : כל שאין תחתיה אלא סנדלין בימות החמה. לפי שבימות החמה שאין פים נועלין מנעלין ומשמרין הסנדלין עד לימות הגשמים ואותן סנדלין יהיו מונחין תחתיהן בימות החמה ולא יותר' וכן בימות הגשמים [משמרין] המנעלים לפי שאסור להניח אוכלין ומשקין וכלים אחרים תחת המטה מפני שרוח רעה שורה עליהן : ושל ע"ה. שאינו מקפיד מניח הכל תחת מטתו ודומה לאוצר בלום כאוצר המאכל שמניחין בו רוב מינין:הוה מציין מערתא(אתא) היה נכנס במערה ומדד ארכה ורחבה וכמה מקום תפיסת הכוכין שבתוכה והיה יוצא חוץ על גבה מן הפתח ומכוין באיזה מקום מונחין הקברים בתוכה ומציין אותו מקום שלא יכנסו שם כהנים ויאכלו טהרות מפני שטומאה בוקעת ועולה ושאר מקום המערה שלא היו הקברים כנגדה מותר לעבור על גבה : דיצר בהאי עלמא ליכא.דאינו צריך להניח מפני שרה שלא יכנס : בדמות דיוקני . שדמותו של אברהם כדמות אדם הראשון:בדיוקני עצמה. של אדם הראשון. אל תסתכל שנברא בצלם של מעלה: א"ר בנאה והא בעינא ליכנס למערה שלו בשביל לציין : אמרה לו בת קול אין את צריך כמדת החיצונה שאברהם מונח בה כך מדת הפנימית של אדם לפי שאברהם האדם הגדול כאדם הראשון. ולמ"ד דמערת המכפלה שהיתה כפולה בית ועליה היו הכי קאמרי לר' בנאה כמדת העליונה ששם אברהם כך מדת התחתונה ששם אדם הראשון : דאודרי . דבר העשוי ממוכין צמר שגוררין מן הבגדים : בסתרקי . כרים וכסתות ומצעות עשוין מאודרין : באיסורא . דזנות : אזלא דביתהו לבי מלכא אמרה להו עבדא הוי לי וכו' : אמר להו זרנוקא . עבדא היינו בהמה ששחטו אותה ופסקו ראשה והפשיטו העור שלה ועשו ממנו נוד לשאוב בו מים מן הבור : הואיל וחכים כולי האי ליתיב אבבא . דחצר המלך : באבולא. על גב השער .

[עירובין נג.]

ב"מ פד.

ס"א נ"ג

[גי' הערוך דאודרא פי' עולה]

הגהות הב"ח

(א) גמ' דרב טובי בר מתנה תפשיה אתא אביי כצ"ל ותיבת בדיקניה נמחק: (ב) שם אית לכו חיותא א"ל אין אית לכו בסתרקי א"ל אין: (ג) שם בלא סהדי ובלא ראיה אתיוהו: (ד) תוס' ד"ה מציין מערתא משום דקא סבר טומאה רצוצה בוקעת ועולה:

עין משפט
נר מצוה

רסו א מיי' פ"ח מהל' שכנים הל' ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנג סעיף ו :

[נ"ל בברכות נא.]

רסז ב מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף יג:

רסח ג ד מיי' שם פ"ז הל' ז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנד סעיף י :

רסט ה ו מיי' שם פ"ח הל' ה ועי' בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנג סעיף ז :

ער ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח :

[נ"ל וניסלוקינהו]

[נ"ל שתיית]

ומזמין (*להו) לדינא פסליה אלא כל דיין דמתקרי לדין ומפקין מיניה ממונא בדין לאו שמיה דיין כתבו הכי ברם סאבי דיהודאי אמרי כל דיין דמתקרי לדין ומפקין מיניה ממונא בדין לאו שמיה דיין חזא (א) דכתיב בראש כל מותא אנא דם בראש כל חיין אנא חמר אלא מעתה דנפיל מאיגרא ומית ודנפיל מדיקלא ומית דמא קטליה ותו מן דדרכיה למימת משקו ליה חמרא וחיי אלא הכי בעי למכתב בראש כל מרעין אנא דם בראש כל אסוון אנא חמר כתבו הכי ברם סאבי דיהודאי אמרי בראש כל מרעין אנא דם בראש כל אסוון אנא חמר באתר דלית חמר תמן מתבעו סמנין כתיב אפיתחא דקפוטקיא אנפק אנבג אנטל ואיזהו אנטל זהו רביעית של תורה: **מתני'** [א]המרזב אין לו חזקה ויש למקומו חזקה המזחילה יש לה חזקה [ב]סולם המצרי אין לו חזקה ולצורי יש לו חזקה [ג]חלון המצרית אין לה חזקה ולצורית יש לה חזקה איזו היא חלון המצרית [ד]כל שאין ראשו של אדם יכול ליכנס לתוכה רבי יהודה אומר אם יש לה מלבן אף על פי שאין ראשו של אדם יכול ליכנס לתוכה הרי זו חזקה: **גמ'** מאי המרזב אין לו חזקה ויש למקומו חזקה אמר רב יהודה אמר שמואל [ה]הכי קאמר המרזב אין לו חזקה מרוח אחת ויש למקומו חזקה משתי רוחות רבי חנינא אמר המרזב אין לו חזקה [ו]שאם היה ארוך מקצרו ויש למקומו חזקה שאם בא לעקרו אינו עוקרו רב ירמיה בר אבא אמר [ז]המרזב אין לו חזקה שאם רוצה לבנות תחתיו בונה ויש למקומו חזקה שאם בא לעקרו אינו עוקרו

תנן

כל דיין דמתקרי לדינא ומפקי מיניה כו'. כגון אם כפר והוליאו ממנו בעדים אבל אם חייבוהו שבועה ולא רצה לישבע ושילם משום הכי לא מיפסל לדינא: **אנבג** אנפק אנטל. אומר הר"ר חיים דאנבג ואנפק הם משקים דרפואה והיינו אספרגוס דאמר (*בפ' כל הבשר (חולין דף קי ושם) אנפק אספרגוס שיפה ללב כדמשמע בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף ע·) וה"ק הכא מה שקורין אנבג ואנפק לריך לשתותו כשיעור אנטל שהוא רביעית והיינו דאמר בפרק גיד הנשה (חולין דף לד. ושם) אנפקא חייא משמע שהוא אספרגוס כדאמר בברכות דאספרגוס אין שותין אלא חי והא דלא חשיב בברכות (דף נא. ע"ש) גבי ה' דברים שנאמרו באספרגוס שלריך לשתותו כשיעור רביעית משום שאינו חושש לחשוב מה שתלוי בשיעור והא דאמר בפרק שמנה שרלים (שבת דף קט:) (*ולישקליה) עד דקאי אאנפקא משמע דהוא מדה י"ל עד דקאי אשיעור (*שתיה) אנפקא קאמר אי נמי לכלי נמי קרי אנפקא על שם ששותים אותו באותו שיעור: **המרזב** אין לו חזקה מרוח אחת. פי' שאם הוא במזרח יכול לומר ל' תנהו במערב אבל לסלקו לגמרי מב' רוחות לא ותימה דמזחילה היאך יש לה חזקה והלא כשמניח המרזב לראש אחר של המזחילה גם המזחילה לריך לזוזה ולהגביה ראש אחד ולהנמיך ראש האחר שנותן שם המרזב והיכי קאמר דמרזב אין לו חזקה והמזחילה יש לה חזקה והלא לעולם לא יזיז המרזב אם לא יזיז גם המזחילה וי"ל דמ"מ יש לה חזקה לענין שאין לריך לעוקרה לגמרי ממקומה כמו שלריך לעקור המרזב אי נמי כגון שהמזחילה שוה ואין גבוה לד זה יותר מלד זה דהשתא לעולם אין לריך לזוזה ממקומה אלא לסתום לצד שמסיר ממנו המרזב וה"ר יוסף פירש דמרזב שאין לו חזקה מרוח אחת שיוכל להטות ראש המרזב לצד לפון או לצד דרום כשהוא מונח במזרח יש לו חזקה משתי רוחות שאין יכול לדוחקו להסיר לראש לצד אחד של מזחילה וכענין זה פירש רבינו חננאל שאם המרזב קבוע באמלע רוח מזרחי יכול בעל החצר לעקרו מן האמלע ולקבעו בשליש הגג או ברביע ובכל אותה רוח בכל מקום שירצה אבל לרוח אחרת אין יכול לסלקו לפי שיש לו חזקה: במזחילה

ומזמין ליה לדינא. שלא כדין וילא מן הדין זכאי: ומפקין מיניה ממונא בדינא לא שמיה דיין. דגזלן פסול לדין שיעוות הדין בשביל שוחד: בריש כל מותא אנא דם. ראש לכל המיתות הוא דם שאין אדם מת אלא ע"י רוב דם שלא הקיז בזמן הראוי לו: בריש כל חיין אנא חמר. שהיין מחיה כל שותיו: דדרכיה למימת. כגון גוסס: בריש כל מרעין אנא דם. כל תחלואי האדם על הדם הם שמתרבה עליו: בריש כל אסוון אנא חמר. שאם ישתה יין כהלכה וכראוי לא יבא לידי חולי: תמן מתבען סממנין. שם מבקשין סממנים לרפואה שבמקום שאין יין מלויין תחלואין: כתיב אפיתחא דקפוטקיא. מילתא באנפי נפשה היא ואגב גררא נסבה וללמוד בני העיר משם כתבו ששלשה שמות הללו מדה אחת הן ונפקא מינה למקח וממכר שאם התנה למכור לחבירו מלא מדה זו באיזה לשון שיאמר יתן שיעור אחד ומקומות מקומות יש יש שקורין אנפק או אנטל או אנבג וכדאמר בקדושין (דף ע.) לישתי מר אנבגא א"ל מי סני מר אספרגוס כדאמרי אינשי או אנטל כדקריוהו רבנן: ואיזהו אנטל*. גמרא קאמר ליה כלומר ואיזהו שיעורו של אנטל: רביעית של תורה. רביעית הלוג דהיינו ביצה ומחצה ומשום דארבעה כוסות של פסח שיעורן ברביעית ומצאו להן חכמים סמך מן התורה מד' כוסות האמורים במצרים מד' לשוני גאולה האמורים בפ' והוצאתי (*וגאלתי ולקחתי והבאתי) לפיכך קרי ליה רביעית של תורה וכן רביעית של יין לנזיר הלכה למשה מסיני ובמסכת נזיר (דף לח.) חשיב עשר רביעית הן שמן התורה שיעורן בהך רביעית והכי נמי אמרינן (חולין דף קז.) דשיעור אנטל היינו רביעית דאתקין ר' יעקב מנהר פקוד נטלא בת רביעתא: **מתני'** המרזב. ליגור קטן ורגילין לתלותו לסוף ליגור גדול ההולך על פני כל הגג ורגילין להפכו לכל ראש שירצו ומרחיק קילוח מים מן הכותל ולשון מרזב טפה של מים זב דרך שם כדכתיב (ישעיה מ) כמר מדלי לשון טפה והלכך אין לו חזקה דאינו דבר קבוע ואם החזיק בו בעל הגג ג' שנים ותלה אותו באויר חצר חבירו אינו יכול לטעון החזקתי דכיון דלאו מילתא דקביעותא הוא לא קפיד בעל חצר ושתיק שנתים ושלש: אבל יש למקומו חזקה. בגמ' מפרש לה: המזחילה. הוא ליגור הגדול מחזיק כל אורך הגג ומילתא דקביעות הוא הלכך יש לו חזקה דלא עביד אינש דשתיק אלא קפיד ומדשתיק איכא למימר הדין עם המחזיק דודאי נתרלה *עלמו בדמים: סולם המלרי. קטן הוא הלכך אין לו חזקה דכיון דלאו מילתא דקביעותא הוא לא קפיד ולא חש למחות והלכך אם נתן סולמו בחלר חבירו לעלות לגגו ולסוכתו אינה חזקה: ולצורי. סולם גדול: חלון המלרית. קטנה היא אין לה חזקה אם עשה חלון בכותל ביתו להביט דרך שם ולשמור פרדסו וגינתו והחלון פתוח לחלר חבירו והחזיק בה שלש שנים אינה חזקה דכיון דלאו מילתא דקביעותא הוא לא חשש למחות אבל אם עשאו להאיר שלא היה לו אורה מלד אחר כי אם מכאן יש לו חזקה דלשם קביעות עשאו דאינו יכול להשתמש בביתו בלא אורה וכל מידי דקביעות הוי חזקה והכי אמר שמואל בגמ' ולאורה אפילו כל שהוא הוי חזקה: מלבן. הוא משקוף החלון מלמעלה ומלמטה מימין ומשמאל כעין פתח: **גמ'** אין לו חזקה מרוח אחת. אם המרזב מונח בראש דרומי של מזחילה ושופך שם מים והחזיק בו ג' שנים אינה חזקה ואם לריך בעל חלר להשתמש שם לריך זה לעקור מרזבו מכאן ולהניח בראש השני של מזחילה דאין בעל הגג מפסיד בכך כלום והלכך אין כאן קביעות להיות מונח לעולמים לרוח זה והלכך לא חשש בעל חלר למחות: אבל יש למקומו חזקה. באחת משתי רוחות או לפוני או דרומי שאם יעקרנו מלד זה יניחו בלד אחר ואין בעל חלר יכול לעקרו לגמרי מן החלר שהרי החזיק מיהא בתוך החלר דלגבי אחת משתי רוחות הוי מרזב מילתא דקביעותא דהתם בית אי אפשר בלא מרזב וכשעשה זה מרזב בתחלה בחלר לשם קביעות עשאו והיה לו לבעל החלר למחות בתוך שלש ומדלא מיחה הפסיד: שאם היה ארוך. יותר מכדי לרכו ותופס באויר חלר הרבה מקלרו והיינו אין לו חזקה לארכו אבל יש למקומו שהוא מונח שם חזקה דלא יעקרנו ממקומו ככל אפילו מלד זה לצד אחר אלא באותו רוח שהחזיק ובאותו מקום הויא חזקה: שאם רוצה. בעל החלר לבנות תחתיו בונה בניינו עד שמגיע למרזב ולא מצי טעין בעל הגג כי היכי דאחזיקי במקום המרזב אחזיקי נמי במה שתחתיו שאם נותן רשות לתלות מרזבו באויר לא נתן לו קרקע שלו שתחת המרזב ולא שעבדו לו לבלתי עשות בו לרכיו בין בנין בין כל דבר הלריך לו אבל אם בא לעקרו ולהגביה בניינו במקום שהיה המרזב אינו יכול לעקרו דלמקומו מיהא יש לו חזקה:

תנן

[נ"ל ליה]

עי' בר"ש מכשירין פ"ב מ"ב ובר"ן סוף עירובין ד"ה בור הגולה

[נ"ל והצלתי וגאלתי ולקחתי וכ"ה במדרש רבה פרשה פ"ח ועי' רש"י פסחים צט:]

הגהות הב"ח
(א) גמ' חזא דסוס כתיב כראש :

[נ"ל עמו]

רבינו גרשום

בראש כל מותא אנא דם. מי שאחזו הדם שאינו מקיז מסתכן ומת. כלומר דכל מיתות מחמת דם הן: אלא בריש כל מרעין. עיקר חולי מחמת רוב דמין באין. ועיקר רפואה היא חמרא: אנבג אנפק אנטל. כלומר אותו כלי אספרגוס ששותין בשחרית משום רפואה היו קורין אותו בלשונם אנפק והיינו אנבג והיינו אנטל כלומר שיעורו באותו כלי שנוטלין ממנו לידים. ושיעורו כרביעית של תורה ביצה ומחצה: פיסקא המרזב אין לו חזקה. היינו צינור קטן כמו שתים או שלש אמות שתולין אותו בסוף צינור גדול כדי שיקלחו מימיו ברחוק מן הכותל. וכשתלוי בסוף הצינור גדול (רגליו) יכולין להחזירו לאותו מרזב לקלח מימיו או לימין או לשמאל: ויש למקומו חזקה. מפרש בגמ' מאי קאמר הכי קאמר אין לו חזקה בחצר אם שופכין מימיו לחצר חבירו אם הוא נטוי תדיר לצד אחד דאיכא למימר הואיל ואין לו רשות להטותו לאיזה צד שירצה ברשות בעל חצר בעה"ב תלותו שם ואימתי שירצה יכול לעכב עליו: ויש לו למקומו חזקה מב' רוחות. כלומר ואם בעל המרזב מחזירו פעמים לצד זה ופעמים לצד זה ברור שיש לו למקומו לשפיכת מימיו חזקה בחצר. איכא דאמר אין לו חזקה בחצר מרוח אחת. כשלא תלה אלא מרזב אחד בראש אחד של צינור אבל תלה שני מרזבין משני ראשין והחזירן לחצר היינו משתי רוחותיו ויש למקומו חזקה. ור' חנינא מתרץ למתני' אין לו חזקה שיכול בעל חצר לקצר למרזב: שאם בא לבנות. בנין תחת המרזב בונה ומקבל מימיו כמה שרוצה: ויש למקומו חזקה. שאם בא לעקור שאם רוצה להגביה בנינו ולעוקרו למרזב אינו רשאי:

המזחילה

תורה אור

תנן המזחילה יש לה חזקה בשלמא למאן דאמר הנך תרתי שפיר אלא למאן דאמר שאם רצה לבנות תחתיו בונה מאי נפקא ליה מינה הכא במזחילה של בנין עסקינן דאמר ליה לא ניחא לי דתיתרע אשיתאי אמר רב יהודה אמר שמואל צינור המקלח מים לחצר חברו ובא בעל הגג לסותמו בעל החצר מעכב עליו דאמר ליה כי היכי דאת קנית לך חצר דידי למשדא ביה מיא לדידי נמי קני לי מיא דאיגרך איתמר רבי אושעיא אמר מעכב ר' חמא אמר אינו מעכב *אזל שייליה לרבי ביסא אמר להו מעכב *קרי עליה רמי בר חמא והחוט המשולש לא במהרה ינתק זה רבי אושעיא בנו של רבי חמא בנו של רבי ביסא: סולם המצרי אין לו חזקה: היכי דמי סולם המצרי אמרי דבי ר' ינאי כל שאין לו ארבעה חווקין: חלון המצרית אין לה חזקה כו': מאי שנא גבי סולם דלא מפרש ומאי שנא גבי חלון דמפרש משום דקא בעי איפלוגי רבי יהודה בסיפא אמר רבי זירא למטה מד' אמות יש לו חזקה ויכול למחות למעלה מארבע אמות אין לו חזקה ואינו יכול למחות ורבי אילעא אמר אפילו למעלה מארבע אמות אין לו חזקה ויכול למחות *לימא בכופין על מדת סדום קא מיפלגי דמר סבר כופין ומר סבר אין כופין לא דכולי עלמא כופין ושאני הכא דאמר ליה זימנין דמותבת שרשיפא תותך וקיימת וקא חזית ההוא דאתא לקמיה דר' אמי שדריה לקמיה דרבי אבא בר ממל אמר ליה עביד ליה כרבי אילעא אמר שמואל ולאורה אפי' כל שהוא יש לו חזקה:

מתני' הזיז עד טפח יש לו חזקה ויכול

רשב"ם

תנן המזחילה יש לה חזקה. ובמאי דקתני המרזב אין לו חזקה קאמר אבל המזחילה יש לה חזקה: בשלמא למאן דאמר הנך תרתי שפיר. דלשמואל דאמר אין לו חזקה מרוח אחת שפיר איצטריך למימר אבל המזחילה יש לה חזקה דדבר קביעות הוא ואין רגילין לעקרה ממקום למקום וכן דר' חנינא שאם היה ארוך מקצרו אבל המזחילה יש לה חזקה ואין מקצרין אותה: אלא למאן דאמר. גבי מרזב דלהכי אין לו חזקה שאם רצה לבנות תחתיו בונה מאי שנא מזחילה דקאמר יש לו חזקה שאין בונין תחתיה מאי נפקא ליה מינה לבעל מזחילה אי בני בעל חצר תותה הא לא מפסיד מידי ובעל חצר לא שעבד לו חצירו למזחילתו לדבר שאינו מזיק לו: של בנין. אבנים: דאמר לא ניחא לי. שתבנה תחתיה: דתיתרע אשיתאי. כלומר מזחילה שלי תפול לקול מקבות והגרזן וכל כלי ברזל בהבנות בנינך אבל גבי מרזב (א) לא חשיב כל כך אפילו הוי של בנין בונה תחתיו אי נמי האי דקא מפליג בין מרזב למזחילה הייטו משום דסתם מרזב של עץ וסתם מזחילה של אבנים: צינור. של שופכין: לדידי נמי קני לי מיא דאיגרך. להשקות בהמותיי שעל מנת כן נתרציתי לך ודמי למקח וממכר שאני שעבדתי לך חצירי בשביל מימך ואם אתה חוזר בך אני לא אחזור בי: מעכב. על בעל הגג: אינו מעכב. דלא שעבד לו מימיו אלא כל ימי שיהיו יורדין לחצירו: אזול שיילוה לרבי ביסא. אביו של ר' חמא וזקנו של רבי אושעיא: לא במהרה ינתק. כדדרשינן נמי (ב"מ דף פה.) מפי זרעך ומפי זרע זרעך וגו' מדור שלישי ואילך תורה מחזרת על אכסניא שלה: זה ר' אושעיא. שאמר כזקנו: חווקין. שליבות אשקלויי"ש: וקבעי גמרא מ"ש גבי סולם דלא קמפרש. מתני' שיעורא כי היכי דקמפרש גבי חלון: משום דקבעי לאיפלוגי רבי יהודה. גבי חלון הוצרך ת"ק לפרש שיעורו: א"ר זירא למטה מד' אמות. מקרקע הבית קתני מתני' דחלון צורי יש לו חזקה דכיון דאיכא תרתי שהוא גדול ונמוך ויכולין להסתכל ממנו בחצר יש לו חזקה שלא היה זה מניחו לעשות אלא ודאי ברשותו עשה ואם בא שכנו לבנות הדין להתרחק כדתנן (לעיל דף כב.) החלונות מלמעלן ומלמטן ומכנגדן ד' אמות ואם בא עכשיו אחד מהן לפתוח חלון צורי למטה מד' אמות מקרקע הבית שכנו יכול למחות בידו ומעכבו שלא יפתח: למעלה מד' אמות. מקרקע הבית אין לו חזקה דאין חבירו מקפיד וכשבונה שכנו אינו יכול לעכב עליו ולומר לו הרחק בנינך מן החלון שלי שלא תאפיל עלי שיכול לומר לו סתום אותו שאין לך חזקה ואם אין לו חלון שם וביקש עכשיו לפתוח חלון למעלה מד' אמות אין יכול שכנו למחות בידו ולמנעו ודוקא חלון צורי אבל חלון המצרי בין מלמעלה מד"א בין מלמטה אין לו חזקה וגם אין יכול השכן למחות: ור' אילעא אמר אפילו למעלה מד' אמות. אע"ג דלית ליה חזקה יכול למחות לבלתי עשות שכנו שם חלון כדמפרש טעמא לקמיה זימנין דמותבת שרשיפא וקא חזית בביתי ור' זירא לא חייש להכי דלא חליפי אינשי כולי האי למיעבד הכי: מדת סדום. אין מהנה לחבירו אע"פ שאין חסר בכך כלום. לר"ז כופין דלמעלה מד' אין מניחין אותו למחות שהרי אינו חסר כלום ולרבי אילעא אין כופין ויכול למחות: ושאני הכא. דאיכא חסרון: שרשיפא. ספסל: ההוא דאתא וכו'. רוצה היה לעשות חלון צורי למעלה מד' אמות וחבירו היה מוחה בידו: עביד ליה כר' אילעא. אלמא הכי הלכתא: אמר שמואל ולאורה אפילו כל שהוא יש לו חזקה. חלון העשוי ליכנס ממנו אור במקום אפל לא בעינן חלון צורי אלא אפילו כל שהוא יש לו חזקה דחלון העשוי לאורה מילתא דקביעותא דכל הימים אדם צריך לאורה וכיון שעשה חלון זה לכל הימים עשאו והיה לו לבעל חצר למחות בתוך ג' ומדלא מיחה איכא למימר דברשותו עשה ומתני' לאו בחלון העשוי לאורה מיירי אלא בחלון העשוי לשמור גנות ופרדסים דרך החלון: **מתני'** הזיז עד טפח יש לו חזקה. מי שיש לו כותל סמוך לחצר חבירו והוציא זיז טפח בולט מכתלו לחצר חבירו הויא חזקה ואין בעל החצר יכול לבנות שם בנין לסתור את הזיז דכולי האי לא הוה שביק ליה בעל החצר להוציא זיז טפח בחצרו בלא רשותו שהרי יכול למחות כדקתני ואיל ומדלא מיחה בתוך ג' איכא למימר דברשותו הוציא:

ויכול

תוספות

במזחילה של בנין עסקינן. אבל מרזב סתמו של עץ ואין עושין אותו של בנין וא"ת וליפלוג במזחילה עצמה בין של בנין לשל עץ וי"ל דניחא ליה במתניתין לאשמועינן במרזב דיש למקומו חזקה: **והחוט** המשולש לא במהרה ינתק. כמה היו שהן ואבותיהם ואבות אבותיהם היו תלמידי חכמים ולא קאמר עליהם החוט המשולש אלא הכא הייט טעמא לפי שתלתן ראו זה את זה והא דמזכיר ר' אושעיא קודם רבי חמא אביו במחלוקת לפי שהיה גדול יותר מאביו כדאמר (עירובין דף נג.) לבן של (ראשונים) כפתח [היכל] זה ר' אושעיא ואמר נמי ר' אושעיא בדורו כר"מ בדורו שלא יכלו חביריו לעמוד על סוף דעתו: **למטה** מד' יש לו חזקה. ר"ת מפרש דאיירי בחלון מצרית אבל בחלון צורי או שעשוי לאורה שהוא דבר קביעות אפילו למעלה מארבע אמות יש לו חזקה והביא ראיה מדתניא לעיל (דף כב:) החלונות בין מלמעלה בין מלמטה ד"א ותני עלה מלמטה שלא יעמוד ויראה אלמא אפי' למעלה מד' אמות יש לו חזקה כיון דהוי דבר קביעות ואומר רשב"א דאין נראה משם ראיה דאף על פי שהוא יותר מד' אמות לעומד בחוץ לעומד בפנים לא הוי למעלה מארבע אמות כגון שאותן חלונות בעלייה אי נמי מיירי כגון שיש לו עדים או שטר: **עד** טפח יש לו חזקה ויכול למחות. אפילו בעל הגג בבעל החצר דאין לומר דוקא בעל החצר בבעל הגג אבל בעל הגג בבעל החצר לא יוכל למחות דהא קתני בסיפא פחות מטפח אין יכול למחות ומפרש רב הונא היינו בעל הגג בבעל החצר אבל בעל החצר בבעל הגג יכול למחות אלא על כרחך בטפח אפילו בעל הגג יכול למחות בבעל החצר וטעמא דבטפח יכול לתלות דברים גדולים המכבידים על הכותל או אם יניח עליו כלי מלא מים וישפך ויתקלקל הכותל ובעל החצר יכול למחות משום היזק ראיה ולמאי דס"ד בגמרא למימר דרב יהודה לית ליה היזק ראיה מכל מקום כשישים כלי מלא מים פעמים שיפול ויטשטש כל החצר ופעמים שיפול על ראש בעל החצר ומיירי תוך ג' אבל אחר שהחזיק אין יכול למחות בעל החצר בבעל הגג ועוד יש לפרש דדוקא אחר ג' איירי ויכול למחות בעל הגג בבעל החצר ולא מטעם דפריסית אלא משום דיש לו תשמיש לבעל הגג על הזיז רוצה להשתמש בו כל שעה ולא יניח את בעל החצר להשתמש בו אבל בתוך ג' שלא החזיק אין יכול למחות בבעל החצר אבל בעל החצר בבעל הגג יכול למחות והוי כמו לרב הונא בפחות מטפח והא דמפליג בין טפח לפחות הא בהא תליא דבטפח דמהני ביה חזקה יכול למחות בבעל החצר אבל בפחות מטפח דלא הויא חזקה אין יכול למחות:

ואפילו

עין משפט נר מצוה

רעא א מיי' פ"ח מהל' שכנים הל' ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנג סעיף ז:

רעב ב מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף יג:

רעג ג מיי' שם פ"ז הל' ה סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קנד סעיף י:

רעד ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

ערה ה מיי' שם הל' ז וע"ש טוש"ע שם סעיף י:

[נ"ל אחרונים]

רעו ו מיי' שם פ"ח הל' ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנג סעיף ג:

[ואלו שיילוה, יעב"ץ] כתובות פב:

[לעיל יב: וש"נ] לקמן קסח.

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה דתיתרע כו' דלא חשיב כל כך אפי' אי הוי:

רבינו גרשום

המזחילה. איינו צנור גדול שמונח כנגד כל הבית אם מקלחת מים לחצר חבירו יש לו חזקה לפי שהיא גדולה: בשלמא להני תרי לישני קמאי שפיר. דלמרזב אין לו חזקה מרוח אחת ושאם היה ארוך מקצרו משא"כ במזחילה שיש לה חזקה: אלא למ"ד שאם בא לבנות תחתיו. של מרזב: מאי נפקא ליה מינה. לבעל המזחילה והלא מקבל הוא מימיו שלו בתוך של בנינו: הכא במזחילה של בנין. שעשויה מן אבנים ומן סיד עסקינן דאמר ליה בעל המזחילה לא ניחא לי דתיתרע אשיתאי. שאם יגע בנינך למזחילה יקלקל אותה. ואם לא יהיה ריוח למים לקלח ולצאת ישתהו שם במזחילה ויקלקלו הכותל: לדידי קני לי ממיא דאיגרך. לקבלן ולעשות מהן צרכי: רבי אושעיא אומר מעכב. לו שלא לסותמו זה: ר' אושעיא שאמר דמעכב כמו שאמר ר' ביסא זקינו שהוא שלישי לו: שאין לו ד' חווקין. מעלות: אין לו חזקה: אם יש לו מלבן בחצר חבירו כמו שפה מתחתיה שמשפע בחצר: מ"ש גבי סולם דלא קמפרש. במתני' איזהו סולם: ר' זירא אמר אדר' יהודה דמתני' קאי ואמר למטה מד' אמות אי איכא חלון בחצר חבירו יש לו חזקה ויכול למחות משום היזק ראיה ואי לא מיחה יש לו חזקה: ואי למעלה מד' אמות קאי. דליכא היזק ראיה אין לו חזקה מפני שאין יכול למחות האי הואיל דלא מזיק ליה הלכך אין לו חזקה מפני שאין יכול למחות לכך שתק אבל לא מחיל: ור' אילעא אמר אפי' למעלה מד' אמות אין לו חזקה. דלכך שתיק דלא מזיק ליה. ויכול למחות ולעכב לו מתי שירצה: בכופין על מדת סדום. דבר שאין מזיק לו ומועיל לחבירו כגון חלון למעלה מד' אמות דר' זירא סבר כופין שלא יעכב ולהכי קאמר שאין יכול למחות ור' אילעא סבר יכול למחות קסבר דאין כופין: דכולי עלמא. ואפי' ר' אילעא אמר דכופין: אי הכי אמאי אמר דיכול למחות. דאמר ליה זימנין דמותבת מידי תותך עד דקיימת להדי חלון וחזית מינאי ותסתכל כלום מה שבחצירי: ההוא דאתא לקמיה דר' אמי. שהיה לו חלון בחצר חבירו למעלה מד' אמות: כר' אילעא. דאין לו חזקה ויכול למחות: אמר שמואל ולאורה אפי' כל שהוא. כלומר אם פתח חלון בחצר חבירו למעלה מד' אמות לצורך אורה בפני חבירו ולא מיחה אפי' כל שהוא שאין ראש אדם נכנס בו ואע"פ שאין לו מלבן הויא חזקה ואין יכול בעל חצר לסותמה ולא להאפיל עליו: **פיסקא** הזיז עד טפח. שאם יש לו לאדם זיז יוצא מכותלו לחצר חבירו עד טפח יש לו חזקה בחצר כשיעור טפח. שאלמלא שיש לו חזקה בחצר לא היה מניחו להוציא בה זיז כשיעור טפח: מפני שיכול למחות

ויכול למחות פחות מטפח אין לו חזקה ואין יכול למחות: **גמ'** אמר רבי אסי אמר רבי מני ואמרי לה אמר רבי יעקב אמר רבי מני החזיק בטפח החזיק בד' מאי קאמר אמר אביי ה"ק א החזיק רוחב טפח במשך ארבע החזיק ברוחב ארבע: פחות מטפח אין לו חזקה ואינו יכול למחות: אמר רב הונא לא שנו אלא בעל הגג בבעל החצר ב אבל בעל החצר בבעל הגג יכול למחות ורב יהודה אמר אפילו בעל חצר בבעל הגג אינו יכול למחות לימא *בהיזק ראיה קמיפלגי דמר סבר שמיה היזק ומר סבר לאו שמיה היזק לא דכולי עלמא שמיה היזק ושאני הכא דאמר ליה לתשמישתא לא חזי למאי חזי למתלא ביה מידי מהדרנא אפאי ותלינא ביה ואידך א"ל זימנין דבעיתת: **מתני'** ג לא יפתח אדם חלונותיו לחצר השותפין ד לקח בית בחצר אחרת לא יפתחנה בחצר השותפין ה בנה עלייה על גבי ביתו לא יפתחנה לחצר השותפין אלא אם רצה בונה את החדר לפנים מביתו ובונה עלייה על גבי ביתו ופותחה לתוך ביתו: **גמ'** מאי איריא לחצר השותפין אפילו לחצר חבירו נמי לא לא מיבעיא קאמר ו לא מיבעיא לחצר חברו דלא אבל לחצר השותפין דא"ל סוף סוף הא קא בעית אצטנועי מינאי בחצר קא משמע לן דאמר ליה עד האידנא בחצר הוה בעינא אצטנועי מינך השתא אפי' בבית נמי בעינא אצטנועי מינך ת"ר מעשה באדם אחד שפתח חלוניו לחצר השותפין ובא לפני ר' ישמעאל בר רבי יוסי אמר לו החזקת בני החזקת ובא לפני רבי חייא אמר יגעת ופתחת (א) יגע וסתום אמר רב נחמן

ולסתום

ויכול למחות. כלומר הבא להוציא זיז טפח בתחלה לחצר חבירו יכול למחות בו בעל חצר שלא למלאות אויר חצירו ולא אמרינן זה נהנה וזה אינו חסר דודאי איכא חסרון כדאמרינן בגמרא גבי זיז פחות מטפח דמגו דמשתמש בעל הגג בזיז רואה בחצר ואיכא היזק ראיה: **פחות מטפח אין לו חזקה.** שאם ירצה בעל החצר לבנות שם בונה משום דלא קפיד דבציר מטפח לא חשיב: **ואינו יכול למחות.** בגמרא מפרש מי אינו יכול למחות במי: **זיז.** הוא כעין נסר או ראש קורה הבולט מן העלייה לחוץ וראוי לתלות בו חפציו: **גמ' מאי קאמר.** דמשמע דהכי קאמר שאם החזיק בהוצאת זיז ארוך טפח יכול להוציא כמו כן זיז ארבעה דכיון דהחזיק בזיז טפח החזיק נמי בארבעה ומילתא בלא טעמא הוא שאם נתרצה לו בעל החצר בטפח לא נתרצה לו בארבעה: **הכי קאמר החזיק.** בזיז שהוא רוחב טפח באורך ד' טפחים בולט מן הכותל לחוץ החזיק נמי בזיז שהוא רחב בד' על ד' אורך דכיון דהניח לו אורך של מקום חשוב נתרצה לו נמי ברחבו דאין מקום חשוב בפחות מד' על ד' והוא הדין שאם החזיק ברחב טפח במשך עשרה לא החזיק כי אם ברחב ד' אבל אם החזיק ברחב טפח במשך ג' לא החזיק ברחב ג' אלא מה שהחזיק החזיק ולא יותר: **אמר רב הונא לא שנו.** דאין יכול למחות: **אלא בעל הגג.** שהוא בעל הזיז: **בבעל החצר.** דאינו יכול למחות בו ולומר אל תשתמש בזיז שלי דמה הפסיד בעל הגג הלא כשישתמש בעל החצר ויתלה בזיז חפציו לא יראהו לבעל הגג שהרי הוא תחתון לו וליכא היזק ראיה ואי משום דממלא מקום הזיז שעכשיו אין יכול בעל הגג לתלות בו חפציו להא לא חיישינן דכיון דאין לו חזקה ויכול זה בעל חצר לחתכו לזיז אם יצטרך כל שכן שישתמש בו בעודנו תלוי באויר שלו אי נמי הכי קאמרה מתני' אין לו חזקה לבעל הגג וגם אינו יכול למחות בבעל החצר אם בא לקבוע זיזין סמוך לכתלו דהא ליכא היזק ראיה: **אבל בעל החצר.** יכול למחות בבעל הגג שלא יוציא זיז פחות מטפח בתחלה אי נמי שלא ישתמש בזיז שהוציא כבר מפני שהוא עליון וכשיבא להשתמש יראה בעלילה זו בחצר ואיכא היזק ראיה: **ורב יהודה אומר כו'.** טעמא מפרש לקמיה: **ומר סבר לא שמיה היזק.** רב יהודה והלכך אינו יכול למחות בעל החצר בבעל הגג: **ושאני הכא דא"ל.** בעל הגג לבעל החצר לשום תשמיש לא חזי לי האי זיז כל שהוא שאלך ואעמוד עליו ואראה בחצירך בעלילה זו ולא חזי אלא למתלי בי חפצי וכשארצה לתלות מהדרנא אפאי ואושיט זרועי ואתלה דכיון דיכולני לתלות בחזרת פנים אם אסתכל בחצירך אהא נתפס כגנב והלכך ליכא היזק ראיה: **ורב הונא** [א"ל] זימנין דבעיתת ליפול מן הגג כשתעמוד בשפת הגג ותשוח לתלות דבר על הזיז ולא תהדר אפך ולא תבוש מלהסתכל בחצירי ולא תהא נתפס כגנב דאפילו כי לא בעיתת תטעון כך ותאמר מחמת ביעתותא לא אהדרנא אפאי והלכך איכא היזק ראיה: **מתני' לא יפתח אדם חלונותיו לחצר.** שיש לו בשותפות משום היזק ראיה וכל שכן לחצר חבירו כדמפרש בגמרא: **לקח בית בחצר אחרת.** הסמוך לזה החצר: **לא יפתחנו לחצר השותפין.** דאע"ג דיש לו חלק בחצר אינו יכול לרבות עליהם אכסנאין: **לא יפתחנה.** שהרי הוסיף דיורין בחצר ומטריח על בני החצר שמרבה עליהן דריסת הרגל: **ופותחה לתוך ביתו.** דכיון דדרך פתח שלו יוצאין לחצר אין טורח לבני החצר שאינו מרבה עליהן דיורין וכדמפרש בגמרא שלא הוסיף על ביתו כלום אלא חולקה לשנים שהרי כל ביתו יכול למלאות אכסנאין אם ירצה: **גמ' מאי איריא לחצר השותפין.** הרבים דלא יפתח דמשמע מפני שהן רבים חיישינן שלא יעשה להן היזק ראיה אפילו יחיד (ב) ראיה נמי אסור להזיקו והלכך אפילו לחצר חבירו נמי לא: **אבל לחצר השותפין.** איכא למימר דשרי לפתוח דבלאו הכי בעי איצטנועי מחבירו בחצר שזה יכול לראותו דרך פתח ביתו הפתוח לחצר ולא מזקי ליה חלונות מידי קמ"ל מתניתין דקתני לא יפתח דא"ל האי לבעל החלונות עד האידנא כי הוה משתמשנא בחצר הוה בעינא לאיצטנועי מינך שלא תראני דרך פתח ביתך (ג) ואי הוינא בבית לא הוה בעינא לאיצטנועי מינך שהרי לא היו עושין פתח כנגד פתח כדקתני מתניתין אבל השתא אפי' בבית בעינא לאיצטנועי מינך כדי שלא תראני דרך חלונותיך שהן גבוהות א"כ עד האידנא כי הוית בחצר בעינא לאיצטנועי מינך כי הוית בבית לא בעינא לאיצטנועי מינך השתא אפילו כשאתה בבית (ד) בעינא לאיצטנועי מינך: **שפתח חלונותיו.** והיה טוען שעשה ברשות בני חצר: **החזקת.** סבר לה לאלתר הויא חזקה דכיון דבפניו החזיק ושתק אם איתא דשלא ברשות עשה היה לו למחות והיינו דאמרן בפירקין לעיל (דף מא.) כמאן כרבי יהודה וכר' ישמעאל (*וכרבי) יוסי דאמרי כל בפניו לאלתר הויא חזקה ואין הלכה כן: **לך יגע וסתום.** דלא הויא חזקה עד שלש שנים: [נ"ל כר רבי]

ולסתום

ואפילו בעל החצר בבעל הגג אין יכול למחות. אע"ג דגבי זיז [שלפני] החלון דיוצא לרשות הרבים לא שרינן במסכת עירובין (דף לח:) להניח עליו אלא כלים הנשברים משום דחיישינן דלמא נפיל ואתי לאתויי והכא לא חיישינן שמא יפול על ראשו של בעל החצר שאינו עומד כל שעה תחת הזיז א"נ התם לא אסר אלא להניח עליו אבל הכא איירי למיתלא ביה דבדבר התלוי לא חיישינן לנפילה וא"ת והיאך יכול בעל הגג להשתמש בזיז והא איכא מעקה דאמר בפ"ק (לעיל ו:) גג הסמוך לחצר חברו עושה לו מעקה גבוה ארבע אמות וי"ל כגון דהזיז בקרן זוית בסוף המעקה: **מאי** איריא לחצר השותפין. פ"ה מאי איריא לחצר השותפין שמזיק לשנים משמע מתוך פירושו שהוא אינו שותף באותה חצר וקשה לר"י לפירושו מדמסיק בתר הכי אלא אפילו לחצר השותפין דאמר ליה סוף סוף בעית לאיצטנועי מינאי משמע שהוא שותף ונראה לר"י לפרש מאי איריא לחצר השותפין שהוא מזיק לו משני מקומות אפילו לחצר חבירו שאינו מזיק לו אלא מכאן נמי ולפי' קשה לרשב"א דא"כ אמאי קאמר עד האידנא הוה בעית כו' הוה ליה למימר קא משמע לן דבשני מקומות לא מצינא לאיצטנועי מינך ונראה לי דמעיקרא דפריך מאי איריא לא סלקא דעתיה שיש לו שותפות בחצר: **בבית** לא בעינא לאיצטנועי מינך. פירוש כשאתה בבית אבל פירוש אחר שפ"ה כשאני בבית אין נראה לרשב"א דהשתא נמי לא בעי לאיצטנועי בתשמיש הבית דהא האי חלון דפתח אינו לא כנגד הפתח ולא כנגד החלון דהא תנן (לקמן דף ס.) אין פותחין חלון כנגד החלון כו':

לקח

עין משפט נר מצוה

רעז א מיי' פ"ח מהל' שכנים הל' ג ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנג סעיף ד:

רעח ב מיי' שם הל' א טוש"ע שם סעיף א:

רעט ג מיי' שם פ"ה הל' ו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנד סעיף ג:

רפ ד ה מיי' שם הל' ח טור ש"ע שם סעיף א:

רפא ו מיי' שם פ"ז הל' ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:

רפב ז מיי' שם פ"ה הל' ו סמג שם טוש"ע שם:

רבינו גרשום

למחות. ולעכב אדם בחבירו שלא יוציא בחצירו זיז טפח ואם פחות מטפח הוא אין לו חזקה בחצר שאינו חשוב. ואין יכול למחות בידו בעל החצר שלא יוציא בחצירו פחות מטפח שכיון שאין לו חזקה בכך מאי איכפת ליה: הכי קאמר. החזיק בטפח שיש לו בחצר חבירו זיז רחב טפח ובמשך ארכו ד' יש לו חזקה בחצר ברוחב ד' כנגד אורך כל הכותל שכיון שלא מיחה בו בעל חצר בזיז חשוב כזה בידוע שיש לו חזקה בחצר כנגד כל הכותל ברוחב אותו זיז: לא שנו. שאין יכול למחות **אלא** בעל הגג בבעל חצר שאין יכול **בעל הגג** לעכב לבעל החצר שלא ישים בחור שבכותלו זיז: פחות מטפח אם הוא צריך לו שכבר אין לו חזקה: אבל בעל חצר בבעל הגג יכול למחות. שלא יוציא זיז פחות מטפח בחצירו בכותלו: מר סבר. רב הונא: שמיה היזק. להכי מעכב בעל חצר לבעל הגג שאגב שישחה מראש גגו וישתמש באותו זיז פחות מטפח שיקשור בו חבל או יתלה עליו [יסתכל] כלום ממנו בחצר ור"י סבר לאו שמיה היזק: ושאני הכא דאמר ליה בעל הגג לבעל חצר לתשמיש לא חזי ההוא זיז פחות מטפח שאין ראוי לעמוד עליו ולא חזי אלא למיתלי ביה שום חפץ: **כי תלינא ביה** מידי מהדרנא אפאי ותלינא. ולא אסתכל בחצירך: ואידך. בעל חצר אמר זימנין דבעיתת שלא יהא תלוי או קשור בזיז יפה ומעיינת ואגב הכי תסתכל בחצירי: **פיסקא** לא יפתח אדם חלונותיו לחצר השותפין. בחצר שיש לו שותפות בה אם אין לו לשאר שותפין שם חלונות: אפי' לחצר חבירו. של יחיד אין רשאי לפתוח משום היזק ראיה: לא מבעיא לחצר חבירו דלא. משום דאין לו חלק בה: אבל לחצר שותפין. שיש לו חלק בה הא מצי אמר ליה סוף סוף הא בעית איצטנועי מינאי כשאני נכנס ויוצא בחצר כך הצנע עצמך כשחלונותי פתוחין: קמ"ל. דמצי א"ל השותף עד האידנא קודם פתיחת החלונות כשאתה בחצר הייתי צריך להצנע ממך ועכשיו בבית לא הייתי צריך להצנע. עכשיו אפי' כשאתה בבית צריך אני להצנע ממך בחצר מפני חלונותיך: שפתח. לחצר השותפין ולא מיחו ושוב מיחו: לך יגע וסתום. שאין חזקה עד ג' שנים: אמר רב נחמן ולסתום

[לעיל כ:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ופתחת לך יגע: (ב) רשב"ם ד"ה מאי איריא וכו' אפי' יחיד נמי כצ"ל ותיבת ראיה נמחק: (ג) ד"ה אבל וכו' ביתך וכי הוינא וכו' לא הוית בעינא וכו': (ד) בא"ד כשאתה בבית נמי בעינא:

ולסתום. אם החזיק בחלון ג' שנים בחצר השותפין ובא חבירו וסתמו שבנה כותל כנגדו והוא שתק לאלתר הויא חזקה לזה הסותם שלא יפתח עוד חבירו אלא ברשותו וחזקת ג' שנים שהיה חלונו פתוח אינה כלום מאחר ששתק כשסתמו זה: שאין אדם עשוי שסותמין אורו בפניו ושותק. ומדשתק אודויי אודי ליה דשלא כדין החזיק מעיקרא: שמרבה עליהן את הדרך. שרוב בני אדם יוצאין ונכנסין עכשיו בחצר יותר מבתחלה וליכא צניעות כדמעיקרא: והלא מרבה עליהן את הדרך. בבנין עלייה זו שלא היתה שם קודם לכן והוא מכנים לתוכה דיורין לבד דיורין שבביתו

תורה אור

"ולסתום לאלתר הוי חזקה שאין אדם עשוי שסותמים אורו בפניו ושותק: לקח בית בחצר אחרת לא יפתחנו לחצר השותפין: מאי טעמא "מפני שמרבה עליהם את הדרך אימא סיפא אלא אם רצה בונה את החדר לפנים מביתו ובונה עלייה על גבי ביתו והלא מרבה עליו את הדרך אמר רב הונא "מאי חדר שחלקו (א) בשנים ומאי עלייה אפתאי: **מתני'** "לא יפתח אדם להצר השותפין פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון "היה קטן לא יעשנו גדול אחד לא יעשנו שנים "אבל פותח הוא לרה"ר פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון "היה קטן עושה אותו גדול ואחד עושה אותו שנים: **גמ'** מנהני מילי א"ר יוחנן דאמר קרא °וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו מה ראה ראה שאין פתחי אהליהם מכוונין זה לזה אמר ראוין הללו שתשרה עליהם שכינה: היה קטן לא יעשנו גדול: סבר רמי בר חמא למימר בר ד' לא לישוייה בר תמניא דקא שקיל תמניא בחצר אבל בר תרתי לישוייה בר ארבעה שפיר דמי א"ל רבא "מצי א"ל בפיתחא זוטרא מצינא לאצטנועי מינך בפיתחא רבה לא מצינא אצטנועי מינך: אחד לא יעשנו שנים: סבר רמי בר חמא למימר בר ארבעי לא לישוייה תרי בני תרתי תרתי דקא שקיל תמני בחצר אבל בר תמני לישוייה בני ארבעי ארבעי שפיר דמי א"ל רבא "מצי אמר ליה בחד פיתחא מצינא אצטנועי מינך בתרי לא מצינא אצטנועי מינך: אבל פותח הוא לרה"ר פתח כנגד פתח: דא"ל סוף סוף הא בעית אצטנועי מבני רה"ר: **מתני'** *"אין עושין חלל תחת רה"ר בורות שיחין ומערות ר"א מתיר כדי שתהא עגלה מהלכת וטעונה אבנים "אין מוציאין זיזין וגזוזטראות לרה"ר אלא אם רצה כונס לתוך שלו ומוציא *"לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות הרי זו בחזקתה: **גמ'** ורבנן *"זימנין דמפחית ולאו אדעתיה: אין מוציאין זיזין וגזוזטראות וכו': ר' אמי הוה ליה זיזא דהוה נפיק למבואה וההוא גברא נמי הוה ליה זיזא דהוה מפיק לרה"ר *(הוו קא מעכבי עליה בני רה"ר) אתא לקמיה דר' אמי א"ל זיל קוץ אמר ליה והא מר נמי אית ליה (ב) דידי למבואה מפיק בני מבואה מחלין גבאי דידך לרשות הרבים מפיק מאן מחיל גבך: ר' ינאי הוה ליה אילן הנוטה לרשות הרבים הוה ההוא גברא דהוה ליה נמי אילן הנוטה לרשות הרבים אתו בני רשות הרבים הוו קא מעכבי עילויה אתא לקמיה דר' ינאי א"ל זיל

במדבר כד

אע"פ שכולן נכנסין ויוצאין דרך פתח ביתו הרי נתרבו נכנסין ויוצאין בחצר: מאי. בונה החדר דקתני מתני' לא בונה ממש כדקאמרת אלא שחלקו לחדר שלו לשנים שעשה מחילה באמצעיתו להושיב שם דיורין מרובין דבדבר זה יש לו רשות שיכול למלאות כל ביתו דיורין: ומאי עלייה אפתא. יציע מפרשי לקמן (פרק המוכר את הבית) אפתא ואמרינן ג' שמות יש לה יציע צלע ותא ומוכח התם מקראי דהיינו בנין כמוך בצדי הבית או מאחוריו ואינו שוה לגג הבית ומתני' הכי קתני ובונה עלייה על גביו דההוא חדר שלפנים מביתו דהיינו נמי שחלקו בגבהו ועולה דרך ארובה מן החדר להאי עלייה דהיינו יציע שהרי אחורי הבית הוא והלכך קרוי יציע וגם גבי יציע אשכחן כי האי גוונא תחתיים שניים ושלישים כדכתיב הצלע התיכונה וכתיב ובלולים יעלו על התיכונה ומן התיכונה וגו' (מלכים א ו) והלכך אין כאן תוספת בנין כלל לא בחדר ולא בעלייה דחדר היינו שחלק רחבו של חדר ועשאו שני חדרים קצרים וכן עלייה שבנה מעזיבה באמצעית גבהו של חדר ונמצאת עלייה בנויה מאיליה: **מתני'** לא יפתח אדם לחצר השותפין. אפילו היכא דיש לו חזקה: חלון כנגד חלון. אלא משהו ירחיק זה שלא כנגד זה וטעם משום צניעות כולה מתני' מפרש בגמ': **גמ'** וירא את ישראל שוכן. ראה היאך שוכנים ולפיכך אמר מה טובו אהליך וגו' שאין פתחי אהליהם מכוונים ומחנה ישראל כחצר השותפין דמי דלא היה רה"ר אלא במחנה לויה כדאמרינן במס' שבת (דף נו:): אמר ראוין הללו כו'. מדכתיב התם מה טובו אהליך קדייק: סבר רמי בר חמא למימר. דמאי דקתני היה קטן לא יעשנו גדול היינו דאי הוה פתח בר ד' אמות רחב לא ירחיבנו לח' אמות דקמפסיד לבעלי החצר דקשקיל השתא תמני אמות בחצר כנגד כל הפתח באורך ארבע אמות רחוק מן הפתח כדאמרינן בפרק ראשון (לעיל יא.) היה רחב שמנה נוטל שמנה אמות באורך החצר כנגד רוחב כל הפתח ואילו מעיקרא לא הוה שקיל אלא ארבע אמות אבל לצניעותא לא הוה חייש רמי בר חמא דכי היכי דמצטנעי מפתח קטן מצטנעי (ג) מפתח גדול: בר תרתי. דשקיל נמי ד' אמות בחצר כבר ארבעי כדאמרי' נותן לכל פתח ארבע אמות: לישוייה בר ארבעי. דלא מפסיד לחבריה מידי דמעיקרא נמי הוה שקיל ד' אמות בחצר: לישוייה תרין בני ארבעי. דהשתא נמי לא שקיל אלא תמני בחצר כמעיקרא ולאיצטנועי נמי לא חיישינן דמה לי ח' אמות בפתח אחד מה לי ח' אמות חלוקות לב' פתחים בשני מקומות מ"מ ח' אמות יש לו פתוחות לחצר: בחד פיתחא מצינא איצטנועי. כשהוא נעול יכולני להשתמש בחצר א"נ להשתמש שלא כנגדו אבל בשני פתחים לא מצינא לאיצטנועי כל כך דאפי' אם האחד נעול השני יהיה פתוח: סוף סוף הא בעית איצטנועי מבני רה"ר. שרואין בביתך דרך פתח הבית ורוכבי סוסים וגמלים רואין בתוך (ד) חלונותיו: **מתני'** אין עושין חלל תחת רה"ר. ואע"ג דמקבל עליה כל היזקא דאתי מחמתיה שאין רצונם של בני אדם ליזוק ולירד לדין על עסקי ממונו ומפרש ואזיל מה הוא אותו חלל בורות שיחין ומערות: ר"א מתיר. אלא שיכסהו כיסוי חזק כדי שתהא עגלה מהלכת דר"א אזל בתר השתא ולא חייש לשמא היום ולמחר יכלה הכיסוי ויפול והכי אמרינן בבבא קמא (דף נג:): זיזין. קורות קטנות: גזוזטראות. קורות גדולות הבולטות מן הבית לחוץ ואיכא למיחש פן יכשלו בהם בני רה"ר והלכך אין מוציאין דהא כל בני רה"ר ליתנהו גביה דלימחלו: כונס לתוך קרקע שלו. את כותלו ומניח מקרקעו לחוץ כשיעור הוצאת זיזין ומוציא: ובה זיזין וגזוזטראות. הבולטות לרשות הרבים: הרי זו בחזקתה. דטענינן ללוקח ואומרים אימר כונס לתוך שלו היה אבל המוכרה לו שהוציא הזיזין הוא היה צריך להביא עדים שכנס לתוך שלו או שיטעון שני חזקה החזקתי וכנסתי לתוך שלי דהויא לה חזקה שיש עמה טענה אבל לוקח לא צריך למיטען מידי אלא כך לקחתיה וא"נ לטעון היאך הוציא המוכר את הזיזין לחוץ לרה"ר דטוענין ליורש וטוענין ללוקח: **גמ'** ורבנן. דאסרי סברי לא אזלינן בתר השתא וחיישינן משום דזימנין דמתליע מתוכו ויפחות ולאו אדעתיה דעובר ברה"ר ויעבור ויפול: מפיק למבואה. מוציא (ה) למבואה והמבוי מקום הלוך כל בני המבוי ולא שכיחי רבים כולי האי: הוו מעכבי עילויה בני רה"ר. שנופיו מזיקין לגמל ורוכבו: זיל

לקח בית בחצר אחרת לא יפתחנה לחצר השותפין. פירוש אפילו לביתו כדי (ו) שלא יכנס ממנו לחצר השותפין: **ראוין** הללו שתשרה שכינה עליהם. מסיפיה דקרא דריש דכתיב ותהי עליו רוח אלהים: נפלה

רפג א מיי' פ"ז מהל' שכנים הל' ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנד סעיף יג:
רפד ב ג מיי' פ"ה שם הל' ח סמג שם טוש"ע שם סעיף א:
רפה ד מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף ג:
רפו ה מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף ד:
רפז ו מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף ג:
רפח ז ח ט מיי' שם הל' י יא טוש"ע שם סעיף ד:
רפט י מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הל' כג סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סי' תיז סעיף א:
רצ כ מיי' שם הל' כד טוש"ע שם סעיף ב:
רצא ל מיי' שם הל' כה טוש"ע שם סעיף ג:
רצב מ מיי' שם הל' כג טוש"ע שם סעיף א:

רבינו גרשום

ולסתום. שאם יש לאדם חלון בחצר חבירו ובונה בעל חצר כנגדו וסותמו בפנים. אם לא מיחה לאלתר בעל חלון (שעה) לאלתר הוי חזקה לבעל חצר לסותמו: לקח. אחד מן השותפין: בית בחצר אחרת לא יפתח לחצר השותפין. מפני שמרבה על השותפין דריסת רגל של אותן שיהיו דרין באותו בית מה שלא היה שם קודם לכן: בנה עלייה על גבי ביתו ורוצה לשוכרה לבית דירה לא יפתח לה פתח בחצר השותפין מפני שמרבה עליהם הדרך: אלא אם רוצה כו'. מפרש בגמ'. והלא מרבה על הדרך. דהשתא בונה עליית מה שלא היתה שם קודם לכן ומשים בה דיורין אע"פ שפותחת בתוך ביתו מרבה עליהם הדרכים. אלא מאי בונה את החדר ואת העלייה דקאמר לא עלייה ממש אלא שחלק חדרו לשנים וחלק החיצון קרוי חדר ומאי עלייה דקאמר אפתא שקורין אפלדי"ץ והיינו חלק הפנימי ושוכר האחר לדירה. ואי אמרת והלא מרבה עליהם הדרכים לא מצי אמרת דכשם שאם היו לו בני בית לזה יותר מן השותפין אחרים לא היו יכולין לעכבן שלא יכנסו ושלא יצאו בחצר כך עכשיו כיון שלא בנה בנין יותר אלא שהיה כמו שהיה וחלקו לשנים והכנים דיורין בחלק האחד אין יכולין לעכבו: פיסקא. שלא היו מכוונין זה כנגד זה. מפני היזק ראית: אם היה קטן. הפתח: א) דקא שקיל ח' אמות בחצר דאיכא ביה שיעור ב' פתחים: אבל בר תרי (ספח נכ"י) אמות. לישויה בר ארבע אמות (ספח נכ"י) רוחב שפיר דמי דסוף. סוף לא שקיל אלא ד' אמות ככל פתח שהוא פחות מח' אמות (ספח נכ"י). ואם הפתח פחות מח' והלקן לשני פתחים לכל פתח יש לו ד' אמות ושהוא בו ח' אע"פ שלא נחלק לשנים יש ח' אמות: אבל בר תמני. שיש לו ח' אמות לישויה תרי פתחים שפיר דמי דסוף סוף לא שקלי אלא ח' אמות בחצר כדמעיקרא: מצי אמר ליה. בחד פיתחא מצינא דאיצטנועי מינך שאני משתמש כשהוא נעול: בתרי פתחי לא מצינא איצטנועי. שכשהאחד נעול השני פתוח: אבל פותח הוא לרה"ר פתח כנגד פתח דא"ל סוף סוף כו': פיסקא ור"א מתיר. ובלבד שיכסנו כסוי חזק כדי שתהא עגלה כו': ורבנן. דאסרי מאי טעמא והלא הכסוי חזק סברי דזימנין דמיפחת. שיתליע מתוכו ולאו אדעתיה דהאי שיהא רעוע: זיזין. יברונ"ש: גזוזטראות. קורות: לרה"ר. דליתנייהו כל בני רה"ר גבי הדדי דלימחלי ליה: לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות שיוצאין לרה"ר הרי זו בחזקתה ואין צריך לקוץ: מחלין לי בני מבואה. דיחידים נינהו ומצי מחלי: הוו מעכבי עילויה. בני רה"ר שנופיו מזיקן לגמל ורוכבו: כיון

לעיל כז:

[לעיל כג.]

[לעיל כז:]

ת"ח פ"ו וכן ברי"ף ורא"ש ליתא

הגהות הב"ח

(א) גמ' שחלקו לשנים: (ב) שם מר נמי אית ליה א"ל דידי: (ג) רשב"ם ד"ה סבר וכו' מצטנעי נמי מפתח גדול: (ד) ד"ה סוף וכו' חלונותיך הס"ד: (ה) ד"ה מפיק וכו' מוציא למבוי והמבוי מקום: (ו) תוס' ד"ה לקח בית וכו' כדי שיכנס כצ"ל ותיבת שלא נמחק:

א) נראה דהוא ציון על הגמ' דסבר רמי בר חמא למימר דבר ד' לא לישוייה בר תמניא דקא שקיל וכו'.

זיל האידנא ותא למחר בליליא שדר קצייה להההוא דידיה למחר אתא לקמיה א"ל זיל קוץ א"ל הא מר נמי אית ליה א"ל זיל חזי אי קוץ דידי קוץ דידך אי לא קוץ דידי לא תקוץ את מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר מעיקרא סבר ניחא להו לבני רה"ר דיתבי בטוליה כיון דחזא דקא מעכבי שדר קצייה ולימא ליה זיל קוץ דידך והדר אקוץ דידי משום דריש לקיש א)דאמר °התקוששו וקושו קשוט[צפניה ב] עצמך ואח"כ קשוט אחרים: אבל אם רצה כונס לתוך שלו ומוציא: איבעיא להו כנס ולא הוציא מהו שיחזור ויוציא ר' יוחנן אמר °כנס מוציא וריש לקיש אמר כנס אינו מוציא א"ל רבי יעקב לר' ירמיה בר תחליפא אסברה לך להוציא כ"ע לא פליגי דמוציא כי פליגי להחזיר כתלים למקומן ואיפכא איתמר ר' יוחנן אמר אינו מחזיר וריש לקיש אמר מחזיר ר' יוחנן אמר °אינו מחזיר משום דרב יהודה ב) דאמר רב יהודה °מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו וריש לקיש אמר מחזיר הני מילי היכא דליכא רווחא הכא הא איכא רווחא: לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות הרי היא בחזקתה: אמר רב הונא °נפלה חוזר ובונה אותה מיתיבי °אין מסידין ואין מכיירין ואין מפייחין בזמן הזה °לקח חצר מסוידת מכוירת מפויחת הרי זו בחזקתה נפלה אינו חוזר ובונה אותה איסורא שאני ת"ר ג) לא יסוד אדם את ביתו בסיד ואם עירב בו חול או תבן מותר ר"י אומר עירב בו חול הרי זה טרכסיד ואסור תבן מותר ת"ר ד) כשחרב הבית בשניה רבו פרושין בישראל שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין נטפל להן ר' יהושע אמר להן בני מפני מה אי אתם אוכלין בשר ואין אתם שותין יין אמרו לו נאכל בשר שממנו מקריבין על גבי מזבח ועכשיו בטל נשתה יין שמנסכין על גבי המזבח ועכשיו בטל אמר להם א"כ לחם לא נאכל שכבר בטלו מנחות אפשר בפירות פירות לא נאכל שכבר בטלו בכורים אפשר בפירות אחרים מים לא נשתה שכבר בטל ניסוך המים שתקו אמר להן בני בואו ואומר לכם שלא להתאבל כל עיקר אי אפשר שכבר נגזרה גזרה ולהתאבל יותר מדאי אי אפשר ה) שאין גוזרין גזירה על הצבור אא"כ רוב צבור יכולין לעמוד בה דכתיב °במארה אתם נארים ואותי אתם[מלאכי ג] קובעים הגוי כולו אלא כך אמרו חכמים ו) °סד אדם את ביתו בסיד ומשייר בו דבר מועט וכמה אמר רב יוסף °אמה על אמה אמר רב חסדא °כנגד הפתח °עושה אדם כל צרכי סעודה ומשייר דבר מועט מאי היא אמר רב פפא כסא דהרסנא °עושה אשה כל תכשיטיה ומשיירת דבר מועט מאי היא אמר רב בת צדעא שנאמר °אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני תדבק לשוני לחכי וגו'[תהלים קלז] מאי על ראש שמחתי אמר רב יצחק °זה אפר מקלה שבראש חתנים א"ל רב פפא לאביי ז) היכא מנח לה °במקום תפילין ח) שנאמר °לשום לאבלי ציון[ישעיה סא] לתת להם פאר תחת אפר ט)°וכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה שנאמר °שמחו את ירושלים וגו'[שם סו] תניא אמר ר' ישמעאל בן אלישע מיום שחרב בית המקדש דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לאכול בשר ולא לשתות יין אלא °אין גוזרין גזרה על הצבור אא"כ רוב צבור יכולין לעמוד בה ומיום שפשטה מלכות הרשעה שגוזרת עלינו גזירות רעות וקשות ומבטלת ממנו תורה ומצות ואין מנחת אותנו ליכנס לשבוע הבן ואמרי לה לישוע הבן דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לישא אשה ולהוליד בנים ונמצא זרעו של אברהם אבינו כלה מאליו אלא י) הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין:

הדרן עלך חזקת הבתים

זיל האידנא. שהיה רוצה לקשט עצמו תחלה כדלקמן: אי קוץ דידי. אם שלי קצוץ כבר: כיון דחזא דמעכבי. הבין שבשביל כבודו שותקין על שלו: ולימא ליה זיל קוץ כו'. ואמאי א"ל זיל האידנא כו': התקוששו. הסר קש מבין עיניך תחלה כמו לקושש קש (שמות ה) כלומר קשוט עצמך: איבעיא להו כנס. לתוך שלו ולא הוציא עכשיו זיזין מהו שיחזור ויוציא לאחר זמן מי אמרינן דויתרה לבני רה"ר ואבד כחו או לא: (א) וריש לקיש אמר כנס אינו מוציא. קס"ד לא יוציא עוד זיזין דאבד כחו: ואיפכא איתמר. דמוקמינן לרבי יוחנן כר"י דהלכתא כוותיה וקי"ל כרב יהודה בהך מלר. שבין שתי שדות שהחזיקו בו והכא נמי הרי החזיקו בהך כניסה: איכא רווחא. כשיחזיר כתלים למקומן אכתי איכא כל רוחב רה"ר וסתם רה"ר מרווח הוא: ה"ג אמר רב הונא נפלה כו'. אי נמי ואם נפלה ולא גרם שאם נפלה: חוזר ובונה אותה. להוציא זיזין כבתחלה: אין מסיידין. בית משום אבל בית המקדש: ואין מכיירין. לורות שלר בסיד וי"מ דהיינו נמי סיוד אלא שהכיור לבן יותר: מפייחין. לורות של מיני לבעונים: נפלה אינו חוזר כו'. אלמא כל בנין שאינו רשאי לעשות בתחלה אם היה לו ונפל אינו חוזר ובונה וגבי הולאת זיזין לרה"ר נמי כיון דאי אפשר להוליא בתחלה אם נפל אינו חוזר ומוליא: איסורא שאני. מהיזיקא: חול או תבן. מכהה לבנונו: טרכסיד. בנין חזק וטוב ואף על פי שמשחיר קלת אסור: אפשר בפירות. ויפה אמרת ונפרוש גם מן הלחם: בפירות אחרים. שאין מביאים ביכורים אלא מז' המינין: שכבר נגזרה גזירה. חורבן ונתחייבנו להתאבל דכתיב שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה (ישעיה סו): במארה אתם נארים. קבלתם עליכם בגזירת ארור להביא המעשר אל בית האולר כדכתיב במלאכי (ג) הביאו את כל המעשר וגו' ואעפ"כ ואותי אתם קובעים אתם גוזלים את המעשר ואת התרומה כדכתיב התם ואמרתם במה קבענוך המעשר והתרומה: הגוי כולו. כלומר וכל הקהל כולו קיבלו את הגזירה ומסתמא אם לא היו כולן יכולין לעמוד בה לא היו מסכימין ורובן ככולן אלמא לא חשיבא גזירה אא"כ רובן יכולין לעמוד בה: אלא כך אמרו חכמים כו'. מסקנא דמילתיה דרבי יהושע היא: כסא דהרסנא. קערה של מאכל דגים מטוגנין בשמן בסולת: בת צידעא. טנפ"ל שרגילות לסוד שם ולהסיר שערן: שנאמר אם אשכחך וגו'. אכולהו קאי: אפר מקלה. אפר הכירה השרופה באש קרוי כן ומשום דאיכא אפר פרה נמי הולרך לפרש כן: פאר תחת אפר. מכלל שהיו רגילין ליתן אפר במקום פאר דהיינו תפילין כדכתיב פארך חבוש עליך (יחזקאל כד): לשבוע הבן. מילה שהיא לסוף ז': ונמצא זרעו של אברהם אבינו כלה מאליו. בענין טוב ולא ע"י עובדי כוכבים ומזלות לא יבטלו עוד: אלא הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין. במה שלוקחין נשים שאינם סבורים שיש איסור בדבר: ואל יהיו מזידין. דמשום דלא יוכלו לעמוד בה יבטלוה ונמלאו מזידין הלכך לא גזרינן: הדרן עלך חזקת הבתים

נפלה אינו חוזר ובונה אותה. השתא ס"ד דבית שבנה בזמן שבהמ"ק קיים ונפלה חוזר ובונה וכשלקח חצר המסוידת הרי זו בחזקתה דכל זמן שהיא קיימת יש לנו לתלות שבהיתר עשה בזמן שבהמ"ק קיים אבל כשנפלה תלינן שבאיסור נעשית לאחר חורבן ומש"ה פריך ארב הונא אמאי חוזר ובונה אותה כיון דנפלה אית לן למיתלי שבאיסור הוציא ומשני איסורא שאני דאפי' ודאי נבנה בהיתר כי נפלה אסור לבנותה ולסייד: מים לא נשתה [וכו'] שתקו. וא"ת אמאי לא אהדרו דאפשר במי בורות דפסולין לניסוך כדמשמע בסוכה (דף מח.) ואומר ר"י דדבר דהוי ממין שעושין בו ניסוך חשיב כמו דבר עלמו דאי לאו הכי תקשה דישתו יין מבושל דפסול לנסכים ואין להקשות דאפשר במי תותים ויין תפוחים שלא היו יכולין לסבול (ב) שלא לשתות בלא מים: דין הוא שנגזור על עלמנו שלא לישא נשים. תימה הכתיב פרו ורבו ושמא על אותן שכבר קיימו פריה ורביה קאמר והיינו זרעו של אברהם כלה שלא יוליד אלא בן ובת: מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין. בדבר שאין ידוע אם יקבלו כשנמחה בהן אם לאו לריך למחות כדמוכח בפ' במה [בהמה] (שבת דף נה. ושם ד"ה ואע"ג) דאמרה מדת הדין (ג) אם לפניך גלוי לפניהם מי גלוי ונענשו אבל בדבר שאנו יודעים בבירור שלא יקבלו אמרינן מוטב שיהיו שוגגין וכו' כ):

הדרן עלך חזקת הבתים

עין משפט נר מצוה

רצג א ב ג מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הל' כד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תיז סעיף ב:
רצד ד מיי' שם הל' כה טוש"ע שם סעיף ג:
רצה ה ו ז ח ט מיי' פ"ה מהל' תענית הל' יב סמג עשין מד"ס ג טוש"ע א"ח סי' תקס סעיף א:
רצו י כ ל מ מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעיף ב [וברב אלפס תענית דף קעט:]:
רצז נ טוש"ע א"ח סי' תקנד סעיף כה:
רצח ס מיי' פ"ב מהל' ממרים הלכה ה סמג עשין קיא:

רבינו גרשום

כיון דחזי דמעכבי. להאי אמר ש"מ דלא ניחא להו ומשום יקרא דידי שתקו: איבעיא להו כנס לתוך שלו ולא הוציא. זיזין באותה פעם באותה כניסה מהו שיחזור ויוציא לאחר זמן. מי אמרי' כיון דלא הוציא בתחלה בההיא כניסה ויתרה לבני רה"ר אי לא: ר' יוחנן אמר. לרשותו מוציא בה זיזין כל זמן שירצה. וריש לקיש אמר כנס ולא הוציא לאלתר אינו מוציא שוב: להחזיר כתלים למקומן. כמו שהיה: אבל רה"ר מצר שהחזיקו בו [רבים]. שכבר דשין באותה כניסה: ה"ט. דאסור לקלקלו היכא דליכא רווחא ספי ברה"ר: אין מכיירין. שאין עושין ציור מן הסיד עצמו כמו שעושין בנאין: אין מפייחין. שאין מלבין הבית לאחר שמצייר בזמן הזה מפני איבול בהמ"ק: אין חוזר ובונה אותה. באותו סיד וכיור: איסורא שאני. שאסרו חכמים מפני איבול: אבל אם (כן) עירב בו חול. שלא יהא לבן כל כך: הרי זה טרכסיד. השביחו מפני שאע"פ ששחור כמעט נעשה חזק ונדבק ביותר: אפשר בפירות אחרים. שלא היו מביאין בכורים אלא משבעת המינין: שתקו. שא"א לחיות בלא מים: במארה אתם נארים. כשאתם נוזרים מארת גורה ואותי אתם קובעין בהם בהסכמתכם. אי איכא הגוי כולו שיכולין לעמוד בה אין. מקוימת הגזירה ואי לא לא: בת צדעא. א) שלא תובין צדעא בשרק שלא תיתפור ממנה שיער: כנגד הפתח. כדי שתהא נראה: לשבוע הבן. שעושין לסוף שבעה: שיהיו שוגגין. שיבטלו איתו דין בשוגג ואל יהיו מזידין שאם נגזור גזירה יהיו מבטלין אותה במזיד שלא יהיו יכולין לעמוד בה שלא לישא אשה:

הדרן עלך חזקת הבתים

א) אולי צ"ל שלא תעביר לדעא בשרק כדי שתיפול ממנה שער.

מסורת הש"ס

א) סנהדרין יח. יט. ב"מ קז: ב) ב"ק כח. לעיל יב. כו: לקמן ק.: ג) שבת סו: [תוספתא סוטה פט"ו]: ד) [תוספתא שם]: ה) ע"ז לו. הוריות ג: [ב"ק עט:]: ו) [תוספתא פ"ב]: ז) [תענית טז.]: ח) [תיבת שנאמר ליתא ברב אלפס]: ט) [שם בתוספתא תענית ל:]: י) [שבת קמח: ביצה ל:]: כ) [וע"ע תוס' ע"ז ד. ד"ה שהיה בידם]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה וריש לקיש אמר כנס אינו מוליא. נ"ב [חסר ההתחלה ונשאר זה הלשון] ומאן דקא מיבעי ליה נמי לא קא מיבעי ליה אלא בלהחזיר כו' והכי קא מיבעי ליה הא דתנן אלא אם רלה כונס לתוך שלו ומוליא ומשכנס מהו לבני רה"ר ושוב אינו יכול להחזיר כתלים למקומן אלא מוליא זיזים בלהוד או דלמא ה"ק כונס לתוך שלו ומוליא והתם הוא כיון דכבר הוליא זיזין אינו מחזיר כתלים למקומן דכבר מחל לבני רה"ר אבל אם לא הוליא הזיזין עדיין אלא כנס בלבד מחזיר כתלים למקומן ומאי דקאמר מהו שיחזיר ויוליא ה"פ מי נימא דמוליא זיזין וא"כ שוב לא יחזיר הכתלים למקומן או דלמא אינו מוליא לפי שמחזיר הכתלים למקומן וממילא אם הוליא שוב אין יכול להחזיר ובזה לא נלטרך לפרש דמאי דקאמר ואיפכא איתמר משום דר' יוחנן מוקמינן כרב יהודה כמו שפירש רשב"ם: (ב) תוס' ד"ה מים וכו' שלא היו יכולין לסבול בלא שתיית מים הס"ד: (ג) ד"ה מוטב וכו' דאמרה מדת הדין רבש"ע אם לפניך:

המוכר את הבית *לא מכר יציע ואע"פ שהיא פתוחה לתוכו *ולא את החדר שלפנים הימנו *ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים ר' יהודה אומר אם יש לו צורת פתח אע"פ שאינו גבוה י' טפחים אינו מכור: **גמ'** מאי יציע הכא תרגימו אפתא רב יוסף אמר *בדקא חלילה למאן דאמר אפתא לא מזדבנא כ"ש בדקא חלילה לא מזדבנא למ"ד בדקא חלילה אבל אפתא מזדבנא תאני רב יוסף שלש שמות ויש לו יציע צלע תא יציע דכתיב °היציע התחתונה חמש באמה רחבה צלע דכתיב °והצלעות צלע אל צלע שלש ושלשים פעמים תא דכתיב °והתא קנה אחד אורך וקנה אחד רחב ובין התאים חמש אמות ואי בעית אימא מהכא *כותל ההיכל שש והתא שש כותל התא חמש אמר מר זוטרא *והוא דהוי ארבע אמות אמר ליה רבינא למר זוטרא לדידך דאמרת עד דהוי ארבע אמות אלא מעתה גבי בור *דתנן לא את הבור ולא את הדות אף על פי שכתב לו עומקא ורומא ה"נ אי הוו ארבע אמות אין אי לא לא הכי השתא התם הא תשמישתא לחוד והא תשמישתא לחוד הכא אידי ואידי חדא תשמישתא היא אי הוי ד' אמות חשיב ואי לא לא חשיב: ולא את החדר שלפנים הימנו: השתא יציע לא מיזדבן חדר מיבעיא

לא

(מ"א; יחזקאל מא; שם מ)

רש"י

המוכר את הבית. סתם: היציע · בגמרא מפרש ואינו בכלל בית אע"פ שפתוח היציע לתוכו של בית דאיכא למימר דכיון דתשמישו לבית מכרו עם הבית אפ"ה אינו מכור: ולא את החדר. אע"פ שהוא לפנים מן הבית ופתוח לתוכו ודריסתו לבית דכיון דאין תשמישו כשל בית שאינו עשוי אלא להצניע שם חפציו לשמור כמין תיבה הלכך אינו בכלל בית: בזמן שיש לו מעקה כו'. הוי חשוב בפני עצמו ולא בטיל אגב בית: **גמ'** אפתא. אפנטמ"ן בנין נמוך אצל הבית מצדו או מאחוריו: בדקא חלילה. איהו נמי כמין אפתא סמוך לבית אלא שעשוי חלונות חלונות לטי לודר"ש בלע"ז והיינו לשון חלילה על שם שכתליו חלול כל סביביה ועשוי חלונות כן נראה בעיני: כ"ש בדקא חלילה. דאינו מכור דאין תשמישו דומה לתשמישו של בית כלל שהרי לנוי עשוי ולהקר שם: אבל אפתא. שהוא סתום כבית דמי תשמישו לתשמיש דבית טפי ומזדבנא בכלל בית: היציע התחתונה וגו'. ג' היו זו על גב זו כו' וכל אחת ואחת מרחבת אמה מחברתה בשביל שהיו כונסין את החומה אמה להושיב ראשי קורות של תקרה המפסקת בין יציע ליציע כדכתיב כי מגרעות דהיינו כניסת החומה נתן לבית סביב לבלתי אחוז בקירות הבית כלומר שלא יצטרך לנקוב את קירות הבית לתחוב שם ראשי קורות: דכתיב. ביחזקאל: הצלעות צלע אל צלע וגו'. ופשטיה דקרא בתאים מיירי: קנה אחד אורך וגו'. היינו שש אמות שכן מדת הקנה כדמפרש ביחזקאל ואיציע התיכונה קאי דהויא שש אמות: ואיבעית אימא מהכא. נפקא לן דתא היינו בנין שאחורי בית דהיינו יציע דקחשיב תא אחורי ההיכל: כותל ההיכל שש כו'. משנה במסכת מדות דקחשיב אורך ההיכל מן המזרח למערב מאה אמה כותל האולם חמש כו' ומדקא חשיב תא לבסוף ש"מ היינו יציע: כותל ההיכל שש · עובי הכותל שאחורי בית קדשי הקדשים: והתא שש. חללו של תא מן המזרח למערב: וכותל התא. כותל מערבי שלו עביו חמש: אמר מר זוטרא. הא דתנן לא מכר את היציע והוא דאיכא ד' אמות על ד' אמות חשוב בפני עצמו ואי לא לא: לא את הבור. סיפא דמתני' דהמוכר את הבית לא מכר את היציע היא וקאמר דגם את הבור ואת הדות אינו בכלל בית: בור. בחפירה דות בבנין: אע"פ שכתב לו. בית זה אני מוכר לך ועומקה ורומה דלא אתא לרבויי אלא עליות ומעקה וקרקעית הבית שאם רצה מוכר לחפור תחת הבית לוקח מעכב עליו: ה"נ. גבי בור ודות אי הוי ד' אמות אינו מכור ואי לא לא חשיב בפני עצמו ומזדבן בהדי בית בתמיה והלא סתם בור לא הוי ארבע אמות רוחב דבור קטן הוא: בור ודות תשמישתיה לחוד. שעמוקים הם ותשמישן למים ובית תשמישתא לחוד לפיכך אינו בכלל בית אע"ג דלא הוי ד' אמות אבל יציע ובית חדא תשמישתא הוי הוא מקום דירה: לא חשיב. ובטיל לגבי בית: השתא יציע. שתשמישתה שוה לגמרי לשל בית אמרת לא מיזדבן להדי בית: חדר. העשוי לשמירת ממונו ואין (א) דומה התשמיש לשל בית לא כל שכן ואמאי איצטריך למיהדר ולמיתניה:

לא

תוספות

המוכר את הבית. תני רב יוסף ג' שמות יש לה יציע צלע ותא. איציע דקרא קאי דיציע דמתני' כבר פירש רב יוסף גופיה דהוי בדקא חלילה ויציע דבהמ"ק לא מצינו בשום מקום שהיה עשוי כמין חלונות: **והצלעות** צלע אל צלע. וכתיב בהאי קרא ולא (ב) היו אוחזים בקירות הבית ובקרא דיציע כתיב לבלתי אחוז בקירות הבית ש"מ דצלע ויציע חד הוא: **ואיבעית** אימא מהכא כותל ההיכל שש · תימה לר"ת ולר"י דבתר קרא מייתי משנה דהוי כמו יהודה ועוד לקרא (ג) בפ"ק דקדושין (דף ו.) ואומר ר"י דהתם לא קפיד אלא אלשון ועוד אבל הכא דלא קאמר ועוד אתי שפיר וכענין זה מצינו בכמה מקומות (ב"ק דף נב:) דבר זה כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים ושנוי במשנה: **והתא** שש. בתיכונה איירי דאותה היתה שש אבל תחתונה לא היתה אלא חמש כדכתיב והיציע התחתונה חמש באמה רחבה וגו' ונראה דלכך לא נקט התחתונה משום דכנגד התחתונה היה כותל ההיכל עביו שבע אע"פ שכותל מזרחי של היכל שלא היה בו תאים היה שש עביו למעלה ולמטה שאר כתלי ההיכל שהיו בהן מגרעות היו למטה עבין ז' וכנגד התיכונה עביו שש כי המגרעת היא אמה ולכך התיכונה רחבה מן התחתונה אמה ולכך נקט תיכונה משום דניחא ליה למינקט בכותל היכל מערב שש כמו שמונה התם בכותל מזרח ואם הוה נקט בתחתונה הוה צריך למימר כותל היכל שבע והתא חמש וניחא ליה למינקט שש במערב כמו במזרח ועוד נראה לר"י דהמגרעות היו בין בכותל ההיכל בין בשלשה כותלי התא והמגרעת היתה חצי אמה מכל צד והיתה כותל ההיכל מלמטה שש ומחצה וכנגד התיכונה שש והשתא ניחא דכל התאים היו מרובעים התחתונה חמש על חמש והתיכונה שש על שש והעליונה שבע על שבע והא דתנן במס' מדות (פ"ד מ"ד) התחתונה רחבה ה' ורובד שש אמצעית שש ורובד שבע המגרעת קרי רובד לפי שהוא כעין שורה בולטת דרובד היינו שורה כדתנן במסכת תמיד (פ"א מ"א) בית גדול היה ומוקף רובד של אבן ומפרש בגמ' דהיינו איצטוותא ועוד יש לפרש דבבית שני היתה יציע התחתונה שש והיה חלוק מבית ראשון כמו שמצינו שחלוקין תאים שלעתיד במשכן דיחזקאל דכתיב התם ורוחב הצלע ד' אמות ה"נ שמא כך היו חלוקין מבית ראשון ומגיה למימר דחשיב ספיר מלמטה:

לא

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פכ"ה מהל' מכירה הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריד סעיף א:

ב ב ג מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף ב:

ג ד ה מיי' שם הל' א טוש"ע שם סעיף א:

רבינו גרשום

המוכר את הבית. סתם: יציע. מפרש בגמ': שהיא פתוחה לתוכו. דמהו דתימא כיון דתשמישו בבית מכרו אפ"ה אינו מכור: בזמן שיש לו מעקה גבוה י' טפחים. דבר חשוב בפני עצמו לא מכרו. וכן היו רגילין שהיו משתמשין בגגותיהן: אפתא דהכא הוי עליה ולא כההוא אפתא דסוף חזקת הבתים: בדקא חלילה. הוא פרוזדור שעושין בפני הבית ולועזין פוריי"א: מ"ד אפתא. אינו מוכר אע"פ שפתוח לבית כל שכן בדקא חלילה שלפני הבית שפתוח לחצר ולבית ודבר חשוב לעצמו: אבל מאן דאמר דבדקא חלילה. לא מיזדבנא דחשיבא: ג' שמות יש לו. במקרא: והיציע התחתונה. אלו לשכות שהיו בנויות חוץ לכותל בהמ"ק תחתים שנים ושלישים זו על גב זו. וכי האי גוונא היו בנויות דקי"ל דכותל ההיכל עביו שש אמות מלמטה כנגד היציע התחתונה והיא היתה חמש באמה רחבה וכנס אמה מכותל ההיכל כנגד תקרה של יציע התחתונה ועל אותה כניסה שוכבות קצות קורותיו של יציע וממנו ולמעלה כנגד יציע התיכונה היה עביו של כותל היכל חמש אמה ולהכי הוה תיכונה שש באמה רחבה וכנגד תקרה של תיכון כנס אמה בכותל היכל שעל אותה כניסה קצות קורות תיכון שוכבות וכנגד היציע שלישי היה עובי הכותל היכל ד' אמות. ולהכי והשלישית שבע באמה רחבה וכנס עוד אמה מקום שקורותיו שוכבות. נמצא מן תקרה השלישית ולמעלה עביו של כותל ג' אמה והיינו כי מגרעות היינו כניסות לבלתי אחוז בקירות הבית כדי שלא יהיו צריכין לנקוב הכותל בשביל הנחת הקורות שלא יהא הכותל רעוע: והצלעות צלע אל צלע. לא יהיו אחוזות בקירות הבית אלא כדאמרן במגרעות: והתא. היינו יציע: ובין התאים. כלומר בין תא לתא ה' אמות: ואיבעית אימא מהכא. מצי יליף דתא היינו יציע של אחר הבית דקא חשיב במדות דכותל ההיכל עביו שש והתא שש היינו יציע: אמר מר זוטרא. היכי אמרי' מכר את הבית סתם דלא מכר את היציע והוא דהויא יציע ד' אמות ברוחב דמקום חשוב בפני עצמו הוא: ה"נ. בור ודות אי הוי ד' רוחב אין מכורין אי לא לא והא בור לא הוי ד' אמות רוחב: האי תשמישתא. דבית לחוד הוא שהולכין בו ושוכבין בו ובור ודות עומדין לתשמיש אחר מש"ה אפי' פחות מד' אמות לא מכר אבל הכא גבי בית ויציע אידי ואידי חדא תשמיש מקום דירה. הלכך אי הוי ד' אמות חשוב הוא לעצמו ולא מכר ואי לא לא: השתא יציע. דהתשמיש הביה הוא אמרת לא מזדבנא. חדר בפני עצמו דלאו תשמיש ביה הוא אלא לישן בו או להצניע בו חפצים מיבעיא דלא מזדבן:

דמפר

מסורת הש"ס

מדות פ"ד מ"ז

לקמן סד.

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה חדר וכו' ואין תשמישו דומה לשל בית: (ב) תוס' ד"ה והצלעות וכו' ולא יהיו אחוזים בקירות הבית: (ג) ד"ה ואיבעית וכו' ועוד לקרא דהכי מקשה בפ"ק דקדושין:

לא צריכא *דאע"ג דמצר ליה מצרי אבראי כדרב נחמן דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ב המוכר בית לחבירו בבירה גדולה אע"פ שמצר לו מצרים החיצונים מצרים הרחיב לו היכי דמי אילימא דקרו ליה לבית בית ולבירה בירה פשיטא בית זבין ליה בירה לא זבין ליה אלא דלבירה נמי קרו לה בית כוליה זבין ליה ג לא צריכא *דרובא קרו ליה לבית בית לבירה בירה ואיכא נמי דלבירה קרו ליה בית מהו דתימא כוליה זבין ליה קמ"ל ד מדהוה ליה למכתב ולא שיירית בזביני אלין (א) כלום ולא כתב שמע מינה שיורי שייר ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ה המוכר שדה לחבירו בבקעה גדולה אע"פ שמצר לו מצרים החיצונים מצרים הרחיב לו היכי דמי אילימא דקרו ליה לשדה שדה ולבקעה בקעה פשיטא שדה זבין ליה בקעה לא זבין ליה ואלא דלבקעה נמי קרו לה שדה כולה זבין ליה ו לא צריכא דאיכא דלשדה קרו ליה שדה ולבקעה בקעה ואיכא נמי דלבקעה קרו לה שדה מהו דתימא כוליה זבין ליה קמ"ל מדהוה ליה למכתב ליה לא שיירית בזביני אלין קדמי כלום ולא כתב ליה שמע מינה שיורי שייר וצריכא דאי אשמעינן בית משום דהא תשמישתא לחוד והא תשמישתא לחוד אבל בקעה דכולה חדא תשמישתא היא אימא כוליה זבין ליה ואי אשמעינן בקעה משום דלא הוה ליה למימצר ליה אבל בית דהוה ליה למימצר ליה ולא מצר ליה כוליה זבין ליה צריכא כמאן אזלא הא דאמר רב מרי *(בריה) דבת שמואל *(בר שילת) משמיה דאביי ז האי מאן דמזבני ליה מידי לחבריה צריך למכתב ליה לא שיירית בזביני אלין קדמי כלום כמאן כרב נחמן אמר רבה בר אבוה ח ההוא דא"ל לחבריה ארעא דבי חייא מזבננא לך הואי ליה תרתי ארעתא דהוה מתקרין דבי חייא אמר רב אשי ט חדא אמר ליה תרתי לא א"ל ואי א"ל ארעתא (ב) סתמא מיעוט ארעתא י שתים ואי א"ל כל ארעתא דאית ליה לבר מבוסתני ופרדיסי ל ואי א"ל זיהרא אפי' (ג) בי בוסתני ופרדיסי לבר מבתי ועבדי

ואי

רש"י

לא צריכא. למיתני לא מכר את החדר אלא (ד) דמצר לו מוכר ללוקח בשטר מכירה מצרים חיצונים שחוץ לחדר דסד"א מכר את החדר שהרי בתוך המצרים הוא קמ"ל מתני' דלא מכר אלא בית והאי דמצר חוץ לחדר וכתב ביתו של פלוני מן המערב מצרים הרחיב לו: כדרב נחמן. שלא ידע לפרש ולומר חדר שלי היא ממערבו של בית דאין זה מצר הניכר לאנשי העיר והלכך כתב מצרים הניכרים: בבירה גדולה. בית גדול הוא ופתוחין לו בתים סביבותיו ואין הבירה עשויה לתשמיש אלא לישיבה והילוך בני הבתים והכל בית אחד הוא כדכתיב הבירה אשר הכינותי (דה"א כט): המוכר בית לחבירו. וכגון שהיה עומד באחד מבתי הבירה ואמר לו בית זה אני מוכר לך: כוליה זבין ליה. דכיון דליכא דקרו לבית בית ולבירה בירה אלא כולה ביחד מיקריא בית איהו בית זבין ליה וקנה הכל: דאיכא דקרו לבית. שבבירה בית ולבירה עצמה קרו בירה: מהו דתימא. כיון דמצר ליה מיצרי בראי וכולה מיקריא בית כולה זבין ליה: קמ"ל. רב נחמן דלא אמרינן הכי: משום דהוה ליה למכתב למוכר ולא שיירית בזביני אלין שבתוך ארבעה המצרים קדמי כלום שהרי כך תיקנו חכמים לכתוב בשביל שיש בני אדם שמרחיבין המצרים בשטר המכירה ואינם מוכרים כל מה שבתוך המצרים ואיהו לא כתב ליה ש"מ כו': בבקעה גדולה. שיש בה שדות הרבה והן שלו וכגון שהיה עומד באחד מן השדות ואמר לו שדי זו אני מוכר לך והדמים מודיעין ליכא למימר לא גבי בירה ולא גבי בקעה דהא אין אונאה לקרקעות: וצריכא. לאשמועינן גבי בירה ובקעה דמצרים הרחיב לו: משום דהא תשמישתא לחוד כו'. בית ובירה אין תשמישן שוה לפיכך אין בירה בכלל בית ואמרי' מצרים הרחיב לו אבל שדות שבבקעה שהכל עומד לחרישה אימא דכולה זבין דבקעה בכלל שדה: דלא הוה ליה למימצר. לחוד דלא ידע מוכר היאך ימצא שדה אחת בתוך שדותיו והלכך הוצרך להרחיב מצרים ולכתוב שדה ראובן מן המזרח ושדה שמעון מן המערב וכן לכל ד' רוחות אבל גבי בירה שעשויה בנינין משונין זה מזה בין ברוחב בין באורך בין בגובה ועובי הכתלים והיה יכול למצור ולכתוב אותו בית שעשוי כן וכן ממזרח וכן לכל רוח ורוח ומדלא עשה כן איכא למימר דכולה זבין צריכא: כמאן כרב נחמן אמר רבה בר אבוה. דמשום דס"ל דאמרינן בעלמא מצרים הרחיב לו הלכך תקינו לכתוב כן דלא ליטעון מוכר מצרים הרחבתי ויפסיד לוקח: ארעא דבי רבי חייא. שקנה מרבי חייא ארעא לשון יחיד אמר ליה ויטול הלוקח הפחותה שבשתיהן דיד בעל השטר על התחתונה ומפרש גמרא ואזיל: ואי א"ל. איניש לחבריה: ארעתא. מזביננא לך: בוסתני. גנות: ופרדיסי. כרמים: זיהרא. כל הקרקעות קרויין כן:

ואי

תוספות

לא צריכא אע"ג דמצר ליה מצרים אבראי. מספקא לר"י בהאי אמרינן נמי מצרים הרחיב לו ממשנה יתירה או שמא דוקא בחדר דתשמיש אחריתא הוא כדאמר הכא אבל יציע קנה:

אלא דקרו לה לבירה נמי בית. פי' ריב"ם אלא דכולי עלמא כשמוכרין בית סתם כל הבירה משמע וכשרוצין (ה) להזכיר בית אחד בלא בירה צריכין לפרש ולומר בית אחד בלא בירה אני אומר א"כ אפי' לא מצר מצרים החיצונים כולה זבין ליה ומתוך לשון הקונטרס משמע נמי שרוצה לפרש כן ולפי' זה הא דכתיב בכל הספרים לבירה נמי בית היינו כמו שקורין לבירה בירה קורין נמי לבירה בית וקשה לר"י דא"כ ה"ל לשנויי לא צריכא דקרו נמי לבית בית וקרו כולי עלמא לבית בית ולבירה בית ואמאי איצטריך למימר דאיכא דקרו לבירה בירה פי' ולא בית ואיכא נמי דקרו לבירה בית ונראה לר"י דה"פ ואלא דקרו לבירה נמי בית כמו שקורין לבית בית כוליה זבין ליה כיון דמצר לו מצרים החיצונים ובתר הכי משני דלאו כולי עלמא קרו לבירה בית אלא איכא דקרו לבירה בירה ולא בית: שמע מינה שיורי שייר. וא"ת ונימא הדמים מודיעים כדקאמר ר' יהודה גבי מכר לו את הצמד בהמוכר את הספינה (לקמן דף עז:) הדבר ידוע שאין הצמד שוה מאתים כו' ה"נ נימא הדבר ידוע שאין הבית שוה כל כך אלא כל הבירה קאמר וי"ל דהכא כרבנן דר' יהודה דאמרי אין הדמים ראיה והכי איתא דריש המוכר פירות (לקמן דף צב.) דפריך וניחזי אי דמי רדיא לרדיא נפרש כשנגיע שם בע"ה ועוד אומר ר"י דשמעתין אתיא אפי' כר' יהודה דגבי קרקע לא שייכא הודעת דמים דפעמים קונה אדם קרקע הרבה יותר ממה שהיא שוה כדאמר בפ' מי שהיה נשוי (כתובות דף צא:) ההוא גברא דהוו מסקי ביה אלפא זוזי כו' הוו ליה תרי אפדני זבן חדא בחמש מאה וחדא בחמש מאה אתא בע"ח וטרפה לחדא מינייהו הדר קא טריף לאידך שקל אלפא זוזי ואמר ליה אי שוית לך באלפא זוזא לחיי ואי לא שקול אלפא זוזי ואיסתלק ומה שפירש רבינו שמואל דלא שייך בקרקע הודעת דמים משום דאין אונאה בקרקעות אין נראה לר"י דזה אינו בשביל ששוה יותר דהא הקדשות ועבדים נמי אין להם אונאה אלא גזירת הכתוב הוא ושייך שפיר הודעת דמים ועוד דהא ביטול מקח יש להן: ארעתא תרתי משמע. והא דאמר בהשואל (ב"מ דף קג. ושם ד"ה פרדסי) האי מאן דמשאיל מרא לחבריה למירפק ביה פרדסי רפיק ביה כל פרדסי דאית ליה ולא אמר פרדסי תרתי משמע התם דרך הוא שמשאיל לו לכל מה שצריך אבל הכא בשביל שימכור אדם שתי שדות לא ימכור כל שדותיו וי"מ דהתם יד המשאיל על התחתונה דשואל מוחזק אבל הכא יד לוקח על התחתונה שהמוכר מוחזק ואין נראה לר"י דהתם נמי הואיל וסופה לחזור לבעליה הוי משאיל מוחזק כדאמר רב נחמן (שם דף קב:) קרקע בחזקת בעליה עומדת הואיל וסופה לחזור לבעליה ואין לומר דיש לחלק בין קרקע למטלטלין דאין חזקת השוכר חשובה בקרקע כמו במטלטלין כדאשכחן (לקמן דף צב.) גבי מוכר שור לחבירו ונמצא נגחן דאזלי בתר מוחזק במעות עתה אף על פי שתחלה היו של לוקח ולא אמרינן בחזקת בעלים הראשונים קיימא דאין נראה לחלק דהא מיירי התם רב נחמן אפילו בא בסוף החדש שנגמרה חזקתו שדר בה אפילו הכי מוקמן בחזקת בעלים וכן בהמקבל (ב"מ קי.) מלוה אומר חמש ולוה אומר שלש פירות בחזקת אוכליהן ופריך אמאי לא מוקמן בחזקת בעלים אף על פי שהפירות כבר אכלן מלוה אם כן לא הוי טעמא משום דחזקת קרקע גרועה אלא משום דסופה לחזור וריב"ם מחלק בין פרדיסי לארעתא וה"נ אי אמר כל הקרקעות שיש לו כדמוכח לקמן במי שמת (דף קמח:):

ואי

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פכ"ה מהל' מכירה הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריד סעיף ג:
ה ב ג ד מיי' שם פכ"א הלכה יז סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעיף ז:
ו ה ו מיי' שם וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף כב:
ז ז מיי' שם פכ"ד הל' יד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רטז סעיף ג:
ח ח ט מיי' שם פכ"א הל' כ טוש"ע שם סי' ריח סעיף כג:
ט י כ ל מיי' שם הל' יח טוש"ע שם סעיף כד:

רבינו גרשום

דמצר לו מצרי אבראי. שאמר לו מצר פלוני רוח דרומי וכן לכל מצר ומצר והיציע החדר זה לפנים מן המצרים והוצה לחדר מצר ליה מצריו וסד"א הואיל דחוץ לחדר מצר לו וקלם החדר עם הבית דמכר לו החדר נמי קמ"ל דלא מכר: כרב נחמן וכו' בבירה גדולה. פלטורין: אע"פ שמצר לו מצרים החיצונים. שחוץ מן הבירה לא מצי למיטען ליה עם אותן המצרים דמצרת לי מכרת לי הכל. אפ"ה לא מכר לו אלא בית א' בלבד בבירה וזה שמצר לו כן מבחוץ מצרים הרחיב לו שלא היה יודע היאך לומר מפני שיש למוכר בתחום סביב לזה שמכר. ואיכא נמי אינשי דקרו לבירה כולה נמי בית. מהו דתימא כוליה [זבין ליה] קמ"ל דלא. מדהוה ליה למכתב. אי איתא דכולה מכר ליה הו"ל למכתב לא שיירית בזביני אלין קדמי בין המצרים כלום ולא כתב ליה ש"מ שיורי שייר לפניו ולא מכר לו אלא בית בלבד ומצרים הרחיב לו: מצרים החיצונים. שסביב לכל הבקעה לא מכר אלא שדה אחת בלבד: וצריכא לאשמועינן. בין גבי שדה בבקעה בין גבי בית בבירה גדולה: דאי אשמועינן בית. ה"א מש"ה שיורי שייר ולא מכר לו כי אם הבית לחוד משום דבית תשמיש לחוד ופלטין תשמיש לחוד ולא דמי האי תשמיש להאי תשמיש אבל גבי שדה ובקעה אימא דלא שייר כלום משום דכולה חדא תשמישתא הוא לזריעה: אימא. הואיל ומצר לו מצרים החיצונים דכולה ובין הואיל דאיכא דקרו לבקעה נמי שדה קמ"ל דלא מדהוה ליה למכתב לא שיירית בתוך מצרים הללו לעצמי כלום ולא כתב ש"מ שיורי שייר: ואי אשמועינן שדה. ה"א מש"ה שייר דלא הוה ליה למוכר למימצר ליה דלא ידע היכי מצי מצר ליה שדה אחת בתוך שדותיו דיש לו שדות למוכר כל סביבותיו ומש"ה מצר לו מצרים החיצונים דלא אפשר ליה בלאו הכי ולא מינכר מלתא. אבל בית אימא דלא שייר לעצמו כלום היכא דמצר ליה מצרים החיצונים משום דאם איתא דשייר מצי למימצר ליה הכי בית זה שאני מוכר לך מצר מזרחי בית שסמוך לחצר ומצר דרומי גינתי ומצר מערבי פרדסי או בית העצים או בית הבקר הואיל דלא דמיין תשמישייהו אהדדי מצי מצר ליה והואיל ולא מצר ליה כוליה זבין ליה קמ"ל מדהוה ליה למכתב לא שיירית בין המצרים הללו לפני כלום ולא כתב ליה (קמ"ל) [ש"מ] דשיורי שייר: ארעתא דבי חייא. קרקע שקנה מן חייא: אמר רב אשי. ארעא חדא משמע דקאמר ליה ולא ארעתא דמשמע תרתי: ואי א"ל מזבינא לך כל ארעתא דאית לי. זבין ליה הכל שהן בני זריעה: לא בוסתני. גינה של אילנות: ופרדיסי. גינת ירק: ואי א"ל זיהרא. מזבינא לך דמשמע כל נחלות שיש לי מכרנא לך אפי' בוסתני ופרדיסי דנחלות נינהו: בר מבתי ועבדי. דנכסים יינהו ועבדא כמקרקעי דמי:

מאי

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולא שיירית בזביני אלין קדמי כלום: (ב) שם ואי א"ל ארעתא מיעוט כצ"ל ותיבת סתמא נמחק: (ג) שם אפי' בוסתני כצ"ל ותיבת בי נמחק: (ד) רשב"ם ד"ה לא צריכא וכו' אלא כגון דמצר: (ה) תוס' ד"ה אלא וכו' וכשרוצין להזכיר בית:

גי' רש"ל דאיכא

[נ"ל ברה]

[ברב אלפס ובראש"י ליתא]

עין משפט
נר מצוה

י א מיי' פכ"א מהל' מכירה הל' יח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף כד:

יא ב ג מיי' שם הל' יג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' ריט סעיף ג:

יב ד ה מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעיף ה:

יג ו מיי' שם הל' טז טוש"ע שם סעיף ז:

[א]ואי אמר ליה נכסי אפילו בתי ועבדי מצר לו מצר אחד ארוך ומצר אחד קצר אמר רב [ב]לא קנה אלא כנגד הקצר אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב ויקנה כנגד ראש תור שתיק רב [ג]ומודה רב היכא דאיכא מצר ראובן ושמעון מחד גיסא ומצר לוי ויהודה מחד גיסא מדהוה ליה למכתב (א) ליה דראובן כנגד לוי ודשמעון כנגד יהודה ולא כתב ליה שמע מינה כנגד ראש תור הוא דאמר ליה [ד]מצר ראובן מזרח ומערב ומצר שמעון צפון ודרום [ה]צריך למכתב ליה מצר ראובן רוחין תרין ומצר שמעון רוחין תרין [ו]איבעיא להו סיים לו את הקרנות מהו כמין *גאם מהו בסירוגין

רש"י

ואי אמר ליה נכסי אפילו בתי ועבדי. אבל מטלטלי לא עד דא"ל כל נכסי: מצר לו. המוכר שדה לחבירו בשטר המכירה מצר מערבי ארוך מאה אמה ומצר מזרחי כנגדו קצר נ' אמה שלא הגיע אלא עד חצי השדה ומצר של צפון ודרום מימין ושמאל מן המזרח עד המערב כזה: אלא כנגד הקצר. כנגד מצר

קצר
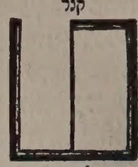
ארוך

מזרחי יקנה דהיינו חצי השדה ומצר מערבי שהוא ארוך מצרים הרחיב לו דמצר שלם הוצרך לכתוב בשטר: ויקנה כנגד ראש תור. כלומר הא איכא למימר דדוקא כתב לו מצר מערב ארוך ומצר מזרח קצר (ב) היינו כדי לקנות מצר מערב מאה אמה באורך והמצר ומצר מזרח חמשים אמה וה"ד כגון שיקנה כל השדה באלכסון כנגד ראשי השורות של מזרח ומערב כזה: ומודה רב. מקמי דאישתיק אבל בתר דאישתיק אודי בתרוייהו: היכא דאיכא מצר ראובן ושמעון מזרח ומצר לוי ויהודה כנגדן במערב. ורוחב השדה ק' אמה והוי מצר לוי כנגד ראובן נ' אמה וכן מצר יהודה כנגד שמעון נ' אמה וכתב לו בשטר מצר ראובן ושמעון מן המזרח ומצר יהודה מן המערב דהיינו מצר מערבי *קצר ולוי לא הזכיר הכא מודה רב דיקנה כנגד ראש תור דאי הוה בעי מוכר להקנות כנגד הקצר הכי ה"ל למיכתב ושמעון כנגד (חצי) יהודה

ראש תור
ראובן שמעון

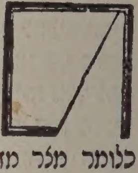

כלומר מצר מזרחי שהוא ארוך לא יקנה אלא יהודה כנגד שמעון דהיינו חצי השדה ומדלא כתב הכי ש"מ כנגד ראש תור קאמר ליה אבל לעיל במילתיה דרב מיירי כגון ראובן ושמעון מצר מזרחי ויהודה מצר מערב כנגד שניהן וכתב לו יהודה מצר מערב ושמעון מצר מזרח דהיינו אחד ארוך ואחד קצר התם לא קנה אלא כנגד הקצר דבע"כ מצר מערב הרחיב לו שלא יכול לפרש ושמעון כנגד חצי יהודה כי הכא שאין כותבין חצי מצר והוצרך לכתוב מצר שלם נראה דה"ג מדה"ל למיכתב ראובן כנגד לוי (ג) דמשמע שמצר לו מצר ראובן ושמעון ארוך ומצר לוי הוא הקצר אבל יהודה לא הזכיר ונראין כן הדברים להעמיד החסרון של מצר ביהודה האחרון ובפירושי ר' חננאל מרומא גרסינן מדה"ל למיכתב מצר לוי כנגד מצר ראובן וכיוצא בו מצר יהודה כנגד מצר שמעון ומשם יש ללמוד שכתוב בספרים שלהן מדהוה ליה למיכתב לוי כנגד ראובן ולא כתב כו' וכן עיקר: מצר ראובן מזרח ומערב כו'. המוכר שדה לחבירו ורוצה לכתוב מצריה ויש לשכנו ראובן ב' שדות אחת במזרח ואחת במערב (ולשמעון שכנו שתי שדות אחת בצפון ואחת בדרום) לא יכתוב לו סתם שדה זו שאני מוכר לך הרי היא בתוך שדות ראובן ושמעון דאתי למיפלג ליה באלכסון כזה ונמצא שנוטל אצל מצר ראובן ושמעון אבל כשכותב מצר ראובן רוחין תרתין ומצר שמעון רוחין תרתין הרי ארבע רוחות וכ"ש אם יכתוב לו בפירוש מצר ראובן מזרח ומערב מצר שמעון צפון ודרום דשפיר דמי: סיים לו את הקרנות. לשון סימן שהיו שדות הרבה של בני אדם מקיפין אותו ולא כתב אלא ארבע שדות של ד' קרנות השדה אבל ארכה ורחבה לא מצר כלל מי אמרינן אין דרך למכור קרנות השדה אלא כל השדה שבתוך הקרנות מכר לו דמש"ה סיים לו קרנותיו או דלמא לא מכר לו אלא תלם באלכסון מקרן לקרן שתי וערב כזה: כמין גאם. אות יונית ודומה לכ"ף כגון שמכר לו קרן דרומית מזרחית וקרן צפונית מערבית וכמלא שמכר תחלת כל רוח כזה אם תמצא לומר גבי סיים לו את הקרנות דלא קנה אלא כנגד הקרנות היינו משום דהתם לא סיים את הרוחות אבל הכא שמכר תחלת כל הרוחות כמי שמכר את כולן דמי וקנה הכל או דלמא לא קנה אלא באלכסון כזה:

ראובן
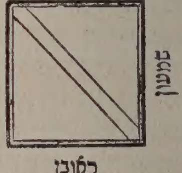
ראובן

ראובן שמעון
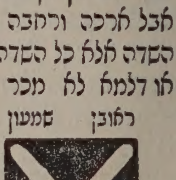
לוי יהודה

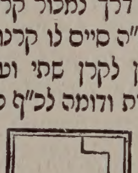

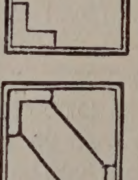
בסירוגין

תוספות

ואי א"ל נכסי אפילו בתים ועבדים. אבל מטלטלין לא ואע"ג דאמר במי שמת (לקמן דף קנ:) כל נכסיי לפלוני גלימא איקרי נכסי לשון נכסיי שאני דמשמע ריבוי יותר מנכסי דהכא אבל אין לחלק משום דהתם אמר כל נכסי דא"כ הו"ל לחלק התם כדמחלק התם בין מטלטלי לכל מטלטלי ועוד י"ל דהתם מיירי במתנה דבעין יפה נותן והכא במכר: מצר אחד ארוך ומצר אחד קצר. ומיירי שמצר לכל ד' רוחות כדפי' הקונט' דאי לא מצר אלא מזרח ומערב ולא מצר צפון ודרום א"כ היכי קאמר ליה רב אסי וניקני כנגד ראש תור אדרבה ה"ל למפרך דלא ליקני אלא תלם אחד במזרח ותלם אחד במערב דהא אית ליה לרב אסי לקמן במצר לו מצר ראשון ושני ושלישי ומצר רביעי לא מצר לו דלא קנה אלא תלם אחד על פני כולו ומה שהקשה רבינו יצחק לפירוש הקונטרס אי מארבע רוחות מצר לו אמאי לא קנה אלא כנגד הקצר דאם כן אמאי מצר לו מצר רביעי לאו פירכא היא דמצינן למימר מצרים הרחיב לו: ומודה רב. פי' בקונטרס קודם ששתק משמע דבשתק מודה להו אע"ג דלקמן (עמוד ב) שתק (*רבא) לאביי אע"ג דלא הודה לו אלא שלא חש להשיבו הכא ליכא למימר הכי דרב כהנא ורב אסי הוו כמו תלמיד חבר לרב כדאמרי' (סנהדרין דף לו:) דלסבריה לא הוו צריכי וברוב מקומות רב מודה כששתק להם בפ"ק דב"ק (דף יא. ושם) גבי אין שמין לא לגנב ולא לגזלן דקאמרי' אדרבה מדאמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב דינא הכי ושתיק ש"מ שמין ולא אמר הא דשתיק משום דלא חש להשיב ובפ"ק דביצה (דף ו. ושם) גבי אפרוח שנולד ביו"ט דא"ל רב כהנא ורב אסי לרב וכי מה בין זה לעגל שנולד מן הטרפה ושתיק רב אמר רב יוסף מאי טעמא שתיק רב לימא להו הואיל ומוכן אגב אמו לכלבים וכן באיזהו נשך (ב"מ דף סט:) גבי ספינה אמר רב אגרא ופגרא א"ל רב כהנא ורב אסי לרב אי אגרא לא פגרא אי פגרא לא אגרא שתיק רב אמר רב ששת מאי טעמא שתיק רב לא שמיע ליה הא דתניא כו' משמע בכל הנהו דלא מפני שלא חש להשיב שתק אלא מפני שהודה: מדהוה ליה למיכתב מצר שמעון כנגד יהודה. פירוש כנגד יהודה לבד ולא הו"ל למיכתב ראובן ומדכתב ראובן שמע מינה כנגד ראש תור קאמר ליה וגירסא זו אינה נראה דלמה ליה למינקט כה"ג דהשתא דלג לוי יהודה היה לו לדלג שהוא אחרון לכך גרים רשב"ם מדה"ל למיכתב ראובן כנגד לוי והשתא דלג יהודה ומ"מ קשיא לר"ת דהכי הוה ליה למימר מדלא הו"ל למיכתב שמעון וכתב שמע מינה כנגד ראש תור קאמר ליה ונראה לר"ת כגירסא ראשונה ולא קאי אעיקר מילתיה דרב דקאמר לא קנה אלא כנגד הקצר דא"כ הו"ל למימר מדלא הו"ל למיכתב ראובן אלא קאי אדיוק דכי היכי דקאמר רב דלא קנה אלא כנגד הקצר ה"נ אם מצר מצר ראובן ושמעון מצד מזרח ומצר לוי חצי שדה מצד מערב ואצל לוי קרקע עולם דמודה רב דקנה כנגד הארוך כיון שלא מצא מה למצור והאי קאמר דהיכא דמוצא למצור כגון לוי ויהודה מן המערב מודה רב דלא קנה כנגד הארוך אם דלג יהודה וגרסינן מדהו"ל למיכתב יהודה כנגד שמעון דאי גרסינן שמעון כנגד יהודה הלשון דחוק ופי' מגומגם דלא קאי אדברי רב אלא אדיוק ואין להקשות אמאי לא קאמר גמ' מודה רב לעיקר דבריו כדפירש הקונטרס ולימא מדלא הו"ל למיכתב כי שמא לא חשש הגמרא לפרש זה דפשיטא דלא אמר הכא דלא קנה אלא כנגד הקצר דודאי לא מצר לו מצר שמעון בחנם ולא הוצרך לפרש אלא אמאי לא קנה כנגד הארוך כיון שמצר לו מצר שמעון: מצר ראובן לרוחין תרין. אע"פ שאם היה כותב לו קרקע שבין שדות ראובן ובין שדות שמעון לא הייתו יכולין לומר שיקנה חצי (ד) שדה כזה דאם כן לא הוי בין שדות ראובן ושמעון (בזוית *) ומיהו קאמר דקנה באלכסון מקרן לקרן דהויא בין שדות שמעון וראובן בזוית: כמין גאם. פירש ר"י מזרח ודרום דהיינו משתי רוחות וקשה לפירושו דאם כן אמאי צריך למיכתב לעיל מצר ראובן לרוחין תרין ומצר שמעון לרוחין תרין אי קני כמין גאם ופירוש הקונטרס נראה עיקר:

ראובן
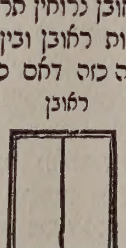
ראובן

*) נ"א זוה אמינא

איתמר

רבינו גרשום

מכר לו שדה ומצר לו מצר אחד ארוך. כגון מצר מזרחי ראובן על פני כל השדה שמכר לו ומצר אחר קצר כגון למערב השדה מצר שמעון ולא היה מגיע מיצרו אלא עד חצי השדה שמכר לו: אמר רב. הואיל וכן לא אזלינן בתר מצר הארוך אלא בתר מצר הקצר ולא קנה בשדה אלא כשיעור משך מצרו של שמעון כנגדו עד מצר ראובן: אמרו ליה רב הונא ורב אסי. אמאי אמרת דלא קנה אלא שוה בשוה כנגד הקצר של שמעון ליקני כנגד ראש תור. כלומר היכא דאין מגיע מצר שמעון אלא כנגד חצי של ראובן ימשך מסוף מצר שמעון אצל השדה באלכסון עד סוף מצר ראובן וכך יקנה והיינו כעין ראש תור שמלמעלה מרוחב ולמטה מקצר: ומודה רב היכא דאיכא מצר ראובן ושמעון לצד מזרח השדה ומצר לוי ויהודה לצד מערב ואמר לו שדה זו שאני מוכר לך מצד מזרחי עומד ראובן ושמעון ומצד מערב שסמוך לדרום עומד מצר לוי ומצר יהודה לא מצר לו שסמוך ללוי היינו מצר לוי מצר אחד ארוך ומצר אחד קצר מדהו"ל למכתב נמי ומצר שמעון כנגד יהודה ולא כתב ליה אלא מצר ראובן ושמעון למזרח ומצר לוי למערב ולא כתב יהודה ש"מ דלא ניחא ליה דניקני ליה מסוף מצר לוי ועד יהודה אלא כעין ראש תור ולא יותר כמו שמצויירין. ואם אותה שדה שמכר לו היו לו לראובן משני צידיה בשדות כשיעור ארכה אחת במזרח ואחת במערב וכן לשמעון אחת לצפונה ואחת לדרומה צריך למכתב ליה המוכר מצר ראובן לרוחין תרין וכו' ואי כתב ליה הכי מקנה ליה כל השדה כולה מקצה לקצה לד' רוחותיה. אבל אי לא כתב ליה אלא מצר ראובן מזרח ומערב יש לומר שמא לצד מזרח קנה כולו ולצד מערב מעט וכן נמי מצד צפון קנה כולה ומצד דרום קצת מן דרום*). ואיכא למימר דשייר בשדה מקצת: איבעיא להו סיים לו הקרנות שעל זוית אחד של שדה קרן של מצר ראובן ועל זוית אחר קרן של מצר שמעון ועל זוית שלישי קרן מצר לוי ועל זוית רביעי קרן מצר יהודה (כי האי גוונא) ולא מצר לו כל אורך השדה ולא כל הרוחב אלא הזויות מהו מי אמרי' הואיל דמצר ד' קרנותיה כולה מכרה לו השדה על פני כולה או דלמא כיון דלא מצר לו כל ארכה וכל רחבה אלא הקרנות לא מכר לו אלא רצועות באלכסון ההולכות מקרן לקרן ב' רצועות ולא יותר (כי האי גוונא): כמין גמא מהו. שמצר לו מצרים שתים ראובן ארכה מצד אחד ושמעון רחבה מצד אחר ולא יותר מהו מי אמרי' נותנה לו בריבוע על פני כולה או דלמא כיון שלא מצר לו אלא ב' רוחות לא קנה אלא שתי רצועות כנגד המצר (הכי). מצר לי בסירוגין

*) הציורים עי' בסוף המסכתא

מצר לו מזרחית לצפונית שהוא כמין גמא ועלתה איבעיא זו בתיקו וקי"ל כל תיקו דממונא לקולא ויד הקונה על התחתונה ואינו לוקח אלא בפחות שבך סדין שלא להוציא ממון מיד מחזיקו בספק וי"א חולקין מפני שהוא ספק וכל ספיקא דממונא חולקין ולא נתברר לנו להכריע הלכה למעשה זה פי' רבינו חננאל. ערוך ערך גם וע"ע שלא הביאו שום אחד מהפוסקים וגם תדע שפי' ר"ח כמו שפירש ר"י בתוספות ד"ה כמין גאם.

הגהות הב"ח

(א) גמ' מדהוה ליה למכתב מצר דראובן כנגד לוי (ודשמעון כנגד יהודה) תא"מ. ונ"ב גירסת התוס' היתה דשמעון כנגד יהודה ורשב"ם היה גורס במקומו דראובן כנגד לוי והמדפיס הכניס שתי הגירסות בפנים: (ב) רשב"ם ד"ה ויקנה כנגד וכו' מזרח קצר כדי כצ"ל ותיבת היינו נמחק: (ג) ד"ה היכא דאיכא כו' מדהוה ליה למכתב ראובן כנגד לוי כזה:

ראובן | שמעון
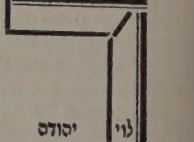
לוי יהודה

(ד) תוס' ד"ה מצר וכו' חצי שדה כזה:

ראובן
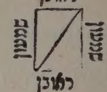
ראובן

בסירוגין מהו תיקו מצר לו מצר ראשון ומצר שני ומצר שלישי ומצר רביעי לא מצר לו אמר רב קנה הכל חוץ ממצר רביעי ושמואל אמר אפי' מצר רביעי (א) ורב אסי אמר לא קנה אלא תלם אחד על פני כולה סבר לה כרב דאמר שיורי שייר ומדשייר במצר שייר נמי (ב) בכולהי אמר רבא הלכתא קנה הכל חוץ ממצר רביעי ולא אמרן אלא דלא מבלע אבל מבלע קנה וכי לא מבלע נמי לא אמרן אלא דאיכא עליה ריכבא דדיקלא והוי תשעת קבין אבל ליכא עליה ריכבא דדיקלא ולא הוי תשעת קבין (ג) קנה מכלל דכי מובלע אע"ג דאיכא עליה ריכבא דדיקלא והוי תשעת קבין (ד) קנה איכא דאמרי אמר רבא הלכתא קנה הכל ואפילו מצר רביעי ולא אמרן אלא דמבלע אבל לא מבלע לא קני וכי מבלע נמי לא אמרן אלא דליכא עליה ריכבא דדיקלא ולא הוי תשעת קבין אבל איכא עליה ריכבא דדיקלא והוי תשעת קבין לא קנה מכלל דכי לא מובלע אף על גב דליכא עליה ריכבא דדיקלא ולא הוי תשעת קבין לא קני שמעינן מתרווייהו לישני דרבא דבשדה לא שייר ולא מידי ושמעינן נמי דהיכא דמבלע וליכא עליה ריכבא דדיקלא ולא הוי תשעת קבין קנה לא מבלע ואיכא עליה ריכבא דדיקלא והוי ט' קבין לא קנה מבלע ואיכא עליה לא מבלע וליכא עליה אתמר לה להאי גיסא ואתמר לה להאי גיסא א) שודא דדייני: אמר רבה פלגא דאית לי בארעא פלגא בארעא דאית לי ריבעא א"ל אביי מאי שנא הכי ומ"ש הכי אישתיק אמר אביי אנא סברי מדאישתיק קבולי קבלה ולא היא חזינא הנהו שטרי דנפקי מבי מר וכתיב בהו הכי פלגא דאית לי בארעא פלגא בארעא דאית לי ריבעא ואמר רבה מצר ארעא דמינה (ה) פלגא פלגא מצר ארעא דמינה פסיקא ט' קבין א"ל אביי מאי שנא הכי ומ"ש הכי אישתיק סבור מינה אידי ואידי פלגא ולא

בסירוגין מהו. כגון שהיו מקיפין אותו שמונה בני אדם שנים לכל רוח לראובן ושמעון מן המזרח לוי ויהודה מן הצפון יששכר וזבולון מן המערב יוסף ובנימין מן הדרום וכתב ראובן מצר מזרח לוי מצר צפון יששכר מצר מערב יוסף מצר דרום אם תמצא לומר כמין גאם לא קנה אלא באלכסון היינו משום דדרך למכור תלם אחד בין ב' שדות אבל אין דרך למכור בסירוגין ורגלים לדבר דטורח היה לו לכתוב כולם ולנס בסירוגין ליתן מצר בכל ד' רוחות או דלמא ה"נ לא מכר אלא כנגד אותן של מצר ובאלכסון כזה:

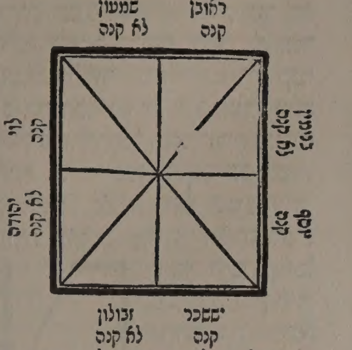

קנה הכל. כל מה שמובלע בתוך ג' המצרים: חוץ ממצר ד'. התלם עצמו של מצר רביעי לא קנה דלהכי אהני מאי דלא כתב מצר רביעי: אפילו מצר רביעי. דהאי דלא כתביה משום דלא צריך: תלם אחד על פני כולה. אצל ג' המצרים כמין חי"ת: סבר לה. רב אסי כרב דאמר דהאי דלא כתביה משום דשיורי שייר לעצמו מן השדה ועדיפא דרב אסי מדרב דקסבר רב אסי מדשייריה למצר שייריה נמי לכולה שדה שכנגד המצר ומיהו אהני ג' מצרים שכתב לקנות פורתא דהיינו תלם אחד אצל המצרים: ולא אמרן. דלא קנה מצר רביעי אלא דלא מבלע בתוך שני המצרים שמכאן ומכאן אלא הולך על פני שניהם כזה:

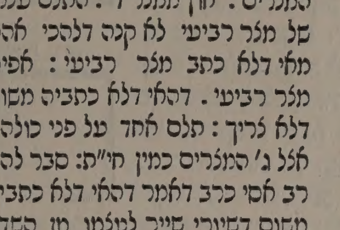

אבל מובלע כזה. קנה כל מה שיש בתוך המצרים: הכי גרסינן וכי לא מובלע נמי לא אמרן אלא בדאיכא עליה ריכבא דדיקלא והוי תשעת קבין אבל ליכא עליה ריכבא דדיקלא ולא הוי תשעת קבין אף על גב דלא מובלע נמי קנה מכלל דכי מובלע אע"ג דאיכא עליה ריכבא דדיקלא והוי ט' קבין קנה. ואמאי דקאמר רבא בהדיא חוץ ממצר רביעי קאי ואוקמה בדלא מובלע וקמפרש וכי לא מובלע נמי דאמרן לא קנה לא אמרן אלא דאיכא עליה הרכבת דקלים הנטועים שם אי נמי דהוי הואה מצר תשעת קבין כשיעור שדה בפרק ראשון (לעיל דף יא.) דכיון דחשיב שייריה לעצמו וקדייק גמרא מכלל דברי דרבא אנו למדים מדאוקמיה להאי חוץ ממצר רביעי בתרתי לריעותא בדלא מובלע וכגון דאיכא עליה ריכבא דדיקלי מכלל דאי מובלע אע"ג דאיכא עליה ריכבא דדיקלי קנה דליכא אלא חדא לריעותא: איכא דאמרי כו' ואפי' מצר רביעי ולא אמרן אלא דמיבלע אבל לא מיבלע לא קני וכי מיבלע נמי לא אמרן אלא דליכא עליה ריכבא דדיקלא ולא הוי תשעת קבין אבל איכא כו' אע"ג דמיבלע נמי לא קנה מכלל דכי לא מיבלע אע"ג דליכא עליה כו' לא קני ה"ג לה. והכי פירושא מדאוקמה רבא להאי ואפי' מצר רביעי בתרתי לטיבותא בדמיבלע וליכא עליה מכלל דאי לא מיבלע אע"ג דליכא עליה כו' לא קנה משום דאיכא חדא לריעותא וקפסיק גמרא ושמעינן מהני תרי לישני דרבא כו' דאע"ג דפליגי כדלקמן בהכי מיהא לא פליגי וכן הלכה דבארעא לא שייר אלא במצר רביעי דהיינו כרב והיכא דמיבלע וליכא עליה קנה דאיכא תרתי לטיבותא והיכא דלא מיבלע ואיכא עליה כו' לא קנה דאיכא תרתי לריעותא מיבלע ואיכא עליה א"נ לא מיבלע וליכא עליה דהיינו חדא לטיבותא וחדא לריעותא אמרי לה בתרי לישני ואליבא דרבא ללישנא קמא קנה ללישנא בתרא לא קנה וקפסיק גמרא שודא דדייני הלכתא הדיינין מאחר דמספקא לן נעביד שודא הכל לפי הענין שיראו הדיינין ויכירו המוכר עינו יפה או רעה הכל לפי אומד דעתם ומיהו בשאר מקומות דמספקא לן בתרי לישני הלכתא כמאן לא אמרינן שודא דדייני עד שיפרש כי הכא אלא המע"ה: אמר רבה. ראובן ושמעון שהיה להם שדה בשותפות ומכר ראובן את חלקו לאחים מעלמא וכתב לו כן פלגא דאית לי בארעא כלומר החצי שיש לי בשדה זו אני מוכר לך. פלגא. כלומר כל חצי השדה מכר ולא שייר לעצמו כלום אבל אם כתב לו פלגא בארעא דאית לי אני מוכר לך: ריבעא. זבין ליה רביע השדה דהיינו חצי חלקו דהכי קאמר ליה החצי אני מוכר לך מקרקע שלי נמצא מחצי השדה שיש לו מכר החצי דהיינו רביע כל השדה: א"ל אביי מאי שנא הכי כו'. כי היכי דפלגא דאית לי בארעא פלגא הכי נמי פלגא בארעא דאית לי פלגא דהכי משמע פלגא אני מוכר לך בהך ארעא והאי דמסיים דאית לי אמאי דקאמר פלגא קאי כלומר אותו חצי שיש לי אמרתי לך למכור: מבי מר. רבה (ו) וכתיב הכי בהנהו שטרי מכירה פלגא דאית לי בארעא פלגא כו' כלומר אותו שטר שהיה כתוב בראשו איך פלוני אמר לנו הוו (ז) עדים שאני מוכר לפלוני פלגא דאית לי בארעא היה מוכיח בסופו שפלגא היה מוכר לו שכך היה כתוב וקנה פלוני מן פלוני חצי השדה בכך וכך ממון ואותו שכתוב בו פלגא בארעא דאית לי היה מפרש בסוף השטר שקנה לזה הלוקח רביע השדה: מצר ארעא דמינה פלגא פלגא. ראובן שהיה לו שדה ומכר מקצתו לשמעון לצד מערב ומצד מזרח עכב לעצמו ולא פירש כמה מכר וכמה שייר לעצמו אלא כך כתב המצרים שדה פלוני שאני מוכר לפלוני מצד מערב לוי ומצד מזרח ארעא דמינה פלגא הקרקע עצמה שהיא שלי שחלוקה ממנה זו שמכרתי הוא מצר מזרחי שלה פלגא מכר לו דהא קאמר דמינה פלגא דמשמע חלוקה לחצאין: דמינה פסיקא. משמע שדה הראויה לפסוק מקרקע אחרת דהיינו לכל הפחות תשעה קבין כדתנן בפ' ראשון (לעיל יא.) אין חולקין את החצר כו'

ולא

איתמר להאי גיסא ואיתמר להאי גיסא שודא. אע"ג דבעלמא בכל דוכתי אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה ואוקי ממונא בחזקת מריה בין היכא דמספקא בעובדא היכי הוה כגון לעיל (דף לב:) דאמר דאיכא סהדי למר ואיכא סהדי למר היכא דקיימא ארעא תיקום בין מספקא לן בדינא כההיא דסוף השואל (ב"מ דף קג:) דמוקי שמואל למתני' באחד שסכר מרחץ בבא באמצע החדש לכך יחלוקו דמספקא לן אי תפוס לשון ראשון או אחרון אבל בא בתחלת החדש כולו למשכיר בסוף החדש כולו לשוכר דהמע"ה אלא שכאן נראה לחכמים לעשות שודא וגבי קדשה בעשרים ונתן לה ל' אלאין בפ' מי שמת (לקמן דף קמה.) דמספקא לן לרבי יוסי אי קדושין לטיבועין ניתנו אי לאו ואין מוגה לה בכסף כתובה מכסף קדושין אלא מחלה והיינו חולקין ולא בעי למימר המע"ה אע"ג דמסתמא לא סבר כסומכוס דלית הלכתא הכי ועוד דאוקי שמואל מתני' דסוף השואל דאיירי בה ר' יוסי בבא באמצע החדש היינו כרבנן דסומכוס וכן לרב אסי בפ"ק דבבא קמא (דף ט' ושם) גבי אחין שחלקו ובא בעל חוב וטרף חלקו של אחד מהן דאמרינן נוטל רביע בקרקע כו' דמספקא ליה אי יורשים אי כלקוחות דמו וחולקין ולא אמר המע"ה וכיש טוחלין (לקמן דף קכד:) כמי גבי בכור שאינו נוטל פי שנים במלוה דהו"ל ראוי ובמלוה שעמו אמר התם (דף קכו.) דפליג משום (ח) דהמע"ה דמספקא לן אי גמר ומשעבד נכסיו כל כך שיהא אביו מוחזק כדי שיטול בהן פי שנים או לא וחולקים מספיקא וכן (ב"מ דף פג.) דדרו באגרא ואיתבר מחלה פלגא מאי טעמא כפים לחד וזוטר לתרי קרוב לפשיעה וקרוב לאונס בכל אלו היה נראה לחכמים שיחלוקו והיכא דלא מפרש גמרא מידי אית לן למימר המע"ה והיכא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר וס"ל לדיין כחד מינייהו ועבד מאי דעבד עבד דהכי אמר בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מח:) השתא דלא איתמר לא כמר ולא כמר דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד ואי מספקא לדיין כמאן הלכתא המע"ה: **חזינא** להנהו שטרי דכתב בהו פלגא דאית לי בארעא פלגא. כלומר היו מגבין פלגא פלגא בארעא דאית לי ריבעא היו מגבין אותו ריבעא:

אין

עין משפט
נר מצוה

יד א מיי' פכ"ה מהל' מכירה הל' טז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף ד [ושודא דדיינא]:
טו ב ג ד ה ו מיי' שם הל' טו וסמג שם טוש"ע שם סעיף ג:
טז ז מיי' שם הל' כג וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף כא:

רבינו גרשום

בסירוגין מהו. כגון שהיו עומדין על המצרים ראובן ושמעון ולוי על רוח מזרחית יהודה יששכר זבולון על רוח דרומית ובנימין דן ונפתלי על רוח מערבית גד ואשר ויוסף על רוח צפונית ובין הני מצרים מכר לו שדה וכתב ליה מצר ראובן ולא כתב ליה מצר שמעון וכתב לו מצר לוי וכן לכל רוח דלג מצר האמצעי שלא כתב לו. מהו מי אמרי' הואיל דמצר לו מצר לכל רוח הכל מצר לו וקנה בריבוע כל השדה על פני כולה או לא קנה אלא כנגד המצר ד' שדות (כעין צורתו) דמאי דמצר ליה קנה ומאי דלא מצר ליה לא קנה תיקו: מצר לו מצר ראובן עד דרך שביל אחד שבמזרח ומצר שני שביל שני ומצר שלישי שביל שלישי ומצר רביעי לא כתב לו: אמר רב קנה הכל. השדה והמצר חוץ ממצר רביעי משום דשיירה ולא כתבו: אלא תלם אחד על פני כל המצרים. משלש רוחות דמצר לו סמוך למצר: כרב דאמר. שייר המצר רביעי שלא קנה וקא מוסיף רב אסי מדשייר למצר שייר לכולה שדה חוץ מתלם אחד שקנה. והני מילי דלא קנה מצר רביעי היכא דלא מובלע המצר בתוך השדה שהמצר עמוק ונמוך מן השדה או גבוה יותר מן השדה שנראה כמו שאינו מן השדה: אבל מיבלע בשדה. דהמצר שוה עם השדה דמי כשדה קנה. ה"ג וכי לא מבלע נמי לא אמרן דקני. דליכא עליה דההוא מצר ריכבא. שורה של דקלים. דלא כשדה אחרת דמי ולא הוי ארוך כל כך כמקום זריעת ט' קבין דהיינו שיעור שדה קטנה: אבל אי איכא כו' לא קנה. משום דבשדה אחרת דמיא: ואיכא דאמרי כו'. ה"ג וכי לא מבלע נמי לא אמרן אלא דאיכא עליה ריכבא דדיקלא ואי נמי הוי ט' קבין אבל ליכא עליה ריכבא ולא הוי ט' קבין קנה. דייקי' מהאי לישנא בתרא מכלל דכי מיבלע אע"ג דאיכא עליה ריכבא והוי ט' קבין קנה: ושמעינן מתרוייהו לישנא דבשדה לא שייר דבמצר שייר אבל בשדה לא שייר ולא מידי ושמעינן נמי מתרוייהו לישני דהיכא דמיבלע וכו' קני. ושמעינן נמי מתרוייהו דהיכא דלא מיבלע ואי איכא ריכבא אי הוי ט' קבין לא קני דבשדה בפני עצמה דמיא. אבל מיבלע ואיכא עליה ריכבא איתמר להך גיסא ללישנא קמא דלא קני דבשדה בפני עצמה דמיא ואיתמר להך גיסא ללישנא בתרא דקני דיקא מינה דקנה. והיכא נמי דלא מבלע ולא איכא עליה ריכבא איתמר להך גיסא ללישנא

מסורת הש"ס

א) [קידושין סד. ע"ש]

רבינו גרשום

בלישנא קמא משמע דלא קנה ואיתמר להך גיסא ללישנא בתרא משמע דקנה דלאו כשדה אחרת דמיא דהואיל דליכא עליה ריכבא דדיקלי: שודא דדייני. שאם יראו ב"ד שדעתו של מוכר קרובה ללוקח שהוא אוהבו או שקרובו ומוכר לו בעין יפה יתננה לחלקו של לוקח ואם לאו למוכר: אמר רבה. אם היה בין שני שותפין קרקע ואמר אחד לאינש דעלמא מזבינא לך פלגא דאית לי בארעא משמע דכל חלקו מקני ליה וקנה הלוקח ההוא פלגא דאית ליה כולה. אבל אמר ליה כי האי לישנא פלגא בארעא דאית לי מזבינא לך משמע דמההיא פלגא דמגיע לחלקו מזבין ליה החצי והיינו ריבעא דכולה שדה קנה: א"ל אביי. מ"ש בהאי לישנא דקנה פלגא מ"ש באידך דלא קנה אלא ריבעא: דקבולי קבלה. דאידי ואידי פלגא: מבי מר. מבי רבה: אמר רבה. אם יש לב' שותפין קרקע וחלקוה ביניהן ואמר חד מן השותפין לאחר קרקע שלי אני מוכר לך ומצר לו ללוקח מצד אחד מצר ארעא דמינה פלגא כלומר חלק שותפי שחלק עמי הוא מצר אחד ודאי אמרי' דאית ליה פלגא ללוקח שכל חלקו מכר לו עד חלק שותפו: אבל אי אמר ליה בהאי לישנא קרקע שלי אני מוכר לך ומצר לו מצר אחד בהאי לישנא לרוח פלוני ארעא דמינה פסיקא לא קנה בה הלוקח אלא שדה של ט' קבין דאמרי דהכי אמר ליה המוכר ללוקח לרוח פלוני מצר ארעא דילי דמינה פסיקא ההוא שדה דזביני לך כלומר שפסקתי מקרקע שלי שיעור שנחשב שדה וזכרתי לך קנה האחר שיירתי לי ולא קנה כל חלקו: א"ל אביי. מ"ש בהאי לישנא ומ"ש בהאי לישנא דלא קנה אלא ט' קבין בלבד: בין מצר ארעא דמינה פסיקא. הכל אחד: אי אמרי' ואלין מצרנהא האחרים ופירשן למזרח מצר פלוני למערב מצר פלוני וכן כולם:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אפי' מצר רביעי קנה ורב אסי: (ב) שם שייר נמי בכולה שדה אמר רבא: (ג) שם ולא הוי ט' קבין לא קנה מכלל דכי מובלע וכו': (ד) שם והוי ט' קבין נמי קנה: (ה) שם דמינה פלגא: (ו) רשב"ם ד"ה מבי מר רבה הס"ד ואח"כ מה"ד וכתיב כו' בהנהו שטרי מכירה כו' הס"ד ואח"כ מה"ד פלגא וכו': (ז) בא"ד הוו עלי עדים: (ח) תוס' ד"ה איתמר וכו' דפליג משום דמספקא כצ"ל ותיבת המע"ה נמחק:

ולא היא דאמר רב יימר בר שלמיה ^א^לדידי מפרשא לי מיניה דאביי בין מצר ארעא דמינה פלגא ובין מצר ארעא דמינה פסיקא אי א"ל אלין מצרנהא פלגא לא א"ל אלין מצרנהא תשעה קבין: ^ב^פשיטא אמר יחלוק פלוני בנכסי פלגא תנו חלק לפלוני בנכסי מאי אמר רבינא בר קיסי ^ג^תא שמע דתניא *^ד^האומר תנו חלק לפלוני בבור סומכוס אומר אין פחות מרביע לחבית אין פחות משמינית לקדרה אין פחות מי"ב לטפיח אין פחות מששה עשר תנו רבנן ^ה^בן לוי שמכר שדה לישראל ואמר לו על מנת שמעשר ראשון שלי מעשר ראשון שלו ואם אמר לי ולבניי מת יתן לבניו ואם אמר לו כל זמן שהשדה זו בידך מכרה וחזר ולקחה אין לו עליו כלום אמאי ^ו^אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ^ז^כיון דאמר ליה על מנת שמעשר ראשון שלי שיורי שייריה למקום מעשר *אמר ריש לקיש ^ח^זאת אומרת המוכר בית לחבירו ואמר לו על מנת שדיוטא העליונה שלי דיוטא העליונה שלו למאי

רשב"ם

ולא את השדה עד שיהא בו ט' קבין לזה וט' קבין לזה פסיקא משמע מחותך ממנה המועט מן המרובה: אי אמר ליה ואלין מצרנהא. מצר מזרח ארעא דמינה פלגא מצר מערב פלוני וכן הולך וחושב כל המצרים והלכך האי ואלין מצרנהא יתור לשון הוא לייפות כחו ולקמן בשמעתין נמי חזינא יתור לשון טובא לייפות כח וה"ק אביי לעיל מאי שנא הכי ומאי שנא הכי הלא אין חילוק בין פלגא לפסיקא אלא זימנין אמרינן בתרוייהו פלגא בין פלגא בין פסיקא היכא דאמר ואלין מצרנהא וזימנין (א) תשעה קבין היכא דלא אמר ואלין מצרנהא: פשיטא. שכיב מרע או כל המחלק נכסיו על פיו שאמר פלוני יחלוק בנכסי פלגא שקיל: תנו חלק לפלוני בנכסי מהו. מי אמרינן האי חלק לשון חלוקה הוא ופלגא קשקיל או חלק הראוי ליתן קאמר ובדעת ב"ד תלוי הדבר לשער בכמה הוי חלק ראוי ליתן ואע"ג דתניא בתוספתא (פרק ז) דקך בבא האומר תנו חלק לפלוני בנכסיי יירש עם הבנים איכא למימר הכא מיירי כגון דלית ליה בני ואע"ג דאית ליה יורשין בעלמא לא יהב דעתיה ליורשין אחרים וחלק הראוי ליתן או חצי נכסין קאמר א"נ הכא מיירי כגון דאמר תנו חלק לפלוני בני בנכסי והשאר נתונים לפלוני א"נ איכא למימר דלא הוה שמיע להו הך ברייתא דאי הוה שמיע להו הוו מייתי לה בבית המדרש ואיכא למימר רבנן היא דפליגי עליה דסומכוס אי נמי שמיעא להו ולא הוה סבירא להו משום דפליג סומכוס עלה כדלקמן וקיימא לן כסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין דסתם לן תנא כוותיה בפרק שור שנגח (ארבעה ובפרק שור שנגח) את הפרה (ב"ק דף מו.): בבור. של מים מכונסים ואית דמוקמי לה בבור של יין ולא נהירא: סומכוס אומר אין פחות מרביע. סומכוס לטעמיה דאמר בפרק שור שנגח את הפרה חצי נזק לפרה ורביע לולד ומוקמינן לה בגמרא אליבא דסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין והכא מספקינן ליה אי פלגא קאמר או חלק בעלמא משהו קאמר כגון רביעית הלוג הלכך אין לו למקבל מתנה מן הבור פחות מרביע (ב) ושמא יותר משום דאילו הוה מספקא לן בהאי נותן אם נתן לו פלגא או לא כלום היה לו ליטול (ג) מחצית של פלגא דהיינו רביע הבור משום ממון המוטל בספק חולקין דהא פלגא נמי מוטלת בספק אם יהבה ליה או לא הלכך יטול חציה של פלגא דהיינו רביע וכ"ש השתא דמספקא לן אי יהיב פלגא או רביעית הלוג דלא יטול פחות מרביע ורבינו חננאל פירש דאזדא סומכוס לטעמיה וכל הנך שיעורי דלקמן לחבית לקדירה לטפיח בקיאין היו בשיעורין הללו כמה צריך לכל אחד ופלגא דההוא שיעורא קמחייב סומכוס ליתן משום דממון המוטל בספק חולקין: לחבית אין פחות משמונה. כלומר אם אמר תנו חלק לפלוני בבור לחבית כדי למלאות חבית דהיינו להשקאת בהמותיו ולא להשקות שדותיו (ד): אין פחות משמונה. בבור משום דתלי הבור צריך לחבית וכי קאמר חלק דלמא פלגא דחבית קאמר דהיינו רביע הבור או משהו קאמר הלכך יש לו חצי רביע דהיינו אחד משמונה ובשיטה זו יש לפרש כולם: לקדירה. תנו חלק לפלוני בבור לתקן מאכלו: אין פחות מי"ב. דהיינו רביע שיעור הראוי לקדירה משום דלמא פלגא קאמר וממון המוטל בספק חולקין: לטפיח. כלי קטן לשתות בו בני אדם והאי שיעורא זוטר מכולהו והלכך גבי תנו חלק לפלוני בנכסי יטול רביע דדלמא פלגא קאמר או דלמא שוה פרוטה קאמר וממון המוטל בספק חולקין ואית דמפרשי כל הנך שיעורי לפי אומד הדעת אין פחות מרביע דסתם נותן דעתו לרביע אין פחות משמונה דהכי הוי שיעור למלוי חבית להשקאת בהמות וכן כולם ולא נהירא לי: בן לוי שמכר. אורחא דמילתא נקט דדרך בן לוי המוכר שדות לישראל להתנות כך משום דלא מוזיל גביה משום האי תנאי מידי דזה נהנה וזה אינו חסר דבלאו הכי הוה יהיב האי לוקח להאי מעשר או לו או לאחר דהא אין לו בו אלא טובת הנאה והוא הדין לישראל המוכר שדהו לחבירו ואמר לו על מנת שהמעשר שלי הוא ליתנו לכל מי שארצה דהא השתא נמי יש לו בו טובת הנאה זו: מעשר ראשון שלו. וכדמפרש לקמן דכיון דאין אדם קונה דבר שלא בא לעולם שיורי שייר מקום מעשר הלכך מעשר ראשון שלו ואפילו אם מכרה הלוקח לאחר דזכותו של לוי אינו יכול למכור לאחר והכי מוכח לקמן: יתן לבניו אחריו. אבל אם לא פירש כן אינו מורים בדבר זה זכותו לבניו דכיון דמשום יתור לשון הוא דאמרינן לקמן דשייר מקום מעשר די לנו אי אהכי יתורא למאי שפירש דהיינו לעצמו: אין לו עליו כלום. דמשמכרה לאחר פקע ליה מקום המעשר ששייר לעצמו וכשחזר ולקחה מה מכר לו ראשון לשני כל זכות שבאה לידו דכי היכי דההוא לוקח שני זכה אפילו במקום מעשר הוא הדין לזה הלוקח ראשון הבא מכחו: אמאי. מעשר ראשון שלו הא אין אדם מקנה כו' (כרבנן דר"מ) מעשר זה עדיין עתיד ליזרע התבואה שיצא ממנו אף ליחרש השדה תחלה: כיון דאמר ליה ע"מ כו'. כלומר כיון דעל תנאי מכר רוצה הוא שיתקיים התנאי דאין אדם מתנה על חנם ולדעת כן מכר שיקנה המעשר והלכך שייר בידו קרקע הראוי ליגדל בה המעשר וכמי שאמר לו שדה שלי אני מוכר לך לאריסות ע"מ שתטול ט' חלקים ואני אטול חלק עשירי ויש ספרים דגרסי' בהו בהדיא כיון דא"ל ע"מ שמעשר ראשון שלי כו' ואית דמפרשים דייתור לשון דע"מ קא דייק וכדאמרינן בעלמא (קדושין ח.) כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי וא"א להעמיד שיטת שמועה זו כן ובפ' מי שמת (לקמן דף קמח.) אמרי' דאם מכר דקל ואמר לו חוץ מפירותיו דשייר מקום פירותיו וה"נ אם אמר חוץ מן המעשר שייר מקום מעשר הלכך לאו בלשון דע"מ תליא מילתא אלא כיון דמתני והתנאי אינו מועיל אלא ע"י שיור אמרינן דשייר מקום: אמר ר"ל זאת אומרת. ברייתא זו דאשמעינן דכל תנאי שאינו לא מעלה ולא מוריד אא"כ שייר אמרינן שיורי שייר מקום לעצמו פורתא מינה שמעינן דהמוכר בית לחבירו ואמר לו ע"מ שהדיוטא העליונה שלי הדיוטא העליונה שלו הוא גג שיש לו מעקה גבוה י' דאמרינן במתניתין דאינו מכור עם הבית ותנאי זה אינו מועיל דבלאו הכי נמי הרי הוא של מוכר כדקתני במתניתין ולא את הגג כו' ולא היה צריך להתנות הלכך דיוטא העליונה שלו להוציא זיזין כנגד רשותו של לוקח כדמפרש ואזיל הוא הדין אם אמר לו חוץ מדיוטא העליונה דשייר מקום בחצר להוציא זיזין ואליבא דרב זביד כדאמרינן בפרק מי שמת: למאי

תוספות

אין פחות מרביע. דמספקא לן אי רוצה לומר חצי או כל שהוא וא"ת ומה מתנה היא דכל שהוא וי"ל דנותן רביעית הלוג או יותר אבל הגמרא אינו חושש להזכיר זה פסק רבינו שמואל (ה) בשמעתין דכל דאליס גבר דהלכה כסומכוס ונראה דאין הלכה כסומכוס כמו שפירשתי בחזקת הבתים (לעיל דף לה. ד"ה ומאי): **על** מנת שמעשר ראשון שלי כו'. הכא לא הוי כמו כהן המסייע בבית הגרנות (קדושין ו:) דקאמר מקום המעשר שיורי שייר והוי מעשר שלו לגמרי אלא שמכר לו כח זה שיוכל לעשר על חלקו:

ואמאי והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. [לא] הוה מצי לשנויי ר"מ היא דכי אמר ר"מ כגון פירות דקל דעבידי דאתו שהדקל בעולם והפירות גדלים מאליהן אבל הכא מי יימר דחרש וזרע ליה ואפילו חרש וזרע שמא לא תגדל התבואה כדאמרינן בפרק האומר בקדושין (דף סב:) אמר רבה לא אמר ר"א בן יעקב אלא בשחת שכבר גדלו הזרעים קנת אבל אגם שהן עדיין קטנים לא *(ורבא) אמר אפי' באגם מ"מ תרוייהו מודו דהיכא דאין ניכרים כלל ולא יצאו חוץ לקרקע דלא קני ורבינו יצחק פירש דלא מצי מוקי לה כר' מאיר דאפילו ר"מ מודה דכל דבר שאינו בעולם דלא קנה כדאמרינן פרק קמא דגיטין (דף יג:) והכא קתני ואם אמר לי ולבניי מת נותן לבניו ואין נראה לר"י טעם זה דשמא לבניו שהן בעולם קאמר:

על מנת שדיוטא עליונה שלי כו'. שאם רוצה להוציא זיזין מוציא פי' הקונטרס להוציא זיזין לחצר וקשה לר"ת הא לא איירי הכא במכירת החצר אלא במכירת בית והמוכר בית לא מכר חצר ומפרש ר"ת להוציא בה זיזין אם הוא בונה בנין בחצר ורוצה להניח על גבי דיוטא את הזיזין מניח אע"פ שמכביד את הכותל: שאם

[עי' בערוך ערך בור פירוש נכון ומרווח של ברייתא זו]

לקמן [סד.] קמח.

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אי אמר וכו' וזימנין אמרי' תשעה קבין: (ב) ד"ה סומכוס וכו' פחות מרביע ומשהו יותר משום דאילו הוה וכו': (ג) בא"ד היה לו ליטול חציה של פלגא וכו' משום דממון: (ד) ד"ה לחבית וד"ה אין הד"א: (ה) תום' ד"ה אין וכו' רבינו שמואל דהלכה כסומכוס וכו' בחזקת הבתים בשמעתין דכל דאליס גבר הס"ד:

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פכ"א מהל' מכירה הל' כג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריט סעיף ו:

יח ב ג מיי' פי"א מהל' זכייה ומתנה הל' ז ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סי' רנג סעיף כד:

יט ד מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף כה:

כ ה מיי' פ"ו מהלכות מעשר הלכה יט:

כא ו מיי' פכ"ב מהל' מכירה הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רט סעיף ד:

כב ז מיי' פ"ו מהלכות מעשר הלכה יט:

כג ח מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' טז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ליד סעיף ח:

[שם איתא רב יוסף]

רבינו גרשום

בין א"ל מצר ארעא דמינה פסיקא ובין א"ל מצר ארעא דמינה פלגא. משמע חד לישנא וקנה כל חלקו הואיל וייחד לו מצרים אבל להיכא דלא פירש לו מצרנים בין אמר ליה ארעא דמינה פלגא ובין אמר ליה ארעא דמינה פסיקא הואיל ולא פירש לן שאר מצרנים לא קנה אלא ט' קבין שיעור שדה לחוד דאידי ואידי חדא לישנא הוא: הא פשיטא לי. אם אמר חד שכיב מרע יחלוק פלוני בנכסי ודאי פלגא יהבי' ליה. אבל אי אמר בהאי לישנא תנו חלק לפלוני בנכסי מהו. כמה יהבי' ליה: ת"ש האומר תנו חלק לפלוני בבור. באריתא דדלאי שלו: אין נותנין לו פחות מרביע שבו. משום דלהשקות שדותיו קאמר ליה הכי ושיערו חכמים דברביע די לו. הכי נמי בכולה נכסי יהבי' ליה רביע כי אמר תנו חלק בנכסי. ואם אמר סתם תנו חלק לפלוני בבור בחביות אין לו בה פחות מח' בו. שכך היו רגילין שממלאין חביותיהן מים להסתפק ממנה כל השנה לצורך רחיצת בגדים וכלים: ואם אמר תנו לו בו לקדירה. לספוק מאכלו: לטפיח. כגון כלי חרס כמו כריא (א) דפתיא שרולין בו מים לשתות לצורך שתיה: על מנת. שמעשר ראשון של שדה זו שלי יהא שלא תתנו ללוי אחר: ואם אמר מעשר ראשון לי ולבני. אחרי: אין לו עליו כלום. משום דהתנה עמו כל זמן ששדה זו בידך שלא תוציאנה מתחת ידך אבל אם מכרה אע"ג דחזר ולקחה אין לו עליו כלום. אבל היכא דאמר סתם על מנת שמעשר אני נוטל. אע"ג דמכרה הואיל וחזר ולקחה שלו הוא. והיאך יכול להתנות על מעשר והלא דבר שלא בא ומקשי'

לעולם הוא: מקום גדולת המעשר שיורי שייר לפניו. דהשתא לא מקני ליה דבר שלא בא לעולם דהא כבר בא דהמקום של מעשר שייר לעצמו שלא מכרו. ואי בעית אימא דקתני דהיכא דאמר ע"מ לשפויא מלתא היא כגון הכא לענין מעשר דבלאו ע"מ לית ליה ללוקח מעשר כלום אלא טובת הנאה אקנייה ליה המוכר מהני ע"מ דאינו רשאי ליתנו לאחר אלא לו: זאת אומרת המוכר בית לחבירו ואמר לו ע"מ שדיוטא העליונה. היינו עלייה שעל גבי הבית:

א) עי' בערוך ערך שפ..

עין משפט
נר מצוה

כד א ב מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' טו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריב סעיף ג וסי' ריד סעיף ח :
כה ג מיי' שם הל' טו וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' ריד סעיף ג :

למאי הלכתא *רב זביד אמר [א]שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא רב פפא אמר [ב]שאם רצה לבנות עלייה על גבה בונה בשלמא לרב זביד היינו דקתני זאת אומרת אלא לרב פפא מאי זאת אומרת קשיא : אמר רב דימי מנהרדעא [ג]האי מאן דמזבין ליה ביתא לחבריה אף על גב דכתב ליה עומקא ורומא צריך למכתב ליה קני לך מתהום ארעא ועד רום רקיעא מאי טעמא דעומקא ורומא בסתמא לא קני אהני עומקא ורומא למיקנא עומקא ורומא ואהני מתהום ארעא ועד רום רקיעא למיקנא בור ודות ומחילות לימא מסייע ליה *ולא את הבור ולא את הדות אף על פי שכתב לו עומקא ורומא ואי סלקא דעתך בסתמא קני עומקא ורומא ליהני עומקא ורומא למיקנא בור ודות ומחילות (א) דלא כתב ליה והא אע"פ שכתב לו קתני ה"ק אע"פ שלא כתב לו כמי שכתב דמי למיקנא עומקא ורומא למיקנא בור ודות ומחילות אי כתב ליה עומקא ורומא קני ואי לא כתב לא קני תא שמע ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים ואי

למאי הלכתא. אמר ר"ל דאהני תנאיה למיהוי דיוטא עליונה שלו בלאו הכי הוא שלו דהמוכר הבית לא מכר דיוטא העליונה : שאם רצה. מוכר להוציא זיזין מדיוטא עליונה כנגד חצר של לוקח שמכר לו זה הבית והחצר מוציא דלהכי אהני תנאיה והכי אמר ליה על מנת שתהא דיוטא העליונה שלי לגמרי לעשות בה חפצי אף להוציא ממנה זיזין כמתחילה קודם שמכרתי לך הבית והחצר דשייר בתנאי מקום בחצר כמו ששייר למעלה בשדה מקום מעשר דכל תנאי דלא מהני מאי דקאמר אהני מיהא לשייר מקום והיינו זאת אומרת דקאמר ר"ל ודוקא הוא אבל בנו אין לו רשות להוציא זיזין עד שיפרש לי ולבניי כדאמר לעיל גבי מעשר דכל מילתא דדייקינן מיתורא די לנו אי אהני יתורא לעצמו כמו שפירש ע"מ שמעשר ראשון שלי ה"נ אמרינן ע"מ שהדיוטא העליונה שלי אבל לבניו לא מהני תנאי המיותר: רב פפא אמר. כולי האי לא אהני תנאי לשייר מקום ממה שמכר אלא להכי אהני תנאי המיותר שאם רוצה לבנות דיוטא זו אם תפול על גביו של הבית בונה והכי (ב) הוה מסיק לקמן דאי נפלה (ג) הדר בני לה דאי הוה שתק ומכר הבית סתם היתה הדיוטא העליונה שלו כל ימי (ד) שיתקיים אבל אם תפול לא יחזור ויבננה ע"ג בית של זה דלהך דיוטא הוא דאשתעבד לו בית אבל לדיוטא אחרת לא משתעבד עד דא"ל בהדיא יתור לשון כדאמרינן כמי בפרק הבית והעלייה (ב"מ דף קטז:) אי דא"ל עלייה זו ונפלה אזלא לה ואי דא"ל סתם בעי למיגר ליה אחרינא ומסקנא לא צריכא דאמר ליה עלייה שעל גבי בית זה אני משכיר לך דהא שעבד בית לעלייה אבל בלא יתור מכי נפלה אזלא לה ולא יבנה אחרת וה"ק ע"מ שהדיוטא העליונה שלי לעולמים ואף אם תפול אחזור ואבננה והא דתנן (ב"מ דף קיז.) הבית והעלייה של שנים שנפלו וכו' אם אמר בעל העלייה לבעה"ב לבנות כו' התם בדחלקו זה נטל בית וזה נטל עלייה ודאתנו בהדדי להשתעבד בית לעלייה כל הימים ואפי' לא אתנו מסתמא ע"מ כן חלקו ולרב זביד אהני תנאה להוצאת זיזין ולא להדר בני לה (ה) הוצאת זיזין מסיק אדעתיה שהרי צריך לו מיד אבל להדר בני לה אם תפול לא מסיק אדעתיה לעתים רחוקות : בשלמא לרב זביד. דאוקי יתורא דתנאי להוצאת זיזין דהיינו שיור מקום בחצר דומיא דשיור מקום בשדה היינו דקתני במילתיה דר"ל זאת אומרת שהולרך ר"ל ללמוד מן הברייתא דליהוי יתורא לשיור מקום דמסברא לא הוה אמרינן דמשייר איניש לעצמו ממה שמוכר ואע"ג דקאמר יתורא : אלא לרב פפא מאי זאת אומרת. למה לו לר"ל לומר זאת אומרת לאשמועינן דאהני יתור לחזור ולבנות הדיוטא אם תפול בלא הברייתא נמי הוה ידעינן דאהני יתור תנאי שאינו צריך לטפויי מילתא או הא דרב פפא או שום דבר בעולם כדאמרינן במתני' (לקמן סד.) ומודה ר"ע בזמן שאמר לו חוץ מאלו שאין צריך ליקח לו דרך מהתם שמעינן דכל תנאי בלא צורך לטפויי מילתא קאתי ומברייתא לא שמעינן ליה טפי ממתני' ולעיל נמי אמרינן אי א"ל אלין מגרנהא קני פלגא והכי הו"ל למימר אמר ר"ל המוכר בית לחבירו ואמר לו ע"מ כו' : האי מאן דמזבין ליה ביתא לחבריה. ומכר לו גם את הבור ואת הדות וצריך לו לכתוב בשטר המכירה כן אע"ג דכתב ליה בשטר עומקו ורומו של בית אני מוכר לך לא קנה בור ודות כדמפרש ואזיל דלא אהני מה שכתב עומקא ורומא אלא למיקני עומקו של בית כגון גוף הקרקע עצמו לחפור תחת קרקעית הבית אם ירצה שאם לא כתב לא הוי קני ליה מסתמא אלא הרי הוא של מוכר לחפור בורות שיחין ומערות מתחת קרקעית הבית אלא שלא יזיק לבעה"ב וגם אהני ליה למיקני רומא כגון גג שיש לו מעקה שהוא גבוה י' שאינו מכור מסתמא עם הבית כדקתני מתניתין וגם לקנות כל האויר עד לרקיע שאם ירצה לבנות בונה דמכתמא לא הוי קני ליה לוקח אלא הרי הוא של מוכר להוצאת זיזין או לבנות באויר וכגון שלא יכביד על ביתו של לוקח אבל (ו) למיקני בור ודות שאין תשמישן שוה לבית והלכך אינו בכלל עומקו ורומו של בית ולא קני ליה עד דכתב ליה מארעית תהומא משולי התהום עד לרקיע ואהני האי מארעית תהומא למיקני בור ודות ומחילות והאי עד רום רקיע לא מהני ליה מידי דמשכתב לו עומקא ורומא קני עד רום רקיע ולא איצטריך כלל אלא סוף דיבור הוא דלא מצי אמר מארעית תהומא (ז) עד שיפולי ביתא דמשמע דלא זבין ליה משיפולי הבית ולמעלה כלום : ה"ג מאי טעמא עומקא ורומא בסתמא לא קני. עד דמפרש עומקא ורומא והלכך לא אהני עומקא ורומא למהוי יתור לשון למקני בור ודות דלגופה איצטריך : אע"פ שכתב לו עומקא ורומא. אבור ודות קאי אבל אגג שיש לו מעקה גבוה י' לא קאי דהא ודאי אי כתב ליה עומקא ורומא קני ליה כדמוכח לקמיה : ואי ס"ד בסתמא. אע"פ שלא כתב עומקא ורומא קני עומקא ורומא א"כ עומקא ורומא שכתב מיותר הוא ותיהני למיקני בור ודות אלא לאו שמע מינה עומקא ורומא לגופיה איצטריך למיקני עומקא ורומא וליכא יתור לשון למיקני בור ודות עד דכתב ליה מארעית תהומא עד רום רקיע כרב דימי : ומשני דלא כתב ליה עומקא ורומא. הלכך לא קנה בור ודות אבל אי כתב ליה קני ואע"ג דלא כתב מארעית תהומא ודלא כרב דימי : ה"ק אע"פ שלא כתב לו. עומקא ורומא הרי הוא כמי שכתב לו כדי לקנות עומקא ורומא אבל למיקני בור ודות ומחילות כו' צריך לכתבו בפירוש להיות לו יתור לשון למיקני בור ודות דהא לגופיה לא צריך דמסתמא קני עומקא ורומא והכי משמע מתני' לא את הבור ולא את הדות אע"פ שכתב בשטר ונתרצה לו בשטר מכירה זו עומקא ורומא שהרי כתב לו בית זה אני מוכר לך ועומקא ורומא בכלל בית הוא אפ"ה לא קנה בור ודות דלאו בכלל בית הוא כעומקא ורומא : ת"ש ולא את הגג. סייעתא היא והך רישא בדלא כתב לו עומקא ורומא מיירי דהא לא קתני בה אע"פ שכתב לו עומקא ורומא אלא בסתמא מיירי (ח) ואפ"ה לא קנה גג שיש לו מעקה גבוה עשרה דהיינו בכלל רומא כדסלקא דעתך השתא : ואי

שאם רצה לבנות עלייה על גבה. לאו על גבה ממש (ט) אלא דאי נפלה הדר בני לה כדמסיק לקמן אבל אם לא אמר ע"מ לא בני לה אע"ג דתנן (ב"מ דף קיז.) הבית והעלייה של שנים שנפלו ואמר בעה"ב לבעל העלייה לבנות כו' ואומר רבינו יצחק דוקא בעלייה דעדיפא וחשיבא טפי מדיוטא אבל דיוטא דלא חשיבא כולי האי לא יפה כחה כמו עלייה ובקונט' דחק בחנם לפרש בע"א : אהני מתהום ארעא ועד רום רקיעא למיקני בור ודות ומחילות. פי' בקונט' דעד רום רקיעא לא מהני מידי דמשכתב לו עומקא ורומא קני עד רום רקיעא ואפי' גג שיש לו מעקה גבוה י' טפחים והא דקתני במתני' אע"פ שכתב לו עומקא ורומא אבור ודות קאי ולא אגג ולא אצטריך עד רום רקיעא אלא סוף דיבור הוא דלא מצי למימר עד שיפולי ביתא וקשה לר"י דה"מ למימר רומא ועומקא עד ארעית תהומא לכן נראה לר"י דאגג נמי קאי דאע"ג דכתב ליה עומקא ורומא לא קני לגג שיש לו מעקה גבוה י"ט וה"מ למימר ואהני עד רום רקיעא למיקני גג שיש לו מעקה גבוה י' טפחים אלא דלא חש למינקט אלא גבי בור ודות וה"ה גג וכ"ש הוא ודחק ר"י לקיים פירוש הקונטרס דמדכתב עומקא ורומא קני גג ואהני עד רום רקיעא למיקני בור ודות שעל הגג שהיו רגילין לעשות מקוואות על ראש הגג כמו שמצינו בפ"ק דיומא (דף יא.) על גג הפרווה ועל גג שער המים : תא שמע ולא את הגג. פי' הקונט' והך דרישא בלא כתב לו עומקא ורומא איירי דהא לא קתני בה אע"פ שכתב לו עומקא ורומא ובחנם פירש כן דאפילו הוה קאי ארישא הא אסיק לעיל למאי דבעי למימר בסתמא קני דה"ק אע"פ שלא כתב כמו שכתב דמי למיקני עומקא ורומא : ואי

רבינו גרשום

ומקשי' למאי הלכתא. שייר בלא על מנת נמי לא קנה הדיוטא כדקתני מתני' המוכר את הבית סתם לא מכר את היציע והיינו עלייה : רב זביד אמר. להכי אהני על מנת שאם רצה להוציא מן הדיוטא לחצר שמכר עם הבית זיזין וגזוזטראות בחצר מוציא ודלהכי מהני על מנת לטפויי מלתא : ורב פפא אמר. להכי מהני על מנת שאם רצה לבנות עלייה על גבי עלייה בונה : בשלמא לרב זביד היינו דקאמר זאתאומרת.דכי היכי דבן לוי מרויח בהאי דקאמר על מנת האי נמי מוכר מרויח בעל מנת דיכול להוציא זיזין בחצר שאינו שלו : אלא לרב פפא מאי זאת. כלומר מאי קמרויח האי מוכר בעל מנת. בלא על מנת יש לו רשות לבנות עלייה על גבי עלייתו שאין לו לקונה אלא הבית : קשיא : מ"ט. צריך למכתב : משום דעומקא ורומא בסתמא לא קני. אי לא כתב ליה ואהני עומקא ורומא דכתב ליה למיקני עומקא כגון אוצר שתחת הבית. רומא למיקני גג שעל הבית שאין לו מעקה גבוה י' טפח ואהני נמי מתהום ארעא למיקני בור ודות ומחילות דכל הני בתהומא דארעא הן ואהני נמי עד רום רקיעא למיקני א)גג שיש לו מעקה גבוה י' טפח דדבר חשוב הוא בפני עצמו : ליהני עומקא ורומא למיקני בור ודות ומחילות. אלא ש"מ דסתמא לא קני ואמטו להכי צריך תרוייהו דאהני עומקא ורומא למיקני עומקא ורומא ואהני מתהום ארעא עד רום רקיע למיקני בור ודות ומחילות ותסייע לרב דימי : לעולם מהא לא תסייע ליה דודאי בסתמא קני אף על גב דלא כתב עומקא ורומא [עומקא כגון] אוצרות דשייכי בבית ורומא כגון גג שאין לו מעקה גבוה י' טפח ואי כתב עומקא ורומא קני בור ודות וגג שיש לו מעקה גבוה י' טפחים אבל הכא במאי עסקינן דלא קני בור ודות דלא כתב ליה עומקא ורומא ואי כתב ודאי קנה אפי' בור ודות ומחילות.והא אפי' שכתב ליה עומקא ורומא קתני מתני' דלא קנה בור ודות והיכי אמרת הא כתב קנה. ומשני הכי קא מפרש למתני' אע"ג דלא כתב ליה עומקא ורומא קני בסתמא מאי דשייך בתרי בית דכמו שכתב דמי למיקני עומקא ורומא אבל למיקני בור ודות ומחילות אי כתב ליה מתהום ארעא ועד רום רקיע תהניא דקני בור ודות ומחילות וגג י' טפח ואי לא לא ומהא לא תסייעיה : ת"ש ולא את הגג וכו' אי

מסורת הש"ס

[לקמן סד. קמח:]

[לקמן סד.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומחילות לא צריכא דלא כתב ליה : (ב) רשב"ם ד"ה רב פפא וכו' והכי מסיק כצ"ל ותיבת הוה נמחק : (ג) בא"ד להדר בני לה וכו' : (ד) בא"ד כל ימי שתתקיים אבל וכו' : (ה) בא"ד דהוצאת זיזין: (ו) ד"ה האי מאן וכו' אבל לא קני בור ודות שאין וכו' : (ז) בא"ד עד שיפולי ביתא. נ"ב לשון זה נקט התלמוד בפ' ח"ה סוף דף ל"ז : (ח) ד"ה ת"ש ולא וכו' אלא בסתמא מיירי ומש"ה לא קנה גג : (ט) תוס' ד"ה שאם וכו' ממש קאמר אלא דאי :

א) דעת רבינו בזה כדעת ר"י בתוס' כאן ד"ה אהני ע"ש.

א) [לעיל סג. לקמן קמח.] ב) [שם:] ג) [לעיל סג:] לקמן קלח. ערכין יט: [תוס' ג:]

כו א מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' יז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן ריד סעיף ח :

כז ב מיי' שם הל' טו ופכ"ה הלכה ג סמג שם טוש"ע שם סעי' ב וסעי' ג :

כח ג ד ה מיי' שם פכ"ד הלכה ג טוש"ע שם סעיף ג :

ואי סלקא דעתך בסתמא קני עומקא ורומא כי גבוה עשרה טפחים מאי הוי כיון דגבוה עשרה טפחים חשיב א"ל רבינא לרב אשי תא שמע א)דאמר ריש לקיש זאת אומרת המוכר בית לחבירו ואמר לו על מנת שדיוטא העליונה שלי דיוטא העליונה שלו ואמרינן למאי הלכתא ב)רב זביד אמר שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא רב פפא אמר שאם רצה לבנות עלייה על גבה בונה ואי ס"ד בסתמא לא קני למה לי על מנת אהני ליה על מנת דאי נפיל הדר בני לה: **מתני'** ג)לא את הבור ולא את הדות אע"פ שכתב לו עומקא ורומא וצריך ליקח לו דרך דברי ר' עקיבא וחכ"א אינו צריך ליקח לו דרך ומודה ר"ע בזמן שאמר לו חוץ מאלו שאין צריך ליקח דרך מכרן לאחר ר' עקיבא אומר אינו צריך ליקח לו דרך וחכ"א צריך ליקח לו דרך: **גמ'** יתיב רבינא וקא קשיא ליה(א) היינו בור היינו דות א"ל רבא תוספאה לרבינא ת"ש דתניא אחד הבור ואחד הדות בקרקע אלא שהבור בחפירה והדות בבנין יתיב רב אשי וקא קשיא ליה היינו בור היינו דות א"ל מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי ת"ש דתניא אחד הבור ואחד הדות בקרקע. אלא שהבור בחפירה והדות בבנין: וצריך ליקח לו הדרך דברי ר"ע וחכ"א אינו צריך וכו': (ב) מאי לאו בהא קא מפלגי דרבי

רשב"ם

ואי סלקא דעתך בסתמא קני עומקא ורומא · כדקפרכת לעיל: כי גבוה י' טפחים מאי הוי · אמאי לא קנה אלא לאו ש"מ דרומא מסתמא לא קני לא גג גבוה עשרה ולא אויר מי' ואילך והוא הדין דלא קני עומקא מסתמא כלל כרב דימי ומיהו גג שאין לו מעקה גבוה י' קני מסתמא להשתמש על הגג דאין זה בכלל רום אלא בכלל גוף הבית ממש כעליית הבית: ומדחיקן גבוה עשרה חשיב בית בפני עצמו ולא מיבטיל לגבי בית בסתמא עד דמפרש עומקא ורומא אבל אויר הגג עד לרקיע דהיינו רומא והוא הדין לעומקא קני מסתמא: ת"ש דאמר ריש לקיש כו' · מדרב פפא מקשי אי אמרת בשלמא דמסתמא קני לוקח עומקא ורומא היינו דאהני תנאה דע"מ שהוא מיותר לכדרב פפא שאם רצה מוכר לבנות על גבי הדיוטא ולהגביה בניינין אחרים ברומו של בית בונה דאי לא אתני הוה קני ליה לוקח לרומא שעל גבי הדיוטא מסתמא דרומו של בית קונה בכ"מ מסתמא ואפי' היכא דאיכא דיוטא העליונה שהיא של מוכר אלא אי ס"ד דמסתמא לא קני לוקח רומא אלא של מוכר הוא ל"ל ע"מ מאי אהני תנאי המיותר בלא תנאיה נמי הוה קני מוכר לדיוטא העליונה ולרומו של בית ואם היה רוצה לבנות בונה וקס"ד דהאי מקשה דהכי איתיה לפירושה דמילתיה דרב פפא כדפרישית לה: ה"ג בפירוש רבינו חננאל דאי נפלה הדר בני לה · לעולם מסתמא לא קני לוקח רומא ודקאמרת ייתור תנאה ל"ל להכי אהני דאי נפלה דיוטא הדר בני לה וכדפרישית לעיל דרב פפא לאו בבנין ע"ג דיוטא איירי אלא בבנין דיוטא עצמה אם תפול כן נראה שיטת שמועה זאת בעיני ויש שיטות אחרות ואין בהן ממש: **מתני'** אע"פ שכתב לו עומקא ורומא · כדאוקמה רב דימי בגמרא לעיל דעומקא ורומא בסתמא לא קני ואהני עומקא ורומא למיקני עומקא ורומא ולא למיקני בור ודות שתשמישן חלוק מן הבית שאינו עשוי אלא לשאוב ממנו מים: וצריך · המוכר ליקח (ג) ממנו דרך מן הלוקח לילך לבור ודות שלו דמוכר בעין יפה מוכר דברי ר"ע ורבנן סבירא להו דמוכר בעין רעה מוכר ושייר דרך לעצמו ממה שמכר: בזמן שאמר ליה חוץ מאלו · חוץ מבור ודות ותנאי שלא לצורך הוא שהרי אינן בכלל בית אלא לטפויי מילתא קאתי ושייר לו דרך ולרבנן לא אתא לטפויי כלל דבלאו הכי שייר לעצמו דרך ולרווחא דמילתא אמר כן שלא יאמר הלוקח כל הבית מכרת לי ולא עכבת דרך שאין כל מוכרין בקיאין בדינין והלכך פירש כל כך: מכרן · לבור ודות לאחר והבית עיכב לעצמו: רבי עקיבא אומר א"צ הלוקח ליקח לו דרך · לבור ודות שקנה דמוכר בעין יפה מכר לו: **גמ'** היינו בור והיינו דות · איזהו בור ואיזהו דות והלא אין היכר בין זה לזה ששניהן עמוקין בקרקע ויש בהן מים מכונסין ולמה לי למיתני תרתי: בחפירה · בקרקע קשה שמחזיק מים בלא בנין: בבנין · חופרין בור בעפר תיחוח ובונין לו כותל אבנים ומקרי דות והלכך אי תנא בור הוה אמינא ה"מ בור שהוא בחפירה אבל דות שהוא בבנין כעין הבית הרי הוא בכלל בית ואי תנא דות משום דבנין בפני עצמו הוא וחשיב אבל בור לא חשיב וליבטל גבי בית צריכא: דרבי

תוספות

ואי סלקא דעתך בסתמא קני כי גבוה י' טפחים מאי הוי · פי' בקונ' אי בסתמא קני אויר שלמעלה מן הגג שהוא גבוה עשרה מן הגג וגם הבנין שלמטה ממנה יקנה והגג שבאמצע לא יקנה ואין סברא שיהא הפסק בקניינו וזה דחקו לרבינו שמואל לפרש דלא קאי אע"פ שכתב לו עומקא ורומא דמתניתין אגג דאי קאי אגג א"כ כי נמי בסתמא לא קני תקשי ליה הכי דכשכתב לו עומקא ורומא קני בנין שלמטה מן הגג ואויר שלמעלה והגג שבאמצע לא קני ומשני כיון דגבוה עשרה טפחים חשיב ולא קני ליה לגג אבל אויר שלמעלה קני וכך פירש הקונטרס וכן צריך לפרש דלא מצי למימר כיון דלא קני גג לא קני נמי אויר שלא יהא הפסק בקניינו דהא מוכח בסמוך בהדיא דאי אמר בסתמא קני רומא אפי' כשהגג גבוה עשרה קני האויר למעלה הימנו עד לרקיע אע"ג דלא קני גג דפריך מדרב פפא דאמר אם רצה לבנות על גבה בונה וסלקא דעתך דעל גבה ממש קאמר באויר שלמעלה מן הגג ויבנה על גבי עמודים שלא יכביד על הכותל ואי ס"ד בסתמא לא קני ל"ל על מנת פי' והלא בלא ע"מ נמי יכול לבנות עלייה באויר שלמעלה מן הגג ואי כי אמר בסתמא נמי קני כשגג גבוה י' לא קנה לאויר שלמעלה דא"כ כי נמי בסתמא קני תקשי ליה ע"מ ל"ל וזהו דוחק לפי' רבינו שמואל שהמקשה הוא מקשה מכח אותה סברא שאין נראה לו שיהא הפסק בקניינו והגמ' אינו חושש ממנו ונראה לר"י לפרש דקאי ארישא אבל לא את הגג כדפרי' לעיל והכי פריך הכא א"א בשלמא דבסתמא לא קני עומקא ורומא כיון דבטורח בעי לקני רומא אתי שפיר דכיון דגג גבוה עשרה טפחים דלא קנה גג דבדבר מועט מתבטל הקנין דלא בטל גג אגב בית אלא אי אמרת דבסתמא קנה כיון שנקל כל כך לקנות א"כ אפי' גג שיש לו מעקה גבוה עשרה יקנה כיון דבעין יפה כל כך מוכר דאפי' בסתמא קני רומא ומשני לעולם בסתמא קני רומא ואפ"ה לא מזבין ליה גג גבוה י' בסתמא אם לא שכתב עומקא ורומא כיון דחשיב ורבינו תם אין נראה לו מה שפי' הקונ' דדיוטא גג שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים דבמסכת שבת מוכח דלשון דיוטא הוא שורה דתנן בהזורק (דף צט:) שתי גזוזטראות זו כנגד זו ברה"ר המושיט והזורק מזו לזו פטור היו שתיהם בדיוטא אחת כו' משמע בשורה אחת שאינם זו כנגד זו ועוד דמאי דמפרש מילתיה דרב פפא דאי נפלה הדר בני לה הא לא משמע הכי לישנא דרב פפא דקאמר שאם רוצה לבנות עלייה על גבה בונה דמשמע דעל גבה ממש של דיוטא ועוד שצריך לדחוק ולחלק בין הך דיוטא להאיך דהבית והעלייה ונראה לר"ת דיוטא עליונה היא שורת אבנים עליונה של חומה שהגג עומד עליה וקאמר למאי הלכתא קאמר ע"מ שהדיוטא עליונה שלי הלא אינו יכול להסירה אם היה רוצה שכל הבית מכר לו ולענין מה היא שלו ומפרש רב זביד שאם רוצה להוציא בה זיזין מוציא פירוש על שורה עליונה אע"פ שמכביד על הבית ורב פפא אמר אם רצה לבנות עלייה על גבה בונה ע"ג עמודים שלא יכביד על הבית אבל להכביד אינו רשאי ופריך אלא לרב פפא מאי זאת אומרת דאע"ג דיכול לבנות עלייה על גבה הא מסקינן דעומקא ורומא מסתמא לא קני וא"כ כיון דלא מהני דבוריה לשייר בגוף הבית ואינו יכול להכביד מאי זאת אומרת דהא פשיטא דמהני דבוריה אם נפלה דהדר בני לה וממתניתין שמעינן דייתור לשון מהני אבל לרב זביד אתי שפיר זאת אומרת דמשייר בגוף הבית ולמאי דמסקי' דבסתמא לא קנה עומקא ורומא (ד) מסיק לרב פפא לענין דאי נפל הדר בני לה לאו אעלייה קאי אלא אם נפל הבית ואינו רוצה הלוקח לבנותו הרי בעל עלייה בונה את הבית והעלייה ע"ג עמודים כאשר בתחלה ויושב בה עד שיתן לו יציאותיו וא"ת ומאי נפקא ליה מינה במה שהבית בנוי תחת העלייה כיון שהעלייה אינה בנויה ע"ג כתלי הבית אלא ע"ג עמודים הקבועין בחצר בלא בית נמי יכול לעשות כן ואמר ר"ת שלא יפחד תמיד שלא תפחת העלייה ויפול לארץ ועוד דנפקא ליה מינה שלא ינשב הרוח תחת העלייה ויתקרר וקשיא לפי' ר"ת דאמר בפרק זה בורר (סנהדרין דף לא:) אחד אומר בדיוטא עליונה ואחד אומר בדיוטא תחתונה מעשה בא לפני רבי ולירק עדותן ואי דיוטא שורת חומה היאך הלוה חבירו על שורת חומה אלא משמע דהיינו תקרה ובשילהי כיצד משתתפין (עירובין דף פח:) נמי תנן שתי דיוטות זו כנגד זו מהלכתם עשו עוקה כו' לא משמע כלל שורת חומה אלא תקרה: ממאי

רבינו גרשום

אי ס"ד בסתמא קני עומקא ורומא כי גבוה י' טפחים מאי הוי. ליקני נמי אלא ש"מ בסתמא לא קני ואכתי מסייע לרב דימי · ומשני לעולם לא תסייעיה בסתמא קני והכא משום דכיון דגבוה י' טפחים הוה דבר חשוב ורשות בפני עצמו הוי מש"ה לא קני עד דכתב עומקא ורומא · ת"ש דאמר ריש לקיש · לעיל זאת אומרת וכו' ורב פפא אמר שאם רוצה לבנות עלייה על גבה בונה · בשלמא לרב זביד משום הכי אצטריך למתני זאת אומרת דהכי היכי דנבעי מעשר שייר מקום מעשר כן הכי נמי הכא שייר מקום לזיזין וגזוזטראות בחצר דהיינו דמהני על מנת לטפויי מלתא. אלא לרב פפא קשיא דמאי אהני על מנת הא בלאו הכי יכול לבנות על גבי עלייתו מה שרוצה · בשלמא אי אמרת בסתמא קני הלוקח עומקא ורומא מן המוכר משום הכי לדברי הכל אהני על מנת דשייר בדיוטא מהני דמהני גבי מעשר מתני על מנת גם הכא אלא אי ס"ד בסתמא לא קני הלוקח עומקא ורומא למה לי על מנת בשלמא לרב זביד אצטריך שיכול להוציא זיזין בחצר אלא לרב פפא למה ליה על מנת בלא על מנת יכול לקנות אלא ש"מ דבסתמא קני ולהכי אצטריך על מנת לרב פפא וקשיא לרב דימי · אמר לך רב דימי לעולם בסתמא לא קני ודקאמרת על מנת לרב פפא למה ליה. להכי אהני האי על מנת שאם נפלה מצי למבני לה כדמעיקרא אבל אי לא הוי מהני לא הוה מצי למהדר ולמבני לה דמצי אמר הלוקח השתא לית לך רשותא · ואמטו להכי לא מתרץ לה רב פפא להאיא תירוצא לעיל משום דשניא דחוקי דמי ליה דמתני דבר דלא אתא אכתי לעלמא: פיסקא ולא מכר את הבור ואת הדות אע"פ שכתב לו עומקא ורומא. היינו בור היינו דות · ששניהם עמוקים ויש בהן מים · שהבור בחפירה · בלא כתלים · והדות בבנין. עשוי שכיב בכתלים ממטה ועד למעלה: וצריך. למוכר הבית והחצר לקנות דרך מן הלוקח כדי שילך לבורו ולדותו דברי ר' עקיבא. לפי שלא שייר לעצמו כלום אלא הבור והדות בלבד משום דמוכר שמקבל זוזי בעין יפה הוא מוכר: וחכמים אומר אינו צריך · לפי שאין אדם מוכר דרך בורו: ומודה ר' עקיבא היכא דמכר הבית ואמר לו ללוקח הכל אני מוכר לך חוץ מאלו בור ודות שאינו צריך ליקח לו דרך משום דבסתם נמי לא מכר הבור ודות וכי אמר הכי ודאי לטפויי מלתא קאתי ולא מכר הדרך: מכרן בעל הבית לאחר. הבור והדות בלבד: ר"ע אומר אינו צריך. הלוקח ליקח דרך מן המוכר דודאי מכר לו את הדרך עם הבור ודות דמוכר בעין יפה מוכר: וחכמים אומרים צריך לקנות לו דרך. דמוכר בעין רעה מוכר ולא

הגהות הב"ח

(א) גמ' וקא קשיא ליה היינו בור היינו דות כצ"ל ול"ג היינו וכן בפירוש רשב"ם: (ב) שם בפיסקא אינו צריך וכו' במאי קא מיפלגי ר"ע ורבנן בהא קא מיפלגי דר"ע סבר: (ג) רשב"ם ד"ה וצריך המוכר ליקח דרך כצ"ל ותיבת ממנו נמחק: (ד) תוס' ד"ה ואי וכו' ומסיק לרב פפא דלענין ליה על מנת לענין דאי נפל הדר בני לה:

עין משפט נר מצוה

בט א מיי' פכ"ה מהל' מכירה הלכה ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן רטז סעיף ד:

ממאי דלמא רבי עקיבא סבר בתר דעתא דלוקח אזלינן · פירוש היכא דאיכא טעמא דדריסה ופריחה אבל היכא דליכא כמו גבי אילנות לא: ה"ג

דרבי עקיבא סבר א)*מוכר בעין יפה מוכר ורבנן סברי מוכר בעין רעה מוכר ודקאמר נמי בעלמא ר' עקיבא לטעמיה דאמר מוכר בעין יפה מוכר מהכא ממאי דלמא (א) רבי עקיבא סבר אין אדם רוצה שיתן מעותיו וידרסוהו אחרים ורבנן סברי אין אדם רוצה שיטול מעות ויפרח באויר ואלא מסיפא מכרן לאחר ר' עקיבא אומר אינו צריך ליקח לו דרך וחכמים אומרים צריך (ב) דלמא בהאי פליגי דרבי עקיבא סבר בתר דעתא דלוקח אזלינן ורבנן סברי בתר דעתא דמוכר אזלינן ואלא מהא ב)לא את הבור ולא את הגת ולא את השובך בין חרבין בין ישובין וצריך ליקח לו דרך דברי ר' עקיבא וחכמים אומרים אינו צריך הא תו למה לי אלא לאו הא קמ"ל דרבי עקיבא סבר מוכר בעין יפה מוכר ורבנן סברי מוכר בעין רעה מוכר ודלמא אשמועינן בית וקא משמע לן שדה וצריכא דאי אשמועינן בית משום דבעי צניעותא אבל שדה אימא לא ואי אשמועינן שדה משום דקשי ליה דוושא אבל בית אימא לא אלא מסיפא מכרן לאחר רבי עקיבא אומר אינו צריך ליקח לו דרך וחכמים אומרים צריך הא תו למה לי היינו הך אלא לאו הא קמ"ל דרבי עקיבא סבר מוכר בעין יפה מוכר ורבנן סברי מוכר בעין רעה מוכר שמע מינה איתמר רב הונא אמר רב הלכה

דרבי עקיבא סבר מוכר בעין יפה מוכר · בכל דיני מכירות שבעולם : ודאמר נמי בעלמא רבי עקיבא לטעמיה כו' · כלומר מדמוקמינן בעלמא שאר דיני מכירה דתלו טעמייהו בעין יפה ובעין רעה אליבא דר' עקיבא ורבנן כגון בפ' חזקת הבתים (לעיל דף לז:) דאמרן מכר אילנות ושייר קרקע לפניו פלוגתא דר' עקיבא ורבנן דלר' עקיבא יש לו קרקע לבעל האילן שאם ימות האילן יטע אחר במקומו ולרבנן אין לו: מהכא· ממתני' הוא דדייקינן לה : ממאי · דלמא דכ"ע התם בעין יפה מוכר ויש לו (ג)קרקע אי נמי בעין רעה ואין לו והכא בהא פליגי דר' עקיבא סבר אין לוקח רוצה שיתן דמים למוכר וידרוס על גבי ביתו לילך לבורו ולדותו ומוכר נמי יודע הוא שלדעת כן קונה הלוקח שלא ידרוס מוכר על גבי ביתו והיה לו למוכר לשייר דרך לעצמו בפירוש והלכך צריך ליקח לו דרך אבל גבי מכר אילנות ושייר קרקע אימא מודי רבי עקיבא דמוכר בעין רעה מוכר ואין לו קרקע לבעל האילןדהיינו לוקח דליכא הכא גבי לוקח טענת ידרסוהו אחרים דלא דריש מוכר על גבי אילנות של לוקח : ורבנן סברי · לדריסה לא חייש לוקח דאין כאן חסרון ממון אבל מוכר יש לו טענה דאינו רוצה שיקבל דמי ביתו מן הלוקח ע"מ שילטרך לפרוח באויר אל בורו ודותו שמעכב לעצמו והלכך ודאי לא מכר דרך בורו ולא הולך לפרש שהוא מעכב גם את הדרך של בורו דמה הנאה יש לו בבור בלא דרך (ד)ויד בעל השטר על התחתונה אבל גבי מכר אילנות ושייר קרקע מודו רבנן דבעין יפה מכר דלית ליה למוכר השתא טענת פריחת אויר ואיהו נפסד מקרקע שהוא משייר לעצמו כלום על ידי אילן : אלא מסיפא · דהך בבא דקתני מכרן לבור ודות לאחר והבית עכב לעצמו רבי עקיבא אומר א"צ הלוקח ליקח לו דרך דבעין יפה מכר לו כדמפרש לקמיה דהשתא ליכא לפרושי טעמא דרבי עקיבא כדלעיל אין אדם רוצה שיתן מעותיו וידרסוהו אחרים וליכא הכא שום טענה ללוקח אלא זאת דאין רוצה שיתן מעותיו ויפרח באויר ולהאי טעמא לא חייש רבי עקיבא לעיל הלכך טעמיה הכא משום עין יפה הוא וחכ"א צריך ללוקח ליקח לו דרך מן המוכר דבעין רעה מוכר דליכא הכא לפרושי טעמייהו דרבנן כדלעיל דאין אדם רוצה שיטול מעותיו ויפרח באויר ואין למוכר אלא טענת דריסת ביתו לחוד ולהאי טענה לא חיישי רבנן לעיל הלכך משום עין רעה הוא ולא גרסי' הכא הא תו למה לי דהא לפום ריהטא משמע שהחליפו בכאן טעמייהו דר' עקיבא אית ליה פריחת אויר ורבנן אית להו טענת דריסה וקשיא רישא לסיפא אלא ה"ג מאי לאו בהא קמיפלגי דר"ע סבר מוכר בעין יפה מוכר כו' דאי בתר טעמייהו דלעיל אזלי איפכא הוה להו למימר הכא לרבי עקיבא צריך ליקח משום טענת דריסה דמצי למיטען מוכר ולרבנן א"צ משום טענת פריחת אויר דמצי טעין לוקח : ודלמא בהא פליגי דר"ע סבר בתר דעתא דלוקח אזלינן כו' · כלומר בין רבנן בין רבי עקיבא חשיבי להו (ה) שתי טענות דריסה ופריחת אויר דבתרוייהו אדם מקפיד אלא דרבי עקיבא מייפה כח לוקח בכ"מ שיש לו טענה כנגד המוכר ואזיל בתר דעתא דלוקח משום דלא שדי איניש זוזי בכדי והיה יודע המוכר שכוונת הלוקח לקנות דבר שלם שלא יהא נפסד במקחו כלום דאין אדם מפליך מעותיו לאבוד הלכך יד לוקח על העליונה ולא חיישינן לטענת מוכר נגדו כלל ורבנן אזיל בתר דעת דמוכר דיד בעל השטר על התחתונה אבל גבי מכר אילנות ושייר קרקע דליכא לא למוכר ולא ללוקח טענת דריסה ופריחת אויר אימא תרוייהו מודו או עין יפה או עין רעה : לא את הבור ולא את הגת · מתני' היא (לקמן דף עא·) וקתני רישא המוכר השדה מכר האבנים כו' אבל לא מכר האבנים שאינם לצרכה ולא את הבור ולא את הגת כו'. בבור שבתוך השדה מיירי שהיו עושין בתוך השדה בור להשקותו ולא את הגת שבשדה : בין חריבין · שאין מים בבור ואין כרמים סמוך לגת ולא יונים בשובך : בין ישובים · מיושבים ואית דגרסי יושבים כל הנך אינן בכלל שדה וצריך למוכר ליקח לו דרך דברי ר"ע : הא תו למה לי · אי לאשמועינן טעם דרבי עקיבא דאין לוקח רוצה שיתן מעותיו וידרסוהו אחרים וטעמייהו דרבנן דאין מוכר רוצה שיטול מעותיו ויפרח באויר הא מרישא דקתני לא את הבור ולא את הדות וצריך ליקח כו' שמעינן לה אלא ודאי משנה יתירה היא לאשמועינן דאפילו בשאר דינין דליכא הנך טעמי מייפה רבי עקיבא כח לוקח משום דמוכר בעין יפה מוכר ורבנן מייפין כח מוכר משום דמוכר בעין רעה מוכר : ודלמא · טעמייהו דר"ע ורבנן הכא כדלעיל ודקאמרת הא תו למה לי איכא למימר דאשמועינן לעיל בית כלומר פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן וטעמייהו גבי מכירת בית והשתא אשמועינן שדה וצריכא לאפלוגי בתרתי : דאי אשמעינן בית · ולא אשמעינן שדה הוה אמינא התם הוא דאמר ר' עקיבא צריך ליקח לו דרך מן הלוקח משום טענת דריסה משום לניעות כלומר דהתם ודאי יש לו טענת דריסה משום דאדם עושה בתוך ביתו מילי דצניעותא ואינו רוצה שידרסוהו אחרים אבל גבי שדה מודי להו לרבנן דאין צריך למוכר ליקח לו דרך דלא מפסיד לוקח מידי בדריסתו של זה בשדהו דהא ליכא צניעותא בשדה שאינו עשוי אלא לחרישה וזריעה הלכך איצטריך למיתני שדה לאשמועינן דבשדה נמי פליג רבי עקיבא : משום דקשי ליה דוושא · הלכך יש לו גם בכאן ללוקח טענת דריסה : אבל בית אימא לא · פליג ר' עקיבא קמ"ל דבבית נמי מזקא ליה דריסתו משום צניעותא ולרבנן נמי איכא למימר כי האי גוונא אי אשמעינן בית משום דליכא דוושא ואין לו טענה ללוקח הלכך אזלי בתר טענת מוכר אבל בשדה דאיכא דוושא אימא מודו ליה לר"ע ואי אשמעינן שדה משום דליכא צניעות אבל בית דאיכא צניעות אימא מודו ליה לר"ע צריכא : אלא מסיפא · דהמוכר את השדה : מכרן לאחר · בור וגת ושובך והשדה עכב לעצמו : הא תו ל"ל · לאשמועינן דאזיל רבי עקיבא בתר דעתא דלוקח ורבנן אזלי בתר דעתא דמוכר אפי' היכא דמשתנין הטעמים למפרע הייט הך דקתני בסיפא דרישא דמתניתין מכרן לבור ודות לאחר דמהתם שמעינן דאזיל ר' עקיבא בתר דעתא דלוקח ורבנן אזלי בתר דעתא דמוכר ומדאשמעינן גבי בית הוא הדין גבי שדה דהא מרישא דהך סיפא דהיינו לא מכר לא את הבור ולא את הגת מינה שמעינן דכי היכי דפליגי גבי בית פליגי נמי גבי שדה דכל טעמי בית דריסה ופריחה איכא למימר נמי גבי שדה וכיון דאשמעינן דהכא נמי גבי שדה אית להו הנך טעמי דלעיל הוא הדין נמי גבי הך סיפא דמכרן לאחר שמשתנין הטעמים איפכא כדלעיל גבי מכרן לבור ודות אזיל נמי ר"ע בתר דעתא דלוקח ורבנן בתר דעתא דמוכר : אלא לאו · שמע מינה הך משנה יתירא דקתני לאשמועינן דאפילו בשאר מקומות דליכא הנך טעמים מייפה ר"ע כח לוקח משום עין יפה ורבנן מייפין כח מוכר משום עין רעה והא ליכא למימר דלרבנן אצטריך למתני הך סיפא לאשמועינן דאית להו לרבנן דגבי שדה נמי חשיב להו טענת מוכר משום טענת דוושא דמרישא דקתני המוכר את השדה לא מכר את הבור לא שמעינן להו לרבנן גבי שדה טענת דריסה אלא טענת פריחת אויר (ו) אבל לר"ע הוא דשמעינן ליה דקשי דוושא לשדה והשתא קא משמע לן דלרבנן נמי אית להו הך סברא ואי לא תנייה הך סיפא הוה אמרינן דמודו ליה רבנן לר"ע דאין צריך ליקח לו דרך דלא חיישינן לטענת דריסה דקטעין מוכר ליכא למימר הכי דכיון דמרישא דהך סיפא שמעינן לרבי עקיבא דקשי דוושא לשדה בהך סברא נמי מודו רבנן דהא לא פליגי בכל הנך בבי אלדרבי עקיבא אלא דאיהו אזיל בתר דעתא דלוקח ואינהו אזלי בתר דעת המוכר ותו לא מידי :

הלכה

רבינו גרשום

ולא מכר הדרך · דקאמרי' נמי בכל דוכתי בתלמוד מהכא אמרינן · דהכא עיקר מחלוקותן בהכי: ממאי. מציתו למימר דמהכא מייתי ראיה. דלמא לא פליגי לא בעין יפה ולא בעין רעה · אלא בהא פליגי דר' עקיבא סבר משום הכי צריך למוכר לקנות לו דרך מן הלוקח דאין אדם רוצה ליתן מעותיו וידרסוהו אחרים ומשום הכי אין לו דרך למוכר אם אינו חוזר וקונה מן הלוקח. ורבנן סברי דאמרי אינו צריך ליקח לו דרך דלא גמר ומקני ליה דרך הבור והדות לפי שאין אדם רוצה שיטול מעות ויפרח באויר לבורו ולדותו . אלמא דבאין אדם רוצה פליגי ולא פליגי בעין יפה דבעלמא אימא לך דאפי' ר' עקיבא מודה דמוכר בעין רעה מוכר כגון אדם שמכר אילנות ושייר קרקע לפניו דכל זמן שהאילנות קיימין יכול להחזיק בהן אבל אי מייבשין אינו רשאי לטוע אחרים תחתיהן משום דמוכר בעין רעה מוכר ומהא לא תפשום. אלא מסיפא דמתני' מצינן למימר דפליגי ר' עקיבא ורבנן דר' עקיבא סבר דמוכר בעין יפה מוכר ורבנן סברי בעין רעה מוכר: מכרן לאחר. אותן בור ודות : ר' עקיבא אומר אינו צריך ליקח(ללוקח)דרך וכו'. דהא תו למה לי ר' עקיבא לייפות כחו של לוקח בסיפא הא אשמועינן ברישא דכי אמר צריך ליקח לו דרך למוכר ברישא היינו יפוי כח דלוקח ורבנן מייפים כח דמוכר ברישא ובסיפא הא תו למה לי אלא לאו ש"מ דמסיפא שמעינן דפליגי במוכר בעין יפה וכו' · ממאי דילמא לעולם סיפא אצטריך ופליגי בסיפא כדמיפלגי ברישא באין אדם רוצה. ודקא קשיא לך הא תו למה לי האי אצטריך דר' עקיבא סבר זיל בתר דעת דלוקח ודעתי' דלוקח אין אדם רוצה שיתן מעותיו ויפרח באויר לבורו ולדותו ומשום הכי אין צריך ליקח לו דרך ללוקח · ורבנן סברי זיל בתר דעתיה דמוכר דאינו רוצה שיקבל מעות בסתם וידרסו אחרים בבית לילך לבורו ולדותו ומשום הכי צריך ליקח לו דרך דהא מרישא איפכא שמעינן האי אין אדם ומשום הכי אצטריך נמי למתני בסיפא דלר' עקיבא לעולם בתר דעתיה דלוקח אזלי' בין היכא דמשמע שאין לוקח רוצה שידרסוהו ובין בסיפא דמשמע שאין לוקח רוצה שיפרח · ורבנן סברי בתר דעתא דמוכר וליפא למשמע מהכא דפליגי כלל בעין יפה · אלא מהא דקתני בסיפא דהאי מתני' איכא למשמע דפליגי בעין יפה דתנן מכר את השדה כו' לא מכר את הגת ולא את השובך בין חרבין דליכא בהו יונים בין ישובין דאיכא בהו יונים וצריך ליקח לו דרך וכו' כדפריש' ליה לעיל · כלומר אי משום הכי צריך למיתני דר' עקיבא סבר צריך ליקח לו דרך למוכר כדי שילך לשובכו ולבורו משום דכולה זבין ליה · לפי שאין אדם רוצה שיטול מעות ויפרח באויר לשובכו הא תו למה לי הא כבר שמעינן מרישא דמתני' דהשתא לא מצית לתרוצי כדמתרצת ליה לעיל ולא מייתרא לשום דרשא אלא למשמע מיניה דר' עקיבא סבר מוכר בעין יפה מוכר וכו' · ודלמא מהא נמי לא תפשום אלא אשמועינן הכא כי היכא דפלוגתתן לענין בית דר' עקיבא סבר אין אדם רוצה שיתן מעותיו וידרסוהו אחרים ורבנן סברי דאין אדם רוצה שיטול מעות ויפרח באויר · ה"נ פליגי גבי מוכר את השדה סתם לא מכר לא את הבור ולא את הדות כו'. וצריכא בתרוייהו למתני פלוגתייהו דמהדרא לא מספקי' איזך דאי אשמועינן בית הוה אמינא בהא קאמר ר' עקיבא אין אדם רוצה שיתן מעות וידרסו אחרים משום דבית לצניעותא עביד שמצניע אדם חפצים בביתו · ומשום הכי כולה זבין ליה אבל שדה דלאו לצניעות עביד אימא דלא לימא ר' עקיבא דצריך ליקח לו דרך קמ"ל דאפי' הכי פליג ר' עקיבא . ואי אשמועינן דס"ל לר' עקיבא גבי שדה דאין אדם רוצה שיתן מעותיו וידרסו אחרים הוה אמינא שדה שאני משום דדוושא דריסה שדורסין בה בני אדם קשה לזרעים ומש"ה גמר למקני אפי' דרך שדהו ולית ליה בה כלום ומשום הכי צריך לקנות לו דרך אבל בית דמתני ומעליא ליה דישה אימא דלא מקני ליה משום דניחא ליה שידרסוהו אחרים קמ"ל דאפי' הכי אין אדם רוצה שיתן מעות וידרסוהו אחרים הואיל דבית לצניעותא עביד ותרווייהו צריכי · אלא מסיפא דהאי בבא מכר את השדה וכו' מכרן לאחר איכא למשמע מינה דפליגי ר"ע ורבנן בעין יפה ובעין רעה · הא תו ל"ל היינו דקתני בסיפא דרישא דמתני' ותרי זימני ל"ל לאשמועינן דר' עקיבא סבר זיל בתר דעתא דלוקח ורבנן סברי זיל בתר דעתא דמוכר אלא לאו ש"מ וכו' : אתמר רב

מסורת הש"ס

א) [לעיל לז: וש"נ]: ב) [לקמן עא.]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ממאי דלמא בהא פליגי ר' עקיבא סבר: (ב) שם וחכמים אומרים צריך ליקח לו דרך מאי לאו בהא קמיפלגי דר"ע סבר מוכר בעין יפה מוכר ורבנן סברי מוכר בעין רעה מוכר ודלמא בהא פליגי. דר"ע סבר בתר דעתא: (ג) רשב"ם ד"ה ממאי וכו' ויש לו בקרקע אי נמי בעין רעה מוכר ואין לו: (ד) ד"ה ורבנן וכו' בלא דרך אבל גבי מוכר אילנות וכו' אילן זה הס"ד ותיבות ויד בעל השטר על התחתונה נמחק: (ה) ד"ה ודלמא וכו' חשיבי להו הנך שתי וכו' ורבנן אזלי בתר: (ו) ד"ה אלא לאו וכו' אלא טענת פריחת אויר אלא לר"ע הוא :

מסורת הש"ס

א) [לקמן פב: ב] [ר"ס כב'] : ג) לעיל ז : ד) [לקמן קלט:] ה) [לקמן קמב:] : ו) [לקמן עא': ז) [לעיל נג':] ח) [וכתגינס ג: מוסיף הרי"י לפרש אפרכסת טרמויי"א שעל כריסים] :

רבינו גרשום

רב הונא אמר הלכה כדברי חכמים. דאמרי מוכר בעין רעה מוכר: ושמואל אמר הלכה כר"ע. דאמר בעין יפה מוכר:אנא אפכא תנינא. דרב הונא דאמר דהלכה כחכמים ס"ל בעין יפה מוכר ושמואל אמר הלכה כר"ע דאמר מוכר בעין רעה מוכר : לא אמר לך מידי.דהיינו כרב סבירא ליה : האחין שחלקו . בנכסי אביהן: אין להן דרך זה על זה וכו' . דהואיל דחלקו בעין יפה חלקו וצריכין ליקח זה מזה דרך וגם לא חזקת חלונות וגם לא חזקת סולמות להניח זה בחצר זה להעלותו לגגו ולא אמת המים של זה לעבור בחלקו של זה : ורב אמר יש להן . דס"ל כלישנא קמא כחכמים דאמרי מוכר בעין רעה מוכר : דאי אשמועינן בהא . באחין שחלקו דבהא אמר רב דבעין רעה חלקו ויש להן · משום דכתיב תחת אבותיך יהיו בניך : אבל בהא. גבי מוכר : קאמר שמואל. דהמוכר בעין יפה מוכר אבל בהך דאחין אימא מודי ליה לרב קמ"ל דאפי' הכי פליגי : רב נחמן הוה תלמיד דשמואל כדאמרינן לעיל אמר רב נחמן אמר שמואל האחין שחלקו ורב הונא הוה תלמיד דרב : הלכתא כוותין. דאמרינן מוכר בעין יפה מוכר: או הלכתא כוותייכו . דאמריתו מוכר בעין רעה מוכר : שניהם מכרו במכר או שניהם נתנו במתנה לשניהם אין להם ללוקחין או למקבלין דרך זה על זה. משום דהמוכר או הנותן בעין יפה מוכר ונותן: מכל שכן דאין להן. היכא דהחיצון נתן במתנה דיפה כח מתנה מכח מכירה כדאמרינן בגמ' בסיפא דפרקין ובעין יפה נתן החיצון ופנימי דמכר אין לפנימי דרך על החיצון כלום אע"ג דמשועבד חיצון לפנימי: חיצון מכר ופנימי נתן מהו. מי אמרי' דיפה כח מתנה מכח מכירה ובעין יפה נתן יש לו דרך או לא לטעמיה דר' עקיבא:

הלכה כדברי חכמים · דמוכר בעין רעה מוכר : כר' עקיבא · דבעין יפה מוכר (לקמן עא·) והכי הוית מסקנא כר' עקיבא דאמר ליה רב הונא לרב נחמן הלכתא כוותייהו דמקרביתו לבבא דריש גלותא דשכיחי דייני : אמר ליה איפכא · לר' עקיבא בעין רעה ולרבנן בעין יפה וגמרא הוא דקמפרש דאיפכא הוה תני רב ירמיה ומיהו איהו לא אמר לרב הונא לשון זה איפכא תנינא שאם היה יודע שאין רב הונא שונה כמותו לא היה לו לתמוה דהיינו הך דבין לרב הונא בין לרב ירמיה הלכתא דבעין רעה מוכר : משום הכי לא אמר לך ולא מידי · דהא את נמי הוה פסקת הלכתא דבעין רעה מוכר : אזדו לטעמייהו · דלרב בעין רעה ולשמואל בעין יפה : האחין שחלקו · שניהם מוכרין זה לזה : אין להן דרך זה על זה · אם חלקו שני שדות אחד נטל חיצון ואחד נטל פנימי ואין הפנימי יכול ליכנס לשדהו אלא דרך חיצון בדרך שהיה אביו נכנס אין לו לפנימי דרך על חיצון משום דמוכר בעין יפה מוכר ולא שייר דרך לעצמו וכיון שמכר לו לאחיו חלקו שבחיצון בעין יפה מכר לו כל השדה והדרך ולא שייר לעצמו במכירה זו כלום והיינו שמואל לטעמיה דפסק כר' עקיבא דמוכר בעין יפה מוכר דלגבי פנימי שייך למימר עין יפה דאע"פ שצריך לפרוש באויר לא שייר לעצמו את הדרך אבל גבי חיצון לא שייך עין רעה במה שאינו נותן לו את הדרך שהרי אינו מוכר בשדה זו החיצון אלא לוקח ובלוקח לא שייך עין יפה אבל בשדה הפנימי הוי הוא מוכר שמכר לאחיו חלקו ובההוא שמכר לא שייר לעצמו כלום וליכא עין רעה גביה כלל : ולא חלונות כו' · כבר מפורשת בפ' ראשון (ב) : ולא חלונות כו' · ואם רצה לבנות בחצירו כנגד חלון אחיו בונה : קבועות · כלומר שהלכה כן : ורב אמר יש להן · דמוכר בעין רעה מוכר ומשייר לעצמו במה שמכר לאחיו דבר הצריך לו כגון דרך ואורה : הכי גרסינן צריכא · ורב אשי הוא דקמהדר הכי לרבינא דלא אזדו לטעמייהו לגמרי ואין ללמוד מחלוקת מחבירתה ומיהו דרך גמרא הוא לומר ואזדו לטעמייהו וצריכא אבל הכא אמוראי הוא דאיירו בה בהדיא ואמרו לימא אזדו לטעמייהו הלכך הוצרך לומר בלשון תירוץ צריכא : דאי איתמר בהך · דאחין שחלקו : בהך קאמר רב · דיש להן דרך משום דאמרי אחין ניהדר בה כו' וכמו שהיה לאבא דרך בהן גם לי שעל מנת כן חלקתי : תדע · דטענה מעלייתא היא גבי חלוקת יורשין דכתיב תחת אבותיך וגו' : אבל בהך · דר' עקיבא ורבנן אימא מודי ליה רב לשמואל דמוכר בעין יפה מוכר : הלכתא כוותין · שמואל ורב נחמן תלמידו היה : דמקרביתו בי ריש גלותא · רב נחמן חתנא דבי נשיאה הוה ורגיל במקום הדיינים דשכיחי דייני ורואה מעשים בכל יום היאך דייני אי נמי דיני כך פירש רבינו חננאל : זה לפנים מזה · ודריסת הפנימי על החיצון לרשות הרבים : שניהם במכר · שמכרן ביחד לשני בני אדם או שניהם ביחד במתנה לשני בני אדם אין לו דרך לפנימי על החיצון דכי היכי דלפנימי זבין ויהב בעין יפה לחיצון נמי בעין יפה יהב וזבין ולא מקרי עין רעה אפילו לרבנן אלא היכא דמכר את הפנימי ועיכב לעצמו את החיצון (ג) כי מתניתין אבל היכא דלא עיכב לעצמו כלום דכולי עלמא מודו דלזה מכר כל החיצון ולזה כל הפנימי ואין לפנימי על החיצון כלום דלא תהיה עינו יפה לזה ורעה לזה : וכל שכן חיצון במתנה כו' · דודאי לא תהיה עינו יפה אצל לוקח ורעה אצל מקבל מתנה דלההוא דיהיב ליה לדידיה רחים ליה : סבור מינה אין לו דרך · דכיון דלשניהם מוכר ונותן אין רע לזה וטוב לזה : מי לא תנן · בסוף פירקין : במה דברים אמורים · דפליגי רבנן ואמרי דצריך לוקח ליקח דרך אבל מוכר לא צריך משום דבעין רעה מוכר הני מילי מוכר אבל בנותן מתנה מודו דבעין יפה יהיב ויהיב גם את הדרך אלמא רבנן דסבירא להו מוכר בעין רעה מוכר גבי נותן מודו דבעין יפה נותן והלכך הכא לא מיבעיא לרבנן דיש דרך לפנימי על החיצון דגבי חיצון שמכר לו הוי עין רעה וגבי פנימי שנתן לו במתנה הוי עין יפה אלא אפי' לרבי עקיבא דאית ליה עין יפה גבי מוכר גבי נותן מיהא איכא עין יפה טפי והלכך יש דרך לו לפנימי על החיצון דמוכח מילתא דעינו יפה אגלו טפי מחיצון דקא יהיב ליה מתנה : **מתני'** המוכר את הבית · סתם : מכר כו' · כללא דמילתא כל תשמישי בית הקבועים מכורין בכלל בית והמטלטלין אינם מכורין : את הדלת · דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע : אבל לא את המפתח · דמיטלטלא : המכתשת הקבועה · בקרקע : איצטרוביל · עגול שסביב הריחים לרקיי"א בלע"ז ודבר קבוע הוא ואין מזיזין אותו ממקומו : הקלת · האפרכסת טרמויי"א (ח)בלע"ז ומיטלטלת היא : הכי גרסינן לא את התנור ולא את הכיריים · דכל הנך מיטלטלין הן והכי נמי תניא בתוספתא ובסדר המשנה גרס מכר תנור מכר כיריים ולא נהירא ואם איתא צריך לאוקמה במחוברת לקרקע :

תורה אור

הלכה כדברי חכמים ורב ירמיה בר אבא אמר שמואל א)הלכה כרבי עקיבא אמר ליה רב ירמיה בר אבא לרב הונא ב)והא זמנין סגיאין אמריתה קמיה דרב הלכתא כרבי עקיבא ולא אמר לי ולא מידי א"ל היכי תניתה א"ל איפכא תנינא משום הכי לא אמר לך ולא מידי א"ל רבינא לרב אשי לימא אזדו לטעמיהו ג)דאמר רב נחמן אמר שמואל האחין שחלקו אין להן לא דרך זה על זה ולא סולמות זה על זה ולא חלונות זה על זה ולא אמת המים זה על זה ד)והזהרו בהן שהלכות קבועות הן ורב אמר יש להן צריכא דאי אשמועינן בההיא בההיא קאמר רב משום דא"ל בעינא למידר ביה כי היכי דדרו ביה אבהתי תדע דכתיב °תחת אבותיך יהיו בניך אבל בהא אימא מודי ליה לשמואל ואי איתמר בהא בהך קאמר שמואל אבל בהא אימא מודי ליה לרב צריכא אמר ליה רב נחמן לרב הונא ה)הלכתא כוותין או הלכתא כוותייכו אמר ליה הלכתא כוותייכו דמקרביתו לבבא דריש גלותא דשכיחי דייני : איתמר ו)שני בתים זה לפנים מזה שניהם במכר שניהם במתנה אין להן דרך זה על זה (א) כל שכן חיצון במתנה ופנימי במכר חיצון במכר ופנימי במתנה סבור מינה אין להן דרך זה על זה ז)ולא היא מי לא תנן ח)במה דברים אמורים במוכר אבל בנותן מתנה נותן את כולן אלמא ט)מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב י)הכא נמי מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב : **מתני'** כ)המוכר את הבית מכר את הדלת אבל לא את המפתח מכר את המכתשת קבועה אבל לא את המיטלטלת מכר את האיצטרוביל אבל לא את הקלת ולא את התנור ולא את הכירים ל)בזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי

תהלים מה

הכי גרים רבינו חננאל ואזדו לטעמייהו וצריכא · והוצרך לפרש וצריכא דלא תקשי והא איפליגו בה חדא זמנא וכן היא סוגיית הגמרא בכל מקום :

לא מכר לו את התנור ולא את הכירים ולא את הריחים · להאי גירסא איירי בתלושין דהא קתני מכר את המכתשת קבועה אם כן כרבי אליעזר דגמרא אתיא ואי בתנור וכירים מחוברים הא רבי אליעזר הוא דאמר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע אי נמי אומר רשב"א דאיירי במחובר דשתמייהו מחוברים כדאמרינן (כלים פ"ה מ"ז) וגורר את הטפילה [עד שיהא] בארץ אבל אין חבורו חשוב חבור תדע מדמקבלי טומאה הלכך לא מכר אפילו לר' אליעזר תנור וכירים וריחים אע"ג דלדידיה מכר את המכתשת ולספרים דגרסי מכר את התנור וכירים אבל לא את הריחים צריך לומר דחשיב חיבורן חיבור ולא דמו לקבלת טומאה וחיבור הריחים לא חשיב כולי האי כמו של תנור וכירים ואין להקשות אמאי נקט בגמרא ולא את הריחים כיון דאפילו ר' אליעזר מודה דלא מכר את הריחים ואומר רשב"א דנקט להו משום דבעי למיתני ובזמן שאמר ליה הוא וכל מה שבתוכו כולן מכורים ואפילו ריחים :

נימא

עין משפט נר מצוה

לא א ב ג מיי' פכ"ח מהל' מכירה הל' ד סמג עשין פג טוש"ע ח"מ סי' ריד סעיף ט :

לא ד ה מיי' שם הל' ה וסמג שם טוש"ע שם סעיף יא :

הגהות הב"ח

(א) גמ' וכל שכן חיצון וכו' ופנימי במתנה מאי סבור : (ב) רשב"ם ד"ה ולא וכו' בפ' ראשון. נ"ב בדף ז' ע"ב : (ג) ד"ה שניהם במכר וכו' כי מתניתין נ"ב פי' כגון מכר לו את הבור ואת הדות כו' :

מי לא תנן בר"א. דאין צריך ליקח להן דרך לדברי חכמים: במוכר . דבעין רעה מוכר : אבל בנותן מתנה נותן את כולה. דבעין יפה נתן הכי נמי להוא דיהיב מתנה בעין יפה נתן לו ויש לפנימי דרך על החיצון: **פיסקא** המוכר את הבית מכר את הדלת . דהוי מחובר לבית שהוא מחובר לקרקע וכל מחובר לקרקע הרי הוא כקרקע : אבל לא את המפתח . דלא הוי כלל מחובר דאי בעי מצי לנוטלה ויוצאת ונכנסת היא · המכתשת הקבועה. בקרקע : איצטרוביל. היינו מקום שכיבת הרחיים הסדינין שקבוע בקרקע : אבל לא את הקלת. היינו רחיים העליונה שחוזרת דלא הוי מחובר: מכר את התנור ואת הכירים. אם קבועין בקרקע: בזמן שאמר לו הוא

עין משפט נר מצוה

לב א ב מיי' פכ"ה מהל' מכירה הלכה ס סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריד סעיף יא:

לג ג מיי' פ"ו מהל' מקוואות הל' ו סמג עשין רמח טוש"ע י"ד סי' רא סעיף לד וסעיף לו [וברב אלפס עוד בשבועות פ"ב דף רלח:]:

מסורת הש"ס

א) לקמן עח: ב) ע"ש סד [תוס' מקואות פ"ד]: ג) [לעיל לו: וש"נ] ד) לקמן פ: שביעית פ"י משנה ז עוקצין פ"ג מ"י:

הרי כולן מכורין: **גמ'** לימא מתניתין דלא כר' מאיר דאי (א) ר"מ הא אמר א)מכר את הכרם מכר תשמישי כרם אפי' תימא ר"מ התם קביע הכא לא קביע והא מפתח דומיא דדלת קתני מה דלת דקביעא אף מפתח דקביע אלא מחוורתא מתני' דלא כר"מ ת"ר א"המוכר את הבית מכר את הדלת ואת הנגר ואת המנעול אבל לא את המפתח מכר את המכתשת החקוקה אבל לא את הקבועה מכר האיצטרוביל אבל לא את הקלת לא את התנור ולא את הכירים ולא את הריחים ר' אליעזר אומר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ב"בזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר לא את הבור ולא את הדות ולא את היציע ב)ת"ר ג"צינור שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה קבעו ולבסוף חקקו אינו פוסל את המקוה מני לא ר' אליעזר ולא רבנן הי ר' אליעזר אילימא ר"א דבית דלמא היינו טעמא דר"א סבר ג)מוכר בעין יפה מוכר ורבנן סברי מוכר בעין רעה מוכר ואלא ר"א דכוורת דבורים דתנן ד)כוורת דבורים רבי אליעזר אומר הרי היא כקרקע וכותבין עליה פרוזבול ואינה

הרי כולן מכורין · כל הנך תשמישין המיטלטלין אבל שאר (ב) מיני תשמישתיה לא מיזדבני ואף על גב דאמר כל מה שבתוכו אני מוכר לך שלא ריבה בלשון זה אלא תשמישין המיוחדין לבית זה שאינן רגילין להשאילן מפני כבודן ומפתח נמי עיקר תשמישו לפותחת של דלת זו ואין ראוי לאחרת והיינו טעמא דלא זבין שאר מיני תשמישתיה דלא בטילי לגבי בית אי נמי אינו רוצה להתרחק מן השכונה שלו וידור בבית אחר וצריכין לו מטלטלין אבל גבי חצר תנן לקמן דאם אומר לו כל מה שבתוכה הרי כל מטלטלין מכורין דהיינו כל מאני תשמישתיה דאיקרו מטלטלי לבד מחיטי ושערי בפ' מי שמת (לקמן דף קנ.) דכיון דמסתלק מכל השכונה מכר את כולן דטורח הוא לו להוציא כליו משם אי נמי לגבי חצר שהוא דבר גדול (ג) בטילי וגבי מוכר את העיר תנן דאם אמר כל מה שבתוכה מכר את הכל אפילו בהמה ועבדים דהוו מטלטלי דניידי וכ"ש חיטי ושערי דכיון דמסתלק מכל העיר מכל וכל רוצה להסתלק דטורח הוא לו להוציא מטלטלי לעיר אחרת א"נ בטלין לגבי העיר כללא דמילתא כל מכר הגדול מחבירו ריבה למכור יותר הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו: **גמ'** לימא מתני' · דקתני (ד) לא מכר מכתשת המיטלטל דלא כר"מ דאי כר"מ האמר בפרק המוכר את הספינה בברייתא בגמ' מכר כרם מכר תשמישי כרם כגון קנים שבכרם שהן לצרכה כדתנן במתני' (ה) וה"ה למוכר בית שמוכר תשמישי בית: ומשני התם קביע · כלומר התם בדר"מ איכא למימר דלא איירי ר"מ אלא בתשמישין הקבועין לעולם בתוך הכרם שאין מזיזין אותם משם לעולם ואע"ג דאינם קבועין בקרקע אבל מכתשת שאינה קבועה בקרקע זימנין דשיילי לה ולא קביעא בבית כל כך: והא מפתח דומיא דדלת קתני מה דלת דקביעא · לעולם שאין מזיזין אותו משם להטלטל ממקום למקום אף מפתח בשל עץ מיירי דקביעא שיש מפתחות שאין מזיזין אותן מן הפותחת כגון של בני כפרים ואפ"ה לא מכר את המפתח דאי איתא דבמפתח שאינו קבוע מיירי ליפלוג וליתני בדידה המוכר את הבית מכר את המפתח קבוע אבל לא את המיטלטלת כדקתני גבי מכתשת וכ"ש דלת דקביע טפי אלא מדקתני דלת שמעינן דליכא לאיפלוגי אלא בין דלת למפתח ואע"ג דקביע בדלת אינו מכור שהרי תשמיש קל הוא ונוח לטלטלו ופעמים שמיטלטלת אבל לא תדיר: נגר · בריח וקבוע בכותל: מנעול · קבוע בדלת: המכתשת החקוקה · כגון סלע היוצא מן הכותל וחקק שם מכתשת: אבל לא את הקבועה · שהיתה חקוקה ועשויה ואח"כ קבעה בקרקע ודלא כמתני' ומתניתין ר' אליעזר היא דפליג בסיפא ואמר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע וכן פירש ר' חננאל וכן עיקר: ר' אליעזר כו' · אמכתשת קבועה פליג: בין כך ובין כך · בין שאמר לו כל מה שבתוכו בין שלא אמר: לא מכר לא את הבור כו' · דאינו בתוכו של בית אלא בניינים בפני עצמן הן: צינור · של עץ או של אבן עשוי כמין סילון ויורדין ממנו מים למקוה: קבעו בקרקע פוסל את המקוה · דמים שאובין פוסלין אותו וכיון שהיה תורת כלי עליו קודם שקבעו לא מיבטיל תו שם כלי מיניה ומשוי להו שאובין למים שבתוכו: ולבסוף חקקו · הרי הוא כעושה חריץ בקרקע: מני הך ברייתא דקתני דמשום קביעות בקרקע לא בטיל שם כלי מיניה דמעיקרא: לא ר' אליעזר ולא רבנן · דפליגי עליה: הי ר' אליעזר · מאיזה דברי ר' אליעזר אתה למד דלא סבירא ליה הך ברייתא וה"ה דה"ל למימר והי רבנן אך אין דרך גמרא להאריך כל כך: אילימא ר' אליעזר דבית · דמכתשת חקוקה ולבסוף קבעה כקרקע משוי לה ומכורה בכלל בית ומיהו רבנן דפליגי עליה לא ליהוו הנהו רבנן דאמר לעיל לא ר' אליעזר ולא רבנן: בעין יפה מוכר · והלכך אע"ג דאיכא תורת כלי עליו כיון דמחובר מכרן המוכר אבל גבי צינור שחקקו ולבסוף קבעו מודי דפסיל מקוה: ורבנן סברי כו' · משום דר' אליעזר נקט לה ואכתי כדברי הכל אתיא: כוורת דבורים · מחוברת היא בקרקע בטיט: הרי היא כקרקע · לכל דבר להיות נקנית בכסף ובשטר ובחזקה ולקנות על גבה מטלטלין ולכתוב עליה פרוזבול כאילו היא קרקע דתנן במסכת שביעית פרק אחרון (משנה ו) אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע ואם אין לו מזכה בתוך שדהו ושם מפורש לפי שראה הלל שנמנעין העשירים מלהלוות לעניים מפני יראת שביעית שמשמטת והיו עוברין על מה שכתוב פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו' עמד הלל והתקין פרוזבול פרוז ריוח כמו שהפריז על מדותיו דבמסכת נדה (דף ד:) בול עשירים כמו אלו ראשי בולאות שביהודה (גיטין דף לז.) כלומר ריוח לעשירים שלא יפסידו שלהם ותנן (ו) גופו של פרוזבול מוסרני לכם פלוני ופלוני

נימא מתני' דלא כר' מאיר · מדתנן דלא מכר את המפתח דייק דהא מכח מפתח מסיק דאתיא דלא כר' מאיר ולא כפ"ה דפירש דהשתא מדקתני לא מכר את המכתשת המיטלטל קא פריך: **מחוורתא** דלא כר' מאיר · וא"ת והא קאמר בהמוכר את הספינה (לקמן דף עח:) דרבי אליעזר ור"מ קיימי בחדא שיטה מדתנן בפירקין (דף סז:) רבי אליעזר אומר המוכר את הבד מכר את הקורה וי"ל דלאו ממש בחדא שיטה קאמר תדע דהא טעמא דר' אליעזר מפרש בברייתא שלא נקרא בית הבד אלא על שם קורה: **צינור** שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה. איכא לאוקמי אפילו בפרוץ משני רוחות כדרך הצינור וכגון שחטטו באמצע לקבל צרורות דבהאי בית קבול חשיבי מים שאובים שעוברים על אותו בית קיבול כדתנן (מקואות פ"ד מ"ג) החוטט בצינור כדי לקבל צרורות בשל עץ בכל שהוא בשל חרס רביעית ר"י אומר אף בשל חרס בכל שהוא כו' דאי לא חטטו אפילו סתום משלשה צדדים לא חשיב כלי כדמוכיח רבינו שמואל מהא דתנן (שם מ"ג) המניח את הטבלא תחת הצינור אם יש לה (ז) לבזבז מארבע רוחות כו' ואין צריך לאוקמי בצינור שסתום מכל צד ודוקא שמים טופלין מצינור למקוה אבל אם נפלו מצינור לקרקע ומקרקע למקוה המשכה היא ואינו פוסל המקוה אם יש כבר במקוה כ"א סאה מי גשמים כדתנן בפרק קמא דתמורה (דף יב:): **אילימא** רבי אליעזר דבית · התם בהא פליגי פי' הקונטרס ומיהו רבנן דפליגי עליה לא ליהוו הנהו רבנן דאמר לעיל לא רבי אליעזר ולא רבנן ונראה לר"י דזה דחוק לפי מה שמפרש לעיל מכר את המכתשת חקוקה היינו קבעה ולבסוף חקקה אבל לא את הקבועה היינו חקקה ולבסוף קבעה אלמא מיפלגי רבנן בין חקקה ולבסוף קבעה ובין קבעה ולבסוף חקקה א"כ אתי שפיר כרבנן ובחנם דחק לפרש דמצינן לפרש דחקוקה היינו שלא תלשה מעולם שנחקקה בסלע היוצא מן ההר וקבועה בין קבעה ולבסוף חקקה בין חקקה ולבסוף קבעה: **הרי** היא כקרקע · השתא קס"ד דכוורת מחוברת איירי וצריך לפרש והרי היא כקרקע לקנותה בכסף ושטר וחזקה אבל לבסוף דמסקינן טעמא משום דאיתקש ליער קאי אדבש שבתוך הכוורת ולא חיישינן בחיבור הכוורת ואומר רבינו יצחק דהשתא הוה מצי למיפרך וליטעמיך דלא מוקמת טעמא משום היקשא דיער אלא משום חיבור כוורת בטיט אמאי חייב חטאת הרודה ממנה בשבת דה"ל כרודה פת מן התנור דלא מיחייב אף על גב דתנור מחובר ולענין טומאה נמי מקבל הדבש טומאה אפילו במקומה כיון דלא בעי מחשבה ולענין פרוזבול נמי תיפוק ליה דהא איכא מקום שכוורת עליו כדפריך בהשולח (גיטין דף לז.) גבי עלין נקוב אלא על כרחך דמנח אסיכי כדמשני התם ואם כן אין טעמו של רבי אליעזר משום שמחובר בטיט: ומקבלת

רבינו גרשום

מה שבתוכו כולם מכורין. אפי' כלים המיטלטלין שיש בו: מכר תשמישי הכרם. משמע תשמישים בין קבועין בין מיטלטלין ומתני' קתני דלא מכר המיטלטלין דכי היכי דאמר גבי כרם הוא הדין נמי גבי בית: התם קביע. גבי כרם תשמישין קבועין בקרקע א)אלא קנים המעמידים את הגפנים והצירים שקושרין בהם הגפנים לקנים וכיון דמחובר לקרקע הרי הן כקרקע ומש"ה הרי אלו מכורין אבל הכא לא קביע מפתח ומיטלטל ומשום הכי לא מכור: אף מפתח. נמי קבוע בדלת דאינו נפרד ממנו כלל ואפי' הכי קתני דלא מכרה. אלא מחוורתא מתני' דלא כר' מאיר: ואת הנגר. היינו בריח שקבוע בכותל למעלה מן הדלת וכשנועל הדלת נופל הנגר עד לארץ ונועלו: ואת המנעול. קבוע בדלת: אבל לא את המפתח. דמיטלטל: מכר את המכתשת החקוקה. כמו סלע היוצאת מאליה מקרקע שהיא מחוברת מעיקרא וחוקקין אותה במקומה לצורך מכתשת ומשום הכי הוי כקרקע ומכורה היא: אבל לא את המכתשת קבועה. שהיתה תלושה מעיקרא והדר קבעה וחקקה כלו' דלא מיחבר היא: אבל לא מכר לא את התנור ולא את הכירים ולא את הריחים. משום דכל הני מטלטלין נינהו ולא בקרקע דמי· תנור שהוא עשוי כגיגית רחב מלמטה וצר מלמעלה: ר' אליעזר אומר כל המחובר לקרקע. אפי' מכתשת הקבועה ואת התנור והכי נמי ריחים דמחוברין לקרקע הרי הן כקרקע ומכורין ומסתברא דמתני' ר' אליעזר היא: בין כך ובין כך. אפי' אמר לו הוא וכל מה שבתוכו: לא מכר לא את הבור כו'. דכל הני רשות בפני עצמן הן ולא שייכי כלל עם הבית: ת"ר צינור שחקקו. כדי לקובעו מן המעיין ועד המקוה שילכו המים למקוה דרך הצינור: פוסל את המקוה. משום דהמים דרך הצינור שהוא כלי באין למקוה והוו כמים שאובין דלאו בקרקע הוא: קבעו. מתחלה לארץ: ולבסוף חקקו. כשהוא מחובר: אינו פוסל את המקוה. דבקרקע דמי הואיל ולא הוי ליה תורת כלי בתלוש: לא ר' אליעזר ולא רבנן · אי נימא ר' אליעזר דבית. דאמר לעיל כל המחובר לקרקע הרי הוא בקרקע והכא קתני צינור שחקקו ולבסוף קבעו אע"ג דמחובר לקרקע פוסל את המקוה · ולא רבנן דאמרי לעיל מכר את המכתשת חקוקה אבל לא את הקבועה משום דלא כקרקע דמי הואיל שהיתה תלושה מעיקרא אע"ג דקבעה וחקקה במקומה ב) והכא קתני קבעו ולבסוף חקקו במקומו הרי הוא כקרקע ואינו פוסל את המקוה · ודלמא התם בבית בהא קמיפלגי דר' אליעזר דאמר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע סבר מוכר בעין יפה מוכר ורבנן סברי וכו' אבל הכא לענין מקוה דלמא כברייתא ס"ל: כוורת דבורים. שעשאה וחיבר לקרקע כו' וכותבין עליה פרוזבולי דקאמר מוסר אני לכם שטרותי אגב האי כוורת כדי שלא תהא שביעית משמטת:

ואינה

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאי כר"מ: (ב) רשב"ם ד"ה הרי וכו' שאר מאני תשמישתיה כצ"ל וכן בסמוך: (ג) בא"ד שהוא דבר גדול מבית בטילי וכו' אמר לו כל: (ד) ד"ה לימא וכו' דלא מכר וכו' המוכר את הספינה כ"ב בדף פ"ע ע"ב: (ה) בא"ד כדתנן במתני'. כ"ב בסוף דף ס"ח: (ו) ד"ה הרי סוף בקרקע וכו' ותנן וכו' גופו וכו': (ז) תוס' ד"ה צינור וכו' לבזבז מארבע רוחות. כו' ואין צריך לאוקמי:

א) נראה דצ"ל דאינו מכור לר"מ אלא קנים המעמידים וכו'. ב) דברי רבינו בכאן הוא כדעת ר"י בתוס' ד"ה אילימא ע"ש.

תורה אור

ואינה מקבלת טומאה במקומה *והרודה ממנה בשבת חייב חטאת וחכמים אומרים אינה כקרקע ואין כותבין עליה פרוזבול ומקבלת טומאה במקומה והרודה ממנה בשבת פטור התם כדאמר ר' אלעזר טעמא א)דאמר ר' אלעזר מ"ט דר' אליעזר דכתיב °ויטבול אותה ביערת הדבש (שמואל א יד) מה יער התולש ממנו בשבת חייב חטאת אף דבש הרודה ממנו בשבת חייב חטאת אלא ר"א דדף דתנן ב)דף של נחתומין שקבעו בכותל ר"א מטהר ג)וחכמים מטמאין מני אי רבי אליעזר אפי' חקקו ולבסוף קבעו אי רבנן אפילו קבעו ולבסוף חקקו נמי לעולם רבי אליעזר היא ושאני פשוטי כלי עץ דטומאה דרבנן מכלל דשאיבה דאורייתא

והא

ופלוני הדיינין שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כ"ז שארצה והדיינין חותמין עליו מלמטה או העדים והלכך משמסר שטרותיו לב"ד לגבותן ואיהו לא קגבי לא קרינא ביה לא יגוש דדיינין קמגבו ליה והפקר ב"ד הפקר וה"מ כשיש לו קרקע ללוה דדמי כאילו יש למלוה משכון דבמשכון לא שייך לא יגוש(א) שכל מה שיוכלו חכמים לתקן כדי שלא יהו נראין עוקרין דבר מן התורה התקינו כן נראה הטעם בעיני ומרבי זקני זצ"ל שמעתי דהיינו טעמא דסתם לוה אין רגילין להלוותו אא"כ יש לו קרקע להשתעבד למלוה ובמילתא דשכיחא תקינו רבנן אבל בשאין לו קרקע מילתא דלא שכיחא היא ולא תקינו רבנן פרוזבול ואתא רבי אליעזר למימר דאם יש ללוה כוורת דבורים כותבין פרוזבול דסבר"ל אע"ג דהרי היא כקרקע לשאר דברים לגבי הך תקנה לא חשיבא קרקע דלא סמכא דעתיה דמלוה עילויה הואיל ויכולין לטלטלה קמ"ל: ואינה מקבלת טומאה · זו הכוורת במקומה דכיון דמחוברת היא לקרקע יצאה מתורת כלי וגם הדבש שבתוכה אינו מקבל טומאה דבטיל לגבי כוורת ודוקא במקומה אבל אם נטלה משם אז מקבל הדבש טומאה כמאן דאמר (ב) בפרק המוכר את הספינה דלא בעי מחשבה דאוכלא מאן דמצריך מחשבה והלכך אצטריך הכא גבי טומאה למיתני במקומה וה"ה לכל הכך מילי : והרודה ממנה · כשהיא במקומה דהיינו מקום גידולו של דבש חייב חטאת כתולש מן הקרקע אלמא לר' אליעזר חקקו ולבסוף קבעו כקרקע משוי ליה וברייתא דלעיל דלא כרבי אליעזר היא ומיהו הך רבנן היא: אינה כקרקע· (ג)משום דחיבור לקרקע לא בטיל תורת כלי מינה ומקבלת טומאה במקומה וגם הדבש דלא בעי מחשבה כדתניא לקמן בהמוכר את הספינה: ה"ג התם אמר רבי אלעזר מאי טעמא דר"א · דחשיב לכוורת דבורים כמחובר דכתיב ויטבול אותה ביערת הדבש ביאונתן כתיב ובדבש במקום גידולו מיירי (ד) וקרי ליה יער והלכך חשיב ליה מחובר ואפי' אין הכוורת מחוברת ממש בקרקע אבל גבי ציור שחקקו ולבסוף קבעו מודי ר"א דחשיב כלי ופסיל מקוה דקתני ברייתא ואכתי לא ידעינן הי ניהו ר"א דלית ליה הך ברייתא: דף של נחתומין· נסר רחב לערוך עליו וללוש את הפת ולי נראה הוא דף שקבוע בכותל ליתן עליו את הפת למכור כעין שעושין פלטרין שלנו בכותל בתיהן מבחוץ ולקמן מוקי בדף של מתכת דפשוטיהן טמאין: רבי אליעזר מטהר · דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע: וחכמים מטמאין· דלא בטיל לגבי קרקע ותיקון הדף שמחליקין אותו לכך הוא במקום חקיקת הצינור דתיקון משוי לה גמר כלי לקבל טומאה ומדלא קמפליג בין תקנו ולבסוף קבעו ובין קבעו ולבסוף תקנו אלמא לרבי אליעזר הכל טהור לא שנא חקקו ולבסוף קבעו לא שנא קבעו ולבסוף חקקו ולרבנן הכל טמא אלמא הויא ברייתא דלימור דלעיל דקמפליג בין קבעו ולבסוף חקקו ובין חקקו ולבסוף קבעו לא רבנן ולא רבי אליעזר דאי ר"א אפי' חקקו ולבסוף קבעו היה לו להכשיר ואי רבנן אפילו קבעו ולבסוף חקקו נמי יפסול את המקוה: לעולם רבי אליעזר · סבירא ליה כברייתא דציור שחקקו ולבסוף קבעו אכתי כלי הוא ולא בטיל לגבי קרקע ופסיל את המקוה והכא גבי דף הייתו טעמא דר' אליעזר דמטהר ליה אפילו בתקנו ולבסוף קבעו דשאני פשוטי כלי עץ כגון האי דף דאפי' קודם שקבעו אין לו טומאה אלא מדרבנן והלכך בקבעו מיקל ר' אליעזר אבל לעיל גבי ציור שמים שאובים פוסלין את המקוה מן התורה כדתניא בת"כ יכול מילא מים על כתפו ועשה מקוה בתחלה יהא טהור ת"ל מעין מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים התם מודי ר"א דפסיל מקוה דמשום קביעותו בקרקע לא בטיל מניה תורת כלי דמעיקרא ומיהו לא אשכחן טומאה לפשוטי כלי עץ אפי' מדרבנן חוץ מאותן הראוין למדרס וכדתנן במס' נדה (דף מט·) כל המיטמא מדרס מיטמא טמא מת ובמסקנא נמי מוקמינן לה בדף של מתכת : ומתמה גמ' מכלל דשאיבה דאורייתא · דמדקא מסני הכי שמעינן דברייתא דלעיל בפסול שאיבה דאורייתא מיירי והלא מדרבנן הוא כדאמרי' במסכת יבמות (דף פב:) שאם היה מקוה מ' סאה ונתן סאה שאובין ונטל סאה כשר עד כמה רבי יוחנן אמר עד רובו והיינו טעמא דמדאורייתא הוא דבעינן מקוה ממים מכונסין לכתחלה בלא שאיבה דאיתקש למעין כדפרישית לעיל ואפילו נפלו בתר הכי שאובין בטלו ברובא א"כ קמא קמא בטיל ולעיל נמי גבי ציור המקוה היה עשוי כבר כהוגן ואח"כ קבעו שם ציור כדקתני פוסל את המקוה מכלל דהיה שם מקוה מעיקרא הלכך פסולא מדרבנן הוא : *ועוד · אפילו אם תמצא לומר דאחמירו ביה רבנן כשל תורה הכא גבי דף נמי בדאורייתא מיירי דבדף של מתכת מיירי דטומאתו מן התורה דבשלמא עץ אתקש לשק [דכתיב] כלי עץ או בגד או עור או שק (ויקרא יא) מה שק מיטלטל מלא וריקן אף כלי עץ כו' אבל כלי מתכת בפרשת מדין הוא [דכתיב] (במדבר לא) אך את הזהב וגו' ולא אתקש לשק ואכתי דלא כרבי אליעזר היא ההיא דציור דרבי אליעזר לא קמפליג מידי בין *חקקו מעיקרא לחקקו ולבסוף קבעו : האמר רבי יוסי ברבי חנינא כו' · משום דפשוטי כלי עץ לית להו טומאה כלל הלכך אוקמה בדף של מתכת :

אלא

[ומקבלת טומאה במקומה] · וא"ת מה טעם נקט גבי טומאה במקומה דאין חילוק בין במקומה בין שלא במקומה דהא לאו מחוברת היא ואומר ר"ת דשלא במקומה מקבלת טומאה כיון דמטלטלין אותה ממקום למקום ודמי לשאר כלים שבבית וגזרו בה רבנן טומאה דלמא אתי לאיחלופי :

ושאני פשוטי כלי עץ דרבנן · וא"ת דבהנך דחזו למדרסות איכא טומאה דאורייתא דכל המטמא מדרס מטמא טמא מת ק"ו מפכין קטנים כדאמרינן בפרק כילד הרגל (ב"ק דף כה:) ובפרק על אלו מומין (בכורות דף לח·) גמי פריך ואין לו תוך בכלי שטף מדאורייתא בר קבולי טומאה הוא והא דומיא דשק בעינן ומשני בהנך דחזו למדרס ואי בשאר פשוטי כלי עץ דלא חזו למדרס הנהו אפי' מדרבנן לא מקבלי טומאה כדמוכח בריש חולין (דף ג· ושם ד"ה כגון) דאמר הכל שוחטין ואפי' טמא במוקדשין האי טמא דאיטמי במאי כו' ומשני כגון שבדק קרומית של קנה ושחט בה ואי מקבלי טומאה מדרבנן מאי משני וכ"ת התם בדלא עבדה כעין כלי דעל כרחך איירי בדעבדה כעין כלי דקדשים טעונים שחיטה בכלי כדאמרי' בהתודה (מנחות דף פב:) מויקח את המאכלת ועוד תנן במסכת כלים (פ"ב מ"א) ומייתי לה בפ"ק דשבת (דף טז· ושם) כלי עץ (ה) וכלי עצם וכלי זכוכית פשוטיהם טהורים ומקבליהם טמאים ועל כרחך טהורים אפילו מדרבנן דכלי זכוכית אפילו מקבליהם ליכא טומאה אלא מדרבנן כדאמרינן במסכת שבת (שם) ופירש רבינו שמואל דודאי אין להם טומאה אפילו מדרבנן ומסקנא לא קיימא הכי אלא מוקי לה בדף של מתכת ויש מפרשים בדף של נחתומין אע"פ שהוא פשוטי כלי עץ מקבל טומאה מדרבנן כיון שהוא משמש אדם ואת משמשי אדם דדריש בת"כ בפרשת ויהי ביום השמיני כלי (ו) יכול אפילו הסולם והקולב כו' ת"ל כלי עץ ולא כל כלי עץ יכול שאני מוציא את השולחן ואת הטבלא ואת הדולבקי ת"ל כל כלי עץ ריבה ומה ראית לרבות את אלו כו' ת"ל שק מה שק שהוא משמש אדם ואת משמשי אדם אף אני ארבה את השולחן כו' ועל כרחך כשאין ראוין למדרס מדלא נקט מטה כסא וספסל והוה ליה לרבויגהו מקראי דמשכב ומושב ובאין להם בית קבול (ז) איירי מדלא קאמר מה שק מיטלטל מלא וריקם אלמא מקבלי טומאה ואע"ג דמפיק להו מקרא לא הוי אלא אסמכתא כמו כמה דרשות דת"כ ובספרי דלא הוי אלא אסמכתא וכן משמע בפרק שתי הלחם (מנחות דף נו:) א"ר יוחנן לדברי האומר מסגרתו למטה היתה פירוש למטה ברגלי השולחן ולא בשולחן טבלא המתהפכת טמאה פירוש דדרשינן השולחן הטהור מכלל שהוא טמא לדברי האומר מסגרתו למעלה היתה טבלא המתהפכת תיבעי דהא דשולחן של מקדש מקבל טומאה לפי שהיה לו בית קבול אבל טבלא המתהפכת שאין לה בית קבול תיבעי ואי דרשה גמורה היא (ח) דת"כ אמאי תיבעי תיפוק ליה מקרא דהתם אלא ודאי אסמכתא היא ובטבלא המתהפכת מספקא ליה אי מקבלא טומאה מדאורייתא כדפירש הקונט' התם משום דעדיפא משאר פשוטי כלי עץ לפי שראוי להשתמש בה משני לדין ולמאן דאמר למטה היתה טמא מדכתיב הטהור :

מכלל דשאיבה דאורייתא · רשב"ס ור"ת מפרשי דכולו שאוב הוי דאורייתא ומביאים ראיה מדתניא בת"כ בפרשת ויהי ביום השמיני מקוה מים יהיה טהור יכול מילא בכתפו ועשה מקוה בתחלה

יהא

[עיין לע"ב]

[צ"ל קבעו]

מסורת הש"ס

א) שבת לה: לקמן פ: ע"ש : ב) כלים פט"ו מ"ג :

רבינו גרשום

ואינה מקבלת טומאה במקומה. דלאו כלי הוא דבקרקע דמי : חייב חטאת . משום דתולש דבר המחובר : וחכמים אומרי' אינה כקרקע וכו'. והשתא משמע דלא ר' אליעזר היא דהא ברייתא קתני גבי צינור חקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה דלא כקרקע דמי · ולא רבנן היא דאמרי אינה כקרקע וברייתא קתני קבעו ולבסוף חקקו אינו פוסל את המקוה אלמא (דלאו) דבקרקע דמי : התם טעם דר' אליעזר. דחשיב ליה כקרקע משום דכתי' ויטבול אותה ביערת הדבש. מה ענין הטבלה אצל יער אלא מה יער כו' · אבל לענין צינור כברייתא ס"ל · ורבנן ליתלהו האי דרשה דר' אליעזר להכי קסברי דכל שעה אינה כקרקע אבל בצינור כברייתא סבירא להו : דף של נחתומים · נסר שמתקנין על גביו הלחם : ר' אליעזר מטהר. דלא קא מקבל טומאה הואיל דקבעה בקרקע דמי : מני . ברייתא דצינור : אי ר' אליעזר אפילו חקקו. לצינור ולבסוף קבעו לא ליפסל דבקרקע דמי כדקתני הכא דף של נחתומים אע"ג דתקנו קודם וקבעו בכותל ר' אליעזר מטהר דכותל כמחובר · ואי רבנן אפי' קבעו לצינור ולבסוף חקקו נמי לפסול דתורת כלי עליו דכי היכי דאמר הכא בין קבעו לדף בכותל ולבסוף תקנו בכותל עצמו ובין תקנו בתחלה ולבסוף קבעו כל שעה מטמא דלאו ככותל דמי הכי נמי אפי' קבעו ולבסוף חקקו ליפסל : לעולם ר' אליעזר ושאני פשוטי כלי עץ. דלית להו בית קבול כגון דף: דטומאה דרבנן · כלומר מדרבנן מקבלת טומאה ולא מדאורייתא ומשום הכי מטהר אפי' כי תקנו ולבסוף קבעו · אבל גבי מים שאובים דאורייתא ודאי פסול הוא ומקשי' לר' אליעזר מכלל דשאיבה דאורייתא. כלומר מים שאובין שפוסלין את המקוה

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פכ"א מהל' שבת הל' ו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכא סעיף יג :

לה ב מיי' פי"א מהל' כלים הלכה כד :

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה (בדף הקודם) סרי היא כקרקע וכו' לא שייך לא יגוש דנגבוי ועומד הוא שכל מה שיוכלו : (ב) ד"ה ואינה וכו' כפרק המוכר. נ"ב בדף פ ע"ב : (ג) ד"ה אינה כקרקע דמשום : (ד) ד"ה ה"ג וכו' מיירי וקא קרי ליה: (ה) תוס' ד"ה ושאני וכו' כלי עץ וכלי עור וכלי עצם : (ו) בא"ד ביום השמיני כלי עץ יכול וכו' ת"ל מכל כלי עץ : (ז) בא"ד ובאין להם בית קיבול נמי איירי וכו' דא"ר יוחנן:(ח)בא"ד דרשה גמורה היא הכא דתורת כהנים אמאי קבעי :

[א]והא קיימא לן דרבנן ועוד האמר ר' יוסי בן ר' חנינא [ב]בדף של מתכת מחלוקת לעולם רבנן היא א)ושאני שאיבה דרבנן אי הכי אפי' חקקו ולבסוף קבעו נמי שאני התם דאיכא תורת כלי עליו בתלוש בעי רב יוסף מי גשמים שחשב עליהם להדיח את האיצטרובלין מהו (א) לזרעים אליבא דרבי אליעזר דאמר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע לא תיבעי לך כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי אינו כקרקע מאי תיקו ב)שלח ליה רב נחמיה בריה דרב יוסף לרבה בריה דרב הונא זוטי לנהרדעא כי אתיא הך איתתא לקמך אגבה

יהא טהור ת"ל אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים ויש לדחות דאסמכתא היא כמו כמה דרשות דתורת כהנים ועוד מביא ראיה ר"ת דתנן במס' מקוואות בפ"ב (מ"ד) ר' אליעזר אומר רביעית בתחלה פוסל את המקוה ושלשה לוגין על פני המים ומדמחמיר בתחלה טפי מבסוף ש"מ דבתחלה פוסלין מדאורייתא ויש לדחות דהא דאחמיר רבי אליעזר בתחלה ברביעי' משום דרביעית הוא שיעור טבילה למחטין ולצינורות וכבר יש שם פסול מקוה עליהם ולר"י נראה דאפי' כולו שאוב דרבנן כדמשמע בתוספתא דמקוואות דתניא בפרק שני מקוה שהניחו ריקן ובא ומצאו מלא כשר מפני שזה ספק מים שאובין למקוה ומדקא מכשר ליה זה מספק ש"מ דכולו שאוב מדרבנן וליכא למימר דלאו בכולו שאוב איירי אלא כשהיה בו מים אך שהיה חסר דאם כן הוה ליה למימר שהניחו חסר דריקן משמע לגמרי ריקן שלא היה בו מים כלל ועוד אמר בפ"ק דפסחים (דף יז: ושם) גבי משקין בית מטבחיא בכלים טמאים בקרקע טהורים ומפרש התם דבקרקע טהורים משום דחזי להטביל בהן מחטין וצינורות אלמא אפי' כולו שאוב חזי להטביל בו דבשאוב מיירי מדמפליג בין כלים לקרקע והתם משקין בית מטבחיא נמי שאובין הם ורשב"א דוחה דהכי קאמר בכלים טמאים פי' שהיו בכלים אע"ג דהשתא הן בקרקע ולפי שהיו שאובים בקרקע שלא היו מעולם בכלים טהורים והר"ר משה מפונטויז"א דוחה דאע"ג דשאיבה דאורייתא היא בקרקע טהור משום ג) שאפשר בלא המשכה דכי נפלו מן הכלי לרצפה שהיא חלקה מימשכי אילך ואילך והוה ליה כשאיבה שהמשיכה כולה דכשרה ובפרק קמא דתמורה (דף יב:) דלא מכשיר המשכה אלא כי איכא כ"א סאה במקוה אפשר דהיינו מדרבנן וא"ת בשלמא אי כולו שאוב מדאורייתא היינו דגזרו חכמים ג' לוגין מים שאובין פוסלים אטו כולו שאוב ודוקא בשלשה לוגין גזרו שהן ראוין לרחיצת אדם כדאמרינן בפרק קמא דשבת (דף יד:) בתחלה היו טובלין במערות סרוחים ונותנין על גביהן ג' לוגין מים שאובין כו' אבל אי כולו שאוב דרבנן אמאי גזרו כלל בשאיבה וי"ל גזירה שמא יטבול בכלי דדומיא דמעין אמר רחמנא שהן בקרקע ומההוא מקוה שהניחו ריקן אר"ת דאדרבה יש להוכיח דכולו שאוב דאורייתא דקתני כשר מפני שזה ספק מים שאובין וחזקת המקוואות כשרות שאדם אינו עושה מקוה אלא לטבול בו ואינו ממלא אותו מסתמא מים שאובים אלא מים כשרים לטבילה משמע דוקא משום חזקה הוא דכשר הא לאו הכי פסול דספיקא דאורייתא לחומרא תדע דקתני סיפא צינור המקלח למקוה והמכתשת נתונה בצדו ספק מן הצינור למקוה ספק מן המכתשת למקוה פסול מפני שהפסול מוכיח ואם יש בו רוב מקוה כשר מפני שיש ספק מים שאובים למקוה ומדמכשר בשיש בו רוב מקוה מספק וכשאין רוב פסול משמע דרובו שאוב דאורייתא ועוד תניא התם שני מקוואות אחד שאוב ואחד כשר וטבל באחד מהן מטומאה חמורה ועשה טהרות הרי הן תלויות ומדלא מטהרין מספק אלמא כולו שאוב דאורייתא והראיות לא נראו לר"י עוד האריך רשב"א ועוד אומר ר"ת דדוקא במקוה חסר פוסלים מים שאובין אבל במקוה שלם כל מים שאובין שבעולם אין פוסלין אותו ושמה כתב ראיות ממסכת מקוואות ואין להאריך ואכתוב ראיה אחת דתנן התם פרק ששי (מ"ח) היה בעליון מ' סאה ובתחתון אין כלום ממלא בכתף ונותן בעליון עד שירדו בתחתון מ' סאה משמע אע"פ שרוב מים שאובין אין נפסל כיון שהיה שלם דהא אי אפשר אם לא נתן בעליון יותר מארבעים סאה: **בעי** רב יוסף מי גשמים שחישב עליהם להדיח בהן את האילטרובלין מהו להכשיר בהן את הזרעים · פירש הקונטרס דבכל תלוש ולבסוף חיברו מיבעיא ליה לענין הכשר זרעים ואליבא דרבנן דמכתשת ואין נראה לר"י דאם כן לימא סתמא תלוש ולבסוף חיברו לענין הכשר זרעים לרבנן מהו כדנקיט בפרק קמא דחולין (דף טז: ושם) ולא הוה ליה למינקט אילטרוביל טפי משאר מילי ועוד דאין סברא לדמות הכשר זרעים למכר שתהא מכתשת חשובה כתלוש לענין הכשר זרעים כמו שחשובה לענין מכר ועוד דלענין שחיטה נמי תיבעי לרבנן תלוש ולבסוף חיברו מהו אי הוי כתלוש או לא ועוד דפירש דלרבנן דדף לא מיבעיא ליה דלדידהו ודאי הוי כתלוש א"כ אדמיבעיא ליה לרבנן דמכתשת אי סבירא ליה כר' אליעזר או כרבנן דדף לענין הכשר זרעים תיבעי ליה לענין טומאת דף גופיה דאיפליגו בה רבי אליעזר ורבנן ועוד כיון דלרבנן דדף פשיטא ליה דהוה כתלוש ה"נ לרבנן דמכתשת דאמאי אית לן למימר דפליגי הני רבנן דרבי אליעזר אהנך רבנן דר"א ועוד דאינו מחלק בין דף למכתשת לכותל ואילטרוביל ובפרק קמא דחולין (דף טז:) מחלק בין סכין הקבועה לגור היוצא מן הכותל דקאמר שאני סכין דלא מבטל ליה ונראה לר"י דלרבנן דדף מיבעיא ליה דחשבי ליה לדף תלוש לענין טומאה והוא הדין לענין הכשר זרעים דהכשר וטומאה דמו אהדדי ואליבא דמאן דאמר בפ"ק דחולין (דף טז: ושם) דתלוש ולבסוף חיברו דכותל בנין לענין הכשר זרעים הוי כמחובר והשתא מיבעיא ליה לרבנן דדף ומכתשת דכולהו רבנן דרבי אליעזר מסתמא חדא ניהו באילטרוביל מהו ובאילטרוביל דוקא מיבעיא ליה והכי קמבעיא ליה אילטרוביל דבטל לגבי קרקע גבי מכר לרבנן דמכתשת אי הוי בטל לגמרי כמו כותל וחשיב נמי מחובר לענין הכשר זרעים או דלמא לענין הכשר זרעים לא חשיב מחובר כמו כותל אלא דוקא לענין מכר משום עין יפה אע"ג דלא מהני עין יפה לענין מכתשת היינו משום שאין סופה כל כך להתעכב בבית כמו האילטרוביל ומיהו לענין הכשר זרעים לא חשיב האילטרוביל מחובר לפי שעשוי לינטל יותר מכותל ואליבא דרבי אליעזר לא מיבעיא ליה דהא חשיב דף מחובר לענין טומאה והוא הדין לענין הכשר זרעים וכ"ש אילטרוביל והא דקאמר אליבא דרבי אליעזר לא תיבעי לך דאמר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע לאו דוקא נקט ההוא לישנא דהא ממכר אין להוכיח אהכשר זרעים אלא אמאי דמטהר בדף קא סמיך:

מעמלא

אלא לעולם רבנן · דדף הוא ודקשיא לך גבי ניטר אפילו קבעו ולבסוף חקקו נמי יפסול למקוה לרבנן דמטמאי ליה גבי דף וחשיבי ליה כלי בכל ענינים אפי' בקבעו ולבסוף חקקו שאני שאיבה דרבנן כדפרישית לעיל הלכך גבי ניטור הוא דמקילי רבנן ואמרי אינו פוסל בקבעו ולבסוף חקקו אבל לגבי דף דטומאתו מן התורה לעולם טמא אפי' בקבעו ולבסוף חקקו דסבירא להו לרבנן דכל המחובר לקרקע אינו כקרקע: א"ה · דלרבנן הכל שוה בין קבעו ואח"כ חקקו בין חקקו ואח"כ קבעו לא בטיל לגבי קרקע וחשיב כלי גמור וגבי שאיבה הוא דאקילו לבטלו אגב קרקע אפי' חקקו ולבסוף קבעו נמי לא יפסול מקוה ולבטיל אגב קרקע: ומשני התם דאיכא תורת כלי כו' · וכל כך לא רצו להקל דאין לך שאיבה גדולה מזו הואיל והוה שם כלי עליה קודם שהוקבע בקרקע ואי לא חשבת ליה כלי בטלה גזירתם לגמרי: בעי רב יוסף מי גשמים · שהיו יורדין וחישב עליהן שידיחו האילטרובלין מהו שאותן גשמים יכשירו זרעים אם נפלו עליהן לקבל טומאה דתנן (מכשירין פ"א מ"א) כל משקה שתחלתו לרצון אע"פ שאין סופו לרצון מכשיר והכא נמי כיון דניחא ליה בירידתן לצורך אילטרוביל אע"ג דלא ניחא ליה בירידתן על הפירות הוי הכשר ובלבד שיהא אילטרוביל חשוב כתלוש דלא מהני מחשבתו ולא קרינא ביה וכי יתן אלא היכא דמחשב שירדו על דבר תלוש כדאמרינן בפ"ק דשחיטת חולין (דף טז:) תלוש ולבסוף חיברו לענין הכשר זרעים מחלוקת דתנן הכופה קערה על גבי הכותל כו' ופרכינן רישא לסיפא ודייקינן מינה דכותל בנין חשוב תלוש ואם חישב שיודח הרי זה בכי יותן אבל בכותל מערה שהוא מחובר מעיקרו לא מהניא מחשבתו להכשיר זרעים ובתורת כהנים יליף מקראי דבעינן מחשבה לצורך דבר התלוש והאי אילטרוביל נמי תלוש ולבסוף חיברו הוא ואליבא דרבנן דלעיל דפליגי במכתשת קבועה קמיבעיא ליה כדמפרש ואזיל אי סבירא להו דתלוש ולבסוף חיברו לענין הכשר זרעים הוי תלוש או לא: אליבא דר' אליעזר לא תיבעי לך · דודאי חשיב מחובר ולא מיבעיא אילטרוביל דדמי לקרקע טפי ממכתשת קבועה דודאי חשיב מחובר אלא אפילו מכתשת קבועה דחשבו לה רבנן תלוש פליג איהו ואמר כל המחובר כו' והא ליכא למימר דטעמיה (ב) התם משום דבעינן יפה מוכר דהא כללא קאמר ועוד דשמעינן ליה גבי דף דמטהר אפי' בתקעו ולבסוף קבעו ואליבא דרבנן דדף נמי לא קמיבעיא ליה דודאי תלוש ולבסוף חיברו הוי תלוש כדקא חשיבי ליה תלוש גבי טומאה אפי' בקבעו ולבסוף תקעו והוא הדין להכשיר: כי תיבעי לך אליבא · דהנהו רבנן דלעיל דפליגי עליה דרבי אליעזר במכתשת קבועה מאי מי אמרינן היינו טעמייהו דסבירא להו דכל תלוש ולבסוף חיברו חשיב תלוש והלכך לא מכר את הקבועה והוא הדין לגבי הכשר טומאה וכיון דטעמייהו משום דחשיבי ליה תלוש לא מבעיא היכא (ג) דחשיב להדיח מכתשת קבועה דמכשירין אלא אפילו חשיב להדיח בהן סילטרוביל מכשיר את הזרעים דעל כרחך טעמייהו **גבי**

אילטרוביל

עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פ"ד מהל' מקוואות הל' א סמג עשין רמח :

לז ב מיי' פי"א מהל' כלים הלכה כד :

רבינו גרשום

מדאורייתא היא : והא קי"ל. דמים שאובין האי דפסלי מדרבנן היא כדאמרי' במס' יבמות[דף פב] היו עושין מקוה של מ' סאה ונפל סאה ונתן סאה כשר עד כמה אמר ר' יוחנן עד רובה יותר מרובה פסיל ליה · ל"א שאיבה לטבילה מדרבנן פסול ולא מדאורייתא דמן התורה כשר דלא מצינו בתורה שצריך מים חיים אלא זב דכתיב וכי יטהר הזב וגו' : ועוד . קושיא אחריני הא אמר ר' יוסי בר חנינא בדף של מתכת מחלוקת . ר' אליעזר ורבנן דפשוטי כלי מתכת דאורייתא מיטמו ואפי' הכי קאמר ר' אליעזר כי קבעו בכותל טהור ולטעמיה אמאי חקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה : אלא לעולם רבנן היא. דמטמי גבי דף של מתכת דאפי' קבעו בכותל לא קמבטל ליה: אי הכי. לטעמייהו בקבעו ולבסוף חקקו אמאי אינו פוסל את המקוה . היינו טעמא דשאיבה דרבנן היא ולאו מדאורייתא · אי הכי אפי' חקקו ולבסוף קבעו אמאי פוסל את המקוה : שאני התם דאיכא תורת כלי עליו בתלוש . משום הכי לא קמבטל אפי' בדרבנן : בעי רב יוסף מי גשמים שחישב להדיח בהן את האיצטרוביל . שהוא מחובר לקרקע מי הוו חשיבי הני מים להכשיר הזרעים אי לא · מי אמרינן דאין מכשירין כי היכי דגרסינן בשחיטת חולין הכופה קערה על הכותל אם בשביל שיודח הכותל אינו בכי יותן משום דחשיב דבר המחובר לקרקע וכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ולא חשיב כלום ואם בשביל שיודח הקערה הרי זה בכי יותן · הא גופא קשיא · הא בכותל מערה דהוה מחובר מעיקרו אינו בכי יותן דכקרקע דמי · בכותל בנין הרי זה בכי יותן משום דהוי תלוש ולבסוף חיברו דתורת כלי עליו הכא נמי לגבי אצטרוביל המחובר לקרקע מכשירין מי גשמים אי לא : אליבא דר' אליעזר דאמר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע לא תיבעי לך . דודאי אפי' בכותל בנין סבירא ליה דכקרקע דמי ואין מכשירין: כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי כל המחובר לקרקע אינו כקרקע. מאי מי אמרינן דהאי דקאמרי כל המחובר לקרקע אינו כקרקע לכל מילי קאמרי אפי' לגבי איצטרוביל ומכשיר או דלמא בעלמא כגון כותל בנין אמרי' דאינו כקרקע דזימנין משנהו אבל גבי איצטרוביל דקביע הוא כקרקע דמי ואין מכשירין תיקו :

מסורת הש"ס

א)[ב"ק סז:] : ב)כתובות סט: ג) [נ"א משום שאי אפשר וכ"ה בס"י] :

הגהות הב"ח

(א) גמ' מהו להכשיר בהן את הזרעים אליבא דר' אליעזר :(ב) רשב"ם ד"ה אליבא וכו' דטעמיה דר' אליעזר התם וכו' כדקתני ליה תלוש : (ג) ד"ה כי תיבעי וכו' היכא דחישב להדיח המכתשת וכו' אפילו חישב להדיח :

אגבה עישור נכסי אפי' מאצטרובלי דריחיים א"ר אשי כי הוינן בי רב כהנא מגבינן אפי' מעמלא דבתי: **מתני'** המוכר את החצר מכר בתים בורות שיחין ומערות אבל לא את המטלטלין בזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר לא את המרחץ ולא את בית הבד שבתוכה ר"א אומר המוכר את החצר לא מכר אלא אוירה של חצר: **גמ'** ת"ר המוכר את החצר מכר בתים החיצונים ובתים הפנימים ובית החולסאות חנויות פתוחות לתוכה נמכרות עמה ושאין פתוחות לתוכה אין נמכרות עמה פתוחות לכאן ולכאן(א) א)[אלו] ואלו נמכרות עמה ר"א אומר המוכר את החצר לא מכר אלא מילוסא של חצר אמר מר פתוחות לכאן ולכאן נמכרות עמה והא תני ר' חייא אין נמכרות עמה לא קשיא הא דרוב תשמישתייהו לגו הא דרוב תשמישתייהו לבר: ר"א אומר המוכר את החצר לא מכר אלא אוירה של חצר: אמר ב)(רבה) אי דאמר ליה דירתא דכולי עלמא לא פליגי דבתי משמע כי פליגי דא"ל דרתא מר סבר תרביצא משמע ומר סבר בתי משמע איכא דאמרי אמר ב)(רבה) אי דאמר ליה דרתא דכולי עלמא לא פליגי דבתי משמע כי פליגי דא"ל חצר מר סבר חצר אוירא משמע ומר סבר כחצר המשכן ואמר ב)(רבה) אמר רב נחמן מכר לו ג)חולסית ומצולה החזיק בחולסית לא קנה מצולה החזיק במצולה לא קנה חולסית איני והא ד)אמר שמואל מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן (ב) התם הוא דסדנא דארעא חד הוא וכולה חדא תשמישתא הוא אבל הכא הא תשמישתא לחוד והא תשמישתא לחוד ואיכא דאמרי אמר

אלטרוביל דאמרי מכור לא משום דחשיב מחובר דהא גבי מכר מכתשת חשבי ליה לתלוש ולבסוף חיברו כתלוש ואלטרוביל נמי תלוש ולבסוף חיברו הוא דקודם שיקבענו בקרקע הוי בנוי ועומד ואלא היינו טעמייהו משום דעיקר עשייתו לקביעות בקרקע טפי ממכתשת חשיב כבית לענין מכירת בית דומיא דכותלי הבית דחשיבי תלוש לענין הכשר זרעים ולגבי מכר הרי הן בכלל בית וחשיבי כקרקע או דלמא טעמייהו גבי מכתשת משום דבעין רעה מוכר אבל לגבי הכשר כקרקע משוו ליה וכר"ת סבירא לאו תיקו האי דנקט להדיא בהן את האלטרוביל ולא נקט מכתשת אורחא דמילתא נקט שהיו רגילין להדיחו אי נמי רבותא הוא דנקט כדפרישי' דאע"ג דאמרי רבנן מכר את האלטרוביל איכא למימר דחשבי ליה תלוש לענין הכשר זרעים כדפרישית: עישור נכסי · שהבת נוטלת בנכסי אביה בשביל פרנסת הבעל להינשא בו וקיי"ל בכתובות (דף סח·) לפרנסה שמין באב והיכא דאין יודעין דעתו נוטלת עישור נכסים וממקרקעי ולא ממטלטלי כדאמר בכתובות: אפי' מאלטרובלי · כר"א דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ופירש רבינו חננאל וקיי"ל הכי דהא לית מאן דפליג עלה ולדברי הכל פרנסה דהיא עישור נכסי ממקרקעי ולא ממטלטלי היא ואפילו בזמן הזה דהא בהדיא פסק רבא בפרק מציאת האשה הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי בין לכתובה בין למזוני בין לפרנסה ואף על גב דרבותינו הגאונים תקנו לגבות כתובה אפי' ממטלטלי גובים גם מזוני אפי' ממטלטלי דהא קיי"ל (כתובות דף נד:) תנאי כתובה ככתובה דמי הני מילי בכתובה ומזוני אבל הפרנסה אינה מתנאי כתובה הלכך במקומה עומדת וממקרקעי גביא ולא ממטלטלי (ג): אגבה מאלטרובלי . דאינון מטלטלי קבועין בקרקע שמעינן מינה דסוגיא דשמעתא כר"א סלקא דסבר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע כן פי' ר' חננאל והכי פסק' אליבא דהלכתא וכן עיקר: מעמלא דבתי · משכירות הבתים דכמקרקעי חשיב ליה דשכר מקרקעי חשיב מקרקעי: **מתני'** המוכר את החצר · סתם מכר בתים הפתוחים לחצר ובורות שיחין ומערות שבתוך הבית אע"ג דהמוכר את הבית לא מכר בורות שיחין ומערות לגבי חצר מיהא בטלים ונמכרין בכלל חצר: אבל לא את המטלטלין · תשמישי הבית שאינן קבועין (ד) כל כך הנך דאמרן לעיל דאינן מכורין בכלל בית וכ"ש שאר מטלטלין שאינן בכלל תשמישי בית: הרי כולן מכורין · המטלטלין תשמישי בית כולן דאיקרו מטלטלי כדאמרי' לקמן במי שמת (דף קנ·) מאי תשמישתיה איקרו מטלטלי ולא חיטי ושערי: בין כך ובין כך · בין שאמר לו כל מה שבתוכה בין לא אמר: לא את המרחץ · דאינו בכלל חצר: אלא אוירה · אבל בתים ובורות לא מכר כלל ודמים מודיעים ליכא למימר דאין אונאה לקרקעות: **גמ'** החיצונים · הפתוחין לחצר: חולסאות · פר"ח קרקע שעפרו חול שמוציאין ממנו זכוכית ובפ"ק דשבת (דף טו:) אמרינן בזכוכית שתחלת ברייתו מן החול והלכך מקום חשוב (ה) בפני עצמו: חנויות הפתוחות לתוכה · שאין מוכרין (ו) אלא לבני חצר זו: שאין פתוחות לתוכה · אלא לרשות הרבים: מילוסא · אוירא: והתני ר' חייא · דפתוחות לכאן ולכאן אין נמכרות עמה: הא · דר' חייא דרוב תשמישייהו לבר פתח של צד החוץ פתוח יותר להשתמש בו מפתח הפנימי: אמר רבא כל היכא דא"ל דירתא · שאמר לו מוכר ללוקח דירה זו אני מוכר לך ובלשון זה מכר לו את החצר שלא אמר חצר זו אני מוכר לך אלא מדור זה דכולי עלמא לא פליגי דבתים משמע דבחצר אין דרין אלא בבתים והלכך הכא מודי ר"א דחצר ובתים מכר לו שהכל ביחד קרוי דירה: כי פליגי דא"ל דרתא · חצר מתרגמינן דרתא: ר"א סבר תרביצא משמע · אויר משמע כאילו אמר לו חצר זו אני מוכר (ז) דאויר לבד קרוי חצר: ורבנן סברי בתי משמע · דדרתא ודירתא אחת הם שניהם לשון דירה הם ולהך לישנא קמא דרבא משמע דהיכא דא"ל חצר זו אני מוכר לך הכל מודין דלא מכר אלא אוירה של חצר ומתני' הכי קתני המוכר (ח) חצר באותו לשון שרגילין לקרותו דהיינו דרתא מכר את הבתים כו' ר"א אומר המוכר את החצר אפי' בלשון דרתא לא מכר אלא אוירה של חצר: הכי גרסינן · איכא דאמרי אמר רבא כל היכא דא"ל דרתא כולי עלמא לא פליגי דבתי משמע דגם הוא לשון דירה דעל שם דירה נקראת החצר דרתא: הכי גרסינן כי פליגי דא"ל חצר · כדקתני מתני' המוכר את החצר מר סבר חצר אוירא משמע: ומר סבר כחצר המשכן · חכמים סברי חצר כחצר המשכן כדכתיב אורך החצר מאה באמה ורוחב חמשים בחמשים (שמות כז) ובכלל אלו ק' אמה קדש הקדשים ואהל מועד שהם כמו בתים וקראן הכתוב חצר מכאן שהבתים נמכרין בכלל חצר כן פר"ח ועיקר ומסתברא כהאי לישנא בתרא דבדאמר ליה חצר פליגי דהכי תנן מתני' והלכך לא שנא א"ל דירתא ולא שנא א"ל דרתא ולא שנא א"ל חצר מכר את הבתים: מצולה · קרקעית הנהר (ט) שמוצאין בו כסף וזהב כן פירש ר' חננאל ויש מפרשים לדגים: החזיק בחולסית · לאו בחזקת שלש שנים איירי אלא בחזקה כדי לקנות שלא יוכל מוכר לחזור בו דקיימא לן קרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה: לא קנה מצולה · שהרי שני תשמישין הן זה לחול וזה לכסף וזהב ושני שמות הן ואע"פ שסמוכין זה לזה לא מהניא חזקת חולסית לקנות מצולה והיינו טעמא דמהאי קרא נפקא לן חזקת הקונה קרקע במסכת קדושין (דף כו·) ושבו בעריכם אשר תפשתם (בה) במה תפשתם בישיבה ועוד קרא אחרינא וירשתם אותה וישבתם בה במה ירשתם בישיבה משם למדנו שאותו קרקע שהוא יושב בו או אותה העיר שהוא יושב בה הוא קונה בחזקת ישיבה אבל עיר אחרת אינו קונה בישיבת חבירתה הלכך חולסית ומצולה שהן שני דברים חלוקין זה מזה באותו שהוא מחזיק הוא זוכה ולא בחבירו: כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן · וכדמפרש בפ"ק דקדושין (דף כז:) שנתן לו דמי כולן דכיון דקיבל המוכר כל הדמים של עשר השדות הרי אשתעבוד כולהו ללוקח בשביל מעותיו שנתן לו ודי לן בחזקת אחת מהן וכדמפרש טעמא בב"ק דסדנא דארעא חד הוא כל השדות אדוקין בגוף קרקע של עולם שהוא אחד וכמו שהחזיק בכולהו דמי והא דאמרינן בחזקת הבתים (לעיל דף נג·) שני שדות ומצר אחד ביניהן החזיק באחת מהן לא קנה חבירתה לא תקשי לשמואל דהתם בנכסי הגר קאי דממילא קא קני בלא
מתן

מעמלא דבתי · וא"ת היכי דמי אי כבר בא השכירות ליד האחין אם כן מטלטלי נינהו ולא גביא מנייהו ואי אתא לאשמועינן שיכולה להשכיר לצורך נדונייתה פשיטא דאפילו למכור יכולה וי"ל כגון שהשכירו הבית לשנה וכבר עבר חצי הזמן וקא משמע לן דאפילו שכירות מזמן שעבר תטול דאין השכירות משתלמת אלא לבסוף ולא דמי למטלטלין:
יש

מסורת הש"ס

א) [נ"א תרי]: ב) [נ"ל רבא]: ג) [עי' תוס' ערכין לב: ועי' ערוך ערך תלס]: ד) קדושין כו: ב"ק יב· [תוספ' כתובות פ"ו ותוספתא ב"ב פ"ב]:

רבינו גרשום

עישור נכסים. דיש לה לבת בנכסי אביה יורשת ממקרקעי: אפילו מאצטרוביל. דכקרקע דמי: מעמלא דבתי. משכירות הבתים · ויש אומרים מעמלא דבתי היינו זבל שמוציאין לפני הפתחים גובה מהן עישור נכסים: פיס' המוכר את החצר מכר את הבתים. שפתוחין לחצר: בורות שיחין ומערות. שתחת הבית ופתוחין לחצר דכל הני משעבדי לחצר: לא מכר את בית המרחץ ולא את בית הבד שבתוכה' משום דלא שייכי לחצר ורשות בפני עצמו הוא: אלא אוירה של חצר· ולא שום תשמיש אחר: בתים החיצונים. הפתוחים לחצר: בית חולסאות. אלו סלעים כמו צונמא דחשיב מעשה בפני עצמו הוא: נמכרים עמה. משום דשייכי לחצר: פתוחין לכאן ולכאן. לחצר ולרה"ר. מילוסא. אוירא: הא דרוב תשמישתייהו דחנויות לגו. בחצר נמכרות עמה: אבל אי דרוב תשמישתייהו לבר · לרשות הרבים אין נמכרות עמה: אמר רבה אי דאמר לו. המוכר ללוקח כשמוכר לו החצר: דירתא. כלומר דירה אני מוכר לך: כולי עלמא לא פליגי' דבתי משמע. דובין ליה בין חצר ובין בית כי היכי דדיירי אינשי בתיהן פתוחות לחצר והכל מכר לו: דרתא מתרגמינן חצר. דרתא · מר סבר ר' אליעזר תרביצא משמע. דהיינו אויר של חצר לחוד ולא בתי ורבנן סברי אפילו בתי משמע · דהיינו כדדיירי אינשי חצר עם בית ומכר לו הכל בין חצר ובין בית: ר' אליעזר סבר לא מכר אלא אוירא דחצר כחצר המשכן. שלא היה שם לשכה ולא כלום כי אם מזבח לחוד: חולסית. צונמא: כיון שהחזיק באחת מהן. על דעת לקנות כולן: קנה כולן' דאידי ואידי כולהו עשר שדות חדא תשמישתא נינהו לזריעה קיימי · חולסית. תשמיש לחוד למשפח שם בגדים · מצולה לזריעה:

עין משפט נר מצוה

לח א מיי' פ"כ מהל' אישות הל' ה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קיג סעי' ב:

לט ב ג ד ה ו ז מיי' פכ"ה מהל' מכירה הלכה ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רטו סעיף א:

הגהות הב"ח

(א) גמ' פתוחות לכאן ולכאן נמכרות עמה כצ"ל ותיבות אלו ואלו נמחק: (ב) שם קנה כולן הכי השתא התם הוא דסדנא: (ג) רשב"ם ד"ה אפילו וכו' ולא ממטלטלי ומדאלא ליה אגבה כצ"ל והד"א: (ד) ד"ה אבל וכו' שאינן קבועין והיינו כל הנך דאמרן: (ה) ד"ה חולסאות וכו' חשוב הוא בפני עצמו: (ו) ד"ה חנויות וכו' שאין מוכרין מהן אלא: (ז) ד"ה ר"א סבר וכו' מוכר לך דאויר: (ח) ד"ה ורבנן וכו' המוכר את החצר באותו לשון שרגילין לקרותה חצר דהיינו: (ט) ד"ה מצולה וכו' שמוצאין בו:

אמר א)(רבה) אמר רב נחמן החזיק בחולסית קנה מצולה (א) פשיטא דהא אמר שמואל מכר לו עשר שדות וכו' מהו דתימא התם הוא דסדנא דארעא חד הוא אבל הכא הא תשמישתא לחוד והא תשמישתא לחוד קא משמע לן: מתני' המוכר בית הבד מכר את הים ואת הממל ואת הבתולות אבל לא מכר את ב)העבירים ואת הגלגל ואת הקורה ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין ג)ר"א אומר המוכר בית הבד מכר את הקורה: גמ' ים טלפחא ממל א"ר אבא בר ממל מפרכתא בתולות א"ר יוחנן כלונסות של ארז שמעמידין בהן את הקורה עבירים כבשי גלגל חומרתא קורה קורה ת"ר המוכר בית הבד מכר את נסרים ואת היקבים ואת המפרכות ואת הריחים(ב)התחתונות אבל לא העליונה ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר לא את העבירים ולא את השקין ולא את המרצופין רבי אליעזר אומר המוכר בית הבד מכר את הקורה שלא נקרא בית הבד אלא על שום קורה: מתני' המוכר את (ג) המרחץ לא מכר את הנסרין ואת הספלין ואת ד)הבלניות בזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר לא את המגורות של מים ולא את אוצרות של עצים: גמ' ת"ר המוכר את המרחץ מכר את בית הנסרין ואת בית היקמין ואת בית הספלים ואת בית הוילאות אבל לא את (ד) נסרין עצמן ולא יקמין עצמן ולא ספלים עצמן ולא וילאות עצמן ובזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר לו את הבריכות המספקות לו מים בין בימות

רש"י

מתן מעות הלכך לא קנה אלא אותו שהחזיק (ה) דהא הך דשמואל נמי אילו לא נתן מעות לא קנה אלא מה שהחזיק ואם נתן דמי אליין לא קנה בחזקת אחת מהן אלא כנגד מעותיו וא"ת כיון דנתן דמי כולן איירי שמואל מה לי לחזקת אחת מהן והלא קרקע נקנה בכסף ולא צריכה תו חזקה איכא למימר דבמקום שכותבין השטר איירי דהתם לא קני קרקע במעות אלא בשטר או בחזקה כדאמרי' בפ"ק דקדושין (דף כו·) עלה דהך משנה נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף כו' אמר רבא לא שנו אלא במקום שאין כותבין את השטר אבל במקום שכותבין את השטר לא קנה עד שיכתוב את השטר א"נ עד שיחזיק: הדא תשמישתא·(ו) כל העשר שדות עומדין לזריעה והלכך כשדה אחת חשובין על ידי סדנא דארעא שמחבר אותן: מתני' המוכר את בית הבד· בית שהבד בו ואותו בית לתשמיש בד לבדו עשוי: מכר את הים· בגמ' מפרש דהיינו בד עצמו כדקמפרש ואזיל ונראה בעיני דכל הנך דקתני בהו מכר קבועין הן שם ואיכך דאינן מכורים בכלל בית הבד מיטלטלי הן כדאמרן נמי (לעיל ד' סה·) גבי בית שמכר מכתשת קבועה ולא המיטלטלת: הממל (ז) הבתולות. בגמ' מפרש וקבועין הן: עבירים וגלגל וקורה· מיטלטלי הן ובגמ' מיפרשי כולהו: ובזמן שאמר לו הוא· הבית של בד וכל מה שבתוכו אני מוכר לך כולן מכורין ודוקא הני הצריכין לבית הבד אבל שאר תשמישין שמונחין בתוכו להשמר אינן מכורין: מכר את הקורה· כדמפרש טעמא בגמרא דהיינו עיקר בית הבד: גמ' טלפחא· היא עריבה שקורין מיי"ט עגולה כעדשה ועדשה קרי לה בברייתא במסכת ע"ז (דף עה·) עדשים מתרגמינן טלופחין: ממל אמר רבי אבא בר ממל מפרכתא· אבן נקובה שמכניסין בה עץ ומפרכין בה הזיתים בבית הבד דהיינו דומיא דמכתשת ויש מפרשים דהיינו עץ עצמו שמפרכין בו את הזיתים ולפי שהוא (ח) תשמישי בית הבד הוא מכור בכלל בית הבד ואע"ג דמיטלטל ולשון ראשון מפירושי ר' חננאל ועיקר: כלונסות· אותן שנועצין ה) בראש הגת מכאן ומכאן (ט)ונוקבים זה כנגד זה ונותנים בריחים מזה לזה ומעמידין הקורה על הבריח ובלע"ז קורין להן יזמיילי"ן תאומים ויש מקומות שקורין שרו"ש אחיות: כיבשי· נסרים שנותנין על הזיתים בבית הבד כשמורידין הקורה עליהן לכבשן ומשום דמיטלטלי לא מזדבני: חומרתא· ווי"ן בלע"ז שמגלגלין בה את הקורה להעלותה ולהורידה: קורה. דמתני' היינו קורה כמשמעה שגם בבבל קורין לה כן: מכר את הנסרים· אינם כיבשי דא"כ תקשי אמתני' דהתם קתני לא מכר והכא קתני מכר אלא הן כעין נסרים נתונים סביב הזיתים בבית הבד כדי שלא יתפזרו אנה ואנה בהכביד הקורה עליהם ונראה בעיני שמחוברים שם וקבועים הם שם לעולם ובתוספתא גרס מכר את היצרים ונראה דנצרים גרס והיינו עקל בית הבד שקושרין בהם הזיתים כדי שלא יתפזרו(י): יקבים· היינו ים החקוקה ועשויה כעין יקב וכדכתיב (יואל ב) והשיקו היקבים תירוש ויצהר והשיקו לשון הומה ורעש שהיין עושה כשנופל מן היקב: המפרכות· היינו ממל דמתני' דפרישנא לעיל מפרכתא: הריחים התחתונה· קבועה היא וטוחנין בה זיתים שבתחלה מפרכין אותן במפרכות ואח"כ טוחנין בריחים ואח"כ עוצרין אותן בבית הבד והכי אמרינן במנחות (דף פו·): ושקין ומרצופין· נשאת בהן זיתים בבית הבד אלא שהמרצופין הן של עור והשקין מגולה של עזים וכל דמטלטל לא מזדבן: מתני' הכי גרסינן בסדר המשנה המוכר את בית המרחץ· בית שעשוי לרחוץ בו וג' בתים הן זה לפנים מזה כדאמרינן ביציאות השבת (שבת דף י·) פנימי לרחיצה חיצון שעומדין שם מלובשין ביטוני שפושטין שם בגדיהם ובתוספתא קתני בהדיא המוכר את המרחץ מכר בתים הפנימים ובתים החיצונים: הנסרים· שנותנין על גבי קרקע המרחץ ועומדין עליהם הרוחצים שלא יכוו רגליהם מחום הקרקע אי נמי שלא יטנפו רגליהן ומשום דמטלטלי לא מיזדבני: ספלים· לתת בהן מים לרחוץ ומיטלטלין: ווילאות· מסך כנגד הפתח ולי נראה בגד שמסתפגין בו דהיינו אלונטית: לא מכר מגורות של מים· בריכות מים ששופכות מים למרחץ: ולא אוצרות של עצים· שהיו לחמם בהן המרחץ והיינו טעמא דאין אלו תשמישין המיוחדין למרחץ כי הנך דלעיל ואין אלו מאני תשמישתיה אלא ממונו הן ליהנות בהם אפי' בתוך ביתו דכשקונה אותם קונה להסיק בביתו ולאפות ולגלות בהן כמו חיטי ושערי· מגורות כמו נהרסו ממגורות (יואל א) כיוצא בו מגורה שהיא מליאה פירות (פסחים דף ט·): גמ' בית הנסרין· בית (כ) שמכניסין בו הנסרים לאחר רחיצה: את בית היקמים גרסי' בתוספתא יש מפרשים חדר שמצניעין בו הגיגיות שמשימין בו מים חמין ולא נהירא לי דהיינו נמי בית היורות דקתני בתוספתא ויש מפרשים י)יקמים סודר שמעטפין בהן ראשן מפני חום המרחץ וכל הני בתים מיחברי לבית המרחץ: אבל לא את הנסרים· דמיטלטלי: ולא (ל) הספלים· גרסינן ואית דגרסי ספסלין שיושבין עליהן בבית המרחץ ולשון עיקר דהא במתניתין נמי ספלים גרסינן:

בין

תוספות

ים טלפחא· היינו עדשים דסוף מסכת ע"ז (דף עה·) דאמר בעו מיניה מרב הונא הני ז) (גודגא) דארמאי מאי א"ל תניתוה מי שהיו גיתיו ובית בדיו טמאים הדפין והלולבין והעדשים מדיחן ופירש נמי הקונטרס התם דעדשה היינו גת עצמה וקשה דהתם תנן דגת צריכה ניגוב ואומר (מ)בקונטרס דאברייתא סמיכנן דלא נהיגין למעבד ניגוב בגת ח) (ורש"י) מגיה התם בברייתא מנגבן ע"פ התוספת' ומצריך ניגוב לגת ט)(ור"ת) אומר דאפילו אי גרסינן מדיחן לא פליג אמתניתין דעדשים לאו היינו גת י)אלא כמו שפי' בערוך בערך טלפח מביאין טיט ומערבין בו תבן ונעורת של פשתן ועושים כמין ריחים גדולים ונותנין על הזיתים שיצא שומנן והוא סגי ליה בהדחה וא"ת לר"ת אמאי לא חשיב במתניתין בד עצמו דמכר וי"ל דפשיטא הוא שהוא עיקרו של מכר ולא נקרא בית הבד אלא על שם בד ויקבים נמי דקתני בגמ' אינו בד עצמו אלא כמו שפירש בערוך יקבים סלים שמביאים בו זיתים והתם נמי גבי מי שהיו גיתיו ובית בדיו טמאים הא דלא חשיב גת עצמו מפני שאין רגילות שיטמא לפי ששומרים אותו מליטמא מפני חשיבותו שלא ימצאו אחר מזומן אם יטמא זה וגם אין כל כך ממשמשין בו שהוא כבד ואי אפשר לטלטל ועוד שכבר פי' דין גת לענין יין נסך דבעי ניגוב והוא הדין לענין טהרות כ) וא"ת בשלמא לפ"ה דכל הנהו(נ) דמכר הן מחוברין אלא לר"ת שמפרש טלפחא עיגול של טיט שאינו מחובר ויקבים סלים אמאי מכר כיון שאינן מחוברין וי"ל מפני שאינן חשובין כ"כ ובטלים אגב בד גופיה א"נ לפי שאין עובדין אלא לכך: לא מכר את הנסרים· נראה לר"י דהיינו נסרים שמכסין בהן את החמין כדאשכחן בפרק כירה (שבת דף מ·) אלא א"כ היו חמין שלו מחופים בנסרים:

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פ"א מהל' מכירה הל' יט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן קנב סעיף יב:

מא ב ג ד ה ו מיי' שם פכ"ה הלכה ז סמג שם טוש"ע ח"מ סימן רטו סעיף ב:

מב ז ח ט מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף ג:

רבינו גרשום

קמ"ל. דאפי' הכי קנה דסדנא דארעא כלומר כל הקרקע חד הוא: פיסקא ים טלפחא· לועין מיי"ש שאוצרין בהו: ממל. מפרכתא· זה כמו קורנס שמפרכין בו א)הענבים שהן עיקר תשמישי הבד: כלונסאות· אלו עצים שעומדים מיכן ומיכן לקורה ונקובין ומשימין בריח מזה לזה ומעמידי' הקורה על הבריח· עבירין כבשי אותן קצעין שמשימין על הקרשים (דין): קורה קורה ממש: הנסרים. הם הקרשים שמשכיבין על גבי התמד ויש אומרי' אלו אותם שמקיפין אותן סביב לתמד וקושרין שלא יתפזרו הענבים אילך ואילך: היקבים. הם הסלים שמביאין בהם הזיתים מן השדה לבית הבד: ריחים התחתונים. שהיו טוחנים בהן הזיתים ואחר כך משימין הזיתים ביקב כדי להוציא השמן יפה וכל הני שייכי לבית הבד לפיכך נמכרין הם: העליונה. דהיינו הרכב אינה נמכרת דלא שייכא היא בהדי בד בלבד: השקין. אלו השקין עצמן שהיו מביאין הענבים או הזיתים בהם לאותו כלי שהוא חוץ לכרם שהוא הולך ובא מכרם לבד ומבד לכרם והוא עשוי מן עור· מרצופין שלועזין מאל"ש: פים' הנסרים. בית המרחץ שלהן היה עשוי מאבני שיש וכשהאש בוער מתחתיו מתחמם השיש מאד ומשימין נסרים על גבי הרצפה של שיש כדי שיעמדו עליהן הרוחצין: ספלים. גביעין שמוריקין מהן המים עליהן: הוילאות. אלו הבגדים שפורשין כנגדן לפתח המרחץ כעין וילון. כל הני לא שייכי למרחץ: מגורות המים. מקוואות המים שמכניסין אותן דרך סילון למרחץ: מכר את בית הנסרים· שמצניעין שם הנסרים כן הכי נמי בית היקמין: יקמין. אלו בגדים שמעטפין ראשיהם במרחץ מפני החום שלא יזיק להם בראשם וכל הני בנינים שייכי למרחץ ולאו הוי מטלטלין דה"נ קתני מתני' לקמן:

א) נראה דצ"ל הזיתים.

מסורת הש"ס

א) [צ"ל רבא]: ב) [גי' הערוך ערך עבר ב' העבירים וכן הגי' במשנה שבמשניות וכתב התוי"ט שכן גירסת הרי"ף]: ג) [לקמן עח: ע"ש]: ד) ס"א הוילאות: ה) [כנ"י איתא בארץ בגת]: ו) [וער' פירוש הערוך ערך יקמין] ז) [צ"ל גורגי]: ח) ור"ש]: ט) [צ"ל ור"י]: י)[ועי' בר"ש סופטסר']: כ)[ועי' תוספות נדה סס: ד"ה הדפין וכו']:

הגהות הב"ח

(א) גמ' קנה מצולה החזיק במצולה קנה חולסית פשיטא דהא: (ב) שם ואת הריחים התחתונה אבל לא העליונה (ובזמן שאמר לו וכו' את המרצופין) תא"מ ונ"ב ס"א לא מכר לא את העבירים ולא את השקין ולא את המרצופין ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין כו': (ג) שם במשנה המוכר את בית המרחץ: (ד) גמ' אבל לא את הנסרין עצמן ולא את היקמין עצמן ולא את הספלים עצמן ולא את הוילאות עצמן: (ה) רשב"ם ד"ה (בע"א) כיון וכו' אלא אותו שהחזיק הוא"ל ואין מי שמוסר לו ואומר לו לך חזק וקני דהא הך דשמואל: (ו) ד"ה הדא תשמישתא כל שדות עומדין לזריעה והלכך העשרה כשדה אחת כצ"ל: (ז) ד"ה הממל ואת הבתולות בגמרא מפרש דקבועין הן: (ח) ד"ה ממל וכו' ולפי שהוא עיקר תשמישי בית הבד: (ט) ד"ה כלונסות וכו' מכאן ומכאן לקורה ונוקבים: (י) ד"ה מכר את הנסרים וכו' שלא יתפזרו אנה ואנה הס"ד: (כ) ד"ה בית הנסרין בית שמצניעין בו את הנסרים: (ל) ד"ה ולא את הספלים: (מ) תוס' ד"ה ים וכו' ואומר שם בקונטרס וכו' ניגוב בגת ורשב"ם מגיה וכו' וי"ל דפשיטא הוא שכן עיקרו: (נ) בא"ד דכל הנהו מכר שהרי הן מחוברין:

בימות החמה (א) ובימות הגשמים ולא בית כינוס העצים ואם אמר לו בית המרחץ וכל תשמישיו אני מוכר לך כולן מכורין ההוא דאמר ליה לחבריה בית הבד וכל תשמישיו אני מוכר לך (ב) הויא הנהו חנואתא אבראי דהוו שטחו בהו שומשמי אתא לקמיה דרב יוסף א"ל תנינא אם אמר בית המרחץ וכל תשמישיו אני מוכר לך הרי כולן מכורין אמר ליה אביי והא תני רבי חייא אין כולן מכורין אלא אמר רב אשי חזינן אי א"ל בית הבד וכל תשמישיו ואלין מצרנהא קני ואי לא לא קני: **מתני'** המוכר את העיר מכר בתים בורות שיחין ומערות מרחצאות ושובכות בית הבדין ובית השלחין אבל לא את המטלטלין ובזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה אפילו היו בה בהמה ועבדים הרי כולן מכורין רשב"ג אומר המוכר את העיר מכר את הסנטר: **גמ'** אמר ליה רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי שמעת מינה עבדא כמטלטלא דמי דאי כמקרקע דמי ניזדבן אגב מתא ואלא מאי עבדא כמטלטלא דמי (ג) מאי אפי' אלא מאי אית לך למימר שאני בין מטלטלא דנייד ממטלטלא דלא נייד אפילו תימא עבדא כמקרקע דמי שאני בין מקרקע דנייד למקרקע דלא נייד: רבן שמעון בן גמליאל אומר המוכר את העיר מכר את הסנטר: מאי סנטר הכא תרגימו בר מחוניתא שמעון בן אבטולמוס אומר באגי מאן דאמר בר מחוניתא כל שכן באגי מ"ד באגי אבל בר מחוניתא לא מיזדבן תנן בית הבדים ובית השלחין סברוה מאי שלחין באגי דכתיב ושולח מים על פני חוצות בשלמא למאן דאמר בר מחוניתא אמר תנא קמא באגי מיזדבני בר מחוניתא לא מיזדבן ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר אפי' בר מחוניתא נמי מיזדבן אלא למ"ד באגי ת"ק נמי הכי קאמר מי סברת מאי שלחין באגי לא מאי שלחין גינונייתא שנאמר שלחיך פרדס רמונים אבל באגי לא מיזדבני ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר אפי' באגי נמי מזדבני איכא דאמרי סברוה מאי שלחין גינוניאתא בשלמא למאן דאמר באגי אמר תנא קמא גנונייתא מיזדבן באגי לא מיזדבני ואתא רשב"ג למימר אפילו באגי מיזדבני אלא

איוב ה | שיר ד | יחזקאל יז

רש"י

בין בימות החמה · שהן מועטין וסד"א ליבטלו גבי המרחץ: ולא בית כניסת העצים · גרסינן בתוספתא לא מכר לא את הבית ולא את העצים דכי היכי דעצים לאו תשמישין (ד) ניכהו גם הבית שעשוי לצרכו לא מיקרי תשמיש מרחץ כל כך: וכל תשמישיו · לטפויי אתא בריכות ואוצרות של עצים דהוו תשמיש למרחץ פורתא וכדמפרש לקמן שכתב לו מצרים החיצונים והגם בתוך המצר: חנואתא · חנויות למכור בו פת ויין: שטחו בה שומשמי · ליבשן כדי לעשות מהן שמן בבית הבד זה כדתנן (שבת דף כד:) בשמן שומשמין אבל עיקר תשמישן למכור פת ויין הוא: הרי כולן מכורין · ואפילו אוצרות של עצים וה"ה לחנות זה: אין כולן מכורין · שהרי אין מיוחדין לבית הבד: הכי כתוב בפירושי רבינו חננאל וכן עיקר אמר רב אשי חזינן אי א"ל בית הבד וכל תשמישיו ואלין מצרנוהי והני בכלל הנהו מצרני קנה להו ואי לא לא קנה וסוגיא דשמעתא (ה) דאמר הכי סלקא וקיימא לן כרב אשי דהוא בתרא ושמעינן מינה בזמן שא"ל בית המרחץ וכל מה שבתוכו אני מוכר אע"פ שמצר לו מצרים החיצונים לא קנה בריכות של מים ולא בית כינוס עצים דקיימא לן מצרים הרחיב (ו) אבל אם א"ל מרחץ וכל תשמישיו ומצר לו מצריו והגם בתוך המצר הרי הן מכורין הואיל וחזו פורתא לתשמיש בית הבד ואע"ג דאמרן לעיל בריש פירקין מצרים הרחיב לו הכא לא אמרינן הכי דכיון דחזי להך בית קצת לתשמיש בית הבד והוא בתוך המצר ודאי מכרו לו דלכך תיחס את המיצר חולה לו לשון אחר כתוב בספרים אי אמר לי' בית הבד וכל תשמישיו ואלין מצרנהא לא קני דהשתא לא קאי ואלין מצרנהא אתשמישין אלא אבית הבד קאי הלכך לגבי תשמישין נאמר מצרים הרחיב לו אבל אי אמר אלין מצרני בית הבד וכל תשמישיו קני דהשתא אתרוייהו קאי וכמאן דאמר אלו מצרני בית הבד ואלו מצרני כל תשמישיו דמי ולא נהירא דלא שנא הכי ולא שנא הכי אתרוייהו קאי ולשון עיקר: **מתני'** מכר את הבתים · דבתים בכלל עיר ומכר את האצרות לא איצטריך למיתני דהיינו עיקר עיר דעיר משמע אויר העיר: בית השלחין · שחוץ לעיר וסמוכין לעיר ובגמרא מפרש מאי שלחין: אבל לא את המטלטלין · מאי תשמישתיה כגון תנור וכירים וכל הנך מטלטלין דלעיל דאמרן בהו לא מכר וכ"ש חיטי ושערי: ואפילו היו בה כו' · בגמ' מפרש מאי אפילו ממה חמורין יותר משאר מטלטלין לימכר בכלל העיר: בהמה ועבדים · אין נקראין מאני תשמישתיה ומאחר שהן מכורין כ"ש חיטי ושערי וכסף וזהב דהוו מטלטלי דלא ניידי כדמוכח בגמ': הסנטר · בגמ' מפרש: **גמ'** ש"מ · ממתני' דקתני ברישא לא מכר את המטלטלין וקאמר בסיפא אבל אם אמר לו כל מה שבתוכה אף העבדים מכורין מכלל דמעיקרא לא הוו מזדבני אגב מתא משום דמטלטלי ניכהו בתמיה ולהכי מיבעיא לן בפרק מי שמת אי כמטלטלי (ז) אי כמקרקעי דמי כלומר הא מיבעיא ליה אם לפי לשון בני אדם קרוי מטלטלי או מקרקעי דמדאורייתא ודאי כמקרקעי דמי לקנות בכסף בשטר ובחזקה כדתנן בקידושין (דף כב:) משום דאיתקוש לקרקעות דכתיב והתנחלתם אותם אבל לגבי לשון בני אדם לגבי מאן דאמר מטלטלי לפלניא מיבעיא לן התם אי דעתו של אדם ליתן עבדו בלשון זה או לא ולא איפשוט התם ואמאי הא איכא למפשטה ממתני' דהכא דלפי דעת בני אדם חשוב מטלטלי שהרי המוכר את העיר סתמא דעתו אמקרקעי ואפי' הכי לא מכר את העבדים: מאי אפילו · דמשמע אפי' עבדים שאין להם דין מטלטלי: אלא מאי אית לך למימר · אמאי קתני אפי' משום דשאני מטלטלי דנייד שיש בו רוח חיים ויכול להוליכו לעיר אחרת ממטלטלי דלא ניידי סד"א אפי' כי אמר כל מה שבתוכה ונמכרו מטלטלי דלא ניידי אלו העבדים והבהמות אינן מכורין דלא מבטלו אגב מתא קמ"ל דמכורין הן ואפי' תימא נמי דעבדא לגבי שאר דיני כמקרקעי דמו ואמאי לא קני להו הכא גבי מקרקעי משום דשאני כו' דאין דעתו של מוכר עיר אלא לדברים הקבועים בעיר ונקראין על שם העיר אבל זה שיכול לצאת מן העיר אינו בכלל עיר: בר מחוניתא · עבד הממונה להגיד ולאחווי תחומי השדות של מי זה ושל מי זה והוא עבד לשר העיר ואי אפשר לעיר בלא אותו (ח) ורבינו חננאל פירש סנטר הוא שומר העיר לשון נוטרה את הכרמים (שיר א): שמעון בן אבטולמוס · כפר"ח: באגי · שדות שסביב המדינה: כל שכן באגי · דלא ניידי: לא מזדבן · משום דנייד: דכתיב ושולח מים · כלומר להכי נקראין שלחין שצריכין לגשמים הכא לא גרסינן אבל בר מחוניתא לא אלא הכי גרסינן (ט) ושולח מים וגו': בשלמא למאן דאמר בר מחוניתא כו' · אלא למאן דאמר סנטר דרבי שמעון הייט באגי מה בא להוסיף על תנא קמא הייט שלחין דקאמר תנא קמא: גינונייתא · גנות הסמוכין לעיר ושבתוך העיר דשייכי לעיר טפי מבאגי שהרי גן ראוי לטייל בו כמו בבית: שלחיך · גנות המשלחין פירות בכל שנה: בשלמא למאן דאמר · דסנטר הייט באגי הייט דקאמר תנא קמא גינונייתא דהייט שלחין מזדבני אבל באגי לא ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר אפילו באגי מזדבני: אלא

תוספות

אלא מאי עבדא כמטלטלי דמי מאי אפילו · לאו משום דאי כמקרקעי דמי אתי שפיר דהא מ"מ מבהמה איכא לאקשויי מאי אפי' אלא נומר דלא מפלגינן בין מטלטלי דניידי למטלטלי דלא ניידי פריך וה"ה דהוי מצי למיפרך אי כמטלטלי דמי אפי' גבי חצר יהו מכורין: **מי** סברת מאי שלחין כו' · ואם תאמר דבכולי גמרא הוו בית השלחין באגי שדות שמשקין אותן ומאי שנא הכא דמשנינן להו מכל בית השלחין שבגמרא ויש לומר דפשיטא ליה לגמרא דאין חילוק בין שדה בית השלחין ושדה בית הבעל לענין מכר ויש חילוק בין באגי לגינוניתא לכך לא ניחא לפרש שלחין כמו בעלמא דהוה משמע דאתא למעוטי שדה בית הבעל:

שלחיך פרדס וגו' · על שם האילן שעושה בדים ושולח פארות כדכתיב ותעש בדים ותשלח פארות וגו' (יחזקאל יז):

אמר תנא קמא ה) באגי לא מזדבני ומהדר ליה רבן שמעון בן גמליאל בר מחווניתא מזדבן · ואף על גב דשמעינן מק"ו דבאגי מזדבני מ"מ כיון דתנא קמא אית ליה דאפילו באגי לא מזדבני הוה ליה לרשב"ג לפרושי שפיר ולמימר דבאגי ובר מחווניתא מזדבן:

מסורת הש"ס

א) [גי' הרי"ף והרא"ש בית הבד]: ב) לקמן קנ · : ג) לקמן עח: : ד) לקמן דף קנ· [ב"ק יב· יבמות לט· גיטין לט·]: ה) [נ"ל גינוניתא]:

רבינו גרשום

בימות הגשמים · שהן יותר: דהוו שטחו בהו שומשמי · דלאחר שהיו מיבשין אותן היו מוליכין לבית הבד כדי לדרוס אותן: אי א"ל בית הבד וכל תשמישיו אני מוכר לך א) ואלין מצרנהא ודאי לא קנה · משום דאיכא למימר מצרים הרחיב לו והאי דקאמר ואלין מצרנהא אבית הבד קאמר ואהנהו תשמישין דאית בבית הבד · אבל הנהו חנותא לא קנה דאמרי' מצרים הרחיב לו · אבל אמר ליה אלין מצרנהא בית הבד וכל תשמישיו קנה אפי' להנהו חנותא דהאי דקאמר אלין מצרנהא בית הבד וכל תשמישיו אכולה מלתא קאמר וקנה הכל בכל שמחזיקין המצרים: פיס' ובית השלחין . מפרש בגמ': ש"מ . מדקתני גבי מטלטלין אפי' היו בה בהמה ועבדים כולן מכורין ואיכא למשמע מינה דעבדא כמטלטלי דמי דאי כמקרקעי דמי וכו': אי הכי מאי אפי'. דמשמע דלאו כמטלטלין דמי: אלא מאי אית לך למימר . דקתני ליה גבי מטלטלין וקתני אפי' משום דשאני מטלטלי דניידי כלומר שיש בו רוח חיים ממטלטלי דלא ניידי כשאר מטלטלי ומשום הכי אצטריך למיתנינהו לגבי מטלטלי: אפילו תימא . נמי דכמקרקעי דמי ואמאי לא קתני להו גבי מקרקעי משום דשאני וכו': סנטר בר מחווניתא . זה ממונה המדינה שהוא מחוה ויודע כמה בני אדם פורעין מס למלך וכמה בתים וכמה שדות שייכי לעיר: באגי · אלו שדות שסביב המדינה: למאן דאמר דבר מחווניתא מזדבן . דלא שייך לעיר כל כך: כל שכן באגי שדות בית הבעל דשייכי לעיר: דכתיב ושולח מים על פני חוצות . כלומר כל שעה וכל עת צריך להשקות במים: בשלמא למאן דאמר דסנטר בר מחווניתא הוא היינו דאמר ת"ק דבגי דהיינו בית השלחין מזדבני . משום דשייכי בעיר אבל בר מחווניתא כו': תנא קמא ידר' שמעון דמתני': נמי הכי קאמר . מכר בית השלחין דהיינו באגי מאי איכא בין ר' שמעון לת"ק: מאי בית השלחין גינונייתא · גנים דבתוך העיר נינהו אבל באגי לא מזדבני לתנא קמא ולעולם סנטר באגי: בשלמא למאן דאמר דסנטר היינו באגי · היינו דקאמר

א) גי' רבינו כאן הוא כגי' הלשון אחר שהביא הרשב"ם ז"ל דנ"מ אי אמר אלין מצרנהא מקודם או שאמר בסוף.

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פכ"ה מהל' מכירה הלכה ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רטו ס"ג:

מד ב מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' ב:

מה ג מיי' שם פכ"ו הלכה א סמג שם טוש"ע שם סעיף ד:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בימות החמה וכין בימות הגשמים ולא את בית כינוס: (ב) שם סויין הנהו חנואתא: (ג) שם כמטלטלא דמי אי הכי מאי אפילו: (ד) רשב"ם ד"ה ולא בית כניסת וכו' לאו תשמישין המיוחדין למרחץ נינהו: (ה) ד"ה הכי כתב וכו' וסוגיא דשמעתא הכי כצ"ל ותיבת דאמר נמחק: (ו) בא"ד הרחיב לו אבל וכו' דחזי הך בית קצת וכו' לא קאי האי ואלין: (ז) ד"ה ש"מ וכו' כמטלטלי דמי אי כמקרקעי וכו' עבדו נמי בלשון זה: (ח) ד"ה בר וכו' בלא אותו עבד ורבינו: (ט) ד"ה דכתיב וכו' אלא ה"ג דכתיב ושולח:

אלא למאן דאמר בר מחווניתא אמר תנא קמא גינונייתא ומהדר ליה רבן שמעון בן גמליאל בר מחווניתא מי סברת מאי שלחין גינונייתא לא מאי שלחין בגי דכתיב °ושולח (איוב ה) מים על פני חוצות אבל בר מחווניתא לא מזדבן ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר דאפי' בר מחווניתא נמי מזדבן תא שמע ר' יהודה אומר סנטר אינו מכור אנקולמוס מכור מאי לאו מדאנקולמוס גברא סנטר נמי גברא מידי איריא הא כדאיתא והא כדאיתא ומי מצית אמרת הכי והא קתני סיפא *אבל לא שיריה ולא בנותיה ולא חורשין המוקצין לה ולא ביברין של חיה ושל עופות ושל דגים ואמרינן מאי שייריה ביזלי מאי ביזלי א"ר אבא פיסקי בגי הוא דלא מזדבני הא בגי עצמן מזדבני איפוך ר' יהודה אומר סנטר מכור אנקולמוס אינו מכור ומי מצית אמרת רבי יהודה כרשב"ג סבירא ליה והא רבי יהודה כרבנן סבירא ליה דקתני סיפא אבל לא שיריה ולא בנותיה ואילו רשב"ג האמר מכר את העיר מכר בנותיה דתניא המוכר את העיר לא מכר את בנותיה רשב"ג אומר המוכר את העיר מכר בנותיה רבי יהודה סבר ליה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא: ולא ביברין של חיה ושל עופות ושל דגים: ורמינהי היו לה בנות אין נמכרות עמה היה לה חלק אחד בים וחלק אחד ביבשה ביברים של חיה ושל עופות ושל דגים הרי אלו נמכרים עמה לא קשיא הא דנגיח קאיהי לגו והא דנגיח קאיהי לבר והא קא תני ולא את חורשין המוקצין לה אימא המוקצין הימנה:

מתני' המוכר את השדה מכר את האבנים שהם לצרכה ואת הקנים שבכרם שהם לצרכו ואת התבואה שהיא מחוברת לקרקע ואת חיצת הקנים שהיא פחותה מבית רובע ואת השומירה שאינה עשויה בטיט ואת החרוב שאינו מורכב ואת בתולת השקמה אבל לא מכר לא את האבנים שאינן לצרכה ולא את הקנים שבכרם שאינן לצרכו ולא את התבואה שהיא תלושה מן הקרקע בזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר לא את חיצת הקנים שהיא בית רובע ולא את השומירה שהיא עשויה בטיט ולא את החרוב המורכב ולא את סדן השקמה:

גמ'

רשב"ם

אלא למאן דאמר · סנטר היינו בר מחווניתא מה ענין תוספת זו על דברי ת"ק דת"ק אמר גינונייתא מזדבני אבל באגי לא מזדבני וקמהדר (א) רשב"ג בר מחווניתא נמי מזדבן בתמיה הכי הוה ליה למיתני רשב"ג אומר המוכר את העיר מכר את הבאגי ואת הסנטר אבל מדנקט סנטר לחוד מכלל דשמעינהו לרבנן דבסנטר לחוד אמרי אינו מכור ואתא איהו למימר דמזדבן ובע"כ כיון דשלחין גינונייתא בבאגי הוא דאמור רבנן לא מזדבני ואתא איהו למימר דמזדבני : ה"ג תא שמע ר' יהודה אומר סנטר אינו מכור אנקולמוס מכור · דהא לקמן מפכינן לה ואמרי סנטר מכור אנקולמוס אינו מכור וכך היא שנויה בתוספת' (פרק ג) כדמפכינן לה בסמוך ואית דגרסי הכא בתרוייהו אינו מכור ולקמן לא גרסי' איפוך אלא הכי גרסינן אימא רבי יהודה אומר סנטר מכור אנקולמוס אינו מכור : אנקולמוס · הוא סופר המלך לכתוב מספר השדות והבתים והאנשים לתת מס של כל אחד לשר העיר : מידי איריא כו' · בתמיה (ב) אלא לעולם סנטר היינו באגי: ומי מצית אמרת הכי · דסנטר דרבי יהודה היינו באגי : והקתני סיפא · דהך ברייתא דפיסקי באגי לא מזדבני דמשמע הא באגי מזדבני והיכי קתני רישא סנטר אינו מכור כלומר באגי לא מזדבני א"כ קשיא רישא לסיפא : שייריה · ואית גרס שיריה ולקמן מפרש : ולא בנותיה · כפרים הסמוכים לה : ולא החורשים · יערים כדכתיב חרש מצל ביחזקאל (לא) ביער מתרגמינן בחורשא : המוקצים לה · הסמוכין לעיר ופתוחין לה ולקמן מוקמינן לה באין פתוחין לעיר ומתרצין המוקצין ממנה· המוקצין מזומנין : ה"ג בתוספתא ולא ביברין של חיה ושל עופות ושל דגים ולקמיה מוקמינן לה בדנגיח קאייהו לבר : ביזלי פיסקי באגי · חתיכות בקעה הגדולה הסמוכה לעיר אלא שמופלגת ממנה קצת שיש הפסק נוכמא ביניהם ושיריה לשון שיריים הוא : פיסקי באגי הוא דלא מזדבני · שהרי רחוקין ומופלגים מן העיר הא באגי עצמן הסמוכין לעיר מזדבני : ה"ג איפוך ר' יהודה אומר סנטר מכור אנקולמוס אינו מכור · ולעולם סנטר באגי והיינו דקאמר סנטר מכור דהיינו באגי אבל שיריה דהיינו פיסקי באגי לא מזדבני והשתא סבירא ליה לר' יהודה בסנטר כרשב"ג והיינו דקפריך ומי מצית אמרת ר' יהודה כרשב"ג סבירא ליה הקתני בסיפא דמילתיה דר' יהודה ואם אמר לו כל מה שבתוכה הרי כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר לא את שיריה ולא את בנותיה ואילו כו' : ומשני סבר ליה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא · ר' יהודה בסנטר סבר לה כרשב"ג ובבנותיה פליג עליה : הכי נמי מסתברא לא גרסינן בכולה סוגיא : ה"ג ולא ביברין של חיה ועופות ודגים · כעין אמר מר : ורמינהי כו' · בהך ברייתא גרסינן הרי אלו נמכרין עמה : הכי גרסינן היה לה חלק אחד בים וחלק אחד ביבשה וביברין של חיה ועופות ודגים הרי אלו נמכרין עמה . וחלק אחד בים נמי אעיר קאי דכיון דקתני רישא היו לה בנות אין נמכרות עמה משמע בנות הוא דלא מזדבנן דמופלגין מן העיר ואינם מאותה העיר ממש שהרי שם אחר יש להם אבל אם יש לעיר חלק אחד בים ונקרא בשם העיר נמכר עמה דהא עיר אחת היא בין הכל א"נ חלק אחד ביבשה כמו שאר העיר אלא שמופלג מן העיר ומיהו על שם העיר נקרא : דנגיח קייהו לגאו · פתיחתן לצד העיר נמכרין עמה אבל הך קמייתא בדנגיח קייהו לבר : והקתני · בהך קמייתא ולא את החורשין המוקצין לה דמשמע דנגיח קייהו לגאו ואפי' הכי לא מכר : אימא המוקצין הימנה ופתוחין לחוץ : **מתני'** האבנים שהן לצרכה · בגמרא מפרש ואף על גב דתשמישין המטלטלין הן כיון דקביעי להאי תשמיש ואין מזיזין *אותה [נ"ל אותם] מהאי שדה לעולם כמחובר חשיב להו : את הקנים שבכרם שהן לצרכו · בגמרא מפרש וממילא שמעינן דהמוכר את השדה מכר את הכרם שכל אילנות בכלל שדה אחד גפנים ואחד כל האילן חוץ מחרוב המורכב וסדן השקמה כדמוכח במתניתין ובגמרא דאמרי' בגמרא אי אית ליה גופני לבר מגופני כלומר אדם שאומר לחבירו שדה אני מוכר לך חוץ מן האילנות ויש בו גפנים חוץ מן הגפנים אמר לו מכלל דאילו שתק היו מכורין בכלל שדה : חילת הקנים · טרו"ק בלע"ז קנים הרבה גדילים בקלח אחד : שהיא פחותה. בטילה לגבי שדה: שומירה · סוכת נוטרים : שאינה עשויה בטיט · טוחה בטיט : ואת החרוב שאינו מורכב · דהייטו בבחרותו אבל כשמזקין ומתגבר מרכיבין אותו ויש לו שם בפני עצמו ולא בטיל לגבי שדה אבל כל שאר אילנות בכלל שדה: בתולת השקמה · בבחרותה קודם שנחתכו ענפיה אבל כשמזקין וגדל הרבה קוצצין הענפים ובאים אחרים במקומן ונקרא סדן השקמה טרונ"ק בלע"ז : לא את חילת הקנים כו' · שכל אלו חשובין שדה בפני עצמן והרי הוא כמו שמוכר לחבירו שתי שדות ויש לו שדה אחרת בתוך השתים ואם אמר לו שתי השדות וכל מה שבתוכן אני מוכר לך דאין שדה השלישית שביניהן מכור אף כאן שדה אחת מכר לו ולא שתי שדות וחילת קנים וחרוב המורכב וסדן השקמה חשובין שדה בפני עצמן :

גמ'

תוספות

הכי גרים רבינו חננאל וכן בתוספתא (פ"ג) תא שמע רבי יהודה אומר סנטר מכור אנקולמוס אינו מכור מאי לאו מדאנקולמוס גברא סנטר נמי גברא הא כדאיתא והא כדאיתא ה"נ מסתברא דקתני סיפא כו' מאי ביזלי פיסקי באגי פיסקי באגי הוא דלא מזדבני אבל באגי עצמם מזדבני פירוש ומדקאמר אבל לא את שיריה דהיינו פיסקי באגי מכלל דאיירי לעיל בבאגי וקאמר מי סברת רבי יהודה כר"ש סבירא ליה וקאי כוותיה והא לא מצית אמרת הכי דהא פליג עליה בבנותיה והוא הדין דפליג עליה בסנטר אלמא דסנטר דרשב"ג בר מחווניתא וקשיא למ"ד באגי והא לא תקשי למ"ד בר מחווניתא וא"כ תרי גווני סנטר ניהו דסנטר דרשב"ג גברא הוא ודרבי יהודה באגי דבלאו הכי צריכין אנו לומר דתרי גווני סנטר ניהו כדאמרינן בהזורק בגיטין (דף פ:) אפי' לא כתב לה אלא לשם סנטר שבעיר הרי זו מגורשת ובבראשית רבה (פט"ז) אתגסיבת לסנטירא (*יקירא) [צ"ל דקיסר] ובתוספתא דבבא מציעא נכרי שעשה לישראל אפוטרופוס או סנטר משמע מכל הני דסנטר גברא ודרבי יהודה הוי באגי :

ואת

עין משפט נר מצוה

טו א ב ג ד מיי' פכ"ז מהל' מכירה הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן רטו סעיף ד :

טז ה מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעי' ה :

רבינו גרשום

ת"ק וכו' ומהדר ליה רשב"ג [בר] מחווניתא' והא תנא קמא בר מחווניתא לא דכר שמיה בלשון קושיא גרסי' : מאי שלחין דקאמר ת"ק באגי מיזדבנא · אבל בר מחווניתא לא מזדבן ואתא רשב"ג למימר אפי' בר מחווניתא מזדבן: ת"ש. אם סנטר בר מחווניתא הוא אי לא : אנקולמוס מכור . וזהו סופר העיר שכותב כמה יוצאין ופורעין מס למלך מבתים ושדות : סנטר נמי גברא · דהיינו בר מחווניתא ולא בגי : והא כדאיתא . דסנטר בגי · ה"ג ומי מצית אמרת הכי · דסנטר בגי: והא מדקתני סיפא. דהא ברייתא דר' יהודה: שייריה · מפרש לקמן : חורשין. יערין: המוקצין לעיר. כלומר שהן פתוחין לעיר וקוצצין ממנו בני העיר לצרכן : פיסקי באגי . קטנות שמסתפקות מהן בהמות: הא בגי . שהן גדולות מזדבני ואי אמרת דסנטר היינו בגי דמזדבני א"כ קשיא לר' יהודה דאמר ברישא דברייתא סנטר אינו מכור : לעולם סנטר באגי ומזדבן ודקא קשיא לך רישא. איפוך דישא ר' יהודה אומר סנטר מכור דהיינו כר' שמעון דאמר מכר את העיר מכר את הסנטר : והא ר' יהודה כרבנן ס"ל . בברייתא והכי מסתברא דהכי קתני ר' יהודה לא את שייריה ולא את בנותיה ותניא המוכר את העיר לא מכר את בנותיה דהיינו רבנן ור' יהודה נמי הכי קאמר . ומשני ר' יהודה סבר לה כוותי' דרשב"ג בחדא דבגי מזדבנא . ופליג עליה בחדא דלא מכר את בנותיה משום דלא שייכי לעיר הוי: והבנות. כפרים אין נמכרות. עמה עם העיר: חלק אחד בים. מצד זה של עיר: וחלק אחד ביבשה מאידך צד של עיר : הא דנגיח קייהו לגאו · בברין שמחוץ לעיר ופתוחין לעיר נמכרין עמה דשייכי עם העיר. אבל אם פתוחות לבר חוץ לעיר אין נמכרין עמה : והא קתני ולא חורשין המוקצין לה אין נמכרין עמה' אלמא אע"ג דנגיח קייהו לגיו אין נמכרין · ומשני אימא המוקצין הימנה דלאו פתוחין לה משום הכי אין נמכרין הא אי הוי מוקצין לה נמכרין: שהם לצרכה · מפר' בגמ': פים' ואת חיצת הקנים שהוא פחות . שאם יש בסוף השדה חיצת הקנים . והן קנים הרוקרנין שעולין הרבה בגזע אחד · ואותו מקצת הוא פחות מבית זריעת רובע קב אינו חשוב . לא אמרי' דשיירו אלא נמכר עמה : ואת השומירה · בית קטן שבשדה שיושב בה השומר : ואת החרוב שאינו מורכב . בו ענף ממין אחר ולא חשיב ונמכר עמה : ואת בתולת השקמה . היינו ארז שעדיין לא קצצו נופין התחתונים שישבית ויגדל לצורך קורה להיות סדן גדול לא חשיב ונמכר עמה :

אמר

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אלא וכו' וקמהדר ליה רשב"ג וכו' דמזדבן (ובע"כ כיון וכו' דמזדבני) תא"מ ונ"ב ס"א אין זה : (ב) ד"ה מידי איריא כו' בתמיה ולעולם כצ"ל ותיבת אלא נמחק :

עין משפט נר מצוה

מח א ב ג ד ה מיי' פכ"ו מהל' מכירה הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן רטו סעיף ה:

[ערך חלק א']

גמ' מאי אבנים שהן לצרכה הכא תרגימו [א]אבני דאכפא עולא אמר [ב]אבנים הסדורות לגדר והא תני ר' חייא אבנים צבורות לגדר תני סדורות הכא תרגימו אבני דאכפא לר"מ דמתקנן אע"ג דלא מחתן לרבנן [ג]הוא דמחתן ולעולא דאמר אבנים הסדורות לגדר לר"מ דמתקנן אע"ג דלא סדרן לרבנן [ד]הוא דסדרן: ואת הקנים שבכרם שהן לצרכו: קנים מאי עבידתייהו אמרי דבי רבי ינאי [ה]קנים המחולקין שמעמידים תחת הגפנים לר"מ דמשפיין אע"ג דלא מוקמן לרבנן הוא דמוקמן: ואת התבואה המחוברת לקרקע וכו': ואע"ג דמטאי למיחצד: ואת חיצת הקנים שפחותה מבית רובע: ואע"ג דאלימי: ואת השומירה שאינה עשויה בטיט: אע"ג דלא קביעא בארעא: ואת החרוב שאינו מורכב ואת בתולת השקמה: אע"ג דאלימי: אבל לא מכר (א) את האבנים שאינן לצרכה: לר"מ דלא מתקנן לרבנן דלא מחתן ולעולא דאמר אבנים הסדורות לגדר לר' מאיר דלא מתקנן לרבנן דלא סדרן: ולא את הקנים שבכרם שאינן לצרכו: לר' מאיר דלא משפיין לרבנן דלא מוקמן: ולא את התבואה התלושה מן הקרקע: ואע"ג דצריכא לארעא: ולא את חיצת הקנים שהיא בית רובע: ואע"ג דקטיני א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן לא חיצת הקנים בלבד אלא אפילו ערוגה קטנה של בשמים ויש לה שם בפני עצמה אינה נמכרת עמה אמר רב פפא והוא דקרו לה וורדא דפלניא: ולא השומירה העשויה בטיט: ואע"ג (ב) דמחברא בארעא: (ולא את חרוב המורכב ולא סדן השקמה: ואע"ג דקטיני:) בעי רבי אלעזר מלבנות של פתחים מהו היכא דמחברי בטינא לא תיבעי לך דהא מחבר כי תיבעי לך דנקיטי בסיכי מאי תיקו בעי רבי זירא מלבנות של חלונות מהו מי אמרינן לנוי בעלמא הוא דעבידי או דלמא כיון דמחברי מחברי תיקו בעי רבי ירמיה מלבנות של כרעי המטה מהו כל היכא דמיטלטלי בהדה לא תיבעי לך דהא מיטלטלי כי תיבעי לך היכא דלא מיטלטלי מאי תיקו: ולא את חרוב המורכב ולא סדן השקמה (ג) וכו':

רס"ג מ"ז

מנא

רשב"ם

גמ' אבני דאכפא · לאחר שקלרו השעורים מניחין אותן לייבשן ומניחין עליהם אבנים כדי שלא יפזרם הרוח: הסדורות · בתוך השדה לעשות גדר לשדה: לצורות · ואע"ג דאינן סדורות חשיב להו תשמיש קבוע דשדה לימכר עמו: הכא תרגימו אבני דאכפא · כעין אמר מר הדר למילתיה לפרושי אליבא דר"מ ואליבא דרבנן: לר"מ · דאמר פרק המוכר את הספינה (לקמן דף עח:) מכר כרם מכר תשמישי כרם ושמעינן דאתא לאיפלוגי אדרבנן ולמימר דאפי' אותן תשמישין שאינן נמכרין לרבנן עם הכרם דלא קביעי כל כך לר"מ מכורין הן והלכך בכל תשמישי כרם ושדה השנוין במתניתין בעינן לפרושי היכי דמי דלר"מ מכור ולרבנן אינו מכור והלכך לר"מ הני אבני דאכפא מכורין הן בכלל שדה כיון דמתוקנות ומזומנות לצורך העומרים: ואע"ג דלא מחתן · שאינן מונחות בתוך השדה אלא חוץ לשדה דלהכי אהני מאי דאמר ר"מ מכר כל תשמישי כרם לטפויי במכירת השדה אפילו הנהו תשמישין שאינן מונחין בתוכו הואיל ולצורך השדה נתקנו והא דאמרן לעיל (דף סח:) אפילו תימא ר"מ התם קביע כו' הני אבני דאכפא דמיתקני קרי קביעי אף על פי שאין מחוברין בקרקע הרי קבועין לתשמיש שדה זו ואין דרך לטלטלן לשדה אחר ולא להשאילן: לרבנן · דאמרי לא מכר כל תשמישי כרם אלא המיוחדין הרבה לתשמיש אין נמכרין אלא א"כ מחתן לתוך השדה: ולעולא דאמר אבנים הסדורות לגדר · ובעל כרחך סתמא כרבנן נקט למילתיה דלר"מ לא בעינן סדורות אלא דמתקנן לצורך גדר שדה זו: אע"ג דלא סידרם · זו על גב זו דבכלל כל תשמישי כרם הוא לרבנן לא מזדבני עד דסידרן לכך דהיינו מעשה גדול (ד)ותשמיש קבוע: קנים מאי עבידתייהו · מה צריכין לכרם קנים הגדילים בקרקע דקנים סתמא משמע ליה במקום גידולן כמו חיצת הקנים: קנים המחולקין · (ה) מפוצלין שמעמידים תחת הגפנים כדי שיהו הגפנים זקופין והאשכולות תולין באויר ולא יתקלקלו בקרקע וקורין להו פאשיל"ש: דמשפיין · משופין ומתוקנין לכך: אע"ג דלא מוקמן · שאינן זקופין ונטועים עדיין בקרקע: ואע"ג דמטאי למיחצד · הגיע זמן קצירתה וסד"א כל העומד לקצור כקצור דמי אפ"ה לגבי מכירה מכורים בכלל שדה ובדלא מטאי לא איצטריך למיתני מכר דפשיטא היא שסברי השדה מוכר עכשיו לגמרי וזה הלוקח לא יניח למוכר לבטל כאן פירותיו וללקיטה השתא לא חזו הלכך פשיטא דודאי מכר: אע"ג דאלימי · דבתר תפיסת הקרקע אזלינן ופרושי הוא דקמפרש גמ' למתני' ואזיל: דלא קביעא · בקרקע: לר' מאיר דלא מתקנן · דהשתא אינן תשמיש (ו) כלל ולרבנן דלא מחתן דלא הוי תשמיש קבוע וחשוב: דצריכא לארעא · לשטחה בשדה לאחר קצירה להגפת התבואה מריח הקרקע ולייבש: דקטיני · קנים דקים: נראה בעיני לפי שטת המשנה דקתני בין כך ובין כך לא מכר את חיצת הקנים שהיא בית רובע ולא את השומירה שהיא עשויה בטיט ולא את חרוב כו' ובסיפא דרישא לא תנינן להו במתניתין שכן סדר שמועה זו והכי גרסינן לה ולא את התבואה התלושה מן הקרקע ואע"ג דצריכא לארעא ולא את חיצת הקנים שהיא בית רובע ואע"ג דקטיני אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן לא את חיצת הקנין בלבד כו' עד אמר רב פפא והוא דקרו לה וורדא דפלניא ולא את השומירה העשויה בטיט ואע"ג דקביעא בעי ר' אלעזר מלבנות של פתחים כו' בעי ר' זירא כו' בעי ר' ירמיה כו' עד היכא דלא מיטלטלי מאי תיקו ולא את חרוב המורכב ולא את סדן השקמה אע"ג דקטיני מנהגי מילי אמר רב דאמר קרא ויקם כו' ולפי שיש דברים קצרים בשמועה זו טעו הסופרים ונשתבשו הספרים ולפי סדר שסדרתי אפרשנה: לא את חיצת הקנים בלבד · שהוא דבר חשוב ומחזיק בית רובע בקרקע אמרו דאינו (ז) מוכר עם השדה אלא אפי' ערוגה קטנה דלא הוי בית רובע ואורחא דמילתא נקט של בשמים לפי שדרך לקרות לה שם בפני עצמה והוא הדין לכל דבר שיש לו שם בפני עצמו ובחילת קנים בלבד פירש לך שיעורא דמילתא דפסיקא היא דאי הוי בית רובע יש לו שם בפני עצמו ואי לא לא: אמר רב פפא והוא דקרו כו' · לפרושי אתא היכי דמי יש לה שם בפני עצמה דקאמר רבי יוחנן: וורדא דפלניא · ערוגת בושם של פלוני: אע"ג דקביעא · השומירה בקרקע כיון דטוחה בטיט אינה מיטלטלת עוד וחשיבא ויש לה שם בפני עצמה והרי הוא כמוכר את השדה שלא מכר את הבית דאין בית בכלל שדה אלא בכלל חצר: בעי רבי אלעזר כו' · משום מתני' דקמיפלגא בשומירה בין עשויה בטיט לשאינה עשויה בטיט נקט לה הכא להך בעיא דקמיפלגא נמי בין עשויה בטיט לנקיטי בסיכי ובמוכר את הבית לחבירו קבעי אם מכר בכלל הבית מלבנות של פתחים אם לאו והוא תיקון שעושין סביב המזוזות ומלמעלה ומלמטה שהדלת סוקף עליהן: דמחברי בטינא · מחוברין בכותל אבנים בטיט: דהא מחברי · והוי מן הבית עצמו: בסיכי · יתידות קביל"ש ונוח לפרקן: מאי · מי אמרינן אינן צריכין לפתח כל כך ולא מכרן או לא תיקו: בעי ר' זירא · אם תמצי לומר מלבנות של פתחים דנקיטי בסיכי מכורין בכלל הבית היינו משום דלחיזוק עבידן אבל מלבנות של חלונות דנקיטי בסיכי מהו לנוי עבידן ולא מזדבני או דלמא כיון דמחברי בסיכי הא מיחברי ונמכרין כדאמרן גבי מלבנות פתחים אבל (ח) מחברי בטיט לא מיבעיא לן כן נראה בעיני: מלבנות של כרעי המטה · חתיכות עץ היו נותנים תחת כרעי המטה כדי שלא ירקבו בקרקע ואם תמצי לומר גבי פתחים וחלונות דמזדבני היינו משום דמחברי מיהא בסיכי אבל הכא בדלא מיחברי למטה כלל כדמפרש ואזיל קמיבעיא ליה אם הוא מכור עם המטה או לא: דמיטלטלי בהדה · שמחוברין במסמרות או בסיכי:

מנהגי

תוספות

ואת השומירה · רשב"ם גרים ברישא שאין עשויה בטיט ובסיפא גבי לא מכר גרים העשויה ורבינו חננאל גרים איפכא:

והוא דמחתן · אין נראה לפרש לר"י דמחתי על העומרי' דמה אנו צריכין שיהו מונחים על העומרים הואיל והעומרים שהן תלושין אינן מכורין ונראה לר"י דלא מחתן היינו שמעולם לא הניחו על העומרים ומחתן היינו שכבר הונחו ולאו דמחתי השתא:

מחולקין · בערוך* פירש שהסירו הקליפות כדי שלא יתליעו: **ולא** את חילת הקנים כו' · אע"ג דקטיני. עוד יארך לקמן על משנה זו ובהא דשומירה וחרוב אלא כן דרך הגמרא שמתחלה מפרש המשנה ואח"כ מאריך:

בעי ר' אלעזר מלבנות פתחים · לא כפי' הקונטרס דאפתח הבית קאי דהא לא איירי כלל במכר בית אלא נראה לר"י דאפתח שומירה קאי ואשומירה דרישא קאי דקתני דמכר את השומירה:

ארעא

רבינו גרשום

אבני דאכפא · אותן אבנים שמשימין על העומרין כדי שלא יתפזרו אילך ואילך: לר' מאיר. דאמר מכר את הכרם מכר כל תשמישי הכרם. כיון דמתקנן · שמשופין אע"ג דלא מניח על העומרין עדיין או על הבנין מכורות · לרבנן אין נמכרות עד דמנחן בבנין משום דלאו כגוף של קרקע דמיא) אלמא עד דמנחן אכפי: תני סדורות. בגדר · קנים המחולקין המעמידין הגפנים · שלאותן שמעמידי' בהם הגפנים קלופין הן הקליפות שעליהן כדי שלא יכנסו המים בין הקליפה ובין העץ ומתליע שלא יהיו אותן תולעין יוצאין ומתליעין הכרם: לר"מ כיון דמשפיין. שמקולעין ומחודדין הוו שימושי הכרם · לרבנן לא הוו שימושי הכרם עד דמנחן ומוקמי בכרם ואין נמכר: אע"ג דמטאי למיחצד. הואיל דמחובר לקרקע כקרקע דמי: ואע"ג דאלימי. הקנים נמכרין עמה הואיל דפחותה: שאינה עשויה בטיט אע"ג דלא קביעא יפה בקרקע. סד"א כיון דלא קביע לאו כגופה של קרקע דמי אפי' הכי מכורה: ואת חיצת הקנים · אלו קנים הדוקרנין ושיוצאין כמה קנים בגזע אחד אע"ג דאלימי · דמהו דתימ' שדה בפני עצמה דמי אפי' הכי מכורה: ואת החרוב שאינו מורכב. דאכתי כל זמן דלא צריך ריכבא לא דבר חשוב הוא · חרוב מורכב. כעין שמרכיבין בין האילנות זקנים כדי להחזירם בכוחן הואיל שאינו מורכב לאו שדה בפ"ע דמיא: ואת בתולת השקמה. שלא הגדיל כל כך שהוא בחור · שקמה כך הוא שם האילן: ואע"ג דצריכא לארעא. שתהא מונחת שם עד שתייבש: אף על גב דקביעי בשדה לא מכרה · [כיון] שהיא עשויה בטים ורשות בפ"ע הוי: סדן השקמה. דהוי אילן חשוב שקוצצין הענפים שלו כדי להגדילן לצורך קורות וזהו סדן: מלבנות של פתחים. אותן אבנים שעומדין במזוזות הפתח שלועזין אושריי"ש ·אותן מזוזות שבפתח הבית המחובר בקרקע מהו · מכרן או לא מכרן: כי תיבעי לך היכא דנקיטי בסיכי. שאין מחוברות בקרקע כי אם כעין שעושין ציר לדלת(בזימנא)שכל אחת נכנסת בחברתה ובכך מחוברין: לנוי עבידן. המלבנות ולא מזדבני · או דלמא (לא) אינהו מזדבני: מלבנות של כרעי המטה · אלו לבנים שמשימין תחת כרעי המטה שלא יתליעו מלחלוחית של קרקע. שהיא בית רובע רשות בפ"ע הוי ולא מזדבני:

א) לכאורה צ"ל והלכך בעינן עד דמנחן אכיסי.

הגהות הב"ח

(א) גמ' אבל לא מכר לא את האבנים שאינן לצרכה למ"ד אבני דאכפא לר"מ דלא מתקנן: (ב) שם בטיט ואע"ג דקביעא בארעא: (ג) שם ול"א סדן השקמה ואע"ג דקטיני מנא הני מילי כצ"ל ותיבת וכו' נמחק: (ד) רשב"ם ד"ה אע"ג וכו' מעשה גדול לתשמיש קבוע דומה הס"ד: (ה) ד"ה קנים המחולקין מפוצלין הס"ד ואח"כ מ"ה שמעמידים וכו' והאשכולות תלויין באויר: (ו) ד"ה לרבי מאיר וכו' תשמיש שדה כלל: (ז) ד"ה לא את חילת וכו' דאינו מכור עם השדה: (ח) ד"ה בעי ר' זירא וכו' אבל אי מחברי:

כט א מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' יד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רטז סעיף ח:
ל ב ג ד מיי' שם הל' יג ועיין בכסה"מ ובמ"מ טוש"ע שם ס"ט:
לא ה מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעי' ג:
לב ו ז מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעי' ד:

מנהגי מילי · דחרוב המורכב וסדן השקמה אין נמכרין בכלל שדה (ד) וכיון דמשכחינן דאינן בכלל שדה ממילא ידעינן דאפי' אם אמר כל מה שבתוכה אינן נמכרין כדקתני מתני' בין כך ובין כך לא מכר כו' דכל מה שבתוכה לא מהני אלא לטפויי תשמישי דשדה שאינן קבועין כל כך כגון קנים ואבנים שאינן מתוקנין לצרכה ומיהו להכי קיימי אבל חרוב המורכב וסדן השקמה אשמעינן קרא דחשיבי שדה בפני עצמן ומי שיש לו ג' שדות ומכר שנים החיצונים ואמר לו כל מה שבתוכן אני מוכר לך דלא מכר שדה השלישי שביניהן אף כאן לא מכר חרוב המורכב וסדן השקמה: דכתיב ויקם שדה עפרון וגו' · עפרון מכר לו השדה לאברהם בסתמא כדכתיב נתתי כסף השדה וגו' וקמהדר ליה עפרון ארץ ארבע מאות וגו' ואפ"ה קנה אברהם כל האילנות כדכתיב ויקם שדה עפרון וגו' וכל העץ אשר בכל גבולו סביב ע"י קניית השדה סתם קנה גם את כל האילנות והאי אשר בכל גבולו קרא יתירא הוא דמצי למיכתב וכל העץ אשר בשדה דהיינו בתוך גבולי השדה ולמידרש אתא מי שצריך לגבול אותן אילנות קנה שצריכין להיות (ה) להו גבול סביב שלא יערער אדם עליהם לומר בתוך שלי נטועים ושלי הם דהיינו כגון אילנות דקין שאין להם שם והדבר שכוח מי נטעם לפיכך צריך לעשות להם גבול סביב אבל כל חרוב המורכב וסדן השקמה גדולים וחשובים ואוושא מילתייהו וידוע של מי הן ובקרקע מי הן נטועין ואין צריכין גבול הלכך אינן בכלל השדה סביב: אמר רב משרשיא מכאן למצרים מה"ת · שהקונה את השדה קנה את המצרים עצמן וכל האילנות הנטועין במצר דמצרים בכלל שדה דהכי משמע סביב כל האילנות הנטועין בקרקע המצר שהוא סביב השדה קנה אברהם כן נראה בעיני: דיקלי · שגדלו כל צרכן: תאלין · שתילין נטעים בחורים: הוצין וצילין · גם הם מיני דקלים כדתנן (סוכה דף כט:) ציני הר הברזל כשרין ויש מפרשים שאין אלו טוענין פירות: ואע"ג דכי לא כתב ליה הכי קני · כדתנן המוכר את השדה סתם מכר חרוב שאינו מורכב ובתולת השקמה וכ"ש שאר אילנות דהא לא מצייר במתני' אלא חרוב המורכב וסדן השקמה: שופרא דשטרא · ייפוי כח השטר דאפי' אי אתו לפני ב"ד טוענין יהיב ליה שהרי מפורשין בתוך השטר: א"ל לבר מדיקלא פלניא כו' · הכא לא גרסינן אלא לקמן בסמוך אחר דחזיא לדיקלי קא"ל: קפסיק גמרא א"ל · מוכר ללוקח ארעא ודיקלי מזבנינא לך שני מכירות הן שדה זו אני מוכר לך וקנה את השדה ואת הדקלים שבתוכו ודיקלי נמי מזבנינא לך במקום אחר דהא לא קאמר ארעא בדיקלי כדלקמן דהוי משמע דקלים שבתוכה: הכי גרסינן אי אית ליה דיקלי יהיב ליה תרי דיקלי · לבד אותן שבשדה המכורין בכלל שדה דמכירה אחרת היא זו ומיעוט דיקלי שנים ויש ספרים שכתוב בהן אי אית ביה דיקלי יהיב ליה תרי דיקלי דמשמע דאם יש שם דקלים הרבה באותו שדה שמכר לו יתן לו מהן שנים ולא יותר והשאר יעכב לעצמו ולא נהירא כלל דאילו א"ל האי ארעא מזבנינא לך קנה הכל אפילו הדקלים וכשהוסיף לפרש ארעא ודיקלי יפסיד הלוקח כ"ש שייפה כחו כדאמרן לעיל צריך למכתב ליה קני לך דיקלין ותאלין כו' דהוי שופרא דשטרא ולא אמרינן שני דקלים מכר לו והשאר עיכב לעצמו ועוד הכי איבעי ליה למימר חזינן אי אית ביה דיקלי לא יהיב ליה אלא תרי דיקלי שהרי כולן היו מכורין מסתמא והאי יתור לשון זה לשייר לעצמו ומדלא קאמר הכי אלא קאמר יהב ליה תרי דיקלי ש"מ דה"ק אם יש לו דיקלי לבד אותן שמכר עם השדה שהן בתוך השדה יהיב ליה תרי דיקלי: (ו) זבין ליה תרי דיקלי · יקנה לצרכו של זה שני דקלים שלא יהא מחוסר אמנה שכך התנה לו אני מוכר לך אילנות שאקנה לצרכך או יחזיר לו מן המעות כנגד דמי שני דקלים: ואי משעבדי · למלוה: ארעא בדיקלי · שדה עם דקלים שבתוכו אני מוכר לך ה"ג אי אית בה: מקח טעות הוא · שעיקר בו והדרי מעות וכהי דאין אונאה לקרקעות היכא דמוכר ביוקר אפי' יותר משתות (ז) מקח טעות מיהא הוי דלדעת כן לא לקח אלא היה סבור שיש בה דקלים כמו שאמר ליה: ארעא (ח) ביה דיקלי · מקום הראוי לדקלים לית ליה ללוקח דיקלי שאם אין דקלים בשדה אין זה מקח טעות מ"ט דחזיא לדיקלי קא"ל קרקע יפה לגדל דקלים ומיהו אי אית ביה דיקלי ה"ז של לוקח דכ"ש דה"ק ארעא דחזיא לדיקלי מזבנינא לך כלומר שהדקלים שבה טעונין פירות הרבה: א"ל · מוכר (ט) שדה אני מוכר לך לבר מדיקלא פלניא: חזינן אי דיקלא טבא הוא · כלומר מן הביטנים שטוענין פירות קלא לחודיה שיירה דדעתו ליהנות מפירות שדהו פורתא וקנה הלוקח כל השאר בכלל השדה: ואי דיקלא בישא הוא · אע"פ שיש עדיין רעים ממנו אלא דקרו ליה איכשי להאי דיקלא בישא כגון דלא טעין קבא דאילו טעין קבא לאו דיקלא בישא הוא כדאמרינן בעלמא (לעיל דף כו·) דיקלא דטעין קבא אסור למקצייה: כ"ש הנך · המוטבים ממנו שייכן לעצמו דהכי קאמר אפי' ההוא דיקלא בישא אני משייר לעצמי ומיהו אם יש בשדה דיקלי בישא טפי מהאי איכהו מזדבני בכלל (י) דהא דאמרי' כ"ש הנך אדיקלי דטבי טפי מהאי קאי: ה"ג לבר מאילני אי אית ליה אילני לבר מאילני · כלומר אם אמר מוכר ללוקח שדה (כ) אני מוכר לך לבר מאילני חזינן אי אית בה שאר אילנות כגון זיתים ותאנים ותפוחים וכל שאר אילנות חוץ מדקלים וגפנים שאין נקראין אילני: לבר מאילני · מכר לו את השדה אבל האילנות אינן מכורין שהרי הוציאן מכלל שדה ושיירן לעצמו והאי מילתא דפשיטא הוא אבל משום דבעי למימר לקמן אילני וגופני לבר מאילני נקט לה: אי אית ביה דיקלי · בההוא שדה ואין בו שאר אילנות ואיהו אמר ליה לבר מאילני ודאי לבר מאילני מכר השדה והנהו דקלין שייר לעצמו ואע"ג דאין סתמן קרוין אילנות אלא רגילין היו לקרותן דקלין מתוך חשיבותן ומתוך שהיו רוב אילנות שלהן דקלים כיון דאין כאן שאר אילנות אלא דקלים האי דקאמר לבר מאילני אדקלים קאי: אי אית ביה גופני · בההוא שדה והמוכר את השדה מכר את הגפנים וכיון דאמר לבר מאילני ובשדה זו אין בו אלא גפנים לבר מגופני קאמר ואם יש בשדה אילני וגופני ואיהו אמר לבר מאילני הכל מכר ואפי' הגפנים לבר מאילני דגפנים אין קורין להן אילנות ועליה דמוכר רמיא לגלויי דגם הגפנים שייר לעצמו הלכך יד הלוקח על העליונה: אילני ודיקלי לבר מאילני · הכל מכר לבר מאילני שהדקלים אין קורין להם אילני: גופני ודיקלי לבר מגופני · אי א"ל לבר מאילני ואין בשדה אלא דקלים וגפנים הדקלים מכר והגפנים שייר דגפנים לגבי דקלים נקראין אילני ובכלל אילני הן טפי מדיקלי כן נראה בעיני ויו"מ דאין זה וזה בכלל אילני ואין זה נקרא אילן יותר מזה והלכך המוטב דהיינו גפנים שייר לעצמו ולא נהירא דאם איתא דשניהן שוין ואין זה נקרא אילן יותר מזה ואיהו אמר לבר מאילני הוה לן למימר דתרוייהו שייר לעצמו שהרי גילה דעתו שהכל קרא אילני מאחר שאין כאן שום אילן אחר שיקרא אילן אלא אלו: ה"ג אמר רב כל שעולין כו' · ולעיל קאי היכא דא"ל לבר מאילני וקמפרש רב אלו הן אילנות ששייר שאם קטנים הן הרבה לא מיקרי אילני ולא גרסינן לבר מדיקלי ואילני א"ר כו' ופירוש בעלמא הוא: כל שעולין לו בחבל · ללקט פירותיו חשיב אילן ובדקל מיירי כדמפרש לקמיה שגבוה הרבה ופירותיו בראשו:

דייני

ארעא ודיקלי אי אית בה דיקלי כו' · אע"ג דהם לא אמר דיקלי בסתמא היו כולן מכורין מיהו השתא גרע (נ) כדבעי למימ' לקמן חוץ מחרוב פלוני דקני שאר חרובין אע"ג דבסתמא לא קני דדיקלי משמע תרי ולא שייך הכא שופרא דשטרא אלא דוקא כשכותב בשטר אבל הכא דבעל פה לא ועוד דהתם כתיב דיקלין ותאלין כו' והכא דלא קאמר אלא דיקלין לא שייך למימר הכי:

חוץ

מנא הני מילי אמר רב יהודה אמר רב דאמר קרא °ויקם שדה עפרון אשר במכפלה וגו'(א) (בראשית כג) מי שצריך לגבול סביב יצאו אלו שאין צריכין לגבול סביב אמר רב משרשיא מכאן למצרים מן התורה: אמר רב יהודה *האי מאן דמזבן ארעא לחבריה צריך למכתב ליה קני לך *דיקלין ותאלין והוצין *וציצין ואע"ג דכי לא כתב ליה הכי קני אפ"ה שופרא דשטרא הוא באמר ליה ארעא ודיקלי חזינן אי אית ליה דיקלי יהיב ליה תרי דיקלי ואי לית ליה זבין ליה תרי דיקלי ואי משעבדי פריק ליה תרי דיקלי גארעא בדיקלי חזינן אי אית בה דיקלי(ב) יהיב ליה ואי לאו מקח טעות הוא דארעא בי דיקלי לית ליה דיקלי (ג) דחזיא לדיקלי קאמר ליה אמר ליה לבר מדיקלא פלניא החזינן אי דיקלא טבא הוא שיורי שייריה אי דיקלא בישא הוא כל שכן הנך ואמר ליה לבר מאילני אי אית ליה אילני לבר מאילני אי אית ליה דיקלי לבר מדיקלי אי אית ליה גופני לבר מגופני אילני וגופני לבר מאילני אילני ודיקלי לבר מאילני גופני ודיקלי לבר מגופני אמר רב זכל שעולין לו בחבל הוי שיור כל שאין עולין לו בחבל לא הוי שיור

ודייני

נ"א וציצי וגרסת הערוך וצינין

[פי' דיקלין תמרים גבוהין תאלין שאר אילנות גדולים הוצין שאר אילנות קטנים ציצין דקלים קטנים. ערוך ערך צן]

רבינו גרשום

וכל העץ אשר בשדה אשר בכל גבולו סביב. אותו אילן שצריך גבול סביביו שאין משתמר אלא על ידי גבול כעין שמקיפין גדר סביב השדה כדי שיהא משומר על ידי גבול מפני שנמוך האילן ויכלי אינשי ליטול פירות אותו אילן נקנה אגב קרקע · אבל אילן שגבוה הוא כגון חרוב מורכב וסדן השקמה שאינו צריך לשומר ואינו צריך גבול דמחמת גבהותו משומר הוא שאין ידו של אדם יכולה להגיע לפירותיהן והענפים והפירות שלו בגבהות עומדין ואין עולין לו אלא בחבל אינו נקנה אגב קרקע דדבר חשוב בפני עצמו הוא: אשר בכל גבולו סביב מיכן למצרים מן התורה · שהראה לו המצרים שסביבותיה מצר פלוני כך וכך מצר פלוני כך וכך · ואית דמפרשי מיכן ללוקחין שקונין המצרים שסביבות השדה דהיינו גבולי: דיקלי. אילנות תמרים גבוהים: תאלין אלו שאר אילני בחורין קטנים: הוצין. אילנות קטנים: וציצין. דקלים קטנים כעין צינייתא דבבל: ואע"ג דכי לא כתב ליה הכי ודאי קני · דאי אתי לפני בית דין פסק יהבי ליה ודאי דלא כתב ליה הכי משום דטעות סופר הוא · אפילו הכי צריך למכתב ליה הכי דשופרא דשטרא הוא דאפי' אתי לפני בית דין טוען דיהבינן ליה דאי לא כתב הכי ואתי לפני בית דין הדיוטות לא יהבו ליה אבל השתא ליכא למיחש: אמר ליה המוכר ללוקח: ארעא ודיקלי. מזבינא לך: אי אית בה דיקלי יהיב לי' תרי דיקלי · דדיקלי לא פחות מתרתי · ואי לית בה דיקלי משעבדי לבעל חוב של מוכר פריק להו מיניה ויהיב ליה ללוקח: ואי אמר ליה ארעתא ודיקלי מזבינא לך ולית בארעא תרי דיקלי זבין ויהיב ליה: אי אמר ליה ארעא בדיקלי · אי איכא דיקלי זבניה וזביני ואי לא מקח טעות הוא ולא קני כלום: בי דיקלא. משמע ארעא דראוית לדקלים · ואי בישא הוא ושיירה כל שכן דהנך דמעלו ממנו לא זבין ושיירינהו : אי אמר ליה ארעא מזבין לך בר מאילני. אי אית ביה אילני זבין ליה הקרקע לבר מאילני כדמתני ליה' ואי בההיא קרקע אית בה גופני ואמר ארעא מזבינא לך לבר מאילני ודאי גופני בכלל אילני נינהו ולא זבין ליה אפי' גופני אי איכא ביה דיקלי קרי להו אילני ולא זבין ליה · ואי אית בה אילני וגופני ואמר מזבינא לך בר מאילני ודאי גופני וזבין ליה דלאו אילני נינהו *לגבי שאר אילנות : ואי אמר ליה לבר באילני . ואית בה אילני ודיקלי ודאי אילני לא זבין ליה דיקלי זבין ליה דלגבי אילני לאו אילני נינהו הדיקלי : גופני ודיקלי · ודאי גבי דיקלי גופני אילנות נינהו ולא שייר אלא הגפנים : ואי אמר ליה ארעא מזבינא לך לבר מדיקלי . מה שייר : אמר רב כל שגבוה כל כך שעולין עליו בחבל הוי שיור . ואידך אילני לא הוי שיור וזבין ליה :

כל

הגהות הב"ח

(א) גמ' אשר במכפלה וגו' וכל העץ אשר בשדה אשר בכל גבולו סביב מי שצריך לגבול יצאו אלו כצ"ל ותיבת סביב נמחק: (ב) שם אית בה דיקלי יהיב ליה תא"מ ונ"ב ס"א ובינה זבינו: (ג) שם לית ליה דיקלי מ"ט דחזיא לדיקלי: (ד) רשב"ם ד"ה מנהגי מילי וכו' בכלל שדה דכתיב ויקם וגו' וכיון דמשכחינן: (ה) ד"ה דכתיב ויקם וכו' שצריכין להיות להם גבול וכו' שלי הם נטועים וכו' בכלל השדה סס"ד ואח"כ מ"ה סביב אמר רב: (ו) ד"ה ואי לא זבין ליה תרי דיקלי: (ז) ד"ה מקח טעות וכו' יותר משתות אבל מקח: (ח) ד"ה ארעא בי דיקלי לדקלים סס"ד ואח"כ מ"ה ליה ליס וכו' שלי הן של לוקח: (ט) ד"ה א"ל מוכר ללוקח שדה זו אני מוכר לך סס"ד: (י) ד"ה כ"ש הנך וכו' בכלל שדה דהא דאמרינן: (כ) ד"ה הכי גרסינן וכו' שדה זו אני וכו' אילני לבר סה"ד: (נ) תוס' ד"ה ארעא וכו' השתא גרע דדיקלי משמע תרי לא קני ולא שייך כצ"ל:

עין משפט
נר מצוה

נג א ב מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' יב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רמז סעיף ד :

נד ג טוש"ע שם סעיף ד בהג"ה :

נה ד טור שם ועי' בב"י:

נו ה מיי' פ"ב מהל' שכירות הל' יב סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' רצו סעיף ג :

ודייני גולה אמרי "כל שהעול כובשו לא הוי שיור כל שאין העול כובשו הוי שיור ולא פליגי הא בדיקלי הא באילני בעא מיניה רב אחא בר הונא מרב ששת חוץ מחרוב פלוני חוץ מסדן פלוני מהו אותו חרוב הוא דלא קני הא שאר חרובים קני או דלמא שאר חרובין נמי לא קני אמר ליה לא קנה איתיביה חוץ מחרוב פלוני חוץ מסדן פלוני לא קנה מאי לאו אותו חרוב הוא דלא קנה הא שאר חרובין קנה א"ל לא אפילו שאר חרובין נמי לא קנה תדע דאילו א"ל שדי מכורה לך חוץ משדה פלונית ההיא הוא דלא קני הא אחרנייתא קני אלא לא קנה ה"נ לא קנה ואיכא דאמרי בעא מיניה רב אחא בר הונא מרב ששת חוץ מחצי חרוב פלוני חוץ מחצי סדן פלוני מהו שאר חרובין ודאי לא קני הא מה ששייר באותו חרוב קני או דלמא אפילו מה ששייר באותו חרוב נמי לא קני א"ל לא קני איתיביה חוץ מחצי חרוב פלוני חוץ מחצי סדן פלוני שאר חרובין לא קנה מאי לאו שאר חרובין הוא דלא קנה הא מה ששייר באותו חרוב קנה א"ל לא אפי' מה ששייר באותו חרוב נמי לא קנה תדע דאילו א"ל שדי מכורה לך חוץ מחצי שדה פלוני ההוא הוא דלא קנה הא אידך קנה אלא לא קני ה"נ לא קני בעא מיניה רב עמרם מרב חסדא המפקיד אצל חבירו בשטר ואמר לו החזרתים לך מהו מי אמרינן מיגו דאי בעי אמר נאנסו מהימן השתא נמי מהימן או דלמא (א) אמר ליה שטרך בידי מאי בעי א"ל "מהימן ולימא ליה שטרך בידי מאי בעי א"ל וליטעמיך וכי א"ל נאנסו מי מצי א"ל שטרך בידי מאי בעי אמר ליה

סוף

דייני גולה . שמואל וקרנא בפ"ק דסנהדרין (דף יז: ע"ש) : כל שהעול כובשו . חורשין היו בבקר סביב האילנות ואם העול כופף את האילן ועובר השור לדרכו ואין האילן מעכב השור לא חשיב ומיהו אם אין אילנות גדולים בשדה אלא אלו הוו שיור כדאמרן גבי דיקלי : הא בדיקלי . מילתיה דרב : הא באילני. שהעול כובשו דשיעור דעליית חבל לא שייך בהו דבלא חבל עולין בכל שאר אילנות על ידי ענפים המתפללים לכל צד ושיעורא דכבישת עול נמי איכא למימר דלא שייך בדיקלי דאפי' היכא דכביש ליה עול חשיב הוא אם עולין לו בחבל : חוץ מחרוב. המורכב פלוני חוץ מסדן השקמה פלוני והיו בה הרבה חרובין וסדנא מהו דאם הוה שתיק לא היו מכורין בכלל שדה אבל עכשיו ששייר אחד איכא למימר דשאר חרובין מכר לו או דלמא שיורי לא יגרע כחו אלא אפילו שאר חרובין נמי לא קני הלוקח דבשביל שייפה המוכר את כח שלו שפירש בפירוש איגני מוכר לך ההוא חרוב אין לנו לגרע כחו בשאר אלא אי איכא מילתא לטפויי בהאי חוץ כגון דרך מטפינן ליה כדאמר במתניתין ומודי ר"ע בזמן שאמר לו חוץ מאלו שאינו צריך ליקח לו דרך והאי חוץ מחרוב פלוני דקאמר לשייר דרך להאי (ב) דקא נתכוין ולא למעט השאר ואפי' לרבנן נמי איכא למימר לפיכך אמר חוץ מחרוב פלוני דבההוא חרוב היה חפץ יותר ולא היה רוצה שיתבענו לוקח לדין ולחרוב זה איכוין לשופרא דשטרא אבל על שאר חרובין לא חשיב לכתוב שופרא דשטרא דמ"מ בוטח הוא במאי דקי"ל שאין חרוב המורכב נמכר בכלל שדה כן נראה בעיני ועיקר : (הג"ה. א"ל לא קנה . לא הוא ולא זולתו דכיון שאפי' לא פירש ליה חוץ כגון אלו אינן נמכרין בכלל שדה ה"נ לא קנה ולא פירש הללו אלא להודיעו שכל אילן שבאותה שדה הרי הן כמו אלו ולא נמכרו . ע"כ) : ה"ג איתיביה חוץ מחרוב פלוני חוץ מסדן פלוני לא קנה . ולא גרסינן אותו חרוב לא קנה דא"כ קשיא מעלייתא היא ולא מצי לתרוצי לקמיה שאר חרובין נמי לא קנה : לא שאר חרובין נמי לא קנה . דהאי דקתני לא קנה אשאר חרובין קאי וכל שכן האי דקמשייר ולאשמועינן אתא דלא הפסיד שאר חרובין בשביל ההוא ששייר יחידי : תדע . דלא קני : חוץ משדה פלוני . הסמוך (ג) לו חוץ למיצר : הא אחריני קני. בתמיה והלא שדה אחת מכר לו ולא השאר : ה"ג אלא לא קני ה"נ לא קני . כלומר אלא פשיטא לן דלא קני הלוקח שאר שדות דהא המוכר שדה אחת לא מכר כל שדותיו בכלל ובשביל שאמר שטות זה חוץ משדה פלוני אין לנו לומר שמכר מה שלא רצה למכור דשדה אחת נתכוין למכור ולא שתי שדות ה"נ המוכר את השדה לא מכר חרוב וסדן דחשיבי שדה בפני עצמן והלכך בשביל ששייר אחת מהן בלא צורך אין לנו לומר שמכר השאר: ואית דגרס אלא לדמי ה"נ לדמי . כלומר באותו שדה שמכר שייר לעצמו דמי ההוא שדה דקאמר חוץ משדה פלוני ה"נ ה"ק שדה מכור לך חוץ מדמי חרוב פלוני ויש עוד פירושים אחרים ולא נהירא כלל גירסא זו ופירושה (ד) משובש היה בספרים ליתן טעם בדבר כיון דלא קני אמאי קאמר חוץ משדה פלוני ומיהו הטעם כדפרישית לשייר ליה דרך להאי חרוב או להאי שדה ששייר נתכוין וכדאמרינן נמי (לעיל דף סג:) גבי על מנת שהדיוטא העליונה שלי ששייר מקום זיזין ומיהו היכא דליכא לטפויי שום דבר אין לנו לומר כיון דליכא לטפויי לגרועי נתכוין דדי לנו אם אינו מטפי ומרויח בשיורו אלא שיפסיד בתמיה : חוץ מחצי סדן פלוני מהו . ולהאי לישנא פשיטא ליה דחוץ מסדן פלוני לא קנה נמי שאר סדנין : שאר חרובין פשיטא הוא דלא קני . כדאמרן טעם לעיל תדע דהאי א"ל כו' : ומשני לא מה ששייר באותו חרוב נמי לא קנה . והא דקתני שאר חרובין לא קנה הכל קורא שאר חרובין אפילו חצי חרוב הנשאר וה"נ גרסי' אלא לא קני ה"נ לא קני : בעא מיניה רב עמרם כו' . משום דדייני גולה נקט לה הכא : בשטר . שכתב כמה הפקיד לו והתמו בעדים והכי ליה האי שטרא דלא מצי טעין נפקד להד"מ : וא"ל . נפקד היום ולמחר החזרתיו לך מהו דהא קי"ל בחזקת הבתים (לעיל דף מה:) דהמפקיד את חבירו בעדים א"ל להחזיר בעדים אבל הכא דאיכא שטר ביד המפקיד מי אמרינן דה"נ מהימן מיגו דאי בעי אמר נאנסו והוה מהימן ובשבועה כדלקמן וכדכתיב שבועת ה' תהיה בין שניהם (שמות כב) שהתורה האמינתו לנפקד השתא נמי מהימן ובשבועה כדלקמן דמה לו לשקר אי בעי הוה פטר נפשיה בטענת שקר דנאנסו ומשום דלא רצה לשקר ואמר החזרתיו נאמן : או דלמא אמר ליה . מפקיד שטרך בידי מאי בעי לא היה לך להניח השטר בידי אילו החזרת לי פקדוני כדי שלא אחזור ואתבענו וכמו מה לי לשקר במקום עדים דמי ולא אמרינן מה לו לשקר : וליטעמיך אילו אמר ליה נאנסו כו' . הלכך לא מצי למיטען מפקיד שטרך בידי מאי בעי ולמה לי לשקר במקום עדים לא דמי דהא עביד איניש למידחי ואמר אבדתי את שטרי ונפקד נמי לא הוה חייש לשטרא משום דהוה מצי למיפטר נפשיה בטענת אונס אבל מלוה את חבירו בשטר לא מצי טעין לוה פרעתי דא"ל אידך שטרך בידי מאי בעי וגבי לוה ליכא שום מיגו דאפי' טעין נאנסו צריך לשלם דמלוה להוצאה ניתנה :

לאו

חוץ מחרוב פלוני אותו לא קני . לא גרסי' אותו חרוב דהא מסיק דשאר חרובין נמי לא קנה ומיהו לפי הספרים דגרסי בתר הכי אלא לדמי ה"נ לדמי גרסי' ליה שפיר ודמי חרוב לא קנה בקרקע : **או** דלמא מצי א"ל שטרך בידי מאי בעי · אפילו למ"ד (כתובות יט:) מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ומהימן לוה לומר דפרוע הוא ולא אמר א"כ שטרך בידי מאי בעי התם משום דזימנין אפסיטי דספרא זייר ליה דבעל הלוה ליתן שכר כתיבת הסטר ופעמים שאין לו ללוה נותן המלוה בשבילו אבל הכא אין על הנפקד ליתן שכר ועוד דהתם לוה מאמין למלוה להניח שטר בידו משום דכתיב ביה תומת ישרים תנחם כדאמרי' בהמפקיד (ב"מ דף לה.) אבל הנפקד אינו מאמין את המפקיד ולעולם אינו מחזיר את הפקדון עד שיחזיר לו הסטר ועוד דאין מדקדק כל כך לוה אחר המלוה לפי שעשה לו טובה : **ולימא** ליה שטרך בידי מאי בעי . לאו משום דליהוי מיגו במקום עדים קפריך דא"כ מאי מסני וליטעמיך כי א"ל נאנסו מי מצי אמר ליה שטרך בידי מאי בעי הא כי אמר נאנסו לא מוכחא מילתא דלאו קושטא קאמר דאע"פ שהשטר בידו יכול להיות שנאנסו אלא אור"י דס"ד דמקשה דהא דקאמר דנאמן נאמן לגמרי קאמר אפי' בלא שבועה ולכך היה סבור דבלאו מיגו דנאנסו מצי למימר החזרתי לך דאי ע"י מיגו דנאנסו אמאי נאמן בלא שבועה ולהכי פריך ולימא ליה שטרך בידי מאי בעי ומשני דמטעם מיגו נאמן ופריך כי אמר נאנסו לאו שבועה בעי :

סוף

הגהות הב"ח
(א) גמ' או דלמא מצי א"ל שטרך : (ב) רשב"ם ד"ה חוץ מחרוב וכו' דרך להאי חרוב נתכוין ולא: (ג) ד"ה חוץ משדה פלוני הסמוך למצר כצ"ל ותיבות לו חוץ נמחק : (ד) ד"ה ה"נ אלא וכו' א ופירושה ופירוש משובש :

רבינו גרשום

כל שהעול כובשו . שהיו רגילין לחרוש אילנות במחרישה כשדה זרעים ומשימין עול בראשי השורים כעין שאנו רגילין ואם מכה העול באילן כשהוא חורש והעול כופף את האילן ודאי מכרו דלא הוי דבר חשוב . ואידך שיש בהן כח דאין העול יכול לכובשן הוי שיור : הא בדיקלי . בעינן כל שעולין לו בחבל : בעא מיניה רב אחא מרב ששת . אם אמר לו קרקע אני מוכר לך חוץ מחרוב זה וחוץ מסדן פלוני ואיכא חרובין אחריני מורכבין וסדן שקמה מהו . מי אמרי' הואיל דבלא תנאי נמי לא מכר שום חרוב מורכב ולא שום סדן שקמה דקתני מתני' לא מכר לא החרוב המורכב ולא סדן שקמה והאי הואיל דקא מתני ליה הכי חוץ מסדן פלוני לטפויי ללוקח קאתי דמשמע הכי האי הוא דלא יקנה הא שאר חרובין קני . או דלמא אפי' שאר חרובין נמי לא קני והאי דקאמר הכי משום האי טעמא דאמרי' לקמן לדמי : א"ל לא קני . אפי' שאר חרובין :תדע.דאפי'שאר חרובין נמי לא קנה : דאילו אמר ליה מוכר ללוקח שדי אני מוכר לך חוץ משדה פלוני . כלומר חוץ מן אותה שדה . וכי מי אמרי' התיא דלא קני הא אחרנייתא דיליה קני בתמיה . והא לא אמר ליה שדותי מכורין לך . אלא לדמי דאמר ליה שדי אני מוכר לך חוץ משדה פלוני שאיני נותן לך באותן דמים שנתתי לך זו . אבל איזו מן האחרות שתרצה אתן לך באותן דמים שנתתי לך זו . הכא נמי להיכא דאמר ליה חוץ מחרוב פלוני וחוץ מסדן פלוני אפי' בלאו הכי לא קני ליה.לדמי קאמר ליה. כלומר שאותן איני נותן לך אלא בדמים יקרים אבל האחרים אתנם לך בדמי שאר אילנות.ואמר לן המור"ה האי לישנא דלדמי לאו דוקא כל כך . אלא האי לישנא מסתבר שפיר דכתב אלא לא קני הכא נמי לא קני: חוץ מחצי חרוב מחצי סדן שקמה פלוני מהו . מי אמרי' הואיל דבלאו הכי לא קני שאר חרובין מורכבין והאי דקאמר הכי לגרועי לנפשיה קאתי ושאר חרובין ודאי לא קני . והאי חצי חרוב דשייר קני הלוקח או לא . אלא לדמי שאמר לו שדי אני מוכר לך חוץ מחצי שדה פלוני שאיני נותן לך באותן דמי שקנית זו . הכא נמי להיכא דאמר ליה שדי אני מוכר לך חוץ מחצי חרוב פלוני שאיני מוכר בדמים של שאר חרובין דעלמא אלא בדמים יקרים ולא קנה כלום מן החרוב . והכא נמי מונה בספר לישנא אחרינא אלא דלא קני הכא נמי לא קני : בשטר . שכתב בשטר והעיד עדים כמה הפקיד לו : מגו דאי בעי א"ל נאנסתי מהימן . האי דקאמר נפקד זה נאנסתי הוא הדין נמי הוה טעין נגנבה לו או נאבדה היה פטור דש"ח הוא וש"ח פטור מגנבה ואבדה . אלא משה"ה אמר נאנסתי דאפי' א) שואל דחייב על הכל פטור אי טעין נאנסתי . או דלמא מצי אמר ליה המפקיד אם איתא דהחזרת לי שטרך בידי שיש לך משלי כך וכך מאי בעי : א"ל . אפי' הכי נאמן : אמר ליה ולטעמיך כי אמר ליה נאנסתי מי מצי א"ל שטרך בידי מאי בעי . אלא לא מצי א"ל הכי נמי בהחזרתי לך לא מצי א"ל שטרך בידי כו' :

סוף

א) נראה דט"ס וצ"ל דאפי' ש"ש דחייב כו'

עין משפט
נר מצוה

נז א מיי' פ"ב מהל' שכירות הל' יב סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' רצו סעיף ב [וברב אלפס ב"מ פ"ג דף פז. ובכתובות פ"ט דף קיב.]:

נח ב מיי' פ"ז מהלכות שלוחין ושותפין הל' א ועי' בהשגות ובכ"מ סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' קח סעיף ד [וברב אלפס ב"מ פ"ט דף קכח.]:

נט ג מיי' שם וסמג שם טוש"ע שם וטוש"ע י"ד סי' קעז סעיף ב:

סוף סוף כי אמר ליה נאנסו לאו שבועה בעי ה"נ מאי נאמן *נאמן בשבועה לימא בפלוגתא דהני תנאי דתניא שטר כיס היוצא על היתומים דייני גולה אמרי נשבע וגובה כולו ודייני א"י אמרי [ב]נשבע וגובה מחצה ודכולי עלמא אית להו דנהרדעי *דאמרי נהרדעי [ג]האי עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר מצי א"ל שטרך בידי מאי בעי ומר סבר לא (א) אמרי לא דכולי עלמא אית להו דרב חסדא והכא בהא קמיפלגי דמר סבר אם איתא דפרעיה מימר הוה אמר ומר סבר אימור מלאך המות הוא דאנסיה שלח רב הונא בר אבין המפקיד אצל חבירו בשטר ואמר לו החזרתיו לך נאמן ושטר כיס היוצא על היתומין נשבע וגובה כולו תרתי שאני התם דאם איתא דפרעיה מימר הוה אמר רבא אמר הלכתא נשבע וגובה מחצה אמר מר זוטרא הלכתא כדייני גולה א"ל רבינא למר זוטרא הא אמר רבא נשבע וגובה מחצה אמר ליה אנן דדייני גולה איפכא

סוף סוף כי א"ל נאנסו לאו שבועה בעי. תימה למאי דמפרש ר"ת בהגוזל קמא (ב"ק דף קו. ושם) בשמעתא דהטוען טענת גנב בפקדון דלא מיחייב שבועת שומרין אלא היכא דאיכא הודאה במקצת היכי קאמר לאו שבועה בעי אין ה"נ דלא מיחייב שבועה דאורייתא ואין לומר לאו שבועה בעי שבועת היסת קאמר דהיכי תיסק אדעתיה דרב עמרם דנאמן דקאמר רב חסדא ליפטר אפילו משבועת היסת ועוד דאמר בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מה:) גבי רמי בר חמא ורבא מכלל דתרוייהו סברי המפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים בשטר צריך להחזיר לו בשטר וצריך לפרש וצריך להחזיר לו בשטר אם אין רוצה לישבע אבל בשבועה נאמן כי היכי דלא תיקשי דרבא אדרבא דרבא אמר לקמן דמהימן לומר החזרתי לך במיגו דנאנסו דקאמר רבא הלכתא דנשבע וגובה מחצה ואי בשבועת היסת איירי היכי קאמר בעדים א"צ להחזיר לו בעדים ומהימן לומר החזרתיו לך בלא שבועה הא לעולם בעי שבועת היסת ואומר ר"ת דהך שבועה דהכא מדרבנן ונתקנה קודם שבועת היסת כמו ההיא דהכותב (כתובות דף פז:) דהפוגמת כתובתה ועד אחד מעידה שהיא פרועה דקאמר התם דהויא שבועה דרבנן: מ"ד נשבע וגובה כולו לית ליה דרב חסדא. וא"ת אכתי אמאי גובה כולו דניטעון ליתמי נאנסו וי"ל דמלתא דלא שכיח היא לא טענינן ליתמי דנאנסו קלא אית ליה ואע"ג דאבוהון הוי מהימן לומר שנאנסו מיהו לא טענינן להו ומאן דאמר נשבע וגובה מחצה סבר דלא מצי אמר ליה שטרך בידי מאי בעי וטענינן להו החזרתיו לך אף על גב דלא טענינן להו נאנסו כיון דאבוהון היה מהימן בטענה זו מיגו דאי בעי אמר נאנסו ואין להקשות לרבי אבא דאית ליה מתוך שאינו יכול לישבע משלם אמאי פטרינן להו הא מחויבין הן שבועה ואין יכולין לישבע דלגבי יורשין לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם כדדרשינן בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מז. ושם) שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין ואם תאמר לרב ושמואל דקאמרי התם אין אדם מוריש שבועה לבניו פי' אין אדם מוריש ממון שיש בו שבועה לבניו אמאי פטורין מלשלם וי"ל דהא דאין אדם מוריש היינו דאין נזקקין לא לשבועה ולא לפרעון כדפירש הקונט' התם ואם באין לגבות בשטר אין גובין אבל אם מוחזקין הן ובאין לגבות מהן כי הכא אין מוציאין מהן ופטורין וכן מוכח בהדיא בפ' כל הנשבעין (שם דף מח:) דמשני הא מני ב"ש היא דאמרי שטר העומד לגבות כגבוי דמי אלמא בדבר הגבוי אדם מוריש שבועה לבניו: נשבע וגובה מחצה. נראה דאינו נשבע על הכל דלמה ישבע בחנם כיון דאין משלמין לו אלא החצי הלכך ישבע שבועה שיש לי בידם ואין לי בידם פחות מחצי דלא ליהוי מרע ליה לדיבוריה כי ההיא דשנים אוחזין בטלית (ב"מ דף ה:): דאם איתא דפרע מימר הוה אמר. דוקא הכא שיש שטר על בניו היה לו להודיעם דפרוע הוא אבל מלוה על פה אמרינן דאין גובה מן היורשין ואפילו הניח קרקעות ואפי' מגדולים אלא כשהודה ומת א"כ דשמתוהו ומית בשמתא דהתם לא אמרינן אם איתא דפרע מימר הוה אמר דאין לו להודיעו כל מה שלוה ופרע כל ימי חייו אלא דוקא הכא שיש שטר כדפרישית: אמר רבא הלכתא נשבע וגובה מחצה. ומה שקשה דרבא אדרבא בשבועות פירשתי לעיל וריב"ם מפרש דלא קשיא מידי דהכי איתא התם א"ל רבא מאי מעלייתא א"כ שבועת שומרין דחייב רחמנא היכי משכחת לה מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם יכול לומר נאנסו דאפקיד ליה בעדים נמי מתוך שיכול לומר החזרתי לך יכול לומר נאנסו דאפקיד ליה בשטר פירוש כיון דאפקיד ליה בשטר איכא שבועה בנאנסו דאז אין לומר מתוך שיכול לומר החזרתיו לך והיה נאמן בלא שבועה דהא המפקיד אצל חבירו בשטר צריך להחזיר לו בעדים ומן הדין אפילו בשבועה לא היה נאמן אי לאו משום דמהימן במיגו דנאנסו בשבועה והשתא אין להקשות כלום משם: האחין

לאו שבועה בעי. בתמיה והשתא אמרת נאמן בלא שבועה וע"י מיגו לא מצית למיפטריה משבועה ע"י טענתו לקיימה בלא שבועה כדכתיב שבועת ה' תהיה בין שניהם: לימא בפלוגתא. הא דרב חסדא: שטר כיס היוצא על היתומים. ראובן שנתן מעות לשמעון למחצית שכר וכתב לו שטר כמה הפקיד לו ומת שמעון והוציא ראובן אותו שטר על היתומים לתבוע מהם פקדונו והיתומים טוענין שמא אביו החזירו לך א"נ טענת ברי טענו ואילו היה מלוה בעלמא שהלוה ראובן לשמעון ומת שמעון טולי עלמא מודו דנשבע ראובן וגובה כל השטר מן היתומים דלית לאבוהון שום טענה גבי מלוה ולא (ב) מצי טעין נאנסו אלא היה נשבע שלא התקבל מן הלוה כלום וכגון שהיה טוענו הלוה אשתבע לי דלא פרעתיך כדאמרינן בשבועות (דף מא.) וגבי יתמי דידיה דלא ידעי למיטען טענינן להו ונשבע וגובה חובו (ג) וכו' אבל השתא דלא הוי כולו מלוה אלא פלגא מלוה ופלגא פקדון כדין כל מעות הנתונות למחצית שכר כדמפרש ואזיל הוא דפליגי דייני גולה דהיינו שמואל וקרנא ודייני א"י דהיינו ר' אמי ור' אסי בפ"ק דסנהדרין (דף יז: ע"ש): נראה בעיני דה"ג ודכ"ע אית להו דנהרדעי וכ"פ רבינו חננאל ולא גרס סברוה דמסקנא נמי הכי ס"ל: דאמרי נהרדעי. בבבא מציעא בפרק המקבל האי עיסקא דיהיב איניש לחבריה למחצית שכר פלגא הוי מלוה להתחייב באחריות המקבל דהיינו אותו חצי שנוטל ממנו הריוח ופלגא הוי פקדון גביה ואינו חייב באחריותו דהך פלגא דקשקיל ממנה מפקיד רווחא והתם מפרש טעמא עבוד רבנן מילתא דניחא ליה ללוה וניחא ליה למלוה דאיכא קצת אחריות על זה וקצת על זה ואם נגנב או אבד הכל אין האחד מפסיד הכל אלא בין שניהן והלכך כיון דסתמא דמילתא כן הוא דפלגא הוי מלוה גביה צריך הנותן לקבל עליו תרי תילתי בהפסד הואיל ושקיל פלגא באגר כי היכי דלא להוי רבית מאי דטרח מקבל בפלגא דפקדון משום פלגא דמלוה שהלוהו דמאי דמקבל נותן אחריות עליה טפי מפלגא הוי שכר למקבל בשביל טירחא דקטרח בפלגא פקדון או פלגא יקבל הנותן בהפסד ותילתא באגר ומקבל יטול תרי תילתי דהאי דקשקיל מקבל רווחא טפי מפלגא זהו שכר טירחא ואין כאן רבית והכי מפרש באיזהו נשך (ב"מ דף סח:): מאי לאו. בפלגא דפקדון קמפלגי בדרב חסדא דאמר לעיל נאמן דבפלגא דמלוה הכל מודין דנשבע וגובה אותו דאפילו אי הוה אבוהון קיים לא מצי טעין החזרתי דאמר ליה שטרך בידי מאי בעי וטענת מיגו ליכא דאפילו אם נאנסו צריך להחזיר דהא מלוה היא גביה הלכך נשבע וגובה כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים אלא בפלגא דהוי פקדון קמיפלגי ובדרב חסדא דדייני גולה דאמרי נשבע וגובה כולו לא סבירא להו כרב חסדא דאמר נאמן אלא אי הוה אבוהון קיים לא היה נאמן לומר החזרתיו לך ואף על גב דאיכא מיגו דטענת אונס משום דא"ל אידך שטרך בידי מאי בעי הלכך נשבע וגובה כולו מן היתומים אפילו פלגא דפקדון ודייני א"י סברי לה כרב חסדא דאילו היה אבוהון קיים הוה מצי למיטען החזרתיו לך במיגו דהוה מצי למימר נאנסו ולא הוי אידך מצי למימר שטרך בידי מאי בעי וטענינן נמי הכי בשביל יתמי ומשתבעי יתמי שבועת יורשין כדמפרש בשבועות שבועה שלא פקדנו אבא כו' כדמפרש התם הלכך נשבע וגובה מחצה מלוה אבל פלגא פקדון לית ליה: ה"ג לא דכ"ע אית להו דרב חסדא והכא כו'. דייני גולה סברי בעלמא סבירא לן כרב חסדא דנאמן לומר החזרתיו לך אבל גבי יתמי ליכא למימר הכי דכיון דאיכא שטרא ביד נותן ואיהו לא קטעין פרעתיך אנן לא טענינן ליתמי דאם איתא דפרעיה מימר הוה אמר בשעת נטית מיתה והשתא דאיכא תרתי שטר ביד הנותן וגם לא צוה בשעת מיתה הלכך נשבע וגובה כו': דאנסיה. ולא הספיק לצוות: תרתי. בתמיה דסתרן אהדדי דכיון דנאמן אמאי נשבע וגובה כולו והא מצי אבוהון למיטען החזרתי לך פלגא פקדון וכטעון

רבינו גרשום

סוף סוף כי אמר ליה נאנסתי מי לא צריך שבועה. אנא נמי הכי אמינא מאי נאמן בשבועה: שטר כיס היוצא על היתומים. כגון מי שנתן לחבירו ממון שירויח לצורך שניהן והקרן של נותן וכתב לו שטר שכך וכך נתן לו ממון למחצית שכר ומת המקבל והוציא הנותן אותו שטר כיס על היתומין: דייני גולה. דגרסי' בכל התלמוד היינו שמואל וקרנא: אמרו נשבע. הנותן וגובה כל הקרן שלו אע"ג דיש שטר בידו דהבא ליפרע מן היתומים לא יפרע אלא בשבועה: האי עיסקא. דיהיב חד ממון לחבירו להרויח לשניהן איהו לא הוי כולה פקדון ביד המקבל אלא שויוה רבנן פלגא מלוה ופלגא פקדון ועבדו מלתא דניחא ליה למלוה וניחא ליה ללוה. דאי אמרי' דכולה מלוה ביד המקבל ונגנבה או אבדה משלם המקבל כולה כדין מלוה שנגנבית כולה ואי אמרי' דכולה פקדון משתבע המקבל דנגנבה או אבדה וקא מפסיד הנותן הכל. ומש"ה פלגא מלוה כיון דאית ליה למקבל הנאה מיניה משלם פלגא ופלגא פקדון הואיל דהנותן אית ליה רווחא מיניה: מאי לאו בדרב חסדא קמיפלגי. דבעא מיניה רב עמרם מרב חסדא לעיל המפקיד אצל חבירו בשטר וכו' ואמר ליה רב חסדא נאמן ודייני גולה לית להו דרב חסדא דאם איתא דאית להו דרב חסדא לא הוו משלמי היתומין אלא פלגא דהיינו מלוה ולא הפקדון דמנו דאי בעו מצו למימר היתומין נאנסו בידי אבא ואמרי החזירו לך מהימני ולית להו לשלם אלא פלגא דמלוה דאההוא פלגא דמלוה לא מצי פטרי גופייהו בנאנס משום דחייב באחריות החצי. ודייני א"י אית להו דרב חסדא: לא דכ"ע אית להו דרב חסדא. ושאני התם אמאי אמרו דייני גולה דגובה כולה משום דליכא למימר מינו ולא מצו לטעון אבא החזירו דאם איתא דפרעיה אבוהון מימר הוה אמר קודם מיתתו פרעתי. ודייני ארעא דישראל סברי לא יהיבנא ליה אלא פלגא דאכתי איכא למימר מנו. ודאמרת הוה ליה לאבוהון למימר. דאימר מלאך המות אנסיה בפתאום ולא מצי אמר: תרתי. ליכא למימר דסתרא דא לדא דאי אמרי' המפקיד אצל חבירו בשטר ואמר לו החזרתי לך נאמן לא אמרי' דשטר כיס היוצא על היתומין דגבי כולה משום דהאי עסקא פלגא פקדון ואמרי' מנו. ומשני אמאי גובה כולו דאי איתא וכו': אנן דדייני גולה איפכא

הגהות הב"ח
(א) גמ' ומר סבר לא מצי אמר ליה שטרך בידי מאי בעי לא דכולי עלמא: (ב) רשב"ם ד"ה שטר כיס וכו' ולא הוה מצי טעין וכו': (ג) בא"ד וגובה חובו כולו אבל השתא:

מסורת הש"ס
ב"מ קה:

איפכא מתנינן לה: **מתני׳** *[א]לא את הבור ולא את הגת ולא את השובך בין חרבין בין ישובין [ו]וצריך ליקח לו דרך דברי ר"ע וחכ"א אינו צריך (א) [ז]ומודה ר"ע בזמן שאמר לו חוץ מאלו שאינו צריך ליקח לו דרך מכרן לאחר ר"ע אומר אינו צריך ליקח לו דרך וחכ"א צריך ליקח לו דרך *[ד]בד"א במוכר אבל בנותן מתנה נותן את כולה [ה]האחין שחלקו זכו בשדה זכו בכולה [י]המחזיק בנכסי הגר החזיק בשדה החזיק בכולה *[י]המקדיש את השדה הקדיש את כולה ר"ש אומר המקדיש את השדה לא הקדיש אלא את החרוב המורכב ואת סדן השקמה: **גמ׳** מאי שנא מכר ומאי שנא מתנה פירש יהודה בן נקוסא לפני רבי זה פירש וזה לא פירש האי זה פירש וזה לא פירש זה לא פירש וזה לא פירש הוא [ח]אלא זה היה לו לפרש וזה לא היה לו לפרש [ט]ההוא דאמר להו הבו ליה לפלניא ביתא דמחזיק מאה גולפי אשתכח דהוה מחזיק מאה ועשרין אמר מר זוטרא מאה אמר ליה מאה ועשרין לא אמר ליהרב אשי אמר מי לא תנן במה דברים אמורים במוכר אבל בנותן מתנה נותן את כולן אלמא *מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב [י]ה"נ מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב: המקדיש את השדה הקדיש וכו׳: אמר רב הונא אע"ג דאמור רבנן *[כ]הקונה שני אילנות בתוך של חבירו הרי זה לא קנה קרקע [ל]מכר קרקע ושייר שני אילנות לפניו יש לו קרקע ואפי׳ לר"ע דאמר מוכר בעין יפה מוכר הני מילי *גבי בור ודות דלא קא מכחשי בארעא אבל אילנות דקא מכחשי בארעא (ב)

אם

רשב"ם

ונטעון כמי ליתמי : *אמר רבא הלכתא נשבע וגובה מחלה. פלגא מלוה אבל פלגא פקדון לא גבי דטענינן להו ליתמי אביהם החזיר לך ומשתבעין שבועת יורשין ופטורין והך דאמרינן בפ׳ כל הנשבעין (שבועות דף מה:) אמר רמי בר חמא כמה מעליא הא שמעתא א"ל רבא מאי מעליותא כו׳ עד מכלל דתרוייהו סבירא להו המפקיד אצל חבירו בעדים א"צ להחזיר לו בעדים בשטר מיהא צריך להחזיר לו בשטר פר"ח וא"כ בעדים והכא קפסיק רבא נשבע וגובה מחלה דמשמע דאין צריך להחזיר לו בעדים כרב חסדא איכא למימר דהאי דקאמר התם מכלל דתרוייהו סבירא להו לא קאי אלא אהמפקיד את חבירו בעדים אבל אהמפקיד בשטר לא קאי וא"כ קאי נמי דוקא דהא מדרמי בר חמא דשני לרבא דהפקיד ליה בשטר איכא למידק דס"ל לרמי בר חמא הכי אבל מדשתיק רבא ליכא למידק דהאי דשתיק משום דלפי סברת רמי בר חמא דס"ל דמפקיד בשטר צריך להחזיר לו בעדים ליכא לאקשויי תו ומיהו רבא אכתי בקושיא קאי דלא מעליא ההיא שמעתא כדפסיק הלכתא הכא נשבע וגובה מחלה ואין צריך להחזיר לו בעדים : איפכא מתנינן. דייני גולה אמרי נשבע וגובה מחלה דהיינו כמי כרבא: **מתני׳** לא את הבור. שבשדה אע"פ שאמר לו כל מה שבתוכה : מכרן לאחר. והשדה עיכב לעצמו : במה דברים אמורים. כל הני לא מכר דמתני׳ (ג): במוכר. דאפי׳ למ"ד מוכר בעין יפה מוכר ה"מ דמה שמפרש במכירתו מכר הכל ולא עיכב לעצמו כלום ממה שמכר לחבירו כגון המוכר בית ושדה שלא עיכב דרך לילך לבורו ולדותו ולגתו אבל למכור יותר ממה שפירש לגבי הכי לא הוי עין יפה למכור בכלל שדה דברים אחרים שאינן בכלל שדה : אבל בנותן מתנה נותן את כולה. כל הני (ד) דאמרו לא מכר ואפילו הני דאינן בכלל מה שבתוכה כגון חרוב המורכב וסדן השקמה ובור וגת ושובך והכי מוכח גבי הקדש וה"ה לכל הנך וטעמא משום דנותן בעין יפה נותן יותר מדאי ואפילו מאי דלא הוי בכלל שדה הואיל וקבוע בתוך השדה ומיהו אם יש מעות בשדה או תבואה תלושה שאינה צריכה לקרקע או כל דבר שלא הוצרך לתנא דמתני׳ להזכיר ולומר לא מכר משום דמילתא דפשיטא הוא דאינו בכלל שדה כלל היא ודאי לא קנה לה מקבל מתנה : זכה בכולה. אפילו בור וגת ושובך שבשדה קנה שכיון שזה נוטל שדה אחת וזה אחת כנגדו להסתלק זה משל זה נתכוונו ומיהו להיות לו דרך לפנימי על החיצון איכא למימר דאית ליה כרב כדפרישנא טעם לעיל (דף סה.) דא"ל אדור בשדה שלי כי היכי דדרו בה אבהתאי דכתיב תחת אבותיך יהיו בניך : החזיק בכולה. אפילו בחרוב וסדן ואע"ג דחשיבנא ליה בגמ׳ כשתי שדות וגבי ב׳ שדות ומצר אחד בינייהו והחזיק באחת מהן ע"מ לקנות אותה ואת חבירתה אמרינן בחזקת הבתים (לעיל דף נג:) אותה קנה חבירתה לא קנה אפ"ה הכא קנה דנהי נמי דב׳ שדות חשבינן לשדה ולחרוב המורכב מיהו ליכא מצר ביניהן דכב׳ שדות ואין מצר אחר ביניהן דמו : הקדיש את כולן. דבעין יפה מקדיש כמו נותן : ר"ש אומר המקדיש את השדה לא הקדיש כלום. מכל אותן דברים שאמרנו גבי מוכר דלא מכר דהמקדיש דעתו כדעת מוכר שלא הקדיש אלא מה שפירש: אלא את חרוב המורכב כו׳. דאע"ג דגבי מכירת השדה אינן מכורין הכא מוקדשין וטעמא מפרש בגמ׳ : **גמ׳** מאי שנא מכר ומ"ש מתנה. כהי כמי דנותן בעין יפה נותן טפי ממוכר אפ"ה זימנין שאינו נותן אלא מה שמפרש בפיו אבל מידי שאינו בכלל לא קיהיב כגון הנך דתנן בהו לא מכר : זה פירש. נותן פירש לו את הכל והלכך קנה הכל ולקמיה פריך עלה : ומתמה האי כו׳ והרי זה לא פירש וזה לא פירש (ה) . דהמוכר והנותן סתמא קתני : זה היה לו לפרש. נותן מתנה כיון דרגיל ליתן בעין יפה אם איתא דהאי לאו בעין יפה יהיב היה לו לפרש ולשייר בור וגת ושובך וכל הנך דמתני׳ ומדלא (ו) שייר הפסיד אבל מוכר זוזי אנסוהו ולא מכר אלא מה שפירש ואפילו אם יש שרגיל למכור בעין יפה מסתמא אין לומר כן דיד לוקח על התחתונה דלא היה לו לפרש ורבינו חננאל פירש הקונה היה לו לפרש דכיון שנותן דמים אינו מתבייש מן המוכר ומדלא הזקיק למוכר לפרש לו הכל הפסיד אבל מקבל מתנה בושת יש לו מן הנותן ואין לו לפרש ולשאול לו בור וגת ושובך הלכך עליה דנותן רמיא לגלויי ואם לא פירש קנה הכל: דמחזיק מאה גולפי. בקרקע רוחב ואורך הבית יכולין לסדר מאה חביות דהיינו י׳ חביות אורך על י׳ חביות רוחב : דהוה מחזיק מאה ועשרים. ולא היה לו בית אחר של מאה : מאה ועשרים לא א"ל. ויטול בבית ה׳ חלקים וחלק ו׳ דהיינו כ׳ חביות יפסיד : בעין יפה יהיב. כל הבית כולה והאי דקאמר מחזיק מאה גולפי סבור היה שלא היה מחזיק יותר ולשם חשיבות אמר כן דמתנה גדולה כזאת נותן לו : דאמור רבנן. במתני׳ דהמוכר את הספינה (לקמן דף פא.) : שני אילנות. אבל ג׳ חשיבי שדה אילן וקנה קרקע ביניהן ותולה להן כמלא אורה וסלו ואם מתו יש לו קרקע (ז) כדתנן לקמן בהמוכר את הספינה: ה"ז לא קנה קרקע. ביניהן ותולה להן וגם אם מתו אין לו קרקע ליטע אחרים במקומן כדתנן לקמן באידך פירקין ולא קנה אלא לפירותיו כל זמן שיתקיים האילן ואליבא דרבנן אתיא דאמרי (ח) בעין רעה מוכר אבל אליבא דר"ע יש לו קרקע ליטע אחרים במקומן אם ימותו אלו כדמוכח לקמן בשמעתין גבי מקדיש ג׳ אילנות בזה אחר זה דאמרינן דלא הקדיש קרקע אמרי׳ אי ר"ע הא מוכר בעין יפה מוכר וכ"ש מקדיש אלמא במוכר ב׳ אילנות לחבירו דהייטו דומיא דג׳ אילנות בזה אחר זה דקנה קרקע עם האילן וה"נ אמרינן בחזקת הבתים (לעיל דף לז:) מכר אילנות ושייר קרקע לפניו פלוגתא דר"ע ורבנן ואע"ג דסיפא דמיירי בג׳ אילנות מוקמינן לקמן באידך פירקין אפילו כר"ע מיהו רישא לאו ר"ע היא: יש לו קרקע. ליטע אחר במקומו דבעין רעה מכר לו הקרקע : ואפי׳ לר"ע. גמרא קאמר ליה דאפילו לר"ע אמרה רב הונא דאי לרבנן פשיטא כדפריך לקמן: הני מילי. גבי מכר את הבית ושייר בור ודות דלית ליה שום היזק ללוקח דהא לא מכחשי בארעא והלכך לא חשש לשייר כלום מן הקרקע סביב הבור ולא הדרך אבל אילנות שמקלקלין את הקרקע שייר מן הקרקע עם האילנות אף לחזור וליטע במקומן אם יזקינו אלו משום דלא לימא ליה לוקח עקור אילנך כשימות ותיפטר מכאן :

דאם

תוספות

האחין שחלקו זכו בשדה זכו בכולה. וא"ת לרב דאמר לעיל (דף סה.) יש להן דרך זה על זה משום דמוכר בעין רעה מוכר היכי אמר הכא זכו בכולה כמו גבי מתנה וי"ל הכא לאו משום עין יפה הוא אלא משום דרוצין להסתלק זה מזה ואין משיירין לכל אחד אלא הצריך לחלקו כגון דרך: **אמר** רב הונא אע"ג דאמור רבנן הקונה שני אילנות כו׳. וא"ת לפי׳ רבינו שמואל דלר"ע דאמר בעין יפה מוכר קנה אילן אחד יש לו קרקע מאי קאמר רב הונא אף על גב דאמרי רבנן הקונה ב׳ אילנות אין לו קרקע כו׳ משמע דאי הוה אמר דקנה קרקע אז לא היה חידוש במשייר ב׳ אילנות דיש לו קרקע א"כ מאי קאמר ואפילו לר"ע וכו׳ מה אפילו הא לדידיה קנה אילן אחד יש לו קרקע וי"ל דה"ק דאע"ג דאמור רבנן דב׳ אילנות לא קנה קרקע ובשלשה קנה משום דלא אזיל קרקע בתר אילנות אלא כשיש ג׳ ולא בב׳ ולא מטעם עין יפה אפ"ה בשייר אזיל קרקע בתר שני והשתא ודאי אי לאו טעמא דעין יפה ה"א (ט) דבשנים קנה קרקע כל שכן בשייר שני אילנות לפניו דיש לו קרקע :

לימא

סייך לדף ע:
[לעיל סד:]
[לעיל סה.]
ערכין יד.
סה.] גנ. סה.]
לקמן פא.]
[לעיל לז. לקמן פב:]

עין משפט נר מצוה

ס א ב ג מיי׳ פכ"ו מהל׳ מכירה הל׳ ג ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי׳ רטו סעיף ה :

סא ד מיי׳ שם הל׳ ה טוש"ע שם סעיף י :

סב ה ו ז מיי׳ שם הל׳ ו טוש"ע שם סעיף ז :

סג ח מיי׳ שם הל׳ ה טוש"ע שם סעיף ו :

סד ט י מיי׳ פי"א מהל׳ זכיה ומתנה הל׳ כב סמג שם טוש"ע ח"מ סי׳ רנג סעיף יד :

סה כ מיי׳ פכ"ד מהל׳ מכירה הל׳ ו סמג שם טוש"ע ח"מ סי׳ רטז סעיף ט :

סו ל מיי׳ שם הל׳ ח טוש"ע שם סעיף יא:

רבינו גרשום

איפכא מתנינן. דהכי אמרו דאינו גובה אלא מחצה: זה פירש. שהוא קונה השדה מן המוכר. וכיון דלא פירש כל הדבר שבה הלכך לא קנה הני דמפיק מתני׳ וזה המקבל מתנה אין דרכו לפרש מהמקבל הלכך יש לו הכל. ומקשה רבי האי זה לא פירש וזה לא פירש הוא. דאין דרכו של קונה לכתוב כך אני קונה אלא המוכר דרכו לכתוב כך וכך אני מוכר : אלא זה היה לו לפרש. ללוקח שנותן דמים היה לו לדקדק שיכתוב לו המוכר בשטר כל מה שיש בשדה וכיון דלא דקדק שיפרוש לו הוא הוא דאפסיד אנפשיה ואין לו כל הני דמפיק מתני׳. אבל המקבל מתנה לא היה לו לפרש לדקדק שיתן לו הכל אלא כיון שנתן לו סתם ולא אמר חוץ מזה קנה הכל: מאה גולפי. מאה חביות : פיסקא האחין שחלקו. זכו בשדה : בכולה. שחלקו עם הבור ועם הדות דכל אחד מקנה לחבירו חלקו בעין יפה: המקדיש את השדה הקדיש את כולה. דכל המקדיש בעין יפה מקדיש אפי׳ הבור והדות : ר"ש אומר המקדיש את השדה לא הקדיש. מכל הני דקתני מתני׳ טפי ממוכר אלא חרוב ושקמה דהמוכר לא מכר והמקדיש הקדיש כדמפרש בגמ׳ : הרי זה לא קנה קרקע. דג׳ אילנות יש להן קרקע ולא לשנים: דלא מכחשי בארעא. לא לניר ולא לזריעה הלכך לא קפיד בעל השדה הלוקח בהן והן של מוכר השדה וצריך ליקח לו דרך אבל הכא היכא דמשייר אילנות דהנהו אילנות שרשייהו מכחשי בהקרקע ולא אמר ליה הלוקח כלום ש"מ דודאי שיורי משייר המוכר קרקע מקום האילנות לפניו להכי לא קאמר ליה מידי :

הגהות הב"ח

(א) במשנה וחכ"א אינו צריך ליקח לו דרך ומודה: (ב) גמ׳ דקא מכחשי בארעא שיוריה שייר דאם איתא : (ג) רשב"ם ד"ה במה דברים וכו׳ דמתני׳ דפירקין הס"ד : (ד) ד"ה אבל וכו׳ כל הני דאמרן לא מכר ואפי׳ הנהו דאינן בכלל : (ה) ד"ה ומתמה וכו׳ לא פירש הוא דהמוכר : (ו) ד"ה זה היה וכו׳ ומדלא פירש הפסיד : (ז) ד"ה שני אילנות וכו׳ יש לו קרקע ליטע אחרים במקומן כדתנן לקמן : (ח) ד"ה ה"ז וכו׳ דאמרי מוכר בעין : (ט) תוס׳ ד"ה אמר וכו׳ ה"א דכיון דבשנים קא:

אם איתא דלא שייר לימא ליה עקור אילנך שקול וזיל תנן ר' שמעון אומר המקדיש את השדה לא הקדיש אלא חרוב המורכב וסדן השקמה ותני עלה אמר ר"ש מה טעם הואיל ויונקין משדה הקדש ואי סלקא דעתך שורי שייר כי קא ינקי מדנפשיה קא ינקי ר"ש דאמר כר"ע ורב הונא דאמר כרבנן כרבנן פשיטא נפקא מינה דאי נפלי הדר שתיל להו ומי

דאם איתא דלא שייר כו'. ואנן סהדי דלדעת כן עיכב את האילנות לעצמו שיהיו כאן לעולם אף לחזור וליטע אחרים במקומן כדרך שהיה לו כח זה באילנות הללו עד עכשיו אבל לוקח אילנות אין לומר לצורך כל הימים לקחו וליטע אחרים במקומן דעביד איניש דזבין ארעא ליומיה ולפירות קנאו: לא הקדיש. מכל הנך דאמרן לא מכר: אלא חרוב המורכב כו'. אבל שאר אילנות ממילא קדושים הם בכלל שדה כמו שמכורין מסתמא בכלל שדה: אמר ר"ש מה טעם. הוו מוקדשין חרוב וסדן טפי מכל הנך דלעיל דס"ל מקדיש כמוכר שלא הקדיש אלא דברים דשייכי לשדה טובא דהוו נמי מכורין לענין מכר והלכך חרוב המורכב אינו מוקדש בכלל שדה: הואיל ויונקין משדה הקדש. הוא הקדיש את השדה בעין יפה אפילו מקום החרוב והסדן וכששיירו לעצמו לא שייר עמהן קרקע נמצאו גדלים מקרקע הקדש וגידולי הקדש הקדש ניהו אלמא המשייר אילנות לעצמו אינו משייר קרקע אלא בעין יפה מוכר ומקדיש כל הקרקע: ואי אמרת. דמאן דמזבין קרקע לאחר ומשייר אילנות לעצמו משייר כמו כן קרקע יניקת האילנות וה"ה למקדיש אליבא דר"ש דהא כי הדדי נינהו א"כ אמאי קדשי חרוב וסדן משום שיונקין משדה הקדש הא כי ינקי מדנפשייהו קא ינקי ממה ששייר לעצמו ולא מקרקע הקדש: ומשני ר"ש דאמר כר"ע. רבו דמוכר בעין יפה מוכר הכל ולא שייר מן הקרקע כלום בין לצורך דרך בור ודות שעיכב בין ליניקת האילנות ששייר לפניו ומצי לוקח למימר ליה היום ולמחר כשייבש האילן עקור אילנך שקול וזיל וה"ה להקדש ומיהו לגבי מוכר בכלל שדה דברים שאינן בכללו לא שייך למימר עין יפה ועין רעה דמה שלא פירש לא מכר והשתא הדר ביה הגמרא ממאי דאמר לעיל ואפילו לרבי עקיבא כו': ורב הונא. דמשייר קרקע עם האילנות דאמר כרבנן דבעין רעה מוכר ושייר לעצמו ממה שמכר את הצריך ליניקת אילנותיו דומיא דדרך בורו ודותו ששייר עם הבור והדות ומיהו במסקנא דשמעתא מיתוקמא הא דרב הונא אפילו לר"ע וה"נ אמרינן בחזקת הבתים (לעיל דף לז.) פשיטא מכר קרקע ושייר האילנות לפניו יש לו קרקע ואפילו לר' עקיבא כו' והא דמשני גמרא ר"ש דאמר כר"ע ולא קמשני ר"ש ס"ל המקדיש בעין יפה מקדיש טפי ממוכר דאילו מוכר ושייר אילנות לפניו כמו כן שייר קרקע לעצמו כדרב הונא אבל מקדיש בעין יפה הקדיש הכל ולא שייר אלא החרוב לבדו בלא קרקע ליכא למימר הכי דאם כן לאו למוכר מדמי ליה מכל וכל ולא לנותן מתנה מדמי ליה מכל וכל אלא קצת מדמי ליה למוכר דלא הקדיש אלא דברים שבכלל שדה ולנותן מתנה מדמי ליה שלא שייר כלום לעצמו במה שפירש והקדיש דכל הקרקע הקדיש ולא שייר מקום יניקת חרוב והא לאו סברא הוא אלא או לנותן מתנה מדמי ליה לגמרי כרבנן דאמרי הקדיש את כולן או למוכר מדמינא ליה מכל וכל דכי היכי דמוכר שדה לא מכר בור וגת ושובך הוא הדין למקדיש וכי היכי דמוכר בעין יפה מוכר כל מה שפירש במכירתו ולא שייר מן הקרקע כלום אפילו ליניקת אילנותיו ה"ה למקדיש: וקמתמה כרבנן פשיטא. כיון דבעין רעה מוכר ועוד דמצי לוקח למימר ליה עקור אילנך שקול וזיל משום דמכחשי בארעא קל וחומר הוא לגבי בור ודות דלא מכחשי בארעא ואפ"ה אמרי רבנן דשייר דרך לעצמו לבורו ולדותו כל שכן גבי אילן: נפקא מינה. הא דרב הונא דאתא לאשמעינן אליבא דרבנן דשייר קרקע לעצמו דאי נפלי הדר שתיל להו דאי לאו דרב הונא הוה אמינא שייר אילנות לפניו יש לו קרקע כל ימי קיום האילנות

לימא ליה עקור אילנך שקול וזיל. פ"ה עקור אילנך לכשייבש ותימה דמה כח הוא זה דמנא ליה שאינו רוצה לעולם להסתלק מן הקרקע ואין ה"נ דמצי א"ל עקור אילנך לכשייבש ועוד מדמסיק בתר הכי דאי נפלי הדר שתיל להו משמע דעד השתא הא דקאמר יש לו קרקע היינו לזרוע תחת האילן ועל זה אינו מפרש שום טעם ועוד קשה דהשתא משמע דטפי אית ליה בקרקע (א) דמשייר לפניו ב' אילנות ממאי דאית ליה דרך כשמשייר בור ודות לר"ע ובלוקח הוי איפכא דקנה ב' לא קנה קרקע לפי מה דפרישית בפרק חזקת הבתים (לעיל דף לז.) וקנה בור ודות יש לו דרך לר"ע על כן נראה לר"י לפרש דאי (ב)לאו דלא שייר כלל קרקע לימא ליה עקור אילנך לאלתר ולכך זקוק הוא לשייר הקרקע. ליניקת האילן ומיגו דנחת לשורא משייר נמי קרקע לזרוע סביב האילן וליטע אחר במקומו לכשייבש כדמסיק אבל גבי לוקח לא שייך למימר הכי מגו דזבין קרקע ליניקת האילן זבין נמי לזרוע סביב וליטע אחר במקומו שהמוכר מה שהוא רוצה מוכר ומה שרוצה משייר אבל הלוקח אינו קונה מה שרוצה אלא מה שהמוכר רוצה למכור לו וא"ת דהשתא משמע דטפי משייר קרקע עם האילן ממה שמשייר דרך לבור ודות ולעיל משמע דאי לאו דרב הונא הוה אמינא מכר קרקע ושייר (ג) אילנות שנים אין לו קרקע אפילו לרבנן כדמסיק דאי נפלי הדר שתיל להו ואמאי הא *לרב' כששייר בור ודות יש לו דרך א"כ כ"ש שיש לו קרקע עם האילנות ששייר כדפי' וי"ל דה"מ מעיקרא דלא ידעינן טעמא דמיגו דנחת לשורא משייר טפי דרך לבור ודות לפי שהוא צריך יותר דרך לבור ודות ממה שצריך לקרקע בשביל האילן אבל השתא דאשמועינן רב הונא טעמא מיגו דנחת לשורא שייר טפי קרקע עם האילן מדמשייר דרך עם בור ודות דהא ודאי ביניקת האילן משייר טפי מדרך לכולי עלמא שאינו רוצה לקוצו לאלתר:

ואי סלקא דעתך שורי משייר כו'. תימה לר"י ולר"ת דמ"מ לאו מדנפשייהו ינקי דלא שייר אלא חוצה לו כמלא אורה וסלו כדאמרינן בפרק הספינה (לקמן דף פב.) והאילן יונק ט"ז אמה וי"ל דלא מפליג ר"ש ואמר אפילו חרוב ושקמה שענפיו יוצאים חוץ לט"ז אמה קאמר דהקדיש ואמאי הא לא ינקי משדה הקדש שקנה כל הקרקע שתחת ענפיו וחוצה להן כמלא אורה וסלו א"כ כשהוא מוכר לאחרים לא קנה הלוקח אלא חוצה להן כמלא אורה וסלו אבל הכא כשמשייר לעצמו משייר כל צורך יניקת האילן: **מדנפשייהו** קא ינקי. תימה מאי קשיא ליה נהי דגבי מכר אמר דמשייר קרקע בהדי אילן גבי הקדש לא משייר דמקדיש טפי בעין יפה מקדיש ממוכר וכי האי גוונא פריך לקמן לר"ש אליבא דמ"ד מקדיש אילן אחד לא הקדיש קרקע אי אליבא דר"ע האמר מוכר בעין יפה מוכר לענין דרך כל שכן מקדיש דמקדיש טפי בעין יפה הוא מקדיש להיות קרקע קדושה לגבי אילן אע"ג דבמכר אין הקרקע מכורה עם האילן דכן צריך לפרש כדפרישית בחזקת הבתים (לעיל דף לז: ד"ה ממעט) והיה ר"י מתרץ דהכא לא בעי לשנויי הכי משום דאית לן לדמויי הקדש או למכר או למתנה וא"כ לא הוה דמי לחד מינייהו דבמכר משייר בהדי אילן קרקע ולמתנה נמי לא דמי דבמתנה נתן את כולן אבל לקמן פריך שפיר דכיון דסבר ר"ע דמוכר בעין יפה מוכר א"כ מקדיש בעין יפה מקדיש כמו במתנה דבמתנה נמי הוי דינא דכי יהיב ג' אילנות בזה אחר זה יהיב נמי קרקע וחזר בו ר"י דא"כ מגופה דמתניתין תפשוט דר"ש דלא כר"ע דבמתנה לכולי עלמא נתן את כולן ובהקדש קאמר ר"ש דלא הקדיש את כולן ובמסקנא נמי מפרש דר"ש לדבריהם דרבנן קאמר פירוש די לכם אם תעשו עין יפה דהקדש מעט יותר ממכר והקדיש כל הקרקע ולא תאמרו בהקדש בעין יפה כמו במתנה ואומר ר"י (ד) לר"ש דודאי דלא עביד בהקדש כחו כמתנה אין נראה לגמרא שיהא בהקדש עין יפה טפי ממכר אלא פורתא דהיינו לענין שאם הקדיש אילן הקדיש נמי קרקע אף על גב דבמכר לא מכר קרקע עם האילן אבל עין יפה כולי האי שיהא קרקע של החרוב קדוש בהדי שדה כולי האי אין לנו לעשות עין יפה לר"ש והשתא לפירוש זה משמע דאית לן למימר טפי כשמוכר אילן שיהא קרקע הצריך לאילן מכור עם האילן מדנימא כשמכר שדה שיהא הקרקע הצריך לאילן המשויר מכור עם השדה ותימה דמשמע דאי לאו מילתא דרב הונא הוה אמינא מוכר קרקע ושייר אילנות לפניו אין לו קרקע אלא מכר הקרקע הצריך לאילן בהדי שדה אע"ג דכשמכר אילן לא מכר קרקע הצריכה לאילן וי"ל דהיינו משום דאי לאו דרב הונא הוה ס"ד דכשמכר שדה ושייר אילן מכר כל השדה אף הצריך לאילן שכשם שדה על הקרקע יותר ממה ששם אילן על הקרקע הצריכה לו אבל השתא דאשמעינן רב הונא דשם שדה לא מהני ליה לאזדבוני בהדי שדה משום דנחת לשורא סברא היא לשדייה בתר אילן המשויר לפי שהיא צריכה לאילן מבתר שדה המשויר וא"ת אכתי והא במסקנא דשמעתין אמר לדבריהם דרבנן קאמר דאודו לי מיהא דלא ליהוי הקדש כמו מתנה אלא לכל היותר לא הקדיש אלא חרוב וסדן ובהכי הוי מקדיש בעין יפה טפי ממכר ואע"ג דבמכר לא מכר חרוב ולא קרקע הצריך לו כשהקדיש הקדיש כל הקרקע ולכך הקדיש גם החרוב וכמו שאמר ר"ש לרבנן כן נאמר עתה אליבא דר"ש כל זמן שלא ידע הברייתא דמייתי מינה דלא הקדיש טפי ממכר ואומר ר"י דלאע"ג דקאמר הכי ר"ש לרבנן במסקנא מכל מקום נראה לגמרא דוחק לר"ש לומר שיסבור דכולי האי מקדיש בעין יפה טפי ממכר. ר"י:

רב הונא כרבנן פשיטא. תימה לרשב"א מנין פשיטא לו זה ע"כ היינו משום דלרבנן יש לו דרך במשייר בור ודות וכל שכן כשמשייר אילן

רבינו גרשום

דאי לא שייר. מצי למימר ליה הלוקח דקא מכחשי לארעאי עקור אילנך שקול וזיל. ומה טעם מקדיש החרוב המורכב וסדן השקמה משום דקא ינקי משדה הקדש ומשתכח דקא מתהני משל הקדש. אבל חרוב שאין מורכב ושקמה לא הוי מוקדש. ולדבריך דאמרת מכר הקרקע ושייר אילנות לפניו יש לו קרקע מקום האילנות משיפולא עד תהום. אי הכי אמאי הקדיש חרוב וסדן השקמה. והא כי ינקי מדנפשייהו קא ינקי. דאיכא למימר דשייר המקדיש מקום האילנות ומדהול קא ינקי. אלא ש"מ מדהקדיש חרוב וסדן דלא שייר כלום בקרקע הכי נמי להיכא דמכר קרקע ושייר אילנות לפניו אין לו קרקע וקשיא לרב הונא. אלא ש"מ מדאמר רב הונא לעיל מכר את השדה ושייר אילנות לפניו יש לו קרקע כדרבנן ס"ל דאמרי בעין רעה מוכר ושייר מקום אילנות: ור"ש דאמר. המקדיש את השדה הקדיש חרוב וסדן שקמה ומשום דמשדה הקדש קא ינקי כר"ע ס"ל דאמר מוכר בעין יפה מוכר כ"ש מקדיש. ואי קשיא לך ר"ש נמי אליבא דרבנן מצי למימר א) אין הכי נמי אלא מפרש לקמן מה הפרש יש: פשיטא. דהכי הוא דרב הונא כרבנן ס"ל. להכי נפקא מינה. ויש לו מקום האילנות לעולם דאי מתעקרו דיבשי הדר מצי שתיל במקומן:

א) אינו מובן כוונתו ואולי דצ"ל ר"ש אליבא דרבנן נמי מצי לאוקמא וכמו שמפרש לקמן (דף עב ע"ב) אלא אה"נ דהכתי לא ידע דמה הפרש יש בין מוכר למקדיש כנ"ל ועי' בתוס' כאן סד"ה מדנפשייהו.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לימא וכו' דטפי אית ליה בקרקע היכא דמשייר: (ב) בא"ד לר"י לפרש דאי איתא דלא שייר: (ג) בא"ד ס"א מכר קרקע ושייר לפניו שני אילנות אין לו קרקע: (ד) ד"ה מדנפשייהו וכו' ואומר ר"י דודאי לר"ש דלא עביד:

א) ערכין יד.: ב) [מנחות קח: ערכין יד.]: ג) [לעיל לז. וש"נ] :

ומי מצית מוקמת לה לר' שמעון כר' עקיבא והא א) תניא ⁿהקדיש שלשה אילנות ממטע עשרה לבית סאה הרי הקדיש את הקרקע ואת האילנות שביניהם לפיכך כשהוא פודה פודה בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף ⁿפחות מכאן או יותר על כן או שהקדישן בזה אחר זה הרי זה לא הקדיש לא הקרקע ולא את האילנות שביניהם ⁿלפיכך כשהוא פודה פודה את האילנות בשוויהן ולא עוד אלא אפילו הקדיש את האילנות וחזר והקדיש את הקרקע כשהוא פודה פודה את האילנות בשוויהן וחוזר ופודה בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף מני אי (א) רבי עקיבא הא אמר מוכר בעין יפה מוכר וכל שכן מקדיש (ב) אי רבנן הא אמרי מוכר הוא דבעין רעה מוכר אבל ב) מקדיש ⁿבעין יפה מקדיש אלא פשיטא רבי שמעון היא ורבי שמעון אליבא דמאן אי אליבא דר"ע הא אמר ג) מוכר בעין יפה מוכר וכל שכן מקדיש אלא פשיטא אליבא דרבנן וקא סבר ר"ש (ג) כי היכי דמוכר בעין רעה מוכר מקדיש נמי בעין רעה מקדיש ומשייר ארעא ואלא

רשב"ם

האילנות אבל הזקיפו אין לו קרקע דומיא דבור ודות דאי נפיל הבור והדות ואי אפשר לתקנו אין לו עוד דרך ומעיקרא נמי הוה ידעינן דאתא רב הונא לאשמועינן דאי נפלי הדר שתיל להו אבל גמרא לא הוה מסיק אדעתיה שיש שום חידוש בדברי רב הונא אלא האי ואפילו לר"ע כו' והלכך כיון דליתא להאי אפי' הוה פריך פשיטא : ומי מצית מוקמת ליה ר"ש כר"ע. ולמימר דבעין יפה מקדיש : ג' אילנות. חשיבי שדה אילן והקדיש קרקע עמהן כל הצריך ליניקתם ובנטיעות מיירי דאילו באילנות זקנים אמרו בלא יחפור דבית סאה צריך לשלשה : ממטע י' לבית סאה. דהיינו מאתן וחמשין לכל חד כדאמרן בלא יחפור (לעיל דף כו:) ואע"ג דלגבי מוכר שלשה אילנות אמרינן שיעורא לקמן בהמוכר את הספינה (דף פב:) והוא שנטועין מד' אמות ועד ט"ז התם בדעת מוכר תליא מילתא וזהו דעתו להקנות לו הצריך לו ללקיטת פירותיו ביניהן ולהוליך להן כמלא אורה וסלו כדאמרי' התם אבל הכא ביניקה תליא מילתא : ואת האילנות. קטנים שביניהן : וכשהוא פודה. אינו צריך לפדות האילנות בשוייהן והקרקע כפי חשבון הכתוב בפרשה (ויקרא כז) ואם משדה אחוזתו יקדיש איש לה' והיה ערכך לפי זרעו זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף אלא הכל פודה ביחד לפי חשבון בית זרע חומר שעורים בנ' שקל כסף דהיינו לבית כור סלע ופונדיון לשנה שזהו חשבון נ' שקל כסף למ"ט שני יובל אלא שיש פונדיון יותר בשביל הכרע כדמפרש בערכין דהסלע לא הוי אלא מ"ח פונדיונין : פודה בית זרע כו'. דכתיב בקרא ואם משדה אחוזתו וגו' ואילנות בכלל שדה כדנפקא לעיל (דף סט:) מויקם שדה עפרון : פחות מיכן. חשיב יער וסופו ליתלש (ד) : או יותר מיכן. אין הקרקע צריך להן והוי כמקדיש אילן אחד שאינו מקדיש קרקע וכי האי גוונא נמי תניא גבי מוכר ג' אילנות בפרק המוכר את הספינה : בזה אחר זה. לא היה דעתו להקדיש קרקע : פודן בשווייהן. כדין כל הקדש שלא נאמר חשבון חמשים שקל כסף אלא במקדיש שדה אחוזה אבל באילן בלא קרקע לא נאמר : ה"ג ולא עוד אלא אפילו הקדיש את האילנות וחזר והקדיש את הקרקע כו'. לא מיבעיא היכא דהקדיש את האילנות בזה אחר זה ושוב לא הקדיש את הקרקע דפודן בשווייהן אלא אפילו חזר והקדיש את הקרקע אחר שהקדיש האילנות בזה אחר זה שאינו פודם עם הקרקע דהא מעיקרא קדשו לדמיהן וכשהקדיש שוב את הקרקע צריך לפדות גם את הקרקע סלע ופונדיון לשנה לבד פדיון האילנות בשווייהן דשני הקדשות הן זה הוקדש לדמיו וזה לפי חשבון חמשים ואין לנו להפסיד הקדש דמי האילנות דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט ומשעה שהוקדשו ראויין לפדות בדמיהן בלא קרקע : מני. הך ברייתא דקתני פודן בשווייהן דמשמע דאפילו מקום האילנות לא הקדיש אלא בעין רעה הקדיש אילנות בלא קרקע היכא דלא הקדיש ג' ביחד : אילימא ר"ע האמר בעין יפה מוכר. וסבירא ליה דמוכר שני אילנות יש לו קרקע ללוקח דלית ליה מתני' דהמוכר את הספינה דהלוקח שני אילנות בתוך של חבירו אין לו קרקע אלא רבנן היא כדפרישית לעיל וכל שכן לר"ע מקדיש ב' אילנות או ג' בזה אחר זה דיש לו מיהא להקדש מקום האילנות ויפדו אגב קרקע לפי חשבון בית זרע חומר שעורים : ואי רבנן. דפליגי עליה דר"ע היא דאמרי מוכר בעין רעה מוכר : אבל מקדיש כו'. כדקתני סיפא בד"א במוכר כו' : אלא פשיטא ר"ש היא. דשמעינן ליה במתני' דמשוי דין מוכר כמקדיש שלא הקדיש בור ודות וגת ושובך בכלל שדה ואשמועינן הכא דס"ל נמי דמכל וכל הוי מקדיש בעין רעה דהיכא דמקדיש אילן לא הקדיש מקומו : ור"ש אליבא דמאן. מרבותיו שהרי מתלמידי ר"ע היה כדאמרינן (יבמות דף סב: ע"ש) עד שבא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם רבי יהודה ורבי מאיר ורבי יוסי ורבי שמעון ורבי נחמיה כו' : אלא פשיטא אליבא דרבנן דר"ע היא. והאי בד"א במוכר כו' רבנן דר"ש קאמרי ליה אבל לר"ש כי היכי דפליגי רבנן ור"ע במוכר פליגי נמי במקדיש וקסבר ר"ש דין גבוה לרבנן דר"ע כדין הדיוט (ה) : אף מקדיש נמי בעין רעה מקדיש. אלמא לא מצית לתרוצי לעיל ר"ש אליבא דר"ע והדרן קושיין קמייתא לדוכתה דשמעינן ליה לר"ש דהמקדיש את השדה הקדיש חרוב משום יניקת שדה הקדש דלא שייר ארעא לעצמו לצורך החרוב אלא בעין יפה הקדיש וה"ה למוכר דשייר אילנות לפניו וקשיא לרב הונא ומיהו לר"ש נמי קשיא דידיה אדידיה כדקפריך לקמן דלעיל אמר עין יפה גבי הקדש והכא אית ליה עין רעה אך שיטת הגמרא עתה להקשות לרב הונא ומתכוין להעמיד קושיא ראשונה שתירץ (ו) רב הונא ואר"ש כר"ע ואנו העמדנו דלית ליה הא דר"ע ותיהדר קושיא לדוכתה ומשייר ארעא לא גרס דמשמע שמתכוין הגמרא להקשות דר"ש אדר"ש דהכא שמעינן ליה עין רעה והלכך משייר ארעא גבי מקדיש (ז) קרקע ושייר אילנות לפניו ולעיל שמעינן דלא שייר כדדייקינן מדקאמר הואיל ויונקין כו' דא"כ מאי האי דקאמר תו ואלא קשיא כו' אלא לרב הונא מקשינן כדפרישית והיינו

תוספות

אילן ומשום הכי פשיטא ליה אלמא מסתברא דמשייר טפי קרקע בהדי אילן מדמשייר דרך בהדי בור ודות והא בלוקח הוי איפכא לרבי עקיבא דיש לו דרך כשקנה בור ודות וקנה אילן אין לו קרקע ואר"י דפשיטא ליה טעם דנחית לשיורא אליבא דרבנן אפילו בלא רב הונא ידעינן לטעם דנחית לשיורא מהני לרבנן לשייר קרקע בהדי אילן כמו דרך בהדי בור : **ואת** האילנות שביניהם. כגון אילנות סרק ומשום הוטן אילנות לא חשבינן להו רצופין דכיון שאין טוענים פירות עומדים ליעקר טפי מן האחר כדאמרינן בהמוכר את הספינה (ח) היה ארזים ביניהם מהו כו' א"ל קני פי' דלא חשיב רצופין: **אלא** פשיטא אליבא דרבנן וקסבר כי היכי דמוכר כו'. אבל כר"ע לא מצית לאוקמה דהא דכיון דנחית לעין יפה במוכר אית לן למימר דמקדיש בעין יפה טפי מקדיש אבל השתא דסבר כרבנן דלא נחתי כלל במכר לעין יפה אתי שפיר דלית ליה בהקדש נמי עין יפה : **מדמוכר** בעין רעה מוכר מקדיש נמי בעין רעה מקדיש. פירש רבינו שמואל דפריך לרב הונא דאמר לרבנן דמשייר קרקע בהדי אילן דהכא אשכח דר"ש סבר כרבנן ואפילו הכי לא משייר קרקע כשמשייר חרוב דקאמר דינקי משדה הקדש והא דקאמר אלא קשיא פירוש אדקשיא לך מר"ש לרב הונא תקשי לך דר"ש אדר"ש גופיה היכי מצי למימר כרבנן ותימה דהו"ל למימר וליטעמיך ועוד דמעיקרא פריך אי כרבנן פשיטא דמשייר קרקע בהדי אילנות לזרוע והשתא פריך דלרבנן נמי לא משייר קרקע דהא ר"ש כרבנן סבירא ליה ונראה לרבינו יצחק דלא פריך לרב הונא כלל אלא אדרבה בא לקיים דבריו הראשונים הא דאמרינן אפילו לרבי עקיבא כו' והכי קאמר ומי מצית מוקמת ר"ש כר"ע והא ע"כ ר"ש כרבנן ולרבנן פשיטא דמשייר ארעא כדקאמר לעיל וא"כ תקשי דר"ש אדר"ש דהיכי קאמר ר"ש דינקי משדה הקדש אלא ע"כ ר"ש לדבריהם דרבנן קאמר וא"כ אתי שפיר נמי הא (ט) רב הונא דקאמר ואפילו לר"ע כו' דאתיא מילתיה דרב הונא אפילו כר"ע דלדידיה נמי לדבריהם דרבנן קאמר והא דאמר ואלא קשיא ה"פ ואלא קשיא דר"ש אדר"ש ומאי מסני ורשב"א פירש דלא פריך אלא לרב הונא דאי לאו דרב הונא לא קשיא מידי דר"ש אדר"ש אלא משום דאמר רב הונא דאי נפלי הדר שתיל להו הוא דקשיא לן דר"ש אדר"ש דכיון דסבר ר"ש כרבנן א"כ לא ינקי משדה הקדש אבל אי אמרת דאי נפלי לא הדר שתיל להו אע"ג דר"ש כרבנן מ"מ ינקי משדה הקדש דכיון דאי נפלי חל ההקדש מאליו סתמא דמלתא דעתיה שיקדשו חרוב וסדן בהדי קרקע והיינו דקאמר ואלא קשיא כלומר לרב הונא דאמר אי נפלי הדר שתיל להו הדרא קושיא לדוכתה אמאי קאמר ר"ש הואיל וינקי משדה הקדש: **ומשייר** ארעא. פירש רבינו שמואל דלא גרסינן ליה ועל חנם פירש כן דמנא ליה דסבר דבעין רעה מקדיש אי לאו מהאי דקתני בזה אחר זה לא הקדיש קרקע והיינו דמשייר ארעא ולמאי דפרישית נמי בחזקת הבתים (לעיל דף לז:) דמוכיח דבעין רעה מקדיש מדלא קתני ברישא דפודה וחוזר ופודה יש לפרש נמי ומשייר ארעא כלומר דהא פשיטא לך דלרבנן דמשייר והיכי קאמר ר"ש לעיל דלא משייר : הכי

עין משפט נר מצוה

סז א ב מיי' פ"ד מהל' ערכין וחרמין הל' יז סמג עשין קלא וע"ש בכ"מ :

סח ג מיי' שם הל' יח :

סט ד מיי' שם הל' יט :

הגהות הב"ח

(א) גמ' מני אי נימא ר"ע וכו': (ב) שם ואי רבנן : (ג) שם וקא סבר ר"ש דין גבוה כדין הדיוט מה דין הדיוט מוכר בעין רעה מוכר : (ד) רשב"ם ד"ה פחות מיכן וכו' וסופו ליתלש כדי לשתלן יפה הס"ד : (ה) ד"ה אלא פשיטא וכו' כדין הדיוט מה דין הדיוט מוכר בעין רעה מוכר אף מקדיש נמי כצ"ל והד"א : (ו) בא"ד שתירץ לרב הונא וכו' : (ז) בא"ד גבי מקדיש ולעיל שמעינן כצ"ל ותיבות קרקע ושייר אילנות לפניו נמחק : (ח) תוס' ד"ה ואת וכו' בהמוכר את הספינה דף פ"ב ע"ב היה ארז ביניהם מהו כו' א"ל קנה וקנה פי' דלא חשיב רצופין : (ט) ד"ה מדמוכר וכו' שפיר נמי הא דרב הונא :

רבינו גרשום

והא תניא הקדיש שלשה אילנות שהן ממטע עשרה לבית סאה. כלומר שכך שיעור יש בין אלו ג' אילנות שאם היו עוד שבעה סמוכין לאלו בשטה אחת והיה הפרש בין כל אחת ואחת כמו שיש הפרש בין אלו ג' בין כא"א היו תופשין הני י' מקום בית סאה וי' אילנות בתוך בית סאה מקרי שדה אילן: ה"ז הקדיש את הקרקע. כשיעור שמגיע לאלו אילנות שהוא בית סאה ואת האילנות קטנים שביניהן ואם הם שדה אחוזה והוא רוצה לפדותן קודם היובל פודה כשיעור זרע חומר וכו' ולפי השנים של יובל סלע ופונדיון לכל שנה: פחות מיכן. כלומר אם נטועין הן הני ג' בסמוך משיעור י' (אמות) לבית סאה או ביותר ריוח כשיעור ט' לבית סאה: או שהקדישן בזה אחר זה. הני ג' אילנות לא הקדיש הקרקע ולא האילנות שביניהן דבפחות מכאן יער מקרי ולא שדה אילן וביותר על כן שדה לבן מיקרי ולא שדה אילן: וכשהוא פודן. האילנות אינו פודן אגב קרקע כשיעור זרע חומר שעורים אלא בשווייהן פודה האילנות בלבד: ולא עוד. כלומר לא מיבעיא היכא דהקדיש בזה אחר זה דלא הקדיש לא את הקרקע ולא את האילנות שביניהן וכשהוא פודה אינו פודה אלא האילנות שהקדיש לחודייהו אלא אפי' הקדיש את האילנו' ואח"כ הקדיש הקרקע כו': בשווייהן. כשהן שוין ולא יותר: מני. הא ברייתא דערכין: אילימא ר"ע. דמתני' הא קאמר מוכר וכו' וכ"ש מקדיש. והכא קתני להיכא דהקדיש האילנו' לא הקדיש קרקע אלמא דהמקדיש בעין רעה מקדיש: והא אמרי. רבנן במתני' אבל מקדיש בעין יפה מקדיש כדקתני במתני' המקדיש את השדה הקדיש את כולה משום דבעין יפה מקדיש: אלא פשיטא. הא מתני' ר"ש דקתני במתני' המקדיש את השדה לא הקדיש אלא חרוב וסדן שקטה אבל בור ודות לא הקדיש משום דמקדיש בעין רעה מקדיש וקסבר ר"ש המקדיש חרוב וסדן שקטה לא הקדיש קרקע. והאי דקאמר לעיל הואיל וינקי משדה הקדש היינו כשהקדיש השדה: ור"ש אליבא דמאן. דעתו נוטה: אילימא אליבא דר"ע וכו' אלא פשיטא אליבא דרבנן. דאמרי מוכר בעין רעה מוכר והכי ס"ל לר' שמעון מדמוכר בעין רעה מוכר מקדיש נמי בעין רעה מקדיש ומשייר קרקע משום הכי להיכא דהקדיש את האילנות לא הקדיש את הקרקע דהמקדיש בעין רעה מקדיש ומתני' דערכין ר' שמעון היא : אלא

ואלא קשיא הואיל ויונקין משדה הקדש אלא רבי שמעון לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי כי היכי דמוכר בעין רעה מוכר מקדיש נמי בעין רעה מקדיש ושיורי משייר לדידכו אודו לי מיהא דלא הקדיש אלא חרוב המורכב וסדן השקמה ואמרי ליה רבנן לא שנא במאי אוקימתא לה כרבי שמעון אימא סיפא ולא עוד אלא אפילו הקדיש את האילנות וחזר והקדיש את הקרקע כשהוא פודה פודה את האילנות בשוייהן וחוזר ופודה בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף ואי ר' שמעון ליזיל בתר פדיון וניפרקו אגב ארעייהו דהא שמעינן ליה לר"ש דאזיל בתר פדיון דתניא* [א]מנין ללוקח שדה מאביו והקדישה ואחר כך מת אביו מנין שתהא לפניו כשדה אחוזה ת"ל °ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו (ויקרא כז) שדה שאין ראויה להיות שדה אחוזה יצתה זו שראויה להיות שדה אחוזה דברי רבי יהודה ורבי שמעון רבי מאיר אומר מנין ללוקח שדה מאביו ומת אביו ואח"כ הקדיש מנין שתהא לפניו כשדה אחוזה תלמוד לומר ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו שדה שאינה שדה אחוזה יצתה זו שהיא שדה אחוזה ואילו רבי יהודה ורבי שמעון (א) היכא דמת אביו ואחר כך הקדישה [ב]לא צריכי קרא כי אצטריך קרא היכא דהקדישה ואחר כך מת אביו מנא להו אי מהאי קרא אימא לכדרבי מאיר הוא דאתא אלא לאו משום דאזלי בתר פדיון אמר רב נחמן בר יצחק לעולם בעלמא רבי יהודה ורבי שמעון לא אזלי בתר פדיון והכא קרא אשכחו ודרוש א"כ לכתוב קרא ואם את שדה מקנתו אשר לא אחוזתו אי נמי שדה אחוזתו מאי אשר לא משדה אחוזתו את שאינה ראויה להיות שדה אחוזה יצתה זו שראויה להיות שדה אחוזה אמר רב הונא חרוב המורכב וסדן השקמה תורת אילן עליו ותורת קרקע עליו תורת אילן עליו [ג]דהיכא דאקדיש או זבין שני אילנות והאי יש לו קרקע תורת קרקע עליו [ד]דלא מזדבן אגב ארעא ואמר רב הונא עומר שיש בו סאתים תורת עומר עליו ותורת גדיש עליו תורת עומר עליו [ה]דשני עומרים שכחה שנים והוא אינן שכחה תורת גדיש עליו דתנן* [ו]עומר שיש בו סאתים (ב) שכחו אין שכחה אמר רבה בר בר חנה אמר ריש לקיש חרוב המורכב וסדן השקמה באנו למחלוקת רבי מנחם (*בר) יוסי ורבנן ולימא

הכי גרסינן ואילו רבי יהודה ור"ש הקדיש ואח"כ מת אביו כשדה אחוזה דמיא. ולא גרסינן היכא דמת אביו ואח"כ הקדישה לא צריך קרא דשפיר צריך קרא לכך אלא ר' יהודה ור"ש דידעי מסברא דהוא הדין הקדישה ואח"כ מת אביו משום דאזלי בתר פדיון אלא בהשולח (גיטין דף מח:) גרסינן ליה והסופרים טעו וכתבו גם כאן: קרא אשכחו ודרוש. ה"נ הוה מצי למדחי דבהא פליגי רבי יהודה ור"ש סברי קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ולא איצטריך קרא למת אביו ואחר כך הקדישה דהא לגמרי הוה שדה אחוזה דהא בחיי האב לא היה לו כי אם פירות ולא איצטריך קרא אלא להקדישה ואח"כ מת אביו ולא משום דאזלי בתר פדיון ורבי מאיר סבר כקנין הגוף דמי ואיצטריך קרא למת אביו ואחר כך הקדישה שלא ירש כלום דמעיקרא נמי היתה שלו והכי הוה בעי לאוקמי פלוגתא בסוף השולח (שם): לדבריהם דרבנן. ולא מצי למימר דסברא דנפשיה קאמר דהא לדידיה אפילו הקדיש אילן לא הקדיש קרקע כדקתני בברייתא כ"ש דלא הקדיש עם השדה קרקע הצריך לאילן כדפרישית לעיל:

הדרן עלך המוכר את הבית

והיינו דקפריך ואלא קשיא הואיל ויונקין כו' כמו וליטעמיך אדמקשי' לרב הונא תקשי דר' שמעון אדרבי שמעון דהכא שמעינן ליה בעין רעה מקדיש ולעיל קאמר הואיל ויונקין כו' דמשמע הכל הקדיש בעין יפה ולא שייר קרקע לחרוב שלו: ה"ג אלא ר"ש לדבריהם דרבנן כו'. ושינויא הוא דקא משני דלא תקשי למאי דאמר רב הונא ואפילו לרבי עקיבא כו' ולא תקשי נמי דר"ש אדר' שמעון כו': מקדיש נמי בעין רעה מקדיש. דאפי' במה שהקדיש משייר לעצמו וכיון דלא הקדיש חרוב ושקמה לא הקדיש נמי קרקע הצריך לו כמו גבי מוכר ושייר אילנות לפניו יש לו קרקע אפי' לר"ע כמו שאמר רב הונא וכל שכן לרבנן: אלא לדידכו. דאית לכו בעין יפה יותר מדאי גבי הקדש אפי' להקדיש בור וגת שאינם בכלל שדה די היה לכם אילו עשיתם מקדיש כמוכר לר"ע למימר ביה עין יפה לגבי מאי דמקדיש בהדיא כגון המקדיש את השדה הקדיש כל הקרקע כולו בעין יפה ולא שייר מן הקרקע כלום לצורך חרוב שלו כמלא יונק מן ההקדש וקדוש אבל בור ודות ושובך וכל הנך דאמרן לעיל דאינן בכלל שדה לא ליקדשו שהרי אין דעתו להקדיש יותר ממה שהוא מפרש: ואמרי ליה רבנן לא שנא. כלומר לא חשו לדבריו דהא קאמרי הקדיש את כולן דמדמו ליה לנותן מתנה שנותן ומקדיש בעין יפה כל מה שבשדה הואיל ושייך גביה דשדה פורתא ומהשתא מיתוקמא מילתיה דרב הונא אפילו כרבי עקיבא] כדאמרן מעיקרא: ליזיל בתר שעת פדיון. דהא עכשיו הכל קדוש אילנות בהדי קרקע והכל קרוי שדה: דהא שמעינן ליה כו'. וסברא בעלמא היא (ג) והכי משמע ליה קרא ואם משדה אחוזתו יקדיש איש לה' והיה ערכך עכשיו בשעת פדיון בית זרע חומר שעורים וגו': המקדיש שדה מקנה פודהו בשוויו כדכתיב בהדיא בפרשה אבל בשדה אחוזה קצב הכתוב זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף: ואחר כך מת אביו. וכ"ש אם מת אביו תחלה ואחר כך הקדישה דבשעת הקדשה כבר היתה שדה אחוזה ממש: כשדה אחוזה. לפדותה בסלע ופונדיון לשנה: ואם את שדה מקנתו וגו'. וסיפיה דקרא ונתן את הערכך: שדה שאינה ראויה. בשעת הקדש להיות שדה אחוזה היום ולמחר כגון שלקחו מאחר אי נמי מאביו ולא מת קודם היובל וקא ס"ד השתא דקרא לא כמר דייק ולא כמר דייק אלא לפי סברת דבריהן מפרשים הפסוק דס"ל לרבי שמעון דאזלינן בכל הקדשות בתר שעת פדיון כקנין כל דבר שאין לוקחין את החפץ אלא לפי שוויו בשעת מקח: שהיא שדה אחוזה. בשעה שהקדישה דאילו לא מת אביו היתה חוזרת ביובל כדכתיב בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו ועתה כשמת אביו הרי היא לו שדה אחוזה (ד) ויחזור לו ביובל אבל הקדישה ואח"כ מת אביו ס"ל לר"מ דאינה כשדה אחוזה: לכדר"מ הוא דאתא. דמרבוי אחד אין לך לרבות אלא ההוא דדמי טפי לרבויי אלא [לאו] משום דאזלי מסברא בשעת פדיון ומפרשי ליה לקרא לפי דעתם: קרא אשכחו. דמרבי ליה בהדיא אבל בעלמא ניזיל גבי שעת הקדש לחומרא דכיון דקדשו אילנות לדמיהן אין לנו להפסיד הקדש: א"כ. כדר' מאיר דלא ריבה הכתוב בדין שדה אחוזה אלא מת ואח"כ הקדיש: ה"ג לכתוב קרא אשר לא שדה אחוזתו מאי משדה. דהכי משמע קרא ואם את (ה) השדה מקנה שאינה מקנת שדה אחוזה אבל אם היא שדה אחוזה מקנת דהיינו הקדישה ואח"כ מת אביו דכמעט (ו) קנוי היא בכלל שדה אחוזה בשעת הקדש שהרי יכולה להיות שדה אחוזה אם ימות קודם היובל ולעולם בתר שעת הקדש אזיל: יש לו קרקע. כדין הקונה שלשה אילנות בתוך של חבירו דחשיבותו לא תגרע כחו: דלא מיזדבן אגב ארעא. כדתנן במתני' ואם היו שני אילנות והאי חרוב האילנות מכורין והאי אינו מכור ומשום רישא נקט סיפא: תורת עומר עליו. כשיש עמו שנים מצטרפין לשלשה עמרים ולא הוו שכחה: שני עומרים שכחה שלשה אינן שכחה. בספרי מפיק ליה מהאי קרא ושכחת עומר בשדה (דברים כד) ולא גדיש וגם עומר שיש בו סאתים מפיק ליה התם מדכתיב לקחתו למעוטי האי דאינו ניקח בפעם אחת יפה: תורת גדיש עליו. דאפילו כשהוא לבדו אינו שכחה כדדרשינן בספרי עומר ולא הגדיש: חרוב המורכב וסדן השקמה. אם קדוש בכלל שדה אם לאו באנו למחלוקת ר' מנחם בר' יוסי ורבנן דלרבנן קדשי דבעין יפה מקדיש כדתנן במתניתין ורבי מנחם בר' יוסי כרבי שמעון דבעין רעה מקדיש ואפי' חרוב שיונק מן השדה לא קדיש דבעין רעה כל כך הקדיש את השדה ששייר מן השדה לצורך יניקת חרוב שלו וכדפרישית לעיל רבי שמעון לדבריהם דרבנן קאמר להו כו' והכי הוה שמיע ליה ריש לקיש מרבותיו דרבי מנחם ברבי יוסי סבירא ליה כרבי שמעון:

ולימא

עין משפט נר מצוה

ע א ב מיי' פ"ד מהל' ערכין וחרמין הל' כח סמג עשין קלא:
עא ג מיי' שם הל' יז:
עב ד מיי' פכ"ו מהל' מכירה הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רטו סעיף ה:
עג ה מיי' פ"ה מהל' מתנות עניים הל' יד:
עד ו מיי' שם הל' יח:

רבינו גרשום

אלא קשיא. הך דקתני מתני' ר' שמעון אומר המקדיש את השדה הקדיש חרוב וסדן שקמה וקתני הכא מ"ט הואיל וינקי משדה הקדש אלמא דס"ל לר"ש מקדיש בעין יפה מקדיש והקדיש כל השדה ה"נ מקדיש אילנות בעין יפה הקדיש והקדיש הקרקע ומקומן. ומשני לעולם ס"ל לר"ש מקדיש בעין רעה מקדיש ושייר הקרקע והאי דקאמר הואיל וינקי משדה הקדש דמשמע בעין יפה מקדיש לדבריהן דרבנן קאמר להו וכו': מקדיש נמי בעין רעה מקדיש ושיורי משייר אפי' חרוב ושקמה והקרקע של מקומן: הואיל ויונקין משדה הקדש אבל בור ודות דלא מכחשי בארעא לא. ורבנן אמרו ליה ל"ש. דכי היכי דהקדיש חרוב וסדן שקמה ה"נ הקדיש בור ודות אע"ג דלא מכחשי בארעא ולעולם ברייתא דערכין ר"ש היא: במאי אוקימתא להך ברייתא דערכין כר"ש. אי ר"ש אימא סיפא וכו' וניזיל בתר שעת הפדיון. דכי קא פודה הני אילנות בההיא שעתא הקרקע נתקדשה. ואמאי פודה את האילנות לבדן בשווייהן. ליפרקינהו אגב קרקע כשיעור בית זרע חומר שעורים כו': ללוקח שדה מאביו. שקנאה ממנו: מנין שתהא לפניו כשדה אחוזה. אע"ג דקנאה מאביו ופריק ליה בדין שדה אחוזה זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף: ת"ל אם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו יקדיש וחשב לו הכהן את מכס' ופודה אותה בשוויה: שדה מקנה. דעלמא שאינה ראויה להיות שדה אחוזה שאינה של אבותיו יפדה בשוויה: יצאה זו. שקנאה מאביו שאם לא קנאה היתה ראויה להיות לו שדה אחוזה שיורשה מאביו להכי פודה אותה כדין שדה אחוזה דברי ר' יהודה ור"ש. אלמא אע"ג דהקדישה קודם שמת אביו דאכתי בשעת הקדש לא הוה שדה אחוזה כיון דבשעת פדייה הוה שדה אחוזה אזלי בתר שעת פדיון. וה"נ אם איתא דמוקמת כר"ש ליזל בתר שעת פדיון: לא צריך קרא. היכא דכי הקדישה היה שדה אחוזה כי איצטריך קרא וכו': ומנא להו. לר' יהודה ור"ש דהיכא דהקדישה ואח"כ מת אביו דכשדה אחוזה ממש דמיא: אי מהאי קרא. דכתיב ואם משדה אחוזתו וגו': אימא קרא לדרשה דר"מ קאתי. דהכי מסתבר קרא כר"מ: אלא לאו משום דאזלי בתר פדיון. אלא לאו ש"מ דלאו ר"ש היא ואכתי קא מיבעי לך מני: אמר רב נחמן. לעולם ברייתא ר"ש. ודקא קשיא ליזל בתר פדיון דבההוא שעתא שדה אחוזה היא. ואי ברייתא דערכין [אליבא דר'] שמעון היא ליזל לבתר שעת פדיון. הכא לאו משום ההוא טעמא דאזלי בתר פדיון אלא מש"ה אמרי ר"ש ור' יהודה דכשדה אחוזת דמיא אע"ג דהקדישה קודם שמת אביו משום דקרא אשכח ודרוש: א"כ. הוא כדאמר ר"מ ניכתוב קרא אם את שדה מקנתו אשר לא אחוזתו דאי כתב הכי הוה משמע אותה אינה נפדית כי אם בשוויה אבל אותה שדה שלקחה מאביו ומת אביו ואח"כ הקדישה ודאי הויא לפניו כשדה אחוזה ונפדית בבית זרע חומר שעורים: אי נמי. הכי מיבעי לקרא למימר אשר לא שדה אחוזתו מאי כתיב משדה אחוזתו ש"מ ראויה וכו': תורת אילן עליו. דהיכא דזבין ב' אילנות והאי חרוב מורכב או סדן שקמה בהדייהו מצטרף בהדי שני אילנות וקנה קרקע דחשיב שדת אילן: תורת קרקע עליו. דלא מזדבן אגב ארעא דכי היכי כי מכר קרקע לא מכר לו בור ודות הכי לא מכר נמי האי חרוב וסדן דדבר חשוב בפ"ע הוא: תורת עומר עליו. דהכי קי"ל דשני עומרין שכחה ג' אינן שכחה. ואם השנים הם כל אחד כשיעור עומר והאי עומר של סאתים הוה ביניהם השלישי לא לימא דהוי השנים שכחה והאי עומר גדול כמאן דליתא אלא מצטרף האי עומר גדול לשנים והוי ג' ולא הוי שכחה: ותורת גדיש עליו. דאם שכחו לבדו לא הוי שכחה דאינו עומר אלא גדיש:

ונימא

מסורת הש"ס

ערכין יז. כו: גיטין מח.

פאה פ"ו מ"ו

[נ"ע ברבי]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואילו ר' יהודה ור"ש אפי' היכא דהקדישה ואח"כ מת אביו הוה שדה אחוזה מנא להו כצ"ל ותיבות היכא דמת אביו ואח"כ הקדישה לא צריכי קרא כי איצטריך קרא נמחק: (ב) שם שיש בו סאתים ושכחו אינו שכחה: (ג) רשב"ם ד"ה דהא שמעינן וכו' בעלמא היא דניזיל בתר פדיון והכי משמע ליה: (ד) ד"ה שהיא שדה וכו' שדה אחוזה אבל הקדיש ואח"כ מת אביו כצ"ל ותיבות ויחזור לו ביובל נמחק: (ה) ד"ה ה"ג וכו' ואם את שדה מקנתו שאינה מקנת וכו': (ו) בא"ד דכמעט קט היא בכלל:

ולימא מחלוקת ר"ש ורבנן. והוה משמע לן דר"ש לדבריהם דרבנן קאמר להו כדאמרן לעיל דאי ממתני' הוה אמינא דבחרוב ושקמה מודי להו כדקתני בהדיא אלא חרוב המורכב כו' משמע דבחרוב וסדן מודי להו ר"ש לרבנן: הא קמ"ל כו'. הא עדיפא לאשמועינן דהויא דר"ש ממילא שמעינן ליה דלדבריהם דרבנן קאמר להו כדדייקינן מברייתא לעיל: הדרן עלך המוכר את הבית

המוכר את הספינה. סתם: תורן ונס ועוגין וכל המנהיגין. בגמ' מיפרשי: עבדים. שיש לו לבעל הספינה להנהיגה ולשמור פרקמטיא שלו שבתוכה: מרצופין.

לתת בתוכן האנתיקי דהיינו פרקמטיא של ספינה כדמפרש בגמ' וכל הני נמי ליתנהו בכלל הקדש שאם הקדיש את הספינה לא הקדיש את אלו מדלא קתני לה בפירקין דלעיל והיינו טעם דכל הני דחשיבנא בפרקין דלעיל בית המרחץ בית הבד ועיר ושדה כולהו מקרקעי נינהו וכל הני דחשיב לא מכר בטלים קלא אגבן לגבי הקדש ומתנה וחלוקת אחין אבל הני דהאי פירקא מטלטלי נינהו לא שנא מכר ולא שנא מתנה והקדש כולן שוין בהנהו דלא מכר שכשם שלא מכר כמו כן לא הקדיש ולא נתן: **גמ'** אסקריא. שפורשין עליו את הוילון בראש הספינה: וכן הוא אומר ארז מלבנון כו'. ראיה לדבר דתורן דמתניתין היינו אסקריא שהאסקריא מארז או מאילן גבוה עושין אותה: אדרא. הוא הוילון שפורסים על התורן להוליך את הספינה ברוח ווייל"א בלע"ז: וכן הוא אומר. דהיינו אדרא שעשוי מפשתים וקנבוס מין בגד: עוגינן. אנקר"ש של ברזל ומשליכין במים להעמיד הספינה במקום אחד: וכן הוא אומר. דעיגון דמתניתין לשון עכוב הוא כדכתיב הלהן תעגנה כמו תעשנה תתעכבו מלהנשא לבעל אלמא עוגין דמתני' היינו עיגון: משוטות. שקורין ריימ"א שמשוטטין בהן את הספינה: וכן הוא אומר אלונים מבשן עשו משוטיך. בספינה איירי ביחזקאל וקחשיב תשמישי הספינה וכליה ומדקחשיב המשוטות ש"מ דעיקר תשמישי הספינה הן ונמכרין בכלל הספינה והלכך אמרי' דכל המנהיגין דמתני' אתא לרבוייהו:

תורה אור

ולימא מחלוקת רבי שמעון ורבנן הא קמ"ל דרבי מנחם בר' יוסי כר' שמעון סבירא ליה:

הדרן עלך המוכר את הבית

המוכר את הספינה [א]מכר את התורן ואת הנס ואת העוגין ואת כל המנהיגין אותה אבל לא מכר לא את העבדים ולא את המרצופין ולא את האנתיקי ובזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין: **גמ'** תורן איסקריא וכן הוא אומר ארז מלבנון לקחו לעשות תורן עליך: נס אדרא וכן הוא אומר שש ברקמה ממצרים היה מפרשך להיות לך לנס: עוגין תני רבי חייא אלו עוגינין שלה וכן הוא אומר הלהן תשברנה עד אשר יגדלו הלהן א) תעגנה לבלתי היות לאיש: מנהיגין א"ר אבא אלו המשוטין שלה וכן הוא אומר אלונים מבשן עשו משוטיך ואבע"א מהכא וירדו מאניותיהם כל תופשי משוט ת"ר המוכר את הספינה מכר את האיסכלה ואת בור המים שבתוכה ב) רבי נתן אומר המוכר את הספינה מכר את הביצית סומכוס אומר ג) המוכר את הספינה מכר את הדוגית אמר רבא ביצית היינו דוגית ד) רבי נתן בבלאה הוה קארי לה בוצית כדאמרי אינשי ה) בוציאתא דמיאשן סומכוס דבר ארץ ישראל קארי לה דוגית כדכתיב ואחריתכן בסירות דוגה: אמר רבה אשתעו לי נחותי ימא האי גלא דמטבע לספינה מיתחזי כי צוציתא דנורא חיוורתא ברישא ומחינן ליה באלוותא דחקיק עליה אהיה אשר אהיה יה ה' צבאות אמן אמן סלה ונייח אמר רבה אשתעו לי נחותי ימא בין גלא לגלא תלת מאה פרסי ורומא דגלא תלת מאה פרסי זימנא חדא הוה אזלינן באורחא ודלינן גלא עד דחזינן בי מרבעתיה דכוכבא זוטא והויא לי כמבזר ארבעין גריוי בזרא דחרדלא ואי דלינן טפי הוה מקלינן מהבליה ורמי לה גלא קלא לחברתה חבירתי שבקת מידי בעלמא דלא שטפתיה דניתי אנא (א) ונאבדיה א"ל פוק חזי גבורתא דמריך (ב) מלא חוטא חלא ולא עברי שנאמר האותי לא תיראו נאם ה' אם מפני לא תחילו אשר שמתי חול גבול לים חוק עולם ולא יעברנהו אמר ו) רבה לדידי חזי לי ז) הורמין בר לילית כי קא רהיט אקופיא דשורא דמחוזא ורהיט פרשא כי רכיב ח) חיותא מתתאיה ולא יכיל ליה זמנא חדא הוה מסרגאן ליה תרתי כודנייתי וקיימן אתרי

המוכר את הספינה. ולא את האנתיקי. משום סיפא דקתני בזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה כולן מכורין נקט לה אבל משום רישא לא איצטריך דכיון דאשמועינן דמרצופין דכל שעה נשארים בספינה עצמה לא מכר כל שכן סחורה עצמה:

דכל המנהיגין דמתני' אתא לרבוייהו: כל תופשי משוט. אלמא עיקר (ג) הספינה על ידי שתופסין משוטות דסד"א חבלים המושכין הספינה ליהוו עיקר מנהיגין אבל משוטות לא מיזדבני קמ"ל: אסכלה. כבש של הספינה שעולין בו ולשון יון הוא וכן פר"ח ורב האי: בור המים שבתוכה. נותנין בו מים המתוקין לפי שמי הים מלוחין: בוצית ודוגית. היינו ספינה קטנה שקושרין לספינה גדולה וכשרוצין לעלות ליבשה נכנסין באותה קטנה מהגדולה שהגדולה אינה יכולה להתקרב אל שפת הים מפני עומקה קוקיי"ט בלע"ז ויש לועזים בוגא קרוב ללשון העברי: בוצייתא דמישן. מישן נהר קטן ואין מהלכין בו אלא בספינות קטנות ובמס' שבת אמרי' בפ' הזורק (דף קא.) הני בוצייתא דמישן כו': רבי נתן מבבל עלה: דוגית. על שם שצדין בה דגים דקלה היא על פני המים: ואחריתכן בסירות דוגה. בספינות קטנות כקדרות הקרויות דוגה וקלים על פני מים יוליכו אתכם מהרה בגלות: אמר רבה אשתעו לי כו'. כל הני עובדי דקא חשיב משום מה רבו מעשיך ה' (ד) ומהן להודיע מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבא או לפרש מקראות האמורים בספר איוב המדברים בעופות גדולים ובהמות ודגים גדולים שכל שיחת תלמידי חכמים צריכה תלמוד: דמטבע. שרוצה לטבוע: אית ליה ברישא. שהולך לפניה: צוציתא דנורא חיוורתא. אש לבנה ומלאך מזיק הוא: אלוותא. מקלות כמו לא באלה ולא ברומח במסכת שבת (דף סג.): אמן אמן סלה. גרסינן: ונייח. מזעפו: בין גלא לגלא תלתא מאה פרסי. ומשום דאמר בסמוך ורמא ליה גלא קלא לחבריה איצטריך לאשמועינן דמשלש מאות פרסי (ה) שמעין קולות לחבירו: דלינן גלא. יותר משיעור גבהו השליכנו למעלה עד לרקיע אי נמי הבלא דרקיע נפיש עד מהלך קרוב לחמש מאות שנה שיש מן הרקיע עד לארץ: מרבעתיה. ט) שכינו: דכוכבא זוטא. כוכב קטן שבקטנים: בי זרא. בית ארבעים כור של חרדל דנפיש משל שאר זרעים: מקלינן מהבליה. נשרפים מחום כוכב: ורמא ליה גלא. נתן קולו כלומר צעק כדוגמת תהום אל תהום קורא ושמא מלאכים הממונים עליהם הם: שבקת מידי בעלמא כו'. מפני שהגביה כל כך היה סבור שילא חוץ לשפת הים ושטף את העולם: ונחרביה. מפני עון הדור: א"ל. גלא לחבריה: פוק חזי גבורתא דמרך כו'. כלומר אין (ו) לי רשות לצאת: כמלא חוטא חלא. מלא רוחב חוט איני יכול לצאת מן החול: שנאמר האותי וגו'. גמרא קאמר ליה: הורמין. בנו"ן גרסי' כך שמעתי מאבא מרי ואני שמעתי הורמיז בזיי"ן שד כדאמרי' בסנהדרין (דף לט.) מפלגא דתתא דהורמיז: אקופי דשורא. על שיני החומה והאי עובדא להודיע לדקותיו של הקב"ה שמרחם על בריותיו ואינו נותן רשות לאלו להזיקן וגם שלא לצאת בדרך יחיד: ורהיט פרשא. לפי תומו: ולא יכיל ליה. (ז) שהיה השד רץ ביותר ומיהו הפרש לא היה מתכוין לכך: סריגן. שהיה אוכף וסרגא נתונין על הפרדות:
אתרי

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פכ"ז מהל' מכירה הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכ סעיף א:

רבינו גרשום

ונימא באנו למחלוקת ר"ש ורבנן. במתני' וכדאוקימנ' לפלוגתייהו לעיל. מש"ה נקיט דר' מנחם בר' יוסי ורבנן דהא קמ"ל דר' מנחם כר' יוסי כר"ש ס"ל:
הדרן עלך המוכר את הבית

המוכר את הספינה: איסקריא. והו משום: נס אדרא. אותו בגד שתולין בראש התורן להוליך הספינה ברוח: ואת העוגין. אלו שקורין אנקר"ש בלע"ז שמעמידין הספינה שלא תזוז לכאן ולכאן: הלהן תעגנה. אמרה להן וכי תעכבו עצמכן מלהנשא לבעל: אלו המשוטות. שלועזין ריימ"ש: משוט. שמשוטטין הספינה לכאן ולכאן: האיסכלה. היינו הכירה שמתקנין בספינה כדי לבשל עליו צרכיהן. ואית דאמרי סולם שיורדין בו מן הספינה: ואת בור המים. שמתקנין שם בספינה כענין בור ומשימין שם מים מתוקין לשתות: ואת הדוגית. היינו ספינה קטנה ומנהיגין אותה לספינה הגדולה וכשרוצין לצאת ליבשה הולכין ובאין באותו ביצית. והיינו ביציתא דמישן. נהרא הוא ששמו מישן וקטן הוא ואין יכולין לבוא בנהר כי אם בהני בוציתא: ואחריתכן בסירות דוגה. כך הנביא אמר לישראל סוף שיוליכו אתכם בשבי באותן ספינות קטנות: גלא. גל של ים: כי צוציתא דנורא חיוורתא. כמו ציצית הראש: אלוותא. מקלות: עד דחזינן לבי מרבעתא דכוכבא. שהיינו רואין בית רביצת הכוכב ויהי מקומו כשיעור שיכולין לזרוע בו מ' מדות של חרדל: ואי דליין טפי. האי גלא הוי מקלינן מהבלא דההוא כוכב. וג"ם תמ"ה המור"ה וכמה הולכת הבלא דכוכבא. דמכדי קים לן כמה מהלך אדם בינוני ביום י' פרסאות נמצא מהלך תלת מאה פרסי דהיינו מהלך ל' יום וקתני הכא ואי דלינן טפי כלומר מיעוט יותר נמצא דהאי הבלא מהלך חמש מאות שנה פחות ל' יום שיעור תלת מאה פרסי דדלי הני לעיל דהא מן הארץ ועד לרקיע מהלך חמש מאות שנה אבל בין ארעא לעובא ליכא אלא תלת פרסי: שבקת מידי בעלמא דלא אחריבת. לפי שראה אותו מגביה כל כך נדמה לו לגל שפנימי לו כי זה החיצון היה שוטף כל העולם: אמר ליה החיצון תא חזי גבורתא. כאומר אל תחשוב בדעתך שאוכל אני להגביה עצמי כלום יותר משיעורי שאפי' כמלא חוט השערה איני רשאי לעבור חוץ מן החול שלי חוץ מתחומי: הורמיז בר ליליתא. אותו שד: אקופיא דשורא. על שיני החומה: ולא יכיל. פרשא למימטייה להההוא שד: מסרגאן ליה. שמו לו שני אוכפין על שתי פרדות:
אתרי

מסורת הש"ס

א) [עי' רשב"ם ותוס' ולע"ק]: ב) [לקמן עח:]: ג) [שם]: ד) [גיטין סח:]: ה) [שבת קא.]: ו) [בע"י איתא רבה בר בר חנה]: ז) [גי' הערוך הורמיז פי' שד וכן היה בגירסת רש"י בסנהדרין לט. ד"ה דהורמיז ע"ש ועי' תוס' שם ותוס' לעיל ח. ד"ה איפרא ותוס' גיטין יא. ד"ה סורמין ובפירוש הרשב"ם דהכא]: ח) ס"א סוסיא: ט) ס"א שכנו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דניתי אנא ונחרביה א"ל: (ב) שם פוק חזי גבורתא דמריך דאפי' מלא חוטא דחלא לית דעבר: (ג) רשב"ם ד"ה כל תופשי וכו' עיקר הילוך הספינה: (ד) ד"ה אמר רבה וכו' מעשיך ה' ויש מהן להודיע מתן: (ה) ד"ה בין גלא וכו' שומע קולו של חבירו הס"ד: (ו) ד"ה פוק וכו' כלומר (אין לי) תא"מ ונ"ב ס"א אין לך: (ז) ד"ה ולא יכיל ליה הסד שהיה רץ ביותר:

אתרי גישרי דרוגנג ושואר מהאי להאי ומהאי להאי ונקיט תרי (א) מזגי דחמרא בידיה ומוריק מהאי להאי ומהאי להאי ולא נטפא ניטופתא לארעא ואותו היום °יעלו שמים ירדו תהומות הוה עד דשמעו בי מלכותא וקטלוהו אמר א)רבה לדידי חזי לי אורזילא בר יומיה דהוה כהר תבור והר תבור כמה הוי ארבע פרסי ומשאכא דצואריה תלתא פרסי ובי מרבעתא דרישיה פרסא ופלגא רמא ב)כופתא וסכר ליה לירדנא ואמר רבה בר בר חנה לדידי חזיא לי ההיא אקרוקתא דהויא כי אקרא דהגרוניא ואקרא דהגרוניא כמה הויא שתין בתי אתא תנינא בלעה אתא פושקנצא ובלעה לתנינא וסליק יתיב באילנא תא חזי כמה נפיש חיליה דאילנא אמר רב פפא בר שמואל אי לא הואי התם לא הימני ואמר רבה בר בר חנה זימנא חדא הוה קא אזלינן בספינתא וחזינן ההוא כוורא ג)דיתבא ליה אכלה טינא באוסיי' (ב) ואדחוהו מיא ושדיוהו לגודא וחרוב מיניה שתין מחוזי ואכול מיניה שתין מחוזי ומלחו מיניה שתין מחוזי ומלאו מחד גלגלא דעיניה תלת מאה גרבי משחא וכי הדרן (ג) לבתר תריסר ירחי שתא חזינן דהוה קא מנסרי (ד) מגרמי מטללתא ויתבי למבנינהו הנך מחוזי ואמר רבה בר בר חנה זימנא חדא הוה קא אזלינן בספינתא וחזינן ההוא כוורא דיתבא ליה חלתא אגביה וקדח אגמא עילויה סברינן יבשתא היא וסלקינן ואפינן ובשלינן אגביה וכד חם גביה אתהפיך ואי לאו דהוה מקרבא ספינתא הוה טבעינן ואמר רבה בר בר חנה זימנא חדא הוה אזלינן בספינתא וסגאי ספינתא בין שיצא לשיצא דכוארא תלתא יומי ותלתא לילוותא איהו בזקיפא ואנן בשיפולא וכי תימא לא מסגיא ספינתא טובא כי אתא רב דימי אמר כמיחם קומקומא דמיא מסגיא שתין פרסי ושאדי פרשא גירא וקדמה ליה ואמר רב אשי ההוא גילדנא דימא הואי דאית ליה תרי שייצי ואמר רבה בר בר חנה זימנא חדא הוה אזלינן בספינתא וחזינן ההוא ציפרא דקאים עד קרצוליה במיא ורישיה ברקיע ואמרינן ליכא מיא ובעינן לחות לאקורי נפשין ונפק בת קלא ואמר לן לא תיחותו הכא דנפלת ליה חציצא לבר נגרא הא שב שני ולא קא מטיא ארעא ולאו משום דנפישי מיא אלא משום דרדפי מיא אמר רב אשי ההוא זיז שדי הוא דכתיב °וזיז שדי עמדי ואמר רבה בר בר חנה זימנא חדא הוה קא אזלינן במדברא וחזינן הנהו אווזי דשמטי גדפייהו משמנייהו וקא נגדי נחלי דמשחא מתותייהו אמינא להו אית (ה) לן בגוייכו חלקא לעלמא דאתי חדא דלי (ו) גדפא וחדא דלי אטמא כי אתאי לקמיה דרבי אלעזר אמר לי עתידין ישראל ליתן עליהן את הדין (סימן כעפרא דתכילתא טרקתיה עקרבא לסלתיה) ואמר רבה בר בר חנה זימנא חדא הוה קא אזלינן במדברא ואיתלוי בהדן ההוא טייעא דהוה שקיל עפרא ומורח ליה ואמר הא אורחא לדוכתא פלן והא אורחא לדוכתא פלן אמרי' ליה כמה מרחקינן ממיא ואמר לן הבו לי עפרא יהיבנן ליה ואמר לן (ז) תמני פרסי תנינן ויהבינן ליה אמר לן דמרחקינן תלתא פרסי אפכית ליה ולא יכילית ליה ד)אמר לי תא אחוי לך מתי מדבר אזלי חזיתינהו ודמו כמאן דמיבסמי וגנו

תהלים קז
שם נ

אתרי גישרי דרוגנג. שם אותו הנהר והיו רחוקין זה מזה והיה (ח) מדלג מפרדה זו לפרדה זו: תרתי כסא דחמרא. שניהם מלאים יין והיה מוריק תרוייהו ביחד זה בתוך זה בהדי דקמשוור ואינו נשפך אפי' טפה אחת ואע"פ שהיה אותו יום רוח סערה שהיו עולין יורדי הים באניות עד לשמים ויורדין עד תהומות מכח הרוח ואף על פי כן לא נפלה טפה לארץ: יעלו שמים וגו'. פסוק הוא גבי יורדי הים בספר תהלים: ה"ג שמעין בי מלכא וקטלוהו. בי מלכא דשידי שאין דרכו של שד להראות לבני אדם והרגוהו מפני שהיה מגלה סודם ואית דאמר בי מלכא קיסר שהיה ירא שלא יטול המלכות ממנו שהיה אותו שד מאדם הבא על השידה והיה דר בין האנשים: אורזילא בר יומא. ראם בן יום אחד דאותו היום נולד: כי הר תבור. כן היה גדול: בי מרבעתא דרישיה. מקום הנחת ראשו כששוכב על הקרקע: רמא כופתא. הטיל ריעי וסכר הריעי לירדנא לפי שעה עד שמסמסוהו המים מעט מעט: אקרוקתא. צפרדע: כאקרא דהגרוניא. גדול היה כאותו כרך: ואקרא דהגרוניא כמה הוה שיתין בתי. הגמרא קאמר ליה: אתא תנינא. רבה קאמר ליה: פושקנצא. עורב נקבה: באילנא. על ענף אחד כדרך העופות: לא הימני. לא האמנתי: כוורא. דג: אכלה טינא. שרץ קטן: באוסייה. בנחיריו של דג נכנס השרץ ונראה לי דהיינו כילבית כדאמרי' בעלמא (שבת עז: ע"ש) שלשה אימות הן (ט) חלש על הגבור אימת כילבית על לויתן: ה) ואדחיוהו מיא. הדיחוהו המים והשליכוהו כדרך ים שאינו סובל דבר מת: חרבו מיניה שיתין מחוזי. שהשליכו (י) על ששים כרכים ושיברן כולן שהיה גדול כל כך: ואכלו מיניה שיתין מחוזי. בעודן לח: ומלחו מיניה שיתין מחוזי. אחרים שהיו רחוקים משם ומלחו ממנו ונשאוהו למקומן: מחד גלגלא דעיניה. מגלגל עינו לקחו שמן תלת מאה גרבי: לשנה אחרת הוו מנסרי. לבנות מעצמות הדג אותן מחוזי שהפיל: חלתא אגביה. שהיה חול (כ) נקבץ על גבו: וקדחו. עשבים על החול: וסברינן יבשתא. איי הים היא: שילא. סנפיר: בין שילא לשילא. (ל) סנפירין בגב הדג אחת לצד הראש ואחת לצד הזנב: איהו בזקיפא. שהיה הולך כנגד הרוח ואנן אזלינן בשיפולא כמו שהרוח הולך דמים של ים אינן נובעין אלא ע"י רוח הולכין בהן: כמיחם קומקומא דמיא. כשיעור שמחממים קומקומוס של מים חמין: ושדי פרשא גירא. כשהיה שום אדם יורה בחץ ובקשת על שפת הים לארץ הוה חזינן דקדמה לה ספינתא לגירא: גילדנא. שם דג קטן הוא כלומר דג זה הוי מדגים קטנים שבים: תרי שילי. אבל שאר דגים שבים אין להם אלא סנפיר אחת באמצע הגב: וחזינן להאוא ציפרא כו'. גרסינן: אמרינן ליכא מיא. היינו סבורין שאינן עמוקים הואיל ולא קאי במיא אלא עד קרסוליה: חצינא. גרזן או מעצד: לבר נגרא. חרש עצים: ולאו משום דעמיקי מיא. מהלך שבע שנים לא הגיע החצינא לקרקע אלא משום דרדיפי מיא מתוך חריפות הנהר לא היה נגלל עדיין ולא מחמת העומק בלבד: עמדי. ראשו מגיע לרקיע: דשמטי גדפייהו. נופלות נוצה שלהן מרוב שומן: דליא לי גדפא. הגביהה לי הכנף רמז זה חלקך לעתיד לבא: ליתן עליהם את הדין. שבחטאתם מתעכב משיח ויש להם צער בעלי חיים לאותן אווזים מחמת שומנן: טייעא. סוחר ישמעאל: והפכינן. האי עפרא בהאי עפרא לנסותו אם היה בקי כל כך: אמר לי. ההוא טייעא תא ואחוי לך: הכי גרסי' אזלינן חזיתינהו ודמו כמאן דמיבסמי וגנו

הכי גרסי' לדידי חזי לי אורזילא בר ראימא דהוי כי הר תבור. פירוש עופר של ראם הבר ומתרגמינן עופר האילים אורזילא דאיילא וכן בסוף זבחים (דף קיג: ושם ד"ה אורזילא) דאמר התם בשלמא לר' יוחנן דאמר לא ירד מבול לא"י היינו דקם רימא התם אלא לר"ל רימא היכא קם א"ר ינאי גוראות הכניסו לתיבה ופריך והאמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי אורזילא דבר ראימא דהוי כי הר תבור ואי גרסי' אורזילא דימא היינו דג שבים א"כ מאי קשיא ליה האמרינן בפ' קמא דקדושין (דף יג.) לא נגזרה על דגים שבים. ר"ת ור"י: **ואפיק** כופתא. היינו רעי כדאמר בחלק (סנהדרין דף נח:) אחמיניה ואיתיב בטולא דכופתא דחמריה: **ודמו** כמאן דמיבסמי. מכאן משמע כמ"ד בחלק (שם דף קי:) מתי מדבר יש להן חלק לעולם הבא: וגנו

אתרי גישרי דרוגנג. על ב' גשרים רחוקים זה מזה על אותו נהר שנקרא דרוגנג והיה השד דולג מפרד זה לפרד זה. והוה נקים השד תרי כסי דיין בידיה ובהדיה דהוה דולג הוה מריק מהאי כסא להאי כסא. ולא נטוף שלא היה נוטף מאותן כוסות לארץ אפי' טפה אחת: ואותו היום. היה רוח סערה גדולה שהיו עולים יורדי הים באניות עד לב השמים ויורדין עד תהומות מכח הרוח ואפ"ה לא נפל הטפה לארץ: ושמעוה בי מלכא דשידין. שהשד היה עושה כן לעיני הכל לפי שאין דרכו של שד להראות עצמו כל כך: והרגוהו. שהיה מגלה סודם: אורזילא בר יומא. ראם שלא היה לו אלא יום אחד שנולד: רמא כופתא. כלומר עשה רעי ומרוב אותו רעי סיכר את הירדן שלא היו המים יכולין לרוץ עד שהיה נשטף: אקרוקתא. צפרדע: כאקרא דהגרוניא. כאותו כרך של אגרוניא: פושקנצא. עורב נקבה ובלעיה לתנינא ואח"כ עלה לה ויתיב על אילנות: אם כל הני אי לאו דחזיתיה לאותו אילן לא הימני. שיהיה סובל שום עול בעולם כל כך. שנכנס לו אותו שרץ קטן שנקרא אכלה טינא בנחיריו והשליכו הים לגודא כלומר לשפת הים לפי שאין הים סובל שום מיאום בתוכו וחרבו מיניה שתין מחוזי כשהשליכו הים: דיתבא ליה חלתא אגביה. שהיה חול הים מקובצת על גביו: וקדיח. עשבי והגדילו עשבים על החול: בין שיצא לשיצא. בין ב' סנפיריו של דג הלכה הספינה ג' ימים וג' לילות והדג היה עולה כנגד שטף המים ואינו יורד עם השטף: ומקדמה ליה הספינה לפי שהיתה הולכת. במהירות יותר מן החוק: גילדנא דימא. דג של ים שכך שמו: חצינא. גרזן: וזיז שדי עמדי. שהיה ראשו מגיע לשמים: דשמטי גדפייהו משמנייהו. שהיו נופלות הנוצות שלהן מן השומן: דליא ליה גפא. רמז לו זהו חלקך לבירה הגדולה: עתידין ישראל ליתן עליהן את הדין. לפי שמרוב עונותם מעכבין קץ המשיח ומצערין להני אווזין לפי שמרוב שמנותם יש להם צער בעלי חיים: ומרח ליה. והיה בקי כל כך שהיה אומר האי אורחא וכו': אפכית לי' האי ארעא להאי ארעא לנסותו אם היה בקי כל כך: דדמו כמאן דמיבסמי. שהיו שוכבין כעין ישנים המבושמין מרוב בשמים:

א) [זבחים קיג: ע"ש ושם איתא רבה בר בר חנה וכ"א בע"י דהכא]: ב) [בזבחים קיג: איתא כבא וע"ש ברש"י]: ג) [גי' תוס' חולין סג: ד"ה קיקאי דיתבא ועיילא ליה טונא באוסיי' וכו']: ד) נ"א ואמר רבה בר בר חנה א"ל ההוא טייעא תא: ה) ס"א ואדחוה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ונקיט תרי כסי דחמרא: (ב) שם טינא באוסיי' ומית ואדחוהו: (ג) שם וכי הדרן ואתאן לבתר תריסר וכו': (ד) שם מנסרי כשורי מגרמי ויתבי כצ"ל ותיבת מטללתא נמחק: (ה) שם אית לי בגוייכו וכו': (ו) שם דלי לי גדפא והדא דלי לי אטמא: (ז) שם ואמר לן מרחקינן תמני פרסי: (ח) רשב"ם ד"ה אתרי וכו' והיה השד מדלג: (ט) ד"ה באוסייה וכו' אימות הן אימת חלש: (י) ד"ה חרבו וכו' שהשליכו הים על: (כ) ד"ה חלתא וכו' נקבץ. נ"ב ס"א נקוה: (ל) ד"ה בין שילא לשילא שני סנפירין:

וגנו אפרקיד והוה זקיפא ברכיה דחד
מינייהו ועייל טייעא תותי ברכיה כי רכיב
גמלא וזקיפא רומחיה ולא נגע ביה פסקי
חדא קרנא דתכלתא דחד מינייהו ולא הוה
מסתגי לן אמר לי דלמא שקלת מידי מינייהו
אהדריה דגמירי דמאן דשקיל מידי מינייהו
לא מסתגי ליה אזלי אהדרתיה והדר מסתגי
לן כי אתאי לקמיה דרבנן אמרו לי כל אבא
חמרא וכל בר בר חנה סיכסא למאי הלכתא
עבדת הכי למידע אי כבית שמאי אי
כבית הלל איבעי לך למימני חוטין ולמימני
חוליות א"ל תא אחוי לך (א) הר סיני אזלי
חזאי דהדרא ליה עקרבא וקיימא כי חמרי
חוורתי שמעתי בת קול שאומרת אוי לי
שנשבעתי ועכשיו שנשבעתי מי א)מפר לי כי
אתאי לקמיה דרבנן אמרו לי כל אבא חמרא
כל בר בר חנה סיכסא היה לך לומר מופר
לך (ב) והוא סבר דלמא שבועתא דמבול
הוא ורבנן א"כ אוי לי למה א"ל (ג) תא אחוי
לך בלועי דקרח חזאי תרי ביזעי והוו קא
מפקי קוטרא שקל גבבא דעמרא ואמשינה
במיא ודעציתה בראשה דרומחא ועיילה
התם וכי אפיק הוה איחרך איחרוכי אמר
לי אצית מאי שמעת ושמעית דהוו אמרין
משה ותורתו אמת והן בדאין אמר לי כל
תלתין יומי מהדר להו גיהנם להכא כבשר
בקלחת ואמרי הכי משה ותורתו אמת והן
בדאין אמר לי תא אחוי לך היכא דנשקי
ארעא ורקיעא אהדדי (ג) שקלתא לסילתאי
אתנחתא בכוותא דרקיעא אדמצלינא בעיתיה
ולא אשכחתה אמינא ליה איכא גנבי הכא
אמר לי האי גלגלא דרקיעא הוא דהדר נטר
עד למחר (ד) הכא ומשכחת לה רבי יוחנן
משתעי זימנא חדא הוה קא אזלינן בספינתא
וחזינן ההוא כוורא דאפקיה לרישיה מימא
ודמיין עייניה כתרי סיהרי ונפוץ מיא מתרתי
(ה) זימיה כתרי מברי דסורא רב ספרא
משתעי זימנא חדא הוה קא אזלינן בספינתא
וחזינן ההוא כוורא דאפקיה לרישיה מימא
והוה ליה קרני וחקיק עליה אנא בריה קלה
שבים והוינא תלת מאה פרסי ואזילנא
לפומא דלויתן אמר רב אשי ההוא עיזא
דימא הוא דבחישא ואית לה קרני רבי
יוחנן משתעי זימנא חדא הוה קא אזלינן
בספינתא וחזינן ההיא קרטליתא דהוו קא
מקבעי בה אבנים טובות ומרגליות והדרי
לה מיני דכוורי דמקרי כרשא נחית
בר

רשב"ם

וגנו אפרקיד. שהיו שוכבין בפניס לחובות כשתויי יין: אפרקיד. פניו למעלה שיפינ"ש בלע"ז: ועייל טייעא תותי בירכיה כו'. כלומר ראיתי טייעא שהיה מהלך תחת ברכי המת רוכב על הגמל ורומחו בידו ולא היה נוגע בו בברכיה וליכא לפרושי דגובה הברכים כשיעור שיכול טייעא ללכת תחת ברכי המת ורומחו בידו ולא היה נוגע בו דאי שיעורא קאמר ולא ממש חזא מעשה הכי הו"ל למימר ועייל פרשא תותי בירכיה כו' אי נמי ועייל גברא (ו): שקלי (ז) קרנא. כנף הטלית להביאו לפני חכמים ללמוד ממנו דין ציצית אי כב"ש אי כב"ה כדלקמן: ולא הוה מסתגי לן. בהמות שהיינו רוכבין לא היו יכולין לילך: כל אבא חמרא. רבה בר בר חנה היינו רבי אבא בר (ח) חנה וכמו כן רבינא כמו רב אבינא: חמרא. כלומר שוטה כחמור: סיכסא. שוטה כדאמרינן בחלק (סנהדרין דף ק:) עבדקן שיכסן: למאי הלכתא. פסקת ליה משום דבעית למיחזי אי הלכה כב"ש דפליגי במסכת מנחות (דף מא:) דת"ר כמה חוטין הוא נותן ב"ש אומרים ארבעה ובית הלל אומרים שלשה וכמה תהא משולשת כו': איבעי לך למימני חוטין וחוליות. מקמי דתיהדריה ותיתי ותימא לן: חוליות. שלשה חוטין גדיל קרי חוליא במסכת מנחות: שנשבעתי. מן הגלות כדכתיב קראי טובא בנביאים: והוא. רבה בר בר חנה סבר דלמא שבועתא דמבול (ט) דכתיב אשר נשבעתי מעבור מי נח וגו' (ישעיה נד) אותה שבועה היה רוצה להפר ויחריב את העולם במבול ולפיכך לא רצה להפר: ורבנן. דקרו ליה סיכסא אמרי א"כ לא הוה ליה למימר אוי לי אלא משום דבכל צרתם לו צר: ביזעי. בקעים דכתיב ותבקע *הארץ אשר וגו' (במדבר טז): נ"א האדמה קוטרא. עשן: שקל גבבא דעמרא. לקח גיזת צמר ושראה במים: איחרך איחרוכי. הנהו גבבי אע"פ ששרויין במים: אצית. הסכת ושמע: שמעית דקאמרי. שהרי ירדו חיים שאולה: כל תלתין יומין. כל ראש חדש: כבשר בקלחת. שמהפכין אותו כדי שתתבשל: (י) היכא דנשקי ארעא ורקיעא. מקום גבוה היה שם שנושקין יחד זה לזה ולאו היינו סוף העולם דהא מהלך חמש מאות שנים הוי וא"י אמצעיתו של עולם היא כדכתיב (יחזקאל לח) יושבי על טבור הארץ והיינו מקומו של רבה בר בר חנה: סילתאי. סל לחם שלי: דהדר. חוזר כדאמרינן בפסחים (דף צד:) גלגל חוזר ומזלות קבועים: אוסייה. נחיריו - ל"א מתרתי זימיה מיא והיינו נמי נחירי: מברי דסורא. נהרות שבסורא: בריה קלה. מבריות קטנים שבים: לפומיה דלויתן. שיאכלני היום: עיזא דימא. שכל מה שיש ביבשה יש בים חוץ מן החולדה בשחיטת חולין (דף קכז.): דבחישא. חופרת בים בקרניה לבקש אחר מזונותיה: קרטליתא. ארגז: דשמיה כרשא. כך שמו:
בר

תוספות

וגנו אפרקיד. מכאן אר"ת דאפרקיד פניו למעלה ולא כמו שפירש ר"ח בנדה (דף יג. ושם ד"ה אפרקיד) ובברכות (דף יג:) פניו למטה דאם כן לא היה יכול טייעא לרכוב תותי ברכיה ג):

פסקי חדא קרנא דתכלתא. משמע הכא שיש ציצית למתים ויש לדחות שהיו נכנסין מחיים בקבר כדאמר במדרש שכל ערב תשעה באב היו הולכין כשהן חיים לתוך קבריהם והיה בת קול יוצאת ואומרת הבדלו החיים מן המתים אבל יש להביא ראיה מפרק התכלת (מנחות דף מא.) דאמר שמואל כלי קופסא חייבין בציצית ומודה שמואל בזקן כשעשאן לכבודו פירוש לתכריכים והיא שעתא ודאי רמינן להו וכן יש במדרש למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת ציצית לומר לך שהמתים חייבים בציצית וקשה דאמרינן בפרק מי שמתו (ברכות דף יח.) רבי חייא ורבי יונתן הוו קא שקלי ואזלי בבית הקברות הוה שדיא תכילתיה דרבי יונתן אקיברא א"ל רבי חייא דלי כנפך שלא יאמרו למחר באין אצלנו ועכשיו מחרפין אותנו ואי יש למתים ציצית מאי מחרפין אותנו דקאמר וי"ל דאע"ג דיש להן ציצית מ"מ מחרפין אותם שמראין עצמן שהן חייבים והמתים פטורים כדאמר (שבת דף ל.) כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות אבל קשה על המנהג שנוהגים להסיר ציצית מטליתות של מתים ואר"ת ששמע מזקני לותי"ר לפי שציצית עדות הוא שקיים כל התורה דציצית עולה ת"ר וח' חוטין וה' קשרים הרי תרי"ג ועכשיו שאין חשובין כל כך הרי הוא כאילו מעיד עדות שקר וה"נ דרשינן במדרש ועשו להם ציצית לדורותם לדור תם ואור"י דבימיהם היו כולן מקיימין מצות ציצית לפי שהי' לכולן טליתות של ד' כנפות ולכך היו עושין להן אף במותן אבל עתה שאין לכולן בחייהן אין לעשות במותן אפי' מי שהיה לו בחייו שלא לבייש את מי שאין לו וכענין זה מצינו בפרק בתרא דנדה (דף עא.) בראשונה היו מטבילין כלים ע"ג נשים נדות מתות התחילו חיות מתביישות כו' ועוד דאנו סומכין על מסכת שמחות (פי"ב) דאמרינן אבא שאול בן בטנית צוה את בניו קברוהו תחת מרגלותיו של אבא והטילו תכלת מאפיליוני פירוש מטליתו ויש לגרוס התירו מדקאמר מאפיליוני ורבינו חיים כהן צדק פירש דאנן קיימא לן כרבי יוחנן דאמר (נדה דף סא:) מצות בטילות לעתיד לבא וההיא דמנחות איירי אליבא דשמואל דאמר אין בטילות ולכך צריך שיהא לו ציצית דעתידין צדיקים שיעמדו בלבושיהם ואם יסירו לו הציצית במותו נמצא שלעתיד יעמוד בלא ציצית והמדרש נמי אתי כשמואל וההיא דלקמן יצתה בת קול ואמרה דביתהו דרבי חנינא בן דוסא עתידה למישדא בה תכלת לצדיקים לעתיד לבא אתיא נמי כשמואל ועוד אומר ר"י דהכי פירושו דהיא' שעתא ודאי רמינן להו היינו שמשימין בו ציצית ומסלקים אותו מיד להודיע שקיים מצות ציצית לפי שהבגד חדש ילא הוסם בו ציצית מעולם צריך להשים בו וכן נוהגים בארץ אשכנז להשים ציצית בטלית של מת שיהא ניכר שקיים מצות ציצית ומיד מסירין ד):

ועכשיו שנשבעתי מי מיפר לי. ותימה דאמאי אין הקדוש ברוך הוא מיפר בעצמו דהא מסקינן במסכת חגיגה (דף י.) דנדרים יש להן הפרה מדכתיב אשר נשבעתי באפי ודרשינן באפי נשבעתי וחוזרני אלמא שהוא מיפר בעצמו ואההיא קשה דהיאך מיפר לעצמו והאמרינן בפרק אלו נדרים (נדרים דף כא:) לא יחל דברו מיכן לחכם שאין מיפר לעצמו יהא דאמר בפרק ארבעה נדרים (שם דף כג.) גבי ההוא קאלא דשרא לנפשיה לא שרא לנפשיה ממש אלא כלומר אשכח פיתחא לנפשיה אבל רבנן שרו ליה:

רבינו גרשום

פסקי. נקיט: חדא קרנא דתכלתא. מן טלית שלהם שהיו שוכבין בהם: כל אבא חמרא. כלומר לרבה היו קורין אבא וחמור. כעין שקורין לרבינא אבינא: סיכתא. שוטה: למאי הלכתא. פסקת ליה אי למיחזי אי הלכה כבית שמאי דאמרי במס' מנחות (דף מא ע"ב) דת"ר כמה חוטין הוא נותן בית שמאי אומרים ארבע וב"ה אומרים שלש. אמר רב הונא ארבע א) בתוך שלש ומשולשת ארבע ור' יהודה אומר שלש בתוך שלש ומשולשת שלש אמר רב פפא הלכתא ד' בתוך ג' ומשולשת ד' וכו'. למה [לך] למיעבד הכי איבעי לך למימני חוטין וחליות כו': אוי לי שנשבעתי. מן הגלות מי מפר: והוא. רבה בר בר חנה סבר דלמא שבועתא דמבול קאמר ומש"ה לא הפר דשמא רוצה להחריב העולם במבול. ורבנן אמרי ליה א"כ אוי לי לא היה אמר אלא משום דבכל צרתם לו צר: איחרוך. הנהו גבבי דעמרא אע"ג דאמשינהו במיא משום דגיהנם מתהפך לשם: תא ואחוי לך היכא דנשקי ארעא ורקיעא. לאו משום דמיחזו ליה סוף העולם ממש משום דמהלך ת"ק שנה הוי העולם אלא מקום הראה לו במדבר אחד ששם נושקין ומגלגל גלגל ונושקין השמים והארץ יחד ולא מיחזו ליה ממש סוף העולם כי אם ממקום הגלגל. שמקיף וסובב לשם: לסילתאי. סל שלי: כתרי מברי דסורא. ב' נהרות: דאית ליה קרנא כעיזא דבחישא בהו. שחופרת בהן מים: קרטליתא. קופסא: נחית

א) לפנינו שם הגירסא ארבע בתוך ארבע ומשולשת ארבע

מסורת הש"ס

א) [עי' תוס' בכורות לז. ד"ה מפירין]: ב) סנהדרין קי.: ג) [ועי' תוס' פסחים קח. ד"ה פרקדן]: ד) [וע"ע תוס' ברכות יח. ד"ה למחר ותוס' פסחים מ: וכע"ז סב: ובנדה סא: ד"ה אבל]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אחוי לך טורא דסיני אזלי: (ב) שם מופר לך מופר לך והוא סבר: (ג) שם ארעא ורקיע' אהדדי אזלי וחזאי דעביד כווי כווי שקלתא לסילתאי: (ד) שם עד למחר כי השתא הכא: (ה) שם מתרתי זימיה. נ"ב ס"א אוסייה: (ו) רשב"ם ד"ה ועייל טייעא וכו' ועייל גברא ולא היה לו להזכיר הטייעא הס"ד: (ז) ד"ה שקלי חדא קרנא: (ח) ד"ה כל אבא וכו' היינו ר' אבא בר בר חנה. נ"ב עי' תוס' פ"ק דסנהדרין דף ה' ד"ה רבה: (ט) ד"ה והוא רבה וכו' דמבול קאמר דכתיב: (י) ד"ה היכא דנשקי. נ"ב לשון מהרש"ל ולא אוכל לידע איך הגיע על אותו מקום גובה שהיה קרוב לשמים הלא מהלך ת"ק הוא וגם איך לא נשרף מהבלא כו' וצ"ע עכ"ל ונראה לתרץ ע"פ דאיתא דא"י גבוה מכל ארצות וא"כ אפשר לומר אף דמשמים לארץ מהלך ת"ק מ"מ אפשר לומר דא"י גבוה יותר מן קצה ארץ שהוא מקום נמוך מהלך כמה מאות שנים בהליכות הגובה ומא"י לשמים אפשר שאינו גבוה רק מאה שנה או יותר כפי הליכות רגה והכר עמד בא"י מקום של רבה והיה יכול לילך להגיע לאותו [והשאר חסר]:

בר א) אמוראי לאתויה ורגש ובעי לשמטיה לאטמיה ושדא זיקא דחלא ונחת נפק בת קלא אמר לן מאי אית לכו בהדי קרטליתא דדביתהו דר"ח בן דוסא דעתידה דשדיא תכלתא בה לצדיקי לעלמא דאתי רב יהודה ב) הינדוא משתעי זימנא חדא הוה אזלינן בספינתא וחזינן ההוא אבן טבא דהוה הדיר לה תנינא נחית בר אמוראי לאתויה אתא תנינא (א) קא בעי למבלע לה לספינתא אתא (ב) פישקנצא פסקיה לרישיה אתהפיכו מיא והוו דמא אתא תנינא חבריה שקליה ותליה ליה וחיה הדר אתא קא בעי בלעא לספינתא הדר אתא ציפרא פסקיה לרישיה שקלוה להה[י]א אבן טבא שדיוה לספינתא הוה הני ציפרי מליחי בהדן אותבינהו עלייהו שקלוה ופרחו להו בהדה ת"ר מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע שהיו באין בספינה והיה ר"א ישן ור' יהושע נעור נזדעזע ר' יהושע וננער ר"א א"ל מה זה יהושע מפני מה נזדעזעת א"ל מאור גדול ראיתי בים אמר לו שמא עיניו של לויתן ראית דכתיב °עיניו כעפעפי שחר (איוב מא) אמר רב אשי אמר לי הונא בר נתן זימנא חדא הוה קא אזלינן במדברא והואי (ג) אטמא דבשרא בהדן פתחנא ונקרינא ואנחנא אעשבי אדמייתינן ציבי חלם אטמא וטוינן כי הדרן לבתר תריסר ירחי שתא חזינהו להנהו גומרי דהוו קא מלחשי כי אתאי לקמיה דאמימר אמר לי ההוא עישבא סמתרי הוה הנהו גומרי דריתמא הוו °ויברא (בראשית א) אלהים את התנינים הגדולים הכא תרגימו ארזילי דימא ר' יוחנן אמר זה לויתן נחש בריח ולויתן נחש עקלתון שנאמר °ביום ההוא יפקוד ה' בחרבו הקשה (ישעיה כז) וגו': (סימן כל שעה ירדן): אמר רב יהודה אמר רב כל מה שברא הקב"ה בעולמו זכר ונקבה בראם אף לויתן נחש בריח ולויתן נחש עקלתון זכר ונקבה בראם ואלמלי נזקקין זה לזה מחריבין כל העולם כולו מה עשה הקב"ה סירס את הזכר והרג הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבא שנאמר °והרג את התנין אשר בים (שם) ואף בהמות בהררי אלף זכר ונקבה בראם ואלמלי נזקקין זה לזה מחריבין כל העולם כולו מה עשה הקב"ה סירס הזכר וצינן הנקבה ושמרה לצדיקים לעתיד לבא שנאמר °הנה נא כחו (איוב מ) במתניו זה זכר ואונו בשרירי בטנו זו נקבה התם נמי ליסרסיה לזכר וליצננה לנקבה דגים פריצי וליעביד איפכא איבעית אימא נקבה מליחא מעלי איבעית אימא כיון דכתיב °לויתן זה יצרת לשחק בו (תהלים קד) בהדי נקבה לאו אורח ארעא הכא נמי לימלחה לנקבה כוורא מליחא מעלי בשרא מליחא לא מעלי ואמר רב יהודה אמר רב בשעה שביקש הקב"ה לבראות את העולם אמר לו לשר של ים פתח פיך ובלע כל מימות שבעולם אמר לפניו רבש"ע די שאעמוד בשלי מיד בעט בו והרגו שנאמר °בכחו רגע הים ובתבונתו מחץ (איוב כו) רהב אמר ר' יצחק ש"מ שרו של ים רהב שמו ואלמלא מים מכסין אותו אין כל בריה יכולה לעמוד בריחו שנאמר °לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי וגו' (ישעיה יא) כמים לים מכסים אל תקרי לים מכסים אלא לשרה של ים מכסים ואמר רב יהודה אמר רב ירדן יוצא ממערת פמיים תניא נמי הכי ג) ירדן יוצא ממערת פמיים ומהלך בימה של סיבכי ובימה של טבריא ומתגלגל ויורד לים הגדול ומתגלגל ויורד עד שמגיע לפיו של לויתן שנאמר °יבטח כי יגיח ירדן אל פיהו (איוב מ) מתקיף לה רבא בר עולא האי בבהמות בהררי אלף כתיב אלא אמר רבא בר עולא אימתי בהמות בהררי אלף בטוחות בזמן שמגיח ירדן בפיו של לויתן (סימן ימים גבריאל רעב) כי אתא רב דימי א"ר יוחנן מאי דכתיב °כי הוא על (תהלים כד) ימים יסדה ועל נהרות יכוננה אלו שבעה ימים וארבעה נהרות שמקיפין את ארץ ישראל ואלו הן שבעה ימים ימה של טבריא וימה של סדום וימה של חילת וימה של חילתא וימה של סיבכי וים אספמיא וים הגדול ואלו הן ארבעה נהרות ירדן וירמוך ד) וקירומיון ופיגה כי אתא רב דימי א"ר יונתן עתיד גבריאל לעשות

קניגיא

שמגיע לפיו של לויתן. ואינו מתערב בכל אותן מים כדמוכח בברא[ש]ית רבה דקאמר וכי מעשה נסים הוא אמר רבי יוחנן אל תתמה הדין ירדנא דעבר במי טבריא ולא מתערב: **ארבעה** נהרות הן ירדן ירמוך קירומיון ופיגה. וא"ת דתנן במס' פרה (פ"ח מ"י) דקירומיון ופיגה פסולין למי חטאת מפני שהן מי בצים ומייתי לה בפ"ק דסנהדרין (דף ה:) וכיון דקרי להו מי בצים משמע שאינן נובעין והכא משמע שנובעין דקרי להו נהרות וי"ל נהרות נובעין הן ולפי שמי בצים מתערבין בהן פסולים למי חטאת לפי שאינן רדופין מחמת שמתערבין באגמים ואין אותן חיות גמור ור"ת מפרש דפסלינן משום דאין כאן מים חיים אל כלי דעפר וטיט מעורב בהן מחמת שהן מי בצים ומפסיקין בין מים לכלי:

פליגי

בר אמוראי. אדם שיודע לשוט במים: בעא לשמטיה לאטמיה. שביקש לחתוך יריכו: זרק ליה חלא. חומץ וברח מריאו: למיסדא ביה. להצניע בו: וחזינן ההיא אבן טבא. לתוך המים והדרא ליה תנינא: ה"ג אתא ההוא תנינא רגש וקבעי למבלע לספינתא אתא פוסקנגא עורב נקבה וקטעיה לרישיה דתנינא אתהפיכו מיא והוו דמא מרוב דם שהיה גדול הרבה הדר בעי לטבעיה לספינתא אתא ההוא פוסקנגא וקטליה ואזיל בר אמוראי ושקליה לההיא אבן טובה ותליבהו להנהו ליפרי לנסות אם יחיו וחיו ופרחו להן: בהדה. בהדי ההיא אבן: נזדעזע. חרד חרדה: פתחנא ונקרינא. מינה חלב וגיד הנשה: חלם. שנתחברה יחד כמתחלה: סמתרי. עשב שמחבר כדאמרינן בהמקבל (ב"מ דף קז:) ובאלו טריפות (חולין דף נד.) דעבד ליה סמתרי וחיי: דריתמא. רותם שאין גחליו כבים מהרה: ארזילי דימא. ראמים שבים (ד) ה)(ורבינו חננאל פירש לויתן): נחש בריח. הוא לויתן זכר וזקוף הוא כבריח: עקלתון. לויתן נקבה שמקיף את כל העולם: זכר ונקבה בראם. כדכתיב (ישעיה כז) נחש בריח ונחש עקלתון: מחריבין את כל העולם. שיהו להן ולדות הרבה גדולים שמחריבין את העולם: סירס את הזכר. שלא יזקק לשאר דגים א"נ דלא ליהוי ליה לער תאוה: שנאמר והרג את התנין. סיפא דהאי קרא יפקוד ה' בחרבו הקשה (וגו') [הוא] ומדלא כתיב ויהרוג וכתיב יפקוד קדרים הכי והכי משמע ליה קרא יפקוד ה' בחרבו הקשה על לויתן נחש בריח לעתיד לבא כאשר עשה אל לויתן נחש עקלתון שהרי הרג את התנין אשר בים משעת ימי בראשית: בהמות בהררי אלף. פסוק הוא בתהלים במזמור לאסף כי לי כל חיתו יער בהמות בהררי אלף ע"ש שרועה אלף הרים בכל יום: כחו במתניו. שלא הטיל זרע מימיו: ואונו בשרירי בטנו. שלא ילדה ולעיל מיניה כתיב באיוב הנה נא בהמות אשר עשיתי עמך וגו': התם נמי. גבי לויתן לצננה ללויתן נקבה ואמאי הרגה: דגים פריצי. ולא מהניא בהו ליכון: ה"ג ואבע"א כיון דכתיב לויתן זה יצרת לשחק בו. ואמרינן במסכת ע"ז (דף ג:) ו) שעה רביעית יושב ומשחק עם לויתן: הכא נמי לימלחה לבהמה נקבה. ומה בלע להחיותה ולצננה: ובלע כל מימות. כדי שתראה היבשה: די שאבלע מים שלי דלהכי כתיב והים איננו מלא שבולע אותם: רגע הים. לשון שבירה: מפני ריחו. שהוא מוסרח לפי שמת ולכך היה מסריח: אל תקרי לים מכסים. שהרי הים עצמו מים הוא: אימתי בהמות בהררי אלף בטוחות. שלא ימותו כל שעה שיגיח ירדן לפיו של לויתן דכל זמן שהוא חי בטוחין הן כמו כן: כי הוא. הקב"ה על ימים יסדה לארץ ישראל:

קניגיא

רבינו גרשום

בר אמוראי. אומן שיודע לשוט על פני המים: ובעי לשמטיה לאטמיה. שביקש לחתוך ירכו. זרק ליה חלא מן החול של שפת הים וברח. ואיכא דאמרי חומץ. שתצנע בו תכלת: אתהפיכו מיא לדמא. מרוב הדם שהיה גדול הרבה: פתחנא ונקירנא. מיניה חלבא וגיד הנשה: איחלם אטמא. שנתחברה יחד כדמעיקרא: עשבא דסמתרי. של סם חיים: גומרי דריתמא. שאין כבין מהרה: ארזילי דימא. ראמים: לויתן נחש בריח. שמקיף ומסבב את כל העולם כולו כבריח: נחש עקלתון. שמתעקל סביב העולם: פריש לקרא ביום ההוא יפקוד ה' בחרבו הקשה והגדולה על לויתן בריח זה הזכר כאשר עשה על לויתן נחש עקלתון שהיא נקבה: וצינן את הנקבה. שלא תתאוה לשום זכר: הנה נא כחו במתניו. זה הזכר שאינו מוריע: ואונו בשרירי בטנו. זו הנקבה שלא ילדה. ומקשי' אמאי צינן את הנקבה לגבי בהמות וניעבד הנך דבהמה כהנך דכוורי ואמאי צינן הנקבה. ומשני מש"ה הרגה דפריצות דכוורי נפיש מן דבהמה. ואע"ג דמצננין לה אתיא להזקק. ואי בעית אימא מש"ה הרגה דכיון דכתיב לויתן זה יצרת לשחק בו בהדי נקבה לאו אורח ארעא למיהוי עם שכינה: ובלע כל מימות שבעולם. שתכניסם בתוך שלך במו שכתב למעלה כל הנחלים הולכים אל הים: אימתי בהמות בהררי אלף בטוחים. שלא ימותו בשעה שיגיח ירדן אל פיהו של לויתן שכל זמן שהוא חי בטוחין הן בחיים: כי הקב"ה על ימים יסדה. לארץ ישראל: לעשות

מסורת הש"ס

א) [גי' הערוך בערך מד ב' אמודאי ועמ"ש בס"ד ר"ס כג. על הגליון]: ב) [גי' הערוך הנדואה תרגום של ירושלמי של ויסכנו מחוילה מן הנדוין ורש"י בקדושין כב: כתב רב יהודה הנדיאה מארץ כושין]: ג) [בכורות נה. ע"ש]: ד) סנהדרין ה: פרה פ"ח מ"י: ה) רש"ל מ"ז: ו) [צ"ל שעות רביעיות]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אתא תנינא רגש קא בעי וכו': (ב) שם אתא פוסקנגא פסקיה וכו' הדר אתא קא בעי למיבלע לספינתא הדר אתא ההוא פוסקנגא פסקיה לרישיה (שקלי' וכו' לספינתא) תא"מ. ונ"ב ס"א שקלו להההיא אבן טבא ופרח בהדה נפלה ההיא אבן טבא בספינתא: (ג) שם והואי ירך דבשרא בהדן פתחנא ונקירנא מינה ואנחינא אעשבי אדמייתינן ליבי איאלם אטמא וטוינן כצ"ל וכן ברשב"ם: (ד) רשב"ם ד"ה ארזילי וכו' שבים הס"ד ואח"כ מה"ד ורבי יוחנן אמר זה לויתן נחש בריח:

א)[בקרא אית' תמשוך]: ב) [אבות סוף פ"ה]: ג) [עי' פסחים נ.]: ד) סנהדרין ק.: ה) [עי' תוס' מגילה כח.] ו) סנהדרין ק. ע"ש ברכות נח. שבת לד.]: ז) [נ"ל ברבי]:

הגהות הב"ח
(א) גמ' התמלא בסוכות וכו': (ב) שם לא זכה עושין לו צל שנאמר:

פליגי בה תרי מלאכי ברקיע. ואליהו אמר להן כדאמר פרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מג.) לאו אליהו אמריתהו: **חד** אמר ישפה וחד אמר שהם ואמר הקב"ה כדין וכדין. ר"ת ל"ג לה ואית דגרסי ומפרשי דקאי אכתוב דלעיל הגני מרבין בפוך אבניך ויסדתיך בספירים פירוש כדין וכדין היינו פוך וספיר דלעיל יהיו שמשותיך וכן מוכח בפסיקתא דמפרש מאי כדכד רבי אבא אמר כדין וכדין והתם לא איירי לא מלאכי ולא אמוראי אלא ודאי קאי אפוך וספיר כדכתיב לעיל:

קניגיא עם לויתן שנאמר התמשוך לויתן בחכה ובחבל תשקיע לשונו ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו שנאמר העושו יגש חרבו כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן בשעה שלויתן רעב מוציא הבל מפיו ומרתיח כל מימות שבמצולה שנאמר ירתיח כסיר מצולה ואלמלא מכניס ראשו לגן עדן אין כל בריה יכולה לעמוד בריחו שנאמר ים ישים כמרקחה ובשעה שצמא עושה תלמים תלמים בים שנאמר אחריו יאיר נתיב אמר רב אחא בר יעקב אין תהום חוזר לאיתנו עד שבעים שנה שנאמר יחשוב תהום לשיבה ב) ואין שיבה פחותה משבעים אמר רבה א"ר יוחנן עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים מבשרו של לויתן שנאמר יכרו עליו חברים ואין כרה אלא סעודה שנאמר ויכרה להם כרה גדולה ויאכלו וישתו ואין חברים אלא תלמידי חכמים שנאמר היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני והשאר מחלקין אותו ועושין בו סחורה בשוקי ירושלים שנאמר יחצוהו בין כנענים ואין ג) כנענים אלא תגרים שנאמר כנען בידו מאזני מרמה לעשק אהב ואי בעית אימא מהכא אשר סוחריה שרים כנעניה נכבדי ארץ ואמר רבה א"ר יוחנן עתיד הקב"ה לעשות סוכה לצדיקים מעורו של לויתן שנא' התמלא (א) בסוכות עורו זכה עושין לו סוכה לא זכה עושין לו (ב) צלצל שנאמר ובצלצל דגים ראשו זכה עושין לו צלצל לא זכה עושין לו ענק שנאמר וענקים לגרגרותיך זכה עושין לו ענק לא זכה עושין לו קמיע שנאמר ותקשרנו לנערותיך והשאר פורסו הקב"ה על חומות ירושלים וזיוו מבהיק מסוף העולם ועד סופו שנאמר והלכו גוים לאורך ומלכים לנוגה זרחך: ושמתי כדכד שמשותיך א"ר שמואל בר נחמני פליגי תרי מלאכי ברקיעא גבריאל ומיכאל ואמרי לה תרי אמוראי במערבא ומאן אינון יהודה וחזקיה בני רבי חייא חד אמר שוהם וחד אמר ישפה אמר להו הקב"ה להוי כדין וכדין ושעריך לאבני אקדח כי הא ד) דיתיב רבי יוחנן וקא דריש עתיד הקב"ה להביא אבנים טובות ומרגליות שהם שלשים על שלשים וחוקק בהן עשר על עשרים ומעמידן בשערי ירושלים לגלג עליו אותו תלמיד השתא כביעתא דציצלא לא משכחינן כולי האי משכחינן לימים הפליגה ספינתו בים חזא מלאכי השרת דיתבי וקא מינסרי אבנים טובות ומרגליות שהם ל' על ל' וחקוק בהן עשר ברום עשרים אמר להו הני למאן אמרו ליה שעתיד הקב"ה להעמידן בשערי ירושלים אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה דרוש רבי לך נאה לדרוש כאשר אמרת כן ראיתי אמר לו ריקא אלמלא ה)(לא) ראית לא האמנת מלגלג על דברי החכמים אתה ו) נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות מיתיבי ואולך אתכם קוממיות רבי מאיר אומר מאתים אמה כשתי קומות של אדם הראשון רבי יהודה אומר מאה אמה כנגד היכל וכתליו שנאמר אשר בנינו כנטיעים מגודלים בנעוריהם בנותינו כזוית מחוטבות תבנית היכל כי קאמר ר' יוחנן לכווי דבי זיקא ואמר רבה א"ר יוחנן עתיד הקב"ה לעשות שבע חופות לכל צדיק וצדיק שנאמר וברא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם ועשן ונוגה אש להבה לילה כי על כל כבוד חופה מלמד שכל אחד ואחד עושה לו הקדוש ברוך הוא חופה לפי כבודו עשן בחופה למה אמר רבי חנינא שכל מי שעיניו צרות בתלמידי חכמים בעולם הזה מתמלאות עיניו עשן לעולם הבא ואש בחופה למה אמר רבי חנינא מלמד שכל אחד ואחד נכוה מחופתו של חבירו אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה כיוצא בדבר אתה אומר ונתתה מהודך עליו ולא כל הודך זקנים שבאותו הדור אמרו פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה אמר רבי חמא ז)(בר) חנינא עשר חופות עשה הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון בגן עדן שנאמר בעדן גן אלהים היית כל אבן יקרה וגו' מר זוטרא אמר אחת עשרה שנאמר כל אבן יקרה אמר רבי יוחנן וגרוע שבכולן זהב דקא חשיב ליה לבסוף מאי מלאכת תופיך ונקביך בך אמר רב יהודה אמר רב אמר לו הקדוש ברוך הוא לחירם מלך צור בך נסתכלתי ובראתי נקבים נקבים באדם ואיכא דאמרי הכי קאמר בך נסתכלתי וקנסתי

קניגיא. צידת חיות בקשת ורומח כל מיני צידה קרוי כן וכן בשחיטת חולין (דף ס:) וכי משה רבינו קניגי או בליסטרי היה: התמשוך כו'. וכי אתה יכול לעשות קניגיא עם לויתן מכלל דעתידה [לקניגיא]: העושו יגש חרבו. בבהמות כתיב באיוב וה"ה עם לויתן: מפני ריחו. שמתוך שיש לו הבל וחמימות הרבה יוצא ריח קשה: כמרקחה. כבשמים כמו רוקח מרקחת (שמות ל) מתוך שהכניס ראשו לגן עדן: תלמים תלמים. שנראים חפירות עמוקות בים כתלמים של מחרישה: אחריו. כששתה יאיר נתיב הים: אינו חוזר לאיתנו. מרוב המים שחסרו: סוכה. היינו מלמעלה גג וארבע דפנות מארבע רוחות צל היינו סיכוך בלא מחיצות: ותקשרנו. היינו דבר מועט שקושרו לתלות בצוארו כמין קמיע: שמשותיך. חומותיך: פליגי בה. באבנים של חומות ירושלים ממה יהיו אלו אבנים שעתידים להיות: כדין וכדין. כדברי זה וכדברי זה והיינו כדכוד משהם וישפה תבנה ואע"פ שמקרא זה קדם לבני ר' חייא טובא יש לומר שכך נתנבא ישעיה שכדברי כל המפרשים עתידה להבנות: וחוקק עשר. של רוחב ברום עשרים והיינו אקדח לשון קודח שחוקק בהם ומשמע נמי אבן טובה שמאירה כאש קודחת כמו קודחי אש (ישעיה נ): אקדח. קרבונקל"א בלע"ז ובתרגום יונתן אבני גומרא: כביעתא דצוצלתא. ביצת עוף קטן שמותאל"ל: קוממיות. שתי קומות שני ממי"ן דריש: כשתי קומות של אדם הראשון. שמיעטו עד ק' אמה במסכת חגיגה (דף יב.): היכל. של בית שני שהיה רום מאה אמה ולפי קומתן צריך שערים גבוהים וקשיא לר' יוחנן דאמר רום עשרים: לכווי דבי זיקא. לחלונות העשויין לאויר והיינו שצריך דקרא חלונות החומה: ענן יומם. אחד ועשן ב' ונוגה ג' אש ד' להבה ה' כי על כל כבוד ו' חופה ז' ול"נ כי על כל כבוד אינו מן החשבון אבל וסוכה תהיה לצל יומם דסמיך ליה לסיפיה דהאי קרא הוה השביעי והאי על כל כבוד לכדמפרש' בסמוך אתא: שעיניו צרות. שלא להנותו מנכסיו: נכוה. חופתו של קטן מחופתו של חבירו הגדול ממנו: שבאותו הדור. שראו משה ויהושע: אוי לה לאותה בושה. שבזמן מועט נתמעט הכבוד כל כך שהרי יהושע היה נביא ומלך כמשה ולא יכול להגיע לכבודו: בעדן גן אלהים היית. בחירם מלך צור כתיב וכי סבור אתה להיות כאדם הראשון שהיה בגן עדן והיו לו כל החופות הללו אודם פטדה וגו' עד זהב הרי עשר אבל כל אבן יקרה לא חשיב דכולל ואח"כ מפרש מאי כל אבן יקרה דאמרן אודם פטדה וגו': וזהב א"ר יוחנן וגרוע שבכולן זהב [וכו'. וזהב אקרא קא מהדר לפרושי גרוע שבכולן זהב] מכלל דחשובין יותר מדאי: בך נסתכלתי. כשבראתי עולמי שאתה עתיד למרוד ולעשות עצמך אלוה ובראתי באדם נקבים שמוציאין ריעי תוף חלול הוא ומנוקב ביום הבראך כוננו ביום שנתתי אל לבי שאתה נברא בו ביום כוננו הנקבים באדם:

וקנסתי

קניגיא. מלחמה: שנאמר התמשוך לויתן בחכה. כלומר כך אמר לו הקב"ה לאיוב וכי אתה יכול למשוך לויתן בחכה: ובחבל תשקיע לשונו. כמו שעשה ע"י מלאכי: כמרקחה. דבר שמריח: עושה תלמים בים. כשהוא שותה מכאן התלם גדול מצד אחר שאינו שותה: שנאמר ואחריו יאיר נתיב. כלומר נראה נתיב של ים שהוא שותה: צלצל. צל מעל ראשו: עושין לו קמיע. דבר הנקשר ותלוי על צואר: אמר להן הקב"ה כדין וכדין. להכי איקרי כדכד כלומר כדברי זה וזה משוהם וישפה יהיו מתוקנים: וחוקק בהן עשר של רוחב ברום עשרים. כדי שיכנסו ויצאו באותה חקיקה כמו שעושין בפתח והכי משמע ליה עכשיו: כביעתא דצילצלא. כביצה של עוף [קטן] (שדומה לימה): קוממיות כשתי קומות. כשתי קומות של אדם הראשון שמיעטו הקב"ה עד מאה אמה. אלמא דכנגד קומתן צריך להם פתח שיצאו ויכנסו בזקיפה וקשיא לר' יוחנן דאמר לעיל חקק בהן עשר ברום עשרים ותו לא ומשני כי אמר ר' יוחנן ברום עשרים לכווי דבי זיקא. כלומר לחלונות קאמר שתהא הרוח מנשבת בהן: ענן יומם א' ועשן ב' ונגה ג' אש ד' להבה ה' כי על כל כבוד ו' חופה ז': אוי לה לאותה בושה. שיהיה לו לאותו הנגרע מחבירו שלפי שחטא ילקה: אוי לה לאותה בושה. שנגרע יהושע ממשה: אודם א' פטדה ב' ויהלום ג' תרשיש ד' שהם ה' וישפה ו' ספיר ז' נפך ח' וברקת ט' וזהב י': בך נסתכלתי. כשבראתי עולמי שאתה עתיד למרוד ועושה עצמך אלוה. ובראתי באדם נקבים נקבים. שמוציא רעי:

תורה אור

וקנסתי מיתה על אדם הראשון מאי °ועל מקראיה אמר רבה א"ר יוחנן לא כירושלים של עולם הזה ירושלים של עולם הבא ירושלים של עולם הזה כל הרוצה לעלות עולה של עולם הבא אין עולין אלא המזומנין לה (א) ואמר רבה א"ר יוחנן עתידין צדיקים שנקראין על שמו של הקב"ה שנאמר °כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו א)(וא"ר) שמואל בר נחמני א"ר יוחנן ג' נקראו על שמו של הקב"ה ואלו הן צדיקים ומשיח וירושלים צדיקים הא דאמרן משיח דכתיב °וזה שמו אשר יקראו ה' צדקנו ירושלים דכתיב °סביב שמונה עשר אלף ושם העיר מיום ה' שמה אל תקרי שמה אלא שמה א"ר אלעזר עתידין צדיקים שאומרים לפניהן קדוש כדרך שאומרים לפני הקב"ה שנאמר °והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו ואמר רבה א"ר יוחנן עתיד הקב"ה להגביה את ירושלים ג' פרסאות למעלה שנאמר °וראמה וישבה תחתיה מאי תחתיה כתחתיה וממאי דהאי תחתיה תלתא פרסי הויא אמר רבה אמר לי ההוא סבא לדידי חזי לי ירושלים קמייתא ותלתא פרסי הויא ושמא תאמר יש צער לעלות ת"ל °מי אלה כעב תעופינה וכיונים אל ארובותיהם אמר רב פפא ש"מ האי עיבא תלתא פרסי מידלי אמר רבי חנינא בר פפא בקש הקדוש ברוך הוא לתת את ירושלים במדה שנאמר °ואומר אנה אתה הולך ויאמר אלי למוד את ירושלים לראות כמה רחבה וכמה ארכה אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע הרבה כרכים בראת בעולמך של אומות העולם ולא נתת מדת ארכן ומדת רחבן ירושלים ששמך בתוכה ומקדשך בתוכה וצדיקים בתוכה אתה נותן בה מדה מיד °ויאמר אליו רוץ דבר אל הנער הלז לאמר פרזות תשב ירושלם מרוב אדם ובהמה בתוכה אמר ריש לקיש עתיד הקב"ה להוסיף על ירושלם אלף טפף גינואות אלף קפל מגדלים אלף ב) ליצוי בירניות אלף ושני שילה טוטפראות וכל אחת ואחת הויא כצפורי בשלוותה תניא א"ר יוסי אני ראיתי צפורי בשלוותה והיו בה מאה ושמונים אלף שווקים של מוכרי ציקי קדירה °והצלעות צלע אל צלע שלש ושלשים פעמים מאי שלש ושלשים פעמים א"ר לוי (ב) אמר רב פפי משום ר' יהושע דסכני אם ג' ירושלים הן כל אחת ואחת יש בה שלשים מדורין למעלה אם שלשים ירושלים הן כל אחת ואחת יש בה שלשה מדורין למעלה: איתמר ספינה רב אמר כיון שמשך כל שהוא קנה ושמואל אמר א לא קנה עד שימשוך את כולה לימא כתנאי ג) ב כיצד במסירה אחזה בטלפה בשערה באוכף שעליה בשליף שעליה בפרומביא שבפיה בזוג שבצוארה קנאה כיצד ג במשיכה קורא לה והיא באה או שהכישה במקל ורצתה לפניו ד כיון שעקרה יד ורגל קנאה רבי אחי ואמרי לה ר' אחא אומר עד שתהלך מלא קומתה לימא רב דאמר כתנא קמא ושמואל דאמר כרבי אחא אמר לך רב אנא דאמרי אפילו לרבי אחא עד כאן לא קאמר רבי אחא אלא בבעלי חיים דאע"ג דעקרה יד ורגל בדוכתה קיימא אבל ספינה כיון דנרה בה פורתא נדה לה כולה ושמואל אמר אנא דאמרי אפי' כתנא קמא עד כאן לא קאמר תנא קמא אלא בבעלי חיים דכיון דמיעקרא יד ורגל אידך למיעקר קיימא אבל ספינה אי משיך לה כולה אין אי לא לא לימא כהני תנאי דתניא ד)ספינה נקנית במשיכה ר' נתן אומר ספינה ואותיות נקנות במשיכה ובשטר

רש"י

וקנסתי מיתה. והיינו תופיך הקבר שהוא חלול כמו תוף: נקראו על שמו. שיהא שמם ה': אל תקרי. ה' שמה אלא ה' שמה: לומר לפניהם. מלאכים יאמרו: שמע מינה. מדקמדמי עיבא להעלאת ירושלים דהוי עיבא תלתא פרסי: מידלי. מארעא: למוד את ירושלים. לעשותה קטנה: פרזות תשב ירושלים. מה פרזות הללו אין להן שיעור בבנין ישובן אלא כמה שרוצין בונין אף ירושלים כן: אמר ריש לקיש. ירושלים דהויא תלתא פרסי עתיד הקב"ה להוסיף בה מגדלים באלף פעמים בחשבון קפל וגינאות באלף פעמים טפף כל הני גימטריאות הן והאי דהאריך בסימנין מגכי האי גוונא היינו משום דלשון הגון הוא בעירם בלא חשבון ויסד החשבון בתיבה המתפעלת: אלף ושני שילה. שנים ואלף פעמים בחשבון בגימטריא שילה: ליצוי. גימטריא הוא: טוטפראות. קטנים מבירניות: הכי גרסינן ק"פ אלף שווקים של מוכרי ציקי קדירה. מין מאכל: שלש ושלשים פעמים. פשטיה דקרא מיירי בתאים והכא יתורא דכתיב פעמים קדריש דמשמע ג' ירושלים ובכל אחת שלשים פעמים זו למעלה מזו אי נמי פעמים אשלש קאי והכי קאמר שלש פעמים זה ע"ג זה בשלשים (ג): אם ירושלים. דלעולם הבא גדולה באורך כשלש ירושלים שהיתה כבר: כל אחת ואחת יהו בה. בכל בית ובית שלשים מדורות למעלה זה על גב זה: איתמר ספינה. מאימתי תהא קנויה ללוקח שלא יוכל מוכר לחזור בו דהא במטלטלין אין מעות קונות אלא משיכה או רשותו: כל שהוא. טפח או חצי טפח: עד שימשוך את כולה. שיבא סוף הספינה במקום שהיה ראשה עומד דהיינו שעקרה כולה חוץ למקומה: כיצד. בהמה גסה נקנית במסירה *[דתנן בפרק ראשון דקדושין (כה:) בהמה גסה נקנית במסירה] והדקה במשיכה וסברא בעלמא הוא דהא אורחה בהכי והא אורחה בהכי: אחזה. הלוקח: בטלפה. ברגלה במצות המוכר: ובשליף. אמתחת וקשור לבהמה ואע"פ שלא הזיזה ממקומה קנאה: כיצד. דקה נקנית במשיכה: יד ורגל. היינו משיכה כל שהוא כרב: מלא קומתה. דהיינו עקירת ארבע רגליה: בדוכתה קיימא. גוף הבהמה לא זזה ממקומה שהרי נשען על אידך יד ורגל שלא עקרה: נדה כולה. גם ראשה השני נמשך ממקום שהיה שם: אידך. יד ורגל כמי למיעקר קיימי וכמי שהיא עוקרת דמי והיכא דעקרה ארבעתן היינו עקירת כולה חוץ למקומה אבל ספינה דכי עקר לה משהו לא ממילא מיעקר כולה ממקומה הלכך אי משיך לה כולה קני ואי לא לא: לימא. רב ושמואל כהני תנאי דלקמן: ואותיות. שטר חוב שמוכרו או נותנו לחבירו כדי לקנות את השטר ואת החוב שכתוב בו קני ליה במשיכה כשיבא לידו שימסור לו המוכר: ובשטר

תוספות

(ד) טפף גינאות. פי' גינות שוות שבנויות בנין שוה שאין תוספת ומגרעת בזה ובזה כמו הלוך וטפוף תלכנה (ישעיה ג) וכמו (יומא דף מח.) מדה לא מחוקה ולא גדושה שנקראת טפופה:

קפל מגדלין. קפל הן עמודין (ה) שוין למגדלין ובנין גבוה כדאמר באגדת ויקרא קפלאות של ברזל מה עמודים קפלאות מלמעלה ובסיסאות מלמטה והן באמצע כך פרשיות (ו) נדרשות לפניהם ולאחריהם:

אחזה בטלפה. פריב"א דמסירה בעינן מיד ליד ומייתי ראיה מפ"ק דב"מ (דף ח: ושם) דאמר מאי לשון מסירה כאדם שמוסר דבר לחבירו ואמר נמי התם מסירה מחבירו קנה במציאה ובנכסי הגר לא קנה דמאן מסר ליה למיקני משמע דבעינן מסירה מיד ליד ואין נראה דהא קתני הכא אחזה בטלפה משמע דבעלמא אחזה ורבינו שמואל פירש נמי אחזה בטלפה במצות המוכר ועוד דאמר לקמן גבי מסירה כל היכא דאמר ליה לך חזק וקני כ"ע ל"פ דקנה ואי בעינן מסירה מיד ליד לא הו"ל למימר לך חזק וקני אלא תא חזק וקני והאי דאמר בבבא מציעא (שם) כאדם המוסר דבר לחבירו היינו שאומר לו לך חזק וקני והא דאמר במציאה ונכסי הגר מאן מסר ליה היינו מי יאמר לו לך חזק וקני דליקני באחיזה בעלמא:

אע"ג דעקרה יד ורגל בדוכתה קיימא. וא"ת אמאי נקט מלא קומתה כיון דסגי בעקירת שתי ידים ושתי רגלים ויש לומר דעקירת ידיה ורגליה קרי מלא קומתה:

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פ"ג מהל' מכירה הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קצח סעיף ז:
ג ב טוש"ע ח"מ סי' קצז סעיף א בהג"ה וסי' קצח סעיף ח:
ד ג ד מיי' שם פ"ג הל' ו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קצז סעיף ג:

רבינו גרשום

וקנסתי מיתה על אדם. היינו ונקביך בך כלומר בבריה ביום מיתה: שיתקראו על שמו. ה' ממש יקראו להם. אל תקרי ה' שמה אלא ה' שְׁמָהּ: ותלת פרסי הות. בארכה: אמר רב פפא ש"מ. מדקמדמי עיבא להעלאת ירושלים דהאי עיבא תלת פרסי מידלי מארעא: פרזות תשב ירושלים. מה פרזות הללו שאין להם שיעור בבנין ישובן אלא כמה שרוצין האנשים כך ירושלים לא תהיה לה שיעור: אמר ריש לקיש עתיד הקב"ה להוסיף על ירושלים אלף קפל מגדלים אלף טפף גינאות וכו'. כל התיבות הללו בגימטריא הן שכל אות ואות כעין שהוא עולה בגימטריא כך אלף פעמים יהיה מדתה על כל פעם ופעם תלת פרסי וכן כל הני אותיות הללו עושין לחשבון הזה על כל אות ואות אלף פעמים וכל פעם ופעם תלת פרסי: והיו בש"ק אחד פ' אלף מוכרי ציקי קדירה לבד משאר העם. וכן יהיה לכל תלת פרסי ותלת פרסי: אם שלש ירושלים הן. לעתיד יהיה לכל ירושלים וירושלים ל' מדורין זו למעלה מזו מפני רב בני אדם: ואם ל' ירושלים הן וכו'. שלשה מדורין זה על גב זה: המוכר ספינה לחבירו. כיון שמשך בה כל שהוא אפי' ראשה האחר במים קנה: אחזה בטלפה. שמסר לה ואחזה בטלפי הבהמה ובשליף שעליה אותו משוי שמשימין על גבה: אע"פ שלא הזיזה. לבהמה: לימא רב דאמר. כיון שמשך בה כל שהוא קנאה הוא דאמר כת"ק דאמר כיון דעקרה יד ורגל קנאה: ואע"ג דעקרה יד או רגל. אינך רגלים בדוכתא קיימין ולא הויא משיכה עד שתהלך מלא קומתה: אבל ספינה כיון דנייד לה פורתא. בטים נייד לה כולה והויא משיכה מעליא: אידך נמי למיעקר קיימא. וכמו דעקר לה מכל וכל דמי והויא משיכה מעליא: אבל ספינה. דלא ממילא למיעקר קיימא אי משיך לה כולה קנאה ואי לא לא: ואותיות. כלומר שנותן אדם לחבירו שטרות כדי למיקני בהם כיון שמשכן קנאם:

מסורת הש"ס

א) [בילקוט ירמיה כג. רמז ד"ש איתא א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן]: ב) ס"א ולצוי: ג) קדושין כב: ע"ש [תוספתא דקדושין פ"א ע"ש]: ד) [תוספתא דקדושין פ"א]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא המזומנין לה שנאמר ועל מקראיה ואמר רבה: (ב) שם א"ר לוי ואיתימא א"ר פפי משום: (ג) רשב"ם ד"ה שלש ושלשים וכו' בשלשים ירושלים הס"ד: (ד) תוס' ד"ה טפף. נ"ב עי' בערוך ערך טפף (ה) ד"ה קפל וכו' עמודין חזקים שוין למגדלין ולבנין גבוה כדאמר באגדת. נ"ב אגדת חזית של בר קפרא: (ו) בא"ד פרשיות של תורה נדרשות:

כ"ס נדפס*

ובשטר אותיות מאן דכר שמייהו חסורי מחסרא והכי קתני ספינה נקנית במשיכה א) ואותיות במסירה רבי נתן אומר ספינה ואותיות נקנות במשיכה ובשטר שטר לספינה למה לי מטלטלי היא אלא לאו הכי קתני ספינה נקנית במשיכה ואותיות במסירה רבי נתן אומר ספינה במשיכה ואותיות בשטר ספינה במשיכה היינו תנא קמא אלא דרב ושמואל איכא בינייהו לא דכולי עלמא אי כרב אי כשמואל ובספינה כולי עלמא לא פליגי כי פליגי באותיות והכי קאמר ליה ר' נתן לתנא קמא בספינה ודאי מודינא לך באותיות אי איכא שטר אין אי לא לא ובפלוגתא דהני תנאי דתניא ב) אותיות נקנות במסירה דברי רבי וחכמים אומרים בין כתב ולא מסר בין מסר ולא כתב לא קנה עד שיכתוב וימסור במאי אוקימתא כרבי ספינה נמי תיקני במסירה דתניא ספינה נקנית במסירה דברי רבי וחכ"א לא קנה עד

רשב"ם

ובשטר. אם כתב לו שטר מכירה על שטרות הללו כדאמר לקמן קני לך הוא וכל שעבודיה אבל במסירה בלא שטר לא קני אלא לגור ע"פ צלוחיתו וכדלקמן ומש"ה בעי שטר אחר עלוי' (א) זה ולקמיה פריך שטר בספינה למה: מסירה. דספינה היינו שאחז בחבל שקשורה בו ולא הזיזה ממקומה: ואותיות במסירה. אבל משיכה אינה אלא בדבר שגופו ממון דמכי משך ליה זכה ביה וה"נ לגבי לצור ע"פ צלוחיתו תיהני ליה משיכה כשאר מטלטלין אבל כדי לגבות החוב צריך שימסרנו מלוה ליד הלוקח: מטלטלי היא. ומכי משכה קנייה כדין מטלטלין: אלא לאו הכי קתני. מילתיה דר' נתן: ואותיות בשטר. כלומר אף בשטר דתרוייהו בעי מסירה ושטר כרבנן דאמרי לקמן לא קנה עד שיכתוב וימסור דאי בשטר לחוד קאמר דאותיות נקנות א"כ רבי נתן דאמר כמאן לא כרבי ולא כרבנן ואם כן איכא שלש מחלוקות בדבר: ספינה במשיכה. למה ליה לרבי נתן למימר היינו ת"ק אלא לאו בדרב ושמואל קמיפלגי דקאמר ת"ק ספינה נקנית במשיכה כולה כשמואל ואתא ר' נתן דהוא תנא בתרא לטפויי דאפילו במשיכה כל שהוא נקנית כרב: באותיות. נקנות במסירה לחוד קמיפלגי ולא בספינה: מודינא לך. דבמשיכה כדקאמרת לרב כדאית ליה ולשמואל כדאית ליה: ובפלוגתא דהני תנאי. קמיפלגי ר' נתן ורבנן דרבנן דהכא רבי ור' נתן היינו רבנן דלקמן. רבי ורבי נתן סוף משנה וחברים היו וגם אמוראי אליבייהו ניגהו בהך ברייתא סתם כרבי ובאידך כר' נתן: אותיות נקנות. לגבות הלוקח את החוב מן הלוה במסירה שמסר לו המלוה את השטר ולא מצי טעין לוה לצור ע"פ צלוחיתך מסרו לך: כתב. לו מוכר ללוקח שטר מכירה על שטר זה ומסר לו אותו שטר מכירה אבל לא מסר לו עדיין שטר המלוה לא קנה עד שיכתוב וימסור דמצי למימר ליה כייר בעלמא זביני לך ובשטר מכירה לחוד לא קני דאין נקנין בשטר אלא קרקע ועבדים: במאי אוקימתא. לתנא קמא דר' נתן כרבי: ספינה נמי תיקני במסירה. ואמאי בעי משיכה:

תוספות

חסורי מחסרא כו' ספינה נקנית במשיכה ואותיות במסירה רבי נתן אומר ספינה ואותיות נקנות במשיכה ובשטר. וא"ת ואמאי מגיה במילתיה דתנא קמא ואותיות במסירה לימא במילתיה דת"ק דספינה ואותיות נקנות במשיכה ולא פליגי אלא שרבי נתן מצריך שטר עם המשיכה ורבנן לא מצרכי וי"ל משום דא"כ ברייתא דקתני לקמן אותיות נקנות במסירה תיהוי דלא כחד: רבי נתן אומר ספינה במשיכה ואותיות במסירה ובשטר. לא בעי למימר ואותיות במשיכה ושטר דכיון דבעי לפלוגי בין ספינה לאותיות לרבי נתן ניחא ליה טפי למיתני מסירה לאותיות כי היכי דאתיא ברייתא דלקמן דאותיות במסירה לכ"ע וכל הנך אותיות דשמעתין צריך לפרש בשק מלא שטרות שאין דרך להגביה דאי לאו הכי היכי מיקני במשיכה ובמסירה הא אמר לקמן (דף פו.) דברים שדרכן להגביה אין נקנין אלא בהגבהה: אלא דרב ושמואל איכא בינייהו. דר' נתן סבר לה כשמואל דאמר עד שימשוך את כולה דכי היכי דבעי קנין חשוב באותיות טפי מתנא קמא הכי נמי בספינה: בין שכתב ולא מסר. איצטריך להאריך כל זה דאי לא הוה תני אלא עד שיכתוב וימסור הוה אמינא ודאי במסירה לחודה לא מהניא אא"כ יש כתיבה עמה אבל בכתיבה לחודה סגי: אי כרבי ספינה נמי תיקני במסירה. לכאורה היה נראה להשוות מסירה דאותיות למסירה דספינה וכן משמע מדקאמר ספינה נמי תיקני במסירה משמע נמי כמו אותיות ואומר ר"י דאי אפשר לומר כן דלא מצינו מסירה אלא בספינה ובעלי חיים אבל שאר מטלטלי לא מיקנו במסירה כדתנן בפרק קמא דקדושין (דף כו.) נכסים שאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה משמע אבל במסירה לא (ב) א"כ אפילו לקנות הקלף לצור ע"פ צלוחיתו לא היה קונה במסירה כל שכן לקנות גם השעבוד דלא מהניא ועוד מדקאמר עד שיכתוב וימסור משמע דבעינן באותיות קנין חשוב טפי מבשאר דברים ועוד דקתני ספינה במשיכה ואותיות במסירה ומוקמינן לה בסימטא דלא קניא התם מסירה וא"כ היכי קתני (ג) נקנות במסירה. ע"כ נראה לר"י דעם המסירה דאותיות צריך משיכה וכן משמע בפרק מי שמת (לקמן דף קנא.) דפריך גבי מלוגא דשטרות והא לא משך והא דמזכיר בכל מקום מסירה באותיות אף על גב דבעי משיכה היינו משום דבעינן מסירה מיד ליד ואף על גב דבעלמא לא בעינן מיד ליד כדפרישית לעיל* הכא בעינן טפי כדי לקנות השעבוד שבתוכו אי נמי לא בעינן מיד ליד ומ"מ נקט מסירה משום דבעינן דעת אחרת מקנה אותן כמו שאר מסירות לאפוקי *מפקיד שטרותיו שאין מחזיק בהן קונה מה שכתוב בתוכו כיון דליכא מסירה שאין דעת אחרת מקנה אותן: ספינה נקנית במסירה. בסמוך מוקי לה ברה"ר ופירש רבינו שמואל דמסירה קונה ברה"ר משום דלא אפשר התם במשיכה אבל בסימטא דשייכא משיכה לא קניא מסירה שהוא קנין גרוע וקשה לר"ת וכי משיכה ומסירה מצות הן שאין לעשות אלא מן המובחר ואור"י דאין זו קושיא דכי האי גוונא אמר לקמן דהגבהה החשובה יותר מבטלת שאר קניינים ועוד הקשה דכל הני דפריך לקמן (דף פו.) למאן דאמר דהגבהה מבטלת שאר קניינים הוה ליה למיפרך נמי הכא כיון דמשיכה מבטלת מסירה ואומר ר"י דאין זו קושיא דאטו בחדא מחתא מחתינהו אם מסירה הגרועה בטילה מחמת משיכה משיכה החשובה לא תיבטל מחמת הגבהה ועוד מקשה רבינו תם אי מסירה לא מהניא בסימטא כי פריך בפרק קמא דקדושין (דף כה: ושם) לרב דאמר בהמה גסה נקנית במשיכה ממתניתין דהתם דקתני בהמה גסה במסירה ליפני דמתניתין איירי ברשות הרבים דלא שייך משיכה ורב איירי בסימטא ואומר ר"י כיון דמשיכה חשובה טפי ממסירה אם כן לרב דאמר נקנית במשיכה הוי במשיכה דוקא ולא במסירה אפילו ברשות הרבים דאי מהניא לרב מסירה ברשות הרבים א"כ ליתני' מסירה ברשות הרבים וכ"ש משיכה בסימטא אלא ודאי למעוטי מסירה ברשות הרבים והכא דקתני בברייתא ספינה נקנה במשיכה אף על גב דלא אתא למעוטי מסירה ברשות הרבים איכא למימר דלהכי נקט משיכה משום דבעי לאשמועינן דאפילו בסימטא דבעינן משיכה אותיות נקנות במסירה ושמעינן מינה דמסירה דאותיות לאו היינו אחיזה בעלמא דהא בסימטא לא מהניא מסירה אלא עם המשיכה בעינן מסירה כדפרישית לעיל ור"ת פירש דמסירה עדיפא ממשיכה משום דמסירה מיד ליד ובפניו וקניא ברשות הרבים וכל שכן בסימטא [דאפילו משיכה קונה בסימטא] כדאמרי אביי ורבא ומתני' דקדושין (שם) דקתני בהמה גסה נקנית במסירה היינו דוקא במסירה אבל במשיכה לא קני אפילו בסימטא והשתא פריך לרב שפיר ומה שפירש דמסירה מיד ליד אין נראה לר"י כדפרישית לעיל והא דמצריך נמי בפניו לא ידע ר"י מנא ליה וע"ק לר"י דלפי' ר"ת מאי דוחקיה לשנויי כאן בסימטא כאן ברה"ר ולדחוק ולומר דעד שימשכנה מרה"ר לסימטא לוקמינהו לתרוייהו בסימטא ובקפידא פליגי כדמסיק לקמן וארשב"א דלא קשה כיון דמסירה חשובה בכל מקום שבוגה במסירה הוי דוקא במסירה ולא במשיכה הלכך לא אפשר לאוקומא לה אלא ברה"ר ומיהו הא דפריך ספינה נמי תיקני במסירה לא אתי שפיר דמשמע נמי עם המשיכה משמע דמשיכה עדיפא דלפי' ר"ת הוה ליה למימר והא לרבי ספינה אין נקנית אלא במסירה וגם ממילתייהו דרבנן דאמרו עד שימשכנה משמע דוקא משיכה ולא מסירה ומיהו י"ל דלמאי דמסיק כגון דאמר ליה משוך וקני וטעמא דרבנן משום קפידא אתי שפיר דבעינן משיכה אע"ג דגריעא ואין להקשות דאי אפי' בגריעא הוי קפידא א"כ אמאי מהני כשישכור מקומו דשכירות מקום הוי כעין משיכה שמביאה לרשותו ומעיקרא כי הוה סלקא דעתין דלא הוי טעמא משום קפידא הוה ס"ד דטעמא דרבנן משום דמסירה לא קניא בסימטא וכי מוקי לה ברה"ר מקמי דלוקי טעמא משום קפידא בעי למימר דטעמייהו משום דסברי דמסירה לא קני ברה"ר אבל אין לומר דמעיקרא ס"ד דפליגי דלרבי שייכא מסירה בספינה ולרבנן לא שייכא דא"כ מאי קאמר לימא אביי ורבא כרבי כרבנן נמי מצו סברי כיון דטעמא דרבנן משום דלא שייכא מסירה בספינה אלא ודאי פשיטא ליה דשייכא ועוד קשה לפר"ת דמאי פריך בפ"ק דקדושין (שם) לרב והא אנן במסירה דוקא תנן הא נמי במשיכה תנן בפ"ק דב"מ (דף ב. וח: ושם ד"ה מנהיג) היו שנים רוכבין ע"ג בהמה או שהיה אחד רוכב ואחד מנהיג יחלוקו דכל אחד קני מחצה אלמא דנקנה במשיכה וי"ל דהתם דמיירי במציאה קני במשיכה דלא אפשר למיקני במסירה דמאן מסר ליה:

במאי

מסורת הש"ס

א) [לקמן עז. קטט: קטג. יבמות קטז. קדושין מז: סנהדרין לא.]: ב) קדושין מז: סנהדרין לא.:

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"ו מהלכות מכירה הל' י סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' סו סעיף א:

ו ב מיי' שם פ"ג הל' ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קלח סעיף ו:

רבינו גרשום

ובשטר. אם כותב לו שטר אחר על שטרות הללו כדאמר קני לך הוא וכל שעבודיה: ואותיות במסירה. ולא במשיכה דלא הוו כשאר מטלטלין דאין גופן ממון להכי במסירה או בשטר סגיא: מטלטלא היא. ובמטלטלי לאצריך שטרא אלא במשיכה או במסיר' סגי ובספינה ליכא מסירה שהרי אינו יכול להגביה אלא במשיכה נקנית: אלא לאו הכי קתני. א) תנא בתרא: ספינה נקנית במשיכה ואותיות בשטר: ספינה נקנית במשיכה היינו תנא קמא. ומאי אתא לאשמועינן ר' נתן: אלא דרב ושמואל איכא בינייהו. דת"ק סבר לה כרב דאמר כיון שמשך כל שהוא קנה ור' נתן ס"ל כשמואל דלא קני עד דמשיך לה כולה: לא דכ"ע. לא פליגי אליבא דרב ושמואל דלא ידעי' אי כרב אי כשמואל דליכא למיקם עלה דמלתא מאן ס"ל כרב ומאן כשמואל. ובספינה כולי עלמא לא פליגי דתרוייהו שוי שיעורייהו במשיכה: כי פליגי באותיות. היכי מיקני: והכי קאמר ת"ק. ספינה נקנית במשיכה ואותיות במסירה. ב) ספינה נקנית במשיכה ואותיות במשיכה: והכי קא"ל ר"נ לת"ק וכו': אי איכא שטרא. דמקני ליה הני שטרות קני ואי לא לא קני: וחכמים אומרים בין שכתב לו שטר. שמקנה אותן שטרות ולא מסר לו אותן השטרות. ובין שמסר לו ולא כתב כו'. רבי אומר כת"ק וחכמים כר' נתן: במאי אוקימתא. מלתא דת"ק כרבי: ספינה נמי. לתנא קמא תיקני במסירה כי היכי דסבירא ליה לרבי:

א) לכאורה צ"ל ר' נתן. ב) אולי צ"ל וקא"ל ר"נ לת"ק ספינה נקנית במשיכה ואותיות אי איכא שטרא וכו'.

רש"א

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ובשטר וכו' אחר עלוי' ולקמיה כצ"ל ותיבת זה נמחק: (ב) תוס' ד"ה אי כרבי וכו' במסירה לא וא"כ: (ג) בא"ד היכי קתני אותיות נקנות:

דף עה: ד"ה אחוז צ"ל מפקיר רש"ש

עד שימשכנה או עד שישכור את מקומה לא קשיא כאן ברשות הרבים כאן בסימטא במאי אוקימתא להא בתרייתא ברשות הרבים אימא סיפא וחכמים אומרים לא קנה עד שימשכנה ואי ברשות הרבים ממאן אוגיר ותו משיכה ברשות הרבים מי קניא והא א) אביי ורבא דאמרי תרוייהו א מסירה קונה ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהם ב משיכה קונה בסימטא ובחצר שהיא של שניהם ב) ג והגבהה קונה בכל מקום מאי עד שימשכנה נמי דקאמר ומאי עד שישכור את מקומה דקאמר הכי קאמר עד שימשכנה מרה"ר לסימטא ואם רשות בעלים היא לא קנה עד שישכור את מקומה לימא אביי ורבא דאמרי כרבי אמר רב אשי (א) אי דאמר ליה לך חזק וקני הכי נמי הכא במאי עסקינן ד דאמר ליה לך משוך וקני מר סבר ג) ה קפידא ומר סבר מראה מקום הוא לו אמר רב פפא ד) ו האי מאן דמזבין ליה שטרא לחבריה צריך למיכתב ליה קני (ב) הוא וכל שעבודא דביה אמר רב אשי אמריתה לשמעתא קמיה דרב כהנא ואמרית ליה טעמא דכתב ליה הכי הא לא כתב ליה הכי לא קני ה) וכי לצור על פי צלוחיתו הוא צריך אמר לי אין לצור ולצור

אמר

רש"י

עד שימשכנה. לרשות המיוחד לו: עד שישכור. דרשותו של אדם קונה לו כדנפקא לן מואם המצא תמצא בידו הגנבה: לא קשיא. הא דאמר רבי ספינה במסירה היינו ברשות הרבים כגון רקק מים שברשות הרבים דאי אפשר במשיכה דאין משיכה אלא כשמושך לרשותו כגון בחצר של שניהן או בסימטא כדלקמן וכיון דאי אפשר במשיכה קנה ליה במסירה והאי דקאמר ת"ק דר' נתן דהיינו רבי ספינה במשיכה היינו בסימטא כגון מבואות קטנים הפתוחין לרשות הרבים ויש בהן מים וספינה עומדת שם דכיון דאינו רשות הרבים ממש אלא דזימנין דדחקי בני רשות הרבים ועיילי להתם ויש רשות לאדם לשבת שם הרי הוא ברשות כל מי שעומד שם לקנות במשיכה כאילו הוא רשותו וכיון דאפשר במשיכה לאו אורחא דסימטא במסירה ולא מקניא במסירה ומשום הכי קאמר ספינה במשיכה ואותיות במסירה דמשמע אבל בספינה לא מקניא במסירה דהאי כי אורחיה והאי כי אורחיה רה"ר במסירה וסימטא במשיכה כן נראה בעיני: הכי גרסינן בפר"ח אימא סיפא וחכמים אומרים לא קנה כו' ואי ברה"ר ממאן אוגיר ותו משיכה ברשות הרבים מי קניא והא אביי ורבא וכו': מאי עד שימשכנה. דקתני מרה"ר לסימטא ומאי (ג) שישכור את מקומה הכי קאמר אי ברשות בעלים היא לא קנה עד שישכור כו' וכן עיקר דתרי פירכי קפריך ברישא ולבסוף מתרץ להו תרוייהו והכי קפריך אי ברשות הרבים מיירי הך ברייתא היכי קאמרי רבנן עד שישכור את מקומה מי יוכל להשכירה ותו דקאמרי רבנן עד שימשכנה משיכה ברה"ר מי קניא בתמיה: דאמרי תרוייהו כו'. סברות ניהו: מסירה. כגון בספינה ובבהמה גסה: קונה ברה"ר. דהא לא אפשר במשיכה: משיכה. בין בספינה בין בבהמה גסה וכ"ש בבהמה דקה קונה בסימטא שהוא מקום מיוחד לעומדים שם באותה שעה וכחצר של שניהן דמי וכיון דאפשר במשיכה לא מהניא ביה מסירה כלום דעיקר מסירה אורחה ברשות הרבים ומשיכה אורחה ברשות שיש לו חלק בו: אבל הגבהה קונה בכל מקום. אפילו ברשות המיוחד למוכר לבדו: ומשני מאי עד שימשכנה כו'. לא ברשות הרבים מיירי אלא שימשכנה מרשות הרבים לסימטא דקניא ביה משיכה ומאי עד שישכור כו' לאו ברשות הרבים קאי אלא הכי קאמר והיכא דברשות מוכר היא לית ליה תקנה לא במסירה ולא במשיכה עד שישכור את מקומה: לימא אביי ורבא דאמרי כרבי. דאמר ספינה נקנית במסירה ברשות הרבים ולא כרבנן דאילו רבנן לית להו מסירה קונה ברשות הרבים דמשום הכי אמרי לא קנה עד שימשכנה מרשות הרבים לסימטא והיכי שבקי רבנן ואמרי כרבי: כל היכא דאמר ליה בעל הספינה ללוקח לך חזק וקני. והוא לקחה ואחז בה דהיינו מסירה כולי עלמא לא פליגי דקני דודאי נקנית במסירה ברשות הרבים: רבנן סברי קפידא. לא גמר להקנותו אלא במשיכה ולא במסירה שאם ירצה מוכר יוכל לחזור בו כל זמן שלא משכה זה לרשותו: מראה מקום. אי בעית אפילו למשכה מיד לרשותך לך משוך דהא במסירה אקניתיה לך: צריך למיכתב. שטר אחר: קני לך כו'. ולפרושי אתא דהלכתא כרבנן דפליגי עליה דרבי ואמרי עד שיכתוב וימסור וגם בא לפרש היאך יכתוב ליה ההוא שטרא: אמריתה לשמעתא. נתווכחתי בשמועה זו ורב אשי כרבי סבירא ליה דאותיות נקנות במסירה בלא שטר אחר: הא לא כתב ליה הכי. אלא מסר בלא שטר אחר לא קני כרבנן ואמאי וכי לצור על פי צלוחיתו קנאו זה הא סברא היא דמשום גביית חוב הכתוב בו קונין ליה והלכך במסירה לחוד מיקני כרבי: ואמר לי אין לצור ולצור. ואי משום אונאה יתר משתות ליהוי ביטול מקח ומחזיר לו דמיו וזה יחזיר לו שטר חובו:

הכי

תוספות

במאי אוקימתא ברה"ר אימא סיפא. וא"ת דמשמע דאי מיירי בסימטא ניחא ואמאי כיון דידע מילתא דאביי ורבא תקשי ליה היכי מהניא מסירה בסימטא לפירוש ר"י וי"ל דאי מיירי בסימטא ניחא דפליגי רבי ורבנן אי מהניא מסירה בסימטא או לא ואביי ורבא כרבנן אבל אי מיירי ברשות הרבים לא הוו לא כרבי ולא כרבנן דאפילו רבי מודה דמשיכה קניא: ואי ברה"ר ממאן אוגיר. תימה לרשב"א ואי בסימטא נמי ממאן אגרה וי"ל דאפשר לאוקמה ברשות של שניהם: ה"ק [כו'] אי ברשות בעלים היא לא קני עד שישכור. מה שפירש בקונטרס דרשות בעלים היינו רשות מוכר אין נראה לרשב"א דהא משמע לא קנה במסירה עד שישכור את מקומה מכלל דלרבי קני במסירה וברשות מוכר פשיטא דלא קנה במסירה דדוקא בחצר שאינה של שניהם קאמרי אביי ורבא דקניא מסירה ונראה לרשב"א לפרש דרשות בעלים לאו רשות מוכר קאמר אלא כלומר אי רשות שיש לה בעלים היא כמו חצר שאינה של שניהם וכן לר"י: ומר סבר מראה מקום הוא לו. וא"ת אביי דחשיב לקמן בפרק גט פשוט (דף קסה.) רבן שמעון בן גמליאל י) (ורשב"א) כולהו סבירי להו מראה מקום הוא לו אמאי לא חשיב רבי בהדייהו וי"ל דלא חשיב אלא השנויין במשנה ולרשב"א נראה משום דאיכא למידחי דפליגי במסירה אי קניא בסימטא או לא: אמר רב פפא האי מאן דמזבין שטרא כו'. אומר רשב"א דאין להביא ראיה דסבר רב פפא דאין אותיות נקנות במסירה דדלמא סבר רב פפא דצריך להביא ראיה ולהכי צריך לכתוב שיהיה לו לראיה ולא משום דאין נקנה במסירה ומיהו אי רב פפא אמר דצריך לכ"ע דלרבי נמי דאותיות נקנות במסירה נ"ל לו קני וכל שעבודא דאית ביה יש להביא ראיה שאין הלכה כרבי דתניא בפרק האיש מקדש (קדושין דף מז: ושם) התקדשי לי בשטר חוב ר"מ אומר מקודשת וחכמים אומרים אינה מקודשת ומפרש דפליגי בדרבי דר"מ אית ליה דרבי דאותיות נקנות במסירה ורבנן לית להו דרבי ואבע"א דכ"ע לית להו דרבי והכא בדרב פפא קא מיפלגי דאמר רב פפא האי מאן דזבין (ד) מידי לחבריה צריך למכתב ליה כו' ומדלא קאמר דכ"ע אית להו דרבי ש"מ דאין הלכה כרבי אבל אי לא אמר למילתיה אלא אליבא דחכמים דאמרי עד שיכתוב וימסור אבל לרבי דאמר במסירה לחודה קני כיון שמיקל בקנין קני נמי אע"ג דלא אמר ליה קני לך וכל שעבודיה אין ראיה משם דלא מצי למימר דכולי עלמא אית להו דרבי דתו לא הוה מצי למימר דקמיפלגי בדרב פפא ומיהו אכתי נראה לרשב"א שיש לדקדק מדקאמר בתר הכי דכולי עלמא אית להו דרב פפא והכא בדשמואל קא מיפלגי ואי הלכה כרבי הו"ל למימר דכ"ע לית להו דרב פפא דכיון דרב פפא לא איירי אלא לרבנן ואין הלכה כמותן אלא ודאי הלכה כרבנן דאין אותיות נקנות במסירה ומיהו גם זה נראה לרשב"א לדחות דאי הוה אמר דכ"ע לית להו דרב פפא הוה משמע דדברי רב פפא אינם אמת ודברי רב פפא הן אמת אליבא דרבנן: קני לך איהו וכל שעבודיה. בפ' מי שמת (לקמן דף קמז: ושם) משמע דמכירת שטר לא הוי אלא מדרבנן דקאמר התם אמר רבא אמר רב נחמן מתנת שכיב מרע אינה אלא מדרבנן ומי אמר רב נחמן הכי והאמר רב נחמן אע"ג דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל מודה שמואל שאם נתנו במתנת שכיב מרע שאין יכול למחול אי אמרת בשלמא דאורייתא היינו דאין יכול למחול אלא אי אמרת דרבנן אמאי אין יכול למחול אלמא מוכר שטר מדיכול למחול הוי מדרבנן והאי דאיצטריך בפרק הזהב (ב"מ דף נו:) למעט שטרות מאונאה היינו שמצא שטר לאחר יאוש ומוכרו לבעליו ביוקר או לוה וקנה בלא שטר ונותן לו דמים על מנת שיכתוב לו שטר ואם תאמר אמאי

לא

עין משפט נר מצוה

ז א ב ג מיי' פ"ד מהל' מכירה הל' ג ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין מב טוש"ע ח"מ סי' קצח סעיף ט:

ח ד ה מיי' שם פ"ג הל' ג ועיין במ"מ טוש"ע שם סעיף ז:

ט ו מיי' שם פ"ו הל' י ועי' בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' סו סעיף א:

רבינו גרשום

לא קשיא. היכא אמר רבי דספינה נקנית במסירה ברה"ר קונה לה במסירה ולא במשיכה משום דרה"ר היא ולית להני רשותא כלל ברה"ר ואמטו להכי אם מסר לו קנה משום דהוציא מחזקתו ומכחו. אבל במשיכה אינו קונה משום דכל משיכה דמשיך מרשותא דחבריה ומכניסה ברשותיה הוא והאי רה"ר לאו רשותא דתרוייהו הוא. והאי דקאמר ת"ק ספינה נקנית במשיכה היינו (טעמא). בסימטא. מקום שאינו רה"ר גמור אלא מקום הוא שיש בו רשות לשניהם לזה כמו לזה להכי קני ליה במשיכה ולא במסירה. משום דכיון דמשך ליה לספינה מרשות דהאי ומכניסה לרשות דהאי קני לה: במאי אוקימתא. להא דנקנית במסירה ברה"ר: והא אביי ורבא וכו' מסירה קונה ברה"ר. כדפרישית לעיל: ומשני לעולם מוקמי להחיא מלתא בתרייתא דרבי ברשות הרבים ודקא קשיא לך הא דסיפא הכי קתני לה: מאי עד שימשכנה. נמי דקתני לאו משום דמשיכה קונה ברה"ר. אלא עד שימשכנה מרה"ר לסימטא דהיינו רשותיה: אי הכי דמוקמת לה ברה"ר אימא סיפא או עד שישכור את מקומה הלוקח וכו'. הרי כבר תריץ לה עד שימשכנה מרה"ר לסימטא: ואם ברשותו של בעלים הוא. החפץ בביתו של מוכר הוא ברשות שאין יכול למושכו שם לא קנה הלוקח עד שישכור את מקומו שהחפץ מונח בו מן המוכר שעכשיו דומה כמו ברשותו של לוקח מונח: לימא אביי ורבא דאמרי. תרוייהו לעיל מסירה קונה ברה"ר וכו' דס"ל כרבי דכן הכי נמי אמר רבי לעיל ושבקי רבנן ועבדי כרבי: אמר רב אשי. לעולם אפי' כרבנן ס"ל. וכל היכא דאמר ליה המוכר ללוקח לך חזק וקני בהאי מקח כ"ע לא פליגי דאפי' רבנן מודו דבמסירה סגי אפי' ברה"ר: כי פליגי היכא דאמר ליה לך משוך וקני מר סבר קפידא. כלומר דאינו קונה עד שימשכנה מרה"ר לסימטא. ורבנן סברי הואיל דאמר ליה לך משוך וקני אע"ג דמסר לו [לא קני] דכל שעה היה המוכר מקפיד דלא מיקני עד דמשיך ליה הכי ולא מהני ביה מסירה: ומר סבר. רבי דאמר במסירה סגי האי דקאמר ליה לך משוך וקני מראה מקום הוא לו כי היכי דליקני בעיקר קנינה במשיכה. וה"ה דקני ליה נמי במסירה ברה"ר: צריך למיכתב ליה בשטרא אחריני קני לך איהו וכו'. וכי לצור על פי צלוחיתו הוא צריך לשטר זה המקבל שהיה קונה אותו בלא זכיית הממון שבו: אמר ליה אין. דודאי אי לא כתב ליה בשטר אחרינא קני ההוא שטרא וכל שעבוד דביה לא הוה שוה לו אותו השטר שקנה לבדו אלא לצור ע"פ צלוחיתו דאמרי' דלהכי מכרו לו ולא למיגבי ביה:

אמר

מסורת הש"ס

א) לקמן פד: ב) קדושין כג: ג) [לקמן קסה. קדושין מח:] ד) [קדושין מז:] ה) [ב"ק מט: ב"מ ז: יג.] ו) [נ"ל ור' שמעון ור' אלעזר]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רב אשי (אי דאמר וכו' במאי עסקינן) תא"מ. ונ"ב ס"א אי דאמר ליה לך חזק וקני כ"ע לא פליגי כי פליגי דאמר: (ב) שם קני לך הוא וכל: (ג) רשב"ם ד"ה מאי עד וכו' ומאי עד שישכור: (ד) תוס' ד"ה אמר וכו' דזבין שטרא לחבריה:

אמר אמימר הלכתא א) אותיות נקנות במסירה כרבי אמר ליה רב אשי לאמימר ב) גמרא או סברא א"ל גמרא אמר רב אשי סברא נמי הוא דאותיות מילי נינהו ומילי במילי לא מיקנין ולא ג) והאמר רבה בר יצחק אמר רב שני שטרות הם ״זכו בשדה(א) לפלוני וכתבו לו את השטר חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה ״ע"מ שתכתבו לו את השטר חוזר בין בשטר בין בשדה ורב חייא בר אבין אמר רב הונא שלשה שטרות הן תרי הא דאמרן אידך אם קדם מוכר וכתב את השטר כאותה

הכי גרסינן אמר אמימר הלכתא אותיות נקנות במסירה כרבי. וכן ריהטא דגמרא ומסקנא בהרבה מקומות דאותיות נקנות במסירה ולא צריך למכתב קני לך וכל שעבודיה ולא שום שטר: אמר רב אשי סברא היא. דאין השטר מועיל כלום לקנות שטר אחר על ידו אלא במסירה תליא מילתא: דאותיות. מכירת שטר חוב: מילי נינהו. דברים הוא מוכר ולא ממון ממש הלכך מעשה בידים דהיינו מסירה הוא עיקר קנייתן אבל שטר אחר לא מהני דמילי במילי לא מיקנו שטר לא יקנה בשטר: שני שטרות הן. חלוקין זה מזה: זכו בשדה זו לפלוני. אני מקנה לכם בסודר זה שדה זו לצורך פלוני והן קנו לאותו פלוני כמו שלווה להם: חוזר בשטר. ואפי' אמר כתבו ותנו דכל זמן שלא בא ליד מקבל מתנה יכול זה לעקור שליחותו דאין עושין שטר בעל כרחו של נותן דאם ייפה כחו במתנה בעל פה לא ניחא ליה דתיהוי מתנה בשטר ואע"ג דאמרי' בחזקת הבתים (לעיל דף מ.) קנין בפני שנים ואין צריך לומר כתבו דסתם קנין לכתיבה עומד הני מילי סתמא דמסתמא ניחא ליה למקנה שיכתבו שטר לקונה אבל היכא דמחי לא כתבינן בעל כרחו: ואינו חוזר בשדה. שכבר זכו וזכין לו לאדם שלא בפניו: על מנת שתכתבו כו'. הכי קאמר לא יזכה עד שיבא השטר לידו: אם קדם מוכר כו'. מי שצריך למעות ורוצה למכור מנכסיו לחבירו ופעמים שהוא מולא סופר וכותב שטר מכירה כדי שיהא מזומן ליתנו ללוקח כל שעה שירצה למכור: כאותה

לא קני מדאורייתא גם שעבוד הקרקע הכתובה בו דהא קרקע נקנית בכסף ובשטר ובחזקה ואפילו בלא מסירת שטר חוב יקנה ויש לומר דכמו שאינו יכול להקדישו כדמוכח בפרק כל שעה (פסחים דף נא.) כיון שהקרקעות אינם ברשותו כך אינו יכול להקנותן מן התורה והא דלא תקינו רבנן שיוכל להקדישן כמו שתקנו שיוכל להקנותן לפי שאין הקדש כל כך צורך ומיהו אור"ת דיש לדחות ההיא דמי שמת דהכי פריך אע"ג דאורייתא משום הכי אין יכול למחול שאין כאן יורש אחר דמקבל מתנה הוא היורש דמתנת שכיב מרע דרים *כיש נוחלין (לקמן דף קמז.) מקרא' דירושה מוהעברתם יש לך העברה אחרת שהיא כזו ולעולם מכירת שטר איכא למימר דהוי מדאורייתא ומכל מקום צריך טעם שפיר דאמאי לא הוי קנין גמור ויכול לומר לו הלוה לאו בעל דברים דידי את ויקנה לגמרי שלא יוכל עוד למחול כיון דלקני ליה שעבוד הקרקעות בשטר: **אמר** אמימר הלכתא אותיות נקנות במסירה. כתב רב יהודאי גאון דאין אותיות נקנות בחליפין ולר"ת ולר"י נראה דגרס אין אותיות נקנות במסירה כרבנן דהכי הלכתא ומייתי ראיה מסוף פרק זה בורר (סנהדרין דף לא.) דאמר ההיא איתתא דנפק שטרא מתותי ידה אמרה ידענא בהאי שטרא דפריע הוא הימנה רב נחמן אמר ליה רבא כמאן כרבי דאמר אותיות נקנות במסירה א"ל לאו משום דאי בעיא קלתיה ואי הלכתא כרבי מאי פריך רבא ורב נחמן נמי אמאי לא מהדר ליה דודאי כאמנת משום דאותיות נקנות במסירה ועוד דקאמר התם היכא דאמרי לא הימנה רב נחמן אמר ליה רבא והא אי בעיא קלתיה

אמר ליה כיון דאתחזק בבי דינא אי בעיא קלתיה לא אמרינן והשתא אי הלכתא כרבי אמאי לא פריך רבא כמאן דלא כרבי ורב נחמן נמי אמאי לא הימנה כהי דאי בעיא קלתיה לא אמרינן כיון דאתחזק מכל מקום להימנה משום דאותיות נקנות במסירה אלא משמע דאין הלכה כרבי והא דאמר במי שמת (לקמן דף קנא.) אימיה דרב עמרם חסידא הוה לה מלוגא דשטרי אמרה ליהוי לעמרם ברי אתא לקמיה דרב נחמן א"ל הא לא משך משמע דאי משך קנה הני מילי מתנת שכיב מרע שאינו יכול לכתוב דדברי שכיב מרע ככתובים דמו והיו סבורים דמשיכה מיהא בעי כיון דבעלמא בעי מסירה ושטר ולא דמי לשאר מילי דשכיב מרע ובהכותב (כתובות דף פה. ושם) גבי ההיא איתתא דאפקידו גבה מלוגא דשטרי משמע דאי תפסתינהו מחייס קניא ואע"ג דליכא כתיבה אור"י דהיא לא היתה רוצה לקנות המלוה אלא התם רצתה לדחוק היתומים שיפרעו לה על ידי שתעכב השטרות בידה שלא יוכלו לגבות החוב והא דאמר בגט פשוט (לקמן דף קעג.) אותיות נקנות במסירה אביי אמר צריך להביא ראיה רבא אמר אין צריך להביא ראיה לאו משום דסבר רבא דאותיות נקנות במסירה דהא בסוף פרק זה בורר (סנהדרין דף לא.) משמע דסבר דאין אותיות נקנות במסירה כדפרישית אלא אליבא דהנהו דהתם קיימי ומיהו אביי סבר ודאי דנקנה במסירה בפרק האשה שלום (יבמות דף קטו:) גבי הא דמייתי רבא ראיה דלא חיישינן לתרי יצחק מדגבי רבה בר אבוה בהנהו שטרי דמחוזא דכתב בהו נאני בר חבי ותבי בר נאני אע"ג דשכיחי טובא במחוזא ואביי דאמר התם למאי ניחוש לה אי משום נפילה מיזהר זהירי ואי משום פקדון כיון דשמיה כשמיה לא מפקיד גביה מאי אמרת דלמא מסר ליה אותיות נקנות במסירה ומהתם יש להביא ראיה דרבא סבר אין נקנה מדמייתי מהתם דלא חיישינן לתרי יצחק דאי סבר נקנה היכי מייתי מינה הא התם ליכא למיחש למידי כדקאמר אביי דלנפילה ופקדון לא חיישינן דהא רבא אית ליה בגט פשוט דא"צ להביא ראיה והייתו משום דלא חיש לנפילה ופקדון אלא ודאי אין נקנה ולהכי מייתי דכי היכי דלא חיישינן דלמא מסר ליה הכי נמי לא חיישינן לתרי יצחק ואין לדחות דהכי מייתי אם איתא דחיישינן לתרי יצחק אע"ג דלא הוחזקו דאי בהוחזקו פשיטא דחיישינן כדמוכח התם גבי הני שטרי הוה לן למיחש לנפילה ופקדון דשכיחי נאני בר חבי טובא במחוזא מדקאמר מאי אמרת דלמא מסר ליה משמע דמכח זה דייק רבא וא"ת וכיון דסבר רבא דאין נקנה א"כ הא דדייק רבא בריש כל הגט (גיטין דף כד: ושם) הא קטנה מאי מגרש זאת אומרת שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת מוציאין שטר חוב על אחרים והיכי דייק דלמא לעולם אין מוציאין דחיישינן דלמא מסר ליה לקנות ואין אותיות נקנות במסירה אבל בגט ליכא למיחש כי למה היתה מוסרת לחברתה דלא שייך שום קנין במסירתה לחברתה וי"ל דגרסינן התם רבה מדאיירי אביי בתר הכי ואפילו אי גרס רבא נראה לרשב"א דשפיר דייק דכי היכי דקטנה מאי מגרשה ולא חיישינן לפקדון ולשמא מסרה לה לגור ע"פ גלוחיתה ה"נ שני יוסף בן שמעון מוציאין ולא חיישינן [לשמא מסר ליה לקנות] ולשמא מסר לו לגור על פי גלוחיתו דלגבות החוב הם יודעין דאין המסירה מועלת דאין אותיות נקנות במסירה: **אותיות** מילי נינהו ומילי במילי לא מיקני. ואור"י דמסירת השטר קרוי מילי דקאמר ליה קני לך שטר זה דהייתו מילי בעלמא אבל כשכותב שטר בשמו על השעבוד אין לך מעשה גדול מזה: **חוזר** בשטר ואינו חוזר בשדה. וא"ת כיון שאין מזיק לו כלום בין במתנה בין במכר נכתוב לו ממה נפשך (ב) שלא יוכל לכפור לו כיון דאין מפסיד בכתיבה אפילו במכר דליכא למימר שאינו רוצה שיטרוף ממשעבדי דאפילו בלא שטר גובה מנכסים משועבדים כדאמר בחזקת הבתים (לעיל דף מא:) המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים וי"ל דמפסיד לפי שע"י שטר יצא קול שמכר או נתן ולא ילוו לו כל כך ברצון לפי שאין לו כל כך קרקעות ואע"פ שהלוקח ודאי יכול לחזור בו דמאי אמר אדעתא דלא תכתוב לי שטרא לא זבני מ"מ מוכר יכול לחזור בו בשטר ,ה"ה לא ירצה הלוקח ליקח בלא שטר יניח ורבינו תם מפרש דבשטר מתנה דוקא מיירי דלא ניחא ליה דליפוש שטרי עילויה דהעולם לא ידעו שהוא שטר מתנה אלא יסברו שהוא שטר חוב או שטר מכר ושיעבד קרקעותיו ולא יקנו ברצון ממנו לפי שירלאו שיטרפו מהן אבל בשטר מכר אין יכול לחזור בו דמסתמא אדעתא דכתיב ליה שטרא זבין ליה וקשה דלקמן בגט פשוט (דף קסח:) (*תנן) מי שפרע ואמר אבד שטר חובי אע"פ שאמרו עדים כתבנו וחתמנו אין כותבין ונותנין אפילו בלא אחריות דחיישינן שמא פרע לו ורולה לגבות שנית אבל בשטר מקח וממכר כותבין חוץ מאחריות שבו והשתא ליכא למיחש דלמא טריף והדר טריף ומשום אפושי שטרא לא חיישינן שמא לא ידעו העולם ששתי פעמים נכתב על שדה אחת ויסברו שמכר שדה אחרת או שהוא שטר חוב: נקנה

מסורת הש"ס
א) [לעיל עו. וש"נ]: ב) [יבמות כה:] ג) קדושין כז. ע"ש לקמן קנ: ע"ש:

הגהות הב"ח
(א) גמ' בשדה זו לפלוני: (ב) תוס' ד"ה חוזר וכו' ממ"נ כדי שלא יוכל. נ"ב הלשון מגומגם ובאשר"י כתב כתיקונו וז"ל וא"ת ומה חובה יש לו בדבר אם שטר מתנה הוא אין מפסיד כלום דאין עליו אחריות ומצוה לכתוב כדי שלא יכפור הנותן ואם מכר הוא נמי אינו מפסיד דאי משום אחריות אפי' בלא שטר נמי דאמר בפ' ח"ה כו':

עין משפט נר מצוה
י א מיי' פ"ו מהלכות מכירה הלכה יד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רמג סעיף ו:
יא ב מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעיף ז:

נ"ל במי שמת

רבינו גרשום
אמר אמימר הלכתא אותיות נקנות במסירה. ואע"ג דכתב ליה קני לך וכל שעבודיה לא קני בלא מסירת השטר של שעבוד: חוזר בשטר. דלא אמר זכו וכתבו ותנו: ואינו חוזר בשדה. כיון שכבר זכו בשדה זו לפלוני: חוזר בזה ובזה. כל זמן שלא כתבו השטר: אם קדם וכתב לו את שטר המכירה. קודם שנתן לו המעות:

(דף קמא)

באותה ששנינו א) כותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו ⁰כיון שהחזיק זה בקרקע נקנה שטר בכל מקום שהוא וזו היא ששנינו ב) נכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף ושטר וחזקה ⁰אגב שאני דהא מטבע ⁰דלא ניקני בחליפין ⁰ואגב ארעא ניקני ⁰כי הא ג) דרב פפא הוו ליה תריסר אלפי זוזי בי חוזאי אקנינהו ניהליה לרב שמואל בר אחא אגב אסיפא דביתיה כי אתא נפק לאפיה עד תווך: אבל לא מכר לא את העבדים ולא את המרצופין ולא את האנתיקי וכו': ד) מאי אנתיקי אמר רב פפא ה) עיסקא דבגווה: **מתני'** ו) ⁰מכר את הקרון לא מכר את הפרדות מכר את הפרדות לא מכר את הקרון ז) ⁰מכר את הצמד לא מכר את הבקר מכר את הבקר לא מכר את הצמד ח) ר' יהודה אומר הדמים מודיעין כיצד אמר לו מכור לי צימדך במאתים זוז הדבר ידוע שאין הצמד במאתים זוז וחכמים אומרים ⁰אין הדמים ראיה: **גמ'** תני רב תחליפא בר מערבא קמיה דרבי אבהו ⁰מכר את הקרון מכר את הפרדות והא אנן לא מכר תנן אמר ליה איסמייה אמר ליה לא תיתרגם מתניתיך ⁰באדוקין בו: מכר את הצמד לא מכר את הבקר וכו': היכי דמי אילימא דקרו לצימדא צימדא ולבקר בקר פשיטא צימדא זבין ליה בקר לא זבין ליה ואלא דקרו ליה נמי לבקר צימדא כוליה זבין ליה ⁰לא צריכא באתרא דקרו ליה לצימדא צימדא ולבקר בקר ואיכא נמי דקרו לבקר צימדא ר' יהודה סבר הדמים מודיעין ורבנן סברי אין הדמים ראיה ואי אין הדמים ראיה ליהוי ביטול מקח וכי

כלותה שהניט. שמותר לעשות כן אע"ג דמיחזי כשיקרא דאין כאן הפסד לשום אדם אלא למוכר עצמו שאם יאבד השטר וימצאנו לוקח שכתב בשמו יטעון שלקחו מזה המוכר ואי הוא לא חייש להכי אנן לא חיישינן בשבילו: כיון שהחזיק זה. הלוקח בקרקע מסקנא דמילתיה דאמורא הוא ולא מן המשנה: נקנה השטר. שנכתב קודם המכירה לזה הלוקח בכל מקום שהוא שהרי דעתו של מוכר להקנות השטר ללוקח וקני ליה לשטר אגב קרקע כדין כל מטלטלין הנמכרין עם קרקע שנקנין בחזקת קרקע כאילו עבד משיכה במטלטלין גופייהו וכדמפרש: וזו היא ששנינו כו'. בקדושין (דף כו.) נפקא לן מקראי: שאין להם אחריות. מטלטלין וסטר: שיש להם אחריות. מקרקעי: בכסף בשטר ובחזקה בכסף שקבל מן הקרקע או שהחזיק בה נקנין גם מטלטלין וקס"ד השתא דהשטר במילי בעלמא מיקני שנתרצה המוכר להקנות ללוקח ואע"פ שלא בא השטר לידו דלוקח קני ליה כ"ש לעיל דשטר בשטר מיקני דאילו הכא אפילו במילי גרידי קני ליה בלא שטר וכ"ש דמיקני במילי הכתובים בשטר: ומשני מאי דקני שטר אגב ארעא שאני. דכיון שהחזיק בקרקע קני ליה לשטר אגב ארעא דמקראי נפקא לן בקדושין ולאו היינו מילי אלא מעשה גדול הוא כמשיכת הממון עצמו: דהא מטבע כו'. בפרק הזהב והתם מפרש טעמא: בחליפין. בקנין סודר: אגב אסיפא. סף ביתו מקרקע כדי שיבואס לו והייט הרשאה ואילו לא אקנינהו ניהליה לא הוו יהבי ליה דלא ליחייבו בהוצאה דאורחא כדאמר בב"ק: נפק לאפיה. מרוב שמחת מעותיו שהביא: עד תווך. מקום במסכת נדה (דף נג:) וכך שמו ולאשמועינן אתא דמשום קנין זה מסרו לו המעות דכיון דנפק לאפיה שמעינן דהביא המעות: העבדים. המשמרים והמנהיגים הספינה: המרצופין. שקין גדולים שבהן משימין הפרקמטיא אשר בספינה: עיסקא דבגווה. פרקמטיא שבה: **מתני'** קרון. עגלה: הפרדות. המושכות בקרון ובשאין אדוקין בו מיירי כדמפרש בגמ' דרך פרדות לקרון וצמד לבקר וכלים לחמור: צמד. הוא העול וכלי העגלה קטנה והעגלה עצמה המחברין את השוורים יחד: לא מכר את הצמד. דברי הכל היא אלא דפליגי רבי יהודה ורבנן בפירוש דהך מילתא דלרבי יהודה זימנין מכר זימנין לא מכר ולרבנן לעולם לא מכר: אין הדמים ראיה. אלא במתנה ביקש ליתן לו המותר אי נמי ליהוי מקח טעות כדאמרינן בגמרא ויחזיר לו מעותיו ויטול צמדו:

נקנה השטר בכל מקום שהוא. ואם תאמר והיכי מוכח מהכא דמילי במילי מיקנו הא הכא לא קנו שעבוד השטר דבלאו הכי שעבד נכסיו דמוכר שהוו בעדים גובה מנכסים משועבדים ואין מועיל אלא לקנות שטר עצמו וי"ל דמשמע ליה בכל ענין בין החזיק בעדים בין בלא עדים שלא נשתעבדו נכסיו ובכל ענין קתני נקנה השטר בכל מקום שהוא אבל אכתי קשה דהיכי מוכח מהכא דמיקנו מילי במילי דהכא לא חזינן דמיקנו אלא לענין שטר מכר הכתוב בשם מוכר ללוקח ובההיא ודאי מהניא מסירה בלא כתיבה לכולי עלמא אבל מוכר או נותן שטר שיש לו על אחרים לעולם לא מקנו במילי במסירה לחודה עד שיכתוב ונראה לפרש דהכי פריך והא אגב מילי נינהו וקנין גרוע הוא (א) דאפ"ה מקני בלא מסירה לקנות שעבוד שטר הכתוב בשמו א"כ אפילו בשטר שאינו כתוב בשמו תועיל מסירה בלא כתיבה כיון דשעבוד כל כך קל לקנות ומשני אגב שאני דאין אגב קנין גרוע דאלים קנין אגב כמסירה גמורה דהא אפי' דבר דאין נקנה בחליפין נקנה אגב קרקע וחשיב כמסירה ומשיכה והגבהה ורבינו שמואל מפרש דהשתא לא אסיק אדעתיה קנין אגב וס"ד דקני במה שנתרצה לו וקשה דא"כ אמאי איצטריך למימר כיון שהחזיק בקרקע נקנה כו' כיון שאינו קונה ע"י כך וי"ל דס"ד דלא נתרצה לו עד שיחזיק ומ"מ מילי נינהו כיון דקני ע"י מה שנתרצה: **רב** פפא הוו ליה תריסר אלפי זוזי. לפי ספרים דגרסי בהגוזל (ב"ק דף קד: ושם) דהוה מסיק קשה דהיכי קנינהו ניהליה ואגן נמי היכי כתבינן הרשאה אמלוה הא אמר בפ' מי שמת (לקמן דף קנב.) מתנת שכיב מרע שכתב בה קנין ארכבה אתרי ריכשי כו' הרי היא כמתנת שכיב מרע שאם אמר הלואתו לפלוני הלואתו לפלוני משמע דבריא לא מצי למיקני הלואה אפי' בקנין דהתם בקנין איירי וליכא למימר דהתם מיירי בהלואת מטבע שאינו נקנה בחליפין דא"כ בחנם נקט הלואה דהוה ליה למימר מטבעותי לפלוני ועוד דאמרי' התם (דף קמח.) למימרא דסבר רב נחמן מילתא דליתא בבריא איתא בשכיב מרע דליתא כו' והאמר רב נחמן שכיב מרע שאמר הלואתי לפלוני כו' ומשני הואיל ויורש יורשה אי נמי במעמד שלשתן הוה ליה למימר דליתא בבריא אפילו בהלואה דמטבע אגב קרקע ואור"ת דתקנת חכמים היא לענין הרשאה שיוכל לעשות שליח אפילו בהרשאת מלוה אע"ג דאין יכול להקנותה: וכי

גמ' איסמייה. מקמי מתניתין: תתרגם מתניתא באדוקין בו. שקשורין ביחד בשעת המכירה הלכך הכל מכר ומתניתין בשאין אדוקין: היכי דמי. דמיפלגי רבי יהודה ורבנן: אילימא דקרו ליה. באותה העיר לצימדא צימדא העול קורין אותו באותה העיר צמד ולא השוורים: ולבקר קורין בקר. ולא צמד: הכי גרסינן צמד זבין ליה בקר לא זבין ליה. ואמאי קאמר רבי יהודה דדמים מודיעין שמכר את הבקר והלא בקר אינו בכלל צמד כלל דכיון לשון שלו כך הוא שקרא גם לבקר צמד ואפילו באדוקין בו נמי לא קני דהא לא מפלגינן בין אדוקין לשאינן אדוקין כדמפלגינן גבי קרון ופרדות ולקמיה בשמעתין נמי אמרינן דמתניתין מילי מילי קתני: הכי גרסינן ואלא דקרו ליה נמי לבקר צמד כולה זבין ליה. דכי האי גוונא גרסינן גבי המוכר בית לחבירו בבירה גדולה בפרק המוכר את הבית (לעיל דף סא:): כולה זבין ליה. ואמאי אמרי רבנן אין הדמים ראיה הא ודאי כיון דכולי עלמא קורין גם לבקר צמד וגם הדמים מודיעין עליה דמוכר רמיא לגלויי דלא בקר קא מזבין אלא העול לבדו ומדלא פירש אמרינן שמכר הכל: ה"ג לא צריכא באתרא דאיכא דקרו ליה לצמד צמד ולבקר בקר ואיכא דקרו נמי לבקר צמד. והשתא מספקא לן בהאי גברא מהי מינייהו הוא אם קרא לבקר צמד אם לאו: רבי יהודה סבר הדמים מודיעין. שהוא מן הקורין לבקר צמד ובקר מכר עם הצמד: ורבנן סברי. כיון דיש קורין לבקר בקר ולא קרו ליה צמד לא אמרינן הדמים מודיעין דדלמא האי מינייהו הוא ולא מכר את הבקר דיד לוקח על התחתונה דאוקי ממונא בחזקת מריה ולא אמרינן דמים מודיעין אבל היכא דכל בני העיר קורין לבקר צמד כיון דפשיטא לן דהאי גברא רגיל לקרות גם לבקר צמד וגם דמים הרבה יש כולה זבין ליה: ואי אין הדמים ראיה. כלומר נהי נמי דאין הדמים ראיה ומכר את הצמד לא מכר את הבקר דמשמע אבל הצמד מכור ואמאי ליהוי ביטול מקח שיבטל המקח ויחזיר לו דמיו ויטול צמדו כדין כל אונאה יתר משתות דבטל המקח בפרק הזהב (ב"מ דף מט:) ובפחות מכאן אמרינן קנה ומחזיר אונאה ובפחות הויא מחילה: ה"ג

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"ו מהלכות מכירה הל' יג ועי' בהשגות ובמ"מ:
יג ב מיי' שם ועי' בהג"ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' סו סעיף י:
יד ג מיי' שם הלכה ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רג סעיף א:
טו ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:
טז ה מיי' שם סמג שם טוש"ע שם וסי' קכב סעיף א וע"ש:
יז ו מיי' פכ"ז מהלכות מכירה הל' ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכ סעיף ג:
יח ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:
יט ח מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ה:
כ ט י מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף ב ועיין בהג"ה:
כא כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

רבינו גרשום

באותה ששנינו. כיון שנתן זה הלוקח המעות והחזיק בשדה אע"ג דעדיין לא בא השטר לידו נקנה לו השטר. אלמא דמילי במילי השטר קונה בלא מסירה: ומשני האי דקני השטר אגב ארעא שאני הואיל דהחזיק בקרקע דהא מטבע וכו' אבל בעלמא לא קני בלא מסירה: אגב אסיפא דביתיה. אגב הצירו שהיא לסוף ביתו: כי אתא. רב שמואל: נפק רב פפא לאפיה עד תווך. כלומר עד אותו מקום מרוב שמחה שהביא לו מעותיו: פיסקא העבדים. המשמרים את הספינה: ולא את המרצופין. שנושאים בהם הפרקמטיא מספינה ליבשה: אנתיקי עיסקא דבגוה. פרקמטיא: פיסקא מכר את הקרון. העגלה סתם: לא מכר את הפרדות. שמושכין את הקרון משום דלא שייכי לקרון. דרך פרדות למשוך קרונות ודרך שוורים לחרוש ודרך חמור למשוי ודרך סוס לרכיבה: א"ל איסמי. סקמי מתני': א"ל תתרגם מתניתך. בקשורין הפרדות בקרון בשעת מכירה מש"ה מכר הפרדות. אבל במתני' לא היו ארוקין בו: מכר את הצמד סתם לא מכר את הבקר. דהואיל דלא פירש. צמד היינו העול שמעמידין בו את השוורים: ר' יהודה אומר וכו' והכ"א אין הדמים ראיה. שמא במתנה רצה ליתנם לו: ואיכא דקרו נמי לבקר צימדא. ומש"ה קאמרי רבנן הואיל דאיכא דוכתא דקרו לצימדא צימדא ולבקר בקר לא מכר את הבקר הואיל דלא פירש אע"ג דאיכא דקרו לבקר צימדא: ור' יהודה אומר הדמים מודיעין. אע"ג דלא אמר הוו מכורין: ולרבנן אם אין הדמים מודיעין היכי הוה המקח קיים והא איכא ב"ה כמה וכמה אונאה מכל וכל ובדין הוי דיבטל כולו מקח דיותר משתות הוי אונאה ובטול מקח דהדבר ידוע שאין הצמד שוה מאתים: ולא

מסורת הש"ס

א) לקמן דף קסז: ב) [קדושין כו.]: ג) ב"ק קד: ע"ש ב"מ מו. לקמן קנ.: ד) [לקמן עח:]: ה)[פי' הוא הממון שבתוך הספינה. ערוך ערך אנתיקי]: ו)[לקמן עח:]: ז)[ב"מ מג.]: ח) שם:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה נקנה וכו' ואפ"ה מיקני:

וכי תימא ביטול מקח לרבנן לית להו ולא והתנן *רבי יהודה אומר המוכר ס"ת בהמה ומרגלית אין להן אונאה אמרו לו [א]לא אמרו אלא את אלו מאי אין דמים ראיה נמי דקתני דהוי ביטול מקח ואיבעית אימא [ב]כי אמור רבנן אונאה וביטול מקח בכדי שהדעת טועה אבל בכדי שאין הדעת טועה לא אימור מתנה יהב ליה: **מתני'** [ג]המוכר את החמור לא מכר כליו נחום המדי אומר מכר כליו רבי יהודה אומר פעמים מכורין פעמים אינן מכורין כיצד היה חמור לפניו וכליו עליו ואמר לו מכור לי חמורך זה הרי כליו מכורין חמורך הוא אין כליו מכורין: **גמ'** אמר עולא [ד]מחלוקת בשק ודיסקיא וכומני דתנא קמא סבר סתם חמור לרכוב קאי ונחום המדי סבר סתם חמור למשאוי קאי [ה]אבל אוכף ומרדעת קילקלי וחבק ד"ה מכורין מיתיבי חמור וכליו אני מוכר לך ה"ז מכר את האוכף ואת המרדעת ואת הקילקלי ואת החבק אבל לא מכר שק ודיסקיא וכומני ובזמן שאמר לו היא וכל מה שעליה הרי כולן מכורין טעמא דא"ל חמור וכליו הוא דקני אוכף ומרדעת הא לא א"ל הכי לא (א) הוא הדין דאע"ג דלא אמר ליה חמור וכליו נמי אוכף ומרדעת מכורין והא קמ"ל דאע"ג דאמר ליה חמור וכליו שק ודיסקיא וכומני לא קני מאי כומני אמר רב פפא בר שמואל [ו]מרכבתא דנשי איבעיא להו [ז]בעודן עליו מחלוקת אבל בשאינן עליו מודה להו נחום המדי או דלמא בשאינן עליו מחלוקת אבל בעודן עליו מודו ליה רבנן לנחום ת"ש ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שעליו הרי כולן מכורין אי אמרת בשלמא בעודן עליו מחלוקת הא מני רבנן היא אלא אי אמרת בשאין עודן עליו מחלוקת אבל בעודן עליו דברי הכל מכורין הא מני לעולם (ב) בשאין עודן עליו מחלוקת ורבנן היא ואימא ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שראוי להיות עליו תא שמע רבי יהודה אומר פעמים מכורין פעמים שאינן מכורין מאי לאו אמאי דקאמר תנא קמא קאי רבי יהודה לא

מלתא

רשב"ם

ה"ג וכ"ש ביטול מקח לרבנן לית להו. כלומר דאונאה ודאי אית להו דמן התורה היא דכתיב לא תונו (ויקרא כה) אבל ביטול מקח לית להו אלא סבירא להו יותר משתות כשתות עלמה דמי וקנה ומחזיר אונאה: והתנן. בפרק הזהב: ר' יהודה אומר המוכר ס"ת בהמה ומרגלית אין להם דין אונאה ואמרו לו כו'. ואמרי' בגמרא עד כמה לא הוי אונאה אמר אמימר עד כדי דמיהן דהיינו יתר משתות לא הוי אונאה אליבא דרבי יהודה ואפילו להחזיר אונאה אלא מחילה היא דעביד איניש דזבין להו ביוקר ומדקאמרי ליה לא אמרו דאין להן אונאה אלא אלו המנוין במשנתנו עבדים ושטרות וקרקעות וטעמא יליף התם מקראי אבל לכל מילי אית להו דין אונאה וביטול מקח כך פירשו רבותינו ולא נהירא דהא לא שמעינן להו מהכא דאית להו ביטול מקח ביתר משתות אלא ש"מ דאיכא אונאה וצריך להחזיר הדמים ונראה בעיני לפרש כן ואי אין הדמים ראיה לקנות בקר עם הצמד אמאי מתקיימת מכירת הצמד לגמרי שלא יחזיר לו זה כלום ללוקח מאונאתו שכן משמע לשון המשנה מכר את הצמד לא מכר את הבקר אבל מכירת הצמד מכירה מעלייתא היא ואמאי לא מיבעיא דאונאתו היה לו להחזיר איט נתאנה שתות אלא אפילו ביטול מקח ליהוי מן הדין דהא נתאנה יותר משתות טובא וכ"ת רבנן לית להו לא החזרת אונאה בשתות ולא ביטול מקח ביתר משתות אלא בכל ענין קנה ולא יחזיר לו כלום שאין לנו לכופו בב"ד לכך אם איט רוצה לצאת ידי שמים והתנן אמרו לו לא אמרו אלא את אלו אבל שאר דברים יש להן אונאה וצריך להחזיר ואמאי אמרינן במתניתין אין הדמים ראיה דמשמע שהמכירה תתקיים לגמרי ולא יחזיר לו מוכר ללוקח ממעותיו כלום והאי דקאמר גמרא וכ"ת ביטול מקח לית להו לאו דוקא דהוא הדין דמאונאת שתות קפריך אלא משום דקפריך וליהוי ביטול מקח דרבותא קפריך מש"ה קאמר נמי וכ"ת ביטול מקח כו': ומשני מאי אין הדמים (ג) היינו ביטול מקח שאין הדמים ראיה לקנות את הבקר להתקיים המכר אלא לא מכר את הבקר ויבטל המקח משום אונאת יתר משתות: בכדי שהדעת טועה. וסבור בלבו שכך שוה כגון שוה ה' בז' או ו' בח' והלכך בטל מקח דמקח טעות הוא אבל בכדי שאין הדעת טועה כמתניתין דלמד ששוה פרוטה אין קונין אותו במנה או מאתים ומסתברא כתירוץ אחרון וקמא שינויא דחיקא הוא: אימור מתנה כו'. יש לנו לומר דמתנה בעלמא הוא דיהיב ליה: **מתני'** כליו. בגמרא מפרש להו: רבי יהודה אומר כו'. כולה מיפרשא בגמרא: חמורך זו. כמות שהיא עם כלים שעליה: חמורך היא. כלומר אם זו היא המורך מכור אותה לי דהיינו כמוכר את החמור סתם וסבירא ליה לרבי יהודה דאין כליו מכורין אפילו בעודן עליו: **גמ'** מחלוקת. דתנא קמא ונחום המדי בכלים העשויין למשוי החמור כגון שק ודיסקיא שעשוין *ליטול בתוכו משאוי ולתת על החמור: וכומני. מרכבתא דנשי וכדלקמן וגם הוא ממין משאוי שהאשה יושבת כמשאוי דסתם חמור לרכיבת אנשים קאי: דת"ק סבר. חמור לרכיבת אדם עומד ולא למשאוי הלכך המוכר את החמור סתם לא מכר אותם כלים העשויין למשאוי אלא אותם כלים העשויים לרכיבה כגון אוכף ומרדעת ונחום המדי סבר חמור למשאוי עומד וקנה כולן גם האוכף ומרדעת דלטעון משאוי על גבן עשויין: אוכף ומרדעת. בין לרכיבה בין למשאוי: קילקלי. ליגל"ש לקשור האוכף בחבישת החמור: חבק. פוטרי"ל ולרכי רכיבה הן: הא לא אמר ליה. חמור וכליו אלא סתם מכר לו את החמור לא קנה את האוכף ומרדעת ואם איתא לדעולא הא מני לא רבנן ולא נחום המדי אלא ע"כ באוכף ובמרדעת פליגי והא ברייתא רבנן היא: לא הוא הדין כו'. ורבנן היא ולא נחום המדי דלנחום מיקנא קני נמי שק ודיסקיא וכומני: והא קמ"ל דלאע"ג דאמר ליה חמור וכליו. לא אהני האי ייתור לשון לטפויי שק ודיסקיא ולא קני להו כרבנן: בעודן עליו. הא שק ודיסקיא מחלוקת בעודן עליו בשעת מכירה אבל בשאין עודן עליו מודה להו נחום (ד) לרבנן דאין מכורין ואפילו אוכף ומרדעת נמי אין מכורין אם אינן עליו: או דלמא בשאין עודן עליו מחלוקת. ואפ"ה אוכף ומרדעת קנה: ת"ש ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שעליו הרי כולן מכורין. אפילו שק ודיסקיא וכומני ובע"כ בעודן עליו מיירי דהא קתני וכל מה שעליו ואפ"ה קתני רישא דאינן מכורין בכלל החמור עד דא"ל בהדיא וכל מה שעליו כדקתני סיפא: אי אמרת בשלמא בעודן עליו מחלוקת הא מני רבנן היא. דאמרי לא מכר את כליו אע"פ שעודן עליו: הא מני. לא נחום ולא רבנן דהא בעודן עליו מיירי ואפ"ה לא מכר מסתמא עד דא"ל בהדיא וכל מה שעליה וכי היכי דפריך מסיפא ה"ל לפרוכי מרישא דקתני בהדיא לא מכר אלא משום דעיקר פירכיה ממה דקתני וכל מה שעליה דמשמע בעודן עליו מש"ה אלימא פרוכי מינה דסיפא: ת"ש רבי יהודה אומר פעמים מכורין כו'. ורבי יהודה בעודן עליו מיירי דהא קתני חמורך זו כליו מכורין דמשום דאמר זו דמשמע כמו שהיא טעונה מש"ה כליו מכורים ואמאי דקאמר ת"ק קאי דבמעינהו דמיפלגי בעודן עליו למר מכר ולמר לא מכר ואתא איהו למימר פעמים מכורין כו' ולהכריע ביניהם אתא:

מילתא

תוספות

וכי תימא לרבנן ביטול מקח לית להו כו'. הוה מצי למיפרך מרישא דקתני אלו דברים שאין להם אונאה העבדים והקרקעות כו' מכלל דשאר דברים יש להן אונאה אלא משום דהוי מצי לדחויי הא מני ר' יהודה היא: **אבל** בכדי שאין הדעת טועה [לא אימור] מתנה כו'. אומר ריב"ם דליכא למיפרך מהכא לרב דאמר בפרק *האשה (קדושין דף מו: ושם) גבי מקדש אחותו אדם יודע שאין קדושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשם פקדון דהתם אין המעשה קיים כל עיקר אבל הכא לענין למד המקח קיים ואין סברא שמעות הצמד לא יחזיר והמותר יחזיר ומיהו האי שינויא לא שייך באיזהו נשך (ב"מ דף סג:) גבי האי מאן דיזיף פשיטי מחבריה ואשכח יתירתא אם בכדי שאין הדעת טועה לא צריך לאהדורי אימור במתנה יהבה ניהליה וי"ל דהתם ליכא למימר דפקדון הוא שאינו יודע שיחזור וימנה אותם ועוד אפילו יודע מסתמא כיון דלא הודיעו שכן יתירות אין דעתו לתבעו: **אבל** בשאין עודן עליו מודה להו נחום המדי. לרבנן דלא קנה והיינו דוקא בשק ודיסקיא וכומני אבל באוכף ומרדעת אפילו אין עודן עליו קנה דתכסיסי דחמור הוו וקני להו כל היכא דאיתנהו ובקונט' לא פירש כן: **אן** דלמא בשאין עליו מחלוקת. ה"נ הוה מצי למימר או דלמא בין בזו ובין בזו מחלוקת: **יש** ספרים שכתוב בהן מאי לאו ר' יהודה טעמא דנחום קא מפרש לא ר' יהודה טעמא דנפשיה קאמר *והכי פריך מאי לאו ר' יהודה שמע לנחום דלא מחלק בעודן עליו בין א"ל חמורך זה בין א"ל חמורך הוא אלא לעולם קנה בעודן עליו וא"ל ר' יהודה דיש הפרש א"נ מפרש ממש ולא פליגי:

כולהו

ב"מ נו:

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פי"ב מהל' מכירה הל' ח ופי"ג הל' יג סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכז סע"ו:
כג ב מיי' פכ"ז מהל' מכירה הל' ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכ סעיף ח:
[נ"ל האיש מקדש]
כד ג ד ה ו ז מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף ז:

רבינו גרשום

ולא והתנן (ב"מ נו:) ר' יהודה אומר אף המוכר ס"ת. בדמים יקרים וכו'. אמרו לו לא אמרן. דאין להם אונאה: אלא את אלו. העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות אבל בהמה ושאר מילי אמרו דיש להן אונאה ומתבטל המקח: ומשני מאי אין הדמים ראיה. דקתני מתני' דודאי הוי בטול מקח הואיל שנתאנה. אבל אכתי להיכא דמכר את הצמד לא מכר את הבקר: ואי בעית אימא כי אמור רבנן אונאה ובטול מקח. הני מילי בכדי שהדעת טועה דהיינו כגון שתות דלא קים ליה לאינש אם נתאנה או לאו. אבל מתני' להיכא דמכר לו את הצמד במאתים זוז דאפ"ה לא מכר לו את הבקר ודאי אין הדעת טועה בכך דודאי ידעי' ליה דלא שויא כולי האי ומתנה היא. ומאי דקאמר ויהיב מאתים זוז מתנה הוא דקא יהיב ליה: פיסקא המוכר את החמור. סתם לא מכר את כליו: אמר עולא מחלוקת. דרבנן ונחום דמתני' בהני כלים: בשק. שאוכל בו החמור: ודיסקא. אותו מרצוף שנושאין בו התבן לצורך אכילתו ומן עור עשוי: כומני. מפרש לקמן מרכבתא דנשים אוכף של נשים דכל הני למשוי נינהו. דת"ק סבר דמש"ה לא מכר הני דסתם חמור לרכיבה עומד ולא למשוי ומש"ה לא מכר הני דלאו כלי רכיבה הן: למשוי עומד. והני נמי משוי נינהו: אבל אוכף ומרדעת. היינו לבד דלרכיבה עומד דברי הכל אפי' רבנן מודי דמכורין: חבק. לועזין ציגל"א: קילקלי. פושל"א: טעמא דאמר וכו'. מש"ה מכר את האוכף ואת המרדעת הואיל ופירש: הא לא אמר ליה. חמור וכליו אוכף ומרדעת אין מכורין בסתמא וקשיא לעולא דאמר אבל אוכף ומרדעת דברי הכל מכורין: ומשני ה"ה וכו' והא קמ"ל דאע"ג דאמר לו חמור וכליו כומני ודיסקא לא קני. דלא לרכיבת אדם עומדין ולאו כליו ממש נינהו: מרכבתא דנשי. בלע"ז שנבוג"א: אלא דרכיבת אשה. ששתי שוקיה מצד אחד לא חשיב רכיבה אלא משוי: איבעיא להו בעודן. על החמור בשעת מכירה איתו שק ודיסקא וכומני: מחלוקת. דרבנן ונחום דרבנן סברי אע"ג דבשעת מכירה עודן עליו לא מכרן משום דלאו לרכיבה עומד אלא למשוי ונחום המדי סבר הואיל דבשעת מכירה עודן עליו ובין ליה: או דילמא בשאין עודן עליו מחלוקת. דרבנן סברי לא שייכא לחמור ונחום סבר שייכא: ת"ש. דקתני סיפא דברייתא דחמור וכליו (דקתני) ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שעליו דהיינו כשעודן עליו כולן מכורין. אי אמרת בשלמא בעודן עליו מחלוקת דרבנן והכא אמאי כולן מכורין משום דפירש לו ואמר לו הוא וכל שעליו. הא סיפא דקתני בזמן שאמר לו דיקא כרבנן דטעמא דאמר לו הא לא אמר לו לא. ואילו נחום סבירא ליה כיון דעודן עליו אע"ג דלא אמר ליה הוא וכל מה שעליו מכורין. אלא אי אמרת בשאין עודן עליו מחלוקת אבל בעודן עליו דברי הכל הוא אע"ג דלא אמר ליה הוא וכל מה שעליו הרי אלו מכורין הא סיפא דקתני בזמן שאמר דמשמע טעמא דאמר הכי מכורין הא לא אמר לא הוי מכורין אע"ג דעודן עליו. מני לא רבנן ולא נחום הואיל דתרווייהו מודו דכי עודן עליו אע"ג דלא אמר דהוו מכורין. ומשני לעולם אימא לך בשאין עודן עליו מחלוקת אבל בעודן עליו דברי הכל הוא מכורין. ודקא קשיא לך הא סיפא מני. אליבא דמאן איצטרכא למתניא. לעולם אליבא דרבנן. ולא תימא בזמן שאמר הוא וכל מה שעליו דאי עודן עליו אע"ג דלא אמר הוי מכורין אלא בזמן שאמר הוא וכל מה שראוי להיות עליו דמשמע דבשעת מכירה אינן עליו דהשתא ודאי טעמא דאמר הוא וכל מה שראוי להיות עליו דמי כמו שישנן עליו והרי הן מכורין הא לא אמר לא: ת"ש מתניתין ר' יהודה [אומר] פעמים מכורין וכו'. ה) מאי לאו ר' יהודה טעמא דנחום מפרש הכי אמר נחום דמכורין בשעודן עליו דהיינו חמורך זה בכליו. אלמא דבעודן עליו פליג נחום עליה דרבנן: לא ר' יהודה. טעמא

ה) גי' רבינו בכאן הוא כמו שכ' התוס' כאן בשם יש ספרים וכפי' השני שכ' דר"י מפרש ממש ולא פליגי.

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא א"ל הכי לא הוה הדין: (ב) שם לעולם אימא לך בשאין עודן עליו: (ג) רשב"ם ד"ה ומשני וכו' הדמים דלאו היינו: (ד) ד"ה בעודן וכו' נחום המדי לרבנן:

[גמ' וטעון]

מלתא אחריתי קאמר אמר ליה רבינא לרב אשי ת"ש א) מכר את הקרון לא מכר את הפרדות ותני רב תחליפא בר מערבא קמיה דרבי אבהו מכר את הקרון מכר את הפרדות וא"ל והא אנן לא מכר תנן וא"ל איסמייה וא"ל לא תתרגם מתניתך באדוקים בו מכלל דמתני' בשאין אדוקים בו ומדרישא בשאין עודן עליו סיפא נמי בשאין עודן עליו אדרבה אימא רישא אבל לא מכר לא את העבדים ולא את האנתיקי ואמרינן ב) מאי אנתיקי אמר רב פפא עיסקא דבגוה ומדרישא בעודן עליו סיפא נמי בעודן עליו אלא תנא מילי מילי קתני [סימן זגם נסן] אמר אביי ר"א ורשב"ג ור' מאיר ורבי נתן וסומכוס ונחום המדי כולהו סבירא להו כי מזבין איניש מידי איהו וכל תשמישתיה מזבין ר"א דתנן ג) ר"א אומר המוכר את בית הבד מכר את הקורה רשב"ג דתנן ד) רשב"ג אומר המוכר את העיר מכר את הסנטר ר' מאיר דתניא ה) ר' מאיר אומר מכר את הכרם מכר תשמישי הכרם ו) רבי נתן וסומכוס ביצית ודוגית נחום המדי הא דאמרן: רבי יהודה אומר פעמים מכורין וכו': מאי שנא חמורך זו ומאי שנא חמורך הוא אמר רבא חמורך זו ידע דחמרא דידיה הוא והאי דקא א"ל זו משום כליו קא"ל חמורך הוא דלא ידע דחמרא דידיה הוא והכי קא"ל חמורך הוא שתמכרנה לי:

מתני' המוכר את החמור מכר את הסיח מכר את הפרה לא מכר את בנה מכר אשפה מכר זבלה ז) מכר בור מכר מימיה מכר כוורת מכר דבורים מכר שובך מכר יונים: **גמ'** היכי דמי אי דאמר ליה היא ובנה אפילו פרה ובנה נמי אי דלא א"ל היא ובנה אפילו חמור נמי לא אמר רב פפא דאמר ליה חמור מניקה ופרה מניקה אני מוכר לך בשלמא פרה איכא למימר לחלבה בעי לה אלא חמור מאי קא"ל ש"מ היא ובנה קאמר ליה ואמאי קרי ליה סיח שמהלך אחר סיחה נאה א"ר שמואל בר ח) נחמן א"ר ט) יוחנן מאי דכתיב °על כן יאמרו המושלים וגו' המושלים אלו המושלים ביצרם בואו חשבון בואו ונחשב חשבונו של עולם י) הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה תבנה ותכונן אם אתה עושה כן תבנה בעולם הזה ותכונן לעולם הבא עיר סיחון אם משים אדם עצמו כעיר זה שמהלך אחר סיחה נאה מה כתיב אחריו כי אש יצאה מחשבון וגו' תצא אש ממחשבין ותאכל את שאינן מחשבין ולהבה מקרית סיחון מקרית צדיקים שנקראו שיחין אכלה ער מואב זה המהלך אחר יצרו כעיר זה שמהלך אחר סיחה נאה בעלי במות ארנון אלו גסי הרוח דאמר מר כ) כל אדם שיש בו גסות הרוח נופל בגיהנם ונירם אמר רשע אין רם אבד חשבון אבד חשבונו של עולם עד דיבון (א) אמר הקב"ה המתן עד שיבא דין ונשים

עד

במדבר כא

כולהו סבירא להו. לאו ממש אמרו דבר אחד דאין דבריהם שוין אלא כלומר בשיטה אחת הן וכי האי גוונא איתא ביבמות פרק ל)(שלישי) (דף ג) כולהו סבירא להו מאמר קונה קנין גמור מ) : מוטלין

מילתא אחריתי קאמר. איכא איירו בשאין עודן עליו אבל בעודן עליו דברי הכל מכור ואתא ר' יהודה לאפלוגי אדוקיא דידהו דאפי' בעודן עליו פעמים שאין מכורין: ואמר רב פפא עיסקא. דאית בה מיקרי אנתיקי אבל עיסקא דחוץ לספינה לא מיקריא אנתיקי. הלכך על כרחך בעודן עליו מיירי וא"כ כל פרקמטיאות מיקרי אנתיקי מיהו מתני' לא איצטריך למיתני דלא מכר אלא עיסקא דבגוה אבל עיסקא דלבראי מינה מימר בעי בתמיה: מילי מילי קתני. הדא בעודן עליו והדא בשאין עודן עליו שהכל הולך אחר מנהגו של עולם יש דבר שהוא בכלל חבירו בעודן עליו ויש דבר שאין בכללו אפי' בעודן עליו: כולהו סבירא להו כו'. לאו משום דכולהו סבירא להו כי הדדי דהאי לית ליה סברא דהאי דלמר הא מילתא בטל לגבי דהך ולמר אידך מילתא בטל לגבי אידך ומיהו בחדא שיטה הולכין שמוסיפין מכירת תשמישין טפי מרבנן דידהו חוץ מר"מ לבדו דס"ל דכולהו מכורין שהרי אמר כל תשמישי כרם ומשום הכי לא קאמר אביי אמרו דבר אחד ובכל מקום שאמר אביי אמרו דבר אחד בגמ' כן צריך לפרש: דר"א ור"ש. בהמוכר את הבית: ה"ג דתניא ר"מ אומר מכר את הכרם כו'. דלא תנן לה במתני' *וכהנא שאול אשכחן לה בתוספתא: ר' נתן וסומכוס. בריש פירקא: אמר רבא. כשאמר חמורך זו ודאי יודע הוא שחמור זה שלו הוא והכי ה"ל למימר מכור לי חמורך דהא ליכא קמיה שני חמורים שיאמר את זה מכור לי והלכך האי דקאמר זה משום כליו כלומר חמור זה כמות שהוא: חמורך הוא. משמע לשון שאילה אמר לו אם חמורך הוא ותמכרהו לי הלכך לא מכר את כליו דס"ל לר' יהודה דהמוכר את החמור סתם לא מכר את כליו אפי' בעודן עליו: **מתני'** המוכר את החמור. סתם: סיח. בנו של חמור קרוי סיח: לא מכר בנה. בגמרא מפרש מאי שנא פרה מחמור: מכר אשפתו. מקום עמוק ג' או גבוה שלשה שרגיל לתת שם זבל בהמותיו: בור. של מים מכונסין: מכר כוורת מכר דבורים. דכל הני דקחשיב בטילי להני דקביעי אבל מכר זבלו לא מכר אשפתו מכר מימיו לא מכר בורו וכן כולן ומילתא דפשיטא היא ולא אצטריך למיתני: מכר יונים. שובכו ושבאים לתוכו: **גמ'** היכי דמי. הך מכירה דחמור ופרה דבחמור מכר סיח ובפרה לא מכר בנה: ואי דלא א"ל היא ובנה. והלכך לא מכר את בנה דס"ל להאי תנא דאין הבן נמכר בכלל האם משום דגופין מחולקין הן ואפשר לבן להיות בלא האם אפילו חמור נמי לא ימכר סיח בכלל חמור: אמר רב פפא. כל היכא דזבין חמור ופרה פשיטא ליה לתנא דמתני' דאין הבנים מכורין והכא במאי עסקינן דא"ל חמור מניקה ופרה מניקה והלכך בשלמא פרה בדין הוא דלא מכר בנה כדין המוכר פרה סתם דהאי דאמר ליה מניקה לאו לטפויי בנה קאתי אלא לחלבה קאמר דאי לא ליהוי לה חלב ליהוי מקח טעות הלכך מסתמא אין בנה מכור עד שיפרש: אלא חמור. שאין צורך לחלבה האי דא"ל מניקה שיש לה ולד קאמר ועם הולד מוכרה לו וכמאן דפריש בהדיא היא ובנה דמי: שמהלך אחר סיחה נאה. בקריאה בנחת וברמיזה הולך למקום שהאדם חפץ אבל זקן צריך מרדע: אמר שמואל בר נחמן כו'. משום דמיירי לקמיה בסיח נקט לה: מאי דכתיב על כן יאמרו המושלים וגו'. פשטיה דקרא מיירי שכשנלחם סיחון במלך מואב הראשון ויקח את כל ארצו מידו נתנבא בלעם וחביריו שיגלה סיחון למואב ומיהו פרשה יתירה היא דמה צריך ליכתב זה אם להשמיענו דעמון ומואב טיהרו בסיחון הרי כבר כתיב והוא נלחם במלך מואב הראשון ואין צריך יותר הלכך לדרשה כתבה משה רבינו: המושלים ביצרן. לדיקים כדכתיב ומושל ברוחו מלוכד עיר (משלי טז) לדיק מושל יראת אלהים (שמואל ב כג): הפסד מצוה. שמתבטל מריוח בשביל שעוסק במצוה או נתן לדקה ומחסר ממונו כנגד שכרה המרובה לעתיד: ושכר עבירה. שלא להשתכר בעבירה עכשיו כנגד הפסדה שיפסיד יותר לעתיד: אם אתה עושה כן. לחשוב הפסד כנגד שכר: כעיר זה. שמתפתה בילרו ובדברי האפיקורסים ואינו מושל בילרו: תלא אש מן המחשבים. הלדיקים ותאכל את שאינם מחשבים כדאמרינן בפירקין לעיל (דף עה.) [כל אחד ואחד נכוה מחופתו של חבירו] חופתו של קטן מחופתו של חבירו הגדול ממנו: שנקראו שיחין. אילנות כדכתיב (תהלים צב) לדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה וכתיב והוא עומד בין ההדסים (זכריה א) ואמר ר' יוחנן (סנהדרין דף צג.) אין הדסים אלא הלדיקים כדכתיב ויהי אומן את הדסה וכתיב (שיר ז) אמרתי אעלה בתמר וגו' ואמור רבנן (סנהדרין דף צג.) אני אמרתי אעלה בתמר ולא עלתה בידי אלא סנסן ומנו חנניה מישאל ועזריה תחת אחד השיחים (בראשית כא) מתרגמינן תחות חד מן אילניא וכתיב נמי וכל שיח השדה טרם (שם ב) ומתרגמינן וכל אילני חקלא: ער מואב. כעיר שמהלך אחר תאוותו: ואכלה נמי האש גסי הרוח המגביהין דעתן כבמות ארנון הללו: בעלי במות. בעלי גסות דאמר מר כל המגים דעתו ט' כפ"ק דע"ז (דף יח: ע"ש) אמר ר"ל כל המתלוצץ נופל בגיהנם שנאמר זד יהיר לץ שמו וגו' וכל המתייהר נופל בגיהנם שנאמר זד יהיר לץ שמו עושה בעברת זדון ואין עברה אלא גיהנם שנאמר יום עברה היום ההוא: אבד חשבונו של עולם. כלומר לית דין ולית דיין:

עד

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פכ"ז מהל' מכירה הל' ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכ סעיף יא:
כו ב מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף טז וע"ש שהוא היפך המשנה בדין בור:
כז ג ד מיי' הלכה שם טוש"ע שם סעיף יז:
כח ה מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף יא:

רבינו גרשום

טעמא דנפשיה מפרש אבל אכתי אימא דנחום ורבנן אפי' באין עודן עליו פליגי: תתרגם מתני'. דמכר את הפרדות כשאדוקים בו בקרון. ומתני' דקתני דלא מכר את הפרדות בשאין אדוקין בו דהיינו בשאין עודן עליו: ומדרישא הוא בשאין עודן עליו סיפא נמי מכר את החמור מכר את כליו בשאין עודן עליו ושמעת מהכא (א) ולטעמך וכו'. עיסקא דבגווה היינו בעודן עליו:סיפא נמי.דפרדות בעודן עליו. והא לא מצית למימר דהא תרצינן סיפא דבפרדות באין אדוקין בו אלמא לא מצית לתרוצי כולה מתני' בשאין עודן עליו ולא בעודן עליו דתנא מילי מילי קתני דגבי ספינה אע"ג[דעודן]עליו לא מכר האנתיקי משום דלא שייך כלל לספינה. ולגבי פרדות מש"ה לא מכר דאין עודן עליו הא עודן עליו מכר משום דשייכי לקרון. ולגבי חמור אע"ג דעודן עליו לא מכר משום דסתם חמור לרכיבה עומד ולא למשוי.ונחום המדי סבר הואיל דעודן עליו מכר: איהו וכל תשמישתיה זבין. אי עודן עליו: ר' נתן וסומכוס ביצית ודוגית. כדקתני בריש פירקין דהיינו תשמישי הספינה: נחום המדי כדאמרן.מכר חמור מכר כליו שק ודיסקא וכומני דהיינו תשמישתיה: אמר רבא. מש"ה להיכא דאמר ליה חמורך זה קנה כליו שעליו בסתמא דודאי ידיע להאי גברא דהאי חמור דמוכר והאי דאמר ליה זה לטפויי מלתא קאתי משום כליו קאמר ודאי מכרו. אבל להיכא דאמר ליה חמורך הוא. כלומר מישאל קא שאיל ליה אם חמורך הוא זה ותוכל למכור לי משום דלא ידע אי דידיה הוא והכי קאמר ליה חמורך הוא שתמכרנו לי ולא לטפויי מלתא קאתי ומש"ה לא מכר לו כליו: פיסקא המוכר את החמור. סתם: את הסיח. זהו בנה. לבנים של חמור קרי להו סייחין: אפי' פרה ובנה נמי.מכרה לו היא ובנה: בשלמא פרה איכא למימר. להכי קאמר מניקה דלחלבה בעי לה. לצורך אכילת החלב ולא משום דמוכר לו את בנה. אבל גבי חמור כי אמר ליה חמורה מניקה ליכא למימר הכי לחלב דאי לא דלסיח קאמר ליה דמניקה היא לחלבה לא קבעי לה מיניה דאינו ראוי לאכילה ומש"ה בנה זבין: שמהלך אחר סיחה נאה. שאם משורר אדם לפניו הולך אחריו ברצון: אלו המושלים ביצרן. שכופין את יצרן: הפסד מצוה. שאם עוסק במצוה ומתבטל מלהרויח וחושב אותו הפסד כנגד אותו שכר שמתקן לו לעוה"ב בשביל המצוה ואותו שכר הוה מרובה ושכר עבירה שנהנה בה בעוה"ז חושב בלבו שאותו שכר הנאה מפסידו לעוה"ב: עיר סיחון. משמע הכי אם אדם הולך אחרי יצרו הרע כעייר זה המהלך אחר סיחה נאה: מה כתיב אחריו כי אש יצאה מחשבון. תצא אש מן אותן המחשבין הפסד מצוה כנגד שכרה וכו': שנקראו שיחין. כלומר אילנות. (כלומר) [כדכתיב] תחת אחד השיחים: וצדיקים. נקראו אילנות כדכתיב צדיק כתמר יפרח: אכלה ער מואב. אכלה אש אותו בן אדם שמהלך אחר יצרו כעייר זה שמהלך אחר סיחה נאה ושולט יצרו עליו שאינו יכול לכובשו ואינו יכול לשלוט עליו: מואב. כמו אב השולט על הבן: אלו גסי הרוח. המרימין דעתן עליהן כבמות ארנון הללו. ומהאי קרא ג) לא איתפרש לי אי נדרש מהאי קרא. מהאי קרא דנופל בגיהנם:אין רם. כלומר שכינה קאמר: אבד חשבונו של עולם. שלא נתבע חטאתם: עד דיבון. כלומר אמור לו לרשע המתן עד שיבוא יום הדין: ונשים. כמו אש: שאינה

א) נראה דצ"ל ושמעת מהכא דכאין עודן עליו מהלוקת. ב) נראה דצ"ל ולא אתפרש לי אם נדרש נמי מהאי קרא דנופל בגיהנם.

מסורת הש"ס

א) לעיל עז: ב) [שם]: ג) לעיל סז: [ע"ש ועי' תוס' לעיל סה: ד"ה מהוורתא]: ד) [לעיל סח.]: ה) [לעיל סה:]: ו) [לעיל עג.]: ז) [לקמן עט:]: ח) [צ"ל בר נחמני]: ט) [צ"ל יונתן]: י) [אבות פ"ב מ"א]: כ) [לעיל י: ע"ש ע"ז יח: ע"ש ועי' עוד סוטה ד:]: ל) [צ"ל חמישי דף נא: ושם]: מ) [ועי' תוס' סוכה ז: ד"ה כולהו]:

כדפו"י וכהנא שאול

הגהות הב"ח

(א) גמ' עד דיבון אמור לו רשע המתן:

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ה מהל' מעילה הלכה א:
ל ב ג ד ה מיי' שם הלכה ו:

תורה אור

עד נפח עד שתבא אש שאינה צריכה ניפוח עד מידבא עד שתדאיב נשמתן ואמרי לה עד דעביד מאי דבעי אמר רב יהודה אמר רב כל הפורש מדברי תורה אש אוכלתו שנאמר °ונתתי [את] פני בהם מהאש יצאו והאש תאכלם כי אתא רב דימי א"ר יונתן כל הפורש עצמו מד"ת נופל בגיהנם שנאמר °אדם תועה מדרך השכל בקהל רפאים ינוח ואין רפאים אלא גיהנם שנאמר °ולא ידע כי רפאים שם בעמקי שאול קרואיה: מכר אשפה מכר זבלה וכו': *תנן התם *כל הראוי למזבח ולא לבדק הבית לבדק הבית ולא למזבח לא למזבח ולא לבדק הבית מועלין בהן ובמה שבתוכן כיצד הקדיש בור מלאה מים אשפות מלאות זבל שובך מלא יונים שדה מלאה עשבים אילן נשוי פירות מועלין בהן ובמה שבתוכן אבל הקדיש בור ואחר כך נתמלא מים אשפה ואחר כך נתמלאה זבל שובך ואח"כ נתמלא יונים אילן ואחר כך נשא פירות שדה ואחר כך נתמלאה עשבים מועלין בהן ואין מועלין במה שבתוכן דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר המקדיש את השדה ואת האילן מועלין בהן ובגידוליהם מפני שהן גידולי הקדש תניא אמר רבי [ב]נראין דברי ר' יהודה בבור ושובך [ג]ודברי ר' יוסי בשדה ואילן האי מאי בשלמא נראין דברי ר' יהודה בבור ושובך מכלל דפליג אשדה ואילן אלא נראין דברי רבי יוסי בשדה ואילן מכלל דפליג בבור ושובך והא רבי יוסי שדה ואילן קאמר וכי תימא לדבריו דרבי יהודה קאמר והתניא אמר רבי יוסי אין אני רואה דברי של ר' יהודה בשדה ואילן מפני שהן גידולי הקדש בשדה ואילן הוא דאינו רואה הא בבור ושובך רואה הכי קאמר נראין דברי רבי יהודה לרבי יוסי בבור ושובך שאף רבי יוסי לא נחלק עליו אלא בשדה ואילן אבל בבור ושובך מודי ליה תנו רבנן [ד]הקדישן ריקנין ואח"כ נתמלאו מועלין בהן ואין מועלין במה שבתוכן רבי אלעזר ברבי שמעון אומר אף מועלין במה שבתוכן אמר רבה מחלוקת בשדה ואילן דתנא קמא סבר לה כרבי יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון סבר לה כר' יוסי אבל בבור ושובך [ה]דברי הכל מועלין בהן ואין מועלין במה שבתוכן א"ל אביי ואלא הא דתניא הקדישן מלאין מועלין בהן ובמה שבתוכן ורבי אלעזר ברבי שמעון מחליף

ואי

מתילה יג. ע"ש

רשב"ם

עד טפח. כלומר אם שמנופה מעלמו כדכתיב תאכלהו אש לא נופח (איוב כ): שתדאיב נשמתן. כמו ולאדיב [את] נפשך (שמואל א ב) ולאדיב נפש (דברים כח): עד דעבד. קודשא בריך הוא מאי דבעי גמיעבד לרשעים לעולם הבא דאילו בעולם הזה דרכם נלחה כדי לטרדם לעולם הבא עד דריש ליה עד דעבד ומידבא דריש ליה מאי דבעי ובלשון קלר: מהאש יצאו. מן התורה פירשו דכתיב (ירמיה כג) הלא כה דברי כאש וכתיב (דברים לג) מימינו אש דת למו (ופסוק הוא בירמיהו): רפאים בעמקי שאול. כפול לשון הוא: תנן התם. במס' מעילה פ"ג: כל הראוי למזבח ולא לבדק הבית. כגון שור וכשב ועז תמימים דהמתפיס תמימים לבדק הבית עובר בעשה וכן תורים ובני יונה סולת ולבונה ויין ושמן כל הנך גופן ראוי למזבח ואינו ראוי לכבשן בבנין: לבדק הבית ולא למזבח. כגון זהב וכסף ואבנים יקרות וכיוצא בהן: לא לזה ולא לזה. כגון חלב גבינה מורייס אשפה עשבים וכיוצא בהן וכל הני דקתני ראשון ראשון חשוב דקדשי מזבח חשיבי מקדשי בדק הבית וקדשי בדק הבית חשיבי מקדשי דמים שאין ראוין גופן לא למזבח ולא לבדק הבית אלא לימכר וליקח בדמיהן לרכי מזבח או בדק הבית הכל כמו שפירש בשעה שהקדיש הלכך לא זו אף זו קתני דלא מיבעי' הנך קמאי דאמרי' דמועלין במה שבתוכן אלא אפילו הנך בתראי מועלין נמי במה שבתוכן: בור מלא מים. כשהקדיש לא הזכיר אלא את הבור: מים. ראויין לבדק הבית לעשות טיט ולא למזבח דמים מכונסין פסולין לניסוך המים וגם אין מדיחין בשר הקרבנות אלא מאמת המים שבעזרה: אשפות מלאות זבל. (א) לא למזבח ולא לבדק הבית: שובך מלא יונים. ראוי למזבח ולא לבדק הבית דלא חזו לשקען בבנין והשובך עלמו לא הוקדש אלא לדמיו דאם עוקרין אותו ממקומו ליתנו בבנין זהו הפסד גדול שהשובך נמכר ביוקר ועוד כל הני דקתני למזבח ולא לבדק הבית כו' אמה שבתוכם קאי וה"ק לא מיבעיא אי הוו מה שבתוכו קדשי מזבח דקדישי אלא אי הוו נמי קדשי בדק הבית קדשי: אילן מלא פירות. לא למזבח ולא לבדק הבית דלבנין לא חזו ולקרבן נמי לא חזו כדכתיב כל שאור וכל דבש לא תקטירו (ויקרא ב) ובכורים לכהן הן כתרומה: שדה מלאה עשבים. עשבים לא חזו לא למזבח ולא לבדק הבית: מועלין בהן. אם נהנה מהן שוה פרוטה כגון הגניע חפליו בבור או הוריד שם חבית של מים לקרר וכן אם תלה חפליו באילן או נתן יונים בשובך והניח זבלו במקום אשפתו: ובמה שבתוכן. אם נהנה מגופן שאכל מן הפירות ומן השוכים ומן המים כדנפקא לן במסכת מעילה בפרק הנהנה מן ההקדש (דף יח: ע"ש) דבמחובר לקרקע יש מעילה אם נהנה אע"פ שלא פגם ובתלושין לא הויא מעילה עד שיפגם: אין מועלין במה שבתוכן. דס"ל לר' יהודה אין מעילה בגידולין דמשום גרמא דקברים ליה קרקע הקדש ליגדל אין לנו לעשותו הקדש דמ"מ אין (ג) ממון הקדש מעורב בהן: נראין דברי ר' יהודה. במקדיש בור ושובך ריקנין ואח"כ נתמלאו דאין מועלין במה שבתוכן: בשלמא. מאי דאמר רבי נראין לי דברי ר' יהודה בבור ושובך דמשמע אבל בשדה ואילן אין נראין לי אלא דברי ר' יוסי שפיר קאמר דהא חזינן דפליג ר' יהודה אדר' יוסי בשדה ואילן אלא האי דקאמר נראין לי דברי ר' יוסי בשדה ואילן דמשמע אבל בבור ושובך אין נראין לי מכלל דפליג בבור ושובך בתמיה: והא רבי יוסי בשדה ואילן קאמר. בהדיא ובבור ושובך מודי ליה והכי הוה למימר הלכה כר' יוסי או רואה אני דברי ר' יוסי ומיהו במאי דקאמר נראין דברי ר' יהודה בבור ושובך איכא לאקשויי נמי דהא משמע מכלל דפליג עליה ר' יוסי בבור ושובך וכיון דמסיפא פריך לה בהדיא טפי הך פירכא גופא לא חיים לפרוכי מרישא: הכי קאמר כו'. כלומר האי ודברי ר' יוסי דקאמר רבי לאו אנראין קאי לומר ונראין דברי ר' יוסי אלא כן תפרש אותו שדברי ר' יוסי בשדה ואילן אבל בבור ושובך מודי ליה ורבי לפרושי אתא דבבור ושובך לא פליגי דלא תימא ר' יוסי בבור ושובך נמי פליג וס"ל כר' אלעזר בר' שמעון לקמן בשמעתין דאמר מועלין במה שבתוכן היכא דהקדישן לבור ושובך ריקנין ואח"כ נתמלאו ולדבריו דר' יהודה קאמר לדידי מועלין נמי בבור ושובך דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם דקנה לו רשות הקדש אלא לדידך אודי לי מיהא בשדה ואילן דמועלין בגידולין הבאין לאחר מיכן משום דקיני מהקדש וקא"ל ר' יהודה לא קמ"ל רבי דבבור ושובך מודי דלא אלים רשות הקדש לקנות מן רשותו כיד הדיוט דאילו בהדיוט אתרבאי רשות מואם המלא תמלא בידו (שמות כב) אבל לא בהקדש: הקדישן ריקנין. לקמן מפרש אי בבור ושובך אי בשדה ואילן: דברי הכל כו'. כר' יהודה ור' יוסי דלא פליגי בהו נמי לעיל: א"ל אביי. לרבה רבו הקשה הלכך גרסי' לקמן אלא אמר רבה כלומר חזר בו ופירש כן ולא גרסי' אלא אי איתמר הכי איתמר: הקדישן מלאין. סיפא דהך ברייתא דהקדישן ריקנין היא כדקתני: ור' אלעזר מחליף. החליף שיטתו דלעיל גבי הקדישן ריקנין מועלין במה שבתוכן והכא קאמר אין מועלין במה שבתוכן ומשום דמילתא דתימה היא דכ"ש הכא הוה ליה למימר מועלין במה שבתוכן הלכך קתני מחליף:

ואי

תוספות

מועלין כו'. פי' בקונט' שיש מעילה במה שהניח חפליו בבור ואין נראה לר"ת דאמר בהשולח (גיטין דף לט.) ובפרק קמא דסנהדרין (דף טו: ושם) דהמקדיש עבדו אין מועלין בשערו משום דאיתקש לקרקעות אלמא דאין מעילה במחובר ואמר נמי בפרק ולד חטאת (מעילה דף יג. ושם ד"ה ומועלין בהן) הדם קלטילין בשדה הקדש מעל ואמר שמע מינה אבק מעלי לה משמע דוקא אבק שנתלש כבר אבל מחמת השדה לא מעל כיון שהוא מחובר ואר"ת דשייכא מעילה בבור כגון שעקר חוליא מן הבור ונהנה ממנה: ואין מועלין במה שבתוכו. דלא אמרינן שיקנה חלר הקדש כמו שקונה חלר הדיוט דחלר משום יד איתרבאי ולא מלינו יד להקדש: דברי רבי יהודה. ל"ג שאינו בסדר המשנה במסכת מעילה (דף יג.) והא דקתני רבי בברייתא נראין דברי רבי יהודה יודע היה רבי דרבי יהודה היא: בשלמא נראין דברי ר' יהודה בבור ושובך כו'. אין להקשות אמאי בשלמא הוא דקאמר נראין מכלל דר' יוסי פליג עליה בבור ושובך ורבי יוסי לא פליג אלא בשדה ואילן דודאי נראין דברי רבי יהודה בבור ושובך ניחא דמצי לפרש שאף ר' יוסי לא נחלק אלא בשדה ואילן אבל נראין דברי רבי יוסי בשדה ואילן אי אפשר לקיים אם לא נמחק נראין: הכי קאמר נראין דברי רבי יהודה כו'. ואיצטריך רבי לאשמועי' דלא נימא לדבריו דר' יהודה קאמר ליה:

ואי

רבינו גרשום

שאינה צריכה ניפוח. זו אש של גיהנם: עד דעבד. האש: מאי דבעי. שאין מי שיכבנה: מהאש יצאו. מאש של תורה יצאו כדכתיב מימינו אש דת למו: והאש. של גיהנם תאכלם: מדרך השכל. מן התורה: פיסקא מכר אשפה. מקום עמוק ג"מ שמתאספים לשם הזבל: תנן התם. במס' מעילה: הקדיש בור מלא מים. ראוי לבדק הבית כדי לעשות חומר לתקון הבית ולא למזבח דלא קא עביד נסוך המים כי אם ממי שילוח דנובעין הן. ולא מדיחין בשר המזבח אלא מאמת המים שהיה בעזרה: אשפה מלאה זבל. לא חזי לבדק הבית דלא חזי לתקען בבנין במקום אבן ולא למזבח: שובך מלא יונים. ראוי למזבח לקרבן עולה ולא לבדק הבית. דלא חזי לשקעי' בבנין: אילן מלא פירות. לא חזין הפירות לתקען בבנין ולא למזבח דבכורים לא היו קרבין כלום על המזבח כי אם לפני המזבח דכתיב והנחתו לפני מזבח ה' וגו' וכהן הוה אכיל להו. וה"נ שדה מלאה עשבים לא חזיא לא לבדקהבית ולא למזבח. ואם הקדיש מכל הני כלום מועלין בהן ובמה שבתוכן הואיל דאקדיש להו בכה"ג מלאין. אבל הקדיש בור ואח"כ נתמלא מים וכו' מועלין בהם ואין מועלין במה שבתוכן משום דבשעה שהקדיש ליתנייהו כל הני: ר' יוסי אומר המקדיש את השדה ואת האילן מועלין בהן ובגידוליהן מפני שהן גידולי הקדש. ומגופייהו דהקדש נפקי. אבל בור ואשפה ושובך אם הקדישן ריקנין ואח"כ נתמלאו אין מועלין בהן הואיל דלא מגופייהו קאתי: ודברי ר' יוסי בשדה ואילן. דמועלין משום דמגופייהו של שדה ואילן קאתי הפירות גופייהו: מכלל דפליג. ר' יהודה אפי' בשדה ואילן דאין מועלין אע"ג דגופייהו דקרקע נינהו. אבל בבור ושובך קאמר. דנראין דבריו: אלא הא קשיא לי. מדקאמר רבי נראין דבריו של רבי יוסי בשדה ואילן מכלל דר' יוסי פליג אפי' בבור ושובך עליה דר' יהודה דמועלין. והיכי מצית למימר הכי והא ר' יוסי שדה ואילן לחודייהו קאמר דמועלין מכלל דלא פליג בבור ושובך. וכי תימא ודאי פליג ר' יוסי אפי' בבור ושובך דר' יוסי דלא נקים אלא שדה ואילן לחודייהו לדבריו דר' יהודה קאמר לדידי אפי' בבור ושובך מועלין אע"ג דלאו מגופייהו קאתי. אלא לדידך דאמרת דבכולהו אין מועלין אודי לי זה מיהא בשדה ואילן דמגופייהו קאתי (א) ואין מועלין בהם. אלא הכי קאמר רבי נראין דברי ר' יהודה לר' יוסי בבור ושובך שנתמלאו דאין מועלין בהם שר' יוסי לא נחלק וכו'. ולא תימא ונראין דברי יוסי אלא נראין דברי ר' יהודה לר' יוסי: ת"ר הקדישן. האי בור ושובך ושדה ואילן ריקנין ואח"כ נתמלאו: דתנא קמא. דר' אלעזר סבר לה כר' יהודה דאמר לעיל דאין מועלין ור"א סבר לה כר' יוסי דהואיל דמגופייהו דהקדש הן מועלין אבל בור ושובך דלאו מגופייהו קאתי דברי הכל וכו': ור"א בר"ש מחליף. דאין מועלין במה שבתוכו

ואי

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אשפות מלאות זבל אין ראוי' לא למזבח: (ב) ד"ה אין מועלין וכו' דמ"מ אין ממשות דהקדש:

(א) יראה דצ"ל דמגופייהו קאתי דמועלין בהם: אלא הכי קאמר וכו'

עין משפט
נר מצוה

לא א מיי' פכ"ו מהל' מכירה הל' י סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכ סעיף טו :

רבינו גרשום

ואי. מוקמת לפלוגתייהו בשדה ואילן אמאי מחליף הא מגופייהו קאתי : אלא אי איתמר הכי איתמר מחלוקת בבור ושובך דת"ק סבר אין מועלין וכדמפרש לפלוגתייהו לקמן . והשתא קא שייל תלמודא בריקנין פליגי דת"ק סבר [אין] מועלין ור"א סבר (אין) מועלין: אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם . ומש"ה לא הקדישן ואין מועלין : ור"א סבר לה כר"מ. א) במים הבאים מאמת המים דרך חצירו בבור או שעשה כל חצירו במדרון דודאי ירדו מי גשמי החצר לבור . וכן יונים נמי דאתי דרך שאר שובכין לשובך זה של הקדש . דהני כגון פירות דקל דודאי אזיל ומקני לשם הקדש ומש"ה מועלין : כגון דאקדיש בור סתם. דלא אמר בור זה עם מימיו אני מקדיש ור"א בר"ש סבר לה כאבות דאמר בסוף פירקין דלעיל המקדיש את השדה לא הקדיש אלא חרוב המורכב וסדן שקמה משום דהמקדיש בעין רעה מקדיש : מה דין הדיוט . אי זבין ליה בור סתם מצי למימר בירא זביני לך מיא לא זביני לך : אף דין גבוה נמי . הואיל דהוו מים בבור ולא פירש מצי למימר בירא אקדישית מיא לא אקדישית . מש"ה מחליף דאין מועלין ורבנן סברי דמועלין : ומקשי' וכי דין הדיוט . אם מכר הבור לא מכר מימיו והאנן תנן וכו': יחידאה הוא . ולא הוי עיקר כוותיה :

א) נראה דחסר כאן וצ"ל דס"ל דאדם מקנה דבר שלב"ל ולפיכך מועלין בהן.

ואי בשדה ואילן אמאי מחליף אלא אמר רבה מחלוקת בבור ושובך אבל בשדה ואילן דברי הכל מועלין בהן ובמה שבתוכן ובבור ושובך בריקנין במאי פליגי ובמלאין במאי פליגי בריקנין פליגי בפלוגתא דרבי מאיר ורבנן דתנא קמא סבר לה כרבנן דאמרי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ור"א ברבי שמעון סבר כר"מ דאמר *אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אימור דשמעת ליה לרבי מאיר כגון פירות דקל דעבידי דאתו הני מי יימר דאתו אמר רבא משכחת לה במים הבאין דרך חצרו לבור ויונים הבאין דרך שובכו לשובך ובמלאים במאי פליגי אמר רבא כגון שהקדיש בור סתם ור' אלעזר ברבי שמעון סבר לה כאבוה דאמר דנין דין גבוה מדין הדיוט מה דין הדיוט מצי אמר (א) בירא זביני לך מיא לא זביני לך אף דין גבוה בירא אקדיש מיא לא אקדיש (ות"ק סבר אין דנין דין גבוה מדין הדיוט) ודין הדיוט לא והתנן *מכר בור מכר מימיו אמר רבא מתני' יחידאה היא דתניא *מכר בור לא מכר מימיו ר' נתן אומר מכר בור מכר מימיו:

מתני'

ואי בשדה ואילן · פליגי לעיל גבי הקדישן ריקנין וה"ה בסיפא אמאי מחליף כ"ש הכא דמועלין במה שבתוכן דאיכא תרתי גידולי הקדש וגם הקדיש הכל ביחד דלא גרע ממוכר (ב) אלא אי בבור ושובך מוקמת לה איכא לפרושי טעם מחלוקתן במלאין וריקנין כדמפרש לקמן אבל בשדה ואילן ליכא למיתב טעמא אמאי מחליף : ה"ג אלא אמר רבה מחלוקת כו' . מחלוקת דמלאין וריקנין בבור ושובך כדמפרש ואזיל אבל בשדה ואילן בין מלאין בין ריקנין דברי הכל מועלין בהן ובמה שבתוכן כרבי יוסי דנימוקו עמו : פלוגתא דר"מ ורבנן . גבי האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאתגייר ע"מ שתתגיירי כו' בהרבה מקומות : אימור דשמעת ליה לר"מ כגון פירות דקל . שהמוכר פירות דקל לחבירו אע"פ שעדיין לא באו לעולם אינו יכול לחזור בו משיבואו לעולם דהא ודאי עבידי דאתו דומיא דע"מ שאתגייר דדעתיה לאיגיורי וכי האי גוונא נמי מפרשינן לע"מ שאשתחרר ע"מ שתשתחררי כו' שהבטיחו רבו לשחררו ומיהו ר"מ לא איירי בפירות דקל אלא רב הונא דקאי כוותיה במסכת יבמות בפ' האשה רבה (דף צג.) דאמר רב נחמן בר יצחק רב הונא כרב ורב כרבי ינאי ורבי ינאי כרבי חייא ורבי חייא כר"מ וכולהו סבירא להו אדם מקנה דבר שלא בא לעולם רב הונא מאי היא דאיתמר המוכר פירות דקל לחבירו אמר רב הונא עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו משבאו לעולם אינו יכול לחזור בו : הני מי יימר דאתו . אם לא יביא מים וישפוך לתוך הבור או יביא יונים לשובך : הבאים דרך חצירו . שהבור עשוי במקום מדרון דממילא אתו לבור : דרך שובכו . הסמוך לזה דודאי עבידי דאתו יונים הנולדים לשובך ריקן זה ודוקא שובכו אבל שובך של אחרים יכולין הן לעכב שלא יבואו לכאן (ולא דמי לפירות דקל) בשם רבינו זקני מ"כ: סבר לה כאבוה . בשילהי המוכר את הבית דאמר המקדיש את השדה לא הקדיש אלא חרוב המורכב כו' ומפרשי בגמ' דסבירא (ג) בעין רעה מקדיש דדנין דין גבוה מדין הדיוט כו' והלכך כי היכי דהדיוט המוכר בור סתם לא מכר את מימיו כדמפ' בסמוך ולא כמתני' דאמר מכר בור מכר מימיו אף דין גבוה כו' ומיהו היכא דאין בו מים בשעת הקדש קדשי המים הבאין לאחר מכאן דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם ודעתו היה להקדישן דבדבר שלא זכה בו עדיין ליכא למימר עין רעה אבל כשהבור מלא מים והמים והבור שלו הן והוא הקדיש הבור איכא למימר דהמים שייר לעצמו ורבנן דפליגי עליה סבירא להו דבעין יפה מקדיש אי נמי סבירא להו כרבי נתן דאמר מכר בור מכר מימיו ולא גרע הקדש מהדיוט : מתני' יחידאה היא . רבי נתן קאמר לה אבל רבנן פליגי עליה מיהו הלכתא כמתני' כדאמר ביבמות (דף מב:) דסתם במתני' ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם דמתני' ואע"ג דקאמר יחידאה היא לאו למימר דלא סבירא לן כוותיה אלא לאשמועינן דרבי אלעזר ברבי שמעון סבירא ליה כרבנן אבל כשאמורא אומר דבר מדעתו לפסוק הלכתא היתר או איסור או דין ומקשי ליה ממתני' ומשני יחידאה היא לא סבירא לן כי ההיא משנה דאאמורא סמכינן וכמ"ד האמורא לית הלכתא כמתני' דמי :

מתני'

ואי בשדה ואילן אמאי מחליף . הא כ"ע מודו דמכר אילן מכר פירותיו דבבור ושובך ודאי הויא פלוגתא אם מכר מה שבתוכו כדאמר לקמן : אבל בשדה ואילן ד"ה מועלין בו ובמה שבתוכו . הוה מצי למימר ד"ה מועלין בו ולא במה שבתוכו למ"ד אין מעילה בגידולין ומיהו הא לא מצי למימר דבין בזה בין בזה פליגי בבור ושובך ושדה ואילן בהקדישן ריקנין(ד) ונתמלאו לפי מה שמפרש ר"י בסמוך דאין בידו להקדיש דבר שלא בא לעולם אם לא שזוכה בהן תחלה ומיהו הוה מצי למימר דפליגי אם יקדשו פירות האילן והשדה אם יבואו לרשותו אבל לא ניחא ליה למימר דפליגי אלא בבור ושובך דוקא דומיא דסיפא : אימור דשמעינן ליה לרבי מאיר כגון פירות דקל כו' . תימה מהיכא שמעינן לר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם היינו מדתנא האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאשתחרר כו' דאמר ר"מ מקודשת כדאמר בהאשה רבה (יבמות דף צג:) וההוא לא עביד דאתו דמי יודע דישחררנו רבו ומפרש רבינו שמואל דמיירי שהבטיחו רבו לשחררו כדאמר בס"פ ארבעה אחין (שם דף לה.) דשמעה מבי מרה וריב"ן מפרש דכל הנהו עבידי דאתו כגון חליו עבד וחליו בן חורין ושפחה נמי חליה שפחה וחליה בת חורין ונהגו בה מנהג הפקר שכופין את רבה לעשותה בת חורין כדאמרי' בהבא על יבמתו (שם דף סו.) ולאחר שימות בעליך ולאחותיך בגוססין ושיחלוץ לך יבמיך דמצות חליצה קודמת למצות יבום א"כ בחוללת ולא מתייבמת וקשה דאמר בפ' אע"פ (כתובות דף נח:) המותר ר"מ אומר הקדש ומפרש בגמ' דקדוש לאחר מיתה קאמר דאמר ר"מ מקדיש דבר שלא בא לעולם אע"ג דלא עביד דאתו שתמות היא קודם הבעל ולא אפשר לאוקומי בגוססת שהרי עושה מלאכה כדתנן הרי זו עושה ואוכלת וי"ל בחולה וזקנה וה"ר אליעזר מפליר"א אומר דכיון שהגוף בעולם אלא שאינו ראוי לקנין כמו כל הנך חשוב כמו עבידי דאתו ומותר דקדוש אע"פ שאינו בעולם ולא עביד דאתי שתמות האשה קודם מ"מ כיון שהמותר מיהו עביד דאתי חשוב הוא כאילו בעולם כבר ואם היה בעולם לא הוי בעינן שיהא זה עביד דאתי שתמות היא לפני הבעל וא"ת והא דפריך הכא מי יימר דאתו הא לא בעינן דעביד דאתו בדבר שישנו בעולם והמים הן בעולם וי"ל הא לא חשיב בעולם כיון דליתנהו קמן עוד י"ל דפירות דקל וכולהו דליכא בהו אלא מי יימר אחד חשיב עביד דאתו ובפרק המפקיד (ב"מ דף לג: ושם) לא חשיב כפל עביד דאתי משום דאיכא טובא מי יימר כדאמר התם מי יימר דמיגנבא ואת"ל דמיגנבא מי יימר דמשתכח גנבא ואת"ל דמשתכח גנבא דלמא מודה ומיפטר אבל קשה מהך דהכא אע"ג דליכא אלא חד מי יימר לא חשיב ליוני שובך ולמי הבור עבידי דאתו ומיהו בלאו הכי קשיא לר"י אמאי לא חשיב להו עבידי דאתו כמו פירות דקל שהרי אורחא דמילתא הוא שמתמלא שובך יונים וכן הבור מתמלא מים כשהגשמים יורדין שלא היו שותים בכל א"י אלא מי גשמים ועוד קשה דמשמע אי הוו עבידי דאתו הוה ניחא ליה הכתי תקשי ליה היאך המים והיונים קדושים אפי' אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם שהרי מכח אגרו של הקדש אינם קדושים דאין אגר להקדש כדפרישית לעיל ומכח מה שמקדיש נמי אינן קדושים דהיאך יכול להקדיש דבר שלעולם לא יבא ברשותו ולא יזכה בו לעולם ונראה לר"י דה"פ מי יימר דאתו לרשותו שיזכה בהן דודאי לא יבואו לעולם לרשותו ואמאי מועלין במה שבתוכן כיון שלא באו לרשותו ומשני בבאין דרך חצרו לבור ודרך שובכו לשובך שזוכה בהן תחלה לפיכך יש כח בידו להקדישן ורשב"א פירש דאי עבידי דאתו ניחא דמצי להקדישן דמלינו לפרש כגון שהקדיש בור ושובך על מנת שיש לו כח בבור ושובך לזכות במים וביונים לצורך הקדש : **ויונים** הבאים דרך שובכו לשובך . תימה לרשב"א דהיך יכול להקדישן הקדש גמור שימעלו בהן והלא אינו זוכה בהן זכיה גמורה דקי"ל *בהניזקין (גיטין דף נט) דאין בהן גזל אלא מפני דרכי שלום ואומר רבינו יצחק דבבילים ואפרוחים זוכין מן התורה: **ורבי** אלעזר סבר כר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. תימה דלא חשיב רבי אלעזר ברבי שמעון בפ' האומר בקדושין (דף סב: ושם) דאמר אביי ר"א בן יעקב ור"מ ורבי כולהו סבירא להו אדם מקנה דשלב"ל ופריך נמי התם וליחשוב נמי רבי יהודה הנשיא ור"ע ומשני להו ונראה לרשב"א דדוקא מהנהו פריך מרבי יהודה הנשיא משום דהוזכר בהוצאה בברייתא גופה שהוזכר ר"מ ומרבי עקיבא פריך משום שהיה רבו של רבי אליעזר בן יעקב ומסתמא ר' אליעזר בן יעקב מר"ע רבו שמיעא ליה דאמר ביבמות (דף צג.) רבי כר"מ ור"מ כרבי אליעזר [ב"י] ור"א [ב"י] כר"ע :

הא

מסורת הש"ס

[יבמות צג. קדושין סב: עט: גיטין יג: מב: ב"מ טז: לג: לקמן קכז: קלא. קמא: קנז:]

רס"ל מ"ז

[לעיל עט:]

רס"ל מ"ז

[נ"ל ב"מ קב.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' מצי אמר ליה בירא: (ב) רשב"ם ד"ה ואי בשדה כו' דלא גרע ממוכר אבל אי בבור: (ג) ד"ה סבר וכו' דסבירא ליה בעין: (ד) תוס' ד"ה אבל וכו' ריקנין ואח"כ נתמלאו :

עין משפט
נר מצוה

לב א ב מיי' פכ"ג מהל' מכירה הל' יא יב יג טוש"ע ח"מ סי' ריג סעיף א וסימן רכ סעיף יח:
לג ג מיי' שם הל' יד:
לד ד מיי' שם הל' טו וסמג שם טוש"ע חו"מ סי' רעז סעיף יד:
לה ה ו מיי' שם הל' יג וסמג שם טוש"ע ח"מ סימן רכ סעיף יח ועיין שם:

מתני' הלוקח פירות שובך מחבירו מפריח בריכה ראשונה פירות כוורת נוטל ג' נחילים ומסרס חלות דבש מניח ב' חלות זיתים לקוץ מניח שתי גרופיות: גמ' והתניא בריכה ראשונה ושניה אמר רב כהנא לא קשיא הא לה הא לאמה מאי שנא אמה דמיצטוותא אברתא ואזוגא דשבקינן לה איהי נמי תיצטוותא אאמה ואזוגא דשבקינן לה אמה אברתא מיצטוותא ברתא אאמה לא מיצטוותא: פירות כוורת נוטל ג' נחילין ומסרס: במה מסרסן אמר רב יהודה אמר שמואל בחרדל אמרי במערבא משמיה דר' יוסי בר חנינא לא חרדל מסרסן אלא מתוך שפיהן חד חוזרות ואוכלות את דובשנן ר' יוחנן אמר נוטל שלשה נחילין בסירוס במתניתא תנא נוטל ג' נחילין בזה אחר זה מכאן ואילך נוטל אחת ומניח אחת: חלות דבש מניח שתי חלות וכו': אמר רב כהנא דבש בכוורת אינו יוצא מידי מאכל לעולם אלמא קסבר לא בעי מחשבה מיתיבי דבש בכוורת אינו לא אוכל ולא משקה אמר אביי לא צריכא אלא לאותן שתי חלות רבא אמר רבי אליעזר היא דתנן

תוספות

הא באמה (ג) והא בברתא. כלומר משנה וברייתא חד הוא ומפריח בריכה ראשונה דמתני' היינו בריכה ראשונה של כל אם ואם [והא בברתא כלומר כל אם ואם בין בנות בין אמהות] וברייתא נמי ה"ק מפריח בריכה ראשונה ושניה היינו ראשונה לבריכה שהפריח והיא שניה לאמה לבריכה הראשונה שבשבילה מפריח אלו והוא הדין שניה ושלישית ורביעית אלא דאטו כי רוכלא ליחשיב וליזל: דבש בכוורתו אינו יוצא מידי אוכל לעולם. פ"ה עד שיקלהו למאכל דבורים בפירוש ואין נראה לר"י דאין לך דבר ראוי לאכילה שיועיל בו שום דבר עד שיפסל מאכילת כלב: אינן יוצא מידי אוכל לעולם. תימה לר"י דבמס' מכשירין (פ"ו מ"ד) חשיב דבש בהדי ז' משקים ואומר ר"י דהיינו אחר שהופרש מן השעוה אבל בכוורתו שהוא עם השעוה יש עליו תורת אוכל ולא תורת משקה:

רשב"ם

מתני' הלוקח פירות שובך. כגון שאמר לו בנים מכור לי פירות שנה זו מה שילדו בכל חדש אבל האמהות לא קנה ודרך היונים לעשות שני ולדות בכל חדש זכר ונקבה חוץ מחדש אדר שאין יולדין והנהו ולדות גם הם לסוף ב' חדשים עושים ולדות בכל חדש וכל שני ולדות קרוין בריכה: מפריח. הלוקח בריכה ראשונה מניח לפרוח עם האם שאותן לא מכר שכן דרך המוכרין פירות שובך לעכב בריכה ראשונה להיות צוות לאמהות להתקיים השובך פן יברחו האמהות יחוש שובכו לא מכר הלכך מסתמא גם בריכה ראשונה של שנה זו עיכב עם השובך דזו היא קיום השובך ובגמ' מפרש דגם פירות הראשונים דהיא בריכה ראשונה שייר המוכר להיות צוות להך עם בריכה ראשונה פן תברח דהא אימה לא מלטוותא ומכיון שתברח בריכה ראשונה תברח גם האם ונמצא מפסיד שובכו כך דעתי לפרשה בגמ': פירות כוורת. של שנה אחת דבורים הנולדים מן הכוורת: נוטל ג' נחילים. ג' חבורות הנולדות ראשונה בג' זמנים מט' ימים או י' ימים זה אחר זה שכן דרך הכוורת בתחלת ימות הקיץ יוצא מן הכוורת נחיל של דבורים ילדות שילדו האמהות ויושבין על ענף האילן ומביא כוורת חדש ומכניסן לתוכו וכן לסוף ט' או י' ימים יוצא נחיל של דבורים אחר ומביא כוורת אחרת ריקנית ומכניסן לתוכו וכן השלישי וקורין לו טירליל ויש שעושין עד ז' וח' פעמים במלכות יון ובמלכות זו רובן עושין ג' פעמים והשלישי גרוע מכולן ולאחרון אחרון גרוע הלכך די בג' נחילין ראשונים שהן חשובין: ומסרס. כלומר מכאן ואילך יגרום להם המוכר שיסתרסו מאליהן ולא יעשו עוד פירות כדי שיהו טרודין ועסוקין לעשות דבש וכל זמן שעושין דבש אין עושין ולדות והדבש של מוכר הוא שכן דרך הכוורת לאחר שילאו כל הנחילין עושה דבש ויש שהורגין אותן ולוקחין הדבש ויש שמריקין אותן לכוורת ריקנית: ומסרס. בגמרא מפרש: חלות דבש. הכוורת לאחר שעשתה פירות וילאו הנחילין לוקחין את הדבש והוא עשוי חלות חלות ויש בו י' חלות או עשרים זה בלד זה משעוה ודבש מעורב יחד והמוכר חלות כוורתו ולא מכר הכוורת רוצה הוא להכניסה בימות הגשמים להגיעה לשנה הבאה לעשות פירות והלכך מסתמא שייר ב' חלות להתפרנס בהן הדבורים בימות הגשמים: גרופיות. ענפים וחוזר וצומח כדאמרי' בבראשית רבה ויטע כרם לא היה לו ליטע לא ייחור אחד ולא גרופית אחת ומהיכן היה לו א"ר אבא בר כהנא הכניס עמו זמורות לנטיעות וייחורים לתאנים וגרופיות לזיתים: גמ' והתניא. הלוקח פירות שובך מפריח בריכה ראשונה ושניה וקס"ד דשתי בריכות הללו מן האמהות כגון בריכה ראשונה של ניסן ובריכה שניה של אייר והלכך קשיא למתניתין דלא משיירא אלא בריכה ראשונה של אמהות לבדה אבל כל מה שילדו האמהות עוד הכל מכור: ה"ג בפי' ר"ח מרומי לא קשיא הא לה הא לאמה. האי שניה אבריכה ראשונה קאי שיפריח גם בריכה ראשונה שתלד ההיא בריכה ראשונה לסוף ב' חדשים כדי שיהו צוות (א) לבריכת אמן ראשונה וכן משמע הא לה האי שניה לה לבריכה ראשונה משיירין אותה כדי שתתקיים היא: והא לאמה. האי בריכה ראשונה דקתני במתני' ובברייתא לאמה קאמר שמשיירין לה לאם בריכה ראשונה ממנה להיות לה לצוותא ובאה הברייתא להשמיענו דמההיא בריכה ראשונה של אם משיירין גם ממנה בריכה ראשונה ומאי דלא פירש במתני' פירש בברייתא והאי דקרי לפירות בריכה ראשונה שניה משום דשניים הם לאמהות של אמן בני בנים שניים הם לזקנים ובין מתני' ובין ברייתא במוכר פירות שובכו סתם מיירי והמשנה והברייתא במכירה אחת מיירי ובשובך אחד כמו שפירשתי אלא שהברייתא פירשה יותר מן המשנה דמתני' לא איירי בבני בנים של בריכה ראשונה אם יפריח גם מהם או לא וכן נראה בעיני ועיקר ויש לשונות הרבה דמוקי לה בשני שובכין או בשתי מכירות ואין בהן ממש ושיטת השמועה אינה מתיישבת בהן כלל: ופריך גמרא לאמה מ"ט. בבריכה ראשונה כדקתני מתני' מפריח בריכה ראשונה ולא קתני ב' בריכות פשיטא דמשום דמלטוותא אברתא כלומר אבריכה ראשונה דשבקינן לה ואזוגא הוא הזכר בן זוגה כן פר"ח ולא הוה לריך הגמ' להזכיר דבר זה אלא משום דלא תקשי מה לנו לצוותא דברתא הלא יש לה בן זוג דמלטוותא בהדיה הלכך פירש לך דלכל היותר שני מיני לוות בעי מתני' בן זוגה ובניה: איהי נמי. בריכה ראשונה תלטוות אאמה ואבן זוגה שהרי יש לה שני מיני לוות ולמה אנו מלריכין להניח לה בריכה ראשונה כדי שלא תברח היא ומתוך כך תברח גם האם וחרב השובך: ומשני אמה אברתא. לבד מלטוותא שרחמי האם על הבת אבל ברתא דהיינו בריכה ראשונה לא מלטוותא אאמה לבד ואבן זוגה אלא אם כן יש לה בנים הלכך מניחין גם לבריכה ראשונה בנים דהשתא איכא חבורות טובא אמה ובן זוגה ובריכה ראשונה ובריכה של בריכה ראשונה בת הבת דכיון דאיכא ג' חבורות אפי' בני בריכה ראשונה לא ערקי דמלטוותי אאמם ואם אמם ואין להניח להם בנים לאלטוותי בהדייהו דהשתא האם מלטוותא אברתא בריכה ראשונה ובריכה ראשונה מלטוותא נמי אברתא בריכה שניה לאם שהיא ראשונה לה והיא מלטוותא אאמה ואאם אמה דהוו להו חבורות טובא כן נראית בעיני שיטת שמועה זו ויש לשונות רבות וא"א לייסבן: במה מסרסן. דלשון סירוס זכרות משמע פשוטה של משנה: בחרדל. להאכילן חרדל כדמפרש לקמיה: לא חרדל מסרסן אלא. גרמא בעלמא קגריס להו כדמפרש: חד. מר: ואוכלות את דובשנן. ומתוך שביעותן בטילות מפריה ורביה וחוזרות ועושות דבש ורבינו חננאל פירש אוכלות דבש שבנקבי החלות וחוזרות ומגדלות בנקבים ואיכא למימר דלשנה הבאה יולדו אותן הדבורים ויהיו של מוכר: ור' יוחנן. לאו אסירוס של זכרות מיירי כלל אלא האי סירוס לשון דילוג הוא כמו קראה סירוגין במסכת מגילה ירושלמית* וה"ק מתני' נוטל ג' נחילין ע"י דילוג ראשון שלישי וחמישי והמוכר יטול השאר שיהיה לשניהן מן הטובים ומן הכחושין שכן דרך סתם מוכרי כוורת: במתניתא תנא. והכי הלכתא דברייתא עיקר וגם לשון המשנה דקתני ומסרס כן משמע שתחלה נוטל ג' נחילין רצופין ואחר כך מסרס זה נוטל אחד [הלוקח] נוטל אחד ומניח אחד לצורך המוכר: דבש. אפי' בכוורתו אינו יוצא מידי מאכל ואע"פ שיש עת שהדבורים אוכלין דובשנן אפילו הכי אינו יוצא מידי מאכל עד שיקלהו בפירוש למאכל דבורים א"כ (ב) דוקא בכוורתו הוי אוכל אבל אם זב מכוורתו הוי משקה מסתמא אלא אם כן חישב עליו לאכילה כדתניא בהדיא ברא"ש ברייתא דמסכת טהרות: לא אוכל. לטמא בכביצה: ולא משקה. לטמא ברביעית ומיהו לעלמו מקבל אוכל טומאה בכל שהוא כדמפרש בתורת כהנים מכל האוכל אשר יאכל (ויקרא יא) אבל האי דבש בכוורתו אין לו תורת אוכל כלל אפילו לקבל טומאה: שתי חלות. שמניחין לימות הגשמים לפרנסת הדבורים ומפורש בתוספתא שהן חלות חילונות בפירוש ר"ח: רבא אמר ר' אליעזר היא. משום דסתם דבש לא משמע ליה שתי חלות אלא כל דבש של כוורת הלכך ניחא ליה לרבא טפי לאוקומה כיחידאה:

דתנן

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ה"ג בפי' ר"ח וכו' כדי שיהו צוות לאמן וכן משמע כצ"ל ותיבת לבריכת נמחק: (ב) ד"ה דבש וכו' בכוורתו: (ג) תוס' ד"ה הא באמה. נ"ב כצ"ל בריכה והא בברתא ר"ל מתניתין:

[פ"ג הלכה ג]

רבינו גרשום

פיסקא הלוקח פירות שובך. כלומר הגוזלות ולא האמהות. יניח ומפריח המוכר בריכה ראשונה לאחר שמכר לצורך צוות האמהות שלא יברחו האמהות. מיכן ואילך הכל של לוקח הפירות: והתניא מפריח בריכה ראשונה ושניה: הא באימא. שיש לה בנות כבר מפריחות וקנה פירות האם מה שהיא עתידה עוד לעשות כיון דיש להאם בנות גדולות מפריחות אין צריך הלוקח אלא להפריח בריכה ראשונה שיעשו האמהות אחר שלוקחן משום דבהכי אית להו לאמהות צוות בבנות ובבריכה אחת משום דאימא קרובה דעתה עם בנותיה: הא בברתה. אבל אם קנה פירות הבנות צריך הלוקח להפריח להן שתי בריכות משום דברתא לא מצוות כלום עם אימה אלא עם בנותיה: ומקשי' מאי שנא אמה. דבבריכה אחת סגי לה משום דמצוות אברתא דאית לה ואזוגא דבריכה ראשונה דשבקי' לה ולא מאמי מפריח שתי בריכות: ומשני אימא בברתא מצטוותא וכו': והלוקח פירות כוורת. כלומר תולדות: לוקח המוכר ג' נחילין. לצרכו דהכי קים לן בתלת נחילין הוו צוות להו ולא יברחו האמהות מרשות מוכר. נחילין אלו הבריכות של דבורים קרי להו נחילין: ומסרס. כלומר אפי' הכי אי רוצה המוכר לסרסן כדמפרש בגמ' רשאי לסרסן דלא מצי הלוקח לעכב על ידו ולומר לו הואיל שמכרת לי הולדות (ב) אם אתה מסרס לאלו וכו' האמהות שיהיו לי הולדות: לא חרדל מסרסן. לגמרי דאינו רשאי לסרסן לגמרי אלא מתוך שפיהן חד וחמוץ מן החרדל שאוכלות חוזרות ואוכלות כדי להחמיץ פיהן ומתעסקות מחמת כן לעשות דבש הרבה ומתבטלות מפריה ורביה. והך סירוס יכול לעשות כדי להרבות לו דבש ובתר הכי ידחו: ור' יוחנן אמר. מפרש למתני' מאי מסרס דהכי קתני דמסרס להו לאו סירוס ממש אלא נוטל ג' נחילין בסירוס שלוקח המוכר נחיל ראשון והלוקח השני והמוכר שלישי והלוקח רביעי והמוכר חמישי. מיכן ואילך נוטל הלוקח כל שעה: במתניתא תני. דהכי מסרס להן לוקח (ומוכר) ג' נחילין רצופין בזה אחר זה. מיכן ואילך נוטל אחת ומניח אחת לצורך. וכל הני משום צוותא הוא שלא יברחו לא זה ולא זה: מכר לו חלות דבש של כוורותיו. מניח הלוקח שתי חלות דבש לצורך הדבורים שלא ימותו: דבש שהוא בכוורתו אינו יוצא מידי מאכל לעולם. שאע"פ שלא חישב עליו לאוכלו מטמא טומאת אוכלין: אינו לא מאכל ולא משקה. דלא מטמא טומאת אוכלין בכביצה ולא טומאת משקין ברביעית אלמא דיוצא מידי מאכל לעולם: כי תניא ההיא דאינו לא אוכל ולא משקה אותן ב' חלות דמוקצות נינהו קאמר. אבל שאר דבש אינו יוצא מידי מאכל לעולם: רבא אמר. הא דקתני אינו לא מאכל ולא משקה מני ר' אליעזר היא דתניא:

א) נ"ל איהי נמי תיצטוות אאימא וכו' והאי מפריח שתי בריכות. ב) נראה דנ"ל אין אתה רשאי לסרס האמהות כדי שיהיו לי הוולדות:

עין משפט נר מצוה

לו א ב מיי' פ"א מהל' טומאת אוכלין הלכה יח :

לז ג מיי' פכ"ג מהל' מכירה הלכה טו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רטז סעיף יד :

לח ד ה מיי' פ"א מהל' שמיטין הלכה כא כב :

תורה אור

*דתנן כוורת דבורים ר"א אומר הרי היא כקרקע וכותבין עליה פרוזבול ואינה מקבלת טומאה במקומה והרודה ממנה בשבת חייב חטאת וחכ"א אין כותבין עליה פרוזבול ואינה כקרקע ומקבלת טומאה במקומה והרודה ממנה בשבת פטור *א"ר אלעזר מאי טעמא דרבי אליעזר דכתיב °ויטבול אותה ביערת [ש"א יד] הדבש וכי מה ענין יער אצל דבש אלא לומר לך מה יער התולש ממנו בשבת חייב חטאת אף דבש הרודה ממנו בשבת חייב חטאת מיתיבי דבש הזב מכוורתו אינו לא אוכל ולא משקה בשלמא לאביי ניחא אלא לרבא קשיא אמר רב זביד כגון שזב ע"ג כלי מאוס רב אחא בר יעקב אמר כגון שזב על גבי קשקשין מיתיבי [א]דבש בכוורתו אינו לא אוכל ולא משקה חישב עליו לאכילה מטמא טומאת אוכלין למשקין מטמא טומאת משקין בשלמא לאביי ניחא אלא לרבא קשיא אמר לך רבא תריץ הכי חישב עליו לאכילה אינו מטמא טומאת אוכלין למשקין אינו מטמא טומאת משקין תניא כוותיה דרב כהנא *[ב]דבש בכוורתו מטמא טומאת אוכלין שלא במחשבה : זיתים לקוץ מניח שתי גרופיות : *תנו רבנן [ג]הלוקח אילן מחבירו לקוץ מגביה מן הקרקע טפח וקוצץ בתולת השקמה ג' טפחים סדן השקמה ב' טפחים בקנים ובגפנים מן הפקק ולמעלה בדקלים ובארזים חופר ומשרש לפי שאין גזעו מחליף ובתולת השקמה ג' טפחים בעינן ורמינהי *[ד]אין קוצצין בתולת השקמה בשביעית מפני שהיא עבודה ר' יהודה אומר [ה]כדרכו אסור אלא מגביה י' טפחים וקוצץ או גומם מעם הארץ הוא דקשי הא אידך מעלי לה אמר אביי ג' טפחים מעלי לה מעם הארץ ודאי קשי לה מכאן ואילך לא מקשי קשי לה ולאו עלויי מעלי לה גבי שביעית עבדינן מידי דודאי קשי לה גבי מקח וממכר עבדינן מידי דודאי מעלי לה בדקלים ובארזים חופר ומשרש לפי שאין גזען מחליף וארז אין גזעו מחליף והא *דריש ר' חייא בר לולייני מאי דכתיב °צדיק [תהלים צב] כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה אם נאמר תמר למה נאמר ארז ואם נאמר ארז למה נאמר תמר אילו נאמר ארז ולא נאמר תמר הייתי אומר מה ארז אין עושה פירות אף צדיק אין עושה פירות לכך נאמר תמר ואם נאמר תמר ולא נאמר ארז הייתי אומר מה תמר אין גזעו מחליף אף צדיק אין גזעו מחליף לכך נאמר ארז אלא הב"ע בשאר מיני ארזים כדרבה בר רב הונא *דאמר רבה בר רב הונא אמרי בי רב י' מיני ארזים הן שנאמר °אתן במדבר ארז שיטה [ישעיה מא] והדס ועץ שמן אשים וגו' ארז ארזא שיטה תורניתא הדס אסא עץ שמן אפרסמא ברוש ברתי תדהר שאגא ותאשור שורבינא הני ז' הוי כי אתא רב דימי אמר הוסיפו עליהן אלונים אלמונים אלמוגים אלונים בוטני אלמונים בלוטי אלמוגים כסיתא

תריץ ואימא הכי חישב עליו כו'. אינו מגיה הברייתא אלא ה"ק דבש בכוורתו אינו לא מאכל ולא משקה לענין זה שאם חישב לאכילה שיהא מטמא טומאת אוכלים : בקנים ובגפנים מן הפקק ולמעלה. וא"ת בלא קנייה נמי יש לו מן הפקק ולמעלה מתנאי יהושע כדאמר בס"פ מרובה (ב"ק דף פא.) וי"ל דלאו פירכא היא כלל דאין לו רשות לחתוך בחנם אלא בשביל נטיעה ודוקא מן החדש שאינו עושה פירות וממקום שאינו עושה פירות וממקום שאין רואה את החמה כדאמר התם ועוד דכמה פקקים יש בגפנים וקנים והכא מן התחתון והתם מן העליון : לא מקשי קשי לה ולא עלויי מעלי לה. לאו דוקא דא"כ גבי שביעית אמאי אסור הא אמר בע"ז (דף נ:) אוקמי אילנא שרי אברויי אילנא אסור אלא לא ודאי מיקשי קשיא ולא עלויי מעלי לה : מה ארז אינו עושה פירות. וא"ת הא אמר בפ"ק דע"ז (דף יד. ושם ד"ה פירי) מאי איצטרובל פירא דארזא וי"ל דהתם בשאר מיני ארזים שעושין פירות והכא בההיא שאין עושין פירות : שיטה תורניתא. והא דאמר בפרק קמא דע"ז (שם) דתורניתא אין לו עיקר לאו היינו תורניתא דהכא אלא מין אחר אבל האי שהוא מין ארז יש לו עיקר :

ערמונים

דתנן כוורת דבורים כו'. כבר פירשתי בפ' המוכר את הבית : הרי היא כקרקע. והלכך אפי' אם חישב עליה לא הוי מאכל לקבל טומאה כדנפקא לן מיערת הדבש: ה"ג דבש שזב מן הכוורת אינו לא אוכל ולא משקה. בשלמא לאביי ניחא אלא לרבא קשיא. ולא גרסינן בשלמא לאביי אע"ג דזב מוקצה הוא ופירוש משובש היה בספרים שטעו לומר דלענין שבת איירי ולאו מילתא היא דלא שייך למימר האי לישנא דאינו לא אוכל ולא משקה אלא לענין טומאה אבל לענין איסור מוקצה דשבת ה"ל למימר דבש שזב מכוורת אסור אלא לענין הלכות טומאה מיתנייא כדתניא כי האי גוונא בתוספתא בתחלת מס' טהרות (פ"ג) דבש שזב מכוורת דבורים מטמא טומאת משקין חשב עליו לאוכלין מטמא טומאת אוכלין : אינו לא אוכל כו'. כלומר לא מקבל טומאה : בשלמא לאביי. דמוקי דבש כוורת בשתי חלות ה"נ בשתי חלות הלכך ניחא ולא תקשי לרב כהנא דכיון דאיתקלו לדבורים אע"ג דזב בעי מחשבה: אלא לרבא. דלא בעי לאוקומי בשתי חלות קשיא לרב כהנא דאפי' אי מוקי לה כר"א כיון דזב לא חשיב כקרקע : ע"ג כלי מאוס. והלכך כיון דבתוך הכוורת לא הוי חשיב אוכל כר"א והשתא כשיוצא הרי זב ע"ג כלי מאוס הלכך צריך מחשבה אבל אליבא דרבנן דחשיבי ליה אוכל בתוך הכוורת לא מיבטיל שם אוכל מיניה משום כלי מאוס עד שיפסל מלאכול הכלב כדאמרינן בשחיטת חולין (דף עא.) כן נראה בעיני : קשקשין. קיסמין דקין שאין ראוי לאספו אבל גבי כלי מאוס חשיב אוכל : בשלמא לאביי ניחא. דמוקי לה בשתי חלות ולא תקשי לרב כהנא : אלא לרבא קשיא. לרב כהנא דבעל כרחך לאו ר"א היא דמחשבה לא מהניא ליה לשוויה כתלוש כי היכי דלא מהני לפירות מחוברים לקרקע לקבולי טומאה במחשבה : טפח. דהדר וצמח ואע"ג דלא הניח שום גרופית : בתולת השקמה. שלא נקצצה מעולם : סדן. שכבר נקצץ פעם אחרת וגדל: לפי שאין גזעו מחליף. אם יניח ממנו חוץ לקרקע הואיל ונקצץ בראשו : ובתולת השקמה ג' טפחים. בתמיה והלא די בפחות : מפני שהיא עבודה. שיגדל יותר וכתיב וכרמך לא תזמור (ויקרא כה): כדרכו אסור. כדמפרש לקמיה : מן הקרקע עד י' טפחים. ולת"ק איכא למימר דלית ליה האי שיעורא אלא שיעור אחרינא כגון מג' ולמעלה אסור : וקוצץ. מלמעלה מעשרה היזק הוא לאילן ומכחישו : הא אידך. טפח או ב' טפחים מעליא ליה ואמאי קתני לעיל ג' טפחים במשהו סגיא : מכאן ואילך. מן הקרקע עד ג' ומג' עד י': לא מקשי קשי. כל כך ולא עלויי מעלי אלא מספקא לן משום דזימנין קשי וזימנין מעלי : הלכך גבי שביעית. שאסור לזמור אילן כדי שיבריא עבדינן מידי דודאי קשי דפשיטא לן ביה דלא ישביח בזימור זה משום דספק איסור דאורייתא לחומרא אבל גבי מקח וממכר דעת המוכר לשייר לעצמו כדי מחיית האילן ודאי : אם נאמר תמר. שעושה פירות ואין גזעו מחליף למה נאמר ארז שגזעו מחליף ואין עושה פירות קשו קראי אהדדי אם מדמהו לארז ותמר מכל וכל: אף צדיק אין עושה פירות. שאוכל לדקותיו בעוה"ז ואין לו (א)לעוה"ב א"נ שאין מאכילין אותו פרי מעלליו לכך נאמר תמר כדכתיב נמי קרא אחרינא אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו (ישעיה ג) : אין גזעו מחליף. אם נקלץ : אף צדיק אין גזעו מחליף. אם מת שלא יוליד בן כמותו א"נ אם יפול לא יקום : לכך נאמר ארז. כדכתיב כי שבע יפול צדיק וקם (משלי כד): ארזא. קילא בלע"ז: תורניתא. פי"ן. כל שמות הללו הם היו בקיאים בהם: אפרסמא.(ב) שרף שממנו עושין הזפת כן נראה בעיני : ברתי. בויי"ש: שאגא. איכא דאמר (ג) שרף וא"כ אפרסמא הוא שממנו יוצא שמן אפרסמון: שורבינא. לא איתפרש: ומקשינן הני שבעה הוו: הוסיפו עליהן. חכמים על אותן שבאותו פסוק : אלונים. בוטמי כדמתרגמא תחת האלה בוטמא (בראשית לה): בלוטי. קייסנ"א שטשון גלונך : כסיתא

רבינו גרשום

(דתניא) [דתנן] וכו' א)משום דבקרקע דמי : ביערת הדבש. מדשני קרא בדיבורא דמצי למימר בצפיחית הדבש וקאמר יערת הדבש להכי מפרש ליה ר' אליעזר הכי : מיתיבי דבש הזב מכוורת אינו לא אוכל ולא משקה. דליכא תורת אוכל ותורת משקה עליו : בשלמא לאביי. דמתרץ לעיל באותן שתי חלות דמשום דמוקצה ניחא. הא קמ"ל דאע"ג דזב מוקצה הוא. החלות וליכא תורת אוכל עליו. אלא לרבא דמתרץ לה כר' אליעזר דבקרקע דמי אמאי אינו לא אוכל ולא משקה דהא לאו בקרקע דמי הואיל דזב דבש מכוורת : אמר רב זביד כגון שזב על גבי כלי מאוס. דאינו ראוי לא לאוכל ולא למשקה ומוקצה מחמת מיאוס הוא : קשקשין. שנפל על הקש ועל התבן דמטושטש הוא ומוקצה הוא : מיתיבי דבש בכוורת כו' בשלמא לאביי. דמוקים לה באותן ב' חלות ניחא דמש"ה אינו לא אוכל ולא משקה. הא נמי מצי לתרוצי בב' חלות דמוקצות נינהו ולהכי ליכא דחישב עליה לאכילה מטמא טומאת אוכלין. אלא לרבא דמוקים לה כר' אליעזר דבקרקע דמי אע"ג דחישב עליה אמאי מטמא טומאת אוכלין הא דבש כוורת כקרקע דמי ובדין הוא לא מטמא : אמר לך רבא תריץ הכי חישב עליו לאכילה אינו מטמא טומאת אוכלין. דכקרקע דמי: תניא כוותיה דרב כהנא. דאמר לעיל דבש בכוורת אינו יוצא מידי מאכל לעולם אע"ג דלא חישב לאכילה: מכר לו זיתים לקוץ. להיות שלו העצים : מניח שתי גרופיות. ספחים סמוך לקרקע כדי שיחנים אחר באותו גזע: הלוקח שאר אילן מחבירו לקוץ. מגביה מן הקרקע טפח וקוצץ דבכך יהנים אחר באותו שיור טפח : בתולת השקמה. אם מכר לו לקצוץ ענפיה מיכן ומיכן ולא הסרן עצמו מגביה ג' טפחים וקוצץ כל הענפים קטנים שהן מג' טפחים ולמעלה מן הארץ ולא אותן הענפים שבתוך ג' טפחים סמוך לארץ דקשה לאילן אם קוצצן : וסרן שקמה. אם קנהו לקוץ לפי שחזקה היא וכבר השרישה יפה בארץ מגביה ב' טפחים וקוצץ הכל הסרן עצמו לפי שמאותן ב' טפחים יכול להחליף ב) מן הקשר הסמוך לקרקע וקוצץ הכל: חופר ומשרש. אפי' השרשים וקוצץ משום דלית להו תקנתא : שאין גזעו מחליף. מאחר קציצתו. וכן בתולת השקמה יקצוץ ג' טפחים ותו לא. כלומר שמג' טפחים ולמעלה קוצץ ולא בתוך ג' : ורמינהו כו' מפני שהיא עבודה. בשביעית : אלא קוצץ למעלה מי' טפחים. דאין מועיל כלום לאילן. או גומם. או יתתוך כל הענפים עד הארץ בסמוך לארץ. למימרא דאי קוצץ למעלה מי' או גומם הענפים מעם הארץ הוא דקשי לה לבתולת שקמה. אבל אי עביד לה באידך גיסא שמגביה ב' טפחים וקוצץ מעלי לה. והיכי אמרת דמגביה ג' טפחים וקוצץ [דמשמע] דבתוך ג' טפחים לא מעלי. מכאן ואילך כלומר מעם הארץ ולמעלה ועד ג' טפחים לא מעלי לה הלכך כו'. דודאי קשי לה אם הוא גוזם עם הארץ: מידי דמעלי לה. היינו מג' טפחים ולמעלה: אף צדיק. חס ושלום אין גזעו מחליף שלא יהא לו בן שימלא מקומו : אף הצדיק אין עושה פירות. שכר לעולם הבא: לכך נאמר [ארז] דגזעו מחליף. והיכי אמרת דארז אין גזעו מחליף : הכא במאי עסקינן דאין גזעו מחליף בשאר ארזים. אבל ארז גופו ודאי מחליף : ברוש. ברתא. שיטה. תורניתא. שורבינא לא איתפרש לן : ומקשי' הני ז' הוי. ולא י' : בוטני. כדמתרגמינן תחת האלה תחות בוטמי. אתו אילן שלעזון

א) נראה דצ"ל והרודה ממנו בשבת חייב. משום כו'. ב) נראה דצ"ל בקנים ובגפנים מן הפקק ולמעלה מן הקשר כו'

מסורת הש"ס

נפיל סס: שביעית פ"י מ"ו שקלים פ"ב מ"ו

שבת נה. לעיל סו. ע"ב

[בכורות ח:]

תענית כה:

שביעית פ"ד מ"ה ע"ש נדה מ:

[תענית כה.]

תענית כה: ר"ה כג. [סוכה לז.]

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אף צדיק וכו' ואין לו חלק לעולם הבא: (ב) ד"ה אפרסמא שרף שממנו: (ג) ד"ה שאגא איכא דאמר שרף ואח"כ:

כסיתא איכא דאמרי ערונים ערמונים אלמוגים ערונים ערי ערמונים דולבי אלמוגים כסיתא:

מתני' א) [א]הקונה שני אילנות בתוך שדה חבירו הרי זה לא קנה קרקע רבי מאיר אומר קנה קרקע הגדילו לא ישפה ג) [ב]והעולה מן הגזע שלו ומן השרשים של בעל הקרקע [ג]ואם מתו אין לו קרקע [ד]קנה שלשה קנה קרקע [ה]הגדילו ישפה [ו]והעולה מן הגזע ומן השרשין שלו [ז]ואם מתו יש לו קרקע:

גמ' ג) תנן התם [ח]הקונה שני אילנות בתוך של חבירו מביא ואינו קורא ר"מ אומר מביא וקורא אמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה ר"מ אף בלוקח פירות (א) מן השוק ממאי מדקתני משנה יתירא מכדי תנא ליה דיש לו קרקע פשיטא דמביא וקורא אלא ש"מ מחייב היה ר"מ אף בלוקח פירות מן השוק והא כתיב °אשר תביא מארצך ההוא [ט]למעוטי חוצה לארץ והא כתיב °אדמתך למעוטי אדמת עכו"ם והכתיב אשר נתתה לי דיהבת לי זוזי וזבני בהו מתיב רבה [י]הקונה אילן אחד בתוך של חבירו ד) מביא ואינו קורא לפי שלא קנה קרקע דברי ר"מ תיובתא א"ל ר"ש בן אליקים לר' אלעזר מאי

°דברים כו °שמות כג

רש"י

כסיתא. אילן שגדל בים ויקר הרבה וקורין קוריי"ל: ערי. אילן שגדילין בו ביים וקורין לריי"ר: ודולבי. קייסטניי"ר: **מתני'** הקונה שני אילנות. סתמא לא קנה קרקע סביביו כלל ואפי' מקום האילן והרי הוא כמי שקנאן לפירותיו שכשייבש יעקרנו וילך: קנה קרקע. דחשבי להו שדה האילן: הגדילו. הרחיבו הענפים הרבה: לא ישפה. לא יקצוץ אותן בעל הקרקע אע"פ שהצל רע לבית השלחין דכיון דאין לו קרקע לבעל האילנות שהרי שעבד לו שדהו לצורך האילנות כל צרכן שעל מנת כן לקחן: גזע. בגמרא מפרש: שלו. של בעל האילן דמגוף אילנות קאתי: של בעל הקרקע. דכיון דמתחת לקרקע יוצא מקרקעו גדל: אם מתו. יבשו: אין לו קרקע. ליטע אילן אחר במקומן: קנה קרקע. דחשיבי שדה האילן ובגמ' מפרש כמה יש לו קרקע והיאך נטועים דמצטרפי: הגדילו. חוץ לקרקע שלהן: ישפה. המוכר דכיון דאין נטועין בשל מוכר כי אם בקרקע של לוקח והמוכר לא שעבד לו קרקע שלו אינו מניח ליכנס בשלו מאחר שמזיקין לו: **גמ'** תנן התם. במסכת בכורים: ואינו קורא. לפי שלא קנה קרקע ולא קרינא ביה פרי האדמה אשר נתתה לי (דברים כו) ולקמיה פריך א"כ למה מביא: מביא וקורא. ור"מ לטעמיה דס"ל קנה קרקע אבל באילן אחד מודה: מחייב. להביא בכורים בלוקח פירות שבאילן ואותה שביכרה תחלה קושר בה גמי לידע שמבכרת היא והאי דקתני הקונה שני אילנות משום רבנן נקט להו דאילו רבי מאיר אפי' באילן אחד שאין לו קרקע מביא וקורא: משנה יתירא. הך דבכורים: אלא ש"מ מחייב היה ר"מ כו'. והכי קאמר אפי' אם כדבריכם כן הוא דשני אילנות אין להן קרקע אפי' הכי מביא וקורא דלא חיישינן לקרקע גבי מקרא בכורים: והכתיב אשר תביא מארצך. אבל לוקח פירות לא מביא ולא קורא: והכתיב אדמתך. ראשית בכורי אדמתך תביא: למעוטי אדמת עכו"ם. שאם יש לו לעכו"ם קרקע בארץ ישראל ולקח ממנו פירות אין מביא מהן בכורים ונראה בעיני דהכי גרסינן והכתיב אדמתך אדמתך שני פעמים כתיב ראשית בכורי אדמתך בספר ואלה שמות בואלה המשפטים ובכי תשא וקמשני חד למעוטי אדמת עכו"ם וחד למעוטי אדמת גר שהרי הגר עצמו מן המביאין ולא קורין הוא כדתנן במסכת בכורים (פ"א מ"ד) שאין יכול לומר אשר נשבע לאבותינו לתת לנו ואתא האי קרא למעוטי דהקונה מפירות קרקע שלו לא מביא ולא קורא: תיובתא. וכל הנך קראי דלעיל מידרשי בספרי ובמסכת בכורים בפרק קמא: מאי

תוספות

ערמונים. מכאן מוכיח רבינו תם דערמונים אין זה שקורין קסטניי"ס דהא בפ' לולב הגזול (סוכה דף לב:) אמר ענף עץ עבות שענפיו חופין את עצו ואיזה(זה) הוי אומר זה הדס ופריך ואימא זיתים בעינן עבות וליכא ואימא דולבא ואי ערמון שהוא דולבא היינו קסטניי"ס מאי פריך הלא אינו עץ עבות:

ממאי מדקתני משנה יתירה. ה) וא"ת והא דתנא בסיפא במסכת בכורים (פ"א משנה יא) הקונה שלשה אילנות בתוך של חבירו מביא וקורא ר"מ אומר אפי' שנים אמאי איצטריך ההיא משנה כיון דלרבנן קונה קרקע א"כ פשיטא דמביא וקורא וכי תימא איידי דנקט ר"מ שנים מביא וקורא נקט נמי שלשה לרבנן דמביא וקורא מ"מ אמאי איצטריך תו דברי ר"מ בסיפא דקתני ר"מ אומר אפי' שנים מביא וקורא וכי תימא איידי דתנא רבנן תנא נמי ר"מ א"כ מאי קשיא ליה הכא משנה יתירא דלמא איידי דתנא רבנן תנא נמי ר"מ דלרבנן איצטריך לאשמועינן דמביא ואינו קורא דלקמן בעי מאי טעמא דרבנן בשני אילנות ועוד תימה לרשב"א דאי מחייב ר"מ בלוקח פירות מן השוק בסיפא דקאמר ר"מ אפי' שנים הוה ליה למימר אפי' לקח פירות מן השוק:

ההוא למעוטי חוצה לארץ. והכי נמי דריש בפרק ראשית הגז (חולין דף קלו. ושם) ארצך למעוטי חוצה לארץ ותימה אמאי איצטריך מיעוטא הא אמר בסוף פ"ק דקדושין (דף לו:) כל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ וי"ם מפרשים משום דבכורים איתקשו לבשר בחלב דכתיב (שמות כג) ראשית בכורי אדמתך וגו' לא תבשל גדי בחלב אמו ו) ובמכלתא בהדיא מקיש להו וס"ד שיהו נוהגין אף בחוצה לארץ כמו בשר בחלב ולרשב"א נראה דלא חשיבי בכורים מצוה תלויה בארץ דלא דמי לתרומה ומעשר וחלה דהתם גוף הפירות מחוייבין בתרומה דטבל נינהו ואסורין באכילה ולכך חשובין הן תלוין בארץ אבל בכורים אין החיוב תלוי בפירות אלא באדם דאין נאסרין באכילה אע"פ שלא הפריש מהן בכורים ועוד מדלא חייב תרומה ומעשר עד שיתמרח בכרי מוכח שהחיוב תלוי בפירות לפי שלא הגיע עדיין זמן חיובן אבל בכורים ולאי חובת הגוף נינהו כע"ז דילפינן מינייהו בקדושין (דף לז.) שאין החיוב תלוי בפירות אלא באדם ואפי' בעודן באילן מתחייב כדתנן במסכת בכורים (פ"ג מ"א) כיצד מפרישין בכורים יורד אדם לתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה אשכול שביכר קושרו בגמי ואומר הרי אלו בכורים ואע"ג דאם אין לו [אינו] חייב לקנות מ"מ חובת הגוף נינהו כמו חובת ציצית דאע"ג דאין חייב לקנות טלית כשאין לו חשיב חובת הגוף:

למעוטי אדמת עכו"ם. רשב"ס גרס והא תרי אדמתך כתיבי ולפי שקשה לו אידך אדמתך למה לי מגיה הספרים והא כתיבי תרי אדמתך חד למעוטי אדמת עכו"ם וחד למעוטי אדמת גר ובהכא דחק עצמו דחד אדמתך דרשינן בפ"ק דבכורים הנוטע בתוך שלו והבריך לתוך של חבירו או לתוך של רבים הרי זה אינו מביא משום דכתיב אדמתך עד שיהו כל הגידולים מאדמתך ודוקא לוקח פירות מביא וקורא לר"מ ולא מבריך בשל חבירו דכיון דקנה מחבירו חשיב אדמתך ועוד לית לן למעוטי לוקח מגר כיון דגר עצמו בר הבאה הוא כדתנן (שם פ"א מ"ד) אלו מביאים ולא קורין הגר מביא ואינו קורא לפי שאינו יכול לומר אשר נשבע לאבותינו לתת לנו ומכח ההיא משנה לא היה מניח רבינו תם לגרים לברך ברכת הזימון לפי שאינו יכול לומר שהנחלת לאבותינו ארץ טובה וקתני נמי (שם) כשהוא מתפלל בינו לבין עצמו אומר אלהי אבות ישראל וכשהוא מתפלל בבית הכנסת אומר אלהי אבותיכם ואם היתה אמו מישראל אומר אלהי אבותינו ולר"י נראה דשפיר מצי אמר גר לאבותינו ולא קיימא לן כההיא משנה אלא כר"י דפליג עלה כדאיתא בירושלמי (בכורים פ"א) דאמר תני בשם ר"י גר עצמו מביא וקורא מאי טעמא דאמר קרא (בראשית יז) כי אב המון גוים נתתיך לשעבר היה אב לארם מכאן ואילך לכל גוים ר' יהושע בן לוי אמר הלכה כר"י עובדא אתא קומי רבי אבהו ואורי כר"י והא דאמר בפרק בתרא דמכות (דף יט.) כיון דאיכא גר דבעי למימר אשר נשבע לאבותינו ולא מצי אמר אתי שפיר כר"י וסמיך אלתת לנו דסיפיה דקרא והא דאמר ר"י בירושלמי דמביא וקורא דוקא גר מבני קיני חותן משה דמצי אמר לתת לנו שנטלו חלק בארץ כדכתיב והיה הטוב ההוא אשר ייטיב וגו' והטבנו לך (במדבר י) שנתנו להן דושנה דיריחו כדאמר בספרי והכי נמי תניא בתוספתא דבכורים ר"י אומר כל הגרים מביאים ואינם קורים ובני קיני חותן משה מביאים וקורים ור"ת אומר דההיא דירושלמי משבשתא היא דהיכי מצי למימר גר קורא אפי' מבני קיני ארמי אובד אבי דהיינו יעקב וירד מצרימה וירעו אותנו ויענונו והיא דתוספתא מוקי באמו מישראל דמצי אמר לאבותינו וכן לתת לנו אם הוא מבני קיני ופליג אמתניתין דמס' בכורים דקתני באמו מישראל מביא וקורא ולר"י נראה דמתניתין נמי איירי בבני קיני ולא פליג משום דאמו מישראל לא מהני ליה למימר לתת לנו דהא אמו עצמה אינה קוראה כדתנן במתניתין (בכורים פ"א מ"ה) האשה והשליח והעבד וטומטום ואנדרוגינוס אינן קורין דלא נטלו חלק בארץ דממעט להו בספרי מאיש לפי פקודיו (במדבר כו) אע"פ שהיה להן חלק ע"י ירושה כ"ש הוא דלא קרי דלא עדיף מאמו:

ההוא למעוטי אדמת עכו"ם. תימה לרשב"א אמאי איצטריך הא לר"מ יש קנין לעכו"ם בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר דתנן (ע"ז דף כ:) אין משכירין בתים לעכו"ם בארץ ישראל ואין צריך לומר שדות ומפרש בגמ' (שם כא.) מאי ואין צריך לומר שדות דמפקיע להו ממעשר כמי ונראה לר"י דדלמא מהכא הוא דגמר בכל דוכתי דיש קנין מיהו אומר רשב"א דההיא דע"ז (דף כא. ושם) יש לומר אפי' כמאן דאמר אין קנין ושם מפורש ז):

ודלמא

עין משפט נר מצוה

לט א מיי' פכ"ד מהל' מכירה הלכה ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן רטז סעיף ח:
מ ב מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף י:
מא ג מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ט:
מב ד מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף ו:
מג ה ו מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם ס"ח:
מד ז טוש"ע שם סו:
מה ח מיי' פ"ד מהל' בכורים הל"ד:
מו ט מיי' שם פ"ב הלכה א:
מז י מיי' שם הל' יג ע"ש סבנות וכו"ש:

רבינו גרשום

שלועזין שפ"א. ערי. ביי"ש: כסיתא. בלע"ז קוריי"לי קורלו: פים' אם הגדילו. הנופות שהיו מתרחבות הרבה לכאן ולכאן אע"ג שהצל רע לבית השלחין לא ישפה המוכר לענפין. כלומר לא יקצוץ אותן ענפין דמצי למימר הלוקח כי היכי דאין לי בקרקע שלך כלום שאם ייבש האילן אין [לי] רשות לנטוע אחר במקומו ה"נ אין לך רשות באילנות כלום לשפות. ואותן בדי אילן העולין מן הגזע היינו שעולין מן האילן עצמו בסמוך לארץ דלוקח הוי משום דהאילן שלו: ומן השרשין: שהן א) ברחוק האילן של בעל הקרקע משום דבקרקע דמי: ואם מתו. האילנות שיבשו אין להם קרקע ליטע אחרים במקומן: הגדילו. הענפים חוץ מקרקע שלו ב) ששייך לאילנות: ישפה. המוכר מפני שהצל רע לבית השלחין: מביא. בכורים: ואינו קורא. משום דלא קנה קרקע: אפי' בלוקח פירות מן השוק. מביא וקורא: מכדי תנא ליה. ר' מאיר במתני' דהקונה ב' אילנות יש לו קרקע כיון דאשמועינן דיש לו קרקע ממילא שמעי' למעמי' דמביא וקורא למה למיתנא בדוכתא אחריתא דמביא וקורא. אלא לאו ש"מ להכי דלוקח פירות מן השוק דמביא וקורא: והא כתיב אשר תביא מארצך. ולהיכא דלקחן מן השוק לאו ארצו היא: למעוטי אדמת עכו"ם. דאי קבלה באריסות או בקבלנות אינו מביא וקורא דלאו אדמתך קרינן ביה: והא כתיב אשר נתתה לי ה'. ולהיכא דלקחן מן השוק לא מצי למקרי הכי: ומשני היינו דיהבת לי זוזי וזבני בהו פירי: תיובתא. דרב יהודה אמר שמואל דאמר לעיל

א) אולי צ"ל שהן בתוך קרקע של בעל הקרקע. ב) נראה דצ"ל ששייך לאילנות.

מסורת הש"ס

א) [לעיל עא.: ב) [ב"מ קה: דעת רבי יהודה]: ג) בכורים פ"א מ"ו לעיל כו. גיטין דף מז: ד) [עי' תוספות מת. ה) [עמ"ש על גליון כתוס' ב"מ שם. ד"ה אלא] ו) [ועי' תוס' חולין קו: ד"ה כנ]: ז) [כתוס' ד"ה הא אמר וכו' וע"ש]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ר"מ אף בלוקח פירות האילן ממאי כצ"ל ותיבות מן השוק נמחק וכן בסמוך:

תורה אור

מאי טעמא דר"מ באילן אחד ומ"ט דרבנן בשני אילנות אמר לו דבר שהראשונים לא אמרו בו טעם תשאלני בבית המדרש כדי לביישני אמר רבה מאי קושיא דלמא ר"מ באילן אחד ספוקי מספקא ליה ורבנן [א]בשני אילנות ספוקי מספקא להו ומי מספקא ליה והא קתני לפי שלא קנה קרקע דברי ר"מ אימא שמא לא קנה קרקע וליחוש דדלמא לאו ביכורים נינהו [א] וקא מעייל חולין לעזרה [ב]דמקדיש להו והא בעי מיכלינהו [ג]דפריק להו ודלמא לאו בכורים נינהו וקא מפקע להו מתרומה ומעשר [ד]דמפריש להו בשלמא תרומה גדולה יהיב לה לכהן מעשר שני נמי יהיב ליה לכהן מעשר עני נמי יהיב ליה לכהן עני אלא מעשר ראשון דלוי הוא למאן יהיב ליה [ה]דיהיב ליה לכהן כר"א בן עזריה [ב] דתניא [ו]תרומה גדולה לכהן מעשר ראשון ללוי דברי [ג] רבי עקיבא רבי אלעזר בן עזריה אומר [ז]מעשר ראשון (א) אף לכהן ודלמא בכורים נינהו ובעו קרייה [ח]קרייה לא מעכבת ולא [י] והאמר ר' זירא [ט]כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו ושאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו [י]דעביד להו [ה] כר' יוסי בר חנינא דאמר [כ]בצרן ושגרן ביד שליח ומת שליח בדרך מביא ואינו קורא מאי טעמא דכתיב ° ולקחת והבאת

דברים כו

עד

מכדי

מאי טעמא דר"מ באילן אחד. כיון דאינו קורא משום דכתיב אשר תביא מארצך למה מביא הא מהבאה נמי ממעט ליה קרא: מספקא להו. אי קנה קרקע מן הדין או לא והאי דאמרי לא קנה קרקע הייט משום דיד המוכר על העליונה דמספיקא לא מפקינן מיניה: דלמא לאו בכורים נינהו. דשמא לא קנה קרקע וקמעייל חולין לעזרה ודרשינן [י] ובסיפרי כי ירחק ממך המקום וזבחת (דברים יב) בריחוק מקום אתה זובח ואי אתה זובח בקירוב מקום חולין שלך והוא הדין לכל הבאת חולין בעזרה שאסור אי נמי מדרבנן דלמא אתי למיכל דחזי ליה דנהג בהן מנהג חולין כדינן וסבור קדשים הן הואיל ואייתינהו בעזרה ואתי לזלזולי בקדשים: דמקדיש להו. על התנאי אי הוו ביכורים שפיר ואי לאו ליקדשו לקדושת בדק הבית: הא בעי מיכלינהו. לכהן ושמא קדושת דמים יש בהן ונהנה מן ההקדש ומעל: ומשני דפריק להו. אחר שהניחם לפני המזבח והניף: וקא מפקע להו מתרומה כו'. ונמצא אוכל טבלים אבל בכורים הרי הן כתרומה דכתיב (דברים יב) תרומת ידך אלו הבכורים וכל שדהו יכול לעשות בכורים כדתנן במסכת בכורים (פ"ב מ"ד) ומשני דמפריש: למאן יהיב ליה. ואין לנו לעשות תקנה לגזול את הלוים: מעשר שני נמי. אם שנה ראשונה או שניה של שמיטה הוא דיהיב ליה לכהן דאיהו (ב) לא מצי אכיל ליה דלמא בכורים נינהו: מעשר עני נמי. אם שנת שלש דכריסה היא: מעשר ראשון לכהן. ולא ללוי כדמפרש בכתובות בפרק האשה שנתארמלה ומוקי לה לבתר דקנסינהו עזרא ומשמע ליה לר' אלעזר בן עזריה לוים דקרא אף כהנים במשמע דבעשרים וארבעה מקומות נקראו כהנים לוים: ובעי קרייה. והיאך יאכל מהם בלא קרייה: לא מעכבת. כדאמרינן בפ' בתרא דמסכת מכות: כל הראוי לבילה. במנחות בפרק המנחות תנן מתנדב אדם מנחה של ששים עשרון ומביא בכלי אחד ואם אמר הרי עלי ששים ואחד מביא ששים בכלי אחד ואחד בכלי אחד ומפרשינן טעמא בגמ' משום דששים נבללין ביחד יפה בלוג שמן אבל ששים ואחד אי אפשר להבלל ופרכינן וכי לא בלל נמי מאי הוי והתנן אם לא בלל כשר ומשני א"ר זירא כל הראוי לבילה כגון ששים עשרון אם לא בלל כשר אבל ששים ואחד שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו כלומר מה שאי אפשר להבלל מעכבת בו דכיון דכתיב ויצק עליה שמן וצוה לבלול דכתיב בלולה ש"מ שצוה הקב"ה להביא מנחה שיכול לקיים בהן מצות בלילה וכשהוא מביא ששים ואחד מנחה כזו לא צוה להביא והרי הוא כמביא מנחה מן הקטניות דאינה כלום שכל דבר שצוה הקב"ה להביא יש עיכוב בעיקר הבאתו להביא באותו ענין שצוה הכתוב ולא בענין אחר אבל מצות האמורות באותה מצוה כגון תנופה בקרבן בלילה במנחה יש שמעכבין אם גילה הכתוב לשנות עליו ולעכב ויש שאין מעכבין וגבי בכורים נמי דחזו לקרייה בעינן ואע"ג דאיכא מביאי בכורים (ג) שמביאין ולא קורין במסכת בכורים (פ"א מ"ד) ה"מ כגון גר דמעיקרא כי מייתי ע"מ שלא לקרות מייתי להו וכגון מהחג ועד חנוכה דמביא ואינו קורא כדנפקא לן מקראי בסיפרי אבל הכא בכורים דמייתי להו מספיקא שמא טעונין קרייה מן התורה דשמא קנה קרקע והלכך חזו לקרייה בעינן: בצרן ושיגרן ביד שליח. או שמת שליח בדרך שהשליח עצמו בצרן ומת בחצי הדרך ומינה שליח אחר תחתיו עד לירושלים או שהביאוהו הבעלים עצמן משם ואילך: מביא ואינו קורא. אין הבעלים קורין כדמפרש טעמא: ולקחת והבאת. דכתיב ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא והאי ולקחת קרא יתירא הוא דמצי למיכתב והבאת מארצך ודרשינן ביה מי שלוקח דהייטו בוצר הוא מביא דבעינן הבצירה והבאה (ד) כולה עד לירושלים באדם אחד הלכך היכא דבצרן איהו והשליח הביאן לא הויא לקיחה והבאה באחד אלא בשנים וכן היכא דמית בדרך לא הויא לקיחה וגמר הבאה באחד אבל היכא דבצרן שליח והביאן לירושלים אז קורין הבעלים דשלוחו של אדם כמותו ויכול לקרות הנה הבאתי וגו' ומיהו שליח עצמו לא בר קרייה הוא כדתנן במס' בכורים שאין יכול לומר אשר נתתה לי ה' וה"נ בצרן ושלחן ע"י שליח דפטר להו מקרייה והא ליכא למיפרך דמהבאה נמי ניפטר שהרי בקרקע קדשו כדתנן במס' בכורים:

ודלמא לאו בכורים נינהו וקא מעייל חולין לעזרה. בכל מקום שיש כעין הקרבה כי הכא שיש הגשה או תנופה (ע"ד י) וכן בפרק הזרוע (חולין דף קל: ושם ד"ה אי) גבי חזה ושוק דקאמר אי מאברא לפני ה' כתיב ואי מגואי קא מעייל חולין בעזרה ויש בהן תנופה אבל דבר שאין עושין בו הקרבה כלל בההוא אין שייך איסור הכנסת חולין בעזרה דא"כ לא ילבש כהן בגדי חול ויכנס בעזרה וגם ישראל לא יכנס בעזרה ועוד דקאמר בהקומץ רבה (מנחות דף כא: ושם ד"ה חולין) יאכלוה שיאכלו עמה חולין ותרומה כדי שתהא נאכלת על השבע [ח]: **אלא** מעשר ראשון דלוי הוא. ואע"ג דמאי אינו מחייב ליתנו מספק משום דמצי אמר אייתי ראיה דלא מתוקן הוא ושקול אומר רשב"א דלא דמי דהכא אין הכהן מוחזק יותר מהלוי ושל ישראל ממה נפשך אינם דאם בכורים הם דכהן הם ואם לאו בכורים נינהו א"כ מעשר ראשון הוא והוי דלוי ועוד דמאי דלא הוי אלא ספיקא דרבנן אין צריך לקיים מצות נתינה: **דמקדיש** להו. תימה דבפ' התודה (מנחות דף פ: ושם ד"ה וכי) גבי תודה שנתערבה בתמורה דמשני דלמא לאו תודה היא והוי לחם חולין בעזרה ואמאי לא פריך דלקדיש ליה על תנאי שאם אינה תודה יקדש הלחם לבדק הבית או לדמי נסכים וי"ל דגבי תודה כיון שעשה ארבעים חלות מארבעה מינים מוכחא מילתא טובא שלשם תודה מביאם ולהכי אפי' הקדיש על תנאי חשיבי חולין בעזרה כיון שאין דרך לעשות משאר הקדש מה שעשה מזה אבל הכא בכורים כי מקדיש להו לדמי לא מיחזי חולין בעזרה אלא כשאר הקדש שדרך להביא הקדש בעזרה כדאמר (תמיד כט. מדות פ"ג מ"ח) גפן של זהב היתה שם שכל מי שמתנדב גרגיר מביא ותולה בה שאינו עושה בכורים אלא הגשה אצל המזבח לרבנן ואפי' לראב"י דמצריך תנופה אין הוכחה כל כך מתנופה שלשם בכורים מביאן ואפי' בקריאת הפסוקים אין הוכחה כל כך אלא הוי כקורא בתורה הואיל ואינו עושה בגוף הפירות כלום: **תרומה** לכהן ומעשר ראשון ללוי דברי רבי עקיבא. ודלא כפ"ה דפירש דפליגי בתר דקנסינהו עזרא אלא מדאורייתא פליגי כדאמר ביש מותרות (יבמות דף פו:) דמפיק טעמא מקראי והוי לר"ע דוקא ללוי ולרבי אלעזר אף לכהן אבל בתר קנסא הוי לר"ע אף לכהן ולרבי אלעזר בן עזריה דוקא לכהן וה"מ לשנויי הכא אפילו כר"ע ובתר קנסא אי נמי שיפרים עליה ממקום אחר על תנאי שאם אינן בכורים יהו פירות הללו מעשר ואם הם בכורים יהא מעשר של אלו בצפונם או בדרומם ומעשר עני שלהם יהיב ללוי עני ואם מעשר שני יעלה ויאכל בירושלים ובחד מהנך שנויי צריך לשנויי אליבא דר"מ דמאי טעמא באילן אחד מביא ואינו קורא דלדידיה ליכא למימר כר' אלעזר בן עזריה דבהדיא פליג עלה ביש מותרות (שם.): **כל** הראוי לבילה כו'. עיקר מילתא בפ' המנחות והנסכים (מנחות דף קג: ושם) גבי הרי עלי ס"א כדפירש הקונטרס וא"ת ומאי פריך התם וכי לא בלל מאי הוי והתנן אם לא בלל כשר נהי דבלילה לא מעכבא מ"מ לכתחלה מצוה לבלול וטוב שיביאו בשני כלים דיכול להביא בין בכלי אחד בין בשני כלים כמו שירצה כיון דנדר סתם דדוקא כי אמר הרי עלי שני עשרונים להביא בכלי אחד תנן התם (דף קב: ע"ש) דאם הביא בשני כלים פסול ואומר ר"י דהך דס"א קאי אהך דקתני רישא מתנדב אדם מנחה ששים עשרון ומביא בכלי אחד ואם אמר הרי עלי ס"א כלומר מנחה של ס"א דהשתא צריך להביא בכלי אחד דכיון דאמר מנחה לקרבן גדול קא מכוין: **דעביד** להו כר' יוסי בר חנינא. פי' שלא עשה לקיחה והבאה כאחד וא"ת ומי דחקו לומר דעביד כר' יוסי בר חנינא לימא דעביד כמתני' ששיגרם לגמרי ביד שליח כדתנן במסכת בכורים (פ"א מ"ה) דשליח מביא ואינו קורא ויש לומר דהכי קאמר ר"מ מביא ואינו קורא משמע שמביא הוא בעצמו ולא שמשגרם ביד שליח: **בצרן** ושגרן ביד שליח ומת שליח בדרך

מח א ב ג ד ה מיי' פ"ד מהל' בכורים הלכה ד סמג עשין קמ:
מט ו מיי' פ"ו מהל' תרומות הלכה א סמג לאוין רכד טור י"ד סימן שלא:
נ ז מיי' פ"א מהל' מעשר הלכה ד:
נא ח מיי' פ"ד מהלכות בכורים הלכה ד:
נב ט מיי' פי"ז מהל' מעשה קרבנות הלכה ו:
נג י מיי' פ"ד מהלכות בכורים הלכה ד:
נד כ מיי' שם הלכה ח:

רבינו גרשום

דמביא וקורא: מאי טעמא דר' מאיר באילן אחד. דאמר ואינו קורא אי ס"ל דהקונה אילן אחד קנה קרקע למה אינו קורא ואי לא קנה קרקע אמאי מביא: ומאי טעמא דרבנן בשני אילנות. אי קנה קרקע אמאי אינו קורא ואי לא קנה קרקע אמאי מביא. אמר רבה. מאי קושיא כלומר אמאי לא אמרי' בהם טעם דלמא לר' מאיר באילן אחד מספקא ליה אי קנה קרקע אי לאו ומש"ה מייתי ולא קרי. וכן הכי נמי לרבנן בב' אילנות: ומי מספקא ליה. לר' מאיר אי קנה קרקע: והא קתני לפי וכו' אימא שמא וכו'. ולא מצי למיקרי מספיקא מן האדמה אשר נתתה לי ה': ואמאי מביא מספיקא והאיכא למיחש דלמא לא קנה הקרקע ולאו בכורים נינהו וקא מעייל חולין לעזרה. וקיימא לן דאין מביאין חולין לעזרה: ומשני דמקדיש להו. לפירות דהוי קדשים והדר מעייל להו: והא בעי לבכורים למיכלינהו. כהן והקדש לא מצי כהן למיכל דסתם הקדש לבדק הבית הוא: ומשני דפריק להו. המביא והדר מצי למיכלינהו: ודלמא לאו בכורים נינהו וקא מפיק להו מתרומה ומעשר. דלא קא יהיב מינייהו תרומה [ומעשר] ומשני (א)דמפרי' מע"ש דדידיה הוא. דמש"ר מצי יהיב ליה לכהן. אלא מעשר ראשון דלוי הוא וללוי לא מצי יהיב ליה משום דכבר בכורים הוא ולא מצי למיכל בכורים כי אם כהן: ומשני דיהיב ליה לכהן כדר' אלעזר וכו': וליחוש דלמא קנה קרקע וביכורים גמורין נינהו ובעי קריאה ואמאי אינו קורא: ומשני קרייה לא מעכבא. דאע"ג דלא קרא לא מעכבא: ולא והאמר ר' זירא. בפס' מנחות: כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת. כלומר ששים עשרונים בכלי אחד ראוין לבלול בלוג שמן ששים ואחד אין נבללין בכלי אחד ולא בלוג אחד ואם הן ששים בלבד בכלי אחד הואיל וראוין לבלול אע"פ שלא בלל אין בילה מעכבת בהן. ושאין ראוין לבילה בילה מעכבת בהן. הכא נמי הואיל דהני בכורין אין ראוין לקריאה קריאה מעכבת: ומשני דעביד בהו כדר' יוסי בר' חנינא דפוטרין מן הקריאה דאמר ר' יוסי בר' חנינא בצרן. לבכורים ושגרן ביד שליח ומת שליח בדרך והביאן שליח אחר מביא ואינו קורא מאי טעמא וכו' והכא ליעבד הכי שישגרן ביד שליח ובחצי הדרך ישגר שליח אחר שיקבלן מידו: ואינו קורא מאי טעמא דכתיב ולקחת

א) נ"ל דמפרים להו: מעשר שני נמי. כיון דדידיה נינהו ומשו"ה מצי יהיב להו לכהן: אלא מעשר ראשון.

מסורת הש"ס

א) [מנחות מח. וש"נ]: ב) יבמות פו. ע"ש כתובות כו. חולין קלא: ג) נ"א ר' מאיר: ד) חולין פג: קדושין כה. יבמות קד: נדה סו: מנחות יח: קג: מכות יח: נדרים עג.: ה) [גיטין מז:]: ו) [בקדושין. מז:]: ז) [נר"א בן יעקב ועי' תוס' מנחות פ: ד"ה וכי]: ח [ועי' תוס' פסחים סו: ד"ה מביאם ובמנחות כא: ד"ה חולין ודף פ: ד"ה וכי ובזבחים עז. ד"ה ותולין כו' ובחולין קל: ד"ה אי ובתמורה כג. ד"ה אוכלין]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ר"א בן עזריה אומר מעשר ראשון לכהן כצ"ל ותיבת אף נמחק: (ב) רשב"ם ד"ה מעשר שני וכו' לא מצי אכיל. נ"ב ותימה לי הא איתא בקדושין דף נד ע"ב וכן בכמה מקומות דר"מ ס"ל דמעשר שני ממון גבוה הוא ואין רשאי ליתן במתנה וכאן אי אפשר לתרץ כמו שמתרץ בגמרא שם ואין לומר דלזה פרשב"ם דאיהו לא מצי אכיל ואז מודה ר"מ דיכול ליתנו לכהן זה אינו דא"כ ה"ל לגמרא לתרץ כן בקדושין דף הנ"ל הא דתנינן הפודה מעשר שני שניתן לו במתנה ר"ע כהן שפודה מעשר שני מפירות בכורים שניתן לו במתנה דזה שרי ולמה נכנס בדחוקים וצ"ע וצ"ל דג"כ פודה המעשר שני ואח"כ נותנו לכהן מספק שמא הוא בכורים: (ג) ד"ה כל הראוי וכו' דאיכא מביאי ביכורים שמביאין: (ד) ד"ה ולקחת וכו' והבאה כולה עד לירושלים כולה באדם אחד:

עד שתהא לקיחה והבאה *כאחד והא ליכא א"ל רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי מכדי פסוקי נינהו ליקרי א"ל משום דמחזי כשיקרא רב משרשיא בריה דרב חייא אמר דלמא אתי לאפקועינהו מתרומה ומעשר: הגדילו לא ישפה כו': היכי דמי מן הגזע והיכי דמי מן השרשין א"ר יוחנן כל שרואה פני חמה זהו מן הגזע ושאינו רואה פני חמה זהו מן השרשין וליחוש דלמא מסקא ארעא שירטון וא"ל תלתא זבינת לי ואית לי ארעא אלא אמר רב נחמן יקוץ וכן אמר רבי יוחנן יקוץ אמר רב נחמן נקיטינן דקל אין לו גזע סבר רב זביד למימר אין לו גזע לבעל דקל דכיון דלמחפר ולשרש קאי אסוחי מסח דעתיה מתקיף לה רב פפא והא קונה שני אילנות דלמחפר ולמשרש קיימי וקתני דיש לו גזע אלא אמר רב פפא אין לו גזע לבעל דקל לפי שאין מוציא גזע ולרב זביד קשיא מתניתין דזבין לחמש שנין: קנה שלשה קנה קרקע: וכמה א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן הרי זה קנה תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלוא

מכדי פסוקי נינהו ליקרי · ואמאי עביד להו כדר' יוסי כמו שמביא מספק כך יהא קורא מספק כאדם שקורא בתורה: משום דמיחזי כשיקרא · שהרי בשביל הבאת ביכורים קא קרי ושמא לאו בקרקע שלו גדלו וקא משקר וכתיב דובר שקרים לא יכון לנגד עיני (תהלים קא) אבל כשקורא בתורה לא מיחזי כשיקרא: דלמא אתי לאפקועינהו כו' · מאן דחזי דקרי עלייהו כביכורים ידאים כשיהיו לו ביכורים כאלו לא יפריש מהן תרומה דקסבר ביכורים ואלין הן אי נמי האי גברא גופיה הלכך עבוד בהו היכרא שלא לקרות: כל שרואה פני חמה · היינו כל האילן חוץ מן הקרקע: ושאינו רואה פני חמה · היינו מתחת לקרקע: וליחוש זימנין דמסקא כו' · כיון דאמרת מן הגזע היינו כל שרואה פני החמה ואפילו סמוך לקרקע הרי הוא של בעל האילן וא"כ היכי תקון רבנן מילתא דאתי בה מוכר לידי פסידא והא זימנין שיש לו אילן אחד בתוך שדה של חבירו ואמור רבנן דהיוצא מן הגזע שלו ומסקא ארעא שירטון ותגביה הקרקע עד שיתכסה אילן היוצא מן הגזע מקצתו בקרקע ויראו כשלשה אילנות וכגון שהיה רוחב בין הגזע לאילן כשיעור המפורש לפנינו ויטעון לוקח שיש לו קרקע ויפסיד המוכר דהוי כשלשה אילנות וקנה קרקע והוה להו לרבנן למימר היוצא מן הגזע יחתוך בעל האילן פן יפסיד המוכר: אמר רב נחמן יקוץ · מתניתין דקתני היוצא מן הגזע שלו לא שיניחנו כך ויגדל אלא הרי הוא שלו על מנת לקוץ ולשרוף: נקטינן · מרבותינו דקל אין לו גזע לקמיה מפרש: אין לו · היוצא מן הגזע לבעל הדקל דכיון דלחפור ולשרש קאי כשייבש האילן דהא לא קנה קרקע: אסוחי מסח דעתיה · בעל הדקל מן העתיד לצאת מן הגזע דסבור הוא שמא ייבש הדקל מהרה ולא יוציא גזע דלא דמי לשאר אילנות שאם יבשו בראשן קוצצן למטה וחוזרין וגדילין שהרי גזען מחליף כדתניא לעיל (דף פ:) אבל דקל מאחר שייבש אין לו תקנה כדתניא לעיל בדקלים ובארזים חופר ומשרש הלכך מייאש מן היוצא מן הגזע ולא נתכוין לקנותו: והא הקונה שני אילנות · דמתני' בכל אילנות מיירי ואפילו בדקלים ואע"ג דלחפור ולשרש קיימי כשימותו דהא אין לו קרקע אפי' הכי קתני מתני' דיש לו גזע: אלא אמר רב פפא. לא תיתלי טעמא דאסוח דעתא בחופר ומשרש אלא אין לו גזע לבעל הדקל כדקאמרת ולא מטעמיך: אלא לפי שאין דרך · דקל להוציא מן הגזע כלום אלא מלמעלה בראשו גדילים כל ענפיו והלכך עולין לו בחבל כדאמרן בהמוכר את הבית (לעיל דף סח:) ומשום הכי הסיח דעתו ואפי' אי מיקרי ויוצא מן הגזע הרי הוא של בעל הקרקע ומתני' באילנות הרגילין להוציא גזע מיירי ולא בדקל הואיל ולא שכיח להוציא גזע דכל מילתא דלא מסיק לוקח אדעתיה לא קני: ולרב זביד · דסבירא ליה דמוציא גזע: קשיא מתני' · דבכל אילנות המוציאין גזע מיירי: דזבין ליה לחמש שנין שאף אם ימות יטע אחר במקומו והלכך כיון דמשעבדא ליה ארעא לזמן קבוע לא מסח דעתיה מן הגזע אבל היכא דזבין סתמא שאפילו אם ימות לסוף יום או יומים לעקור ולשרש קאי התם ודאי מסח דעתיה: תחתיהן · תחת עיקר האילנות והנופות: וביניהן · קרקע מגולה שבין נופות אילן זה לנופות אילן זה: וחוצה להן · סביב האילנות (א) מקום שכלין נופותיהן ולחוץ: כמלוא

בדרך מביא ואינו קורא · תימה הא כראו לקריאה ונדאו והוה לן למימר ירקבו כדא"ר זירא בפרק בתרא דמכות (דף יח: ושם) הפריש ביכורים לפני החג ועבר עליהם החג ירקבו משום דקודם החג הוו חזו לקריאה ואחר החג תו לא חזו וחשיב להו מטעם זה התם אין ראוים לבילה דבילה מעכבת בהן ותירץ רבינו חיים דהכא איירי כגון שהיה בדעתו מתחלה כשבצרן לשגרן ביד אחר דלאו יכול לשגרן ביד אחר כאילו לא נראו לקריאה מעולם כדמוכח בירושלמי דביכורים (פ"א) דגרס התם ר' יוחנן וריש לקיש בשם רבי אושעיא אומר כשלקטן לשלחן ביד אחר אבל אם לקטן להביאן הוא לא ישלחנו ביד אחר דכל הביכורים שנראו להיתר קריאה אין נתרין אלא בקריאה וקאמר בתר הכי מתניתין פליגא הפריש ביכוריו ומכר שדהו מביא ואינו קורא קיימונה שנתן דעתו למכור משעה ראשונה והא דתניא יבש אילן או נקצץ מביא ואינו קורא כשייבש משעה ראשונה ולפי זה הפריש ביכורים לפני החג על מנת להביאן לאחר החג לא ירקבו אלא אחר החג מביא ואינו קורא ומה שפירש הקונטרס דבצירה היא הלקיחה אין נראה לרבינו תם דלקיחה לא משמע בצירה אלא לקיחה מתוך הבית ועוד דלא קתני או מת שליח אלא ומת משמע דמת הויא לקיחה והבאה בתרתי ועוד דהכי הוה ליה למיתני בצרן ושגרן ביד שליח או בצרן שליח והוליכן הוא אלא נראה לר"ת דלקיחה שהיא מתוך הבית הויא לקיחה ובצרן אורחא דמילתא נקט שהוא רגיל ללקט מה *(שנראה בעיניו) ולא שליח משום דביכורים אין להם שיעור:

עד שתהא לקיחה והבאה באחד · פ"ה דבצרן שליח והביאן לירושלם קורין בעלים דשלוחו של אדם כמותו ויכול לקרות הנה הבאתי וגו' ואין נראה שיקראו בעלים כדמשמע בירושלמי:

מתקיף לה רב פפא והא קונה שני אילנות דלחפור ולשרש קיימי כו' · פי' הקונטרס דפריך משום דמתניתין לא מפלגא ומיירי אפילו בדקל ותימה דאם כן מאי משני רב פפא לדידיה נמי תקשי ומה שתירץ בקונטרס זהו דוחק ועוד דמפרש דמזבין ליה לחמש שנים שאם ימות תוך כך יטע אחר במקומו הא קתני ואם מתו אין לו קרקע היינו שלא יטע אחר במקומו דאי לזרוע תחתיו קאמר דאין לו קרקע כשמתו פשיטא דהא אפי' בעודן האילנות חיות קתני דלא קנה קרקע ונראה לרבינו תם (ב) דרב זביד נקט דקל וכל דדמי ליה כגון ארזים ושאר אילנות שכבר נקצצו פעם אחת דתו אי יבשי אין גזען מחליף והשתא פריך ליה רב פפא שפיר דמסתמא מתני' איירי ברוב אילנות דקלים וארזים ושאר אילנות שנקצצו (ג) מרובין משאר אילנות שלא נקצצו ומשני דמתני' איירי דזבין ליה לחמש שנים ומסתמא לפי שהן נטיעות ואין דרכן למות בה' שנים איירי ולא אסח דעתיה ומיהו אם מתו תוך ה' שנים לא יטע אחרים במקומן ובג' אילנות דקנה קרקע יטע אחרים במקומן עוד מפרש ר"ת לפי שיטת ר"ח דלא גרס במילתיה דרב זביד אין לו גזע לבעל הדקל אלא סבר רב זביד למימר אין לו גזע כלומר אין לו דין גזע דנימא העולה משרשים לבעל הקרקע אלא הכל לבעל הדקל ואפי' העולה מן השרשים כיון דלחפור ולשרש קיימי דכשיבש האילן יקח בעל האילן את השרשין ויחפור וישרש את הכל אסוחי אסח דעתיה בעל הקרקע ולאו דוקא נקט דקל דהוא הדין שאר אילנות והיינו טעותא דא"כ אמאי קאמר רב נחמן דקל ומתני' לא קשיא דהא משני ליה בדזבין ליה לה' שנים ובתר חמש שנים הדרי למוכר דלא קיימי השתא לחפור ולשרש ואין להקשות לכל הפירושים דכיון דלוקח מסתלק מן האילנות לאחר ה' שנים היכי אית ליה העולה מן הגזע שהיא שלו לקוץ כדאמר רב נחמן לקוץ הא אפי' ענפים שבאילן אין יכול לקוץ כדאמרינן בהמקבל (ב"מ קט· ושם) המקבל שדה מחבירו לשנים מועטות אין לו קורות שקמה ואמר אביי שקמה אין לו שבח שקמה יש לו ורבא אמר אפי' שבח שקמה אין לו פי' ענפים שגדלו אחר שקבל שדהו והלכה כרבא דשאני הכא דאם לא היה קוצץ היה לוקח פירות הגדילים ביוצא מן הגזע ולכך כשאומר לו לקוץ משום דחייש דלא לימא תלת זבנת לי הרי הוא של לוקח תחת הפירות ולר"י נראה דסלקא דעתיה דרב פפא דרב זביד ה"ק דוקא דקל אין לו גזע לבעל הדקל דאסוחי אסח דעתיה לפי שכשמתייבש בראשו וקוצצין אותו שוב אין מחליף גזעו דסבור הוא שלא יעלה כלום מן הגזע קודם שיתייבשו אבל שאר אילנות שיכול לקוץ כשיתייבשו בראשן ויחליפו גזע לא מסח דעתיה ומשום הכי פריך ליה רב פפא ממתניתין דקנה ב' אילנות יש לו גזע והא קיימי לחפור ולשרש אפי' שאר אילנות כשמתייבשין בראשן ואע"ג דגזען מחליף אין מועיל לו כלום דאין יכול לקוץ כדי להחליף גזע כדמוכח לקמן (דף פג.) דתניא גבי שני אילנות לפיכך יבש או נקצץ אין לו קרקע משמע נקצץ אע"פ שלא יבש עדיין וראוי להחליף גזע וא"כ מה לי דקל מה לי שאר אילנות כך זה עומד לשרש ולחפור כשייבש בראשו כמו זה ולבסוף מסיק רב זביד מתניתין דזבנה לה' שנים שאם יבש בתוך ה' יקצצו להחליף גזעו ומכר לו האילן בחייו לפיכך לא מסח דעתיה והשתא רב זביד דנקט דקל לאו דוקא דהוא הדין שאר אילנות אלא משום דשאר אילנות לא פסיקא ליה דפעמים יש להם גזע כשמוכרן לה' שנים כדי לקצצן כדי להחליף גזעו דאין גזעו מחליף ומיהו קשה לפי' זה דבקנה ג' אמאי קתני דאם מתו יש לו קרקע ויטע אחר במקומו כיון דמתני' איירי דזבין לה' שנים שהתנה

עין משפט
נר מצוה

נה א מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רטו סעיף י:
נו ב מיי' שם טוש"ע שם ס"ט:
נז ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:
נח ד מיי' שם הל' ה ו טוש"ע שם סעיף ו:

נ"ל באחד

רבינו גרשום

ולקחת והבאת וצריך שיהא לקיחה והבאה בחד והא ליכא דהא הביאן אחר: ומקשי' ואמאי אינו קורא מכדי פסוקי נינהו. אותו ויחזי ליקרי ומה בכך: אמר ליה משום דמחזי כשקרא. דמספיקא היכי מצי למיקרי מן האדמה אשר נתת' לי ה': ורב משרשי' בריה דרב חייא אמר. משום הכי לא מצי למקרי דכי קרי בכי האי גוונא אתי לאפקועינהו מתרומה ומעשר דביכורים לאו בני תרומה ומעשר נינהו: כל שרואה פני החמה. כל שעולה וגדל מן הקלח של עץ מאותו שרואה פני חמה היינו הגזע והוי של בעל האילן וכל שעולה מאותו שאינו רואה פני חמה. שמכוסה מן הקרקע היינו מן השרשים והרי הן כקרקע: והעולה מן הגזע אמאי שלו וליחוש דלמא מסקא ארעא שירטון נרבי ל"א בלע"ז (א)מן הגזע וקלחו כלומר שהגדילו ומיחזו כב' ברי אילנא יאמר הלוקח אלו ג' אילנות זבינת לי ואית לי ארעא: יקוץ. כלומר כשיגדיל מן הגזע יכול בעל הבית לכופו לבעל האילן לקוצצו כדי שלא יחזיק בקרקע: דקל אין לו גזע. שאם מכר דקל לחבירו ויבש אין לו ללוקח בגזעו של דקל כלום. דכיון דלחפור ולשרש קיימי כדאמר לעיל בדקלים ובארזים חופר ומשרש אסוחי מסח דעתי' הלוקח דקסבר דבעל הקרקע שיחפור ויקח השרשים יקח גמי הגזע. אותן שרשים הרואין פני החמה: והא קונה שני אילנות. בתוך של חבירו לחפור ולשרש קיימי כדקתני מתני' הרי זה לא קנה קרקע וכו' ואם מתו אין לו קרקע ואפי' הכי העולה מן הגזע שלו: אלא אמר רב פפא. הכי תריץ לה אין לו גזע לבעל דקל לפי שאינו מוציא גזע ואינו יכול לכוף לבעל הקרקע לומר לו אל תעקרהו שמא יעלה כלום מן הגזע לפי שאין גזעו מחליף: ולרב זביד. דאמר לעיל אין לו גזע לבעל דקל משום דאסוחי מסח דעתי'. קשי' מתני' דקתני העולה מן הגזע שלו. אלמא הוי דבעל האילן של לוקח: ומשני מתני'. מתקמא כגון דזבין ליה קרקע של מקום האילנות לחמש שנין שאם מתו ראשי לנטוע אחרים תחתם עד סוף ה' שנים דהשתא בתוך שנים הללו לא מסח דעתי' מיניה ויש לו גזע אבל לרב זביד מרוחב הנופות כדי

הגהות הב"ח
(א) רשב"ם ד"ה וחוצה וכו' ממקום שכלין: (ב) תוספות ד"ה מתקיף וכו' ונראה לר"ת דרב זביד: (ג) בא"ד שנקצצו שהם מרובין:

ובין לאילן אלא דקל לחוד אסוחי מסח דעתי' ואין לו גזע: פיסק' וכמה. קני מן הקרקע תחתיהן באותו שיעור שהנופות נוטות: וביניהן. בין כל אילן ואילן קנה אותו קרקע כשיעור דמפ' לקמן: וחוצה להן. לחוץ מרוחב הנופות כדי

(א) נראה דצ"ל למעלה מן הגזע. זקנה: וה"ל תלתא זבינת לי. כלומר לאחר שיגדילו וממאו וכו'

עין משפט
נר מצוה

נט א מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' א ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רטז סעיף ו :

רבינו גרשום

כדי שיכול להלך האורה סביב . [דהיינו] הלוקח פירות עם סלו של לוקח: ופריך השתא דרך אין לו. לטעמא דרבנן כדאמר בחזקת הבתים מכר האילנות ושייר קרקע לפניו לרבנן אין לו קרקע דאמרינן מוכר בעין רעה מוכר . וכי היכי דאמרינן דאין [לו] קרקע אמרי' נמי דאין לו דרך לאילנותיו וצריך לקנות אלמא ארעא אחריתי הוא ושל מוכר הוא. וכמלוא אורה וסלו יש לו. בלשון קושיא : מדברי רבינו. לר' אלעזר הוה קרי ליה רבינו : נלמוד הקונה ג' אילנות. שקנה קרקע הוא דאין לו דרך וצריך ליקח . הא קנה שנים דלא קנה קרקע יש לו דרך מאי טעמא משום דמצי למימר ליה הלוקח כיון דבארעא דידך קיימי האילנות אית לי דרך עלך : לימא ר' אלעזר . דאמר לעיל דאין לו דרך לקונה אילנות בתוך של זבירו משום דמוכר בעין רעה מוכר.לית ליה דשמואל רבו : אלא הא דקאמר דדרך אין לו אליבא דר' עקיבא דמוכר בעין יפה מוכר ה"מ גבי בור ודות דלא מכחשי בארעא להכי מכר לו כל השדה וצריך ליקח לו דרך למוכר דלא מצי למימר ליה מוכר מדקמזיק לך בור ודות ואין אתה יכול ורשאי למותרן הכי נמי יש לי דרך עליך . הא לא יכול למטען משום דלא מוקי ליה מידי שיכול לחרוש בסמוך להם להכי מכר לו הכל אבל היכא דאית ליה פסידא למוכר כגון גבי מתני' דקתני הגדולים ישפה המוכר מפני כי צל הענפים שאין מניחים המטר לירד על בית השלחן: מי אמר בעין יפה מוכר . ומי לא מודי ר' עקיבא דאילן הנוטה לתוך שדה חבירו וכו'. ולעולם אם סבר דרך ס"ל לר' עקיבא דיש לו דרך הואיל דלית ליה פסידא למוכר דמוכר בעין יפה מוכר ור' אלעזר לית ליה דשמואל רביה : אותו מקום אורה וסלו מי זורעו . הלוקח או המוכר: א"ל תניתוה. באידך פירקין דלקמן במשנה דהמוכר פירות. מי שיש לו גנה לפנים מגנתו של חבירו וכו' החיצון זורע את הדרך: מי דמי התם . כשהוא זורע הדרך לא קא מפסיד בארעא דהאי פנימי אבל הכא מפסיד בארעא ללוקח האילן משום דקא מיטנפי פירי מחמת הזרעים והזבל שנופלין הפירות ביניהן: אלא הא מתניתא לא דמי אלא להך דקתני בסיפא דההיא משנה וזה וזה אינן רשאין לזורעה. וכמה. צריך ריוח בין האילנות הללו שקונה הקרקע: מד' עד ח' . כלומר אם נטועין הן בתוך ד' אמות חשוב יער ואין לו קרקע ללוקח אבל

כמלוא אורה וסלו מתקיף לה ר' אלעזר השתא דרך אין לו (א) אורה וסלו יש לו דרך אין לו דארעא אחריתי היא אורה וסלו יש לו א"ר זירא מדברי רבינו נלמד שלשה הוא דאין לו דרך הא שנים יש לו דא"ל בארעא דידך קיימי א"ל רב נחמן בר יצחק לרבא לימא ר' אלעזר לית ליה דשמואל רביה א) דאמר שמואל הלכה כר' עקיבא דאמר ב) מוכר בעין יפה מוכר א"ל לא מתוקמא מתני' כר' עקיבא ממאי מדקתני הגדילו ישפה ואי ס"ד רבי עקיבא היא אמאי ישפה האמר מוכר בעין יפה מוכר א"ל אימור דא"ר עקיבא ג) גבי בור ודות דלא מכחשי ארעא גבי אילן מי שמעת ליה מי לא מודי ר' עקיבא ד) באילן הנוטה לתוך שדה חבירו שקוצץ מלא מרדע מעל גבי מחרישה תניא כוותיה דר' חייא בר אבא הרי זה קנה תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלוא אורה וסלו א"ל אביי לרב יוסף אותן אורה וסלו מי זורען א"ל תניתוה ה) החיצון זורע את הדרך א"ל מי דמי התם לית ליה פסידא ללוקח אבל הכא אית ליה פסידא (ב) ללוקח דא"ל קמיטנפי פירי הא לא דמיא אלא לסיפא ו)וזה וזה אינן רשאין לזורעה תניא כוותיה דאביי הרי זה קנה תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלוא אורה וסלו ו)זה וזה אינן רשאין לזורעה וכמה יהא ביניהן (ג) רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל מארבע אמות ועד שמונה רבא אמר רב נחמן אמר שמואל משמונה ועד שש עשרה א"ל אביי לרב יוסף לא תפלוג עליה דרב נחמן דתנן מתניתין כוותיה דתנן ז) הנוטע את כרמו שש עשרה אמה על שש עשרה אמה מותר להביא זרע לשם אמר רבי יהודה מעשה בצלמון באחד שנטע את כרמו שש עשרה על שש עשרה אמה והיה הופך שער שתי שורות לצד אחד וזורע את הניר לשנה אחרת היה הופך את השער למקום הזרע וזרע את הבור ובא מעשה לפני חכמים והתירוהו א"ל אנא לא ידענא אלא עובדא הוה בדורא

שהתנה עמו לקוץ כדי שיחליף א"כ ודאי לא מכר לו את הקרקע ליטע אחר במקומו ובדוחק יש לומר דרישא איירי בזבין לחמש שנים ולא סיפא ואין להקשות דהכא משמע דשאר אילנות מתקיימי טפי מן הדקלים ובפ' האשה שנפלו (כתובות דף עט. ושם ד"ה דקלי) אמר ארעא ובתי אילני ודיקלי דיקלי דהתם לאו משום דדיקלי מתקיימי טפי אלא משום דחשיבי טפי מאילני אע"ג דאין מתקיימי כ"כ ואע"ג דקאמר התם דיקלי וגופני דיקלי ואע"ג דגופני חשיבי מדיקלי כדאמרי' בהחובל (ב"ק דף נב: ושם ד"ה למחר) דשמואל אייתי ליה אריסיה תמרי ואכל טעם בהו טעמא דחמרא אמר קא מכחשי גופני כול' האי למחר אייתי לי מקורייהו דדיקלי לא קנו גופני וגופני קנו דיקלי מכל מקום טוב הוא לקנות דיקלי מגופני דגופני אית בהו טרחא וצריך להוציא עליו הוצאות הרבה אבל דקלים אין בהן טורח ובא לו הריוח מאליו :

מדברי רבינו נלמד שלשה אין להן דרך הא שתים יש להן דרך פי' משמע מתוך דברי ר' אלעזר דיותר יש להן דרך מאורה וסלו ומדתנן בשנים הגדילו לא ישפה אלמא יש לו אורה וסלו כיון דאפילו משפה אינו ומדיש לו אורה וסלו בשנים כל שכן דרך :

וזורע את הניר. ואינו מרחיק הזרעים מן השורה אלא כדי עבודת הכרם ששתי שורות שפערן לצד אחד חשיבי כרם אע"פ שמן העיקר אנו מודדין ט"ז ויש בין שני השורות ט"ז אמה והוו מפוזרין והוי גפן יחידי דאין צריך להרחיק אלא שלשה טפחים מכל מקום ביניהן תחת ענפי הגפנים אסור לזרוע מדרבנן וחשיבי כרם :

זיל

כמלוא אורה. המלקט וסלו בידו ללקט פירות הנופות החיצונות כמו וארוה כל עוברי דרך (תהלים פ) אריתי מורי (שיר ה) ולקמן מפרש כמה יהא ביניהן ויצטרפו : כמלוא אורה וסלו. אחוצה להן קאי אורה שייך למימר בתאנים ובוצר בענבים וקוצר בתבואה וגודר בתמרים ומוסק בזיתים ומלקט בשאר אילנות: מתקיף לה רבי אלעזר. לר' יוחנן דיהיב ליה דרך חוצה להן כמלוא אורה וסלו כדי להלך סביבות האילנות ללקט פירותיו השתא דרך אין לו ליכנס דרך שדהו של בעל שדה לילך לאילנותיו אלא יפרח באויר או יקח לו דרך מבעל הקרקע כרבנן דהמוכר את הבית (לעיל דף סד·) דאמרי גבי מוכר בור ודות בעין רעה מוכר וצריך (ד) ליקח לו דרך לבורו ולדותו והוא הדין הכא גבי שלשה אילנות דדמי לבור ודות משום דארעא אחריתי היא שאין האילנות נטועין בקרקע של בעל השדה שהרי יש להן קרקע וחשיבי שדה האילן בפני עצמו דומיא דבור ודות שהוא קרקע בפני עצמו ולא אישתעבד שדהו לאילנותיו של לוקח דנימא גם לכל צרכיהן אישתעבד אפי' לתת לו דרך כדלקמן גבי שני אילנות : כמלוא אורה וסלו. שאין צריך לו כל כך כמו דרך יש לו בתמיה הרי אפשר לעלות באילן וללקוט או נמי מתחתיו ילקט : מדברי רבינו. ר' אלעזר שפירש טעמו משום דארעא אחריתי היא : הא שנים יש לו. דרך דהא אין לו קרקע : דא"ל. לוקח בארעא דידך קיימי ושיעבדת לי קרקע שלך לצורך אילנות כאדם שמשאיל מקום לחבירו בביתו להניח חפציו כן גם זה(ה) משאיל לו : דאמר שמואל. בהמוכר את הבית : א"ל. לעולם כרבי עקיבא סבירא ליה ומיהו מתני' דפריש עלה רבי יוחנן כמלוא אורה וסלו רבנן היא והלכך קפריך ליה : דלא מכחשי בארעא. לא הבור ולא הדרך שאנו נותנין לו הלכך בעין יפה זבין ויהיב ליה דרך : גבי אילן מי אמר. בתמיה מי אית ליה עין יפה גבי אילן כל כך לשעבד לו קרקע שלו לכל מה שיגדלו נופותיו ויאבד קרקע שלו שהצל רע לבית השלחין וגם לא יוכל לחרוש בבקר בשביל בה המרדע דנהי נמי דאית ליה עין יפה גבי אילן במכר אילנות ושייר קרקע לפניו שיש לו קרקע נרבי עקיבא על מנת ליטע (ו) תחתיהן כדאמרן בחזקת הבתים (לעיל דף לז·) מיהו היזק גדול כל כך כגון שמאבד לגמרי קרקע שלו לית ליה עין יפה: דמי לא מודי ר' עקיבא. בהך סתמא דתנן בלא יחפור אילן הנוטה לתוך שדה חבירו כו' והא נמי להוא דמי שהרי האילנות הללו אינן נטועין בקרקעו של מוכר דהא יש להן קרקע בפני עצמן ואיסתלק ליה מיניה לגמרי ולעולם הא סיפא מתוקמא כר"ע ומיהו שיעורא דאורה וסלו אית ליה לר"ע דלר"ע דרך יש לו דומיא דבור ודות דלא דמי להיזק גדול של אילן הנוטה ולעולם לית ליה דשמואל רביה ומיהו רישא ודאי דקתני גבי שני אילנות אם מתו אין לו קרקע לא מתוקמא כרבי עקיבא דאמרן בחזקת הבתים מכר אילנות ושייר קרקע לפניו פלוגתא דר' עקיבא ורבנן כו' : מלא מרדע. בגבהו : אותן אורה וסלו מי זורען. בעל האילן דשלו הן או בעל השדה דהא לא נשתעבדו לבעל האילנות אלא בשעת לקיטת פירותיו לדרוס עליהן וא"כ בעל השדה זורען ובעת הלקיטה ידרוס הלוקח אפילו בזרעים אבל תחתיהן וביניהן פשיטא לך דבעל האילן זורען : תניתוה. בפרק המוכר פירות לקמן מי שיש לו גינה לפנים מגינתו של חבירו כו' והחיצון זורע הדרך הכא נמי בעל השדה זורע את הדרך כלומר אורה וסלו : התם לית ליה פסידא ללוקח. לבעל הגינה הפנימית שידרוס יפה כשיצטרך על זרעיו של זה הכא גבי אורה וסלו אם בעל השדה זורען אית ליה פסידא לבעל האילן : קמיטנפי. כשיפלו על הזרעים : הא לא דמיא. הא דאורה וסלו לא דמיא אלא לסיפא דההיא דקתני נתנו לו ב"ד דרך מן הצד מדעת שניהן כו' וזה וזה אין רשאין לזורעה הואיל ונתרצו שניהן ובחרו להן דרך זה על ידי ב"ד ואע"ג דהפסד מועט הוא שהזרעים יעכבו הליכתן קצת וכל שכן גבי אורה וסלו דהוי כמדעת שניהן דמסתמא הקונה אילנות יש לו שיעור אורה וסלו והוי פסידא טובא טינוף פירות : וכמה יהא ביניהן. דנימא קנה כל מה שביניהן דאי קרובין יותר מדאי הרי הן כיער העומד ליתלש ולא חשיבי ואם רחוקים נמי יותר מדאי לא מצטרפי : מארבע אמות. לכל הפחות בין כל אילן לאילן מן השלשה שתהא רווחה המחרישה לחרוש ביניהם לבד עובי האילנות כדמוכח לקמיה : ועד ח' אמות. ולא עד בכלל : ועד ט"ז. ולא ט"ז בכלל : לא תפלוג עליה דרב נחמן דתנן כו'. ואתה תלית ושכחת : ה"ג במס' כלאים הנוטע כרמו (ז) על ט"ז אמה מותר כו'. שאם כל הכרם נטוע שורות שורות זו בצד זו רחוקות זו מזו ט"ז אמה שלימות לא מיצטרפי למיהוי כרם דשורה בפ"ע אינה כרם אא"כ יש שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב כדתנן במס' כלאים : מותר להביא זרע לשם. בין שורה לשורה דלא הוה כרם אבל בפחות מט"ז הוי כרם ואסור להביא זרע לשם ומיהו אנן הלכתא קיימא לן כרבי יאשיה בכלאים עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד בשחיטת חולין (דף קלו:) : א"ר יהודה. סייעתא לת"ק : בצלמון. שם מקום : שנטע את כרמו ט"ז אמה על ט"ז והפך שער שתי שורות לצד אחד. שער הייני הענפים הנוטים הפכן לצד אחד כגון שאורך שתי השורות מן המזרח למערב וסדורות זו כנגד זו מצפון לדרום והפך זמורה של שורה דרומית לצד צפון ושל צפונית לצד דרום נמצא אויר שבין שתי שורות הללו מלא ושחוצה להן ריקן וכן כל הכרם : וזרע את הניר. החרישה ריקנית דהוי ט"ז ריקנות אבל אם לא היה מהפך נמצא שכל שורה תופסין זמורותיה מאויר הט"ז ואסור להביא זרע לשם : למקום הזרע. שזרע בו אשתקד : וזרע את הבור. שהיה בור אשתקד מחרישה וזריעה : והתירוהו. משום דהיפך אבל אם לא היפך דבציר ליה אויר ט"ז אמות אסור דהוי כרם כדרב נחמן : אנא לא ידענא. כלומר לא סבירא לי כי ההיא משנה אלא עובדא הוה כו' וכר' שמעון סבירא ליה כדלקמן : בדורא

מסורת הש"ס

א) [לעיל סה.]: ב) [שם לז. וש"נ] : ג) [שם ודף עא.] : ד) שם כז: : ה) לקמן נט: : ו) ג"י שם : ז) כלאים פ"ד מ"ט:

רבינו גרשום

אבל אם נטועין הן מד' ועד ח' אמות ולא ח' בכלל שיש בין אילן לאילן ד' אמות חשוב שדה אילן ומכר את הקרקע ואם מפוזרין הן יותר מכדי שיעור זה לא חשיב שדה אילן אלא שדה לבן הוא ולא מכר הקרקע משום דמפוזרין הן ודמי כמאן דמכר אילן אחד או ב' אילנות דלא מכר קרקע הא חשבון מד' ועד ח' לא אתי שוה להחוא השבון ממט עשרה לבית א) סאה ואמר רבי דההוא לא איירי אלא לענין מחזיק או לענין מקדיש . ורבה אמר רב נחמן אמר שמואל מח' אמות אם נטועין הן בתוך שמונה לא חשוב שדה אילן אלא יער ולא מכר קרקע אבל אם נטועין הן מח' ועד ט"ז חשוב שדה ולא ט"ז בכלל . ואם נטועין הן יותר מכדי שיעור הזה אין לו קרקע ללוקח דמפוזרין נינהו : על ט"ז אמה דבין שורה לשורה איכא ט"ז אמה לאו שמיה כרם אותו החלק ומותר להביא זרע לשם דלא חשיב כלאים הואיל דאיכא הרחקה כולי האי . אבל בציר מהאי שיעור חשוב כרם ואסור להביא זרע לשם : מעשה בצלמון על ט"ז אמה. שבין שורה לשורה של גפן הניח ט"ז אמה והיו לו שורות הרבה של גפנים והיה רגיל להפוך השער של ב' שורות כלומר הנופות של שורה זו ושל שורה שסמוכין ביחד היה מהפכן ומחזירן לצד אחר ומחברן יחד הענפים של גפנים הללו והענפים של גפנים הללו : והיה זורע את הניר . כלומר אותו חלק אותן ט"ז אמה שמצד השני לגפנים היה זורען ולא היה בהן שום איסור כלאים.כלומר שלא היו מסתבכין ענפי הגפנים בענפי הזרעים ולשנה אחרת היה הופך את השער למקום הזרע למקום שהיה זרוע אשתקד וזורע את חבור אותן ט"ז אמה שהיה השער הפוך על גביהן אשתקד לפי שכך מנהג בני אדם שבמקום שזורעין בו שנה אחת לשנה שניה מברין שלא לזורעה כדי שתוציא תבואתה יותר וכך היה נוהג זה : ובא מעשה לפני חכמים והתירוהו . אלמא לא חשיב כרם אותן הבינים מהרחקת ט"ז אמות ולית בה משום כלאים אבל חשוב שדה: אמר ליה . אביי לרב יוסף : אנא לא ידענא אלא שמעשה היה א) וכן כתב ג"כ הרשב"ם ז"ל לעיל ד' עב. ד"ה ממטע י' ע"ש ומיהו לקמן דף פג ברשב"ם ד"ה כמה כתב להיפך. ועי' היטב לעיל לו: תד"ה ממטע שהעירו על הרשב"ם בזה ע"ש היטב

הגהות הב"ח

(א) גמ' מתקיף לה ר' אלעזר השתא דרך אין לו דארעא אחריתי היא כמלא אורה וסלו יש לו כצ"ל ותיבות אורה וסלו יש לו דרך אין לו נמחק : (ב) שם אית ליה פסידא ללוקח דא"ל קמיטנפי : (ג) שם וכמה יהא ביניהן אמר רב יוסף : (ד) רשב"ם ד"ה מתקיף וכו' וצריך לוקח ליקח לו דרך וכו' קרקע לעצמן וחשיבי שדה : (ה) ד"ה דא"ל לוקח וכו' גם זה דרך משאיל לו : (ו) ד"ה גבי אילן וכו' ליטע אחרים תחתיהן וכו' כגון זה שמאבד : (ז) ד"ה ה"ג וכו' כרמו ט"ז אמה על ט"ז אמה :

בדורא דרעותא ואתו לקמיה דרב יהודה וא"ל זיל הב ליה כמלא בקר וכליו ולא הוה ידענא כמלא בקר וכליו כמה (א)כיון דשמעת' להא דתנן א)לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אא"כ הרחיק ממנה ד' אמות ותני עלה ד' אמות שאמרו כדי עבודת הכרם אמינא ש"מ כמלא בקר וכליו ד' אמות וכרב יוסף מי לא תנן ב)(ב) ר"מ ור"ש אומרים הנוטע את כרמו שמונה אמות על שמונה מותר להביא זרע לשם אפי' הכי ג)מעשה עדיף בשלמא לרב יוסף אליבא דר"ש שמעינן ליה מפוזרין ושמעינן ליה רצופין מפוזרין הא דאמרן רצופין דתנן ד)כרם הנטוע על פחות מד"א אינו כרם דברי ר"ש וחכ"א כרם ורואין את האמצעיים כאילו אינן אלא לרב נחמן אליבא דרבנן מפוזרין שמעינן ליה רצופין מי שמעינן ליה סברא הוא מדלר"ש פלגא לרבנן נמי פלגא אמר רבא הלכתא מארבע אמות ועד שש עשרה תניא כוותיה דרבא כמה יהו מקורבין ארבע אמות וכמה יהו מרוחקין שש עשרה הרי זה קנה קרקע ואת האילנות שביניהן לפיכך יבש האילן או נקצץ יש לו קרקע פחות מכאן או יתר על כאן או שלקחן בזה אחר זה הרי זה לא קנה לא את הקרקע ולא את האילנות שביניהן לפיכך יבש האילן או נקצץ אין לו קרקע בעי רבי ירמיה כשהוא מודד ממקום קצר הוא מודד או ממקום רחב הוא מודד א"ל רב גביהה מבי כתיל לרב אשי תא שמע דתנן ה)הרכובה שבגפן אינו מודד אלא מעיקר השני בעי רבי ירמיה מכר לו שלשה בדי אילן מהו אמר ליה רב גביהה מבי כתיל לרב אשי ת"ש דתנן ו)המבריך ג' גפנים ועקריהן נראין ר"א ברבי צדוק אומר אם יש ביניהן מד' אמות ועד שמונה מצטרפין ואם לאו אין מצטרפין בעי רב פפא מכר לו שנים בתוך שדהו ואחד על המצר מהו שנים בתוך שלו ואחד בתוך של חבירו מאי תיקו

בעי

בדורא דרעותא. בעיר של רועים שמכר אחד לחבירו שלשה אילנות ולא היה ח' אמות ביניהן ואמר ליה רב יהודה למוכר זיל הב ליה ללוקח הקרקע ואע"ג דאין ביניהן אלא כמלא בקר וכליו: כיון דשמעת' להא דתנן. כלומר כיון דשמעת' לברייתא השנוית על הא דתנן בלא יחפור לא יטע אדם אילן בקלה שדהו סמוך לשדה חבירו כדי שלא תלך מחרישתו לחרוש אילן זה דרך שדה חבירו: וכרב יוסף מי לא תנן. בתמיה ואמאי אמר ליה אביי לא תפלוג עליה דרב נחמן דתנן כו': ה"ג לה במסכת כלאים רבי מאיר ורבי שמעון אומרים אף הנוטע כרמו על ח' אמות מותר. וסיפא דהך דרבי יהודה היא: אפי' הכי מעשה. דצלמון רב והלכך אמר ליה אביי לא תפלוג עליה דרב נחמן דמעשה השנוי במשנה מסייעיה והיא משנה עיקר טפי מהך דר"ש דסמכינן אעובדא: וקמפרש גמרא בשלמא לרב יוסף. דאמר מד' ועד ח' וסבירא ליה כר"ש שמעינן דאיירי ר"ש מתרווייהו שיעורי כרב יוסף: מפוזרין. ח' אמות דהיינו לכל ז) (היותר): רצופין. ד' אמות לכל ח) (הפחות): אינו כרם. אלא יער ומותר בכלאים: רואין את האמצעיים כו'. דכל העומד ליעקר כעקור דמי וחומרא היא גבי כלאים: אלא לרב נחמן. דסבירא ליה ט"ז כרבנן בשלמא מפוזרין ט"ז שמעינן ליה ממעשה דצלמון: ומשני סברא הוא. דח' הוו רצופין מדלר"ש הוי שיעורא דרצופין פלגא דמפוזרין לרבנן נמי פלגא דט"ז הוי רצופין: אמר רבא הלכתא מד' אמות. כעובדא דרעותא: ועד ט"ז אמות. כעובדא דצלמון וכולה כרבנן קפסיק דסבירא (ג) במאי דפליגי פליגי ובמאי דלא פליגי לא פליגי בח' אמות מפוזרין דר"ש ואמרי ט"ז אבל ברצופין ד' אמות מודו ליה ולא נאמר מדלר' שמעון פלגא לרבנן נמי פלגא: כמה יהו מקורבין כו'. נראה בעיני דהוא הדין למקדיש אילנות דאיכא נמי האי שיעורא והך ברייתא דקתני גבי הקדש ממטע עשרה לבית סאה בשילהי המוכר את הבית (לעיל דף עב:) פליגא אהך ברייתא דלא שנא מוכר ממקדיש ורבה לדברי מתוספתא דבבא בתרא (פ"ד) דקתני בתרוייהו ממטע י' לבית סאה: שש עשרה אמות. כלומר עד ט"ז אמות ולא ט"ז בכלל: ואת האילנות. קטנים: לפיכך יבש האילן או נקצץ אין לו קרקע. ליטע אחר במקומו: ממקום קצר. מגובה גזע האילן הוא מודד הט"ז אמות והד' אמות: או ממקום רוחב. סמוך לקרקע הוא עב ואית דפתרי מקום קצר כל הגזע עד הענפים מקום רחב מקום הנופות הענפים שמרחיבין אילך ואילך ולא נהירא: ת"ש. דמן הבינוני הוא מודד: הרכובה שבגפן. גפן בחור מרכיבין בגפן זקן: כשהוא מודד. ד' אמות בינתיים כדי שיהו שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב: עיקר השני. פקק השני כדתניא* בקנים ובגפנים מן הפקק ולמעלה אבל לא מן העיקר הראשון שרחב יותר ולא מן השלישי שקצר הרבה אלא מן הבינוני והוא הדין לאילנות: ג' בדי אילן. אילן אחד מכר לו שיש לו שלש בדים מרוחקין זה מזה ד' אמות והעלה הקרקע שירטון ונראין בשעת מכירה כשלשה אילנות מי אזלינן בתר גוף האילן דמיניה קא רבו ואין לו קרקע או דלמא כיון דנשרשו כל אחד בקרקע קנה קרקע ואע"ג דמיחברי מתחת לקרקע ואית דמוקמי לה בג' אילנות ומכר לו בד בכל אחד ולא נהירא דכיון דשייר לעצמו רוב (ד) כל בדי אילן ואילן שייר גם הקרקע לעצמו: המבריך. כופף אמצעית הגפן בקרקע ומכסהו בקרקע באמצעיתו וכשנשרש באמצעיתו חותכין עיקר הראשון ונעשו שתי גפנים: ג' גפנים. כשהוברכו בקרקע נעשו ו' והוי כרם דבכל ו' איכא שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב והלכך נקט ג' דאינו יכול למצוא ה' גפנים בפחות מג' דשתי גפנים מוברכות לא הוו אלא ד': ועיקריהן נראין. כלומר שהשרישו: מד' אמות ועד ח'. כרבי מאיר ור"ש לעיל: מצטרפין. ואע"ג דכל שתי גפנים יונקי משורש אחד והוא הדין לשלש בדי אילן דקנה קרקע: ואחד על המצר. מי הויא הפלגה ולא מצטרף דלא דמי לשדה האילן ולא קנה קרקע או דלמא קנה: ואת"ל דקנה שתים בתוך שלו ואחד בתוך של חבירו מהו. כגון שיש לו שני אילנות בקלה שדהו ויש לו עדיין אילן אחד שקנה בשדה חבירו הסמוך לאילנות הללו ויש לו גם הקרקע עם האילן:

בעי

[לעיל פ:]

זיל הב ליה כמלא בקר וכליו. פ"ה אי איכא כמלא בקר וכליו בין אילן לאילן זיל הב ליה ארעא ולפירושו לא מייתי רב יוסף ראיה אמאי דאקשי ליה אביי ויש ליישב דמייתי סייעתא לריש מילתיה דרב יוסף דמד' אמות לא הוו רצופין ואם כן ריש מילתיה דרב נחמן משבשתא היא ומדרישא ליתא סיפא נמי ליתא ועוד דעובדא דרבי יהודה כרבי שמעון אתיא ור"ש אית ליה מד' ועד ח' דלא מסתבר ליה לאוקמה דאתיא כרבנן ורבנן סברי מד' ועד ט"ז כדאמר בסמוך דסבר ליה מדלרבי שמעון פלגא לרבנן נמי פלגא ויש מפרשים אי איכא לכל אילן כמלא בקר וכליו דהיינו ח' אמות תן לו קרקע אבל בטפי הוו מפוזרים ורב יוסף שמיע ליה בהדיא מרב יהודה דלמעוטי יותר מח' אמות אתא שהן מפוזרין ולא למעוטי פחות מח' ולומר שהן רצופין ולכל הפירושים כמלא בקר וכליו לא נקטי אלא לשיעורא בעלמא ולא משום דצריך שיעור שיעבור לבקר וכליו דהא בדורא דרעותא בבבל הוה ובבבל שיעור בקר וכליו לא הוי אלא שתי אמות כדאמר בלא יחפור (לעיל דף כו.) ואע"ג דלענין הרחקה משדה חבירו (ה) חלקנו בין בבל לארץ ישראל לענין רצופה דשמעתין אין חילוק תדע דאמר רב נחמן אמר שמואל דפחות מח' הוו רצופין ואילו לענין הרחקה לא בעינן אלא ד' אמות כדאמר בלא יחפור וקצת יש גמגום אמאי נקט האי לישנא ט):

אפי' הכי מעשה רב. ואם תאמר ממעשה אין להוכיח כלום דשמא ביותר מח' נמי היו מתירים ומעשה שהיה כך היה וי"ל דסברא הוא דעל פי חכמים עשו וכל מה שהיו יכולין להתיר לו התירו:

כמה יהו מרוחקים ט"ז אמה הרי זה קנה קרקע כו'. ותימה דגבי מכר בט"ז לא חשיבי מפוזרים וקנה קרקע וגבי כלאים חשיבי מפוזרים דקתני לעיל כרם הנטוע על ט"ז אמה מותר להביא זרע לשם ויש לומר דגבי מכר מודדין אמות מצומצמות אבל אמות כלאים הן אמות שוחקות ואי אפשר שלא יהא יותר מט"ז לכך חשיבי מפוזרים והשתא הא דקאמר לעיל מד' ועד ח' וכן מח' ועד ט"ז הוי עד ועד בכלל:

הרכובה שבגפן כו'. לפ"ה דמפרש לשון הרכבה קשה חדא דבמסכת כלאים גרס הארכובה ועוד דלא איירי ההיא משנה בהרכבה כלל ועוד דמאי נפקא מינה בהך הרכבה לענין כלאים ונראה דארכובה היינו הברכה כאדם הכורע על ברכיו כן כורעין הגפן בארץ כשהוא זקן הרבה ומכסין אותו בקרקע באמצע כדי שתשתרש וקאמר דאין מודדין לענין כלאים אלא מעיקר השני ומדנקט לשון עיקר מוכח שמודדין ממקום רוחב:

רשות

רבינו גרשום

בדורא. בשדה אילן שהיה נטוע מד' אמות ועד ח' ולא ח' בכלל ומכר האילנות לאחד ואתא לקמיה דרב יהודה ואמר ליה זיל הב ליה בין אילן לאילן כמלא בקר וכליו דהיינו ד' אמות כדי עבודתו מכלל דהכי חשוב שדה אילן אבל טפי לא חשוב שדה: הנוטע את כרמו [ח' אמות] על ח' אמות. שמניח ח' אמות בור בין שורה לשורה: מותר. דלא חשיב כרם אותה הרחקה ומותר להביא זרע לשם: אפי' הכי מעשה רב. ממעשה שהיה בצלמון טפי עיקר למילף: בשלמא לרב יוסף. דאמר מד' עד ח' אמות ולא ח' אמות בכלל חשוב כרם אליבא דר"ש שמעינן כדקתני במשנה זו ר"מ ור"ש אומרים הנוטע את כרמו על ח' וכו': שמעינן ליה. לר' שמעון דמפוזרין מח' אמות לא חשיב כרם ושמעינן ליה רצופין. מפוזרין הא דאמרן. לעיל: הנוטע את כרמו על ח' אמות דמפוזרין נינהו לא חשיב כרם ולהכי דנטועין רצופין נמי שמעינן ליה דלא חשיב כרם ומותר לזרוע הבינים דתנן הנוטע וכו': אליבא דרבנן מפוזרין שמעינן להו. דלהיכא דנטועין מפוזרין מט"ז לא חשוב כרם כההוא מעשה דצלמון שהיה ואמרו חכמים מותר להביא זרע לשם. אלא היכא דנטועין רצופין בתוך ח' אמות מי שמעי' להו. דלא חשיב כרם. ומשני סברא הוא מדלר"ש פלגא לא דהיינו ד' אמו' הויין רצופין ולא חשיב כרם דלית ליה דין כרם ומותר לזרוע הבינים. לרבנן נמי פלגא מט"ז אמות אם נטועין בתוך ח' אמות הויין רצופין ולא חשוב כרם: אמר רבה הלכתא מד' אמות. דהיינו פחות מן השיעורין הללו: עד ט"ז אמה. דהיינו שיעור גדול מתני שיעורין. אם נטועין הכי הוי כרם אבל פחות מד' אמו' הויין (מפוזרין) [רצופין] ולא חשיב כרם ולא קנה קרקע פחות מיכן מד' אמות ויותר מט"ז והוא

חדיק נמי לשדה אילן: בעי ר' ירמיה. כשהלוקח מודד מד' אמות ועד ט"ז אמות ממקום קצר הוא מודד היינו סמוך לענפים היכא דמתחיל להקלש ולהתקצר ויש לו ללוקח פחות מן הקרקע. או דלמא ממקום רחב מודד היינו סמוך לעיקרין מקום שהאילן עב יותר ויש לו יותר מקרקע: הרכובה שבגפן. כגון שמרכיבין גפן בחור בגפן זקן. שכשמזקין הגפן קוצצו בעל הבית סמוך לקרקע ועושה למעלה במקום חתך חור במקדח ומרכיב לשם גפן בחור ועכשיו כשהוא מודד הכרם שתים כנגד שתים ואחד יוצא זנב הנטוע על ארבע אמות אינו מודד אלא מעיקר השני הבחור דהיינו ממקום קצר. ותפשוט לך מהא: בעי ר' ירמיה מכר לו ג' בדי אילן. בג' אילנות מהו שיצטרפו ויש לו קרקע. מי אמרי' הואיל דג' אילנות נינהו מצטרפין וקנה הקרקע או דלמא הואיל ולא אילנות ממש נינהו כי אם בדין לא מצטרפין ולא קנה הקרקע. ואית דאמרי הכי בעי מכר לו ג' בדין שעלו מגזע אחד וביניהן שירטון הפסקת עפר שנראין כג' אילנות מי אזלינן בתר דנראין או בתרה דגזע: ת"ש המבריך ג' גפנים בארץ. כמו שעושין בני אדם להרחיב הכרם חופרין בקרקע וכופין גפן שלמה באמצע ונוטעין אותה כפופה באותה חפירה וכשרואין שקלטה פוסקין אותה מכנה הראשון ואז שני ראשי' למעלה נזקפין. והיינו ועיקריהן נראין. כלומר ראשיהן נראין מבחוץ ובאמצע במקום כפיפה נקלטת בארץ. ר' אלעזר בר' צדוק אומר רואין אם יש ביניהם של גפנים למעלה מן הארץ ריוח מד' אמות ועד ח' דלאו רצופין נינהו בתוך ד' מצטרפין וחשוב כרם ואי לא לא מצטרפין. הכי נמי אם יש ריוח מד' אמות ועד ח' בהנהו בדים מצטרפין ויש לו קרקע. ואם לאו אין מצטרפין. ולהכי נקט ג' גפנים דהיינו כרם. ב' כנגד ב' ואחד יוצא זנב דראשיהן דג' גפנים הללו היינו ו' אבל מפני דלא סגי בלאו הכי היכא דמבריך ג' ועולות לו' ולא מצי למימר המבריך ב' גפנים דהא ליכא שיעור כרם. ולא ד' דהא איכא טפי מכרם. בעי רב פפא מכר לו ב' דקלים בתוך שדהו ואחד על המצר מהו. מי אמרינן הואיל דמכר לו ג' אילנות יש לו קרקע ומצטרפין או דלמא הואיל דההוא חד על המיצר הוא לא מצטרפי ולא קנה קרקע דלא אהדדי נינהו. אם תמצי לומר דמצטרפי הואיל דבתוך שלו הוא אכתי הא מיבעי לי מכר לו ב' בתוך שלו ואחד אילן שהיה לו בתוך של חבירו מהו. מי אמרינן דמצטרפין

עין משפט נר מצוה

ס א מיי' פ"ט מהל' כלאים הל' ד סמג לאוין רפ טוש"ע יו"ד סי' רצו סעיף לד:

סא ב ג ד מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רטו סעיף ז:

סב ה מיי' פ"ח מהל' כלאים הל' יד סמג לאוין רפ טוש"ע יו"ד סי' רצו סעיף סד:

סג ו מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רטו סעיף ו:

סד ז מיי' פ"ז מהלכות כלאים הל' ט ועיין בהשגות ובכסף משנה סמג לאוין רפ טוש"ע יו"ד סי' רצו סעיף כו:

סה ח מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רטו סעיף ז ועיין לג:

מסורת הש"ס

א) לעיל כו. [ודף יח:] ב) כלאים פ"ד מ"ט ג) [שבת קלט. וש"נ] ד) לעיל לז: לקמן קב: עירובין ג: כלאים פ"ה מ"ב ה) כלאים פ"ז מ"א ו) שם מ"ב ז) צ"ל הפחות: ח) צ"ל היותר ט) [וע' תוס' לעיל כו. ד"ה אבל בבבל]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בקר וכליו כמה הוי כיון: (ב) שם מי לא תנן ותנן ר"מ ור"ש אומרים אף הנוטע וכו' על שמונה אמות מותר: (ג) רשב"ם ד"ה אמר רבא וכו' ט"ז וכו' דסבירא ליה כמאי: (ד) ד"ה ג' בדי וכו' רוב כל בדי אילן: (ה) תוס' ד"ה זיל וכו' משדה חבירו לא חילקו בין בבל וכו' אין חילוק ביניהם תדע:

*בעי רב אשי בור מהו שתפסיק אמת המים מהו שתפסיק (א) רשות הרבים מהו ריכבא דדיקלי מהו *תיקו בעא מיניה הלל מרבי עלה ארז ביניהן מהו עלה ברשותא דידיה נפק אלא היה ארז ביניהן מהו אמר ליה קנה וקנה: כיצד הן עומדים רב אמר כשורה ושמואל אמר כחצובא מ"ד כשורה כ"ש כחצובא ומ"ד כחצובא אבל כשורה לא מ"ט משום דמיזדרע בינתייהו מתקיף לה רב המנונא ולמ"ד כחצובא מ"ט דלא מיזדרע בינתייהו אלא מעתה זבין ליה תלת היגי רומייתא דלא מיזדרע בינתייהו הכי נמי דיש לו קרקע א"ל הנך לא חשיבי הנך חשיבי: **מתני'** המוכר ראש בהמה גסה לא מכר את הרגלים מכר את הרגלים לא מכר את הראש מכר את הקנה לא מכר את הכבד מכר את הכבד לא מכר את הקנה אבל בדקה מכר את הראש מכר את הרגלים מכר את הרגלים לא מכר את הראש מכר את הקנה מכר את הכבד מכר את הכבד לא מכר את הקנה: ארבע מדות במוכרין מכר לו חטין יפות ונמצאו רעות הלוקח יכול לחזור בו רעות ונמצאו יפות מוכר יכול לחזור בו רעות ונמצאו רעות יפות ונמצאו יפות אין אחד מהם יכול לחזור בו שחמתית ונמצאת לבנה לבנה ונמצאת שחמתית עצים של זית ונמצאו של שקמה של שקמה ונמצאו של זית יין ונמצא חומץ חומץ ונמצא יין שניהם יכולין לחזור בהן: **גמ'** אמר רב חסדא מכר לו שוה חמש בשש והוקר ועמד על שמנה מי נתאנה לוקח לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר משום

דא"ל

רשות הרבים מהו שתפסיק. לאו ברוחב ט"ז איירי אע"פ שסתמו כך: **מכר** את הקנה כו'. קנה היא ריאה עם הלב ומספקא ליה לר"י אם מכר הלב אם מכר ריאה אם מכר ריאה אם מכר הלב: **לוקח** יכול לחזור בו ולא מוכר. אור"ת דרבא דפסיק בפ' הזהב (ב"מ דף נ: ושם ד"ה אמר) שתות קנה ומחזיר אונאה אתי שפיר כרב חסדא ולא בעי למימר דקנה בעל כרחו אלא רצה קנה ומחזיר אונאה אלא שלא חש רבא לפרש רצה משום דקאי אמתניתין דהתם דקתני ידו על העליונה ותניא כוותיה דרבא דקא מייתי התם היינו מרבי יהודה הנשיא דאמר רצה אומר תן לי מקחי ולא כר' נתן אע"ג דלכאורה משמע דהוי כר"נ דנקט רבא ממש לישנא דנקט ר"נ מכל מקום רבא הוי כרבי יהודה הנשיא וקנה דרבא לא הוי כקנה דר"נ דקנה דרבא אם רצה וקנה דר' נתן על כרחו והא דאמר התם בתר הכי מתני' דלא כרבי נתן ולא כרבי יהודה הנשיא כו' וקאמר רבה לעולם רבי נתן ותני נמי בברייתא רצה רבא אמר לעולם כרבי יהודה הנשיא מה שלא רצה רבא להעמיד כר"נ ותני רצה אע"ג דרבא גופיה קאמר קנה ובעי למימר רצה היינו משום דאיהו קאי אמתניתין אבל ר"נ דלא קאי אמתניתין הוה ליה לפרושי:

אי

בעי רב אשי. אם תימצי לומר דהנך אין מפסיקין משום דליכא שום הפסק בינתים אבל אם יש בור של מים מכונסים בין ג' אילנות מהו שתפסיק ואת"ל דאינו מפסיק דהא לא מיתחזו המים מבראי אבל אמת המים מהו ואת"ל דלא מפסיק רשות הרבים כגון מד' אמות עד ט"ז ולא ט"ז בכלל מהו שתפסיק: ריכבא דדיקלי. הרכבת דקלים הרבה ביחד דמי להפסקה טפי מכולהו: עלה ארז ביניהן. לאחר מכירה מהו מי הוי הפסקה ולא יקנה קרקע הכי ס"ד השתא ומתמה עלה הא ברשותיה דלוקח קאי דכיון דמעיקרא לא היה שום הפסק קנה קרקע וכיון דקנה קרקע הארז שלו הוא דבקרקע שלו גדל: היה ארז. בשעת מכירה: קנה וקנה. וגם הארז קנוי לו כדתניא לעיל ואת האילנות שביניהן: כיצד הן עומדין. היאך הן נטועין הני ג' אילנות שיש בהן מארבע ועד ט"ז היאך סדר נטיעתן דקני קרקע: כשורה. כזה *** והוי ד' אמות או עד י"ו בין כל אחד לחבירו: כחצובא. קנקן שיש לו שלש רגלים אחד כנגד אויר השתים כזה *.*: כל שכן כחצובא. דאין הקרקע ראוי לחרישה ולא שיירה לעצמו: תלת היגי רומייתא. סנאים או אטדים גדולים כחצובה ולי נראה אפילו כשורה נמי לא מיזדרע בינתים שדואגים ללכת בסמוך להם מפני שנועצים בגוף כקוץ ומכאיב: הנך לא חשיבי. היגי רומייתא ואנן תרתי בעינן חשיבות דאילנות והוא דלא מיזדרע: **מתני'** לא מכר את הרגלים. ובתוספתא (פ"ד) תני בד"א במקום שלא נהגו אבל במקום שנהגו הכל כמנהג המדינה: הקנה. היא הריאה ונקראת על שם קנה שלה: ד' מדות במוכרין. ד' דינין חלוקין זה מזה ואלו הן לוקח יכול לחזור בו מוכר יכול לחזור בו אין אחד מהן יכול לחזור בו שניהן יכולין לחזור בהן הרי ד' והשתא מפרש להו ואזיל ומיינא לא למעוטי מידי אתא אלא להודיעך שצריך לתת טעם לכל ארבעתן למה הן חלוקין זה מזה: מכר לו חטים יפות. התנה לו למכור חטים יפות ונמצאו רעות אין זה מקח טעות שיוכלו שניהם לחזור שהרי חטין התנה לו למכור וחטין מכרו ואי משום דרעות נינהו אין זו אלא אונאה(ב)כגון אונאת שתות ויכול לוקח לחזור שהרי נתאנה אבל מוכר שלא נתאנה לא יכול לחזור אפי' אם הוקיר השער דבשעת מכירה לא נתאנה הוא אלא לוקח ותנן בהזהב (ב"מ דף נא.) מי שהוטל עליו אונאה ידו על העליונה רצה אומר לו תן לי מעותי או תן לי מה שאוניתני והכא נמי מי שנתאנה יכול לחזור בו ואע"ג דלית הלכתא כי ההיא משנה דהא פסק רבא בהזהב (שם דף נ:) שתות קנה ומחזיר אונאה ואינו יכול לומר תן לי מעותי וההיא משנה מוקי לה רבא כר' יהודה הנשיא ואיהו סבירא ליה כרבי נתן אפילו הכי הכא גבי יפות ונמצאו רעות כ"ע מודו דיכול לחזור שהרי הטעהו ולא היה דעתו ליקח רעות אבל גבי אונאת שתות שקנה מה שרוצה לקנות וליכא שום טעות אלא מכירת יוקר התם מחזיר אונאה משום דכתיב אל תונו אבל המקח קיים כרבי נתן וכדפסק רבא: רעות ונמצאו יפות. מוכר נתאנה והלכך יכול לחזור ולא לוקח ואפי' אם הוזל השער: אין אחד מהן יכול לחזור בו. ואפי' אם הוקר השער דנתאנה מוכר או הוזל השער ונתאנה הלוקח דס"ד דהיכא דהוזל השער ורוצה לוקח לחזור מצי טעין גבי רעות ונמצאו רעות אני ליפות נתכוונתי והאי דאמרי לך רעות לאו משום דנתרציתי אלא משום דרע רע יאמר הקונה כדאמר בגמ' וכן היכא דהוקר השער ורוצה מוכר לחזור מצי טעין גבי יפות ונמצאו יפות רעות הייתי סבור למכור והא דאמרי יפות משום דטוב טוב יאמר המוכר דמדרע רע יאמר הלוקח המוכר אומר טוב טוב קמ"ל דתרוייהו לא מצו הדרי הואיל ונמצא כמו שאמרו שניהן והוא הדין במוכר סתם שלא פירשו לא רעות ולא יפות דאין אחד מהן יכול לחזור: שחמתית. אדומה על שם חמה שמאדימתן: ונמצאת לבנה. שניהן טעו דכיון דהתנה לו למכור שחמתית חפץ היה לעכב הלבנה וגם הלוקח לא היה חפץ בלבנה כי אם בשחמתית וכן כל הנך דקתני ואזיל דהוו שני מינין ואיכא דניחא ליה בהאי ולא ניחא ליה בהאי הלכך הוי מקח טעות ושניהן נתאנו הלכך שניהן חוזרין ואע"פ ששוה יפה (ג) ממה שקנאו מיהו אין חפצים במכירה א לא לוקח ולא מוכר אבל גבי חטין יפות ורעות כולי עלמא ניחא להו ביפות ולא ברעות ורצון המוכר לעכב היפות ולמכור הרעות ודעת הלוקח ביפות ולא ברעות: יין ונמצא חומץ. אין זה יפות ונמצאו רעות דאיכא דניחא ליה בחלא ואיכא דניחא ליה בחמרא כדמפרש בגמ': **גמ'** אמר רב חסדא מכר לו שוה חמש בשש. שעתה נתאנה לוקח שתות מעות שהרי מו' מעות שנתן לו למוכר לא היה לו ליתן כי אם ה' דאינו שוה אלא ה' אבל שוה ו' בה' דלקמיה הוי שתות מקח שנתאנה המוכר מפשוט אחד שהוא חלק שש מששויו של מקח ששוה ששה ובה' מכרו וקרי ליה רב חסדא אונאה וקאמר בתרוייהו שנתאנה יכול לחזור בו דסבירא ליה כשמואל דאמר בפרק הזהב (שם דף מט:) אף שתות מעות שניטו דלא שנא אונאת שתות למעות או אונאת שתות דמקח דהויא אונאה ויכול לחזור מי שנתאנה כדתנן מי שהוטלה האונאה עליו ידו על העליונה ותניא כוותיה דשמואל ורב חסדא בפ' הזהב (שם) מי שהוטל עליו ידו על העליונה כיצד מכר לו שוה ה' בו' מי נתאנה לוקח יד לוקח על העליונה רצה אומר לו תן לי מעותי או תן לי מה שאוניתני מכר לו שוה ו' בה' (ד)נתאנה מוכר יד המוכר על העליונה רצה אומר לו תן לי מקחי כו' ומיהו לית הלכתא כרב חסדא אלא כרבא דפסק התם הלכתא שתות קנה ומחזיר אונאה ומיהו רב חסדא כסתם מתני' דהתם ס"ל דמי שהוטל עליו ידו על העליונה והאי למימר דהיכא דמכר לו שוה חמש בו' דנתאנה לוקח והיה יכול לחזור בכדי שיראה לתגר או לקרובו כדאמר בגמ' בהזהב (שם) הוקרו בתוך אותו זמן ועמדו על שמנה דהשתא לבסוף נתאנה מוכר אפילו ביותר משתות דהוי ביטול מקח ורוצה מוכר לחזור עתה משום דעדיין לא נתקיים המקח לגמרי כל זמן שיכול לוקח לחזור דעדיין לא הראה לתגר או לקרובו והלכך הואיל ובתוך כך נתאנה גם הוא רוצה לחזור שהרי עתה נתאנו שניהם אפ"ה אינו חוזר דמי הוא שנתאנה מעיקרא בשעת מכירה לוקח הלכך יכול לחזור בו כל שעה שירצה בתוך זמן הקצוב לו אבל לא מוכר שהרי הוא היה המאנה וידו על התחתונה ואע"פ שלא נתקיים המקח עדיין כשחזר ונתאנה גם הוא: משום

דא"ל

עין משפט נר מצוה

סו א מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רטז סעיף ז ואין לו:

סז ב מיי' שם הל' א טוש"ע שם סעיף ו:

סח ג ד מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ז:

סט ה ו מיי' פכ"ז מהל' מכירה הלכה ט טוש"ע ח"מ סי' רכ סעיף יד:

ע ז מיי' פי"ז מהל' מכירה הלכה א סמג עשין סב ולאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רלג:

עא ח מיי' פי"ב מהל' מכירה הל' יג סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכז סעיף י:

רבינו גרשום

דמצטרפין וקנה קרקע. או דלמא הואיל וההוא שלישי לאו בדידיה קאי לא מצטרפי: בעי רב אשי. מכר לו ג' אילנות בתוך שלו ובור אחד מפסיק בין האילנות הללו מהו מי אמרינן הואיל דבתוך שלו מכרן קנה קרקע או דלמא כיון דבור מפסיק כשתי שדות דמיין ולא קנה. והכי נמי מפרשי' גבי אמת המים וריכבא דדיקלי בין האילנות הללו אלא שבור עמוק והוי טפי הפסקה מאמת המים. ואמת המים הוי הפסקה טפי מן ריכבא דדיקלי: בעי מיניה הלל מרבי לא הלל הזקן הוא זה לפי שלא היה בימי רבי א) שרבי היה בחורבן ראשון והלל הזקן בחורבן השני: עלה ארז בין אילנות הללו מהו. מפסיק או לא מפסיק: ומקשי ליה מאי קא מיבעי לך. עלה ברשותא דידיה דלוקח נפיק ושלו הוא: אלא היה ארז ביניהן. בשעת מכירה מהו אמר ליה קנה וקונה קרקע דלא מפסיק: כיצד האילנות עומדין. דקנה הקרקע כשורה: ור' יוחנן אמר כחצובא. כלומר כמו בקבוק שהוא עגול כך הם עומדים בעגול. מאן דאמר כשורה הן עומדין קנה קרקע תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו אע"ג דכשורה עומדין כ"ש כחצובה דודאי קנה קרקע: ומאן דאמר כחצובה. מאי טעמא יש לו קרקע משום דלא מזדרע ביניהן להכי מכר לו הקרקע שביניהן שאין יכול לחרוש בצמד בקר ביניהן להיות תלם שלו שלם אבל כשורה דמצי למזדרע מיכן ומיכן סמוך לאילנות וביניהן לא קנה קרקע: תלת רומיתא. אילנות של אטד בעגול אחד דלא מזדרע בינתייהו הכי נמי דיש לו קרקע ללוקח. רומיתא גדולות וגבוהות. אמר ליה. הכא ודאי יש לו קרקע משום דחשיבי הני אילנות ומכר לו קרקע אבל גבי הני אין לו קרקע דלא חשיבי: פיסקא המוכר את הראש. סתם בבהמה גסה לא מכר את הרגל משום דהנהו חשיבי לחוד ותני חשיבי לחוד והכי נמי כל הני מכר האי לא מכר האי דכל חדא וחדא מלתא חשובה באפי נפשה היא: מכר את הקנה. הריאה קרי לה על שם קנה: אבל בבהמה דקה מכר את הראש מכר את הרגלים. משום דלא חשיבי כלום לגבי הראש דדבר מועט הוא והכי תלו אינשי למיקני: מכר את הרגלים לא מכר את הראש. משום דראש חשוב בפני עצמו הוא: מכר את הכבד לא מכר את הקנה. משום דקנה מלתא חשובה באפי נפשה היא: מכר לו חטים יפות. שהתנה לו לתת החטין יפות ונמצא שנתן לו רעות עכשיו נתאנה לוקח ויכול לחזור בו הלוקח. אבל אם מוכר רצה לחזור בו שנתייקרו אחר מיכן אינו יכול לחזור בו כדמפר' בגמ': התנה לתת לו חטין רעות. ונמצא שנתן לו יפות שנתאנה מוכר. מוכר יכול לחזור כדמפר' בגמ': התנה לתת לו יפות ונמצאו יפות כתנאם אין אחד מהם יכול לחזור בו הואיל שהשלים לו תנאו. וכל מי שנתאנה ב) יכול לחזור בו וידו על העליונה משום דמין אחר הן. אבל התנה עמו לתת לו שחמתית. כלומר חטין אדומים שנתארמו מחמת החמה הזורחת עליהן ועל שם החמה קרויים שחמתית. ונמצאו לבנות. או לבנות התנה ונמצאו שחמתית והואיל דכל הני שני מינין הן יכולין לחזור בהן שלא כזה התנה ליתן לו: אמר רב חסדא מכר לו שוה חמש בשש. דהשתא איכא אונאה וסבירא ליה לרב חסדא דשתות כיותר על שתות ובטל מקח. ושוב הוקרו ברשות הלוקח ועמדו על ח'. מי נתאנה מעיקרא הלוקח והלוקח אע"ג דנתייקרו ועמדו על ח' אם רצה יכול לחזור בו הואיל דמעיקרא הוה בו חזרה. אבל המוכר אם רצה לחזור בשביל שנתייקרו דהשתא מיהא נתאנה אינו יכול לחזור בו משום

דמצי

הגהות הב"ח

(א) גמ' רשות הרבים מהו. נ"ב עיין לקמן דף קד ע"ב גרסינן דכך ע"ש: (ב) רשב"ם ד"ה מכר וכו' אלא אונאה כגון אונאת שתות וכו' בהזהב הלכתא שתות קנה: (ג) ד"ה ונמצא וכו' ששוה יפה מה שקנהו: (ד) ד"ה אמר וכו' שוה ו' בה' מי נתאנה וכו' שלכך לוקח יכול לחזור:

לקמן קד:

א) נ"ל שרבי הי' אחר חורבן הבית והלל הזקן קודם החורבן היה. ב) ר"ל אם נתאנה בשתות כשיעור אונאה. או אפשר דרבינו קאי אריפא איפות ונמצאו רעות.

דא"ל אילו לא אוניתן לא הוה מצית הדרת בך השתא דאוניתן מצית הדרת בך ותנא תונא יפות ונמצאו רעות לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר ואמר רב חסדא [א]מכר לו שוה שש בחמש והוזלו ועמדו על ג' מי נתאנה מוכר מוכר יכול לחזור בו ולא לוקח דא"ל אילו לא אוניתן לא הוה מצית הדרת בך השתא מצית הדרת בך ותנא תונא רעות ונמצאו יפות מוכר יכול לחזור בו ולא לוקח מאי קא משמע לן מתני' היא אי ממתני' הוה אמינא דלמא דרב חסדא תרוייהו מצו הדרי בהו ומתני' (א) הא אתא לאשמועינן דלוקח יכול לחזור בו דס"ד אמינא משום דכתיב °רע רע יאמר הקונה: [ב]שחמתית ונמצאת לבנה כו': אמר רב פפא מדקתני לבנה ש"מ האי שמשא סומקתי היא תדע דקא סמקא צפרא ופניא והאי דלא קא חזינן כוליה יומא נהורין הוא דלא ברי מיתיבי °ומראהו עמוק מן העור א)[ג]כמראה חמה עמוקה מן הצל והתם לבן הוא כמראה חמה ולא כמראה חמה כמראה חמה דעמוקה מן הצל ולא כמראה חמה דאילו התם לבן והכא אדום ולמאי דסליק דעתין מעיקרא הא קא סמקא צפרא ופניא בצפרא דחלפא אבי וורדי דגן עדן בפניא דחלפא אפתחא דגיהנם ואיכא דאמרי איפכא: [ד]יין ונמצא חומץ שניהן יכולין לחזור בהן: לימא מתניתין רבי היא ולא רבנן דתניא יין

רש"י

דא"ל. לוקח למוכר: אי לאו דאוניתן. בשעת מכירה היה מתקיים המקח ולא מצית הדרת בך ואע"פ שהוקר אחרי כן והשתא מצית הדרת בתמיה וכי בשביל שאוניתני וייפו חכמים את כחי לחזור אם ארצה ונתנו ידי על העליונה תחזור בך גם אתה כשהוקר לבסוף ותהי גם ידך על העליונה א"כ מאי מהני לי: ועמדו על שמונה. רבותא נקט ביטול מקח והוא הדין דהוה מצי למימר ועמדו על שבעה דאיכא אונאת שתות מעות ורוצה גם מוכר לחזור: ותנא תונא. תנא דידן כמו אבונא אחונא ולשון קלר הוא: יפות ונמצאו רעות. הרי נתאנה לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר אע"ג דהוקרו דלהך רבותא איצטריך למתנייה: שוה ו' בה'. שתות מקח הוא והוא הדין לשוה ז' בשש דהוי שתות מעות: והוזל. אחר זמן מרובה ורוצה לוקח לחזור דהא אכתי לא נתקיים המקח דהא מוכר לעולם חוזר כדאמרינן בהזהב (ב"מ דף נא.): על שלש. ה"ה הוי מצי למימר על ד' דהוי ביטול מקח: הכי גרסינן בסיפא כמו שכתוב בספרים מאי קא משמע לן מתניתין היא אי ממתניתין הוה אמינא דרב חסדא תרוייהו הדרי בהו ומתניתין היינו טעמא משום דרע רע יאמר הקונה. כלומר דרב חסדא דאיכא אונאה תרוייהו הדרי הואיל ונתאנה המאנה לבסוף בתוך זמן שהיה המתאנה יכול לחזור וכיון דלא נתקיים המקח לגמרי עד דנתאנה גם המאנה תרוייהו הדרי: ומתניתין. בדליכא אונאה כלל אלא בשוויהן מכרו ועכשיו טוען איני חפץ באלו הלכך במכר יפות ונמצאו רעות יכול לוקח לחזור בו דא"ל יפות בקשתי ומקחי טעות אבל אם בא מוכר לחזור ולומר גם אני אחזור שמקח טעות הוא הלוקח אומר לו איטו טעות שאף אני בחזקת רעות לקחתים דרע רע יאמר הקונה וסיפא נמי רעות ונמצאו יפות המוכר חוזר דאמר טעיתי ולא היה בדעתי למכור אלו אבל אם בא הלוקח לחזור בעלילה זו מפני שהוזלו חטין ורוצה לומר לו אלו לא מכרת לי אומר לו (ב) בחזקת רעות לקחתם ואני מודה לך וכן פירש רבינו זקני מ"כ ולי נראה דהכי מצי טוען ליה אני לא הטעתיך דבחזקת יפות מכרתים לך דטוב טוב יאמר המוכר בשעת מכירה אבל גבי אונאת שתות דרב חסדא שאין אדם יודע שויו של מקח עד שיראה לתגר התם ליכא למימר רע רע יאמר הקונה ויודע היה שקנאו ביוקר דאי הוה יודע לא הוה זבין אלא בשויין דהוא נאמן לטעון יודע הייתי שרעות הן ואעפ"כ גמרתי בדעתי לקנותן דכיון ששוות הדמים דעתי לקנותן אבל בהא לא מהימן אי טעין הייתי יודע דאיכא אונאה וגמרתי בדעתי לקנותן דהא ודאי לא עביד איניש: מדקתני לבנה ש"מ. שחמתית אדומה ולא שחורה דהא שני מראות יש בחטין ולא יותר לבנות ואדומות ומדקרי לחדא לבנה ולאידך שחמתית ש"מ שחמתית אדומה ועל שם חמה שהיא אדומה קרי לחטין האדומות שחמתית: נהורין דלא ברי. מאור עינינו אינו ברור כל כך מתוך אור היום שמכהה עינינו אבל לפרא ופניא שהיום חשוך ניכר אדמומית החמה ורב פפא לפרש משנתנו בא אמאי מקרי שחמתית: עמוק. הלבן נראה עמוק אצל השחור: לבן הוא. כדכתיב (ויקרא יג) ואם בהרת לבנה היא ומדמדמי ליה לחמה שמע מינה לבנה היא: ולמאי דס"ד מעיקרא. דהוה פרכינן לרב פפא מברייתא דלבנה היא אמאי לא הויא קשיא לן האי דסמקא לפרא ופניא מה היינו יכולין לפרש אמאי סמקא אם לבנה היא: בפניא. ששוקעת במערב דחלפא אפתחא דגיהנם ומאדמת מכח אש גיהנם בצפרא דחלפא במזרח אוורדי דגן עדן שהוא במזרח כדכתיב גן בעדן מקדם (בראשית ב): ואיכא דאמרי איפכא. בצפרא סמקא משום דעומדת במזרח ומאירה החמה כנגדה במערב ומאדמת מכח גיהנם שבמערב לפי שעמוד של אור החמה מכה כנגד גיהנם ומאדים החמה מכחו בפניא דחלפא במערב ועמוד שלה הולך לצד מזרח ומכה בגן עדן ומאדים מכח אדמומית וורדי דגן עדן: לימא מתניתין רבי היא ולא רבנן. דכיון דאמרי מין אחד (ג) הן אין שניהן חוזרין אלא המתאנה דדמי לחטין יפות ונמצאו רעות ונמצאו יפות: מין

תוספות

אי לאו דאוניתן לא הדרת בך. וא"ת ביתר משתות דקיימא לן דבטל מקח ואפילו המתאנה יכול לחזור אמאי לא אמר נמי התם אי לאו דאוניתן כו' כמו בשתות וי"ל לפי שהוא רחוק מן המקח יותר מדאי וכאילו לא מכר כלל שאין ראוי מקח כזה להתקיים וריב"ם פי' דאפילו ביתר משתות אין המאנה חוזר בו אלא כשהמתאנה תובע אונאתו כיון שתובע יותר משתות דהוי ביטול מקח הוי מקח טעות ויכול גם המאנה לחזור בו אבל אם המתאנה אינו תובע אונאתו ורוצה להחזיק המקח כמו שקנה אין סברא שיוכל המאנה לחזור בו דמצי א"ל אי לאו דאוניתן כו' כמו בשתות:

ותנא תונא יפות ונמצאו רעות. שוה בשוה איירי ומאי קא משמע לן שיוכל לוקח לחזור בו ולא מוכר פשיטא אלא הא קא משמע לן דאפילו הוקרו אחרי כן אין המוכר יכול לחזור:

והוזלו ועמדו על שלש. ה"מ למימר על ד' דהוי נמי ביטול מקח אלא איידי דנקט לעיל שהוקרו שנים נקט נמי שהוזלו שנים:

מאי קא משמע לן רב חסדא היינו מתניתין. דע"כ מתניתין להכי הוא דאתא דאי לאו הכי מאי קא משמע לן וכי תימא אע"ג דלא קא משמע לן מידי יש לו לשנות (ד) כי היכי דקתני יפות ונמצאו יפות ואע"ג דהוקרו והוזלו אלף פעמים ברשות לוקח הוקרו והוזלו שלגמרי נתקיים המקח לאלתר וי"ל דאי רישא (ה) חידוש הוה ניחא הא דנקט סיפא אע"ג דפשיטא כדי למנות ארבע מדות אבל אי ברישא נמי ליכא חידוש א"כ בחנם הזכיר במתניתין כל דין יפות ורעות:

אי ממתניתין ה"א דרב חסדא תרוייהו מצו הדרי בהו. בהוקרו והוזלו ומתניתין היינו טעמא ביפות ונמצאו רעות דלוקח מצי הדר ביה ולא מוכר אע"פ שהוקרו משום דאם בא מוכר לחזור א"ל לוקח לא נתאניתי אע"פ (ו) שאמר יפות יודע היה שהן רעות דטוב טוב יאמר המוכר אבל במוכר לו שוה חמש בשש והוקרו דרב חסדא לא שייך למימר הכי ולכך יכול לחזור בו אפי' מוכר וסיפא מתניתין דרעות ונמצאו יפות דמוכר מצי הדר ביה ולא לוקח אע"פ שהוזלו משום דא"ל מוכר לא נתאניתי יודע הייתי שהן יפות אע"פ שהיית אומר דרעות הן דרע רע יאמר הקונה אבל מכר לו שוה שש בחמש והוזלו יכול לחזור בו אפילו לוקח דלא שייך למימר הכי כן פ"ה ד) בשם רש"י ועוד פר"י בע"א דלרב חסדא מצו הדרי תרוייהו דממתניתין ליכא למשמע מידי דאפשר דמתניתין איירי דלא הוקרו ולא הוזלו וכי תימא מאי קא משמע לן איצטריך סד"א דיפות ונמצאו רעות לא יוכל לחזור בו אפילו לוקח שיודע שהן רעות אע"פ שהמוכר אמר שהן יפות דטוב טוב יאמר המוכר וכענין זה יש לפרש סיפא:

האי שימשא סומקתי היא. פי' ה"ר מנחם דנפקא מיניה לנודר מן האדום:

בצפרא חלפא אבי וורדי דג"ע. ומשמע דג"ע במזרח הוא ואפילו למאי דאמר איפכא הוי במזרח כדפ"ה וכן משמע במדרש דארץ כוש במזרחו של עולם כדכתיב (בראשית ב) הוא הסובב את כל ארץ כוש וזה הנהר יוצא מעדן א"כ(ז) עומד במזרח מסתמא והא דאמר בבראשית רבה בפ"כ שרוח מזרחית קולטת היא קלטה אדם הראשון כדכתיב (שם ג) ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן וגו' קלטה קין כדכתיב וישב בארץ נוד קדמת עדן משמע דאדם הראשון וקין במזרחו של עולם היו ושם אנו עומדים א"כ ג"ע היה במערב העולם צריך לומר (ח) דמזרח דקרא היינו קדם של עולם שאצל ג"ע והיינו קדמת עדן קדם העולם שאצל גן עדן והא דאמר בב"ר שרוח מזרחי קולטת היינו רוח מזרחי של עולם ולא של גן עדן:

עין משפט נר מצוה

עב א מיי' פי"ז מהל' מכירה הל' יד סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכז סעיף יא:
עג ב מיי' פי"ז מהל' מכירה הל' ג סמג עשין קע טוש"ע ח"מ סי' רלג:
עד ג מיי' פ"א מהל' טומאת צרעת הלכה ב סמג עשין רלד:
עה ד מיי' פי"ז מהל' מכירה הל' ג סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רלג:

מסורת הש"ס

א) [שבועות ו: נגעים פ"א מ"א. חולין מג.] ב) שייך לעיל: ג) ע"ב: ד) אינו ובן כפ"י שלפנינו במקום טוב טוב לא כתוב כו' פי' רע רע יאמר כו' ועי' רש"ל: ה) [וע"ע תוס' כתובות נה: ד"ה מעלה ועיין תוס' קידושין עה: ד"ה עד ניכון]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאי קמ"ל מתני' היא אי ממתניתין ה"א דלמא דרב חסדא תרוייהו מצו הדרי בהו ומתניתין ה"מ משום דכתיב רע וכו' כצ"ל ותיבות הא אתא לאשמועינן דלוקח יכול לחזור בו דס"ד אמינא נמחק: (ב) רש"י ד"ה גירסת רשב"ם מאי קמ"ל מתני' היא אי ממתניתין הוה אמינא דלמא דרב חסדא תרוייהו מצו הדרי בהו ומתניתין היינו טעמא משום דכתיב רע רע יאמר הקונה וכו': (ג) ד"ה לימא וכו' מין אחד הן: (ד) תוס' ד"ה מאי קמ"ל וכו' יש לו לשנות כדי למנות ד' מדות כי היכי דקתני יפות ונמצאו יפות ואף על גב דהוקרו והוזלו: (ה) בא"ד רישא הוי חידוש: (ו) ד"ה אי ממתניתין וכו' אע"פ שאמר שהן יפות יודע הייתי שהן רעות: (ז) ד"ה בצפרא וכו' א"כ מסתמא עומד במזרח והא דאמר: (ח) בא"ד צריך לומר דמקדם דקרא היינו קדם של עולם שאצל גן עדן כמערבו וכו':

רבינו גרשום

דמצי למימר לי' אי לאו דאוניתני מעיקרא לא [מצית]הדרת בך.כלומר אם לא בשביל שהוניתני מתחלה מן המקח שאלמלא היית מוכר שוה בשוה והוקר ברשותי לא היית יכול לחזור בך ועכשיו בשביל שהוניתני תרצה לחזור בך כשם שבתחלה בשעה שהוניתני לא היית חוזר בך עכשיו לא תחזור בך עכשיו: ותנא תונא. ממתני' מייתי סייעתא לרב חסדא: התנה לו למכור חטין יפות ונמצאו רעות. הואיל שנתאנה לוקח יכול לחזור בו אבל לא מוכר ואף על גב דשוב הוקרו אותן רעות הוקרו ברשותו של לוקח. ואע"ג דהשתא הוי אונאה למוכר ועדיין לא קבל דמיהן אינו יכול לחזור בו משום ההוא טעמא דרב חסדא: ואמר רב חסדא מכר לו שוה שש בה'והוזלו.לאחר שכבר לו קודם שקבל הדמים: מי נתאנה. מעיקרא המוכר.מוכר יכול לחזור בו אם רוצה אף על גב דהשתא הוזלו נתאנה לוקח בסוף שהוזלו. משום דמצי למימר ליה המוכר ללוקח אי לאו דאוניתני שנתתי לך שוה ו' בה' משום ההוא מענה דהוזלו בה אונאה מעיקרא ובטול מקח בשביל ההוא מענה קא בעית למיהדר בך השתא הואיל דהוזלו כיון דמעיקרא ביה דאוניתני לא הדרת בך השתא לא תיהדר בך השתא משום דהוזלו: ממתניתין ותנא תונא. ממתניתין מסייע ליה לרב חסדא: התנה לו למכור לו רעות ונמצאו יפות דנתאנה מוכר. מוכר יכול לחזור בו משום דנתאנה אבל לוקח אינו יכול לחזור בו אע"ג דשוב הוזלו אותן יפות ברשותו הרבה יותר מדאי אפ"ה לא מצי למיהדר ביה משום טעמא דרב חסדא: ודקשינן מאי מצית למימר דההיא מלתא דרב חסדא בההיא לישנא בתרייתא דמיא למתני' ודלמא במלתא דרב חסדא איכא למשמע מינה דתרווייהו מצו למיהדר בהן ודקא מייתית סיועא ממתני' לעולם ממתניתין לא תסייעה. דמתני' היינו טעמא דמוכר יכול לחזור בו ולא לוקח משום דרע רע יאמר הקונה כלומר מעיקרא כשהתנה הלוקח עם המוכר למכור לו חטין רעות בקש ממנו ובתורת רעות באו לידו הואיל שנתאנה מוכר יכול לחזר בו אבל לא לוקח דהוא אמר רע רע בשעת קניה ואע"ג דהוזלו מכדי דמיהן לאחר מיכן לא מצי למיהדר ביה דמצי למימר ליה המוכר מה אתה מתרעם עלי דידי והא מעיקרא בחזקת רעות קניתם והשתא נמי רעות נינהו ומש"ה לא מצי למיהדר בו לוקח אבל לגבי מלתא דרב חסדא איכא למימר דתרווייהו מצי למיהדר ... המוכר לא היה בדעתו ליתן לו אלא שוה ה' ... להכי מוכר יכול לחזור בו. ולוקח נמי שנתן ... [illegible]

יין וחומץ ~~אחד ~~ ...

יין וחומץ "מין אחד הוא רבי אומר שני מינין אפילו תימא רבנן עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אלא לענין מעשר ותרומה וכדר' אלעא א) דאמר רבי אלעא ג)מנין לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה שנאמר °ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו אם אינו קדוש נשיאות חטא למה מכאן לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה אבל לענין מקח וממכר דכולי עלמא איכא דניחא ליה בחמרא ולא ניחא ליה בחלא ואיכא דניחא ליה בחלא ולא ניחא ליה בחמרא: **מתני'** ב) ג)המוכר פירות לחבירו משך ולא מדד קנה מדד ולא משך לא קנה אם היה פיקח ד)שוכר את מקומן ה)הלוקח פשתן מחבירו הרי זה לא קנה עד שיטלטלנו ממקום למקום ו)ואם היה מחובר לקרקע ותלש כל שהוא קנה: **גמ'** א"ר אסי א"ר יוחנן מדד והניח על גבי סימטא קנה א"ל ר' זירא לרבי אסי שמא לא שמע רבי ז)אלא במודד לתוך קופתו א"ל ג) דמי האי מרבנן כדלא גמרי אינשי שמעתא מדד לתוך קופתו מימרא בעי קיבלה מיניה או לא קיבלה מיניה תא שמע דאמר ר' ינאי אמר רבי ח)חצר השותפין קונין זה מזה מאי לאו על גבי קרקע לא לתוך קופתו הכי נמי מסתברא דא"ר יעקב א"ר יוחנן מדד והניח על גבי סימטא לא קנה קשיין אהדדי אלא לאו ש"מ כאן במודד לתוך קופתו כאן במודד על גבי קרקע שמע מינה תא שמע מדד ולא משך לא קנה מאי לאו בסימטא לא ברשות הרבים אי הכי אימא רישא משך ולא מדד קנה משיכה ברשות הרבים מי קניא והא י)אביי ורבא דאמרי תרוייהו מסירה קונה ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהן משיכה קונה בסימטא ובחצר שהיא של שניהן והגבהה קונה בכל מקום מאי משך נמי דקתני מרה"ר לסימטא אי הכי אימא סיפא אם היה פיקח שוכר את מקומן ואי ברה"ר ממאן אגר הכי קאמר ואם ברשות בעלים היא אם היה פיקח שוכר את מקומן ה) רב ושמואל דאמרי תרוייהו
בליו

יין וחומץ · וא"ת והא אמר לקמן בהמוכר את הפירות (דף צו· ושם) הבודק את החבית להיות מפריש עליה תרומה ואח"כ נמצאת חומץ כל ג' ימים (הראשונים) ודאי תרומה מכאן ואילך ספק פי' שלא תהא תרומתו תרומה ואמאי. והא לרבנן אמרי' מין אחד הן וי"ל דהתם טעמא משום דלא נתכוין להפרים אלא יין ונמצא חומץ דהוי טעות אבל נתכוין להפרים חומץ הוי תרומה וכן משמע בתוספתא דתרומה (פ"ד) אבל קשה דאמר בהאשה רבה (יבמות דף פט·) התורם קישות ונמצאת מרה תרומתו תרומה ויחזור ויתרום וכן מן הטמא על הטהור אמר התם דבשוגג תרומתו תרומה אע"פ שטעה ושם פירשתי: **מדד** והניח ע"ג סימטא קנה · כשהמוכר מודד איירי אע"פ שמשיכת המוכר אינה מועלת ללוקח הכא שאני (ד) כשמודד ומניח על גבי סימטא אבל מדד לוקח פשיטא ובהא לא הוה ס"ד דא"ר זירא שמא לא שמע רבי אלא במודד לתוך קופתו אבל על גבי קרקע לא אע"ג דמשיכה מועלת בסימטא כאילו מושך ברשותו בלא משיכה מיהא לא קנה בסימטא: **חצר** השותפין קונין זה מזה · משמע מתוך הלשון שהחצר קונה בלא זכיית כליו ומשמע ליה דקנה אף בלא משיכה: **תא** שמע מדד ולא משך לא קנה מאי לאו בסימטא · וקשה לר' אסי וא"ת דלמא בכליו של מוכר איירי ולא הניח על גבי סימטא ומשום הכי לא קנה וכי תימא אי בכליו של מוכר היכי מהניא משיכה דודאי מהניא כמו שאפרש לקמן (ה) ונראה דמדנקט מדד ולא משך משמע דלא מהני מידי אלא משיכה מדלא קתני מדד ולא הניח ע"ג קרקע ולא משך: **ואי** ברה"ר ממאן אגר · אבל בסימטא מלי אגר מבני ההוא מבוי דפתוח להוא סימטא: **הכי** קאמר אי ברשות בעלים היא כו'. כולה ה"מ לאוקמה ברשות בעלים ולפרש משך מרשות בעלים לסימטא אלא דלא הוה שייך לשון משך דהוה ליה למימר הוציאו מרשות בעלים: **כאן** ברה"ר כאן בסימטא · וא"ת אם כן מאי אפילו ויש לומר דהכי קאמר לא מיבעיא בחצר של שניהם אלא אפילו בסימטא נמי קנה:
כל

מין אחד הוא · ואם תרם מזה על זה תרומתו תרומה דקרינא ביה והרמותם ממנו (במדבר יח) וכן לענין הודאה ממין הטענה דאם טענו יין וחומץ והודה לו באחד מהן חייב שבועה על השני דאיכא הודאה מקצת הטענה וממין הטענה: לא תשאו עליו חטא. אם תרימו תורה אור חלבו כלומר מן היפה הא אם תרימו מן הרע שבאותו המין תשאו חטא שהתרומה תקדש כמו שהיא רע ואין תקנה להחליפה ולא לחזור ולתרום: נשיאות חטא למה · הא לא עבד ולא מידי ויחזור ויתרום מן היפה: אבל לענין מקח · שזה רוצה במדבר יחלקנות יין או חומץ אע"ג דמין אחד הוא לא קני דאיכא דניחא ליה בטעם יין ואיכא דניחא ליה בטעם חומץ ולא דמי לחטין יפות ורעות דהתם חד טעמא אית להו וחד שמא אית להו ומה שאל מכר לו אלא שאיכהו קלא: **מתני'** המוכר פירות לחבירו · ופסק לו הדמים (א) בשער הידוע כל איפה בכך וכך ומשך כגון בסימטא ובחצר של שניהן קנה ואע"פ שלא מדד דמדידה לא מעכבא דאינה אלא גלויי מילתא בעלמא כמה מכר אבל אם לא פסק אע"פ שמדד ומשך לא קנה כדאמרינן בגמרא דלא סמכא דעתייהו שעדיין המוכר יכול להעלות דמיהן כל מה שירצה וזה יכול לומר לא אקנה אלא בזול: מדד ולא משך לא קנה · וכגון שמדד בכליו של מוכר והניח ע"ג סימטא אבל מדד ונתן לתוך כליו של לוקח קנה כדאמר בגמ': אם היה פיקח · הלוקח: שוכר את מקומו · אם ברשות בעלים הם כדאמרינן בגמ' ובשליפי רברבי מוקי לה בגמ' והלכך קתני בהו משך דאין דרכם בהגבהה דלא שייכא משיכה אלא במידי דלאו בר הגבהה הוא כדאמרינן בגמ': אבל הלוקח פשתן · דהיינו שליפי זוטרי כדאמרינן בגמ': הרי זה לא קנה · במשיכה: עד שיטלטלנו כו' · כלומר שיגביהם ויטלם ממקומם למקום אחר ואורחא דמילתא נקט דאין דרך להגביה מקחו אלא כדי ליטלו ולילך: ואם היה מחובר כו' · בגמרא מפרש לה: **גמ'** מדד · בכליו של מוכר: והניח ע"ג סימטא קנה · הלוקח כאילו הניחם מוכר ברשותו של לוקח וכגון שפסק הדמים וסימטא איכא דאמר שביל של יחידים ואני שמעתי כניסה בולטת מרה"ר ויש רשות לבני אדם להעמיד שם חפצים שלהם כחצר השותפים דאינו עשוי להילוך בני רשות הרבים: שמא לא (ב) שמעת · כלומר שמא לא שמעת מר' יוחנן אלא במודד והניח לתוך קופתו של לוקח דקני ליה כליו בסימטא שהרי יש לו רשות להניח שם כליו כבחצר השותפין אבל סימטא בלא כלי לא קני דלא משיכה איכא ולא רשות המיוחדת ללוקח איכא וכן כלי בלא סימטא לא קני כגון כליו ברשות הרבים דאין לו רשות להושיבם שם: מודד לתוך קופתו · בסימטא: מימרא בעי · בתמיה הא אפי' ברשות מוכר קני ליה כליו דלוקח: קיבלה מיניה · רבי זירא מרבי אסי או לא קיבלה מיניה: תא שמע · דקיבלה מיניה: דאמר רבי ינאי · רבו של רבי יוחנן: חצר השותפין · והוא הדין לסימטא: קונין · מקח זה מזה כדמפרש ואזיל: מאי לאו על גבי קרקע · כרבי אסי אלמא קיבלה בתר הכי כי שמעה (ג) מרבי ינאי: קשיין אהדדי. דרבי אסי ודר' ינאי קשיין אהך דרבי יעקב: אלא ש"מ כו' · ר' אסי אמת אמר ששמע מרבי יוחנן קנה וגם ר' יעקב שמע לא קנה כדאמר משמיה דר' יוחנן וכדמפרשי כאן במודד כו' ורבי אסי טעה בפירוש שמועתו ואיכא למימר דלא קיבלה: ת"ש · קשיא לרבי אסי משום הכי לא קיבלה: מדד ולא משך לא קנה · ובעל כרחך במדד והניח על גבי קרקע מיירי דאי בתוך קופתו קשיא לכולהו בין לרבי ינאי בין לר' יעקב בין לרבי אסי אלא בלא כלי מיירי וקשיא לרבי אסי לבדו דאמר קנה והכא קתני לא קנה: לא ברשות הרבים · ואפילו אם מדד לתוך קופתו נמי לא קנה דאין כליו של לוקח קונה לו ברשות הרבים כדלקמן: והאמר אביי ורבא כו' · בפירקין לעיל (דף עו:) פרישית לה: מסירה · כגון בספינה ובהמה גסה: אי הכי · דלא בסימטא מיירי אלא ברשות הרבים אימא סיפא אם היה פיקח שוכר את מקומו ואי ברשות הרבים היא ממאן אגר אלא ודאי בסימטא או בחצר השותפים מיירי דמצי אגר מבני הוא מבוי הפתוח להאי סימטא: הכי קאמר ואי ברשות בעלים כו' · דהאי דקתני ואם היה פיקח מילתא באפי נפשה היא לאשמועינן דיש מקום שאם יהיה פיקח ישכור רשות בעלים כדי לקנות מקחו ומשפטי קנייה בא להשמיענו דמשיכה קונה ושכירות מקום *כהגבהה גבי פשתן: [גס"ו והכגסס]
כליו

עין משפט נר מצוה

עו א מיי' פ"ה מהל' תרומות הל' כא טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף סד:

עז ב מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף נג:

עח ג מיי' פ"ד מהל' מכירה הל' ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ר סעיף ו:

עט ד מיי' שם פ"ג הלכה ז סמג שם טוש"ע שם סי' קלח סעיף ה:

פ ה מיי' שם הל' ג וסמג שם טוש"ע שם סעיף א ועיין בהשגות:

פא ו מיי' שם הל' יח סמג שם:

פב ז ח מיי' שם פ"ד הלכה ז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' ר סעיף ז:

רבינו גרשום

ר' אומר שני מינין הן. משום הכי יכולין לחזור בהן: אלא לענין מעשר. חשוב מין אחד דתורם מן החומץ על היין וכדר' אילעא: ולא תשאו עליו חטא. כשאתם צריכין להרים חלבו ממנו שלא תשנו ותרימו הרע: אבל לענין מקח וממכר. מודה דהוו ב' מינים ואיכא דניחא ליה בחלא וכו' ומש"ה שניהן יכולין לחזור בהן: **פיס' משך.** הלוקח ברשותו אע"פ שלא מדד לו המוכר עדיין קנה: אם היה פיקח. הלוקח כיון שמדדו לו והן ברשות המוכר שוכר את מקומו של מוכר שמונח שם הפירות ונחשב כמו רשות הלוקח הוא וקנאן: מדד לו מוכר והניח הפירות על גבי סימטא. היינו מקום שיש לו רשות למוכר ולוקח בלבד קנה דדמי כמונח ברשות לוקח: שמא לא שמע רבי. מיניה דר' יוחנן דקנה לוקח בשביל סימטא אי לאו דקופתו של לוקח הוא בסימטא ומדד לו בתוכה: אי מודד לתוך קופתו מאי למימרא כל היכא דמנחא קניא. דכליו של לוקח קונה בכל מקום: קיבלה מיניה ר' זירא. דבלא קופתו קניא ליה סימטא או לא: ת"ש דאמר רבי דחצר השותפין קונין בו מקח זה מזה. שותף מן חבירו והוא הדין לסימטא דשל שניהן היא אלא שאינה מוקפת מחיצות. מאי לאו על גבי קרקע מדד לו וקונין: ת"ש דלא קבלה. דקתני במתני' מדד ולא משך לא קנה. מאי לאו מדד על גבי סימטא ולא קנה. לא מדד ברה"ר קתני דבלא משך (ברה"ר) לא קנה: אי ברה"ר משיכה מי קניא. מסירה קונה ברה"ר אם הוא דבר שאינו יכול להגביהו כיון שמסרו בידו קנאו. משיכה קונה בסמטא וכל מקום שיש בו רשות ללוקח והגבהה קונה בכל מקום. אלמא דמשיכה ברה"ר לא קניא: לעולם ברה"ר קתני מדד ולא משך להכי לא קנה. הא אם מדד על גבי סימטא קנה כדר' אסי. ודקא קשיא לך היכי מצית מוקמת לה ברה"ר משיכה ברה"ר מי קניא. תריץ מאי משך דקתני מרה"ר לסימטא וקנה. ומדד היינו ברה"ר: אי הכי דמוקמת לה למתני' ברה"ר אימא סיפא אם היה פיקח וכו'. הכי קאמר כלומר חסורי מחסרא מתני'. והכי צריך לאוסופי עלה דסיפא ואם ברשות בעלים ברשות של מוכר מדד לו לא קנה ואם היה פיקח כו'. אבל לעולם אם מדד לו בסימטא קנה כדר' אסי:
ולא

מסורת הש"ס

א) לקמן קמג. יבמות פט: קדושין מו: ב"מ נו. [תמורה ה.] : ב) כתובות קג. : ג) גיטין לס. וש"נ: ד) לעיל עו: ה) [לקמן פו.]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה המוכר וכו' הדמים כל איפה בכך וכך אי נמי בשער הידוע כצ"ל וכ"ב כנ"ל וכן פירש לקמיה בדף פ"ו ע"א דלא בעינן פיסוק דמים אלא כשאין דמיהן קצובין אבל כשדמיהן קצובין אפי' בלא פיסוק קני וכן באשר"י פ"ה סי' ט"ז: (ב) ד"ה שמא לא שמע רבי כלומר: (ג) ד"ה מאי לאו וכו' כי שמעה לדרבי ינאי: (ד) תוס' ד"ה מדד וכו' הכא שאני שמסתלק כשמודד וכו' ובהא לא הוה אמר ר' זירא כצ"ל ותיבת ס"ד נמחק: (ה) ד"ה ת"ש וכו' שאפרש לקמן . נ"ב בדף פה ע"ב בד"ה לא בכליו:

כליו של אדם קונה לו בכל מקום חוץ מרה"ר ורבי יוחנן ור"ש בן לקיש דאמרי תרוייהו אפילו ברה"ר אמר רב פפא לא פליגי כאן ברה"ר כאן בסימטא ואמאי קרו לה רה"ר שאין רה"י ה"נ מסתברא דא"ר אבהו א"ר יוחנן [א]כליו של אדם קונה לו בכל מקום שיש לו רשות להניחו יש לו רשות אין אין לו רשות לא ש"מ ת"ש ארבע מדות במוכרין [ב]עד שלא נתמלאה מדה למוכר משנתמלאה מדה ללוקח בד"א [ג]במדה שאינה של שניהן אבל אם היתה מדה של אחד מהן ראשון ראשון קנה במה דברים אמורים ברה"ר ובחצר שאינה של שניהן אבל [ד]ברשות מוכר לא קנה עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו [ה]ברשות לוקח כיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח [ו]ברשות הלה המופקדים אצלו לא קנה עד שיקבל עליו או עד שישכור את מקומן קתני מיהא ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהן

מאי

רש"י

כליו של אדם. של לוקח קונה לו אם פסק דמים בכל מקום אפי' ברשות מוכר וכגון דאמר ליה בהדיא יקנה כליך כדאמר לקמן בשמעתין אבל בסתמא מיבעיא לן לקמן ולא אפשיטא: חוץ מרה"ר. והוא הדין לחצר שאינה של שניהן כדמוכח לקמן בברייתא דד' מדות: כאן בסימטא. הא דר"ל ור' יוחנן:

כל מקום שיש לו רשות. כגון סימטא וחצר השותפין ורשות מוכר וכגון דאמר ליה זיל קני כדלקמן דהיינו יש לו רשות: אין לו רשות. כגון רה"ר לא: ה"ג בתוספתא ארבע מדות במוכרין עד שלא נתמלאה מדה למוכר משנתמלאה מדה ללוקח בד"א במדה שאינה של שניהן אבל אם היתה מדה של אחד מהן ראשון ראשון קנה בד"א ברה"ר או בחצר שאינה של שניהן אבל ברשות הלוקח כיון שקיבל עליו מוכר ה"ז קנה ברשות מוכר לא קנה עד שיגביה או עד שיוציא מרשות הבעלים ברשות זה המופקדין אצלו לא קנה עד שיקבל עליו או עד שישכור את מקומן. ופירוש ארבע מדות במוכרים לאו ד' רשויות קחשיב רה"ר רשות מוכר רשות לוקח רשות המופקדין אצלו דהא רשות מוכר ורשות נפקד חדא הוא דהכא והכא שייך למימר קבלה ושכירות מקום והוצאה והגבהה דהא תנן במתניתין גבי רשות מוכר שכירות מקום דקתני ואם היה פיקח שוכר את מקומו ואוקימנא ברשות בעלים וכיון דדינן שוה ליכא ד' מדות ומה הן ארבע מדות ד' חלוקין של דינין שחלוקין זה מזה ואלו הן מדה שאינה של שניהן ברה"ר ובחצר שאינה של שניהן דאמרינן בה עד שלא נתמלאת המדה למוכר משנתמלאת המדה ללוקח הרי אחת מדה של אחד מהן ראשון ראשון קנה הרי שתים רשות לוקח מיד כשקיבל מוכר קנה הרי ג' רשות מוכר ורשות נפקד דקמפרש בהן דין הגבהה והוצאה קבלה ושכירות הרי ד' וסמך מצאתי לי מדברי רבינו זקני מ"כ: עד שלא נתמלאת המדה למוכר. שאם נשפך היין או השמן או אם הוקר למוכר ויכול לחזור בו דמוקי לה לקמיה במדה ששאילו שניהן הלכך כל זמן שלא נתמלאת המדה הרי היא ברשות מוכר: משנתמלאת הרי היא ברשות לוקח. לקחתה וליטול בה מקחו עד שיצניענו או יניחנו בכליו דלדעת כן השאילוה להם לזה למדידה ולזה להצניע את שלו וכל זמן שעוסק במדידה למלאות המדה הרי היא ברשותו דמודד דהיינו מוכר ואין הלוקח יכול לקנות בתוך כליו של מוכר כל זמן שלא משך או שלא הגביה משנתמלאת המדה ללוקח כדפרישית שעכשיו נעשית כליו של לוקח דלדעת כן נשאלה לו וס"ל להאי תנא דכליו של לוקח קונה ברה"ר כדמפרש ואזיל ודלא כרב ושמואל ומיהו בסימטא ובחצר של שניהן מוקי לה לקמיה דהתם קני כליו של לוקח: במדה שאינה של כו'. וכדפרישית טעמא: אבל אם היתה המדה של אחד מהם. או של לוקח או של מוכר: ראשון ראשון. שנותנין לתוך המדה קנה בעל המדה שאם המדה של מוכר אע"פ שנתמלאת המדה הרי היא של מוכר ולא קנה לוקח ואע"פ שפסק הדמים לא קנה עד שימשוך דבכליו של מוכר ברה"ר אי נמי בסימטא לא קני לוקח דהא אפי' ברשות לוקח נמי אמרינן לקמן דלא קנה לוקח כל זמן שהפירות בכליו דמוכר עד שיספכם לקרקע ואם המדה של לוקח אף על גב דלא נתמלאת נמי ראשון ראשון קנה דדמי למשך אע"פ שלא מדד דקתני מתני' דקנה דכליו של לוקח קונה לו: ברה"ר. וקשיא למ"ד חוץ מרה"ר: ובחצר שאינה של שניהן. וכגון שלא נתן בעל חצר להם רשות למדוד שם דהיינו דומיא דרה"ר: אבל. אם היו מודדין ברשות מוכר לא קנה ואע"פ שפסק ומדד ומשך דמשיכה לא מהניא בי מוכר עד שיגביה דהגבהה קונה בכל מקום או עד שיוציאנה מרשות של מוכר לרשות של לוקח או לסימטא או שצירף ידו למטה מג' ברה"ר סמוך לאיסקופת הבית וקיבלה כדאמרי' בכתובות (דף לא.) גבי היה מגרר ויוצא ולקמן בשמעתין (דף פו.) מייתי לה ומיהו לקמן מוקי לה במדה דמוכר בי מוכר ומדה דלוקח בי לוקח דבי מוכר שכיחי מאני דמוכר ובי לוקח שכיחי מאני דלוקח: ברשות לוקח. שהביא המוכר תבואתו למכור בבית לוקח: כיון שקיבל עליו מוכר. שגמרלה וא"ל כל תבואה זו קנויה לך בכך וכך כל סאה וסאה: קנה לוקח. מיד אע"פ שלא מדד דקני ליה רשותו ולוקח הכלי בטל אגב הרשות ומיהו לקמיה מוקי לה במדה דלוקח ולא גרע ממשך ולא מדד דקתני מתני' דקנה: המופקדין אצלו. שהפקיד שם מוכר פירותיו ומסתמא הקנה לו נפקד למפקיד את רשותו לצורך פירותיו למכור ולמדוד פירותיו בביתו כדרך כל הנפקדים: עד שיקבל עליו. נפקד במצות מפקיד לייחד לו רשות ללוקח לקנות הפירות באשר הוא שם או עד שישכור והוא הדין נמי גבי רשות מוכר שייך קבלה ושכירות הכא נמי שייך הגבהה והוצאה אלא תנא אורחא דמילתא קתני דסתם מוכר כשמוכר רוצה הוא לפנות את ביתו הלכך קתני התם הגבהה והוצאה דאינו חפץ להשאיל ולא להשכיר רשותו וגבי נפקד שייך קבלה ושכירות דכי היכי שהיה נפקד של זה הראשון הכי נמי ישמור פקודנו של שני ורבותא תנא הכא קבלה ושכירות וכל שכן הגבהה והוצאה ולמאן דמוקי לקמן במאני דמוכר בי מוכר ומאני דלוקח בי לוקח איכא לאוקומי נמי במאני דמופקד בי מופקד והלכך לא קני לוקח בכליו דנפקד:

מאי

תוספות

כל מקום שיש לו רשות להניח. וא"ת והא דאמר לעיל מדד והניח ע"ג סימטא קנה ואוקימנא לתוך קופתו משמע דוקא מדד אבל לא מדד לא קנה לו כליו ואומר ר"י דבעי למימר זיל קני וכיון דמדד כדאמר ליה זיל קני דמי והשתא ניחא דצריכי הני תרי מילי דר' יוחנן ומיהו קשיא דלעיל דקאמר אפילו ברשות הרבים ואוקימנא בסימטא תימה למאי איצטריכא וי"ל דשמא חדא מכלל חברתה איתמר:

ארבע מדות במוכרים. פירש רבינו שמואל דאין לפרש ד' רשויות דהא רשות מוכר ונפקד חדא היא דהכא והכא שייך למימר קבלה ושכירות מקום הוצאה והגבהה וקשה לפירושו דאם כן ליערבינהו וליתנינהו ברשות מוכר ורשות נפקד לא קנה עד שקבל עליו או יגביהנה או יוציאנה או ישכור מקומו ועוד דאין נראה שתועיל קבלה ברשות מוכר דאין אדם מקנה רשותו לאחרים ע"י עצמו כדתנן בפ' חלון (עירובין דף עט: ושם) דמזכה להן על ידי בנו ובתו הגדולים אבל לא ע"י בנו ובתו הקטנים מפני שידן כידו ומ"מ אין לפרש דחשיב רשויות דלמאי דבעי למימר השתא דמדה של לוקח קני אפילו ברה"ר כל שכן ברשות מוכר דקני דהא לבסוף דמסקינן דברה"ר לא קנה אפ"ה מיבעיא לן אי קנה ברשות מוכר כליו של לוקח אי לא ואם כן מיבעי לן לפרושי דהא דקאמר ברשות מוכר לא קנה עד שיגביהנה דבכליו של מוכר איירי ובלאו הכי צ"ל כן לקמן כי אמר דכליו של לוקח קנה ברשות מוכר א"כ לא חשיב אלא רשות אחד כיון דכליו של לוקח קנה בכל מקום דהשתא אין חילוק בין רה"ר לרשות מוכר אלא (א) דחשיב ד' מדות דכלים מדת סרסור ומדת מוכר ומדת לוקח ומדת נפקד:

הכי גרסינן בתוספתא (רפ"ה) ברשות הלה הנפקדים אצלו לא קנה עד שקיבל עליו או עד שיגביהנה ויוציאנה או ישכור את מקומו אבל לפי ספרים דגרסי עד שיגביהנה או עד שיוציאנה קשה ליערבינהו וליתנינהו רשות מוכר בהדי נפקד והשתא משמע דקבלה כדי זוכה לו לקונה וא"ת בסוף פ"ק דגיטין (דף יג. ושם:) דאמר מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה ומה צריך מעמד ג' הא מוכח התם דתן כזכי דמי דתנן (שם יא: ושם ד"ה כל) האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי חוזר בגט ואינו חוזר בשחרור משום דתן כזכי וא"כ בלא מעמד ג' יקנה לו כדאמר הכא ולמאי דפירש ר"ת דמעמד שלשתן קנה אפילו בעל כרחו של נפקד אתי שפיר דאיצטריך לכך מעמד ג' ולמאי דמפרש נמי ר"ת דלא אמרינן תן כזכי אלא היכא דבשעה שנותן לו אומר לו תן אבל אם כבר היה בידו לא אמרינן תן כזכי אתי שפיר ועוד י"ל דהכי נמי מעמד ג' דאפי' אין הפקדון ביד הנפקד דקני דאי לאו מעמד ג' אינו יכול לזכות לו אלא כשהוא ברשותו:

כליו

עין משפט נר מצוה

פג א מיי' פ"ד מהל' מכירה הלכה א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן ר סעיף ג:
פד ב ג מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ט:
פה ד מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ג:
פו ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף א:
פז ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג ובהג"ה:

רבינו גרשום

לא פליגי כאן ברה"ר. כולהו מודי דאם מדד לו בכליו של לוקח ברה"ר דלא קנה לו כליו. וכולהו מודי דאם מדד לו בכליו בסממא דקנה. והא דקאמר רב ושמואל חוץ מרה"ר ממש קאמרי הא בסממא קנה והא דקאמר ר' יוחנן ור"ש לקיש ברה"ר לא רה"ר ממש קאמרי אלא בסממא ואמאי קרו ליה רה"ר לפי שאינה רה"י דאינה מוקפת מחיצה. ה"נ מסתברא דבסממא מיירי דאמר ר' אבהו וכו'. והאי דקאמר ליה ר' זירא לר' אסי שמא לא שמע רבי וכו'. משום דס"ל לר' זירא כר' אבהו א) אמר ר' יוחנן ור' אסי אמר אפי' בלא כליו ס"ל לר' יוחנן דבסממא קנה: עד שלא נתמלאה מדה כולה למוכר. דהמוכר יכול לחזור בו: ומשנתמלאת מדה ללוקח. הרי הוא ברשות לוקח ואם רצה קנה: בד"א דעד שלא נתמלאה למוכר שמדד לו במדה שאינה של שניהן. אלא ששאלוה אבל אם היתה מדה של אחד מהן של לוקח ראשון ראשון שמדד לתוכו קנה הלוקח. בד"א דקנה ראשון ראשון ברה"ר ובחצר ב) מפרש לקמן בסממא. וזו מדה אחת. ומדה ב' אם ברשות מוכר מדד לו במדת לוקח לא קנה עד שיגביה דהגבהה קונה בכל מקום או עד שיוציא מרשותו כגון דשוכר את מקומו: ואם ברשות לוקח הן. שהיו מופקדין בידו כיון שקבל עליו מוכר למכרן לו אע"פ שלא מדד לו עדיין קנה לו לוקח רשותו וזו מדה ג'. מדה ד' אם היו הפירות ברשות הלה המופקדין אצלו. כלומר שהיו מופקדין ביד אחר ולא ביד לוקח לא קנה הלוקח עד שיקבל עליו זה המופקד שישאיל לו ללוקח מקום שהפירות מונחין שם או עד שישכור את מקומו של מופקד שהפירות שם:

א) ר"ל דס"ל כר' אבהו דאפי' בסימטא בעינן כליו דוקא. ב) נראה דצ"ל ברה"ר ובחצר שאינה של שניהם ולקמן מפרש דרה"ר דקאמר היינו בסימטא.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ארבע וכו' אלא צריך לומר דחשיב ד' מדות:

מאי לאו ברה"ר ממש לא סימטא והא דומיא דחצר שאינה של שניהם קתני מאי חצר שאינה של שניהם נמי דלא דהאי כולה ולא דהאי כולה אלא דתרווייהו בעא מיניה רב ששת מרב הונא א)כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח או לא אמר ליה תניתוה ב) זרקו לה לתוך חיקה או לתוך קלתה הרי זו מגורשת אמר ליה ר"נ מאי טעמא פשטת ליה מהיא ג)דמתו לה מאה עוכלי בעוכלא דאמר ד)רב יהודה אמר שמואל והוא שהיתה קלתה תלויה בה ור"ל אמר קשורה ואע"פ שאינה תלויה בה ה)רב אדא בר אהבה אמר כגון שהיתה קלתה מונחת לה בין ירכותיה רב משרשיא בריה דר' אמי אמר כגון שהיה בעלה מוכר קלתות רבי יוחנן אמר מקום חיקה קנוי לה מקום קלתה קנוי לה אמר רבא מאי טעמא דר' יוחנן לפי שאין אדם מקפיד לא על מקום חיקה ולא על מקום קלתה אלא פשוט לה מהא ברשות מוכר לא קנה עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו מאי לאו בכליו דלוקח לא בכליו דמוכר ומדרישא בכליו דמוכר סיפא נמי בכליו דמוכר אימא סיפא ברשות לוקח כיון שקיבל עליו מוכר קנה לוקח ואי בכליו דמוכר אמאי קנה לוקח סיפא אתאן לכליו דלוקח ומאי פסקא סתמא דמילתא בי מוכר מאני דמוכר שכיחי בי לוקח מאני דלוקח שכיחי אמר רבא ת"ש ו)משך חמריו ופועליו והכניסן לתוך ביתו בין פסק עד שלא מדד ובין מדד עד שלא פסק שניהן יכולין לחזור בהן

פירקן

מאי לאו רשות הרבים ממש. ואפ"ה קתני דאם היתה מדה של אחד מהן ראשון ראשון קנה אלמא כליו של לוקח ברה"ר קונה וקשיא למ"ד חוץ מרה"ר ולר' אבהו א"ר יוחנן: אלא דתרווייהו. חצר השותפין: כליו של לוקח ברשות מוכר. כגון פסק ונתן לתוך מדה של לוקח או מדד במדה שלו ושפכן לכליו של לוקח והבית של מוכר הוא: קנה לוקח. כאילו נתן לתוך רשותו של לוקח: או לא קנה. דרשות עיקר והכלי בטל לגבי הרשות: תניתוה. משנה היא בגיטין בפרק הזורק (דף עז.): לתוך חיקה. כלומר על בגדיה שהיא מלובשת: קלתה. סל שהנשים נותנות לתוכו מחטין ולינוריות: הרי זו מגורשת. דקונה לה קלתה ברשות המגרש: דמתו [לה] מאה עוכלי בעוכלא. כלומר שדו בה נרגא מאה הכאות (א) במשקל שמו עוכלא שסיברו הטעם הזה דבפרק הזורק פרכינן ש"מ כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח ומתרלי כל הני אמוראי התם דלא תילף מינה: תלויה בה. ואינה נגררת בקרקע ולכך קונה לה קלתה דדמי להגבהה שקונה בכל מקום תלויה בה היינו קשורה ותלויה: קשורה אף על פי שאינה תלויה. אלא נגררת בקרקע וקשורה בה ולא גרסי' תלויה אע"פ שאינה קשורה: בין ירכותיה. ואף על פי שמונחת בקרקע אין מקפיד על מקום מושב אשתו ועד עכשיו היה אותו מקום קנוי לה: מוכר קלתות. לכך אינו מקפיד על מקומם שיש לו בית לכך. כך פירשה רבינו מ"כ במס' גיטין: לא על מקום חיקה. כשנגררין בגדיה על הקרקע: אלא פשוט לה מהא. דלא קנה: מאי לאו בכליו דלוקח. שמדדו בו בבית מוכר ואפ"ה לא קנה לו כליו: ומשני לא בכליו דמוכר. ומש"ה לא קנה לוקח עד שיגביהה דאכתי לא נפק מרשותיה דמוכר כלל: ומקשינן מדרישא בכליו דמוכר כו'. ולפי סדר התוספתא איכא לאקשויי הכי ומדסיפא בכליו דמוכר רישא נמי בכליו דמוכר: ואי בכליו דמוכר אמאי קנה לוקח. לדידך דאזלת בתר כלי ולא מבטלת ליה אגב הרשות שהוא בתוכו א"כ אמאי קנה לוקח בקבלת מוכר הא אכתי לא נפק מרשותו דמוכר כלל אלא ודאי בתר רשות אזלינן ולא בתר כלי והלכך בי מוכר הרי הוא של מוכר עד שיגביהה לוקח לא שנא בכליו דלוקח ולא שנא בכליו דמוכר ובי לוקח קנה לוקח ואפילו אי הוי בכליו דמוכר ומשני סיפא אתאן כו': ומתמה ומאי פסקא. כי פסקת את הדבר כן דלעולם בי מוכר אין מודדין כי אם בכליו דמוכר ובי לוקח בכליו דלוקח בתמיה: ומשני סתמא דמילתא כו'. והיינו שתים מדות מד' מדות של מוכרין דהכי קאמר ברשות מוכר לעולם לא יקנה לוקח כי אם בהגבהה משום דדרך למדוד שם בכליו דמוכר ולעולם ברשות לוקח קונה בקבלת מוכר שהרי נתונים בכליו דלוקח: מגאתי מוגה בהגהת רבינו זקני מ"כ כן משך חמריו ופועליו והכניסן לוקח לתוך ביתו והתבואה על גבן: בין פסק עד שלא מדד. אם באו לחזור קודם מדידה יחזרו דמאי נקנה לא משיכת תבואה יש ולא רשות לוקח יש דעודם על נואדם ולא הוכנו לרשותו שהרי לא פירקן כדמוכח סיפא דקתני בה פירקן מכלל דרישא בלא פירקן אלא הכנסה בעלמא שמשכן והכניסן לתוך ביתו קתני והך משיכה לאו משיכה היא לקנות שהרי האדם הוא מושך ומשיכת אדם טעון פירות לא מהניא לקנות את הפירות עד שימשוך הפירות עצמן: בין מדד. דהונחו לרשותו: עד שלא פסק. אם באו לחזור קודם פיסוק חוזרין אע"פ שהונחה עתה בשעת מדידה ברשותו דלוקח ובכליו דלוקח דלא קניא רשותו קודם פיסוק ואפילו משיכה קודם פיסוק לא מהניא כדמפרש לקמיה דלא סמכא דעתיה לא דמוכר ולא דלוקח שהמוכר שמא יפסוק דמיהן יקרים יותר או הלוקח ישלם בזול יותר ומתני' דקתני משך ולא מדד קנה כשפסק קודם משיכה:

פירקן

בכליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח או לא. אע"ג דברשות הרבים אמרינן לעיל דלכ"ע לא קנה התם ה"ט משום דלא ניחא להו לבני רה"ר שיניח כליו שם דמאן פייס (ב) ודמאן שביק אבל ברשות מוכר מיבעיא דאע"ג דא"ר יוחנן דכל מקום שיש לו רשות להניחו קנה דלמא לא אתא למעט אלא רה"ר אבל מוכר שמא משאיל לו מקום ללוקח שיקנה מה שהוא מוכר לו וא"ת ואמאי לא פשיט מהא דאמר ר' יוחנן לעיל (דף פד:) מדד והניח ע"ג סימטא קנה ואסיק לעיל במודד לתוך קופתו ודוקא בסימטא אבל ברשות מוכר לא ויש לומר דרבי יוחנן דנקט סימטא היינו משום דברשות מוכר מיבעי ליה וכן משמע בגיטין בהזורק (דף עח. ושם ד"ה כגון) דקאמר אהא דתנן זרקו לה לתוך חיקה או לתוך קלתה מגורשת ודייק אמאי מגורשת כליו של לוקח ברשות מוכר הוא שמע מינה כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח ומשני עלה ר' יוחנן מקום חיקה קנוי לה מקום קלתה קנוי לה: **כגון** שהיה בעלה מוכר קלתות. וא"ת כהי דנותן לה רשות ומשאילה מ"מ הא בעי חזקה כדאמרינן בהשואל (ב"מ דף קב: ושם) כשם שהקרקע נקנה בכסף בשטר ובחזקה כו' כך שכירות קרקע כו' ותירץ ריב"א דאע"ג דאין המקום קנוי לה (ג) דכיון דיש לה רשות להביא קלתה שם קני לה קלתה דכליו של אדם קונה לו בכל מקום שיש לו רשות להניח כמו גבי סימטא אע"פ שאין סימטא קנוי לו מ"מ הכלי עצמו קונה לו: **לא** בכליו דמוכר. משמע מהכא דמשיכה מועלת ללוקח בכליו של מוכר דקתני דקנה כשמוציאה מרשותו: (ד) **בכליו** דמוכר אמאי קנה לוקח. דכי היכי דכליו של לוקח לא מבטל אגב רשות מוכר ה"נ אית לן למימר דכליו של מוכר לא מבטל אגב רשות לוקח והוי מצי לדחויי אע"ג דכליו של לוקח לא בטל אגב רשות מוכר כלי של מוכר בטל אגב רשות לוקח דניחא ליה למוכר שיתבטל כליו אגב הרשות שיתקיים המקח: **משך** חמרין ופועלין. בכו"ן ול"ג חמריו ופועליו בוי"ו דאם כן הוה משמע דמיירי בחמריו ופועליו דלוקח ולא יתכן דאם כן בלא פירקן נמי וא"ת הא דבעי ר' אלעזר בפ"ק דבבא מציעא (דף ט: ושם ד"ה משוך) האומר לחבירו משוך בהמה זו וקני כלים שעליה מהו מי מהניא משיכה דבהמה לאקנויי כלים שעליה או לא תפשוט מהכא דלא מהניא דקתני שניהן יכולין לחזור בהן וי"ל דהכא כשמשך החמרים אבל החמורים לא משך אלא החמרים משכו את החמורים עמהן א"כ התם דוקא מיבעי ליה דאמר ליה שע"י משיכת בהמה יקנה הכלים אבל הכא דלא מיירי בהכי אלא דאמר ליה זיל וקני גרידא ומשום הכי לא קנה תבואה במשיכת בהמה: **בין** פסק עד שלא מדד בין מדד עד שלא פסק. ואפי' מדד ופסק נמי שניהן יכולין לחזור כיון דעדיין לא פירקן אלא נקט הכי משום דבעי לפלוגי בסיפא בין פסק עד שלא מדד למדד עד שלא פסק: ומדכליו

רבינו גרשום

מאי לאו ברשות הרבים ממש. קנה אם מדד לו במדתו של לוקח הא בסמטא אפי' בלא כליו קנה וכר' אמי: לא. שמדד לו במדתו בסמטא וכדר' זירא: והא רה"ר דומיא דחצר שאינה של שניהם קתני. וקא ממעט סמטא: לעולם סמטא ומאי דומיא דחצר שאינה של שניהן. שאינה דחד לחוד אלא דתרווייהו והיינו נמי סמטא דהיינו דתרווייהו: כליו של לוקח ברשות מוכר. ומדד לו בתוכו קנה בלא הגבהת לוקח או לא: זרקו לה. הגט והיא יושבת בביתו: לתוך חיקה או לתוך קלתה. היינו כלי ופעמים מנחת בו חפצים שמשימה בראש שלועזין קרנ"ק: הרי זו מגורשת. אלמא דכליה קונה לה ברשות בעלה ותפשוט מהא דכליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח: דמחייה מאה עוכלי בעוכלא. כלומר כמה מדות א) מדד כאן. כלומר תמהו עליה ותירצו בה תירוצין הרבה: דאמר רב יהודה אמר רב שמואל. אמאי מגורשת כגון שהיתה קלתה תלויה בה בצוארה דהויא הגבהה: קשורה. בראשה: אע"פ שאינה תלוי'. באויר אלא מונחת או תלויה אע"פ שאינה קשורה מגורשת כיון דמחברא בה כגופה דמי ורשותה הוא: (או) שהיתה מונחת. בקרקע בין ירכותיה ודמי כמו חיקה ורשות שלה: כגון שהיה בעלה מוכר קלתות. וקנתה ממנו קלתה ובההיא הנאה שקנתה ממנו אקני לה מקום הקלתה: ור' יוחנן אמר. כל זמן שהיא בביתו מקום חיקה ומקום קלתה קנוי לה לפי שאין אדם מקפיד גבי אשתו לא על מקום כו': מאי לאו כליו של לוקח. ואפי' הכי לא קני עד שיגביה: ומדרישא מוקמת בכליו דמוכר סיפא נמי בכליו דמוכר. ואי בכליו של מוכר אמאי קנה לוקח בקיבל גרידא: ומאי פסקא. התנא למתני' דרישא אוקים בכליו של מוכר. סיפא אוקים בכליו של לוקח: אין דודאי פסקא דסתמא דמילתא כו': משך חמריו ופועליו. שנתן להן תבואה בשכרן ושב רצה לחזור ולקנותה מהן או חמרין ופועלין דעלמא מוכרי פירות: והכניסן לתוך ביתו בין פסק. שקצץ לו דמיהן קודם שהכניסן עד שמדד. כלומר ועדיין לא מדד או מדד הפירות ועדיין לא פסק שניהן יכולין לחזור בהן הואיל ולא משך התבואה עצמה. אע"פ שפסק כיון שלא מדד יכולין לחזור בם שניהם.

אבל

עין משפט נר מצוה

פח א ב מיי' פ"ד מהל' מכירה הלכה ו ועי' בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן ר סעיף ט:

פט ג ד ה מיי' פ"ה מהל' גירושין הלכה ח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלט סעיף י:

צ ו מיי' פ"ד מהלכות מכירה הלכה ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן ר סעיף ג:

צא ז מיי' שם הלכה ב ועי' במ"מ ובכסף משנה טוש"ע שם ס"ה:

צב ח מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף ח:

מסורת הש"ס

א) [גיטין עח. עט: ב"מ סו: ע"ז עא: קדושין כה:]: ב) גיטין עז.: ג) [כתובות עג.]: ד) [גיטין עח.]: ה) שם: ו) ע"ז עב.:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה דמתו וכו' הכאות שהו במשקל: (ב) תוס' ד"ה כליו וכו' דמאן פיים ומאן שביק: (ג) ד"ה כגון וכו' קנוי לה מ"מ כיון דיש לה רשות: (ד) ד"ה ואי בכליו וכו' אגב הרשות כדי שיתקיים:

א) רבינו ז"ל מפרש מתה לשון מדידה וכ"ה בערוך ערך עכל א' כלשון רבינו כאן אות באות [וע"ש במוסף הערוך] ובערך מ"ה לא הביא הערוך לשורש הזה דמתה הוא לשון מדידה וצ"ע.

פירקן והכניסן לתוך ביתו *פסק עד שלא מדד אין שניהן יכולין לחזור בהן מדד עד שלא פסק שניהן יכולין לחזור בהן ומדכליו המוכר ברשות לוקח לא קנה [ג]כליו דלוקח נמי ברשות מוכר לא קנה אמר רב נחמן בר יצחק בששפכן איקפד רבא מידי שפכן קתני פירקן קתני אלא אמר מר בר רב אשי א)במתאכלי דתומי א"ל הונא בריהדמר זוטרא לרבינא מכדי פירקן קתני מה לי פסק ומה לי לא פסק א"ל פסק סמכא דעתיה לא פסק לא סמכא דעתיה א"ל רבינא לרב אשי ת"ש ב)דרב ושמואל דאמרי תרוייהו כליו של אדם קונה לו בכל מקום לאתויי מאי לאו לאתויי רשות מוכר התם [ד]דא"ל זיל קני תנן התם ג)[ה]נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה [ו]ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה בסורא מתנו לה להא שמעתא משמיה דרב חסדא בפומבדיתא מתנו לה משמיה דרב כהנא ואמרי לה משמיה דרבא [ז]לא שנו אלא דברים שאין דרכן להגביה אבל דברים שדרכן להגביה בהגבהה אין במשיכה לא יתיב אביי וקאמר להא שמעתא איתיביה רב אדא בר מתנה לאביי ד) [ח]הגונב כיס בשבת חייב שכבר נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת [ט]היה מגרר ויוצא מגרר ויוצא פטור שהרי איסור שבת וגניבה באין כאחד והרי כיס דבר הגבהה הוא ואפי' הכי קני במשיכה א"ל במיתנא אנא נמי במיתנא קא אמינא א"ל במידי דבעי מיתנא תא שמע ברשות מוכר לא קנה עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו אלמא מידי דבר הגבהה אי בעי בהגבהה קני ליה ואי בעי במשיכה קני ליה אמר רב נחמן בר יצחק לצדדין קתני מידי דבר הגבהה בהגבהה מידי דבר משיכה במשיכה ת"ש

רשב"ם

פירקן · בין מוכר בין לוקח והכניסן לרשותו דיש כאן הנחה ברשות לוקח יש כאן חילוק ואע"ג דאכתי בהך הכנסה לא קנה משום דלא פסק אהני לכי פסק בתר הכי דקניא ליה רשותיה שמונחין בו הלכך פסק אחרי כן אע"פ שלא מדד קניא ליה רשותיה ואין יכול לחזור אפי' קודם מדידה דבשעת פיסוק קניא ליה רשותיה ואין כליו של מוכר מעכב עליו אלמא כלי לא חשיב רשותיה ומדידה נמי לא מעכבא כדתנן מסך ולא מדד קנה דהואיל ופסק דמים על כולן מדידה גלוי מילתא בעלמא היא ולא דמי להיכא דלא מכר לו אלא כור אחד דאמרי' לקמן (א) מדידת הכור מעכבא ויכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה דהתם מעכבא מדידה דלא קניא רשותיה אלא מאי דזבין ליה: מדד עד שלא פסק לא קנה · ויכולין לחזור קודם שיפסקו אבל משיפסוק קנה ואית דמפרשי פירקן והכניסן לתוך ביתו היינו משיכה והאי דקתני פסק עד שלא מדד אין שניהן יכולין לחזור מוקמי לה כשפסק קודם שפירקן וקני במשיכה שאחר פיסוק וטעות הוא בידם דא"כ היכי יליף מיניה דכליו של מוכר לא מעכב קנייה דרשות לוקח דלמא הא דקנה לוקח לאו משום קניית רשותו הוא אלא משום משיכה: ומדכליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה · מוכר כלומר שאין כליו של מוכר מעכב על רשות הלוקח לקנותן הלוקח כדקתני פירקן ופסק קנה דקנה רשות (ב) קודם מדידה ואע"פ שעדיין הפירות בתוך שקין של מוכר וכיון דאהני רשות לוקח לבטל כליו של מוכר ולהוציאן מרשות מוכר כל שכן וכל שכן כליו דלוקח נמי ברשות מוכר יבטל הרשות את הכלי של לוקח שלא להוציאן מחזקת המוכר שמוחזק בהן עד עתה: בששפכן · האי פירקן היינו שפירקן לשפכן מן השקין לקרקע ביתו של לוקח דליכא כליו דמוכר והלכך קניא ליה ללוקח רשותו: איקפד רבא · דאיהו אמר האי ת"ש: פירקן קתני · דמשמע כמות שהיו מונחין החבילות כן פירקן: במתאכלי דתומי · חבילות שומים דליכא שקין: מכדי פירקן קתני · שהונחו ברשות לוקח וקני ליה רשותו מיד כשקיבל עליו מוכר למכרן לו כדקתני בברייתא לעיל: לא סמכא דעתיה · דמי יימר שיתקיים המכר שמא המוכר יעלה בדמיהן והלוקח יזלזל בדמיהן שהרי אין דמיהן קצובין: התם דאמר ליה · מוכר זיל קני אני רוצה שיקנה לך כליך דכמאן דמושיל ליה מקום הנחת כליו דמי כי קמיבעיא לן סתמא: תנן התם · בפ"ק דקדושין: שיש להן אחריות · שקיימין לעולם: בכסף · במתן מעות: בשטר · אם כתב לו שדי מכורה לך או נתונה לך ומסר לו את השטר: ובחזקה · נעל וגדר ופרץ כל שהוא והתם יליף טעמא מקראי: ושאין להם אחריות · מטלטלי: במשיכה · שמושכן לרשותו או לרשות שיש לו חלק בו כגון סימטא וחצר השותפין וכל שכן בהגבהה דהגבהה קונה בכל מקום ובכל דבר דמשהגביהה הניחה ברשותו אפי' בלא משיכה כן נראה לי: להא שמעתא · דלקמיה האי לא שנו: שאין דרכן להגביה · שכבידין: שדרכן להגביה · דברים קלים: הגונב כיס בשבת והוציאו לרשות הרבים: חייב. בתשלומין דליכא למימר קם ליה בדרבה מיניה דליכא הכא שתי רשעיות ביחד: שכבר נתחייב בגניבה · משעת הגבהה דהגבהה בכל מקום קונה ואיסור שבת ליכא עד שעת הוצאה: היה מגרר. בקרקע דהגבהה ליכא ולא קני ליה אלא בשינוי רשות שימשכנה לרשותו: פטור · מן התשלומין דקם ליה בדרבה מיניה וכתיב כדי רשעתו (דברים כה) משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות: שהרי איסור שבת וחיוב גניבה באין כאחד · דבשעת הוצאת חוץ קנייה ונתחייב בסקילה ובכתובות בפרק אלו נערות פרכינן דמשכיה להיכא אי לרשות הרבים איסור שבת איכא איסור גניבה ליכא ומוקמינן לה כשלירף ידו למטה מג' וקבלה וידו של אדם חשובה לו כד' על ד' וקניא ליה ולא בטלה לגבי רה"ר לגבי קנייה ויש כאן [איסור] שבת וגניבה באין כאחד והך קנייה לאו משום הגבהה היא אלא משיכה לתוך ידו שהרי ידו סמוכה בתוך ג' לקרקע ואית דמוקי ליה התם בלידי רשות הרבים דלענין גניבה מיקנא קני ולענין שבת הוי רשות הרבים כרבי אליעזר: והא כיס דבר הגבהה הוא · ואפילו הכי אי לאו משום איסור שבת הוה קני ליה במשיכה כגון אם היה מגרר ויוצא בחול: אמר ליה במיתנא · כך השיבו סתם וסבור רב אדא דכיס קטן הוא ותמה על תירוץ זה ואמר ליה אנא נמי מיתנא קאמינא לך דאע"ג דאיכא ביה מיתנא דרכו להגביהו הוא: א"ל דחזי למיתנא קאמינא לך · כיס גדול מאד [כך שיטת הגמרא נכונה וכך מצאתי הגהת רבינו זקני מ"כ]: או עד שיוציאנה · היינו משיכה: אלמא מידי דבר הגבהה · דבר קל: לצדדין קתני · עד שיגביהנה אם דבר קל הוא או עד שיוציאנה אם דבר כבד הוא ולפי ענות דעתי נראה לי דהוה מצי לתרולי הכא במידי דבר משיכה עסקינן הלכך אי בעי בהגבהה ליקני דהגבהה עדיפא ממשיכה וקונה בכל דבר ואי בעי במשיכה ליקני דהא אורחיה במשיכה אלא דניחא (ג) טפי לאוקמי דין תרוייהו דמידי דבר הגבהה בהגבהה ולא במשיכה ומידי דבר משיכה אפי' במשיכה וכן נראים הדברים דהא בפ"ק דקידושין (דף כה:) תנן אמר רבי מאיר בהמה גסה במסירה והדקה בהגבהה ולא במסירה ומשיכה ואמרי ליה רבנן בהמה דקה נקנית במשיכה כלומר אף במשיכה ובגמרא אמרי רבנן אחרים זו וזו במשיכה ואמר להו רבי שמעון זו וזו בהגבהה אלמא הגבהה עדיפא ממשיכה דהא אפילו [גסה] לרבי שמעון בהגבהה ולא במשיכה כדמפרש התם: תא

תוספות

ומדכליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה כו' · וא"ת מנא ליה דמתורת רשותו קנה דלמא מתורת משיכה קנה דהא משיכה מועלת בכליו של מוכר כדמפרש לעיל וי"ל דהכא דייק דמתורת רשותו קנה כדפירש לעיל בקונטרס דפירקן והכניסן לתוך ביתו משמע בין מוכר בין לוקח וא"ת בלא פירקן נמי כיון שהכניסן ליקני דליבטיל אגב רשות לוקח ואור"י דלוקא כלי הוא דבטיל אגב הרשות אבל בהמה לא:

אבל דברים שדרכן בהגבהה אין נקנים אלא בהגבהה · והא דפריך במי שמת (לקמן דף קנא·) גבי מלוגא דשטרי והא לא משך ודוחק לומר שהיה כל כך הרבה שטרות שלא היה דרכן להגביה אלא לאו דוקא נקט משך אלא כלומר והא לא הגביה: **והא** כיס דבר הגבהה הוא כו' · לא פריך להאי לישנא דמשני בריש אלו נערות (כתובות דף לא:) כשלירף ידו למטה מג' וקבלה דלא קנה מטעם משיכה אלא מטעם חצר וידו כחצרו אלא להאי לישנא דהתם דקני משום משיכה פריך וא"ת והיכי ס"ד דמיירי בכיס דבר הגבהה הוא א"כ היכי מיחייב לענין שבת הא אין דרך הוצאה בכך כדדייק בריש אלו נערות (שם) אי בזוטרי אין דרך הוצאה בכך אלא במילעי ויש לומר דיש דברים שדרך הוצאה בכך לענין שבת ואפי' הכי לענין קנין אין נקנין אלא בהגבהה שדרכן להגביה אי נמי במגרר דרך מחתרת דהוי דרך הוצאה אי נמי הוה ליה למימר וליטעמיך:

לצדדין קתני · תימה לרשב"א אמאי לא מוקי לה בכלים שאין דרכן להגביה שגם הן נקנין בהגבהה כדמשמע לעיל דאוקמינן במידי דבעי מיתנא וקתני הגונב כיס בשבת חייב שכבר נתחייב בגניבה דהיינו בהגבהה: אטו

רבינו גרשום

אבל פירקן . המשואות הלוקח ברה"ר והכניסן בביתו שמשך התבואה עצמה לרשותו אם פסק קודם ושוב הכניסועדיין לא מדד אין שניהן יכולין לחזור הואיל וקצץ ושוב הכניס . אבל מדד קודם והכניס ועדיין לא פסק שניהן יכולין לחזור בהן : מדכליו דמוכר ברשות לוקח לא קנה מוכר . דהיכא דפירקן והכניסן דעדיין הן בתוך כליו בתוך שקו של מוכר. ואפ"ה כיון דפסק אע"ג דלא מדד א)אין מועיל לו כלום שעדיין הן בו שיהא יכול לחזור בו אלמא אין שניהן יכולין לחזור : כליו דלוקח . בעלמא ברשות מוכר נמי לא קנה לוקח : אמר רב נחמן בר יצחק . לעולם כליו דמוכר ברשות לוקח קנה מוכר דכליו דלוקח ברשות מוכר קנה [לוקח] והכא ליכא כליו של מוכר לפי ששפכן לפירות מן החמור לארץ והכניסן הלוקח בכלי שלו להכי אין יכול לחזור בו : אקפד רבא אדברי רב נחמן והא פירקן והכניסן קתני. דמשמע דהכניס המשואות כמו שהן בכליו של מוכר : אלא אמר מר בר רב אשי . אנא מתרץ לך פירקן ובלא שפכן ואפי' הכי ליכא כליו של מוכר דמאי פירות הללו במסובלי דתומי . חבילות של שומין שנושאין אותן על גבי החמור בלא כלי: מכדי פירקן קתני.דמשך הפירות עצמן מאי שנא דפסק קנה מאי שנא דמדד ולא פסק לא קנה: פסק סמכא דעתיה . דמוכר ומקני לו דאומר לו זיל קני : כי קמבעיא לן שאין דרכו להגביה דנקנין במשיכה: בשבת חייב . לשלם שכבר נתחייב בגניבה משעת הוצאה דקנייה ואיסור שבת לא הוי עד דמוציאה לרה"ר : היה מגררו. בארץ ויוצא וכך הוציאן פטור מתשלומין שאיסור שבת וגניבה באין כאחת וקם ליה בדרבה מיניה: והא כיס דבר הגבהה הוא.ואמאי קאמר איסור [שבת ואיסור] גניבה באין כאחת דהא לא אגבהיה עדיין כשהוציא : אמר ליה במיתנא. כלומר בההוא כיס כגון ארנקי גדולה יש רצועה בתוכה ונוהגין שגוררין אותו באותה רצועה : אמר ליה רב אדא אנא נמי במיתנא קאמינא. ההוא כיס דיש לו מיתנא אמאי כשגוררו לרה"ר באותי מיתנא אמאי הוי איסור גניבה והא יכול להגביהו ודרכן של רוב בני אדם להגביה כיסן יותר מאותן שגוררין:א"ל אביי.האי דקאמרי לך מיתנא לא בכל כיס קטן שיש לו מיתנא אמינא. לא דצריך מיתנא.שהיה כיס כמו שק גדול שאין אדם יכול להגביהו אלא קושרן בחבל או ברצועה ומושכן ובההוא מיירי היה מגרר ויוצא : ת"ש ברשות מוכר לא קנה.דמשמע אפי' מידי דבר משיכה לא קנה עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו אפי' מידי דבר הגבהה משמע דקנה במשיכה וקשיא לרב חסדא : ומשני רב נחמן לצדדין קתני . האי דקאמר עד שיגביהנה במידי דבר הגבהה ולא בר משיכה ודקתני עד שיוציאנה מידי במידי דבר משיכה הוא ולא בר הגבהה: בשלפי

א) נראה דל"ל אע"ג דלא מדד שעדיין הן בו אין מועיל לו כלום שיהא יכול לחזור בו .

עין משפט נר מצוה

צג א מיי' פ"ד מהל' מכירה הל' יג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ר סעיף ז :
צד ב ג מיי' שם הל' א ב טוש"ע שם סעיף ג :
צה ד מיי' שם פ"א הלכה ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קצ סעיף א :
צו ה ו מיי' שם פ"ג הלכה א ד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קצח סעיף א :
צז ז ח מיי' פ"ג מהל' גניבה הל' ב טוש"ע ח"מ סי' שנא :

מסורת הש"ס

א) [גירס' הערוך ערך מסכלין במסובלי דתומי פי' מתרוזות של שומין שאין נותנין בכלין] : ב) [לעיל פה:]:ג) קדושין דף כו. לעיל דף נא. לקמן קנ:ד) שבת דף לא: כתובות דף לא. סנהדרין דף עב. [תוספתא ב"ק פ"ט] :

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה פירקן וכו' לקמן דמדידת כל הכור מעכבא : (ב) ד"ה ומדכליו וכו' דקנה רשות לוקח קודם מדידה : (ג) ד"ה לצדדין וכו' דניחא ליה טפי :

ת"ש המוכר פירות לחבירו משך ולא מדד קני והא פירות דבני הגבהה נינהו וקתני דקני במשיכה הכא במאי עסקינן אבשליפי רברבי אי הכי אימא סיפא הלוקח פשתן מחבירו (א) לא קנה עד שיטלטלנו ממקום זה למקום אחר אטו פשתן בשליפי רברבי מי לא עבדי בשאני פשתן דמשתמיט א"ל רבינא לרב אשי ת"ש א) בהמה גסה נקנית במסירה והדקה בהגבהה דברי ר"מ ור"ש בן אלעזר וחכ"א בהמה דקה גבמשיכה והא בהמה דקה דבר הגבהה היא וקתני דקני במשיכה שאני בהמה דסרכא ב) רב ושמואל דאמרי תרוייהו דכור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה ת"ש אם היתה מדה של אחד מהן ראשון ראשון קנה הואע"ג דלא נתמלאה המדה (ב) כגון דאמר ליה הין בשנים עשר סלעים לוג בסלע אני מוכר לך ג) וכדאמר רב כהנא שנתות היו בהין ה"נ ושנתות היו במדות ת"ש זהשוכר את הפועל לעשות עמו לגורן היום בדינר ולגורן

תא שמע · ממתניתין המוכר פירות כו': והא פירות דבני הגבהה ניכהו · דבשליפי זוטרי משמע מתניתין (ג) מדקמפלגי א גבי פשתן דהכי קתני המוכר פירות משך ולא מדד קנה דמשיכת כל שהוא מהניא בפירות שהרי דבר מועט הוא ובמשיכת כל שהוא נעקר כולו ממקומו כדאמר שמואל לגבי ספינה (לעיל דף עה:) עד שימשוך את כולה אבל המוכר פשתן שהוא ארוך אע"ג דהוי שליפי זוטרי לא קנה במשיכת פורתא דעדיין לא נעקר כולו ממקומו עד שיטלטלו ממקום זה למקום אחר כלומר שימשכנו או יגביהנו למקום אחר שיהיה נעקר כולו ממקום שהיה שם דאיכא למימר דאפילו רב דפליג בספינה הכא מודה דהתם מים יש תחתיו ומדיידא פורתא חשיבא כנעקרה כולה ממקומה אבל על גבי קרקע איכא למימר דמודי: הכא במאי עסקינן בשליפי רברבי · והכי קא מפליג בין פירות לפשתן המושך פירות פעמים שאם משך קנה כגון בשליפי רברבי דהתם ודאי מהניא משיכה וכל שכן הגבהה אבל המוכר פשתן דאי אפשר בשליפי רברבי כדמפרש לקמן אלא שליפי זוטרי ניכהו לא קנה עד שיטלטלו ממקום למקום כלומר שיגביהנו ולא במשיכה כדלעיל ודרך המגביהין מקחן אין מגביהין ע"מ להחזירו במקום שהגביהו אלא מגביהו והולך לו וטולו לרשותו והלכך נקט ממקום למקום והיינו דקפריך אי הכי אימא סיפא כו' דבשלמא לדידי דמוקמינן לה אפי' בשליפי זוטרי איכא לפלוגי בין רישא לסיפא במשיכת כל שהוא כדפרישית אלא לדידך דמוקמת נמי לרישא בשליפי רברבי ארוכין ליכא לפלוגי בין רישא לסיפא אלא דברישא מהניא משיכה דרגילין להיות שליפי רברבי ובפשתן לא מהניא משיכה אלא הגבהה משום דלא הוו רברבי אלא זוטרי: אטו פשתן בשליפי רברבי מי לא עבדי · כמו פירות בתמיה ותהני בהו נמי משיכה [כן נראה שיטה זו בעיני ועיקר]: שאני פשתן דמשתמיט · שמחליק ואין יכולין לעשות ממנו משאות גדולות הלכך בעי הגבהה דדרכו בכך . ורבינו חננאל פי' שאני פשתן דמשתמיט כיון שאם ימשך מתנתק אין דרכו להמשך לפיכך קני בטלטול ולפי הלשון הזה איכא לאוקומה אפי' בשליפי רברבי ואפי' הכי ליתיה במשיכה אלא בהגבהה משום דמתנתק במשיכה: ה"ג בפירושי רבינו חננאל ת"ש בהמה גסה נקנית במסירה והדקה בהגבהה דברי ר"מ ור' שמעון בן אלעזר וחכ"א בהמה דקה במשיכה והא בהמה דקה דבר הגבהה היא ותנו חכמים במשיכה · ומשנה היא בפ"ק דקידושין ומדרבנן קפריך דבהמה דקה מיקניא נמי במשיכה ואע"ג דבת הגבהה היא: דסרכא · מסתרכת ומתדבקת ברגליה בקרקע ולא אפשר בהגבהה כי אם בקושי הלכך אורחה במשיכה ורבינו חננאל פירש דסרכא שורטת מלשון שרוך נעל (בראשית יד) : כור בשלשים אני מוכר לך · צריך היה לו למעות כנגד דמי הכור ולא נתכוין שיהא זה קונה פחות מכור ולא יותר מכור אלא כור בצמצום מקנה לו לא פחות ולא יותר הלכך (ד) אם משך ואע"פ שפסק ואפילו ברשות לוקח ובכליו של לוקח לא קנה עד שיהא הכור מדוד כולו דהכא מדידה מעכבא הואיל והקפיד במכירה פחות מכור ויותר מכור ומשום הכי יכול לחזור בו מכל המכירה אפילו כשמדד לו כ"ט סאין חוזר הוא כל זמן שלא נמדד סאה אחרונה ואע"פ שמשך הכ"ט סאין אינה משיכה מעליא דכור זה חד מקח הוא ועד דמשיך כוליה לא קני כדאמרי' בפרק הזהב (ב"מ דף מז:) היכא דמכר לו חמור בפרה וטלה ומשך את הטלה ולא משך את הפרה שניהם יכולין לחזור בהם משום דלא הוי משיכה מעלייתא ומתניתין דקתני משך ולא מדד קנה היינו כשמקנה לו כל החבילה כמות שהיא והמדידה גלויי מילתא בעלמא היא להודיע כמה מכר: ראשון ראשון קנה · שכל אחד מכירה בפני עצמו היא וכגון דהויא מדה דלוקח ובסימטא דקני ליה כליו א"נ ברשות מוכר וכגון דאמר ליה מעיקרא יקנה לך כליך ברשותי: תא שמע · משום דפרכינן מינה טובא במעתין לעיל לא קאמר מיתיבי: מצאתי גירסא זו על העיקר בפירושי רבינו חננאל איש רומי ת"ש אם היתה המדה של אחד מהן ראשון ראשון קנה ואע"ג דלא נתמלאת המדה הכא במאי עסקינן בדאמר ליה הין בי"ב סלעים לוג בסלע אני מוכר לך וכדאמר רב כהנא שנתות היו בהין הכא נמי כו' וכן עיקר דמההיא רישא שייך למיפרך (ה) הא דקתני בה בהדיא עד שלא נתמלאת המדה למוכר כו' אבל במדה של אחד מהן לא חיישינן לנתמלאת המדה אלא ראשון ראשון הנכנס בכליו של לוקח קנה לוקח דאפי' בחצי מדה שהיא חסירה ואין ידוע כמה יש הואיל ולא נתמלאת (ו) אין יכול לחזור בו ואע"ג דא"ל כור אני מוכר לך ביחד או סאה אני מוכר לך ביחד כל שכן הכא דזבין ליה כור ומדד כ"ט סאין מלאין שקנה כל מדה ומדה כשנתמלאת וקשיא לתרוייהו ופרקינן בדאמר ליה הין בי"ב סלעים לוג בסלע אני מוכר לך והיו י"ב שנתות כעין בליטות יוצאין בדופני הכלי מתוכו לסימנים כיון שמגיע השמן או היין בכל בליטה ידוע שהוא לוג וכיון שהגיע לבליטה נתמלאת המדה קרינא ביה ודמיא ממש לכור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך דקנה כל סאה וסאה ה"נ כל לוג ולוג קני כשמגיע לסימן ורישא דקתני חילוק בין נתמלאת ללא נתמלאת נהי נמי דמיירי כמו בסיפא בדאמר ליה הין בי"ב לוג בסלע אפי' הכי לא קני לוקח ראשון המגיע לסימן דכיון דבמדה שאינה של שניהן עסקינן והוא רוצה למדוד ולמלאותה כולה הרי היא מושאלת לו עד שיגמור את מדידתו דלא הויא שאולה ללוקח עד שתתמלא כדפרישית לעיל דעל מנת כן שאלוה שניהן זה למדידה וזה לקחתה משתתמלא לשפכה בכליו או ברשותו · והאי דקפריך בספרים שלנו מסיפא דקתני ברשות לוקח כיון שקיבל כו' לאו פירכא היא כלל דהתם כשהקנה לו כל התבואה מיירי דקני ליה רשותא בלא מדידה כדקתני נמי מתני' משך ולא מדד קנה ועוד אדרבה הוה ליה לפרוכי ממתניתין דקתני בהדיא משך ולא מדד קנה דאילו התם לא מדד כלל ואפי' הכי קנה ועוד שיטיא דקמשני לפי לשון הספרים דלא מפרשי דבהכי מיירי דקאמר הין בי"ב לוג בסלע לאו שיטיא הוא דמה מהניא שנתות היכא דאמר ליה סתם הין אני מוכר לך אפי' אם מדד לו הין בי"ב לוגין לא קני לשמואל עד דאמר בהדיא הין בי"ב לוג בסלע אני מוכר לך: כדאמר רב כהנא. במסכת מנחות ד): שנתות היו בהין · של קדש עד כאן לפר עד כאן לאיל עד כאן לכבש כלומר סימנים למדת חצי ההין לפר ושלישית ההין לאיל ורביעית ההין לכבש יין: השוכר את הפועל. ונותן לו שכרו עכשיו בניסן כדי לעשות עמו בגורן: היום בדינר · כלומר כל יום של ימות הגורן בדינר ונתן לו עכשיו ל' דינר לל' ימי הגורן ולא גרסינן מהיום בדינר בפי' רבינו חננאל:

ולגורן

אטו פשתן בשליפי רברבי מי לא עבדי ליה · בשלמא אי מוקמינן רישא בשליפי זוטרי וכן פשתן בשליפי זוטרי ובעינן ביה בהגבהה משום שאין דרכו במשיכה כלל אבל שאר דברים אע"פ שדרכן בהגבהה נקנית נמי במשיכה אבל השתא דמוקמינן בשליפי רברבי אמאי פשתן אינו נקנה אלא עד שיטלטלו דהייט בהגבהה והא אורחיה במשיכה כיון שהוא בשליפי רברבי: ראשון ראשון קנה · פ"ה דלא מצי למיפרך מסיפא דקתני ברשות לוקח כיון שקיבל עליו מוכר קנה דאיכא לאוקומי כשנתמלאה המדה ואינגרא לר"י דלא מצי למימר דאיירי כשנתמלאה המדה דא"כ ליתני בהדי' בבא דסרסור ולתני ברה"ר ובחצר שאינו של שניהן וברשות לוקח כו' ומיהו לא ניחא ליה למיפרך מסיפא כיון דמצי פריך מרישא :

כדאמר רב כהנא שנתות היו בהין · תימה לרבינו חיים והלא לא רב כהנא אמרה אלא משנה היא בפ' ב' מדות (מנחות דף פז:) ואר"י דבפ' המוציא יין (שבת דף עח:) תנן סיד כדי לעשות אנדיפי ומפרש רב כהנא (שם פ:) מאי אנדיפי שנתות כדתנן שנתות היו בהין כו' הלכך מביא הכא רב כהנא דאשמעי' דאפילו במדות של חול עושין ולכך מיחייב המוציא סיד כשיעור לעשות בו שנתות אבל ממתניתין דמנחות לא הוזכר שיש שנתות אלא במדות של קודש: דינר ליום כו' · נראה לרשב"א דהא דתנן באיזהו נשך (ב"מ דף סה·) מרבין על השכר ואין מרבין על המכר האי דשרי להרבות על השכר כגון שנכנס מיד לתוך הבית דבענין אחר לא שרי להרבות דמיחזי כאגר נטר כדאמרינן הכא:

לך

א) רבינו מפרש דהקושיא הוא מדברי ר"מ דאמר והדקה בהגבהה ואף דלאו אורחה בהגבהה ומשני דבהמה א"א במשיכה משום דמסרכא ועי' רשב"ם .

עין משפט
נר מצוה

צח א ב מיי' פ"ג מהל' מכירה הל' ג ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קלח סעיף א:
צט ג מיי' שם פ"ב הל' ה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנז סעיף א:
ק ד מיי' פ"ד שם הל' ז ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' ר סעיף ז:
קא ה ו מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף י:
קב ז מיי' פ"ז מהל' מלוה ולוה הל' יב ועיין במ"מ סמג לאוין קצג טוש"ע י"ד סי' קעו סעיף ס:

רבינו גרשום

בשליפי . במשואות של פירות שקושרין בחבילות שאין יכול להגביהן: עד שיטלטלנו. היינו עד שיגביהו ואע"ג דעביד בשליפי רברבי: שאני פשתן דמשתמיט. שיכול לשומטן ולהשליך ממנו עד שיכול לטלטלו מה שאין כן בשאר חבילות: שאני בהמה דמסרכא . שכשרוצין למושכה נמשכת היא עצמה לאחריה ופעמים כסבור שמשכה לפנים ולא משכה אלא לאחור א)להכי קתני והדקה בהגבהה: רב ושמואל דאמרי תרוייהו . נמי לענין מדות מוכר אם אמר לו כור סתם שהוא ל' סאין בל' סלעין אני מוכר לך יכול לחזור בו המוכר אפי' בסאה אחרונה כל זמן שלא מדד לו כור שלם . אבל אם אמר לו כור בל' אני מוכר לך כל סאה וסאה בסלע: ראשון ראשון קנה. הלוקח דאינו יכול לחזור המוכר במה שכבר מדד לו ללוקח: ואע"פ שלא נתמלאת המדה . ואע"ג דאמר ליה כור סתם ולא אמר ליה סאה בסלע קנה לוקח ואין יכול לחזור המוכר: ומשני להכי קנה אע"פ שלא נתמלאה המדה לפי ששנתות יש במדה . סימנין עד כאן סאה עד כאן סאתים ועד כאן ג' וכן עד ל' ולהכי דמי כמאן דאמר ליה סאה בסלע ראשון ראשון לשנתות קנה . כדאמר רב (הונא)[כהנא] במס' מנחות שנתות היו בהין עד כאן לפר עד כאן לאיל עד כאן לכבש: השוכר את הפועל. וקוצץ עמו שיעשה עמו מלאכה לזמן הגורן לקצור. ובאותו זמן שקוצץ עמו הפועל בזול שאינו עושה מלאכה כל כך ומשכיר עצמו בדינר ולשעת הגורן מוצא מלאכה הרבה ומשכיר עצמו בסלע . והיינו דקאמר ליה בעה"ב אם תרצה אני אשכירך היום כשמלאכתך אינה שוה אלא דינר על מנת שתעשה עמי בזמן הגורן ואיני נותן לך אלא דינר כמו שאתה יכול לטול עכשיו אע"ג שמלאכתך באותו זמן יפה סלע ועל מנת כן אקדים לך שכרך מיד

מסורת הש"ס

א) ב"ק דף יא: קדושין דף כה:: ב) ב"מ דף קב: לקמן קה. קו: ג) שבת דף פ: מנחות דף פז: ד) [אינו שם לגמרי ועי' תוס' מנחות פז: ד"ה שנתות ותוס' דהכא]:

הגהות הב"ח

(א) גמרא פשתן מחברו ה"ז לא קנה: (ב) שם דלא נתמלאה המדה הס"ד כגון: (ג) רשב"ם ד"ה והא פירות וכו' מדקמפליג בסיפא: (ד) ד"ה כור כו' הלכך אפי' אם משך: (ה) ד"ה מצאתי וכו' שייך למפרך דקתני כצ"ל ותיבת הא נמחק: (ו) בא"ד ולא נתמלאת המדה אין יכול וכו' לבליטה שעליונה נתמלאת:

ולגורן יפה סלע אסור להנות הימנו "אבל אם שכרו מהיום בדינר ליום ולגורן יפה סלע מותר ואי ס"ד כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה ה"נ קמא קמא מיפסק פסק ואסור להנות הימנו מדינר ליום ולגורן יפה סלע מותר אמאי והא אגר נטר לי הוא אמר רבא ותסברא זלזולי בשכירות מי אסיר מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא רישא דלא קא עביד בהדיה מהשתא מיחזי כי אגר נטר לי סיפא דקא עביד בהדיה מהשתא לא מיחזי כי אגר נטר לי: ואם היה מחובר בקרקע ותלש כל שהוא קנה: משום דתלש כל שהוא קנה אמר רב ששת "הכא במאי עסקינן דאמר ליה לך יפה לך קרקע כל שהוא וקני כל מה שעליה: **מתני'** "המוכר יין ושמן לחבירו והוקרו או שהוזלו אם עד שלא נתמלאת המדה למוכר משנתמלאת המדה ללוקח "ואם היה סרסור ביניהן נשברה החבית נשברה לסרסור(א) "וחייב להטיף לו שלש טיפין הרכינה ומיצית הרי הוא של מוכר "והחנווני אינו חייב להטיף שלש טיפין רבי יהודה אומר ערב שבת עם חשכה פטור: **גמ'** הא מדה דמאן אילימא מדה דלוקח עד שלא נתמלאת מדה למוכר מדה דלוקח היא ואלא מדה דמוכר משנתמלאת מדה ללוקח מדה דמוכר היא אמר ר' אלעא "במדת סרסור והא מדקתני סיפא ואם היה סרסור ביניהם נשברה החבית נשברה לסרסור מכלל דרישא לאו בסרסור עסקינן רישא מדה בלא סרסור סיפא "בסרסור עצמו: הרכינה ומיצית הרי הוא של מוכר: א)כי סליק רבי אלעזר אשבחיה לזעירי אמר ליה מי כאן תנא דאתנייה רב מדות אחוייה רב יצחק בר אבדימי א"ל מאי קא קשיא לך דתנן הרכינה ומיצית הרי הוא של מוכר והתנן

רשב"ם

ולגורן יפה. שכרו סלע בכל יום שבסלע היה יכול להשכיר עצמו אבל בשביל הקדמת המעות אוזיל גביה: אסור. משום דמיחזי כי אגר נטר לי שנותן לו זה הפועל סלע (ב) בימות הגורן בשביל דינר שנתן לו בניסן והמתין לו עד עכשיו: אבל אם שכרו מהיום. מאה יום במאה דינר ונתן לו שכרו עכשיו ולגורן היה יכול להשתכר הפועל בסלע דהיינו ד' דינרין ליום כיון שמאותו היום ששכרו עושה עמו מותר שכל פעולת המאה ימים כיום אחד ארוך דמיין ולא הוי אגר נטר לי שהרי מיד התחיל בפעולתו וכמו שהתחיל בפעולת ימי הגורן דמי והא הכא דכי כור בשלשים סאה בסלע הוא שהרי הזכיר לתת לו דינר ליום ולא קאמר ליה סתמא עד ימות הגורן אני שוכרך במאה דינר ואפי' הכי קתני מותר וחייב להשלים וקשיא להני דאמרי ראשון קנה והשאר לא קנה וכיון שזה לא קנה אמאי מותר הא כיון דיכול לחזור בו דכל יום ויום חשוב *מכירה בפני עצמה הוי כמי אגר נטר לי לענין ימות הגורן שהרי בניסן נתן לו שכר ימות הגורן ואינהו לא חיילי עד שיגיע ימות הגורן: ותסברא. דליהוי אסור וכי זלזולי בשכירות מי אסור בתמיה ואפי' היכא דהקדים לו הדינר מניסן ולא עשה עמו עד לגורן מדאורייתא שרי דלא דמי לא להלואה ולא למקח וממכר דאית ביה אונאה וביטול מקח דהתם ולאי כי מוזיל גביה מכדי שויו בשביל הקדמת המעות נמצא שנותן לו יותר מכדי הדמים שקבל אבל שכר טרחו של אדם ליכא אגר נטר לי דדרך פועל להשכיר עצמו בכל שהוא כשאין לו מה יאכל וכל מה שמקבל הפועל מבעל הבית ריוח הוא אצלו והלכך הך סיפא ליכא לד רבית כלל והיינו דקפריך מ"ש רישא ומ"ש סיפא כיון דזלזולי בשכירות שרי רישא אמאי אסור ליהנות ממנו: ומשני רישא. חומרא בעלמא הוא דכיון דלא קעביד בהדיה מלאכה עד שיבא הגורן והוא כבר נתן המעות מקודם מחזי כרבית: ומתמהין משום דתלש כל שהוא. מן הפשתן קנה כל השאר המחובר בקרקע ואמאי מי קני האי במשיכה דהאיך: דא"ל. מוכר ללוקח: לך ויפה לך קרקע כל שהוא. כך כתוב בספרים ישנים כלומר לך והחזק בקרקע לקנות פשתן המחובר בה דקרקע נקנה בחזקה וכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ואתא מתני' לאשמועינן דחזקת קרקע מהני לפשתן ואע"ג דלא זבין ליה ארעא ואשמועינן נמי חזקה קלה דבלקיטת הפשתן מקנתו יכול לקנות השאר המחובר וכגון דא"ל המוכר לקט מן הפשתן עצמו קנית ויתייפה הקרקע ויהיה נקי לחרישה כדאמרינן בחזקת הבתים (לעיל דף נג.) האי מאן דזכי זיכיא אדעתא דארעא קני וה"נ אם לקט מן הפשתן קנית ונתכוין (ג) לקנות הקרקע קני לה לקנות כל מה שעליה כן נראה בעיני: **מתני'** המוכר יין ושמן. וה"ה לפירות אלא אגב דבעי לאורויי בסיפא חייב להטיף שלש טיפין נקט יין ושמן: והוקרו או שהוזלו. לאחר פיסוק הדמים: עד שלא נתמלאת המדה. ובמדה שאינה של שניהם מוקי לה בגמ' ותנינא מה דתניא לעיל בברייתא וטעם (ד) כדהתם כל זמן שלא נתמלאת הוי כליו של מוכר ומשנתמלאת הוי כליו של לוקח ומיירי בסימטא או בחצר של שניהם: היה סרסור ביניהן. והמדה שלו כדמפרש בגמ' ודרך הסרסור לקנות מבעל הבית ומוכר לאחרים ומרויח: נשברה לסרסור. דקני ליה כליו של סרסור לסרסור כדתניא לעיל ואם היתה מדה של אחד מהן ראשון קנה וקא משמע לן דלא אמרינן דסרסור אינו אלא שלוחו של לוקח וכשנתמלאת נשברה ללוקח: הרכינה. הטה על צדה אחר שהטיף ממנה שלש טיפין ללוקח: ומיצית. שנתאסף מגוי השמן לשולי הכלי: הרי הוא של מוכר. משום דהלוקח נתייאש כדאמרי' בגמ': וחייב להטיף לו שלש טיפין. לאחר עירוי השמן והיין חייב עוד להטיף שלש טיפין מן הדבוק בדופני הכלי: והחנוני. טרוד הוא במכירתו ולכך לא הזקיקוהו להטיף דאין לו פנאי: ר' יהודה אומר כו'. בגמ' בעי ר' יהודה אהיכא קאי: **גמ'** אי מדה דלוקח היא. וליקני ליה כליו כדתניא לעיל אם היתה מדה של אחד מהן ראשון ראשון קנה דהכא נמי בשיש שנתות במדה עסקינן כדאוקימנא להאיא דלעיל דהא סתמא קתני אפילו במדה שיש לה שנתות ואמר ליה הין בשתים עשר סלעים לוג בסלע: מדה דמוכר הוא. ואמאי קנה לוקח דהא אפילו אם תמצא לומר דברשות לוקח מיירי הא איבעיא לן לעיל אם הכלי חשוב הפסקת רשות ולא איפשיטא וא"כ תפשוט ממתני' דכליו של מוכר ברשות לוקח קנה לוקח והוא הדין לכליו של לוקח ברשות מוכר דקנה מוכר: במדת סרסור. שהשאילה לשניהן וכדתניא לעיל בברייתא וטעמא כדפרישית ותנינא במתניתין מאי דתני בברייתא לעיל דארבע מדות: רישא. שהשאיל להם המדה והסרסור אינו שם וקא משמע לן דאינן שלוחיו של סרסור להיות המקח ברשותו ואף על גב דהמדה שלו ודרך סרסור למדוד במדתו להשתכר בלוקח הלוקח ממנו: סיפא. שהסרסור ביניהן דכיון שהוא שם והמדה שלו המקח ברשותו דאיהו לוקח מן המוכר ומוכר ללוקח ומשום הכי כי נשברה נשברה לסרסור דכליו קני ליה כדתניא לעיל ראשון ראשון קנה: הכי גרסינן מי כאן תנא דאתנייה רב מדות. כלומר היש כאן בארץ ישראל תנא שונה משניות וברייתות ששנה לו רב מדות מתני' דמיירי בדין מדות: *)והתנן. גבי מפריש תרומה שתי מדות ממלא אם הרכינה בעל הבית לאותה מדה שמדד בה התרומה ומילא הרי הוא של תרומה ונותנו לכהן ובמתניתין נמי תיהוי של לוקח:

*)שייך לע"ב

משום

תוספות

לך ויפה לך קרקע כל שהוא וקני כל מה שעליה. כלומר החזק בקרקע ע"י יפוי דהוי כעין נעל וגדר כל שהוא ותהא שאולה לך להיות כחלרך לענין זה שתקנה מה שעליה:

המוכר יין ושמן לחבירו והוקרו והוזלו. לאו דוקא הוקרו והוזלו אלא שאין דרך לחזור בהנס:

נשברה לסרסור. פי' הקונטרס לפי שהסרסור קונה לעצמו וחוזר ומוכר לבעל הבית ותימה דאם כן אמאי נקט נשברה ושבק יוקרא וזולא דאיירי בה רישא הוי ליה למימר היה סרסור ביניהן והוקרו והוזלו ופי' ריב"ם היה סרסור ביניהם ומדד להן כדרך סרסורים שמודדין בשכר שנותנין להן ונשברה החבית ע"י מדידה נשברה לסרסור וכגון שלא היה מחמת אונס אלא ע"י שלא נזהר יפה במדידה:

מי כאן תנא דליתנייה רב מדות. רבינו שמואל מגיה דאתנייה רב כלומר ששנה לו רב מדות משום דקשיא לי' היאך יתכן שהיה רבו של רב והא בימי רבא הוה כדאמרינן ביבמות (דף ג. ושם ד"ה דאמר) אמר רבא אמר לי רב יצחק בר אבדימי וקשה לר"ת דבפ' כל הבשר (חולין דף קי. ושם ד"ה איכא) אמר איכא תנא דאתניי' לרב כחל אחוי ליה לרב יצחק בר אבדימי א"ל אני לא שניתי לו כחל כל עיקר ולדבריו הוה לי' למימר ממנו ב)ואמר רבינו תם דשני רב יצחק בר אבדימי הוו חד בימי רבי וחד בימי רבא כדאמרינן בפ' כירה (שבת דף מ:) אמר רב יצחק בר אבדימי פעם אחת נכנסתי אחר רבי לבית המרחץ ואותו היה רבו של רב ומיהו הכא אומר רשב"א דעל כרחך רב יצחק בר אבדימי הוא תלמידו של רב דאי ס"ד רבו של רב (ה) היכי קאמר לר"א הא איתמר עלה אמר ר' אבהו ג)(א"ר יוחנן) והא אפי' ר' יוחנן שהיה רבו של רבי אבהו היה קורא את רב שהיה תלמידו של רב יצחק בר אבדימי רבינו כדאמרי' ד) באלו טריפות (חולין דף נד):

עין משפט נר מצוה

קג א מיי' פ"ז מהל' מלוה ולוה הל' יד סמג לאוין קצג טוש"ע יו"ד סי' קעו סעיף ח:

קד ב מיי' פ"ג מהל' מכירה הלכה יח:

קה ג מיי' פ"ד מהל' מכירה הל' ח ועיין בהשגות סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ר ס"ע:

קו ד מיי' פ"ב מהלכות שלוחין ושותפין הל' ז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קפה סעיף ז:

קז ה ו טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף ז:

קח ז מיי' פ"ד מהל' מכירה הל' ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ר סעיף ט:

קט ח מיי' פ"ב מהל' שלוחין הל' ז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קפה סעיף ז:

מסורת הש"ס

א) חולין דף קי: ב) [ועי' תוס' יבמות ג. ד"ה דאמר וכו'] ג) [לפנינו ליתא] ד) [שם לא נמצא כלל ואפשר דצ"ל בגיד הנשה צה: וע"ע תוס' כתובות נו. ד"ה אמר ותוס' חולין קי. ד"ה איכא]:

רבינו גרשום

אסור. דמיחזי כרבית שבשכר שמקדים שכרו וממתין לו עד אותו זמן מיקל לו בשכרו. אבל אם אמר לו אני אשכירך בדינר היום כמו ששוה מלאכתך עכשיו ואתן לך דינר מותר לעשות כן אע"פ דלגורן מלאכתו יפה סלע. ולטעמך אם איתא דראשון ראשון קנה האי פועל כל יום ויום דומה כשנתות ולערב קנה שכירות של כל יום. כיון דיכול לחזור בו בכל ערב וערב מה שמקיל לו בשכירותו שיכול ליטול בגורן מאחרים דמי כמאן דיהיב ליה רבית האי פועל בההיא הנאה דקא יהיב ליה השתא מלאכה שלא בזמן גורן ואמאי מותר: אמר רבא ותסברא. דהוי רבית כי האי גוונא וכי לזלולי בשכירות. אם פועל מקיל ומזלזל בשכירותו ומשכיר עצמו בפחות מפועלים אחרים מי אסור ודאי אינו אסור ולא קשיא לרב ושמואל. ומקשה כיון דאמרת דלזלולי בשכירות לא אסור א"כ מאי שנא רישא מסיפא דברישא קאמר אסור. היינו טעמא רישא כיון דלא עביד בהדיה דבעל הבית השתא מלאכה אבל מתנה עמו בשכירות דהשתא שיעש' עמו לגורן ומלוהו שכרו עד הגורן מיחזי כי אגר [נטר] יהיב ליה פועל דנטר וממתין לו עד הגורן. וסיפא הואיל דעבד מלאכה כל יומא עד הגורן לא מיחזי כאגר נטר ליה: פיס' לך ויפה לי שם במקום הפשתן קרקע כל שהוא תלוש העשבים ויפהו וקנהו לי ובההיא הנאה קנה לך שאר הקרקע לקנות (יד) הפשתן שעליה: פיס' עד שלא נתמלאת המדה למוכר דיכול לחזור בו. אבל משנתמלאת מדה ללוקח ברשות לוקח היא ואין יכול לחזור בה המוכר. ואם היה סרסור ביניהן שהסרסור קונה מבעל הבית ומוכר ללוקח בריוח ועד שהוא מודד לו נשברה החבית בידו נשברה לסרסור ומשלם הסרסור. והמוכר יין ושמן חייב להטיף לו המוכר ג' טיפין. ללוקח אחרי שמריק לו הכלי. ואם אחר שהטיף לו הג' טיפין הרכינה המדה שהטה אותה אצל הכותל ומיצית שנתמצה השיור שבתוכה ונתקבץ למקום אחד אותו המיצוי הרי הוא של מוכר. והחנוני שטרוד הוא אינו חייב להטיף ג' טיפין ללוקח. וכן בעל הבית ערב שבת עם חשיכה פטור מלהטיף ג' טיפין לפי שטרוד הוא לצורך שבת. הא מדה דלוקח הוא וראשון ראשון קנה: הכא במדת סרסור עסקינן שהשאילה לשניהן. מכלל דרישא לאו במדת סרסור מיירי כלל. ומתרץ רישא מיירי במדה של סרסור ובלא סרסור דאין הסרסור מודד אלא בעה"ב וסיפא מיירי נמי במדת סרסור ובסרסור עצמו דאיהו מודד להכי נשברה החבית נשברה לסרסור: לרב מדות. מתני' דהכא דמיירי

פי' הרשב"ם העקרי*)

מתני' המוכר יין ושמן לחבירו. ה"ה לפירות ומשום סיפא דבעי לאשמועינן חייב להטיף לו שלש טיפין נקט יין ושמן: והוקרו או שהוזלו. אחר פיסוק דמי': עד שלא נתמלאת המדה למוכר. דבמדה שאינה של שניהם יש חילוק בין נתמלאת ללא נתמלא' וטעמ' כדפרישי' התם משנתמלאת המדה הוקרו ללוקח דהשתא הו"ל כליו וקני בסימטא ובחצר שהיא של שניהם: היה סרסור ביניהם. והמדה שלו היא כדאמרינן בגמרא ודרך הסרסור לקנות מבעה"ב ומוכר לאחרים ומרויח וקני ליה כליו של סרסור הואיל ולעצמו מודד ואח"כ מוכר ללוקח והלכך נשברה החבית נשברה לסרסור כדתניא נמי לעיל אבל אם היתה מדה של אחד מהם ראשון ראשון קנה ה"נ קנתה לו מדתו לסרסור ולא אמרינן מאחר שנוטל מזה ונותן לזה הרי הוא שלוחו של לוקח ואם נתמלאת נשברה ללוקח קמ"ל: הרכינה. הטה על צדה לאחר שעירה ממנה את היין או השמן והטיף שלשה טיפין ללוקח: ומיצת. שנתאסף מיצוי המדה לשולי הכלי במקום אחד הרי הוא של מוכר ולא של לוקח דמתיאש בכך כדאמרי' בגמרא: וחייב המוכר להטיף שלשה טיפין. מן הדבוק בדופני המדה לכליו של לוקח לאחר שעירה ממנה את היין והשמן לכליו של לוקח: החנוני. טרוד הוא שמוכר כל שעה ולא הזקיקוהו להטיף שלשה טיפין דאין לו פנאי: ר' יהודה אומר כו'. בגמ' בעי אי ארישא קאי אי אסיפא קאי: [גמ'] אילימא מדה דלוקח. ומשום הכי קתני נתמלאת המדה ללוקח: א"ה עד שלא נתמלאת המדה נמי אמאי למוכר ליקני ליה נמי כליו של לוקח כדתני' לעיל אם היתה מדה של אחד מהן ראשון קנה דאוקימנא להההיא דא"ל הין בשנים עשר סלעים לוג בסלע אני מוכר לך ה"נ הוה מוקמינן למתני' דהא סתמא קתני דבכל עניני' קנה מוכר כל זמן שלא נתמלאת המדה ואפי' היכא דא"ל הין בשנים עשר סלעים לוג בסלע ואמאי הא מדה דלוקח היא: מדה דמוכר היא. ואמאי קנה לוקח דמתני' אפי' בסימטא מיירי ובסימטא לא קני לוקח בלא כליו או עד שימשוך או יגביה כדאמרינן מדד ע"ג סימטא לא קנה וכ"ש שהיה בכליו דמוכר ואפי' את"ל דברשות אחד מהן מיירי הא מיבעיא לן לעיל אם הכלי חשוב הפסקת רשות או לא ולא איפשיטא וא"כ תפשוט ממתני' דכליו של מוכר ברשות לוקח קנה לוקח וה"ה לכליו של לוקח ברשות מוכר דקנה מוכר: במדת סרסור. שהשאילה לשניהם ותנינא במתני' מאי דת"ר לעיל ארבע מדות במוכרין עד שלא נתמלאת המדה כו' בד"א במדה שאינה של שניהם אבל אם היתה כו': רישא. שהשאיל להם מדתו בלא סרסור כלומר שלא היה הוא לשם ואתא לאשמועינן דלאו שליחותיה דסרסור קא עביד לוקח ואע"ג שדרך סרסור למדוד במדתו ולהשתכר בלוקח הלוקח ממנו הנ"מ בשישנו בשעת מדידה אבל ההיא היכא דליתיה לא קני שהרי עכשיו אין הלוקח קונה ממנו אלא מן המוכר: סיפא. בסרסור עצמו לשם והמדה שלו דזבין ממוכר ומזבין ללוקח הלכך נשברה לסרסור דראשון ראשון קנה כדתניא נמי לעיל ואם היתה מדה של אחד מהן כו': נראה לי דה"ג מי כאן תנא דאתנייה רב מדות. היש כאן בארץ ישראל שום תנא שונה משניות וברייתות דמתני ליה רב מתניתא דמיירי רב במדות שמודדין בהן: והתנן

הגהות הב"ח

(א) במשנה נשברה לסרסור הרכינה ומילת הרי הוא של מוכר וחייב להטיף לו שלש טיפין והחנוני אינו חייב להטיף לו שלש: (ב) רשב"ם ד"ה אסור וכו' סלע ליום בימות הגורן: (ג) ד"ה לך ויפה וכו' קנית ונתכוין (לקנות) תו"מ וכ"ב נ"ל לנקות: (ד) ד"ה עד שלא וכו' וטעם כדפרישית התם: (ה) תוס' ד"ה מי וכו' רבו של רב היאך קאמר:

*) בכל הדפוסים השמיטו בטעות פירוש הרשב"ם העקרי מכאן עד דף פ"ט ע"ב ד"ה א"ר אין עושין את המחק לידו כו' וכן לקמן מן דף ק"ל ע"ב ד"ה אין למדין הלכה כו' עד קל"א ע"ב ד"ה פסיעה בנו ואחר. ותחתיו הכניסו פי' אחר כמ"ש בדף פ"ט ע"א בהערה לפי' הרשב"ם בסוף העמוד. וז"ל בפי' זה העמוד יש פרישות נכריות כו' וכן יש עוד שלש הלכות כו'. כ"ז נעשה בד' ווינציאה שנת רפ"א ואחריו נגררו כל הדפוסים. והגהתו ראינו להדפיס במקומות הנ"ל גם את פי' הרשב"ם העקרי כמ"ש בדפוס פיזרו בשנת רע"א וכדמוכח מתוס' רי"ד שמביא פי' הסוגיא בשם הרשב"ם בדף פ"ח ע"א ד"ה אטו משום דגמר בלבו. וכדף פ"ט ע"ב ד"ה כך אמרו לענין טוואתן. ר"ז מוכיח גם מ"ש בנקודת מס' ע וכתב שגם בפי' הרא"ש כ"י שבידו מביא את הפי' הזה בשם הרשב"ם וכ"ה ברש"י שבר"ף כו'. ע"כ. זכר"ז לא השמיטו גם את הפי' שנדפס בכל הדפוסים. ומשנה לא זזה ממקומה.

א)והתנן *הרכינה ומיצה הרי זו תרומה א"ל הא איתמר עלה אמר רבי אבהו (א) משום יאוש בעלים נגעו בה: והחנווני אינו חייב להטיף וכו': איבעיא להו רבי יהודה ארישא קאי ולקולא או דלמא אסיפא קאי ולחומרא ת"ש דתניא רבי יהודה אומר ערב שבת עם חשכה חנווני פטור מפני שחנווני טרוד:

מתני' ב השולח את בנו אצל חנווני ב)(ופונדיון בידו) ומדד לו באיסר שמן ונתן לו את האיסר שבר את הצלוחית ואבד את האיסר חנווני חייב רבי יהודה פוטר שעל מנת כן שלחו ומודים חכמים לר' יהודה בזמן שהצלוחית ביד התינוק ומדד חנווני לתוכה שחנווני פטור:

גמ' בשלמא באיסר ושמן בהא פליגי דרבנן סברי ג לאודועי שדריה ור' יהודה סבר לשדורי ליה שדרי' אלא(ב) שבר צלוחית אבדה מדעת היא אמר רב הושעיא הכא בבעל הבית מוכר צלוחיות עסקינן וכגון שנטלה חנווני על מנת לבקרה וכדשמואל ג)דאמר שמואל הנוטל כלי מן האומן על מנת לבקרו ונאנס בידו חייב לימא דשמואל תנאי היא אלא רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו הכא בחנווני מוכר צלוחיות עסקינן ואזדא רבי יהודה לטעמיה ורבנן לטעמייהו אי הכי אימא סיפא מודים חכמים לר' יהודה בזמן שהצלוחית ביד התינוק ומדד חנווני לתוכה שחנווני פטור והא אמרת לאודועי שדריה אלא אביי בר אבין ור' חנינא בר אבין דאמרי תרוייהו הכא במאי עסקינן
כגון

משום יאוש בעלים. שהלוקח מתיאש ומפקיר אותו מילוי מפני שטורח לו להמתין עד שיתמלא אבל (ג) תרומה לא שייך יאוש דמ"מ תרומה היא ואסורה לזרים: ארישא קאי. דקתני חייב להטיף שלש טיפין לעולם ואתא רבי יהודה למימר דבערב שבת אינו חייב: או אסיפא קאי. דקתני דחנווני פטור מלהטיף ואתא איהו למימר דאינו פטור אלא בערב שבת עם חשיכה: ת"ש. דאסיפא קאי: **מתני'** מצאתי הגהת רבינו זקני אבי אמי מ"כ השולח בנו אצל חנווני ופונדיון בידו שהוא שני איסרין להביא לו באיסר שמן ואיסר יתן לו החנווני וכן עשה מדד לו באיסר שמן והאיסר מסר לתינוק להביא לאביו האיסר והשמן (ד) ומי שמפרש ונתן לו תינוק את האיסר לחנווני וגם מפרש ואבד את האיסר הוא השמן הלקוח באיסר טעות הוא ואינו לשון משנה וגם כשבעל הגמרא תמיה בשלמא באיסר ושמן בהא פליגי מאי קאמר מי איכא פלוגתא באיסר והלא לא אבד אלא השמן ואם תאמר (ה) לתניי' לפונדיון במתני' לא הוצרך שכן דרך רוב סחורותן כי איסרין לא היו מצויין כפונדיונין כמו שנוהגין במחליות שנותן פשוט ומקבל מחלה ואוכל בדמי מחלה כן פירש זקני מ"כ: ושבר התינוק את הצלוחית. ונשפך השמן: ואבד האיסר. שנתן לו החנווני עם השמן בדמי הפונדיון שהביא לו: החנווני חייב לשלם. הצלוחית והשמן והאיסר וטעמא מפרש בגמ': שעל מנת כן שלחו. האב לבן אצל חנווני שימסור החנווני לבן האיסר והשמן: ומודים חכמים לר' יהודה כו' שחנווני פטור. בצלוחית לבד אבל בשמן ואיסר חייב(ו) ה"ג בפי' רבינו חננאל ובספרים ישנים: **גמ'** בשלמא באיסר ושמן בהא פליגי כו'. האיסר שנתן החנווני לתינוק והשמן שבצלוחית: לאודועיה. לחנווני שצריך לשמן שדריה האב לבנו כדי שישלח לו חנווני מה שישלח לו על ידי שלוחו פקח ורבי יהודה סבר לשדורי ליה ביד בנו שדריה: אלא צלוחית. אמאי חייב חנווני לשלם: אבדה מדעת היא. דכי מסרה לתינוק שאינו יודע לשמרה הפקר הוא זה ואינו חושש אם יחזירנה בנו בידו ריקנית אלא שישלח לו החנווני מה שישלח משלו הן שמן הן איסר ביד פקח ופונדיון שנטל בנו בהליכה נהי נמי דאבדה מדעת היא מכל מקום בחזרה יפה מחייבין חכמים הואיל ואמרינן לאודועיה שדריה: בבעל הבית. האי שולח בנו מוכר צלוחיות הוא וניחא ליה שיקנה אותה חנווני אם ירצה לקנותה: שנטלה חנווני. מיד התינוק: לבקרה. (ז) אם שלימה היא על מנת לקנותה: כדשמואל. היא פלוגתא דרבנן ורבי יהודה דבנטילה קנאה מיד שהרי מסתמא ימלאנה שלימה ויתכוין לקנותה והוא דקילי דמיה כדלקמן דקני ליה מיד וכשמחזירה ליד התינוק הרי הוא כמשליכה לאיבוד ונאנס בידו קרינא ביה ולא מיפטר עד שיחזירנה ליד בעלים עצמן שהרי משנטלה נתחייב באחריותה ד)(ואע"ג דתניא כוותיה דשמואל בפ' ד' נדרים (נדרים נא:) בהליכה חייב כו'): ע"מ (ח) לבדקו. ולעכבו: ונאנס בידו. כגון שנפל מידו ונשבר: חייב. והוא דקילי דמיה כדמפרש לקמן דסמכא דעתיה לקנותה אחרי שפסק דמיו ואפילו אם חוזר בו ואומר איני חושש בכלי זה לקנותו ונאנס בידו קודם שהחזירו לבעליו חייב דמדאגביה ע"מ לבדקו ולקנותו אחרי כן הוא דאיחייב ליה באחריותו וכיון דאיחייב באחריותו היכי מיפטר תו עד שיחזירנו לבעליו וה"נ רבנן מחייבי כדשמואל ורבי יהודה לית ליה דשמואל והיינו דקתני סיפא ומודים חכמים לר"י כו' הכי קאמר מודים חכמים לרבי יהודה שאם נטלה על מנת שלא לבדקה הרי הוא כאילו צלוחית ביד תינוק ומדד חנווני לתוכה שפטור: הכא בחנווני מוכר צלוחיות. והך צלוחית דמתניתין של חנווני היא ששלח לו בעל הבית הדמים ביד בנו לקנות צלוחית ממנו ולהביא בה שמן והלכך האי צלוחית ליכא אבדה מדעת: דרבנן לטעמייהו. דאמרי גבי איסר ושמן חייב דלאודועיה שדריה והוא הדין לצלוחית ורבי יהודה לטעמיה דלשדורי יין ושמן. וצלוחית ביד בנו שדריה לבנו: והאמרת לאודועיה שדריה. ולא היה לו למסור הצלוחית לבנו של בעל הבית: אלא אביי בר אבין ורב חנינא בר אבין דאמרי תרוייהו. לא תוקמה לא בחנווני מוכר צלוחיות ולא בבעל הבית מוכר צלוחיות אלא הכא בצלוחית המיוחדת למדה עסקינן ונטלה חנווני מיד תינוק למוד בה לצורך התינוק ואע"ג דאבדה מדעת היא כיון שנטלה נתחייב בשמירתה עד שיחזירנה לידו של בעל הבית:
כגון

והתנן הרכינה ומילה הרי היא של תרומה. תימה אמאי הוי של תרומה והא אינו חייב לתרום אלא אחד מן נ' א"כ כמו אותן מדות של חולין תהיה של תרומה ושל חולין היו בלא הרכינה ומילה וי"ל דכשקרא שם על אותה מדה גמר בדעתו שתהיה כולה תרומה עם המילוי ודוקא בתרומה אמר הרכינה ומילה הוי תרומה אבל לענין מעשרות לא דהמרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלין: **משום** יאוש בעלים נגעו. הוי מצי למימר דהוי תרומה משום דאין ברירה דכשקרא שם, אין ידוע איזה יהא למטה:

אלא צלוחית אבדה מדעת היא. ואע"ג דפונדיון נמי אבדה מדעת היא שמסלחו ביד תינוק מ"מ כיון שהפונדיון של בעל הבית נשאר ביד החנווני אינו פוטרו עד שיביאו לידו שוה פונדיון שמן ואיסר ואם היה מחזיר אותו פונדיון עצמו לתינוק הכי נמי דהוה פטור: **וכגון** שנטלה חנווני על מנת לבקרה כדשמואל כו'. וסיפא דקתני ומודים חכמים לרבי יהודה בזמן שהצלוחית ביד תינוק דפטור לאו דוקא ביד תינוק אלא אפי' נטלה נמי ע"מ שלא לבקרה:

הלוקח כלי מבית האומן ע"מ לבקרו ונאנס בידו חייב. לכאורה נראה דחייב משום דחשיב כשואל דס"פ ד' נדרים (נדרים דף נא.) מפרש טעמא דשמואל דקסבר הנאת לוקח היא הייתו כשואל שכל ההנאה שלו ועוד דבפ' האומנין (ב"מ דף פ:) גבי הא דאמר רב חסדא לא שנו הא דקתני שלחה ומתה חייב אלא כשהחזיר' בתוך ימי שאלתה אבל לאחר ימי שאלתה פטור ומסיק אמימר דמסתברא דפטור משואל וחייב כנושא שכר הואיל ונהנה מהנה תניא כוותיה [דאמימר] הלוקח כלי מבית האומן כו' ונאנסו בהליכה חייב בחזרה פטור מפני שהוא כנושא שכר פירוש לכך פטור (ט) בחזרה כשנאנסו שאינו אלא שומר שכר ומדמייתי מינה אההיא דהחזירה לאחר ימי שאלתה משמע דהא דקתני נאנסו בהליכה חייב דהוי מטעם שואל א"כ מילתיה דשמואל נמי הוי מטעם שואל דהא מההיא ברייתא מייתי בנדרים (שם:) סייעתא לשמואל מיהו רש"י פירש בב"מ (שם) דנאנסו בהליכה חייב משום דחשיב כלוקח ומ"מ מייתי מינה שפיר (י) אההיא דאמימר כי היכי דחשיב ליה ברייתא נושא שכר בחזרה אע"פ שבטל המקח משום דעד השתא היה כלוקח הכי נמי שואל אחר שכלו ימי שאלתה הוי שומר שכר כיון שנהנה בשאלה עד עכשיו וכן נראה לר"י דחשיב לוקח ומייתי ראיה מההיא דלקמן דאייתי קרי לפום נהרא דאמר רב כהנא אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו ואי שואל הוי אמאי לא יוכל להקדיש מה שהשאיל ביד אחרים כמו שהמשכיר יכול להקדיש כדאמרי' בפ' האומר משקלי עלי (ערכין דף כא. ושם) ואין נראה לרשב"א ראיה דהתם לא על מנת לבקרם נטלם אלא על מנת לקנות מיד ולכך אין יכול המוכר להקדישו והשיב לו ר"י דמשמע שנטלם כדי לבקרם מדמייתי ליה אדשמואל ואין להקשות אי שואל הוי אמאי לא פטור החנווני כשנטלה על מנת לבקרה והחזירה ליד התינוק דכלתה שאלתו כיון שהחזירה למקום שלקחה דהא אמר בסמוך לרבי יהודה שואל שלא מדעת שואל הוי החזירה ליד התינוק פטור דהתם ודאי הוי שואל שלא מדעת אינו חייב להחזירה אלא למקום שנטל אבל הכא דשואל מדעת הוא חייב להחזיר ליד בעלים:

אי הכי אימא סיפא ומודים חכמים לר' יהודה כו'. ורבה ורב יוסף סברי כו' בזמן שהצלוחית ביד התינוק דהיינו שהביאה מבית אביו:
מר

עין משפט נר מצוה

קי א מיי' פי"א מהל' תרומות הל' טו:
קיא ב ג מיי' פי"ב מהל' שלוחין ושותפין הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קפח סעיף ג:

רבינו גרשום

דמיירי בה דין דמדות: הרי היא של תרומה. דמה שמיצת לא הוי דבעל הבית דלהוי חולין אלא כיון שמדד בה תרומה הרי היא תרומה המצוי. ומתני' קאמר דמוכר הוי דהיינו בעל הבית: אמר ר' אבהו התם במתני' להכי של מוכר הוי דמשום יאוש בעלים נגעו בה. שמתיאש הלוקח מאותו מצוי שאינו רצונו להמתין עד שיתמצה כולו אבל הכא בתרומה לא ידע מאן נינהו בעלים דתרומה דלייאשו מיניה להכי הרי הוא של תרומה. ר' יהודה ארישא קאי ולקולא דקתני רישא המוכר חייב להטיף לו ג' טיפין בכל עת מכירת ואתא ר' יהודה למימר ערב שבת עם חשיכה פטור דהיינו קולא. או דלמא אסיפא אחנווני קאי ולחומרא דר' יהודה אומר ע"ש עם חשיכה החנווני פטור מלהטיף אבל בשאר זמן חייב להטיף. הוו שמעינן דאחנווני קאי כדאמר מפני שחנווני טרוד אותה שעה שקונין ממנו רבים: פיס' השולח את בנו כו' ונתן לו את האיסר שיוליך לחנווני. שיבר התינוק את הצלוחית בחזירתו עם השמן ואיבד את השמן שקנה באיסר. חנווני חייב לשלם האיסר והצלוחית לבעל הבית. ר' יהודה פוטר חנווני שעל מנת כן שלחו. כלומר בעל הבית פשע ששילח ביד תינוק ואבידה מדעת היא: ומודים חכמים לר"י. אע"פ שמחייבין החנווני כששיבר התינוק בחזירתו שהיה לו לחנווני להוליך מודים אם כל זמן שהצלוחית עדיין ביד תינוק ועד שחנווני מודד לתוכה נשברה פטור החנווני: בשלמא איבד את האיס'. כלומר את השמן באיסר כו' בהא פליגי דרבנן סברי לאודועי לחנווני שגר ליה ביד תינוק כדי שיבין שתינוק אינו בר הבאת שמן ושלח בידו כדי שיביא לו החנווני עצמו או שלוחו. ור' יהודה סבר לשדורי ממש שדרי' לתינוק ואם שפך התינוק מה פשע יש לחנווני בכך: אלא שיבר תינוק לצלוחית. אמאי מחייבי רבנן לחנווני והלא אבידה מדעת היא שעשה בעל הבית ששלחה אפילו ריקנית ביד תינוק שדרכו לשבור: אמר רב הושעיא. האי דמחייבי רבנן לחנווני בששיבר צלוחית לא בשיבר תינוק מיירי אלא בלא תינוק מיירי ובשיבר חנווני עצמו מיירי. והכא בבעה"ב מוכר צלוחיות עסקינן ובא חנווני לקנות צלוחית ונטלה על מנת לבקרה אם יפה היא ונפלה מידו ונשברה וכדשמואל דאמר כו'. לימא הא מלתא דשמואל תנאי היא דר' יהודה דפטר חנווני לית ליה דשמואל: לעולם לדברי הכל היא. ובהא לא פליגי אלא במאי פליגי ר' יהודה ורבנן בצלוחית בחנווני מוכר צלוחית עם השמן ושלח בנו אצל חנווני למוד לו באיסר שמן ובצלוחית של חנווני דהכא לא מצי למימר אבידה מדעת היא דהא לא שיגר אביו בידו שום כלי. ושיגר לו החנווני השמן עם הצלוחית ביד תינוק ושיברו. ואזדא ר' יהודה לטעמי' דאמר לשדורי השמן והצלוחית שדריה אביו ופטור החנווני. ורבנן לטעמייהו וכו': אי הכי. דכי מוקמת לה בחנווני מוכר הצלוחית: אימא סיפא ומודים חכמים לר' יהודה כו'. והאמרת דחנווני מוכר צלוחיות ולאודועיה שדריה. אי הכי מאי כל זמן שהצלוחית ביד תינוק. מאי בעי צלוחית ביד תינוק ואמאי פטור והא
צלוחית

מסורת הש"ס

א) תרומות פי"א מ"ח: ב) רש"ל מ"ז: ג) נדרים דף נא. ד) ס"א ל"ג ועיין רש"א:

פי' הרשב"ם העקרי

והתנן. גבי מפריש תרומה שתי מדות מן המאה שאם הרכינה הבעלים למדה ונתמצה שמן בשולי הכלי הרי הוא של תרומה ונותנו לכהן ובמתני' נמי תהוי של לוקח: הא אתמר עלה. דמתני' דהכא משום יאוש בעלים נגעו בה שהלוקח מפקיר אותו המיצוי וקני ליה מוכר ביאוש בעלים ומיהו מן הדין הרי הוא של לוקח וגבי תרומה אע"ג דמתיאש בהן הרי הוא של תרומה ואסורה לזרים: ארישא קאי. ולקולא דקתני גבי בעה"ב חייב להטיף לו שלש טיפין ואפי' בע"ש ואתא ר' יהודה לאקילי גבי' דבע"ש מיהא פטור: או אסיפא קאי. ולחומרא דפטריה ת"ש לחנוני מכל וכל ואתא ר"י לאחמורי עליה דאינו פטור אלא ע"ש עם חשיכה אבל בשאר ימים חייב: ת"ש. דאסיפא קאי מצאתי הגהת רבנו' זקנ' מנ'כב' כן כך נראה לי: במתני' השולח את בנו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ר' אבהו אמר רבי יוחנן משום יאוש: (ב) שם אלא צלוחית כצ"ל ותיבת שבר נמחק: (ג) רשב"ם ד"ה משום יאוש וכו' אבל גבי תרומה: (ד) ד"ה מצאתי וכו' ומי שמפרש. נ"ב וצ"ל לפי פירוש זה דלא גרסינן במשנה ופונדיון בידו וכך היא גירסת הרי"ף והרא"ש: (ה) בא"ד וא"ת הא דתנייה לפונדיון במתניתין דידן לא הוצרך יש לומר שכן דרך: (ו) ד"ה ומודים וכו' חייב הס"ד ואח"כ מתחיל גמרא ה"ג וכו' ישנים בשלמא הס"א: (ז) ד"ה לבקרה לבודקה אם שלימה: (ח) ד"ה ע"מ לבקרו לבדקו: (ט) תוס' ד"ה הלוקח וכו' לכך פטור כשנאנסו בחזרה לפי שאינו אלא שומר שכר ומדמייתי מינה סייעתא אההיא דהחזירה: (י) בא"ד שפיר סייעתא אההיא דאמימר:

כגון שנטלה למוד בה וכדרבה דאמר רבה הכישה נתחייב בה אימור דאמר רבה בבעלי חיים דאנקטינהו ניגרא ברייתא כי האי גונא מי אמר אלא אמר רבא אני וארי שבחבורה תרגימנוה ומנו ר' זירא הכא במאי עסקינן כגון שנטלה למוד בה לאחרים ובשואל שלא מדעת קא מיפלגי מר סבר שואל הוי ומר סבר גזלן הוי גופא אמר שמואל הנוטל כלי מן האומן לבקרו ונאנס בידו חייב והני מילי הוא דקיצי דמיה ההוא גברא דעל לבי טבחא אגבה אטמא דבישרא בהדי דקא אגבה אתא פרשא מרמא מיניה אתא לקמיה דרב ייבא חייביה לשלומי דמיה והני מילי הוא דקיצי דמיה ההוא גברא דאייתי קארי לפום נהרא אתו כולי עלמא שקול קרא קרא אמר להו הרי הן מוקדשין לשמים אתו לקמיה דרב כהנא אמר להו אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו וה"מ הוא דקיצי דמייהו אבל לא קיצי דמייהו ברשות מרייהו קיימי ושפיר אקדיש ת"ר הלוקח ירק מן השוק ובירר והניח אפילו כל היום כולו לא קנה ולא נתחייב במעשר גמר בלבו לקנותו קנה ונתחייב במעשר להחזירו אי אפשר שכבר נתחייב במעשר ולעשרו א"א שכבר מפחיתן בדמים הא כיצד מעשרו ונותן לו דמי מעשר אטו משום דגמר בלבו לקנות קנה ונתחייב במעשר אמר רב הושעיא הכא בירא שמים עסקינן כגון רב ספרא דקיים בנפשיה ודובר אמת בלבבו:

מתני' הסיטון מקנה מדותיו אחד לשלשים יום ובעל הבית אחד לשנים עשר חדש רבן שמעון בן גמליאל אומר חילוף הדברים חנווני מקנה מדותיו פעמים בשבת וממחה משקלותיו פעם אחת בשבת ומקנה מאזנים על כל משקל ומשקל אמר רשב"ג במה דברים אמורים בלח אבל ביבש אינו צריך וחייב

עין משפט נר מצוה

קכא א ב מיי' פ"ח מהל' גניבה הלכה יג יד סמג עשין עב טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף יד:

קכב ג מיי' שם הל' טו טוש"ע שם ס"ח:

קכג ד ה ו מיי' שם הל' יג יד טוש"ע שם סעיף יד:

קכד ז ח מיי' שם פ"ז הלכה יב סמג לאוין קנב טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף יט:

מסורת הש"ס

א) יבמות כא: ב) נ"א ואלה קשה מאל: ג) [נ"ל בתגיגה ט.] : ד) ס"א אלא דלא נוח לו לעשות:

גמרא

וחייב להכריע לו טפח היה שוקל לו עין בעין נותן לו גירומין אחד לעשרה בלח ואחד לעשרים ביבש מקום שנהגו למוד בדקה לא ימוד בגסה בגסה לא ימוד בדקה למחוק לא יגדוש לגדוש לא ימחוק: **גמ'** מנהני מילי אמר ר"ל דאמר קרא °אבן שלמה וצדק צדק משלך ותן לו א"ה אימא סיפא היה שוקל לו עין בעין נותן לו גירומין ואי הכרעה דאורייתא היכי יהיב ליה עין בעין אלא רישא במקום שנהגו וכי איתמר דר"ל אסיפא איתמר היה שוקל לו עין בעין נותן לו גירומין מנהני מילי אמר ר"ל דאמר קרא וצדק צדק משלך ותן לו וכמה גירומין א"ר אבא בר ממל אמר רב אחד מעשרה בליטרא בלח לעשרה ליטרין: אחד לעשרה בלח ואחד לעשרים ביבש וכו': איבעיא להו היכי קאמר אחד מעשרה בלח לעשרה דלח ואחד מעשרים ביבש לעשרים דיבש או דלמא אחד מעשרה לעשרה דלח ולעשרים דיבש תיקו א"ר לוי קשה עונשן של מדות יותר מעונשן של עריות שזה נאמר בהן °אל וזה נאמר בהן °אלה ומאי משמע דהאי אל קשה הוא דכתיב °ואת אילי הארץ לקח גבי עריות נמי הכתיב אלה ההוא למעוטי מדות מכרת ואלא מאי עודפייהו דהתם אפשר בתשובה והכא לא אפשר בתשובה וא"ר לוי קשה גזל הדיוט יותר מגזל גבוה שזה הקדים חטא למעילה וזה הקדים מעילה לחטא ואמר רבי לוי בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם הקב"ה ברך ישראל בעשרים ושתים וקללן בשמנה ברכן בעשרים ושתים °מאם בחקותי עד קוממיות וקללן בשמונה °מואס בחקותי תמאסו עד ואת חקותי געלה נפשם ואילו משה רבינו ברכן בשמונה וקללן בעשרים ושתים ברכן בשמונה מוהיה

רשב"ם

וחייב להכריע (א). המאזנים מצד הבשר טפח שיהא הבשר שוקל יותר מן הליטרא ובגמ' מוקי לה במקום שנהגו להכריע וה"ה לעשרה ליטרות ביחד להכריע טפח כדאמרי' בברייתא בגמרא ונותן הכרע אחד לכולן ונראה בעיני דלפחות מליטרא לא בעי' הכרע טפח דנפיש יותר מדאי הכרע טפח בדבר קל: היה שוקל לו עין בעין. במקום כגון במקום שאין מכריעין נותן לו לבד המשקל את גרומיו הכרעו כדקתני אחד מעשרה בלח כו' ובגמ' מפרש לה ובגמרא נפקא לן מקראי דחייב ליתן לו מוכר משלו לבד המשקל וגירומיו לשון הכרעה הוא וכן הגרמה דשחיטה נמי לשון הכרעה והטייה הוא שמכריע ומטה את הסכין חוץ למקום שחיטה: בדקה. קב: לא ימוד בגסה. בשלא דהוי הפסד ללוקח דאין לו משהקבין כי אם הכרע אחד ואובד ה' הכרעות ואפילו במקום שמוחקין נמי אי אפשר למחוק כל כך בשלום (ב) [א"נ משום שמודד לו ברווח ובדקה מודד יותר וכשמודד בגסה מפסיד הקונה] : לא ימוד בדקה. דמפסיד מוכר משום שאינו יכול למחוק כל כך : למחוק. את המדה : לא יגדוש. קונבליי"ר בלע"ז אע"פ שמוסיף לו שליש בשביל גודשא כדמפרש בגמרא וכן לא ימחוק אע"פ שפוחת מן הדמים : **גמ'** מנהני מילי. קא סלקא דעתך דבעי אהא דצריך להכריע טפח : וצדק. מיותר הוא למדרש אע"פ שאיפה שלימה מדדת צדק משלך ותן לו והיינו הכרעה ובמדה נמי למדוד ברווח כדי שיהא יתר על מדתו : היכי יהיב ליה עין בעין. האמרת דגזירת הכתוב הוא שיכריע בשעת המשקל : אלא [רישא] במקום שנהגו . כלומר אין גזירת הכתוב להכריע בשעת המשקל אלא במנהגא תליא מילתא דאם רוצין להכריע בשעת המשקל תחת גירומיו דאחר מדידה הרשות בידו ואותו הכרע צריך טפח דאין הכתוב מקפיד אלא שיוסיף על המשקל או בשעת המשקל או לאחרי כן : מנהני מילי. דצריך להוסיף על המשקל : אחד מעשרה בליטרא. כששוקלין י' ליטרין דהייט אחד ממאה (ס"א. ומדמצריך הכרעת טפח במקום שמכריעין דייק הכי דשיעור אחד ממאה במשקל מכריע טפח והגירומין במקום הכרעה קיימי. ע"כ)ומליסנא דמתניתין דקתני אחד לעשרה בלח ולא קתני אחד מעשרה בלח דייקינן ליה הלכך חסורי מחסרא והכי קתני אחד מעשרה לעשרה בלח כן נראה בעיני וטורח היה לתנא להזכיר ב' פעמים עשרה וחיסר האחד: מתני' דקתני אחד לי' בלח ואחד לכ' ביבש איבעיא להו היכי קתני כו' ולפרושי סיפא קאתי היכי קאמר מתני' אחד מי' בלח לי' דלח והוא הדין אחד מכ' ביבש לכ' דיבש דהיינו חלק אחד מד' מאות : או דלמא אחד מי' בלח לי' דלח וכן אחד מי' ביבש לכ' דיבש . דהיינו חלק אחד ממאתים ואחד מי' אתרוייהו קאי ונראה משום שהלח נדבק בכלי ואינו מטיף לו הכל צריך להוסיף לו יותר מביבש : עונשן של מדות . אם עושה בהן עול : מעונשן של עריות . אם נכשל בהן : שזה נאמר בהן אל . עריות דכתיב את התועבות האל ובמדות כתיב אלה דכתיב כל עושה אלה כל עושה עול : ואלה קשה מאל . דמש"ה הוסיף הכתוב בהן ה' לרבות ולהגדיל הקישוי : בעריות נמי כתיב . כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו : למעוטי מדות מכרת . דס"ד אמינא כיון דעול מדות נקראו תועבות ה"א הרי הן בכלל כל אשר יעשה מכל התועבות אי לא כתב אלה דמשמע מיעוט ולא משום ג"ש דאפי' לא כתב אלה לא דייקינן דאין אדם דן גזירה שוה מעצמו אא"כ למדו מרבותיו ולא מק"ו דהאי אפשר בתשובה והאי לא אפשר בתשובה דאין עונשין מן הדין אלא ממשמעותו כדפרישית : ואלא מאי עודפייהו. דמדות כיון דבעריות איכא כרת ובדידהו ליכא כרת: אפשר ליה בתשובה. עריות מועלת תשובה אי עביד ליה תשובה מעלייתא כדכתיב (הושע יד) שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם ואמרי' נמי (מכות דף כג.) כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן אבל מדות שגוזל את הרבים א"א לו בתשובה שהרי תשובתו תלויה בהשבת גזילה דכתיב והשיב את הגזלה (ויקרא ה) והוא אינו יודע למי יחזיר ואע"ג דאמרינן יעשה בהן צרכי רבים אין זו תשובה מעליא מאחר שאינו משיב לבעלים אלא שבררו לו המוטב : גזל הדיוט. הקדים בו חטא למעילה דכתיב (שם) נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו וגו' (ג) מיד התחלת הגזל קרי ליה חוטא מקמי כפירה וגבי הקדש כתיב כי תמעול מעל וחטאה בשגגה דאינו נקרא חוטא עד שנהנה : שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם . שהקב"ה רחמן וברכתו מרובה מקללתו אבל אדם קללתו מרובה מברכתו : בעשרים ושתים . מאם בחקותי עד קוממיות מאל"ף שבאם עד תי"ו שבקוממיות והיינו בעשרים ושתים אותיות שבאל"ף בי"ת לבד הכפולות ומוי"ו עד מ"ם שמנה אותיות :

מוהיה

תוספות

אחד מעשרה בליטרא לי' ליטרא. מליסנא דמתני' דייק דקתני אחד לעשרה ולא קתני אחד מעשרה וא"ת אמאי לא תני במתני' אחד ממאה ונראה לרשב"א לפרש דלא מיחייב גירומיו כלל מדאורייתא אלא כששוקל עשר ליטרין אבל בפחות מכאן אינו חייב מדאורייתא והא דתניא לקמן היה מבקש ממנו שלשה רבעי ליטרא לא יאמר שקול לי ג' רבעי ליטרא כו' לפי שהיה חייב הכרע על כל משקל ומשקל הני מילי גבי הכרעה דלאו דאורייתא ובמקום שנהגו :

התם אפשר בתשובה . ודוקא בעריות שאין בהן ממזרות אבל הבא על אשת איש והוליד ממנה בן או שאר עריות שיש בהן ממזרות זהו מעוות לא יוכל לתקן כדאמר ג) (ביבמות (דף כא)) וא"ת בתשובה וה"ר חיים אומר אע"ג שהוא מעוות לא יוכל לתקן מ"מ אפשר בתשובה (ד) שנוח לו הקב"ה ד) דלאנוח אלא לעשות לו תשובה אבל גזלן שתשובתו הוא שיחזיר הגזילה כדכתיב והשיב את הגזלה וגו' והיכא דגזל לרבים אינו יודע למי ישיב דאע"ג דאמרי' (ב"ק דף צד:) יעשה בהן צרכי רבים מ"מ לאו תשובה מעלייתא היא:

וקללם בעשרים ושתים . מוהיה אם לא תשמעו וגו' מכאן אין נראה לר"י פירוש רב נסים גאון דפירש דהאי דמחלקים ויצא מאתם נצבים כשיש שתי שבתות בין ר"ה לסוכות בלא יו"ט אע"פ שהיא פרשה קטנה ומחברין מטות ומסעי שגדולות יותר היינו משום דבעינן שיתמו שנה וקללותיה שיש קללות באתם נצבים ואין אנו רוצים שיכנסו תוכחות של שנה שעברה בשנה הבאה דהא הכא משמע דלא קרי קללות אלא באם בחקותי ובוהיה כי תבוא דקאמר מואס לא תשמעו עד ואין קונה אבל משם ואילך לא חשיבי קללות אבל נראה לר"י דלהכי אנו קורין לעולם אתם נצבים לפני ר"ה כדי להפסיק בפרשה בין קללות דשנה שעברה דוהיה כי תבוא לשנה הבאה ולכך נמי לעולם אנו קורים במדבר לפני עצרת כדי להפסיק בה בין קללות דאם בחקותי לעצרת שהוא ר"ה לפירות האילן שנדונין על הפירות והכי איתא במס' מגילה (דף לא: ושם) דקורין קללות שבתורת כהנים לפני עצרת :

מכין

רבינו גרשום

פירוש רשב"ם העקרי

מוהיה אם שמוע. בפרשת והיה כי תבוא: מוהיה אם לא תשמע עד ואין קונה. חשוב מוי"ו עד ה' כל האלפ"א בית"א דהיינו שתים ועשרים אותיות: מנין שאין מוחקין במקום שגודשין. ואפי' מחיל קונה: ואין גודשין במקום שמוחקין. ואפילו מחיל מוכר: ת"ל איפה שלמה וצדק. משמע דלא גרסינן הכא וצדק אלא משלמה נפקא לן שצריך שיהא האיפה שלימה שלא יבא לידי רמאות דאם עושין כן שמא ירצו אותן אחרים ויאמרו כך המנהג וירמה הלוקח את המוכר או המוכר את הלוקח והא ליכא למימר דבלא מחיל מיירי ברייתא דההוא מלא תעשו עול נפקא שגוזל לו את שלו בידים: ולפחות לו מן הדמים. אילא דגודשא אילהא דהשתא לא אתי לרמות כיון דפחת לו משער היוצא כולי עלמא ידעי דבשביל כך פחת לו דאין מנהג בעיר למחוק וכן כשמוסיף יודעין שבשביל כך מוסיף דאין דרך לגדוש: ת"ל איפה שלמה וצדק. לטפויי אתא וצדק מכל מקום דאף זה יכול לבא לידי רמאות דאיכא דחזי במדידה ולא ידע לא בפחת ולא בתוספת ובספרי יליף לכולהו מוצדק שהוא מיותר: מעיינין. לשקול עין בעין: לא יהיה בביתך. ממון מה טעם משום איפה ואיפה שלוקח בגדולה ומוכר בקטנה בביתך קרא יתירא קדריש: אבל אבן שלמה. ואם בביתך אבן שלמה וצדק יהיה לך. ממון כדאמרינן בעלמא (נדה דף ע:) מה יעשה אדם ויתעשר ישא ויתן באמונה: ת"ר (לא) יהיה לך (בכיסך) וגו'. אב"ד קמזהר וקרא יתירא קא דריש דמצי למיכתב לא יהיה לך אבן ואבן כי אם אבן שלמה וצדק: אגרדמין. ממונה להלקות ולענוש מעוותי המדות: ואין מעמידין אגרדמין לשערים. שלא ימכרו ביוקר סברא הוא דאינו צריך דאם זה רוצה למכור ביוקר אותו הצריך למעות יתן בזול וילכו הלוקחין אצלו וימכור זה בזול על כרחו: נפקא ליה קרנא בעיניה. ואע"ג דאמרינן במסכת שבת (דף קח.) דרב לטייה כשבא מבבל ותהא ליה קרנא אקנקניה איכא למימר דגרמא ליה הא והא: מפני הרמאין. שממתינין עד שימכור אותו המוכר בזול ואח"כ מוכרין ביוקר. ל"א מפני הרמאין המוכרים ביוקר ואומרים שהוסיפו במדה או שנתן חטין יפות למעלה ורעות למטה או כל מיני רמאות וכדאשכחן שהיו מעמידים פרהדרין שהיו מכין בעלי חנויות והיו אומרים להם מכרו בזול במסכת יומא (דף ט.) (בירושלמי פ"א): מאי קא משמע לן. הא ודאי מה שקונה שוקל לו: הכי גרסינן דמתקני מתקלי עד הכי. בית דין קדמונים התקינו המדות עד כאן ופחות מכאן שוקלים במטבעות ואם יבא אדם לתקן בפחות אין שומעין לו פן יבואו לרמות ולומר זהו רביע ליטרא אי כמי מתקני מתקלי בענין זה ולא שליש ליטרא ולא חמישית ליטרא מפני שמטעין בהן בפירוש רבינו חננאל: לא יאמר לו שקול לי אחת אחת. כל רביע בפני עצמו שאי אפשר לו שלא ישקול ברווח ומפסיד שאי אפשר לצמצם ואית דמפרש בשביל ההכרעות ולא היא דאם היה יכול לצמצם ההכרעות חד שיעורא הוה דרביע הכרע ליטרא הוא מכריע שהרי ההכרעות הוא טפח מכריע רבע ליטרא שהוא דבר קל ואפילו במקום שנוהגין למוד בדקה הני מילי מדות אבל משקלות אין דרך לשקול כי אם הכל ביחד במשקל הגדול: אלא שוקל לו ליטרא. ונותן ליטרא בכף מאזנים אחד והבשר ורביע ליטרא בכף שניה דהשתא איכא ג' רבעי בשר ובמקום שאין מכריעין עסקינן דאי מכריעין נמלא נותן לו הכרע של אותו רביע שנותן עם הבשר בחנם ובמקום שמכריעין נותן ג' רבעים באחת ומניח בשר בשניה (א) ומכריע: ג) (קא משמע לן דמתקנינן מתקלי עד הכי. שהתקינו מדת משקל עד כאן ואין המוכר יכול לומר ללוקח לא אשקול לך דבר מועט כזה שאתן לך הכרע בשביל מקח מועט זה אבל בפחות מכאן אין דרך לשקול ולא יתן לו שום הכרע דלא חשיב מקח בפחות ורבינו שמואל פירש דלא מתקינן משקלות מועטין דלמא אתי למיטעי בהו ואע"ג דבמדות קטנות אמרינן לקמן דלא טעו אינשי שזה חללו מרובה מזה ואיכא היכרא טובא במשקלות טעו ולא נהירא לי): ונותן הכרע אחד לכולן. משום דאי אפשר לצמצם ומפסיד המוכר כדפרישית: נפש של מאזנים. הוא ברזל החלול שהלשון קבוע בו: תלויה באויר ג' טפחים. שיהו ג' טפחים מן הקנה לגג הבית ובמאזנים גדולות שסוקלין בהן נחשת וברזל עסקינן כדלקמן שהן תלויות בגג הבית וקבועות שם לפיכך צריך הרחקת שלשה טפחים מן הגג שלא תגע בגג כשיכריעם: וקנה. הוא הקנה שהלשון קבוע באמצעיתו ושתי המיתנות תלויין בראשיו: ומיתנא. הן החבלים שהכפות תלויות בהן: י"ב טפחים. ד' טפחים הקנה וארבעה טפחים כל אחד מן החבלים התלויות בשני ראשי הקנה אבל אי הוי פחות אין מכריע המאזנים בשביל דבר מועט מתוך שהמשקל מרובה: וגבוה מן הארץ שלשה טפחים. שלא יגע בקרקע בשעת הכרעה: צמרים. מוכרי צמר במשקל: וזגגין. מוכרי כלי זכוכית: טורטני. מאזנים של כסף וזהב וקטנות הן טורטני הצורף קרוי כן וכל אחת לפי מה שהן גדולות צריכות להרחיק מן הגג ומן הקרקע לפי ששוקל בהן משקל כבד ומכריע יותר: וגבוה מן הארץ טפח. דכך צריך להכריע: שלש אצבעות. ואף על גב דאינו יכול להכריע כי אם שלש אצבעות דכי אמרינן דצריך להכריע טפח הני מילי בשר ומיני מאכל אבל באלו אינו צריך כי אם דבר מועט: איני יודע. תנא דברייתא קאמר ליה: ומתמה תלמודא ואלא הך קמייתא דמאי. כיון דקחשיב צמרים וזגגין וחנונים ובעל הבית וצורפי זהב וכסף: (בפירוש זה העמוד יש פריסות נכריות מהופך ומבולבל והספרים שונות זה אומר ככה וזה ככה וכן יש עוד שלש הלכות בפרק זה אסר הם כאלו וכאשר מצאנו בהעתק ישן דפסנו והלכנו אחריו):

דיגרומי

תורה אור

דברים כח °מוהיה אם שמוע תשמע ועד לעבדם וקללן בעשרים ושתים °מוהיה אם לא תשמע עד ואין קונה: מקום שנהגו למוד בגסה כו': (סימן אין מעיינין ואין גודשין באגרדמין ובליטרא שלשה ועשר נפש משקלות ממחק עבה לא תעשו לא יעשה) ת"ר מנין שאין מוחקין במקום שגודשין ואין גודשין במקום שמוחקין ת"ל °איפה שלמה ומנין שאם אמר הריני מוחק במקום שגודשין ולפחות לו מן הדמים והריני גודש במקום שמוחקין ולהוסיף לו על הדמים שאין שומעין לו ת"ל °איפה שלמה וצדק יהיה לך ת"ר מנין שאין מעיינין במקום שמכריעין ואין מכריעין במקום שמעיינין ת"ל אבן שלמה ומנין שאם אמר הריני מעיין במקום שמכריעין ולפחות לו מן הדמים והריני מכריע במקום שמעיינין ולהוסיף לו על הדמים שאין שומעין לו ת"ל אבן שלמה וצדק אמר רב יהודה מסורא °לא יהיה לך בביתך מה טעם משום איפה ואיפה לא יהיה לך בכיסך מה טעם משום אבן ואבן אבל אבן שלמה וצדק יהיה לך איפה שלמה וצדק יהיה לך ת"ר (לא) יהיה לך מלמד שמעמידין אגרדמין למדות ואין מעמידין אגרדמין לשערים דבי נשיאה אוקימו אגרדמין בין למדות בין לשערים א"ל שמואל לקרנא פוק תני להו מעמידין אגרדמין למדות ואין מעמידין אגרדמין לשערים נפק דרש להו מעמידין אגרדמין בין למדות בין לשערים א"ל מה שמך א) קרנא תיפוק ליה קרנא בעיניה ב) נפקא ליה קרנא בעיניה ואיהו כמאן סבר כי הא דאמר רמי בר חמא א"ר יצחק מעמידין אגרדמין בין למדות בין לשערים מפני הרמאין ת"ר היה מבקש ממנו ליטרא שוקל לו ליטרא חצי ליטרא שוקל לו חצי ליטרא רביע ליטרא שוקל לו רביע ליטרא מאי קמ"ל דמתקנינן מתקלי עד הכי ת"ר היה מבקש ממנו שלשה רבעי ליטרא לא יאמר לו שקול לי שלשה רבעי ליטרא אחת אחת אלא שוקל ליטרא ומניח רביע ליטרא עם הבשר ת"ר היה מבקש ממנו עשר ליטרין לא יאמר לו שקול לי אחת אחת והכריע אלא שוקל לו כולן בבת אחת ונותן הכרע אחד לכולן ת"ר נפש מאזנים תלויה באויר ג' טפחים וגבוהה מן הארץ שלשה טפחים וקנה ומתנא שלה שנים עשר טפחים ושל צמרים ושל זגגין תלויה באויר שני טפחים וגבוהה מן הארץ שני טפחים וקנה ומתנא שלה ט' טפחים ושל חנווני ושל בעה"ב תלויה באויר טפח וגבוהה מן הארץ טפח וקנה ומתנא שלה ששה טפחים ושל טורטני תלויה באויר שלש אצבעות וגבוהה מן הארץ שלש אצבעות וקנה ומתנא שלה איני יודע ואלא הך קמייתא דמאי אמר

מנין שאין מוחקין במקום שגודשין. שאם הקנה לו סאה חטין אינו רשאי לומר לו מחוקה הקניתי לך ואין גודשים במקום שמוחקין אפילו הלוקח מוחזק לא יאמר הריני לוקחה גדושה: כדרך

עין משפט נר מצוה

קכה א מיי' פ"ח מהל' גניבה הלכה טו סמג עשין עב טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף ח:
קכו ב מיי' שם הל' כ טוש"ע שם ס"ב:
קכז ג מיי' שם טוש"ע שם ס"כ:
קכח ד טוש"ע שם ס"ט:
קכט ה ו מיי' שם הל' טו יט טוש"ע שם סעיף יד:
קל ז ח ט י מיי' שם הלכה ח ט י טוש"ע שם סעיף יג:

רבינו גרשום

אותיות מן ו' ועד מ"ם: וקללן בכ"ב מוהיה ועד ואין קונה מן ו' ועד סוף א"ב וחוזר חלילה עד ה' היינו כ"ב אותיות: פים' איפה שלמה וצדק. כפי ששאר בני המקום מודדין כן יעשה ולא יפחות ולא יוסיף. שאם יגדוש והיה נותנו בדמי מחוק היה עון ללוקח ואם היה מוחק במקום שגודש ומוכרו בדמי גדוש היה עון למוכר: ומניין שאם אמר הריני גודש במקים וכו' ת"ל איפה שלמה וצדק. כשאר בני המקום שלא ישנה: שאין מעיינין. היינו גבי משקל: לא יהיה לך בביתך. ליטול שום ממון מה טעם משום אותו עון שהיה לו איפה ואיפה ואבן ואבן אבל אם יהיה לישראל אבן שלמה וצדק יהיה לו בביתו כל טוב: יהיה להאי דרשא נמי שמעמידין בית דין אגרדמים ממונה שוטר למדות שיעיין שיהיו כולן ישרות. ולא לשערים שכל אדם יש לו רשות להוקיר תבואתו אסיפה הוא משל חבירו וכל כך שלא ימעט המדה: מפני הרמאין. שלא יערב רעה ביפה וימכרנה ביוקר כיפה אלא היפה ימכור כיפה והרעה ברעה: ז' עד הכי. עד רביע: מתקנינן מתקלי. (לאוכלי נשפת). לפחות אין צריך משקל אלא לפי אומר: שקול לי ג' רבעים ליטרא כל אחת לבדו. מפני ההכרעות אלא שוקל לו במשקל הליטרא ומניח משקל רביע ליטרא עם הבשר הרי ג' רביעי בשר שוקלין ביחד: נפש של מאזנים. גדולה ששוקלין בה דבר גדול כמו נחשת וברזל. נפש היינו הלשון אותו צבת שאוחזין בו צריך להיות ארוך ג' טפחים והוא תלוי באויר ולאותו צבת תלוין המאזנים. וצריך להגביה כפות המאזנים ששוקלין בהן מן הארץ ג' טפחים שלא יבעט הכף שבה המשקל לארץ בכח ויחזור מהרה למעלה ונראה הכף האחר מכריע ויאמר הרי כבר שקל. וקנה היינו הברזל הארוך שתליין בו הכפות צריך להיות ארוך י"ב טפחים: ומיתנא. היינו הרצועות שתולין בהן הכפות: י"ב טפחים. ושל חנוני ושל בעל הבית שמוכרין בהן חפצים: טורטני. משקלות ששוקלין בהן כסף וזהב: אלא הך קמייתא דקאמר של חנוני ושל בעה"ב דמאי. כלומר מה שוקלין בהן: ששוקלים בו ברזל ונחשת כדלקמן ותולין אותן ביתד או בעמוד והן קבועין ותלויין לשם וצריך שתהא המיתנא שהיא תלויה בהם ארכה שלשה טפחים דהו"ל תלוי באויר שלשה טפחים אבל כשהחבל קצר יכול להטות המאזנים אילך ואילך א"נ לכך תלוי באויר שלשה טפחים שלא יגע בגג של מעלה: וגבוה מן הארץ. כפות המאזנים פן יגעו בקרקע הכל לפי מה שהמאזנים ‑ דולות נ מזו צריך הרחקה תירא שדרי מכריעים למעלה ולמטה הרבה מתוך שהמיתנא של כף ארוכה: וקנה. הוא שיש לו שתי מיתנות ששני כפות מאזנים תלויין בו והלשון קבוע מלמעלה באמצעיתן: מיתנא. שהכף תלוי בו: שנים עשר. אבל אי הוי פחות אין מכריעין המאזנים בשביל דבר מועט מתוך שמשקל מרובה: צמרים. מוכרי צמר שישקל (נ"ל במשקל): זגגין. עושי כלי זכוכית ואין שוקלין הרבה ביחד כדלעיל: טורטני. הצורף קרוי כן שאומנתו לשקול כסף וזהב וקטנות הן: איני יודע. תנא דברייתא קאמר ליה: ומתמה תלמודא ואלא הך קמייתא דמאי. כיון דחשיב של צמרים ושל זגגים ושל חנונים ושל כסף וזהב הך קמייתא דקתני רישא נפש מאזנים כו' מה שוקלין בו: דטורטני. חם צורפי

מסורת הש"ס

א) [שבת קח.]: ב) ס"א ל"ג נפקא ליה קרנא בעיניה דלא הוה ליה הכי [ובערוך ערך קרן א' גרס נפקא ליה ופי' קרן של בשר יצא בעינו]: ג) רש"ל מוחק מן קמ"ל עד ולא נהירא לי:

פירוש רשב"ם העקרי

והיה אם שמוע בפ' כי תבוא מוהיה אם לא תשמע עד ואין קונה חשוב אל"ף בי"ת מוי"ו דמוהיה אם לא תשמע עד סופו וחוזר חלילה עד הוי"ו דואין קונה הרי כ"ב: ת"ל איפה שלימה. כמו שמודדין בעיר: לפחות. תילתא דקיי"ל גודשא תילתא והלכך יפחות שליש הדמים ת"ל וצדק לטפויי אתא וצדק מכל מקום ובספרי יליף כולהו מוצדק וכן נראה בעיני דמשלמה לא ילפינן אלא שלא יעשה חסרה אבל מחוקה או גדושה שלמה קרינא ביה: מעיין. לשקול עין בעין: במקום שמכריעין. טפח: לא יהיה לו. ממון בביתו מה טעם משום איפה ואיפה שלוקח בגדולה ומוכר בקטנה בביתך יתירא קא דריש אבל שלמה וצדק יהיה לך ממון: ת"ר. יהיה לך לב"ד קא מזהר רחמנא וקרא יתירא קא דריש דמצי למיכתב לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה כי אם איפה שלימה וצדק: אגרדמים. ממונה על המדות להלקות ולענוש מעוותי המדות: ואין מעמידין אגרדמים לשערים. שלא ימכרו ביוקר מילתא באנפי נפשה היא ולאו מקרא קא יליף אלא סברא היא שאם זה ימכור ביוקר יהו נמנעין מלקנות ממנו: נפק ליה קרנא בעיניה לא גרסינן דלא הוה הכי: מפני הרמאין. שמוכרין ביוקר ואומרים שהוסיפו במדה או שנתן חטין יפות מלמעלה ורעות מלמטה או כל מיני רמאות וכדאשכחן שהיו מעמידין פרהדרין שהיו מכין בעלי חנויות והיו אומרים להם מכרו בזול במס' יומא: לא יאמר לו שקול לי אחת אחת. כל רביע בפני עצמו דאיכא הכרעות טובא ואפי' בעיר שנהגו למוד בדקה ה"מ מדות אבל משקלות דרך לשקול הכל ביחד במשקל הגדול: אלא שוקל לו ליטרא. בכף מאזנים אחד ורביע ליטרא ובשר בכף שניה דהשתא איכא שלשה רביעי בשר: מאי קמ"ל. הא ודאי מה שקונה שוקל לו נראה בעיני דה"ג הא קמ"ל דמתקני מתקלי עד הכי ב"ד קרמונים התקינו המדות עד כאן ובפחות מכאן שוקלים במטבעות ואם יבא אדם לתקן בפחות אין שומעין לו פן יבאו לרמות ולומר זהו רביע ליטרא ואע"ג דבמדות כלים אמרינן לקמן דלא אתי למיטעי שזה חללו מרובה מזה ואיכא היכרא טובא איכא למימר דבמשקלות אתי למיטעי א"נ דמתקני מתקלי בענין הזה ולא שליש ליטרא ולא חמישית ליטרא מפני שמטעין בהן וכן פירש רבינו חננאל: נפש מאזנים. הוא הברזל חלול שהלשון זקוף בתוכו: תלויה באויר שלשה טפחים. במאזנים גדולים מיירי

הגהות הב"ח (א) רשב"ם ד"ה אלא וכו' ומכריע הס"ד ואח"כ מ"ה מאי קמ"ל הא ודאי מה שקונה שוקל לו הא קמ"ל דמתקנין.

עין משפט
נר מצוה

קלא א מיי' פ"ח מהל' גניבה הל' ח ט י סמג עשין עב טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף יג :
קלב ב ג מיי' פכ"א מהל' כלים הל' ה :
קלג ד מיי' פ"ח מהל' גניבה הל' ד סמג עשין עב טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף י :
קלד ה ו ז מיי' שם הל' ה ו טוש"ע שם סעיף ה :
קלה ח מיי' שם פ"ז הלכה ט :
קלו ט מיי' שם פ"ח הל' ג סמג שם טוש"ע שם סעיף יח :
קלז י מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעי' יא:
קלח כ ל מיי' שם טוש"ע שם ס"ו :
קלט מ נ מיי' שם פ"ז הל' ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף ג :
קמ ס מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף ד:

וכתקינה . יעב"ץ

אמר רב פפא א)דיגרומי א"ר מני בר פטיש כדרך שאמרו לענין איסורן כך ב)אמרו לענין טומאתן מאי קמ"ל תנינא ג)חוט מאזנים של חנוני ושל בעלי בתים טפח קנה ומתנא שלה איצטריכא ליה דלא תנן ת"ר ד)אין עושין משקלות לא של בעץ ולא של אבר ולא של גיסטרון ולא של שאר מיני מתכות אבל עושה הוא של צונמא ושל זכוכית ת"ר ה)אין עושין המחק של דלעת מפני שהוא קל ולא של מתכת מפני שהוא מכביד אבל עושהו של זית ושל אגוז של שקמה ושל ג)אשברוע ת"ר ו)אין עושין את המחק צדו אחד עב וצדו אחד קצר ז)לא ימחוק בבת אחת שהמוחק בבת אחת רע למוכר ויפה ללוקח ולא ימחוק מעט מעט שרע ללוקח ויפה למוכר ד)על כולן אמר רבן יוחנן בן זכאי אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר אם אומר שמא ילמדו הרמאין ואם לא אומר שמא יאמרו הרמאין אין תלמידי חכמים בקיאין במעשה ידינו איבעיא להו אמרה או לא אמרה אמר רב שמואל בר רב יצחק אמרה ומהאי קרא אמרה °כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם ה)ת"ר °לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה במדה ח)זו מדידת קרקע ט)שלא ימדוד לאחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים במשקל י)שלא יטמין משקלותיו במלח במשורה כ)שלא ירתיח וק"ו ומה משורה ל)שהיא אחד משלשים וששה בלוג הקפידה עליו תורה ק"ו להין והצי הין ושלישית ההין ורביעית ההין ולוג וחצי לוג ורביעית (א) וחצי תומן ועוכלא אמר רב יהודה אמר רב מ)אסור לאדם שישהה מדה חסרה או יתרה בתוך ביתו ואפילו היא עביט של מימי רגלים אמר רב פפא לא אמרן אלא נ)באתרא דלא חתימי אבל באתרא דחתימי אי לא אחזי חתימה לא שקיל ובאתרא דלא חתימי נמי לא אמרן אלא דלא ו) מהנדסי אבל מהנדסי לית לן בה ולא היא זימנין דמיקרי בין השמשות ומיקרי ושקיל תניא נמי הכי לא ישהה אדם מדה חסרה או יתרה בתוך ביתו ואפי' היא עביט של מימי רגלים ס)אבל עושה הוא סאה תרקב וחצי תרקב וקב וחצי קב ורובע ותומן וחצי תומן ועוכלא

תורה אור: משלי יד / ויקרא יט

תוספות

כדרך שאמרו לענין איסור כך אמרו לענין טומאה. מפרש ר"י בר מרדכי דלענין ידות קתני לה נטמא החוט נטמאו המאזנים אבל כף המשקלות וקנה שיש להן בית קיבול הרי אלו טמאים אפילו הן בפני עצמן ופריך מאי קמ"ל ומשני קנה ומיתנא דידיה איצטריכו ליה דלא תנן אע"פ שהחוט עשוי כתיקון אינו חשוב יד אא"כ קנה ומיתנא עשויין כתיקונן :

ולא בשל בעץ . אומר ר"ת דוקא משקולת שסוקלים בשר ושומן שהלחלוחית מדבק בהן ומתייבש ולא מטעם שחיקה כדפ"ה אבל משקלות שסוקלין בהן כסף וזהב מותר לעשותן של מתכת אלא שצריך לחפותו עור מדאמר בהמוליא יין (שבת דף עט.) שלש עורות הן מלה חיפה ודיפתרא ומפרש כדי לצור בה משקולת קטנה ואי בשל צונמא וזכוכית אמאי צריך עור אלא בשל מתכת איירי וטעמא דהכי לפי שהן חלוקין ואין מדבק בהן ויכול להדיחן או לקנחן ועוד דאמרינן בהזהב (ב"מ דף נב. ושם) תנן התם סלע שנפסלה *התקינו שיהא שוקל בה אלמא עושין משקל מסלע של מתכת ודוקא משקולת קטנה ששוקלין בה כסף וזהב צריך לחפות עור שבשחיקה מועטת יבא לידי הפסד גדול אבל שאר משקלות גדולות ששוקלין בהן נחושת וברזל ועופרת שאין בא לידי הפסד גדול אא"כ ישחקו יותר מדאי אין צריך לחופן וכן משמע בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף סח.) שלא היו מכסין אלא משקולת קטנה דקאמר הכדור והאימום והקמיע ומשקולת קטנה מהו [וע"ע תוספות ב"מ נב: ד"ה מיהא] :

שלא יטמין משקלותיו במלח . פ"ה מפני שהוא מכביד ואין נראה לר"ת דמשמע דבמוכר איירי דומיא דבמשורה שלא ירתיח ומפרש רבינו תם לפי שהמלח מיקל המשקלות ושואב כדאמרינן בירושלמי דמלח שואב את המשקלות :

ובמשורה שלא ירתיח . וא"ת פשיטא דגזל גמור הוא תיפוק ליה משום לא תגזול וי"ל דאתא קרא להתחייב משעת הרתחה ואע"פ שעדיין לא מדד וכי האי גוונא אמרינן בריש איזהו נשך (ב"מ דף סא:) דלאו דכתיב במשקלות ל"ל לטומן משקלותיו במלח האי גזילה מעלייתא היא לעבור עליו משעת עשייה :

רשב"ם

דיגרומי . קן צורפי נחושת וברזל נפחים שסוקלין חתיכות גדולות של מאה ליטראות ביחד : לענין איסורן . דאסור לשקול אם לא עשויין בענין זה : כך אמרו לענין טומאתן . דאין מקבלין טומאה אם אין עשויין כך דלא חשיבי כלי כיון דאסור לשקול בהן : תנינא . במסכת כלים פרק כ"ט ולענין טומאה נשנית: חוט המאזנים של חנוני . הוא החבל שתלויות בו (ב) בגג כדתניא לעיל ושל בעל הבית תלויה באויר טפח וכיון דאשמעינן בשל בעל הבית דמקפיד בחוט שיהא ראוי לשקול הוא הדין לכל הני דלעיל : קנה ומיתנא . שיעור קנה ומיתנא אשמועינן ר' מני דאית להו הקפדה לענין טומאה כמו למשקל ובמקום דקתני איני יודע הוי ספק טומאה והשאר כדקתני בברייתא דלעיל : דלא תנן . במסכת כלים : בעץ. בדיל אשטיי"ן: אבר. פלומב"א : גיסטרון . מיני מתכות מעורבבים : ולא של שאר מיני מתכות . מפני שפוחתין והולכין: צונמא . אבן: מחק. רשטויי"א בלע"ז שמוחקין בו את המדה: שהוא קל . ואינו נכנס כל כך במדה ולכך אינו מוחק יפה ומפסיד המוכר : אשברוע . בוייש"ל: צדו אחד עב וצדו אחד קצר . מפני שהקצר נכנס בתוך התבואה ומוחק יפה והעב אינו נכנס כל כך ואינו מוחק יפה ואם צדו אחד עב וצדו אחד קצר כשהוא קונה ימחוק בעב וכשהוא מוכר ימחוק בקצר אלא שניהן עבים או שניהן קצרים כפי המנהג : בבת אחת . בפעם אחת ובמהרה שאינו מוחק יפה : מעט מעט . כגון מוחק רוחב טפח לבד ומגביה את המחק וחוזר וכובש את המחק ומוחק טפח אלא בפעם אחת ובנחת א"נ בשתי פעמים כגון מוחק עד חצי המדה ומגביה המחק וחוזר ומוחק חצי המדה השני : על כולן . על כל מיני עוולות הללו : ילמדו שמא יאמרו כו' . ומתוך כך יבאו לרמות יותר : וקבעי גמרא אמרה רבן יוחנן לבסוף או לא אמרה דמעיקרא הוה מספקא ליה אם יאמר או לא ולבסוף מי איפשיט ליה : דרכי ה'. דברי תורה : וצדיקים ילכו בם . יזהרו בם שלא לרמות הבריות : יכשלו בם . ילמדו לרמות: זו (ג) מדת קרקע. שהרי מדת כלי כתב לקמיה דהיינו משורה כדכתיב ומים במשורה תשתה (יחזקאל ד) : שלא ימדוד . לשני לקוחות שלקחו קרקע בשותפות או לאחד משני אחין שחלקו : לאחד בימות החמה . ולאחר בלאותו חבל עצמו בימות הגשמים שבימות החמה החבל יבש וקצר יותר מבימות הגשמים ורבינו חננאל פירש בימות הגשמים הקרקע כווץ ובימות החמה הקרקע מתבקע בפתיחיו ומוסיף במדתו : במלח . שמכבידן : שלא ירתיח . שלא ישפוך המוכר את היין בחוזק ומגביה לתוך משורתו של לוקח מפני שעולה הקצף אסקומ"א בלע"ז ונראה כמלא : ומה משורה שהיא . קטנה כל כך שלשים וששה יש בהן בלוג הקפידה תורה ברתיחה שלה שהיא פחותה ממאה בלוג קל וחומר ברתיחת כלי גדול כגון הין או אפי' חצי הין או אפי' שלישית ההין כו' : וחצי תומן ועוכלא . גרסינן בתוספתא : תומן . שמינית הקב חצי לוג : עוכלא . לקמן מפרש : שישהה . דזימנין דאתי למדוד ומיהו קרא לא אזהר גדולה וקטנה אלא כשיתקנה לו על מנת למוד בהן דאי לא תימא הכי מאי איצטריך למימר : ואפילו היא עביט . דאיכא למיחש פעמים שרוחצו ומעביר טינופו ומודד בו הלכך אין לו תקנה אלא שבירה: דלא חתימי . שאין ממונה של מלך עושה חותם במדות הלכך אסור דאתי לרמויי : לא שקיל . לוקח ומותר לשהות : מהנדסי . הולכין ובאין ממונים של מלך לבדוק את המדות כמו זימנין דמהנדסי בהדי הדדי באלו טריפות (חולין דף מג.)* : דמתרמי בין השמשות . שהכל טרודין ואין רואהו א"כ הלוקח עצמו מתוך טורדו אינו נותן אל לבו ומיקרי ושקיל והלכך יבא המוכר לרמות בו : וחצי סאה. לא גרסי' תרקב תרי וקב היינו ג' קבין : וחצי תרקב . קב ומחצה : וקב . דלא אתי למיטעי בחצי תרקב כדלקמיה דבתילתא לא טעו : וחצי רובע . היינו שמינית הקב חצי לוג : תומן . איכא למימר היינו שמינית הלוג דלקמן ועוכלא לקמיה מפרש אחד *מחמשה ברובע וקשיא לי דא"כ כמו שכתוב בספרים שלנו מאי האי דקפריך לקמן תומן ועוכלא לא ליעבד ומשום דטעו איגשי בריבעא קפריך לה והאי נאו קושיא היא שהרי התומן גדול מן העוכלא יותר מכפלים אם שמינית הקב הוא ואם שמינית הלוג הוא הייט עוכלא ועוד אם שמינית הקב הוא היינו חצי רובע אלא הכי גרסינן בתוספתא ובפירושי רבינו חננאל קב וחצי קב ורובע ותומן וחצי תומן ועוכלא וכמה היא עוכלא אחד מה' ברובע ופירושה קב ד' לוגין ולוג ו' ביצים נמצא הקב כ"ד ביצים וחצי קב שני לוגין ורובע היינו לוג ו' ביצים כל רובע רובע הקב וכל רביעית שבגמרא רביעית הלוג וכן תומן שמינית הקב דהיינו חצי רובע וחצי רובע לא גרס ליה

א) [נ"ל בנרמיני פי' מאזנים ששוקלין בהן ברזל שחוק וזכוכית שחוקה . ערוך ערך גרמן א] ב) [כלים פ' כ"ט מ"ה] : ג) [נ"ל אשכרוע. ערוך]: ד) [כלים פי"ז מט"ז תוספתא דכלים ב"מ פ"ז]: ה) ב"מ דף סא: ע"ש : ו) [נ"ל מהנדזי . ערוך ערך הנדז] :

[שם איתא דמהנדזין כו']

פ"א מחמשה

פירוש רשב"ם העקרי

צורפי נחשת וברזל : דיגרומני . נפחים שמוכרין חתיכות גדולות של מתכות ושוקלין מאה ליטרות ביחד : כדרך שאמרו . הני שיעורין המאזנים: לענין איסורין, שאסור לשקול בהן : כך אמרו לענין טומאתן, דאינן מקבלין טומאה אא"כ עשויין כענין הזה דכיון דאסור לשקול בהן אינן כלי וכשבורין דמיין : חוט מאזנים . הוא החוט שתלויין בו המאזנים כדקתני לעיל: של חנוני ושל בעה"ב הלויה באויר טפח.ולענין טומאה נשנית במס' כלים בפ' כ"ט · קנה ומיתנא שלה איצטריכא ליה . לאשמועינן דכי היכי דהכא קתני איני יודע לגבי טומאה נמי איני יודע והוי טמא מספק ושארא כמו שמפרש השיעורים בברייתא דלא תנן במס' כלים :

הגהות הב"ח

(א) גמ' וחצי לוג ורביעית ותומן וחצי תומן : (ב) רשב"ם ד"ה חוט וכו' שתלויות בו המאזנים בגג כדתניא לעיל של חנוני ושל בעל הבית : (ג) ד"ה זו מדידת קרקע:

רבינו גרשום

אמר רב פפא דגורמני . ששוקלין בהן ברזל שחוק וזכוכית שחוק : כדרך שאמרו לענין איסורין . כלומר באותן שיעורין עצמן שנתנו חכמים בנפש ובקנה ומיתנא שלא יבואו לידי איסור אונאה (אם יש להן) באותו שעור עצמו מקבלין טומאה שחשוב כלי : מאי קמ"ל תנינא. נמי לענין טומאה כי האי שיעורא. החוט של חנוני ושל בעה"ב . החוט . היינו תלויה באויר טפח ומאי קמ"ל ר' מני : קנה ומתנא שלה איצטריכא ליה דלא תני. לענין טומאה שיעוריהו וקמ"ל דילפי' להו מאיסורין : בעץ . בדיל : גיסטרון . מיני מתכות מעורבין יחד שלועזין מטל"ז מפני שמתחסרין אגב משמושן: מפני שהוא מיקל. והוי פסידא דמוכר: שמכביד. והוי פסידא דלוקח : אשכרוע . לועזין בוס"ו: צדו אחד עב . למחוק בו כשמוכר : שמוחק . הרבה בדוחק:בבת אחת. במשיכה אחת : רע למוכר . שאין מוחק כל הצורך מעט מעט : רע ללוקח . א) שמדקדק הרבה:שלא ימוד לאחד. בחבל קרקע חלקו:בימות החמה . שהחבל יבש ונכווץ ומתקצר לא ימדוד לחבירו באותו חבל עצמו בימות הגשמים מפני שהקרקע מלוחלחת מתפשט החבל והוי חלק של זה יתר משל חבירו אלא לשניהן מודד בימות החמה או בימות הגשמים : שלא יטמין משקלותיו במלח. מפני שנעשין כבדין : ובמשורה. זו מדת הלח: שלא ירתיח . כלומר שלא ישפוך לו כדי שיעלה חלאת הקצף למעלה לפי שנראית המדה כמו מלאה : שהיא אחד מל' וששה בלוג . שכך שיעור חכמים : ואפי' היא . שעשאה אותה עביט של מימי רגלים. משום שמא אינו מוצא אחרת ויקחנה : לא אמרן. דאסור: אלא באתרא דלא חתימי. המדות כעין ששורפין אותן כולן בברזל אחד ומסמנין אותן : אלא דלא מהנדזי . שאין בני אדם ממונין שחוקרין ומחפשין על כל מי שמעוול ב)מי זה ומענישין אותן: אפי' באתרא דמהנדזי. שמזרזין לעיין : לא ישהה . דזימנין דמתרמי ערב שבת בין השמשות שהממונין בבתיהן ואין מחפשין ומיקרי ושקיל האי באותה מדה: אבל עושה. מדות גדולות וקטנות כגון מדות סאה ותרקב . תרי וקב ג' קבין דהיינו חצי סאה וחצי תרקב וחצי רובע הקב שיהא לוג דהיינו ליטרא והצי רובע היינו חצי ליטרא : ותומן . ב' אונקיות אחת מי' ברובע : עוכלא

א) אולי צ"ל שמוחק הרבה . ב) נראה דצ"ל על כל מי שמעוול ועושה כמו זה ומענישין אותן.

תורה אור

ועוכלא וכמה היא עוכלא אחד מחמשה ברביע °ובמדת הלח הוא עושה הין וחצי הין ושלישית ההין ורביעית ההין ולוג וחצי לוג ורביעית ושמינית ואחד משמונה בשמינית וזהו קורטוב ולעביד נמי קביים ג)אתי לאיחלופי בתרקב אלמא טעו אינשי תילתא אי הכי קב נמי לא ליעביד דאתי לאיחלופי בחצי תרקב אלא קביים היינו טעמא דלא עביד דאתי לאיחלופי בחצי תרקב אלמא טעי איניש ריבעא אי הכי הצי תומן ועוכלא לא ליעביד אמר רב פפא מדות קטנות בקיאי בהו אינשי שלישית ההין רביעית ההין לא ליעביד ג)כיון דהוו במקדש לא גזרו בהו רבנן במקדש נמי ליגזור א)כהנים זריזין הן: ב) אמר שמואל ד)אין מוסיפין על המדות יותר משתות ולא על המטבע יותר משתות: ג) ה)והמשתכר אל ישתכר יותר משתות אין מוסיפין על המדות יותר משתות מ"ט אילימא משום אפקועי תרעא שתות נמי לא אלא משום אונאה דלא ליהוי ביטול מקח ד)והאמר ה)רבא ו)כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפילו פחות מכדי אונאה חוזר אלא דלא ליהוי פסידא לתגרא פסידא הוא דלא ליהוי ליה רווחא לא בעי ו) זבן וזבין תגרא איקרי ז) אלא אמר רב חסדא שמואל קרא אשכח ודרש °והשקל עשרים גרה עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם (יחזקאל מה)

מנה

ליה בהדייהו דהיינו תומן אבל שמינית לשון נקבה היינו שמינית הלוג והיינו דקתני לקמיה גבי לוג רביעית ושמינית אבל הכא גבי קב גרס רובע ותומן והתומן חצי לוג ג' ביצים וחצי תומן ביצה ומחצה: ועוכלא אחד מחמשה ברובע הקב. כלומר אחד מה' בלוג היינו ביצה וחומש ביצה שהלוג ו' ביצים וכן פירש רבינו חננאל ועיקר והשתא לא עדיף חצי תומן על עוכלא כי אם חומש שחצי תומן ביצה ומחצה שהן ז' חומשין וחצי חומש דהיינו ה' חומשין וה' חלאי חומש והעוכלא היא ביצה וחומש ביצה דהיינו ו' חומשין שהן ד' חומשין וד' חלאי חומש נמצא חצי תומן יתר על עוכלא חומש וחצי חומש ביצה ואישתכח דלא עדיף מיניה ריבעא אלא חומשא והכי פרכינן לקמן חצי תומן ועוכלא לא נעביד דכיון דטעו אינשי בריבעא כ"ש דטעו בחומשא: הין. י"ב לוג הוא דהיינו כמי תרקב: חצי ההין. היינו חצי תרקב: שלישית ההין. דהיינו קב לקמיה מפרש למה התקינו: רביעית ההין. היינו שלשה לוגין והא דלא עביד נמי חצי רביעית ההין דהיינו לוג ומחצה משום דאתי למיטעי בחצי קב דיבש דהיינו ב' לוגין ואמרי' לקמן דבריבעא טעו אינשי: ולוג. היינו כמי רובע הקב דלעיל: וחצי לוג. היינו תומן דיבש: ורביעית. היינו חצי תומן דאמרן לעיל ביצה ומחצה: ושמינית. היינו חצי ביצה ורביע ביצה אבל יבש אין דרכו למדוד בכלי קטן כל כך אלא נמכר באומד או במשקל אם דבר יקר הוא: וחצי שמינית. גרסינן בתוספתא וזהו קורטוב הנזכר בהרבה מקומו' מ' סאה חסר קורטוב שנפל לתוכו קורטוב יין בפ"ב דחולין (דף כו.) ובפ"ק דמכות (דף ג:): וליעביד נמי קביים. דליהוי שלישית הסאה כי היכי דתקון שלישית ההין: ומשני אתי לאחלופי בתרקב. דהוא שלשה קבין וגדול שליש מקביים וימדוד לו מוכר בקביים תחת תרקב: בחצי תרקב. דהיינו קב וחצי ואינו פחות מקביים שליש אלא רביע ואתי למיטעי: נראה בעיני דה"ג אי הכי חצי תומן ועוכלא לא ניעביד. שהחצי תומן אינו גדול אפי' רביע כי אם חומש כדפרישית לעיל וכ"ש דאתי למיטעי: בקיאי בהו אינשי. שמתוך קטנותו יודעין בהו לשער כמה מחזיק ולא אתי לרמות: רביעית ההין. פחותה משלישית ההין רביע ואתי למיטעי: כיון דהוו במקדש. כדאמרן לעיל (דף פו:) שנתות היו בהין עד כאן לפר עד כאן לאיל עד כאן לכבש דהיינו חצי ושלישית ורביעית ההין: אין מוסיפין על המדות כו'. אם באו אנשי העיר להוסיף על כל המדות בין גדולות בין קטנות לפי חשבון אחד מכור עד רביעית ולסבר מדות הראשונות דלא ליתי למיטעי אין מגדילין כי אם שתות יותר שמי שהחזיק ה' ביצים יחזיק עתה ו' וטעמא מפרש לקמיה: והמשתכר. כגון חנוני הקונה יין ופירות מן הסיטון הרבה ביחד כדי למכור מעט מעט אל ישתכר יותר משתות [וכגון שלא הוקר השער אבל אם לקח בשעת הגורן ועכשיו הוקיר ישתכר אפילו כפליים כפי שהשער הולך ותקנת חכמים היא זו שלא ישתכר יותר] משום אפקועי תרעא. שמביאים תבואה לכאן כשיראו שהוסיפו המדות יוקירו ומשככים היוקר מוקירין יותר מכדי תוספת: שתות נמי לא ליעביד. משום האי טעמא גופיה: אלא. להכי אין מוסיפין יותר משתות משום דאותו מכר דהוי עכשיו אונאה אין שניהם חוזרין כשאין מוסיפין אלא שתות: ליהוי ביטול מקח. אם נוסיף יתר על שתות ולא נכון לעשות תקנה שיבטלו על ידה המכירות והיכי דמי כגון החמרים שמביאין תבואה לכאן רגילים ליתן ה' קבין בה' [דינר] וכשהוסיפו המדות שתות והן לא ידעו יתנו כמו כן ה' קבין בה' דינר ונמצא שנתאנה שתות דו' קבין יש בהני ה' ויחזור לו פשוט ויהיה המכר קיים אבל אם הוסיפו על החמשה קבין קב וחצי הרי נתאנה יתר משתות ובטל המקח: והאמר רבא כו'. ואפילו אם יוסיפו על המדות פחות משתות ליהוי ביטול מקח: כל דבר שבמדה. שהוטעה במדה אפילו פחות מכדי אונאה דהיינו פחות משתות דהוי מחילה בחפץ הנמכר באומד הכא חוזר משום דטעות גמור הוא ושניהן נמי חוזרין אלא משום דפחות מכדי אונאה הוי מחילה לגמרי לא נתכוין רבא אלא לאפוקי ממחילה ומיהו מקח טעות הוי לחזור שניהן דהא לרבא לית ליה חזרה במי שנתאנה טפי מן המאנה דפסק רבא בפרק הזהב (ב"מ דף נ.) הלכתא שתות קנה ומחזיר אונאה אבל בפחות משתות הוי מחילה וביותר משתות שניהן חוזרין: דלא ליהוי פסידא לתגרא. שבא מעיר אחרת ואמרן דמשתכר שתות ובשלא הוסיפו כי אם שתות והוא לא ידע ומכר כמו שהיה רגיל עד עכשיו לא איבד כי אם שתות שהיה לו להרויח ולא הפסיד מקרן שלו כלום אבל אם הוסיפו יותר משתות אית ליה פסידא מקרן שלו: ומתמה גמרא פסידא הוא דלא ליהוי ליה. כלומר להכי חשו דלא יפסיד מקרן שלו כלום אבל לריוח שלו לא חשו חכמים אם לא ירויח: זבן וזבין תגרא איקרי. בתמיה משל הוא וכי לכך קנה התבואה רחוק מכאן שיתגנה כאן באותן דמים כדי שיקרא תגר ולהרויח אינו חושש הא ודאי אין לך פסידא גדולה מזו שטורח ואוכל ואינו מרויח והכי הוי להו למימר אין מוסיפין על המדות שתות כי אם פחות משתות כדי שירויח התגר פורתא: קרא אשכח. דאמר מוסיפין שתות והלכך מותר להוסיף שתות דלא חייש קרא אתגר אם יטעה בתוספת ולא ירויח ומיהו יותר משתות אין מוסיפין משום פסידא דתגרא שהרי לא התיר הכתוב [כן נראה הטעם בעיני]: השקל. סלע: עשרים גרה. מעות קטנות שיש מהן ה' בדינר: עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל. שלש חשבונות הללו ביחד המנה יהיה לכם ויש לומר דיש מקומות שהמנה חמשה עשר סלעים ויש עשרים סלעים ויש חמשה ועשרים לכך נאמר שלשת המנים הללו המנה של קודש יהיה לכם:

מנה

במקדש נמי לגזור. אע"פ שהיו צריכין למדוד שלישית ההין לאיל ורביעית לכבש יכולין היו למדוד בלוגין לחצי הין ששה לוגין לשלישית ההין ארבעה לוגין לרביעית שלשה לוגין: **והשקל** עשרים גרה. תימה והא כ"ד גרה הוי דגרה הוי מעה כתרגומו עשרים גרה עשרין מעין (שמות ל) ואמרי' (קדושין יא: יב.) דסלע ד' דינרים ושש מעה כסף דינר הוי כ"ד ואומר ר"ת דבימי חכמים הוסיפו שתות על הסלע דמעיקרא לא היה רק עשרים גרה והוסיפו עליו ד' גרה ולר"י נראה דיחזקאל הוסיף ד' גרה על הסלע ולעולם המנה של חול כ"ה סלעים ושל קודש נ' אלא שבתחלה היה השקל עשרים והוסיף עליו ד' גרה וה"ק קרא והשקל שהיה תחלה עשרים גרה ומאותם שקלים יהיה לכם המנה עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל והיינו ששים שקלים בין הכל ולא איירי בשקלים שניתוספו שמאותם לא היה המנה אלא חמשים כפלים של חול (א) כשקלים שהיו קודם שהוסיף והא דנקט קרא חשבון זה ולא רצה לכלול ששים שקלים יחד אומר ר"ת לפי שהיה להן משקלות אחת שליש מנה של קודש ואחת מנה של הדיוט ואחת של רביע מנה של קודש כמו שתרגם יונתן וסלעים עשרין מעין תלתות מניא עשרים סלעים מנא דכספא כ"ה סלעים רביעית מניא ט"ו סלעין כולהו שיתין מנא רבא דקודשא יהא לכון ולפי' ר"י קשיא דאין התרגום משמע כדבריו שאם יפרש תלתות מניא דהשתא הוי עשרים סלעים שמקודם א"כ כמו כן יפרש מנא דכספא של חול של עכשיו הוי עשרים וחמש סלעים של קודם לכן וזה אינו דהוי שלשים של קודם לכן ורש"י פי' בפירוש יחזקאל דמנא דכספא כ"ה סלעים מיירי במנה של חול שהיה קודם משמע שרוצה לומר כפי' ר"י שנשתנה מנה של חול וקשיא דלמה ליה למינקט מנה של קודש כיון ששינו אותו דאם לא היו אותן שלשה משקלות באותה שעה היה לו לכלול ששים שקלים יחד והר"ר משולם אומר דנקט קרא חשבון זה כנגד ברכת כהנים ביברכך יש ט"ו ביאר כ' בישא כ"ה ושמא במדרש הוא כך ויש ליתן טעם שלפי שמתברכין ישראל בנתינת שקלים עשה יחזקאל חשבון זה בשקלים:

כך

עין משפט נר מצוה

קמא א ב מיי' פ"ז מהל' גניבה הל' ז סמג לאוין קנב טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף ד:

קמב ג מיי' שם הל' ז:

קמג ד מיי' פ"ח מהל' גניבה הל' יז סמג עשין עב טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף טו:

קמד ה מיי' פי"ד מהל' מכירה הל' א סמג לאוין קע טוש"ע שם סעיף כ:

קמה ו מיי' שם פט"ו הלכה א ועיין בהשגות סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רלב סעיף א:

רבינו גרשום

עוכלא. אונקרא וחצי וקורין אותו חצי ורדנו והיינו אחד מה' ברובע דבין שלם לפלגא לא טעו אינשי: ומקשי' וליעבד נמי קביים. אמאי עביד חצי תרקב ולא קביים: ומשני משום דלמ' אתי לאחלופי קביים בתרקב: אי הכי. דחיישי' דטעי בתלתא: קב נמי לא ליעבד דאתי לאחלופי בחצי תרקב. דשלישית גדול חצי תרקב מקב דחצי תרקב היינו קב וחצי. אלא מדה דקביים גדולה מחצי תרקב רביע אלמא טעו אינשי בריבעא: אי הכי. דטעו ברביע: תומן ועוכלא לא ליעבד. דמשום דאתי לאיחלופי תומן בעוכלא דתומן גדול מעוכלא רביע דתימן ב' אונקיות ועוכלא אונקא וחצי נמצא דתומן גדול מעוכלא רביע: שלישית ההין ורביעית ההין לא ליעבד. משום דאתי לאיחלופי שלישית ברביעית הואיל דברביע טעי אינש (ורביע פחתו מדה): כהנים זריזין הן. ולא אתי לאיחלופי במקדש אבל בעלמא דאין זריזין לא: אילימא משום דאתי לאפקועי תרעא. דאי אתי לאוסופי על המדות יותר משתות קא מפקיע לשערים לפי כי המוכר (בכי המוכר) שקנה המדה בה' פשיטות רוצה להרויח עליו השתות כדאמר לעיל המשתכר אל ישתכר יותר משתות ועכשיו אם מוסיף על המדה שמגדילין אותה יותר משתות ויראה שאין המדה מלאה מאותה מדה א) שקנה ה' פשיטי אם ממלאה יתייקר מן אותן דמים וקאתי לאפקועי שערים ולייקר אותה מכמות שהיו רגילין לקנותה קודם לכן: אי הכי מאי חזית מיותר משתות. אפילו שתות נמי לא יוסיף דמצי למימר הכי נמי משום אפקועי תרעא: אלא משום אונאה. אין עושין יותר על שתות דאי הוה מוסיפין יותר משתות ונתן לו במדה ישנה והוא קצץ עמו מדה חדשה הוי ביטול מקח דיותר על שתות בטל מקח ויהיה יכול לחזור בו מי שנתאנה אבל שתות מוסיפין דלא ליהוי בטול מקח אלא מחזיר אונאה: והאמר רבא כל דבר וכו'. אלא מש"ה אין מוסיפין יותר על שתות: דלא ליהוי ליה פסידא לתגר והא דרווחא לא בעי למיהוה ליה בתמיה. וכי לכך הוא עשוי תגר דיקנה וימכור בלא ריוח: דזבן וזבין תגר איקרי. ואין צריך ריוח אחר: אלא. ודאי בדין הוא שאין מוסיפין אפי' שתות שלם כדי שירויח בו התגר קצת משום פרחו. והא דאמר שמואל שתות קרא אשכח ודרשו דעד שתות רשות אבל מפני תקנת חנוני פוחתין: והשקל עשרים גרה עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל. צרוף שקלים הללו ביחד תמצא ששים שקלים משקלם. ולכל שקל ושקל ד' דינר הרי דינר למנה מאתן וארבעין דינר וכך היה שיעור מנה של קודש והמנה של חולין אינו כ"א כ"ה שקלים שעולין ק' דינר. ואיכא למישמע מהדין קרא תלת

א) נראה דצ"ל שקנה בעד ה' פשיטי יתייקר מן אותן דמים וכו'.

מסורת הש"ס

א) [שבת כ. וש"נ]: ב) מנחות עז.: ג) [מנחות שם ב"מ מ:]: ד) קדושין מב: ב"מ ט: מנחות שם. עז.: ה) [בקדושין איתא רבה]: ו) [ב"מ מ: מנחות עז.]: ז) [מנחות שם בכורות ס.]:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה והשקל וכו' כפלים של חול אלא איירי בשקלים שהיו קודם:

תורה אור

א)מנה מאתן וארבעין הוו אלא שמע מינה תלת ש"מ מנה של קדש כפול היה ושמע מינה מוסיפין על המדות ואין מוסיפין יותר משתות ושמע מינה שתותא מלבר רב פפא בר שמואל תקין כיילא בר תלתא קפיזי אמרו ליה והא אמר שמואל אין מוסיפין על המדות יותר משתות אמר להו אנא כיילא חדתא תקיני שדריה לפומבדיתא ולא קבלוה שדריה לפאפוניא וקבלוה וקרו ליה ב) רוז פפא (סימן אוצרי פירות אין אוצרין ואין מוציאין ואין משתכרין פעמים בביצים מתריעין ולא מוציאין) תנו רבנן ג) אוצרי פירות ומלוי ברבית ומקטיני איפה ומפקיעי שערים עליהן הכתוב אומר לאמר מתי יעבור החדש ונשבירה שבר והשבת ונפתחה בר להקטין איפה ולהגדיל שקל ולעות מאזני מרמה (עמוס ח) וכתיב נשבע ה' בגאון יעקב אם אשכח לנצח כל מעשיהם (שם) אוצרי פירות כגון מאן אמר ר' יוחנן כגון ד)שבתי אצר פירות אבוה דשמואל מזבין להו לפירי בתרעא חרפא כתרעא חרפא שמואל בריה משהי לפירי ומזבין להו בתרעא אפלא כתרעא חרפא שלחו מתם טבא דאבא מדברא מ"ט תרעא דרווח רווח אמר רב עושה אדם את קבו אוצר תניא נמי הכי ה) אין אוצרין פירות דברים שיש בהן חיי נפש כגון יינות שמנין וסלתות אבל תבלין כמון ופלפלין מותר במה דברים אמורים בלוקח מן השוק אבל במכנים משלו מותר ומותר לאדם לאצור פירות בארץ ישראל ג' שנים ערב שביעית ושביעית ומוצאי שביעית ובשני בצורת אפי' קב חרובין לא יאצור מפני שמכנים מארה בשערים אמר ליה רבי יוסי בר' חנינא לפוגא שמעיה פוק אצר לי פירי שלש שנים ערב שביעית ושביעית ומוצאי שביעית ת"ר ו) אין מוציאין פירות מא"י דברים שיש בהן חיי נפש כגון יינות שמנים וסלתות ר' יהודה בן בתירא מתיר ביין מפני שממעט את התיפלה וכשם שאין מוציאין מארץ לחו"ל כך אין מוציאין מארץ ישראל לסוריא ורבי מתיר מהיפרכיא

מנה מאתן וארבעין הוו. בתמיה וכי הוי המנה ששים שקלים דהיינו מאתן וארבעין דינר שהשקל ד' דינר והא קי"ל מנה כ"ה סלעים דהיינו מאה זוזי כדאמרינן (כתובות דף י.) לבתולה מאתים ולאלמנה מנה: כפול. חמשים שקלים וחמשה שקלים המיותרין הן תוספת שתות שהוסיפו על מנה של חול חמשה סלעים על כ"ה דהיינו ל' סלעים וכשאתה כופל את שלקודש הוי ששים שקלים: ושמע מינה מוסיפין על המדות. ועל המטבעות וליכא איסורא משום רווחא דתגר דלא מרויח מידי דאקראי בעלמא הוא שלא ישמע התגר ובמידי דלא שכיח לא חשו שהרי הכל ידעו שהוסיפו שתות ולא יבאו לטעות ומיהו אין מוסיפין יותר משתות דאיכא פסידא דתגר והכתוב לא התיר והאי ואין מוסיפין פי' בעלמא ואינו מחשבון שמע מינה תלת אלא פירוש הוא דאע"ג דש"מ דמוסיפין אסור להוסיף יותר משתות כדמפרש לקמיה דהאי תוספת שתותא מלבר הוא על חמשה שקלים הוסיפו שם מעלמא כגון על נ' שקלים דהיינו ה' פעמים עשרה הוסיפו עוד עשרה והיו ששים אבל שתותא מלגיו זהו שתחלוק את החמשים בששה חלקים ומגיע לכל חלק שמנה שקלים ודינר (א)הוסיף אחד מששה חלקים שבתוך הנ' על החמשים והוי נ"ח סלעים ודינר(ב): וש"מ שתותא מלבר. מוסיפין וכל שכן פחות ובלבד שישברו מדות הראשונות אבל טפי אין מוסיפין משום פסידא דתגר: כיילא. מדה: תלתא קפיזי · ט' לוגין דקפיזא הוא קב חסר לוג דהיינו ג' לוגין כדאמר במסכת שבת (דף קנ.) דחק קפיזא בקבא: יתר משתות. וזה נוסף על חצי תרקב שליש דחצי תרקב היינו קב וחצי שהן ו' לוגין ואית דמפרשי קפיזא לוג תלתא קפיזי ג' לוגין דהוה ליה תוספת שליש על חצי קב דלעיל דהיינו שני לוגין: והאמר שמואל כו'. ה"נ הוה מצי לאקשויי והא אתי למיטעי בקב שהוא יתר רביע ולישנא קמא נמי הא אתי למיטעי בתרקב דהוי י"ב לוגין וטעי איניש בריבעא אלא משום דאמר שמואל בהדיא קפריך מינה אבל ההיא פירכא מכללא דברייתא שמעינן לה: אנא כיילא חדתא מתקנינא. שאין בעיר הזאת מדה אחרת דליהוי תוספת ולא יבא לידי הפסד תגר וגם לא לטעות בריבעא שאין בעיר הזאת לא חצי תרקב דליהוי מוסף עליו שליש ולא תרקב דליהוי פחות רביע דליתי למיטעי (כן נראה בעיני): ולא קבלוה. אע"פ שאין בעיר הזאת תרקב וחצי תרקב: רוז פפא. (ג) לשון מדה הוא בלותו המלכות ואית דגרס רז פפא כלומר עצת רב פפא ולא נהירא דאינו לשון גמרא: אוצרי פירות. שקונין בשוק לאגרס למכור ביוקר וגורמין שמתייקר השער ואיכא הפסד עניים ונראה לי דבעיר שרובה ישראל מיירי: מפקיעי שערים. מוסיפין על השער: מתי יעבור החדש ונשבירה שבר. כלומר נמכור ביוקר לסוף חדש אחר ימות הגורן והיינו מפקיעי שערים דלחדש לא מיקרי אוצרי פירות: והשבת ונפתחה בר. כלומר מתי תגיע שנת השמטה ונפתחה אוצרות בר והיינו אוצרי פירות: להקטין. היינו מקטיני איפה: להגדיל שקל. נ"ל דהיינו מלוה ברבית שמגדיל שקלו ע"י הלואת רבית דאי משום להגדיל שקל ממש ממקטיני איפה שמעת לה וממאזני מרמה שמעת נמי אונאת משקלות: וכתיב. בתריה נשבע ה' בגאון יעקב וגו': כגון שבתי אוצר פירי. כדי למכור לעניים ביוקר אבל כגון דאגר פירי בשעת הזול ומוכרן בזול לעניים בשעת היוקר כדלקמן אע"פ שגורם יוקר השער מותר: בתרעא חרפא. בשער המוקדם דהיינו בשעת הגורן: כי חרפא. בזול כדי שימכרו גם הכל ויזדלזל השער כל השנה: שמואל. *מאגר הוא לפירי של שדותיו ומזבין להו בתרעא אפלא בעת היוקר כדתרעא חרפא בשעת הזול ומיהו מן השוק לא הוה מאגר בשעת הגורן דמ"מ מוקיר השער קצת ויצא שכרו בהפסדו כן נראה בעיני ומיהו איסור ממש ליכא: טבא דאבא מדברא. טובים מעשה האב ממעשה הבן שהאב גורם מתחלה שלא יוקר השער דכיון דרווח והוזל השער רווח עוד כל השנה אבל מאהוקר השער אינו יכול להזדלזל מהרה: את קבו. מה שמלקט משדותיו ולישנא מעליא נקט כלומר אותו מעט שנתן לו הקב"ה ואין איסור אלא שלא יקח מן השוק ע"מ לאגור ומיהו לפרנסת ביתו יכול לקנות אם אין לו משדותיו: ז) ולא יכנים משלו. ומיהו ישייר לעצמו כדי הוצאתו לשנה: לאגור פירות. ג' שנים לקנות בששית לצורך ששית ושביעית ושמינית למכור נעולם פן ימותו בשביעית ובשמינית ברעב דהא מפירות שמינית לא אכלי עד סוף השנה: לפוגא פוק אגר כו'. ובארץ ישראל היה וסבירא ליה קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא וכמאן דאמר במגילה (דף י.) שמעתי שמקריבין אע"פ שאין בית: מפני שממעט כו'. דנכנס יין יצא סוד: לסוריא. דכבוש יחיד לא שמיה כבוש: מהיפרכיא

נס' מאחר

כך אין מוציאין לסוריא. פי' הקונטרס משום דקסבר כבוש יחיד לא שמיה כבוש ואע"ג דלמאן דאמר שמיה כבוש מצינו שהחמירו בארץ ישראל יותר מבסוריא כדאמרינן בפ"ק דגיטין (דף ח. ושם) המוכר עבדו לסוריא כמוכר לחוצה לארץ אף על גב דקסבר שמיה כבוש כדמוכח התם מכל מקום נראה לרשב"א כפירוש הקונטרס מדקאמר כשם שאין מוציאין לחוצה לארץ כך אין כו' משמע דסבר דלאו שמיה כבוש מדמשווה אותה לחוצה לארץ וטעמא דלא שמיה כבוש כדיליף בספרי בסוף פרשת והיה עקב כל מקום אשר תדרוך כף רגלכם וגו' ויליף התם דדוקא מה שיכבשו בחוצה לארץ אחר שיכבשו כל ארץ ישראל לכם יהיה ודוד לא עשה על פי ב"ד אלא מדעתו וכבש ארם נהרים וארם צובה עד שלא כבש כל ארץ ישראל ולכך קרי ליה כבוש יחיד לפי שמדעתו עשה: לסוריא. סוריא היא ארם צובה וארם נהרים ועל שם סוריא קרי ללשון ארמי סורסי כדאמרינן (בראשית רבה פ' עד) אל תהי לשון סורסי קל בעיניך שהרי בתורה ובנביאים ובכתובים חלק לו כבוד בתורה דכתיב יגר שהדותא ובנביאים דכתיב כדנה תאמרון להון ובכתובים דניאל ועזרא אלמא סורסי היינו ארמי דלבן מארם נהרים היה ודניאל נמי לשון ארמי הוא כדכתיב וידברו הכשדים למלך ארמית וא"ת דבסוף מרובה (ב"ק דף פג.) תניא בארץ ישראל לשון סורסי למה אלא או לשון הקודש או לשון יונית ואמר ח)רב יוסף בבבל לשון ארמי למה אלא או לשון הקודש או לשון סורסי משמע דלשון סורסי לחוד ולשון ארמי לחוד ואומר ר"ת דלשון אחד הוא אלא שמתחלק לכמה ענינים כעין לעז שמשתנה בכמה מדינות ותדע דאונקלוס תירגם עד הגל סהיד דגורא ולבן קרא לו יגר שהדותא ט):

חד

מסורת הש"ס

א) [מנחות פז. בכורות ה:] : ב) במס' יבמות עט. בתוס' ד"ה דונגר גרס דון : ג) [מס' ד"א פ"ב] : ד) [יומא פג. ע"ש רש"י] : ה) [תוספתא ע"ז פ"ה] : ו) [תוספתא שם ע"ש] : ז) [נ"ל לא יאצור לא יכניס וכו'] : ח) [נ"ל רבי יוסי אבל בסוטה מט: אית' רב יוסף] : ט) [וע"ע תוס' ב"ק פג. ד"ה לשון] :

עין משפט נר מצוה

קמו א ב מיי' פ"ח מהל' גניבה הל' יז סמג לאוין קנב ועשין עב טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף טו :
קמז ג מיי' פי"ד מהל' מכירה הל' ו סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף כט :
קמח ד מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף כד :
קמט ה מיי' שם טוש"ע שם ובסעיף כ :
קנ ו מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף כד:
קנא ז מיי' שם הל' ו :
קנב ח מיי' שם וסמג שם טוש"ע שם סעיף כד :
קנג ט י מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף כו:

רבינו גרשום

ש"מ דמנה של קדש יש בו כפלים משל חולין . והואיל דאמרת דכפול הוא נמצא שאותן מ' הן יותר מן הכפילה . וש"מ דאותן ארבעין היינו תוספת שהוסיפו על המנה מ' היינו שתות על מאתן שלכל חמשים הוסיף עשר דהיינו שתות היינו מ' למאתן . וש"מ דשתות דמוסיפין מלבר ולא מלגיו . דעל חמשים מוסיפין י' ולא שתות החמשים . שאינו עולה אלא לח' דינר וב' שתות דינר : תקין כיילא בר ג' קפיזי . שהיתה מחזקת ג' רביעיות דהיינו ג' לוג : והאמר שמואל אין מוסיפין על המדות יותר משתות . ומר תקין דלא כהלכתא שלישית משום דאמרי' לעיל אבל הוא עושה סאה וכו' . וחצי קב ב' רביעיות ונמצא שמוסיף השליש על המדה מכדרכה : אמר להו . אנא לא אתינא לסתורי מלתא דשמואל כלל דלאו משום תוספת עבידנא אלא כיילא חדתא מתקינא שמחזקת כך : רוז פפא . כלומר א) מדת רב פפא שחישב ברזי לבו . ואיכא דאמרי למדה היו קורין בלישנהון רוז : אוצרי פירות . כדי למוכרן ביוקר לאחר זמן : ומפקיעי שערים . שמוסיפין על השער : שבתי אוצר פירות . זה היתה אומנתו: הוה מזבין פירא בתרעא חרפא כחרפא . שהיה מוכר תבואתו בימות הקציר באותו שער שהיה הולך בתחלה ולא היה מאצרו: ושמואל היה מאצרן ומזבן להו בתרעא אפלא כחרפא . שהיה מוכרו בסוף שנה והיה מוכר בשער של אפלא בזול כחרפא כמו שהיה נמכר בשעת לקיטה : שלחו ליה דאבא טבא מברא . כלומר יותר חסידות היה עושה אבוה דשמואל שהיה מוכרן בחרפא כחרפא משמואל בריה דהוה מאצר ומזבן להו באפלא כחרפא : מ"ם . משום דתרעא כיון דרוח רוח . דאע"ג דשמואל מקיל השער ונותן עכשיו בזול אינו כלום שאחרים אינן מרויחין השער כמותו ולכך עושה אביו יפה ממנו שכשמכר בתחלה אביו בזול פתחו האחרים ב) השער אחרפא בזול . אבל הבן אע"פ שמרויח הוא השער אחרים לא מרווחי : עושה אדם את קבו אוצר . כלומר מה שכונס משדהו רשאי לאצר אבל מה שלקח מן השוק לא : תניא נמי הכי . דאין אוצרין בלוקח מן השוק : מוצאי שביעית . עד דהצדי וזרעי ורשאי להשתכר בשער : מפני שממעט את התיפלה . דע"י שכרות אתיא ג) אתיפלות לשון : סוריא . משום דכיבוש יחיד היא שדוד כיבשה ולאו שמיה כיבוש : ורבי מתיר מהיפרכיא

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ושמע מינה וכו' שמנה שקלים ודינר ושליש דינר הוסיף אחד וכו' : (ב) בא"ד ודינר ושליש דינר הס"ד : (ג) ד"ה רוז פפא לשון מדה . נ"ב וביבמות דף ע"ט ע"א בתוס' ד"ה דונגר משמע דלפירוש זה יש לגרוס דון פפא ע"ש שוב מצאתי לקמן דף קכ"ב ע"א דכאן נכון וגם ביבמות הוא טעות :

א) וכ"ה בערוך ערך רז . ב) נ"ל פתחו האחרים ג"כ למכור בתרעא חרפא בזול . ג) נ"ל דע"י שכרות אתי לידי תיפלות .

מסורת הש"ס

א) [תוספתא ע"ז פ"ה]: ב) [תוספתא שם]: ג) גי' הערוך מנוביתיה בפירש אחת ופי' המזומנת לביתו וי"א מקוננת: ד) נ"א יצחק: ה) [קדושין ע:]: ו) נ"א בשיק: ז) [גי' ערוך כרדו]:

עין משפט נר מצוה

קנד א מיי' פי"ד מהל' מכירה הלכה ח ועיין במ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף כו:

קנה ב ג מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף כג:

קנו ד ה ו מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף כב:

קנז ז ח ט מיי' פ"ב מהל' תענית הל' יד טוש"ע א"ח סי' תקעו סעיף י:

קנח י כ ל מ מיי' פ"ה מהל' מלכים הלכה ט סמג לאוין רכ:

מהיפרכיא להיפרכיא ת"ר א) אין משתכרים בארץ ישראל בדברים שיש בהן חיי נפש כגון יינות שמנים וסלתות אמרו עליו על ר' אלעזר בן עזריה שהיה משתכר ביין ושמן ביין סבר לה כר' יהודה בשמן באתריה דר' אלעזר בן עזריה שכיח מישחא ת"ר אין משתכרין פעמים בביצים אמר מרי בר מרי פליגי בה רב ושמואל חד אמר על חד תרי וחד אמר תגר לתגרא ת"ר מתריעין על פרקמטיא (א) ואפי' בשבת א"ר יוחנן כגון כלי פשתן בבבל ויין ושמן בארץ ישראל אמר רב יוסף והוא דזל וקם עשרה בשיתא ת"ר ב) אין יוצאין מארץ לחו"ל אא"כ עמדו סאתים בסלע א"ר שמעון אימתי בזמן שאינו מוצא ליקח אבל בזמן שמוצא ליקח אפי' עמדה סאה בסלע לא יצא וכן היה ר"ש *בן יוחאי אומר אלימלך מחלון וכליון גדולי הדור היו ופרנסי הדור היו ומפני מה נענשו מפני שיצאו מארץ לחוצה לארץ *שנאמר (רות א) ותהם כל העיר עליהן ותאמרנה הזאת נעמי מאי הזאת נעמי א"ר יצחק אמרו חזיתם נעמי שיצאת מארץ לחו"ל מה עלתה לה וא"ר יצחק אותו היום שבאת רות המואביה לארץ ישראל מתה אשתו של בעז והיינו דאמרי אינשי עד דלא שכיב שיכבא קיימא ג) מנו בייתיה אמר רבה בר רב ד) הונא אמר רב אבצן זה בעז מאי קמ"ל כי אידך דרבה בר רב הונא דאמר רבה בר רב הונא אמר רב מאה ועשרים משתאות עשה בעז לבניו שנאמר (שופטים יב) ויהי לו שלשים בנים ושלשים בנות שלח החוצה ושלשים בנות הביא לבניו מן החוץ וישפט את ישראל שבע שנים ובכל אחת ואחת עשה שני משתאות אחד בבית אביו ואחד בבית חמיו ובכולן לא זימן את מנוח אמר כודנא עקרה במאי פרעא לי (ב) תאנא וכולן מתו בחייו והיינו דאמרי אינשי בחייך דילדת שיתין שיתין למה ליך איכפל ואוליד חד דמשיתין זריז (סי' מלך אברהם עשר שנים שנפטר נתנשא לבדו) אמר רב חנן בר רבא אמר רב אלימלך ושלמון ופלוני אלמוני ואבי נעמי כולן בני נחשון בן עמינדב הן מאי קמ"ל שאפי' מי שיש לו זכות אבות אינה עומדת לו בשעה שיוצא מארץ להוצה לארץ ואמר רב חנן בר רבא אמר רב אמיה דאברהם אמתלאי בת כרנבו אמיה דהמן אמתלאי בת עורבתי וסימניך ה) טמא טמא טהור טהור אמיה דדוד נצבת בת עדאל שמה אמיה דשמשון צללפונית ואחתיה ו) נשיין למאי נפקא מינה לתשובת המינים ואמר רב חנן בר רבא אמר רב עשר שנים נחבש אברהם אבינו שלש בכותא ושבע ז) בקרדו ורב דימי מנהרדעא מתני איפכא אמר רב חסדא עיברא זעירא דכותא זהו אור כשדים ואמר רב חנן בר רבא אמר רב אותו היום שנפטר אברהם אבינו מן העולם עמדו כל גדולי אומות העולם בשורה ואמרו אוי לו לעולם שאבד מנהיגו

[בתוספת' לית' בן יוחאי]

[רש"ל מוחק שנאמר]

רש"י

מהיפרכיא. אחרונה של א"י להיפרכיא ראשונה של סוריא דכיון דסמוכים כל כך מותרין: אין משתכרין. לקנות יין ושמן וסלתות מבעה"ב למכור בשוק אלא בעה"ב עצמו ימכור לצריכין כמו שימכור לחנוני ומיהו לקנות חטין ולעשות פת מותר דכיון דאיכא טירחא שרי אבל למכור הדבר בעין כמו שקונה אותה מבעה"ב אסור דהא בעה"ב נמי מלי מזבין ליה בלא טורח: סבר ליה כר"י בן בתירא. הלואי שיוקיר ולא יקנו ממנו: פעמים. לקמיה מפרש: בביצים. נ"ל משום דביצים אין בהם חיי נפש כל כך וגם טורח מרובה וריוח מועט הוא לעני המחזר בעיירות לקנות ביצים ולכך התירו לו להשתכר יותר משתות: על חד תרי. מה שלקח בדינר לא ימכור בשני דינרים: תגר לתגרא. אלא תגר ראשון ימכור לצריכין אבל לא לתגר אחר דיש כאן ריוח שתי פעמים לתגר ראשון ולתגר שני ומוקירן יותר מדאי אבל בשאר דברים מותר שאם יוקיר זה ימצא אחרים שימכרו בזול: מתריעין. בתפלה: על פרקמטיא שהוזלה. הבגדים טובים שהוזלו דאין כאן הפסד לעניים אם יוקירו: והוא דזל. כל כך דקים עשרה בגדים בדמי שיתא שהוזלו קרוב למחצה: אין יוצאין כו'. שמפקיע עצמו מן המצות: מתה אשתו של בועז. ולאשמועינן אתא שהקב"ה מקדים רפואה למכה ויש לו לאדם לבטוח בהקב"ה: עד דלא שכיב שיכבא. קודם שימות המת: קיימא מנו בייתיה. עומד ומזומן כבר הממונה על ביתו ועומד במקומו: אבצן. מן השופטים הוא בספר שופטים: מאי קמ"ל. מה ריוח יש בדבר ומה אנו למידין שום מצוה מכאן: כדרבה בר רב הונא כו'. דקאמר שכל בניו [של אבצן] מתו בחייו ומדקאמר אבצן זה בועז וכתב בבועז שנשא רות ואע"פ שהיו לו עדיין בנים הרבה אשמעינן (יבמות סב:) שאם נשא אדם אשה בבחרותו ישא אשה בזקנותו כמו שעשה אבצן דהיינו בועז לפי שהיה ירא שמא ימותו בניו מאשתו ראשונה בחייו ולא יהיה לו זכר וכתיב בבקר זרע [את] זרעך ולערב אל תנח ידך (קהלת יא) דמהכא נמי דרשי' ליה וכדמפרש קרא טעמא כי אינך יודע אי זה יכשר הזה או זה וגו' אבל אי לא אמר לן אבצן זה בועז הוה אמרי' אבצן לא נשא אשה אחרת ובועז נמי מעולם לא היו לו אשה ובנים עד שלקח רות: מאה ועשרים משתאות. לששים בנים ובנות: לכל אחד ב' סעודות. סעודת אירוסין שהיא מצוה כדאיתא בפסחים (דף מט.) וסעודת נשואין כל שבעת ימי המשתה קרי סעודה אחת יש לשוות אחרים ואין בהן ממש: כודנא עקרה. פרדה עקרה: במאי פרעא לי. אין לו בנים שיזמין לי לסעודתן: וכולן מתו. ולא גרס תנא ומסקנא דמלתא דרבה בר רב הונא היא והכי הוה קים להו: בחייך דילדת שיתין. שסופן למות: למה ליך. מה בלע בלידתן: איכפל. ונשיב אשה אחרת: ואוליד חד דמשיתין זריז. והיינו עובד שהוליד בועז מרות ויצא ממנו דוד מלך ישראל ואיכא דפתרי ליה בשמשון דזריז משיתין דאבצן ולא נהירא כלל: ושלמון. אבי בועז כדכתיב ושלמון הוליד את בועז: ופלוני אלמוני. משמע ליה שם הגואל כדכתיב סורה שבה פה פלוני אלמוני: בני נחשון. כדכתיב ונחשון הוליד את שלמון ושלמון הוליד וגו': זכות אבות. אלימלך בן נחשון שהיה נשיא וחסיד: אימיה דאברהם כו'. לפי שאמותן של יצחק ויעקב הוזכרו צריכין אנו לידע שם אם אברהם ואגב גררא נקט אימיה דהמן לפי שאמותיהן שוין: כרנבו. כרים מלאן טהורין הן ואברהם טהור. עורב טמא הוא והמן נמי טמא היה: אימיה דדוד. לפי שכל אמהות של מלכים כתובות בנביאים הוצרך לפרש גם אם דוד: אימיה דשמשון. משום דאיירי בה קרא טובא וכתיב נמי לאביו ולאמו לא הגיד הוצרך לפרש שכל הדברים האלו שואלין המינים מה טעם אין אנו יודעין שמותן: ואחתיה נשיין. כך שמה ואגב גררא דאימיה נסבה: לתשובת המינים. ששואלין לנו יותנ' באלו מגשים אחרות כדפרישית טעמא ואנו משיבין להן שמסרו לנו הנביאים בעל פה: נחבש. שחבשו נמרוד ובאגדה ראיתי דתרח אביו חבשו בשביל שהיה מאבד צלמיו: כותא וקרדו. מקומות הן וכל זה להודיע חיבתו של אברהם אבינו: עיברא זעירא. כך שמו וזהו אור כשדים שהושלך שם אברהם אבינו והרואה צריך לברך ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה כדתנן בהרואה (ברכות דף נד.):

תוספות

חד אמר על חד תרי. וא"ת מאי איריא ביצים אפי' שאר דברים נמי כדאמרי' (לעיל דף צ.) המשתכר אל ישתכר יותר משתות ותירץ ריב"ס דמיירי אפי' טרח דהיכא דאיכא טירחא יכול להשתכר יותר משתות כדאמרי' בהמפקיד (ב"מ דף מ:) איכא טירחא ודמי ברזנייתא ולרשב"א נראה דהכא מיירי אפי' בביצים שאינו לוקח מן השוק אלא מתרנגולת שבביתו דכי האי גוונא בשאר דברים שרי:

אימתי בזמן שאינו מוצא ליקח כו'. תימה אם אינו מוצא ליקח אפי' אלף סאה בסלע מה יעשה כיון שאינו מוצא ליקח:

הדרן עלך המוכר את הספינה

רבינו גרשום

מהיפרכיא להיפרכיא. כלומר מפלך אל פלך משום דסמכי אהדדי וכעיר עצמה דמיין: ביין סבר לה כר' יהודה בן בתירא. דלמעט את התיפלה מותר: שכיח משחא טפי. ואע"ג דמשתכר לא מפקע השער כלום: חד אמר אין משתכרין בביצים פעמים. דאין משתכרין בביצה שני ביצים: וחד אמר תגר לתגרא. שלא ימכרנה חנות אחד לחנות אחר שישתכרו ב' פעמים בביצים: מתריעין על הפרקמטיא. כעין שרגילין להתריע על עצירת גשמים כך מתפללין ומתריעין על הפרקמטיא שלא תיזול משום דאיכא הפסד בעלי בתים: והוא דזל וקם י' בשיתא. שהיו נותנין י' בגדי פשתן באותן דמים שקנו ו' דהשתא איכא הפסד גדול מש"ה מתריעין: אין יוצאין. א) מפני רעב מא"י לחוצה לארץ אא"כ נתיקרו החטים שעמדו סאתים בסלע דודאי רעב ויוצאין: אפי' עמדה סאה בסלע. דיוקר גדול הוא לא יצא: מה עלתה לה שאין בידה כלום: קיימא מנו בייתיה. איכא דאמרי מי שיתמנה במקומו בביתו ומשל הוא. כלומר עד שלא מתה אשתו של בועז היתה רות מזומנת שקמה תחתיה: ואמר המור"ה מנו בייתיה. היינו מקוננות שמקוננת לה ויושבת במקומה: ב) שעשה לל' בניו ול' בנות. שהי' לו. ששים משתאות משנולדו. ובשלחן חוצה לבנותיו עשה ל' משתאות וכשהכניס בניו לחופה עשה ל' משתאות. הרי כאן ק"כ ג) משתאות: אמר אבצן למה איזמנינן. הא אין לו בנים שיזמנני לחופתן שהוא כפרדה עקרה שאין לה בנים: מתו בחייו. של אבצן: בחייך ילדה איתתך [שיתין שיתין למה ליך] ואיכפיל ואוליד חד דטב דמשיתין זריז כנגד מנוח אמר שהיה לו שמשון שהיה טוב מששים בנים הללו לפי שהיה אומר כך אבצן אירע לו כך. ואית דמפרשי ליה כנגד אבצן ממש שהיו לו ששים בנים וכולם מתו בחייו ואח"כ היה לו בן שיצא ממנו דוד מלך ישראל שהיה טוב מכולן: וסימן לנירסא טמא טמא. אמתלא שהיתה אמו של המן שהיה טמא היתה בת עורב שהוא טמא: טהור טהור. בת כרנבו כמו כרים שהן טהור היא היתה אמו של אברהם: לתשובת המינין. שידעו ויכירו שלא נכחד דבר מתלמידי חכמים: כותא וקרדו. מקומות הן: עיברא זעירא. אותו מעבר קטן שאבד

הגהות הב"ח

(א) גמ' על פרקמטיא שהוזלה ואפי' בשבת: (ב) שם במאי פרעא לי וכולן כצ"ל ותיבת תאנא נמחק:

א) אולי צ"ל אין יוצאין מפני שיוקר מא"י לחו"ל וכו' דוודאי יסי' רעב ויוצאין. ב) נראה דחסר כאן וצ"ל מאה ועשרים משתאות. שעשה לל' בניו ול' בנותיו ששי' לו. ששים משתאות משנולדו. ג) מפי' רבינו הלזה נראה דלא גריס בגמ' אחד בבית אביו ואחד בבית חמיו וגם מפי' הרשב"ם ד"ה לכל אחד נראה קצת דלא הי' גורס כן ודו"ק.

קנט א מיי' פ"ס מהל' מלכים הלכה ט סמג לאוין רכ:

תורה אור

מנהיגו ואוי לה לספינה שאבד קברניטא *°והמתנשא לכל לראש אמר רב חנן בר רבא אמר רב אפי' ריש גרגותא משמיא מוקמי ליה אמר רב חייא בר אבין א"ר יהושע בן קרחה חס ושלום שאפי' מצאו סובין לא יצאו ואלא מפני מה נענשו שהיה להן לבקש רחמים על דורם ולא בקשו שנאמר °בזעקך יצילוך קבוציך אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן *לא שנו אלא מעות בזול ופירות ביוקר אבל מעות ביוקר אפי' עמדו ארבע סאין בסלע יוצאין (סימן סלע פועל חרובא טליא אמרין) *דאמר ר' יוחנן נהירנא כד הוו קיימין ארבע סאין בסלע והוו נפישי נפיחי כפן בטבריא מדלית איסר ואמר רבי יוחנן נהירנא כד לא הוו מיתגרין פועליא למדנח קרתא מריח פיתא מייתין ואמר רבי יוחנן נהירנא כד הוה בצע ינוקא חרובא והוה נגיד חוטא דדובשא על תרין דרעוהי ואמר ר' אלעזר נהירנא כד הוה נטיל עורבא בשרא ונגיד חוטא דמשחא מריש שורא ועד לארעא ואמר רבי יוחנן נהירנא כד הוו מטיילין טליא וטלייתא בשוקא כבר שית עשרה וכבר שב עשרה ולא הוו חטאן ואמר ר' יוחנן נהירנא כד הוו אמרין בי מדרשא דמודי להון נפיל בידיהון דמתרחיץ עליהון דיליה דילהון: כתיב °מחלון וכליון וכתיב °יואש ושרף רב ושמואל חד אמר מחלון וכליון שמן ולמה נקרא שמן (*שרף ויואש) יואש שנתיאשו מן הגאולה שרף שנתחייבו שריפה למקום וחד אמר יואש ושרף שמן ולמה נקרא שמן מחלון וכליון מחלון שעשו גופן חולין וכליון שנתחייבו כליה למקום תניא כמאן דאמר מחלון וכליון שמן דתניא מאי דכתיב °ויוקים ואנשי כוזיבא ויואש ושרף אשר בעלו למואב וישבי לחם והדברים עתיקים ויוקים זה יהושע שהקים שבועה לאנשי גבעון ואנשי כוזיבא אלו אנשי גבעון שכזבו ביהושע ויואש ושרף אלו מחלון וכליון ולמה נקרא שמן יואש ושרף יואש שנתיאשו מן הגאולה שרף שנתחייבו שריפה למקום אשר בעלו למואב שנשאו נשים מואביות וישבי לחם זו רות המואביה ששבה ונדבקה בבית לחם יהודה והדברים עתיקים דברים הללו עתיק יומיא אמרן [דכתיב °מצאתי דוד עבדי וכתיב °שתי בנותיך הנמצאות]: °המה היוצרים ויושבי נטעים וגדרה עם המלך במלאכתו ישבו שם המה היוצרים אלו בני יונדב בן רכב שנצרו שבועת אביהם יושבי נטעים זה שלמה שדומה לנטיעה במלכותו וגדרה זו סנהדרין שגדרו פרצותיהן של ישראל עם המלך במלאכתו ישבו שם זו רות המואביה שראתה במלכות שלמה בן בנו של בן בנה שנאמר °וישם כסא לאם המלך וא"ר אלעזר לאמה של מלכות ת"ר °ואכלתם מן התבואה ישן בלא סלמנטון מאי בלא סלמנטון רב נחמן אמר בלא רצינתא ורב ששת אמר בלא (א) שדיפא תניא כותיה דרב ששת תניא כותיה דרב נחמן תניא כותיה דרב נחמן ואכלתם ישן יכול יהו ישראל מצפין לחדש מפני ישן שכלה ת"ל °עד בא תבואתה עד שתבא תבואה מאליה תניא כותיה דרב ששת ואכלתם מן התבואה ישן יכול יהו ישראל מצפין לחדש מפני ישן שרע ת"ל עד בא תבואתה עד שתבא תבואה מאליה ת"ר °ואכלתם ישן נושן מלמד שכל המיושן מחבירו הוי יפה מחבירו ואין לי אלא דברים שדרכן ליישן דברים שאין דרכן לייששן מנין ת"ל ישן נושן מכל מקום וישן מפני חדש תוציאו מלמד שהיו אוצרות מלאין ישן וגרנות מלאין חדש והיו ישראל אומרים היאך נוציא זה מפני זה אמר רב פפא כל מילי עתיקא מעליא לבר מתמרי ושיכרא והרסנא:

הדרן עלך המוכר את הספינה

(מנהיגו) קברניטא. המוליך את הספינה: ריש גרגותא. שר הממונה על הבורות מי ידלה ממנו היום להשקות שדותיו ומי למחר ושררה קטנה היא ומדכתיב לך ה' הממלכה והמתנשא יליף לה כלומר על ידך המתנשא לכל דבר אפי' לגרגותא לראש הוא על פיך: בזעקך יצילוך קבוציך. ע"י שתזעק לקבץ הגדוים תנצל: אבל מעות ביוקר. שהפרקמטיא זלה מאד ויוצאין כדמפרש טעמא לקמיה: נהירנא. זכורני: מדלית איסר. לקנות בו לחם: מריח פיתא מייתין. שרוח מערבית מנשבת ומביאה ריח הפת שהוא טוב מאד למזרח העיר ומייתין מתוך ריח טוב מרובה כן נראה בעיני ויש מפרש מתוך תאות רעבון: מטיילין. משחקין: טליא וטלייתא. נער ונערה: דמודי להון. לעובדי כוכבים מתרצה להן במה שאומרים נפיל בידיהון אלא כל דבריהן יסתור: דמתרחיץ. בוטח שע"י שמתגלה להן לוקחין כל מה שיודעין משלו כדכתיב בחזקיה ויראם את [כל] בית נכאתו וגו' (מ"ב כ): יואש ושרף. בדברי הימים: שנתחייבו כליה. על שיצאו מא"י חולין. חו"ל ארץ טמאה היא: מאי דכתיב ויוקים ואנשי כוזיבא וגו'. בני יהודה קא חשיב ואזיל בדברי הימים והיכא למימר דכל הני דקחשיב משבט יהודה היו מלך האם או מלך האב: זה יהושע. ושמא אמו מיהודה כדכתיב נמי איש יהודי אמו מיהודה (מגילה דף יב:): ואנשי כוזיבא. הכי קאמר מי שהקים שבועה לאנשי כוזיבא דהיינו יהושע אבל אנשי כוזיבא לא משבט יהודה הם שהרי כנענים היו שכיזבו ביהושע: אלו מחלון וכליון. שהיו משבט יהודה בני אלימלך בן נחשון: שנתיאשו מן הגאולה. שיגאלם הקב"ה מן הרעב כדכתיב כי פקד ה' את עמו לתת להם לחם שבורים היו שלא יפקדם: זו רות המואביה. שנקראת על שבט יהודה כלומר בניס שילאו ממנה: דברים הללו. שילאו מחלון וכליון לחו"ל וע"י כך באה רות ונשאת לבועז וטלדו מלכי בית דוד: עתיק יומין אמרן. מאתו יצאו כבושים: שבועת אביהם. שלא לשתות יין ולא לבנות בתים כדכתיב (ירמיה לה): לנטיעה. הלוך וגדול כדכתיב על כסא ה' למלך: שגדרו. לעשות סייג לתורה: הכי גרסי' במלכותו של שלמה בן בנו של בן בנה. כלומר שלמה בן דוד שהוא בנו של ישי שהוא בן עובד בנה: לאמה של מלכות. שילאו ממנה כל המלכים: בלא סלמנטון. דסלמנטון אין מניח לייש התבואה אלא מרקיבה: רצינתא. תולעת המרקיב את התבואה: שדיפא. מתחממת התבואה ואין יכולה להתייש: מצפין לחדש כו'. דהכי קאמר קרא ואכלתם מן התבואה ישן עד קרוב לימות הקציר ולא עד בכלל: שכלה. היינו ע"י רצינתא שמרקיבה ומכלה אותה: עד שתבא מאליה. שתתבשל התבואה יפה ולא יהו צריכין להקדים קציר ולעשות קליות: ישן שרע. היינו שדיפה אבל שלם הוא הגרעין אלא שמתחמם: הכי גרסי' ואכלתם ישן מלמד שכל המיושן וכו'. דמשמע הישן יאכלו ויניחו החדש להתיישן: דרכן לייש. חטה ויין: אין דרכן לייש. כגון מיני פירות שמרקיבין: ת"ל ישן נושן מכל מקום. שנה הכתוב להודיע שבח א"י שאפי' אותן שאין דרכן לייש יתיישנו ויתקיימו: היאך נוליא כו'. דהכי משמע וישן מפני חדש תוליאו בעל כורחכם שלא יהיה לכם מקום להגניע החדש ואע"פ שהישן טפי מעלי יוליאוהו מפני החדש שהחדש ראוי להתייש טפי מן הישן שכבר נתיישן: עתיקא. ישן: הרסנא. דגים קטנים:

הדרן עלך המוכר את הספינה

רבינו גרשום

שאבד קברניטה. הספן המנהיגה: ריש גרגותא. שממו ה על הדולין: משבי. פוסקין לו אותו שררות: שאפי' מצאו מחלון וכליון סובין. שיוכלו להתפרנס לא היו יוצאין מא"י לחו"ל: שנאמר בזעקך יצילוך קבוציך. כלומר כשתזעק ותתפלל על קבוציך הנקבצים עמך בעירך מיד אתה נענה ותהיה אתה ניצול עמהן שזכותן מסייעתך: אמר ר' יוחנן לא שנו. דאין יוצאין אלא מעות בזול ופירות ביוקר: נהירנא. כלומר זכור אני: מדלית איסר. שלא היה להן מעות ליתן: למדנח קרתא מריח פיתא. שלא היו רוצין להשכיר עצמן לאחרים למזרח העיר מפני כי רוח מערבית קשה הוא והיה מוליך רוח הפת למזרח העיר והיו פועלין מריחין ריח הפת ומצטערין שלא היה להן מה לאכול ומתים ברעב: על דרעוהי. מרוב זבת חלב ודבש: חוטא דמשחא. מרוב שמניות שבו: וכתיב בדברי הימים יואש ושרף שנתיאשו מן הגאולה. שלא בטחו בהקב"ה שיגאלם מן רעב: שנתחייבו שריפה למקום. על שיצאו מא"י ומתו מזי רעב: שנעשו עצמן כחולין. שיצאו מארץ קדושה: עתיק יומיא. זה המקום שגזר ואמר עליהן שיתגלגלו בגלגול זה שיצא מהן דוד: ותמה המור"ה. א) כל אלו בפסוק אחד שנצרו שבועת אביהם שלא שתו יין שהיו ב) סנהדרין למלך במלכותו: לאמה של מלכות. זו רות שיצא ממנה מלכות: בלא רצינתא. שלא יאכלוה תולעים: בלא שדיפא. כמו שדפון: עד שתבא מאליה. שלא תהיו מתאוים לחדשה לפי שאותה שתחת ידיכם טובה היא שלא ואכלוה תולעים ואינו כלה: מפני ישן שרע. שנלקית בשדפון. עד שתבא מאליה. שלא תחושו לחדשה מפני הישנה שהוא טובה: ומנין. שהיא טובה: ת"ל ג) ישן נושן. כלומר היאך נוציא זה הישן הטוב מפני החדש:

דרן עלך המוכר את הספינה

א) נראה דחסר כאן איזה תיבות וצ"ע. ב) נראה מזה שגי' אחרת היה לו בגמ' ככאן. ג) אולי צ"ל ת"ל וישן מפני חדש תוליאו כלומר וכו'.

[ברכות נח. ע"ש]

תענית יט:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בלא שדיפא נ"ב פ"א שרפא:

[נ"ל יואש ושרף]

המוכר *פירות לחברו וזרען ולא צמחו ואפילו זרע פשתן אינו חייב באחריותן ר"ש בן גמליאל אומר [ב]זרעוני גינה שאינן נאכלין חייב באחריותן: **גמ'** איתמר *המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן רב אמר הרי זה מקח טעות ושמואל אמר [ג]יכול לומר לו לשחיטה מכרתיו לך (א) וליחזי אי גברא דזבין לנכסתא אי לרדיא לרדיא [ד]בגברא דזבין להכי ולהכי וליחזי דמי היכי נינהו [ה]לא צריכא דאייקר בישרא וקם בדמי רדיא אי הכי למאי נפקא מינה לטרחא היכי דמי

אי

המוכר פירות · סתם ולא פירש אם לזריעה אם לאכילה: וזרען · הלוקח: ולא צמחו · לא מבעיא פירות דאיכא דזבין לזריעה ואיכא דזבין לאכילה ומצי למימר לאכילה מכרתיו לך ואין כאן מקח טעות כלל אלא אפילו זרע פשתן דרוב הפשתן הנקח בעולם לזריעה קונין אותו דכיון דאיכא דזבין נמי לאכילה כדאמרינן (נדרים דף מט.) לוליבא דכיתנא לכותחא אינו חייב באחריותן דמצי למימר לאכילה מכרתיו לך דבממונא לא אזלינן בתר רובא כדשמואל בגמרא ודוקא זרע פשתן משום דחזי לאכילה אבל זרעוני גינה כגון זרע כרוב וקפלוט שאינו נאכל כלל חייב באחריותן שרשב"ג אומר זרעוני כו' הכי מפרש בגמרא: חייב באחריותן · דהוי מקח טעות והרי הוא כטלים של זית ונמצא של שקמה יין ונמצא חומץ דהוי מקח טעות וכל שכן בכאן דהתם מיהא איכא דניחא ליה בהכי ואיכא דניחא ליה בהכי אבל הכא כיון דלאכילה לא חזו ולזריעה לא חזו אין לו תקנה אלא להסקה ואפילו דמי עצים לא ישלם לו לוקח דהא לא נהנה בהם כלום וגם לא שלח בהן יד דנתחייב באחריותו וכמי שאמר לו מוכר לך זרע אותם דמי דודאי לזרע זבניהו: **גמ'** איתמר · לקמן פריך עלה ממתניתין הלכך נקט לה הכא: ונמצא שהיה נגחן · קודם מכירה ואין ראוי אלא לשחיטה: מקח טעות · כיין ונמצא חומץ והדרי זוזי כדמפרש טעמא לקמיה דרובא לרדיא זבני: יכול לומר לו כו'. דבממונא לא אזלינן בתר רובא אלא אחר טענה טובה: לשחיטה מכרתיו לך · דהא איכא דזבין לשחיטה ורובא לאו כלום הוא והוה ליה כי פלגא ופלגא והמוציא מחבירו עליו הראיה ואפילו לסומכוס דאמר בפרק שור שנגח *ממון המוטל בספק חולקין וקיימא לן כוותיה דסתם לן תנא התם כוותיה ה"מ כגון שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה ואין ידוע לבית דין היאך היה המעשה אם ילדה קודם נגיחה או אחר כן ואפילו טעין חד מינייהו טענת ברי ואידך טענת שמא כדאמרינן התם וכמו סבא ויבם בנכסי ספק בפרק החולץ (יבמות דף לח.) דקיימא לן חולקין משום דאין ידוע אם בן ט' לראשון ויירשנו זקנו או בן ז' לאחרון ובנו של יבם הוא אבל הכא שאנו יודעין היאך היה המעשה הרי זה מכרן לזה סתם ונתגלה הדבר שהיה נגחן קודם לכן הכא מודה סומכוס דלא הוי ממון המוטל בספק אלא אזלינן בתר ההוא שטוען יפה דכיון דרובא לאו כלום הוא לא היה לו למוכר לפרש אלא הלוקח הוה ליה למימר לרדיא קבעינא ליה ומדלא פי' הפסיד ולא דמי ליין ונמצא חומץ (לעיל פג:) דהתם יין קתבע מיניה דמוכר בהדיא: ה"ג וליחזי אי גברא דזבין לרדיא לרדיא אי גברא דזבין לנכסתא · כלומר ה"ד דפליגי רב ושמואל ליחזי אי האי גברא עובד אדמה הוא ולא טבח ורגיל לקנות שוורים לחרישה וכגון שהיו מכירין זה את זה ודאי לרדיא זבין ואפי' לשמואל ליהוי מקח טעות דכיון שמכירין זה את זה הרי כאילו פירש לו מכור לי שור לחרישה ודמי למוכר זרעוני גינה שאינן נאכלין דמסתמא חייב באחריותן: דזבין לנכסתא · כגון טבח שאינו עובד אדמה: ומשני בגברא דזבין להכי ולהכי · טבח ועובד אדמה: ולחזי · אי דמי רדיא לרדיא אי דמי נכסתא לנכסתא כיון דהאי גברא עביד דזבין להכי ולהכי דמי רדיא יתירין הרבה על דמי שחיטה: וליחזי · אי דמי רדיא לרדיא היה לנו לילך אחר הדמים ונימא הדמים מודיעים דשור לרדיא קונין בעשרים דינרים ולשחיטה בי' דינרים וניחזי אי דמי רדיא יהב ליה דהיינו כ' דינר הדמים מודיעים דלרדיא זבין והרי זה מקח טעות כמוכר יין ונמצא חומץ ואמאי קאמר שמואל דיכול לומר לשחיטה מכרתיו הא ודאי לרדיא זבין דהא אפילו לשחיטה זבין כיון דדמי רדיא קביל מיניה דלוקח מקחו בטל דנתאנה יתר משתות דהא לא חזי לרדיא שהרי נמצא נגחן ואינו שוה אלא י' דינרים לשחיטה ואי דמי נכסתא יהב ליה ודאי דלנכסתא זבין ואף על פי שהשוה י' דינרים כמו שנתן קאמר רב דהוי מקח טעות ונפקא מינה לטרחא כדלקמן ואמאי לימא הדמים מודיעין דהא אפילו לרבנן דאמרי בפרק המוכר את [הספינה] (לעיל דף עז:) אין הדמים ראיה הני מילי גבי מכר את הבקר וכדאוקימנא בדוכתא דקרי לצמד צמד ולבקר בקר ואיכא נמי דקרי ליה לבקר צמד דכיון דלאו כולי עלמא קרו ליה לבקר צמד איכא למימר דהאי לוקח הוי מהנהו דקרי לבקר בקר והלכך קא"ל מוכר למדי מכרתי לך ולא בקר שהמוציא מחבירו עליו הראיה והלכך על הלוקח להביא ראיה שהוא מאותן הרגילין לקרוא לבקר צמד ומדלא מייתי ראיה מפסיד אבל הכא דהאי גברא זבין לרדיא ולשחיטה מודו רבנן דהדמים מודיעים דכיון דידעינן בודאי בהאי לוקח דרגיל לקנות לרדיא וגם הדמים מודיעין הלכך הדמים ראיה דכי האי גוונא נמי אמרינן התם היכי דמי אי דקרו ליה לצמד כו' אלא דקרו ליה נמי לבקר צמד כולה זבין ליה אלמא היכא דכל בני העיר קורין לבקר צמד אע"פ שקורין לו לפעמים בקר אמרינן דכוליה זבין דכיון דידעינן ביה בהאי לוקח שרגיל לקרות נמי לבקר צמד כשאר בני העיר וגם הדמים מודיעין דבקר עם צמד זבן הלכך אמרי רבנן דהדמים ראיה וה"נ כיון דהאי גברא זבין לרדיא ולשחיטה והדמים מודיעין דלרדיא זבין ודאי כיון דאיכא מילתא דמוכחא הדמים ראיה כן נראה בעיני: דאייקר בישרא כו' · וליכא דמים מודיעין ואיכא דגרם דזל רדיא וקם כי בישרא והיינו הך: ובעי גמרא למאי נפקא מינה · פלוגתא דרב ושמואל מאחר ששוה יפה מה שנתן בו: לטרחא · טורח מכירת השור לשחטו ולמכור הבשר הלכך אמר רב הרי זה מקח טעות ויחזיר לו המוכר דמיו: ה"ד · דהוי מקח טעות להתחייב המוכר להחזיר הדמים:

אי

המוכר פירות. זרעוני גינה שאינם נאכלים חייב באחריותן. תימה אמאי חייב באחריותן לימא ליה מה שלא צמחו לפי שלא זרעת אותם בזמן שהיו ראוים לזריעה דהכי אמרי' בהמקבל (ב"מ דף קה:) דתנן המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או נשדפה אם מכת מדינה [היא] מנכין לו מן הדמים ואמר עלה ר"ל בגמ' (שם קו:) לא שנו אלא שזרעה וצמחה ואכלה חגב אבל זרעה ולא צמחה מצי אמר ליה [בעל הקרקע] כל (כי) [ימי] זרע זרע ליה [ואזיל] כו' ויש לומר דהתם מיירי במכת מדינה דכולהו באגי נמי לא צמחו ולית לן למימר שכל בני באגי זרעו זרע שאינו ראוי לזריעה אי נמי הכא מיירי דאיגלאי מילתא למפרע שלא היו ראוין לזריעה כלל וכן משמע בגמרא דאיכא למאן דמחייב לשלם אפי' ההוצאה ואין סברא לחייבו כלל כל ההוצאה אלא כשלא היו ראוין כלל לזריעה וידע המוכר שלא היתה ראויה לזריעה: **וליחזי** אי דמי רדיא וכו'· דאפי' לרבנן (לעיל עז:) דאית להו דאין הדמים ראיה הייתו התם דוקא דרובא דקרו לצמד צמד דרובא וחזקה מסייעין למוכר ולהכי אין הדמים ראייה להכחיש רוב וחזקה ואפי' לפי ספרים דגרסי דאיכא דקרו לצמד צמד .כו' ולא גרסי רובא מכל מקום אין כח בדמים להכחיש החזקה אבל הכא דרובא לרדיא זבני ואיכא חזקה כנגד אותו רוב שהמוכר מוחזק אפי' רבנן מודו דיש לדמים ראיה לסייע לרוב או לחזקה ובהכי אתי שפיר ההיא דריש פרק המניח (ב"ק דף כז. ושם) אפילו אליבא דרב גבי הייתו כד הייתו חבית דקאמר לא נריכא דרובא קרו לחביתא חביתא ולכדא כדא מהו דתימא זיל בתר רובא קמ"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב דאפילו רב מודה התם דאין הולכין אחר הרוב כיון דדמים מסייעין לבעל הכד המוחזק והוא הדין דה"מ למימר התם איפכא מהו דתימא זיל בתר חזקה קמ"ל דאין הולכין בממון אחר חזקה אלא אחר הרוב אם היו דמים מסייעים לרוב אבל זה לא היה שום חידוש לרב ומיהו בלאו הכי מפרש רבינו תם דאתי אפילו כרב משום דיכול לומר המוכר ללוקח קים לי בנפשאי שאני מן המיעוט דקרו לכדא חביתא וכשהתנה עמו חבית לא יתן אלא כד אבל הכא במוכר שור ונמצא נגחן אזיל בתר רובא דזבני לרדיא והוי מקח טעות דלא מצי אמר ליה מוכר ללוקח אתה מן המיעוט דזבני לשחיטה: **למאי** נפקא מינה לטרחא · לעיל בהמוכר את הספינה (דף פג:) גבי יפות ונמצאו רעות ואף על גב דאיירי שוה בשוה לא בעי מאי נפקא מינה דבהדיא מוקמינן מתניתין דהתם כשהוקרו והוזלו אך תימה דהכא אמאי לא מוקי לה הכי דנפקא מינה כגון דבשעת לקיחה אייקור בישרא וקם בדמי רדיא אבל אחר כן הוזל אי נמי כשאינהו פחות משתות:

אי

א א מיי' פט"ז מהל' מכירה הל' ב סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רלב סעיף כא:

ב ב מיי' שם הל' א טוש"ע שם סעיף כ:

ג ג ד ה ו מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעי' כג:

רבינו גרשום

המוכר פירות. בסתם לחברו:וזרען ולא צמחו. לפי כי מקולקלין נינהו. אפי' זרע פשתן. מכר לו דאיכא למימר דזרע פשתן לאו לאכילה קאי' אלא לזריעה וידיע למוכר שפיר דלדעת דזריעה קונה לוקח אפי' הכי אם לא צמחו אינו חייב באחריותן דמצי למימר המוכר כסבור הייתי דלאכילה קבעית להו ולא לזריעה: ר"ש ב"ג אומר זרעוני גינה שאינן נאכלין כלל חייב באחריותן. משום דהכא ודאי ידיע ליה למוכר דלזריעה קבעי להו וזרעוני שפירי הוה ליה לזבוני.מכלל דזרע פשתן אינו חייב באחריותן משום דאיכא דקבעי ליה לאכילה או לצורך רפואה: אתמר המוכר וכו' ומקשי' אמאי פליגי ביה רב ושמואל. ונחזי האי גברא דזבן אי לרדיא זבן לצורך חרישה א"כ מאי טעמא דשמואל הא ודאי מקח טעות הוא. ואי לצורך שחיטה זבין מאי טעמא דרב: לא צריכא בגברא דקונה להכי ולהכי שקצב ועובד אדמה הוא וקונה לרדיא ולשחיטה דהשתא ליכא למיקם עלה דמלתא. ולהכי סבירא ליה לרב דלצורך רדיא זבנה והרי זה מקח טעות. ושמואל אמר יכול לומר לצורך שחיטה זבניה: ומקשי' ולחזי אי דמי רדיא יהב מאי טעמא דשמואל ואי דמי בשרא יהב מאי טעמא דרב. ומשני לא צריכא דאייקר בשרא לאכילה וקם ברדיא: למאי נפקא מינה. הואיל דדמי חד יהיב בין לרדיא בין לשחיטה. כלומר במאי פליגי הא מצי לזבוני לצורך אכילה ולמיקני מהני דמים לרדיא. משום דטרחא יתירא ללוקח לזבניה לצורך אכילה להאי ולמיקני אחריתי ומשום הכי פליגי רב ושמואל. ומקשי' היכי דמי

ב"ק מו.

[ב"ק מו.]

הגהות הב"ח
(א) גמ' לשחיטה מכרתיו לך אמאי וליחזי אי:

אי דליכא לאישתלומי מיניה ליעכב תורא בזוזיה א) דאמרי אינשי מן מרי רשותיך פארי אפרע לא צריכא דאיכא לאישתלומי מיניה רב אמר הרי זה מקח טעות בתר רובא אזלינן ורובא לרדיא זבני ושמואל אמר לך כי אזלינן בתר רובא באיסורא ב) בממונא לא: (סימן אשה ועבד שור שורין ופירות): מיתיבי ג) האשה שנתאלמנה או נתגרשה והיא אומרת בתולה נישאתי והוא אומר לא כי אלא אלמנה נשאתיך אם יש עדים שיצאה בהינומא וראשה פרוע כתובתה מאתים טעמא דאיכא עדים הא ליכא עדים לא ואמאי לימא הלך אחר רוב הנשים ורוב נשים בתולות נישאות ד) אמר רבינא משום דאיכא למימר רוב נשים בתולות נישאות ומיעוט אלמנות וכל הנישאת בתולה יש לה קול וזו הואיל ואין לה קול איתרע לה רובא אי כל הנישאות בתולות יש להן קול כי איכא עדים מאי הוי מדלית לה קול סהדי שקרי נינהו אלא רוב הנישאות בתולות יש להן קול וזו הואיל ואין לה קול איתרע לה רובא ת"ש ה) המוכר עבד לחבירו ונמצא גנב או קוביוסטוס הגיעו לסטים מזויין או מוכתב למלכות אומר לו הרי שלך לפניך רישא מאי

רשב"ם

אי דליכא · מעות מצויות למוכר לאישתלומי לוקח מיניה דמוכר אמאי אמר רב הרי זה מקח טעות ויחזיר השור ליעכב תורא עצמו בזוזי: דאמרי אינשי כו' · מקרא נפקא לן בפ"ק דבבא קמא (דף ט·) דאמר רב הונא או כסף ישלם או מיטב שדהו ואותיביה רב נחמן לרב הונא ישיב לרבות שוה כסף ומשני הב"ע בדלית ליה מעות מצויות דלית ליה פשיטא מהו דתימא אמרינן זיל טרח וזבין ואייתי ליה קמ"ל: רשותך · האיש אשר אתה נושה בו: פארי · סובין בשויהן: לא צריכא דאיכא · מעות מצויות למוכר לאישתלומי לוקח מיניה פירש ר"ח דשמעינן מינה דהיכא דאית ליה מעות ללוה לא יכול לדחויי למלוה לאפרועי משאר נכסים דבעו שומא אלא זוזי הוא דפרע ליה ולא דמי למאן דלית ליה זוזי דשיימי ליה בי דינא מנכסיה ויש מי שאומר היכא דאיתנהו לזוזי דמי זה השור בעינייהו וליכא עיון כן פר"ח ולא נהירא לי האי לישנא בתרא כלל דמה לי הני מה לי אחריני כדפרישית מילתיה דרב הונא דלא אמרינן ישיב לרבות שוה כסף אלא היכא דלית ליה זוזי: ורובא · דשוורים לרדיא זבני: באיסורא · כגון תשע חנויות מוכרות בשר שחוטה והאחת מוכרת בשר נבילה דאמרינן בנמלא הלך אחר הרוב: לא אזלינן בתר רובא · אלא אחר המוחזק אם יש לו שום טענה: האשה שנתארמלה · וטוענת אבדתי כתובתי א"נ במקום שאין כותבין כתובה כדמפרש בכתובות: בתולה נישאתי · ויש לי מאתים: אלמנה נשאתיך · ואין לך אלא מנה: שיצאה · מבית אביה לבית בעלה כשנכנסה לחופה: בהינומא · קלתא דמנמנמא ביה כלתא או ראשה פרוע בשוק בשעת כניסה לחופה שכן דרך הנשאות בתולות: כתובתה מאתים. ואע"פ שאין לה עדים מעידים על בתוליה ואין יודעין אם נישאת בתולה או בעולה: (א) כתובתה מנה . דהמוציא מחבירו עליו הראיה: ורוב נשים . שבעולם שנישאות לבעל בתולות הן אלא ודאי בממונא לא אזלינן בתר רובא אלא אחר המוחזק כשמואל וקשיא לרב: ומיעוט אלמנות . וזו איכא למימר דמן המיעוט היא הואיל ואין לה קול כדמפרש ואזיל: כי איכא עדים . שיצאה בהיטומא מאי הוי מאחר שהן עצמן אין יודעין אם ניסת בתולה או אלמנה כמלא דאין כאן קול כלל: סהדי שקרי . ולא ראוה יוצאת בהינומא: יש לה קול . מתוך שיש שמחה בנישואי בתולה נזכרים בה בני אדם: איתרע לה רובא . דבתולות נישאות דרובן יש להן קול מכחיש כחו של אותו רוב וכיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי המוציא מחבירו עליו הראיה: נמצא שהיה גנב . קודם לכן גונב ממון: קוביוסטוס . גונב נפשות: הגיעו . ללוקח ואין כאן מקח טעות: לסטים מזויין . הורג נפשות וסופו ליהרג: או מוכתב למלכות . ליהרג: הרי שלך לפניך . דגברא קטילא זבין ליה: רישא

תוספות

אי דליכא לאישתלומי מיניה · אומר ר"י דשפיר גרס אי דליתנהו להנהו זוזי ומה שהקשה ר"ש מההיא דבבא קמא (דף ט·) לאו פירכא היא דמצינא למימר דקיימא לן כרב פפא וכרב הונא בריה דרב יהושע דאית להו התם (דף ז:) דכל מילי מיטב הוא אפילו אית ליה זוזי יהיב ליה אפי' סובין ואע"ג דבע"ח אי אית ליה זוזי לא מצי מסלק ליה בשאר מילי כדאמר בהכותב (כתובות דף פו· ושם) דאמר האי מאן דאית ליה ארעא וזוזי ויש עליו כתובת אשה ובעל חוב לבעל חוב מסלק בזוזי ולאיתתא בארעא כו' וקאמר נמי התם ודאי דאמריתו משמיה דרב נחמן האי מאן דמסיק זוזי בחבריה ואית ליה ארעא ולית ליה זוזי דא"ל זיל וטרח וזבין ואייתי זוזי א"ל ההוא תולה מעותיו בעכו"ם הוה והוא עשה שלא כהוגן לפיכך עושין לו שלא כהוגן משמע כשיש לו זוזי צריך ליתן לו זוזי ונוכל לחלק בין לוקח דהכא לבע"ח דהתם אדעתא דפרע ליה זוזי אוזפיה אבל לוקח דהכא דהוי טעות לא משלם ליה זוזי כי ליתנהו להנהו זוזי אפילו אית ליה זוזי אחריני דכשהוציא אותן מעות הוי כמו מזיק מעות של חבירו והוי דינו כנזקים וה"ר חיים כ"ץ זצ"ל פירש דאפילו בע"ח אע"ג דאית ליה זוזי לא משלם ליה אלא מה שירצה דכל מילי מיטב הוא דלא עדיף מנזקין דהא נזקין מדאורייתא מעידית מה שאין כן בבע"ח וההוא דהכותב ה"פ ההוא תולה מעותיו בעכו"ם הוה פירוש מעיקרא כששאלו ממנו אמר שכל נכסיו של עכו"ם הן הקרקע הן דברים אחרים ועכשיו אומר שקרקע זו שלו והלכך לפי שעשה שלא כהוגן אומרים לו שימכרנה שמא אינה שלו אלא של אחר ורוצה לפטור עצמו בממון אחרים לכך אומרים לו כיון שאתה אומר שהיא שלך מכור אותה והבא מעות והא דאמר התם לבע"ח מסלק בזוזי התם ודאי מאחר שיש לו זוזי מוטב שיתן זוזי לבע"ח מלאשה כדמסיק התם יותר משהאיש רוצה לישא כו' והכא אי איתנהו להנהו זוזי צריך להחזירם כיון שהוא מקח טעות ולא דמי להלואה דהלואה להוצאה ניתנה ומרגלא בפומיה דר"ת דג' דינים יש בבע"ח אי אית ליה זוזי לא מצי מסלק ליה אלא בזוזי ואי לית ליה לא אמרינן ליה טרח ואייתי זוזי אבל בנזקים אפילו אית ליה מצי לסלוקי במאי דבעי דכל מילי מיטב הוא כרב פפא וכרב הונא בריה דרב יהושע ובפועל אפילו לית ליה זוזי א"ל זיל טרח ואייתי זוזי דתנן בהבית והעלייה (ב"מ דף קיח·) השוכר את הפועל לעשות עמו בתבן ובקש וא"ל טול מה שעשית בשכרך אין שומעין לו ואפילו לית ליה זוזי דהא אמר בגמרא דאיצטריך לאשמועינן דלא נימא ממרי רשותך פארי אפרע והיינו היכא דלית ליה זוזי דבעל חוב אי אית ליה זוזי לא מצי לסלוקי בשאר מילי כדאיתא בהכותב · רבינו תם:

ואמאי לימא הלך אחר רוב נשים כו' · וא"ת נימא דנאמן במיגו דאי בעי אמר פרעתי ועל כרחך בדליכא כתובה איירי דאי איכא כתובה ניחזי מאי דכתב בה וי"ל דאליבא דרב קיימי דאמר בשילהי הכותב (כתובות דף פט· ושם) דגט גובה עיקר כתובה גובה תוספת: וזו הואיל ואין לה קול איתרע לה רובא · ואם תאמר דתנן בפרק ב' דכתובות (דף כח· ושם) אלו נאמנין להעיד בגדלן מה שראו בקטנן זכורני בפלונית שיצאה בהינומא וראשה פרוע ואמר בגמרא מאי טעמא כיון דרוב נשים בתולות נשאות גלויי מילתא בעלמא הוא והשתא לרב היכי דמי אי דאית לה קול למה לי עדים כדפריך הכא ואי דלית לה קול אמאי הוי גלויי מילתא בעלמא הא איתרע לה רובא כדאמר הכא והיכי מפקי ממונא בקטן וגדול שעמו וליכא למימר דבהך עדים קטן וגדול שעמו הוי הקול דהא פריך הכא מדליכא קלא הני סהדי שקרי נינהו ולא אמר דהנך סהדי היינו הקול ולשמואל דלא אזיל בתר רובא אתי שפיר דאע"ג דאיכא רוב גמור אכתי צריך לגלויי מילתא ויש לומר דאע"ג דאיתרע לה רובא מכל מקום רובא דרוב נשים בתולות נישאות עדיף מרוב הנישאת בתולה יש לה קול וסגי בגלויי מילתא בעלמא:

קוביוסטוס · פרש"י בכל מקום גונב נפשות והכא לא משמע הכי דמסיק דכולהו הכי איתנהו אטו כולהו גונבי נפשות נינהו ומיהו בפ"ק דבכורות (דף ה· ושם) אין להקשות לפירושו דאמרינן גבי שקלים שאל קונטרקוס את רבן יוחנן בן זכאי משה רבכם גנב היה או קוביוסטוס היה או שאינו בקי בחשבונות היה דכיון שהשקלים היו כנגד ישראל קורא אותו כאילו גונב נפשות ונראה כפר"ח דמפרש קוביוסטוס משחק בקוביא והא דאמר בפרק גיד הנשה (חולין דף צא:) דאמר ליה יעקב למלאך וכי גנב אתה או קוביוסטוס אתה שאתה מתיירא מן השחר יש ליישב נמי לפירוש רבינו חננאל דלפי שחייב לכמה בני אדם ואין לו מה לשלם מתיירא פן יתבעוהו: לסטים מזויין או מוכתב למלכות אומר לו הרי שלך לפניך · מכאן קשה לפ"ה שפירש בפרק אע"פ (כתובות דף נח· ושם) גבי הא דפריך אלא מעתה עבד כהן שלקחו מישראל לא יאכל בתרומה משום סימפון ומשני סימפון בעבדים ליכא דאי מחבלאי הא קא חזי ליה ואי מגנובי מאי איכפת ליה למלאכה קא בעי ליה כו' מאי אמרת ליסטים מזויין או מוכתב למלכות הנהו קלא אית להו פי' וסבר וקיבל ואי אפשר לומר כן דבהדיא אמר הכא דהוה מקח טעות ומפרש התם ר"ת דהנהו קלא אית

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פ"ח מהל' מאכלות אסורות הל' יא ופ"ח מהל' סנהדרין הל' א סמג עשין נה ולאוין קמא טוש"ע ח"מ סי' יח סעיף ה בהג"ה וטוש"ע י"ד סי' קי ס"ג:

ה ב מיי' פט"ו מהל' מכירה הל' ה סמג לאוין קסח טוש"ע ח"מ סי' רלב סעיף כג:

ו ג מיי' פט"ז מהל' אישות הל' כה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לו סעיף טו:

ז ד ה מיי' פט"ו מהל' מכירה הל' יג ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג לאוין קסח טוש"ע ח"מ סי' רלב סעיף י:

רבינו גרשום

אי דליכא לאשתלומי מיניה. שאין למוכר שור אחר שראוי לרדיא והדמים כבר הוציאם. מאי טעמא דרב דאמר מקח טעות וחוזר מוטב ליה למשקליה לתורא מידיה דמרא בזוזיה דאמרי אינשי ממרי רשותך וכו'. לא צריכ' דאיכא לאשתלומי מיניה. ובהא פליגי. רב דאמר הרי זה מקח טעות משום דבתר רוב אזלינן דרובא דעלמא לרדיא זבני וצריך למטרח מוכר שימכור שור זה וליקח שור לרדיא ויתן ללוקח. ושמואל אמר הואיל דהאי גברא זבן להכי ולהכי ואייקר בשרא וקם ברדיא מצי למימר ליה מוכר לשחיטה מכרתיו לך דכי אזלינן בתר רובא לענין איסורא. כגון תשע חנויות מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבילה דהוה ליה קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי כלומר כיון דאותה חנות נבילה קבוע ביני הני אידך חנויות המוכרות בשר שחוטה חשבינן שכל חצי החנויות מוכרות בשר נבילה ואסור. ובנמצא הלך אחר הרו' דכל דפריש מרובא פריש אבל גבי ממונא לא אזלינן בתר רובא. ואממול הכי אם רצה לוקח להוציא מן המוכר יביא ראיה דלרדיא זבין: היא אומרת. אם נתגרשה: בתולה נישאתי. ויש לי כתובה מאתים: והוא. הבעל: אומ' אלמנה נשאתיך. ואין לך כתובה אלא מנה. ואם נתארמלה טעני לה הכי יורשי הבעל כדמפרש במס' כתובות (א) קרתא דמנמנמא ביה כלתא. שהיו עושין לכלה כעין יריעה סביב לה ותמן מנמנמא: וראשה פרוע. שהיו שערותיה נראין מתחת הצעיף שלה הפרוש על ראשה שכך נוהגין לבתולה. טעמא דאיכא עדים דבתולה נשאת משום הכי כתובתה מאתים הא ליכא עדים לא אם איתא דאזלינן בתר רובא דממונא אמאי אזלינן הכא בתר עדים. לימא הלך אחר רוב נשים ורוב נשים בתולות נישאות. אלא ש"מ דלא אזלינן בתר רובא בממונא וקשיא לרב: אמר רבינא. לעולם אזלי' בתר רובא דממונא והכא מאי טעמא לא משום דאיכא למימר כו' וזו הואיל ואין לה קול. איכא למימר מן המיעוט היא ואתרע לה רובא ומשום הכי אזלינן בתר עדים אבל בעלמא אזלינן בתר רובא: ומקשינן אי כל הנישאות יש להן קול. כי איכא עדים שיצאת בהינומא מאי הוי והאיכא למימר מדלית לה קול האי דאשתכח סהדי שקרי נינהו וסהדותא דשיקרא הוא דמסהדי על הא דיצאה בהינומא. דהואיל דאין לה קול מעולם לא ב)היה ואמאי אזלינן בתר עדים. וכתובתה מאתים. אלא תריץ הכי רוב הנישאות בתולות יש להן קול ומיעוט אין לה קול וזו הואיל ואין לה קול איתרע ליה רובא משום הכי אזלינן בתר עדים דאיכא למימר הא ודאי מן המיעוט היא ומשום הכי לא אזלינן בתר רובא דאיכא למימר כדמפרש אבל בעלמא ודאי אזלינן בתר רובא: גנב. שהוא גונב ממון: קוביוסטוס. גונב נפשות: הגיעו. ללוקח דלא מצי למיהדר ביה: לסטים מזויין. הורג נפשות: מוכתב למלכות. חייב מיתה: רישא מאי

א) חסר כאן וצ"ל אם יש עדים שיצאה בהינומא. מפורש בכתובות קרתא וכו'. ב) נ"ל מעולם לא יצאת בהינומא בעת נישואין.

מסורת הש"ס

א) ב"ק דף ט. ב"מ דף קיח: ב) [ב"ק כג: ועי' תוס' שם ד"ה קמ"ל]: ג) כתובות טז: ד) [שם טז.] ה) [קדושין יא. כתובות נח:] [תוספ' פ"ד]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה כתובתה מאתים וכו' בעולה הס"ד ואח"כ מ"ה הא ליכא עדים כתובתה מנה:

מאי טעמא לאו משום דרובא הכי איתנהו לא כולהו הכי איתנהו ת"ש א) שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה ואינו ידוע אם עד שלא נגחה ילדה או אם משנגחה ילדה משלם חצי נזק לפרה ורביע לולד ואמאי לימא הלך אחר רוב פרות ורוב פרות מתעברות ויולדות והא ודאי מחמת נגיחה הפילה התם משום דמספקא לן דאיכא למימר מקמה אתא ומביעתותא הפילה ואיכא למימר מאחורה אתא ומינגח נגחה והפילה הוי ממון המוטל בספק וכל ממון המוטל בספק חולקין לימא כתנאי שור שהיה רועה ונמצא שור הרוג בצדו אע"פ שזה מנוגח וזה מועד ליגח זה מנושך וזה מועד לישוך אין אומרים בידוע שזה נגחו וזה נשכו ב) רבי אחא אומר גמל האוחר בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצדו בידוע שזה הרגו סברוה דרובא וחזקה כי הדדי נינהו לימא רב דאמר כר' אחא ושמואל דאמר כתנא קמא אמר לך רב אנא דאמרי אפילו לתנא קמא עד כאן לא קאמר תנא קמא התם אלא דלא אזלינן בתר חזקה אבל בתר רובא אזלינן ושמואל אמר לך אנא דאמרי אפילו לר' אחא עד כאן לא קאמר ר' אחא התם אלא דאזלינן בתר חזקה דהוא גופיה מוחזק אבל (א) בתר רובא לא אזלינן ת"ש המוכר פירות לחבירו וזרען ולא צמחו ואפי' זרע פשתן אינו חייב באחריותן מאי אפי' לאו אפילו זרע פשתן דרובא לזריעה זבני ואפ"ה לא אזלינן בתר רובא תנאי היא דתניא המוכר פירות לחבירו וזרען ולא צמחו זרעוני גינה שאין נאכלין חייב באחריותן זרע פשתן אינו חייב באחריותן רבי יוסי אומר נותן

רש"י

ריסא מאי טעמא · הגיעו והלא אין לך מום גדול מגנב או קוביוסטוס ואפ"ה קנה לוקח ואע"ג דלא קבל עליו מומין בפירוש : לאו משום דרובא · עבדי הכי איתנהו גנבים או קוביוסטוסין ולדעת כן קנאו הלוקח וכמי שקבל עליו דמי אלמא בממונא אזלינן בתר רובא וקשיא לשמואל דכיון דלא אזיל בתר רובא כפלגא ופלגא דמי וא"כ אמאי הגיעו הרי לא היה יודע הלוקח שהיה בו מום זה וסתם לוקח אעבד שפירא יהב זוזי כדאמר נמי לקמן אפירי שפירי יהב זוזי ומום מבטל כל מקח וממכר היכא דלא נודע ללוקח : ומשני לא כולהו הכי איתנהו · גנבים וכמאן דאמר ליה מוכר בהדיא דמי שהרי יודע לוקח שהוא גנב : ונמצא עוברה בצדה · ואין ידוע לב"ד ולא עדים יודעין אבל הם יודעין דלא קתני ואינו יודע והכי אמרינן בשנים אוחזין (ב"מ דף ג:) ולרבה בר רב הונא דאמר אמר סומכוס אפילו ברי וברי כו': אם עד שלא נגחה · השור ילדה ופטור בעל השור : משלם . בעל השור : חצי נזק לפרה · דשור תם משלם חצי נזק : ורביע נזק לולד · משום דחצי נזק דולד הוי ממון המוטל בספק וחולקין ואליבא דסומכוס מוקמינן לה התם ולרב קפריך ואמאי חשיב ליה ממון המוטל בספק אליבא דרב דאזיל בממונא בתר רובא לימא הלך אחר רוב פרות שיולדות בן קיימא ואינן מפילות ופרה זו מן הרובא היתה והיה לה לילד בן קיימא כרוב פרות דעלמא והלכך ודאי השור נגחה בעודה מעוברת ומתוך כך הפילה וליחייב בעל השור חצי נזק לולד אלא ודאי רובא בממונא לאו כלום הוא אלא כי פלגא ופלגא דמי והלכך קאמר סומכוס חולקין דהוי ממון המוטל בספק ומיהו בדשמואל מודי סומכוס דאמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה שהרי לא נולד ספק במעשה כי הכא כדפרישית לעיל שהרי הדבר ידוע היאך היה המכר ולא הוי ממון המוטל בספק אלא כשנולד ספק בדבר שאין ידוע היאך היה המעשה : ומשני התם משום דמספקא לן כו' · כלומר לעולם בממון הלך אחר הרוב והתם היינו טעמא דחשיב ליה ממון המוטל בספק משום דכי נמי אזלינן בתר רובא אכתי איכא ספיקא בהך נגיחת שור למפטריה דאיכא למימר מקמה אתא השור ונגחה ומחמת ביעתותא קודם נגיחה הפילה שכך דרך להפיל מחמת פחד כמו מחמת נגיחה ממש וקי"ל (ב"ק דף נו.) המבעית חבירו פטור מדיני אדם וכ"ש בהמתו המבעתת לבהמת חבירו דגרמא בניזקין פטור : מאחורה . ליכא ביעתותא דהא לא חזיא ועד דנגח לה איגה מפלת והלכך איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי הוי ממון המוטל בספק וחולקין : שור שהיה רועה ונמצא שור כו' . ולא גרסי' על גב הנהר ובתוספתא לא גרסי' ליה ופירוש פיטוקות היה והאי דנקט שהיה רועה משום דלדרך שוורים הרבה להיות לשם ואיכא לספוקי בשוורים טובא : שזה . המת מנוגח : אין אומרים כו' . דרבנן לא אזלי בתר אומדנא ואפי' ממון המוטל בספק לא הוי לשלומי פלגא דמאן לימא לן שזה נגחו הואיל ואיכא שוורים אחרים ולא דמי לשור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה ואין אנו יודעין אם נגח את הולד אם לאו ואפ"ה מחייבינן ליה פלגא דהתם היינו טעמא שהרי רואין שנגח את הפרה והעמד פרה על חזקתה והשתא הוא דילדה בשעה שאנו מוצאין עוברה בצדה : ורבי אחא אומר כו' · בתר אומדנא אזיל בדיני ממונות והכי אמרינן בסנהדרין בפרק אחד דיני ממונות : גמל האוחר · עסוק בתשמיש רביעה דאמרינן בבכורות (דף ח.) לגבי תשמיש גמל אחור כנגד אחור וסתם בהמות בשעת תשמיש משתגעות ומכין זכרים זה את זה (כך שמעתיה מרבינו זקני מ"כ) ואיכא דאמרי אוחר כמו טוחר ולא נהירא : בידוע שזה הרגו · דמוחזק הוא בשעת רביעה להכות וכ"ש בשור המועד ליגח שנגח כבר שלש פעמים ורבותא נקט גמל אוחר אע"פ שמעולם לא נגח ונשך : וחזקה · דהאי שור המוחזק ליגח : כי הדדי נינהו · דמאן דאזיל בממונא בתר חזקה אזיל נמי בתר רובא : בתר רובא אזלינן · דרובא עדיף מחזקה ואיכא למימר דרוב שוורים שבעולם נגחוהו ולכך פטור : דהוא גופיה מוחזק · וכיון דהוא עומד בצדו אזלינן בתר אומדנא אבל בתר רובא דליתיה קמן לא אזלינן : ת"ש · ממתני' המוכר פירות לחבירו כו' ומשום דאיצטריך לשנויי תנאי היא אקדמיה להאי לימא כתנאי דלעיל מקמי האי ת"ש : מאי לאו האי . דקתני אפילו היינו רבותיה דאע"ג דרוב פשתן הנלקח בשוק לזריעה קונין אותו ואפ"ה לא אזלינן בתר רובא וקשיא לרב וליכא לתרוצי דהאי תנא בתר רובא דאינשי אזיל כדלקמן ולא בתר רוב זריעה שרוב בני אדם לוקחין פשתן לדברים אחרים למאכל ולרפואה והלכך אינו חייב באחריותן דאזלינן בתר רוב לוקחין והכי קתני אפילו זרע פשתן דסד"א ניזיל בתר רובא דזריעה וניחייב באחריותן אפ"ה אינו חייב דאזלינן בתר רובא דאינשי ולא תקשי לרב ליכא למימר הכי דאם איתא דרובא דאינשי חשוב רוב ורובא דזריעה כמאן דליתיה לא הוי ליה למיתני אפי' דממאי תיסק אדעתין למיזל בתר רובא דזריעה טפי מרובא דאינשי דליתני אפילו אלא ודאי הכי קתני אפילו זרע פשתן שהיה לנו לחייבו מן הדין משום דרובא דזריעה שהוא רוב גמור אפ"ה אינו חייב דבממונא לא אזלינן בתר רובא ומיהו אם לא מפני שמצא תנאים דפליגי בדרב ושמואל גמרא הוה ליה לשנויי ע"י הדחק הנא דמתניתין אזיל בתר רובא דאינשי אבל כיון דאשכח תנאי ניחא ליה טפי לאוקומה כתנאי : המוכר פירות לחבירו ולא צמחו · כגון זרעוני גינה כו' ולי נראה דלא גרסינן כלל בהך ברייתא המוכר פירות לחבירו ולא צמחו ויש ברייתא דוגמתה בתוספתא (רפ"ו) דקתני המוכר לחבירו זרעוני גינה שאין נאכלין כו' זרע גינה שאין נאכלין כלל חייב באחריותן אבל זרע פשתן דנאכל קצת לעולם אינו חייב כשמואל : נותן

תוספות

אית להו וכיון דלא יצא הקול מילתא דלא שכיחא היא ולא חיישינן להכי והא דאמר בהמגרש (גיטין דף פו· ושם) אתקין רב יהודה בשטרא דעבדי עבדא דנן מולדק ופטיר ועטיר מכל עירורי מלכא ומלכתא כלומר אינו מוכתב למלכות אפי' לא כתב הוי מקח טעות כדאמר הכא אלא אתקין רב יהודה משום שופרא דשטרא. ר"ת : ג)

איכא למימר מקמה אתא דמביעתותא הפילה · וסמוך מיעוטא דמפילות למיעוט דמביעתותא הפילה ואיתרע לה רובא דרוב מתעברות ויולדות והא מחמת נגיחה הפילה והוה מחצה על מחצה :

רבי אחא אומר גמל האוחר בין הגמלים · הא דנקט גמל ולא נקט שור דאיירי ביה ת"ק רבותא אשמועינן דאפי' גמל שנוטע בתשמישו תלינן ביה כיון שנוטע בשעה שאוחר והא דאמר בפרק כיצד הרגל (ב"ק דף כד: ושם) והיכי מיעדי ליה דא"ל תורא נגחנא אית לך בבקרך איבעי לך לנטורי כולי בקרך וכשיגח רביעית הוי מועד דתלינן ביה כל הנגיחות אומר ר"י דהיינו כרבי אחא אי נמי אפילו כרבנן ומיירי שבנגיחה רביעית נודע הדבר ע"י עדים שאותו עצמו היה שנגח שלש נגיחות והא דתנן בהמניח (שם דף נה:) זה אומר מועד הזיק וזה אומר תם הזיק כו' מודה רבי אחא שיש לתלות בתם כמו במועד כיון שגם התם רודף ואמרינן המע"ה : מאן

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פט"ו מהל' מכירה הל' יג סמג לאוין קסח טוש"ע ח"מ סי' רלב סעיף י :

ט ב מיי' פ"ח מהל' נזקי ממון הל' יד סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תח סעיף ב :

י ג מיי' שם וכתנא קמא שאין אומרים בידוע וכו' [רב אלפס ב"ק פרק ה דף כא:]

רבינו גרשום

מאי טעמא . הגיעו : לאו משום. דאיכא למימר דרוביהו דעבדים הכי איתנהו דגנבים וקוביוסטוסים נינהו וכשהלוקח לקחו ודאי היה ידע שפיר דהכי איתנהו וגמר וקנהו . אלמא דאזלינן בתר רובא בממונא וקשיא לשמואל: ומשני לעולם לא אזלינן בתר רובא בממונא . והכא משום הכי הגיעו דכולהו עבדים הכי איתנהו ולעולם לא אזלינן בתר רובא: ונמצא עוברה בצדה. מת: משלם חצי נזק לפרה. דשור תם הוא: ורביע נזק לולד . משום דמספקא לן אי קודם נגיחה ילדה ואם לאחר נגיחה ילדה . ואם איתא דאזלינן בתר רובא בממונא אמאי לא משלם אלא רביע בלבד לימא הלך אחר רוב פרות ורוב פרות מתעברות ויולדות שאין מפילות. והא ודאי מחמת נגיחה ילדה וחצי נזק מבעי ליה לשלומי לולד אלא ש"מ דלא אזלינן בתר רובא בממונא וקשיא לרב : ומשני לעולם בעלמא אזלינן בתר רוב בממונא. והתם מאי טעמא לא משלם אלא רביע לולד משום דמספקא לן דאיכא למימר מקמה של פרה אתא האי שור ומביעתותי' דשור הפילה ולא קא מחייב ולא מידי לשלומי לולד כלום דמקמא נגיחה ילדה . ואיכא למימר נמי דמאחורה אתא וקא נגחה והפילה מחמת נגיחה. ובדין הוא דחצי נזק לישלם אלא משום דמספקא לן והוה ליה ממון המוטל בספק וחולקין: גמל האוחר בין הגמלים. כלומר שמועד הוא לנשוך ולהרהר ולבעט בין הגמלים : סברוה דרובא וחזקה כי הדדי נינהו . דר' אחא דאית ליה חזקה מאותו גמל דכיון דמוחזק הוא לישוך בידוע שזה הרגו אית ליה רובא א) דכולי עלמא בתר רובא אזלינן. ות"ק דלית ליה חזקה אלא בתר רובא אזלינן דרובא עדיף מחזקה. אלא דהוא גופיה מוחזק דבגופו של גמל הויא חזקה דדרכו לישוך בין הגמלים אבל בממונא לא אזלינן בתר רובא משום דבגופו של מעשה לא הוי רובא לעלמא אלא אחריני הוויין רובא לדיליה כגון המוכר שור לחבירו דלאו בדידיה הוא רובא כי באחריני דרובא לרדיא זבני ומשום הכי לא אזלינן בתר רובא : דרובא לזריעה זבני ומיעוט לאכילה לצורך רפואה ואפי' הכי לא אזלינן בתר רובא כי אם בתר מיעוט משום הכי אינו חייב באחריות דאיכא למימר לצורך אכילה קא זבין ליה. וקשיא לרב (דבעי) [דאזיל בתר] רובא : זרעוני גינה שאין נאכלין כלל חייב באחריותן דודאי הואיל שאין נאכלין לצורך זריעה זבין ליה. אבל זרע פשתן אע"ג דרובן קונין אותו לזריעה אינו חייב באחריותן משום דמיעוט לאכילה קא בעי ליה ואזלינן בתר מיעוט : ר' יוסי אומר נותן

מסורת הש"ס

א) ב"ק מו.: ב) סנהדרין נז: שבועות לד. [תוספ' ב"ק פ"ג] : ג) [וע"ע תוס' כתובות נח. ותוס' קדושין יא. ד"ה הנהו] ·

הגהות הב"ח

(א) גמרא בתר רובא לא אזלינן . נ"ב עיין בשבועות דף ס :

א) נ"ל אבל בתר רובא אזלינן . דפ"ק דלית ליה חזקה מ"מ ס"ל דבתר רובא וכו'.

נותן לו דמי זרע אמרו לו הרבה לוקחין אותו לדברים אחרים מאן תנאי אילימא רבי יוסי ואמרו לו תרוייהו בתר רובא אזלי מר אזיל בתר רובא דאינשי ומר אזיל בתר רובא דזריעה אלא אי תנא קמא ור' יוסי אי ת"ק ואמרו לו ת"ר מהו נותן לו [א]דמי זרע ולא הוצאה ויש אומרים אף הוצאה מאן יש אומרים אמר רב [ב]חסדא רשב"ג היא הי רבן שמעון בן גמליאל אילימא רשב"ג דמתני' דתנן המוכר פירות לחבירו וזרען ולא צמחו ואפילו זרע פשתן אינו חייב באחריותן א)(הא זרעוני גינה שאינן נאכלין חייב באחריותן) אימא סיפא רשב"ג אומר זרעוני גינה שאינן נאכלין חייב באחריותן ת"ק נמי הכי קאמר זרע פשתן הוא דאינו חייב באחריותן הא זרעוני גינה שאינן נאכלין חייב באחריותן אלא לאו הוצאה איכא בינייהו מר סבר דמי זרע ומ"ס אף הוצאה ממאי דלמא איפכא הא לא קשיא כל תנא בתרא לטפויי מילתא קא אתי ודלמא כולה רשב"ג היא וחסורי מחסרא והכי קתני המוכר פירות לחבירו וזרען ולא צמחו אפילו זרע פשתן אינו חייב באחריותן ב)(הא זרעוני גינה שאינן נאכלין חייב באחריותן) דברי רשב"ג שרשב"ג אומר (זרע פשתן הוא דאינו חייב באחריותן הא) זרעוני גינה שאינן נאכלין חייב באחריותן ג) אלא הא רבן שמעון בן גמליאל דתניא ד) [ג]המוליך חטין לטחון ולא לתתן ועשאן סובין או מורסן קמח לנחתום ואפאו פת ניפולין בהמה לטבח וניבלה חייב מפני שהוא כנושא שכר רשב"ג אומר נותן לו דמי בושתו ודמי בושת אורחיו וכן ה) היה רבן שמעון בן גמליאל אומר [ו] מנהג גדול היה בירושלים המוסר סעודה לחברו וקלקלה נותן לו דמי בשתו ודמי בושת אורחיו עוד מנהג גדול היה בירושלים מפה פרוסה על גבי הפתח כל זמן שמפה פרוסה אורחין נכנסין נסתלקה המפה אין האורחין נכנסין: **מתני'** [ז]המוכר פירות לחבירו הרי זה מקבל עליו רובע טנופת לסאה תאנים מקבל עליו עשר מתולעות למאה [ח]מרתף של יין מקבל עליו עשר קוססות למאה [ט]קנקנים בשרון מקבל עליו עשר פיטסות למאה: **גמ'** תאני רב קטינא רובע קטנית לסאה ועפרורית לא ו) והאמר רבה בר חייא קטוספאה משמיה דרבה [י]בורר צרור מגרנו של חברו

נותן

תוספות

מאן יש אומרים רשב"ג · אע"ג דקיימא לן דיש אומרים היינו ר' נתן כדאמר בסוף הוריות (דף יג:) דאסיקו ליה לר' נתן יש אומרים הכא קבלה היתה בידן דהאי יש אומרים רשב"ג וכן בפרק חזקת הבתים (לעיל דף נו:) גבי ניר דקאמר מאן יש אומרים רבי אחא ובפרק קמא (שם דף סו: ושם) פליגי יש אומרים ור' נתן גבי איוב:

חייב מפני שהוא כנושא שכר · בהגוזל קמא (ב"ק דף לט: ושם) מגיה וקאמר אימא מפני שהוא נושא שכר דפריך מינה לר' יוחנן דאמר התם טבח אומן שקלקל פטור כיון דעביד בחנם ואם תאמר ומעיקרא דס"ד דמיירי הך ברייתא בחנם למה היה לו להיות כנושא שכר ויש לומר משום דמרבינן (ג) מפלע תחת פלע לחייב אדם המזיק על אונס כרצון אע"ג דלאו בכל אונס חייב כדאמר בהמניח (שם דף כז: ושם) דבאפלה ובקרן זוית פטור משום דאונס הוא ואמר נמי (ד) ז) טבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול וגבי בעל חבית ראשון ובעל קורה אחרון תנן בהמניח (שם דף לב. ושם) דאם עמד פטור ובירושלמי נמי מוקי הא ח) דאדם מועד לעולם בין ער בין ישן כשקדמו כלים אבל קדם הוא וישן ואח"כ העמידו כלים הללו וסברן פטור וטבח אומן נמי שקלקל קאמר ר' יוחנן שפטור מ"מ אונס שקרוב לפשיעה כעין אבידה חשיב ליה בהשואל (ב"מ דף לה:) קרוב לפשיעה ואדם המזיק חייב והוה ס"ד טבח אומן שקלקל הוי כעין אבידה וחייב כמו נושא שכר ומשני אימא מפני שהוא נושא שכר אבל בחנם פטור והוי כעין גניבה שקרובה לאונס ופטור בה אדם המזיק דאע"ג דשומר שכר חייב והכי נמי אמר בפרק השוכר את האומנין (שם דף פב: ושם) דתנן המעביר חבית ממקום למקום ונתקל ושברה שומר חנם ישבע ונושא שכר ישלם אלמא אע"ג דבשכר חייב בחנם פטור אע"ג דהוי אדם המזיק והיינו משום דבאונס שהוא כעין גניבה פטור:

נותן

רשב"ם

נותן לו דמי זרע · שרוב פשתן שבעולם נזרע: אמרו לו · אינו חייב באחריותו שהרבה בני אדם לוקחין לדברים אחרים למאכל ולרפואה וכנגד אדם אחד שקונה י' שאין לזריעה יש מאה בני אדם שקונין מיהת סאה אחת למאכל ולרפואה ובתר רוב לוקחין אזלינן ורבי יוסי בתר רובא דזריעה אזיל שהיחיד הקונה לזריעה קונה יותר ממאה הקונין למאכל ולרפואה ומיהו ת"ק דר' יוסי היינו טעמיה דודאי בתר רובא דזריעה הוה לן למיזל כר' יוסי ולחייבו אלא שאין הולכין בממון אחר הרוב דאי לא תימא הכי אלא אזיל נמי בתר רובא דאינשי אם כן מאי איכא בין תנא קמא לאמרו לו: אילימא ר' יוסי ואמרו לו · דר' יוסי מחייב כרב דאזיל בתר רובא ואמרו לו פטרי כשמואל דלא חיים לרובא: הא תרוייהו בתר רובא אזלי · דאפילו תנא דאמרו לו סבירא ליה כרב והאי דפטר היינו טעמא דאזיל בתר רובא דאינשי כדמפרש טעמא הרבה לוקחין אותו כו': ה"ג אלא אי תנא קמא ור' יוסי אי ת"ק ואמרו לו: מהו נותן לו · המוכר זרעוני גינה שאין נאכלין דאמרינן חייב באחריותן מה ישלם מוכר ללוקח: דמי זרע · ולא דמי יציאה דגרמא בעלמא הוא ופטור: אף הוצאה · יציאת חרישה ושכר פועלים ונראה בעיני דקנסא הוא: ומ"ס אף הוצאה · והכי קתני רשב"ג אומר זרעוני גינה שאין נאכלין חייב בכל אחריותן אפילו יציאה: דלמא איפכא · דרשב"ג לא מחייב אלא דמי זרע ומנלן דהא רשב"ג היא אימא רבנן היא ותנא קמא דברייתא היינו רשב"ג: הא לא קשיא · אם אין קושיא אחרת זו אינה קושיא וכל היכא דאיכא פירכא אחריתי קאמר גמרא הא לא קשיא: וחסורי מחסרא כו' · אין זה תירוץ דחוק (א) כו' דטוב לנו לחסרה מעט כדרך משנה שמדברת בקוצר ולא נימא יציאה איכא בינייהו דהא לא משמע ממתניתין מידי אלא על ידי דוחק דמשמע דרשב"ג היינו ת"ק והלכך טוב לפרש דכולה רבן שמעון היא כדמשמע מתני' דרשב"ג היינו ת"ק ונראה בעיני דה"ג ודלמא כולה רשב"ג היא והכי קאמר המוכר פירות לחבירו ולא צמחו אפילו זרע פשתן אינו חייב באחריותן שרשב"ג אומר זרעוני גינה שאין נאכלין חייב באחריותן הא נאכלין אין חייב באחריותן אלא הא ר' שמעון בן גמליאל דתניא כו': לתתן · במים: מורסן · היא הקליפה העליונה שמוליאין מחטין הכתושין במכתשת: סובין · כשטוחנין גסין ולא הדק כשאר בנפה והוא סובין: ניפולין · שנופל פתיתין: מפני שהוא כנושא שכר · בהגוזל קמא מתרצינן אימא מפני שהוא נושא שכר אבל בחנם פטור אף אומן הוא כדאמרינן התם זיל אייתי ראיה דמומחית לתרנגולי ואיפטרך וכן הלכה דאומן בשכר חייב בחנם פטור כדאמר רבי יוחנן התם: דמי בשתו · שזימן אורחים ואין לו מה יאכילם וכל שכן יציאה דחסריה ממונא ומיהו לית הלכתא אלא כרבנן דפטרי מבשת דגרמא הוא והא ליכא למימר דמדהשתא נוקי מתניתין דביליה פליגי כי היכי דמיפלגי בהך ברייתא וליהוי הלכה כרשב"ג במשנתנו הא לא אמרינן דרבי שסתם המשנה לא בעי לאוקומי מתניתין כרשב"ג ביליה דלא ס"ל כרשב"ג אלא כולה מתניתין רבן שמעון בן גמליאל היא כדאמר לעיל וביליה לא איירי מידי (ב) כן נראה בעיני דמהיכא תיתי דביליה פליגי במתניתין וניהוי הלכה ביליה כיש אומרים מאחר דאיכא לאוקומי כולה כרשב"ג ולא איירי ביליה כלל: אורחין נכנסין · ותקנה טובה היא לקבלת אורחין שידעו כי שם יאכלו וילכו שם לאכול:

מתני' המוכר פירות · תבואה: הרי זה · הלוקח: מקבל עליו רובע · הקב של טנופת לכל סאה דסתם תבואה דרכה להיות בה רובע טנופת אבל יותר מרובע לא כדמפרש טעמא בגמרא אי משום דינא אי משום קנסא: מתולעות · דאורחייהו בהכי והוא הדין אחת לעשר: מרתף של יין · ויש בו חביות הרבה: קוססות · יין רע כלומר עשר חביות של יין רע דסתם מאה חביות אורחייהו בעשר קוססות ומחיל איניש ובגמרא מוקי לה כדאמר ליה מרתף זה של יין אני מוכר לך · קוססות נראה לי כמו פריה יקוסס ויבש דיחזקאל (יז): קנקנים · כדים: בשרון · באותו המלכות: פיטסות · כדים רעים ובגמרא מפרש לה: **גמ'** תני רב קטינא · הא רובע טנופת דמתניתין לאו בעפרורית מיירי דעפרורית רובע לא מחיל איניש אלא רובע קטנית לסאה של תבואה: ועפרורית לא · בתמיה: צרור · היינו עפרורית:

נותן

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פט"ז מהל' מכירה הל' א סמג לאוין קפ טוש"ע ח"מ סי' רלב סעיף כ:

יב ב מיי' פ"י מהל' שכירות הל' ס סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' שו סעיף ד:

[ב] טוא"ח סימן קצ:

יג ג מיי' פי"ח מהל' מכירה הל' יא סמג לאוין קפ טוש"ע ח"מ סי' רכט סעיף א:

יד ד מיי' שם פי"ז הל' ז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רל סעיף א:

טו ה מיי' שם פי"ח הלכה יד:

טז ו מיי' שם הל' יג וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' רכט סעיף ב:

רבינו גרשום

נותן לו דמי זרע. משום דרובו לזריעה קא בעי לה ואזלינן בתר רובא: אמרו לו. חכמים אחריני בינהו ולא ת"ק: הרבה לוקחין אותו לדברים אחרים. לאכילה ולרפואה ולא לזריעה · ואמאי חייב באחריות: מר אזיל בתר רובא דאינשי. אמרו לו חכמים אזלי בתר רובא דאינשי דלאו לזריעה קא בעו להו דלאו כולהו בני שדות בינהו ומשום הכי סברי דאינו חייב באחריותה. ור' יוסי אזל בתר רובא דזריעה ורובא של זרע פשתן לזריעה עומד דבין י' כורים של זריעה א)לית בהו חדא דלאכילה משום הכי חייב באחריותו ונותן לו דמים של זריעה. אלא הני תנאי דאמרינן אי תנא קמא ור' יוסי דת"ק סבירא ליה אע"פ שזרע פשתן רובא לזריעה קיימי ומיעוט לאכילה אזלינן בתר מיעוט ור' יוסי ס"ל דבתר הרוב אזלינן ומשום הכי נותן לו דמי זרע: אי תנא קמא ואמרו ליה. דת"ק אזיל בתר מיעוט ואמרו ליה אזלי בתר רובא דאינשי והיינו פלוגתא דתנאי ורב סבירא ליה אי כר' יוסי אי כאמרו לו: ת"ר מכר לו זרעוני גינה שאין נאכלין ולא צמחו מהו. כלומר כמה נותן לו המוכר ללוקח: ויש אומרים אף היציאה. שאם הוציא לתקן הזרע כולו חייב ליתן לו: מר סבר. ת"ק: דמי זרע קא יהיב ליה לחוד. ורבן שמעון סבר אף היציאה: ממאי. מצית למימר דרבן שמעון דמתני' היא. דלמא איפכא דת"ק סבירא ליה היציאה ורבן שמעון לא ס"ל אלא דמי זרע בלבד ואכתי הא דתני לעיל ויש אומרים אף היציאה לאו רבן שמעון היא: לעולם ר' שמעון היא דמתני'. ודקא קשיא לך ב) הא לא קשיא דכל תנא בתרא לטפויי מלתא קאתי ומטפי אהיציאה: ודלמא לעולם לאו רבן שמעון דמתני' היא משום דכולי מתני' רבן שמעון היא וכו' ג) חייב באחריות וזרעוני גינה נותן לו דמי זרע ולא הוצאה. ואכתי יש אומרים דלעיל הי רשב"ג היא: ולא לתתן. כעין שמלתתין אותן שהקליפה שעל החיטין קולפין ומן הגרעינין גופה בלא הקליפה עושה ממנו סולת: סובין. זהו אותו קליפה שמקלפת מעל החטין: מורסן. זהו מורסן הדקה: פת ניפולין. שנופל מאליו ומתמקמק: מפני שהוא כנושא שכר. כדמפרשינן בב"ק (דף לט) שהוא נושא שכר עצמו: רשב"ג אומר נותן לו דמי בשתו. שעשה לו בושת שהיה סבור לאכול ועלתה בידו שלא אכל. ודמי בושת אורחיו. שלא היה להן מזומן לאכול. וכי היכי דסבירא ליה הכא דנותן לו דמים ודמי בשתו נמי הכי סבירא ליה להיכא דזבין ליה זרעוני גינה שאין נאכלין ולא צמחו דיהיב ליה הדמים של זרע ודמי היציאתו: כל זמן שהמפה פרוסה. על גבי הפתח: אורחין נכנסין. שכך היה סימן זה מסור להן שרצון בעל הבית שיכנסו אורחין. אבל לא היתה מפה פרוסה אין אורחין נכנסין לפי שלא היה רצון בעל הבית שיכנסו יותר: פיס' הרי זה מקבל. הלוקח: רובע טנופת לסאה. שבסאה דרכו שיתאסף לשם רובע הקב ולא עדבו המוכר אבל יותר עירבו המוכר ואינו מקבל: עשר מתולעות למאה. כלומר תאנים מתולעים: תני רב קטינא המוכר פירות לחבירו מקבל עליו רובע קטנית שמתאסף בפירות אבל עפרורית לא: ומקשי' ועפרורית

א) נראה דצ"ל דלית בהו אלא חדא דלאכילה וכו'. ב) נ"ל ודקא קשיא לך דלמא איפכא הא לא קשיא וכו' ג) זרעוני גינה שאינן נאכלין חייבין באחריותו ונותן לו דמי זרע וכו'.

מסורת הש"ס

א) רש"ל מ"ז: ב) רש"ל מ"ו: ג) הא זרע פשתן אינו חייב באחריותן רש"ל: ד) ב"ק לט. [תוספ' דב"ק פ"י]: ה) [תוספתא דברכות פ"ד]: ו) כילה לח: ע"ש: ז) [כתובות לד:]: ח) [ב"ק כז.]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה וחסורי וכו' דחוק דטוב כצ"ל ותיבת כו' נמחק: (ב) ד"ה דמי בשתו וכו' לא איירי מידי דמהיכא תיתי וכו' ביליה כלל כן נראה בעיני הס"ד: (ג) תוס' ד"ה חייב וכו' משום דמרבינן. נ"ב פ"ס כילד הרגל דף כ"ו: (ד) בא"ד ואמר נמי נ"ב הגוזל בתרא דף קי"ב:

נותן לו דמי חטין קטנית רובע עפרורית פחות מרובע ועפרורית רובע לא והא תניא א המוכר פירות לחברו חטין מקבל עליו רובע קטנית לסאה שעורים מקבל עליו רובע נישובת לסאה עדשים מקבל עליו רובע עפרורית לסאה מאי לאו הוא הדין לחטים ולשעורין שאני עדשים דמיעקר עקרי להו אלא טעמא דעדשים דמיעקר עקרי להו אבל חטי ושערי לא תפשוט מינה חטי ושערי דעפרורית לא מקבל לעולם חטי ושערי מקבל עפרורית עדשים איצטריכא ליה דסלקא דעתך אמינא כיון דמיעקר עקרי להו יותר מרובע נמי לקבל קא משמע לן אמר רב הונא ב אם בא לנפות מנפה את כולו אמרי לה דינא ואמרי לה קנסא אמרי לה דינא מאן דיהיב זוזי אפירי שפירי יהיב ורובע לא טרח איניש יותר מרובע טרח איניש וכיון דטרח טרח בכוליה ואמרי לה קנסא רובע שכיח יותר לא שכיח ואיהו הוא דעריב וכיון דעריב קנסוהו רבנן בכוליה (סימן כל תרי שטרי דראבין בר רב נחמן אונאה וקבלנותא) מיתיבי א) ג כל סאה שיש בה רובע ממין אחר ימעט סברוה דרובע דכלאים כיותר מרובע דהכא וקא תני ימעט לא רובע דכלאים כי רובע דהכא דמי אי הכי אמאי ימעט משום חומרא דכלאים אי הכי אימא

רש"י

נותן לו דמי חטין · שהרי הפחיתו במדה דאיהו הוה מזבין ליה עם החטין דעפרורית מקבל לוקח אבל לחזור ולערב אינו יכול דהשתא עושה עולה בידים וכתיב (ויקרא יט) לא תעשו עול וגם לוקח לא מחיל אלא מה שנתערב מעצמו עם התבואה בע"כ של מוכר וכשבורר הצרור ומשליך הוי היזק בידים הוא שאותן צרורות היו לו שוין כמו חטין וא"כ לא חשיבי ליה היזק גמור דמ"מ הן גופן אינן שוין כלום ליחייב מיהא משום דינא דגרמי כגון השורף שטרותיו של חבירו והמקדש בכרם והזורע כלאים בשדה חבירו דבההיא שעתא קגזיל ליה מיד ממונו אע"פ שאינו ניכר דהא פסקינן הלכתא בב"ק (דף ק.) [כר"מ דדאין דינא דגרמי ואמרינן נמי התם הוה עובדא וכפייה רפרם לרב אשי ואגבייה כי כשורא לגלמי וגרמא בנזקין דקיי"ל דפטור הייני כגון שולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן שההיזק ניכר אבל אינו עושה אותו בידים אלא גורם עכשיו שיבא היזק ממילא לאחר זמן אבל דינא דגרמי בידים הוא מזיק אלא שאין ההיזק ניכר] : ומשני קטנית מקבל עליו רובע · כדתני רב קטינא אבל עפרורית פחות מרובע משהו הוא דמקבל אבל רובע בעפרורית כיתר מרובע בקטנית לא מקבל : חטין מקבל עליו כו' · כלומר אם חטין מוכר לו מקבל עליו לוקח כו' קטנית אורחיה לגדל בחטין וניסובת בשעורים ועפרורית בעדשים. ניסובת קש שניזרה בניסוב : מאי לאו הוא הדין לחטין ושעורין · דמקבל עליו רובע עפרורית והאי דקתני לה גבי עדשים אורחא דמילתא קתני שמיני טנופת הללו מגוין זה בכה וזה בכה : דמיעקר עקרי להו · ולא קולרין הלכך שכיח בהו עפרורית טפי : אלא טעמא כו' · כלומר כיון דאמרת דמיעקר עקרי להו והלכך שכיח בהו עפרורית טובא א"כ דוקא נקט בעדשים רובע עפרורית משום דשכיחי בהו אבל חטי ושערי אין לומר רובע עפרורית דהא לא שכיח כ"כ תפשוט מהא סיוע לדבריך שהיית מתרץ עפרורית פחות מרובע דאם איתא דה"ה לחטי ושערי ליתני רובע עפרורית בחטין ואנא אמינא כ"ש בעדשים : לעולם · אימא לך חטי ושערי מקבל רובע עפרורית ודקשיא לך ליתנייה גבי חטין וכ"ש עדשים בעדשים אצטריכא ליה כו' : אמר רב הונא אם בא · לוקח להקפיד בטנופת דנראה בעיניו שיש בו טנופת יותר מרובע ובא לוקח לנפותו לדעת אם יש שם יותר מרובע ונמצא בו יותר : מנפה את כולו · ויחזיר לו המוכר חטין כנגדן או מעות ולא יאמר רובע כבר מחלת והמותר אשלם לך : אפירי שפירי יהיב · דלא מחיל טנופת כלל אלא מפני שטורח הוא לנפותו בשביל דבר מועט והלכך כי ליכא אלא רובע לא טרח לוקח לנפותו דכי אמר ליה מוכר ללוקח אני אומר שפירות יפין הן ואם תאמר אינן יפין או טרח ונפה אותם או אייתי ראיה כמה יש טנופת ואשלם לך ובשביל רובע לא טרח דילא שכרו בהפסד טרחו אבל כי איכא יותר מרובע טרח לוקח לנפותו וכיון דהתחיל לטרוח טורח ומנפה את כולו דדבר קל הוא לגמור הניפוי מאחר שהתחיל והלכך לא מחיל ומיהו היכא דליכא אלא רובע אם בא לנפות הרי בטלה דעתו ופטור מוכר : ואמרי לה קנסא · דמן הדין אפי' טפי מרובע מחיל איניש ואפירי דלאו שפירי מכל וכל יהיב לוקח זוזי שיודע הוא דדרך תבואה להיות בה טנופת ומחיל הלכך רובע לא קנים דהא שכיח וליכא למימר דערובי עריב בידים אבל יתר מרובע לא שכיח בתבואה וליכא למימר דאיהו המוכר הוא דעריב בידים וכיון דעריב קנסוהו רבנן בכוליה דליכא למימר כוליה עירב ונפקא מינה דאי ידעינן ביה דלא עריב אפי' טפי מרובע הוי מחילה וקנה לוקח והיינו דליכא בין דינא לקנסא : מיתיבי · אלישנא קמא דאמרי ליה דינא קפריך ולא אקנסא : כל סאה · תבואה שיש בה רובע הקב ממין אחר ימעט דלא ליהוי רובע ואח"כ יזרענו וכן פי' רבינו חננאל א"נ נזרעו אלא שלא נשרשו עדיין ימעט אבל אם נשרשו אין להם עוד תקנה שכבר נאסרו בהשרשה כדנפקא לן בפסחים בפרק כל שעה (דף כה.) מהמלאה והזרע זרוע מעיקרו בהשרשה ובספרי נמי תניא לה בהדיא התבואה משתרשים : סברוה דרובע דכלאים · האוסר התבואה משום כלאים חשוב הוא מן התורה ולא בטיל כי היכי דחשיב יותר מרובע טנופת לגבי מכירה דלא בטיל והוא הדין דפחות מרובע דכלאים בטל כרובע דטנופת : וקתני ימעט · ויעמידנו על שיעור הבטל דהיינו פחות מרובע ואע"ג דאיסור כלאים חמור הוא שאין ב"ד יכולין להפקיע איסור אפ"ה לא מחמרינן ביה למימר דכיון דטרח ליטרח בכוליה לנפותו כולו כ"ש גבי מכירה דקיל שהרי ב"ד יכולין להפקיר ממון של זה לחבירו דהוו להו למימר ימעטו ויעמידנו על שיעור הבטל דהיינו רובע ואע"ג דאפירי שפירי יהיב איניש זוזי ובטפי מרובע עביד דטרח בכוליה ולא מחיל אפ"ה כיון דרובע מחיל איניש בטפי מרובע נמי יעמידנו על רובע ולא ינפה את כולו וקשיא לרב הונא דאמר מנפה את כולו ומיהו הוה מצי לתרוצי דלא דמי טעם דטנופת לטעם דכלאים כל כך דהתם במחילה תליא מילתא דרובע מחיל איניש משום טרחא אבל יותר מרובע לא מחיל איניש אפי' פחות מרובע שבו דנקל לו לטרוח בכולו מאחר שמתחיל אלא דעדיפא מינה קמתרץ ליה : כרובע דהכא דמי · דשניהן בטלין מן הדין והלכך די במיעוט דהא אפי' מיעוט לא הוה צריך דהא בטיל אלא חומרא בעלמא הוא כדמפרש ואזיל אבל יותר מרובע דכלאים אימא לך שאם בא למעט ממעט את כולו : אי הכי · דמשום חומרא דכלאים ממעט ולא מן הדין : אימא

תוספות

נותן לו דמי חטין · פי' ריב"ם דהיינו כר"ש דאמר (ב"ק נח:) דבר הגורם לממון כממון דמי דמחייב בגזל חמץ ועבר עליו הפסח [ובא אחר ושרפו] ולר"י נראה דאתי אפי' כרבנן דהתם ודאי לאו כממון דמי שאינו שוה לשום אדם כלום אלא(א) *לגזילה ליפטר בו אבל הכא הוי כאילו גזל חטין עצמן שהוא מוכר צרורות לכל אדם כמו חטין ולא דמי לשורף שטרותיו של חבירו (ב) דהתם ב) ניירא בעלמא הוא דקלא ליה ולא את החוב :

סאה שיש בה רובע ימעט · פי' ר"ש ימעט ואח"כ יזרענו א"כ אם נזרעו ולא נשרשו עדיין ימעט אבל אם נשרשו אין להם תקנה שכבר נשרשו ונאסרו בהשרשה ואין נראה דלשון ימעט משמע שכבר (ג) נשרשו ור' יוסי נמי דקאמר יבור משום דמיחזי כמקיים כלאים וקודם שנזרעו לא מיחזי כמקיים כלאים ועוד דבפרק קמא דמ"ק (דף ו: ושם) מייתי לה בהדיא על זרעים המחוברים אלא דנראה דמיירי הכא במחוברים לקרקע ומה שפירש דאם נשרשו אין להם תקנה אגב חורפיה לא עיין דלא אמר הכי פרק כל שעה (פסחים דף כה.) אלא גבי כלאי הכרם אבל כלאי זרעים מותרין הן באכילה ובהנאה ג) כדמשמע פרק כל הבשר (חולין דף קטו.) דפריך אלא מעתה כלאי זרעים ליתסרו דהא כל שתיעבתי לך הוא ומשני מה בהמתך היוצא ממנה מותר אף שדך כן ואלישנא דקנסא פריך דקתני ימעט ולא קנסינן פחות מרובע אטו רובע אבל אלישנא דדינא לא מצי פריך דלא דמי דהתם משום דטפי מרובע לא מחיל כו' כדפירש ר"ש גופיה דה"מ לשנויי הכי ומיהו יש לייסב דפריך נמי אלישנא דדינא שפיר דכל שדרך בני אדם להסיר כלאים הוי אם לא הסירם ולכך הואיל ודרך בני אדם כשבאין לנפות מנפין הכל בכלאים נמי ליהוי כלאים עד שיסיר הכל מכל מקום ללישנא דקנסא מיושב טפי והוי מצי לשנויי דסבר כר' יוסי דאמר יבור אלא רוצה להעמיד כדברי הכל : אימא

מסורת הש"ס

א) מ"ק ה: כלאים פ"ב מ"א : ב) [ב"ק נח: וש"ש דרבה גופיה הוא דקאמר השורף שטרו של חבירו פטור דאמר ליה ניירא קלאי מינך] : ג) [כדאיתא להדיא רפ"ח דכלאים כלאי זרעים אסו' ומותרין באכילה וכ"ש בהנאה] :

רבינו גרשום

ועפרורית רובע לא מקבל והתניא וכו' רובע נישובת · היינו אבק קש שנישוב: עדשים מקבל עליו רובע עפרורית · אלמא דעפרורית מקבל רובע וקשיא . ומשני לעולם בשאר פירות פחות מרובע מקבל רובע לא מקבל ושאני עדשים דקתני דרובע מקבל משום דמיעקר עקרי להו עם השרשין מן האדמה ומייתי בהו עפרא · אבל חיטי ושערי ושאר פירי דחצדי להו מיחצד ולא מייתי עפרא בהדיה פחות מרובע מקבל רובע לא מקבל · השתא דוק מינה טעם דעדשים רובע מקבל משום דמיעקר עקרי להו אבל חטי ושערי לא מקבלי רובע· השתא לפשוט מינה דעפרורית דחטי ושערי רובע לא מקבל אבל פחות מרובע מקבל · והכי נמי אמר רב קטינא דפחות מרובע מקבל · והאי מילתא בניחות' גרסי' לה . ומקשי' לא לעולם מהא לא תפשוט דחטין ושעורין רובע ממש מקבל עפרורית ועדשים אצטריכא ליה למתני דסד"א וכו' קמ"ל דאפי' הכי לא מקבל אלא רובע ותו לא והוא הדין נמי לגבי חטי ושערי · וקשי' לרב קטינא: אמר רב הונא להיכא דאיכא יותר מרובע מינופתובא לוקח לנפות כלומר לנקות מנפה את כולו' אפי' פחות מרובע : אמרי לה דינא . דמאן דיהיב זוזי אפירי שפירי קא יהיב · ואפילו הכי אי אית בה רובע מנופת לא טרח לנפות איניש ולהיכא דטרח בטלה דעתו אצל כל אדם ולא משגחינן ביה ומקבל בעל כרחו · אבל יותר מרובע טרח לנפות וכיון דטרח טרח בכוליה ומנפה את כולו : ואמרי לה קנסא. דקנסינן ליה משום דרובע שכיח בפירות יותר מרובע לא שכיח והואיל דאיכא יותר מרובע איהו הוא המוכר דעריב בהו בידים ממש משום אונאה וכיון דעריב קנסוהו רבנן בכוליה ומנפה להו: מיתיבי סאה שיש בה רובע ממין אחר חשיב כלאים וימעט · משום דאפי' חטי ושערי חשיב כלאים מדרבנן : סברוה דרובע דכלאים בדין יותר מרובע דהכא דמי דכי היכי ד'יותר מרובע גבי מקח וממכר השיב גבי כלאים נמי . וקתני ימעט עד דליתא רובע . ולא מכל וכל ימעט . הכא נמי להיכא דאיכא יותר מרובע ימעט המנופת היותר עד רובע. וקשי' לרב הונא דאמר הבא לנפות מנפה את כולו לא רובע דכלאים לא הוי כיותר מרובע אלא כרובע דהכא דמקח וממכר דמי דמקבל עליו : אי הכי אמאי קתני ימעט. ליהוי כפחות מרובע ולא יצטרך למעט : משום דחומר דכלאים שאני דאיסור הנאה מסייע

עין משפט נר מצוה

יז א ב מיי' פי"ח מהל' מכירה הל' יא סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סימן רכט סעי' א :

לגזלן ר"ת

יח ג מיי' פ"ב מהל' כלאים הל' א סמג לאוין רפ טוש"ע י"ד סימן רצז סעיף ה :

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה נותן וכו' אלא לגזלן ליפטר : (ב) בא"ד שטרותיו של חבירו דפטר ליה רבה התם דהתם ניירא בעלמא: (ג) ד"ה סאה וכו' משמע שכבר נזרעו ור' יוסי ·

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פ"ט מהל' שאלה ופקדון הל' ד סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' ש ס"א וע"ש :

כ ב מיי' פ"ד מהל' מלוה ולוה הל' ו סמג לאוין קצ טוש"ע ח"מ סי' נב סעי' א וטוש"ע יו"ד סי' קסא סעיף יא:

אימא סיפא רבי יוסי אומר יבור אי אמרת בשלמא כיותר מרובע טנופת דמי בהא קא מיפלגי ת"ק סבר לא קנסינן התירא אטו איסורא ור' יוסי סבר קנסינן אלא אי אמרת כרובע דמי אמאי יבור התם היינו טעמא דר' יוסי משום דמיחזי כי מקיים כלאים ת"ש א)שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים זה אומר מאתים שלי וזה אומר מאתים שלי נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו הכי השתא התם ודאי מנה למר ומנה למר הכא מי יימר דלאו כוליה ערובי עריב ת"ש מסיפא א"ר יוסי א"כ מה הפסיד הרמאי אלא הכל יהא מונח עד שיבא אליהו הכי השתא התם ודאי איכא רמאי הכא מי יימר דערובי עריב ת"ש ב)שטר שיש בו רבית קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית דברי ר"מ הכי השתא התם משעת כתיבה הוא דעבד ליה שומא הכא מי יימר דערובי עריב ת"ש מסיפא וחכ"א גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית הכי השתא התם ודאי קרנא דהתירא הוא הכא מי יימר דכוליה לא ערובי עריב ת"ש ג)דתני רבין בר ר"נ לא את המותר בלבד הוא מחזיר אלא מחזיר לו את כל הרבעין כולן אלמא היכא דבעי אהדורי כולה מהדר הכי השתא התם

Tosafot

אימא סיפא · ולא גרסי' ת"ש דלמאי שדחה דחומרא בעלמא הוא אין סברא שיקשה ר' יוסי ולא מסתבר ליה למימר דפליגי דר' יוסי סבר דרובע לא שכיחא ורבנן סברי דשכיחא דלא מסתבר לפלוגינהו בהכי : התם ודאי מנה למר · ה"מ לשנויי התם ודאי איכא חד דלא הוי רמאי הכא מי יימר דליכא רמאי אימור ערובי עריב אלא דמשני שפיר טפי : קונסין אותו ואינו גובה לא קרן ולא רבית · נראה לר"י דר"מ קונס לגמרי להפסיד החוב אפילו בהודאה או בעדות אחרת כדמשמע לישנא דאינו גובה לא את הקרן משמע דאינו גובה כלל ועוד משמע דומיא דרבית וכן משמע נמי מדמדמה לה בהמניח (ב"ק דף ל: ושם) גבי המוציא תבנו וקשו דקנסו גופן משום שבהן שמפסיד גוף הממון ואין להקשות דבפ' איזהו נשך (ב"מ דף עב: ושם) מדמה הך דשטר שיש בו רבית לשטרי חוב המוקדמין ומוקי ההיא דשטר חוב כר"מ והיכי מדמה דהכא מפסיד גוף המלוה והתם אינו מפסיד המלוה אלא דהשטר פסול דהתם לפי שלא נעשית עבירה בגוף המלוה אלא בשטר אבל רבית יש עבירה בהלואה אפי' בלא שטר אע"ג דקאמר דמשעת כתיבה עבד לה שומא מ"מ בלא שטר נמי איכא איסורא בהלואה והקשה ריב"ם דאם יפסיד כל חובו (ג) יפסיד לגמרי א"כ מצינו לוה חוטא נשכר ואור"י דלא קשה כי המלוה שמרויח קנסו בגוף אטו שבח ומתוך כך יזהר אבל הלוה אין במה לקנוס כדי שיזהר שמתחלה ע"מ לפרוע הוא לווה : הכי השתא התם משעת כתיבה עבד ליה שומא הכא מי יימר דעריב · קשה לרשב"א דאמאי לא מייתי ההוא דשטרי חוב המוקדמין דקנסו התם בכוליה מזמן ראשון ומזמן שני אע"ג דאיכא למימר נמי מי יימר דגבי ממשעבדי דשמא לא יבא לגבות ממשעבדי לעולם וכן יש להקשות בסוגיא דהמניח את הכד (ב"ק דף ל: ושם) ואמר ר"י דכי היכי דהכא משעת כתיבה הוא דעבד ליה שומא התם נמי משעת כתיבה הוא דעבר ליה על מדבר שקר תרחק : וחכמים אומרים גובה את הקרן · משמע שגובה ע"פ השטר ואפי' ממשעבדי וקשה לר"י דלמה השטר כשר כיון שהעדים עוברין על לא תשימון כדתנן באיזהו נשך (ב"מ דף עה:) ואע"ג דאינן עדי חמס שאין מרויחין כלום הא קיימא לן כאביי (סנהדרין כז·) דעבריין אוכל נבלות להכעיס פסול והא דלא תני בזה בורר (שם דף כז:) ה"נ לא תנא לוה אלא בכלל מלוה הוא כדמפרש התם (דף כה·) בגמ' מלוה ברבית מלוה הבאה (לו) ברבית ואין לומר דמיירי כגון שאין ניכר הרבית בשטר אלא כתב סתם פלוני לוה מפלוני מנה והעדים היו סבורים שהיה הכל קרן ואח"כ נודע שהיה בו רבית דהא בפרק איזהו נשך (ב"מ דף עב· ושם) משני ר' יוחנן אההיא דשטרי חוב המוקדמין פסולין אפי' תימא רבנן גזרה שמא יגבה מזמן ראשון ואם אין ניכר הרבית בשטר שיש בו רבית נמי נגזור שמא יגבה גם הרבית בתורת קרן ואין לומר דלכך כשרין שלא עשו שומא כיון שניכר הרבית מתוך השטר לא יבא לגבות הרבית ע"י שטר זה והא דתנן באיזהו נשך (שם דף עה:) שהעדים עוברים בלא תעשה היינו כשאין הרבית בשטר ניכר דהא אמר במתניתין ובהמניח (ב"ק דף ל: ושם) דמשעת כתיבה עבד ליה שומא א"כ בשטר זה עוברין בלא תעשה וי"ל דלא תשימון לאינשי במלוה ולוה וערב משמע להו ולא עדים ולהכי לא מיפסלי כדאמרי' (ב"מ דף ה:) לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו א"נ כגון שיש עדים שהיו אנוסין מחמת נפשות וכן י"ל בשטרי חוב המוקדמין דלית דמוקי לה כר"מ אבל לרבנן כשרין ואפי' ר"מ אינו פוסל אלא מטעם קנס ואמאי והלא עדים פסולים הן שחתמו על השטר מוקדם אלא י"ל שיש עדים שהיו אנוסין מחמת נפשות א"נ י"ל דהתם כגון שאומרים טעינו בשנות המלך ואומר ר"י דהלכה כרבנן דאע"ג דקיי"ל כר"מ בגזירותיו (עירובין מז·) דוקא בגזירותיו אבל לא בקנסותיו וכן פסקו הלכות גדולות מטעם זה כרבנן דר"מ (יבמות לז·) במעוברת חבירו ומינקת חבירו ד) : דתני רבין בר ר"נ לא את המותר כו' · הא דלא אייתי מתני' דהתם דמפרשי לה נמי הכי לא את המותר בלבד הוא מחזיר כו' משום דלא מתרצא אלא ע"י ברייתא דרבין בר ר"נ ולישנא דדינא מייתי דלישנא דקנסו היתרא אטו איסורא לא מצי מייתי מהכא דלא שייך הכא קנסא דאם לקח הלוקח יותר ממה שהיה לו ליקח אין לקנסו בכך כי מה היה לו לידע כמה שם ולא גרסי' מה שהיה כתוב במקצת ספרים בשינויא הכא מי יימר דערובי עריב דא"כ הוה משמע דלישנא דקנסא מייתי :

Rashbam

אימא סיפא ר' יוסי אומר יבור · יברור את הכל : אי אמרת בשלמא · דרובע דכלאים כיתר מרובע דטנופת דמי והאי ימעט מן הדין הוא היינו דאתא ר' יוסי למימר יברור את הכל וס"ל כרב הונא דאמר אם בא לנפות מנפה את כולן אבל כיון דאוקמת דמן התורה אפי' מיעוט אינו צריך אלא חומרא הוא אמאי אתא רבי יוסי להוסיף חומרא אחרת על זו ולמימר יבור ואיכא ספרים דכתוב בהו ת"ש מסיפא ולסיועי לרב הונא קאתי : משום דמיחזי כמקיים כלאים · מאחר שמתחיל למעט ומניח מקצתן ומיחזי כאילו מטיל אותן בידים וזורען במתכוין ואי כבר נזרעו בקרקע ובירר קצת ושייר קצת נראה כמקיים בקרקע כלאים ונפקא לן מקרא במ"ק ובתורת כהנים דלוקה : שנים שהפקידו · אלישנא דקנסא פריך שמע מינה לא קנסינן אמותר וה"נ אמאי קנסוהו רבנן בכוליה (א) אלא במותר רובע : מי יימר דלאו כוליה כו' · דכיון דרגלים לדבר דעירב בו בידים דהאיכא יותר מרובע איכא למימר דכוליה עריב : מה הפסיד הרמאי · לא יבא להודות דהא לא מפסיד מידי ולסיועי' קאתי : מי יימר דערובי עריב · כלל : שיש בו רבית · פלוני לוה מפלוני מנה במאתים עד זמן פלוני : התם משעת כתיבה · קעבר המלוה אלא תשימון עליו נשך דמהכא נפקא לן בפ' איזהו נשך : ת"ש דתני רבין כו' · לקמן בפ' בית כור תנן בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל כו' ואם אמר לו הן חסר הן יתר אפילו פיחת רובע לסאה או הוסיף רובע לסאה הגיעו דהיינו ל' רבעים לבית כור דהוי ל' סאין יתר מיכן יעשה חשבון ויחזיר לו כיון דאיכא מותר מרובע ותני רבין בגמ' לא את המותר של רובע לכל סאה הוא מחזיר לבדו אלא את כל הרבעים כולן כל ל' רבעים של בית כור ומותרותיהם הכל מחזיר דהיכא דבא לשלם משלם את כולו ולעיל נמי היכא דבא לנפות מנפה את כולו ומסייעא לרב הונא ואלישנא קמא דאמרי לה דיכא קמסייע דהכא והתם חד טעם הוא דרובע מחיל איניש אבל כי איכא טפי מרובע הוי דבר חשוב ולא מחיל מידי: הכי השתא· התם גבי בית כור עפר מדה בחבל אני מוכר לך בדין הוא דמחזיר לו את כל הרבעים דמעיקרא לא אקני ליה מוכר מידי בייתור על מדת החבל אלא משום דאמר ליה בהדיא הן חסר הן יתר אבל מסתמא לא הוה קני יתר על הבית כור ואפי' כל שהוא הלכך כיון דאיכא דבר גדול כל כך יתר מרובע לסאה לא הוה מחילה כלל דקרקע חשוב הוא בפני עצמו דלהכי אהני מאי דא"ל בית כור והאי דקאמר ליה הן חסר הן יתר מיהו להכי אהני דאי לא הוה יתר על המדה כי אם רובע הוא מחיל ליה אבל יתר מרובע לא הויא מחילה כלל והדר והוא הדין לחסרון דרובע נמי הוי מחילה יתר מרובע לא הוי מחילה (ב) והדר ללוקח אבל גבי רובע טנופת דאף על גב דלא אמר ליה הן חסר הן יתר הויא מחילה מסתמא דהא שכיח טנופת רובע ולעולם אימא לך כי איכא נמי יתר מרובע הויא רובע מחילה ויחזיר המותר דאם בא לנפות אינו מנפה את כולו ולמאי

רבינו גרשום

מסייע לרב הונא מסיפא ר' יוסי אומר יבור. ואם יש בה רובע ממין אחר מהדר ר' יוסי דבורו דיבור כל הרובע(חוץ) דכיותר מרובע דמי והיינו כרב הונא. לא לעולם מהא לא תסייעה דרובע כפחות מרובע דאפילו למעט לא הוה בעי ואמאי קאמר ר' יוסי יבור הכל משום דאי שביק ליה מחזי כמקיים כלאים בכרם : והשאר יהא מונח עד שיבוא אליהו. ש"מ דלא קנסינן[היתר]אטו איסור דמאי קא תבע מאתים' הכא נמי אם בא לנפות אינו מנפה את כולו דלא קנסינן ביתר של רובע אטו איסור דיותר מרובע איסורא הוא: התם. משום הכי יהבי' לכל חד מנה דחד מינייהו לאו רמאי הוא: הכא.האי מוכר מי יימר דלא כולהו ערבינהו. יש לחוש וקנסי' ולהכי הבא לנפות מנפה את כולו : ת"ש מסיפא וכו' · מדקתני ר' יוסי אומר הכל יהא מונח עד שיודה הרמאי · ש"מ דקנסי' היתר אטו איסור ותפשוט לך מהא הבא לנפות מנפה את כולו וקנסי' היתר אטו איסור: הכי השתא וכו' הכא מי יימר דעירובי מערב איהו דאיכא איסורא דלמא ליכא איסור ולא קנסינן ומהא לא תפשוט : דברי ר' מאיר . אלמא דקנסינן היתר אטו איסור ותפשוט לך מהא הבא לנפות מנפה את כולו דקנסי' : דעביד ליה שומא . לא תשימון עליו נשך ומשעת כתיבה איכא איסורא ומשום הכי קנסי'' אבל הכא מי יימר דערובי עריב ומשום הכי הואיל דליכא איסור לא קנסי' : ואינו גובה את הרבית. ש"מ לא קנסי' היתר אטו איסיר הכא נמי לא קנסי' והבא לנפות אינו מנפה את כולו וקשיא לרב הונא: ת"ש דתני רבין. באידך פרקין דלקמן לא את המותר הוא מחזיר וכו' · וקתני במשנה בית כור עפר אני מוכר לך וכו'' ואם אמר לו המוכר ללוקח הן חסר מרובע או יותר מרובע אפילו פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו יותר מיכן יעשה הלוקח חשבון וגרסי' בגמרא דבית כור לא את הרובע בלבד הוא מחזיר אלא מחזיר לו את כל המותר : כלפי לייא' תני רבין בר רב נחמן לא את המותר בלבד מחזיר אלא מחזיר כל הרבעין כולן דהיינו לכור ל' רבעין של קב · והיינו סכום הרבעים ז' קבין ומחצה אלמא דקנסי' היתר אטו איסור דהיינו פחות מרובע אטו איסור דיותר מרובע · הכא נמי תפשוט הבא לנפות מנפת את כולה : הכי השתא התם

מסורת הש"ס

א) ב"מ לז: ב) ב"ק ל: ב"מ עב: ג) לקמן קד: ד) [ועי' תוס' יבמות לז: ד"ה מי ותוספות ב"ק ל: ד"ה וחכמים ותוס' ב"מ עב: ד"ה קונסין ותוספות זבחים קד: ד"ה אר"ע ותוספות בכורות כח: ד"ה ר"מ] :

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה שנים שהפקידו וכו' רבנן בכוליה לא ניקנסיה אלא במותר רובע : (ב) ד"ה הכי השתא וכו' והדרם ללוקח אבל : (ג) תוס' ד"ה קונסין וכו' כל חובו לגמרי כצ"ל ותיבת יפסיד נמחק :

א) בבא מציעא דף נ:

רבינו גרשום

התם בין חסר בין יתיר אמר ליה. והואיל דאשכח יותר מרובע מיהו רובע לסאה לא חשיב והויא מחילה · יותר מרובע עולות לכור לפ' קבין ולא הויא מחילה דכיון דהויא ליה ט' קבין הויא לה ארעא חשיבא באפי נפשה והדרא ליה · ואכתי לעולם מהא לא תפשוט הבא לנפות דמנפה את כולו: יותר משתות בטל מקח שתות קנה ומחזיר אונאה . ואמאי להיכא דנתאנה ביותר על שתות אמאי בטל מקח ניהדר ליה מוכר ללוקח עד פחות משתות והוה המקח קיים : אלא ש"מ דכל היכא דבעי לאהדורי כוליה מיהדר' הכי נמי תפשוט דהבא לנפות מנפה את כולו : הכי השתא התם שוה בשוה. קאמר ליה לזבוני ליה המקח ומיהו להיכא דנתאנה פחות משתות נקנה מקח משום דלא ידיע ליה אי נתאנה אי לא נתאנה והוי מחילה והיכא דנתאנה שתות דידיע ללוקח לא הויא מחילה יותר משתות מקח טעות ובטל מקח ומהא לא תפשום ולעולם הבא לנפות אינו מנפה את כולו : ת"ש המקבל עליו שדה חברו ליטע בשכר הרי זה מקבל עליו בעל השדה עשר בוראות למאה אילנות. דאי מביר הנוטע כשיעור י' אילנות בין ק' שלא נטע(אעפר)לא קא מפחית מדמיו ומקבל עליו בעל השדה אבל אם מביר יותר מכן מגלגלין עליו את הכל אפי' עשר בוראות ואמאי מגלגלין עליו את הכל וליהדר וליטע ליה הנוטע עד י' אלא ש"מ דמגלגלין עליו את הכל דכל היכא דבעי אהדורי כולו מהדר. ותפשום לך מהא הבא לנפות מנפה את כולו: אמר רב הונא בריה דרב יהושע. מהא לא תפשוט דהכא משום הכי מגלגלין עליו את הכל דכל יותר מיכן. יותר מעשר למאה כבא ליטע לו מתחלה שדה בפני עצמה דמי כמו שקיבל עליו ליטע לו שדה של י"א אילנות לעצמה דמי שאילו היו י' בלבד היה פטור שהיו נבלעין בתוך המאה ועכשיו הואיל והן יותר מי' לא מקבל עליו בעל השדה ובבא ליטע עכשיו דמי ומגלגלין עליו את הכל ואינו מקבל עליו בעל השדה אלא אחד לי' אילן : פיס' המוכר מרתף של יין לחבירו . כלומר אוצר מלא יין מקבל עליו הלוקח י' קוססות לק'. עשר חביות של יין קרוי שהקרים לק': היכי דמי אי דאמר ליה מרתף של יין סתם. אני מוכר לך ומקבל עליו עשר קוססות. קשיא להך ברייתא דקתני נותן לו יין שכולו יפה בלא קוססות . ואי אמר ליה מרתף זה של יין קשיא ברייתא דנותן יין הנמכר בחנות. ואי הכי שאמר זה אפי' שאמר זה של יין נותן לו יין גרוע כגון

ולמאי דפשיט ליה התם דאי א"ל בית כור סתמא כמאן דאמר ליה הן חסר הן יתר דמי והויא נמי מחילה רובע לסאה ויותר מרובע יחזיר הכל הוה ליה לשנויי הכא הכי השתא התם מעיקרא בית כור א"ל דמשמע לא פחות ולא יותר מיהו רובע הויא מחילה טפי מרובע לא הויא מחילה כלל והדר הכל דאין דרך להיות בבית כור יותר מבית כור אבל הכא דודאי אית ביה טנופת לעולם אימא לך דלא יכפה אלא את המותר על הרובע ונראה בעיני דה"ג לה דכי האי גוונא מתרץ לקמיה הכי השתא התם מעיקרא שוה בשוה א"ל כו' וכן עיקר: נקנה מקח · לגמרי ולא יחזיר לו המאנה כלום דמחילה היא: שתות קנה · אליבא דר' נתן אבל אליבא דר' יהודה הנשיא רצה אומר תן לי מעותי או תן לי מה שאוניתני בפרק הזהב: ולמאי · מחזיר כל האונאה בין בשתות בין ביתר משתות ניהדר המותר שעל הפחות משתות דהא פחות משתות מחיל איניש ואין כאן לא אונאת שתות ולא אונאת יתר משתות אלא אונאת שני משהויין משהו יתר משתות ומשהו פחות משתות דאידך מחילה הוו אלא לאו שמע מינה אם בא לנפות מנפה את כולו כרב הונא: שוה בשוה א"ל · מוכר ללוקח ובכך נתרצה לוקח ואם אינו שוה לא יתרצה והלכך בדין הוא דאפי' פחות משתות יחזיר מיהו לכך אין מחזיר דכיון דלא ידיע כל כך וכשוה דמי הויא מחילה אבל שתות ידיעה היא ולא מחיל מידי אבל גבי פירות דאורח' דמילתא היא שיש שם טנופת התם ודאי איכא למימר דמחיל לגמרי ואפי' היכא דאיכא יתר מרובע הרובע מיהו הויא מחילה: המקבל · פועל שמקבל עליו בשכר ליטע כל שדה חבירו כשיעור שיכולין ליטע כגון ממטע עשרה לבית סאה: מקבל עליו · בעל השדה עשר בוריות למאה אם יש עשרה אילנות בורות שאין עושין פירי לא יצטרך מקבל ליטע אחרים תחתיהן דאורחייהו דאילנות להיות בהן בוריות כל כך ומחיל: יתר מכן · כגון י"א למאה: מגלגלין עליו את הכל · יטע לו י"א אילנות תחתיהן דהשתא ליכא מחילה כלל ולעיל נמי אם בא לנפות מנפה את כולו כרב הונא: אמר רב הונא בריה דרב יהושע כל יתר · מעשר בוריות לק' אין לנו לחייבו לחזור וליטע את היתר על עשר אילנות לבד דהרי הוא באותו מותר כשבא ליטע אותו כאילו בא עכשיו ליטע שדה אחר מתחלה דמי שהרי קרקע הרבה יש שראוי ליטע וחשוב שדה שלם בפני עצמו והרי הוא כאילו לא עשה כלום מעיקרא מקבלנותו שהרי קיבל שדה ליטע ועדיין כשיש יתר מי' בוריות הרי יש לו שדה ליטע הלכך כשאמר לו בעל הבית נטע לי שדה זו ליטע את כל השדה אמר לו והרי לא קיים את תנאו היכא דנשאר י"א בוריות וכשבא לחזור וליטע יטע את כולן דכמתחיל עכשיו לקיים את תנאו דמי ובאילן אחד שיטע לאו כלום הוא שהרי הרוב של שדה נשתייר עדיין שלא נטעו והיכא דלא נשארו מתחלה כי אם י' בוריות לק' לא הקפיד בעל השדה בדבר מועט כזה ומשראוי לקרות שדה כגון י"א אילנות לק' חשיבי ולא מחיל כלל אבל גבי טנופת יתר מרובע לסאה כיון דרובע שכיח מחיל כי איכא טפי מרובע נמי המותר ישלם והרובע מחיל דהא ליכא למימר התם כל יתר מרובע כבא להחזיר לו את הסאה מתחלה דמי דהא סאה זבין ליה עם רובע טנופת וכי משלם ליה מותר דרובע הרי נתקיימה מכירתו וקיים תנאו ולא דמי למקרקעי דחשיבי די"א בוריות הרי הן שדה הניכר לעינים ולא מחיל מידי אבל יותר מרובע טנופת דמטלטלי ליכא קפידא כל כך אלא שישלים לו תנאו ולעולם אימא לך אין מנפה את כולו: היכי דמי · מתניתין דקתני מרתף של יין מקבל עליו כו' דמשמע המוכר לחבירו מרתף של יין אבל אין אנו יודעין איזה לשון אמר המוכר ללוקח בשעת מכירה: אי דא"ל · מוכר ללוקח בסתמא מרתף של יין אני מוכר לך ולא קאמר זה: קשיא · ברייתא דלקמן דקתני נותן לו יין שכולו יפה ומתני' קתני מקבל עליו י' קוססות לק': ואי דא"ל מרתף זה של יין · אני מוכר לך: קשיא · נמי הך ברייתא דלקמן דקתני נותן לו יין הנמכר בחנות: אי דא"ל מרתף זה · ולא הזכיר יין: קשיא · ברייתא דקתני אפילו כולו חומץ הגיעו: שכולו יפה · דסתם יין יפה בעינן ולא מקבל עליו י' קוססות דלא דמי לרובע טנופת לסאה וי' מתליעות תאנים למאה דלא חשיבי וגם שכיחי ומחיל אבל חביות של יין דבר גדול הוא כל חבית בפני עצמו וגם לא שכיח כל כך והלכך כי אמר ליה סתמא יפה בעינן: נותן לו יין הנמכר בחנות · היינו כולו קוססות והכי מוכח לקמיה בשמעתא דלהכי אהני זה כמות שהוא: מרתף זה · אפילו חומץ משמע: לעולם · מתניתין דאמר ליה מרתף של יין סתם ולא קאמר ליה זה הלכך יין טוב בעינן ומקבל עשרה קוססות לק' דעבידי דשכיחי ומחיל. ודקשיא לך ברייתא דקתני יין שכולו יפה תני ברישא דברייתא הכי נותן לו יין שכולו יפה ומקבל עליו כו': ובסתם מי מקבל · בתמיה דאוקמת למתניתין בסתם ואפילו הכי מקבל י' קוססות לק': חבית של יין כו' · רבותא נקט דסלקא דעתך לשתייה לאלתר קא בעי ליה או למכרו ולא להכניסו באוצר קמ"ל: נותן לו יין שכולו יפה · ואם איתא דמקבל קוססות הכא נמי נימא הגיעו אפילו הוא יין קוסס: דכולה חד חמרא הוא · אבל בחביות טובא מקבל עשרה קוססות לק': *וזהו אוצר כו' · כלומר היינו מרתף דמתניתין אלמא מתניתין במרתף זה של יין קמיירי ולא בסתם והיינו טעמא דלהכי של יין למכור יין יפה ולהכי זה לקבל קוססות דא"ל מרתף זה של יין אני מוכר לך:

קשיא

התם הן חסר הן יתר א"ל · יה"פ התם בית כור הן חסר הן יתר א"ל ואפי' כי א"ל בית כור סתמא אני מוכר לך ולא אמר לו הן חסר הן יתר אמר בפ' בית כור(לקמן קד·) דאם פיחת או הותיר רובע הגיעו(ולהכי היכא)דא"ל בית כור סתמא אית לן למימר דיותר מרובע לא הויא מחילה וכיון דהדר הדר כולו אבל גבי סאה כשאדם אומר לחבירו סאה פירות אני מוכר לך רגיל להיות שם רובע טנופת וכשיש שם רובע טנופת קרי ליה שפיר סאה פירות ולכך אין לנו לומר דאי איכא יותר מרובע שינפה את כולן:

כל יתר מכאן כבא ליטע מתחלה דמי · פירוש בתחלה כשמתחיל ליטע אינו יכול ליטע אות' שיודע בודאי שהוא גרוע ואפילו הפחות מעשר ואם נודע *דכל זמן שהוא עסוק במלאכה שנטע אפילו אחד שאינו טוב חייב להסירו וליטע אחר במקומו הלכך כשיש יותר מעשר אע"פ שלא נודע עד זמן ארוך אחר שיצא מן המלאכה אכתי כיון דלכל הפחות צריך ליטע היתר א"כ עדיין לא יצא מן המלאכה ועדיין הוא עוסק בה וכבר פי' דכל זמן שהוא (א) במלאכה אפי' נודע שאחד מהן גרוע חייב לעקור וליטע אחר במקומו:

נותן לו יין הנמכר בחנות · היינו ריחיה חלא וטעמיה חמרא כדמוכח לקמן בשמעתין ותימה למ"ד ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא היכי יהיב ליה והא מרתף זה של יין קאמר והא לאו יין הוא ואומר ר"י דאע"ג דהוי חלא מיקרי יין שפיר וקשה לרשב"א דבפרק בתרא דע"ז (דף סו· ושם) פליגי אביי ורבא בחמרא לגו חלא אביי אמר במשהו ורבא אמר בנותן טעם ומפרש גמרא דבהא פליגי דאביי סבר ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא והוה ליה מין במינו ורבא סבר דהוי חמרא והוה ליה מין בשאינו מינו ואם תמצא לומר אפי' למ"ד חלא (מ"מ) מיקרי חמרא אם כן לימא דלכ"ע ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא והוה ליה מין במינו ורבא לטעמיה דאמר התם בתר שמא אזלינן והאי שמא לחוד והאי שמא לחוד:

חבית של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה · אבל ביין הנמכר בחנות לא אפילו למ"ד ריחיה חלא חמרא מכל מקום אהאי חמרא לא יהבי איניש דמי:

חד

התם הן חסר הן יתיר א"ל מיהו רביע לא חשיב יתר מרביע חשיב דכיון דחזי ליה לאיצטרופי בתשעת קבין הויא לה ארעא חשיבתא באפי נפשא והדרא ת"ש א)האונאה [א]פחות משתות נקנה מקח [ב]יותר משתות בטל מקח [ג]שתות קנה ומחזיר אונאה אמאי ליהדר עד פחות משתות ש"מ כל היכי דבעי לאהדורי כולה מהדר הכי השתא התם מעיקרא שוה בשוה א"ל מיהו פחות משתות לא ידיעה במנה ומחיל איניש שתות ידיעה ולא מחיל איניש יתר משתות מקח טעות הוא ובטל מקח ת"ש [ד]המקבל שדה מחברו ליטע הרי זה מקבל עליו עשר בוריות למאה יותר מכאן מגלגלין עליו את הכל א"ר הונא בריה דרב יהושע כל יתר מכאן כבא ליטע מתחלה דמי: מרתף של יין וכו': היכי דמי אי דא"ל מרתף של יין סתם קשיא אי דאמר ליה מרתף זה של יין קשיא אי דאמר ליה מרתף זה קשיא דתניא מרתף של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה מרתף זה של יין אני מוכר לך נותן לו יין הנמכר בחנות מרתף זה אני מוכר לך אפילו כולו חומץ הגיעו לעולם דא"ל מרתף של יין סתם ותני ברישא דברייתא ומקבל עליו עשר קוססות למאה ובסתם מי מקבל והא תאני ר' חייא [ה]המוכר חבית יין לחברו נותן לו יין שכולו יפה שאני חבית דכולא חד חמרא הוא והא תני רב זביד דבי ר' אושעיא מרתף של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה מרתף זה של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה ומקבל עליו עשר קוססו' למאה וזהו

הנמכר בחנות לפי שיש לבעל הבית יין גרוע שאינו יכול למוכרו בבית נותנו לחנוני למוכרו לפי שהחנוני מוכר בשוק מקום שעוברין ושבין[ובני אדם] וקונין אותו פועלים ועוברי דרכים שאינן מבקשים כל כך קתני דכולו יפה נותן לו חוץ מי' קוססות. וקשיא להך ברייתא' דקתני היכא דאמר ליה מרתף זה של יין משמע דמזה יין שהוא במרתף ולהיכא דא"ל מרתף זה משמע כעין שהוא ואפילו כולו חומץ הגיעו: אמרי לעולם מתני' מתוקמא דאמר ליה מרתף של יין סתם ודקשיא לך מן ברייתא תני לה נמי הכי ברישא דברייתא מרתף של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה ומקבל עליו כו'. מקשי' על עשר קוססות למאה דמתני' להיכא דאמר ליה סתם מרתף של יין אני מוכר לך מקבל עליו י' קוססות לק' מהא דתני ר' חייא וכו' אלמא דלא מקבל' ומשני ליה שאני חביות של יין הואיל דאתני ליה הבית של יין דין הוא דליתן ליה יין יפה משום דחבית כוליה חד חמר הוא ולהיכא דאיתרע במקצת איתרע נמי כולו · וליכא למימר דיהיב ליה האי יפה מחבית זו וקוסס מחבית אחרת משום דלא אתני ליה הכי · אבל גבי מרתף דכל חבית וחבית כאנפי נפשה הוא ודאי מקבל עליו עשרה קוססות לק' : והא תני רב זביד וכו' נותן לו יין שכולו יפה . אע"ג דאמר ליה סתם ולהיכא דקא מפרש ליה ואמר ליה מרתף זה של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה ומקבל עליו

כא א מיי' פי"ז מהל' מכירה הל' ג סמג לאוין קע ועשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכז סעיף ג:
כב ב מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעי' ה:
כג ג מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעי' ב:
כד ד מיי' פ"ח מהל' שכירות הל' יא סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שכ סעיף א:
כה ה מיי' פי"ז מהל' מכירה הל' ג סמג עשין פב ולאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רל סעיף ב:

נ"א כל

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כל וכו' שהוא עסוק במלאכה:

ר"מ פ"י

שייך לע"ב

כו א מיי' פ"יח מהל' מכירה הל' ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רל סעיף ב :
כז ב מיי' שם הל' ז טוש"ע שם ס"א :
כח ג מיי' שם הל' ח טוש"ע שם ס"ג :
כט ד מיי' שם הל' ז טוש"ע שם ס"א :
ל ה מיי' פ"ח מהל' ברכות הל' ח סמג עשין כז טוש"ע א"ח סי' רד סעיף א וסעיף ד:

וזהו אוצר ששנו חכמים במשנתינו אלא מתני' נמי דאמר ליה זה קשיא זה אזה לא קשיא הא דאמר ליה למקפה הא דלא א"ל למקפה דרב זביד דא"ל למקפה ברייתא דלא א"ל למקפה הלכך [א]מרתף של יין וא"ל למקפה נותן לו יין שכולו יפה [ב]מרתף זה של יין וא"ל למקפה נותן לו יין שכולו יפה ומקבל עליו עשר קוססות למאה [ג]מרתף זה של יין ולא א"ל למקפה נותן לו יין הנמכר בחנות איבעיא להו מרתף של יין ולא א"ל למקפה מאי פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר [ד]מקבל וחד אמר לא מקבל מאן דאמר מקבל דייק מדרב זביד דקתני מרתף של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה ואוקימנא דאמר ליה למקפה טעמא דאמר ליה למקפה הא לא א"ל למקפה מקבל ומ"ד לא מקבל דייק מברייתא דקתני מרתף של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה ואוקימנא דלא א"ל למקפה ולמאן דדייק מדרב זביד קשיא ברייתא חסורי מחסרא והכי קתני במה דברים אמורים דאמר ליה למקפה הא לא אמר ליה למקפה מקבל ומרתף זה של יין ולא א"ל למקפה נותן לו יין הנמכר בחנות ולמאן דדייק מברייתא קשיא דרב זביד דאוקימנא דא"ל למקפה הא לא א"ל למקפה מקבל הוא הדין דאע"ג דלא א"ל למקפה לא מקבל והאי דאוקימנא דא"ל למקפה משום דקשיא זה אזה אמר רב יהודה יין הנמכר בחנות מברכין עליו בורא פרי הגפן ורב חסדא אמר גבי חמרא [א]דאקרים למה לי מיתיבי [ב]העל הפת שעפשה ועל היין שהקרים ועל תבשיל שעברה צורתו אומר שהכל נהיה בדברו אמר רב זביד מודה רב יהודה בפורצמא דמיזדבן אקרנתא א"ל אביי לרב יוסף הא רב יהודה הא רב חסדא מר כמאן סבירא ליה א"ל מתניתא ידענא דתניא

קשיא זה אזה · ברייתא דלעיל ורב זביד קשיין אהדדי דלעיל קתני במרתף זה של יין דנותן לו יין הנמכר בחנות והכא בדרב זביד קתני שכולו יפה וקיבל קוססות : הא דא"ל למקפה · ברייתא דרב זביד שאמר יין לצורך להטעים מאכל וליתן לתוך התבשיל אני מוכר לך דהייט יין טוב ומתקיים הרבה שמעט מעט מסתפקין ממנו והלכך אהני מאי דא"ל למקפה ליתן יין טוב ואהני זה לקבל י' קוססות לק' : והא · קמייתא דקתני נותן לו יין הנמכר בחנות דלא א"ל למקפה הלכך כיון דקאמר זה נותן לו יין הנמכר בחנות והאי דקאמר של יין למעוטי חומץ אבל רישא דההיא ברייתא קמייתא דקתני מרתף של יין סתמא אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה פלוגתא לקמן אי מיירי נמי כמו מציעתא בדלא א"ל למקפה או בדא"ל : הלכך מרתף של יין כו' · מילתיה דרב זביד קמפרש : מרתף זה של יין ולא א"ל כו' · אברייתא דלעיל קאי ורישא דידה פליגי בה לקמן ומיהו סיפא דקתני מרתף זה אני מוכר לך אפילו כולו חומץ הגיעו בדלא א"ל למקפה מיירי דאילו א"ל מרתף זה למקפה אני מוכר לך צריך ליתן לו יין שכולו יפה ומקבל י' קוססות לק' כדתני רב זביד גבי מרתף זה של יין ואוקימנא דאמר ליה למקפה דלא שנא מרתף זה אני מוכר לך ממרתף זה של יין אני מוכר לך היכא דא"ל למקפה דלמקפה משמע מיין טוב דלא היו רגילין למקפה כי אם ביין טוב ואם(א) היו רגילין נמי לתת חומץ במקפה אפילו הכי אין לומר מרתף למקפה אני מוכר לך בשביל חומץ דכל חומץ מתקיים הוא ומחמיץ יותר ויותר ומרתף חומץ היה לו לומר והכי מוכחא מילתא כדפרישית דמשום הכי לא קתני בדרב זביד דין של מרתף זה אני מוכר לך כדקתני בברייתא קמייתא דכיון דבדא"ל למקפה מיירי רב זביד תנא מרתף זה של יין אני מוכר לך והוא הדין למרתף זה אני מוכר לך דהייט הך

והאי דנקט של יין רבותא הוא דאף על גב דאמר ליה של יין ואמר ליה נמי למקפה אפילו הכי מקבל י' קוססות לק' : מרתף של יין . סתם דלא א"ל זה ולא א"ל למקפה נמי : מאי · ומשום דאיכא חדא לטיבותא וחדא לריעותא קבעי לה מי מדמי לה למרתף זה של יין וא"ל למקפה דקתני בדרב זביד דנותן לו יין יפה ומקבל י' קוססות דכי היכי דהתם איכא חדא לריעותא דקאמר מרתף זה וחדא לטיבותא דא"ל למקפה הכא נמי איכא חדא לטיבותא דאמר מרתף של יין ולא אמר זה וחדא לריעותא דלא א"ל למקפה או דלמא נותן לו כולו יין יפה הואיל ולא אמר זה ואע"ג דלא א"ל למקפה דמאן דזבין חמרא מסתמא למקפה בעי ליה ולא למכרו בחנות וגם שלא יהיו בו קוססות ולא דמי לתאנים מתליעות ולא לטטופת שבתבואה משום דכל חבית של יין דבר חשוב הוא ומקפיד עליו והשואל הזה יודע היה שיש לדקדק מברייתא דלעיל דנותן לו יין כולו יפה ומדרב זביד יש לדקדק דמקבל עליו קוססות כדמפרש לקמיה והכי קבעי גמרא מי דייקא מברייתא דאינו מקבל ומשום האי טעמא דפרישית ודרב זביד תריצי לה כדלקמן או דלמא דייקינן מדרב זביד דמקבל ומשום טעמא דפרישית וברייתא מתרצי' לה כדלקמן כן שיטת גמרא : חד אמר מקבל · דסבירא ליה טעמא כדפרישית : וחד אמר לא מקבל · אלא כולו יין יפה נותן לו וטעמא כדפרישית דמסתמא קפדי' אחביות קוססות טפי ממתליעות בתאנים וטטופת בתבואה : דייק מדרב זביד · כלומר משום דסבירא ליה דמקבל מפרש להא דרב זביד דוקא ואידך ברייתא מתרץ לה דלא תקשי ליה כדלקמן דאע"ג דאיכא למידק מברייתא שפיר דאינו מקבל ומאי לתרוצי לדרב זביד כדלקמן אפילו הכי לא ניחא ליה למימר הכי שאחר סברתו הולך ומתרץ הברייתות לפי דעתו : ואוקימנא · לסיפא דקתני זה כדאמר ליה למקפה והוא הדין לרישא ודייקינן מינה טעמא דנותן לו שכולו יפה דאמר ליה למקפה הא לא א"ל למקפה מקבל והא דלא קמפליג ותני בדידה במרתף של יין סתמא וליפלוג בין א"ל למקפה ללא א"ל היינו טעמא דכולה כדא"ל למקפה קמיפלגי והייט נמי בדידה : ואוקימנא · למציעתא דברייתא דלא א"ל למקפה וה"ה לרישא : חסורי מיחסרא והכי קתני בד"א כו' · והאי דלא קמיירי כולה בדא"ל למקפה דג' דינין אתא לאורויי ביין ולמימרא דזימנין דנותן לו יין שכולו יפה וזימנין נותן לו כולו יין רע הנמכר בחנות וזימנין דאפי' כולו חומץ הגיעו : הוא הדין דאע"ג דלא א"ל כו' · והכי קתני הא דרב זביד מרתף של יין אני מוכר לך אין בו חילוק בין א"ל למקפה ללא א"ל אלא נותן לו יין שכולו יפה אבל אם א"ל מרתף זה של יין אני מוכר לך אז יש חילוק בדבר דזימנין דנותן לו יין שכולו יפה אלא שמקבל עליו י' קוססות וכגון דא"ל למקפה אבל אי לא א"ל למקפה נותן לו יין הנמכר בחנות והאי דלא תני ליה בהדיא האי חילוק דיין הנמכר בחנות הייט משום דכולה ביין יפה בעא לאורויי לן דינא : משום דקשיא זה אזה · ומיהו רישא בדלא א"ל למקפה נמי מיירי : יין הנמכר בחנות · כלומר יין רע מכל ייטת הנמכרים בחנות : מברכין כו' · דחשיב פירי ולא מברכין עליו שהכל נהיה בדברו אע"ג דתנן ועל כולן אם בירך שהכל נהיה בדברו יצא : דאקרים · אייגר"א בלעז היינו יין קוסס : למה לי · לברך עליו אלא שהכל נהיה בדברו והאי יין הנמכר בחנות הוא יין רע שריחו חומץ וטעמו יין עדיין כדלקמן : שעברה צורתו · שהחמיץ שקורין טורניי"ר : אומר שהכל נהיה בדברו · ולמעוטי אתא דלא יברך על הפת ברכת המוציא דהא לאו לחם הוא ועל היין לא יברך בורא פרי הגפן ועל התבשיל אם הוא מה' המינים כגון דייסא לא יברך בורא מיני מזונות : בפורצמא · יין רע יותר מאותו הנמכר בחנות שאינו נמכר אלא בקרנות העיר בפרשת דרכים שיש שם לוקחין הרבה ואין מדקדקין מה יקנו כפי שעה ובפיר"ח גרס בפרצופא שנשתנה מראיתו ופרצופו מתוך שהוא רע הרבה : הא רב יהודה הא רב חסדא · דפליגי : מר כמאן סבירא ליה · מברכין או אין מברכין : אמר ליה מתניתא ידענא · דקתני בה שלשה ימים ודאי ומהתם שמעינן אי מברכין או אין מברכין כדמפרש לקמיה דאיפליגו בה ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי ומפרשינן לקמן כמאן מנייהו פשט ליה רב יוסף לאביי כלומר כמי מעניהם הוה משמע ליה ברייתא דנדע היאך אהדר ליה לאביי ומיהו רב יוסף לא קאמר ליה לאביי פלוגתא דר' יוחנן ור' יהושע דאם כן הוה לן למימר לקמן הכי ואמרינן מאי קאמר ואמר ר' יוחנן כו' אלא לאו שמע מינה גמרא קאמר לה לפרושי הך ברייתא ורב יוסף לא אמר לאביי יותר אלא מתניתא ידענא דתניא כו' ומפרשינא לה הכי דמהכא שמעת לה לבעיא שלך כן נראה בעיני :
הבודק

חד אמר מקבל · תימה לדידיה אמאי מוקי (ב)רב זביד מתניתין כר' אושעיא ובדלאמר ליה מרתף זה של יין אני מוכר לך וא"ל למקפה לוקי מתני' בלא א"ל למקפה ובדלאמר ליה מרתף של יין סתם : וחד אמר לא מקבל · קשה לרשב"א א"כ אמאי נקט ר' חייא לעיל המוכר חבית של יין לחבירו נותן לו יין שכולו יפה מאי איריא חבית אפי' מרתף נמי ויש מפרשים לרבותא נקטיה כדפירש הקונטרס לעיל :
הבודק

רבינו גרשום

וזהו מרתף אוצר ששנינו במשנתינו' אלמא להיכא דאמר ליה יין סתם לא מקבל עליו כלום מן קוססות והיכי מתרצת למתני' וברייתא להיכא דאמר ליה יין סתם דמקבל עליו י' קוססות לק' : אלא מתני' . נמי משום הכי מקבל עליו דאמר ליה מרתף זה דהא מפר' ליה כעין שהוא משום הכי מקבל והכי נמי תני רב זביד: אי הכי קשיא זה אזה. דהכא קתני דהיכא דאמר ליה זה מקבל עליו י' קוססות והשאר יפה לברייתא לעיל דהיכא דאמר ליה מרתף זה דנותן לו יין הנמכר בחנות דכולו רע ומקבל עליו והא לא קשיא. כלומר מתני' דאמר ליה מרתף זה משום הכי מקבל והאי דקא קשיא לך מברייתא הא לא קשיא כלומר מתני' דאמר ליה לוקח למוכר לצורך מקפה וציקי קדרה קא בעינא ליה · אמר ליה מרתף זה של יין אני מכר לך נותן לו יין שכולו יפה ומקבל עליו עשר קוססות לק' משום דלצורך מקפה ותבשיל צריך יין יפה ומובחר כדי שיכולין לאוצרו ימים רבים · אבל אי דלא אמר ליה למקפה ליכא למשמע מינה דיפה נותן לו . מילתא דרב זביד כולה דאמר ליה למקפה · וברייתא דלא אמר ליה למקפה : אי דאמר ליה מרתף של יין אני מוכר לך ואמר ליה אידך למקפה קא בעינא ליה נותן לו יין שכולו יפה והכי נמי מפרש לברייתא · אבל אי [לא] א"ל למקפה ליכא למשמע מינה ולהיכא דאמר לו נמי מרתף זה של יין אני מוכר לך ואמר ליה למקפה נותן לו יין וכו' וברייתא דלעיל מפרש הכי מרתף זה של יין ולא אמר ליה למקפה נותן לו יין הנמכר בחנות ולא קשיין אהדדי דהא דתני רב זביד אמרי' להיכא דאמר לו למקפה נותן לו יין שכולו יפה: איבעיא להו להיכא דאמר לו מרתף של יין סתם אני מוכר לך ולא אמר ליה למקפה מאי יהיב כולו יפה או מקבל עליו י' קוססות למאה: מאן דאמר מקבל י' קוססות : ואוקימנא לעיל מלתא דרב זביד דאמר ליה למקפה משום הכי לא מקבל · מעמיה דאמר הא לא אמר ליה למקפה כי אם סתם מקבל: דקתני. בברייתא דלעיל : ואוקימנא כולו ברייתא דלעיל דלא אמר

למקפה דנותן לו יין יפה כולו ולא מקבל עליו כלום : ולמאן דדייק מדרב זביד דמקבל קשיא ברייתא דמשמע דלא מקבל : לעולם להיכא דלא א"ל למקפה מקבל וחסורי מחסרא ברייתא והכי קתני מרתף של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה. בד"א דא"ל למקפה. הא לא א"ל למקפה מקבל. כדאמרי' ואי אמר לו מרתף זה של יין אני מוכר לך וכו' ולמאן דדייק מברייתא דלא מקבל קשיא דרב זביד דמקבל. אמר לך הא דרב זביד לא קשיא לך לעולם לא מקבל ולהיכא דאמר ליה מרתף של יין אני מוכר לך נותן לו יין יפה דלא מקבל י' קוססות אע"ג דלא אמר למקפה והוא הדין נמי להיכא דאמר ליה מרתף זה של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה אע"ג דלא אמר לו למקפה לא מקבל עשר קוססות והאי דאוקימנא מלתא דרב זביד דא"ל למקפה משום הכי מקבל עליו י' קוססות משום דוחקא הוא דאמר דאי לא מוקמת ליה הכי קשיא זה אזה כדמקשי' לעיל דכל משום דלא קשיין אהדדי מתרצין מלתא דרב זביד הא דאמר ליה למקפה משום הכי מקבל אבל להיכא דאמר ליה [illegible]
[illegible]

א) [גי' ערוך ערך קרס ב' דאקרים בסמ"ך וכן בסמוכות היינו שהקרים:] ב) ברכות מ:

הגהות הב"ח
(א) רשב"ם ד"ה מרתף זה וכו' ביין טוב ואם תימא לומר היו רגילין: (ב) תוס' ד"ה חד וכו' אמאי מוקי לרב זביד דכי ר' אושעיא מתני' בדלאמר ליה כצ"ל:

דתניא א) *הבודק את החבית להיות מפריש עליה תרומה והולך ואחר כך נמצאת חומץ כל ג' יום ודאי מכאן ואילך ספק מאי קאמר א"ר יוחנן ה"ק ב) כל ג' ימים הראשונים ודאי יין מכאן ואילך ספק מאי טעמא חמרא מעילאי עקר והאי טעימיה ולא עקר אם תמצא לומר בתר דטעימיה עקר הוה ריחא חלא וטעמיה חמרא ג) וכל ריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא ורבי יהושע בן לוי אמר כל ג' ימים האחרונים ודאי חומץ מכאן ולהלן ספק מאי טעמא חמרא מתתאי עקר ואימור עקר ולאו אדעתיה ואם תמצא לומר מעילאי עקר והא טעימיה ולא עקר דלמא בתר דטעימיה עקר הוה ריחיה חלא וטעמי' חמרא ג) וריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא דרומאי מתנו משמיה דר' יהושע בן לוי ראשונים ודאי יין אחרונים ודאי חומץ אמצעיים ספק הא גופא קשיא אמרת ראשונים ודאי יין אלמא ריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא והדר אמרת אחרונים ודאי חומץ אלמא ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא כגון דאשתכח חלא סיפתקא דאי לאו דעקר תלתא יומי לא הוה משתכח חלא סיפתקא כמאן פשט ליה פליגי בה רב מרי ורב זביד חד אמר כרבי יוחנן וחד אמר כרבי יהושע בן לוי: איתמר המוכר חבית יין לחברו והחמיצה אמר רב כל ג' ימים הראשונים ברשות מוכר מכאן ואילך ברשות לוקח ושמואל

רס"ח מ"ז

הבודק את החבית · נטל הימנה מעט והפריש ממנו תרומה ומעשר ושתה הימנו לידע אם היין הנותר בחבית טוב וישתה או ימכור משאר חביותיו מדי יום יום ויפריש מזו החבית לתרומה ולמעשרות תחתיהן היום מפריש מעט לפי מה שימכור משאר חביותיו ולמחר מעט ואומר הרי תרומה ומעשר של זה שאני מוכר ושותה באותה חבית ולפיכך בודק דאין מפרישין מן החומץ על היין דשני מינין הן אליבא דרבי בפ' המוכר את הספינה (ד) אבל לרבנן לכתחלה אין מפרישין ואם עשה עשוי: להיות מפריש · משאר חביותיו על בטחונה של זו החבית כלומר שמפריש ממנה לצורך שאר חביות: ואחר כך · לסוף חודש או ב' חדשים: כל ג' ימים כו' · לקמיה מפרש: מאי קאמר · לפי שיש לפרשה בשני ענינין כדלקמן קבעי לה: כל ג' ימים הראשונים · סמוך לבדיקה ודאי יין היה דבפחות מג' ימים אין היין נעשה חומץ ויפה תרם מה שתרם באותן ג' ימים וא"ל הלוקח מזה באותן ג' ימים לחזור ולהפריש דאפי' אם התחיל להחמיץ עם סילוק ידיו אין שמו חומץ עד ג' ימים ואע"פ שכבר יש לו ריח חומץ כדמפרש ואזיל דרך היין המתחמץ להריח מתחלה ריח חומץ והולך ומריח יותר ויותר עד שנהפך אפי' טעמו לחומץ וקים להו לרבנן דמשהתחיל להחמיץ הוי ריחו כל ג' ימים חומץ וטעמו יין אבל מג' ואילך יכול להיות חומץ גמור: מכאן ואילך ספק · דשמא לא התחיל להחמיץ עד ג' ימים קודם שנמצא חומץ והשתא בשעת מציאה הוא דנעשה חומץ הלכך הוי תרומה מספק ויחזור ויתרום: מאי טעמא · הוי כל ג' ימים ראשונים ודאי יין וג' ימים האחרונים ספק חומץ: חמרא מעילאי עקר · (א) כמו עקר נעקר טעם יין ממנו ומתחיל להחמיץ מלמעלה בפי החבית ומעט מעט מתחמץ ויורד כל ג' עד דבסוף ג' נעשה כולו חומץ וכל זמן שלא החמיץ כולו הוי ריחיה חלא וטעמא חמרא והאי חמרא הא טעימיה ובדקי' האי גברא בפי החבית ומלאו טוב ועדיין לא התחיל להחמיץ והלכך אפי' אם תמצי לומר דמיד בתר דטעימיה התחיל להחמיץ הוי ריחיה חלא וטעמיה חמרא עד סוף ג' ימים משהתחיל להחמיץ והלכך דין הוא דבתר טעמא אזלינן ולא בתר ריחא וחמרא הוא והיינו יין הנמכר בחנות דלרבי יוחנן הוי יין ומהאי טעמא גופיה הוי ספק אפי' כל ג' ימים האחרונים ולא ודאי חומץ דאיכא למימר זה ג' ימים האחרונים שהתחיל להחמיץ והוי טעמיה חמרא עד עכשיו שנגמר חמוצו: ג' ימים האחרונים ודאי חומץ · והוי טבל גמור דר' יהושע אזיל בתר ריח כדמפרש ואזיל וכיון דעתה נמצא חומץ ודאי התחיל להריח ריח חומץ זה ג' ימים דבפחות מג' ימים לא נעשה חומץ גמור ואפי' ג' ימים הראשונים ספק דאמרי' שמא עם סילוק ידי הבודק התחיל להריח ובתר ריחא אזלינן והלכך יין הנמכר בחנות לאו חמרא הוא: מ"ט חמרא מתתאי עקר · רבותא נקט לאשמועינן דאיכא למימר דאפי' בשעת בדיקה כבר היה חומץ ומיהו אינו צריך לכל זה דאפי' ס"ל נמי כדרבי יוחנן דמעילאי עקר איכא לאוקומי שפיר כדמפרש ואזיל: דרומאי משמיה דר' יהושע · אמרין דהאי דקתני בברייתא ג' ימים ודאי בין אג' ימים ראשונים בין אג' ימים אחרונים קאי וה"ק ג' ימים הראשונים ודאי יין דאפי' עם סילוק ידיו התחיל להחמיץ הוי ריחיה חלא וטעמיה חמרא עד ג' ימים והלכך הוי חמרא דקם ליה רבי יהושע בן לוי בשיטתיה דרבי יוחנן דריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא הוא: אחרונים ודאי חומץ · כדמפרש טעמא לקמן כגון שנמצא חומץ חזק מאד דודאי כבר עברו ג' ימים שנעשה חומץ גמור הואיל ונתחזק כל כך דבציר מג' ימים משהחמיץ אינו נעשה סיפתקא ומיהו רבי יוחנן לא מוקי לה בסיפתקא א"כ לית ליה הך סברא דלא שנא סיפתקא ול"ש חומץ כל ג' ימים אחרונים נמי ספק: הא גופא קשיא ראשונים ודאי יין אלמא כו' · דאי ס"ד ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא הוא א"כ אמאי ודאי יין האיכא למימר דעם סילוק ידיו התחיל להריח ריח חומץ מעט ומההיא שעתא הוה ליה חומץ: כגון דאשתכח כו' · לעולם ריחיה חלא וטעמא חמרא הוא כדמוכח רישא וסיפא דקתני אחרונים ודאי חומץ הייני טעמא דמיירי כגון דמשתכח חומץ חזק יותר מדאי שהדבר ידוע שזה ו' ימים שהתחיל להחמיץ ולסוף ג' נעשה חומץ ובג' האחרונים נתחזק ונתחזק מאד ונעשה סיפתקא חזקה: כמאן פשט ליה · רב יוסף לאביי כמי משניקן היה מפרש הברייתא דקתני ג' ימים ודאי דנשמע מינה אי אזלינן בתר ריחא או בתר טעמא: חד אמר כרבי יוחנן כו' · ונ"ל דהלכתא כרבי יוחנן דהא דרומאי משמיה דרבי יהושע בן לוי קיימי כוותיה: המוכר חבית יין לחבירו והחמיצה · בתוך אותה חבית של מוכר בבית לוקח: אמר רב כל ג' ימים הראשונים הרי הוא ברשות מוכר · שהדבר ידוע שאין היין מחמיץ בפחות מג' ימים משהתחיל להריח ריח חומץ ונהי נמי דריחיה חלא וטעמי' חמרא חמרא הוא אפ"ה באחריות מוכר הוא שהרי נתקלקל כבר ברשותו וכמי שמכר לו חומץ דמי דודאי משהתחיל להריח חומץ סופו להעשות חומץ ודמי למוכר יין ונמצא חומץ דתנן בהמוכר את הספינה (לעיל דף פג:) דהוא מקח טעות ואע"פ ששתה הימנו לוקח ולא טעם בו ריח חומץ כשלקחו אפ"ה כיון דהחמיץ תוך ג' הדבר ידוע דבשעת מכירה הוי ריחיה חלא והא דתנן לקמן בפירקין (דף צז:) המוכר יין לחבירו והחמיץ אינו חייב באחריותו רב מוקי לה לאחר ג' אבל תוך ג' לא קרינן המוכר יין לחבירו והחמיץ אלא המוכר יין לחבירו ונמצא חומץ א"נ מוקי לה בקנקנים דלוקח כר' יוסי בר רבי חנינא דאיכא למימר קנקן גרם להחמיץ מהרה והא דנקט חבית של יין רבותא היא דסד"א לשתייה לאלתר קזבין ליה ולא הוה ליה לשהוי וליפטר מוכר קמ"ל:

הבודק את החבית להיות מפריש כו' · רבינו שמואל דחק לפרש שלקח ממנו משהו ומפריש ממנו תרומה ואחר כך טעמו ונכנס דחק שהרי יכול לטעמו בריח אי הוי ריחא חמרא ודאי חמרא הוא דאיכא ודאי חמרא דריחיה חלא אבל חלא לעולם לא הוי ריחיה חמרא והא דקאמר לקמן הא טעימיה ולא עקר הזקיקו לפרש כן דלא משמע ליה דטעמו בריח:

מאי טעמא האי מעילאי עקר · לא מצי למימר דלר' יוחנן מתתאי עקר דא"כ מנא ליה דכל ג' ימים הראשונים היה ודאי יין דלמא בשעה שטעמו כבר נעקר טעמו מתחתיו ב' ימים אבל אין לומר שכבר נעקר טעמו מתחתיו ג' ימים דאין סברא לומר שיהא חומץ גמור למטה ולמעלה הוה ריחיה (חלא) וטעמא חמרא:

מאי טעמא האי חמרא מתתאי עקר · תימה דמנא ליה לגמרא ליפלוגינהו בהכי כיון דמצי למימר לכ"ע מעילאי וי"ל דנקט הכי לפי (ב) שסובר שכך הוא אמת דמתתאי עקר וליכא למימר האי טעמא דמתתאי עקר לחוד *(ולעולם) דקסבר ריחיה חלא וטעמא חמרא חמרא דא"כ ג' ימים האחרונים אמאי הוי ודאי חומץ דלמא כל ג' ימים הוי ריחיה חלא וטעמא חמרא והשתא הוא דנגמר חימוצו:

דרומאי מתנו · פירש רבינו שמואל דהלכה כר' יוחנן דקיימי דרומאי כוותיה וכן נראה דרבא נמי קאי כוותיה בפרק בתרא דע"ז (דף סו: ושם ד"ה ורבא) שהבאתי לעיל (ג):

כל ג' ימים הראשונים ברשות מוכר · ואפי' נתן לו הלוקח מעות יחזיר דכיון דנראה חומץ גמור תוך ג' שנמכר בידוע שכבר בשעת מכירה ריחיה חלא ואהאי חמרא לא יהבי איניש דמי ואע"פ שטעמו והוה ריחיה חמרא ודאי לא

מסורת הש"ס

א) מס' דף נ: קידושין נטי' תוספ' תרומות פ"ד: ב) [ע"ז סו:]: ג) [שם]: ד) [דף פד:]:

רבינו גרשום

הבודק את החבית והולך להיות מפריש עליה תרומה על אחרות והיה מפריש ממנה בכל יום על שאר חביות עד ששלמה ישוב באחרונה נמצאת חומץ: ג' ימים הראשונים ודאי יין. טוב הוות ותרומתן תרומה ומה ששתה מן אותן יין של חביות שהפריש עליהן מן זו באותן ג' ימים יפה שתה ולא טבלים נינהו. מיכן ואילך ספק היה חומץ וספק יין וספק מתוקן וספק אינו מתוקן ויהיב האי חומץ לכהן לפי שקרא עליה שם תרומה ואותן שהיה מפריש עליהן מזו צריך להפריש מהן דמאי דכל ספק מעושר וספק שאינו מעושר מעשרין מאותו דבר דמאי חד ממאה: מאי טעמא משום דחמרא מעלאי עקר. כלומר מחמיץ. והאי גברא דפריש מינה על אחרים בדקה בפי החבית מלמעלה ועדיין לא עקר · אם תמצי לומר בתר דבדק עקר כלומר לאחר שטעמה התחילה להחמיץ לאלתר אפי' הכי חמרא הוא משום דקים לן דכל היכא דריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא הוא ומשום הכי כל ג' ימים הראשונים חמרא מעליא ומברכין עליו בורא פרי הגפן ה"נ ביין הנמכר בחנות הואיל דטעמי' חמרא אע"ג דריחיה חלא חמרא מעליא הוא. ור' יהושע בן לוי דאמר כל ג' ימים האחרונים ודאי חומץ. ומה שהפריש ממנה על אחרות אינו מתוקן: מיכן ואילך (א) כלומר ג' ימים הראשונים ספק הוא ועדיין צריך לתקן דמאי · מ"ט משום דחמרא מתתאי עקר דלא מצי למיטעמיה ובעי דן דטעמה (אינו) [אולי] עקר מתתאי ולא אדעתיה והוה ליה ספק אם תימצי לומר מעילאי עקר וכו' ואם נפש אדם לומר כי היכי דר' יהושע אמר אם תמצי לומר מעילאי עקר וכו' ה"נ מאי טעמא לא אמר ר' יוחנן אם תימצי לומר מתתאי עקר והא בעידן דטעמה מלעיל אימר עקר ולא אדעתיה. ותריץ הכי משום דר' יוחנן סבירא ליה בג' ימים הראשונים ודאי יין הוא ולא ספק הוא ור' יהושע בן לוי סבירא ליה דספק הוא משום הכי קאמר מילי דמספקא ור' יהושע סבירא ליה דמברכין עליו שהכל נהיה בדברו: דרומאי. חכמים שבדרום: הא גופא קשיא אמרת ג' ימים הראשונים ודאי יין אלמא חמרא מעילאי עקר והוה ליה ריחיה חלא וטעמא חמרא וחמרא הוא והדר תני ג' ימים

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פ"ה מהל' תרומות הל' כד סמג עשין קלד טוי"ד סי' שלא [וברב אלפס ערבי פסחים דף קנו.]:

לב ב מיי' וסמג וטור [ורי"ף] שם:

לג ג מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה יז טוש"ע א"ח סי' רד סעיף ג וסי' רעב ס"ג [וברב אלפס שם]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה חמרא מעילאי עקר כלומר עקר: (ב) תוס' ד"ה מ"ט האי חמרא וכו' דנקט הכי לפי שכך הוא אמת כשסובר ריב"ל דמתתאי עקר וליכא למימר להאי טעמא: (ג) ד"ה דרומאי וכו' שהבאתי לעיל. נ"ב בדף נ"ט בד"ה נותן עו:

ר"מ מ"ז וגרס וקסבר

ג) הראשונים ודאי חמרא אלמא חמרא מתתאי עקר והוה ליה ריחיה חלא וטעמא חמרא חלא. לעולם מעילאי עקר וראשונים ודאי יין ודקא קשיא לך אחרונים הכא במאי עסקינן דאחרונים ודאי חומץ כגון דאשתכח חלא סיפתקא כלומר חומץ חזק דאי לא דעקר תלתא יומי מקמי הכי לא הוה משתכח חלא סיפתקא כלומר חזק מאד: איבעיא להו כמאן פשט. רב יוסף לאביי אי כר' יוחנן אי כר' יהושע: ברשות מוכר. ויכול לחזור לוקח: ושמואל

א) נראה דצ"ל כלומר ימים ראשונים ספק הוא וכו'. ב) נ"ל האחרונים ודאי חומץ כו'.

ושמואל אמר חמרא אכתפא דמריה שואר עבד רב יוסף עובדא א כוותיה דרב בשיכרא וכוותיה דשמואל בחמרא ב והלכתא כוותיה דשמואל: ת"ר ג אחד שכר תמרים ואחד שכר שעורים ואחד שמרי יין מברכין עליהם שהכל נהיה בדברו אחרים אומרים שמרים שיש בהם טעם יין מברך עליהן בורא פרי הגפן רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו אין הלכה כאחרים אמר רבא דכולי עלמא ד רמא תלתא ואתא ארבעה חמרא הוא רבא לטעמיה א)דאמר רבא כל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא ה רמא תלתא ואתא תלתא ולא כלום הוא כי פליגי דרמא תלתא ואתא תלתא ופלגא דרבנן סברי תלתא עייל תלתא נפיק פש ליה פלגא ו ופלגא בשיתא פלגי מיא ולא כלום הוא ואחרים סברי תלתא עול תריןופלגא נפיק פש ליה כוזא וכוזא בתרי ופלגא חמרא מעליא הוא וביותר מכדי מדתו מי פליגי והא תנן

המתמד

ושמואל אמר · אינו חייב באחריותו אע"פ שהחמיץ בתוך חבית של מוכר משום דחמרא אגבא דגברא שוור על כתף האדם מדלג כלומר מזלו גורם חטא של בעל היין כדנפקא לן לקמן (דף לח·) מדכתיב אף כי היין בוגד והלכך פטור מוכר דא"ל מוכר ללוקח לאו דידך קגרים (כך שמעתי מרבינו זקני בבבא מליעא (ד' קו:) וכך מלאתי בתשובות הגאונים וכן עיקר): עובדא · [כן דינא] כוותיה דשמואל דמוכח סתם מתני' לקמן בפרקין כוותיה דשמואל: שמרי יין · הוא תמד שנותנין מים ע"ג שמרים ומתמדין אותן ושותין אותן: שהכל נהיה בדברו · אבל לא בורא פרי העץ בשכר תמרים ולא בורא פרי האדמה ובורא מיני מזונות על שכר שעורין דלא חשיבי ולא בורא פרי הגפן בשמרי יין: אחרים אומרים · אשמרי יין קאי: רמא תלתא · כוסות מים ואייתי כמי תלתא ולא יותר אע"פ שיש בו טעם יין דכ"ע לא פליגי ולא כלום כלומר אפי' אחרים מודו דאינו יין חשוב לברך עליו בורא פרי הגפן דאע"ג דאשכחן פלוגתא בשילהי הכל שוחטין (חולין דף כה:)בין ר' יהודה ורבנן בהמתמד ונתן מים במדה ומלא כדי מדתו דרבי יהודה מחייב ולקמן נמי מייתי לה הני מילי גבי מעשר ומשום חומרא דמעשר דאפי' ר' יהודה מודי דאין מפריסין ממנו על יין גמור אבל לגבי ברכת היין שהיא חשובה לא יברך אלא שהכל שהרי על כולן אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא והלכך לכתחלה שפיר דמי: תלתא עול · במים ואותן תלתא נפקי: ופלגא · חמרא: בשיתא פלגי · דמיא לאו כלום הוא: ואחרים סברי תלתא · מים עול ותרי ופלגא מים נפיק דאין דרך ללאת כל הנכנס אלא מן המים נשארו והוליאו היין דפירא קפי מלעיל: פש להו · חד כוס שלם של יין בתרי ופלגא של מים וכ"ש דחמרא (א) ופירא מעליא הוי מדליכא על חד תלתא מיא אבל לעיל דרמא תלתא ואפיק תלתא אין לומר שמן המים נשארו והיין יצא דאין רגלים לדבר הואיל ולא מלא יותר מכדי מדתו כי הכא וא"כ נפיק מן היין פלגא הוא דנפק וחד פלגא בחמשה פלגי מיא לאו כלום הוא: וביתר מכדי מדתו מי פליגי כו' · אבל לא פריך ובכדי מדתו (ב) לא פליגי בתמיה כדפרישית טעמא דנהי דגבי מעשר פליגי משום חומרא דמעשר גבי ברכת היין מודי להו רבי יהודה לרבנן דמברך שהכל:

המתמד

לא טעימיה ספיר כיון דהחמיץ בתוך שלש מכאן ואילך ברשות לוקח ואפי' לא נתן מעות חייב ליתן ומיהו נראה דהיכא דלא טעימיה בשעת לקיחה ב)דה"א המוליא מחבירו עליו הראיה דספיקא הוא והא דתנן (לקמן דף לז:) המוכר יין לחבירו והחמיץ אינו חייב באחריותו מיירי לאחר ג' א"נ בקנקנים דלוקח כר' יוסי, בר חנינא דלקמן כן פ"ה ונ"ל דמיירי הכא דידעינן שהקנקן דהמוכר הוא טוב דאי לאו אמאי חייב באחריותו לימא ליה המוכר היין היה טוב והקנקן גרם לו תוך ג' להתקלקל ולא איבעי לשהויי אלא לשתותו או להריקו בכלי אחר כמו שהוא אומר לו כשהוא בקנקנים דלוקח אבל דוחק לומר דמיירי כגון שמוכר שמרו בזה הקנקן זמן גדול ואם הקנקן גרם כבר היה מחמיץ מקודם ויותר מתיישב לומר דהכא תוך ג' ואפי' בקנקן דלוקח דאין קנקן גורם להחמיץ תוך ג' אלא ודאי לא טעימיה ספיר והתם לאחר ג' (ג) ואמר ליה למקפה: ושמואל אמר חמרא אכתפיה דגברא שואר · פירש [ר"ש] דחמרא מזליה דגברא גריס דסבירא ליה כר' חייא בר יוסף דלקמן ולכך אינו ברשות מוכר ואין נראה הדא דהוה ליה למינקט האי לישנא דלקמן דחמרא מזליה דגברא גריס ועוד כי אמר לקמן ופליגא דר' חייא בר יוסף ה"ל למימר ופליגא דשמואל ועוד דאינסברא שיגרום מזלי' דגברא שימהר להחמיץ תוך ג' דלעולם אין היין מחמיץ אלא לאחר ג' ועוד הקשה ר"י דר' יוחנן קאמר לעיל ג' ימים הראשונים ודאי יין ודלמא מזליה דגברא גריס והחמיץ מיד ונראה לפרש לר"ת חמרא אכתפיה דגברא שואר כלומר היין כיון שנשאו בכתפים נתקלקל על ידי שנענע ומיהר להחמיץ וא"ת ור' יוסי בר חנינא דאמר לקמן דבקנקנים דמוכר מאי א"ל הא חמרך והא קנקנך והיכי מצי א"ל הכי דלמא נתקלקל על ידי שניענע ולמה ישלם המוכר וי"ל דלקמן מוקי לה בדא"ל למקפה דכיון דא"ל הכי יש לו להתקיים אפי' כשמנענעו ואפילו אחר ג' א"נ י"ל דלקמן כיון שהוא לאחר ג' יותר יש לנו לתלות שנתחמץ כדרכו ממה שהנענוע גרם אבל תוך ג' יש לנו לומר שהנענוע גרם מדנימא ליה לא טעימיה ספיר אבל ק"ק אמאי לא הוי ברשות מוכר דהא אדעתא דהכי זבן לוקח מיניה להוליא משם ולטלטלו ולפי' ר"ש קשה דבשיכרא עבד עובדא כוותיה דרב והא לא קאמר שמואל אלא כיון דמזליה דגברא גרם ולא שייך אלא ביין כדכתיב היין בוגד וגו':

אחד שכר תמרים כו' מברך שהכל · לאו דוקא שכר תמרים אלא אפי' דבש תמרים מברך עליו שהכל מ"ט כדאמר בכילד מברכין (ברכות דף לח·)אמר מר בר רב אשי האי דובשא דתמרי מברך עליו שהכל מ"ט זיעה בעלמא הוא והיוצא מן הפירות קרי זיעה ולא כמו שפי' בהלכות גדולות דהיינו דוקא התם דתרו לה במיא אבל דייב מנתמרי מברך עליו בורא פרי העץ דהא קאמר מר בר רב אשי דזיעה בעלמא הוא והיוצא מהפירות קרי זיעה ואפי' היוצא מן הזיתים וענבים הוי זיעה בעלמא אי לא דמפיק בהעור והרוטב (חולין דף קכ:) שסופג את הארבעים על היוצא מהן ועוד דמייתי עלה ברייתא דתרומה דקאמר כמאן כי הא תנא דתניא דבש תמרים ויין תפוחים כו' חייב קרן וחומש דברי ר"א ור' יהושע פוטר ומטעמא י"ל דלא אישתני לעילויא כשנעשה דבש: ואחד שכר שעורים · דלא אישתני לעילויא דאית ליה עילויא אחרינא בפת ועוד דמי יימר דשעורי עיקר דלמא מיא עיקר: אין הלכה כאחרים · אומר ר"ת דאותו יין ששוחין מן התרלנים אפי' אית ביה טעם יין כיון דלא רמא תלתא ואתא ארבעה מברכין עליו שהכל וליכא למימר דפורלני עדיף משל שמרים דהא אמר בריש אלו עוברין (פסחים דף מב:) ותמד לאו בר עשורי הוא והתנן המתמד ונתן מים במדה ומלא עליו כדי מדתו פטור ור' יהודה מחייב ומשני הא בדרווקי הא בפורלני פירוש ההיא דפורלני גרוע מדרווקי דהיינו של שמרים הוא חשוב ובר עשורי הוא דאין לפרש איפכא דפורלני חשוב וההיא דהמתמד איירי בדפורלני דא"כ מאי פריך לקמן וביותר מכדי מדתו מי פליגי והתנן המתמד ומאי קושיא שאני תמד דפורלני דחשיב אלא ודאי של שמרים חשיב יותר ואפ"ה מברכים עליו שהכל כיון דלא רמא תלתא ואייתי ארבע כל שכן דפורלני: בר חמרא דלא דארי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא·והכי אמר בריש המוליא יין (שבת דף עו: ושם) כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית וקשה דאמר בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לז· ושם) אל יחסר המזג שאם יש שם כ"ג כנגד סנהדרי קטנה יוצא ואם לאו אינו יוצא אחד מהן שהולרך ללאת משמע דממזג דריש דהוי ב' חלקים מים ואחד יין והכא אמר דהוי ג' חלקים מים ואומר רבינו יצחק דהתם מדמה סנהדרין למזג דיין השרוני דסגי ליה בשני חלקי מים כדאמר בהמוליא יין (שבת דף עז·) שאני יין השרוני דרפי דבשאר ייעות לא מצי למימר דרביע דסנהדרין לא חזו לדיני [נפשות] דנפקא לן (סנהדרין דף ב·) מקרא דבעי כ"ג ורבינו מנחם פי' דדרים אל יחסר המזג מז"ג בגימטריא נ' וקאמר אל יחסר המזג מע"א דסנהדרין נ' אבל מ"ט יחסרו וישארו כ"ב ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כ"ג ומיהו בירושלמי ובפסיקתא דריש לה בהדיא ממזג דיין וי"מ דאל יחסר המזג דהיינו מזג יין הראוי ג) לג' חלקים מים דהיינו מזוג (מלבר) דהוי ד)כ"ג על חד תלת ה): וביותר מכדי מדתו מי פליגי · פי' רבינו שמואל דלא מצי לאקשויי ו בכדי מדתו מי לא פליגי והא רבי יהודה מחייב דמצי לשנויי דר' יהודה אינו אלא חומרא לענין טבל וקשה מהא דתנן בסוף פ"ק דחולין (דף כה: ושם) התמד עד שלא החמיץ אינו ניקח בכסף מעשר ופוסל את המקוה משהחמיץ ניקח בכסף מעשר ואינו פוסל את המקוה ואמר בגמ' מני לא רבי יהודה ולא רבנן דתנן התמד כו' ומאי קושיא נימא לעולם רבי יהודה דמעשר ואפילו לא החמיץ חומרא בעלמא הוא וי"ל דפשיטא ליה אפילו בלא החמיץ אינו אלא כי אם מחמיר עליו ר' יהודה לעשר (ד) א"כ ספיקא הוא אם נחשבו יין ולא היה לו לפסול את המקוה כמו בספק מים שאובין דכשר וי"מ דלא פריך ובכדי מדתו מי לא פליגי דאין זה קושיא כל כך אי הוו רבנן ואחרים כרבנן דרבי יהודה אבל אי ביתר מכדי מדתו פטרי מאן ניהו לא רבי יהודה ולא רבנן:

הוא

עין משפט
נר מצוה

לד א מיי' פי"ז מהל' מכירה הלכה ד סמג לאוין קפ טוש"ע ח"מ סימן רל סעי' ז:

לה ב מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעי' ה:

לו ג מיי' פ"ח מהל' ברכות הלכה ח סמג עשין כז טוש"ע א"ח סימן רד סעיף א [וברב אלפס סוף פרק ו דברכות לו·]:

לז ד ה ו מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ה:

רבינו גרשום

ושמואל אמר · אפי' ג' ימים הראשונים ברשות לוקח הוא ואינו יכול לחזור בו משום דחמרא אכתפא דגברי. שנושאין אותו מבית מוכר. שואר כלומר עקר ומפיק טעמו ממנו: אחד שמרי יין. שעוצרין מן היין שלועזין ביפ"ט: אמ' רבא דכולי עלמא. בין ת"ק בין אחרים סברי להיכא דרמי תלתא כוזי מיא לתמד ואפיק תלתא לא כלום הוא ומיא בעלמא נינהו משום דלא אשכח אלא כמדתו: על חד דחמרא תלתא מיא: פש ליה פלגא. דאפיק מן חמרא דהוי ליה האי פלגא כוזי (דמיא) משום הכי לאו כלום הוא ומברכין עליו שהכל משו' דעל תלתא בעי' [חד] ולא אשיתא חד ואחרים סברי תלתא עייל מיא ואשכח תלתא ופלגא ותרי ופלגא מן מיא נפיק ותו לא משום א)דבשק דשמרים בלע אותה חציה של מדה ב)וכגון מים שנתפזרו אילך ואילך דהשתא פש ליה כוזא חמרא וכוזא בתרי ופלגא כל שכן דחמרא מעליא הוא ומברכין בורא פרי הגפן: ומקשינן להיכא דאשכח יותר מכדי מדתו כלל וכלל מי פליגי: והתנן. גבי מעשר:

א) ואלי צ"ל דבחוק דשמרים כו'. ב) אולי צ"ל ופלגא כוזא דמיא נתפזר אילך ואילך.

מסורת הש"ס

א) שבת עז: עירובין כט: ב) גי' מהר"ם דאמרינן: ג) רש"א כ"א לעי' ועיין בר"מ: ד) צ"ל ג"כ רש"א: ה) [וע"ע תוס' שבת עז: ד"ה דאמר]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה פש להו וכו' דחמרא מעליא כצ"ל ותיבת ופירא נמחק: (ב) ד"ה וביתר וכו' ובכדי מדתו מי לא:(ג) תוס' ד"ה (בע"א)כלשלשה וכו' והתם לאחר ג' ובקנקן דלוקח אינו חייב באחריותן ובקנקן דמוכר חייב באחריותן כיון דאמר ליה למקפה:(ד) ד"ה וביותר וכו' מחמיר עליו ר' יהודה לעשר(א"כ)תא"מ וכ"ב ס"א ועיקר אי נמי:

א)המתמד ונתן מים במדה ומצא כדי מדתו פטור ור' יהודה מחייב עד כאן לא פליגי אלא בכדי מדתו אבל ביותר מכדי מדתו לא פליגי הוא הדין דאפילו ביותר מכדי מדתו פליגי והאי דקא מיפלגי בכדי מדתו להודיעך כחו דר' יהודה בעא מיניה רב נחמן בר יצחק מרב חייא בר אבין שמרים שיש בהן טעם יין מהו אמר ליה מי סברת חמרא הוא קיוהא בעלמא הוא ת"ר שמרים של תרומה ראשון ושני אסור ושלישי מותר רבי מאיר אומר אף שלישי בנותן טעם ושל מעשר ראשון אסור שני מותר רבי מאיר אומר אף שני בנותן טעם ושל הקדש שלישי אסור ורביעי מותר ר"מ אומר אף רביעי בנותן טעם ורמינהי של הקדש לעולם אסור ושל מעשר לעולם מותר קשיא הקדש אהקדש קשיא מעשר אמעשר הקדש אהקדש לא קשיא כאן בקדושת הגוף כאן בקדושת דמים מעשר אמעשר נמי לא קשיא כאן במעשר ודאי כאן במעשר דמאי א"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק כדרך שאמרו לענין איסורן כך אמרו לענין הכשירן הכשירן דמאי אי דמיא אכשורי מכשרי אי דחמרא אכשורי מכשרי לא צריכא ב)שתמדו במי גשמים וכיון דקא שקיל ורמי להו למנא אחשבינהו לא צריכא שנתמד מאליו וכיון דקא נגיד קמא קמא אחשבינהו אמר רב פפא בפרה ששותה ראשון ראשון: אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב אין אומרים ג)קידוש היום אלא על היין הראוי לינסך על גבי המזבח למעוטי מאי אילימא למעוטי יין מגתו והא תאני ר' חייא יין מגתו לא יביא ואם הביא כשר וכיון דאם הביא כשר אנן אפילו לכתחלה נמי דאמר

רשב"ם

המתמד · מים בשמרים פטור ממעשר: אבל יותר מכדי מדתו · פורתא לא פליגי רבנן עליה דר"י אלא מחייבין במעשר והוא הדין לברכת היין דהא רבנן חומרא לית להו גבי מעשר דהא בכדי מדתו לא מחייבי אלא משום דחשיבי ליה יין הוא דמחייבי ביותר מכדי מדתו והלכך לגבי בורא פרי הגפן נמי חשיב: להודיעך כחו דר"י. דמחייב ולהודיעך כחן דרבנן לא איצטריך למיתני יותר מכדי מדתו דמילתא דפשיטא הוא דפטור דפורתא חמרא במיא טובא בטיל וליכא חידוש כלל לאשמועינן דפטרי רבנן ביותר ומילתיה דר"י חשיב חידוש גדול לחומרא ואע"ג דליכא טעם יין מיחייב: שמרים שיש בהם טעם יין מהו · לברכת היין וברייתא לא הוה שמיע ליה דאי הוה שמיע ליה הכי הוה ליה למימר הלכה כאחרים או אין הלכה כאחרים: שמרים של תרומה · שנתן לתוכן מים ושנה ושילש: ראשון · מים ראשונים [שהכניסו והוציאו] מהם: אסור (רש"ל) לזרים · וכל הני חומרות בעלמא נינהו מדרבנן ובמגא כדי מדתו מיירי: שלישי מותר · ואפילו יש בו טעם יין: אף שלישי · אסור אם יש בו נותן טעם: ה"ג של מעשר ראשון אסור · כלומר של מעשר שני תמד ראשון אסור לאכול חוץ לירושלים אבל מעשר ראשון דלוים מותר לזרים ודלא כרבי מאיר ד): הכי גרסינן של הקדש לעולם אסור ושל מעשר לעולם מותר: מעשר דמאי · שהופרש מפירות הלקוחין מעם הארץ ואקילו ביה רבנן משום דרוב עמי הארץ מעשרין הן: בקדושת דמים · שהקדיש חבית יין לבדק הבית וימכר ויקחו בדמיו לצרכי בדק הבית: בקדושת הגוף · [דתמירא] יין (רש"ל) שהוקדש לנסכים ושמרים שלו אסורים בשביל מעט יין המעורב בו: כשם שאמרו לענין איסורן · דבתרומה ראשון ושני הוי יין ושלישי הוי מים ושל מעשר הראשון יין והשני מים וכן כולן: כך אמרו לענין הכשר · דראשון ושני של תרומה חשוב כמי יין לענין הכשר והראשון של מעשר חשיב יין לענין הכשר וכדמפרש ואזיל וכל זה חומרא מדרבנן הוא דמדאורייתא כולהו חשיבי מים בעלמא כדאמרן לגבי מעשר דמאי וכרבנן דאחרים וקבעי גמרא הכשר דמאי על איזה הכשר הולך לומר כך אמרו לענין הכשרן של מים או של יין הא תרווייהו מכשרי פירות לקבל טומאה ומאי נפקא לן מיניה אי הוי חמרא אי מיא: אי חמרא אכשורי מכשר · דכתיב (דברים לב) תשתה חמר וכתיב וכל משקה אשר ישתה וגו' (ויקרא יא): לא צריכא · כלומר לא נפקא לן מינה אלא שתמדו להיות דתרומה ומעשר במי גשמים דצריכי מחשבה אבל אי חשבינן ליה יין מכשיר בלא מחשבה דבמים הוא דכתיב (שם) וכי יותן מים מה יתן דניחא לי' אף יותן דניחא ליה ופרכינן וכיון דשפכינהו האי גברא להני מי גשמים ממנא שניטפו בו למנא דשמרים אחשבינהו ומכשרי ומאי נפקא לן מינה ל"ש מעשר ולא שנא תרומה לעולם מכשרי: שנתמד מאליו · שנפלו הגשמים לתוך השמרים והלכך בתרומה דראשון ושני חשיב יין לענין הכשר נמי מכשרי אבל שלישי דחשוב מים לגבי תרומה לענין הכשר כמי מי גשמים נינהו ולא מכשרי דלא הוה בהו מחשבה: ופרכינן ואכתי מאי נפקא מינה והא כיון דנגיד · מושך: קמא קמא · ראשון ושני גלי דעתיה דניחא ליה שירדו גשמים לכאן לעולם אולי יקלטו טעם יין ושלישי לתרומה נמי מכשר ולא שנא יין ולא שנא מים אכשורי מכשרי ומה חילוק יש עדיין בהכשרן: בפרה ששותה ראשון ראשון · והלכך בשלישי ליכא שום מחשבה ולא מכשר שלישי דתרומה ושני דמעשר ולא מצי לתרוצי בשנשפך ראשון ראשון דכיון דלא נשתהה שם כלל אלא נופל ונשפך אין ידוע לעולם מהו תמד שני או תמד שלישי: אין אומר קידוש היום כו' · משום הקריבהו נא לפחתך (מלאכי א) כדלקמן ויין הראוי לברך עליו בפה"ג קאמר דאע"ג דמברכין עליו בפה"ג לקידוש היום מיהא לא חשיב ולקמיה בא לפרש איזה יין בא למעט: יין מגתו · תירוש: לא יביא · משום דכתיב הסך נסך שכר (במדבר כח) מידי דמשכר: ואם הביא כשר · דליכא עיכובא אי נמי הסך נסך מכל מקום וכיון דלנסכים כשר בדיעבד לגבי קידוש חשיב לכתחלה דלא חמיר קידוש כניסוך:

הכי

תוספות

הוא הדין אפי' ביתר מכדי מדתו נמי פליגי · והא דתנן בסיפא דמס' מעשרות (פ"ה מ"ו) היתר מכדי מדתו מפריש עליו ממקום אחר ולא פליגי עליה רבנן הייתו ברמא תלתא ואתא ארבעה מקשה ר"י היכי פטרי רבנן ברמא תלתא ואתא תלתא ופלגא כיון דאית ביה בנותן טעם וקיי"ל בפ' בתרא דמס' ע"ז (דף עג:) דמין בשאינו מינו בנותן טעם גבי טבל וי"ל דאינו אלא קיוהא בעלמא ואין כאן נותן טעם וכעפרא בעלמא דמי וכן נראה מתוך פירוש ר"ש: מי סברת חמרא הוא קיוהא בעלמא הוא · מכאן הורה ר"ת בדיעבד אם רחץ עכו"ם חבית של שמרי יין דשרי דלאו חמרא הוא אלא קיוהא בעלמא הוא: שמרים של מעשר כו' · תימה במאי מיירי הך ברייתא אי בכדי מדתו או אפי' רמא תלתא ואתא תלתא ופלגא לרבנן אפי' ראשון יהא מותר ואי ברמא תלתא ואתא ארבעה אפי' רביעי של מעשר יהא אסור וי"ל דמיירי שאין בהן טעם יין כלל אלא קיוהא בעלמא ומ"מ בהקדש החמירו לאסור עד שלישי ומיירי שלא הקדיש שמרים דאי הקדיש לעולם יהא אסור: לא צריכא כגון שתמדו במי גשמים · תימה דהכא משמע שיש חילוק בין גשמים לשאר משקין ואיזה חילוק יכול להיות ביניהן ומה שפירש רבינו שמואל דבמים בעינן דניחא ליה ולא בשאר משקין כגון יין אפי' לא ניחא ליה מכשר דבמים כתיב וכי יותן מים על זרע ואין נראה לרשב"א דלא אשכח בשום דוכתא שיהא חשיבות ביין מבמים לענין הכשר ומאשר יבא עליו מים מפקינן הכשר לכל משקין ובפ"ק דפסחים (דף יח· ושם) איכא דלא מוקי וכל משקה אשר ישתה בכל כלי לענין הכשר וא"כ מנא ליה דלא בעינן דניחא ליה ונראה לר"י דבגשמים בעינן תרתי שיחשיב אותו מתחלה שיהו משקין ואח"כ בעינן דניחא ליה אבל שאר משקין כגון (א) מים ויין ושמן כיון דניחא ממילא הן מכשירין אפי' לא יחשיב אותן להיות משקה אבל קשה מהא דתנן במסכת מכשירין (פ"ו מ"א) ומייתי לה בפ"ק דחולין (דף יג· ושם) המעלה פירותיו לגג מפני הכנימה וירד עליהם הטל אינן בכי יותן ואם לכך נתכוין הרי הן בכי יותן אע"פ שלא החשיב אותו מתחלה להיות משקה (ב) ושמא טל חשוב טפי להיות משקה ממי גשמים: ונתמד מאליו · נראה דהשתא איירי שפיר אפילו במים יפין שאינן מי גשמים דכיון שנתערבו בשמרים אין ראוים להכשיר והא דלא קאמר אלא לפי שלא נזכר אמורא למעלה: אילימא למעוטי יין מגתו כו' · אין להוכיח מכאן דיין מבושל כשר לקידוש ומברכין עליו בפ"ה מדלא קאמר למעוטי יין מבושל דלאו ראיה היא דאפילו אין מקדשין עליו לא מצי למימר למעוטי יין מבושל דאם כן הוה ליה למימר אין מברכין עליו בפ"ה אבל יש להביא ראיה מירושלמי דשקלים ודערבי פסחים דיין גמור הוא דאמר התם ארבע כוסות שאמרו יוצאים ביין מבושל אלמא מקדשין איין מבושל ודלא כפרש"י והר"ש שכתבו דיין מבושל מברכין עליו שהכל דאישתני לגריעותא ואין להאריך כאן:

מודים

מסורת הש"ס

א) פסחים מב: חולין כה: מעשרות פ"ה מ"ז: ב) [חולין פז:] ג) (מנחות כט): ד) [ביבמות פה: פו']:

רבינו גרשום

המתמד. ששופך מים בחרצנים: ומצא כדי מדתו פטור. ממעשר דמיא בעלמא נינהו: לא פליגי. דודאי חמרא היא: להודיעך כחו דר' יהודה. דאפי' בכדי מדתו מחייב משום דהיכא דרמא תלת כוזי ואפיק תלת כוזי תרי ופלגא נפיק ממיא ותו לא ואידך נבלע בחרצנים והאי דאפיק כמדתו חמרא איכא בהדייהו וחייב לעשר: מהו. מברכין עליהן בורא פרי הגפן או לא: ראשון ושני. שמוציאין מן התמד חשוב יין ואסור ליהנות מהן ושלישי מותר דאינו תרומה ומיא בעלמא נינהו: ושל הקדש חמור מכולם: בקדושת דמים. שהקדיש הדמים שיקחו מן אותו יין לא חמירי כולי האי ועד שלישי אסור ורביעי מותר. אבל אם הקדיש הגוף התמד לעולם אסור: כאן במעשר ודאי. ראשון אסור ושני מותר אבל מעשר דמאי לעולם מותר: לענין איסורן. דראשון ושני אסור ושלישי מותר: כך אמרו לענין הכשירן. דראשון ושני דבר חשוב הוא ומכשר מפי לא חשוב ולא מכשר זרעים: והשתא קשי' לן הכשירן דמאי אי דמיא אכשורי מכשר וחמרא נמי מכשר דחמרא מכשיר בין חשיב עליה לשתיה ובין לא חשיב עליה משום דחשיב הוי אבל מיא לא מכשרי בלא מחשבה וזהו חומר ביין מבמים: לא צריכא כגון שתמדן בימי גשמים · דלא חשיבי אפ' הכי ראשון ושני מכשירין: לא צריכא' דאיהו לא רמא להו אלא מאליו נתמד שנפלו לשם הגשמים דהשתא איהו לא חשבינהו למי גשמים ואפילו הכי אצטרכא למימר דמכשירין: והא כיון דנגיד. מן התמד מי הגשמים קמא קמא אחשביה והואיל דאחשבינהו ודאי מכשירין ואמאי איצטריך למימר: אמר רב פפא. הכא במאי עסקינן. דאיצטריך למימר דמכשירין כגון דפרה היתה שותה ראשון ראשון דהשתא לא חשבינהו ונתמד מאליו דסד"א הואיל דלא חשבינהו דפרה שותה להו אין מכשירין אפ"ה איצטריך למימר דמכשירין הואיל דחזו לשתייה: יין מגיתו. שעדיין תירוש הוא ואינו תוסס כשהוא מתוק לא יביא לנסכים: אפי' לכתחלה נמי. מקדשין ביה קידוש היום של שבתות וימים

עין משפט נר מצוה

לח א ב מיי' פ"ב מהל' מעשר שני הל' ז:

לט ג מיי' פי"א מהל' תרומות הל' יג ופי"ג מהל' טומאת אוכלין הלכה יז:

מ ד מיי' פ"ג מהל' מעשר שני הל' יב ופי"ג מהל' טומאת אוכלין שם:

מא ה ו ז מיי' פי"ג מהל' טומאת אוכלין שם:

מב ח מיי' שם ופ"ג מהל' מעשר שני הלכה יב:

מג ט י כ מיי' פי"ג מהל' טומאת אוכלין הלכה יז:

מד ל מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה יד סמג עשין כט טוש"ע א"ח סי' רעב סעי' א [וברב אלפס פרק ערבי פסחים ד' קנה:]:

מה מ מיי' פ"ו מהל' איסורי מזבח הלכה ט סמג לאוין שיט:

מו נ מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה יז סמג עשין כט טוש"ע א"ח סי' רעב סעיף ב:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לא צריכא וכו' שאר משקין כגון יין ושמן כיון דניחא ליה ממילא כצ"ל ותיבת מים נמחק: (ב) בא"ד ושמא טל חשוב טפי. נ"ב והא דבעי בפ' המוכר את הבית דף סו ע"ב מי גשמים שחשב עליהן להדיח את האיצטרובלין מהו להכשיר את הזרעים כו' קשה דלא מצי למימר דמיירי בחישב עליהן מתחלה להיות משקין:

דאמר רבא ‏א‏סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום ואלא למעוטי מפיה ומשוליה והא תני רבי חייא ‏ב‏מפיה ומשוליה לא יביא ואם הביא כשר ואלא למעוטי יין כושי א)בורק הילסטון של מרתף של צמוקים והא ב)תניא ‏ג‏בכולן לא יביא ואם הביא כשר ואלא למעוטי יין קוסס מזוג מגולה ושל שמרים ושריחו רע דתניא ‏ד‏בכולן לא יביא ואם הביא פסול למעוטי מאי אי למעוטי קוסס פלוגתא דר' יוחנן ור' יהושע בן לוי היא אי למעוטי מזוג ‏ה‏עלויי עלייה ג)דאמר רבי יוסי ברבי חנינא מודים חכמים לר"א בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים אי ‏ו‏למעוטי מגולה סכנה היא אי למעוטי של שמרים היכי דמי אי ‏ז‏דרמא תלתא ואתא ארבעה חמרא מעליא הוא אי ‏ח‏דרמא תלתא ואתא תלתא ופלגא פלוגתא דרבנן ואחרים היא אלא ‏ט‏למעוטי שריחו רע ואיבעית אימא לעולם למעוטי מגולה ‏י‏ואע"ג דעברי' במסננת ד)כר' נחמיה אפילו הכי °הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך בעא מיניה רב כהנא חמוה דרב משרשיא מרבא חמר חוריין מהו ‏כ‏אמר ליה °אל תרא יין כי יתאדם: קנקנים בשרון וכו': ‏ל‏תאנא פיטסות נאות ומגופרות:

מתני' ‏מ‏המוכר יין לחבירו והחמיץ אינו חייב באחריותו ‏נ‏ואם ידוע שיינו מחמיץ הרי זה מקח טעות ואם אמר לו יין מבושם

מלאכי א | משלי כג

רשב"ם

הכי גרסינן ואמר רבא סוחט אדם כו'· כלומר ואם תעלה על דעתך לדמויי קידוש לניסוך ולמימר דלכתחלה אין מקדשין עליו האמר רבא סוחט אדם כו' אלמא דמקדשין עליו לכתחלה: מפיה· של חבית: ומשוליה· סמוך לשמרים כדתנן במנחות בפ' כל הקרבנות אינו מביא מפיה מפני הקמחין ולא משוליה מפני השמרים: כושי· שחור: בורק· לבן ורע הוא כמו ברק ברקאי (יומא דף כח·): הלסטון· יין מתוק וחלש מאד: של מרתף· כלומר סתם יין של מרתף שלא נבדק ומשום דאיכא חביות קוססות כדתנן במתני' קאמרי' דלא יביא ומיהו אם הביא כשר ואע"ג דאמרי' בסמוך דיין קוסס פסול לנסכים ה"מ בודאי אבל הכא מי יימר דהוא קוסס: צמוקים· פרכילי ענבים יבשים ועשה מהן יין: יין קוסס· הוא יין הנמכר בחנות ופסול הוא דלא הוי שכר ולא ראוי להיות שכר כיין מגתו דסופו מיהא להיות שכר: מזוג· אינו בכלל שכר ובספרי דריש הכי ונסכו רביעית ההין חי אתה מנסך ולא המזוג: ויין מגולה· ואיכא למיחש שמא שתה הימנו נחש: או של שמרים· תמד: ושריחו רע· מוסרח אבל יש בו טעם יין: למעוטי מאי· מהני פסולים דהך ברייתא אתא רב למעוטי אילימא למעוטי יין קוסס אתא למימר דאין אומר עליו קידוש היום הא בורא פרי הגפן מברכין ואמאי הא פלוגתא דר' יוחנן וריב"ל היא לעיל (דף צו·) דלר' יוחנן חמרא הוא ואפי' לענין קידוש שפיר דמי דכיון דלגבי תרומה חשיב ליה יין הוא הדין לגבי קידוש דלא שנא קידוש מבורא פרי הגפן אלא לענין מיאוס כדלקמן משום הקריבהו נא לפחתך ולר' יהושע בן לוי חלא הוא ואפי' בורא פרי הגפן אין מברכין כדאמרן לעיל ואי ס"ל כר' יוחנן הכי ה"ל למימר מברכין עליו בורא פרי הגפן ואנא אמינא דהוא הדין לקידוש ואי כרבי יהושע בן לוי ס"ל הכי ה"ל למימר אין מברכין עליו אלא שהכל: עלויי עלייה· לקידוש: מודים חכמים לר"א· דפליגי בניסוך ומכשרי במזוג כן נראה בעיני ולא ידענא פלוגתייהו היכא: ה) עד שיתן מים לתוכו· דלא חשיב לשתיה חי אלא מזוג ובייעות שלהן מיירי דדרו על חד תלתא מיא: סכנה הוא· ואפילו בלא קידוש אסור לשתותו: ואי למעוטי תמד של שמרים פלוגתא דרבנן ואחרים· וקיימא לן כרבנן דאפי' בורא פרי הגפן לא מברכינן: אלא למעוטי שריחו רע ומשום הקריבהו נא לפחתך· משום מיאוס ומיהו בפה"ג מברכים עליו דריחיה חמרא וטעמי' חמרא אלא שהסריח קצת משום דמונח בכלי מאוס והכי קאמר רב אין אומר קידוש היום אלא על היין נקי והגון שראוי לנסך מחמת נקיותו ע"ג המזבח ולא אתא רב למעוטי בהאי כלל שאר יינות שאין מנסכין ע"ג המזבח כגון יין קוסס ומזוג אלא הנהו ייניות שמתוך שמאוסין פסולין לניסוך משום הקריבהו נא לפחתך דפסולין נמי לקידוש משום האי טעמא גופיה. לעולם למעוטי מגולה· ודקשיא לך סכנה הוא: כגון דעבריה במסננת· דמותר לשתיה ואיצטריך למימר דלקידוש פסול כרבי נחמיה דאמר ארס נחש צף ועומד במקומו ויש לו תקנה בסינון במסכת סוכה בשילהי פרק רביעי: הקריבהו נא· גבי חולה כתיב אלמא כל דבר מגונה אסור לקרבן: חמר חוריין מהו· לנסכים ויש מפרשים לקידוש ולא נהירא: חמר חוריין· נראה בעיני דהיינו יין בורק דתניא לעיל לא יביא ואם הביא כשר וברייתא לא שמיע ליה: אל תרא יין· לשתותו: כי יתאדם· שמשכר יותר מדאי אלמא יין אדום קודם לנסכים דשכר כתיב בהו: תנא פיטסות· דאמרן דמקבלין עשר לק' אינן שבורות ורעועות ממש דא"כ אפי' אחת לא מקבל אלא נאות כשאר קדירות שבשרון ומגופרות בגפרית והגפרית סותם את השבר ומחברו קצת ויכולין להשתמש בהן קצת אלא שאין מתקיימין זמן מרובה כשלמין והואיל ולא הוו שבורין לגמרי מקבל עליו י' לק' ופירוש כתוב בספרים י) כשבא לבשלן מביא גפרית ונותן בהן האור ומלהכתן האור עם אותו גפרית ונראות מבושלות והן נאות: הכי גרסינן בפירוש רבינו חננאל תנא יתר על כן בכולן מחזיר את השאר ונוטל את הדמים ממנו· וברייתא מלאתיה בתוספתא (פ"ו) ויש ללמוד דבספרים שלהם כתובה וילפינן מינה לדון כן דהמותר על י' קוססות ופוטסות יחזיר אבל העשר הגיעוהו דליכא למימר ערובי עריב כלגבי טעפתא וליכא למימר נמי אפירי שפירי יהיב דטעמא דטריחא לא שייך הכא:

מתני' אינו חייב· המוכר באחריותו דבשעת מכירה יין הוה: ואם ידוע שיינו מחמיץ· בכל שנה הרי זה מקח טעות כדמוקי לה בגמרא כדאמר ליה למקפה דאי לא א"ל למקפה למה יתחייב באחריותו הרי היה יכול לשתותו ולא איבעי ליה לשהויי דהא אפי' אי רוצה לשהויי זבני אין הולכין בממון אחר הרוב וכל שכן השתא דפלגא לשתיה ופלגא לשהייה:

תוספות

מודים חכמים לר"א בכוס של ברכה וכו'· קאי אהא דתנן בפרק שלשה שאכלו (ברכות דף נ:) אין מברכין על היין עד שיתן לתוכו מים דברי ר"א ועלה קאמר ר' יוסי בר' חנינא בגמ' דבכוס של ברכה מודים וטעמא מפרש התם משום מלוה מן המובחר: **עד** שיתן לתוכו מים· קשה דאמר בפרק שלשה שאכלו (ברכות דף נא·) עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה שטיפה חי מלא כו' אלמא משמע דכוס של ברכה צריך שיהא חי ולא מזוג ומפרשים גדולי נרבונא דחי קאי אכוס שיהא שלם ולא שבור דשייך מיתה בכלי כדאמר (ב"ק דף נד·) שבירתן זו מיתתן וכן משמע קצת דכל י' דברים הן בכוס ולא ביין ורש"י פירש בברכות דחי דקאמר היינו שיתנו יין חי בכוס שמברכים עליו ואח"כ מוזגין בו מים לאפוקי שלא ימזגנו בכוס זה ויברך בכוס אחר ור"ת מפרש דחי דהתם היינו מזוג ולא מזוג דה"נ מוקי בפרק בן סורר (סנהדרין דף ע: ושם) הא דקאמר רב אינו חייב עד שיאכל בשר וישתה יין חי במזוג ולא מזוג והא דמשמע בהמוליא יין (שבת דף עו: ושם) שמוזגין אותו עד רביעית דקאמר כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית אומר ר"ת דבברכת הארץ מוסיף בו מים כדאמר בפרק שלשה שאכלו (ברכות דף נא· ושם) ומוסיפין בברכת הארץ ולא כמו שפי' שם רש"י דמוסיפין יין ז): **חמר** חוריין מהו· פירש ר"ש דחוריין היינו בורק ולא שמיע ליה ברייתא דלעיל דקתני בורק לא יביא ואם הביא כשר ולר"י נראה דשפיר שמיע ליה וחוריין גרוע מבורק דחוריין לבן יותר מדאי אבל בורק אינו אלא מבהיק ומתלבן קצת ודומה קצת לאדמומית ולכך אם הביא כשר: **ואם** ידוע שיינו מחמיץ חייב באחריותו· וקשה לר"י דאמר אביי באיזהו נשך (ב"מ דף סד·) שרי ליה לאיניש למיתן זוזי לחבריה אחבית יין ולמימר הכי אי יקרא אי זולא ברשותי ואי תקפה ברשותך והשתא מאי קמ"ל אביי מתני' היא הכא אם ידוע שיינו מחמיץ חייב באחריותו אע"ג דאי יוקרא או זולא ברשותיה דלוקח הויא וכן בקנקנים דמוכר אע"פ שאין ידוע שיינו מחמיץ ועוד דפריך ליה התם האי קרוב לשכר ורחוק להפסד הוא תקשי ליה אמתני' דהכא וליכא למימר דיש חילוק בין תקפה להחמיץ דהכא דהא אמר בברכות (דף ה:) רב הונא תקיפו ליה ד' מאה דני דחמרא אייקר חלא ואיזבן בדמי חמרא אלמא דהכל אחד ועוד קשה לר"י דמה רבית שייך שם הא אי תקפה הוי מקח טעות דאיגלאי מילתא שלא היה סופו להתקיים וי"ל דאביי אשמעינן דאפילו בחמרא דידעינן ביה שראוי להתקיים אפילו הכי מקבל עליה מוכר אי תקף מחמת שום דבר מחמת חום או מחמת טלטול או מחמת דשני בברזא ולהכי דמי לרבית אבל הכא לא מיירי בראוי להתקיים ולכך מתחלה בשעת מכירה לא היה מקחו מקח דכשהחמיץ לבסוף איגלאי מילתא והוכיח סופו על תחלתו שלא היה ראוי להתקיים ולא מיחזי כרבית כלל ח):

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה יז סמג עשין כט טוש"ע א"ח סי' ערב סעיף ב:

מח ב מיי' פ"ו מהל' איסורי מזבח הל' ז ופכ"ט מהל' שבת הל' יד סמג לאוין שים ועשין כט טוש"ע א"ח סי' ערב סעיף ג:

מט ג מיי' פ"ו מהל' איסורי מזבח הל"ט ופכ"ט מהל' שבת הלכה יד סמג שם טוש"ע שם כל הסי':

נ ד ה מיי' פ"ו מהל' א"מ הלכה י ופכ"ט מהל' שבת הלכה יד יז וסמג שם טוש"ע א"ח סי' ערב סעיף ה:

נא ו מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' יד טוש"ע שם סעיף א:

נב ז ח מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה טו טוש"ע שם סעי' ז וסי' רב סעיף ה:

נג ט י מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סי' ערב סעיף א:

נד כ טוש"ע שם ס"ד:

נה ל מיי' פי"ח מהל' מכירה הלכה יד:

נו מ נ מיי' פי"ז שם הל' ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רל סעי' ה:

רבינו גרשום

טובים: דאמר רב' סוחט וכו': מפיה. של אותה חופי' של מעל' אשקום"א של יין: ומשולי'. השמרים שבתחתית החבית. כבלמו"ן סימן הוא: (מפני) יין כושי. שהוא שחור: בורק. יין לבן: ליסטון. יחוק ישראל [?] טעמו ונפק ומצודתו: של מרתף. אותו יין הנמכר בחנות שאינו כל כך יפה: של צמוקים. מן ענבים יבשים שעשו מהן צימוקין אם הביא כשר וא"ב אפי' לכתחלה מקדשין: ג"ב שק"ר סימן הוא יין קוסס שרע משל חנות כמו קוסס: למעוטי מאי. אין מברכין עליהן: אי למעוטי יין קוסס. הא פליגי רב יהודה ורב חסדא לעיל דפליגי ביין הנמכר בחנות דהיינו יין קוסס אלא למעוטי מזוג דאין מקדשין אם מזגו עלוי' קא מעלי' לי ואמאי אינו דשאי א) לנסך על גבי המזבח: דאמר ר' יוסי מודים חכמים וכו' כדאמר במס' ברכות (דף נ:): אלא למעוטי מגולה. דאין מקדשין בלאו הכי נמי ידענא דאין מקדשין משום גלוי דסכנה: אלא למעוטי שמרים. דאין מקדשין פלוגתא דרבנן ואחרי' היא כדאמר' לעיל: אלא לעולם למעוטי מגולה דאין מברכין ודקא קשיא לך תיפוק ליה משום סכנה אע"ג דעבריה במסננת ב) אוקיל דייר דליכא למיחש משום גלוי דהא סינוהו ונשאר הארס למעלה מן המסננת אפי' הכי אתי למעוטי דאין מברכין ואין מנסכין הואיל ונתגלה משום דכתיב הקריבהו נא לפחתך: חמר חיוורין מאד מהו. ראוי לנסך ולקדש אי לא: אמר ליה אל תרא יין כי יתאדם. מדשבחיה קרא ליין אדום ש"מ דהוא חזי והאי חיוורין לא חזו: (ומכר לו) מכר לו קנקנים בשרון. באותו מקום שהיו רגילין לעשות הקנקנים: עשר פיטסות למאה. ותנא שבורות. נאות ומגופרות ונותן בהן (עם) האור (ומהלכתן) [ומלהכתן] האור עם אותו הגפרית ונראות מבושלות והן נאות ונעשה השבר מגופף מאותו גפרית אבל שבורות ממש אין מקבל: פיס' המוכר יין לחבירו אינו חייב המוכר באחריות. אם ידוע שיינו רגיל להחמיץ הרי זה מקח טעות והוד' מילתא דרב ושמואל דפליגי לעיל בהבית שהחמיצה קשיא לי וכי לא סבור להו הך מתני' אבל כך פירש המורה דאי לא סבור להו כמתני':

א) צ"ל אמאי אינו ראוי לקדש עליו. ב) אולי צ"ל דקיי"ל כר' נחמיה דליכא למיחש משום גילוי

מסורת הש"ס

א) [פ"ו בורק. שפוח קשה ובודק את כל הגוף ערוך וכן בהלכות פסח' יתרו סימן כו] : ב) מנחות פו : ג) ברכות נ: ד) סוכה ב: [נ"ק קטו:] : ה) הג"ה בברכות פ' שלשה שאכלו דף נ: איתא הא דר' יוסי בר חנינא ולמתניתין דהתם קאי בשילהי פר' ובברכות יין מיירי תוספ' יעקב ע"ב: ו) [כן כתב הערוך ערך פטם ע"ש] : ז) [וע"ע תוס' ברכות נ: ד"ה מודים] : ח) [וע"ע תוס' ב"מ סד: ד"ה אי תקפה]:

מסורת הש"ס

א) סוטה דף מז: ב) [עי' ב"מ עג: ובתוס' שם ד"ה לפרוותא ושם מוכח דגרסי הכא דוולשפט]:

תורה אור

מבושם אני מוכר לך חייב להעמיד לו עד העצרת ישן משל אשתקד ומיושן משל ג' שנים: גמ' אמר ר' יוסי בר' חנינא לא שנו אלא בקנקנים דלוקח אבל בקנקנים דמוכר אמר ליה הא חמרך והא קנקנך וכי קנקנין דמוכר מאי הוי לימא ליה לא איבעי לך לשהויי לא צריכא דאמר ליה למקפה ומאי דוחקיה דר' יוסי בר' חנינא לאוקמא למתניתין בקנקנין דלוקח ודאמר ליה למקפה לוקמא בקנקנין דמוכר ודלא אמר ליה למקפה אמר רבא מתניתין קשיתיה דקתני אם ידוע שיינו מחמיץ הרי זה מקח טעות אמאי לימא ליה לא איבעי לך לשהויי אלא לאו שמע מינה דאמר ליה למקפה שמע מינה ופליגא דרב חייא בר יוסף דאמר רב חייא בר יוסף חמרא מזלא דמריה גרים שנא' (חבקוק ב) ואף כי היין בוגד גבר יהיר וגו' א) אמר רב מרי האי מאן דיהיר אפילו אאינשי ביתיה לא מיקבל שנא' (שם) גבר יהיר ולא ינוה מאי ולא ינוה בנוה שלו א"ר יהודה אמר רב כל המתגאה בטלית של ת"ח ואינו ת"ח אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה כתיב הכא ולא ינוה וכתיב התם (שמות טו) אל נוה קדשך אמר רבא האי מאן דזבין ליה חביתא דחמרא לחנואה אדעתא לסבוייה ותקיף אפלגא או אתילתא דינא הוא דמקבל לה מיניה ולא אמרן אלא דלא שני בברזא אבל שני בברזא לא ולא אמרן אלא דלא מטא יומא דשוקא אבל מטא יומא דשוקא לא ואמר רבא האי מאן דקביל חמרא אדעתא דממטי ליה לפרוותא ב) דוול שפט ואדמטי התם זל דינא הוא דמקבל ליה איבעיא להו הוה חלא מאי אמר ליה רב הלל לרב אשי כי הואן בי רב כהנא אמר לן חלא לא ודלא כר' יוסי בר' חנינא ואיכא דאמרי אפילו חלא נמי מקבל כמאן כר' יוסי בר' חנינא: ישן משל אשתקד כו':

תאנא

מבושם. שיתקיים כדרך המתקיימין: עד העצרת. אבל לא מן העצרת ואילך שחום תקופת תמוז מקלקל אפי' יין מבושם: וישן. ואם מוכר לו יין ישן יתן לו משל אשתקד שנה המוקדמת לזו שאנו עומדים בה: משל שלש שנים. משנה דקודם אשתקד דהוו להו ג' שנים עם שנה שאנו עומדין בה: גמ' לא שנו. דאינו חייב באחריותו: אלא בקנקנים דלוקח. שקבל הלוקח היין בחביותיו דאיכא למימר כליו גרמו ומיהו סיפא דקתני ואם ידוע כו' התם ליכא למימר כלי הלוקח גרמו דהא סהדי שהיין רגיל בכך: אבל בקנקנים דמוכר. מאי אמר ליה לוקח אפילו לזמן מרובה הא חמרך והא קנקנך דודאי יינך וכליך גרמו דסבירא ליה דמימות הבציר הוה יין מקולקל כבר אלא שאין ניכר הדבר עד שעת חימוץ כדאמרינן באיזהו נשך (ב"מ דף עג:) מעיקרא חמרא חמרא דחלא חלא ההוא שעתא הוא דמבחרי אגפסייהו חמרא ולרב דאמר לעיל כל שלשה ימים ברשות מוכר איכא לאוקומי מתני' בקנקנים דלוקח ואפילו תוך שלשה או בקנקנים של מוכר ולאחר שלשה והלכך מוכר פטור: וכי קנקנים דמוכר (א). למה יפסיד מוכר הא מצי אמר ליה מוכר ללוקח לא איבעי לך לשהויי דאפילו לרב דאמר (לעיל דף צג.) המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן הרי זה מקח טעות הני מילי משום דרובא לרדיא זבני אבל הכא רובא לאו לשהויי זבני ויפסיד לוקח: דאמר ליה למקפה. להסתפק מעט מעט לקדירות דהיינו לשהויי: מאי דוחקיה דרבי יוסי ברבי חנינא לאוקומי. רישא דמתניתין בקנקנים דלוקח לחוד ולא בקנקנים דמוכר משום דמוקי למתני' בדא"ל למקפה לוקמיה בדלא אמר ליה למקפה דהמוכר יין סתם קתני ולא שנא קנקנים דלוקח ולא שנא קנקנים דמוכר קתני מתניתין דאין מוכר חייב באחריותו משום דלא איבעי ליה לשהויי: אמאי. הוה ליה מקח טעות: לימא ליה לא איבעי לך לשהויי. דהא רובא לאו לשהויי זבני: אלא לאו שמע מינה דאמר ליה למקפה. וה"ה לרישא והיינו טעמא דרישא פטור מוכר דאיכא למימר קנקנים דלוקח גרמו ובסיפא חייב הואיל וידוע שיינו רגיל להחמיץ כל שנה: ופליגא. הא דר' יוסי בר' חנינא דמוקי לה בקנקנים דלוקח ולא דמוכר משום דמצי א"ל הא חמרך והא קנקנך: דרב חייא בר יוסף. דאיהו מוקי לה נמי בקנקנים דמוכר ואע"ג דא"ל למקפה כדמוכח סיפא אפי' הכי מוכר פטור דלא מצי אמר ליה הא חמרך והא קנקנך דלאו קנקנים דמוכר גרמו אלא מזלא דלוקח שהוא בעליו של יין גרים: שנאמר ואף כי היין בוגד. באדם למה משום דגבר יהיר וגו' גאותו של אדם שמגים דעתו בדבר שאין בו גורם שהיין בוגד בו דסבורין שהוא יין ונמצא חומץ מדה כנגד מדה ומיהו סיפא כיון דאמר ליה למקפה ולא מצי אמר ליה לא איבעי לך לשהויי ולא מצי למימר ליה מזלך גרם מאחר שהדבר ידוע שיינו מחמיץ הלכך חייב מוכר: אאינשי ביתיה. אשתו: לא מיקבל. שמבזה אותו: כל המתגאה בטלית של תלמידי חכמים. דעביד כדאמרן בחזקת הבתים (לעיל דף נז:) טלית של תלמידי חכמים כיצד כל שאין חלוקו נראה מתחתיו טפח ולכיעותא יתירתא הוא וגסות הוא למי שאינו תלמיד חכם: האי מאן דמזבין ליה חביתא דחמרא לחנוני וכו'. מוסר חבית שלו לחנוני כדי למכור את היין בחנותו וישתכר החנוני קצת ובעל הבית לא יקבל מעותיו אלא לאחר שיקבל החנוני מן הלוקחין וחמרא ברשותא דמריה קאי ואין החנוני אלא שליח בעלמא ליטול שכר טרחו והלכך אם החמיץ אפלגא או אתילתא דלנא קודם שמכר כולו: דינא הוא דמקבל. בעל הבית כל ההפסד וכגון שלא פשע שליח דהיינו חנוני מידי בשליחותו כדמפרש ואזיל ואף כי היין בוגד ליכא למימר גבי חנווני דהא אין לו חלק בו וגם לא הקנקן שלו הוא והכי ברשות מריה קמא איתיה: ולא אמרן. דהפסיד בעל הבית: אלא דלא שני. לוקח בברזא לעשות נקב אחר בחבית אבל שני איכא למימר דהוא גרים: דלא מטא יומא דשוקא. ולא נתעכל חנווני במכירתו: האי מאן דקביל חמרא מחבריה. למחצית שכר והקנקנים דמוכר והוא קיבלו בדמים בשער של עכשיו בעיר הזאת והריוח יחלוקו וכל מקבלי ממון למחצית שכר הוו מפקיד ונפקד קרובים לשכר וקרובים להפסד והרי הוא באחריות שניהם להפסד כמו לשכר כדאמרן (ב"מ דף קד:) הך עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון ואם הוקיר או הוזל או נגנב או נאבד לשניהם נאבד והוזל אבל אמר לו בעל היין למקבל אפי' אם הוקיר לא יהא לך רשות למכרו בכאן אלא זיל ואמטייה למלכות אחרת לפרוותא דוזל שפט שבאותו מקום היו מוכרים יין ביוקר וקודם שהגיע לשם זל היין בכל המקומות ופיחת מכדי דמים שקיבלו: דינא הוא דמקבל. בעל היין את כל הזול דכיון דאפילו אם הוקיר מיד לא היה לו רשות למכרו עד שמגיע לפרוותא דוזל שפט לענין זולא נמי ברשותא דבעל היין קאי ומיהו לגבי גניבה ואבידה ברשותיה דמקבל נמי קאי וכן אם נעשה חומץ כדלקמן שהרי באחריותו הוא וקרינא ביה אף כי היין בוגד דמזלא דתרווייהו גרים שבאחריות שניהן הוא עומד ושניהן בעליו של יין: ופשע דלא אמטייה לא גרסינן: הוה חלא. מקמיה דלמטייה להתם מאי מי מקבל בעל היין כל ההפסד דהא אפילו גבי מכירה גמורה מקבל משום דא"ל לוקח הא חמרך והא קנקנך היכא דאמר ליה למקפה דלא מצי אמר ליה מוכר לא איבעי לך לשהויי וכל שכן הכא דלא מכר לגמרי וגם אמר ליה זיל אמטייה לפרוותא דוזל שפט שלוה להשהותו דמצי אמר ליה מקבל הא חמרך והא קנקנך כר' יוסי בר' חנינא או דלמא לא מקבל כל ההפסד אלא פלגא דמצי אמר ליה מזלך נמי גרם שבאחריות שניהם עומד והיין בוגד קרינא ביה כרב חייא בר יוסף: חלא לא. כלומר לא מקבל בעל היין כל ההפסד ואע"ג דכמאן דא"ל למקפה דמי ואיבעי לשהויי משום דמזל שני הבעלים גורם: ודלא כר' יוסי בר' חנינא. דמוקי למתניתין בקנקנים דלוקח אבל בקנקנים דמוכר סבירא ליה דאמר ליה לוקח הא חמרך והא קנקנך היכא דאמר ליה למקפה והכא נמי כיון דא"ל זיל אמטייה כו' הרי לוה לו להשהותו ונראה בעיני דלית הלכתא כר' יוסי בר' חנינא אלא כרב חייא בר יוסף דמזלא דגברא גרים אלא אם כן ידוע שיינו מחמיץ ודאמר ליה למקפה דהא שמואל קאי כוותיה ואמרן לעיל עבד רב יוסף עובדא בחמרא כוותיה דשמואל:

תנא

מבושם עד עצרת. קשה לרשב"א דהא בקנקנים דלוקח איירי מתניתין ולימא ליה קנקנך גרים ולרב חייא בר יוסף לימא ליה מזלך גרם ויש לומר דודאי אם כנגא חומץ מצי אמר ליה הכי אבל הכא לא איירי בהכי אלא אשמועינן דצריך ליתן לו יין הראוי להתקיים עד העצרת:

האי מאי דזבין חביתא דחמרא אדעתא לסבוייה. פי' (*רש"י) דאין החנווני אלא שליח בעלמא ואין נראה לר"י דאם כן לא הוה ליה למימר זבין ועוד דאם כן מגופה מילתא דרבא לא שמעינן שום חידוש דהא דקאמר לא אמרן אין נראה שיהא זה מדברי רבא אלא גמרא דקאמר ליה ונראה לו לפרש דמיירי דזבין מכר גמור ואדעתא דהכי זבנה שימכרנו בחנות ודמי לא"ל למקפה דבעי שיתקיים כדי מקפה והכי נמי בעינא שיתקיים כדי סיבוייה ומיהו קשה ללישנא דאמר בסמוך מעובדא דקביל חמרא מחבריה אדעתא דנמטאה לפרוותא דוול שפט חלא לא כרב חייא בר יוסף השתא התם דלא זבניה לגמרי מצי אמר ליה מזלך גרם כ"ש הכא דהוי מכר גמור וי"ל דההיא לישנא מוקי הך מילתי' דרבא בידוע שיינו מחמיץ ואפי' הכי דוקא אדעתא דסבוייה הא לאו הכי מצי א"ל לא איבעי ליה לשהויי:

רבי

עין משפט
נר מצוה

נז א ב ג מיי' פי"ז מהל' מכירה הלכה ו וסמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רל סעיף י:
נח ד מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ס.
נט ה ו ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:
ס ח ט י מיי' שם הל' ס טוש"ע שם סעיף ח:
סא כ ל מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה וכי קנקנים דמוכר מאי הוה למה:

רבינו גרשום

לא שנו. דאין המוכר באחריות היינו כשדרכו בקנקן דלוקח. אבל אם עדיין בכליו דמוכר לימא ליה לוקח הא חמרך: אפי' כי איתיה בקנקנים דמוכר אמאי מצי למימר ליה לוקח הא חמרך הא קנקנך לימא ליה המוכר לא איבעי לך לשהוייה ברשותך אלא היה לך ליקחנו ולמכור לאלתר משום דכל שעתא מחמיץ ואמאי מצי לוקח למימר לי' הא חמרא כו': הכא במאי עסקינן דאמר לי' לוקח למקפה. בעינא ולא לזבוני דהשתא לא מצי למימר ליה לא איבעי לך לשהוייה: ומקשי' מאי דוחקיה דר' יוסי לאוקמי כו' לוקמי' בקנקנים דמוכר ודלא אמר לו למקפה ולימא הכי לא שנו דאינו חייב באחריותו אלא בקנקן דמוכר הואיל דלא א"ל למקפה דמצי למימר ליה [לא]איבעי לך לשהוייה: אמר רבא משום הכי אוקמוה למתני' הכי בקנקנים דלוקח וכו' משום דסיפא דמתני' סו': אלא ש"מ. דמשום הכי לא מצי למימר הכי דאמר הלוקח למקפה קא בעינא ליה והיכא דמפרש לסיפא מפרשי' נמי רישא. והא דקתני ר' יוסי ב"ר חנינא דבקנקנים דמוכר מצי אמר ליה הא חמרך והא קנקנך וחייב המוכר באחריות פליגא דר' חייא אף כי היין בוגד. לו לאדם שמתייהר ואינו מתנאה בשום טובה ומחמיץ היין לו הואיל א)דלקחן ואינו חייב המוכ' באחריותו: בנוה שלו. בביתו: כל המתגאה. בטלית של ת"ח לא בטלית ממש קאמר משום שהכל חייבין בציצית אלא שכורך בסודר על ראשו כעין שהיו רגילין לעשות תלמידי חכמים וסודר אסור לפרוש כי אם לת"ח וקרא שמו סודר על שמו [של] ת"ח כדכתי' סוד ה' ליראיו: לא ינוה ולא יבא לנוה קדשו: אדעתא לסבוייה. שקנאה על דעת למוכרה בביתו על יד על יד ותקף החביתא שהחמיצ' קודם מכירת' למחצית או לשלישית דינא הוא דמקבל ליה המוכר: דלא שני בבירזייהו. שלא עשאה סמוך לשמרים: אבל אי מצי לזבונה מקמי הכי ולא זבנה בודאי באחריות' התמיצה ולא מקבל: לפרוותא דוולשפט. לאותו מקום שהיין ביוקר ויל מכדי שוויין שהיה נמכר בזול שפט כשעה שקיבלה

דינא הוא דמקבל לה מיניה דמשום דאההיא דעתא קיבל מניה דאי זבין זבין ואי לא ליהדרה ליה: איבעיא להו הוה חלא. ברשות חנוני: מאי. מקבל או לא מקבל: ואמר לי'. דלא מקבל ליה כדר' חייא ב"ר יוסף דאמר לעיל חמרא מזלא דגברא גרים והחנווני גורם ולא מקבל ודלא כר' יוסי ב"ר חנינא דאמר לעיל אבל בקנקנים דמוכר לימא ליה הא חמרך הא קנקנך והא חמרא בחביתא דמוכר החמיץ: ואיכא דאמר וכו' כמאן כר' יוסי ב"ר חנינא. דאמר בקנקנים דמוכר מצי אמר ליה הא חמרך והא קנקנך והא חמרא איתיה בקנקנים דמוכר ומקבל הואיל שהחמיץ בכליו: אם אמר לו יין מבושם. יין מבורר וטוב אני מוכר לך חייב להעמיד לו יין יפה וטוב שיכול להעמיד לו עד עצרת

בלא

א) אולי צ"ל הואיל וכן איתו וכו'

עין משפט
נר מצוה

סב א מיי׳ פי״ז מהל׳ מכירה הל״ו סמג לאוין קמ טוש״ע ח״מ סי׳ רל סעיף י:
סג ב ג ד ה ו מיי׳ שם פכ״א הלכה ד סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ ריד סעיף יג:
סד ז ח מיי׳ פכ״א מהל׳ איסורי ביאה הלכה טו סמג לאוין קנו:
סה ט י מיי׳ פכ״א מהל׳ מכירה הל״ד סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ ריד סעיף יג:

רבי ישמעאל אומר רפת בקר היא כו׳. נראה דכי היכי דהכא גבי תנאי בנין אין חשוב בית אא״כ יש לו שש על שמונה ה״נ לענין חלוקת אחים או שותפין דהא דאמרת אי איכא ד׳ אמות לזה וד׳ אמות לזה חולקין מוקמינן בפ״ק דסוכה (דף ג: ע״ש וכן לעיל יא.) בחצר המתחלקת לפי פתחיה:

כי קחשיב משפת כרובים ולמעלה. בפירוש מקרא פרש״י דתקרה דעליית היכל היתה גבוהה משל קדשי הקדשים עשר אמות ג) ולא עיין כאן: מתקיף

תנא. היכא דא״ל מיושן צריך שיהא של ג׳ שנים שלימות ושיתקיים ויתיישן עד גמר שנה שלישית זו דהיינו עד החג עד הבציר שזו היא תורת מיושן להתקיים שלש שנים שלימות ואם יחמיץ קודם החג הרי הוא באחריותו של מוכר: מתני׳ לעשות לו בית חתנות לבנו. כדמפרש לקמיה בית חתנות לבנו שלוקח אשה ודרך האב לעשות לבנו יציע קטן סמוך לביתו שאין דרך החתן לדור אצל חמיו משום חסד חמותו כדמפרש בגמרא והלכך נקט בית חתנות לבנו אבל אין רגיל לעשות בית ארמלות לבנו שהרי עד עתה לא היה דר אצל חמיו אלא אצל אביו משום חמותו: בית ארמלות לבתו. שמת בעלה וחוזרת אל בית אביה כבנעוריה שעד עכשיו כשהיתה נשואה לא היתה דרה אצל האב משום בעלה ובנו שהחתן אינו דר אצל חמיו והלכך נקט בית ארמלות לבתו ולא בית חתנות לבתו והכי מפרשינן בגמרא: רפת בקר היא זו. וצריך לעשות בית גדול יותר ומיהו לא חשש לפרש שיעורו: והרוצה לעשות כו׳. בגמרא מפרש מי קאמר לה או ר׳ ישמעאל או ר׳ עקיבא: בית קטן שש על שמונה. הרוצה לבנות בית קטן לחבירו לכל הפחות וכגון דאמר ליה עשה לי בית סתמא ויד הבונה על העליונה לעשות לו פחות שבבתים הואיל ולא פירש כמה יעשהו קטן לכל הפחות ו׳ על ח׳ דכיון דלא אמר ליה בית חתנות אלא בית סתמא לעצמו קבעי לה וצריך להיות גדול מבית חתנות והוא הדין למוכר מקום לחבירו לעשות לו בית דצריך ליתן לו קרקע שש על שמונה: גדול שמונה על עשר. וכגון שפירש לו עשה לי בית גדול: טרקלין. למושב שרים עשוי ולא לתשמיש הלכך מרובע בעינן: רומו כחצי ארכו כו׳. אכולהו קאי והיינו בית חתנות שהוא ארכו (ג) ד׳ על ו׳ רומו ה׳ דהיינו חצי ארכו וחצי רחבו בבית קטן שבע ותשע בבית גדול ועשר בטרקלין: כבנין ההיכל. ההיכל על פני הדביר היה ארכו מ׳ ורחבו עשרים ורומו שלשים דהיינו חצי ארכו וחצי רחבו: גמ׳ הכי גרסינן ליתני בית חתנות לבנו ולבתו ובית ארמלות לבנו ולבתו מילתא אגב אורחיה קמ״ל. מדלא תנא בית ארמלות לבנו ולא תנא נמי בית חתנות לבתו משניהן יש ללמד דלאו דרכא דחתנא כו׳ וכבר פירשית לה במתניתין: בי חמוה. כדאמרי׳ בפסחים (דף קיג.) הוי זהיר באשתך מחתנה הראשון אמרי לה משום חסד ואמרי לה משום ממון ואיתא להא ואיתא להא ומיהו הוא הדין לכל החתנים אלא שמן הראשון צריך ליזהר חמיו יותר: קל מסובין. לאו דוקא אלא דבר גרוע ולהכי נקט סובין ולא נולה דפסולת הוא: אורח מכנים אורח. דיו אם מהנה לו בעל הבית: הרוצה לעשות רפת בקר כו׳. מאן קתני לה: שהרוצה לעשות כו׳. ופירוש לדבריו הוא אומר דקאמר רפת בקר היא זו שהרי הרוצה לעשות כו׳ אבל לר׳ עקיבא רפת בקר אינו גדול כל כך ובתרתי פליגי ר׳ ישמעאל ורבי עקיבא פליגי בבית חתנות ופליגי ברפת בקר ושיעוריה דר׳ עקיבא מפורש בבית התנות ולא ברפת בקר ודרבי ישמעאל מפורש ברפת בקר ולא בבית חתנות: איכא דאמרי רבי עקיבא קאמר ליה והכי קאמר ליה. לרבי ישמעאל דקאמרת רפת בקר היא זו אין הכי נמי דודאי בית חתנות ורפת בקר שיעורן שוה דאע״פ שהרוצה לעשות רפת בקר עושה ד׳ על ו׳ פעמים שאדם עושה דירתו בבית חתנות ארבע אמות על ו׳ כרפת בקר: קובתא. כעין קובה של זונות ונראה לי שעשוי חלונות כעין קובה: בי וורדי. נותנין שם וורדין לנוי להסתכל בהן: קנתר. אם התנה לעשות לחבירו קנתר: תרבץ אפדני. חצר גדול שעושין שרים בצד אפדני שלהם ועל שם שמרבילין אותו תמיד במים להשכיב האבק קרי ליה תרבץ: ראיה לדבר מאן קתני לה. דאילו הוה תני במתניתין רשב״ג אומר ראיה לדבר כבנין היכל הוה פשיטא דרשב״ג קתני לה אבל השתא דמיתני מקמי מילתיה דרשב״ג הלכך מספקא לן אי רשב״ג קאמר לה הואיל ומסיים אותו הדבור או תנא קמא קאמר לה להוא חצי דבור ואתא רבן שמעון בן גמליאל לאיפלוגי מדקאמר כבנין היכל ולא קאמר מבנין ההיכל: איכא דאמר רבן שמעון בן גמליאל קתני לה והכי קאמר ראיה לדבר מנין. פירש רשב״ג הכל כבנין ההיכל: תנא קמא קתני לה. והכי קאמר תנא קמא וראיה יש לדבר וקפץ רשב״ג והפסיק את דבריו ואתמוהי קמתמה כבנין ההיכל אתה רוצה לעשות שאר בנינין בתמיה אין לך להשוותן יחד דכיון דבהיכל רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו בשאר בנינין דלא חשיבי אין צריך להגביה כל כך: כמלא קורותיו. כאורך קורותיו שהן נתונין ברחבו של בית: הכי גרסינן ולימא רומו כרחבו. דהייני הך: מעילאי רווח. שבתיהם של חומות אבנים היו והחומה מלמטה היא רחבה והולכת ומתקצרת החומה למעלה כדי שיתקיים הרבה: בי כווי. החלונות מקום כניסת הקורות בתוך החומה: רמו ליה. בני העיירות קראי אהדדי: כתיב ששים אמה ארכו. מן המזרח למערב מפתח ההיכל עד כותל מערבי של בית קדשי הקדשים דהייני ארבעים אמה דאורך היכל ועשרים אמה דבית קדשי הקדשים ושלשים אמה קומתו נמלא שגם בית קדשי הקדשים רומו שלשים אמה: וכתיב. בפסוק אחר ועשרים אמה קומתו דכתיב ולפני הדביר עשרים כלומר לפנים ממחילת בית קדשי הקדשים והיא אמה טרקסין שקרויה דביר עשרים אמה אורך מן המזרח למערב ועשרים אמה רוחב מצפון לדרום ועשרים אמה קומתו: כי קחשיב. עשרים דקומת בית קדשי הקדשים משפת כרובים ולמעלה קחשיב שהכרובים של שלמה שנים היו עומדין על הקרקע אחד מימין הארון אצל כותל מערבי ואחד משמאלו *ורומו עשר כדכתיב בהדיא במלכים [נ״א ורומן] וכנפיהן פרושות מקיר לקיר כנף האחת נוגע בקיר לפונה וכנף חבירו נוגע בקיר דרומי נמלא מראשי הכרובים ולמעלה עשרים אמה עד הגג ואותן של משה על גבי הכפורת היו: ומאי קא משמע לן. למה לי דקחשיב קרא כי האי גוונא משפת כרובים ולמעלה לימא שלשים אמה קומתו:
ומשני

תאנא *ומיישן והולך עד החג: מתני׳ *המוכר מקום לחבירו (א) וכן המקבל מקום מחבירו לעשות לו בית חתנות לבנו ובית אלמנות לבתו בונה ארבע אמות על שש דברי ר׳ עקיבא רבי ישמעאל אומר רפת בקר היא זו *הרוצה לעשות רפת בקר בונה ד׳ אמות על שש בית קטן שש על ח׳ *גדול ח׳ על עשר *טרקלין י׳ על י׳ א) *רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו ראיה לדבר רבן שמעון בן גמליאל אומר כבנין ההיכל: גמ׳ למה לי למיתנא בית חתנות לבנו ובית אלמנות לבתו ליתני בית חתנות לבנו ולבתו ובית אלמנות לבנו ולבתו מלתא אגב אורחיה קמ״ל *דלא דרכא דחתנא למידר בי חמוה כדכתיב בספר בן סירא הכל שקלתי בכף מאזנים ולא מצאתי קל מסובין וקל מסובין *חתן הדר בבית חמיו וקל מחתן אורח מכנים אורח וקל מאורח משיב דבר בטרם ישמע שנאמר °משיב דבר בטרם ישמע אולת היא לו וכלמה: ר׳ ישמעאל אומר רפת בקר היא זו הרוצה לעשות כו׳: רפת בקר מאן קתני לה איכא דאמר ר׳ ישמעאל קתני לה ואיכא דאמר ר״ע קתני לה וה״ק אע״פ שרפת בקר היא פעמים שאדם עושה דירתו כרפת בקר ואיכא דאמר ר׳ ישמעאל קתני לה וה״ק שהרוצה לעשות רפת בקר עושה ארבע אמות על שש: טרקלין י׳ על י׳: מאי טרקלין (ב) קובתא בי וורדי תאני *וקנתיר שתים עשרה על י״ב מאי קנתיר *תרבץ אפדני: רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו ראיה לדבר רשב״ג אומר כבנין ההיכל: ראיה לדבר מאן קתני לה איכא דאמר רשב״ג קתני לה והכי קאמר ראיה לדבר מנין אמר רשב״ג הכל כבנין היכל ואיכא דאמר ת״ק קתני לה ורשב״ג אתמוהי קא מתמה והכי קאמר ליה [לת״ק] ראיה מנין מבנין היכל אטו כולי עלמא כבנין היכל עבדי תניא אחרים אומרים רומו כקורותיו ולימא רומו כרחבו איבעית אימא ג) ביתא מעילאי רווח ואיבעית אימא משום דאיכא בי כווי רבי חנינא נפק לקרייתא רמו ליה קראי אהדדי כתיב °והבית אשר בנה המלך שלמה לה׳ ששים אמה ארכו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו וכתיב °ולפני הדביר עשרים אמה אורך ועשרים אמה רחב ועשרים אמה קומתו אמר להו כי קא חשיב משפת כרובים ולמעלה מאי קמ״ל
הא

משלי יח
מ״א ו
שם

רבינו גרשום

בלא חומץ ואם התנה לו למכור יין ישן צריך שיהא מאשתקד ותנא ושצריך שיוכל לעמוד ומתיישן והולך עד החג: פיס׳ וכן המקבל מעות מחבירו לבנות לו בית חתנות לבנו או בית ארמלות לבתו. שאם נתאלמנה בתו וחזרה לבית אביה ורצה האב לבנות לה בית לבד: ליתני בית חתנות לבנו ולבתו ולמה לי למיתני בית ארמלות: דלא דרכיה דחתנא למידר בבית חמוה. דכיון שלבו גם בחמותו אתי לקלקול. אבל מהשתא כשנתארמלה שבה אל בית אביה מכלל דעד האידנא לא הוות קיימא להתם: ר׳ ישמעאל אומר רפת בקר היא זאת. הואיל דקטנה היא כל כך: והרוצה לעשות וכו׳ רפת בקר דמתני׳ מאן קתני לה. ר׳ ישמעאל או ר״ע: איכא דאמר ר׳ עקיבא קתני לה והכי קתני. במתני׳ בונה ד׳ אמות על שש דברי ר׳ עקיבא שהרוצה לעשות רפת בקר וכו׳. שפעמים שאדם עושה דירתו קטנה כרפת בקר: מאי טרקלין קובתא בי וורדי. כעין שפורסין אהלים ועגול הוא למעלה כקובה ומוקף הוא מכל דפניו ופורסין שושנים לשם כדי שיהא ריחם נודף ושוכבין בתוכן שרים: תרבץ אפדני. גינת ביתן שאחורי אפדנם: טרקלין י׳ על י׳. מאורך ומרוחב: רומו כחצי ארכו. אלו ה׳ אמות וכחצי רחבו. ה׳ אמות אחרות דהיינו י׳ אמות בקומתו: ראיה לדבר רשב״ג אומר כבנין ההיכל. שהבית שבנה שלמה לה׳ ששים אמה ארכו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו צא מהן עשרים אמה של פני הדביר באורך נשתיירו מ׳ אמות מאורך הבית והיינו ההיכל שהיה מ׳ אמה ארכו ועשרים רחבו. טול חצי ארכו של היכל דהיינו כ׳ אמה ומן רחבו חצי דהיינו עשרה אמות הרי כאן ל׳ אמות וכן הוא קומתו של היכל: ואיכא דאמר מיפלג פליג ואתמוהי קא מתמה והכי קאמר אטו כולי עלמא כבנין היכל קעבדי. רומו בקורותיו. של בית שמחזיקין התקרה ומשימין אותן ברוחב הבית: ומקשינן הואיל שקורות ברחביהן עומדין ליתני כרחבו: איבעית אימא. אי קתני כרחבו של בית שיעורי׳ זוטר מפי משום דכל ביתא מעילאי רווח לפי כי הבית עושין הכותל עבה ומקצרין הכותל כשהוא עולה והבנין רווח מאליו ולפיכך צריך לומר רומו כקורותיו שיהא רומו כאותה הרווחת הבנין של מעלה לא כאותו של מטה לפי כי הבנין מתקצר מלמטה: ואיבעית אימא. משום הכי קתני רומו כקורותיו משום דאיכא בי כווי דכל אורך הקורה עם אותו שנכנס מן הקורה בכתלים מיכן ומיכן וכי האי שיעור צריך שיהא גבהות רומו דאי קתני כרחבו הוי משמע בלא עובי הכתלים: ול׳ אמה קומתו וכתיב אחר אומר מן הדביר עשרים אמה קומתו. דאי הוה הבנין גרוע כלום מן אורך ורוחב מן הקומה נמי הוה נגרע. משפת כרובים שהיו פורשים בדביר קא חשיב דמשפת גופיידו ולמעלה לא הוי אלא עשרים באמה
וקומה

מסורת הש״ס

א) לעיל ג: ב) [לקמן קג.]: ג) [עי׳ תוס׳ סוכה ה: ד״ה בשלים וכתו׳ יומא נב. ד״ה ועשרים מבואר ביותר]:

הגהות הב״ח

(א) במשנה המוכר מקום לחבירו לעשות לו בית חתנות לבנו ובית אלמנות לבתו וכן המקבל מחבירו לעשות לו: (ב) גמרא מאי טרקלין. נ״ב עיין בערוך ערך טרקלין: (ג) רשב״ם ד״ה רומו וכו׳ שהוא ארכו שש על רוחב ד׳ רומו ה׳:

א) יומא כא. ע״ש מגילה י: ע״ש : ב)[ביומא ובמגילה ליתא]: ג) [מגילה שם ע״ש] : ד) [לעיל נח:] : ה) [עי׳ תוס׳ חולין נב. ד״ה כגון] :

סו א ב מיי׳ פ״ו מהל׳ שכנים הל׳ יג טוש״ע ח״מ סי׳ קסט סעיף א :

ומשני הא קא משמע לן למטה כלמעלה . דהני עשר אמות שהכרובים והארון עומדים בהן כמו העשרים שלמעלה מה העשרים כולן חלל ואין בהן דבר כך גם העשר וגוף הכרובים בנס היו עומדין כדלקמן ומקום הארון אינו מן המדה אלא בנס היה עומד וכנפי הכרובים שהן באויר לא הויא דהא למטה דידהו ולמעלה דידהו יכולין למדוד עשרים ריקנות מכותל צפוני לכותל דרומי והכי משמע קרא ועשרים אמה קומתו כלומר כל השלשים אמות קומה אינן חשובים אלא כעשרים דמשפת כרובים ולמעלה שהם פנויין מכלום העשר כמו הכ׳ : ארון שעשה משה . כשניתן תורה אור בבית קדשי הקדשים שעשה שלמה שהוא כ׳ על כ׳ יש לו עשר אמות ריוח לכל רוח ורוח לימינו ולשמאלו הרי עשרים בלא ארון ולפניו כ׳ עד הדביר : כרובים . דשלמה : בנס היו עומדין . גופן : כנף הכרוב האחד . כנף האחד של כרוב וה׳ אמות כנף השני של אותו כרוב ולאו בכרוב שני קמיירי דהא כתיב בתרי׳ ועשר באמה הכרוב השני וגו׳ ועשר אמות מקצות כנפיו עד קצות כנפיו מהכא לא מפקינן דבנס היה הגוף עומד בין שני הכנפים שמקצה האחד עד קצה השני לא היו כי אם עשר אמות וא״כ הגוף שבינתים היכן לא יתכן לומר דמהכא נפקא ליה דא״כ מאי האי דקפריך לקמן ודלמא ביתא מעילאי רווח וקושיות אחרות דלא שייכי הכא כלל אלא קרא הכי משמע ליה אם באת לחבר שני כנפי הכרוב זה בצד זה תמצא מקצות כנפיו עד קצות כנפיו עשר אמות ומיהו טפי מי׳ אמות הוו שהרי רוחב הגוף בין ב׳ הכנפים אלא מהכא (ב) פרכינן שרוחב בית קדשי הקדשים מצפון לדרום לא הי׳ אלא כ׳ אמה וב׳ הכרובי׳ היו כנפיהם כ׳ לבד הגופים דכתיב שתי הכנפים היו י׳ אמות וכתי׳ ויפרשו את כנפי הכרובים ותגע כנף האחד בקיר וכנף הכרוב השני נוגעת בקיר השני וכנפיהם אל תוך הבית נוגעות כנף אל כנף וא״כ איכהו גופייהו דכרובים היכא הוו קיימי קס״ד שהכנפים בכרוב כידי האדם אחד מצד ימין ואחד מצד שמאל והגוף בינתים : מתקיף לה אביי . מי יימר דבנס היו עומדים דלמא גופן של כרובים בולטין ויוצאין מתחת כתרנגולים שהגוף כולו תחת כנפיו ולא בינתים שאין הרחקה והפרש בין הכנפים אלא מקורבים והגוף יוצא מתחת הכנפים ששני הכנפים יוצאים ממקום אחד באמצע הגב וכן כל הנך קושיות דמקשו הנך אמוראי ואזלי אגוף הכרובים קיימי בר מהנך בתראי דגרס בהו ידייהו בהדיא ברב פפא ורב אשי כייפי ידייהו ומשלחפי ידייהו : ודלמא זה שלא כנגד זה הוו קיימי . הכרובים שהאחד עומד מצד הארון מזה סמוך לכותל והשני עומד מצד הארון מזה משוך רחוק מן הכותל קצת ונמצאת כנף האחד נוגעת אחרי כנף חבירו בין הכנף ולכותל נמצאו קצת כנף הכרוב המשוך מן הכותל לפני קצת כנף הכרוב הסמוך לכותל כשיעור עובי רוחב הגופין ואע״ג דלא הוו בולטין כתרנגולין ניניהו אפ״ה לא תקשי מידי : מתקיף לה רב אחא בר יעקב . נהי נמי דלאו בולטין כתרנגולים ניניהו וגם זה כנגד זה קיימי אפי׳ הכי לא תקשי מידי דדלמא באלכסונא היו עומדים הכרובים באלכסון הבית היו עומדים זה כנגד זה דאיכא טפי מכ׳ אמה כשיעור הגופים מקצות כנפי של זה לקצות כנפי של זה כגון שהכרוב שמימין הארון לא הי׳ פניו ממש כנגד ההיכל וגבו לכותל מערבי אלא מצדד אצדודי כנפיו החיצון כנגד דרומית מערבית נוגע לכותל בזוית וכנף שלו שמצד הארון פרוש בחצי הארון או חוצה לו דהיינו רחוק מן הכותל וכנף הכרוב הב׳ מתחלת שם וכנפו השנית נוגעת סמוך לדביר בקרן לפונית מזרחית כזה* : מתקיף לה רב הונא ברי׳ דרב יהושע . נהי נמי דזה כנגד זה קיימי ולא באלכסונא קיימי ואפילו הכי אין גופן עומד בנס דדלמא ביתא מעילאי רווח שהבנין הולך ומתקצר למעלה והרי רחב יתר מעשרים במקום שבולטין הכנפים מן הגופין והוי מקיר אל קיר כנגד כנפי הכרובים מקום נגיעתן בכתלים יותר מעשרים אמה ברוחב הגופין : מיכף הוו כייפי ידייהו . הכנפים עצמן כפופין הן כאדם שכופף ידו מעט והלכך ליכא אלא כ׳ אמה מקצה כנף האחד לקצה כנף השני : ודלמא שלחופי הוו משלחפי ידייהו . כנף על כנף כאדם שחובק את ידיו כדכתיב (בראשית מח) שכל את ידיו ומתרגמינן בתרגום ארץ ישראל שלחיפונון לידוהי כך פר״ח ולאי משום דכתיב וכנפיהם אל תוך הבית נוגעות כנף אל כנף הייתו נמי כעין טוגעות דהוו זו כנגד זו : ופניהם איש אל אחיו . בשל משה כתיב : ופניהם לבית . בכרובים של שלמה כתיב בדברי הימים דכתיב והם עומדים על רגליהם ופניהם לבית (להיכל) ואינן כאותן של משה שהן על הכפורת ואלו על הקרקע ושל עץ שמן היו ומצופין זהב כדכתיב במלכים : הכתיב ופניהם לבית . ול״ש כרובים שעל הכפורת ול״ש שעל הקרקע דאויין היו ליעשות בענין אחד : כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום . הם הופכים פניהם זה לזה דוגמת חבת זכר ונקבה האוהבים זה לזה סימן שהקב״ה אוהב את ישראל ומתחלה כך נעשו פנים אל פנים כדי שתשרה שכינה בישראל וישראל יעשו רצונו של מקום וכשאין עושין הופכין פניהם לבית על ידי נס : דמצדדי אצדודי . קצת לבית וקצת זה לזה כאדם שמדבר אל חבירו והופך ראשו קצת לצד אחר והכא ליכא לתרוצי כדלעיל כאן בזמן שישראל עושין כו׳ דכיון דעיקר עשיית כרובין פניהם לבית לא היה להם לעשותו לסימן שאין ישראל עושין רצונו של מקום : מעשה צעצועים . פסוק הוא בכרובים בדברי הימים והוא לשון *צעצעים כלומר תינוקות כדאמרינן (סוכה דף ה:) מאי כרוב כרביא ילד כלומר כתינוקות הנפטרין מרבותיהם והייתו דמצדדי אצדודי דאמרן לעיל :

הא קא משמע לן למטה כלמעלה מה למעלה אין משמש כלום אף למטה אין משמש כלום מסייע ליה לר׳ לוי א)דאמר ר׳ לוי ואיתימא רבי יוחנן דבר זה מסורת בידינו מאבותינו מקום ארון ב)וכרובים אינו מן המדה תניא נמי הכי ג)ארון שעשה משה יש לו ריוח עשר אמות לכל רוח ורוח אמר רבנאי אמר שמואל כרובים בנס הן עומדין שנאמר °וחמש אמות כנף הכרוב האחת וחמש אמות כנף הכרוב השנית עשר אמות מקצות כנפיו ועד קצות כנפיו גופייהו היכא הוו קיימי אלא שמע מינה בנס הן עומדין מתקיף לה אביי ודלמא בולטין כתרנגולין הוו קיימי מתקיף לה רבא ודלמא זה שלא כנגד זה הוו קיימי מתקיף לה רב אחא בר יעקב ודלמא באלכסונא הוו קיימי מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע ודלמא ד)ביתא מעילאי רווח מתקיף לה רב פפא ודלמא מיכף הוו כייפי ידייהו מתקיף לה רב אשי ודלמא שלחופי הוו משלחפי (א) כיצד הן עומדין רבי יוחנן ור׳ אלעזר חד אמר פניהם איש אל אחיו וחד אמר פניהם לבית ולמ״ד ה)פניהם איש אל אחיו הא כתיב °ופניהם לבית לא קשיא כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום ולמ״ד ופניהם לבית הא כתיב °ופניהם איש אל אחיו דמצדדי אצדודי דתניא אונקלוס הגר אמר כרובים °מעשה צעצועים הן ומצודדים פניהם כתלמיד הנפטר מרבו : **מתני׳** *מי שיש לו בור לפנים מביתו של חבירו נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסין ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין ואינו מכניס בהמתו ומשקה מבורו אלא ממלא ומשקה מבחוץ וזה עושה לו פותחת וזה עושה לו פותחת : **גמ׳** פותחת להיכא אמר ר׳ יוחנן בשניהם לבור בשלמא בעל הבור בעי לאשתמורי מיא דבוריה אלא בעל הבית למה ליה א״ר אלעזר משום

[מ״א ו] [דה״ב ג] [שמות כה] [דה״ב ג]

מתקיף לה אביי ודלמא בולטין כתרנגולין . ואם תאמר אכתי בנס היו עומדים דעשרים בעשרים היכי יתיב וי״ל מ״מ פריך אביי שהגוף לא היה עומד בנס : **דמצדדי** אצדודי . לא ה״מ למימר כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום דמסתמא העמידום תחלה לפי מה שהיו עושין רצונו של מקום :

מתני׳ מי שיש לו בור כו׳. ע״י חלוקה או שלקחו מבעה״ב ולקח גם הדרך : בשעה שבני אדם יוצאין . ביום שבעל מגת כן חלקו ולא שיטריחוהו בלילות לעמוד ממטתו ולפתוח לו : ואינו מכניס . דרך ביתו של זה דאין זה צורך הבור : זה עושה לו פותחת . שלא יגנוב בעה״ב ממי הבור ובעה״ב עושה לו פותחת אחרת באותו פתח עצמו הפתוח לבור כדי שלא יוכל זה לשאוב מבורו בלא בעה״ב ולא יבא לעולם בביתו של בעל הבית אלא אם כן ישנו לבעל הבית בביתו ומשום חשד אשתו תקנו כן כדמפרש בגמרא : **גמ׳** פותחת . שעושה בעל הבית להיכא :
משום

הגהות הב״ח
(א) גמ׳ משלחפי ידייהו כיצד הן: (ב) רשב״ם ד״ה כנף הכרוב וכו׳ אלא מהכא ילפינן שרוחב :

רש״ל מ״ז

גי׳ יעב״ץ נאלאים וכ״ה בספרי

רבינו גרשום

וקומת הכרוב הוי י׳ אמות : לפני הדביר מבפני׳ של אמה טרקסין. וזהו לפני לפנים וההיכל חוצה לו מן הדביר : מה למעלה . מן הגובה מן הכרובים ולמעלה לא משמש כלום כי אם שכינה כדכתיב ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים וגו׳ ונועדתי לך שם : אף למטה. מראש הכרובים ועד קרקעיתו של דביר אין משמש כלום ואין תופשין כלום בבית : דאמר ר׳ לוי וכו׳ . דארון בנס היה עומד והכי נמי כרובים בנס הוו קיימי : יש לו י׳ אמה לכל רוח . והארון גופי׳ היכא הוה קאי והא לא מחזיק הדביר אלא כ׳ אמה אלא ש״מ בנס הוה קאי : עשר אמות מקצות כנפיו ועד קצות כנפיו . וכן לכרוב אחר ומשמע ליה עכשיו שהיו הכרובים כנף של זה בצד כנף של זה ובין כנפיהם לחודייהו ממלאין את הדביר מכותל הדביר ועד כותל אחר דהיינו כ׳ אמה והדביר היה מחזיק כ׳ אמה אורך ותו לא נמצא שבכנפיהן היו ממלאין הדביר. ואינהו הכרובים גופייהו היכא הוו קיימי אלא ש״מ בנס היו עומדין : ודלמא בולטין. היו גופן של כרובין כתרנגולין שבכנפיהן נוגעין מאחורי גביהן אחת אל אחת ובגופן של כרובים היו בולטין כתרנגולין מלמטה ומהא ליכא למישמע מיני׳ דבנס היו עומדין: ודלמא זה שלא כנגד זה הוו קיימי . כלומר פניהם איש אל אחיו אבל זה[שלא]בצד זה שכנפיו של א׳ היו למעלה מכנפי חבירו כדי שיהא מקום לגופן :ודלמא באלכסונא הוו קיימי. שאחד מנמיך כנפיו שבצד כותל זה למטה והשני מגביה כנפיו שבצד כותל השני למעלה לצד התקרה שעכשיו יכולין לעמוד יפה בלא נס שבאלכסון הכותל יש בו יותר מברחבו : ודלמא ביתא מעילאי רווח . שהיה הבית במקום הכרובים מרויח יותר ממה שהוא מלמטה שמלמטה היה רחבו כ׳ אמה ומלמעלה [היה יותר] כשיעור שהיו הגופין עומדין ולא בנס : ודלמא מיכף הוו כייפי . כנפיהן סמוך לכותל הדביר שהיו כנפיהן כ׳ אמה ובסיום הכנפים היו כופפין הכנפים כשיעור העמדת הגוף דבשיעור כפיפת כנפים יכולין לעמוד הגופים אעפ״כ כנפיהן מחזיקות כ׳ ולא בנס היו עומדין : ודלמא שלחופי הוו משלחפי ידיהן . כנפיהן שבאמצע היה כנף זה יוצא לפני כנף של זה והיו קצת הכנפים זה כנגד זה משוכין זה לפני כנף של זה כשיעור שהיו הגופין יכולין לעמוד ולא בנס היו עומדין אלא ליכא למישמע מינה אם היו עומדין בנס אם לאו : בזמן שעושין רצונו של מקום . היו פונין זה אל זה פניהם איש [אל אחיו] . כלומר כשהקב״ה מתאהב על ידן אוהבם כאח : דמצדדי אצדודי . שהיו פונים זה לזה ולא כל כך כי אם כתלמיד הנפטר מרבו שחוזר לאחוריו ומסתכל ולא מסתכלו כל כך : מעשה צעצועים כמו צאצאים (ישעיה כב) כלומר שדומין פניהן לנערים שלהכי נקרא שמו כרוב כלומר כרביא כילד : פיס׳ מי שיש לו בור לפנים וכו׳. כגון שהיו שותפין או יורשין שחלקו ונטל אחד הבור והאחד הבית אין לו רשות לבעל הבור ליכנס לביתו בכל שעה שרוצה אלא נכנס ויוצא ביום בשעה וכו׳ . אלא ממלא . כליו מן הבור ומשקה אותה מבחוץ : אלא בעל הבית למה ליה . פותחת לבורו של זה כלומר למה צריך ליה : אמר ר׳ אלעזר משום חשדא ומשום
חשד

*משום חשד אשתו : **מתני'** ג)מי שיש לו גינה לפנים מגינתו של חברו נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסים ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין ואינו מכנים לתוכה תגרין ולא יכנס מתוכה לתוך שדה אחרת א)והחיצון זורע את הדרך נתנו לו דרך מן הצד מדעת שניהן נכנס בשעה שהוא רוצה ויוצא בשעה שרוצה ומכנים לתוכה תגרין ולא יכנס מתוכה לתוך שדה אחרת ב) זה וזה אינן רשאים לזורעה : **גמ'** א"ר יהודה אמר שמואל ג)אמה בית השלחין אני מוכר לך נותן לו ב' אמות לתוכה ואמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה ד)אמה בית הקילון אני מוכר לך נותן לו אמה אחת לתוכה וחצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן לאגפיה ואותן אגפיים מי זורעם רב יהודה אמר שמואל בעל השדה זורעם רב נחמן אמר שמואל ה)בעל השדה נוטעם מאן דאמר זורעם כל שכן נוטעם ומ"ד נוטעם ו)אבל זורעם לא חלחולי מחלחולי ואמר רב יהודה אמר שמואל ז)אמת המים שכלו אגפיה מתקנה מאותה שדה בידוע שלא כלו אגפיה אלא באותה שדה מתקיף לה רב פפא ולימא ליה מייך אשפלוה לארעיך אלא אמר רב פפא ח)שעל מנת כן קבל עליו בעל השדה : **מתני'** ג)ט)מי שהיתה דרך הרבים עוברת לתוך שדהו נטלה ונתן להם מן הצד מה שנתן נתן ושלו לא הגיעו י)דרך היחיד ד' אמות ז)כ)דרך הרבים שש עשרה אמה ח)ל)דרך המלך אין לה שיעור מ)דרך הקבר אין לה שיעור המעמד דייני צפורי אמרו נ)בית ארבעה קבין : **גמ'** ו)אמאי שלו לא הגיעו לינקוט ז)פזרא וליתיב שמעת מינה לא עביד איניש דינא לנפשיה אפי' במקום פסידא אמר רב זביד משמיה דרבא גזירה שמא יתן להן דרך עקלתון רב משרשיא משמיה דרבא אמר בנותן להם דרך עקלתון

רב

נותן לו שתי אמות לתוכה. לפי ספרים דגרסי ואמה יש לפרש ב' אמות לתוכה היינו להרחיב אמת המים שתהא רחבה שתי אמות ומה שהיא קרויה אמה משום דעומקה אמה : **ואמה** מכאן ואמה מכאן כו'. אמה לאו היינו ניגרא דבניגרא משמע בהמקבל (ב"מ דף קז:) דבעינן ד' אמות ועוד דהכא קאמר דלמ"ד נוטען ולמ"ד זורען והתם פ"ה דאין זורעין אותן אלא ניגרא היינו יאור כדפ"ה לעיל בפרק קמא (דף יג. ושם) וגדול יותר שכל בני הבקעה משקין ממנו שדות וצריך ארבע אמות : **שמע** מינה דלא עביד איניש דינא לנפשיה. לפי זה בחנם נקט במתני' שהיתה עוברת דרך הרבים תוך שדהו ונתן להם כו' דאפילו נטלו לו בחנם נמי כיון דלא עביד איניש דינא לנפשיה :

כגון

משום חשד אשתו. אבל השתא דאינו יכול לשאוב בלא בעל הבית לא יכנס לשם עד שיבא בעה"ב אבל משום גניבה שלא יגנוב חפציו של בעה"ב לא חיישי' שהאשה משמרת את הבית : **מתני'** מי שיש לו גינה כו'. כגון יורשים או שותפין שחלקו ונתרצה חיצון לפנימי לתת לו דרך באמצע שדהו : נכנס בשעה כו'. דכיון שהוא עושה לו היזק גדול שעובר באמצע שדהו הדבר ידוע שלא נתרצה לו בריות אלא במה שצריך לו הרבה : תגרין. לקטת מירקות גינתו : ולא יכנס מתוכה לשדה אחרת. כלומר לא יכנס בתוכה לכתחלה כשאין צריך לזו הגינה כלום אלא ליכנס דרך עליה לשדה אחרת שלו כדי לקצר את דרכו דדמי להכנסת תגרין שזה החיצון לא שיעבד לו דרך אלא לתקן גינתו ללקוט פירותיה אבל למידי דאינו צורך הגינה לא שיעבד לו : והחיצון זורע את הדרך. דכיון דבאמצע שדהו הוא אנן סהדי דלא מחל לו הדרך מכל וכל שלא יוכל לזרוע לשם : מן הצד. אינו נפסד כל כך דכיון דמדעת שניהן הוא אנן סהדי דמסתמא מחל לו את כל הדרך לגמרי להיות מיוחד להליכה ולא לזריעה : וזה וזה אין רשאים לזרעה. דכיון דמן הצד היא לגמרי ייחדוה להילוך גרידא : **גמ'** אמת המים. גדולה כדי להשקות בית השלחין אני מוכר לך צריך ליתן לו שתי אמות ברוחב שאם קצרה היא יחפור בקרקע וירחיבנה עד שתי אמות כדי שיבאו לכאן מים הרבה שזה שיעור להשקות בית השלחין וגם נותן לו אמה מןהשדה מכאן ואמה מכאן משני גדותיו כדי לתקן מאותה קרקע אגפיה של אמת המים אם יפול. לישנא אחרינא אמה בית השלחין אני מוכר לך נותן לו שתי אמות לתוכה של שדה לתקן אגפיה אמה מכאן ואמה מכאן בשם רבינו יעקב בר יקר ועיקר : אמה בית הקילון. ואיכא דאמרי קילון ולהשקות בהמות ורחיצת בגדים וכלים הוא ואין גדול כל כך ונותן לו אמה אחת לתוכה להרחיבן עד אמה. ל"א נותן לו אמה אחת לשפתו לתוכה של קרקע מוכר כגון חצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן ועיקר : בעל שדה זורעם. דדמי למתני' דאם שיעבד לו ליקח עפר מכאן אם יצטרך לא הפסידו לגמרי בכך מלזרען : כ"ש נוטעם. דאינו מקלקל האגפים שהשרשים מעמיקים הרבה ואין מזיקין את שפתו אבל הזרעים מתפשטים מיד בתוך השלשה ומחלחלין הקרקע מלמעלה בשפתו : שכלו אגפיה. שנפלו : מאותה שדה. הסמוכה לה : אלא באותה שדה. חזקה שנתפזר העפר של אגפיה לתוך אותה שדה אילך ואילך : ולימא ליה. בעל השדה מייך אשפלוה לארעך שגברו המים ושטפו אגפיהן : אלא אמר רב פפא. תרוץ ואימא הכי שעל מנת כן כו' דסתם מוכר אמת המים גמר ומקנה ליה עפר שדהו לתקן אגפיה כשיכלו דמהיכן יביא לו עפר אם לא מאותה שדה ואע"פ שנתן לו כבר אמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה כדאמרן לעיל כיון דכלו להו מתקן עדיין מעפר השדה מיהו להכי אהני לו מה שנותן לו מתחלה אמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה דאין לו לבעל השדה לעשות שם שום תשמיש שיקלקל האגפים אלא נטיעה או זריעה אבל בנין או כל דבר שמכביד אין לו רשות לעשות שם אבל מן האמה ולפנים יעשה בתוך שלו מה שירצה : **מתני'** מי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו. שהוחזקו לעבור שם מעולם או ע"י בעל השדה שנתן להם מתחלה את הדרך : מה שנתן נתן ושלו. שנטל עכשיו לא הגיעו והרי יש להם שני דרכים וטעם מפרש בגמ' : דרך היחיד. המוכר לחבירו דרך בתוך שדהו צריך ליתן לו ד' אמות כרוחב עגלה : י"ו אמה. במס' שבת (דף נט.) נפקא לן מעגלות דמשכן : דרך המלך אין לה שיעור. כדמפרש בגמ' שהמלך פורץ בתים וגדר מלפניו לעשות לו דרך ולא יטה ימין ושמאל ובספרי בפרשת המלך נפקא לן מקראי ונראה בעיני דמדכתב לבלתי רום לבבו מאחיו קדריש גדלהו משל אחיו כדדרשינן נמי (הוריות דף ט.) והכהן הגדול מאחיו : דרך הקבר. כשנושאין המת לקברו : אין לו שיעור. תקנת חכמים היא משום יקרא דשכבי כדאמרינן בגמרא ואמרינן בכתובות (דף יז.) דצריכים ללוותו הרבה בני אדם שיחזיקו מלא כל הדרך מחבולה עד סיכרא ונראה בעיני דהא אין לו שיעור דמת לא חמיר כדרך המלך לפרוץ בנינין להפסיד ממון אחרים אלא להלך על גבי תבואה ולא יטו ימין ושמאל א"נ במוכר דרך הקבר לחברו ללכת דרך שדהו מיירי דמסתמא אין לו שיעור אלא כל מלוי המת יעברו שם ועיקר : המעמד. בגמרא מפרש : דייני צפורי. לא אתפרש : בית ארבעה קבין. ברבוע לא ולמד מסאתים בחצר המשכן דהוי מאה על חמשים נמצא בית סאה חמשים על חמשים והסאה ששה קבין נמצא בית ארבעת קבין שלש ושלשים אמות ושני טפחים רוחב על כ' אורך וברבוע מ' אמות וד' טפחים וג' אצבעות (א) ומעט יותר : **גמ'** אמאי שלו לא הגיעו. כלומר למה לא תקינו לו חכמים שיהא לו רשות לתת להן דרך מן הצד בעל כרחן שהרי אין מפסידין כלום דכגון זה כופין על מדת סדום והלכך יהא הדרך שלהן קנוי לו לגמרי שאם ירצו לעבור בהאי דרך שלקח לעצמו והוא אינו יכול להעמיד רבים בדין : לינקוט פזרא. מקל או רחת שקורין פורקא וליתיב בההוא דרך להכות את כל מי שירצה לעבור וליעביד דינא לנפשיה מאחר דאית ליה פסידא במה שעוברין בתוך שדהו והמקשה סבר דכיון דקתני מה שנתן נתן בדין עשה מה שעשה ודרכם קנוי לו והאי דקתני לא הגיעו היינו משום דרגילין בני רשות הרבים לעבור בכאן והוא לא יוכל למנען דלא עביד איניש דינא לנפשיה : ש"מ דלא עביד כו'. בתמיה והא קיימא לן בבבא קמא בהמניח דכולי עלמא סברי עביד איניש דינא לנפשיה במקום דאיכא פסידא : גזירה שמא יתן כו'. כלומר לעולם עביד איניש דינא לנפשיה אבל הכא מן הדין אנו אומרים דשלו לא הגיעו שכך תקנו חכמים דלא ליהוי דידיה אפילו היכא דנתן להם דרך ישר כשלהן דזימנין דאתי למיתב להו דרך עקלתון והם לא יתנו אל לבם דקדירא דשותפי לא חמימא ולא קרירא (לעיל כד:) וחשו חכמים לתקנתא דרבים טובא ולקמיה פריך אם כן אמאי מה שנתן נתן דכיון דלא עשה ולא כלום מקח טעות הוא ויחזירו דרך שלו : רב משרשיא משמיה דרבא אמר. היכא דנתן להם דרך ישר אמרינן שלו הגיעו ולינקוט פזרא וליתיב דלא גזרינן שמא יתן להם דרך עקלתון אבל הכא במאי עסקינן שהדבר ידוע שנתן להם דרך עקלתון ולכך לא הגיעו וגם שלו הפסיד כדמפרש לקמן :

רב

רבינו גרשום

חשד אשתו. שאלמלא היה עושה לו פותחת יחשוד לאשתו מבעל הבור אבל עכשיו שיש לו פותחת ובעל הבית עשה הפותחת לא יכנס שם אלא אם כן יהיה שם בעל הבית : פיס' ואינו מכנים לתוכה תגרים. משום שלא יפסיד לאידך ירקותו בדריסת רגליהם: ולא יכנס בתוכה לילך לשדה אחרת. כי אם לגינתו בלבד : והחיצון. אם רוצה הוא זורע את הדרך. אע"פ שיש לזה דריסת רגלים עליו ונוטל מה שישתייר שלא נדרס: נתנו לו. בית דין: דרך מן הצד. לסוף גינתו של זה בסמוך לכותל מדעת שניהן כיון שלדעת שניהן נתנו לו ליכנס לגינתו נכנס בשעה כו': אמר רב יהודה אמר שמואל. האומר לחבירו מקום אמת המים אני מוכר לך כדי להשקות ממנו בית השלחין נותן לו ב' אמות לתוכה של אמת המים. כלומר שיהא ב' אמות רחב : ואמה מיכן ואמה מיכן. נותן לו מןהשדה לצורך אגפי' כלומר לגידודי שלא יצא לחוץ ויעשה מהן גידודין גבוהין אמה : בית הקילון. שעוברת בחצר שרוחצין לשם כלי הבית ואינו גדול כל כך נותן לו כו' והוא כמדת חצי אמת השלחין : בעל השדה זורען. לפי כי שלו הן שלא מכרן לו כי אם לתשמיש גידודין : בעל השדה נוטען. לפי שאין נטיעת אילן מזיק למים כזריעה משום דזורעים מחלחלי חלחולי. מחלידין ומעלין עפר לתוכה עד שמקלקלין המים אבל נטיעה הולכת כדרכה ולא מזקת: שכלו אגפיה. שנפלו: מתקנה מאותו שדה. שמכרו לו לפי כי לשם כך ניתן לו אגפיה שאם נפלו שנוטל בקרקע ומתקן לה אגפיה : ונימא ליה. בעל השדה: מיא דידך אשפילו לארעך. כלומר לא נפלו לתוך שדי כי אם מים שלך ממש אכלו הקרקע והשפילו הגידודין לתוך המים ואין לך משדי לתקן : אלא אמר רב פפא. לאו היינו טעמא הוא א) דכי זריע אלא על מנת כן קיבל עליו בעל השדה שאם כלו אגפיים מתקנן משדהו: פיס' נטלה. מבני רה"ר: ונתן להם דרך אחרת מן הצד מה שנתן נתן. דהילופין הן ואינו יכול לחזור בו : ושלו לא הגיעו. כלומר אותו דרך שרצה לקנות לא הגיעו לפי שהוא יכול ליתן ולזכות לכל בני רה"ר ולאותן שאין בפניו אבל אין אחר יכול להחליף ולמכור חלק של אותן שאינו בפנינו: אמאי לא הגיעו. הואיל שנתן להם דרך שהוא יפה כמו הראשון : לינקוט פזרא וליתב. כלומר יקח מפצו בידו וישב באותו דרך שקנה וכל מי שירצה לעבור במה שקנה יכהו וימנעהו : מדלא מצי למיעבד הכי ש"מ לא עביד איניש דינא לנפשיה. כלומר אין אדם רשאי לעשות דין לעצמו מן האחרים אפי' במקום שיש לו הפסד כמו כאן שיש לו הפסד דמה שנתן נתן ושלו לא הגיעו. ותיובתא למאן דמוקים בבבא קמא דמאן דאית ליה היכא דליכא פסידא דלא עביד איניש דינא לנפשיה אפי' הכי מודי דלהיכא דאיכא פסידא כגון הכא דדרסי אינשי בשדהו דודאי עביד איניש דינא לנפשיה ולינקוט פנרא וליתב: אמר רב זביד לעולם במקום דאיכא פסידא עביד איניש דינא לנפשיה. והכא טעמא מאי (לאו) משום דלא בדינא קאתיא לידיה כשנתן להם

א) נ"ל לאו היינו טעמא דמילתא אלא על מנת כן .

עין משפט נר מצוה

סז א מיי' פ"ו מהל' שכנים הל' יג (טוש"ע ח"מ סי' קסט סעיף א):

סח ב מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעיף ג:

סט ג ד מיי' פכ"א מהל' מכירה הל' ז טוש"ע ח"מ סי' ריז סעיף א :

ע ה ו מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ב :

עא ז ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג :

עב ט מיי' פ"ג מהל' נזקי ממון הל' כז סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' שעז :

עג י מיי' (פכ"א מהל' מכירה הל' ט) ופ"ג מהל' מתנות עניים הל' ג סמג עשין פב (טוש"ע ח"מ סי' ריז סעיף ד) :

עד כ מיי' פכ"א מהל' מכירה הל' ט ופ"ג מהל' מ"ע הלכה ג ופי"ג מהל' נזקי ממון הל' כז טוש"ע ח"מ סי' ריז ס"ד:

עה ל מיי' פכ"א מהל' מכירה הלכה י ועיין בהשגות ופ"ה מהל' מלכים הלכה ג (טוש"ע שם) :

עו מ מיי' פכ"א מהל' מכירה הלכה י :

עז נ מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם :

מסורת הש"ס

א) לעיל פב: ב) ג"ש שם. ג) ב"ק כח : ד) [שבת נט.] : ה) סנהדרין כב : ו) ב"ק שם . ז) פי' שבט. ערוך :

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה בית ד' קבין וכו' וד' טפחים ושלש אצבעות וג' רבעי אצבעות ומשהו והמשהו פחות מאחת מכי כרוחב אצבע כס"ד :

רב אשי אמר כל מן הצד דרך עקלתון היא קרובה לזה ורחוקה לזה ולימא להו שקלו דידכו והבו לי דידי הא מני רבי אליעזר היא דתניא א)ר' יהודה אומר משום רבי אליעזר רבים שבררו דרך לעצמם מה שבררו בררו לרבי אליעזר רבים גזלנים נינהו ב)אמר רב גידל אמר רב כגון שאבדה להן דרך באותה שדה אי הכי אמאי אמר רבה בר רב הונא אמר רב אין הלכה כר"א מאן דמתני הא לא מתני הא וטעמא מאי משום דרב יהודה (א) ג)דאמר רב יהודה מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו ור' אליעזר רבים במאי קנו ליה בהילוכא דתניא הלך בה לארכה ולרחבה קנה מקום הילוכו דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים אין הילוך מועיל כלום עד שיחזיק אמר ר' אלעזר מ"ט דר' אליעזר דכתיב קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה ורבנן התם משום חביבותא דאברהם הוא דקאמר ליה הכי כדי שיהא נוח לכבוש לפני בניו א"ר יוסי בר' חנינא מודים חכמים לר"א בשביל של כרמים הואיל ונעשה להילוך נקנה בהילוך כי אתו לקמיה דרב יצחק בר אמי אמר להו הבו ליה כי היכי דדרי טונא דשבישתא והדר ולא אמרן אלא דמסיימין מחיצתא אבל לא מסיימין מחיצתא כי היכי דשקיל כרעא ומנח כרעא: דרך היחיד ד' אמות: תנא אחרים אומרים כדי שיעבור חמור במשאו אמר רב הונא הלכה כאחרים (ותניא אידך) דייני גולה (אומרים) שני גמדים ומחצה ואמר רב הונא הלכה כדייני גולה והאמר רב הונא הלכה כאחרים אידי ואידי חד שיעורא הוא: דרך הרבים שש עשרה אמה: תנו רבנן דרך היחיד ארבע אמות דרך מעיר לעיר שמונה אמות

דרך

רש"י

רב אשי אמר. מתני' בכל דרכים שבעולם מיירי הן ישרים הן עקלתון ולא משום גזירה אלא משום דכולהו הוו עקלתון דכל דרך שנותנין מצד אחד שלא היה שם דרך תחלה יש בני אדם שנעשית להם רחוקה מן הראשונה ויש שנעשית להם קרובה יותר דלאותן העומדים בעיר מצד דרך הראשון אז נעשית להן עכשיו דרך עקלתון ואין הרשות בידו לגזול את הרבים ובין רב אשי לרב זביד ליכא מידי אלא חילוק טעמים כעין משמעות דורשין איכא בינייהו ומקשי לכולהו כיון דתקנת חכמים הוא או דין הוא דשלו לא הגיעו אם כן למה מה שנתן נתן לימא להו כו' דמקח טעות הוא: שבררו דרך לעצמן. דרך שדה אחר: מה שבררו בררו. אע"פ שלא נטלו רשות מבעל שדה וכדמוקי לה לקמן: ומתמהינן אטו רבים גזלנין נינהו. שיגזלו קרקע של אחרים: כשאבדה להן דרך באותה שדה. דמ"מ אורחא אית להו גביה ויפה כח רבים מכח יחיד שהיחיד שאבדה לו דרך בשדה חבירו לא יברור מעצמו אלא או בבית דין או ברשותו של בעל השדה אבל רבים כבית דין דמו דמאן מינייהו מזמין להאי לבי דינא וכ"ש מתניתין דהוא עצמו נתן להם ומיהו שלו לא הגיעו דקנסינן ליה לפי שנתן להם דרך עקלתון: אי הכי דכשאבדה להם דרך מיירי רבי אליעזר: אמאי אמר רבה בר רב הונא אמר רב אין הלכה כר' אליעזר. והלא הדין עמו שאפילו החכמים החולקין על אדמון ואומרים יקח לו דרך או יפרח באויר הא אוקימנא בחד דאתי מכח ארבעה אבל באותה שדה דברי הכל חייב בעל השדה ליתן לו דרך ליכנס בה לשדהו וגבי רבים דין הוא שאם בררו לעצמן יפה עשו וקשיא לרב דאמר אין הלכה אדרב דאוקמה כשאבדה: מאן דמתני הא לא מתני הא. רב גידל דמתני משמיה דרב כגון שאבדה לא מתני הא דאמר רבה בר רב הונא אמר רב אין הלכה: ה"ג ולרבה בר רב הונא מתני' טעמא מאי · כיון דאמר אין הלכה לא ס"ל לאוקומי סתם מתני' כר' אליעזר: שהחזיקו בו רבים · שהשוהו ותקנוהו להילוך והבעלים ידעו ושתקו אסור לקלקלו דודאי לרבים מחל וכ"ש מתני' שנתן להם ההוא דרך בידים הלכך מה שנתן נתן וכגון שהחזיקו: ולר"א. אליבא דרבה בר רב הונא דאמר אין הלכה ומוקי לה כשלא אבדה להם דרך ואפ"ה קאמר ר' אליעזר מה שבררו בררו בבירור בעלמא בלא חזקה: במאי קנו לה. וכי בדיבור קנו לה ומשני בהילוכא דהאי שבררו הוא ההילוך ובענין זה בררו אותם שהלכו בהם: עד שיחזיק. להשוות קרקע לחרישה או נעל וגדר ופרץ כל שהוא והא דאמרינן בפ"ק דב"ק (דף ט.) אימת הויא חזקה מכי דייש אמצרי לאו בהילוך מיירי אלא בהגבהת המצר ודש הקרקע לתקן את המצר ולחזקו דהיינו נעל וגדר: כדי שיהא נוח כו'. דהוו להו כיורשין ולא כגזלנין ולא יהיה רשות לשטן לקטרג ולא פתחון פה [לבעל] מדת הדין נקנה בהילוך דרך הנאת המעשה קונין אותו כדאמרינן בחזקת הבתים (לעיל דף נג:) הליע מלעות בנכסי הגר קנה: כי אתו לקמיה דרבי יצחק. לדון על עסק אדם שמתנה לחבירו למכור שביל של כרמים ור"ח פירש דבמי שאבדה לו דרך שדהו מיירי: הבו ליה. שביל רחב כי היכי דדרי טונא דזמורות על כתפו והדר אילך ואילך ולא יגעו הזמורות במחילות השביל: ולא אמרן אלא דמסיימי מחיצתא. שיש שם לשביל גדר מזה וגדר מזה אז צריך להרחיב את הדרך ולמשוך כתלים לאחוריהם כדי שלא יזיקוהו הכתלים להפיל המשוי מעל כתפו: אבל לא מסיימי מחיצתא. לא יתן לו אלא מדרך כף רגליו ויזרע המוכר או יטע כרם מיכן ומיכן דאין כאן דבר המזיק לו כשיטעון משוי על כתפו ואית דגרס ולא אמרן אלא דלא מסיימי מחיצות הלכך י"ל שמכר לו כל צרכו אבל היכא דמסיימי מחיצתא הדבר ידוע שלא מכר לו אלא שביל זה כמות שהוא ולא נהירא דאם שביל סתם זבין ליה למה לא יתן לו כל צרכו: כרעא. רגל: כדי שיעבור חמור כו'. שני גמדין ומחצה יהו כדלקמן: ה"ג דייני גולה אמרי. והיינו שמואל וקרנא בפ"ק דסנהדרין (דף יז: ע"ש) והלכך לא גרסי' תניא דאמוראי נינהו אי נמי ה"ג תנו דייני גולה שונים ברייתא ובפ' בית כור (לקמן דף קו:) גרסינן נמי הכי: גמדין. אמות קטנות מפרקו עד אגבעותיו ויש אומרים אמות שלימות דקרא כתיב גמד ארכה (שופטים ג): חד שיעורא הוא. ובכניהם אמר רב הונא הלכה לאשמועינן דחד שיעורא הוא: דרך היחיד. לילך אדם אחד לשדה שלו: דרך מעיר לעיר. שהדרך מיוחדת לשתי עיירות הללו ואין אנשי עיירות אחרות נכנסין לשם: שמונה אמות. שאם יפגעו שתי עגלות זו בזו שלא יתעכבו זו בזו:

דרך

תוספות

כגון שאבדה להן דרך באותה שדה. פירש רבינו שמואל וכ"ש מתני' שמדעתו נתן להם ובתר הכי דקאמר לרבה בר רב הונא דאמר אין הלכה טעמא מאי פירש דפשיטא דלא מוקי מתני' אליבא דרבי אליעזר ולא כהלכתא וכמאן מוקי לה וקשה לר"י דברים המניח (ב"ק דף כח.) לא מייתי מילתיה דרב גידל ולא מילתיה דרבה בר רב הונא ומפרש טעמא דמתני' דהכא משום רב יהודה משמע דלכ"ע הוי טעמא דמתניתין הכי ועוד קשה לרשב"א דאי ניחא ליה אליבא דרב גידל טעמא דמתניתין משום דדמיא מתני' לאבדה לרבה בר רב הונא נמי לא תיבעי דמודה הוא באבדה דמה שבררו בירו ומה שפי' דמתני' הויא כל שכן אין נראה דבמתניתין יש להן ממה נפסק דרך שלא כדין אבל באבדה ממה נפסק אית להו דרכא גביה תדע דפריך אי הכי אמאי אמר רבה אין הלכה כר"א אלמא דבאבדה פשיטא ליה דיש להן דרך ולעיל פריך אמתניתין ולימא להו שקולו דידכו והבו דידי ונראה לר"י דמעיקרא מסיק דמתני' כרבי אליעזר ולבסוף כי משני כשאבדה לא אתיא מתני' כר' אליעזר וכן יש בהניזקין (גיטין דף נא. ושם) בשמעתא דשני כיסין קשורין מנאת לי ולא גרס לקמן ולרבה בר רב הונא דאמר אין הלכה כו' דלכ"ע צריך לפרושי טעמא דמתני' כדרב יהודה ועוד י"ל הא מני ר' אליעזר כדמסיק רבי אליעזר איירי כשאבדה ומתני' דמיא לאבדה כדמפרש טעמא בתר הכי ורבנן דפליגי אדר' אליעזר באבדה ואמרי דאין מועיל בירורם כלום ה"נ פליגי אמתניתין דלא אמרי' מה שנתן נתן ולרבה בר רב הונא דאבדה לא פליגי רבנן אתיא מתניתין לד"ה ולבסוף בעי טעמא מאי כו' מ"ט דמיא מתני' לאבדה ומשום דאמר ר"א באבדה דמה שבררו בררו נימא הכי נמי במתני' ומסיק משום דרב יהודה:

ורבי אליעזר רבים במאי קנו ליה. דבררו להן דרך משמע בלא שום תיקון בברירה בעלמא:

בשביל של כרמים. נראה דדוקא בשביל של כרמים שאינו עשוי כלל אלא להילוך אבל שאר דרך עשוי קצת להשתמש בו לצרך אחר: ולא אמרן אלא אי לא מסיימי מחיצתא אבל מסיימי כו'. ולא שיהו מחיצות גבוהות דא"כ היכי דרי טונא אלא מחיצות נמוכות טפח או טפחיים להיכר השביל הלכך כשמכר לו השביל בשדהו לא יתן לו אלא כמו שהוא עשוי אפי' לא יהא לו אלא כדשקיל כרעא ומנח כרעא וזה דחקו לרבינו שמואל שאינה נראית לו גירסא זו לפי שהיה סבור דהנך מחיצות גבוהות הרבה:

והכוכין

מסורת הש"ס

א) [עירובין נד.]: ב) [שם]: ג) ב"ק כח. לעיל יב. כו: פ:

עין משפט נר מצוה

עח א ב מיי' פ"א מהל' מכירה הל' יג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קלב סעיף ז:

עט ג ד מיי' שם הל' יד וסמג שם וטוש"ע שם וכגי' שנייה שהביא הרשב"ם:

פ ה ו ז מיי' פכ"א מהל' מכירה הלכה ט סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סי' ריז סעיף ד:

הגהות הב"ח

(א) גמרא משום דרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב מצר שהחזיקו:

רבינו גרשום

להם דרך מן הצד משום גזירה שמא יתן להם דרך עקלתון דהשתא לאו בדינא קאתיא לידי': רחוקה לזה. ולאו זכות היא לו וקרובה לזה ומשום הכי לא מצי למעבד דינא לנפשיה ומש"ה מה שנתן נתן א) ולא מצי למיהדר ביה: ולימא להו שקולו דידכו ויהבו לי דידי. ואמאי מה שנתן נתן: הא מני. מתני': ר' אליעזר היא. דאמר מה שבירו בידרו ומשום הכי הואיל שבירו דרך זה לא מצי למימר להו הבו לי דידי: ומקשי' ואליבא דר' אליעזר דאמר מה שבירו בירו וכי רבים גזלנין נינהו. דליגזול ליה את שלו בכדי: אמר רב גידל. לא גזלנין נינהו אליבא דר' אליעזר דמשום הכי שלו לא הגיעו כגון שאבדה להן דרך באותה שדה. שיודעין הן שיש להן דרך זה ואין יודעין באיזה מקום בשדה משום הכי נתן בשדה מן הצד שלא ידרסום בשדה ואמטול הכי הואיל שבירו דרך זה מה שבירו בירו דהשתא לא גזלנין נינהו והיום ומחר כשיבירו דרכם ימלוה ושלו לא הגיעו: אי הכי. דמוקמת לה הכי בר' אליעזר אמאי אמר רב הונא אין הלכה כר' אליעזר הא לאו גזלנין נינהו ובדין הוא דמה שבירו בירו: ומשני מאן דמתני הא. דרב ברונא לא מתני הא דר' אליעזר. הוא סביר לי' דמשום הכי מה שבירו בירו כגון שאבדה להן דרך לרבים והא דקאמר רב ברונא אין הלכה כר' אליעזר הכי ס"ל לרב ברונא דר' אליעזר דאמר מה שבירו בירו בחנם אע"פ שלא אבדה להן דרך דאי הוה שמיע ליה לרב ברונא דר' אליעזר סבר מה שבירו שאבדה להן דרך בתוך שדהו לא הוה אמר אין הלכה כר' אליעזר: ומקשי' וטעמא מאי. כלומר הואיל דס"ל לרב ברונא להיכא שבירו להן רבים דרך מה שבירו בירו ב) כגון שאבדה להן דרך באותה שדה אמאי מה שנתן נתן ושלו לא הגיעו. והוא הדין נמי שאיל תלמודא אליבא דרב גידל דמתרץ למתני' אליבא דר' אליעזר מה טעם מה שנתן נתן ושלו לא הגיעו. ומשני משום דרב יהודה וכו' והואיל שהחזיקו באותו דרך בשדה אסור לקלקלו ואותו שנתן נתן משום שבירו הן: ואליבא דר' אליעזר דמתרצא מתני' אליביה רבים במאי קנו לה. להאי דרך שנתן זה והלא לא החזיקו בה: קנה מקום הילוכו. בלא שטר וכסף וחזקה ובלא פריצת וגדירת[גדר]ונעילת[הפתח]. דברי ר' אליעזר. וחכ"א אין הילוך מועיל כלום. עד שפרץ וגדר ונעל כל שהוא: כדי שתהא נוחה ליכבש. לפני יהושע: כי אתו לקמיה דר' יצחק. המוכר והלוקח שביל לחבירו: אמר להו זילו הבו ליה כי היכי דדרי טונא דשבישתא והדר. כלומר למהלך בשביל של כרמים יתנו לו שיעור שיכול אדם לילך בו עם משאו של זמורות ויכול לחזור בשביל של כרמים ברווח דקנהו בהליכתו: ולא אמרן. דליתן ליה הכי:אלא משום דלא מסיימי מחיצתא. של שביל שאין שם גדר מיכן ומיכן. אבל מסיימי מחיצתא אפילו יהי' השביל צר,כל כך כי היכי דשקיל כרעא ומנח כרעא לא יהבי' ליה ספי אלא כמה דאיתיה: פיס' שני גמדין ומחצה. שתי אמות ומחצה: דרך מעיר לעיר שמונה אמות. כדי שיהא ריוח לשתי עגלות שפוגעות זו בזו:

דרך

א) נראה דצ"ל נתן ושלו לא הגיעו ולא מצי כו'. ב) פי' רבינו בזה הוא כפי' תוס' בד"ה כגון בתי' השני ועוד י"ל וכו' ודו"ק.

עין משפט נר מצוה

פא א מיי' פ"ח מהל' רוצח ושמירת נפש הלכה ה:
פב ב מיי' פ"ה מהל' מלכים הלכה ג:
פג ג מיי' פכ"ד מהל' מכירה הלכה יז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריז סעיף ז וטוש"ע י"ד סי' שסו סעיף א:
פד ד מיי' פי"ב מהל' אבל הלכה ד סמג עשין מד"ס ב טוי"ד סי' שעו [וכרב אלפס מ"ק פ"ג דף רלו:]:
פה ה ו ז ח ט מיי' שם הל' ד:
פו י מיי' פכ"א מהלכות מכירה הלכה ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריז סעיף ו:

רבינו גרשום

דרך הרבים (א) י' אמה כדגרסינן במסכת שבת (דף לט) שתי גזוזטראות ברשות הרבים זו כנגד זו ואמרינן בגמ' אמר רב משום ר' חייא עגלות תחתיהן וביניהן וצדיהן רשות הרבים אמר אביי בין עגלה לעגלה כמלא אורך עגלה וכמה אורך עגלה חמש ועגלה אחרת חמש ובין עגלה לעגלה חמש אמות ואמה יתירה דקאי בה בן לוי דכי משתלפי קרשים נקים להו והרי לך עשרה כעגלות דמשכן: תכין לך הדרך. דרך מצי למכתב למה לי דכתב הדרך הרי מרבי עוד כשיעור דרך אחר דהיינו ב' דרכים ששיעורן ל"ב אמה: משום דזילותא דשכבא. צריך הרחקה יותר שלא יריחו הכל ריחו: מעמד. מקום שעושין בו הספד לנחם אבל: וקוברין למוכר בעל כרחו של לוקח משום פגם משפחה. של מת כלומר שלא יאמרו לא היה לו מקום לקבור ומחזירין דמיו ללוקח: הבל הבלים ג' הבל הבלים ג' הכל הבל אחד הרי כולן ז'. כלומר מה שנברא בז' ימי בראשית הכל הוא סופו ליבלות: אמרו לו אם כן. דלא עבדו ספי אלא כי האי גוונא דעומדין ז' פעמים. אפי' בשבת יהא מותר לעשות כן דאין בו שום איסור ולא שום מלאכה ואמאי לא עבדו הכי בשבת: עבד לה. רב אויא בעלה אפי' ברחוקים של המת העמיד והושיב. ביום ראשון כשקברו המת. ס"ד דלא עבדו אלא ביום ראשון ובבית הקברות ביום ראשון בשבת היכי משכחת לה והא לא מצי למיקבר בשבת אלא שמע מינה אפי' בעיר וביום שני מצי עבדו. ומשני לעולם בבית הקברות וביום ראשון ולא ביום שני והכא במאי עסקינן בעיר הסמוכה לבית הקברות ואמטייה למת בין השמשות וכשקברוהו מבעוד יום ולא הספיקו לבוא עד שחשיכה ומשום הכי הואיל דליכא איסור שבת מצי למיעבד התם בבית הקברות. כך אמר המורה מפני מה היו עושין המעמד ויושבין כשחוזרין מבית הקברות מפני ששדין מלוין אותן וכשיושבין ועומדין הצבור במקום אחר הולכין להם השדין ומפני מה לוקחין עפר ומריחין אותו ואחר כך משליכין על ראשם ואחריהם מפני שנזכור כי עפר אנחנו: פיס' המוכר לחבירו מקום לעשות בו קבר. כלומר לעשות בו מערה וכוכין עושה תוכה של מערה ד' אמות על ו' אמות ופותח לתוכה של מערה שכורה בג' כתליה בסלע ח' כוכין ג' מיכן בכותל הארוך וג' מיכן בכותל הארוך השני וב' כנגדן בכותל הרוחב ובאורו כותל שכנגד הפתח

תוספות

והכוכין ארכן ד'. פי' רבינו שמואל שהמת ג' אמות ובשביל הארון צריך אמה רביעית ואין נראה דבפרק המצניע (שבת צב. ושם ד"ה איסתכח) משמע בהדיא דעד כתפיו של אדם ג' אמות דאמרי' התם ארון ט' וכפורת טפח הרי כאן עשרה וגמירי כל טונא דמידלי במוטות תילתא מלעיל ותרי תילתי מלתחת ואיסתכח דלמעלה מעשרה הוה קאי דמכתפיו עד למטה י"ח טפחים ותרי תילתי ששה טפחים ושני שלישים איסתכח דלמעלה מי"א ושליש קאי ואי מראשו לא הוי אלא י"ח לא הוה קאי למעלה מי' דמראשו ועד כתפו מחזיק הרבה יותר מטפח ושליש ובתרגום אחשורוש אספתא אילטליב על ג' אמות כו' ותוכי ראש היו והכוכין דארכן ארבע משום צוארו וראשו ודפי הארון י): **ורומן** שבעה. פירש רבינו שמואל כדי שיהא פותח טפח בארון שלא תהא הטומאה בוקעת ועולה ומטמא העובר על גביו (ב) שאמר בפ' מי שמתו (ברכות דף יט: ושם) מדלגין היינו ע"ג ארונות כו' ומפ' התם טעמא משום דרוב ארונות יש בהן פותח טפח ומיהו לא היה מועיל אלא לענין טומאה דאורייתא אבל מדרבנן מיהא טמא העובר עליהן כדאמר התם דגזרו עליהן ולא התירו אלא ללכת למקום מצוה לקראת מלכים ומפרש ריב"ס ז) שהכוכין שלהם היו פתוחים מן הצד שהיו מניחין את המתים לתוכן דאילו היו סתומין היתה בוקעת טומאה ועולה ואדרבה יותר יש טומאה כשהוא פותח טפח כיון שהוא סתום דאילו לא היה פותח טפח לא היתה טומאה בוקעת ועולה אלא כנגדה והשתא כשהוא פותח טפח הוי כאילו כל ארכו ורחבו מלא טומאה ובוקעת ועולה אפי' שלא כנגד הטומאה והביא ראיה מדאמר בפ"ק (לעיל דף יב: ושם) פרץ פלימיו מטמא כל סביביו ומטמא במגע מן התורה הנוגע כל סביביו אע"פ שאין המת ממלא כל הבית כולו ומסתמא כמו כן יטמא על גביו אע"פ שיש פותח טפח ואין להאריך כאן וא"ת כיון שגזרו בקבר אפילו יש שם פותח טפח א"כ גם בבית אפי' לא פרץ פלימיו יטמא סביביו כי היכי דבית סתום יש לו דין קבר סתום ה"נ פתוח יש לו דין קבר פתוח וי"ל דבקבר גזרו יש בארון פותח טפח אטו אין בו כו' אבל בית אין בית שלא יהא בו פותח טפח ובית אטו קבר לא רצו לגזור ור"י הביא ראיה דבסתום אפי' פותח טפח בוקע ועולה דתניא גבי אהל דנזיר (נזיר דף נג: ושם) או בקבר לרבות קבר סתום ומדקאמר סתום ולא פתוח א"כ הוי כפותח טפח ואפ"ה מרבה סתום ומיהו מה שפירש דאם אין בו פותח טפח אין בוקע ועולה אלא כנגד הטומאה לא ידע ר"י מנא ליה דבכל ענין מרבה קרא קבר סתום שיטמא כל סביביו ולמעלה אפי' אין בו פותח טפח ועוד יש ראיה ח)(מדתניא) באהלות (פ"ג מ"ז) ביב שהוא קמור תחת הבית ויש בו פותח טפח ובילאתו פותח טפח טומאה בתוכו הבית טהור טומאה בבית מה שבתוכו טהור יש בו פותח טפח ואין בילאתו פותח טפח הבית טמא כו' דכיון דאין בילאתו פותח טפח השיב כסתום אע"פ שיש בו פותח טפח בוקעת ועולה ומיהו קשה לר"י מתני' באהלות (פ"ד מ"ב) ומייתי לה בהעור והרוטב (חולין דף קכה:) [תיבת] המגדל ט)[שיש בה פותח טפח] ואין בילאתו פותח טפח י) (ויש בה תוך) טומאה בתוכה מה שבבית טמא טומאה בבית מה שבתוכה טהור לפי שדרך טומאה לצאת ואין דרך טומאה ליכנס פי' שדרך להוציא מן השדות והמגדל דרך הבית והשתא קשה ל"ל טעמא שדרך טומאה לצאת תיפוק ליה דבוקעת ועולה כיון דאין בילאתה פותח טפח ורבי יוסי נמי אמאי פליג התם ומטהר לפי שיכול להוציא חצאין פי' כחצי זית שאין מטמא באהל או מפני שיכול לשרפה במקומה וכן קתני כיפה העמידה על פתחו פתח להוץ טומאה בתוכה הבית טהור ואמאי והא טומאה בוקעת ועולה וי"ל דבכלים אין דין קבר להיות בוקע ועולה דאין מבטלו:

ורומן שבעה. להכניס הארון בריוח וגם להיות אויר טפח בין ה)הקרקע לארון שלא לטמא העוברים (א) דרך המערה:

גמרא

דרך הרבים שש עשרה אמות [א]דרך עירי מקלט שלשים ושתים אמות א"ר הונא מאי קראה דכתיב °תכין לך הדרך דרך הדרך: דרך המלך אין לה שיעור: א)[ב]שהמלך פורץ גדר לעשות לו דרך ואין ממחין בידו: דרך הקבר אין לה שיעור: משום יקרא דשכבא: המעמד דייני ציפורי אמרו בית ד' קבין כו': ת"ר ב)[ג]המוכר קברו דרך קברו מקום מעמדו ובית הספדו באין בני משפחה וקוברין אותו על כרחו משום פגם משפחה: ת"ר [ד]אין פותחין משבעה מעמדות ומושבות למת כנגד °הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי היכי עבדי א"ל כדתניא אמר רבי יהודה ביהודה בראשונה לא היו פותחין משבעה מעמדות ומושבות למת [ה]כגון ג)עמדו יקרים עמודו שבו יקרים שבו אמרו לו א"כ אף בשבת מותר לעשות כן אחתיה דרמי בר פפא הוה נסיבא ליה לרב אויא שכיבא עבד לה מעמד ומושב א"ר יוסף טעה בתרתי טעה [ו]שאין עושין אלא בקרובים והוא עבד אפילו ברחוקים וטעה [ז]שאין עושין אלא ביום ראשון והוא עבד ביום שני אביי אמר בהא נמי טעה [ח]שאין עושין אלא בבית הקברות והוא עשה בעיר רבא אמר בהא נמי טעה [ט]שאין עושין אלא במקום שנהגו והתם לא נהוג מיתיבי אמרו לו אם כן אף בשבת מותר לעשות כן ואי אמרת בבית הקברות וביום א' בית הקברות בשבת מאי בעי בעיר הסמוכה לבית הקברות דאמטיוהו ביןהשמשות: **מתני'** [י]המוכר מקום לחברו לעשות לו קבר וכן המקבל מחברו לעשות לו קבר עושה תוכה של מערה ד' אמות על שש ופותח לתוכה שמונה כוכין שלש מכאן ושלש מכאן ושנים מכנגדן וכוכין ארכן ארבע אמות ורומן שבע ורחבן

(דברים יט) (קהלת א)

רשב"ם

דרך הרבים. כגון עיר שיש בה מעבר שאין דרך שם מארץ רחוקה: דרך. מלי למיכתב וכתיב הדרך לאוסופי דרך אחרת וסתם דרך שבתורה ט"ז אמה כדילפינן מעגלות דמשכן ועוד דאפילו לא הוה כתיב אלא דרך הוה אמינא ט"ז אמה דסתם דרכי ערי מקלט רה"ר תורה אור הם כדי שיוכלו מכל עיירות לנוס שמה: שהמלך פורץ. משנה היא בסנהדרין (דף כ:) ואגב גררא נקטה במתני': משום יקרא דשכבי. שאין זה כבוד המת להבריח את המלוים אותו מכאן: המוכר קברו. מערות היו עושין להן בחייהן לקבור שם מתי משפחה כדתנן במתניתין: מקום מעמדו. שעומדין ויושבין שם סמוך לבית הקברות בשובם מן הקבר כדלקמן: על כרחו. של לוקח ותקנת חכמים היא: משום פגם משפחה. גנאי הוא להם שאין לקרובים מקום קבורה הלכך אמור רבנן ליסקול דמי וליהדר והכי אמרינן בהדיא בבכורות בשלהי פ' יש בכור לנחלה: משבעה מעמדות ומושבות. בחזירתן מן הקבר הולכין מעט ויושבין לנחם האבל או להרבות צער על המת שמת ולהרבות בבכי ולתת איש אל לבו לשוב בתשובה כי חיי האדם הבל ועומדין והולכין מעט וחוזרין ויושבין מעט כך עושין ז' פעמים כדי לתת אל לבם שחיי האדם הבל והיינו דמפרש לקמיה כנגד שבעה הבל הבלים שכתובין בראש ספר קהלת כן נראה הטעם בעיני וראיתי כתוב מפני שהשדים מתלוים עם החוזרים מבית הקברות לכך תקנו מעמדות ומושבות כדי שבתוך כך יסתלקו השדים מעליהן ולא נהירא דא"כ יהיו עושין כן בכ"מ ולקמן אמרינן דבמנהגא תליא מילתא ועוד מאי כנגד הבל הבלים: היכי עבדי. היאך היו רגילין לעשות במקום שנהגו: עמדו יקרים. לאחר שישבו מעט היה הממונה אומר להן עמדו ולכו אל מקום אחר כך נראה בעיני: אמרו לו. חכמים א"כ אף בשבת היכא דקברו את המת סמוך לחשיכה כדלקמן יהא מותר לעשות כן מאחר שלא היו עושין כי אם עמידות וישיבות ומדרבי יהודה מייתי ראיה ולא מרבנן שהם לא פירשו כלום: אלא בקרובים. קרובי המת שאינם מתאבלים באים למעמדות ומושבות לכבוד המת: ביום ראשון. שנקבר המת: ומשני בעיר הסמוכה לבית הקברות והוא דאמטיוהו כו'. ולאחר שהחשיך היה להם לעשות מעמד ומושב בחזירתן דאכתי יום ראשון קרינא ביה דהא לענין אנינות נמי אמרינן אנינות לילה דרבנן שהלילה הולך אחר היום: **מתני'** לעשות לו קבר. והם לא היו רגילים ליקבר אחד אחד בפני עצמו אלא כל בני משפחה נקברין במערה אחת כל אחד בכוך בפני עצמו הלכך המוכר לחבירו מקום קבר מכר לו מקום לב' מערות וחצר ביניהן ומקום הכוכין חוץ מן המערות ד' אמות תחת הקרקע לכל כותלי המערות כדלקמן ולר"ש ד' מערות: עושה תוכה של מערה. כלומר עושה חללה של מערה ד' אמות רחב באורך שש וגובה המערה מפורש בתוספתא ארבע אמות: ופותח לתוכה. חופר בכותלי המערה וכמלאו פתוחין לחללה: שלש מכאן. בכותל הארוך שש אמות שמימין הפתח וכן בכותל השני שמשמאל הפתח: ושנים כנגדו. [א] של פתח בכותל אמצעי שרחבו ד' וכן סדרן מרחיק חצי אמה מזוית הכותל הארוך של צד הפתח וחופר כוך רחב ששה טפחים דהיינו אמה ומניח כותל אמה וחופר כוך שני אמה ומניח כותל אמה וחופר כוך שלישי אמה ומניח חצי אמה בזוית פרנסת כותל של ו' אמות לשלשה הכוכין ג' אמות לשני אוירים שביניהם שתי אמות לשתי הזויות חצי חצי אמה דהיינו ד)[אמה והיינו] ו' אמות וכן יעשה לכותל הארוך שכנגדו וכענין זה יעשה שני הכוכין בכותל הקצר שכנגד הפתח דהוי ד' אמות מניח חצי אמה בזוית מכאן וחצי אמה בזוית השני וחופר ב' כוכין של ב' אמות וריוח ביניהן אמה הרי ארבע אמות: והכוכין ארבע אמות ארכן. שהמת ארכו שלש אמות ובשביל ארון שהוא מונח בו צריך אמה רביעית:

ארבעה

לעשות בו מערה וכוכין עושה תוכה של מערה ד' אמות על ו' אמות ופותח לתוכה של מערה שכורה בג' כתליה בסלע ח' כוכין ג' מיכן בכותל הארוך וג' מיכן בכותל הארוך השני וב' כנגדן בכותל הרוחב ובאורו כותל שכנגד הפתח

(א) לכאורה נ"ל ע"ז אמה דכן הוא שיעור רס"ר ואכן בסוף הדיבור מסיים ג"כ והרי לך עשרה כעגלות המשכן וצ"ע

מסורת הש"ס

א) ב"ק פ: סנהדרין כ: [יבמות פו: פסחים קי.] ב) כתובות סד. כתובות נב: ג) מגילה דף כט: ד) ר"מ: ה) [פי' בין תקרת הסוכה לארון ע' תוי"ט]: ו) [וע"ע תוס' פסחים קט: ד"ה בלוס]: ז) [בתוי"ט כתב דצ"ל הארונות]: ח) צ"ל מדתנן: ט) ר"מ: י) [ריעב"ץ ורש"ש מ"ז]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ורומן וכו' שלא לטמא העוברים על גבי המערה: (ב) תוס' ד"ה ורומן וכו' על גביו כמו שאמר:

הגהות הגר"א

[א] רשב"ם ד"ה ושנים כנגדו כו'. אבל הרמב"ם כתב שבין כל קבר שבצדדים אמה ומחצה ובין שנים האמצעיים ב' אמות (ועמ"ש רבינו בי"ד סי' שסג ס"ק ח):

מסורת הש"ס

א) סוטה מד. אהלות פט"ו מ"ח:

עין משפט נר מצוה

פז א מיי' פ"ו מהל' טומאת מת הלכה ט ועי"ש:

ורחבן ששה רבי שמעון אומר עושה תוכה של מערה שש אמות על שמונה ופותח לתוכה שלשה עשר כוך ארבעה מכאן וארבעה מכאן ושלשה מכנגדן ואחד מימין הפתח ואחד מן השמאל ועושה חצר על פי המערה שש על שש כמלא המטה וקובריה ופותח לתוכה שתי מערות אחת מכאן ואחת מכאן רבי שמעון אומר ארבע לארבע רוחותיה רבן שמעון בן גמליאל אומר הכל לפי הסלע: **גמ'** הני תרי להיכא שדי להו אי לבראי הא קמיתדשי להו ותו הא א)תנן *חצר הקבר העומד בתוכו טהור אמר רבי יוסי ברבי חנינא דעביד להו כמין נגר והא אמר ר' יוחנן קבורת

רשב"ם

ארבעה מכאן. בכותל שארכו ח' ד' אמות לרוחב הד' כוכין וג' אמות לשלשה אוירות שביניהן ושני חצאי אמה לשני הזויות של אותו הכותל הרי ח' אמות: אחד מימין הפתח כו'. בגמרא מפרש היכי קיימי: ועושה חצר כו'. בין המוכר מקום לחבירו לעשות קבר בין המקבל לעשות לחבירו קבר צריך לעשות חצר למעלה על פי המערה מקום פנוי ו' על ו': כמלא המטה וקובריה. כלומר נושאי המטה: ופותח לתוכה שתי מערות. הך מערה דלעיל ועוד מערה אחרת כנגדה דהוו להו ב' מערות בין הכל לחצר ובכל אחת יש בה ח' כוכין ועכשיו יוכלו נושאי המטה לבא מכאן ומכאן מן הצדדין שאין שם מערה לחצר ולא יהו דורסין על גבי המערות וליכא לפרושי ופותח לתוכה שתי מערות בר מהך דלעיל דהוו להו ג' דהא פרכינן בגמ' דאי לא תימא הכי ד' מערות לר"ש היכי עביד להו כו' ואי איתא הכי נמי הוה מצי לאקשויי הכיא קושיא עצמה בג' מערות לרבנן ואלא דתנא לעיל מערה ואח"כ חצר ואחר כך מערה שניה שכנגדה דהיכי ליתני עושה חצר ופותח לתוכה ב' מערות והלא אין קרוי חצר עד שיעשה תחלה המערה שהחצר לפניה דאין קרוי חצר אלא דבר שהוא כניסת בית או כניסת מערה: ופותח לתוכה. שהמוכר או המקבל צריך לתת מקום ולעשות שתי מערות שכל זה תורת קבר הוא: מערה דרבנן כזה:

ר' שמעון אומר ארבע. מערות צריך לעשות מארבע רוחות החצר ובכל מערה י"ג כוכין כזה:

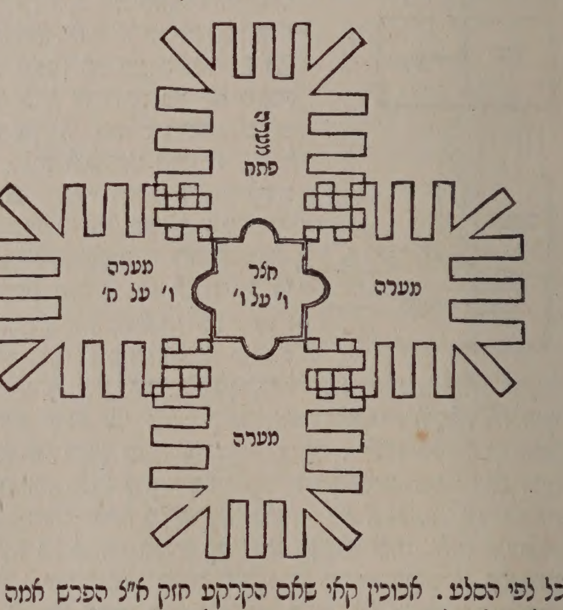

הכל לפי הסלע. אכוכין קאי שאם הקרקע חזק א"צ להפריש אמה בין כוך לכוך לכותל ועושה יותר מי"ג כוכין ואם סלע הבא בידים ירחיק יותר מאמה זה מזה ולא יעשה יותר מד' או ה' כוכין במערה ומי שמקבל לעשות קבר לחבירו אין חושבין לכוכין אלא לפי חוזק הקרקע ירבה או ימעט כוכין ונראה בעיני דאמערות נמי קאי דהכל לפי הסלע יעשה מערות הרבה מכל לד ולשון התוספתא(פ"ו) מוכיח דקא תני ופותח לתוכה שתי מערות ר"ש אומר ד' לד' רוחותיה ר' יהודה אומר בסלע הבא בידו פותח את שתיהן מרוח אחת אמרו לו אי אפשר לר"ש נושאי המטה עוברין על גבי המערות: **גמ'** ה"ג בפי' ר"ח הני תרי להיכא שדי להו אי לבראי הא קמיתדשי ותו התנן חצר הקבר העומד בתוכו טהור. והכי פירושו הני תרי כוכי דר"ש דקתני אחד משמאל הפתח ואחד מימינו לאיזה לד ממשיך ארכו והיאך חופרין ד' אמות של ארכן אם בכותל המערה שתחת החצר חופרין אותו אחד מימין הפתח ואחד משמאל ותופסין הכוכין תחת קרקע החצר ד' אמות: הא קמיתדשי. ברגלי נושאי המטה וקובריה שמושיבים שם המטה ומשתהין שם הרבה ולא דמי לדריסת נושאי המטה שדורסין על גבי המערות המוקפות מכל לד כשמביאין את המטה לחצר דהתם בשביל הילוך לפי שעה לא קפיד ר"ש: ותו. דאם תמצי לומר דלדוושא לא חיים התנן בהדיא דהנכנס לחצר הקבר בשידה תיבה ומגדל ולא נטמא במה שעבר על גבי המערות לר"ש ועכשיו עומד בחצר הקבר טהור דאין כאן כוך ואם איתא הרי נטמא באהל שמאהיל על גבי הכוכין שתחת החצר ובספרים שלנו כתוב אי לגואי בתוך המערה שחופר קבר ד' אמות בקרקע המערה הא קא מיתדשי כשרוצה לקבור בכוכי הכותל הסמוך לו ולא נהירא דאין זה דומה לשאר הכוכין ולא אסיק אדעתיה לאקשויי שיהא כוך זה משונה מן שאר הכוכין להיות תחת שולי המערה אלא בכותל הוא כשאר כוכין והלכך פריך אי לבראי הא קא מיתדשי: דעביד לה כמין נגר. מנעול של פתח זקוף שיורד מלמעלה למטה כן עשה שני כוכין מצדי לידי הפתח זקופין כמין בור עמוקין ד' אמות ורחבין ו' על ו' וגתן המתים זקופים ובסמוך לכותל החצר עשאן דמשום ההוא פורתא לא מיתדשי שאין מתקרבין כל כך אחורי הפתח: קבורת

תוספות

ורחבן ששה. ואפי' למ"ד בסוכה (דף ח.) שהאדם תופס אמה היינו כשהוא לבוש אבל מת שאינו לבוש כל כך אף עם הארון לא הוי כי אם אמה ותדע דבלא מלבוש אין מחזיק אמה דהא מקוה אינו אלא אמה על אמה ברום ג' אמות ואי אדם ערום מחזיק אמה אמה באמתא היכי יתיב:

ועושה חצר על פתח המערה. כאן משמע שהחצר גבוה מן המערה דהא בעי למימר בגמרא שאחד מימין הפתח ואחד משמאל נכנסין לתוך החצר דקאמר בגמרא אי לבראי הא קא מיתדשי וקשה דבפרק משוח מלחמה (סוטה דף מד.) משמע שאין החצר שוה עם קרקע עולם אלא עמוק וצריך לעלות כשיוצא ממנו דמפליג בין פתחה למעלה לפתחה מן הצד וכן פ"ה שם וי"ל דאע"פ שהחצר עמוקה המערה עמוקה הימנה:

אי לבראי הא קא מיתדשי. ה"ה דה"מ למיפרך הא קא נגעי אהדדי אלא אומר ר"ת משום דה"מ לשנויי במעמיק כדמשני בסמוך ועדיפא מיניה פריך:

ותו התנן חצר הקבר העומד בתוכה טהור. וא"ת לר"ש היכי אזיל כיון שיש ד' מערות לד' רוחות וכי תימא באמה שבין כוך לכוך האמר בפרק משוח מלחמה (שם) דמת תופס ארבע אמות היכא דלא מסיימי מחילות ודוקא בחצר הוא דמסיימי מחילות אינו תופס ופ"ה דאזיל שם בשידה תיבה ומגדל:

דעביד להו כמין נגר. תימה אכתי העומד בתוכו אמאי טהור הא מת תפיס ד' אמות דהא לא מסיימי מחילתא שהוא קבור בתוך החצר עצמו ואם היינו אומרים דכותל המערה הוא אמה אתי שפיר אבל לא משמע הכי לקמן דחשיב כ"ב לר"ש וי"ח לרבנן משמע שאין בין חלל המערה לחצר כלום וכ"ת דמהדר ליה מחילה סביב המת א"כ לא הוי חצר שש על שש וחסר ממנה הרבה שיש ח' מתים לד' פתחי החצר הפתוחין לד' מערות [ועוד] קשה לר"י דאיך יתכן שאין פתח המערה רחב אלא ב' אמות ואיך יכנסו עם המת דע"כ אין בו יותר דכוך העשוי כמין נגר רחב אמה על אמה וא"כ צריך להרחיק כל כוך מקרן זוית אמה דאי לאו הכי אי אפשר דלא נגעי אהדדי ה' כוכין שבחצר הרי לב' הכוכין ב' אמות ואמה שמניח לכל קרן וקרן ולא נשאר כי אם שתי אמות לפתח ואומר רשב"א דיכול להיות הפתח רחב שלש אמות וכגון שירחיק לעולם הכוך שמימין הפתח אמה ושבשמאל יעשה בקרן זוית הרי ג' אמות לב' כוכין עם הריוח נשארו ג' אמות לפתח ואע"פ שהכוך שבשמאל שהוא ממש בקרן זוית אינו רחוק מאותו שמונח לאורך המערה בשכיבה אלא חצי האמה אין להקפיד הואיל וזה עשוי כמין נגר ואין רחבו אלא אמה על אמה ואע"פ שאנו מקפידין באותו שמושכב לרוחב המערה להרחיקה מקרן זוית חצי אמה אע"פ שאותו שמושכב באורך המערה רחוק כמו כן מקרן זוית חצי אמה ומתרחק והולך בשוה לצד דרום והמונח ברוחב המערה הולך בשוה לצד מזרח ואינן מקורבין יחד אלא בראשיו מ"מ לא חילקו חכמים בשוכבין ועוד יש ליתן טעם דאפילו לא היו מרחיקין אותו שמושכב לרוחב המערה חצי אמה מן הקרן לא היו מרויחין כלום שלא היו יכולים לפחות אמה ברוחב המערה בשביל כך ולקצר דאם כן רחבה ה' וזה אינו יכול להיות לר"ש מפני אותן הכוכין שבצד הפתח מימין ומשמאל ולרבנן נמי דליכא כוכין לצד הפתח לא הוו יכולים לקצר רחבה מד' דאם כן איך היו מכניסין הארון

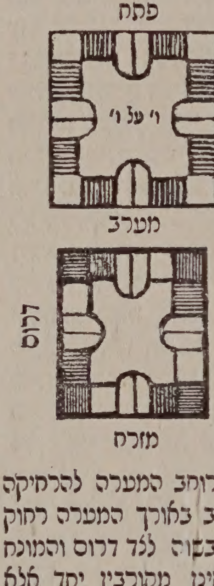

רבינו גרשום

הפתח ובכותל הרחב שהפתח של מערה שם אין עושין בו כוכין וכן דין השיעור הכוכין של כל אחד ארכו ד' אמות ורומו ארבעה טפחים ורחבו ששה ומכניסין בתוכה המת עם ארונו וכיצד מחלקין ג' כוכין בכותל הארוך של מערה מרחיק הכוך הראשון מכותל רוחב המערה חצי אמה והכוך עצמו רחבו אמה ובין כוך זה לכוך אחר צריך אמה הרחקה ומקום הכוך השני אמה ובין כוך שני לכוך שלישי אמה בינתים כי היכי דלא נגעי אהדדי והכוך השלישי אמה הרי בין תפישת ג' כוכין וביניהם ה' אמה ובין כוך שלישי לכותל המערה בסיום המערה חצי אמה הרי בין חצי אמה זו וחצי אמה אחרת אמה אחת א)הוי פה על הו' הרי י' אמות והם הכי נמי שיש ג' כוכין לאידך כותל של אורך המערה הרי כאן י' כוכין ובכותל אחר של רוחב המערה חופר ב' כוכין כנגד של כוכין שבאורך הכתלים שפונים להללו ב' ועושה וחולק אותם באלו ד' אמות של רוחב המערה וכיצד. ירחיק חצי אמה מכותל המערה ועושה כוך אמה רוחב ובין כוך לחבירו אמה והכוך השני עצמו אמה ובין כוך שני לכותל המערה חצי אמה הרי כאן בין שני מיכין (בין מקומן) וביניהן שלש אמות ושני חצאי אמה הסמוכין לכותלי המערה הרי כאן ד' אמות ותוך המערה ד' אמות על שש הכל פנוי אבל בכתלים ולפנים מהם בתוך הסלע היו חופרין שיעור כוכין הללו ומכניסין בכוך המת בארונו: ר' שמעון אומר עושה תוכה של מערה פנוי שש ברוחב על ח' אמות באורך ופותח לתוכה וכורה בכתלית י"ג כוכין ד' מיכן בכותל הארוך שירחיק מכותל רוחב המערה חצי אמה מכל כותל והכוך אמה בין כוך ראשון לכוך שני אמה וכוך שני אמה ובין כוך שני לכוך שלישי אמה ובין כוך שלישי לכוך רביעי אמה וכוך רביעי אמה ובין כוך רביעי לכותל המערה חצי אמה הרי לך כאן בין ד' כוכין והפסקות שבין הכוכין ועם שני חצאי אמה שסמוך לקרנות ח' אמות והם הכי נמי עבדין באידך כותל דאורך המערה הרי לך ח' כוכין בין שני צידין אורך כותלי המערה וג' מכנגדן ברוחב המערה שרוחב המערה ו' אמות ובין ו' אמות הללו עבוד ג' כוכין שצריך להרחיק מכותלי אורך המערה חצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן דהיינו אמה וג' כוכין ג' אמות וביניהן ב' אמות היינו ו' אמות וכוך אחד עשה מימין הפתח וכוך אחד משמאל הרי כאן י"ג כוכין בכותלי המערה מד' רוחותיה. וקא שייל בגמ' אליבא דר' שמעון להיכן מוקים ב' כוכין הללו שבכותל פתח המערה:ועושה חצר על פתח המערה לדברי הכל בין אליבא דתנא קמא ובין אליבא דר' שמעון שתהא ו' אמות באורך ושש

רבינו גרשום

אמות ברוחב כמלא המטה וקוברי המת שיכולין ליכנס שם ובהכי סגי להו וקסבר תנא קמא אם רצה לפתוח מי שקנה חצר הקברות שתי מערות אחת פתוחה מצד אחד של חצר ואחת פתוחה מצד שני של חצר רשאי לעשות כן דליכא למיחש לשום טומאה בחצר ור' שמעון אומר רשאי לפתוח ד' מערות (ד' מערות) לד' רוחות לד' כותלי החצר וכל מערה י"ג כוכין: רשב"ג אומר הכל לפי הסלע. כלומר לא אזלינן בתר אותו שיעור חשבון של כוכין דרבנן ור' שמעון אא"כ היא חזקה וקשה אותה שחופרין בה את הכוכין יכול לפתוח בו כוכין יותר מאלו בתוך ח' אמות ולא צריך להרחיק כוך מן חבירו אמה כי אם בפחות הפסק סגי בינתים ואם סלע הבא בידים הוא צריך הרחקה טפי מאמה בין כוך לכוך שלא תפחת: וקא בעי השתא בגמ' היאך תרי כוכי אליבא דר' שמעון דקתני דעבדי שני כוכין אחד מימין הפתח ואחד משמאל הך תרי כוכין היכן שדי להו כלומר באיזה מקום מן המערה מוקים להו אי לגואי לתוך גופה של מערה בתוך חללה חופרין בקרקע הא קמיתדשי להו כלומר הן נידושין ונרמסין בדריסת רגלי מכניסין שאר המתים בכוכין של כתלים ודורסין על אותן הקברים כשנכנסו במערה ואיכא זילותא דשכבי ואי עביד להו להך תרי כוכי לבראי של מערה בחצר בקרקע אחד מימין הפתח ואחד משמאל לא אפשר דהתנן חצר הקבר העומד בתוכה טהור מפני שאין בה שום טומאת מת ואם איתא דהללו ב' כוכין משוכין ונקבעין מחוץ למערה בחצר ופתוחין למערה משתכח דאיכ' קברי' בחצר ואמאי העומד לתוכה טהור טמא מיבעי ליה דכהן דקאי או מי שעושה חולין בטהרה דזמינין דדריס על מקום הקברים ודמי כמאן דקאי בגופה של מערה והוה ליה טמא: א"ר יוסי בר חנינא דעביד להו על פתח המערה אחד מימין ואחד משמאל כמין נגר. כלומר הכותל של פתח המערה אינו עבה ד' אמות שיהא יכול למיקבע הכוכין בעוביו שלא יצא לפנים או לחוץ ואין יכול לתקן בענין אחר אלא חופרין בעובי הכותל מלמטה למעלה ומשים אחד מכאן של פתח ואחד מכאן ומשים בתוכו המת עם ארונו זקוף כמין נגר כמו בריח

החלון היורד ונועל מלמעלה למטה זקוף דהשתא ליכא למיחש משום טומאה דחצר ולא משום דמיתדשי בדריסת רגלי בני אדם. ומתקיף לה ר' יוחנן אם כן דבעמידה זקופין מוקים להו בכותל קבורת

א) נראה דצ"ל הוספה על הס' הכי ו'.

קבורת חמורים היא זו לר' יוחנן דעביד להו בקרן זוית והא נגעי כוכין להדדי אמר רב אשי במעמיק דאי לא תימא הכי ארבע מערות לר' שמעון היכי עביד להו הא קא נגעי כוכין להדדי אלא במעמיק הכא נמי במעמיק רב הונא בריה דרב יהושע אמר ארבע מערות לר"ש דעביד להו כי א)חרותא והא דרב הונא בריה דרב יהושע ב)ברותא היא ג)מכדי כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא כמה הוי להו חד סרי ותומשא כוכין כמה הוו תמניא תמניא בחד סרי ותומשא היכי משכחת לה אלא הא דרב הונא בריה דרב יהושע ברותא היא ואי בעית אימא כדאמר רב שישא בריה דרב אידי בנפלי הכא נמי בנפלי תנן ד) התם א)המוצא מת מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו שנים נוטלן ואת תפוסתן

מצא

רשב"ם

קבורת חמורים. שמשליכין בבור : יש מפרשים שיטה זו כך דעביד להו בקרן זוית בחצי אמה הפנויה בזוית מזה ובחצי אמה שבזוית הכותל שכנגדו אצל הפתח בתחלת המערה לשם חוקק הכוכין בכתלים סמוך לכוכין האחרים והא נגעי כו' שכוך זה שהוא רחב אמה נכנס חצי אמה בכוך שבכותל המרוחק חצי אמה מן הזוית ומשני במעמיק לא יחפור בשוה לאחרים אלא מלמטה יחפור אותו שיהא אמה בינתים כעין עילית ותחתית ומיהו בכל המערה לא היה מצריך ר"ש כן במעמיק משום דבכאן סמוך לחצר הוי הקרקע קשה שאינו חופר כלל לא למעלה ולא למטה אבל באמצעית המערה שיש מכל צד כוכין וחפירות לא היה מצריך ר"ש לעשות כוכין למטה מן העליונה פן תפול המערה י"מ כן ולא נהירא חדא דאין זה לשון קרן זוית ועוד א"כ למה אינו עושה כמו כן בכל המערה כוכין הרבה זה תחת זה דהא מוקי לה במעמיק וא"ת מפני שאינו רוצה לעשות כוך תחת כוך והלא בעל כרחך כוך זה שבסוף הכותל הסמוך לפתח הלא יש על גביו כוכין ראשונים של מערה השנית הסמוך לה אליבא דר"ש. הלכך הכי מפרשי לה דעביד להו בקרן זוית ממש מאחורי המערה ולא אצל פתח ה)בשני הזויות שכנגד הפתח חצי הכוך בכותל זה וחצי הכוך בכותל זה והיינו מימין הפתח ומשמאל הפתח דקתני מתניתין כזה א : ומקשינן והא קא נגעי כוכין. של זוית שני הכתלים [בהדי הדדי] והוו להו שלשה כוכין זה בתוך זה לכל זוית וזוית דהך כוך דבקרן מחבר כוך שמכאן שהוא חצי אמה רחוק מן הקרן בסוף כותל מזרחי וכוך שבסוף כותל דרומי שאין בין כוך זה לכוך זה אלא חצי אמה על חצי אמה ואלכסונה : ומשני במעמיק. ולפיכך עושה אותם לשם שכל מה שנכנס הכוך שבקרן בקרקע מתרחק מן הכוכין שמכאן ומכאן הרבה אבל בכל המערה אי אפשר עוד שהרי יש כוכין שיהו נוגעים בכל צד כן נראה בעיני ועיקר : דאי לא תימא הכי. אלא כל הכוכין שבמערות בשוה הן ואין זה גבוה מזה כלל : א"כ ארבע מערות לר"ש היכי עביד להו. לכוכין של מערה מזרחית ושל מערה דרומית והוא הדין לכל שתי המערות הסמוכות זו לזו : והא קנגעי כוכין אהדדי. כוך של מערה מזרחית שבקרן דרומית מערבית רחוק חצי אמה מן הזוית נכנס הוא לתוך כוך של מערה דרומית באותו שבכותל מזרחי שהוא בקרן מזרחית צפונית. כזה ב דכיון דאין זה רחוק מן הזוית אלא חצי אמה וזה שבא ארכו כנגד רחבו אינו רחוק מן הזוית אלא חצי אמה נמצא כל אחד נכנס בשל חבירו שלש אמות ומחצה : רב הונא בריה דרב יהושע אמר. מהכא לא תפשוט דלעולם שוין הן ואינו מעמיק ואפי' הכי לא נגעי כוכין דארבע מערות בהדדי משום דעבידי כחרותא עשויין הכוכין של שתי המערות באלכסון כי ריות של דקל כזה ג : כמה הויא להו. הקרקע של כותלי שתי המערות שבהן יוצאין ח' כוכין כחרותא ח' אמות על ח' אמות מרובעות הוי אותו קרקע באורך ב' הכתלים אחד שתי ואחד ערב דהוי להו אלכסונה ח' אמות וט"ז חומשים דהיינו חד סרי אמה ותומשא היאך יתכן לצאת דרך אותו אלכסון ח' כוכין של שמונה אמות ושבעה אוירים בינתים של שבע אמות הרי ט"ו אמה ואיהו לא הוי אלא י"א אמה ובעל כרחך כיון דאורך הכוכין ארבע אמות (א) כולן יוצאין ונוגעין באלכסון ויוצאין דרך שם : ברותא היא. ולא מתוקמא דר"ש אלא במעמיק והכא נמי במעמיק כדאמרן : ואיבעית אימא. לא תיקו להנך שני כוכין ולא לארבע מערות דר"ש במעמיק אלא כדאמר רב שישא כו' לקמן במתניתין : ה"ג בנפלי. אותן שני כוכין עושה אותן בתוך חצי אמה הריקנית וללשון אחרון בתוך האמה הריקנית שבקרן זוית בשוה לכוך ויעשנו קצר לצורך דקצר הוא אינו מזיק כל כך לכוך גדול שבצידו אלא שיהא משהו כותל בינתים ואתא ר' שמעון לאורויי דמנהג בונה קבר לעשות שם שני כוכין לצורך נפלים ולר' שמעון נמי הכוכין שהן בתוך הארבע אמות של מערה השנית קברי נפל הן שאין ארכן אלא חצי אמה והלכך אין כוכין הללו נכנסין לתוך ארכן : תנן התם. בסוף מסכת נזיר : המוצא מת. תחלה שלא נודע עד עכשיו שהיה כאן מת אי נמי נודע שיש כאן מת ואחר כך מצא שנים אחרים תחלה שלא היו ידועין לא הוי שכונת קברות לקנות מקומן אלא נוטלן ואת תפוסתן עד שיהיו שלשה ידועין או שלשה תחלה כדתניא בשילהי מסכת נזיר והכי גמירי לה : מת מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו. אם רוצה לעשות שם טהרות מפנהו למת משום דלא קנה מקומו כל זמן דלא הוו שלשה דאיכא למימר לא היה המקום הזה מקום קבורה אלא על ידי הדחק שלא היה להם פנאי להוליכו לבית הקברות קברוהו לשם ומיהו כיון דמת הוא ולא הרוג ומושכב כדרכו נוטל גם את תפוסתו כדמפרש במסכת נזיר (דף סה.) כמה שיעור תפוסה פירש ר"א ו)(ברבי צדוק) נוטל עפר תיחוח (ב) וחופר שלשה טפחים בקרקע בתולה ונוטל הכל דחשיבי כרקב של מת ונפקא לן מדכתיב ונשאתני ממצרים טול עמי כלומר מקרקע מצרים אבל אם הוי הרוג שמצאוהו מגויד לא קנה מקומו כלל אפילו לתפוסה דאיכא למימר שם נהרג ונפל וכן אם לא מושכב כדרכו איכא לספוקי בעכו"ם ואין לו תפוסה וגם אם יהיו שלשה אין להם דין שכונת קברות אלא טולן טולן משם כדדייקינן התם להך משנה המוצא פרט למצוי כלומר פרט לידוע שאם אחד מהן ידוע ושנים תחלה לא מיתני בסיפא גבי מצא שלשה הרי זו שכונת קברות מת פרט להרוג שאם נמצאו מגוידין אפילו הן שלשה אין להן שכונת קברות דאיכא למימר כאן נהרגו ולא ניתנו לקבורה מושכב פרט ליושב כדרכו פרט לשראשו מונח לו בין ירכותיו דאיכא למימר עכו"ם הוא הואיל ואין מושכב כדרך ישראל מת אי נמי אם ישראל הוא באקראי בעלמא השליכוהו לשם עד שיהא להם פנאי ויטלוהו מכאן לקברו בבית הקברות הלכך אין להם לא תפוסה ולא שכונת קברות :

מצא

א

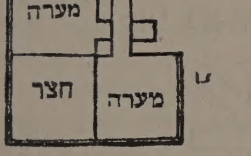

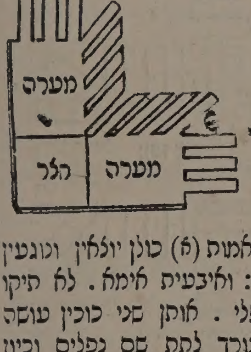

תוספות

האחרון שהוא ד' אמות בכוך שהוא באורך המערה ואפי' השתא שהמערה שהיא רחבה ארבע קשיא אמתא באמתא היכי יתיב אלא שלא היתה רחבה ארבע בצמצום אלא יותר מעט מארבע אמות ועוד יש לפרש דלכל הפחות הפתח רחב שתי אמות ומחצה ואותו שבימין רחוק אמה מקרן זוית ושבשמאל חצי אמה וכן נראה לר"י וצריך לדקדק היאך יורדין מחצר למערה שאם היה חצר משפיל והולך במקום שנכנסין לארבע מערות של ארבע רוחותיה אם כן לא היה ראוי להשתמש מטה וקובריה אלא ודאי החצר היה שם על שם שוה ודרך הסולם היו יורדין מן החצר למערה או מורדות היו מן החצר למערה : ז) דעביד להו כמין נגר. והא דתנן בסוף נזיר (דף סד:) המוצא מת מושכב כדרכו ואמר בגמרא מושכב פרט ליושב לר' יוסי בר' חנינא דהכא דוקא יושב ממעט ולא עומד : דעביד להו בקרן זוית. וא"ת כיון שהוא מעמיק אמאי צריך שיעשה בקרן זוית יעשה ברוחב המערה או באורך המערה בין כוך לכוך באמה שבינתים ויעמיק וי"ל לפי שהיה מקלקל כותל המערה והיה קרקע נופל והכוכין היו מקלקלין הואיל וזה הכוך שמעמיק הולך באותו צד שאר כוכין הולכין אבל בקרן זוית אינו כן : המוצא מת מושכב כדרכו. בפ"ב דנזיר (דף סה.) אמר המוצא פרט למצוי ופ"ה פרט לידוע אם אחד מהן ידוע והשנים אינן ידועים וקשה לפי' דמדממעט מצוי משמע דגריעי טפי אחד ידוע ושנים תחלה משנים ידועים ואחד תחלה מדקממעט ליה וזה אינו דבק שוה זה כמו זה דבין שנים ידועים ואחד תחלה בין אחד ידוע ושנים תחלה אין להן שכונת קברות עד שיהו שלשתן ידועים או שלשתן תחלה כדאמר בנזיר ונראה לר"י

פרט

מסורת הש"ס

א) [גדילין באלכסון ואינן גדילין שוין. ערוך ערך חלת ג'] : ב) [עי' מ"ש על הגליון ב"מ ט.] : ג) סוכה דף ח. [עירובין נו. וש"נ] : ד) אהלות פט"ז מ"ג נזיר סד: ה) כ"ה אלא : ו) [בתוספתא שם מוכח דליתא] : ז) שייך לעיל ע"א :

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה כמה הויא וכו' ד' אמות ורחבן שפה כולן יוצאין : (ב) ד"ה מת מושכב וכו' וחופר ג' טפחים. נ"ב ותימה דבנזיר דף ס"ה ע"א איתא להדיא דשיעור תפיסה הוא ג' אצבעות ע"ש :

עין משפט נר מצוה

פח א מיי' פ"ט מהל' טומאת מת הל' ג :

רבינו גרשום

קבורת חמורים היא זו ואיכא זילותא דשכבא. אלא אמר רבי יוחנן הכי מנח להו בקרן זוית באותה חצי אמה שפנוי בכותל אורך המערה שיש הפרש מן כותל הרוחב לכוך הראשון באותה חצי אמה חופר וקובע הכוך האחד וכן נמי לאידך גיסא דפתח בסוף כותל הפתח בחצי אמה של כותל הפנוי עביד אידך כוך דהשתא לא מיתדשי וליכא למיחש משום טומאה בחצר דלא נפקי כלל בחצר. ומקשי' לר' יוחנן אכתי איכא למיחש משום זילותא דשכבי דהא נגעי כוכין בהדדי שיפחת כוך של זוית זה בכוך הראשון משום דכל כוך וכוך רחבו אמה וקרן זוית אינו אלא חצי אמה והיכי מצינן לאוקמי כוך מאמה רוחב בחצי אמה בקרן זוית אא"כ מתערבין ביחד הכוכין לפי שלשני כוכין אין להם מקום אלא אמה וחצי וכל אחד צריך לו אמה נמצא שיהו ב' הארונים מורכבין זה על זה חצי אמה נוגעין זה בזה ולדברי הכל שמעינן ממתני' דמרחיקין כוך מחבירו אמה שלימה. ואית דמפרשי בקרן זוית דאידך כותל שכנגד הפתח שיש לכל צד חצי אמה פנוי מכאן וחצי אמה פנוי מכאן ובאותו אלכסון הזוית חופר הכוך ולא קא נגע באחריני. ומקשי' נמי סוף סוף הכא בפתח הכוך שאין לו אלא חצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן דהיינו כשיעור רוחב הכוך בלבד הא קא נגעי האי אמצעי שבקרן להאי כוך ראשון דהאי כותל ולהאי כוך דהאי כותל. ומתרץ לתרוייהו לישנא. אלא אמר רב אשי לעולם בקרן זוית מוקים להו ואפי' אחד לימין זוית כותל הפתח ואחד לשמאל ומצית לתרוצי דלא נגעי כוכין הדדי. דהכא במאי עסקינן דמעמיק האי כוך בקרן זוית שמעמיק וחופר מתחת אמה של כוך הראשון שבאורך הכותל דהשתא יש הפסק קרקע עובי אמה בינתים דלא נגעי באידך כוך דאי לא תימא הכי כדתריצנא בהעמיק אלא קס"ד למימר דעביד לה שוה בשוה לאורך אי הכי ד' מערות דקתני לר"ש במתני' דעביד בכל כותל חצר מערה שברחבה של כל אחת כרוחב כותל החצר חוץ מאחת שמקצרה מן הכותל שבאותה כניסה נכנסין לחצר. אי עביד להו לכל הני כוכין א) דהכי ד' אמות שוה בשוה אישתכח דקא נגעי כוכין אהדדי אותן שסמוכין לזוית החצר לפי כי ד' מערות מקיפות החצר והחצר באמצע וכל מערה שש על ח' וקובע בכל מערה י"ג כוכין ומתחלקין הכוכין ד' מכאן באורך וד' מכאן באידך גיסא באורך וג' מנגד הרוחב וב' על פתח המערה וכן לכל מערות ועכשיו כשתקבע בארך הכותל ד' כוכין במערה שבמזרח החצר לדרום המערה ד' כוכין ובאורך כותל המערה שבדרום החצר ד' כוכין לצפון המערה לכניסת המערה נמצא שאותן ב' כוכין שבצפון המערה שעומדות בדרום החצר ואותן ב' כוכין הראשונים שבדרום המערה לכניסת המערה שעומדים במזרח החצר נוגעין ונכנסין זה בזה אותן שנים מזה שעומדין לקרן מזרחית דרומית של חצר נוגעין ביחד ראשיהן ונכנסין זה בזה וכן לדרומית מערבית וכן למערבית צפונית של חצר אותן כוכין הסמוכין לדרום החצר נוגעין זה בזה אלא אין להן תקנה אא"כ השנים שבזוית זו מעמיקין יותר מן השנים שבזוית זו שפוגעין כנגדן כדי שלא יגעו הללו והללו הכי נמי אותן שבקרן זוית שבימין הפתח ושמשמאל מעמיקין יותר מן האחרים שלא יגעו או יקבעם באידך כותל רוחב המערה בקרן זוית אחד מכאן ואחד מכאן ומעמיקן: רב הונא בריה דרב יהושע אמר. לא צריך לתרוצי לד' מערות דר"ש במעמיק שום כוך יותר מחבירו כלל ומהכא לא תפשום לשני כוכין הללו דד' מערות לר' שמעון בלא מעמיק מתקנו כוכייהו שפיר דלא נגעי אהדדי וכגון דעביד להו לכוכין דידהו כחרותא. כלומר כמו ענפי הדקל שאין יוצאין מן הדקל כנגדן בשוה אלא מצדדין ופונין למעלה כך כל הכוכין שבכותלי אורך המערות יצדדם כלפי מעלה כמו ענפים ולא יפגעו ולא יגעו זה בזה אותן שסמוכין לזוית החצר אבל אותן ב' כוכין שבימין הפתח ובשמאל לא מצית לאוקמינהו כי האי גוונא במצדד דאין להם מקום כל כך ויגיעו ב) לחללו שסמוכין להן מכאן ומכאן: והא דרב הונא. דמוקים להו בחרותא שמצדדן ומחזירן הכוכין כנגד האלכסון ולא כנגדן בשוה בכותל ברותא היא. כלומר לאו מילתא הוא דאותו מקום דכוכין שיוצאין בו הכוכין בין מערה למערה בכותל אורך מערה זו ובכותל אורך מערה זו הרי ח' על ח' בריבוע לפי שאורך כותל מערה זו ח' אמות ואורך כותל מערה אחרת שבצידה ח' אמות היינו ח' על ח'. ומכדי קים להו לרבנן דכל אמתא בריבועא הויא אמתא ותרי חומשי באלכסונא כלומר כל אמה שהיא מרובעת אמה אם תמדוד באלכסונה קא מייתרא טפי מאמתא תרי חומשי אמה וכיון דהני מקום כוכין שבסלע שבין ב' מערות הוה ח' על ח' בריבוע וכל אמה ואמה מהני ח' אמות אי מחזירנן לה באלכסונה מייתרא כל אמתא ואמתא תרי חומשי וכמה הוי להו מאותן ח' אמות כמה עודפות ט"ז חומשין דהיינו ג' אמות וחומש הוסיף אלו ג' אמות וחומש שעודף באלכסון על ח' אמות שהן בריבוע הוי להו חד סרי אמות וחומש באלכסון וסוף סוף תמניא כוכין בחד סרי אמין וחומשא של אלכסון היכי משכחת לה ד' כוכין של כותל כותל מערה זו וד' כוכין כותל מערה אחרת דקיימי בהנך חד סרי אמין אפי' באלכסון היכי משכחת לה והלא אורך הכוך ד' אמות ובין כל כוך וכוך אמה אותו כוך רביעי שבכותל זה וכוך רביעי שבכותל אחר יוצאין הרבה חוץ מזוית האלכסון וגם שאר הכוכין. כשעומדין כנגד האלכסון נוגעין ראשיהן זה בזה ואי אפשר להעמידן באלכסון מפני שיוצאין העליונים חוץ מן שתי הזויות של האלכסון והם ה"נ לכל מערה ומערה ומי שמכר החצר והמערות לעשות כוכין אינו רוצה שיצאו חוץ מן האלכסון לגמרי כלל וכלל ולהכי לא מתרץ כי חרותא ולא ביוצאין כנגדן בשוה משום דקא נגעי כוכין דסמוכין לזוית אהדדי כדאמרן לעיל אלא להכי צריך לאוקמי ביוצאין בכנגדן בשוה ובמעמיק אותן שבכותל אחר שסמוכין לזווית שלא יגיעו באותן היוצאין מכותל מערה אחרת סמוך לזוית וכי היכי דמוקמי הני במעמיק מוקמי נמי כולהו תרי כוכין דאחד מימין ואחד משמאל במעמיק ג) אלא כדאמר רב ששת בריה דרב אידי לקמן בנפלי בכוכין של נפלים קטנים הכא נמי בנפלי ובאותה חצי אמה של קרן זוית כותל מערה זו עושה כוך של נפל קטן ואל יגע בכוכין האחרים והם הכי נמי לזוית כותל מערה זו עושה כוך של נפלי כדי שלא יגעו לכוכין של כותל מערה האחרת ולא צריך מעמיק. ולרב הונא דמוקים להו בחרותא באלכסון מצית נמי לתרוצי בנפלי שכל מקום שהוא שלא יגעו זה לזה או שלא יצאו חוץ מן האלכסון עושה כוכין של נפלי כדי שלא יגעו זה בזה ולא יצאו חוץ מן האלכסון. תנן התם במסכת נזירות המוצא מת מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו של מת ומפרש התם המוצא באקראי פרש למצוי שאם ידוע אותו מת ששם היה קבור לא יזיזו ממקומו מת פרש להרוג דודאי נוטלו ואת תפוסתו מושכב פרש ליושב כדרכו פרש לראשו בין ירכותיו דכל הני אפי' יותר מג' נוטלן ואת תפוסתן משום דהכי אתרמי להו דהוי משלכין התם ולאו שכונת קברות הוא ואינו צריך לבדוק מכאן ואילך דודאי ליכא בית הקברות לשם ומצי למיזל כהנים להתם [או] אוכלי חוליהן בטהרה. מצא שנים הבודק מן מתים כדרכן ומושכבין נוטלן ואת תפוסתן דלא קנו מקומן תפוסתו אותו קרקע שסביבו שהליחה והמוח של מת שם כל אותה קרקע נופל עמו דכמת עצמו דמי והופר עור בבתולת הקרקע עם התפוסה ג' אצבעות והיינו תפוסתו כדאמר להו יעקב לבניו בשעת פטירתו ונשאתני ממצרים מאי אמר להו ונשאתני ממצרים אלא הכי קאמר להו מקרקע מצרים טול נמי דהיינו נמי תפוסתו שלשה קנו בציר לא עד שנים איכא למימר דהכי איתרמי ערב שבת עם השמשות וקברום התם ולא שכונת קברות הוא ולא צריך למיבדק טפי:

אבל

א) נראה דצ"ל לכל הני כוכין דהורכן ד' אמות או דצ"ל לכל הני כוכין דידהו. ב) נראה דצ"ל ויגיעו לחללו של כוכין שסמוכין להם מכאן ומכאן. ג) נראה דחסר כאן וצ"ל והיבעית אימא דלא תוקמא במעמיק אלא וכו'.

*מצא שלשה אם יש ביניהן מארבע עד שמונה הרי זו שכונת קברות ובודק ממנו ולהלן עשרים אמה מצא אחד בסוף עשרים אמה בודק ממנו ולהלן כ' אמה שרגלים לדבר שאילו מתחלה מצאו נוטלו ואת תפוסתו: אמר מר מארבע ועד שמונה מני אי רבנן הא אמרי ד' אמות על שש אי ר' שמעון הא אמר שש על שמונה לעולם ר' שמעון היא והאי תנא הוא דתניא מצאן רצופין ואין ביניהן מד' אמות עד ח' יש להן תפוסה ואין להן שכונת קברות רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון רואין את האמצעיים כאילו אינן והשאר מצטרפין מד' אמות ועד ח' במאי אוקימתא כר' שמעון אימא סיפא בודק הימנו ולהלן עשרים אמה מני אי ר"ש עשרים ותרתין הויין אי רבנן תמני סרי הויין לעולם רבנן היא וכגון דבדק באלכסונא ומדהא באלכסונא הא נמי באלכסונא עשרים ותרתי הויין חדא באלכסונא אמרינן תרי באלכסון לא אמרינן רב

מצא שלשה. מתים מושכבים כדרכן זה בצד זה אם יש בין הראשון לשלישי קרוב לד' אמות או קרוב לח' הרי זו שכונת קברות ולא יטלם מכאן דקנו מקומן דסבירא ליה להאי תנא תוכה של מערה ארבע אמות על ח' וסבירא ליה נמי שג' מתים נקברים בכותל רחבה דלא הוי אלא ארבע אמות כיצד ג' אמות לשלשה כוכין וב' טפחים בין כוך לכוך וטפח לזוית הרי ו' טפחים שהן הכל ד' אמות ובכותל הארוך ח' אמות יקבור לפי חשבון זה ו' מתים בו' אמות ושני אמות הנותרות הן י"ב טפחים לא מהן י' טפחים לה' אוירות שבין ששת הכוכין טפחיים לכל אויר ואויר נשארו טפחיים לזויות והלכך כשמוצא שלשה בתוך ד' אמות איכא למימר זהו כותל קצר של מערה שכנגד הפתח וה"נ איכא לספוקי בכותל הארוך אלא שעדיין לא נתמלאו כל הכוכין וכן אם מצא ג' מפוזרין בתוך ח' אמרינן באורך המערה נקברו אלא שעדיין יש כאן ג' כוכין שנתמלאו עפר כשנפלה המערה ועדיין לא נקבר בהן מת אבל מצאן רצופין יותר משיעור הזה אין זה שכונת קברות אלא ע"י הדחק נקברו שם על מנת לפנותן היום ולמחר ולא קנו מקומן וגם אין צריך לבדוק יותר. הכא לא גרסינן כמלא המטה וקובריה: ובודק ממנו ולהלן כ' אמה. היכא דמצא ג' בד' אמרינן רוחב המערה הוא וכנגדו פתח החצר ויש עדיין מערה אחרת כנגדה חוץ לחצר והחצר בין שניהן הלכך בודק ממקום שכלים גוף המתים לצד המערה כ' אמה כיצד ח' אמות אורך המערה ובודק בכתלים מפני צדדין ואח"כ בודק שש אמות דחצר מפני המערות הפתוחות לה מכאן ומכאן לר"ש נמי דהיינו בדיקה כ' אמות כנגד החצר בשביל ב' המערות מכאן ומכאן וחוץ לחצר עדיין ח' אמות מפני מערה חיצונה שכנגד זו הרי כ"ב אמה ולקמי' פריך אמאי לא קאמר בודק כ"ב אמה וה"ה דאיכא לספוקי בהנך ג' מתים שבארבע אמות שמא זהו אורך המערה שקוברין בה ועדיין לא נתמלאת וצריך נמי לבדוק כנגדן עד ד' אמות שיש מכאן עד כותל הארוך שכנגדו דשמא כנגד מתים הללו יש מתים אחרים הקבורים בכותל שהוא ארוך ח' ועוד צריך לבדוק מלמעלה ומלמטה כ' אמה דהיינו מ' אמה דשמא זוהי מערה שבמזרח החצר ויש עדיין מערה אחרת כנגדה במערב החצר א"נ זוהי שבמערב החצר ויש עדיין מערה אחרת במזרח החצר ותנא לשון קצר נקט בדיקת כ' אמה להשמועי' דאורך ב' מערות וחצר לא הוו אלא כ' אמה כדלקמן ומדעתך לא ובדוק בדיקות כ' טובא בכל צד דאיכא לספוקינהו כדפרישית והיכא דהוו לה הג' מתים מפוזרין בח' אמות ודאי הדבר ידוע שבאורך המערה נקברין ולא ברחבה וא"צ לבדוק אלא כנגד ד' אמות מפני כותל המערה שני שכנגדו ומלמעלה ומלמטה כ' אמה דלמא מערה זו במזרח החצר ויש עדיין מערה אחרת במערבו או דלמא במערב החצר היא ויש עדיין אחרת במזרחו וכללא דמילתא כל היכא דמספקא לי' (א) חצר צריך לבדוק מד' רוחותיו לר"ש בודק ממנו ולהלן כ' דמי יימר דמבית הקברות זה הויא הסיא מערה שמא קבר אחר הוא וחצר אחרת של אדם אחר וצריך לעשות גם לשם בדיקות דלעיל דכמו שיש כאן קבר יש לומר עדיין יש כאן בהך שדה קברים אחרים טובא: שרגלים לדבר. אחרי שכבר נמצא בשדה (ב) זה שכונת קברות: שאילו מתחלה מצא. קודם שמצא ג' מתים הללו דליכא השתא רגלים לדבר היה נוטלו ואת תפוסתו כדאמרן המוצא מת כו' נוטלו ואת תפוסתו אבל עכשיו שנמצא לבסוף חשבינן להוות יחידי שכונת קברות אלא שעדיין לא נקבר בההוא מערה יותר: לעולם ר"ש היא. דאמר אורך מערה ח' והאי דאמר רחבה ד' תרי תנאי אליבא דר"ש והאי תנא דהך ברייתא אליבא דר"ש: יש להן תפוסה. מאחר שמצאן מתים ולא הרוגים וגם מושכבין כדרכן והיינו ההוא תנא דלעיל ואליבא דר"ש אתיא: משום ר"ש כו'. ר"ש סתם היינו ר' שמעון בן יוחי: כאילו אינן. וטעמא מפרש לקמן במתניתין: כ"ב הויין. שתי מערות של ח' ח' ושש דחצר הרי כ"ב: ואי רבנן. מוקי להך סיפא אע"ג דרישא ודאי לא אתיא כרבנן דאמרי במתני' אורך מערה ו' ותמני סרי הויין י"ב דשני מערות ושש דחצר: לעולם. הך סיפא רבנן היא ורישא ר"ש וסיפא רבנן: ה"ג וכגון דבדק באלכסונא. וכ"כ בפר"ח כלומר שבדק מערה ראשונה באלכסון כי המערה הויא לרבנן ו' על ד' וכשמצא ג' מתים ורוצה לבדוק לפניו כותלי המערה שיש בהן כוכין מכאן ומכאן באורך ד' אמות והן מסודרין בכותל שארכו ו' נמצא מקום הטכין בתוך כותל המערה ארבע אמות

פרט לידוע דדוקא נמצא הוא דבעינן מושכב כדרכו פרט ליושב וראשו מונח בין ירכותיו דאית לן למימר דנכרי הוא דישראל לא מותבינן ליה אבל ידוע שישראל הוא בכל ענין שיהיה יש לו תפוסה ותימה לפירושו דמאי אשמעי' אטו סלקא דעתיך דמושכב כדרכו יגרום שיהיה לו תפוסה כיון שידוע שהוא ישראל ועוד קשה דלא הוי דומיא דמת פרט להרוג ולא דומיא דמושכב [פרט ליושב] כדרכו [פרט לראשו בין ארכובותיו] ונראה לפרש פרט למאי פי' פרט לידוע ולא בידוע דקאמר התם אחד ידוע ושנים תחלה דההוא ידוע שהוא נקבר שם ולא שידוע שלשם קבורה נקבר אבל האי פרט למאי היינו שידוע שלשם קבורה נקבר שם דיש לו שכונת קברות ואסור לפנותו משם ואע"פ שהוא קבר יחידי כדתניא בפ' נגמר הדין (סנהדרין דף מז:) קבר הידוע אסור לפנותו פנהו מקומו אסור בהנאה רשב"א וכן פר"י בנזיר והא דאמר בנזיר דבעי' שלשתן ידועין [או] תחלה פ"ה דהלכתא גמירי לה ואין נראה לר"י דלא שייך כאן הלכתא גמירי דהוי דבר שיש בו טעם דכשיש ב' שלא היו ידועים ואחד ידוע לית לן למימר שלשם קבורה נתון שם כיון שהיו שם עדיין שנים שהרי כשנקבר זה לא היו אותן ב' ידועין וכן ב' ידועין ואחד תחלה אבל שלשתן ידועים או שאינן ידועין סתמא דמילתא דלשם קבורה הניחום שם:

מארבע אמות ועד ח'. פ"ה דס"ל להאי תנא דתוכה של מערה ד' אמות על ח' וס"ל נמי דג' מתים נקברין בכותל מערה דלא הוי אלא ד' אמות וקשה לר"י דלקמן דייק מני אי ר' שמעון אי רבנן הו"ל למידק נמי דלא אתיא לא כמר ולא כמר דהא אין בין כוך לכוך כשיעור שיש במשנתינו שהוא אמה בינתיים לכ"ע ומיהו איכא למימר דמתני' כרשב"ג דאמר הכל כפי הסלע ועוד הקשה ר"י דהך משנה דהמוצא מת איתא נמי באהלות (פט"ז מ"ג) וקתני נמי התם בסיפא הבודק בודק אמה ומניח אמה ואי סבר האי תנא דליכא אלא ב' טפחים בין כוך לכוך אמאי מניח אמה ומיהו בלא"ה צריך ליתן טעם אמאי דקתני בתוספתא דאהלות (פט"ז) דאיכא התם (ג) מאן דאמר [דלב"ה] בודק אמה ומניח שתים אמאי מניח ב' כיון שאין כי אם אמה בין כוך לכוך אבל ודאי קשה לפ"ה דאמר ר' שמעון בסמוך רואין את האמצעיים כאילו אינן והשאר מצטרפין מד' אמות ועד ח' והיאך יצטרפו לשיעור ד' אמות אי רואין לאמצעיים כאילו אינן א"כ הוי אמה בין כוך לכוך ואין (ד) להיות אלא ב' טפחים כיון דשלשתן בד' אמות ומפרש ר"ת דהנך ג' דקתני הכא שנים מהן מרוחב המערה ואחד מאורך ויש בין כוך לכוך אמה כשיעור דמתני' וד' אמות היינו לשנים שברוחב ב' אמות ואמה בינתיים הרי ג' והשלישי ימצא בסוף אמה רביעית חצי אמה מרוחב המערה וחצי אמה מארכה בזוית והשתא אתי שפיר דכשמצאן רצופין ממש רואין אמצעיים כאילו אינן וליכא אלא אמה בין כוך לכוך:

בודק הימנו ולהלן כ' אמה. רגילין היו להניח צד מרגלותיו כלפי המערה ומיירי כשנמצא ראשו לצד מערה ומרגלותיו הפוכין לצד אחרת דאית לן למימר ממערה אחרת הוא לפיכך בודק להלן כ' אמה: **במאי** אוקימתא כר"ש. הלשון דחוק מאד דמשמע דמשום דאוקמה כר"ש פריך והדר פריך מני אי ר"ש אי רבנן דלא אתיא כשום תנא ועוד דמגופה מצי למיפרך דכיון דקתני דהמערה ארכה ח' א"כ כ' ותרתין הויא: **וכגון** שבדק באלכסונא. פ"ה דאלכסון ד' על ו' הן ב' [אמות] כאלכסון של ה' על ה' ולא יתכן שהרי בד' על ו' אם החוט באלכסון של ד' על ד' כזה* יהיה לו ד' אמות וח' חומשין ועוד נשאר לד למטה ב' אמות ובין הכל לא יהא החוט ארוך אלא ז' אמות ושלשה חומשים וכל שכן אם ילך החוט ביושר באלכסון מארבע על ו' שיהא פחות ועוד על כרחך אלכסון של ה' על ה' גדול יותר דהא בה' על ה' יש כ"ה אמות ובארבע על ו' יש כ"ד: הכא

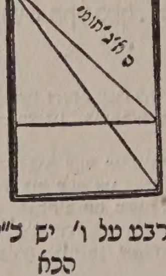

רבינו גרשם

אבל אם מצא ג' וביניהם מד' אמות ועד ח'. הכי משמע ליה להאי תנא דסתם מערה ד' אמות על ח' באורך אית לה ומשום הכי אם מצאן הני ג' בד' אמות איכא למימר דהנך ג' כוכין ברוחב היו מושכבין ובודאי שכונת קברות היא ובודק עוד והכי סביר ליה דג' כוכין דינייהו הכי מרחיק מכותל זוית המערה טפח והכוך עצמו אמה ובין כוך ראשון לכוך שני ב' טפחים והכוך השני אמה ובין כוך שני לכוך שלישי ב' טפחים והכוך השלישי אמה ובין כוך שלישי לכותל המערה טפח הרי כאן הכוכין גופייהו ג' אמות ובין ההפסקות שבין כוך לכוך ולשני צדי הכותל טפח הרי כאן ד' אמות והכי נמי אם מצאן הני ג' בח' אמות מפוזרין איכא למיחש שמא זה היה אורך המערה אבל זה שאינה נשלמת מן הכוכין שראוין להיות בארכה משום דאיכא למימר דאכתי לא הספיקו להשלים מכל וכל ואכתי הוה בדעתייהו לאותבי עוד ג' כוכין אחרים דהיינו ו' כוכין לח' אמות של מערה וההפסקות שבין כוך לכוך ב' טפחים היינו י' טפחים שבין ו' כוכין וב' טפחי' טפח מכאן מכותל ולכוך וטפח מיכן מכותל ולכוך היינו י"ב טפחים להפסקות שהן ב' אמות ובידוע שהן שכונת קברות בודק הימנו ולהלן כ' אמה ח' אמות מן המערה זו באורך ושש אמות של חצר של פני המערה הרי י"ד אמות ואכתי איכא למיחש למערה אחרת שכך שנינו במתני' בין לרבנן ובין לר' שמעון קתני מתני' דפותח ב' מערות לתוכה אחת מיכן ואחת מיכן ולר' שמעון ד' הרי בין מערות שתסרי אמות ושש אמות שבחצר הרי כאן כ"ב אמות וכך צריך לבדוק והיינו ב' אמות דמיותרות הכא ספי נשאיל לקמן אליבא דמאן קאמר דמשום ספיקות בית הקברות בודק כ' אמה: מצא אחד כשהיה בודק בסוף כ' אמה בודק הימנו ולהלן כ' אמה. דודאי שכונת בית הקברות היה: שרגלים לדבר. כלומר דבר ברור וידוע הוא שאלמלא שהוא שכונת קברות מי שהיה מוצא המת יחידי תחלה היה נוטלו ואת תפוסתו ולא היה בודק יותר אלא כיון שלא נטלוהו להכי הניחוהו שידוע ששם שכונת קברות ולהכי צריך לבדוק הימנו ולהלן כ' אמה עוד דחיישינן לשכונת קברות אחריתי: ד' אמות על ח' דהא מתני' דנזירות מאן קתני לה. אי רבנן דמתני' ד' על ו' קאמרי דהיינו דין דמערה: לעולם ר' שמעון היא. דהכי נמי קאמר ר' שמעון דדין ארכה של מערה ח' אמות והאי דקא מפחית ב' אמות מן רוחב ור' שמעון קאמר שש רוחב הא לא קשיא האי תנא סבר לה דר"ש קאמר נמי ד' על ח'. דתניא מצאן רצופין ספי מנ' ואין ביניהם שיעור מד' אמות

אמות רוחב ועוד ח' אמות באורך יש להם תפיסה כו' ור"ש בן יהודה אומר משום ר"ש כו' ומתני' היינו אליבא דהאי תנא דר"ש בן יהודה: רואין את המתים אמצעיים כאילו אינן והשאר כו' מתים מצטרפין מד' ועד ח': במאי אוקימתא. להא מתני' דנזירות: כר' שמעון. ואי ר"ש אמאי קתני בודק ממנו ולהלן כ' אמה ותו לא והא כ"ב הויין ח' מטערה זו ושש מן החצר שלפני המערה וח' מערה אחרת שמצד השני מן החצר הרי כ"ב. ואי מוקמת לה סיפא כרבנן א"כ היכי תנא בודק ממנו ולהלן כ' אמה והא לרבנן לא הוי אלא י"ח משום דקסברי רבנן מערה שש באורך והחצר ו' באורך והמערה שמצד השני של החצר נמי ו' באורך היינו י"ח אמה ואנן בעינן כ' אמה: לעולם מתוקמא מתני' דנזירות דקתני בודק כ' אמה כרבנן. והאי דקשיא לך לרבנן תמניסרי הויין הא לא קשיא כדאמר רב הונא בריה דרב יהושע לעיל באלכסונא דמוקי להו לכוכין כי חרותא באלכסונא הכי נמי בודק המערה גופה באלכסונא וכי האי גוונא דבודק באלכסונא שהמערה הויא ד' על ו' והנהו ו' אמות מיתרות באלכסונא י"ב חומשין דכל אמתא ברבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונא והנהו י"ב חומשין העודפין הויין ב' אמות ותרי חומשי משתכח דהא מערה באלכסונא הויא ח' אמות ותרי חומשי והחצר ו' אמות ואורך מערה ו' אמות הרי כאן כ' אמה וכמשנה דנזירות הוא דקתני בודק הימנו ולהלן כ' אמות ואם נפשך לומר הא אכתי פשו להו ב' חומשין על כ' ואכתי לא כ' היא הא לא קשיא משום דהתם מערה לאו מרובעת היא דלא הויא ו' על ו' אלא אם ד' על ו' ובההוא קצרות של מערה מחסרינן הנך ב' חומשין דנכנסין להתם ומשום הכי לא מדקדק להו בחשבון: ומקשינן מדהא מערה מודד לה באלכסונא אידך מערה נמי של אידך צד של חצר מודד לה נמי באלכסונא אי הכי דתרוייהו מודד להו באלכסונא טפי להו יותר מכ' דכ"ב אמה ואידך מערה מיתרא נמי באלכסונא י"ב חומשין ואכתי מתני' מני: ומשני חדא מערה באלכסונא אמרינן דבודק. תרי מערות באלכסונא לא אמרינן ולעולם כרבנן מתוקמא דקתני בודק ממנו ולהלן כ' אמה. והא דמקשינן הכי לר' שמעון לא מקשי' אלא מסיפא דהא מתני' דרישא ודאי לא מיתוקמא כרבנן משום דאכתי איכא למיפרך דאי רבנן הא אמרי ד' אמות על ו'. אבל כר' שמעון מתוקמא משום דתרי תנאי אליבא דר' שמעון ולא דייק הכא אלא מסיפא: ורב

פט א מיי' פ"ט מהל' טומאת מת הל' ג:
צ ב מיי' שם הלכה ה:

ר"מ

הגהות הב"ח (א) רשב"ם ד"ה ובודק וכו' דמספקא ליה באיזה צד צריך לבדוק: (ב) ד"ה שרגלים וכו' בשדה זו שכונת: (ג) תוס' ד"ה מארבע וכו' דאיכא התם למאן דאמר דלב"ע בודק אמה: (ד) בא"ד בין כוך לכוך ואין ראוי להיות:

רב שישא בריה דרב אידי אמר לעולם ר"ש היא והב"ע בניפלי ומדהא בניפלי הא נמי בניפלי תמני סרי הויין חדא בניפלי אמרינן תרתי בניפלי לא אמרינן ורמי דרבנן אדרבנן ורמי דר"ש אדר"ש א) (דתניא) ב)כרם הנטוע על פחות מארבע אמות ר"ש אומר אינו כרם וחכמים אומרים הרי זה כרם ורואין את האמצעים כאילו אינן קשיא דרבנן אדרבנן וקשיא דר"ש אדרבי שמעון דרבי שמעון אדר' שמעון לאקשיא (א)התם לא נטעי אינשי אדעתא ליעקר הכא זימנין דמיתרמא ליה בין השמשות ומיקרי ומנחי ליה דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא הכא כיון דמינול לא מקרי קבר התם מימר אמר הי מינייהו דשפיר שפיר ודלא שפיר ליהוי לציבי:

הדרן עלך המוכר פירות

האומר ג) לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך *היו שם נקעים עמוקים עשרה טפחים או סלעים גבוהין י' טפחים אינן נמדדין עמה ג)פחות מכאן נמדדין עמה ג)ואם אמר לו כבית כור עפר אפילו היו שם נקעים עמוקים יותר מעשרה טפחים או סלעים גבוהין יותר מעשרה טפחים הרי אלו נמדדין עמה: **גמ'** ד)תנן התם ד)המקדיש שדהו בשעת היובל נותנין לבית זרע חומר שעורים חמשים שקל כסף ה)היו שם נקעים עמוקים י' טפחים או סלעים גבוהין י' טפחים אין

הכא במאי עסקינן בניפלי. אין לפרש דלא חששו לבדוק במערה שניה אלא עד כ' דלא החמירו כולי האי לבדוק רק למערת הנפלים מדפריך בתר הכי מדקך בניפלי הנך נמי בניפלי משמע דאותו שמלא מוקמי בניפלי וקשה דהא קתני מארבע אמות ועד ח' ומערת נפלים אינה אלא ו' ונ"ל דהאי על גב דרישא איירי בגדולים מכל מקום הא דקתני ובודק ממנו ולהלן כ' איירי בניפלי ולא קאי ארישא:

הדרן עלך המוכר פירות

בית כור עפר. נראה דנקט עפר לרבותא דאפי' הכי פחות מי' טפחים נמדדין עמה ולא כמו שפירש הקונטרס דאי לא אמר ליה עפר אלא בית כור סתם אפי' כולן סלעים הגיעו:

המקדיש שדהו. פי' בקונט' דלא גרסינן בשנת היובל דבשנת היובל עצמה פליגי רב ושמואל בפרק אין מקדישין (ערכין דף כה. ושם) ומיהו ברוב ספרים גרסינן התם בסדר המשנה בשנת היובל וי"ל דבשנת היובל משמע שפיר שנה שאחר היובל ולא שנת חמשים ממש מדלא קתני בשנת היובל עצמה כדקאמר בפלוגתא דרב ושמואל ואע"ג דכתיב בשנת היובל ישוב השדה וגו' והתם ע"כ בשנת היובל עצמה יש לחלק דלשון תורה לחוד דקרא לאו אורחיה לכתוב עצמה והתם נמי יליף רב מדכתיב ואם משנת היובל ושנת היובל בכלל ופריך ליה שמואל ו) מי כתיב משנת היובל:

אין

אמות על ו' ואותן בדק באלכסון כדי שימלא יפה את המתים שאם זה נמשך לפנים מזה או שהאחד מן המתים קצר והאחד ארוך הרי נקל למלוא כולן באלכסון ואלכסון של ד' אמות על ו' הרי ח' אמה כילד ו' על ו' הוי ח' אמות וב' חומשין ה' על ה' הוי אלכסונן אמתים וה"ה לד' אמות על שש הוי אלכסון אמתים דמאי שנא ה' על ה' מארבע אמות על ו' אידי ואידי חד שיעורא הוא הלכך אלכסון שניהן שוה ואידך מערה לא תבדק באלכסון כדלקמן הרי (*כ') אמה בחלל המערה א"צ לבדוק שאין קוברין אלא בכותלים ובספרים כתוב כדאמר רב הונא באלכסונא דאמר לעיל כי חרותא הכא נמי כו' וקשיא לי בה טובא חדא דהתם דרב הונא בריה דרב יהושע הוא ולא הוה קרי ליה גמרא רב הונא סתם ועוד לא הזכיר למעלה לשון אלכסון אלא חרותא והגמרא אין דרך לשנות את הלשון ועוד מה ראיה צריך להביא משם הלא אין דומה מדידת אלכסון לכוכים דעבידא כי חרותא כרחוק מזרח ממערב ועוד הא אוקימנא דברותא הוא ואמאי מייתי ראיה מברותא ואומר אני ששיבוש הוא אלא משום דאמרן לעיל גבי מילתא דרב הונא בריה דרב יהושע כדאמר רב שישא בריה דרב אידי בניפלי הכא נמי כו' לכך טעו וכתבו גם בכאן אל דברי רב שישא בריה דרב אידי כדאמר רב הונא כו' ושיבוש הוא: ומקשינן אי הכי כיון דמצרכת ליה לבדוק באלכסון גם מערה שניה שחוץ לחצר יבדוק באלכסון והוו להו אכתי כ"ב ומשני חדא באלכסונא הוא דמחייבין ליה אבל לא החמירו כל כך לבדוק גם השניה באלכסון מאחר דבראשונה לא מצא כלום: רב שישא בריה דרב אידי

אמר · הך סיפא נמי ר"ש היא וכגון דהני שלשה מתים הוו ניפלי ומערה של נפלים ארכה שש ומערה השניה ח' אמה הרי כ' אמה: ומקשי' מדהא בניפלי כו'. והוה להו י"ח: תרי בניפלי לא אמרי' · דדיו באחת לנפלים: ורמי דרבנן כו' · דלעיל לית להו רואים ולר' שמעון אית ליה רואין וגבי כרם איפכא שמעינן להו: מיקרי ומנח ליה · בין שאר המתים הנקברין כסדרן והדר איפנייה ושמא נאנס או שכח: לא נטעי אינשי אדעתא למיעקרא · מבינתיים הלכך לשם כרם נטע הכל וכיון דלא נטע כהלכתו לא חשיב כרם: אדעתא *לטלו. לחזור ולפנותו משם הלכך לגמרי נקברו לשם כולן ע"י הדחק באקראי בעלמא וכיון דאין זה מקומן לא חשבינן ליה שכונת קברות: כרם עביד איניש דנטע יותר מכשיעור דקסבר דשפיר שפיר ודלא שפיר ליהוי לציבי · כלומר הנטיעה שתקלוט ותגליה תשאר ואותה שלא תגליה אעקור ויהיה לעצים לשריפה:

הדרן עלך המוכר פירות

האומר לחבירו · כשיעור בית כור עפר אני מוכר לך דהיינו לפי חשבון סאתים בחצר המשכן דהיינו מאה על חמשים ומכאן לא ותחשוב לבית כור ט"ו פעמים מאה על נ' שבית כור הוא חומר והוא עשרה איפות שנאמר (יחזקאל מה) כי עשרת הבתים חומר וכתיב האיפה והבת תוכן אחד להן והאיפה שלש סאין נמצא בית כור ל' סאין ולאו מקום הראוי לזרוע כור תבואה קאמר אלא לפי חשבון ששיערו חכמים כדפרישנא הכא ה) (והוא בריבוע (ג) ארבע אמות חסר משהו פחות משלים רוחב אצבע ויתר על רובע כנ"ל) : בית כור עפר · כלומר הראוי לזריעה אבל אם לא אמר עפר אפילו כולה סלעים הגיעו דשמא לבנות בית או למישטח בה פירי זבין ליה ויד לוקח על התחתונה ונראה בעיני דבית כור קרקע אני מוכר לך אפי' כולו סלעים הגיעו: נקעים · בקעים חריצים וגעילים: אין נמדדין עמה · אלא נותן לו בית כור שלם מקרקע חלק דכיון דעמוקים או גבוהין עשרה וכגון שרחבין ארבע על ארבע דהוו מקום חשוב בפני עצמן אפילו לענין רשות היחיד דשבת אין דעתו של אדם לקנות שדה אחד ויהיה לו טורח כשתי שדות לחרוש ולזרוע בשני מקומות למעלה ולמטה כדמפרש בגמרא: פחות מיכן. בגובה או בעומק: נמדדין עמה · דאין שדה בלא טרשים ונקעים פורתא ובטלי להו ובגמרא מפרש דעד ארבע קבין בטילי בבית כור אבל טפי לא: כבית כור · משמע כמות שהוא בין סלעים בין עפר דהכי משמע כבית כור עפר ולא בית כור עפר ממש: אפילו היו שם נקעים עמוקים כו' נמדדין עמה · דלהכי אהני כבית כור לטפויי הכי ומיהו אי הוי יותר מד' קבין אין הלוקח מקבל דלהכי אהני מאי דאמר ליה עפר דראוי לחרישה וזריעה בעינן כן נראה בעיני: **גמ'** המקדיש שדהו בשעת היובל. בזמן שהיובל נוהג דאילו בזמן שאין היובל נוהג תנן בערכין דנפדה בשויו כדתנן המקדיש שדהו בשעה שאין היובל נוהג אומר לו את פתח ראשון כו' ובמקדיש שדה אחוזתו בתחלת היובל מיירי ולא גרסינן בשנת היובל דפלוגתא דאמוראי היא בערכין המקדיש שדהו בשנת היובל עצמה רב אמר כו': נותן לבית זרע · קרקע הראוי לזריעה: חמשים שקל כסף. כדכתיב (ויקרא כז) ואם משדה אחוזתו יקדיש איש לה' והיה ערכך לפי זרעו זרע חומר שעורים וגו' והיינו בית כור:

אין

רבינו גרשום

ורב שישא בריה דרב אידי אמר לעולם מתני' דנזירות דקתני בודק ממנו ולהלן כ' אמה ר' שמעון היא. ודקשיא לך אי ר"ש כ"ב הויין: הכא במאי עסקינן · דבחדא מן המערות איכא כוכין דניפלי ולא צריך כולי האי דהם מושכבין בשש אמות ולא צריך ח' לבדוק במערה ולכ' אמה סליק חשבון משלם ו' אמות מן המערה שביק בניפלי ו' מן החצר וח' אמות מאידך מערה של אידך צד מן החצר הרי כ' אמה: ומקשינן מדהך מערה בניפלי מוקמת לה אידך מערה נמי בניפלי מוקמת לה אכתי בצר להו מכ' אמות ותמניסרי הויין ואכתי מתני' לא ר"ש היא: ומשני חדא בניפלי אמרינן וכו': למימרא דר"ש אית ליה רואין דהכי קתני ברייתא דלעיל ורבנן לית להו רואין והא אפכא שמעי' להו · דתנן כרם הנטוע על פחות מד' אמות בין שורה לשורה ר' שמעון אומר אינו כרם · ומותר להביא זרע אחר לשם וחכ"א כו' · קשיא וכו' · דר"ש אדר"ש לא קשיא התם משום הכי לית ליה רואין גבי כרם משום דלא נטעי אינשי כרם אדעתא למיעקר · וכיון דנטועה היא בפחות מד' אינו חשיב כרם ומותר להביא זרע לשם דלא נטעי לה כלל למיעקר אבל גבי ברייי' דכוכין להיכא דמצאן רצופין ודאי לאו דעתייהו דאינשי לשבוקינהו הכי · דזמנין דמתרמי ליה בין השמשות של ערב שבת ומקרי וקברי ולאו אדעתייהו למשבקינהו הכי ומשכונת קברות הוא ושוב אירע מרדא ולא פינו ומשום הכי רואין כאילו אינן ובודק וכי תימא ה"נ איכא למימר גבי כרם דזימנין דנטע להו אהדדי ולאו אדעתיה דנטע למישבקינהו הכי: דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא הכא · לגבי ברייתא היכא דמצאן רצופין משום הכי לית להו רואין דכיון דמינוול המת לא מיקרי קבר לדעת רבנן דמי חפר ליה והיכי מתרמי דהתם קברו להו ולית להו שכונת קברות ולא צריך למיבדק דהואיל דרצופין היכי מיתרמי דמיקברי כי האי גוונא . אבל כרם איכא למימר דרואין את האמצעים כאילו אינן משום דדרכייהו דאינשי לנטוע כרם רצופין . דמימר אמר . הנוטע הי מינייהו דשפיר . כלומר איזה מהן שיהיה טוב לצורך גפן אשבקהו : ודלא שפיר אשקליה לציבי בעלמא ומשום הכי אסור להביא זרע לשם דככרם דמי :

הדרן עלך המוכר פירות

האומר לחבירו . סתם : בית כור עפר אני מוכר לך . מקום שיכול אדם לזרוע בו כור תבואה . להכי נקט עפר דבר הראוי לזרוע : לא נמדדים עמה. משום דדבר חשוב בפני עצמו הוי ולא כגופה של קרקע דמי : אי אמר ליה כבית כור עפר אני מוכר לך. משמע כעין שהוא ואפי' היו שם נקעים וכו' : תנן התם . במסכת ערכין : המקדיש את שדהו בשעה שהיה היובל נוהג ורצה לפדות פודה בית כור היינו חומר [שעורים] בחמשים שקל כסף כדכתיב אם משנת היובל יקדיש שדהו והיה ערכך לפי זרעו וגו' דהיינו לכל שנה של יובל סלע ופונדיון משום דמ"ט שנה הוי יובל ושנת חמשים הוא יובל מ"ט שקלים למ"ט שנים ושקל ב' מחלקו לפונדיון שקל דהיינו סלע דהוי ד' דינר וכל דינר ו' מעות הרי כ"ד מעות בסלע וכל מעה ב' פונדיון הרי מ"ח פונדיון בסלע ושנת מ"ט אין לה פונדיון והואיל ולא הוי דבר חשוב לא קפיד עליה כדאמר התם פונדיון זה מה טיבו זהו שפודה הכור בג' שקלים חייו אם פודה בשנה ראשונה של יובל אבל אם פודה לסוף חמש או י' פוחת לו הגזבר מן הפדיון סלע ופונדיון לפי השנים שהיו בידו שנאמר ונגרע מערכך ומשום הכי

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פכ"ח מהל' מכירה הל' ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף ח:
ב ב מיי' שם טוש"ע שם סעי' ב:
ג ג מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעי' ו:
ד ד מיי' פ"ד מהל' ערכין הל' כ סמג עשין קלח:
ה ה מיי' שם הלכה יג:

מסורת הש"ס

א) [נ"ל דתנן]: ב) לעיל לז: פג. כלאים פ"ס מ"ב עירובין ג.: ג) קדושין סא.: ד) שם ערכין כה.: ה) רש"ל מ"ז ורש"א כת' דנ"ל רע"ג אמות וה"ע ואצבע קטנה על רע"ג אמות וכ"ם ואצבע קטנה: ו) [נ"ל מי כתיב בשנת משנת היובל כתיב]:

[נ"ל כ']

הגהות הב"ח

(א) גמרא דר"ש אדר"ש לא קשיא הכא זימנין וכו' ומיקרי ומנחי סתם לא נטעי וכו' ליעקר דרבנן: (ב) רשב"ם ד"ה האומר וכו' והוא בריבוע רע"ד אמות חסר טפח פחות משהו והמשהו פחות מאלו רוחב אצבע ויתר על שלים כנ"ל:

נס' איתא לנולו

תורה אור

אין נמדדין עמה פחות מכאן נמדדין עמה א) ואמאי לקדשו באנפי נפשייהו וכי תימא כיון דלא הוי בית כור לא קדשי והא תניא שדה (ויקרא כז) מה ת"ל לפי שנאמר °זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף אין לי אלא שהקדיש בענין הזה מנין לרבות לתך וחצי לתך סאה ב) תרקב וחצי תרקב ת"ל שדה מכל מקום אמר רב עוקבא בר חמא הכא בנקעים מלאים מים עסקינן דלאו בני זריעה נינהו דיקא נמי דקתני דומיא דסלעים שמע מינה אי הכי אפי' פחות מכאן נמי הנהו ג) נגאני דארעא מיקרו שדרי דארעא מיקרו הכא מאי אמר רב פפא ד) אע"פ שאין מלאים מים מאי טעמא אין אדם רוצה שיתן מעותיו במקום אחד ויראו לו כשנים ושלשה מקומות מתקיף לה רבינא והא דומיא דסלעים קתני מה סלעים דלאו בני זריעה נינהו אף הני נמי דלאו בני זריעה נינהו כי קתני דומיא דסלעים ה) אפחות מכאן : ו) (פחות מכאן נמדדין עמה) : אמר ר' יצחק ו) טרשים שאמרו בית ארבעת קבין אמר רב עוקבא בר חמא ז) והוא שמובלעין בחמשת קבין רב חייא בר אבא אמר רבי יוחנן ח) והוא שמובלעין ברובה של שדה בעי רב חייא בר אבא רובן במעוטה ומעוטן ברובה מהו ט) תיקו י) בעי רבי ירמיה

כשיר

רשב"ם

אין נמדדין עמה · לפדות לפי חשבון זה הקלוב בפרשה דחשיבי שדה בפני עצמן וכיון דלא הוה שדה זרע כדלקמן דמוקמינן לה בנקעים מלאים מים אין נפדין אלא בשווייהן ובתורת כהנים מפיק לה מקראי ואם משנת היובל יקדיש שדהו מה ת"ל מנין אתה אומר היו שם נקעים עמוקים כו' שאין נמדדין עמה ת"ל שדהו וליכא למימר אין נמדדין עמה דלא קדשי כלל דהתנן בשלהי המוכר את הבית (לעיל דף עא·) המקדיש את השדה הקדיש את כולן אפי' בור וגת וכ"ש נקעים וסלעים: פחות מכן נמדדין עמה · ונפקא לן בתורת כהנים ואם אחר היובל יקדיש שדהו מה ת"ל מנין אתה אומר היו שם נקעים עמוקים פחות מעשרה או סלעים גבוהים פחות מי' טפחים הרי אלו נמדדין עמה ת"ל שדהו: נמדדין עמה · לפדות לחשבון סלע ופונדיון לבית כור לשנה: ואמאי · אין נמדדין לפדות לפי חשבון : ליקדשו באפי נפשייהו · כלומר אם אין רוצה למודדן עמה לפי שהן שדה חשוב בפני עצמן ויכול לפדות כל אחד ואחד בפני עצמו כמקדיש שתי שדות שיכול לפדות זה בלא זה ליקדשו מיהא באפי נפשייהו שכשירצה יפדה אותן הנקעים בפני עצמן לפי חשבון בית זרע חומר שעורים בנ' שקל כסף כדין שדה אחוזה ואמאי קתני אין נמדדין דמשמע כלל וכלל אינן בקדושת תורת שדה אחוזה אלא קדושת דמים לפדות בשווייהן: וכי תימא כיון דלא הוי בית כור · אותן הנקעים: לא קדישי בפני עצמן · בתורת שדה אחוזה אלא לפדות בשווייהן כשדה מקנה ומשום דגבי שדה אחוזה זרע חומר שעורים כתיב : והתניא · בתורת כהנים גבי שדה אחוזה דכתיב ואם גאל יגאל את השדה המקדיש אותו שדה מה ת"ל שיכול אין לי אלא המקדיש בית כור שגואל בענין הזה הקדיש בית לתך בית סאה בית קב מנין ת"ל שדה מכל מקום הכי מיתניא בתורת כהנים : דלאו בני זריעה נינהו · ולא קרינא להו בית זרע הלכך אין נמדדין עמה אלא ו) [בפני עצמן] לפדות בשווייהן : אי הכי · כיון דטעמא משום דאינן בני זריעה אפי' פחות מי' נמי לא יהו נמדדין עמה:

נגאני דארעא · ביקועי הקרקע ואין להם שם בפני עצמן וכיון דעיקר השדה ראוי לזריעה הרי כל השדה נקרא בית זרע דהנהו נגאני בטילי לגבי שדה: שידרי . גבשושיות שאי אפשר לקרקע להילקט במלקט והיינו שלא יהו בה בקועים וגבשושיות: נגאני . אנקעים קאי ושידרי קאי אסלעים: הכא מאי · נקעים עמוקים י' דמתניתין גבי מכירה דקתני נמי אין נמדדין עמה מי מיירי נמי בנקעים מלאין מים דומיא דסלעים והלכך לא הוו בכלל בית כור עפר אבל אי הוו ראוין לזריעה נמדדין עמה כדאמרן גבי הקדש או דלמא לא דמי מכירה להקדש דאין אדם רוצה כדלקמן : אין אדם רוצה · הלוקח וגם המוכר יודע היה שלדעת כן קונה הלוקח הלכך עליה דמוכר רמיא לגלויי שימכור לו בשני מקומות וכיון דלא פירש לא מקבל לוקח: בשני מקומות · בשני שדות דאיכא טורח מרובה בחרישה וזריעה וקצירה בשני שדות יותר משדה אחד גדול ביחד : אפחות מיכן · כלומר משום סיפא דקתני פחות מכאן נמדדין עמה תנא רישא נקעים וסלעים דלאו בני זריעה נינהו לאשמועינן דהיכא דהוו פחות אע"ג דלאו בני זריעה נינהו נמדדין עמה ומיהו רישא דקתני דומיא דסלעים הוא הדין נמי אי לא הוי דומיא דסלעים אין נמדדין עמה כיון דהוי מקום חשוב בפני עצמו דאין אדם רוצה כו' וגבי הקדש דאמרן לעיל דיקא נמי דקתני דומיא דסלעים שפיר קדייקא דומיא דסלעים דאילו ה"נ גבי מכירה בעל כרחנו רישא דומיא דסלעים קתני בשאינן ראוים לזריעה אלא שאנו דוחקים לתרץ ה"ה בראוים לזריעה והא דנקט שאין ראוין לזריעה דומיא דסלעים משום סיפא נקט לה ומכל מקום דומיא דסלעים קתני: טרשין שאמרו · במתניתין פחות מיכן נמדדין עמה והוא הדין לנקעים מלאים מים דלא חזו לזריעה ה"מ דנמדד כגון דלא הוו אלא בית ארבעת קבין בין כולן כי מצרפת להו בההוא בית כור והוא הדין לקביים בחצי כור אבל טפי מד' קבין לא מקבל לוקח דהא בית כור עפר אתני ליה מוכר ללוקח וכולי האי לא מחיל איניש: והוא שמובלעין · הנהו ארבע קבין : בחמשת קבין · שמפוזרין בכל חמשת קבין וכל שכן אם מפוזרין יותר כגון בששה או בז' קבין דבטילי אבל אם אינן מפוזרין אלא בד' קבין ומחזה כמו שמכונסין דמו ולא בטילי ואין נמדדין עמה דכאבן אחת רחבה ד' קבין דמי ודוקא ד' קבין אבל פחות מד' קבין כיון דאין גבוהין עשרה אפילו הוו סלע אחת נמדדין עמה: רב חייא בר אבא אמר רבי יוחנן · אפילו מובלעין בטפי מה' קבין כרצופים דמו ואין נמדדין עמה וכל שכן בה' קבין דאין נמדדין עמה עד שיהו מובלעין ברובה של שדה כגון דבית כור הוי ל' סאין ורובן הוי ט"ז סאין וד' קבין הייתו ט"ז רבעים רבעי הקב נמצאו ד' קבין המובלעין ברובה של שדה הייתו רובע לכל סאה אבל ביותר מרובע לסאה חשיבי כמכונסין ולא בטילי ואין נמדדין עמה: בעי רב חייא בר אבא · בהך מילתא דרבי יוחנן דאמר והוא שמובלעין ברובה של שדה פשיטא לי דאם מפוזרין כל הארבע קבין בכל רובה של בית כור בשוה כגון רובע לסאה ט"ז רבעין לט"ז סאין דבטל אלא הכי קמבעיא לי אם רובן של ד' קבין דהייתו ז) ט' רבעין בז' סאין ומיעוטן של ארבע דהייתו ז' רבעין מפוזרים ברובה של רוב השדה שהן ט' סאין דהייתו ז' רבעים בט' סאין מהו מי אמרינן כיון דרובן של ארבע קבין מכונסין הן ואין מפוזרין כראוי משום דהוו תשע רבעין בז' סאין ולפי חשבונו של ר' יוחנן רובע לכל סאה בעינן ח) נמי שכל הארבע קבין [אין] מפוזרין כראוי דמי ואין נמדדין עמה או דלמא כיון דבין כל הארבע קבין מפוזרים ברוב כל השדה דהייתו ט"ז רבעין בט"ז סאין שפיר דמי ולא קפיד ר' יוחנן אלא שיהו כל הארבע קבין מובלעין ברובה של שדה ולא אתא למעוטי אלא היכא דכולן במיעוט שדה דהוו כולן רצופין יותר מדאי אבל אם (א) רובה של שדה ד' קבין רצופין ומיעוטן מפוזרין יפה וכגון שבין כולן תופסין רוב השדה שפיר דמי ונמדדין עמה כן נראה בעיני ועיקר והכי גרסינן רובן במיעוטה ומיעוטן ברובה מהו תיקו והדא בעיא היא :

כשיר

תוספות

אין נמדדין עמה · לפי חשבון הכתוב בפרשה וליכא למימר אין נמדדין עמה דלא קדשי כלל דהא תנן בשלהי המוכר את הבית (לעיל דף עא·) המקדיש את השדה הקדיש את כולן אפי' בור וגת כ"ש סלעים ונקעים כפ"ה ועוד דא"כ מאי הוי פריך בתר הכי והתניא שדה כו' התם ודאי קדשי לפי שמקדישו בפירוש אבל הכא שאין מקדיש בפירוש לא קדשי כלל: ואמאי ליקדשו באפי נפשייהו · פי' הרשב"ם כמקדיש שתי שדות שיכול לפדות זה בלא זה ואין נראה לר"י דא"כ אפי' בשדה אחד יכול לפדות חציו לפי חשבון בית זרע חומר שעורים דבשדה אחוזה אמר בפ"ק דקדושין (דף כא· ושם) דלכ"ע פודה וגואל לחצאין ולא פליגי התם ר"ש ורבנן אלא ט)(בשדה מקנה) ולא כמו שפ"ה בפ' י)(המקדיש) שדהו (ערכין דף כה) דפליגי בשדה אחוזה ונראה לר"י דה"פ וליקדשו באפי נפשייהו כלומר היכי אמרת דלפי שהן נחשבים בפני עצמן אין נמדדין עמה ליקדשו אע"ג דהן נחשבין באפי נפשייהו : אי הכי אפי' פחות מכאן נמי · לשון אי הכי מגומגם דמשמע דאי לאו דאוקימנא בנקעין מלאים מים הוה אתי שפיר והא מסלעים לעולם איכא למיפרך שאינן ראוין לזריעה דהשתא נמי פריך מינייהו מדאיצטריך לשנויי שידרי דארעא מיקרו ומיהו בכמה מקומות מצי למימר ולטעמיך ולא קאמר ועוד אומר ר"י דמעיקרא לא ס"ד דבעינן שיהא ראוי לזריעה אלא אפי' לא יהא ראוי לזריעה קדושה לפי חשבון בית זרע חומר שעורים ומשום הכי הוה אתי שפיר דפחות מכאן הוי הכל שדה אחת וגבוהין עשרה או עמוקין י' חשובין בפני עצמן אבל השתא דקאמר דבעינן ראוי לזריעה אפי' פחות מכאן נמי : כי קתני נמי דומיא דסלעים אפחות מכאן · אע"פ שדוחק עצמו לומר כן אפחות מכאן מכל מקום שפיר קאמר לעיל דיקא נמי דמשמע טפי דאגבוהים עשרה קתני דומיא דסלעים דהא ברישא הוא דקתני סלעים ונקעים :

אם

מסורת הש"ס

א) [ערכין כה.] : ב) [פירוש פרי וקב והיינו שלשה קבין סאה חצי סאה . ערוך] : ג) [פי' מקום אשבורן מלשון שדרך תגן ספסר. ערוך] : ד) ב"מ לג : ה) ב"מ דף כה. : ו) רש"ל: ז) ט' רבעין מפוזרין במיעוטה של רוב השדה שהוא ז' סאין כנ"ל רש"ל: ח) [נ"ל בכתי ערי כמי]: ט) [נ"ל בכתי ערי תופס] : י) [נ"ל המוכר די לא. ועם תוס' ד"ה תני] :

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ד מהל' ערכין הל' יג סמג עשין קלא:
ז ב ג מיי' פכ"ח מהל' מכירה הל' א סמג עשין כב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף א :
ח ד ה ו מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף ב:
ט ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג :

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה בעי רב חייא וכו' אבל אם רובה של ד' קבין כנ"ל ותיבת שדה נמחק:

רבינו גרשום

הכי אתא לאשמועינן דאי שויא אותה שדה ספי או גריעא ספי אינה נחשבת לעולם אלא חומר בנ' שקל כסף : אינם נמדדים עמה ומשמע דאינם מקודשים ואמאי לא הוין מקודשין. ליקדשו הני נקעים והני סלעים באנפי נפשייהו בלא מדידה. וכי תימא כיון דלא הויין הנהו נקעים וסלעים בית כור ומשום הכי לא יקדישו והא תניא הא דכתיב ואם את שדה מקנתו וגו' ומה ת"ל א) שדה הא כבר אמר ואם את שדה מקנתו לפי שנאמר זרע חומר שעורים דהיינו כור אין לי דמצי למיפרקיה אלא שהקדיש בענין הזה זרע חומר . מנין לרבות לתך חצי כור הצי תרקב קב וחצי ואפי' רובע הקב ת"ל שדה מכל מקום והני סלעים והני נקעים ליקדשו באנפי נפשייהו . ואמר רב עוקבא בר חמא משום הכי אין מקודשין ואפי' באנפי נפשייהו דבנקעים מלאים מים עסקינן דלאו בני זריעה נינהו. וגבי הקדש בענין ראוי לזריעה דכתיב זרע חומר: דיקא נמי. דמלאין מים מדקא מדמי לסלעים דלאו בני זריעה משום הכי לא מקדשי אפי' באפי נפשייהו ש"מ : אי הכי. דלאו בני זריעה אפי' פחות מיכן עמוק י' תובה י' נמי לא ליקדשו הואיל ולא חזיין לזריעה ואמאי נמדדין עמה. ותריץ הכי פחות מיכן ודאי נמדדין דהנהו נקעים דאינן עמוקין י' אפי' מלאין מים כאגני דארעא מיקרו. כלומ' ספלים של קרקע וכנופה של קרקע דמו . וסלעים נמוכין מי' שידרי דארעא מיקרו. כלומר כמו שידרא שבקרקע משום הכי נמדדין אע"ג דלא חזו לזריעה . גבי הקדש אמרינן כהאי גוונא . הכא גבי מקח וממכר דמתני' מאי. מי אמרינן הני נקעים דעמוקין י' משום הכי אין נמדדין דמלאין מים הן אבל לאו הכי נמדדין: אמר רב פפא אע"פ שאין מלאין מים. הואיל דעמוקין י' אין נמדדין משום דאין אדם רוצה שיתן מעותיו בשביל שדה אחת ויראו לו ב' וג' מקומות אבל פחות מי' נמדדין משום דהנהו שדרי ואגני מיקרו דאפי' מלאין מים

מתקיף לה רבינא. יהיכי מצית למימר דהכא במתני' במאי עסקינן דאע"ג דאין מלאין מים אין נמדדין . והא דומיא דסלעים קתני מה סלעים דלאו בני זריעה נינהו . אבל אי לאו מלאין מים לעולם נמדדין הואיל דחזיין לזריעה כי היכי דגבי הקדש . ומהדר ליה לעולם אע"פ שאין מלאין מים אין נמדדין משום שאין אדם רוצה שיתן מעותיו כו' ויראו לו ב' וג' מקומות ודקא קשיא לך הא דומיא דסלעים קתני וכו'. כי קתני דומיא דסלעים אפחות מיכן קתני דקתני מתני' פחות מיכן נמדדין עמה אע"ג דמלאין מים הן ולאו בני זריעה נינהו משום דאגני דארעא מיקרו. אבל גבי רישא אע"פ שאין מלאין מים אין נמדדין וכדפרש' : קתני מתני' פחות מיכן נמדדין עמה אמר ר' יצחק סלעים וטרשים שאמרו. דפחות מיכן דנמדדין כשהן בת ד' קבים שהן גופן הסלעים אם יהי' מקובצין ביחד לא יהו יותר מבית זרע ד' קבים מחזיקים בשדה לא הוי דבר חשוב באנפי נפשייהו וכנופה של קרקע דמיא אבל מחזיקין בשדה יותר מד' קבין הוי דבר חשוב אע"ג דנמוכין מפי אין נמדדין : אמר רב עוקבא . אימתי קתני ר' יצחק ד' קבין דנמדדין והוא שמובלעין הנהו טרשין בבית זרע ה' קבין הואיל והנך טרשים דד' קבין מפוזרין בה' קבין לא הוי חשיבי בפני עצמן ונמדדין עם השדה וכל שכן אם מובלעין בתוך ו' קבין או ז' או ח' אבל אי מובלעין בבציר מה' קבין לא הוי מפוזרין כל כך והוי חשיבי בפני עצמן ואין נמדדין . ור' חייא מחמיר מפי מרב עוקבא דר' חייא בעי דליהוו טרשין דד' קבין מובלעין מפוזרין ברובה של שדה ואמטול הכי נמדדין עמה אבל אי מובלעין במיעוטה של שדה אע"ג דמפוזרין בה' קבין אין נמדדין עמה דדבר חשוב בפני עצמו הוא : בעי ר' חייא . להיכא דמובלעין הן כולן טרשין ברובה של שדה פשיטא לי דר' יוחנן דאמר דודאי נמדדין דלא חשיבי בפני עצמן. אלא הא מבעיא לי אי רובן ... הן הללו במיעוטה של שדה מהן מי אמרינן הואיל דרובן של טרשין במיעוטה של שדה כמאן דאיתנייהו כולן דמי ואין נמדדין דדבר חשוב בפני עצמו או דלמא הואיל דליתנייהו כולן הנהו טרשין ... לא הוי דבר חשוב ונמדדין דכמפוזרין דמי . והיכא דרובן דסלעין במיעוטן של שדה מיעוטן דסלעין ברובה של שדה והדא מילתא היא : בעי ר' ירמיה . בין אליבא דרב עוקבא דאמר שמובלעין בה' קבין משום הכי נמדדין עמה וכל שכן אי מובלעין בטפי מהאי שיעורא דנמדדין בין אליבא דר' חייא דאמר שמובלעין ברובה של שדה נמדדין אליבא דכולהו קא בעי ר' ירמיה אם עשויין הנהו סלעים

כשיר

ח) נראה דצ"ל ומה ת"ל אשר לא משדה אחוזתו הא כבר אמר וכו' כנ"ל ומיהו בת"כ מפיק לה מקרא דואם גאול יגאל וגו' וכמ"ש הרשב"ם .

כשיר מהו בשורה מהו איצטדינין מהו דרך עקלתון מהו תיקו תנא אם היה סלע יחידי אפי' כל שהוא אין נמדד עמה ואם היה סמוך למצר אפי' כל שהוא אין נמדד עמה בעי רב פפא מופסק עפר בינתים מהו תיקו בעי רב אשי עפר מלמטה וצונמא למעלה עפר מלמעלה וצונמא מלמטה מהו תיקו: **מתני'** בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל פיחת כל שהוא ינכה הותיר כל שהוא יחזיר ואם אמר הן חסר הן יתר אפילו פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו יותר מכאן יעשה חשבון מה הוא מחזיר לו מעות ואם רצה מחזיר לו קרקע ולמה אמרו מחזיר לו מעות לייפות כחו של מוכר שאם שייר בשדה א) בית תשעה קבין ובגינה בית חצי קב וכדברי ר' עקיבא בית רובע מחזיר לו את הקרקע ולא את הרובע בלבד הוא מחזיר אלא את כל המותר: **גמ'** איבעיא להו בית כור סתמא מאי תא שמע בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל

פחות

כשיר מהו · אם היו מובלעין ברובה של שדה ולא בריבוע כעין תגובה דהתם ודאי שפיר מזדרע בינתייהו שתי וערב וכשיגיע אצל הסלע יגביה מחרישתו מעט עד שיעבור הסלע ויחזור ויחרוש אלא שעשוין כאלעדה דלא מזדרע בינתייהו שפיר כל כך כזה:

ואם תמצי לומר דהכא נמי נמדדין עמה: כשורה מהו · דכל כנגד השורה אינו יכול לחרוש ולזרוע השדה וכל חרישות בעינן שתי וערב כשורה כזה

ומיהו על ידי הדחק יכול לחרוש: ואם תמצי לומר דכשורה נמדדין עמה: איצטדינין · דלא מזדרע שפיר כמו שורה מהו אם ברובה של שדה מפוזרין כעין קרני שור איצטדין כזה

איצטדין וכן טולן אחרון אחרון לא מזדרע שפיר כראשון: עקלתון · כזה:

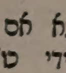

עקלתון

תנא אם היה סלע יחידי ט'. אמתני' קיימא ברייתא דקתני פחות מיכן נמדדין עמה וקתני עלה שאם היה סלע יחידי חוץ מן השדה סמוך לשדה ובא לו המוכר להתחיל למדוד משם אפי' אי הוי ההוא סלע כל שהוא דהוי נמוך מי' טפחים הרבה וקצר מארבעה טפחים אפילו הכי אין נמדדין עמה דלא בטיל לגבי שדה אלא היכא דהוי מובלע בתוך השדה אבל כשהוא חוץ מן השדה לא בטיל לגבי שדה ולא מיבעי' אי הוי יחידי ממש אלא אפי' אי הוה בתוך השדה אלא שסמוך למצר אפי' כל שהוא אין נמדד עמה אלא היכא דהוי מובלע באמצע שדה הוא דמיקרו שידרי דארעא ובטילי כן נראה בעיני ועיקר ורבותינו מפרשים דאדר' יצחק קאי דאוקי לפחות מיכן דמתניתין בדהוו ארבע קבין דבטילי ואוקימנא במפוזרים בה' קבין אי נמי ברוב שדה ומשום הכי בטילי אבל במכונסין לא בטילי וקס"ד ה"מ בנמוכין מעשר' וגבוהין יותר מג' אבל נמוכין פחות מג' לא בעינן מפוזרין והשתא אתיא ברייתא למימר דאי הוו הנהו ארבע קבין סלע אחד אפילו כל שהוא אין נמדדין כלומר אף על גב דאין גבוהין ג' לא בטילי ולא נהירא לי האי פירושא כלל דמ"ש סלע יחידי מסלעים הרבה מכונסים הא כיון דמכונסים כסלע אחד דמו ועוד מנין לנו שיש חילוק בכל פחות מי' בין גבוה שלשה לפחות מג' וכלל וכלל אין לייסב אלא כמו שפירשתי: מופסק עפר · כל שהוא בינתיים כגון פחות מג' בין ההוא סלע קטן למצר מי חשבינן ליה כסמוך למצר או לא ויהיה נמדד עמה: בעי רב אשי · אם תמצא לומר ספסק עפר בינתיים הוי הפסק אבל אם יש הפסק עפר מלמטה ואותה צונמא למעלה סמוך למצר אי נמי איפכא עפר מעט מלמעלה ולא גבוה ג' בעומק המחרישה וצונמא מלמטה מי אזלינן בתר עפר ונמדדין או דלמא צונמא עיקר ואין נמדדין: **מתני'** בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל · כלומר בלשון אני מוכר לך שדה שיש בו בית כור עפר כמו שמודדין במדת החבל לא פחות ולא יותר: פיחת כל שהוא · שלא היה באותו שדה בית כור שלם ינכה המוכר כפי הפחת והמקח קיים ואע"ג דאמר רבא בפ' המוכר את הספינה (לעיל דף צ') כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפי' פחות מכדי אונאה חוזר ומוכח התם דמקח טעות הוי ה"מ במטלטלין אבל בקרקע לא שייך בהו חזרה דקים להו לרבנן דניחא ליה ללוקח לקנות מה שימלא לפי המדה הן חסר והן יתר ומוכר נמי הכי קא"ל בית כור עפר אני מוכר לך לפי מדת החבל ואם יחסר אנכה ואם יותר תחזיר לי ואע"ג דאין אונאה לקרקעות ה"מ כשימכור לו ביוקר יותר משוות אבל הכא דמטעין זה את זה במדה צריך לנכות מן הדמים: הותיר קרקע כל שהוא · על בית כור יחזיר למוכר ולקמיה מפרש דמה שירצה מוכר יחזיר לו לוקח קרקע או מעות: ואם אמר · לו מוכר ללוקח בשעת מכירה בית כור עפר אני מוכר לך בכך וכך הן חסר והן יתר ולא אמר לו מדה בחבל דאילו היכא דא"ל תרוייהו מדה בחבל הן חסר והן יתר פלוגתא דבן ננס היא לקמיה: אפי' פיחת רובע · הקב לכל סאה דהיינו ל' רבעים לבית כור שהן ז' קבין ומחצה או הותיר רובע לכל סאה הגיעו דבהכי הוי מחילה דכיון דאמר ליה בית כור האי דקאמר הן חסר והן יתר חסר או יתר מעט על בית כור קאמר אבל טובא לא דאם כן אמאי קאמר בית כור ובגמרא בעי היכא דאמר ליה בית כור עפר סתמא ולא אמר ליה לא מדה בחבל ולא הן חסר הן יתר מאי והאי דקאמר אפי' פיחת רובע לסאה ולא קאמר אפי' פיחת ז' קבין ומחצה לכור לאשמועינן אתא דאפי' במכירה מועטת כגון בית סאה אני מוכר לך הן חסר הן יתר ואיכא חסר רובע או יתר רובע הגיעו דאע"ג דפליגי אמוראי בגמ' גבי שני כורין דאיכא למאן דאמר דאי איכא רובע לכל סאה דהוו להו בין הכל יותר מט' קבין לא הויא מחילה בפחות מכור כולהו מודו שהמחילה הולכת לפי חשבון רובע לכל סאה: יתר מיכן · יתר מרובע לכל סאה אם הותיר: יעשה חשבון · יחשב את כל היתר על הבית כור ואפילו הרבעין עצמן כדמסיק לקמן במתניתין ויחשב כמה הותיר וכמה שוין לפי חשבון שמכר את הבית כור וכגון שלא הוזלו קרקעות שאם הוזלו לא נכוף את הלוקח לקנות כשעת היוקר גם אם הוקרו יכול לטעון איני רוצה לקנות ביוקר כל כך כדמפרש בגמרא אבל אי כדקיימי קיימי צריך הלוקח ליתן כרצון המוכר שאם רצה מוכר יחזיר לו לוקח מעות דתקנת חכמים היא זו דמה יעשה המוכר בקרקע מועט בפני עצמו שאינו חשוב שדה הלכך כופין את הלוקח ליקח דזה נהנה וזה אינו חסר או אם רצה מוכר יחזיר לו לוקח הקרקע בעין שהרי מן הדין הוא דמחזיר לו קרקע שהרי לא קנה לוקח אלא בית כור שהרי למה אמרו להחזיר לו לוקח למוכר מעות המותר לא מן הדין אלא תקנת חכמים ליפות כחו של מוכר שלא יהא נפסד אותו מיעוט קרקע דלא חזי ליה האי פורתא והאי יעשה חשבון אהותיר יתר מכן קאי אבל פיחת יתר מרובע לא שייך שום עשיית חשבון אלא ינכה לו מן הדמים דכיון דליכא בהאי שדה טפי ליכא לחיוביה ליתן לו משדה אחר: הכי גרסינן בסדר המשנה שאם שייר בשדה ט' קבין כו' · כלומר האי דמחייבין ללוקח ליתן מעות המותר למוכר ייפוי כח דמוכר הוא משום דלא חזי ליה האי קרקע בפני עצמו שאינו הוה ביה בהאי מותר שיעור שדה כגון ששייר בהאי בית כור קב ומחצה יתר על ז' קבין ומחצה דהוו להו בין הכל ט' קבין אז מחזיר לו את הקרקע ולא מעות דהשתא חזי ליה האי קרקע דקיימא לן בפרק קמא דמכילתין (דף יא:) דשדה חשוב בט' קבין כדתנן ולא את השדה עד שיהא בה ט' קבין לזה וט' קבין לזה ולא את הגנה עד שיהא בה חצי קב לזה וחצי קב לזה ר' עקיבא אומר בית רובע והשתא שמעינן ממתני' ז' קבין ומחצה לכור הוי מחילה א' ומחצה או יותר עד ט' קבין ולא עד בכלל יעשה חשבון ט' קבין יחזיר קרקע: בגינה בית חצי קב · דרובע לסאה הוי מחילה כמו רובע לסאה דשדה יתר מרובע יעשה חשבון שני רבעים דהיינו חצי קב מאחר דחשיב גינה יחזיר קרקע וכדברי ר' עקיבא בפרק קמא בית רובע דחצי רובע לחצי סאה הוי מחילה כלגבי שדה יתר מחצי רובע יעשה חשבון בית רובע דחשיב גינה יחזיר קרקע כן נראה בעיני וכן עיקר ויש לשוטת אחרים ואין בהן ממש למבין: ולא את הרובע כו' · בגמרא פריך עלה ומתרץ לה ולא את המותר בלבד הוא מחזיר היכא דאמרן יעשה חשבון והיכא דאמרן יחזיר קרקע אלא גם כל הל' רבעין דבית כור שיתירין הוא מחזיר דכיון דאיכא קרקע חשוב בין הכל לא מחיל מידי: **גמ'** איבעיא להו בית כור עפר סתמא · אני מוכר לך מהו דלא אמר ליה מדה בחבל ולא אמר ליה נמי הן חסר הן יתר למדה בחבל מדמינן ליה דסתם מי שמתנה למכור בית כור דעתו לגמגם ולא מחיל מידי עד דאמר בפירוש הן חסר הן יתר ואם פיחת כל שהוא ינכה ואם הותיר כל שהוא יחזיר או להן חסר הן יתר מדמינן ליה דמסתמא מחיל אינש רובע לסאה ומשום דאיכא לפרושי מתניתין בשני גוונין קבעי לה:

אלא

אם היה סלע יחידי אפי' כל שהוא כו' · פי' רבינו תם סלע יחידי היינו שיש לו שם לווי סלע פלוני הלכך אפי' הוי כל שהוא ואפי' באמצע השדה אין נמדד עמה ועוד אומר רבינו תם דגרס שיש לו בית רובע והכי איתא בירושלמי וקאי אהא דאמרינן לעיל טרשין שאמרו בית ד' קבין והוא (א) שלא יהו מובלעין בפחות מה' קבין משמע בפחות מד' אפילו מובלעין בפחות מה' נמדד עמה והשתא קאמר דאם היה סלע יחידי שהכל סלע אחד אפילו לא יהא גדול אלא בית רובע דליכא ד' קבין ואין אחרים נמי שיהו משלימין לארבע קבין אפילו הכי אין נמדד עמה:

פחות

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פכ"ח מהל' מכירה הל' ב סמג עשין כב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף ג :
יא ב ג ד מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ה:
יב ה מיי' שם הל' ג טוש"ע שם ס"ד :
יג ו מיי' שם הל' ה טוש"ע שם ס"ו :
יד ז מיי' שם הל' ו טוש"ע שם ס"ח :
טו ח ט מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף ט :
טז י מיי' שם טוש"ע שם סעיף י :
יז כ מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף יב ועיין בסמ"ע :
יח ל מיי' שם הל' ז ט טוש"ע שם סעיף י וסעיף יג :

מסורת הש"ס

א) כתובות דף צח [לעיל יח]:

רבינו גרשום

כשיר . אע"ג דמובלעין הן בה' קבין אין נמדדין או דלמא הואיל דמובלע בנוף ה' קבין אע"ג דלא מצי למיזרע בינתייהו נמדדין והם הכי נמי אליבא דר' חייא מי אמרינן להיכא דעשוין כשיר ומובלעין ברובה של שדה הואיל דלא מצי למיזרע בינתיים אע"ג דמובלעין ברובה אין נמדדין או דלמא הואיל דמובלעין נינהו ברובה של שדה אע"ג דלא מצי למיזרע נמדדין והם הכי נמי קא מיבעיא ליה אליבא דכולהו אי עבדא כשורה או כאיצטדינין או דרך עקלתון מהו. מי אמרינן הואיל דלא מצי למזרע בינתייהו אין נמדדין או דלמא הואיל דלא הוי אלא למר כדאית ליה ולמר כדאית לי' ולית בהו אלא כשיעורייהו נמדדין אע"ג דלא מצי למיזרע בינתיידו תיקו: תנא אם היה סלע יחידי אפי' כל שהוא אין נמדד עמה. הכי פירושא דמתנית' פחות מיכן נמדדין שאם לא היו גבוהין אלא ט' טפחים או ח' או ז' או ו' או ה' או ד' או ג' נמדדין ולדברי הכל פחות מג' כלבוד דמי ואתא ר' יצחק לפרש מתני' שאם היו בית ד' קבין נמדדין הואיל דמפוזרין נינהו והם הכי נמי כר' עוקבא ור' חייא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה הואיל דבשדה מפוזרין נינהו אבל אם היה סלע יחידי אבן אחת מרוחבת בשדה לא בעי' לכל השיעורין דודאי אין נמדדין עמה ואפי' אינה גבוהה מן הקרקע אלא כאצבע אין נמדד עמה דמתני' דקתני פחות מיכן נמדדין היינו להיכא דמפוזרין נינהו אבל אם הוא סלע יחידי לא אמרינן דפחות מג' כלבוד דמי וכגופה של קרקע דמי אלא הואיל דבצד אחד הוא ביחד מקום חשיב הוא בפני עצמו ואין נמדד ואליבא דכולהו אמוראי דלעיל קתני לה: ואם היה סמוך למיצר . לדרך שבין השדות אותם סלעים אע"פ שאין גבוהין אין נמדדין עם אותה קרקע דהואיל דסמוך למיצר הן כשם ששייר המיצר ולא מכר כך שייר הסלעים ומודד לו מן הסלע ואילך: בעי רב פפא אם עפר. קרקע מפסיק בינתים בין הסלע למצר מהו מי אמרינן הואיל דסמוך למיצר הוו הנהו סלעים אותה הפסקת קרקע לא הויא הפסקה ושדינן להו בתר מצר ואין נמדדין או דלמא כיון דעפר מפסיק בינתיים לא חשיבא ליה כמאן דסמיך למצר ממש הוא ונמדד עמה דלא שייהן עם המצר: בעי ר' אשי . אם תמצא לומר להיכא דמפסיק עפר בינתים הוי הפסקה ונמדד עמה הא קא מיבעיא לי אם עפר מפסיק למעלה בין הסלע למיצר וצונמא מלמטה ותחת העפר מקרב הסלע למיצר מהו מי אזלינן בתר העפר הנראה שמפסיק והויא הפסקה ונמדד עמה או דלמא כיון דמתחת העפר מגיע צונמא הסלע למיצר לא חשוב הפסקת עפר ואמרינן דשיירה עם המיצר ואינו נמדד . וכן נמי עפר מלמטה תחת הצונמא ומגיע עד המיצר וצונמא מלמעלה אזלינן בתר עפר והוי הפסק ונמדד הסלע עם השדה או דלמא כיון דלא מיתחזי עפר דמפסיק וצונמא סמוך למיצר לא הוי הפסק והשיב בהדי מיצר ואין נמדד: פיסקא האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל. כלומר כמו שמודדים בחבל שאינו לא יותר לא חסר : פיחת הימנו כל שהוא ינכה לו הלוקח למוכר מן הדמים כנג"ן: הותיר לו כל שהוא יחזיר לו הלוקח למוכר מה שהותיר לו: ואם אמר לו המוכר בית כור עפר אני מוכר לך הן חסר הן יתר. כלומר או במעט חסר או במעט יותר אפילו פיחת רובע הקב בקרקע לכל סאה של כור או הותיר רובע לסאה הגיעו ואינו חוזר הלוקח דהיינו לכור בית זרע ז' קבין ומחצה דל' סאין יש בכור ל' רביעיות של קב היינו ז' קבין ומחצה וכיון דלא הוי בית זרע בו' קבין ומחצה א) וכיון דלא הויא היא פחות הדבר חשוב הגיעו אבל יותר מיכן שפיחת יותר מרובע לסאה או הותיר לו המוכר ח' קבין שלמין או יותר יעשה המוכר חשבון לגבי לוקח ויחזור לו כל העודף על הכור הואיל וסעה יותר מז' קבין וחצי: מה הוא מחזיר לו. הלוקח למוכר מעות: ואם רצה. המוכר: מחזיר לו . הלוקח מה שהותיר לו מן הקרקע: ומפני מה אמרו מחזיר לו מעות כדי ליפות כחו של מוכר . שאם רצה הלוקח להחזיר לו קרקע ולא מעות יכול המוכר למטען ולומר הואיל שאין בו באותו ייתור שיעור שדה מה אעשה ממנו אין ראוי לכלום דעד ט' קבין חשוב שדה פחות מיכן לא משום הכי מחזיר לו מעות אם ירצה המוכר דברשותיה תליא מלתא ואם פיחת המוכר ללוקח יותר מרובע לסאה ברשותיה דמוכר הוא אם רצונו להחזיר לו קרקע להשלים כל הכור יעשה דלא מצי למיטען לוקח מה אעשה מההוא קרקע הואיל דלית ביה שיעור דאיהו מצי למיערב בהדי קרקע דקנה הוא ואם רצונו דמוכר יחזור ללוקח מעו' אבל אם שייר בשדה בית ט' קבין הואיל דאית בזה שיעור שדה יחזיר לו הלוקח השדה ממש אותו בית ט' קבין הואיל דאית ביה שיעור יחזור לו הלוקח ולא מצי מוכר למימען למאי חזיא לי דודאי חזיא דשדה היא . ואם שייר בגינה נמי שהותיר לו המוכר בית חצי קב אם רוצה הלוקח מחזיר לו למוכר אותו בית חצי קב בעל כרחו ולא מעות דחצי קב השיב גינה כדאמר בפ"ק אין חולקין כו' ולא את הגינה עד שיהא בה חצי קב לזה וחצי קב לזה וכדברי ר' עקיבא עד שיהא בה בית רובע קב לזה ובית רובע קב לזה דבהכי חשוב גינה אליבא דר' עקיבא משום דת"ק סבר סאתים כחצר המשכן היינו דין גינה ומש"ה אמר חצי קב דהיינו רובע לכל סאה כדאמרן לעיל ור"ע השיב דין גינה סאה הלכך [יחזיר לו] רובע ולא את הרובע בלבד הוא מחזיר אם הותיר לו על ז' קבין ומחצה רובע אלא כשהוא בא להחזיר מחזיר לו כל המותר שהותיר יותר על הכור: איבעיא להו. מתני' קתני להיכא דאמר ליה מדה בחבל אני מוכר לך פיחת כל שהוא ינכה הותיר כל שהוא יחזיר ואם אמר לו הן חסר והן יתר כו' והא קמיבעיא להו היכא דאמר ליה בית כור סתמא אני מוכר לך ולא הזכיר לא מדה בחבל ולא הן יתר הן חסר מאי.

פי

א) אולי צ"ל וכן בפיחת רובע לסאה כיון דלא הוי ספחת דבר חשוב וכו'.

הגהות הב"ח (א) תוספות ד"ה אם כיה וכו' בית ארבע קבין והוא שמובלעין בחמשת קבין אבל בפחות מה' קבין אינו נמדד עמה משמע בפחות מד':

פחות כל שהוא ינכה יתר כל שהוא יחזיר הא סתמא כהן חסר הן יתר דמי אימא סיפא ואם אמר לו הן חסר הן יתר אפילו פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו הא סתמא כמדה בחבל דמי א)אלא מהא ליכא למשמע מינה ת"ש בית כור עפר אני מוכר לך כבית כור עפר אני מוכר לך הן חסר הן יתר אני מוכר לך אפילו פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו אלמא סתמא נמי כהן חסר הן יתר דמי התם פרושי קא מפרש איזהו בית כור שהיא כבית כור כגון דא"ל הן חסר הן יתר מתקיף לה רב אשי א"כ אני מוכר לך אני מוכר לך למה לי אלא לאו שמע מינה א)סתמא נמי כהן חסר הן יתר דמי שמע מינה: מהו מחזיר לו מעות וכו': ליפות כחו של מוכר אמרי' ליפות כחו של לוקח לא אמרינן והתניא פיחת שבעת קבין ומחצה לכור או הותיר שבעת קבין ומחצה לכור הגיעו יותר מכאן כופין את המוכר למכור ואת הלוקח ליקח התם ב)כגון דהוה יקירא מעיקרא וזל השתא דאמרינן ליה אי ארעא יהבת לי הב לי כזולא דהשתא והתניא כשהוא נותן לו נותן לו כשער שלקח ממנו התם ג)כגון דהוה זולא מעיקרא ויקרא לה השתא: שאם שייר בשדה בית ט' קבין וכו': אמר רב הונא ט' קבין שאמרו ואפי' בבקעה גדולה ורב נחמן אמר ד)נותן שבעת קבין ומחצה לכור וכור ואי

רש"י

אלא מהא ליכא למשמע מינה · דלגופה איצטריך ומשום סיפא דקתני מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתר ביטל הן חסר הן יתר מדה בחבל דתפוס לשון אחרון הלכך איצטריך למתני ברישא היכא דאמר ליה האי או האי דאזלינן בתר ההוא לישנא דאמר ליה אבל בסיפא דאמר לתרוייהו וסותרין זה את זה הלך אחר האחרון: כבית כור עפר · משמע קרוב לבית כור דמתחזי כבית כור אבל לא הוי בית כור ממש אלא או פחות או יותר: הן חסר כו' · כלומר או שאמר לו בית כור עפר הן חסר הן יתר אני מוכר לך: הגיעו · אכולהו הנך תלתא לישני קאי: פרושי קמפרש . דהן חסר הן יתר דסיפא ארישא קאי דקתני בית כור עפר אני מוכר לך וה"ק האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך ל"ש אם אמר לו כבית כור עפר אני מוכר לך ולא שנא אם אמר לו לבסוף הן חסר הן יתר לאחר שאמר בית כור עפר אני מוכר לך דבתרוייהו אמרינן הגיעו: א"כ אני מוכר לך אני מוכר לך כו' · אם איתא דפרושי קמפרש הכי ה"ל למיתני בית כור עפר כבית כור עפר הן חסר הן יתר אני מוכר לך: ומקשינן ליפות כחו של מוכר אמרי' אבל ליפות כחו של לוקח לא חיישינן מידי · דאפי' היכא דחפץ הלוקח לקנות את המותר כדי שלא יכנס זה המוכר בשדהו לא כפינן למוכר למכור בתמיה: שבעת קבין ומחצה לכור · היינו נמי רובע לסאה כדקתני במתני': כופין את המוכר למכור. את המותר ללוקח אם הלוקח רוצה לקנותו דכי היכי דכופין את הלוקח ליקח משום תקנת המוכר שלא יהא נפסד ההוא מיעוט קרקע דכופין על מדת סדום ה"נ עבוד רבנן תקנתא ללוקח שיהו כופין את המוכר למכור לו ההוא מיעוט קרקע כדי שלא ידרוס אגב שדהו ויהא צריך להשמר ממנו והמוכר אינו ניזוק בכך דהא לא חזי למידי ההוא פורתא וה"ל זה נהנה וזה אינו חסר: ומשני התם כגון דהוה יקירא · כלומר לעולם כדי ליפות כחו של מוכר אמרי' ליפות כחו של לוקח לא אמרינן דלעולם לא כפינן המוכר למכור בעל כרחו המותר אלא אם רצה מוכר יחזיר לו לוקח קרקע כדקתני מתני' והאי דקתני כופין את המוכר למכור לא למכור ממש את הקרקע בעל כרחו אם רצה שתחזור לו אלא הכא במאי עסקינן כשהמוכר חפץ למכרה ללוקח שיחזיר לו בה מעות למוכר כמו שייפו חכמים כחו של מוכר שאם רצה יחזיר לו לוקח מעות והך ארעא הוה יקירא מעיקרא בשעת מכירה והשתא זול ארעתא והוא רוצה לכפות את הלוקח שיחזיר לו דמי המותר כפי שעת היוקר דמעיקרא והיינו דקתני כופין את המוכר למכור כשעת הזול דעכשיו: דאמרי' ליה. למוכר אי [אתה] ארעא [המותר] יהבת ליה ומעות אתה רוצה שיחזיר לך שקול מאותו [המותר] מעות כזולא דהשתא דדי לך אם ייפו חכמים כחך לתלות בך מכר המותר במעות או חזרת קרקע היכא דליכא הפסד ללוקח דה"ל זה נהנה וזה אינו חסר אבל לקנות לוקח בשעת הזול כשער היוקר לא אמרינן אלא או תן לו בזול או טול קרקע שלך והאי דקתני ואת הלוקח ליקח היינו שאם חפץ מוכר ליתנהו בדמי הזול כופין את הלוקח ליקח משום ייפוי כח דמוכר ב) דהתם לא מפסיד הלוקח מידי: כשהוא נותן לו · מוכר ללוקח: כגון דהוה זולא מעיקרא · דה"ל לוקח לא בעינן לקנות קרקע ביוקר דמעיקרא נמי אם לא מפני שמצאתיה בזול לא הייתי לוקחה וכל היכא דאית ליה טענה מעלייתא ללוקח לא ייפו חכמים כחו דמוכר הלכך אם רוצה מוכר לכפותו יתן לו כשעת שלקח דהיינו בזול דהשתא לית ליה טענה ללוקח ויקנה בעל כרחו: אמר רב הונא ט' קבין שאמרו · במתני' דאם הותירו בשדה ליתנהו בתורת ג) מכירה ולא בתורת עשיית חשבון ליפות כחו ד) דלוקח אלא לחזרת קרקע: ואפילו בבקעה גדולה · שמחזקת י' כורין קאמר דמחזיר קרקע אע"ג דלא הותיר בין הכל אלא ט' קבין דס"ל לרב הונא דרובע לסאה הוי מחילה טפי לא הוי מחילה אלא יעשה חשבון וכן לבית כור דהוית ל' סאים ל' רבעים הוו מחילה טפי מל' רבעין דאיכא טפי מרובע לסאה יעשה חשבון עד דמטי לט' קבין דהוית חזרה והני מילי בית כור אבל שני כורים דכי איכא רובע לכל סאה הוי טפי מט' קבין כל כך ודאי במכירת שדה אחת לא מחיל אינים הואיל ויש במותר חשיבות שדה ויחזיר לו קרקע ומיהו כל זמן דלא הוו ט' קבין מודה רב הונא דרובע לבית סאה הוי מחילה כגון בית ל"ה סאין אני מוכר לך ואיכא ל"ה רבעין מותר דהיינו ט' קבין חסר רובע הוי מחילה: ורב נחמן אמר נותן ז' קבין כו' · דלא שנא רובע אחד לסאה אחד ולא שנא אלף רבעים לאלף סאין הוו מחילה: ואי

תוספות

פחות כל שהוא ינכה · מה שפ"ה דהא דאמר רבא כל דבר שבמדה אפי' פחות מכדי אונאה חוזר היינו במטלטלי אגב חורפיה לא עיין דבהדיא איתי לה בריש פ"ב דקדושין (דף מב: ושם) אמקרקעי דאמר ובמקרקעי נמי לא אמרן אלא דטעו בעילויא אבל במשחתא לא כדרבא כו' ואור"י דרבא איירי כשמדדו והטעהו במדה אבל הכא לא מדדו עדיין אלא בבאין למדוד ומתחלה היה נמי יודע שאינו מכוין כ"כ שלא יהא או פחות או יותר ה): פחות כל שהוא ינכה · וא"ת ולימא ליה דאדעתא דהכי לא זבני וי"ל דקאי בתוך השדה י)(א) כדפרישית דמתחילה היה נמי יודע שאינו מכוין לגמרי:

אלא מהא ליכא למשמע מינה · ולא קשיא רישא לסיפא דלישנא דחד מינייהו לאו דוקא ולא נקטיה אלא משום סיפא כדפ"ה:

פרושי קמפרש איזהו בית כור שהוא כבית כור כגון דאמר ליה הן חסר הן יתר · תימה דתלי הן חסר הן יתר בכבית כור ז) (והן חסר והן יתר משמע טפי דהגיעו ממאי) דמשמע כבית כור וי"ל דכי א"ל בית כור עפר אני מוכר לך הן חסר הן יתר איכא למימר תפוס לשון ראשון ולהכי תלי ליה בכבית כור:

אם כן אני מוכר לך אני מוכר [לך] למה לי · בכמה דוכתי דייק הכי ובכמה דוכתי לא דייק ח):

אלא לאו ש"מ סתמא נמי כהן חסר הן יתר כו' · ותימה דכיון דתנא רישא בית כור עפר סתמא דהגיעו אמאי איצטריך למיתני סיפא הן חסר הן יתר דכ"ש הוא וי"ל לאשמועינן דאפ"ה דוקא בית רובע אבל יתר מרובע לא א"נ תנא סיפא לגלויי רישא שלא תאמר רישא דא"ל הן חסר הן יתר תנא סיפא הן חסר הן יתר מכלל דרישא דלא קא"ל וכענין זה יש בכמה מקומות ותימה דרבי יצחק קאמר לעיל טרשין שאמרו בית ד' קבין אבל יותר אין נמדדין עמה הא אמר הכא דבית כור סתמא כהן חסר והן יתר דמי ואפילו לא היו טרשין כל עיקר אלא היה הקרקע חסר הוה אמינא דהגיעו כ"ש השתא וי"ל דרבי יצחק לא קאמר אלא להצטרף ט) לפחות מרובע לסאה ולרשב"א נראה דלא קשיא מידי דהכא מיירי בעומד באותה שדה ורואה כמה יש בה אבל באינו רואה אותה פשיטא ליה דהתם לא אמר הגיעו דאם התנה בית כור עפר למכור לו מי מני למיתב ליה בית כור שהוא פחות רובע לסאה וסברא הוא דהתם אפילו ע"י ניכוי לא היה מקבל לוקח דא"ל אדעתא דהכי לא זבני שלא היה דעתו לקנות אלא בית כור שלם ובהכי איירי רישא דמתניתין ולהכי א"ר יצחק טרשין שאמרו בית ארבעת קבין אבל טפי לא דאי הוה חזינן להו כאילו אינן כלל אפילו לא היה חסר אלא קב חייב להשלים שלא קנה אלא בית כור שלם לגמרי: ובא

מסורת הש"ס

א) [נדרים כה. וש"נ] ב) [הפסחא רש"ל] ג) ר"מ מחילה: ד) נ"ה דמוכר ו ה) [וע"ע תוס' ב"מ נו: ד"ה כל דבר] ו) ר"מ כדמפרש וכ"ה רש"ל לקמן: ז) רש"ל מ"ז: ח) [ע' תוס' בכורות לא: ד"ה א"כ ועי' תוספות מ"ק כב: ד"ה ולשמחת]: ט) לפחות יותר מרובע כצ"ל רש"ל:

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פכ"ח מהל' מכירה הלכה ו סמג עשין כב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף ח: כ ב ג מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' יא: כא ד מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סי' ד:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה פחות וכו' וי"ל דקאי בתוך השדה כדלפרשית. נ"ב רומז על מה שכתבו בסמוך בד"ה אלא לאו בשם רשב"א:

רבינו גרשום

מי אמרינן כמדה בחבל דמי או כהן חסר הן יתר דמי א)שאם פיחת רובע לסאה אית ליה כי האי דינא ותפשוט לך מהא: אימא סיפא וכו' והא סתמא כמדה בחבל דמי . ולא הגיעו: ת"ש בית כור עפר אני מוכר לך וכו' . דהיינו סתמא אמר ליה. כבית כור עפר אני מוכר לך או הן חסר (או) הן יתר אני מוכר לך אפי' וכו' . ומדקתני להו אהדדי ש"מ דסתמא כהן חסר הן יתר דמי ותפשוט לך מהא: מהא לא תפשוט דהתם פרושי קא מפרש אי זהו בית כור. שאם אמר לו בית כור אני מוכר לך שהוא כבית כור. כלומר דוודאי להיכא דאמר ליה כבית כור עפר אני מוכר לך היינו משמע הן חסר הן יתר דהיינו כבית כור עפר ולא בית כור ממש דאפי' פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו ודינייהו שוו אהדדי ואפי' היו שם נקעים או סלעים יתר מעשר נמדדין עמה ולפרושי אתא וליכא למשמע מהכא אם אמר ליה סתמא: מתקיף לה רב אשי אם כן הוא . דלפרושי אתא הא דקתני ברייתא תרי זימני אני מוכר לך למה לי ליתני בית כור עפר כבית כור עפר אני מוכר לך הן חסר הן יתר ודאי [אי] תני הכי משמע כדקאמרת דלפרושי אתי אלא לאו ש"מ הואיל דקתני אכל חד אני מוכר לך סתמא נמי כהן חסר הן יתר דמי דאפי' פיחת רובע לסאה או הותיר הגיעו: פיס' מהו וכו' ליפות כחו של לוקח לא אמרינן והא תניא פיחת ז' קבין ומחצה לכור . המוכר ללוקח או הותיר לו ז' קבין ומחצה הגיעו: יותר מיכן . כגון ח' קבין ומחצה אם פיחת לו המוכר ללוקח יותר מז' קבין ומחצה ואינו רוצה להשלים לו והלוקח רוצה להשלים לו כופין המוכר למכור ולהשלים לכור שלם והיינו ייפוי כח ללוקח . ואם הותיר לו המוכר יותר מז' קבין ומחצה והלוקח אינו רוצה לקנות ליתן דמים כופין אותו ללוקח דמצי למימר ליה המוכר הואיל דלית ביה שיעור שדה איני רוצה ליקחנו ויהיב ליה דמי אלמא דכי היכי דאמרי' ליפות כחו של מוכר אמרינן ג) היכא דהותיר לו דמקבל כל מאי דבעי או קרקע או מעות וליפות כחו של לוקח לא אמרינן והכא שטה: מאי כופין את המוכר למכור דמשמע דהיינו ייפוי כח דלוקח כגון דהוה יקירא ארעא כשמכרה לו ופיחת לו יותר מז' קבין וזל השתא ואמרינן ליה הרשות בידך ליתן לו או מעות או קרקע אלא אי ארעא יהבת ליה להשלים הכור הב ליה כזולא דהשתא או תשלם לו מעות כדי שלא יפסיד הלוקח: והתניא כשהוא נותן לו . המוכר ללוקח: נותן לו כשער שלקח ממנו . ביוקר אע"פ שמפסיד הלוקח דהשתא בשעת פרעון הוזלה: מאי הא ברייתא דקתני נותן לו כשער שלקח ממנו דהוה זולא כשמכרה והשתא יקרא ונותן לו כשעת הזול בשעה שקנאה לוקח ולא מפסיד לוקח אבל בשעה שהותיר לו המוכר על ז' קבין ומחצה ידו על העליונה לקבל מן הלוקח איזה שירצה או קרקע או מעות: ואם שייר בשדה. היינו שהותיר אצל הלוקח בית ט' קבין חשוב שדה בפני עצמו ומחזיר: אמר רב הונא ט' קבין שאמרו אפי' בבקעה גדולה . שאם מכר לו י' כורין בבקעה גדולה אחת או י"ב ובין כולן הותיר לו ט' קבין מחזיר לו דחשוב שדה בפני עצמו הוא ולא אמרינן הואיל דליכא לכל כור וכור ט' קבין להחזיר לו אינו מחזיר: ורב נחמן אמר נותן ז' קבין ומחצה לכל כור וכור. דהיינו לכל סאה וסאה

א) נראה דחסר כאן וצ"ל ת"ש בית כור עפר וכו' פיחת כ"ש ינכה וכו' הא סתמא כהן חסר או יתר דמי שאם פיחת וכו'. ב) נראה דצ"ל ש"מ אמרינן ליפות כחו של לוקח: התם כגון וכו'. כלומר דליכא דהותיר לו וכו'

עין משפט
נר מצוה

כב א מיי' פכ"ח מהל' מכירה הלכה י סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף יג:
כג ב מיי' שם הל' ז טוש"ע שם ס"ט:
כד ג מיי' שם הל' טז טוש"ע שם סעיף י:

ואי איכא מילתא יתירא א) (דהוי) לתשעת קבין הדרי איתיביה רבא לר"נ שאם שייר בשדה בית תשעת קבין לאו דזבין ליה כוריים לא דזבין ליה כור ובגנה בית חצי קב לאו דזבין ליה סאתים לא דזבין ליה סאה וכדברי ר"ע בית רובע מאי לאו דזבין ליה סאה לא דזבין ליה חצי סאה בעי רב אשי שדה ונעשית גנה גנה ונעשית שדה מאי תיקו תנא אם היה סמוך לשדהו אפי' כל שהוא מחזיר לו קרקע ב)בעי רב אשי בור מהו שתפסיק אמת המים מהו שתפסיק דרך הרבים מהו שתפסיק ריכבא דדיקלא מהו שתפסיק תיקו: ולא את הרובע בלבד מחזיר לו אלא כל המותר: כלפי לייא ג) תאני רבין בר רב נחמן לא את המותר בלבד מחזיר לו אלא את כל הרבעין כולן:

מתני' מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתר בטל הן חסר הן יתר מדה בחבל הן חסר הן יתר מדה בחבל בטל

ואי איכא [מילתא] יתירה לט' קבין · כלומר אם יש משהו יותר מרובע לכל סאה דהשתא ליכא מחילה כלל לא ברבעין ולא במותריהן חזינן אי הוו כוריים דהשתא הוו לאו רבעין דידהו יותר מט' קבין כיון דליכא מחילה הדרי באנפי נפשייהו דכיון דאיכא חשיבות שדה לא תקנו חכמים למוכר ייפוי כח דמעות אלא יחזיר לו קרקע ואי לא הוי הך מכירה אלא בית כור ואיכא קב ומחצה יתר על הרבעין דהוו להו בין הכל ט' קבין הדר והשתא אסיקנא לר"נ דבכוריים ואע"ג דליכא אלא מותר כל שהוא על הרבעין לא אמרינן יעשה חשבון אלא יחזיר קרקע דכיון דדין מחילה ליכא בהו ושיעור שדה יש למה נכוף הלוקח ליקח האיכא בי רדו יומא ולא מפסיד מוכר מידי אבל בבית כור אחד צריך קב ומחצה מותר על הרבעין להשלים ט' קבין והדר וקיימא לן כר"נ בדיני כן נראה בעיני פיסקא ופירושא ועיקר וי"מ ואי איכא יתירות כו' שצריך ט' קבין יותר לבד כל הרבעין כולן וי"מ קב ומחצה צריך תוספת על הרבעין של בית כור האחד דכיון דבבית כור אחד הוי ט' קבין הדרי כולהו וקשיא לי מאי חזית דשדית להאי קב ומחצה על חד בית כור מי' כורין ולאידך ליכא אלא ז' קבין ומחצה לכור אדרבה שדייה אכולהו ויהיה בתורת יעשה חשבון דלא מטי לכל בית סאה אלא טפי מרובע פורתא ועד שיהיה ט' קבין לכל כור וכור לא הוה לן למימר יחזיר א"כ מנלן האי דדי לגו בקב ומחצה תוספת על רבעי בית כור שדייה להאי תוספת אבית סאה ועד דליהוו ט' קבין לאחד מן הסאין לבד מרובע לכל סאה וסאה לא אמרינן דהדרי למוכר כללא דמילתא כי מעיינת בהו שפיר בהנך לישני לא תמצא טעם וממש בהן אלא כהלכתא בלא טעמא ברם כך הוא כמו שפירשתי דהיכא דאיכא משהו יתר על כל הרבעין כולן של ב' כורין כיון דמפיק להו מתורת מחילה ליכא למימר בהו ייפוי כח ד) דלוקח דהא בין כולן חשיבי שדה דאיכא טפי מט' קבין והדרי למוכר ובבית כור אחד בעינן תוספת קב ומחצה על הרבעין להשלימן לט' קבין והדרי למוכר: מאי לאו דזבין ליה כוריים · דהא לא קתני ואם שייר בבית כור ט' קבין כדקתני רישא בית כור עפר אני מוכר לך אלמא אפי' בבקעה גדולה קאמר ט' קבין הדרי למוכר וקשיא לר"נ דאמר מחילה הויין כל היכא דלא מטי טפי מרובע לכל סאה: ומשני לא דזבין ליה כור · דארישא קאי דאיירי בבית כור ועלה קתני דאי הוו ט' קבין הדרי דאיכא טפי מרובע לכל סאה ונפקא להו מתורת מחילה: ה"ג ובגנה בית חצי קב מאי לאו דזבין ליה סאתים לא דזבין ליה סאה · והכי קפריך מאי לאו דזבין ליה סאתים ואפ"ה לא אמרי' טפי רובע לכל סאה ואי איכא יתירתא משהו למילתא דחצי קב הדר הא לא אמרי' אלא כיון דה"ל בין הכל שיעור גנה לא מחיל איניש כרב הונא והדר ואע"ג דלא מטי אלא רובע לסאה ומשני לא דזבין ליה סאה גנה והלכך רובע הוא דהוי מחילה טפי מרובע יעשה חשבון אבל חצי קב דאיכא שיעור גנה הדר: ה"ג וכדברי ר"ע בית רובע מאי לאו דזבין ליה סאה לא דזבין ליה חצי סאה · והכי קפריך מאי לאו דזבין ליה סאה ואפ"ה לא אמרי' טפי חצי רובע לכל חצי סאה דהוי מחילה אלא כיון דהוי ליה בין כל המותרות שיעור גנה הדרי כרב הונא חצי רובע הוי מחילה לחצי סאה כי היכי דרובע הוי מחילה לסאה ומשני דזבין ליה חצי סאה הלכך חצי רובע הוי מחילה וטפי מחצי רובע יעשה חשבון רובע דהוי שיעור גנה יחזיר כן נראה בעיני ועיקר וכן מצאתי כתוב בספרים מדויקים ולשונות אחרים יש ואין בהן ממש (א) ואמרי' בית סאתים שיעור גנה בבית כור שיעור שדה והבל הוא ודברים ריקים דט' קבין שיעור שדה וחצי קב שיעור גנה וגם מפרשים דלר"ע לית ליה יעשה חשבון בגנה אלא רובע יחזיר פחות מרובע הוי מחילה והכל הבל דהא ודאי אית ליה מחילה כדפרישית דכי היכי דאמרן בשדה רובע לסאה הוי מחילה הוא הדין בחצי רובע לחצי סאה הוי מחילה וכן לגנה חצי רובע לחצי סאה הוי מחילה יותר מחצי רובע לחצי סאה יעשה חשבון לר"ע כמו לרבנן אבל רובע לחצי סאה יחזיר לר"ע ולרבנן יעשה חשבון עד שיהו חצי קב תוספת על חצי סאה דהכי הוי שיעור גנה וגם מפרשים דרובע לסאה בגנה לרבנן יעשה חשבון כיתר מרובע לשדה ופחות מרובע הוי מחילה בגנה כרובע בשדה וכל סברות הללו הבל הן ומטעין הן: בעי רב אשי · מכר לו שדה כגון שמכר לו סאה או סאתים והותירו יותר מב' רבעין לסאתים אבל אינן ט' קבין דהוו להו בתורת יעשה חשבון: ונעשית גנה · ביד לוקח קודם שהחזיר לו לא מעות ולא קרקע גדל נהר לכאן או נובע מעין לכאן דה"ל ראוי לגנה כדכתיב והשקית ברגלך כגן הירק (דברים יא): מהו · מחזיר לו לוקח למוכר מי אזלינן בתר שעת מכירה ויעשה חשבון רצה נוטל מעות רצה נוטל קרקע או דלמא כיון דתקנתא דרבנן היא משום ייפוי כח דמוכר שלא יפסיד מיעוט קרקע שאין ראוי לכלום השתא דה"ל חצי קב גנה וחשוב שדה צריך שיטול את שלו ויחזיר לו לוקח קרקע ולא מעות א"נ מכרה כשהיא גנה ונתייבשה ונעשית שדה ביד לוקח מי אזלינן בתר שעת מכירה ויחזיר לו החצי קב ולא מעות או דלמא השתא נמי יש לנו לעשות תקנה למוכר הואיל ונעשית שדה ואין ראוי לו בפני עצמו ואם רצה יטול מעות או קרקע ונראה בעיני דלוקח קמיבעיא ליה כגון דליכא בין שעת מכר לשעת מדידה אלא תורת חזרה ועשיית חשבון דממה נפשך ליכא מחילה אבל היכא דמעיקרא הוי מחילה ולבסוף לא הוי מחילה ודאי בתר מעיקרא אזלינן כיון דמחל מחל כגון אליבא דרב הונא שמכר לו מתחלה סאתים שדה והיו שם מותר ב' רבעים רובע לסאה דהוי מחילה והשתא נעשית גנה ביד לוקח והוי בתורת חזרה לרב הונא התם ודאי מודי רב אשי דבתר מעיקרא אזלינן שהרי מחל ונתן לו הב' רבעין וכן עיקר: תנא אם היה · ההוא שדה שמכר סמוך לשדהו אחר אפילו אם הותיר כל שהוא על ז' קבין ומחצה לכור מחזיר לו קרקע ולא יעשה חשבון דהא חזי לאיצטרופי לשדהו ואע"ג דלא הוי ההוא מותר ט' קבין יחזיר לו קרקע דכיון דלא מפסיד מוכר בחזרת קרקע מידי לא נייפה כחו לכוף הלוקח לקנותו אבל אם הותיר כל שהוא על הבית כור כגון פחות מרובע לסאה א"כ ז' קבין ומחצה לכור דליכא טפי מרובע לסאה ודאי מחילה היא ולא הדר ליה לא קרקע ולא מעות וכן פסק רבינו חננאל ואית דמפרשי דהאי כל שהוא אפילו פחות מרובע לסאה קאמר דיחזיר ולא מחל הואיל ויש לו שדה בסמוך לזה ולאו מילתא היא דא"כ מאי אהני ליה הן חסר הן יתר דקאמר ליה כדקתני מתני' וא"כ לא אמר הן חסר הן יתר הא אוקמינן דסתמא נמי כהן חסר הן יתר דמי: בור מהו שתפסיק · בין ההוא מותר לשדה ולא יחשב על שדהו ויעשה חשבון ואם תמצא לומר דאינו מפסיק: אמת המים מהו · נראה בעיני דגרסינן דרך הרבים מהו כגון שיש כאן שביל של ס"ז אמה שהולכין ממנו לשדות אבל רה"ר ממש איכא למימר דאין לך הפסק גדול מזה וכולהו באם תמצא לומר דאינו מפסיק מפרשינן להו: ופרכינן כלפי לייא · כנגד מה שונה במשנתנו כאן ולאן הדבר נוטה כדאמרינן בברכות (דף נח·) אבבי לנהרא כגבי לייא הקדירות שלמות הולכין לנהר לשאוב בהן מים אבל השבורין להיכן הולכין וה"נ במתני' איפכא מסתברא דהמותר לא הוי מחילה אבל הרבעין אמרת דהוו מחילה הלכך ה"ל למיתני כדמתרץ לא את המותר על הרבעים בלבד הוא מחזיר דנימא הרבעין כולן מחולין אלא גם את כל השלשים רבעין של בית כור הוא מחזיר דכיון דאיכא קרקע טובא לא מחל מידי והוא הדין לענין הפחת דכיון דחסר טפי מרובע לסאה לא מחל מידי כדאמרינן לעיל אם בא לנפות מנפה את כולן וכ"ש לענין קרקע כדאמרינן בהמוכר פירות (לעיל דף צד·):

מתני' מדה בחבל כו' · האומר לחבירו ב' לשונות הללו הסותרין זה את זה בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל הן חסר הן יתר ביטל לשון אחרון זה דהיינו הן חסר הן יתר את לשון הראשון דהיינו מדה בחבל ואפילו פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו דס"ל להאי תנא דכל שני לשונות של מכירה שסותרין זה את זה תפוס לשון אחרון דחזר בו בתוך כדי דיבור מן הראשון:
ביטל

רבינו גרשום

זסאה רובע הקב כדתני מתני': ואי איכא (יתירא למילתא)[מלתא יתירא]. דאיכא לכור אחד ט' קבין יותר שכולה שאר כורין מהדר ליה כוליה מה שהותיר ליה על כל הכורין אפי' ז' קבין ומחצה דהבא לנפות מנפה את כולה ורב נחמן אתי להקל טפי מרב הונא גבי לוקח דרב הונא אמר ט' קבין אפי' בבקעה גדולה מצטרפין ומחזיר לו ולא אמרו דנותן לכל כור וכור ז' קבין ומחצה כדקתני מתני' ורב נחמן אמר דנותן ז' קבין ומחצה לכל כור וכור ולא מחזיר לו וכדקתני מתני' פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו: מאי לאו דזבין ליה כוריים ואם שייר בשדה ט' קבין לא אמרינן דיהיב ז' קבין ומחצה לכל כור וכור. אלמא מחזיר לו אותן ט' קבין וכדרב הונא וקשיא לרב נחמן: זמשני ליה לא דזבין ליה כור ולההוא כור הויא יתר ז' קבין ומחצה כדאמר רב נחמן: ובגנה. דין גנה סאתים ואם הותיר בגנה בית חצי קב מחזיר לו. מאי לאו דזבין ליה ד' סאין ובד' סאין הותיר לו חצי קב אלמא לא אמרי' דיהב לכל כור וכור ז' קבין ומחצה וקשי' לרב נחמן: לא דזבין סאתים. כדין גנה דהיינו אי איכא יתירא למילתא דט' קבין מהדר ליה: בית סאה הוי דין גנה לר' עקיבא ובית רובע גנה מאי לאו דזבין ליה סאתים טפי מגנה אליבא דר' עקיבא ואפי' הכי לא אמרינן דיהיב לכל סאה וסאה בית רובע. לא דזבין ליה סאה: בעי רב אשי. להיכא דשייר בשדה ט' קבין פשיטא לן דמחזיר כדקתני מתני' אבל הא מיבעיא לי להיכא דהותיר שדה מעיקרא ונעשית גנה כשמכרה לו מהו. מי אמרינן דאזלינן בתר מעיקרא ואם שייר בית ט' קבין מחזיר לו ולהיכא דהותיר ז' קבין ומחצה או פחות הגיעו או דלמא בתר השתא אזלינן ואם הותיר ז' קבין ומחצה מחזיר לו דאיכא טפי מחצי קב כדין גנה והם הכי נמי להיכא דהוה גנה מעיקרא והשתא נעשית שדה מהו מי אזלינן בתר מעיקרא להיכא דהותיר חצי קב מחזיר לו או דלמא בתר השתא אזלינן דהות ליה שדה (ולא) הגיעו תיקו: תנא אם היה אותו שדה שמכר סמוך לשדהו והותיר לו אפי' כל שהוא מחזיר לו קרקע שהותיר ולא הגיעו משום דחזיא ליה דסמוך לשדהו הוא אבל אם פיחת לו כרצונו דמוכר הוא כדאמרי' לעיל לייפות כחו של מוכר אמרי': בעי רב אשי להיכא דסמיך לשדהו ממש אפי' כל שהוא מחזיר לו קרקע בור מפסיק בינתים מהו. שתפסיק והגיעו והכי נמי אמת המים ורשות הרבים וריכבא דדיקלי שורה של דקלים מהו שתפסיק. מי אמרי' דהוה הפסקה ולא הגיעו או לא: כלפי לייא. כלפי מה אתה אומר כן איפוך מסתברא דהכי איבעי ליה למיתנא כשהותיר יותר מן השיעור שמנו חכמים לא המותר בלבד הוא מחזיר לו הלוקח אלא כל הרבעים כולם שהן יותר על כור הוא מחזיר לו דהבא לנפות מנפה את כולן. תני רבין במתני' כדאפרש' ולא את המותר בלבד כו': פיסקא ואם אמר לו כלשון הזה מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתר בבת אחת אי אמר ליה הכי ביטל הן חסר הן יתר את מדה בחבל ואזלי' בתר לשון אחרון. ואם פיחת רובע לסאה או הותיר רובע הגיעו. וכן אם אמר לו הן חסר הן יתר מדה בחבל אני מוכר לך ביטל

מסורת הש"ס

א) רש"ל מ"ז: ב) לעיל דף פג: ג) לעיל דף לג: ד) תשובת רש"ל:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ס"ג וכדברי וכו' ולאיכבן ממש דאמרי בית סאתים:

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פ"ז מהלכות שכירות הלכה ב ועי' במ"מ סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שיב סעיף טו וכמו שפסק הרשב"ם :

כו ב מיי' פכ"ח מהל' מכירה הלכה יא סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף יד :

מסורת הש"ס

א) ב"מ קב. : ב) שם : לעיל פו: [לקמן קו:] : ג) [יבמות סז.] :

גמרא

בטל מדה בחבל הן חסר הן יתר דברי בן ננס : **גמ'** אמר רבי אבא בר ממל אמר רב חולקין עליו חביריו על בן ננס מאי קא משמע לן תנינא א) "מעשה בציפורי באחד ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר זהובים לשנה דינר זהב לחדש ובא מעשה לפני רבן שמעון בן גמליאל ולפני רבי יוסי ואמרו יחלוקו את חדש העיבור אי מהתם הוה אמינא התם הוא דאיכא למימר מיהדר קא הדר ביה ואיכא למימר פרושי קא מפרש אבל הכא דודאי קא הדר ביה אימא לא קא משמע לן אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי בן ננס אבל חכמים אומרים ב) הלך אחר פחות שבלשונות זו ולא סבירא ליה והא ב) רב ושמואל דאמרי תרוייהו כור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה אלא ג) זו וסבירא ליה ומי סבירא ליה והאמר שמואל בבא באמצע החדש עסקינן אבל בא בתחלת החדש כולו למשכיר בסוף החדש כולו לשוכר

אלא

רשב"ם

ביטל מדה בחבל הן חסר הן יתר . ואם פיחת כל שהוא ינכה ואם הותיר כל שהוא יחזיר : דברי בן ננס . ופליגי רבנן עליה בגמרא : **גמ'** חולקין עליו חביריו . דלדידהו הוי ממון המוטל בספק וחולקים דמספקא להו אי אמרינן תפוס לשון ראשון או לשון אחרון כדמפרש לקמיה ממתני' דמרחץ ומיהו רב סבירא ליה כבן ננס כדלקמן בשמעתין אמרי בי רב איסורא מאה מעי מאה מעי כו' : תנינא . בבבא מציעא בפ' השואל: ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר כו'. דא"ל הכי מרחץ זה אני משכיר לך בי"ב זהובים לשנה דינר זהב לחדש ואותה שנה שנת עיבור היתה ואי תפסינן לשון ראשון נתעברה לשוכר ולא יתן אלא שנים עשר זהובים לשלשה עשר חדשים כדתנן התם המשכיר בית לחבירו לשנה נתעברה השנה נתעברה לשוכר ואי תפסינן לשון אחרון נתעברה למשכיר וחייב ליתן לו י"ג זהובים כדתנן נמי התם השכירו לחדשים נתעברה השנה נתעברה למשכיר והכא בלשון ראשון השכיר לו בית לשנה ובלשון אחרון השכיר לו לחדשים והרי שתי הלשונות סותרין זה את זה: יחלוקו . יתן לו שכר חצי החדש דממון המוטל בספק חולקין דמספקא להו אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון : אי מהתם הוה אמינא . דאין חולקין עליו חביריו על בן ננס דהתם נמי מודי בן ננס דיחלוקו משום דאיכא למימר מיהדר קא הדר ביה מלשון ראשון ותפוס לשון אחרון ונתעברה למשכיר ואיכא למימר דלא הדר ביה מלשון הראשון ונתעברה לשוכר אלא פרושי קמפרש דאינו משכיר לו לשנה שלמה ויקבל שכירותו בסוף השנה כדין שכירות שאינה משתלמת אלא לבסוף אלא מדינר זהב לחדש הוא משכירה כדי שיטול הדינר בכל חדש וגם אם ירצה לחזור בו מלהשכירה לסוף חדש או לסוף שני חדשים יוכל להוציאו מביתו ואינו חייב להעמיד לו בית אחר הלכך כיון דאיכא למימר תפוס לשון אחרון דשמא חזר בו ואיכא למימר תפוס לשון ראשון דדלמא ליכא הכא לשון אחרון כלל אלא פירוש בעלמא לראשון הלכך יחלוקו : אבל הכא . במתניתין : דודאי הדר ביה . שלשון אחרון מכחיש את הראשון אימא לא פליגי רבנן עליה אלא תפוס לשון אחרון : קא משמע לן . רב דחלוקין עליו דהתם לא הוי טעמייהו אלא משום דמספקא להו אי תפסינן לשון אחרון או לשון ראשון דכיון דבתוך כדי דיבור אמר שתי הלשונות אין ידוע על איזה נתכוין יותר ולא משום דאיכא למימר דפרושי קמפרש דהא ודאי מכחיש לשון אחרון את הראשון : הלך אחר פחות שבלשונות. אחר אותו הלשון שמפחית כחו של לוקח דמספקא (א) ליה אי תפוס לשון ראשון או אחרון ויד המוכר שהוא מוחזק בקרקע שלו על העליונה הלכך היכא דאמר ליה מדה בחבל והן חסר והן יתר חזינן אם הותיר כל שהוא להכי אמר מדה בחבל ויחזיר ואם פיחת כל שהוא להכי א"ל הן חסר הן יתר שהיה ירא שמא לא יהיה כאן בית כור עם שלם והגיעו : ומתמה גמרא זו ולא סבירא ליה . מדקאמר שמואל זו דברי בן ננס ולא קאמר חלוקין עליו חביריו על בן ננס כי היכי דאמר רב לעיל אלמא לא סבירא ליה כבן ננס דלא אזלינן אחר לשון אחרון אלא מספקא לן כרבנן : יכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה . ואע"פ שמסך עשרים ותשע אינה משיכה דכוליה חד מקח הוא ועד דמשיך לכוליה לא קני מידי כדאמרינן בפ' הזהב (ב"מ דף מז.) דהיכא דמכר ליה חמור בפרה וטלה ומסך את הפרה ולא מסך עדיין את הטלה שניהן יכולין לחזור משום דלא הוה משיכה מעלייתא : ראשון ראשון קנה . דכיון דאמר ליה סאה בסלע כל סאה וסאה הוה ליה חד מקח ומשיכת כל אחת קנאתה אלמא ס"ל לשמואל תפוס לשון אחרון כבן ננס : אלא זו וסבירא ליה . דאע"ג דקאמר זו דברי בן ננס לאו משום דלא ס"ל הכי אלא לאשמועינן דפליגי רבנן עליה אתא : ומי ס"ל . דתפסינן לשון אחרון : והאמר שמואל . עלה דהאי משנה דמרחץ דקתני יחלוקו את חדש העיבור בבא לב"ד באמצע החדש ואמר לו צא מביתי או תן לי שכר החדש הזה עסקינן וכי מספקא לן איזה לשון נתפס אמרינן העמד ממון על חזקתו ומה שדר בה כבר לא מפקינן מיניה דלמא לשון *אחרון אית לן למתפס ומה שלא עבר מן החדש או יצא או יתן שכר דאמרינן העמד קרקע בחזקת בעליה אלמא לשמואל נמי מספקא ליה כרבנן והולך אחר המוחזק : כולו למשכיר . העמד קרקע בחזקת בעלים : בסוף החדש כולו לשוכר . העמד מעות על חזקתן ומדמוקי לה שמואל בבא באמצע חדש אלמא ס"ל הכי דאי לאו דס"ל הכי מאי דוחקיה לאוקמה הכי לוקמה בין בבא בתחלת חדש בין בבא בסוף חדש כרב וכרב נחמן דפליגי עליה דהאיא משנה בפרק השואל אלא מדדחיק לאוקמי הכי הייט משום דס"ל הכי ופליג אדרב ואדרב נחמן דפליגי עליה ואתא איהו לתרוצי למימר הכי הלכתא :

אלא

נ"ל ראשון

תוספות

ובא מעשה לפני רשב"ג ור' יוסי ואמרו יחלוקו כו'. משמע מהכא דמספקא ליה לרבי יוסי אי תפוס לשון ראשון או אחרון לשמואל דאוקי לה בבא באמצע החדש ובתמורה (דף כה: ושם) ובמרובה (ב"ק דף עג:) א"ר יוסי תמורת עולה תמורת שלמים דבריו קיימין והיינו תפוס שניהם ובנזיר בפ"ב (דף ט· ושם ד"ה אין) ובמנחות (דף קג: ושם) ובזבחים (דף ל. ושם) ובפסחים (דף נג:) אית ליה לר' יוסי בגמר דבריו אדם נתפס וי"ל דבכולהו לר' יוסי כאילו הוציא שניהן יחד ולהכי הויא הכא ספיקא שהרי סותר זה את זה ואי אפשר לומר כאן שדעתו על שניהן אבל בתמורה ובמרובה להכי קאמר ר' יוסי תפוס לשון שניהן דאין סותר זה את זה והא דנזיר ומנחות וזבחים ופסחים דמפרש דבריו קאמר דבגמר דבריו אדם נתפס :

אבל בא בתחלת החדש כולו למשכיר . פירוש משום דהוי שוכר המוציא מחבירו עליו הראיה ואפילו הכי בסוף חדש כולו לשוכר משמע דאי תפס מוציא לא מפקינן מיניה וכן משמע בפ' שני דכתובות (דף כ. ושם) דתניא שנים החתומין על השטר ומתו ובאו שנים מן השוק ואמרו ידענו שכתב ידן הוא זה אבל אנוסים היו קטנים או פסולי עדות היו אם כתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנין ופריך ומגבינן ביה תרי ותרי נינהו ומסיק רב נחמן אוקי תרי לגבהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה והשתא לענין מאי קתני בברייתא דאין נאמנין כיון דמוקמינן ממונא אחזקתיה ופירש הקונטרס התם לענין דאי תפס מלוה לא מפקינן מיניה ותימה דאם כן המוציא מחבירו היינו כל דאלים גבר ומאי פריך בחזקת הבתים (לעיל דף לה. ושם) מהמחליף פרה בחמור כו' (ב) עד זה אומר של אבותי וזה אומר כו' דאמר כל דאלים גבר ופירשנו דלאו מסומכוס קפריך דלית הלכתא כוותיה אלא מדסומכוס נשמע לרבנן דהיכא דליכא חזקה דמרא קמא דמודו רבנן לסומכוס דיחלוקו ומאי קשיא והא במחליף פרה בחמור אמרו רבנן דהמע"ה ואי תפס מוציא לא מפקינן מיניה כל שכן גבי זה אומר של אבותי דאין שום אחד מהן מוחזק דאמרינן כל דאלים גבר ויש לומר דמסתברא ליה במחליף פרה בחמור דאיכא חזקת מרא קמא ולא אמרי רבנן יחלוקו אלא המוציא מחבירו עליו הראיה כיון דאית ליה חזקה אבל היכא דאין מוחזק זה יותר היה לב"ד לומר להם שיחלוקו ולא להניחם לתפוס דאפילו רבנן מודו הכא לסומכוס אבל קשיא בפרק קמא דבבא מציעא (דף ו: ושם ד"ה פוטר) מסיק גבי ספק בכור דתקפו כהן מוציאין אותו מידו אלמא היכא דאמרינן המע"ה לא מהניא תפיסה ויש לומר דבשמעתין היינו טעמא דכי לא בא עד סוף החדש דאמרינן דאודויי הוא דאודי ליה לפיכך כולו לשוכר אבל בא באמצע החדש נראה דלא שייך כל כך אודויי אודי על חצי החדש ואי אודי [אודי על הכל ומש"ה] יחלוקו והא דפ"ב דכתובות (דף כ. ושם) מצי' למימר משום דקא טעין טענת ברי מהניא ליה תפיסה אבל בספק בכור לא בא הכהן אלא מכח ספק אי נמי להכי נפקא מינה דאין נאמנין דאי תפס המלוה קודם שנולד הספק לא מפקינן מיניה ובכתובות מפורש יותר :

אלא

רבינו גרשום

ביטל מדה בחבל הן חסר הן יתר דאזלי' בתר מדה בחבל דלשון אחרון הוא מדה בחבל כדברי בן ננס דס"ל דאזלינן בתר לשון אחרון : אמר ר' אבא בר ממל חלוקין עליו חביריו על בן ננס. דלא אזלינן בתר לשון אחרון : בשנים עשר עשר זהובים לשנה והזכיר גם מדינר זהב היינו זהוב לחדש שכך מניע: יחלוקו את חדש העיבור . דיתן לו חצי זהוב וחצי מפסיד המשכיר דאם איתא דלא הוו חלוקין עליו חביריו כולו זהוב של חדש העיבור למשכיר הוה ליה למימר דהיינו תפוש לשון אחרון אלא ש"מ דחלוקין עליו חביריו דלא אזלינן בתר לשון אחרון ומאי קאתא לאשמועינן ר' אבא . ומשני טובא אתא לאשמועינן דאי מהתם ליכא למיפשט מינה דלא אזלינן בתר לשון אחרון דהוה אמינא התם הוא בדין דיחלוקו דהיכא דאמר משכיר לשוכר מעיקרא בי"ב זהובים לשנה והדר אמר מדינר זהב לחודש מיהדר קא הדר ביה ממילתא קמייתא משום הכי אמר לסוף מדינר זהב לחודש דלא מחיל ליה את חודש העיבור ובדין הוא דכוליה א) יהיב ליה את דינר ואיכא למימר נמי דפרושי קא מפרש ליה והכי קאמר י"ב זהובים לשנה דהיינו לכל חודש וחודש דינר ובדין הוא דלית ליה ליה למשכיר כלום מאותו דינר הואיל דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי הוה ליה ממון המוטל בספק וכל ממון המוטל בספק חולקין ומשום הכי הכא חולקין את חודש העיבור ולא מצינן למיפשט מהכא דסבירא להו לרבנן דלא אזלי' בתר לשון אחרון אבל הכא במתני' להיכא דאמר ליה מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתר דודאי הדר ביה מהא דאמר ליה מדה בחבל ואזיל בתר הן חסר הן יתר אימא לא דלא הוו חלוקין עליו חביריו על בן ננס אלא אזלי' בתר לשון אחרון דלא גמר וסקני ליה מאי דקאמר ליה מעיקרא קמ"ל ר' אבא דאפי' הכי חלוקין עליו חביריו ולא אזלינן בתר לשון אחרון : אחר פחות שבלשונות . אחר לשון שהוא קצר בין דאמר ליה מדה בחבל הן חסר הן יתר ובין דאמר ליה הן חסר הן יתר מדה בחבל לא ביטל האי מקמי האי ואזלינן בתר מדה בחבל דהיינו פחות שבלשונות דלשון קצר הוא : מדקאמר שמואל זו דברי בן ננס מכלל דלא סבירא לבן ננס . והא רב ושמואל דאמרי תרויהו וכו' יכול לחזור בו אפי' בסאה האחרונה בין לוקח בין מוכר . משום דכל הכור מלא התנה לו ואכתי אינו מלא הלכך כל זמן שאינו מלא יכול לחזור בו : כור בל' סלע סאה בסלע דהיינו לשון אחרון דקאמר סאה בסלע ראשון ראשון סאה סאה שמדד קנה אלמא דאזלינן בתר לשון אחרון אליבא דשמואל וקשיא דשמואל אדשמואל : אלא זו דברי בן ננס וסבירא ליה כבן ננס דאזלינן בתר לשון אחרון: והאמר שמואל. משום הכי יחלוקו את חדש העיבור בבא המשכיר לתבוע שכירות באמצע חדש העיבור ונותן לו מחצי חודש הבא: אבל בבא המשכיר לתבוע בתחלת החדש כולו יהיב למשכיר משום דהאי דתפיש תפיש ואם איתא דסביר לשמואל דאזלינן בתר לשון אחרון אפי' בא המשכיר בסוף החדש כולו למשכיר מיבעי ליה דהא קאמר מדינר זהב לחדש דהיינו לשון אחרון וקשיא דשמואל אדשמואל :

א) נ"ל ובדין הוא דכוליה דינר יהיב

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה הלך וכו' דמספקא להו אי : (ב) תוס' ד"ה אבל וכו' מהמחליף פרה בחמור כו' על דרב נחמן דאמר זה אומר של אבותי וזה אומר כו' כל דאלים כצ"ל:

אלא לעולם זו ולא סבירא ליה והתם טעמא מאי משום דתפיס הכא נמי הא תפיס אמר רב הונא אמרי בי רב איסתרא מאה מעי מאה מעי מאה מעי איסתרא איסתרא מאי קמ"ל תפוס לשון אחרון הא אמרה רב חדא זימנא דאמר רב אי הואי התם הוה יהיבנא כוליה למשכיר (אי איתמר הא ולא איתמר הא הוה אמינא מיהדר קא הדר ביה אבל הכא) מהו דתימא פרושי קא מפרש קמ"ל:

מתני'

אלא לעולם זו ולא סבירא ליה. הוי מצי לשנויי כדאמרינן לעיל דגבי משכיר איכא למימר מיהדר קא הדר ביה ואיכא למימר פרושי קא מפרש אבל הכא (ב) איכא למימר מיהדר קהדר ולעולם זו וסבירא ליה אלא אע"ג דשני הכי לעיל לא משמע ליה שיהא כן עיקר הטעם ולא עביד מיניה לעיל אלא גריעותא בעלמא ועוד כדפירש הקונטרס דזו משמע דלא סבירא ליה הכי: פרושי קא מפרש. פי' הקונטרס דהכי קאמר ליה בשנים עשר זהובים לשנה לפי שאני סבור שהיא פשוטה אבל אם היא מעוברת אני רוצה שתתן לי דינר זהב לחדש ולא גרסינן לפי זה אי איתמר בהא ולא איתמר בההיא דעל זה אינו מפרש כלום דאמאי לא שמעינן לההיא דהמשכיר מההיא דאיסתרא אלא הכי גרסינן מהו דתימא פרושי קא מפרש כו' ובספר רש"י פי' דפרושי קמפרש קאי אההיא איסתרא מאה מעי כלומר סלע גדול ששוה מאה מעי ושפיר גרים אי איתמר בהא ולא איתמר (ג) בהא ולא תקשה לפרש"י אמאי לא שמעינן ההיא דאיסתרא מההיא דאמר רב ואילו הואי התם יהיבנא כוליה למשכיר דהוה אמינא טעמא דרב לא משום תפוס לשון אחרון אלא משום דקרקע בחזקת בעלים קיימת וא"ת לפירוש רש"י היכי תיסק אדעתין דאיסתרא מאה מעי פרושי קא מפרש ולעולם רב כרבנן דאמרי הלך אחר פחות שבלשונות הא תנן בגט פשוט (לקמן דף קסה: ושם) כתב זוזי מאה דהוו קיימי סלעים עשרין אין לו אלא עשרין זוזי מאה דהוו קיימין סלעין תלתין אין לו אלא מאה אלמא אע"פ שמפרש בהדיא אמרינן הלך אחר פחות שבלשונות ויש לומר דשאני ההיא דגט פשוט שרחוקין זה מזה ולא שייך כולי האי פירושי קא מפרש ומתיישב כאן פי' הקונטרס יותר משום דמעיקרא הקשה הא אמר רב חדא זימנא משמע· דפריך אמאי איצטריך ההיא דאיסתרא ומשני דאיצטריך דלא הוה שמעינן ממשכיר דתפוס לשון אחרון דהוה אמינא דפרושי קא מפרש ומיהו בהשואל (ב"מ דף קב: ושם ד"ה הוש) יתכן טפי כפרש"י דקאי בההוא דמשכיר ופריך והא אמר רב חדא זימנא הכא גבי איסתרא ולרבי יצחק נראה דפרושי קא מפרש דהכא היינו ממש כההיא דלעיל והכי פירושו אי איתמר בההיא דאיסתרא ולא איתמר בההיא דמשכיר הוה אמינא פרושי קא מפרש ההיא דמשכיר ויהא כולו לשוכר דלא אמרינן תפוס לשון אחרון

דלא

אלא לעולם. האי דקאמר זו דברי בן ננס היינו משום דלא סבירא ליה תפוס לשון אחרון אלא ספיקא היא ואזלינן בתר חזקה כרבנן דאמרי הלך אחר פחות שבלשונות ודקשיא לך מהא דרב ושמואל דראשון ראשון קנה דמשמע תפוס לשון אחרון לאו היינו טעמא דהוא הדין אי אפיך ואמר סאה בסלע כור בל' אני מוכר לך דראשון ראשון קנה משום דמספקא לן אי תפסינן לשון ראשון או לשון אחרון אזלינן בתר חזקה: דהתם. גבי מרחץ טעמא מאי יחלוקו משום דתפיס כל אחד החצי כדאוקימנא בבא באמצע החדש והוא הדין לרבנן דאזלי' בתר פחות שבלשונות שהמוכר מוחזק הוא וכגון שקבל כבר הדמים הכא נמי גבי ראשון ראשון קנה היינו טעמא דהוא תפיס דמה שתפס לא מפקינן מיניה ולא משום לשון אחרון דהוא הדין אי אמר איפכא והא ליכא למימר דשמואל כבן ננס סבירא ליה דתפוס לשון אחרון כדאמר ראשון ראשון קנה דמשמע תפוס לשון אחרון והאי דאוקי למתני' דהתם בבא באמצע חדש כו' היינו טעמא כדאמרן לעיל דאיכא למימר מיהדר קמהדר ביה ואיכא למימר פרושי קמפרש אבל היכא דודאי קהדר ביה סבירא ליה תפוס לשון אחרון כבן ננס ליכא למימר הכי דכיון דאמר זו דברי בן ננס משמע דלא סבירא ליה ועוד דבהא לא פליג שמואל עליה דרב דאמר חלוקין עליו חביריו על בן ננס ואשמועינן דההיא משנה דמרחץ רבנן היא ולא מספקא לן אי פרושי מפרש אי לא אלא ודאי מיהדר הדר ביה ומכחיש לשון אחרון את הראשון ואפ"ה קתני יחלוקו דלא אמרינן תפוס לשון אחרון אלא ספיקא היא וכיון דאשמועינן רב התם גבי מרחץ מיהדר קהדר ביה ולאו פרושי קא מפרש שמואל נמי הכי סבירא ליה ועוד דשמואל נמי קאמר אבל חכמים אומרים כו' אלמא סבירא ליה דההיא משנה דמרחץ רבנן היא ומיהו ליתא הלכתא כרב דאמר בסמוך אי הואי התם הוה יהיבנא כוליה למשכיר דתפוס לשון אחרון כבן ננס ולא כשמואל דאוקמה בבא באמצע החדש אלא כרב נחמן דפליג עלייהו התם ואמר קרקע בחזקת בעליה עומדת ואפילו בא בסוף החדש כולו למשכיר שהספק לאו עכשיו נולד שמתחלת החדש נולד והעמד קרקע על חזקתו ונמלא שדר (א) על בית של חבירו וצריך להעלות לו שכר ואע"ג דאפיך מיפך וא"ל מעיקרא מדינר זהב לחדש בשנים עשר זהובים לשנה קאמר רב נחמן נמי כולו למשכיר דטעמא לאו משום תפוס לשון אחרון הוא אלא ספוקי מספקא ליה כשמואל רביה וספיקא

שדי לה אתחלת החדש וקרקע בחזקת בעליו תעמידנו והכי הלכתא דאמרינן בפרק המקבל והא קיימא לן כרב נחמן דאמר קרקע בחזקת בעליה עומדת התם לאו מלתא דעביד לאיגלויי היא כו' וגבי מתני' דהכא נמי ליתא הלכתא כבן ננס לתפוס לשון אחרון אלא ספיקא היא כשמואל וכרב נחמן וקרקע בחזקת בעליה עומדת והלך אחר פחות שבלשונות כרבנן ויד מוכר על העליונה וגבי כור בשלשים סאה בסלע נמי כיון דמטלטלי נינהו מודי רב נחמן דראשון ראשון קנה דמאי דתפיס תפיס דבקרקע הוא דאמרינן לעולם בחזקת בעלים הראשונים קיימא דקרקע איננה נגזלת אבל במטלטלין הלך אחר המוחזק מעכשיו: כבפ"ק דסנהדרין (דף יז:) אמרי בי רב [רב] הונא והאמר רב הונא אמרי בי רב אלא רב המנונא כלומר כל היכא דאמרינן אמרי בי רב דמשמע תלמידי דרב היינו רב המנונא שהיה תלמידו של רב ואמר ההלכה משמו של רב והכי מוכח לקמן דפרכינן והא אמרה רב חדא זימנא: איסתרא מאה מעי מאה מעי איסתרא. אמר לחבירו בכמה תפן זה אמר ליה איסתרא מאה מעי חייב לו ואם אמר מאה מעי איסתרא חייב לו איסתרא: תפוס לשון אחרון. כבן ננס איסתרא סלע מדינה והוא חצי דינר שהוא שמיני שבסלע צורי כדאמרינן בהחובל בהתוקע לחבירו (ב"ק לו:) וחצי דינר תשעים ושש פרוטות שהפרוטה אחד משמונה באיסר והחצי דינר שלש מעות כסף שהוא ו' פונדיונין והפונדיון שני איסרין הרי שנים עשר איסרין לחצי דינר תן לכל איסר ח' פרוטות הרי תשעים ושש נמצא מאה מעי דהיינו ק' פרוטות יתירים על איסתרא ארבע פרוטות. מעות סתם היינו פרוטות של נחשת והכי מוכח בפרק הזהב (ב"מ מה·) דאמרינן תא שמע הפורט סלע ממעות מעשר שני ב"ש אומרים בכל הסלע מעות כו' השתא לב"ש לגבי פריטי מחללינן כו' אבל של כסף שיש ששה בדינר נקראין מעות כסף: אי הואי התם. כשבא מעשה לפני ר"ש בן גמליאל ולפני ר' יוסי ואמרו יחלוקו: הוה יהיבנא כוליה למשכיר. משום דתפוס לשון אחרון: מהו דתימא. לאו משום דאית ליה תפוס לשון אחרון קאמר יהיבנא כוליה למשכיר אלא משום דאיכא למימר פרושי קמפרש ולא מיהדר הדר ביה כלל אלא נתכוין ליטול דינר זהב לכל חדש והיה ירא שמא תתעבר השנה ופירש הך שנה דאמרי לך י"ב דינר לשנה לא בשנה מעוברת קא אמינא אלא בשנה פשוטה שמגיע דינר לכל חדש דכל היכא דאיכא למימר פרושי קמפרש ולא יסתרו הלשונות זו את זו יש לנו לומר דמפרש הוא ואינו חוזר מדיבורו והלכך ודאי אזיל בתר לשון אחרון דפירוש הוא לראשון אבל איסתרא מאה מעי שהאיסתרא צ"ו פרוטות וסותרין הלשונות זה את זה והאי דקאמר איסתרא מאה מעי כאילו אמר צ"ו מעות מאה מעות דמי אלא שכך היו רגילין לדבר בקוצר לשון לקרות לצ"ו פרוטות איסתרא התם קאמר רב הלך אחר המוחזק כשמואל ורבנן דפליגי אבן ננס: קמ"ל. רב דכבן ננס סבירא ליה והך דאיסתרא מאה מעי לבסוף איתמר כן נראה בעיני ובבבא מציעא פרק השואל הכי גרסינן ליה מהו דתימא פרושי קמפרש קמ"ל ולא גרסינן אי מהתם הוה אמינא פרושי קא מפרש דבהא דאיסתרא מאה מעי פרושי קא מפרש ליכא למימר דודאי איסתרא הוי פחות ממאה מעי ודמי ממש למתניתין דהן חסר הן יתר מדה בחבל ורבינו זקני זצ"ל בבבא מציעא (דף קב:) כך פירש אי מהתם הוה אמינא טעמא דאיסתרא מאה מעי לאו משום דתפוס לשון אחרון אלא דהאי כוליה חד לשון הוא אלא פרושי קמפרש סלע גדול שיהא שוה מאה פרוטות וכי אמר ליה מאה מעי איסתרא הכי אמר ליה מאה פרוטות רעות שאין שוות אלא סלע ולא נהירא לי כלל דהא רב לאו דוקא איסתרא נקט דהוא הדין אי קאמר צ"ו פרוטות דליכא למימר פרושי קמפרש כי קאמר אחרי כן מאה פרוטות ועוד אדרבה מתניתין איכא למימר פרושי קמפרש [בשני עניינים] כדאמר לעיל וכדפרישית לבסוף והשתא דסבירא ליה לרב תפוס לשון אחרון בעינן לפרושי הא דרב ושמואל דאמרי תרווייהו כור בשלשים סאה בסלע ראשון ראשון קנה לרב טעמא משום תפוס לשון אחרון ואי אפיך מיפך לומר סאה בסלע כור בשלשים לא קנה עד שימשוך סאה אחרונה ולשמואל דמספקא ליה ואוקימנא לדידיה משום דמאי דתפיס תפיס בתרווייהו אמרינן ראשון ראשון קנה:

בז א מיי' פכ"ז מהל' מלוה הלכה טו ועי' בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין לד טור ש"ע ח"מ סי' מב סעיף ב וע"ש והלך אחר פחות שבלשונות:

רבינו גרשום

אלא לעולם זו ולא סבירא ליה. דאזלינן בתר לשון אחרון וגבי משכיר מרחץ לחבירו בי"ב זהובין לשנה מדינר זהב לחודש טעמא מאי אמר שמואל בא בתחלת החדש כולו למשכיר משום דהמשכיר תפים דאכתי לא עמד באותו המרחץ השוכר אותו חדש העיבור והכי נמי להיכא דבא בסוף החודש כולו לשוכר דהא תפיש השוכר שכבר עמד בו החדש כולו ולהכי בבא באמצע החודש דתפיש האי כי האי יחלוקו והכי נמי להיכא דאמר ליה כור בל' סאה בסלע אני מוכר לך משום הכי ראשון קנה דהא תפיש כל סאה וסאה ולא משום הכי דאזלינן בתר לשון אחרון אבל גבי רישא יכול לחזור בו דהא לא תפש כל הכור משלם ואיהו אתני ליה למזבן כל הכור כשהוא שלם ולא לחצאין: אמר רב הונא אמרי בי רב. משמע דרב להיכא דאמר ליה שכיב מרע בעל פה או בשטר הבו לפלוני איסתרא מאה מעי אזלינן בתר לשון אחרון ויהבי ליה מאה מעי. אמר הבו ליה מאה מעי איסתרא יהבו ליה(א) בסלע איסתרא: והא אמרה רב זימנא חדא. דאזלינן בתר לשון אחרון דאמר אי הואי התם היכא דשכר מרחץ לחבירו בי"ב זהובין לשנה מדינר זהב לחודש יהיבנא ליה דינר זהב כוליה למשכיר אפי' בא המשכיר בסוף החדש שמשום דאזלינן בתר לשון אחרון: ודאי התם לענין מרחץ פשיטא ליה דכוליה למשכיר דאזיל בתר לשון אחרון אבל הכא באמרי בי רב מהו דתימא סד"א האי דקא יהבי ליה מאה מעי לאו משום דאזלינן בתר לשון אחרון אלא פירושי קמפרש כלומר כי האי איסתרא קאמינא דיהבי לי' דליהוי שוה מאה מעי להכי קאמר מאה מעי קמ"ל דלהכי הדר אמר מאה מעי איסתרא דאזלינן בתר לשון אחרון:

א) נ"ל יהבו ליה סלע דהיינו איסתרא

רש"ל פ"א

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה דהתם וכו' ונמלא שדר בשל בית חבירו כצ"ל ותיבת על נמחק: (ב) תוס' ד"ה אלא וכו' אבל הכא מיהדר כצ"ל ותיבות איכא למימר נמחק: (ג) ד"ה פרושי וכו' ולא איתמר בההיא ולא הקשה וכו' דאמר רב אינו כואי·

מתני' *בסימניו ובמצריו (א) פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה : גמ' איתמר רב הונא אמר ב שתות כפחות משתות רב יהודה אמר שתות כיותר משתות רב הונא אמר שתות כפחות משתות הכי קאמר פחות משתות ושתות בכלל הגיעו יותר משתות ינכה רב יהודה אמר שתות כיותר משתות הכי קאמר פחות משתות הגיעו עד שתות ושתות בכלל ינכה מיתיבי בסימניו ובמצריו פיחת שתות או הותיר שתות הרי הוא כשום הדיינין הגיעו והא שום הדיינין דשתות כיותר משתות הוא אמר לך רב הונא ולטעמיך הגיעו קא תני (ב) אלא כשום הדיינין ולא כשום הדיינין כשום הדיינין לשתות ולא כשום הדיינין דאילו התם בטל מקח ואילו הכא הגיעו רב פפא זבן ארעא מההוא גברא אמר

מתני' בסימניו ובמצריו · האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך בתוך הסימנין והמצרים הללו שאתה רואה הכל קח לך : (ג)פחות משתות הגיעו · דהיינו טפי מרובע לסאה כפלי כפלים דשתות היינו קב לסאה וה"נ טעמא דלא דמי לכן חסר כן יתר דהתם הוי שיעוריה ברובע לסאה אבל הכא בעי טפי דהא כיון דאמר בית כור עפר אני מוכר לך כהן חסר כן יתר דמי כדאוקימנן לעיל* והשתא דאמר בית כור בסימניו ובמצריו אני מוכר לך מטפינן שיעורא ואמרי' אפילו פחות משתות הגיעו דכיון דהראה לו המצרים כמאן דזבין ליה שדה זו סתמא דמי כמות שהוא בין קטן בין גדול אלא דאהני מאי דאמר בית כור שיהא קרוב לבית כור שאינו חסר יותר משתות וכן דלא ליהוי מותר יתר על שתות: הכי גרסי' בסדר המשנה (ד)פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה ובגמ' פליגי אמוראי בשתות עצמה אי הוי כפחות משתות והגיעו וה"ק פיחת מן הבית כור שתות וכ"ש פחות משתות הגיעו אבל יותר משתות ולמטה עד שתות ולא שתות בכלל ינכה או דלמא שתות כיתר משתות וה"ק פחות משתות הגיעו כלומר אם יש אונאה ביניהן פחות משתות כגון שהותיר או חיסר פחות משתות הגיעו אבל יותר משתות עד שתות ושתות בכלל ינכה: ינכה · מן הדמים ואם הותיר יחזיר לו קרקע והאי שתות לאו משום דין אונאה דאין אונאה אלא למטלטלי אבל במקרקעי אין אונאה שאם מכר לו שוה פרוטה במנה או שוה מנה בפרוטה הגיעו אלא שיעורא דרבנן היא דהכי מחיל איניש היכא דאמר בסימניו ובמצריו טפי לא מחיל : גמ' שתות · הגיעו כפחות משתות היכא דא"ל בסימניו ובמצריו(ה) וה"ק פחות משתות ושתות הגיעו דהאי דקתני פחות משתות הגיעו היינו פיחת מן הבית כור שתות וכ"ש פחות משתות הגיעו וממתני' דקתני עד שתות ינכה משמע ליה לרב הונא עד ולא עד בכלל ולרב יהודה עד ועד בכלל : מיתיבי · לרב הונא : הכי גרסינן בתוספתא(פ"ו) בסימניו ובמצריו פיחת שתות או הותיר שתות כשום הדיינין הגיעו בכתובות בפרק אלמנה ניזונת (דף צט:) תנן שום הדיינין שפחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל · שום הדיינין ב"ד שירדו לשום נכסי יתומים למכרן למזון האשה והבנות : והא שום הדיינין · דטעות שתות דידהו הוי ביטול מקח כיתר משתות כדתנן בפרק אלמנה ניזונת כדפרישית וכיון דמדמי שתות דמכירת בית כור דמתני' כשום הדיינין אלמא כיתר משתות הוא ויחזיר וקשיא לרב הונא והאי דקתני הגיעו לקמיה מפרש לה שפיר : אמר לך רב הונא ולטעמיך הגיעו קתני · דמשמע דהוי כפחות משתות ואדמקשית לי מרישא תקשי לך מסיפא אלא ודאי ה"ק פיחת שתות או הותיר שתות הגיעו כשום הדיינין דאמרי' נמי הגיעו ורשב"ג הוא דפליג בכתובות ואמר א"כ מה כח ב"ד יפה ולכך הוי מכרן קיים והגיעו דקתני הכא אתרוייהו קאי דהוי שתות דידהו כפחות משתות וקשיא לרב יהודה ואמר לך רב יהודה לדידי נמי ל"ק דאיכא לתרוצי כשום הדיינין ולא כשום הדיינין כו' דהאי דקתני הגיעו לאו משום דשתות הוי מחילה כפחות משתות (ו) ולעולם שתות כיתר משתות ויחזיר והאי דקא מדמי ליה לשום הדיינין ה"מ בשתות כי היכי דבשום הדיינין לא הוי מחילה ה"נ לא הוי מחילה ולא כשום הדיינין דבשום הדיינין הוי השתות ביטול מקח כדתנן התם מכרן בטל ואילו הכא הגיעו כלומר אין המקח בטל אלא מקחו קיים ויחזיר כדתנן במתני' עד שתות ינכה ואתא לאשמועינן אע"ג דדמו להדדי דבתרוייהו שתות כיתר משתות אפ"ה התם ביטול מקח ואילו הכא המקח קיים והתם היינו טעמא דכיון דטעו ב"ד חוזרין מכל מה שטעו אבל הכא דתרוייהו חפצים במכר זה למכור וזה ליקח המקח קיים והאונאה יחזיר כן נראה בעיני שיטה זו וכן עיקר דליכא הכא תיובתא לא לרב הונא ולא לרב יהודה וה"נ מסתברא מדתרצינן כשום הדיינין כו' ולא כשום הדיינין כו' ואין כתוב בספרים אלא כשום הדיינין הלכך ליכא לפרושי דמסקנא דמאן דאמר ולטעמיך הוא כו' יש לשונות אחרים ואין בהן ממש וזה שלי הוא ועיקר (והשתא לא איפשיט לן אי כרב הונא אי כרב יהודה) ויש מפרשים אמר לך רב הונא ולטעמיך הא מתרצתא היא משבשתא היא דקתני הגיעו דאי שתות כיתר משתות דמי ינכה איבעי ליה למימר ומאי קתני הגיעו אלא הכי קתני לה בסימניו ובמצריו הרי זה כשום הדיינין לשתות דלא יהבינן ליה ז' ומחצה לכור ולא כשום הדיינין ממש כלומר ולא לגבי מקח כשום הדיינין הוא דאילו כשום הדיינין שתות בטל מקח ואילו הכא הגיעו לעד שתות ושתות עצמו הגיעו ולשון זה כתוב בספרים אלא כשום הדיינין ולא כשום כו' : *אמר ליה · ההוא מוכר לרב פפא הך קרקע דמזבנא לך הויא עשרים גריוי מישחא עשרים סאין מדתה וכגון דאמר ליה בסימניו ובמצריו ולא הוי אלא חמיסר דהיינו פחות רביע : אמר ליה · אביי לרב פפא סברת וקבילת : הני מילי · מתניתין היכא דלא קים ליה ללוקח במדת השדה אבל מר קים ליה בגויה מכיר אתה שדה זו ויודע היית שאין בו אלא חמשה עשר וכיון דידעת מחלת והכי הלכתא :

שייך לע"ב

דלא מהדר הדר ביה אלא פרושי קא מפרש וה"ק ליה בי"ב זהובים לשנה ומשום דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף הוצרך להתנות שהיה לו ליתן לסוף כל חדש דינר / מאותן י"ב זהובים שהוא חייב לשנה וכן יש לפרש בהשואל(ב"מ קב:) ואיצטריך כל תלת מילי דרב דההוא דאיסתירא אית למימר דלא הוי מטעם תפוס לשון אחרון אלא משום דפרושי קא מפרש כפירוש רש"י ומההיא דהמשכיר נמי לא שמעינן דתפוס לשון אחרון דאיכא למימר פרושי קא מפרש כפי' הקונטרס או משום דסבר כרב נחמן דקרקע בחזקת בעליה קיימא הלכך איצטריך ההיא דכור בשלשים סלע דראשון ראשון קנה ואי מההיא הוה אמינא משום דתפיס אפי' אפיך מיפך כמו לשמואל להכי איצטריך כולהו ולא ידע ר"י דמנא לן א"כ דסבר רב דתפוס לשון אחרון אלא נראה משום דהנך דיחויי לאו עיקר טעם נינהו ואיצטריכו נמי שלשה מילי דשמואל דמההיא דאוקי שמואל בבא באמצע החדש הוה אמינא כדדחי לעיל ר' אבא דפרושי קא מפרש ולעולם בעלמא תפוס לשון אחרון וההיא דראשון ראשון קנה הוה אמינא משום דתפוס לשון אחרון הוא כמו לרב להכי איצטריך לאשמועינן אבל חכמים אומרים הלך אחר פחות שבלשונות וההיא דבבא באמצע החדש איצטריך לאשמועי' דזו ולא סבירא ליה ולפרש המשנה וההיא דראשון ראשון קנה דאיצטריך לאשמועי' דתפיסה שלו תפיסה היא דמההיא דהמשכיר לא שמעינן תפיסה דאיכא למימר משום דאודי ליה : הכי גרסי' פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה · אבל ספרים דגרסי פחות (ז) משתות הגיעו יפרש רב יהודה פיחת עד שתות ולא שתות בכלל אע"ג דלא קתני עד וכענין זה יש בהזהב* כמה תהא הסלע חסר' ולא יהא בה אונאה ובעי למימר עד כמה ולגירסא זו קשה דקאמר בגמרא ורב הונא ה"ק פחות משתות ושתות עצמו הגיעו הא להדיא אתיא מתני' כוותיה וא"ת בשלמא רב יהודה דאמר שתות כיתר משתות ניחא הא דלא תנן שתות ינכה משום דה"א דיתר משתות מקחו בטל אלא לרב הונא דאמר שתות כפחות משתות ליתני שתות הגיעו וכ"ש פחות וי"ל דנקט הכי ליתנטעס לדבר דדבר פשוט הוא בפחות משתות ואמר ממילא דשתות כפחות משתות והשתא דאתינן להכי לרב יהודה מצינו לשנויי סיפא כהאי גוונא : ה"ג ולטעמיך הא הגיעו קתני אלא כשום הדיינין ולא כשום הדיינין כו' · והכי פירושו אמר לך רב הונא אדמקשית לי תסייעני מדקתני הגיעו דמשמע דשתות כפחות משתות אלא הא דקתני כשום הדיינין לאו משום דליהוי כיתר על שתות אלא כשום הדיינין לשתות דכמו ששיעורו התם כמו כן שיעורו כאן לאפוקי שלא שיערו ברובע לסאה כמו בכן חסר כן יתר ורב יהודה דאותיב מינה לרב הונא משמע ליה דהכי קתני פיחת עד שתות או הותיר עד שתות הרי הוא כשום הדיינין והגיעו דהא בשום הדיינין נמי עד שתות הגיעו אבל שתות ויתר על שתות לא הגיעו : ושמואל

[ב"מ דף נא:]

רבינו גרשום

פיס' בסימניו ובמצריו. של שדה הראה לו המוכר ללוקח דאמר ליה בית כור עפר בסימניו ובמצריו אני מוכר לך הואיל דהראה לו סימניו ומצריו גמר וקנה אפי' פחות שתות כל השדה הגיעו. משום דסימניו ומצריו קא מקני ליה כעין שהוא ועד שתות פחת ינכה לו מן הדמים. כלומר אם פיחת לו יותר משתות כגון שליש או רביע או חומש עד שתות מן השדה ינכה לו מן הדמים כנגד הפחת: רב הונא ורב חסדא פליגי א)אדמי' דקתני עד שתות ינכה רב הונא אמ' שתות כפחות משתות. דכי היכי דפחות משתות כגון שמינית שביעית הגיעו הכי נמי פיחת שתות עצמו הגיעו ולא ינכה לו דהכי קאמר מתני' פיחת שתו' הגיעו אבל אי פיחת שליש או רובע או חומש או עד שתות מן השדה ינכה אבל שתות דמועט הוא הגיעו משום דעד שתות ינכה ולא השתות בכלל (דעד השתות אמרי' ולא עד בכלל) . ורב יהודה אמר שתות עצמה כיותר משתות דמי. דכי היכי דיותר משתות ינכה דאי פיחת לו שלישית ורביעית וחמישית דינכה לו ה"נ שתות עצמה ינכה לו דהכי קתני מתני' פחות משתות כגון שביעית או שמינית הגיעו : עד שתות ושתות בכלל. הרי הוא כפחות חומש או רובע וינכה: מיתיבי פיחת שתות או הותיר שתות. להיכא דמכר לו קרקע : הרי הוא כשום הדיינין . דאי שיימו דיינין(מעות) [קרקע] של יתומין ומעו שתות בטל מקח: והא שום הדיינין . להיכא דטעה שתות דמי כמאן דטעי יותר משתות וקשיא לרב הונא דאמר שתות כפחות משתות דמי הגיעו ולא השתות בכלל ינכה והכא קתני דשתות טותר משתות דמי וכי היכי דיותר משתות בטל מקח ה"נ שתות עצמה דעד ועד בכלל הוא: אמר לך רב. הונא ולטעמיך . הא מתרצתא היא משבשתא היא דקתני הגיעו דאי כיותר משתות דמי ינכה מיבעי ליה למימר ואמאי קאמר הגיעו : אלא הכי קתני להבסימניו ובמצריו הרי זה כשום הדיינין ולא כשום הדיינין ממש . כשום הדיינין לשתות ממש ולא יהבי ליה ז' קבין ומחצה לכור ולא גבי מקח וממכר כשום הדיינין (הוא) דאילו בשום הדיינין שתות בטל מקח ואילו הכא הגיעו דעד שתות ושתו' עצמה

א) נראה דצ"ל פליגי בפירושא דקתני עד שתות .

עין משפט נר מצוה

כח א ב מיי' פכ"ח מהל' מכירה הלכה יב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן ריח סעיף טו :

הגהות הב"ח

(א)במשנה פחת משתות: (ב)גמ' הגיעו קא תני(אלא) תז"מ ונ"ב גירסת רשב"ם א"ל רב יהודה כשום הדיינין :(ג) רשב"ם ד"ה פחת שתות וכו' קב לסאה והיינו טעמא דלא דמי וכו' ואמרי' אפי' פיחת שתות : (ד) ד"ה ה"ג בסדר המשנה פחת משתות : (ה) ד"ה שתות וכו' ובמצריו הס"ד ואח"כ מה"ד הכי קאמר וכו' דהא דקתני פחת משתות הגיעו היינו פיחת מן הבית כור נ"ב פירוש לפירושו דבמתני' גרסינן פחת ורב הונא קמפרש כמו פיחת עם יו"ד וה"ק פיחת מן הבית כור שתות ורב יהודה קמפרש פחות משתות אבל בתוס' משמע דל"ג פיחת וגם לרב הונא גרסי' פחות משתות. (ו) ד"ה אמר לך וכו' דלעולם שתות : (ז) תוס' ד"ה ה"ג פחות וכו' ספרים דגרסי פחות שתות :

אמר ליה הויא עשרין גריוי משחיה ולא הואי אלא חמיסרא אתא לקמיה דאביי אמר ליה א)סברת וקבילת והתנן פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה הני מילי היכא דלא קים ליה בגוה אבל היכא דקים ליה בגוה סבר וקביל והא עשרין אמר לי אמר ליה ב)דעדיפא כעשרין תניא ר' יוסי אומר ג)האחין שחלקו כיון שעלה גורל לאחד מהן קנו כולם מ"ט אמר ר' אלעזר כתחלת ארץ ישראל מה תחלה בגורל אף כאן בגורל אי מה להלן בקלפי ואורים ותומים אף כאן בקלפי ואורים ותומים אמר רב אשי בההוא הנאה דקא צייתי להדדי גמרי ומקנו להדדי: איתמר א)שני אחין שחלקו ובא להן אח ממדינת הים רב אמר ד)בטלה מחלוקת ושמואל אמר מקמצין אמר ליה רבא לרב נחמן לרב דאמר בטלה מחלוקת אלמא הדר דינא אלא מעתה הני בי תלתא דקיימי ב)ואזול בי תרי מינייהו ופלוג הכי נמי דבטלה מחלוקת הכי השתא התם נחיתי אדעתא דבי תלתא מעיקרא הכא לא נחיתי אדעתא דבי תלתא מעיקרא אמר ליה רב פפא לאביי לשמואל דאמר מקמצין למימרא דקם דינא ג)והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו כור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה התם

והא עשרים אמר. · ולדעת כן אמר לי כך שישלים לי הפחות משדה אחר או ינכה לי מן הדמים דלדעת כן אמר לי עשרים שהוא עצמו היה סבור דהויא כ' ועל מנה להשלים לי מדת כ' אמר לי עשרים: א"ל · אביי מאי למימר לך דהאי דקאמר כ' לא לתת לך כ' שהרי גם הוא היה יודע שאין בשדה אלא חמיסר אלא דעדיפא כעשרין של שדה אחר אמר לך ולהשביח מקחו אמר כן: תניא ר' יוסי אומר כו' · איידי דאיירי במתני' במוכר קרקע לחבירו במדה ומצא יותר מכדי מדתו דמחזיר ולא אמרינן בטל המכר נקט נמי להך דאיתמר לקמן שני אחין שחלקו ובא להן אח דקאמר שמואל מקמצין מחזיר את מה שיש לו יותר דומיא דמתני' ואגב גררא דהאי קתני ברישא הך ברייתא לאשמועינן דחלוקה בגורל קניא דעלה פליגי רב ושמואל היכא דחלקו ובא להן אח דדמיא להך דר' יוסי שלא עלה הגורל לכולן: האחין שחלקו · בירכו שנים ושלשה חלקין שוין ואח"כ יפילו גורלות וה"ה לשותפין: כיון שעלה כו' · שנפל הגורל על אחד מהם והוברר חלקו: קנו כולן · כלומר זה קנה לגמרי בגורל ולא יוכלו לחזור בו ואם הם שנים זה קנה חלקו שנפל עליו הגורל וגם חבירו קנה דעל מי יפול גורל שני כי אם על השני ואם ג' אותו שנפל לו הגורל קנה חלקו והשנים קנו בין שניהם שני החלקים לחלוק ביניהם כל שעה שירצו אף לחלוק בענין אחר ואחר כך יפילו גורלות ומיהו היכא דנפל הגורל לכולן פשיטא דקנו כולן ואע"ג דלא אחזוק כל אחד בשלו דכיון דמוחזקין ועומדין הן כולן בכל הקרקע אין הגורל מקנה להן כלום אלא מברר לכל אחד חלקו המגיעו (ולא שנא קרקע ולא שנא מטלטלין כיון שעלה הגורל לזה קנה חברו כמו כן חלקו המגיעו מיד בלא נפילת גורל דהא לא מפליג גמרא בין מקרקעי למטלטלין הכא מידי): מ"ט · במאי קנו הרי לא נפל גורל ולא החזיקו כל אחד בשלו עדיין דאי אחזוק מאי למימרא: בקלפי ואורים ותומים · כדאמרינן ביש נוחלין (לקמן דף קכב.) אלעזר מלובש אורים ותומים ויהושע וכל ישראל עומדין לפניו קלפי של שבטים וקלפי של תחומין מונחין לפניו והיה מכוין ברוח הקודש כו': אמר רב אשי · לעולם כתחלת ארץ ישראל קונה גורל ודקשיא לך אי מה להלן כו' היינו טעמא דלא צריך כולי האי משום דגמרי בלבב שלם ומקנו למי שיעלה הגורל מיד מהני גמר דעתם עם הגורל כאורים ותומים דמהני אפילו היכא דלא גמרי ומקנו דבההיא הנאה דלייתי להדדי ונשמעין זה לזה לחלוק בגורל כדי שיטול כל אחד חלקו בפני עצמו דאינן חפצים עוד בשותפות הלכך אין רוצין שיהא עוד עכוב בדבר וגמרו ומקנו אהדדי כן זקוק אני לפרש שהרי אין כתוב בספרים אלא אמר רב אשי הלכך לא בא לסתור טעמו של ר' אלעזר אלא לתרצו: שני אחין שחלקו · קרקעות: בטלה מחלוקת · ויחלקו לכתחלה בשלשה חלקים ובגורל דהכי נמי דנפל גורל לאחד מהן קנו כולן הני מילי היכא דחלקו כראוי אבל היכא דכל אחד נטל יותר מחלקו חלוקה בטעות הוא והדרא: מקמצין · נוטל כל אחד שליש מחלקו ונותנין לזה כגון שירשו שש שדות ונטלו זה שלש וזה שלש ובא להן אח זה נותן לו שדה אחת וזה נותן לו שדה אחת הרי לכל אחד שני שדות והנם שוים: הדר דינא · כלומר חוזרת החלוקה בשביל שנטלו חלקם שלא מדעת את השלישי: אלא מעתה הני בי תלתא · אחין או שותפין דקיימי ואזול בי תרי מינייהו ופלוג בלא ידיעת השלישי בשלשה חלקים בפני שלשה בית דין הדיוטות כדאמרי' באלו מציאות (ב"מ דף לב:) : הכי נמי דבטלה מחלוקת · כשיבא השלישי ויאמר איני חפץ בהך חלוקה בתמיה. מהכא שמעינן דפשיטא להו דתלתא אחים או תלתא שותפין אי נמי תרי אחי או תרי שותפי כדמוכח באלו מציאות (שם דף לא:) באיסור ורב ספרא דעבוד עיסקא בהדי הדדי והלך רב ספרא ופלג בלא דעתא דאיסור באפי תרי כו' ופלג חד בלא דעתא דחבריה וכגון דפלג בלא דעתא דחבריה באפי תלתא ואית ליה סהדי דפלג כדאמרינן באלו מציאות תתקיים החלוקה ואין חבירו יכול לערער עליה ואם חלק שלא בפני בית דין לא כלום הוא ומה שהשביחו הנכסים השביחו לאמצע והני מילי מידי דלריך שומא אבל חלוקת מעות דלא צריך שומא אין צריך לחלוק בפני ב"ד: אדעתא דבי תלתא · בשלשה חלקים חלקו הכל דמטי לכל חד חלק הראוי לו הלכך לדעתו לא חיישינן דאילו הוה הכא נמי הוה פליג בגורל אבל הכא דאגלאי מילתא לבסוף דנטל יותר מדאי טעות הוא ובטלה מחלוקת: ולשמואל דאמר מקמצין אלמא קם דינא · דכל מי שנוטל דבר הראוי לו אלא שאינו נוטל כשיעור הראוי לו אלא יותר וה"ה לפחות קאמר שמואל דמאי דתפיס תפיס אי הכי אמאי אמר שמואל יכול לחזור בו מוכר ואפילו בסאה אחרונה ומוציא מיד הלוקח כ"ש סאין שבאו כבר לידו ואמאי הא כיון דהוה ראוי ליטול כור כדאתני ליה מוכר במה שזכה כבר יזכה אף על גב דלא בא לידו כשיעור הראוי לו אלא לאו שמע מינה דהדר דינא היכא דנטל פחות. וכל שכן היכא דנטל יותר כדלעיל וקשיא דשמואל אדשמואל:

ומשני

ושמואל אמר מקמצין · פ"ה שיתן לו כל אחד שליש ויחלקו ומשמע מתוך פירושו שלא בגורל וקשה דלמה יגרע הוא שהם נטלו בגורל והם יתנו מה שירצו בלא גורל ולימא להו מעלינן להו כנכסי דבר מריון(א)וקי"ל כרב יוסף בפ"ק(לעיל דף יג:ושם) ואפי' בגורל אין לו להטיל עם כל אחד ואחד בפני עצמו אלא עם שניהם יחד כדי שיפול לו חלק בבת אחת אלא מפרש ר"י מקמצים כגון אם יש להן שלש שדות ולקחו כל אחד שדה והשלישית חלקו וכשבא אחיהם יפילו גורל על כל השדות ובאיזה שיפול גורלו יזכה ולענין זה לא בטלה מחלוקת שאם יפול השדה השלישית לחלקו זכו הראשונים בחלקם כמו שהיו הראשונים מתחלה ואפילו נפל לו שדה שהיה של אחד מהן מכל מקום לא יחלוקו כל המותר אלא שדה שלישית שהיה מחלה לזה ומחלה לזה יהיה כבתחלה ושדה שניה יחלוקו וכן הני (ב) בי תלת דקיימי ואזול תרי מינייהו ופלוג פירוש כשנפל לזה שדה ולזה שדה ושדה שלישית נשארה כשיבא שלישי יפילו גורל על הכל ואם יפול אותו שדה הנשאר לחלקו זכו הראשונים בחלקם ולא כפ"ה דמועלת חלוקתם לגמרי אף לשלישי ואע"ג דפלוג בלא דעתיה ומה שהביא ראיה אינה ראיה דהתם במטלטלין אבל במקרקעי דשייך קפידא ברוחות אין אחד יכול לחלוק בלא דעת חברו כדאמרינן באלמנה ניזונת(כתובות דף ק· ושם) יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן כו' משמע התם דאי לאו משום מה כח בית דין יפה הוה אמינא אע"ג דלא טעו הגדילו יכולין למחות ברוחות והכא דלא שייך מה כח ב"ד יפה למה לא יוכל למחות כי פלג חד בלא דעתא דחבריה ומיהו לפר"י דמפרש התם דבוררין להן חלק יפה בלא גורל קאמר לא קשיא מידי לפ"ה דאי לאו מה כח ב"ד יפה לא הוה מהני בלא גורל אבל בגורל מהני ואפילו בלא מה כח ב"ד יפה [חולקין] ואפילו לפירוש ר"ת דע"י גורל קאמר איכא למימר דהתם ודאי שהיתומין קטנים ואין אחד מהן תובע לחלוק אי לאו מה כח ב"ד יפה היו יכולין למחות אבל אם אחד מהן גדול ותובע לחלוק כי הכא בלא כח ב"ד יפה חולקין ד) :

וכא

עין משפט נר מצוה

בט א ב מיי' פכ"ח מהל' מכירה הל' יג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רית סעיף טז :

ל ג מיי' פ"ב מהל' שכנים הלכה יא ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן קעג סעיף ג

לא ד מיי' פ"י מהל' נחלות הל' א סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סימן קעה סעיף ג :

רבינו גרשום

הגיעו : משחה. מדתה: והאנן תנן פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה . והכא קא חסר רובע : סר קים ליה בגויה. דלא הויא כ' אלא חמיסר : דעדיפא כעשרים . כי היכי דקרקע אחרת של כ' הכי נמי הא שויא כעשרים דשפירא היא: כיון שעלה גורל לאחד מהן . אע"ג דעדיין לא עלה לאידך הגיעו ולא אפשר בחזרה : בקלפי. ארגז שמצניעין שם הגורלות : דקא צייתי להדדי . למיפלג בגורל : גמרי ומקני להדדי. אע"ג דאידך לא עלה גורלו קנה זה מזה : רב אמר בטלה מחלוקת . כלומר אותה מחלוקת שחלקו בטלה ליחלוק כדמעיקר' ויחלוקו בשוה: ושמואל אמר מקמצין . כל אחד מחלקו ויתנו לו עד שיהא חלקו גדול כחלק אחד מהם : הנהו בי תלתא. אחין או שותפין דקמו ואזלי בי תרי מינייהו . שלא בפני השלישי ופלגי : התם . ודאי לא בטלה מחלוקת (התם)דכי נחתי אדעתא דבי תלתא נחתי לחלק ג' חלקים לפלגי בשוה אבל הכא לא נחיתי אדעתא דבי תלתא ומשום הכי בטלה מחלוקת : אלמא קם דינא . כלומר כל מה שחלקו מקויים הוא ולא אפשר בחזרה : אפילו בסאה אחרונה.ואם איתא דקם דינא אמאי מצי למיהדר ביה והא אתני לית הכור שלם :

מסורת הש"ס

א)[ב"ק ט.]:ב)[צ"ל ואזיל] חד כ"ה בס"א רש"ל: ג) לעיל פו: קה' [ב"מ קב:]: ד) [וע"ע תוס' גיטין נד' ד"ה כ"ד]:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ושמואל וכו' דקיימא לן וכו' כמו שהיו מתחלה כצ"ל ותיבת הראשונים נמחק: (ב) בא"ד וכן הני בי תלתא דקיימי ואזול בי תרי:

התם עבוד רבנן מילתא דניחא ליה למוכר וניחא ליה ללוקח א)איתמר אחין שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן רב אמר "בטלה מחלוקת ושמואל אמר ויתר ב)ורב אסי אמר נוטל רביע בקרקע ורביע במעות רב אמר בטלה מחלוקת קא סבר האחין שחלקו יורשין הן ושמואל אמר ויתר קא סבר האחין שחלקו לקוחות הוו וכלוקח שלא באחריות דמי רב אסי מספקא ליה אי יורשין הוו אי לקוחות הוו הלכך נוטל רביע בקרקע ורביע במעות אמר רב פפא הלכתא בכל הני שמעתתא מקמצין אמימר אמר בטלה מחלוקת והלכתא בטלה מחלוקת: תנו רבנן שלשה שירדו לשום אחד אומר במנה ושנים אומרים במאתים אחד אומר במאתים ושנים אומרים במנה בטל יחיד במיעוטו אחד אומר במנה ואחד אומר בעשרים ואחד אומר בשלשים נדון במנה רבי אליעזר ברבי צדוק אומר נדון בתשעים אחרים אומרים עושין שומא ביניהן ומשלשין מאן דאמר נדון במנה מילתא מציעתא רבי אליעזר בר' צדוק אומר נדון בתשעים קא סבר הא ארעא תשעין

ומשני התם · גבי מקח וממכר עבוד רבנן מילתא כו' כלומר לכך תקנו ואמרו חכמים שיוכל לחזור עד שימשוך כל מקחו דבתר דעת הלוקח והמוכר אזלי רבנן דהכי ניחא לתרוייהו ניחא ליה ללוקח שיוכלו שניהן לחזור עד גמר משיכת כל המקח שאם תיזול יוכל הלוקח לחזור וגם ניחא ליה למוכר שאם תוקיר בתוך כך יחזור בו הלכך לדעת כן מכר מוכר וקנה לוקח שיחזרו בהן אפי' בסאה אחרונה ובסיפא דמילתיה דקאמר ראשון ראשון קנה הייטו לפי שכל סאה וסאה משמשכו נגמרה סחורתו אבל גבי חלוקת קרקע ודאי ניחא להו להפטר מהר זה מזה ויזכה כל אחד ואחד בחלקו ויטרח בו דקדירה דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא והלכך התם קס דיגא: ה"ג האחין שחלקו · ובשני אחין מיירי ומיהו ה"ה לג': ובא בעל חוב · דאבוהון: בטלה מחלוקת · אותה חלוקה בטלה וחוזרין וחולקין בשוה מן הנשאר: ויתר · הפסיד ואינו חוזר על אחיו כלל: ורב אסי אמר · לא בטלה מחלוקת ליטול מחלה מחלק אחיו כרב וגם לא ויתר כשמואל לגמרי אלא נוטל רביע קרקע משדה אחיו דהיינו חצי חליו או רביע יתן לו אחיו מעות דמצי אמר ליה אנא אי מסליקנא ליה לבעל חוב בזוזי שהרי לא נתחייב לו אבי כי אם זוזי ולדידך נמי זוזי מסלימנא וטעמא מפרש לקמיה דמספקא ליה אי כרב אי כשמואל וממון המוטל בספק חולקין: ורביע במעות · כמו או רביע מעות וכדתנן במס' יבמות (דף נ·) בפרק רבן גמליאל ג) ועשה מאמר ונתן גט ובעל ואמרינן או או קתני והכי פירושו יחזיר לו רביע חלקו או קרקע או מעות: יורשין הוו · תורת יורשין יש עליהם לפרוע בין כולן חובת אביהן דמשום חלוקה לא איסתלוק מקרקעי דידהו מבעל חוב דאבוהון דסבירא ליה לרב יש ברירה הוברר הדבר שזכה כל אחד בחלק הראוי לו ונמצא דלא לקחו זה מזה כלום והוא הדין לענין חזרה ביובל דאיכא למאן דאמר האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל לרב אין מחזירין וכיון דיורשין הוו הלכך מחצית חלקו יחזיר לו: כלקוחות דמו · דאין ברירה ונמצא שכל אחד נטל חלק אחיו וכאילו החליפו זה בחלקו של זה דמי והייטו לקוחות וכיון דלקוחות נינהו הא ודאי כלוקח שלא באחריות דמו כאילו אמרו זה לזה איני מקבל אחריות חלקך עלי דמי דמסתמא לא מקבלי דאע"ג דגבי מוכר קרקע לחבירו קיימא לן אחריות טעות סופר הוא אם לא פירש בשטר המכירה הני מילי היכא דזבין קרקע מחבריה דלא שדי איניש זוזי בכדי אבל לגבי ירושת אחין דכל אחד נוטל חלקו בההיא הנאה דאיהו לא מקבל אחריות על של חבירו גמר ומקנה ליה לחבירו חלקו לגמרי שלא יקבל חבירו אחריותו עליו ולא תשתעבד לו שדהו כי היכי דדידיה לא משעבדא לחבירו: מספקא ליה · אי כיורשין דמו וחייב להחזיר מחצית חלקו כרב דעל שניהם לפרוע חובת אביהן או כלקוחות דמו ואינו חייב כלום הלכך יפרע רביע לאחיו מן השדה הנשאר לו דממון המוטל בספק חולקין או רביע מעות יחזיר לו דאמר ליה אנא הוו לי זוזי והוה מסליקנא ליה בזוזי ובשביל עניותך לא אפסיד נחלתי לשון אחר פירש רבינו זקני בבבא קמא בפרק ראשון ורביע במעות ממש לבד רביע בקרקע דהייטו כל חלקו בין קרקע ומעות ומספקא ליה אי כיורשין דמו וחייב להחזיר מחצית חלקו בקרקע ולא יוכל לסלקו במעות או כלקוחות דמו ומיהו כלוקח באחריות דמי וחייב להחזיר לו מחצית מה שאבד אבל במעות יכול לסלקו הלכך יחזיר רביע קרקע כיורשין ורביע במעות כמוכר באחריות ותפוס לשון ראשון כך פירש רבינו וכן הוא שאין ממש בהאי לשון אחרון דכל היכא דפליגי בגמרא תלתא תנאי או תלתא אמוראי כי האי גוונא שהאחד ספק לו הלכה כדברי מי מן השנים הרי הוא רגיל לתפוס כדברי שניהם במקצת סבירא ליה כי האי ובמקצת סבירא ליה כאידך אבל הכא כיון דמחייב ליה רב אסי להחזיר כל חלקו כרב בין קרקע ומעות אם כן במאי קאי כשמואל הא רב ושמואל לא פליגי בהכי אם יסלקנו בקרקע או במעות אלא אם יחזיר לו חלקו אם לאו: בכל הני שמעתתא מקמצין · בשני אחין שחלקו ובא להן אח ובאחין שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן שיקמיץ מחלקו ויתן לזה חצי השדה כרב דכיורשין דמו ומיהו לא בטלה מחלוקת לחזור ולחלוק בגורל אלא בלא גורל ויתן לו חצי השדה מאיזה לד שירצה ובלבד שיהא שוה כאידך חציה: והלכתא בטלה מחלוקת · היכא דחלקו שנים לשני חלקים ואחר כך בא להן אח ממדינת הים או חלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהם אי נמי אי טעו בחלוקה לחלוק ביניהן שדה שגזל אביהן ונמצא יוצאה מתחת יד אחד מהן ונמצא שמתחלה נטל האחד יותר מחבירו דחוזרים וחולקין בשוה דדמיא לבעל חוב שנטל חלקו של אחד מהן דחוזרין וחולקין בשוה וה"ה אם נטל חצי חלקו שצריך להפיל גורלות על הכל דלא פליג רב בנטל בעל חוב חלקו של אחד מהם בין כולו לחציו ושמעינן נמי מהכא דהאחין שחלקו כיורשין דמו ולא כלקוחות: שלשה שירדו לשום · נכסי יתומין למזון האשה והבנות ואין שומת בית דין בפחות מג': אחד אומר במנה · דהיינו מאה זוזי ושנים אומרים במאתים או אחד אומר במאתים ושנים אומרים במנה: בטל יחיד במיעוטו · כלומר בטלו דברי היחיד מפני שהוא המעט וכתיב (שמות כג) אחרי רבים להטות: אחד אומר במנה · דהיינו כ"ה סלעים: ואחד אומר בעשרים סלעים · דהיינו ה' סלעים פחות: ואחד אומר בשלשים · דהיינו חמשה סלעים יותר: תידון במנה · טעמא דכולהו מפרש ואזיל לקמיה: בעשרים · הייטו פ' דינר: בשלשים · הם מאה ועשרים דינר: בצ' דינר · מן החמש סלעים שיש בין שנים הפחותין לוקחין החצי דהייטו י' דינרים ומוסיפין על של שמונים: עושין שומא ביניהן ומשלשין · כלומר חושבין בכמה חלוקים דהייטו ארבעים דינר שיש בשלשים יותר מאותו שאמר עשרים ומאותן ארבעים תידון בשליש דהייטו שלשה עשר דינר ושליש דינר על שמונים וטעמא מפרש לקמיה: מילתא מציעתא · דבר השוה הכרע בין שניהם הוסיף ה' על הממעיט ופוחת חמשה מן המרבה ובדין הוא דתידון כוותיה במנה דהא תרוייהו של שלשים ושל מנה מודו דשוה מנה (א) ונראה בעיני דהוא הדין אם אמר בכ"ח סלעים דלא הוי מציעתא כל כך: תשעים

ובא בעל חוב וטרף חלקו של אחד מהן · וא"ת היאך טרף כל חלקו של אחד מהן הא כולן חייבין לפרוע חוב אביהן ויטול מכל אחד חלקו המגיעו כדתניא ביש נוחלין (לקמן דף קכד·) ילא עליהן שטר חוב בכור נותן פי שנים וי"ל דהכא מיירי כגון דעשאו אפותיקי ולא כאפותיקי דהמקבל (ב"מ דף קי:) דקאמר התם שאינו יכול לסלקו בזוזי דא"כ לרב אסי אמאי נוטל רביע במעות דמשמע דהוי מצי לסלוקי לבעל חוב בזוזי:

רב אמר בטלה מחלוקת · משמע דאי בעי לסלוקי בזוזי לא מצי ולהכי נמי מפרש טעמא דרב דיורשין הוו דאי כלקוחות באחריות הוו אמאי בטלה מחלוקת הא מצי לסלוקי בזוזי ותימה דמאי שנא מדרב אסי דאותו רביע שהוא נוטל מכח יורשין קאמר רב אסי דיכול לסלקו במעות ושמא פליגי רב ורב אסי בסברא זו דאפי' אי כיורשין הוו מצי לסלוקי בזוזי לרב אסי משום דאמר ליה אנא לבעל חוב נמי מסליקנא בזוזי ורב איטו חושש לאותה סברא וא"ת מ"מ יתן לו מעות ויפדה הקרקע מיד בעל חוב דקי"ל בהמפקיד (שם דף לה·) דשומא הדרא לעולם וי"ל דנפקא מינה היכא דזבנה או אורתה (ב) דאמר התם דלא הדרא:

ורב אסי מספקא ליה אי כיורשין דמי אי כלקוחות דמי · ופירש הקונט' שלא באחריות ותימה לרשב"א מנא ליה הא דילמא ודאי לאו כיורשין דמו אלא מספקא אי כלקוחות שלא באחריות דמו או שלא באחריות דמו לכך נראה כפירוש שני שבקונטרס:

והלכתא בטלה מחלוקת · הכא משמע דקי"ל דיש ברירה מדפסקינן כרב ובסוף השולח (גיטין דף מח·) פירשתי:

דמתורת

רבינו גרשום

התם עבוד מילתא דניחא ליה למוכר וניחא ליה ללוקח דמצי למיהדר בהו א)משו"ה מקמצין וגבי סיפא להיכא דאמר ליה כור בל' סאה בסלע אני מוכר לך משו"ה ראשון ראשון קנה דגמר ומקני ליה כל סאה וסאה בסלע: בטלה מחלוקת. וחוזרין וחולקין המותר בשוה: ויתר. ואינו נוטל מן האחין כלום מחלקו: קסבר האחין שחלקו יורשין הוו. ועל היורשין כולן לפרוע חובת אביהן ולא על אחד הלכך בטלה מחלוקת וחוזרין וחולקין ביניהן: לקוחות הוו. כל אחד מוכר לאחיו חלקו בשביל חלקו המגיע וכלוקחין זה מזה שלא באחריות דמי ואי טריף בעל חוב חלקו של אחד מהן אין חוזר הנטרף ליטול מאחין כלום אלא ויתר והפסיד: רב אסי אמר. זה אח שלא נטרף נותן לו רביע מחלקו בקרקע ורביע במעות דהיינו חצי חלקו. מספקא ליה אי יורשין הוו או לקוחות הוו. כלומר הא ודאי פשיטא ליה לרב אסי דכל לקוחות באחריות הן אבל הא מספקא ליה אי כיורשין הוו וכי היכי דיורשין לא מצי מיסלקי לבעל חוב אלא בקרקע גופה האי נמי הכי שקיל קרקע ואי כלקוחות הוי דכי היכי דלקוחות באחריות אתי בעל חוב יקא טריף לה מיניה ואתי לוקח למיהדר על המוכר מצי מסלק להו מוכר בזוזי הכא נמי האי יורש והואיל דמספקא ליה אי כיורשין הוו אי כלקוחות הוו נוטל רביע בקרקע כיורש ורביע במעות כלוקח: אמר רב פפא הלכ, בכל הני שמעתתא [מקמצין] · דאמרינן לעיל בבא להן אח ממדינת הים ובהא האחין שחלקו ובא בעל חוב כו': שלשה שירדו לשום. קרקע למכור למזונות אשה או ליתומין או לפרוע לבעל חוב: אחד אומר במנה. שוה שהן כ"ה סלעים שהן ק' דינר: וא' אומר בכ' סלע. דהיינו פ' דינר: ואחד אומר בל' סלעים. שוה דהיינו ק"כ דינר נידון שומת הקרקע במנה. ומאן דאמר תידון במנה משום דהיינו מילתא מציעת' שזה אמר כ' סלעים והשלישי ל' והשני הממוצע ביניהן מנה דהיינו כ"ה סלע. ור' אליעזר בר' צדוק לא נקים ההוא דאמר בל' אלא הני תרי קמאי דחד אמר בכ' וחד אמר במנה ולהכי אמר תשעים דהיינו מילתא מציעתא בינפ'דינר לק':

א) נראה פשוט דחסר כאן בדברי רבינו וצ"ל אבל בב' אחין שחלקו ובא להם אח ממדינת הים דלא שייך סברא זו משו"ס מקמצין וגבי סיפא וכו'

א)ב"ק ט׳: ב) [בכורות מח·]: ג)ב"ל אלך ועשה]:

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פ"י מהל' נחלות הלכה א סמג עשין לו טור וש"ע ח"מ סימן קעה סעי' ד:

לג ב מיי' פ"ב מהל' שכנים הל' יב ופי"א מהל' שמיטין הל' כ טוש"ע ח"מ סי' קעג סעיף ג:

לד ג ד מיי' פכ"ב מהל' מלוה ולוה הל' יד סמג עשין לד טור וש"ע ח"מ סימן קג סעיף ב:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה מילתא מציעתא וכו' מודו דשוה מנה נמצא הך דאמר עשרים הוה יחיד ובטל במיעוטו ותרוייהו של עשרים ושל מנה נמי מודו דאינו שוה טפי ממנה ונמצא הך דאמר שלשים הוה יחיד ובטל במעוטו ונראה בעיני: (ב) תוס' ד"ה רב וכו' או אורתה או יהבה במתנה דאמרי' התם:

עין משפט נר מצוה

לה א ב ג ד ה מיי' פכ"א מהל' מכירה הל' כב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף כ:

מסורת הש"ס

א) [בכורות יח']: ב) [סנהדרין יז: ע"ש]:

תשעין שוה והאי דקאמר עשרים דקא טעי עשרה לאחוריה והאי דקא אמר מנה קא טעי עשרה לקמיה אדרבה האי ארעא מאה ועשרה שויא והאי דקאמר מנה קא טעי עשרה לאחוריה והאי דקאמר שלשים קא טעי עשרה לקמיה נקוט מיהת תרי קמאי בידך דמתורת מנה לא מפקי ליה אחרים אומרים עושין שומא ביניהן ומשלשין קא סברי האי ארעא תשעין ותלתא ותילתא שויא האי דקא אמר עשרים קא טעי תליסר ותילתא לאחוריה והאי דקאמר מנה קא טעי תליסר ותילתא לקמיה ובדין הוא דלימא טפי והאי דלא קאמר סבר מיסתאי דקא מטפינא כולי האי אחבראי אדרבה הא ארעא מאה ותליסר ותלתא שויא האי דקאמר מנה קא טעי תליסר ותלתא לאחוריה והאי דקאמר שלשים טעי תליסר ותלתא לקמיה ובדין הוא דקאמר טפי סבר מיסתאי דקא מטפינא כולי האי אחבראי נקוט מיהת תרי קמאי בידך דמתורת מאה לא מפקי ליה אמר רב הונא הלכה כאחרים אמר רב אשי טעמא דאחרים לא ידעינן הלכתא עבדינן כוותייהו (א)תנו דייני גולה עושין שומא ביניהן ומשלשין אמר רב הונא הלכתא כדייני גולה אמר רב אשי טעמא דדייני גולה לא ידעינן הלכתא עבדינן כוותייהו: **מתני'** ^א^האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חצי שדהו חציה בדרום אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום והוא מקבל עליו מקום הגדר חריץ ובן חריץ וכמה הוא חריץ ששה טפחים ובן חריץ שלשה: **גמ'** א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן ^ב^לוקח נוטל כחוש שבו א)א"ל רבי חייא בר אבא לרבי יוחנן והא אנן משמנין ביניהן תנן א"ל אדאכלת כפנייתא בבבל תרגימנא מסיפא דקתני סיפא חציה בדרום אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום ואמאי משמנין ביניהן והא חציה בדרום אמר ליה ^ג^אלא לדמי ^ד^ה"נ לדמי: מקבל עליו מקום גדר כו': ^ה^תאנא חריץ מבחוץ ובן חריץ מבפנים וזה וזה אחורי גדר כדי

רשב"ם

תשעים · דינר שויא דהייט כ"ב סלעים וחצי וכל אחד טועה מעט זה שאומר כ' מזלזל שתי סלעים ומחצה משויין וזה שאומר מנה מעלה בדמים שתי סלעים ומחצה דניחא ליה למימר ששניהן טועין קצת זה למעלה וזה למטה ונאמר דשוה ל' דהייט כ"ב סלעים ומחצה דהשתא אזלינן בתר דברי שנים הפחותים ותפסת מועט תפסת ולא נלך אחרי מי שאומר מנה ונימא דהוא לבדו עומד על אמיתתו של דבר מכל וכל והשאר טעו: לאחוריה · ששוה עשרה יותר והניח עשרה אחריו שהיה לו לתפוס בחשבונו: לקמיה · שלקח עשרה לפניו כלומר יותר מן הראוי הוסיף ולקח מחשבון שלפניו העתיד לבא שלא היה ראוי לתפוס: מאה ועשרה שויא · והוה ליה למימר תידון במאה ועשרה דמאי חזית דאזלת בתר ראשון ושני אבל השלישי טעה יותר מדאי אדרבה תפוס דברי השני והשלישי אבל הראשון טעה יותר מדאי: נקוט מיהת תרי קמאי כו' · כלומר כיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי יש לנו לילך אחרי שנים הפחותים דמתורת מנה לא מפקי ליה כלומר שלפי דבריהם יש לנו לומר שקרוב למנה שוה אבל לא מנה בכלל ולא אחר תרי בתראי שאומרין יותר ממנה דתפסת מרובה לא תפסת והרי כולם מודים שקרוב למנה שוה הלכך יתן תשעים: עושין שומא כו' · כדפרישית לעיל ות"ק סבירא ליה דאיכא למימר דלא טעי איניש כלל והלכך אמצעי תפוס והשאר שמא טעו ור' אלעזר בר' צדוק סבר טעי איניש בעשרה לזלזל או בעשרה להוקיר ואחרים סברי טעי איניש בי"ג ושליש בדבר ששוה יותר משמונים: ובדין הוא דלימא · דשויא טפי [מנה] וששה דינר (ב) דהייט י"ג ושליש יתר על שויו והאי דלא אמר הייט משום דדיו מה שמוסיף על חבירו כ' שחבירו אומר פ' והוא אומר מנה ואע"פ שאין אנו יודעין איזה דברי ראשון אפ"ה נושאין ונותנין בדבר וכל אחד יודע מה בלבו של חבירו ולאחר שנשאו ונתנו בדבר תוקעין את לבם לומר הנראה בעיניהם וכיון שידע שחבירו רוצה לומר שמונים ירא הוא לומר יותר ממנה: אדרבה הא ארעא כו' · הך סוגיא כי היכא דלעיל מפרשא כולה: טעמא דאחרים לא ידעינן · דלא מסתבר טעמייהו הלכתא עבדינן כוותייהו בתמיה אלא הלכתא עבדינן כת"ק דאמר תידון במנה: ה"ג תנו דייני גולה עושין שומא כו' · סתם ברייתא שונין (ג) כאחרים והכי גרסי' לה בפירושי ר' חננאל: דייני גולה · שמואל וקרנא ב): הלכתא כדייני גולה · דהייט נמי הלכתא כאחרים ולמאי הדא מכלל דחבירתה איתמר ומשום דמילתא דפשיטא היא דהייט הך לא חש הגמרא להקשות ולמימר והא אמרה רב הונא חדא זימנא אלא היכא דלא דמו אהדדי הנהו תרתי מילי שפיר שיש שינוי לשונות בין זה לזה והטעמים שוין התם אורחיה דגמרא לפרושי כן נראה בעיני: **מתני'** משמנין ביניהם · מפרש בגמ': משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום · כולה מפרשא בגמ': ומקבל עליו · מוכר לתת מחצי שדהו מקום הגדר לגדור זה הלוקח חצי שדהו מכל צד מפני החיות שלא יכנסו לתוכו דסתם מוכר חצי שדה מוכר לו כל צרכי שדה אבל היכא דמכר לו שדה שלם התם מילתא דפשיטא היא שמכר לו את כולו ומה יוסיף ליתן לו יותר: חריץ · פוסיי"ר בלע"ז: ובן חריץ · חריץ קטן שבין הגדר לחריץ הגדול: ו' טפחים · רחבו באורך כל השדה ובגמ' מפרש למה לי כל הני: **גמ'** לוקח נוטל כחוש · יד הלוקח על התחתונה לפיכך נותן המוכר ללוקח המקום הגרוע שבאותו שדה דדלמא דמי חצי השדה אמר לו לפיכך נוטל מן הכחוש יותר מן החצי כדי דמי חצי השדה כדמפרש לקמיה והייט רווחא דמוכר דרוצה אדם בקב עידית יותר משני קבין זיבורית והא דקתני משמנין הייט כדמפרש בבכורות בפרק הלוקח עובר פרתו (ד) דקתני שני רחלין שלא ביכרו וילדו שני זכרים כו' ר' עקיבא אומר משמנין ביניהן ומפרש ר' יוחנן בגמ' וכהן נוטל כחוש וכל כי הך סוגיא איתא התם ומפרש מאי משמנין שומן יהא ביניהן ואי מייתי כהן ראיה שקיל ה"נ שומן יהא ביניהן ומה ששוה חצי השדה היפה יותר מן החצי הכחוש יהא ביניהן ויוסיף לו מוכר ללוקח מן הקרקע הרבה עד שיהא שוה כחלק היפה שעיכב המוכר לעצמו כדמפרש לקמיה ומיהו לגמרי לא יפסיד הלוקח השומן כי התם דהתם שמא הכחוש של כהן הוא הלכך כיון דלא מצי מייתי ראיה מפסיד אבל הכא ודאי מכר לו כל חצי שדהו והדבר ידוע דכל החצי מוכר ומן הדין היה לו ליטול חצי היפה וחצי הכחוש אלא משום דמצי א"ל דמי חצי השדה מכרתי לך כדלקמן הלכך ידו על התחתונה ליטול מן הכחוש בשוה חצי השדה: והאנן משמנין ביניהן תנן · דמשמע יד שניהן שוה ליטול זה כשומא שנוטל זה מן היפה ומן הכחוש דכי הדדי פלגי בגוף הקרקע והכי נמי מוכח בבכורות דהכי משמע ליה משמנין לר' חייא בר אבא דכי הדדי פלגי בגוף הקרקע דאמר ליה ר' חייא בר אבא לר' יוחנן התם והא משמנין ביניהן תנן ואמר ליה נמי ר' יוחנן אדאכלת כפנייתא בבבל תרגימנא מסיפא דקתני מת אחד מהן המוציא מחבירו עליו הראיה ואי ס"ד משמנין ביניהן דכי הדדי פלגי הכא נמי לפלוג כי הדדי אלא מאי משמנין כו': אדאכלת כפנייתא · תמרים בבבל שהיית מעדן עצמך ולא היית עוסק בתורה ומקנתרו היה: תרגימנא · לרישא מסיפא (ה): אמאי משמנין ביניהן · כלומר אם כדבריך כן הוא דחצי שדה אני מוכר לך ממש הוא למה משמנין ימתחו קו המדה ויטול הלוקח חציה בדרום הן כחוש הן יפה שהרי כך פירש לו חציה בדרום אלא מדקתני אפי' בסיפא משמנין שמע מינה דהאי דקתני משמנין לדמי הוא וכדפרישנא לעיל כלומר מה ששוה חצי שדה זו מכרתי לו מן הקרקע באיזה מקום שארצה אתן לך מיהו רישא דמתני' שמין כל השדה ואם עלו דמיה ק' דינר נותן מוכר ללוקח מה ששוה נ' דינר במקום הכחוש בשדה זו שיד הלוקח על התחתונה וזהו פירוש משמנין ביניהן ונוטל חצי שדהו פירוש כדמי חצי שדהו אבל סיפא דמתני' אין שמין כל השדה אלא חציה שבדרום הן כחוש הן יפה ומה ששוה חציה שבדרום נותן המוכר ללוקח כנגד אותן הדמים באיזה רוח שירצה דהייט בכחוש דיד הלוקח על התחתונה דדלמא זה שאמר חציה שבדרום שומת חציה שבדרום קאמר ולא חציה שבדרום ממש הוא שמכר לו כן נראה בעיני וכן פירש רבינו חננאל:

כדי

תוספות

דמתורת מנה לא מפקי ליה · וליכא למימר דניזיל בתר בתראי דלא גרעי ממנה דיש לתפוס המועט כדפ"ה:

מסתייה דקא טפינא [כולי האי] אחבראי · שכן הסדר דשנים הפוחתים מדברים תחלה:

אדרבה האי ארעא מאה ותליסר ותילתא שויא · תימה לר"י דהשתא אי לא הוי אלא תרי דחד אמר מנה וחד אמר שלשים הוה אמינא דמאה ועשרה שויא דכן האמת נראה לכ"ע והשתא דאיתיה להאי דפחות מכולהו אמר תלתא ותילתא הוי טפי:

הדרן עלך בית כור

רבינו גרשום

קא טעי י' דינר. אמר פחות ממה ששוה: והאי דאמר מנה טעי י' יותר משויו: אדרבה. מאי חזית דאזלת בתר הני תרי א)דאזלי חד בתר כ' וחד בתר מנה וממצעת ליה אאמצע זיל בתר הני בתראי דחד אמר מנה וחד אמר ל' וממצע ליה בק"י. ומשני ר' אלעזר לעולם בתר צ' דינר הוא דאזלי דנקוט הני תרי בידך דחד אמר כ' סלע וחד אמר מנה משום דמתורת מנה לא מפקי ליה לקרקע דליכא בהו דשם לית טפי ממנה אבל מאן דאמר ל' סלע מפיק ליה מתורת מנה: אחרים אמרו עושין שומא ביניהן. בין הראשון ובין השלישי ומשלשין מה שיש ביניהן דבינהוא דאמר כ' דהיינו פ' דינר ובין מאן דאמר ל' דהיינו ק"כ דינר איכא ביניהו מ' דינר וחלק מ' לג' חלקים ונמצא לכל חלק וחלק תליסר ותלתא ואמטול הכי מתחלקין הכי דהאי ארעא תשעין ותלתא ותילתא שויא והאי דקאמר כ' דהיינו פ' הוסיף עליהן תליסר ותלתא הרי כאן תשעים ותלתא ותילתא וקא טעי האי תוספת דאמר פחות ממה ששוה: והאי דקאמ' מנה קא טעי תליסר ותלתא לקמי' טפי והשתא תוסיף הני תליסר ותילתא על תשעין ותלתא הרי כאן ק"ו וב' שלישין והאי דלא קאמר האי תוספת שעל המנה סבר מסתאי כלומר די לי שהוספתי על חבירי כל כך שהוא אומר פ' דינר ואני אומר ק' ומוסיף עליו כ' דינר: אדרבה. מאי חזית דאזלת בתר הני דכ' ומנה זיל בתר הני דחד אומר במנה וחד אמר ל' לאוקמי נמי האי ב)שלש שומא והכא מצית לפרש האי ארעא מאה ותליסר ותילתא שויא כלומר בין האי דאמר כ' למאן דאמר ל' איכא מ' דינר חלוק מ' לג' חלקים תמצא לכל חלק תליסר ותילתא ומש"ה האי דקאמר מנה טעי תליסר ותילתא ואמר פחות משוויה והאי דקאמר ל' טעי תליסר ותילתא לקמיה טפי משוויה ובדין הוא דנימא טפי מק"כ דינר בו' ושני שלישים והאי תוספ' ו' דינר ושני שלישי בדין הוא דבעי לאיסופי על ל' סלעים אלא סבר מסתאי דקא מטפינא על חבירי שאמר מנה כ' דינר. ומאי חזית דאזלת בתר הני זיל בתר הני. ומשני לעולם בתר האי דשויא ליה מנה דינא הוה דאזלי דמתורת ק' לא מפקי לי' אבל האי דשויה ליה ל' קא מפיק ממנה. וטעמא דאחרים לא ידעי' משום דאיכא לאקשויי עלייהו כדמקשי' אדרבה האי ארעא כו' ועוד ובדין הוא דלימא טפי ולא פסקי למילתייהו והיכי נעביד הלכתא כותייהו ומש"ה אמר טעמא דאחרים לא ידעינן: דייני גולה. שמואל וקרנא אמרו כמילתא דאחרים קא פרש' לי' ומקשי' להו כמו לאחרים: פים' האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך. והיתה אותה שדה חציה עידית וחציה זיבורית וכל אותה שדה שוה ל' דינר. אבל חציה האחד שוה כ' דינר וחציה האחר שוה י' חציה השדה הכחוש משמנין ביניהם. כלומר ישומו כמה חלק זה הנשאר למוכר מוטב מחלק הלוקח וישלים המוכר או מגוף הקרקע או יחזיר לו מן הדמים עד שיהא חלקו שוה כחלקו וה"נ לוקח אם חציו של מוכר משלים מחלקו בקרקע עד שיהא חלק המוכר שוה כחלקו · ואם אמר לו בפירוש חציה של צד דרום אני מוכר לך והוא גרוע או מוטב מחצי האחר משמנין ביניהם בדמים שאם חצי שבצד דרום [...] הנשאר ינכה לו המוכר מן הדמים כנגד מה שהיא ואם מוטבת היא יוסיף לו הלוקח מעות ולעולם החצי שבדרום נוטל הלוקח בין פחות בין מוטב הואיל ואמר חצי שדה אני מוכר לך מ"מ משמנין ביניהן שיהא [...] רישא דמתני' דמשמנין ביניהן ובגופה של קרקע שמעינן השתא: אמר ר' חייא ולוקח נוטל כחוש. שברשות מוכר הוא אם הוא רוצה להשלים לו מן העידית ישלים או ינכה לו מן הדמים ולעולם יטול לוקח: והא אנן משמנין ביניהן תנן. דמשמע ברשות תרווייהו שאם נתן לו הזיבורית יחזור לו העידית שיעור שיהו שוין יחד בין בזיבורית בין בעידית · ואם נתן לו העידית יחזור לו [...] שוין דהשתא משמע דברשות דתרווייהו הוא: אדאכלת בפנתא דבבל · כלומר שהיית אוכל תמרים ולא היית מדקדק בדבר: והא חציה בדרום קאמר ליה. דמשמע אותה חציה ממש או עידית או [...] לדמי. לעולם חציה בדרום נוטל ואם היה זיבורית ינכה לו מן הדמים ואם יש לו עידית יחזור לו לוקח מעות: ה"נ. לעולם לוקח נוטל כחוש וינכה לו מן הדמים ממה שהוא פחות והיינו משמנין: פים' ומקבל לו מקום הגדר, שלא ידרסו בשדהו. וחריץ בן ג' טפחים רוחב מחוץ לגדר · וכן חריץ קטן בן חריץ גדול ולגדר כדי שלא תקפוץ שם חיה ותפסד תבואתו: תנא חריץ מבחוץ. של גדר. ובן חריץ סמוך לגדר. וזה וזה [...]

א) נראה דצ"ל דאמר חד בכ' וחד במנה וממצעת ליה וכו'. ב) אולי צ"ל האי שילום כשומא,

הגהות הב"ח

(א) גמ' תנו דייני גולה. נ"ב ס"א דייני גולה אמרי: (ב) רשב"ם ד"ה ובדין הוא וכו' וששה דינר ושני שלישי דינר דהייט י"ג ושליש: (ג) ד"ה ה"ג תנו וכו' כאחרים: נ"ב עי' בפרשב"ם בדף ק' סוף ע"א: (ד) ד"ה לוקח וכו' עובר פרתו דף י"ז דקתני רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים: (ה) ד"ה תרגימנא לרישא מסיפא טרחנו ליישבה הס"ד:

כדי שלא תהא חיה קופצת ולעביד חריץ ולא לעביד בן חריץ איידי דרווח קיימא בגויה וקפצה ולעביד בן חריץ ולא לעביד חריץ איידי דקטין קיימא אשפתיה וקפצה וכמה בין חריץ לבן חריץ טפח:

הדרן עלך בית כור

א)**יש נוחלין** ומנחילין ויש נוחלין ולא מנחילין מנחילין ולא נוחלין לא נוחלין ולא מנחילין ואלו נוחלין ומנחילין א האב את הבנים והבנים את האב והאחין מן האב נוחלין ומנחילין האיש את אמו והאיש את אשתו ובני אחיות נוחלין ולא מנחילין האשה את בניה והאשה את בעלה ואחי האם מנחילין ולא נוחלין והאחין מן האם לא נוחלין ולא מנחילין: **גמ'** מאי שנא דקתני האב את הבנים ברישא ליתני הבנים את האב ברישא חדא ב)דאתחולי בפורענותא לא מתחלינן ועוד

רש"י

כדי שלא תהא חיה קופצת · על הגדר איצטריך חריץ ובן חריץ: ולעביד חריץ · דהשתא נמי לא קפצה שהחריץ מרחיקה מן הגדר: איידי דרווח · ששה טפחים נכנסת לתוכו ונמשכת מעט לאחוריה וקופצת: קיימא אשפתיה · החיצונה: הכי גרסינן כמה בין חריץ לבן חריץ טפח · ומסקנא דברייתא הוא:

הדרן עלך בית כור

יש · קרובים שנוחלין את קרוביהם כשמתים וגם אם הם מתים מנחילין להם את ממונם דהיינו שבניהם נוחלין זה את זה והאי דלא קתני יש נוחלין זה את זה היינו משום דבעי למיתני סיפא נוחלין ולא מנחילין תנא נמי רישא נוחלין ומנחילין: ויש שנוחלין · את קרוביהם אבל אם ימותו הם אין מנחילין לאותן קרובים שהן מורישיהן: מנחילין ולא נוחלין · הם אותם דאמרו בהו נוחלין ולא מנחילין מכלל דאיכא שאלו נוחלין אותם ולא מנחילין להן מיקרו מנחילין ולא נוחלין ובגמ' מפרש למאי איצטריכו הנך תרי בבי דהא חדא נפקא מכלל חבירתה: האב · נוחל את הבנים וגם מנחיל להם וכגון שאין לאותן הבנים זרע אז נוחל אותן האב אבל אם יש להם בנים הם קודמין לזקנם כדמפרש בגמ': והבנים את האב · נוחלין ומנחילין: והאחין מן האב · כגון ראובן ויוסף בני יעקב אע"פ שהן מלאה ומרחל יורשים זה את זה בשביל שהן אחין וכגון שמת יעקב אביהן אבל אם יעקב קיים הוא קודם וכגון שאין להם בנים ודוקא אחין מן האב דמשפחת אב קרויה משפחה כדילפינן כו': האיש נוחל את אמו · אבל לא מנחיל שהרי קרובי האב יורשין אותו דמשפחת אם אינה קרויה משפחה: והאיש את אשתו · נוחל אותה כדנפקא לן בגמ': ה"ג בסדר המשנה ובני אחיות נוחלין ולא מנחילין · דבן נוחל את אחות אמו שהרי הוא בא מכח האם ואילו מתה דודתו בחיי אמו יורשתה וגם הוא יורש את אמו נמצא שבאו לידו נכסי דודתו: ולא מנחילין · דכשמת הבן אינו מנחיל לאחות אמו אלא לקרובי אביו דמשפחת אם אינה קרויה משפחה ועוד דאחות אמו היאך תירשנו הלא היא באה מכח אחותה שהיא אמו של זה ולא האם יכולה ליורשו כדאמרן האיש את אמו נוחל ולא מנחיל קל וחומר שהיא לא תירש את בן אחותה ובאחיות מן האב מיירי אבל אחיות מן האם אין נכדה בן אחותה יורש אותה דממשפחת אם הוא ל"א ובני אחות בני אחותו של ראובן כגון בני דינה נוחלין אותו שהרי דינה יורשת את ראובן אחיה ובניה באין מכחה אבל לא מנחילין לראובן שהרי ראובן מכח אחותו דינה בא לירש אותן והלא דינה עצמה אין יורשתן כדאמרן דהאם אינה נוחלת את בנה אלא קרובי בעלה של דינה יורשין את בניה דמשפחת אב יורשת ולא משפחת אם וזה נראה בעיני משום דקתני סיפא האשה את בנה והאשה את בעלה ואחי האם מנחילין ולא נוחלין וכל הנך תלתא שמעינן להו מהנך תלת דהך בבא דנוחלין ולא מנחילין כדאמרינן בגמ' דהיינו הך דקפריך בגמ' דאחי האם היינו דבני אחות והלכך גרסי' בני אחות דהיינו נמי דאחי האם מנחילין את בן אחותם ולא נוחלין ואי נמי גרסינן בני אחיות (א) איכא לפרושי בבני אחיות כלומר בני אחיותיו של אדם נוחלין אותו אבל לא מנחילין דהוא אינו יורשן: האשה את בניה והאשה את בעלה כו' · בגמ' פריך דהיינו נמי הך בבא דנוחלין ולא מנחילין דמההיא שמעינן לה דהיינו הך: לא נוחלין ולא מנחילין · זה לזה אלא קרובי אביו של זה ואביו של זה יורשין אותו וכל הנך קרובים דקתני שיורשים זה את זה הנ"מ כשאין קרוב למת יותר מזה גם הנהו קרובים דקתני בהן לא נוחלין ולא מנחילין כגון קרובים שמצד האם הני מילי שיש קרובים מצד האב היורשין אותו וקרובים לו יותר מקרובי האם ואע"פ שגם אמו ממשפחת אביו אבל אם אמו קרובה לו מצד משפחת אביו ואין לו קרוב מאביו שקרוב לו כמו אמו אז האם יורשת את הבן ואם אין האם בחיים קרובי האם יורשין אותו דהוי ליה משפחת אב דמכח קורבת אביו באין ליורשו כגון ראובן שנשא סרח בת אשר וילדה לו נפתלי ומת נפתלי בלא בנים הרי ראובן אביו יורשו ואם אין לו אב ונתתם את נחלתו לאחיו של נפתלי ואם אין לו אחין ונתתם נחלתו לאחי אביו דהיינו אשר אבי אמו ואם אין לו אחין לאביו דאין אשר קיים ונתתם את נחלתו לקרוב אליו נמצאת סרח דהיינו בני אשר או בנות אשר אם אין לו בנים דהיינו סרח יורשת את בנה: **גמ'** מאי שנא דתני · ברישא דמתני' האב נוחל את הבן ומנחיל והלא בעת שנוחל האב לבנו נמצא שמת הבן בחיי האב ולא הניח הבן ההוא זרע ליורשו לפיכך אביו יורשו וזו קללה היא כשאדם מת בלא בנים וגם כשהאב רואה במיתת בנו והיה לו לתנא דמתניתין לפתוח הבן נוחל את האב שזה ברכה שימות האב ויקברנו בנו כדכתיב (בראשית מו) ויוסף ישית ידו על עיניך הבטיחו שיקברהו בנו: ועוד

תוספות

יש נוחלין · ואלו נוחלין ומנחילין · איכא דוכתי דנקיט אדסליק מיניה ואיכא אדפתח ביה ובמס' נדרים (דף ב:) מפרש לה: **האב** את הבנים והבנים את האב · תימה והאב את הבנים היינו בנים את האב שאם האב נוחל את בנו אם כן בנו מנחילו ואם הוא מנחיל לבנו א"כ בנו *נוחלו ואור"י דאייתר למידק מיניה בנים ולא בנות אע"ג דקתני לה בהדיא בסמוך מכל מקום תנא ליה הכא אגב אורחיה ולקמן נמי (ב) תניא למנות סדר נחלות וכן משמע בגמ' דקאמר הבנים את האב מנלן אמר קרא ובן אין לו הא יש לו בן בן קודם לבת משמע דמתני' לאקדומי בן לבת איצטריך אבל מרישא דקתני האב את הבנים ליכא למידק הכי דהאב מנחיל בנים ולא בנות דהא לא מייתר ואם תאמר דקתני בני אחיות ודייק בגמ' עלה ולא בנות אחיות אע"ג דלא מייתר ומתוך כך צריך לומר דמתני' איני יודע מי שנאה לימא דבנים לאו דוקא אלא הוא הדין בנות ואתיא שפיר כרבי זכריה בן הקצב אע"ג דתנא בגמ' בני אחיות ולא בנות אחיות [יש] לומר דברייתא פליגא אמתניתין ויודע מי שנאה ואור"י דקים ליה דברייתא נשנית על המשנה לפיכך דייק מינה ועוד אומר ר"י דכיון דבנים את האב אייתר למידק בנים ולא בנות אית לן למימר דכולהו בנים דמתני' דוקא ולא בנות לקדום: **ואחין** מן האב · הקשה ר"י אמאי לא קתני אחי האב נוחלין ומנחילין שהן כתובין נמי בפרשה ותירץ משום דאחי האב וכל שאר אב נפקי מהנך האב את הבנים והבנים את האב והאחין מן האב דכיון שנודע שהבנים קודמין ואחר הבנים האב ואחר האב אחין הרי אחי האב נפקי מכלל זה על ידי משמוש דאם היה האב קיים היה יורש (ג) ועכשיו שאינו קיים הרי הוא יורש בקבר להנחיל לבנו שהוא *(אחי אביו) של מת ומשמוש שמעינן מדתנן בסמוך בני אחות שמנחילה בקבר נכסי אחיה לבנה וא"ת אם כן אחין מן האב נמי לא ליתני דשמעינן ליה מהאב את הבנים על ידי משמוש נחלה שהאב יורש את בנו להנחיל לשאר בניו הקיימין שהן אחי המת ויש לומר דנקט (ד) אגב דבעי למיתני אחים מן האם לא נוחלין ולא מנחילין דההוא איצטריך למיתני אע"ג דתנא האשה אינה נוחלת את בנה סד"א נהי דאינו יורש אחיו מן האם מכח אמו מכח אח הוה אמינא דיורש דכתיב ונתתם את נחלתו לאחיו לא שנא מן האב ולא שנא מן האם וכי תימא דמכל מקום לא איצטריך למיתני דשמעי' מרישא דקתני אחין מן האב דוקא ולא אחין מן האם איצטריך דהוה אמינא אחין מן האב לרבותא נקט אף על פי שאין כל כך ודאין כמו אחין מן האם ואם תאמר אם כן אחי האב נמי ליתני אגב אחי האם דסיפא ויש לומר דאי הוי תני אחי האב תו לא הוה צריך למיתני אחי האם דמכלל אחי האב שמעינן להו ועוד דלא שייך למיתני אגב אחי האם דהיא גופה משנה דלא צריכא היא כדדייקינן בגמ' דהיינו בני אחות: יכול

ס"א אחיו

מסורת הש"ס

א) [נדרים ב: מיר ב.] ב) [לעיל יד:]

רבינו גרשום

איידי דרויח החריץ ו' טפחים ממשכת עצמה בתוך החריץ לאחריה וקופצת חוצה(א) סמוך לגדר ומשום הכי צריך בן חריץ עדיין שמעכב: איידי דקטין. ג' טפחים קיימא החיה אשפתיה וקופצת לעבר אחר הלכך צריכי תרוייהו כדי שלא תקפוץ:

הדרן עלך האומר לחבירו בית כור

יש נוחלין. שנוחלין אחרים והן עצמן מנחילין ממונם ליורשין: האב את הבנים. שהאב יורש את הבנים והבנים יורשין את האב: ליתני הבנים יורשין את האב תחלה. משום דתרי טעמי איכא דהוה ליה למיתני הבנים את האב חדא משום דאתחולי לא ב) מתחלינן בפורענותא חוא שהבנים מתים בחיי אביהן והאב יורשן שמנהג העולם שהבן יורש האב ולא האב את

א) לכאורה צ"ל וקופצת מחוץ על הגדר וכו'. או דצ"ל וקופצת מחריץ על הגדר. ב) נראה דצ"ל דאתחולי בפורענותא לא מתחלינן דהאב את הבנים פורענותא הוא שהבנים וכו'.

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"א מהל' נחלות הל' א סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף א:

[עי' לקמן קיד: רשב"ם סד"ה אף]

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ולא מנחילין וכו' ואי נמי גרסינן בני אחיות · נ"ב אבל לקמן בדף קיד ראש ע"ב פירש בע"א: (ב) תום' ד"ה האב וכו' ולקמן נמי תנא ליה למנות: (ג) ד"ה ואחין וכו' היה יורש לבש ועכשיו שאינו קיים הרי הוא יורש בקבר להנחיל לאחיו שהוא אחי אביו: (ד) בא"ד דנקט לה אגב:

עין משפט
נר מצוה

ב א ב מיי' פ"א מהל' נחלות הלכה ג סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף א :
ג ג מיי' פ"ד מהל' עבדים הלכה ז סמג עשין פו :
ד ד מיי' פ"ד מהל' ערכין הלכה כ סמג עשין קלא :
ה ה ו מיי' פ"א מהל' יבום הלכה א סמג עשין נב טור וש"ע אה"ע סי' קנו סעי' א :

תורה אור

ועוד כדכתיב °איש כי ימות ובן אין לו ותנא [במדבר כז]
אידי דאתיא ליה א)מדרשא חביבא ליה
ומאי דרשא דתניא שארו זה האב מלמד
אשהאב קודם לאחין יכול יהא קודם לבן
בת"ל °הקרוב (א) קרוב קודם ב)ומה [שם]
ראית לרבות את הבן ולהוציא את האח
מרבה אני את הבן שכן גקם תחת אביו ליעדה
דולשדה אחוזה אדרבה מרבה אני את האח
שכן הקם תחת אחיו ליבום כלום יש יבום
ואלא במקום שאין בן הא במקום שיש בן אין
יבום טעמא דאיכא האי פירכא הא
לאו הכי הוה אמינא אח עדיף תיפוק ליה
דהכא

רשב"ם

ועוד כדכתיב ואיש כי ימות ובן אין לו וגו' · הא יש לו בן בנו יורשו וכי היכי דפרשת נחלות פתחה בירושת הבן לאביו כך היה לו לתנא לפתוח: חדא דאתחולי כו' · מסקנא דקושיא היא : דאתיא ליה מדרשא · שהאב נוחל את בנו : דתניא ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב אליו זה האב · של מת ואשמעינן קרא שהאב פעמים יורש את בנו דשארו היינו אביו כדכתיב (ויקרא יח) שאר אביך הוא כדלקמן וכתיב נמי כי אם לשארו הקרוב אליו לאמו ולאביו וגו' : מלמד שהאב · של מת קודם לאחיו של מת כגון שאם מת ראובן בלא בנים יעקב יורשו ולא שמעון אחיו יורשו ולקמיה מפרש ואזיל היאך למידין אנו מכאן שקודם לאחין ולא לבנים ובנות של מת ולקמן פרכינן והא קראי לאו הכי כתיבי ומשני קראי שלא כסדרן כתיבי דמאי דכתיב הקרוב אליו דמשמע הקרוב קרוב קודם אתא לגלויי על *(פי') סדר נחלות דשלא כסדרן כתיבי אלא הקרוב קרוב תקדים לירש וכן הסדר אותן איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב וא"כ ונתתם וגו' לאחיו כלומר שאם אין לו שאר ונתתם את נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לאחי אביו ואם אין אחין לאביו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה : יכול · יהא יעקב קודם לחנוך בן ראובן דאפי' היכא דהניח ראובן זרע יירש יעקב ולעולם לא יירש בן ראובן אלא היכא דאין יעקב קיים ונסדר הפסוק כן איש כי ימות ונתתם את נחלתו לשארו ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו וגו' כלומר אם אין לו שאר וגם בן אין לו שיירש במקום שאין שאר והעברתם את נחלתו לבתו : הקרוב קרוב · למת יותר הוא קודם בנחלה ליורשו והבן של מת כגון חנוך בן ראובן קרוב הוא לראובן יותר מיעקב אביו שהרי קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה כדלקמן אבל האב לא מצינו שיהא קם תחת בנו לכלום ומשום דמילתא דפשיטא הוא לא חשש הגמרא להקשות ומה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האב כי היכי דפריך לקמיה ומה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האח דבשלמא גבי אח אשכחן שום קורבה שקם תחת אחיו ליבום אבל באב לא מצינו כלל : ומה ראית לרבות את הבן · של מת שיהא קודם לאבי המת וכל שכן שקודם לאחי המת היכא דליכא אב ולהוציא את האח ולומר שהאב קודם לאח וכל שכן שהבן שקודם לאב קודם לאח אדרבה מרבה אני את האח כדלקמיה : מרבה אני את הבן · חנוך בן ראובן שיקום תחת אביו לנחלה טפי משמעון אחי ראובן שהרי קם חנוך תחת אביו ראובן ליעוד שאם קנה ראובן אמה העבריה יכול ליעדה לו כשירצה בכסף מקנתה שנתן לאביה זה ימים וכבר ניתנו להוצאה ואין צריך ליתן קדושין אחרים אלא כך יאמר הרי את מיועדת לי כדכתיב (שמות כא) ואם רעה בעיני אדוניה אשר לא יעדה וגו' מכלל שיכול לייעדה וגם לבנו יכול לייעדה כדכתיב ואם לבנו ייעדנה וגו' אבל לאדם אחר אין יכול לייעדה אלא א"כ יקדשנה האיש קדושין גמורין ואפי' לאחיו אין יכול לייעדה : ולשדה אחוזה · דדרשינן בערכין בפרק אין מקדישין ותניא נמי בתורת כהנים ואם לא יגאל את השדה בעליו שהקדישו ואם מכר את השדה הגזבר מכרה לאיש אחר לאיש אחר ולא לבנו של מקדיש והיה השדה בצאתו ביובל קודש וגו' שיוצאה לכהנים ביובל אבל אם לא פדאו איש אחר אלא בנו חוזרת לאביו ביובל אבל אם אחיו של מקדיש פדאו יוצאה לכהנים כדכתיב לאיש אחר דהיינו אחיו אבל בנו לאו אחר הוא והתם נמי פרכינן מה ראית לרבות את הבן כו' (ג) כי הכא שכן קם תחת אביו כו' אבל לא מצי למימר שבן קודם את אחי המת לנחלה כמו שסדור בפרשה ואם אין לו בן והעברתם את נחלתו לבתו ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו דכיון דקראי לאו כסדרן כתיבי כדמוכח קרא כדכתב הקרוב קרוב קודם ונימא דלאח קודם בין לאב בין לבן: אדרבה מרבה אני את האח כו' · ומהפכינן קרא כי האי גוונא איש כי ימות ונתתם את נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לבנו אי נמי ואם אין לו אחים ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לשארו ואם אין לו שאר ונתתם נחלתו לאחי אביו ואם אין אחים לאביו הקרוב אליו ממשפחתו וירש: ליבום· כדכתיב (דברים כה) כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם ובן אין לו וגו' אבל הבן אינו מייבם את אמו:

ומשני כלום יש יבום כו' הא יש בן אין יבום · אלמא אפילו לגבי יבום קם הבן תחת אביו טפי מאחי אביו שהרי פוטר אותה ממנו :
דהכא

תוספות

יכול יהא קודם לבן · פריב"ם יהא קודם לבן ולא לאח כדמסיק בתר הכי דאדרבה מרבה אני את האח שכן קם תחת אחיו ליבום ולא פריך השתא שיקדום ג)אב לבן דהא פשיטא ליה להאי תנא שאין להקדימו אלא לאחד מהן או לאח או לבן ולאו לתרווייהו דהא אי לאו נכתב שארו לא הייתי מקדימין אפי' לאחד(ד) שהרי האב אינו קם תחת בנו לשום דבר ולכך השתא דכתב שארו די אם נקדימנו לאחד מהן ובזה נושא ונותן איזה מהן קרוב יותר אח או בן ונקדימנו למרוחק שבהן ואין נראה פירושו כלל דכיון דאין סברא להקדימו אלא לאחד מהן מה צריך לדרשא דהקרוב קרוב מסברא יש לי להקדימו לאח יותר מלבן כדמסיק כלום יש יבום אלא במקום שאין בן ונראה לפרש דהשתא קאמר יכול יקדום אף לבן דמדכתב שארו להקדים אקדמוניה לכל הכתוב בפרשה תלמוד לומר הקרוב אליו דקרוב קודם ומה ראית דמוקמת הקרוב לבן ושארו להקדים לאח אימא איפכא:

יכול יהא קודם לבן· ואם תאמר אם כן לא יירשו בן ובת ואח לעולם אם האב קודם לבן שהרי האב יורשו בקבר ואם יקדום אבי המת לבנו ולבתו ולאחיו יקדום אחריו אבי אביו דנחלה ממשמשת והולכת עד ראובן כדנפקא ליה לקמן (דף קטו:) ויש לומר דאיכא לאוקומי לקרא דיורשין בן ובת ואח בבן דגר ובבן בנו של גר כדי לקיים שיירשנו אחי אביו אי נמי היכא דאיכא בן ובת או אח לא נאמר דממשמשת והולכת כיון דדריש מקרא לקמן (דף קט:) שאין לך מעביר נחלה משבט לשבט אלא בת הואיל ובנה ובעלה יורשה דאם כן נמצא כל נחלות מעבירות משבט לשבט דממשמשת נחלה עד יעקב אבינו ומוריש לכל ישראל כיון שהאבות קודמין לבן ולבת ולאח רשב"א ואם תאמר אחי אביו דכתב רחמנא למה לי תיפוק לי מאין לו עיין עליו דדרשי' מינה לקמן (דף קטו) דנחלה ממשמשת ובאה ותירץ ריב"ם דכתביה לאשמועינן דקראי שלא כסדרן כתיבי דאי לא כתב אחי אביו הוי אמינא דכסדרן כתיבי ואחי המת קודמין לאב אבל השתא דכתב אחי אביו על כרחך לא נכתב שארו אלא להקדימו לאחין דלהקדימו לאחי האב לא איצטריך כדאמרינן לקמן וקשיא לר"י התינח למאן דאמר קראי לאו כסדרן כתיבי אלא למאן דאמר כסדרן כתיבי אמאי כתב אחי האב ועוד קשיא לרשב"א דאפילו למאן דאמר שלא כסדרן כתיבי לא איצטריך למכתב אחי האב דעל כרחך לא נכתב שארו אלא להקדימו לאחיו דבע"א למאי כתבי' רחמנא דאי לאשמועינן דהיכא דליכא בן ובת ואח שהוא יורש פשיטא אלא מאן לירת אטו בר קשא דמתא לירת כדאמרינן לקמן (דף קי:) וליכא למימר אי לאו דכתב אחי האב הוה אמינא דאיצטריך שארו לאשמועינן שהאחין קודמין לאב דאי לא הוה כתב שארו הוה אמינא דאב קודם לאחיו דאי הייתו (ד) אומרים דאב קודם לאחיו לא לכתוב רחמנא לא אב ולא אחי האב ועוד דכולה שמעתין אנו דוחקין למצוא פסוק מנא לן דאב קודם לאחיו משום דמסברא אית לן למימר דאחיו קדמי ואור"י דמאין לו לא הוה שמעינן נחלה ממשמשת למעלה אלא למטה כגון בן הבן ובת הבן ובן בת הבן אע"ג דעלה אמר לקמן דנחלה הולכת וממשמשת עד ראובן דהיינו למעלה אהאי קרא דאחי אביו סמיך וא"ת ואחין דכתב רחמנא למה לי כיון דנחלה ממשמשת עד ראובן ירש האב בקבר להנחיל לבניו הנותרים וי"ל דאי לא כתב אחין ה"א שהאב קודם לבת דאית לן לאקדומי אב לחד מהנך דכתיבי בהדיא בקרא:

שבן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה · ה"ה דה"מ למנקט נמי ולעבד עברי: כלום יש יבום אלא במקום שאין בן · אין לפרש דלא עדיף לענין יבום בן מאח אלא כלומר הן שוין לענין יבום וא"כ הכי נמי עדיף בן מאח משום דקם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה דעל כרחך לקמן גבי בת לא אפשר לפרש כן דאמרינן כיון דלענין יבום כי הדדי נינהו לענין נחלה נמי כי הדדי נינהו כלומר ותהא עדיפא בת מאח שיקדום אב לאח ולא לבת ואי לא עדיפא מאח לענין יבום היכי עדיפא מיניה לענין נחלה אלא ודאי מהאי טעמא דכלום יש יבום אלא במקום שאין בת דהיא עדיפא מאח דבת מקימה שם ואח אינו מקים שם אלא צריך לייבם:
כיון

רבינו גרשום

הבן ועוד כדקאמר קרא הוה ליה למיסמך כדכת' איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו אלמא דאב מיית מקמי הבן וצריך למיעבר נחלתיה אי לית ליה בן . ומשני תנא דמתני' משום הכי נקט למיתני ברישא האב את הבנים דאיידי דאתיא ליה מדרשא חביבא ליה :ומאי דרשא דתניא שארו זה האב שמהפכין קראי דלא כתיבי כסדרן וכדבעי' למימר לקמן והכי מהפכינן להו איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לשארו ואם אין לו שאר ונתתם את נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לאחי אביו ואם אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו לקרוב אליו ולא אמרינן הכא לשארו דהא דרשי' ליה שהוא קודם לאחיו של מת מלמד שהאב של מת קודם לאחין של מת ה"נ מהפכי' א) של מת וכדמהפכי' לעיל קראי: יכול יהא . האב של מת קודם לבנו של מת דכי היכי דמהפכי' לקראי שהאב קודם לאחין של מת הכי נמי מהפכי' שהאב של מת קודם לבן של מת ליורשו ת"ל דלא דכתי' הקרוב אליו הקרוב קרוב קודם והבן קרוב הוא לירש את אביו שמת יותר מאביו של מת ומשום דאתא מדרשא שהאב קודם לאחיו של מת חביבא ליה למיתני האב יורש את הבנים אע"פ שפורענו' הוא ב)דמצטר' דהיכא דמת הבן בחיי האב ואין לו לבן לא בן ולא בת אביו יורשו קודם לאחיו של מת : ג)והא מצינן למימר כי היכי דמהפכת קרא לרבות את הבן ולהוציא את האח דהבן קרוב מן האב וכל הקרוב קרוב קודם אימא איפכא שאח קרוב למת אין האב של מת מקודם בירושה אבל לבן של מת מקדים דהואיל דלא כתיבי קראי כסידרן מצית [להקדים] האב של מת בין המת ובין הבן של מת ואימא איש כי ימות ונתתם את נחלתו לשארו ואם אין לו שאר ונתתם את נחלתו לבנו. ומשני בדין הוא דמרבה אני את הבן של מת קודם לאביו של מת שכן אית ביה בבן מה שאין בכולהו קרובים שבן קם תחת אביו ליעדה באמה העבריה וכדאמרי' במס' קדושין ואם לבני ייעדנה ולא לאחר דהוא קם תחת אביו דכי היכי דאיהו מייעד ליה לדידיה ה"נ מצי ליעדה לבריה ולא לאחיו וכדדרשינן התם והכי נמי לשדה אחוזה כדאמר במס' ערכין הקדישה לשדהו וגאלה אינה יוצאה מידו ביובל גאלה בנו חוזר אביו וגואלה ממנו דבנו קם תחת אביו וכגופו דמי גאלה אחר וכו' ואמרי' בגמ' ת"ר אם לא יגאל את השדה הבעלי' אם מכר גזבר את השדה לאיש אחר לאחר ולא לבן אתה אומר לאחר ולא לבן או אינו אלא לאחר ולא לאח אלמא דלא מצי מייעד לאמה העבריה אלא לבנו ד)אלא מצי למיפרך שדה אחוזה דתיהדר למרה לאחר היובל אלא הבן דאימא דדרך הבן למהדר לאביו ומשום הכי דין הוא דבן של מת קודם מכל קרובים בירושה . ומקשינן אדרבה מרבה אני את האח של מת שיהא קודם לאביו של בן ומוצא אני את הבן שכן קם תחת אחיו ליבום מה שאין כן בבן. ומשני ליה כלום יש יבום אלא במקום שאין בן הא יש בן אין יבום אלמא דמכח הבן קא גרע לאחיו מייבום הלכך מרבה אני את הבן ומוצא אני את האח : ולמה לי לתרוצי כלום יש יבום כו' ותיפוק
דהכא

א) נראה דצ"ל ה"ג מהפכינן במתני' האב של מת קודם . או דצ"ל וע"כ דמהפכינן לשארו של מת מקודם וכדמהפכינן וכו' . ב) נראה דצ"ל דמצטריך לאשמועינן . ג) אולי צ"ל ומה ראית לרבות את הבן . והא מצינן למימר וכו' . ד) נראה דזהו הג"ה מאיזה מפרש דמשדה אחוזה אינו ראיה וצ"ל ומיהו מצינן למיפרך דשאני שדה אחוזה דמש"ה לא הסדר למרה לאחר היובל אלא אם גאלה הבן לאוד וכו' וצ"ע .

מסורת הש"ס

א) יבמות כ: וש"נ .
ב) ערכין כה: קדושין יח
ג) [צ"ל אף רש"ל] :

הגהות הב"ח

(א) גמ' ת"ל הקרוב הקרוב קרוב קודם . נ"ב ע"ל דף קי ע"ב כתב הרשב"ם דהיינו ה"א דהקרוב קרוב דומיא דהעולה ע"ש :(ב)רשב"ם ד"ה ולשדה אחוזה וכו' לרבות את הבן כו' ופרקינן כי הכא מרבה אני את הבן שכן קם תחת : (ג) תוס' ד"ה יכול וכו' אפילו לאחד מהן שהרי וכו' הקרוב אליו הקרוב קרוב קודם ומה : (ד) ד"ה יכול וכו' דאי היינו אמרינן מסברא דאב קודם וכו' ועוד דכולה שמעתין וכו' לא הוה שמעינן דנחלה ממשמשת :

תורה אור

דהכא תרתי והכא חדא שדה אחוזה גופה מהאי טעמא הוא דקא קיימא ליה לתנא כלום יש יבום אלא במקום שאין בן הא יש בן אין יבום (א) אימא שארו זה האב מלמד שהאב קודם לבת יכול יקדים לבן ת"ל הקרוב קרוב קודם כיון דלענין יבום בן ובת כי הדדי נינהו לענין נחלה נמי בן ובת כי הדדי נינהו ואימא שארו זה האב מלמד שהאב קודם לאחי האב יכול יקדים לאחין תלמוד לומר הקרוב קרוב קודם אחי האב לא צריכי קרא אחי האב מכח מאן קא אתו מכח אב קאי אב קא ירתי אחי האב והא קראי לאו הכי כתיבי דכתיב (במדבר כז) ואם אין אחים לאביו וגו' קראי שלא כסדרן כתיבי והאי תנא מייתי לה מהכא דתניא את זו דרש רבי ישמעאל ברבי יוסי (שם) איש כי ימות ובן אין לו וגו' במקום בת אתה מעביר נחלה מן האב ואי אתה מעביר נחלה מן האב במקום אחין ואימא במקום בת אתה מעביר נחלה מן האחין ואי

רש"י

דהכא תרתי · יעידה ושדה אחוזה : והכא חדא. יבום והוה מצי לתרוצי הנך נפישי: ומשני משום דשדה אחוזה גופה לא קיימא לן במס' ערכין שיהא הבן במקום האב טפי מאחיו אלא מהך פירקא דפרקינן התם כלום יש יבום כו' דאמרי' נמי התם מה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האח מרבה אני את הבן שכן קם תחת אביו ליעדה כו' אדרבה מרבה אני את האח שכן קם תחת אחיו ליבום ומשני כלום יש יבום כו' שהרי לא מצינו כתוב בפירוש שיהא הבן קם תחת אביו טפי מאחיו אלא ליעדה שגם האח קם תחתיו ליבום ונמצא דהכא חדא והכא חדא הוא ושאר דברים שהבן קם תחת אביו טפי מאחיו כגון שדה אחוזה ועבד עברי במסכת קידושין וקדימת הבן לאח בנחלה כולהו מייתינן להו מדין יעידה לחוד שכ' בפירוש שהבן קם תחת אביו ואי לא דמשנינן דאפי' לגבי יבום אין האח קם תחתיו כמו בנו דכלום יש יבום אלא במקום שאין בן לא הוה מצינן לרבויי בן שיקום תחת אביו לכלום טפי מאחיו דליהוי הכא חדא והכא חדא ולקמיה פרכינן דבן ובת ואח כמו שסדורין בפרשה ליקדמו כולהו לאב שהרי כולם קרובים למת טפי מאביו שהם קמים תחתיו ליעידה וליבום אבל האב אינו קם תחתיו לכלום: מלמד שהאב קודם לבת · דהא אינה קמה תחת אביה לכלום כבנו וכאחיו וסדר את הפסוקים כן איש כי ימות ובן אינו ונתתם את נחלתו לשארו ואם אין לו שאר ונתתם את נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים והעברתם את נחלתו לבתו ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחי אביו ואם אין אחין לאביו הקרוב אליו ממשפחתו וירש: בן ובת כי הדדי נינהו · כדכתיב ובן אין לו עיין עליו נמצאת גם הבת פוטרת את האחין מן היבום אבל אבי המת אינו פוטר את אשת בנו מן היבום נמצאת הבת קמה תחת אביה טפי מאבי המת ואחי המת: קודם לאחי האב · של מת ולא לאחין משום דקרובים למת יותר מאביו שהרי קמים תחתיו ליבום אבל אביו אין קם תחתיו לכלום וסדר המקרא כך הוא ונתתם את נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לשארו ואם אין לו שאר ונתתם את נחלתו לאחי אביו ואם אין אחים לאביו הקרוב אליו ממשפחתו וירש: ומשני אחי האב לא צריכי קראי · לא היה צריך לכתוב לבסוף שארו לקדם את אחי האב דסברא הוא דקודם האב לאחיו שלו לירש את בנו דאחי האב מכח מאן קאתו לירש את נכסים בן אחיהן פשיטא דמכח אבי המת שהוא אחיהם אתו והלכך למה לי קרא מאחר שכתוב למעלה שאחי האב יורשין את נכסים מי איכא למימר דהיכא דקאי אב ירתי אחים של אב בתמיה הלכך לא נכתב שארו אלא לקדם אחיו של מת דלקדם אחי האב כבר שמעינן ליה ממאי דאמר ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לאחי אביו הרי הוא כמי שכתב ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לאביו ואם אין לו אב ונתתם את נחלתו לאחי אביו הלכך לא נכתב שארו אלא לחדש ולומר שיקדום לאחד מהני דכתב לעיל ומטו אחי המת שכן בניו דלקדם אחי האב לא שדינן ליה דהא לא צריך כדפרישית ולקדם את בנו ואת בתו של מת לא אמרי' שהרי קרובים למת יותר מן האחין כדאמרן הלכך שדינן ליה אאחין של מת לקדם האב לבניו לירש את בנו דסד"א יקדמוהו הם שהרי קמים תחת אחיהן ליבום מה שאין כן באב: והא קראי לאו הכי כתיבי · דשארו לבסוף כתב אחר אחי האב והוה לן למימר דגזירת הכתוב הוא שאחי האב של מת קודמין לאביו: קראי שלא כסדרן כתיבי · דהא כתיבי אחי האב ואח"כ שאר אב ובעל כרחך אב קדים להו כדאמרן דהא מכח אב קאתו דלא דקדק הכתוב בסדרן משום דסמך אמאי דכתב הקרוב קרוב קודם ומעצמך תסדר אותם כפי קורבתן ואם תאמר כיון דאין אנו הולכין אחר הסדר לשתוק קרא מיניה וליכתוב איש כי ימות ונתתם את נחלתו לקרוב אליו ממשפחתו וגו' איכא למימר דקרא צריכא טובא כדלקמן בפירקין (דף קטו) ובן אין לו עיין עליו ואם אין לו בת עיין עליה וכן כולן : הכי גרסינן והאי תנא מייתי לה מהכא · דהאב קודם לאחין : והעברת · משמע תעביר מקרוב זה שהוא קיים כדי לתת לזה והעברת מן האב כדי לתת לבת: במקום אחין · שאין למת בן ובת אלא אחין ובסיפרי מסיים לה הכי ומנין שהאב יורש אמרת קל וחומר כו' : אימא · דהאי והעברת האחין דקיימי קמן קאי וקאמר והעברת מן האחין לתת לבת הא אין בת אחין יורשין אותו ואכתי אב מנלן דירית מקמי אח(ב) ואי משום דדייקינן ואי אתה מעביר נחלה מן האב ואפי' במקום בת הך דיוקא לאו מוהעברת שמעינן לה דאדרבה מוהעברת איכא למידק אתה מעביר נחלה מן האב במקום הבת : אם כן. דלגלויי אתא האי והעברת דאחין ירתי במקום שאין בת לא ליכתוב והעברת דממילא שמעינן לה מדכתב ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאביו דהא לא דריש שארו לאב דנימא שלא כסדרן כתיבי: ואי

תוספות

כיון דלענין יבום בן ובת כי הדדי נינהו · וא"ת מנא לן דבת פוטרת מן היבום אי מדכתיב ובן אין לו עיין עליו הא אילטריך לאיתויי ממזר כדאמר בפ' שני דיבמות (דף כב: ושם ד"ה בן) וי"ל דשקולין ויבאו שניהן ואע"ג דבפ' אלמנה לכ"ג (שם דף ע·) גבי וזרע אין (ג) לו דבת כהן שניסת לישראל משמע דלא דרשינן מיניה תרתי דקאמר אין לי אלא זרעה זרע זרעה מנין ת"ל וזרע אין לה מ"מ אין לי אלא זרע כשר זרע פסול מנין ת"ל וזרע אין לה מ"מ ופריך והא אפיקתי' לזרע זרעה היינו משום דקמרבי התם זרע פסול היינו זרע זרעה פסול דאילו זרע פסול תיפוק ליה דנבעלה לפסול לה ולהכי פריך שפיר דאי אילטריך קרא לזרע זרעה כשר היכי תו יליף זרע זרעה פסול אי נמי יש לרבות שת שפוטרת מן היבום מלא ימחה פרט לזה שאין שמו מחוי דכי האי גוונא דריש ביבמות(כד·)אבל ממזר אילטריך ריבוי משום דבזרע פסול אכתי הוי שמו מחוי וא"ת הא דתניא בפ"ק דקידושין (דף יז:) עבד עברי עובד את הבן ואינו עובד את הבת ואמאי נימא מדלענין יבום בן ובת כי הדדי נינהו הכי נמי לענין עבד עברי כדאמרינן הכא לענין נחלה ומדכתיב ועבדדשם שנים דמשמע לך ולא ליורש לא נמעט אלא את דוקא ואור"י משום דדרשינןועבדך לך ולא לאחר כל שהוא אחר לגבי בן ובת נמי לגבי בן כאחר דמיא לענין נחלה שהבן קודם לבת וכה"ג אמרי' בפרק אין מקדישין (ערכין דף כה:) גבי שדה אחוזה דבת אינה מעמדת שדה לאביה משום דכי היכי דלגבי נחלה בת לגבי בן כאחר דמיא לענין שדה אחוזה נמי כאחר דמיא :

במקום בת אתה מעביר נחלה מן האב · פריב"ם מדלא כתיב ונתתם גבי בת כדכתיב בכולהו דהעברתם משמע לשון העברה שמעבירין נחלה ממקום הראוי לירש מן הדין למקום שאינו ראוי והשתא נושא ונותן מי הוא הקרוב שהיה ראוי להקריבו לבת ומוקי לה באב לפי שהמת יוצא יריכו ואין לך קרוב יותר ראוי ממנו ובדידיה מיסתבר לאוקומי אפי' שלא נכתב בפירוש אלא ע"י אחי האב דממילא והעברתם עליה קאי לדרוש ולקבוע בו מקום ואע"ג דאי לא כתיב והעברתם לא הייתי אומר שהאב קרוב אפי' מן האח שאינו קם תחת הבן לכלום מיהו השתא דכתיב והעברתם בבת משמע שמעבירים הנחלה ממקום הראוי מוקי לה באב :

ואי אתה מעביר נחלה (ד) ממקום האב במקום האחין · כלומר מדלא כתיב אלא והעברתם אחד אין לנו לעשות אלא העברה אחת ולא שתים ומכאן ואילך הקרוב קרוב קודם דהשתא דכתיב והעברתם משמע שהיה האב ראוי לקדום לבת כ"ש שראוי לקדום לאח שהבת קרובה מן האח שהיא יוצאת יריכו של מת ועוד דאין יבום במקום בת לפיכך אין להעביר נחלה מן האב אלא במקום בת לחודה כיון דכתיב בבת העברה ולא במקום אחין : ואימא

רבינו גרשום

דהכא.גבי בן איכא תרי מילי שכן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה משום הכי דין הוא דמרבינן ליה:והכא. גבי האח ליכא אלא חדא שכן קם תחת אחיו לייבום ולא איצטריך ליה לתרוצי כלום יש ייבום:ומשני גבי בן נמי ליכא אלא חדא דהיינו יעידה דשדה אחוזה גופה מהאי פירכא הוא דקיימא ליה לתנא . כלומר מכח קושיא זו דקא מקשינן ליה כלום יש ייבום אלא במקום שאין בן מעמיד שדה אחוזה שקם בן תחת אביו ולא אח וכדאמרינן נמי כי האי גוונא במסכת ערכין דמקשי' להיכא דמוקים שדה אחוזה בידא דבן ומפיק ליה מידא דאח מה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האח מרבה אני את הבן שכן קם תחת אביו ליעדה ולעבד עברי כדאמרינן במסכת קדושין עבד עברי עובד את הבן ואינו עובד את האח ומפיק לה התם מדרשא דקרא אדרבה מרבה אני את האח שקם תחת אחיו לייבום כלום יש ייבום אלא במקום שאין בן הא יש בן אין ייבום ותיפוק ליה דהכא תרי והכא חדא משום דעבד עברי מהא פירכא הוא דנפיק מכלום יש יבום אלא במקום כו' וכי האי גוונא מקשי' ומפקי' במס' קידושין בעבד עברי ועיקר תירוץ מלתייהו ליכא אלא מדמתרצי כלום יש ייבום אלא במקום שאין בן ואמטול הכי לא חשיב גבי בן אלא חדא דהיינו יעידה ושדה אחוזה לא מצינן לאוקמה בידא דבן אלא משום דקא מתרץ ליה הכי : ומקשי' ואמאי חזית מוקמת שארו זה האב של מת קודם לאחי של מת וכדמהפכת קרא ואימא שארו זה האב וכדמוקמת הכי מצינו לאוקמי מלמד שהאב קודם לבת דמהפכי לקרא הכי ואיש כי ימות ושאר אין לו ונתתם את נחלתו לבתו הא שאר יש לו ונתתם את נחלתו לו ואוקמי' לקרא כי היכי דמקדמי' אביו של מת לאחין של מת ה"נ מקדמי' האב של מת לבתו של מת הואיל דלא כתבו כסדרן ויכול יהא קודם לבן של מת דאמרינן בהאי כדאמרי' באידך ואמר ליה דאמר קרא הקרוב דכל הקרוב קודם והבן קרוב למת מאביו של מת ואביו של מת מבת ומאחיו. ומשני הא ליכא למימר דמקדמינן אב של מת מקמי בתו של מת משום דכיון דלענין ייבום בן ובת כי הדדי נינהו דכי היכי דהיכא דאית לה בן אינה זקוקה לייבום ה"נ אם אית לה בת אינה זקוקה לייבום ולענין נחלה נמי בן ובת כי הדדי נינהו דלא מקדמי' אב מקמי בת כי היכי דלא מקדמי גבי בן: והשתא דדרשת שארו זה האב ובעית לאקדומי מקמי אחין של מת ואימא לעולם אחין של מת קודמין לאב והאי דאוקמת שארו זה האב להכי ללמד שהוא קודם לאחין שלו של אב עצמו והכי מוקמי' לקראי ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים למת ונתתם את נחלתו לשארו דהיינו אביו של מת ואם אין לו שאר ונתתם את נחלתו לאחיו של אביו ואם אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו לקרוב אליו וגו' יכול יהא קודם האב לאחיו של מת ת"ל הקרוב לו ואחיו קרוב טפי מאביו שקם תחתיו לייבום. והיכי מצינן לאוקמי ולהקדים אביו לאחיו דמאי חזית דמהפכת לקראי הכי אפכינהו הכי. ומשני משום אחי האב לא צריך קרא למעוטינהו במקום אב דודאי דאב קדים דהיכי שבקי' אב ולירש אחי אב דאתיין מכח אב אלא ודאי למאי אתא קרא לאקדומי לאחין של מת. והא קראי לאו הכי כתיבי דמקדמי' אביו של מת מקמי שאר קרובים דשארו אחר כולהו קרובים כתיב. ומשני קראי שלא כסידרן כתיבי והכי צריכי למיכתבינהו כדמוקמינא להו לעיל: והאי תנא. דאמרינן לקמן: מייתי לה. דאביו של מת קודם לאחיו של מת:מהכא דתניא את זו דרש ר' ישמעאל בר' יוסי. מוהעברתם דקא משני הכתוב [לכתוב והעברתם]בבת להכי דבמקום שיש בת אתה מעביר נחלה מן האב של מת ואי אתה מעביר נחלה וכו' ומקשי' מאי חזית דאמרת הכי אימא לצד אחר הכי במקום בת אתה מעביר נחלה מן אחיו של מת ואי

עין משפט נר מצוה

ו א ב מיי' פ"א מהל' נחלות הלכה ג סמג עשין נו טוש"ע ח"מ סימן רעו סעיף א .

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואימא שארו : (ב) רשב"ם ד"ה אימא דהאי והעברת וכו' מקמי אח הס"ד ואחר כך מ"ה אם כן דלגלויי וכו' שלא כסדרן כתיבי ואי משום דדייקינן וכו' במקום הבת והאי דקאמר ואי אתה מעביר נחלה מן האב אפילו במקום בת כך לא משתמעא מקרא מידי אלא ה"ק מהאי וכו' דלא מיירי קרא באב אלא באחין אבל לעולם אימא לך דאב כנ"ל והד"א : (ג) תוס' ד"ה כיון וכו' גבי וזרע אין לה דבת וכו' היינו משום דמאי דקא מרבינן התם זרע פסול היינו זרע זרעה : (ד) ד"ה ואי אתה מעביר נחלה מן האב :

עין משפט
נר מצוה

ז א מיי' פ"א מהל' נחלות הלכה ו סמג שם טור ב"ע ח"מ סימן רעו ס"ד:

ח ב מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הל' לב סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סימן ב סעיף ו:

מסורת הש"ס

א) [לקמן קיא:] ב) [שם קי: יבמות נד:] ג) סנהדרין קג: [סוטה מג:]

ואי אתה מעביר נחלה מן האב אפילו במקום בת אם כן לא נכתוב רחמנא והעברתם ולמאן דנפקא ליה מוהעברתם האי שארו מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתניא א) שארו זו אשתו מלמד שהבעל יורש את אשתו ולמאן דנפקא ליה משארו האי והעברתם מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתניא ב) רבי אומר בכולן נאמר בהן נתינה וכאן נאמרה בהן העברה שאין לך שמעביר נחלה משבט לשבט אלא בת הואיל ובנה ובעלה יורשין אותה וממאי דשארו זה האב דכתיב °שאר אביך הוא אימא שארו זו האם דכתיב °שאר אמך היא אמר רבא אמר קרא °ממשפחתו וירש אותה ג) משפחת אב קרויה משפחה °משפחת אם אינה קרויה משפחה דכתיב °למשפחותם לבית אבותם ומשפחת אם אינה קרויה משפחה והא כתיב °ויהי נער מבית לחם יהודה ממשפחת יהודה והוא לוי והוא גר שם הא גופא קשיא אמרת (א) והוא לוי אלמא מלוי אתי ממשפחת יהודה אלמא מיהודה אתי אלא לאו דאבוה מלוי ואימיה מיהודה וקאמר ממשפחת יהודה אמר רבא בר רב חנן לא גברא דשמיה לוי אי הכי היינו דקאמר מיכה °עתה ידעתי כי ייטיב ה' לי כי היה לי הלוי לכהן אין דאיתרמי ליה גברא דשמיה לוי וכי לוי שמו והלא יהונתן שמו שנאמ' °ויהונתן בן גרשם בן מנשה הוא ובניו היו כהנים לשבט הדני (ב) אמר ליה וליטעמיך וכי בן מנשה הוא והלא בן משה הוא דכתיב °בני משה גרשם ואליעזר אלא מתוך שעשה מעשה מנשה תלאו הכתוב במנשה הכא נמי מתוך שעשה מעשה מנשה דאתי מיהודה תלאו הכתוב ביהודה אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מכאן שתולין את הקלקלה במקולקל רבי יוסי בר חנינא אמר מהכא °וגם הוא טוב תואר מאד ואותו ילדה אחרי אבשלום והלא אדניה בן חגית ואבשלום בן מעכה אלא מתוך שעשה מעשה אבשלום דמרד במלכות תלאו הכתוב באבשלום (ה"נ מתוך שעשה מעשה מנשה תלאו הכתוב במנשה) אמר רבי אלעזר ג) לעולם ידבק אדם בטובים שהרי משה שנשא בת יתרו יצא ממנו יהונתן אהרן שנשא בת עמינדב יצא ממנו פנחס ופנחס לאו מיתרו אתי והא כתיב °ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה מאי לאו (ג) דאתי מיתרו שפיטם עגלים לע"ז לא דאתי מיוסף שפטפט ביצרו והלא ד) שבטים מבזים אותו ואומרים ראיתם בן פוטי זה בן שפיטם אבי אמו עגלים לע"ז יהרוג נשיא שבט מישראל אלא

רשב"ם

ואי אתה מעביר מ[נ]חלה מן האב אפי' במקום בת · הך לאו דוקא מקרא משתמעא מידי אלא ה"ק מהאי קרא לא תילף דבת קודמת לאב דלא מיירי קרא באב אלא באחיו אלא לעולם אימא לך דאב קודם לבת דהוא קרוב טפי: שארו זו אשתו · כדכתיב והיו לבשר אחד (בראשית ב) תורה אור וכתב נמי שארה כסותה ועונתה לא יגרע (שמות כא): יורש את אשתו · דקסבר גורעין ומוסיפין ודורשין וקרי הכי ונתתם את נחלת שארו לו והכי מפרשינן לה לקמן בפירקין ויליף לה מוירש אותה לשון נקבה: האי והעברתם מאי עביד ליה · לכתוב ונתתם: משבט לשבט. נחלת שבט ראובן לשבט שמעון: הואיל ובנה ובעלה יורשין אותה · כגון סרח בת אשר שנשואה לחנוך בן ראובן ומת אשר בלא בנים זכרים וירשתו סרח בתו ומתה סרח וירשה בנה או בעלה שהם משבט ראובן נמצא שהוסבה נחלת שבט אשר לשבט ראובן ואשמעינן קרא שהבעל או הבן יורש את אשתו ואת אמו ואיכא דדריש לקמן ירושת הבן את אמו מקרא אחרינא ורבי דריש לה מהכא: אימא שארו זו האם · ונילף מכאן דבין אביו בין אמו יורשין אותו: ממשפחתו · היינו הקרובים לו מצד אביו: ויהי נער וגו' · בספר שופטים כתיב בפרשת פסלו של מיכה: וקא מתמה גמרא ממשפחת יהודה אלמא מיהודה קאתי וכתיב והוא לוי אלמא מלוי קאתי קשיין אהדדי: אלא לאו דאבוה מלוי · להכי קרו ליה לוי שהלוים למטה אבותם נקראים לוים והאי דקאמר ממשפחת יהודה על שם שאמו משבט יהודה: ומשני לא גברא דשמיה לוי · האי דכתיב והוא לוי כלומר כך שמו ולא משבט לוי הוא אלא משבט יהודה כדכתיב ממשפחת יהודה דמשפחת אב קרויה משפחה: היינו דקאמר מיכה כו' · בתמיה שהיה מתגאה בעצמו על שנקרה לו איש לוי לכהן לע"ז ואי משבט יהודה הוא מאה היה משתבח לעצמו אלא ודאי משום דמשבט לוי הוא שבהם בחר הקדוש ברוך הוא לשרתו ולעולם אבוה מלוי ואימיה מיהודה והדרא קושיין לדוכתה: ומשני דאתרמי ליה גברא ששמיה לוי · בכך היה משתבח כאילו הוה משבט לוי ולעולם לאו לוי הוא אלא משבט יהודה: והלא יונתן שמו · בעל כרחך האי דקרי ליה לוי היינו דמשבט לוי הוי וקרי ליה משפחת יהודה אלמא משפחת האם קרויה משפחה: בן מנשה · הנו"ן תלויה לפי שהיא יתירה דבן משה (ד) הוא ויהונתן בן גרשם כו' בההיא פרשתא כתיב שגזלו שבט הדני פסלו של מיכה והלוי הלך עמהם להיות להם לכהן ומשני וכי בן מנשה הוא והלא בן משה הוא דלכך הנו"ן תלויה וגם מדקרי ליה לוי שהיה משבט לוי וכדכתיב בדברי הימים ובני משה גרשום ואליעזר: אלא מתוך שעשה מעשה מנשה · בן חזקיה מלך יהודה שעבד ע"ז תלאו הכתוב במנשה הכא נמי לעולם משבט לוי הוא כדקאמרת והאי דקרי ליה ממשפחת יהודה לאו משום דאתי מיהודה לא אביו ולא אמו אלא מתוך שעשה מעשה מנשה בן חזקיה כו': מכאן · מדקרי ליה בן מנשה וממשפחת יהודה: הקלקלה · דבהך פרשתא מיירי שנעשה כהן לע"ז: במקולקל · מנשה: ילדה אחרי אבשלום · משמע שמאם אחת היו: והלא אדניה · היה בן חגית: יצא ממנו יהונתן · בן בנו של משה: פנחס · בן בנו של אהרן: ומתמהינן פנחס והלא מיתרו קאתי מבת יתרו אלמא קרוב היה ליתרו יותר מיהונתן בן גרשום ואפי' הכי חסיד היה ואין ללמוד מכאן שידבק אדם בטובים שהרי אלעזר אבי פנחס לקח בת יתרו ויצא ממנה פנחס ואם אהרן דבק בטובים אלעזר בנו לא דבק בטובים: מאי לאו · מבנות יתרו כו' כלומר בת יתרו ממש אחת מבנותיו: מבנות יוסף · כלומר משבט יוסף · שפטפט · מתרים ונלחם כנגד יצרו כדאמרי' לקמן בפירקין (דף קטו:) חוץ מזקן אחד שהיה מפטפט כנגדו: ופרכינן והלא שבטים מבזין אותו כו' · בסנהדרין בפרק אלו הן הנשרפין התחילו שבטים מבזין אותו כו': שפיטם · כדכתיב כהן און (בראשית מא) כומר: אלא

תוספות

ואימא במקום בת אתה מעביר נחלה מן האחין ואי אתה כו' · כלומר השתא דמשמע לך מוהעברתם אתא לקבוע מקום לאב אדרשנו כך שאפילו לבת יקדום וה"ה דהוה מצי למימר דבמקום בת אתה מעביר נחלה מן האחין אבל אי אתה מעביר מן האחין במקום אב ונימא שאח יקדום לאב אלא לפי משמעות הברייתא דאב חשוב יותר מכולם נקיט: **א"כ** לא לכתוב רחמנא והעברתם · כלומר לא תוכל לדרוש במקום בת אתה מעביר נחלה מן האחין דאין זו העברה שהבת קרובה למת יותר מאח לפי שהיא יוצאת ירכו ולענין יבום לא הוה ליה למכתב אלא על כרחך יש לדרוש במקום בת אתה מעביר נחלה כו' אלא ק"ק דהשתא משמע דלא שייך העברה מאחין לבת דפשיטא דקרובה יותר מאחין אבל מן האב ובת ניחא ליה דשייך העברה וכולה שמעתין מספקא לן אי אב קרוב טפי מאח או לא ולרשב"א נראה לפרש א"כ לא ליכתוב רחמנא והעברתם כלומר אי לא אתי למדרש אלא דבמקום בת (אי) אתה מעביר נחלה מן האחין ולא מן האב א"כ לא הוה ליה למכתב והעברתם אלא ונתתם והוה ידעינן דבת אינה יורשת במקום אב דהוה דרשינן מיתורא דונתתם את נחלתו לבתו דוקא מן האחין אתה מעביר נחלה במקום בת ולא מן האב דהא לגופה לא איצטריך שהרי מוכל בת יורשת נחלה שמעינן דבת ירושה היא וממילא ידעינן שהיא קודמת לאח שהרי היא קרובה יותר שהיא מקימה שם ואח אינו מקים שם אלא צריך ליבם ואי להקדים בן לבת הא מוהנחלתם אותם לבניכם נפקא לן לקמן ומדכתי' והעברתם אתא למימר דבמקום בת אתה מעביר נחלה מן האב:
אלא

רבינו גרשום

ואי אתה מעביר נחלה מן האב אפי' במקום בת. שהאב קודם לבתו. ומשני אם כן לא לכתוב רחמנא והעברתם אלא ונתתם את נחלתו לבתו כדכתב באינך · אלא מדשני רחמנא וכתב והעברתם משמע דאפי' במקום אב דהוא קדים לאחין צריך להעביר נחלה מן האב וליתנה לבת: ולמאן דנפקא ליה מוהעברתם. דמקדמי' אב לאחין האי לשארו מאי עביד ליה: שארו זו אשתו. דגורעין ומוסיפין ודורשין לו כלומר א) דהכי' נחלת שארו לו · וירש אותה דגורעין ו' מנחלתו ול' מלשארו ומצרפין אהדדי ודורשין לו כלומר דיהבין נחלת שארו דהיינו אשתו לו: בכולן. של קרובים נאמר בהן נתינה וגבי בת כתיב העברה לומר לך ג) כי שמעביר נחלה משבט לשבט אלא הבת שהוא משבט ראובן והיו לה אחין הראויין לירש את אביה ונשאת לאחד משבט שמעון ולאחר שנשאת מת אחיה ולא היה להן יורש אלא זו ועכשיו מעברת משבט לשבט הואיל שכשמתה בנה או בעלה שהן משבט שמעון יורשין אותה: וממאי דהאי שארו אב הוא. דמצית למדרש מיניה מלמד שהאב קודם לאחין משום דאב איקרי שאר דכתיב שאר אביך הוא דלמא שאר זו האם דכתיב שאר אמך היא ואימא שהאם קודמת לאחין של מת. ומאי חזית דאמרת הכי אימא הכי ואכתי שהאב קודם לאחין מנא לך. אמר רבא לא מצית למימר שהאם קודמת לאחין ולא האב משום דבתר האב אזלינן דאמר קרא ממשפחתו של אב ולא ממשפחתה של אם וירש אותה נחלה ומשפחת אב קרויה משפחה דכתיב ויתילדו על משפחותם לבית אבותם ולעולם אב של מת קודם לאחיו של מת: וקרו לה משפחה' אלמא דמשפחת אם קרויה משפחה: כי היה לי הלוי לכהן. ואי שמיה לוי מאי השבח איכא אלא משום דמשבט לוי הוה דיצאו ממנו כהנים להכי קאמ' כי ייטיב דאית ביה צד כהונה. ומשני לא לעולם לוי שמו ומשבט יהודה היה ומשום דשמו היה לוי ג): לשבט הדני. היינו מיכה: מעשה מנשה. ששימש לע"ז ותלאו הכתוב ביהודה ולעולם משבט לוי הוה ולעולם משפחת אם אינה קרויה משפחה: ואותו ילדה אחרי אבשלום. משמע דבני אם אחת היו והלא ארוניה בן חגית וכו': שפטפט ביצרו. שכבשו דיקא

הגהות הב"ח

(א) גמ' הא גופא קשיא אמרת משפחת יהודה אלמא מיהודה אתי וכו' והא כתיב והוא לוי אלמא מלוי אתי אלא לאו דאבוה: (ב) שם כהנים לשבט הדני וכי בן מנשה כצ"ל ותיבות א"ל וליטעמיך נמחק: (ג) שם מאי לאו מבנות יתרו שפיטם עגלים לע"ז לא מבנות יוסף שפטפט: (ד) רשב"ם ד"ה בן מנשה וכו' דבן משה היה הס"ד:

רש"ל מ"ז

א) אולי צ"ל ונתתם נחלת וכו'. ב) צ"ל לומר לך שאין לך מי שמעביר. ג) אולי צ"ל ומשום דשמו היה לוי לפיכך קאמר והוא לוי

מסורת הש"ס

א) [מס' סופרים פט"ז ה"י]: ב) [נ"ל שם ויאמרו לו]: ג) פסחים קיג. ע"ש: ד) לפי גי' תוס' נ"ל נשוט: ה) [בכל הכתובים איתא משה]: ו) בנוסחאות שלפנינו איתא ויטשון וכן איתא במתורגמן ולע"ק]: ז) [נ"ל ואימא אי איכא בן ולמ"ד כסדרן כתיבי]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה וטול וכו' בתלמיד חכם שיש: (ב) ד"ה ה"ג ולא וכו' ואית דגרסי נמי:

עין משפט נר מצוה

ט א ב ג מיי' פ"י מהל' מתנות עניים הלכה יח טוש"ע י"ד סי' רנה סעיף א:

רבינו גרשום

דיקא נמי. דמתרוייהו אתא מיוסף ויתרו: דכתיב פוטיאל. מלא שני פוטיאל דפוטי משמע תרתי מיוסף ומיתרו. ואית דמפקי מבנות דמשמע תרתי: מאי היא דקאמ' ליה לאותו לוי מי הביאך הלום ומה אתה עושה בזה ומה לך פה כלומר כולי האי למה להו למישאל בחדא סגי אלא לאו הכי קאמרי לית וכו': נשוט. כמו פשוט: מינהו. לאותו לוי: פים' אלא הואיל דלא האי לירות

תורה אור

אלא אי אבוה דאמיה מיוסף אמה דאמיה מיתרו אי אבוה דאמיה מיתרו אמה דאמיה מיוסף דיקא נמי דכתיב מבנות פוטיאל תרתי שמע מינה אמר רבא הנושא אשה צריך (שמו' ו) שיבדוק באחיה שנאמר ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון ממשמע שנאמר בת עמינדב איני יודע שאחות נחשון היא מה תלמוד לומר אחות נחשון מכאן שהנושא אשה צריך שיבדוק באחיה תנא (שופטי' יח) א) רוב בנים דומין לאחי האם ויסורו ב)(שמה ויאמר) מי הביאך הלום ומה אתה עושה בזה ומה לך פה אמרו לו לאו ממשה קא אתית (שמות ג) דכתיב ביה אל תקרב הלום לאו ממשה קא אתית (שם ד) דכתיב ביה מה זה בידך לאו ממשה (דברים ה) קא אתית דכתיב ביה ואתה פה עמוד עמדי תעשה כהן לע"ז אמר להן כך מקובלני מבית אבי אבא לעולם ישכיר אדם עצמו לע"ז ואל יצטרך לבריות והוא סבר לע"ז ממש ולא היא אלא ע"ז עבודה שזרה לו ג) כדאמר ליה רב לרב כהנא ד) נטוש נבילתא בשוקא ושקול אגרא ולא תימא גברא רבא אנא וזילא בי מילתא כיון שראה דוד שממון חביב עליו (דה"א כו) ביותר מינהו על האוצרות שנאמר ושבואל בן גרשם בן ה) מנשה נגיד על האוצרות וכי שבואל שמו והלא יהונתן שמו א"ר יוחנן ששב לאל בכל לבו: והבנים את האב: (במדבר כז) מנלן דכתיב איש כי ימות וגו' טעמא דאין לו בן הא יש לו בן בן קודם אמר ליה רב פפא לאביי אימא אי איכא בן לירות בן איכא בת תירות בת איכא בן ובת לא האי לירות ולא האי לירות ואלא מאן

אלא אי אבוה דאמיה כו'. אלא לעולם לאו מבת יתרו ממש נולד פנחס שהרי גם מיוסף היה כדדרשינן לקמן פוטיאל שני פיטפוטין משמע מיוסף שפיטפט ביצרו ומיתרו שפיטם עגלים והלכך אי אפשר שתהא אמו בת יתרו ממש דמה ענין בת יתרו אצל שבט יוסף אלא ה"ק ואלעזר לקח לו אשה מבנות פוטיאל כלומר שאשתו נולדה מיתרו ומיוסף ומהשתא מצינן למימר שדור רביעי או דור חמישי היה פנחס לבת יתרו ולא היה קרוב ליתרו כיהונתן בן גרשם ולהכי אהני מה שדבק אהרן בטובים ואותו זקינו של פנחס מצד האם שדבק ביתרו ואעפ"כ יצא ממנו פנחס ליכא לאקשויי מיניה למאי דבעינן למילף ממשה שיצא ממנו יהונתן שהרי פנחס היה רחוק מיתרו יותר מיהונתן: אבוה דאמיה מיוסף. ואמיה דאמיה נפקא מיתרו כגון מבניו של יתרו או מבני בניו וליכא למימר אמה דאמיה מיתרו בת יתרו ממש דאם כן קרוב הוא ליתרו כיהונתן ולא ילפינן ממשה ומאהרן מידי: אבוה דאמיה מיתרו. מבנות יתרו *ונראה בעיני דה"ג אלא אי אבוה דאמיה מיוסף כו' ואאמה של אם פנחס קאי וה"ק אי אבי אמה של אשת אלעזר מיוסף כו' דהשתא הוה ליה לפנחס דור אחד רחוק מיתרו יותר מיהונתן: פוטיאל תרתי משמע. מדלא כתב פוטאל בלא יו"ד הלכך שני פיטויים דרשינן שפיטפט ושפיטם אי נמי מדכתיב מבנות דמשמע משתי בנות של פיטפוט ופיטום מדלא כתיב בת פוטיאל כן נראה בעיני: שיבדוק באחיה. שהבנים דומין לאחי האם כדלקמן: מלמד שבדק באחיה. לפי שהיתה אחות נחשון שהיה נשיא למטה יהודה מתוך חשיבותו לכך לקחה: ויסורו שם וגו'. ביהונתן בן גרשם מיירי בפרשת מיכה: ויאמרו לו. שבט הדני שבאו שם: ישכיר עצמו כו'. אלא שלא יהא לבו לע"ז: שהיא זרה לו. הוא חשוב והמלאכה נמבזה ומכוערה אלא שאין בה איסור: נטוש. הפשט: וטול אגרא. כלומר הפשיטנה בשכר בשוק לעין כל ואין כאן חילול השם כלל ולא קרינא ביה ומשנאי אהבו מות דדרשינן ליה במסכת שבת (דף קיד·) (א) בתלמידי חכמים שיש רבב על בגדו אבל לעשות מלאכה להתפרנס אין כאן גנאי: ה"ג ולא תימא גברא רבא אנא. ואית (ב) דגרסינן נמי ולא תימא כהנא אנא כהן אני וחשוב וגנאי לי הדבר: והלא יהונתן שמו. שלא היה לו לגרשם בנים כי אם זה בלבד כדכתיב בדברי הימים ובני גרשם שבואל הראש: ששב לאל בכל לבו. עכשיו שהיה לו ממון הרבה ואי משום דכתיב ויהונתן בן גרשם בן מנשה הוא ובניו כהנים לשבט הדני עד יום גלות הארץ ואמרינן בסדר עולם עד יום שגלה מטה דן ופסלו של מיכה עמו כך מפורש בפרק בתרא דברכות ירושלמי מתיבין ליה והכתיב עד יום גלות הארץ אמרי כיון שמת דוד עמד שלמה והחליף כל הסנקליטין והחליפו עמהן חזר לקלקולו הראשון הה"ד ונביא אחד זקן יושב בבית אל אמרין הוא הוה וקבעי התם כהן לע"ז והאריך ימים אמרי ע"י שהיתה עינו צרה בע"ז שלו כילד הוה בר נש מייתי ליה תור או אימר או גדי לע"ז והוה א"ל פייסיה עלוי והוא אמר מה מועילה לך לא אכלה ולא שותה לא מטיבה ולא מריעה א"ל ומה נעביד א"ל זיל אייתי לי חדא פינך דסלת ועשר ביעין עלוי ואנא אפייס לה עלך וכיון דאזל ליה אכיל לון אתא חד בר פחין ואמר ליה כן אמר ליה אם אינה מועילה כלום מה את עביד הכא אמר ליה בגין חיי וכיון שעמד דוד כו': והבנים את האב מנלן. דהבנים קודמים לבנות מדלא קתני הבנים והבנות את האב ומיהו בנות נוטלות עישור נכסים כתקנת חכמים במס' כתובות (דף סח.): דכתיב איש כי ימות ובן אין לו וגו'. והוה ליה למכתב איש כי ימות ובן ובת אין לו אי נמי איש כי ימות והעברתם את נחלתו לבתו ולבנו: טעמא דאין לו בן. עם הבת הא יש לו בן ובת הבן קודם: א"ל רב פפא לאביי אימא. דהכי אשמועינן קרא איכא בן בלא בת לירות בן איכא בת בלא בן תירות בת איכא תרווייהו בן ובת לא האי לירות כו' כדמפרש לקמיה לא האי לירות כולו ולא האי לירות כולו אלא כחדא ירתון דה"ק קרא איש כי ימות ובן אין לו עם הבת שיירשו שניהן כאחת אלא בת יחידית בלא בן יש לו והעברתם את הנכסים לבתו הא איתנהו תרווייהו יירתון כחדא:

אלא אי אבוה דאמיה מיוסף אמה דאמיה מיתרו. וא"ת א"כ היאך פנחס בן טובים טפי מיהונתן שהרי אימיה דאמיה דפנחס מיתרו אתיא כי היכי דאמיה דאבוה דיהונתן מיתרו אתיא וי"ל משום שיהונתן היה מצד האב שהיה אביו בן בת יתרו ופנחס מצד האם: נשוט נבילתא גרסינן בערוך והוי כמו פשוט כי ההיא דחלק (סנהדרין דף ק:) לא תנטוש גילדנא מאוניה דלא ליזיל משכיה לחבלא פירוש דג ששמו גילדנא אל תתחיל לפשטו מאזנו פן ילך העור לאיבוד ואע"ג דהתם נטוש והכא נשוט רוב פעמים מתחלפין האותיות בענין זה כמו (פסחים דף ל:) אין טשין התנור באליה דהוי כמו אין שטין כמו וטח את הבית ומתרגם בירושלמי ו) ויסוטון ית ביתא (ויקרא יד): ולא תימא כהנא אנא. מפר"ת ולא תימא אני רב כהנא שאני חשוב ולא מפני שהיה כהן דלאו כהן הוה כדאמרינן בהזרוע (חולין דף קלג· ושם ד"ה רב) רב כהנא הוה אכל בשביל אשתו ובפ' אלו עוברין (פסחים דף מט· ושם) אמר רב כהנא אי לאו דנסיבי כהנתא לא גלאי אמרו לו תלמידיו והא למקום תורה גלית אמר להו לא גלאי כדגלו אינשי שגלה ע"י דשמטיה לקועיה דההוא גברא וכן מפר"ת ההיא דערבי פסחים (דף קיג. ושם) לא תדור במתא דרישא אסי כלומר שאתה בעצמך תהיה ראש שמך רב אסי שלא תתבטל מחמת צרכי צבור ולא כמו שפירש רבינו שמואל דרישא אסי רופא: ושבואל בן גרשם בן משה. ה"ג משה שאין לקרותו על שם מנשה שהרי כבר שב בכל לבו ויש דגרס בן מנשה וטעמא לפי שחזר לקלקולו כדפ"ה: טעמא דאין לו בן הא יש לו בן [בן] קודם. נראה לרשב"א דכל הסוגיא אליבא דמ"ד שלא כסדרן כתיבי מדפריך רב פפא בתר הכי ז) (ולמ"ד כסדרן כתיבי ואימא אי איכא בן) למה יש לנו לשנות קראי מכי היכי דכתיבי ועוד דקאמר ליה אביי איצטריך קרא לאשמועינן דמאן דלית ליה אלא וכו' ופ"ה ולמאי כתב ובן אין לו והעברתם את נחלתו פשיטא ולשתוק מיניה והכי איבעי למכתב איש כי ימות וזרע אין לו וגו' ואי אליבא דמ"ד דכסדרן כתיבי היכי נשתוק קרא ולא ליכתוב והעברתם את נחלתו לבתו הא איצטריך למידרש במקום בת אתה מעביר נחלה מן האב וליכא למימר דאביי דייק מדלא כתיב ואיש כי ימות והעברתם את נחלתו לבתו דא"כ מאי פריך ולמאי קמ"ל דבת נמי בת ירושה היא דמ"מ הכי הוה מצי למכתב ולא ליכתוב ובן אין לו אלא ודאי אליבא דמ"ד שלא כסדרן כתיבי אתיא דלדידיה לא איצטריך והעברתם ואע"ג דמוקי והעברתם לכדרבי שאין לך מעביר נחלה כו' אין זה צורך שום דרשה ולא אשמועינן שום חידוש אלא דלגבי בת שייך לשון העברה ור"י אומר דאפילו למ"ד דכסדרן כתיבי אתיא ואביי דריש מדלא כתיב איש כי ימות והעברתם את נחלתו לבנו דהוה מצי למידרש במקום בן אתה מעביר נחלה מן האב כו' והוה ידעינן דבן ובת שוין הואיל ומצינו במקום אחר שהיא בת ירושה: ולמאי

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פ"א מהלכות נחלות הלכה ג סמג עשין נו טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף א:

מסורת הש"ס

א) ב"ב בו. קנ"ב: [עיין קלט.] ב) [פס קכ:] ד) יבמות יז: כב. ה) [לעיל קט: וש"נ] ו) ס"א בו. כ"ט: ז) [ורמב"ם נעשהא] קית: כתב רב קשא פי' שוער פטיל]:

תוספות

ודלמא הא קמ"ל דבת נמי בת ירושה. דסד"א דלאו בת ירושה היא משום דמסבת נחלה דבנה ובעלה יורשין אותה:

ושדה אחוזה נמי מהאי פירקא הוא דקיימא לן. אוריב"ס דל"ג כלום יש יבום אלא במקום שאין בן דהלשון משמע שהוא מודה שהבת איננה קמה לשדה אחוזה מהאי טעמא כי ההיא דלעיל גבי אח דמסיק בהאי לישנא ופ"ה דחוק הוא מאד דמפרש דה"ק ושדה אחוזה נמי איכא למימר דקמה תחת אביה ומייתי סייעתא למילתיה (ג) דהך פירקא דכלום יש יבום כו' קיימא ליה לתנא שהבן קם תחת אביו לשדה אחוזה ולא האח וה"נ איכא למימר גבי בת דמה לו לתלות הטעם בפירקא שהיא גבי אח ולא היה לו לומר אלא בת נמי תיקום לשדה אחוזה ולכך נראה לו דלא גרסינן (ד) אלא הכי גרסינן ליה שדה אחוזה נמי מהאי פירקא הוא דקיימא ליה וה"פ והלא שדה אחוזה גופה מה שאין בבת כבן זהו מטעם שהבן קודם לנחלה מן הבת וכל כמה דלא קיימא לן שהבן קודם לנחלה מן הבת מעמדת הבת שדה לאביה כמו הבן דהכי אמר בפ' אין מקדישין (ערכין דף כה:) בעא מיניה רבה בר אבוה בת מהו שתעמיד שדה אחוזה לאביה כיון דלענין יבום כי הדדי נינהו מוקמינן או דלמא כיון דלענין נחלה בת במקום בן כי אחר דמיא לא מוקמינן ופשיט ליה דכי אחר דמיא מהך טעמא: **האיש** את אמו מנא הני מילי כו'. אומר ריב"ס דבשאר ירושות של נשים כגון בתו או אחותו פשיטא ליה דיורשת אביה או אחיה כיון שאין הירושה נעקרת ממשפחת אב ופשיטא שהזכרים והנקבות שוין בין לירש בין להוריש דמה לי זכרים ומה לי נקבות דאטו נכסי נשים יהיו הפקר ודוקא בן בנכסי האם צריך למילף לפי שניסבת נחלה ממטה אביה ע"י הבן:

קל

גמרא

מאן (א) א) כו' לירות אטו בר קשא דמתא לירות הכי קא אמינא איכא בן ובת לא האי לירות כוליה ולא האי לירות כוליה אלא כי הדדי לירתו א"ל אביי ואצטריך קרא לאשמועינן היכא דלית ליה אלא חד ברא לירתינהו לכולהו נכסי ודלמא הא קמ"ל דבת נמי בת ירושה היא ההוא °מוכל בת יורשת נחלה נפקא רב אחא בר יעקב אמר מהכא °למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן טעמא דאין לו בן הא יש לו בן בן קודם ודלמא בנות צלפחד הוא דקאמרן הכי ב) ניתנה תורה ונתחדשה הלכה אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא רבינא אמר מהכא °הקרוב אליו הקרוב קרוב קודם ומאי קורבה דבן מבת שבן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה יעדה בת לאו בת יעדה היא שדה אחוזה נמי מהאי פירקא גופה הוא דהא קיימא ליה לתנא כלום יש יבום אלא במקום שאין בן אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא ואי בעית אימא מהכא °והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם בניכם ולא בנותיכם אלא מעתה °למען ירבו ימיכם וימי בניכם ה"נ בניכם ולא בנותיכם ג) ברכה שאני: °והאחין מן האב נוחלין ומנחילין וכו': מנלן ד) אמר רבה אתיא אחוה אחוה מבני יעקב מה להלן מן האב ולא מן האם אף כאן מן האב ולא מן האם ולמה לי °ממשפחתו וירש אותה כתיב ה) משפחת אב קרויה משפחה משפחת אם אינה קרויה משפחה אין הכי נמי וכי איתמר דרבה לענין יבום איתמר: והאיש את אמו וכו': מנא הני מילי דתנו רבנן

וכל

תורה אור

במדבר כז: למה יגרע שם אבינו; במדבר כז: מוכל בת יורשת נחלה; שם: הקרוב אליו; ויקרא כה: והתנחלתם אותם לבניכם; דברים יא: למען ירבו ימיכם; במדבר כז: ממשפחתו וירש אותה

רשב"ם

מאן ו) כו'. אם לא קרוביו הקרובים לו יותר: בר ז) קשא. מושל העיר: א"ל אביי לרב פפא. אי איתא דאמר רחמנא דכחדא ייררתון נמלא שאין הבן ראוי לירושה יותר מן הבת ובן ובת כשני בנים דמו וכי איצטריך קרא לאשמועינן דמאן דלית ליה אלא חד ברא לירתינהו לכולהו נכסי דאב בתמיה ואמאי כתב ואם אין לו בן והעברתם את נחלתו לבתו פשיטא לישתוק קרא מיניה והכי איבעי ליה למכתב איש כי ימות וזרע אין לו ונתתם את נחלתו וגו' וממילא ידענא דאם אין לו בן הבת תירש את הכל מאחר ששניהן שוין בנחלה אלא ודאי לאשמועינן אתא דבן קודם לבת ואיצטריך לאשמועינן דאע"ג דאין הבת יורשת במקום שיש בן וסד"א היכא דלית (ב) בן ונתתם את נחלתו לאחיו אבל לא לבתו דכי היכי דאין אמו יורשתו דמשפחת אם אינה קרויה משפחה הכי נמי אין בתו יורשתו דאין משפחת נשים קרויה משפחה לא למעלה דידיה כגון אמו ולא למטה דידיה כגון בתו קמ"ל והעברתם את נחלתו לבתו: אמר ליה רב פפא לאביי. אימא להכי כתב רחמנא כי האי גוונא ובן אין לו והעברתם ולא כתב ונתתם את נחלתו לבנו ולבתו דהא קא משמע לן דבת נמי בלא בן בת יורשת הויא דסד"א בן ובת ייררתון כחדא אבל היא לבדה איכא למימר דלא תירות מידי קמ"ל והעברתם את נחלתו לבתו וכל שכן שתירש עם הבן כל רבותי מפרשין כן ולא נהירא דכיון דא"ל אביי איצטריך קרא לאשמועינן דמאן דלית ליה אלא חד ברא כו' אלמא פשיטא ליה הך סברא דכיון דכחדא ייררתון היא שקולה כבן ופשיטא דתירות כל הנכסים כי ליכא בן בהדה ואין זו שיטת גמרא שיכחיש המקשה סברת המתרץ בלא טענה אחרת אלא אם כן מקשה לו מצד אחר ונראה בעיני דה"פ ודלמא הא קמ"ל האי ועברתם דבת נמי כמו בן בת ירושה הויא שישנה בכלל ירושת אב

דסד"א לא תירש בת כלל לא עם הבן ולא בלא בן דבזכרים קפיד רחמנא כדכתב ונתתם את נחלתו לאחי אביו וכתב נמי ממשפחתו משפחת אב קרויה משפחה קא משמע לן דיורשת הויא והלכך כי איכא בן נמי תפלוג בהדיה דמהיכא ממעטינן לה דלמא ה"ק קרא איש כי ימות ובן אין לו שיירש עם הבת והעברתם את כל הנחלה לבתו כלומר אז עוברת כל הנחלה משבט לשבט על ידי בתו כדרבי אבל היכא דאיכא בן בהדה אין כל הנחלה נעקרת משבט זה ומשום דאתא קרא לאשמועינן כדרבי לא הוה מצי למכתב לבנו ולבתו: ומשני ההוא מוכל בת יורשת נחלה נפקא. דמינה שמעינן דבת יורשת כל נכסי אביה כי ליכא בן בהדה דבבת בלא בן מיירי קרא וללשון האחרון שפירשתי שמעינן מיהת דבת ישנה בכלל ירושה וה"מ למכתב איש כי ימות וזרע אין לו ונתתם את נחלתו לאחיו ולא איצטריך ובן אין לו אלא להקדים בן לבת: רב אחא בר יעקב אמר מהכא. נפקא דבן קודם לבת דקאמרי בנות צלפחד למשה למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו שלא ליטול כלום בנחלה בשביל שאין לו בן ולא תעשה לנו תקנה ליטול במקום בן מאחר דליכא בן שאילו היה לאבינו בן היינו שותקות ולא היינו תובעות נחלה שהרי לא היה נגרע שם אבינו אבל עתה כי אין לו בן תנה לנו נחלה וגו': דקאמרן הכי. שהיו סבורות שיהיה הדין כן: ניתנה תורה. לאחר דברי בנות צלפחד שלאחר דבריהן נאמרה פרשת נחלות ונתחדשה הלכה דברא וברתא ירתון כחדא ולא כשהיו סבורות: כדשנין מעיקרא. מאיש כי ימות ובן אין לו: רבינא אמר מהכא. [נפקא] בן קודם לבת: הקרוב. יש מפרשין דהקרוב דריש כדאמר רבא (פסחים דף נח:) דהעולה עולה ראשונה ואמרינן נמי (חולין דף צא.) הירך המיומנת שבירך הכא נמי הקרוב קרוב קודם מי שקרוב יותר קודם לחבירו ובן קרוב מבת כדמפרש ואזיל: ופרכינן ומאי קורביה דבן לאב טפי מבת אם תאמר שבן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה מה שאין כן בבת הא לאו מילתא היא דלאו משום יעדה איהו קרוב יותר אלא מפני שהבת איננה בת יעדה שאי אפשר לאשה להנשא לאשה אחרת וגבי שדה אחוזה נמי איכא למימר דקמה תחת אביה דמהך פירקא דכלום יש יבום אלא במקום שאין בן קיימא ליה לתנא דהבן קם תחת אביו לשדה אחוזה ולא האח והכי נמי איכא למימר גבי בת כלום יש יבום אלא במקום שאין בת ואע"ג דבמס' ערכין פרק אין מקדישין (דף כה:) ממעט לה לבת משדה אחוזה מדכתב אם מכר את השדה לאיש אחר ותנא דבי ר' ישמעאל כל שהוא אחר במקום בן ובת נמי במקום בן כי אחר דמיא הני מילי דחשבינן לה כי אחר לגבי בן משום דדרשינן איש כי ימות ובן אין לו וגו' שהבן קודם לבת אבל אי לא הך דרשה דאיש כי ימות וגו' הוה אמינא בין לגבי ירושה בין לגבי שדה אחוזה כי הדדי נינהו: אלא מחוורתא כו'. ומהשתא איכא למידרש מיניה גבי שדה אחוזה דבת במקום בן כאחר דמיא כדאשכחן גבי ירושה: לבניכם אחריכם. הוה מצי למכתב לזרעכם: ולא בנותיכם. במקום שיש בן: ברכה שאני. דלכל ישראל מברך ולא איצטריך למכתב זרעכם דסברא היא דבין לבנים בין לבנות קאי דאין ברכה לחצאין אבל גבי ירושה אם איתא דבנות יורשות במקום בן הוה ליה למכתב זרעכם: אחוה אחוה. כתיב הכא ונתתם את נחלתו לאחיו וכתיב התם (בראשית מב) שנים עשר עבדיך אחים אנחנו בני איש אחד וגו' בני איש מיותר הוא לדרוש דסתם אחין אינן אלא מן האב: למה לי. גזרה שוה גבי ירושה הא נפקא לן מדכתיב ממשפחתו ואחין מן האם אינן ממשפחתו: לענין יבום. כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם ובן אין לו וגו' (דברים כה) דאחיו מאביו מייבם את אשתו ולא אחיו מאמו: מה"מ. דהאיש יורש את אמו ולא הבת את אמה דבן קודם לבת בנכסי האם דכי כתיב בן קודם לבת בנכסי האב הוא דכתיב איש כי ימות ובן אין לו והעברתם וגו' אבל אשה כי תמות מנלן דירית לה בן וגם מנלן שיקדום לבת:

וכל

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאן לירות כו' וליכא כו' נמחק: (ב) רשב"ם ד"ה א"ל אביי וכו' דליכא ליה בן: (ג) תוס' ד"ה ושדה וכו' דמהך פירקא דכלום: (ד) בא"ד דלא גרסינן ליה אלא הכי גרסי' שדה וכו' מה שאין בבת כבן:

רבינו גרשום

ולא האי לירות בר קשא דמתא לירות. בלשון תמיה כלומר הממונה על העיר יירשנו: אלא כי הדדי לירתו. דהכי משמע והעברתם את נחלתו לבתו הא איכא בן ובת תרויהו לירתו. ואכתי בן קודם לבת מנלן. אמר ליה האי דכתיב ובן אין לו הא יש לו יורש וכי איצטרי' קרא לאשמועי' דמאן דלית ליה אלא חד ברא לירשינהו לכולהו נכסי ודאי הא לא אתי לאשמועינן דברא ירית אלא מאי אתא לאשמועי' להיכא דאית ליה בן ובת דבן קודם לבת. ודלמא קרא לא אתא אלא משום סיפא דכתיב והעברתם את נחלתו לאשמועינן להיכא דלית בן ירתא בתו א) אימא לירתו בהדדי. ומשני היכ' דלית בן לא איצטריך לאשמעינן מהאי קרא דבת בת ירושה היא דההיא מוכל בת יורשת נחלה נפקא והאי קרא ואיש כי ימות לא אתי לאשמעינן אלא היכא דאיכא בן ובת דהבן קודם: ורב אחא בר יצחק אמר מהכא. מצינן למידק דבן קודם לבת דכתיב למה יגרע וכו'. ודלמא בנות צלפחד אינהו דקאמרי הכי ולאו משום דהכי דינא ואח"כ נתנה תורה ונתחדשה הלכה ודדייקינן מואיש כי ימות דאי איכא בן ובת לא האי ירית כולה ולא האי ירית כולה ואלא תרוייהו כי הדדי והיינו חידוש הלכה: אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא. דאי אמרינן הכי איכא למיפרך כדפרכינן אמר ליה איצטריך קרא לאשמועי' דכיון דלית ליה וכו' אלא הא אתא לאשמועינן דבן קודם לבת: ומאי קורביה דבן מבת. משום דאיכא למימר שבן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה מה שאין כן בבת ב) מש"ה אינה קמה תחת אביה ליעדה דלאו בת יעוד היא שדה נמי איכא למימר דהיא קמה תחת אביה דאם היא פרקה אותו שדה הדרא לאביה ביובל דכגוף של אביה דמיא כבן עצמו ומהאי טעמא דקי"ל לתנא דשדה אחוזה אי פריק לי' הבן חוזר לאביו ביובל מצינן למימר נמי דאי פרקא לה איהי הוה חוזרת לאביה משום דלענין ייבום בן ובת כי הדדי נינהו וכי היכי דאיכא למיפרך כלום יש ייבום אלא במקום שאין בן הכא נמי איכא למיפרך מבת כלום יש ייבום במקום בת ומאי קורביה דבן מבת אלא מחוורתא כו': ואיבעית אימ' מהכא. איכא למשמע דבן קודם לבת: אמר ליה ברכה שאני. דכולל להו אהדדי אבל בעלמא לא אמרי' הכי: פיס' האחין מן האב נוחלין ממונן של בנים בני אחין והם עצמן מנחילין ממונם לבנים דהיינו נכדיהן: ומנלן. דבתר אחין מן האב שייכי: אמר רבא אתיא אחוה אחוה מבני יעקב. כתיב הכא ונתתם את נחלתו לאחיו וכתיב ביעקב שנים עשר אחים אנחנו בני אבינו: למה לי. למשמע מהכא. ממשפחתו שלו אמר רחמנא של אב: אין הכי נמי. מהכא עיקר: לענין יבום אתמר. דאחיו מן האם אין זקוק ליבום אלא אחין מן האב חולצין ומייבמין: פיס' האיש את אמו

נוחל

א) נראה דצ"ל אבל היכא דאיכא בן ובת אימא דלירתו בהדדי. ב) אולי דצ"ל ופרכינן דלמא מש"ס כו' ליעדה משום דלאו כו'.

א) ב"ק כה. זבחים סט: ב) [ע"ז לו:] ג) ג"י רשב"א אמר ליה: ד) [עי' תוס' זבחים סט: ותוס' ב"ק כה. ד"ה ק"ו] ה) [לא ידעתי מקומו. ודע דבתוס' ב"ק כה. כתבו וכן מוכח בתוספתא דאבות וכן בתוס' [illegible]] ו) ג"י דסקא: ז) גליון [illegible]

יא א מיי' פ"א מהל' נחלות הלכה ג סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף ד:

במדבר לו °וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל היאך בת יורשת שני מטות אלא זו שאביה משבט אחד ואמה משבט אחר ומתו וירשתן ואין לי אלא בת בן מנין אמרת קל וחומר ומה בת שהורע כחה בנכסי האב יפה כחה בנכסי האם בן שיפה כחו בנכסי האב אינו דין שיפה כחו בנכסי האם וממקום שבאת מה להלן בן קודם לבת אף כאן בן קודם לבת ר' יוסי בר' יהודה ור"א בר' יוסי אמרו משום רבי זכריה בן הקצב אחד הבן ואחד הבת שוין בנכסי האם מאי טעמא דיו לבא מן הדין להיות כנדון ותנא קמא לא דריש דיו והא דיו דאורייתא הוא דתניא א) מדין קל וחומר כיצד במדבר יב °ויאמר ה' אל משה ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים קל וחומר לשכינה ארבעה עשר אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון בעלמא דריש דיו ושאני הכא דאמר קרא ממטות מקיש מטה האם למטה האב מה מטה האב בן קודם לבת אף מטה האם בן קודם לבת רב ניתאי סבר למעבד עובדא כר' זכריה בן הקצב אמר ליה שמואל כמאן כזכריה אפס זכריה רבי טבלא עבד עובדא כרבי זכריה בן הקצב א"ל רב נחמן מאי האי א"ל דאמר רב חיננא בר שלמיא משמיה דרב הלכה כרבי זכריה בן הקצב אמר ליה זיל אהדר בך ואי לא מפיקנא לך רב חיננא בר שלמיא מאוניך רב הונא בר חייא סבר למעבד עובדא כרבי זכריה בן הקצב אמר ליה רב נחמן מאי האי אמר ליה דאמר רב הונא אמר רב הלכה כר' זכריה בן הקצב אמר ליה ב) אשלח ליה איכסיף אמר ליה השתא כי נח נפשיה דרב הונא איתריסת לקבלי ואיהו כמאן סברה כי הא דרב ושמואל דאמרי תרוייהו אין הלכה כר' זכריה בן הקצב מיסתמיך ואזיל רבי ינאי אכתפא דרבי שמלאי שמעיה ואתי ר' יהודה נשיאה לאפייהו א"ל בר אינש דאתא לקיבלנא הוא יאי וגולתיה יאי כי מטא לגביה גששה אמר ליה דין שיעוריה כשק ג) בעא מיניה א) מנין לבן שקודם לבת בנכסי האם אמר ליה דכתיב מטות מקיש מטה האם למטה האב מה מטה האב בן קודם לבת אף מטה האם בן קודם לבת א"ל אי מה מטה האב בכור נוטל פי שנים אף מטה האם בכור נוטל פי שנים אמר

רשב"ם

וכל בת יורשת נחלה ממטות וגו'. סיפא דקרא לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה כדי שלא תסוב נחלה ממטה למטה אחר ומיהו לא נהג אלא באותו הדור כדלקמן בפירקין (דף קכ:) ולקמן (א) מפרשינן כיון דיורשת שני מטות והיא נשאת למטה אביה הרי מכל מקום נוסבת נחלת האם למטה אחר ולקמן מתרצינן לה: בת יורשת נחלה ממטות. משמע שבת אחת מקבלת נחלה משני מטות ולאי אתה מוצא קרובים לה שתקבל נחלה מהם יותר מאביה ואמה וכגון שאביה משבט ראובן ואמה משבט שמעון וכשנישאת אמה לאביה היו לה אחין לאמה של בת זו שירשו נחלת אביהן דליכא הסבת נחלת אם לאב בשעת נישואין דלא קפיד קרא אלא שבשעת נישואין לא תהא ראויה לירש נכסי אביה ומיהו אחרי כן מתו אחיה ואחר כך מת אביה וירשה אותו ומתו האם והאב ולא היה להם כי אם בת זו וירשתן נמצאת יורשת שני מטות נחלת אמה ממטה שמעון ונחלת אביה ממטה ראובן: בן מנין. שיורש את אמו דאיכא למימר בהכי קפיד קרא הבן יירש את האב והבת תירש את האם: שהורע כחה בנכסי האב. דבן קודם לה: יפה כחה בנכסי האם. דיורשת את האם: אינו דין שיפה כחו בנכסי האם. שיירש כמו הבת אבל עדיין לא למדנו שיקדום לבת והיינו דקאמר וממקום שבאת וממקום שהתחלת ללמוד דהיינו מנכסי האב חזור ולמד עוד מה להלן כו' ולקמיה פריך לימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון: שוין. דירתון כחדא: מדין קל וחומר כו'. בריש תורת כהנים תניא רבי ישמעאל אומר בשלש עשרה מדות התורה נדרשת בהן מקל וחומר ומגזרה שוה ומבנין אב כו' והדר מפרש להו חדא חדא מקל וחומר כיצד באיזה ענין אנו דורשין דבר מדבר ע"י קל וחומר: ויאמר ה' כו'. כלומר לא להחמיר (ב) על החמור מבקל הואיל ובא ללמוד מן הקל אלא דיו ללמד שיהא כמלמד כלומר דיו לבא מן הדין כו' לפיכך תסגר שבעת ימים כו': מקיש מטה האם כו'. מאחר דאתא בן בקל וחומר דיורש את אמו כבת והוקשו המטות בתיבה אחת דלא כתב שני מטות הלכך דרשינן מה מטה האב כו' ולקמיה פרכינן אי מה מטה האב בכור נוטל בה פי שנים כו': ניתאי. שם חכם: כר' זכריה בן הקצב. דהבן והבת יחלקו בשוה בנכסי האם: אפס זכריה. כמו כי אפס כסף (בראשית מז) כלומר בטלו שאין הלכה כמותו: מפיקנא לך כו'. משמתינא לך ולא יסייע לך רב חיננא בר שלמיא: דאמר רב הונא אמר רב כו'. רב הונא בר חייא מהדר הכי לרב נחמן: אמר ליה. רב נחמן לרב הונא בר חייא: אשלח ליה. לרב הונא ולהודיעו שהלכה לומר כי תמהו ולמדו לא אמת הוא שאמר רב הונא כן: אכסיף. דשמא חזר בו רב הונא או לא היה סומך בשמועתו: איתריסת לקבלי. ולא היית חוזר בך: ואיהו. רב נחמן: רבי ינאי. זקן היה והחשיכו עיניו כהות: א"ל. שמעיה דר' ינאי: בר איניש דאתי לקיבלנא הוא יאי. אדם חשוב בא כנגדנו: וגולתיה יאי. כלומר טלית של תלמידי חכמים אי נמי נאה ממש דמוכח לקמיה דאמר דין שיעוריה כשק: גששה. רבי ינאי גולתיה דרבי יהודה נשיאה: דין שיעוריה כשק. בגד עב וגרוע ושיעורו לקבל טומאה ד' טפחים על ד' טפחים כשק כדתנן בשק ד' על ד' במסכת שבת (דף ט.) ובמסכת סוכה (דף יז:) אמר ליה. רבי יהודה נשיאה לרבי ינאי: (ג) בן קודם לבת כו'. אמר ליה. רבי יהודה נשיאה לרבי ינאי אי מה מטה האב כו':

תוספות

קל וחומר לשכינה י"ד. אור"ת דלכך נקט י"ד משום דאמר בהמפלת (נדה דף לא.) שלשה שותפין יש באדם הקדוש ברוך הוא אביו ואמו ונותן בו הקב"ה כנגד שניהן אבל קשה קצת דאם כן אין זה קל וחומר דמן הדין יש להיות כנגד שניהן ועוד אמר בספרי בתוספתא קל וחומר למלך וכהן י"ד פירוש משה רבינו שהיה מלך וכהן גדול ששימש שבעת ימי המילואים ואמשה רבינו אמאי נקט י"ד ודוחק לומר דמלך היינו הקדוש ברוך הוא וכהן משה ד) ורבינו חיים כהן מפרש קל וחומר לשכינה יותר מעט מז' וכיון דאפיקתיה מז' דהיינו הסגר אוקמה אשני הסגרות וכן משמע (ד) באבות ה):

דין שיעוריה כשק. ואם תאמר וכי גרע ממטלניות דפרק לא יחפור (לעיל דף כ. ושם) דאוקימנא כעין ו) [רסקא] ואפילו הכי שיעורייהו בג' על ג' וי"ל דהתם לא מוקי לה כעין שקא אלא לענין דלא חזו לאומנא לקנח הדם אבל האי קשה יותר מלאי:

מקיש מטה האם למטה האב וכו'. תימה לרשב"א אמאי איצטריך לאשמועינן דבן קודם לבת בנכסי האם מהיקשא דמטות תיפוק ליה מוריש אותה דאמר לקמן (דף קיג:) מקיש ירושה שניה לירושה ראשונה מה ירושה ראשונה בן קודם לבת אף ירושה שניה בן קודם לבת דמיניה ילפינן לקמן דבני אחות קודמין לבנות אחות לירש בנכסי אחי האם ובנכסי אבי האם דמה ירושה ראשונה דהיינו בנכסי האב בן קודם לבת אף ירושה שניה כגון בן הבת קודם לבת הבת בנכסי אבי האם ואומר רשב"א דבן בנכסי האם היינו נמי ירושה ראשונה הבאה מכח האם ואי לאו דנפקא לן מהיקשא דמטות דבן קודם לבת בנכסי האם היכי הוה שמעינן דקודם בנכסי אבי האם דלא אתי אלא מכח היקשא דירושה ראשונה הלכך איצטריך הכא למילף מעיקרא דבן קודם לבת בנכסי האם שהיא ירושה ראשונה הבאה מכח האם ושוב נפקא לן מהיקשא דלקמן דמקיש ירושה שניה לירושה ראשונה בין ירושה שניה דאב בין ירושה שניה דאם ור"י אומר דאע"ג דנפקא לן לקמן דבן קודם לבת בנכסי אבי האם היינו משום דמכח אבוה דאימיה קאתי ולא שמעינן מינה דקודם בנכסי האם עצמן ואין נראה לרשב"א דהא מכח דאבוה דאם לא ירית אלא ע"י משמוש דנפלו לפני האם והוא יורש את אמו וא"ת כיון דמהכא שמעינן דמהיקש דמטות דבן קודם לבת בנכסי האם אמאי איצטריך כל הנך קראי דלא תסוב נחלה דאיירי בסיבת הבן וקרא דאם אין לו בת דאמר לקמן בן הבת ובת הבת מנין ת"ל אם אין לו עיין עליו דמשמע דאתא לאשמועינן דבן יורש את אמו ומיהו ההוא דואם אין לו בת איצטריך טובא דלא הוה ידעינן שזכיה בן הבת יורש כלל ע"י משמוש והא דדרשינן נמי מוריש אותה להקיש ירושה שניה לראשונה הוה מוקמינן *כבת הבן (לקמן דף קיז) ולא תסוב נמי איצטריך ללאו בסיבת הבן ולא תסוב שני בסיבת הבעל ולמתן

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה וכל בת וכו' ולקמן פרכינן כיון דיורשת: (ב) ד"ה ויאמר וכו' להחמיר כתמור מבקל: (ג) ד"ה א"ל רבי יהודה נשיאה לר' ינאי מנין בן קודם לבת: (ד) תוס' ד"ה קל וחומר וכו' וכן משמע בתוספתא דאבות:

רבינו גרשום

נוחל ממון שלה ואינה נוחלת היא את ממון בנה בדתנן משפחת האב רמינן נחלת הבן: מנהני מילי. דבן יורש את אמו וקודם לבת הוא: דכתיב רחמנא וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל היאך וכו' שאביה משבט אחד ואמה משבט אחר. והיו אחין לאמה הראוין לירש את אביה ולא מצינו [illegible] דליכא משום לא תסוב נחלה הואיל דאחיה קיימין ולאחר שנישאת אמה של זו מתו אחיה ונפלה ירושתן לאמה והיה לה בת זו ומתו אביה ואמה וירשתן בת זו שלא היה להן בן אלמא דבת יורש' את אמה היא: ואין לי דיורשת את אמה: אלא בת. כדכתיב וכל בת יורשת וכו': בן מנין אמרת ק"ו ומה בת שהורע כחה בנכסי האב. שבמקום בן לא ירתא בת. יפה כחה בנכסי האם. וכדאמרינן הכא דהא אשכחן מיהא מן קרא דבת יורשת נכסי האם. בן שיפה כחו בנכסי האב אינו דין וכו': וממקום שבאת. כלומר מאותו ק"ו מצי למידרש נמי דבן קודם לבת בנכסי האם דמה להלן בנכסי האב בן קודם לבת כדאמרי' לעיל מעשה דאין לו בן יש לו בת [illegible] בן קודם לבת אף כאן נמי גבי נכסי האם בן קודם לבת: איכא למימר בהא ק"ו דיו לבא מן הדין להיות כנדון דהבן דליירת בנכסי האם מק"ו של בת קאתי ומש"ה בדין הוה דלהוי שוין בן ובת בנכסי האם: ותנא דידן דמתני' דיליף לה מבריתא ואמר דבן קודם לבת לא דריש דיו: והא דיו דאורייתא הוא דתניא מדין ק"ו כיצד. אחד מי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן: הלא תכלם שבעת ימים. כדין מצורע שהמצורע היה מצטרע משום שהי' מוציא שם רע וזו דברה כלפי שכינה. ק"ו שהיא טעונה י"ד יום הסגר דכל מצורע ז' ימים הוה טעון הסגר: אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון. ושכינה מאדם ילפינן אלמא דאורייתא היא: ומשני ודאי בעלמא דריש דיו ושאני הכא דלא דרש דיו ואמר דבן קודם לבת דאמר קרא וכו': אפס זכריה. כלומר אין הלכה כמותו: ואי לא תיהדר מפיקנא לך דחנינא בר שלמיא דאמר הלכה כר' זכריה מאונך. כלומר משלך אוציא בעל כרחך ואהדר ליה: אשלח ליה לרב הונא דאמרת משמי' הלכה כר' זכריה אם אמר הכי אי לא. ואיכסף

ר' הונא בר חייא. דאיהו לא הוה אמר הכי משמיה דרב הונא אלא כדי להעמיד דבריו ותלה בגברא רבא כרב הונא: איתרסת לקבלי. כלומר היית מקנטר בדבריך כנגדי: איהו. שמואל דאמר אפס זכריה ורב נחמן נמי ס"ל כרב ושמואל דאמרי' תרוייהו וכו': מסתמיך ואזיל ר' ינאי אכתפיה דר' שמלאי שמעיה. משום דמשמשת שיבה הוה סגי נהור וכהה מאור: אמר ליה שמעיה בר אינש דאתי לקבלנא הוא יאה וגולתיה יאה. כלומר שהוא במעשים טובים ותליתו נאה: גששה. ממשש ר' ינאי לטלית של ר' יהודה: אמר ליה. לשמעיה דין שיעוריה כשק כלומר שיעור של טלית זו כשק הוא כלומר שאין דבר חשוב ואין מקבל טומאה עד שיהא בו ד' על

יב א מיי' פ"ב מהלכות נחלות הלכה ח סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעה סעיף א:

יג ב מיי' פ"א שם הלכה ח ופכ"ב מהל' אישות הלכה א סמג שם וסי' מח טור ושו"ע אה"ע סי' צ סעיף א וסי' ז:

יד ג מיי' פ"א מהלכות נחלות הלכה ח סמג שם:

אמר ליה לשמעיה גוד לית דין צבי למילף וטעמא מאי אמר אביי אמר קרא בכל אשר ימצא לו לו ולא לה ואימא הני מילי בחור שנשא אלמנה אבל בחור שנשא בתולה ה"נ דשקיל א"ר נחמן בר יצחק אמר קרא ראשית אונו אונו ולא אונה ההוא מבעיא ליה לבא אחר נפלים דלהוי בכור לנחלה א) מי שלבו דוה עליו יצא זה שאין לבו דוה עליו אם כן לימא קרא כי הוא ראשית און מאי אונו שמע מינה תרתי ואכתי אימא הני מילי אלמון שנשא בתולה אבל בחור שנשא בתולה הכי נמי דשקיל אלא אמר רבא ב) אמר קרא לו משפט הבכורה משפט הבכורה לאיש ולא משפט הבכורה לאשה: והאיש את אשתו וכו': מנהני מילי ג) דתנו רבנן שארו זו אשתו מלמד שהבעל יורש את אשתו יכול אף היא תירשנו תלמוד לומר וירש אותה הוא יורש אותה ואין היא יורשת אותו והא קראי לאו הכי כתיבי אמר אביי תריץ הכי ונתתם את נחלתו לקרוב אליו שארו וירש אותה אמר רבא ד) סכינא חריפא מפסקא קראי אלא אמר רבא הכי קאמר ונתתם את נחלת שארו לו קא סבר ה) גורעין ומוסיפין ודורשין והאי תנא מייתי לה מהכא דתניא ו) וירש אותה מלמד שהבעל יורש את אשתו דברי ר"ע רבי ישמעאל אומר אינו צריך הרי הוא אומר וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל לאחד ממשפחת וגו' בהסבת הבעל הכתוב מדבר ואומר ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה ואומר ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר ואומר ואלעזר בן אהרן מת ויקברו אותו בגבעת פנחס בנו וכי מנין לפנחס שלא היה לו לאלעזר אלא מלמד שנשא פנחס אשה ומתה וירשה ואומר ושגוב הוליד את יאיר ויהי לו עשרים ושלש ערים בארץ הגלעד וכי

רש"י

אמר ליה רבי ינאי לשמעיה גוד. משוך אותי ולך: לית דין רוצה למילף. אלא להקשות דברים שאינן צריכין כלומר לדבר קל הוא לתרץ כדלקמן: ואימא הני מילי. דאין נוטל: בבחור שנשא אלמנה. שהיו לה בנים מאיש אחר הילכך לו ולא לה דהוי ראשית אונו ולא ראשית אונה אבל בחור שנשא בתולה דהוי אונו ואונה הכי נמי דשקיל בנכסי האם פי שנים: אונו ולא אונה. דמצי למיכתב ראשית און כדלקמן והלכך אפילו בבתולה דהוי ראשית אונה לא שקיל חלק בכורה: ומקשינן האי ראשית אונו איצטריך לדרשא אחרינא לאשמועינן דהבא אחר נפלים שילדה אמו לפניו הרבה נפלים כגון נולדו מתים או בן ח' חיים וזה נולד אחריהם הוי בכור לנחלה דאע"ג דלא הוי בכור לכהן דבפטר רחם תלא רחמנא וזה לא פטר את הרחם אפילו הכי הוי בכור לנחלה דבולד ראשון שלבו דוה עליו אם ימות תלא רחמנא וזה שנולד אחר הנפלים הוא ראשון שלבו דוה עליו אם ימות דבן קיימא הוא אבל נפלים קמאי אין לבו דוה עליהן: יצא נפל שאין לבו דוה עליו. ולא יהא קרוי בכור לנחלה לעשות פשוט אותו הבא אחריו: ואימא הני מילי. דממעט קרא דקאמר אונו ולא אונה ה"ק אם הוא בחור שנשא אלמנה דראשית אונו נוטל פי שנים בכל אשר ימצא לו אבל לא אונה שאם הוא אלמון שנשא בתולה דאיכא אונה לחוד אינו נוטל בה פי שנים אבל היכא דהוי גם אונו כגון בחור שנשא בתולה אימא מגו דשקיל פי שנים בשלו שקיל נמי פי שנים בשלה דהוי בכור לנחלה בין לאב בין לאם דליכא לאוקמי מיעוטא דאונו ולא אונה אלא במאי דדמי למעוטי טפי כגון היכא דליכא ראשית און משני לדדין: לו משפט הבכורה. האי לו דריש ליה לגבי אב לומר שמשפט הבכורה בנכסי האיש ולא בנכסי האשה והכא ליכא למימר הני מילי בבחור שנשא אלמנה כדלעיל דמדקאמר משפט הבכורה כלל הוא שכלל דיני בכורה בנכסי איש ולא בנכסי אשה: והאיש יורש את אשתו. אפילו היכא דאיכא בן שהרי הבעל אינו קרוב לה כשאר קרובים שלה שקרובים לה ממשפחתה ואפילו הכי אמרינן שהוא יורש את אשתו הלכך ודאי לקדם כל קרובים שלה הוא דאמרינן דבעל יורש ולא הם: מנהני מילי. דהאיש נוחל את אשתו ולא מנחיל: שארו. ונתתם את נחלתו לשארו זו אשתו כדכתיב (בראשית ב) והיו לבשר אחד ולאו אדכתיב לעיל מיניה ואם אין אחים לאביו קאי אלא מילתא באנפי נפשה היא והאי דכתיב הקרוב אליו מסקנא דמילתא דההוא קרא הוא דכתיב ואם אין אחים לאביו: יכול אף היא תירשנו. דעיקר פשטיה הכי משמע ונתתם את נחלתו לשארו לאשתו ונדרשיה לקרא הכי ונתתם את נחלתו אם ימות לשארו וירש כלומר וגם הוא יירש שארו אם תמות היא: ת"ל וירש אותה. דמצי למיכתב וירש בלא אותה דהוה שמעינן מקרא דהוא יורשה והיא יורשתו כדפרישית ונתתם את נחלתו לשארו וירש קרי ביה ונתתם נחלתו לשארו וקרי ביה נמי שארו יורש שהוא יורש את אשתו הלכך כתב רחמנא אותה למעוטי שהיא לא תירשנו ואתא לגלויי ארישא דקרא דכתיב ונתתם את נחלתו לשארו דמיבעי לן לפרושי דבעל יורשה כדלקמן: והא קראי לאו הכי כתיבי. דכתיב ונתתם את נחלתו לשארו דמשמע שהאשה יורשת את בעלה: ונתתם את נחלתו להקרוב אליו. דהקרוב קרוב קודם: שארו וירש אותה. מילתא אחריתי היא דאשתו יירשנה בעלה: מפסקא קראי. שאתה מסרס התיבות לעשות שארו המוקדם מאוחר והקרוב אליו שהוא מאוחר אתה עושה מוקדם ז): אלא אמר רבא ה"ק ונתתם את נחלת שארו לו קסבר גורעין ומוסיפין ודורשין. גרע וי"ו מנחלתו ולמ"ד מלשארו ומוסיפין שתי אותיות הללו זו על גב זו לעשותו תיבה אחת והיא לו ודרוש הכי ונתתם את נחלת שארו לו ולאו דוקא מגרע ומוסיף דאם כן רבא נמי סכינא חריפא הוא אלא פשטיה דקרא איכא לפרושי כאילו גורעין ומוסיפין ודורשין דהכי משמע ונתתם את נחלתו כלומר תתנוה לזה האיש שתהיה נחלתו: לשארו. כלומר על מי מצוה אני ונתתם את הירושה להיות נחלתו לשארו לאותו האיש שאשה זאת שארו כלומר נחלת האשה תתנו לבעל אי נמי איכא למימר דלא חשיב פיסוק קראי אלא בהקדמת תיבות שלימות להקדים הקרוב לשארו אבל בשינוי אותיות ליכא פיסוקי קראי והרי הוא כמו שכתוב ונתתם את נחלת שארו לו וירש אותה אהני לו לאשמועינן דיורש את אשתו ואהני אותה למעוטי אשה שאינה יורשת לבעלה וממילא שמעינן דצריך לגרוע ולהוסיף ולדרוש ראשו של פסוק כמו שאמרנו דלא תקשי ראשו לסופו: והאי תנא. (א) דבי ר' ישמעאל: מייתי לה. לבעל שיורש את אשתו: וירש אותה. משום דעיקר דרשא נפקא לן לעיל מוירש אותה הלכך נקט ליה דאיהו מגלי עליה דרישיה דקרא לפרושי שהבעל יורש את אשתו: אינו צריך. דלית ליה גורעין ומוסיפין ודורשין ומוקי לה בשארו זה האב כדאמר בריש פירקא: בסיבת הבעל הכתוב מדבר. כלומר בשביל הסבת נחלה ממטה למטה על ידי הבעל שיורש את אשתו והוא משבט אחר ונמצא שהוסבה משבט לשבט בכך דבר הכתוב והקפיד שלא תנשא למטה אחר אלא לאחד ממשפחת מטה אביה כיצד אם תנשא אשה מבנות שבט ראובן לאחד משבט שמעון והיא יורשת שלא הניח אביה בן אלא אותה הבת לכשתמות יירשנה בעלה ונמצאת נחלת שבט ראובן הוסבה לשבט שמעון לפיכך הזהירה תורה שלא תנשא בת יורשת אלא לאחד ממשפחת מטה אביה מכאן שהבעל יורש את אשתו ולקמיה פריך ודלמא בסיבת הבן הכתוב מדבר שהבן יירש את אמו והוא מתייחס אחר מטה אביו ונמצא שעל ידו הוסבה נחלה אם תנשא לשבט אחר אבל הבעל איכא למימר דלא ירית ואינו מיסב הנחלה לשבט שלו ובשביל סיבת הבעל לא הזהיר רחמנא להנשא לשבט שלה אלא בשביל סיבת בנה: [ואומר]. לקמיה מפרש מאי ואומר: בגבעת פנחס בנו. מכלל דלא היתה של אלעזר: מנין היה לו לפנחס. שום קרקע אלא אם כן ירשה מאביו: וירשה. ולקמיה פריך דלמא זבן מיזבן: ויהי לו. ליאיר ולא לשגוב דכתיב לעיל מיניה ותלד לו את שגוב והשתא הוה ליה למכתב ויהי לו וגו' אלא איאיר קאי ועוד דכתיב בתריה ויקח גשור וארם את חות יאיר מאתם וגו':

תוספות

ולמאן דדריש בעל משארו איצטריך לעבור עליו בשני לאוין ומיהו קשה לרשב"א דלמאי איצטריך הכא היקשא דמטות כיון דשמעינן מואם אין לו בת ומלא תסוב דבן יורש את אמו תיפוק ליה מקל וחומר דבן קודם לבת והשתא לא אמר דיו כיון דמפריך ק"ו ומיהו פלוגתא היא בכילד הרגל (ב"ק דף כה.) דאיכא מ"ד אפילו היכא דמיפרך ק"ו אמר דיו ומיהו אפילו למ"ד לא אמר דיו איכא למימר דמילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא: **לו** משפט הבכורה. השתא לא שייך למיפרך אפילו בלא הך קראי דלעיל ואימא ה"מ בבחור שנשא אלמנה מדכתיב משפט הבכורה משמע דלא שייך משפט הבכורה אלא באיש וקרא דלעיל אתי לדרשה אחריתי ח): **הוא** יורש אותה. משמע ליה מיעוטא מדלא כתיב וירשה ומדכתיב אותה משמע מיעוט דאין היא יורשת אותו ועוד דלגמרי וירש אותה מיותר דמשארו שמעי' תרתי דכיון שהיא יורשת אותו מטעם שהיא שארו גם הוא יירשנה מטעם שארו ומיהו קשה דלמאי איצטריך כלל מיעוט דמדקפיד בסיבת הבעל ולא קפיד בסיבת האשה משמע דאינה יורשת אותו:

מנין

רבינו גרשום

על ד' מה שאין כן בשאר בגדים: אמר ליה ר' יהודה לר' ינאי מנין שבן קודם לבת א) כלומר אף מטה האם בכור נוטל פי שנים בנכסי האם: אמר ליה לשמעיה גוד. כלומר ב) עבור זה רוצה ללמוד שאני אומר לו דבר של טעם והוא מקנתר כנגדי (אמר ליה) אעפ"כ טעמא מאי אינו נוטל פי שנים בנכסי האם וכו': הכי נמי דשקיל. הואיל דבכור מן האב הוא: ואימא (הוא) הני מילי באלמון שנשא בתולה דקרינן ביה דבכור שלו שהיה לו קודם לכן נוטל פי שנים דאונו בעינן ולא אונה אבל בחור שנשא בתולה דאונו ואונה הוא הכי נמי דשקיל פי שנים בנכסיה: לאיש ולא לאשה. משום הכי אין נוטל מנכסי האם פי שנים: פיסקא האיש את אשתו יורש אבל היא אינה יורשת אותו. והא קראי לאו הכי כתיבי כי אם ונתתם את נחלתו לשארו דמשמע דאשתו יורשתו ואין הוא יורש אותה: אמר אביי תריץ. לקראי הכי ונתתם את נחלתו לקרוב אליו ואת שארו הוא יורש אותה דמשמע הוא יורשה: אמר רבא כמה סכינא חריפא מפסקי קראי. כלומר היכי מצינן לפסוקי קראי דכתיבי אלא גורעין ו' דנחלתו ול' דלשארו ומוסיפין אהדדי ודורשין לו דמשמע הוא יורשה: והאי תנא מייתי ליה מהכא. מסיפיה דקרא בעל יורש את אשתו: וירש אותה כו' ר' ישמעאל אומר אינו צריך. לאפוקי מהכא דהבעל יורש את אשתו משום דמרובתא אחריתי מצינן למידרש. הרי הוא אומר וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל לא' ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה. האך בת אחת יורשת שני מטות אלא שהיתה משבט ראובן ובשעת נישואיה שנישאת לשבט שמעון היו לה אחין הראויין לירש את אביה דאי לא הוו לה אחי לא מציא לאינסובי לשבט אחר משום דכתי' לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר. והשתא לאחר נישואיה איתרמי דמת אחיה בלא בנים ונפלה לה נחלת אביה בירושה והוה לה בת אח' משבט ראובן ומשבט שמעון ולא בן ומת אבי' וירשתו הבת ועכשיו הנכסים עדיין בחזקת שבט שמעון כל זמן שלא נישאת ולפיכך הזהירה תורה שלא להנשא לשבט אחר כי אם למשפחת מטה אביה לפי שאם תנשא לאחד משבט אחר היתה ניסבת נחלה ממטה למטה לפי שאם תמות יורשה בעלה משום הכי תנשא לאחד משבט אביה כי היכי דיירש לאשתו וקיימי נכסים בחזקת שבט אביה. ואיכא למישמע מהכא דמשום הכי הזהיר שלא להינשא לשבט אחר דבהסיבת הבעל הכתוב מדבר דכיון דבעל יורש את אשתו היה ניסבת נחלה והיפשוט לך מהא דבעל יורש את אשתו: או אינו אלא בהסיבת הבן. כלומר או אומר אני שאמר הכתוב לאחד ממטה אביה לאו משום דבעל יורשה אלא משום דבנה יורשה ובנה משבט אחר הוא והיתה ניסבת נחלה: לא ס"ד דבהסיבת הבן לחוד מיירי ובעל לא ירית. דכשהוא אומר לא תסוב נחלה לבני ישראל ואומר לא תסוב נחלה ממטה. תלתא קראי דכתיבי בהסיבה למה לי אלא לאו לאשמועינן דבעל יורש את אשתו: ואומר ואלעזר בן אהרן מת כו' וירשה פנחס. משום דהבעל ירש את אשתו:

מאי

א) נ"ל מנין שבן קודם לבת כלומר אף מטה האם ... ב) נראה דצ"ל עבור מזה שאינו רוצה ללמוד וכו'.

מסורת הש"ס

א)[נדה כג:] ב)[בכורות כג.] ג)[לעיל קט:] ד)[מנחות פד. ערכין כו.] ה)[יומא מח. זבחים כה. בכורות מה:] ו)[עי' בערוך ערך גרע א' שכתב ביאור יפה בשם רבינו חננאל] ז) גליון. אע"ג דלרבה נמי מקרא אלא קאי אדלעיל דצריך לאוקמא אלטבריה והקרוב אליו אדלעיל ומפסיק באמצע ושדי נמי למ"ד לשארו על הקרוב ע"כ: ח) גליון. הקשה ר"א כיון דמאונו ולא אונה ממעטינן אלמון שנשא בתולה ומסתמא מאשר ימצא לו ממעט אפי' בחור שנשא בתולה ונראה לשלום שמוקמינן ליה בבחור שנשא אלמנה דלא ממעטינן ליה מאלמון שנשא בתולה דה"א דהיכא דהוי אונו אע"ג דלא הוי אונה נוטל פי שנים דמגו דשקיל דידיה שקיל דידה ע"כ:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה והאי תנא ר' ישמעאל כצ"ל ותיבת דבי נמחק:

וכי מנין ליאיר שלא היה לו לשגוב מלמד שנשא יאיר אשה ומתה וירשה מאי ואומר וכי תימא בסבת הבן קא קפיד קרא אבל בעל לא ירית תא שמע ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה למטה וכי תימא לעבור עליו בלאו ועשה ת"ש לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר וכי תימא לעבור עליו בשני לאוין ועשה תא שמע ואלעזר בן אהרן מת וגו' וכי תימא אלעזר הוא דנסיב איתתא ומתה וירתה פנחס תא שמע ושגוב הוליד את יאיר וגו' וכי תימא התם נמי הכי הוא אם כן תרי קראי למה לי אמר ליה רב פפא לאביי ממאי דלמא לעולם אימא לך בעל לא ירית וקראי בסבת הבן כדשנינן ויאיר דזבין מיזבן ופנחס נמי דזבין מיזבן א"ל פנחס דזבין מיזבן לא מצית אמרת דאם כן נמצאת שדה חוזרת ביובל ונמצא צדיק קבור בקבר שאינו שלו אלא אימא דנפלה ליה משדה חרמים אמר אביי סוף סוף הא קא מתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא וממאי ודלמא שאני התם שכבר הוסבה (א)א"ל שכבר הוסבה לא אמרינן א"ל רב יימר לרב אשי *אי אמרת בשלמא שכבר הוסבה היינו דמתוקמא קרא בין בסבת הבן בין בסבת הבעל אלא אי אמרת לא אמרינן שכבר הוסבה כי מינסבא לאחד ממשפחת מטה אביה מאי הוה הא מתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא דמנסבינן לה לגברא דאבוהי משבטא דאבוה ואימיה משבטא דאימה

אי

[בכורות נב, א]

רשב"ם

וכי תימא. לא מפני שהבעל יורש את אשתו אלא מפני בן שתלד והוא יורשה והוא נקרא על שבט אביו ועל סיבת הבן התורה מקפדת שהרי הוא קרוב לה מן הבעל: תא שמע. מקרא אחרינא לא תסוב וגו' הא תו למה לי אלא לאו לסיבת הבעל אתא לאשמועינן שהבעל יורש: וכי תימא לעבור עליו בלאו ועשה. דתרוייהו בסיבת הבן ומה ששנה הכתוב לא נתכוין אלא להתרות שלא תנשא לשבט אחר כדי להתחייב מלקות דמקרא קמא לא שמעינן אלא עשה דכתיב ביה לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה אבל לא למטה אחר ולאו הבא מכלל עשה עשה: וכי תימא אלעזר הוא דנסיב איתתא. ומתה בחיי אלעזר וירתה פנחס בנה ולא אלעזר דאין הבעל יורש את אשתו אלא בנה יורשה ואתא לאשמועינן דהבן יורש את אמו דמהני קראי דלעיל דמיירי בסיבת הבן איכא למימר דבסיבת הבת הוא דמיירי כדאשכחן לעיל בהדיא שהבת יורשת את אמה ואיצטריכו הני קראי לשני לאוין ועשה כדאמרן אבל לא אשכחן דהבן יורש את אמו בהדיא אלא מקל וחומר פריכא דאיכא למיפרך דיו והשתא אתא האי קרא דפנחס לאשמועינן דבן יורש את אמו ולא איירי בסיבת הבעל כלל: תא שמע. מפסוק חמישי ושגוב הוליד את יאיר: וכי תימא התם נמי הכי הוא. כדאמרן גבי פנחס שהיתה לו לשגוב אשה ומתה וירשה יאיר: תרי קראי למה לי. לאשמועינן שהבן יורש את אמו כמו הבת: ויאיר דזבן מזבן. לקח בכסף הנהו עיירות ולא אתא קרא לאורויי לן מידי אלא עשרו של יאיר מראה לנו כמו שמצינו בהרבה מקומות בנביאים ולא מבעיא קאמר לא מבעיא דאם בירושות מיירי כדקאמרן דליכא למיפרך תרי קראי למה לי שהפסוקים לא באו ללמד לנו אלא עשרם וסיפור דברים בעלמא הוא ואיכא למילף מינייהו מיהא סיבת הבן אלא גדולה מזו יש להקשות לך דאיכא למימר דקראי לא איירי בירושה כלל ולא תשמע מיניה לא סיבת הבן ולא סיבת הבעל אלא תרוייהו זבין מזבן וסיפור דברים בעלמא הוא (ב) והתנא עצמו לא נתכוין לדרוש יתור קראי אלא הכי קאמר מנין היה לו לפנחס כו' ואיכא לאקשויי יכול להיות לו ממקח וממכר: ופנחס נמי דזבן מזבן. רבותא הוא דקפריך דבלאו האי פירכא נמי לא הוה מצי למילף מיניה סיבת הבעל כדפרכינן לעיל וכי תימא אלעזר הוא דנסיב כו' (ג) כלומר ואפילו פנחס נמי דסלקא דעתך מעיקרא למילף מיניה ירושת הבעל איכא למימר דלא איירי בשום ירושה בעולם: ומשני. הך רבותא דקפרכת מפנחס ליתא דליכא למימר גביה דזבן מיזבן דאם כן לא היה קובר בה את אביו דנמצאת חוזרת כו' ומיהו איכא לאקשויי הנך קושיות דלעיל דבלאו הך קושיא איכא פירכא אחריתי דלעיל דלא מצינו למילף מיניה ירושת הבעל: משדה חרמים. כדכתיב (במדבר יח) כל חרם בישראל לך יהיה אי נמי ההוא דכתיב (ויקרא כז) והיה השדה בצאתו ביובל קדש לה' כשדה החרם שמתחלק לכהנים והוו התם חרמים טובא ונטל אלעזר חלקו בהנהו חרמים ולחלק פנחס נפלה ההיא גבעה: יש שגורסין כן א"ל אביי אי סלקא דעתך דבעל לא ירית סוף סוף כי מינסבא כו' ולאי אפשר לייסבה ועוד מה תירוץ מתרץ אביי לרב פפא דאקשי ליה דמקראי דברייתא לא משמע ליה ירושת הבעל דקאתי אביי ליתן טעם מלד אחר שהבעל יורש את אשתו מ"מ ברייתא לא מיתרצא וקראי לא מיתרצי שהתנא שאמר כל הני ואומר הוכיח שאין ללמוד אלא מן האחרון וגם באותו פריכנא לעיל ואביי מה בא לפרש וא"ת לא נתכוין אביי לתרץ הברייתא אלא להודיע לרב פפא שהבעל יורש את אשתו הלא רב פפא עצמו היה יודע דודאי בעל יורש את אשתו מקראי טובא דלקמן בשמעתין ובפירקין לעיל אלא ה"ג וכן נמצא בתשובת רבינו גרשום מאור עיני הגולה זצ"ל אמר אביי סוף סוף הא קמתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא ממאי דלמא שאני התם שכבר הוסבה ודלמא שכבר הוסבה לא אמרינן אמר ליה רב יימר לרב אשי אי אמרת בשלמא אמרינן שכבר הוסבה שפיר אלא אי אמרת לא אמרינן שכבר הוסבה הא מתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא דמנסבינן לה לגברא דאבוהי משבטא דאבוה ואימיה משבטא דאימה:

אי

תוספות

מנין ליאיר שלא היה לשגוב. תימה לרשב"א אי לבאי הארץ נתחלקה הארץ אמאי לא היה ליאיר שלא היה לשגוב: וכי תימא לעבור עליו בשני לאוין. תימה הא איכא דאיכא למידרש לא מוקמינן בלאוי יתירי *) וכי תימא דהכי קאמר דאפילו אי מוקמת להו בלאוי יתירי איכא למילף שהבעל יורש את אשתו דלא משמע הכי בסמוך דקאמר לעולם קראי בסיבת הבן כדשנינן: אם כן תרי קראי למה לי. אע"ג דקרא קמא נמי שלא לצורך דכבר שמעינן מתורת משה סיבת הבן מ"מ בזה אינו מקפיד אי אשמועינן יהושע נמי סיבת הבן אבל תרי זימני לית ליה לאשמועינן. רשב"א: אימא דנפלה ליה משדה חרמים. תימה לרשב"א דלמה דוחק כל כך כיון דבעא למימר דאתא קרא להראות עשרם הוה ליה למימר דפנחס ויאיר ירשו מאמם או מאבי אמם: (ד) ונראה לר"י גירסת הספרים דגרסינן א"ל אביי אי סלקא דעתך דבעל לא ירית כו' ולא גרסינן הכא בין למ"ד בסיבת הבן בין למ"ד בסיבת הבעל אלא גבי אי אמרת בשלמא דרב יימר בסמוך גרסינן ליה ואמאי דאקשי רב פפא דלמא קראי בסיבת הבן מהדר אביי לשנויי הכי וקאמר אי אמרת בשלמא דבעל ירית וקרא אסיבת הבעל קפיד אתי שפיר הא דמשמע דאתי קרא למיעבד תקנתא אפילו לנחלת האם שלא תסוב מדכתיב ירושת שני מטות גבי איסור הסבה אע"פ שכבר הוסבה נחלת האם מ"מ קפיד קרא שלא תסוב יותר על ידי נישואי הבת ובסיבת הבעל איכא תקנתא דמנסבין לה גברא דאבוהי משבטא דאבוה ואימיה משבטא דאימה דהשתא לא מתעקר ע"י סיבת הבעל יותר ממה שהוסבה כבר ואע"פ כשימות בעל ויירשנו בנו מתעקרא נחלת האם משבטא דאימא לשבטא דאבא שהרי הבן אביו ואמו מתיחסים על שבט אביהן או שמא הבעל לא יירשנה כלל שתתאלמן או תתגרש ויירשנה הבן הא לא איכפת ליה לפי שאי אפשר לעשות תקנה לדבר זה אלא אי אמרת דבעל לא ירית וקראי במסיבת הבן כדקא פרכת כי קא מינסבא נמי לגברא דאבוהי משבטא דאבוה ואימיה משבטא דאימה מתעקרא נחלת האם על ידי הבן כדפרי' אלא ודאי בסיבת הבעל משתעי ולהכי קים ליה לתנא דקרא דוכל בת יורשת נחלה בסיבת הבעל כתיב מדכתיב ביה ירושת שני מטות משמע דלנחלת האם נמי עבדינן תקנתא שלא תסוב יותר והכי פירושא דברייתא הרי הוא אומר וכל בת יורשת נחלה ובסיבת הבעל הכתוב מדבר דמהניא תקנתא לנחלת האם וכי תימא בסיבת הבן משתעי וקרא לא אתא למעבד תקנתא אלא לנחלת האב תא שמע לא תסוב נחלה ומיתורא דקראי שמעינן דחד בסיבת הבן וחד בסיבת הבעל ואם כן ההוא דכתב ביה ירושת שני מטות דמשמע דבעי תקנתא לנחלת האם בסיבת הבעל כתב דאשכחינן ביה תקנתא: אמר ליה רב פפא לאביי דלמא שאני התם שכבר הוסבה. אע"ג דכתיב ביה ירושת שני מטות לא קפיד קרא אנחלת האם שכבר הוסבה ולעולם קאי בסיבת הבן אע"ג דליכא תקנתא לנחלת האם א"ל שכבר הוסבה לא אמרינן אין סברא לומר שלא הקפיד הכתוב אנחלת אם אע"פ שכבר הוסבה דכיון דכתיב ירושת שני מטות משמע דבנחלת האם עבדינן נמי תקנתא: אמר ליה רב יימר לרב אשי אי אמרת בשלמא שכבר הוסבה היינו דמתוקמי קראי בין בסיבת הבן בין בסיבת הבעל כו'. רב יימר לא הוה יודע דאביי כי הוה מוקי לקרא בסיבת הבעל מפרש לקרא דמנסבינן לה גברא דאבוהי משבטא דאבוה ואימיה משבטא דאימה ולהכי קשיא ליה אמאי ניחא ליה לאוקומי בסיבת הבעל טפי מבסיבת הבן ובין הכי ובין הכי

*) [כדאיתא פסחים כד:]

כי

רבינו גרשום

מאי ואומר. דכתב הכא: וכי תימא. דליכא למישמע מהכא מוכל בת יורשת נחלה דבעל יורש את אשתו אלא משום כך הזהירה תורה שלא תנשא לשבט אחר שהבן שיהיה לה ממנו יורש אותה ובנה נחשב אחר משפחת אביו שהוא משבט אחר והיינו הסבת נחלה ת"ש דהבעל יורש אתתיה דכתיב לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה משמע דבהסבת הבעל הכתוב מדבר כי היכי דלא לירית לה בעל שהוא משבט אחר דאי בהסבת הבן הכתוב מדבר. תרתי קראי בהסבת הבן למה לי. וכי תימא להכי כתיבי תרי קראי בהסבת הבן דאי נסבה ממטה אחר עובר' עליו בלאו דכתיב לא תסוב נחלה ממטה למטה ועשה כדכתיב וכל בת יורשת נחלה ממטה בני ישראל לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה ולא לאחר ולאו הבא מכלל עשה עשה. ת"ש דבעל ירית דכתיב ולא תסוב נחלה וגו' משמע דבסבת בעל הכתוב מדבר דאי בהסבת הבן כל הני קראי למה לי. וכי תימא לעולם בעל לא ירית אלא בהסבת הבן הכתוב מדבר. דאלעזר הוא דנסיב איתתא ומתה וירשה פנחס דהיינו בהסבת הבן. ת"ש דבעל יורש את אשתו דכתיב ושגוב הוליד את יאיר וגו'. וכי תימא הכי הוה מעשה כדפנחס דשגוב לקח אשה שהי' לה כ"ג ערים ומתה וירשה בנו יאיר ולעולם בעל לא ירית. אם כן תרי קראי דאתיין להא דרשה למה לי. אלא ש"מ חד בסיבת הבן וחד בסיבת הבעל: וקראי בסיב' הבן כדשנינן. לעבור עליו בב' לאוין ועשה. והרי קרא דיאיר דאמרת מהיכן היו לו כ"ג ערים דזבן מיזבן שקנה אותן ולא משום הסבה דבן [וכן] פנחס ולעולם בעל לא ירית. ומשני פנחס דזבין מיזבן לא מצית למימר דאם כן שקנאה נמצאת שדה חוזרת לבעלים ביובל ונמצא אותו צדיק אלעזר קבור בקבר שאינו שלו: אלא אימא ודאי. דיאיר מזבן זבן ולפנחס הית' אותה שדה משדה חרמים. שבאותו פרק היה משמר של פנחס שהיה מכהן במשמרתו וכתיב אך כל חרם אשר יחרים איש לה' מכל אשר לו מאדם ובהמה ומשדה אחוזתו לא ימכר ולא יגאל כל חרם קדש קדשים הוא לה' דסתם שדה חרמים לכהן שנאמר כל חרם בישראל לך יהיה ואם נפשך לומר א"כ מה ת"ל קדש קדשים [הוא] אלא א)מלמד שחל על קדשים קלים כעל קדשים חמורי' שהכל לכהן וכה"ג אמרי' במס' ערכין (דף כח ע"ב) דהשתא לא הדרא ארעא ביובל ולעולם בעל לא ירית: אמר ליה אביי לרב פפא אי ס"ד כדקאמרת דבעל לא ירית ולהכי אזהר רחמנא וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל לא' ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה לפי שאם היה משבט אחר ומתה והיתה לה בן היה יורשה והיתה מסבת נחלה אבל כשתנשא למשפחת מטה אביה ליכא הסבת נחלה [דהוא] נמי הוי משבט אביה. ואמר לי' אביי סוף סוף מאי הוי מועיל הא מיתעקרא נחלה משבטא דאימא דהאי אתתא דהואי משבט שמעון ונפלה ביד בנה של ז שהוא שבט אביה (כל כך) מן ראובן דבתר אבא שייך הבן ואיכא הסבת נחלה שנופלת נחלת אימא שהיתה משבט שמעון ביד שבט ראובן. ומשני רב פפא לעולם בעל לא ירית וקראי בהסבת הבן

כתיבי ודקא קשיא לך כי מתנסבא לשבט אבית מאי הוי מתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא. הא לא קשיא דהא הסבה דהשתא דשבט אימא לשבט אביה על ידי בנה לא חשיבא הסבה גמורה דשאני התם דאמרינן שכבר הוסבה נחלה מתחלה מנשואין הראשונים של אביה ואמה של בת להיכא דנזדווגו מטות אהדדי אע"ג דנזדווגו בהיתר שבשעת נישואיה עדיין אחיה קיימין הראויין לירש את אביה אפי' הכי הוסבה נחלה מחמת הנהו נישואין הלכך השתא כשבנה יורשה דמתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא לא חשיב [הסבה] גמורה שכבר הוסבה מתחלה: אמר ליה אביי. האי לאו תירוצא הוא דאמרת שכבר הוסבה מנשואין ראשונים דהתם הוסבת בהיתר דאחוה דאימא הוו קיימין אבל הא בת אע"ג דמנסבא לאחר ממטה אביה כשירשה בנה דשייך בתר אביה השתא הויא הסבה דאיסורא דאין לה יורש אלא (איקלא) בנה שאין לה אחין וקא מתעקרא נחלה דשבטא דאימא לשבט אבוה הלכך לא מצינן לאוקמי בהסבת הבן כלל דאי יורשת בנה מתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא ולא מצינן למעבד תקנה בהסבת הבן אלא ש"מ דבעל ירית ובהסבת הבעל איכא תקנה אי נסבה לחד דאבוה משבטא דאביה ואמיה משבטא דאימה דהרי הוא כוותה ואי ירית אכתי לא מיעקרא נחלה דאימא דהא בעל נמי אמיה משבטא דאימה ונכסים כדקיימי קיימי: אמר ליה רב יימר לרב אשי. אפי' לאביי דאמר לעיל דבעל ירית וקראי בהסבת הבעל כתיבי בעל כרחו שכבר הוסבה אמרינן דאי לאו הכי לא מיתוקמי קראי שפיר דאי אמרת בשלמא דאמרינן שכבר הוסבה היינו דמיתוקמי קראי וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל וגו' ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר וגו' מתוקמי שפיר בין בסיבת הבן בין בסיבת הבעל בסיבת הבן כדאמרן דההיא עקירת נחלה דאימא דהויא על ידי בן לא הוי עקירה דכבר הוסבה מנישואין קמאי וכן בסיבת הבעל הואיל דמתנסבא לאחר ממשפחת אביה אי לא אמרי' שכבר הוסבה שעל ידי בן לא הויא עקירה דכבר אכתי מיעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא משום דבעלה בתר משפחת בית אבא שייך אלא כיון דאמרי' שכבר הוסבה ניחא דעקירה דהשתא לא חשיבא עקירה אלא אי אמרת דלא אמרינן שכבר הוסבה ובעל ירית אפי' כי מנסבא לאחד ממטה אביה מאי הוי סוף סוף קא מיעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטה דאבוה ואי אפשר בתוכם ולרב יימר דמקשה הכא לא הוה משמע ליה דמינסבא לבעל דאימי' משבטא דאימה משום הכי מקשה ליה הכי דלא קיימי נכסים בדוכתייהו. ומשני ליה רב אשי לאביי לעולם אימא לך שכבר הוסבה לא אמרי' ואפי' הכי דבעל ירית מתוקמי קראי שפיר ודקשיא לך הא מיתעקרא נחלה תריץ הכי דמנסבינן לה בעל דמתילד אבוהי משבטא דאבוה ואימי' משבטא דאימה דהשתא קיימי נכסים כדמעיקרא בחזקת שבט ראובן ושבט שמעון וליכא סיבת נחלה כלל ואם לחשך אדם לומר כיון דבעל ירית וקראי בסיבת בעל

כתיבי

א) נראה דצ"ל מלמד שחל על קדשי קדשים כעל קדשים קלים שהכל לכהן וכו'.

הגהות הב"ח (א) גמ' שכבר הוסבה ודלמא שכבר הוסבה לא אמרינן: (ב) רשב"ם ד"ה ויאיר וכו' וסיפור דברים בעלמא הוא ואפי' את"ל דהתנא עצמו לא: (ג) ד"ה ופנחס נמי כו' דנסיב כו' אלא כלומר: (ד) תוס' ד"ה אימא וכו' ונראה לר"י. נ"ב זהו דיבור בפני עצמו:

תורה אור

אי הכי האי לאחד ממשפחת מטה אביה ואמה מיבעי ליה אי כתיב הכי הוה אמינא אפילו איפכא קא משמע לן תניא בסבת הבן ותניא בסבת הבעל (א) תניא בסבת הבן °ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה (במדבר לו) אל מטה בסבת הבן הכתוב מדבר אתה אומר בסבת הבן או אינו אלא בסבת הבעל כשהוא אומר °ולא תסוב נחלה ממטה (שם) למטה אחר הרי בסבת הבעל אמור הא מה אני מקיים ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה בסבת הבן הכתוב מדבר

תניא

כי מינסבא לשבטא דאבוה מתעקרא נחלת האם משבטא דאימא לשבטא דאבא כיון דלא אמר שכבר הוסבה ומשני דמנסבינן לה וכו' ועל פ"ה יש לתמוה שאין זה שיטת גמרא דרב פפא אקשי לאביי אברייתא ואביי לא מהדר מידי ועושה בעיא שלו בלשון קושיא ועוד דמסיק אביי שכבר הוסבה לא אמרינן ולפירושו הוה ליה למימר ודלמא דהא מספקא ליה ואין בספרים ודלמא ועוד דבכל הספרים גרסינן אמר ליה אביי דמשמע דאקושיא דאקשי ליה רב פפא מהדר לשנויי: ה"ג ר"ת תניא בסיבת הבעל לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה למטה (ג) (אחר) הרי בסיבת הבעל הכתוב מדבר אתה אומר בסיבת הבעל או אינו אלא בסיבת הבן כשהוא אומר לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר הרי בסיבת הבעל הכתוב מדבר דכמו שזה בסיבת הבעל גם זה בסיבת הבעל דלפירוש הקונטרס לא אתי שפיר אמאי קרי הך בסיבת הבן והך בסיבת הבעל והא תרוייהו איירי בין בסיבת הבן ובין בסיבת הבעל וזהו דוחק לומר דמשום דהאי תנא פתח בקרא דסיבת הבן והאי תנא פתח בקרא דסיבת הבעל קאמר הכי ולגירסת רבינו תם אתי שפיר הא דתניא בסיבת הבעל דתרי קראי מוקי להו בסיבת הבעל ותניא בסיבת הבן דקרא קמא מוקי בסיבת הבן ועוד דלפ"ה הוה מצי למימר נמי דכ"ע מיהא קרא קמא בסיבת הבן מאי משמע :

תרוייהו

אי הכי האי לאחד כו'. וה"פ אביי האי קרא דוכל בת יורשת נחלה מספקא ליה אי דוקא קאמר לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה אבל לשבט דאמה דידה לא חיישינן או דלמא בעינן נמי שיהא ממשפחת אמה והאי דקאמר משפחת אביה לאו דוקא דהוא הדין דבעינן שיהא ממשפחת אמה כדלקמן במסקנא והכי קמבעיא ליה האי קרא דוכל בת יורשת נחלה ממטות הא אוקימנא ביורשת שני מטות שהיה אביה משבט ראובן ואמה משבט שמעון ומתו וירשתן זו הבת ואמרה תורה לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה והוא שבט ראובן עכשיו משתנשא לאחד משבט ראובן ותלד בן ויירשנה בנה או תמות ויירשנה בעלה הלא הבן ההוא או הבעל ההוא לשבט ראובן מתייחסים למשפחת אביו והנה נמלאת הנחלה שירשה מאמה שהיתה משבט שמעון הוסבה משבט שמעון לשבט ראובן והכתוב הזהיר לנו ולא תסוב נחלה כלומר הזהרו בכל נשואי נשים שבשעת נישואין לא יוכלו לבא לידי הסבת נחלה לא שנא הסבת נחלת אב של אשה לא שנא הסבת נחלת אמה בתרוייהו איכא למימר דקפיד קרא שלא תסוב למטה אחר ולקמיה פריך הא בעל כרחך קרא קאמר למשפחת מטה אביה וגו' אבל למשפחת אמה לא חייש וכיון דלא (ב) חייש שמעינן מינה דהאי לא תסוב לא קפיד אלא אנחלה שירשת מאב ולאביי משנינן לה לקמן דאיכא למימר דמנסבין לה גברא דדמי לה שאביו מראובן ואמו משמעון : ומשנינן דלמא שאני התם שכבר הוסבה. כלומר לעולם אימא לך דקרא לא קפיד אם מוסבת נחלת אם למטה אחר שהרי בעל כרחך כבר הוסבה מטעה שנפלה ירושת האם שמשבט שמעון לזו הבת שאביה משבט ראובן והיא מתייחסת למטה אביה נמלא שמעלמה הוסבה הנחלה של שמעון לשבט ראובן בלא נישואי הבת הלכך כי מנסבינן לה לאחד ממשפחת מטה אביה שפיר דמי ולא קפיד קרא אלא אנחלה שהיא יורשת מאביה שלא תוסב למטה אחר דההיא שירשת מאביה כדקיימא קיימא דהכתי בחזקת שבט ראובן איתא לנחלה שהבת על שם שבט ראובן מתייחסת ואביי פריך ודלמא שכבר הוסבה לא אמרינן כלומר בשביל שהוסבה קלת אין לנו לומר לא חיישי תו אי מתעקרא לגמרי ומנסבינן לה לגברא דהוא משבט ראובן מאביו ומאמו ומתעקרא נחלת אם שירשה בת זו שהיא מנחלת מטה שמעון אין לנו לומר כן שהרי לא תסוב כתיב דמשמע לא תסוב על ידי נישואין כלל שאע"פ שהוסבה קלת לא תוסיף להסיבה יותר ולעקרה לגמרי אלא נעשה לה תקנה שלא תעקר לגמרי כדלקמן לפי שהיה יודע אביי שאפשר לעשות תקנה שלא תעקר נחלת האם כדלקמן הלכך פריך הכי ודלמא שכבר הוסבה לא אמרינן שאפשר בתקנה או דלמא קרא לא חייש להיות הסבה דלא קפיד אלא שתנשא לאחד ממטה אביה אבל לאמה לא חייש: א"ל רב יימר לרב אשי. אמאי מספקא ליה לאביי אי אמרינן שכבר הוסבה או לא אמרינן הא ודאי מקרא שמעינן דאמרי' שכבר הוסבה דהא לא קפיד קרא אי מיעקרא נחלה דאימא כדכתיב לאחד ממשפחת מטה אביה וגו' ולאמה לא חייש דאי אמרת בשלמא אמרינן שכבר הוסבה שפיר דהא לא קפיד קרא אי מיעקרא נחלה דאימא כדכתיב לאחד ממשפחת מטה אביה דהא השתא ודאי מיעקרא לגמרי נחלת אימא אלא אי אמרת לא אמרינן דכבר הוסבה כדקאמר אביי והלא כשניסת לאחד ממשפחת אביה כדכתב בקרא הא ודאי מיעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא אלא לאו שמע מינה דאמרינן שכבר הוסבה והלכך כי אמר רחמנא לא תסוב אירושת אב קאי אבל ירושה דאימא כבר הוסבה ולא חיישינן אם תעקר לגמרי: דמנסבינן לה כו'. אליבא דאביי קא משני דהכי קמיבעיא ליה מי אמרינן שכבר הוסבה כדמוכח קרא כדכתיב ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה דהשתא מיעקרא נחלה דאימא וכי כתיב לא תסוב אנחלת אב קא מזהר רחמנא ולא אנחלת אם או דלמא לא תסוב דוקא דאפילו בנחלת אם מזהר לן רחמנא ולא אמרינן שכבר הוסבה והאי דכתיב מטה אביה לאו דוקא אלא דמנסבינן לה לגברא שהוא דומה לה מכל וכל שאביו משבט ראובן כמותה ואמו משבט שמעון דוגמת האשה הזאת דהשתא ליכא עקירת נחלה כלל דבודאי נחלתה מאביה לא מיעקרא כלל דמשבט ראובן היתה והשתא נמי של שבט ראובן היא דבין בנה ובין בעלה מתייחסין על שבט ראובן ואע"ג דמעיקרא היתה משבט ראובן לגמרי והשתא נהפכה לאיש שמקלת משמעון שהרי אמו משמעון אין זו הוסבה שהרי לא אסר הכתוב ליקח לאיש משבט ראובן אשה משבט שמעון כדי שלא יירש הבן שהוא משבט אחר מלד אמו ואע"פ שנהפכה נחלת איש שכולו מראובן לבנו שמשבט שמעון מלד אמו ונחלת אמה של בת זו שמשבט שמעון לא מיעקרא כלל דאי ירית לה בעל שהוא משמעון מלד אמו ואביו מראובן או בנו נמלאת גם עתה הנחלה בחזקת איש שמקלת מאב ומקלת מאם כמו שהיתה בחזקתה שהיא מראובן ומשמעון: אי הכי. דאשה היורשת ב' מטות בעינן נמי שתנשא לאיש שנולד מהנהו ב' מטות ממשפחת מטה אביה ואמה מיבעי ליה אלא מדכתב מטה אביה לחוד שמעינן דלא קפיד קרא אעקירת נחלת אם לפי שכבר הוסבה והכתי מאי איבעיא ליה לאביי: ומשני אי כתב. רחמנא הכי מטה אביה ואמה הוה אמינא אפילו איפכא אביו משמעון ואמו מראובן ואע"פ שאביה מראובן ואמה משמעון דסד"א לא קפיד קרא אלא שיהא הוא נמי מאותן שני מטות שלה בין באותו ענין בין למפרע דהשתא נמי לא מיעקרא לא נחלת אב ולא נחלת אם לגמרי דהא בהאי בעל איכא חד לד מראובן וחד לד משמעון ונמלאו שני הנחלות של שבט שמעון ורואבן בחזקתן קיימי קמ"ל דוקא ממשפחת מטה אביה יהא עיקר היחס של בעלה שיהא נמי אביו משבט ראובן שאילו היה אביו משמעון אע"פ שאמו מראובן הרי הוסבה נחלת ראובן למטה שמעון שעיקר יחס הבן אחר אביו והבת אחר אביה ומדכתב לא תסוב ממילא שמעינן דמנסבינן לה גברא דאימיה נמי משבטא דאימא של צ כדי שלא תעקר נחלת האם יותר והיינו דמספקא ליה מעיקרא סוף סוף הא קא מתעקרא כו' אם לא תרלה לומר דמנסבינן לה גברא דאימיה משבטא דאימה ואבוהי משבטא דאבוה משום דקשיא לך מטה אביה ואמה מיבעי ליה וללא תסוב לא חיישת דלא איירי קרא בהסבת נחלת אם משום דכבר הוסבה אדרבה לא תסוב דוקא הוא ולא אמרינן שכבר הוסבה אבל מטה אביה לאו דוקא דהאי דלא כתב מטה אביה ואמה משום דהוה אמינא אפילו איפכא ולעולם מנסבינן לה לגברא דהוא נמי משבטא דאימה ולא מיעקרא נחלה דאימא וכיון דאיכא למימר הכי לא אמרינן שכבר הוסבה: תניא בסיבת הבן תניא בסיבת הבעל. כלומר אע"ג דאוקמינן להני תרי קראי לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר תרוייהו בסיבת הבן ולשני לאוי כדקתני ואומר אפילו הכי אשכחן ברייתות דמוקי לקמא בסיבת הבן ולתניינא בסיבת הבעל וקדייק לה לקמן מדכתב ביה למטה אחר ובן לאו אחר הוא אלא בבעל מיירי ומדבתרא בסיבת הבעל קמא בסיבת הבן ושני הברייתות תנו בסיבת הבן ותנו נמי בסיבת הבעל דבשני הברייתות מפרש להני תרי קראי ומוקמי חד בסיבת הבן וחד בסיבת הבעל: ה"ג תניא בסיבת הבן ותניא בסיבת הבעל לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה בסיבת הבן הכתוב מדבר אתה אומר בסיבת הבן או אינו אלא בסיבת הבעל כשהוא אומר לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר הרי הסבת הבעל אמור הא מה אני מקיים לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה בסיבת הבן הכתוב מדבר :

תניא

רבינו גרשום

כתיבי אפי' בר בריה ירית ליה לאב ואיכא סיבת נחלה משבטא דאמא לשבטא דאבא והבן שייך בתר האב לחוריה. תריץ הכי דלא מוהר קרא דכי תסוב אלא בשעת נישואין דבשעת נישואין מוהיר דמנסבין לה כי היכי דלא תסוב אבל מן הבן והיורשין לא מוהיר הואיל דנישאת למשפחת אביה. ומקשי רב ייטר אי הכי כדמוקמת לה האי דכתב בקרא לאחד ממשפחת אביה מטה אביה ואמה מיבעי ליה ומשני אע"ג דלא כתב בקרא ממשפחת מטה אביה ואמה משמע הכי דכי האי גוונא קיימי נכסים כדקיימי קיימי וגלי רחמנא ממשפחת מטה אביה והוא הדין למשפחת אמה דאי כתב רחמנא לאחד ממשפחת מטה אביה ואמה הוה אמינא אפי' איפכא דאבא של בעל ממשפחת אמה של בת ואמו של בעל ממשפחת אביה של בת דהשתא מתעקרא נחלה משום דבעל שייך אחר אביו קמ"ל דאיפכא לא אלא אביו משבט אביה ואמו משבט אמה כי היכי דמתוקמי קראי שפיר: תנא בסבת הבן. ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה למטה בסיבת הבן הכתוב מדבר כו'.ובהאי לישנא איכא למשמע בין בסיבת הבן בין בסיבת הבעל אבל באידך לישנא ליכא למשמע מינה כי אם בסיבת הבעל לחוד

הגהות הב"ח

(א) גמ' ותניא בסיבת הבעל ולא תסוב כצ"ל ותיבות תניא בסיבת הבן נמחק : (ב) רשב"ם ד"ה אי הכי וכו' וכיון דלא חיים שמעינן מינה : (ג) תוס' ד"ה ה"ג ר"ת וכו' ממטה למטה בסיבת הבעל כצ"ל ותיבות אחר הרי נמחק וכ"כ כך היא גירסת ר"ת תניא בסיבת הבן תניא בסיבת הבעל תניא בסיבת הבן ולא תסוב נחלה ממטה וכו' תניא בסיבת הבעל ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה למטה בסיבת הבעל הכתוב מדבר אתה אומר כו' כשהוא אומר לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר הרי בסיבת הבעל הכתוב מדבר :

א) י"ל שהוא אמורא: ב) [לקמן קכה: כ"ק מב:] ג) [לקמן קטו.]: ד) [ועי' תוס' שבת קיג ע"א ד"ה ורבי ותוס' בכורות נח ע"א ד"ה הון ותוס' פסחים קיג. ד"ה טוס]:

טו א מיי' פ"א מהל' נחלות הלכה יא סמג עשין צו טוש"ע אה"ע סי' צ סעיף א:

טז ב מיי' שם הלכה ג וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף א:

במדבר לו תניא אידך °ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר בסיבת הבעל הכתוב מדבר אתה אומר בסיבת הבעל או אינו אלא בסיבת הבן שם כשהוא אומר °ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה הרי הסיבת הבן אמור הא מה אני מקיים ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר בסיבת הבעל הכתוב מדבר דכולי עלמא מיהת ממטה למטה אחר בסיבת הבעל הכתוב מדבר מאי משמע א) סימן אמר רבה בר רב שילא אמר קרא איש תרוייהו איש כתיב בהו אלא אמר רב נחמן בר יצחק אמר קרא ידבקו תרוייהו ידבקו כתיב בהו אלא אמר רבא אמר קרא ידבקו מטות רב אשי אמר אמר קרא ממטה למטה אחר ובן לאו אחר הוא א"ר אבהו אמר ר' יוחנן אמר רבי ינאי אמר רבי ומטו בה משמיה דרבי יהושע בן קרחה מנין ב) לבעל [א]שאינו נוטל בראוי כבמוחזק שנאמר °ושגוב הוליד את דה"א ב יאיר ויהי לו עשרים ושלש ערים בארץ הגלעד מנין ליאיר שלא היה לו לשגוב אלא מלמד שנשא שגוב אשה ומתה בחיי מורישיה ומתו מורישיה וירשה יאיר ואומר °ואלעזר בן יהושע כד אהרן מת ויקברו וגו' מנין לפנחס שלא היה לו לאלעזר מלמד שנשא אלעזר אשה ומתה בחיי מורישיה ומתו מורישיה וירשה פנחס ומאי ואומר וכי תימא יאיר דהוה נסיב איתתא ומתה (א) וירתה תלמוד לומר ואלעזר בן אהרן מת וכי תימא דנפלה ליה בשדה חרמים אמר קרא בנו נחלה הראויה לו וירשה בנו: ובני אחות: ג) [ב]תנא בני אחות ולא בנות אחות למאי

תורה אור

תניא אידך לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר בסיבת הבעל הכתוב מדבר אתה אומר בסיבת הבעל או אינו אלא בסיבת הבן כשהוא אומר לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה הרי סיבת הבן אמור הא מה אני מקיים ממטה למטה אחר בסיבת הבעל הכתוב מדבר . ומשמעות דורשין איכא בינייהו תנא דברייתא קמייתא פשיטא ליה דקרא בתרא דהיינו ממטה למטה אחר בסיבת הבעל מיירי כדמפרש לקמיה מדכתיב ביה אחר והלכך מוקי לקמא בסיבת הבן דתרי קראי בסיבת הבעל למה לי וסבירא ליה להאי תנא כדאמרינן בעלמא (פסחים כד.) דכל היכא דאיכא למידרש דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירי ותנא בתרא לא סבירא ליה הך דרשא דאחר דלקמן ומוקי מסברא לקרא קמא בסיבת הבן דקריב ליה טפי מבעל ומתוך כך אייתר ליה קרא תניינא לסיבת הבעל כן נראה בעיני ועיקר : דכולי עלמא מיהת . אפילו תנא דברייתא קמייתא סבירא ליה דהאי ממטה למטה אחר בסיבת הבעל מיירי : מאי משמע . לתנא קמא קבעי ליה דבשלמא לברייתא בתרייתא קרא קמא סבירא ליה בסיבת הבן משום דקרוב לאמו טפי מבעל אייתר ממטה למטה אחר לסיבת הבעל ולאו ממשמעותא מוקי ליה הכי אלא מייתורא אלא לת"ק דאמר דהאי ממטה למטה אחר פשיטא ליה דבסיבת הבעל מיירי ואיהו מגלי אאידך קרא דבסיבת הבן מיירי ממאי משמע ליה סיבת הבעל: אמר קרא איש . דמשמע בעל כמו איש נעמי (רות א) כלומר בסיבת הבעל קפיד קרא סיפא דהאי קרא דממטה למטה אחר כי איש בנחלתו ידבקו מטות בני ישראל כלומר הבעל בנחלתו ידבק ולא בנחלת שבט אחר : תרוייהו נמי איש כתיב בהו . דכתיב בקרא קמא ממטה אל מטה כי איש בנחלת מטה אבותיו ידבקו בני ישראל ואי איש משמע ליה סיבת הבעל תרוייהו נמי בסיבת הבעל ומיהו גם המתרץ היה יודע דבהאי קרא איש כתיב דזיל קרי בי רב הוא ואמאי דבעינן לעיל ממאי משמע דהאי קרא ממטה למטה אחר בסיבת הבעל מיירי אתא איהו למימר דשפיר משמע דבסיבת הבעל מיירי דהא כתיב ביה איש ותמה על עצמך למה גם הראשון אינו מדבר בסיבת הבעל כיון דכתיב ביה איש אלא מתוך שמיותר מוקי ליה בסיבת הבן והוא איש דקרא קמא לדרשא בעלמא אתא וגם המקשה משיב תרוייהו נמי איש כתיב בהו ומה ראית שיהא אחרון דוקא וקמא לדרשא אדרבה קמא לגופיה לסיבת הבעל ובתרא לדרשא ואכתי מאי משמע דבתרא בסיבת הבעל : ידבקו . אין לשון דבק אלא בין איש לאשה כדכתיב ודבק באשתו (בראשית ב) דכיון דמפורש כל כך דכתיב ביה לשון דביקה ודאי בסיבת בעל מיירי ומהכא הוא דהוה פשיטא ליה לתנא ואע"ג דבקרא קמא נמי ידבקו כתיב תיתי לדרשא בעלמא : מטות . משמע בעל דדביקת מטות על ידי בעל הוא : תרוייהו נמי מטות כתיב בהו לא גרס : רב אשי אמר . הכי משמע קרא לא תסוב נחלה ממטה האשה למטה אחר שיירשנה בעלה אם תנשא לו שהוא אחר לגבה אבל אם נסבת הנחלה על ידי בנה שיורשה אינו אחר ממש לגבה דיורש כרעיה דאמיה הוא : בראוי . כגון שמתה אשתו ואח"כ מת אביה דנחלה זו ראויה לה אילו היתה קיימת מנין שלא יירש אלא קרוביה מצד האב או בנה יירשנה שהבן יורש את זקנו כדכתיב ואם אין לו בת עיין עליה שבן הבת יורש אביה : כבמוחזק . ירושה שהיא מוחזקת כבר קודם מיתתה כגון שמת אביה ואחר כך מתה היא ומנין שלא יירש דסד"א כיון דבעל קודם לבנה לירשה וה"נ כשמתה ואחר כך נפלה לה ירושה יקדים האב לבנו דק"ו הוא כיון דבמקום בן הוא קודם ליטול במוחזק בראוי נמי הוא יורש ק"ו מבן שיורש בראוי : וירשה יאיר . ולא שגוב אביו לפי שאין הבעל נוטל בראוי דאילו היה נוטל בראוי הוא היה יורשה ולא יאיר בנה שהאב קודם לבנו בירושת אשתו : וירשה יאיר . לאשתו : נחלה הראויה לו וירשה בנו . מאשר ניתן לו בהר אפרים קדייק דמשמע שבאו לדין אלעזר ופנחס על עסק ירושה זו לפי שהיתה ראויה לאלעזר ונתנה בבית דין לפנחס בנו לפי שאין הבעל נוטל בראוי ורבינו חננאל פירש דדייקינן מדכתיב בהאי קרא בנו וכי אילו כתב בגבעת פנחס ולא אמר בנו הלא ידוע שפנחס בן אלעזר הוא ומפני מה כתב בנו ללמד כי זו הגבעה היתה ראויה לאלעזר וירשה פנחס בנו דבנו מיעוט משמע בנו ולא הוא מכלל שהיתה ראויה לאלעזר והלכך ליכא למימר דנפלה ליה משדה חרמים שחלק פנחס לא היה ראוי לאלעזר כן כתוב בפירושי רבינו חננאל : ובני אחות . יורשין אחי אמן : תנא בני אחות ולא בנות אחות . וכדמפרשינן לקמיה : למאי

תרוייהו נמי ידבקו כתיב בהו . פעמים שלא היו בקיאין בפסוקים וכן מצינו בסוף שור שנגח את הפרה (ב"ק דף נה.) מפני מה לא נאמר בדברות הראשונות טוב כו' א"ל עד שאתה שואלני כו' שאיני יודע אם נאמר בהן טוב או לאו כלך אצל ר' תנחום כו' ומיהו הכא תימה דמדאקשי ליה תרוייהו איש כתיב בהו משמע דידע פסוקים ולא היה לו לתרץ אמר קרא ידבקו כיון דתרוייהו נמי ידבקו כתיב ובקונטרס פי' יפה וקמא נמי ידע דתרוייהו איש כתיב בהו ואתא לשנויי הא דקא בעי מאי משמע דשפיר משתמעי תרוייהו דאיירי בסיבת הבעל מדכתב בהו איש אלא דמוקי תנא איש דקרא קמא לדרשא אחרינא והשתא דקאמר אמר קרא ידבקו לא משמע ליה מאיש מידי דדריש מידבקו וידבקו דקרא קמא דריש לדרשא אחרינא : ומטו בה משמיה דרבי יהושע בן קרחה . אומר ר"י דקרחה הוא רבי עקיבא שהיה קרח כדאיתא בפרק בתרא דבכורות (דף נח. וסם ד"ה חוץ) דקאמר בן עזאי כל חכמי ישראל דומין לפני כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה והיה לו בן ששמו יהושע כדאמרינן בשבועות (דף ו.) א"ל רבי יהושע בנו של רבי עקיבא לר"ע ואין נראה לרבינו תם דהכי דבן עזאי הוא דקאמר ליה הכי בלשון בליחותא אם ושלום שהיה להעלות לו שם על שום קרחות דגנאי הוא כמו עלה קרח (מלכים ב ב) ובפרק שואל (שבת דף קנב.) דאמר ליה ההוא גוזאה לרבי יהושע מהכא לקרחינא כמה הוי כו' שהיה מגנה אותו על שהיה קרח ועוד דאמרינן בפרק בתרא דמגילה (דף כח.) שאל רבי את רבי יהושע בן קרחה במה הארכת ימים כו' א"ל רבי ברכני א"ל יהי רצון שתגיע לחצי שנותי ואי קרחה הוא ר' עקיבא הלא לא נשא בת כלבא שבוע עד שקבל עליו ללמוד ואז היה כבר בן ארבעים שנה כדתניא (ספרי פ' הברכה) ארבעים שנה עסק בפרקמטיא וארבעים שנה למד וארבעים שנה לימד וכל ימיו ק"כ שנה ואפילו נולד ר' יהושע בנו מיד כשנשאה אכתי לא היה כי אם בן פ' כשנולד רבי דאמר בפרק בתרא דקידושין (דף עב:) עד שלא מת רבי עקיבא נולד רבינו הקדוש ופחות ממאה וארבעים לא היה ר' יהושע כשבירך את רבי דבפחות משבעים לא היה מברכו וכבר היה רבי בן ששים שנה ומה ברכה היא זו לברכו בעשר שנים ועוד דסברא שלא נולד עד שחזר ר' עקיבא מבי רב אחר כ"ד שנה א"כ כשהיה ר' יהושע בן ק' וארבעים כבר היה רבי בן פ"ד שהוא יותר מחצי ימיו ועוד שפי' רבינו נסים במגלת סתרים שמצא בבראשית רבה דחוץ מן הקרח היה רבי אלעזר בן עזריה אלא אומר ר"ת דקרחה הוא שם אדם כמו קרח : מתה בחיי מורישיה (ב) וירשה יאיר . וא"ת דבן יורש בראוי נכסי אמו ובעל אינו יורש מנלן דבעל קודם לבן וי"ל כיון שהבעל אינו יורש מחמת קורבה אלא מחמת שאירות שהן חשובין כבשר אחד אם כן כמו שהוא קודם לשאר קרובים כך הוא קודם לבן דמאי לי האי ומאי לי האי : וירש

רבינו גרשום

וה"ג לה לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה בסיבת הבעל הכתוב מדבר אתה אומר בסיבת הבעל או אינו אלא בסיבת הבן כשהוא אומר לא תסוב ממטה למטה אחר הוי אומר בסיבת הבעל הכתוב מדבר . דילפינן סתום ממפורש וליכא למשמע מהכא כי אם בסיבת הבעל: דכולי עלמא מיהת. בין תנא קמא בין תנא בתרא : ממטה למטה אחר בסיבת הבעל הכתוב מדבר כו': אמר קרא איש. איש כתיב ביה דכתיב איש בנחלתו ידבקו וגו' ואיש היינו סיבת הבעל. ומקשינן תרוייהו נמי איש כתיב בהו דהכי נמי כתיב באידך לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה כי איש בנחלת אבותיו : ידבקו כתיב . דמשמע בסיבת הבעל דכתיב ודבק באשתו: אמר קרא ידבקו מטות . דמשמע הסיבת הבעל וכדאמר לעיל וכל בת יורשת נחלה ממטות וגו' ודביקת מטות על ידי בעל הוא: ובן לאו אחר הוא. דשייך בתר האם: מנין לבעל שאין יורש את אשתו מה שראוי לבוא לידה. כגון ירושת אביה אם אין לו בן ומתה בחיי האב ואחר כך מת אביה שאינו יורש ירושה זו אלא מה שמוחזק בידיה בחייה הוא יורשה: ומתה בחיי מורישיה . היינו חמיו וחמותו של שגוב ואח"כ מתו הן ועכשיו ראוי היה לו לשגוב אילו מת חמיו ואחר [היתה] מתה אשתו היה מוחזק בהן שגוב לפי שבאו לו מאשתו ועכשיו שמתה אשתו ואחר מתו הן להכי חוזרת הירושה לבן אשת שגוב והיינו יאיר בנו והכי נמי יתפרש אידך דפנחס : מאי ואומר . הואיל דשמעינן מיאיר דאין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק אמאי איצטריך קרא דפנחס להכי אצטריך דכי תימא מעשה דיאיר לא הוה כדאמרי' אלא הכי הוה שיאיר נשא אשה שהיו לה ל"ג ערים ומתה וירשה בעלה יאיר ומהכא ליכא למשמע דאין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק ת"ש מפנחס וכי תימא פנחס נמי ירש את אשתו וא"כ תרי קראי לחד מלתא למה לי אלא ודאי פנחס ירש את אמו משום דאין הבעל נוטל בראוי וכי תימא מפנחס לא שמעינן דההיא גבעה משדה חרמים נפלה לו כדאמרי' לעיל ת"ש מלישנא דקרא דכתיב אשר נתן לו להכי כתב אשר נתן לו דב"ד נטלוה מאלעזר ונתנוה לפנחס בנו משום דאין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק כדאמרינן : פיס' ובני אחיות נוטלין כל אחד ממון אחות אמו אם אין לה לא בן ולא בת . ולא מנחילין ממון לאחות אמן משום דבאין מכח אמן וכשם דאמן אין יורשת אחותה בשאין לה בנים כך בניה יורשין ממון אחות אמן אם אין אמן קיימת בשעת מיתת אחותה אבל אם מתו בניה של זו אין אחיות אמן יורשות אותן הואיל דאין האם עצמה יורשת את בניה כך אחות האם אין יורשת את אחותה . ואית דמפרשי בני אחיות הכי בני אחיות נוחלין ממון אחי אמן משום דאשה יורשת אחיה ואין אחי האם יורש את בן אחותו דכשם שהאם אינה יורשת את בנה כך אין אחיה יורש

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומתה וירתה תלמוד לומר: (ב) תוס' ד"ה מתה בחיי מורישיה וירשה יאיר וא"ת כיון דבן יורש בראוי נכסי:

עין משפט
נר מצוה

יז א ב מיי' פ"א מהל' נחלות הלכה ד סמג עשין ט טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף ג ד:

יח ג ד ה ו מיי' פ"ג מהלכות סנהדרין הלכה ה ו סמג שם טור ש"ע ח"מ סי' רנג ס"א:

רבינו גרשום

יורש את בנה תנא בני אחיות יורשין אחות אמן: קא בעי למאי הלכתא. קא תני ולא בנות אחיות וכי אם אין להם אחים אמאי לא ירית בנות: אמר רב ששת לקדם קתני. כלומר ודאי יורשות בנות אחיות היכא דלית לה אחי אבל אם אית להו אחי הם קודמין לירש ולא בנות וכי היכי דגבי אמן הבנים קודמין לבנות הכי נמי גבי אחיות: וירש אותה מקיש ירושה שניה.דכל המאוחר מן קרובים שבפרשה שני הוא לגבי חבירו שלמעלה ממנו: מקיש שניה. דהיינו ירושה של שאר קרובים לירושה ראשונה דבת דאם יש לו בן שהבן קידם לבת: ודלמא דיני נחלות. אי אתה דן בלילה: אורעה כמו מאורע.כל הפרשה כולה של נחלות להיות דין וכדרב יהודה כו' והאי קרא בסוף פרשת נחלות כתיב: שלשה שנכנסו לבקר את החולה ולא נכנסו לא על שם עדי צוואה ולא להיות דיינין כי אם לבקר:רצו כותבין. עדות צואת אותו שכ"מ שחילק נכסיו ליורשין: רצו עושין דין. שאם נתן למי שלא היה ראוי לירש או שהניח להן אביהן ירושה ולא רצה אחר מהן לחלוק עם אחיו או לא נתן לבכור פי שנים כדין תורה יכולין לעשות כדין וכופין אותו עד שיחלוק דהואיל דג' נינהו עושין דין דג' דנין [דיני] ממונות: ב' כותבין. ומקבלי עדות נינהו ואין רשאין לדין דאין בית דין פחות מג': לא שנו. דרצו כותבין רצו עושין דין: אלא באם שנכנסו לבקרו

ויורש אותה מקיש כו'. אע"ג דאיצטריך לכדאמר לעיל הכא לא דריש אלא מוי"ו כדפירש בקונטרס: **מקיש** ירושה שניה לראשונה. פי' בקונטרס ראשונה בן ובת דהך ירושה כתב ברישא ומה בההיא בן קודם לבת אף בשניה דהיינו אחין קודמין לאחות לירש בנכסי האח ואין נראה לר"י דמשמעו הכי דא"כ מירושה שניה לא שמעינן דבני אחות קודמין לבנות אחות אלא נראה לר"י דירושה שניה היינו בן הבן ובת הבן בן הבת ובת הבת דהיקשא קאי אכל הנך דכתיבי בקרא והנך דרשינן להו לקמן (דף קטו.) מאין לו עיין עליו ומה שפירש נמי בקונטרס דאחות האב קודמין לבני אחי האב (ג) אגב חורפיה לא עיין בה דהא תנן (שם) כל הקודם לנחלה יוצאי יריכו קודמין: **אורעה** כל הפרשה כולה להיות דין. פי' בקונטרס לענין זה שצריך שלשה לחלוקת נחלה כמו בדין וקשה לפירושו דא"כ אמאי מייתי דרב יהודה והא רב יהודה לא איירי בחלוקה אלא מיירי בדבר שייך בו דין גמור ועוד דהוה ליה למימר חלוקת נחלות קא אמרת לא דין נחלות אלא מפר"י אורעה כל הפרשה כולה להיות דין לענין שעל כרחם של בנים נעשים דיינים אותם העומדים שם בשעת צואה ועושין דין ולא מצי האי למימר איני רוצה לדון לפניכם אלא לפני ב"ד הגדול או לפני ב"ד חשוב שבעירי אלא על כרחו מקבל אותן בדיינין ולא מיירי במתנת שכיב מרע דהא לא הוו דבריו ככתובין וכמסורין אלא מדרבנן אלא מיירי כשנותן בקנין גמור במתנת בריא מעכשיו אם ימות וקרי לה נחלה לפי שהיא כעין נחלה שאינו קונה אלא לאחר מיתה ולר' יוחנן בן ברוקה אתי שפיר אפילו בלא קנין דאמר במתניתין (לקמן דף קל:) אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין מן התורה וא"ת הא דאמר פרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לד:) ור"מ דמקיש ריבים לנגעים מה נגעים ביום אף ריבים ביום האי ביום הנחילו מאי עביד ליה מיבעי לכדתני רבה בר חנינא והשתא אי מיירי בדבר שייך בו דין גמור הא שמעינן ליה מהיקשא דריבים לנגעים ואמאי איצטריך ביום הנחילו ולפירוש הרשב"ם אתי שפיר דאיצטריך לחלוקה בעלמא ולא הייתי מצריך ביום דומיא דחלוקת שותפות בעלמא ואומר ר"י דלפי' נמי איצטריך דס"ד כיון דמשונה משאר דינין שדנין בעל כרחו ה"א דדנין אפילו בלילה:

אבל

למאי הלכתא א) אמר רב ששת ילקדם תני רב שמואל בר רב יצחק קמיה דרב הונא וירש במקיש ירושה שניה לירושה ראשונה מה ירושה ראשונה בן קודם לבת אף ירושה שניה בן קודם לבת ב) תני רבה בר חנינא קמיה דרב נחמן °והיה ביום הנחילו את בניו ביום אתה מפיל נחלות ואי אתה מפיל נחלות בלילה א"ל אביי אלא מעתה דשכיב בימָמא הוא דירתי ליה בניה מאן דשכיב בליליא לא ירתי ליה בניה גדלמא דין נחלות קא אמרת דתניא °והיתה לבני ישראל לחוקת משפט אורעה כל הפרשה כולה להיות דין וכדרב יהודה ג) דאמר רב יהודה דשלשה שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין רצו עושין דין השנים כותבין ואין עושין דין ואמר רב חסדא ולא שנו אלא ביום

אבל

תורה אור: דברים כא | במדבר כז

למאי הלכתא. ממעט להו הא ודאי יורשות אחי אמן שהרי הבת יורשת אמה ובמקום אמה עומדת לירש אחי אמה שהרי האשה יורשת את אחיה במקום שאין אח כדלקמן בסמוך דמקיש ירושה שניה לירושה ראשונה כו': **לקדם.** שיקדמו הבנים לבנות לירש את דודיהן דילפינן לקמן מירושה ראשונה דהבן קודם לבת: ה"ג דתני רב שמואל כו' וירש אותה. הכי נמי הוה מצי למינקט ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו דהיינו ירושה שניה אלא סיפא דכולהו נקט וכ"ש ירושה שניה ושלישית דסמיכי לירושה ראשונה ירושה ראשונה הכתובה תחלה וקודמת לכל היורשין שהבן קודם לכל יורשין שבעולם: **מקיש.** דכתיב ואם אין לו בת ואם אין לו אחים וכן כולם בוי"ו מוסיף על ענין ראשון: **אף ירושה שניה.** והוא הדין לעשירית דבן קודם לבת דאחין קודמין לאחות לירש בנכסי האח והאחות קודמת לאחי האב של מת ואחי האב קודמין לאחות האב ואחות האב קודמת לבני אחי האב ובני אחי האב קודמין לבנות אחי האב אחיותיהן אבל אם יש שני אחי האב ולזה בנים ולזה בנות אלו יורשין חלק אביהן ואלו יורשות חלק אביהן וכן הלכה: **ביום הנחילו.** הוה מצי למכתב בהנחילו: **ביום אתה מפיל נחלות.** לקמיה מפרש לה: **א"ל אביי** כו'. סבור היה דהאי מפיל נחלות כלומר מת ביום מפילין הנחלות ליורשין שאם מת ביום יירשו בניו נכסיו: **דלמא דין נחלות קאמרת.** שאין דנין אותן אלא ביום כשאר דיני ממונות דכתיב בהו (ירמיה כא) בית דוד דינו לבקר משפט דהא כל שאר נחלות נמי מיקרו משפט כדתניא דכתיב בסוף פרשת נחלות והיתה לבני ישראל לחוקת משפט מדקרי להו משפט ש"מ כל שאר נחלות נמי ביום ואי משום דכתיב ושפטו את העם בכל עת הא אוקמיה רבא בסנהדרין בפרק אחד דיני ממונות (דף לד:) לגמר דין אבל תחלת דין ביום דלהכי כתיב ביום הנחילו והיינו דתנן דיני ממונות דנין ביום וגומרין אף בלילה: **דתניא כו'.** כלומר דהכי נמי אשכחן בברייתא אחריתי דמשוי להו לכל נחלות דין דסד"א חילוק נחלות הרי הוא כחלוקת שותפין בעלמא ולא חשיב דין קמ"ל ומיהו תרווייהו קראי צריכי ביום הנחילו איצטריך לתחלת דין דביום וחוקת משפט אצטריך לרבויי כל שאר נחלות דליהוו דין דהאי ביום הנחילו לא איירי אלא בבן היורש אביו לחוד: **אורעה.** לשון מאורע לשון ויקר מקרה (רות ב) כלומר כשסיימה להיות דין וצריך ג' וביום וילפינן נמי מינייהו לכל דיני ממונות להיות דנין תחלתן ביום כנחלות דכתיב בהו ביום הנחילו: **וכדרב יהודה.** אתא לאשמועינן רבה בר חנינא דצריך ג' לחלק נחלות כדין וביום: **ג' שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין כו'.** נראה בעיני דדוקא נקט שנכנסו לבקר הלכך רצו יעידו רצו יהיו דיינים אבל אם נכנסו להעיד שזימנום לשם והביאום לשמוע כדי להעיד הרי הם עדים ואין עד נעשה דיין דדמי לנכנסו בלילה דחשיב להו עדים לקמן הואיל ומתחלה לא היו ראוין לדין דלילה לאו תחלת דין הוא וכ"ש הכא דאם באו לשם עדות אין עד נעשה דיין וראיה לדבר בפ"ק דמכות (דף ו:) דקחשיב להו רבי יוסי התם עדים לפסול את השאר אם ראו עמהן את המעשה והן פסולין לעדות וחשיב לה עדות שנמצא אחד מהן קרוב או פסול ותבטל עדות כולן ורבי פליג עליה ואמר מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש ואמרינן בגמ' דרבי נמי מודה דהוו להו עדים בראיה בעלמא אם באו לראות כדי להעיד דאמר רבא כי אמרינן להו למיחזי אתיתו או לאסהודי אתיתו כלומר כשבאתם לראות את המעשה לאיזה דעת באתם לראות או להעיד אי אמרי לאסהודי אתינן נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה ואי אמרי למיחזי אתינן מה יעשו שני אחין כו' ואמר רב נחמן התם הלכה כרבי וקי"ל הלכה כרב נחמן בדיני גמליה למדין שהבא לראות מעשה כדי להעיד חשבינן ליה עד ואפילו לפסול כל חביריו לבטל עדותן אם הוא פסול וכל שכן היכא דזימנוהו לבוא לראות צוואת שכיב מרע כדי להעיד דשוב אינו עושה דין והדתנן בראש השנה (דף כה:) ראוהו ג' והם בית דין יעמדו שנים ויושיבו מחבריהם אצל היחיד התם הוא שלא באו מתחלה כדי לראותו על מנת להעיד דא"כ שוב אין היחיד יכול להיות דיין דאין עד נעשה דיין אלא כשראוהו ממילא בלכתם בשוק או שהיו יושבין במקום אחד ומשם ראוהו וסייג מצאתי לדברי מתשובת רבינו שלמה זקני מ"כ שכתב בה כן (א) ועוד מדרב יהודה שמעינן דאין צריך לומר אתם עדי בשכיב מרע דאמר רב יהודה ג' שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין רצו עושין דין שנים כותבין ואין עושין דין ופירש רב חסדא לא אמרן אלא ביום אבל בלילה כותבין ואין עושין דין כיון דלילה לא חזי לדינא עדים הוא דשוינהו ואין עד נעשה דיין והאי ביום היכי דמי אי דאמר להו הוו עדים מי מצי למימר רצו עושין דין הא בהדיא סהדי שוינהו אלא לאו דלא אמר להו הוו עלי עדים וקתני רצו כותבין: **רצו כותבין.** את העדות כמו ששומעין מפי החולה היאך מנחיל נכסיו: **רצו עושין דין.** דהא שלשה נינהו ודנין ואומרים כך הדין שפלוני יטול חלק זה ופלוני חלק זה שדמיהן מכוונין בשוה וכותבין להם פסק דין שלא יוכלו עוד לערער זה על זה כלום ואע"ג דאין כאן אדם שמעיד בפניהם כלום הא פרכינן בר"ה לא תהא שמיעה גדולה מראיה וכיון דהן רואין את החולה שמחלק נכסיו בפניהם הודאת בעל דין כמאה עדים דמי ולצורך מה יעידו עדים בפניהם והני מילי דאם רצו עושין דין דמשמע שאפילו החולה אינו יכול לחזור בו כגון מתנת שכיב מרע במקצת ודאיכא קנין דתו לא מצי הדר ביה כדאמרן לקמן בפרק מי שמת (דף קנא:) אבל בלא קנין כיון דיכול לחזור אין עושין דין כדמוכח לקמן שאין לכן לדיינין לעשות דין בדבר שאפשר להבטל ואם דנו אין דיניהן דין דעדיין לא קנו עד שימות האב שמא יחזור בו: **רצו עושין דין.** אם לא כתבו אבל אם כתבו שוב אין עושין דין שהרי הכניסו עצמם בתורת עדות ואין עד נעשה דיין: **לא שנו.** הא דאם רצו עושין דין אלא שנכנסו לבקר את החולה ביום דכיון דשמעו מפי החולה הרי הועד בפניהן ולא תהא שמיעה גדולה מראיה ויכולין היו לעשות דין באותה שעה דיום הוא וכיון דנתרצו להיות דיינין בדבר כששמעו את העדות מפי החולה יכולין לדון היום או למחר כבית דין ששמעו עדות ואחר כך הולכין לבתיהן ועשאין ונותנין בדבר ופוסקין את הדין כפי מה שעיניהם רואות אבל אם נכנסו לבקר את החולה בלילה שבאותה שעה לא היו ראוין להיות דיינין ועדות שהועד בפניהם מפי החולה בלילה לא בפני בית דין הוא דבההיא שעתא אינן יכולין להיות דיינין (ג) והויא ראיה דידהו אינה כשמיעת ב"ד ששומעין עדות מפי עדים אלא הן עצמן עדים הם במה ששומעין מפי החולה:

אפילו

מסורת הש"ס

א) [לקמן קטו.]:
ב) סנהדרין לד:
ג) שם ע"ש:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ג' שנכנסו וכו' שכתב בה כן מדרב יהודה כצ"ל ותיבת ועוד נמחק: (ב) ד"ה לא שנו וכו' אינן יכולין להיות דיינין דלא מצינו למימר לא תהא שמיעה גדולה מראיה והויא ראיה דידהו אינה: (ג) תוס' ד"ה מקיש וכו' לבני אחי האב אף כאן אגב חורפיה:

אבל בלילה אפילו שלשה כותבין ואין עושין דין מאי טעמא דהוו להו עדים א) ואין עד נעשה דיין אמר ליה אין הכי נמי קאמינא: איתמר קנין עד אימתי חוזר רבה אמר כל זמן שיושבין רב יוסף אמר ג) כל זמן שעוסקין באותו ענין אמר רב יוסף כוותי דידי מסתברא דאמר רב יהודה שלשה שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין רצו עושין דין ואי סלקא דעתך כל זמן שיושבין ליחוש דלמא הדר ביה אמר רב אשי אמריתה לשמעתא קמיה דרב כהנא ולרב יוסף מי ניחא וליחוש דלמא הדר ביה אלא מאי אית לך למימר דיסליקו מענינא

אפילו הן שלשה כותבין ואין עושין דין. למחר אפילו לא כתבו אלא אם כן יבואו אחרים ויעידו בפניהם כדאמר בראש השנה ראוהו שלשה והן בית דין יושיבו מחבריהם אצל היחיד אחד מהשלשה ויעידו השנים בפניהן ויאמרו השלשה מקודש ופרכינן התם ולוקמו בדוכתייהו וליקדשו ומוקמינן כשראוהו בלילה הלכך הן עצמן אינם יכולין לקדש למחר שהרי בלילה עדים היו ולא דיינין ולמחר אין עד הרואה בדבר נעשה דיין על פי עדות עצמו אלא אם כן יעיד אחר בפניו דהשתא אינו עושה הדין על פי עדות עצמו והלכך אחד מן השלשה שראו החדש כשמושיבין שנים אצלו להיות דיינין ושנים הרואין מעידין בפניהם יכול הוא להיות דיין אע"פ שראוהו בלילה עמהן שהרי ע"פ עדות אחרים שמעידין לפניו הוא דן את הדין ולא על פי ראיית עצמו דאין לנו לפסול דיינין בשביל שראו בדבר כל זמן שלא העידו אלא שהוא עצמו לא ידון את הדין על פי ראיית עצמו דאין עד נעשה דיין וכגון שראה בשעה דאינו יכול להיות דיין אבל אם ביום ראה דבההיא שעתא מצי לדון את הדין דלא תהא שמיעה גדולה מראייה מה לי אם ידון עכשיו מה לי אם ידון למחר והכא נמי מהאי טעמא משום דהוו להו עדים בראיית הלילה דלא מצי למימר לא תהא שמיעה גדולה מראייה דההיא ראייה לא חשבינן לה כעדות שהועד בפניהן אלא היכא דראו בשעה שיכולין לעשות הדין אבל היכא דראו בשעה שאין יכולין להיות דיינין כגון בלילה ההיא ראייה ראיית עדים היא שרואין בדבר ולא ראיית דיינין היא והלכך ע"פ ראייתן דהיינו כאילו הם עדים אין יכולין הן עצמן להיות דיינים על פי ראיית עצמן דאין עד נעשה דיין ומיהו ב"ד שהעידו לפניהם עדות בלילה עדות גמורה היא ויכולין לדון למחר ביום אבל ראייה דידהו שרואין בלילה לא חשבינן כאילו הועד לפניהם בלילה דכיון דלא חזו בההיא שעתא לדינא ראייה דידהו אינה כשמיעה ממש ששמעו מפי עדים בלילה אלא הן עצמן נעשו עדים ושוב לא יהו דיינין בעדות עצמן אא"כ יעידו אחרים בפניהם והכי הלכתא וכי הא סוגיא אשכחן בב"ק בפ' החובל (דף צ:) גבי התוקע לחבירו: ואין עד נעשה דיין. המעיד על הדבר אין נעשה עוד דיין באותו דבר וגם אם ראה את הדבר ונעשה עד אין נעשה עליה עוד דיין בעדות עצמו אלא אם כן מעידין אחרים בפניו ונראה בעיני דגזירת הכתוב היא דכתיב ועמדו שני האנשים וגו' בעדים הכתוב מדבר (שבועות דף ל.) לפני ה' היינו לפני הדיינין אשמועינן קרא דצריך להעיד שנים לפני הדיינין אבל העדים אינן חוזרין ויושבין ודנין: ה"ג קנין עד אימתי יכול לחזור. וכ"כ בפירושי רבינו חננאל ובין מתנת בריא ובין מתנת שכיב מרע במקצת דאית ביה קנין מיירי וקבעי עד אימתי יכול לחזור בו מקנינו ולבטלו דהא לא גמר ומקני מיד אלא לדעת לקיים לו תנאים שיפרש אחרי כן או אם ירצה לחזור בו מיד שיוכל לחזור דקים להו לרבנן לאדעתא דהכי מקני איניש שיתן לבו אחרי כן וידע אם אפשר לו בקנין זה לעשותו קנין גמור: כל זמן שיושבין. לאדעתא דהכי מקני ליה ע"מ שאם לא יחזור בו באותו מעמד אבל אם יחזור בו יבטל: באותו ענין. של אותה מתנה: שלשה שנכנסו כו'. במתנת שכיב מרע במקצת ובקנין מיירי דאינו יכול לחזור בו: ליחוש דלמא הדר ביה. ואמאי קאמר רצו עושין דין דמשמע באותו מעמד אע"פ שעדיין יושבין עושין דין גמור ואמאי הא כיון דיכול לחזור בו ויבטל הדין לא הוי דין: אמריתה לשמעתא כו'. נתווכחתי בדבר לפניו והקשיתי לו: (א) ולרב יוסף מי ניחא כו'. והכי גרסינן אמריתה לשמעתא קמיה דרב כהנא: מעניינא

אבל בלילה אפילו שלשה כותבין ואין עושין דין. דההיא ראייה כמו עדות ואין מקבלין עדות בלילה כדמוכח פרק ראוהו בית דין (ר"ה דף כה: ושם) דקבלת עדות כתחלת דין והיום דראוי לקבלת עדות יכולין לדון על פי ראיית יום דלא תהא שמיעה גדולה מראייה ולא כמו שפירש הקונטרס דאמר קבלו עדות שהעידו לפניהם בלילה דנין למחר ע"פ אותו עדות ואין צריכין לחזור ולהעיד בפניהם ביום ומה שפירש הקונטרס דוקא שנכנסו לבקר אבל הזמינום להעיד שוב אין יכולין לדון אפילו יעידו אחרים דשוו להו עדים ואין עד נעשה דיין והביא ראיה מפ"ק דמכות (דף ו.) דרבי יוסי סבר נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדות כולן בטלה ולרבי נמי כי אמרי לאסהודי אתינא עדותן בטלה ופסיק רב נחמן דהלכתא כוותיה דרבי וקיימא לן כרב נחמן בדיני וההיא דר"ה דמושיבין מחבריהן אצל היחיד איירי שלא הלכו מתחלה ע"מ לראות דא"כ אין שוב היחיד יכול להיות דיין והביא ראיה נמי מתשובת רש"י זצ"ל שהיה מדקדק מכאן שאין צריך לומר אתם עדי דאי אמר להו ליהוי עלי סהדי אמאי רצו עושין דין הא בהדיא שוינהו סהדי ואע"פ שפ"ה שיכול להיות דיין כשראו בלילה כיון שיש עדים מעידים בפניו כשמתכוין להעיד גרע טפי ואין להקשות כי פריך בפ' ראוהו ב"ד (ר"ה דף כה:) מושיבין מחבריהן לוקמו בדוכתייהו וליקדשו דלא תהא שמיעה גדולה מראייה אמאי לא משני כגון שנתכוונו להעיד דאין יכולים להיות דיינין דהא אי נתכוונו לא היה היחיד נעשה דיין ומיהו אין נראה פי' דטעם דאין עד נעשה דיין הוי או משום דהוית עדות שאי אתה יכול להזימה דכיון שהן עצמן עדים ודיינין לא יקבלו הזמה על עצמן או משום דבעינן ועמדו שני האנשים אלו העדים לפני ה' אלו דיינין אבל העדים עצמן אין חוזרין ויושבין ודנין ומהני טעמי אין לפסול המתכוין להעיד אלא דוקא עד המעיד ומההיא דמכות שהביא אין ראיה דהתם גזירת הכתוב הוא דמקיש ג' לשנים דאפילו הן מאה אם נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה ועוד קשה לר"י לפירושו דמדמה אין עד נעשה דיין לנמצא אחד מהן קרוב או פסול א"כ לרבי יוסי דאית ליה דבראייה בעלמא בלא כוונת עדות נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה כמו כן לא יעשה שוב דיין א"כ לית ליה שלא תהא שמיעה גדולה מראייה והשתא בר"ה פריך בפשיטות ולא תהא שמיעה גדולה מראייה ומשמע דליכא מאן דפליג ועוד קשה דרב יהודה אדרב יהודה דרב יהודה פסיק במכות (דף ו.) כרבי יוסי דבראייה בעלמא נעשה עד ואין עד נעשה דיין ב) וא"ת היכי קאמר רב יהודה רצו עושין דין הלא נעשו עדים אע"פ שלא נתכוונו אלא ודאי אומר ר"י דאין לדמותו ועוד אומר ר"י דהתם נמי בכוונה לחודה שנתכוונו להעיד בשעת ראייה לא היתה עדותן בטלה אלא כשהעידו א"כ בב"ד דאי לא תימא הכי אין לך גט כשר כשנותנין בפני קרובין או קדושין אם נתכוונו להעיד והאי דקאמר ומה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש אע"פ שאין עדותן בטלה אלא כשמעידין בפני ב"ד מ"מ פעמים שאין האח זה יודע שכבר העיד אחיו ומעיד ומיהו מעיקרא הוה בעי למימר התם דבראייה בעלמא בלא העדאה נפסלין כשנמצא אחד מהם קרוב או פסול מדפריך הרוג יציל נרבע יציל הורג ורובע יצילו אבל לפי המסקנא דבעי למימר ומסיק רבא אמר קרא יקום דבר במקיי' דבר הכתוב מדבר דהיינו עדים שהדבר מתקיים על ידיהן אין נפסלין עד שיעידו בבית דין ויקיימו דבר: **ואין** עד נעשה דיין. היינו עד המעיד כדפרישית ודוקא בדאורייתא אבל בדרבנן נעשה דיין כדמוכח בפ"ק דגיטין (דף ה:) ובפ"ב דכתובות (דף כא: ושם) ורבי עקיבא דאמר בהחובל (ב"ק דף צ: ושם) כולן עדים הן ואפילו עד הרואה אין נעשה דיין היינו דוקא בדיני נפשות כדמוכח בפ' ראוהו ב"ד (ר"ה כו.) דמפרש טעמא כיון דחזו דקטל תו לא מצו חזו ליה בזכותיה ולא תאמר (דבפרק קמא) [גי' דבפ"ב] דמכות (דף יב. ושם) מפרש טעמא אחרינא דקאמר ר' עקיבא מנין לסנהדרין שראו כו' שאין ממיתין אותו עד שיעמוד בב"ד שנאמר עד עמדו לפני העדה למשפט עד שיעמוד בב"ד אחר וי"ל דההיא דרשא דמכות עיקר וההיא דר"ה (דף כו. ושם) לא קאמר אלא דמההיא טעם לא גמרינן שאר דינים מהתם דדוקא בדיני נפשות אין עד הרואה נעשה דיין משום והצילו העדה: **ניחוש** דלמא הדר ביה. קשה לר"י דא"כ כל מתנת שכיב מרע בכולה או מצוה מחמת מיתה ניחוש דלמא הדר ביה וכי תימא הכי נמי וצריך עדים שלא חזר בו עד שמת דהא בסוף פ"ק דב"מ (דף יט:) אמר קמא ובתרא בתרא קני קמא לא קני משמע ואי ליכא בתרא קמא קני

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פ"ה מהל' עדות הלכה ח סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' ז סעיף ה:

כ ב מיי' פ"ט מהלכות מכירה הלכה י סמג עשין פג טוש"ע ח"מ סי' קצה סעיף ו:

רבינו גרשום

ביום אבל בלילה אפי' שלשה כותבין. משום עדות: ואין עושין דין. דאין דין נוהג בלילה כדגרסינן בסנהדרין דיני ממונות דנין ביום וגומרין אף בלילה אבל אין מתחילין בלילה דכתיב והיה ביום הנחילו את בניו הא כיצד יום לתחלת דין לילה לגמר דין: מאי טעמא. כשנכנסו בלילה אין עושין דין. משום דהוו עדים ואין עד נעשה דיין: אין ה"נ קאמינא דין נחלות: איתמר קנין. שקנו משכיב מרע או מיד אחר אם רצה לחזור מאותו קנין עד אימתי יכול לחזור: רבה אמר כל זמן שיושבין. אע"פ שאין עוסקין באותו ענין: רב יוסף אמר כל זמן ששוסקין באותו ענין אע"פ שאין יושבין: ואי סלקא דעתך כל זמן שיושבין יכול לחזור אם כן אמאי אם רצו עושין דין מיד לאלתר כשצווה ומורידין כל אחד לירושתו וליחוש דלמא הדר ביה אותו שכיב מרע מצואתו עד שהן יושבין א) ודברי שכיב מרע אין צריכין קנין וחשוב כקנין דככתובין וכמסורין דמי כל זמן שקנין חוזר יכול הוא נמי לחזור בו אלא הואיל דכל זמן דעסוקין באותו ענין לא הדר ביה תו לא מצי הדר בי' הואיל דסלקי מההוא ענינא: אלא מאי אית לך למימר. לרב יוסף דמצי למיעבד דין משום דכבר סליק

א) אולי צ"ל ודאי מדברי שכיב מרע וכו' וככתובין וכמסורין דמו מ"מ כל זמן שקנין חוזר וכו'.

מסורת הש"ס

א) ר"ה כו. גיטין ה: כתובות כא: ב"ק צ: סנהדרין לד: ב) כ"א וא"כ:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אמריתה וכו' והקשיתי לו הס"ד ואח"כ מ"ה וה"ג אמריתה לשמעתא קמיה דרב כהנא ולרב יוסף מי ניחא כו':

מענינא לענינא ה"נ דקמו והדר יתיבו א) והלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה ענין ומחצה: האשה את בנה וכו': הא תו למה לי הא תנא ליה רישא האיש את אמו והאיש את אשתו (א) הא קא משמע לן דאשה את בנה דומיא דאשה את בעלה מה אשה את בעלה ב) *אין הבעל יורש את אשתו בקבר אף אשה את בנה ג) *אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב אמר רבי יוחנן משום רבי יהודה (ב) בן ר' שמעון דבר תורה האב יורש את בנו ואשה יורשת את בנה שנאמר מטות מקיש מטה האם למטה האב מה מטה האב אב יורש את בנו אף מטה האם אשה יורשת את בנה איתיביה

מענינא לענינא. שפסקו מאותו ענין ודברו בענינים ובמעשים אחרים ואז אם רצו עושין דין אבל כל זמן שעסוקין באותו ענין אין עושין דין: והלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה. בפ"ק (לעיל דף יב:) אמר רב יוסף מלי אמר ליה מעלינא לך כנכסי דבר מריון: ענין. הא דאמרן: ומחצה. לקמן במי שמת (דף קמג.) ההוא דאמר לדביתהו נכסי ליך ולבניך אמר רב יוסף קנאי פלגא דדרים והיתה לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו: האשה את בנה למה לי. גמיתנא מנחלת ולא נוחלת היינו רישא דקתני האיש את אמו נוחל ולא מנחיל והאשה את בעלה נמי דקתני מנחלת ולא נוחלת היינו נמי רישא האיש את אשתו נוחל ולא מנחיל וכן אחי האם דקתני דמנחילין לנכדם בני אחותם ולא נוחלין היינו נמי רישא דקתני בני אחות של איש נוחלין דודיהן ולא מנחילין ולמאן דתני נמי במתניתין בני אחיות הך סיפא נמי היינו בני אחיות דכי היכי דהאיש נוחל את דודו ואינו מנחיל ה"נ נוחל את דודתו ואינו מנחיל: ה"ג הא קא משמע לן דהאשה כו'. ולא גרסינן אלא כלומר להכי תנא בבא יתירה לאקושי האשה את בנה להאשה את בעלה דבאותו ענין שהאשה מנחלת לבעלה מנחלת נמי לבנה: מה האשה את בעלה. אינה מנחלת לו בראוי לה לאחר מיתתה אלא במוחזק כדאמרן לעיל וילפינן מקראי דאין הבעל יורש את אשתו בנחלה הבאה לה ממורישיה כשהיא בקבר אלא או בנה או בתה יורשה ואם אין לה בן הקרוב למורישה יותר קודם: אף האשה את בנה. אינה מנחלת לו בראוי לו לאחר מיתתו כדי שינחיל הוא לקרוביו שמצד אביו ולא מצד אמו כגון שאם מת הבן ואח"כ מתה אמו אין זה הבן שהוא כבר מת ונתון בקבר מקודם מיתת אמו יורש עתה את אמו להנחיל את אחיו מאביו אלא יורשי אביה יורשין אותה וסברא הוא דכיון דמת בנה מקמי דידה פקע לו כחו בירושת אמו ומיהו להכי אילטריך לאשמועינן דלא ירית כשהוא בקבר את אמו דס"ד אמינא לא תסוב תרי זימני כתיב ותרווייהו בסבת הבן חד להיכא דמתה אמו מקמיה דירית לה ואידך לאשמועינן דאפילו היכא דמית איהו ברישא ומתה היא אחריו דהוסבה נחלה לאביו או לקרוביו מן האב קמ"ל מסנה יתירה דלא ירית בראוי וקראי לכדדרשינהו לעיל והאי דקתני אחי האם דלא צריך אגב גררא דהנך נקט ליה והאי דקתני ברישא האב את הבנים והבנים את האב והוה מצינו למשמע סיפא מרישא מיהו כיון דמיתני ליה בתרווייהו נוחלין ומנחילין קתני להו דכל נוחלין ומנחילין קחשיב אבל הך בבא דמנחילין ולא נוחלין כולה מיותרת היא שהרי כבר נשנית בבת נוחלין ולא מנחילין: (ג) יורש את אמו בקבר. דמי להוות בקבר דלעיל שכשהאשה בקבר אינה יורשת אביה כדי להנחיל לבעלה והכא נמי כשהבן בקבר אינו יורש את אמו כדי להנחיל לאחין מן האב: משום רבי יהודה ברבי שמעון. משום דלא היה רבו מובהק קאמר משום שלא הורגל ר' יוחנן לומר דברים משמו של ר' יהודה בר' שמעון אבל מרבו יאמר אמר ר' יוחנן אמר ר' ינאי (ד): דבר תורה. כלומר מן הפסוק יש ללמוד: האב יורש את בנו. וה"ה לבתו כדילפינן בריש פירקין: יורשת את בנה. וה"ה לבתה במקום שאין האב אבל אם אביו קיים הוא קודם דלהכי מיהא אהני משפחת אב שקרויה משפחה להקדים שאר האב לשאר האם: מטות. וכל בת יורשת נחלה ממטות וביורשת שני מטות אוקימנא: איתיביה

קני קמא ואע"ג דלא ידעינן אי הדר ביה ואמר כמי דייתיקי מבטלת דייתיקי ומיהו בקונטרס פי' דהכי פריך כיון דיכול לחזור ויבטל הדין לא הוי דין ואע"ג דלא חזר חיישינן שמא יחזור ואין נראה לר"י דא"כ הוה ליה למיפרך והא מצי הדר ביה ונראה לפרש דאמאי עושים דין ניחוש שמא יחזור והוי כמו אטרוחי בי דינא בכדי:

והלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה ענין ומחצה. אע"ג דבמחצה ליכא מאן דפליג עליה דרב יוסף מ"מ הוצרך לפסוק הלכה כמותו משום דאביי מקשי עלה ואע"ג דשני ליה ד) רב יוסף שפיר סלקא דעתך משום דרב יוסף (ה) אעיקר תלמודיה ולא הוי שינוי דידיה עיקר קמ"ל ומכאן אין להוכיח דהלכתא כרבה לגבי רב יוסף בכולי גמרא שהרי כאן פוסק אפילו בדבר דלא חלק עליה רבה דמסתברא דלא אתי למימר אין הלכה כמותו בכל מה שדבר בגמ' אלא במכילתין דהנך ג' איתנהו במכילתין אבל יש ראיה מפרק מי שאחזו (גיטין דף עד:) דקאמר והא קי"ל הלכתא כרבה ה) ובהא אין הלכה כרשב"ג ומדלא קאמר והא קי"ל בהאי הלכתא כרבה כדקאמר גבי רבן שמעון בן גמליאל משמע דבכולי גמרא הלכתא כרבה ובההיא דריש הכונס (ב"ק דף נו: ושם) דפליגי רבה ורב יוסף בשומר אבידה אומר ר"י דהלכה כרבה דהוי שומר חנם ולא כמו שפוסקין כרב יוסף ושם (ד"ה בההיא) פירשנו:

מה אשה את בעלה אין הבעל יורשה בקבר. פ"ה אינו מיושב דמפרש בקבר אאשתו קאי דאין הבעל יורשה אם נפלו לה נכסים כשהיא בקבר דהא דומיא (ו) דזה ליכא לפרושי אף אשה את בנה אין הבן יורש את אמו כשהיא בקבר והא ליתא שהרי הבן יורש את אמו כשהיא בקבר כשמתה בחיי מורישה כדאמר לעיל ולקמן נמי מרבינן בן הבת ואם נפרש (ז) יורש הבעל כשהוא בקבר אין יורש את אשתו להנחיל לאחיו הוה אתי שפיר דאף האשה אין הבן יורש את אמו כשהוא בקבר להנחיל לאחיו מן האב אבל תימה דאמאי פשיטא ליה בבעל טפי מבבן דמה שפי' ריב"ם דלכך פשיטא ליה בבעל משום דשאירות פקע ליה על ידי מיתה כמו ע"י גירושין אין נראה (ח) דאמר בהבא על יבמתו (יבמות דף נה:) ו) דלאחר מיתה נמי מיקריא שארו ואומר ר"י דהיינו טעמא משום דאין אדם יורש בקבר להנחיל לקרובין אלא ע"י משמוש נפקא לן לקמן מובן אין לו דהיינו הנהו דיורשין מחמת קורבה אבל בעל דלא ירית מחמת קורבה לא אשכחת משמוש וקשה לרשב"א דא"כ אמאי אילטריך קרא לעיל דאין הבעל יורש אשתו בראוי עד דיליף מפנחס תיפוק ליה משום דלא אשכח משמוש בירושה הבאה מכח שאירות ונראה לו שזהו סברתו של רשב"ם דנקט יורש אשתו כשהאשה בקבר דודאי כשהבעל בקבר הוה ליה למימר והא דלא פירש הכי שסובר דהיא גופה לא נפקא לן אלא ממאי דאשכח שאינו יורש את אשתו כשהאשה בקבר כדילפינן לעיל מקרא דפנחס דנהי דלא מבטל שאירות לגמרי כדאמר ביבמות מ"מ מכח שאירות בקבר אשכחן דאינו יורש הלכך אין לו לבעל לירש כשהוא עצמו בקבר וה"נ בן אע"ג דיורש אמו כשהיא בקבר מואין לו כתיב מ"מ אינו יורשה כשהוא בקבר להנחיל לאחין מן האב דיליף מבעל ובסוף פ' מי שמת (לקמן דף קנט:) יליף לה מקרא אחרינא; נאמר סיבה בבן ונאמר סיבה בבעל כו' וכופר האשה דלא ירית בעל נפקא לן מקרא אחרינא בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה (ב"ק דף מב:) ומפרש התם טעמא לפי שהוא ראוי שאינו משתלם אלא לאחר מיתה וכן נזקיה ומלוה שלה למאן דחשיב ליה ראוי אור"י לפי שאינן ממורישי אשה (ט) הוי לכן צריך לפסוק אחר ובב"ק פי' דמכופר לא אתי שאר ראוי דה"א שאני כופר דלעולם הוה ראוי ומירושה לא שמעינן כופר לפי שמחיים נעשה החבלה:

אף מטה האם האשה יורשת את בנה. הקשה ר"י א"כ ע"י איש נמי מסבת נחלה ממטה למטה שאם ישא משבט אחר וימות ויירשנו בנו ואח"כ ימות הבן ותירשנו אמו שהיא משבט אחר ואמאי אזהר רחמנא לאשה מוכל בת יורשת נחלה טפי מלאים ועוד דאם כשאין האב האשה יורשת א"כ לא תהיה נחלה ממשמשת לקרובי האב ולקמן מקרא נפקא לן משמוש נחלה ואם שניהן יורשין יחד את הבן הא משפחת אם אינה קרויה משפחה ונראה לרבינו תם ולר"י דבגזירת קאמר דיורשת את בנה ונפקא מינה שלא יהיו נכסיו הפקר:

בן

רבינו גרשום

מאיתו ענין ולא הדר בו ויתחיל לדבר מענין אחר ומשום הכי עושין דין. שוב הכי נמי לרבה משום הכי עושין דין דקמו כבר אחר שצוה ולא הדר ביה והדר יתבי ועשו דין משום הכי לא מצי למיהדר ביה: והלכתא כוותיה דרב יוסף. בהני ג' הלכות א) דאיירינן בפירקא קמא דמעלינן לי' כנכסי דבר מריון וענין דהכא דאמר רב יוסף כל זמן שעוסקין באותו ענין ומחצה כדאמרי' באידך פירקין מי שמת ההוא דאמר לה לדביתהו נכסי לך ולבנך אמר ר' יוסף קנאי איתתא פלגא דדריש קרא דכתי' והיתה לאהרן ולבניו זכה מחצה לאהרן ומחצה לבניו: פיס' האשה את בנה והאשה את בעלה ואחי האם מנחילין ממונם האשה לבעלה והאשה לבנה ואחי האם לבני אחותו ואינם נוחלין את ממונם: האשה את בנה מורישה ממונה לבנה ואינה יורשת ממון של בנה היינו דקתני ברישא דמתני' האיש את אמו נוחל ואינן מנחילין ותרתי זימני ל"ל והאשה את בעלה מורשת ממונה לבעלה ואינה יורשת היינו דקתני ברישא האיש את אשתו נוחל ולא מנחיל ואחי האם מורישין ממון לבני אחות היינו דקתני ובני אחות נוחלין ולא מנחילין דמה לי אחי האם מה לי אחות האם ותרתי זימנא ל"ל: אין הבעל יורש את אשתו בקבר. דלאחר מיתת אשתו אם נפלה לה ירושה אין הבעל יורש אותה ירושה כי אם הבנים לפי שאינו נופל בראוי כבמוחזק: אף אשה את בנה אין הבן יורש את אמו בקבר. שאם נפלה לה ירושה לאחר מיתתה אין הבן יורש אותה להכי שיהא יכול להורישה לאחין מן האב אבל הוא עצמו יכול לירש אותה עד שהוא חי ואחריו לקרובי האב ואגב דאיצטריך למיתני הני תרי נקט ואחי האם ולא משום דדרשינן לה כלום

עין משפט נר מצוה

בא א מיי' פ"א מהל' נחלות הלכה יב סמג עשין צו טוש"ע אה"ע סי' צ סעיף א:

בב ב מיי' שם הלכה יג ועי' בהשגות ובמגיד משנה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף ה:

מסורת הש"ס

א) לקמן קמג: ב) [לקמן קנט:] ג) [שם] ד) [לפנינו לקמן קמג. לא מצינו שהשיב רב יוסף כלום על קושיית אביי ע"ש וצריך לפנים] ה) [ועי' תוס' מנחות לב. ד"ה מנעל ובתוספות מגילה כט: ד"ה והלכתא וכו'] ו) [ע"ש בתוס' ד"ה לאחר]

הגהות הב"ח

(א) גמ' והאיש את אשתו אמר רב ששת הא קא משמע לן: (ב) שם ר' יהודה בר' שמעון: (ג) רשב"ם ד"ה אין הבן יורש את אמו בקבר: (ד) ד"ה משום וכו' אמר ר' ינאי. נ"ב לעיל בדף קיג ע"א: (ה) תוס' ד"ה והלכתא כו' דרב יוסף איעקרא תלמודיה לא הוי שינוי: (ו) ד"ה מה וכו' דהא דומיא דהכי ליכא וכו' דהא ליתא: (ז) בא"ד ואם נפרש בירושת הבעל: (ח) בא"ד אין נראה דהא אמר בהבא: (ט) בא"ד שאינן ממורישי אשה הוצרכו לפסוק אחר כצ"ל:

א) נ"ל בשדה דאיירינן וכו' ובערוך ערך סדום גרס הכא בסדום וטעות הוא פך מימרא דרב יוסף דאמר התם דכופין על מדת סדום.

איתיביה רבי יוחנן לרבי יהודה (א) בן שמעון האשה את בנה והאשה את בעלה ואחי האם מנחילין ולא נוחלין אמר ליה משנתנו איני יודע מי שנאה ולימא ליה רבי זכריה בן הקצב היא דלא דריש מטות לא מיתוקמא מתניתין כרבי זכריה בן הקצב דקתני ובני אחות א) ותנא בני אחות ולא בנות אחות ואמרינן למאי הלכתא ואמר רב ששת לקדם ואי סלקא דעתך מתני' רבי זכריה בן הקצב היא הא אמר אחד הבן ואחד הבת שוין בנכסי האם ותנא דידן ממ"נ אי דריש מטות אשה נמי תירש את בנה אי לא דריש מטות בן דקודם לבת בנכסי האם מנא ליה לעולם דריש מטות ושאני הכא דאמר קרא וכל בת יורשת נחלה יורשת ואינה מורשת:

מתני' סדר נחלות כך הוא איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו ב) בן קודם לבת כל יוצאי יריכו של בן קודמין לבת בת קודמת לאחין יוצאי יריכה של בת קודמין לאחין אחין קודמין לאחי האב יוצאי יריכן של אחין קודמין לאחי האב זה הכלל כל הקודם בנחלה יוצאי יריכו קודמין ג) והאב קודם לכל יוצאי יריכו:

גמ' תנו רבנן בן אין לי אלא בן בן הבן או בת הבן או בן בת הבן מנין תלמוד לומר ד) אין לו ה) עיין עליו בת אין לי אלא בת בת הבת ובן הבת ובת בן הבת מנין ת"ל אין לו עיין עליו

הא

רשב"ם

איתיביה כו'. הכי נמי מלי למפרך מרישא דקתני האיש את אמו נוחל ולא מנחיל אלמא אין האם נוחלת את בנה אלא דעדיפא ליה לאותוביה מסיפא דקתני בהדיא מנחלת ולא נוחלת וקשיא ליה לרבי יהודה דאמר יורשת: משנתנו איני יודע מי שנאה. דאינה עיקר דהיא גופה קשיא כדלקמן דפרכינן ותנא דידן מה נפשך כו' והלכך כיון דשמעינן ליה דדריש היקשא דמטות כדאמרינן לעיל בפירקין (ד' קיא.) להקדים הבן לבת בנכסי האם הכי נמי הוה מלי לאקושי ולמימר דיורשת את בנה: דלא דריש. היקשא דמטות כדאמרינן לעיל דאחד הבן ואחד הבת שוין בנכסי האם דלא מקיש מטה האם למטה האב: לא מיתוקמא כרבי זכריה. דאיכא למשמע ממתני' דהבן קודם לבת בנכסי האם: ותני עלה בני אחות ולא בנות אחות. והא ברייתא אינה מוספת על המשנה אלא מפרשת היא דדוקא נקט מתני' בני אחות למימר שהבנים נוחלין את דודיהן ולא הבנות כל זמן שיש בן לפי שהבנים באין לירש את דודיהן מכח אמם שהיתה אחותן כדכתיב ואם אין לו אחים ודרשינן לקמן עיין עליו דבן אחין במקום אחין קאי וה"ה דבן אחותו במקום אחותו קאי וכמי שאמם מוחזקת דמי והן באין לירש מכחה וסבירא ליה דבן קודם לבת בנכסי האם אבל לר' זכריה בן הקצב הבנים והבנות יירשו כאחד את דודיהם דמכח אמם קא ירתי וסבירא ליה דבן ובת כי הדדי ירתי בנכסי האם: ותנא דידן מה נפשך. כלומר מה הוא דעתו דסבירא ליה תרתי בן קודם לבת בנכסי האם כדקתני האיש את אמו ולא הבת את אמה ונפקא לן לעיל מהיקשא דמטות וסבירא ליה דאין האשה יורשת את בנה דלהכי לא דריש היקשא דמטות מה נפשך דמקיש לאלאין והלא אין היקש למחצה: לעולם דריש מטות. להיקשא שיקדום הבן לבת בנכסי האם ומיהו להכי לא דרשינן היקשא לומר שתירש האם את הבן דאמר קרא וכל בת יורשת נחלה ממטות וגו' והוה מלי למכתב וכל בת נחלה וכתיב יורשת למימרא דוקא יורשת שני מטות אבל אינה מורשת לשני מטות אם מתה היא אלא אחד מהם דהיינו אב דאין האם יורשת ורבינו חננאל דייק מ"ם דממטות מקצת שני מטות הוא דיורשת ואינה מורשת כגון אם שאין האם יורשת בתה והוא הדין לבנה דעל כרחך האי מ"ם לדיוקא דידיה אתא דאי לגופיה לאשמועינן דבירושת אחד משני מטות איירי לשתוק קרא מיניה ולא לכתוב לא מטות ולא מ"ם והוה אמינא דלכל אשה אזהר רחמנא שלא תנשא לשבט אחר בין שהיא יורשת מטה אחד בין יורשת שני מטות: **מתני'** בן קודם לבת. ראובן קודם לדינה אחותו לירש את יעקב וכן כל יוצאי יריכו של ראובן אם מת ראובן קודמין לדינה אחותו לירש את יעקב כגון מת ראובן חנוך בנו קודם לדינה לירש נכסי יעקב ובן של חנוך ובן בנו עד אלף דור כולן קודמין לדינה ובגמרא מפרש טעמא מדכתיב אין לו עיין עליו: בת קודמת לאחין. ואם יש לאב למת גם לו קודמת: אחין קודמין לאחי האב. ואם יש להן אחות הן קודמין לאחות והאחות ויוצאי יריכה קודמין לאחי האב: כל הקודם בנחלה. ומת יוצאי יריכו עומדין במקומו לירש אותה נחלה ולא שאר קרובי המת יורשין אותו אע"פ שקרובין למת יותר מיוצאי יריכו של זה: והאב קודם. לירש בנו או בתו שמתו לכל יוצאי יריכו דהיינו אחי המת וכבר נפקא לן בריש פירקין מוהעברת דהאב קודם לאחין ודוקא מיוצאי יריכו אבל יוצאי יריכו של בנו קודמין לכל אדם: **גמ'** ובת הבן. במקום שאין שם בן הבן ובן של בת הבן והוא הדין לבת של בת הבן אבל ליסנא קלילא הוא דנקט אבל בת של בת תרי זימני רצופין לאו ליסנא קלילא הוא: אין לו עיין עליו. של מת אם יש לו בן או הבא מכחו של בן כגון יוצאי יריכו ווי"ו יתירא קא דריש דמצי למכתב אן בלא יו"ד כדכתיב מאן בלעם והכי מפרשינן בקידושין (ד.) גבי ויצאה חנם אין כסף: עיין עליו. דהאי מת אם יש לו בת כלל (ב) וכלל וכיון דאיכא יוצאי יריכה עובר ירך אמו הוא:

הא

תוספות

בן הבן ובת הבן ובן בת הבן מנין תלמוד לומר אין לו עיין עליו. וא"ת תיפוק ליה דבני בנים הרי הן כבנים כדאמר בפ' אלמנה (יבמות דף ע.) דזרע זרעה לא צריך קרא דבני בנים הרי הן כבנים וי"ל דהתם דכתיב וזרע אין לה מזרע משמע בני בנים כדמשמע בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף סד: ושם) גבי מעביר בנו ובתו באש דקאמר אין לי אלא בנו ובתו בן בנו ובן בתו מנין ת"ל ומזרעך אלמא דמלשון זרע משמע בני בנים וליכא למימר דהתם מיתורא דריש דא"כ הוה ליה למדרש איפכא דקרא ומזרעך כתוב ברישא אבל מבנו ובתו לא משמע ליה התם בני בנים הלכך הכא דכתיב בן איצטריך לרבויי בנו ובתו וממאי דכתיב (ויקרא יח) ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה אין ראיה מדאיצטריך לכתוב בת בנה דבני בנים לא הוו כבנים דאיכא למימר דאי לא כתב בת בנה הוה אסרינן עד סוף כל הדורות משום דבני בנים הרי הן כבנים וא"ת כיון דאין בני בנים כבנים מנלן גבי יבום דפוטר בן הבן מיבום וכי תימא דנפקא לן מאין לו הא איצטריך לרבות ממזר וי"ל דשקולים הם ויבאו שניהם אי נמי דבן הבן נפקא לן מולא ימחה פרט לזה שאין שמו מחוי וקשה לרשב"א דאמאי איצטריך הכא קרא דבני בנים קודמין לאחין תיפוק ליה מדלענין יבום בני בנים ובנים כי הדדי ניהו לענין נחלה נמי כי הדדי ניהו וי"ל דהכא איצטריך דבן הבן או בת הבן יורשין עם בני המת או בת הבת עם הבנות דמיבום לא הוה ידעינן (ג) אלא דעדיפא מאח ולר"י נראה הא דבני בנים כבנים גבי יבום מנחלה הוא דקיימא לן ולא מהנך טעמי דפרישית לעיל (דף קח.) ואם תאמר ומנלן דממזר יורש את אביו כדמשמע בקידושין (דף ד. ושם) דהא גבי יבום (יבמות ד' כב:) צריך רבוי וכן גבי בת כהן נמי איצטריך קרא לזרע פסול וליכא למימר דנפקא לן מואין לו דשקולין הם או משום דיבום בנחלה תלא רחמנא וגבי יבום איכא רבויא דאי איצטריך דרשא להכי אמאי פריך בפ' שני דיבמות (דף כב: ושם) יורשו ומטמא לו פשיטא ויש לומר דזרע משמע כשר לכך איצטריך גבי בת כהן רבויא אבל בן משמע נמי פסול והא דאיצטריך גבי יבום לרבויי בן פסול היינו משום דה"א נילף אחוה אחוה מבני יעקב דכשרים ולא פסולים דמהאי טעמא נמי אמר התם דה"א שאם פסול אינו זוקק ליבום אי לאו משום דמליט בקראדבן פסול פוטר ומדלענין מיפטר פוטר מזקיק נמי זקיק: [וע' תוס' לעיל קח. ד"ה כיון]:

אפילו

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פ"א מהל' נחלות הלכה ג סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף ד:

כד ב מיי' שם הלכה א ג ג טוש"ע שם ס"א:

רבינו גרשום

מנחילין ולא נוחלין. אלמא דהאשה אינה יורשת את בנה וקשיא לר' יהודה: איני יודע מי שנאה. דלא ידעינן תנאי דסבירא ליה כותיה: ולימא ר' זכריה בן הקצב היא דלא דריש מטות. כדאוקמינן לעיל: שוין בנכסי [האם]. דלא מקדמי' להו: ותנא דידן ממה נפשך. אמאי האשה אינה יורשת בנה: אי דקדריש מטות. ברין הוא דהאשה יורשת בנה כדאמר ר' יהודה לעיל אשה יורשת את בנה דבר תורה כו': ואי דלא דרש מטות בן קודם לבת בנכסי האם מנין. דהא לעיל נפקא לתנא דידן מהתם דאמרי' שני התם דאמר קרא מטות מקיש מטה כו': לעולם דריש מטות ואם כן אמאי אין אשה יורשת בנה דשני הכא דאמר קרא וכל בת יורשת נחלה. דהבת יורשת ממון אמה מה שנפל לה מן אמה ואינה מורשת ממונה לאמה הוא הדין נמי לבן דאינו מוריש את אמו: פיסקא סדר נחלות כך הוא כו' והעברתם את נחלתו לבתו. הא יש לו בן הוא קודם לבת וכל יוצאי יריכו של בן קודמין לבת. זה הכלל כל הקודם לנחלה והוא ליתיה קודמין הנחלה ליוצאי יריכו: תנו רבנן בן אין לי אלא בן דליהוי קודם לנחלה בן הבן דליהוי קודם לאבי אביו והכי נמי בת הבן ובן בת (הבת) של בן שיהא יורש אבי אמו מנין ת"ל אין לו כלומר מהאי אל"ף דאין לו עשה עי"ן כלומר עיין עליו מכל צדדין הבאין מכח כחו א) לו יורשתו והכי נמי דרשי בת והוא הדין נמי לכל הני דקודמין לנחלה צריך לפשפש ולחקור ולעיין אחריהם אם יש להן יורשין מכל כחו ליתן להם נחלתו ואחיו נמי דקודמין לאחי האב צריך לעיין לכל הבאין מכח אחיו וליתן להן

א) נראה דצ"ל שבאין מכח כחו ליתן להם ירושתו.

מסורת הש"ס

א) [לעיל קיג.]: ב) [לקמן קכב: כתובות נ]: ג) [יבמות ס.]: ד) [יבמות כב: וש"נ]: ה) [בערוך ערך אין איתא איין ועמ"ש הסמ"ע סי' רעו ס"ק א וע"ע בפרק עין]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' לר' יהודה ברבי שמעון: (ב) רשב"ם ד"ה עיין וכו' בת כלל וכיון כצ"ל ותיבת וכלל נמחק: (ג) תוס' ד"ה בן הבן וכו' דמיבום לא הוה ידעינן. נ"ב ע"ל בדף קח. במ"ש בסוף' בד"ה כלום יש יבום:

תורה אור

במדבר כז: וכל בת יורשת נחלה ממטות (במדבר לו) ; איש כי ימות ובן אין לו (במדבר כז)

עין משפט
נר מצוה

כה א מיי׳ פ״א מהל׳ נחלות הלכה ג סמג עשין צו טוש״ע ח״מ סי׳ רעו סעיף א:

כו ב מיי׳ שם הלכה ד טוש״ע שם סעיף ג:

הא כיצד ״נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן ולימא עד יעקב אמר אביי גמירי דלא כלה שבטא אמר רב הונא אמר רב ״כל האומר תירש בת עם בת הבן אפילו נשיא שבישראל אין שומעין לו שאינן אלא מעשה צדוקין דתניא בארבעה ועשרים בטבת תבנא לדיננא שהיו צדוקין אומרין תירש הבת עם בת הבן נטפל להן רבן יוחנן בן זכאי אמר להם שוטים מנין זה לכם ולא היה אדם שהחזירו דבר חוץ מזקן אחד שהיה מפטפט כנגדו ואומר א) ומה בת בנו הבאה מכח בנו תירשנו בתו הבאה מכחו לא כל שכן קרא עליו את המקרא הזה °אלה בני שעיר החורי יושבי הארץ לוטן ושובל וצבעון וענה וכתיב ב) °אלה בני צבעון ואיה וענה אלא מלמד שבא צבעון על אמו והוליד ענה ודלמא תרי ענה הוו אמר ג) רבה אמינא מלתא דלא אמרה שבור מלכא ומנו (א) שמואל איכא דאמרי אמר רב פפא אמינא מלתא דלא אמרה שבור מלכא ומנו ד) רבה אמר קרא °הוא ענה דמעיקרא אמר ליה רבי בכך אתה פוטרני אמר לו שוטה ולא

הא כיצד. כלומר (ב) ודאי כי היכי דאמרינן עיין עליו למטה הכי נמי אמרינן עיין עליו למעלה שאם כלה זרעו לגמרי העבירנה ליורשי האב למעלה הא כיצד אהא מולא בכל מקום עיין עליו: נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן. שאם אין לו אב ולא אח ולא בן אח ולא אחות ולא בן אחות ולא בני בניהן עד עולם ולא אבי האב ולא אחי האב ולא בני אחי האב ולא אחות האב ולא בני אחות האב מחזירין למטה ולמעלה על קרובי אבותיו עד ראובן ולא יתנוה לקרובי האם שבודקין אחר (אחי) אבי אביו ואם אין אבי אבי אביו לא הוא ולא בניו ולא בני בניו בודקין אחר אחי אבי אבי אביו או הוא או יוצאי יריכו דהיינו דוד אבי אביו או בני דוד אבי אביו אבל האבות לעולם קודמין לאחי האבות כדאמרינן לקמן אבי האב ואחי האב כגון אברהם וישמעאל בנכסי עשו דאברהם קודם וכן יהא הולך ובודק עד ראובן דאבי אבי אבי אב תחלה או הוא או בניו ואם אינו יבדוק אחרי כן באחין דהיינו אחי אבי (ג) האב או הוא או בניו ואם אין יבדוק באחותו או בבניה דהיינו אחות אבי אבי אביו ואם אינו עולה עוד למעלה דור אחד ויבדוק תחלה באבות ואח״כ באחיהם ואחר כך באחיותיהם וכן לעולם עד ראובן כגון ובני ראובן חנוך ופלוא ובני פלוא אליאב ובני אליאב נמואל ודתן מת בנו של נמואל בלא זרע נמואל יורשו ואם אין נמואל קיים אחיו בניו של נמואל דהיינו בני נמואל יורשין אותו ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לאחי אביו דהיינו דתן דודו או הוא או בניו כלה דתן נותנין לאליאב אבי אביו של מת או לאחי אליאב או לאחות אליאב להם ולבניהם ולבני בניהם מת אליאב בלא אחים ובני אחים חוזרין אצל פלוא ואם מת נותנין לחנוך ותלרון וכרמי או לבניהם דהוו להו בני אחי אבי אבי אביו של מת ובענין זה אי אפשר שלא ימלא אחד בשבט הראוי לנחלה שאין השבט כלה לגמרי כללא דמילתא אבי המת קודם לאחי המת וכן אבי אבי המת קודם לאחי אבי המת אבל אחי המת קודם לאבי אבי המת וכן אחי אבי המת קודם לאבי אבי אביו של מת כדאמרינן לקמן גבי בעיות דרמי בר חמא (ד): ולימא עד יעקב. שאם מת ראובן הוא וכל זרעו חוזרין אצל יעקב ואם אין יעקב שמעון ולוי יורשין את הראוי לראובן אחיהם דהוו להו אחי אבי אב אביו: אמר אביי. אם כן נמלא שבט אחד כלה מישראל וגמירי דלא כלה שבטא וראיה לדבר במלאכי (ג) כי אני ה׳ לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם בפר״ח ראובן דנקט לאו דוקא אלא מפני שהוא שבט ראשון נקטו: אמר רב הונא אמר רב כל. דיין האומר ופוסק דין שתירש הבת של מת מקל עם בת הבן של מת מקל וחומר דלקמן אפילו הוא הדיין נשיא בישראל שהכל נמנין עמו לדון כמותו אין שומעין לו מפני שדין זה מעשה צדוקין הוא כדמפרש לקמן ולחזק את הדבר אמר כן כעין דאמרינן (מנחות ד׳ לב.) אם יבא אליהו ויאמר אין שומעין לו ויש מפרשין שכיב מרע שמלוה תירש הבת בנכסיי עם בת בני ואליבא דר׳ יוחנן בן ברוקה דאמר לקמן בפירקין אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין הכא אין שומעין לו משום דדמי דמכח ירושה בלא נוחה היא באה לירש עם בת הבן כדברי צדוקין הלכך אמור רבנן דאין שומעין לו ולאו מילתא היא דבלאו מעשה צדוקין נמי אין שומעין דמתנה על מה שכתוב בתורה שהרי הבת אינה ראויה לירש כלל עם בת הבן דאפילו ר׳ יוחנן בן ברוקה לא אמר אלא בבן בין הבנים או בת בין הבנות דבלאו הכי הוה ראוי לירש קצת הלכך ראוי גם לירש לו את הכל אבל בת בין הבנים והוא הדין לבת אצל בת הבן אין בדבריו כלום והכי אמרינן לקמן בפירקין: כדהניא. במגילת תענית דקחשיב אילין יומיא דלא להתענאה בהון ומיירי בטבת וקתני בעשרים וארבעה בו תבנא לדיננא שבנו למשפטנו הראשון שהודו לנו הצדוקין: עם בת הבן. ומיהו עם בן הבן מודו דלא תירות. צדוק ובייתוס תלמידי אנטיגנוס איש סוכו היו והיו שונין לתלמידיהן מה שקיבלו מאנטיגנוס אל תהיו כעבדים המשמשין כו׳ וטעו התלמידים בכך שהיו סבורים דהכי קאמר עבדו למקום ואל תקבלו שכר ואמרו כמו שאין בו ממש בדבר זה כן כל דברי חכמים וטעו ופקרו בדברי חכמים ונקראו צדוקין על שם צדוק וביתוסין על שם בייתוס באבות דרבי נתן (פ״ה): קרא עליו מקרא. שאנו למידין ממנו שענה בנו של צבעון היה וקרא ליה בן שעיר וקאמר נמי יושבי הארץ כלומר שענה ירש ארץ שעיר אבי אביו ונמלא שבני בנים יורשין נחלת האב כבנים עצמן והוא הדין לבת בנו והלכך לא תירש הבת עם בת הבן כי היכי דאינה יורשת עם הבן: וכתיב ואלה בני צבעון ואיה וענה וגו׳. אלמא בנו היה ולעיל קרי ליה אחיו: אלא לצבעון בא על אמו והוליד ממנה ענה. נמלא שהוא אחיו ובנו ואין לומר דבנו של צבעון היה והאי דקרי ליה בן שעיר לא משום שהיה אחיו של צבעון אלא לאשמועינן דבני בנים הרי הן כבנים א״כ לא לכתביה גבי צבעון (ה) אלא מדקאמר צבעון וענה אחים היו ומיהו מדכתיב יושבי הארץ שמעינן מהכא דבני בנים הרי הן כבנים לנחלה: אמר רבה אמינא כו׳ ומנו שמואל. ולפי שהלכה כמותו בדינים קרי ליה הכי והוא שם של מלך פרס: איכא דאמרי אמר רב פפא כו׳. רבה נמי קרי שבור מלכא משום דהלכתא כמי כוותיה לבד משדה ענין ומחצה דהלכתא כרב יוסף (לעיל דף קיד:): בכך אתה פוטרני. בתמיה הלא גם אני מודה לך דבן הבן יורש את זקנו ואפילו במקום בת אבל בת הבן [הוא] דאמרינן שתירש הבת עמה: לא

אפילו נשיא שבישראל. שרוצה לתקן לפי צורך שעה כעין שמלינו בבני בנימין שהתנו שלא תירש בת הבן עם אחיו אין שומעין לו משום צדוקין: מלמד שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה. קשה לר״ת דאמאי אהדר ליה מענה דלמא בן הבן הוי כבנו אבל בת בנו לא תהיה כבנו אלא כבתו (ו) ונראה לר״ת דענה אשה היתה כדמוכחי קראי דכתיב ואלה בני אהליבמה בת ענה בת צבעון אלמא אשה היתה וליכא למימר דענה אחר היה דהא אמר הכא דלצבעון הוליד ענה ועוד דמיד אחר קרא דמייתי הכא הוא ענה אשר מצא וגו׳ כתיב אלה בני ענה דישן ואהליבמה בת ענה והשתא אהדר להו שפיר ר׳ יוחנן בן זכאי דבת הבן חשובה כבן לירש עם שאר בנים שהן קודמין לבת מדקרי ליה יושבי הארץ וכך היא קודמת לבת ומכאן סותר לבסוף ק״ו שלהן והא דכתיב הוא ענה בלשון זכר היינו משום שירשה עם *אחי׳ צבעון כזכר וא״ת והיאך ירשה ענה והלא היה לה אח (ז) וכתיב ובני צבעון איה וענה וי״ל דמת איה תדע מדלא חשיב בני איה כדחשיב בני ענה ורש״י פירש בפירוש חומש דאהליבמה היתה בת ענה ובת צבעון וכי היכי דאמר הכא שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה ולכך חשיב ליה(ח) בני שעיר הכי נמי בא ענה על אמו והוליד ממנה אהליבמה ולהכי קרי לה אהליבמה בת ענה בת צבעון:

כי

רבינו גרשום

ירושתן: הא כיצד נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן. עד בנו של ראובן חנוך או פלוא ובני פלוא אליאב ובני אליאב נמואל דתן ואבירם ועכשיו אם מת אבירם בלא יורש יורש אליאב אביו ואם היה מת אליאב יורש נמואל ודתן אחיו ואם אין שכבר מתו תחזור ירושתו א) מכח אמם ואם כולן מתו תחזור הירושה לפלוא שהוא אבי אביו של מת ואם אין פלוא תחזור הירושה לבני פלוא או לבתו ואם אין לו בנים לפלוא תחזור לאחי פלוא דהיינו חנוך חצרון וכרמי: ומקשי׳ ולימא עד יעקב. כלומר סמוך ליעקב דתחזור ירושה לראובן ומ״ש דקאמר עד ראובן ולא ראובן ממש גמירי דלא כלה שבטא מראובן דמצי למירש: כל האומר תירש הבת. של אב עם בת הבן היכא דליכא בן אפי׳ נשיא כו׳: תבנא לדינא. חורנו לדינו: מפטפט. מקנתר כנגדו להשיב לו דבור ומה בת בנו הבאה מכח בנו תירשנו וכו׳: קרא עליו המקרא הזה. כלומר שלא היה רוצה להחזיר להם תשובה אלא מתוך דבריהם רצה לנצחן שהן מודין שממזר אינו יורש את אביו אע״פ שבא מכחו: וצבעון וענה. אלמא דאחי הוו והדר כתיב אלה בני צבעון ואיה וענה אלמא דענה בן צבעון היה אלא מלמד שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה דאחיו ובנו הוה ומדבריהן החזיר להן תשובה דממזר אינו יורש אע״פ שבא מכחו בת האב נמי אע״פ שבאה מכחו אינה יורשת במקום בת הבן ואמר לו אותו זקן רבי בכך פוטרני ומדחני שלא תירש בת האב עם בן הבת. אמר לו שוטה בדין הוא שאפטרך בכך

א) אינו מובן ואולי דצ״ל דתחזור הירושה לאחיותיהם ואם כולן מתו וכו׳.

מסורת הש״ס

א) [תוספתא ידים פ״ב ע״ש]: ב) פסחים נד. ע״ש: ג) [שם איתא רבא וע״ש גרס״י]: ד) [שם איתא רבא]:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ ומנו שמואל. נ״ב עי׳ בסוף מסכת ב״מ: (ב) רשב״ם ד״ה הא כיצד כלומר כי היכי כצ״ל ותיבת ודאי נמחק: (ג) ד״ה נחלה וכו׳ אח״כ באחין דהיינו אחי אבי אבי אבי האב וכו׳ אחות אבי אבי אבי אביו וכו׳ בני נמואל יורשין אותו ואם אין לו אחים או בני אחים או בנות אחים נותנים לאחותו או לבני אחותו שהיא בת נמואל ואם אין אח או אחות ונתתם את נחלתו לאחי אביו וכו׳ לאליאב אבי אביו של מת (או לאחי אליאב וכו׳ ותלרון וכרמי) תא״מ ונ״ב ס״א והוא עיקר ואם אין אליאב נותנין לבניו של אליאב דהיינו אחי אביו של מת מת אליאב בלא בנים ובני בנים חוזרים אצל פלוא ואם מת נותנים לראובן ואם אין ראובן נותנים לחנוך חלרון וכרמי כו׳: (ד) בא״ד דרמי בר חמא וכן בהלכה הס״ד: (ה) ד״ה אלא לצבעון בא וכו׳ א״כ לא לכתביה גבי צבעון. נ״ב כלומר אמאי כתביה לענה טפי מאיה והרי שניהם היו בניו של צבעון וכך מפורש בתוס׳ פרק מקום שנהגו בדף נד: (ו) תוס׳ ד״ה מלמד וכו׳ ונראה לר״ת. נ״ב כוונתו דריב״ז השיב לצדוקי גם מתחלה על פי האמת דענה אשה היתה דמעתה מיפרך ק״ו שלהם והצדוקי לא הבין וסבר דענה זכר היה כפשוטו של מקרא ולכן א״ל רבי בכך אתה פוטרני גם אנחנו מודים דבן הבן [יורש זקנו וריב״ז השיב לו] האמת ואמר לו לא תהא תורה שלימה כו׳ כלומר לא היתה תשובתי שיחה בטילה כמו שסברת [אלא אין] הכתוב דענה אשה היתה בת בנו של שעיר כדמוכח מבת ענה בת צבעון והיתה יורשת עם יושבי הארץ דהשתא מיפרך ק״ו שלכם דמה לבת בנו כו׳ וז״ש ר״ת ומכאן סותר לבסוף ק״ו שלהן דזה היה בדעתו כשהשיב לו מתחלה ולפי פי׳ זה לא יהיה פי׳ לא תהא תורה שלימה כו׳ איני [צריך לדחוק בקש כמו] שפרשב״ם דלא דחה אותו בקש כל עיקר ואי לאו פר״ת הייתי מפרש על פי דרכו [דלא מיפרך] ק״ו שלהם וא״ל דענה אשה היתה אלא לאחר שא״ל רבי בכך אתה פוטרני [אבל מתחלה היה סבור] דענה זכר היה וקרא דבת ענה בת צבעון איננה ראיה דיש לפרש דענה בא [על אמו אלא דלאחר שא״ל בכך אתה פוטרני] אז השיב לו ריב״ז לא תהא תורה שלימה כו׳ פי׳ איני צריך לדחוק בקש: (ז) בא״ד דכתיב ובני צבעון וכו׳ שבא לצבעון על אמו. נ״ב פי׳ אבת שעיר: (ח) בא״ד חשיב ליה בבני שעיר הכי נמי בא ענה על אמו. נ״ב פי׳ אשת צבעון שהיא אשת אביו ואמו לאו דוקא.

כז א מיי' פ"ב מהל' נחלות הלכה ב סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף א :

א) לקמן קמח. : ב) ברכות ס: : ג) מו"ק כז: ע"ש :

תורה אור

ולא תהא תורה שלמה שלנו כשיחה בטלה שלכם מה לבת בנו שכן יפה כחה במקום האחין תאמר בבתו שהורע כחה במקום אחין ונצחום ואותו היום עשאוהו יום טוב °ויאמרו ירושת פלטה לבנימן ולא ימחה שבט מישראל אמר רבי יצחק דבי רבי אמי מלמד שהתנו על שבט בנימן שלא תירש בת הבן עם האחין א) אמר רבי יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי כל שאינו מניח בן ליורשו הקדוש ברוך הוא מלא עליו עברה כתיב הכא °והעברתם את נחלתו וכתיב התם °יום עברה היום ההוא °אשר אין חליפות למו ולא יראו אלהים רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי חד אמר כל שאינו מניח בן וחד אמר כל שאינו מניח תלמיד תסתיים (א) רבי יוחנן דאמר תלמיד דאמר ב) רבי יוחנן דין גרמיה דעשיראה ביר תסתיים דרבי יוחנן דאמר תלמיד ומדרבי יוחנן אמר תלמיד רבי יהושע בן לוי אמר בן ג) והא רבי יהושע בן לוי לא אזיל לבי טמיא אלא לבי מאן דשכיב בלא בני דכתיב °בכו בכה להולך ואמר רב יהודה אמר רב להולך בלא (ב) בן זכר אלא רבי יהושע בן לוי הוא דאמר תלמיד ומדר' יהושע בן לוי הוא דאמר תלמיד רבי יוחנן אמר בן קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן לא קשיא הא דידיה הא דרביה: סימן הדד עני וחכם: דרש רבי פנחס בן חמא מאי דכתיב °והדד שמע במצרים כי שכב דוד עם אבותיו וכי מת יואב שר הצבא מפני מה בדוד נאמרה בו שכיבה וביואב נאמרה בו מיתה דוד שהניח בן נאמרה בו שכיבה יואב שלא הניח בן נאמרה בו מיתה ויואב לא הניח בן והכתיב °מבני יואב עובדיה בן יחיאל אלא דוד שהניח בן כמותו נאמרה בו שכיבה יואב שלא הניח בן כמותו נאמרה בו מיתה דרש ר' פנחס בן חמא קשה עניות בתוך ביתו של אדם יותר מחמשים מכות שנאמר °חנוני חנוני אתם רעי כי יד אלוה נגעה בי וקא אמרי ליה חבריה °השמר אל תפן אל און כי על זה בחרת מעוני דרש ר' פנחס בר חמא כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים שנא' °חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה: זה הכלל כל הקודם בנחלה יוצאי ירכו קודמין והאב קודם לכל יוצאי ירכו: בעי רמי בר חמא אבי האב ואחי האב כגון אברהם וישמעאל בנכסי עשו איזה מהן קודם אמר רבא *תא שמע האב קודם לכל יוצאי ירכו ורמי בר חמא

אגב

שופטי' כא | במדבר כז | תהלים נה | ירמיה כב | מ"א יא | עזרא ח | איוב יט | איוב לו | משלי טז

רשב"ם

לא תהא תורה שלמה שלנו כו'. איני צריך לדחותך בקש ומיהו מעיקרא לא היה חפץ לגלות לו טעמו של דבר דאסור לגלות להם טעמי תורה: כשיחה בטלה שלכם. קל וחומר שאתם דנין מעצמכם שיש עליו תשובה מה לבת בנו שיפה כחה במקום אחין שיורשת במקום אביה כגון בנות צלפחד שירשו בנכסי חפר אבי אביהן עם בני חפר שנאמר נתן תתן להם אחוזת נחלה בתוך אחי אביהן: תאמר בבתו שהורע כחה אצל האחין. כשם שאינה יורשת עם אחיה בנכסי אביה כך אינה יורשת עם בת אחיה בוא וראה שבנות צלפחד ירשו בנכסי חפר ולא לקחו בני חפר ובנות חפר כל נכסי חפר נמצאת בת הבן קודמת לבת דהיינו בנות צלפחד שקדמו לבנות חפר: ואותו היום. שנצחום כ"ד בטבת היה: שלא תירש בת הבן עם האחין. של בן אלא האחין יורשין כל נכסי האב ואפילו חלק שהיה ראוי לאחיהן המת לפי שבאותו מעשה דפלגש בגבעה מתו במלחמה כל שבט בנימן ואפילו הנשים כדכתיב מה נעשה לנותרים לנשים כי נשמדה מבנימין אשה ולא נותר מהם כי אם שש מאות שנשאו נשים ארבע מאות מבנות יבש גלעד ומאתים שחטפו מבנות שילה ונמצא כל ארץ בנימין לשש מאות איש לפיכך באותו העת מגיע (ג) מאד מן הנחלה לאשה אחת הבאה לירש ואם תנשא לשבט אחר נמצאת נגרעת נחלת שבט בנימין לפיכך התקינו דהיכא דיש בנים יורשין את אביהם דלא מיעקרא נחלה מבני המת התנו שלא תירש בת הבן עמהן דהפקר ב"ד הפקר אבל אם לא הניח בנים אלא בנות *(לשם גם הבנות) גם בת הבת תירש עמהן דלא ניחא ליה למת שתעקר נחלתו מזרעו אי נמי היכא דאיכא בנות ובת הבן תירש בת הבן את כל הנכסים ומסתמא היו נזהרות שלא להנשא לשבט אחר פן תסוב הנחלה לשבט אחר והכי משמע קרא ויאמרו לתת הירושה לפלטת בנימין כלומר לבנים הנקראים על שבט בנימין ולא לבת הבן שיכולה להנשא לשבט אחר ונעקרה נחלה מבנימין: ה"ג מלא עליו עברה. בפירוש רבינו חננאל כלומר שונא אותו: חליפות. חליפין ממלא מקומו: דין גרמא דעשיראה ביר. נשאר אצלו שן אחד מבניו ובו היה מנחם למרי נפש האבלים שהשן של מת אינו טמא דתנן באהלות פרק ג' (מ"ג) כל שבמת טמא חוץ מן השיניים והשיער והצפורן ובשעת חיבורן הכל טמא וכיון דרבי יוחנן לא הניח בן אם איתא דסבירא ליה דמי שלא הניח בן נקרא לא ירא אלהים לא היה אומר (ד) לבריות דין גרמא דעשיראה ביר דהאמרינן בעלמא (ברכות דף לד:) חציף עלי מאן דמפרסם חטאיה כדכתיב אשרי נשוי פשע כסוי חטאה: לא הוה עייל לבי טמיא. לבית המת להתאבל עליו כדתנן (אהלות פ' טז מ"ג) בית מלא טמיה מלא מתים לפי שלא היה רוצה להתבטל מלמודו: הא דידיה. דין גרמא כו' דסבירא ליה כר' יהושע בן לוי זה שלא הניח תלמיד: הא דרביה. מאי דאמר זה שלא הניח בן ולא סבירא ליה: קשה עניות כו'. וצריך למיבעי רחמי ואגב גררא דדרשות דר' פנחס בר חמא נקט ליה הכא: כי יד אלוה וגו'. הייגו נ' מכות שהרי במצרים דכתיב ביה אצבע אלהים הוא (שמות ח) לקו י' מכות נמצא ליד שיש בה חמש אצבעות חמשים מכות: אל תפן אל און. אל תהרהר אחר מדת הדין כי יש מצירים יותר ממך כי טוב לך זה החמשים מכות מעוני והרי יש לך כסף וזהב וקרקעות ועדיין הקב"ה מרחם עליך יותר מהרבה בני אדם שהן עניים: חמת מלך. היינו לצער שבאה לו חימה מאת המקום מלאכי מות היינו חולה שנוטה למות: יכפרנה. יקנחנה: בעי רמי בר חמא אבי אביו. של מת ואחי אביו של מת איזה מהן קודם ומשום דתרוייהו אתו לירש את המת מכח אבי המת קא בעי לה: בנכסי עשו. מיתה נקט בעשו שהוא רשע ולא ביעקב: האב קודם לירש את בנו לכל יוצאי ירכו. נמצא אברהם יורש את יצחק מקמי ישמעאל והלכך כיון דתרווייהו מכח יצחק אתו הרי הוא כאילו יורש יצחק את עשו וחוזר אברהם ויורש את יצחק בנו כדאמרן בריש פירקין שהאב קודם לאחין דכי היכי דדרשינן אין לו בן עיין עליו הכי נמי דרשינן בכל קרובים וגבי אבי המת נמי דרשינן אם אין לו אב ונתתם את נחלתו לאחיו עיין עליו שאם יש ליצחק שום יורש דראוי ליורשו יבא במקומו והיינו אברהם שקודם לישמעאל וכן הלכה:

אגב

תוספות

כי על זה בחרת מעוני. טוב לך במכות הללו ממה שהיית עני דעשיר היה דלא מצינו שהפסיד איוב אלא בהמות אבל קרקעות וכסף וזהב לא הפסיד אע"ג דקאמר ערום יצאתי מבטן אמי וערום אשוב שמה (איוב א) מתנחם היה על הפסדו שלא היה לו לחוש שבמותו לא יוליך כלום עמו כדכתיב בקהלת (ה) ומאומה לא ישא בעמלו שיולך בידו והא דכתיב (רישיה דקרא) (איוב מב) ויתנו לו איש קשיטה אחת ונזם זהב אחד לא מפני שהיה עני אלא דורון היו מביאין לו :

אבי האב ואחיו. כגון אברהם ויעקב בנכסי עשו מהו אמר רבא תא שמע האב קודם לבן ש"מ שאברהם קודם לפי טעותו לא היה בן יורש את אביו אלא אב קודם כל שעה לבן שהיה סבור שאברהם יורש כשימות עשו ויפלו הנכסים לפני יצחק ולדבריו שהיה סבור שאברהם קודם ליעקב אין בן יורש את אביו :

ושהיה

הגהות הב"ח

(א) גמ' תסתיים דר' יוחנן הוא דאמר תלמיד דאמר וכו' ביר תסתיים דר' יוחנן הוא דאמר : (ב) שם להולך בלא בנים אלא ר' יהושע בן לוי : (ג) רשב"ם ד"ה שלא תירש וכו' מגיע הרבה מאד מן הנחלה : (ד) ד"ה דין גרמא וכו' לא היה אומר. נ"ב ובלאו הכי נמי יש לפרש דלא היתה נחמה איבעי ליה לנחומי לעורי קא מצערא ליה שמזכיר לפניו שאינו ירא אלהים וכ"כ תוס' בברכות דף ה ע"ב ע"ש :

רבינו גרשום

שלא תהא תורה שלמה שלנו כשיחה בטלה שלכם. אלא אותו ק"ו שאתם מבקשים ומביאין ראיה שתירש מופרך ומוקשה הוא משום דמה לבת בנו בדין הוא שתירש קודם לבת שכן יפה כחה במקום אחי אביה דהיא עומדת במקום אביה ויורשת עם אחי אביה. תאמר בבתו אע"ג דאתיא מכחו דתירשנו שכן הורע כחה במקום אחין שאינה נוטלת ירושה במקום אחיה דהבן קודם לבת. וכתיב במעשה בנימין כשנתפייסו אחיו עמו השבטים ואמרו ירושת פליטה לבנימין. מאי ירושת פליטה התקינו שלא תירש בת הבן עם האחין של אביה לפי שלא היו רוצין שלא יתמעט השבט ולא תסוב נחלתו משבט לשבט שאילמלי תירש והיתה רוצה לינשא לשבט אחר תסוב נחלתם לשבט אחר אע"פ שבהיתר היא עושה שכשהזהירה תורה לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר לאותן שעמדו על הר סיני בלבד הזהירה ולא לדורות שכתוב בפרשה זה הדבר אשר צוה ה' לבנות צלפחד וגו' ואמר ולא תסוב וגו' מכלל דהוראת שעה היתה ולאו לדורות והכי קאמר לקמן בהאי פירקין ועכשיו התקינו לבנימין שלא תירש בת הבן עם האחין כדי שלא תסוב נחלה אבל אם רוצה לינשא לאחר משבטה תירש עם האחין: אשר אין חליפות למו זה שלא הניח תלמיד. תחתיו שלא רצה ללמד תורה לאחרים. דין גרמיה דעשיראה ביר. שהיה שומר (ונכנס המניהמן) [השן] של בנו הקטן ומפני עגמת נפש. ואם איתא דר' יוחנן [הוא דאמר] שלא הניח בן היינו רשע הרי איהו לא הניח בן דכולן מתו בחייו ולא הוה קרי לנפשיה רשע אלא תסתיים דהוא דאמר זה שלא הניח תלמיד: לבי טמיא. לבית אבל נפיק מאסב"ח ומאלב"ם אבל: אלא למאן דשכיב בלא בני. מפני עגמת נפש אי הוה אמר דהוא רשע לא אזיל לבי טמיא רשע: הא דידיה. כלומר משמו היה אומר שלא הניח תלמיד. ומשמיה דרביה אמר זה שלא הניח בן :

כי יד אלוה נגעה בי.דהיינו חמשים מכות דנמרי' יד דהכא מן וירא ישראל את היד הגדולה שבאצבע של הקב"ה לקו י' מכות ועל הים לקו נ' מכות דהתם ראו כל היד מתחלקת לנ' מכות. ומאי (אזהרו) [אהדרו] ליה חבריה לאויב השמר אל תפן אל און. כלומר אם היית משמר עצמך ולא היית חוטא לא היו מגיעין לך כל זה ועל זה שעשה לך הקב"ה בחרת מעוני כלומר מוטב לך שתלקה בנ' מכות יותר מעוני: חמת מלך. מלכו של עולם היינו צער מלאך המות היינו חולה ילך אצל חכם והוא יכפרנה שמבקש רחמים והוא יצילנו : פיסקא האב קודם לכל יוצאי ירכו בנכסי בנו. היכא דאינן לבנו לא בן ולא בת הוא קודם לאחיו של מת. ובעי רמי בר חמא אבי האב ואחי האב כגון אברהם שהוא אבי אביו של עשו וישמעאל שהוא אחי יצחק אביו של עשו בנכסי עשו שמת בלא יורש ויצחק אביו ליתיה איזה מהן קודם אברהם שהוא אבי אביו של עשו או ישמעאל אחי יצחק : אמר רבא ת"ש , ממתני' דקתני האב קודם לכל יוצאי ירכו א) דיצחק וישמעאל מכח מאן קאתו מכח אברהם אביהן משום הכי דין הוא שיקדים אברהם היכא דליתיה ליצחק :

אגב

א) ר"ל כיון דישמעאל נמי יוצאי ירכו של אברהם כמו יצחק ולפיכך אברהם קודם דהאב קודם לכל יוצאי ירכו .

א) אגב חורפיה לא עיין בה בעי רמי בר חמא אבי האב ואחיו כגון אברהם ויעקב בנכסי עשו איזה מהן קודם אמר רבא *תא שמע האב קודם לכל יוצאי ירכו ורמי בר חמא יוצאי ירכו שלו ולא יוצאי ירכו של בנו ה"נ מסתברא דקתני זה הכלל כל הקודם בנחלה יוצאי ירכו קודמין ואילו איתיה ליצחק יצחק קודם השתא נמי דליתיה יצחק יעקב קודם שמע מינה: **מתני'** ב) בנות צלפחד נטלו ג' חלקים בנחלה חלק אביהן שהיה עם יוצאי מצרים וחלקו עם אחיו בנכסי חפר ג) ושהיה בכור נוטל שני חלקים:

גמ'

אגב חורפיה. חריפותו שהיה טרוד בשאלה אחרת דלקמן דעדיפא מינה: אבי האב. של מת והאחין של מת דהיינו זקנו ואחין איזה מהן קודם מי נימא כיון דיצחק קודם ליעקב לירש את עשו דהאב קודם לאח הרי הוא כאילו ירשו יצחק לעשו והלכך יבוא יעקב ויירש את יצחק אביו אבל אברהם לא יירשנו שהבן של מת קודם לאבי המת או דלמא בני בנים הרי הן כבנים ונמצא עשו בן אברהם וקודם אברהם ליעקב בנכסי עשו דהאב קודם לאחין: ת"ש האב קודם לכל יוצאי ירכו. ויעקב יוצא ירכו של אברהם היה והלכך אברהם קודם לו בנכסי עשו: ורמי בר חמא. אמר לך משום הכי מספקא לי דאיכא למימר יוצאי ירכו משמע יוצאי ירך שלו דהיינו בניו מאשתו ולא יוצאי ירך בנו: הכי נמי מסתברא. דיעקב קודם לאברהם בנכסי עשו דקתני רישא כל הקודם בנחלה ואיננו כגון יצחק שקודם לאברהם בנכסי עשו אילו היה קיים השתא דליתיה ליצחק יוצאי ירכו קודמין דהיינו יעקב שיורש זכות אביו יצחק שכן הוא הדין שהרי אם מת יצחק אחר עשו היה יעקב יורש ולא אברהם דהבנים קודמין לאב כדאמרן בריש פירקין הוא הדין כשמת יצחק מקמי עשו יעקב יורש את זכותו ולא אברהם וכן הלכה והשתא שמעינן מפירקין שסדר נחלות כך הוא ראובן שמת חנוך ופלוא חצרון וכרמי בניו יורשין אותו ואם מת אחד מן הבנים קודם ראובן והוא בן הניח בן או בת או בן בת או בת בת עד מאה דורות יירש במקום אביו בנכסי ראובן ואם אין לראובן בנים ולא בני בנים ואף לא בנות בנים אז יורשות בנות ראובן את ראובן ואם אין לראובן בנות ולא בני בנות ולא בנות בנות אפילו בסוף הדורות אז יורש יעקב את ראובן בנו ואם אין יעקב קיים ונתתם את נחלת ראובן לאחיו בני אביו שמעון ולוי ויהודה ויוסף ובנימין ואם אינם קיימין תתנו נחלת ראובן לבני שמעון ולוי ואם אין להם בנים ולא בני בנים תתנו לבנותיהן או לבני בנותיהן או לבנות בנותיהן דבכ"מ הזכר ויורשיו קודמין לנקבה כדאמרן מקיש ירושה שניה לירושה ראשונה ואם אין לו אחים לראובן ולא בני בנים לאחים שמתו אחיו בלא בנים או שלא היה לו אח מעולם ונתתם את נחלתו לבת יעקב אחותו מן האב או לבניה ולבני בניה או לבנותיה ולבנות בנותיה עד עולם ואם אין לראובן אחות ולא בני אחות מן האב ונתתם את נחלתו לאבי אביו דהיינו יצחק ואם אין יצחק קיים ונתתם נחלתו של ראובן לעשו בן יצחק שהוא אחי אביו של ראובן ואם אין עשו קיים ונתתם את נחלתו של ראובן לאליפז בן עשו או לבניו ובני בניו ואם אין בנים לעשו ונתתם את נחלת ראובן לבנות עשו ולבניהם ולבנות בנותיו ואם אין אחין לאביו של ראובן ונתתם את נחלתו לבנות יצחק דהיינו אחות אביו או לבניהן ולבני בניהן או לבנותיהן ולבני בנותיהן ואם אין לאביו של ראובן לא אחים ולא בני אחים לא אחות ולא בני אחות ונתתם את נחלת ראובן לאברהם אבי אבי אביו ואם אין אברהם קיים ונתתם לישמעאל אחי אבי אביו או לבניו של ישמעאל ולבני בניו או לבנותיו ולבני בנותיו ואם אין ישמעאל ולא בניו קיימין וגם לא אחותו ובני אחותו ונתתם נחלתו לתרח אבי אברהם ואם אין תרח תתנו לנחור ולהרן בניו או לבני בניהן או לאחותם וליוצאי ירכיהם וכן לעולם עד אדם הראשון ד) האב קודם לעולם (א) לאחי ה) (האב) ואחי האב קודמין לאחות האב ואחות האב ואבי האב קודם לאחי אבי האב (ולאחותו) ואחי אבי האב [ואף] אחותו קודמין לאבי אבי האב וכן לעולם וגם למדנו שהבעל יורש את אשתו ואם אין בעל קיים בנה יורשה ואם אין בנה בתה יורשתה בכל הסדר הזה עד אדם הראשון: **מתני'** בנחלה. בנחלת ארץ ישראל ומשום דאמרן לעיל (דף קטו.) כל יוצאי ירכו של בן קודם *לאחין דאשמועינן דבת הבן נוחלת במקום הבן משום הכי נקט לה שהרי בנות צלפחד נחלו חלק אביהן בנכסי חפר במקום צלפחד אביהן: חלק אביהן. צלפחד שהיה מיוצאי מצרים שהבן הנכנס לארץ לא היה נוטל בשביל עצמו חלק בארץ הואיל ולא יצא ממצרים כדאמר בגמ' דקסבר האי תנא ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ ולא לבאי הארץ ונפקא לן מקראי ואע"פ שיוצאי מצרים לא נכנסו לארץ אלא מתו במדבר ולא נטלו חלק בארץ מיהו להכי אהני שאם יצא ראובן ושמעון ממצרים ונולדו להם במדבר בנים שנכנסו לארץ לראובן עשרה בנים ולשמעון בן אחד יטול בן שמעון חלק כנגד עשרה בני ראובן שהרי לראובן ושמעון נתחלקה הארץ וזכו בני כל אחד בנכסי אביהן ולצלפחד יצא ממצרים ומת במדבר לפיכך נטלו בנותיו חלקו וכל שלשה חלקים דמתני' נפקא לן בגמרא מקראי הלכך בעינן לפרושי דבכי האי גוונא הוה מעשה דלצלפחד יצא ממצרים כשהוא בן עשרים וכן חפר אביו ושהיה לצלפחד בכור כל דברים הללו יש לך ללמוד מן הפסוק דנתן תתן להם וגו' דילפינן מיניה בגמ' להני שלשה חלקים: וחלקו עם אחיו בנכסי חפר. דחפר יצא ממצרים ונטלו בניו חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים לבד חלק עצמן שגם הם יצאו ממצרים ובנות צלפחד קבלו חלק אביהן (ב) מנכסי חפר בשעה שחלקו אחי צלפחד נחלת אביהן ביניהן דבת הבן הרי היא במקום הבן לירש עם האחין כדקתני לעיל כל הקודם בנחלה יוצאי ירכו קודמין: ושהיה לצלפחד בכור. והיה ראוי ליטול פי שנים עם אחיו בנכסי חפר ואע"ג שאין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק ארץ ישראל מוחזקת היא ליוצאי מצרים כדאמר בגמ' וכמי שהחזיק חפר בחלקו דמי ואפילו אם מת צלפחד מקמי חפר כמנא לצלפחד יורש פי שנים בכל אשר ימצא לחפר כי הוא ראשית אונו ואע"ג דכשמת חפר לא היה צלפחד קיים אפילו הכי בנותיו היו יורשות חלק בכורת צלפחד בנכסי חפר כי היכי דיורשות חלק פשיטותו בנכסי חפר כדתניא בהדיא בתוספתא דבכורות (פ"ו) כיצד אין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק מת אביו בחיי אביו נוטל פי שנים (ג) מנכסי אביו ואין נוטל פי שנים מנכסי אבי אביו כגון יעקב שמת בחיי יצחק הרי ראובן הבכור נוטל בנכסי יעקב פי שנים אבל לא בנכסי יצחק זקנו שהרי אפילו אם היה יעקב קיים כשמת יצחק לא היה יעקב נוטל פי שנים שהרי פשוט הוא הלכך ראובן הבא לירש מכח יעקב בנכסי יצחק לא יטול אלא חלק פשיטותו של אביו ואם היה אביו בכור אף הוא נוטל פי שנים בנכסי אבי אביו שאם היה יעקב בכור אף על פי שמת בחיי יצחק הרי בא ראובן ונוטל חלק בכורת יעקב אביו בנכסי יצחק שהבן במקום אב עומד בין לחלק בכורה בין לחלק פשיטות והוא הדין לבנות צלפחד בנכסי חפר דאף על פי שמת צלפחד בחיי חפר יורשות חלק בכורת אביהן בנכסי חפר וה"נ תניא בהדיא בגמרת ירושלמי ואמרינן נמי התם ריש לקיש אמר בשם אבא כהן ברדלא נאמר משפט לענין כפילה ונאמר משפט לענין פשיטה מה לענין פשיטה אתה רואה את הבן כאילו קיים ליטול פשיטות אביו אף לענין כפילה אתה רואה את הבן כאילו קיים ליטול כפילת אביו מפירוש רבינו חננאל גאון זכר לדיק לברכה למדתי זאת וכן הלכה ומדאמרינן בגמרא והעברת זו חלק בכורה ילפינן דלצלפחד בכור היה והאי דכתיב בדברי הימים (א ז) ושם השני צלפחד לאו שני לאחין קאמר דהא לא איירי לעיל באחין כלל אלא בגלעד

ושהיה בכור נוטל שני חלקים. כאן לא דקדק הקונטרס יפה דפי' אע"ג דכשמת חפר לא היה צלפחד קיים אפ"ה בנותיו נטלות חלק בכורה של צלפחד בנכסי חפר כדתניא בתוספתא דבכורות כיצד אין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק מת אביו בחיי אביו נוטל פי שנים בנכסי אביו ואינו נוטל פי שנים בנכסי אבי אביו כגון יעקב שמת בחיי יצחק (ד) היה ראובן בכור נוטל פי שנים בנכסי יעקב אבל לא בנכסי יצחק זקנו שהרי [אפילו] אם היה יעקב קיים כשמת יצחק לא היה יעקב נוטל פי שנים שהרי פשוט הוא הלכך ראובן הבא לירש מכח יעקב בנכסי יצחק לא יטול אלא חלק פשיטות של אביו ע"כ ולא היה לו לפרש כן דלא קרי ראוי כי האי גוונא מה שאין ראובן נוטל פי שנים מעשו בנכסי יצחק אלא הא קרי ראוי מה שאין ראובן נוטל פי שנים מאחיו בנכסי יצחק שלא הוחזק בהן מעולם יעקב והוה ליה ראוי:
ומחזירין

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פ"א מהל' נחלות הלכה ב סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף א:

רבינו גרשום

אגב חורפיה. שהיה מחויר תלמודו: לא עיין בה. במתני' שלא דקדק בה לפיכך היה שואל: האב קודם לכל יוצאי ירכו. ואברהם קודם משום דכל הני מכחו קאתו: ורמי בר חמא. דקא מיבעיא ליה הכי קאמר לך. הא דקתני האב קודם לכל יוצאי ירכו שלא יהא יצחק יורשו דהוא קודם מן האחין של בנו דהיינו ישמעאל אבל אין אבי האב קודם לכל יוצאי ירכו של בנו דלא מקדמינן ליה לאברהם מקמי יעקב בנכסי עשו אלא יעקב קודם: ה"נ מסתברא דקתני. סיפא דמתני' זה הכלל וכו': ואם איתיה יצחק שהוא אבי עשו יצחק קודם השתא דליתי' יעקב קודם לאברהם אע"ג דכל הני מכחו של אברהם קא אתיין הכא יעקב קודם משום דקרוב ליה טפי יעקב מאברהם שהוא אבי אביו ותו לא מידי דליכא לדקדק בדבר כלום: פיסקא בנות צלפחד נטלו ג' חלקים בנחלה חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים. דסבירא ליה לתנא דליוצאי מצרים נתחלקה הארץ אע"ג דמתו בניהן יורשין חלקן: וחלקו עם אחיו. של צלפחד: בנכסי חפר. שהיה נמי מיוצאי מצרים. ולפי שהיה צלפחד בכור נטלו שני חלקים בנכסי חפר אביו דהיינו שלשה חלקים:

מסורת הש"ס

א) [עירובין נ. כ"ש נג: נדה נג:]: ב) [לקמן קכב:]: ג) [שם]: ד) האב קודם לעולם לאחי האב מבניהם ואחי אחות האב קודמים לאבי אבי האב ואחי אבי האב לאחותו ואחי האב ואחותו קודמין לאבי אבי האב וכן לעולם וגם למדנו כו' כן מצאתי כ"מ: ח) [כ"א כמת רש"ל]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה הכי נמי וכו' האב קודם לעולם לאחין של מת ואחין ואחות קודמים לאבי האב ואבי האב לאחי האב ולאחותו ואחי האב ואחותו קודמין לאבי אבי אב וכן לעולם כצ"ל: (ב) ד"ה וחלקו וכו' בנכסי: (ג) ד"ה ושהיה לצלפחד וכו' בנכסי אביו ואין נוטל פי שנים בנכסי אבי אביו וכו': (ד) תום' ד"ה ושהיה וכו' בחיי יצחק הרי ראובן הבכור נוטל:

[נ"ל נמ וכן העתיק ספוי"ם]

תורה אור

גמ' תנן כמאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ דתניא ר' יאשיה אומר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ שנא' °לשמות מטות אבותם ינחלו אלא מה אני מקיים °לאלה תחלק הארץ בנחלה לאלה כאלה להוציא את הטפלים ר' יונתן אומר לבאי הארץ נתחלקה הארץ שנאמר לאלה תחלק הארץ בנחלה אלא מה אני מקיים לשמות מטות אבותם ינחלו משונה נחלה זו מכל נחלות שבעולם שכל נחלות שבעולם חיין יורשין מתים וכאן מתים יורשין חיין אמר רבי אמשול לך משל למה הדבר דומה לשני אחין כהנים שהיו בעיר אחת לאחד יש לו בן אחד ואחד יש לו שני בנים והלכו לגורן זה שיש לו בן אחד נוטל חלק אחד וזה שיש לו שני בנים נוטל שני חלקים ומחזירין אצל אביהן וחוזרין וחולקין בשוה רבי שמעון בן אלעזר אומר
לאלו

במדבר כו שם

רשב"ם

בגלעד אבי חפר ובמכיר אבי גלעד לעיל מינה איירי ואיכא למימר דאגלעד קאי ומאי שני שני לגלעד כלומר בן בנו כדכתיב בן חפר בן גלעד הרי ג' חלקים ב' חלקי בכורה וחלק לצלפחד עצמו שהיה מיוצאי מצרים והאי דלא קחשיב במתני' ד' חלקים שהיה להם לבנות צלפחד כדכתיב (יהושע יז) ויפלו חבלי מנשה עשרה שיתא דשיתא בתי אבות וארבע דידהו דהוה להו חד אחא דאבא (א) ונטלו חלק בנכסיו כדאמרי' בגמ' היינו טעמא דלא הוה משמע לן מידי דהא כבר אשמועינן דבת הבן הרי היא במקום הבן ליטול עם האחין בנכסי חפר דהוא הדין דהרי היא במקום הבן ליטול עם האחין בנכסי האח ואי לאשמועינן דליוצאי מצרים נתחלקה הארץ הא שמעינן לה מדנטלו חלק לצלפחד בשביל שהיה מיוצאי מצרים אבל בהני ג' חלקים דקתני אשמועינן תלתא מילי דליוצאי מצרים נתחלקה הארץ ובת הבן היא כבן לירש עם האחין וארץ ישראל מוחזקת היא ליוצאי מצרים ונטל בה בכור פי שנים: גמ' ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ. כלומר לבאי הארץ נתחלקה הארץ כפי חשבון של יוצאי מצרים שנטלוה בתורת ירושה מאבותיהם דלפי חשבון הראשון שנמנו בשנה שניה לצאתם ממצרים נתחלקה הארץ כאילו ירשוה הן עצמן ומי שהיה לו עתה בביאת הארץ בן אחד נטל כל חלקו ומי שהיו לו עשרה בנים נמי לא נטלו בין כולם אלא חלק אחד: שנאמר. בפנחס בבאי הארץ באותו מנין דערבות מואב דכתיב בהו ובאלה לא היה איש מפקודי משה ואהרן וגו': לשמות מטות אבותם. של אלה שנמנו ביציאת מצרים ינחלו אלו דלאותן יחלקו הנחלה ואלו אשר קמו תחתיהן יירשום ולקמן מפרש מנלן דהאי אבותם ביוצאי מצרים קאמר: לאלה תחלק. דכתיב לעיל אלה פקודי בני ישראל שש מאות אלף ואלף שבע מאות ושלשים וסמיך ליה וידבר ה' אל משה לאמר לאלה תחלק הארץ אלמא לבאי הארץ נתחלקה: כאלה. שהן בני עשרים דלבני עשרים שיצאו ממצרים נתחלקה הארץ אבל לא לטפלים שיצאו פחות מבן כ' שלא נטלו חלק בארץ לא הם ולא בניהם אלא בזכות מורישיהן ואם לא היה להם שום מוריש שיצא ממצרים כגון שלא היה להם אב ולא דוד ואח שמתו במדבר בלא בנים אז לא נטלו חלק בארץ ובסיפרי כתב מה ת"ל לאלה תחלק הארץ (ב) מפני כשרים וקדושים כלומר לאפוקי רשעים שבהן שלא היה להן חלק בה ואפילו בניהן אינן זוכין בה בשביל אביהן אלא בזכות זקניהם אם היו מיוצאי מצרים כדאמרינן לקמן בני מרגלים ומתלוננים נטלו בזכות אבי אביהן ובזכות אבי אמותיהן: לבאי הארץ נתחלקה הארץ. ולא ליוצאי מצרים דאין הולכין אחר היוצאין אלא אחר הנכנסים דראובן ושמעון שיצאו ממצרים והולידו בנים במדבר זה עשרה וזה אחד אי הוה אזלינן בתר יוצאי מצרים היה נוטל האחד כנגד כולן אבל עכשיו העשרה נוטלין י' חלקים והאחד נוטל חלק אחד: אלא מה אני מקיים לשמות מטות אבותם. דמשמע דאחר יוצאי מצרים נמי יש לנו לחלק הנחלה ומפרש ואזיל דלהכי אהני לשמות מטות אבותם ינחלו דלאחר שנטלו בני ראובן ושמעון י"א חלקים בארץ מחלקין אותה ביניהן לפי חשבון מטות אבותם כאילו ליוצאי מצרים דהיינו ראובן ושמעון אבותם נתחלקו הני י"א חלקים וכגון דהנהו יוצאי מצרים היו בני עשרים דומיא דבאי הארץ דקפיד קרא לענין נחלת ארץ ישראל אבני כ' כדכתיב לאלה והבנים אינן כי אם שלוחים בעלמא להביא לשניהן י"א חלקים וחוזרין לראובן ושמעון ומורישין לבניהן בניו של ראובן נוטלין מחצה מי"א חלקים ובנו של שמעון נוטל מחצה והכי תניא בתוספתא (פ"ז) כיצד שני אחין שהיו מיוצאי מצרים לאחד יש לו ט' בנים ולאחד יש לו בן אחד ולפניהם בית ה' כורין דהיינו י' לתכין תשעה נטלו לתך לתך ט' לתכין והאחד נטל לתך החזירום לאבותיהם וחזרו האבות והורישום לבניהן ט' אחין נטלו מחצה שהן כוריים ותלי ואחד נטל מחצה שהן כוריים ותלי וזהו שאמרו בכל מקום חיין יורשין את המתים וכאן המתים יורשין את החיים וכך היא הגעה של ברייתא בסיפרי שינה הכתוב נחלה זו מכל נחלות שבתורה שכל נחלות שבתורה חיין יורשין את המתים וכאן המתים יורשין את החיים אמר רבי משל למה הדבר דומה לשני אחין כהנים שהיו בעיר לזה לו בן אחד ולזה לו ג' בנים ויצאו לגורן זה נטל סאה ואלו נטלו ג' סאין והוליכו אצל אביהן וחזרו וחלקו בשוה כיוצא בו אתה אומר בבאי הארץ זה נטל סאה ואלו נטלו ג' סאין והורישו את אבותיהן וירשו מתים את חיין וחזרו וחלקו בשוה כדפרישית לעיל והשתא מתוקמי שני קראי לאלה תחלק הארץ אשמועינן שיטול כל אחד חלק אחד והאי לשמות מטות אבותם לענין חלוקה לחלוק ביניהן מה שנטלו כאילו ליוצאי מצרים אבותיהם נתחלקו הנהו חלקים שנטלו ונוטל בן שמעון מאלו החלקים כנגד כל בני ראובן: שני אחין כהנים. והתנו ביניהן לחלוק כל התרומות הניתנות לשניהן בשוה:
לאלו

תוספות

ומחזירין אצל אביהן וחוזרין וחולקין בשוה. בפירוש חומש פרש"י דמחזירין אצל אבי אביהן ורוצה לפרש אדם שיצא ממצרים ולו שני בנים ולאותן שני בנים לזה בן אחד ולזה שנים והשתא כשמחזירין לאבי אביהן יש לחזור ולחלוק בשוה שמכחו באין ואין לו לירש לזה יותר מלזה שאם לא יצא אבי אביהן ממצרים אלא אבותיהן עצמן למה יחלקו בשוה כשמחזיר כל אחד לאביו הלא כל אב יחזיר ויוריש לבניו ולא לבני אחיו והא דקאמר הכא משל לב' אחים כהנים ואין מזכיר אביהן לא נקטינהו אלא למשל בעלמא וקשה דלפירוש זה היה למיכתב לשמות מטות אבות אבותם דכשאין אבי אבות אלא אבות לבדם לא נפקא מינה מידי בחזרה ועוד בתוספתא שהביא רבינו שמואל לא קתני אלא שני אחין שהיו מיוצאי מצרים לזה יש לו ט' וכו' ולא קתני שני אחין ואביהן ונראה לריב"א דגזרת הכתוב הוא כשמחזירין אצל אביהן שחולקין אותו שני אחין בשוה אע"ג דבעלמא אין הדין כך הכא גזרת הכתוב מהנך שני מקראות ודקאמר מתים יורשים את החיים לאו כדין ירושה ממש אלא כעין ירושה וא"ת מאי נפקא מינה בין למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ בין למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה דהשתא כשמחזירין כל באי הארץ לאבותיהן כל מה שנטלו והאבות יחלקו בשוה הרי הוא כאילו ליוצאי מצרים נתחלקה וי"ל דדוקא כשהן אחין חוזרין וחולקין בשוה אבל אם אינן אחין לא ואם לזה תשעה בנים ולזה אחד זה נוטל ט' לתכים וזה נוטל לתך אחד אבל למאן דאמר ליוצאי מצרים כולן נוטלין בשוה והא דפ"ה דראובן ושמעון שיצאו ממצרים והולידו בנים במדבר זה עשרה וזה אחד אי אזלינן בתר יוצאי מצרים היה נוטל האחד כנגד כולן אבל עכשיו י' נוטלים עשרה והאחד נוטל חלק אחד לא מיירי בראובן ושמעון אחים דא"כ גם למ"ד לבאי הארץ היו חולקין בשוה אלא נכרים הם ור"ת מפרש דכשהבנים מחזירין לאבותיהן כל אבות ישראל חולקין בשוה ונפקא מינה בין למ"ד ליוצאי מצרים בין למ"ד לבאי הארץ לענין טפלים שאם היו האבות בני עשרים מיוצאי מצרים ומתו במדבר ובניהן כשנכנסו לארץ כולם טפלים או נשים כבנות צלפחד למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה היו נוטלין ולמ"ד לבאי הארץ לא היו נוטלים כלום או איפכא אם יצאו ממצרים טפלים ולא אבות וכשבאו לארץ היו בני עשרים או הם או בניהם למאן דאמר לבאי הארץ נוטלין ולמאן דאמר ליוצאי מצרים אין נוטלין וקשיא לפירושו דאמאי נקט בתוספתא שני אחין ועוד קשיא לריב"ם דלשמות מטות אבותם משמע אחין דוקא דבכל מקום קוראין לאחין אבות כגון לא יומתו אבות על בנים ומפקינן (סנהדרין דף כז:) דבן אחיו פסול לו לעדות וגם מבנים לא יומתו על אבות נפקא לן (שם) דאחי האב פסול וגם משם יש להוכיח שיש להחזיר אצל האבות ולא אצל אבי אביהן
ועוד

רבינו גרשום

לשמות מטות אבותם ינחלו. כלומר על שם אותן שיצאו ממצרים מחלקין ארץ ישראל וכיצד שאם הוציא אחד ממצרים י' בנים ומתו ה' במדבר בלא בן ונשתיירו ה' אותן ה' שנשתיירו יטלו י"א חלקים אחד בשביל אביהם וה' חלקים בשביל אחיהן שמתו וה' חלקים בשביל עצמן ואם יצא [עם] ה' ושוב נולדו לו ה' במדבר ונכנסו י' לארץ לא יטלו אלא ששה חלקים חלק חמשה בנים וחלק אביהן שיצאו ממצרים: אלא מה אני מקיים. הא דכתיב בפרשת פנחס לאחר שנמנו מבן עשרים שנה לאלה תחלק הארץ וגו'. דמשמע דלהני דלא יצאו ממצרים נתחלקה הארץ דהוו מבן כ' שנה ומעלה. הא אתא לאשמועינן לאלה כאלה. כשם שאלו שנמנו הן בני כ' שנה ומעלה כך הללו שיורשין שנוטלין בשביל יוצאי מצרים צריכין שיהו מבן כ' שנה: להוציא את הטפלים. קטנים שנכנסו לארץ שאין חולקים להם ולעולם ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ ואי איתנייהו שקלי בשביל עצמן ואי אמרת היכי אמרת דאיתנייהו הא כתיב במדבר הזה יתמו יפלו פגריכם הא אמר לקמן דלא נגזרה גזירה לא על פחות מבן כ' ולא על יותר מבן ס' ואי דליתנייהו שקלי במקומן הנך דבן עשרים שנה ומעלה. ור' יונתן אמר לבאי הארץ. ממש לאותן שנכנסו לארץ נתחלקה הארץ דשקלי בשביל עצמן ולא שקלי בשביל אביהם או אחיהן שיצאו ממצרים שמתו שנאמר לאלה תחלק הארץ אלה דייק בשביל עצמו: אלא מה אני מקיים לשמות מטות אבותם. דמשמע דבשביל אבות שיצאו ממצרים נוחלין: אלא משונה נחלה זו. כדדרש במשל לשני כהנים אחין שעדיין לא חלקו בנכסי אביהן לאחד היה לו בן אחד ולאחד היה לו ב' בנים ומתו הללו שני אחין בגורן קודם שחלקו זה שהיה לו בן אחד נטל אותו בן חלק אחד מתרומה וזה שהיו לו שני בנים נטלו ב' חלקים ומחזירין אצל אביהן ברשות אביהן הואיל והחזירום ברשות אביהם קנאם אביהם ביחד בשוה אע"פ שמתו דומה כמו שיורשים מאביהם וחוזרין ומורישין אותם להם וחולקין אותן בשוה ומי שיש לו בן אחד נוטל אותו בן חלק ומחצה ואותן שני בנים נוטלין חלק ומחצה ואף כאן אילו היו ב' אחין שיצאו ממצרים ולא חלקו עדיין נכסי אביהם והיה לאחד ד' בנים ולאחד י' בנים ובאו הבנים לארץ ונתנו להם בשביל עצמן י"ד חלקים ועכשיו כל אותן י"ד חלקים חוזרין אצל אביהן שמתו וחוזרין הבנים ויורשין אותו מאביהן מי שהיו לו ד' בנים נוטלין ז' חלקים ואידך י' בנים נוטלין ז' חלקים והיינו לשמות מטות אבותם דאף על גב דשקלו כל אחד ואחד מבאי הארץ חלקו בשביל עצמו חוזרין וחולקים כמו שירשו מאבותם: ר' שמעון בן אלעזר אומר. בין ליוצאי מצרים בין לבאי הארץ נתחלקה הארץ
כדי

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה (כדף הקודם) ושהיה כו' חד אחא דאבא דמת ונטלו: (ב) ד"ה כאלה וכו' תחלק הארץ לכשרים כצ"ל ותיבת מפני נמחק:

תורה אור

לאלו ולאלו נתחלקה הארץ כדי לקיים שני מקראות הללו הא כיצד היה מיוצאי מצרים נוטל חלקו עם יוצאי מצרים היה מבאי הארץ נוטל חלקו עם באי הארץ מכאן ומכאן נוטל חלקו מכאן ומכאן מרגלים יהושע וכלב נטלו חלקם מתלוננים ועדת קרח לא היה להם חלק בארץ הבנים נטלו בזכות אבי אביהן ובזכות אבי אמותיהן מאי משמע דהאי °לשמות (במדבר כו) מטות אבותם ביוצאי מצרים כתיב דלמא לשבטים קאמר לה דכתיב °ונתתי אותה (שמות ו) לכם מורשה אני ה' ירושה היא לכם מאבותיכם וליוצאי מצרים קאמר להו: סימן לרב צלפחד ויוסף איכפל מנשה יחשב: אמר ליה רב פפא לאביי בשלמא למ"ד ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ היינו דכתיב °לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעיט נחלתו (במדבר כו)

אלא

רבינו גרשום

כדי לקיים ב' מקראות והא כיצד היו מיוצאי מצרים שהוציא ממצרים י' בנים ומתו במדבר נוטל אביהן חלקו ממצרים ונוטל י' חלקים בשביל בניו שיצאו ממצרים אע"פ שמתו במדבר היה מבאי הארץ שנולדו לו י' בנים במדבר והכניסן לארץ אע"ג דלא יצאו ממצרים נוטל חלקו וי' חלקים של בניו שהן באי הארץ היה מיכן ומיכן שהוציא י' בנים ממצרים והכניסן לארץ ישראל דבאי הארץ היה נוטל חלקו מיכן ומיכן מיוצאי מצרים י"א חלקים מבאי הארץ י"א חלקים. ומרגלים שיצאו ממצרים ומתו במדבר יהושע וכלב נטלו חלקן של מרגלים כדאמרינן לקמן חיו מן האנשים ההם שחיו בחלקן והא דתניא כר' יאשיה הוא דאמר לעיל ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ והבנים של מתלוננים וכו' עדת קרח נטלו בזכות אביהן שיצאו ממצרים ובזכות אבי אמותם. ונתתי אותה לכם מורשה באותה פרשה כו' כתב בה ולא שמעו אל משה מקוצר רוח כתיב האי קרא: היינו דכתיב בין רב למעט דמשמע בין שהיה רב כשיצאו ממצרים שהיו לו י' בנים ומתו ה' אעפ"כ תנו לו י' חלקים לפי רובא שיצא ממצרים. למעט משיצא ממצרים היו לו ה' בנים ואחר כך נולדו לו ה' אחרים במדבר תנו לו כפי מיעוטו שיצא ממצרים.

רשב"ם

לאלו ולאלו. ליוצאי מצרים ולבאי הארץ וחזרה לית ליה להאי תנא ומתני' מתוקמא שפיר אליביה דבנות צלפחד לדידיה נמי נטלו ג' חלקים דהא אית ליה נמי ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ והיינו דאמרן לעיל תנן כמאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ ולא אמרינן מתניתין רבי יאשיה היא משום דמתוקמא נמי כר' שמעון בן אלעזר: היה מיוצאי מצרים (ולא מבאי הארץ) כו'. הכי פירושו אם היה מיוצאי מצרים ולא מבאי הארץ כגון ראובן שיצא ממצרים והוא בן כ' והוליד בנים במדבר ומת ראובן ובניו היו טפלים בכניסתן לארץ ואינן יכולין ליטול בשביל עצמן לפי שאינן בני עשרים נוטלין בניהן חלק אחד בשביל ראובן שהיה מיוצאי מצרים: היה מבאי הארץ. ולא מיוצאי מצרים כגון ראובן שהוליד בנים במצרים ומת במצרים והבנים היו טפלים ביציאתן וכשנכנסו לארץ היו בני עשרים נוטלין כל אחד חלקו עם באי הארץ א"נ כשיצא ראובן ממצרים לא היה בן עשרים והוליד בנים במדבר ומת ראובן והבנים נכנסו לארץ נוטלין חלקן בשביל שהן באי הארץ אם הם י' נוטלין י' חלקים: היה מכאן ומכאן. כגון ראובן שהיה בן כ' כשיצא ממצרים והוליד בנים במדבר ומת והבנים היו בני כ' בכניסתן לארץ נוטלין חלקן בשביל עצמן שהן באי הארץ ונוטלין נמי חלק אחד בשביל אביהן שהיה מיוצאי מצרים ויש מפרשים היה מכאן ומכאן באדם אחד מיירי שהיה מיוצאי מצרים ומבאי הארץ כגון שיצא ממצרים יתר מבן ששים ונכנס לארץ דאמרינן לקמן לא נגזרה גזירה ביתר מבן ששים דהוה ליה האי גברא עצמו מיוצאי מצרים ומבאי הארץ הלכך יטול שני חלקים ולאו מילתא היא דמשום באי הארץ לא יטול דכי כתיב לאלה תחלק הארץ אבני יוצאי מצרים הוא דכתיב שלא היה בהן איש מפקודי משה ואהרן הכהן ולא איוצאי מצרים עצמן קאי ומיהו יש ללמוד דנוטל שני חלקים מדתני בתוספתא וכן היה ר' שמעון אומר יהושע וכלב נטלו ג' חלקים בנחלה שהיו מיוצאי מצרים ומן העומדים בערבות מואב ושנטלו חלקם של מרגלים: מרגלים. אף על פי שהיה (א) לבניהן שבאו לארץ ליטול חלק אביהן שהיו מיוצאי מצרים אפילו הכי לא נטלו אלא יהושע וכלב נטלו חלקן כדכתיב חיו מן האנשים ההם לקמן בשמעתין שחיו בחלקן שאמרה תורה נתחייב רשע יבא צדיק ויזכה בחלקו דמקרא שמעינן שלא היה למרגלים ומתלוננים ועדת קרח חלק בארץ מדקאמרי בנות צלפחד אבינו מת במדבר (במדבר כז) והוא לא היה בתוך העדה אלו מרגלים הנועדים על ה' אלו מתלוננים עדת קרח כמשמעו למה יגרע שם אבינו מאחר דלא היה לא ממרגלים ולא ממתלוננים ועדת קרח מכלל דכל הנך לא נטלו בניהן חלק בארץ בזכות אבותיהן: מתלוננים ועדת קרח. לקמן מפרש מתלוננים שבעדת קרח דהיינו חמשים ומאתים איש ולא היה להם חלק בארץ שלא נטלו בניהן את חלקן אע"פ שהיו מתלוננים מיוצאי מצרים אלא כמאן דליתנהו דמו וזכו כל השבטים בחלקם כאילו נתחלקה ליוצאי מצרים בלא מתלוננים ונתרבה חלק כל אחד ואחד פורתא והאי תנא סבירא ליה ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ ואיכא למימר דמסקנא דמילתא דר' שמעון בן אלעזר היא דאמר לאלו ולאלו נתחלקה הארץ: והבנים. של מרגלים ומתלוננים שבאו לארץ ולא היו יכולין ליטול בשביל אביהן יטלו בזכות אבי אביהן אם היו מיוצאי מצרים אבל חלק אביהן שהיה ראוי להן ליטול בשביל אביהן עצמו שהיה מיוצאי מצרים אותו חלק ניתן ליהושע וכלב מן המרגלים ושל מתלוננים ניתן לכל השבטים: ובזכות אבי אמותיהן אם לא היה לאמותיהן אחין ולקמן מוקי להך סיפא אפילו למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה וכגון דלא היו בני עשרים כשנכנסו לארץ דלא נטלו בשביל עצמן אלא נטלו ע"י חזרה שהחזירו בני אבי אביהן ובני אבי אמותיהן נחלה שלקחו בניהן לזקניהן כדכתיב לשמות מטות אבותם וחזרו והורישו לבניהן ולבני המתלוננים עמהן דבני בנים הרי הן כבנים: ממאי. דהאי אבותם על יוצאי מצרים קאמר דילפינן מיניה ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ דלמא לשבטים קאמר י"ב בני יעקב להם נתחלקה הארץ ולא ליוצאי מצרים קאמר: וליוצאי מצרים קאמר להו. דודאי להם נאמר פסוק זה: נראה בגיני דה"ג בשלמא למ"ד ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ היינו דכתיב לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעיט נחלתו אלא

תוספות

ועוד הקשה דמאי פריך לקמן אלא למאן דאמר לבאי הארץ אמאי נוטלו בני יוסף (לכן) [ולפי] פר"ת כך שפיר טוחו למאן דאמר לבאי הארץ כמו למאן דאמר ליוצאי מצרים דמ"מ לא נטלו אלא כפי מה שהיו האבות שיצאו ממצרים כיון שכל אבות ישראל חולקין בשוה אבל אם אין חולקין בשוה אלא אחין אתי שפיר הא דפריך ואע"פ שהיו אבות בני יוסף מועטין הרי החזירו להן בניהן לפי מה שנתרבו וצריך לומר לפר"ת שאין מחזירין אלא לאותן אבות שבאותו שבט ולא לכל ישראל והכי משמע לשמות מטות אבותם ינחלו דוקא לאבות שבאותו מטה ורבינו תם דחק לתרץ בענין אחר ודוחק: **מכאן** ומכאן נוטל חלקו מכאן ומכאן. באדם א' איירי שנוטל ב' חלקים בשביל עצמו שהיה מיוצאי מצרים ומבאי הארץ כדמוכח בתוספתא שהביא בקונטרס עצמו דקתני ר"ש אומר אף נתחלקה ליוצאי מצרים כיצד היה מיוצאי מצרים ולא מערבות מואב מבאי הארץ ולא מיוצאי מצרים נוטל חלק מכאן ומכאן וכו' וכן היה ר' שמעון אומר יהושע וכלב נטלו שלשה חלקים בארץ שהיו מיוצאי מצרים ומן העומדים בערבות מואב ונטלו חלקם של מרגלים ותימה דא"כ יהושע וכלב מחמת ביאת הארץ נמנו בערבות מואב דהא כתיב לאלה תחלק הארץ ואם כן בערבות (ג) נמנו יתרים מבני ס' דהא יהושע היה בן מאה ועשר ולא פרנס את ישראל אלא כ"ח שנה וכן כלב היה נמי בן שמונים כדכתיב (יהושע יד) בן ארבעים שנה אנכי בשלוח משה עבד ה' וגו' ולא גמרינן מערכין כדגמרינן לקמן (ד) דלא נגזרה על בן ס' מערכין אע"ג דכתיב במנין של ישראל מבן עשרים ומעלה לא גמרינן מעלה מערכין ומדנמנו בערבות מואב יתרים מבני ס' נמנו כמו כן במדבר סיני וא"כ היכי כתיב במנין של ערבות מואב ובאלה לא היה איש מפקודי משה וגו' ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון וכיון דנמנו יתרים מבני ס' הלא נשאר יאיר בן מנשה ומכיר בן מנשה שנולדו בימי יעקב ולא מתו עד שנכנסו לארץ כדאמרינן לקמן דלא נגזרה גזרה על פחות מבן עשרים ויתרים מששים ונראה לרשב"א דהכי קאמר קרא ובאלה לא היה איש מפקודי משה ואהרן שהיו ראוין שתגזר עליהם גזירה כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון דלא היו בני ס' במנין ראשון:

בשלמא למ"ד ליוצאי מצרים היינו דכתיב לרב תרבה נחלתו. כלומר לרב ביציאת מצרים תרבה אע"פ שהוא מועט בכניסתו לארץ ולמעט ביציאת מצרים תמעיט אע"פ שהוא עתה רב בכניסת הארץ דהכי דריש בסיפרי כמו שהביא בקונטרס דתניא בהדיא לרב תרבה הרי שיצאו עמו י' בנים ממצרים ובכניסתן לא נמצאו אלא חמשה קורא אני עליהן לרב תרבה פירוש שנוטלין חמשה שנשארו עשר חלקים הרי נתרבה נחלתן ומיהו סיפא לא דמיא להא דקתני שיצאו עמו חמשה בנים ממצרים ובכניסתן נמצאו עשרה קורא אני עליו למעט תמעיט דהשתא נחלת אותן חמשה לא נתמעטה במה שנמצאו עשר דמ"מ נוטלין ה' חלקים וחמשה

בס"י ליתא

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה מרגלים אע"פ שהיה ראוי לבניהן וכו' האנשים ההם ואמרי' לקמן: (ב) תוס' ד"ה מכאן וכו' וא"כ בערבות מואב נמנו: (ג) בא"ד כדגמרינן לקמן בסוף דף קכא דלא נגזרה גזירה על יתרים מבני ס' מערכין:

[גיטין כב: וש"נ]: גליון: ג) נ"ל דכספים:

תורה אור

יהושע י"ז

שם

אלא למאן דאמר לבאי הארץ מאי לרב תרבו נחלתו קשיא ואמר ליה רב פפא לאביי בשלמא למאן דאמר ליוצאי מצרים היינו דקא צווחן בנות צלפחד אלא למ"ד לבאי הארץ אמאי צווחן הא ליתיה דלשקול אלא לחזרה וליטול בנכסי חפר בשלמא למאן דאמר ליוצאי מצרים היינו דקא צווחן בני יוסף דכתיב °וידברו בני יוסף אלא למאן דאמר לבאי הארץ מאי קא צווחי כולהו שקול משום טפלים דהוו נפישי להו אמר אביי שמע מינה לא הוה חד דלא שקיל דאי סלקא דעתך הוה חד דלא שקיל איבעי ליה למצווח וכי תימא דצווח ואהני כתביה קרא דצווח ולא אהני לא כתביה קרא הא בני יוסף דצווחי ולא אהני וכתבינהו קרא התם א) עצה טובה קא משמע לן דאיבעי ליה לאיניש לאיזדהורי מעינא בישא והיינו דקאמר להו יהושע דכתיב °ויאמר אליהם יהושע אם עם רב אתה עלה לך היערה אמר להו לכו והחבאו עצמכם ביערים שלא תשלוט בכם עין רע אמרו

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אלא וכו' בין רב למעט וכו' זה כזה. נ"ב ע"ל בריש דף קכב: (ב) ד"ה דצווח וכו' לכרות היער ולגור שם ועיין:

אלא למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה מאי לרב תרבה נחלתו וגו' קשיא. ולא גרסינן מאי בין (א) לרב למעט דמההוא לא מצי לאקשויי מידי דהא איצטריך למדרש מיניה דא"י לשבטים איתפלג שלקחו כל השבטים זה כזה ע"פ הגורל שבט המועט כמרובה דהכי משמע על פי הגורל תחלק נחלתו בין שהוא רב בין שהוא מעט אותו השבט מה שיזכהו הגורל יקח לקמן בפירקין (דף קכב.) ועוד דרשינן מיניה דבכספים נתחלקה הארץ אבל מלרב תרבה נחלתו מקשה דמשמע למי שהיה רב ביציאת מצרים כדכתיב בתריה לשמות מטות אבותם ינחלו אע"פ שעכשיו נתמעט בכניסתן לארץ תרבה נחלתו ולאותו שהיה מעט ביציאת מצרים תמעיט גם עתה נחלתו אע"פ שנתרבה והכי קתני לה בספרי בהדיא לרב תרבה נחלתו וגו' הרי שיצאו עמו י' בנים ממצרים ובכניסתן לא נמצאו אלא ה' קורא אני עליו לרב תרבה נחלתו הרי שיצאו עמו ה' בנים ממצרים ובכניסתן נמצאו עשרה קורא אני עליו ולמעט תמעיט נחלתו דסלקא דעתך אמינא ייזול בתר השתא קא משמע לן: קשיא. לדידן קשיא דלא ידעינן לתרוצי קרא אליבא דההוא תנא דהא ליכא למימר לרב תרבה אותו שהוא רב עכשיו תרבה נחלתו ולמעט שהוא מועט עכשיו תמעיט נחלתו דסברא הוא כדכתיב לעיל לאלה תחלק הארץ ולא צריך קרא וגם אין לשון תרבה ותמעיט משמע אלא כשזה נוטל הרבה וזה מעט שחלק איש זה מרובה וחלק חבירו מועט אבל כשכל החלקים שוים אין זה תרבה ותמעיט אלא הכי הו"ל למימר חלק כחלק ינחלו ובחזרה נמי ליכא לאוקומיה דמלשמות מטות אבותם שמעינן לה שפיר אליביה דהאי תנא ועוד תרבה ותמעיט משמע נטילה ראשונה שנוטל כל אחד חלקו קודם שיחזירו לאבותיהם כדכתיב בסיפיה דקרא איש לפי פקודיו יותן נחלתו: היינו דקא צווחן בנות צלפחד. למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו שזכה בארץ ישראל כי אין לו בן שאילו היה לו בן היה נוטל הבן חלקו של אבינו שהיה מיוצאי מצרים ועתה בשביל שאין לו בן למה לא נירש את חלקו: לא הוה. לצלפחד נחלה בארץ ישראל דלישקול לא הוא ולא יוצאי יריכו בזכותו שהרי לבאי הארץ ניתנה ואפילו אם היה לו בן לא היה נוטל כלום בשביל אביו ואפילו בשביל עצמו אם הוא פחות מכ' ומאי האי דקא צווחן בשביל שאין לו בן: אלא לחזרה וליטול בנכסי חפר. דמאן דאית ליה לבאי הארץ אית ליה חזרה שמחזירין לאבותיהן כל מה שנטלו וחוזרין ויורשין מאבותיהן כמשפט והכי אמרי למה יגרע שם אבינו לצלפחד מתוך משפחתו שהיה לו לזכות עם אחיו בנכסי חפר זקננו אילו היה לו בן כשיטלו בני חפר שהם אחי אבינו נחלה בא"י יחזירו אותה לחפר אביהן ויוריש אותה לכל בניו ויטול אבינו שהוא בכור ב' חלקים או הוא או בנו שקם תחתיו כדכתיב ואם אין לו עיין עליו והשתא שאין בן למה לא נקום תחת אבינו לירש נחלתו הבאה לו מחפר אביו ע"י חזרה שהחזירוה בניו או בני בניו שהיו מבאי הארץ שהרי בת הבן יורשת עם האחין ולקמן נמי אמרינן דרשניות היו והיו יודעות שבת הבן תירש עם האחין שלמדו מפרשת יבמין כדלקמן (דף קיט:): היינו דקא צווחי בני יוסף. שהיו עכשיו מרובין וגברו יותר משאר שבטים והן לא נטלו אלא לחשבון של יוצאי מצרים והיתה נחלת כל אחד מועטת מחלק כל איש ואיש מישראל: כולהו שקול. בשוה ומיהו לקמן אמרינן דארץ ישראל לשבטים איתפלג ובדין צווחו בני יוסף שלא נטלו אלא כאחד מן השבטים אף על פי שאין גדול בכל השבטים כשבט שלהן אלא משום דמבעיא ליה לקמן לא בעי לתרוצי הכי: משום טפלים. יתומים שלא היו בני עשרים בכניסתם לארץ וגם לא היה להם אב הנכנס לארץ שינחילם חלקו כשימות וגם לא היה להם שום מוריש שיצא ממצרים שיירשו ממנו על ידי חזרה: שמע מינה. מצווחת בני יוסף ובנות צלפחד דלא הוה חד בכל השבטים דלא שקיל או הוא או אביו ואף על גב דהוה מצי מתרמי דאליבא דמאן דאמר ליוצאי מצרים כל אותן שיצאו פחות מבן עשרים בלא אב לא נטלו חלק בארץ שהרי לא הן ולא אביהן היו מיוצאי מצרים דטפלין שיצאו לא נתחלקה להם ואפילו הכי לא איתרמי שלא יצא יתום ממצרים פחות מבן עשרים ואם יצא אם כן מת אחד מקרוביו במדבר שהיו מיוצאי מצרים להורישו חלקו דומיא דבנות צלפחד שלא היו ראוין ליטול חלק בארץ כדתניא בסיפרי איש לפי פקודיו להוציא את הנשים דדמו לטפלים ואפילו הכי ירשו חלק אביהן ולמאן דאמר לבאי הארץ נמי כל הנכנסין לארץ פחות מבן עשרים לא נטלו חלק בארץ אלא על ידי חזרה וכגון שהיו מורישיו מיוצאי מצרים ואם לאו לא יטול ואפילו הכי לא הוה חד דלא שקיל דלא איתרמי מילתא דכל אותן שנכנסו לארץ בני עשרים נטלו חלקם והטפלים יתומין הפחותים מבן עשרים נטלו כולן על ידי חזרה כבנות צלפחד ואותן שהיה להם אב ואם ולא היו יכולין ליטול בחזרה לא מאבי אביהן ולא מאבי אמותיהן שהרי אביו ואמו קודמין הרי אביהן נוטל חלק בארץ משום באי הארץ וכמאן דשקיל איהו דמי ואין לו לצעוק: איבעי ליה למצווח. כבנות צלפחד ובני יוסף וגם הנביא היה לו לכתוב כדכתיב בבנות צלפחד ובני יוסף: דצווח ואהני. כגון בנות צלפחד: דצווח ולא אהני. שלא *יכול לגזול שאר שבטים וליתן להם ומה שהשיבם עלה לך היערה וגו' לדרשה איצטריך כדלקמן ולא כפשטיה שנתן להם יערות להרחיב נחלתן שאם מנחלת שבט אחר הן אין הרשות בידו ואם של מטה בני יוסף היו הרשות בידם לכרות היער (ב) ולגור שם ועדיין לא נתנה להם יהושע כלום: ומשני התם עצה טובה קא משמע לן. בשביל שלמדין אנו ממה שהשיב להם יהושע דמיבעי ליה לאינים להטמין עצמו לאזדהורי מעינא בישא להכי כתביה קרא לצווחת בני יוסף: ויאמר להם יהושע. להוסיף נחלה אי אפשר אך עצה טובה אני נותן לכם שאם עם רב אתה עלה לך היערה וגו' ובראת כרות היער ותבנה לך שם בית מושב כדכתיב וברא אותהן בחרבותם (יחזקאל כג): אמרו

[מסו' שלא היה]

וחמשה שנולדו חולקים בחלק אביהן עם החמשה הראשונים ונראה לרשב"א דרישא וסיפא מיירי כגון שמתו אותם שיצאו ממצרים בלא זרע ולא נכנסו לארץ דודאי מתו במדבר כל אותן שהיו בני עשרים כשיצאו ממצרים ומיירי רישא שמתו העשרה שיצאו עמו וחמשה בנים נולדו במדבר ובסיפא מתו חמשה שיצאו עמו ונולדו במדבר י' והשתא הוי סיפא דומיא דרישא ואתי נמי שפיר דנקט שיצאו עמו דמה לך ליציאת האב אלא משום דבעי למימר שאותן מתו ונולדו אחרים במדבר ולריב"א קשה על פירוש הקונטרס דהא מלרב תרבה משמע שפיר טפי למי שהוא רב עתה תרבה ואי משום דהא כבר כתיב לאלה תחלק הארץ אם כן למי שהיה רב ביציאת מצרים מלשמות מטות אבותם נפקא ונראה לו דגרס היינו דכתיב בין רב למעט כמו שכתוב בספרים וה"פ בשלמא למ"ד ליוצאי מצרים דאם הוו שני אחין מיוצאי מצרים והוי להו עשרה בנים מבאי הארץ ושני אחין אין להן כי אם שני בנים מבאי הארץ הרי אותן עשרה לא נטלו אע"פ שהן מרובין כי אם כמו שני בנים שהן מועטין היינו בין רב למעט אע"ג דלקמן דריש מהאי קרא דלשבטים איתפלג השתא לא אסיק אדעתיה ההיא דרשא תדע דהא פריך בסמוך למ"ד לבאי הארץ מאי קא צווחו בני יוסף ואי לשבטים איתפלג שפיר צווחו לכולי עלמא אלא ודאי לא אסיק אדעתא [ההיא דרשא ב) (והיא דרשא ג) (דספרי) הוי לפי המסקנא) : ולמאן

אלא למאן דאמר לבאי הארץ. נתחלקה הארץ מאי בין רב למעט האי כל באי הארץ נוטל חלקו ולא יותר קשיא. ויש ספרים שכתוב בהן היינו דכתיב לרב תרבה נחלתו ומפרש נמי כדמפרש בין רב למעט: היינו דקא צווחן בנות צלפחד. משום דאבוהן מיוצאי מצרים היה ומבקשות לירש חלקו: אלא למ"ד לבאי הארץ. נתחלקה הארץ לא הוה להן למשקל מידי דהא מת במדבר: אלא לחזרה וליטול בנכסי חפר. צווחן כלומר דאפילו למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה משום הכי צווחן משום חזרה ליטול בנכסי חפר אביו של צלפחד שהיו לו בנים לחפר שנולדו במדבר ובאו לארץ ונטלו חלקם ואחר כך היה להם להחזיר אצל חפר אביהן ולחזור ולחלק בשוה עם בנות צלפחד שהן תחת אביהן ואמטו להכי צווחן: היינו דקא צווחן בני יוסף. דאבוהן מיוצאי מצרים נינהו וצווחן על חלק אבוהון: הא כולהו שקלי. כל אחד חלקו: ומשני לעולם לבאי הארץ הוי ומשום טפלים דאיתא בהו טפי משאר שבטים דכתיב בן פורת יוסף שהן פרין ורבין טפי וצווחן דלא שקלי לצורך טפלים ודחיקי להו דוכתייהו: אמר אביי. איכא למשמע מהא הלכה בין למאן דאמר ליוצאי מצרים כו' לא הוה חד דלא שקיל. אפי' טפלים דאליבא דת"ק דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה ומוציא את הטפלים (אפי' הכי לא) [דלא] שקלי בזכות עצמן אפי' הכי שקלי בשביל אביהן שיצאו ממצרים ושקלו נחלת אביהן בארץ. ולאידך תנא נמי דאמר לבאי הארץ נתחלקה הארץ ומוציא את הטפלים אפי' הכי שקלו טפלים משום דחזרה נחלה אצל אביהן לירת מכח אביהם עם שאר אחיהם בשוה. ואי ס"ד דלא שקלי הוה להו למיצווח כדצווחי בני יוסף על הטפלים שלהן. וכי תימא ודאי צווחו אלא הני דצווחי ואהני דיהבו להו נחלה על שצווחו כת'ביה קרא אבל צווחו ולא אהנו צווחתם לא כתב. והא בני יוסף דצווחו ולא אהני להו אפי' הכי כתביה קרא. ומשני לעולם דצווחו ולא אהנו ומשום הכי לא כתבינהו קרא. ודקא קשיא לך הא בני יוסף דצווחו ולא אהני ואפי' הכי כתבינהו התם לאו משום האי טעמא הוא

אמרו ליה א) אנן מזרעא דיוסף דלא שלטא ביה עינא בישא דכתיב °בן פורת יוסף בן (בראשית מט) פורת עלי עין ואמר רבי אבהו אל תקרי עלי עין אלא עולי עין ר' יוסי ברבי חנינא אמר מהכא °וידגו לרוב בקרב הארץ (שם מח) מה דגים שבים מים מכסים עליהם ואין העין שולטת בהם אף זרעו של יוסף אין העין שולטת בהם: מרגלים יהושע וכלב נטלו חלקם: מנהני מילי אמר עולא דאמר קרא °ויהושע בן נון (במדבר יד) וכלב בן יפנה חיו מן האנשים ההם מאי חיו אילימא חיו ממש והא כתיב קרא אחרינא °ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפונה (שם כו) ויהושע בן נון אלא מאי חיו שחיו בחלקם: מתלוננין ועדת קרח לא היה להן חלק בארץ: והתניא מרגלים מתלוננים ועדת קרח יהושע וכלב נטלו חלקם לא קשיא מר מקיש מתלוננים למרגלים מר לא מקיש מתלוננים למרגלים דתניא °אבינו מת במדבר זה צלפחד (שם כז) והוא לא היה בתוך העדה זה עדת מרגלים הנועדים על ה' אלו מתלוננים בעדת קרח כמשמעו מר מקיש מתלוננים למרגלים ומר לא ב) מקיש מתלוננים למרגלים וא"ל רב פפא לאביי ולמאן דמקיש מתלוננים למרגלים איכפול יהושע וכלב וירתו לכולה א"י א"ל מתלוננים שבעדת קרח קאמרינן וא"ל רב פפא לאביי בשלמא למ"ד ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ היינו דכתיב °ויפלו חבלי מנשה עשרה (יהושע יז) שיתא דשיתא בתי אבות וארבעה דידהו הא עשרה אלא למ"ד לבאי הארץ תמניא הוא דהוו שיתא דשיתא בתי אבות ותרי דידהו הא תמניא וליטעמיך ולמ"ד ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ ט' הוו אלא מאי אית לך למימר חד אחא דאבא הוה להו ה"נ תרי אחי דאבא הוה להו דתניא °נתן תתן להם זו נחלת אביהן בתוך (במדבר כז) אחי אביהן זו נחלת אבי אביהן והעברת את נחלת אביהן להן זו חלק בכורה רבי אליעזר בן יעקב אומר אף חלק אחי אביהם נטלו שנאמר נתן תתן ולמ"ד תרי אחי דאבא הוה להו ההוא מאחוזת נחלה נפקא וא"ל רב פפא לאביי קרא מאי קא חשיב אי טפלים קא חשיב טובא הוו אי בתי אבות קחשיב שיתא הוו לעולם

אמרו לו [אף] מזרעא דיוסף כו'. והיינו דכתיב ויאמרו בני יוסף לא ימצא לנו ההר כלומר אין אנו חוששין לאותו הר היינו יער כדכתיב ההר יהיה לך כי יער הוא: עולי עין. הן עולין על העין ושולטין עליו ואין העין עולה עליהן: והכתיב קרא אחרינא. ותרי קראי למה לי: נראה בעיני דהכי גרס לא קשיא מר מקיש מתלוננים למרגלים ומר לא מקיש מתלוננים למרגלים דתניא כו' ולקמן מפרש לה: זה צלפחד. מילתא דפשיטא היא דהא כתיב לעיל בנות צלפחד אלא אגב גררא דהנך קאמר לה ונראה בעיני שחסר מן הספרים דהכי קתני רישא דהך ברייתא בסיפרי אבינו מת במדבר ר' עקיבא אומר נאמר כאן במדבר ונאמר להלן מדבר מה מדבר האמור כאן צלפחד אף מדבר האמור להלן צלפחד דמינה שמעינן דהיינו מקושש והוא לא היה בתוך העדה כו' כי הכא: זו עדת מרגלים. דכתיב בהו עד מתי לעדה הרעה הזאת אשר המה מלינים עלי (במדבר יד) את השאר: אלו מתלוננים. כדמפ' מתלוננים שבעדת קרח דכתיב בהו לכן אתה וכל עדתך הנועדים על ה' והאי דקאמר עדת קרח כמשמעו מסקנא דמילתיה היא: מר מקיש. הואיל ונכתבו בפסוק אחד וכי היכי דירשו המרגלים ירשו נמי המתלוננים: ומר לא מקיש. לא חשיב ליה היקש כיון דלא כתיב ביה וי"ו בתוך העדה והנועדים: לכולה ארעא דישראל. לאו דוקא כולה אלא רובה כדכתיב וילונו העם על משה לאמר מה נשתה דבשלמא למ"ד דלא מקיש הרי כל שבט ושבט נחלו חלק קרוביהם מתלוננים שבשבטים אלא למאן דמקיש נגרעה כל נחלת שבט ושבט טובא ואנן קיימא לן ומקראי איכא למילף דאפילו חלק אחד מאלף לא נטלו: היינו דכתיב. ביהושע אחר שנטלו בנות צלפחד ויפלו חבלי מנשה עשרה דהיינו שיתא דשיתא בתי אבות הכתובים למעלה וד' דידהו הרי עשרה דכתיב לעיל ויהי לבני מנשה הנותרים למשפחות לבני אביעזר ולבני חלק ולבני אשריאל ולבני שכם ולבני חפר ולבני שמידע אלה בני מנשה בן יוסף הזכרים למשפחותם ולצלפחד בן חפר וגו' ויתן להן יהושע נחלה על פי ה' בתוך אחי אביהן ויפלו חבלי מנשה עשרה בין נטילת ששה בתי אבות וארבעה דבנות צלפחד חלק צלפחד שהיה מיוצאי מצרים ושני חלקים מנכסי חפר וחד אחא דאבא שהיה מיוצאי מצרים ונטלו חלק הראוי לצלפחד בנחלת אחיו כדלקמן ולקמן פריך קרא מאי קחשיב כו': ותרי דידהו. שני חלקים בנכסי חפר בתורת חזרה שנטלו בני חפר איש איש חלקו בארץ אותן שהיו באי הארץ או הם או (א) בני חפר כדכתיב לאלה תחלק הארץ וגו' והחזירו כולן נחלתן למורים שלהן דהיינו חפר שהיה מיוצאי מצרים דאיכן אלא שלוחיו כדכתיב לשמות מטות אבותם ינחלו ונמצא כאילו זכה והוחזק חפר בכל חלקים הללו וכשמת חפר ירשו ממנו כל בניו בנות צלפחד ירשו שני חלקים לפי שהוא בכור וכל אחיו איש איש חלק אחד הרי לבנות צלפחד שני חלקים של אביו בנכסי חפר וגם כשמתו שנים מאחי צלפחד כדלקמן ירשו אחי צלפחד אותן שבחיים וגם בנות צלפחד במקום אביהן ירשו אותן אחין המתים וזכו בחלק שהיה להם ליטול בנכסי חפר כשהחזירו לו בניו שבאו לארץ והוא חזר והורים להם כדפרישית אבל חלק צלפחד עצמו לא נטלו שהרי לא ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ וחזרה לא שייך ביה שהרי לא היו לו בנים הנכנסין לארץ שיחזירו לו נחלה: תשעה הוו. שיתא דשיתא בתי אבות ותלתא דידהו השניין במשנתינו: ה"נ תרי אחי דאבא כו'. והנהו תרי אחי מתו אחרי מות חפר אביהן וזכו קודם מיתתן בנכסי חפר שהחזירו לו בניו שבאו לארץ כדפרישית לעיל כגון שהיו לחפר ח' בנים השנים מתו במדבר וגם צלפחד עמהם והחמשה באו לארץ ונטלו ה' חלקים החזירום לחפר אביהם מת חפר ירשוהו שמונה בניו צלפחד נטל שני חלקים כי הוא הבכור וז' אחין נטלו ז' חלקים מת צלפחד נטלו בנותיו שני חלקים שלו שירש מנכסי חפר מתו שני אחיו בלא בנים באו חמשה האחין ובנות צלפחד במקום צלפחד אביהם וירשום נמצאו בנות צלפחד נוטלות ארבעה חלקים ב' חלקים גדולים בנכסי חפר וב' חלקים קטנים בנכסי שני אחי אביהן ומיהו המקשה לא הוה סבירא ליה תרי אחי אלא חד אחא דאבא כדאשכחן בברייתא: נתן תתן. קראי יתירי דריש דמצי למכתב ינחלו בנות צלפחד ותו לא: זו נחלת אביהן. שהיה מיוצאי מצרים וקסבר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ: בתוך אחי אביהן זו נחלת חפר. אבי אביהן שנטל בה צלפחד חלק כאחד מאחיו: והעברת זו חלק בכורה. כדכתיב והעברת כל פטר רחם (שמות יג) שנטל צלפחד בנכסי חפר הלק אחד יותר על אחיו בשביל שהיה בכור ומיהו סבירא ליה נמי להאי תנא כר' אליעזר דחד אחא דאבא הוה להו ונפקא ליה מייתור דאחוזת נחלה כדאמרינן לקמן דאי לית ליה לא משכחת לה חבלי מנשה עשרה אבל מנתון תתן איננו רוצה לדרוש מכפל המקרא כרבי אליעזר דס"ל דברה תורה כלשון בני אדם וכה"ג הויא פלוגתא דתנאי בקידושין (דף יז:) גבי הענק תעניק לו ובכמה מקומות בגמ': מאחוזת נחלה. דמצי למיכתב נתן תתן להם נחלה בתוך אחי אביהן: קרא. דכתיב חבלי מנשה עשרה מאי קחשיב: טובא הוו. כל אחין שבמטה מנשה שנטלו חלק אביהן היה לו לחשוב כדקחשיב חלקי בנות צלפחד: שיתא הוו. דהא בנות צלפחד על שם משפחת החפרי נקראין ככל בני חפר וכיון דקחשיב בית אב של חפר למה לי למיתני חלקי בנות צלפחד:

ולמאן דאמר לבאי הארץ תרי אחי דאבא הוו להו. משמע טובא סוגיא דלמאן דאמר לבאי הארץ שלא נטלו כלום מחמת צלפחד עצמו אלא מחמת חפר אבי אביהן ותימה אם כן מאי קאמר והוא לא היה בתוך העדה הנועדים וגו' מאי נפקא מינה שלא היה בעדתם אפילו היה היו נוטלין על ידי חזרה דהא אמרינן לעיל בני מרגלים ובני מתלוננים נחלו בזכות אבי אביהן ובזכות אבי אמותיהן ואין לפרש (ב) דכ"מ לענין חלק בכורה דהא כי היכי דשקלי חלק פשיטות אע"ג דבא להן מכח אביהן ה"נ יטלו חלק בכורה ועוד קשה לרשב"א למ"ד לבאי הארץ היכי קאמר לעיל מרגלים יהושע וכלב נטלו חלקם והלא לא היה להם חלק בארץ כלל לכל אותן שלא באו בארץ וכ"ת נטלו מה שהגיע להן על ידי חזרה מבניהם שבאו לארץ הא ליתא דאמרינן לקמן דבניהן שהיו בני עשרים נטלו בזכות עצמן ורשב"ם פי' דלמ"ד דלבאי הארץ לא נטלו מידי יהושע וכלב מחלק מרגלים ומפרש חיו מן האנשים ממש חיו כפשטיה:

ולמאן דאמר תרי אחי דאבא הוו להו ההוא מאחוזת נחלה נפקא. קשיא לריב"ם אפילו למאן דאמר חד אחא דאבא הוה להו נמי מאחוזת נחלה נפקא לרבנן דלא דרשי נתון תתן ולר"א דדריש נתון תתן לא צריך לאחוזת נחלה אפילו למאן דאמר תרי אחי דאבא הוו דהא למאן דאמר לבאי הארץ הוא דאית ליה דתרי אחי דאבא הוו והוא לא דריש נתון תתן להם נחלה לחלק אביהם דלדידיה לא היה שום חלק ולדרוש מיניה חד אחא ואידך מנתון תתן כדדריש ראב"י: וכזכות

רבינו גרשום: דמצית למימר דלא הוה דלא שקיל דודאי הוה ולגבי בני יוסף משום הכי כתבינהו דעצה טובה קמ"ל וכו' אבל אי לאו הכי לא כתבינהו: שחיו בחלקיהן. שירשו חלקןהמניין: מאןדמקשי מתלוננים למרגלים בחד קרא סבירא ליה דהוה להו חלק בארץ דכי היכי דלגבי מרגלים יהושע וכלב נטלו חלקםכדאמרי' הכי נמי נטלו חלק [של] מתלוננים. מאן דלא מקיש מתלוננים למרגלים סבירא ליה דלא הוה להן חלק בארץ כלל. דתניא אבינו מת במדבר והוא לא היה בתוךכל הני וכל הני מברייתא מקיש מתלוננים למרגלים. משום הכי יהושע וכלב נטלו חלקם כדגמרינן הכא. ותנא קמא לא מקיש: איכפול יהושע וכלב. לאורתה לכל ארץ ישראל דהא כל ישראל שמתו במדבר מתלוננים הוו: אותן מתלוננים שבעדת קרח. אותן מאתים וחמשים איש קאמרי' דיהושע וכלב נטלו חלקם ולא מאחריני: היינו דכתיב ויפלו חבלי מנשה עשרה שיתא דשיתא בתי אבות וארבעה דידהו הא עשרה הכי פירושא שיתא דשיתא בתי אבות לבני אביעזר לבני חלק לבני אפרים לבני שכם לבני חפר ולבני שמידע הא שיתא דכל הני מיוצאי מצרים הוו וארבעה דידהו של בנות צלפחד שהוא היה מיוצאי מצרים ותנן במתני' בנות צלפחד נטלו ג' חלקים חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים וחלקו עם אחיו בנכסי חפר ונטלו ב' חלקים לפי שצלפחד היה בכור. תשעה. אותו חלק עשירי מקשינן לקמן ומתרץ חד אחא דאבא היה להו ומית ונטלו חלק אחד מירושתו שהיה האח מיוצאי מצרים הרי חבלי מנשה י' חלקים: אלא למאן דאמר לבאי הארץ. נתחלקה תמניא הוו שיתא דשיתא בתי אבות שהיתה הוזרת נחלה ותרתי דידהו פי שנים של בכור שנטלו בנכסי חפר בחזרת נחלה הרי תמניא וחלק צלפחד עצמו לא נטלו לפי שמת במדבר ולא היה מבאי הארץ: אמר ליה ולטעמיך למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה ט' הוו. שיתא דשיתא בתי אבות ותלת דידהו דמתני' הרי ט': אלא מאי אית לך למימר. דליהוו עשרה חד אחא הוה ליה לצלפחד דמית בלא בנים ונטלו חלקו הרי י'. תריץ לה נמי למאן דאמר לבאי הארץ תרתי אחי הוו ליה לצלפחד ומתו ונטלו בנותיו חלקן הרי י': זו נחלת אביהן. ממש: בתוך אחי אביהן. ירשו בנכסי חפר אבי אביהן: והעברת זו חלק בכור שהעבירו מחלק אחי אביהן ונתנו להן: דכתיב נתון תתן. יתירא הוא ומיניה דייק אחי אביהן: ולמאן דאמר תרי אחי דאבא. מפיק ליה מתתן ונחלה דיתורי דלא צריך למכתב: קרא. דכתיב ויפלו חבלי מנשה עשרה אי בתי אבות גופייהו קא חשיב שיתא הוו ותו לא

ואמאי קא חשיב בנות צלפחד למיתני עשרה ואי טפלים שיצאו מהם קא חשיב משום הכי חשיב בנות צלפחד מאי טעמא אמר חבלי מנשה עשרה הא הוו כמה אלפים. אמר ליה לעולם

מסורת הש"ס

א) ברכות כ. נה: ב"מ פד. סוטה לו: ב) [עי' פרש"י דסוכה לא. ד"ה לא מקשינן ובתוספות ד"ה ורבי יהודה]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ותרי וכו' או הם או בני בני חפר: (ב) תוס' ד"ה ולמ"ד לבאי וכו' ואין לפרש דלענין חלק בכורה קאמרי הכי דהא כי היכי:

תורה אור

לעולם בתי אבות קא חשיב והא קא משמע לן דבנות צלפחד נטלו חלק בכורה אלמא א"י מוחזקת היא אמר מר והבנים נטלו בזכות אבי אביהם ובזכות אבי אמותיהן והתניא בזכות עצמן לא קשיא הא כמאן דאמר ליוצאי מצרים הא כמאן דאמר לבאי הארץ ואיבעית אימא הא והא לבאי הארץ ולא קשיא הא דהוה בן עשרים הא דלא הוה בן עשרים: ושהיה בכור נוטל שני חלקים: ואמאי ראוי הוא א) ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק אמר רב יהודה אמר שמואל ביתדות אהלים מתיב רבה רבי יהודה אומר בנות צלפחד נטלו ד' חלקים שנאמר °ויפלו חבלי מנשה עשרה (יהושע יז) אלא אמר רבה ארץ ישראל מוחזקת היא מיתיבי אמר רבי חידקא שמעון השקמוני היה לי חבר מתלמידי רבי עקיבא וכך היה רבי שמעון השקמוני אומר יודע היה משה רבינו שבנות צלפחד יורשות הן אבל לא היה יודע אם נוטלות חלק בכורה אם לאו ב) וראויה היתה פרשת נחלות ליכתב על ידי משה אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן ג) ויודע היה משה רבינו שהמקושש במיתה שנאמר °מחלליה מות יומת (שמות לא) אבל לא היה יודע באי זו מיתה הוא ימות ד) וראויה היתה פרשת מקושש שתכתב ע"י משה אלא שנתחייב מקושש ונכתבה על ידו ללמדך שמגלגלים

לעולם בתי אבות קא חשיב. ולא טפלים חוץ מבנות צלפחד דקחשיב ד' חלקים שלהן ואשמועינן דדרשינן האי קרא דנתן תתן דמיניה נפקא לן ד' חלקים על ידי שאנו דורשין והעברת זו חלק בכורה אלמא אשמועינן דא"י מוחזקת היא להן מיציאת מצרים ואף על פי שעדיין לא נכנסו בה: הא. דקתני בזכות אבי אביהן אבל לא בזכות עצמן: כמאן דאמר ליוצאי מצרים. נתחלקה הארץ ולא לבאי הארץ: הא. דקתני בזכות עצמן כמ"ד לבאי הארץ וכגון דהוו בני כ' כשנכנסו לארץ: הא והא לבאי הארץ. דאע"ג דרישא דהאי ברייתא דלעיל ליכא לאוקומה אלא למאן דאמר ליוצאי מצרים דקתני מרגלים יהושע וכלב נטלו חלקם איכא למימר מסקנא דר' שמעון בן אלעזר היא דאית ליה ליוצאי מצרים ולבאי הארץ: הא. דקתני בזכות עצמן דהוו בני עשרים כשבאו לארץ: הא. דקתני בזכות אבי אביהן: דלא הוו בני עשרים. כשבאו לארץ ובבני בני המתלוננים קמיירי שמתו להן אביהן שהיו בני המתלוננים ממש במדבר והם נשארו טפלים ולא נטלו לעצמן שעדיין לא הגיעו לכ' ובזכות אביהן ממש בני המתלוננים אין להם ליטול שהן ממצרים לא יצאו ולארץ לא באו אלא בזכות אבי אביהן דהיינו אבות המרגלים שיצאו ממצרים וכיון דהך ברייתא כרבי שמעון בן אלעזר מוקמינא לה דאית ליה תרתי נמצאו אלו בני בניהן יורשין אותן כבנות צלפחד שירשו בנכסי חפר זקנם ואע"ג דחשיבי כטפלים דעלמא דלענין ירושת אביהן שהיו מיוצאי מצרים לא בעינן בני כ' בכניסתן לארץ וחזרה ליכא למימר דהא רבי שמעון בן אלעזר לית ליה חזרה דמהיכא תיתי הא משמע ליה קראי תרוייהו לגופייהו ואפילו אם תמצי לומר דהא סיפא לאו ר' שמעון היא איכא לאוקומה דנטלו בזכות אבי אביהן ע"י חזרה כגון שהיו להם למתלוננים אחים שלא היו בני כ' בשעת הגזירה ולא מתו במדבר דהא לא נגזרה גזירה על פחות מבן כ' וכשנטלו חלקם בארץ החזירו אבל (אבי) אביהן מה עשו האבות חזרו והורישו נכסיהן לכל יוצאי יריכן בין לאחי המתלוננים בין לבני בני המתלוננים דכולן יוצאי חלציהן היו וחולקים אחי המתלוננים עם בני נכדיהן בשוה דאע"ג דטפלים לא שקלי באנפי נפשייהו ירושת אבות מיהא קשקלי כדאמר בבנות צלפחד דהוו להו כטפלים שאין להן חלק לעצמן וחלקו עם אחי אביהן בנכסי חפר והבנים דקתני היינו בני הבנים דבן בנו של אדם קרוי בנו כדאמרינן לקמן במי שמת (דף קמג:) ואבי אבי אביהן קרי ליה אבי אביהן דבבני המתלוננים עצמן ליכא למימר דלא הוו בני עשרים דקיימא לן בשנה שניה שלח משה מרגלים ותניא בסדר עולם אחר ביאת מרגלים היתה בליעתו של קרח ובו ביום נשרפו המתלוננים נמצאו שבניהן כשבאו לארץ הוו בני ל"ח שנה שכן עמדו ישראל במדבר אחרי כן: (ת'. ולפי האי לישנא בתרא לית להאי תנא דברייתא דלעיל דיהושע וכלב נטלו כלל חלק בשביל מרגלים והאי קרא דחיו מן האנשים לא דריש ליה אלא כפשטיה. ת'): ראויה היא. לחפר ולצלפחד משמתו במדבר אבל לא הוחזקו בה מעולם שהרי לא באו לארץ: ואין הבכור נוטל בראוי. לקמן בפרקין (דף קכד:): ביתדות אהלים. כלומר במטלטלין שהיה להם במדבר כגון יתדות שתוקעין בהן אהליהם ושאר מטלטלין שהן מוחזקין בהן ולהכי נקט יתדות אהלים דודאי לכולן היו אהלים ואין אדם במדבר בלא אהל אבל בנחלת ארץ ישראל לא נטל חלק בכורה וכל שלשה חלקים דמתניתין בין במקרקעי בין במטלטלי מיירי לבד מחלק בכורה דמיירי במטלטלי: חבלי מנשה. היינו קרקע שחולקין בחבל וחלק בכורה מאלו ארבע חבלים היה: מוחזקת היא. ליוצאי מצרים דכתיב ונתתי אותה לכם מורשה כלומר אני נתתיה לכם ירושה: יודע היה משה רבינו שבנות צלפחד יורשות הן. כמו בן שהרי דינין נצטוו במרה כדאמרינן בסנהדרין (דף נו:) וכדכתיב שם שם לו חק ומשפט ומעשה דבנות צלפחד בערבות מואב בסוף המ' שנה ועוד דאיכא למילף מפרשת יבמין שהיתה כבר כדכתיב ומת אחד מהם ובן אין לו עיין עליו דהא בנות צלפחד משם למדו כדלקמן אם כבן אנו נירש ואם לאו תתיבם אמנו: וראויה היתה וכו'. ולא תאמר אם לא דברו בנות צלפחד ולא נתחייב מקושש היו יחי פרשיות שלא חסרין מן התורה והכי נמי איכא למימר שהרבה מצות חסרים מן התורה לפי שלא ארעו המעשים: שמקושש במיתה. ואף על גב דכתיב כי לא פורש מה יעשה לו היינו שלא היה יודע אם בסקילה חמורה אם בחנק הקל כדמפרש ואזיל: שמגלגלים

ובזכות אבי אמותיהן. וכגון שלאבי אמותיהן לא היו בנים כי אם בנות דאם לא כן היו בנים יורשין וא"ת ומי החזיר להן וי"ל כגון שהיו אחים לאבי אמותיהן שהיו להם בנים והחזירום בנים לאבותיהם וחלקו בשוה: הא דהוו בני עשרים כו'. בבניהם אי אתה מוצא שלא היו בני עשרים כמו שפירש בקונטרס דבליעת קרח נמי היתה מיד אחר המרגלים כמו שהביא מסדר עולם דקתני אחר ביאת מרגלים היתה בליעת קרח ואם לא שסמוך היה מאי קא משמע לן וכן משמע נמי מדאמרי הן גוענו (א) כולנו אבדנו (במדבר יז) ומתרגם הא מיננא קטלית חרבא הא מיננא בליעת ארעא הא מיננא מתו במותנא ששלשה מעשים הללו היו רצופין מדמדכרי להו אהדדי וקטלת חרבא היינו מעשה מרגלים כדכתיב (שם יד) ויכום ויכתום וגו' ואין להקשות אמאי הוצרך למר בזכות אבי אביהן לימא בזכות אביהן ממש דהיינו בני מרגלים ובני המתלוננים עצמן דהאי תנא אתא לאשמועינן דאפילו אותן שלא נטלו מחמת עצמן שלא היו בני כ' כשבאו לארץ ולא נטלו נמי בזכות אבותיהן ממש כגון שמתו במדבר ולא נטלו נמי ע"י חזרה שלא נולדו להן שום בן שהיה בן עשרים אפילו הכי נטלו בזכות אבי אביהן אע"פ שבא להן מחמת מרגלים ומתלוננים וא"ת אמאי לא קאמר הא והא ליוצאי מצרים והא כשהיו אביהן ממש בני מרגלים ומתלוננים בני עשרים כשיצאו ממצרים דהיינו מחמת עצמן שלא בא להן מכח מרגלים ומתלוננים והא דקאמר בזכות אבי אביהן שלא היו אבותיהן בני עשרים ביציאת מצרים ובשלמא אי הוה אמר דבניהן ממש של מרגלים ושל מתלוננים עצמן מיירי הכא שבאו לארץ הוה אתי שפיר דלא הוה מצי למימר הא והא ליוצאי מצרים והא (ב) והא דהוו בני עשרים כשיצאו דאם כן איך באו לארץ דבני עשרים כולן מתו במדבר ויש לומר דהשתא נמי דאיירי בבני בניהם לא מצי לשנויי הכי דמשמע נמי דבאי הארץ נטלו בזכות עצמן ולא שאבותיהן נחלו והורישו להן: מתיב רבה רבי יהודה אומר בנות צלפחד נטלו ארבעה חלקים שנאמר ויפלו חבלי מנשה עשרה. וקרא ע"כ לא איירי ביתדות ואהלים אלא בחלוקה וליכא למימר דלמא תלתא אחי דאבא הוו להו דאז לא הוו בהו שום חדוש דהא חלק בכורה לא נטלו וא"כ לא הוה ליה לקרא לאחשובינהו אלא דבתי אבות גרידא כדפריך רב פפא לעיל אי טפלים קא חשיב טובא הוו: יודע היה משה שבנות צלפחד יורשות הן. אע"פ שלא נאמרה פרשת נחלה יודע היה משה מטעם דלקמן אם כבן אנו נירש אם כבת תתייבם אמנו: שנאמר מחלליה מות יומת אבל לא היה יודע באיזו מיתה נהרג. ואם תאמר למה היה מסתפק היה לו לדון בחנק דכל מיתה האמורה בתורה סתם חנק ויש לומר דמסברא היה נראה לו שנדון בסקילה כעובד ע"ז דבכל דוכתא (חולין ה.) אמר דדומה שבת לע"ז דהיינו מחלל שבת בפרהסיא לעובד ע"ז וצריך לומר דסבר כרבנן ולא כר"י דאי כר' יהודה דאמר באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף פ:) עד שיודיעוהו באיזו מיתה הוא נהרג דלדידיה אמר התם דהוראת שעה היתה ה)(דאם) כן לא ידע משה שדינו במיתה: אילו

מסורת הש"ס

א) [לעיל נה. לקמן קכג: קכה: קמה: יבמות כד: בכורות נא:] : ב) סנהדרי' ח. : ג) שם עח: [ע"ש] : ד) שם ח: ה) [צ"ל ואם]:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הא דהוו וכו' הן גוענו אבדנו כולנו: (ב) בא"ד הא והא ליוצאי מצרים והא דהוו כצ"ל ותיבת והא נמחק:

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ג מהל' נחלות הלכה א סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעח סעיף ג:

רבינו גרשום

לעולםבתי אבות קחשיב. ובדין הוא דלא הוה ליה למיחשב אלא שיתא ואמאי קא חשיב בנות צלפחד משום האי חידוש שנטלו חלק בכורה. אלמא ארץישראל מוחזקת היה להם ולא ראויה דאי ראויה הא קי"ל דאין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק: למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה. נטלו בזכות אביהן: הא דהוו בר עשרים כשבאו לארץ נטלו בשביל עצמן. אבל אי לא הוו עשרים דאכתי טפלים ניהו נטלו בזכות אביהן בתורת נחלה: ביתדות אהלים. שהיה מוחזק בידן מטלטלין שהיו רוצין לקבען לארץ מהן נטלו שני חלקים ולא בגופה של קרקע מפני שראויה היא: ויפלו חבלי מנשה עשרה. דמשמע דבארץ גופה נטלו חלק בכורה:

א) שמגלגלים זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב ואי סלקא דעתך ארץ ישראל מוחזקת מאי קא מסתפקא ליה היא גופה קא מסתפקא ליה דכתיב °ונתתי אותה לכם מורשה אני ה' ירושה היא לכם מאבותיכם או דלמא שמורישין ואינן יורשין ופשטו ליה תרוייהו ב) ירושה לכם מאבותיכם ומורישין ואינן יורשין והיינו דכתיב °תביאמו ותטעמו בהר נחלתך תביאנו לא נאמר אלא תביאמו מלמד שמתנבאין ואינן יודעין מה מתנבאין °ותעמדנה לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאים וכל העדה אפשר עמדו לפני משה כו' ולא אמרו להן דבר ועמדו לפני הנשיאים וכל העדה אלא סרס המקרא ודרשהו דברי רבי יאשיה אבא חנן אמר משום רבי אליעזר בבית המדרש היו יושבין והלכו ועמדו להן לפני כולן במאי קמיפלגי מר סבר ג) חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב ומר סבר אין חולקין והלכתא חולקין והלכתא אין חולקין קשיא הלכתא אהלכתא הלכתא אהלכתא לא קשיא ד)הא דפליג ליה רביה יקרא הא דלא פליג ליה רביה יקרא תנא בנות צלפחד חכמניות הן דרשניות הן צדקניות הן חכמניות הן שלפי שעה דברו דא"ר שמואל בר רב יצחק מלמד שהיה משה רבינו יושב ודורש בפרשת יבמין שנאמר °כי ישבו אחים יחדו אמרו לו אם כבן אנו חשובין תנה לנו נחלה כבן אם לאו תתיבם אמנו מיד ויקרב משה את משפטן לפני ה' דרשניות הן שהיו אומרות אילו היה [לו] בן לא דברנו והתניא בת אמר ר' ירמיה סמי מכאן בת אביי אמר אפילו היה בת לבן לא דברנו צדקניות הן שלא נישאו אלא להגון להן תני רבי אליעזר בן יעקב אפילו קטנה שבהן לא נשאת פחותה מארבעים שנה איני והא אמר רב חסדא ניסת פחותה מבת עשרים יולדת עד ששים בת עשרים יולדת עד ארבעים בת ארבעים שוב אינה יולדת אלא מתוך שצדקניות הן נעשה להן נס כיוכבד דכתיב °וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי

אפשר

(שמות ו) (תהלים/שמות טו) (במדבר כז) (דברים כה) (שמות ב)

תורה אור

רש"י

שמגלגלים זכות. שהבנים והקרובים יירשו את קרוביהם: על ידי זכאי. בנות צלפחד: וחובה. היינו סקילה שחמורה דטח הוא לאדם לדון בחנק: על ידי חייב. מקושש: היא גופה. קמבעיא ליה מה דפשיטא לן השתא דארץ ישראל מוחזקת היא קמספקא ליה ואכן דפשיטא לן היינו ממאי דפשט ליה הקב"ה והעברת זה חלק בכורה: דכתיב ונתתי אותה לכם מורשה. והאי מורשה לשון ירושה משמע כמו למורש קפוד (ישעיה יד) מועד מופת ומולא מורד וגם לשון מוריש לאחרים מדלא כתיב ירושה וקא מיבעיא ליה האי מורשה דקאמר רחמנא פשיטא לי דמורישין ואינן יורשין הוא מדכתיב מורשה ולא כתיב ירושה ועוד שהרי כבר מתו כולן במדבר אלא הכי קמבעיא ליה מי איכא למימר נמי דהכי קאמר ירושה היא לכם מאבותיכם ונוטל בה הבכור חלק בכורה דכיון דכתיב לכם מורשה ירושה היא לכם נמי בעי למימר: או דלמא מורישין ואינן יורשין. לחוד קאמר אבל אינה ירושה להם ולא יטול בה הבכור חלק בכורה: ופשטו ליה. משמיא דתרוייהו משמע מדאמר ליה רחמנא והעברת זה חלק בכורה ש"מ דירושה היא לכם מאבותיכם נמי קאמר רחמנא אבל מורישין ואינן יורשין ממילא הוה ידע כדפרישית והאי דפשט ליה תרוייהו לא קאי אמורישין ואינם יורשין אלא אירושה היא לכם מאבותיכם קאי וממילא ידע דתרוייהו קאמר רחמנא דכתיב מורשה ולא כתיב ירושה ועוד שכבר מתו מתי מדבר כן נראה בעיני ועיקר: כיוצא בדבר אתה אומר. דכי היכי דהאי מורשה אתא להתנבאות עליהן דמורישין ואינן יורשין ואע"ג שלא חטאו עדיין חטא דמרגלים ולא נגזרה גזירה כך אנו מוצאים פסוק אחר שנתנבאו שלא יכנסו לארץ ואע"פ שעדיין לא נגזר עליהן שלא ליכנס: תביאמו. לאחרים משמע: אפשר עמדו לפני משה ולא אמר להן כלום. והלכו אחרי כן לפני אלעזר משה לא שגלה אלעזר מנין לו ואפשר שאלעזר לא אמר כלום והלכו אחרי כן לפני הנשיאים ואח"כ לפני העדה: ה"ג והלכו לפני הנשיאים וכל העדה אלא סרס את המקרא כו'. ולא גרסינן ולא אמרו כלום: ודרשהו. כלומר דרשהו כאילו כתוב למפרע ותעמדנה לפני משה ומקמי משה עמדו לפני אלעזר ומקמי אלעזר עמדו לפני הנשיאים ומקמי הנשיאים עמדו לפני העדה והאי דלא כתב ותעמדנה לפני העדה ולפני הנשיאים ולפני אלעזר ולפני משה היינו לפי שאינו רוצה להקדים בפסוק תלמיד לרב אלא ראשון ראשון חשוב: בבית המדרש היו יושבין. משה ואלעזר ונשיאי העדה ועמדו לפני כולן שאלו לכולן ביחד וחלקו כבוד לתלמידים במקום רבותיהם: אבא חנן סבר חולקין. דכל זה חשיבותו של רב הוא וניחא ליה: רבי יאשיה סבר אין חולקין. הלכך מסרס המקרא: הא דפליג ליה רביה. לתלמיד יקרא ודאי ניחא ליה שיחלקו לו גם אחרים כבוד ומשה רבינו הוה פליג יקרא לכל ישראל וכן זה לזה: חכמניות הן. בדרך ארץ: שלפי שעה דברו. שכשמלאו פתח לדבריהם באו בעלילה ובטענה מעלייתא לבית דין כדמפרש ואזיל: בפרשת יבמין. ובן אין לו עיין עליו: אם כבן אנו (א). לפטור אמנו מיבום שהרי היבם קם על שם אחיו לנחלה כדדרשינן ביבמות (דף כד.) והבן מונעו מלייבם את אמו ומלירש את אביו ופוטר הוא את אמו ויורש את אביו ואף הבת כן וסברא בעלמא הוא: אילו היה לו בן. כדכתיב כי אין לו בן וכבר היה ידוע (ב) שהבן יורש את אביו שהרי היו יודעות פרשת נחלות כדאמרן לעיל דלא הוה מספקא להו אלא אי נוטלות חלק בכורה אם לאו ונמצא שהיו יודעות לדרוש דהאי דכתיב ובן אין לו והעברתם וגו' הא יש לו בן הוא קודם לבת ולא כדאמר רב פפא לאביי לעיל בפרקין (דף קי.) אימא בן ובת לא האי לירש בו ולא האי לירש בו: (הגה"ה. ואם לאו שאין הנקבות חשובות זרע תתיבם אמנו לאחד מאחי אבינו והוא יירש נחלת אבינו ובן היוצא ממנו לאמנו יירש אחריו נכסי אבינו. ע"כ תוס'): והתניא. אילו היתה בת לא דברנו והמקשה עצמו אינו יודע לפרשה: שאפילו היה בת לבן לא דברנו. שהיו יודעות לדרוש שהבת אינה יורשת עם בת הבן כדאמרן לעיל: שלא נישאו אלא להגון להן. כדאמרן לקמן בנות צלפחד הותרו להנשא לכל מי שירצו כדכתיב לטוב בעיניהן וגו' אלא מה אני מקיים למשפחת מטה אביהן תהיינה לנשים עצה טובה השיאן הכתוב שלא ינשאו אלא להגון להן אלמא משפחת מטה אביהן הגונין היו ואשכחן שנישאו להם כדכתיב ותהיינה מחלה ונועה חגלה ומלכה ותרצה לבני דודיהן לנשים דאף על גב דהותרו לטוב בעיניהן לא רצו להדבק אלא בהגונים: לא נישאת פחותה מארבעים. שהיו מצפות להגון להן: שוב אינה יולדת. ואם נתעכבו עד ארבעים שנה לא היה אדם נושא אותן והן נמי לא היה להן להתעכב עד ארבעים שנה מאחר שלא ילדו עוד: ומשני מתוך שצדקניות היו. בטוחות בצדקתן שיעשה להם נס כיוכבד ולכך נתעכבו עד ארבעים שנה בשביל להנשא להגון כיוכבד שילדה אחר ארבעים ומיהו נישואיה איכא למימר דהיו קודם ארבעים:

אפשר

תוספות

אילו היה לו בן לא דברנו. פ"ה שכבר היו יודעות פרשת נחלות וקשה דהא אכתי לא נאמרה כדאמרינן לעיל שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן ועוד דאפילו יודעות פרשת נחלות דבן ובת יורשין היאך יודעות דבן קודם לבת הא אכתי לא נאמר וכל בת יורשת נחלה ואם כן איכא למימר כדפריך רב פפא לעיל לאביי איכא בן ובת לא האי לירות כו' ועוד אם היו יודעות פרשת נחלות למה הוצרכו לדבר מכח פרשת יבמין ונראה לרשב"א דהיו יודעות מוהתנחלתם לבניכם ולא לבנותיכם א"נ מסברא משום דבת (ג) מסבת נחלה ולא בן אי נמי מדכתיב לאלה תחלק (את) הארץ היינו זכרים ועוד קשיא לן דקאמר אילו היה בת לבן לא דברנו והא אכתי לא נאמר משמוש נחלה ונראה לפרש לא דברנו לפי שלא היה להן אז שום כח לדבר אבל עכשיו שאין [בת] בן יש ד)(להן כח) מפרשת יבמין: אפילו קטנה שבהן לא נשאת פחות מארבעים שנה. נראה לרשב"א דסבר לה כמ"ד (שבת דף צו:) צלפחד היינו מקושש ומעשה המקושש היה בתחלת ארבעים מיד אחר מעשה מרגלים דאמר במדרש דלשם שמים נתכוון שהיו אומרים ישראל כיון שנגזר עליהן שלא ליכנס לארץ ממעשה מרגלים שוב אין מחויבין במצות עמד וחילל שבת כדי שיהרג ויראו אחרים ולא נשאו עד סוף ארבעים שנה כדמוכחי קראי:

מתיב

עין משפט נר מצוה

לא א ב מיי' פ"ה מהל' ת"ת הלכה ח סמג עשין יג טוש"ע י"ד סי' רמב סעיף כא [וכרב אלפס קדושין פ"א דף רכא:]:

רבינו גרשום

ומאי קמיבעיא ליה למשה. אם נוטלות חלק בכורה אם לאו הואיל דמוחזק הוא הרי ידע דודאי נוטלות והא לא אצטריך וקשיא לרבא דאמר ארץ ישראל מוחזקת היא. ומשני לעולם מוחזקת היא ודקא קשיא לך מאי קא מיבעיא ליה. היא גופה קא מיבעיא ליה אי מוחזקת היא כי היכי דנוטלות חלק בכורה אי לאו וכהאי גוונא דכתיב ונתתי אותה לכם מורשה אני ה' דאמר להו ליוצאי מצרים ומשום הכי מספקא ליה האי דקאמר הכי משמע ירושה היא לכם מאבותיכם ממש ולא לבניכם ותטלו חלק בכורה (ולא לבניכם) או דלמא הכי קאמר מורשה משמע אתם מורישין אותה לבניכם דנוטלין בה פי שנים אבל אתם אין יורשין אותה משום דבמדבר יפלו פגריכם משום דמספקא ליה אי אמרי' הכי אי הכי קא (מיבעיא)[פשטו] לי'ב"ד של מעלה תרוייהו ירושה היא לכם מאבותיכם ותטלו בה פי שנים דכבר מוחזקת היא לכם מאבותיכם אבל מורישין אתם אותה לבניכם ואין אתם יורשין אותה. והיינו דקאמר בהאי לישנא מורשה כלומר להוריש ולא לירש: ומתנבאין ואינן יודעין מה מתנבאין. כלומר שניבאו על עצמן שלא יכנסו לארץ אלא בניהם ולא נתכוונו לכך: אפשר עמדו לפני משה ולא אמר להם כלום וכו'. אם משה שהיה רבם לא היה יודע להשיב להן כל שכן אידך ומאי קא בעיין קמייהו תו: אלא סרס. הפך את המקרא הקדם המאוחר ודרוש ותעמודנה לפני העדה ולפני הנשיאים ולפני אלעזר הכהן ולפני משה: מר סבר. ר' יאשיה: חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב. דשואלין לתלמיד תחלה אפי' במקום הרב ואבא חנן סבר אין חולקין אלא למשה שאלו הלכו ועמדו כולם לפני משה לידע מה משיב להן: הא דפליג ליה רביה יקרא. שמכבדו ונושאו כבוד חולקין: שלפי שעה דברו. כלומר המתינו עד שנזדמנה שעה טובה לדבר בשעה שפוסק משה בפרשת יבמין ואמרו אם כבן אנו נחשבין נירש כבן כדאמרינן בריש פירקין כיון דלענין ייבום בן ובת כי הדדי נינהו לענין נחלה נמי בן ובת כי הדדי ליהוי. ואי לאו דהוי כמאן דלית לאבינו יורש תתייבם אמנו וחכמה היא זו: דרשניות היו. שהיו יודעות לדרוש דבת במקום בן אינה יורשת מדקאמרי ובנים לא היו לו מכלל דאם היו לו קודמין: והתניא בת. כלומר דאית ברייתא דאמר שאלמלי היה בת לא דברנו: סמי מיכן בת. דהאי ברייתא לאו דוקא דהנהו גופייהו בנות הוו: שאפי' היה לאבינו בת לבן והבן מת בחייו לא דברנו שהיינו יודעין שבת הבן קודמת לנו והיינו דקאמר דרשניות היו שהיו יודעין לדרוש כן: לא נישאת פחותה מם' שנה. שהמתינו להגון להם:

אפשר

מסורת הש"ס

א) [שבת לב. וש"נ]: ב) [ע"ז נג:]: ג) [יומא סג. סוטה מ: מח:]: ד) רש"ל נבוכים:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אם כבן הנו חשובות לפטור אמנו מייבום נירש שהרי: (ב) ד"ה אילו וכו' ידוע להן שהבן: (ג) תוס' ד"ה אילו וכו' דבת מעברת נחלה ולא בן וכו' דקאמר אפילו היה בת:

א)אפשר בת מאה ושלשים שנה וקרא לה בת ב)דאמר ר' חמא בר חנינא זו יוכבד שהורתה בדרך ונולדה בין החומות דכתיב °אשר ילדה אותה ללוי במצרים לידתה במצרים והורתה שלא במצרים ואמאי קרו לה בת אמר רב יהודה בר זבידא מלמד שנולדו בה סימני נערות נתעדן הבשר נתפשטו הקמטין וחזר היופי למקומו ויקח ויחזור מיבעי ליה אמר רב יהודה בר זבידא מלמד שעשה לה מעשה לקוחין הושיבה באפריון ואהרן ומרים משוררים לפניה ומלאכי שרת אומרים °אם הבנים שמחה להלן מנאן הכתוב דרך גדולתן וכאן דרך חכמתן מסייעא ליה לרבי אמי דא"ר אמי א)בישיבה הלך אחר חכמה במסיבה הלך אחר זקנה א"ר אשי ב)והוא דמפליג בחכמה והוא דמפליג בזקנה תנא דבי רבי ישמעאל בנות צלפחד שקולות היו שנאמר ותהיינה הויה אחת לכולן אמר רב יהודה אמר שמואל בנות צלפחד הותרו להנשא לכל השבטים שנאמר °לטוב בעיניהם תהיינה לנשים אלא מה אני מקיים °אך למשפחת מטה אביהם תהיינה לנשים עצה טובה השיאן הכתוב שלא ינשאו אלא להגון להן מותיב רבה °אמור אליהם ג)לאותן העומדים על הר סיני לדורותיכם אלו דורות הבאים אם נאמר אבות למה נאמר בנים ואם נאמר בנים למה נאמר אבות מפני שיש באבות מה שאין בבנים ויש בבנים מה שאין באבות באבות הוא אומר °וכל בת יורשת נחלה והרבה מצות נצטוו בנים שלא נצטוו אבות הא מפני שיש באבות שאין בבנים ויש בבנים מה שאין באבות הוצרך לומר אבות הוצרך לומר בנים קתני מיהת באבות הוא אומר וכל בת יורשת נחלה הוא מותיב לה והוא מפרק לה לבר מבנות צלפחד אמר מר באבות הוא אומר וכל בת יורשת נחלה באבות אין בבנים לא מאי משמע אמר רבא אמר קרא °זה הדבר ד)דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה אמר ליה רבה זוטי לרב אשי אלא מעתה °זה הדבר דשחוטי חוץ הכי נמי דלא יהא נוהג אלא בדור זה שאני התם דכתיב °לדורותם

זה

רשב"ם

אפשר בת מאה ול' שנה · כדלקמן וקרי לה בת אשה הוה ליה למיכתב ומנלן דבת מאה ושלשים היתה: דאמר ר' חמא בר חנינא · לקמן בפירקין דמבעיא לן דבכללן אתה מוצא שבעים ובפרטן אי אתה מוצא אלא שבעים חסר אחת ועל זו א"ר חמא בר חנינא זו יוכבד כו' ובת לוי דקאמר קרא היינו בת לוי ממש בתו של לוי והא דלא קחשיב לה בהדיא לפי שלא באה למצרים אלא בבטן אמה ולידתה בין החומות כלומר בתוך מצרים ומשום דקאמר בדרך גבי הורתה קאמר נמי בין החומות גבי לידתה: אשר ילדה · קרא יתירא הוא דהא כבר כתיב בת לוי וישראל עמדו במצרים מאתים ועשר שנה שכן רמז יעקב לבניו רד"ו שמה ובסדר עולם יליף מקרא נאמר לאברהם בברית בין הבתרים כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם איזה זרעך זה יצחק שנאמר כי ביצחק יקרא לך זרע ביצחק הוא אומר ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם ויעקב אביו אמר לפרעה ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה הרי ס' דיצחק וק"ל דיעקב הרי מאה ותשעים ומאתים ו' עמדו במצרים הרי ד' מאות שנה שנאמרו לאברהם וכל ד' מאות שנה היו במצרים אי אפשר לומר שהרי קהת מיורדי מצרים היה כדכתיב ובני לוי גרשון קהת ומררי ושני חיי קהת שלש ושלשים ומאת שנה ושני חיי עמרם שבע ושלשים ומאת שנה ופ' שנה של משה הרי ש"נ א"כ מה ת"ל ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה(א) כ"ז שזרעך בארץ לא להם ת' שנה נמצאת יוכבד בתק"ל שנה שהרי בתחלת ביאת מצרים נולדה ומשה בן פ' שנה היה בצאתם נשתיירו ק"ל ממאתים ועשר: נתעדן הבשר · החליק כנער קטן: ויחזור מיבעי ליה · שהרי עברו ימים רבים שלקחה שהרי כבר נולדו אהרן ומרים אלא שפירש עמרם ממנה מפני הגזירה שהיו משליכין הזכרים ליאור ועכשיו החזירה מפני מרים שנתנבאה לו שעתיד בן לצאת ממנו שיושיע את ישראל כדנפקא לן (סוטה דף יב:) מדכתיב מרים הנביאה אחות אהרן בעוד שהיא אחות אהרן ולא אחות משה שעדיין לא נולד היתה היא נביאה שנתנבאה על משה שעתיד להוולד: משוררין · מתוך שמחה שהיה עתיד משה רבינו לצאת מהן והיינו דכתיב לדעה מה יעשה לו מה יהיה סוף נבואתה כדאיתא בסוטה (דף יג·): להלן · כשניסאו בנות צלפחד מנאן הכתוב דרך גדולתן דכתיב ותהיינה מחלה תרצה חגלה ומלכה ונועה בנות צלפחד לבני דודיהן לנשים ומסתבר דכך נולדו כדכתיב לא יעשה כן במקומנו לתת הצעירה לפני הבכירה (בראשית כט): וכאן · כשעמדו לפני משה דרך חכמתם כסדר שהן חכמות זו יותר מזו הקדימן הכתוב מחלה נועה חגלה מלכה ותרצה ומסברא אמרי' הכי דלא ליקשו קראי אהדדי: בישיבה · בין לדין בין לשאר ישיבות של תורה מושיבין את החכם למעלה מן הזקן וכדמפרש לקמיה שהחכם מופלג מכל חביריו בחכמה שחכם הוא מאד אבל בשביל שהוא חכם מעט מן הזקן אין מכבדין אותו יותר מן הזקן שהוא חכם קצת ומבנות צלפחד איכא למילף דגבי שאילת הדין מקדים הכתוב חכמה תחלה: במסיבה · של משתה וה"ה לנישואין(ב): והוא דמפליג · החכם בחכמה אז הלך אחר החכמה ולא אחר זקנה: והוא דמפליג בזקנה · שזקן מאד אז חולקין לו כבוד בבית המשתה יותר מן החכם ואע"ג דמופלג ההוא חכם בחכמה וכגון שהזקן חכם קצת אבל אם אינו מופלג בזקנה החכם שהוא מופלג קודם לכבדו שמעינן מהכא דחכם מופלג וזקן מופלג שאינו חכם כל כך כבחור בישיבה הלך אחר חכמה להושיב החכם בראש ולדבר תחלה במסיבה הלך אחר זקנה והיכא דחכם הוי מופלג בחכמה והזקן אינו מופלג בזקנה בכ"מ הלך אחר חכמה אפילו במסיבה והיכא דהזקן הוי מופלג בזקנה והחכם אינו מופלג בחכמה בכל מקום הלך אחר זקנה ואפילו בישיבה הואיל והזקן חכם קצת אע"פ שהבחור חכם יותר ממנו והיכא דלא מופלג לא האי בחכמה ולא האי בזקנה נראה בעיני דבכל מקום הלך אחר זקנה מדאמר רב אשי והוא דמופלג בזקנה דהיכא דהוו תרוייהו מופלגין הולכים בישיבה אחר החכם ובמסיבה אחר הזקן מכלל דהיכא דלא הוו תרוייהו מופלגין לא האי ולא האי הולכין בכל מקום אחר אחד מהן ומדלא פירש איכא למימר דמסתמא הולכין אחר הזקן דבשביל שהבחור חכם קצת יותר ממנו אין לנו לבייש את הזקן והחכם אינו בוש בכך מאחר שזקן ממנו יודע הוא שבשביל זקנתו חולקין לו כבוד: שקולות היו · ולכך פעמים שהקדים זו לזו ופעמים איפכא כדדרשינן נמי ה)(מגילה דף יא) הוא אהרן ומשה הוא משה ואהרן מלמד ששקולין היו ולא תסייעיה לר' אמי: ותהיינה · מיותר הוא דמצי למכתב בנות צלפחד לבני דודיהן לנשים: הותרו · אע"פ שאסר בת יורשת נחלה נאסרה: עצה טובה · ולאו מצות עשה: אמור אליהם לדורותיכם כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה' וטומאתו עליו: אמור אליהם · הייט לאותן העומדין על הר סיני נשנה פסוק זה ומכאן תלמוד לשאר מצות האמורות בתורה סתם שנאמרו בין לאבות בין לדורות הבאין: וכל בת וגו' · ליוצאי מצרים נאמר כדמפרש לקמיה אבל לדורות הבאין ליכא איסור הסבת נחלה: נצטוו בנים · מצות התלויות בארץ תרומה ומעשר חלה ערלה ורבעי לקט שכחה ופיאה וכן הרבה: הוצרך לומר לאבות והוצרך לומר לבנים · שאם נכתב סתם ולא פירש לא אבות ולא בנים הוה אוקימנא ליה באבות מדלא כתב כי תבואו כדכתב בשאר מצות האמורות לבנים אי נמי הוי ילפינן או בגזירה שוה או בבנין אב או בקל וחומר מאח' ממצות המפורשות לבנים או לאבות והוי אוקימנא ליה באחת מהן להכי כתיבי תרווייהו ומהשתא נילף מהכא לכל מצות הסתומות שנוהגות בין בבנים בין באבות עד שיפרש לך הכתוב כי תבואו או יכתוב לך זה הדבר להעמידו בדור הזה כדלקמן: לבר מבנות צלפחד · דהאי וכל בת יורשת נחלה לאו אבנות צלפחד קאי דהא גלי להו קרא לטוב בעיניהם תהיינה לנשים: מאי משמע · דהאי קרא לא משתעי אלא באותו הדור: זה הדבר · אשר צוה ה' לבנות צלפחד וגו' ולא תסוב נחלה ועל כרחך האי זה לאו אבנות צלפחד קאי אלא אוכל בת יורשת נחלה דכתיב בתריה ולא תסוב נחלה: זה הדבר אשר צוה ה' דשחוטי חוץ · זה הדבר אשר צוה ה' איש איש מבני ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה דהכי נמי דלא הוזהרו על שחוטי חוץ אלא אותו דור בלבד: שאני התם · דכתיב חוקת עולם תהיה זאת להם לדורותם:

זה

תוספות

מתיב רבה אמור אליהם לדורותיכם וגו' · תימה לרשב"א דמה צריך להקשות מברייתא מקרא הוה ליה לאקשויי דכתיב לא תסוב נחלה ואומר ר"י דה"א עצה טובה קמ"ל:

שהפרת

מסורת הש"ס

א) סוטה יב·: ב) לקמן קכג:: ג) [יבמות עח.]: ד) [לקמן קכא· תענית ל:]: ה) [לא נמצא בכל הש"ס אלא בתוספתא סוף כריתות]:

רבינו גרשום

אפשר בת מאה ושלשים וקרי לה בת . ומנלן דבת הכי הואי דאמר ר' חמא בר חנינא לקמן (קכג:) זו יוכבד שהשלימה מנין שבעים נפש שהורתה היתה בדרך שירדו למצרים ולידתה בין החומות כלומר בתוך חומות של מצרים ישראל משעה שנכנסו למצרים ועד שיצאו רד"ו שנה ובאותו פרק נגאלו ישראל טול ממאתים ועשר שמונים שנה נשתיירו מאה ושלשים שנה ונמצא שבשעה שנולד משה היתה אמו בת מאה ושלשים : ויקח ויחזור מיבעי ליה. שקודם לכן ילדה מרים ואהרן וגרשה כשגזר פרעה כל הבן הילוד : להלן . כשנשאו לבעל בנות צלפחד:מנאן הכתוב דרך גדולתן . כדרך שנולדו כדכתי' ותהיינה מחלה תרצה חגלה ומלכה ונועה : וכאן. כשעמדו לפני משה: מנאן הכתוב דרך הכמתן . כדכתיב ותקרבנה בנות צלפחד ואלה שמות בנותיו מחלה ונועה חגלה ומלכה ותרצה: בישיבה. בבית המדרש היו יושבין לפי חכמתן אע"פ שהוא בחור והושיבו למעלה: במסיבה. בסעודה: והוא דמופלג בחכמה ובזקנה. יותר מן האחרים: כולם שקולות . בחכמה : אלא להגון להם . שהוא חשוב במשפחת אביהן: מתיב רבא . האי קרא דכתיב גבי טומאת מקדש וקדשיו אמור אליהם לדורותיכם אלו הבנים משום הכי איצטריך למימר להו לתרוייהו מפני שיש מצות שנצטוו אבות ולא נצטוו בנים : באבות הוא אומר וכל בת יורשת נחלה . שלא היה נוהג אלא באותו דור כדאמרי' לקמן : והרבה מצות נצטוו בנים ולא אבות . כגון חלה ותרומה ומעשר וכל מצות הנוהגות בארצמה שלא היו יכולין לקיים במדבר משום הכי הוצרך להזהיר אבות ובנים על טומאת מקדש וקדשיו : קתני מיהת באבות הוא אומר וכל בת יורשת נחלה וגו'. אלמא דבנות צלפחד לא הותרו לינשא אלא למשפחת אביהם ולא לכל מי שירצו וקשיא לרב יהודה : לבר מבנות צלפחד . דהותרו: אלא מעתה זה הדבר דכתיב גבי שחוטי חוץ . זה הדבר אשר צוה ה' לאמר איש איש מבני ישראל אשר ישחט שור

עין משפט נר מצוה

לא א ב טוש"ע י"ד סי' רמד סעי' יח [ברב אלפס קידושין פ"א ד' רכא]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אשר ילדה וכו' שנה אלא כל זמן: (ב) ד"ה במסיבה וכו' לנישואין כבנות צלפחד כנ"ל:

°זה א)הדבר דראשי המטות הכי נמי דלא יהא נוהג אלא בדור זה א"ל ההוא יליף זה זה מהתם האי נמי ליליף זה זה מהתם האי מאי בשלמא התם איצטרי' ב)לגזרה שוה הכא למאי איצטריך לשתוק קרא מיניה ואנא ידענא דלדורות הוא מאי ג"ש דתניא ג)נאמר כאן זה הדבר ונאמר להלן °זה הדבר מה להלן אהרן ובניו וכל ישראל אף כאן אהרן ובניו וכל ישראל ומה כאן ראשי המטות אף להלן ראשי המטות אמר מר מה להלן אהרן ובניו וכל ישראל אף כאן אהרן ובניו וכל ישראל למאי הלכתא אמר רב אחא בר יעקב לומר אשהפרת נדרים בשלשה הדיוטות והא ראשי המטות כתיב ביהו ד) כדאמר רב חסדא אמר רבי יוחנן ביחיד מומחה ה"נ בביחיד מומחה (א) ומה כאן ראשי המטות אף להלן ראשי המטות למאי הלכתא אמר רב ששת לומר גשיש שאלה בהקדש ולב"ש דאמרי ה)אין שאלה בהקדש דתנן ו) ב"ש אומרים הקדש טעות הקדש וב"ה אומרים דאינו הקדש האי זה וזה מאי עבדי ליה זה הדבר דשחוטי חוץ מיבעי ליה ז)על השוחט הוא חייב הואינו חייב על המולק זה הדבר דראשי המטות מיבעי ליה ח)לחכם מתיר ואין בעל מתיר בעל מפר ואין חכם מפר ולבית שמאי דלית להו גזרה שוה הפרת נדרים בשלשה הדיוטות מנא להו נפקא להו מדתניא °וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל ר' יוסי הגלילי אומר מועדי

(margin: נמדבר ל / ויקרא יז / ויקרא כג)

זה הדבר דראשי המטות · דכתיב וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה' איש כי ידור נדר וגו' ה"נ לא יהא נוהג דין הפרת נדרים אלא בדור הזה בתמיה : יליף זה · דהפרת נדרים מזה דשחוטי חוץ דכתיב ביה דורות ה"נ דורות : ופרכינן ה"נ · לענין הסבת נחלה נילף זה דידיה מזה דשחוטי חוץ לדורות : בשלמא התם · בשחוטי חוץ ובנדרים להכי כתב זה דהא איצטריך להך גזירה שוה דבעינן למימר בסמוך והלכך דרשינן ליה נמי להא גזירה שוה דאמרן דקיימא לן אין גזירה שוה למחצה : אבל הכא · בהסיבת נחלה לא איצטריך האי זה לשום גזירה שוה אחריתי דנדרשיה נמי למילף זה מזה דשחוטי חוץ לדורות ולהא גזירה שוה לחוד ליכא למימר דלהכי איצטריך למילף משחוטי חוץ לדורות דהא לא נריך קרא לישתוק קרא מיניה דלא נכתביה כלל והנא ידענא דודאי הסבת נחלה טהגת לדורות מידי דהוה אשאר מצות דעלמא דלא גרע האי לאו משאר לאוין שבתורה שהיו טהגין לעולם אלא מדכתביה ש"מ למעוטי אתא דאינה טהגת אלא בדור הזה : מאי גזירה שוה · דילפי' זה דנדרים וזה דשחוטי חוץ מהדדי : מה להלן · בשחוטי חוץ כתיב בהו דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל אף בנדרים אהרן ובניו כאילו כתיב בהם וכל ישראל כדמפרש לקמן למאי הלכתא : מה כאן ראשי המטות אף להלן · בשחוטי חוץ ראשי המטות ובסמוך מפרש לה : למאי הלכתא · בעינן גבי נדרים אהרן ובניו וכל ישראל : לומר שהפרת נדרים בשלשה הדיוטות · דכתיב לא יחל דברו הוא אינו מיחל אבל אחרים מתירין לו כגון שלשה דהוו בית דין כדאמרינן בסנהדרין(דף ג·)ואפי' לשמואל דאמר התם שנים שדנו דיניהן דין אלא שנקראו ב"ד חצוף הכי מילי דיני ממונות אבל למישרי איסור נדר לא סגי בפחות מג' ולהכי אהני גזירה שוה כאילו נכתב בנדרים אהרן ובניו וכל ישראל לומר לך שכשולין כל ישראל להתיר נדרים ואפי' הדיוטות כאהרן ובניו : הא ראשי המטות כתיב · דמשמע מומחין : כדאמר רב חסדא · לקמן בשמעתין : ה"נ ביחיד מומחה · בקי בגמרא כלומר רב מובהק והאי דכתב ראשי לשון רבים מומחין דעלמא קאמר : למאי הלכתא · צריך ראשי המטות גבי שחוטי חוץ : שיש שאלה בהקדש · כמו שיש שאלה בנדרים דבנדרים כתיב לא יחל דברו והוא הדין לכל הקדשות שאם שחט קדשים בחוץ ונתחייב כרת ואח"כ הלך אצל חכם להתיר לו הקדשו ומצא לו פתח של חרטה ועקר את ההקדש מעיקרו ועבדיה כהקדש טעות איגלאי מילתא למפרע דלא הוה הקדש מעולם ופטור מכרת והוא הדין לכל דבר הקדוש במוצא שפתיו כגון תרומות ומעשרות דלאו בעי מיתשיל עלייהו וחוזרי' לטיבלן כדאמרי' בנדרים בשילהי פרק הנודר מן הירק (דף נט·):ולב"ש דאמרי אין שאלה בשום הקדש· בטולם דאפי' כשימלא לו החכם פתח של חרטה אינו יכול להתירו דאע"ג דעוקר את הנדר מעיקרו ועושהו נדר של טעות אפי' הכי גבי הקדש לא אמרי ב"ש הכי דאפי' כשנעשה ההקדש בטעות הידוע למקדיש חשבי ליה הקדש גמור כ"ש היכא דהוקדש בלא טעות שלא יועיל פתח החרטה שימצא לו החכם להתירו : דתנן ב"ש אומרים כו' · תחלת הפרק הוא במסכת נזיר : הקדש טעות · כדמפרש התם כילד אמר שור שחור שילא מביתי ראשון הרי הוא הקדש ויצא לבן ב"ש אומרים הקדש ובית הלל אומרים אינו הקדש ואמרינן בגמרא מאי טעמייהו דב"ש דילפי תחלת הקדש מסוף הקדש מה תמורה אפי' בטעות אף הקדש אפי' בטעות ובית הלל סברי ה"מ תמורה אבל אותי הקדש בטעות לא מחתינן: הקדש טעות הקדש · וכיון דסבירא להו דהוי הקדש אפי' בטעות כ"ש דסבירא להו דכל הקדש שהוקדש בלא טעות כגון שור זה הקדש דלא יוכל החכם לעשותו חולין על ידי שום חרטה דחכם נמי הקדש טעות משוי ליה והקדש שטעותו ידוע למקדיש לבית הלל אפי' שאלה אין צריך שהרי הוא עצמו יודע שלא נתכוון להקדיש את זה וכיון דחשבי ליה בית שמאי הקדש גמור אלמא שאילת חכם אין מועיל וב"ה אומרים כו' ואפילו שאלה אינו צריך : האי זה מאי עבדי ליה · זה דשחוטי חוץ וזה דראשי המטות מאי דרשי בהו דכיון דלית להו שאלה בהקדש לית להו גזירה שוה דזה זה כלל ואפי' למילף נדרים משחוטי חוץ לאהרן ולבניו ולכל בני ישראל דאין גזירה שוה למחצה ולקמן בעי להו הדיוטות מנא להו : על השחיטה · בחוץ חייב כרת דאפילו השוחט עוף קדשים בחוץ כדנפקא לן בתורת כהנים ובזבחים (דף קז·) מאו אשר ישחט והוא חייב על המליקה של עוף בחוץ (ב) משמע דזה כענין שמפורש בפרשה חייב כדכתיב כי ישחט ולא כי ימלוק : ה"ג בתורת כהנים ובנדרים בפרק נערה המאורסה על השחיטה חייב והוא חייב על המליקה ולב"ה דדרשי ליה לג"ש נפקא להו מהיכא דנפקא לן בת"כ ת"ל אשר ישחט על השחיטה חייב ואין חייב על המליקה : חכם מתיר · בלשון מותר לך כדכתיב לא יחל דברו הוא דלא יחל אבל אחרים מוחלין לו ולשון היתר משמע להו לרבנן האי לא יחל וטעם יש לדבר לפי שהחכם אינו מתיר ביום שמעו כמו בעל בלא טענה אלא ע"י שמולא לו חרטה ועקר את הנדר מעיקרו הלכך לא שייך ביה לשון הפרה אלא לשון התרה שהתיר לו איסור ע"י הוראה וטענה גמורה אבל בעל מיפר לאשתו ביום שמעו בלא חרטה מגזירת הכתוב כמו והפר את בריתי (דברים לא) כל דבר קיום הנעקר ומתבטל בלא טעם קרוי הפרה : ואין חכם מפר · שאם אמר מופר לך לא אמר כלום דהכי משמע זה הדבר זה הדבור כמו שכתוב בפרשה מעכב לזה לשון התרה ולזה לשון הפרה והכי אמרי' בהדיא בפרק נערה המאורסה(נדרים דף עז:) א"ר יוחנן חכם שאמר בלשון בעל ובעל שאמר בלשון חכם לא אמר כלום דתניא זה הדבר חכם מתיר ואין בעל מתיר שיכול כו' ותניא אידך זה הדבר בעל מיפר ואין חכם מיפר שיכול כו' ולב"ה נפקא להו מסברא כדפרישית לעיל דבחכם שייך לומר לשון היתר ובבעל לשון הפרה : הפרת נדרים בג' · היינו התרת חכם דבעינן ב"ד ג' הדיוטות או יחיד מומחה דה"ל כב"ד אבל הפרה ממש סגי בבעל לחודיה ואפי' הדיוט והיינו דאמרינן בשילהי מסכת שבת (דף קנז·) דשאלה צריכה ב"ד הפרה אינה צריכה ב"ד והפרה לדורות נפקא להו לב"ש מידי דהוה אשאר מצות דהאי זה כיון דאיכא למידר־יה למעוטי הפרת חכם והתרת בעל לא ממעטינן (ג) נמי דורות :

מועדי

שהפרת נדרים בשלשה הדיוטות · פי' ריב"ם דמדכתיב ראשי שנים משמע ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד ואין נראה דאדרבה מראשי המטות דרשינן יחיד מומחה וראשי הייט ראשי דעלמא כדפ"ה והיכי נדרוש מיניה דבעינן שלשה אלא נראה לר"י דבלא קרא ידעינן דהא מדבעינן יחיד מומחה אם כן בהדיוטות לא סגי בחד ובעינן שנים ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד :

דתנן ב"ש אומרים הקדש טעות הקדש · תימה אדרבה מכאן יש להוכיח שיש שאלה בהקדש דהא מוקמינן התם מילתייהו דבית שמאי דכי אמר שור שחור שילא מביתי יהא קדוש ויצא לבן (ד) כגון דאמר אילו הייתי יודע שילא לבן לא הייתי אומר שחור אלא לבן ואומרים ב"ש הקדש משום דדעתו ומחשבתו מבטלת אמירתו וה"נ כי נשאל על הקדש כי אמר אדעתא דהכי לא קדשי נתיר לו כיון דאזלי ב"ש בתר מחשבה ותירץ ר"ת כיון דאמרי ב"ש מחשבתו מבטלת אמירתו למיהוי הקדש כ"ש שתבטל אמירתו את מחשבתו שאומר אדעתא דהכי לא נדר :

מיבעי להו חכם מתיר ואין בעל מתיר · פ"ה דלבית הלל נפקא להו מסברא תימה וכי ר' יוחנן סבר כב"ש דבפ' נערה בנדרים (דף עז:) משמע דנפקא ליה מזה הדבר דאמרינן התם א"ר יוחנן חכם שאמר בלשון בעל ובעל שאמר בלשון חכם לא אמר ולא כלום דתניא זה הדבר חכם מתיר ואין הבעל מתיר וי"ל דלר' יוחנן לא נפקא מקרא אלא מסברא ולא מייתי ראיה מדתניא אלא דלא אמר ולא כלום ולא משום דנפקא ליה מזה הדבר א"נ מזה הדבר דריש ואע"ג דאיצטריך להכי דרשי גזירה שוה כיון דליכא למיפרך מידי :

ושבת

וגו'; אמר ליה . התם גבי הפרת נדרים לא מצית למימר דלא יהא נוהג אלא בדור זה דיליף זה זה משחוטי חוץ מזה זה דשחוטי חוץ לדורות דכתיב ביה לדורותיכם אף זה דהפרת נדרים לדורותיכם : ומקשינן האי נמי. הפרת נדרים לינמר זה הדבר מזה הדבר דבנות צלפחד דאזהרה דבנות צלפחד אינה נוהגת אלא ההוא דור ואף הכא הפרת נדרים לא יהא נוהג אלא בדור זה ולא לדורות . ומאי חזית דמקשת ליה הכי אקיש ליה הכי : האי מאי . כלומר הא לא מצית למימר דבשלמא התם גבי זה הדבר דהפרת נדרים איצטריך לגזירה שוה לאקושי לזה הדבר דשחוטי חוץ והואיל דאיצטריך לגזירה שוה להכי מרמינן ליה לדורות כשחוטי חוץ אבל הכא בבנות צלפחד מאי גזירה שוה מצינן למילף מיניה משום הכי לא ילפינן מיניה : מאי גזירה שוה. נאמר בשחוטי חוץ זה הדבר וגו' ונאמר גבי הפרת נדרים זה הדבר מה להלן בשחוטי חוץ אהרן ובניו וכל ישראל מוזהרין דכתיב דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל זה הדבר וגו':אף כאן. גבי הפרת נדרים: אהרן ובניו וכל ישראל מצו להפר ומשום האי גזירה שוה ילפי' ליה מכל וכל משחוטי חוץ ולדורות משא"כ בבנות צלפחד: לומר שהפרת נדרים בג' הדיוטות . דומיא דכל ישראל כל דהו ישראל: והא ראשי המטות כתיב . בהפרת נדרים דמשמע דבעינן מומחין ולא הדיוטות: ומשני כדאמ' רב חסדא. לקמן גבי מועדי ה' דביחיד מומחה סגיא לקדושי זמנים הכא נמי הפרת נדרים ביחיד מומחה ואם אין מומחה בג' הדיוטות: לומר שיש שאלה בהקדש.שאם אמר שור שחור שיצא מביתי תחלה יהא הקדש ויצא לבן משמע שלא שלא חישב בלבו שיצא אלא שחור ובא להכם לישאל על פעותו אם הקדיש אותו שור שיצא לבן או לא ומחלוקת בית שמאי ובית הלל היא : ולבית שמאי דלית להו האי היקשא . האי זה הדבר דשחוטי חוץ ודהפרת נדרים מאי עביד ליה : ואינו חייב על המולק בחוץ . א)דשחיטה בעינן לפנים ומליקה בכל מקום כשירה ומשום הכי אצטריך זה הדבר : לחכם מתיר שאומר לו מותר לך נדרך כדכתיב לא יחל דברו הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו אבל אינו יכול לומר לו מופר לך דבבעל תלא רחמנא הפרה כדכתיב ואם חפר יפר אותם ביום שמעו :

א) דברי רבינו צריך תיקון דהא אדרבה בפנים מעותו במליקה דוקא רק דבחוץ גם"כ הוא דאינו חייב רק על השחיטה

שבת

לב א ב מיי' פ"ד מהל' נדרים הל' ה סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רכח סעיף א :
לג ג מיי' שם הל' ז סמג שם :
לד ד מיי' פי"ט מהל' ערכין הל' לד וס"ע מהל' מזיד הלכה ח :
לה ה מיי' פי"ח מהל' מעשה הקרבנות הלכה יח :
לו ו ז מיי' פי"ג מהל' נדרים הלכה ב ועיין בכ"מ [ועיין מהל' שבועות הל' ט] סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רלד סעיף נו [וסי' רכח סעיף ג] :

א) נדרים עח· :ב)[זבחים קז·] : ג) [נדרים עח· כל הסוגיא]: ד) [לקמן קכא· יבמות כה: נדרים עח: ע"ש בכורות לא·] : ה) [נזיר ט·]: ו) נזיר ל: ערכין כג· : ז) [זבחים קז·] : ח) [נדרים עז:] :

הגהות הב"ח
(א) גמ' ביחיד מומחה אמר מר .ומה כאן : (ב) רשב"ם ד"ה על וכו' של. עוף בחוץ דזה משמע כענין שמפורש בפרשה הוא חייב :(ג) ד"ה הפרת וכו' לא ממעטינן מינה דורות : (ד) תוס' ד"ה דתנן וכו' ויצא לבן דהוי הקדש כגון דאמר :

מועדי ה' נאמרו שבת בראשית לא נאמרה בן עזאי אומר מועדי ה' נאמרו הפרת נדרים לא נאמרה ר' א)יוסי בר נתן (א) גמיר לה להא מתניתא ולא ידע ליה לפרושה אזל בתריה דרב ששת לנהרדעא ולא אשכחיה אזל בתריה למחוזא אשכחיה אמר ליה מאי מועדי ה' נאמרו שבת בראשית לא נאמרה אמר ליה °מועדי ה' צריכין קידוש בית דין שבת בראשית אינה צריכה קידוש בית דין סלקא דעתך אמינא הואיל וכתיבי גבי מועדות תיבעי קידוש בית דין כמועדות קא משמע לן מאי מועדי ה' נאמרו הפרת נדרים לא נאמרה מועדי ה' צריכין מומחין הפרת נדרים אינה צריכה מומחין והא ראשי המטות כתיב ב)אמר רב חסדא אמר רבי יוחנן ביחיד מומחה ג)תנן התם אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין שלא לבייש את מי שאין לו ד)בשלמא יום הכפורים יום סליחה ומחילה יום שנתנו בו לוחות אחרונות אלא חמשה עשר באב מאי היא אמר רב יהודה אמר שמואל יום שהותרו שבטים לבא זה בזה מאי דרוש °זה הדבר ה)דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה (במדבר לו) רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן יום שהותר שבט בנימן לבא בקהל דכתיב °ואיש ישראל נשבע במצפה לאמר איש ממנו לא יתן בתו לבנימן לאשה (שופטים כא) מאי דרוש ממנו ולא מבנינו רב דימי בר יוסף אמר רב נחמן יום שכלו בו מתי מדבר דאמר מר עד שלא כלו מתי מדבר

לא

רשב"ם

מועדי ה' נאמרו · כוליה מפרש לקמיה: מועדי ה' צריכין קידוש · שהיו מקדשין את החדש על פי הראייה ומתוך כך מתקדש מועד בזמנו שלפי עיבור השנה ועיבור החדשים המועדים מתעכבין אבל המועדים עצמן לא היו מקדשין כי אם החדשים כדתנן בר"ה (דף כד·) גבי קידוש החדש ראש בית דין אומר מקודש וכל העם עונין אחריו מקודש מקודש שנאמר אשר תקראו אותם קרי ביה אתם ותרי זימני מקודש מקודש נפקא לן מדכתיב מקראי קדש (ב) שהיו מקדשין את החדש על פי הראייה וזהו תיקון המועדות וקדושתן: שבת בראשית אינה צריכה קידוש · כעין שמקדשין המועדות על ידי קידוש ראשי חדשים אין מקדשין אחד בשבת להיות שביעי שלו שבת אלא לעולם יום שביעי שבת הוא בלא קידוש בית דין ונפקא ליה מדכתיב מועדי ה' יתירא דמצי למיכתב אלה אשר תקראו אותם מקראי קדש· שבת בראשית קרי לשבת משום דכל מועדות נמי כתיב בהו שבת שבתון הלכך קרי ליה שבת בראשית שמקודשת ובאה משעת ימי בראשית דבשבת ראשונה כתיב בו ויכולו ויקדש אותו: גבי מועדות · בפרשת שור או כשב (ויקרא כג): מועדי ה' צריכין מומחין · ולא מקדשי בג' הדיוטות כהפרת נדרים ולא ביחיד מומחה כהפרת נדרים אלא בשלשה מומחין כדילפינן בראש השנה אין לך מומחה בישראל יותר ממשה רבינו וקאמר ליה רחמנא עד דאיכא אהרן בהדך דכתיב ויאמר ה' אל משה ואל אהרן וגו' החדש הזה לכם ככם מומחין ואין בית דין שקול ומוסיפין עליהם עוד אחד: תנן התם · במס' תענית ומשום דקאמר לקמן יום שהותרו שבטים כו' נקט לה: השאולין · שאפי' מי שיש לה היתה שואלת שלא לבייש את השואלת מחמת שאין לה כדאמרי' במסכת תענית (דף לא·) בת מלך שואלת מבת כהן גדול כו': יום שנתנו בו לוחות האחרונות · כדתניא בסדר עולם משה עלה *בששה בסיון לקבל לוחות הראשונות וירד בי"ז בתמוז דהיינו בסוף ארבעים יום עלה בי"ח ובקש רחמים בשביל עון העגל שנא' ואתנפל לפני ה' את ארבעים היום ואת ארבעים הלילה אשר התנפלתי כי אמר ה' להשמיד אתכם (דברים ט) ובאותה שעה נתרצה הקב"ה לישראל ואמר לו למשה פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים וירד בכ"ח באב ופסל שני לוחות אבנים כדכתיב ויפסול שני לוחות אבנים כראשונים וישכם משה בבקר ועלה בכ"ט באב ועשה עוד מ' יום (ג) מל' באב עד י' בתשרי שנאמר ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים ארבעים וגו' בי' בתשרי הוא יום הכפורים נתרצה המקום בשמחה לישראל ואותו היום ירד משה והלוחות בידו: יום שהותרו שבטים · שכי הוה קים להו: לבא זה בזה · שהותרו הסבת נחלה שפסק אותו דור של באי הארץ שנאסר להם הסבת נחלה והשתא מיהא אם נשתיירו עדיין בני אדם שהיו באותו הדור אכתי באיסורייהו קיימי אבל שאר בני אדם שלא היו באותו הדור מותרין ויש מפרשים יום שהותרו שבטים שהרי בט"ו באב כלו מתי מדבר כדלקמן וטעות הוא בידם שהרי לא לדור המדבר נאמר אלא לבאי הארץ בערבות מואב בסוף המ' שנה: יום שהותר שבט בנימן · כל הנך אמוראי לא פליגי אלא מר גמיר האי מרביה ומר גמיר האי מרביה: שכלו בו מתי מדבר · במדרש איכה יום שבטל בו החפר דאמר ר' לוי כל ערב תשעה באב היה כרוז יוצא הכל יצאו לחפור חפרין וישנין בהן ובשחרית הכרוז יוצא יבדלו החיים מן המתים והיו בודקין אותן ונמצאו ט"ו אלף ופרוטרוט חסרין בכל שנה וכך עשו מ' שנה יום לשנה יום לשנה הרי מ' שנה בשנה אחרונה עשו כן בדקו עצמן ונמצאו שלמים אמרו שמא טעינו בחשבון וכן בי' בו וכן בי"א וכן בי"ב וכן בי"ג ובי"ד עד דאיתמלי סיהרא כיון דאיתמלי סיהרא אמרו ביטל הקב"ה אותה גזירה קשה מעלינו ועשו משתה ושמחה ויו"ט: דאמר מר כו' · ולכך עשו ימי משתה ושמחה על הדיבור שחזר למשה:

לא

תוספות

ושבת בראשית אינה צריכה קידוש בית דין · ואם תאמר דבסוף פרק קמא דקידושין (דף לז:) נפקא לן מדכתיב מושבותיכם דאמרינן התם מושבות דכתב רחמנא גבי שבת למה לי אילטריך ס"ד אמינא הואיל ובעינא דמועדות כתיבא תיבעי קידוש ב"ד כמועדות קמ"ל ויש לומר דרשא דהתם אתיא כבן עזאי דדריש הכא מועדי ה' נאמר הפרת נדרים לא נאמר אי נמי אפי' לרבי יוסי הגלילי צריכין תרי קראי דאי לא כתיב אלא חד לא הוה ממעטינן אלא מומחין כתב קרא אחרינא למעוטי אפי' הדיוטות:

יום סליחה ומחילה · פירשתי בסוף מרובה (ב"ק דף פב· ד"ה כדי):

יום שכלו בו מתי מדבר · בשנה אחרונה נמי מתו וידעו שכבר כלתה גזרה כי כבר מתו כל בני כ' ולפי שהיו אבלים עד מקצת יום של ט"ו לא חזר הדיבור שאין השכינה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות כדאשכחן גבי יעקב (תנחומא פ' וישב) שכל אותן ימים שנתאבל על יוסף לא שרתה עליו שכינה כדאמר [בשבת (דף ל:)] ולכך כל ימי אבילתן של ישראל לא חזר הדיבור שבזכותן היה מדבר עם משה כדאמרי' בריש מכילתא נאמר ר' יעקב אומר לא ואמור להם שבזכותן אני מדבר עמך שכל אותן שלשים ושמונה שנה שהיה כועס על ישראל לא היה מדבר עם משה ואהרן שנאמר ויהי כאשר תמו וכו'· וממדרש איכה שהיה רבינו שמואל מביא ראיה קשיא טובא שאם לא מתו בשנה אחרונה למה נתעכב הדיבור שנה ויותר שלא חזר ועוד ט"ז אלף ופרוטרוט היה (ד) למות כל שנה ולפי מדרש איכה היו מתין חמשה עשר אלף ופרוטרוט בכל שנה ועוד למאן דאמר בירושלמי במועד קטן שכולן בני ששים מתו חידוש גדול הוא זה שצריך לומר שחמש עשרה אלפים ופרוטרוט נולדו במצרים בכל שנה זה קודם זה ועוד שלא היתה שמחה (ה) מפני הדיבור שחזר [אלא] שאז כי איתמלי סיהרא ידעו שפסקה גזרה מעליהם ועוד מה שמחה היא שקדמו למות מאשתקד והכתיב (שמות כג) את מספר ימיך אמלא ועוד אם מיהרו למות מאשתקד א"כ לא מתו בני ששים אותן שהושלמו להן עשרים שנה בשעת יציאתם שלכך תלה בכ' שנה לפי שהיו בני כ' בגלגלות ונראה לר"ת (ו) לפי מדרש איכה שלא מיהרו למות אלא בשנה אחרונה ביטל מהן הגזרה ונשארו מהן ט"ו אלף ופרוטרוט אותן שהיו ראוין למות בשנה אחרונה כמו שמצינו בחזקיהו דכתיב (מלכים ב כ) צו לביתך כי מת אתה והאריך לו הרבה [*והא דכתיב (במדבר כו) ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון היינו מאותן שראוין למות קודם שנתבטלה הגזרה דכלב ויהושע היו בני ארבעים בשלוח מרגלים כדפרישית לעיל (ד' קיז: ד"ה מכאן) אי נמי בתחלה נגזר אפי' על בני כ' בגלגלות ולבסוף ריחם עליהם הקב"ה ולא מתו אלא אותן שהיו בשעת גזרה לכל הפחות בני עשרים וחדש שחדש בשנה אחרת חשוב שנה ולא יום אחד כדאמרי' (מסכת פרה פ"א מ"ג) גבי פלגס שכל חדש שלם אינו לא שה ולא איל ונשארו בשנה אחרונה כל אותן שהיו בני כ' בגלגלות] הכי נמי אשכחן בדילוג קץ זכו כי גר יהיה זרעך מילחק לא זכו ועבדום וענו אותם וכו' והשתא אתי שפיר דמשום חמשה עשר אלפים ופרוטרוט לשנה לא נתייחד הדיבור עד חמשה עשר באב של שנה אחרונה שהיו ראוין למות והיו עצבין בכך עד דאיתמלי סיהרא ומה שהקשה ר"ת לפירוש הקונטרס למה נשתהה הדיבור שנה ויותר י"ל נמי שאין השכינה שורה לא מתוך עצבות והן היו עצבין לפי שהיו סבורין למות באותה שנה והאי דנקט נמי חמשה עשר אלפים ופרוטרוט לאו על כל שנה ושנה קאמר אלא רוב השנים ומיהו קשה על פירוש רבינו שמואל דלמה חפרו קברים בשנה אחרונה כיון שמאשתקד מתו כל אותן שהיו ראוין למות שכל אחד היה יודע בעצמו שלא היה מבן עשרים ועד ששים מפקודי משה ואהרן:

שבעה

מסורת הש"ס

א) [נדרים עח· איתא רב אסי] : ב) [לעיל קכ: וש"נ] : ג) תענית כו: ד) שם ל: [ע"ש כמה שינוים] : ה) [לעיל קכ·] :

רבינו גרשום

שבת בראשית לא נאמר'. משום הכי קרי לה שבת בראשית כדכתיב וישבות ביום השביעי ומשמה של שבת זו א)שבת בראשית ויש שבתות אחרות כדכתיב ביום הראשון שבתון ועוד כתיב והיתה שבת הארץ וגו' ושבת של יום הכפורים ועוד כמה שבתות לפי עניינן אבל שבת בראשית היתה לכל השבתות : מועדי ה' צריכין קידוש בית דין. דכתיב אשר תקראו אותם מועדי קדש שמעברין את החודש ואת השנים ומקדשין זמנים : שבת בראשית אינה צריכה קידוש. משום דבכל שבעה ושבעה ימים שבת היא : מועדי ה' צריכין מומחה. לקדשן : ביחיד מומחה. הא אין מומחה בג' הדיוטות : יום שנתנו בו לוהות האחרונות. השוב מיום שנשתברו הלוחות הן ארבעים וארבעים יום עד יום הכפורים : מאי דרוש · והתירו לבוא זה בזה והכתיב לא תסוב נחלה: ב)קודם מתי מדבר.

א) אולי צ"ל ומשמה של שבת זו נקראו כל השבתות שבת בראשית : ב) נראה דצ"ל עד שלא כלו מתי מדבר לא היה דיבור עם משה פה אל פה וכמו דכתיב פה כו':

פ"א נבנעה

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פ"א מהל' קידוש החדש הל' א:

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבי יוסי בר נתן הוה גמיר : (ב) רשב"ם ד"ה מועדי ה' וכו' מדכתיב מקראי קדש וזהו תיקון המועדות וקדושתן כשהיו מקדשין את החדש על פי הראיה הס"ד : (ג) ד"ה יום שנתנו וכו' עשה עוד מ' יום ומ' לילה מלמ"ד באב : (ד) תוס' ד"ה יום שכלו וכו' ט"ז אלף ופרוטרוט היה ראוי למות בכל שנה : (ה) בא"ד שלא היתה שמחה לפני הדיבור אלא כשחזר שאז כי לא אתמלי סיהרא ידעו : (ו) בא"ד ונראה לר"ת לפרש לפי מדרש :

עין משפט נר מצוה

לח א מיי׳ פ״ב מהל׳ ברכות הל׳ א [טור א״ח סי׳ קפט]:

שבעה קפלו כל העולם · האי תנא סבר דאליהו לא הוה פנחס (ג) דאי הוה פנחס בבליר משבעה הוה מצי לאשכוחי דיאיר ראה יעקב וראה פנחס וסבר נמי האי תנא דסרח בת אשר אינה חיה לעולם:

לא היה דיבור עם משה שנאמר °ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות מקרב העם וסמיך ליה וידבר ה׳ אלי לאמר אלי היה הדיבור עולא אמר יום שביטל בו הושע בן אלה א) פרדסאות ב) שהושיב ירבעם על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל רב מתנה אמר יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה ג) דאמר רב מתנה אותו היום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה *תקנו ביבנה הטוב והמטיב הטוב שלא הסריחו והמטיב שנתנו לקבורה רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו יום שפוסקין בו מלכרות עצים למערכה ד) תניא רבי אליעזר הגדול אומר כיון שהגיע חמשה עשר באב תשש כחה של חמה ולא היו כורתין עצים למערכה אמר רב מנשה וקרו ליה יום תבר מגל מכאן ואילך דמוסיף יוסיף שאינו מוסיף יסיף מאי יסיף תני רב יוסף תקבריה אמיה תנו רבנן שבעה קפלו את כל העולם כולו מתושלח ראה אדם שם ראה מתושלח יעקב ראה את שם עמרם ראה את יעקב אחיה השילוני ראה את עמרם אליהו ראה את אחיה השילוני ועדיין קיים ואחיה השילוני ראה את עמרם והא כתיב °ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון אמר רב המנונא לא נגזרה גזרה על שבטו של לוי דכתיב °במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקודיכם לכל מספרכם מבן עשרים שנה ומעלה מי שפקודיו מבן עשרים יצא שבטו של לוי שפקודיו מבן שלשים ומשאר שבטים לא עייל והתניא יאיר בן מנשה ומכיר בן מנשה נולדו בימי יעקב ולא מתו עד שנכנסו ישראל לארץ שנאמר °ויכו מהם אנשי העי כשלשים וששה איש ה) ותניא שלשים וששה ממש דברי ר׳ יהודה אמר לו רבי נחמיה וכי נאמר שלשים וששה והלא לא נאמר אלא כשלשים וששה אלא זה יאיר בן מנשה ששקול כרובה של סנהדרין אלא אמר רב אחא בר יעקב לא נגזרה גזירה לא על פחות מבן עשרים ולא על יתר מבן ששים לא על פחות מבן עשרים דכתיב מבן עשרים שנה ומעלה ולא על יתר מבן ששים גמר ומעלה °ומעלה מערכין מה להלן יתר מבן ששים כפחות מבן כ׳ אף כאן יתר מבן ששים כפחות מבן עשרים איבעיא להו ארץ ישראל לשבטים איפלוג או דלמא לקרקף גברי איפלוג

תא

תורה אור

דברים ב · במדבר כו · שם יד · יהושע ז · ויקרא כז

לא היה דיבור עם משה · פה אל פה כבתחלה אבל אם הוצרכו לדיבור כגון במעשה דקרח שהיה אחר מעשה המרגלים היה מדבר על ידי מלאך או באורים ותומים אי נמי לא היה מדבר עמו אלא על ידי צורך מעשה הצריך להם: אלי היה הדיבור · דמצי למכתב ויאמר ה׳ אלי כדכתיב לעיל ויאמר ה׳ אלי אל תצר את מואב אי נמי מדסמכו לויהי כאשר תמו קדריש הכי ולא ממשמעותא דקרא אלא מייתורא דויהי כאשר תמו דקרא יתירא הוא: יום שביטל הושע בן אלה פרדסאות · שומרים כדתניא בסדר עולם כשראה הושע בן אלה שגלו עגלי הזהב עמד והעביר פרדסאות שהושיב ירבעם בן נבט שלא יעלו ישראל לרגל ו) שבכל מלכי ישראל הוא אומר וילך בדרך ירבעם בן נבט ובחטאתו אשר החטיא את ישראל אבל בהושע כתיב רק לא כמלכי ישראל אשר היו לפניו: הרוגי ביתר · במס׳ גיטין (דף נז·): דאמר רב מתנה כו׳ · ולכך שמחו שזכו לקבורה ושלא הסריחו: ברכת הטוב והמטיב · שבברכת המזון תקנו באותו היום דמן התורה אינה אלא שלש ראשונות כדנפקא לן מהאי קרא (א) וברכת את ה׳ אלהיך על הארץ וגו׳: מניסן ועד ט״ו באב היו כורתים עצים לצורך המערכה לכל השנה מכאן ואילך תשש כח החמה ויש בעצים לחלוחית ומעלין עשן וגם יגדל תולעת וכדאמרינן במדרש איכה רבי יעקב בר אחא בשם רבי יוסי אומר שבו כלה זמן קצירה למזבח שכל עץ שנמצא בו תולעת פסול למזבח וכל עץ שהוא נקצץ אינו עושה מאכולת ואותו יום שפסקו היו שמחים לפי שבאותו יום היו משלימין מלוה גדולה כזאת: יום תבר מגל · שנשברו הקרדומות שאין צורך עוד בהן לחטוב עצים: מט״ו באב ואילך דמוסיף · מן הלילה על היום לשנות יוסיף ימים כדכתיב כי הוא חייך (דברים ל) וכתיב (משלי ג) כי אורך ימים ושנות חיים [ושלום] יוסיפו לך שמתוך שהלילות מאריכין והימים מתקצרין צריך לעסוק בלימודו גם בלילה ודלא מוסיף יסיף: מאי יסיף תני רב יוסף תקבריה אימיה · שימות בחצי ימיו כמו (אסתר ט) וזכרם לא יסוף מזרעם לשון כליה ולא גרסי׳ יאסף דא״כ מאי קבעי תלמודא הא מילתא דפשיטא היא דיאסף לשון מיתה כדכתיב (במדבר כ) יאסף אהרן אל עמיו: ת״ר שבעה כו׳ · ברייתא היא בסדר עולם (ספ״א) ומשום דמיירי בכלב ויהושע לקמיה נקט ליה אי נמי משום דאיירי לעיל דמוסיף יסיף ובא להודיענו שאלו שבעה מתוך שצדיקים היו ועסקו בתורה חיו כל כך: קפלו את כל העולם · סיבבוהו והקיפוהו שנתקפל העולם ביניהם וכל אלו השבעה שמשו זה את זה כדקתני לעיל מינה בסדר עולם נמצאת אומר שימש יעקב את שם כ׳ שנה שימש שם את מתושלח נ״ח שנה שימש מתושלח את אדם הראשון רמ״ג שנה ומחשבון שנות הדורות הכתובין בפרשה דור אחר דור יש ללמוד כל זה מתושלח לא מת עד תיכף למבול כדאמר בחלק (סנהדרין דף קח:) ויהי לשבעת הימים ומי המבול היו אלו שבעה ימי אבלו של מתושלח הצדיק וכבר היה שם בן נ״ח שנה כדכתיב שם בן מאת שנה ויולד את ארפכשד שנתים אחר המבול ולמך נמי ראה את אדם ואת שם אלא לדיקים גמורים קחשיב כמו ששימשו זה את זה כדפרישית לעיל והאי תנא לא ס״ל חנוך זה מטטרון דהוה ליה למימר שנים קפלו את כל העולם דהאי תנא דסדר עולם הוא וס״ל דהאי ואיננו כי לקח אותו אלהים היינו שמת בחצי ימיו וכדקתני התם חנוך קבר את אדם ואת (ב) *שם וחיה אחריו כ״ז שנה מתושלח הוליא שנותיו עד המבול: עמרם ראה את יעקב · סברא הוא שהרי קהת אביו מיורדי מצרים היה כדכתיב ובני לוי גרשון וקהת (בראשית מו) ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ובאותן י״ז שנה נולד עמרם לקהת שהרי בנו הראשון היה כדכתיב ובני קהת עמרם ויצהר: אחיה השילוני ראה את עמרם ואליהו ראה את אחיה · גמרא והאי תנא לא סבירא ליה אליהו זה פנחס דאם איתא לימא משה ראה עמרם ופנחס ראה משה ועדיין הוא קיים ולא איצטריך ליה אחיה כלל: והא כתיב ולא נותר מהם · ואחיה השילוני נתנבא בימי ירבעם ואם איתא דראה את עמרם במצרים היאך יצא ממדבר ובא לו לארץ והלא כל ימי יעקב במצרים י״ז שנה ועמרם ראה את יעקב יום אחד לכל הפחות ושני חיי עמרם קל״ז שנה הרי קנ״ד ואחיה ראה את עמרם כמה פשו להו ממאתים ועשר אחר מות עמרם כ״ו שנה נמצא אחיה השילוני בן כ״ו שנה כשיצא ממצרים לכל הפחות ושמא יותר כגון שנולד בחיי עמרם הרבה: אחיה השילוני · לוי היה כדכתיב בדברי הימים (א כו) והלוים אחיה על אוצרות בית אלהים: שפקודיו מבן שלשים · יום שהיו הלוים נמנין מבן חדש ומעלה לפדות עליהן הבכורות כדכתיב בפרשת במדבר סיני מבן חדש ומעלה תפקדם ולא נהירא לי דא״כ הוה ליה למימר יצא שבטו של לוי שפקודיו מבן חדש אלא האי שלשים היינו שלשים שנה כדכתיב בני גרשון קהת ומררי מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה והוא חשבון נקט שאותו חשבון כנגד חשבון של ישראל הוא דביוצאי צבא קפיד רחמנא דבישראל כתיב כל יוצא צבא ובלוים כתיב מבן שלשים שנה וגו׳ כל הבא לצבא לעבוד וגו׳: ומשאר שבטים לא עייל · מיוצאי מצרים לארץ בתמיה ולמאי דחקת לתרוצי דמשום דלוי היה אחיה לכך בא לארץ: נולדו בימי יעקב · גמרא: ולא מתו כו׳ · לא יליף מקרא אלא חד מינייהו: סנהדרין היו ע״א נמצא רובן שלשים וששה: ולא על יתר מבן ששים · וגהי נמי דאחיה ישראל הוה הרי ראה את עמרם ה׳ שנים וה״ל בן ס״א בצאתו ממצרים: יתר על ששים בערכין אינו שוה לבן כ׳ שנה ומעלה שהרי ערכו מועט יותר כדכתיב בפרשת ערכין: כפחות מכ׳ · שמועט ערכו נמי מבן כ׳ ומעלה ואע״ג דאין ערך פחות מבן עשרים ויתר על בן ס׳ שוין זה לזה מיהו בהכי שוים ששניהם מועטין מערך יתר מבן כ׳ ומוחלקין מדינו של יתר מבן כ׳ וה״נ כי היכי דמוחלק פחות מבן עשרים מן הגזרה של יתר מבן כ׳ ה״ה ליתר על בן ששים ואיכא למימר נמי דלא נמנו בההוא חשבון: לשבטים איתפלג · שנתחלקה לשנים עשר חלקים שוין ואח״כ כל שבט ושבט מתחלק לפי אנשיו שהיו יוצאי מצרים או לפי באי הארץ למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה: לקרקף גברי לראשי אנשים שכל אחד מיוצאי מצרים לרבי יאשיה או לבאי הארץ לרבי יונתן היה נוטל חלקו בארץ בפני עצמו והיו כולם שוין בחלוקה:

תא

רבינו גרשום

פה אל פה אדבר בו: יום שפסקו מלכרות עצים למערכה. ולפי שעה שהיו עסוקים לכרות עצי המערכה היו מתבטלין בתלמוד תורה אבל אותו יום פסקו ועשאוהו יום טוב שמיכן ואילך היו עוסקין בתורה: תבר מגל. שהיה פוסק מגל מלכרות עצים למערכה: דמוסיף. מן הלילות על הימים ללמוד תורה: מוסיף. ימים לעולם הבא שמשם והלאה הלילות מאריכין: קיפלו. סבבו את העולם שראו זה את זה: ואחיה השילוני. שהיה משילו ראה את עמרם. משמע דעמרם ראה אחיה בשילה והכ׳ לא נותר מהם איש אלא לא יתכן לומר כך שעמרם לא ראה מעולם אחיה השילוני בשילה לפי כי עמרם לא היה מעולם אלא קל״ז שנה וישראל עמדו במצרים ר״י שבע עשרה בימיו והשאר עמדו בגלותם נמצא שעמרם לא יצא ממצרים. אלא הכי מתרץ שאחיה השילוני שהיה בשילה ראה את עמרם במצרים ואחיה השילוני ממשפחת לוי הי׳ שפקודיו מבן שלשים שנה ומעלה כשנכנס לעבודה ולא מת במדבר וראה את עמרם במצרים: מה להלן גבי ערכין א) ערכך חמשים שקלים וכי היכי דיותר מבן ששים לא יהיב נ׳ שקלים וה״נ לגבי מתי מדבר [כמו] דלא נגזרה על פחות מבן עשרים ולא איענש למעלה מששים נמי לא איענש: לשבטים איתפלג. שנתחלקה לי״ב חלקים: אי לקרקף גברי איתפליג. ונתחלקה לפי האנשים שהיו בישראל כל אחד ואחד היה נוטל

א) נ״ל גבי ערכין דכתיב ואם מבן ששים שנה ומעלה יותר מבן ששים לא יהיב נ׳ שקלים וכו׳.

ס״א חוה

מסורת הש״ס

א) [ג״ר׳ הערוך פרוזדאות ועי׳ תענית כח׳]: ב) [גיטין פח׳]: ג) ברכות מח: תענית לא׳: ד) [נ״ל דתניא כך איתא בע״י]: ה) סנהדרין מד׳: ו) [וכן אי׳ בגיטין פח׳]: ז) [ב״מ קיד: וכרש״י ד״ה לאו כבן מר]:

הגהות הב״ח

(א) רשב״ם ד״ה ברכת הטוב וכו׳ מהאי קרא ואכלת ושבעת וברכת: (ב) ד״ה קיפלו וכו׳ את אדם ואת חוה וחיה אחריו כצ״ל ותיבת שם נמחק:

תא שמע °בין רב למעט ועוד תניא עתידה ארץ ישראל שתתחלק לשלשה עשר שבטים שבתחלה לא נתחלקה אלא לשנים עשר שבטים ולא נתחלקה אלא בכסף שנאמר בין רב למעט אמר רבי יהודה סאה ביהודה שוה חמש סאין בגליל ולא נתחלקה אלא בגורל שנאמר °אך בגורל ולא נתחלקה אלא א)באורים ותומים שנאמר על פי הגורל הא כיצד ב)אלעזר מלובש אורים ותומים ויהושע וכל ישראל עומדים לפניו וקלפי של שבטים וקלפי של תחומין מונחין לפניו והיה מכוין ברוח הקדש ואומר זבולן עולה תחום עכו עולה עמו טרף בקלפי של שבטים ועלה בידו זבולן טרף בקלפי של תחומין ועלה בידו תחום עכו וחוזר ומכוין ברוח הקדש ואומר נפתלי עולה ותחום גינוסר עולה עמו טרף בקלפי של שבטים ועלה בידו נפתלי טרף בקלפי של תחומין ועלה בידו תחום גינוסר וכן כל שבט ושבט ולא כחלוקה של עולם הזה חלוקה של עולם הבא העולם הזה אדם יש לו שדה לבן אין לו שדה פרדס שדה פרדס אין לו שדה לבן לעולם הבא אין לך ג)כל אחד ואחד שאין לו בהר ובשפלה ובעמק שנאמר °שער ראובן אחד שער יהודה אחד שער לוי אחד הקדוש ברוך הוא מחלק להן בעצמו שנאמר °ואלה מחלקותם נאם ה' קתני מידת שבתחלה לא נתחלקה אלא לשנים עשר שבטים שמע מינה לשבטים איפלוג שמע מינה אמר מר עתידה ארץ ישראל שתתחלק לשלשה עשר שבטים אידך למאן אמר רב חסדא [א]לנשיא דכתיב °והעובד העיר יעבדוהו מכל שבטי ישראל אמר ליה רב פפא לאביי אימא ד)רונגר בעלמא לא סלקא דעתך דכתיב °והנותר לנשיא מזה ומזה לתרומת הקדש ולאחוזת העיר ולא נתחלקה אלא לכספים שנאמר בין רב למעט למאי אילימא לשופרא וסניא אטו ה)בשופטני עסקינן אלא לקרובה ורחוקה כתנאי רבי אליעזר אומר בכספים העלוה רבי יהושע אומר בקרקע העלוה ולא נתחלקה אלא בגורל שנאמר אך בגורל תנא אך בגורל יצאו יהושע וכלב למאי אילימא דלא שקול כלל השתא דלאו דידהו שקול דידהו מיבעיא אלא שלא נטלו בגורל אלא ע"פ ה' יהושע דכתיב °על פי ה' נתנו לו את העיר אשר שאל את תמנת סרח בהר אפרים כתיב

תא שמע בין רב למעט · על פי הגורל תחלק הארץ נחלתן של ישראל שיקח כל שבט ושבט מה שיתן לו הגורל בין שיהא מגיע לו חלק מרובה כגון שבט שיש בו אנשים מעט בין שיהא לו חלק מועט כגון שיש לו אנשים הרבה דכיון דכל השבטים לוקחין בשוה שבט הקטן כשבט הגדול נמצאו הורה אור חלקי בני שבט הקטן מרובה מחלק שבט בני הגדול ואי לקרקף גברי מאי בין רב למעט והלא נטלו כולן בשוה: ועוד תניא · בהדיא דלשבטים איתפלג ומשום דאיכא למידרש נמי האי בין רב למעט לכדלקמן בברייתא איצטריך נמי האי: ועוד תניא כו' · שתתחלק לעתיד לבא לי"ג שבטים כלומר לי"ג חלקים שוין ולקמן מפרש מאי ניהו אותו חלק דעפי התם דאי משום לוי דנקיט נחלה כשאר שבטים כדכתיב התם שער לוי אחד הא מנשה ואפרים נמי לא יטלו אלא חלק אחד כדכתיב התם שער יוסף אחד נמצאו י"ב שבטים נוטלין י"ב חלקים והי"ג לנשיא כדלקמן: שבתחלה · כשבאו לארץ: לא נתחלקה אלא לי"ב שבטים · שלוי לא היה לו חלק בארץ אלא שכל שבט ושבט נתנו לו ערים לשבת בהן להיות ערי מקלט אבל מנשה ואפרים נטלו שני חלקים כדכתיב אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי (בראשית מח): בכספים · קס"ד השתא מי שהיה לו חלק יפה היה נותן דמים למי שהגיע לו חלק כחוש מאי דביני ביני שנאמר בין רב למעט כלומר וצריך לדקדק בין רב למעט להוסיף דמים הרב למעט שהזיבורית קרי ליה מעט והעידית קרי רב שכך אמר ר' יהודה סאה ביהודה שוה ה' סאין בגליל והיה מעלה דמים זה שנפל חלקו ביהודה למי שנפל לו חלקו בגליל: הכי גרסינן אמר ר' יהודה כו' · ולא בא לחלוק מדלא קתני רבי יהודה אומר: ולא נתחלקה אלא בגורל · מסקנא דמילתיה דתנא קמא היא: על פי · משמע על פי אורים ותומים: הא כיצד · אם אורים למה גורל ואם גורל למה אורים ושמא מכחישין זה את זה: אלעזר מלובש כו' · כדכתיב (במדבר כז) ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים לפני ה' על פיו יצאו וגו': וקלפי של שבטים · ארגז שמונחים בו י"ב פתקים שכתוב בהן י"ב שבטים וקלפי של תחומין ארגז שמונחין בו י"ב פתקין של י"ב חלקים של ארץ ישראל: והיה מכוין ברוח הקודש · כלומר באורים ותומים שנשאלים תחלה באורים ותומים קודם שיטרף הממונה בקלפי ובכך מתקררה דעתן של ישראל שרואין שהגורל היה עולה כמו שנתנבא תחלה ויודעים שחלוקה ישרה היא ולא היו מרננים בדבר השבטים מרובים ושני קלפי היו צריכין אחד לשבטים ואחד לתחומין ולא סגי בחד דתחומין ולימא עכשיו אני נוטל מה שיעלה בידי לצורך ראובן דא"כ אין כל החלוקה עשויה בגורל וקרא קאמר אך בגורל וגו' בלא הוצאת דיבור מפיו: ואומר זבולן עולה · עכשיו יבא לידי הטורף בקלפי כתב של זבולן והאי דנקטינהו שלא כסדר לפי שאין עולה שום גורל על הסדר אלא על ידי מקרה: טרף · עירבב הממונה לכך את השטרות יפה שלא יאמרו מדעת לקח את זו שהיה יודע מה כתוב בה כמו בילים טרופות בקערה (עדיות פ"ב מ"ד): שער ראובן אחד · שוה דכל מה שיש לזה יש לזה: נאום ה' · הוא עצמו יאמר לכל אחד ליטול חלק פלוני ופלוני: אידך למאן · חלק י"ג למי דהא י"ב שבטים לחוד הוא דשקלי כדכתיב ביחזקאל: לנשיא · למלך המשיח: העובד העיר · היינו נשיא דעול רבים מוטל עליו כדכתיב ברחבעם אם היום תהיה עבד לעם הזה (מלכים א יב): יעבדוהו · יתנו לו נחלה מכל שבטי ישראל: רונגר · שכירים בעלמא לעבוד לו כתלמידים לרב אבל לא יותן לו מנחלתם ורבינו חננאל פירש (ב) רון גר רון בלשון פרס יום וגר שכיר כלומר שכיר יום: והנותר מזה ומזה · משמע שנוטל חלק מזה ומזה: לתרומת הקדש · לבד מקומו של בית המקדש: ולאחוזת העיר · ולבד מקום העיר וכתיב בסיפיה דקרא באחד החלקים: ולא נתחלקה כו' · כמו אמר מר: למאי הלכתא · קאמר שיהו מעלין כספים זה לזה: אילימא בשופרא וסניא · מה שהיתה זו יפה מזו וזו רעה מזו דמסליק ליה בדמי מאן דאית ליה שופרא למאן דאית ליה סניא: אטו בשופטני עסקינן · דמסתלקי מנחלתם בזוזי אלא ודאי בגליל נוטל ה' סאין כנגד סאה ביהודה: לקרובה ורחוקה · הקרקעות היו חולקין בשוה מי שלוקח מן הכתוש נוטל יותר עד כדמי היפה אבל מי שעולה לו גורלו בקרוב לירושלים מעלה מעות למי שעלה גורלו ברחוק מירושלים שהרחוק גרוע הוא מפני שני דברים אחד מפני שרחוק מבית המקדש ואחד מפני שקרוב הוא לארץ העמים ויש לו לדאג מהן ורבי יהודה מילתא באפי נפשה קאמר דמי שנפל גורלו בגליל נוטל ה' סאין כנגד סאה שחבירו נוטל ביהודה אי נמי משום דקאמר תנא קמא דקורבא ורוחקא מחלקין בכספים אתא איהו לסיועיה ולמימר דסאה ביהודה שוה חמש סאין בגליל בשביל שיהודה קרוב לירושלים וגליל רחוק יותר וצריך להעלות כספין שוה ד' סאין לסאה שבגליל: בכספים העלוה · להאי ביני דקורבא ורוחקא וסברא הוא ומבין רב למעט לא נפקא ליה דמקרא לא שמעינן אלא העלאה לא שנא בכספים לא שנא בקרקע: דלאו דידהו · חלק מרגלים כדאמרן בפירקין דלעיל (דף קיח:):

כתיב

זבולן עולה תחום עכו עולה [עמו] · לאו עכו ממש דעכו מחלק אשר דכתיב (שופטים א) ואשר לא הוריש יושבי עכו אלא כלומר תחום שבצד עכו: העולם הזה יש לו פרדס ואין לו שדה לבן · תימה דבשלהי מרובה (ב"ק דף פא: ושם ד"ה אין) אמרינן מחלוקת ארץ ישראל אין לך מישראל שאין לו בהר ובשפלה ונגב ומיהו אית דגרס אין לך שבט ושבט מישראל אבל הכא גרסינן אין לך אחד מישראל לעולם הבא ומשמע לו שער ראובן אחד הייע לכל אחד ואחד אי נמי בעולם הזה אין להם בשוה מזה כמו מזה אלא מזה מעט ומזה הרבה אבל לעולם הבא יש לו מן הכל שיעור שוה: ואידך למאן · אע"ג דכתיב שער לוי אחד הא כתיב נמי שער יוסף אחד דלא מנו שבט יוסף אלא כאחד: לא סלקא דעתך דכתיב והנותר לנשיא וגו' · ובב"ר בפר"ב דריש מהכא דגבעוני אינו מתרפא לעתיד לבא מדכתיב והעובד העיר וגו' ואיתא להא ואיתא להא ומדאפקיה בלשון עובד דרוש ביה נמי גבעוני או שמא פליגי:

סתס

א) [סנהדרין טז:] ב) [עי' תוס' סנהדרין טז: ד"ה מכ] ג) ב"ק פא: ד) עי' יבמות עט: תוס' ד"ה רונגר גרסי' ה) [עמ"ש ב"ק פסי על לידו] ליתא לפנינו:

רבינו גרשום

חלקו: ת"ש בין רב למעט. בין היה השבט רב בין היה השבט מעט נוטל זה כגון זה דאי לקרקף גברי איתפלג מישתכח דכולהו כי הדדי נסבי אלא ש"מ לשבטים איתפלג: ולא נתחלקה אלא בכספים. כדאמר לקמן בקרובה ורחוקה ודכתיב בין רב למעט כולם היו שוין בנחלתם שאותו שהיה זיבורית או במקום רחוק מירושלים הי' מעלין לו דמים כדי שיקח במקום רחוק או כדי שיקח בזיבורית וכדאמר רב יהודה סאה ביהודה כו'. הנוטל ביהודה מוסיף דמים לנוטל בגליל: דכתיב על פי ה'. היינו אורים ותומים דכתיב על פיו יצאו: קלפי שבה שמות השבטים וקלפי שבה שמות התחומין מונחין לפניו והיה אלעזר מכוין ברוח הקדש. ואם אמר זבולן עולה שבולטין אותיות באבני אורים ותומים תחום עכו יהא עולה לחלקו אחר שהיה בולט שם זבולן טרף בקלפי ששמות שבטים בה עלה בידו שם זבולן וטרף בקלפי תחומין ועלה בידו תחום עכו היינו על פי אורים ותומים ועל פי הגורל וכן היה עושה לכל שבט ושבט: שדה פרדס. אילנות: שדה לבן. תבואה: שנא' שער ראובן אחד שער שמעון אחד. שכולן יהו חלוקין בשוה בהר ובשפלה ובנגב שאין זה צריך לזה: ואידך למאן. חלק שלשה עשר למאן: לנשיא · דכתיב העובד את העיר. מלך שהוא משמר את העיר יעבדו אותו כל שבטי ישראל שכל שבט ושבט מצמצמין מנחלתו עד שעושין לו חלק אחד והיינו חלק י"ג: ודלמא רונגר בעלמא. שלא יתנו לו שיעור שבט כי אם עיר אחת או פלך אחד ואכתי אידך למאן: והנותר לנשיא היינו שבא מזה ומזה. כלומר אותו מותר שיהו מצמצמין משבט זה ומשבט זה ומייתרין לו כשיעור חלק אחד שלהן אותו מותר יהיה הקדש לאחוזת העיר כלומר למלך שאוחז העיר בידו: למאי אילימא בשופרא וסניא. כלומר שבשביל שנטל זה עידית וזה נטל זיבורית יעלה בעל עידית לבעל זיבורית כספים עד שיהו שוים בנחלת: וכי בשופטני עסקי'. דהניח לזה ליטול עידית והוא נוטל זיבורית: אלא בקורבא ורוחקא. שאם נטל זה ברחוק מירושלים יעלה לו זה בדמים שנפל חלקו בקרוב ויתן לזה שהוא ברחוק: בכספים העלוה. לארץ ישראל שהי' נותן לו דמים בשביל קריבת ירושלים. ור' יהודה אומר בקרקע העלוה שהיו נותנין יותר קרקע לאותו שברחוק יותר ממי שהוא בקרוב: דלאו דידהו שקלי. שנטלו חלק מרגלים ומתלוננים דומין

לט א מיי' פ"ד מהל' מלכים הל' ח:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה רונגר וכו' ורבינו חננאל פי' רונגר רון בלשון פרס. נ"ב עיין לעיל ד"ל ע"ב:

כתיב סרח וכתיב °חרס אמר ר' אלעזר בתחלה פירותיה כחרס ולבסוף פירותיה מסריחין ואיכא דאמרי בתחלה מסריחין ולבסוף כחרס כלב דכתיב °ויתנו לכלב את חברון כאשר דבר משה ויורש משם את שלשה בני הענק א)חברון עיר מקלט הואי אמר אביי פרוורהא דכתיב °ואת שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב בן יפונה באחוזתו:

מתני' אחד הבן ואחד הבת בנחלה אלא ב)שהבן נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם °והבנות נזונות מנכסי האב ואינן נזונות מנכסי האם: גמ' מאי אחד הבן ואחד הבת לנחלה אילימא דירתי כי הדדי הא תנן ג)בן קודם לבת כל יוצאי יריכו של בן קודמין לבת (סימן נפשם) אמר רב נחמן בר יצחק הכי קאמר אחד הבן ואחד הבת נוטלין בראוי כבמוחזק הא נמי תנינא ד)בנות צלפחד נטלו שלשה חלקים בנחלה חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים וחלקו עם אחיו בנכסי חפר ועוד מאי אלא אלא אמר רב פפא הכי קאמר °אחד הבן ואחד הבת נוטלין חלק בבכורה הא נמי תנינא ה)ושהיה בכור נוטל שני חלקים ועוד מאי אלא אלא אמר רב אשי הכי קאמר אחד בן בין הבנים ואחד בת בין הבנות אם אמר יירש כל נכסי דבריו קיימין כמאן כר' יוחנן בן ברוקא הא קתני לה לקמן ו)ר' יוחנן בן ברוקא אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין על מי שאינו ראוי ליורשו אין דבריו קיימין וכי תימא קא סתם לן כרבי יוחנן בן ברוקא סתם ואחר כך מחלוקת היא וסתם ואחר כך מחלוקת אין הלכה כסתם ועוד מאי אלא אלא אמר מר בר רב אשי הכי קאמר אחד הבן ואחד הבת שוין בנכסי האם ובנכסי האב °אלא שהבן נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם ת"ר °לתת לו פי שנים °פי שנים כאחד אתה אומר פי שנים כאחד או אינו אלא פי שנים בכל הנכסים ודין הוא חלקו

רשב"ם

כתיב סרח · ביהושע: וכתיב חרס · בשופטים: בתחלה · קודם שבאת ליד יהושע פירותיה דומין לחרס יבשין ורעים כחרס היבש בלי שומן: ולבסוף · כשבאת לידו פירותיה מסריחין מרוב שמנן כשמשמרין אותן יותר מדאי ומעליותא היא משום שומן וזכותו של תורה אור יהושע גרס: ואיכא דאמרי בתחלה פירותיה מסריחין · מרוב שמנן ולא היו משתמרין וגריעותא היא ולבסוף פירותיה דומין לחרס כלומר שלא היו שמינין יותר מדאי אלא במדה שיכולין להכניסם לאוצר ומתקיימין טובא ומעליותא היא: כאשר דבר משה · והיכן דבר דכתיב ולו אתן את הארץ אשר דרך בה ולבניו וזו היא חברון שדרך בה כדדרשינן באגדה ויבא עד חברון מלמד שנשתטח כלב על מערת קברי צדיקים שבחברון והתפלל שם לפני המקום שיצילהו מעצת מרגלים שלא יכשל (א) בהן עמהן: עיר מקלט הואי · כדכתיב ביהושע ולבני אהרן הכהנים נתנו את עיר מקלט הרוצח את חברון ואת מגרשיה: פרוורהא · כפרים ושדות שסביב להעיר חוצה למגרש: מתני' אחד הבן ואחד הבת כו' · כולה מפרש בגמרא: אלא שהבן כו' · בגמ' מפרש מאי אלא: ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם · כדדרשינן לעיל (דף קיא:) לו משפט הבכורה משפט הבכורה לאיש אבל לא לאשה: והבנות נזונות כו' · בנכסים מועטים ולא הבנים כדתנן לקמן בתחלת מי שמת (דף קלט:) מי שמת והניח בנים ובנות בזמן שהנכסים מרובין הבנים יירשו והבנות יזונו נכסים מועטין הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים: ואין נזונות מנכסי האם · לא במרובין ולא במועטין במקום בנים שהבנים יורשין את הכל אבל גבי נכסי אב נזונות בתנאי כתובה שכך כתב לאשתו בנן נוקבן דיהוון ליכי מינאי יהון מתזנן מנכסאי עד דתלקחן לגוברין: גמ' דירתון כי הדדי · בת במקום בן תירש עם הבן: והתנן · דלא ירתון כי הדדי: בן קודם לבת כו' · והכא לא גרסי' · ועוד מאי אלא דהא טובא קא פריך ליה ולא שייך למימר ועוד אלא היכא דפירכא בתרייתא עדיפא מקמייתא: א"ר נחמן בר יצחק הכי קאמר אחד הבן ואחד הבת · במקום שאין בן שוין בנחלה ליטול מה שהיה ראוי לאביהן כאילו היה מוחזק לו דבן בנו או בת בתו של אדם יורשין אותו שעומדין בני בנים במקום בנים לירש את הזקן כדנפקא לן מובן אין לו עיין עליו ואם אין לו בת עיין עליה אלמא הבן או הבת יורשין את מה שהיה ראוי אביהן לירש אילו היה קיים: הא נמי תנינא · דבנות צלפחד נטלו חלק הראוי לצלפחד אביהן בנכסי חפר ואע"ג דהוה ליה ראוי גבי צלפחד אביהן דאפי' אם מת בחיי חפר קאמרי' דנטלו בנותיו חלק הראוי לו אילו היה קיים דהא לא מפליג תנא דמתני' מידי אלמא בת יורשת את הראוי לאביה במקום שאין בן והוא הדין דהוה מצי למימר הא נמי תנינא (לעיל דף קטו·) וכל יוצאי ירכו של בן קודמין לבת דמהתם שמעינן דאפי' בת הבן יורשת בנכסי זקן דהיינו ראוי לאביה שהרי מת אביה בחיי זקינה ואפ"ה יורשת זקינה במקום אביה אלא מטובלא דבנות צלפחד ניחא ליה לאקשויי דמעשה רב: ועוד · אפי' תאמר דמשום סיפא קתני רישא שרוצה לתת חילוק ביניהן בסיפא מאי אלא היאך מוסב על הראשון הא לא קתני ברישא דנכסי האב ונכסי האם שוין דליתני בסיפא אלא שבדבר זה יש חילוק בין נכסי האב לנכסי האם שהבן כו' וכיון דרישא קאמר דבן ובת שוין לא היה לו לשנות בסיפא חילוק דאב ואם אלא חילוק בין בן לבת והכי ה"ל למיתני אלא שהבן נוטל פי שנים אבל לא הבת והבת ניזונת מן הנכסים אבל לא הבן: ה"ג ועוד מאי אלא אלא אמר רב פפא כו' וכן בכולהו גרסי' תרי זימני אלא: אלא אמר רב פפא כו' · לרב פפא נמי קשיא ליה אלא כדלקמן ואיהו לא בא לתרץ האי אלא אבל קושיא קמייתא הא נמי תנינא אתא לתרוצי ולאוקמה בענין אחר דלא תקשי מההיא מתני' דלעיל ומההיא מתני' דלקמן דמקשינן לרב פפא מינה אכתי לא הוה מסיק אדעתיה וכן כולם: אחד הבן ואחד הבת · במקום שאין בן נוטלין חלק בכורת אביהן אע"פ שמת בחיי זקינם דכי היכי דירתי חלק פשיטותו הכי נמי ירתי חלק בכורתו וכדפרישית בפירקין דלעיל (דף קטז: ד"ה ושהיה) גבי מתני' דבנות צלפחד והבאתי ראיה מברייתא דבכורות ומגמרת ירושלמי: הא נמי תנינא · שהיה צלפחד בכור ואע"פ שמת בחיי חפר נטלו בנותיו חלק בכורתו עם חלק פשיטותו וכשמת חפר ואח"כ צלפחד לא היה צריך להשמיענו אחד הבן ואחד הבת נוטלין חלק בכורה דכיון דמת הזקן תחלה מיד ירש הבכור חלק בכורתו דאין כאן ראוי כלל וכשמת הבכור אחרי כן פשיטא דירשוהו בניו הן חלק פשיטותו הן חלק בכורתו: ועוד מאי אלא · מי דבר עדיין למעלה בנכסי האם דקאתא לאיפלוגי בסיפא בין נכסי האב לנכסי האם: אחד בן בין הבנים · ולא אחר בין הבנים דאינו יכול לעשותו יורש דמתנה הוא על מה שכתוב בתורה ועד שיתן לו בלשון מתנה לא קני כדתנן בפירקין (דף קל·): בת בין הבנות · ובן אין לו: אם אמר יירש כל נכסי דבריו קיימין · הואיל ובר ירושה הוא במקצת ונפקא לן מביום הנחילו את בניו שמנחיל לבניו כל מה שירצה והיינו דקתני אחד הבן ואחד הבת דינן שוה שיכול האב להנחיל כל הנכסים לאחד מן האחין או לאחת מן האחיות היכא דאין בן: ופרכינן כמאן כרבי יוחנן כו' ועוד מאי אלא · דאפי' אם תאמר שהרבה יש סתם ואח"כ מחלוקת בגמרא שבתחלה ראה את דברי התנא ההוא וסתמן ואח"כ חזר בו ופירשו ומשנה ראשונה לא זזה ממקומה מאי אלא: אחד הבן ואחד הבת · במקום שאין בן שוין בנכסי האם לירש חלק כחלק: ובנכסי האב · שאין חילוק בין נכסי האם לנכסי האב בין לענין ירושת הבנים בין לענין הבנות חוץ משני דברים שיש חילוקין בין נכסי האם לנכסי האב דהיינו בכורה ומזון כדמפרש ואזיל אלא שהבן הזכר נוטל פי שנים בנכסי האב ולא בנכסי האם דלענין ירושת הבן יש חילוק בין נכסי האם אבל לענין ירושת הבת אין חילוק בין נכסי האב לנכסי האם דאין בת נוטלת בכורה כדדרשינן בסיפרי וילדו לו בנים הבנים בתורה הזאת ואין הבנות בתורה הזאת ועוד חילוק אחר שהבת ניזונת כו' ומיהו הבן שוה לענין מזונות בשניהן שהרי יורש הכל והיכא דאין לו מה לירש אפילו מזונות אין לו כגון בנכסים מועטין דאב: פי שנים כאחד · כנגד אחד מן האחין נוטל פי שנים שאם היו חמשה אחין חולקין הנכסים בששה חלקים ונוטל הבכור פי שנים (ב) מהן: בכל הנכסים · שנוטל פי שנים בכולן: ודין הוא · דפי שנים כאחד שחלקו יהא עם ה' אחין דומה כחלקו עם אחד כשאין שם אלא בכור ופשוט טטל פי שנים (ג) בכל הנכסים ממה נפשך דפי שנים כאחד הוא וגם פי שנים בכל הנכסים: והיה

תוספות

סתם ואחר כך מחלוקת הוא ואין הלכה כסתם · תימה נהי נמי דלא חשיב סתם גמור מ"מ אהני הא (ד) דחשיב כרבים וחשיב רבי יוחנן כרבים לגבי רבים ויכול להיות הלכה כמותו דהא ברים מסכת ביצה (דף ב. ושם) אמרי' גבי שבת סתם לן תנא כר"ש דתנן מחתכין את הדלועין כו' אע"ג דסתם ואחר כך מחלוקת הוא דפליג עליה רבי יהודה דקתני רבי יהודה אומר אם לא היתה נבלה מערב שבת אסורה אלמא דלכל הפחות חשיב ההוא(ה) כרבים לגבי יחיד ושמא גרע טפי כשאין מחלוקת בסמוך דאיכא למימר דהדר ביה רבי מן הסתם ממה שסתם ,):

תיומה

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פי"ם מהל' אישות הל' י סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קיב סעיף א:

מא ב מיי' פ"ב מהל' נחלות הלכה ז סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף ג וסי' רעז סעיף טו:

מב ג מיי' שם הל' ח סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רעח סעיף א:

מג ד מיי' שם הלכה א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רעז סעיף א:

רבינו גרשום

דומין לחרס. שהיו יבשין: ולבסוף. בזכותו דומין לחרס והיו משתמרים ואינם נרקבים: כאשר דבר משה. ולא דבר ממש אלא כמו שכתוב בספר משה ויעלו בנגב ויבוא עד חברון זה היה כלב שפירש מעצת מרגלים והיה הולך לחברון לקברי אבות להתפלל לשם: פרוורהא. הכפרים שסביב חברון נתן לו ולא חברון ממש לפי שהיא היתה עיר מקלט: פיס' אחד הבן ואחד הבת לנחלה. כדאמר בגמ': אלא שהבן נוטל פי שנים וכו' והבנות ניזונות מנכסי האב והבנים יחזרו על הפתחים. משום דהכי כתב לה בנן נוקבן דיהוון ליכי מינאי וכו': אילימא דירתו כהדדי. בשוה: והתנן בן קודם לבת. ועוד קושיא אחרת דאפי' כי הדדי ירתיהא דקתני מתני' אלא שהבן נוטל פי שנים היכי מיתוקם הא אמרת אחד הבן ואחד הבת לנחלה דכי הדדי נינהו וליכא להאי ספי מהאי: אמר רב נחמן הכי מיתרצת מתני' אחד הבן ואחד הבת. במקום דליכא בן נוטלת בראוי לאביה כבמוחזק לאביה:הא נמי תנינא. במתני' בנות צלפחד נטלו ג' חלקים חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים [ואע"ג] דאכתי חפר לא היה מוחזק בהני נכסי'ותרתי זמני למה לי. ועוד אפי' מצית למימר דאתא לאשמוע' דבת נוטלת בראוי כבמוחזק הא דקתני מתני' אלא שהבן נוטל פי שנים היכי מיתרץ והא בת במקום דלית בן נוטל פי שנים: אמר רב פפא הכי תריץ.אחד הבן של מת ואחד הבת של מת במקום שאין בן נוטלין בחלק בכורה תחת אביהן: והא נמי תנינא ושהיה בכור נוטל ב' חלקים.ובמקום דלא היה לצלפחד בן נוטלו' הבנות ועוד מאי האי דקתני מתני' אלא שהבן וכו' והא בת נמי אי לית בן נוטלת שני חלקים כבן: אמר רב אשי הכי קאמר מתני' אחד הבן בין הבנים. שאם היו לו י' בנים ואמר מאחד מהן איש פלוני בני יירש כל נכסי הכי נמי לבת בין הבנות אם אמר תירש פלונית כל נכסי אע"פ שמונע בנות אחרות מירושתו דבריו קיימין הא היינו אחד הבן ואחד הבת שוין בהאי: כמאן.אמרת להא מילת': כר' יוחנן בן ברוקה.דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו פלוני יטול כל נכסי דבריו קיימין אבל אמר דנכרי יירש כל נכסי במקום בנים לא אמר כלום. והואיל דאמרה ר' יוחנן חדא זימנא למה לך לשנויי מילתא זימנא אחריתא. וכי תימא משום הכי אצטריך למימר דקא סתם לן תנא דמתני' אחד הבן ואחד הבת לנחלה א)וכן מוקים לה רב אשי לסתומי דהלכתא כר' יוחנן בן ברוקה והא סתם ואחר כך מחלוקת היא, דרבנן פליגי עליה דר' יוחנן בן ברוקה וכל סתם ואחר כך מחלוקת אין הלכה כסתם.ועוד אפי' מצית למימר דסתם לן תנא הלכה כר' יוחנן בן ברוקה הא דקתני אלא שהבן נוטל היכי נפיל בהא מילתא: מר בר רב אשי אמר הכי קאמר מתני' אחד הבן ואחד הבת . במקום שאין בן שוין בנכסי האם ב)כדאמר לעיל בכל אשר ימצא לו ולא לה: כתת לו . לבכור: פי שנים כאחד שאם היו לו י' בנים וחלקו הנכסים בי"א חלקים נוטל הבכור ב' חלקים היינו פי שנים כאחד: אתה אומר פי שנים כאחד או אינו אלא פי שנים בכל הנכסים . דמצי למימען הבכור פי שנים בכל הנכסים של אבא הבו לי בין בקרקע בין בשאר נכסים: ודין הוא . דלא יהבינן ליה אלא פי שנים כאחד משום

א) נראה דצ"ל ואחד הבת לנחלה לפי מה דאוקים רב אשי כו'. ב) חסר כאן וצ"ל ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם. כדאמר לעיל וכו'.

מסורת הש"ס

א) מכות י: ב)[בכורות נא:]: ג) [לעיל קטו· כתובות נ·]: ד) [לעיל קטז:]: ה) [שם]: ו) דף קל·: ז) [בכילר תירלו כמ"ש רשב"ם כאן וע"ע תוס' יבמות מב· ד"ה ודלמא]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה כאשר דבר וכו' שלא יכשל עמהן כצ"ל ותיבת בהן נמחק: (ב) ד"ה פי שנים וכו' פי שנים כאחד מהן: (ג) ד"ה ודין הוא וכו' ופשוט נוטל פי שנים כאחד הס"ד ואח"כ מ"ה פי שנים בכל הנכסים: (ד) תוס' ד"ה סתם וכו' מ"מ אהני הא סתמא דחשיב: (ה) בא"ד דלכל הפחות חשיב ההוא סתמא כרבים:

גמרא

חלקו עם אחד וחלקו עם חמשה מה חלקו עם אחד פי שנים כאחד אף חלקו עם חמשה פי שנים כאחד או כלך לדרך זו חלקו עם אחד וחלקו עם ה' מה חלקו עם אחד פי שנים בכל הנכסים אף חלקו עם ה' פי שנים בכל הנכסים ת"ל °והיה ביום הנחילו את בניו התורה ריבתה נחלה אצל אחין הא אין עליך לדון כלשון האחרון אלא כלשון הראשון ואומר °ובני ראובן בכור ישראל כי הוא הבכור ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף בן ישראל ולא להתיחש לבכורה ואומר °כי יהודה גבר באחיו ולנגיד ממנו והבכורה ליוסף נאמרה בכורה ליוסף ונאמרה בכורה לדורות מה בכורה האמורה ליוסף פי שנים כאחד אף בכורה האמורה לדורות פי שנים כאחד ואומר °ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי וכי בחרבו ובקשתו לקח והלא כבר נאמר °כי לא בקשתי אבטח וחרבי לא תושיעני אלא חרבי זו תפלה קשתי זו בקשה מאי ואומר וכי תימא האי לכדר' יוחנן בן ברוקא הוא דאתא ת"ש ובני ראובן בכור ישראל וכי תימא בכורה מבכורתו לא גמרינן ת"ש והבכורה ליוסף וכי תימא יוסף גופיה ממאי דפי שנים כאחד הוה תא שמע ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך א"ל רב פפא לאביי אימא דיקלא בעלמא א"ל עליך אמר קרא °אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי: בעא מיניה ר' חלבו מרבי שמואל בר נחמני מה ראה יעקב שנטל בכורה מראובן ונתנה ליוסף מה ראה ובחללו יצועי אביו כתיב אלא מה ראה שנתנה ליוסף אמשול לך משל למה הדבר דומה לבעל הבית שגדל יתום בתוך ביתו לימים העשיר אותו יתום ואמר אהניהו לבעל הבית מנכסי א"ל ואי לאו דחטא ראובן לא מהני ליה ליוסף ולא מדעם אלא ר' יונתן רבך לא כך אמר ראויה היתה בכורה לצאת מרחל דכתיב °אלה תולדות יעקב יוסף אלא שקדמתה לאה ברחמים ומתוך צניעות שהיתה בה ברחל החזירה הקב"ה לה מאי קדמתה לאה ברחמים דכתיב °ועיני לאה רכות מאי רכות אילימא רכות ממש אפשר בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב דכתיב °מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה בגנות צדיקים דבר הכתוב אלא א"ר אלעזר שמתנותיה ארוכות א)רב אמר לעולם רכות ממש ולא גנאי הוא לה אלא שבח הוא לה שהיתה שומעת על פרשת דרכים בני אדם שהיו אומרים שני בנים יש לה לרבקה שתי בנות יש לו ללבן גדולה לגדול וקטנה לקטן והיתה יושבת על פרשת דרכים ומשאלת גדול מה מעשיו ב)איש רע הוא מלסטם בריות קטן מה מעשיו °איש תם יושב אוהלים והיתה בוכה עד שנשרו ריסי עיניה והיינו דכתיב °וירא ה' כי שנואה לאה מאי שנואה אילימא שנואה ממש אפשר בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב בגנות צדיקים דבר הכתוב אלא ראה הקב"ה ששנואין מעשה עשו בפניה ויפתח את רחמה ג)ומאי צניעות היתה בה ברחל דכתיב °ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא וכי בן רבקה הוא והלא בן אחות אביה הוא אלא אמר לה מינסבת לי אמרה ליה אין מיהו אבא רמאה הוא ולא יכלת ליה אמר לה מאי רמאותיה אמרה ליה אית לי אחתא דקשישא מינאי ולא מנסבא ד)לי מקמה אמר לה אחיו אני ברמאות [א"ל] ומי שרי להו לצדיקי לסגויי ברמאותא אין °עם נבר תתבר ועם עקש תתפל מסר לה סימנין כי קא מעיילי לה ללאה סברה השתא מיכספא אחתאי מסרתינהו ניהלה והיינו דכתיב °ויהי בבקר והנה היא לאה מכלל דעד השתא לאו לאה היא אלא מתוך סימנים שמסר לה יעקב לרחל ומסרתה ללאה לא הוה ידע לה עד ההיא שעתא בעא מיניה אבא חליפא קרויא מר' חייא בר אבא בכללן אתה מוצא שבעים בפרטן אתה מוצא שבעים חסר אחד אמר ליה תאומה היתה עם דינה דכתיב °ואת דינה בתו אלא מעתה תאומה היתה עם בנימן דכתיב ואת

רשב"ם

והיה ביום הנחילו את בניו וגו' · כוליה קרא יתירא הוא דהא כתיב בתריה כי את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים וגו': ריבתה נחלה · שלא יטול פי שנים בכל הנכסים היכא דאיכא שנים וג' אחים מלבדו: ואומר · לקמן מפרש מאי ואומר הכי קראי בדברי הימים כתיבי: ולא להתיחש על הבכורה · לא שיקרא בכור ניתנה לו בכורה דלעולם ראובן קרי בכור ישראל אלא ליטול שני חלקים כבכור כדכתיב אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי (בראשית מח): בכורה לדורות· לו משפט הבכורה (דברים כא): מה בכורה האמורה ליוסף פי שנים כאחד· כדלקמן: שכם אחד על אחיך·

שני חלקים כנגד שני אחין כדלקמן: זו תפלה · שהתפלל יעקב על בניו שזכה לקנות הבכורה מעשו בתפלתו: ת"ש ובני ראובן בכור ישראל · וכתיב בהאי קרא ניתנה בכורתו וילפינן בבנין אב בכורה מבכורתו דהאי דדברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן גלויי מילתא בעלמא הוא דלא הוינו יודעין מהו חלק בכורה ושמעי' מהתם דפי שנים כאחד כדאמרי' נמי בעלמא (מו"ק דף ה·) דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו עד שבא יחזקאל ופירש וכל בן נכר וגו' לא יבא אל מקדשי וגו' ואמרינן עד דאתא יחזקאל מאן אמרה אלא גמרא הוו גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא והוא הדין לבכורה: אימא דיקלא· קרקע מועט הוסיף לו יעקב ליוסף בשביל בכורה וה"ה דהוה מצי למיפרך פי שנים בכל הנכסים אלא משום דהא קא חזינן דלא הואי להו נחלה כולי האי דהא קאוותי בני יוסף: כראובן ושמעון · כנגד שני שבטים וכדאמרן לשבטים איתפלג דהיינו פי שנים כאחד והאי דלא קאמר בברייתא ואומר כראובן ושמעון יהיו לי היינו משום דמילתא דפשיטא ליה לתנא יותר מדאי דהאי שכם אחד על אחיך אההוא קרא קאי דכתיב לעיל מיניה כראובן ושמעון יהיו לי ופירושא דההוא קרא הוא הלכך לא חש להזכיר דזיל קרי בי רב הוא: לבעל הבית · יוסף: יתום · יעקב דכתיב ויכלכל את אביו וגו' (בראשית מז): לסוף העשיר · יעקב שבאה לידו בכורת ראובן על ידי שחילל יצועי אביו והיה יכול ליתנה לכל מי שירצה: ואי לאו דחטא ראובן לא הוה מהני ליה ליוסף · בתמיה כלומר מה נתן יעקב ליוסף שהרי מחלק שאר אחין הוסיף לו אבל משלו לא נתן לו כלום דמשלו הוה לו להטיבו ולא משל אחרים אלא ודאי משלו נתן לו הן ממונו הן ברכות שבירכו (א) מכולן כגון ברכה שבירכו לאפרים ומנשה וידגו לרוב וגו' שאין עין רעה שולטת בהן וכגון מאל אביך ויעזרך וגו' תהיין לראש יוסף וגו' הלכך מה שנתן בכורת ראובן ליוסף טעם אחר יש בדבר: אלא ר' יונתן רבך לא כך אמר · כדאמרי' בכל דוכתא א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן: לצאת מרחל · שתלד רחל את יוסף קודם שתלד לאה את ראובן דליהוי יוסף ראשית אונו דיעקב: שקדמתה לאה ברחמים· בתפלה לקמיה מפרש: צניעות דרחל · לקמיה מפרש: רכות ממש · עיניה נוטפות דמעה: אפשר· לומר כן: והלא בגנות בהמה טמאה לא רצה הכתוב לדבר אלא עקם שמונה אותיות דכתיב אשר איננה טהורה דאיכא י"ג אותיות והוה מצי למיכתב הטמאה דליכא אלא ה' אותיות: בגנותן של צדיקים דבר הכתוב · בתמיה: אלא אמר רבי אלעזר כו' · אליבא דר' אלעזר לא אשכחן שקדמתה לאה ברחמים אלא אליבא דרב: ארוכות· גדולות בכהונה ולויה (ב) דלוי יצא ממנה שממנו כהנים ולוים ומלכות מיהודה: ויפתח את רחמה · היינו שזכתה לבכורה: מסר לה · יעקב סימנין לרחל שתאמר לו בלילה בשכבה: בעא מיניה אבא חליפא קרויא מר' חייא כו' · משום דאיירי לעיל בבעיא דקראי דיעקב ובניו נקט נמי להך בעיא הכא: בכללן · של ישראל כשבאו למצרים אתה מוצא כתוב כל הנפש (הבאה ליעקב) מצרימה שבעים ובפרטן כשהוא מונה אותן אחד אחד למעלה בפרשה אי אתה מוצא אלא ששים ותשע עם יוסף ושני בניו וכדכתיב בהדיא כל נפש ששים ושש ומבני לאה חסר דכתיב בכלל דידה שלשים וג' ובפרטם אי אתה מוצא אלא ל"ב: תיומה · שנולדו ללאה שתי בנות בכרס אחד: ואת

[נ"ל לבית יעקב הבאה]

רבינו גרשום

משום דחלקו עם אחד(א) מן האחין דכי היכי דאי הוה חלק בין ה' אחין פי שנים כאחד או כלך לדרך זו וכו' דחלקו עם אחד היינו פי שנים בכל הנכסים השתא איכא למימר הכי דנוטל פי שנים כאחד ואיכא למימר דנוטל פי שנים בכל הנכסים משום הכי אצטריך למימר והיה ביום הנחילו את בניו דמצי למימר בקרא לחוד לא יוכל לבכר את בן האהובה וגו' כי את הבכור יכיר וגו' למהלי דכתב והיה ביום הנחילו את בניו וגו'. אלא התורה ריבתה נחלה אצל האחין כלומר דרוב הנחלה תהא אצל האחין ואי הוי שקיל בכור פי שנים בכל הנכסים נמצא רוב הנחלה אצל בכור השתא דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי אין עליך לדון בלשון האחרון אלא כלשון הראשון דפי שנים כאחד בעינן: ולא להתייחש לבכורה. דאי דליהוי בכור ממש דהא לא אפשר אלא כדי ליתן לו פי שנים: ולנגיד ממנו והבכורה ליוסף נאמר בכורה ליוסף. דכתב ניתנה בכורה ליוסף: ונאמר בכורה לדורות. ולו משפט הבכורה: מה בכורה ליוסף פי שנים כאחד. דארץ ישראל לי"ב חלקים נתחלקה וכתיב אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי היינו חלק בכורה אלמא פי שנים כאחד נקט יוסף ולא בכל הנכסים: מאי ואומר. דקאמר לעיל ואומר ובני ראובן בכור ישראל והא כבר דרשי' שפיר מוהיה ביום הנחילו דנוטל פי שנים כאחד. וכי תימא משום הכי אצטריך האי דאי הוה כתב ביום הנחילו את בניו לדרשא אחרינא הוא דאתא כדר' יוחנן בן ברוקא דאמר לקמן מאי טעמא דר' יוחנן בן ברוקא דאמר קרא והיה ביום הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה ומשום הכי איצטריך למימר ובני ראובן בכור ישראל נאמר בכורה ליוסף וכו' וכי תימא בכורת מבכורתו לא ילפינן דבכורה לחוד ובכורתו לחוד · ת"ש והבכורה ליוסף דילפי' בכורה מבכורה וכי תימא יוסף כו' · ת"ש אמר ליה רב פפא לאביי ממאי מצית למימר דפי שנים כאחד יהיב ליה אימא דיקלא בעלמא יהיב ליה טפי מאחיו ולא פי שנים · אמר ליה עלך נאמר קרא כראובן ושמעון יהיו לי דנוטלין ב' חלקים כראובן ושמעון: אמר אהנה לבעל הבית מנכסי. הכי נמי עשה יעקב ליוסף לפי שיוסף גידל את יעקב אבינו ובניו בארץ מצרים כדכתי' ויכלכל יוסף את אחיו וגו' ולבסוף כשהעשיר יעקב שחילק נכסיו ובירך את בניו ההנהו ליוסף שנתן לו חלק הבכורה: אמר ליה ר' חלבו לר' שמואל בר נחמני ר' יונתן רבך לא אמר כן: ארוכות. בכהונה לעולם דכתיב ברית כהונת עולם. והכי נמי לויה. וארוכות במלכות בית דוד לו ולזרעו עד עולם: ריסי עיניה· שערות עפעפיה: בכללן. של ישראל כשנכנסו במצרים כתיב כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרים שבעים: ובפרטן שמחשב כל אחד ואחד בפני עצמו אתה מוצא שבעים חסר אחד: אמר ליה שבעים שלמין הן ותאומה היתה עם דינה דכתיב ואת דינה בתו. לרבות תאומתה: אלא מעתה תאומה היתה עם בנימן דכתיב ואת

א) נ"ל חלקו עם אחד מן האחין ה"ג דאם הוא חולק בין ה' אחין וכו'.

מסורת הש"ס

א) ס"א רבא: ב) נ"א איש יודע ציד: ג) מגילה יג: פ"ש: ד) מהגאון ר' חייקי נ"א לה מקמאי: ה) [בפרקי דר"א פרק ל"ו ובב"ר פ' ויצא]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ואי לאו וכו' שבירכו יותר מכולן: (ב) ד"ה ארוכות וכו' ולוים ומלכות דלוי:

עין משפט נר מצוה

מד א מיי' פ"ג מהל' נחלות הלכה ג סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סימן רעח סעיף ה :

מה ב מיי' שם הלכה ג ועי' בהשגות ובכ"מ טוש"ע שם סעיף ד :

מו ג מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ה:

מז ד מיי' פ"ה מהל' אישות הלכה ו :

תורה אור

ואת בנימין אחיו בן אמו א)אמר מרגלית טובה היתה בידי ואתה מבקש לאבדה ממני הכי ב)אמר ר' חמא בר חנינא זו יוכבד שהורתה בדרך ולידתה בין החומות שנאמר אשר ילדה אותה ללוי במצרים לידתה במצרים ואין הורתה במצרים בעא מיניה ר' חלבו מר' שמואל בר נחמני כתיב ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו' מאי שנא כי אתיליד יוסף אמר ליה ראה יעקב אבינו שאין זרעו של עשו נמסר אלא ביד זרעו של יוסף שנאמר והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש וגו' איתיביה ויכם דוד מהנשף ועד הערב למחרתם אמר ליה דאקריך נביאי לא אקריך כתובי דכתיב בלכתו אל צקלג נפלו עליו ממנשה עדנה ויוזבד וידיעאל ומיכאל ויוזבד ואליהוא וצלתי ראשי האלפים אשר למנשה מתיב רב יוסף ומהם מן בני שמעון הלכו להר שעיר אנשים חמש מאות ופלטיה ונעריה ורפיה ועזיאל בני ישעי בראשם ויכו את שארית הפלטה לעמלק וישבו שם עד היום הזה אמר רבה בר שילא ישעי מבני מנשה אתי דכתיב ג)ובני מנשה חפר וישעי תנו רבנן ד)הבכור נוטל פי שנים בזרוע ובלחיים ובקיבה ובמוקדשין ובשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן כיצד הניח להן אביהן פרה מוחכרת ומושכרת ביד אחרים או שהיתה רועה באפר וילדה בכור נוטל פי שנים אבל בנו בתים ונטעו כרמים אין בכור נוטל פי שנים האי הזרוע והלחיים והקיבה היכי דמי אי דאתי לידי אבוהון פשיטא ואי דלא אתי לידי אבוהון ראוי הוא ה)ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק הכא במכירי כהונה עסקינן ודאשתחיט בחיי דאבוהון וקסבר ו)מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמו מוקדשין לאו דידיה נינהו בקדשים קלים ואליבא דרבי יוסי הגלילי דאמר ממון בעלים הוא ז)דתניא ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים שהן ממון בעלים דברי רבי יוסי הגלילי הניח להן אביהן פרה מוחכרת ומושכרת ביד אחרים או שהיתה רועה באפר וילדה בכור נוטל בה פי שנים השתא מוחכרת ומושכרת דלאו ברשותא דמרה דידהו קיימא אמרת שקיל רועה באפר מיבעיא הא קא משמע לן דמוחכרת ומושכרת דומיא דרועה באפר מה רועה באפר שבחא דממילא קא אתי ולא קא חסרי בה מזונא אף

רשב"ם

ולאו ריבוי הוא : מרגלית טובה· טעם יקר בעיני כמרגלית שלא הייתי רוצה לגלות ומעיקרא לאחדודי הוא דבעי : לאבדה ממני · כלומר לגלותה לאחרים ולחבב הטעם היה אומר כן : זו יוכבד · ולכך לא פרט בה שהרי עדיין לא יצאה לאויר העולם אלא עובר במעי אמה היתה בכניסת' למצרים: מאי שנא· דלא רצה לשוב לבית אביו עד שנולד יוסף: ויכם דוד· בעמלק כשפשטו על צקלג ונהגו נשי דוד מיירי בספר שמואל והלא דוד מיהודה הוה ולא מיוסף ונפל זרעו של עשו בידו דעמלק היה בן אליפז בן עשו ואתה אמרת שאינו נמסר אלא ביד זרעו של יוסף והלא גם ביד שאר שבטים נמסר ואמאי קאמר קרא ובית יוסף להבה טפי משבט יהודה : דכתיב · בדברי הימים בלכתו אל צקלג להלחם בעמלק : נפלו עליו כו' · ראשי האלפים אשר למנשה לפי שנשתתפו עמו ממנשה דהיינו משבט יוסף לכך נפלו בידו : מבני שמעון וגו' · ויכו את שארית הפלטה לעמלק אלמא ביד בני שמעון נמי נפלו ואתה אמרת שאין נמסר אלא ביד זרעו של יוסף : בכור· בן כהן: נוטל(א) בזרוע פי שנים כו' · לקמן מפרש לה : ובמוקדשים· לקמן מפרש לה : ששבחו · מעצמן כילד הניח כו' : מוחכרת · למחצית שכר : מושכרת · בדבר קצוב עד זמן פלוני : באפר · אחו דלא חסרי מזוני כדלקמן : וילדה בכור נוטל פי שנים · בהאי ולד הואיל ושבחא דממילא הוא ודמי כאילו הוחזק בו אביהן : אבל בנו בתים · דהאי שבחא על ידי היתומים עצמן הוא ולאו ממילא לא קא שקיל פי שנים : ראוי הוא · דלא דמי לשבחא שהשביחו הנכסים דכיון דהוי אבוהון מוחזק בנכסים והן עצמן הושבחו כמי שהוחזקו בשבח דמי אבל הני מתנות לא זכה(ב) אביהן כלום מחיים וכולן הוו שבח : ה"נ במכירי כהונה עסקינן · שאנשי העיר קרוביו ומכיריו של כהן זה ומזכין לו זיכוי גמור במתנות בהמותיהן מיד כשנשחטו קודם שהופרשו מן הבהמה : ודאשתחיט בחיי אבוהון · ודמי כמאן דאתו לידיה בטבלייהו דאמרי' בשחיטת חולין בפ' הזרוע (דף קל:) דקני להו כהן אף אתו לידיה בטבלייהו דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין כדנפקא לן התם מוזה יהיה משפט הכהנים מלמד שהמתנות דינן להוציאן בדיינין אי אתו לידיה בטבלייהו כדמפרש התם וה"נ כיון דאשתחיט בחיי אבוהון והן מכירין של כהן זה ומרעיו ואוהביו אע"פ שעדיין לא הופרשו הרי הם כאילו באו לידו שאלו אוהביו גמרו ומקנו לו המתנות כשהן עדיין בתוך הבהמה ודמי כמי שהוחזק בהן בחייו דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין ויטול בהן בכור פי שנים והשתא ליכא למיפרך פשיטא דהשתא אשמועינן טובא דאע"פ שלא הורמו כמי שהורמו דמיין : מוקדשין לאו דידיה נינהו · כגון חטאות ואשמות מחיים קדשי ה' נינהו ויש בהן מעילה כל זמן שלא נשחטו אבל שלמים אין בהן מעילה כדדרשינן קדשי ה' קדשים המיוחדים לשם יצאו קדשים קלים שאין מיוחדים לשם ומיהו אינם ממונו דמיקדש מיהא קדשי ולא קרינא בהו בכל אשר ימצא לו ואפילו אם נשחטו שיכול לאכלן אינם שלו כדתנן בפ"ב דקדושין המקדש בחלקו בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים אינה מקודשת דמשלחן גבוה קא זכו ומשני בקדשים קלים ומחיים דהוי ממונו לרבי יוסי הגלילי ומיהו לאחר שחיטה לא כדאמרינן בפרק ראשון דב"ק כי אמר ר' יוסי הגלילי מחיים אבל לאחר שחיטה דכי קא זכו משלחן גבוה קא זכו לא אמר : דאמר ממון בעלים הם · לכל דבר אף לקדש את האשה : ומעלה מעל בה' · וכחש בעמיתו בפקדון וגו' וכחש בה ונשבע על שקר וחזר והודה והביא את אשמו : לרבות קדשים קלים · להתחייב עליהם אשם גזילות אם כפר בהן ונשבע והודה כשאר גזל ממון שהרי ממונו הן שהבשר והעור שלו ואין לגבוה בהן אלא אימורים ולכהן חזה ושוק וכה' ובעמיתו קדריש דהיינו שלמים שהאימורים לשם והבשר לבעלים והך מעילה דהכא אינו אלא לשון שינוי וכן הוא אומר (דה"ב כו) וימעל בה' אלהיו וכן בסוטה הוא אומר (במדבר ה) איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל בתורת כהנים דהא מעילה ממש ליכא בשלמים כדפרישית דממעיט להו בתורת כהנים מדכתיב קדשי ה' בנהנה מן ההקדש גבי מעילה : דלאו ברשותיה · דלאב קיימא : רועה באפר · דהוי מוחזק מיבעיא : מה רועה באפר שבחא דממילא · מעשב השדה : אף

תוספות

היתה מוחכרת או מושכרת ביד אחרים בכור נוטל פי שנים · לקמן מוקי לה כרבי דלרבנן אין הבכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן אע"ג דבכור ופשוט שהניח להן אביהן עבד או בהמה טמאה עובד לזה יום אחד ולזה שני ימים ה"נ אי אמר הבכור או תחלקו או אטול פי שנים בשבח הרשות בידו והא דלא נקט חכרוה ושכרוה היתומין משום דהשתא אשמעינן חידוש טפי דאע"ג שהיתה חכורה ושכורה בחיי האב לא חשבינן להפרה ראוי ויטול פי שנים : הכא במכירי כהונה (ולויה) עסקינן · בכל דוכתא עביד מכירי כהונה מוחזק בפרק כל הגט (גיטין דף ל·) המלוה מעות את הכהן והלוי והיינו טעמא שזהו מתנה מועטת ואסור לחזור בו ואפי' בדברי' בעלמא ואע"פ שאם רצה יכול לחזור בו מכל מקום כל כמה דלא הדר הוי כמוחזק ודוקא דאשתחיט בחיי אבוהון הא לאו הכי לא כיון דמת מי יזכה : וקסבר מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמו · תימה דבסמוך מוקי לה כרבי ובסוף פ"ב דקידושין (דף נח·) אית ליה ח) דלאו כמי שהורמו דמי וי"ל דתנא דהכא לא סבר ליה כרבי אלא בהא דבכור שקיל פי שנים בשבח אי נמי דוקא במתנות דתרומת מעשר אית ליה לרבי דלאו כמי שהורמו דמי אבל מתנות דהכא דזרוע ולחיים שהן ניכרות אית ליה כמי שהורמו דמיין : אף

רבינו גרשום

ואת בנימין אחי יוסף · א"כ היו להו ספי מן שבעים : אמר ליה מרגלית היתה בידי · כלומר טעם יפה שבידי: ואתה רוצה לאבדה ממני . מידי כלומר אתה רוצה שאומר לך וידעוהו הכל : איתיביה ויכם דוד. לאדומיים מהנשף ועד הערב אלמא דביד יהודה נמי נפלו · נפלו עליו . ונתחברו לדוד ממנשה דהוו ליה מיוסף ומשום הכי נצחום:אשר לעמלק · ועמלק מעשו היה דכתיב ותלד לאליפז את עמלק : בכור כהן שהניח להן אביהן מתנות הללו בכור נוטל פי שנים משום דכל אשר ימצא לו בשעת מיתתו אמרינן דיטול וכשהשביחו נכסי' לאחר מיתת אביהן שהוא התחיל להשביח כגון הניח להן אביהן פרה מוחכרת ששכרה אביהן לאחר לשנה בדמים קצובין · או מושכרת ששכרה לאחר שיתן לו מחצית השכר למחצה או לשליש או לרביע או שהניח להן אביהן באפר לרעות וילדה נוטל בכור באותו שבח פי שנים דדמי כמו שהשביחה ברשות אביהם אבל השביחום היתומים לאחר מיתת אביהן כגון שבנו בתים או נטעו כרמים אין נוטל פי שנים בהם : במכירי כהונה ולויה עסקי' שהיה לאבי' אוהבים מכירים שיהו שולחין לו מתנותיהם · ולא לאחרים והכי נמי מתנות לויה כגון מעשרו' ללוי מוכרן: ודאשתחים הבהמה בחיי אבוהון ולא הספיק ליטול עד שמת · כמי שהורמו דמי · כבאו ליד אביו דמי דמכירין הן ומוחזק הוא ולא ראוי · ובמוקדשין אמאי נוטל פי שנים הא לאו דידיה דבר הקדש הוא : הכא בקדשים קלים עסקינן ואליבא דר' יוסי הגלילי דאמר ממון בעלים הן . במס' קדושין לקדש בהן אשה דתניא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו שאם גנב מאחד מעשר או בכור אם נהנה מהם חייב קרבן מעילה לגבוה דכתיב ומעלה מעל בה' ואם כפר לו והודה ונשבע מביא אשם גזילות דכתיב וכחש בעמיתו ממון בעלים הוא ומשום הכי הבכור נוטל פי שנים: רועה באפר. וברשותו קיימא מיבעי':

הא קמ"ל. דלא משום האי טעם שקיל דברשותי' קיימא דמוחכרת ומושכרת לא קיימא ברשותי' אלא אמרינן מוחכרת ומושכרת לא חסרי בה יתמי מזוני דחוכר ושוכר יהבי להם מזוני משום הכי בכור נוטל בהן פי שנים

מסורת הש"ס

א) [נ"ל אמר ליה]: ב) לעיל קכ· סוטה יב·: ג) לא מצאתי רק בדה"א ס' יט ואלה ראשי בית אבותם ועפר וישעי ועיין רש"א בח"א : ד) [תוספ' דבכורות פ"ו ע"ש] : ה) [לעיל נס· קיט· לקמן קכה: קמה: יבמות כד: בכורות נא:]: ו) [קדושין נד: נח: נדרים פה: חולין קל: בכורות יא· מכות כ.] : ז) קדושין נב: בכורות נג: זבחים קיד. תמורה ח· ב"ק יב: : ח) [בקדושין נח: נראה להדיא דס"ל לרבי דכמי שהורמו דמי ע"ש ועי' סוגיא דנדרים פה· ובפי' רש"י והר"ן והרא"ש דהתם] :

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה נוטל פי שנים בזרוע כו' : (ב) ד"ה ראוי וכו' לא זכה בהן אביהן :

אף מוחכרת ומושכרת שבחא דממילא קא אתי דלא חסרי בה מזוני מני ר' היא דתניא א)[א]אין בכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן ב)רבי אומר אומר אני בכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן אבל לא בשבח שהשביחו יתומים לאחר מיתת אביהן ירשו שטר חוב בכור נוטל פי שנים [ב]יצא עליהן שטר חוב בכור נותן פי שנים ואם אמר איני נותן ואיני נוטל רשאי מאי טעמייהו דרבנן אמר קרא °לתת לו פי שנים ג)מתנה קרייה רחמנא מה מתנה עד דמטיא לידיה אף חלק בכורה עד דמטיא לידיה ורבי אומר אמר קרא פי שנים מקיש חלק בכורה לחלק פשוט מה חלק פשוט אע"ג דלא מטא לידיה אף חלק בכורה אע"ג דלא מטא לידיה ורבנן נמי הכתיב פי שנים ההוא [ג]למיתבא ליה ד)אחד מצרא ורבי נמי הכתיב לתת לו ההוא שאם אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי א"ר פפא ה)דיקלא ואלים ארעא ואסיק שירטון דכ"ע לא פליגי דשקיל כי פליגי בחפורה והוה שובלי שלופפי והוו תמרי דמ"ס שבחא דממילא ומר סבר אישתני:

אמר רבה בר חנא אמר ר' חייא עשה כדברי רבי עשה כדברי חכמים עשה מספקא

דברים כא

תורה אור

רשב"ם

אף מוחכרת ומושכרת בשבחא דממילא · קמיירי דאין מעלין לה היתומים מזונות ואם תאמר ליתני רועה באפר ואגב ידענא דהוא הדין למוחכרת ומושכרת היכא דלא מחסרי מזוני ול"ל למיתני מוחכרת ומושכרת כלל דאיצטריך תו רועה באפר ללמד עליהם דבדלא חסרי מזונות מיירי איצטריך סד"א כל מוחכרת ומושכרת לא שבחא דממילא הוא אלא ע"י בני אדם שחורשין בה ועובדין בה ולא ליסקול בה בכור פי שנים קמ"ל דכיון דהיתומין עצמן אין חורשין בהן ואין טורחין בהן אלא אחרים שבחא דממילא חשבינן לה היכא דאין מעלין לה מזונות: הכי גרסינן מני רבי היא · ולא גרסינן ומני דלא קמהדר אתירוצא דלעיל כלל אלא מילתא באפי נפשה היא דקבעי גמרא: מני · הך ברייתא דקתני דנוטל בכור בשבח ששבחו נכסים ממילא לאחר מיתת אביהן רבי היא: בשבח ששבחו · ממילא אבל כשהשביחו יורשין הכל מודים דאינו נוטל פי שנים: ירשו שטר חוב · היינו מלוה בשטר בכור נוטל פי שנים דכיון דמוחזק בשטר ועל פי השטר גובין את המלוה הרי הוא כאילו השטר השביח דהיינו נכסים שבחו ממילא ומיהו אליבא דרבנן אינו נוטל פי שנים ומסקנא דמילתיה דרבי היא והכי מוכח לקמן בשמעתין ודוקא מלוה בשטר אבל מלוה על פה ואפי' בעדים כיון דליכא שטרא ומצי למטען פרעתיה לך דהמלוה את חבירו בעדים אין צריך לפרעו בעדים אפי' רבי מודה דלא שקיל פי שנים דהא אין מוחזקין מחוב זה כלל דנימא הנכסים שבחו מעצמן: יצא עליהן שטר חוב · שחייב אביהם לאחרים מילתא באנפי נפשה היא ודברי הכל ואפי' בלא ירשו שטר חוב מיירי: בכור נותן פי שנים · כי היכי דנוטל פי שנים שאותן נכסים נשתעבדו כולן למלוה: ואם אמר איני נוטל · פי שנים מכל ירושת אבי שהריני מוחל חלק בכורה ואטול חלק כפשוט ולפיכך לא אשלם למלוה פי שנים אלא כנגד מה שאני נוטל רשאי וכשתובעו זה המלוה לדין אין בית דין יכולין לכופו לפרוע אלא כנגד חלק פשיטותו ונפקא מינה שצריך זה המלוה לתבוע את אחיו של זה לדין ואם אין יכול לכופם מפסיד או אם הלכו למדינת הים אין מורידין לבע"ח בקרקע עד דשמעו ב"ד טענת האחין דמה ידעינן איזה טענה יש להן דשמא יטענו פרענו או שטר פרוע הוא דסלקא דעתך (א) כיון דבכור הוא זכי ליה רחמנא פי שנים ואינו יכול לומר איני חפץ שיהיו שלי דבעל כרחו הרי הן שלו דמשעה שמת אביו ירש פי שנים עד שיפקירם או עד שימכרם או יתנם לאחרים וצריך להגבות לזה המלוה כנגד פי שנים קא משמע לן דבעל כרחו לא זכי ליה רחמנא דכתב לתת לו כעין מתנה אם ירצה לקבלה ואם ימחה שלא לקבל אין מזכין לו לאדם בעל כרחו דלא קרייה רחמנא ירושה אלא מתנה אבל מחלק פשיטותו אינו יכול לומר כן שהרי יורש הוא בעל כרחו · ויש מפרשין ואם אמר איני נוטל בשטר חוב שיש לאבי על אחרים פי שנים וגם איני נותן בשטר חוב היוצא עליו פי שנים רשאי ושיבוש גמור הוא שהרי השטר היוצא על אביהן אינו דינו לגבות משטר שיש לאביהן על אחרים דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב אלא ממקרקעי הוא דקגבי הלכך אע"ג שמחל חלק בכורה מן השטרות של אביו כיון דבקרקעות הוא נוטל פי שנים חייב להחזיר למלוה פי שנים: מאי טעמייהו דרבנן · דאפי' בשבחא דממילא לא שקיל חלק בכורה: עד דמטיא לידיה · דנותן ואינו יכול ליתנה לאחרים דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: מקיש חלק בכורה לחלק פשוט · דפי שנים היינו שני חלקים חלק פשוט וחלק בכורה והזכירם בתיבה אחת דהוה מצי למכתב חלק אחד על אחיו: מה חלק פשוט אע"ג דלא מטא לידיה · דכל ראוי שבעולם הבן יורש מאביו דהא לא איקריא ירושה מתנה דנימא אינו נוטל חלק פשוט אלא במוחזק אף חלק בכורה נמי ומיהו ראוי גמור כגון שהשביחו יתומים לא שקיל פי שנים דלהכי אהני בכל אשר ימצא לו: אחד מצרא · שני חלקים יטול במקום אחד כחלק פשוט שהוא חלק אחד ונוטל במקום אחד ונפקא מינה דכל מקום שנפל לו הגורל לחלק פשוט יטול שם בלא גורל חלק בכורה ואם הן שני אחין ושלש שדות לא יפילו שלשה גורלות שנים לבכור ואחד לפשוט שהרי אם יפול חלק הפשוט בשדה האמצעי לא יזכה בו דאם כן נמצא נוטל הבכור בשני מקומות אלא שני גורלות יפילו ויטילום על שני שדות החיצונות ואיזה שיעלה לבכור יקח ויטול גם האמצעי שאצלו עמו ורבי איכא למימר דהך סברא נמי דחד מצרא נפקא ליה מהיקשא: שאם אמר איני נוטל כו' · ורבנן נמי תרתי שמעת מינה מדכתיב לתת שמעינן דמתנה קרייה רחמנא ואינו יכול ליתן עד דאתיא לידיה דנותן ומדכתיב לו שמעינן דלא זכה בה בכור עד שתבא לידו שאם אמר איני נוטל רשאי: שאם אמר איני נוטל ואיני נותן · האי איני נותן לאו דוקא נקט ליה הכא דהא מקרא לא ילפינן ליה אלא מסברא דכיון דאין נוטל ודאי לא יתן וה"פ ההוא שאם אמר איני נוטל לפי שאיני רוצה ליתן רשאי ואורחא דמילתא נקט שאין אדם רגיל לומר איני נוטל אלא מפני שצריך להחזיר מה שהוא נוטל לאחרים דמה לו ולצרה ליטול כדי ליתן: דיקלא · קטן הניח להן אביהן: ואלים · שנתעבה אחרי כן וכן הניח להן ארעא ואסקא אחרי כן שירטון וזבל ונתייפתה בכך: דכ"ע · רבי ורבנן: דשקיל · דעדיין שמו עליו: בחפורה · שחת הניח להן ונעשו אחרי כן שובלי וכן שלופפי דקלים שהפריחו פירות ונעשו אחרי כן תמרים בכי האי גוונא (ב) שבחא דממילא פליגי: ומר סבר · רבנן: אישתני · העשב להיות חטין והפרחים להיות תמרים דהוי דבר אחר ושם אחר: עשה · הדיין כדברי רבי: עשה · ולא נאמר טעה בדבר משנה חוזר: מספקא

תוספות

אף מוחכרת ומושכרת דלא חסרי בה מזוני · וא"ת אדתנא אבל בנו בתים ליפלוג וליתני בדידה במוחכרת ומושכרת גופה בד"א דלא חסרי מזוני אבל חסרי מזוני אין הבכור נוטל פי שנים ויש לומר דהוה אמינא במוחכרת ומושכרת גופה דחסרי בה מזוני דוקא אין הבכור נוטל פי שנים משום דהוי ראוי גמור דאין השבח על גוף הפרה אבל בנו בתים ונטעו כרמים שהשבח על גוף הקרקע אימא שאין זה ראוי ויטול פי שנים קא משמע לן: **ואם** אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי · אומר ר"י דנפקא מינה אם היתומין קטנים דיכול לומר הבכור איני נוטל פי שנים וישאר הקרקע לפני היתומין ולא יטול מהן דאין נזקקין לנכסי יתומין אלא אם כן רבית אוכלת בהן ולקמן מפיק מלתא לו שיכול למחול לו בכורתו משום דעדיין לא אתיא לידיה ואפילו בלא קנין כדמשמע לקמן (ג) דאמר דויתר בכל הנכסים דמדאחיל בהא אחיל בהא אבל חלק פשיטות לא יוכל למחול ולסלק עצמו באמירה בעלמא אם לא על ידי קנין ורבינו תם מפרש דאם אמר כשילא עליו שטר חוב על הבכור עצמו ולא על האחין איני נוטל ואיני נותן רשאי ומפסיד בעל חוב ואין לו על היתומין כלום דלאו בעל דברים דידהו הוא ולא הוי דומיא דרישא דאיירי דילא על כולן שטר חוב:

מספקא

רבינו גרשום

מני. ברייתא זו דקתני הניח להם אביהם פרה וכו' דנוטל פי שנים: ר' היא דתנן אין הבכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן. אפי' שבחו מאליהם דכל אשר ימצא לו בעינן: רבי אומר הבכו' נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן. הואיל דשבחא ממילא קא אתי והכי נמי קתני ברייתא: ירשו שטר חוב. שהיה אחד חייב לאביהן: בכור נוטל פי שנים. משום דמלוה בשטר קלא אית ליה ומשום דמוחזקין בשטר כמאן דגביא דמי: והואיל דנוטל פי שנים בשטר חוב. פירע נמי פי שנים בחוב שמתחייב אביו בשטר (כולו) · ואם אמר כו': מאי טעמא דרבנן. ת"ק דרבי: עד דמטיא לידיה. דנותן לא מצי יהיב ליה לאחריני. אף חלק בכורה עד דמטיא לידא דאבא לא מצי שקיל פי שנים: מקיש חלק בכורתו לחלק פשוט מה חלק פשוט אע"ג דלא מטא לידיה. דאבא אלא ראוי לו אפי' הכי שקיל דפשוט נוטל בראוי כבמוחזק. אף חלק בכורה נמי שקיל בשבחא דממילא אע"ג דלא מטי לידיה: ורבנן נמי הכתיב פי שנים. אמאי לא דרשי כרבי. ההוא דיהבינן ליה לבכור פי שנים: אחד מצרא. במקום אחד נוחלין לו חלק בכורתו סמוך לחלק פשוט שיהו ניכרים שהב' חלקים במקום אחד: דיקלא ואלים. שהי' קטן כשמת ושוב נתגדל. והכי נמי ארעא ומסקה שירטון. שנזדבלה מאליה שהרוח הפריח שם זבל משדות אחרות או הקשין שהיו שם בלו ונעשו זבל: כולי עלמא לא פליגי. דשקיל משום דכל אשר ימצא לו קרינן ביה: כי פליגי בחפירי והוי שובלי · שהניח להם אביהם חזיז ונתגדלו עד שנעשו שבלים. והכי נמי שלפופי והוו תמרי' שהניח להן אביהן תמרים מפריחין במקצתן ונעשים גדולים: דמר סבר. רבי שבחא ממילא אתי וכל אשר ימצא לו קרינן ביה: ומר סבר אשתני. מכמות שהניח להם אביהם ולא שקיל:

מסורת הש"ס

א)[תוספ' בכורות פ"ו]: ב) [עיין תוס' כתובות צג: בד"ה רבי וכו'] ג) [בכורות נג:] ד) [לעיל יב:] ה)[לקמן קלב:]

עין משפט נר מצוה

מח א מיי' פ"ג מהל' נחלות הלכה ד סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעח סעיף ו:

מט ב טוש"ע שם ס"י:

נ ג מיי' שם הל' ח ופי"ב מהל' שכנים הל' ב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קעד סעיף ב:

נא ד ה מיי' פ"ג מהל' נחלות הלכה ד סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעח סעיף ו:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ואם אמר וכו' דסלקא דעתך אמינא כיון: (ב) ד"ה בחפורה וכו' בכי האי גוונא פליגי כצ"ל ותיבות שבחא דממילא נמחק: (ג) תוס' ד"ה ואם וכו' לקמן · נ"ב בדף קמו ע"ב:

עין משפט
נר מצוה

נב א ב מיי' פ"ג מהל' נחלות הלכה ה סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעח סעיף ז :

מספקא ליה אי א)הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו או הלכה כרבי מחבירו ואפילו מחביריו אמר רב נחמן אמר רב אסור לעשות כדברי רבי קא סבר הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו ורב נחמן דידיה אמר מותר לעשות כדברי רבי קא סבר הלכה כרבי מחבירו ואפילו מחביריו אמר רבא (א) אסור לעשות כדברי רבי ואם עשה עשוי קא סבר מטין איתמר תני רב נחמן בשאר ספרי דבי רב °בכל אשר ימצא לו פרט לשבח שהשביחו יורשין לאחר מיתת אביהן אבל שבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן שקיל ומני רבי היא תני רמי בר חמא בשאר ספרי דבי רב בכל אשר ימצא לו פרט לשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן וכל שכן שבח שהשביחו יורשין לאחר מיתת אביהן דלא שקיל ומני רבנן היא אמר רב יהודה אמר שמואל א)אין בכור נוטל פי שנים במלוה למאן אילימא לרבנן השתא שבחא דאיתיה ברשותיה אמרי רבנן לא שקיל מלוה מבעיא אלא לרבי ואלא הא דתניא ירשו שטר חוב בכור נוטל פי שנים בין במלוה בין ברבית מני לא רבי ולא רבנן לעולם לרבנן ואצטריך סלקא דעתך אמינא מלוה כיון דנקיט שטרא כמאן דגביא דמיא ג)קא משמע לן שלחו מתם בכור נוטל פי שנים במלוה אבל לא ברבית למאן אילימא לרבנן השתא שבחא דאיתיה ברשותיה אמרי רבנן דלא שקיל מלוה מבעיא אלא לרבי ולרבי ברבית לא והתניא רבי אומר בכור נוטל פי שנים בין במלוה בין ברבית לעולם רבנן היא ומלוה כמאן דגביא דמיא אמר ליה רב אחא בר רב לרבינא איקלע אמימר לאתרין ודריש בכור נוטל פי שנים במלוה אבל לא ברבית א"ל נהרדעי לטעמייהו ב)דאמר (ב) רבה גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו ורב נחמן אמר גבו מעות יש לו גבו קרקע אין לו אמר ליה אביי לרבה לדידך קשיא לרב נחמן קשיא לדידך קשיא מאי

תורה אור
°דברים כא

מספקא ליה אי הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו או אפילו מחביריו · תימה דבכולי גמרא אומר דאין הלכה כרבי מחביריו והכא מספקא ליה ותו דרב נחמן דידיה אמר אפי' מחביריו וקיי"ל כרב נחמן בדיני והא קיימא לן דאין הלכה כרבי מחביריו ומפרש ר"ת דדוקא הכא מספקא ליה אבל בעלמא לא וכן לרב נחמן אבל קצת קשה דקאמר רב נחמן מותר לעשות כדברי רבי וכיון דסבירא ליה הכא שהלכה כרבי מחביריו אמאי קאמר מותר חייב לעשות הוה ליה למימר ותו דקאמר קסבר רבא מטין איתמר כלומר מטין הדבר לעשות כרבנן לכתחלה ובכל הגמרא לא קאמר מטין אלא על אותו שפסק הלכה כמותו כדאמרי' בהכותב(כתובות דף פד:) גבי הלכה כר"ע מחבירו מר סבר הלכה איתמר ומר סבר מטין איתמר והכא לא הוזכרה הלכה אלא על רבי ולא על רבנן ונראה לר"י דהכי מספקא ליה אי הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו שפסקו כך בהדיא :

אין הבכור נוטל פי שנים במלוה · כרבנן מוקי לה ובמלוה בשטר מה שפירש הקונטרס לעיל גבי ירשו שטר חוב בכור נוטל פי שנים שהשטר הוי הגוף ומלוה הוי שבח אין נראה דא"כ אמאי אמרי רבנן דאין הבכור נוטל פי שנים דכיון שיחלקו שטרות ויטול בשטרות פי שנים שהן הגוף יטול גם השבח שיבא א"כ שהיא המלוה דהא פשיטא דאחר שיחלקו כל השבח שיבוא מחלקו שהוא שלו :

נהרדעי לטעמייהו · לפירוש ר"ת דבסמוך דפי' דרב נחמן אליבא דנפשיה אית ליה בין גבו קרקע בין גבו מעות יש לו אתי שפיר הא דקאמר הכא נהרדעי לטעמייהו דאמימר נמי סתמא קאמר דנוטל פי שנים במלוה בין גבו קרקע בין גבו מעות אבל לפ"ה דמפרש בסמוך דרב נחמן אליבא דנפשיה אית ליה בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו לא יתכן הא דאמר נהרדעי לטעמייהו :

גבו מעות יש לו · פי' הקונטרס משום דמעות יהיב ומעות שקיל ואין נראה דבפרק שור שנגח ד' וה' (ב"ק דף מג·) דפריך אמאי דאוקי רבה ורב נחמן הא דאין בעל יורש [נזקי] אשתו לר"ע היינו דוקא ר"מ בגרושה ולוקמה לרבה כגון שגבו מעות ולרב נחמן כגון שגבו קרקע דהוה ליה ראוי למה ליה למינקט קרקע דגבו מעות נמי הוי ראוי דהא דאמר הכא גבו מעות יש לו והוי מוחזק היינו משום דמעות יהיב מעות שקיל אבל התם גבי נזק דלא יהיב מעות מודי רב נחמן דגבו מעות נמי האי ראוי ואין לפרש דהכי פריך ולוקמה לרבה בגבו מעות ולרב נחמן אף בגבו קרקע דהא לרבה נמי הוה מצי למינקט בין בגבו קרקע בין בגבו מעות דהכי אית ליה בפ' גט פשוט (לקמן דף קעה:) אלא משום דלרב נחמן לא מצי למינקט אלא חדא דהיינו בגבו קרקע נקט נמי לרבה חדא אלא נראה דטעמא דרב נחמן דאמר גבו מעות יש לו משום דדרך בע"ח לפרוע בחובם מעות ולא קרקע והוי מוחזק בגבו מעות משום דסמיכי עלייהו אבל קרקע שאין דרך קרקע ליתן בחובם לא סמכי עלה ולא הוי מוחזק :
לטעמייהו

מספקא ליה · הא דאמרי' בעירובין (דף מו:) הלכה כרבי מחבירו אי אמרי' דוקא מחבירו כשחולק יחיד עליו אבל לא מחביריו דבכל מקום הלכה כחביריו והכא חביריו פליגי עליה : ואפילו מחביריו · בכל מקום וה"ה להך : אסור לעשות כדברי רבי · אסור לדון כן דקעבר אלא תטה משפט דהא אם עשה אינו עשוי כדמפ' לקמיה קסבר הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו והאי דקאמר אסור לעשות כן ולא קאמר אין הלכה כרבי היינו משום דאמר לעיל כי האי לישנא עשה כדברי רבי עשה אמר איהו נמי אסור לעשות: אמר רבא ג) (הלכתא) כרבי כו' · אהא הלכתא לא סמכינן אלא אהלכתא דרב פפא דהוא בתרא לקמן בשמעתין (דף קכה:) : מטין איתמר · כך נאמר בבית המדרש מטין את הדין אחר דברי חכמים לדון כן לכתחלה ומיהו אי עבד כרבי עבד ולא מהדרינן עובדא והכי מפרשינן לכל מטין איתמר שבגמרא והכי אמרי' בהדיא במס' [כתובות] (דף פד:) : בשאר ספרי דבי רב · ספרא דבי רב היינו תורת כהנים ברייתא של ספר ויקרא שאר ספרי דבי רב קרי למדרש של ספר במדבר מוישלחו מן המחנה עד סוף הספר אלה הדברי' כו' ומכילתא דהיינו מדרש אלה שמות מהחדש הזה לכם עד סוף הספר כולהו אקרי שאר ספרי דבי רב והיינו דאמרינן בעלמא (סנהדרין דף פו·) סתם מתני' רבי מאיר סתם ספרא רבי יהודה סתם ספרי רבי שמעון סתם ד) סדר עולם ר' יוסי ה)סתם תוספתא רבי נחמיה וכולן אליבא דר' עקיבא: פרט לשבח ששבחו · ממילא : שהשביחו · כגון בנו בתים ונטעו כרמים או חסרו מזוני או מעות בהוצאת נכסים להשביחן : אין הבכור נוטל פי שנים במלוה · אפי' במלוה בשטר : אליבא דמאן · כלומר כמאן סבירא ליה שהוצרך לומר כן : שבחא דממילא · כגון תפורה והוו שובלי שמוחזק קצת באותן הנכסים : מלוה · דאינו מוחזק כלל במעות אלא בשטר דהוה ניירא בעלמא מיבעיא:לעולם אליבא דרבנן· והך דקתני ירשו שטר חוב רבי היא: במלוה · של עובד כוכבים : אבל לא ברבית · אע"פ שכתוב בשטר ומלוה כמאן דגביא דמיא הואיל ונקיט שטרא אבל רבית אע"ג דנקיט שטר וכבר עבר הזמן משמת אביו לא דאין לך ראוי כזה דבר שלא היה שלו מעולם אבל מעות מלוה דקשקיל מעות(ג) הלוהו ונמצא השטר מוחזק בידו במקום מעותיו והרי הוא כמו משכון ובזה הכל מודים דמלוה שהניח משכונעליה שקיל פי שנים דבעל חוב קונה משכון וכן פסק ר"ת: הא דשלחו מתם פליגא אהך דרב יהודה אמר שמואל דלעיל ותרוייהו אליבא דרבנן מר משוי ליה מוחזק כיון דנקיט שטרא ומר לא חייש לשטרא דניירא בעלמא הוא וי"מ דהא דשלחו מתם במלוה של עובד כוכבים כדקתני אבל לא ברבית והך דרב יהודה אמר שמואל במלוה של ישראל ולא פליגי והבל הוא בידם דאדרבה איפכא מסתברא דבמלוה של ישראל הוי מוחזק טפי ממלוה של עובדי כוכבים אשר פיהם דבר שוא : נהרדעי לטעמייהו · אמימר כרב נחמן סבירא ליה דתרוייהו הוו מנהרדעא כדאמר אמימר(לעיל ד' נא·)אנא מנהרדעא אנא וסבירא לי כו' דתרוייהו סבירא להו דמעות שאדם חייב לחבירו הוי מוחזק בהן : גבו קרקע · בחוב מלוה אביהן אין לו לבכור פי שנים דמעות הלוהו ולא קרקע אבל גבו מעות יש לו שהרי מעות הלוהו ובמעות חשבינן ליה מוחזק אליבא דשלחו מתם והיינו כאמימר דדרש בכור נוטל פי שנים במלוה דהיינו מעות ורב נחמן לפרושי אתא האי דשלחו מתם בכור נוטל פי שנים במלוה ול"נ דהאי דאמרי' נהרדעי לטעמייהו לא בא למעט דברי רבה דאמר גבו קרקע יש לו דהא אמימר סתמא דרש בכור נוטל פי שנים במלוה לא שנא קרקע ולא שנא מעות אלא למעוטי מדרב יהודה אמר שמואל אתא דאמר לעיל אליבא דרבנן דאין הבכור נוטל פי שנים במלוה ואמימר סבירא ליה כדשלחו מתם וכרב נחמן ורבה דסבירא להו כדשלחו מתם : גבו קרקע · מבעל חוב יש לו לבכור פי שנים דהאי קרקע אשתעבד לאבוהון בחייו וכמי שהיה לו במשכון דמי וחשבינן ליה מוחזק ליטול הבכור פי שנים : גבו מעות אין לו · דמלוה להוצאה ניתנה והני מעות אחריני נינהו וכאילו לא הוחזק בם אביהן :
מ"ש

רבינו גרשום
אלמא קסבר מטין אתמר. ולא דרשי' לה בפרקא ולכתחלה לא עבדינן כוותיה' אבל אי עבד לא מהדרינן : בשאר ספרי דרבי' זו מכילתא וספרי דלא קרי ספרי דבי רב אלא תורת כהנים לחוד: ומני' [רבי] דהכי אמר לעיל: אמר רב יהודה אמר שמואל אין הבכור נוטל פי שנים במלוה. שאם חייב אדם לאביהן מלוה אין הבכור נוטל פי שנים משום דלא קרינן ביה בכל אשר ימצא לו : מלוה · דלא אתא לידיה מיבעיא . אלא אליבא דרבי דהאי מלוה לא אתא לידיה דאבוה:אלא הא דתניא. לעיל ירשו כו' : לא לעולם רבנן.ודקא קשיא לך השתא שבחא דממילא אתי אמור רבנן כו' . אפי' הכי אצטריך למימר דאינו נוטל דסד"א מלוה כיון דנקיט שטרא בידיה כמאן דגביא דמי ונוטל פי שנים קמ"ל דאפי' הכי אינו נוטל : שלחו מתם · מארץ ישראל לבבל : בכור נוטל פי שנים במלוה . דכמאן דגביא דמיא : אבל לא ברבית. שחייב לו עובד כוכבים משום דלא אתא לידיה : מלוה מבעיא' דהוא הדין דלא שקיל : אלא אליבא דרבי · נוטל במלוה פי שנים משום דמטא לידיה דאבוה אבל לא ברבית דלא אתא לידיה דאבוה : לעולם אליבא דרבנן . ומשום הכי שקיל פי שני'[דמלו']כמאן דגביא דמיא:אמר ליה נהרדעי לטעמייהו' דאמימר ורב נחמן נהרדעי הוו : דאמר רב נחמן גבו קרקע.בחוב של אביהן אין לו לבכור פי שנים משום דהאי קרקע לא שבק אבוהון גבייהו אלא מעות של מלוה זו היא ברשות אביהם ושבק אבוהון גבייהו ומשום הכי בכור נוטל פי שנים במלוה והיינו (טעמא) נהרדעי לטעמייהו : רבה אמר גבו קרקע יש לו.משום דאחריות קרקע יש לו שכן כתוב בשטר דאי לא יהיב להו מעות טרפי מקרקע: אבל גבו מעות אין לו. משום דלאו הני מעות שבק אבוהון גביהון משום הכי אינו גובה : אמר לי' אביי לרבה לדידך דאמרת גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו קשיא · ולרב נחמן בר פלוגתך קשיא : לדידך

מסורת הש"ס

א) [עירובין מו: פסחים כז· כתובות כא· נא]: ב)ב"ק מג· לקמן קכה: ג) אסור לעשות כנ"ל: ד) [יבמות פב:]: ה) [סנהדרין פו·]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבא (אסור לעשות וכו' עשוי) תא"מ ונ"ב גירסת רשב"ם ותוס' היא אמר רבא הלכתא כרבי ואם עשה עשוי : (ב) שם נהרדעי לטעמייהו דאמר רב נחמן גבו קרקע אין לו גבו מעות יש לו ורבה אמר גבו מעות אין לו גבו קרקע יש לו כנ"ל : (ג) רשב"ם ד"ה אבל לא וכו' דקשקיל מעות שהלוהו :

מאי שנא מעות דלא דלאו הני מעות שבק אבוהון קרקע נמי לאו הא קרקע שבק אבוהון ועוד (א) א) (הא את הוא דאמרת) מסתבר טעמא דבני מערבא דאי קדים סבתא וזבנא זבינה זביני לרב נחמן קשיא מאי שנא קרקע דלא דלאו הא קרקע שבק אבוהון מעות נמי לאו הני מעות שבק אבוהון ועוד הא ב) אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן בעל חוב חוזר וגובה מהן אמר ליה לא לדידי קשיא ולא לרב נחמן קשיא טעמא דבני מערבא קאמרינן ולן לא סבירא לן מאי סבתא דההוא דאמר להו נכסי

רשב"ם

מ"ש מעות דלא שקיל בהו בכור פי שנים ולאו היינו טעמא דידך משום דלאו הני מעות כו': לאו הא קרקע שבק אבוהון · דאי הוה בעי לוה הוה מסלק ליה בזוזי: ועוד האמר [מר]. רבה דאמר בעובדא דההיא סבתא דהויא לה בת בנכנה הנשואה לבעל וראויה הויא ההיא בת ליורשה מתה ההיא בת ואח"כ מתה הסבתא ואתא בעל וקא תבע ירושת הזקנה כאילו אשתו קיימת ושלחו מתם דהיינו בני מערבא שאין הבעל נוטל משום דהוו הנהו קרקעות ראוין לאשתו אם תמות הזקנה בחייה והרי מתה היא בחיי הזקנה ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק ואמר רבה מסתבר טעמא דבני מערבא דאין הבעל יורש דהוה ליה ראוי ולא מוחזק לבת שכל זמן שהזקנה בחייה אין לבת בהן כלום שהרי אם מכרה הזקנה הנכסים בחיי הבת מכירתה קיימת כן אלו נכסי הלוה אע"פ שראוים הן לגבות המלוה חובו מהן כיון שלא הגיעו לידי המלוה מחיים ראוין הן דהא אי הוה בעי לוה הוה זבין להון ומסלק ליה למלוה בזוזי או בקרקע אחרת חוץ מזו הלכך הא קרקע הוה ליה ראוי ואין הבכור נוטל בראוי פי שנים: ועוד · קשיא אחרת לרב נחמן דחשיב מעות מוחזקות טפי מקרקעות הא איפכא הוה ליה למימר משום דקרקע של זה הוי מוחזק טפי למלוה דהא הוא דאמר משום רבה בר אבוה יתומים בני מלוה שגבו קרקע מן הלוה בחובת אביהן בע"ח של אביהן שנתחייב לו אביהן מעות חוזר וגובה אותה מהן ואם לא היה מוחזק ביד אביהן בחיים היאך יכול בע"ח לגבותו והלא אילו קנו היתומים אחר מיתת אביהן קרקע מי יכול לגבותו והלא משנה שלמה שנינו בבכורות (דף נב:) שאין האשה נוטלת כתובתה בראוי ובע"ח כיוצא בו ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבע"ח כן כתוב בפי' רבינו חננאל: לטעמייהו דבני מערבא אמרי' ולן לא סבירא לן · ושינויא הוא דקמשני רבה אנא ורב נחמן לא סבירא לן דבני מערבא דשלחו מתם כלל אלא כרב יהודה אמר שמואל דאמר אליבא דרבנן אין הבכור נוטל פי שנים במלוה וכדפסקי' נמי הלכתא לקמן לא שנא גבו מעות לא שנא גבו קרקע אין הבכור נוטל פי שנים ואפי' לרב נחמן דאמר יתומים שגבו קרקע בחוב אביהן בע"ח חוזר וגובה אותה מהן אפ"ה מודה דלגבי בכורה לא חשיב קרקע הלוה מוחזק למלוה ולא שקיל בה בכור פי שנים כדפסקינן הלכתא לקמן והכא היינו טעמא דרב נחמן כדמפרש בפסחים בפ' כל שעה דאיתמר בע"ח אביי אמר למפרע הוא גובה רבא אמר מכאן ולהבא הוא גובה דלא חשיב מוחזק אלא משעת גבייה ואילך וכדמפרש התם טעמא דרבא כיון דאילו הוה ליה זוזי הוה מסלק ליה זוזי אשתכח דהשתא הוא דקא קני ומותבינן לרבא מהא דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה יתומין שגבו קרקע כו' אי אמרת בשלמא למפרע הוא גובה אמטו להכי חוזר וגובה אותה מהן דכמאן דגבי ליה מחיים דאבוהון דמי אלא אי אמרת מכאן ולהבא הוא גובה לא יהא אלא כזבין יתמי ואילו קנו יתמי נכסי מי משתעבדי לבע"ח ומשני שאני התם דאמר להו בע"ח דאבוהון כי היכי דמשתעבד ליה ההוא לוה לאבוכון ה"נ משתעבד לדידי מדר' נתן כו' וההוא שינויא דסמכא הוא דהא רבא דהלכתא כוותיה לגביה דאביי הוא משני להא דרב נחמן הכי הלכך אפי' ר"נ לא חשיב לקרקע של לוה מוחזק למלוה עד שתבא לידו משום דאי הוה בעי הוה מזבין ליה עד השתא דמכאן ולהבא הוא גובה והלכך מאי דא"ר נחמן גבו קרקע אין לו גבו מעות יש לו לטעמייהו דבני מערבא קאמר דאמרי אליבא דרבנן דנוטל במלוה פי שנים דחשבינן לה מוחזקת למלוה ואתא רב נחמן למימר לדידי לא שנא גבו קרקע לא שנא גבו מעות אין לו דק"ו הוא כדאמרן לעיל סבתא דממילא אמרי רבנן דלא שקיל מלוה מיבעי אלא לדידהו בקרקע מודו לי מיהא דלא שקיל דהאי ארעא לא שבק להו אבוהון כדאמרינן לקמן שלחו מתם הלכתא כרב ענן כדפריש רבה טעמייהו דאי קדים סבתא כו' דמהתם שמעי' דלא חשבי בני מערבא לקרקע של לוה מוחזק למלוה והלכך האי שלחו מתם דלעיל מיבעי לן לאוקמי במעות ולא בקרקע דלא תקשי דבני מערבא אבני מערבא ומשום הכי אמר רב נחמן גבו קרקע אין לו גבו מעות יש לו ומיהו לא סבירא ליה אלא בין קרקע בין מעות אין לו כדפרישי' ורבה נמי לטעמייהו דבני מערבא קאמר לדידי ל"ש מעות לא שנא קרקע אין לו כדרב יהודה אמר שמואל דהא לא היה אבוהון מוחזק לא בהאי קרקע ולא בהאי מעות מיהא בני מערבא כיון דחשיבי לי' מוחזק במלוה ויטול בה הבכור פי שנים איכא למימר דבגבו קרקע הוא דקאמרי דיש לו דדמי מוחזק טפי ממעות דהא אשתעבד ליה מיהא בחייו אבל הני מעות לא איסתעבדו ליה כלל ובגבו מעות מודו לי דאין לו והאי דשלחו מתם לקמן הלכתא כרב ענן כו' וכדמפרש רבה מסתבר טעמייהו דבני מערבא כו' התם ודאי בדין הוה דלא ירית בעל דה"ל ראוי לגמרי ולא אשתעבד לא לבעל ולא לאשתו הכי נכסי דזקנה כלל שהרי לא נותה מן הבת ומן בעלה כלום ואי קדים סבתא וזבנא זביני זביני אבל נכסי דלוה כיון דמשתעבדי למלוה ואי זבין לא זביני ויכול לטרוף מן הלקוחות הרי הן כמוחזקין בידו ושקיל בהו בכור פי שנים אבל גבו מעות ודאי אין לו:

נכסא

תוספות

לטעמייהו דבני מערבא קאמרי' ולא סבירא לן. פ"ה דבין רב נחמן ובין רבה סברי תרווייהו אליבא דנפשייהו דבין גבו קרקע ובין גבו מעות אין לו והא דקאמר רב נחמן דבע"ח חוזר וגובה אותה מהן היינו כדתרגמא *(רבה) משום דר' נתן ולפירושו הא דפסיק לעיל רב נחמן כרבי היינו דוקא בשבח ולא במלוה וקשה דלרב נחמן עיקר התירוץ דמשני לדידיה חסר מן הספר דלא משני מידי מההוא דיתומין שגבו בחובת אביהן ועוד דבפרק שור שנגח ד' וה' (ב"ק דף מג·) ה"ל למיפרך ולוקמה בין לרבה בין לרב נחמן בין גבו מעות בין גבו קרקע ומיהו זה י"ל שהיה צריך להאריך דלא דברו רבה ורב נחמן בהדיא בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו (ב)דבפרק גט פשוט (לקמן דף קעה:) מוכח מההוא דסבר רבה שעבודא לאו דאורייתא קאמר דסבר רבה אליבא דנפשיה דבין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו להכי מקשה בקוצר ובפשיטות ממה שדברו בהדיא רבה ורב נחמן ור"ת מפרש לטעמא דבני מערבא קאמרי' ולא סבירא לן הכי אלא לדידי' בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו כדאמר גבי האי סבתא דאפי' גבו קרקע אין לו כ"ש גבו מעות וכן מוכיח בפ' גט פשוט דלרבה בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו כיון דשעבודא לאו דאורייתא והא דאמר גבו קרקע יש לו אליבא דבני מערבא דאמרי הבכור נוטל פי שנים במלוה ומסתבר ליה טפי לאוקמי בקרקע ולא במעות והא דאמרי בני מערבא גבי סבתא דהוי ראוי אע"ג דהוי קרקע היינו משום שהבעל לא היה מוחזק מעולם ולא היה לו ולאשתו שום חוב מעולם על הסבתא שישתעבד לו הקרקע ולכך הוי ראוי אבל גבי מלוה הוי מוחזק אפי' לא יוכל לטרוף אם מכר כגון אם שטר חוב הוי שלא באחריות מ"מ היכא דלא מכר הוי מוחזק כיון שהיה משועבד לו בחובו והא דקאמר רבה טעמא משום דאי קדמה סבתא וזבנא זביניה זביני לאו אליבא דבני מערבא (ג) דלדידהו לא תלה בהכי כדפרישי' אלא טעמא דנפשיה קאמר דלדידי' אפי' במלוה הוי ראוי משום דאי זבין הוי זביני ועוי"ל דלרבה אפי' אי זבין לא הוי זביניה זביני הוי ראוי וגבי האי סבתא דוקא צריך להאי טעמא משום דסבר רבה כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי והוי כאילו הוא מוחזק מעיקרא אלא משום דאי קדמה וזבנא דהוי זביניה זביני הוא דהוי ראוי אבל בני מערבא לית להו כדאמר מעכשיו דמי מטעם דזביניה זביני לא הוי חשוב ראוי כדאמר גבי מלוה אלא סברי דלאו כאומר מעכשיו דמי ולא הוחזק בו מעולם ורב נחמן סבר בין גבו קרקע בין גבו מעות יש לו כמו שהביא אביי מההוא דיתומין שגבו קרקע בחובת אביהן ולדברי אביי קא"ל רבה ולא לפי מה שתלה רבא משום דר' נתן דלרב נחמן אליבא דנפשיה ודאי סבר דאפי' גבו קרקע יש לו והא דקאמר גבו קרקע אין לו היינו אליבא דבני מערבא דאמרי גבי סבתא דקרקע הוי ראוי וא"ת ומנא ליה לרב נחמן דלבני מערבא גבו קרקע אין לו דלמא בני מערבא סבירא להו נמי גבו קרקע יש לו כרב נחמן וגבי סבתא היינו טעמא דלא נשתעבד לבעל הקרקע ולא הוחזק בו מעולם וי"ל דסבירא ליה לרב נחמן דמפלגי בני מערבא בין גבו קרקע לגבו מעות מדלא קאמר הבכור נוטל פי שנים במלוה בין גבו קרקע בין גבו מעות מסתברא ליה לרב נחמן דטפי הוי מוחזק במעות מבקרקע וא"ת בפרק שור שנגח ד' וה' (ב"ק דף מג·) כי פריך ולוקמה לרבה בגבו מעות ולר"נ בגבו קרקע ומשני ה"מ לבני מערבא וכי קאמרי איננו בגרושה כרבי דחשיב מלוה מוחזק לכך אוקמה בגרושה והשתא לפר"ת לרבנן נמי צריך לאוקומי בגרושה לר"נ דאית ליה בין גבו קרקע בין גבו מעות יש לו וי"ל דנקט כרבי משום רבה דלדידיה דסבר בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו צ"ל לאוקמי בגרושה אלא לרבי והוה מצי לרבה לאוקמה בלא גרושה וכרבנן [וקלפ"ה הוה מצי בין לרבה ובין ר"נ לאוקומי בלא גרושה וכרבנן] אלא דניחא ליה לישבה אפי' לרבי ור' יעקב דאורליינ"ש תירץ לפירוש הקונט' לא הוה מצי לאוקמי כרבנן דרבה ור"נ אליבא דר"ל דאמר לא אמר ר"ע דלא ירית לה בעל אלא בכופר שאינו משתלם אלא לאחר מיתה אבל שאר נזקין ירית לה בעל ואליבא דידיה איצטריכו ליה לשנויי האי דקתני הכא אשה ויצאו ילדיה דלא ירית בעל בגרושה כו' ולא מצי לאוקמי כרבנן ובלא גרושה דא"כ שום נזקין לא ירית בעל דהא בין גבו קרקע בין לא גבו אין לו ור"ל קאמר דשאר נזקין ירית והיינו ע"כ כרבי:

רס"ע

לירתי

מסורת הש"ס

א) הא אמר מר כצ"ל רש"ל: ב) פסחים לא· (ב"ק מג·) כתובות צב· קי:

רבינו גרשום

קשיא כו': ועוד. היכי מצית אמרת דקרקע יש לו: הא מר הוא דאמרת. בהאי מעשה דסבתא דלקמן מיסתבר טעמא דבני מערבא. דשלחו מתם וקבעו הלכ' כותיה דרב ענן דאמר לירתאי ולא לירתי ירתאי ובעל לא ירית משום דשכיבא איתתיה בחיי סבתא ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק · ומשום הכי אמר רבא לקמן מיסתבר טעמייהו דבני מערבא דאי קדמא סבתא בחייה וזבנא זבינה זביני אלמא דלא מוחזק הוא ביד הבעל כל זמן דלא אתא לידיה הכי נמי להיכא דגבו קרקע בחוב אביהן אמאי נוטל בכור פי שנים והא אע"ג דאית להו שטר וכמאן דגבוי ההוא חוב דמי אפי' הכי אינה מוחזקת האי קרקע בידיה דאבוהון כלום דהא אי בעי בעל חוב מצי לזבוני לאחריני ולמיתן להו קרקע אחריתי. אי נמי מצי מסלק להו בזוזי ולא בקרקע והוה ליה הא קרקע ראוי ולא מוחזק ואין הבכור נוטל פי שנים בראוי כבמוחזק ואמאי אמרת להיכא דגבו קרקע יש לו פי שנים: ולרב נחמן קשיא מאי שנא כו' ועוד. קשיא אחריתי אמאי אינו נוטל בקרקע: האמ' רב נחמן אמר רבה בר אבוה יתומין שגבו קרקע בחובת אביהן. שהיה אחד חייב לאביהן: בעל חוב. שהיה אביהן חייב לו: חוזר וגובה אותה מהן. מן היתומים [כמו] דאי שביק להון אבוהון קרקע דמוחזקת בידם דגבי ליה בעל חוב של אביהן ה"נ אע"ג דלא שבקה לה אבוהון גבייהו אלא ראויה להו א) מיחייב אבוהון אפי' הכי גבי ליה מינייהו דלא מצי למיטען ליה מטלטלי דהיינו שטר שבק אבונא גבן ומטלטלי לבעל חוב לא משתעבדי אלא כיון דגבו קרקע דמי כמאן דמוחזקת בחיי אבוהון א"כ הכא נמי בכור אמאי גבו קרקע אין לו פי שנים הא כמוחזק דמיא · השתא קשיא דרב נחמן אדרב נחמן: אמר ליה לא לדידי קשיא ולא לרב נחמן קשיא. במילתין קיימינן והאי דאמינא לעיל גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו ורב נחמן נמי דאמר גבו קרקע אין לו גבו מעות יש לו אין טעמא דבני מערבא מפרשי' דשלחו מתם בכור נוטל פי שנים במלוה לדידי הכי שמיעא לי דסבירא להו גבו קרקע יש לו ורב נחמן שמיעה ליה דסבירא להו לבני מערבא דגבו מעות יש לו ולדלא סבירא לן כוותיהו דליהוי לבכור פי שנים במלוה לא בקרקע ולא במעות: מאי מעשה דסבתא · דההוא שכיב מרע דאמר להו

א) אולי צ"ל ראויה נהו מבע"ח דאבוהון

עין משפט נר מצוה

נג א מיי' פי"א מהל' מלוה ולוה הלכה ט סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סימן קז סעיף א:

[צ"ל רבא]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ועוד הא מר הוא דאמר מיסתבר: (ב) תוס' ד"ה לטעמייהו וכו' אין לו אלא דבפרק גט פשוט: (ג) בא"ד דבני מערבא קאמר דלדידהו לא וכו' דאי זבין הוי זביניה זביני:

נכסי לסבתא ובתרה לירתאי הויא ליה ברתא דהוה נסיבא שכיבא בחיי בעלה ובחיי סבתא בתר דשכיבא סבתא אתא בעל קא תבע אמר רב הונא לירתי ואפי׳ לירתי ירתי ורב ענן אמר לירתי ולא לירתי ירתי שלחו מתם הלכתא כוותיה דרב ענן ולאו מטעמיה ״הלכת׳ כוותיה דרב ענן דבעל לא ירית ולאו מטעמיה דאילו רב ענן סבר אע״ג דהוה לי׳ ברא לברתיה לא ירית ״ולא היא דאילו הוה ליה ברא לברתיה ודאי ירית ובעל היינו טעמא דלא ירית ״משום דהוה ליה ראוי א)ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק מכלל דרב הונא סבר בעל נוטל בראוי כבמוחזק א״ר אלעזר דבר זה נפתח בגדולים ונסתיים בקטנים כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי אמר רבה מסתברא טעמא דבני מערבא דאי קדים סבתא וזבנא זבינה זביני אמר רב פפא הלכתא ״אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק ב)״ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק ״ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה בין שגבו קרקע בין שגבו מעות ומלוה

נכסאי לסבתא · לזקנתי אני נותן כל נכסי אם אביו או אם אמו: ובתרה לירתאי · אחר מות זקנתי לא יירשו יורשין שלה כגון בנה או בתה או אביה או אחיה אלא יורשין שלי כגון בני או בתי או אחי הקרוב קרוב קודם: הויא ליה · להאי גברא חדא ברתא: שכיבא · ההיא ברתא: בחיי בעלה ובחיי סבתא · ואח״כ שכיבא סבתא ואתא בעלה וקתבע לפי שבשעת צוואת המת היתה בתו קיימת וכמי שאמר נכסיי לסבתא ובתרה לבתי דהיינו ירתי והיה רוצה לירש זכות אשתו: א״ר הונא · האי ובתרה לירתאי דקאמר ההוא גברא לירתאי ולירתי ירתאי קאמר (א) כיון שנתנה ליורש׳ והרי זכתה בהן הבת שהיתה יורשת שלו כדמפרש טעמא לקמן דכל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי וכיון דזכתה בהן מחיים הרי הבעל יורש את אשתו דהיינו ירתי ירתאי והכי מפרש לה לקמיה ומיהו השתא לא ידעינן אכתי טעמא דרב הונא אלא שרואין אנו שזיכה את הבעל וטעמא לא ידעינן עד דמפרש ליה לקמיה: ורב ענן אמר לירתא ולא לירתי ירתאי · וה״ק ובתרה לירתאי לאותן יורשין שיהיו לי בעולם בשעת שתמות הזקנה אני נותן את נכסיי כגון אם היתה בתו קיימת או אחיו או אביו דכל אלו אני קורא בהן ירתאי אבל לא בן בתו כדמוכח לקמיה דהיינו ירתי ירתאי שמת בתו הואת בת לירש אותו ולא לבעלה דאיהו נמי ירתי ירתאי דירתאי דוקא קאמר אותן הבאים מכחי ולא לירתי ירתאי הבאין מכח כחי והלכך היכא דליכא ירתאי אחר מות הזקנה אלא ירתי ירתאי נשארו הנכסים ביד יורשי הזקנה ״ודומה לאומר נכסי לך ואחריך לפלוני שאם מת אותו שני יירשו יורשי ראשון כדתנינן לקמן בפירקין (דף קלו:) ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי ראשון: דבעל לא ירית · הכא דראוי הוא: אע״ג דהוה ליה ברא לברתא · דהוה ליה ירתי ירתאי קאמר רב ענן דההוא ברא לא ירית כדקא דייק לישנא דירתאי משמע ולא ירתי ירתאי: ולא היא · דאילו הוה ליה ברא ודאי ירית הואיל והוא ראוי לירש את זה הנותן שהרי הבת וכל יוצאי יריכה במקום שאין בן קודמין לכל יורשי האיש דירתאי קרינא ביה הואיל והוא קודם לכל יורשיו ואע״פ שבא מכח כחו ומעיקרא כי אמר לירתאי שיהא לי במות הזקנה קאמר ובן בתו יורש אותו וקודם לאביו ולאחיו ולאחותו ואע״פ שהן קרוין ירתאי והבן ההוא קרוי ירתי ירתאי אפילו הכי קודם דליורשיו הראוין ליורשו מן התורה רגיל לקרות ירתאי וטעמא דבעל לא ירית לא משום דהוי ירתי ירתאי דאילו היה ראוי לירש נחלה זו מן התורה ירתאי הוה קרינא ביה אלא משום דאינו ראוי ליורשה דהוה ליה האי ממון ראוי לאשה ולא מוחזק שעדיין לא נפל בידה ובעל אינו נוטל בראוי אבל אי איכא בן דחזי למירתה ודאי ירית דבן ירית בראוי: ומקשינן מכלל דרב הונא סבר כו׳ · מדאוקימנא טעם דבני מערבא דבעל לא ירית היינו משום דחשבי להני נכסי ראוי אם כן רב הונא דאמר ירית בעל ס״ל דבעל נוטל בראוי: א״ר א · לפרושי טעמא דרב הונא קאתי: נפתח · התחיל: בגדולים · רב הונא: בקטנים · רבי אלעזר ועצמו קרי קטן לגבי רב הונא: כאומר מעכשיו · וכיון דאמר ובתרה לירתאי דהיינו לבת הייתנו נמי כמו שאמר מיד אני נותן את גוף הקרקע לבתי אלא שזקנתי תאכל פירות בחייה ואחר כן תקח בתי או הבא מכחה את הנכסים דחשיב לה רב הונא לגבי בת כמתנת מהיום ולאחר מיתה והלכך הויא לה זו הבת מוחזקת בחייה בהני נכסים וכי קא ירית בעל שפיר קא ירית במוחזק: מסתברא טעמייהו דבני מערבא · דחשבי להו ראוי לגבי בת ולא מוחזק דליכא למימר כאומר מעכשיו דמי דהא אם קדמה הזקנה בחייה ומכרה לאחרים זביני זביני וכשתמות הזקנה אפי׳ אם תהיה הבת קיימת לא תטול כלום כדאמרינן בכתובות ולקמן בפרקין (דף קלז·) נכסי לך ואחריך לפלוני אם קדם הראשון ומכר מה שמכר מכר ואין לשני אלא מה ששייר ראשון ואם לא שייר כלום לא שקיל מידי והלכך בעל לא ירית דאשתו לא הויא הוחזקה כלל בהני נכסים בחייה שהרי היתה הזקנה יכולה למכרן לגמרי מה שאין כן במתנת מהיום ולאחר מיתה ונמצא שאף גוף הקרקע לא הוחזק לבת בחיי הזקנה וגם כשמתה הזקנה אין הבת בחייה להורים המוחזק לה לבעל: א״ר פפא הלכתא אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק · בראוי ממש כגון לירש את אשתו בקבר בנחלה שנפלה לה לאחר מיתה אתא רב פפא לאשמועינן דלא ירית (ב) דהא כולי עלמא מודו דלא ירית כדילפינן מקראי בפירקין דלעיל (ד׳ קיג·) מדכתיב בגבעת פנחס בנו דרב הונא לא פליג אלא באחריך וכדפרים ר״א דכל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי אבל בראוי דפליגי ביה רבי ורבנן כגון חפורה והוי שובלי שלופפי והוו תמרי לא אתא לאשמועינן דאין הבעל נוטל אלא ודאי הבעל נוטל שהרי כשמתה יורש את כל נכסים שהיתה מוחזקת בהן וכי גדלי פירי ברשותיה גדלי דנהי דפליגי רבנן בבכור דהתם היינו טעמא כדאמרן לעיל (ד׳ קכד·) לתת לו מתנה קרייה רחמנא אבל גבי בעל ליכא למימר הכי ועוד דאפילו בכור כה״ג דליכא יורש אחר אלא הוא יורש כל נכסי אביו הכל מודים שיירש הכל ואפילו שבח הראוי דהא כי אשבוח ברשותיה אשבוח: ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק · כרבנן כגון דהוי שלופפי והוו תמרי שנשתנה שמן על ידי שבח ששבחו אחר מיתת אביו אבל דיקלא ואלים ארעא ואסקא שירטון שעדיין שמן הראשון עליהם הכל מודים דשקיל חלק בכורה אבל ענבים ובוסר לא שקיל בכור פי שנים אפי׳ לרבי ואע״פ שעדיין לא נשתנה שמן משום דשבח שהשביחו יתומים הכל מודים דלא שקיל ומיהו היכא דמת בכור בחיי אביו בניו של בכור יורשין חלק בכורתו עם אחי האב דומיא דבנות צלפחד וכדפרישית לעיל בפירקין (ד׳ קטז: ד״ה ושכיב) כדתניא בתוספתא דבכורות וכדאמרינן בהלכות גדולות ובגמרת ירושלמי יליף לה ריש לקיש נאמר משפט לענין כפילה ונאמר משפט לענין פשוטה כו׳ כדפרישית לעיל: ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה · ואפילו בשטר בין שגבו קרקע בין שגבו מעות דלאו האי קרקע ולאו הני מעות שבק להון אבוהון והוה ליה ראוי ואי תפים עלה משכון אפי׳ לרב פפא בכור נוטל פי שנים דקיימא לן (גיטין דף לז·) בעל חוב קונה משכון:

במלוה

לירתי ולא לירתי ירתי · וא״ת הא דאמר בפירקין לקמן (דף קלו:) נכסי לך ואחריך לפלוני ואחרי אחריך לפלוני מת ראשון קנה שני ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי הראשון ולרב ענן דהכא דאמר ולא לירתי ירתי אמאי נקט התם אחרי אחריך לפלוני הא אפי׳ לא היה שלישי אלא אמר נכסי לך ואחריך לפלוני ותו לא מת שני בחיי ראשון יחזרו ליורשי ראשון וי״ל דאשמועינן דאם מת שני בחיי ראשון לא יהא לשלישי: אמר רב פפא הלכתא דאין הבעל נוטל בראוי · אבל שבח נוטל כדפירש הקונטרס דכיון (ג) דאינו יורש אלא הוא זוכה בנכסים מיד וברשותו בא השבח ולהכי לא חשיב במתניתין בפ׳ יש בכור (בכורות דף נב· ושם ד״ה ולא) גבי הנהו דאין נוטלין בראוי כבמוחזק משום דבעל יש לו שבח והוא הדין נמי דלא שקיל בעל במלות אשתו אפי׳ במה שלותה אשתו מנכסי מלוג דהא נזק נמי הוי כנכסי מלוג כדמוכח מתניתין דמציאת האשה (כתובות דף סה:) ואפי׳ הכי משמע בפרק שור שנגח ד׳ וה׳ (ב״ק דף מב:) דלא ירית בעל דלרבי דוקא הוצרך לאוקומי בגרושה דלא חשיב מלוה ראוי בבכור והוא הדין לגבי בעל והאי דשביק בעל דאיירי בה ונקט בכור שאינו נוטל פי שנים במלוה היינו משום דלגבי בכור איפליגו אמוראי בשמעתין אבל הוא הדין בעל כדפרישי׳ וליכא לאקשויי דאמאי לא עריב ותני להו בהדי הדדי דאין הבעל ובכור נוטלין בראוי כבמוחזק ונוטלין במלוה משום דלגבי בכור משנה שלימה היא בבכורות (דף נא:) דאין נוטל בראוי אבל בעל דאין נוטל בראוי לא אשכח לא משנה ולא ברייתא אלא מימרא דא״ר אבהו ומתו בה משמיה דרבי יהושע בן קרחה לעיל בפירקין (דף קיג·): ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה · וכל שכן בשבח והא דלא נקט שבח משום דמשבח לא הוה שמעינן דמלוה הוה ראוי דהא איכא למאן דאמר דאפי׳ לרבנן הוי מלוה מוחזק דכמאן דגביא דמיא ולהכי נקט רב פפא מלוה דאין הבכור נוטל פי שנים דשמעינן מינה כל שכן שבח ואע״ג דלגבי בעל ובכור חשבינן מלוה ראוי לגבי כתובת אשה חשיבא מוחזקת וגובה אשה כתובתה ממלוה אע״פ שאינה נוטלת לא מן השבח ולא מן הראוי כדתנן בבכורות (דף נב· ושם) אפי׳ הכי גביא ממלוה כדתנן הכותב (כתובות פד·) מי שמת והניח אשה ובע״ח ויורשין והיה לו פקדון או מלוה ביד אחרים רבי טרפון אומר ינתנו לכושל שבהן רבי עקיבא אומר ינתנו ליורשין שכולן צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה אלמא אפילו לרבי עקיבא אי לא צריכה שבועה היתה גובה אבל לפי שצריכה שבועה גובין היורשין ותו לא תגבי האשה מהן דהוו להו מטלטלי דיתמי ולא משתעבדי ואם גבו קרקע

עין משפט
נר מצוה

נד א ב ג מיי׳ פי״ב מהל׳ זכיה ומתנה הלכה יב טוש״ע ח״מ סימן רמח סעיף ט:

נה ד מיי׳ פ״א מהל׳ נחלות הל׳ יא סמג עשין צו טוש״ע אה״ע סי׳ צ סעיף א:

נו ה מיי׳ שם פ״ג הל׳ א סמג שם טוש״ע ח״מ סימן רעח סעיף ג:

נז ו מיי׳ שם הל׳ ס טוש״ע שם סעיף ז:

רבינו גרשום

נכסי לסבתא. לזקינתו ובתרה לירתאי. ולא הוה לית אלא חד בת אתא בעל לאחר מיתת הזקינה וקא תבע ירושת אשתו שהיתה ראויה לירש: אמר רב הונא. בדין הוא דיהבינן ליה דהכי משמע צוואת ההוא גברא כמאן דאמר ובתרה לירתאי אי ליכא ירתאי תיהוי לירתי ירתאי דהיינו בעל דיורש את אשתו: ורב ענן אמר לירתאי. פקיד ולא דייקי׳ מינה לירתי ירתאי ואין לבעל כלום אלא לאחי אשתו: והל׳ כוותיה דרב ענן. חדא דהואיל שמתה אשתו קודם שהיתה מוחזקת לא ירית בעל: מכלל דרב הונא. דאמר לירתאי ולירתי ירתאי סבר דבעל נוטל בראוי כבמוחזק בתמיה: אמר ר׳ אלעזר דבר זה. כלומר דין זה נפתח בגדולים כלומר רב הונא שהיה גדול אמר תחלה דבעל ירית: ונסתיים בקטנים. כלומר אם שאני קטן לגבי רב הונא אני אסיימו ואפרשו טעמא דרב הונא כל האומר אחריך כגון זה שאמר ובתרה לירתאי כאומר מעכשיו יהא בכח אחריך הלכך היא כמוחזקת ויורש אותה הבעל: אמר רבא מסתבר טעמייהו דבני מערבא. דקבעו הלכתא כרב ענן משום דלא היתה מוחזקת ביד אשתו לפיכך אי קדמא סבתא וזבין קודם מיתת אשתו זבינה זביני הואיל דראוי לבת ואינה מוחזקת: ואין הבכור נוטל פי שנים. במלוה בין שגבו קרקע בין שגבו מעות משום דלא מטא לידי׳

מסורת הש״ס

א) [לעיל קיג: ב״ק מב:] ב) [לעיל קכג: וש״נ]

הגהות הב״ח

(א) רשב״ם ד״ה אמר רב הונא וכו׳ דכיון שנתנה לבת ליורשה והרי זכתה:
(ב) ד״ה א״ר פפא וכו׳ דלא ירית דהא כ״ע מודו וכו׳ דאין הבעל נוטל דודאי הבעל כצ״ל ותיבת אלא נמחק:
(ג) תוס׳ ד״ה אמר רב פפא וכו׳ דכיון דליכא יורש אחר אלא הוא זוכה בנכסים וכו׳ ולהכי לא חשיב בעל במתני׳ וכו׳ דאין נוטלין לשבח ולא בראוי כבמוחזק

ומלוה שעמו פלגי אמר רב הונא אמר רב אסי בכור שמיחה מיחה אמר רבה מסתבר טעמיה דרב אסי בענבים ובצרום זיתים ומסקום אבל דרכום לא ורב יוסף אמר אפילו דרכום דרכום מעיקרא עינבי השתא חמרא כדאמר רב עוקבא בר חמא ליתן לו דמי היזק ענביו ה"נ נותן לו דמי היזק ענביו היכא איתמר דרב עוקבא בר חמא אהא דאמר רב יהודה אמר שמואל בכור ופשוט שהניח להן אביהן ענבים ובצרום זיתים ומסקום בכור נוטל פי שנים אפילו דרכום דרכום מעיקרא עינבי השתא חמרא אמר א)מר עוקבא בר חמא ליתן לו דמי היזק ענביו: אמר רב אסי בכור שנטל חלק כפשוט ויתר מאי ויתר רב פפא משמיה דרבא אמר ויתר באותה שדה (א) רב פפי משמיה דרבא אמר ויתר בכל הנכסים כולן רב פפא משמיה דרבא אמר ויתר באותה שדה קא סבר אין לו לבכור קודם חלוקה (ומה דאתא לידיה אחיל אידך לא אחיל) ורב פפי משמיה דרבא אמר ויתר בכל הנכסים כולן קא סבר יש לו לבכור קודם חלוקה ומדאחיל בהא אחיל בכולהו ב)והא דרב פפי ורב פפא ג)לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דההוא בכור דאזיל זבין נכסי דידיה ודפשוט אזול יתמי בני פשוט למיכל תמרי [מהנהו לקוחות מחונהו] אמרי להו קרובים לא מיסתייא דזבנתינהו לנכסייהו אלא מימחא נמי מחיתו להו אתו לקמיה דרבא אמר להו לא עשה ולא כלום

מר

רש"י

במלוה שעמו · שהבכור נתחייב לאביו : פלגי · חלק בכורה יחלקו ביניהן איהו מעכב פלגא ונותן לאחיו פלגא דהוי ליה ממון המוטל בספק וחולקין דאין ידוע אי חשיב מוחזק לאביו שהרי הבכור רוצה זה לשעבד נכסיו לאביו לגמרי ובעין יפה גמר ומקני נכסיו לאביו כדי שיהא אביו מוחזק בהך מלוה ויטול בה *אותן פי שנים או דלמא לא שנא מאחר מלוה הלכך פלגי · יש לשונות אחרים ולא נתיישבו לפי הלשון הכתוב בספרים והא דאמרי' כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי לאו מילתא היא אלא כשלאו מתם דאמר רבה מסתבר טעמא דבני מערבא כו' וכל היכא דאמר נכסיי לך ואחריך ליורשיי מת ראשון קנו יורשי הנותן או יורשי יורשין הקודמין ליורשו אבל בעל לא דאין הבעל נוטל בראוי ואם נתן הנכסים לבת מהיום ולאחר מיתה אע"פ שמתה בחיי הזקנה הבעל יורשה דהויא לה מוחזקת בגוף הקרקע בחיי הזקנה : אמר רב הונא אמר רב אסי · אע"ג דאוקימנא לדברי הכל דאין הבכור נוטל פי שנים בשבח שהשביחו יתומים לאחר מיתת אביהן מיהו אם מיחה ואמר אל תשביחו חלקי אלא נחלוק מיד ואשביח אני שני חלקים שלי ואטול כל שבחן והן נתייאשו מלחלוק והשביחו הנכסים הרי מיחה בהן ויטול פי שנים דהא פסקינן לקמן יש לו לבכור פי שנים קודם חלוקה מעתה שחפץ לזכות בבכורתו והרי חפץ ליטול חלקו לאלתר וזוכה בחלק בכורתו מיד כל מקום שהוא הלכך נכסין דידיה אשבח: אמר רבה מסתברא מילתא דרב אסי · דיטול הבכור פי שנים בשבח שהשביחו יתומים בשביל מחאתו כשמיחה בענבים מחוברים ובצרום היתומים שלא מדעתו א"נ מדעתו ובעל כרחו שלא רצו לחלוק או זיתים היו מחוברין כשמיחה בהן ומסקום והשביחום יתומים בבצירה ומסיקה בהאי שבח שקיל בכור פי שנים שנוטל שני חלקים מן הענבים כמות שהן בצורים ולא יתן להם שבח בצירה דענבים היו ואכתי ענבים נינהו וענבים של בכור הוא דאשבוח והרי זה דומה לגוזל פרה והוקירה דמשלם אותה כמות שהיא הואיל ולא נשתנית : אבל דרכום · ע"מ לזכות הן בשבח דריכה לא שקיל בכור פי שנים כדתנן הגוזל עצים ועשאן כלים משלם כשעת הגזילה דקנייה בשינוי ה"נ קנינהו יתמי להני ענבים בשינוי כך נראה בעיני ורבינו הנגאל פירש בכור שמיחה ואמר איני מוותר חלק בכורה דיו וא"צ למחות פעם אחרת ואמר רבה ה"מ כשמיחה בענבים ובצרום זיתים ומסקום הוא דאין צריך למחות לו פעם אחרת. אבל אם דרכום וחלקו ולא מיחה ויתר ולא נהירא לי חדא דאפי' לא מיחה לא הפסיד חלק בכורה עד שיטול חלק באחת מן השדות כפשוט כדלקמן ואז ויתר חלק בכורה בכל הנכסים ועוד הא אכתי לא איירינן לעיל בשום ויתור דנימא מכיון שמיחה מיחה ולא יוותר עוד: ורב יוסף אמר אפי' דרכום · קס"ד השתא דאפי' דרכום שקיל בשבח היין פי שנים והיינו דקא מתמה גמרא דרכום אמאי שקיל פי שנים הא מעיקרא ענבי והשתא חמרא וקנייה בשינוי כדפרישית ומשני כדאמר רב עוקבא כו' לקמן ה"נ נותן לו דמי היזק ענביו כלומר האי דאמר רב יוסף אפי' דרכום לאו ליטול שבח היין היתר על הענבים אמר דודאי לא שקיל אלא דמי ענבים אלא הכא במאי עסקינן שפחת היין ונספך או נתקלקל שאין שוה כדמי ענבים ואתא רב יוסף למימר דאפי' דרכום ופחתו בכור נוטל פי שנים בענבים בצורים כדמים שהיו שוין הענבים דכיון דמיחה בהן לא הוו להו לדרוך ענביו שלו ומשלמים לו דמי ענביו הכל כשעת הגזילה ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי רבה איירי דאין נוטל בשבח היין ורב יוסף אתא למימר דה"נ לא שקיל בפחיתת היין מדמי ענבים: דאמר רב יהודה אמר שמואל בכור ופשוט כו' נוטל פי שנים · וכגון שמיחה : אמר רב עוקבא כו' · וה"ק ואפי' דרכום נוטל פי שנים בענבים בצורים כמו שהן שוין קודם דריכה : בכור שנטל חלק · באחת מן השדות כאחד מאחיו חלק פשיטות : ויתר · כלומר הרי מחל חלק בכורה כדמפרש לקמיה אי בהאי שדה אי בכל הנכסים וטעמא כדאמרן לעיל אם אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי דכיון דמתנה קרייה רחמנא ואיהו לא בעי לה לא הויא מתנה ולא יזכה בה עוד : קסבר אין לו לבכור · חלק בכורה לא לתת ולא למכור קודם חלוקה כדכתיב לתת לו עד דאתיא לידיה דמקבל מתנה הלכך האי שדה שבא לידו חלקו ממנה והיה לו לזכות בו חלק בכורה דהא שעת חלוקה הוא וקרינן ביה לתת לו (ב) הלכך מצי מחיל אבל בשאר נכסים לא מצי מחיל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם דעד שעת חלוקה לא זכי בהו וכ"ש בחלק פשיטות דלא זכי קודם חלוקה שלא הוברר חלקו ומיהו אם מת קודם חלוקה ל"ש בכור ול"ש פשוט בנו יורש עם האחין ונוטל חלק אביו כשיבאו לחלוק דלא גרע היכא דמת האב ואח"כ מת הבן דבן הבן יורשו מהיכא דמת הבן בחיי האב דבן בנו יורשו כדכתיב ובן אין לו עיין עליו אבל קודם חלוקה אין יכולין למכור לא האב ולא הבן : יש לו לבכור קודם חלוקה · ואע"ג דחלק פשוט אין לו דהא כתיב לתת משעת שמת האב הוא ראוי ליתן לו הלכך בבכור תליא מילתא דבשעה שירצה יזכה בחלקו וכדאמרן לעיל בכור שמיחה מיחה והלכך יש כח בידו למחול כל שעה שירצה דהיינו דבר שבא לעולם ולהכי סהדי דכי היכי דאחיל בהא שדה אחיל בכולהו וכיון דיש כח בידו לזכות יש כח נמי בידו ליתן ולמחול והויא מחילה: בנכסי דידיה ודפשוט · יש מפרשין בחלק בכורתו ובחלק פשיטותו ואין זה לשון גמרא ועל כרחי זקוק אני לפרש שמכר כל הנכסים שני חלקים שלו וחלק פשוט אחיו מקמי דניפלוג בהדיה מכר כל השדה שלא ברשות אחיו ולצורך אחיו לתת לו מעות של חלקו : למיכל תמרי · מאותו שדה בשביל חלק אבוהון : מחונהו · הכום : אמרו להו · ללקוחות קרובייהו דיתמי : דזבנתינהו לנכסייהו · שלא מדעתם ושלא מדעת אבוהון דהא ודאי חלק פשוט אחיו לא היה יכול למכור : לא עשה · הבכור ולא כלום במכירה זו :

מר

תוספות

קרקע בתוב אביהן היא חוזרת וגובה מהן בשבועה כדין בעל חוב או אם פטרה מן השבועה גובה ממלוה שהיא ביד אחרים אפי' לר"ע ולא כאבא שאול בן אימא מרים ואין לומר דהוא כרבי אתיא אבל לרבנן הוי מלוה ראוי דהא לא משתמיט התם שום אמורא לאוקומי כרבי משמע דליכא מאן דפליג אלא כ"ע אית להו מלוה מוחזקת לגבי כתובה ובזמן הזה דתקינו גאונים דגביא אשה ובעל חוב ממטלטלי דיתמי כמו ממקרקעי יתומין שגבו כתובת אביהן בין מקרקעי בין מטלטלי חוזרת אשה וגובה מהן כי היכי דבמקרקעי משום דר' נתן חשיב כאילו גבאן אביהן מחיים הכי נמי במטלטלי וצריך עיון דרב פפא סבר הכא בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו אם כן סבר שעבודא לאו דאורייתא דשילהי גט פשוט(לקמן ד' קעה:)מדמי להו אהדדי ובפרק קמא דקדושין (ד' יג:) סבר רב פפא שעבודא דאורייתא : **ובמלוה** שעמו פלגי · לא משום דקי"ל ממון המוטל בספק חולקין דהא לא קי"ל כסומכוס כדפרישית לעיל(ד' נה· ד"ה ומ"ש)אלא תקנת חכמים היא הכא ובמקום שמפורש בהדיא דחולקין : **אבל** דרכום לא · לפי' הקונט' דטעמא משום דקנאום בשינוי קשיא דהיכי פריך מעיקרא ענבים והשתא חמרא הא איכא למ"ד בהגוזל קמא(ב"ק ד' סה·)שינוי במקומו עומד:

לא

מסורת הש"ס

א) [צ"ל רב עוקבא] : ב)כאן שייך מ"ש לעיל ומה דאתא כו' רש"י): ג) [ברכות פ' וש"נ] :

[נ"א איסו]

עין משפט נר מצוה

נח א מיי' פ"ג מהל' נחלות הלכה ה סמג עשין נו טוש"ע ח"מ סי' רעח סעיף ז :

נט ב ג מיי' שם הל' ו ועיין בהשגות ובמגיד משנה טוש"ע שם סעיף ט :

ס ד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח :

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאי ויתר רב פפא וכו' באותה שדה קא סבר אין לו לבכור קודם חלוקה ומה דאתא לידיה אחיל אידך לא אחיל רב פפי משמיה דרבא וכו' כולן קא סבר יש לו : (ב) רשב"ם ד"ה קסבר וכו' לתת לו מצי מחיל כצ"ל ותיבת הלכך נמחק :

רבינו גרשום

דאבא : ובמלוה שעמו פליגי ישאם הבכור לוה מאביו ונשאר אותה מלוה בידו יטול ממנה חלק כדפשוט והחלק של הבכורה יטול המחצית בלבד וחצי האחר יחלוקו ביניהן האחים ומאי טעמא יטול מחצית ממנה חלק בכורה משום דלא דמי הא מלוה שעמו למלוה שישנה אצל אחרים דהתם לאו מוחזק הכא מוחזק והואיל ויש לה שם מלוה בדין הוא דלא שקיל מינה חלק בכור · אבל הואיל דמוחזק הוא מהני ליה דשקיל פלג דבכורה : ל"א במלוה שעמו פליגי. כלומר אע"ג דפסיק רב פפא הלכת' הני מילי במלוה שישנה אצל אחרים אבל במלות שעמו פליגי עליה בני מערבא א) דשקיל מיניה פי שנים: בכור שמיחה. ליתומים ואמר אינרצוני שתשביח נכסים של אבא עד שתתנו לי חלק בכורתי ולא רצו אלא השביחו אע"ג דאמרן לעיל אבל בנו בתים כו' השביחו נוטל פי שנים אף בשבח משום דמחאתו היה מחאה: בענבים ובצרום. הואיל שהיו משובחין בחיי אביהן ולא דרכום אלא בצרום בלבד ומיחה על הבצירה בצירה לא חשיב שבח כל כך אע"פ שפרחו ובצרום שקיל בכורה מענבים מובצרים ואינו מנכה להם כלום הואיל דמיחה וכן נמי בזיתים ומסקום אבל דרכום שכבר נשתנו שעכשיו הוא יין שפרחו בהן הרבה אע"פ שמיחה אינו נוטל פי שנים ביין : רב יוסף אמר אפי' דרכום אם מיחה מיחה ונוטל : ומקשי' הא הוו השתא חמרא שהשביחו יתומים ולא מטא לידא דאבוהון . נותן לו דמי היזק ענבים שאם דרכום הרבה אובדות מהם והרבה מתפזרות מהן אותו היזק ישלמו ליה ולא נוטל פי שנים : והא דרב עוקבא ב) דאמר בכור ופשוט שהניח כו' מוקים לה במיחה: חלק כפשוט . שלא נטל פי שנים : ויתר באותה שדה . ולא יהבינן ליה ספי באותה שדה כי אם כפשוט אבל בשאר [הנכסים] לא ויתר: ויתר בכל הנכסים . דבשאר נכסים נמי לא שקיל פי שנים. אין לבכור בנכסי אביו כלום קודם חלוקה כלומר לא ליתן ולא למכור . הלכך מה דאתא לידיה אותה שדה בלבד שחלק עם אחיו ולא נטל ממנה אלא כפשוט באותה שדה שכבר באתה לידו ויתר · אבל בכל הנכסים שעדיין לא באו לידו לא מחל חלק בכורה: זבין נכסיה דידיה ודפשוט. אחוה קודם שחלקו אתו לקמיה דרבא לדינא ואמר להו לא עשה ולא כלום אותו מכר :

מר

א) לשון זה שכ' רבינו עולה שפיר לפי גירסתו ז"ל שגרס פליגי אבל לגי' הרשב"ם ז"ל דגרס פלגי בלא יו"ד אינו מיושב כ"כ. ונראה דלזה כוון הרשב"ם ז"ל במש"כ ויש כו' ולא נתיישבו לפי הלשון הכתוב בספרים ודו"ק . ב) נ"ל והא דרב עוקבא דאמר ליתן לו וכו' : דאמר רב יהודה אמר שמואל בכור ופשוט שהניח וכו' .

סא א מיי' פ"ג מהל' נחלות הל' ו סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעח סעיף ח :
סב ב מיי' פ"ו שם הלכה ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רפא סעיף א :
סג ג ד מיי' שם הלכה ס ו ועיין במגיד משנה טוש"ע שם ס"ז :
סד ה מיי' פי"ב מהל' אישות הלכה ו ועיין במ"מ סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לח סעי' ה וסי' סט סעיף ז:
סה ו ז ח מיי' פ"ג מהל' נחלות הל' טז יז סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעז סעיף יג :
סו ט מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ד:
סז י מיי' פ"ז מהל' ממרים הלכה יב סמג לאוין רכ .

רבינו גרשום

מר סבר. רב פפי דאמר יש לבכור קודם חלוקה לא עשה ולא כלום בפלגא בחלק פשוט ומכל שכן חלקו של אחיו שלא מכר משום דבג' חלקים צריך למיפלג ותרי חלקים [הוי] דידיה ורב פפי אמר שלא עשה ולא כלום בההיא פלגא שלו דמגיע בפשוטו משום דאכתי לא פליג אבל חלק בכורה דזכי ליה רחמנא מצי למיזבן: ומר סבר. רב פפא דאמר אין לבכורה קודם חלוקה סבירא ליה לא עשה ולא כלום בכולהו נכסים ומשום הכי לא מזדבן אפי' חלק בכורה : מדרישבא · מקום: בצנא דפלפל. סל מלא פלפלין וחלק עמו בשוה והיה בכור : פיס' האומר איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים איש פלוני בני לא יירש עם אחיו לא אמר ולא כלום. מפני שעוקר נחלה מן התורה מכל וכל ומתנה על מה שכתוב בתורה לתת לו פי שנים : המחלק נכסיו על פיו . שכיב מרע שאינו צריך קנין ולא כתיבה ולא משיכה אלא מה שאמר בפיו זה ינתן לפלוני וזה ינתן לפלוני קיים : ריבה לבן אחד מנכסיו ומיעט לאחד והשוה להן את הבכור. שלא נתן לו כי אם כאחד מבניו דבריו קיימין משום דבלשון מתנה הוא נותן ומתנה יכול ליתן לכל מי שירצה. אבל אמר משום ירושה. פלוני יירש שדה פלוני וריבה לאחד ומיעט לאחד והשוה להן את הבכור לא אמר ולא כלום משום דהשתא עוקר ירושה דאורייתא. ואם אמר משום מתנה דבריו קיימין דמתנה מצי למיהב לכל מאן דבעי : כתב מתנה בין בתחלה בין בסוף וכו' כדפיר' לה בגמ': לימא מתני' דקתני דהרי מתנה על מה שכתוב בתורה לא אמר כלום ר' מאיר היא דאי ר' יהודה א) היינו דמתנה על מה שכתוב בתורה : ר' יהודה אומר בדבר של ממון תנאו קיים אבל עונה לא הואיל דלאו ממון הוא. עד כאן לא אמר ר' יהודה גבי אשה דבדבר של ממון תנאו קיים משום דידעה היא איתתא דלא בעי למיתן לה מזון וכסות אפי' הכא מקדשה ליה ומחלה ליה בההיא הנאה דמקדש לה ואית לה עונה ומחלה במזון וניחא לה בהנהו קדושין אבל הכא גבי מתנה מי ידע האי יורש דהוה בעי ממעט ליה חלקו דלימחול ליה משום הכי אפי' ר' יהודה מודה דתנאו בטל : בכורי הוא נוטל פי שנים. דכיון דאמר בכורי משמע בכור של ראשית אונו. אבל אמר פלוני בכור לא יטול דדלמא בוכרא דאמו קאמר: בוכרא סכלא. כלומר בכור שוטה שאינו כל כך עיקר בכור כי הוא מן האם: בוכרא סכלא קראו ליה. דלא בכור ממש הוא ואינו נוטל: דכי הוו אתו אינשי דהוי להו שחין או מכה אתא לקמיה להתרפאות ומסי רוקו. כלומר שרוקו יפה לרפואה
משום

תוספות

לא עשה כלום בפלגא · פירש הקונטרס בחלק פשיטותו וכל שכן בחלק פשיטות אחין ואין נראה דחלק פשיטותו פשיטא דמכר כדקאמר לעיל מה חלק פשוט אע"ג דלא אתי לידיה אלא נראה דלא עשה ולא כלום בפלגא היינו בחלק פשיטות אחין אבל חלק בכורה מכר וכל שכן חלק פשיטותו ומר סבר לא עשה ולא כלום בכולהו לא חלק בכורה ולא חלק פשיטות אחין אך תימה דלמאן דאמר לא עשה ולא כלום בפלגא היינו בחלק פשיטות אחין מאי קא משמע לן רבא וכי על חלק אחין הוצרכו לישאל :

והלכתא יש לבכור קודם חלוקה · אע"ג דקיימא לן כרבנן כדפסק רב פפא ג) דאין בכור נוטל פי שנים במלוה כרבנן דאמרי חלק בכורה עד דאתי לידיה מודו רבנן דיש לו לבכור קודם חלוקה כפ"ה דהוי שפיר ראוי לתת לו שמשעה שמת האב היה ראוי לתת לו ומיהו מכל מקום אין נוטל פי שנים בשבח דלא מלתת לו ממעטינן לה אלא מימלא לו ממעטינן דבעי מלוי ומוחזק למעוטי ראוי מלוה ושבח ומלתת לו גלי לן מדקרייה מתנה דרשינן מימלא לו מלוי ומוחזק ואי לא ימלא לו לא הוה דרשינן מלתת לו פרט לראוי וכן משמע ההיא דספרי דבי רב ד) דמימלא לו ממעטינן שבח ולעולם אית להו לרבנן דיש לו לבכור קודם חלוקה והא דאמרינן ואם אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי לא הוי טעמא משום דיש לו (ב) קודם חלוקה דאפי' אין לו לבכור יכול לומר איני נוטל ואיני נותן דלא משום שרוצה להסתלק מן הבכורה לגמרי שלא יוכל לחזור ולתבעה קאמר אלא הכי קאמר להו איני נוטל וכל זמן שלא נטלתי לא תוכלו לתבעני כלום :

הרי זו מקודשת ותנאו בטל · מפורש בריש אע"פ (כתובות דף נו· ד"ה הרי) :

רשב"ם

מר סבר · רב פפי : לא עשה כלום בפלגא · בחלק פשיטותו וכל שכן בחלק פשוט אחיו אבל בחלק בכורה יפה מכר דיש לו לבכור קודם חלוקה : בכולהו · אפי' בחלק בכורה : והלכתא יש לו לבכור קודם חלוקה · ואם מכר או מחל או נטל חלק אחד כפשוט ויתר בכל הנכסים טולן משום דמתנה קרייה רחמנא ומשמת אב נתונה לבכור : בצנא · סל מלא פלפלין : **מתני'** האומר איש פלוני בני · שהוא בכור לא יטול פי שנים או נמי איש [פלוני] בני פשוט לא יירש עם אחיו: לא אמר כלום · שהרי מתנה לעקור דבר מן התורה ובעל כרחו של זה יירש עם האחין ואינו יכול לסלקו מירושה זו אלא על ידי שיתן בלשון מתנה כל נכסיו לשאר בניו או שיאמר שאר בניי יירשו כל נכסי ואליבא דרבי יוחנן בן ברוקא : המחלק נכסיו על פיו · דצוואת שכיב מרע אינה צריכה קנין ולא שטר ולא משיכה אלא בדבור פיו בעלמא וכגון שמלוה מחמת מיתה כדאמר לקמן בפרק מי שמת : וריבה לאחד · נתן לו במתנה כפליים או שהשוה להן הבכור בלשון מתנה : דבריו קיימין · שיש כח באדם ליתן ממונו במתנה לכל מי שירצה ואין כאן מתנה על מה שכתוב בתורה שהרי לא נשאר לו אחר מיתתו כלום להוריש לבניו בתורת ירושה שיטלו הפשוטים בשוה והבכור פי שנים: ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום · אם ריבה לאחד ומיעט לאחד בלשון ירושה שאמר פלוני בני יירש אותו שדה בית כור ופלוני בני יירש שדה לתך ועל בנו בכורו אמר פלוני בני יירש שדה פלוני ופלוני בני יירש שדה פלוני הגדול כשל חבירו לא אמר כלום דמתנה על מה שכתוב בתורה שאינו יכול לעשותו יורש אלא כמשפט הכתוב ודלא כר' יוחנן בן ברוקא דאמר לקמן במתניתין (דף קל·) אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין והך משנה דרבנן היא ורבותא הוא דנקט ריבה לאחד ומיעט לאחד משום ירושה לא אמר כלום וכל שכן היכא דעקר כל הנחלות מן האחין והוריש לאחד מהן לא עשה ולא כלום: כתב בין בתחלה כו' דבריו קיימין · דכיון דאיכא לשון מתנה בהדה מהני ליה דאף לשון ירושה קונה : **גמ'** לימא מתני' · דקתני אין אדם מתנה דלא כרבי יהודה ואנן קיימא לן רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כר' יהודה : שאר · מזון : עונה · תשמיש : ותנאו בטל · דאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה והוי קידושי המעשה מעשה והתנאי כמאן דליתיה דכמעשה בלא תנאי דמי : בדבר של ממון. שאר וכסות אבל עונת תשמיש מצוה היא ולצערא דגופא הוא : תנאו קיים · הקדושין קדושין ויש לה עליו עונה אבל לא שאר וכסות ומתני' נמי של דבר ממון הוא : התם קא מחלה · שעל מנת כן קבלה קדושין ובההיא הנאה דמקדש לה מחלה ליה וכיון דקבלה לקדושין מיניה נתרצית למחול אבל הכא מי מחיל מה הנאה יש לו לבן שימחול ואע"פ ששתק הבן אין זו מחילה דאינו רוצה להכעים את אביו ולא גרסינן מי ידע דמחיל : האומר איש פלוני · הנה הוא בני בכורי מהימנינן ליה לאב ליטול פי שנים דלפי' אדר' יהודה פליגי רבנן לקמן בשמעתין ואמרי אינו נאמן הני מילי בדמוחזק לן דלאו בכור הוא אבל בדלא מוחזק לן הי מינייהו בכור מודו דנאמן כדאמרינן לקמן אלא לרבנן יכיר למה לי בצריך היכרא: אבל אמר יירש פלוני בני הנה הוא בכור · ולא אמר בכורי אז לא יטול פי שנים דלמא בוכרא דאמא קאמר והוי בכור לכהן אבל לא לנחלה דלא הוי ראשית אונו דידיה ומספיקא לא יהבינן ליה פי שנים ואפילו אם תפס מפקינן מיניה דלא קרינא ביה יכיר לאחרים דהכתי מספקא לן : מוחזק אני בו · ועד אחר עמו (כו') : בוכרא סוכלא . בכור שוטה : דכל בוכרא דאמא בוכרא סוכלא קרי ליה · ולא משום שטותו אלא לפי שאינו בכור גמור כמו הדם שוטה שאינו כשר : מוחזק אני בזה שהוא בכור · והיה עד אחד עמו והאי בכור היה שמו שכחת כדלקמיה : דכי הוו אתו · החושבין בעיניהן : שכחת ברי · שם הבכור ולאו היינו בריה דר"ח דאמרי' בלא יחפור (לעיל דף כו·) אמר ר"ח לא שכיב שכחת ברי אלא דקן תאינתא בלא זמנה : מסי רוקיה · לעין : אמר ר' אמי · בכור הנולד טומטום שאין ניכר בו לא זכרות ולא נקבות ולאחר זמן נקרע ונמצא זכר שהיה גיד שלו וביציו טמונין בגוף ורבותא נקט דאף על גב שנמצא זכר גמור וכל שכן אנדרוגינוס שאין ספיקו עתיד להוודע : והיה · קרא יתירא הוא : הויה · לידה :
אמימר

תורה אור

מר סבר לא עשה כלום בפלגא ומר סבר בכולהו שלחו מתם בכור שמכר קודם חלוקה לא עשה כלום אלמא אין לו לבכור קודם חלוקה א והלכתא יש לבכור קודם חלוקה מר זוטרא מדרישבא פלג בצנא דפלפלי בהדי אחין בשוה אתא לקמיה דרב אשי אמר ליה הואיל ויתרתה במקצת ויתרתה בכל הנכסים כולן : **מתני'** ב האומר איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים איש פלוני בני לא יירש עם אחיו לא אמר כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה א) ג המחלק נכסיו (א) על פיו ריבה לאחד ומיעט לאחד והשוה להן את הבכור דבריו קיימין ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום ד כתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף משום מתנה דבריו קיימין : **גמ'** לימא מתניתין דלא כר' יהודה דאי ר' יהודה האמר בדבר של ממון תנאו קיים דתניא ב) ה האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין ליך עלי שאר כסות ועונה הרי זו מקודשת ותנאו בטל דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר ו בדבר של ממון תנאו קיים אפי' תימא ר' יהודה התם ידעה וקא מחלה הכא לא קא מחיל אמר רב יוסף ז אמר איש פלוני בני בכורי הוא נוטל פי שנים איש פלוני בכור הוא אינו נוטל פי שנים דלמא בוכרא דאמא קאמר ההוא דאתא לקמיה דרבה בר בר חנה א"ל מוחזקני בזה שהוא בכור א"ל מנא ידעת דהוה קרי ליה אבוה בוכרא סכלא דלמא בוכרא דאמא הוא דכל בוכרא דאמא נמי בוכרא סכלא קארו ליה ח ההוא דאתא לקמיה דרבי חנינא אמר ליה מוחזקני בזה שהוא בכור אמר ליה מנא ידעת אמר ליה דכי הוו אתו לגבי אבוה אמר להו זילו לגבי שכחת ברי דבוכרא הוא ומסי רוקיה ודלמא בוכרא דאמא הוא ט גמירי בוכרא דאבא מסי רוקיה בוכרא דאמא לא מסי רוקיה אמר ר' אמי י טומטום שנקרע ונמצא זכר אינו נוטל פי שנים דאמר קרא והיה הבן הבכור לשניאה עד דברים כא שיהא בן משעת הויה רב נחמן בר יצחק אמר אף אינו נידון כבן סורר ומורה דאמר קרא כי יהיה לאיש בן סורר ומורה עד שיהא בן משעת הויה שם
אמימר

א) יבמות לו: ב) קדושי' יט: כ"מ נא. לד: כתובות נו: ג) [לעיל קכה:] ד) [לעיל קכד:]

הגהות הב"ח

(א) במשנה המחלק נכסיו לבניו על פיו :
(ב) תוס' ד"ה והלכתא וכו' משום דיש לו לבכור קודם חלוקה דלפי' אין לו לבכור קודם חלוקה יכול לומר איני נוטל :

א) נ"ל דאי ר' יהודה האמר בדבר של ממון תנאו קיים : ר"י אומר וכו'.

אמימר אמר אף אינו ממעט חלק בכורה שנא' וילדה לו בנים עד שיהא בן בשעת לידה [א] רב(א) ב)שיזבי אמר אף אינו נימול לשמנה דאמר קרא אשה כי תזריע וילדה זכר וביום השמיני ימול עד שיהא זכר משעת לידה רב שרביא אמר אף אין אמו טמאה לידה דאמר קרא אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים עד שיהא זכר משעת לידה מיתיבי ג) המפלת טומטום ואנדרוגינוס תשב לזכר ולנקבה תיובתי' דרב שרביא תיובתא לימא תיהוי תיובתא דרב שיזבי תנא ספוקי מספקא ליה ולחומרא אי הכי תשב לזכר ולנקבה ולנדה מיבעי ליה קשיא אמר רבא תניא כוותיה דר' אמי בן ולא טומטום(ג) בכור ולא ספק בשלמא בן ולא טומטום כדר' אמי אלא בכור ולא ספק לאפוקי מאי לאפוקי מדדרש רבא דדרש רבא שתי נשים שילדו ב' זכרים במחבא כותבין הרשאה זה לזה א"ל רב פפא לרבא והא שלח רבין דבר זה שאלתי לכל רבותי ולא אמרו לי דבר ברם כך אמרו משום ד) ר' ינאי הוכרו ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה זה לזה לא הוכרו אין כותבין הרשאה זה לזה הדר אוקי רבא אמורא עליה ה)ודרש דברים שאמרתי לכם טעות הן בידי ברם כך אמרו משום ר' ינאי הוכרו ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה זה לזה לא הוכרו אין כותבין הרשאה זה לזה שלחו ליה בני אקרא דאגמא לשמואל ילמדנו רבינו היו מוחזקין בזה שהוא בכור ואמר אביו על אחר בכור הוא מהו שלח להו כותבין הרשאה

זה

רשב"ם

אמימר אמר אף אינו ממעט חלק בכורה. אותו טומטום שנקרע ונמצא זכר אם הוא פשוט ואינו בכור וכל נכסי האב תשעה מנים והן שלשה בנים בכור ופשוט וטומטום חולקים הנכסים תחלה לשלשה חלקים כאילו אין כאן כי אם בכור ופשוט והטומטום כמאן דליתיה ומגיע לחלק הבכור ששה מנים שהן ב' חלקים לפי שהבכור נוטל פי שנים בפשוט נמצא חלק בכורה שלשה מנים חוזרים וחולקים הששה מנים הנותרים בין שלשתן נמצא הבכור נוטל חמשה מנים והטומטום והפשוט נוטלין כל אחד שני מנים אבל אי הוה ממעט לא היה נוטל הבכור אלא ארבעה וחצי מנים פי שנים כנגד כל אחד דהכי דאינו ממעט חלק בכורה אבל חלק פשוט מיהא ממעט מכולן: מאי טעמא וילדו לו בנים. והיה הבן הבכור מי שהוא בן בשעת לידה חולק הבכור כנגדו חלק בכורה וממעט לחלק בכורה מן הבכור דהכי משמע קרא כנגד הבנים משעת לידה יטול חלק בכורה דהיינו חלק גדול ולא נחשוב טומטום עמהם שלא יטול הבכור אלא כנגד שנים מהם דכשהן מרובין ממעיט חלק בכורה: אף אין אמו טמאה לידה. שבעה אם נקרע ונמצא זכר וגם לא שבועיים אם נמצא נקבה דכתיב וילדה זכר וטמאה והכי נמי כתיב ואם נקבה תלד וטמאה שבועיים יולדת טמאה היא אע"פ שאינה רואה דם: אף אינו נימול לשמנה. לדחות שבת כדדרשינן (שבת דף קלג.) וביום השמיני ביום אפילו בשבת: המפלת טומטום. וכל זמן שלא נקרע מספקינן ליה בזכר ובנקבה: אנדרוגינוס. שיש לו זכרות ונקבות: תשב לזכר. ימי טוהר דזכר וימי טומאה דנקבה שתטמא שבועיים משעת לידתה אפי' אם לא תראה דם ומשבועיים ואילך תשב על דמי טהרה אם תראה דם עד ארבעים ללידתה דהיינו ל"ג ימי טוהר דזכר חסר ז' ימים שמנתה שבועיים לטומאה מספק: תיובתא דרב שרביא. דכלל כלל לא חשיב לה יולדת לא לטומאה ולא לטהרה: לימא תיהוי נמי תיובתא דרב שיזבי. דאיהו נמי דריש לענין מילה עד שיהא זכר משעת לידה והוא הדין לגבי טומאת לידה ואילו האי תנא חשיב ליה זכר לענין טומאת לידה דקתני תשב לזכר: תנא. דמסכת נדה ספוקי מספקא ליה אי האי וילדה זכר להכי בעינן דליהוי זכר משעת לידה בין לגבי טומאה בין לגבי מילה ואזיל לחומרא ליתן עליו חומרי זכר דשמא לא דרשינן האי וילדה זכר להכי דבעינן דליהוי זכר אלא לכדאמרינן במסכת נדה (דף לא.) אשה מזרעת תחלה יולדת זכר ורב שיזבי נמי לחומרא קאמר דלא דחיא מילתו שבת דדלמא דרשינן וילדה זכר שיהא זכר משעת לידה אבל רב שרביא לקולא דריש דקא פטר לה מטומאת לידה הלכך אי לאו דפשיטא ליה לא הוה דריש לקולא הלכך הויא ו)(ברייתא) תיובתיה: אי הכי. דמספקא ליה היכא דנקרע ונמצא זכר אם אמו טמאה לידה אי לאו א"כ אמאי יהבינן ימי טוהר דזכר כדקתני לזכר ולנקבה דהיינו ימי טוהר דזכר וימי טומאה דנקבה והלא שמא אם יקרע ימצא זכר ושמא איכא למידרש וילדה זכר לטהר את אמו מדין לידה ובין ימי טומאה בין ימי טהרה לית לה ואמאי יהבינן לה ימי טוהר כלל הכי הוה ליה למיתני תשב לזכר ולנקבה ולנדה וה"פ תשב לנקבה ימי טומאה דנקבה שבועיים אפי' בלא ראיית דם דלמא נקבה היא ולנדה לאחר שבועיים מיד אם תראה דם הויא טמאה נדה (ג) מספיקא דלמא זכר הוה ואית לן למידרש עד שיהא זכר משעה לידה ולית לה ימי טוהר כלל במסכת נדה מקשינן למה הוזכר זכר כלומר בכל מקום דקתני לנקבה ולנדה למה לי למיתני לזכר בהדייהו אם ליתן לה ימי טומאה דזכר הא קתני תשב לנקבה וצריך שבועיים ואם ליתן לה ימי טוהר דזכר הא קתני ולנדה דמשמע דלא ניתיב לה ימי טוהר כלל ומשנינן נפקא מינה שאם תראה יום ל"ד ללידתה ותחזור ותראה יום מ"א הויא מקולקלת למניינה שמא לא הוה לה ימי טוהר והיתה תחלת נדה בראיית יום ל"ד ובראיית מ"א הויא תחלת זיבה ואם תראה שלשה רצופין צריכה ז' נקיים וקרבן או שמא זכר ילדה וראיית יום ל"ד היו ימי טוהר ועתה בראיית מ"א הויא תחלת נדה הרי היא בספק זבה ונדה (ד) עד שתשב י"ז ימים נקיים כדמפרש במס' ערכין (דף ח.) ואם ישבה לה י"ז נקיים (ה) ורואתה יום י"ח הרי היא תחלת נדה וזו היא דינה שאם תראה כל ז' ימים הללו או אם לא תראה כי אם ראייה ראשונה טובלת בליל שמיני ומשמשת עם בעלה ואחר ז' ימים הללו באין י"א יום של ימי זיבה שאם תראה בתחלתן או באמצעיתן או בסופן שלשה ימים רצופין הויא זבה גדולה וצריכה ז' נקיים וקרבן ולעולם לא תחזור לקדמותה להיות תחלת נדה עד אחר ז' נקיים ואם לא ראתה בכל י"א יום הללו עד י"ב הרי היא תחלת נדה בכל המשפט אשר פירשתי ולכך נקראו י"א יום שבין נדה לנדה: קשיא. אבל תיובתא ממש אינה בשביל שחסר מן ז) (הברייתא) דמאי למימר תני לזכר ולנקבה ולנדה: (הגה"ה. לכך הוזכר זכר שאם תראה יום ל"ד ללידתה אמרינן טמאה היא ואע"ג דאכתי משכי ימי טוהר דזכר דמספקינן ליה בלא ולד ותשב לנדה וכי הדר חזיא ליום מ"א שהוא ח' לראייתה ותרצה להיות שומרת יום כנגד יום אמרינן ולד היה וזכר היה וראייה דיום ל"ד דם טוהר הוה והשתא הוא דהויא תחלת נדה והשתא מקלקלינן לה דלא טבלה עד מ"ח שהוא שמיני לראייה אחרונה ואי לאו משום ספיקא דזכר הוי טבלה למחר ביום מ"ב ממה נפשך אי לאו ולד הוא הרי היא שומרת יום כנגד יום ואי ולד הוה ונקבה הוה אכתי הוי דם טוהר עד שמונים וספיקא דזכר מקלקלא לה וכן לענין נקבה כלומר וספיקא דנקבה מקלקלא לה עד פ"ח דלא טבלה עד פ"ח ח) [אי ראתה ביום ע"ד] ואי הוה פשיטא לן דלא ולד הוה הוה טבלה למחר ביום [פ"ב] דראיית פ"א בי"א יום שבין נדה לנדה היא ומשום דמספקינן דלמא ולד הוה וראיית שבעים וארבעה דם טוהר אמרינן דהשתא הוא דהויא תחלת נדה. כן פירשה רבינו שלמה זצ"ל (נדה דף ל:) ע"כ הגה"ה): בן. והיה הבן שיהא בן משעת לידה: ולא טומטום. ואע"פ שנקרע אחרי כן ונמצא זכר: כדרבי אמי. דטומטום שנקרע אע"פ שנמצא זכר אינו נוטל פי שנים: אלא בכור ולא ספק לאפוקי מאי. אי לאפוקי ספק בכור פשיטא דלא שקיל חלק בכורה אא"כ מייתי ראיה שהוא הבכור: לאפוקי מדדרש רבא. דמסברא אית ליה ואתי קרא למעוטיה: שתי נשים. של אדם אחד: במחבא. ואין ידוע איזה קדם להיות ראשית אונו: כותבין הרשאה זה לזה. ואתי חד מינייהו ותבע חלק בכורה מן האחין אם בכור אני תנו לי בשביל עצמי ואם לאו תנו לי בשביל אחי שהרי נתן לי חלקו ופסקינן לעיל יש לו לבכור קודם חלוקה ויכול למכור וליתן חלק בכורתו לכל מי שירצה והך מילתא אתא קרא למעוטי דאע"ג דמדינא אית ליה גזירת הכתוב הוא שלא יתנו לו חלק בכורה מן הספק: אמר ליה רב פפא לרבא. כשדרש כן: הוכרו. בשעת לידה אע"ג דלבסוף נתערבו כו' דהוה ליה בכור ודאי שעה אחת וקרא לא אתא למעוטי אלא מאי דדמי טפי למעוטי כגון דלא הוכרו כלל דהוה ליה ספק בשעת לידה דהכי משמע והיה הבן הבכור שיהא בן משעת לידה ולא טומטום ושיהא בכור משעת הוייה ולא ספק ושמעינן מהכא דהכי הלכתא דאם הוכרו ולבסוף נתערבו מיהא כותבין הרשאה: היו מוחזקין. לאו בעדים שמעידין שראו שנולד קודם לאחיו דאם כן אין האב נאמן אלא בקול בעלמא כעין שאמרנו למעלה דהוו קרי ליה בוכרא: על אחד. מן הבנים מהו מי מהימנינן לאב במקום חזקה שמכחשת דבריו או לא:

זה

תוספות

מדדרש רבא שתי נשים שילדו במחבא כותבין הרשאה זה לזה. ואם תאמר הא רב ט) (פפי) מסמיה דרבא אמר דאין לו לבכור קודם חלוקה והיאך יבא ליטול בכורה מכח אידך ואור"י דאין זה בא אלא מכח שליחות דהלכתא(ו) שליח שויה:

קך

רבינו גרשום

משום דבכור הוא: טומטום בכור. שנקרע: עד שיהיה בכור בשעת הויי' משעת לידה וזה היה ספק קודם לכן אם זכר הוא אם לאו: אמימר אמר אף אינו ממעט בחלק. בשעה שאם היו שני אחים בכור ופשוט וזה טומטום שלישי כשיבואו לחלק בין נכסים כמאן דלית' דמי ויחלוק עם אחיו פי שנים בכל הנכסים. אבל אותן שני חלקים חלק פשוט של בכור וחלק אחיו פשוט יחלקו לג' ויקח טומטום חלק השלישי. מ"ט לא ממעט דכתיב וילדו לו בנים הנך דהוי' בנים בשעת לידה ממעטי והוא לאו בן הוא משעת לידה: רב שיזבי אמר אף אינו נימול לשמנה. שאם חל שמיני שלו בשבת לא מחללינן עליה שבת דמחמרינן גבי שבת: רב שרביא אמר אף אין אמו טמאה לידה. משום דכל זכר מטמא שבעה ימים כימי נדתה אבל הוא אינו מטמא כלל: מיתיבי. קא תנא במס' נדה המפלת טומטום ואנדרוגינוס זה הוא זכר ונקבה. וטומטום הואיל דלא ידעינן מה הוא מחמרינן ותשב לזכר ולנקבה. כיצד יהבינן לזה ימי טהרה כזכר ארבעים יום ותו לא ומתוך אותן ארבעים תהא טמאה י"ד יום כדין יולדת נקבה אלמא דמחמרינן גבי טומאה. תיובתא דרב שרביא דאמר דאין אמו טמאה לידה כלל והא הכי מחמרי' בה לזכר ולנקבה. ולימא תיהוי תיובתא דרב שיזבי דאמר לעיל דלא דיינינן כזכר ודאי ואינו נימול לשמונה בשבת אע"ג דנקרע ונמצא זכר והא הכא דאמרינן דתשב לזכר ארבעים אף על פי שלא נקרע. ומשני לרב זביד לא הוי תיובתא משום דהאי תנא דאמר תשב לזכר ולנקבה ספוקי מספקא ליה אי זכר הוא או נקבה היא משום הכי אזיל לחומרא דתשב לתרוייהו לזכר ולנקבה והם הכי נמי אזיל רב שיזבי לחומרא הואיל דבשעת לידה מספקא ליה אם זכר אם נקבה אזלינן לחומרא ולא מחלינן לי' בשבת משום דבן ודאי בעינן משעת לידה והאי לאו הכי הוא ומשום הכי לא קשי' ליה דהכא נמי מחמיר: אי הכי הוא. דמשום חומרא הוא אמאי לא מחמרינן בה כל חומרות דמצינן למימר ונימא דתשב לזכר ולנקבה ולנדה. הכי פירושא אם ילדה זכר מטמא ז' ימים ומכאן ואילך לאחר מ' ימים כל דם שהיתה רואה סמוך לוסתה יושבת עליו ז' נקיים ואם ראתה באותן ל"ג (אפי' הכי) דם טוהר הוא. אבל אם חזרה וראתה יום שמיני יושבת יום כנגד יום ואם ראתה ג' ימים רצופין בתוך י"א יום הרי זו זבה גמורה וצריכה ז' נקיים. והאי דקאמרינן הכי תשב לזכר ולנקבה ולנדה כדאמר לא יהבינן לה ימי טוהר אלא אי חזי' ליום ט"ו הויא טמאה נדה. ומקשינן במס' נדה למה הוזכיר זכר כיון דתני לנקבה ולנדה לא אצטריך למיתני זכר דאי לענין טמאה לידה הא קתני תשב לנקבה ולנדה לא איצטריך לטמאה לידה דזכר דהוי בכלל י"ד דנקבה. ואי לענין טהרה ימי טוהר קאמר לזכר הא קתני נדה כיון דקתני לנדה וש"מ דלית לה ימי טוהר אלא אי חזיא(ליום נ"א)הוי טמאה נדה אלא להכי תנא לזכר לחומרא דאע"ג דאין לה ימי טוהר יהבינן ליה דין דזכר להכי שאם תראה יום ל"ד ללידתה ביום ארבעים שלמו ז' ימי נדתה ואם תחזור ותראה ליום מ"א תהי' מקולקלת עד מ"ח די"ל ביום מ' שלמו ימי טוהר דזכר וכיון שראתה למחר יש לה שוב דין נדה ואינה טהורה עד מ"ח דאי לא תנא לזכר אמרינן בסוף מ' שלמו ימי נדתה ומה שראתה ביום מ"א הייני בתוך י"א יום דהויא שומרת יום כנגד יום וטובלת ביום מ"ב ומשמשת אלא להכי תנא לזכר דאסורה עד מ"ח. וכן לענין נקבה אם תראה ליום ע"ד ותחזור ותראה ליום פ"א תהיה מקולקלת עד פ"ח ומשום הכי איצטריך למיתני זכר. והכא נמי אי משום חומרא הוא ליתני לזכר ולנקבה ולנדה אלא ש"מ מדלא קתני הכי [ש"מ] דלאו משום חומרא הוא. וקשיא לרב שיזבי דמחמיר: שילדו שני זכרים במחבא. בלילה בהחבא בלא נר או ביום בחושך בלא אור ושתי הנשים היה להם בעל אחד בחור והיו מבכירות ואין ידוע אי זה מהן בכור איזה נולד קודם ונולד לו שוב בנים אחרים כשיגדלו ויבואו לחלק ירוש' אביהן עם אחיהם יכתבו אחד מאלו שני ספיקי בכורות הרשאה לאחיו כדי ליטול פי שנים ויאמר לאחיו אם אני בכור תנו לי פי שנים בשביל עצמי ואם אחי הבכור ולא אני תנו לי פי שנים בשבילו שהרי בידי הרשאה שהרשני על חלק בכורתו ויחלקו הבכורה ביניהם ולאפוקי מיהא אתי האי דרשא לשני זכרים שנולדו במחבא והוכרו מעיקרא איזה מהן בכור ולבסוף נתערבו ולא הוכרו כותבין הרשאה זה לזה משום דכתיב יכיר והרי הוכר מתחלה: בני אקרא דאגמא. כפר שעומד באגם: היו מוחזקין בו בני אדם. באחד שהוא בכור ואמר אביו על אחד מאחיו שהוא בכור מהו. מי אזלינן בתר דמוחזק לן שהוא בכור או בתר אביו אזלינן דאמר קים ליה בגויה: שלח להו כותבין הרשאה זו"ז משום ספיקא דלא אזלינן בתר חזקה א) דאבוה:

א) נ"ל דאבוה מכחיש ליה לחזקה.

הגהות הב"ח

(א) גמרא רב שרביא נ"ל קודם רב שזבי: (ב) שם בן ולא טומטום בכור ולא ספק. נ"ב נראה דרבא קודם הדרש היה מפרש ברייתא דה"ק בן ולא טומטום כלומר אילו נכתב בן ולא נכתב והיה הבן הייתי אומר אפי' טומטום השתא דכתיב והיה הבן שיהא בן משעת הויה ולא טומטום [בכור ולא ספק פירוש ואילו] נכתב והיה הבכור ולא נכתב והיה הבן הבכור הייתי אומר אפי' טומטום נמי וקרא דוהיה הבכור לא אתא אלא ללמד שיהא בכור משעת הויה דהיינו הוכרו ולבסוף נתערבו לאפוקי היכא שלא הוכרו כלל נכרכתב לך והיה הבן הבכור לאורויי דוהיה קאי אבן למימרא דבעינן בן משעת הויה ולא טומטום אבל לא בעינן בכור משעת הויה ולפיכך אפילו [לא הוכרו כלל כותבין] הרשאה זה לזה ובכור דקרא נגופיה אתא דלא ליתר כל עיקר ולבתר הדרש מהשיא דר' ינאי קא מפרש רבא ברייתא דה"ק בן ולא טומטום כלומר אילו נכתב בן ולא נכתב והיה הבן כו' וכדפי' בכור ולא ספק שאילו נכתב והיה הבכור ולא נכתב והיה הבן הבכור לא הייתי ממעט אלא טומטום בלחוד וקרא הכי קאמר דבעינן [בכור משע' הויה ולא] טומטום השתא מיתורא דבן קא שמעינן תרתי כאילו נכתב והיה הבן והיה הבכור דוהיה אתרווייהו קאי דבעינן שיהא בן משעת הויה ולא טומטום ובכור [משעת הויה לאפוקי היכא] שלא הוכרו כלל ובזה מתיישבי כמה תמיהות בסוגיא זו גם לא צריך לפרש דקרא לא אתי למעוטי אלא מאי דדמי טפי למעוטי כגון דלא הוכרו כלל כו' [דמקרא לא שמעינן טפי] אלא שיהא בכור משעת הויה דהיינו הוכרו ולבסוף נתערבו וכיוצא בזה פירש רבינו אליהו דיכיר קאי נמי אבן הסנואה לקמן בדף זה ע"ב בתוס' ד"ה כך: (ג) רשב"ם ד"ה אי הכי וכו' מספיקא דלמא זכר הוה. נ"ב ואף על פי דלעיל פי' אפילו כשנקרע ונמצא נקבה אינה מטמאה [משום לידה וכן] אין לה ימי טוהר אפשר לומר דנהי שכך הדין אליבא דרב שרביא מ"מ כאן דפריך עלויה ה"פ אמ"ל דלא [דרשינן הכי] אלא דלגבי זכר אינה טמאה לידה אפילו הכי [ליתני ולנדה] דדלמא זכר הוה: (ד) בא"ד עד שתשב י"ז ימים נקיים. נ"ב כתב מהר"ש לוריא ז"ל לפום ריהטא קאמר הכי אבל לא דייקא אלא ט"ו נקיים בעי' מאחר דראתה ג' ימים ועם שתי ראיות האחרונות הוי י"ז ולא בעי י"ז נקיים אלא בטועה ממש כדאיתא לפם דלא ידענא באיזה פרק היא עומדת משום הכי בעי י"ז נקיים דשמא ב' ראיות הראשונות סוף זיבה הן וראייה השלישית התחלת נדה היא אבל הכא הראייה הראשונה ממ"נ או התחלת זיבה או התחלת נדה הלכך לא בעי בין הכל אלא י"ז ימים חוץ מיום ראשון דהיינו ראייה ראשונה ולא בעי' אלא ט"ו נקיים וה"ה אי ראתה כל ז' ימים לא בעי אלא י"א נקיים ודו"ק. עוד יש להקשות כשראתה ביום י"ח למה הוי תחלת נדה לימא שתחלת ראייה הוי זיבות וא"כ שלמו י"א ימי זיבה ואח"כ ז' ימי נדה וא"כ ביום י"ח תוך מראייה הראשונה חזרה זיבות ול"ק מידי כי לעולם אינם מתחילין ימי נדות אחר שכלו כבר ימי זיבות אם לא שהיו כבר ימי נדות דלעולם אין זיבות אלא אחר ימי נדות ולשם בערכין הבאתי דברי הרמב"ן שכ"כ להדיא: (ה) בא"ד ורואתה יום י"ח. נ"ב פי' כשימצא ודאי זכר: (ו) תוס' ד"ה מדדרש וכו' דהלכתא שליח שויה. נ"ב הכי אסיקנא ב"ק דף ע ע"א:

מסורת הש"ס

א) [נ"ל וילדו]: ב) רש"ל גורס רב שרביא קודם. ג) נדה כח.: ד) [בכורות מז:] ה) [שבת סג: וש"נ]: ו) [נ"ל משנה]: ז) [נ"ל המשנה]: ח) רש"ל: ט) [נ"ל פפא]:

תורה אור: וילדו לו בנים (דברים כא) | אשה כי תזריע וילדה זכר (ויקרא יב)

עין משפט נר מצוה

סח א מיי' פ"ב מהל' נחלות הל' ג סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעז סעי' ד: [א ש"ע י"ד סי' רסו סעי' י בהג"ה]
סט ב מיי' פ"י מהלכות איסורי ביאה הלכה יא סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סי' קצד סעיף ח:
ע ג מיי' פ"ב מהל' נחלות הלכה ו סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סימן רעז סעיף יא.

זה לזה מה נפשך אי כרבנן סבירא ליה לישלח להו כרבנן אי כרבי יהודה סבירא ליה לישלח להו כרבי יהודה מספקא ליה אי כרבי יהודה אי כרבנן מאי היא דתניא א)°יכיר יכירנו^דברים כא^ לאחרים מכאן א"ר יהודה ^א^נאמן אדם לומר זה בני בכור וכשם שנאמן אדם לומר זה בני בכור ^ב^כך נאמן אדם לומר זה בן גרושה וזה בן חלוצה וחכמים אומרים אינו נאמן א"ל רב נחמן בר יצחק לרבא בשלמא לרבי יהודה היינו דכתיב יכיר אלא לרבנן ב)יכיר למה לי בצריך היכרא למאי הלכתא למיתבא לו פי שנים לא יהא אלא אחר אילו בעי למיתבא ליה במתנה מי לא יהיב ליה לא צריכא בנכסים שנפלו לו לאחר מכאן ולר"מ דאמר ג)אדם מקנה דבר שלא בא לעולם יכיר למה לי בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס: ת"ר ^ג^היו מוחזקין בו שהוא בכור ואמר אביו על אחר שהוא בכור נאמן היו מוחזקין בו שאינו בכור ואמר אביו בכור הוא אינו נאמן רישא ד)רבי יהודה וסיפא רבנן א"ר יוחנן ^ד^אמר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא אינו נאמן עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא נאמן דמשמש לי כעבדא קאמר וחילופיה אבית המכס ^ה^היה עובר על בית המכס ואמר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא נאמן אמר עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא אינו נאמן מיתיבי היה משמשו כבן ובא ואמר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא אינו נאמן היה משמשו כעבד ובא ואמר עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא אינו נאמן אר"נ בר יצחק ^ו^התם דקארו ליה עבדא מצר מאה מאי מצר מאה מצר עבדא ק' זוזי שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא האומר לחבירו עבדי גנבת והוא אומר לא גנבתי מה טיבו אצלך אתה מכרתו לי אתה

כך נאמן לומר זה בן גרושה כו'. תימה לפי שנאמן לבכר יהא נאמן גם לפסול ולומר שהוא בן גרושה או בן חלוצה ויש לומר כיון שנאמן לבכר בכל ענין האמינו הכתוב ואפילו על אחד מבניו הקטנים נאמן לומר שהוא בכור ואם כן עושה בניו הגדולים ממזרים שמאים אחר הם והכי נמי נאמן לומר שהוא בן גרושה ורבינו אליהו מפרש דיכיר נמי קאי אבן השנואה כלומר בן השנואה יכיר דנאמן לומר שהוא בן שנואה דהיינו שנואה בנישואיה כדמפרש בפ"ב דיבמות (דף כג. ושם) כגון חייבי לאוין שנשא כהן גרושה ומיהו כשם שנאמן לומר משמע דממה שנאמן לבכר יליף אבל בירושלמי בפ' עשרה יוחסין משמע כפירוש רבינו אליהו ופוסק בה"ג דהא דפסקינן לקמן הלכה כר' יהודה כדשלח ר' אבא הייתו דוקא כשפוסל ע"י הכרת בכורה אבל אין הלכה כר' יהודה שיהא נאמן לומר זה בן גרושה ואין נראה לר"י דאמר בפ' החולץ (שם דף מז.) ההוא דאתא לקמיה דרב יהודה אמר ליה נתגיירתי ביני לבין עצמי אמר ליה נאמן אתה לפסול עצמך ולאי אתה נאמן לפסול בניך ופריך והתניא ר' יהודה אומר יכיר ומשני אמר רב נחמן בר יצחק דהכי קאמר לדבריך כותי אתה ואין עדות לכותי ופסק התם הלכה כרב נחמן בר יצחק משמע דאי לאו דאין עדות לכותי היה נאמן לפסול אע"ג דליכא הכרת בכורה: **בנכסים** שנפלו כשהוא גוסס. הכי נמי הוה מצי לשנויי (א) בנכסים דלא עבידי דאתו אלא הדא מתרי טעמי נקט: הכי

זה לזה. המוחזק ואותו שאמר אביו עליו שהוא בכור וטעמא מפרש ואזיל: [מה נפשך]. כמאן סבירא ליה שמואל: אי כר' יהודה. לקמן: יכיר. קרא יתירא הוא: יכירנו לאחרים. רבי יהודה קאמר לה: נאמן אדם לומר. ואע"פ שמחזיקין אחר בבכור: כך נאמן לומר זה בן גרושה הוא. לאחר שגרשתיה החזרתיה וילדה לי זה או שנשא אשה גרושה וסברא הוא מדכתיב יכיר מה לי בכור מה לי לדבר אחר: בן גרושה. וחלל הוא בן חלוצה חלל מדרבנן גזירה חלוצה אטו גרושה ואע"ג דנפקא לן ביבמות (דף כד.) מדכתיב ואשה גרושה הא אמרינן התם דקרא אסמכתא בעלמא: וחכ"א אינו נאמן. לא בבכור ולא בחלל וכגון שמוחזקין באחר שהוא בכור וקרא ה) מוקי בצריך היכרא כגון שבאו מחדש בכאן ואין מוחזקין באחד מהן מי הבכור ומי הפשוט התם ודאי אב מהימן: למאי הלכתא. אדרבנן קפריך דאוקימנא בצריך היכרא דבשלמא לרבי יהודה טובא אשמועינן קרא דמהימנינן ליה לאב אפילו במקום חזקה ויהבינן ליה פי שנים דסד"א ניזיל בתר חזקה וניתיב פי שנים למוחזק לנו דליכא למימר גבי אב מגו דאי בעי יהיב ליה במתנה פי שנים כי אמר נמי עליו שהוא בכור נאמן דהא קיימא לן דמה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן אלא לרבנן למאי הלכתא כתב יכיר לצריך היכרא שהאב נאמן להכירו לאחרים דאי למיתבא ליה פי שנים אמאי צריך קרא סברא הוא דנאמן על ידי מגו דלא יהא האי בכור אלא אדם נכרי ואעפ"כ יכול היה ליתן לו במתנה כל נכסיו הלכך מה לו לשקר במאי דאמר שהוא בכור הא בלאו הכי יכול ליתן לו פי שנים שיאמר הבו ליה במתנה מנכסי: לא צריכא. הא דאשמעינן קרא דמהימנינן לאב אלא בנכסים שאינו יכול ליתן לו באותה שעה שאמר עליו שהוא בכור כגון בנכסים שנפלו לו לאחר מיכן לאחר שאמר בני זה בכורי הוא דליכא למימר בההיא שעתא מגו דהא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: ולרבי מאיר דאמר כו'. דהא רבנן דרבי יהודה הייתו ר"מ דאמר אדם מקנה גבי אומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאתגייר כו': בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס. דתנן במסכת שמחות (פ"א ה"א) הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו וכר ירושה הוא ולהנהו נכסים איצטריך יכיר שיטול בהן הבכור פי שנים דבהנהו ליכא מגו דאפי' לר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הני מילי כגון נכסים שנופלים לו בשעה שיש בו כח ליתנם לאחרים אבל גוסס אינו יכול לדבר ואין בו כח ליתן והלכך לא מצי לאקנוייהו מקמי דאתו לידיה דהא אפילו בשעה שבאו לידו אין יכול להקנותן וכל שכן מקודם לכן ובלאחר מיתה לא מצי לשנויי דאין בכור נוטל בראוי: הכי גרסינן היו מוחזקין בו שאינו בכור ואמר אביו בכור הוא אינו נאמן. כרבנן דבמקום חזקה לא מהימנינן ליה לאב: ואמר אביו על אחר שהוא בכור נאמן. כר' יהודה: רישא ו) ר' יהודה וסיפא רבנן. בניותא: וחזר ואמר עבדי הוא. בין בתוך כדי דיבור בין לאחר זמן אמר כן על אותו שאמר עליו מתחלה בני: אינו נאמן. במאי דאמר השתא עבדי וליכא למימר האי דקרי ליה מתחלה בני משום דאוהבו כבנו דאין דרך לקרוא לעבדו בנו והלכך אחר טענה ראשונה נלך דהואיל וזאת האחרונה אינו פירוש כי אם הכחשה אין לנו לילך אחר טענה אחרונה דהודאת פיו האמינה תורה במאי דאמר בני כדכתיב יכיר וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד: וחזר ואמר בני נאמן. במאי דאמר השתא בני דאינו סותר דבריו הראשונים אלא מפרש הוא עבדי דקאמרי בני הוא והאי דקאמר עבדי לפי שהוא משמשו יותר מדאי כאילו הוא עבדו אבל ברישא לא שייך לפרושי הכי דעבדו הוא כדאמר השתא והאי דקרי ליה מעיקרא בני לפי שאוהבו כבנו דאין דרך האדון לייחס לעבדו ולקרותו בנו בשביל שום חיבה: אבית המכס. לשם רגיל לקרוא לעבדו בנו להבריחו מן המכס אבל לבנו לא יקרא לעולם עבדו שהרי גורם לעצמו הפסד על חנם: ואמר בני. אל המוכסים: וחזר ואמר עבדי. כשעבר משם והלאה: נאמן. במאי דחזר ואמר עבדי דודאי מעיקרא הוה קרי ליה בני בשביל יראת המכס: וחזר ואמר בני אינו נאמן. אלא ודאי עבדו הוא כדאמר מעיקרא דאילו היה בנו לא היה אומר למוכסים שהוא עבדו: ה"ג מיתיבי היה משמשו כבן ובא ואמר בני וחזר ואמר עבדי אינו נאמן היה משמשו כעבד ואמר עבדי וחזר ואמר בני אינו נאמן. ומסיפא קפריך ליה לר' יוחנן וה"פ היה משמשו כבן מלבישו ומנעיל מכניס ומוליא אבל עבודת עבד לא ורבותא נקט דאע"ג דמשמשו כבן ואיכא למימר האי דקרי ליה בנו משום דמשמש ליה כבן אפי' הכי כי חזר ואמר עבדי אינו נאמן במאי דקאמר לבסוף אלא נלך אחר לשון ראשון דודאי בנו הוא דאין דרך לקרות לעבדו בנו אפי' היכא דמשמש ליה כבן שאין האדון מחבבו כל כך לקרותו בנו: היה משמשו כעבד ואמר עבדי וחזר ואמר בני אינו נאמן. במאי דקאמר בני ואף על גב דאיכא למימר דמעיקרא קרא עבדו משום דמשמשו כעבד ולא משום דעבדו הוא וקשיא לר' יוחנן דאמר אמר עבדי וחזר ואמר בני נאמן דר' יוחנן אפילו היכא דלא חזינן דמשמשו כעבד קאמר נאמן במאי דאמר לבסוף בני וכל שכן היכא דחזינן בהדיא משמשו כעבד ואילו ברייתא אפילו היכא דמשמשו כעבד קאמר דאינו נאמן במאי דאמר לבסוף בני וכ"ש היכא דלא חזינן הילך משמשו דאינו נאמן וקשיא לר' יוחנן דאמר נאמן: התם. בברייתא: דקרי ליה עבדא מצר מאה. כלומר עבד גמור הוא לי שסמוכים לי עליו מאה דינר במצר שלו כלומר ששוה מאה דינר והלכך כי אמר עבדי מצר מאה וחזר ואמר בני אינו נאמן דאילו הוה בנו לא הוה קרי ליה עבדא מצר מאה ואע"ג דמשמש ליה כעבדא דאין קורין כן אלא לעבד: עבדא מאה זוזי. ששוה מאה זוזי: שלח ליה ר' אבא. כל הני שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא נקט הכא משום דבחד מינייהו קא פסיק הלכתא כר' יהודה ובכולהו הלכתא כדשלח ר' אבא כדפסקינן בסיפא דשמעתין: אתה

עא א מיי' פ"ב מהלכות נחלות הל' יד סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעז סעיף יב:

עב ב מיי' פט"ו מהלכות איסורי ביאה הל' טז סמג לאוין קטז טוש"ע אה"ע סי' ד סעיף כט:

עג ג מיי' פ"ב מהל' נחלות הל' יד סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סימן רעז סעיף יב:

עד ד מיי' פ"ד מהלכות נחלות הל' ג סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעט סעיף ג:

עה ה מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף ד:

עו ו מיי' שם הל' ג טור ש"ע שם סעיף ג:

רבינו גרשום

יכיר יכירנו. האב לאחרי': וחכמים אומרים אינו נאמן. דבתר חזק' אזלינן. אלא רבנן דאזלי בתר חזקה יכיר למה לי דהא משמע יכיר דאביו יכירנו לאחרים ונאמן. ומשני לעולם בתר חזקה אזלינן ולמאי הלכתא כתיב יכיר בצריך הכרה. שאם אין מוחזק לן מהאי אי בכור הוא או לא צריך אביו להכירו לאחרים אבל אי מוחזק הוא לן בתר חזקה דרבים אזלינן ולא בתר האב: למאי הלכתא. צריך להכירו למיתן ליה פי שנים לא יהא האי בן אלא אחר אם רוצה האב ליתן מתנה לאחר ואומר הבו ליה מי לא יהבינן ליה לאחר הא נמי מאי שנא: לא צריכא בנכסים שנפלו לו לאחר מיכן. שאם אמר תנו לאחר פלוני נכסים שאני עתיד להורית לא יהבינן ליה כלל לאחר מכאן דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אבל אי עביד הכרה להאי בכור תנו לו פי שנים בנכסי שארויח יהבינן ליה מה שאין כן באחר: ולר' מאיר הא אמר אדם מקנה וכו' אפי' לאחר יכיר למה לי. אכתי איכא למפרך לא יהא אלא אחר: לא צריכא בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס. דאפי' ר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הכא מודי הואיל דבגסיסתו נפלו לו לא יהבינן ליה. דלהכי אמר ר' מאיר אדם מקנה דבר שלא בא בעולם הכא מודי דאיהו [לא] מצי למיתן אבל גבי בכור אף על גב דאיהו גוסס יהבינן ליה היכא דהכירו מחיים ומשום הכי צריך הכרה להיכא דלא מוחזק לן אבל אי מוחזק לן בתר חזקה דידן אזלינן: רישא רבנן. דבתר חזקה דידן אזלינן: וסיפא ר' יהודה. דבתר אבוה אזלינן: מאי טעמא להיכא דאמר עבדי וחזר ואמר בני נאמן. דהאי דקאמר עבדי משום דמשמש ליה כעבדא: וחילופיה אבית המכס. היכא דנותנין מכס מן העבדים וחזר ואמר עבדי נאמן. דהאי דקאמר בני כדי להבריח מן המכס קאמר. אמר עבדי לבית המכס הואיל דלאו להבריח קאמר וחזר ואמר בני אינו נאמן הואיל דקא יהיב מכס. מיתיבי היה משמש כעבד א) ובא משמש והולך ואומר עבדי וחזר ואמר בני אינו נאמן ולא אמרינן משום הכי קרי ליה עבדא מעיקרא דמשמשו כעבד. וקשיא לר' יוחנן: לעולם נאמן והתם מ"מ אינו נאמן משום דקרו ליה אינשי עבדא מצר מאה משום הכי אינו נאמן כשחזר ואמר בני. מצר מאה כלומר מצרו של עבד זה מאה זוזי. כלומר בשוה אדונו של זה שיכול ליקח ממנו מאה זוז שמאה זוז סמוכין לו בכל שעבד שם

א) אולי צ"ל כעבד הבא ומשמש והולך וכו'.

א) יבמות מז. קדושין עד. [עח: כל הסוגיא]: ב) [עיין תוספות בכורות מו: ד"ה מ"ט]: ג) [לעיל עט: וש"נ]: ד) רבנן וסיפא ר"י כצ"ל רש"ל: ה) נ"א משני: ו) צ"ל רבנן וסיפא ר"י. רש"ל:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה בנכסים וכו' בנכסים דלא עבידי. נ"ב ע"ל בדף צט ע"ב:

אתה נתתו לי במתנה רצונך השבע וטול ונשבע [א]אינו יכול לחזור בו מאי קא משמע לן תנינא א)אמר לו נאמן עלי אבא נאמן עלי אביך נאמנין עלי שלשה רועי בקר רבי מאיר אומר יכול לחזור בו וחכמים אומרים [ב]אינו יכול לחזור בו הא קא משמע לן דבאתן לך מחלוקת והלכה כדברי חכמים: שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא ב)הלכה גובין מן העבדים ורב נחמן אמר [ג]אין גובין שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא [ד]הלכה שלישי בשני כשר רבא אמר [ה]אף בראשון מר בר רב אשי אכשר באבא דאבא [ו]ולית הלכתא כמר בר רב אשי שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא היה יודע לו בעדות קרקע עד שלא נסתמא ונסתמא פסול ושמואל אמר כשר אפשר דמכוין מצרנהא אבל גלימא לא ורב ששת אמר אפי' גלימא אפשר דמכוין מדת ארכו ומדת רחבו אבל נסכא לא ורב פפא אמר אפי' נסכא אפשר דמכוין מדת משקלותיו מיתיבי ג)[ז]היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו פיקח ונתחרש פיתח ונסתמא שפוי ונשתטה פסול [ח]אבל היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו ומתה בתו פיקח ונתחרש וחזר ונתפקח פיתח ונסתמא וחזר ונתפתח שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה כשר זה הכלל [ט]כל שתחלתו או סופו בפסלות פסול תחלתו וסופו בכשרות כשר תיובתא

רשב"ם

אתה נתתו לי במתנה. ונאמן הוא בטענה זו ואע"ג דאמרן בחזקת הבתים (לעיל דף נו.) הגודרות אין להן חזקה ה"מ לאלתר אבל לאחר ג' שנים יש להן חזקה וה"נ כגון שהחזיק בו ג' שנים או בקטן המוטל בעריסה דיש לו חזקה לאלתר או בעבד שלא ראה אותו בעדים זה המערער בביתו של זה: רצונך השבע וטול. רבותא היא דקא"ל האי מחזיק למערער שהרי פטור לגמרי זה המחזיק מכל שבועות שבעולם דקי"ל אין נשבעין על העבדים בשבועות (דף מב:) ואינו מחויב בשבועה כלל וגם זה התובע אין שבועה מועלת לגבות מזה דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין אם לא מרצונו של זה שמטיל עליו שבועה לישבע וליטול: ונשבע. זה התובע: אינו יכול. זה המחזיק לחזור בו ולומר משטה הייתי בך שהרי פטור הייתי וגם לא נתחייבת לי שבועה כדי לישבע וליטול דאין אדם נשבע ונוטל ולא הקניתי לך בקנין לתת לך העבד אם תשבע עליו אלא כיון דעל פיו נשבע ובצוואתו צריך לתת לו העבד דכיון דהטיל עליו שבועה הא הימניה בשבועה וכמאן דאודי ליה שהוא עבדו של זה הנשבע דמי והאי דנקט עבדי גנבת רבותא נקט דלא מיבעיא שאר מטלטלין שהנתבע חייב שבועה כדי שלא ישלם והוא הופכה על שכנגדו דלא מצי הדר ביה ולמימר אשבע אני ואפטר אלא אפי' עבדים דלא שייכא בהו שבועה כלל אפ"ה כיון דהשביעו לא מצי הדר ביה: נאמן עלי אבא. להיות דיין אבא פסול מן התורה לדונכו לא לזכות ולא לחובה כדנפקא לן בסנהדרין (דף כז:) מלא יומתו אבות וגו': שלשה רועי בקר. שאינן בקיאין בדין ורועי נאן לא נקט משום דרשעים נינהו דסתם רועי בהמה דקה גזלנין נינהו ופסולין לכל דין שבעולם אבל אבא ואביך כשרין מיהא לדינין של אחרים: יכול לחזור בו. דדברים בעלמא בלא קנין הוא דקא"ל: וחכ"א אינו יכול לחזור בו. וה"ה לגבי שבועת התובע שנשבע על העבד ונוטל דבתרוייהו אע"ג דלא הוי דינא הכי כיון דקיבל עליו אינו יכול לחזור בו ומשני הא קמ"ל ר' אבא דאמר השבע ואתן לך דאין יכול לחזור בו דהתם כמי באתן לך פליגי שהנתבע אומר לתובע נאמן עלי אבא שאם יחייבוני אתן לך ואפ"ה אמרי רבנן דאינו יכול לחזור ויתן דהיינו דומיא דר' אבא דלאחר שנשבע זה אין יכול לחזור בו אלא יתן דכרבנן דהתם ס"ל וכ"ש היכא דקאמר תובע נאמן עלי אבא ואביך שאם יפטרוך מחול לך דכ"ע מודו אפי' ר"מ דאין יכול לחזור בו שהרי מוחזק ועומד ומחילה דאידך כקנין דמי והיכא למ"ד התם במחול לך מחלוקת אבל באתן לך דברי הכל יכול לחזור בו הלכך אצטריך ר' אבא לאשמועינן דבאתן לך פליגי והלכה כדברי חכמים אע"ג דמסתבר טעמא דר"מ: גובין מן העבדים. בעל חוב שמת גובה מעבדי יתומים דכמקרקעי דמי ובהא לחוד הוא דלית הלכתא כר' אבא ולקמן מתרלינן לה ואמרי' הכי קתני אין גובין וכן אמר ר"נ: ור"נ אמר אין גובין. דנהי דאתקש לקרקעות כדכתיב (ויקרא כה) והתנחלתם ה"מ לדברים הכתובים בתורה כגון לקנותן בכסף בשטר ובחזקה ושלא לישבע עליהן ושאין בהן אונאה אבל לענין ב"ח כמטלטלי דמי דאין ב"ח סומך אלא על קרקעות שאין יכולין ליאבד ולא לזוז ממקומן אבל אעבדים לא סמכא דעתיה הלכך לא משתעבדי ליה: שלישי כשר. להעיד בקרובו שני כגון בן חנוך (א) שכשר להעיד בימואל בן שמעון דבנו של חנוך שלישי לראובן וימואל בן שמעון שני הוא וראובן ושמעון ראשונים אבל שני בשני פסול כגון בן ראובן לבן שמעון כדנפקא לן בסנהדרין מלא יומתו אבות על בנים דבנים להדדי נמי מיפסלי אבות הייני ראובן ושמעון ובנים הייני חנוך וימואל אבל שלישי בשני לא אשכחן דפסול ומשום דאיכא למ"ד בפרק זה בורר בסנהדרין דשלישי בשני פסול להכי אצטריך למימר הכא דכשר: רבא אמר אף בראשון. כגון בנו של חנוך בן ראובן מעיד לשמעון אחי ראובן והכי הלכתא מדאמרי' לקמן מוסיף הוא ומדפסיק לקמיה ולית הלכתא כמר בר רב אשי מכלל דהלכתא מיהא כרבא: באבא דאבא. שיעיד הבן לאבי אביו כגון בן חנוך מעיד לראובן דהיינו שלישי (ב) בראשון: ולית הלכתא כמר בר רב אשי. דבני בנים ובני בני בנים עד אלף דורות לא יעידו לאבותיהם דבן ירך אביו הוא: היה יודע. אדם לחבירו בעדות קרקע עד היכן היא שלו והסיגו את גבולו והביא את זה ועד אחר עמו להעיד עליו אע"פ שהיה יודע יפה בעדות זו קודם שלא נסתמא בעיניו שעדיין לא היה סומא ועכשיו בשעת עדות נעשה סומא שכהה מאור עיניו פסול להאי עדות דמאומד הדעת אינו יכול להעיד עד כאן תחום פלוני ולא נחוש לעדותו ויש לשנות אחרים בהאי נסתמא דלא מפרשי לשון עורון עינים וכולן הכל: דמכוין מצרנהא. שיודע לכוין המצרים שיש לו סימנין בשאר שדות הסמוכין לד' רוחותיה: אבל גלימא. טלית או בגד אינו יכול להעיד עליה אחר שנעשה סומא דאמדה לא סמכינן שהרבה טליתות מדתן שוות: נסכא. חתיכת כסף או זהב: ונעשה חתנו. ונעשה פסול לעדותו בכך כדאמרינן בסנהדרין בפרק זה בורר (דף כז:): פיתח. עיניו פקוחות שרואה יפה: שפוי. חכם: ונתחרש. מחמת חולי הייני כמי נשתטה דחרש דומיא דשוטה א"כ נשתתק מחמת חולי והתורה אמרה מפיהם ולא מפי כתבם ולאשון נראה בעיני עיקר דאי בנשתתק מיירי פשיטא כיון דאינו יכול להעיד בפיו אין עדותו עדות ולא הוה ליה למיתנייה בהדי הנך שיכולין להעיד אלא שפסולין מחמת דבר אחר והאי לאו פסול עדות איח ביה אלא שאין בו כח להעיד: ומתה בתו. דהייני קרוב ונתרחק וכגון שאין לו בנים הימנה כדתנן בפ' זה בורר (שם): וחזר ונתפתח. שחזר מאור עיניו: כל שתחלתו ראיית המעשה: או סופו. שעת הגדת עדות: בפסלות. כלומר כל שתחלתו בפסלות שעת ראיית העדות והשתא סופו בכשרות פסול דמעיקרא לא היה ראוי לעדות זו וקרא כתיב (ויקרא ה) והוא עד או ראה דבשעת ראיית המעשה יהא ראוי לעדות זו: או סופו. אע"פ שתחלתו בכשרות: תיובתא

תוספות

הכי גרסינן ונשבע אינו יכול לחזור בו. פירוש אם נשבע כבר אינו יכול לחזור בו אבל אם לא נשבע יכול לחזור בו כדאמרי' בזה בורר (סנהדרין דף כד: ושם) מחלוקת לאחר גמר דין אבל לפני גמר דין דברי הכל (ג) היה יכול לחזור בו והכא אע"ג דאמר השבע וטול יכול לחזור כיון שעדיין לא נשבע הוי (ד) קודם גמר דין וכן משמע בריש המפקיד (ב"מ דף לד: ושם) אמר הריני משלם וחזר ואמר איני משלם מהו מי אמר מיהדר ביה אלמא דיכול לחזור בו דהוי כמו קודם גמר דין והא דאמר בריש שבועת הדיינין (שבועות דף לט. ושם) ואם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד אומר רבינו תם הייני שמסלקין אותו כדי שיתבייש מלחזור בו אבל אם רוצה לחזור ולבא לב"ד ולישבע הרשות בידו אבל קשה קשה מנא ליה' הא דקאמר הכא דקסבר הלכה כחכמים דלמא סבר דלפני גמר דין מחלוקת אבל אחר גמר דין דברי הכל אינו יכול לחזור בו אבל רש"י פירש אם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד דשוב אינו יכול לחזור בו והכא גרס נשבע בלא וי"ו שישבע בעל כרחו וההוא דריש המפקיד (ב"מ דף לד: ושם) דקאמר מי אמרי' מיהדר קא הדר ביה אע"ג דאינו יכול לחזור בו מ"מ כיון דדעתו לחזור ובעי לאטרוחי בי דינא לא מקני ליה כפילא דכה"ג אמר התם אבל לפירוש זה לא אתי שפיר דפסיק בשמעתין ככל הני דשלח ר' אבא וא"כ אפי' קודם גמר דין אינו יכול לחזור ובזה בורר מסקינן דלפני גמר דין יכול לחזור בו אם לא שנאמר הכא אפי' קודם שבועה חשיב גמר דין כי אמר רצונך השבע וטול: מר בר רב אשי מכשר באבא דאבא. וא"ת והא אפי' שני בשני אמר בפרק זה בורר (סנהדרין דף כח. ושם ד"ה רב) דפסול וכ"ש זקנו ויש לומר דאבא דאבא כשר טפי דאיתפלג דרא: לית הלכתא כמר בר רב אשי. פירש בקונטרס דאפי' עד סוף כל הדורות פסול ואין נראה לר"י כיון דאתפלג דרא כ"כ: פיתח ונסתמא פסול. ואע"ג דגבי גט מכשירין שאם היה בשעת כתיבה פיתח יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם לאחר שנסתמא שאני התם דאקילו רבנן להכשיר אפילו אשה וקרובים (קרובים): נשבע

רבינו גרשום

רצונך השבע שלא מכרת לי וטול אינו יכול לחזור בו. המחזיק אע"פ שכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין מאחר שזה קיבל עליו שישבע התובע ויטול אין יכול לחזור בו: מאי קמ"ל תנינא נאמן עלי אביך בעדות זו נאמן עלי אבא אע"פ שאין כשרין להעיד עליו ונאמן עלי ג' רועי בקר לדין זה אע"פ שאין מומחין הואיל שקיבל עליו. ר' מאיר אומר יכול לחזור בו האי מוחזק אע"פ שדנו הואיל שאין ראויין. וחכמים אומרים אין יכול לחזור בו משעה שאמר ועשו מעשה. אלמא דהאי נמי מאחר שנשבע זה אינו יכול לחזור בו ומאי קמ"ל: הא קמ"ל. דקא מיבעיא במסכת סנהדרין על מחלוקת דר' מאיר ורבנן באתן לך פליגי. אבל השבע ויהא מחול לך דברי הכל אין יכול לחזור בו או דלמא איפכא. ומסקינן הלכתא באתן לך מחלוקת. והלכתא כדברי חכמים דאמרי אינו יכול לחזור בו ה"נ להיכא דאמר השבע וטול כאתן לך הוא. ואצטריך למימר דהלכה כחכמים: הלכה גובין מן העבדים. שאם הניח אביהן של יתומים עבדים גובה בעל חובו של אביהם את חובו מן העבדים כי היכי דהוי עביד מן הקרקע ולא מצו למטען ליה מטלטלי שבק אבון גבן משום דעבדא כמקרקע דמי: הלכתא שלישי בשני כשר. כגון ראובן ושמעון הם בניהם הייני ראשונים ובני בניהם הייני שניים ובני בני בניהם הייני דור שלישי של בן ראובן ודור שלישי של בן שמעון ודור שלישי של בן ראובן מותר להעיד לדור שני של בן שמעון: ורבא אמר אף שלישי מעיד בראשון. בבן שמעון עצמו דהיינו ראשון אע"פ שהוא קרוב לאביו. ובאחא דאבא שאדם יעיד לאחי אביו: ולית הלכתא כותי'. דקרוב ליה טפי: ונסתמא פסול. להעיד לו משום דעכשיו אינו יודע להראות עדותו באיזה מקום מגיע תחום קרקע שלו: ושמואל אמר כשר. אפשר דמכוין במצרנא מצר פלוני כך וכך סימן מצר פלוני כך: אבל גלימא לא. אם היה מכיר בגד של חבירו קודם שנסתמא ואחר שנסתמא אינו יכול להעיד זה בגדו של פלוני: אפשר דמכוין מדת ארכו ורחבו. שאמר אני יודע שכך היה ארכו ורחבו ונמצא כדבריו. וכן נמי אם נמצא משקל הנסכא כמו שהוא אמר כשר: מיתיבי היה יודע כו' קא תני מיהת פיתח ונסתמא פסול להעיד שום עדות ותיובתא דכולהו תנאי דלעיל שמואל ורב פפא ורב ששת תיובתא: ומתה בתו. דרחוק ונתקרב ונתרחק הוא: כר'

עין משפט נר מצוה

עז א מיי' פ"ז מהלכות סנהדרין הלכה ג ועי' בכ"מ סמג עשין צז טור ושו"ע חו"מ סי' כב סעיף ג:

עח ב מיי' שם הלכה ב ועי' בכ"מ טוש"ע שם סעיף א:

עט ג מיי' פי"א מהל' מלוה הל' ח [ופי"א מהל' זכיה הלכה יג] סמג עשין לה טור שו"ע חו"מ סי' קז סעיף א [וטור שו"ע חו"מ סי' רמח ס"י]:

פ ד ה ו מיי' פי"ג מהל' עדות הל' ד ה סמג לאוין ריד טור שו"ע חו"מ סי' לג סעיף ב [וברב אלפס עוד בסנהדרין פ"ג דף רסג]:

פא ז ח ט מיי' שם פי"ד הלכה ב סמג לאוין רטו טוש"ע שם סעיף יג וסימן לה סעיף יג [וברב אלפס שם]:

מסורת הש"ס

א) סנהדרין כד.: ב) [ב"ק יא.]: ג) [ערכין יח:]: ד) [ועי' תוס' ע"ש]: ה) [ועי' תוס' גיטין כג. ד"ה סומא הדין]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה שלישי וכו' כגון בן חנוך בן ראובן כשר להעיד בימואל: (ב) ד"ה באבא וכו' שלישי לראובן הראשון הס"ד: (ג) תוס' ד"ה הכי גרסי' וכו' דברי הכל יכול לחזור בו והכא נמי אע"ג כצ"ל ותיבת היה נמחק: (ד) בא"ד שעדיין לא נשבע הוי כמו קודם וכו' מיהדר קא הדר ביה אלמא:

תיובתא דכולהו תיובתא שלח ר' אבא לרב יוסף בר חמא האומר על תינוק בין הבנים נאמן ורבי יוחנן אמר אינו נאמן מאי קאמר אמר אביי הכי קאמר האומר על תינוק בין הבנים יירש כל נכסי נאמן כרבי יוחנן בן ברוקה ורבי יוחנן אמר אינו נאמן כרבנן מתקיף לה רבא האי נאמן ואינו נאמן יירש ולא יירש מבעיא ליה אלא אמר רבא הכי קאמר האומר על תינוק בין הבנים בכור הוא נאמן כר' יהודה ור' יוחנן אמר אינו נאמן כרבנן: שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא האומר תטול אשתי כאחד מן הבנים נוטלת כאחד מן הבנים אמר רבא ובנכסים של עכשיו ובבנים הבאין לאחר מכאן: שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא המוציא שטר חוב על חבירו מלוה אומר לא נפרעתי כלום ולוה אומר פרעתי מחצה והעדים מעידין שפרע כולו הרי זה נשבע וגובה מחצה מנכסים בני חורין אבל ממשועבדין לא דאמרי אנן אעדים סמכינן ואפי' לר' עקיבא דאמר משיב אבדה הוי הני מילי היכא דליכא עדים אבל היכא דאיכא עדים אירתותי אירתת מתקיף לה מר בר רב אשי אדרבה אפי' לר' שמעון בן אלעזר דאמר מודה מקצת הטענה הוי הני מילי היכא דליכא עדים דקא מסייעי ליה אבל היכא דאיכא עדים דקא מסייעי ליה ודאי משיב אבדה הוי דרש מר זוטרא משמיה דרב שימי בר אשי הלכתא בכל הני שמעתתא כדשלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא אמר ליה רבינא לרב אשי דר"נ מאי א"ל אין גובין מתנינן לה וכן אר"נ ואלא הלכתא לאפוקי מאי

אי

תיובתא דכולהו. שמואל ורב ששת ורב פפא דכולן הכשירו מיהא לעדות קרקע פיתח ונסתמא והכא קא פסיל כולהו עדיות מדהדר ותנא זה הכלל כל שתחלתו או סופו בפסלות פסול דהא מרישא שמעת מינה דאם סופו בפסלות פסול ולמה לי למהדר ולמתני בזה הכלל אי לאו לאתויי כל הני: האומר על תינוק בין הבנים נאמן. לקמיה מפרש מאי אמר על אותו תינוק: כרבי יוחנן בן ברוקה. במתניתין אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימים ופסקינן לקמן הלכתא כוותיה: נאמן. כר' יהודה ואע"ג דמוחזק לן באחר שהוא בכור אפילו הכי אב נאמן והכי הלכתא דהא פסיק הכי לקמן דהלכתא בכולהו כדשלח רבי אבא ואמרינן דלאפוקי (א) רבי יוחנן אצטריך למיפסק הלכתא כותיה דרבי אבא וש"מ אם הוחזק אחד מן הבנים בבכורה בחיי האב אף שלא אמר האב כי בני בכורי הוא נוטל פי שנים שלא נחלקו רבי יהודה וחכמים אלא במוחזק שאחר בכור ואמר אביו על המוחזק בפשוט שהוא בכור והתם אמר רבי יהודה נאמן האב לבטל החזקה אבל אם לא אמר האב על האחר שהוא בכור התם אפילו רבי יהודה מודה שהחזקה קיימת דאי לא תימא הכי הוה ליה לרבי יהודה למימר הכי רבי יהודה אומר כל בכור שלא הכירו אביו ואמר זהו בכורי אינו נוטל פי שנים אלא מדלא תני הכי שמע מינה כדאמרינן: אינו נאמן כרבנן. הואיל ומוחזק לן באחר שהוא בכור: האומר תטול אשתי כאחד מן הבנים. וקבלה שנתרצית כדלקמן בפירקין אי נמי לבר מכתובתה נתן לה חלק בנכסיו ובשכיב מרע מיירי דדבריו ככתובין וכמסורין אי נמי בבריא ועל ידי קנין: ובנכסים של עכשיו. שאם נתרבו הנכסים בשעת חלוקה אינה נוטלת כי אם באותן שהיו לו בשעת אמירה דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואפילו לר' מאיר דאמר אדם מקנה הני מילי במפרש אבל בסתמא אין אדם מעלה על דעתו דבר הראוי לו לבא להקנותו אלא לדבר שהוא מוחזק בו והלכך הך אשה ידה על התחתונה דמסתמא לא נתן לה אלא נכסים שהיו לו באותה שעה: ובבנים הבאין לאחר מכן. כלומר לא לפי חשבון הבנים שיש לו עכשיו לבד תחלוק לאחר מותו ותטול חלק גדול אלא אף לפי חשבון כל הבנים של שעת חלוקה נתן לה ונראה בעיני דאפילו אם היה לו בנים מרובים ונתמעטו בחיי האב דשקלה חלק גדול כחשבון מיעוט הבנים הבאין לחלוק בנכסי האב לאחר מיתתו דהא תטול כאחד מכל הבנים קאמר ולשעת חלוקה איכוין דלפי חלוקת ההיא שעתא תטול לא שנא נתרבו ולא שנא נתמעטו דהא טפלת אשתו כאחד מן הבנים קאמר רבי אבא: ולוה אמר פרעתי מחצה. ומחצה אני חייב דהוה ליה מודה מקצת הטענה וישבע כדמפרש לקמיה וכגון דמקמי דאסהידו העדים שפרע לו כולו הודה לו דלא הוה משיב אבדה: והעדים מעידין. אחר דהודה מחצה: נשבע. הלוה שפרע ויפטר מלשלם מחצה ומחצה ישלם לפי שכבר הודה דהודאת בעל דין שוה יותר מהעדאת עדים וגובה המלוה מחצה מנכסים בני חורין שיש לו ללוה אבל לא ממשעבדי דיכלי לקוחות למימר אנן קטניא עבידתו אהדדי אנן אעדים סמכינן דמסהדי דפרע הכל: פלוגתא דרבי עקיבא ורבי שמעון בן אלעזר בתחלת שנים אוחזין שטר שכתוב בו סלעין או דינרים מלוה אומר חמש ולוה אומר שלש רבי שמעון בן אלעזר אומר הואיל והודה מקצת הטענה ישבע רבי עקיבא אומר אינו אלא כמשיב אבדה ופטור משבועה דסלעין לא משמע טפי משנים דתפסת מרובה לא תפסת ויד בעל השטר על התחתונה ועל השלישי שהודה הוה משיב אבדה ותנן המשנה מציאה לא ישבע מפני תקון העולם: ואפילו לר' עקיבא דאמר. התם משיב אבדה הוא בסלע השלישי דאי הוה בעי הוה אמר אינן אלא שנים דסלעין תרי משמע והוה מיפטר משבועה כדמפרש התם משום דקא מסייע ליה שטרא: הני מילי דחשבינן ליה משיב אבדה היכא דליכא עדים כי התם שעדי מלוה לא ידעו אלא מה שכתבו דסלעין כתבו סתם ופחות סלעים שנים אבל היכא דחזינן לבסוף דאיכא עדים כאחד מהם איכא למימר דזה הלוה היה יודע שרוצין להעיד כאחד מהן ואירתת שלא יבאו לסייע למלוה ולפיכך הודה מחצה: ודאי משיב אבדה הוי. ואף על גב דלא אתו עדים אלא בתר הודאתו והך אתקפתא לא חיישינן לה כדלקמן: דרב נחמן מאי. דפליג עליה גבי עבדים ואמר אין גובין מן העבדים וקיימא לן כרב נחמן בדיני וקשיא הלכתא אהלכתא: אין גובין מתנינן. בדרבי אבא: ואלא הלכתא לאפוקי מאי. כיון דלא פליג פשיטא דהכי הלכתא:

אי

נשבע וגובה מחצה מנכסים בני חורין. נראה לר"י דלהכי נאמן בשבועה משום דחשיבא כמלוה על פה שהרי עדים מעידין שהשטר פרוע ואע"ג דלדבריו העדים פסולים שהרי מכחישם ואומר שחייב מחצה מכל מקום שטר אינו מתקיים אלא ע"י הודאתו והא קאמר דפרע מחצה ולא דמי למודה בשטר שכתבו שאין צריך לקיימו ואינו נאמן לומר פרעתי וגובה מנכסים משועבדים אף ע"ג דאינו מקויים אלא על פיו דהתם הוי שטר גמור לעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד אלא רבנן הוא דאצרכוהו קיום כי טעין בהדיא מזויף אבל כשקיימו הוי שטר גמור ואין נאמן לומר פרעתי:

ואפילו לרבי עקיבא דאמר משיב אבדה הוי. אומר ה"ר יעקב דאורלינ"ש דלא גרס רבי עקיבא אלא רבי יעקב גרס ואין להאריך ב):

אבל היכא דאיכא עדים אירתותי מירתת. תימה לר"י אמאי תלי טעמא משום מירתת במה שיש עדים שירא שמא יכחישוהו הא רק שלא יסייעוהו אינו יכול לכפור הכל ולהעיז פניו דאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו לכפור הכל ויש לומר דכיון שהוא סבור שיבאו עדים לסייעו שהרי מביאן והגידו לו דעתן ותו ליכא עזות אם יכפור הכל ואי לאו שירא שמא יחזרו בהן ויכחישוהו היה לו מגו טוב אבל לפי שירא שיכחישוהו אין נוח לו לכפור הכל שלא יראה שקרן יותר מדאי אם יכחישוהו:

הלכתא ככל הני שמעתתא. וא"ת והא קיימא לן דהילך פטור כדפסק ר"ח בריש בבא מציעא (דף ד. וסם) והכא פסקינן דנשבע וגובה מחצה והא הך שטרא כיון דקא מודה ביה הילך הוא ויש לומר דלא חשיב שטר הילך אלא שטר דגבי ביה ממשעבדי ג):

אי

עין משפט נר מצוה

פב א מיי' פ"כ מהלכות נחלות הל' יד סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף יב:

פג ב ג מיי' פ"ו מהל' זכיה ומתנה הלכה י וז סמג עשין פב טוש"ע אה"ע סי' קח סעיף א:

פד ה מיי' פי"ד מהל' מלוה ולוה הלכה ד סמג עשין נד טוש"ע חו"מ סי' פב סעיף יג:

רבינו גרשום

כר' יוחנן בן ברוקה. דאמר כשאמר איש פלוני יירשני במקום שיש בת לא אמר כלום לדברי הת"ק וא"ר יוחנן אם על מי שראוי ליורשו אם אותו פלוני שאמר יירשני במקום בת אם הוא ראוי ליורשו אם לא היה לו בת כגון שהוא אחיו כיון דהוה יורשו בשאין לו בת יורשו נמי במקום בת הכי נמי כשאמר על תינוק בין הבנים הואיל וראוי ליורשו אותו תינוק הכי מצי יהיב ליה כל נכסי' דהתורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה מבניו כחפצו: ור' יוחנן אמר אינו נאמן. כרבנן ת"ק דר' יוחנן בן ברוקה: מתקיף לה רבא. לדברי' דמפרשת ליה הכי האי נאמן ואינו נאמן יירש ולא יירש מבעיא ליה. כר' יהודה דאמר לעיל יכיר יכירנו לאחרים: כרבנן דאמרי בתר חזקה אזלינן: תטול אשתי ירושה בין הבנים לבר מכתובתה נוטלת כאחד מן הבנים משום דמצי למיתן מתנה לכל מאן דבעי: אמר רבא ובנכסים שיש לו עכשיו. שהוא מוחזק בהן ונוטלת בהן כאחד מן הבנים הילדים לאחר מכן אבל מכל הנכסים הבאים לאחר מיכן אינה נוטלת לפי שאין אדם מקנה לגבי אשתו דבר שלא בא לעולם והיכי נוטלת חלקה מבנים שיולדו לאחר מיכן שנתן לה הבעל מתנה. משום דעם בניו ראשונים לחודייהו לא מציא למימען תנו לי חלק עם הבנים שהי' באותה שעה בלבד דהא בשעת ירושה יש עוד בנים אחרים שיורשים אלא בעל כרחה אינה נוטלת חלק אלא באותן הנכסים שהיה לה באותה שעה ופלגי להן בין כל הבנים ונוטלת בהן חלק כאחד מן הבנים. והיינו בבנים הבאין לאחר מיכן דאית להו אחים הרבה ואינה יכולה לומר איני רוצה שיחלוקו אותן נכסים אלא לבנים שהי' לו באותה שעה ונוטלת אני כאחד מן הבנים לרבות חלקה אלא יחלקום בין כולם משום דכולהו יורשים הוו ונוטלת כאחד מהם באותן נכסים בלבד שהיו לו באותה שעה. אבל נכסים שבאו לו לאחר מיכן יורשין בנים ראשונים ואחרונים בלבד בשוה חוץ ממנה: והעדים מעידים אותו שפרעו כולו. הואיל והוא מודה שהוא חייב מחצה לא אזלינן בתר סהדותייהו דעדים אלא א) נשבע המלוה שלא נפרע וגובה מחצה מנכסים בני חורין אבל מנכסים משועבדים שמכר או שמשכן אחר שלוה לא מצי למיגבי משום דמצו למימר לקוחות אנן כי זבינן אעדים דמסהדי דפרע כולו סמכינן ולית לך גבן כלום. וזה כלל גדול בדין בכל אותו ענין שהלוה רוצה לפטור את עצמו מן המלוה כשתבעו במלוה שבעל פה באותו ענין עצמו שיהיה לחייבו המלוה בשיש לו שטר חוב עליו כגון אם תובעו מלוה על פה וזה אמר אין לך בידי כלום דפטור אפי' משבועה דאין מודה לו כלום כך אחרי שכפר זה אם הוציא עליו שהוא חייב לו גובה ממנו אפי' בלא שבועה. ואם תבעו במלוה על פה וכפר במקצת והודה במקצת פורע לו מה שהודה ונשבע לו על מה שכפר כך כשכפר לו מקצת והוציא זה עליו שטר חוב שחייב לו וישבע המלוה על מה שכפר לו ונוטל על פה שכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין נשבע זה שהשטר בידו ונוטל. הלכך אמרינן הכא נשבע המלוה וגובה ממחצה שכופר לו הואיל והוציא עליו שטר. ואפי' לר' עקיבא דאמר בב"מ היכא דהוציא מלוה שטר על הלוה וכתוב ביה סלעים סתם מלוה אומר חמש הלויתי לו ולוה אומר שלש ר"ש אומר הואיל והודה במקצת הטענה דמודה עכשיו בסלע אחד יותר שהשטר משמע דבשטר כתב סלעים סתם ושנים נמי משמע סלעים השתא דאמר שלש מודה במקצת הטענה וישבע על השאר שטענו מלוה יותר ר' עקיבא אומר מאותו שליש שמודה לו על הכתוב בשטר אינו אלא כמשיב אבידה ופטור מן השבועה על השאר הואיל דמצי פטר נפשיה משנים האי נמי דאמר לא פרעתי אלא מחצה כמשיב אבידה הוא וכיון דעדים מעידין שפרע כולו והיינו להיות פטור משבועה והואיל וזה פטר עצמו משבועה בדין הוא שהמלוה שמוציא עליו שטר שצריך לגבות בלא שבועה הואיל והלוה רוצה הוא לפטור את עצמו משבועה ומאי טעמא מחייב שבועה למלוה משום דאמרינן היכא אמר ר' עקיבא דהוה כמשיב אבידה ופטור הלוה היכא דליכא עדים כגון בשטר שכתוב בו סלעים סתם דלא ידעי' אי כדאמר מלוה אי כדאמר לוה אבל הכא דאיכא עדים על האי שטרא מירתת לוה מקמי עדים וחייש דלמא מסהדי עליה דלא פרעו כלל משום הכי קאמר לא פרעתי אלא מחצה ומודה במחצה הלכך לא הוי כמשיב אבידה אלא מודה במקצת הטענה הוי וחייב שבועה והואיל ויש שטר למלוה נשבע וגובה מחצה: מתקיף לה מר בר רב אשי. היכי מצית לחייבו שבועה על המלוה אדרבה אפי' לרבי שמעון בר פלוגתי' דר' עקיבא דאמר מודה במקצת הטענה ישבע הני מילי היכא דליכא עדים גבי לוה דקא מסייעי בהדיה אבל היכא דאיכא עדים דמסייעי בהדיה כי הכא בעדים מעידים אותו שפרע כולו ודאי הא דקאמר לא פרעתי אלא מחצה משיב אבידה הוי ופטור משבועה שכנגדו גבי מלוה אמאי נשבע וגובה מחצה הא בדין הוא דבלא שבועה יגבה: הלכתא בכל הני שמעתתא דאיירן לעיל כדשלח ליה רבה לר' יוסף בר חמא. הא דר"נ דאמר לעיל. אין גובין מתנינן וכן אמר רב נחמן. דיין מובהק הוה והלכתא כוותיה:

אימור

א) כל דברי רבינו בכאן צריך ביאור וכונה ובסוף המסכת יבואר ביאור לדבריו א"ס.

מסורת הש"ס

א) [ב"מ ה:] ב) [ועי' תוס' ב"מ ה: ד"ה אין נשבעין ותוס' שבועות ד: ד"ה ר' עקיבא] ג) [ועי' תוס' ב"מ ז. ד"ה ולא משמע]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה נאמן וכו' דלאפוקי מדר' יוחנן:

אי לאפוקי מדרבא מוסיף הוא אי (א) דמר בר רב אשי לית הלכתא כמר בר רב אשי אי לאפוקי מדשמואל ורב ששת ורב פפא הא איתותבו אלא לאפוקי מדרבי יוחנן ומאתקפתא דמר בר רב אשי: המחלק נכסיו על פיו ריבה לאחד ומיעט לאחד כו': היכי דמי מתנה בתחלה היכי דמי באמצע היכי דמי בסוף כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן תנתן שדה פלונית לפלוני ויירשה זו היא מתנה בתחלה יירשה ותנתן לו זו היא מתנה בסוף יירשה ותנתן לו ויירשה זו היא מתנה באמצע ודוקא באדם אחד ושדה אחת אבל באדם אחד ושתי שדות שדה אחת ושני בני אדם לא ר' אלעזר אומר אפי' אדם אחד ושתי שדות שדה אחת ושני בני אדם אבל בשתי שדות ושני בני אדם לא כי אתא רבין אמר תנתן שדה פלונית לפלוני ויירש פלוני שדה פלונית רבי יוחנן אומר קנה רבי אלעזר אומר לא קנה אמר ליה אביי לרבין אנחתת לן חדא ואתקפת לן חדא בשלמא דר' אלעזר אדרבי אלעזר לא קשיא כאן באדם אחד ושתי שדות כאן בשני בני אדם ושתי שדות אלא דר' יוחנן אדרבי יוחנן קשיא אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן א)וריש לקיש אמר (ב) לא קנה עד שיאמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתים להם במתנה ויירשום בפלוגתא אמר רב המנונא לא שנו אלא אדם אחד ושדה אחת אבל אדם אחד ושתי שדות שדה אחת ושני בני אדם לא ורב נחמן אמר אפילו אדם אחד ושתי שדות שדה אחת ושני בני אדם אבל שתי שדות ושני בני אדם לא ורב ששת אמר אפי' שתי שדות ושני בני אדם אמר רב ששת מנא אמינא לה דתניא: ב)האומר תנו שקל לבני בשבת וראוין ליתן סלע נותן להן סלע ואם אמר אל תתנו להן אלא שקל אין נותנין להן אלא שקל ואם אמר אם מתו יירשו

רש"י

אי לאפוקי מדרבא. דאמר אף בראשון והלא מוסיף הוא על דברי ר' אבא דאמר שליסי בשני כשר ואתא איהו למימר דאף בראשון ואיכא למימר דאפי' ר' אבא מודה והיא גופה אצטריך לר' אבא לאשמועי' דשליסי בשני כשר דאיכא למ"ד בסנהדרין פסול בפרק זה בורר (דף כח.) ולאו למידק מינה הא שליסי בראשון פסול דדלמא עובדא הוה בשליסי בשני ושלא ליה דכשר: אי מדמר בר רב אשי. דאכשר באבא דאבא הא כבר איפסיק דלית הלכתא כותיה כדאמרי' לעיל והך דרשה דמר זוטרא בתר הכי הואי והכי נמי הוית דמר בר רב אשי תוספת אלא דעדיפא מינה קא פריך: לאפוקי מר' יוחנן. דאמר אינו נאמן כרבנן: ומאתקפתא דמר בר רב אשי. דאתא למימר ודאי משיב אבדה הוא ולית הלכתא כוותיה כיון דאכתי כשהודה לא העידו עדים ולא קמסייעי ליה איכא למימר דמירתת מינייהו שאינו יודע מה בלבם כרבי אבא: המחלק נכסיו כו'. כבר פירשתיה למעלה: כתב בין בתחלה כו'. אדם הנותן מתנה לאחר או שנתן כל נכסיו לאחד מבניו אם אמר לשון מתנה עם לשון ירושה דבריו קיימין דנהי דלא תפיס לשון ירושה לפי שאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה וכמו שלא אמר כלום דמי לשון מתנה מיהא תפיס והרי הוא כמי שאומר לשון מתנה לחוד דקני ובגמ' מפרש היכי דמי מתנה באמצע או בתחלה או בסוף: תנתן שדה פלונית לפלוני ויירשה. כלומר ויירש אותה לישנא דקרא (ג) וירשוה (ישעיה לד) יירשנה ותנתן לו: ודוקא באדם אחד ושדה אחת. דבההוא שדה שנתן לאותו האיש איכא מתנה בהדי לשון ירושה: אבל באדם אחד ושתי שדות. כגון יירש ראובן שדה פלונית שבמזרח ותנתן לו לראובן שדה פלונית שבמערב ההוא דלשון מתנה קני אבל ההוא דלשון ירושה לא קני דמתנה דהיאך לא מסייע לאידך אלא זאת הוריש לו וזאת נתן לו ובההיא דירושה הוי מתנה על מה שכתוב בתורה ולא אמר כלום וכן בשדה אחת ושני בני אדם כגון ראובן יירש חצי שדה זו ותנתן חציה לשמעון קנה ראובן לא קנה וכ"ש ב' שדות וב' בני אדם כגון ראובן יירש שדה פלונית ולשמעון תנתן שדה פלונית אחרת: אפי' אדם אחדושתי שדות (ד). דכי היכי דנתכוין לזה ליתן במתנה הכי נמי נתכוין לאידך הואיל ובדבור אחד נתן לשניהן: אבל שתי שדות ושני בני אדם. דהוו אנשים מוחלקים ושדות מוחלקים לא מהניא מתנה דהאי גברא ושדה שלו לאידך גברא ולאידך שדה ובסברות בעלמא פליגי: כי אתא רבין אמר יירש פלוני כו'. היינו שתי שדות ושני בני אדם ומילתא באנפי נפשה היא ולא איתמר אמתני' ומיהו הכי נמי הוה מפרש למתני': לא קנה. ההוא דירושה: אנחתת לן חדא. אחד מדבריך נוחה לנו דלא קשיא לן מידי בגוה: ואתקפת (ה) חדא. אחד מדבריך קשה לנו: כאן באדם אחד ושתי שדות. ההיא דלעיל וההיא סיומא דמלתא דרבי אלעזר דאמרן לעיל אבל שתי שדות ושני בני אדם לא גמרא קאמר לה ולא רבי אלעזר דא"כ אמאי הוצרך לומר דר' אלעזר אדר' אלעזר לא קשיא הא בהדיא קאמר לעיל דבשתי שדות ושני בני אדם לא קנה: אמוראי נינהו. אגא ורב דימי: וריש לקיש אמר לעולם לא קנה. בשתי שדות ושני בני אדם ההוא דלשון ירושה ואפי' כי אמר לשניהן ביחד תנתן שדה פלונית לראובן ושדה פלונית לשמעון ויירשום דכיון דגופין מוחלקין נינהו וכל אחד הוי מעשה בפני עצמו ולא שייך זה בזה כלל הלכך שתי לשונות של לשון מתנה וירושה כנגד שני מעשים הן לאחד לשון מתנה ולאחד לשון ירושה על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון הלכך לא קנו עד שיאמר ירושה בתחלה וירושה בסוף ומתנה באמצע דהשתא יליף לשון מתנה מלשון ירושה דכי היכי דלשון ירושה נאמר לשניהם גם המתנה שבאמצע נאמרה בעל כרחך לשניהן דלמאן תרמייה והלכך צריך לומר כן ראובן ושמעון יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתי להם במתנה ויירשום דעל כרחך יירשו קמא עולה על ראובן ובתרא על שמעון הלכך לשניהן נמי לשון מתנה קאמר דאיכא תרתי זימני לשון מתנה דכתב שנתתי להם דמיעריב אלשון ירושה ואיכא תרי זימני לשון ירושה אבל אם אמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית ותנתן להם שדה פלונית ופלונית ויירשום הוה אמינא דהאי ותנתן ויירשום אשמעון קאי ולא קנה ראובן דכיון דשני מעשים הן יש לחלק להם גם הלשונות וכן אם אמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתי להם במתנה ולא אמר ויירשום לבסוף אכתי הוה אמינא לראשון לשון ירושה ולשני לשון מתנה דשתי לשונות כנגד שתי מתנות: בפלוגתא. דרב המנונא כרב דימי אמר רבי יוחנן ורב נחמן כר"א ורב ששת כרבין אליבא דרבי יוחנן: האומר תנו שקל כו'. כגון שכיב מרע אי נמי בריא וכגון שהלך למדינת הים וצוה ליתן להם כשיעור הזה עד שיכלה הממון כולו: שקל שבגמרא היינו חצי סלע שהוא שני דינרין: נותנין להם סלע. דלא אמר שקל אלא כדי לזונן בצמצום שלא יתנו יותר מכדי צרכן: אל תתנו. היינו קפידא אין נותנין להם אלא שקל בשילהי מציאת האשה במס' כתובות מוקמינן לה כר"מ דאמר מצוה לקיים דברי המת ומיהו אמרי' התם אמר רב חסדא אמר מר עוקבא הלכתא בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו נותנין להן כל צרכן ומקשינן והא קי"ל כר"מ דאמר מצוה לקיים דברי המת ומשנינן הני מילי אחרנייתא אבל בהא ינח ניחא ליה ומאי דאמר לזרוזינהו הוא דעבד:

תוספות

אי לאפוקי מדרבא מוסיף הוא. ואפשר דר' אבא נמי מודה לרבא (ו) כדפי' בקונטרס שליסי בראשון כשר דלא ממעט הלכתא מילתא דרבא ואי לאפוקי מדשמואל ורב ששת ודרב פפא הא איתותבו אבל ר' אבא בר חמא לא איתותב ואע"ג דנקט בעדות קרקע ומשמע אבל בהלואה כשר אף על גב דנסתמא ובברייתא משמע דפסיל ליה לכל עדיות מצינן למימר דהוא הדין בהלואה דפסיל רבי אבא וקרקע סבירא ליה דמכוין בסוב כדשמואל והוי כהלואה ואפ"ה פסיל ליה ור"ת פסק בספר הישר דשליסי בראשון פסול וכן פוסק ה"ג אלא שהם אינם פוסלים אלא מדרבנן והוא פוסל מן התורה כדפסיל רב בזה בורר ומפרש הכי לאפוקי מאי אי לאפוקי מדרבא מוסיף הוא על דברי רבי אבא ואי אתא למפסק דדוקא שליסי בשני כשר ולא שליסי בראשון א"כ הוה ליה למימר אין הלכה כרבא ואי לאפוקי ממר בר רב אשי כלומר הא דלא קאמר אין הלכה כרבא אלא הלכתא כרבי אבא משום שרוצה לכלול בהדיא דאין הלכה כמר בר רב אשי הא לית הלכתא כו' ואי משום שמואל ורב ששת ורב פפא אצטריך ליה למימר דהלכה כרבי אבא שעתה ממעט כולהו ביחד הא איתותבו ולימא אין הלכה כרבא בהדיא אי לאפוקי מדידיה לחוד אתא אלא לאפוקי מר' יוחנן דהשתא לא מצי למימר דאין הלכה כרבא ואצטריך ליה למימר דהלכה כרבי אבא דממעט לכולהו ומפיק נמי מדרבא דדוקא שליסי בשני כשר וקשה לר"י דאי דייקינן ממילתיה דרבי אבא דוקא שליסי בשני א"כ נידוק נמי דדוקא עדות קרקע ובהלואה כשר ובברייתא פוסל הכל:

ודוקא באדם אחד ושדה אחת. לא גרסינן אמר רבי יוחנן אלא הכל ממילתיה דרב דימי ורבין פליג עליה בסמוך ואמוראי נינהו אליבא דרבי יוחנן · והלכתא

מסורת הש"ס
א) יבמות לו: ב) כתובות סט: תענית כא. [תוספ' כתובות פ"ו]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אי מדמר בר רב אשי: (ב) שם וריש לקיש אמר לעולם לא קנה: (ג) רשב"ם ד"ה תנתן וכו' דקרא וירשוה. נ"ב כך הגיה מהרש"ל וכתב פסוק הוא בישעיה וירשוה קאת וקיפוד בסי' ל"ד: (ד) ד"ה אפילו אדם אחד ושתי שדות שדה א' ושני בני אדם דכי היכי: (ה) ד"ה ואתקפת לן חדא אחד: (ו) תוס' ד"ה אי לאפוקי וכו' מודה לרבא דהוי שליסי בראשון כשר וכדפי' בקונטרס דלא ממעט וכו' אבל ר' אבא דשלא לרב יוסף בר חמא לא איתותב:

עין משפט נר מצוה

פה א ב מיי' פ"ו מהל' נחלות הלכה ו סמג עשין צו טוש"ע חו"מ סי' רפא סעיף ז ועיין בש"ע במ"מ ובכנה"ג:

פו ג ד מיי' פי"א מהל' זכיה ומתנה הל' כג ופי"ב הלכה ו סמג עשין פב טור שו"ע חו"מ סי' רנג סעיף יז וסי' רמח סעיף כ:

רבינו גרשום

איסור רבא דאמר לעיל אף בראשון כשר מוסיף הוי דלא אתי כלום לגרועי ממילתא דרבה בריה דרב יוסף אלא תוסיף הוי על מלתי' ואתי הלכ' לאפוקי מסאן אי מדשמואל כו'. דפליגי לעיל גבי עדות סומא: אלא לאפוקי מדר' יוחנן. דאמר לעיל על תינוק דאינו נאמן כרבנן דלית הלכתא כותי' אלא כר' יהודה דהאב מהימן להכיר לאחרים. ולאפוקי נמי מאתקפתא דמר בר רב אשי דלית הלכת' כוותי' אלא מלוה ישבע וגובה מחצה וכדמתרצי' אליבא דר' עקיבא: פיסקא המחלק נכסיו על פיו. היינו שכיב מרע דלא צריך לא קנין ולא כתיבה כי אם באמירה בעלמא כו': זו היא מתנה בתחלה. דקאמר תחלה תנתן ואחר כך יירשה: אמר ר' יוחנן. דוקא דמסייע מתנה בין בסוף בין בתחלה בין באמצע. בשדה אחת שנתנה לאדם אחד אע"ג דקאמר יירשה קנה. אבל אם אמר לאדם אחד תהי' לך שדה זו במתנה ושדה אחרת בירושה או שדה אחת ושני בני אדם דאמר תהא חציה לאדם זה במתנה ולזה חציה בירושה אמרי' דלא קנה לא האי ולא האי משום דהדא הוא מודעא לחבירתה ומדהא דירושה לא קנה האי נמי דמתנה לא קנה: ור' אלעזר אומר אפי' באדם אחד ושתי שדות ושדה אחת ושני בני אדם קנה דלא הוה מודעא לחבירתה ומדהאי דמתנה קנה האי נמי דבירושה קנה. אבל אם אמר בשתי שדות ושני בני אדם לזה חדא בירושה ולזה אידך במתנה לא קנה דהוי מודעא חדא לחבירתה דכי האי דירושה לא קנה דאין ירושה אלא לאחר מיתה האי נמי דמתנה לא קנה: כי אתי רבין אמר. יירש פלוני שדה פלונית ותנתן שדה פלונית אחרת לפלוני דהיינו שתי שדות ושני בני אדם ר' אלעזר אומר לא קנה: אנחתת לן חדא ואתקפת לן חדא. כלומר חדא מהני לישני אתי בניהותא ואידך בלשון קושיא: בשלמא דר' אלעזר אדר' אלעזר לא קשיא. הא דלעיל דאמר קנה איכא לאוקמי דבאדם אחד ושתי שדות הואיל דאדם אחד לא הוי חדא מודעא לחבירתה וכי היכי דקני מתנה קני נמי ירושה. והא דכי אתא רבין אמר

ר' אלעזר לא קנה היינו בשני בני אדם ושתי שדות דחד הויא מודעא לחבריה: אלא דר' יוחנן אדר' יוחנן קשיא. דלעיל אמר באדם אחד ושתי שדות לא קנה וכל שכן בשני בני אדם ושתי שדות דלא קנה אמאי אמר רבין ר' יוחנן אמר דקנה: אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן. דחד אמר דר' יוחנן אמר דוקא שדה אחת ואדם אחד קנה וחד אמר אפי' בשתי שדות ושני בני אדם אמר ר' יוחנן דקנה. וריש לקיש אתי לפלוגי על ר' יוחנן. והכי קאמר הא דאמרת דמשום הכי קנה דאמר מתנה בין בתחלה בין באמצע בין בסוף דוקא בשדה אחת ואדם אחד. וריש לקיש אמר אפי' בשני בני אדם ושתי שדות ולעולם לא קני עד שאמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית במתנה שנתתי להם דמשמע שנתתי להם כבר קודם ירושה ויירשה אע"ג דכתב מתנה באמצע בתר ירושה כיון דאמר נתתי משמע שנתתי להם לשעבר קודם לכן. ובענין דתיהוי מתנה בכולה קודם ירושה. ושנתתי בתר דאמר יירשו דמשמע השתא דאמר להו מתנה בין קודם ירושה בין לאחר ירושה ובין באמצע. ובפלוגתא דר' יוחנן ור' אלעזר וריש לקיש פליגי הכא דרב המנונא סבירא ליה כר' יוחנן ור' נחמן ס"ל כר' אלעזר ורב ששת סבירא ליה כריש לקיש: שכיב מרע האומר תנו שקל לבני למזונות לשבת. לשבוע הואיל וראוין לתת להם סלע על שמיפולן מרובה נותנין להם סלע והא דקאמר תנו להם שקל לא אמר אלא בשביל לצמצם להם ממון שלא יפסידוהו. אבל אם (אמר) אין דיי להם בזה תנו להם יותר. ואם אמר אל תתנו להם כל עיקר אלא שקל. או שאמר תנו להם שקל ואם מתו בני יירשו

יירשו אחרים תחתיהם בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו אין נותנין להן אלא שקל והא הכא דכשתי שדות וכשני בני אדם דמי וקתני דקני הוא מותיב לה והוא מפרק לה בראוי ליורשו א)ור' יוחנן בן ברוקה היא אמר רב אשי תא שמע ב)נכסי לך ואחריך יירש פלוני ואחרי אחריך יירש פלוני מת ראשון קנה שני מת שני קנה שלישי ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי ראשון והא הכא דכשתי שדות ושני בני אדם דמי וקתני דקנה וכי תימא הכא נמי בראוי ליורשו ור' יוחנן בן ברוקה היא אי הכי מת שני קנה שלישי הא ג)שלח רב אחא בר' דרב עויא לדברי ר' יוחנן בן ברוקה נכסי לך ואחריך לפלוני וראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום שאין זה לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין לה הפסק תיובתא ד)דכולהו תיובתא לימא נמי תיהוי תיובתיה דריש לקיש ותסברא ה)והא אמר רבא הלכתא כותיה דריש לקיש בהני תלת לא קשיא כאן בתוך כדי דבור כאן לאחר כדי דבור ו)והלכתא כל תוך כדי דבור כדבור דמי לבר מעבודת כוכבים וקדושין

רשב"ם

ירשו אחרים. פלוני ופלוני ולא בני ב"י גלי אדעתיה דניחא ליה בגמגום טפי כי היכי דלישתיור מהנהו נכסי להנהו אחרים ודוקא קאמר שקל: והא הכא. דקאמר לשון מתנה לבניו כדקתני תנו שקל לבני ולשון ירושה לאחרים כדקתני יירשו אחרים וקתני דקנו הנהו אחרים דמשום הכי קאמר בסיפא אין נותנין להם אלא שקל כדי לשייר מן הנכסים להנהו אחרים ואע"ג דכשתי שדות ושני בני אדם דמי דלבניו נתן שקל בכל שבת כל ימי חייהם והמותר מוריש לאחרים תחתיהן והיינו כעין ב' שדות וב' בני אדם שאין זוכין זה בחיי זה כלל הלכך שתי שדות נינהו ואפ"ה קנו אחרים דמהני לשון מתנה דהאי (א)ולשון ירושה דהיאך כרב ששת: הוא מותיב לה והוא מפרק לה. דלא תקשי לחביריו בראוי ליורשו דהאי דקנו אחרים בלשון ירושה לאו משום דמהני ליה לשון מתנה דהידך אלא משום דהני אחרים הוו ראויים ליורשו כגון בניו והיכי דמי כגון דלשנים מבניו צוה לתת שקל בשבת ואם מתו יירש אחד מאחר בניו כל המותר ואע"ג דאיכא עוד בנים אחרים ואיכא נמי בנים להני שמתו וכרבי יוחנן בן ברוקה דאמר לקמן דאם אמר על בן בין הבנים יירש כל נכסיי דבריו קיימין והלכך אין נותנין להם אלא שקל דניחא ליה דישתייר קצת לזה שהוא אוהב ומתכוין להורישו הכל ולמאי דאמרי' לקמן דפליגי רבנן עליה דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה ומוקמינן לפלוגתא דרבי יוחנן בן ברוקה באחר במקום בת ובת במקום בן דלר' יוחנן בן ברוקה יכול להוריש כל נכסיו לההוא הראוי ליורשו אחר מיתת בנו וה"נ בראוי ליורשו כגון אחר במקום בן מיירי וה"ק דאם מתו בניי יירשו אחיי הראויים ליורשי ז)תחתיהן: ה"ג נכסיי לך ואחריך יירש פלוני ואחרי אחריך יירש פלוני מת ראשון קנה שני מת שני קנה שלישי ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי ראשון. והכי פירושו נכסיי לך היינו לשון מתנה כלומר נכסיי נתונים לך ואחריך יירש פלוני הרי לזה במתנה ולזה בירושה וכשתי שדות דמי שאין לשני בחיי ראשון כלום הרי מתנות מוחלקין ומקבלי מתנות מוחלקין ואפ"ה קתני קנה שני אלמא לשון מתנה דראשון מהני לשני: יחזרו נכסים ליורשי ראשון. דהא מכח השני נתן לשלישי אחריו וכיון דשני לא זכה שלישי מנא ליה: וכ"ת ה"נ. האי שני בראוי ליורשו כגון בן בין הבנים ואגב ריהטיה אשמועינן כר' יוחנן בן ברוקה דשני קני בלשון ירושה הואיל וראוי ליורשו במקצת: אי הכי. דהאי שני ראוי ליורשו ולהכי מהני ביה לשון ירושה כרבי יוחנן בן ברוקה אמאי כשמת שני קנה שלישי מכחו: הא שלח רב אחא כו'. דירושה אין לה הפסק וכיון דהאי שני בתורת ירושה באו לידו אין כח ביד המת לעקור נחלה מיורשי יורשיו לתתה להאי שלישי אלא יחזרו נכסים ליורשי שני דכיון דעשאו להאי שני יורש כי אמר נמי בתריה דהא יורש אני נותן לשלישי ה"ל מתנה על מה שכתוב בתורה דכתיב ובן אין לו עיין עליו דאשמועינן קרא דכל הקודם בנחלה יוצאי יריכו קודמין וכ"ש היכא דהוא עצמו יורש את הנחלה שאין כח בידינו להעבירה מבניו: לדברי ר' יוחנן בן ברוקה. דס"ל דאב יכול להוריש בלשון ירושה לאחד מבניו כל נכסיו: אם אמר לאחד מהם נכסי לך. כדמפרש לקמיה וראשון ראוי ליורשו ולא פירש לא לשון ירושה ולא לשון מתנה אין לשני במקום ראשון או יורשי ראשון כלום שאין כאן לשון מתנה להאי ראשון אלא מסתמא ללשון ירושה איכוין הנותן במאי דאמר נכסיי לך הואיל וחזי לירש כל הנכסים מן התורה אם ירצה אביו וכיון דירושה הויא להאי ראשון איתו יכול להפסיקה דאין ירושה לחלאין ולקמן בפרקין פרכינן הא אפסקה כו' ודוקא לר' יוחנן בן ברוקה אבל לרבנן כיון דאינו יכול להרבות ירושה לזה יותר מזה בלשון ירושה כלל ודאי מאי דאמר נכסי לך לראשון לשון מתנה הוא ויכול להפסיקה ויקנה שלישי: תיובתא דכולהו. בר מרבין אליבא דר' יוחנן ורב ששת: תיובתיה דר"ל. דאמר לשון מתנה לזה לא מהני ללשון ירושה לזה: האמר רבא. בפרק החולץ הלכתא כו' וזו אחת מהן ואם איתא דהויא ברייתא תיובתיה לא פסקינן הלכתא הכי: לא קשיא. הא דקתני מתנה לזה וירושה לזה דקנו שניהן לא קשיא לר"ל דאמר לא קנה ברייתא דקאמר ואחריך יירש פלוני תוך כדי דבור הראשון דקאמר נכסיי לך הלכך מהני מתנה דראשון גם לשני והאי דקאמר ר"ל לא קנה בשתי שדות ושני בני אדם האי לשון ירושה היינו לאחר כדי דבור ולהכי לא מהני ליה לשון מתנה דהאי אלשון ירושה דהידך וה"ק ר"ל לעולם לא קנה בלאחר כדי דבור עד שיאמר פלוני ופלוני כו' והלכך כיון דקאמר לשון מתנה אתרוייהו אפילו לאחר כדי דבור שפיר דמי ומיהו רב דימי ור"א איתותבו לגמרי דאמרי לא קנה אלא בשדה אחת או אדם אחד אבל שתי שדות ושני בני אדם לא דלדידהו אפילו תוך כדי דבור אמרי לא קנה דאם איתא דקנה בשתי שדות ושני בני אדם תוך כדי דבור לישמעינן דקנה וכ"ש שדה אחת ואדם אחד לרב דימי ושתי שדות ואדם אחד או שני בני אדם בשדה אחת לר"א אפילו לאחר כדי דבור אלא מדלא ידעו למצוא דליהני לשון מתנה ללשון ירושה אלא באדם אחד ובשדה אחת מכלל דבשתי שדות ובשני בני אדם לעולם לא קנה בין תוך כדי דבור בין לאחר כדי דבור: תוך כדי דבור. היינו כדי שאילת תלמיד לרב כדאמר בפ"ק דמס' מכות (דף ו.) א"ל רב אחא מדפתי לרבינא מכדי תוך כדי דבור היכי דמי כדי שאילת תלמיד לרב כו' ושאילת תלמיד לרב שלום עליך רבי כדאמרי' בפרק מרובה (ב"ק דף עג:) כי לית ליה לר' יוסי כדי שאילת תלמיד לרב שלום עליך רבי כו': והלכתא כל תוך כדי דבור כדבור דמי. כל שני דברים שאדם מוציא מפיו זה אחר זה בתוך כדי דבור שסיים דבור הראשון התחיל דבור האחרון לא חשבינן ליה נמלך אלא הרי הוא כאילו אמר שני דברים ביחד ואם שניהם יכולים לתפוס כגון ח)הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים תמכר ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים דהא לשניהן איתכוין אלא שאין יכול להוציא שני דברים כאחד ואם האחד יש בו כח לתפוס והאחד איתו כלום יתפוס האחד והאחד כמאן דליתיה כגון ירושה ומתנה לאחד לשון ירושה בטל ולשון מתנה קונה ואם שניהם סותרין זה את זה כי היכי דאמר בפ' בית כור (לעיל דף קד:) כגון מדה בחבל הן חסר הן יתר וכגון ט)איסתרא מאה מעי וכגון י)מעשה דשכירות מרחץ בי"ב זהובים לשנה בדינר זהב לחדש יש מהן שאומר תפוס לשון ראשון ויש שאומר שתפוס לשון אחרון ויש שמספקא ליה ואומר יחלוקו ויש שהולך אחר המוחזק ושם פירשתי דיניהן והיכא דהדר ביה בהדיא תוך כדי דבור דאמר חוזרני בי הכל מודים דהויא חזרה: לבר מעבודת כוכבים. שאם התפיס או הקלה דבר לעבודת כוכבים ובתוך כדי דבור חזר בו אפ"ה נאסרה משום חומרא דעבודת כוכבים וכדאמרי' נמי בעבודת כוכבים שקן השקנו דאע"ג דאתי מדינא להיתרא אסור:

וקדושין

תוספות

והלכתא דתוך כדי דבור כדבור דמי. פי' ר"ת דלכך אמר כדבור דמי כדי שאילת תלמיד לרב היינו שלום עליך רבי לפי שכשאדם עוסק סחורה עם חבירו ויראה רבו או גדול ממנו בחכמה לא יתן לו שלום שאם יתן לו שלום לא יוכל לחזור בו ממקחו לכך תקנו חכמים שבשיעור זה יכול לחזור וקשה לר"י בפ' בתרא דנדרים (דף פז.) תניא מי שיש לו חולה בתוך ביתו ונתעלף כמדומה לו שמת וקרע ואח"כ מת לא יצא ידי קריעה ואמר ר"ש בן פזי אמר ר"ש בן לוי לא שנו אלא אחר כדי דבור אבל תוך כדי דבור אינו חוזר וקורע והתם לא שייך האי טעמא וי"ל דלא פלוג רבנן: חוץ מעבודת כוכבים וקדושין. פי' רשב"ם שאם התפיס או הקלה דבר לעבודת כוכבים ובתוך כדי דבור חזר בו אפ"ה נאסר ואין נראה לר"י דהתפסה לא שייכא בעבודת כוכבים דאמרי' בפ' כל הצלמים (ע"ז דף מד:) האומר בית זה לעבודת כוכבים לא אמר כלום שאין הקדש לעבודת כוכבים ואמרינן נמי בפ' כל האסורין (תמורה כח: וסס) דאין מוקצה לעבודת כוכבים אלא שבע שנים שנא' (שופטים ו) ואת הפר השני שבע שנים ועד שימסרנו (ב) לעבודת כוכבים ויאכילנה כרשיני עבודת כוכבים והתם לא שייך תוך כדי דבור ויש לדחות דאם ימכרנו לכהנים של עבודת כוכבים ע"מ לפטמו שבע שנים הוי מוקצה ואפילו חזר בו תוך כדי דבור לא מהני ור"י פי' עבודת כוכבים שא"ל אלי אתה וחזר תוך כדי דבור דלא מהני מידי ויכול להיות שהוא גזירת הכתוב ובפ' בתרא דנדרים (דף פז.) קאמר והלכתא תוך כדי דבור כדבור דמי לבר מעבודת כוכבים ומגדף ומקדש ומגרש פירוש מגדף שאם גידף וחזר בו תוך כדי דבור לא מהני מידי וגמרא קיצר כאן משום דמגדף הוי בכלל עבודת כוכבים ומגרש בכלל מקדש כי טעם אחד להם:

הלכה

עין משפט נר מצוה

פו א מיי' פי"ב מהל' זכייה ומתנה הלכה ז ועיין בכס"מ וסמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רמח סעיף ג:
פז ב מיי' שם הלכה ו ופ"ו מהל' נחלות הלכה ה סמג עשין צו טוש"ע שם סעיף ה:
פח ג מיי' פ"ו מהל' נחלות הלכה ו סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רמח סעיף ז:
פט ד מיי' שם ופ"ב מהלכות שבועות הל' יז ופ"ב מהל' עדות הל' ג ועי' בהשגות ובכ"מ ופ"ח מהל' אבל הלכה ח ופ"ב מהל' תמורה הל' ד סמג עשין יז ולאוין רמח טוש"ע שם וסי' כט סעיף ב וסי' ש וסי' רלב סעיף ד וטוש"ע יו"ד סי' שמ סעיף ח:
צא ה מיי' פ"ז מהל' עבודת כוכבים הל' ה:

רבינו גרשום

יירשו אחרים נכסי תחתיהן ולא בניהן משמע השתא דבעין רעה נותן להם. אין נותנין להם אלא שקל משום עין רעה ואחרים יירשו תחתיהן: והא הכא דכשתי שדות ושני בני אדם דמי. דלבניו אמר תנו להם שקל ולאידך אמר יירשו תחתיהן מה ששייר להן הויא לה לזה במתנה ולזה בירושה דומיא דשתי שדות ושני בני אדם וקתני דקנו בניו ואחרים וקשיא לר' יוחנן ור' אלעזר דסברי דשני בני אדם ושתי שדות לא קנו: בראוי ליורשו. שאותו שאמר יירשו אחרים תחתיהן אותם אחרים או אחיו או בתו היו דראוין הן ליורשו במקום שאין בנים אבל היכא דאין ראוי ליורשו לא קנה ור' יוחנן בן בריקה הוא. דאמר במתני' אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין: ת"ש. שכיב מרע שאמר לאחד נכסי נתונות לך ואחריך יירש פלוני ואחריך כו' אין לראשון אלא פירות של קרקע ולאחרים יהי' הגוף לו והפירות. מת ראשון קנה שני כדאמר המצוה ומת שני בחיי ראשון דלא באו נכסים ברשות שני וכשימות הראשון אין נותנין הנכסים לשלישי דשלישי היה לו לירש השני אם באו ליד שני והואיל ולא באו ליד שני אין נותנין לשלישי כלום אלא יחזרו נכסים ליורשי ראשון כדקיימי: והא הכא כשתי שדות ושני בני אדם דמיין. מאי דיהיב לראשון פירות יהיב ליה בלשון מתנה ולאידך יהיב גוף הקרקע בירושה דקאמר ואחריך [יירש] היינו יורש ודומיא דב' שדות ושני בני אדם הן ואפי' הכי קתני דקנו: וכי תימא בראוי ליורשו האי שני להכי קני. אי הכי אם מת שני אמאי קני שלישי והא שלח רב אחא כו'. שאין חשוב לשון מתנה מה שנתנלו אלא לשון ירושה חשיב הואיל וראוי ליורשו הוא וירושה אין לה הפסק כלומר מי שראוי ליורשו אחרי שנתן לו בירושה שב אינה פוסקת אותה ירושה מזרע זרעו ואין לאחרים במקום יורש כלום ולא יורש אחר. אלא לאו ש"מ האי ואחריך לאו בראוי ליורשו הוא וקתני דקנו: תיובתא דכולהו תנאי. דאמרי לעיל להיכא דאמר להאי שדה זו בירושה ולאידך שדה זו במתנה ל
דהויא ירושה מודעא לחבירתה למתנה והכא איכא למישמע מינה להיכא דאמר נכסי לך ואחריך לפלוני מת ראשון קני שני [מת שני] קנ
אמר מתנה אלא לחד מינייהו לראשון ולשני ולשלישי בירושה ואפ"ה קני וריש לקיש דאמר לעיל דלא קני עד שאמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתי להם דמשמע דלכל חד וחד צריך נתי
הא דלעיל. אידך דקאמר פירות לאו כקנין הגוף דמי. ואידך אשה מעוברת א) אם חלצה כשרה אם לאו שמת בנה והלכתא כותיה כי היכי דתניא במתני' דיבמות (דף לו.): לא קשיא הכא.בנכסיי לך ו
אחריך לפלוני אמאי קנו כולם אע"ג דלא אמר מתנה אלא לראשון בלבד היינו טעמא דקנו בתוך כדי דבור דאמר נכסיי לך אמר נמי מיד ואחריך לפלוני ואחריך לפלוני כיון בתוך
נתינה דראשון (דמי בניו) דשייכי הני תרי בנתינה דראשון להכי קנו כולן אבל אם אמר אחר כדי דבור ושהא ואמר אחריך לפלוני לא קנו דהויא חדא מודעא לחברתה: לב
א) נראה דצ"ל אשה מעוברת שחלצה אינה חלוצה ולפי' ספילה. את"כ

מסורת הש"ס

א) [לקמן קל:] ב) [שם קלו:] ג) [שם קל.] ד) [פי' תוס' כתובות מח: ד"ה תיובתא] ה) יבמות לו. חולין עו: ו) נדרים פז. ז) פי' שכ"כ בנימוקי יוסף [תמורה כה:] ח) [לעיל קה:] ט) [שם.] י) [שם.] וע"ע תוס' ב"ק עג: ד"ה כי ותוס' נדרים פז. ד"ה והלכתא

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה והא הכא וכו' ולשון מתנה דהאי ולשון ירושה: (ב) תוס' ד"ה חוץ וכו' שימסרנו לכומרי ע"ז:

א) לעיל קכב: קכט: לקמן קנג. קמח: ב)[עי' תוס' יבמות לג: ד"ה ואמר]:

וקדושין. שאם קידש אשה בפני עדים וחזר ואמר בתוך כדי דבור להוו מתנה ולא להוו קדושין אין שומעין לו ומקודשת ואינה מקודשת וחומרא דרבנן היא משום לעז ממזרות אם תנשא לאחר בלא גט: **מתני'** האומר איש פלוני יירשני. אפי' אחיו במקום שיש להאוה מלוה בת: או בתי תירשני. ויש לו בן: לא אמר כלום. שעקר את הירושה ממקומה ודייקינן בגמרא הא בן בין הבנים דראוי לירש קלא קנה גם הכל ולפום הך דיוקא לא מתוקמא הך סיפא אליבא דההוא תנא דלעיל דקתני גבי ריבה לאחד ומיעט לאחד שאם אמר משום ירושה לא אמר כלום דהיינו תורה אור בן בין הבנים ואפ"ה קתני רישא דלא קני ובגמרא מתרצינן לה: אם אמר על מי שראוי ליורשו. השתא משמע לן כגון שהוא ראוי ליורשו במקצת כגון בן בין הבנים והלכך דבריו קיימין אם אמר יירש הכל ועל מי שאין ראוי ליורשו כגון אחיו במקום בתו או בתו במקום בנו: **גמ'** טעמא. דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה דקמורים לאחר במקום בת דלא חזי השתא למירת מידי: אימא סיפא אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין היינו תנא קמא. דהכי משמע על מי שראוי ליורשו עכשיו דהיינו בן בין הבנים או בת בין הבנות במקום שאין בן: וכי תימא. קפליג ר' יוחנן עליה דת"ק אפי' אאחר במקום בת דשמעי' לת"ק דחשיב ליה מתנה על מה שכתוב בתורה אפי' בנו בין הבנים או בת בין הבנות כדקתני רישא גבי ריבה לאחד ומיעט לאחד שאם אמר משום ירושה לא אמר כלום וכ"ש באחר במקום בת כדקתני סיפא האומר איש פלוני יירשני כו' וזו ואין צריך לומר זו קתני א"נ להכי תנייה להך סיפא לאשמועינן דאפי' באחר במקום בת אתא ר' יוחנן לאיפלוגי עליה דת"ק ולמימר דבריו קיימין וריפא נמי רבותא קתני דאפילו בבן בין הבנים אמרי רבנן אין דבריו קיימין וגמלא רישא מיתניא להשמיענו כח דרבנן דאפילו בבן בין הבנים אמרי לא אמר כלום וסיפא מיתניא להשמיענו כח דר' יוחנן בן ברוקה דאפילו באחר במקום בת פליג אדרבנן ואמר דבריו קיימין ולא למידק מינה כדדייקינן לעיל טעמא דאחר במקום בת כו' דהוא הדין נמי לבן בין הבנים דלא אמר כלום אלא משום רבי יוחנן בן ברוקה נשנית דאתא רבי יוחנן בן ברוקה למימר אם אמר על מי שראוי היום ולמחר ליורשו אחר שתמות בתו דבריו קיימין ואע"ג דהשתא מיהא לא חזי ליורשו ואם אין ראוי ליורשו אחר בתו כגון דודו ויש לו אחין דאחין קודמין לאחי אביו לא אמר כלום הואיל ואין ראוי ליורשו עד שתמות בתו ואחיו: ומשנינן מדקאמר רבי ישמעאל לא נחלקו מכלל דפליגי חביריו עליו ואמרין נחלקו. ומתני' רבנן היא דמוקמי לפלוגתייהו אפילו באחר במקום בת ומתני' כולה כדפרישית: ואיבעית אימא. לא פליגי רבנן עליה דרבי ישמעאל אלא דכולי עלמא מודו דלא פליגי באחר במקום בת דודאי לא אמר כלום אלא בבן בין הבנים הוא דפליגי רבנן ורבי יוחנן בן ברוקה והאי דקאמר רבי יוחנן בן ברוקה אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין היינו בבן בין הבנים דראוי השתא ליורשו ודקאמר רבי יוחנן בן ברוקה היינו ת"ק תריץ כולה מתני' דהך בבא בתרייתא רבי יוחנן בן ברוקה היא (ב) דשמעי' לת"ק דאמר גבי ריבה לאחד ומיעט לאחד דאם אמר משום ירושה לא אמר כלום דהיינו בן בין הבנים ואתא איהו למימר דירית והכי קתני האומר איש פלוני יירשני במקום שיש בת בתי תירשני במקום שיש בן לא אמר כלום שרבי יוחנן בן ברוקה אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו כגון בן בין הבנים ובת בין הבנות הוא דדבריו קיימין אבל אמר על מי שאינו ראוי ליורשו כגון שאמר איש פלוני יירשני במקום שיש בת או בתי תירשני במקום שיש בן לא אמר כלום: הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה. וכדמשמע סתמא דמתניתין דמשמע דבבן בין הבנים קאמר כדדייקינן לעיל וכדאוקימנא דכולה רבי יוחנן בן ברוקה היא ואיכא נמי למידק מדלא קאמר שמואל הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה אפי' אחר במקום בת ובת במקום בן וטעמא דרבי יוחנן בן ברוקה דמפרשי' לקמן מביום הנחילו את בניו משמע נמי דבבן בין הבנים קאמר ולעיל נמי הכי אמרינן אמר אביי הכי קאמר האומר על תינוק בין הבנים יירש כל נכסיי נאמן כרבי יוחנן בן ברוקה מכלל דהוה סבירא להו דלא פליג אלא בבן בין הבנים הלכך ל"ש אם אמר פלוני בני יירש חצי נכסיי לא שנא אם אמר יירש כל נכסיי דבריו קיימין ואפי' אם כתב כן דלא שנא אם אמר ל"ש כותב כדמוכח לקמן בפירקין (דף קנג.) א"ר הונא שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר רואין אם ראוי ליורשו נוטלן משום ירושה וא"ל ר"נ גנבי גנובי למה לך אי סבירא לך כרבי יוחנן בן ברוקה אימא הלכתא כר' יוחנן בן ברוקה דשמעתך כר' יוחנן בן ברוקה קא אזלא והא דאמרינן לקמן אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא ואמרינן הוא הדין נמי לבנו דאם כתב לו כל נכסיו לא עשאו אלא אפוטרופא ה"מ כותב לשון מתנה או אומר לשון מתנה דלכבודו איכוין להקנות לו נכסיו אבל לשון ירושה קנה הכל כדין תורה כדנפקא לן מביום הנחילו את בניו דבשלמא לשון מתנה איכא למימר דהקנה לו הני נכסים להיותן בחזקתו כדין אפוטרופא שגם כשעשאו אפוטרופוס נתקיימה מתנתו שיש נותן מתנה גמורה ויש שנותן מתנת אפוטרופוס אבל ירושה אינה יכולה להיות אלא אם כן קונה הנכסים קנין גמור דלשון ירושה משמע שקם תחת המוריש לקנות נכסיו לגמרי ולהיות מוחזק בהן להיות שלו כמורישו אבל אם אינו אלא אפוטרופוס נמצא שלא הורים לו כלום וגם בהלכות גדולות מצאתי סייג לדבריי והני מילי כשאין בכור אז יכול להנחיל כל נכסיו לאחד מהן אבל אם יש בכור אינו יכול להנחיל חלקו לאחד מהן כדנפקא לן לקמן מלא יוכל לבכר: ביום הנחילו. והוה מצי למכתב ביום שינחלו בניו: לכל מי שירצה. מבניו הן להרבות לו מאחיו הן להורישו הכל ולשויא קמא דמשנינן לעיל דפליג רבי יוחנן בן ברוקה אפי' באחר במקום בת איכא למימר נמי דמהכא נפקא ליה ובניו לאו דוקא אלא יורשיו (ג) ואפי' הראוי ליורשו יורש קרינא ביה: מלא יוכל לבכר נפקא. דהכי משמע בכורה לא יוכל להעביר מבכור ולהנחיל לאחרים אבל שאר נכסיו בלא חלק בכורה יכול להנחיל אחד מבניו:
לא

(א)וקדושין: **מתני'** [ב]האומר איש פלוני יירשני במקום שיש בת בתי תירשני במקום שיש בן לא אמר כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה א)ר' יוחנן בן ברוקה אומר [ג]אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין ועל מי שאין ראוי לו ליורשו אין דבריו קיימין:
גמ' טעמא דאחר במקום בת ובת במקום בן הא בן בין הבנים ובת בין הבנות דבריו קיימין אימא סיפא רבי יוחנן בן ברוקה אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין היינו תנא קמא וכי תימא רבי יוחנן בן ברוקה אפילו אחר במקום בת ובת במקום בן קאמר והתניא רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר לא נחלקו אבא וחכמים על אחר במקום בת ובת במקום בן שלא אמר כלום על מה נחלקו על בן בין הבנים ובת בין הבנות שאבא אומר [ד]יירש וחכמים אומרים לא יירש איבעית אימא מדקאמר לא נחלקו מכלל דתנא קמא סבר נחלקו איבעית אימא כוליה דרבי יוחנן בן ברוקה היא וחסורי מחסרא והכי קתני האומר איש פלוני יירשני במקום שיש בת בתי תירשני במקום שיש בן לא אמר כלום הא בת בין הבנות ובן בין הבנים אם אמר יירש כל נכסיו דבריו קיימין שר' יוחנן אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה וכן [ה]אמר רבא הלכה כר' יוחנן בן ברוקה אמר רבא מאי טעמיה דרבי יוחנן בן ברוקה אמר קרא °והיה ביום הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה אמר ליה אביי הא מלא יוכל לבכר נפקא ההוא מיבעי ליה לכדתניא אבא חנן אמר משום רבי אליעזר מה
דברים כא

הלכה כר' יוחנן בן ברוקה. נראה דדוקא בן בין הבנים ובת בין הבנות כפירוש רבינו שמואל:
האי מלא יוכל לבכר נפקא. פירוש מדקאמר רחמנא דחלק בכורה אין יכול לשנות מכלל דחלק פשיטות יכול לשנות ולמה לי קרא דביום הנחילו את בניו והוה מצי למימר ולטעמיך לרבנן נמי יקשה אמאי אינו יכול לשנות חלק פשיטות הא כיון דכתיב לא יוכל לבכר מכלל דחלק פשיטות יכול:
*שיכול. (ד) ל"ג והלא דין הוא: *שייך לע"ב
תלמוד

צב א מיי' פ"ז מהלכות אישות הלכה כב סמג עשין מ טוש"ע אה"ע סי' מט סעיף ב
צג ב מיי' פ"ו מהל' נחלות הלכה ב סמג עשין לו טוש"ע חו"מ סי' רפא סעיף א:
צד ג מיי' שם ופי"ב מהל' זכיה ומתנה הל"א סמג שם טוש"ע שם:

הגהות הב"ח
(א) גמ' לבר מעבודת כוכבים וקדושין. נ"ב הג"ה לענין מהדר קא אמרי' דאי בעי למהדר הדר לבר מקדושין דאי בעי למהדר בתר דקדיש או הוא או היא לא יכלין ואע"פ שעוסקין באותו ענין אע"ג דקיימין עדים ותקרובת עבודת כוכבים נמי כיון דאיתפס דבר לעבודת כוכבים לאלתר איחייב ליה ואסור בהנאה עכ"ה: (ב) רשב"ם ד"ה ואיבעית אימא וכו' ר"י בן ברוקה היא דשמע לת"ק: (ג) ד"ה לכל מי וכו' ואפי' שראוי ליורשו. נ"ב ולפענ"ד נראה שזה פירוש דחוק דאי בניו לאו דוקא אלא יורשיו כל יורשיו במשמע אלא נראה דבניו דוקא ומ"מ מדכתב את בניו את מרבה נמי אחר הראוי ליורשו אבל שאינו ראוי ליורשו דליכא רבוי לא וק"ל: (ד) תד"ה שיכול וכו'. נ"ב בפ"ק דחולין כתבו התוס' וז"ל בדף כ"ב בשום דוכתין ל"ג תרוייהו דשיכול משמע דאי לאו האי קרא לא הוה אמינא הכי אבל והלא דין הוא משמע דבלאו האי קרא היה לו לומר כן עכ"ל ועוי' ליה מהרי למהרש"ל מ"ש כאן:

רבינו גרשום
וקדושין. שאם חישב על בהמה להקריב לעבודת כוכבים ואמר להקריבה וחזר בו לאלתר בתוך כדי דבור לא הויא חזרת ואסורה בהנאה וקרושין נמי אם קידש אשה ובתוך כדי דבור חזר בו אפ"ה תופסין בה קרושין וצריכה גט: פיס' ר' יוחנן [בן ברוקה] אומר אם אותו איש פלוני שאמר יירשני במקום שיש בת אם ראוי ליורשו הוא אם לא היתה בת כגון שהוא אחיו דבריו קיימין ויורש אפי' במקום בת: טעמא דאחר במקום בת. משום הכי אמר ת"ק דלא אמר כלום דמתעקרא נחלה מן הראוין לשאינם ראוים: הא בבן בין הבנים. כלומר אם רצה ליתן לבן אחד כל נכסיו ולא לשאר בנים הואיל ונותנו למי שהוא יורש גמור דבריו קיימין והוא הדין אם לא הי' לו בנים אלא בנות ורצה ליתן לבת אחת בין שאר הבנות: אימא סיפא וכו' וכי תימא בהא קמפלגי ר' יוחנן [בן ברוקה] מיקל טפי מתנא קמא דאפי' אמר על אחר דראוי ליורשו במקום שיש בת דקרובה ליה טפי דבריו קיימין. וכן בת במקום בן: והא תניא כו'. וכיון דקאמר ר' ישמעאל דלא נחלקו אבא וחכמים על דבר זה הדרן קושין לדוכתיה דדייקינן טעמא דאחר במקום בת כו' דר' יוחנן היינו ת"ק. איבעית אימא תריץ הכי מדקאמר ר' ישמעאל לא נחלקו מכלל דת"ק דר' ישמעאל סבר דנחלקו ור' יוחנן לאו היינו ת"ק. ואיבעית אימא תריץ הכי כולה מתני' ר' יוחנן בן ברוקה היא וחסורא מחסרא מתני'. והכי קתני לה האומ' איש פלוני יירשני וכו': התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה מבניו. כלומר הנחילו לרצונו משמע: הא מלא יוכל לבכ' נפקא. דסני ליה כי את הבכור בן השנואה יכיר מאי האי דכתיב לא יוכל לבכר וגו' כלומר בכור אי אתה יכול ליתן חלקו לאחר הא לשאר בנים יכול ליתן חלקם לאחר: אלא ההוא לא יוכל לבכר מיבעי ליה לכדתניא אבא חנן כו' שיכול

עין משפט
נר מצוה

צה א מיי' פ"ו מהל' נחלות הלכה ג סמג עשין נו טוש"ע חו"מ סי' רפא סעיף ד :

רבינו גרשום

שיכול והלא דין הוא . שיהא האב רשאי להנחיל א)בין בכור לפשוט: ויאמר לא יוכל לבכר . בלבד ולישמע מינה תרתי דלבכור לא יוכל לבכר אחר במקומו הא לפשוט יכול ליתן לאחר חלק חבירו . אצטריך למכתב והיה ביום הנחילו את בניו (תאמר הריני דן אחר) שיכול והלא דין הוא דאינו רשאי להנחיל לאחרים אפי' במקום פשוט : ומה בכור כו' : הורה אתמר . שהורה הלכה למעשה(שהתורה נתנה רשות וכו') : מר סבר הלכה עדיפא(נוקים) שפוסק הלכה בתלמוד בבית המדרש עיקר ומר סבר הוראה על ידי מעשה עיקר: אין למדין הלכה לא מפי תלמוד . שאם רואה אדם בתלמוד הלכה כי האי תנא או כי האי ולא מפי מעשה שרואה כתוב בתלמוד דשמא יחידאה הוא עד שישאל בבית המדרש ויאמרו הלכה כן לעשות בו מעשה: ובלבד שלא ידמה . מדעתו מעשה אחר למעשה זה שהורו לו:וכל התור' כולה דמויי מדמינן לה.דמפיק דומה לדומה : שלא ידמה בטריפות . שלא יאמר כשם שאם נשברה למטה מן הארכובה כשירה כך נשברת למעלה מן הארכובה כשירה לפי שאין בטריפות זו דומה לזו : ואל תתמה . מפני מה שאין אומרין כן . לפי שחותכה מיכן למעלה מן הארכובה ומתה ולמטה מן הארכובה חיה . ואיכא דמפרש שכל אדם בספחות שנא' ספחות נתתה ימי מתחיל לחשב טמעלה למטה אם חותך ספח העליון מן גולגלת חי שלא נגע במוח וספח שני כנגד מוחו ומת וספח שלישי למטה מן המוח חי וספח רביעי כנגד הגרון ומת וספח חמישי הוא למעלה מן הלב וששי כנגד הלב וכן כל הגוף : שאין

א) אולי צ"ל שיהא האב רשאי להנחיל חלק בכורה לפשוט .

תלמוד לומר לא יוכל לבכר. וא"ת ולרבנן למה לי לא יוכל לבכר דמהי תיתי שיוכל לשנות חלק בכורה דאצטריך קרא למעוטי ולר' יוחנן בן ברוקה נמי למה לי ביום הנחילו דעל כרחך ליכא למימר דמקל וחומר ילפי' שלא יוכל לשנות חלק פשיטות דא"כ לישתוק מלא יוכל לבכר וממילא ידעינן שאין יכול לשנות לא חלק בכורה ולא חלק פשיטות משום דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה ואם כן ע"כ לא יבכר לא אצטריך אלא למעוטי חלק פשיטות ויש לומר דאי לאו לא יבכר הוה אמינא דיכול לשנות חלק בכורה משום דהורע כחו שאינו נוטל בראוי והשתא אצטריך שפיר ביום הנחילו לרבי יוחנן בן ברוקה דלא נילף חלק פשיטות בקל וחומר מחלק בכורה דאין יכול לשנות : שהרי חותכה מכאן . אין לפרש כפי' רבינו שמואל חותכה מכאן וחיה דהיינו למעלה מצומת הגידין דהא בפרק י)אלו טרפות (חולין דף ט) אצומת הגידין גופא קאמר תדע שהרי חותכה מכאן כו' אלא יש לפרש כגון בטחול דקיימא לן (שם דף נה:) ניקב בסומכיה טריפה בקולסיה כשרה : ושמע

(א) מה תלמוד לומר °לא יוכל לבכר לפי שנאמר והיה ביום הנחילו את בניו א)שיכול והלא דין הוא ומה פשוט שיפה כחו שנוטל בראוי כבמוחזק התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה בכור שהורע כחו שאינו נוטל בראוי כבמוחזק לא כל שכן *תלמוד לומר לא יוכל לבכר ויאמר לא יוכל לבכר מה ת"ל והיה ביום הנחילו את בניו שיכול והלא דין הוא ומה בכור שהורע כחו שאינו נוטל בראוי כבמוחזק אמרה תורה לא יוכל לבכר פשוט שיפה כחו שנוטל בראוי כבמוחזק לא כל שכן ת"ל והיה ביום הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה א"ר זריקא א"ר אמי א"ר חנינא (ב) אמר רבי הלכה כר' יוחנן בן ברוקה אמר ליה ר' אבא הורה איתמר במאי קמיפלגי מר סבר הלכה עדיפא ומר סבר ב)מעשה רב ג)תנו רבנן אין למדין הלכה לא מפי למוד ולא מפי מעשה עד שיאמרו לו ד)הלכה למעשה שאל ואמרו לו הלכה למעשה ילך ויעשה מעשה ובלבד שלא ידמה מאי ובלבד שלא ידמה והא כל התורה כולה דמויי מדמינן לה אמר רב אשי הכי קאמר ובלבד שלא ידמה בטרפות דתניא ה)אין אומרים בטרפות זו דומה לזו ואל תתמה שהרי חותכה מכאן ומתה חותכה מכאן וחיתה א"ל ר' אסי לר' יוחנן כי אמר לן מר הלכה הכי נעביד מעשה אמר לא תעבידו עד דאמינא הלכה למעשה אמר להו רבא לרב פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע כי אתי פסקא דדינא דידי לקמייכו וחזיתו ביה פירכא לא תקרעוהו עד דאתיתו לקמאי אי אית לי טעמא אמינא לכו ואי לא הדרנא בי לאחר מיתה לא מיקרע תקרעוהו ומגמר נמי לא תגמרו מיניה לא מיקרע תקרעיניה דאי הואי התם דלמא הוה אמינא לכו טעמא מגמר

תורה אור

לא יוכל לבכר מה תלמוד לומר . והלא כתיב בתריה הבכור בן השנואה יכיר : לפי שנאמר והיה ביום הנחילו את בניו . דמשמע שיכול לתת לכל אחד מבניו מה שירצה ויכול אני לדון שאף הבכורה יעביר מן הבכור לתת לכל מי שירצה עם שאר נחלה דמה פשוט שיפה כחו כו' שנוטל בראוי דבחלק פשוט לא כתיב בכל אשר ימצא לו : ויאמר לא יוכל לבכר . ולא אצטריך ביום הנחילו כאביי דהוה דייקינן בכורה לא יוכל לבכר אבל חלק פשוט ינחיל למי שירצה : הורה . כר' יוחנן בן ברוקה איתמר : במאי קא מיפלגי . נהי דמר שמיע ליה הכי ומר שמיע ליה הכי מאי בינייהו : הלכה עדיפא . שפוסק הלכה לעשות כן אבל כי אמרינן הורה איכא למימר דטעה הרואה דשמא אותו הדין לא נפסק כרבי יוחנן בן ברוקה אלא על ידי טענות אחרות זיכה את כל הנכסים לאחד מן הבנים כגון שאמר האב לשון מתנה עם לשון ירושה דלדברי הכל דבריו קיימין וכדאמרינן (לעיל דף קט.) נמי לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אתמר דההוא בכור דאזיל וזבין בנכסי דידיה כו' דסבר הרואה דמשום האי טעמא נפסק כן והמעשה משום טעמא אחרינא אבל כיון דקבע הלכה אז אין לפקפק בדבר : ומר סבר מעשה רב . כשמורין לעשות מעשה אז יש לסמוך ולעשותו אבל כשאומר הלכה כפלוני אין סומכין לעשות כן עד שיאמרו הלכה למעשה כדלקמן דאי אמר הלכה איכא למימר דדרך למודו אמר הכי אבל אם בא מעשה לידו הוה מדקדק יותר כדאמרי' בסמוך אין למדין הלכה מפי למוד אבל משהורה לעשות שוב אין לפקפק אחריו : אין למדין הלכה . כלומר אין למדין לעשות : לא מפי גמרא . שאם לומד הרב דרך לימודו ואמר מסתבר טעמא דפלוני חכם אין תלמידיו למדין משם הלכה דשמא אם יבא לידו מעשה ידקדק יותר ויראה טעם אחר בדבר : ולא מפי מעשה . אם יראה רבו עושה מעשה אל יקבע הלכה בכך דשמא טעה בטעם של פסק דין של אותו המעשה דהרבה טועין בדבר הלמוד כדאמרי' והא דפלוני לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אתמר וטעה בסברא : עד שיאמרו לו הלכה למעשה . דכיון ששאל ע"י מעשה ואינן יודעין בדבר אלא מה שהוא אומר להם אין לומר טעם חזו ביה דלא ידע (ג) ובמקום אחר ו)אמרי' אין למדין הלכה מתוך משנה כגון זה שכתב במשנה והלכה כדבריו כגון הא דתנן במסכת נדה (דף ז.) רבי אליעזר אומר ארבע נשים דיין שעתן כו' ז)והמשפה כמה תשפה ותהא זבה גבי יולדת בזוב מעת לעת דברי ר' אליעזר(נדה לו:) וזב וזבה שבדקו יום ראשון ומצאו טהורה וכו'(שם סח:) ובשלשתן תנן במשנה הלכה כדבריו ואפ"ה קבע שמואל הלכה כמותו בגמ' ואשמעי' דאין מורין הלכה מתוך משנה אי לאו דקבע הלכה כמותו וביבמות (דף מט.) (ד) תנן איזהו ממזר שמעון התימני אומר כל שחייבין עליו כרת והלכה כדבריו ואי לאו דפסיק בגמרא הלכה כמותו לא סמכינן אפסק דמתניתין אבל בהלכות הפסוקות בדברי האמוראין ודאי סמכי' דכיון שפסקום וכתבום רב אשי ורבינא שהם סוף הוראה ודאי עלייהו סמכי' מיהו למדין היכא דפליג יחיד אצל רבים כי הכי לא סמכי' אפסק הלכה של משנה אלא א"כ פוסק בגמ' אבל אפסק דגמ' סמכי' דכולהו הוו הלכה למעשה אלא שר' יוחנן לבדו היה מחמיר לעצמו ואמר לתלמידיו כדלקמן שלא יעשו דבר עד שיאמר להם הלכה למעשה והיינו טעמא דדלמא הדר ביה מההוא פסק הלכה שפסק ויראה לו טעם אחר בעיניו ומיהו לאחר פטירתו יש להם לעשות מה שפסק להם דהא כל ימי חייו לא הדר ביה וכל שכן שיש לנו לסמוך על הלכות הכתובות בגמ' כמו שסידרן רב אשי דהא קיימא לן בבבא מציעא (דף פו.) רב אשי ורבינא סוף הוראה ולמי נשאל עוד בשעת מעשה אם לא נסמוך על ההלכות הפסוקות בגמ' כמו שסדרן רב אשי דקתני עד שיאמר לו הלכה למעשה הא אין אדם רשאי לחדש דבר מעתה אלא ודאי כמו שפסקו האחרונים כך נעשה והכי אמרי' ח)(בתחלת פאה) ירושלמי ר' זעירא בשם שמואל אמר אין למדין לא מן ההלכות ולא מן ההגדות ולא מן התוספתות אלא מן הגמ' כלומר מדברי האמוראין ולא מפי מעשה הכתוב במשנה וברייתא כגון דפליגי רבים עליה עד שיאמרו הלכה למעשה כלומר כן הלכה לך ועשה כן אי נמי שיאמרו לו הלכה כדי לעשות מעשה כגון שבא ושאל לחכמים מעשה בא לידי היאך הלכה כדי לעשות כך ואמרו לו הלכה כפלוני אע"פ שאמרו סתם זהו הלכה למעשה : ילך ויעשה מעשה . כל ימיו יעשה עוד כן ולא יהא צריך עוד לשאול לכל מעשה ומעשה שבא לידו : ובלבד שלא ידמה . לדון דבר מתוך דבר : הא כל התורה כולה וכו' . כדאמרי' בעירובין (דף כא:) גבי שלמה ואסברא בדדמי : בטרפות . ללמד זו מזו כגון טרפות הכבד מן הריאה כדאמרי' ט)וחילופא בכבדא שאין חיות האיברים שוה אין אומרים בטרפות זו דומה לזו שהרי חותכה מכאן בצומת הגידין ומתה דמיטרפא בכך חותכה מכאן למעלה מצומת הגידין וחיתה שחתך הבשר עד העצם כשרה כדאמרי' בבהמה המקשה (חולין דף עו.) ומקל וחומר היה לנו לומר שהיא טריפה : אי אמר מר הלכה הכי . בשעה שאנו למדין לפניו מי עבדינן עובדא ע"פ אותה הוראה : עד דאמינא לכו הלכה למעשה . שאומר לכם הלכה בשעה שתשאלו לי על ידי מעשה דבשעת מעשה אדם ירא לידון ומכוין לבו יותר כדאמרן לעיל אין למדין הלכה מפי גמרא עד שיאמרו לו הלכה למעשה : פסקא דדינא . שפסקתיו ומסרתיו לאדם להיות לראיה בידו אל תקרעוהו לבטל דבריי : דאי הוה וכו' . ושמא גם אתם תמצאו תירוץ לקושייתכם : ואל

מסורת הש"ס

א) [שיכול ומה פשוט שיפה כצ"ל ס"ח] : ב) [שבת כא:וש"נ]:ג)נדה ז: : ד) [ברכות כד. וש"נ] : ה) חולין מח: נב: נג. עו. :ו)[נדה ז: פ"ש וברש"י שם] : ז) כ"א והמקשה : ח)[צ"ל בפ' שני דפאה]: ט)[לא נמצא מקומו] : י) [צ"ל בהמה המקשה עו.] .

פירוש רשב"ם העקרי

ד"ה עד שיאמרו לו הלכה למעשה כו' זב וזבה שבדקו עצמן יום ראשון ומצאו טהור כו' עד והלכה כדבריו וא"ר יהודה אמר שמואל הלכה כר' אליעזר בארבע והני תלתא מינייהו ואקשינן מאי אתא לאשמעינן בכולהי תנא הלכה כדבריו במתני' ופרקינן אין למדין הלכה מפי תלמוד ולולי שאמר שמואל הלכה כר"א בהני לא הוה מיתוקמא הלכתא ממתני' כיוצא בהן ביבמות איזהו ממזר שמעון התימני אומר כל שחייבין עליו כרת בידי שמי' והלכה כדבריו ולולי שאמרו בגמ' הלכתא כוותיה לא סמכינן אמאי דפסיק הלכה כדבריו במשנתינו נמצאו למדין דהיכא דפליג יחיד כו' (כבדפוס) : הא כל התורה כו' . כדאמרי' בעירובין ואסברה בדדמי בשלמה המלך סיירי : בטרפות . ללמד טרפות הכבד מטרפות הריאה דהא אמרינן וחילופיו בכבדא שאין חיות האיברים דומה זה לזה יש כשר בזה ופסול בחבירו : שהרי חותכה מכאן . למעלה מן הארכובה מעט במקום צומת הגידין : ומתה . דמיטרפא ביה כדאמרי' בפ' בהמה המקשה : וחותכה מכאן . למעלה מצומת הגידין חותך הבשר עד העצם כשרה כדאמרינן התם ומק"ו היה לנו לומר שהיא טרפה : כי אמר לן מר הלכה . כפלוני : עד דאמינא לכו הלכה . כשיבא מעשה לידכם דבשעת מעשה אדם ירא לדון אלא הברור לו ומכוון את לבו יותר : והדר חזיתו . טעם אחר בדבר: פסקא דינא. שדנו הדין כך וכתבוהו להתקיים כן והלכה למעשה למילף מיניה : ולא תקרעוה . לבטל דברי : דאי הוה אנא וכו' . ושמא גם אתם היום או מחר תמצאו תירוץ לפרכא דידכו : ומיגמר לא תגמרו מיניה . לדון אלא כפי מה שנראה לכם : שאין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות . כדתניא במס' נדה בשילהי פרק שני רבי ראה דם וטמא וראהו ביום וטהרו המתין שעה אחת וראהו וחזר וטמאו אמר אוי לי שמא טעיתי ומקשינן הא ודאי טעה דתניא לא יאמר חכם אילו היה כן לא היה טמא אלא אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות כו' והוא הדין לגבי התלוי בסברא אלא מה שעיניו רואות :

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא יוכל לבכר מה ת"ל לפי שנאמר והיה: (ב) שם אמר ר' חנינא אמר רבי ינאי אמר רבי הלכה כרבי יוחנן (ג) רשב"ם ד"ה עד שיאמרו כו' ובמקום אחר. נ"ב נראה דדעתו דכאן ודאי פי' לא מפי תלמוד כשפוסק הלכה דרך למודו אלא שבמקום אחר דאמרי' נמי אין למדין הלכה מפי תלמוד ולפי זה פירושו מתוך משנה כו' ומביאו הרב כאן כדי לחלק בין משנה להאמוראים ולקבוע הלכה כמ"ש מינו למדין כו' דהפסק שפסקו האמוראים יש לנו לסמוך על כל פנים אלא שר' יוחנן החמיר כו' ואין זה אלא כשפוסק הלכה כפלוני בפירוש אבל דרך למודו שיאמר מסתבר טעמא דפלוני חכם אין תלמידיו למדין מזה ואין חלוק בזה בין התנאים להאמוראים דבכל זמן ע"ש. דבר זה וק"ל ומהרש"ל בהגהותיו פירש דהרב ז"ל כוונתו לומר דמאחר דבמקום אחר אמרינן דאין למדין הלכה מתוך משנה כו' א"כ לפי זה גם כאן פי' אין למדין הלכה מפי תלמוד היינו הלכה שכתוב בתלמוד במשנה או בברייתא : (ד) בא"ד וביבמות נמי תנן :

מגמר נמי לא תגמרו מיניה א)דאין לדיין אלא מה שעיניו רואות בעי רבא בבריא היאך כי קא"ר יוחנן בן ברוקה בשכ"מ דבר אורותי הוא אבל בבריא לא או דלמא אפילו בבריא נמי אמר ליה רב משרשיא לרבא תא שמע דאמר לו רבי נתן לרבי שניתם משנתכם כר' יוחנן בן ברוקה ב)דתנן לא כתב לה בנין דיכרין דיהוין ליך מינאי אינון ירתון כסף כתובתיך יותר על חולקיהון דעם אחוהון חייב (א) שתנאי ב"ד הוא ואמר לו רבי ג)יסבון תנן ואמר רבי ילדות היתה בי והעזתי פני בנתן הבבלי אלא דקיימא לן ד)בנין דכרין לא טרפא ממשעבדי אי סלקא דעתך יסבון תנן אמאי לא טרפא ממשעבדי אלא ש"מ ירתון תנן מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא ר' יוחנן בן ברוקה ושמע מינה אפי' בבריא אמר ליה רב פפא לאביי בין למאן דאמר יסבון ובין למאן דאמר ירתון הא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ה)ואפי' לר' מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הני מילי לדבר שישנו בעולם אבל לדבר שאינו בעולם לא אלא תנאי בית דין שאני הכא נמי תנאי בית דין שאני א"ל משום דקא מפיק לה בלשון ירתון ו)הדר אמר אביי לאו מילתא היא דאמרי ז)דתנן לא כתב לה בנן נוקבן דיהויין ליכי מינאי יהויין יתבן בביתי ויתזנן מנכסאי עד דתילקחן לגוברין חייב שהוא תנאי ב"ד והוה לזה במתנה ולזה בירושה וכל לזה בירושה ולזה במתנה אפי' רבנן מודו אמר ליה רב נחומי ואית דאמר רב חנניה בר מניומי לאביי ממאי

רשב"ם

ואל תגמרו. לדון מיניה אלא כפי שדעתכם נוטה דאין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות כדתניא במס' נדה בשילהי פ"ב (דף כ:) רבי ראה דם בלילה וטימא ראה ביום וטיהרו המתין שעה אחת (ב) וראהו חזר וטימא אמר אוי לי שמא טעיתי ומקשינן ודאי טעה דתניא לא יאמר חכם אילו היה ח)(לא) היה טמא אלא אין לדיין אלא מה שעיניו רואות (ג) והוא הדין לדבר התלוי בסברא דאין לו אלא מה שלבו רואהו ובפרק קמא דסנהדרין נפקא לן מועמכם בדבר המשפט עמכם בדבר עמכם במשפט אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות: בבריא היאך. בריא שאמר פלוני יירש שדה פלונית מי אמר ר' יוחנן בן ברוקה דקני כיון דראוי ליורשו: בר אורותי. ראוי להוריש מיד שהולך למות וקרינא ביה ביום הנחילו את בניו: דאמר ליה ר' נתן לרבי. שסידר המשנה: שניתם משנתכם. אתם שבארץ ישראל: כר' יוחנן בן ברוקה. דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין: ר' נתן. בבלי היה: שניתם. בכתובות לא כתב לה לאשתו בכתובתה בנין דיכרין דיהוו ליכי מינאי אם תמותי בחיי ואירש כתובתיך בניי הזכרים שתלדי לי הם יירשוה לאחר מותי יתר על חלקם שיחלקו עם אחיהם שיהיו לי מאשה אחרת: שהוא תנאי בית דין. שבית דין תקנו כתובת בנין דיכרין כדאמרי' בכתובות כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו דאם נותן לבתו אינו יוצא מזרעו אם בתו מתה קודם בעלה שירשו בניה את כתובתה אחר מות אביהם והוא שיהא שם מותר דינר שלא תעקר נחלה דאורייתא כדאמרינן התם אלמא מוריש האב לבן בין הבנים כר' יוחנן בן ברוקה והיה לכם לשנות משנתכם כדברי הכל ולא אליבא דיחידאה: ואמר ליה רבי יסבון תנן. ודברי הכל היא הדר אמר רבי ילדות ושטות היה בי שהעזתי פני בנתן הבבלי ודחיתיו בדבר שאינו דודאי ירתון תנן דהא קיימא לן דכתובת בנין דיכרין לא טרפא ממשעבדי ממה שמכר אביהן ואם יסבון תנן דמשמע לשון מתנה הוה משמע מעכשיו ואם מכר לאחד (מהן) הוי טרפא ממשעבדי שהרי כל נכסיו משועבדים לכתובת אמן ואי מההיא שעתא חלה מתנתו הוה טרפא ממשעבדי אלא משום הכי אמרינן לשון ירתון דלשון ירושה איתו אלא לאחר מיתה משום הכי לא מטרפא ממשעבדי דלא חלה עד לאחר מיתה על כרחין ירתון תנן ויפה הקשה לי ר' נתן: מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא. יתור לשון הוא דלא צריך: ושמע מינה אפילו בבריא קאמר. ואפילו תנינן יסבון ממילתיה דר' נתן דאמר שניתם כר' יוחנן איכא לאוכוחי דבבריא קאמר ר' יוחנן ומיפשטא בעיא דרבא לגמרי ולא האריך כל כך אלא כדי לסיים דבריו של רבי ור' נתן דהוה מקשה לרבי איכא למימר דתני יסבון וסבירא ליה דטריף ממשעבדי ורבי שסתם כריב"ב משום דהכי סבירא ליה כדאמרינן לעיל אמר ר' זריקא אמר ר' אמי אמר ר' חנינא א"ר ינאי אמר רבי הלכה כר' יוחנן בן ברוקה: האי סברא. דריבה לאחד ומיעט לאחד בלשון ירושה כי הכא שיורשין כתובת אמן והמותר של שתי כתובות חולקין: אמר ליה רב פפא לאביי. רב פפא לאו אבעיא דרבא קאי דהא איפשיטא אלא אמאי דקאמר ליה רבי לרבי נתן וה"ק למה ליה לרבי למימר לרבי נתן יסבון תנן לאוקומי מתני' לדברי הכל וכי תנינן נמי ירתון דברי הכל היא דהא בין למ"ד יסבון תנן בין למ"ד ירתון תנן איכא לאקשויי אמאי קניא האי מתנה כלל הא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ובשעת נשואין לא באו הבנים לעולם שהוא מקנה להם כתובה ואפילו לר' מאיר דאמר אדם מקנה כו' הני מילי לדבר שישנו בעולם דכיון דהמקבל בעולם יכול הנותן לשעבד עצמו לו שיתן לו מה שיקנה לו אבל הכא לא מצי משעבד נפשיה: אלא תנאי בית דין שאני. דאלים תנאי ב"ד משום דהפקר ב"ד הפקר להקנות אפי' לדבר שלא בא לעולם והכא נמי אלים תנאי ב"ד ואע"ג דאמרי רבנן דלשון ירושה בעלמא לא קני הכא קני ואפילו כרבנן אתיא מתניתין: א"ל משום דמפיק לה בלשון ירתון. הא דלא קאמר ליה הכי משום דהוה א"ל ר' נתן ומפני מה הנחת' לשון יסבון ותנית' לשון ירתון אלא משום דלבך נוטה אחר ר' יוחנן בן ברוקה ומשום הכי א"ל יסבון תנן והדר מתחרט רבי בעצמו משום דכי הוה מקשי ליה אמאי שנית' ירתון מצי אמר ליה משום הכי שנינן ירתון לומר דלא טרפא ממשעבדי: לאו מלתא היא דאמרי. דודאי לא היה צריך רבי לומר יסבון תנן דבלאו הכי דיוק מתני' אפי' כרבנן אתיא דהא קתני בסיפא דההיא משנה דכתובות אע"פ שלא כתב לה בנן נוקבן וכו' ומיתזנן מנכסיי אחר מיתתי כדא"ר אלעזר בן עזריה לקמן וזה לשון מתנה בסוף אפילו רבנן מודו כדתנן במתניתין כתב לשון מתנה בין בתחלה בין באמצע בין בסוף דבריו קיימין ואוקימנא אפילו בשני בני אדם ושני שדות ובלבד שיהא תוך כדי דבור והכא שתי התקנות הללו כיון דבבת אחת תקנו הוי כמו תוך כדי דבור והאי דקתני לשון ירתון לאשמועינן ממתניתין דרבנן מודו אפילו בשני בני אדם ושתי שדות:

ממאי

תוספות

ושמע מינה אפי' בבריא נמי. אפי' בלא תנאי ב"ד להכי משמע המשנה לא כתב לה חייב מפני שהוא תנאי ב"ד אבל כתב לה אפי' בלא תנאי ב"ד חייב דבבריא נמי קאמר אמר ליה והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואם כן אפי' כתב לה ע"כ לא קנו אלא משום תנאי ב"ד וה"נ אע"ג דבבריא לא קנו הכא קנו משום דהוי תנאי ב"ד ומכל מקום שפיר קאמר ליה רבי נתן לרבי שניתם משנתכם כר' יוחנן בן ברוקה דאית לי' דמהני ירתון בשכ"מ ולהכי הכא אפילו בבריא קנו משום תנאי ב"ד דאילו לרבנן כיון דבעלמא לא מהני לישנא דירתון אפילו בשכ"מ לא ה"ל למתני הכא ירתון אפילו משום תנאי ב"ד אלא יסבון מבני חרי א"ל אביי משום דקא מפיק ליה בלשון ירתון פירוש אע"ג דלא קנו אלא משום תנאי ב"ד לפי שאין אדם מקנה לדבר שלא בא לעולם מ"מ יש להוכיח דבבריא נמי אמרינן דאי לא אמר בעלמא בבריא לא הוה ליה למתנא לאפוקי בלשון ירתון משום תנאי ב"ד כיון דלא מהני בעלמא אלא הוה ליה למיתני יסבון וליתקנו דליטרוף ממשעבדי או יהיה תנאי ב"ד שלא יטרוף אלא מבני חרי אלא ודאי בבריא נמי אמר הדר אמר אביי לאו מלתא היא דאמרי דתנן כו' והוה ליה לזה בירושה ולזה(ד) במתנה אפי' רבנן מודו ולעולם ר' יוחנן בן ברוקה לא אמר בבריא בעלמא ט)וא"כ שפיר קאמר[ר' נתן]לרבי שניתם משנתכם כרבי יוחנן בן ברוקה דלדידיה כיון דירתון לחודיה מהני בשכ"מ בבריא נמי תנן ליה במתנה וירושה אבל לרבנן דאמרי לא מהני ירתון לחודיה בעלמא כלל אפי' בשכ"מ א"כ היכי תני ירתון אף ע"ג דמהני ירתון משום דאיכא מתנה בהדיה מ"מ לא הוה ליה למיתני (ה) דלא מהני כלל לחודיה אלא עם המתנה אלא יסבון מבני חרי הוה ליה למיתני ולעולם בבריא לא אמר י)ובקונטרס פי' משום דמפיק בלשון ירתון ואין זה מקנה לדבר שאין בעולם כיון שאין המתנה באה אלא לאחר מיתה ואז הבנים כבר בעולם ובלא תנאי בית דין קנו ואין נראה דברים מי שמת (לקמן דף קמח:) אמר אימור דשמעת ליה לרבי מאיר כו' לדבר שאין בעולם מי אמר אף על גב דכשילדה כבר העובר בעולם:

דלמא

עין משפט נר מצוה

צו א מיי' פי"ב מהל' זכיה ומתנה הלכה ב ועי' במ"מ ופ"ו מהלכות נחלות הל' ד ועי' במ"מ סמג עשין לו טוש"ע חו"מ סי' רפא סעיף ה:

צז ב ג מיי' פי"ב מהל' אישות הלכה ב ופי"ט הלכה א סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סט סעיף א וסעיף ב וסי' קיא סעיף א:

צח ד מיי' שם פי"ט הלכה ט סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קיא סעיף יג:

צט ה מיי' שם ופי"ט הל' י וסמג שם טוש"ע שם סי' סט סעיף א וסעי' ב וסי' קיב סעיף א:

ירוש רשב"ם העיקרי

רבינו גרשום

שאין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות. כלומר

שתי הכתובות לא תקינו כתובת בנין דיכרין כדאמרינן בכתובות משום דמיעקרא נחלה דאורייתא מיהו להכי אהני כתובת בנין דיכרין שאפילו אם הכתובה האחת כפלים בחברתה וגם לזו בן אחד ולזו בנים הרבה יירש היחיד אמו הגדולה ואלו בין כולם יירשו כתובת אמם הקטנה והמותר יחלקו חלק כחלק וש"מ אפי' בבריא נמי דהאי בריא הוה כי כתב לה ירתון דמשעת נשואין הוא דאתני ליה הכי: א"ל רב פפא לאביי. לעולם לא תפשוט מהכא דאמר ריב"ב אף בריא דבין למ"ד יסבון. ובין למ"ד כו': ר' נתן: הא אין אדם מקנה לדבר שלא בא לעולם. והני בנים עדיין לא באו לעולם דהא בתחילת נשואין הוא דמתני לה הכי: הני מילי לדבר כו'. כדקתני הרי את מקודשת על מנת שאתגייר כו' דהאשה והאיש באו לעולם: אלא. להכי ירתי הנהו בנים בתנאי זה הקודם לילדתן: דתנאי ב"ד שאני. הפקר ב"ד גבי ממון הפקר: ה"נ. אפי' רבנן מודו דאע"ג דאמר ירתון והוא בריא קנו דתנאי ב"ד שאני וכ"ש ר"י בן ברוקה אבל היכא דליכא תנאי ב"ד לא מהני לשון ירושה אלא בשכ"מ והאי דקאמר ר' נתן שניתם משנתכם כר' יוחנן ב"ב [נ"ל לאו] משום דריב"ב ס"ל דמהני לשון ירושה

אית לך למימר דלא תקשי אמאי מקנה לרבנן בנין דיכרין דלא באו לעולם הואיל ותנאי ב"ד הוא ו... דבית דין אית להו א)בחוב עלמא לא קנה דבר שלא בא לעולם. הכי נמי האי מצי אמר להני... או יסבון יותר על חולקיהון הכא שאני משום דבית דין גזרו הכי אבל בעלמא (לא) בבריא א... תפשוט עדיין דהל' כר' יוחנן בן ברוקה אפי' בבריא: אמר ליה אביי איכא למשמע מהכ... מדקא מפיק ליה תנא בלשון ירתון דמצי למימר יסבון וקתני ירתון ש"מ אם אמר על מי שר... קיימין אפי' הבריא בלא כתובה יהל' כר' יוחנן בן ברוקה. והדר אמר אביי לאו מילתא היא... לתרוצי הא מתני' דבנין דיכרין כר' יוחנן בן ברוקה דאפי' כרבנן דפליגי עליה דר' יוחנן בן בר... דבנין דיכרין משום דקתני סיפא לא כתב לה בנן נוקבן כו' הוי ליה לזה לבנין דיכרי... אינון ירתון ולבנן נוקבן במתנה דקאמר להו אינון יתבן בביתי ומיתזנן מנכסיי ב)דהאי... לרבנן דפליגי עליה דר' יוחנן בן ברוקה מודו דדבריו קיימין הואיל דקא יהיב נמי בההוא כתובה...

א) אולי צ"ל דב"ד אית להו רשות להקנות טפי אף דבעלמא לא קנה וכו'. ב) נראה דצ"ל דבהאי ירושה אפי' לרבנן וכו'.

הגהות הב"ח

(א) גמ' חייב שהוא תנאי ב"ד ואמר לו: (ב) רשב"ם ד"ה ואל תגמרו וכו' המתין שעה אחת חזר כצ"ל ותיבת וראהו נמחק: (ג) בא"ד שעיניו רואות וה"ה. נ"ב וכהס משני מעיקרא... (ד) תוס' ד"ה ושמע מינה וכו' ולזה במתנה וכל לזה בירושה ולזה במתנה אפילו רבנן מודו ולעולם וכו' בבריא בעלמא ואפ"ה שפיר קאמר לרבי: (ה) בא"ד לא הוה ליה למיתני ירתון כיון דלא מ...

עין משפט נר מצוה

ק א מיי' פי"ב מהלכות אישות הלכה יד סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' עא סעיף א :

קא ב מיי' פי"ו מהל' זכיה ומתנה הל' ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רמו סעיף יב וטוש"ע אה"ע סי' קז סעיף א :

קב ג ד מיי' שם הל"ב וסמג שם טוש"ע חו"מ שם סעיף ד וטוש"ע אה"ע שם סעיף ז :

קג ה מיי' שם הל"ו וסמג שם טוש"ע חו"מ שם סעיף ט ·

קד ו מיי' שם הלכה ז סמג שם טור שו"ע אה"ע שם סעיף ח :

קה ז מיי' שם הל"ה וסמג שם טוש"ע אה"ע סי' קז סעיף ב :

קו ח מיי' שם הלכה ג ועי' במ"מ וכל"מ וכל"מ וסמג שם טור שו"ע חו"מ סי' רמו ס"ו :

קז ט מיי' שם הלכה ד ועי' בהג"ל וסמג שם טוש"ע אה"ע סי' קז ס"א :

ממאי דבחד בי דינא איתקון. דליהוו בתוך כדי דבור דלמא בתרי בי דינא איתקון ולא קאי האי אהאי כלל ולא מהני לשון מתנה דזה אזה: לא ס"ד. דבתרי בי דינא איתקון: אף הבנות אינן נזונות אלא לאחר מיתת אביהם. ובחייו אין כופין אותו לזון את בניו כדאמרי' בכתובות אלא כפינן ליה אסיתא בציבורא וליקו ולימא עורבא בעי בני והאוא גברא לא בעי בני: דילפי' תקנה מתקנה. דכיון דבחד בי דינא תקון להו ולא מפורש בתקנות חילוק בין זו לזו מסתמא בחד ענין תקינהו אבל אי בתרי בי דינא איתקון דלמא חד בי דינא קאי אמחיים וחד אלאחר מיתה והיכי יליף האי מהאי: לעולם אימא לך בתרי בי דינא איתקון. ואין כאן תוך כדי דבור ומשו"ה אצטריך למימר לר' ישבון תנן ומיהו תקנתא מתקנתא ילפינן דבי דינא בתרא מעין בי דינא קמא תקינו דלא תקשי תקנתא אתקנתא דלא לימרו מ"ש תקנה זו דכתובת בנין דיכרין דלאחר מיתה קכתב בה ירתון ומ"ש זו דאיתקנא מחיים ומיהו בעיא דהכא איפשיטא ממילתיה דר' נתן דפריסית ואע"ג דרבי כר' יוחנן בן ברוקה ס"ל כדאמרינן לעיל א"ר זריקא אמר ר' חנינא א"ר ינאי אמר רבי הלכה כר' יוחנן אפ"ה קאמר ישבון לאוקומי מתניתין דברי הכל: הכותב כל נכסיו לאשתו. בלשון מתנה: לא עשאה אלא אפוטרופא. דאומד הדעת הוא דאין אדם מניח את בניו ונותן את הכל לאשתו ולא נתכוין אלא לעשותה אפוטרופא כדי שיחלקו לה בניו כבוד משום דאוקי אבוהון נכסי ברשותה לפרנסם מהם כפי אומד דעתה ויהיו כפופים לה ולקמן מני לה מהני תלת מילי דשוינהו רבנן כהלכתא בלא טעמא דדברי נבואה הם בפ' מי שמת לפי שאנו מניחין מה שכתוב בשטר בהדיא שנתן לה הכל וניזל אחר אומד דעתו ובשכיב מרע מיירי ורבא בעי לקמן בבריא היאך ומשו"ה נקט לה הכא וכן הא דתנן התם דלקמן נמי משום דרבא בעי עלייהו נמי בבריא היאך ודוקא כל נכסיו דליכא שיור לא במקרקעי ולא במטלטלי אבל אי איכא שיור קנתה ומיהו הכותב נכסיו לאחר שאין בו אומד הדעת שאינו חש כל כך לכבודו אמרי' לקמן דאם כתב לו כל נכסיו אם מת קנה הכל דכיון דלא שייר מידי נותא שכיב מרע היא זו שהיה ירא למות והוו דבריו ככתובין וכמסורין: ה"ג לה לכולה פשיטא בנו הגדול לא עשאו אלא אפוטרופוס בנו הקטן מאי א"ר חנילאי בר אידי אמר שמואל אפילו קטן המוטל בעריסה פשיטא בנו ואחר אחר משום מתנה ובנו משום אפוטרופא אשתו ארוסה ואשתו גרושה משום מתנה איבעיא להו בת אצל הבנים ואשה אצל האחין ואשה אצל בני הבעל מהו אמר רבינא משמיה דרבא בכולהו לא קנו לבר מאשתו ארוסה ואשתו גרושה ורב עוירא משמיה דרבא אמר בכולהו קנו לבר מאשה אצל האחין ואשה אצל בני הבעל בעי רבא בבריא היאך וכו'. והכי פירושו פשיטא בנו גדול שכתב לו כל נכסיו לא עשאו אלא אפוטרופא דרוצה הוא שיחלקו לו אחיו כבוד שהרי חייבין בכבודו כדאמרינן (כתובות קג.) ואת לרבות אחיך הגדול ואומד הדעת הוא שלכבודו נתכוין בנו (ב) קטן מי אמר כיון דקטן הוא אינו חש לכבודו ולמתנה איכוין או דלמא אף בנו קטן רוצה לכבדו: אפילו קטן המוטל בעריסה. רוצה הוא בכבודו ולא עשאו אלא אפוטרופא: פשיטא בנו ואחר כו'. כלומר פשיטא לי שהכותב כל נכסיו לבנו שקרוב לו יותר מכל קרוביו ורוצה בכבודו יותר או הכותב כל נכסיו לאחר דלא חיים לכבודו כלל בהני שנים פשיטא לי דאחר במקום בנים משום מתנה דלכבודו לא חיים אלא להקנותו נתת לו במתנה דאם לעשותו אפוטרופא נתכוין בשביל שאין בניו יודעין בטיב משא ומתן היה לו לומר בפירוש אני עושה אותו אפוטרופא ולא היה לו לכתוב לשון מתנה ובנו במקום הבנים משום אפוטרופא ולא גרסי' אשתו ובנו אשתו משום מתנה ובנו משום אפוטרופא דהא שמואל אמר דהכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא ובאשה במקום בנים הוא דמיירי והא דלא קאמר נמי אשתו פשיטא משום אפוטרופא היינו משום דקאמר לה שמואל בהדיא אבל בנו ואחר וכל הני דלא איירי בהו שמואל בהדיא הדר נקיט לפרושינהו כן נראה בעיני וי"מ בנו ואחר שנתן להם ביחד לשניהן כל נכסיו ואין נראה בעיני דא"כ אמאי בנו משום אפוטרופא והלא הוא נותן מחצה לזה ומחצה לזה והאי אחר היאך יזכה בכל הנכסים ובנו אמאי יהיה אפוטרופא והלא לא כתב לו כל נכסיו ואם יש לפרשה במתנה לשניהן ביחד הכי מפרשינן אחר משום מתנה וזכה בחלי הנכסים שכתב לו ובנו משום אפוטרופא לאחיו בההוא חלי נכסים שכתב לו דכיון דליכא שיור לבנים שהרי לאחר נתן חלי הנכסים ולא נשאר לפניו כי אם החלי שכתב לבנו הרי הוא כמו שכתב לו כל נכסים שיש לו דמי ולא עשאו אלא אפוטרופא ומיהו לא נהירא לי כלל דלא דמי לסיפא דקאמרי' אשתו ארוסה ואשתו גרושה במתנה דההיא ודאי או קתני וה"ה להך רישא: בנו ואשתו לא גרסי' ומיהו הדין כך נראה בעיני כתב לאשתו במקום בנו בההיא קאמר שמואל בהדיא לא עשאה אלא אפוטרופא כתב לבנו במקום אשתו חזינן אם יש לזה הבן אחין לא עשאו אלא אפוטרופא כדי שיכבדוהו אחין כדאמרי' לעיל אפילו קטן המוטל בעריסה ואפילו במקום אשתו דהיינו אמם קאמרינן ואם אין לו אחין ודאי משום מתנה כתב לו דליכא למימר משום אפוטרופסות דאינו רוצה שתכבד האם את הבן דאדרבה הוא רוצה שהבן יכבדנה כדאמרי' הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא אשתו ארוסה או אשתו גרושה מודה שמואל דבמתנה יהיב לה דכיון דלא גייס בהו לא חשש בכבודן אלא מתנה הוא רוצה ליתן להן: ד)(ג) (הג"ה. בנו ואחר כגון בנו ובן בנו שמת שהוא ראוי ליורשו כמו בנו והוא אחר אצל בנו או כגון שקיבל עליו לזון את בן אשתו אם כתב נכסיו לבנו פשיטא דלא עשאו אלא אפוטרופא דרוצה שיכבדו אותו בן בנו או בן אשתו אבל אם כתב לבן בנו או לבן אשתו וכל שכן לאחר בעלמא אמרי' דלא חש לכבודו ונתכוין למתנה אשתו ואחר שכן בביתו אם כתב לאשתו משום אפוטרופא דרוצה הוא שיכבדוה אחרים אבל אם כתב לאחר ודאי למתנה נתכוין דאינו חש שתכבדנו אשתו נ"ל בנו ואשתו אשתו משום אפוטרופוס ובנו משום מתנה דאדם רוצה שיכבדו בניו את אשתו אפילו אינה אמם שכן חייבין בכבודה דדרשינן (שם) את אביך לרבות אשת אביך וכ"ש זו שהיא אמם אבל אשתו אינו רוצה שתתבזה לכבד את בניו: אשתו ארוסה ואשתו גרושה במתנה. דאינו חושש לכבודן זו מפני שגירשה וזו מפני שלא הכניסה עדיין. ע"כ) : בת אצל הבנים. כיון דאנו רואין דחוששין לענין נכסים מועטין דאמרי' הבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים אלמא דחיישינן ליקרא דבנות מיקרא דבנים ואיכא למימר דעשאה אפוטרופא או דלמא הני מילי לענין חזרת פתחים אבל כי האי גוונא שיכבדוה בניו לא חש לכבודה : ואשה אצל האחין. שאין לו בנים ואב אלא אחין וכיון דאחיו אינן חייבין בכבוד אשתו כלל אינו חושש שיכבדוה ומתנה הוא דיהב לה או דלמא כיון דאשתו כגופו דמיא רוצה שיכבדוה ואפוטרופא שויה : ואשה אצל בני הבעל. דלא הוו ליה בנים ממנה דנימא אפוטרופא שויה כדי שיכבדוה בניה שחייבין בכבודה אבל יש לו בנים מאשה אחרת ואינן חייבין בכבודה כל כך אלא מיתורא דקרא את אביך לרבות אשת האב וכל מי שאינן חייבין בכבודו אינו מקפיד אם אין מכבדין אותו וגם היא לא תקפיד אם לא יכבדוה אלו והלכך גם הבעל אינו חושש ולמתנה איכוין : אמר רבינא משמיה דרבא כולהו. הנך חמש נשים לא קנו לבד מאשתו ארוסה ואשתו גרושה : ורב עוירא משמיה דרבא אמר כולהו. הנך חמש נשים קנו לבד מאשה אצל אחין ואשה אצל בני הבעל ובסברות בעלמא פליגי ובת אצל הבנים לבדה איכא בינייהו לרבינא לא קניא לרב עוירא קניא :

דלמא בתרי בי דינא איתקון. פירוש דספיקא הוי אי אמר בבריא אי לא ולר"י נראה דבבריא נמי אמר מדאמר רבי נתן שניהם משנתכם כר' יוחנן בן ברוקה : למתלה

ממאי דבחד בי דינא איתקון דלמא בתרי בי דינא איתקון לא סלקא דעתך דקתני רישא א)זה מדרש דרש ר' אלעזר בן עזריה לפני חכמים בכרם ביבנה הבנים יירשו והבנות יזונו מה הבנים אינן יורשין אלא לאחר מיתת אביהם אאף בנות לא יזונו אלא לאחר מיתת אביהן אי אמרת בשלמא בחד בי דינא איתקון היינו דילפינן תקנה מתקנה אלא אי אמרת בתרי בי דינא איתקון היכי ילפינן תקנה מתקנה ממאי דלמא לעולם אימא לך בתרי בי דינא איתקון ובי דינא בתרא תקון כבי דינא קמא כי היכי דלא תקשה תקנתא אתקנתא: ב)אמר רב יהודה אמר שמואל בהכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא גפשיטא בנו הגדול לא עשאו אלא אפוטרופוס בנו הקטן מאי איתמר רב חנילאי בר אידי אמר שמואל דאפילו בנו קטן המוטל בעריסה הפשיטא בנו ואחר אחר במתנה ובנו אפוטרופוס ג)(ואשתו ואחר לאחר במתנה ואשתו אפוטרופוס) ואשתו ארוסה ואשתו גרושה במתנה איבעיא להו בת אצל הבנים ואשה אצל האחים ואשה אצל בני הבעל מהו אמר רבינא משמיה דרבא בכולהו לא (א) קנה לבר מאשתו ארוסה ואשתו גרושה רב עוירא משמיה דרבא אמר חבכולהו קני טלבר מהאשה אצל האחין ואשה אצל בני הבעל

בעי

רבינו גרשום

הוה כוליה בלשון ירושה: ממאי דבחד בי דינא בחד זימנא איתקון. הני תרתי תקנתי בנין דכרין ובנן נוקבן דמצית למימר להאי במתנה ולזה בירושה ובעית לאוקמי משנה זו אפי' כרבנן. דלמא בתרי בי דינא איתקון ולא בחד זימנא ומאן דתקין כתובת בנין דיכרין דירתון סבר משום דמצי לאירותי לכל מאן דבעי ולעולם הלכה כר' יוחנן בן ברוקה. והיכי ילפי' תקנתא מתקנתא דהאי איתקנא בהאי בי דינא ואידך בהאי בי דינא דלמא לעולם אימא לך בתרי בי דינא איתקון ובי דינא בתרא איתקון בנן נוקבן כעין דתקון בי דינא קמא לבנין דכרין. ולהכי ילפינן תקנתא מתקנתא ולהכי אצטריך לאוקמי בתרי בי דינא כי היכי דלא קשיא תקנתא לתקנתא. דאי אמרת בחד בי דינא איתקון הוי קושיא מאי שנא זו בירושה וזו במתנה. אבל כי מוקמינן בתרי בי דינא לא הויא קושיא דהני סברי הכי והני סברי הכי. ולעולם ר' יוחנן בן ברוקה היא ולא רבנן : הכותב כל נכסיו לאשתו. בלשון מתנה ודאי לאו משום דיהיבנא ניהלה אלא כדי לעשותה אפוטרופא מחמת קריבות וחביבות שהיה מחבבה עשה לה כן כדי שיחלקו לה כבוד היורשין ולא קנתה כי אם שיעור כתובתה וכי האי גוונא אם כתב לבנו הגדול פשיטא דלא עשאו אלא אפוטרופא שינהגו בו אחים כבוד. ולא קנה אלא כאחד מן היורשין:בנו קטן מאי.אם כתב לו כל נכסיו דליכא למימר לשום אפוטרופא דלאו בר הכי שינהגו לו כבוד מאי מי אמרינן דקנה או לא:פשיטא אם כתב כל נכסיו לבנו ולאחר ודאי בנו דקרוב דעתו אצלו עשאו אפוטרופא לאחר לשום מתנה הכי נמי מפרשי' גבי אשתו ואחר:אשתו ובניו משום דאינו קרוב דעתו אצלו יותר א) מאותו: אשתו ארוסה ואשתו גרושה אשתו ארוסה לא קרובה דעתו גבה כולי האי דאכתי אין לבו גס בה. ואשתו גרושה כבר נתרחקה אם כתב לה כל נכסיו ודאי משום מתנה הוא וקני': אבעיא להו אי כתב כל נכסיו לבתו במקום שהיו לו בנים מהו. מי אמרינן משום חביבותא הוא דכתב לה כדי שיחלקו לה בנים כבוד ועשאה אפוטרופא ולא קנתה, או דלמא משום מתנה מעליא הוא דיהבה ניהלה וקנתה והכי נמי אשה אצל האחין אם כתב לה כל נכסיו מהו. מי אמרינן אפוטרופא עשאה כדי שיחלקו לה האחים כבוד או דלמא הואיל דאין חייבין בכבודה משום מתנה יהיב לה: ואשה אצל בני הבעל דלאו אמן היא. מהו מי אמרינן הואיל דהני בנים לא מחייבי בכבודה כולי האי משום מתנה הוא יהיב לה וקנתה או דלמא הואיל וכל דהו שייכי בכבודה דכתי' כבד את אביך ואת אמך לרבות אשת אביך ודאי משום דינהגו לה יקרא עבד ועשאה אפוטרופא ולא קנתה : אמר רבא כולהו. הני נשי לא קנו משום דעשאן אפוטרופא משום שיש להן חביבות וקורבית דעת : לבר מאשתו ארוסה ואשתו גרושה. דלא יהיב דעתיה לגבייהו כולי האי : ורב עוירא אמר משמיה דרבא כולהו קנו. לשום מתנה : לבר מאשה אצל הבנים. דחייבים בכבוד אמן ואיכא למימר משום אפוטרופא היא והכי נמי אשה אצל בני הבעל דשייכי כל דהו בכבודה :

א) נראה דל"ל אשתו ובנו אשתו משום מתנה ובנו משום אפוטרופא משום דאינו קרוב דעתו אצלה יותר מבנו וכו' .

מסורת הש"ס

א) כתובות מט. ב) לקמן קמד. קנ: גיטין יד. : ג) רש"ל מ"ז [ועי' רשב"ם: ד) זו פירוש אחר רש"ל :

פירוש רשב"ם העיקרי

ירושה בבריא והא [נ"ל דהא] אפי' שכ"מ כה"ג לא קני שהרי עדיין לא באו לעולם אלא הכי קאמר לי' ר' נתן לר' נהי דמן הדין לא קנו הני בנים כתובת בנין דיכרין שהרי עדיין לא באו הבנים לעולם ועוד דבריא הוה ולא מהני לשון ירושה בבריא אפי' לריב"ב אלא בכח ב"ד הוא דקא קנו מיהו לא היה להם לדון דין לתקן תנאי שלהם לפי דברי ריב"ב ולהזכיר לשון ירתון בתנאי שלהם דדמי [אולי צ"ל דאי] משום דלא] טרפא ממשעבדי יתקנו נמי בתנאי ב"ד דלא תטרוף [אולי צ"ל דתטרוף או דפי'] ויאמרו ישבון ויאמרו בפירוש דלא תטרוף] ממשעבדי: א"ל אביי. לעולם פשטינן מינה דאמר נמי ריב"ב בבריא כדאמרן מעיקרא ודקשיא לך הא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כו' ומתוך קושיא זו באת לומר תנאי ב"ד שאני ומתוך כך דחית דלא תפשוט מהכא הקושיא אינה קושיא והתירוץ אינו דלא שאני הכא משאר תנאין דעלמא דמשום דקא מפיק בלשון ירתון קא מקני להו אע"פ שלא באו לעולם דהא עכשיו לא מקני להו מידי אלא הכי קאמר בנים אשר יולדו לי הם יירשו נכסי לכשאמות וכשימות כבר ישנן בעולם והיא שעתא הוא דאתי וליכא הכא שום שינוי וחידוש יותר משאר תנאים דנצטרך למימר תנאי ב"ד שאני אלא בבריא והאי דקתני מפני שהוא תנאי ב"ד לאו משום דתנאי ב"ד שאני אלא ה"ק אע"פ שלא כתב האי תנאי כמי שכתב דמי מפני שכן הוא תנאי ב"ד שצריך לכתוב ואם לא כתב לא הפסידה בכך ולעולם התנאי עשוי כהלכתו דקני לשון ירתון בבריא ולעולם בין בבריא בין בשכיב מרע מהני לשון ירושה : הדר אמר אביי לאו מילתא היא דאמרי, דודאי ליכא למפשט מהכא מידי דהאי דקתני ירתון בבריא לשון מתנה איכא בהדה כדמפרש ואזיל דתנן כו' והלכך קני לדברי הכל כדקתני מתני' כתב בין בתחלה בין בסוף מתנה דבריו קיימין אבל יהתון גרידא בבריא לא קני לא לרבנן ולא לריב"ב : דתנן לא כתב לה כו'. סיפא דהך משנה דלעיל היא וקס"ד דבפעם אחת נתקנו בב"ד תנאין הללו ירושת כתוב' בנין דיכרין ומתנת מזון הבנות דהוו לשון ירושה לזה ולשון מתנה לזה ומוקמינן לעיל דאפילו בשתי שדות ושני בני אדם בתוך כדי דבור קני : ומיתזנן מנכסי. לאחר מיתתי ולשון מתנה הוא זה שהרי אינן ראויות לירושו אלא הבנים והבנות יזונו כדתנן לקמן במי שמת אבל מחיים אינו חייב לזון את בניו ואין כופין אותו אלא הכי אמרינן ליה ידור [נ"ל ירוד] ילדה אבני מתא שדייה בכתובות : [נ"ל לזה בירושה]. כתובת בנין דיכרין כדקתני ירתון : ולזה במתנה. לבנות : אפי' רבנן מודו. כדקתני מתני' כתב בין בתחלה בין בסוף בין באמצע וכו' ואוקמה רב ששת אפי' בשתי שדות ושני בני אדם ואוקמן כוותיה לעיל והלכך הך משנה דכתובת בנין דיכרין דבריא הוא ולעולם לא פשטינן מינה אי אמר ריב"ב בבריא או לא ור' נתן דהוה אמר שניהם משנתכם כריב"ב איכא למימר דאלישנא דירתון קא קפיד דכיון דבע"כ מתנה היא דהא איכא בהדיה לשון מתנה למה לי למיתני ירתון דדמיא מילתא דאליבא דריב"ב אתיא ומיהו לעולם אפי' ר' נתן מודה דדברי הכל היא דהאי ירתון לשון מתנה איכא בהדיה ומכל מקום אהני לשון ירתון לכמה דברים שלא יטלו כי אם לאחר מיתת האב ולא לטרפי ממשעבדי כרין ירושה : *) ממאי דבחד בי דינא. הנך תרי תנאי ב"ד כתובת בנין דיכרין ומזון הבנות דנימא דמהניא מתנת דהאי להאי דלמא בתרי בי דינא איתקון ומעיקרא איתקון כתובת בנין דיכרין בי דינא דמיתניא ברישא במתני' דכתובות ואע"ג דלא הוה בהנהו כתובות של אותו ב"ד הראשון אלא לשון ירושה אפ"ה הוו קנו וש"מ דר' יוחנן אפי' בבריא דבר וכדתרצת לעיל משום דקא מפיק לה בלשון ירתון : בכרם. בבהמ"ד היו יושבין שורות שורות כגפנים בכרם : הבנים יירשו והבנות יזונו. כלומר הני שתי תקנות התקינו חכמים הראשונים שהבנים ירשו

בנין

*) ע"כ שייך לע"א

הגהות הב"ח (א) גמ' בכולהו לא קנו לבר : (ב) רשב"ם ד"ה ה"ג לה וכו' בנו הקטן מאי מי אמר : (ג) ד"ה הג"ה פריסה אחרת מצאתי ויסר בעיני בנו ואחר כגון וכו' שתכבדנו אשתו ה"ג בנו ואשתו :

בעי רבא בבריא היאך בשכ"מ הוא דניחא ליה דלישתמעון מלה אבל בבריא הא קאי איהו או דלמא [א]בריא נמי ניחא ליה דלישתמעון מלה מהשתא תא שמע הכותב פירות נכסיו לאשתו גובה כתובתה מן הקרקע למחצה לשליש ולרביע גובה כתובתה מן השאר כתב כל נכסיו לאשתו ויצא עליו שטר חוב רבי אליעזר אומר תקרע מתנתה ותעמוד על כתובתה וחכ"א [ב]תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן ואמר רבי יהודה הנחתום מעשה ואירע הדבר בבת אחותי כלה ובא מעשה לפני חכמים ואמרו תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן טעמא דיצא עליו שטר חוב הא לא יצא עליו שטר חוב קניא ובמאי אילימא בשכ"מ והא אמרת לא עשאה אלא אפוטרופוס אלא לאו בבריא לעולם בשכיב מרע ורב עוירא מוקי להבכולהו רבינא מוקי לה באשתו ארוסה ואשתו גרושה אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן הלכה תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן למימרא דלא אזיל רב נחמן בתר אומדנא א)והתניא הרי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת בנו ועמד וכתב כל נכסיו לאחרים ואחר כך בא בנו מתנתו מתנה ר' שמעון בן מנסיא אומר [ג]אין מתנתו מתנה (א) שאילו היה יודע שבנו קיים לא כתבן ואמר רב נחמן הלכה כרבי שמעון בן מנסיא [ד]שאני התם דניחא לה דתיפוק עלה קלא דכתבינהו ניהלה להנהו נכסים תנן התם ב)[ה]הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה משום דכתב לה קרקע כל שהוא אבדה כתובתה אמר רב במזכה להן על ידה ושמואל אמר במחלק לפניה והיא שותקת רבי יוסי בר' חנינא אמר באומר לה טלי קרקע זו בכתובתיך

ומקולי

בעי רבא בבריא. שכתב כל נכסיו לאשתו ולכל הני דאיירי שמואל אם כתב להם במתנה מהיום לגמרי אי נמי מהיום ולאחר מיתה מי אמרינן מתנה גמורה היא דאי משום כבודה הא קאי הוא ויכבדוה מאימתו: דלישתמעון מלה מהשתא. לפי שיודעין שעתידין להיות כפופין לה: הכותב. במתנה: פירות נכסיו. שעכשיו בעין אי נמי דאקני לה קרקע לפירותיה דאקני לה בגופא דארעא דקנייה: גובה. (ג) כל כתובתה מן הקרקע דבשביל מתנה זו לא מחלה שעבוד כתובתה שעל הקרקע ואם כתב לה קרקע ופירות לגמרי מחליתן או שליש או רביע גובה כתובתה מן השאר ולא זו אף זו קתני כתב לה פירות ואפי' קרקע ומיהו האי דקתני למחצה לשליש ולרביע בזו ואין צ"ל זו מיפרש' ולאו דוקא נקט כי האי סידרא הכא אלא משום דבכל דוכתא רגיל לומר כן: כתב כל נכסיו לאשתו. וקא סלקא דעתך השתא אפי' במקום בנים דאמר שמואל לעיל לא עשאה אלא אפוטרופא והכא קאמר דקניא: ויצא עליו שטר חוב. שקדם למתנה זו ומיהו לכתובתה לא קדם: תקרע מתנתה ותעמוד על כתובתה. דליפות כחה נכתבה מתנה זו לזכות במותר נכסים אבל היא לא מחלה שעבוד כתובתה שעל נכסים הללו בשביל מתנה זו שאם תיבטל מתנה זו בשביל בעל חוב הקודם תחזור עליהם מכח שעבוד כתובתה והלכך רוצה היא שתקרע מתנתה: תקרע כתובתה. לאו דוקא שהרי אינה מוחלת כתובתה בשביל שום מתנה שנותן לה בעל דאי קנה נכסים אחרי כן תגבה מהן כתובתה כדאמרינן לקמן בשמעתין שהרי כך כתב לה דקנאי ודעתיד אנא למיקני אבל מהנהו נכסים דיהיב לה מחלה שעבוד כתובתה דמינייהו לא תגבי כתובתה הואיל ובמתנת חנם באו לידה דאינה נותנת אל לבה שמא יבא בעל חוב ויטרפם בחובו הלכך תקרע כתובתה לגבי הני נכסים שלא תטרוף: ותעמוד על מתנתה. אם אפשר לה להתקיים הלכך כיון דלא הויא מתנה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן ומיהו מחילה בטעות ליתא דהאי מתנה גמורה היתה באותה שעה דהא אי בעי בעל חוב מסלק ליה בזוזי וכדאמר רבא בפסחים בפרק כל שעה (דף לא:) דבעל חוב מכאן ולהבא הוא גובה: בבת אחותי כלה. כלתי אשת בני שכתב לה בני כל נכסיו ואח"כ בא בעל חוב דבני לגבות חובו שקודם למתנה ומאוחר לכתובתה: קניא. ולא אמרינן עשאה אפוטרופא: אלא לאו בבריא. ושמע מינה דבבריא קניא דליכא למימר אפוטרופא עשאה דהא קאי הוא ובשכיב מרע איירי שמואל ולא בבריא: רב עוירא מוקי בכולהו. כדאמרינן לעיל כולהו קנו דהיינו בת אצל הבנים ואשתו ארוסה ואשתו גרושה וה"נ הך אשתו דקתני היינו אשתו ארוסה ואשתו גרושה ומיהו בבת אצל הבנים ליכא לאוקומה דהא אשתו קתני ואי קשיא הא רבינא נמי באשתו ארוסה ואשתו גרושה מוקי לה כדמפרש לקמיה וא"כ אמאי קאמר גמרא רב עוירא מוקי לה בכולהו לימא נמי רב עוירא מוקי לה באשתו ארוסה ואשתו גרושה דהא ליכא בינייהו אלא בת אצל הבנים לחוד כדפרישית לעיל ובבת אצל הבנים ליכא לאוקומה דהא אשתו קתני תרין משום דאמרן לעיל רב עוירא משמיה דרבא אמר כולהו קנו כו' הילכך נקט נמי הכא כי הואי לישנא דלעיל: הכי גרסינן רבינא מוקי לה באשתו ארוסה ואשתו גרושה: אמר ר"נ הלכה תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה. דלא תטרוף כתובה מהני נכסים אע"פ שקדמה לבעל חוב שהרי מחלה שעבוד אגלס משום דבאו לידה במתנה ומיהו אם קנה נכסים אחרי כן תגבה מהן כתובתה כדאמרי' לקמן בשמעתין והא דאיצטריך ר"נ לפסוק הלכה כחכמים היינו משום דאיכא לאקשויי דידיה אדידיה כדמקשי ואזיל ואשמועינן ר"נ דשינויא דקא משנינן דלא תקשי דידיה אדידיה שינויא הוא ואם לא אמר הלכה כחכמים הוה אמינא דס"ל כר"א כדמוכחא הך מילתא דלקמן: ומתמהינן ור"נ לא אזיל בתר אומדנא. דהא מאומד הדעת יש לנו לומר דלא מחלה שעבוד הני נכסים בשביל המתנה: מתנתו מתנה. שהרי לא פירש בשעת מתנה בשביל שאני סבור שמת בני אני נותן מתנה זו: יודע. היינו אומדנא אע"פ שלא פירש נמי כמי שפירש דמי: ומשני. ה"נ בתר אומדנא אזיל ר"נ דקאמר תקרע כתובתה דניחא לה בהך מתנה משום דתיפוק קלא דאיהי מהימנא וחשובה גבי בעלה ומשום הכי כתב לה כל נכסיו ובההיא הנאה מחלה שעבוד כתובתה ואמרה אי אתי בעל חוב וטריף להני נכסי לא חיישינא: תנן התם. במס' פאה בסוף פ"ג (משנה ז) ומשום דבעי עלה רבא בבריא היאך נקט לה נמי הכא: הכי גרסי' לה הכותב נכסיו לבניו ולא גרסינן כל: וכתב לאשתו קרקע כל שהוא. ולא פירש אם לפרעון כתובתה אם לשם מתנה דאי לפרעון כתובתה הרי הוא כמו שפרע לה קצת כתובה וכ"ע מודו דמה שנתן לבניו אינו כלום דמשועבד היה לכתובתה: אבדה כתובתה. לא אבדה אבדה ממש שאם יקנה נכסים אח"כ תגבה מהן המותר כדלקמן דהא כתב לה דקנאי ודעתיד אנא למיקני אלא אבדה כתובתה מהני נכסים שאם לא יקנה הבעל נכסים אחרים הרי הפסידה שמאלו שנתן לבניו לא תגבה עוד דנתרצית נהם במתנה זו הואיל ונתן גם לה קרקע כל שהוא וכדמפרש טעמא ואזיל וכגון שחלק להן ולה כל נכסיו אבל שייר אפילו חד דיקלא שלא חלק אותו אמרינן לקמן מגו דנחתא אדיקלא נחתא נמי אכולהו: וקא פריך משום דכתב לה קרקע כל שהוא כו'. בתמיה: אמר רב במזכה להן על ידה. עסקינן שנתנה לו סודר שלה להקנות לבנים כדקיי"ל (ב"מ דף מז:) בכליו של קונה דמוכחא מילתא מדקא משתדלא בזכיית הבנים וגם נתן לה קרקע כל שהוא ואינה מערערת כלום כיון דאיכא תרתי ודאי נתרצית להם בלב שלם להיות קונין מתנה זו שלא תוכל לטרוף מהן כתובתה ומחלה להן השעבוד שעל הנכסים הללו והפסידה כתובתה אם לא תמצא מקום אחר לגבות: ושמואל אמר. אפילו אין מזכה להו על ידה אלא שהיתה שם בשעה שכתב נכסיו לבניו והיא שותקת דכיון דכתב לה קרקע כל שהוא נתרצית ושתיקה כהודאה דמיא אבל אם לא נתן לה כלום שתיקה אינה אלא כדי לעשות נחת רוח לבעלה: רבי יוסי ברבי חנינא אמר. אפילו לא היתה שם ולא חלק בפניה אלא שאמר לשון זה כשכתב לה הא קרקע כל שהוא טלי קרקע זו בכתובתיך והיא לא ערערה ודאי מחלה שעבודה משאר הנכסים ואחרון אחרון מיקל:

ומקולי

למחצה לשליש ולרביע גובה כתובתה מן השאר. תימה מאי קמ"ל פשיטא ואומר ר"י דרבותא קמ"ל דכשנותן לה פירות שדה אחת שתי שנים או שלש לא יוכלו היתומין לטעון ולומר שתטול כתובתה מאותה שדה שיש לה פירות אלא גובה כתובתה משאר שדות שאין לה בהקכלוס לפי שרוצה ליטול כתובתה מיד ובשדה שיש לה פירות אינה יכולה ליהנות מכתובתה עד שתי שנים או שלש שהן זמן פירותיה:

מכלל

מסורת הש"ס

א) לקמן דף קמו: [תוספתא דכתובות פ"ד]: ב) פאה פ"ג מ"ז [לקמן קנ:]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אין מתנתו מתנה בידוע שאילו היה יודע: (ב) רשב"ם ד"ה גובה כתובתה מן הקרקע דבשביל כצ"ל ותיבת כל נמחק ונ"ב ע"ל בדף זה ע"ב פירש הרב דאינה גובה כ"א מותר כתובתה וכו':

פי' הרשב"ם העקרי

בנין דיכרין והבנות ליהוו מיתזנן מניכסיה כדתנן בכתובות הלכך ילפי מהדרי מה הבנים כו' דהא ירתון תנן אף הבנות כו' כדמפרש לעיל דמחיים לא כפינן ליה לאב אלא אומרים לו ידוד (נ"ל ירוד) ילדה כו': ובי דינא בתרא מעין בי דינא קמא תקון דלא תקשי תקנתא אתקנתא. שיתמהו הבריות למה נשתנו זו מזו והשתא לא איפשוט לן אי איירי ריב"ב בבריא אי לא הלכך מספקא לן ומה שתפס תפס: הכותב כל נכסיו. כלומר הנותן במתנה ובשכ"מ מיירי ולקמן בעי בבריא היאך ומשום הכי נקט לה הכא והך נמי דאמרי' לקמן תנן התם הכותב כו' דבכולהו בעי רבא בבריא היאך: לא עשאה אלא אפוטרופא. דכיון דלא שייר לבניו מידי איכא למימר דלהכי כתב לה שיהו כל בניה מחלקין לה כבוד משום דאוקי אבוהון נכסי ברשותה לפרנסם מהם כפי אומד דעתה ויהיו כפופין לה ומחדא מתלתא הלכתא בלא טעמא קא חשיב לה דדברי נבואה הם שאנו סותרין את המתנה מדעתנו. ולמימר דאפוטרופוס בעלמא שוייה ודוקא כל נכסיו דליכא שיור לא במקרקעי ולא במטלטלי אבל איכא שיור קנתה ודוקא אשתו אבל אחר שכתב לו שכ"מ כל נכסיו קיי"ל לקמן בפ' מי שמת דאם מת קנה הכל דכיון דלא שייר מידי צוואת שכ"מ היא זו שהיה ירא למות והוו דבריו כתובין ומסורין: ה"ג לה לכולה כו' (כבדפוס) עד והכי פירושא פשיטא דאם כתב כל נכסיו לבנו גדול לא קנה דלא עשאו אלא אפוטרופא. לכבודו נתכוון שיחלקו לו אחיו כבוד בשביל שיהא אפוטרופוס בנכסיהם: אפי' קטן המוטל בעריסה לא קנה דאפוטרופוס שוייה:

עין משפט נר מצוה

קח א מיי' פ"ו מהל' זכייה הלכה ד סמג עשין פב טוש"ע אה"ע סי' קז סעיף א וטוש"ע ח"מ סי' רמו סעיף ד:

קט ב מיי' שם הל' א וסמג שם טוש"ע אה"ע סי' קז סעיף ג:

קי ג מיי' שם הל' א וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' רמו סעיף א:

קיא ד מיי' שם הל' א וסמג שם טוש"ע אה"ע סי' קז סעיף ג:

קיב ה מיי' שם הלכה ט ועי' במ"מ וסמג שם טוש"ע אה"ע סי' קו סעיף א וטוש"ע ח"מ סי' רמו סעיף יג:

רבינו גרשום

בעי רבא. הא פשיטא לי דהאי דקאמר עשאה אפוטרופא בשכיב מרע הוא. אבל בבריא שכתב לה היאך. מי אמרינן שכיב מרע הוא דעשאה אפוטרופא משום דניחא ליה דלישתמעין מלה בתר דימות עליהו דבנים דלינהגון בה יקרא אבל בריא הואיל דכתב לה ודאי משום מתנה הוא דכתב דאי משום דאפוטרופא הא קאים איהו בחיים ואי חזא דלא נהגו בה יקרא מצי לאכוחינהו אמאי לא תנהגו לה יקרא לאמכון. או דלמא בריא נמי ניחא ליה דלישתמעין מלה מהשתא מחיים כי היכי דניחא ליה דלאחר מיתתו ינהגו לה כביד ועשאה אפוטרופא מעכשיו: ת"ש הכותב פירות נכסיו לאשתו. במתנה גובה מן הקרקע ששייר דהני פירות לא יהיב לה משום כתובתה אלא משום מתנה: כתב לה הני פירות למחצה או שליש או רביע. יהב לה במתנה גובה כתובתה מן שאר פירות. והכותב כל נכסיו קרקע ופירות לאשתו במתנה ויצא עליו שטר חוב ר"א אומר תקרע מתנתה ותעמוד על כתובתה וכתובתה קודמת לשטר חוב ואמאי [לא] תעמוד על מתנתה דאזלינן בתר אומדן דעתיה דהאי דיהיב לה כל נכסיו משום הנאתה עבד. ולהרווחה סבר אי מציא למינקטינהו כולהו הרי מוטב ואם יבואו בעלי חובות שלי איני רוצה שיאמרו לה מחלת כתובתיך בשביל מתנתיך ושטרינו קודם למתנתך משום דהוא נתכוון להרווחה (א) כולה כשנתן לה מתנה ולא להפסידה הלכך אינה מועלת לה מתנה משום בעלי חובות של בעלה ולא תפסיד בשביל מתנתה. אלא תקרע מתנתה ותעמיד על כתובתה ותגבה כתובת' מן הנכסים משום דשטר כתובתה קודם לשטר חובו. וחכ"א לא אזלינן בתר אומדנא אלא תקרע כתובתה ותעמיד על מתנתה משום דאיכא למימר דמחלה כתובתה לבעל בשביל המתנה. ג) ואח"כ הוציא בעל חוב שטר חובו שקדם שיעבודו לשיעבוד מתנתה והוציא מידה הנכסים ונמצא קרחת מכאן ומכאן מכתובה וממתנה: מעשה ואירע דבר. כענין הזה בבת אחותו של ר' יהודה שהיתה כלה ועשה לה ארוס כתובה מן האירוסין ואחר כך כתב לה נכסיו במתנה ומת ובא מעשה לפני חכמים שהוציא בעל חובו של ארוס שטר חובו ואמרו חכמים תקרע כתובתה ותעמיד על מתנתה משום דאיכא למימר דמחלה כתובתה על אותה מתנה ותעמיד על מתנתה כו'. אלא לאו בבריא ואמרי' קניא משום דקאים ותפשום מהכא בעיא: לא לעולם בשכיב מרע. ודקאמרת הא לא עשאה אלא אפוטרופא ולא קניא איכא דקניא ואיכא דלא קניא. ורב עוירא מוקים לה לעיל בכולה דקני משום מתנה לבד מאשה אצל הבנים ואשה אצל בני הבעל. ורבינא לא מוקים לה דקנו בכלהו אלא אשתו ארוסה ואשתו גרושה בלבד קנו כדפריש לעיל ולעולם בשכיב מרע ומהא לא תפשוט לבריא: למימרא דרב נחמן לא אזיל בתר אומדנא. דלא אמרינן מסתבר לפי אומד דעתו דהאי מתנה כדי ליפות כחה נתנה חוץ מכתובתה ולא כדי להחליש כח כתובתה שתמחול כתובה בשביל מתנתה: והתניא. דאזיל בתר אומדנא: דתניא הרי שהלך בנו למדינת הים כו' ר"ש בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה. משום דאמידא דעתו למימר אילו היה יודע שבנו קיים לא היה כותבן לאחרים. ואמר רב נחמן הלכה כר"ש בן מנסיא אלמא דאזיל בתר אומדנא. ומשני ודאי אזיל בתר אומדנא והכא נמי בהא איתתא דקאמר הלכה תקרע כתובתה וכו' דקא סברת דלא אזיל בתר אומדנא אין ודאי אזיל בתר אומדן דעתה דידה (אזיל) דאמדינן דעתה למימר דניחא לה למירע ליה כתובתה בשביל כבוד שעושה לה דכותב לה כל נכסיו כדי שיצא לה קול שחשובה היא בעיניו כל כך ומחלה לה כתובתה בשביל מתנה הלכך תקרע כתובתה ותעמוד על מתנה: תנן התם. במס' פאה: וכתב לה קרקע כל שהוא. דוקא כתב אבל אי לא כתב לא אבדה כתובתה משום דאיכא למימר דלא בעיא לצעורי בעלה לא מיחה: במזכה להן על ידה. שתקבל לכל אחד חלקו שלא בפניהם היה וזיכתה לכל אחד ולא מיחת אמרי' דמחלה כתובתה באותו קרקע כל שהוא: ושמואל אמר במחלק לפניה. כל נכסיו והיא שותקת מחלה.

ומקולי

א) אולי צ"ל להרווחה דילה. ב) נראה דצ"ל ואם אח"כ הוציא וכו' מוציא מידה הנכסים ונמצאת קרחת וכו'.

עין משפט
נר מצוה

קיג א ב ג מיי' פ"ו מהל' זכייה ומתנה הל' ט ועי' בה"מ סמג עשין פב טוש"ע אה"ע סי' ק סעיף ה:
קיד ד מיי' שם הלכה י טוש"ע שם ס"ב:

א)ומקולי כתובה שנו כאן תנן ב)ר' יוסי אומר אם קבלה עליה אע"פ שלא כתב לה אבדה כתובתה מכלל דת"ק סבר כתיבה וקבלה בעי וכי תימא כולה ר' יוסי היא והא תניא אמר רבי יהודה אימתי שהיתה שם וקבלה עליה אבל היתה שם ולא קבלה עליה קבלה עליה ולא היתה שם לא אבדה כתובתה תיובתא דכולהו תיובתא אמר ליה רבא לרב נחמן הא רב הא שמואל הא ר' יוסי בר' חנינא מר מאי סבירא ליה א"ל שאני אומר א)כיון שעשאה שותף בין הבנים אבדה כתובתה איתמר נמי אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן כיון שעשאה שותף בין הבנים אבדה כתובתה בעי רבא בבריא היאך מי אמרינן בשכיב מרע הוא דידעה דלית ליה וקמחלה אבל בבריא סברה הדר קני או דלמא ב)השתא מיהת לית ליה תיקו ההוא דאמר להו פלגא לברת ופלגא לברת ותילתא לאיתת בפירי איקלע רב נחמן לסורא עול לגבי רב חסדא אמר ליה כי האי גוונא מאי אמר ליה הכי אמר שמואל ג)אפילו לא הקנה לה אלא דקל אחד לפירותיו אבדה כתובתה אמר ליה אימור דאמר שמואל התם דאקני לה בגופה דארעא הכא פירא(א) הוא אמר ליה ד)מטלטלי קא אמרת (ב) מטלטלי ודאי לא קא אמינא ההוא דאמר להו תלתא לברת ותלתא לברת ותלתא לאיתת שכיבא חדא מבנתיה סבר רב פפי למימר לא שקלא אלא תלתא אמר

תוספות

מכלל דתנא קמא כתיבה וקבלה בעי. וכקבלה גרידא מלי' למימר נחת רוח עשיתי לבעלי ואם תאמר מנא ליה דבעי תרוייהו דלמא דבכתיבה גרידא סגי וי"ל דאם כן מאי אע"פ דקאמר ר' יוסי דמשמע שבא להקל על דברי תנא קמא דהא קבלה עדיפא מכתיבה וא"כ רבי יוסי מחמיר טפי אלא ודאי ת"ק תרוייהו בעי וקשה דאי קבלה עדיפא מכתיבה אמאי איצטריך ר' יהודה למימר היתה שם ולא קבלה כיון דאמר קבלה ולא היתה שם ורשב"ם נמי פירש דרב נחמן כשמואל אלא ששמואל אליבא דרבנן ורב נחמן אליבא דר' יוסי קאמר דמהניא כתיבה לחודה בלא קבלה אם כן אמאי נקט רבי יוסי קבלה אע"פ שלא כתב לה הוה ליה למימר כתב לה אף על פי שלא קבלה דהוי חידוש יותר ואי הוה אמר דכתיבה וקבלה שוין הן הוה אתי שפיר ודייק (ה) תנא קמא כתיבה וקבלה בעי דאי מהניא כתיבה גרידא מאי אף על פי דקאמר רבי יוסי דמשמע דאתא להקל הלא הן שוין:

ומקולי כתובה שנו כאן. אכולהו קאי דשאר בעלי חובין לא אבדו בכך עד שיאמרו בפירוש אנו מוחלין השעבוד שעל הנכסים הללו אבל בכתובה הקלו כדאקילו נמי לענין זיבורית וכדמפרש טעמא בכתובות (דף פו.) דיותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא דניחא לה בכל דהו כדריש לקיש טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו אבל שאר בעל חוב שעושה טובה ללוה לא מקילינן גביה דבשביל שהוא עושה טובה אין לו לאבד בחנם: ה"ג תנן רבי יוסי אומר אם קבלה עליה אע"פ שלא כתב לה אבדה כתובתה. וסיפא דהך היא במתני' פשה כתב לה אע"פ שלא קיבלה לא גרסינן קבלה עליה שמחלה להם השעבוד בפירוש: מכלל. דשמעיה רבי יוסי לת"ק דבעי קבלה גמורה עם הכתיבה דאם איתא דכתיבה לחוד קאמר הכי הוה ליה לרבי יוסי למימר אף על פי שכתב לה לא אבדה כתובה אלא אם כן קיבלה עליה וקשיא לכל הני דלעיל דמוקי למילתיה בשותקת שלא נתרצית בפירוש דהכי הוה ליה לתרוצי הכא במאי עסקינן בשקיבלה עם הכתיבה דיקא נמי דקתני סיפא רבי יוסי אומר כו': וכי תימא כולה ר' יוסי היא. ואשמעינן רישא דבכתיבת קרקע כל שהוא לחוד אבדה כתובתה ואשמועי' נמי בסיפא דאם קבלה אע"פ שלא כתב לה אבדה כתובה דלאו הא או הא בעי ומשום דבכתיבה לחוד מיירי רישא איצטריכו לתרוצי מה שתירצו:

רשב"ם

אמר רבי יהודה אימתי כו'. דברי תנא קמא אתא רבי יהודה לפרושי בברייתא היכי דמי האי כתב לה קרקע כל שהוא דקאמר ת"ק אבדה כתובתה ומוקי לה ר' יהודה בדאיכא קבלה והיתה שם בשעה שחלק לבניו דכיון דהיתה שם וקיבלה חזקה אין אדם רואה שנותנין ממונו בפניו ומחזיק את המתנה לקיימה אא"כ עושה בלב שלם וכדאמר בסנהדרין (דף כה.) אימתי דרבי יהודה לפרש דברי חכמים: אבל היתה שם ולא קיבלה עליה. אלא היתה שותקת: קיבלה עליה ולא היתה שם. מצי' למימר נחת רוח עשיתי לבעלי אלמא מדרבי יהודה שמעינן דת"ק כתיבה וקבלה בעי: שותף בין הבנים. שכתב לה נמי קרקע כל שהוא מחלה ולא מצרכינן לכל הנך כחות דאמרי הנך אמוראי לעיל אלא בכתיבה בעלמא אבדה כר' יוסי דסגי לה בחדא או קבלה או כתיבה ומצאתי בתשובות רבינו שלמה זקני זצ"ל דרב נחמן קאי בשיטת שמואל רבו דאוקמה במחלק לפניה והיא שותקת ואע"ג דאותביניה לעיל ה"מ משום דת"ק קבלה נמי בעי מיהו לרבי יוסי דסבר דסגי ליה בחדא בכתיבה בלא קבלה איכא למיפרך נמי כדלעיל משום דכתב לה קרקע כל שהוא אבדה כתובתה וצריך לשנויי לרבי יוסי במחלק לפניה והיא שותקת ורב נחמן כר' יוסי ס"ל דסגי ליה או בכתיבה או בקבלה וכיון דמחלק לפניה והיא שותקת לפיכך מוחלת שהרי עשאה שותף לחלקה חלק בפני עצמה בין הבנים ומיגו דחשיבא ליה כאחד מבניו לחלק נמי לה חלק כמו שמחלק לבניו מתרצה לו ומוחלת השעבוד מן הנכסים ורב נחמן לפרש טעם לדברי שמואל אתא: בבריא היאך. בריא שכתב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא ועשאה שותף בין הבנים מי אבדה כתובתה או לא מי אמרינן בשכ"מ הוא דאבדה שעבוד כתובתה שעל הנכסים הללו דהא ידעה דלית ליה נכסים יותר וגם לא יהיו לו עוד שהרי ימות והלכך הוה לה נערער במתנה זו וכיון דשתקה ודאי נתרצית וקנו אבל בבריא לפיכך שותקת סברה הדר קני בעלי נכסים היום או למחר ואגבה מהם כדכתיב בשטר הכתובה ודעתיד אנא למיקני ומה לי להכעיסו עכשיו עד שאראה אם יקנה עוד נכסים וכיון דמשום הכי שתקה לא אבדה שעבוד כתובתה מהני נכסי ותטרוף מהן היום או למחר: או דלמא השתא מיהא הא לית ליה · ולא מסקא אדעתה דלמא הדר קני וכיון דלא מסקא אדעתה היה לה למחות אלא ודאי מדאישתיקא אודויי אודיא ליה ונתרצית וגמרה ומחלה להו שעבודה ומיהו אם יבואו לו נכסים היום ולמחר תגבה מהן כדלקמן שהרי חוב כתובתה לא מחלה אלא שעבוד כל הני נכסים שנתן לבניו מחלה ואהני מחילה דידה דלא תטרוף עוד מהן כן נראה בעיני ועיקר דרבא פשיטא ליה דאילו קני נכסים גביא מינייהו כדלקמן ואית דמפרשי דמבעיא (ג) אי גביא מנכסים דקני למחר או לא וטעות דמילתא דמיפשטא לקמן לרב כהנא לאו אורחא דגמרא למימר תיקו והכי הוה ליה למימר מילתא דמבעיא ליה לרבא פשיטא ליה לרב כהנא דההוא דאמר להו תילתא לברת כו' כדלקמן דכה"ג אמר בפ' הגוזל עצים (ב"ק קה:) בעי רבא נשבע עליו מהו מי אמרי' כו' מילתא דמיבעיא ליה לרבא פשיטא ליה לרבה דאמר רבה שורי גנבת כו': ההוא. שכיב מרע: דאמר להו פלגא לברת כו'. שתי בנות היו וחלק להן כל נכסיו מקרקעי ותילתא דפירי נתן לאשתו קס"ד השתא פירות מחוברין ולקמיה מוקי לה בתלושין: כה"ג. דלא כתב לאשתו קרקע כל שהוא אלא פירות מאי מי מחלה שעבוד שיש לה על הנהו מקרקעי בשביל שעשאה שותף בין הבנות בחלוקת הפירות שהבנות נטלו שני חלקים והיא חלק שלישי או לא הואיל ולא עשאה שותף בגוף הקרקע ותחזור ותטרוף מותר הכתובה מן הבנות ומיהו כל כתובתה לא תחזור ותטרוף דהני פירות חשבינן לה בכתובתה כדאמרינן לקמן בפירקין (דף קלח.) תנו מאתים זוז לפלונית אשתי כראוי לה נוטלתן ואת כתובתה ומפרשינן התם דמשום ליפנא יתירה דקאמר כראוי לה נוטלתן לבד כתובתה אבל לא אמר כראוי לה ידה על העליונה שאם אותן מאתים הוו יותר נוטלתן בכתובתה ואם כתובתה יתירה נוטלת כתובתה בין הכל: אלא דקל אחד. לאכול פירותיו עד שייבש האילן ושוב אין לה בקרקע כלום והיינו דבר שבא לעולם אפי' לרבנן דפליגי אדר"מ דהא אקני לה בגוף האילן: אבדה כתובתה. שהרי עשאה שותף בין הבנים בקרקע דהא יניקת קרקע אקני לה וה"ה לפירות מחוברין והאי דקאמר אילן לפירותיו לא למעט פירות מחוברין בלא אילן אלא רבותא הוא דאע"ג דגוף האילן איתו שלה לכשייבש והשתא לית ביה פרי אפ"ה כקרקע דמי וכ"ש היכא דאקני לה פירות גופייהו שגדלו כבר ומחוברין לקרקע: והכא פירא בעלמא. (ד) דהא פירות תלושין מיבעי לן: מטלטלי לא קאמינא. דאבדה בכך דודאי לא אבדה כתובתה דלא חשיבי לה ובמתני' קתני קרקע כל שהוא ולא מטלטלי אבל הייתי סבור דמחוברין בעית מינאי: ההוא. ש"מ: דאמר להו תילתא לברת ותילתא לבתי השניה ותילתא לאשתי. דהייתו עשאה שותף בין הבנות ומן הדין אבדה כתובתה מהני תרי תילתי שנתן האב לבנות שהרי מחלה להו שעבודה ולא תטרוף עוד מחוב כתובתה כלום אלא אם כן יקנה בעלה נכסים אחרים אחרי כן שהרי מנכסים הבאים לא מחלה שעבוד שלה והיתרמי מילתא דלא קנה נכסים אחרים אלא מהני נכסים עצמן חזר וקנה דשכיבא חדא מבנתא בחייו וחזר וירשה שהאב יורש את בתו: סבר רב פפי למימר. לית לה לאיתתא אלא תילתא דיהב לה בעלה דמהא תילתא דחזר וקנה לית לה מידי שהרי לא ממקום אחר בא לידו אלא מאותן נכסים עצמן של בנות שכבר מחלה האשה שעבודה עליהם והלכך לא הדרי משעבדי לה:

א"ל

רבינו גרשום

ומקולי כתובה שנו כאן. דכולהו הני תנאי מקילין בכתובה וכולהו הני תנאי סברי אע"ג דלא קבלה עליה קבול גמור אותה קרקע אפי' הכי אבדה כתובתה: מכלל דת"ק סבר כתיבה וקבלה מעליא בעי וכי תימא כולה. הא משנה דתנן התם ר' יוסי היא ומשום הכי דסגי בקבלה כל שהוא: והתניא א"ר יהודה אימתי. אבדה כתובתה בזמן שהיתה שם וקבלה עליה כו'. אלמא דלאו כולה ר' יוסי היא ואתי הדר קושיין לדוכתה דאמרי' לעיל מכלל דת"ק כתיבה וקבלה מעליא בעי וקשיא לכולהו דאמרי דלא בעינן קבלה מעליא לדברי הכל: כיון שעשאה שותף בין הבנים. דבהדי כתיבה נכסיו לבניו כתב לה קרקע כל שהוא וקבלה עליה אבדה כתובתה: בעי רבא בבריא. אי כתב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא מהו. מי אמרינן שכיב מרע הוא דידעה דלית ליה נכסים אחרים לחוד מההיא קרקע קא מחלה על אותו קרקע אבל דבריא לא מחלה דסברה הדר קני נכסים אחרים ומצינא למגבא כולה מיניה או מיורשין. או דלמא השתא מיהת הא לית נכסים ומחלה מכל וכל תיקו: ההוא דהוה אמר תרתי ברתא אית לי ואמר פלגא מנכסי לחדא ברתא ופלגא לאידך ותילתא לאינתת בפרי כי האי גוונא מאי. מי אמרינן הואיל דלא יהיב לה בגוף של קרקע לא אבדה כתובתה או דלמא לא שנא: מי דמי התם היכא דהוא הקנה לה דקל חד לפירותיו מקנה לה בגופא דארעא דהא דקל כגופא דארעא הוא הכא תילתא לאיתת בפירי פירא בעלמא הוא א) כלומר מטלטלי לא אמינא דודאי לא איבדה כתובתה: תלתא. בריא הוה תלתא לברת תלתא לברת. היא מחלן להן גוף הקרקע: שכיבא חדא מבנתיה. בחיי אבוה: סבר רב פפא למימר. לית להא איתתא אלא דמעיקרא אע"ג דהדר קנה בעלה שירש את

א) נראה דצ"ל אמר ליה מטלטלי לא אמינא וכו'.

מסורת הש"ס

א) [כתובות קי: בכורות נב:] ב) פאה פ"ג מ"ז:

הגהות הב"ח

(א) גמ' הכא פירא בעלמא הוא: (ב) שם מטלטלי ודאי. נ"ב עי' פ' מי שמת דף קמ"ט: (ג) רשב"ם ד"ה או דלמא וכו' דמיבעיא ליה אי: (ד) ד"ה והכא פירא בעלמא הוא דהא: (ה) תוס' ד"ה מכלל וכו' ודייק דתנא קמא:

אמר ליה רב כהנא (א) אילו הדר קני מי לא שקלא וכיון דאילו הדר קני שקלא (ב) השתא נמי שקלא ההוא דפלגינהו לנכסיה לאתתיה ולבניה שייר חד דיקלא סבר רבינא למימר לית לה אלא חד דיקלא אמר ליה רב יימר לרבינא אי לית לה חד דיקלא נמי לית לה אלא (ג) מיגו דנחתא לדיקלא נחתא נמי לכולהו נכסי אמר רב הונא (ד) שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר רואין אם ראוי ליורשו נוטלן משום ירושה ואם לאו נוטלן משום מתנה אמר ליה רב נחמן א) גנבא גנובי למה לך אי סבירא לך כרבי יוחנן בן ברוקה אימא הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה דהא שמעתיך כר' יוחנן בן ברוקה הוא דאזלא דלמא כי הא קאמרת דההוא דהוה קא שכיב ואמרו ליה נכסיה למאן דלמא לפלניא ואמר להו אלא למאן ואמרת לן עלה אם ראוי ליורשו נוטלן משום ירושה ואם לאו נוטלן משום מתנה אמר ליה (ה) אין הכי (א) קאמינא למאי הלכתא סבר רב אדא בר אהבה קמיה דרבא למימר אם ראוי ליורשו אלמנתו נזונית מנכסיו ואם לאו אין אלמנתו נזונית מנכסיו אמר ליה רבא (ו) מיגרע גרעא השתא בירושה דאורייתא אמרת אלמנתו נזונית מנכסיו ב) במתנה דרבנן לא כל שכן אלא אמר רבא ג) (ז) כדשלח רב אחא בר רב עויא לדברי רבי יוחנן בן ברוקה נכסי לך ואחריך לפלוני אם היה ראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום שאין (ב) לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין לה הפסק אמר ליה רבא לרב נחמן והא אפסקה הוא סבר יש לה הפסק ורחמנא אמר אין לה הפסק

ההוא

רשב"ם

א"ל רב כהנא אילו · קנה נכסים אחרים בתר הכי לית לה לאשה בתמיה הא ודאי אית לה דנהי דמחלה שעבודה לבנות בשביל שעשאה שותף ביניהן חוב כתובתה מיהא לא מחלה שאם תמצא מקום לטרוף כגון שיקנה נכסים טורפת מהם וכדכתב ודעתיד אנא למיקני שנכסים העתידין לבא ישתעבדו לה וכיון דאילו הדר קני מאדם אחר או ממורישיו אית לה לאשה השתא נמי כי נפלו לו מאותן נכסים עצמן אית לה דמה לי אותן נכסים עצמן מה לי אחרים שאם נתרצית להקנות המתנה לבנות ולמחול להם שעבודה לבעלה מיהא לא מחלה מידי אם תמצא מקום לגבות וכן הלכה : ההוא דפלגינהו . כל נכסיו חילק לבניו ולאשתו ובלוואת שכיב מרע דהיינו עשאה שותף בין הבנים אלא ששייר דקל אחד שלא פירש למי : סבר רבינא למימר לית לה · ממותר כתובה אלא ההוא דיקלא דהא אי לא שייר דיקלא אבדה כתובתה מן הבנים שמחלה להם שעבודה משום דנעשית שותף ביניהן והשתא נמי זכו הבנים והיא תטרוף את הדקל : א"ל רב יימר לרבינא אי לית לה . כתובתה מחלק הבנים משום דידעה דלית ליה נכסים אחריני ומחלה להו בשביל שעשאה שותף ביניהם א"ה דיקלא נמי לית לה דהא ידעת ליה להאי דקל ומחלה להו ליורשיו דכל כתובתה מחלה מהני נכסים דאית ליה משום דעשאה שותף דמה לי למחול שעבודה מאותן שחלק לבנים ומה לי מן אותו דקל שלא חלק אלא מאי אית לן למימר מאיזה טעם נחתא אדקל לטרוף ממנו היינו משום דלא מחלה כתובתה שהרי הניח לה מקום קלא לגבות הימנו כגון האי דקל שלא רצה לחלוק לבניו ומגו דנחתא אדקל נחתא נמי אחלק הבנים דהאי דשתקה ולא ערערה היינו לפי שהיה מניח לה הדקל וסברה למה אערער עכשיו עד שישומו ב"ד את הדקל ואטרפנו והדר אערער על הבנים ואטרוף מהן המותר דלא הויא שתיקה דידה מחילה אלא היכא דמחלק כל הנכסים ולא שביק לה מידי דמשום האי טעמא מספקא לן לעיל (דף קלב:) גבי בריא דדלמא כיון דאיכא למימר הדר קני סברה למה אערער עכשיו עד אשר אראה אם אמצא מקום לגבות מלך אחר וכיון דמשום הכי שתקה לא הויא שתיקותה הודאה אלא תלויה ועומדת אם תערער על הלו אם לאו וה"נ כיון דשבק לה מידי למיטרף להכי שתקה ואח"כ תצעוק על המותר . והשתא שמעינן מהכא דשכיב מרע הכותב כל נכסיו או מחלק לבניו בפני אשתו וגם לה נתן קרקע כל שהוא ושתקה ולא ערערה והוא הדין אם כתב כל נכסיו לאחרים בפניה ולה כתב קרקע כל שהוא קנו שהרי מחלה להן שעבודה ולא תטרוף מהן כרב נחמן דאמר הואיל ועשאה שותף בין הבנים אבדה כתובתה דבעשאה שותף תליא מילתא ל"ש עם בניו ול"ש עם אחרים והנ"מ כשחלק כל נכסיו לאשתו וליורשיו אבל שייר אפילו דקל אחד דהיינו קרקע כל שהוא שלא פירש למי מגו דהדרא אדיקלא הדרא ונחתא למגבי מכולהו נכסי ולא מחלה מידי ודוקא בשכתב לה קרקע כל שהוא אבל אם נתן לה מטלטלים ולא קרקע לא מקריא שותף בין הבנים ולא מחלה מידי ונחתא אכולהו נכסי כדאמר רב נחמן מטלטלי לא קאמרי' וה"מ דאבדה כתובתה מהנהו נכסי שכתב לבניו אבל אי הדר בתר הכי וקני נכסי אחריני ואפי' מהנהו נכסי עצמן שחלק לבניו כגון שמת אחד מבניו בחייו הדרא וגביא מינייהו מותר כתובתה שכך כתב לה דעתיד אנא למיקני ודוקא שכיב מרע כדאמרן לעיל אבל בריא שחלק נכסיו לבניו וכתב גם לה קרקע כל שהוא הא איבעיא ליה לרבא אי מחלה להו שעבודה שעל אותן נכסים אם לאו ואוקימנא בתיקו והלכך כיון דמספקא לן אמרינן המוציא מחבירו דהיינו אשה עליה להביא הראיה דבכל דין תיקו מאן דתפיס תפיס ומיהו אי הדר קני אית לה : אמר רב הונא שכיב מרע (ג) שאמר כו'. משום דאליבא דר' יוחנן בן ברוקה מיירי כדלקמן נקיט שכיב מרע דהא בבריא מיבעיא לן לעיל אי איירי ביה ר' יוחנן בן ברוקה אי לא : שכתב כל נכסיו . סתם ולא פירש לא לשון מתנה ולא לשון ירושה אלא סתמא נכסי לפלוני : רואין אם . אותו מקבל מתנה ראוי ליורשו כגון בן בין הבנים נוטלן בתורת ירושה כר' יוחנן בן ברוקה דכיון דראוי ליורשו מסתמא להוריש לו נתכוין הואיל ולא פירש לשון מתנה אבל גבי ירושה א"צ לפרש דממילא קא ירית הלכך כל היכא דאיכא לאוקומה בירושה דתפסה מן התורה לא מקני ליה מסתמא במתנה למיעקר נחלה דאורייתא : ואם לאו . דאינו ראוי לירש בעל כרחך נכסי נתונין לפלוני קאמר דאין אדם מוציא דבריו בטלין מפיו ולמתנה היכוין ולא לירושה ולכך נוטלן משום מתנה ולקמן מפרש מאי נפקא לן מינה אם נוטלן משום ירושה או משום מתנה : גנבא גנובי למה לך . לסתום דבריך ולמימר רואין כו' : אי סבירא לך כר' יוחנן בן ברוקה . דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין ולפיכך אתה אומר רואין אם ראוי ליורשו כו' אימא בהדיא דהלכתא כוותיה ולא תסתיר דבריך לומר כר' יוחנן בן ברוקה בענין שלא יבינו בני אדם : דלמא כי הא אמרת . כל זה אמר ליה רב נחמן לרב הונא שמא אתה לא לכך נתכוונת לומר דבריך בסתם ולהשמיענו כר' יוחנן אלא עובדא הכי הוה בסתם כדמפרש ואזיל ועיקר דבריך באת להשמיענו חילוק בין נטילה משום ירושה לנטילה משום מתנה כדמפרש ואזיל ואגב אורחך מיהא שמעינן דסבירא לך כר' יוחנן ומיהו עיקר שיטה זו שתפסת לא לכך באתה דא"כ היה לך לומר בפירוש הלכה כר' יוחנן בן ברוקה : דהוה קא שכיב . היה נפטר לבית עולמו : אלא למאן . כלומר מאן קא שקיל נכסיי אלא הוא והוי כמאן דא"ל נכסיי לך והיינו שכתב דקאמרת דמה לי כתב מה לי אמר : ואמרת לן עלה . דמכל מקום שקיל מיהו אם קרובו וראוי ליורשו הוי ירושה ואי לאו הוי מתנה דאלא למאן וכן נכסיי לך שתי לשונות משמע כשהוא יורש משמע לשון ירושה וכשאין ראוי לירש הוי לשון מתנה ולקמן מפרש מאי נפקא לן מינה למאי אתא להשמועינן : אין ה"נ קאמינא. על הכותב נכסיו סתם באתי להורות דזמנין הוי ירושה וזמנין הוי מתנה : סבר רב אדא בר אהבה קמיה דרבא . לפרושי למאי נפקא מינה ומה בא רב הונא ללמדנו אם ראוי ליורשו להכי אמר רב הונא דהוי לשון ירושה שתהא אלמנתו של מת ניזונת מנכסיו שהוריש לזה כדתנן (כתובות דף נה:) אלמנה ניזונת מנכסי יתומים כלומר יורשין: ואם לאו. נוטלן משום מתנה ושוב אין אלמנתו ניזונת מהן כדתנן (גיטין דף מח:) אין מוציאין למזון אשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם משום דהוי מזונות דבר שאין לו קצבה ואין יכולין לקוחות להזהר ובין מתנה ובין מכר הוו משועבדים : א"ל רבא . וכי בשביל שנתנו במתנת שכיב מרע שאינה קונה אלא מדרבנן שהרי אין מתנה לאחר מיתה אלא תקנת חכמים היא שיהיו דבריו ככתובין וכמסורין כדי שלא תטרף דעתו עליו : מיגרע גרעה . בתמיה וכי הורע כחה של אלמנתו בכך השתא בירושה דאורייתא דאלימא כח יורש אם ראוי ליורשו שהתורה זיכתה לו כדכתיב ביום הנחילו את בניו אפ"ה אמרינן אלמנה ניזונת מנכסי היורש : מתנה דרבנן . כי הך מתנת שכ"מ שאין בה קנין אלא מדרבנן כדפרישית לא כ"ש דניזונת מהן ולעולם לאו להכי נפקא מינה חילוק שהשמיענו רב הונא בין נוטל משום ירושה ובין נוטל משום מתנה ומהכא שמעינן דהא דקיימא לן דמזון האשה והבנות לא טרפא ממשעבדי ה"מ מתנה גמורה בקנין או מכר גמור אבל מתנת שכ"מ אלמנתו ניזונת מנכסי מקבל מתנה וה"ה לבנות : אלא אמר רבא . להכי נפקא מינה בין מתנה לירושה : כדשלח רב אחא כו'. שאם אמר האי שכ"מ ואלא למאן ואחריו לפלוני רואין אם היה ראשון ראוי ליורשו נוטלו משום ירושה ואין לשני אחריו כלום דכיון דעשאו יורש וזכה בדין תורה כי קאמר תו ואחריו לפלוני הוי מתנה על מה שכתוב בתורה דאינו יכול לעקור תורת ירושה מאותו שירש כבר וגם אפי' אם פירש אני מורישך ע"מ שיטול האי שני אחריך הוי נמי מתנה על מה שכתוב בתורה והוי המעשה מעשה והתנאי בטל : דהא ירושה אין לה הפסק . אלא ממשמשת עד ראובן כדנפקא לן מקראי בפירקין (דף קטו:) : לדברי ר' יוחנן כו'. לעיל (ד) בשמעתין פרישית לה : והא אפסקה . דעל תנאי שיטול שני אחריו הוריש לראשון : ורחמנא אמר אין לה הפסק. והוי מתנה על מה שכתוב בתורה והוי מעשה מעשה והתנאי בטל והכי הלכתא כדשלח רב אחא דהא חזינא עובדא בסמוך כוותיה :

ההוא

מסורת הש"ס

א) [יבמות נא. כתובות יט.] : ב) [עי' תוס' כתובות מט: ד"ה הוא ואשתו] : ג) לעיל קכט:

הגהות הב"ח

(א) גמרא הכי נמי קאמינא : (ב) שם שאין זה לשון מתנה : (ג) רשב"ם ד"ה אמר רב הונא שכיב מרע כו' כצ"ל ותיבת שאמר נמחק: (ד) ד"ה לדברי ר' יוחנן כו' לעיל. נ"ב דף קכ"ט ע"ב :

עין משפט נר מצוה

קטו א ב מיי' פ"ו מהל' זכייה ומתנה הלכה יא סמג עשין פב טוש"ע אה"ע סי' קו סעיף א וסי' קז סעיף ג :

קטז ג מיי' שם הלכה י וסמג שם טוש"ע שם סי' קו סעיף ב :

קיז ד ה מיי' פ"ט מהל' זכייה ומתנה הלכה ה ו ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנג סעיף ו :

קיח ו מיי' פי"ט מהל' אישות הלכה יג ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' צג סעיף כ וטוש"ע ח"מ סי' רנב סעיף א :

קיט ז מיי' פי"ב מהל' זכייה ומתנה הלכה ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנג סעיף י.

רבינו גרשום

את בתו: כיון דאילו הדר קנה לאחר שכתב לה ההוא תילתא בכתובתה אית לה שטר כתובה ה"נ כשירש בתו אית לה ההוא תילתא נמי לאחר מותו: שייר. לעצמו חד דקלא וסבר רבינא למימר לית לה. ליטול כתובתה אלא מאותו דקל: אי לית לה. מחמת כתובה משאר נכסים שהניח לבניו. באותו דקל ששייר נמי לית לה משום כתובה משום דאיכא למימר דמחלה כתובתה על ההוא פלגא נכסים דיהיב לה בעלה עם בניה: אלא מגו כו': רואין אם ראוי ליורשו. כגון אחיו: נוטל משום ירושה ואם לאו נוטל משום מתנה. דרבותא קמ"ל דהויין בין במתנה בין בירושה : דשמעתיך כר' יוחנן בן ברוקה אזלא. דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין: אמרו ליה נכסיה [לפלניא] אלא למאן. כלומר אם לא אתנה לזה למי אתנה שלא היה לו בנים : אין הכי קאמינא. שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר בשלא היו לו בנים ואמרו ליה נכסי למאן ולא כר' יוחנן בן ברוקה דאיהו אמר אפי' במקום בת או בן : אם ראוי ליורשו זה שנכתבו לו: אלמנתו. של כותב: ניזונת מנכסיו. כשם שהאלמנה ניזונית משאר יורשין גמורין ואם לאו אינה ניזונית משום דמחמת מתנה קיבלה: אמר ליה מגרע גרעה. אלמנה זו שאינה ניזונית במקום מתנה כבמקום ירושה : השתא בירושה דאורייתא. היכא דבנים יורשין אביהן שקלה מזוני. מתנה דרבנן היא מתנת שכיב מרע דיהיב לאחריני לא אשכחן מדאורייתא' דרבנן תקנוה כדי שלא תטרף דעתו עליו א) או אינו יכול לעשות חפצי כל שכן דאית לה מזוני : אלא אמר רבא. הא דקאמר רב הונא לעיל שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים רואין אם ראוין לירש כו' כי ראויין האי גוונא קאמר כדשלח רב אחא בר בר חנא לעיל אם ראשון ראוי ליורשו הוא נוטלו משום ירושה ואין לשני כלום דלא חשבי' מתנה עיקר דיהיב לה כל ימי חייו אלא ירושה שהן ראויין לו עיקר וירושה אין לה הפסק מזרעו לעולם : והא אפסקה. להיכא דאמר ואחריך לפלוני אפסקה מראשון : אמר ליה לאו כל כמיניה והאי אמר הכי סבר יש לה הפסק ולא היא :

שני

א) אולי צ"ל דיאמר איני יכול לעשות חפצי

ההוא דאמר ליה לחבריה נכסי לך ואחריך לפלוני וראשון ראוי ליורשו הוה שכיב ראשון אתא שני קא תבע סבר רב עיליש קמיה דרבא למימר שני נמי שקיל א"ל דייני דחצצתא הכי דייני לאו היינו דשלח רב אחא בר רב עויא אכסיף קרי עליה °אני [ישעיה ס] ה' א)בעתה אחישנה: **מתני'** *הכותב את נכסיו לאחרים והניח את בניו מה שעשה עשוי אלא אין רוח חכמים נוחה הימנו רשב"ג אומר אם לא היו בניו נוהגים כשורה זכור לטוב: **גמ'** איבעיא להו מי פליגי רבנן עליה דרשב"ג או לא ת"ש דיוסף בן יועזר היה לו בן שלא היה נוהג כשורה הוה ליה עיליתא דדינרי קם אקדשה אזיל נסיב בת ב)גאדיל כלילי דינאי מלכא אולידה דביתהו זבין לה ביניתא קרעה אשכח בה מרגליתא אמרה ליה לא תמטיה למלכא דשקלי לה מינך בדמי קלילי זיל אמטייה לגבי גזברי ולא תשיימה את ג)דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט אלא לשיימוה אינהו אמטייה שמוה בתליסרי עליאתא דדינרי אמרי ליה שבע איכא שית ליכא אמר להו שבע הבו לי שית הרי הן מוקדשות לשמים עמדו וכתבו יוסף בן יועזר הכניס אחת ובנו הכניס שש ואיכא דאמרי יוסף בן יועזר הכניס אחת ובנו הוציא שבע מדקא אמרי הכניס מכלל דשפיר עבד אדרבה מדקא אמרי הוציא מכלל דלאו שפיר עבד ד)אלא מהא ליכא למשמע מינה מאי הוי עלה ת"ש ה)דאמר ליה שמואל לרב יהודה ו)שיננא לא תיהוי בי עבורי אחסנתא ואפילו מברא בישא לברא טבא וכ"ש מברא לברתא ת"ר מעשה באדם אחד שלא היו בניו נוהגין כשורה עמד וכתב נכסיו ליונתן בן עוזיאל מה עשה יונתן בן עוזיאל מכר שליש והקדיש שליש והחזיר לבניו שליש בא עליו שמאי במקלו ותרמילו א"ל שמאי אם אתה יכול להוציא את מה שמכרתי ומה שהקדשתי אתה יכול להוציא מה שהחזרתי

אם

רשב"ם

ההוא דאמר לחבריה. הראוי ליורשו כדמפרש לקמיה: שני נמי שקיל. שהרי לא נתן לראשון כי אם כל ימי חייו ומתנה אינה מתקיימת כי אם לדעת הנותן: דייני דחצצתא. דייני פשרה שאין בקיאין בדין וחולקין מחלה לזה ומחלה לזה כדין ממון המוטל בספק ורבינו חננאל פירש חצלתא בית הקברות: לאו היינו דשלח כו'. וכיון דראשון ראוי ליורשו אין לשני אחריו כלום: איכסיף. רב עיליש מרבא פן יאמר רבא בלבו אילו לא הייתי בכאן היה דן דין שקר וכן כל דיינין שהוא דן שלא בפני: קרא עליו. רבא לנחמו אני ה' בעתה אחישנה בעת שהצדיקים צריכין לישועה הקב"ה ממציאה להם אף אתה אני יודע בך שמעולם לא באת (א) דין תקלה על ידך שהרי עכשיו זימנני לי הקב"ה קודם שהגעת להוראה ולא נכשלת: **מתני'** מה שעשה עשוי. מילתא דפשיטא היא ומשום סיפא נקט לה דאסור לעשות כן: אין רוח חכמים נוחה הימנו. אין לחכמים נחת רוח ממעשיו אלא חרון אף גורם להן שכועסין עליו דקא עקר נחלה דאורייתא רשב"ג. בגמרא מפרש לה אי לפרושי אתא אי לפלוגי: **גמ'** מי פליגי כו'. דאפילו אין בניו נוהגים כשורה אין רוח חכמים נוחה הימנו דדלמא נפקא מיניה זרעא מעליא כדלקמן: בת גאדיל כלילי דינאי. בת מי שמקלע עטרות דינאי המלך: זבין לה ביניתא. דג לצורך אשתו שילדה: לא תמטייה לבי מלכא. למכרו לצורך עטרות המלך: בדמי קלילי. בזול: לגזבר. של הקדש ויקחנה לאבני אפוד דהני דבטלי אורים ותומים לישאל בהן כדכתיב (עזרא ב) עד עמוד כהן לאורים ותומים כאדם שאומר לחבירו עד שיבא משיח אפוד וחושן מיהא לא בטלו דאין כהן משמש בלא שמונה בגדים: ולא תשיימה את. שלא תפתח לומר בכך וכך אתננה להקדש דכיון דשיימת לה בדמי קלילי תו לא מצית למישקל מינה טפי דאמירתו לגבוה כו' כדכתיב (ויקרא כז) ואיש כי יקדיש [וגו'] (דברים כג) מוצא שפתיך תשמור [וגו'] אלא הגזבר שהוא בקי ישיימנה לך וירא שמים הוא ולא ישום אותה בזול: שבע איכא. מן הי"ג יש שבע להקדש אבל השש אינן: הרי הן מוקדשות. כלומר מה ששוה האבן יותר אני מקדיש ממנה לגבוה: עמדו וכתבו. נראה בעיני שהיו כותבין חשבונות של הקדש כמה מכניסין וכמה מוציאין ומיהו מלשון שכתבו דייקינן ואיכא למימר נמי דלמילף מינה כתבו כן: הכניס אחד. חדא עיליתא דדינרי ובנו שהיה סבור שלא ינהוג כשורה הקדיש שש עליות שזכות אביו שהקדיש אחת בשביל שלא היה בנו נוהג כשורה גרם לבנו שהוכשר להקדיש שש ומהכא דייקינן לקמן מכלל דשפיר עבד יוסף בן יועזר אלמא לא פליגי רבנן עליה דהא עמדו וכתבו קתני דהיינו כל חכמי הדור: איכא דאמרי. לגנאי ובנו הוציא שבע שלא היה לו לקבל כל (כך) ממון ההקדש להתרוקן מכל וכל והיה לו להניח בהקדש שתים או אחת אך הוא גלה דעתו שאם היו כל השלש עשרה עליות בהקדש היה נוטל את כולן: וקדייק מדקתני. ברישא ובנו הכניס שש שמשבח את הבן מכלל דהאב שפיר עבד כרבן שמעון וכדפרישית ולאיכא דאמרי לא מסיק הש"ס אדעתיה ואורחיה דגמרא לאתויי ראיה בכל דוכתא מרישא ומהדר ליה מסיפא: אדרבה. לאיכא דאמרי איכא למידק דרבנן פליגי עליה מדכתבו (ב) כן ובנו הוציא הכי קאמר לפי שיוסף בן יועזר הכניס אחד שלא כדין שלא היה לו להקדיש כל נכסיו כרבנן דפליגי על ר"ש לפיכך נתגלגלה חובה והוציא בנו שבע שריקן כל אוצרות הקדש: אלא מהא ליכא למשמע מינה. דהא תנאי היא דפליגי בהכי תנא דרישא ס"ל דלא פליגי ותנא דא"ד ס"ל דפליגי הלכך אנן אמאן נסמוך: ת"ש דא"ל שמואל כו'. אלמא פליגי רבנן עליה מדקאמר שמואל הכי דאי לא תימא הכי שמואל דאמר כמאן והכי הלכתא כרבנן דקם שמואל כוותייהו ואע"ג (ג) דא"ר יוחנן ז)הלכה כרשב"ג בכ"מ במשנתנו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה שמואל לית ליה האי כללא וגם רבא דקאמר במסכת ע"ז בפרק חמישי (דף סט:) הלכה כרשב"ג לית ליה נמי האי כללא הלכך כל כללות שבגמרא כגון הלכה כסתם משנה הלכה כר"ע מחבירו כר' יוסי מחבירו כרשב"ג במשנתנו ר"א ור' יהושע הלכה כר' יהושע ר' יהודה ור"ש הלכה כר' יהודה וכן ר"מ ור' יהודה הלכה כר"י כולהו קי"ל הכי בר מהיכא דמפרש גמרא דלית הלכתא הכי: בי עבורי אחסנתא. מקום שמעביר האב נחלה מן הראוי לה ואפילו להרבות לאחד ולמעט לאחד: ה"ג וכ"ש מברא לברתא: מכר שליש. לצרכו: והקדיש שליש. ואיכא למימר דלהכי מכר והקדיש מעיקרא כדי להודיע שמה שמחזיר לבניו משלו הוא מחזיר כדאהדר ליה לשמאי כדלקמן: במקלו ובתרמילו. כלומר להתווכח עמו על שעבר דברי המת שנתכוון לתת לו ע"מ שלא יהנו בניו מנכסיו דכמאן דא"ל הריני נותן לך נכסי ע"מ שתמכרם לצרכך דתהני בדמיהן ולא ע"מ שתתנם לבני דהיכא אומדן דעתא דלהכי יהיב ליה ואע"פ שלא פירש והכי קאמר ליה שמאי ליהונתן חזרה שהחזרת לבניו אינה כלום דא"כ לא הויא מתנה והוי כמי שהפקיד לך נכסיו ע"מ שלא יהנו בהן בניו וחזור וקח אותן דקי"ל מצוה לקיים דברי המת ושמאי היה טועה במעשה דבית חורון דלקמן דקאמר לא נתתי לך את שלי על מנת שתקדישם לשמים ואמרו חכמים דלא הויא מתנה הואיל

ועבר

תוספות

עיליתא דדינרי. נראה לר"ת דאין לפרש עיליתא עליה ממש וגוזמא קאמר כי ההיא דתליסר גמלי ספיקי דטריפות (חולין נה:) כמו שפי' בקונטרס התם דמדקאמר הוא הכניס אחת ובנו הכניס שש ש"מ דלאו גוזמא קאמר אלא דוקא לכך נראה לו עיליתא כלי שנותנים בו יין ושמן כדאמרינן בכילד מעברין (עירובין דף נג: ושם ד"ה עלת) עלת נקפת בכדה): **ולא** תשיימה את דאמירה לגבוה כו'. וא"ת הא דאמרינן בפ"ק דקדושין (דף כט. ושם) משך הקדש במאתים ולא הספיק לפדותו עד שעמד במנה נותן מאתים דלא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש דמן ההדיוט קונה כיון שמשך והשתא אפי' לא משך נמי כיון שאמר לפדותו במאתים דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט ויש לומר דהתם היינו טעמא שאינו מתחייב מאתים באמירה משום דלא אמר לתת כלום להקדש ואין כאן נדר כי לא אמר לקנות רק שוה בשוה אבל אם ויתר כלום משלו להקדש צריך לקיים דאמירה לגבוה כו' ט):

בא עליו שמאי במקלו ותרמילו כו'. נראה לרשב"א דההוא גברא דכתב נכסיו ליהונתן בן עוזיאל הדיר נכסיו מבנו (ד) בחייו ובמותו והיה סבור שמאי שנתן ליהונתן ע"מ שיתן לבניו והיה סבור שהחזיר הכל ועל כן בא עליו לומר שע"י מתנה זו לא הותרו בהן הבנים כמו מעשה דבית חורון שלא הותר האב ע"י מתנת הבן והשיב לו יהונתן אינו כמו שאתה סבור דהתם לא היתה מתנה גמורה אבל זו מתנה גמורה למכור ולהקדיש וכן משמע בירושלמי בנדרים דקאמר יהונתן בן עוזיאל הדירו אביו מנכסיו עמד וכתבו לשמאי מה עשה שמאי מכר מקצתם והקדיש מקצתם ונתן לו את השאר אמר כל מי שיבא ויערער על מתנה הזאת יוציא מן הלקוחות ומיד ההקדש ואחר כך יוציא מיד זה ושמא זה המעשה עצמו היה והירושלמי מהפך לה.

כל

עין משפט נר מצוה

קכ א מיי' פ"ו מהלכות נחלות הל' יא סמג עשין נו טוש"ע ח"מ סי' רפב:

קכא ב מיי' פ"ט מהל' מכירה הלכה א טוש"ע י"ד סי' רנח סעיף יג:

קכב ג מיי' פ"ו מהל' נחלות הלכה יא סמג עשין נו טוש"ע ח"מ סי' רפב:

רבינו גרשום

שני נמי שקיל. כלומר דיחלוקו בין ראשון לשני: אמר ליה רבא דייני דחצצתא. שאין יודעין עיקר הדין אלא עושין פשרה ומחצצין ביניהן לזה חצי ולזה חצי דייני הכי. ולאו היינו דשלח רבא בר עולא אם ראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום: איכסיף. רב עיליש: קרא עליה. רבא: אני ה' בעתה אחישנה. כלומר אל תתבייש הואיל שלא עשית עדיין מעשה כי בעתה של מעשה החשתי והקדמתי והזכרתיך: פיס' והניח את בניו. שלא הוריש כלום אלא נתנן לאחרים במתנה: מי פליגי רבנן עליה דרשב"ג. דאפילו אין נוהגין כשורה פליגי דאין רוח חכמים נוחה הימנו: בת גדיל כלילי. בתו של אותו שהיה מתקן כתרי דינאי ואשתו היתה חכמה הרבה. אמרה ליה זיל אמטייה לגזבר של בית המקדש דאיהו שמייה לך כמה הוא שוה ולא תשמייה את דאת שמייה בציר משומתיה ולא מצית למיהדר בך דאמרינן לגבוה קונה באמירה כמסירה להדיוט: אמרו ליה הגזברים שב. עיליתא דדינרי איכא השתא בלשכה ושית ליכא השתא דעדיין לא גבו. א"ל הואיל וליכא ליהוי מקדשין. עמדו הגזברים וכתבו יוסף בן יועזר שהכניס אחת. שהקדיש עיליתא דדינרי אחת כדאמרן ובנו הכניס שית שהקדישן: ובנו הוציא שבע. מן הלשכה אותם שנתנו לו: מדאמר יוסף בן יועזר הכניס אחת מכלל דשפיר עבד. דהכניסן משום דבנו לא היה נוהג כשורה ובשביל אותו זכות שהכניס יצא ממנו בן שהכניס שש אלמא דלא פליגי רבנן אר' שמעון בן גמליאל: אדרבה מדקאמר. באידך לישנא בנו הוציא שש מכלל דלאו שפיר עבד אע"ג דלא היה נוהג כשורה שהקדישן דמשום עון שנטל מבנו ירושתו והקדיש אירע לו שיצא ממנו בן שהוציא שבע אלמא דלאו שפיר עבד דהקדיש אביו: ובא עליו שמאי. הזקן במקלו ובתרמילו לקנתרו להתרים כנגדו על שהחזיר את השליש לבניו משום דאביו לא נתכוין אלא להבריח נכסים מבניו והשתא חזרת לבנים ועברת על דעת הנותן ונמצא דמתנה שנתן לו אינה מתנה: אמר ליה. יונתן שמאי אם אתה יכול להוציא מה שמכרתי ומה שהקדשתי ולא משלי מכרתי והקדשתי הכי נמי אתה יכול להוציא מה שהחזרתי דלא ממון שלי החזרתי להם אלא ממון של אביהם וא"כ הוא עבורתי ודאי על דברי תגאון

ואם

מסורת הש"ס

א) [כלומר פדיין לא הגעת להוראה בעתה תמלאנה. ערוך ערך חצלתא]: ב) גי' הערוך גדל: ג) קדושין כח: תמורה כט: ב"מ ו. [ע"ז סג. נדרים כט:] [תוס' דקדושין פ"א תוספתא ב"ק פ"ד תוספתא דערכין פ"ד]: ד) [ברכות כה. וש"נ]: ה) כתובות נג.: ו) [ברכות לו. וש"נ עמ"ש חגיגה טו:]: ז) [כתובות עז.]: ח) [ועי' רש"י ותוס' שבת קיט. ד"ה בתליסר]: ט) [וע"ע תוס' קדושין שם כט. ד"ה משכו ותוס' ב"מ מ. ד"ה יצא]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה קרא וכו' לא באת תקלה על ידך כדין שהרי: (ב) ד"ה אדרבה וכו' מדכתבו ובנו כצ"ל ותיבת כן נמחק: (ג) ד"ה ת"ש וכו' דא"ר יוחנן. נ"ב לקמן בדף קע"ד: (ד) תוס' ד"ה בא וכו' בחייו ובמותו. נ"ב דא"כ יהיו זוכים לאחר מותו משום ירושה:

תורה אור

אם לאו אי אתה יכול להוציא מה שהחזרתי אמר הטיח עלי בן עוזיאל הטיח עלי בן עוזיאל (א) מעיקרא מאי סבר משום מעשה דבית חורון דתנן א)מעשה בבית חורון באחד שהיה אביו מודר הימני הנאה והיה משיא בנו ואמר לחבירו הרי חצר וסעודה נתונין לך במתנה ואינן לפניך רש"ל[אלא כדי] שיבא אבא ויאכל עמנו בסעודה אמר לו אם שלי הן הרי הן מוקדשין לשמים אמר לו לא נתתי לך את שלי שתקדישם לשמים אמר לו לא נתת לי את שלך אלא שתהא אתה ואביך אוכלין ושותין ומרצין זה לזה ויהא עון תלוי בראשו אמרו חכמים "כל מתנה שאינה שאם הקדישה מוקדשת אינה מתנה: ב)תנו רבנן שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן שלשים מהן ראוים שתשרה עליהן שכינה ג)כמשה רבינו שלשים מהן ראוים שתעמוד להן חמה כיהושע בן נון עשרים בינוניים גדול שבכולן יונתן בן עוזיאל קטן שבכולן רבן יוחנן בן זכאי אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא ימשנה גמרא הלכות ואגדות דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים וקלין וחמורין וגזרות שוות ותקופות וגמטריאות ומשלות כובסים ומשלות שועלים שיחת שדים ושיחת דקלים ושיחת מלאכי השרת ודבר גדול ודבר קטן דבר גדול מעשה מרכבה ודבר קטן הויות דאביי משלי ח ורבא לקיים מה שנאמר °להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא וכי מאחר דקטן שבכולם כן גדול שבכולם על אחת כמה וכמה אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל בשעה שיושב ועוסק בתורה כל עוף שפורח עליו נשרף: **מתני׳** ד)האומר זה בני נאמן זה אחי אינו נאמן ו)ויטול עמו בחלקו מת יחזרו נכסים למקומן נפלו לו נכסים ממקום אחר יירשו אחיו עמו: **גמ׳** זה בני נאמן למאי הלכתא אמר רב יהודה אמר שמואל ליורשו ו)ולפטור את אשתו מן היבום

ליורשו

ועבר על דעת הנותן וגם ההקדש לא חל וה"נ כיון שעברת על דברי סמת המתנה אינה מתנה והחזרה אינה חזרה כי התם דמתנה בטילה וגם ההקדש לא נתפס ומיהו לא דמו דהתם פריש ליה בהדיא ואינן לפניך אלא ע"מ שיבא אביו ויאכל בו אבל הכא סתמא קיהיב ליה ליונתן ולא פירש ע"מ שתהנה בהן אתה ולא בני הלכך לגמרי יהב ליה לעשות בה כרצונו והייט דקאמר ליה כשם שאי אתה יכול להחזיר מה שמכרתי דהתם מיהא מודית לי דהא ע"מ ליהנות אני בהן נתנם לי אי אתה יכול להחזיר מה שהחזרתי דבע"כ אין מתנה לחלאין דאם איני יכול ליתנה לבניו א"כ גם אני בעצמי איני יכול ליהנות בהן רש"ל כדאמר גבי מעשה דבית חורון דכיון דנתנה לו ליהנות ע"מ שלא יקדיש לא הוי מתנה כלל ה"נ אם היתה דלדעת כן עשה שלא יהא לי רשות ליתן לבניו או לכל מי שארצה א"כ גם אני לא אוכל למכור לאחרים או להקדיש אלא מאי אית לך למימר אמאי הויא מכירתי מכירה והקדשי הקדש משום דלא פירש מידי וה"נ גבי חזרה הא לא פירש מידי אבל גבי מעשה דבית חורון כיון דפירש פירש ושמאי לא הוה דייק מעיקרא אמכירה ואהקדש דמכר יהונתן והקדיש: הטיח עלי. כמו הטיח דברים כלפי מעלה (תענית דף כה.) כלומר השיבני דרך בזיון וגנאי ומלתא דבדיותא הוא: והוא סבור. שמאי כדפרישית לעיל כן נראה בעיני וי"מ דאיונתן קאי שמכר והקדיש תחלה ולא רצה להחזיר לבניו ולא נהירא ואיכא ספרים דכתב בהו ד)מעיקרא סבר: והיה משיא את בנו. והיה חפץ לזמן את אביו לסעודתו: ואינן לפניך. ובמסכת נדרים מתרצינן אפי' היכא דקא אמר ליה הרי הן לפניך ויבא אבא ויאכל עמנו נמי מיירי ואפ"ה לא הויא מתנה דמ"מ מוכיח דבשביל שיאכל אביו הוא עושה ולא נתכוין לתת לו מתנה גמורה וקאמרינן התם דכללא דסיפא קאתי לאתויי דקתני כל מתנה שאינה כו': ויהא עון תלוי כו'. שעל ידי שאני מקבל מתנה שלך והיא אינה מתנה נמצאתם חוטאין ונהנה זה משל זה וקעבריתו אלא יחל: הכי גרסינן אמרו חכמים כל מתנה שאינה שאם הקדישה מוקדשת אינה מתנה. כלומר כל מתנה שאין דין זה נוהג בה שתהא מוקדשת אם הקדישה אינה מתנה הואיל וגילה דעתו שע"מ כן נתנה לו שלא יקדישנה ולעיל נמי גבי ההוא שכתב נכסיו ליהונתן כיון שלא היה בנו נוהג כשורה ע"מ שלא יחזיר לבניו נתן לו ויונתן סבר כיון דסתמא יהב הויא מתנה לעשות בה ככל אשר יחפוץ: ראוים שתשרה. אלא שעון הדור גורם ואין הדור ראוי לכך: שתעמוד להם חמה כיהושע. ולמשה נמי עמדה חמה דנפקא לן במסכת ע"ז (דף כה.) אחל אחל אלא משום דאין חשובין כל כך כמשה תלאן ביהושע: גמרא. סברת המשניות כטין שאנו מפרשין עליהן לא שנו כו' חסורי מחסרא כו': הלכות. הלכה למשה מסיני: הגדות. מדרשי פסוק כגון תנחומא וב"ר ויקרא רבה: דקדוקי תורה. וי"ו דגחון לכם הטמא (ויקרא יא) דמרבינן מיניה ה)דם השרץ: דקדוקי סופרים. כגון גזירות שגזרו חכמים שלא יבא לידי איסור תורה: וקלים וחמורים. שאדם דן מעצמו: גזירות שוות. כגון יליף קיחה קיחה משדה עפרון (קדושין דף ב.): תקופות. מולד הלבנה: וגימטריאות. כגון אנכי אגא נפשי כתבית יהבית ירעה יראה ראתה נטתה (שבת דף קה.): ומשלות כובסין. צורך יש בה ללמוד דברי תורה כדכתיב (קהלת יב) תקן משלים הרבה וכתיב להבין משל ומליצה (משלי א): שיחת שדים. להשביעם ונפקא מינה לעשות קמיע לרפואה: ושיחת דקלים. שבני אדם רגילים לדבר על הדקלים כדכתיב בשלמה וידבר על העצים (מלכים א ד): ושיחת מלאכי השרת. להשביעם: מעשה מרכבה. שביחזקאל: הויות דאביי ורבא. שהקשו משניות וברייתות טובא ותירצום: להנחיל אוהבי יש. עולמות וכל כך למה כי אוצרותיהם מלאים כל טוב דברי תורה וחכמה: גדול שבכולם על אחת כמה וכמה. להבין דבר מתוך דבר יותר ויותר: **מתני׳** האומר זה בני נאמן. בגמרא מפרש למאי הלכתא: זה אחי אינו נאמן. להורישו עם אחיו שהרי אינן מכירין אותו כדמפרש בגמרא: ויטול עמו בחלקו. כגון אם שניים הן לבד הספק ויש להן לחלוק ג' שדות זה נוטל שדה ומחצה וזה נוטל שדה ומחצה ונותן זה המעיד על אחיו הספק שהוא אחיו החצי שדה דהכי קאמר ליה ודאי אחי אתה ויש לך ליטול שדה אחת מן השלש וחצי השדה שיש לי מחלקך אתן לך וחצי האחר ביד אחי הוא הבא לך ראיה וטול: מת. הספק: יחזרו הנכסים. שנתן לו מחלקו: למקומן. כלומר למי שנתנם לו אבל שאר אחין אין יורשים עמו דאמר להו האי הרי החזקתם בנחלה הראויה לו לספק מאבינו אותה טלו לכם שהרי לא מחל לכם חלקו ואכתי עד השתא בתורת גזל ישנה בידכם ועתה תירשו אותו חלק מן הדין וגם אני אירש חלקי שנתתי לו כמו כן דנמצינו כולנו שוין בנחלתו: נפלה לו ירושה. לספק בחייו ממקום אחר או קנה נכסים ועכשיו מת יירשו אחיו של מעיד עמו דהא קא מודי להו שאחיהם הוא: **גמ׳** ליורשו

כל מתנה שאינה שאם הקדישה מוקדשת כו'. ואם תאמר דאמר לקמן בפירקין (דף קלז:) הא לך אתרוג במתנה ע"מ שתחזירהו לי החזירו יצא אע"פ שלא היה יכול להקדישו דכיון דאמר לי מידי דחזי לי קאמר כדקאמר לקמן ויש לומר דהתם יכול להקדישו כל זמן שהוא בידו שלא יהנו אחרים ממנו אבל הכא לא היה יכול להקדישו כלל ולר"י נראה דלא תליא מתנה בהקדש דאפילו אינו יכול להקדיש הויא מתנה והכי פי' כל מתנה שאינה כו' כלומר שגרועה כזאת שלא נתנה אלא ע"מ שיאכל אביו ולאו דוקא נקט שאם הקדישה אינה מקודשת שהרי לא היה יכול לעשות ממנה כלום ולא נתנה כלל אלא ע"מ שיאכל אביו כדאמרי' בנדרים (דף מח.) לחד לישנא דסעודתו מוכחת עליו ולא נקט שאם הקדישה אלא משום דמעשה הכי הוה אי נמי להוא לישנא דמפרש [התם] משום דויתור אסור במודר הנאה ובעלמא אע"פ שאינו יכול להקדישה הויא מתנה וכן משמע בירושלמי דקאמר אההיא דכל מתנה שאינה שאם הקדישה כו' ר' ירמיה בעי מעתה אין אדם נותן מתנה לחבירו על מנת שלא יקדישנה כו' וקאמר (ב) במתני' כל מתנה שהיא כמעשה בית חורון שהיתה בה ערמה אינה מתנה:

ליורשו

א) נדרים מח: ב) סוכה כח: ג) [עי' סנהדרין יא. ברש"י סוטה מח:] ד) פירוש רשב"א ה)[מעילה יז.]:

קכג א מיי' פ"ז מהלכות נדרים הל' יח סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רכא סעיף ס:

קכד ב מיי' פ"ד מהל' נחלות הל' א סמג עשין נו טוש"ע חו"מ סי' רעט סעיף א:

קכה ג מיי' שם הל' ח וסמג שם טוש"ע חו"מ סי' רב סעיף ג:

קכו ד מיי' פ"ג מהלכות יבום הל' א סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קט סעיף ו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בן עוזיאל (מעיקרא מאי סבר) תא"מ ונ"ב ס"א וכן פי' רשב"ם והוא סבר: (ב) תוס' ד"ה כל וכו' וקאמר כיני מתניתין:

רבינו גרשום

ואם אין אתה יכול להוציא מה שמכרתי והקדשתי משום דממון שלי הוא דלהכי מכרתי והקדשתי תחלה כדי שתהא מוחזקת המתנה בידי כך אינך יכול להחזיר מה שנתתי להם דמאחר שהייתי מוחזק מה שנתתי להם משלי נתתי ולא משל אביהן ולא עברתי על דעת הנותן דכי היכי דהקדשתי ומכרתי משלי ה"נ ההזרתי משלי: הטיח עלי. כלומר נצחני יונתן בן עוזיאל: מעיקרא מאי סבר. הכי בעי מאי שנא מכר והקדיש קודם שהחזיר. משום דחשש למעשה בית חורון: ויהא עון. ביטול הנדר דכתיב לא יחל דברו: אמרו חכמים כל מתנה שאינה שאם הקדישה מוקדשת אינה מתנה. וה"נ הכי סבירא ליה ליונתן בן עוזיאל אי הממון שלי שאני יכול למוכרן ולהקדישן כך מה שאני מחזיר משלי אני מחזיר להכי מכר והקדיש תחלה כדי שתהא מוחזקת בידו המתנה: גדול שבכולם. שבבינונים: תלמוד. זו הלכה: הלכות. אלו ברייתא כגון ספרי וספרא: הגדות. מדרשים: דקדוקי תורה. כגון חסרות ויתרות ומסורות: דקדוקי סופרים. כל חשבון שמנו חכמים כגון חמש עשרה נשים פוטרות כו' וחשבון השניות וכגון חמשה דברים נאמרו בנבלת עוף טהור: שיחת שדים. שהיה יודע ללוחשן ולהשביען בשם: ושיחת דקלים. שהיה יודע ללחוש דבר שתתמלא השדה דקלים ושיתעקרו: ושיחת מלאכי השרת. שהיה יודע להשביען בשם: הויות דאביי ורבא. היו יכולין לתרצן: פיס' האומר זה בני. נאמן לפטור את אשתו מן היבום כדמפר' בגמ': זה אחי אינו נאמן. שאם היו י' אחין ובא אחד ממדינת הים ואמר אחים אנחנו ואמר אחר מן האחים אני מכיר שאחינו הוא ויטול עמנו בנחלה אינו נאמן הואיל ושאר אחים אינם מכירים אותו לא ימעט להם בנחלה שלא יהיו מצמצמין לו מנחלתן. אבל אותו שמכירו ומודה שאחיו הוא יטול עמו בחלקו חצי: ואם מת. בלא יורש אותו אח שבא: יחזרו הנכסים למקומן. לזה האח בלבד שנתן לו חלקו: נפלו לו נכסים ממקום אחר. לאותו אח שבא ומת: יירשו אחיו עמו. עם זה שהודה בו שהוא אחיהן הואיל והוא מודה שאחיהן היה: למאי הלכתא. קא תני האומר זה בני נאמן:

יש

ליורשו פשיטא לפטור את אשתו מן היבום אצטריכא ליה הא נמי תנינא א)מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן איש לי אחים אינו נאמן התם דלא מוחזק לן באח הכא באף על גב דמוחזק ליה באח אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל מפני מה אמרו זה בני נאמן הואיל ובעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן ב)א"ר יוסף מריה דאברהם תלי תניא בדלא תניא אלא אי אתמר הכי איתמר (א) א"ר יהודה אמר שמואל מפני מה אמרו זה בני נאמן הואיל ובידו לגרשה אמר רב יוסף השתא דאמרת אמרינן הואיל בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן הואיל ובידו לגרשה ג)כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן בעל שאמר גרשתי את אשתי גאינו נאמן ד)מנפח רב ששת בידיה אזל ליה הואיל דרב יוסף איני והא ה)א"ר חייא בר אבין אמר רבי יוחנן בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן לא קשיא כאן למפרע כאן להבא איבעיא להו אמר למפרע מהו להימוניה להבא מי פלגינן דבורא או לא פלגינן דבורא רב מארי ורב זביד חד אמר פלגינן וחד אמר לא פלגינן מאי שנא מדרבא ו)דאמר רבא דאיש פלוני בא על אשתי הוא ואחר מצטרפין להורגו ולא להורגה בתרי גופי פלגינן בחד גופא לא פלגינן ההוא

רשב"ם

ליורשו פשיטא. דמגו דאי בעי יהיב ליה במתנה כי אמר נמי בני הוא ויירשני נאמן ואי משום נכסים הבאים לאחר מיכן אתא לאשמועינן דאע"ג דאין יכול להקנותן נאמן הא לאו מלתא היא דודאי אינו נאמן דהא ליכא למימר מגו ואע"ג דדרשינן לעיל (דף קכז:) יכיר בצריך היכרא ואוקמינן דהאב נאמן אפילו לנכסים הבאים לאחר מיכן אי נמי שנפלו לו כשהוא גוסס ה"מ גבי חלק בכורה דידעינן שהוא בנו אך אינו ידוע אם בכור הוא אם לאו ואתא קרא למימר דכיון דידעינן דבנו הוא נאמן לומר בכורי הוא אבל היכא דלא ידעינן אי בנו הוא או לאו לא מהימנינן ליה אלא לנכסים שיש לו עכשיו משום דאיכא למימר מגו: לפטור אשתו מן היבום אצטריכא ליה. למתניתין למיתני האומר זה בני נאמן דסד"א לא תנשא לשוק בלא חליצה כדלקמן: הא נמי תנינא. בקדושין פרק האומר: בשעת מיתתו. אורחא דמלתא נקט: יש לי בנים. ואין אשתו זקוקה ליבם נאמן ותנשא לשוק ולקמיה מוקי לה בדלא מוחזק לן לא באחי ולא בבני: יש לי אחין. וזקוקה ליבם: אינו נאמן. לאסרה וטעמא מפרשי' לקמיה: ומשני התם דלא מוחזק לן. האי גברא בשעת מיתה לא באחי ולא בבני וקיימא הך אתתא בחזקת שאינה זקוקה ליבם דספק ספיקא הוא שמא יש לו בנים ואת"ל אין לו שמא גם אחין אין לו ומותרת לשוק דהכי מוקמי' לה התם בקדושין משום דבעי לאוקמה אפי' כר' נתן דאמר נאמן לאסרה שאם אמר יש לי אחין נאמן והיא דר' נתן מוקמינן לה התם במוחזק לן דאית ליה אחי ולא מוחזק לן בבני אבל מתני' דהתם דקתני יש לי בנים נאמן יש לי אחים אינו נאמן בדלא מוחזק לן לא באחי ולא בבני כדפרישית הלכך אמר יש לי בנים אחזקה קמייתא הוא דמוקי לה הלכך נאמן וכ"מ דאפי' אי אתי אח לאחר מכאן ואמר אחוהי דמיתנא הוינא (ג) לא כל כמיניה דאהני דבוריה [לאחזוקי] לחזקה אמר יש לי אחין ואין לי בנים לאו כל כמיניה דמפיק לה מחזקה: הכא. אתי לאשמועינן דאע"ג דמוחזק לן בגויה דאית ליה אחי חזקה בעלמא בלא עדים אפ"ה אי אמר זה בני נאמן לפטרה מיבום וכדמפרש טעמא לקמן מגו דאי בעי פטר לה בגט והלכך מה לו לשקר דסד"א לא אתי מה לי לשקר ומרע ליה לחזקה קמ"ל נאמן והאי דקתני זה בני נאמן ה"ה דאי אמר יש לי בנים נאמן להתירה אלא משום סיפא אצטריך ליה למיתני זה אחי אינו נאמן לאשמועינן דלא לו מחלקו היא נאמן ולא לירש עם שאר אחין תנא נמי רישא זה בני ומיהו סיפא דקתני זה אחי אינו נאמן לא בהיתר ולא באיסור של שוק מיירי דהא ודאי אפי' שתק אסורה כיון דמוחזק לן באחי ולא בבני אלא לענין לירש עם אחיו קאמר דאינו נאמן א"כ איכא למימר דהכי קאמר האומר זה בני נאמן ואע"ג דמוחזק לן באחי זה אחי אינו נאמן לאסרה אם היא בחזקת מותרת כגון דלא מוחזק לן לא באחי ולא בבני: הואיל ובעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן. והלכך מגו דאי בעי אמר גרשתי ותפטר מהיבום כי אמר נמי יש לי בנים נאמן וטעמא דבעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן הייט משום דאי בעי מגרש לה השתא בפניט: א"ר יוסף מריה דאברהם כו'. רב יוסף חלה ושכח תלמודו כדאמרי' במסכת נדרים (דף מא.) ושמועות ששמע מרב יהודה רבו קודם חליו ועכשיו מתקשה בהן היה נותן אל לבו ותמה אם שמע כן והיה מתרגן מדעתו וה"ק רבש"ע אפשר ששמעתי מרב יהודה שינוי גדול כזה דתלי תניא המשנה דקתני זה בני נאמן תולה טעמא בדלא תניא בדבר שאינו במשנה ובברייתא הך דבעל שאמר גרשתי את אשתי דמימרא בעלמא היא וגם היא צריכה טעם אחר ותולה את העיקר בטפל לו: אלא אי. אמר לי רב יהודה הכי אמרה: אמר שמואל הואיל ובידו לגרשה. דמגו דאי בעי מגרש לה ופטר לה בגיטא מיבום כי אמר נמי זה בני נאמן. ה"ג אלא אי אתמר הכי אתמר אמר שמואל הואיל וכו': בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן. לפטרה מיבום: אינו נאמן. דאם איתא דגרשה קלא אית לה למלתא הלכך לא אמרי' מה לי לשקר דכמה לי לשקר במקום עדים דמי ומיהו כי אמר זה בני נאמן דהתם ודאי איכא למימר הואיל ובידו לגרשה: מנפח בידיה. דרך שחוק כאדם שמנפח קש מתחת ידיו ומשליכו לאבוד כלומר כזה הרוח שהלך כך אבד טעמו של רב יוסף: הואיל דרב יוסף. דאמר בעל שאמר גרשתיה ומיהו הואיל דשמואל איתיה דהא ודאי מצי מגרש לה: למפרע. אם עמד לפניט באחד באייר ואמר גרשתי את אשתי מאחד בניסן אינו נאמן להחזיקה כמו מגורשת למפרע שאם יבואו עדים אחרי כן שיאמרו אנו ראינו שזינתה בט"ו בניסן תדון בחנק כדין אשת איש דאין הבעל נאמן לעשותה מגורשת למפרע שהרי אין כאן מגו שהרי אינו יכול עכשיו באחד באייר לעשות לה גט שתתגרש בו למפרע מקודם זנות: כאן להבא. אם אמר גרשתי את אשתי סתם א"נ עכשיו גרשתי דאינו מעיד עליה למפרע ולא נפקא מינה אלא לפטרה מכאן ולהבא בין לזנות בין ליפטר מיבום וגם להנשא לכל מי שתרצה בחיי בעלה דמה לו לשקר הא אי בעי מגרש לה בפניט ואכתי לא אזל לה הואיל דרב יוסף לגמרי דלהבא מיהא אמרינן הואיל: איבעיא להו אמר למפרע מהו להימוניה להבא. כלומר הא פשיטא לן דהיכא דאמר למפרע לא מהימן לגבי זנות דמפרע דהא ליכא מגו ואם אמר עכשיו גרשתי דלא נפקא מינה אלא להבא ודאי מהימנינן ליה דהא אי בעי מצי מגרש לה ומה לו לשקר אבל הא קמבעיא לן היכא דקאמר למפרע כלומר זה ל' יום שגרשתי את אשתי מהו להימוניה לפטרה מזנות דלהבא דגבי להבא איכא למימר מגו דמה לו לשקר לפטרה להבא בטענת גרושין דלמפרע הא אי בעי מצי מגרש לה השתא: מי פלגינן דבורא. דבמאי דאמר גרשתי מהימנינן ליה ותפטר אשתו מכאן ולהבא ובמאי דאמר זה ל' יום דהייט למפרע לא מהימנינן ליה דליכא מגו: או לא פלגינן דבורא. אלא כיון דלא מהימנינן ליה בגירושי מפרע משום דאין בידו לעשות וליכא מגו נמצא שלא גירש אשתו למפרע והשתא נמי לא גירש דהיאו לא טעין אלא גירושי מפרע אנן טענינן ליה בתמיה והלכך כל היכא דאמר בעל גרשתי אתמול לא מהימנינן ליה כלל דמגו דלא מהימן לגבי מפרע לא מהימן להבא דלא פלגינן דבורא ולא משכחת לה דמהימן אלא היכא דאמר סתמא גרשתי את אשתי א"נ עכשיו גרשתי את אשתי דמהימנינן אכוליה דבוריה דכיון דלא נפקא לן מעשה דלשעבר כלל אלא אהכהו דלהבא מה לו לשקר הרי יכול לגרשה כן נראה בעיני: דאמר רבא. בעל שאמר בפני ב"ד: פלוני בא על אשתי הוא ואחר מצטרפין להורגו. לבועל ולא להורגה דאצל אשתו פסול הוא לעדות אלמא פלגינן האי עדות דלבועל מהימן לאשה לא מהימן: בתרי גופי. בועל ואשה פלגינן דלגבי בועל אנו מאמינין כל העדות: בחד גופא. למפרע ולהבא באשה אחת:
ההוא

תוספות

ליורשו פשיטא. דאנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס לא (ג) יהא נאמן אע"ג דלענין בכורה נאמן הייט משום שראוי ליורשו שהרי בידוע שהוא בנו אבל הכא דלא ידעינן אם הוא ראוי ליורשו או לא אינו נאמן: הואיל ובידו לגרשה. אע"ג דהאי מגו לא חשיבא שאם היה מגרשה היה פוסלה מן הכהונה והשתא שאומר זה בני לא פסיל לה מ"מ חשיב מגו לפטרה מיבם: אזל ליה הואיל דרב יוסף. ולא אמרינן הואיל ובידו לגרשה דס"ד השתא דאין נאמן לומר גרשתי אשתי עתה דאפי' להבא אין נאמן לומר גרשתי אשתי וא"ת א"כ מ"ט דמתני' דזה בני נאמן וי"ל דדוקא לענין שאמר גרשתי לא אמר מגו הואיל ובידו לגרשה משום דאם איתא דגרשה אית לה קלא ולכך אינו נאמן אבל זה בני נאמן במגו דהואיל ובידו לגרשה דיכול להיות שיש לו בן ואין ידוע לעולם: למפרע אין נאמן. תימה דמאי קמ"ל פשיטא דאין נאמן לומר למפרע גרשתי אשתי שאם היה נאמן מה הועילו חכמים בתקנה שתקנו זמן בגיטין שלא יחפה על בת אחותו אם תזנה תחתיו (גיטין דף יז.) דלעולם יחפה שיאמר גרשתיה קודם הזנות ויהיה נאמן בשלמא למ"ד בסמוך דלא פלגינן דבורא אתי שפיר דאצטריך לאשמועינן דאפי' מכאן ולהבא אין נאמן כשאומר גרשתי מקודם אבל למ"ד פלגינן דבורא ונאמן מכאן ולהבא אלא למפרע דוקא אין נאמן קשה דמלתא דפשיטא היא: פלוני בא על אשתי. מילתיה דרבא היא בפ"ק דסנהדרין (דף י. ושם) וקאמר התם מהו דתימא אדם קרוב אצל עצמו אמרינן אבל אצל אשתו לא אמר קמ"ל וקשה לה"ר חיים דפשיטא הוא דאדם קרוב אצל אשתו כדתנן בזה בורר (שם דף כח:) ויש לומר דאף על גב דפסול לעדות הוא להעיד על אשתו כשאומר פלוני בא על אשתי הוה אמינא מתוך שנאמן על פלוני נאמן נמי עליה:
חזיא

עין משפט נר מצוה

קכז א ב מיי' פ"ג מהל' יבום הלכה ג ועי' בה"מ ובנ"מ סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קנז סעיף ו :

קכח ג מיי' פי"ב מהל' גירושין הלכה ה סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קנב סעיף א :

קכט ד מיי' פי"ב מהל' עדות הל' ב ועי' בהשגות ובכ"מ סמג לאוין ריד טוש"ע חו"מ סי' לד סעיף כו :

רבינו גרשום

יש לי בנים. במדינת הים: נאמן ומותרת אשתו להנשא : יש לי אחים אינו נאמן . לאוסרה לעלמא : התם . משום הכי איכא למימר דנאמן דלא מוחזק לן בגויה דאית ליה אח : הכא . במתני' אע"ג דאתחזק באחי ואיכא למימר משום הכי אמר זה בני דלא בעי דנפלה איתתיה קמייהו ליבום אפי' הכי נאמן : מריה דאברהם. מתמיה : תלי תניא בדלא תניא . דהא דקא תני במתני' האומר זה בני נאמן ושנויה היא תלי במימרא דהא דקאמר בעל שאמר גרשתי כו' . כלומר דלא תיהוי זקוקה ליבום מימרא בעלמא היא ולא משנה . והיכי תלי מימרא במשנה משום דרב יוסף חולה היה ושכח תלמודו באונס היה מתמיה בעצמו היאך תלה רב יהודה רבו תניא בדלא תניא . אלא ודאי לעולם לא אמר לי כי הא מלתא דלא תלה משנה במימר'. אלא הכי אתמר אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל כו' הואיל ובידו לגרשה . בפנינו דאינה זקוקה ליבם להכי אמר מתני' זה בני נאמן דאמרינן הואיל ובידו לגרשה ולפוטרה מה לי לשקר היכא דאמר זה בני וטעם של משנתנו משום הואיל הוא ולאו משום מימרא כשאמר בעל גירשתי דלא ידעי דקושטא קאמר. אי לאו משום דאמרי' הואיל ובידו לגרשה לפנינו : והואיל וטעם משנתנו דבאומר זה בני [נאמן] משום האי טעמא הואיל ובידו לגרשה. בעל נמי שאמר גרשתי דנאמן מטעם דמשנתנו הואיל ובידו לגרשה: מנפח רב ששת. מפיח בידיה: אזל ליה הואיל דרב יוסף. דאמר הואיל ובידו לגרשה אינה עיקר השתא דרב יצחק ב"ר שמואל קתני דאינו נאמן : לא קשיא כאן למפרע כאן להבא. הכי פירושא אם זינתה אשתו ובתר הכי קאמר גירשתיה קודם שזינתה כדי לפוטרה ממיתה אין נאמן דאיכא למימר מחפה הוא עליה . אבל אם קודם שזינתה אמר גרשתי את אשתי נאמן. אבל הא מיבעיא לן זינתה למפרע ואחר כך אמר גירשתי וחזרה וזינתה אחר כך מהו להימוניה להבא . לזנות קמא אינו נאמן דאיכא למימר כדי לחפות עליה קאמר אבל מי מהימנינן ליה דאמרינן דבזנות שני כבר היתה פנויה הואיל ואמר קודם לכן גירשתי. א)אבל בזנות ראשון דשוב אמר גירשתי אינו נאמן . או לא פלגינן דבורא הואיל ואין נאמן מזנות ראשון דלהפות קאמר כך אינו נאמן לפוטרה משני : הוא. הבעל עצמו : ואחר. עד עמו: מצטרפין להורגו. לאותו נואף דהבעל רחוק הוא לגבי נואף ונאמן להעיד עליו עם עד שני : ואין מצטרפין להורגה . לאשתו דקרוב לאשתו אלמא פלגינן דבורא לגבי נואף נאמן ולגבי אשתו אינו נאמן : ומשני נואף ואשתו תרי גופי נינהו . ומשום הכי פלגינן דבורא אבל בחד מלתא כי האי מלתא דלעיל דזינתה וזינתה לא פלגינן ואינו נאמן להבא הואיל ואינו נאמן למפרע ואמרי

א) נראה דצ"ל ודוקא על זנות ראשון דשוב אמר וכו'

מסורת הש"ס

א) קדושין סד. : ב) כתובות כ. שבת כב. [עירובין עה:] : ג) [לקמן קלה. ע"ש]: ד) [סנהדרין מג.]: ה) [גיטין סד.]: ו) סנהדרין י. :

הגהות הב"ח

(א) גמ' הכי איתמר אמר שמואל כצ"ל ותיבות אמר רב יהודה נמחק: (ב) רשב"ם ד"ה ומשני התם וכו' לאו כל כמיניה דאהני דבוריה לאחזוקה. נ"ב פי' דבוריה דהאיך שאמר יש לי בנים: (ג) תוס' ד"ה ליורשו וכו' גוסס לא היה נאמן

כ"ה לאחזוקי

ההוא דהוה קא שכיב אמרו ליה אתתיה
למאן אמר להו חזיא לכהנא רבה אמר
(א) רבא מאי ניחוש לה הא אמר רב חייא בר
אבא אמר ר' יוחנן בעל שאמר גרשתי את
אשתי נאמן א"ל אביי והא א)כי אתא ר' יצחק
בר יוסף אמר ר' יוחנן בעל שאמר גרשתי את
אשתי אינו נאמן א"ל ולאו מי לא שנינהו כאן
למפרע וכאן להבא ב)ואשנויי ניקום ולסמוך
א"ל רבא לרב נתן בר אמי *חוש לה ההוא
דהוה מוחזק לן דלית ליה אחי ואמר בשעת
מיתה דלית ליה אחי אמר רב יוסף מאי
ליחוש לה חדא דמוחזק לן דלית ליה
אחין ועוד הא אמר בשעת מיתה
דלית ליה אמר ליה אביי גהא אמרי דאיכא
עדים במדינת הים דידעי דאית ליה אחי
השתא מיהת הא ליתנהו קמן לאו היינו דר'
חנינא ג)דאמר רבי חנינא עדים בצד אסתן
ותאסר אמר ליה אביי אם הקלנו בשבויה(ב)
(משום דמנוולא נפשה לגבי שבאי) נקל
באשת איש א"ל רבא לרב נתן בר אמי
*חוש לה: זה אחי אינו נאמן: (ג) ואידך מאי
קאמרי אי קאמרי אחונא הוא אמאי יטול
עמו בחלקו ותו לא אלא דקא אמרי לאו
אחינו הוא אימא סיפא נפלו לו נכסים
ממקום אחר יירשו אחיו עמו דהא אמרי ליה
לאו אחונא הוא לא צריכא הדקא אמרי אין
אנו יודעין אמר ו)רבא זאת אומרת ומנה לי
בידך ה)והלה אומר איני יודע פטור אביי אמר
לעולם

ההוא דהוה קא שכיב. והיו לו אחין ולא בנין דמוחזק ליבם: אמרו ליה אתתיה למאן. זקוקה ליבום או מותרת לשוק: חזיא לכהנא. לאו דוקא אלא שמותרת לכל אדם ואינה זקוקה ליבם ומיהו לכהנא אסירא דהא ע"י (ד) מגו דבעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן מהימנינן (ה) כדמפרש ואזיל: למאי ניחוש לה. לאסרה לשוק: הא"ר חייא בר אבא כו'. והאי נמי הכי קאמר גרשתי את אשתי וחזיא לעלמא ומיהו לכהנא אסירא דהא לא פטרינן לה אלא בטענת גרשתי את אשתי וגרושה פסולה לכהן שהרי אינה נפטרת בטענת יש לי בנים דהא מוחזק לן בגויה דאין לו בנים ואיהו לא טעין יש לי בנים דניהמניה ע"י מגו דמצי פטר לה בגט הלכך הכי קאמר גרשתי את אשתי ונאמן הוא דאי בעי מגרש לה: ואנן אשינויי כו'. דלמא אמוראי נינהו דפליגי אליבא דר' יוחנן ואיכא למאן דאמר איהו נאמן אפילו להבא דלא אמרינן מגו שהרי רגלים יש לדבר שלא גירשה דאם גירשה קלא הוה ליה למילתא כדאמרינן בהאשה שנתארמלה: חוש לה. כאביי ותיאסר לשוק ומשום דאמר לעיל למאי ניחוש קאמר הכא דודאי איכא למיחש ומהכא שמעינן דבעל שאמר גרשתי את אשתי איהו נאמן: ההוא דהוה מוחזק לן. בגויה דלית ליה אחי חזקה בעלמא בלא עדים ויודעין היו בודאי דאין לו בנים ואי לא דמוחזק לן דלית ליה אחי היה לנו לאסרה לשוק מספק כיון דודאי אין לו בנים: ועוד האמר בשעת מיתה כו'. ואע"פ שאין לו בנים כיון דאמר אין לי אחים נאמן להתירה ואע"ג דמוחזק לן באחי נאמן להתירה מגו דאי בעי פטר לה בגיטא ומה לו לשקר כדאמרי' נמי לעיל דאף על גב דמוחזק לן באחי ואמר זה בני נאמן להתירה משום מגו דאתי מגו ומרע ליה לחזקה: אמר ליה אביי הא אמרי. בני העיר הזאת דאיכא עדים וצריכין אנו לחוש לדבריהם ולהמתין עד שנשמע מה בפי עדים: ומשני השתא מיהת הא ליתנהו. ואין לנו אלא מה שעינינו רואות: לאו היינו. דמקשינן בכתובות בפ' האשה שנתארמלה גבי בנתיה דמר שמואל דאשתביין ואסקינהו לארעא דישראל ואמרו נשביתי וטהורה אני ושרינהו רבי חנינא להנשא לכהנים ואמרי' והאיכא עדים במדינת הים שנטמאו ואמר ר' חנינא עדים בצד אסתן רוח לפונית ותאסר בתמיה ומפרש התם דעדי טומאה אתמר: אם הקילו בשבויה. דהרבה הקילו בה חכמים במסכת כתובות דאפי' אשה ועבד אחד נאמנין לומר טהורה וטעמא דבשביל שנתייחדה בין השבאין אין לנו לאסרה שהרי סתם אשה משמרת עצמה מזונות והוקמה אחזקתה ואיסור קל הוא אם נישאת לכהן: נקל באשת איש. בתמיה דאיכא (ו) איסור חנק והרי היא בחזקת איסור עד עתה ואל תתירנה מספק כיון דאמרי אינשי דאיכא עדים במדינת הים שזקוקה ליבם: דמנוולא נפשה לגבי שבאי. לא גרסינן ופירוש היה בספרים: חוש לה. כאביי ולא תנשא בלא חליצה: דקאמרי אחינו הוא. ומשום הכי קתני גבי נפלו לו נכסים ממקום אחר דשנן יורשין אותו: ותו לא. הלא עם כל אחיו יש לו ליטול: דקאמרי אין אנו יודעין. הלכך לא שקיל מינייהו מידי דאמרי ליה אייתי ראיה וכשמת הן יורשין אותו מכח אחיהן האחי שמודה להן שאותו הספק אחיהן היה: זאת אומרת כו'. ופלוגתא היא בכמה מקומות בגמ' (ב"ק דף קיח.) דרב הונא ורב יהודה אמרי חייב ור"נ ור' יוחנן אמרי פטור וקיימא לן דפטור דהלכתא כרבי יוחנן מחבירו וכרב נחמן בדיני אלא שישבע שבועת היסת שאינו יודע ומתניתין נמי הלא האחד טוען בשביל אחיו הספק ממון יש לאחי בידכם והן אומרים אין אנו יודעין ואמרי' פטורין דאוקי ממונא בחזקת מריה:

חזיא לכהנא רבה. יש מוחקים רבה משום דלכל הפחות אלמנה היא ולא חזיא לכהן גדול ואומר ר"י דשפיר גרס רבה דהא אף לכהן הדיוט אסירא דהא מטעם שאמר גרשתיה היה מתיר ולא שהיה אומר שהיו לו בנים דא"כ היה נאמן כדתנן במתניתין דזה בני נאמן ומאי הוי מייתי עלה מילתא דר' יוחנן אלא הכי פירושו דחזיא לכהנא רבה כלומר אינה זקוקה ליבום שגרשתיה דמותרת לכל העולם ואפי' לכהן גדול מטעם זיקת יבמין וה"ר מנחם גרס חזיא לכהונה כלומר אינה זקוקה ליבם וחוזרת לכהונה כי נשא לאכול בתרומה:

ה"ג הא אמרי דאיכא סהדי במדינת הים דידעי דאית ליה אחי. וה"פ הא יצא קול הכא שאומרים דאיכא עדים במדינת הים ול"ג והא איכא סהדי במדינת הים דאי ודאי דאיכא עדים במדינת הים א"כ מאי קאמר השתא מיהא הא ליתנהו ואי בעי למימר שיש לנו לחוש שמא יש עדים הא ודאי ליכא למיחש דהא תנן יש לי בנים נאמן וה"ה אין לי אחים נאמן דמגו דאי בעי פטר לה בגיטא וכן בפרק שני דכתובות (דף כג. ושם) על בנתיה דמר שמואל דאישתביין ופריך הא אמרי איכא עדים במדינת הים אבל אי ליכא קול אין לנו לחוש מאלינו שמא יש עדים דהא תנן התם נשביתי וטהורה אני נאמנת:

אביי אמר לעולם חייב. (ז) וקשה דרב יהודה אדרב יהודה דבריש שור שנגח את הפרה (ב"ק דף מו. ושם) אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי סומכוס אבל חכמים אומרים זה כלל גדול בדין המע"ה ומפרש התם דזה כלל גדול אפי' ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא אלמא לרב יהודה ברי ושמא לאו ברי עדיף וי"ל דוקא גבי מלוה אית ליה לרב יהודה דברי עדיף דהוי ברי חשוב דאם לא הלוהו לא היה מעיז פניו לומר מנה לי בידך שהרי הלוה יודע שלא הלוה ממנו כלום ושמא של לוה גרוע שהיה לו לידע אם הלוה או לא הלוה ולכך חייב אבל גבי שור שנגח את הפרה דלא חשיב ברי של ניזק משום דיודע שהמזיק אינו יודע מתי ילדה קודם נגיחה או לאחר נגיחה לכך טוען ברי שיודע שלא יכחישנו המזיק ושמא של מזיק אינו גרוע כי אין לו לידע כי לא היה שם אבל קשה הא דאמר בפ"ק דכתובות (דף יב: ושם) אמר ליה אביי לרב יוסף הא דרב יהודה אמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב דשמואל היא דפסיק התם כרבן גמליאל דנאמנת כשאמרה משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדהו והשתא הא אפילו רב יהודה מודה לשם דאינה נאמנת לפי שהבעל אינו יודע מתי נאנסה לא חשיב ברי שלה כי ההיא דניזק ומזיק (ומיהו י"ל (ח) דהוה מצי למימר וליטעמיך) וכן בריש הבית והעלייה (ב"מ דף קטז: ושם) גבי אם היה מכיר מקלת אבניו נוטלן ומוקי לה דקאמר איני יודע וקאמר לימא תיהוי תיובתא דר"נ ור' יוחנן דאמרי מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור והשתא הא לרב יהודה נמי הוי תיובתא דמודה התם דפטור דהוי ברי גרוע משום דאידך אינו יודע אם היו שלו לפי שהרבה אבנים דומות זו לזו וי"ל דאביי דהכא לא מסוי חילוק בין ברי חשוב דמלוה לברי גרוע דהא קאמר הכא לעולם חייב ואפי' הכא דכי מנה לאחר בידך דמי משמע דאם הוא עצמו היה אומר אחיך אני והוא אומר איני יודע יטול בחלקו אע"ג דהוי ברי גרוע דהם אינן יודעים אם יש להם אח במדינת הים או לאו והשתא אתי שפיר דההיא דכתובות אביי אמר לה וההיא דהבית והעלייה (שם) נמי דקאמר לימא תהוי תיובתא דר"נ משום דלאביי לא הוי תיובתא דרב יהודה וזה כלל גדול בדין דריש פרק הפרה לא מוקי אביי לאיתויי אפילו ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא אלא מוקי להכי דאמר התם א"נ לכי הא דאיתמר (לעיל דף נג.) המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן דאזלינן בתר חזקה אפילו כנגד רובא ואין להאריך כאן:

כל

רבינו גרשום

ואמרי ליה איתתא למאן. כלומר דלא הוה ידעי אי היה[לו] בן כרי שלא תהיה אשתו זקוקה ליבום אי לאו: אמר להו חזיא לכהנא רבא. לאו משום דוקא קאמר לכהנא רבא משום דאיהו דאסור באלמנה אלא לכל כהנא הדיוטות דאינה זקוקה ליבום דאית ליה בני: חוש לה. להתירה דנאמן דנסמוך אשנויי. ואיכא דאמרי חוש לה דאינו נאמן: לאו היינו דר' חנינא דאמר. במסכת כתובות האשה שאמרה נשבתי וטהורה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר שאין עדות אחרת אלא היא. ואמרי' והלא שמא יש לך עדים במדינת הים שנשבית ולא תהא נאמנת שאומרת טהורה אני. אמר להו ר' חנינא עדים בצד אסתן. עדיה בצד דרום לסוף העולם דליתנהו קמן ואנן אסרין לה. הכא נמי הואיל דליתנהו הני עדים לקמן דאסהדי דאית ליה אחי והוא אומר אין לו אחין וגם מוחזק לן דלית אחי נאמן: נקל באשת איש. לפוטרה בלא חליצה ויבום: חוש לה. להיתר ואיכא דאמרי חוש לה לאיסור: ותו לא. הא בכל הנכסים ראוי ליטול כאחד מהן: יירשו אחיו עמו. הואיל דקאמרי דלא הוי אחיהון ואמאי יירשו: לא צריכא דקאמרי אין אנו יודעין אם אחינו הוא אם לאו. ומשום הכי ירתי בנכסים שנפלו לו לאחר מיכן ומצו למימר להאי אנת מיהא מודה דאחינו הוא משום הכי נירות כותך. והאי דלא יהיבנא ליה מחלקן משום דאנן לא ידעין דאחינו היה: זאת אומרת. דיטול עמו בחלקו דהאי דמודי לו ולא בחלקן דהני דאמרי אין אנו יודעין. הכי נמי בעלמא כשאמר אחד לחבירו מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור אפי' משבועה:

אין

עין משפט נר מצוה

קל א מיי' פי"ב מהלכות גירושין הל' ה סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קנב סעיף א:
קלא ב ג מיי' פ"ג מהל' יבום הלכה ג סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קנז סעיף ח:
קלב ד מיי' פ"ד מהל' נחלות הל' ח ועי' בה"מ סמג עשין נו טור ש"ע חו"מ סי' רפ ס"ד:
קלג ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
קלד ו מיי' פ"א מהל' טוען הל' ז ועיין בה"מ סמג עשין נה טור ש"ע חו"מ סי' עה ס"ט:

מסורת הש"ס

א)[לעיל קלד:] ב)[יבמות נא:] ג) כתובות כג. קדושין יב: ד) [נמ"ש תוס' גיטין סו. ד"ה סתם וכו' נ"ל רבה] ה)[ב"ק קיח. ב"מ לז: קטז: שבועות יב:] ו) [ושמא צ"ל מזיק]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבה מאי ניחוש: (ב) שם אם הקלנו בשבויה נקל כצ"ל ותיבות משום דמנוולא נפשה לגבי שבאי נמחק: (ג) שם ואידך מאי קאמרי אי דקאמרי אחונא הוא: (ד) רשב"ם ד"ה חזיא וכו' על ידי שאמר כצ"ל ותיבות מגו דבעל נמחק: (ה) בא"ד מהימנינן ליה כדמפרש: (ו) ד"ה נקל באשת איש וכו' איסור חנק. נ"ב אע"ג דעכשיו אינה א"א וליכא חנק כי אם לאו דלא תהיה אשת המת החוצה מ"מ מאחר דקודם שמת בעלה היתה בחזקת א"א עדיין בחזקת אותו איסור עומדת וזהו איסור חנק לא חנק ממש רק איסור חנק שהיה בה לא נסתלק ממנה עד שנפטרה מזיקת יבמה: (ז) תוס' ד"ה אביי וכו' חייב וא"ת וקשה דרב יהודה: (ח) בא"ד ומיהו י"ל התם דהוה מצי:

עין משפט
נר מצוה

קלה א במיי' פ"ד מהל' נחלות הל' ח סמג עשין צו טוש"ע חו"מ סי' רס סעיף ג וס"ש :
קלו ב ג מיי' פ"ט מהל' זכיה הלכה כד כה טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף כה :
קלז ה מיי' שם פי"ב הלכה יד סמג עשין פג טוש"ע חו"מ סי' רמ סעיף ו :
קלח ו מיי' שם פ"ח הלכה יב סמג שם טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף יח :
קלט ז מיי' שם פ"ט הלכה טו סמג שם טוש"ע שם סעיף יג :
קמ ח מיי' שם פ"ח הל' יג סמג עשין פב טוש"ע שם סעיף יח :
קמא ט י טוש"ע שם סעיף כב :

מסורת הש"ס

א) [פי' תוס' לעיל מב: ד"ה שבח] : ב) לעיל קכד. : ג) ב"מ יט. : ד) לקמן קנב. גיטין עב: ה)[שם סה.] : ו) גיטין עא.[לקמן קנב.] ז) לקמן קנב:

לעולם אימא לך חייב ושאני הכא דכמנה לאחר בידך דמי: (א)מת יחזרו נכסים למקומן: א)בעי רבא שבח ששבחו נכסים מאליהם מהו בשבח המגיע לכתפים לא תיבעי לך דכי נפלו לו נכסים ממקום אחר דמי כי תיבעי לך בשבח שאינו מגיע לכתפים כגון ב)דיקלא ואלים ארעא ואסקא שרטון מאי תיקו:

מתני' מי שמת ונמצאת דייתיקי קשורה על יריכו הרי זו אינה כלום זיכה בה לאחר בין מן היורשין בין שאינן מן היורשין דבריו קיימין:

גמ' תנו רבנן איזה היא דייתיקי ג)כל שכתוב בה דא תהא למיקם ולהיות ואיזה היא מתנה כל שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה אלא מהיום ולאחר מיתה הוא דהויא מתנה מעכשיו לא הויא מתנה אמר אביי הכי קאמר איזו היא מתנת בריא שהיא כמתנת שכיב מרע דלא קני אלא לאחר מיתה כל שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה יתיב רבה בר רב הונא באכסדרא דבי רב ויתיב וקאמר משמיה דר' יוחנן ד)שכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין כותבין ונותנין שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה אמר להו רבי אלעזר ה)איזדהרו בה רב שיזבי אמר רבי אלעזר אמרה ואמר להו רבי יוחנן איזדהרו בה אמר רב נחמן בר יצחק כותיה דרב שיזבי מסתברא אי אמרת בשלמא רבי אלעזר אמרה אצטריך רבי יוחנן לאסהודי עליה דר' אלעזר אלא אי אמרת רבי יוחנן אמרה אצטריך רבי אלעזר לאסהודי עליה דר' יוחנן רביה ועוד תא שמע דר' אלעזר אמרה ו)דשלח רבין משמיה דרבי אבהו הוו יודעים ששלח רבי אלעזר לגולה משום רבינו שכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין כותבין ונותנין שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ור' יוחנן אמר תיבדק מאי תיבדק כי אתא רב דימי אמר ז)דייתיקי מבטלת דייתיקי שכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת רואין אם כמיפה את כחו כותבין ואם לאו אין כותבין מתיב ר' אבא בר ממל בריא שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין כותבין ונותנין הא שכיב מרע כותבין ונותנין הוא מותיב לה והוא מפרק לה במיפה את כחו היכי דמי מיפה את כחו
כדאמר

לעולם חייב. דברי ושמא ברי עדיף ושאני הכא דהספק עצמו אינו יודע ואינו יכול לטעון טענת ודאי וספק וספק הוא והלכך אוקי ממונא בחזקת מריה אבל האח טוען בשביל הספק מנה לאחי בידכם הלכך אמרי ליה לאו בעל דברים דידן את : בשבח המגיע לכתפים לא תיבעי לך. שנתן זה לספק קרקע ריקנית וטרח בה זה הספק לחרוש ולזרוע והרי היא עתה כשחוזרת לו לנטן מלאה פירות לא תיבעי לך דהא ודאי כולהו חולקים בהאי שבח דכי נפלו לו נכסים ממקום אחר דמי דהא לא קרינא ביה יחזרו נכסים למקומן שהרי לא נתן לו פירות אלא קרקע ריקנית : ואלים. דלא נשתנה שמו מכבתחלה : ואסקא שרטון. מעצמה שלא זיבלה הספק ולא טרח בכך : מתני' דייתיקי. שטר צוואת שכיב מרע כדדריש ליה בגמרא דא תהא למיקם ולהיות : על יריכו. רבותא נקט דליכא למימר אחר כתב ונתנה לשם כדי לזכות בנכסי המת : הרי זו אינה כלום. שאפי' אם החזיק אחר מיתה באותו השטר אותו שנכתבה לו המתנה לא קני דאע"ג דצוואת שכיב מרע קונה לאחר מיתה הני מילי (ב) כדי שלא תטרף דעתו עליו אבל כח השטר לא עדיף כצוואתו שהרי לא גמר להקנותו אלא בקבלת השטר ואין שטר לאחר מיתה : זיכה בה. השכיב מרע : לאחר. מחיים אע"פ שלא נכתב לשם אותו האיש אלא כך אמר לו נכסים הכתובים בשטר זה אני מקנה לך בקבלת השטר שתקבל ממני הרי זה קנה דלא גרע מצוואת פיו ורבותא קתני (ג) לאחר גרסינן בסדר המשנה: דבריו קיימין. אע"ג דאין ראוי ליורשו קני לאחר מיתה בלא קנין דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו : גמ' איזו היא דייתיקי. איזו היא מתנת שכיב מרע שגובה לאחר מיתה אע"ג דלא כתב בה מהיום : דא תהא למיקם ולמיהוי. אחר מיתתי והיינו לשון דייתיקי : ואיזו היא מתנת בריא שתקנה כל שכתוב בה מהיום כו'. דמשמע הכי גופה קנוי לך מהיום ופירי לאחר מיתה אבל אי לא הוה כתב בה מהיום אינו קונה דאין מתנה לאחר מיתה שהרי אין כח לאדם ליתן מקודם לכן דבר שלא יוכל להקנות באותו הזמן שהוא רוצה שתתקיים המתנה ואחר מיתה היאך יכול אדם ליתן אחרי שמת ונקבר : ומתמהינן טעמא דהויא מתנה משום דכתב לאחר מיתה בהדי מהיום אבל אם כתב מהיום גרידא לא הויא מתנתו מתנה והלא קל וחומר הוא דהוי מתנה גמורה מעכשיו שהרי נתן לו גוף ופירות מהיום : דלא קני. פירות אלא לאחר מיתה דומיא דמתנת שכיב מרע שאינו קונה אלא לאחר מיתה ומיהו בהכי עדיפא משכיב מרע דמתנת שכיב מרע יכול לחזור בו וליתן לאחר כדלקמן דייתיקי מבטלת דייתיקי אבל מתנת בריא דמהיום ולאחר מיתה אינו יכול למכור עוד הגוף כל ימי חייו אלא פירות : כתבו ותנו מנה. מנכסי לפלוני ומת השכיב מרע קודם שכתבו ונתנו לו את השטר למקבל מתנה שוב אין כותבין ונותנין לו את המנה : שמא לא גמר כו'. והאי דנקט כתבו ותנו לאו דוקא דהוא הדין אם אמר תנו וכתבו כדמוכח לקמן דלא חשיב ליה מיפה את כחו לקנות בלא שטר עד דאמר להו תנו אף כתבו כדלקמן : אזדהרו בה. שכן הלכה : אצטריך ר' יוחנן לאסהודי עליה דרבי אלעזר. תלמידו שיאמינו בו : אצטריך רבי אלעזר. בתמיה והלא דברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעין : משום רבינו. רב : ורבי יוחנן אומר תיבדק. לאו לאיפלוגי עליה דרבי אלעזר אתא דהא אסהיד רבי יוחנן עליה דרבי אלעזר כדאמרינן לעיל אלא לפרושי אתא שצריך לבדוק היאך צוה האי שכיב מרע לכתוב שטר זה משום דזמנין דכותבין ונותנין אף לאחר מיתה כגון במיפה שכיב מרע כחו של מקבל מתנה כדמפרש ואזיל דאמר תנו אף כתבו וכו' : כי אתא רב דימי אמר. שני דברים והשניה מפרשת להך בדיקה : דייתיקי מבטלת דייתיקי. שכיב מרע שכתב נכסיו לאחד וחזר וכתב לאחר שני קנה ראשון לא קנה שהרי שכיב מרע יכול לחזור במתנתו כדאמרינן בפרק מי שמת וכיון שכתב לשני חזר בו מן הראשון ודוקא בכתיבה בלא זיכוי כדאמרינן לקמן בפרקין דמי שמת פשיטא כתב לזה וכתב לזה היינו דכי אתא רב דימי אמר דייתיקי מבטלת דייתיקי כתב וזיכה לזה וכתב וזיכה לזה רב אמר ראשון קנה כו' אבל גבי מתנת בריא שאינו יכול לחזור בו ראשון קנה ולא שני : אם כמיפה את כחו כו'. אם כדי ליפות כחו של מקבל מתנה צוה השכיב מרע לכתוב לו את השטר להיות לו לעדות על מתנה זו ולא לעכב המתנה נתכוון דלא יקנה אלא בשטר כותבין ונותנין אפי' לאחר מיתה ולקמן מפרש היכי דמי והיינו תיבדק דלעיל : הא שכיב מרע כותבין ונותנין. דכי היכי דאמרינן גבי צוואת שכיב מרע דדבריו ככתובין וכמסורין דמו משום דלא תטרף דעתו עליו ה"נ אמרינן גבי שטר שלו דיש שטר אפילו לאחר מיתה דכנכתב מחיים דמי : והוא מפרק לה. להך דוקיא במיפה את כחו ומיהו בריא אע"ג שמיפה את כחו כענין זיכוי שכיב מרע דקאמר תנו אף כתבו אפילו הכי אין כותבין ונותנין לאחר מיתה דבבריא אמרינן משום דדבריו אינן ככתובין הוצרך לזכות לו בשטר ולא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה:
כדאמר

כל שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה. פירש בקונטרס דהוי כמתנת בריא שאין יכול לחזור בה וקשה דתנן בפרק קמא דב"מ (דף יח.) מצא דייתיקי מתנות ושוברים הרי זה לא יחזיר שאני אומר כו' ודייק בגמרא הא אמר תנו נותנין ומוקי לה בשכיב מרע דליכא למיחש שמא כתבו לאחר דאפי' כתבו לאחר מלי הדר ביה והשתא הא קתני מתנה דהיינו מהיום ולאחר מיתה דהוי כמתנת שכיב מרע דלא קני עד לאחר מיתה ואי אינו יכול לחזור בו אמאי אם אמר תנו נותנין ומפרש רבינו תם מהיום ולאחר מיתה היינו מהיום אם לא אחזור בי עד לאחר מיתה ומיירי כגון שפירש בפירוש מהיום אם לא יחזור עד לאחר מיתה דמסתמא אם אמר מהיום ולאחר מיתה הוי מהיום קני גופו ולאחר מיתה קני פירות כדמשמע במתני' בסמוך ואע"ג דנקט הכא לישנא דלקמן מכל מקום לא איירי בחד גוונא וה"נ אשכחנא בפרק כל הגט (גיטין דף כו: ושם ד"ה לכשאכניסנה) אמר לבלר כתוב (ד) לאשתי לכשאכניסנה אגרשנה אינו גט משום שמא יאמרו גיטה קודם לבנה וביבמות פ' ר"ג (דף נב. ושם ד"ה לכשאכניסנה) כתוב גט לארוסתי לכשאכניסנה אגרשנה הרי זה גט וצ"ל דבגיטין איירי שכתב זמן שעומד בו וביבמות איירי שכתב זמן שלאחר נשואין אע"פ שהלשון שוה מיהו התם י"ל דאינו גט לכתחלה כלומר מדרבנן אבל מדאורייתא הוי גט :
אקנייה

הגהות הב"ח

(א) גמ' לאחר בידך דמי נפלו לו נכסים ממקום אחר יירשו אחיו עמו כמו דבר שבח : (ב) רשב"ם ד"ה הרי זו אינה וכו' שהרי מילי צוואת פיו כדי שלא תטרף : (ג) ד"ה לאחר מחיים וכו' לאחר הס"ד ואח"כ מ"ה לאחר גרסינן: (ד) תד"ה כל וכו' כתוב גט לאשתי וכו' וביבמות אמרי' שאומר כתוב גט לארוסתי :

רבינו גרשום

אין. חייב לשלם ושאני הכי אמאי לא יהבי ליה בחלקו דדמי האי כמי שאמ' לחבירו מנה לפלוני בידך ואותו אחד פלוני עצמו אין יודע אם מחויב לו אם לאו ואמר הלה איני יודע שאני חייב לו פטור מכל וכל דאף הכי כמו זה אומר על זה אחיכם הוא וזה עצמו אינו יודע אם אחיהם הוא והללו אומרים אין אנו יודעין פטורין מליתן לו כלום: בשבח שהשביחו נכסים הללו. שנטל מחלקו של אח והשביחו מאליהן ומת מהו מי אמרינן דכי היכי דנפלי לו נכסים ממקום אחר דמי וירשו אחיו עמו בשוה או דלמא הואיל דהנהו נכסים הן שנטל מחלק האח שהיה מודה ליה ולא ירשו הני אחריני אלא יחזרו נכסים למקומן ליד זה בלבד שחלק לו: המגיע לכתפים. כגון תבואה לקצור וענבים לבצור : פיס' ונמצאת דייתיקי קשורה על יריכו. להכי קאמ' קשורה שאילו נמצאת על המטה בלבד שמא איכא למימר שמא אחר זרקה על המטה. ונמצא כתוב באותו דייתיקי מתנה מכל נכסיו לאחד מן היורשים הרי זה אינה כלום ואיכא למימר הואיל ולא נתנה מחיים חזר בו : זיכה בו לאחר בין היורשין כו': דייתיקי. שטר צואת שכיב מרע : מתנה של בריא כל שכתוב בה מהיום כו'. הא לאו הכי לא קנה והא כל מתנה אינבעי למיתן ליה מעכשיו הרשות בידו : כל שכתוב בו מהיום. יחזור מתנה זו שיהא ברשותו ומבמר לא תגמר אלא לאחר מיתה: באכסדרה דבי רב. בית המדרש: ומת. קודם שהספיק לכתוב: ר' שיזבי אמר ר' אלעזר אמרה. להא מלתא ואמר להו ר' יוחנן הזהרו בה דהכי עיקר דלא גמר להקנות אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה: היינו דאצטריך ר' יוחנן לאסהודי עליה. לומר הזהרו בה כדי לקיים דברי ר' אלעזר תלמידו : אלא אי אמרת כו' ועוד ת"ש דר' אלעזר אמרה כו' : שלח ר' אלעזר לגולה כו' משום רבינו.רב. אלמא דר' אלעזר אמרה: ור' יוחנן אמר תבדק . באותו ענין אמר אותו שכיב מרע כדמפרש רב דימי: כי אתא רב דימי אמר תרתי דייתיקי מבטלת דייתיקי. שאם כתב לאחד שטר מתנה מכל נכסיו וחזר ונטלן מזה וכתבן לאחר זו מתנה שכתב לשני מבטלת מתנה של ראשון ושני קנה ראשון לא קנה : רואין. והיינו דקאמר תבדק: אם במיפה את כחו. כדאמר לקמן דאמר להו תנו אף כתבו דבנתינה לחוד סגי וכתיבה לא הוי אלא יפוי כח ולא משמע דבכתיבה לחוד קנה כותבין : ואם לאו . דלא אמר הכי אין כותבין משום דלא גמר להקנות אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה : בריא שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין כותבין ונותנין . דבריא בעי קנין ושטר לאחר מיתה : הא שכיב מרע . שאמר הכי כותבין ונותנין משום דבלאו הכי באמירה בעלמא קונה שכיב מרע : הוא מפרק לה . אם אמר שכיב מרע במיפה את כחו כותבין ונותנין :
כדאמר

א)כדאמר רב חסדא וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא ה"נ [א]דאמר אף כתובו והתומו והבו ליה איתמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כותבין ונותנין וכן אמר רבא אמר רב נחמן הלכה כותבין ונותנין:

מתני' ב)הכותב נכסיו לבניו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר [ב]אינו צריך ג)[ג]הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו האב אינו יכול למכור מפני שהן כתובין לבן והבן אינו יכול למכור מפני שהן ברשות האב [ד]מכר האב מכורים עד שימות [ה]מכר הבן אין ללוקח בהן כלום עד שימות האב:

גמ' וכי כתב מהיום ולאחר מיתה מאי הוי הא תנן ד)[ו]מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ואם מת חולצת ולא מתייבמת התם [ז]מספקא לן אי תנאה הוי אי חזרה הוי אבל הכא הכי קאמר ליה גופא קני מהיום פירא לאחר מיתה: רבי יוסי אומר אינו צריך: ה)רבה בר אבוה חליש על לגביה רב הונא ורב נחמן אמר ליה רב הונא לרב נחמן בעי מיניה הלכה כרבי יוסי או אין הלכה כר' יוסי אמר ליה טעמיה דרבי יוסי לא ידענא הלכה איבעי מיניה אמר ליה את בעי מיניה אי הלכה אי לא וטעמיה אנא אמינא לך בעא מיניה אמר ליה הכי אמר רב הלכה כרבי יוסי בתר דנפקו אמר ליה היינו טעמיה דרבי יוסי דאמר ו)[ח]זמנו של שטר מוכיח עליו תניא נמי הכי רבי יוסי אומר אינו צריך מפני שזמנו של שטר מוכיח עליו בעא מיניה רבא מרב נחמן בהקנאה מהו אמר ליה בהקנאה אינו צריך רב פפי אמר איכא אקניתא דצריך ואיכא אקניתא דלא צריך אקנייה וקנינא מיניה לא צריך קנינא מיניה ואקנייה צריך מתקיף לה רב חנינא מסורא ז)מי איכא מידי דאנן לא ידעינן וספרי ידעי שאלונהו לספרי דאביי וידעי ולספרי דרבא וידעי רב הונא בריה דרב יהושע אמר [ט]בין אקנייה וקנינא מיניה בין קנינא מיניה ואקנייה לא צריך ובדוכרן פתגמי דהוי באנפנא פליגי אמר רב כהנא אמריתה לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא ואמר לי אתון הכי מתניתו לה אנן הכי מתנינן לה אמר רבא אמר רב נחמן בהקנאה אינו צריך בין אקנייה וקנינא מיניה בין קנינא מיניה ואקנייה לא צריך בדוכרן פתגמי דהוו באנפנא פליגי: הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו: ח)איתמר מכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב אמר

כדאמר רב חסדא כו'. לקמן בפרק מי שמת דאמר רב יהודה אמר שמואל שכ"מ שכתב כל נכסיו אע"פ שקנו מידו אם עמד חוזר ומשמע הא אם מת מקבל מתנה קנה ואע"פ שכתוב קנין בהך מתנת שכיב מרע לא אמרי' שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ומקשינן מינה התם לשמואל דאמר מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין לא ידענא מאי אידון בה דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ושטר של שכיב מרע אינו קונה עד לאחר מיתה ואין שטר לאחר מיתה ומשני התם במיפה את כחו ההוא דרב יהודה אמר שמואל ואין הקנין מגרע כח השטר של שכיב מרע שלא הקנה לו אלא ליפות את כחו ואמרינן היכי דמי מיפה את כחו אמר רב חסדא וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא כלומר אינו אלא תוספת בעלמא ליפות את כחו: הלכה כותבין ונותנין. לאחר מיתה במיפה את כחו כרבי יוחנן דאמר תבדק והכי מוקמינן ליה בהדיא להא דשמואל במיפה את כחו לקמן במי שמת: **מתני'** הכותב נכסיו לבניו. בריא שרוצה ליקח אשה ואינו רוצה לשעבד נכסיו לאשתו פן יפסידו בנים שיש לו מאשתו ראשונה ורוצה לכתוב להם נכסיו לאחר מותו אלא שיאכל פירות בחייו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה דמשמע מהיום יהא קנוי לך הגוף לבדו ולאחר מיתה תהא נגמרת המתנה שתאכל גם הפירות לאחר מיתתי אבל בלא מהיום לא נתן להם כלום דאין מתנה לאחר מיתה דבההיא שעתא אין לו חלק בהן שיוכל להקנותן: ר' יוסי אומר אינו צריך. לכתוב מהיום וטעמא מפרש בגמרא: **גמ'** גט ואינו גט. דשמא כך אמר מעכשיו יהא גט אם אמות או דלמא מהדר קא הדר ביה ואין גט לאחר מיתה הלכך הויא ספק מגורשת ואם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר צריכה גט משניהם: חולצת. דלמא לא הוי גט: ואינה מתייבמת. דלמא הוי גט ונמצא לוקח גרושת אחיו וחייב כרת והכא נמי הוה לן למימר דמתנת ספק היא ולא קנו ומשני התם גבי גט לא שייכי בה שתי מתנות כי הכא דנימא מקנת הגט מהיום ומקנתו לאחר מיתה כדאמר גבי מתנת קרקע הלכך מספקא לן אי תנאה הוי כו' כדפרישית אבל הכא איכא לאוקמי תרוייהו שפיר דהכי קאמר ליה גופא מהיום ופירי לאחר מיתה וכיון דאיכא למימר הכי לא נתכוין לא לתנאי ולא לחזרה דהכי משמע טפי: זמנו של שטר. שכתב בתחלתו בכך וכך בשבת אמר לנו פלוני הוו עלי עדים וקנו ממני לפלוני בני לאחר מיתתי: מוכיח עליו. שמאותו זמן התחילה המתנה דאי לא תימא הכי זמן שנכתב בשטר בחנם נכתב אלא ודאי להקנות מאותו היום נכתב והכי הלכתא כרבי יוסי דאם כתב לאחר מיתה קנה אע"ג דלא כתב מהיום דהא אמר רב הלכה כר' יוסי ואע"ג דאמר בפרק המגרש (גיטין דף פה:) אתקין רב בגיטין מן יומא דנן לאפוקי מדר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו הואיל ולא איתמר בהדיא התם בגיטין הדר ביה רב מהא דאמר הלכה כרבי יוסי אלא אתקין אית לן למימר לגבי גט אשה הואיל ואין בו דבר קנין משום הכי הוא דאתקין לרווחא דמילתא משום חומרא דעריות אבל גבי ממונא הלכה כר' יוסי כי ל"ל כי לא אמר רב הלכה כר' יוסי אלא בשטר שיש בו קנין וראיתו בדברי הגאונים ז"ל שאמרו הכי נסיני במתיבתא כר' יהודה אפילו בממון כתקנת רב בגיטין ואילו היתה קבלה בידם כי הלכה כר' יהודה לא היו מניחין הלכה ומפרשין מנהג (ועוד) שלא אמרו כי הלכה אפילו בממון כתקנת רב בגיטין אלא נהגו וי"ל דכיון דחזו דסוגיא דשמעתא לקמן כר' יהודה נהגו כוותיה כן פי' רבינו חננאל גאון ותפוס דברי רבי יוסי גבי ממון דהא ר"נ דהלכתא כותיה בדיני הוא דבעא מרבה בר אבוה אגמא סבירא ליה לר"נ הכי: בהקנאה מהו. בשטר שכתוב בו קנין מי פליג ר' יהודה ומצריך למכתב מהיום ומשום הכי קמבעיא ליה דאיכא למימר דבשטר מתנה בלא קנין פליגי כגון שכתב שדי נתונה לך לאחר מיתה ומסר לו את השטר ודקיימא לן דקרקע נקנה בכסף או בשטר או בחזקה: אקנייה וקנינא מיניה לא צריך. זהו שכותבין בכל שטר שכתוב בו קנין שני קניינין אחד בתחלת השטר וכך אמר לנו הוו עלי עדים וקנו ממני וכתבו וחתמו והיינו אקנייה שהקנה לעדים בקנין סודר לזכות לו למקבל מתנה ואחד בסוף השטר וקנינא מן פלוני לפלוני ככל מה דכתוב ומפורש לעיל כו' כדאמר לקמן בגט פשוט (דף קסא:) צריך שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה והלכך אם כתוב בראש השטר אקנייה ובסיפא כתוב וקנינא היינו ייפוי כח דמשמע שני קניינין הוא הקנה וגם אנו קנינו ממנו וקנין יתירא הוא ייפוי כח לקנות מהיום אבל אם כתב בראש השטר וקנינא ובסופו אקנייה משמע קנין אחד דפרושי קא מפרש וקנינא מיניה והיאך שהרי הקנה לנו ואמר כך וכך אני נותן לפלוני כן נראה שיטה זו בעיני ועיקר ואין לפרש שכתב בשטר שני דברים הללו ביחד דאקנייה וקנינא מיניה דא"כ אמאי משוה חילוק בין אקנייה וקנינא מיניה לקנינא מיניה ואקנייה ליעביד חילוק בין היכא דכתב שני לשונות קנין להיכא דלא כתב אלא אחד: דאנן לא ידעינן. אין רוב חכמים בקיאין בחילוק לשון זה: וספרי ידעי. בתמי' דאמרי לכך נתכוונו ולא צריך למכתב מהיום: ובדוכרן פתגמי. היינו שטר עדות בלא קנין זכרון דברים ולא זכרון קנין והיינו כר"נ דאמר הקנאה אינו צריך: אתון הכי מתניתו לה. בלשון בעיא כדאמרן לעיל בעי רבא מר"נ כו' והכי קיימא לן דאפילו לרבי יהודה לא צריך לכתוב מהיום בשטר שיש בו קנין: **מתני'** הכותב נכסיו לבנו. הוא הדין לאחר: לאחר מותו. היינו מהיום ולאחר מיתה: האב אינו יכול למכור. לאחר הגוף והפירות לגמרי מפני שכתובין לבן הגוף מעכשיו ופירות לאחר מיתה: הבן אינו יכול למכור. לגמרי בחיי האב: מפני שהן ברשות האב. לאכול פירות אלא בין שניהן יכולין למכרן לגמרי מעכשיו שהאב ימכור פירות והבן ימכור הגוף: מכר האב. סתמא מכורין לפירותיהן ללוקח עד שימות האב אבל כשימות האב יטול הבן גם גוף גם פירות או הוא או הבא מכחו ל"ש מת האב בחיי הבן ול"ש מת הבן בחיי האב שהפירות מכר האב אבל הגוף קנוי לגמרי לבן משעה שכתב לו האב וכשמת הבן ואח"כ האב ויש לו בנים לאותו הבן הן יורשין את כחו: מכר הבן. בחיי האב אין ללוקח פירות עד שימות האב שהרי הוא כבן אבל כשימות האב יש לו מיהא ללוקח גוף ופירות וכגון שהבן קיים אבל מת הבן בחיי האב ואח"כ מת האב פלוגתא היא בגמרא אם קנה לוקח אם לאו: **גמ'** לא

אקנייה וקנינא מיניה לא צריך. פי' בקונטרס אחד בראש השטר ואחד בסוף השטר כדאמר דצריך שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה וקשה דהא אין למדין משיטה אחרונה והא (א) ט)א"כ למדין דמשום הכי לא מצריכין לכתוב מהיום:

רבי

א)לקמן קנ:: ב)[תוספ' כתובות פ"ח]: ג)[יבמות לו: ב"ק פח:]: ד)גיטין עב. קדושין נט: ס. [תוספ' דגיטין פ"ה]: ה) גיטין עב.: ו)[תוספ' דכתובות פ"ח גיטין עב. וש"נ]: ז)[סנהדרין כט.]: ח) ב"ק פח: יבמות לו:: ט) ס"א הכא:

קמב א מיי' פ"ח מהל' זכיה הלכה יג סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף יח:

קמג ב מיי' שם פי"ב הלכה טו סמג שם טוש"ע חו"מ סי' רנח סעיף א:

קמד ג מיי' שם הלכה יג וסמג שם טור שו"ע חו"מ סי' רנז ס"א:

קמה ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

קמו ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

קמז וז מיי' פ"ט מהל' גירושין הלכה יד סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמה סעיף ג:

קמח ח ט מיי' פי"ב מהל' זכיה ומתנה הלכה טו סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנח ס"א:

רבינו גרשום

כדאמר רב חסדא. בפרקין דלקמן היינו יפוי כח דכתב וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא כלומר לבר מן המתנה שאני נותן מקנה אני בקנין כדי ליפות כחו: הכי נמי להכי כותבין דאמר אף כתובו כלומר ליפות כחו בעלמא כתבו לו שטר: הלכה כותבין ונותנין. גבי שכיב מרע אפי' לאחר מותו הואיל דבאמירה מקנה: הכותב. בריא כל נכסיו לבנו בין הבנים או לבניו וריבה לאחד ומיעט לאח' דבלשון מתנה רשאי ואינו רוצה שיהא שלו אלא לאחר מיתה צריך לכתוב מהיום ולאחר מיתה דאפלא כתב מהיום הוי שטר לאחר מיתה: ר' יוסי אומר אינו צריך. כדמפרש בגמ': והא תנן האומר לאשה הרי זה גט מהיום ולאחר מיתה אינו גט. דאין גט לאחר מיתה: ואם מת חולצת. דאינו גט: ולא מתייבמת. דאיכא למימר נפל עליה ריח גט. אלמא דכי האי גונא לא הוי גט מתנה נמי הואיל דאמר ליה מהיום ולאחר מיתה אמאי קנה הא משתכח דההוא שטר מתנה אינה נגמרת אלא לאחר מיתה ואין שטר לאחר מיתה: אמר אביי לעולם הוי מתנה היכא דאמר מהיום כו' והתם גבי גט משום הכי אינו גט לאחר מיתה משום דמספקא לן אי ההיא אמירה דקאמר (מהכי) מהיום אי תנאה גמור הוי כלומר מדקאמר מהיום את מותרת לכל אדם והוי גט. או חזרה הוי דאיכא למימר הואיל שאמר לאחר מיתה כלומר מהיום אני נותן לך גיטך כדי שתהא מותרת לאחר מיתתי. ואיכא למימר קודם מיתה חזר בו מאותו גט ואין גט לאחר מיתה ומשום דמספקא לן הכי גבי גט אזלינן לחומרא ואינו גט אבל הכא גבי מתנה גופה של קרקע ושל נכסים קני ליה מהיום ופירא לאחר מיתה והשתא גובה מיהא מחיים הוי וחשיבא מתנה: שזמנו של שטר מוכיח עליו. שכתב בו כך וכך לבריאת עולם בכך בחודש נתן פלוני לפלוני מתנה זו הואיל שהזמן מחיים הוא כתוב מוכיח על השטר וכמאן דיהיב מחיים דמי ולא צריך למכתב מהיום ולאחר מיתה: בעא מיניה רבא מרב נחמן אליבא דר' יהודה דאמר צריך למיכתב מהיום ולאחר מיתה בהקנאה מהו. כלומר אם הקנה לו בקנין מהיום מהו. מי אמרינן הואיל דהקנה לו מחיים קנה ולא צריך למיכתב ליה מהיום ולאחר מיתה. או דלמא אע"ג דהקנה לו מחיים

רבינו גרשום

לא סגי דלאו הכי: אמר ליה אם הקנה לו מחיים לא צריך למיכתב ליה מהיום ולאחר מיתה: אקנייה וקנינא מיניה לא צריך. אקנייה שנתנה לו ושוב וקנינא מיניה משמע שתלה המתנה בקנין. כלומר כי היכי דקנינן מחיים מתנה נמי מחיים אי כתב הכי לא צריך למיכתב מהיום אבל אי כתב בה וקנינא מיניה ואקנייה שתלה הקנין במתנה דמשמע דאחר הקנין היתה המתנה אי לא כתב ליה מהיום הוי משמע דמתנה היתה לאחר מיתה ואין שטר לאחר מיתה: מי איכא מידי דאנן לא ידעינן. מה בין אקנייה וקנינא מיניה ומה בין וקנינא מיניה ואקנייה וספרי דכתבי שטרות ידעי. והא שום ספרא לא בקיאי בהני מילי: לא צריך. למיכתב מהיום ולאחר מיתה הואיל דכתב ביה קנין כל קנין מחיים הוא לדברי הכל. אלא אי לא כתב ביה קנין וכתב ביה דוכרן פתגמא דהוה באנפנא בכך וכך פליגי ר' יהודה ור' יוסי דר' יהודה סבר הואיל דלא כתב קנין אע"ג דכתב בשטר כמנהג כל השטרות שכתוב בהן זכרון עדות לא סגי אי [לא] כתב בהו מהיום ולאחר מיתה משום דהוה שטר מתנה לאחר מיתה ואין שטר לאחר מיתה. ור' יוסי סבר הואיל דכתב ביה זכרון עדות בהדיא סגי משום דזמנו של שטר מוכיח עליו דמחיים הוה: אתון הכי מתניתו לה. בלשון בעיא בעא מיניה רבא מר"נ: אנן בלשון מימרא מתנינן ליה. אמר רב נחמן אם הקנה לו אינו צריך לכתוב מהיום ולאחר מיתה: כתב נכסיו לבנו. שיהא שלו לאחר מיתת הגוף והפירות ועד שהאב חי הפירות של אב מכר האב מכורים הפירות ללוקח עד שימות האב: מת הבן בחיי האב. דלא באו ליד הבן לא קרקע ולא פירות:

הגהות הב"ח (א) תוס' ד"ה אקנייה וכו' וקשה וכו' משיטה אחרונה והא על כרחך למדין דמש"ה:

אמר רבי יוחנן לא קנה לוקח וריש לקיש אמר א)קנה לוקח רבי יוחנן אמר לא קנה לוקח א)קנין פירות כקנין הגוף דמי וריש לקיש אמר קנה לוקח ב)קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי והא איפליגו בה חדא זימנא ב)דאיתמר המוכר שדהו לפירות רבי יוחנן אמר מביא וקורא וריש לקיש אמר מביא ואינו קורא רבי יוחנן אמר מביא וקורא קסבר קנין פירות כקנין הגוף דמי וריש לקיש אמר ג)מביא ואינו קורא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אמר לך ר' יוחנן אף על גב דבעלמא קנין פירות כקנין הגוף דמי הכא אצטריך סלקא דעתך אמינא אבא לגבי בריה אחולי אחיל קא משמע לן ורבי שמעון בן לקיש אמר אף על גב דבעלמא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי הכא אצטריך סלקא דעתך אמינא כל לגבי נפשיה אפילו במקום בריה נפשיה עדיפא ליה קא משמע לן איתיביה רבי יוחנן לריש לקיש ג)ד)נכסי לך ואחריך יירש פלוני ואחריו יירש פלוני מת ראשון קנה שני מת שני קנה שלישי מת שני בחיי ראשון ה)יחזרו נכסים ליורשי ראשון ואם איתא ליורשי נותן מיבעי ליה אמר ליה כבר תרגמה רב הושעיא בבבל אחריך שאני וכן רמי רבה בר רב הונא קמיה דרב ואמר אחריך שאני והתניא יחזרו ליורשי נותן תנאי

לא קנה לוקח. אפילו לכשימות האב אחר כך שמעולם לא היו ראוין לבא לידי הבן אלא יחזרו לשאר יורשי האב ומיהו אם לא מכרן הבן בחיי האב היה מודה רבי יוחנן שאף על פי שמת הבן ואחר כך מת האב אפילו הכי יורשי הבן יורשין את מתנתו ולא יורשי האב אבל גבי מכירה הרי סילק נפשו משעת מכירה וגם לא בא לידו שיוכל הלוקח לזכות מכחו ובפרק החובל בבבא קמא מפרש לפלוגתייהו הכי רבי יוחנן אמר לא קנה לוקח אמר לך כי קתני מתניתין מכר הבן אין ללוקח עד שימות האב הא כי מיית אית ליה ללוקח דלא מת הבן בחיי האב דאתו להו לידיה דבן אבל מת הבן בחיי האב דלא אתו לידיה דבן כי מיית אב נמי לית ליה ללוקח אלמא קנין פירות כקנין הגוף דמי וכי זבין לאו דידיה זבין ריש לקיש אמר קנה לוקח אמר לך כי קתני מתני' מכר הבן אין ללוקח עד שימות האב כי מיית מיהא אית ללוקח לא שנא לא מת הבן בחיי האב דאתו לידיה דבן לא שנא מת הבן בחיי האב דלא אתו לידיה דבן קנה לוקח אלמא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וכי זבין דידיה זבין: קנין פירות. שיש לו לאב כאילו הגוף קנוי לו דמי ולא היה הבן יכול למכור אלא ע"מ דאתו לידיה וכיון דלא אתו לידיה לא קני לוקח ומיהו אם לא מכרן הבן ולא סילק נפשו מהם ומת הבן בחיי האב לכשימות האב יירש בן הבן את זכות אביו שהיה לו בקרקע: וקורא. מקרא בכורים דקרינא ביה האדמה אשר נתתה לי ה' (דברים כו): מביא ואינו קורא. שאינו יכול לקרות האדמה אשר נתתה לי ומיהו בהבאה חייב דכתיב אשר תביא מארצך שהרי שיעבד לו יניקת הקרקע לפירותיו: אחולי אחיל ליה. גופא לגמרי וקנין פירות דאית ליה לא ליהוו קנין הגוף וה"נ הוה מצי למימר דאי איתמר בהא בהא קאמר ר' יוחנן דקנין פירות כקנין הגוף דמי משום דכל לגבי נפשיה אפילו במקום בריה נפשיה עדיפא ליה וכיון דעכב לעצמו פירות שייר בקנין הגוף לעצמו אבל לגבי מוכר שדהו לפירות מודי רבי יוחנן לריש לקיש דקנין פירות שמקנה לאחרים לאו כקנין הגוף דמי דבכל דוכתא נפשיה עדיפא ליה ומשום דשמעינן לה מתירוציה דריש לקיש לא חשש הגמרא לפרש כן ולר"ל נמי אי איתמר בהא בהא קאמר ריש לקיש משום דהבא לגבי בריה אחולי אחיל אבל לגבי מוכר שדהו לפירות אימא מודי ליה לרבי יוחנן דקנין פירות כקנין הגוף דמי קמ"ל: מת השני. אחרי הראשון קנה שלישי: יחזרו נכסים ליורשי ראשון. כלומר כשימות הראשון יורשיו יורשין מכחו שהרי לא זיכה לשלישי אלא מכח השני דהא לא קאמר לראשון נכסיי לך ואחריך לפלוני ואם אין פלוני יתנו לפלוני השלישי וכיון דשני לא זכה שלישי נמי לא יקנה אלא יורשי ראשון יירשו להני נכסים ואע"ג דלא היו קנוין לראשון אלא לאכול פירותיהן כל ימי חייו דהא קאמר ליה ואחריך לפלוני אפי' הכי כיון דאין אחריך קיים זכו יורשי ראשון בגוף ופירות אי אמרת בשלמא קנין פירות הוי חשוב כקנין הגוף הלכך איכא למימר יחזרו ליורשי ראשון שהרי הפירות קנוין לו וכקנין הגוף דמי דאע"ג דהמוכר שדהו לפירות לא קנה בעל הפירות את הגוף משום קנין פירות כקנין הגוף היינו משום דבהדיא פירות מכר לו ולא גוף והרי הוא כמי שאמר לו ואחר אותו זמן יהא הגוף והפירות שלי אבל הכא לא שייר לעצמו כלום אלא לשלישי נתן את הגוף ולראשון ולשני נתן את הפירות וכיון דאיכא תרתי שיש לראשון קנין פירות דכקנין הגוף דמי וגם סילק הנותן עצמו מגוף ופירות הלכך יחזרו ליורשי ראשון אלא אי איתא דלאו כקנין הגוף דמי מאיזה טעם יחזרו לראשון: יחזרו ליורשי נותן מיבעי ליה. שהרי לראשון נתן פירות ואין אחריו איש שיקבל לא הגוף ולא פירות הלכך יחזרו לנותן או ליורשיו: אחריך שאני. דמשמע דגוף ופירות נתן לראשון דהא בהדיא פריש אחריך יירש פלוני והא ליתיה דלירש הלכך ישארו ביד יורשי ראשון דהכי קאמר ליה כל ימי חייך יהא הכל שלך הפרי והגוף ומה שישתייר אחריך יקבל פלוני ואם היה רוצה ראשון יכול למכור הגוף כדלקמן: והתניא יחזרו ליורשי נותן. לר' יוחנן פריך אע"ג דליכא למימר אחריך שאני אפילו הכי יחזרו ליורשי נותן דקנין פירות דראשון לאו כקנין הגוף דמי וכ"ש קנין פירות דעלמא דלאו כקנין הגוף דמי כריש לקיש וקשיא לרבי יוחנן:

ה"ג

רבי יוחנן סבר לא קנה לוקח. תימה אם כן אמאי אצטריך תקנת אושא דאשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה דלא עשתה ולא כלום (לקמן דף קלט:) וי"ל דמיירי כגון שכתב לה דין ודברים אין לי בפירות נכסיך ובפירות פירותיך ולא כתב בנכסיך דא"כ היה מכרה קיים כדאמר בהכותב (כתובות דף פג. ושם) אי נמי התם קנין פירות דבעל דלא הוי אלא מדרבנן ולא מצרכי לכתוב מהיום ולא הוי כקנין הגוף לכך אצטריך תקנת אושא ד):

לא קנה לוקח. פי' ריב"ם ויחזרו ליורשי הבן ולא יוכלו לקוחות לומר אביך זבין ואת מפקת כדאמרינן בסוף מי שמת (לקמן דף קנט. ושם ד"ה ולימרו) דאף על גב דהכא לא שייך טעמא דלקמן משום שיאמר הבן אנא מכח אבא דאבא קאתינא דא"כ יקחו אחי האב חלקם כיון שאינו בא מכח אביו אלא מכח זקינו אלא היינו טעמא שיחזרו ליורשי הבן משום דבמיתת הבן נפלו נכסים לפני בנו וכשמת זקינו קנאם הבן בקבר ממילא ואחר כך ירשם בן הבן וקשה דאמר בסמוך מהו דתימא אביו אפילו לגבי בריה נפשיה עדיפא ליה ולא יקחו הלקוחות במיתת האב והלא אם המקח בטל לא יחזרו לאב כי אם ליורשי הבן ויש לומר דשפיר קרי ליה בן בנו נפשיה לגבי לוקח ולא דמי לנכסיי לך ואחריך לפלוני ואחרי אחריך לפלוני דאם מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי ראשון ולא אמר כיון שהקנה הגוף לשלישי לבסוף הוי כנופל לפניו במיתת השני שהרי לא הקנה לו כלום עד אחר שיזכה שני ואפי' לרב ענן דאמר לעיל (דף קכה:) לירתי ולא לירתי ירתיי דלדידיה אם אמר נכסיי לך ואחריך לפלוני אם מת שני (א) לא יחזרו ליורשי שני לא דמי להכא דיותר יש לו לראשון בנכסים מלאב דהתם אם מכר ראשון כל הנכסים מכורים לעולם דהלכתא כרבן שמעון בן גמליאל דאמר אין לשני אלא מה ששייר ראשון אבל הכא אין האב יכול למכור אלא עד שימות לכך יחזרו ליורשי הבן והתם ליורשי ראשון:

מביא ואינו קורא. פי' בקונטרס מביא משום דאדמתך קרינא ביה ואינו קורא דלא קרינא ביה מן האדמה אשר נתתה לי ותימה דאי קרינא ביה אדמתך קרינא ביה נמי מן האדמה אשר נתתה לי ונראה שתקנו מדרבנן להביא משום קנין פירות אבל קריאה לא מדאמרינן בהמוכר את הספינה (לעיל דף פג.) משום דמיחזי כשיקרא או משום דאתי לאפקועי מתרומה ומעשר:

והתניא יחזרו נכסים ליורשי נותן. פירש בקונטרס וקשה לר' יוחנן דאמר קנין פירות כקנין הגוף דמי ומשני תנאי היא דפליגי בקנין פירות אי הוי כקנין הגוף או לא ואין נראה דהרבה תנאים מצינו דפליגי בקנין פירות בהדיא יותר מאלו גבי מוכר עבדו על מנת שישמשנו שלשים יום בחזקת הבתים (לעיל דף נ. ושם) ועוד (ב) דלדבריו לא גרסינן אלא אחריך תנאי היא ונראה דלר"ל פריך דשני אחריך שאני והכי פריך אי אמרת בשלמא דאחריך לא שאני אלא ההיא דיחזרו ליורשי ראשון הוי טעמא משום דקסבר קנין פירות כקנין הגוף דמי כר"י (ג) א"ש דמצינו הרבה תנאים דפליגי בהכי אלא אי אמרת דההיא דיחזרו ליורשי ראשון סברא נמי בעלמא דלאו כקנין הגוף דמי והכא משום דאחריך שאני והתניא יחזרו ליורשי נותן והא אין סברא לומר דסבירא ליה דאחריך לאו כלום דלא מצינו פלוגתא בהכי ומשני אלא אחריך תנאי היא כלומר לעולם קמייתא נמי כריש לקיש ואחריך נמי תנאי היא כדמייתי דפליגי רבי ורבן שמעון בן גמליאל באחריך דרבי סבר אחריך לאו כלום היא ולא הקנה לו אלא פירות ורשב"ג סבר אחריך שאני והשתא הוי כולהו כריש לקיש והלכתא כותיה: (גליון. נראה דמייתי שפיר תנאי דע"כ באחריך פליגי אפי' לר"י ולא בקנין פירות אי הוי כקנין הגוף אי לאו דהא טעמא דרשב"ג אין לו לשני אלא מה ששייר הראשון ע"כ משום דאמר אחריך דמשום קנין פירות גרידא פשיטא דלא היה יכול למכור כמו האב דאינו יכול למכור. ע"כ): (רש"א)

אבל

קמט א ב מיי' פי"ב מהל' זכיה ומתנה הל' יג סמג עשין פב טור ש"ע חו"מ סי' רנו ס"ס:

קנ ג מיי' פ"ד מהלכות בכורים הלכה ו סמג עשין קמ:

קנא דה מיי' פי"ב מהל' זכיה ומתנה הל' ז ועי' בהשגות וכמ"מ סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמח סעיף ג:

רבינו גרשום

קנין פירות שיש לאביו עד שהוא חי דמי כמו שגוף הקרקע יהא שלו ולא בא ליד בן הואיל שמת בחייו לפיכך לא קנה לוקח: לאו כקנין הגוף דמי. והגוף ברשות הבן היה להכי קנה לוקח: המוכר שדהו לפירות. ללוקח עד אותו זמן שהתנו: ר' יוחנן אמר מביא בכורים וקורא. מן האדמה אשר נתתה לי אע"ג דפירות בלבד שלו אותו קנין פירות כקנין הגוף של קרקע הוא שלו עד אותו הזמן דמי ויכול לקרות: ריש לקיש אמר מביא וכו'. ולמה להו לאפלוגי תרי זמנא בהכי: אמר לך ר' יוחנן אע"ג דגבי בכורים קנין פירות כקנין הגוף דמי אפ"ה אצטריך הכא לאשמועינן דלא קנה לוקח דסד"א ודאי קנה לוקח דאבא לגביה בריה מחיל ליה למכור אפילו בחייו וקנה לוקח קמ"ל דלא מחיל ולא קנה. וריש לקיש אמר דאע"ג לגבי בכורים בעלמא כו' הכא אצטריך דסד"א דלא קנה לוקח דכקנין הגוף דמי דכל לגבי נפשיה אפי' לגבי בריה נפשיה עדיפא ליה מבריה ולא ניחא ליה למיזבן בחייו ולא קנה לוקח קמ"ל הכא דלגבי בריה מחיל ליה לזבוני שיהו מכורין במיתת האב וקנה לוקח: איתיביה ר' יוחנן לריש לקיש. אם אמר שכיב מרע נכסיי לך ואחריך לפלוני ואחריו לפלוני משמע שנתן לראשון ושני הפירות בחייהן והשלישי יהא יורש גוף הנכסים: מת שני. בחיי ראשון כיון שלא באו ליד השני אין לשלישי כלום ושלישי הוא בא מכח שני אלא יחזרו הנכסים ליורשי הראשון הואיל דליתא לאחריך ולשלישי לא מצינן למיתן ליה דהכי לא פקיד המצוה. ואם איתא לריש לקיש דקנין פירות שיהא לראשון לאו כקנין הגוף דמי. אמאי יחזרו ליורשי ראשון כיון דלא הוה ליה קנין הגוף הקרקע כששמת ראשון יחזרו אותו ליורשי אותו שנתן מתחלה מיבעי ליה. אלא מדקאמר ליורשי ראשון ש"מ דקנין פירות שיש לראשון כקנין הגוף דמי וקשיא לריש לקיש: תרגמא רב אושעיא. לעולם אימא לך בעלמא לאו כקנין הגוף דמי. והכא מאי טעמא יחזרו ליורשי ראשון דהיכא דאמר ליה נותן לראשון ואחריך לפלוני שאני דמשמע ואחריך לפלוני אחריך תן שלו ולא בחייך לפי שבחיים הכל שלך הגוף והפירות. והשתא דמת אחריך בחייך הכל שלך הוא. להכי יחזרו ליורשי ראשון ולא ליורשי נותן דנותן סלק עצמו מהן הואיל ואמר אחריך לפיכך קאמרינן בדעתו דלא יחזרו עולמית לעצמו. ולעולם מהא לא תפשוט: והא תניא יחזרו ליורשי נותן. דמשמע דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וקשיא לר' יוחנן דאמר כו'

אלא

א) [בכא קלט. וש"נ]: ב) ב"מ ט. גיטין מז: ג) [לעיל קכט:] ד) [ועי' תוס' ב"ק פט: ד"ה כאוכלא ותוס' כתובות נ. ד"ה כבעל ותוס' יבמות לו: ד"ה קנין]:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לא קנה וכו' אם מת שני בחיי ראשון לא יחזרו ליורשי שני: (ב) ד"ה והתניא וכו' דלדבריו לא גרסי'. נ"ב כלומר והוא תימה למחוק הגירסא שהיא ברוב ספרים: (ג) בא"ד כקנין הגוף דמי כר"י וההיא דיחזרו ליורשי נותן סבר לאו כקנין הגוף דמי כר"ל א"ש דמצינו הרבה תנאים:

תנאי היא דתניא א)נכסי לך ואחריך לפלוני וירד ראשון ומכר ואכל השני מוציא מיד הלקוחות דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר אאין לשני אלא מה ששייר ראשון ורמינהי נכסי לך ואחריך לפלוני יורד ראשון ומוכר ואוכל דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר באין לראשון אלא אכילת פירות בלבד קשיא דרבי אדרבי ודרשב"ג אדרשב"ג דרבי אדרבי לא קשיא הא לגופא הא לפירא דרשב"ג אדרשב"ג לא קשיא גהא לכתחלה הא דיעבד ב)אמר אביי דאיזהו רשע ערום זה המשיא עצה למכור בנכסים כרבן שמעון בן גמליאל א"ר יוחנן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל הומודה שאם נתנן במתנת שכיב מרע לא עשה כלום מאי טעמא אמר אביי מתנת שכיב מרע לא קנה ואלא לאחר מיתה וכבר קדמו אחריך ומי אמר אביי הכי והא איתמר מתנת שכיב מרע מאימתי קנה אביי אמר עם גמר מיתה ורבא אמר זלאחר גמר מיתה הדר ביה אביי מההיא ממאי דמההיא הדר ביה דלמא מהא הדר ביה לא סלקא דעתך דתנן ג)חזה גיטך אם מתי זה גיטך מחולי זה זה גיטך לאחר מיתה לא אמר כלום אמר רבי זירא א"ר יוחנן הלכה כרשב"ג טואפילו היו בהן עבדים והוציאן לחירות פשיטא מהו דתימא (א) א"ל למיעבד איסורא לא יהבינן לך קא משמע לן אמר רב יוסף אמר רבי יוחנן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל יואפי' עשאן תכריכין למת פשיטא מהו דתימא לשוינהו איסורי הנאה לא יהבי לך קא משמע לן דרש רב נחמן בר רב חסדא אתרוג זה נתון לך במתנה ואחריך לפלוני נטלו ראשון ויצא בו באנו למחלוקת רבי ורשב"ג מתקיף לה רב נחמן בר יצחק ע"כ לא פליגי רבי ורשב"ג התם אלא דמר סבר ד)קנין פירות כקנין הגוף דמי ומר סבר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אלא הכא

אי

ה"ג תנאי היא. ולא גרסי' אלא אחריך נמי תנאי היא דמשמע דתירוצא דתרצינן לעיל לריש לקיש אחריך שאני לאו תירוצא הוא דהא ודאי לריש לקיש מתרצינן אחריך שאני כדמתרצי רב ורבי הושעיא לעיל דהשתא קיימי כולהו ברייתות כריש לקיש בין למאן דאמר יחזרו ליורשי נותן בין למאן דאמר יחזרו ליורשי ראשון כולהו סבירא להו דקנין פירות דעלמא לאו כקנין הגוף דמי דאפילו הך דקתני יחזרו ליורשי ראשון היינו משום דאחריך שאני אלא לרבי יוחנן הוא דמתרצינן הכי תנאי היא כלומר איכא תנאי דפליגי בקנין פירות דראשון אי כקנין הגוף דמי או לא ואנא סבירא לי כמאן דאמר כקנין הגוף דמי: דתניא כו'. דרבי ס"ל לאו כקנין הגוף דמי והך ברייתא דקתני יחזרו ליורשי נותן רבי היא ור"ש ס"ל כקנין הגוף דמי והך דקתני יחזרו ליורשי ראשון ר"ש היא ואנא ס"ל כר"ש והייגו דפסיק ר' יוחנן כר"ש ומיהו לר"ל לאו בקנין פירות כקנין הגוף דמי פליגי אלא לכ"ע לאו כקנין הגוף דמי ובהא פליגי רבי סבר אחריך נמי קנין פירות בעלמא הוא דאית ליה לראשון והלכך שני מוציא מיד הלקוחות והיכא דמת שני יחזרו ליורשי נותן דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ורשב"ג סבר בעלמא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי והכא אחריך שאני וגוף ופירות אקני לראשון הלכך אין לשני אלא מה ששייר ראשון והיכא דמת שני יחזרו ליורשי ראשון וכן עיקר דהשתא לא תקשי הלכתא אהלכתא דהא פסקינן הלכתא כריש לקיש בפ' החולץ דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ובהא דאחריך לפלוני קיימא לן כרבן שמעון דאין לשני אלא מה ששייר ראשון כדפסקינן הלכתא לקמן ולא פליג ריש לקיש על ההוא פסק דפסיק רבי יוחנן לקמן ומדאביי נמי איכא למשמע דהכי קיימא לן דאמר אביי איזהו רשע ערום כו' ולקמן נמי בההיא אתתא דהוה לה דיקלא בארעא דרב ביבי בר אביי אזל איהו אקנייה לבנו קטן כרבן שמעון כו' עד אפי' רבן שמעון לא קאמר כו' דמהתם נמי שמעינן דהלכתא כרבן שמעון והלכך בעינן לפרושי דרבן שמעון ס"ל כר"ל דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי והכא היינו טעמא דאחריך שאני ולא תקשי הלכתא אהלכתא: וירד הראשון ומכר ואכל. אורחא דמילתא נקט שמכר והוציא המעות בהוצאה: השני מוציא מיד הלקוחות. אחר מיתת הראשון דקנין פירות דראשון לאו כקנין הגוף דמי ואחריך שאני לא אמרינן אליבא דרבי: אלא מה ששייר ראשון. ואם לא שייר כלום לא יטול השני כלום דקנין פירות דראשון כקנין הגוף דמי לר' יוחנן ולריש לקיש טעמא משום דאחריך שאני: אין לראשון אלא אכילת פירות בלבד. קס"ד השתא פירות יכול לאכול ולמכור אבל לא הגוף ואם מכר השני מוציא מיד הלקוחות: הא לגופא. הא קמייתא דקאמר רבי השני מוציא הני מילי היכא דמכר הגוף שאין לו לראשון אלא פירות והך ברייתא דקאמר יורד ראשון ומוכר אפירות קאי: הא לכתחלה. קאמר ר"ש אין לו למכור לכתחלה הגוף אלא אכילת הפירות כדי שיתקיים דעתו של נותן דהא גלי דעתיה דניחא ליה שישתייר קצת לשני אם ירצה הראשון לשייר אחריו כלום והכי קתני יורד ראשון ומוכר ואוכל מסתמא דברי רבי שהרי אינו יכול למכור כ"א פירות רשב"ג אומר אין לו לראשון לירד ולמכור מסתמא שהרי הכל מכור ולא נתקיימה דעת הנותן אלא אכילת פירות הוא דאית ליה לכתחלה או למכרן אבל גופא דיעבד אין לכתחלה לא והא קמייתא דיעבד אין לשני אלא מה ששייר ראשון: איזהו רשע ערום. (ב) גורם לעבור על דברי הנותן: ערום. דאהנו מעשיו והרי הוא חוטא ולא לו ומיהו המוכר עצמו דהיינו ראשון לא מקרי רשע ואע"ג דלכתחלה אסור לעשות כן דלא חמיר איסוריה שהרי השליטו הנותן בגוף ופירות לעשות בהן כרצונו: זה המשיא עצה. לראשון למכור בנכסים דהא קי"ל כר"ש דאין לשני אלא מה ששייר ראשון ולא נעשה נחת רוחו של מת שאמר אחריך לפלוני דהוה ניחא ליה אם ישתייר ומיהו לא אקפיד קפידא גמורה שלא יוכל הראשון למכרן אם ירצה: ומודה. ר"ש אע"ג דאמר אין לשני אלא מה ששייר ראשון אם נתנו אותו ראשון במתנת שכיב מרע כגון דאמר מהיום ולאחר מיתה לא אמר כלום והשני מוציא אי נמי כשהיה שכיב מרע נתנה דשתי מתנות הללו שוות כדאמרן לעיל איזהו מתנת בריא שהיא כמתנת שכיב מרע כו': ה"ג בהלכות גדולות ובפירוש רבינו חננאל מ"ט אמר אביי מתנת שכיב מרע אימת הויא לאחר מיתה וכבר קדמו אחריך. האי שני דקאמר עליה הנותן אחריך לפלוני קדם לזה שנתנו לו הראשון דמשעה שהתחיל האי ראשון לטרוף קנה השני דאחריך עם גמר מיתה משמע דמשעה דאין הראשון צריך לנכסים הללו זיכהו הנותן לזה השני אחריו מיד אבל האי מקבל מתנה מראשון לא קנה עד לאחר גמר מיתה דסתם אדם הנותן ממונו לאחר מיתתו אין רוצה להוציא ממונו מכחו עד שתגמר מיתתו אבל לעיל דנותן סליק נפשיה מהני נכסים שהרי נתנו לראשון חפץ הוא שיזכה השני עם גמר מיתתו של ראשון: ומי אמר אביי הכי. דמתנת שכיב מרע לאחר גמר מיתה: עם גמר מיתה. אלמא בהדי הדדי קנו ולאשמועינן אתא דחולקין בשוה: מההיא. דעם גמר מיתה: לא ס"ד. דמההיא דלאחר מיתה הדר ביה דהא ודאי סתם שכיב מרע הנותן לאחרים ממון שלו אין בדעתו להוציאו מרשותו עד לאחר גמר מיתתו דאשכחן נמי כה"ג גבי אשתו כשהוא מגרשה ומתירה לאחרים דלא גמר להוציאה מכחו עד לאחר גמר מיתתו: דתנן הרי זה גיטך אם מתי. כלומר אם אמות אז יהא גט: זה גיטך מחולי זה. לאחר גמר חולי דהיינו לאחר מיתה: זה גיטך לאחר מיתה לא אמר כלום. דלא גמר לגרשה עד לאחר מיתה ואין גט לאחר מיתה ודלא כר' יוסי מוקמינן לה בגיטין בפ' מי שאחזו קורדייקוס דאי כרבי יוסי האמר זמנו של שטר מוכיח עליו וכמאן דאמר לה מהיום ולאחר מיתה דמי דקתני התם חולצת ולא מתייבמת וגבי אם מתי נמי דמי כמאן דאמר מהיום אם מתי דקתני התם הרי זה גט מיהו שמעינן מינה דלאחר מיתה קמגרש לה וה"ה למתנתו דאי עם גמר מיתה א"כ הוי גט ואמאי קתני לא אמר כלום: היו בהן עבדים כו'. כלומר ורבן שמעון קאמר דמה שמכר ראשון הכל הוי מכור ואפי' עבדים והוציאם לחירות וקפריך פשיטא דכיון דאקני גוף לראשון מצי למעבד ביה כל מה דבעי: למיעבד איסורא. דהמשחרר עבדו עובר בעשה דלעולם בהם תעבודו (ויקרא כה): תכריכי המת אסורין בהנאה ובפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מז:) נפקא לן מקראי: לשוינהו איסור הנאה לא יהבינהו ניהליה. אלא ע"מ ליהנות בהן בני אדם דניחא ליה לאיניש דליהנו איכסי ממוניה ולא ילך לאיבוד: אתרוג זה נתון לך במתנה. כל ימיך: ואחריך. אחר מיתתו: לפלוני. לצאת בו וגם לאכלו אם ירצה דהא לא קאמר ואחריו לפלוני: נטלו ראשון ויצא בו. כלומר נטלו לצאת בו וברך עליו: באנו למחלוקת כו'. דלרבי לא יצא ראשון דהא לית ליה בגויה אלא קנין פירות שהרי אינו יכול למכרו ולא קרינא ביה לכם ולר"ש ראשון יצא דהא אי בעי הוה אכיל ליה או מזבין ליה דהא אחריך קאמר מה שישתייר אחריך: עד כאן לא פליגי. רבי ור"ש בפירות דראשון דודאי פירות אית ליה אלא בהכי פליגי דר"ש סבר קנין פירות שיש לו לראשון כקנין הגוף דמי אפי' לר"ל דאחריך שאני ורבי סבר לאו כקנין הגוף דמי ואם מכר את הגוף לא עשה ולא כלום אבל בפירות הכל מודים דאית ליה הלכך גבי אתרוג נמי יציאת ידי חובתו ליטלו היינו פירותיו דאפילו לרבי יצא:

דאי

מסורת הש"ס

א) סוטה כה: ב) לקמן קנד: כתובות נב: סוטה כה: ערכין כג. ג) גיטין עב. כתובות כב: ד) [שבת קלה: וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) גמ' מהו דתימא מצי אמר ליה למיעבד איסורא לא יהבינן לך: (ב) רשב"ם ד"ה איזהו רשע ערום רשע גורם:

עין משפט נר מצוה

קנב א ב ג ד מיי' פי"ב מהל' זכיה ומתנה הל' ח ט סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמח סעיף ג:

קנג ה ו מיי' שם הלכה י טוש"ע שם ס"ד:

קנד ז מיי' שם ופ"ח שם הל' ח סמג שם טוש"ע חו"מ שם וסי' רנב סעיף א:

קנה ח מיי' פ"ט מהל' גירושין הלכה יב ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמה סעיף א:

קנו ט י מיי' פי"ב מהל' זכיה ומתנה הל"ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רמח סעיף ג:

רבינו גרשום

אלא אחריך נמי אי דמי קנין פירות שלו כקנין הגוף או לא תנאי היא: השני. שהוא אחריך: מוציא מיד הלוקח. גוף הקרקע: דברי רבי. דס"ל דהראשון אין לו אלא הפירות וקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ולא מצי זבין הגוף. ורבי סבירא ליה כריש לקיש: ורבן שמעון בן גמליאל אומר אין לשני. מן הגוף: אלא מה ששייר ראשון. שלא מכר לפי שהיה רשאי למכור משום דקנין פירות כקנין הגוף דמי:א) והכא קאמר יורד ראשון מוכר ואוכל משום דקנין פירות כקנין הגוף דמי:ב) אכילת פירות בלבד ואינו רשאי למכור הגוף: דר' אדר' לא קשיא. הא דאמר ראשון מוכר ואוכל אפירי קאמר אבל גופה של קרקע אם מכר ואכל השני מוציא מיד הלוקח דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי: [הא] לכתחלה. אין לראשון אלא אכילת פירות דלאו כקנין הגוף דמי. אבל דיעבד אם מכר ואכל אין לשני בגוף קרקע אלא זה ששייר ראשון: איזהו רשע ערום. שהוא עושה רשעג) מרשעו זה המשיא עצה שמתייעץ ומוכר נכסים שנתנו לו על מנת שאחריך לפלוני כרבן שמעון בן גמליאל דאמר דאי עבד אין לשני אלא מה ששייר ראשון דהכי קאמר הנותן נכסיי לך ולכל צרכך ואם תשאר כלום יהא אחריך לפלוני: ומודה רבן שמעון בן גמליאל: שאם נתן ראשון במתנת ש"מ. כלומר מה שנתן במתנת בריא נותן אבל אם נתן במתנת שכיב מרע וכו': לאחר מיתה קונה וכבר קדמו אחריך. שהוא יורש וקונה בגמר מיתה עם שיצא נשמתו של ראשון. אביי אמר עם גמר מיתה: ודלמא הדר ביה [מהא] דאמר אחריך קונה בגמר מיתה: לא ס"ד. אלא ודאי סביר' דמתנת שכ"מ אינ' קונה אלא לאחר מיתה כדתנן הרי זה גיטך אם מתי הרי גיטך אם לא אחיה מחולי זה הרי זה גיטך לאחר מיתה לא אמר כלום. משום דהאי נמי כמתנה הוא דקא יהיב ליה ומתנה אינה אלא לאחר מיתה נגמרת וקי"ל דאין גט לאחר מיתה. אלמא דלא הדר ביה מהא דאמר מתנה לאחר מיתה קונה: אפי' היו בהן. באותן נכסים עבדים והוציאן לחירות. מה שעשה עשוי ואין לשני אלא מה ששייר ראשון: פשיטא. מה לי עבדים מה לי שאר נכסים: מהו דתימא מצי אמר לי'. הנותן למיעבד איסורא לא יהבי לך. והאי דהוצאת עבדים לחירות איסור הוא דעובר בעשה דכתיב לעולם בהם תעבודו ואימא דלא עבד כלום. קמ"ל דמה שעשה עשה: תכריכין למת. איסורי הנאה נינהו: באנו למחלוקת רבי ורשב"ג. דלעיל אם יכול לצאת בו ידי חובתו דרבי דסבר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי סבירא ליה הואיל דהאי אתרוג לא יהבי נהליה כי אם לפירות לחודייהו דהיינו הברכה לאו כקנין הגוף של אתרוג דמי. ולא יצא דמשום דלא שלו הוא וקיימא לן יום טוב הראשון של חג אין אדם יוצא ידי חובתו בלולב של חבירו. ורשב"ג סבר דיצא משום דקניו פירות כקנין הגוף דמי: אבל הכא גבי אתרוג מאי קנין פירות איכא הכא:

למאי

א) נ"ל קשיא דרבי אדרבי דהכא קאמר וכו'. ב) נ"ל ורשב"ג ארשב"ג דהכא קאמר דאין לראשון אלא אכילת פירות בלבד וכו'. ג) אולי נ"ל שהוא עושה רשע מערמתו.

אי מיפק לא נפיק ביה למאי יהביה ניהליה אלא מיפק דכולי עלמא לא פליגי דנפיק ביה (א) מכרה או אכלה באנו למחלוקת רבי ורבן שמעון בן גמליאל אמר רבה בר רב הונא אהאחין שקנו אתרוג בתפוסת הבית נטלו אחד מהן ויצא בו אם יכול לאוכלו יצא ואם לאו לא יצא בודוקא דאיכא אתרוג לכל חד וחד (ב) אבל פריש או רמון לא א)אמר רבא גאתרוג זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי נטלו ויצא בו החזירו יצא לא החזירו לא יצא קא משמע לן דדמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה ההיא איתתא דהוה לה דיקלא בארעא דרב ביבי בר אביי כל אימת דהות אזלא למיגזריה הוה קפיד עילוה אקניתיה ניהליה כל שני חייו אזל איהו אקנייה ניהליה לבנו קטן אמר רב הונא בריה דרב יהושע ב)משום דאתו ממולאי אמריתו מילי מוליאתא האפילו רשב"ג לא קאמר אלא לאחר אבל לעצמו לא אמר רבא אמר רב נחמן שור זה נתון לך במתנה על מנת שתחזירהו לי הקדישו והחזירו ה"ז מוקדש ומוחזר אמר ליה רבא לרב נחמן מאי אהדריה (ג) אמר ליה ומאי חסריה אלא אמר רב אשי וחזינן אי אמר ליה על מנת שתחזירהו הא אהדריה אי א"ל על מנת שתחזירהו לי מידי דחזי ליה קאמר ליה ג)אמר רב יהודה אמר שמואל הכותב נכסיו לאחר ואמר הלה אי אפשי בהן קנה ואפילו עומד וצווח ורבי יוחנן אמר זלא קנה אמר רבי אבא בר ממל ולא פליגי כאן

רשב"ם

דאי מיפק לא נפיק. ראשון לרבי למאי יהביה ניהליה שהרי אין בו פירות אחרות והגוף אינו יכול למכור ולאכול ולא ניתן לראשון אלא לקיים בו מצות נטילה ולכם קרינן ביה דאין לשני כח בו כל זמן שראוי לזה הראשון לצאת בו דהא אחריך קאמר ולא דמי לאתרוג השותפין שאין יוצא בו כדלקמן דהתם כולהו מיהא הוו שותפין ביחד אבל הכא אינו משועבד לשני כלל כל ימי חיי הראשון: (ד) מכרה או שאכלה. דלרבי צריך לשלם דמי אתרוג לשני ולרבן שמעון אין לשני אלא מה ששייר ראשון ולאשמועינן אתא דכי היכי דפליגי בקרקעות פליגי באתרוג דלרבי יורד הראשון ומוכרו לצאת בו דלפירי יהביה ניהליה והיינו פירותיו ולרבן שמעון אין לו לכתחלה אלא אכילת פירות דהיינו לצאת בו ואם מכר (ה) מכור ומשום דסד"א מכור דאפי' רבי מודה דלגופו יהביה לראשון דהא ליכא פירות קא משמע לן דליטלו ולצאת בו היינו פירות שנתן לראשון והגוף נתן לשני: שקנו אתרוג. ירשו מאביהן או לקחו במעות ירושת אביהן בתפוסת הבית כל זמן שלא חלקו ונטלו אחד מן האחין בלא דעת חבירו ויצא בו רואין אם אין האחין מקפידין זה על זה ויכול לאכלו בלא רשותם כגון שיש אתרוגים הרבה בתפוסת הבית או שימצאו הרבה אתרוגים בעיר או שכבר יצאו ואין צריכין לו עוד: יצא. דקרינא ביה לכם שהרי כולו שלו הוא: ואם לאו לא יצא. דכתיב (ויקרא כג) ולקחתם לכם משלכם שיהא כולו שלו ולא שמקצתו שלו דאע"ג דדרשינן בשחיטת חולין בפ' ראשית הגז (דף קלה: קלו.) בגדיכם עריסותיכם תרומותיכם לרבות טלית של שותפין ועיסת השותפין ותבואת השותפין שחייבין בציצית ובחלה ובתרומה ה"ה כמי אי הוה כתיב הכא פרי עץ הדר לכם אפי' של שותפות אבל כיון דכתיב לכם צריך שיהא כולו שלו והאי דלא כתיב ולקחת לך היינו למדרש מיניה שתהא לקיחה לכל אחד ואחד כדדרשינן במס' סוכה (דף מא:) ובתורת כהנים ומנהג שלנו שנהגו לברך כל הקהל באתרוג אחד דעתנו מסכמת לתת כל אחד במתנה את חלקו לחבירו כדאמרינן גבי רבן גמליאל ור' יהושע במסכת סוכה (שם) ואע"ג דלא פריש כמאן דפריש דמי דלא גרע ממתנה ע"מ להחזיר דלהכי מיהא דעת כל הקהל שוה שינתן לכל אחד עד שיברך עליו ואח"כ יחזיר והני מילי ביו"ט ראשון אבל ביו"ט שני אמרי' מתוך שיוצא בשאול יוצא בגזול ומה שכתוב בספרים ודוקא אתרוג אבל פריש ורמון לא אריכות פירוש של שוטים הוא ואינו מן הגמרא כן נראה בעיני וכשר: החזירו יצא. איגלאי מילתא למפרע דהויא מתנה מעיקרא שהרי קיים עתה תנאי שהמתנה היתה תלויה בתנאי ונתקיים: ואם לאו. אלא מכרו או אכלו לא יצא דאיגלאי מילתא דלא הויא מתנה ואע"ג דלגבי גיטין קי"ל כר"מ דבעי תנאי כפול כדאמר בפרק מי שאחזו (גיטין דף עה:) אתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע כו' הני מילי לענין גיטין וקדושין הוא דבעינן תנאי כפול לכתחלה לרווחא דמילתא דילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן מיהא לגבי דיני ממונות לא בעינן תנאי כפול אלא גלויי דעתא בעלמא וכיון דאמר ע"מ שתחזירהו לי ואע"ג דלא כפליה למימר ואם לא תחזירהו לא תהא מתנה אפ"ה לא הוי מתנה אא"כ נתקיים התנאי דהא אפילו היכא דלא פירש כלום ואיכא למיתלי באומדן דעתא אזלינן בתר אומדן דעתא בפירקין לעיל גבי דינים הרבה כגון הכותב נכסיו לאשתו (דף קלא:) ולקמן בפרק מי שמת (דף קמח:) גבי שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים וגבי מי ששמע שמת בנו וכתב נכסיו לאחרים ואח"כ בא בנו דאמר בפרק מי שמת (לקמן דף קמו:) דלא הויא מתנה: אקניתיה ניהליה כל ימי חייו. דרב ביבי ואחריו יחזור לה וליורשיה: אקנייה לבנו קטן. כרבן שמעון דאמר אין לשני אלא מה ששייר ראשון ואע"ג דרבן שמעון לכתחלה אסר הני מילי כשאמר לו נותן אחריך לפלוני דבעינן שישתייר לאותו פלוני אחריו קצת אבל הך איתתא כיון דיהבה ליה לגמרי כל ימי חייו ולא פירשה לו לתת אחריו לאדם אחר אלא לעצמו לקורת רוחו של רב ביבי נתכוונה ואפי' ליתנו לכתחלה לכל מי שירצה והאי דאקני לבנו קטן היינו כדי שלא תוכל האשה לחזור ולקנות ממנו א"כ לפי שסמוך על שלחנו ויאכל רב ביבי הפירות תחת מזונות בנו ונראה בעיני דלא גרס לבנו קטן אלא לבנו גרידא וכן כתב בפירושי ר"ח ואגב שיטפא דכתב הכי בגמרא בשאר מקומות כתבו כמי אף בכאן: ממולאי. כדאמר בר"ה (דף יח. ע"ש) רבה ואביי מדבית עלי קאתו ועל שם מקומן נקראו בני עלי ממולאי כדאמר בבראשית רבה בתחלת פרשה כ"ט ואברהם זקן עטרת תפארת שיבה וגו' ר"מ אזל לממלא ראה אותם שחורי ראש אמר להם שמא ממשפחת עלי אתם דכתיב ביה וכל מרבית ביתך ימותו אנשים אמרו רבי התפלל עליהו אמר להם לכו וטיפלו לצדקה ואתם זוכין לזקנה כו' וה"נ אמר בר"ה (שם) אם יתכפר עון בית עלי בזבח ומנחה הוא דאין מתכפר אבל מתכפר בתורה ובגמ"ח: אמריתו מילי מוליאתא. דברים כרותים שאין בהם ממש לשון ימל קצירו (איוב יח) א"נ כגון מוליא במוליא בחזקת הבתים (לעיל דף נג.) גבשושיות כלומר דברים בעלי מומין ועל שם מקומם מגדפם כדכתיב בתי אכזיב לאכזב ועקרון תעקר (מיכה א): אפי' רבן שמעון לא קאמר. דמה שמכר ראשון הוי מכור אלא כשאמר נכסי לך ואחריך לאחר אבל כשאמר ואחריך לעצמי כי הך איתתא דלא אקניתיה לך אלא לימי חייך ורוצה היא שאחריך יחזור לה אפילו רשב"ג מודה דלא אקנייה לך אלא פירות ומאי דאקנית לברך לא אהני מידי אלא לפירות כל ימי חייך: אמר רבא אמר רב נחמן שור זה כו'. נראה בעיני דמקמי הא עובדא דרב ביבי גרס לה דדמיא להך דאמר רבא אתרוג זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי שור זה נתון לך במתנה עד זמן פלוני לעשות בו מלאכתך: על מנת שתחזירהו לי. אחר הזמן: הרי זה מוקדש ומוחזר. כלומר הרי זה מוקדש שהרי מוחזר הוא ונתקיים התנאי דאיגלאי מילתא דהויא מתנה למפרע ונראה בעיני דאם מת בתוך הזמן דפטור מלשלם דלא הוה שואל להתחייב באונסין ואף לא שומר להתחייב בגניבה ואבידה אלא מקבל מתנה הוא ולא נתחייב אלא בפשיעה: מאי אהדריה. ע"מ שתחזירהו לי קאמר ליה שיהא חוזרו לעצמו אבל כיון שהקדישו אין זו כי אם חזרה להקדש: ה"ג הכותב נכסיו לאחר. ולא גרס כל: קנה ואפי' עומד וצווח. איני חפץ במתנה זו וטעמא מפרש לקמיה: כאן

תוספות

אבל פריש או רמון לא. פירש בקונטרס לא גרסינן לה ויש לפרש בדוחק דוקא דכי יש לטעון אתרוג מלבד אותו שנטל מקבל מתנה ואינו מקפיד אם יאכל הלה את האתרוג אבל אי לית ליה לטעון אלא פריש או רמון לא יצא דמסתמא יקפיד אם יאכל הלה את האתרוג ודוחק: לא החזירו לא יצא. וא"ת אמאי לא יצא אפילו כי כפליה לתנאי והא הוה תנאי ומעשה בדבר אחד ואין זה כתנאי בני גד ובני ראובן כדאמרינן במי שאחזו (גיטין דף עה. ושם) ה"ז גיטך והנייר שלי הינה מגורשת על מנת שהנייר שלי מגורשת ופריך מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רבא משום דהוי מעשה קודם לתנאי ולכך התנאי בטל ומגורשת ופריך רב אדא בר אהבה טעמא דהוי מעשה קודם לתנאי הא לאו הכי לא מכדי כל תנאי גמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן מה התם לא הוי תנאי ומעשה בדבר אחד כו' אלא אמר רב אדא בר אהבה משום דהוי תנאי ומעשה בדבר אחד ומיהו יש לומר דרבא דהכא סבר דלא בעינן תנאי (ו) ומעשה בדבר אחד דהא התם נמי לא בעי אי נמי רב אדא ס"ל דכל האומר על מנת לאו כאומר מעכשיו דמי ולהכי הוי מעשה ותנאי בדבר אחד שאינו מגרשה אלא כשתחזיר לו הנייר ואיך תתגרש כשהגט בידו ולהכי הוי מעשה ותנאי בדבר אחד ולא חשיב תנאי אבל רבא סבר כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ולא הוי תנאי ומעשה בדבר אחד ויכולים המעשה והתנאי להתקיים ומגורשת מיד ואחר כך תקיים התנאי אי נמי התם כרבי מאיר והכא כרבנן): כאן

עין משפט נר מצוה

קנו א ב מיי' פ"ח מהל' לולב הלכה יא ועי' במ"מ סמג עשין מד טוש"ע או"ח סי' תרמח סעיף ח:

קנח ג מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף ד וסעיף ה:

קנט ד מיי' שם ופ"ג מהל' זכיה ומתנה הל"ט סמג שם וסי' פב טוש"ע שם וטוש"ע חו"מ סי' רמא סעיף ו:

קס ה מיי' פי"ב מהל' זכיה ומתנה הלכה י ועי' בהגהות ובמ"מ סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמח סעיף ד:

קסא ו מיי' שם פ"ג הלכה י סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמא סעיף ז:

קסב ז מיי' שם פ"ט הלכה יג סמג שם טוש"ע חו"מ סי' רמה ס"י:

רבינו גרשום

למאי יהביה נהליה אלא למיפק ביה. ולהכי חשיב שלו ונפיק ביה והדר ביה לאחריך אלא אי דמי מחלוקת להא דמי. מכרו ראשון או אכלו. להאי אתרוג: באנו למחלוק' רבי ורשב"ג דר' דסבר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי. סבירא ליה דלא הקנה לו אלא הפירות לברכה והואיל שמכר הגוף השני מוציא מיד הלקוחות. ואם אכלו משלם ליה. ר' שמעון בן גמליאל סבר דאכלו או מכרו אין לשני כלום דקנין פירות כקנין הגוף דמי ומצי מזבין: בתפוסת הבית. דממון של אביהן קודם שנחלקו. נטלו אחר א) יכול ליקח לו אתרוג בזה יצא דדידיה הוא: ואם לאו לא יצא. משום דלולב הגזול הוי ופסול: ודוקא. אם נשתיירו שם כדי לקנות אתרוג לכל אחר. אבל אם אין שם אלא כדי לקנות פריש או רמון לכל אחד ואחד לא יצא: והחזירו יצא. לפי שקיים התנאי ולא הוי גזל: למיגזרא. פירי דקל: הוי קא קפיד עליה. אמר לה דושית עלוי הזרעים שלי את דורסת: אקניתה נהליה כל שנותיו דרב ביבי. אקנייה לבן קטן. משום דקטן קונה ואינו מקנה כדי שלא יוציאנה אדם מידו לא במתנה ולא במכר עד שיגדיל כדי שתהא תחת ידו עד זמן מרובה. משמע משום דסבר רב ביבי כרבן שמעון בן גמליאל דאמר אין לשני כלום אלא מה ששייר ראשון והא אתתא גופא דאקניתיה לפירא דיקלא או לקצוץ ממנה ענפים לר' ביבי כל ימי חייו איקנא ליה ואחריו של רב ביבי תחזור לידה דקל שלה וקדם רב ביבי עד שהוא בחיים והקנהו לבניו להוציאו מידה: אמר ליה רב [הונא ברי' דר"י] משום דאתו ממולאי. מבית עלי: אמריתו מילי מוליאתא. מקוצצו' ומקולקלו'. ואפי' רשב"ג לא אמר דאם קדם ראשון ומכר מכור אלא להיכא דאמר לו הנותן ואחריך ב) לי לעצמי כמו זו האשה שלא נתן אלא לימי חייו ומשמע דאחרי' תחזור דקל שלו לעצמה מי אמר ר' שמעון בן גמליאל דמצי זבין והאי דרב ביבי נמי לא מצי לאקנויי לבנו דהיא לא סילקה עצמה לגמרי אלא בחייו בלבד: הרי זה מוקדש ומוחזר. דאע"ג דמוקדש הרי מוחזר דאין חייב להחזיר לו אחר: מאי אהדריה. הא אסרו עליו בהנאה: אמר ליה ומאי חסריה. שור נתן לו שור חזר לו ולעולם מוקדש ומוחזר הוא: אי א"ל ע"מ שתחזירהו לי מידי דחזי ליה קאמר ליה. והאי לאו ראוי לו שמוקדש הוא וחייב להעמיד לו אחר: ור' יוחנן אמר לא קנה. הואיל שאינו רוצה [illegible] שותק

א) נראה דצ"ל נטלו אחד. אם יכול ליקח האתרוג ולאוכלו יצא דבדידיה הוא. ב) צ"ל דאמר לו שנתן ואחריך לפלוני אבל אם אמר לו הנותן דאחריך לי לעצמי כמו זו האשה שלא נתנה לו אלא וכו'.

מסורת הש"ס

א) קדושין ו: סוכה מא: ב) ערכין כה: ב"מ קט. לקמן קנא. יבמות עה: עו. כתובות סה.: ג) כריתות כד. גיטין לב.: ד) [וע"ע תוס' סוכה מא: ד"ה סילך ותוס' קדושין ו: ד"ה לא ודף מט: ד"ה דברים ותוס' גיטין עה: ד"ה דתנאי]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מכרו או אכלו באנו למחלוקת: (ב) שם אתרוג לכל חד וחד אמר רבא כצ"ל ותיבות אבל פריש או רמון לא נמחק: (ג) שם מאי אהדריה (אמר ליה ומאי חסריה) תא"מ ונ"ב ס"א אינו: (ד) רשב"ם ד"ה מכרו או אכלו וכו' ומוכרו לצאת בו דלפירי יהביניה. נ"ב כלומר אבל גופו אינו מכור: (ה) בא"ד ואם מכר גופו מכור ומשום דסד"א גופו מכור לר"ש דאפילו רבי מודה: (ו) תוס' ד"ה לא וכו' סבר דלא בעינן תנאי בדבר אחד ומעשה:

*כאן בצווח מעיקרא כאן בשותק מעיקרא ולבסוף צווח אמר רב נחמן בר יצחק זיכה לו על ידי אחר ושתק ולבסוף צווח באנו למחלוקת רבן שמעון בן גמליאל ורבנן דתניא א)הכותב נכסיו לאחר והיו בהן עבדים ואמר הלה אי אפשי בהן אם היה רבן שני כהן הרי אלו אוכלין בתרומה ב)רבן שמעון בן גמליאל אומר כיון שאמר הלה אי אפשי בהן כבר זכו בהן יורשין והוינן בה ות"ק אפילו עומד וצווח אמר רבא ואיתימא רבי יוחנן בצווח מעיקרו דכולי עלמא לא פליגי דלא קני שתק ולבסוף צווח דכולי עלמא לא פליגי דקני ג)כי פליגי שזיכה לו על ידי אחר ושתק ולבסוף צווח דתנא קמא סבר מדשתיק קנינהו והאי דקא צווח מהדר הוא דקא הדר ביה ורבן שמעון בן גמליאל סבר הוכיח סופו על תחלתו והאי דלא צווח עד השתא דסבר כי לא מטו לידי (א) מאי אצווח ב)תנו רבנן ד)שכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלוני ושלש מאות לפלוני וארבע מאות לפלוני אין אומרין כל הקודם בשטר זוכה לפיכך יצא עליו שטר חוב גובה מכולם ה)אבל אמר תנו מאתים זוז לפלוני ואחריו לפלוני ואחריו לפלוני אומרין כל הקודם בשטר זוכה לפיכך יצא עליו שט"ח גובה מן האחרון אין לו גובה משלפניו אין לו גובה משלפני פניו תנו רבנן ו)שכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלוני בני בכור כראוי לו נוטלן ונוטל את בכורתו אם אמר בבכורתו ידו על העליונה רצה נוטלן רצה נוטל בכורתו ז)ושכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלונית אשתי כראוי לה נוטלתן ונוטלת את כתובתה אם אמר בכתובתה ידה

רשב"ם

כאן בצווח מעיקרא. מתחלה כשמסר לו זה את השטר התחיל צווח הלכך לא קנה שאין מזכין לו לאדם בעל כרחו דחוב הוא לו דכתיב (משלי טו) שונא מתנות יחיה וכדאמרינן [באלו טריפות] (חולין ד' מד:) והנותן עצמו לא ג)תחזיר לו שהרי סילק עצמו מהם אלא הפקר הם וכל המחזיק בהן זכה בהן כדאמרינן בכריתות בתחלת פרק המביא אשם תלוי (דף כד.) אמר ריש לקיש הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי (ב) כל המחזיק בה זכה בה ואסקינן התם כריש לקיש: כאן בשתק ולבסוף צווח. קנה כיון דקיבל השטר בשתיקה נתרצה לזכות במתנה ומאחר שזכה אין מועיל כלום להוציאה מרשותו (ג) מה שאמר אי אפשי במתנה זו עד שיתנה בלשון מתנה לאחרים או שיפקירם: זיכה לו ע"י אחר. בפניו והוא שתק כשמסרו את השטר או הקנו בקנין סודר לאחרים לצרכו וכשבא למסור לו השטר התחיל צווח: באנו למחלוקת. אם קנה אם לאו: והיו בהן עבדים. ומתוך כך צווח שאינו רוצה לזון העבדים דאפי' למ"ד יכול הרב לומר לעבד עשה (ד) ואיני זנך אפ"ה לא ניחא ליה לעשות כן: רבן שני. מקבל מתנה: אוכלין בתרומה. מחמת השני דודאי קנה וכתיב וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו (ויקרא כב): יורשין. כלומר ראשון או יורשין (ה) ולרבן שמעון לא סבירא ליה האי דריש לקיש דאמר בכריתות בפרק המביא הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה כל המחזיק בה זכה בה דסבירא ליה לרבן שמעון דאדעתא דהכי יהיב ליה דאי לא בעי מקבל מתנה תיהדר ליה והכי מפרש בכריתות ומיהו הלכתא כריש לקיש ובהך פלוגתא נמי הלכתא כרבנן דהא דקי"ל הלכה כרשב"ג במשנתנו היינו משנה אבל ברייתא לא אלא הלכה כרבנן דמשנתנו מתני' משמע אבל היכא דאמרי' משנה היינו נמי ברייתא כדאמרי' בעלמא (גיטין דף סז.) משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי ומשו"ה קי"ל כותיה בין במשנה בין בברייתא: הוכיח סופו. שצווח על השתיקה שבתחלה דלא נתרצה במתנה אלא להכי שתק דגנאי הוא לצווח כל זמן שלא הגיע מתנה לידו: תנו רבנן שכיב מרע כו'. להכי נקט שכיב מרע דבדידיה איכא לאיפלוגי בין היכא דאמר אחריו לפלוני להיכא דלא אמר משום דראוי לחלק כל נכסיו בדבור פיו לזה כך ולזה כך אבל בריא רגיל ליתן לכל אחד בפני עצמו והדבר ידוע למי מקנה תחלה ולמי לבסוף: שאמר תנו מאתים זוז כו'. וכגון דלא שייר אחריהן כלום דאי שייר מידי שלא חלק להם אע"ג דמית לא קנו אא"כ הקנה להם בקנין סודר כדפסקינן לקמן במי שמת (דף קנא:) מתנת שכיב מרע במקצת בעי קנין ואע"ג דמית: אם יצא עליו שט"ח. קודם שקבלו המעות אי נמי כגון דהני מאתים זוז ושלש מאות זוז (ו) שדות ששוות כך וכך דמים הלכך אפי' לאחר שגבו גובה בעל חוב מהן דמקבל מתנת שכיב מרע *כיורש שויה רבנן לקמן במי שמת ומקרקעי דיתמי משתעבדי לבעל חוב: גובה מכולן. שהרי לכולם נתכוין ליתן ביחד אלא שאין אדם יכול להוציא שני דברים כאחד וכגון שלא שתק בינתים דהיינו נמלך לקמן במי שמת הלכך גובה מכולן מן המעט ימעיט ומן הרב ירבה כגון אם בא בעל חוב לטרוף תשע דינרין גובה מן המאתים ב' דינר ומן השלש מאות שלש דינר ומן הד' מאות ארבע דינר והא דנקט האי סידרא רבותא הוא דנקט ומשום סיפא דהיכא דאמר אחריו ואחריו דאחרון אחרון נפסד ואע"פ שאוהבו השכיב מרע יותר ליתן לו מתנה מרובה: אין לו. כדי החוב גובה המותר משלפניו: לפלוני בכורי כראוי לו. אמרי' לקמן דהאי כראוי לו לישנא יתירא הוא ליפוי כח שנתן לו הני מאתים זוז לבד בכורתו הלכך נוטלן וגם את בכורתו ואי לא הוה אמר כראוי לו היה נוטלן בבכורתו רצה בכורתו נוטל רצה מאתים זוז נוטל דידו על העליונה כדאמרי' נמי לקמן גבי היכא דאמר בבכורתו בהדיא: רצה בכורתו נוטל. אם היא יותר ממאתים שהרי אינו יכול לגרוע מבכורתו אפי' לרבי יוחנן בן ברוקה כדנפקא לן בפרקין לעיל (ז) מלא יוכל לבכר: רצה מאתים נוטל. אם בכורתו פחות ממאתים זוז וה"ה אם אמר תנו מאתים זוז לפלוני בני סתמא ולא אמר בבכורתו דידו על העליונה כדפרכינן לקמן ודלמא כראוי לו בחובו קאמר ומשנינן רבי עקיבא היא דדייק לישנא יתירא (ח) אם לא אמר כראוי לו הוה אמרינן דבחובו או בבכורתו קאמר דיטול מאתים והא דנקט הכא בבכורתו אתא לאשמועינן דאף על גב דפריש בהדיא בבכורתו אפ"ה יטול כל בכורתו אם היא יותר ממאתים זוז דידו על העליונה:

תוספות

כאן בצווח מעיקרא · פי' בקונט' צווח מעיקרא לא קנה ומ"מ הנותן סילק עצמו והם הפקר כר"ל דאמר בהמביא אשם תלוי (כריתות דף כד.) הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה כל הקודם זכה אבל בשתק ולבסוף צווח כיון ששתק לא הוי הפקר וזכה בה בעל כרחו ואע"ג דרבן שמעון בן גמליאל בסמוך בזיכה לו ע"י אחר ושתק ולבסוף צווח עביד ליה כצווח מעיקרא אפ"ה קאמר יחזירו ליורשי נותן ולא הוי הפקר ריש לקיש לא סבר כותיה אלא כרבנן ובכריתות (שם ושם) דפריך אמילתיה דריש לקיש דאמר אי אפשי בה כל הקודם זכה מרב ששת דאמר מקבל מתנה שאמר לאחר שבאת מתנה לידו מתנה זו תבטל אי אפשי בה לא אמר ולא כלום בטילה היא דבריו קיימין מאי לאו דבריו קיימין והדרא למרה לפירושו הכי פריך כי היכי דבטילה היא דמהני אף לאחר שבאה לידו והדרא למרה הכי נמי הוה לן למימר בהאי אפשי קודם שבאה לידו הדרא למרה וריש לקיש אמר כל הקודם בה זכה ומשני לא דבריו קיימין ולא הדרא למרה וקשה לר"י על פירושו דהיכי פריך התם לריש לקיש מדין ודברים אין לי על שדה זו דלא אמר כלום לישני דמילתיה דריש לקיש בקודם שבאה לידו ולכך הוי הפקר בסילק עצמו אבל גבי דין ודברים שהנכסים שלו אין יכול להסתלק בהאי לישנא ועוד קשה דהיכי פריך התם לריש לקיש מרבנן דהכא דאמרי הרי אלו אוכלין בתרומה הא אוקמי' הכא מילתייהו דרבנן בשתק ולבסוף צווח ומילתיה דריש לקיש בצווח מעיקרא ואדרבה מרשב"ג הוה ליה למיפרך ועוד קשה דעד כאן לא פליגי רבנן ורבן שמעון בן גמליאל הכא אלא דהאי משוי ליה כשתק ולבסוף צווח והאי משוי ליה כצווח מעיקרא אבל אי צווח מעיקרא לכולי עלמא כבר זכו יורשין ולא הוי הפקר וריש לקיש קאמר דהוי הפקר ועוד קשה להר"ר פטר דאמר בהגוזל (ב"ק דף קטז.) גבי חמרא דרב ספרא דאדעתא דהריא אפקריה אדעתיה דכ"ע לא אפקריה וא"כ לר"ל קודם שבאה מתנה לידו אמאי הוי הפקר הוה ליה למימר שיחזירו לנותן דאדעתא דליקבל מיניה קא יהיב ולא שיהיה הפקר לכל לכך נראה לפרש דר"ל נמי איירי אחר שבאה מתנה לידו דהיינו שתק ולבסוף צווח והא דקאמר הכא דבשתק ולבסוף צווח קנה היינו שלא יחזרו לנותן אלא הפקר יהן ובצווח מעיקרא דלא קנה יחזרו לנותן דלא יהיב ליה. אלא אדעתא דליקבל מיניה והתם בכריתות גרס איפכא במילתיה דרב ששת מקבל מתנה שאמר לאחר שבאה לידו מתנה זו בטילה לא אמר כלום אי אפשי בה תבטל דבריו קיימין מאי לאו דבריו קיימין והדרא למרה אע"פ שבאה לידו. מתנה ומשני דלא הדרא למרה והשתא פריך נמי שפיר מדין ודברים דאין יכול להסתלק הואיל והנכסים בידו וכן ממילתייהו דרבנן דאמרי אוכלין בתרומה ואיירי בשתק ולבסוף צווח כמילתיה דר"ל ומיהו בר"פ השולח (גיטין דף לב: ושם) גרסינן במילתיה דרב ששת להיפך דלא אפשי לא אמר כלום בטילה היא דבריו קיימין כדמוכח התם והויא כאיכא דאמרי וכהנה רבות בגמרא ד):

מאי

ידה

עין משפט נר מצוה

קסג א מיי' פ"ט מהל' זכיה ומתנה הל"ד סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמה סעיף י:

קסד ב מיי' פ"ט מהל' תרומות הלכה ו:

קסה ג מיי' בסופ"ד מהל' זכיה ומתנה הל"ג ועי' בכ"מ סמג עשין פב טור שו"ע חו"מ סי' רמה סי"א:

קסו ד ה מיי' פ"י מהל' זכיה ומתנה הל' יג ויד סמג עשין פב לד טוש"ע חו"מ סי' רנג ס"ט:

קסז ו ז מיי' שם פי"א הל' טז יז יח סמג שם טוש"ע חו"מ סי' רנג סעיף ח:

רבינו גרשום

שותק ולבסוף צווח קנה. דכיון דשתק בשעת מתנה אודויי אודי ליה לקבל: זיכה לו. המתנה על ידי אחר: אם רבן שני כהן. זה שנכתב לו הנכסים: כבר זכו בהן יורשי נותן: והוינן בה ות"ק אפי' עומד וצווח. המקבל סבירא ליה דאוכלים בתרומה אמאי הא צווח דלא בעי להו: מיהדר קא הדר ביה. דלא בעי להו אבל כיון דשתק מעיקרא קננהו: הוכיח סופו על תחלתו. דמעולם לא היה דעתו לקבלו. והאי דלא צווח בשעה שזיכה לו על ידי אחר דסבר מאי איכפת ליה שזיכה אותו ע"י אחר כל זמן שלא בא לידו מאי אצווח: תנו מאתים זוז לפלוני וש' לפלוני ות' לפלוני אין אומרי' כל הקודם באותו שטר מתנה זכה. תחלה אלא כולם זכו כאחת שלא היה יכול להוציא שני שמות כאחד אם לא שיקדים זה לזה לפיכך זכה זה כזה. ולפיכך אם יצא עליו על זה הנותן שטר חוב שהיה חייב ממון גובה בעל חובו מכולן. דאין יכול לומר הראשון כי בעת שזכיתי אני במתנתי עדיין הנחתי לך מקום לגבות ממנו ולא השני יכול לומר לו כן לפי שכולם זכו כאחת: אבל אם אמר תנו מאתים זוז לפלוני ואחריו לפלוני. מדקאמר ואחריו הכי משמע דאם ישתייר כלום אחרי שיתנו לראשון יתנו לשני [ואם ישתייר משני] יתנו לשלישי. כל הקודם בשטר מתנה בעין שהן כתובים זכה תחלה. לפיכך אם יצא שטר חוב גובה מן האחרון שכל אחד מן הראשונים יכול לומר לו הנחתי לך מקום עדיין לגבות הימנו: אם אין לו. השלמת כל חובו מן האחרון: חוזר וגובה מן שלפניו. היינו אותו שזכה קודם האחרון: אין לו. עדיין השלמה: גובה משלפני פניו. מן הראשון: [כראוי לו]. האי דקאמר כראוי לו למפויי מילתא קאתי דבלאו הכי היה נוטל בכורתו. אבל מדקאמר לישנא יתירא נוטלן ונוטל את בכורתו כדקאמר לקמן הא מני ר"ע היא דדייק לישנא יתירא: אם אמר תנו לו. מאתים זוז בבכורתו ידו על העליונה. אם בכורתו יותר על מאתים יטול בכורתו ואם מאתים זוז יותר יטול מאתים. וכי האי גוונא מפרשי גבי אשתו וגבי בעל חובו:

מסורת הש"ס

א) כריתות כד: חולין לט: ב) גיטין כ: [כס"י] ג) יבמות נו: ד) [עי' תוס' מנחות נח: ד"ה ואיכא]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמאי אצווח: (ב) רשב"ם ד"ה כאן בצווח וכו' אי אפשי בה כל: (ג) ד"ה כאן וכו' במה שאמר: (ד) ד"ה והיו בהן עבדים וכו' עשה עמי ואיני: (ה) ד"ה יורשין אלו ולרבן: (ו) ד"ה אם יצא וכו' ושלש מאות זוז בן שדות: (ז) ד"ה רצה בכורתו וכו' לעיל דף קל: (ח) ד"ה רצה מאתים וכו' לישנא יתירא אלמא דאם לא אמר:

גליון הש"ס

כיורש. עיין יעב"ץ

ידה על העליונה *רצה נוטלתן *רצה נוטלת כתובתה א)*ושכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלוני בעל חובי כראוי לו נוטלן ונוטל את חובו ואם אמר בחובו נוטלן בחובו משום דאמר כראוי לו נוטלן ונוטל את חובו ודלמא כראוי לו בחובו קאמר אמר רב נחמן אמר לי הונא הא מני רבי עקיבא היא דדייק לישנא יתירא דתנן ב)ולא את הבור ולא את הדות אף על פי שכתב לו עומקא ורומא וצריך ליקח לו דרך דברי רבי עקיבא וחכמים אומרים אין צריך ליקח לו דרך ומודה ר"ע בזמן שאמר לו חוץ מאלו שאינו צריך ליקח לו דרך אלמא כיון דלא צריך וקאמר לטפויי מלתא קאתי הכא נמי כיון דלא צריך וקאמר לטפויי מלתא קא אתי: ת"ר שכיב מרע שאמר מנה יש לי אצל פלוני ג)העדים כותבין אף על פי שאין מכירין לפיכך כשהוא גובה צריך להביא ראיה דברי ר' מאיר וחב"א אין כותבין אא"כ מכירין לפיכך כשהוא גובה אין צריך להביא ראיה אמר רב נחמן אמר לי הונא תנא רבי מאיר אומר אין כותבין וחכמים אומרים כותבין ואף רבי מאיר לא אמר אלא ג)משום בית דין טועין אמר רב דימי מנהרדעא ג)הלכתא אין חוששין לבית דין טועין ומאי שנא מדרבא ד)דאמר רבא ד)אין חולצין אלא אם כן מכירין ה)ואין ממאנין אלא אם כן מכירין ו)לפיכך כותבין גט חליצה ז)וגט מיאון ואע"פ שאין מכירין ה)(מ"ט לאו) משום דחוששין לב"ד טועין לא ח)ב"ד בתר בית דינא לא דייקי בית דינא בתר עדים דייקי: מתני' ט)האב תולש ומאכיל לכל מי שירצה ומה שהניח תלוש הרי הוא של י)ירשין: גמ' תלוש אין מחובר לא והא

והתניא

רשב"ם: ידה על העליונה. וכגון (א) שלא מחלה לו בכך: לא את הבור. שבבית: ולא את הדות. שבבית אינן מכורין בכלל בית (ב) דאף על פי שכתב לו עומקא ורומא של בית דתשמיש הן בפני עצמן ולא אהני עומקא ורומא אלא למקני עומקא ורומא כדאמרן בפרק המוכר את הבית דמסתמא לא קני אינים עומקא ורומא: וצריך למוכר ליקח לו דרך לבורו ולדותו ששייר לעצמו דמוכר בעין יפה מוכר ולא שייר לעצמו דרך: שאין צריך. דהא חוץ מאלו לא הוה צריך למימר למעוטי בור ודות דהא מסתמא לא קני להו לוקח אלא לטפויי לו שיור דרך לבור ודות עצמו נתכוין ומיהו רבנן נמי מודו דכל לישנא יתירא לטפויי אתי היכא דאיכא מידי לטפויי כי הכא בהך ברייתא והא דאמרן הא מני רבי עקיבא היא לאו דוקא דהוא הדין לרבנן אלא משום דאשכחן ברבי עקיבא בהדיא דדריש לישנא יתירא מוקי לה כר' עקיבא: העדים כותבין. מה ששומעין זכרון עדות שהיתה בפנינו שאמר פלוני שכיב מרע שפלוני חייב לו מנה ומה ששמענו כתבנו וחתמנו: אע"פ שאין מכירין. את הלוה או אם נתחייב לו כלום אם לאו: לפיכך. שנתנו חכמים רשות לעדים לכתוב מה ששמעו אף על פי שאין יודעין אם אמת אם שקר צריכין היתומים להביא ראיה לגבות מאותו פלוני דעדים הללו מה ששמעו מפי השכיב מרע כתבו והם לא ידעו אם ממש בדבריו אם לאו: וחכמים אומרים אין כותבין וכו'. דחיישינן לבית דין טועין שיראו שכתבו העדים ויהו סבורים שהעדים לא כתבו צוואת שכיב מרע עד שחקרו תחלה היטב וידעו שדבריו אמת כדאמר ריש לקיש בכתובות (דף יח.) אין העדים חותמין על השטר אא"כ נעשה בגדול ואמר כמי עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד הלכך אין כותבין אלא אם כן מכירים שדבריו אמת: אינו צריך כו'. שהרי לא כתבו אלא אם כן הכירו (ג) ואינו צריך להביא ראיה אחרת אלא שטר זה יתקיים בחותמיו: ואף ר' מאיר. מן הדין היה לו להודות לדברי חכמים ולומר כותבין משום דאין פנאי לשכיב מרע לתבוע לגוה אלא דקיים רבי מאיר לבית דין טוען שיהו סבורין שהעדים לא כתבו אלא אם כן הכירו ולא יצריכו ליורשין להביא ראיה: הלכתא אין חוששין לבית דין טועין. אלא כותבין אע"פ שאין מכירין כרב נחמן אליבא דרבנן: ה"ג מאי שנא מדרבא דאמר רבא אין חולצין כו'. ול"ג דאמר רבא אמר רב הונא דאיכהו חולצין וממאנין אע"פ שאין מכירין קאמרי בפרק מצות חליצה אבל רבא דידיה אמר אין חולצין כו' ואי גרס להו הכי גרס ומאי שנא מדרבא דאמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא חולצין כו' ורבא דידיה אמר אין חולצין כו' ואדרבא קאי גמרא ופריך מ"ש האי דפסקינן הלכתא אין חוששין מדרבא דס"ל חוששין: אין חולצין אא"כ מכירין. יבם ויבמה שבאו לפנינו לחלוץ ואין אנו יודעין שהוא יבמה אין נזקקין להם ב"ד לחלוץ כדמפרשי טעמא לקמן דחיישינן לב"ד טועין שאם תבא ליכנס לב"ד אחר ע"י חליצת ב"ד ראשון שחלצו לה בלא הכרה יתירוה ב"ד שני לפי שיהו טועין לומר לא חלצו לה בית דין ראשון אא"כ הכירו שזה יבמה ולא ידעו הלכה זו שחולצין אע"פ שאין מכירין הלכך תקנו דאין חולצין אא"כ מכירין וכה"ג איכא למימר נמי אין ממאנין אין בית דין נזקקין למיאון עד שיכירו שניהם מהאי טעמא גופיה: לפיכך. כיון שאין חולצין אלא אם כן מכירין כותבין עדים גט של חליצה ומיאון להתירה אע"פ שאין מכירין דהא ודאי ב"ד הכירו כשחלצו ומיאנו והלכך אם כתבו לה עדים ראינו שחלצה ומיאנה מפלוני אפילו לא כתבו בו ואשתמודעינהו ניסת בעדות זו: מאי טעמא. אין חולצין אלא אם כן מכירין לאו משום דחוששין לבית דין טועין כדפרישית שאם אתה אומר חולצין בלא מכירין יטעו בית דין שני להשיאה בלא בדיקה שיהו סבורין לא חלצו אלא אם כן הכירו שטועין בהלכה זו (וסבורין חולצין אע"פ שאין מכירין) ולעיל נמי ניחוש לבית דין טועין ולימא אין כותבין כרבי מאיר: ומשני בי דינא בתר בי דינא לא דייקי. כלומר גבי חליצה ומיאונין לפיכך תקנו אין חולצין אלא אם כן מכירין שאם אתה אומר חולצין אף על פי שאין מכירין התם ודאי חיישינן לב"ד טועין שיטעו ב"ד שני לומר כי יפה הכירו ב"ד ראשון כשחלצו דב"ד שני בתר ב"ד ראשון לא דייקי דכיון דחליצה ומיאונין בג' כדתנן בסנהדרין (דף ב.) קמו ב"ד במילתא ושפיר עבוד חליצה ומיאונין: בי דינא בתר עדים דייקי. כגון הכא גבי צוואת שכיב מרע לא יטעו ב"ד לומר לא כתבו עדים אלא אם כן הכירו אלא ידקדקו אחרי העדים אם הכירו בדבר אם לאו והלכתא אין חוששין לב"ד טועין כדפסיק רב דימי: מתני' האב תולש ומאכיל. אהכותב נכסיו לבנו לאחר מותו קאי דאקני ליה גופא מהיום ופירי לאחר מיתה והלכך מאכיל האב בחייו פירות שתלש לכל מי שירצה אבל מה שהניח מחובר לקרקע בשעת מיתתו אע"פ שעומד לתלוש הרי הוא של בנו מקבל מתנה ודוקא בנו אבל הכותב נכסיו לאחר אפי' מה שהניח מחובר לקרקע בשעת מיתתו הרי הן של יורשים שדעתו של אדם קרובה אצל בנו יותר מאחר והכי מוכח בגמרא: הרי הוא של יורשין. ולא למקבל מתנה לבדו: גמ' ומקשינן תלוש אין. מה שהניח תלוש הרי הן של יורשין אבל המחובר הרי הוא של מקבל מתנה דכגופה של קרקע דמי ואקנייה ניהליה לאחר מיתה:

ה"ג

תוספות: מאי שנא מדרבא דאמר רבא אין חולצין אלא אם כן מכירין משום דחיישינן לבית דין טועין. פירוש אם היו חולצין אע"פ שלא הכירום היו סבורין בית דין אחר שהכירום בית דין ראשון ויתירוה לשוק על ידי אותה חליצה ולא גרסי' מאי שנא מדרבא אמר רב סחורה ואי גרס הוי כמו וכו' וממילתיה דרבא קפריך כפירוש רבינו שמואל והכי איתא בפרק מצות חליצה (יבמות דף קו. ושם) בספרים ישנים אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא חולצין אע"פ שאין מכירין ואין חוששין לבית דין טועין כשיעידו בבית דין אחר שחלצה או שמיאנה שיתירוה ע"י חליצה ומיאון זה שידעו שבית דין הראשון לא הכירום ורבא דידיה אמר אין חולצין אלא אם כן מכירין דחוששין לבית דין טועין כדפרישית ורש"י גרס בפרק מצות חליצה (שם) איפכא בההיא דרב סחורה דחוששין לבית דין טועין ובההיא דרבא אין חוששין ופירש דקאי אלפיכך אין כותבין שאם כתבו לה עדים גט שחלצה או מיאנה ולא כתבו ואשתמודעינהו דאחוי דמיתנא הוא חוששין שמא תראה גיטה לבית דין אחר ויטעו ויסברו שבית דין ראשון לא חלצו אלא אם כן הכירו לכך אין כותבין ואין להקשות דכי לא יכתבו נמי ניחוש שמא יעידו בב"ד אחר ויטעו דהא אם יבאו עדים עצמן יוכלו ב"ד שני לברר על ידם אם הכירום ב"ד הראשון ורבא אמר כו' לפיכך כותבין ואין חוששין לב"ד טועין פי' הואיל ואין חולצין אא"כ מכירין כותבין עדים שראו שחלצה (ד) אע"פ שאין מכירין ולא חוששין שמא טעו בית דין הראשון בהלכה וחלצו ואע"פ שלא הכירו וקשה דהשתא לא הוי ב"ד טועים דרב סחורה ודרבא שוין דבית דין טועין דמילתיה דרב סחורה היינו ב"ד אחר ודרבא היינו ב"ד הראשון ועוד דלפי גירסת רש"י צריך למיגרס הכא מאי שנא מדרבא אמר רב סחורה דממילתיה דרב סחורה פריך ומיהו יש ספרים דגרסי הכי אבל אין נראה לר"י אלא כמה שפירש וכגירסת הספרים ישנים דמצות חליצה:

עין משפט נר מצוה

קסח א מיי' פי"א מהל' זכיה ומתנה הל"ט סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנג סעיף ח:

קסט ב טוש"ע חו"מ סי' רנה סעיף א:

רצתה. יעב"ץ

קע ג מיי' פ"ו מהל' עדות הל"ד טוש"ע חו"מ סי' מו ס"ח:

קעא ד מיי' פ"ד מהל' יבום הל' כט סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קסט סעיף מ:

קעב ה מיי' פי"א מהל' גירושין הל' י סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קנה סעיף ח:

קעג ו מיי' פ"ד מהל' יבום הל' כט סמג עשין נב טוש"ע אה"ע סי' קסט סעי' נו ובפי' סדר חליצה סעיף לה בהג"ה:

קעד ז מיי' פי"א מהל' גירושין הלכה י סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קנה ס"ח:

קעה ח מיי' פ"ו מהל' עדות הלכה ה:

קעו ט מיי' פי"ב מהל' זכיה ומתנה הלי"ג סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמ סעיף ב:

מסורת הש"ס

א) כתובות נה: ב)לעיל סג:סד. ערכין יט.[מירז:] ג)לקמן קסד. יבמות קו. כתובות כא. סנהדרין ג.] : ד) יבמות קו.: ה) [מלשון תוספות ד"ה מ"ש מדרבא וכו' אא"כ מכירין משום דחיישינן לב"ד טועין ולא העתיקו מ"ט לאו נראה יפה דל"ג והדין עמהם כמבואר למעיין]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ידה וכו' שלא מחלה. נ"ב כלומר לאפוקי היכא דעשאה שותף בין הבנים ושתקה דמחלה לו כתובתה' בכך כדלעיל בדף קלב: (ב) ד"ה ולא את הדות וכו' ואע"פ: (ג) ד"ה אינו צריך וכו' אא"כ הכירו והלכך אינו צריך: (ד) תוס' ד"ה מאי שנא וכו' שראו שחלצה גם חליצה אע"פ שאין מכירין:

רבינו גרשום

ודלמא בראוי לו בחובו קאמר ליה. והכי נמי בראוי לה בכתובתה והכי נמי בראוי לו בבכורתו ואמאי נוטלן ונוטל את חובו: דתנן המוכר את השדה סתם לא מכר לו את הבור ולא את הדות שבתוכה אע"פ שכתב לו עומקא ורומא וצריך ליקח לו מן הקונה דרך לילך לבור ולדות. שכשמכר לו את השדה לא שייר לעצמו שום דרך בשדה דמוכר בעין יפה מוכר דברי ר' עקיבא: וחכמים אומרים אינו צריך ליקח לו דרך. דמוכר בעין רעה מוכר: ומודה ר"ע בזמן שאמר לו. הריני מוכר לך עומקא ורומא חוץ מאלו בור ודות שאין צריך ליקח לו דרך. דאפילו לא אמר חוץ מאלו לא היו מכורין בור ודות. וכיון דאמר חוץ מאלו לאתפויי מילתא אתא. דשייר לו דרך בורו. אלמא כל לישנא יתירא לטפויי מילתא קאתי: העדים. ששמעו הצואה: כותבין בלשון עדות. שכך צוה פלוני: אע"פ שאין מכירין. גוף המעשה אם אותו פלוני חייב לו מנה או לא: לפיכך. הואיל ויכולין לכתוב אע"פ שאין מכירין עיקר הדבר לפיכך כשבא היורש לגבות חובו אותו מנה מאותו פלוני. צריך להביא ראיה עדים שחייב לאביו שאלו עדים אינה ראיה שאין מעידין אלא על מה ששמעו מפי שכיב מרע: אינו צריך להביא ראיה. אחרת לפי שלא היו כותבין אלא אם היו מכירין שהוא חייב לו לפיכך אין צריך להביא ראיה אחרת אלא הן: אמר רב נחמן אמר לי הונא ר' מאיר אומר אין כותבין אלא אם כן מכירין וחכ"א כו'. והיינו איפכא מלישנא קמא: ואף ר' מאיר לא אמר. דאין כותבין אא"כ מכירין אלא משום דחוששין לב"ד טועין. דשמא יביאו היורשין כתב עדות הצואה לפני ב"ד ולא ידקדקו ב"ד אם עדים הללו שחתומים על אותה צואה אם לשום עדות צואה בלבד התמו או משום שהיו יודעין באמת שפלוני היה חייב לו ימעו ב"ד ויאמרו ודאי לא היו חותמין אא"כ היו יודעין שהוא חייב לו והם לא ידעו אלא עדות הצואה בלבד ויחייבוהו ליתן בלא ראיה אחרת והיינו שלא כדין ומשום הכי אמרינן אין כותבין אא"כ יודעין החוב. ורבנן לא חיישי דליטעי ב"ד בהכי הלכך אין חוששין לב"ד טועין אלא כותבין אע"פ שאין מכירין וב"ד ידקדק בדבר ולא יחייבו לו ליתן בלא שטר ראיה אחרת: ומאי שנא. מילתא דרב דימי מההיא דרבא דאמר רבא אין חולצים. ב"ד ליבם אלא [א"כ] מכירין שזו יבמתו של זה. ומכירין נמי שזו ממאנת היא ארוסה של זה שממאנת בו לפיכך הואיל ואמרן דאין חולצין ולא ממאנין אא"כ מכירין אם לא כתבו אותו ב"ד שחלצו [בפניהם] גם חליצה או גם מיאון שלא הספיקו. ובאו עדים שהיו באותה חליצה לפני ב"ד אחר ואמרו ב"ד לא הספיקו לכתוב גם חליצה כתבו לה אתם גם חליצה או גם מיאון כותבין לה זה ב"ד שני גם חליצה ומיאון אף ע"פ שאין מכירין היבם. מאי טעמא. אין חולצין ב"ד ראשון אא"כ מכירין לאו משום דחוששין לב"ד טועין. דאיכא למיחש דאי לא היו מכירין ב"ד ראשון סברי הללו ב"ד שני שלעולם לא היו נזקקין לחלוץ להם ב"ד אי לאו דמכירין אותן וימעו בכך והיו כותבין גם חליצה. והכא נמי לרב דימי ליחוש לב"ד טועין. ומשני רב דימי בי דינא בתר בית דינא לא דייקי. הללו ב"ד שני לא ידקדקו על ב"ד ראשון אלא סבורין הן שלא חלצו אא"כ הכירו וסומכין הללו עליהן וכותבין [והלכך] אין חולצין אא"כ מכירין כדי שלא ימעו ב"ד שני אבל להיכא דאמר שכיב מרע יש לי מנה אצל פלוני העדים כותבין אע"פ שאין מכירין דאין חוששין לב"ד טועין דבתר בל עדים מדקדקי ב"ד עליהם אי ידעי גוף החוב אי לא ולא יוציאו האי מנה בלא ראיה גמורה הלכך אין חוששין כאן לב"ד טועין: פיס' האב תולש. מן פירות הקרקעות הללו שכתב לבנו אותן כל ימי חייו [ומאכיל] לכל מי שירצה. ומה שהניח תלוש בשעת מיתה. הרי הוא ליורשים כולם: ומקשינן מה שהניח תלוש בשעת מיתה הוי ליורשין. אבל פירות מחוברין שהניח בקרקע לא היו יורשין כולן אלא דהאי בן בלבד שכתב לו גוף הקרקע. כלומר ולא הוי

בבה

והא תניא א)שמין את המחוברין ללוקח אמר עולא לא קשיא ׳כאן בבנו כאן באחר ב)הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו : מתני׳ ׳הניח בנים גדולים וקטנים אין הגדולים מתפרנסין על ידי הקטנים ולא הקטנים נזונין על הגדולים אלא חולקין בשוה ׳נשאו הגדולים ישאו הקטנים ואם אמרו קטנים הרי אנו נושאין כדרך שנשאתם אתם ׳אין שומעין להם אלא מה שנתן להם אביהם נתן הניח בנות גדולות וקטנות אין הגדולות מתפרנסות על ידי הקטנות ולא הקטנות נזונות על הגדולות אלא חולקות בשוה נשאו גדולות ישאו קטנות ואם אמרו קטנות הרי אנו נושאות כדרך שנשאתם אתם אין שומעין להן זה חומר בבנות מבבנים שהבנות נזונות על הבנים ואין נזונות על הבנות : גמ׳ אמר רבא ׳האי גדול אחי דלבש ואיכסי מביתא מאי דעבד עבד והא אנן תנן אין הגדולים מתפרנסין על הקטנים מתני׳ ׳בשרכא שרכא פשיטא מהו דתימא ניחא להו דלא נינוול קמ״ל : נשאו גדולים ישאו קטנים : מאי קאמר אמר רב יהודה ׳הכי קאמר נשאו גדולים לאחר מיתת אביהן ישאו קטנים לאחר מיתת אביהן אבל נשאו גדולים בחיי אביהן ואמרו קטנים לאחר מיתת אביהן הרי אנו נושאין כדרך שנשאתם אתם אין שומעין להן אלא מה שנתן להן אביהן נתן : הניח בנות גדולות וקטנות : שלח ליה אבוה בר גניבא לרבא ילמדנו רבינו ג)לוותה ואכלה ועמדה ונשאת בעל לוקח הוי או יורש הוי ׳לוקח הוי ומלוה על פה אינו גובה מן הלקוחות או דלמא יורש הוי ומלוה על פה גובה מן היורשין אמר ליה תנינא נשאו גדולות ישאו קטנות מאי לאו נשאו גדולות לבעל ישאו קטנות מבעל לא נשאו גדולות לבעל ישאו קטנות לבעל איני והא תני ר׳ חייא נשאו גדולות לבעל ישאו קטנות מבעל דלמא שאני פרנסה דאית לה קלא א״ל רב פפא לרבא לאו היינו דשלח רבין באגרתיה ד)מי שמת והניח אלמנה ובת ׳אלמנתו נזונת מנכסיו נשאת הבת אלמנתו נזונת מנכסיו מתה הבת אמר רב יהודה בן אחותו של ר׳ יוסי ה)(בן) חנינא ע״י היה מעשה ׳ואמרו אלמנתו נזונת מנכסיו אי אמרת בשלמא יורש הוי משום הכי אלמנתו נזונת מנכסיו אלא אי אמרת לוקח הוי אמאי נזונת מנכסיו אמר אביי אי לאו דשלח רבין אנן לא ידעינן והא ו)תנן ׳אלו הן שאין חוזרין ביובל הבכורה והיורש

רשב״ם

ה״ג והתניא שמין את המחוברין ללוקח. ובתוספתא דכתובות היא שנויה מכר הבן ומת האב אם יש בנכסים מחוברים לקרקעות שמין לו ולעיל מינה קתני הכותב כל נכסיו לבנו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה ופירושה הכותב כל נכסיו מהיום ולאחר מיתה לבנו והלך אותו הבן ומכר הנכסים הללו בחיי אביו ולאחר זמן מת האב זכה הלוקח במה שמכר לו בגופה של קרקע ואם יש בנכסים פירות מחוברין לא זכה הלוקח אלא בגופה של קרקע אבל בפירות אע״ג דמחוברים הן ליורשין הן לפיכך שמין אותן ללוקח ונותן דמיהן ליורשין : ומשני כאן בבנו. מתני׳ שכתב לבנו ולא מכרן לאחר בחיי האב דדעתו של אדם קרובה אצל בנו כדמפרש לקמיה דלדעת כן אקני ליה גופא לאחר מיתה עם פירות המחוברין דליזכי בהו איהו גופיה ולא לדעת כן שיזכה בהן הלוקח מבנו בחייו אי נמי הבן עצמו לא אקני ללוקח דהוא אחר אלא הגוף ולא הפירות אע״ג דמחוברין : כאן באחר. שמכרו הבן לאחר בחיי האב וה״ה אם כתבו האב לאחר מהיום ולאחר מיתה שאין לו חלק במחוברין : מתני׳ הניח בנים גדולים וקטנים. בדלא כתב נכסי׳ מיירי : מתפרנסין. לבוש וכסות : נזונין. מזונות ממש ולפי שפרנסת הגדולים מרובין מפרנסת הקטנים ומזון הקטנים וטפולן מרובה משל גדולים לכך הוצרך לומר שהקטנים מעכבין על הגדולים מלהתפרנס והגדולים מעכבין על הקטנים מליזון מתפוסת הבית אלא חולקין בשוה ויתפרנס ויזון כל אחד מחלקו : נשאו גדולים. נשים ועשו צרכי חופה מתפוסת הבית לאחר מיתת אביהן קודם חלוקה ישאו גם הקטנים כמו כן קודם חלוקה : ואם אמרו קטנים. לאחר מיתת אביהן הרי אנו נושאים עתה כמו שנשאתם אתם בחיי אבינו: אין שומעין להם אלא מה שנתן להם אביהם. בחייו נתן והכי מפרש לה בגמ׳ : הניח בנות. ולא בנים : גדולות וקטנות כו׳. הכי מיפרשא כולה כדפרשינן גבי בנים : נשאו גדולות. לאחר מיתת האב ישאו נמי קטנות : וזה חומר בבנות. היכא דבנות יורשות מהיכא דבנים יורשין ואיכא נמי בנות בהדייהו שהבנות נזונות מן הבנים בנכסים מרובין כדתנן בריש פירקין דלקמן הבנים יירשו והבנות נזונות דהכי הוה תנאי כתובה בנן נוקבן דיהוויין ליכי מינאי איגון מתזנן מנכסי כו׳ : ואין נזונות (א) מן הבנות. הקטנות מן הגדולות דבמקום שהן יורשות כל הנכסים ליכא תנאי כתובה דמזון בנן נוקבן : גמ׳ גדול אחי. שנושא ונותן בנכסים ואיכא הנאה ליתמי כי מיכסי מלבושים נאים כי היכי דליסתמעו מיליה : מאי דעבד עבד. ולא יטלו כנגדו ומיהו לכתחלה אין לבזבז בממון אחיו כל כך : בשרכא. אדם בטל שאין להם ריוח בדבר: מאי קאמר. דמתני׳ לפי משמעותה קשיא רישא לסיפא דקתני רישא נשאו גדולים ישאו קטנים והדר תני אם אמרו קטנים דמשמע לא ישאו קטנים : ועמדה וניסת. והכניסה כל נכסיה לבעלה כדרך נשוהה : בעל לוקח הוי. מי שויוהו רבנן בנכסי אשתו בין בחייה בין לאחר מיתה כדין לוקח או כדין יורש ונפקא מינה לכל דינין החלוקין בין מקח לירושה כי הנך לקמן במתניתין : ישאו קטנות מבעל. אלמא יורש הוי : ישאו קטנות לבעל. מממון אביהן המונח ועומד עדיין בתפוסת הבית כנגד אותו ממון שנטלה הגדולה : ומקשינן והתני ר׳ חייא נשאו גדולות לבעל ישאו קטנות מבעל. אלמא מיד הבעל מוציאים מכלל שהכניסה לו כל הממון ואפי׳ חלק הקטנות ושמע מינה מדמוציאין מידו דיורש הוא דאי לוקח הוא מלוה על פה הוא ולא טריף ממשעבדי ומשני לעולם לוקח הוי מיהו מלוה בשטר היא ההיא פרנסת הקטנות דשאני פרנסת נשואין דאית ליה קלא וכמלוה בשטר דמיא הלכך טריפא ממשעבדי ומוציאין אפי׳ מיד הלקוחות דגרסינן בפ׳ מציאת האשה האחין ששיעבדו מוציאין אפי׳ מיד הלקוחות לפרנסה ואין מוציאין למזונות וכל שכן מן היורשין ולעולם אימא לך לוקח הוי ולענין לוותה והכלה וניסאת לא גבינן מבעל: אמר ליה רב פפא לרבא. דבעי למפשט מדרבי חייא יורש הוי : לאו היינו דשלח רבין כו׳. ומהא איכא למפשט שפיר דיורש הוי : אלמנתו נזונת. בתנאי כתובתה שכך כתב לה ואת תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסיי כל ימי מיגר ארמלותיך : ניסת הבת. והכניסה הנכסים לבעלה אלמנתו נזונת מנכסיו : מתה הבת. וירשה בעל : אמר רב יהודה כו׳. אמורא הוא : ואמרו אלמנתו נזונת. דלעולם היא נזונת עד שתנשא או שתתבע כתובתה או שירצו היורשין ליתן לה כתובתה כדאמרינן בכתובות : אי אמרת בשלמא. בעל בנכסי אשתו אפילו בחייה יורש הוי משום הכי קתני ניסאת הבת אלמנתו נזונת מנכסיו דאע״ג דמזון האשה והבנות לא טרפא ממשעבדי דהיינו לקוחות מיורשין מיהא גביא : אלא אי אמרת לוקח הוי אמאי נזונת. והתנן בהנזקין (גיטין ד׳ מח:) אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תקון העולם : והא תנן. בבכורות : שאין חוזרין. לבעליהן שאין חוזרין אלא ממכר : הבכורה. חלק בכורת הבכור כדמפרש התם מתנה קרייה רחמנא לתת לו פי שנים : והיורש

תוספות

והתניא שמין. גרסינן דברייתא היא בתוספתא דכתובות כמו שפירש ר״ש : מתני׳ בשרכא. בכל הספרים כתוב שרכא ברי״ש ובערוך גרס שדכא בדלי״ת והוא לשון שקט כמו ותשקוט הארץ ומתרגמינן ושדיכת ארעא (שופטים ה) כלומר אדם בטל ושקט ואינו עוסק בכלום ובן יודע ציד איש שדה ומתרגמינן נחשבן (בראשית כה) שהיה נח ושקט ובהחובל (ב״ק דף לב: ושם) מטייל ואזל דיקלא בישא לגבי קיני דשדכא ז) : והיורש

רבינו גרשום

בכח האב שהוא יכול להורישן לשאר בניו. אע״ג דגדלו הפירות בחייו : והתנן שמין את המחובר ללוקח. אדם שמכר שדה לחבירו. לסוף י׳ שנים ולא בתוך י׳ וכשהשלימו י׳ שנים היה תבואה של מוכר מחוברין לקרקע ועדיין לא נגמר בישולן אין אומרים דכגוף הקרקע דמיין ומכורין ללוקח אלא שמין אותן מחוברין ללוקח והוא קונה אותם משום דברשותיה דמוכר גדלו. ה״נ האי אב דהניח פירות מחוברים בחיי אביהן גדלו ואמאי לא הוה ברשותן אלא דהאי בן לחוד: כאן בבנו. הואיל ודעתו של אב קרובה אצל בניו כשכתב לו כל נכסים לאחר מותו מחל לו הפירות שבשעת מותו. אבל מוכר לאחר לא מחל לו הפירות לפיכך שמין. ואמר לן רבי״א)דמשנה זו שמין את המחוברין ללוקח אין ידוע היכן הוא : פיס׳ הניח בנים גדולים וקטנים. והניח נכסים וקודם שחלקו הממון אין הגדולים מתפרנסין על הקטנים. כלומר אין קונין הגדולים מלבוש מתפושת הבית מפני שלא יתמעט חלקן של קטנים מפני שלגדולים צריכין יותר מלבוש מקטנים וקטנים צריכין יותר מזונות שאוכלין בכל שעה ביום לפיכך לא יזונו מחלקן של גדולים אלא חולקין הנכסים בשוה ויעשה כל אחד בחלקו מה שרוצה: האי גדול אחי שלבש וכסה עצמו. מתפושת הבית. מאי טעמא דמתני׳ דקתני דאין מתפרנסין דאפי׳ הוי גדול אחי : בשרכא עסקינן. כלומר אדם בטל שאין מרויח מן הנכסים כלום אבל אחר שמרויח מאי דעבד עבד : בשרכא פשיטא. דאין מתפרנסין הואיל דלית להו הנאה מיניה לא מחלי ליה : מהו דתימא. מחלי ליה משום דלא תוזול שלא ילך ערום ויחף וקמ״ל דלא : נשאו גדולים מן הנכסים לצורך לישא נשים ינשאו קטנים מן הנכסים : אם אמרו קטנים כו׳ : מאי קאמר. כלומר היכי מתרצי מתני׳ רישא קתני נשאו גדולים ישאו קטנים דמשמע דשוין אהדדי וסיפא קתני אם אמרו קטנים הרי אנו נושאין כדרך שאתם נשאתם אין שומעין להם דמשמע דלא שוין אהדדי : אמר ר׳ יהודה ה״ק נשאו גדולים. אשה מתפושת ישאו קטנים נמי כנגדן מן הממון אבל אם נשאו בחיי אביהן ונתן להם אביהן ממון אם אמרו הקטנים לאחר מיתת אביהם הרי אנו נושאין עכשיו מתפושת הבית כדרך שנשאתם אתם בחיי אביהן אין שומעין להן אלא מחלקין הירושה : הניח בנות גדולות וקטנות כו׳. כדמפ׳ גבי בנים הכי נמי מפרשינן גבי בנות. וכי היכי דמקשי׳ ומתרצי׳ גבי בנים ה״נ גבי בנות : וזה החומר בבנות מבנים. שהבנות נזונות מממון הבנים בנכסין מועטין והבנים ישאלו על הפתחים: ילמדנו רבינו. בתולה או אלמנה שלוותה ממון מאחרים ואכלה ואח״כ עמדה ונישאת לבעל קודם שתשלם והביאה לבעל נכסים מאי: בעל בנכסי אשתו (יש לו דין) לוקח הוי או יורש הוי. [לוקח הוי] ולא יפרע כלום משום דמלוה על פה אינה גובה מן הלקוחות דלית ליה קלא למלוה על פה. או דלמא יורש הוי וגובה כו׳:מאי לאו נשאו גדולות לבעל שלוו ונתפרנסו מממון הקטנות וגישאו לבעל הגדולות ישאו קטנות מה שלוו ואכלו אחיותיהן משלהן ישאו ממממון הבעל אלמא דבעל בנכסי אשתו יורש הוי ויש לו דין יורש ומלוה על פה גובה מן היורשין. לא לעולם אימא לך לוקח הוי ומתני הכי נשאו גדולות לבעל מתפושת הבית הכי נמי כשנשאו קטנות לבעל יטלו כנגדן : והתני ר׳ חייא . בפירוש כמו דאמרן מעיקרא ומשמע דיורש הוי : לעולם לוקח הוי. והכא מ״ם גובות הקטנות מן הבעל הא לאו יורש [הוא] משום הכי גובה שאני פרנסה שנוטל ממון מן הקטנות דקלא אית ליה וכמלוה בשטר דמי ומלוה בשטר גובה מן הלקוחות : א״ל רב פפא לרבא לאו היינו דשלח רבין באגרתיה. דבעל יורש הוי : מי שמת והניח. אשתו ובת שיהא של שניהם ואין לה יורש אלא היא אלמנתו נזונת מנכסי בעלה לפי כי על היורשין ליתן לה לאלמנה מזונות : נישאת הבת. והכניסה הנכסים לבעלה שירשה מאביה שאלמנה זו ראויה ליזון מהן. אע״פ שנישאת לבעל אפ״ה אלמנה נזונת מנכסים של התנה שהכניסה לו הבת: מתה הבת דהשתא לאו ברשותה נכסים קיימי: אמר ר׳ יהודה על ידי היה מעשה. שאירע כן ובאו לפניו לדין ואמרו חכמים דאפ״ה דמתה הבת הואיל שהנכסים שהכניסה לו בידו הן דין הוא דנזונת : אי אמרת בשלמא דהאי בעל יורש הוי. בנכסי אשתו משום הכי נזונת האלמנה דקדמה שטר כתובתה שנתחייב לה בעלה במזונותיה מקמי דנפלה ליה האי ירושה לבעל משום דאין יורש אלא לאחר מיתת אשתו ומשתכח דקדמה שעבוד אלמנה קודם שעבודו של בעל אלא אי אמרת לוקח הוי אמאי נזונת והא קיי״ל אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תקון העולם וחני נכסים משועבדים הם לבעל משעה שהכניסתו לו אשתו . אלא לאו ש״מ יורש הוי ומשום הכי נזונית. ואם נפשך לומר דקדם שטר כתובתה מן הבעל שהוא כלוקח ואיכא למימר בדין הוא דנזונת. אפ״ה דקדם אינה נזונת כדפרשי׳ לעיל מפני תקון העולם : אלו שאין חוזרין ביובל. דלא חשיב כזביני דהדרי משום דזכינהו רחמנא אלמא

ל) ונראה דלזה כוונו הרשב״ם והתוס׳ וכתבו והתניא גרסי׳ ור״ל לאפוקי מגי׳ רבינו .

עין משפט נר מצוה

קעז א מיי׳ פי״ב מהל׳ זכיה ומתנה הל׳ יג סמג עשין פב טוש״ע חו״מ סי׳ רמח סעיף ב:

קעח ב מיי׳ פ״ט מהל׳ נחלות הל׳ יב ופי״ט מהל׳ אישות הל׳ כב סמג עשין נו טוש״ע חו״מ סי׳ רפו סעיף א :

קעט ג ד מיי׳ מהלכות נחלות שם טוש״ע שם סעיף ג :

קפ ה ו מיי׳ שם הל׳ טו טוש״ע שם ס״ב:

קפא ז מיי׳ שם הל׳ יב טוש״ע שם ס״ג :

קפב ח מיי׳ פכ״ו מהל׳ מלוה ולוה הלי״ב ופי״ב מהל׳ זכיה הלי״ב סמג עשין לד טוש״ע ח״מ סי׳ קיב סעיף ה וסי׳ קלב סעיף ב וטוש״ע אה״ע סי׳ נא ס״ב וס״ד:

קפג ט י מיי׳ פ״כ מהל׳ אישות הלי״א סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סי׳ נג סעיף ד [וברב אלפס עוד בכתובות פד:]:

קפד כ מיי׳ פי״א מהל׳ שמיטה ויובל הל׳ כ והלכה כא :

מסורת הש״ס

א)[תוספ׳ כתובות פ״ח]: ב)[לקמן קמב:]: ג)[עי׳ תוס׳ ב״מ קד. ד״ה הכי גרסינן]: ד)כתובות מט:: ה)[צ״ל ברבי]: ו)בכורות נב: : ז) [ועי׳ תוס׳ ב״ק לב: ד״ה דשכי] :

הגהות הב״ח

(א) רשב״ם ד״ה ואין נזונות הבנות כצ״ל ותיבת מן נמחק :

והיורש את אשתו אמר ליה רבא והשתא דשלח מי ידעינן א)האמר ר' יוסי בר' חנינא באושא התקינו האשה שמכרה(א) נכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות אלא אמר רב אשי בעל שויוהו רבנן כיורש ושויוהו רבנן כלוקח והיכא דטבא ליה עבדו ליה גבי יובל שויוהו רבנן כיורש משום פסידא דידיה גבי דר' יוסי בר' חנינא שויוהו רבנן כלוקח משום פסידא דידיה גבי דרבין משום פסידא דאלמנה שויוהו רבנן כיורש והא גבי דר' יוסי בר' חנינא דאיכא פסידא ללקוחות ושויוהו רבנן כלוקח התם אינהו אפסידו אנפשייהו כיון דאיכא בעל לא איבעי להו למיזבן מאיתתא דיתבא תותי גברא:

הדרן עלך יש נוחלין

מי ב)שמת והניח בנים ובנות א)בזמן שהנכסים מרובין הבנים יירשו והבנות יזונו נכסים מועטין הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים אדמון אומר בשביל שאני זכר הפסדתי אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון: גמ' וכמה מרובין אמר רב יהודה אמר רב כדי שיזונו מהן אלו ואלו שנים עשר חדש כי אמריתא קמיה דשמואל אמר זו דברי רבן גמליאל בר רבי אבל חכמים אומרים ג)כדי שיזונו מהן אלו ואלו עד שיבגרו איתמר נמי כי אתא רבין אמר ר' יוחנן ואמרי לה אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל שיזונו מהן אלו ואלו עד שיבגרו הן מרובין פחות מכאן הרי אלו מועטין ואי ליכא לאלו ואלו עד שיבגרו

שקלי

והיורש את אשתו. מפרש התם קסבר ירושת הבעל דאורייתא ואי לוקח הוי משעה שנשאת אפילו לאחר מיתה לא נפקא מכלל מקח וממכר ותהדר ביובל: באושא התקינו. שגלתה סנהדרין לשם כדמפרש בר"ה (ד' לא.): האשה שמכרה נכסי מלוג בחיי בעלה. שאם ימות בעלה יזכה בהן ואם תמות היא ויירשה בעל יפסידו. ונכסי מלוג הן נכסים שנפלו לה מבית אביה או שהכניסה קרקעות שלא נשומו בכתובתה ולא קיבל בעל עליו אחריות ואוכל פירותיהן בחייה כתקנת חכמים תחת פרקונה ולהכי מיקרי מלוג שמולגן ומחסרן בעל שאוכל הפירות כמליגת הראש: אי אמרת בשלמא לוקח שויוהו. רבנן משעה שנשאה משו"ה מפיק דלוקח ראשון הוי אלא אי אמרת בעל בנכסי אשתו יורש הוי משעת נשואין אמאי מפיק למה תקנו באושא שהבעל מוציא והלא האשה שהיא מורשת אותו מכרה ואין כח ביורשין לירש מה שמכר אביהן אלא ודאי מדתקנו שהבעל מוציא כך היה עיקר תקנת אושא שיהא הבעל לוקח בנכסי' משעה שנשאה והלכך מוציא שהרי קדם מקחו למקחן של לקוחות: אלא אמר רב אשי כו'. לתרץ על כל אלו הדברים שיש מקומות שעשאוהו כיורש ויש מקומות שעשאוהו כלוקח: והיכא דטבא ליה כו'. כדמפרש ואזיל: גבי יובל כו' משום פסידא דידיה. דלא תהדר ביובל למשפחת אשתו: גבי דרבין. אע"ג דאיכא פסידא דידיה חיישי' לפסידא דאלמנה שמאחר שקדם תנאי מזונותיה לנשואין לא טוב לנו להפסידה בידים: דאיכא פסידא דלקוחות. אמאי לא חיישינן כי היכי דחיישינן לפסידא דאלמנה: דיתבא תותי גברא. ודאי ליורשה כשתמות ואלו הערימו להוציאם מידו הלכך יפסידו ולענין שאילתא דשאילנא פי' רבינו הגנאל ורואה אני את דבריו לוותה ואכלה ועמדה וניסת מסתברא דכיורש הוי משום פסידא דמלוה וכן סוגיא דשמעתא דכל היכא דאיכא פסידא כגון פסידא דאלמנה דליכא למימר איהו דאפסיד אנפשיה שויוהו רבנן כיורש:

הדרן עלך יש נוחלין

מי שמת: מרובין. מפרש בגמרא: והבנות יזונו. מזונות ופרנסת נשואין עד דתבגרן או עד דתנסבן לגוברין כדתנן בכתובות (ד' נב: נג:): ישאלו. יחזרו על הפתחים: בשביל שאני זכר הפסדתי. בתמיה (ב) ובגמ' מפרש מאי קאמר אלא לא אפסיד וזונים יחד: אמר רבן גמליאל כו'. והכי הלכתא כאדמון דאמר בפ' בתרא דכתובות כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו: גמ' כדי שיזונו. פרנסה ומזונות: אלו ואלו. בנים ובנות: כי אמריתא. אחר פטירתו של רב ובאתי ללמוד קמיה דשמואל: עד שיבגרו. שכך התנה להן אביהן עד דתבגרן או תנסבן כדאמר בכתובות ואיך מועטין ויזונו הבנות עד שיבגרו והמותר לבנים כדמפרש ואזיל:

סקלי

והיורש את אשתו. פי' בקונטרס ואי הוי לוקח מחיים גם לאחר מיתה לא פקע והוי לוקח ואין נראה דהא מחיים אין לו אלא פירות ונראה לר"י לפרש דמבעיא ליה אם בעל יורש הוי או לוקח הוי בין מחיים בין לאחר מיתה מדלא מפליג מידי ופשיט מדרבין דלכל הפחות הוי יורש לאחר מיתה כדקאמר מתה הבת אלמנתו נזונת מנכסיו אע"פ שהבעל יורשה אבל מחיים אין להוכיח מדבריו דהוי יורש אע"ג דקאמר נשאת הבת אלמנתו נזונת דהא אפילו הוי לוקח מחיים קאמר שפיר דנזונת שתוכל למכור הגוף מחיים והפירות לאחר מיתה כיון דבעל יורש הוי לכל הפחות לאחר מיתה ולהכי קא"ל אביי ואי לאו דשלח רבין לא הוה ידעינן דהוי יורש לאחר מיתה והתנן אלו שאין חוזרים ביובל הבכורה והיורש את אשתו אלמא דיורש הוי לאחר מיתה: גבי יובל שויוהו רבנן כיורש. לאו דוקא נקט שויוהו רבנן דהא כיון דאית ליה דאינה חוזרת ביובל אית ליה דירושת הבעל דאורייתא דהכי אמר בבכורות (ד' נב:) וכן פי' בקונטרס אלא שויוהו רבנן בעי למימר הניחוהו להיות יורש ולא עשאוהו לוקח:
התם איהו אפסידו אנפשייהו כו'. תימה דבפרק מי שהיה נשוי (כתובות ד' נה:) אמר אביי נכסי לך ואחריך לפלוני ומכרה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות ואחריך מיד בעל ולוקח מיד אחריך ואוקימנא בידא דלוקח ופריך התם מאי שנא מהא דתנן דיעשו פשרה ביניהם ומשני התם אית להו פסידא לכולהו הכא לוקח הוא דאית ליה פסידא פי' וכיון דאיכא פסידא דלוקח שויוהו רבנן (ג) בעל כיורש ואין מוציא מיד לוקח והשתא האמר הכא דאיהו דאפסיד אנפשיה דלא ה"ל למיזבן מאתתא דיתבא תותי גברא לפי שהבעל יוציא מידו וכ"ת התם לא אפסיד אנפשיה שהוא סבור שלא יטול הבעל ממנו לפי שאחריך יוציא מידו מ"מ הרי יודע דיחזרו חלילה ויצטרכו לעשות פשרה וירויח הבעל ואור"י דהתם לא אפסיד אנפשיה לפי שסבור שיעשה פשרה עם אחריך ולא יגבה הבעל כלום וא"ת מ"ש מהא דאמר התם לעיל נכסי לך ואחריך לפלוני עמדה וניסת בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום בעל כלום אלמא אע"ג דאיכא פסידא לאחריך הוי בעל לוקח וי"ל דמתנה שאני דאין כל כך פסידא אם לא יקבל במתנה וא"ת דאמר בריש המפקיד (ב"מ ד' לה. ושם) שמו לה לאשה ואנסיבא או שמו מינה (ד) ואנסיבא בעל לוקח הוי ולא מיהדר כו' אע"ג דאיכא פסידא ללוה לא מיהדר ליה ארעא אע"פ דשומא הדרא לעולם וי"ל כיון דבדין לא הדר אלא משום ועשית הישר והטוב לא חשיב כל כך פסידא עוד מקשים דאמר בהחובל (ב"ק ד' פט. ושם) כי אתו רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע מבי רב אמרו תקנת אושא מתני' היא העבד והאשה פגיעתן רעה אחרים שחבלו בהם חייבים והם שחבלו באחרים פטורין ואי ס"ד ליתא לתקנת אושא תזבין נכסי מלוג ותיתיב ליה משמע הא איתא לתקנת אושא לא ליתיב ליה ולא מידי ואמאי הא לא תקנו רבנן דהוי לוקח אלא היכא דליכא פסידא לאחריני אבל הכא איכא פסידא דנחבלים וי"ל דהוה מצי למפרך ולטעמיך אלא דבלאו הכי פריך שפיר ולרשב"א נראה דלא קשה מידי דהא כיון דתקינו רבנן דבעל מוציא מיד הלקוחות לטובתו היכא דליכא פסידא לאחריני לא פלוג ותקנו דבכ"מ שאשה מוכרת הבעל מוציא אפילו במקום שחבלה באחרים דאיכא פסידא דאחריני כיון דלא שכיחא מלתא שיהא פסידא דאחריני לכך לא פלוג רבנן ובכל מקום מוציא:

הדרן עלך יש נוחלין

מי שמת: והבנות יזונו. מה שהזכיר רשב"ם בהדי מזונות פרנסה אין נראה לריב"ן דהא מזונות היינו אכילה ושתיה ופרנסה היינו מלבושין וצרכי הנשואין ותרי מילי נינהו כדאמר [בפ' מציאת האשה] (כתובות ד' סח:) מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות וקתני נמי הבנות נזונות ומתפרנסות וכן בכמה דוכתי משמע דתרי מילי נינהו: אמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון. בכתובות (ד' קט.) אמר כ"מ שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו א"ל רבא לרב נחמן אפי' בברייתא כו' מכל ההיא סוגיא משמע דהלכה כאדמון ותימה דהכא בגמרא כולה שמעתא כרבנן דאדמון ודלא כהלכתא דא"ר ג)(יוסי) א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין וכו' ובעיא נמי דר' ירמיה מר' אבא(ה) הויא אליבא דרבנן ואמר נמי בסוטה(ד' כא:)היכי דמי רשע ערום א"ר ג)(יוסי) א"ר יוחנן זה המסיא עצה למכור בנכסים מועטין ור"ח וה"ג ורב אלפס פסקו כרבנן דאדמון משום דשמעתין דהכא כוותייהו אזלא ור"ת אומר דאדמון לא פליג ארבנן אלא שמתמיה על התקנה שתקנו נכסים מועטין אבל מ"מ כרבנן ס"ל ולא משמע הכי מדקאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון: [ועיין תוספות כתובות קח: סד"ה אדמון]:

יתומים

עין משפט
נר מצוה

א א ב מיי' פי"ט מהל' אישות הל' יז סמג עשין מח נג טוש"ע אה"ע סי' קיב סעיף יא:

רבינו גרשום

אלמא בעל בנכסי אשתו יורש הוי: נכסי מלוג. להכי קרי נכסי מלוג שכיון שלא קבל עליו הבעל אחריות מתחסרין והולכין כמו שמולגין את הראש שמתחסר השער להכי מקרי נכסי מלוג. אי אמרת בשלמא לוקח הוי משום הכי מפיק דקדם שעבוד לקיחתו משעה שהכניסה לו והלקוחות לא קנו עדיין אלא אי אמרת ביורש הוי הלא הוא אינו יורש בנכסי אשתו אלא לאחר מיתת אשתו והלקוחות קדם שעבודן קודם מיתתה אלא לאו ש"מ משום הכי מוציא הבעל בנכסי אשתו דלוקח הוי. אלמא אע"ג דשלח רבין באגרתיה דבעל יורש הוי ליכא למשמע מיניה דהשתא מצינן למשמע דלוקח הוי: משום פסידא דידיה דלא תיפוק מיניה ביובל ירושת אשתו דאי דיינינן ליה בלוקח נפקא מיניה ביובל כשאר לקוחות. לגבי רבי יוסי ב"ר חנינא טבא עבדי ליה לבעל. דשוינהו כלוקח משום פסידא דידיה הוי דאי אמרת יורש הוי אם כן קדמה קניית לקוחות מירושתו שאין ירושה אלא לאחר מיתה אבל כי משוינן ליה לוקח קדמה קנייתו למכירתה משום הכי מוציא מיד הלקוחות גבי רבין דשלח באגרתיה דיורש הוי משום פסידא דאלמנה דתהוי נזונת מנכסי יורשין שויוהו רבנן כיורש כי היכי דתיקום שטר שעבוד כתובתה מירושתו של בעל שיורש הבת של זו דאי אמרינן דבעל כלוקח הוי אינה נזונת דאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים ללוקח מפני תקון העולם. ומקשי' משום דפסידא דאלמנה אמרת שויוהו רבנן כיורש הא גבי מילתא דרבי יוסי ב"ר חנינא דאיכא פסידא ללוקח דבעל מוציא מידו ושויוהו רבנן לבעל כלוקח. ואי משום חששא דפסידא איבעי רבנן לשויוהו כיורש דהשתא לא קא מפסדי לקוחות דשעבודן הוי קדים מירושת הבעל. התם שאני הוא ובדין הוא דליפסדו מרידהו דהלקוחות הוא דאינהו דאפסידו אנפשייהו דלא איבעי להו למזבן כו'. אבל גבי אלמנה מאי הוי לה למיעבד משום הכי שויוהו רבנן כיורש דלא תפסיד אלמנה במזונותי':

הדרן עלך יש נוחלין

פ"ט מי שמת כו' בזמן שהנכסים מרובין הבנים יירשו, שיהא הממון בחזקתם: והבנות יזונו. מן הנכסים עד שינשאו ונוטלות עישור נכסים: כדי שיזונו אלו ואלו כל סיפוקן בין בפרנסה בין במזונות עד שיבגרו עד שיבואו שנה הבנות לי"ב שנה ויום א' והבנים לי"ג שנה ויום א' ואי ליכא כדי שיזונו אלו ואלו עד שיבגרו אלא יש בהם כדי מזונות של י' שנים,

שקלי

מסורת הש"ס

א) כתובות נ. עת: ב"ק פת: ב"מ לה. נו: לעיל נ.: ב) כתובות קח: ג)[נ"ל ר' אסי]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' נכסי מלוג (ב) רשב"ם ד"ה בשביל וכו' בתמיה אלא לא אפסיד ונזונים יחד ובגמ' מפרש מאי קאמר כס"ד: (ג) תוס' ד"ה התם וכו' לבעל כיורש וכו' האמר הכא דאינהו דאפסדו אנפשייהו דלא הוה להו למיזבן: (ד) בא"ד או שמו מינה דאשה ואנסיבא ומתה בעל לוקח: (ה) ד"ה אמר וכו' מר' אבא נמי הויא אליבא:

שקלי להו בנות לכולהו אלא אמר רבא [א]מוציאין להן מזונות לבנות עד שיבגרו והשאר לבנים א)פשיטא מרובין ונתמעטו [ב]כבר זכו בהן יורשין מועטין ונתרבו מאי [ג]ברשות יורשין קיימי הלכך ברשות יורשין שבוח או דלמא סלוקי מסלקי יורשין מהכא תא שמע ב)דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן [ד]יתומין שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו יתיב רבי ירמיה קמיה דרבי אבהו וקא בעי מיניה אלמנתו מהו שתמעט בנכסים מי אמרינן כיון דאית לה מזוני ממעטא או דלמא כיון דאילו מנסבא לית לה השתא נמי לית לה [ה]אם תמצא לומר כיון דאילו מנסבא לית לה השתא נמי לית לה בת אשתו מהו שתמעט בנכסים מי אמרינן כיון דכי מנסבא נמי אית לה וממעטא או דלמא כיון דאילו מתה לית לה ולא ממעטא ואם תמצא לומר כיון דאילו מתה לית לה [ו]ולא ממעטא בע"ח מהו שימעט בנכסים מי אמרינן כיון דכי מיית נמי אית ליה ממעט או דלמא כיון דמחסרי גוביינא [ז]לא ממעט ואיכא דבעי לה לאידך גיסא בע"ח מהו שימעט בנכסים בת

רשב"ם

שקלי להו בנות לכולהו. בתמיה דכיון דקרית להו מועטין א"כ לא יטלו בהן כלום הבנים דהא תנא במתני' גבי נכסים מועטין הבנים ישאלו על הפתחים: והשאר לבנים. והאי דקתני ישאלו על הפתחים היינו משהוציאו אותו השאר בהוצאת מזונות מכאן ואילך הבנות יזונו עד שיבגרו והבנים ישאלו על הפתחים: פשיטא מרובין ונתמעטו. בשעת מיתה היו מרובין ועכשיו הוקירו מזונות או נתקלקלו הנכסים וחסרו ואין בהן כדי מזון אלו ואלו עד שיבגרו: כבר זכו בהן יורשין. בשעת מיתת אביהן וקרינא בהו נכסים מרובים ויקחו הבנות חלקן המגיעם כפי שומא של שעת מיתת אביהן והבנים יירשו חלקם שהיה מגיעם באותה שעה וכל מה שחסרו הנכסים חסרו לבנות ולבנים לכל אחד כפי חלקו הראוי לו: ונתרבו. שהוזלו מזונות: מהו. מי מטי רווחא לבנים ויטלו מותר נכסים העודף מכדי מזונות בנות עד שיבגרו: יתומים שקדמו. קודם שהעמידו בנות בדין ומכרו אפילו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו דאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים וכ"ש בנכסים מרובין כדאמר בכתובות האחים שמעבדו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות ש"מ כיון שאם מכרו מכירתן מכירה יש להן תפיסת יד בנכסים ואם נתרבו יש להן חלק בהן וזכותם בהן עומדת: אלמנתו מהו שתמעט בנכסים. מי שמת והניח בנים ובנות והניח נמי אלמנתו וצריכה נמי מזונות כל ימי מיגר ארמלותה ואין כאן נכסים אלא כדי מזון הבנים והבנות עד שיבגרו מי אמרינן כיון דאית לה מזוני ממעטא ולא מיקרו נכסים מרובין ומפרישין מהנכסים מזון האשה והבנות עד שיבגרו והמותר לבנים דהא מועטין נינהו ולאחר שיוציאו המותר ישאלו על הפתחים או דלמא כיון דאילו מינסבא לבעל לית לה מזוני לא ממעטא וכמאן דליתא דמיא ומוציאין מן הנכסים לבנות כדי מזונן עד שיבגרו וכל השאר יירשו הבנים כדין נכסים מרובין דהא אלמנה לא ממעטא להו וקרינן בהו הבנים יירשו והבנות יזונו ומחלק הבנות לא תזון האלמנה עמהם והיינו דאיכא בין ממעטא ללא ממעטא דאי ממעטא הבנים ישאלו והאלמנה תזון ואי לא ממעטא יזונו יחד האלמנה והבנים אבל הבנות אין להן להפסיד במזונותיהם כלל בין ממעטא בין לא ממעטא דהא בין בנכסים מרובין בין בנכסים מועטין תנן הבנות יזונו אי נמי היכא דלא ממעטא מיקרו נכסים מרובין ואף על פי שנתעכבה היום או למחר מלינשא הרי הוא כמרובין ונתמעטו דאמרינן כבר זכו בהן יורשין ויזונו שלשתן יחד בנים ובנות ואלמנה כן נראה שיטה זו בעיני: בת אשתו. מי שקיבל עליו בשעת נשואין לזון בת אשתו מאיש אחר חמש שנים ומת ומוטל על היורשין לזונה: כיון דאף על גב דמינסבא אית לה מזוני. עד חמש שנים מן היורשין שהרי חוב הוא שנתחייב לה אביהן ממעטא ויזונו היא והבנות והבנים ישאלו: לא ממעטא. ומיקרו מרובין בשעת מיתה ונתמעטו אחרי כן וכבר זכו יורשין והבנות יזונו עד בגר ואותה הבת תזון עמהן: בעל חוב מהו שימעט. אם אין נכסים אלא כדי החוב ומזון הבנות מי אמרינן דממעט והבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים או לא ממעט ויזונו בנים ובנות עד שעת טריפת בעל חוב וכשיטרוף אם יש מותר יזונו בנות עד בגר ואם לאו יפסידו: בת

תוספות

יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין. פי' בקונטרס שקדמו ומכרו קודם שעמדו בדין לגבות לבנות נכסים מועטין ומיהו לר"י נראה דאפי' כבר תפסו הבנות או הגבו להם ב"ד אם מכרו אחים מכור וכן משמע ביבמות בפרק אלמנה (דף סז:) דקאמר התם רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו הבת מאכלת והבן אינו מאכיל מ"ט בן דאין מאכיל מפני חלקו של עובר בת נמי לא תאכיל מפני חלקו של עובר א"ר אסי הכא בנכסים מועטין עסקינן וכגון דאיכא בן בהדה דהאי בת דממ"נ אי הויא דמיעברא ביה בן הוא לא עדיף מהאי דקאי ואי בת היא אמאי קא אכלה בתקנתא דרבנן כל כמה דלא נפקא לאויר העולם לא תקינו ליה רבנן ופריך במאי אוקימתה בנכסים מועטין והאמר רבי אסי א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין כו' ומאי קושיא ולוקמה כגון שתפסו כבר הבנות או שהגבו להם ב"ד דאין יכולין למכור אלא משמע דלעולם יכולין למכור וקצת יש לדחות דנהי דיכולין ב"ד לגבות חלק של בת עומדת חלק של עובר שיש לחוש שמא היא בת אין יכולין לגבות כיון שלא יצאת לאויר העולם ואותו חלק יכולין האחין למכור ומיהו אין נראה לדחות כן ועוד ראיה דאמר בפ' הנושא (כתובות דף קג.) אמר ר"נ יתומים שקדמו ומכרו מדור האלמנה לא עשו ולא כלום ומ"ש מדרבי אסי א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו התם לא תפס' מחיים הכא תפסה מחיים משמע כיון דלא תפסי מחיים אע"ג דתפסי לאחר מיתה לא היה מועיל כלום אלא מה שמכרו מכרו והא דאמר בפ' נערה (שם דף נג.) רשב"א אומר נכסים שיש להן אחריות מוציאין לבנים מן הבנים ולבנות מן הבנות כו' אבל לא לבנים מן הבנות בנכסים מועטין מ"מ אע"ג דאין מוציאין אם מכרו מכרו והשתא אתי שפיר דבכל ענין משמע דפשיטא דמועטין ונתרבו זכו בהם יורשין אפילו כבר תפסו וגבו להם ב"ד דאי לאו הכי אכתי הוה ליה למיבעי במועטין ונתרבו וכבר תפסו או הגבו להם ב"ד מאי ואם תאמר כיון דבנכסים מועטין נמי מה שמכרו מכרו אפילו כבר תפסו מה חילוק יש בין נכסים מרובין לנכסים מועטין דבנכסים מרובין נמי נראה שאין מותרין למכור ולהפקיע מזונות וי"ל דיש חילוק דבנכסים מרובין יכולין למכור לצורך גדול אבל בנכסים מועטין אין יכולין למכור כלל לכתחלה ועוד דמרובין ונתמעטו יזונו הבנים עם הבנות ובנכסים מועטין לא יזונו כלל: מה שמכרו מכרו. וא"ת דהכא אמרינן דבין מרובין ונתמעטו ובין מועטין ונתרבו זכו בהם היורשים ובפרק מי שהיה נשוי (כתובות דף נה. ושם) גבי כתובת בנין דכרין אמר פשיטא מרובין ונתמעטו כבר זכו בהן יורשין פירוש יורשי כתובה הגדולה מועטין ונתרבו מאי ת"ש דההוא בני נרגור מועטין ונתרבו הוו אתו לקמיה דרב עמרם אמר להו זילו פייסינהו ואי לא כו' עד דאתו לקמיה דר"נ אמר כשם שמרובין ונתמעטו כבר זכו בהם יורשין כך מועטין ונתרבו זכו בהן יורשין ופירש בקונטרס זכו בהן יורשין של כתובה הקטנה ופליג ר"נ ארב עמרם דאמר זילו פייסינהו דמשמע לבני קטנה אמר לפיים בני הגדולה דאי לבני הגדולה אומר לא הוה שייך לשון פיוס כיון דמן הדין שקלי בני הקטנה בנחלה גמורה דאורייתא ולא קשיא מידי דהכא יד הבנים לעולם על העליונה כדי להעמיד נחלה דאורייתא ועוד דהכא לא פקע כח היתומים מעולם כדקאמר מה שמכרו מכרו ולר"י נראה דהא דקאמר התם ר"נ כו' מועטים ונתרבו זכו בהם יורשין היינו יורשי כתובה הגדולה ויטלו אלו כתובת אמם ואלו כתובת אמם מדלא קאמר כבר זכו בהן יורשין וקשיא דא"כ התם אזלינן לעולם בתר תקנתא דרבנן שתתקיים כתובת בנין דכרין והכא אזלינן בתר מעיקרא כולי האי נחלה דאורייתא דהרי מ"מ כולן יורשין אע"פ שאין נוטלין בשוה אבל הכא מיעקרא לגמרי: מי אמרינן כיון דאילו מינסבא לית לה לא ממעטא. תימה לר"י היאך טועה לומר כן והא בת נמי אי מינסבא לית לה כדתנן ג) דהוון מתזנן עד דתלקחן לגוברין ומאי קאמר נמי בע"ח מיחסר גוביינא בת נמי מיחסרא גוביינא ואי מתה נמי לית לה כמו בת אשתו ועוד אי באלמנה שייך נכסים מועטין מה שיעור יהיה דבשלמא בבנות יש שיעור למ"ד עד שיבגרו אבל באלמנה לא שייך בגרות ועד מתי יהיו נכסים מועטין ונראה לפרש דודאי אם אין כאן אלא אלמנה אלא הבנים שניהם שוין בנכסים וכן אם אין כאן אלא אלמנה ובנות דלא תקנו (א) נכסים מועטים אלא לבנות שהן יתמי ירוכו והם בנות ירושה במקום שאין בנים ואע"ג דמיחסרא

רבינו גרשום

שקלי להו בנות. מיד בתמיה ולית לבנים כלום והא יש בנכסים הללו הרבה יותר משיעור מזונות לבנות עד שיבגרו: אלא אמר רבא מוציאין מהן. מיד שיעור מזונות לבנות עד שיבגרו והשאר יהיו לבנים למזונות: יתומין שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו. ואין גובין מהן השתא מה שמכרו בנכסים מועטין זכו בהן כל שכן במועטין ונתרבו: שוב יתיב קבעי אלמנתו שהיורשין חייבין לזונה ואי ליכא אלא סיפוק הבנות וסיפוק אלמנה דאסלא הוי מינסבא איכא מיעוט נכסים דלית בהו עד שיבגרו וממעטא לגבייהו ואמרינן נכסין מועטין הן. והבנים ישאלו על הפתחים: מי אמרינן כיון דאית לה מזונות ממעטא. וישאלו על הפתחים. או דלמא כיון דבידה לאינסובי אימת דבעי. וכי מנסבא לית לה מזוני מיורשין ה"נ השתא חשבינן לה כמאן דמינסבא ולא ממעטא: בת אשתו. שקבל עליו לזונה ה' שנים כשנשא אמה והשתא מת הבעל ויורשין חייבין במזונותיה עד סוף ה' שנים מהו שתמעט בנכסים. דלא הויין מרובין: מי אמרינן. אע"ג דאי מינסבא אית לה ה' שנים מזונות כמו שקיבל ממעטא או דלמא כיון דאלו מתה לית ליה מזונות השתא נמי לא ממעטא: בעל חוב של אביהן מהו שימעט. כשמחשבין החוב שיש לו לקבל הוו נכסים מועטין. מי אמרי' אע"ג דאילו מת בעל חוב אית ליה יורשין שגובין במקומו וממעט. או דילמא כו': איכא דבעי להך גיסא. שמקדים במאוחר תחלה: בעל חוב מהו שימעט בנכסים. מי אמרינן כיון שמחוסר גוביינא לא ממעט או דילמא כיון דאילו מת נמי אית להיורשין נמי

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פי"ט מהלכות אישות הלכה יז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קיב סעיף א:
ג ב מיי' שם הלכה יט טוש"ע שם סעיף יג:
ד ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף יד:
ה ה ו מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סעיף טו וע"ש:

מסורת הש"ס

א) כתובות נא. ב) סוטה כא: כתובות קג. יבמות סז: ג) [כתובות נג:]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מי אמרי' וכו' דלא תקנו דין נכסים:

בת אשתו מהו שתמעט בנכסים אלמנתו מהו שתמעט בנכסים אלמנתו ובת אי זה מהן קודמת אמר ליה זיל האידנא ותא למחר כי אתא אמר ליה פשוט מיהת חדא א)דאמר רבי אבא אמר רבי אסי עשו אלמנה אצל הבת כבת אצל האחין בנכסים מועטין מה בת אצל אחין הבת ניזונת והאחין ישאלו על הפתחים אף אלמנה אצל הבת [א]אלמנה ניזונת והבת תשאל על הפתחים: אדמון אומר בשביל שאני זכר הפסדתי וכו': ב)מאי קאמר אמר אביי הכי קאמר בשביל שאני זכר וראוי אני לעסוק בתורה הפסדתי אמר ליה רבא אלא מעתה מאן דעסיק בתורה הוא דירית דלא עסיק בתורה לא ירית אלא אמר רבא הכי קאמר בשביל שאני זכר וראוי אני לירש בנכסים מרובין הפסדתי בנכסים מועטין:

מתני' [ב]הניח בנים ובנות וטומטום בזמן שהנכסים מרובין הזכרים דוחין אותו אצל נקבות נכסים מועטין הנקבות דוחות אותו אצל זכרים [ג]האומר אם ג)תלד אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר יטול מנה (א) נקבה מאתים ילדה נקבה נוטלת מאתים אם זכר מנה אם נקבה מאתים וילדה זכר ונקבה זכר נוטל מנה נקבה נוטלת מאתים ילדה טומטום אינו נוטל אם אמר כל מה שתלד אשתי יטול ה"ז יטול ואם אין שם יורש אלא הוא יורש את הכל: **גמ'** דוחין אותו ושקיל כבת הא קתני סיפא ילדה טומטום אינו נוטל אמר אביי דוחין אותו ואין לו ורבא אמר [ד]דוחין אותו ויש לו וסיפא אתאן לרבן שמעון בן גמליאל ד)(דתניא) ה)ילדה טומטום ואנדרוגינוס רבן שמעון בן גמליאל אומר [ה]אין קדושה חלה עליהן מיתיבי טומטום יורש כבן וניזון כבת בנכסים מועטין וניזון כבת בנכסים מרובין בשלמא לרבא יורש כבן

אלא

רשב"ם

בת אשתו מהו. את"ל בעל חוב ממעט ה"מ דאע"ג דאילו מיית אית ליה אבל בת אשתו דל"ל אי מייתא מי ממעטא: אלמנתו ובת. ואין כאן אלא מזון אחת מהן ושתיהן תובעות מזונות בתנאי כתובה הלכך כיון דתרווייהו בתקנתא דרבנן אכלי איזו תקדום: תפשוט מיהא חדא. אלמנתו ובת: מאי קאמר. מאי יפוי כח יש לזכר במזונות במקום אחר יותר מנקבה דקאמר בשביל שאני זכר וזכותי גדול הפסדתי: מאן דעסיק כו'. כלומר מי שיש לו שני בנים אחד עוסק בתורה ואחד אינו עוסק וכי אבד זכותו בירושתו בשביל שאינו עוסק: (ב) ויפה כחי בנכסים מרובין. שאני יורש הכל אפילו מאה מנה ואין לנקבה כי אם מזונות: **מתני'** וטומטום. אטום אינו ניכר בו לא זכרות ולא נקבות וספק זכר ספק נקבה הוא (ג) ואיכא למ"ד כמי ספק בריה הוא ודוחין אותו ואין לו לא כזכר ולא כנקבה: הזכרים דוחין אותו. ליזון ולא לירש דאמרי ליה אייתי ראיה דזכר את ותירש עמנו לך אצל נקבות ומיהו איכא למ"ד בגמרא דאפילו כנקבות לא שקיל דאינו לא זכר ולא נקבה והאי דנקט ליסנא דזכרים דוחין היינו משום דבעי למישקל בזכרים להיות ידו על העליונה ואינהו דחו ליה מינייהו לומר לך אצל נקבות אע"פ שגם (ד) הנה ידחוהו: האומר אם ילדה כו'. מחלק נכסיו היה ומצוה לקיים דברי המת א"נ בריא וזיכה לו ע"י אחר ואע"ג דאמר רב הונא המזכה לעובר לא קנה הא פרכינן לה ממתני' בגמרא ולא מתרץ ליה: האומר ילדה אשתי זכר יטול מנה. אותו הזכר לכשיולד ואירע המעשה שילדה זכר נוטל כדקאמר אביו: נקבה מאתים. ובגמ' פריך למימרא דברתא עדיפא ליה מברא: ה"ג אם זכר מנה אם נקבה מאתים וילדה זכר ונקבה זכר נוטל מנה נקבה נוטלת מאתים. יש מפרשים שילדה שניהן ביחד הזכר והנקבה ויטול הזכר מנה והנקבה תטול מאתים כדקאמר האב אם זכר מנה אם נקבה מאתים ולאו מלתא היא שהרי לא אמר האב אם ילדה זכר ונקבה ולא אסיק אדעתיה בלידת תאומים אלא הכי קאמר אם זכר מנה אם נקבה מאתים דמשמע אם זכר לבדו בלא נקבה או נקבה בלא זכר וכיון דהכי הוא לא יטול כלום הבן והבת אם נולדו תאומים כדאמרינן בגמרא והא זכר ונקבה לא קאמר שמא לא היה חפץ בלידת תאומים א"נ אין לידת תאומים בכלל אם זכר אם נקבה דמשמע אם זכר לבדו אם נקבה לבדה אלא ה"פ האומר אם זכר ילדה אשתי יטול אותו העובר מנה אם נקבה ילדה אשתי תטול מאתים וילדה זכר ונקבה כלומר זכר או נקבה כדקאמר האב זכר נוטל מנה אם יולד זכר נקבה נוטלת מאתים אם יהיה העובר נקבה ולאשמועינן אתא שאילו לא פירש אלא אחד מהם כדקתני רישא או זכר בלא נקבה או נקבה בלא זכר וילדה אשתו מה שלא אמר לא יטול העובר כלום אלא השתא שגילה דעתו על לידת זכר ועל לידת נקבה כל מה שתלד האשה יטול בין זכר בין נקבה ומיהו אם ילדה זכר ונקבה תאומים לא יטלו כלום כדמוכח בגמרא וכדפרישית לעיל כן נראה בעיני ועיקר: ילדה טומטום אינו נוטל. דבריה בפני עצמה חשיב ליה לא זכר ולא נקבה כדמפרש בגמרא: ה"ז יטול. הטומטום: ואם אין שם יורש אלא הוא. אותו הטומטום: יורש את הכל. ואף על גב דבריה הוא ה"מ היכא דאיכא בנים ובנות ודוחין אותו בנים אצל בנות והבנות אצל בנים ואין לו לא כבן ולא כבת כדאמר אביי בגמרא משום דבריה הוא אבל היכא דליכא יורש אלא הוא לא נפיק מכלל בן אין לו עיין עליו אם אין לו בת עיין עליה א"נ משום דקרינא ביה הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה: **גמ'** ושקיל כבת. בתמיה דקתני דוחין אותו אצל נקבות ומשמע דשקיל מזונות כבת נקבה והא קתני סיפא. גבי האומר אם ילדה אשתי כו' ילדה טומטום אינו נוטל לא כבן ולא כבת דבריה הוא ואינו לא זכר ולא נקבה וה"ה לענין ירושה: אמר אביי דוחין אותו. אצל נקבות ואין לו עם נקבות שגם הן ידחוהו אצל זכרים: רבא אמר דוחין אותו ויש לו. ממה נפשך דספק זכר ספק נקבה הוא ויטול כפחות שבהן דלאו בריה הוא וסיפא דקתני נכסין מועטין נקבות דוחין אותו אצל זכרים על כרחין דוחין אותו ואין לו קאמר וסיפא דמקשת לי מינה דחשיב ליה בריה אתאן לרשב"ג דתנן במסכת תמורה בפרק כיצד מערימין כיצד מערימין על הבכור מבכרת שהיתה מעוברת אומר מה שבמעיה של זו אם זכר עולה אם נקבה שלמים ילדה שני זכרים אחד מהם יקרב עולה והשני ימכר לחייבי עולה ו) ודמיהן חולין ילדה שתי נקבות אחת מהן תקרב שלמים והשניה תמכר לחייבי שלמים ודמיה חולין ילדה טומטום ואנדרוגינוס רבן שמעון בן גמליאל אומר אין קדושה חלה עליהן דבריה הוא דאינו לא זכר ולא נקבה והלכך לא יחול עליהן קדושת שלמים ועולה במעי אמן ולא קדושת בכור בפטירת רחם דלא קרינא ביה הזכר תקדיש ומתניתין נמי דקתני ילדה טומטום אינו נוטל לרשב"ג הוא דחשיב ליה בריה: מיתיבי טומטום יורש כבן וניזון כבת. מי שמת והניח נכסים: יורש כבן כו'. כדמפרש ואזיל: בשלמא לרבא. דחשיב ליה ספק הכי פירושה בזמן שהנכסים מועטין יורש כבן כלאחד מן הבנים שלא יטול כלום דכיון דספק הוא לא עדיף מבנים דשואלין על הפתחים שהנקבות דוחות אותו אצל הזכרים ואין לו דאמרי ליה אייתי ראיה דנקבה את ושקול כמונו: וניזון כבת בנכסים מרובין. ממה נפשך שהזכרים דוחין אותו אצל הנקבות ויש לו מזונות ממה נפשך כרבא:

אלא

תוספות

דמיחסרא גוביינא ואי מינסבא לית לה אבל לאלמנה אבל הבנים או אבל בנות לא רצו חכמים לתקן דין נכסים מועטים אצל האלמנה שלא רצו לעקר (ה) דין ירושה מן הבנים אצל האלמנה והשתא מיבעי ליה כשיש בנים ובנות שיש כבר דין נכסים מועטין בשביל בנות אם ממעטא נמי אלמנה (הג"ה. וכן כתוב בתוס' ותיזון האלמנה עם הבנות או דלמא כיון דאי מינסבא לית לה מזוני השתא נמי לית לה אלא הכל יהיה לבנות ואי ממעטא מ"מ לא תיזון האלמנה עמהן אלא(ו)עד שיבגרו הבנות. ע"כ הג"ה) והא דקאמר בסמוך דאלמנה אצל הבת אלמנה ניזונת והבת תשאל על הפתחים היינו שיש שם בנים עם הבנות שיש כאן דין נכסים מועטים אצל בנות אבל אי ליתנהו לבנים לא תטול האלמנה כלום יותר [מהבת] (הג"ה. ולכאורה היה נראה לפרש דאי ממעטין אין לבנים כלום כיון שאין שם עודף על מזונות אלמנה ובנות עד שיבגרו הבנות אבל אי לאו ממעטין ניזונות שלשתם אבל בתוס' כתוב כאשר כתבתי בפנים. ע"כ הג"ה) ואור"י שכן משמע בירושל' כדקאמר התם אלמנה ובנות שתיהן שוות אלמנה ובנים שניהם שוים פירוש לענין מזונות אין האלמנה דוחה את הבנות ולא בנות דוחות את האלמנה ופעמים שהאלמנה דוחה את הבנות ע"י הבנים וכשם שדוחה האלמנה את הבנות ע"י הבנים כך דוחה את הבנים על ידי בנות כו' ויש לדקדק על לשון הירושלמי ומ"מ משמע שרוצה לומר כן:

אלא מעתה מאן דעסיק באורייתא הוא דירית. ואף על פי דאמרינן לקמן (דף קמא.) מצוה לזון את הבנות וק"ו הבנים העוסקין באורייתא היינו לענין מצוה אבל לענין דינא אין לחלק בין עסקי באורייתא ללא עסקיו):

אלא

ה זכר ונקבת הזכר יקרב עולה ונקבה שלמים ילדה שני זכרים אחד מהן יקרב עולה והשני ימכר לחייבי עולה ודמי' חולין ילדה שתי נקבות אחת מהן תקרב שלמים והשניה תמכר לחייבי שלמים ודמיה חולין ילדה טומטום ואנדרוגינוס רשב"ג אומר אין קדושה חלה עליהן ולא יתן כלום. הכי נמי משום הכי אינו נוטל כלום. מאי טעמא מצי להתנות על בכור כל זמן שהוא במעי אמו משום דאין הבכור מתקדש אלא בשעת לידתו בפטר רחם. בשלמא רבא דאמר דוחין אותו ויש לו משום הכי קתני הכא דיורש כבן בנכסים מועטין.והבן בנכסי' מועטין אין לו אלא ישאל על הפתחים ה"נ האי טומטום יורש באותה ירושה של בן דישאל על הפתחים

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פי"ט מהלכות אישות הלכה כא סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' צג סעיף ד וסימן קיב סעיף טז:

ז ב מיי' פ"ה מהלכות נחלות הלכה ג סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רפ סעיף ז ועי' בהג"ה וסעיף ט:

ח ג מיי' פ"ח מהלכות זכיה ומתנה הלכה ו סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רי סעיף א וסי' רנג סכ"ו וסכ"ז:

ט ד מיי' פ"ה מהלכות נחלות הלכה ג סמג עשין צו טור שו"ע סי' רפ סעיף ט:

י ה מיי' פט"ו מהלכות מעשה הקרבנות הל"ח:

רבינו גרשום

ממעט: אם תמצא לומר [בת אשתו] כיון אף על גב דאינסבא אית לה וממעטא. אלמנתו מהו שתמעט מי אמרינן כיון דאילו אינסבא לית לה מזוני לא ממעט. או דלמא כיון דהשתא אית לה מזוני ממעט.אם תמצא לומר כיון דאית לה מזוני (לא) ממעטא [אלמנתו]ובת אם אין שם אלא כדי שיעור מזונות של אחת איזו קודמת. מי אמרינן הואיל ובת אע"ג דמינסבא אית לה קודמת לאלמנה. או דלמא כיון דהשתא כי הרדי נינהו. וכ"ז שלא נשאו קרובה דעתו דבעל טפי לאשתו מבתו בדין הוא דקדמה: פשוט מינייהו חדא. מכל הני בעיין דלעיל: אלמנתו תזון. משום דניחא לבעל שלא תזלזל אלמנתו והני נכסין מועטין נינהו: מאי קאמר. כלומר מאי חשיבות לבן כאן הכא בנכסים מועטין יותר מבת שהבן מתרעם כלומר מפני חשיבותי הפסדתי. אמר אביי לא בשביל שיהא לו כח בנכסים מועטין יותר מבת קאמר אלא מפני שראוי לעסוק בתורה קאמר: פיס' זכרים דוחין אותו אצל הנקבות. שלא יירש עמהן דאיכא למימר נקבה היא: נקבות דוחות אותו אצל הזכרים. שלא יזון אלא ישאל על הפתחים כשאר אחין דאיכא למימר זכר הוא: מדקתני רישא דמתני' דזכרים דוחין אותו אצל נקבות מכלל דשקיל במזונות כבת. והא קתני בהא מתני' האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה ואם נקבה כו' ילדה טומטום אינו נוטל כלום. אלמא דלא שקיל כלל: אמר אביי הא דקתני זכרים דוחין אותו אצל הנקבות.לאו משום דשקיל מזונות אלא דוחין אותו אצלן ולא יהבי ליה כלום דכי אזיל הכא מדחי ליה ואי אזיל הכא מדחי ליה ואין לו כלום: לעולם אימא לך רישא דוחין אותו לנקבות ויש לו מזונות. וסיפא דקתני ילדה טומטום אין לו כלום אתאן לרשב"ג דתנן במס' תמורה בפ' כיצד מערימין על הבכור מבכרת שהיתה מעוברת אומר מה שבמעיה של זו אם זכר עולה ואם נקבה זבחי שלמים ילדה

מסורת הש"ס

א) כתובות מג. ע"ש: ב) שם קח: ג) נ"ל ילדה רש"ל: ד) [נ"ל דתנן ועי' תוס' יבמות פג: ד"ה לא לכל]: ה) תמורה כד: ו) [ודמיו חולין]: ז) [וע"ע תוס' כתובות קח: ד"ה אמר רבא]:

הגהות הב"ח

(א) במשנה יטול מנה אם נקבה: (ב) רשב"ם ד"ה מאן וכו' שאינו עוסק הס"ד ואח"כ מ"ה בשביל שאני זכר ויפה כחי בנכסים: (ג) ד"ה וטומטום וכו' ספק נקבה הוא ודוחין אותו ויש לו כנקבה ואיכא למאן דאמר לאו ספק הוא אלא בריה הוא: (ד) ד"ה הזכרים וכו' שגם הם ידחוהו: (ה) תד"ה (בע"א) מי וכו' דין ירושה מן הבנים. נ"ב פי' אלא שניהם ניזונים יחד: (ו) שם בהג"ה עד שיבגרו הבנות. נ"ב כך היה כתוב פי' בגליון וכך כונת בעל ההג"ה שמלא כך הפירוש בתוספות ישנים ואח"כ כתב ולכאורה היה נראה כו והוא מן ההג"ה הראשונה

אלא לאביי מאי ניזון כבת ולטעמיך לרבא מאי יורש כבן אלא ראוי לירש ואין לו ה"נ ראוי לזון ואין לו: האומר אם ילדה אשתי זכר וכו': למימרא דבת עדיפא ליה מבן והא א)אמר ר' יוחנן משום רשב"י כל שאינו מניח בן ליורשו הקב"ה מלא עליו עברה שנאמר °והעברתם את נחלתו לבתו (במדבר כז) ואין העברה אלא עברה שנאמר °יום עברה היום ההוא (צפניה א) לענין ירושה בן עדיף ליה לענין הרווחה בתו עדיפא ליה ושמואל אמר הכא במבכרת עסקינן וכדרב חסדא דאמר רב חסדא בת תחלה סימן יפה לבנים איכא דאמרי דמרביא לאחהא ואיכא דאמרי דלא שלטא ביה עינא בישא אמר רב חסדא ולדידי בנתן עדיפן לי מבני ואיבעית אימא הא מני ר' יהודה היא הי רבי יהודה אילימא רבי יהודה דבכל ב)דתניא °וה' ברך את אברהם בכל (בראשית כד) רבי מאיר אומר שלא היה לו בת רבי יהודה אומר שהיתה לו בת ובבל שמה אימור דשמעת ליה לרבי יהודה ברתא נמי לא חסריה רחמנא לאברהם דעדיפא מבן מי שמעת ליה אלא הא רבי יהודה ג)דתניא *מצוה לזון את הבנות וק"ו לבנים דעסקי בתורה דברי ר"מ רבי יהודה אומר מצוה לזון את הבנים וק"ו לבנות דלא ליתזלן אלא הא דתניא ילדה זכר ונקבה הזכר נוטל ששה דינרין והנקבה נוטלת שני דינרין ד)במאי אמר רב אשי אמריתה לשמעתא קמיה דרב כהנא במסרס דאמר זכר תחלה מאתים נקבה אחריו ולא כלום נקבה תחלה מנה זכר אחריה מנה וילדה זכר ונקבה ולא ידעינן הי מינייהו נפק ברישא זכר שקיל מנה ממה נפשך אידך מנה הוה ה)ממון המוטל בספק וחולקין והא דתניא ילדה זכר ונקבה אין לו אלא ו)מנה היכי משכחת לה אמר רבינא במבשרני דתניא

רשב"ם

אלא לאביי. דאמר אינו נוטל כלום לא עם בנים ולא עם בנות מאי ניזון כבת: וליטעמיך מאי יורש כבן. דקתני רישא והלא על כרחך יורש כבן ואין לו מבעי ליה לפרושי סיפא נמי לא שנא: למימרא דבת עדיפא ליה מברא. דיהיב לה °לנקבה מאתים זוז דהייט שני מנין: שנאמר. ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו: לענין נחלה בן עדיף ליה. דיקרא שם המת על נחלתו אבל הבת מסבת נחלה ממטה למטה אחר: בתו עדיפא. שאינה יכולה לחזר אחר מזונותיה כזכר: ושמואל אמר. מתני' במבכרת דבת עדיפא ליה כדמפרש טעמא לקמן ואזיל: דמרביא. מגדלת: א"ר חסדא לדידי בנתן עדיפן לי. אית דמפרשי לדרב חסדא במבכרת כשמעתין אך הלשון מדקאמר לדידי אינו מוכיח כך ונראה בעיני שלא נתקיימו לו בנים כי אם בנות לכך מתאוה היה לבנות ולא נתיישב לי יפה דעתו של רב חסדא: הא מני ר' יהודה היא. מתניתין ר' יהודה שחפץ בהרווחה דבת כדמפרש לקמיה דלא ליתזלו: ה"ג דתניא מצוה לזון את הבנות כו'. ברייתא היא בכתובות בפרק נערה שנתפתתה מצוה לזון משום ומבשרך לא תתעלם ומיהו חובה הוא דליכא כדתנן התם אינו חייב במזונות בתו ואין מחייבין אותו לזון בניו ובנותיו כדאמרינן התם דאמרינן ליה יארוד ילדה ואבני מתא שדיא: דעסקי באורייתא. ולא ליתזלו פירוש הוא ואינו מן הברייתא: זכר נוטל ששה דינר. של זהב דהיינו מנה וחצי לפי שהמנה כ"ה סלעים שהן מאה זוז דינרי כסף ודינר זהב נמכר בכ"ה דינר כסף כדתנן בבבא קמא בפרק שור שנגח ד' וה' (דף לו:) במשנה נמצא הששה דינר מאה וחמשים זוז שהן מנה וחצי: נוטלת שני דינר. של זהב דהיינו חצי מנה במסרס. שסירס תנאיו זה למפרע מזה שהתנה על לידת תאומים אם יצא הזכר תחלה ואח"כ הנקבה יטול הזכר מאתים והנקבה לא תטול כלום וחזר וסירס תנאו להתנות על לידת מפרע אם נקבה תחלה מנה ואחר כך זכר מנה: זכר נוטל מנה ממה נפשך. אפי' נולד אחרון: המוטל בספק. אם זכר נולד תחלה יטלנו כו' ואם נקבה תחלה תטלנו הלכך חולקין נמצא הזכר נוטל ששה דינר זהב: היכי משכחת לה. דמדקתני אין לו אלא מנה משמע דסלקא דעתך אמינא (א) דאף על גב דאמר יטלו שני מנין אפילו הכי אין לו אלא מנה והיכי משכחת לה דאיכא למימר הכי: במבשרני. לא התנה לתת לזכר ולנקבה כלום אלא למבשר כדמפרש ואזיל: ה"ג

תוספות

אלא לאביי מאי ניזון כבת. וא"ת מאי קושיא היא לאביי נימא דברייתא סברה דטומטום לא הוה בריה אלא ספק ולהכי ניזון כבת ואליבא דמתניתין דוקא קאמר אביי דאפי' כבת לא שקיל משום דמתניתין סברה כרבן שמעון בן גמליאל דבריה הוי כדמוכח סיפא ולהכי מוקי רישא נמי כרבן שמעון בן גמליאל וי"ל דגמרא רוצה ליישב דברי אביי אפילו כרב חסדא דאית ליה בבכורות (דף מב: ושם) דטומטום הוי ספק לדברי הכל והא דקאמר רבן שמעון בן גמליאל אין קדושה חלה עליו הייט דוקא קדושת פיו שאמר אם זכר עולה ואם נקבה שלמים (ב) וטעמא משום דסבר שלא נתכוין אלא לזכר הידוע בודאי ולנקבה הידועה בודאית ולא לטומטום והא דקאמר התם עלה בגמרא אפילו בקדושה אימא לא מיתפיס משום דקסבר ולדות קדשים בהוייתן הן קדושים ואי ספיקא הוי ולא בריה כי קדשי בהוייתן מאי הוי כיון דהוי זכר גמור או נקבה למה לא יקדש בהוייתה ההיא סוגיא כרבי [יוסי] דאית ליה בסוף הערל (יבמות דף פג. ושם) דבריה הוא אבל לרב חסדא קדושת אמו חלה עליו וראוי לעולה אם הוא זכר ונקבה לזבחי שלמים ואביי גופיה איירי בבכורות (דף מב: ושם) על מלתא דריש לקיש דאמר טומטום דאדם הוי ספק לכולי עלמא ואפשר דאביי סבר הכי דאם איתא דסבר אביי דפליגי תנאי בטומטום אי הוה בריה או ספק טפי הוה ליה לאוקומי מתני' רישא כרבנן וסיפא כרבן שמעון בן גמליאל כמו שהעמיד רבא ממה שדחק לומר דוחין אותו ואין לו (ג) ועוד איכא למימר דלישנא דמתני' דקתני דוחין אותו דמשמע דהוי ספק ולהכי לא מצי לשנויי דמתניתין אתיא כמאן דאמר דטומטום הוי בריה וא"ת מכל מקום מאי פריך לאביי מברייתא נימא דמתניתין כרבן שמעון בן גמליאל דאמר דדעת אדם אזכר ודאי הידוע ואנקבה ידועה ודאית וברייתא כרבנן דפליגי התם ארבן שמעון בן גמליאל וסברי דקדושת פיו חלה על טומטום כשמתנה על זכר ונקבה ויש לומר דנראה לגמ' דסבר אביי דאפי' רבנן דפליגי התם ארבן שמעון בן גמליאל מודו הכא דאין דעתו של אדם קרובה להקנות אלא לזכר ולנקבה ודאי ודוקא גבי הקרבה הוא דפליגי כיון דטומטום ראוי להקרבה דעתו נמי אטומטום דאי הוי סבר אביי דפליגי נמי הכא לא היה דוחק מתני' לפרש דוחין אותו ואין לו דטפי הוה מסתבר לאוקומי בתרי תנאי מלפרש הכי אלא ודאי סבר אביי דכ"ע מודו הכא ורבא פליג עליה וסבר דפליגי רבנן נמי הכא ומוקי רישא כרבנן אבל אין לומר דלרבא נמי אתיא רישא דדוחין אותו ויש לו אפי' כרבן שמעון בן גמליאל אע"ג דאין דעתו של אדם אלא על זכר ידוע ועל נקבה ידועה מ"מ רישא דאיירי בתנאי בית דין במזון הבנות שאני דאם כן מה היה לו להזכיר רבן שמעון בן גמליאל הוי לו לחלק בהדיא אותן חלוקים ולומר דלא דמיא רישא לסיפא אלא ודאי אין לחלק דחכמים לא תקנו אלא לפי דעת האדם דמתנה כך כדמשמע לישנא דמתני' (כתובות דף נג.) לא כתב לה חייב מפני שהוא תנאי בית דין ולכך חייב כאילו כתב לה והכי משמע בריש נערה (שם דף מג.) דלפי דעת אדם תקנו מזון הבנות דקאמר התם לענין זילותא אלמנתו עדיפא ליה לענין הרווחה בתו עדיפא ליה:

ולטעמיך לרבא מאי יורש כבן. תימה מאי קושיא היא לרבא לימא דיורש כבן היינו מה שיתר על מזון הבנות עד שיבגרו ואותו המותר יהיה לטומטום כמו לבנים כדאמר לעיל. בשלמא לרבא יורש כבן בנכסים מועטים וי"ל דלישנא דיורש כבן משמע דיורש גמור הוא כבן בשאר נכסים ואפילו ישאר שם הרבה: לדידי בנתן עדיפן לי מבני. פי' בקונטרס שלא נתקיימו לו בנים ואין נראה דהרבה בנים היו לו כדאשכחן (לעיל ח.) ר"ל בר ר"ח (לעיל ז:) מר ינוקא ומר קשישא בני ר"ח (ע"ז יט:) רב חנן בר ר"ח וכן רב מרי ורב פנחס בני ר"ח בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיז.) ז) אלא נראה לר"י דלהכי קאמר בנתן עדיפן לי מבני לפי שהיו חתניו גדולי הדור ח) רבא ט) (ורב מרי בר חמא) ומר עוקבא בר חמא: בת היה לו ובכל שמה. וא"ת ולמה לא השיאה ליצחק למ"ד בפרק ארבע מיתות (סנהדרין דף נח:) דבן נח מותר באחותו וי"ל דשמא קטנה היתה ולא רצה עדיין להשיאה ליצחק אי נמי מהגר היתה לו ולא משרה ולכך לא רצה להשיאה ליצחק: זכר נוטל ששה ונקבה שנים היכי משכחת לה. דליכא למימר דמיירי כגון שאמר ילדה זכר נוטל ששה ונקבה שנים דא"כ הוה ליה למנקט כמו במתניתין ילדה זכר נוטל מאתים ונקבה מנה: אידך מנה הוי ממון המוטל בספק. לרבנן דאמרי (ב"ק מו.) המוציא מחבירו עליו הראיה הוי הכל בחזקת הזכר שהוא יורש לאחר מיתה אי נמי אפילו כרבנן ואיכא לאוקומה בחיי האב שאין הזכר מוחזק יותר מן הנקבה:

נכסי

מסורת הש"ס

א) נ"ל קטז: ב) [תוספ' דקדושין פ"ה] לעיל טז: [ושם לא אמר רבי יהודה ובכל שמה וכן בע"י ליתא להנך שתי תיבות]: ג) כתובות מט. [תוספתא כתובות פ"ד ע"ש]: ד) ס"א היכי משכחת לה: ה) [ב"ק לה: וש"נ]: ו) [דינרין היכי משכחת לה כ"ה בס"א]: ז) [ושם איתא רב מרי בריה דרב פנחס בריה דרב חסדא ועי' קדושין לב:]: ח) [כדאיתא לעיל יב: וברכות מד.]: ט) [נ"ל ורמי בר חמא]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה היכי משכחת וכו' דסלקא דעתך אמינא דיש לו שני מנין וקמ"ל דלע"ג דאיכא למימר יטלו שני מנין: (ב) תוס' ד"ה אלא וכו' וטעמא משום דסבר. נ"ב פי' רשב"ג: (ג) בא"ד ועוד איכא למימר. נ"ב חוזר אקושיא דלעיל:

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ו מהלכות מתנות עניים הלכה טז ופי"ב מהלכות אישות הלכה יד טו סמג עשין מח טור ושו"ע יו"ד סי' רנא סעיף ג וטוש"ע אה"ע סי' עא סעיף א:

רבינו גרשום

הפתחים וניזון כבת בנכסים מרובין כדרבא דיש לו: אלא לאביי. דאמר אין לו מאי ניזון כבת הא משמע דשקיל. אמר לך אביי ולטעמיך דרבא מי ניחא מאי יורש כבן דמשמע דשקיל והא לא שקיל מידי. אלא כי היכי דמתרצת לרבא ראוי לירש הוא האי טומטום בדקתני מתני' ואם אין שם יורש אלא הוא יורש הכל ואין לו במקום יורשין משום דספיקא הוא ועוד דנכסים מועטין. לדידי נמי ראוי היה ליזון ואין לו. במקום בנות שדוחות אותו אצל הזכרים: מדקתני אם ילדה נקבה יטול מאתים מכלל דבת עדיפא ליה מברא והאמר ר' יוחנן כו' אלמא דברא עדיף. ומשני לענין נחלה ברא עדיף שקם תחתיו אבל לענין הרווחה כשנותן מתנה הרווחה דבת עדיפא ולה יהיב טפי משום דיתבה בבית כדכתיב כל כבודה בת מלך פנימה. אבל בן מצי למיזל ולמרווח בכל מקום משום הכי יהיב לבת טפי מבן: ושמואל אמר. משום [הכי] יהיב לה מאתים דאמה מבכרת היא וניחא ליה שתלד בת יותר מבן כרב חסדא כו': דמרביא אחי. כלומר שגדלתן: ואיכא דאמרי דלא שלטה בה עינא [בישא]. הואיל דאי' לה בת מעיקרא לא לימרו אינשי כמה בנין אתילדו ליה להאי: ואי בעית אימא מתני' דקתני דברתא עדיפא ר' יהודה היא. א) ר' יהודה דעסקי באורייתא. לאו מן הברייתא אלא מפרש לברייתא. וה"נ כי [היכי] דלא ליתזלי לחזור אחר מזונות: אלא הא דתניא ילדה אשתו זכר ונקבה. זכר נוטל ו' דינרים של זהב דהיינו ק"נ דינרין של כסף לפי שהדינר של זהב קונין בכ"ה דינרין של כסף ומשקל דינר זהב שקול כשני דינרי של כסף. לפי שדינר של זהב שקול ה' פשיטי למשקל הברזל ודינר של כסף הוא ב' פשיטים וחצי למשקל ברזל לפי חשבון זה היה הזהב נמכר בי"ב משקלות של כסף שהן כ"ד דינרין של כסף ואותו דינר (של) כ"ה שמותר נכנס בהכרע המשקלות ומותיר ונישום ו' דינרי של זהב הן ק"נ של כסף ועוד מן הפסוקים של מלכים ודברי הימים מקניית דוד לארונה אנו למידים שהזהב היה נמכר בימי דוד בי"ב משקל של כסף: ונקבה נוטלת ב' דינרין. זהב דהיינו נ' דינרין: היכי משכחת לה. כלומר היכי מיתרצי האי מלתא דעבדין הכי והיכי מפרשי' לה לאו משום קשיא מתניתין לה אלא משום דקא בעי פירושא: במסרס. כלומר שמהפך דבריו כי האי גוונא דליכא למישמע מאי קאמר שמערב דבריו זו בזו דאמר הכי אם ילדה אשתי נקבה אם זכר תחלה יטול מאתים. ונקבה אחרי' ולא כלום ואם ילדה אשתו נקבה תחלה תטול מנה ואחריה זכר יטול מנה. ואי תתרמי מלתא בילדה תאומים זכר ונקבה ולא ידעו הי מינייהו אתיליד ברישא דאי בבריא לן דזכר אתיליד ברישא היה נוטל מאתים כדאמר מעיקרא. ואם נקבה נוטלת מנה השתא דמספקא לן זכר יטול מנה ממה נפשך דהכי קאמר אפי' ילדה זכר אחר נקבה יטול מנה. ואידך מנה מהנהו מאתים דזכר הוו להו ממון המוטל בספק. דמספקא לן דאם נקבה תחלה נוטלת מנה כמו שאמר. ואם נקבה אחר זכר אינה נוטלת כלום ואם זכר תחלה היה נוטל כל המאתים הלכך חד מנה יטול זכר ממה נפשך ומאידך מנה שקיל פלגא משום חצי מנה מספק דהיינו ב' דינר של זהב שהן נ' דינר של כסף: ואלא הא דתניא ילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה היכי משכחת לה. והיכי מתרמי והיכי מפרשי לה דלא קשיא להך דלעיל: אמר רבא משכחת לה במבשרני כו'.

המבשרני

א) נ"ל אלא הא ר' יהודה דתניא מצוה לזון וכו' דעסקי באורייתא וכו'

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פכ"ב מהל' מכירה הל' י ופ"ח מהל' זכיה ומתנה הלכה ה סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רי סעיף א: יב ב מיי' פ"ח מהלכות תרומות הלכה א ג:

דתניא המבשרני במה נפטר רחמה של אשתי אם זכר יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה אם נקבה מנה ילדה נקבה נוטל מנה ילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה והא זכר ונקבה לא אמר דאמר נמי אם זכר ונקבה נמי יטול מנה אלא למעוטי מאי למעוטי נפל ההוא דאמר לה לדביתהו נכסי להאי דמעברת אמר רב הונא הוי מזכה לעובר [א]והמזכה לעובר לא קנה איתיביה רב נחמן לרב הונא האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה אמר ליה משנתינו איני יודע מי שנאה (א) ולימא ליה רבי מאיר היא דאמר [א]אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אימור דשמעת ליה לרבי מאיר לדבר [ב]שישנו בעולם לדבר שאינו בעולם מי שמעת ליה ולימא ליה רבי יוסי היא דאמר עובר קני דתנן[ג] [ב]עובר פוסל ואינו מאכיל דברי רבי יוסי שאני [ד]ירושה הבאה מאיליה ולימא ליה רבי יוחנן בן ברוקה היא דאמר לא שנא ירושה ולא שנא מתנה דתנן[ה] רבי יוחנן בן ברוקה אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין אימור דשמעת ליה לרבי יוחנן בן ברוקה לדבר שישנו בעולם לדבר שאינו בעולם מי אמר ולימא ליה רבי יוחנן בן ברוקה היא וסבר לה כרבי יוסי מי יימר דסבר לה ולימא ליה במבשרני אי הכי דקתני סיפא ואם אין שם יורש אלא היא יורש הכל אי במבשרני יורש מאי עבידתיה ולימא ליה בשילדה אי הכי דקתני סיפא ואם אמר כל מה שתלד אשתי יטול הרי זה יטול כל שתלד כל שילדה מיבעי ליה
ולימא

רשב"ם

ה"ג המבשרני במה נפטר רחמה של אשתי אם ילדה זכר יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה ואם נקבה מנה ילדה נקבה נוטל מנה ילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה והא זכר ונקבה לא קאמר דאמר נמי זכר ונקבה יטול מנה ואלא למעוטי מאי למעוטי נפל. והכי פירושו המבשרני מה תלד אשתי אם יבשרני שילדה זכר יטול המבשר מנה לפיכך אם ילדה זכר יטול המבשר מנה כדאמר הא"ב אבל על בשורת הבת לא יטול כלום דהא לא קאמר ואם כה יאמר אם נקבה מנה כלומר אם יבשרני שילדה אשתי נקבה יטול מנה ואירע מעשה שילדה נקבה נוטל המבשר מנה אבל על בשורת זכר לא יטול כלום דהא לא קאמר הב מידי ונראה בעיני דגרסינן בה הכי אם זכר מנה אם נקבה מנה ילדה זכר נוטל מנה ילדה נקבה נוטל מנה והשתא אתי שפיר הך דפרכינן לבסוף אלא למעוטי מאי לפי שכל עניני בשורת לידה פירש בין לידה זכר בין לידת נקבה בין לידת תאומים ואם אירע מעשה שילדה זכר ונקבה תאומים אין לו למבשר אלא מנה ופרכינן והא זכר ונקבה לא אתני א"ב ועל לידת תאומים לא אסיק הא"ב אדעתיה ולא אמר שיטול המבשר כלום אלא על זכר לבדו או נקבה לבדה ומשני דאמר נמי אם יבשרני זכר ונקבה ביחד ותנא כי רוכלא לא חשיב ואזיל: ואלא למעוטי מאי. כיון דבכל בשורות יטול המבשר מנה לא ו)(פירש) לא זכר ולא נקבה ולא תאומים ז)(הוה)ליה למימר המבשרני במה נפטר רחמה של אשתי יטול מנה: למעוטי נפל. מה שפירש הא"ב אם זכר אם נקבה למעוטי אם יבשר הפילה אשתך דלא יטול כלום דסתם זכר ונקבה היינו בר קיימא ולא מת: והמזכה לעובר. על ידי אחר לא קנה עד שיולד ואפילו היכא דאמר נכסיי להאי עובר כשיולד דאמר רב הונא לקמן אף לכשתלד לא קנה: איתיביה ר"נ לרב הונא. ממתני' דתנן האומר אם ילדה אשתי כו' דהיינו מזכה לעובר: איני יודע מי שנאה. לא מצינו לא יחיד ולא רבים: ולימא ליה ר"מ היא דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. ואמאי קאמר רב הונא איני יודע מי שנאה הא איהו גופיה ס"ל כר"מ כדאמר ביבמות בפרק האשה שהלך בעלה למדה"י (דף צג.) דאמר ר"נ בר יצחק רב הונא כרב ורב כר' ינאי ור' ינאי כר' חייא ור' חייא כרבי ורבי כר"מ ור"מ כר"א בן יעקב ור"א בן יעקב כר"ע דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ומפרש התם רב הונא דאיתמר המוכר פירות דקל לחבירו אמר רב הונא עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו ור"נ אמר אף משבאו לעולם יכול לחזור בו כו' רבי מאיר דתנן האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי כו' הינה מקודשת רבי מאיר אומר מקודשת ומתניתין נמי קס"ד דה"ה גבי עובר דכי היכי דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם ה"נ מקנה לעובר שלא בא לעולם: אימור דשמעת ליה לר"מ ח)בדבר שישנו בעולם. בשעת קנין אלא שעדיין לא הגיע זמנו לקנות כדקתני הרי את מקודשת לאחר שאתגייר כו' האשה הנקנית לו הרי היא בעולם אלא שעדיין לא נתגיירה ולא הגיע זמנה לקנות אבל עובר אינו בעולם ולא קני מידי ולהכי איני יודע מי שנאה: ולימא ליה ר' יוסי היא. ואנא דאמינא כרבנן ואמאי קאמר איני יודע מי שנאה: ר' יוסי היא דאמר עובר קנה. חלק בעבדי אביו: דתנן. בפרק אלמנה ביבמות בת ישראל שניסת לכהן ומת והניחה מעוברת לא יאכלו עבדיה בתרומה מפני חלקו של עובר כדמפרש התם דעובר במעי זרה זר הוא שהעובר פוסל ואינו מאכיל דברי ר' יוסי כלומר שהעובר שנתעברה ישראלית מכהן בעלה שמת פוסל את העבד מלאכול בתרומה מפני חלקו דעובר במעי זרה זר הוא ולא קרינא ביה ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו דאינו ילידו של כהן לקרות כהן עד שיצא לאויר העולם ואינו מאכיל את אמו ישראלית שעיברתו מכהן דקי"ל התם שאוכלת בתרומה בשביל בנה כהן כאילו בעלה כהן חי כדכתיב ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו אבל עובר לא דס"ל לרבי יוסי עובר במעי זרה זר הוא כדמפרש התם שמעינן מיהא דעובר יש לו חלק במעי אמו בעבדי אביו שמת מדפסיל להו באכילת תרומה אלמא מזכה לעובר קנה הואיל ויורש ממילא בנכסי אביו: ומשני ירושה הבאה מאיליה שאני. ויש לה כח לתפוס אבל להקנות לו אדם לא קנה: דתנן. ביש נוחלין רבי יוחנן בן ברוקה אומר אם אמר איש פלוני יירשני על מי שראוי ליורשו במקצת כגון בן בין הבנים וקס"ד דבעובר בין הבנים קאמר דהייט ראוי ליורשו לכשיולד דבריו קיימין אלמא המוריש לעובר קנה דהייט מזכה לעוברו ולעיל נמי במזכה לעובר שלו מיירי שהוא ראוי ליורשו: במי שישנו בעולם. כגון בן בין הבנים אבל עובר בין הבנים לא: וסבירא ליה כרבי יוסי. דעובר יורש ואיכא למימר דאיירי רבי יוחנן בעובר בין הבנים דהייט ראוי ליורשו במקצת כרבי יוסי דעובר יורש: מי יימר דס"ל. לרבי יוחנן בן ברוקה כרבי יוסי והלכך לא נודע מי שנאה: ולימא ליה. דמתני' איירי במבשרני כי המבשר ישנו בעולם וטעי למתני' שהמבשר יטול מנה ולא העובר דהמזכה לעובר לא קנה: מאי עבידתיה. דמבשר לירש כלום: ולימא ליה בשילדה. כשאמר הא"ב אם ילדה זכר תנו לו מנה כבר נולד בשעת אמירה הלכך יטול מנה דלא איירי במזכה לעובר:
ולימא

תוספות

נכסי להאי דמעוברת. בשכיב מרע איירי מדקאמר עלה ולוקמה כר' יוחנן בן ברוקה ורבי יוחנן בן ברוקה בשכיב מרע איירי מדקא בעי לעיל (דף קל.) עליה בבריא היאך ואע"ג דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו לא מהני מידי כיון דבבריא לא מהני אפילו ע"י קנין ואע"ג דאמר לקמן (דקמח.) שכ"מ שאמר הלואתי לפלוני הלואתו לפלוני אע"ג דליתיה בבריא אפילו בקנין דאי איתיה בבריא בקנין אם כן הוי שכיב מרע ובריא שוין מ"מ הכא ליתא בשכ"מ כיון דליתא בבריא בקנין דכולהו לא בחדא מחתא מחתינהו: איתיביה רב נחמן לרב הונא. ואם תאמר אדפריך רב נחמן לרב הונא תקשי ליה לנפשיה דאית ליה לקמן המזכה לעובר לא קנה וי"ל דהוא מוקי מתניתין לכשתלד דסבירא ליה לקמן לכשתלד קנה אי נמי רב נחמן איירי בעובר שאינו בנו ומוקי מתניתין בבנו דדעתו של אדם קרובה אצל בנו כר' יוחנן לקמן וכן פסקו רבינו חננאל ורשב"ם וה"ג דבבנו המזכה לעובר קנה: דתנן העובר פוסל ואין מאכיל. פירש רשב"ם פוסל עבדי אביו מלאכול בתרומה דעובר במעי אמו זר ואינו מאכיל את אמו דילוד מאכיל ושאינו ילוד אינו מאכיל ורש"י פירש ביבמות (דף סז.) בענין אחר פוסל את אמו כהנת אם הוא זר ואינו מאכיל את אמו אם הוא כהן במעי זרה דעובר במעי זרה זר הוא ולהאי פירוש לא מוכח הכא מידי אבל אין לפרש כלל פוסל עבדי אביו אם הוא זר במעי כהנת ואינו מאכיל עבדי אביו אם הוא כהן במעי זרה דהדא מילתא היא דהא פשיטא דכיון דאם הוא כהן אינו מאכיל כ"ש אם הוא ישראל ולא הוה ליה למיתני פוסל אלא אינו מאכיל: ולימא ליה ר' יוחנן בן ברוקה היא. תימה דאמאי נקט רבי יוחנן בן ברוקה דאפילו רבנן מודו דבלשון מתנה מועיל ויש לומר דכיון דראוי ליורשו והוא לא הזכיר לשון מתנה אם כן בירושה קאמר:

רבינו גרשום

המבשרני במה נפטר רחמה של אשתי. כלומר מי שיבא לי לבשר מה ילדה אשתי מבכרת אם יאמר שילדה זכר יטול המבשר מנה וכן יעשה ילדה זכר יטול מנה. ואם יאמר לי ילדה נקבה יטול כמו כן מנה ילדה נקבה נוטל מנה. ואי איתרמי דילדה זכר ונקבה ביחד ואמר לו אשתך ילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה אע"ג דהתנה לו לזכר ונקבה מנה ואמאי יהיב ליה בבשורת לידת זכר ונקבה ביחד [והא זכר ונקבה] לא קאמר דיטול המבשר כלום ואמאי נוטל מנה. אין דאמר נמי אם מבשרני דילדה זכר ונקבה ביחד יטול מנה משום הכי מיתוקמא הך ברייתא כי האי גוונא. אי הכי כדאוקמת דאמר לזכר ולנקבה יטול מנה. אי הכי למעוטי מאי. כלומר מה הנית הברייתא במשמע שהמבשר לו שלא יטול. למעוטי נפל. דאם מבשר לו דהפילה אשתו אין לו כלום דמסתמא דהמבשרני בבן של קיימא קאמר: איתיביה רב נחמן לרב הונא. ממתני' דקתני האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר. יטול מנה אלמא דהמזכה לעובר קנה: אמר ליה רב הונא לעולם המזכה לעובר לא קנה. ומתני' איני יודע מי שנאה דסתמא היא ולא סבירא לן כוותיה:ולימא ליה ר' מאיר שנאה דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם:למי שאינו בעולם. כגון עובר זה לא אמר ר' מאיר: ולימא ליה ר' יוסי שנאה במס' יבמות דתנן העובר פוסל. כגון בת כהן שנישאת לישראל ונתעברה ממנו ומת בעלה לאחר שנתעברה לא קרינן ביה ובת כהן כי תהיה אלמנה וגו' מלחם אביה תאכל דהא יש לה זרע ופוסל עבדיה שלא יאכלו בתרומה משום דעובר זה שהוא ישראל יש לו חלק בעבדים אלמא דעובר שלא בא לעולם קנה עבדים. אלמא המזכה לעובר קנה:ואינו מאכיל. בתרומה כגון בת ישראל שנשאת לכהן ונתעברה ממנו ומת בעלה לאחר שמת אינה אוכלת משום דיצאה מרשותו ואע"ג דנתעברה ממנו לא אמרינן שתהא זוכה לאכול כמו שנולד הבן ואין מאכיל לעבדים משום דילוד מאכיל ושאינו ילוד אינו מאכיל. ומשני לעולם משנתינו. איני יודע מי שנאה והבא לגבי דר' יוסי שאני דירושה הבאה מאיליה היא שאין מזכה לו אדם אלא מעצמה נופלת לו ירושת אבות הלכך קנה בעבדים אבל היכא דאביו קיים וא"ל נכסיי להאי דמעוברת לא קנה דמזכה לעובר הוא: ולימא ליה ר' יוחנן בן ברוקה היא דאמר. אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין והאי עובר נמי ראוי ליורשו הוא: ולימא ליה ר' יוחנן בן ברוקה היא וסביר' לי' כר' יוסי. ולהכי קאמר סביר' ליה ר' יוחנן ב"ב כר' יוסי דאם תקשי אימר דא"ר יוחנן ב"ב במי שישנו בעולם במי שאינו בא לעולם לא אמר איכא לתרוצי דסבירא ליה כר' יוסי דאמר דעובר פוסל אע"ג דליתיה בעולם דעובר קנה. ואם תאמר נחלה הבאה מאיליה שאני איכא לתרוצי דר' יוסי סבירא ליה כר' יוחנן דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימים אע"ג דלאו נחלה הבאה מאיליה היא. ומשני לעולם משנתינו אינו יודע מי שנאה ודקאמר ולימא כר' יוחנן וסבירא ליה כר' יוסי מי יימר דסבירא ליה דלמא לא סבירא ליה. והדרא קושיא לדוכתה אימר דאמר ר' יוחנן בן ברוקה כו': ולימא ליה ר' הונא לרב נחמן הא דמותבת לי ממתני' האומר אם ילדה אשתי כו' לא קשיא לי דהאי דקאמר מתני' ילדה זכר יטול מנה לא אמר לעובר אלא המבשרני יטול מנה דלמבשר זכה ולא לעובר והאי תנא דהמבשרני היא ואמאי אמר איני יודע מי שנאה: לא מיתוקמא מתני' כתנא דמבשרני דכי אוקמת רישא במבשרני הכי איבעי לאוקמי סיפא ולא אפשר משום דקתני סיפא אם אין שם יורש אלא הוא אותו טומטום יורש את הכל ואי במבשרני מיתוקמא מאי עבידתיה דמבשר גבי ירושה אלא ש"מ לא מתוקמא רישא כי אם בעובר דכי היכי דסיפא לא מיירי אלא בעובר רישא נמי בעובר. וש"מ דעובר קנה ולהכי אמר איני יודע מי שנאה: ולימא ליה רב הונא לרב נחמן משנתינו לא משמע כדקסברת עד הכא אלא הכי משמע אם ילדה אשתו זכר הוא יטול מנה ומשמע דבשעת זכייה כבר בא לעולם לא מצית למימר הכי דאם כן סיפא דקתני כל מה שתלד אשתי משמע להבא ואם כדבריך כל מה שילדה מיבעי למתני כדמוקמת לרישא אלא משום קושיא זו לא מצי למימר הכי. ולהכי קאמר איני יודע מי שנאה.
יסקשי'

מסורת הש"ס

א) [לעיל עט: וש"נ]: ב) [גיטין יג. לעיל עט:]: ג) יבמות סז.: ד) [לקמן קמב.]: ה) לעיל קל.: ו) [צ"ל יפרש]: ז) [צ"ל והוה]: ח) בס"י איפ' במי:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולימא ליה ר"מ היא. נ"ב ר"מ גופיה ס"ל אף לדבר שאינו בעולם דהיינו לאחר שאתגייר אלא דרב הונא לא פסק כר"מ אלא לדבר שישנו בעולם [ולהכי פריך] ולימא ליה ר"מ היא ומשני דר"מ נמי לא ס"ל אלא לדבר שישנו בעולם דלאחר שאתגייר נמי דבר שישנו בעולם היא וכ"כ מהרש"ל:

ולימא ליה דאמר לכשתלד רב הונא לטעמיה דאמר רב הונא "אף לכשתלד לא קנה דאמר רב נחמן המזכה לעובר לא קנה לכשתלד קנה ורב הונא אמר אף לכשתלד לא קנה ורב ששת אמר אחד זה ואחד זה קנה אמר רב ששת מנא אמינא לה דתניא "גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו ושמעו שיש לו בן או שהיתה אשתו מעוברת חייבין להחזיר החזירו הכל ואחר כך שמעו שמת בנו או שהפילה אשתו החזיק בשניה קנה ובראשונה לא קנה ואי סלקא דעתך עובר לא קני למה להו אחזוקי בשניה הא אחזיקו להו חדא זימנא אמר אביי א)ירושה הבאה מאיליה שאני רבא אמר שאני התם דרפוי מרפיאן בידייהו מעיקרא מאי בינייהו איכא בינייהו ששמעו בו שמת ולא מת ואחר כך מת תא שמע ב)תינוק בן יום אחד נוחל ומנחיל בן יום אחד אין עובר לא הא אמר רב ששת "נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב ודוקא בן יום אחד "אבל עובר לא מאי טעמא דהוא

רשב"ם

ולימא (א). רב הונא מתני' דאמר אם תלד אשתי זכר תנו ליה מנה לכשתלד דלא זכי ליה כלום עד שיוולד ואין זה מזכה לעובר דאמרינן לעיל דלא קנה ומשני רב הונא דאמר איני יודע מי שנאה ולא אוקמה כשתלד לטעמיה דאמר רב הונא אף המזכה לעובר בכה"ג דאמר לכשתלד כלומר נכסיי להאי דמיעברא לכשיולד לא קנה דכיון דבשעת הקנאה עובר הוא ואינו יכול לזכות לא יקנה לכשיולד ע"י אמירה דאמר לכשתלד: לכשתלד קנה. אע"ג דפליג ר"נ בהמוכר פירות דקל לחבירו דאמר אף משבאו לעולם יכול לחזור בו דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הכא גבי עובר מודי דחשיב ליה כישנו בעולם וגם הנכסים שנותן לו הרי הן בעולם אלא שצריך לתקן לשונו ולומר נכסיי להאי עובר לכשתלד דאז ראוי לקנות לגמרי: ובזזו. החזיקו כל איש ואיש מה שמצא בזזו איש לו: חייב להחזיר. כיון דאשתו מעוברת עובר יורש הוי אלמא המזכה לעובר קנה: או שהפילה אשתו. וחזרו ישראל והחזיקו בנכסיו: החזיק בשניה. אחר שמת הבן או העובר קנה דהשתא ליכא עוד שום יורש: בראשונה לא קנה. דאיגלאי מילתא שהיה לו בן או עובר ואע"ג דסוף סוף מת העובר בבטן ולא יצא לאויר העולם כיורש גמור חשיב ליה ומרע לחזקת מחזיקי ראשונה אלמא עובר יורש כרב ששת: ורבא אמר. לעולם אימא לך לא שנא המזכה לעובר לא שנא ירושה הבאה מאיליה לא קנה כלל ושאני התם גבי המחזיק בראשונה האי דלא קנה לאו משום עובר הוא דהא אין עובר יורש אלא מעיקרא כשהחזיקו רפויי מרפיין בידייהו כשמת הגר ובזזו נכסיו והחזיקו לא נתכוונו להחזיק לגמרי דהא מספקא להו אם יש לו יורשין אם לאו כמו שהוכיח סופו על תחלתו ששמעו לבסוף שהיה לו בן או אשתו מעוברת ושמא לא תפיל ולכך לא הויא חזקתו חזקה אח"כ חזרו והחזיקו אחר מיתת הבן והעובר ולעולם אימא לך עובר אינו יורש וגם המזכה לו לא קנה: מאי בינייהו. בין לאביי בין לרבא חזקה ראשונה לאו כלום היא מה לי משום דעובר יורש לאביי מה לי משום דרפויי מרפיא לרבא מאי נפקא לן מינה: איכא בינייהו ששמעו בו שמת ולא מת ולאח"כ מת. לשונות רבים שמעתי ולא ישרו בעיני והמגס כן צריך לפרש איכא בינייהו בין אביי לרבא בכה"ג גר שמת ובוזזו ישראל נכסיו והחזיקו ולאח"כ שמעו שאשתו מעוברת ושמעו אחרי כן שמת העובר ועדיין היו מוחזקין א"כ שהחזיקו אחר ששמעו בו שמת ולא היה מת כששמעו אלא אח"כ מת לאביי דאמר עובר יורש משום דהויא ירושה הבאה מאיליה המחזיקים ראשונה קודם מיתת עובר לא החזיקו אלא נחזיקי אחר מיתתו ולרבא דתלי טעמא ברפויי המחזיקים ראשונה ששמעו בו שמת הויא חזקתן חזקה ואע"פ שנודע לבסוף שעדיין לא מת מ"מ לא מרפיא בידיהם כיון ששמעו בו שמת והעובר לא יצא לאויר העולם ולא זכה לירש דלרבא אינו יורש עד שילא לאויר ג) והמחזיק בשניה אחר מיתת העובר לא הוי חזקתן חזקה כן נראה בעיני ועיקר: לשון קצרה איכא בינייהו ששמעו בו שמת העובר ואח"כ החזיקו והוא לא מת אלא אח"כ מת ובאו אחרים להחזיק לרבא חזקתו ראשונה לא מרפיא שהרי שמעו שמת ונתכוונו להחזיק לגמרי וקנו דסוף סוף העובר לא יצא לאויר העולם ולא יירש מידי ולאביי אחרונים קנו: ת"ש. דתנן במס' נדה בפ' יוצא דופן (דף מד.) תינוק בן יום אחד מטמא בנגעים כו' עד נוחל ומנחיל ופרכינן בגמרא נוחל ממאן מאביו מנחיל למאן לאחין מן האב אחין אי בעו מיניה לירתו אי בעו מאביהם לירתו ומאי נפקא לן מינה בהאי תינוק אפי' כי לא בא לעולם היתה ירושה נופלת לפני אלו האחין: ומשנינן אמר רב ששת נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב. דמיניה קא ירתי כגון רחל שילדה את יוסף ומתה רחל ביום שנולד יוסף וירש את אמו שהרי בן יום אחד נוחל ואח"כ מת ומנחיל לראובן ושמעון בני יעקב שהן אחיו מאביו דמיניה דיוסף ירתי ולא מרחל שהרי אינה אמם הכי איתא במסכת נדה והכא הכי הוא דפרכינן תא שמע תינוק בן יום אחד נוחל ומנחיל בן יום אחד אין עובר לא אלמא עובר אינו יורש ירושה דממילא וכל שכן דהמזכה לעובר לא קנה וקשיא לרב ששת ומשני א"ר ששת נוחל כו' והאי שינויא במסכת נדה איתיה משום קושיא אחריתי כדפרישית לעיל ונראה בעיני דהכי גרסינן האמר רב ששת נוחל בנכסי האם כו' הלכך כיון דההוא יומא דאתיליד מתה אמו משום הכי דייקינן דוקא בן יום אחד שנולד ויצא לאויר העולם ואח"כ מתה אמו ואח"כ מת הוא והוריש לאחיו מן האב אבל עובר לא אינו יכול לירש אמו בעודנו בבטנה להנחיל

תוספות

בן יום אחד נוחל ומנחיל אבל עובר לא אמר רב ששת כו'. וקשה רבינו אפרים דלפרוך ליה מרישא דהך משנה דקתני רישא בפרק יוצא דופן (נדה דף מג: ושם) בן יום אחד מאכיל בתרומה ופוסל מן התרומה דוקא בן יום אחד אבל עובר לא אלמא המזכה לעובר לא קנה וקשיא לרב ששת דהשתא לא מצי לשנויי כדמשני אסיפא ועוד קשה לר"י על ההיא דיוצא דופן דקאמר התם מאי איריא בן יום אחד אפי' עובר נמי פוסל ואמר רב ששת הכא בכהן שיש לו שתי נשים אחת גרושה ואחת שאינה גרושה ויש לו בנים משאינה גרושה ובן ד)אחד מהגרושה דפוסל בעבדי אביו מלאכול בתרומה ולאפוקי מדר' יוסי דאמר עובר נמי פוסל קמ"ל בן יום אחד אין אבל עובר לא ולמה לי למנקט ב' נשים לוקמה באשה אחת גרושה ויש לו בן ממנה דוקא בן יום אחד פוסל אבל עובר לא ואכלי העבדים בשביל כל המשפחה כולה לרבנן דר' יוסי כדאמרינן ביבמות בפרק אלמנה (דף סז. ושם) ונראה לר"י דסבר רב ששת דלרבנן דר' יוסי נמי עובר אית ליה זכייה וטעמא דעובר אינו פוסל משום דסמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות והוו להו זכרים מיעוטא ולמיעוטא לא חיישינן כדהיא רבי יוסי ולהכי אוקי התם בכהן שיש לו שתי נשים ויש לו בנים משאינה גרושה דכיון דיש לו בנים לא פוסל עובר אע"ג דיש לו זכייה דלא חיישינן למיעוטא דזכרים כדפרישית אבל אם אין לו בנים פוסל עובר גם לרבנן דאית ליה זכייה דבין הוא זכר בין היא נקבה הרי הן שלה ופליג רב ששת אשמואל דאמר בפרק אלמנה (שם) דלרבנן אוכלין בשביל כל המשפחה דסבר שמואל דלרבנן לית ליה זכייה לעובר והשתא ניחא הא דקאמר לעיל רב ששת מנא אמינא לה דתניא גר שמת כו' ולא דחי דהך ברייתא כר' יוסי דרבנן נמי לא פליגי אלא דלא חיישי למיעוטא כדפרישית ואם תאמר לעיל דאמר החזיק בשניה קנה בראשונה לא קנה אמאי לא קנה המחזיק בראשונה כיון דלסוף הפילה דהא בפרק אלמנה (שם דף סז. ושם) אמרינן דזכרים הוי מיעוטא משום מיעוטא דמפילות ואין לעובר שסופו להיות נפל חלק בעבדים וי"ל דהתם תלינן שמא כבר בשעת אכילת העבדים מת העובר בבטן ולית ליה זכייה:

נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב. תימה דמה עלה על דעת המקשה דהא ע"כ צריך לומר כדמשני רב ששת נוחל בנכסי האם דאי לאו הכי תקשה ליה דאחים אי בעו מיניה לירתו אי בעו מאבוה לירתו דהכי דייק בפרק יוצא דופן וי"ל דודאי ידע המקשה שפיר דנוחל בנכסי האם קאמר אלא שהיה סובר דהיא מייתא ברישא ורב ששת משני דהוא מיית ברישא ולא הוצרך רב ששת לומר נוחל בנכסי האם אלא לפי שלא פירש המקשה מפרש לה רב ששת ובפ"ק דערכין (דף ז. ושם) דפריך לשמואל מרב ששת דאמר דהוא מיית ברישא הוה מצי למימר דשמואל סובר כמו מקשה דהכא דהיא מייתא ברישא אע"ג דשמואל סובר כרב ששת דאמר המזכה לעובר קנה לקמן בסמוך מ"מ אין צריך לתרץ כרב ששת דיכול לתרץ כמר בריה דרב יוסף שאין ממעט בחלק בכורה אלא דניחא ליה להעמיד שמואל כרב ששת ועוד י"ל דמעיקרא ס"ד דנוחל בנכסי האב וכגון שלא היה לו אלא העובר לבד והקנה נכסיו לאחרים אם לא ירשנו זה וקתני דדוקא בן יום אחד נוחל מאביו כדי להנחיל ליורשין מאביו אבל עובר לא וה"נ הוה מצי לשנויי בפרק יוצא דופן (נדה דף מד. ושם) א"כ י"ל דהמקשה סבר כמר בריה דרב יוסף לומר שממעט בחלק בכורה בלא דרשה דוילדו לו דדוקא בן יום אחד ממעט בכורה אבל עובר לא: דהוא

עין משפט נר מצוה

יד א טוש"ע חו"מ סי' רי סעיף א ופי' בהשגות מיי' פ"ב מהל' מכירה סי' ח:

טו ב מיי' פ"ב מהלכות זכיה ומתנה הל' יח סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' ערה סעיף ג:

טז ג מיי' פ"א מהלכות נחלות הלכה יג ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין כו טור וטוש"ע חו"מ סי' רעו סעיף ס [וברב אלפס פרק המקבלין דף ריא:]:

יז ד שם בהג"ה [וברב אלפס שם]:

מסורת הש"ס

א) [לעיל קמא.]: ב) ערכין ז. נדה מד.: ג) [illegible]: ד) [נ"ל ובן יום אחד]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ולימא ליה רב הונא וכו' ולא אוקמה לכשתלד:

רבינו גרשום

ומקשי' ואכתי לוקים ליה לסיפא בעובר ואימא דאמר לכשתלד אשתי, כל מה שתלד יטול דמשמע לכשתלד דכבר ילדה יטול שוב יזכה בו ולא עכשיו ואמאי לא תירצה רב הונא הכי לסיפא דמתני'. ומשני רב הונא נמי סבירא ליה דאפי' אם אמר לכשתלד לא קנה כיון דהוה קנין במתנה קודם שיבא לעולם ומשום הכי אמר משנתינו איני יודע מי שנאה: מנא אמינא לה. דהמזכה לעובר לא קנה: או שאשתו מעוברת חייבין להחזיר הכל. אע"ג דאכתי לא בא עובר לאויר העולם יקנה בנכסי אביו אלמא המזכה לעובר קנה: מי שהחזיק בשניה. לאחר שאין לו בן קנה משום דנכסי הגר הרי הן כמדבר מי שהחזיק בהן זכה: אמר אביי. לעולם בעלמא המזכה לעובר לא קנה והכא משום הכי בראשונה לא קנה דנחלה הבאה ליה לעובר מאיליה שאני דזוכה בה דיורש הוא: רבא אמר. לעולם בעלמא המזכה לעובר לא קנה והכא אמאי החזיק בראשונה לא קנה משום דמעיקרא כשהחזיקו בהן חזקה רעועה הואי ורפוי הוה מרפי בידייהו דלא הוו ידעי אם אית ליה בן או לא להכי מי שהחזיק בשניה כשירש ודאי שאין לו בן החזיק: מאי בינייהו. בין אביי לרבא מכדי בין למר בין למר עובר לא קנה ותרוייהו סברי דמי שהחזיק בשניה קנה בראשונה לא קנה: איכא בינייהו. דאותם שהחזיק בשניה שמעו בו בבנו שמת והחזיק בנכסים ועדיין לא היה מת ואחר כך מת ובאו אחרים לאחר שהחזיקו אלו ותפשו הנכסים קודם שמת והושב מת. אביי סבר הואיל ששמעו בו שמת אע"ג דלא מת והחזיקו בהם אחרים כיון דאחר כך מת אותה חזקה של אחרים לא הויא חזקה משום דקמאי חזקה גמורה החזיקו. א)רבא ס"ל כיון דבשעתא שהחזיקו בהן אחרים אכתי לא מת והחזיקו אחרים אע"ג דשוב מת הני בתראי קנו קמאי לא קנו משום דמעיקרא אע"ג דשמעו בו שמת כיון דלא מת חזקה רעועה היתה ורפוי היתה מרפיא בידייהו אע"ג דשוב מת קנו בתראי. ובחזקה שניה פליגי בין אביי ובין רבא אבל בחזקה ראשונה לדברי הכל חייבין להחזיר הואיל ששמעו שיש לו בן או שאשתו מעוברת: ת"ש. אי מזכה לעובר קנה אי לא קנה: תינוק בן יום אחד נוחל. ממון של אבותיו ומנחיל דהדרי הוא כגדול לכל דבר: אבל עובר לא. אינו נוחל ומנחיל וקשיא לרב ששת. אמר לך רב ששת לעולם קנה והכא מתני' הכי מיפרשא בן יום אחד נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב דוקא. כשהיה התינוק בן יום אחד שנולד בשחרית ומתה אמו בערבית דהוי יום אחד. אבל עובר שבמעי אמו אם מתה אמו והוא חי במעי אמו דהוא אמרינן דהאחין מן האב משום דעובר מיית ברישא. בן יום אחד

א) נראה דדעת רבינו דהפילה דהפילה אח"כ מודה אביי דלמפרע לא הי' בר ירושה כיון שלא הי' עומד לנולד והלכך אותם שהחזיקו בשניה קנו:

דהוא מיית ברישא ואין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב למימרא דהוא מיית ברישא והא הוה עובדא ופרכס תלתא פרכוסי אמר מר בר רב אשי א)מידי דהוה אזנב הלטאה שמפרכסת מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא אמר לומר שממעט בחלק בכורה ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא מאי טעמא וילדו לו אמר רחמנא דאמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא בן שנולד לאחר מיתת אביו אינו ממעט בחלק בכורה מאי טעמא וילדו לו אמר רחמנא והא ליכא בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו הכי אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא בכור שנולד לאחר מיתת אביו אינו נוטל פי שנים מאי טעמא יכיר אמר רחמנא והא ליתא דיכיר והלכתא ככל הני לישני דאמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן המזכה לעובר לא קנה ואם תאמר משנתינו ב)הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו ג)אמר ליה שמואל לרב חנא בגדתאה פוק אייתי לי בי עשרה ואימר לך באפייהו המזכה לעובר קנה והלכתא המזכה לעובר לא קנה ההוא דאמר לדביתהו נכסי לבני דיהוו לי מיניך אתא בריה קשישא אמר ליה ההוא גברא מאי תיהוי עליה אמר ליה זיל קני כחד מברא הנך ודאי לא קנו דאכתי ליתנהו האי אית חולק לטליא במקום בניא או לית ליה חולק לטליא במקום בניא רבי אבין ורבי מיישא ורבי ירמיה דאמרי אית חולק לטליא במקום בניא רבי אבהו ורבי חנינא בר פפי ורבי יצחק נפחא דאמרי לית חולק לטליא במקום בניא אמר ליה רבי אבהו לרבי ירמיה ד)הלכתא כוותן או הלכתא כוותייכו אמר ליה פשיטא דהלכתא כוותן דקשישנא מינייכו ולאו הלכתא כוותייכו דדרדקי אתון אמר ליה מידי בקשישותא תליא מילתא בטעמא תליא מילתא וטעמא מאי ה)זיל לגביה דרבי אבין דאסברתה ניהליה

וכרכיש

להנחיל ממונו לאחיו מן האב ולא בהדיא תנן לה אלא מדוקיי' דהך דתנן לקמן (דף קנח:) נפל הבית עליו ועל אמו כו' דמשמע דאם מת קודם אמו אין יורשי הבן יורשין ממון האם וביש נוחלין נמי דייקינן לה ממתני' דהאשה את בנה והאשה את בעלה מה האשה את בעלה אין הבעל יורש את אשתו בקבר אף האשה את בנה אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב אבל אילו מתה אם תחלה ואחר כך מת עובר היה מנחיל לאחין מן האב דלעולם אימא לך דעובר יורש: ופרכס. העובר אחר יציאת נפשה: ומשני מידי דהוה אזנב הלטאה. שמפרכסת אחר שחתכוה מן הלטאה ואין בה חיות: מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא אמר. לעולם אימא לך זימנין דהיא מייתא ברישא ואחר כך עובר ומנחיל העובר לאחין מן האב דעובר יורש הוא ואע"ג דתירץ רבא לעיל שאני התם דמעיקרא רפויי מרפיא בידייהו ואתא למימר דעובר אינו יורש שיטת גמרא הוא זה אזיל הכא וקא מדחי ליה ואזיל הכא וקא מדחי ליה ולעולם הך משנה דבן יום אחד נוחל ומנחיל לאו למעוטי עובר מדין ירושה אלא למעוטי דאינו ממעט בחלק בכורה וכדמפרש ואזיל שבא לומר דבן יום אחד ממעט בחלק בכורה כגון יעקב שמת והניח שני בנים ראובן ושמעון והניח שנים עשר מנה ראוי הבכור ליטול פי שנים כאחד מן אחיו ויטול ראובן שמנה מנים ושמעון ארבעה מנים נולד לוי בחיי יעקב ומת יעקב בו ביום אחרי לידת לוי נמצא נוטל ראובן ששה ושמעון שלשה ולוי שלשה ומת לוי בו ביום אחרי מיתת אביו דהוה ליה בן יום אחד ומנחיל לאחיו שלשה מנים הראוין לו ובאלו לא יטול ראובן חלק בכורה כנגד שמעון שהרי מכח אחיו לוי הוא יורש נמצא ראובן נוטל שבעה מנין וחצי ושמעון ד' מנין וחצי נמצא שמעטו לידת לוי לראובן חצי מנה מחלק בכורתו ודוקא בן יום אחד אבל אם היה לוי עובר כשמת אביו יעקב ואח"כ נולד לוי אינו ממעט בחלק בכורה אלא בחלק פשיטות כיצד מת אביו נוטל ראובן מן השנים עשר מנים ארבעה מנים בחלק בכורה כאילו אין העובר בעולם שהרי לא הניח יעקב בנים ילודים אלא ראובן ושמעון ושמנה מנים הנותרים יחלקו בין שלשתן ראובן ושמעון ולוי כל אחד יטול שלש מנים חסר שליש וגם אם יחזור וימות לוי יטול אחיו בחלקו נמצא ראובן נוטל ארבעה מנים של חלק בכורה ושלשה מנים חסר שליש חלק פשיטותו ומחצית של חלק לוי דהיינו מנה ושליש סך הכל ח' מנין ואם היו עשרה אחין יחלקו חלק לוי לעשרה חלקים וחלק בכורה לא יזוז מקדמותו: וילדו לו בעינן. כשנולדו לאב בחייו אמר רחמנא לתת לו פי שנים חלק בכורה על אחיו שכם אחד אבל עובר הנולד לאחר מיתתו של אב לא קרינא ביה וילדו לו ולגבי חלק בכורה כמאן דליתא דמי ויטול הבכור חלק בכור גדול לפי חשבון אותן אחין הנולדים בחיי אביו: בכור הנולד לאחר מיתת האב. כגון ילדה תאומים או היו ליעקב נשים הרבה ונולד ראובן אחר מיתתו מלאה ויוסף מרחל: יכיר בעינן. וכיון דנולד בחייו אפילו לא ראהו אביו ולא הכירו מימיו הואיל וראוי להיכרא אין היכרא מעכבת בו כדר' זירא דכל הראוי לבילה כו' (לעיל דף פא:) בפר"ח: וא"ת משנתינו. דאיתיביה רב נחמן לרב הונא דלעיל האומר אם ילדה אשתי כו': קרובה אצל בנו. וגמר ומקנה בכל לבו אבל לעובר אחר לא קנה: בגדתאה. דמן בגדד עיר שנולד בה ובכתבי רב שרירא היא נזכרת: בי עשרה. לפרסומי למילתא: והלכתא המזכה לעובר לא קנה. כרבי יוחנן וכגון שאינו בנו אבל המזכה לעובר שבמעי אשתו קנה דדעתו של אדם קרובה אצל בנו: נכסי לברי דיהוי ליך מינאי. ולא היתה אשתו מעוברת הלכך לא קנה כדלקמן דכה"ג לא אמרינן דעתו של אדם קרובה אצל בנו אלא היכא דמזכה לעובר שנתעברה אשתו כבר ושוב מצאתי כן בפר"ח: בריה קשישא. מאשתו ראשונה: יקנה כחד ברא כו'. יקנה כאחד מן הבנים העתידים להולד מאשה זו: אית חולק לטליא במקום בניא. דאף על גב דבניא לא קנו בכח מתנה זו אפילו חלק אחד דהא ליתנהו אפילו עובר דנימא דעתו של אדם קרובה אצל בנו ולא יקנו אלא בתורת ירושה במיתת אביהם אפ"ה בריה טליא קנה בכח מתנה זו חלק אחד מלבד חלקו שיורש עם אחיו: אית חולק לטליא כנגד אחד מהן· אילו קני דה"ק ויקנה כחד מברא דיהוי לה מינאי ואף על פי שלא יקנו רואין כמה בנים יהיו לה אם הן שלשה בנים מלבד קשיש חולקין בארבעה חלקים ויטול זה חלק אחד מהן וחוזרין וחולקים שלשה חלקים הנותרים לארבעה ויטול כל אחד חלק אחד בתורת ירושה: טליא. תינוק גדול כדאמר בפרק המוכר את הספינה (לעיל דף נא:) דאמר ז) רב נחמן נהירנא כי הוו מטיילן טליא וטליתא כבר שב סרי בשוקא ולא הוו חטאו: במקום בניא. כשיירשו הבנים את אביהן אית חולק לטליא עמהם לבד ירושתו כדפרישית: לית חולק לטליא. אלא חלק ירושה בלבד כדמפרש לקמיה דקני כחמור הוא דקאמר ליה קני כאחד מן הבנים שיהיו לי וכי היכי דאינהו לא קנו שהרי לא היו עדיין אפילו עובר בשעת מתנה איהו נמי לא קנה שנתלית מתנתו במתנת הבנים:

וכרכיס

דהוא מיית בריש. והיינו טעמא כדאמר בפ"ק דערכין (דף ז.) דאיידי דזוטרא חיותיה עיילא ליה טיפתא דמלאך המות ומחתכא ליה לסימנין והא דאמר בפרק בהמה המקשה (חולין דף עד.) השוחט הבהמה ומצא בה בן תשעה חי כו' היינו דוקא כששחטה או הרגה שאז היא מתה תחלה כדאמרי' בפ"ק דערכין ז)(דף ז. ושם) והא דאמר (א) בהשוחט (חולין דף נח:) דמתה אמו והדר ילדתה היינו מתה על ידי אדם אי נמי על ידי מלאך המות וכגון שנעקר הולד לצאת דאז אין הולד מת כדמשמע בפ"ק דערכין (דף ז. ושם) וא"ת כיון דבהריגה או נעקר לצאת היא מייתא ברישא ולא הולד א"כ אמאי נקט בן יום אחד עובר נמי נוחל ומנחיל וי"ל דבן יום אחד פסיקא ליה אבל בעובר לא פסיקא ליה למיתני נוחל ומנחיל: ופרכס תלתא פרכוסי. ואית דגרס עד תלתא פרסי פירוש מהלך שלש פרסאות: בכור שנולד אחר מיתת האב אין נוטל בחלק בכורה מאי טעמא יכיר בעינן. קשה לר"י דאמאי לא מפיק ליה מוילדו לו דלעיל דבפ' יש בכור (בכורות דף מז: ושם ד"ה וילדו) דריש ליה נמי גבי בכור דדריש מיניה בכור שילא דרך דופן אין נוטל בחלק בכורה ויש לומר אי לא דידעינן בכור מקרא אחרינא לא הוה מוקי האי קרא בפשוט אלא בבכור וכן בפ' יש נוחלין (לעיל דף קכז.) דמפיק מוילדו לו בנים דטומטום אין ממעט בחלק בכורה ומוקיה הבן הבכור מפיק דבכור טומטום אין נוטל פי שנים התם נמי אי לאו דידעינן בכור מקרא אחרינא לא הוה מוקמי קרא דוילדו לו בנים בפשוט אלא בבכור והשתא אתי שפיר דלא תקשי אמאי לא נימא דיוצא דופן אינו ממעט בחלק בכורה מוילדו לו כדממעטינן בבכורות מיניה דאין בכור יוצא דופן נוטל פי שנים אלא ודאי כל כמה דליכא תרי קראי לא מוקמי אלא אבכור ולא אפשוט: והלכתא המזכה לעובר לא קנה. פירש ריב"ס דבירושה הבאה מאיליה יכול להיות דהלכה כר' יוסי דאמרינן בפרק אלמנה (יבמות דף סז. ושם ד"ה אוכלין) דהודו לו חכמים לרבי יוסי דמסתבר טעמיה אף על פי שלא חזרו בהם נראה דהלכתא כוותיה כיון דמסתבר טעמיה:

רב

יח א ב ג מיי' פ"ב מהל' נחלות הלכה ה סמג עשין כו טור וש"ע חו"מ סי' רעז סעיף ה [וברב אלפס דמכילתין פ"ח דף ריא:]:

יט ד מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף ג [וברב אלפס שם]:

כ ה מיי' פכ"ב מהלכות מכירה הלכה י ופ"ח מהל' זכיה הלכה ס סמג עשין פב טור ש"ע חו"מ סי' רי סעיף א וסי' רנג סעיף כו:

כא ו מיי' פכ"ב מהל' מכירה הל' י סמג שם טור וש"ע חו"מ סי' רי סעיף א:

רבינו גרשום

והא הוה עובדא. דמתה אמו ואח"כ פרכס העובר ב' פרכוסי אלמא דבתר הכי חיי: [מידי דהוה]. שדומה חיותו לזנב הלטאה שמחותכת ומפרכסת וההוא חיותי אינו חיות: מר בריה דרב יוסף משמיה דרב' אמר. הא דקתני מתני' תינוק יום אחד נוחל ומנחיל הכי מפרש לה לומר שממעט בחלק בכורה. שאם היו ט' אחין וזה התינוק נחלק הנכסים בי"א חלקים ונוטל הבכור פי שנים דאי ליתא להאי לא היו מחלקין אלא לי' חלקים ונוטל הבכור ב' חלקים ואם מת האי תינוק יחלקו חלקו בשוה ביניהן: אבל עובר אינו ממעט. שלא היה כלום ולעולם המזכה לעובר קנה: מאי טעמא. אינו ממעט: וילדו לו בנים. בחייו ממעטי: בכור הנולד לאחר מיתת האב. כגון שילדה תאומים וניכר הבכור שיצא תחלה: כהני תלת לישני דרבא. חדא לומר שממעט בחלק בכורה והני תרתי: ואם תאמר משנתינו. האומר אם ילדה אשתו זכר יטול מנה ילדה נקבה נוטל מאתים דמשמע המזכה לעובר קנה. משנתינו היינו טעמא הואיל ואדם קרוב אצל בנו: אייתי לי עשרה. כדי לפרסומי מילתא דידיה: אמר ליה זיל קני כחד מינייהו. כשנולדו וירשו את אביהן ויחלקו את ירושתן אי האי נסיב טפי אי לאו ולדברי הכל המזכה לעובר לא קנה: ר' אבין ורבי מיאשה ורבי ירמיה אמרו אית חלק לטליא. לבחור זה במקום בניא דיהוי ליה כלומר מעכשיו זיכה לו חלק אחד מנכסיו כאחד מן הבנים שיהי' לו ויחלקו המותר ויטול גם הוא חלקו עמהן ומתחלה יטול אחד קודם חלוקה שאם יהי' לו הבנים ג' לבד מטליא יטול הוא א)רוב הנחלת תחלה ומן המותר יטול כאחד מהם: ר' אבהו ור' יצחק נפחא ור' חנינא לית חולק טפי לטליא. האי בר קשישא לית ליה שום חלק טפי במקום בניא אלא יטול כאחד מהן ולא שום חלק יותר: אמר ליה. ר' ירמיה: פשיטא דהל' כוותן דאנן קשישן מנייכו. אלא מאי קא סברת דהלכתא כוותיכו לא דרדקי אתון: מידי בקשישא תליא מילתא בטעמא תליא מילתא. וטעמא דילן מסתבר טפי. וא"ל ר' ירמיה ואימא לי טעמא מאי לית חלק לטליא. אמר ליה ר' אבהו זיל לגבי דר' אבין כו':

קירקיס

מסורת הש"ס

א) [ערכין ז. נדה מד: חולין כא.]: ב) [לעיל קלט.]: ג) יבמות סז: כתובות ז. [זבחים נב.]: ד) [לעיל סה.]: ה)[נדה מג.]: ו) [נ"ל ר' יוחנן]: ז) [ע"פ הפי' שכתבו תוס' נדה מד. ד"ה אינו ע"ש]:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה דהוא וכו' והא דאמר בפרק השוחט דמתה אמו:

א) סדבר צ"ע דמאי רוב נחלה דקאמר. ואולי דר"ל חלק אחד כנחלה תחלה וכו'.

מסורת הש"ס

א) [קידושין נא.] ב) [לעיל סה: ב"מ נו. יבמות פט: קדושין מו: [תמורה ה.] ג) קדושין נב: ד) [מנחות סג. סה: בכורות ס. נו.] ה) ע"ז י: סנהדרין כא. [יומא יז:]

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פכ"ב מהל' מכירה הלכה יג סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רי סעיף ג :

כג ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג :

כד ג ד ה מיי' פ"ט מהל' אישות הלכה ב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' מא סעיף ג :

כה ו מיי' פי"א מהל' זכייה ומתנה הלכה ה סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמז סעיף ה :

כו ז מיי' פ"ד מהלכות תמידין הלכה יד :

כז ח טי' בטוש"ע חו"מ סי' קסג סעיף ו בהג"ה וסי' קסח סעיף ב בהג"ה מענין מסים :

כח ט מיי' פי"ז מהל' מעשה קרבנות הל"ו:

וכרכיש בה רישיה בי מדרשא אזל לגביה א"ל אילו א"ל קני כחמור מי קני דאיתמר קני כחמור [א]לא קנה א)את וחמור רב נחמן אמר [ב]קנה מחצה ורב המנונא אמר לא אמר כלום ורב ששת אמר קנה הכל אמר רב ששת מנא אמינא לה דתניא רבי יוסי אומר אין לך מר בקישות אלא פנימי שבו לפיכך כשהוא תורם מוסיף על החיצון שבו ותורם אמאי את וחמור הוא שאני התם דמדאורייתא תרומה מעלייתא היא ב)דאמר רבי אילעא מנין לתורם מן הרע על היפה שתרומתו תרומה שנאמר °ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו ואם אינו קדוש נשיאות חטא למה מכאן לתורם מן הרע על היפה שתרומתו תרומה אמר ליה רב מרדכי לרב אשי מתיב רב אויא תיובתא ג)מעשה בחמש נשים ובהן שתי אחיות וליקט אחד כלכלה של תאנים ושלהן היתה ושל שביעית היתה ואמר הרי כולכן מקודשות לי בכלכלה זאת וקבלה אחת מהן ע"י כולן אמרו חכמים [ג]אין אחיות מקודשות אחיות הוא דאין מקודשות הא נכריות מקודשות [ד]ואמאי את וחמור היא אמר ליה היינו י)דחזאי רב הונא בר אויא בחלמא דמותיב רב אויא תיובתא לאו מי אוקימנא [ה]דאמר הראויה מכם לביאה תתקדש לי ההוא דאמר לה לדביתהו נכסיי ליך ולבניך אמר רב יוסף [ו]קנתה מחצה ואמר רב יוסף מנא אמינא לה דתניא ה) רבי אומר °והיתה לאהרן ולבניו [ז]מחצה לאהרן מחצה לבניו אמר ליה אביי בשלמא התם אהרן בר חלוקה הוא להכי פרט ביה רחמנא למשקל פלגא אשה לאו בת ירושה היא דיה שתטול כאחד מן הבנים איני והא עובדא הוה בנהרדעא ואגביה שמואל פלגא בטבריא ואגביה רבי יוחנן פלגא ותו כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר [ח]ההוא דמי כלילא דשדו דבי מלכא אאבולי ואאיסטרוגי אמר רבי ניתבו אבולי פלגא ואיסטרוגי פלגא הכי השתא התם מעיקרא כי הוו כתבי אאבולי הוו כתבי ואיסטרוגי הוו מסייעי בהדייהו וידע מלכא דהוו קא מסייעי השתא [מאי דקא כתבי] אאבולי ואאיסטרוגי למימרא דהני פלגא והני פלגא מתיב רבי זירא [ט]האומר הרי עלי מנחה מאה עשרון להביא בשני כלים מביא ששים בכלי אחד וארבעים בכלי אחד ואם

במדבר יח | ויקרא כד | רש"ל

רש"י

וכרכיש. הודה לדבריי : קני כחמור מי קנה. כמו שהחמור לא קנה כן הוא לא קנה הכא נמי כי היכי דבנים העתידים לבא בעולם לא קנו איהו נמי לא קנה : את וחמור. את ובהמה זו תקנו נכסיי : קנה מחצה. דהכי אמר ליה אתה וחמור תקנו שניכם הוא מחצה ואתה מחצה ולא אבד האיש חלקו בשביל החמור שלא תלאן זה בזה : לא קנה ולא כלום. דכיון דבקנין אחד שיתף שניהם לא נגמרה בדעתו להקנות לזה בלא זה כלום וכיון דחמור לא קנה איהו נמי לא קנה : רב ששת אמר קנה הכל. אדם יודע שאין חמור קונה וגמר בדעתו שמי שיוכל לקנות משניהם יקנה : כשהוא תורם. קישות אחד מחמשים איכא למיחש דלמא איכא מר בפנימי שבזה טפי מאידך ואין כאן אחד מחמשים במתוק ונמצא תורם מן המר על המתוק הלכך כשהוא תורם מוסיף על המתוק כבילה מקישות אחרת ותורם קישות וכבילה על הארבעים ותשע ואיכא השתא מתוק בתרומה טובא ונמצא תורם מן המתוק על המתוק : ואמאי את וחמור הוא. שאמר קישות זה יהא תרומה על אלו וכיון דיש בה מר ומתוק כי היכי דמר לא חייל בה תרומה ולא מבטל שם טבל מן המ"ט הכי נמי המתוק לא יחול עליו שם תרומה אלא מאי אית (א) למימר המתוק קנה הכל ופטר מטבל את המ"ט ולעיל נמי את וחמור אף על גב דחמור לא קנה הוא קנה הכל כי היכי דהכא דמר לא קנה ומתוק קנה הכל : ומשני שאני תרומה. דמר נמי תרומה מעלייתא הוא כמתוק ואין כאן את וחמור ושניהן קונין זה כזה: לא תשאו. על התרומה חטא אם תרימו את חלבו מן היפה הא אם תרימו מן הרע תשאו עליו חטא שלא עשית מצוה מן המובחר: נשיאות חטא למה. אלא יחזור ויתרום מן היפה: מעשה בחמש נשים. בפ' האיש מקדש והתם מפרש לה רב ספיר אמר רב שמע מינה ממתניתין ארבעה ונקט בידיה תלת שמע מינה המקדש בפירות שביעית מקודשת וש"מ קדשה בגזל אינה מקודשת ואפילו בגזל דידה מדקתני שלהן היתה ושל שביעית היתה טעמא דשביעית דהפקר הוא הא דשאר שני שבוע לא וש"מ אשה נעשית שליח לחבירתה ואפי' במקום שנעשית לה צרה שהרי קבלה אחת על ידי כולן ונתקדשה היא וחברותיה בכלכלה זו ונעשו צרות זו לזו : אין אחיות מקודשות. דקדושין שאין מסורין לביאה לא הוו קדושין כלל ואפי' בחדא מינייהו: ואמאי. נכריות מקודשות והא את וחמור הוא הרי מקדש בכלכלה זו כולן חמש נכריות ואחיות וכי היכי דאחיות לא קנו נכריות נמי לא יקנו אלא שמע מינה מה שיש בידו כח לקנות יקנה הכל כרב ששת: היינו דחזאי רב הונא בר אויא בחלום. ומשום דאמרת לי דמותיב רב אויא תיובתא נתקיים חלומי מיהו לאו קושיא הוא דלאו מי אוקימנא כו' בתמיה: הראויה מכם. ואין אחיות בכלל ואביי הוא דמוקי לה הכי בקדושין וקי"ל כרב נחמן דאמר דאת וחמור קנה מחצה והמזכה לעובר לכשתלד קנה כרב נחמן בפירוש רבינו חננאל: קני פלגא. כנגד הבנים היא מחצה והם מחצה: והיתה לאהרן וגו'. בלחם הפנים כתיב אהרן זה כהן גדול מחצה לכהן גדול ומחצה למשמרת כהנים והך ברייתא במסכת יומא בפרק ראשון (דף יז:) דתנן התם גבי כהן גדול מקריב חלק בראש ונוטל חלק בראש ותניא בגמרא ונוטל חלה אחת משתי חלות של עצרת ארבע או חמש ממעשה לחם הפנים רבי אומר לעולם חמש שנאמר והיתה לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו והתם מפרש למה אינו נוטל שש דהאיכא י"ב חלות שתים מערכות שש המערכת ומכאן אנו למדין דהמזכיר יחיד אצל מרובין לענין מתנה נוטל כנגד המרובין: חלוקה הוא. בכלל שאר כהנים אע"ג דלא גלי ביה קרא שלא כתב אהרן אלא והיתה לכהנים היה חולק עמהן : דמי כלילא. כתר מלכות: דשדו בי קיסר. הטילו על אלו לעשותה: אבולי ואיסטרטיגי. עשירים ושרים כדגרסינן (במגילה דף טו.) במרדכי והמן זה בא בפרוזבולי וזה בא בפרוזבוטי גליבים ומלך פלשתים מתרגמינן איסטרטיגי (שמואל א יד מלכים א ד) : ואיסטרטיגי פלגא. אע"ג דאבולי עשירים יותר: אבולי הוו כתיבי. בכתב של מלך ליתן הכל אלא שאיסטרטיגי מסייעי להו פורתא: השתא דקא כתבי כו'. להוסיף על מה שהיו רגילין ליתן נכתבו עתה: מתיב ר' זירא. לרב יוסף: האומר הרי עלי מנחה מאה עשרון להביאם בשני כלים מביא ששים בכלי אחד ומ' בכלי אחד כו'. הרי

תוספות

רב נחמן אמר קנה מחצה. והלכתא כרב נחמן והא דאמר בפ"ב דקדושין (דף נא.) וליטעמיך אימא סיפא מעשה בחמש נשים כו' עד את וחמור הוא ואת וחמור לא קנה לאו משום דהלכתא הכי אלא הכי בעי למימר ותקשה למאן דאמר לא קנה וכי היכי דלדידיה צריך לתרלה הכי נמי צריך לתרלה לרבא :

אין לך מר בקישות אלא פנימי שבו. תימה כיון דבכל קישואין הפנימי מר והחיצון מתוק למה לא יתרום מזה על זה והלא החיצון יפטור החיצון והפנימי יפטור הפנימי ולמה צריך להוסיף על החיצון ונראה לר"י דר' יוסי דהכא לא איירי בשכל הקישואין מרים אלא אותה שתורם נמצאת מרה וקאי אהא דתנן במסכת תרומות (בפ"ג משנה א) ומייתי לה בהאשה רבה (יבמות דף פט. ושם) התורם קישות ונמצאת מרה אבטיח ונמצא סרוח תרומה ויחזור ויתרום ור' יוסי פליג וסבר דאין צריך לחזור ולתרום אלא מוסיף מן החיצון על החיצון דאפי' אותה שנמצאת מרה אין החיצון מר כל כך שלא יהא עליו תורת אוכל והכי משמע בהדיא בירושלמי על ההיא משנה דהתורם קישות דקאמר בשלמא אבטיח ונמצא סרוח תרומה ויחזור ויתרום דספק גמור הוא אם היה סרוח בשעת הפרשה אם לאו אלא קישות ונמצאת מרה אמאי הוי תרומה הא ודאי דהיתה מרה גם בשעת הפרשה ולמה היא תרומה כלל ומשני עשאוה ספק אוכלין דאוכל גמור הוא מן התורה ולכך היא תרומה והכי נמי אמרינן הכא דמדאורייתא תרומה מעליא הוא אלא דקנסי ליה משום דהוה ליה למטעמיה כדאמרי' בהאשה רבה (שם) ועשאוה ספק אוכל ולכך יחזור ויתרום ובתר הכי מייתי בירושלמי ההיא דר' יוסי דהכא דאין לך מר בקישות אלא פנימי שבו וקא בעי התם וכי בדבר שיכול ליבדק נחלקו ומשני על עיקר בדיקתה נחלקו דתנא קמא סבר יש מרירות הרבה בחיצון וראוי לעשותו ספק אוכלין ור' יוסי סבר אין בו מרירות כל כך ואין ראוי לעשותו ספק אוכלין ולכך לא יחזור ויתרום הרי משמע בהדיא דרבי יוסי פליג אמתניתין דהתורם קישות : אם

רבינו גרשום

קירקיש בה רישא . כלומר דהכי עיקר דלית חולק לטליא:אמר לו והו הטעם דאילו אמר לו קנה כחמור . ממון שלי מי קני כחמור הא חמור לאו בר קניה הוא וכי היכי דחמור לא קנה איהו נמי לא קנה הכי נמי להיכא דאמר ליה זיל קני כחד מינייהו ואינהו לאו בני קניה נינהו דאכתי לא אתו לעלמא דקיימא לן המזכה לעובר לא קנה האי בר קשישא נמי לא קנה להכי דיטול לחודיה בלא דידהו ויחלוקו בשוה והיינו טעמא דלית ליה חולק: אי אמר ליה קני את וחמור רב נחמן אמר קנה מחצה. דהכי קאמר את דבר קנין את קנה חצי וחמור לאו בר קנין הוא אינו קונה : ורב המנונא אמר לא קנה ולא כלום . דדימה קנינו לחמור כלומר כי היכי דחמור לא קנה כלום הכי נמי את לא תהא קונה כלום : רב ששת אמר קנה הכל . הכי קסבר בשלמא חמור לאו בר קנין הוא ואינו קונה כלום אבל את דבר קנין את קנה הכל חלקך וחלק חמור : אמר רב ששת מנא אמינא לה . דקנה הכל : דתניא ר' יוסי אומר אין לך בקישות מר אלא פנימי שבתוכו לפיכך כשהוא תורם מוסיף על התרומה חצי קישות אחד בלבד הואיל ויש מר בתוכו ואינו כולו מתוק נמצא תורם מן הרע על היפה דאין ברירה לפיכך מוסיף עליו עוד חצי קישות כדי שיהא זה חצי חיצון במקום המר שבאותו קישות של תרומה דחשיב כאילו כולו מתוק . ואמאי מתוקנין לדבריך דאמרת את וחמור לא קנה כלום הכא נמי האי מר שבתוך קישות זה של תרומה כחמור הוא מה חמור אינו קונה האי מר נמי אינו פוטר כלום. ולימא כי היכי דהאי מר אינו פוטר כלום החיצון המתוק נמי לא פטר ולא תהא תרומה אלא מדקא מוסיף ותורם והוי תרומה אע"ג דיש מר בתוכה ש"מ דאת וחמור קנה הכל . ומשני לעולם אימא לך את וחמור לא קנה כלום והכא מאי טעמא מתוקנין בתוספת דמדאורייתא אפי' תרם מן הרע על היפה תרומתו תרומה כדר' אילעא וכו' אבל החמירו רבנן משום חביבת המצוה דלא יתרום אלא מן היפה על היפה ולא דמי כלום לאת וחמור: הא מותיב רב אויא תיובתא. דאת וחמור קנה הכל: וליקט איש אחד כלכלה של תאנים: ושל שביעית היתה. דהפקר הוו ופל המחזיק בהפקר קנה להכי הוי יכול לקדש בהן: הא נכריות שהיו בין חמש נשים מקודשות . ואמאי מקודשות אפי' הנכריות והא את וחמור הוא כי היכי דאחיות לא הוי מקודשות (ביחד) לאותו איש הכי נמי נכריות לא ליהוי מקודשות אלא ש"מ מדמקודשות נינהו ש"מ דאת וחמור קני הכל ותיובתא דר' המנונא: אמר ליה היינו דחזאי לרב אויא אמש בחלום. משום דמשתעי השתא במאי דאותיב רב אויא. ולא אוקימנא בהא משום הכי נכריות מקודשות כגון דאמר הראויה מכם לביאה תתקדש למעוטי אחיות דאינן ראויות לו לביאה דלא דמיין לאת וחמור דלא קנה הכל דמגו דחמור לא קנה איהו נמי לא קנה: ר' אומר והיתה לאהרן ולבניו . גבי לחם הפנים כתיב דמצי למכתב והיתה לכהנים והיה נוטל אהרן כאחד מבניו אלא מדגלי ביה קרא והיתה לאהרן ש"מ למפויי מילתא הוא דמחצה לאהרן ומחצה לבניו: אבל האי איתתא לאו בת חלוקה. לירת עם בניו השתא דקאמר נכסיי לך ולבניך דיה שתטול כאחד מבניה דלא שקלא פלגא.והא הוה עובדא דאמר לה ש"מ נכסיי לך ולבניך ואגבי שמואל פלגא לאתתא:אבולי ואסטרטיגי.שהשליך על בני העיר ועל בני חצר סתם שיקנו לו כתר.אבולי בני העיר.אסטרטיגי חצרנים. ואמר רבי ניתבו אבולי פלגא ואסטרטיגי פלגא [illegible] ששים בכלי אחד [illegible]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואמאי וכו' אית לך למימר :

ואם הביא חמשים בכלי אחד וחמשים בכלי אחד יצא אם הביא אין לכתחלה לא ואי סלקא דעתך כל כי האי גוונא פלגא ופלגא הוא אפילו לכתחלה נמי הכי השתא התם אנן סהדי דהאי גברא מעיקרא לקרבן גדול קא מכוין והאי דקאמר בשני כלים דידע דלא אפשר לאתויי בכלי אחד כמה דאפשר לאיתויי מייתינן א)והלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה ענין ומחצה ההוא דשדר פיסקי דשיראי לביתיה אמר רבי אמי ד)הראויין לבנים לבנים ראויין לבנות לבנות ולא אמרן אלא דלית ליה כלתא אבל אית ליה כלתא ג)לכלתיה שדר ואי בנתיה לא נסיבן ג)לא שבק בנתיה ומשדר לכלתיה ההוא דאמר להו נכסיי לבניי הוה ליה ברא וברתא מי ד)קרו אינשי לברא בניי (ולסלוקי לברתא מעישור קאתי) או דלמא לא קרו אינשי לברא בניי ולמושכה לברתא במתנה קאתי אמר אביי ה)ת"ש °ובני דן חושים א"ל רבא דלמא כדתנא דבי חזקיה שהיו מרובין כחושים של קנה אלא אמר רבא °ובני פלוא אליאב רב יוסף אמר °ובני איתן עזריה ההוא דאמר להו נכסאי לבנאי הוה ליה ברא ובר ברא קרו אינשי לבר ברא ברא או לא רב חביבא אמר קרו אינשי לבר ברא ברא מר בר רב אשי אמר ו)לא קרו אינשי לבר ברא ברא תניא כוותיה דמר בר רב אשי ז)המודר הנאה מבנים מותר בבני בנים:

מתני' ב) ח)הניח בנים גדולים וקטנים השביחו גדולים את הנכסים השביחו לאמצע אם אמרו ראו מה שהניח אבא הרי אנו עושין ואוכלים השביחו לעצמן ט)וכן האשה שהשביחה את הנכסים השביחה לאמצע אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי הרי אני עושה ואוכלת השביחה לעצמה: גמ' אמר רב חביבא בריה דרב יוסף בריה דרבא משמיה דרבא י)לא שנו אלא ששבחו נכסים מחמת נכסים אבל שבחו נכסים מחמת עצמן השביחו לעצמן איני והא אמר ר' חנינא אפילו לא הניח להם אביהם אלא אודייני

הרי זה שפירש מאה עשרון בשני כלים כגון זה שאמר לך ולבנייך ולא קתני חמשים בכלי (א) וחמשים בכלי אלא דיעבד אבל לכתחלה לא אלא מביא ששים בכלי אחד וארבעים בכלי אחד וקשיא לרב יוסף דאמר מחלה: ופריק התם אנן סהדי דלקרבן גדול קא

תורה אור

מכוין. לאתויי בכלי אחד והאי דקאמר שני כלים ולא קאמר מאה עשרון להביא בכלי אחד משום דידע דלא אפשר לאתויי בכלי אחד יותר מששים עשרון דתנן בפרק המנחות והנסכים (מנחות דף קג:) מתנדב אדם מנחה של ששים עשרון ומביא בכלי אחד ואם אמר הרי עלי ס"א מביא ס' בכלי אחד ואחד בכלי אחד שכן הצבור מביאין ביום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת ששים ואחד דיו ליחיד שיהא פחות מן הצבור אחד א"ר שמעון והלא אלו לכבשים ואלו לפרים ואינן נבללין זה עם זה אלא עד ששים יכולין לבלול כו': והלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה כו'. משום דבכולי גמרא רבה ורב יוסף הלכתא כרבה איצטריך למימר דהלכתא כרב יוסף בהני תלת: בשדה. בפרק השותפין (לעיל דף יב:) גבי ההוא גברא דזבן ארעא אמצרא דבי נשא והנך תלת מילי קאמר רב יוסף התם: ענין. בפרק יש נוחלין קנין אימתי חוזר רב יוסף אמר כל זמן שעסוקים באותו ענין ואית דגרס קנין: ומחצה. הייטו הך דא"ר יוסף קנאי פלגא: פיסקי דשיראי. חתיכות מעיל וסתם שלא לחלק לבני ביתו: הראוין לבנים. מלבושי זכר: לכלתיה שדר. ולא לבנותיו ודוקא דאינסיבא בנתיה שאינה מוטלת עליו (ב) ירושלמי בפ' שני דייני גזירות מי שפלח למדינת הים ואמר יתנו אלו לבניו בנותיו בכלל ואם בשעת מיתה אמר אלו לבניי אין הבנות בכלל: ההוא דאמר להו. בשעת מיתה: נכסיי לבניי. ולא היה לו אלא בן אחד זכר וגם בנות היו לו ובעי גמרא מי קרו אינשי לברא יחידאה בניי לשון רבים וא"כ כל נכסיו נתן לבנו ואין הבנות בכלל או לא ויחלקו הבנות עמו: ובני דן חושים. אלמא בן אחד קרי לשון רבים: כחושים של קנה. שגדלים הרבה ביחד בלע"ז טרוק"ש אי נמי עלי קנים או קשרי הקנים קרוין כן: ובר ברא. בן של אותו בן או של אחר שמת: מי קרו אינשי לבר ברא ברא. ולפיכך אמר נכסיי לבניי לשון רבים ויחלקו ביניהם או לא קרו ליה ברא והאי דקאמר לשון רבים היינו כדאמרן לעיל ובני פלוא אליאב: מותר בבני בנים. אבל לענין פריה ורביה חשיבי כבנים בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף סב:): מתני' השביחו הגדולים את הנכסים. שהם בעודן בתפוסת הבית: השביחו לאמצע. ויטלו קטנים כגדולים וכדמפרש בגמרא ששבחו הנכסים מחמת נכסים: ואם אמרו גדולים לקטנים. בפני עדים או אמרו לבית דין או בצבור ראו מה שהניח לנו אבא ומזומנים אנו לחלוק ומה שנשביח נשביח מחלקנו ונתעצלו ב"ד לחלוק אז השביחו לעצמן: וכן האשה. שמת בעלה ובגמרא מוקי לה באשה יורשת: ואם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי הריני עושה ואוכלת (ג) השביחה לעצמה. והוא דלא שקלה מזוני דאי שקלה מזוני לא דתנן אלמנה נזונת מנכסי יתומין ומעשה ידיה שלהן (כתובות דף נד:): גמ' לא שנו. דהשביחו לאמצע: אלא ששבחו נכסים מחמת נכסים. לא טרחו ולא הוציאו משלהם כלום אלא מנכסי אביהן שכרו פועלים והשביחו הנכסים: מחמת עצמן. שחפרו ונטעו ושכרו משלהם ולא משל אביהם אז השבח לעצמן: אודייני

אם הביא דיעבד אין לכתחלה לא. תימה לר"י דמאי קשיא ליה וכי אין פשוט לו באומר נכסי לשני בני אדם שיהיו שוים ואפי' הכי במנחה לכתחלה לא וא"כ ע"כ משום דלקרבן גדול קא מכוין ואור"י דהכי פריך דהא סברא היא שלא תטול אשתו אלא כאחד מן הבנים ואפ"ה קאמר רב יוסף דנוטלת מחצה א"כ ה"נ אע"פ שמסברא יש לנו לומר דלקרבן גדול קא מכוין לא היה לנו ללכת אחר הסברא: תא שמע ובני דן חושים. וא"ת דכיון דקרו אינשי לברא בניי א"כ למה הוצרך לומר נכסיי לבניי פשיטא שהוא לבנו וי"ל דאצטריך שאם מגא דייתיקי או מתנה שלא יהיה בה כלום: שהיו לו בנים כחושים של קנה. ואע"פ שכשירד למצרים עדיין לא היו לו בנים כל כך מ"מ נקרא כן על שם העתיד כדדריש אשר שם שמות אל תקרי שמות אלא שמות (ברכות דף ז:):

והשביחו גדולים השבח לאמצע. פירש ריב"ם דה"ה גדולים וגדולים אלא אורחא דמילתא נקט ולא דמי ליורד לתוך שדה של חבירו ונטעה שלא ברשות (ד) [או] לשותף שהוא כיורד ברשות דשותף אינו מוחל טרחו לחברו אבל אחין מחלי אהדדי: ואם אמר ראו מה שהניח כו'. פירש רבינו שמואל ראו מה הניח לנו אבינו ומזומנים אנו לחלוק ומה שנשביח נשביח מחלקנו משמע שרוצה לומר שאינו משביח אלא מחלקו המגיעו ואין לו אלא שבח המגיע לחלקו ואין נראה מדאמר רב ספרא שבק אבוה אזי שקלינהו רב ספרא משמע דשקלינהו לכולהו ועוד אם לא לקח אלא המגיע לחלקו מה היה יכול לתבעו הא אמר בהיזהו נשך (ב"מ דף סח. ושם) דזוזי כמאן דפליגי דמי ועוד כשיחלקו אם מגיע חלק האחד לחלקו אם כן נמצא שלא היה השבח שלו על כן נראה לר"י כפירוש ריב"ם דשבח שהשביח מכל הנכסים הוי שלו ולא דמי ליורד לתוך שדה של חבירו שלא ברשות שאין לו אלא שכר טרחו עם היציאה או [שותף דהוי כיורד ברשות ונוטל כאריס היינו משום] דיכולים להרויח זה כמו זה ולא מחלי אבל הכא אם הגדולים לא ירויחו (ה) הקטנים לא ירויחו בהם וכן צריך לומר באחי דרב ספרא דקטנים היו ולא היו יכולין להרויח ולהכי כיון דנגרא רבה הוא ולא שבק גירסי' וטרח לאחריני אע"פ שלא אמר ראו כאילו אמר ראו ומחלי ליה הקטנים והא דאמר ברים אלו מציאות (שם דף כב:) גבי תמרי דזיקא דיתמי לאו בני מחילה נינהו הכא דאין מפסידין ולא בא בידם הריוח מחלי שפיר: (ו) בתוספתא גרסינן אם אמרו יתומים [בפני ב"ד] ראו מה שהניח כו'. ולא ידע ר"י אמאי נקט גבי בנים בפני ב"ד אי משום דגלי אדעתיה דלא מחל להם אפי' בפני עדים נמי גלי דעתיה ושמא להכי צריך בפני ב"ד כדי שיתעצלו בדבר לתקן להם שיטריח בשבילם ומדלא תקנו להם ודאי לא מצאו להם תקנה לחלק ומחלו הכל ורב ספרא נמי ידוע היה לב"ד אף על פי שלא אמר ומיהו רשב"ם פי' דה"ה בפני עדים:

השביחו לעצמן. ואע"ג דבהמפקיד (שם דף מ: ושם) בעובדא דמרי בר איסק אמרינן דכיון דשלא ברשות נחת דהא אין מורידין קרוב לנכסי קטן השבח לאמצע הכא לית לן למימר הכי דהתם איכא למיחש שמא יחזיק הקרוב בנכסי קטן שאינו כאן אבל הכא ליכא למיחש שהקטנים עם הגדולים ביחד אין יכולין להחזיק זה על זה: לא שנו אלא ששבחו נכסים מחמת נכסים. פירש בקונטרס שלא טרחו ולא הוציאו משלהם כלום אלא מנכסי אביהם שכרו פועלים ומחמת עצמם היינו שכרו פועלים משלהם משמע שרוצה לומר דטעמא דכיון דשכרו משל אביהם הוי לאמצע דאי

כט א מיי' פ"ו מהלכות זכיה ומתנה הל' יד סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמז סעיף א:
ל ב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:
לא ד ה ו מיי' שם פי"א הלכה א סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:
לב ז מיי' פ"ט מהלכות נדרים הל' כג סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' ריח סעיף מו:
לג ח ט י מיי' פ"ט מהל' נחלות הל' ב ג ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רפז סעיף א:

רבינו גרשום

לוג אחד בס' עשרון נבללין בס"א אין נבללין: לכתחלה לא יצא. והא הכא כיון דאמר הרי עלי מנחה להביא בשני כלים ומשמע דכולן אין מחזיקן בכלי אחד ויתן הציין בכלי אחד וחציין בכלי אחר ואפ"ה לא יצא לכתחלה אלא א"כ הביא ס' בכלי אחד הכא נמי להיכא דאמר סתם נכסיי לך ולבניך אמאי תטול פלגא ותיובתא דרב יוסף:הכי השתא התם. כיון דאמר הרי עלי מנחה עשרון להביא בשני כלים משום קרבן גדול איכוין ואילו אפשר להביא כולן בכלי שרת אחת כך היתה רצונו והאי דקאמר בשני כלים כו'. בשדה. דאמרמעלינן ליה כנכסי דבי מריון: ענין. דאמר מענין לענין א) ומחצה הכא.דשדר פסקי שיראין לביתיה. חתיכות של מעיל לאנשי ביתו ולא היה לו אשה. מה שיש בהם הראוי לבנים לבנים כו': לכלתיה שדר. שמכבד אדם כלתו משום חביבות בנו: לברא יחידא בניי אי לא. או דלמא לתרויהון בשוה: ובני דן חושים. דאפי' לחד ברא קרי בניי:שהיו מרובים כחושים של קנה. כלומר רוב בנים היו לו כאותן שרשותין של קנים שיש בקנים שהן ארוכות. ואית דאמרי כחושים של קנים כעלים של קנה שהן קליפות הרבה ז"ג זו:מותר בבני בנים. דלא נקראו בני בנים בנים: פיס' הניח בנים גדולים וקטנים. והניח להם נכסים: השביחו גדולי' את הנכסי'.שלקחו מתפוסת הבית שמן הנכסים עצמן השביחו האחרים השבח לאמצע הוא שעדיין לא חלקו את נכסיהן. אבל אם אמרו הגדולים לקטנים שהודיעום ואמרו ראו מה שהניח לנו אבא הרי אנו עושין ומשביחין לעצמנו ואוכלין השבח לעצמן:לא שנו.דהשביחו לאמצע: אלא ששבחו נכסים מחמת נכסים. שנפלו מתפוסת הבית ושכרו פועלין להשביחן אבל שבחו מחמת עצמם שהם שבחו וחפרו משלהן ואין השבח לאמצע אלא לעצמן: איני. דאם השביח מחמת עצמן אין השכר לאמצע: והאמר ר' חנינא אפי' לא הניח להן אביהן אלא אודייני
א) נ"ל שעסוקין באותו ענין לעיל דף קיד.

א) לעיל דף קיד:
ב) בבא מציעא לט:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה(בע"א) שאומר וכו' בכלי אחד וחמשים בכלי אחד אלא דיעבד: (ב) ד"ה לכלתיה וכו' ירושלמי. נ"ב גם הרי"ף הביאו: (ג) ד"ה ואם אמרה וכו' השביחה לעצמה. נ"ב רשב"ם ז"ל לשיטתו אזיל שפירש בגמ' דאשה יורשת כגון שנשא ראובן כו' דלפי זה הא דתנן אם אמרה ראו כו' לאו באשה יורשת קמיירי אלא מילתא באפי נפשה היא והכי פירושו ואלמנה שאמרה בב"ד ראו כו' ומיירי בהניח לה נכסים מועטים ואמרה ראו מה שהניח לי בעלי כו' אפי' השביחה אינך כבר השביחה לעצמה והיינו דוקא דלא שקלה מזוני כו' אבל באשה יורשת ודאי כשפירשה השביחה לעצמה אע"פ שמונת מתפוסת הבית ותם שלא פי' רשב"ם דהך בבא מיירי נמי באשה יורשה הייטו משום דתני ראו מה שהניח לי בעלי וכמו שהקשו התוספות: (ד) תוס' ד"ה והשביחו וכו' שלא ברשות ולא לשותף: (ה) ד"ה ואם וכו' שקטנים לא ירויחו. נ"ב עיין בא"ר שנתן טעם גם לגדולים וגדולים: (ו) ד"ה בתוספתא ר"ח גרסינן אם אמרו בפני ב"ד ראו מה כנ"ל:

אודייני השכר לאמצע והא אודייני דמחמת עצמו *[הוא] שאני א)אודייני דלנטירותא הוא דעבידא ואפילו קטנים נמי מצו מנטרי לה: אמרו ראו מה שהניח אבא הרי אנו עושין ואוכלין השביחו לעצמן: רב ספרא שבק אבוה זוזי שקלינהו עבד בהו עיסקא אתו אחי תבעוהו בדינא קמיה דרבא אמר להו רב ספרא גברא רבה הוא לא שביק גירסיה וטרח לאחריני: האשה שהשביחה את הנכסים השביחה לאמצע: אשה בנכסי יתמי מאי עבידתה אמר רבי ירמיה באשה יורשת פשיטא מהו דתימא כיון דלאו דרכה למטרח אף על גב דלא פריש כמו דפריש דמי קמשמע לן: ואם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי הריני עושה ואוכלת השביחה לעצמה: פשיטא מהו דתימא כיון דשביחא לה מילתא דאמרי קא טרחא קמי יתמי אחולי אחלה קא משמע לן ב)אמר רבי חנינא המשיא אשה לבנו גדול בבית קנאו ודוקא גדול ודוקא בתולה ודוקא אשתו ראשונה ודוקא שהשיאו ראשון פשיטא ייחד לו אביו בית ועלייה בית קנה עלייה לא קנה בית ואכסדרה מהו שני בתים זה לפנים מזה מהו תיקו מיתיבי ייחד לו אביו בית וכלי בית כלי בית קנה בית לא קנה אמר רבי ירמיה כגון שהיה אוצרו של אביו מונח שם נהרדעי אמרי אפילו שובבא דיוני רב יהודה ורב פפי אמרי אפילו עציצא דהרסנא מר זוטרא אנסביה לבריה ותלא ליה סנדלא רב אשי נסביה לבריה ותלא ליה אשישא דמשחא ג)אמר מר זוטרא הני תלת מילי שוינהו רבנן ד)כהלכתא בלא טעמא חדא הא אידך ה)דאמר רב יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא אידך ו)דאמר רב מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה:

מתני'

רשב"ם

אודייני. בור וכיסויו ושוכרין אותו להשקות שדות ממימיו: מחמת עצמו הוא. שמשמרין אותו הגדולים וצריכין לעמוד על גביו פן יהיה הפקר לכל שואבי מים: דלנטירותא עבידא. אינן צריכין להוציא משלהן כלום עליו אלא לשמרו וגם הקטנים יכולין לשמרו: עבד (א) בהן עיסקא. והשביח ליה שבח נכסים מחמת נכסים הואיל ואין צריך טורח כל כך אלא לקנות ולמכור: לא שביק גירסיה וטרח לאחריני. וכמי שאמר ראו מה שהניח לנו אבא דמי ושמעי' מהכא דכל היכא דמאן דהוא כמו רב ספרא אע"ג דלא אמר לעצמי אני עושה כמאן דאמר דמי והשביח לעצמו: אשה מאי עבידתה. או תטול כתובתה ותלך לה או תטרח קמי יתמי ותהיה ניזונת ומעשה ידיה שלהן ואין לה להשתכר בממון היורשים: באשה יורשת. כגון שנשאת ראובן בת שמעון (ב) ומתו וירשו בני ראובן ובת שמעון את נכסי יעקב אבי אביהן או כגון בת בין הבנות או בת הבן בין הבנים דינה כדין האחין או שאמר בעלה תטול אשתי כאחד מן הבנים אם השביחה את הנכסים פירשה לעצמה לא פירשה השבח לאמצע ואלמנה שאמרה בב"ד ראו מה שהניח לי בעלי הריני עושה ואוכלת השביחה לעצמה והוא דלא שקלא מזוני דאי שקלא מזוני הא תנן ז)אלמנה ניזונת מנכסי יתומין ומעשה ידיה שלהן הלכך אשה שמת בעלה והניח נכסים מועטין שאין בהן כדי כתובתה אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי ונתעלו ב"ד או יורשין להשביעה על כתובתה אפילו השביחה אלף ככר השביחה לעצמה אבל אם השביחה הנכסים סתם תטרוף כתובתה והמותר ליורשין ואע"פ שלא נשתייר מבעלה אפילו רביע כתובתה: אחולי אחלה. וחזרה בה ממה שאמרה תחלה הריני עושה ואוכלת קא משמע לן: קנאו. הבן לאותו הבית תקנת חכמים היא והלכתא בלא טעמא כדלקמן ובמס' גיטין [א]מוקמינן לה ח)כגון שיש לאביו בעיר בית אחר לדור בו: ודוקא גדול כו'. דבכי האי גוונא חביב ליה טפי וגמר ומקני ליה: ייחד לו בית ועלייה. כלומר ייחד לו האב לבנו בית שיש עלייה על גביו: אכסדרה. לפני הבית ופותחין בו חלונות ודרך אכסדרה נכנסים לבית: שני בתים כו'. אם תמצא לומר בית ואכסדרה קנה היינו משום דאכסדרה משועבד לבית אבל שני בתים זה לפנים מזה מהו: אוצרו בתוכו. הלכך בית לא קנה דכיון דמשתמש האב בבית לא הוציאו מחזקתו ולא מקני ליה לבנו: עציצא דהרסנא. כלי מלא דגים מטוגנים בשמן: אשישא דמשחא. כוס מלא שמן: שווינהו רבנן. הם תקנו את הדברים כך אף על פי שאינו דין תורה כי (ג) מדה ומדה הם: חדא הא. המשיא אשה לבנו ותקנת חכמים היא לכבוד החתן שגנאי הדבר לשאת אשה ואין מקום לדור בו: אפוטרופא. דאנן סהדי דלא עקר נחלת הבנים ולא נתכוין אלא שיכבדוה הבנים מתוך שאוכלין על ידה: במעמד שלשתן. נפקד ומפקיד ומקבל מתנה: קנה. כך תקנו חכמים לפי שהדבר תדיר הוא בין הבריות ולא הזקיקו חכמים להקנות בקנין ובעדים:

תוספות

דאי הוו אמרי גדולים ראו מה שהניח לנו אבינו היו אוהבי הקטנים או קרוביהם משכירים להם פועלים משל אביהם בשבילם ומדלא אודעינהו אחולי אחילו גבייהו ובעובדא דמרי בר איסק (ב"מ דף לט:) דא"ל אחוה לפלוג לי נמי מפרדיסי ובוסתני דשתל ואמר ליה רב חסדא שפיר קאמר לך דתנן הניח גדולים וקטנים כו' השבח לאמצע לא שתלם בעצמו אלא השכיר פועלים ממעות הירושה ואותו האח נמי היה מוצא קרובים דהוי שתלי ליה וכן אחי דרב ספרא היו מוצאין שישתכרו במעותיהן דאין טורח למכור ולקנות אי לאו דהוי כאומר להן ראו ופריך מאודייני דמחמת עצמו הוא שלא היו מוצאין שיעשה להם אותה שמירה לפי שצריך לעמוד שם זמן מרובה ומשני דקטנים גופייהו מנטרי ואם היו מודיעין להם היו עושין ועוד יש פירוש רבינו תם ופירוש ריב"ם ולא ישרו בעיני ר"י: **אודייני**. פי' בקונטרס בור וכסויו ואין נראה לרבינו תם אלא מפרש שהוא כלי גבוה שעומדים עליו שומרי שדות וכרמים לראות מעליו למרחוק וגם הוא ראוי לישן עליו כדאמרינן בפרק בתרא דמועד קטן (דף כז.) ישן על גבי מטה או על גבי ספסל או על גבי אודייני ויש ספרים שכתוב בהן אידווני כמו דוי לגבא ולגבא (תמיד דף כו: ובשבת לה.): **באשה** יורשת. פירש בקונטרס כגון ראובן שנשא בת שמעון אחיו ומת יעקב אביהם ואחר כך מתו ראובן ושמעון שאז יורשין בני ראובן ובת שמעון מאביהן וקשה לישנא דראו מה שהניח לי בעלי דמשמע דירשה מבעלה ולא מיעקב ופירש ריב"ם אשה יורשת שנשא ראובן בת שמעון אחיו ומת והיו לו לראובן אחים קטנים או בני אחים קטנים דהוו יתמי והרי היא יורשת את בעלה עם הקטנים שהיא במקום אביה ומיהו קשה (ד) דקאמרי' בסמוך דטרחא קמי יתמי דמשמע בני בעלה על כן נראה לר"י כפירוש הקונטרס דכיון שבעל אוכל פירות ירושתה כל ימי חייו כדין שייך שפיר ראו מה שהניח לי בעלי אי נמי כלשון אחר שפירש בקונטרס שאמר הבעל תטול האשה כאחד מן הבנים:

ואם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי. פירש בקונטרס וכיון דאמרה הכי לית לה מזוני ואין נראה לרשב"א דדוקא אם מכרה כתובתה או ט)לקחה כתובתה בבית דין אין לה מזונות אבל זו שלא לקחה כלום מכתובתה אלא נכסי מלוג שלה או מה שירשה או מה שנתן לה בעלה כאחד מן הבנים לא הפסידה מזונות דאפי' מכרה מקצת כתובתה אמרינן בפרק אלמנה (כתובות דף נח.) דלית דהם ליה לדר' שמעון דאמר מקצת כסף ככל כסף ולא הפסידה מזונות כ"ש נכסי מלוג דלא שייכי כלל לכתובתה וגם מה שפירש שאם נתעללו בית דין להשביעה מה שהשביחה לעצמה לא ידע רשב"א מגליה דלעולם הויא בחזקת יורשים עד שישביעוה ב"ד דאין לה כח לגבות כתובתה אלא בבית דין והכא מיירי דוקא באשה יורשת: **בית** ואכסדרה מהו. דנהי דעלייה לא קנה אכסדרה שייכא טפי לגבי בית ואם תמצא לומר לא קנה משום דאין בו תשמיש בית שני בתים זה לפנים מזה מהו דכבית אחד דמי ולפירוש הקונטרס הוה ליה להקדים בעיא דשני בתים לבית ואכסדרה:

כהלכתא בלא טעמא. קלא טעם יש דכיון שפינה את הבית סמכה דעתיה דבן וגם אין לו אנה לדור סברא הוא שנתנו לו וכן הכותב כל נכסיו לאשתו או לבנו מסתמא לא ליתן לה נתכוין אלא לכבדה שלא היה מניח בניו בולא כלום ובמעמד שלשתן לא רצו חכמים להטריח להביא עדים ולעשות קנין דמסתמא כיון שאמר לו במעמד שלשתן הקנה לו לגמרי ונראה לר"י דבמעמד שלשתן אם חזר ומחלו אינו מחול ומפורש בכמה מקומות: **הניח** בנים גדולים עד במעמד שלשתן קנה. עד כאן שיטת הר"א ז"ל:

ברכת

רבינו גרשום

אודייני. בור וכסויו השכר לאמצע. והאי אודייני דמחמת עצמן הוא. שצריך תמיד לנקות הבור ולכסותו שלא יפול בו זבל כדי שקנו בני אדם מים נקיים יותר ברצון ואעפ"כ שהגדולים טורחין בו הן בעצמן ומנקין אותו ומשמרין אותו השכר לאמצע: שאני אודייני. משום הכי השכר לאמצע דלנטורי עבידא אפי' קטן מצי מנטר בהן ולכסותו שיהא נקי ומצו למימר להו קטנים לגדולים מלאכה כזאת אנו יכולין לעשותה אבל שאר נכסים אם שבחו מחמת עצמן השכר לעצמן: ואמר רבא רב ספרא גברא רבה הוא לא שבק גרסתיה וטרח לאחריני. ומסתמא אע"ג דלא אמר להו ראו מה שהניח לנו אבינו למשמע מינה דלצרכו קא טרח ולא אחריני ומסתמא כמאן דפריש להו דמי וכל השכר שלו: מדקתני מתני' וכן האשה שהשביחה השביחה לאמצע. ש"מ דיורשת היא עם הבנים או עם הבנות כאחד ואמאי וכי אשה מאי עבידתה להיות יורשת נכסי בעלה. אמר ר' ירמיה באשה יורשת עסקינן כגון שנשא שמעון בת ראובן אחיו ולא היו לראובן כי אם בנות ושמעון שנשאה לא היה לו יורש ומת ראובן ואח"כ מת שמעון בלא יורש ונמצא שנפלה ירושת שמעון לבנות ראובן וגם אשתו יורשת עם אחיותיה בנכסי בעלה מפני שבעלה דודה הוא. ואם אמרה לאחיותיה ראו מה שהניח (לנו אבינו) [לי בעלי] הריני משבחת לעצמי השביחה לעצמה: פשיטא. הואיל דיור' היא לאמצע השביחה דדינה כדין אחים. אצטריך סלקא דעתך אמינא לאו אורחא היא למיטרח לאחריני ואע"ג דלא פירשה דהוא לעצמה אלא בסתמא עשתה כמאן דפירשה דמי קמשמע לן דלא:

ואם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי כו'. פשיטא. א) מה לי היא משאר יורשין דמפרשי' הואיל דיורשת היא: מהו דתימא אחולי אחלה גבייהו. אע"ג דקאמרה ראו מה שהניח לי כו' קמ"ל הואיל דאמרה ראו כו' דלא אחילה להו והשביחה לעצמה: בבית קנאו. לאותו בית דאיכא למימר משום דהשיאו לשם גמר ונתנו לו אע"ג דלא כתב ליה מתנה דהלכה למשה מסיני הוא כדאמר לקמן: ודוקא כשהנשא בנו גדול. משום דקרוב ליה דעתיה טפי וכשהשיאו בתולה משום דאיכא שמחה טפי מאלמנה ובההיא שמחה גמר למיתן ליה: הא פשיטא לי ייחד לו בית ועלייה בית קנה עלייה לא קנה. משום דבית לחוד ועלייה לחוד דעלייה לא משתעבד לבית כלל. ואם תמצי לומר עלייה לא קנה דלא שייכא גבי בית. בית ואכסדרה מהו. מי אמרינן כיון דשייכא בהדי בית קונה דדרך אכסדרה נכנסין לבית וקנה או דלמא בבית אשתמש באכסדרה לא אשתמש ולא קנה. וכן נמי שני בתים זו לפנים מזו משום דהחיצון משועבד לפנימי מהו מי אמרינן כיון דבפנימית ישתמש בחיצונה לא ישתמש בחיצונה לא קנה או דלמא כיון דיש דרך לפנימית על החיצונה כמאן דאשתמש בה ובתרוייהו קנה תיקו: וכלי בית, תשמישי בית: כלי בית קנה בית לא קנה. וקשיא לר' תנינא דאמר לעיל דבית קני: כגון שהיה אוצרי פירותיו של אביו. צבורין באותו בית ולא מייחד ליה לגמרי משום הכי לא קנה: ותלא ליה סנדלא. בבית שיהא עומד בחזקתו ומשום דלא ליקני לביתיה: אשישא דמשחא. פך של שמן דלא ליקני נמי: עציצא. כלי שמשימין ציר לקרבי דגים: שוינהו רבנן כהלכתא. שיהו עיקר כהלכה למשה מסיני. ולא מטעמא שלא נתנו טעם בדבר למה: הדא האי דאמרן. המשיא אשה לבנו גדול בבית קנאו לא ידעי' מאי טעמא קנאו בלא שטר מתנה ובלא קנין: לא עשאה אלא אפטרופא. שיהו נוהגין לה בנין כבוד ולא ידעינן טעמא מאי לא תקנה כיון

דכתב

א) נראה דל"ל פשיטא הואיל ויורשת היא מה לי היא משאר יורשין דמהני אם פירשו.

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"ט מהלכות נחלות הלכה ב ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רפו סעיף א':
לה ב מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ב:
לו ג מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ד:
לז ד ה ו ז ח מיי' פ"ו מהלכות זכייה ומתנה הלכה טו סמג עשין פב טוש"ע אה"ע סי' נח סעיף ג:
לח ט י מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעיף ג [וקנה]:
לט כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד [וקנה אחד]:
מ ל מ מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעיף ד:
מא נ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:
מב ס מיי' פ"ו מהלכות מכירה הלכה ח ופ"ג מהל' זכייה ומתנה הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קו סעיף יס וסי' קכו סעיף א:

מסורת הש"ס

א) כתב הה"מ שגירסת הרמב"ם פ"ט מהלכות נחלות ל"ג שאני אודייני וכו' אלא פ"ג אלא אסיפא איתמר והכי איתמר לא שנו אלא ששבחו נכסים מחמת עצמן אבל שבחו נכסים מחמת האמצע: ב) [גיטין יד.] ג) [שם] ד) [עי' פרש"י שם] ה) [לקמן קנ:] גיטין יד: ו) קדושין מח. גיטין יד. ז) [לקמן קמה.] ח) [בגמ' דגיטין] ט) [עי' תוס' כתובות נד. ד"ה אלמנה וכו']

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה עבד בהו עסקא וכו' ולא"צ טורח. נ"ב עי' בכ"מ דף סח ע"ב מבואר להדיא בתוס' ד"ה סבר וכו': (ב) ד"ה באשה יורשת כגון שנשא ראובן בת שמעון אחיו ומתו: (ג) ד"ה שוינהו וכו' מדה ומדה הם: (ד) תוס' ד"ה באשה וכו' ומיהו קשה:

הגהות הגר"א

[א] רשב"ם ד"ה קנאו. מוקמינן. וכו' כסמוך (כמ"ש ייחד לו כו' כגון שהיה אוצרו כו' אפי' כו') ומ"ש ובמסכת גיטין קאי אוקימתא (דגם שם איתא דהוי הלכתא בלא טעמא). ונכדפס יכן הגירסא בספרים והכי מוקמינן וכו':

מתני' אחין השותפין שנפל אחד מהן לאומנות נפל לאמצע חלה ונתרפא נתרפא משל עצמו: **גמ'** תנא האי אומנות לאומנות המלך תנו רבנן אחד מן האחין שמינוהו גבאי או פולמוסטוס אם מחמת האחין לאחין אם מחמת עצמו לעצמו אם מחמת אחין לאחין פשיטא לא צריכא דהריף טפי מהו דתימא חורפיה גרים ליה קא משמע לן תנו רבנן אחד מן האחין שנטל מאתים זוז ללמוד תורה או ללמוד אומנות יכולין האחין לומר לו אם אתה אצלנו יש לך מזונות אם אין אתה אצלנו אין לך מזונות וליתבו ליה כל היכא דאיתיה מסייע ליה לרב הונא א)דאמר רב הונא ברכת הבית ברובה וליתבו ליה לפי ברכת הבית (א) הכי נמי: חלה ונתרפא נתרפא משל עצמו: שלח רבין משמיה דר' אלעא לא שנו אלא שחלה בפשיעה אבל באונס נתרפא מן האמצע היכי דמי בפשיעה כדרבי חנינא ב)דאמר רבי חנינא הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים שנאמר צנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם: **מתני'** האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב חזרה שושבינות חזרה לאמצע שהשושבינות נגבית בבית דין אבל השולח לחבירו כדי יין וכדי שמן אין נגבין בב"ד מפני שהן גמילות חסדים: **גמ'** ורמינהי שלח לו אביו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת לו נשתלחה לאביו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת מן האמצע אמר רבי אסי א"ר יוחנן כי תנן נמי מתניתין נשתלחה לאביו תנן והא אחין שעשו מקצתן שושבינות קתני תני למקצתן והא חזרה שושבינות קתני ה"ק חזרה לגבות נגבית מאמצע רבי אסי אמר לא קשיא כאן בסתם כאן במפרש כדתניא שלח לו אביו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת לו שלח אביו שושבינות סתם כשהיא חוזרת חוזרת לאמצע ושמואל אמר הכא ביבם עסקינן ג)שאינו נוטל בראוי כבמוחזק מכלל דאידך משלם (ב) לימא תנו לי שושביני ואשמח עמו מי לא תניא ד)מקום שנהגו להחזיר קדושין מחזירין מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין ואמר רב יוסף בר אבא אמר מר עוקבא אמר שמואל לא שנו אלא שמתה היא אבל מת הוא אין מחזירין מ"ט יכולה היא שתאמר תנו

מִשְׁלֵי כב

ברכת הבית ברובה. פי' רבינו חננאל נר לאחד נר למאה וי"מ מפרשים דמזלא דבי תרי עדיף ה)וקשה מדפריך בסמוך ליתבו לפי ברכת הבית וכי ידעינן כמה הוי וכמה נתברך הבית בגללו ואומר רבינו תם אין הכי נמי יכולין לידע כמה הוציאו בשנה ראשונה וכמה הוציאו בזו ואין נראה לר"י שהרי אין כל השנים שוים במזל אחד ו):

חלה ונתרפא כו'. ותניא בתוספ' (פ"ו) במה דברים אמורים ברפואה שיש לה קצבה אבל רפואה שאין לה קצבה הרי היא בכלל מזונות ויתרפא מן האמצע וכן בכתובות (דף נב:) גבי אלמנה אומר רפואה שיש לה קצבה הרי היא בכלל כתובה ושאין לה קצבה הרי היא כמזונות (ה) ובאונס דהכא אין חילוק בין אין לה קצבה ליש לה קצבה כן תירץ הר"י:

אבל חלה באונס נתרפא מן האמצע. ולא דמי להא דתנן לעיל (דף קלט.) אין הקטנים זונים על הגדולים (ו) הכא הוי באקראי בעלמא אבל התם לעולם כן הוי שהקטנים מפסידים יותר מזונות: **הכל** בידי שמים חוץ מצנים פחים. פירוש ארי' וגנבי הבאים על האדם הכל נגזר בידי שמים אבל צנים פחים מזה לא נגזר עליו כלו' יכול לשמור אבל ודאי אם רוצה לאבד עצמו באש או בנהר יכול לאבד עצמו אע"פ שלא נגזר כלום ולא דמי להא דאמר ז) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים דהתם מיירי במדות של אדם מה יהיה גבור או חלש עשיר או עני ארוך או קצר [חכם או טפש] כדאיתא בנדה בפרק כל היד (דף טז: ושם) אבל הכא מיירי במאורעות הבאות על האדם:

חוץ מצנים פחים. דהיינו קור וחום כדמשמע בריש מסכת ע"ז (דף ג: ושם) והא דאמרינן בהמקבל (בבא מציעא דף קז:) והסיר ה' ממך כל חולי זו צינה הכי פירושו שיתן לך דעת לשמור מן הצינה ליתן לך בגד ללבוש ח)ובירושלמי אמר שאנטונינוס היה לו לילך בדרך אמר ליה לרבי צלי עלי אמר ליה יהא רעוא דתשתזיב מן צינתא אמר ליה דא צלותא בתמיה יתיר חד כסו וצינתא אזלא א"ל יהא רעוא דתשתזיב מן שרבא אמר ליה הא ודאי צלותא דכתיב ואין נסתר מחמתו: **האחין** שעשו למקצת שושבינות. שכך היה מנהג כשהאב היה עושה חופה לבנו היו שושבינים מביאין דורונות לכבוד החופה ונותנין לבנו ועל האב היה לפרוע כשהיו עשאים גם הם נשים ולכך חוזרת מן האמצע שהרי היה על האב לפרוע: ורבי

מתני' הכי גרסינן בסדר המשנה אחין השותפין שנפל אחד מהן לאומנות. אומנות המלך שמחמת אביו נפל לאומנות זו שכן מנהג המלך מעמיד מבית זו מוכס חדש אחד ומבית זו חדש אחד וכן מכל בתי העיר: נפל לאמצע. כל זמן שקנו בתפוסת הבית הריוח לאמצע שהרויח זה באומנותו: חלה. בפשיעה כדמפרש בגמרא: **גמ'** תנא אומנות המלך. וטעמא כדפרישית אבל אומנות אחרת שנפל בה מעצמו הריוח שלו: או פולמוסטוס. שוטר ורבינו חננאל פי' פולמוסטוס נותם מלחמות בלשון יון: מחמת אחין. כמנהג העיר לקחת מכל בית שוטר אחד לפי הזמן הקבוע או לחדש או לשנה: מחמת עצמו. מחמת חשיבותו ומחמת חריפותו: ברכת הבית ברובה. שאלו היה דר עמהן היה הבית מתברך בגללו: וליתבו ליה. קצת מזונות ויפחתו לו לפי חסרון ברכת הבית בגללו שאין דר עמהם: צנים פחים. לישנא דקרא צנים פחים בדרך עקש הצנה והקור פח ומוקש בדרך עקש כי בידו הדבר תלוי להשמר מן הצנה וי"מ מפרשים צנים פחים קור וחום:

מתני' ה"ג האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב. ששלח האב את אחד מבניו לשמוח את החתן ובידו דורונות שכן דרך שושבינות נוטל דורון לשמחת חופת חבירו ואוכל עמו וזה יחזיר לו כמו כן כשישא אשה כדתניא לקמן (דף קמה.) ה' דברים נאמרו בשושבינות רעה דוד (ש"ב טו) מתרגמינן שושבינא דדוד: חזרה שושבינות. כשיחזור זה הבן וישא אשה וזה יחזיר שושבינותו חזרה לאמצע: נגבית בב"ד. כדין מלוה אביהם ובגמ' פריך עלה ומשני לה נגבית בבית דין כדין מלוה: אבל השולח לחבירו. בלא חופה אי נמי בחופתו ואינו הולך לאכול שם ולשמוח עמו בחופתו אין זה דין שושבינות אלא מתנה בעלמא וגמילות חסד ואינה נגבית בב"ד: **גמ'** ורמינהי שלח לו אביו שושבינות. כלומר שלח על ידו ולנרכו שהוא יאכל וישמח עמו דהא לקמן מפליג בין שלח אביו שושבינות לשלח לו אביו שושבינות: חוזרת לו. לאותו הבן ולא לאמצע כדקתני מתניתין וקשיא למתניתין דסבירא ליה להאי תנא דכיון דשלח האב על יד זה הבן חפץ הוא שלו לבדו יחזיר שושבינות ולא לשאר בניו: חוזרת מן האמצע. דמלוה על היתומים לפרוע חובת אביהן: נשתלחה לאביו תנן. כדמתרץ לה ואזיל (ג) וחוזרת לאמצע דמתניתין היינו חוזרת מן האמצע כדמפרש ואזיל אבל היכא דשלח אביו שושבינות ע"י בנו לאחרים מודה תנא דמתני' דחוזרת לאותו הבן לבדו כברייתא: חזרה. לגבות: רבי אסי אמר. לעולם מתני' כדקתני שהאב שלח שושבינות לאחרים וכשהיא חוזרת חוזרת לאמצע וכו' וברייתא דקתני חוזרת לאותו הבן לבדו לא קשיא מתני' בסתם ששלח סתם ע"י אחד מבניו ולא פירש דלדעת בן זה שלח הלכך חוזרת לאמצע אבל הברייתא במפרש השושבינות תחזור לאותו הבן הלכך חוזרת לו ואינה חוזרת לאמצע: כדתניא שלח לו אביו שושבינות. כלומר נתן לו אביו מעות ושלחו לעשות שושבינות כשחוזרת חוזרת לו לבדו אבל שלח אביו שושבינות סתם ולא ייחד לאחד מבניו אף על פי שעל ידי אחד מבניו שלח אינה חוזרת לו לבדו אלא לאמצע: ושמואל אמר. לעולם כדקתני ברייתא דהאב השולח שושבינות על יד אחד מבניו חוזרת לאותו הבן לבדו ומתניתין דקתני חוזרת לאמצע ה"מ שמת הבן שנשתלחה שושבינות על ידו (ד) ורוצה היה לחזור לו אלא שמת וייבם אחד מן האחים את אשתו ורחמנא אמר יקום על שם אחיו לנחלה ודינו היה ליטול השושבינות במקום אחיו אי לאו דקרייה רחמנא בכור כדכתיב והיה הבכור וגו' ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק ואמרינן לקמן דאין בכור נוטל פי שנים הלכך חוזרת לאמצע לכל האחין: ומקשה גמרא מכלל דאידך. אותו שנשתלחה לו שושבינות על ידי זה הבן שמת בעי שלומי בתמיה וכי יש לו לשלם שושבינות ליורשי שושבינו שמת והלא יכול לומר תנו לי שושביני ואשמח עמו ואוכל בחופתי כמו ששמח גם הוא ואכל בחופתי וכיון שמת נפטרתי מלשלם שכן מנהג שושבינות להביא דורון ולאכול עמו בחופתו: מקום שנהגו להחזיר קדושין. אחר מיתת האשה בימי אירוסין כדמפרש ואזיל:

רבינו גרשום

דכתב לה: במעמד שלשתן. הנותן והמקבל ובעל חוב: קנה. בלא שטר ובלא משיכה ולא ידעינן טעמא מאי: פיס' האחין השותפין. שלא חלקו ירושת אביהן שנפל אחד מהן לאומנות המלך: נפל לאמצע. מה שמרויח באותו אומנות יחלק עם אחיו וזו היא אומנות המלך שהיו מתחילין מבית שבראש המבוי למנות בעל הבית גבאי מנת המלך מן בני העיר ומה שמרויח באותו סמון הוא שלו בשכר שמקבצו והקרן נותן לאוצר המלך וחודש או שנה יהיה זה גבאי וחודש אחר שכנו הקרוב הסמוך לו וכן הולכין כסדר הבתים לכל בית חודש וכשהגיע לבית זה של אחין הללו ומינו אחד מהן השכר לאמצע: חלה ונתרפא. אין מתרפא מתפוסת הבית בשחלה בפשיעה אלא מחלקו מתרפא: תנא לאומנות המלך כדאמרן: פולמוסטוס. שוטר: אם מחמת אחין. שהזמן בא על בית אביהן ודאי מחמת הבית של אחין מינוהו והשכר לאמצע שהבית גורם ותפוסת הבית דמי. ואם מחמת עצמו שהיו יודעים שיש באחד מן האחין זריז מאד על כמה בתים ונתנוהו לזה בשביל חריפותו השכר לעצמו: מהו דתימא חורפיה הוא דקא גרים ליה. שבירדוהו מן האחים ודמי כמאן דדלגו בשביל קמ"ל דהשכר לאמצע הואיל דמן הבית הוא: שנטל מאתים זוז. מתפוסת הבית ומבקש שיתנו לו מזונות מתפוסת הבית יכולים לעכב בידו ולומר לו אם את כו'. אמאי ליתבו ליה מזונות כל היכא דאית ליה. מדלא יהבינן לו. מסייע ליה לרב הונא דאמר ברכת הבית ברובה. כלומר נר לאחד נר למאה שאם היו ה' אחין והיו מופרשין זה מזה כל אחד ואחד להוצאתו מסתפקים בב' פשיטים ליום ועכשיו כשהם בהוצאה אחת דיו להם ח' פשיטים ומשום הכי אין נותנין לו הוצאתו בכל מקום שהוא דנמצאו מפסידין שאר אחין. ומקשי' וניתבו כל היכא דאיתא. כפי ברכת הבית שיתן כפי חלקו המגיעו מאותן ח'. ומשני אין הכי נמי דליתבו ליה: צנים פחים. שלא שימר עצמו מן הצנה הנופחת: פיס' האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי אביהן. ששיגר אביהן ב' או ג' ...

תרי' ליה הכי שעשו שושבינות למקצתן שמקצת אחין נשאו אשה ועשו להן אחרים שושבינות דהיינו נשתלחה לאביו שושבינות כשהיא חוזרת נגבית מן האמצע. ולעולם מתני' כברייתא ולא קשיא ברייתא למתני' והא חזרה שושבינות קתני מתני'. דמשמע דאחין הללו עשו שושבינות לאחרים ועכשיו שילמו להן שושבינות והוי לאמצע. אימא חזרה לגבות מהן שהן משלמין נגבית מן האמצע ולעולם כברייתא: ורב אשי אמר. לא צריך לתרוצי מתני' כדמתרצת ולא קשיא כאן בסתם כאן במפרש. שלח לו אביו שושבינות (דלא) אמר בפירוש את תהא שושבינות לפלוני משמע שמה שיחזור לו שלך יהא ובהכי מיירי ברייתא דכמתנה מחיים דמי משום הכי כשהיא חוזרת חוזרת לו. (בסתם לא גרסי' לו) אלא מתני' מיירי ששלח אביו שושבינות סתם דלא אמר לאחד את תהא שושבינות ולכן כשהיא חוזרת חוזרת לאמצע: ושמואל אמר לעולם הכי ...

תנו לי בעלי ואשמח עמו הכא נמי [א]נימא תנו לי שושביני ואשמח עמו אמר רב יוסף הבא במאי עסקינן [ב]כגון ששמח עמו ז' ימי משתה ולא הספיק לפורעו עד שמת לימא תנו לי בעלי ואשמח עמו תנאי היא דתניא המארס את האשה [ג]בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה מקום שנהגו להחזיר קדושין מחזירין מקום שנהגו שלא להחזיר קדושין אין מחזירין דברי רבי נתן רבי יהודה הנשיא אומר באמת אמרו מקום שנהגו להחזיר מחזירין מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין רבי יהודה הנשיא היינו תנא קמא אלא לאו תנו לי בעלי ואשמח עמו איכא בינייהו וחסורי מחסרא והכי קתני המארס את האשה בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה בד"א דהדר ביה איהו אבל מתה מקום שנהגו להחזיר מחזירין מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין ודוקא שמתה היא אבל מת הוא אין מחזירין מאי טעמא יכולה היא שתאמר תנו לי בעלי ואשמח עמו ואתא רבי יהודה הנשיא למימר באמת אמרו בין מת הוא ובין מתה היא מקום שנהגו להחזיר מחזירין מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין ולא מציא אמרה תנו לי בעלי ואשמח עמו לא דכולי עלמא יכולה שתאמר תנו לי בעלי ואשמח עמו ודמית הוא כ"ע לא פליגי כי פליגי שמתה היא והכא בקדושין לטיבועין ניתנו קא מיפלגי רבי נתן סבר א)קדושין לאו לטיבועין ניתנו ור' יהודה הנשיא סבר קדושין לטיבועין ניתנו והא מקום שנהגו להחזיר מחזירין קתני הכי קאמר וסבלונות ודאי מקום שנהגו להחזיר מחזירין והני תנאי כהני תנאי דתניא קדשה בככר בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה ומחזרת לו את השאר רבי יוסי אומר קדשה בעשרים נותן לה שלשים חצאין קדשה בשלשים נותן לה עשרים חצאין במאי עסקינן אילימא שמתה מי אית לה כתובה ואלא שמת הוא אמאי מחזרת לו את השאר ונימא תנו לי בעלי ואשמח עמו ואלא באשת ישראל שזינתה ובמאי אי ברצון מי אית לה כתובה ואלא באונס מישרא שריא ליה ואלא באשת כהן שנאנסה ובקדושין לטיבועין ניתנו קמיפלגי רבי מאיר סבר קדושין לטיבועין ניתנו ור' יהודה סבר לאו לטיבועין ניתנו ורבי יוסי מספקא ליה אי לטיבועין ניתנו אי לא והלכך קדשה בעשרים נותן לה שלשים חצאין קדשה בשלשים נותן לה עשרים חצאין אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן בכל מקום שנהגו להחזיר מחזירין ותרגומא נהרדעא שאר בבל מאי רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו מוהרי הדרי קדושי לא הדרי אמר רב פפא הלכתא בין שמת הוא בין שמתה היא ב)והדר ביה הוא [ד]מוהרי הדרי קדושי לא הדרי הדרא בה איהי אפי' קדושי נמי הדרי אמימר אמר [ה]קדושי לא הדרי גזירה שמא יאמרו קדושין תופסין באחותה רב אשי אמר גיטה מוכיח עליה והא דרב אשי ג)בדותא היא דאיכא דשמע בהא ולא שמע בהא: שהשושבינות נגבית בב"ד: ת"ר [ו]חמשה דברים נאמרו בשושבינות נגבית בבית דין וחוזרת בעונתה ואין בה משום רבית ואין

תנו לי בעלי. כלומר אני מזומנת להשלים תנאי קדושי דהיינו נשואין ואין העיכוב תלוי בי: אמר רב יוסף. בעלמא אמרי' תנו לי שושביני ואשמח עמו כדקאמרת אבל הכא במאי עסקינן כגון ששמח ואכל עם המת בחופתו אותו שחייב לו השושבינות ונתחייב השושבין מיד לפרעו אחרי ששמח עמו אלא שמת וייבם אחיו את אשתו ושושבינות זו ראויה היא ותחזור לאמצע דרך שושבינות אוכל עמו ואח"כ מביא הדורון: לימא תנו לי בעלי ואשמח עמו תנאי היא. למר מחזירין קדושין אם מת הארוס ולמר אין מחזירין: בתולה גובה מאתים. אם מת או גירשה ובדכתב לה מן האירוסין דהיכא דלא כתב לה בעיא היא בכתובות (דף פט:) ולא איפשיטא: מקום שנהגו להחזיר קדושין מחזירין. לקמיה מפרש לה ואזיל: ר' יהודה הנשיא אומר כו'. לקמן פריך עלה: דהדר ביה איהו. חוזר בה ורוצה לגרשה הלכך תטול כתובתה מלבד קדושין והוא הדין אם מת הוא כדמפרש ואזיל ומשום דמיבעי ליה לפרושי באנפי נפשיה טעמא דמת הוא משום תנו לי בעלי ואשמח עמו נקט הכא לישנא דהדר ביה איהו: דמית הוא כולי עלמא לא פליגי. דאינה מחזרת קדושין דמצית אמרה תנו לי בעלי ואשמח עמו כדאוקמה רב יוסף בר אבא לברייתא דלעיל: לטיבועין ניתנו. שאם תמות ולא יזכה לישאנה יהיו אבודין ולא יחזרו לו: ופרכינן והא מקום שנהגו להחזיר מחזירין קתני. במילתיה דר' יהודה הנשיא והיכי מוקמת לה לדידיה דלטיבועין ניתנו: הכי קאמר. רבי יהודה: סבלונות ודאי. בההוא מודינא לך דבמנהגא תליא מילתא והוא תכשיטים ששולח לארוסתו לאחר שקדשה אבל קדושין ודאי לטיבועין ניתנו: והני תנאי. דלקמן כי הני תנאי דלעיל דפליגי בקדושין לטיבועין ניתנו: בככר. כסף היינו כ"ה מנה: בתולה גובה כו'. לקמן מיפרשא כולה: בתולה גובה מאתים זוז. דהיינו שני מנין והיינו חמשים שקל כמוהר הבתולות מלבד קדושין תטול כתובתה: ככר. כ"ה מנים מנה כ"ה שקלים שקל ד' דינר דהיינו ד' זוזים: ר' יהודה אומר בתולה גובה מאתים. מן הככר של קדושין ומחזרת השאר לארוסה: רבי יוסי אומר. לקמיה מפרש לה: אילימא שמתה. היא ומשום הכי קאמר ר' יהודה מחזרת לו את השאר דקדושין לאו לטיבועין ניתנו: אלא בשמת הוא. והלכך גובה כתובתה כדין אלמנה ואמאי קמהדרת לר' יהודה את השאר והא אוקימנא לעיל יכולה היא שתאמר תנו לי בעלי ואשמח עמו: שזינתה. תחת זרים [אלא] ובזה לגבות כתובתה כשיגרשנה בעלה: מישרא שריא ליה. כדנפקא לן בסוטה (דף כו:) מוהיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת ואם בא לגרשה שלא כדין למה תחזיר [לו] את השאר: שנאנסה. ואסורה לו כדנפקא לן (כתובות דף נא:) מוהיא לא נתפשה הא יש לך אחרת אע"פ שנתפשה אסורה ואיזו זו אשת כהן וכיון דלא פשעה לא הפסידה כתובתה לד"ה אבל בקידושיה פליגי: ר' יוסי מספקא ליה. והוו קדושין ממון המוטל בספק וחולקין ומחזרת לו את החצי או חושבת בכתובתה ותטרוף ממנו מותר כתובתה הלכך קידשה לאלמנה בכ' שקלים דהיינו שמונים זוזים המ' זוזים צריכה להחזיר לו וחושבת בכתובתה והוא נותן לה ל' חצאי שקלים דהיינו ס' זוז הרי נתקבלה האלמנה ק' זוז דהיינו מנה בכתובתה: קדשה בל' שקלים. דהיינו מאה ועשרים זוז חציים תחשוב בכתובתה דהיינו ס' זוז והארבעים החסרים לה הוא יתן עשרים חצאי שקל דהיינו מ' זוז: נראה בעיני דה"ג אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן בכל מקום שנהגו להחזיר מחזירין. היכא דמיתה אשה: מוהרי הדרי. ששולח אחר קדושין והן סבלונות הדרי במיתת האשה ונראה בעיני דתרי גווני נינהו מוהרי וסבלונות דהא גבי סבלונות נמי הכי פסקינן לה לקמן גבי מתני' דסבלונות ותרי זימני למה לי וי"ל דמוהר הוא ממון שמקדיש לה עתה בימי אירוסין שיהא כותב בכתובתה כשתנשא לו ולהכי מיקרי מוהר: גזירה שמא יאמרו. קדושי טעות היו ולכן חזר ונתגלו קדושין תופסין באחותה ומותרת לו: איכא דשמע. בהחזרת קדושין: ולא שמע בהא בגט הלכך קדושין לא הדרי: וחוזרת בעונתה. כשישא זה אשה יחזיר לו שושבינותו ולא קודם: ואין בה משום רבית. אם הרבה לו בדורון יותר: ואין

ורבי יהודה הנשיא אומר באמת אמרו מקום שנהגו להחזיר קדושין כו'. ל"ג הכא קדושין דלקמן מוקי לה בסבלונות: ד)ורבי יהודה סבר באמת אמרו כו'. ואין לומר דלמא ר' יהודה סבר (דבמת) היא יכולה לומר כו' דתנא בתרא לטפויי קא אתי: נותן לה שלשים חצאים. שכך היו רגילין לעשות חשבון מחצאי סלעים כדקאמר לקמן בפ' גט פשוט (דף קסו:) ספ"ל מלמעלה וקפ"ל מלמטה כו' ומפרש רבינו יעקב ספ"ל ס' פלגי קפ"ל ק' פלגי: ורבי יוסי מספקא ליה קדושין אי לטיבועין נתנו אי לאו לטיבועין נתנו. וא"ת ולמה חולקין הוה ליה למימר המוציא מחבירו עליו הראיה כדין כל ממון המוטל בספק כרבנן דסומכוס ולעיל בהמוכר את הבית (דף סב: ד"ה איתמר) פירשתי לה:

מסורת הש"ס

א) [כתובות עו:]: ב) פי' אי הדר: ג) [עי' מ"ש על הגליון פסחים יא.]: ד) גי' רש"א מכ"ד ולא מציא אמרה:

עין משפט נר מצוה

נג א ב מיי' פ"ו מהל' זכייה ומתנה הל' ט י טוש"ע אה"ע סי' ס:
נד ג מיי' פ"י מהלכות אישות הל' יא ופי"א הלכה א סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן נד סעיף ו וסי' סו סעיף ו:
נה ד מיי' פ"ו מהלכות זכייה ומתנה הל' כא סמג עשין מח טור ש"ע אה"ע סי' נ סעיף ג:
נו ה מיי' שם הלכה יח טוש"ע שם סעיף א:
נז ו מיי' פ"ז מהלכות זכייה הל' יג טוש"ע אה"ע סי' ס:

רבינו גרשום

ואמר רב יוסף לא שנו. דמחזיר אלא כשמתה היא אבל מת הוא דהיא תפסה אין מחזירין ליורשיו מאי טעמא יכולה היא כו' הכי נמי יכול לומר האי תנו לי שושביני שאשמח עמו ואם לאו לא אחזיר: הכא במאי עסקינן. דלא מצי למטען הכי בשכבר שמח עמו האי דמת ולא הספיק לפורעו עד שמת והואיל דכבר שמח עמו מחזיר אע"ג דמת: המארס את האשה. וכתב לה עיקר כתובה מן האירוסין: במה דברים אמורים. דגביא יהדר ביה הבעל. מן הקדושין ונתן נמי בידה מתרינן למימר תנו לי בעלי ואשמח עמו שאם לא תתנו לא אחזיר הקדושין. אבל בירידה לא איתרנן למימר תנו לי אשתי ואשמח עמה דאי לאו הכי לא אחזיר הקדושין משום דהא לאו ברשותיה הקדושין: ואתא ר' יהודה למימר כו' ולא מציא אמרה תנו לי בעלי ואשמח עמו. אלמא דפלוגתא דתנאי היא: וכשמתה הוא כולי עלמא לא פליגי דיכולה לומר תנו לי בעלי כו' אפי' לר' יהודה ואין מחזירין. כי פליגי (בין) ר' נתן ור' יהודה הנשיא שמתה היא ובקדושין לטיבועין נתנו אי הדרי אי לא הדרי. ר' נתן סבר קדושין לאו לטיבועין נתנו והכי מקום שנהגו להחזיר מחזירין דלא נתנו לטיבועין: ור' יהודה הנשיא סבר קדושין לטיבועין נתנו משום הכי מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין משום דאכתי לאו תירוצא מקשינן ליה לאלתר אלמא איכא מקום שנהגו כו' ור' יהודה היינו ת"ק דר' נתן. ומתרץ ר' יהודה סבירא ליה קדושין לטיבועין נתנו ספיקא טעמא מפיק מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין ודוקא רישא והא מקום שנהגו להחזיר מחזירין. רבי יהודה רישא מחזירין בסבלונות. מתנות שמשגר לה חתן זולת הקדושין קאמר סבלונות ודאי באמת אמרו מקום שנהגו להחזיר מחזירין אבל

שמת הוא ואמאי אמר ר' יהודה מחזרת לו את השאר והא מציא למימר תני בעלי ואשמח עמו. אלא ודאי דלא מת הוא ובמאי עסקי' דגביא כתובתה בשזינתה: משרא שריא ליה. ואמאי גובה כלום הואיל דהיא תחת בעלה: אלא באשת כהן שנאנסה. דאפי' באונס אסיר' לי' דעשאה זונה: ר' מאיר סבר קדושין לטיבועין נתנו. וגובה כתובתה לבד הקדושין: ור' יהודה סבר כו'. אלמא דפלוגתא דתנאי היא: ור' יוסי מספקא ליה אי לטיבועין נתנו אי לא. הלכך ממון המוטל בספק הוא וחולקין דאי פשיטא לן דלטיבועין נתנו היכא דקדשה בעשרים צריך לפרוע לה עוד לאלמנה בכתובה מנה לבד מן הקדושין ואי נמי פשיטא לן דלאו לטיבועין נתנו להיכא דקדשה בכ' סלעים צריך שיתן לה עוד חמש על אותם עשרים דהיינו מנה כתובת אלמנה והכי נמי מפרש להיכא דקדשה [בל' סלעים] דאי לטיבועין נתנו נותן לה עוד לבר מקדושין כתובה מנה אי לאו לטיבועין נתנו תחזיר לו היא ה' סלעים שהן על כ"ה של כתובה. אבל השתא דמספקא ליה אי לטיבועין אי לא חולקין הקדושין בשוה בינו ובינה דאי קדשה בכ' סלעים תעכב י' בידה חצי קדושין וי' שנשתיירו הן שלו לפיכך נותן לה עוד ל' חצאי סלע שהן ט"ו סלעים על י' סלעים שלו שנשתיירו בידה הרי כ"ה סלעים והיינו שיעור כתובה מנה. וה"נ להיכא דקדשה בל' סלעים חציין תטול היא לעצמה משום ספק וחציין הן של בעל ועוד צריך שיתן לה עוד כ' חצאי סלעים דהיינו י' סלעים על אותן ט"ו סלעים של קדושין שנשארו לו בידה הרי כ"ה סלעים שיעור כתובה מנה: א"ר נחמן ג) בכל מקום שנהגו להחזיר קדושין דמי. כלומר סתם עיירות של בבל שאין ידוע אם שלא נהגו בהם להחזיר אם לאו אם עומדות הן אותן עיירות וסמוכות לעיר שנהגו בה להחזיר מחזירין כמו כן אותן עיירות: ותרגומא נהרדעא. הן סתם עיירות אם סמוכה לנהרדעא עיר שמחזירין בה תדון כל נהרדעא כמוה. שאר בבל חוץ מנהרדעא מאי. כלומר היאך נהגין: מוהרי הדרי. היינו סבלונות תכשיטין שנותן לה לאחר קדושין נהגו להחזיר אם מתה או שגירשה. קדושי לא הדרי: אמימר אמר אפילו הדרא בה היא קדושי לא הדרי. דאי הדרי דמי להו לבני אדם (דחשיב) כאילו מעולם לא קדשה ויאמרו בני אדם מותר לו לישא אחותה וטעו הואיל דקדשה אסור לו אחותה משום ואשה אל אחותה לא תקח אבל השתא כל זמן שקדושיה בידה לא אתי למיטעי: רב אשי אמר אפי' אי הדרי קדושי לא אתי למטעי דמכל מקום אף על גב דהדרי קדושי גם היא צריכה מפני הקדושין. וגיטה מוכיח עליה שהיתה אשתו ואסור באחותה: ודרב אשי בדותא היא. דאי מהדרא קדושי. איכא דשמע דמהדרי קדושי וסבר דדמי כאילו לא נתקדשה כלל. ולא שמע בגט שנתן ואתי למטעי: וחוזרת בעונתה. בעת שישא זה אשה יפרע לו ולא קודם מפני שהיא כמלוה דכי היכי דמלוה לא מצי תבע בבי דינא קודם

קדושין לא הדרי ואי קשיא לך הא סיפא נמי דמוקמת בקדושין לר' יהודה קתני מקום שנהגו כו' הא לא קשיא ההוא שנהגו לאו דוקא אלא דאיידי דאצטריך למתני רישא דסבלונות מנהגא תנא בסיפא נמי מנהגא. ור' נתן נמי דאמר קדושין לאו לטיבועין נתנו מפיק טעמא מרישא מקום שנהגו להחזיר מחזירין וסיפא מוקי לה בסבלונות ונהגו דרישא לאו דוקא: והני תנאי. דפליגי בקדושין אי לטיבועין נתנו: כי הני תנאי דתניא קדשה בככר. ששים מנה וכתב לה כתובה מן האירוסין: בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה. לבד מן הככר שנתקדשה [דר"מ]. אלמא דסבר ר' מאיר דקדושין לטיבועין ניתנו: ר' יהודה אומר בתולה. גובה מאתים. מן ההוא ככר והנשאר מן הככר מחזרת. אלמא דסבר דקדושין לאו לטיבועין נתנו לפיכך פורע לה מן הקדושין עצמן. טעמא דר' יוסי מפרש לקמן: במאי עסקי'. ברייתא דגביא כתובה: אי בשמתה. והא הבעל יורש את אשתו: אלא שמת

א) נראה דצ"ל לא דאם מת הוא דכולי עלמא כו'. ב) צ"ל בכל מקום כו' וכן הגיה הת"ח בפנים וכ"ה בדפו"י ועי' בד"ס.

ואין השביעית משמטתה ואין הבכור נוטל בה פי שנים: נגבית בב"ד מאי טעמא כמלוה דמיא ואין בה משום רבית דלאו אדעתא דהכי יהב ליה ואין השביעית משמטתה דלא קרינא ביה לא יגוש ואין הבכור נוטל פי שנים דהוה ליה ראוי ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק אמר רב כהנא כללא דשושבינותא הוה במתא איבעי ליה למיתא (א) שמע קל טבלא איבעי ליה למיתא לא שמע קל טבלא איבעי ליה לאודועיה (ב) תרעומת אית ליה שלומי משלם ועד כמה אמר אביי נהגו בני גננא עד זוזא (ג) אייתא א)בכפיה אבליה בכרסי' עד ארבעה משלם פלגא מכאן ואילך איניש איניש כחשיבותיה תנו רבנן עשה עמו בפומבי ובקש לעשות עמו בצנעא יכול לומר לו בפומבי אעשה עמך כדרך שעשית עמי עשה עמו בבתולה ובקש לעשות עמו באלמנה יכול לומר לו בבתולה אעשה עמך כדרך שעשית עמי עשה עמו בשניה ובקש לעשות עמו בראשונה יכול לומר לו לכשתשא אשה אחרת אעשה עמך עשה עמו באחת ובקש לעשות עמו בשתים יכול לומר לו באחת אעשה עמך כדרך שעשית עמי תנו רבנן עתיר נכסין עתיר פומבי זה הוא בעל הגדות עתיר סלעים עתיר תקוע זהו בעל פלפול עתיר משח עתיר כמס זהו בעל שמועות ב)הכל צריכין למרי חטיא גמרא ג)אמר רבי זירא אמר רב מאי דכתיב °כל ימי עני רעים זה בעל גמרא וטוב לב (משלי טו) משתה תמיד זה בעל משנה רבא אמר איפכא והיינו דאמר רב משרשיא משמיה דרבא מאי דכתיב °מסיע אבנים יעצב בהם (קהלת י) בוקע עצים יסכן בם מסיע אבנים יעצב בהן אלו בעלי משנה בוקע עצים יסכן בם אלו בעלי גמרא רבי חנינא אמר כל ימי עני רעים זה שיש לו אשה רעה וטוב לב משתה תמיד זה שיש לו אשה טובה רבי ינאי אמר כל ימי עני רעים זה איסטנים וטוב לב משתה תמיד זה שדעתו יפה רבי יוחנן אמר כל ימי עני רעים זה רחמן וטוב לב משתה תמיד זה אכזרי ורבי יהושע בן לוי אמר כל ימי עני רעים זה שדעתו קצרה וטוב לב משתה תמיד זה שדעתו רחבה

ואמר

ואין שביעית משמטתה. אם עברה שביעית בינתיים קודם שחזר זה ונשא גם הוא אשה: ואין בכור נוטל פי שנים. היכא דחוזרת לאמצע כדתניא לעיל: נגבית בב"ד מ"ט מפני שהיא כמלוה. ה"ג לה ובספרים כתוב נגבית בב"ד וחוזרת בעונתה מ"ט מפני שהיא כמלוה דלדעת כן הלוואו שיחזיר לו בעונת שמחתו ופרעון הולך אחר קביעות זמן שקבע לו המלוה: דלאו אדעתא דרבית יהיב ליה. שאם רצה פוחת לו אלא מתוך שמחת ריעות הרבה בדורון: דלא קרינא ביה לא יגוש. שאינו יכול לדחקו בב"ד בשביעית שהרי לא הגיע זמנו עד שישא הוא אשה ויחזיר לו או דאינה נגבית אלא בב"ד בעונתה כדאמרינן במסכת מכות (דף ג:) המלוה את חבירו לעשר שנים אין שביעית משמטתו אף זה לא הגיע זמנו עד לאחר שביעית הלכך בשביעית אכתי לא מטא זמניה שיוכל לנוגשו דעדיין לא נשא אשה: דהוי ליה ראוי. ופסקינן הלכתא בפרק יש נוחלין (לעיל דף קכה:) אין הבכור נוטל פי שנים במלוה בין שגבו קרקע בין שגבו מעות: הוה במתא. אותו שעליו להחזיר שושבינות הוה בעיר כשנשא שושבינו אשה ולא בא לשמחתו: איבעי ליה למיתי. ונגבית בב"ד: קול טבלא. (ד) אשקלנ"א בלעז שהיו משמיעין קול לבא לשמוח עם החתן: איבעי ליה לאודועי. ומדלא אודעיה תרעומות אית ליה עליה כדמפרש ואזיל אבל שלומי מיהא משלם: עד כמה. דהא ודאי צריך לנכות דמי אכילתו שהרי לא אכל עמו: עד זוזא (ה) כו'. זוזא היה אוכל הלכך זוזא פוחת מדמי שושבינותו אית דגרסי עד זוזא אייתיה בכפיה אכלי בכסיה בבטנו כמו בית הכוסות אי נמי בכרסיה: עד ארבע. אם נתחייב ד' זוזים משושבינותו: משלם פלגא. דכיון דמביא ד' רגילין להאכילו בריוח עד שני זוזים וכיון דלא אכל יפחות שנים מן הד': כחשיבותיה. לפי מה שהוא חשוב ומביא הרבה ורגילין (ו) לכבדו במיני מעדנים יפחתו לו מדמי שושבינותו כפי מה שהיה אוכל: עשה עמו בפומבי. בגלוי שמחה מפורסמת וזה שחזר ונשא גם הוא אשה בקש לעשות חופתו בצניעות או לפי שעת צרה היא או שרוצה לצמצם סעודתו ואינו חושש להרבות אוכלין: בפומבי אני עושה עמך. בשמחה יתירה אני חפץ כמו שעשיתני לך וכן כל הנך דמפרש ואזיל: לכשתשא אשה אחרת. לא אשמחך יותר ממה ששמחתני שאיני חפץ בשמחה יתירה: ת"ר עתיר נכסין. עשיר שדות וכרמים וזיתים הנראין לבריות וגם עתיר פומבי עושר הגלוי כגון רוב בהמות שהכל יודעים בהן: זהו בעל אגדה. שדורש בכל מקום ברבים בבתי משתאות שדורש בימים טובים והכל נאספין לשמוע ויש לו קול חכמה ובא להשמיעו שמתוך שאין אגדות צריכות עיון יכול לדרוש בכל מקום: עתיר סלעין. שולחני שמשתכר תמיד במיני מטבעות: עתיר תקוע. יש מפרשין שיש לו בתים הרבה ומשתכר בהן תדיר ומיקרי הכי על שם ויעקב תקע את אהלו (בראשית לא) ולי נראה כדאמרינן במנחות (דף פה:) תקוע אלפא לשמן עיר היא ומשם היו מביאים שמן למנחות ודימה למטבעות ולשמן את הפלפול על שם שמרויח יום יום תדיר בפלפולו טעמים הרבה כשאר המטבעות וטעמי השמן שמביאין מתקוע: עתיר משח. אנשי מדות (במדבר יג) מתרגמינן אינשי משחן עתיר בדבר המדוד כגון תבואה שאין משתכרין בה תדיר אלא מכניסין אותה לאוצר ולכשתגיע עת מכירה אז ימכרנה וישתכר והיינו נמי עתיר כמס כמו כמוס עמדי חתום באוצרותי (דברים לב) דבר שמכניסין לאוצר: זהו בעל שמועות. שיודע הלכות ומימרות האמוראין ולכשיגיע עת הוראה יגלה שמועותיו: גמרא. סוגיית גמרא ותלוי משניות וברייתות וזהו עיקר הגמרא שאם לא הגמרא אין למדין הלכה מתוך משנה כדאמרינן התנאים מבלי עולם (סוטה דף כב.): זה בעל גמרא. שממית עצמו לכוין הלכות ולתרץ הוויות: רבא אמר איפכא. כל ימי עני רעים זה בעל משנה שאינו יכול להורות הלכה מתוך משנתו וגם כי כשחולקות זו על זו אינו יכול לתרץ וטוב לב זה בעל הגמרא שיודע משניות על עיקרם ובקי בטעמיהם ויש בידו כח להורות הלכה למעשה: יעצב. לשון בעצבון תאכלנה (בראשית ג): זה בעל משנה. ששונה משניות כל היום ואין לו אלא צער שמתקשה בטעמיהן ואינו יודע לפרש: יסכן. לשון חמימות כמו ותהי למלך סוכנת (מלכים א א) כלומר שנהנה מהן: זה איסטנים. מי שדעתו קצה ולבו ד)נמאס בכל דבר מגונה שהוא רואה: יפה. שסובל הכל דאינו מזיק לו שום לכלוך ושום דבר מיאוס: קצרה. כמו עצלן וקפדן עינו רעה בשלו ובשל אחרים: זה רחמן. כמה (ז) עניים הוא רואה וכמה מאורעות שלבו בוכה תדיר עליהן:

ואמר

ואין השביעית משמטתה. דלא קרי ביה לא יגוש מכאן היה מביא ר"ת ראיה דקיימא לן כלישנא בתרא דפרק קמא דמכות (דף ג: ושם ד"ה א"ד) דאמר רב יהודה אמר שמואל המלוה את חבירו לעשר שנים אין שביעית משמטתו ואע"ג דאתי לידי לא יגוש השתא מיהא לא קרינן ביה לא יגוש דהכי נמי משמע הכא דכיון דלא קרינא ביה בשושבינות (ח) לא שייך ביה למימר דשביעית משמטתה ועל ידי כן מגיה ר' יעקב מה שיסד הפייט ר' אליהו הזקן זמן עשר כסף כי ילוט בחצי ימיו יעזבנו (ט) ולישנא קמא דפרק קמא דמכות (שם) אית ליה דהמלוה לחבירו לי' שנים שביעית משמטתו ואין ר"ת פוסק כן אלא כלישנא בתרא דאית ליה אין שביעית משמטתו (י) ומגיה זמן עשר כסף כי ילוטו ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו ואין נראה לר"י ראיה מכאן דלא שייכא כלל שושבינות למלוה שהרי מכמה דברים הם חלוקים זה מזה כדמשמע הכא והכא הכי פירושו אין שביעית משמטתו דלא קרינא ביה לא יגוש ושמא לעולם לא יבא לידי לא יגוש שיכול לומר לו בבתולה אני עושה עמך או שמא לא ישא אשה אבל מטה שלבסוף בא לידי לא יגוש שביעית משמטתה:

ואין הבכור נוטל פי שנים דהוה ליה ראוי כו'. ואפילו למאן דאמר לעיל בפ' יש נוחלין (דף קכד:) מלוה לא הוי ראוי שושבינות מיהא הוי ראוי כי שמא לא יפרע לו לעולם:

עשה עמו באחת ובקש לעשות עמו בשתים. פי' שיפרע לו בשתי נשים בכל אחת אני שרוצה לישא זו אחר זו יכול לומר באחת אני עושה עמך כדרך שעשית עמי ולא אטרח בשתים והר"ר יצחק בר מרדכי פירש דגרסינן איפכא עשה עמו בשושבינות בשתי נשים ובקש שיעשה עמו באשה אחת יכול לומר לו כשתשא אשה אחרת אביא לך בשתים פי' ולא אתן לך הכל בזאת האשה ומיהו גירסת הספרים אתי שפיר כדפרישית:

סבלונות

רבינו גרשום

קודם זמן שושבינות נמי : ואין בה משום רבית . אם החזיר לו זה יותר דלאו לשם רבית יהיב ליה אלא לשם מתנה : דלא קרינן ביה לא יגוש . דהיכא דמצי למתבעיה כל זימנא אם לא קבע לו זמן קרינן ביה לא יגוש ושביעית משמטתו. אבל הא הואיל ואין נגבית אלא בעונתה לית ביה משום לא יגוש . ואין הבכור נוטל פי שנים בה . בשושבינות שחוזרה לאחר מיתת האב שהיו חייבין לאביו : הוה במתא . כשנשא חבירו אשה והיה חייב להחזיר לו שושבינות איבעי לי' למיתי להופתו והלכך אף דלא אתא אפי' הכי חייב לשלוח לו סבלונות משום דנגבית בב"ד . ואי לא ידע דעבד חופה כגון דהוה בשוקי בראי אך דשמע קל טבלא שמקרקשין בזוג סימן שיתקבצו לחופה איבעי ליה למיתי. ואי לא אתא אפי' הכי חייב להחזיר לו : לא שמע. שהוא רחוק הרבה משכונתו : איבעי ליה שיודיעו. שיבא: תרעומת אית ליה . גביה שלא זימנו לסעודתו אבל מיהו שלומי לישלם סבלונותיו. אבל הואיל שלא אכל שם צריך לנכות לו מן השושבינות: ועד כמה . צריך שינכה לו : אמר אביי נהגו בני גננא עד זוזא שוה בכריסיה. כלומר שוה זוז אוכל אדם כשהוא אוכל לחופה ואם נתן לו זה ד' זוזי לשושבינותו ועכשיו כשמחזיר לו סבלונותיו ולא אכל לחופתו משלם פלגא ב' זוזים' זוז ינכה לו משום שאם היה מאכילו לשובע לא היה אוכל פחות מב' זוזין והאי דאמר עד זוזא אתא בכריסיה היינו היכא דלית מאכל כל כך כי אם לצמצם: מיכן ואילך. כלומר יתר על כן שאם שושבינו זה אדם חשוב ולא זמנו לסעוד בחופתו והיה חייב לזה בשושבינו ד' זוז ינכה לו מאותו דורון ג' זוז משום דאם היה הוא שם היו משימין לפניו כפי חשיבותו (ד' זוזי ינכה לו מאותו). ולא היה שוה פחות מג' זוז והרביעי יחזור לו: עשה עמו. בשושבינו: בפומבי. בפרהסיא דכולה עלמא הביא עמו לשמחו. ועשה עמו אידך חופתו בצנעא מפני (שהוא למד או מפני) אימת בני אדם ובקש שיפרע לו שושבינות בצנעא בלא קול יכול לומר לו זה לא אשלם כי אם בפומבי אני רוצה לשמוח עם אנשים הרבה בחופתו כמו ששמחתי עמו דבצניעות לא הוי שמחה כלום . וכל הני דלקמן מצי למימר הכי : באחת . כשנשא אשה אחת בקש שיפרע לו כשהוא נושא שתים כאחת לא היא כל כך שמחה בשתי צרות אלא יכול לומר כשתשיא לבנך או לאחיך בתולה אחת או אשה ראשונה אפרע לך שאני רוצה לשמוח עמך כמו ששמחתני אתה: עתיר נכסי. זה הוא עשיר נכסים וכרמים שבחוץ: עתיר פומבי: זה שיש לו רוב בהמות ויוצאין לרעות בחוץ ויש להן קול עושר. זהו בעל אגדה שיכול לדרוש בכ"מ בפני רבים בבית הכנסת ובבית המשתה ויש לו [שם] שהוא חכם: עתיר סלעין. שיש לו כסף וזהב ומשתכר בה: עתיר תקוע. זה שיש לו בתים הרבה ומשכירן ומביאין לו שכירותו ואין לו קול עושר כל כך : זהו בעל פלפול. שיושב בביתו ומוסיף מפלפולו על שמועתו ששמע התקוע היינו בתים כדכתיב ויעקב תקע את אהלו : עתיר משח . שהוא עשיר בדבר המדוד כגון איפות של חטים ואינו מריח בהן אלא בביתו אצורין : עתיר כמס. זהו שיש לו פקדונות של כסף וזהב ואינו מריח בהם אלא בבית אצורים . ששומע מפי רבו ויודע מה ששמע ואינו מחדש כל כך שידע לחדש דבר מדעתו: הכל צריכין למרי חטיא. שאין אדם יכול להיות בלא חטה. זה בעל גמרא שאין אדם יכול להורות איסור והיתר ולא לדין כי אם בעל גמרא שידע לפרש ולחקור הכל: זה בעל תלמוד. שעוסק כל היום בהויות ותירוצים ובעל משנה אינו מורה שאין בה קושיות : רבא אמר איפכא. ימי עני רעים זה בעל משנה שהכל סתום במשנה . בעל תלמוד פשוט לו הכל שרואה הקושיות ותירוצים וראיות שמסייעות לו והו: יעצב בהן זה בעל משנה. שאינו יודע לפרש סתומות שבמשנה : יסכן בם. מתחמם בהם ומתהנה: זה בעל תלמוד שמאירין ומבהיקין מה שבתוכו : שדעתו קצרה . שדואג בצער כל אדם: אסתנים. דאנינא דעתיה :

שינוי

מסורת הש"ס

א) ס"א במיס' : ב) [ברכות סד.] הוריות יד. ג) סנהדרין: ד) [נ"ל נמס . יעב"ץ] :

הגהות הב"ח

(א) גמ' שמע קל טבלא. נ"ב פירוש שהיה קרוב לעיר : (ב) שם איבעי ליה לאודועיה לא אודעיה תרעומת אית ליה עליה שלומי : (ג) שם אייתיה בכפיה . נ"ב ס"א אייתי בכיפי' אכליה בכריסיה : (ד) רשב"ם ד"ה קול טבלא שתולין בקרש אחד זוג עגול אשקלנ"א בלע"ז: (ה) ד"ה עד זוזא אכליה בכרסיה זוזא היה אוכל: (ו) ד"ה כחשיבותיה וכו' ורגילין משום חשיבות לכבדו במיני : (ז) ד"ה זה רחמן כמה עניים הוא רואה : (ח) תוס' ד"ה ואין השביעית וכו' בשושבינות לא יגוש לא שייך ביה למימר: (ט) בא"ד בחצי ימיו יעזבנו דפסק כלישנא קמא דפ"ק דמכות דאית ליה וכו': (י) שמגיה זמן עשר . נ"ב פי' שלא במשפט הוא שיעזבנו בחצי ימיו והמשפט היא שאין השביעית משמטתה ונקט לישנא דקרא אבל לא היתה כוונת ר"ת להגיה ולתקן את דברי הפייט אליהו :

עין משפט נר מצוה

נח א מיי' פ"ז מהלכות זכיה ומתנה הלכה ה טוש"ע אה"ע סי' ס :
נט ב מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם :
ס ג מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם :
סא ד מיי' שם הלכה ג :

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פ"ד מהל' דעות הלכה כא :

סג ב ג מיי' פ"ו מהל' זכייה ומתנה הלכה כא כב טור וש"ע אה"ע סי' נ סעיף ג :

[עי' גירסת ר"מ שכתב הרשב"ם ד"ה מצאתי]

מסורת הש"ס

סנהדרין קא.

כתובות קי: נדרים לז:

[רי"ף ורא"ש איתא שישלם]

[לעיל קמה:]

רש"ל מ"ז

[וכן גירסת הערוך ערך סבלונות]

*ואמר ר' יהושע בן לוי כל ימי עני רעים והא איכא שבתות וימים טובים *כדשמואל דאמר שמואל [א]שנוי וסת תחלת חולי כתיב בספר בן סירא כל ימי עני רעים בן סירא אומר אף לילות בשפל גגים גגו ממטר גגים לגגו ברום הרים כרמו מעפר כרמו לכרמים :

מתני' השולח סבלונות לבית חמיו שלח שם מאה מנה ואכל שם סעודת חתן אפילו בדינר אינן נגבין לא אכל שם סעודת חתן הרי אלו נגבין [ב]שלח סבלונות מרובין שיחזרו עמה לבית בעלה הרי אלו נגבין סבלונות מועטין שתשתמש בהן בבית אביה אין נגבין:

גמ' אמר רבא דוקא דינר אבל פחות מדינר לא פשיטא דינר תנן מהו דתימא הוא הדין דאפילו פחות מדינר והאי דקתני דינר אורחא דמילתא קתני קא משמע לן אכל תנן שתה מאי הוא תנן שלוחו מאי שם תנן שגר לו מאי תא שמע דאמר רב יהודה אמר שמואל מעשה באדם אחד ששגר לבית חמיו מאה קרונות של כדי יין ושל כדי שמן ושל כלי כסף ושל כלי זהב ושל כלי מילת ורכב בשמחתו והלך ועמד על פתח בית חמיו והוציאו כוס של חמין ושתה ומת וזו הלכה העלה רבי אחא שר הבירה לפני חכמים לאושא ואמרו סבלונות העשוין ליבלות אין נגבין ושאין עשוין ליבלות נגבין שמע מינה אפילו שתה שמעת מינה אפילו פחות מדינר אמר רב אשי מאן לימא לן דלא שחקי ליה מרגניתא דשויא אלפא זוזי ואשקיה שמעת מינה אפילו שגרו לו דלמא כל פתח בית חמיו כבית חמיו דמי איבעיא להו מהו *שישלש שבח סבלונות מהו כיון דאי איתנהו לדידיה הדרי ברשותיה שבוח או דלמא כיון דאי אבדי או מגנבי בעי שלומי ליה ברשותא דידה שבוח תיקו בעי רבא סבלונות העשוין ליבלות ולא בלו מהו תא שמע וזו הלכה העלה רבי אחא שר הבירה לפני חכמים באושא ואמרו סבלונות העשוין ליבלות אין נגבין ושאין עשוין ליבלות נגבין מאי לאו אע"ג דלא בלו לא [ג]דבלו תא שמע סבלונות מועטין שתשתמש בהן והיא בבית אביה אין נגבין תרגמה רבא בייבא וסבכתא אמר רב יהודה אמר רב מעשה באדם אחד ששגר לבית חמיו יין חדש ושמן חדש וכלי פשתן חדש בעצרת מאי קא משמע לן איבעית אימא חשיבותא דארץ ישראל קמ"ל ואיבעית אימא דאי טעין טענתיה טענה אמר רב יהודה אמר רב מעשה באדם אחד שאמרו לו אשתו תותרנית היא ונכנס אחריה לחורבה לבודקה אמר לה ריח צנון אני מריח בגליל

אמרה

תוספות

סבלונות העשוין ליבלות אין נגבין. והא דתנא מרובין שתביא עמה מבית אביה לבית בעלה הרי אלו נגבין היינו אין עשוין לבלות ומועטין היינו עשוין לבלות א"נ במועטות בעינן דוקא שאין עשוי לבלות אבל במרובים אפי' בבלות נמי נגבין :

איבעיא להו מהו *שתשלש. פי' אמילתא דרבא קאי דאמר דוקא אכל דינר אבל פחות מדינר לא וקא אמר אם אכל פחות מדינר מהו שתגבה לפי מה שאכל אם אכל חצי דינר תגבה החצי וליסנא דתשלש כמו משלשין בממון ואין משלשין במכות (מכות דף ה.). מ"ר :

תרגמה רבא בייבא. פי' רביטו שמואל דה"ה דהוה מצי לשנויי לא והוא דבלו ור"י אומר דבשלמא בברייתא איירי בבלו אלא מתני' דלא איירי בבלו לא מיתוקמא בבלו :

נכנס

רשב"ם

ואמר ר' יהושע בן לוי. כתיב כל ימי עני רעים והא איכא שבתות וימים טובים שיש לו מנות ומזונות שהיו מחלקין לעניים מערב שבת לערב שבת אלא כשמואל אתא קרא לאשמועי' וכולה ר' יהושע קאמר לה: שינוי ווסת. (א) חוק כמו עני שכל ימות החול אוכל פת חריבה ובשבת אוכל בשר הכי גרסי' תחלת חולי מתוך כך מתחיל לחלות ולית דגרסי חולי מעיים : כתיב בספר בן סירא. שלמה כתב כל ימי עני רעים אבל בלילות כשישן יש לו מנוחה ובן סירא אומר אף הלילות אין לו מנוחה כי בשפל גגים גגו ונמצא דלף טורדו ביום סגריר : מעפר כרמו לכרמים. זבל (ב) ואשפה שהביא לכרמו נשפך לכרמים אחרים שהוא במקום רעוע בהרים ובסלעים במקום שאין עשיר חפץ בו נופל למטה בכרמים של עשירים שהם במקום טוב ומדרון ונוח לעסוק בהן :

מתני' השולח סבלונות. מנהג חתנים לאחר קדושין למחרת שולח לבית חמיו לכבוד אשתו תכשיטין ומיני פירות וכדי יין וכדי שמן ופעמים אוכל שם עמה : אינן נגבין. אם מת הוא או שמתה היא או שחזר בו ורוצה לגרשה שמחמת חיבת שמחת אכילה שאכל ושתה ושמח עמהן מחל סבלונות העשוין ליבלות אבל אין עשוין ליבלות הדרי אע"פ שאכל ושתה עמהן כדפריך בגמ' ובסבלונות סתם מיירי דהא לקמן מפליג בסבלונות ששלח כדי שיבאו עמה לבית בעלה לסבלונות ששלח כדי שתשתמש בבית אביה והנהו לא תלו באכילת חתן מכלל דרישא בסתם סבלונות והנהו תלויין בסעודת חתן אם אכל עמהן מחולין ואם לאו נגבין · שלח סבלונות מרובין. ופירש כדי שיבואו עמה לבית בעלה וה"ה למועטים אם שלחן לכך אלא אורחא דמילתא נקט מרובים רגיל לשלוח ולפרש כדי שיבואו עמה לבית בעלה ומועטין כדי שתשתמש בהן בבית אביה :

גמ' אמר רבא דוקא. אכל שם סעודת חתן בדינר תנן אין נגבין אבל פחות מדינר לא מחל מידי : אורחא דמילתא קתני. שיעור אכילת אדם בדינר כדאמרן* עד זוזא אכלי בכרסיה : הוא תנן. דקתני אם אכל שם דמשמע הוא עצמו : שיגרו לו. לאחר מן סעודתם בביתו מאי : ורכב בשמחתו. מתוך שמחת הון רב ששלח לבית חמיו שתה על סוסו ומת אח"כ קודם נשואין : באושא. כשהיתה סנהדרין לשם דאושא היא אחת מעשר גליות שגלתה סנהדרין כדאיתא במס' ראש השנה (דף לא.) : סבלונות העשוין ליבלות. קודם נשואין אין נגבין דהנהו מחולין בסעודת חתן בדינר כדפרישית במתני' : ושאין עשוין ליבלות. כגון תכשיטי זהב וכסף : ה"ג ש"מ אפי' פחות מדינר. ותקשי לרבא : מאן לימא לן דלא שחיקי ליה מרגניתא. בכוס החמין שכן דרך השרים שותין אותו לרפואה : אפי' שיגרו נמי. שסברי שהוא כשהוא רוכב סוסו לפני פתח בית חמיו : כבית חמיו דמי. אבל שגרו לו בביתו איבעיא לן : שבח סבלונות מהו. היכא דהדרי סבלונות מי הדרי שבח שהשביחו כגון שלח לבית חמיו צאן ובקר וילדו : בעי רבא סבלונות העשוים ליבלות. דאמרן דלא הדרי אם לא בלו בשעת חזרה אותן שאין עשוין ליבלות מי הדרי עמהן או לא : תא שמע סבלונות מועטין שתשמש בהן והיא בבית אביה אין נגבין. בשלמא הך קמייתא כיון דקתני עשויות ליבלות מצית לאוקמה בדבלו אבל הכא מילתא דפסיקא קתני שתשמש בהן בבית אביה אע"פ שישנן בעין ומיהו הוה מצי לתרוצי (כשאין עשוין ליבלות או) כשעשוין ליבלות ובלו אלא רבותא אשמועי' אפי' כשעשוין ליבלות ולא בלו : כגון בייבא וסיבכתא · מיני צעיפים וקישורי נשים שהן דבר מועט ומחיל להו לגמרי לא שנא בלו ולא שנא לא בלו אבל תכשיטין חשובין תיבעי לך : מצאתי גירסא בפר"ח* שאינה בספרים שלנו הא דאמר רבא דוקא דינר כלומר שאם אכל בבית חמיו מה ששוה דינר או שתה יין אבל פחות מדינר לא ועלה אמרי' מהו שישלש בסבלונות ועלתה בתיקו פירוש אם שלח סבלונות בק' מנה ואכל בבית חמיו בדינר זכו בבית חמיו בכל הסבלונות והשתא דאכל בחצי דינר יזכו לחצי הסבלונות והוא הדין לשלים ולרביע וזהו פירוש מהו שישלש בסבלונות ועלתה בתיקו : וכלי פשתן. כלים מפשתן חדש : שבחא דא"י . שממהרת לבשל פירותיה בעצרת : דאי טעין טענתיה טענה. אי הדרי סבלונות וטעין יין ושמן שלחתי לך בעצרת לא הוחזק בדאי בכך והדרי ליה : שאמרו לו אשתו תותרנית היא. חולי הוא שאינה יכולה להריח ומום שבסתר הוא ותנן בהמדיר בכתובות (דף עב:) המקדש את האשה ע"מ שאין בה מומין ונמצאו עליה מומין אינה מקודשת כנסה סתם ונמצאו בה מומין תצא שלא בכתובה כו' עד וחכ"א במה דברים אמורים במומין שבסתר כו' וזה האיש לא קבל עליו את המומין ואם קדשה סתם וכנסה סתם ונמצאו בה מומין תצא בלא כתובה ומיהו גט בעיא כדמפרש בגמרא בפרק המדיר : נכנס אחריה לחורבה לבודקה. שם ונשא עמו בתוך חיקו צנון לנסותה אם תריח ויש מפרשים כותבת נטל בתוך חיקו ולא צנון וקרוב לגליל היה מעשה : אמר לה ריח צנון אני מריח בגליל. לנסותה אם תריח שמתוך דבריה ניכר אם תריח ועל הלנו שבתוך חיקו אמר ולישנא דמפרש שכותבת היה עמו לכך אמר לה ריח צנון לדעת אם תשיבנו דבר לאמר ריח כותבת אני מריחה ולא ריח צנון :

אמרה

רבינו גרשום

שינוי ווסת. שאוכל יותר ממה שהוא רגיל מזיק לו למעיו : א)אותו שגגו נמוך משאר גגות וכרמו גבוה משאר כרמים ימיו רעים : פיסקא השולח סבלונות לבית חמיו. כעין שרגילין לעשות חתנים למחרת של קרושין שולח החתן סבלונות שלו דורון לבית חמיו כגון בהמות וכדי יין וכדי שמן ועושה סעודה ואוכל עמהן. אם שלח שם אפי' שוה מאה מנה ואכל שם סעודת חתן אפי' שוה דינר בלבד ומתה היא או הדרא בה אין נגבין שעל דעת סעודה שלח ואגב שאכל שם סעודת חתן בדינר מחל לו הכל. לא אכל שם סעודת חתן בדינר לא חשיב ונגבין הכל: שלח שם סבלונות מרובין. מלבושים ותכשיטין כסף וזהב על מנת שתביאם עמה לבית בעלה בשעת חופה: הרי אלו נגבין. אפי' אכל שם בדינר דלא עביד אינש דמחיל כולי האי:סבלונות מועטין. מלבושין שאין יקרין שתשמש בהן בעודה בבית אביה: אין נגבין. אפי' לא אכל שם בדינר דמחיל לה הואיל דמועטין : אמר רבא דוקא כשאכל שם שוה דינר אין נגבין אבל פחות מדינר נגבין המותר: אורחא דמילת' היא דעד דינר רגילי אינשי למיכל בסעודה כדאמרי' לעיל עד זוזי אתי בכרסיה והוא הדין דאפי' פחות מדינר קמ"ל דוקא דינר דבדינר מחיל ולא בבציר : אכל בדינר תנן . אין נגבין : שתה בדינר ולא אכיל מאי. מי אמרינן שתיה בכלל אכילה וכאכל דמי או דלמא כמו שלא אכל דמי ונגבין: אכל שם סעודת חתן[תנן]אכל שם שלוחו ולא הוא מאי.נגבין או אין נגבין : אם אכל שם בבית חמיו תנן שיגרו לו בביתו מסעודתם שוה דינר מאי. מי אמרי' בבית חמיו דוקא דאין נגבין אבל בבית לא או דלמא לא שנא: כוס של חמין. מזוג בחמין : שתה ומת. הכי אירע לו ולא משום כישוף: זו הלכה של מעשה העלה ר' אחא כו' סבלונות העשוין ליבלות אין נגבין כגון בהמות וכדי יין דלמישתם ומיכל קיימי דאסוחי אסח דעתי' מינייהו : שאין עשויין ליבלות. כגון כלי כסף וכלי זהב וכלי מילת נגבין.דהכי אמרי' לעיל: ש"מ אפי' פחות מדינר. דהאי כום של חמין לא היה שוה דינר ואפ"ה אמרו חכמים דאין נגבין: אמר רב אשי. מהא ליכא למשמע מינה דמאן לימא לן דלא שחקי בההוא כוס מרגניתא שויא אלפא זוזי דהכי רגילי אינשי לשחוק מרגניתא במשקה משום רפואה : ש"מ אפי' שגרו לו. נמי אין נגבין משום דהוציאו לו לחוץ כוס של חמין : איבעיא להו. הא פשיטא לן סבלונות העשוין ליבלות אם אכל שם בדינר אין חוזרין. שבח סבלונות מהו. אם לא אכל שם בדינר דנגבין הסבלונות העשוין ליבלות אם השביחו כגון ששלח בהמות לבית חמיו וילדו מהו חוזר אותו שבח או לא . מי אמרינן אותן עצמן ששלח הדרי אבל שבח דלא שלח הוא כגון הוולדות לא הדרי או דלמא כיון דמכח אותן ששלח באין הדרי: בעי רבא. אם אכל שם בדינר ונשתיירו שם מסבלונות העשוין ליבלות ולא בלו כגון שנשתיירו עדיין בהמות בחיים מהו חוזר או לא מי אמרינן הואיל דלא בלו בעיניהו קיימי וחוזרין או דלמא הואיל ועשוין ליבלות כמאן דבלו דמיין ואין חוזרין: ת"ש סבלונות מועטין שתשמש בהן בבית אביה. כגון מלבושין שאין יקרים כל כך ולובשת אותן תדיר בכל יום הרי אלו אין נגבין . ש"מ סבלונות העשוין ליבלות אע"פ שלא בלו אין נגבין : תרגמה רבא. לעולם אימא לך סבלונות העשוין ליבלות אע"ג דלא בלו (אין) נגבין והכא טעמא מאי בייבא וסבכתא עסקי' בקישוריה ובמפה שעל ראשה ולאו דבר חשוב הוא ובמתנה יהב לה : מעשה כו' מאי אתא לאשמועי'. אם שגר אם לא שגר: שבחא דארץ ישראל. שמבכרת פירותיה כל כך בעצרת: ואי בעית אימא. הא קמ"ל דאי טעין ואמר החתן בעצרת שלחתי סבלונות יין חדש ושמן חדש לאו גוזמא היא דארץ ישראל מבכרת פירותיה היא: אשתך תותרנית. מטומטרית שאינה מריח שום ריח ומום שבסתר הוא דמותר לגרשה. איכא דאמרי ארוכת חוטם.

אמרה

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה שינוי ווסת וכמו עני כצ"ל ותיבת חוק נמחק: (ב) ד"ה זבל וכו' זבל שהביא כצ"ל ותיבת ואשפה נמחק וכ"ב אשפה הוא המקום שמניחים הזבל וכדלעיל דף עט ע"ב :

א) נראה דצ"ל אף לילות שגגו נמוך וכו' מאחר כרמים ולכן ימיו ולילותיו רעים .

עין משפט נר מצוה

סד א טוש״ע אה״ע סי׳ צ סעיף ס בהג״ה :

סה ב ג ד ה מיי׳ פ״ו מהל׳ זכייה ומתנה הלכה כא כב כג טוש״ע ח״מ סי׳ רנ סעיף ג :

סו ו מיי׳ שם פ״ה הל׳ טו סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ רנ סעיף ד :

סז ז מיי׳ שם הלכה יד טוש״ע שם סעיף ג :

סח ח ט י מיי׳ פ״ב מהל׳ גירושין הל׳ יב סמג עשין נ טוש״ע אה״ע סי׳ קמא סעיף טו :

גמרא

אמרה ליה (א) מן יהיב לן מכותבות דיריחו ואכלנא ביה נפל עלה חורבה ומתה אמרו חכמים *הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבודקה מתה אינו יורשה : סבלונות מועטין שתשתמש בהן בבית אביה וכו׳ : יתיב רבין סבא קמיה דרב פפא ויתיב וקאמר בין שמתה היא ובין שמת הוא הדר הוא סבלונות הדרי מאכל ומשתה לא הדר הדרא בה איהי הדרא אפילו כישא דירקא אמר רב הונא בריה דרב יהושע ושמין *להן דמי בשר בזול עד כמה בזול עד תילתא :

מתני׳ *שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים *ושייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת :

גמ׳ מאן תנא דאזלינן בתר אומדנא אמר רב נחמן רבי שמעון בן מנסיא היא דתניא *הרי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת בנו ועמד וכתב כל נכסיו לאחר ואחר כך בא בנו מתנתו מתנה רבי שמעון בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה *(שאלמלא) היה יודע שבנו קיים לא היה כותבן רב ששת אמר ר׳ שמעון שזורי היא *דתניא *בראשונה היו אומרים היוצא בקולר ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו חזרו לומר אף המפרש והיוצא בשיירא רבי שמעון שזורי אומר אף המסוכן ורב נחמן מאי טעמא לא מוקים לה כרבי שמעון שזורי שאני התם דאמר כתבו ורב ששת מ״ט לא מוקים לה כרבי שמעון בן מנסיא אומדנא דמוכח שאני מאן תנא להא דתנו רבנן *הרי שהיה חולה ומוטל במטה ואמרו לו נכסיך למי ואמר להן

דומה

תוספות

נכנס אחריה לחורבה לבודקה . פי׳ רבינו יעקב דבארוסה מיירי (ו) ובא לראות אם היא תותרנית אם לאו ואם אינה תותרנית ישאנה ואמרו חכמים הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבודקה ולא לשם נישואין נכנס ולכן אם מתה לא יירשנה אבל אם לא נכנס אחריה לבודקה היה יורשה וכגון שהחורבה שלו כדאמר בכתובות פרק נערה (דף מח: ושם) לעולם היא ברשות האב היה לו חצר בדרך ונכנסה עמו יורשה דחצר דידיה לנשואין ולפירוש זה לא היתה תותרנית אלא כותבות היו בחיקו כמו שאמרה או היתה יודעת שגנון היה ולכך אמרה מאן יהיב לן מכותבות לאכול עם הגנון ורבינו שמואל פירש שנשאה כבר ונמצאת תותרנית שהיה בדעתו לגרשה ומיהו קשיא דלא הוה ליה למימר הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבודקה אלא הוה ליה למימר הואיל ונכנס אחריה לבודקה ומה שפי׳ רבינו שמואל מכח הך דהכא שאם היה בדעתו לגרשה שוב אין לו פירות לאו ראיה היא כדפרישית שהרי לאו נשואה היתה ומההיא דגיטין (דף יח.) נמי אין ראי׳ דהא בין ר׳ יוחנן וריש לקיש דפרק שני דגיטין (דף יז:) לא סבירא להו הכי אלא לרבי יוחנן מוציאין פירות משעת *[נתינה ולריש לקיש משעת כתיבה ולמאי דמפרש ר״י התם] אית ליה לריש לקיש משעת חתימה דהא איכא נמי בין ר׳ שמעון ורבנן פירי משעת כתיבה עד שעת חתימה : **מיכלא** ומשתיא לא הדרי סבלונות הדרי . מוהרי הדרי והיינו סבלונות ותרי גווני מוהרי כדפי׳ רשב״ם לעיל : **מאן** תנא דאזיל בתר אומדנא כו׳ . ל״ע אי שייכא הך מילתא בדברים שבלב אינם דברים ובפרק שני דקדושין (דף מט: ושם) הארכתי בה : **רבי** שמעון שזורי היא . וה״ה היה יכול לומר רבנן דידיה אלא לרבי שמעון ומחלוקתו קאמר אי נמי משום דר׳ שמעון שזורי אית ליה טפי דאזלינן בתר אומדנא יותר מדרבנן דידיה להכי נקט ר׳ שמעון שזורי :

לקמן קנא:

[גי׳ רש״ל וגי׳ רש״א כתיבה ולר״ל משעת נתינה ולמאי דמפכת אית ליה]

נ״ל דתנן

רשב״ם

אמרה ליה . לכך שחוק : מאן יהיב לן מכותבות דיריחו . שהן מתוקים ונאכל עם הגנון שהוא חד שכן היה דרכן לאכול תמרים עם הגנון שזה חד וזה מתוק ומתקן זה את זה ולפי שהבינה שלנסותה נתכוין השיבתו דלך שחוק כך וללישנא דאמרי׳ שנטל עמו כותבת אמרה כותבות דיריחו אני מריח ולא לגנון . יריחו נקראת עיר התמרים והייתו כותבות : נפלה עליה חורבה ומתה . ובא הבעל לפני ב״ד והיה רוצה לירש את אשתו ואמרו חכמים הואיל ולא נכנס עמה לבא עליה אלא לבודקה ולגרשה ומתה בתוך כך אינו יורשה אית דגרסי הכי ומוקי לה בארוסה ולא נהירא לי דאפילו בא עליה בימי אירוסין קודם הכנסתה לחופה לא ירית לה כדתני׳ *אונן בר אמי אשתו ארוסה לא אונן כו׳ מתה אינו יורשה דאין הבעל יורש את אשתו עד שתכנס לחופה כדנפקא לן (לעיל דף קט:) ירושת הבעל משארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה דהיינו לאחר שנכנסה לחופה הלכך בנשואה מוקמינן לה והכי גרסי׳ ואמרו חכמים הואיל ונכנס אחריה לבודקה מתה אינו יורשה דכיון דהיה בדעתו לגרשה אם ימצאנה בעלת מום ובתוך כך מתה קודם שנתפייסו אינו זוכה בירושה ומהכא שמעינן שמי שמתה אשתו מתוך קטטה שיש בדעתו לגרשה שוב אינו יורשה כדאמרי׳ במס׳ גיטין (דף יח.) משנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות : ויתיב וקאמר בין שמת הוא בין שמתה היא והדר בה . איהו ומגרש לה : סבלונות הדרי . כגון סבלונות שאין עשוין ליבלות ששלח סתם אבל אוכלא ומשתיא ששלח בבית חמיו לא הדרי מסתמא אם אכל מסעודת חתן שם בדינר דהיינו עשוין ליבלות הלכך מחולין כדתניא לעיל* אבל אם פירש על מנת שיחזרו לי הדרי לא שנא סבלונות מרובין ולא שנא סבלונות מועטין כדמפ׳ במתני׳ אבל אי הדרא בה איהי אפי׳ כישא דירקא הדרא אגודה של ירק אבל קדושין לא הדרי כדאמרי׳ לעיל מכין גזירה שמא יאמרו כו׳ : ושמין להן הבשר בזול . כשיחזרו לו אוכל ומשקה שהאכילם והשקם ישומו בזול כדמפ׳ לקמיה לפחות שליש מדמיו שבענין זה שמין כל מחזירין אוכלים הנאכלים מתחלה שלא לדעת חזרה שאילו היה יודע שצריך להחזיר לא היה אוכל משלו ומיהו בזול מיהא מחזיר וה״נ אמרו (ב״ק דף כ.) גבי אכלה מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית דמי עמיר בזול או דמי שעורים בזול וכן (כתובות דף נד:) גבי הניח להם אביהם פרה שאולה שחטוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול ומהכא פשטינן לכל בזול דהיינו כל הדמים חסר שליש כל זוזא חשבינן ואמרי׳ לשלומי בארבעה דנקי ארבע מעות דהיינו שני חלקי דינר שהרי שש מעה כסף דינר ודנקא היא מעה : **מתני׳** שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים . וה״ה אם חילק על פיו בלא כתיבה שאמר נכסיי לפלוני (ב) כדתניא לקמן (דף קנו:) באמן של בני רוכל שמתה וקיימו חכמים את דבריה וכגון שהיו עדים שהיה שכיב מרע כשכתב או נתן מתנה זו או שכתב בשטר כד קציר ורמי בערסיה כדאמרי׳ לקמן בגמרא : שייר קרקע כל שהוא . כשיעור המפורש בגמ׳ : מתנתו מתנה . דמתנת שכיב מרע במקצת אם עמד מחליו אינו חוזר וכגון שכתוב בו קנין כדפסקינן לקמן בגמרא והלכתא מתנת שכיב מרע במקצת בעי קנין אע״ג דמית ומצוה מחמת מיתה (ג) במקצת לא בעי קנין והוא דמית [אבל אם] עמד חוזר אע״ג דקנו מיניה הואיל ומדאגת מיתה צוה מתנה זו : מתנתו מתנה . הואיל ושייר לעצמו הרי היא כמתנת בריא הלכך בין עומד מחליו בין מת מתנתו קיימת דשלא מדאגת מיתה נתן : לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה . ואם עמד חוזר אפי׳ קנו מידו שנראין הדברים שמחמת מיתה נתן וע״מ שאם לא ימות לא יתקיים מתנה דמדלא שייר מידי אמרי׳ (ד) לאו אדעתא דהכי יהב ליה שאם יעמוד מחליו ימות ברעב ויצטרך לבריות אבל אם מת מיהא מתנתו מתנה בין שייר בין לא שייר כדמוכח בגמ׳ אמר רב נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים רואין אם כמחלק מת קנו כולן כו׳ ואפי׳ לא קנו מידו קנו כל הנכסים לאחר מיתתו היכא דלא שייר מידי דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו וטעמא מפרש בגמ׳ ודוקא שכיב מרע שכתב כל נכסיו סתם ולא צוה מחמת מיתה ולא הזכיר דברי מיתה בשעת צוואה אבל מצוה מחמת מיתה אפי׳ שייר קרקע כל שהוא וקנו מיניה אין מתנתו מתנה אלא אם עמד חוזר כדפסקינן לקמן בגמרא וכדפרישית : **גמ׳** מאן תנא . דסבירא ליה דאזלינן בתר אומדנא דדעתא דנותן מתנה אע״פ שלא פירש כמי שפירש דמי דקתני היכא דלא שייר קרקע כל שהוא אמדינן דעתיה שנתייאש מן החיים ולהכי לא שייר ואדעתא דהכי יהב שאם ימות תתקיים המתנה ואם יעמוד תחזור לו ולא תתקיים המתנה : ועמד וכתב נכסיו לאחרים . כששמע שמת בנו אך לא פירש שבשביל מיתת בנו הוא עושה אלא סתם נתן : מתנתו מתנה . אחרי שלא פירש ותלה במיתת בנו דלא אזלינן בתר אומדן דעתיה ומתני׳ ר״ש בן מנסיא היא דקתני (ה) הכא לא שייר אין מתנתו מתנה דאמדינן דעתיה שאילו היה יודע שיעמוד מחולי זה לא היה נותן כל נכסיו : היוצא בקולר . ליהרג ואין דעתו מיושבת עליו כל כך וכשאמר כתבו ע״מ לתת לאשתו אמר אלא מתוך טרדו ודאגתו שכח ולא אמר תנו : המפרש . מיבשה לים : אף המסוכן . קרוב למיתה שדעתו שיכתבו ויתנו דלפטור את אשתו מן הייבום נתכוין : שאני התם דאמר כתבו . גלי דעתיה שרוצה לתת גט דאי לאו לגרשה כתיבת גט מה טורך : אומדנא דמוכח שאני . שכל זמן שהיה בנו קיים לא נתן עד ששמע שמת אבל חולה כיון דרוב חולין לחיים והוא לא צוה מחמת מיתה ליכא אומדנא דמוכח כולי האי :

דומה

מסורת הש״ס

[יבמות כט: ע״ש]

[כתובות לד: ב״ק כ. קיב: ב״מ מב.]

[פסחים פ״ג מ״ו לקמן קנ:]

לעיל קמה: [תוספתא כתובות פ״ד]

[נ״ל שאלמלי עי׳ תוס׳ מגילה כא.]

גיטין יג: סו: [מנחות לב: חולין עה: עבול יום פ״ד מ״ה]

[דף קמה.]

[תוספתא דכתובות פ״ד]

הגהות הב״ח

(א) גמרא מאן יהיב וכו׳ עליה חורבה : (ב) רשב״ם ד״ה שכיב מרע וכו׳ כדתנן לקמן : (ג) ד״ה מתנתו וכו׳ מחמת מיתה [illegible] : (ד) ד״ה לא שייר וכו׳ אמרינן לאו אדעתא : (ה) ד״ה מתנתו וכו׳ דקתני סיפא דלא שייר : (ו) תוס׳ ד״ה נכנס וכו׳ דבארוסה מיירי ונכנס אחריה לראות אם היא תותרנית ואם אינה וכו׳ יורשה דכתב [illegible] :

רבינו גרשום

אמרה ליה . אין ודאי אני פריחה כמוך : מאן יהיב לן מכותבות של יריחו . תמרים ואכילנא מיניה אותו צנון . ואמרו חכמים הואיל ונכנס אחריה לבודקה ולא לדבר אחר לא אמרינן בא עליה שוב ואשתו גמורה היא ואינו יורשה . ואיכא דאמרי נשואה היתה הואיל ונכנס אחריה לבודקה על דעת כן [נכנס]שדעתו נוטה בה לגרשה אם היא תותרנית אינו דין שיורשה הואי דנגמר בלבו בחייה לגרשה ומתה לאלתר דיינינן ליה כמאן דגרשה ואינו יורשה : סבלונות הדרי . וכל תכשיטין ששלח לה כדי להביאם עמה : מאכל ומשתה . ששגר למחר מקדושין לא הדרי הואיל ואכל שם בדינר : הדרא בה היא . אע״פ שאכל שם בדינר הדר כל מאכל ומשתה ואפי׳ כישא דירקי אגודה של ירק : ושמין לו דמי בשר בזול . כלומר אם אכל שם אין מחזירין לו כל הבשר והמאכל כשיעור אותן דמים שהיה שוה בששילח לשם אלא כל זוז שנתן לה במאכל מחשבין ליה ד׳ דנקי . הזוז מחלקין לו׳ חלקים ד׳ חלקים תחזור לו וב׳ חלקי׳ מנכה לו היינו שליש מנכה : פיסקא שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים ושייר קרקע כל שהוא . לעצמו שלא כתב כולו אע״פ שעמד מתנתו מתנה דאמרינן הואיל ששייר קרקע אמרינן דעתיה למימר דלהכי שייר דלסמוך עילויה שיתפרנס ממנה אי קאים ולא תחזור לו עולמית מה שנתן . אבל לא שייר קרקע כלל אין מתנתו מתנה ואם עמד חוזר במה שנתן . ובתר אומדן דעתא אזלינן במתני׳ : מאן תנא דמתני׳ דאזיל בתר אומדנא : רבי שמעון בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה . דאומדן דעת הוא . שאילו היה יודע שבנו קיים לא היה נותן ומתני׳ ר׳ שמעון בן מנסיא היא : רב ששת אמר מתני׳ ר׳ שמעון שזורי היא . דאזיל בתר אומדנא . היוצא בקולר ליהרג ואמר כתבו גט לאשתי שלא תפול ליבם אע״ג דלא אמר כתבו ותנו הרי זה יכתבו ויתנו . מה שאין כן בשאר אינש דעלמא אמר כתבו לחוד אין כותבין ונותנין משום שמא משחק הוא בה אבל זה שהוא בסכנה גמר ומקנה לה אע״ג דלא אמר תנו דהאי דלא אמר תנו משום שהיה בהול בצרתו ולא הספיק לומר תנו שהיו מוליכין אותו בקולר וכן במפרש בים שאמר כתבו והיוצא בשיירא במדבריות בארץ מרחקים שאינו יודע אם יחזור אם לאו אע״ג דלא אמר תנו יהבינן לה דגמר בדעתי׳ למימר ומשום טרדא לא אמר : ר׳ שמעון שזורי אומר אף המסוכן . שמסוכן בחליו שאין יודע אם יחיה אם לאו אם אמר כתבו כותבין ונותנין לאלתר דאזיל בתר אומדנא דהאי לא רצה לשחק בה והאי דלא אמר תנו שהוא טרוד בחליו . ר׳ שמעון מוסיף על ת״ק הוא ולא פליג עלי׳ : אלמא דר׳ שמעון שזורי אזיל בתר אומדנא . ורב נחמן דמוקי מתני׳ כר׳ שמעון בן מנסיא מ״ט לא מוקים כר׳ שמעון שזורי שאני התם דלאו אומדן דעת הוא אלא בפירוש גלוי דעת הוא דכיון דאמר כתבו ודאי רוצה שיתנו לה . והאי דלא אמר ותנו מרוב פחד וטרוד ולאו אדעתיה . אבל גבי ר׳ שמעון בן מנסיא ודאי איכא אמדות דעת שאילו היה יודע שבנו קיים לא היה כותבו . ורב ששת דמוקי כר״ש שזורי מ״ט לא מוקים לה כר״ש בן מנסיא . אמר לך רב ששת אומדנא דמוכח שאני . כלומר התם מוכחא מלתא ומפורסמת היא להיכא דשמע שמת בנו וכתב כל נכסיו לאחר ואחר כך בא בנו אין מתנתו מתנה דודאי מוכחא מלתא ולא אומדנא היא שאילו היה יודע שבנו קיים לא היה כותבן והתם שאני . אבל הכא גבי ר׳ שמעון שזורי דקאמר כתבו גט לאשתי דמסוכן הוא ולאו מוכחא מלתא כולי האי האי דאמר כתבו דלדעת כן אמר כתבו דליתנו דאזלינן

בתר

מסורת הש"ס
א) לעיל קמ: ב) יומא כא: ג) [לעיל קמ: מנחות פו:] ד) [ברכות ה: וש"נ] ה) [נ"ל גבי סוכה דלאתי] ו) [ועי' תוס' סוטה לג: ד"ה ורבו]

עין משפט נר מצוה
סט א מיי' פ"ח מהלכות זכייה ומתנה הלכה ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנג סעיף ס:

תורה אור

דומה שיש לי בן עכשיו שאין לי בן נכסי לפלוני היה חולה ומוטל במטה ואמרו לו נכסיו למי אמר להן דומה שאשתי מעוברת עכשיו שאין אשתי מעוברת נכסי לפלוני ונודע שיש לו בן או שהיתה אשתו מעוברת [א]אין מתנתו מתנה לימא ר' שמעון בן מנסיא היא ולא רבנן אפי' תימא רבנן דומה שאני ודקארי לה מאי קארי לה מהו דתימא צעריה הוא דקא מדכר קא משמע לן א"ר זירא אמר רב מנין למתנת שכיב מרע שהיא מן התורה שנאמר [במדבר כז] והעברתם את נחלתו לבתו יש לך העברה אחרת שהיא כזו ואי זו זו מתנת שכיב מרע רב נחמן אמר רבה בר אבוה מהכא [שם] ונתתם את נחלתו לאחיו יש לך נתינה אחרת שהיא כזו ואי זו זו מתנת שכיב מרע ורב נחמן מאי טעמא לא אמר מוהעברתם ההוא מיבעי ליה לכדרבי דתניא [א]רבי אומר בכולן נאמרה בהן נתינה וכאן נאמרה העברה אין לך שמעביר נחלה משבט לשבט אלא בת הואיל ובנה ובעלה יורשין אותה ור' זירא מאי טעמא לא אמר מונתתם אורחיה דקרא הוא רב מנשיא בר ירמיה אמר מהכא [מ"ב כ] בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה בצואה בעלמא רמי בר יחזקאל אמר מהכא [ש"ב יז] ואחיתופל ראה כי לא נעשתה עצתו ויחבש את החמור וילך אל ביתו אל עירו ויצו אל ביתו ויחנק בצואה בעלמא ת"ר שלשה דברים צוה אחיתופל את בניו אל תהיו במחלוקת ואל תמרדו במלכות בית דוד ויום טוב של עצרת ברור זרעו חטים מר זוטרא אמר בלול איתמר אמרי נהרדעי משמיה דר' יעקב לא ברור ברור ממש ולא בלול בלול ממש אלא אפילו בלול ורוח צפונית מנשבתו זה הוא ברור אמר ליה רבי אבא לרב אשי אנן אדרב יצחק בר אבדימי מתנינן לה [ב]דאמר רב יצחק בר אבדימי מוצאי יום טוב האחרון של חג הכל צופין לעשן המערכה נטה כלפי צפון עניים שמחים ובעלי בתים עצבין מפני שגשמי שנה מרובין ופירות מרקיבין נטה כלפי דרום עניים עצבים ובעלי בתים שמחין מפני שגשמי שנה מועטין ופירות משתמרין נטה כלפי מזרח הכל שמחין כלפי מערב הכל עצבין ורמינהי מזרחית לעולם יפה מערבית לעולם קשה רוח צפונית יפה לחטים בשעה שהביאו שליש וקשה לזיתים בשעה שיניצו ורוח דרומית קשה לחטין בשעה שהביאו שליש ויפה לזיתים בשעה שיניצו ואמר רב יוסף ואיתימא מר זוטרא ואיתימא רב נחמן בר יצחק [ג]וסימנך שלחן בצפון ומנורה בדרום האי מרבי דידיה והאי מרבי דידיה לא קשיא [ד]הא לן והא להו תניא אבא שאול אומר יום טוב של עצרת ברור סימן יפה לכל השנה כולה אמר רב זביד האי יומא קמא דריש שתא אי חמים כולה שתא חמימא אי קריר כולה שתא קרירא למאי נפקא מינה לתפלתו

רשב"ם
דומה. כלומר כמדומה הייתי שיש לי בן עכשיו שנודע לי שאין לי בן: אין מתנתו מתנה. דאילו היה יודע שיש לו בן או שאשתו מעוברת לא היה נותן: דלמא נעריה קמדכר. ולא תלה טעם מתנתו במיתת בנו אלא כמתאונן על בנו שמת ולפי שבן ראוי לירש נכסי אביו וזה אין לו בן לירש ומתוך כך נזכר לצער מיתת בנו בשעת חילוק נכסיו וליכא אומדן דעתיה כל כך דאיכא למימר רבי שמעון בן מנסיא היא ולא רבנן דליכא הכא אומדן דמוכח כל כך קמ"ל דדוקא קאמר וכדמפרש ותולה מתנתו במיתת בנו דמי ודברי הכל היא: מנין למתנת שכיב מרע. שקונה בדבור בלא קנין סודר כגון מלוה מחמת מיתה דפסקינן לקמן (דף קנא:) דלא בעי קנין אפילו במקצת והוא דמית אי נמי שכיב מרע שחלק כל נכסיו בלא שיור ומית: שנאמר והעברתם את נחלתו. דהוה מצי למכתב איש כי ימות ובן אין לו נחלתו לבתו וכו' והעברתם יתירא הוא ורבינו חננאל פי' מדכתיב את נחלתו את רבויא הוא ולא נהירא דהא אמרינן לקמן ההיא מיבעי ליה לכדתניא ר' אומר כו' (א) והעברתם דריש ולא דריש את אלמא לעיל נמי דריש אידך מלשון העברה ואית דמפרשי מדשני קרא בדבוריה דמצי למכתב ונתתם כדכתיב באידך ולא נהירא כמי האי לישנא דהא ונתתם נמי חשבינן מיותר באותה סוגיא דהכי הוה ליה למכתב איש כי ימות ובן אין לו נחלתו לבתו ואם אין לו בת נחלתו לאחיו וכן כולם הלכך כל והעברתם ונתתם מיותרים הם כן נראה בעיני: שהיא כזו. *ברשות הבת שהיא בלא קנין: ונתתם את נחלתו כו'. קרא יתירא הוא דמצי למכתב ואם אין לו בת (ונתתם) נחלתו לאחיו וכן כולן: הואיל ובנה או בעלה. שהן משבט אחר יורשין אותה והכי אתא קרא לאשמועינן והעברתם את נחלתו משבטו על ידי בתו שתירשנו ושמא תינשא אחרי כן לאיש משבט אחר ותמות ויירשנה: צו לביתך. אלמא צואת שכיב מרע בעלמא קונה: שלשה דברים צוה אחיתופל. הכי הוה קים להו: ואל תמרדו במלכות בית דוד. שלא אירע לו יפה: ויום טוב של עצרת. דהיינו שבועות אם תראהו ברור לח ולא יום המעונן זרעו חטים שמצליחין באותה שנה כעצם השמים לטוהר (שמות כד) מתרגמי' לברירו: בלול. מעורב יום המעונן: ורוח צפונית מנשבת בו. שמפזרת את העבים כדכתיב (איוב לז) מצפון זהב יאתה רוח צפונית מאיר את היום כזהב: אנן אדרב יצחק בר אבדימי מתנינן לה. סימני תבואות אם יצליחו אם לאו אדרב יצחק סמכינן ולא אסימני עצרת בשביל שבחג נידונין על המים: כלפי צפון. רוח דרומית מנשבת בו ומטהו כלפי צפון: ופירותיהן מרקיבין. ומתוך שאינן יכולין להשמר נמכרין בזול: כלפי דרום. רוח צפון מנשבת בו: מפני שגשמי שנה מועטין. ובאותם הגשמים מתברכין הפירות הנזרעין ושבאוצרות משתמרין ונמכרין ביוקר הרי ריוח לעשירים ועצב לעניים: למזרח כולן שמחים. שמערבית ממטרת במדה ופירות אין ביוקר: כולן עצבין. שמזרחית מונעת מטר ומביאה בצורת ויוקר גדול ופירות קרקע אין צומחים אלמא מזרחית קשה ומערבית יפה: ורמינהי. מהך ברייתא דקתני איפכא: בשעה שהביאו שליש. דאין צריכין למטר: שולחן בצפון. כדכתיב (שמות כו) והשלחן תתן על צלע צפון והמנורה בדרום כדכתיב (שם) ואת המנורה נכח השלחן: האי מרבי דידיה כו'. כל אחד מגדל את שלו לחם חטין על השלחן בצפון וצפונית יפה לחטים שמן זית מדליקין במנורה שבדרום ודרומית יפה לזיתים: הא לן. לבני בבל השוכנים במצולה וארצנו מלוחלחת ואינה צריכה למטר כל כך לדידן מיתנייא ברייתא בתרייתא שמערבית קשה לפי שממטרת יותר מדאי לבני בבל ומזרחית יפה וברייתא קמייתא דמתניא איפכא להו לבני א"י שארצם גבוהה וצריכין למטר הרבה: כולה שתא חמימא. כלומר רוב השנה:

תוספות
מנין למתנת שכיב מרע שהיא מן התורה כו'. לאו מן התורה דוקא קאמר דהא רב נחמן גופיה אית ליה לקמן דאינה כשל תורה ועשאוה כשל תורה אלא אסמכתא בעלמא הוא דקאמר והא דקאמר מאי טעמא לא אמר מוהעברתם הכי פי' מאי טעמא לא מפיק אסמכתא דידיה מן והעברתם וכי האי גוונא איכא בפרק קמא דמועד קטן (דף ה.) גבי ציון שהוא מדרבנן ופריך התם והא ה) (מהכא נפקא) והא מיבעי ליה לכדתניא כו' ועל כרחך ציון מדרבנן היא כדאמר בפ' דם הנדה (נדה נז.)): הכל צופין לעשן המערכה כו'. בפרק קמא דיומא (דף כא:) פריך לה מדתנן לא נצחה הרוח עשן המערכה ומשני לה שפיר: לא קשיא הא לן והא להו. פי' רבינו שמואל דרוח מזרחית מונעת את המטר וקשה דאמר לעיל בפרק לא יחפור (דף כה:) ורחב מים במוצק זו רוח מזרחית משמע שמביאה מים על כן נראה לפרש דמביאה מים אלא שבא"י יפה ובבבל קשה שהארץ מלוחלחת מליאה מים ומה שפי' כלפי מערב הכל עצבין לפי שמזרחית מונעת מטר לא היה לו לפרש כן אלא לפי שמביאה מים יותר מדאי:

הגהות הב"ח
(א) רשב"ם ד"ה שנאמר והעברתם וכו' ר' אומר כו' והעברתם דריש: [נ"א כירושה]

רבינו גרשום
בתר אומדנא ותאי דקאמר כתבו דלכתבו ויתנו לה ולאו משום מוכחא מלתא כי התם: אמר להם יחמה שיש לי בן. במדינת הים שיירשני ועכשיו שאין לי שמת נכסי לפלוני: לימא ר' שמעון בן מנסיא היא. דאזיל בתר אומדנא משום הכי אין מתנתו מתנה הכי נמי אומדן דעתו הוא (שאילו היה יודע) שאילו היה לו בן לא היה נותנו לו ולהכי אין מתנתו מתנה: ולא רבנן. דפליגי עליה דר' שמעון בן מנסיא: אפי' תימא רבנן. אע"ג דאמרו לעיל מתנתו מתנה הכא מודו דאין מתנתו מתנה דשאני התם דקאמר דומה. כלומר דומה לי עד עכשיו שיש לי בן ועכשיו שאתם שואלין נכסי למי לדבריכם כמדומה שאין בן ועכשיו אם כן הוא נכסי לפלוני. והואיל דלא שמע בפירוש שמת [אלא] לפי דבריהן אמר נכסי לפלוני. לא עקר נכסיו מבנו דלא הקנה לפלוני אלא לפי דבריהם להכי אין מתנתו מתנה. אבל הכא דשמע בפירוש שמת ומעצמו כתבן לו יש לומר ודאי מתנתו מתנה דיש לומר קודם לכן גמר בדעתו ליתנם לזה. אבל הכא דקאמר דומה לא נראה שבדעתו היה ליתנם לו קודם לכן ולא מסיק א) ולא גמר: ודקארי לה. דקאמר ולא רבנן: מאי קארי לה. וכי לא היה יודע להיכא דקאמר דומה שאני דאפי' רבנן מודו דלא הויא מתנה. לעולם אימא לך כרמעיקרא דרבי שמעון ולא רבנן דלא שאני הכא דקאמר דומה דהא דקאמר דומה לאו משום דלא מקני ליה דודאי היה יודע דלית ליה בן וגמר ומקני ליה והאי דקאמר הכי דומה צעריה הוא דקא מדכר. כלומר כמדומה הייתי שכשאצא מן העולם שהייתי מניח בן שיירשני ועכשיו שגרם עון שהוא יודע שאין לו בן נכסי לפלוני ולא לפי דבריהן קאמר ולהכי אין מתנתו מתנה דאזלינן בתר אומדנא שאילו היה יודע שהיה לו בן לא היה נותן ור' שמעון היא ולא רבנן כדאמרי' מעיקרא ולהכי קארי לה. ולא היא לא אמרינן צעריה מדכר אלא שאני היכא דקאמר דומה ואפי' רבנן היא: מנין למתנת שכיב מרע שהיא מן התורה. דבלא קנין וכתיבה ומשיכה קנה בדבור בעלמא: שנאמר והעברתם את נחלתו לבתו. דאיבעי ליה למימר ונתתם את נחלתו כדכתב באידך אלא מאי קמ"ל הא קמ"ל דיש לך העברה אחרת לאינש דעלמא שהיא כזו כלומר והעברתם יורשת באמירה בעלמא ומעברת לנחלה משאר קרובים בלא קנין וכתיבה ולא משיכה ה"נ מתנת שכיב מרע דאפי' במקום בת ובן רשאי ליתן מתנה לאחר באמירה בעלמא: ונתתם את נחלתו לאחיו. דמצי למימר ותהיה נחלתו: שהיא כזאת. כי היכי דהא סגי באמירה לזה כך ולזה כך ה"נ שכיב מרע באמירה סגיא אפי' במקום אחים: אורחיה דקרא הוא. דקאמר ונתתם דבלאו הכי אפשר ולא אתי לדרשא: צו לביתך. בצואה בדבור בעלמא: אל תמרדו במלכות בית דוד. שלא אירע לו יפה: של עצרת. של שבועות: ברור. שאינו יום מעונן: זרעו חטין. אותה שנה שמצליחין: בלול אתמר. כלומר יום מעונן: ורוח צפונית מנשבת בו. שמפזרת את העבים ושותה המטר הרי זה ברור ואותה שנה מצליחין החטין: אמר ליה ר' אבא לרב אשי. אותו סימן של שנה שאתם שונין בעצרת של שבועות אינו סימן. ב) של גשמי שנה בדר' יצחק מתנינן לה דאמר מוצאי יו"ט האחרון צופין לעשן המערכה. נטה תמרתו כלפי צפון דרוח דרומית מדחה אותו כלפי צפון קשה לחטים: עניים שמחים. כלומר משום שלא יכולין העשירים לאצר פירותיהן מפני שמרקיבין ונותנין אותו בזול לעניים: נטה כלפי דרום. שרוח צפונית שכנגדו מדחה אותו שהוא יפה לחטים כדאמר באידך ברייתא דלקמן: פירותיהן משתמרין. שלא ירקבו: נטה למזרח. שרוח מערבית יפה לחטין מדחה אותו כולם שמחין. מפני שגשמי שנה מרובין ויהיה שובע גדול ופירותיהן משתמרין שלא ירקבו: למערב כולן עצבין. מפני שרוח מזרחית שקשה לחטים מנשבת בו יהי' גשמי שנה ג)מועטים ופירותיהן מרקיבים: ודקתני למזרח כולן שמחים אלמא דרוח מערבית מנשבת בו ויפה להן ומדקתני נמי למערב כולן עצבי' אלמא דרוח מזרחית מנשבת בו דקשה היא. ורמינהי רוח מזרחית לעולם יפה מערבית לעולם קשה. אלמא דאיפכא מסתברא וקשיין אהדדי: רוח צפונית יפה לחטין. וקשיא לעיל דאמר נוטה כלפי דרום עניים עצבין דהתבואה מועטת ומשתמרת: רוח דרומית קשה לחטים. וקשיא לעיל דאמר נוטה כלפי צפון עניים שמחים דהתבואה מרובה ומרקיבין: שולחן בצפון. דרוח צפונית יפה להטין שעושין מהן לחם הפנים שמניחים על השולחן: ומנורה בדרום. דרוח דרומית יפה לזיתים שמשמן זית עושים נרות: רוח צפון שהשלחן שם מרבה חטים. רוח דרומית שהמנורה שם מרבה זיתים: לא קשיא הא לן. לבני בבל דיתבי במצולה דלא צריכי מים הוי כדקתני בברייתא שניה ורוח מזרחית שאינה (מנשבת) [מנשמת] כל כך יפה להם ורוח מערבית שהגשמים מרובין קשה להן: והא להו. סימן דברייתא ראשונה יפה להן שא"י גבוהה מכל הארצות ויבישה היא להכי נוטה למזרח כולן שמחין שרוח מערבית שולטת שגשמים מרובין. נוטה למערב כולן עצבין לפי שרוח מזרחית שולטת שגשמים מועטין הלכך

א) נראה דצ"ל ולא מסיק אדעתיה ולא גמר בלבו להקנות. ב) נראה דצ"ל אלא אנן סימן של גשמי שנה אדרב יצחק וכו'. ג) לשון זה צ"ע ואולי דצ"ל מפני שגשמי שנה מרובין יותר מדאי ופירותיה מרקיבים כצ"ל ועי' בתוס' ד"ה לא.

לתפלתו של כהן גדול ורבא אמר רב נחמן מתנת שכיב מרע מדרבנן בעלמא היא שמא תטרף דעתו עליו ומי אמר רב נחמן הכי והא (א) אמר רב נחמן אע"ג דאמר שמואל א)*המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל ג מודה שמואל שאם נתנו במתנת שכיב מרע דאינו יכול למוחלו אי אמרת בשלמא דאורייתא משום הכי אינו יכול למחול אלא אי אמרת דרבנן היא אמאי אינו יכול למחול ג אינה של תורה ועשאוה כשל תורה אמר רבא אמר רב נחמן ד שכיב מרע שאמר ידור פלוני בבית זה יאכל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום עד שיאמר תנו בית זה לפלוני וידור בו תנו דקל זה לפלוני ויאכל פירותיו למימרא דסבר ר"נ מילתא דאיתא בבריא איתא בשכיב מרע דליתא בבריא ליתא בשכיב מרע והא אמר רבא אמר רב נחמן

שכיב

רש"י

לתפלתו של כהן גדול. שהיה מתפלל ביום הכפורים שתהיה שנה זו גשומה ושחונה ועתה לפי הענין שיראה בראש השנה יתפלל ביוה"כ: מתנת שכיב מרע. שקונה באמירה בעלמא אינה מן התורה וקראי דלעיל עלה טובה קמ"ל שילוה לביתו בשעת מיתתו מה שיש לו לצוות הן על ידי קנין הן ע"י דבור כגון דברים שאין צריכין קנין שאדם מודיע לבני ביתו מי חייב לו כלום וממונו ותפליו ביד מי (ג) והיכן מונחין אלא מדרבנן בעלמא קונה גזירה שמא עד שיבאו עדים לקנות תטרף דעתו של חולה קודם שיבאו ולא יוכל להקנות וכמלאת טוענו בטלה וקשיא לי מה בכך אם תבטל מאחר שאינו קונה באמירה תבטל ותבטל ולישנא אחרינא מפרשינן ונראה בעיני דלהכי תקון רבנן שיקנו דבריו באמירה שאם אין דבריו נקנין חיישינן שמא תטרף דעתו בחליו מתוך צער שהוא יודע שלא יקיימו בניו צוואתו: ומי אמר רב נחמן הכי. דמדרבנן היא ולא מדאורייתא: המוכר שטר חוב. שחייב לו לוה למלוה ממון ומסר לו המלוה את השטר ליד לוקח ומכרו לו וכתב לו קני לך (ג) וכל שעבודיה אי נמי כדפסקינן התם הלכתא אותיות נקנות במסירה בפרק המוכר את הספינה (לעיל עו.): וחזר. המוכר ומחל ללוה: מחול. דלא מכר לו ראשון לשני אלא כל זכות שתבא לידו ולא עדיף האי לוקח ממלוה דאתי מחמתיה דמלוה ומיהו מעותיו יחזיר לו מוכר ללוקח דהא הלכתא היא דדיינינן דינא דגרמי וזה הפסיד מעותיו כשורף שטרותיו של חבירו דקיימא לן ב) דחייב מההוא עובדא דכפייה רפרם לרב אשי ואגבי מיניה כי כשורא נגלמי: ואפילו יורש של מלוה מוחל וסברא הוא דלא אלים כח של לוקח במה שנמסר לו שטר המלוה אלא לזכות בחוב הכתוב (ד) במקום המלוה או היורש אך לא נעקר שעבודו מן המלוה וקרינא ביה עבד לוה לאיש מלוה ויכול למחול שעבודו: מודה שמואל שאם נתנו. המלוה לאיש אחר במתנת שכיב מרע וכגון שחלק כל נכסיו אי נמי על ידי קנין כדין כל מתנת שכיב מרע במקצת אי נמי בלא קנין דכיון דמסרו לו בחייו אין לך קנין גדול מזה ומיהו אם עמד חוזר אם מתנת שכיב מרע (ה) במקצת הוא כדפסקי' לקמן דאינו יכול למחול דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו ואלימי ממתנת בריא ואין היורש יכול למחול: ומשני אינה של תורה. אלא מדרבנן היא: ועשאוה כשל תורה. ומשום טירוף דעתו כדאמרן לעיל: א"ר נחמן שכיב מרע שאמר ידור פלוני בבית זה יאכל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום. שהדירה אין בה ממש להקנותה ופירות דקל נמי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וכיון דמתנת בריא אפי' בקנין סודר לא קני דמילי לא מיקנו אלא א"כ הקנה לו החפץ כגון דקל לפירותיו ובית לדור מתנת שכיב מרע נמי לא קניא דמילתא דליתא בבריא ליתא בשכיב מרע שאין שכיב מרע חמור מן הבריא אלא דאמירתו במקום קנין של בריא הוא והיכא דאין קנין (ו) מועלת בבריא אמירה בשכיב מרע לא מהניא מידי הלכך אין מועיל עד שיאמר תנו בית זה לפלוני כו': למימרא דסבר רב נחמן כו' לא אלים כח השכיב מרע יותר מן הבריא אלא שאמירתו קונה כקנין סודר דבריא:

הלואתי

תוספות

לתפלתו של כהן גדול. שיתפלל שאם חמה לא תהיה חמה יותר מדאי ואם קרירה לא תהיה קרירה יותר מדאי:

המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול כו'. פי' רביט שמואל דלמאן דדאין דינא דגרמי הוה מוחל צריך להחזיר ללוקח מה שנתן לו ואור"י א"ל להחזיר אלא מעות שנתנו בו הלקוחות ולא כל השטר וראיה לדבר מדאמר בפרק החובל (ב"ק פט: ושם) אלא הא דתניא וכן היא שחבלה בבעלה לא הפסידה כתובתה ואמאי לא הפסידה תזבין לה לכתובתה לבעלה בטובת הנאה דהאי חבלה דאי מחלה לה (ז) גבי בעל ליכא קפידא ומוקי לה כרבי מאיר ומשמע דוקא גבי בעל יכולה למכור אבל לגבי אחריני לא תוכל למכור כי האי גוונא פן תמחלנה לבעלה והיאך תמחלנה לרבי מאיר דאית ליה בהגוזל קמא (שם ק.) דינא דגרמי ע"כ נראה אפי' למאן דאית ליה דינא דגרמי היינו דוקא לענין שיש לה לשלם מה שנתנו בה הלקוחות ולא כל דמי הכתובה שהפסידתם והא דאמר בהגוזל קמא (שם דף לח:) מאן דדאין דינא דגרמי מגבי שטרא מעליא גבי שורף שטרותיו של חבירו וקנבפ' הכותב (כתובות דף פו.) על הך מלתא דשמואל לאו דוקא נקט שטרא מעליא שהרי לא תחזיר אלא מה שנתנו בה הלוקחין אלא משום דנקט לעיל התם ניירא בעלמא קאמר מינך נקט בתר הכי שטרא מעליא ועוד ראיה מרב נחמן דאית ליה בהגוזל בתרא (ב"ק קטז:) דינא דגרמי גבי ההוא גברא דאחוו יתכרא דחבריה אתא לקמיה דרב נחמן חייביה כו' ואילו בפרק הכותב (כתובות פה: ושם פו. ד"ה תיזיל) אמר קריבתיה דרב נחמן זבינתה לכתובתה בטובת הנאה ואיגרשא ושכיבא אתו לקוחות וקתבעי לה לברתה כו' אמר רב נחמן מאן לימא לה דתיזיל ולימחלה לכתובתה לגבי אבוה והדר תירתה מיניה ומה תרויח לרב נחמן והא איהו גופיה אית ליה בהגוזל בתרא דינא דגרמי ואם כן צריכה להחזיר לו כל הדמים ומה תרויח בזה אלא שמע מינה שתרויח בזה שלא היתה צריכה להחזיר להם אלא מה שנתנו בה ג) ואם תאמר מכל מקום הפסידתם הרבה שהרי גרושה היתה והיה להם ללקוחות אז לגבות כתובתה מן הגרושה ואומר רבי דשמא קטנה היתה ולא היו יכולים אז לגבות ממנה כלום ומכל מקום מחילתה מחילה כיון שהגיעה לפעוטות כדאמר בהנזקין (גיטין דף נט.) דמתנתה מתנה עוד קשה לי רב נחמן איך השיאה עצה למחול כתובת אמן והא אמר בפרק לא יחפור (לעיל כב: ושם) דגרמא בנזקין אסור פי' אע"ג דפטור הוא איסורא מיהא איכא וכל שכן למאן דדאין דינא דגרמי כמו רב נחמן דאיכא איסור יותר כשמורה לה למחול דאפילו בגרמא בניזקין שפטור לגמרי אסור וכ"ש דינא דגרמי שיש מחייבין שאסור ואומר ר"י דכיון שהיה לה הפסד לדבר שרי וגם שלא היו מפסידין כלל בדבר שמחזרת להם מה שנתנו בה ועוד ראיה מדאמר בפרק שני דקדושין (דף מז:) התקדשי לי בשטר חובי או שהיה לו מלוה ביד אחרים ד)(וקדשה) עלייהו רבי מאיר אומר מקודשת וחכמים אומרים אינה מקודשת ומסקנא דמילתא דפליגי בדשמואל דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול מאן דאמר אינה מקודשת אית ליה דשמואל דלא סמכה דעתה כי שמא ימחול ואם צריך להחזיר כל הדמים למה ימחול ושפיר סמכה דעתה ועוד דקאמר התם בתר הכי דסמכה דעתה דלא שביק נפשה ויהיב לאחריני הוה ליה למימר שיתחייב לשלם הכל אם ימחול ומיהו יש לדחות כי שמא היה לה בושת לבוא לב"ד ולתבוע מבעלה מה שמחלה ולכך לא סמכה דעתה בכך יותר ועוד ראיה ממה דאמר בפרק קמא דבבא מציעא (דף יט: ושם) גבי מגלה שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל וליחוש שמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה אלא עד תשרי ואזלה וזבנתה לכתובתה בטובת הנאה מניסן עד תשרי ומפיק ליה לשובר דכתיב בניסן ואתי למיטרף לקוחות שלא כדין ואמר רבה שמע מינה איתא לדשמואל דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו כו' פי' ואם כן לא טריף שלא כדין שהרי יכולה היא למחול לבעלה ותימה למאן דדאין דינא דגרמי איך (ח) יטרוף שלא כדין והלא אם תמחול לבעלה יחזרו עליה הלקוחות ויגבו ממנה הכל על כן נראה שאין צריכה להחזיר להם אלא מה שנתנו בה ומיהו קשה ל מ"מ יטרוף לקוחות שלא כדין שהרי יחזרו עליה ממה שנתנו בה לכל הפחות ואומר ר"י דבדבר מועט כזה אין לחוש דאין כאן טריפה שלא כדין ועוד הוה קשיא לי דהא הוה מצי התם למיפרך מגרושה שכתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי ואזלה וזבנא לכתובה דמניסן ועד תשרי ומפיק ליה לשובר דכתיב בניסן ואתי למיטרף לקוחות שלא כדין וכיון שהיא גרושה א"כ מוכרת כתובתה בדמים יקרים ואם כן הפסידה הרבה ללקוחות וטורף בעלה שלא כדין שהרי לא תוכל למחול מה שהפסידתם ואי הוה מוקי לה להאי ברייתא כמאן דלא דאין דינא דגרמי הוה אתי שפיר אך לא היינו יכולים עוד להביא ממנה ראיה מיהו לפי מה שפי' ר"י בפ"ק דבבא מציעא דבגרושה ליכא למיחש הכי הוא א"ש וכן הוא עיקר כמו שפי' שם דלא הוי מצי למיפרך מגרושה וא"ת מאי האי דקאמר בפ"ק דבבא מציעא (דף כ.) ש"מ איתא להא דשמואל דאמר המוכר שטר חוב כו' ניחוש דלמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי והלכה והכניסתה לבעלה שאז אינה יכולה למחול דידו כידה כדאמר בהכותב (כתובות פה:) וי"ל דמיירי שיודעין שאין לה בעל: **אלא** אינה כשל תורה כו'. מה שפירש רביט יעקב שאין להוכיח מכאן דמכר שטר חוב ה)של מן התורה פירשנו לעיל בפרק המוכר את הספינה (דף עו: ד"ה קני):

שכיב מרע שאמר ידור פלוני בבית זה יאכל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום למימרא דסבר רב נחמן מילתא דליתא בבריא. שאינו יכול להקנות הדירה דדבר שאין בו ממש הוא ופירות הדקל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם:

שכיב

עין משפט נר מצוה

ע א מיי' פ"ו מהלכות מכירה הל' יא ופ"ין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין פה טוש"ע חו"מ סי' סו סעיף כג:

עא ב מיי' פ"י מהלכות זכייה ומתנה הלכה ב ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע חו"מ שם סעי' כז וסי' רנג סעיף כ [וברב אלפס כתובות דף קט:]:

עב ג מיי' שם הלכה ב ועיין בכס"מ ופ"ח הלכה ב סמג שם [וברב אלפס שם]:

עג ד מיי' שם פ"י הל' סו טוש"ע חו"מ סי' רנג סעיף כא:

רבינו גרשום

הלכך לא קשיין אהדדי: לתפלתו של כהן גדול. דאי חמים ההוא יומא בידוע שכל השנה מחוממת וצריך לבקש רחמים שתהא גשומה ואי קריר צריך לבקש רחמים שאם גשומה תהא שחונה: אמר רבא אמר רב נחמן מתנת שכיב מרע מדרבנן היא. דקניא באמירה וכל מתנה דאשכחן באוריית' בבריא מיירי. ומה שיכול ליתן למי שאינו יורש באמירה רבנן תקינו להו למיעבד כל רעותיה דאי לא מצי למיעבד שמא תטרוף דעתו עליו מחמת צער. איכא דאמרי להכי לא בעי לא קנין ולא כתיבה ולא משיכה אלא באמירה בעלמא דזימנין דמתרמי דמית בשבת ולא מצי למיעבד קנין ולא משיכה ולא כתיבה ותטרוף דעתו עליו ושכיב פקיד להכי תקינו דבאמירה סגי: ומי אמר רב נחמן הכי. דמדרבנן הויא מתנת שכיב מרע: והאמר רב נחמן אע"ג דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר לאחר מכיר' ומחלו. לבעל חובו [מחול] דנייר בעלמא הוא דזבין ליה ומלוה ליתה בעינה דלהוצאה נתנה. אבל זוזי דיהיב לוקח בשביל שטר מהדר ליה ללוקח: אפי' יורש של מוכר מצי מחיל החוב. הואיל דיורש הוא: מודה שמואל שאם נתנו. לשטר חוב במתנת שכיב מרע לשום אדם שאין יורש יכול למחול דמתנה אלימא ממכר: אי אמרת בשלמא [דאוריית'] משום הכי. אלימא מתנה ממכר: אלא אי אמרת מדרבנן. אמאי אלימא מתנה ממכר. ש"מ מדאורייתא וקשיא דרב נחמן אדרב נחמן. ומשני לעולם אימא לך מדרבנן ולא מדאורייתא ומשום הכי אינו יכול למחול דעשאוה רבנן ואלמוה רבנן (כתיבתי')[מתנתו] כמדאורייתא משום גזירה שמא תטרוף דעתו עליו: לא אמר כלום. דאין זה זכיית מתנה כדאמר לקמן יטול ויזכה ויחזיק ויקנה כולן לשון מתנה הם. אבל היכא דאמר ידור ויאכל פירותיו לא עד שיאמר תנו בית זה לפלוני וידור בו. והאי דאמר ידור ויאכל לאו דוקא הוא דכיון דאמר תנו לחוד קנה קאמר אלא אגב דאמר ברישא ידור ויאכל קתני סיפא נמי ידור ויאכל: למימרא דקסבר רב נחמן. דאמר ידור ויאכל אין לשון קנית מתנה היא משום דמלתא דלשון קניה הוא (דאיתא) בבריא איתי' בשכיב מרע, דבריא אמר תנו היינו לשון מתנה (היינו) ה"נ שכיב מרע אבל אמר בריא ידור לא הוי לשון מתנה וליתיה נמי בשכיב מרע: והאמר רב נחמן.

שכיב

מסורת הש"ס

א) ב"ק פט. ב"מ כ. כתובות פה: פו. קדושין מח.: ב) [כתובות פו.]: ג) [רש"ל מחק ול"ת וגרס ומ"ת וכו']: ד) [צ"ל וקדשה]: ה) ר"ת גורס אינו של:

הגהות הב"ח

(א) גמרא אמר רב נחמן אע"ג. נ"ב ג"י רשב"ם א"ר נחמן אמר שמואל כו' ומודה שמואל כו' אבל בתוס' בפרק הספינה גורסין אע"ג כו' ע"ש סוף דף ע"ו: (ב) רשב"ם ד"ה מתנת וכו' ביד מי הן והיכן וכו' ולישנא אחרינא מפרשין וכו' שיקנו דבריו באמירה. נ"ב וכך מפורש לקמן בדף קנ"ו ע"ב דקאמר ולא נחוש לדברי ר"א אלא שמא תטרוף דעתו עליו: (ג) ד"ה המוכר כו' קני לך איהו וכל: (ד) ד"ה ואפי' כו' הכתוב בו במקום: (ה) ד"ה מודה שמואל וכו' אם מתנת שכיב מרע בכולה הוא כדפסקינן: (ו) ד"ה א"ר נחמן וכו' דאין קנין מועיל בבריא אמירה בשכיב מרע נמי לא מהניא: (ז) תוס' ד"ה המוכר וכו' דאי מחלה לה לגבי בעל ליכא פסידא ומוקי לה כר"מ: (ח) בא"ד ותימה למאן וכו' איך לא יטרוף וכו' דמכל מקום:

***שכיב** מרע שאמר תנו הלואתי לפלוני הלואתו לפלוני ואף על גב דליתיה בבריא רב פפא אמר הואיל ויורש יורשה רב אחא בריה דרב איקא אמר הלואה איתא בבריא וכדרב הונא אמר רב א) דאמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה איבעיא להו דקל לאחד ופירותיו לאחר מהו מי שייר מקום פירי או לא שייר אם תמצי לומר לאחר [ב]לא הוי שיור (א) לעצמו חוץ מפירותיו מהו אמר רבא אמר רב נחמן אם תמצי לומר דקל לאחד ופירותיו לאחר לא הוי שיור מקום פירי דקל לאחד ושייר פירותיו לפניו [ג]שייר מקום פירי מאי טעמא כל לגבי נפשיה בעין יפה משייר אמר ליה ר' אבא לרב אשי אנן אדרבי שמעון בן לקיש מתנינן לה ב) דאמר רבי שמעון בן לקיש המוכר בית לחבירו ואמר לו על מנת שדיוטא העליונה שלי דיוטא העליונה שלו

איבעיא

רשב"ם

הלואתי לפלוני. ממון שחייב לי פלוני במלוה על פה אני נותן לפלוני ויפרעם לו הלוה במקומי נתקיימו הדברים ותהא הלואתו לפלוני ואע"ג דבבריא ליתיה דאינו יכול להקנות לחבירו מלוה על פה דלהוצאה ניתנה ואין קנין תופס אלא בדבר שהוא בעין אא"כ מלוה בשטר וכגון שמסר לו השטר א"נ במעמד שלשתן כדאמר [בגיטין] (דף יג.): ומשני הואיל ויורש יורשה. לזו המלוה כאילו ברשותו היא ואמרינן לקמן (דף קמט.) מתנת שכיב מרע כירושה שויוה רבנן הלכך כיון דאיתיה בירושה איתיה במתנת שכיב מרע: במעמד שלשתן קנה. מתלת הלכתא בלא טעמא הוא ולפי שהדבר נהוג הוא בין הסוחרים והתגרים תקנו את הדבר לקנות באמירה במעמד שלשתן לפי שאין קנין מועיל בדבר שאין בעין ומוקמינן לה התם בין במלוה בין בפקדון ואע"ג דאסיקנא דמילתא דליתא בבריא ליתא בשכיב מרע אפי' הכי מטבע דקי"ל בהזהב (ב"מ מו.) דאין מטבע נקנה בחליפין אפ"ה אם נתנו במתנת שכיב מרע קנה מהאי טעמא דהלואתי לפלוני: איבעיא להו דקל לאחד כו'. אית דמוקמי לה בבריא ובא להודיענו דיני מכירה מה שייר לעצמו ולא נהירא לי דא"כ (ב) מה ענין בעיא זו בזו השמועה ובזה הפרק בהמוכר את הספינה איבעי לן למיבעיא בשמעתא דהקונה שני אילנות (לעיל דף פא.) ועל כרחין בשכיב מרע מוקמינן ליה ואמתניתין קאי דקתני בשכיב מרע שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה ואיבעיא להו אם נתן דקל לאדם אחד ונמלך וחזר ונתן פירותיו לאחר ואמרינן לקמן א"ר נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו אם בנמלך מת קנו כולן אם עמד אינו חוזר אלא באחרון בלבד דלא הוה ביה שיור אבל קמאי דהוה בה שיור קנו והכא מי אמרינן שייר מקום פירי כשנתנו הדקל לראשון בלא פירות שייר לעצמו מקום הפירות ענפי האילן שבו גדילין הפירות וכשנתן לשני את הפירות עדיין מקום הפירות שייר לעצמו ואילן המחובר כקרקע דמי וקורא אני עליו שייר קרקע כל שהוא והויא מתנתו מתנה בין באילן בין בפירות ואם עמד אינו חוזר והוא דאיכא קנין כדפסקינן לקמן (דף קנא:) במתנת שכיב מרע במקצת: או לא הוי שיור. וכשנתן הדקל לראשון כולו נתן וליכא שיור קרקע ואמרינן לקמן כמה כל שהוא רב יהודה אמר ממקרקעי כדי פרנסתו: שייר לעצמו. הפירות מהו מי שייר מקום הפירות ולכשייבש האילן יקוץ ענפיו כך כתוב בספרים אמר רבא א"ר נחמן אם תמצי לומר דקל לאחד ופירות לאחר לא הוי שיור שייר פירותיו לפניו שייר מקום פירי מאי טעמא כל לגבי נפשיה כי משייר בעין יפה משייר ולא נהירא לי האי לישנא משום (ג) דלא מיתני עליה הך סוגיא דלקמן א"ל אנן אדריש לקיש מתנינן ליה הלכך לישנא אחרינא הכתוב בספרים עיקר דגרסינן בהו חוץ מפירותיו מהו דהוה דומיא דרב זביד וריש לקיש (ד) ג)והיינו פירוש לשון אחרון דקל לאחד ופירותיו לאחר מי הוי שיור מקום הפירות באילן וקנה ראשון דהא איכא שיור קרקע כל שהוא או לא וכשנתן לו את הדקל הכל נתן גם מקום לימות פירות את"ל לא הוי שיור חוץ מפירותיו מהו מי אמרינן כיון דמעיקרא הדקל לבדו בלא פירות נתן לו ולא הוזקק לומר בו לישנא יתירא חוץ מפירותיו אלא לשייר מקום לעצמו אמר ואיכא שיור קרקע כל שהוא ומתנתו מתנה: א"ר נחמן אם תמצי לומר כו'. חוץ מפירותיו הוי שיור דכל לשון מיותר לשייר קצת מן המתנה לעצמו בא ואליבא דרב זביד דתנן בהמוכר את הבית (לעיל דף סא.) לא מכר היציע ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה עשרה טפחים דהיינו כמו דיוטא העליונה ואמרינן בגמרא (שם סג.) אמר ריש לקיש זאת אומרת המוכר בית לחבירו ואמר לו על מנת שהדיוטא העליונה שלי הדיוטא העליונה שלו ואמרינן למאי הלכתא אהני תנאי דע"מ לשייר לעצמו מקום בחצר שלפני הבית אם רצה להוציא זיזין מדיוטא עליונה שהיא שלו בחצר הלוקח מוציא ולא יעכב בעל החצר על המוכר ואליבא דרב זביד כו' כלומר וכדפרשה רב זביד למילתיה דריש לקיש דאהני יתורא דע"מ להוציא זיזין לשיורי ליה מקום בחצר הכי נמי אהני יתור לשון דחוץ מפירותיו לשייר מקום באילן: אנן אדריש לקיש מתנינן. להאי איבעיא להו ולהך מילתא דרב נחמן דאם תמצי לומר כדמפרש לקמן ואזיל ובמתנת בריא ומינה תפשוט לשכיב מרע ולאו גבי דקל איבעיא אלא לגבי דיוטא כדמפרש ואזיל: דיוטא. היא עלייה העליונה שעל גג הבית:

איבעיא

תוספות

שכיב מרע שאמר כו' הלואתו לפלוני אע"ג דליתא בבריא. בקנין (ה) שאין הלואה בעין והיי דיכול להקנות אגב קרקע אי גרסינן מסיק מדרב פפא (לעיל דף עז: ושם) מ"מ כיון דליתא בבריא בקנין דלא מצי להקנות [בלא] דבר אחר עם ההלואה לא חשיב איתא בבריא דהא דירת בית כמו כן יכול להקנות על ידי הבית ופירות דקל ע"י הדקל שיקנה לו הבית לדור בו כך וכך שנים והדקל לאכול פירותיו כך וכך שנים אלא בעינן שיוכל להקנותו בענין זה ששכיב מרע מקנהו בדבורו יוכל בריא להקנותו בקנין חליפין או במכירה והלואה אין יכול למכור כי אינה בעין ומשני הואיל ויורש יורשה ומתנת שכיב מרע כירושה ואע"ג דיורש יורש נמי דירת הבית [ופירות דקל] היינו לפי שיורש גם הבית והדקל אי נמי במעמד שלשתן אבל מה שיוכל להקנות אגב קרקע לא חשיב איתיה בבריא דהא דירת בית ופירות דקל יכול להקנות אגב הבית והדקל כדפרי' ותימה לי לימא איתא בבריא בהודאה כדמוכח לקמן (דף קמט.) דשכיב מרע שהודה קנה בלא טעם דשכיב מרע מדקני בגר (ו) ונראה לי דהא לא חשיב איתא בבריא כיון דליתא כעין שהוא בשכיב מרע בלשון מתנה וקנין והא דקאמר הואיל ויורש יורשה לא בעי למימר מטעם דאיתא בבריא אלא כיון שיורש יורשה יש כח לשכיב מרע ליתן דברשותו הויין דמתנת שכיב מרע כיורש ותדע דעל טעם זה דהואיל ויורש לא נקט איתא בבריא הואיל ויורש יורשה ועל מעמד שלשתן נקט איתא בבריא במעמד שלשתן כמו שכתוב בכל הספרים ובפירוש רבינו חננאל ואין נראה לחלק בין הודאת פקדון להודאת מלוה: **שכיב** מרע שאמר הלואתי לפלוני כו' ואע"ג דליתא בבריא. ומה שרגילין לכתוב הרשאה גבי מלוה פי' לעיל בפ' המוכר את הספינה (דף עז: סד"ה ר"פ) וגם שאין נראה פירוש רש"י שפירש בכתובות (דף נה: ד"ה מתנת ושם) (ז) דטעם משום דאין מטבע נקנה בחליפין וגם אין נראה עוד לפרש כפי' ה"ר חיים דליתא בבריא שיכול למחול שטר חוב אם מכרו משא"כ בשכיב מרע כדאמר לעיל (דף קמז:) כל זה פירשנו לעיל בפרק המוכר את הספינה: **תנהו** לפלוני במעמד שלשתן קנה. ומה שמפרש רבינו תם שמועיל בעל כרחו של נפקד פי' לעיל בפ' המוכר את הספינה (דף פה. ד"ה ה"נ) וגם מה שמפרש שמעמד שלשתן (ח) אין בעכו"ם פירשנו בפרק שני דקדושין (דף מח.) ד): **איבעיא** להו דקל לאחד ופירותיו לאחר מהו מי שייר מקום פירי כו'. פי' רבינו שמואל דאשיור דשכיב מרע קאי דתנן במתניתין דאם שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה ואין נראה לר"י דהא לקמן על משנת שייר קרקע כל שהוא הוה ליה למיבעי הך בעיא ועוד דשיעורא דשיור הוי כדי פרנסתו כדאמר בסמוך ועוד מה יש לחוש בשיור קרקע הא אפילו (ט) מטלטלין לקמן אמרינן דהוו שיור על כן נראה לר"י דאלעיל קאי ידור פלוני בבית זה לא אמר כלום משום דהוי דבר שלא בא לעולם וקא מיבעיא ליה כי אמר דקל לאחד ופירותיו לאחר ושייר מקום לימות הפירות מי אמרינן לא הוי שיור לענין שיחשבו הפירות דבר שלא בא לעולם או שמא נתן גם לבעל הפירות מקום לימות הפירות וא"כ זכה במקום לימות הפירות ולא הוו הפירות דבר שלא בא לעולם שהרי כבר זכה במקום הפירות שבא לעולם ואם תמצא לומר לאחר לא הוי שיור לעצמו מאי פי' ששייר לעצמו מי אמרינן שזה לא היה עושה שיקנה למקבל מתנה גוף הדקל ולגבי דידיה הוו הפירות דבר שבא לעולם או דלמא אפילו הכי הוו (י) דבר שלא בא לעולם שלא שייר מקום פירי אפילו לעצמו וכן תניא לעיל בפרק המוכר את הבית (דף סג.) בן לוי שאמר לישראל שדה זה אני מוכר על מנת שמעשר ראשון שלי מעשר ראשון שלו ופריך והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם משמע דשייך אין אדם מקנה כו' אפי' לעצמו ואע"ג דאמר לעיל דסתם מוכר או נותן אילן דמשייר קרקע הכא בשכיב מרע אין לו לומר דשייר קרקע ולא מקום פירי אלא פירות בלבד ועוד הרי נתן כל האילן ואיך יש לנו לומר ששייר מקום פירי ומסיק דלעצמו הוי שיור דמאן דלנפשיה משייר בעין יפה משייר ויש ספרים דגרסי חוץ מפירותיו מהו והיא היא היינו שנתן הדקל במתנת שכיב מרע ושייר פירותיו לעצמו: **אנן** אדרבי שמעון בן לקיש מתנינן לה כו' עד ואם תמצי לומר לאחר לא הוי שיור לעצמו מהו. ואע"ג דר"ל איירי לעצמו מ"מ כיון דבחוץ מיירי הכא קמבעיא לו מה יאמר ריש לקיש בזה דבעל מנת פשיטא ליה ודאי דמשייר אבל בהא קא מיבעיא ליה:

חיישינן

עין משפט נר מצוה

עד א מיי' פ"ט מהלכות זכייה ומתנה הלכה ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף ב:

עה ב מיי' פכ"ג מהל' מכירה הלכה ד טוש"ע ח"מ סימן רמ סעיף ז וסעיף ט:

עו ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:

רבינו גרשום

שכיב מרע שאמר תנו הלואתי לפלוני. כלומר חוב שחייב לי פלוני תהא של פלוני הרי הוא שלו וקנה לאלתר: אע"ג דליתא בבריא. דבריא שאמר כן לא קנה כו' אלא במעמד שלשתן: אמר רב פפא לעולם מילתא דליתא בבריא ליתא נמי בשכיב מרע. והכא כשאמר הלואתי לפלוני טעמא מאי קנה הואיל ויורש שלו יורשה לאלתר בלא אמירה אם לא נתנה לזה הואיל וכל כך היא בחזקתו הלואתו שיורש שלו יורשה אע"ג דהיא ברשות לזה משום הכי יש לו כח לומר הלואתי לפלוני וקנה. אבל בבריא ליתא דאין ירושה אלא לאחר מיתה: רב אחא בריה דרב איקא אמר. הא מילתא דשכיב מרע דאמר הלואתי לפלוני איתא בבריא ענין הלואה כרב הונא וכו' קנה. אלמא דאיתא בבריא: איבעיא לן. הא מילתא פשיטא לן שכיב מרע שכתב כל נכסיו ושייר קרקע כל שהוא אף על גב דעמד מתנתו מתנה דסמיך נפשיה על ההוא קרקע וגמר ומקנה. אבל הא קמיבעיא לן דקל נתן לאחד ופירותיו לאחר מי אמרינן להיכא דנתן דקל לזה ושייר הפירו' ואמר תנו לאידך הפירות מי אמרי' הואיל שכשנתן הדקל שייר הפירות וקנה ראשון דבההוא שיור דשייר הפירות סמכה דעתיה ה) דאין חוזר ועמד שיחזור על הפירות שנתן לאחרון דבההוא שעתא שנתן ג) הפירות לא שייר לו הפירות ומש"ה מתנתו שנתן לראשון מתנה מעליא היא. או דלמא הואיל דלא שייר בגוף הדקל לא הוי שיור ואין מתנתו מתנה ואם עמד חוזר בעל המתנה אפי' בדקל שנתן לראשון: אם תמצי לומר לא הוי שיור. הואיל דלא שייר בגוף הדקל ואפי' ראשון לא קנה. הא קא מיבעי לי אם אמר דקל לפלוני חוץ מפירותיו מהו. מי אמרינן אע"ג דאי אמר בסתמא דקל זה לפלוני לא קא יהיב ליה פירי והשתא דקאמר חוץ מפירותיו לטפויי מלתא קא אתי ובדקל גופיה קא משייר מקום הפירות ומתנה שנתן לראשון מתנה מעליא היא הואיל ששייר בגוף הדקל. או דלמא לא שנא דאין זה שיור ואין מתנתו מתנה: חוץ מפירותיו ודאי הוה שיורו שיור ומתנתו מתנה אליבא דרב זביד דאמר בפרק המוכר את הבית אמר ריש לקיש זאת אומרת המוכר בית לחבירו על מנת שדיוטא העליונה שלו שייר לעצמו דיוטא העליונה. אמר רב זביד למאי הלכתא דאע"ג דלא אמר הכי על מנת לא מכר את הדיוטא משום דלא שייכא כלל לבית ואמאי אמר חוץ לטפויי מלתא קאתי שאם רצה להוציא בה בחצר (זיזין) שמכר לו עם הבית זיזין וגזוזטרא לדיוטא שלו יוציא. הכי נמי להיכא דקאמר דקל זה לפלוני ודאי לא קנה פירות דבסתמא לא קנה ולא נתנו לו אלא לקצוץ ממנו נופין יבשין וכיון דהוסיף ואמר חוץ מפירותיו ודאי לטפויי מלתא קאתי דבנוף דקל שיורי שייר ומתנתו מתנה. ל"א איבעיא להו דקל לאחד ופירותיו לאחר מהו מי שייר לעצמו מקום פירי בנוף הדקל ומתנתו מתנה (שיור) או לא. אם תמצא לומר לא שייר ואין מתנתו מתנה הואיל דלא שייר בנוף הדקל משום דנותן בעין יפה נותן. הא קא מיבעי לי נתן דקל לאחד ושייר פירותיו לעצמו מאי. מי אמרי' כל לגבי נפשיה כי משייר לעצמו בעין יפה משייר הואיל ושייר פירות שייר בדקל מקום פירות ומתנתו מתנה או לא: אמר רבא אם תמצי לומר כו': א"ל ר' אבא. הא מילתא דרב זביד דפשיטא לכו הא אנן בלשון

בעיא

ה) נראה דצ"ל דאי יחזור ויעמוד שיחזור וכו'. ג) נ"ל דבההיא שעתא שנתן הדקל הא שייר לו הפירות וכו'.

מסורת הש"ס

א) לעיל קמד. [וש"נ]: ב) לעיל סג. סד.: ג)[עי' מהרש"א. גירסא אחרת ברשב"ם בזה]: ד) [ליתא לפנינו אלא בתוס' גיטין יג: ד"ה במעמד]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אם תמצי לומר לאחר לא הוי שיור שייר לעצמו מהו (חוץ מפירותיו מהו) תא"מ ונ"ב גירסת הספרים את"ל לאחר לא הוי שיור שייר לעצמו מהו אמר רבא כו' ורשב"ם גורס דקל לאחד ופירותיו לאחר מהו את"ל לאחר לא הוי שיור חוץ מפירותיו מהו אמר רבא א"ר נחמן את"ל דקל לאחד ופירותיו לאחר לא שייר מקום פירי חוץ מפירותיו שייר מקום פירי ואליבא דרב זביד דאמר שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא אלמא כיון דדיוטא שייר מקום זיזין נמי שייר הכי נמי כיון דאמר חוץ מפירותיו מקום פירות שייר: (ב) רשב"ם ד"ה איבעיא להו וכו' דא"כ מפני מה קבעה לבעיא זו בזו השמועה וכו' קמאי דהוה בהו שיור וכו' כשנתן הדקל לראשון וכו' כמחובר בקרקע דמי: (ג) ד"ה שייר לעצמו וכו' דלא מיתני עליה הך סוגיא דלקמן. נ"ב נראה דקשיא ליה דלפי גירסא זו גם בההיא סוגיא דלקמן גרסינן ואת"ל לאחר לא הוי שיור לעצמו מהו מאי קא מיבעיא ליה הא ריש לקיש מיירי בלעצמו וכמו שהקשו התוספות ומה שתירצו דקא מיבעיא ליה מה יאמר ר"ל בחוץ כו' לא נתיישב לרשב"ם דא"כ אמילתא דר"ל ה"ל לקבוע בעיא זו דמה יאמר ר"ל בחוץ בלאו בעיא[קמייתא] ולכך נ"ל עיקר דגרסי' חוץ מפירותיו מהו דהשתא גם הך בעיא איירי בלאחריני אלא דקמייתא מיירי בלאו לישנא יתירא ובתרייתא [בלישנא יתירא וכן לקמן] בכה"ג דתרתי קא מיבעיא ליה בבית לאחד ודיוטא לאחר חדא בלאו לישנא יתירא ואחריני בלישנא יתירא: (ד) בא"ד דומיא דרב זביד ור"ל והכי פירוש לשון: (ה) תוס' ד"ה שכיב מרע וכו' בבריא בקנין כיון שאין הלואה וכו' בדרב פפא מ"מ כיון דליתא בבריא בקנין גרידא דלא מצי להקנות אלא ע"י דבר אחר: (ו) בא"ד מדקני בגר ואין נראה לחלק בין הודאת פקדון להודאת מלוה ונראה לי דהא לא חשיב וכו' כיון דליתיה בענין שהוא בשכיב מרע וכו' דהואיל ויורש יורשה לא נקט וכו' ובפי' ר"ח הס"ד: (ז)ד"ה שכיב מרע וכו' דהטעם משום וכו' דליתא בבריא מפני שיכול: (ח) ד"ה תנהו וכו' שמעמד שלשתן אינו בעכו"ם: (ט) ד"ה איבעיא וכו' אפילו במטלטלין אמרינן לקמן דהוו שיור: (י) בא"ד אפילו הכי הוו הפירות דבר שלא וכו' אפי' לעצמו והכי משמע לעיל בפרק המוכר את הבית דתניא בן לוי וכו' שדה זו אני:

עז א מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' טו ופי' כמ"ש ה"מ שם וטוש"ע ח"מ סי' ריב סעיף ג :

עח ב מיי' פ"מ מהל' זכיה ומתנה הל' כה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף יא : ג ד ה מיי' שם הל' כ ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם :

פ ו ז ח מיי' שם פ"ט הל' יו סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעיף יב :

פא ט י כ מיי' שם הל' יט טוש"ע שם סעיף ג וחוזר בכולן :

פב ל מ מיי' שם הל' ג וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' רנג סעיף ג :

איבעיא להו בית לאחד ודיוטא לאחד מהו מי הוי שיור או לא אם תמצא לומר בית לאחר ודיוטא לאחד לא הוי שיור חוץ מדיוטא מהו אמר רבא אמר רב נחמן אם תמצא לומר בית לאחד ודיוטא לאחד לא הוי שיור [א]חוץ מדיוטא הוי שיור ואליבא דרב זביד דאמר א)שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא אלמא כיון דשייר דיוטא מקום זיזין נמי שייר (הכא נמי כיון דאמר חוץ מפירותיו מקום פירי שייר) אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים [ב]ראין אם במחלק מת קנו כולן עמד חוזר בכולן אם בנמלך מת קנו כולן עמד אינו חוזר אלא באחרון (א) ודלמא עיוני קא מעיין והדר יהיב סתמיה דשכיב מרע מידק דייק והדר יהיב אמר רב אחא בר מניומי אמר רב נחמן [ג]שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים ועמד אינו חוזר חיישינן שמא יש לו נכסים במדינה אחרת ואלא מתני' דקתני לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת היכי משכחת לה אמר רב חמא (ב) [ד]באומר כל נכסי מר בר רב אשי אמר (ג) [ה]במוחזק לן דלית ליה איבעיא להו חזרה במקצת הוי חזרה בכולה או לא תא שמע כולן לראשון ומקצתן לשני [ו]שני קנה ראשון לא קנה מאי לאו בשמת לא בשעמד הכי נמי מסתברא מדקתני סיפא ב)מקצתן לראשון וכולן לשני ראשון קנה שני לא קנה אי אמרת בשלמא בשעמד משום הכי שני לא קנה אלא אי אמרת בשמת תרוייהו ליקנו א"ל רב יימר לרב אשי ותהוי נמי בשעמד אי אמרת בשלמא חזרה במקצת הויא חזרה בכולה היינו דשני מיהת קנה אלא אי אמרת חזרה במקצת לא הויא חזרה בכולה ניהוי כמחלק ולחד מינייהו לא ליקנו [ז]והלכתא חזרה במקצת הויא חזרה בכולה רישא משכחת לה [ח]בין שמת בין שעמד סיפא לא משכחת לה אלא כשעמד [ט]איבעיא להו ג)הקדיש כל נכסיו ועמד מהו מי אמרינן כל לגבי הקדש גמר ומקני או דלמא כל לגבי נפשיה לא גמר ומקני הפקיר כל נכסיו מהו מי אמרינן כיון דאף לעניים כעשירים גמר ומקני או דלמא כל לגבי נפשיה לא גמר ומקני חילק כל נכסיו לעניים מאי מי אמרינן צדקה ודאי מגמר גמר ומקני או דלמא כל לגבי נפשיה לא גמר ומקני [י]תיקו (ד) (ל"א הקדיש כל נכסיו מהו הפקיר כל נכסיו מהו [כ]חילק כל נכסיו לעניים מהו תיקו) אמר רב ששת [ל]יטול ויזכה ויחזיק ויקנה כולן לשון מתנה הן במתניתא תנא [ס]אף יחסין וירת בראוי ליורשו ד)ור' יוחנן בן ברוקה היא איבעיא להו

יהנה

חיישינן שמא יש לו נכסים במקום אחר. ואע"ג דאמרי' לעיל איפכא להקל וניחוש דלמא עיוני עיין והדר יהיב הייט טעמא דמסתבר למימר עיוני עיין הואיל וכבר חלקם :

שכיב

איבעיא להו בית לאחד. במתנת בריא ודיוטא לאחד (ה) הוי מקום שיור מי איכא להאי בעל דיוטא שיור מקום בחצר להוצאת זיזין או לא אם תמצי לומר לא הוי שיור לאחריני אבל לעצמו הוי שיור כגון דאמר ליה בית אני מוכר לך חוץ מדיוטא העליונה או דלמא ליכא שיור : ואליבא דרב זביד. דכי א"ל סתמא בית זה אני מוכר לך לא קנה דיוטא העליונה כדתנן בהמוכר את הבית (לעיל דף סא.) לא מכר את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה י' טפחים דהיינו דיוטא וכי א"ל חוץ לטפויי מילתא קאתי ושייר לו מקום בחצר להוצאת זיזין מן הדיוטא לחצר של לוקח : אם במחלק · שמשעה ראשונה שהתחיל לחלק היה בדעתו לחלק כל נכסיו ולא לשייר כלום : אם מת קנו כולן . כדין כל מתנת שכ"מ שאין צריכה קנין אם מת : אם בנמלך . שלא היה בדעתו לחלק כל נכסיו אלא אחר שחילק שתק ולא רצה לחלק עוד חזר ונמלך בעצמו לחלק כל הנותר : אלא באחרון . בלבד דלא הוי בה שיור אבל קמאי קנו כדקתני מתניתין שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה: ניחוש . דלמא האי דשתיק וחישב בין מתנה למתנה לא הוי כנמלך אלא עיוני מעיין מה יתן לכל אחד ומעיקרא היה בדעתו לחלק את הכל ויחזור בו כשיעמוד מחליו ואמאי קנו קמאי : סתמא דשכיב מרע . עיוני קמעיין בלבו מה יתן לכל אחד קודם שיבואו לפניו ואין לו לשתוק בין זה לזה ומדשתק נמלך הוי : אמר רב נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו . הידועין ולא נמצא לו שיור ועמד אינו חוזר כו' : באומר כל נכסיי . לא חילק שדותיו וכרמיו לכל אחד בפני עצמו אלא לשון זה כתב כל נכסיי אני נותן לפלוני ופלוני דכל היכא דאיתנהו נתונין הן (ו) במתנה ואין כאן שיור ובפר"ח גרס כל נכסיי אלו הן ולא נהירא : במוחזק . שאנו מוחזקין בו שאין לו עוד נכסים : איבעיא להו חזרה במקצת . שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחד וחזר בו במקצת ונתן לשוב לאחר שהרי יכול לעשות כן כדאמרינן דייתיקי מבטלת דייתיקי בפירקין דלעיל (דף קלה:) מי הויא חזרה בכל הנכסים שנתן לראשון דגלי דעתיה שמתחרט בראשון ומה שנתן לשני מתנה במקצת היא דהיכא שיור והויא מתנה ואתו יורשין ומפקי מיד ראשון כל המותר או לא הויא חזרה אלא מה שנתן לשני קנה שני והמותר קנה ראשון ואם יעמוד מחליו יחזור בשניהן שהרי לא שייר לעצמו כלום : ת"ש דתניא כולן לראשון . במתנת שכ"מ ומקצתו נתן לשני שחזר במקצת : שני קנה . מה שנתן לו ממה נפשך ל"ש מת ול"ש עמד דהא מתנת שכ"מ במקצת היא והויא מתנה שהרי שייר לעצמו מותר נכסים שנתן לראשון שהרי ראשון לא קנה : מאי לאו כשמת . וקתני הראשון לא קנה אלמא חזרה במקצת הויא חזרה בכולהו דאי לא הויא חזרה תרוייהו ליקנו בכל הנכסים : ומשני לא . לעולם לא הויא חזרה ובריית' כשעמד הלכך שני קנה דמתנה במקצת לא מצי הדר ביה כדקתני מתני' אבל בראשון שניתנו לו כל הנכסים בלא שיור אם עמד חוזר כדתנן במתני' ולקמן פרכינן אי כשעמד תרוייהו לא ליקנו ואפי' שני דכיון דחזרה במקצת לא הויא חזרה בכולהו גבי שני ליכא שיור דהא לא הדר ביה מראשון אלא במה שנתן לשני ובין שניהן נתן הכל ולא שייר לעצמו כלום ומהכא פשטינן במסקנא חזרה במקצת הויא חזרה בכולה הלכך בין שמת בין שעמד שני קנה שהרי חזר בו מראשון לגמרי ושייר לעצמו שיור נכסיו שנתן לראשון וחזר בו מהן ומתנה במקצת שמה מתנה : ה"נ מסתברא . דבשעמד עסקינן דקתני מקצתן לראשון (ז) וחזר בו ונתן כולו לשני ראשון קנה שהיה בה שיור והויא מתנה כדקתני מתני' דמתנת שכ"מ במקצת מתנה גמורה היא שני לא קנה כלל דלא שייר לעצמו כלום והלכך אם עמד חוזר : אי אמרת בשלמא בשעמד היינו דשני מיהא לא קנה . כדתנן לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה : אלא אי אמרת בשמת תרוייהו נמי ליקנו . כדין מתנת שכ"מ שקונה אחר מיתה היכא דליכא שיור ואם עמד חוזר דאינו מתנה במקצת בין מת בין עמד מתנה גמורה היא אלא לאו בשעמד ומדסיפא בשעמד רישא נמי בשעמד : א"ל רב יימר לרב אשי ותהוי נמי . רישא בשעמד אפ"ה תפשוט דחזרה במקצת הויא חזרה בכולה דאי אמרת בשלמא חזרה במקצת הויא חזרה (ח) היינו דשני קנה דאיכא שיור נכסים לשכ"מ שחוזר בו ממה שנתנו לראשון וראשון לא קנה אלא אי אמרת לא שמה חזרה אלא מה שלא נתן לשני נשאר ביד ראשון תרוייהו נמי לא ליקנו שהרי בין שניהם נתן כל הנכסים ולא שייר לעצמו קרקע כל שהוא : בין שמת בין שעמד . שני קנה דהא הדר ביה מראשון ואיכא שיור טובא ראשון לא קנה דהא הדר ביה ואפי' מת לא יקנה ראשון דהא קי"ל דייתיקי מבטלת דייתיקי מה לי חוזר בו מראשון ונותן לשני מה לי חוזר בו ומעכב לעצמו וליורשיו : סיפא לא משכחת לה אלא בשעמד . הלכך ראשון קנה דמתנה מקצת הוא ואיכא שיור שני לא קנה דלא הוה במתנתו שיור דאי בשמת תרוייהו ליקנו : איבעיא להו . שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו בלא שיור ואח"כ עמד מחליו מי מצי הדר ביה מי חמיר ממתנת הדיוט דנימא דגמר והקדיש הכל בלב שלם בין יחיה בין ימות ואת"ל דגבי הקדש הכל מוקדש ואפילו עמד : הפקיר כל נכסיו מהו . מי נימא כוונתו לשמים ואקני לגמרי לכל מי שיבוא ויזכה או לא ה"נ כיון דהפקיר ממונו הוציאו מדעתו לגמרי ואינו חפץ בחזרתו שאינו רוצה ליהנות עוד ממנו ואת"ל גבי הפקר דאינו חושש בזה הממון הואיל והפקירו ולא דקדק לחלקו לאוהביו : חילק נכסיו לעניים מהו . מי נימא יד עניים כיד הקדש ואם עמד אינו חוזר או לא תיקו : א"ר ששת . שכ"מ שאמר יזכה פלוני בנכסיי או יטול או יחזיק או יקנה כולן לשון מתנה וקנה דלשון מתנה בעינן כדאמרינן לעיל (דף קמז:) ידור פלוני בבית זה לא אמר ולא כלום עד דאמר תנו או יטול ויקנה או יחסין וירת אם הוא ראוי ליורשו כגון בן בין הבנים : ור' יוחנן בן ברוקה היא . דאמר בפירקין דלעיל (דף קל.) דבריו קיימין וקי"ל כוותיה דפסקינן התם הלכה כמותו :

יהנה

רבינו גרשום

בעיא מתנינן לי' ואדריש לקיש דאמר ריש לקיש כו' משום דלטפויי מלתא קאתי: איבעיא להו מכר בית לאחד ודיוטא לאחר מהו . מי אמרינן דהוי שיור בחצר ומצי האי שני להוציא בה זיזין תוזוראות: אמר לראשון חוץ מדיוטא אני מוכר לך. הוי שיור בגוף החצר דלטפויי קאתי : שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים. ולא שייר כלום : ראין אם במחלק. שיהיה שדה זו לפלוני א' וכן מכל נכסיו ואם מת קנו כולן ואם עמד מחליו חוזר בכולן אפי' מראשון דלא אמרי' מה שנתן לאחרון הוי שיור לקמאי משום דאמר מעיקרא הוה סדור בלבו מה שיהא נותן לכל חד ואילו היה יכול לומר לכולן בדבור אחד היה עושה א"א שאי אפשר לקרות שתי שמות כאחת ולא הוי אחרון שיור יותר מראשון דלכולן רצה לומר בדבור אחד אלא שאי אפשר הלכך אם עמד חוזר בכולן אפי' מראשון : אם בנמלך . שנתן שדה אחת לפלוני וקודם שהיה נותן לאחר היה ממתין ומימלך מעצמו ואחר כך נותן וכן בכולן . ודאי הוי שיור ואם עמד אינו חוזר אלא באחרון בלבד דלא שייר מאחרון כלום. ומקשי' ואמאי קנו כולהו לבר מאחרון וניחוש דלמא האי דמימלך השתא עיוני מעיין ומחשב האיך סידר בלבו מעיקרא לכל אחד איזו שדה לזה ואיזו לזה ולהכי שתק עד דאידכר ולא משום דמשייר הלכך ליהוי חוזר בכולן. ומשני לעולם אינו חוזר אלא באחרון בלבד וכל אחרונה הוי שיור לראשונה הואיל דנמלך. ודקא אמרת ניחוש דלמא עיוני מעיין ודאי לא מעיין השתא בשעת דבור דסתמא שכיב מרע מידק דייק ברישא מאי דבעי למיעבר והדר יהיב בשעה אחת לכל מאן דבעי אלא האי כיון דמתמלך וממתין שעה בין נתינה לנתינה ש"מ שיורי שייר ואינו חוזר אלא באחרון בלבד דלא שייר לו כלום: שמא יש לו נכסים במדינת הים . ושייר לעצמו : היכי משכחת לה . הא מצינן למימר שמא נכסים יש לו במדינת הים ושיירו ואמאי אין מתנתו מתנה : באומר כל נכסי לו . דהשתא לא משייר ליה כלום בעולם . והא דאמר רב נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו עמד אינו חוזר משום דכל נכסין שבכאן משמע שכתב לו ולא אותן שבמדינת הים : ומר בר רב אשי (משמיה) אמר מתני' במוחזק . שמוחזק הוא שאין לו נכסים במדינת הים שלא היה שם מעולם ומשום הכי לא שייר ואין מתנתו מתנה . ולעולם כדקאמר רב נחמן : איבעיא להו . שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחד וחזר וכתב מאותן הנכסים עצמן מקצתן לאחר שרשאי הוא לעשות כן כדאמר דייתיקי מבטל דייתיקי : מאי . מי אמרינן כיון דחזר במקצת כמאן דחזר בכולהו דמי ואין לו לראשון כלום . או דלמא במאי דחזר חזר במאי דלא חזר לא חזר וקני במאי דלא חזר: ת"ש כתב כולן נכסים לראשון ומקצתן של אותן נכסים כתב לשני. דחזר במקצת מראשון . שני קנה דלא חזר במתנתו: ראשון לא קנה . אפי' במאי שלא חזר : מאי לאו בשמת . אותו שכיב מרע עסקינן ושמעת מיניה דחזרה במקצת הויא חזרה בכולה : לא בשעמד . לעולם לא הויא חזרה בכולה והכא מאי טעמא ראשון לא קנה הואיל שכתב לו כל נכסיו דלא שייר לעצמו כלום וכיון דעמד לא קנה ושני קנה משום דלא כתב לו אלא מקצת אבל אם מת לא הויא חזרה בכולה: הכי נמי מסתברא. דברייתא בשעמד הוא: מדקתני סיפא . דהך ברייתא כתב מקצתן לראשון וכולן הנכסים שנשתיירו לשני ראשון קנה משום דשייר. שני לא קנה דלא שייר לעצמו כלום : אלא אי אמרת בשמת תרוייהו ליקני . כדאמרינן לעיל אם במחלק מת קנו כולם והא מחלק הוא . אלא ש"מ בשעמד ואכתי לא שמעת מינה דחזרה במקצת הויא חזרה בכולה: אמר ליה רב יימר לרב אשי ותיהוי נמי ברייתא זו בשעמד . ואפי' הכי איכא למידק מינה דחזרה במקצת הויא חזרה בכולה : אי אמרת בשלמא כו' היינו דשני מיהת קונה . דהואיל דחזרה במקצת מראשון הוה כחוזרה בכולה ובשותיה דנותן קיימי והוא לא נתן לשני אלא מקצתן הרי שייר מקצת שלא נתן לעצמו משום הכי קנה שני : אלא אי אמרת לא הויא חזרה בכולה . תרווייהו לא ליקני ראשון לא ליקני שכתב לו כל נכסיו ולא שייר לעצמו כלום ושני לא ליקני הואיל דחזרה במקצת לא הויא חזרה בכולה ולא .שתייר לעצמו כלום דאותו מקצת מראשון נתן לשני והשאר הוי ברשות ראשון ולא ברשות נותן . אלא לאו ש"מ דמשום הכי קתני רישא שני קנה דחזרה במקצת הויא חזרה בכולה ונשתייר לו מקצת . והכי הלכתא דחזרה במקצת הוי חזרה בכולה. ורישא דהך ברייתא מתוקמא שפיר בין בשמת בין בשעמד . דאם מת הואיל שנתן כולן לראשון ומקצתן לשני שני ודאי קנה ראשון לא קנה . דכי היכי דחוזר במקצת שנתן לשני חוזר נמי בכל מה שנשתייר לו לראשון בין בשעמד ראשון לא קנה דהא כתב לו כל נכסיו בלא שיור ושני קנה שכשחזר במקצת מראשון חזר בכולן וכשנתן מקצת לשני שייר לעצמו מקצת האחר: סיפא לא משכחת לה . דראשון קנה שני לא קנה : אלא בשעמד . ולא משום טעמא דחזרה אלא משום דלראשון שייר ולשני לא שייר דאי בשמת תרווייהו ליקני : הקדיש כל נכסיו מהו מי אמרינן . הואיל דלא שייר כלום חוזר בו כרין מתנת הדיוט . או דלמא אינו חוזר ולא דיינינן ליה כהדיוט וכך מפרשי' הפקיר וחילק: אם תמצי לומר הפקיר לא ידע ממאן ליתבע. חילק מהו: כולן לשון מתנה הוא. וקנה. בראוי ליורשו

דיחסין

(א) נראה דצ"ל אם כמחלק שיהיה שדה זו לפלוני ושדה זו לפלוני וכן מכל נכסיו וכו' .

א) [לעיל סה : סו.] ב) נדרים מג : : ג) [עי' תוס' לקמן קנב: ד"ה שכיב] : ד) [לעיל קל.]

הגהות הב"ח

(א) גמרא אלא באחרון ניחוש דלמא עיוני : (ב) שם באומר כל נכסי. נ"ב ס"א באומר נכסי אלו : (ג) שם במוחזק לן דלית ליה . נ"ב גם מסתבר ראיה למה שכתבו תוספות לעיל דף מד ע"ב דאפשר שיש אדם שאין לו קרקע ע"ש : (ד) שם לא גמר ומקני תיקו איבעיא להו הקדיש כל נכסיו כצ"ל ותיבת ל"א נמחק : (ה) רשב"ם ד"ה איבעיא וכו' לאחד הס"ד ואח"כ מ"ה מי הוי שיור כצ"ל ותיבת מקום נמחק : (ו) ד"ה באומר וכו' במתנת שכיב מרע ואין כאן : (ז) ד"ה ה"נ וכו' וחזר ונתן כולן לשני. נ"ב פי' וכולן מה ששייר ולא נתן לראשון נתן הכל לשני וכן פירשו הרי"ף והרא"ש לבדיא : (ח) ד"ה א"ל רב יימר וכו' הויא חזרה בכולה היינו דשני :

יהנה בהן מהו דניהוי כולהו מתנה קאמר או דלמא ליתהני מינייהו מידי קאמר יראה בהן מהו יעמוד בהן מהו ישען בהן מהו [א]תיקו איבעיא להו מכר כל נכסיו מהו אמר רב יהודה אמר רב [ב]אם עמד אינו חוזר וזימנין אמר רב יהודה אמר רב אם עמד חוזר ולא פליגי [ג]הא דאיתנהו לזוזי בעינייהו הא דפרעינהו בחובו איבעיא להו שכיב מרע שהודה מהו ת"ש דאיסור גיורא הוה ליה תריסר אלפי זוזי בי רבא רב מרי בריה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה הואי ובי רב הוה אמר רבא היכי ניקנינהו רב מרי להני זוזי אי בירושה [ד]לאו בר ירושה הוא אי במתנה מתנת שכיב מרע כירושה שויוה רבנן [ה]כל היכא דאיתיה בירושה איתיה במתנה כל היכא דליתיה בירושה ליתיה במתנה אי במשיכה ליתנהו גביה אי בחליפין א)אין מטבע נקנה בחליפין אי אגב קרקע לית ליה ארעא אי במעמד שלשתן אי שלח לי לא אזילנא מתקיף לה רב איקא בריה דרב אמי אמאי [ו]ולודי איסור דהלין זוזי דרב מרי נינהו וליקנינהו באודיתא אדהכי נפק אודיתא מבי איסור איקפד רבא אמר קא מגמרי טענתא לאינשי ומפסדי לי

שייר

רש"י

יהנה. יראה: הא דאיתנהו בעינייהו. חוזר דלהכי שבקינהו (א) אם יעמוד מחליי אחזרם: דפרעינהו בחוביה. אם עמד אינו חוזר: איבעיא להו שכיב מרע שהודה. ואמר בחליו שדה ומעות הללו של פלוני הן ואע"פ שהיינו מוחזקים בנכסים הללו שאינן של אותו פלוני שהיינו יודעין שהן של זה המודה בהם לאחרים מי אמרינן שהוא אומר כן שלא להשביע את בניו או דלמא כיון דאודי אודי: ת"ש כו'. ומסקנא דהודאתו הודאה ואע"ג דאמרינן בסנהדרין בפרק דיני ממונות תניא (דף כט:) ההוא דהוו קרי ליה עכברא דשכיב אדיכרי כי קשכיב אמר פלניא ופלניא מסקו בי זוזי אתו תבעינהו ליורשים כו' ומסקנא אדם עשוי שלא להשביע את בניו ופטורין מלשלם והכא אמרינן דאזלינן בתר הודאת פיו נראה בעיני דהתם היינו טעמא כיון שעושה עצמו עבד לוה לאיש מלוה ודאי להחזיק עצמו כעני היה עושה אבל כיון שהממון בעין והוא מודה של פלוני הוא י"ל שהפקידו אצלו מקודם לזה השכיב מרע או הקנה לו השכיב מרע ע"י אחר והרי הוא חפץ שיבא לידו: דאיסור. הוא איסור גיורא שבא על רחל בת מר שמואל קודם שנתגייר ונתעברה הימנו בגיות את רב מרי בר רחל ובתוך כך נתגייר ואח"כ נולד רב מרי והוה ליה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה והיא מבנות שמואל שנשבו כדאיתא בכתובות (דף כג.): אמר רבא במאי קני להו כו'. והלכך אני זוכה בהן דנכסי הגר דינן כהפקר והרי הן בידי והנני קודם וזוכה: גר לאו בר אורותי הוא. דרחמנא אפקריה לזרעיה דעובד כוכבים: דליתיה בירושה. כגון רב מרי ליתיה נמי בדין מתנת שכיב מרע: ליתנהו גביה. אין המעות בביתו של איסור שיוכל ליתנם לו בידו: אין מטבע נקנה בחליפין. בבבא מציעא בהזהב (דף מו.): אי אגב קרקע. כדאמרי' בפ"ק דקדושין (דף כו.) ונפקא לן מקרא דלכסף ולזהב וגו' עם ערי מצורות אשר ביהודה: אם במעמד שלשתן. אני ואיסור ורב מרי ביחד נפקד ומפקיד ומקבל מתנה: לא אזלינא. בתר איסור פן אפסיד: אמאי. לא תמצא ענין שיוכל רב מרי לזכות (ב) והלא יודה איסור שהן של רב מרי ויזכה בהן: אדהכי והכי נפק אודיתא. מתוך שנאמר בבית המדרש יצא הקול ולימדוהו לטעון כן כל אלו הדברים שאמר רבא הלכות הן:

תוספות

שכיב מרע שהודה מהו. פירש רבינו שמואל דמיבעיא ליה אם אומר כן שלא להשביע את בניו או דלמא כיון דאודי אודי והא דאמר בפרק זה בורר (סנהדרין דף כט:) דאדם עשוי שלא להשביע את בניו התם מיירי שמחזיק עצמו עבד לוה לאיש מלוה עשוי שלא להשביע את בניו אבל גבי פקדון אינו עושה ודאי [שלא] להשביע את בניו אלא מודה ואין נראה לומר דאדרבה כ"ש הוא שיותר יש לנו לומר שאומר אמת במלוה כיון שמשעבד עצמו אבל גבי פקדון עושה שלא להשביע את בניו ועוד איזו ראיה מביא מאיסור גיורא שהודאתו היתה ודאי אמת כדי ליתן דלא שייך כאן מידי שלא להשביע את בניו ונראה לר"י לפרש (ג) כן שכיב מרע שהודה מהו מי שהודה שיש לפלוני מנה בידו אע"פ שאנו מוחזקים בו שאין לו מי אמרינן דקני במתנת שכיב מרע ואם עמד חוזר או דלמא קני לגמרי ואם עמד אינו חוזר ופשיט מההוא מעשה דאיסור גיורא דקני לגמרי במתנת בריא על ידי הודאתו דאי במתנת שכיב מרע היאך קנה והא אמרינן כל מאן דאיתיה בירושה איתיה במתנת שכיב מרע כו' א"כ במתנת בריא היא ואם עמד אינו חוזר וכן משמע מתוך פירוש ר"ח דפירש לודי איסור דהנהו דמים דרב מרי בריה וקני להו באודיתא דאבוה ועוד יש מפרשים שכיב מרע שהודה מהו פי' שהודה שיש לו פקדון ביד אחרים והקנהו לזה מי מהני להקנותו באמירה בעלמא או לא ופשיט ליה מעובדא דאיסור דקני באמירה בעלמא וה"ה נמי בבריא הוה מצי למיבעי אלא אפילו בשכיב מרע דמקני באמירה בעלמא לא פשיטא ליה אי קני אי לא מיהו אי קני בשכיב מרע לא הוה שמעינן דקני בבריא אבל אי לא הוה קני בשכ"מ כ"ש בבריא מ"ר ולשון עיקר: **רב** מרי בריה הורתו שלא בקדושה כו'. וביבמות פרק החולץ (דף מה: ושם) אמרינן אכשריה (ד) לרב מרי בר רחל ומנייה בפורסי דבבל ואע"ג דכתיב מקרב אחיך כו' כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה וזה ודאי היה גר ויוכל להיות שהוא אותו שבכאן בנו של איסור מיהו בפרק מי שהחשיך (שבת דף קנד. ושם ד"ה ואמרי) רב מרי בר רחל ישראל גמור היה דקאמר התם רבה אבוה דרב מרי בר רחל וצ"ל דתרי רב מרי בר רחל הוו מיהו מה שפירש רבינו שמואל דרב מרי בר איסור גיורא שבא על בת שמואל קודם שנתגייר והורתו שלא בקדושה שנשבית כדאמרינן בכתובות (דף כג.) אין כ"ל דהא אמרינן בירושלמי שאמרה אמת במה שאמרה נשביתי וטהורה אני וה"נ משמע בגמרא שלנו דאמר ליה ר' יוחנן לרב שמן בר אבא זיל איטפל בקרובתך על כן נראה דהא דאמרינן בעלמא ב)רב מרי בריה דבת שמואל אחר הוה ושמא הוא שנזכר אביו בפרק מי שהחשיך (שבת דף קנד.) ומה שקורא אותו על שם אמו לפי שרוצה ליחסו אחר שמואל כדאשכחן ג)רבנא עוקבא ורבנא נחמיה בני ברתיה דרב וכן רבי שמעון בן פזי והבא שאול בן אמה מרים (כתובות פז.): **כל** (ה) דאיתיה בירושה איתיה במתנת שכיב מרע. נראה לי דאם היו לגר בנים איתא במתנת שכיב מרע אע"ג דהמקבל גר דליתיה בירושה דעל הנותן הוא דאיכא קפידא ולא על המקבל וראיה לדבר בפרק נושאין על האנוסה (יבמות דף צט.) שיש בן מוכר את אביו דמוקי ד) [רבי יוחנן] בשכיב מרע וכן [משכיב מרע] שכתב כל נכסיו לעבדו חוזר בנכסים ואינו חוזר בעבד ואם מת ולא חזר קנה העבד הכל כדאיתא בפ"ק דגיטין (דף ט.) ועבד ליתיה בירושה: **ואי** אגב קרקע לית ליה ארעא. וה"נ הוה יכול איסור להודות שיש לו קרקע כדפרישית לעיל בפרק חזקת הבתים (דף מד: ד"ה דלא) אלא שפיר קאמר לקמן דליקנינהו ניהליה באודיתא שהודה שהמעות עצמן של רב מרי: **מגמרי** טענתייהו לאינשי ומפסדי מנאי. ואם תאמר הא דאמרינן בפ"ק דקדושין (דף יז: ושם) הלוה מעות מן העובד כוכבים שנתגיירו בניו לא יחזיר לבניו ואם החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו והא תניא רוח חכמים נוחה הימנו ל"ק כאן שהיתה הורתו ולידתו שלא בקדושה כאן שהיתה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה ואם כן היה לו לרבא להחזיר ותירץ ר"ת דהתם כיון שעשה לו העובד כוכבים חסד שהלוה לו יעשה עמו חסד ויתן לבניו אבל כאן שלא עשה עמו חסד כשהפקידם אצלו אין צריך להחזיר לבניו והר"ר יצחק ב"ר מאיר פי' דכיון דלא קתני בהדיא בברייתא ואם לא החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו לא הוה חייש לה רבא ואין נראה כלל דהא מדקתני אם החזיר רוח חכמים נוחה הימנו מכלל דאם לא החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו וקתני לה לכולהו בבי במסכת שביעית (פ"י משנה ט) המחזיר חוב בשביעית רוח חכמים נוחה הימנו ה) והמלוה מעות מן הגר והחזיר לבניו רוח חכמים נוחה הימנו וקתני נמי התם כל המטלטלין נקנין במשיכה ואם קיים דבריו שלא במשיכה רוח חכמים נוחה הימנו ואמר עלה בהזהב (ב"מ דף מח. ושם) דאם לא קיים דבריו אין רוח חכמים נוחה הימנו מכלל דבכולהו בבי שמעינן מכלל הן לאו ו): **דקא** מגמרי טענתא לאינשי כו'. יש תימה למה לא קיים רבא את דבריו והא קיימא לן מצוה לקיים דברי המת ועוד הא דקיימא לן לקמן (דף קנא:) ובכל דוכתי דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו תיפוק ליה דמצוה לקיים דברי המת למאן דאית ליה דהיינו ר' מאיר ומתנת שכיב מרע נמי לא קניא אלא לאחר מיתה ותירץ הר"ר יצחק ב"ר מאיר דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא היכא דאמר תנו מנה זה לפלוני אבל היכא דאמר מנה זה לפלוני ולא אמר תנו כל כי האי גוונא לא הוה אמרי' מצוה לקיים דברי המת מיהו קשיא מדמייתו חכמים ראיה לר' אליעזר דדברי שכיב מרע נקנים באמירה מההוא דאמן של בני רוכל שקיימו חכמים את דבריה (לקמן דף קנו:) אלמא דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו (ו) ואין ראיה היא דלמא היינו טעמא דמצוה לקיים דברי המת ואין לחלק בין היכא דאמר תנתן כבינתי לבתי להיכא דאמר תנו ועוד קשיא מהא דאמר בגיטין בפ' התקבל (דף סה: ושם) גניבא יוצא בקולר הוה כי נפיק אמר הבו ארבע מאה זוזי לר' אבינא מחמרא דנהר פניא כו' ולא אמרינן התם מצוה לקיים דברי המת ואע"ג דהפי' באומר כשהיה בריא אמרי' ליה הכי כדמוכח בפרק קמא דגיטין (דף טו.) ועוד קשה מהא דפרק השולח (שם דף מ.) גבי פלונית שפחתי עשיתי לי קורת רוח תעשה לה קורת רוח כו' דאמרינן התם מצוה לקיים דברי המת מיהו מזה אין קשיא כלל כמו שאפרש בסמוך ור"י תירץ דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא היכא שהוא ביד שליש כי הא (ז) דתנן שקל לבני כו' וכי היא דמס' כתובות פרק מציאת האשה (דף סט: ושם) המשליש מעות לבתו יעשה שליש מה שהושלש בידו ומוקי

מסורת הש"ס

א)[ב"מ מו.]: ב)[ברכות סג. ועוד טובא]. ג)[לעיל יא: חולין נג.]. ד) מהרש"א כתב דפ"ס הוא וצ"ל ר"י ר"ל ר"י בעל התוספות: ה)[צ"ל והלוה]: ו)[וע"ע תוס' קדושין יז. ד"ה כאן]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה הא וכו' שבקינהו אמר אם אעמוד מחליי אחזור הס"ד: (ב) ד"ה אמאי וכו' לזכות בהו והלא: (ג) תוס' ד"ה שכיב מרע וכו' ונראה לר"י לפרש שכיב כצ"ל ותיבת כן נמחק: (ד) ד"ה רב מרי וכו' אכשריה רבא לרב מרי: (ה) ד"ה כל היכא דאיתיה וכו' דמוקי רבי בשכיב מרע וכן מי שכתב כל נכסיו לעבדו ועמד חוזר: (ו) ד"ה דקא מגמרי וכו' וכמסורין דמו ומאי ראיה היא דילמא: (ז) בא"ד כי הא דתניא האומר תנו שקל לבני כו' וכי הסיא:

עין משפט נר מצוה

פג א מיי' פ"ט מהלכות זכייה ומתנה הל' ד סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף ב ולא קנה:

פד ב ג מיי' שם הלכה כא סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף ג:

פה ד מיי' פ"א שם הל' ו ופ"ט הל' ז ומיי' בהשגות וכמ"מ ופ"ו מהל' נחלות הלכה י סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמ סעיף א וסי' ערה ס"א וסי' רפג ס"א:

פו ה מיי' פ"ט מהלכות זכייה ומתנה הלכה ז ועי' בהגה"מ סמג שם טוש"ע חו"מ סי' רנו ס"א:

פז ו מיי' פ"ו מהלכות מכירה הלכה א סמג שם טוש"ע חו"מ סי' רג סעיף א:

פח ז מיי' פ"ט מהלכות זכייה ומתנה הל' ט סמג שם טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף ג וסי' רנה סעיף ב:

רבינו גרשום

דיחסין ויורש לשון ירושה הן. אם אמר שכיב מרע יהנה מהם. דמשמע דמתהנה בהן בכל ענין כמו בנכסיו של עצמו. מי אמרי' דלשון מתנה הוא או לא והכי נמי יראה דמשמע יראה בנכסיו ממש וה"נ ישען כלומר יסמך בהן בנכסיו וה"נ יעמוד דמשמע יעמוד בנכסיו: מכר כל נכסיו ולא שייר כלום ועמד מהו. מי אמרי' דמצי למיהדר בהו דלהכי זבנינהו מחמת מיתתו דאי מיית ליה הוו מכורין אבל השתא כשעמד אין מכירתו מכירה. או דילמא מכירה שאני ממתנה ואינה חוזרת: הא דאיתנהו זוזי בעינייהו. שלא הוציאן על דעת כן מכרן שאם יעמוד יחזור בהן. אבל פרעינהו לזוזי בחובו על דעת כן מכרן דנגמר ומקני לית מיד ומכירתו מכירה ולא יחזור: שכיב מרע שהודה. שאמר כך וכך אני חייב לפלוני ומת מהו. מי אמרי' דודאי חייב להן וקנו בעלי חובין שהודה להם או דילמא להכי קאמר הכי שאם יעמוד מחליו שלא יחשבו בני אדם שהוא עשיר שמשל אחרים הוא ולא קני: ת"ש דאיסור הוה גר. ונכסי הגר כשמת ואין לו יורש כל המחזיק בהן זכה: והורתו שלא בקדושה. דאכתי לא הוה גר אביו: ולידתו בקדושה. לאחר שנתגייר ונזרין לידתו [בקדושה] אמר הורתו שלא בקדושה ולא יורש הוא שלא היתה הורתו בקדושה: ליתנהו גבי איסור הני זוזי. דמצי לממשכינהו: לית ליה קרקע. לאיסור. אי שלח לי לא אזילנא ליה. כי היכי דליקני במעמד שלשתנו: אדהכי והכי נפק אודיתא מבי איסור. שהודה שאותן זוזין דרב מרי הן. ותפשוט לך מהכא שכיב מרע שהודה קני מדאתקיף רב איקא הכי: אמר גמרינהו טענתא לאינשי ומפסדי לי. דהשתא החזקתי בהן ושלי הוא אלמלא לא לימדו לעשות הודאה:

עין משפט
נר מצוה

פט א ב מיי' פ"ח מהל' זכייה ומתנה הלכה טו סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף ד:

צ ג מיי' פ"ז מהלכות עבדים הלכה א סמג עשין פו טוש"ע יו"ד סי' רסז סעיף נח:

מסורת הש"ס

א)[לקמן קנ.] גיטין ח: מב. פאה פ"ג מ"ח:

שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת וכמה כל שהוא אמר רב יהודה אמר רב קרקע כדי פרנסתו ורב ירמיה בר אבא אמר מטלטלין כדי פרנסתו אמר רבי זירא כמה מכוונן שמעתתא דסבי קרקע טעמא מאי דאי קאי סמיך עליה *מטלטלי נמי אי קאי סמיך עילויהו מתקיף לה רב יוסף ומאי כוונתא מאן דאמר מטלטלין קרקע תנן מאן דאמר כדי פרנסתו [ב]כל שהוא תנן אמר ליה אביי וכל היכא דתני קרקע קרקע דוקא והא תנן א)[ג]הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין ר' שמעון אומר לעולם הוא בן חורין עד שיאמר כל נכסי נתונין לפלוני עבדי חוץ מאחד מרבוא שבהן
ואמר

רשב"ם

כמה מכוונן. כמה יפה טוט שפירשו כל שהוא כדי פרנסתו למר במקרקעי ולמר אפי' (א) במטלטלי: דמקרקעי. כדי פרנסתו טעמא מאי הוי שיור להקנות המתנה שנתן מקצת משום דכי קאי מחליו סמיך עלייהו והלכך נתן לדעת כן שאפילו אם יעמוד מחליו תתקיים המתנה והוא יתפרנס ממה ששייר מטלטלי נמי כו': מאי כוונתא. והלא אין מכוונות יפה דלמ"ד מטלטלי כו': קרקע דוקא. בתמיה והתנן במסכת פאה: הכותב נכסיו לעבדו יצא בן חורין. שהרי העבד בכלל נכסים ונמצא שהקנה לעבד את גופו עם שאר נכסים: שייר קרקע כל שהוא. כגון שאמר חוץ מקרקע כל שהוא לא יצא בן חורין שהעבד הוקש לקרקעות דכתיב והתנחלתם (ויקרא כה) והאי קרקע כל שהוא איכא למימר שעל העבד הוא אומר ונמצא שאינו בן חורין וגם הנכסים לא קנה וה"ה אם אמר חוץ ממטלטלין כל שהוא כדמפ' ר' אלעזר לקמיה שעשו המטלטלין שיור אגב העבד דדלמא האי עבד הוא המטלטלין ששייר דעבדא מיטלטל אבל אם אמר כל נכסיי נתונים לך חוץ משדה פלוני הרי הוא בן חורין שהעבד אינו בכלל אותו שדה שפירש: רבי שמעון אומר לעולם הוא בן חורין. אם שייר קרקע כל שהוא דשייר קרקע ולא עבד עד שיהיה השיור ששייר סתם ויאמר כל נכסיי נתונים לפלוני עבדי חוץ מאחד מרבוא שבהן שהוא אחד מרבוא אעבד קאי ואינו משוחרר ודרך כבוד כתב לעבדו כך ומ"מ לא קנה כלום:
ואמר

תוספות

ומוקי התם טעמא משום דמצוה לקיים דברי המת ומיירי שהושלש מתחלה לכך כי היכי דלא תקשה ממעשה דאיסור גיורא דהכא לא אמרינן מצוה לקיים דברי המת ואע"ג דהוה ביד שליש אלא היינו טעמא משום דלא הושלש לו מתחלה לכך וקשה על זה הפירוש מהא דאמרינן בגיטין פרק השולח (דף מ.) פלונית שפחתי עשיתי לה קורת רוח כופין את היורשים כו' משום דמצוה לקיים דברי המת והתם לא הושלש ביד שליש מידי וצריך לומר דגבי שחרור יש לנו לומר יותר מצוה לקיים דברי המת מבשאר דברים והשתא נמי אתי שפיר דלא תקשה מהא דאמרי' לקמן (דף קנא:) האומר תנו גט לאשתי כו' אבל האומר תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה ודייק מינה מתנת שכ"מ במקצת לא בעי קנין דלא הוה מצי למימר טעם משום דמצוה לקיים דברי המת דלא אמרי' הכי אלא כשהושלש מתחלה לכך וא"ת על הך משנה דגיטין (דף יג.) דמייתי לקמן אבל אמר תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה אמר רב עלה בסוף פ"ק (שם) בגמרא והוא שמונחין בקרן זוית איכא דמוקי לה התם למשנה בבריא ובמעמד שלשתן ואיכא דמוקי לה התם בשכיב מרע ואמאי לא מוקי לה למתני' התם כשהושלש מתחלה לכך ומשום מצוה לקיים דברי המת ואי משום דכיחידאה לא הוי מוקמי התם ואע"ג דקי"ל הכי כדאמר בפ"ק דגיטין (דף טו.) וכדאשכחן נמי בפ' כל הגט (שם דף ל.) דלא מוקי שמואל מתני' דפרק כל הגט דהמלוה מעות את הכהן ואת הלוי כר' יוסי משום דכיחידאה לא מוקמי אע"ג דס"ל בפ"ק דבבא מציעא (דף יב.) כוותיה ורבנן פליגי עליה דר"מ (ב) דמצוה לקיים דברי המת בספ"ק דגיטין (דף יד:) אע"ג דר' יוסי פליג עליה בכתובות (דף סט:) מ"מ חולקין רבנן על ר"מ בספ"ק דגיטין (שם) גבי הולך מנה לפלוני אך מהאי דר' יוסי בפ"ק דבבא מציעא אין ראיה כל כך דאיכא לדחויי דכיחידאה לא מוקמינן משום דר' יוסי הוי יחידאה היכא דפליג במסכת בכורות בפרק הלוקח עובר פרתו (דף יח.) ולא פסיק שמואל הלכה כוותיה אלא בהא דבבא מציעא פ"ק משום דסתמא עניים גופייהו ניחא להו כדאיתא התם (ג) ולהכי מודה נמי איהו במתני' דכל הגט ויש שהם מתרצים שם בשם ר"ת דלא אמר התם מצוה לקיים דברי המת כיון שראוי ליתנן מחיים ולא ליתנן לאחר מיתה להכי לא שייך בה מצוה לקיים דברי המת תדע דהוי דומיא דגט ושטר שחרור שאינו ראוי ליתנן אלא מחיים ואין נראה לר"י דהא אפי' בדבר דשייך מחיים אמרי' בסוף פ"ק דגיטין בברייתא דהולך מנה לפלוני והלך ובקשו ולא מצאו דמשמע התם דאפילו בדבר דשייך ליתנן מחיים קאמר מצוה לקיים דברי המת מיהו יש לדחות ולומר שהמשלח צוה ליתנם לו לאחר מותו דמוקמינן לה נמי בשכיב מרע שעיקר צואתו אינו אלא לאחר מיתה א"נ י"ל דלא ס"ל לרב התם בהך מימרא מצוה לקיים דברי המת אלא ס"ל כשמואל דמסיק התם בכתובות פרק מציאת האשה כר' יוסי דלית ליה מצוה לקיים דברי המת ואע"ג דפריך על רב יוסף בסוף ההוא פרק והא קי"ל מצוה לקיים דברי המת ולא פריך עליה דרב הכי משום דלא הוה ידע לשנויי עלה מידי ואין זו תימה אי סבר לה בהא כשמואל ואע"ג דפריך התם עלה דרב והא קי"ל התם דברי שכ"מ כו' משום (ד) דליכא מאן דפליג בה ועוד י"ל דלא משמע לי' לאוקמא מתני' דהתם שהושלש מתחלה לכך מדקתני תנו מנה לפלוני ולא קתני תן מנה זה לפלוני דהוה משמע שהושלש מתחלה [לכך] ואע"ג דבגמ' בסוף פרקין דגיטין גבי הולך מנה לפלוני קתני סתם מצוה לקיים דברי המת ולא קתני זה היינו משום דמשמע ליה שפיר כשהושלש בלא זה דבאותה שעה אמר לו להוליך. מ"ר. ועוד היה מפרש ר"ת דלא שייך הכא בשמעתין מצוה לקיים דברי המת משום דכל דאיתיה בירושה איתיה במתנה מצוה לקיים דברי המת* וכל דליתיה בירושה כו' כדאמר גבי מתנת שכיב מרע מיהו לא דמי למתנת שכיב מרע שהיא כעין ירושה דיש לנו יותר לדמותה לירושה כדאמר לעיל ועוד דכי היכי דמפרש גמרא דמתנת שכ"מ אינה בגר ה"ל למימר נמי טעמא דמצוה לקיים דברי המת אינו בגר מיהו יש לדחות דפשיטא ליה דלא שייך בגר כיון דליתיה בירושה פשיטא ליה שכיון שמת בטל ואין לו שום זכות להורים ואיך יקיימו דבריו מיהו כדפירשנו לעיל ניחא טפי. מ"ר. ועוד היה אומר ר"י דלא אמרי' מצוה לקיים דברי המת אלא באומר לו פה אל פה ורבא לא אזל לגביה וחזר בו ר"י כדקאמר בהשולח (גיטין דף מ:) עשיתי פלוני עבדי בן חורין כו' א"ר יוחנן וכולן בשטר וא"כ הא דקתני בתר הכי אעשו בן חורין רבי אומר זכה וחכ"א לא זכה אלא כופין את היורשים כו' מיירי נמי בשטר ולא פה אל פה דאי א"ל [ליורשים לעשותו בן חורין] למה לי שטר* וכן פי' ר"ח: **שייר** קרקע כל שהוא. ולא פירש איזו קרקע אלא חוץ מקרקעי סתם כל שהוא וי"ל גופו של עבד שייר דעבדא כמקרקעי דמי ומטלטלין נמי עשו סיור דאם אמר נמי חוץ ממטלטלין כל שהוא שייר בגופו של עבד וקרקע דתנן אידי (ה) כדקאמר גמרא ובגמרת א"י בפ"ג דפאה ור' יוסי בשם ר' אלעזר שייר מטלטלין ולא עשה כלום אני אומר גופו של עבד שייר ובמסקנא מפרש משום דלאו כרות גיטא מתנינן לה דכיון שיש לבעל העבד זכות בשטר שכתוב בו שייר קרקע לעצמו לא הקנה לו שטר לגמרי שגם זכות האדון כתוב בו הלכך לא קרינא ביה ספר כריתות וטעמא דר"ש דאמר לעולם הוא בן חורין משום דחשיב ליה כרות גיטא בהכי כיון שלא שייר בגוף העבד מיהו מתחלה היה סבור דטעמא דת"ק משום דשייר בגוף העבד וכן בפ"ק דגיטין (דף ח:) דמוקי פלוגתייהו בפלגינן דבורא מתחלה היה סבור כן דלת"ק משום שייר בגוף העבד ולר"ש לא שייר דפלגינן דבורא והעבד קנוי לעצמו ושם פירש רבינו חננאל מתחלה סובר ת"ק כיון ששייר קרקע כל שהוא סתם אין יכול לברר העבד הנכסים שהקנה לו רבו ולא קנה בנכסים דאמר יד בעל השטר על התחתונה וכיון שבנכסים לא קנה עצמו נמי לא קנה ור"ש סבר אע"ג דלא קנה בנכסים עצמו קנה דפלגינן דבורא עד שיאמר חוץ מאחד מרבוא דאיכא למימר גופו של עבד שייר וכן פירש בגמרת א"י לשון רבינו חננאל* והתוספתא נראה דבשבוש מיתניא דמאי בא ר"ש להשמיענו דאפילו היכא שאומר חוץ מעיר פלונית וכי בשביל שהזכיר מה שמוציא יש לו להיות פחות בן חורין דכל שכן [שהוא משוחרר] כשאומר סתם דיד בעל השטר על התחתונה ושמי תוספתא מקמי ירושלמי ומיהו אין נראה לשבש התוספתא (ו): (ז) **שייר** קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין *ור"ש אומר אפילו אמר כל נכסיי קנוי לך חוץ מעיר פלונית חוץ משדה פלונית זכה בנכסים קנה עצמו בן חורין. פירוש אפילו הזכיר בהדיא מה שמוציא מן השחרור דאז יש לנו לומר שלא שחרר העבד אפ"ה קנה נכסים ונשתחרר דפלגינן דבורא דאית לן למימר מאותה שדה או מאותה עיר הדר ביה אבל מן העבד לא הדר ביה מכלל דרבנן דפליגי עליה אית להו דלא פלגינן דבורא ומדהדר בנכסים הדר נמי בעבד א"כ מדשייר בנכסים שייר נמי בעבד ובפ"ק דגיטין (דף ח:) מייתי לה נמי להך דהכא למימרא דפלגינן דבורא ולא כפרש"י דהתם אלמא לא שייר כלל מן העבד אלא מן הנכסים ובהא פליגי רבנן עליה ובפלוגתייהו בפ"ק (שם.) גבי ר"מ אומר עכו כא"י לגיטין אבל אין להקשות על פירוש רבינו שמואל שפירש ששייר העבד משום דהוי מקרקעי מדאמר עשו מטלטלים סיור אגב עבד דהא ודאי אמת הוא דהוי מטלטלים כמו מקרקעי. מ"ר:
קרקע

אם בנכסים וקנה עצמו בן חורין וכו' זכה בנכסים אם יש לו שאר נכסי וקנה עצמו לחורין בכל ענין כן פי' רבינו שמשון בפ"ג דפאה ודאמר ר"ש בחוץ מעיר פלונית או חוץ משדה פלונית דיצא בו לחירות מכלל דמשמע לרבנן דאף בכה"ג לא יצא לחירות ובהכי פליגי כנ"ל והשאר עד לשבש התוספתא הוא מה"ש:

רבינו גרשום

כדי פרנסתו שאם יעמוד מחליו שיהא לו על מה להסמך: אפי' אם (אמר) שייר מטלטלי כדי פרנסתו קני: כמה מכוון שמעתתא דסבי. ר' יהוד' ור' ירמיה: מקרקעי מאי טעמאה):אמר שייר קרקע כל שהוא תנן ולא כדי פרנסתו קרקע דוקא ולא מטלטלי: והתנן הכותב כל נכסיו לעבדו. במתנה יצא בן חורין משום דהעבד עצמו בכלל נכסיו הוא וכתבו לעצמו מתנה. אם שייר קרקע כל שהוא ב)כתב לעבד לא יצא בן חורין, דאיכא למימר אותו עצמו שייר דעבדים הוקשו לקרקעות דכתי' והתנחלתם וגו': חוץ מאחד מרבוא שבהן. הואיל ושייר בסתמא איכא למימר דעבד שייר. אבל אי שייר קרקע איכא למימר קרקע ממש

א) נראה דחסר כאן וצ"ל מקרקעי מ"ש אמר דמתנתו קיימת וכו': שייר קרקע וכו'. ב) אולי צ"ל אם שייר קרקע כל שהוא במתנה שכתב להעבד וכו'.

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה כמה וכו' במטלטלי דמקרקעי וכו' שנתן במקצת וכו' סמיך עליה והלכך כנ"ל והד"א: (ב) תוס' ד"ה (בע"א) דקא כו' פליגי עליה דר"מ דאמר מצוה לקיים וכו' לא מוקמינן הייט משום וכו':(ג)בא"ד ולהכי מודה נמי. נ"ב פירוש שמואל מודה כו':(ד)בא"ד דליכא מאן דפליג. נ"ב פי' באמוראים ליכא מאן דפליג מאח"כ במשנה לד"ה דפליג שמואל אבל בתנאים ודאי איכא רבי אליעזר דפליג בדברי ש"מ לקמן בדף קמ במשנה: (ה)ד"ה שייר וכו' דתנן אידי דרישא כדקאמר:(ו)בא"ד אין נראה לשבש התוספתא אלא כמו שפי' בפנים עכ"ה הס"ד: (ז)ד"ה שייר נמחק תחלת הדבור וצריך להתחיל ור' שמעון אומר וכו' אבל מן העבד לא הדר ביה אבל רבנן פליגי עליה ואית להו דלא פלגינן וכו' ובפ"ק דגיטין גבי ר"מ אומר עכו כארץ ישראל מייתי לה נמי להך דפלגינן דבורא אליבא דרבי שמעון ולא כפי' רש"י דהתם דלא שייר כלל מן העבד אלא מן הנכסים ובהא פליגי רבנן עליה כדפרישית אבל אין להקשות על פי' כנ"ל:

רש"ל כי דהך לקיים דברי המת הוא סוף דבור והקו"ל דליתי' בירושה הוא דבור אחר [לא נמצא במהרש"ל]

מהרש"א כי' דהך ל"ל שטר הוא סוף דבור והקו"ל פירש ר"ח הוא שייך לתחלת דבור הסמוך

לשון ר"ח ור"י פי' דלפי מתחלה סבר דת"ק לא איירי דוקא בשייר סתם דמשמע שייר בגוף העבד אלא אפי' שייר דבר מבורר ופירש מה ששייר אפ"ה פליג ת"ק וכן מוכח מהתוספתא ר"ש אומר כל נכסיי נתונים לפלוני עבדי חוץ מאחד מריבוא שבהן לא אמר כלום חוץ מעיר פלונית משדה פלונית אע"פ שאין שם אלא אותה שדה ואותה העיר זכה העבד

ור"ש אומר וכו' ופי' רבינו שמואל דדלמא הוא העבד ששייר ואין נראה לר"י דהא תניא בהדיא בתוספתא ר"ש אומר אפי' אמר כל נכסי וכו' כנ"ל וכ"ה בפי'. רש"א

א) קדושין כו. לעיל כז. פאה פ"ג מ"ו: ב) [עי' תוס' מנחות ע. ד"ה שירי גרדומין]: ג) חולין קלז. ד) חולין קלה. ערובין יח. [ע"ש]: ה) לעיל סח. ו) [לעיל קמט.]: ז) [צ"ל כל נכסיו לעבדו]:

צא א מיי' פ"ז מהלכות עבדים הלכה ... סמג עשין פו טוש"ע יו"ד סי' רסז סעיף ...

צב ב מיי' פ"ו מהלכות זכייה ומתנה הלכה ... סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' ... סעיף ...

צג ג ד מיי' פ"ג מהל' בכורים הלכה יב סמג עשין קמג טוש"ע יו"ד סי' שלג סעיף ט

צד ה ו ז ח מיי' פ"ו מהל' זכייה ומתנה הלכה יב יג סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמח סעיף ...

ואמר רב דימי אמר רבי אלעזר עשו כו'. אע"ג דקתני שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין הוא הדין אם שייר מטלטלין כל שהוא דעבדא נמי כמטלטלי דמי שהרי אינו מחובר לקרקע וקרו ליה בני אדם מטלטלי אלמא אע"ג דקתני קרקע לאו דוקא אלא הוא הדין למטלטלי ומתניתין נמי מטלטלי כדי פרנסתו כמקרקעי כדי פרנסתו דמי: ולא עשו מטלטלי שיור אלא כתובה. דתנן גבי דההיא במס' פאה ובפרקין דלעיל (דף קלג.) מייתינן לה ופרשינן לה הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה ואית דמוקי לה התם בשותקת ופירש רב נחמן כיון שעשאה שותפת בין הבנים אבדה כתובתה דבההיא קרקע כל שהוא שסייר לה שלא נתן לבניו מחלה כתובתה ודוקא קרקע כל שהוא אבל שייר לה וכתב לה מטלטלין כל שהוא לא אבדה כתובתה דכתובה עיקרה גובה ממקרקעי ולא ממטלטלי (ג) במסכת כתובות הלכך אמקרקעי סמכה דעתה ולכך לא עשו מטלטלין שיור לכתובתה דאם שייר לה הבעל מטלטלין ונתן לה כשחילק נכסיו לבניו וכתב לאשתו מטלטלין כל שהוא לא אבדה כתובתה: אמר ליה רב יוסף לאביי. לעולם אימא לך כל היכא דתני קרקע דוקא הוא והכא גבי עבד היינו טעמא דלאו דוקא דבדין הוא דלא איבעי ליה למיתני מקרקעי אלא מטלטלי הוה ליה למיתני בהדיא: ואיידי דקתני רישא. במסכת פאה ר' עקיבא אומר קרקע כל שהוא חייבת בפאה ובבכורים ולכתוב עליו פרוזבול ולקנות עמהן נכסים שאין להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה דהכי כולהו דוקא מקרקעי ולא מטלטלי תנא נמי סיפא קרקע אף ע"ג דהוא הדין בסיפא למטלטלי ומשום סידורא דכל שהן מתני גבי הדדי. ובוידוי לא גרסי' בסדר המשנה דבשלמא גבי פאה פאת שדך כתיב קרקע כל שהוא גבי בכורים כתיב ראשית פרי האדמה אשר נתתה לי ולכתוב עליה פרוזבול הכי תקון רבנן אם יש לו ללוה קרקע כותבין פרוזבול למלוה לגבות חובו בשביעית דדמי כמאן דאית ליה משכון דמקרקעי דלוה משתעבד ליה וגבי משכון לא משמטא שביעית דלא קרינא ביה לא יגוש הואיל ואית ליה משכון ולא רצו בית דין לעקור תקנת שביעית מן התורה. ולקנות עמהן נכסים שאין להם אחריות מקראי נפקא לן בקדושין אלא וידוי מעשר אע"ג דכתיב ביה (דברים כו) השקיפה ממעון קדשך וגו' ואת האדמה אשר נתתה לנו [וגו'] אפי' אין לו קרקע יתוודה דהאי לנו אכל ישראל קאי כדתנן במסכת מעשר שני (פ"ה מי"ד) מכאן אמרו ישראל וממזרים מתוודין אבל לא גרים ועבדים משוחררים שאין להם חלק בארץ אלמא אפי' אין לו קרקע אלא שיהא ראוי הוא ואבותיו ליטול חלק בארץ: ואמר ליה אביי לרב יוסף. דאקשי לעיל למ"ד כדי פרנסתו כל שהוא תנן וכל היכא דתנן כל שהוא מי לא בעינן שיעורא: והתנן. בפרק ראשית הגז: חמש רחלות גוזזות כל אחת ואחת משקל מנה ופרס. ליטרא ומחצה ליטרא חייבת בראשית הגז דברי ר' דוסא ומחמש לאן עשויות נפקא להו לבית הלל דבעינן חמש וחכמים אומרים ה' רחלות וכו': אמר רב מנה ופרס. בין חמשתן ובלבד שיהו מחומשות כל אחת יש בה למר חומש של מנה ופרס אבל בציר מהכי כמאן דליתיה דמי: שיעורא רבה. מנה ופרס לכל אחת תנא סיפא נמי שיעורא זוטא אבל מתני' דקתני כל שהוא דוקא הוא והלכך לא מכוון שמעתא דסבי: אמר. שכיב מרע מטלטלי לפלניא והוא הדין לבריא על ידי קנין: לבר מחטי ושערי. והוא הדין לבר מבהמותיו כן נראה בעיני: אפי' ריחים העליונה. שרגילין ליטלה משם כדי לתקנה אבל ריחים התחתונה במקומה מתקנין אותה: כל דמטלטל. כל שיכולין לטלטלו שאינו מחובר לקרקע ממש ואע"פ שאין רגילין לטלטלו: איבעיא להו עבדא כמטלטלי דמי. כגון ודאי דעבדא כמקרקעי דמי לענין שבועה וקנין בכסף ובשטר ובחזקה (ד) דכל מילי דאורייתא דין מקרקעי יש להם מוהתנחלתם אבל לענין לשון בני אדם מיקרו להו מטלטלי ויפקן בכלל מתנת מטלטלי שהרי מטלטלי הוא או לא: היינו דלא אזדבן ליה ברישא. במאי דקתני ברישא דמתניתין היכא דמכר את העיר סתמא ולא אמר לו היא וכל מה שבתוכה לא קחשיב אלא מקרקעי אבל עבדים ומטלטלין לא נמכרו אלמא עבדא כמטלטלי דמי: ופרכינן אלא מאי עבדא כמטלטלי דמי א"כ מאי אפי' דקתני סיפא מכר את המטלטלין ואפי' עבדים ואי כמטלטלי דמי אמאי קאמר אפילו דמשמע דאינו דומה כל כך למטלטלין: אלא מאי אית לך למימר. אמאי קמפלגי בינן למטלטלין למיתני אפי' משום דשאני בין מטלטלי דניידי דהיינו עבדים למטלטלי דלא ניידי והלכך קתני בהו אפילו ה"נ ברישא איכא למימר דעבדא כמקרקעי דמי והאי דלא מיזדבני בכלל העיר דשאני להו לבני אדם בין מקרקעי דנייד למקרקעי דלא נייד וכיון דעיר מכר דהיינו מקרקעי דלא נייד לא אסיק אדעתיה למכור אלא מקרקעי דלא נייד דהיינו דומיא דעיר אבל היכא דאמר סתמא מקרקעי לפלניא עבדים בכלל והיכא דאמר סתמא מטלטלי לפלניא לעולם אימא לך דאינו בכלל: עשו מטלטלי שיור. דכי היכי דקתני שייר קרקע כל שהוא לא יצא לחירות הכי נמי אם שייר מטלטלי כל שהוא לא יצא לחירות: ואמר ליה רבא לרב נחמן מאי טעמא. והשיב לו רב נחמן עבדא מטלטלי דכיון דשייר מטלטלין לעצמו איכא למימר דעבדו שייר לעצמו שהוא מטלטלין ולא יצא לחירות אלמא כמטלטלי דמי: א"ל רב אשי לרבינא. לעולם אימא לך כמקרקעי והאי עשו מטלטלין שיור אצל העבד לאו היינו טעמא כדרב נחמן דאמר עבדא מטלטלי הוא אלא אלא כדפרישית טעמא:

דאכן

ואמר רב דימי בר יוסף אמר ר' אלעזר [א]עשו מטלטלין שיור אצל עבד [ב]ולא עשו מטלטלין שיור אצל כתובה התם בדין הוא דלא ליתני קרקע ואיידי דתנא רישא [א]) רבי עקיבא אומר קרקע כל שהוא חייבת בפאה ובבכורים ולכתוב עליהם פרוזבול ולקנות עמהם נכסים שאין להם אחריות בכסף ובשטר ובחזקה משום הכי קתני קרקע [ב]) וכל היכא דתני כל שהוא לית ליה שיעורא והא תנן [ג]) רבי דוסא בן הרכינס אומר חמש רחלות גוזזות מנה (א) מנה ופרס חייבות בראשית הגז וחכמים אומרים [ג]חמש רחלות גוזזות כל שהן ואמריגן [ד]) וכמה כל שהן אמר רב [ד]מנה ופרס ובלבד שיהו מחומשות התם בדין הוא דלא ליתני כל שהוא ואיידי דקאמר תנא קמא שיעורא רבה אמר איהו נמי שיעורא זוטרא קרי לה כל שהוא: פשיטא אמר (ב) מטלטלי לפלניא [ה]כל מאני תשמישתיה קני לבר מחטי ושערי [ו]כל מטלטלי לפלניא אפי' חטי ושערי ואפילו ריחים העליונה קנה לבר מריחים התחתונה [ז]כל דמטלטל אפי' ריחים התחתונה קני איבעיא להו עבדא כמקרקעא או [ח]כמטלטלא דמי אמר ליה רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי תא שמע [ה]) המוכר את העיר מכר בתים שיחין ומערות ומרחצאות ובית הבדין ובית השלחין אבל לא את המטלטלין ובזמן שאמר היא וכל מה שבתוכה אפילו היו בה בהמה או עבדים הרי כולן מכורין אי אמרת בשלמא כמטלטלא דמי משום הכי לא מיזדבן ברישא אלא אי אמרת כמקרקעא דמי אמאי לא מיזדבן ואלא מאי כמטלטלא דמי מאי אפי' [אלא] מאי אית לך למימר שאני מטלטלא דנייד ממטלטלא דלא נייד אפי' תימא כמקרקעא דמי שאני מקרקעא דנייד ממקרקעא דלא נייד א"ל רבינא לרב אשי תא שמע [ו]) הכותב [ז]) (לעבדו כל נכסיו) יצא בן חורין שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין ר' שמעון אומר לעולם הוא בן חורין עד שיאמר כל נכסי נתונין לפלוני עבדי חוץ מאחד מרבוא שבהן ואמר רב דימי בר יוסף אמר רבי אלעזר עשו מטלטלין שיור אצל עבד ולא עשו מטלטלין שיור אצל כתובה ואמר ליה רבא לרב נחמן מאי טעמא עבדא מטלטלא הוא ומטלטלא למטלטלא הוי שיור וכתובת אשה מקרקעא הוא ומטלטלא למקרקעא לא הוי שיור

אמר

קרקע כל שהוא חייבת בפאה כו'. לעיל בשלהי לא יחפור (דף כז.) פירשתי לה: וכל היכא דתני כל שהוא לית ליה שיעורא והא תנן כו'. ואע"ג דקרקע כל שהוא חייב בפאה היינו כל שהוא דוקא כדאמרינן לעיל בפרק לא יחפור (דף כז. ושם: ד"ה בחטה) היינו משום דמסתבר טפי הכי ובקדושין פ"ק (דף כו.) הארכתי שם בדיני כל שהוא: וכמה כל שהוא אמר רב מנה ופרס. ואם תאמר מאי מקשה ליה והלא ודאי הוא חולק על רב דלעיל וי"ל דהכי קאמר מי פליג על רב בכל הני: מנה ופרס. שיעור דרבנן ור' דוסא לא ידעינן מנא (ה) ליה: ואיידי דקאמר תנא קמא שיעורא רבה אמרי איכהו שיעורא זוטא. והא דתנן (כלים פ"ה מ"א) תנור תחלתו ארבעה וסופו כל שהוא ואמרינן (חולין דף קכד.) מאי כל שהוא טפח איכא (ו) למימר דאיידי דנקט שיעורא רבה נקיט נמי שיעורא זוטא: עבדא כמקרקעי דמי או כמטלטלי דמי. לענין מילי דרבנן מיבעי ליה אבל במלתא דאורייתא פשיטא דאיתקוש לקרקעות כדפי' לעיל בפרק המוכר את הבית (דף סח.) על הך מילתא:

אמר

הגהות הב"ח

(א) גמרא גוזזות מנה ופרס חייבות: (ב) שם פשיטא אמר מטלטלי לפלניא וכו' כל מטלטלי לפלניא וכו' כל מטלטלי אפי' ריחים התחתונה קני: (ג) רשב"ם ד"ה ולא עשו וכו' ולא ממטלטלי כדאמר במס' כתובות: (ד) ד"ה דלכל מילי דאורייתא: (ה) תוס' ד"ה מנה וכו' מנה לא ידעינן ליה: (ו) ד"ה ואיידי וכו' איכא נמי למימר דאיידי:

רבינו גרשום

שייר: אמר ר' אלעזר עשו מטלטלין שיור אצל העבד דאי שייר מטלטלין כל שהן איכא למימר דהעבד שייר ולא יצא בן חורין אלמא אע"ג דקתני קרקע לאו דוקא. קרקע ואם שייר מטלטלין ה"נ דהוי שיור כקרקע. והא משנה הכותב כל נכסיו לעבדו בפאה היא: ולא עשו מטלטלין שיור אצל כתובה. דקי"ל כתובה ממקרקע גביא ותנן הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה דחלק לפניה לבניו והיא שותקת. אם שייר לעצמו קרקע שלא כתב הכל לבניו ואע"פ שכתב לה עם בניו קרקע כל שהוא לא אבדה כתובתה דהאי דשתקה סמכה דעתה לגבות מההוא קרקע דשייר לעצמו. אבל אי לא שייר לעצמו אלא מטלטלין אבדה כתובתה דלא מצי למימר האי דשתקי דאהנהו מטלטלי סמכה דעתאי דאין כתובה נגבית אלא מן הקרקע והיינו דקאמר ר' אלעזר לא עשו מטלטלי שיור אצל בניו כדי שתהא גובה מהן: אמר ליה לעולם אימא לך כל היכא דתני קרקע הכי דוקא ולא מטלטלי נינהו. ודקשיא לך ממשנה זו ומדרב דימי בר יוסף הא לא קשיא דבדין הוא דלא ליבעי ליה למיתני קרקע גבי עבד כלל אלא איידי דאיצטריך ליה למיתני בסיפא קרקע דלא סגי בלאו הכי תנא ליה ברישא ולא משום דוקא. דתנן ר' עקיבא אמר כו'. ולעולם מתני' דקתני קרקע הכי דוקא ולא הוי מטלטלי שיורי. ומקשי' אליבא דרב יוסף דמתקיף לעיל (מאי שונה) למאן דתני כדי פרנסתו כל שהוא לית ליה שיעורא רבה והתנן חמש רחלות גוזזות מנה ופרס. כלומר כל אחת גוזזת משקל מנה ופרס דהיינו משקל ליטרא וחצי חייב בראשית הגז. וחכ"א חמש רחלות גוזזות כל שהוא. ואמרי' מאי כל שהוא ואמר רב מנה ופרס דבין כולן. גוזזות משקל ליטרא ומחצה ובלבד שיהו מחומשות שלא תהא בהמה ובהמה גוזזת פחות מחומש של מנה ופרס אלמא אע"ג דקתני כל שהוא אית ליה שיעורא כדאמר מנה ופרס וגבי מתני' אע"ג דקתני קרקע כל שהוא אית ליה שיעורא וקשיא לרב יוסף. ומשני לעולם כל היכא דקתני קרקע כל שהוא הכי דוקא והכא ... ליה שיעורא איידי דתנא ליה רישא שיעורא רבה חמש רחלות גוזזות מנה ופרס תנא נמי סיפא שיעורא זוטא ולא משום דוקא: שכיב מרע שאמר מטלטלי נתתין לפלוני יהבינן ליה כל מאני תשמישתא. ... הבית: לבר מחטי ושערי. דלאו לתשמישי הבית דמיין: אבל אי אמר כל מטלטלי. כל מה שיש לו המטלטל: אפי' ריחים העליונים. דמטלטלי הוא לבר מריחים התחתונה. דקביעא בקרקע ... אבל אי אמר כל דמיטלטל כלומר כל דמצי למיטלטל אפי' ריחים התחתונה משום דאפשר לחופרה מן הקרקע ותהא מיטלטל: איבעיא להו עבדא כמקרקע. ואי אמר כל מקרקעי לפלוני יהיבנא ליה ... מטלטלי דמי. ואי אמר כל מטלטלי לפלוני יהבינן ליה עבדא: ת"ש כו'. הנהו כולהו כקרקעות הוו: בית השלחין: מקוה מים שמשקה ממנו בית השלחין: מאי אפי'. הכי צריך ליה למיתני ובזמן שאמר הוא ... היו בה בהמה ועבדים הרי אלו מכורים אלא לאו מדקאמר אפי' מכלל דלאו כמטלטלי דמי: אלא מאי אית לך למימר. הא דקתני ליה גבי מטלטלי וקתני אפי'. משום דשאני מטלטלי דנייד כגון עבדים ובהמה ... דלא נייד משום הכי קתני (כו') אפי' מטלטלי דניידי כגון עבדים: אפי' תימא כו' מקרקעי דמקרקעי דנייד הוא ומשום הכי לא קתני גבי מקרקעי דלא ניידי. ומשום הכי קתני אפי': מאי טעמא עבדא ממטלטלי

צה א ב מיי' פ"ו מהל' זכייה ומתנה הל' יב סמג עשין פב ולאוין פא טוש"ע אה"ע סי' ל ס"ז:

צו גדהוזח מיי' שם פ"א הלכה טו סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמח סעיף יא:

אמר ליה אנן משום דלאו כרות גיטא מתנינן לה אמר רבא אמר רב נחמן חמשה עד שיכתבו כל נכסיהם ואלו הן שכיב מרע עבדו אשתו ובניו מברחת שכיב מרע דתנן(א) שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים ושייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת עבדו דתנן ב)הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין אשתו דאמר רב יהודה אמר שמואל ג)הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפטרופא בניו דתנן ד)הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה מברחת ה)דאמר מר מברחת צריכה שתכתוב כל נכסיה ובכולהו (א) מטלטלי הוי שיור לבר מכתובה דאמקרקעי תקינו רבנן ממטלטלי לא תקון רבנן אמימר אמר מטלטלי דכתיבי בכתובה ואיתנהו בעינייהו הוי שיור אמר נכסי לפלניא עבדא איקרי נכסי דתנן ו)הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין ארעא איקרי נכסי דתנן ז)נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה גלימא איקרי נכסי דתנן ח)ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה זוזי איקרי נכסי דתנן ט)ושאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף ובשטר ובחזקה כי הא י)דרב פפא הוו ליה תריסר אלפי זוזי בי חוזאי אקנינהו ניהליה לרב שמואל בר אחא אגב אסיפא דביתיה כי אתא נפק לאפיה עד תווך שטרא איקרי נכסי כ)דאמר רבה בר יצחק שני שטרות הן אמר זכו בשדה (ב) זה לפלוני וכתבו לו את השטר חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה על מנת שתכתבו לו את השטר חוזר בין בשטר בין בשדה ורב חייא בר אבין אמר רב הונא שלשה שטרות הן תרי הני דאמרן אידך אם קדם מוכר וכתב את השטר כאותה ששנינו כותבין

רשב"ם

דאנן משום דלאו כרות גיטא מתנינן לה. עבד גמר לה לה מאשה דבעינן גט כריתות וכיון דיש לבעל העבד זכות בשטר שכתוב בו ששייר קרקע ומטלטלי לעצמו לא הקנה לו השטר לגמרי שגם זכות האדון כתוב בו הלכך לא קרינא ביה גט כריתות. כענין זה פירש רבינו חננאל ורבותי שבלותי"ר וגם יש לפרש כך לטולם עבדא כי מקרקעי דמי (ג) וגבי גט אמאי חשבינן אפי' מטלטלין שיור אלא עבד היינו טעמא משום דכריתות גמור בעינן וכיון שזה שייר מטלטלין מאן לימא לן דלא היה בדעתו לשייר העבד בכלל המטלטלין אחרי שלא פירש מה הן המטלטלין ששייר ואע"ג דבדוכתא אחרינא עבדא כמקרקעי דמי מיהו גבי כריתות לאו כריתות הוא: אמר רבא א"ר נחמן חמשה. נותני מתנה הן שאין דינן חלוק מנותני מקצת עד שיכתבו כל נכסיהם ואז דינן חלוק ממשייר קצת ממנו וכגון שלא שיירו כלום אפי' במטלטלין כדמסיק בסיפא לבר מכתובת אשה במקרקעי הוי שיור ולא מטלטלי: ואלו הן שכיב מרע עבדו אשתו ובניו מברחת. והשתא מפרש להו ואזיל שכיב מרע כו' וכולהו כבר מפורשים בפרק זה וביש נוחלין לבד ממברחת ולקמן בסמוך אפרשנה: בניו דתנן הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה. אבל שייר לא אבדה דמגו דנחתא אהאי שיורא בשביל כתובתה נחתא נמי אכולהו נכסי כדאמר ביש נוחלין ההוא דפלגינהו לנכסיה לאתתיה ולבניה שייר חד דיקלא וכו' ואסקי' התם מגו דנחתא אדיקלא נחתא נמי אכולהו נכסי: מברחת דאמר מר כו'. כלומר אשה אלמנה שיש לה נכסים ודעתה לינשא ורוצה להבריח נכסיה מבעלה שלא יהא זכאי בנכסיה ואם תתאלמן או תתגרש יחזרו לה נכסיה ואם לא הוציאתן מרשותו קודם נשואין יזכה בהן בעל ואמרינן בכתובות צריכה שתכתוב כל נכסיה לאחר שהם כיון דלא שיירה מידי אנן סהדי דלא נתנה לזה אלא בשביל שרוצה לינשא ולכשתרצה יחזרו לה אבל אם שיירה כל שהוא קנה המקבל מתנה ולא יחזרו לה כל הנכסים עולמית וזה הדבר אינו כתוב בגמרא כך אלא מכללא שמעינן לה דאמרינן בכתובות בפרק האשה שנפלו לה נכסים (דף עט.) אמר רב חנילאי בר אידי אמר שמואל אני מורה הוראה אם יבא שטר מברחת לידי אקרענו ויהיב טעמא דלא שביק איניש לנפשיה ויהב לאחריני מיתיבי הרוצה שתבריח נכסיה מבעלה כילד היא עושה כותבת שטר פסים לאחרים דברי רשב"ג וחכמים אומרים רצה משחק בה עד שתכתוב מהיום ולכשארצה טעמא דכתבה ליה הכי הא לא כתבה הכי קנינהו לוקח אמר ר' זירא לא קשיא הא בכולן הא במקצתן שמעינן מהכא היכא דכתבה כולן לא קנה לוקח ואף בעל לא קנה כדמשני התם עשאום כנכסים שאינן ידועין לבעל אליבא דר"ש אבל היכא דלא כתבה כולן צריכה שתכתוב מהיום ולכשארצה לא קנה לוקח: ובכולהו. הני חמשה ממטלטלי הוי שיור שאם שייר מטלטלין כשייר קרקע דמי: ואיתנהו בעינייהו הוי שיור. שהרי אשה גובה כתובתה מהם כדאמר אמימר בפרק אע"פ בכתובות (דף נה.) מטלטלי ואיתנהו בעינייהו בלא שבועה ואיכא למימר דאזדא אמימר לטעמיה דהא הכא אמימר נמי קאמר לה: אמר נכסי לפלניא. פסקי הלכות הן שפוסק הגמ' שכיב מרע שאמר נכסיי לפלניא א"כ בבריא שהקנה בסודר ואמר נכסיי לפלניא ובא הגמרא לפרש איזו דבר קרוי ממון והוא הדין אם אמר בלשון לע"ז אוי"ר או בלשון שמכנין הממון דין נכסיי לפלוני נוהג בו: עבדא מקרי נכסי. כמו כסף וזהב והרי הוא בכלל המתנה: דתנן. בקדושין: נכסים שיש להם אחריות. והקרקעות אחריות כל מלוה וחוב וכתובה נסמכין עליהן לפי שאין דליקה שולטת בהן ואינן אובדין וקתני בהן לשון נכסים: ושאין להם אחריות. היינו מטלטלין ואריפא קאי דמיקרו נכסים וכמאן דמיתני נכסים שאין להם אחריות: נקנין עם נכסים שיש להן אחריות. שאם מכר אדם או נתן לחבירו מטלטלין וקרקעות החזיק בקרקעות קנה מטלטלין: כי הא דרב פפא. כלומר ומניין לנו דנכסים שאין להם אחריות הנקנין עם נכסים שיש להן אחריות מיירי נמי במעות (ד) ומנלן דמעות נמי נקנו על ידי קרקעות והלא אין מטבע נקנית בחליפין ועל ידי קרקעות מנלן כי הא דרב פפא כו' אקנינהו ניהליה לרב שמואל ההולך שם בקנין סודר: אגב אסיפא דביתיה. שהקנה לו בסודר קרקע כניסת ביתו ואגבו הקנה לו המעות בתורת הרשאה המפורשת בבבא [קמא] (דף ע.) אי נמי הלך והחזיק הקרקע והקנה לו המעות כל מקום שהן אלמא מעות מיקרי נכסי: עד (ה) תווך. מקום ויש מפרשין חלי הדרך ומפרשין נמי שלא יחזיק בהן לעצמו ולא היא דכיון דכתב בהרשאה וכל מאן דמתעני ליה מן דינא קבלתי בין לזכות בין לחובה מינה שמעינן דשליח שוויה הכי מפרש בבבא [קמא] (שם): זכו בשדה זו. הקנה להן בסודר לצורך פלוני: חוזר בשטר. מייפוי כח דשטר יכול לחזור בו כל זמן שלא נמסר השטר לאותו פלוני: ואינו חוזר בשדה. אחרי שכבר זכו בקנין או בחזקה וזכין לאדם שלא בפניו: שלשה. עניני שטרות הן ולא בא לחלוק אלא להוסיף: אם קדם מוכר וכתב שטר. מכירה להיות מזומן ללוקח כל שעה שירצה למכרו לשדהו לא יהא עיכוב במעותיו בשביל כתיבת השטר ולכך קדם והכתיבו והוא יכול לעשות כן כאותה ששנינו כותבין

תוספות

אמר ליה אנן משום דלאו כרות גיטא מתנינן לה. שכן השיב רב נחמן לרבא אבל רב אשי לא היה אומר מסברא דנפשי' וה"נ משמע בפ"ק דגיטין (דף ט. ושם) דפריך התם דרב נחמן אדרב נחמן ומשני משום דלאו כרות גיטא אלמא משמע דרב נחמן גופיה הוא דקאמר הכי. ר"ת:

ואלו הן שכ"מ וכו'. והא דלא חשיב הא דתניא לעיל בפרק יש נוחלין (דף קלב.) הכותב כל נכסיו לאשתו ויצא (ו) עליה שטר חוב ר' אליעזר אומר תקרע כתובתה כו' וכל נכסיו קאמר התם וקאמר התם נמי בתר הכי דניחא לה דתיפוק קלא עלה דכתב ניהלה לכולהו נכסי איכא למימר דכולהו נכסים לאו דוקא שאין צריך אלא יותר מכתובתה א"נ בפלוגתא לא קא מיירי ואע"ג דשטר מברחת נמי איכא פלוגתא בכתובות (דף עט.) כמו שהביא רבינו שמואל מכל מקום היכא דגליא דעתה דמשום אנסובי הוא מודו כולי עלמא כדקאמר לקמן: מטלטלין ואיתנהו בעינייהו הוי שיור. פירוש שייחדה לכתובה כדאמר אמימר בפ' אע"פ (שם נה.) כדפי' רבינו שמואל ולא דמיא להא דאמר לעיל בפרק יש נוחלין (דף קלב:) מטלטלי קאמרת מטלטלי לא קאמינא פי' דמטלטלין לא הוי שיור לכתובה דהכא מיירי במטלטלין שייחדם לכתובה וכדפירש רבינו שמואל והוא ודאי הוי שיור:

כי הא דרב פפא הוו ליה תריסר אלפי כו'. פירשתי לעיל בפרק המוכר את הספינה (דף עז:) וגם ההיא דשני שטרות הם פירשתי שם:

איבעיא

רבינו גרשום

כממלטלי הוא. אלמא דבהדיא הוא דכממלטלי דמי: אמר ליה לעולם מהא ליכא למשמע מינה דכממלטלי דמי. דהכא מאי עשו ממלטלי שיור שלא יצא לבן חורין לאו משום הואיל דשייר ממ׳לטלי איכא למימר איהו הוא. אנן כרות גיטא בעינן כלומר גם שחרור כרות בעינן וספר כריתות שכרות לגמרי ולא משייר כלום וכיון דשייר משום הכי קתני ולא יצא בן חורין ולאו משום דאתי למידק מיניה דלהוי כממלטלי ולעולם אימא לך פמקרקעי דמי: אמר רב נחמן ה' דברים הן. שאין מעשיהן מעשה עד שיכתבו כל נכסיהן: אלו הן כו' לא עשאה אלא אפטרופא. שיחלקו לה כבוד ואם שייר קרקע כל שהוא שלא כתב לה הכל שלה דאיכא למימר מדשייר הקנה לה הכל והאי שיור לצורך היורשין שייר: אבדה כתובתה. במחלק לפניה והיא שותקת דכיון דלא שייר לעצמו כלום וכתב לה קרקע כל שהוא והיא שתקה אבדה כתובתה: מברחת. כגון בתולה או אלמנה שרצתה להנשא והיו לה נכסים וכתבתן לאחר כדי להבריח מבעלה שלא יקנה אותן עמה על מנת כן אם תנשא שיהיו כולן שלו ואם לאו שיחזרו לה הנכסים לצרכה ולא לאותו מקבל מתנה. שהיא תכתוב לו כל נכסיה דאי שיירה כלום ונישאת יגבה בעלה מידו דאיכא למימר מדשיירה הא שיירה נמי כל הנכסים ולא נתנתן לו. ואיכא דאמרי אי נתנה כל נכסיה לו אם תתאלמן יכולה לחזור בהן דכידוע דלא נתנה לו אלא כדי להבריחן מבעלה. ואי שיירה שלא כתבה אכל אמרינן דקנה האי דכתבה לו הואיל דשיירה. ובכולהו הני חמשה דאמר אי שיירי ממלטלי הוי שיור ואיברו לבר מכתובת האשה דאע"ג דשייר ממלטלי לא הוי שיור ולא כלום היא ולא אבדה כתובתה. א) הואיל וכתב לה קרקע כל שהוא דמחלה. אפי' שייר ממלטלי ואיתנייהו בעינייהו במקרקעי דמי והוי שיור הואיל ואיתנייהו בעינייהו ולא אבדה כתובתה דהאי דשתקה דסמכה דעתה למיגבי מינייהו: שכיב מרע שאמר כל נכסיי לפלוני. עבדא איקרי נכסי דתנן כו': אסיפא דביתיה. בקצת סוף ביתו: עד תווך. עד אותו מקום מרוב שמחה שהביא לו: ב' שטרות. כלומר משני ענינים הן השטרות. אם אמר זכו בשדה לפלונית חוזר בשדה. משום דהשתא לא תלי הזכיה בשטר דמעיקרא קאמר זכו וזכין לו לאדם שלא בפניו. ואם אמר על מנת שתכתבו לו את השטר זה דהשתא תלי הזכיה גם בשטר חוזר בזה ובזה. כל דלא אתא לידיה דמקבל מתנה

א) נבלה דחסר כלן ונ"ל דאמקרקעי תקינו רבנן: הואיל וכתב לה וכו'.

מסורת הש"ס

א) [לעיל קמו:] סלה פ"ג פ"ז: ב) [לעיל קמט: וש"נ]: ג) [לעיל קלא: קמד. גיטין יד.]: ד) סלה שם לעיל קלב.: ה) כתובות עט. [עי' רשב"ם]: ו) [לעיל קמט: וש"נ]: ז) קדושין כו.: ח) שם: ט) שם: י) לעיל עז: ב"מ מו. ב"ק קד: ע"ש: כ) קדושין כג. ע"ש לעיל עז. ע"ש:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ובכולהו ממטלטלי הוי שיור לבר מכתובה דמקרקעי תקינו: (ב) שם זכו בשדה ע לפלוני: (ג) רשב"ם ד"ה דאנן משום וכו' כי מקרקעי דמי וכ"ה לגבי גט אמאי: (ד) ד"ה כי הא דרב פפא וכו' מיירי נמי במעות דמעות כנ"ל ותיבת ומנלן נמחק: (ה) ד"ה עד תווך מקום. נ"ב והכי איתא בפרק כמה כותים דף ל"ג רב פפא איקלע לתווך כו': (ו) תוס' ד"ה ואלו וכו' ויצא עליו שטר חוב ר' אליעזר אומר תקרע מתנתה ותעמוד על כתובתה וחכמים אומרים תקרע כתובתה כו' וכל נכסיו:

א)כותבין שטר למוכר ואע"פ שאין לוקח עמו כיון שהחזיק זה בקרקע נקנה שטר כל מקום שהוא וזו היא ששנינו נכסים שאין להן אחריות נקנין עם הנכסים שיש להן אחריות בכסף ובשטר ובחזקה [א]בהמה איקרי נכסי דתנן ב)[ב]המקדיש נכסיו והיתה בהן בהמה ראויה לגבי מזבח זכרים (א) עולות ונקבות ימכרו לצרכי זבחי שלמים [ג]עופות איקרי נכסי דתנן ג)[ג]המקדיש נכסיו והיו בהן דברים הראויין לגבי מזבח יינות שמנים ועופות [ה]תפלין איקרי נכסי דתנן ד)המקדיש נכסיו [ו]מעלין לו תפלין איבעיא להו ספר תורה מאי (ב) כיון דלא מזדבן [ז]דאסור לזבוניה לאו נכסי הוא או דלמא ה)כיון דמזדבן [ח]ללמוד תורה ולישא אשה נכסי הוא [ט]תיקו (סימן זוטרא אימיה דעמרם מתרתי אחוותא רב טובי ורב דימי ורב יוסף) אימיה דרב זוטרא בר טוביא (ג) כתבינהו לנכסה לרב זוטרא בר טוביא דבעיא לאנסובי ליה לרב זביד אינסיבא וגרשה אתיא לקמיה דרב ביבי בר אביי אמר משום אנסובי והא אינסיבא אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע ו)משום דאתו ממולאי אמריתו מילי מולייתא אפילו למאן דאמר מברחת קני הני מילי היכא דלא גליא דעתה [י]אבל הכא גליא דעתה דמשום אינסובי הוא והא אינסיבא ואיגרשה ז)אימיה דרמי בר חמא ח)באורתא כתבתינהו לנכסה לרמי בר חמא ט)בצפרא כתבתינהו לרב עוקבא בר חמא אתא רמי בר חמא לקמיה דרב ששת אוקמיה בנכסי אזל רב עוקבא בר חמא קמיה דרב נחמן אוקמיה בנכסי אתא רב ששת לקמיה דרב נחמן אמר ליה מאי טעמא אוקמיה מר לרב עוקבא בר חמא אי משום דהדרא בה והא שכיבא אמר ליה הכי אמר שמואל [כ]כל שאילו עמד חוזר חוזר במתנתו אימור דאמר שמואל לעצמו לאחר מי אמר אמר ליה בפירוש אמר שמואל [ל]בין לעצמו בין לאחר אימיה דרב עמרם חסידא הוה לה מלוגא דשטראי כי קא שכבא אמרה ליהוי לעמרם ברי אתו אחוה לקמיה דרב נחמן אמרו ליה י)והא לא משך אמר להו כ)[מ]דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו אחתיה דרב טובי בר רב מתנה כתבתינהו לנכסה לרב טובי בר רב מתנה בצפרא לפניא אתא רב אחדבוי בר רב מתנה בכה לה אמר לה השתא אמרי מר צורבא מרבנן ומר לאו צורבא מרבנן כתבתינהו ניהליה אתא לקמיה דרב נחמן אמר ליה הכי אמר שמואל כל שאילו עמד חוזר במתנתו אחתיה דרב דימי בר יוסף הוה לה פיסקתא דפרדיסא כל אימת דהות חלשא הוה מקניא ליה ניהליה

כותבין שטר למוכר אף על פי שאין כו'. דאינו חוב אלא למוכר וכיון שהוא רוצה (ד) יכתוב לו: כיון שהחזיק זה בקרקע כו'. מסקנא דמילתא דרב הונא היא אם קדם מוכר וכתב לו את השטר ואח"כ מכר לזה את השדה כיון שהחזיק הלוקח בשדה נקנה לו השטר בכל מקום (ה) דאין אדם יכול לעכבו דלדעת כן מכר לו את השדה שיזכה הלוקח בשטר הנכתב לו לשמו וכשהחזיק בשדה נקנה לו השטר כדתנן נכסים שאין להן אחריות כו' אלמא שטר מיקרי נכסים שאין להן אחריות: דתנן. במסכת שקלים בפ"ד (משנה ז) המקדיש נכסיו והיה בהן בהמה הראויה על גבי המזבח זכרים ונקבות רבי אליעזר אומר זכרים ימכרו לצרכי עולות ונקבות ימכרו לצרכי זבחי שלמים ודמיהם יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית ר' יהושע אומר זכרים עצמן כו' ובמס' תמורה (דף לא:) מפרש פלוגתייהו: ייטת שמנים כו'. גם זו שנויה במסכת שקלים: דתנן. במס' ערכין המקדיש נכסיו מעלין לו תפילין כלומר אף תפלין הקדש ומעלין לו בדמים ופודן בשוויהן אלמא מדחל עלייהו הקדש מיקרי נכסי שהרי נכסיו הקדיש: ספר תורה. מי מיקרי נכסי כתפילין דמו או דלמא תפילין היינו טעמא דהוי מלבוש אבל ספר מצוה היא ולא נכסי ואע"פ שיכול למכרו לא מיקרי נכסי: תיקו: משום דקבעי לאינסובי לרב זביד. וכן פירשה לו בהדיא כדמוכח בסיפא דגליא דעתה משום דבעיא לאינסובי היא נותנת לזה דאין זה אלא להבריח מבעלה: ואיגרשה ותבעה נכסה מבנה: והא אינסיבא. והפסידה דקנה בנה ולא אהני גלויי דעתה אלא להכי שאילו לא היתה ניסת לרב זביד לא תתקיים המתנה אבל השתא דאינסיבא נתקיימה המתנה: ממולאי. דאביי אביו ממשפחת בית עלי כדאמרינן (ר"ה דף יח.) אביי ל)ורבא ממשפחת בית עלי קאתו וזהו שם מקומן (ו) בבראשית רבה ר' מאיר אזל לממלא ראה אותן שהם שחורי ראש כו': מילי מולייתא. בעלי מומין שאין בהן ממש כמו שקל מוליא ושדא בכלא גבשושית (לעיל דף נג.): אפילו למאן דאמר מברחת קני. יש מפרשים היינו גבי ההוא מעשה דאימיה דרב שמואל בר אבא מאקרוקנא בפרק החובל (ב"ק דף פח.) ולאו מלתא היא דהתם בחיי בעלה כתבה נכסי מלוג שלה לבנה לזכות בהן אחר מיתת בעלה והכי מפרשינן לה אפי' לרבנן דפליגי אדרשב"ג בכתובות בפרק האשה שנפלו לה נכסים (דף עט.) ואמרי רצה מפחק בה ומעכב המתנה לעצמו וקנה הכל ולעיל פרישית לה: הני מילי. דאמרי רבנן רצה מפרק בה וקנה ❀כל דיהבה סתמא ולא גליא דעתה דמשום אינסובי הוא ולא נודע שלהבריח מתכוונת: אבל הכא גליא דעתה דמשום אינסובי. מברחת מבעלה ולדעת כן שיחזרו לה אחר גירושין והרי אינסיבא ואיגרשא הכא מודו רבנן דלא קני אלא יחזרו לה נכסים כדאמרינן נמי התם עד שתכתוב מהיום ולכשארצה דכיון דגליא דעתה כמאן דכתבה ליה הכי דמי: אימיה דרמי בר חמא כו'. ומסקנא אחרון קנה משום דהדרא בה מראשון ובפרק מי שהיה נשוי בכתובות (דף נה:) איכא (ז) מעשה אחריני אימיה דרמי בר חמא בצפרא כתבתינהו לנכסי לרמי בר חמא לאורתא כתבתינהו לרב עוקבא אתא רמי בר חמא לקמיה דרב ששת אוקמיה בנכסי אתא רב עוקבא בר חמא לקמיה דרב נחמן אוקמיה בנכסי ומסקנא שודא דדייני ולהקדמה לא חיישינן הואיל וביום אחד נכתבו מיהו ההוא מיבעיא לן לאוקמה במתנת בריא והא דהכא בשכיב מרע ובשכיב מרע לא שנא ביום אחד לא שנא בשני ימים אחרון קני דהא הדר ביה מקמיה: והא מתה. דבשלמא אם לא מתה הנך לא שייך קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה וכמו שחזרה מן הראשון כשנתנה לשני תחזור בה מן השני נמי אם תרלה אבל עתה שמתה תתקיים מתנה ראשונה ויקנה ראשון שהרי היא נתנה במתנת שכ"מ ודבריה ככתובין וכמסורין כשמתה ולא אמרינן דייתיקי מבטלת דייתיקי והכי סבירא ליה: כל שאילו עמד כו'. וזאת האשה מאחר שאם עמדה היתה חוזרת הועילה חזרתה מן הראשון אע"פ שמתה וקנה שני וכן הלכה: אימור דאמר שמואל לעצמו. היכא דחזר בו החולה ושייר לעצמו ולא נתנה לאחרים הויא חזרתו חזרה אע"ג דמית אבל הכא דחזר בו מראשון ונתן לאחר שמא לאו חזרה גמורה היא: מלוגא דשטרי. כרך של שטרות אי נמי נרתק מלא שטרות: הכי לעמרם בני. כגון שקנו מידה אי נמי בלא קנין וכגון דלא שיירה מידי: והא לא משך. רב עמרם הני מלוגא דשטרי בחייה: השתא אמרי. כולי עלמא שאתי שנתת לו מתנה הוי צורבא מרבנן: הכי אמר שמואל כל שאילו עומד חוזר כו'. ובתרא קני: פיסקא. כמו פיסקא (ח) חתיכת קרקע:

איבעיא להו ספר תורה מאי. ואם תאמר מאי קמיבעיא ליה על כרחך הוא בכלל נכסים שאין להם אחריות דנקנין במשיכה או (ט) נכסים שיש להם אחריות שנקנין בכסף בשטר בחזקה דמי נפיק מבינייא ואומר ר"י דאע"ג דהוי לענין קנייה כנכסים שאין להם אחריות מ"מ לא הוי בכלל נכסים לפי שאינו יכול למכרו אלא ללמוד תורה ולישא אשה כדאמר בפרק בתרא דמגילה (דף כז.). מ"ר:

אפילו למאן דאמר מברחת קנה כו'. צריך לומר דמיירי במקצת נכסים דאי בכל נכסים פשיטא דלא קנה כדמוכח בפרק האשה שנפלו (כתובות דף עט:) דלא פליגי אלא במקצת נכסים אבל בכל נכסים לא פליגי: גליא דעתה דמשום אינסובי הוא והא אינסיבא ואיתגרשה. וכן גורס ר"ח ואינו נראה לר"י דהא משמע דהוי טעמא משום דמיגרשא אבל אם היתה תחת בעלה קנה ואילו בפ' האשה שנפלו (שם וע"ש) משמע דאפי' כשהיא תחת בעלה לא קנהו (י) לוקח דפריך התם וכי מאחר דלא קנהו לוקח ליקניהו בעל ומשני תקנתא דרבנן שעשאוהו כגון שמכרתם מיהו י"ל דמכל מקום נהי דלא קני בעל ולוקח מכל מקום ברשות המקבל מתנה הם עד שתתגרש. מ"ר:

רבינו גרשום

מתנה: וזו היא ששנינו נכסים שאין להם אחריות. כגון השטרות כו'. אלמא דשטר איקרי נכסי: דתנן המקדיש כל נכסיו והיה בהן בהמה הראויה לגבי המזבח זכרים ונקבות. ר"א אומר זכרים א) יקרבו עולות ונקבות ימכרו לזבחי שלמים והשאר יהיה לבדק הבית. ר' ב)יהודה אומר אלו ואלו ימכרו בדמים ויפלו עם שאר בדק הבית. אלמא דבהמה איקרי נכסי: ויינות שמנים ועופות ר' אליעזר אומר ימכרו לחייבי אותו מין ויפלו עם שאר נכסים לבדק הבית: מעלין לו תפילין. נוטלין אותן ממנו ויהיו (אותו) הקדש: ספר תורה. ולא אמר בהדיא מי איקרי נכסי: כתבתינהו לנכסה דהיתה מברחת מבעלה דקא בעיא לאנסובי לרב זביד. ובסוף איגרשה והיתה רוצה להחזיר בהן: אמר משום אנסובי. דקא בעיא הברחה והא אנסיבא ולא מציא למהדרה בה: אפי' למאן דאמר מברחת שכתבה כל נכסיה קני. המקבל הני מילי דקני היכא דלא גליא דעתה דמשום אנסובי הוא דכתבן לו: הא אנסיבא ואיגרשה וכיון דאגרשה דמי כמאן דלא אנסיבא דלהיכא אמרינן דקני היכא דלא מיגרשה אבל הא דאיגרשה הדרא בה: הדר כתבתינהו לנכסה לרב עוקבא דתרווייהו הוו בניה. אמר ליה מאי טעמא עבדת הכי. דאוקמת להו ביד שני: אי משום דכיון דהדרא. ויהבתינהו לרב עוקבא אהדרה מראשון ושני קנה: והא מתה. וכיון דמתה אינה חוזרת דלהיכא אמרינן דהויא חזרת היכא דלא מתה ולא הויא מתנה אבל הואיל ומתה גמרה בלבה לראשון וקנה: חוזר במתנה: ואע"ג דמתה הא איתתא נמי מצי למיהדר בה. אימר דאמר שמואל דמצי למיהדר. היכא דלעצמו הדר כלומר לצרכו לכדי חייו אבל דיהבתינהו לאחריני לא הוי חזרה וראשון קנה: א"ל כו'. בין לאחר אע"ג דמת שני קנה ולא ראשון: מלוגא דשטרות. כריכות הרבה של שטרות: מר לאו צורבא מרבנן הוא. דלא יהבא ליה מידי: חוזר במתנתו. ושני קנה:

עין משפט נר מצוה

צז א מיי' פי"א מהלכות זכיה ומתנה הלכה טו סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמח סעיף יא:
צח ב מיי' פ"ה מהלכות ערכין הלכה ז סמג עשין קלא:
צט ג מיי' פי"א מהלכות זכיה ומתנה הל' טו סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמח סעיף יא:
ק ד מיי' פ"ה מהלכות ערכין הלכה ח סמג עשין קלא:
קא ה מיי' פי"א מהל' זכיה ומתנה הל' טו סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמח סעיף יא:
קב ו מיי' פ"ו מהלכות ערכין הלכה ג סמג עשין קלב:
קג ז ח מיי' פ"י מהלכות ס"ת הלכה ב סמג עשין כה טוש"ע יו"ד סי' ער סעיף א:
קד ט מיי' פי"א מהלכות זכיה ומתנה הל' טו סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמח סעיף יא:
קה י מיי' פ"ו שם הלכה יב ועי' במגיד משנה סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סי' ל סעיף ז:
קו כ ל מיי' פ"ט מהל' זכיה ומתנה הלכה טו סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף יג:
קז מ מיי' פ"ו מהלכות זכיה ומתנה הל' א סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנג סעיף כ:

מסורת הש"ס

א) לעיל עז: לקמן קסא: ב) שקלים פ"ד מ"ז זבחים קג. תמורה כ. לא: ג) שקלים פ"ד מ"ח: ד) ב"ק קב: ערכין כג: ה) [מגילה כז.]: ו) לעיל קלג: ב"מ קט. יבמות עו. כתובות סה. [עירובין כה:]: ז) כתובות נה: [ע"ש בתוס']: ח) [בשאלתות ס' ויחי איתא בצפרא]: ט) [שם איתא באורתא]: י) [עי' תוס' לעיל פו. ד"ה אבל]: כ) [לקמן קעה. גיטין יג. טו.]: ל) נ"א ורבה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' זכרים ימכרו לצרכי עולות ונקבות ימכרו: (ב) שם ס"ת מאי (כיון דלא וכו' נכסי הוא) תא"מ ונ"ב ס"א נמחק כל זה: (ג) שם כתבתינהו לנכסה לרב זוטרא וכו' אינסיבא ואיגרשה אתיא: (ד) רשב"ם ד"ה כותבין כו' וכיון שהוא רוצה כותבין לו: (ה) ד"ה כיון וכו' בכל מקום שהוא דאין: (ו) ד"ה ממולאי וכו' שם מקומן כדאיתא בבראשית: (ז) ד"ה אימיה וכו' מעשה אחריני אימיה דרמי בר חמא. נ"ב ע"ל בפרק חזקת דף נ"ה בפי' ר"ש: (ח) ד"ה פיסקא כמו פיסקא. נ"ב ע"ל בדף סח ע"ב ודף קמג ע"ב: (ט) תוס' ד"ה איבעיא להו וכו' במשיכה או בכלל נכסים שיש להם: (י) ד"ה גליא וכו' לא קנהו לא בעל ולא מקבל מתנה דפריך התם וכו' ומשני תקנתא דרבנן שעשאוהו בנכסים שאין יודעים לבעל מיהו י"ל:

א) לפנינו הגי' שם במשנה זכרים ימכרו לצרכי עולות ונקבות ימכרו לצרכי זבחי שלמים ודמיהן יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית. ב) שם הגי' ר' יהושע אומר זכרים עצמן יקרבו עולות ונקבות ימכרו לצרכי זבחי שלמים ויביאו בדמיהן עולות ושאר נכסים יפלו לבדק הבית.

וכי קיימא הות הדרא בה זימנא חדא חלשא שלחה ליה תא קני שלח לא בעינא שלחה ליה תא קני כל היכא דבעית אזל שיירה וקנו מינה כי קיימא הדרא בה אתאי לקמיה דרב נחמן שלח ליה תא לא אתא אמר מאי איתי הא שיירה וקנו מינה שלח ליה אי לא אתית א)מחינא לך בסילוא דלא מבע דמא אמר להו לסהדי היכי הוה מעשה אמרו ליה אמרה הכי ווי דקא מיתה הך איתתא אמר להו *א"כ הוה מצוה מחמת מיתה ומצוה מחמת מיתה חוזר איתמר מתנת שכיב מרע במקצת (א) אמרוה רבנן קמיה דרבא משמיה דמר זוטרא בריה דרב נחמן דאמר משמיה דרב נחמן הרי היא כמתנת בריא והרי היא כמתנת שכיב מרע הרי היא כמתנת בריא שאם עמד אינו חוזר והרי היא כמתנת שכ"מ דלא בעיא קנין אמר להו ב)רבא לאו אמינא לכו לא תיתלו בוקי סריקי ברב נחמן הכי אמר רב נחמן הרי היא כמתנת בריא ובעיא קנין איתיביה רבא לר"נ ג)שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת מאי לאו דלא קנו מיניה לא דקנו מיניה אי הכי אימא סיפא לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת ואי דקנו מיניה אמאי אין מתנתו קיימת א"ל הכי ד)אמר שמואל שכ"מ שכתב כל נכסיו לאחרים ־אע"פ שקנו מידו עמד חוזר בידוע שלא היה(ב)מצוה אלא מחמת מיתה איתיביה רב משרשיא לרבא מעשה ה)באמן של בני רוכל שהיתה חולה ואמרה תנתן כבינתי לבתי והוא בשנים עשר מנה ומתה וקיימו (ג) דבריה התם במצוה מחמת מיתה איתיביה רבינא לרבא ו)האומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה וממאי דלא קנו מיניה דומיא דגט מה גט לאו בר קנין אף האי נמי דלא קנו מיניה התם נמי במצוה מחמת מיתה רב הונא בריה דרב יהושע אמר מצוה מחמת מיתה בעלמא בעיא קנין וכי תניא הני מתנייתא במחלק כל נכסיו דההיא מתנת שכ"מ שויוה והלכתא ז)מתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין ואע"ג דמת מצוה מחמת מיתה לא בעיא קנין והוא דמת עמד חוזר ואף על גב דקנו מיניה איתמר

ועי' קנין דקים לן לקמן דלא מצית הדרא בה אא"כ מצוה מחמת מיתה דמגלי דעתיה דמחמת מיתה קיהיב ואי קאי הדר ביה: בסילוא דלא מבע דמא. קוץ שמכאיב ואין יוצאת דם ניכר בו דהיינו נידוי: אמרו ליה. העדים: אמרה. (ה) כששילחה בשביל אחיה: ווי כי מיתה הך איתתא. ולא תראה את אחיה שאינו רוצה לבא אלי: אם כן מצוה מחמת מיתה היא. וכל מצוה מחמת מיתה חוזר בין במתנה במקצת בין במתנה בלא שיור ואפילו קנו מידו אי קאי מחליו הדר בכולהו בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה הואיל והיה מתאונן על מיתתו בעת צוואתו והכי פסקינן לקמן: איתמר מתנת שכיב מרע במקצת. שלא היה בה קנין והיא אותה מתנה ששינו שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה שאם עמד אינו חוזר דכיון דהוי בה שיור כך היה דעתו שאם יעמוד לא יחזור ולכך שייר לעצמו מה ששייר: והרי היא כמתנת שכיב מרע. שאין בה שיור דלא בעיא קנין ואם מת קנה ואם עמד אינו חוזר: ובעיא קנין. וכיון דקנו מיניה אם עמד אינו חוזר דאיכא קנין ושיור וכ"ש דאם מת קנה אבל בלא קנין אפי' מת לא קנה וכ"ש אם עמד חוזר והכי פסקינן לקמן: איתיביה רבא לר"נ. ממתני' שייר קרקע כל שהוא כו' דהיינו מתנת שכיב מרע במקצת: אימא סיפא אם לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה. אם יעמוד מחליו ואם מת קנה: ואי דקנו מיניה אמאי לא הויא מתנתו מתנה. שאם יעמוד לא יחזור: בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה. הואיל ולא שייר ואע"פ שלא צוה מחמת מיתה בהדיא: רוכל. שם אדם: כבינתי. בית נפש נוסק"א בלע"ז והוא לשון כבינות דרחלות במס' שבת (דף נז.) שמכבנין אותן למילת: וקיימו חכמי' את דבריה. אע"פ דמתנת מקצת בלא קנין הואי דמדקתני דבריה משמע דברים בלא קנין הואי: התם במצוה מחמת מיתה. שהזכירה דמדאגת מיתה היא מחלקת דמצוה מחמת מיתה לא בעי קנין היכא דמת בין איכא שיור בין ליכא שיור והכי פסקינן לקמן:

מתנת

מתה וקיימו חכמים את דבריה. פי' אלמא מתנת שכיב מרע במקצת לא בעי קנין וא"ת לפי סברתו של מקשה אמאי נקט מתה אפילו בלא מתה נמי כיון דמתנת שכיב מרע במקצת אינו חוזר דהוי כמתנת בריא וכן יש להקשות בהך דלקמן דתנו מנה לפלוני ומת כי לפי סברת המקשה אמאי נקט ומת כי אין נראה לומר שיחלוק רבא במה שאומר הרי היא (ו) מתנת בריא ולא יסבור שאם עמד אינו חוזר אלא דבעי קנין דהא שמעינן ליה לרב נחמן דאית ליה לעיל (דף קמח:) דמתנת שכיב מרע במקצת אינו יכול לחזור גבי שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים רואין אם כמחלק מת כו' וי"ל דהוה מצי למימר וליטעמיך ובהרבה מקומות בגמ' (ז) י"ל וליטעמיך ואינו אומר ועוד יש לומר כיון דסובר המקשה דלא בעי קנין הוא הדין נמי שסובר שיכול לחזור בו אי הוה כמתנת בריא הוי כמתנת בריא לגמרי ומנין לנו לחלק בזה: תנן גט לאשתי ושטר שחרור לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה. ה"ג תנו גט ולא גרסי' תן גט זה דתן גט זה משמע שנתנו לו כבר אבל תנו משמע שעדיין לא נתנו אלא שמצוה להם ליתנו לו על ידי שליחות ואי גרסי' תן שתם לן תנא כר' מאיר דאמר בפ"ק דגיטין (דף יב:) חוב הוא לעבד שיוצא מתחת יד רבו לחירות הלכך לא (ח) קנה לו השליח אי נמי י"ל דמתוקמא כרבנן דאמרי זכות הוא לו ומיירי כגון שמרא לו ליתנו לו ולא נטלו עד לאחר מיתה אי נמי נטלו לאלתר ולא זכה בשביל העבד דהא דאמרינן בפ"ק דגיטין (דף יג. ושם ד"ה האומר) כל האומר תנו כזכי היינו כשנתנו מיד ליד והא דקתני תן גט זה אשמועינן חדוש שאע"פ שעשאו מחיים והגט בעין ומינה שלוחים כבר לתת הגט כיון שניתן לאחר מיתה אינו גט דאין גט לאחר מיתה מיהו אין נראה לר"י לגרוס זה דא"כ היכי מצי דייק בגמרא דבפ"ק דגיטין (שם:) על הך משנה דלא מיתוקמא הך משנה בשכיב מרע דאי בשכיב מרע לא הוה ליה למיתני תנו אלא כתבו ואי תנא זה לאשמועי' חידוש דלא יתנו לאחר מיתה אפילו הוה מתוקמא מתניתין בשכיב מרע [לא ה"ל (ט) למיתני כתבו] כיון דמיירי שהגט הוא בעין ואין נראה לומר דדייק מדהוה ליה למיתני כתבו גט זה לאשתי ותנו שטר שחרור זה לעבדי דהוי שמעי' דבשכיב מרע איירי מדתני כתבו ומדתני תנו שטר שחרור זה לעבדי אשמועינן חידוש דהא אין לו לתנא להשמיענו חידוש במה שהיה לו לשנות שני ענינים שהרי יש לו לקצר ולשנות ולערב הכל יחד ולא להאריך וא"ת מאי קא משמע לן דאין גט לאחר מיתה הא כבר תנן ליה בפרק מי שאחזו (גיטין דף עב.) דאין גט לאחר מיתה ואמרי' נמי בריש כתובות (דף ב: ושם) אי אשמועינן דאין גט לאחר מיתה הא תנא ליה כו' וי"ל דמתניתין דהכא איצטריך שאע"פ שמינה שליח בחייו ולאחר מיתה נמי עומד השליח במקומו (י) ויכול לגרש ששלוחו של אדם כמותו קמ"ל דלא ידעינן הא ממשנה דמי שאחזו (גיטין שם) ומההיא דמי שאחזו שמעינן שאע"פ שנתן לה גט מחיים אין גט לאחר מיתה וא"ת (כ) על הך דדייק בגיטין על הך משנה דהכא איירי בבריא מדקאמר תנו ולא אמר כתבו ומנין לנו לדקדק דמיירי בבריא מדלא קאמר כתבו דלמא הא דתנן תנו לאשמועינן דאפ"ה אין כופין היורשין לשחרר ולא אתא כרבנן דפליגי עליה דרבי בברייתא דירושלמי בפ"ק דגיטין דקתני התם תנו שטר שחרור זה לעבדי ומת רבי אומר לא זכה וחכמים אומרים זכה וכופין את היורשין לקיים דברי המת. אמר ר' זירא בשתם חולקים מה אנו קיימים אם באומר שחררו אף רבי מודה ואם באומר כתבו ותנו אף רבנן מודו אלא כן אנו קיימים באומר תנו רבי אומר האומר תנו כאומר כתבו ותנו רבנן אומרים האומר תנו כאומר שחררו וי"ל דלא נחתא מתניתין לאשמועינן דמצוה לקיים דברי המת דתשמע אם כופין היורשים אם לאו דלא נחתא אלא לאשמועינן שלא יתנו שלוחים שבמקומו גט לאחר מיתה. אומר ר"י דלמאן דמוקי בגמ' הך משנה בשכיב מרע אתי שפיר תנן מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה: (ל) והוי סיפא דומיא דרישא והשתא מיירי כולה מתני' בענין אחד [ומחלק] בין צוואת שכיב מרע בשטר לצוואת ממון דבשטר אין מועיל צוואתו לאחר מיתה כמו בממון ואע"פ שלא דמו לגמרי לפי שהשטר שרוצה ליתן לאחר מיתה אין בעולם והמנה בעולם מכל מקום כיון דבשעת מיתה שניהם בעולם דמו אהדדי קלא אבל למאן דמוקי לה התם בבריא ובמעמד שלשתן קשה דהשתא לא הוי רישא דומיא דסיפא (מ) דלאין

עין משפט נר מצוה

קח א מיי' פ"ח מהלכות זכיה ומתנה הלכה כב סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף ז':
קט ב מיי' פ"ט מהלכות זכיה ומתנה הלכה יד סמג שם טוש"ע שם סעיף ב:
קי ג מיי' פ"ו מהלכות גירושין הל' כח ופ"ט הל' כ ג' יד כב סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמה סעיף מח:
קיא ד מיי' פ"ו מהלכות עבדים הל' א סמג עשין פו טוש"ע יו"ד סי' רמז סעיף ט:
קיב ה ו ז מיי' פ"ח מהל' זכיה ומתנה הל' כב סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף ז:
קיג ח מיי' פ"ט הל' יב סמג שם טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף ד:
קיד ט מיי' שם הלכה כב טוש"ע שם סעיף ו:

רבינו גרשום

מסורת הש"ס

א) [כתובות נא.] ב) [לעיל ז. וש"נ] ג) [לעיל קמו:] ד) [לקמן קנג.] ה) לקמן קנו: [גיטין יג.] ו) גיטין יג. ז) [גיטין סו.]

הגהות הב"ח

א) איתמר מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין בי רב משמיה דרב אמרי ארכביה אתרי ריכשי ושמואל אמר לא ידענא מאי אדון בה בי רב משמיה דרב אמרי ארכביה אתרי ריכשי הרי היא כמתנת בריא הרי היא כמתנת שכיב מרע הרי היא כמתנת בריא שאם עמד אינו חוזר הרי היא כמתנת שכיב מרע שאם אמר הלואתו לפלוני הלואתו לפלוני ושמואל אמר לא ידענא מאי אדון בה *שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ורמי דרב אדרב ודשמואל אדשמואל דשלח רבין משמיה דרבי אבהו הוו ידעי ששלח ר' אלעזר לגולה משום רבינו ב) שכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין כותבין ונותנין שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ואמר רב יהודה אמר שמואל הלכתא כותבין ונותנין קשיא דרב אדרב קשיא דשמואל אדשמואל דרב אדרב לא קשיא הא דקנו מיניה הא דלא קנו מיניה דשמואל אדשמואל לא קשיא ב)במיפה את כחו יתיב רב נחמן בר יצחק אחוריה דרבא ויתיב רבא קמיה דרב נחמן קא בעי מיניה מי אמר שמואל שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה והא ג) אמר רב יהודה אמר שמואל שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים אף על פי שקנו מידו עמד חוזר

בידוע

רש"י

מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין בי רב אמרי ארכביה כו'. על כרחך בכותב כל נכסיו פליגי רב ושמואל דאי במתנת שכיב מרע במקצת שכתב בה קנין פליגי בהדיא הו"ל למימר מתנת שכיב מרע במקצת כו' ועוד הא תנן מתני' סתמא שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה ולא מפליג (א) בין כתב בשטר קנין בין לא כתבו בתוכו והיאך אמר שמואל לא ידענא מאי אידון בה ולא קנה הא כיון דכתיב בה קנין ומתנת מקצת היא על כרחך קתני מתני' הרי היא מתנה וכן פר"ח ועוד הא פסקנא לדברי הכל הלכתא דמתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין והרי היא מעתה כמתנת בריא לגמרי ואינו יכול לחזור בו אפילו כשעומד ואם אין בה קנין אינה כלום ואפילו אם מת לא קנה ולא הוה ליה לגמרא לקובעה אחר הפסק ועוד מדרמינן עלה לקמן מדרב יהודה אמר שמואל שכיב מרע שכתב כל נכסיו כו' מכלל דהא נמי בכותב כל נכסיו מיירי: שכתוב בה קנין. והוא הדין אם אין כתוב קנין בתוך השטר או אפילו אין כאן השטר כלל אלא שכיב מרע שהזכיר לוואת שכיב מרע כשחלק כל נכסיו וגם הקנה אותם בקנין סודר למקבל מתנה אבל אורחא דמלתא נקט שדרך לכתוב הצוואות והקניינין בשטר כדי שלא תשכח הצוואה ואפי' לשמואל דאמר לא ידענא מאי אידון בה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ה"ה אם לא נכתב הקנין בתוך השטר וכדבעינן לפרושי בסמוך וראיה לדבר מהא דרמינן עלה בסמוך מהא דאמר רב יהודה אמר שמואל שכיב מרע שכתב כל נכסיו אע"פ שקנו מידו כו' והיינו בקנין בעלמא בלא כתיבה בשטר מיירי: ארכביה אתרי ריכשי. כמו רוכבי הרכש (אסתר ח) המרכבה לרכש (מיכה א) כלומר הטיל שתי כוחות לצורך מתנה זו ע"י שכתב בה כדקליר ורמי בערסיה וכל לשון שכיב מרע נתן בה כח שכיב מרע כדמפרש לקמיה וע"י קנין שכתוב בה שאינו צריך בצוואת שכיב מרע אלא במתנת בריא נתן לו כח מתנת בריא שאם עמד אינו חוזר דכיון דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו ולענין מיקנא לאחר מיתה לא צריך קנין הלכך לייפות כחו של מקבל מתנה הקנה בקנין כדי שלא יוכל לחזור בו אפילו אם יעמוד מחליו: שאם אמר הלואתו לפלוני. בזאת המתנה אם נתן לו הלואה שחייב לו איש אחר אע"ג דליכא מעמד שלשתן קנה דקיימא לן [גיטין] (דף יג.) מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה לא שנא מלוה ולא שנא פקדון והכא קני בצוואת שכיב מרע ואע"ג דליכא במעמד שלשתן: לא ידענא מאי אידון בה. דלמא לא קנה כלל אפילו אם מת דכיון דהוה קני באמירה בעלמא בצוואת שכיב מרע הואיל וליכא שיור נכסים למה לי תו לאקנויי בסודר הלכך איכא למימר מיהדר הדר ועקר ממנה כח מתנת שכיב מרע ואינו רוצה שיקנה באמירה בעלמא אלא בקנין סודר ומה הוא מקנה לו בהאי קנין מתנת שכיב מרע הוא מקנה לו דהיינו לאחר מיתה ואין שטר לאחר מיתה אלא אם כן *הקנה לו מחיים א"כ אין הקנין כתוב בשטר וגם השטר לא נכתב כלל אלא שצוה ונתן מחיים כל נכסיו בצוואת שכיב מרע ומקנה בסודר אין קנין תופס שלא נתכוין להקנות אלא לאחר מיתה דמיד כשמת נפלו נכסים קמי יורשין ותו לא חיילא מתנתו: אין כותבין ונותנין. לאחר שמת שמא לא גמר להקנות לו בעל פה אלא עד שיכתוב השטר ושטר שנכתב לאחר מיתה לאו כלום הוא דלענין שטר לא אמור רבנן דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו אלא לענין מתנת ממון דלאי אמר תנו נותנין אף לאחר מיתה: הלכתא כותבין ונותנין. דלייפות כחו של מקבל מתנה נוח לכתוב: קשיא דרב אדרב קשיא דשמואל אדשמואל. דלעיל אמר רב בתר אומדנא דייפוי כחו של מקבל מתנה אזלינן ושמואל אמר אין שטר לאחר מיתה והכא קאמר איפכא: הא דקנו מיניה. כדאמרן שכתוב בה קנין וה"ה לקנין בלא כתיבה וכיון דאקני בקנין לייפות כחו הוא דעבד: במייפה את כחו. כדלקמן וקנינא מיניה מוסיף על מתנה דלא ייתור לשון לייפות כחו הוא וה"נ בלוואתו שאמר כתבו ותנו פירש שיכתבו בשטר ההוא ייפוי כח דקנין דמוסיף על מתנתא:

תוספות

דאין נראה לומר דקמשמע לן ברישא דאין מעמד שלשתן מועיל בשטר אם ד) (לא תימא דתנו במתני' היינו כתבו וכי) האי גוונא שלא בא השטר לעולם לא ה) מהני מעמד שלשתן ועל כרחך צריכין אנו לומר הא כדאיתא והא כדאיתא רישא קמ"ל דאין גט לאחר מיתה יסיפא קמ"ל דין של מעמד שלשתן בממון ואע"ג דדייק התם בגמרא דסיפא איירי בבריא דומיא דרישא אלמא משמע שיש לנו לדמות אהדדי היינו טעמא בבריא דבעי לאוקמא בחד גוונא דאיירי בחד גברא אבל אינס דומות לגמרי אהדדי *[הגה"ה] ועוד י"ל דמצי לאוקמא רישא דגט שחרור במעמד שלשתן כיון דאוקי מתניתין בהכי ואשמועינן ברישא דאע"ג דאמר תנו גט לאשתי במעמד שלשתן שאשתו רוצה בכך וכן העבד לא קנו בכך אפילו אם תמצי לומר שלענין זכות נייר השטר הוי ממון ואהני ליה מעמד שלשתן לענין שכתוב בתוכו לא מהני ואע"ג דתן כזכי דמי הכא לא יזכה בו העבד דאיכא לאוקמא דמיירי שאינו באותה שעה ברשות הנפקד ואנן בעינן מיד ליד א"נ שאין הנפקד רוצה לזכות לעבד וזוכה בעל כרחו במעמד שלשתן במתנה אבל לא בגט שחרור כדפרישנא לעיל בהמוכר את הספינה (דף עו.) שמועיל מעמד שלשתן בעל כרחו של נפקד מיהו אין נראה להעמיד רישא בפלוגתא דאמוראי דאיכא דמוקי לה במעמד שלשתן ואיכא דמוקי לה בכתבו ותנו אלא ודאי בסיפא הוא דפליגי ולא הוי סיפא דומיא דרישא מכל וכל כדפרישית לעיל ולא גרסי' נמי בהך סיפא זה דאפילו בסתם מנה מיירי מתניתין כדאיתא בפ"ק דגיטין (דף יג. ושם):

מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין. פירש רבינו שמואל דמיירי בשכתב לו כל נכסיו וה"ה בלא שטר אלא שהקנה לו (ב) אמרי' דאין קנין לאחר מיתה לשמואל והביא ראיה מדפריך לה לקמן מהא מילתא דשמואל דאמר שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים אע"פ שקנו לו כו' ואין נראה לרבינו יצחק בר מאיר דא"כ מתני' דקתני שכיב מרע ששייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה במאי מיירי לרב אי שלא בקנין אמאי מתנתו מתנה והא קי"ל לעיל דבעי קנין ואי בקנין א"כ סיפא דקתני לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה והא אית ליה לרב הכא דמתנתו מתנה בקנין ועוד דלשמואל דאמר אין גט לאחר מיתה הוא הדין נמי דאין קנין לאחר מיתה א"כ מתני' דקתני שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה היינו בקנין איך יועיל לשמואל כלום הלא שמא לא גמר להקנותו אלא לאחר מיתה ודוחק הוא להעמיד משנתנו במייפה כחו וכגון שאמר (ג) דבסמוך לא משמע הכי ועוד קשה מדפסיק גמרא דהלכתא מתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין ואם עמד אינו חוזר משמע הא בכולה אם עמד חוזר ואפילו ע"י קנין והא ליתא לרב דאית ליה דקנין אלים כל כך בכל נכסיו כמו במתנת בריא ועוד קשיא דוחק גדול הוא שהגמרא אינו אומר אלא שטר והוא אמר דה"ה נמי קנין בלא שטר ועוד דלספרים דגרסינן לקמן וכגון דכתב ליה וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דמשמע שבתוך השטר כתב לו כן מיהו יש ספרים דגרסי' לקמן כגון דא"ל וקנינא מיניה כו' ונראה לר"י לפרש דמיירי בשטר דוקא והיינו טעמא דרב שסובר שלכך כתב לו קנין בתוך השטר לאלומי כחו יותר שאפי' בכל נכסיו אם עמד אינו חוזר כיון שכתב לו בתוך השטר ושמואל סבר דשטר זה אינו אלא מגרע כחו כי אע"פ שיש בו קנין אין בו בכך ייפוי כח אלא יש לנו לומר שלא גמר להקנותו אלא בשטר כו'

ורמי

בידוע

עין משפט נר מצוה

קטו א ב מיי' פ"ח מהל' זכייה ומתנה הלכה יוד יא סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף ט וסעיף יז:

רבינו גרשום

שכתוב בו קנין כו'. קרקע זו נתן לפלו' ולפלו' והקנה לו. ארכביה אתרי ריכשי. כלומר כוחות וחוזקין מחזקינן ליה: שאם עמד אינו חוזר. הואיל שכתוב בו קנין: שאם אמר הלואתי לפלו' וכתבו קנין אע"ג דלא הוה במעמד שלשתן קנה. אבל בבריא בעינן מעמד שלשתן: ושמואל אמר לא ידעני' היכי אידון בה. הואיל שכתב בו קנין דשמא לא גמר להקנותו אלא באותו שטר שכתוב בו קנין ואין שטר כו': משום רבינו. זה רב: ואין שטר לאחר מיתה ורב אמר לעיל ארכביה אתרי ריכשי. דרב אדרב לא קשיא הא דקנו מיניה משום הכי ארכבוה אתרי ריכשי. משום דקנין מחיים הוא ולא לאחר מיתה ולא הוי שטר לאחר מיתה דקנין מחיים הוה אבל אי לא קנו מיניה אלא אמר כתבו ותנו מנה לפלו' ולא הספיקו לכתוב וליתן עד שמת אין כותבין ואין נותנין ומשום דאין שטר לאחר מיתה: והכא דקאמר דנותנין במיפה את כחו קאמר להו אף כתובו והבו. מדקאמר אף כתובו משמע דמתנה מחיים הואי ולהכי אמר אף כתובו כדי ליפות את כחו שיהא נמי שטר אבל היכא דלא מיפה את כחו לא קנה דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה: מי אמר שמואל הכי שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר כו' והא אמר רב יהודה אמר שמואל כו'.

מסורת הש"ס

א) כתובות דף נה: ב) לעיל דף קכה: גיטין דף ע: ג) לעיל דף קנא: ד) גי' רש"ל וגי' רש"א א"כ אף לדידיה תנו דמתני' היינו כתבו ותנו דכה"ג: ה) גי' רש"ל שייך:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה מתנת ש"מ וכו' בין כתב בשטר קנין. נ"ב פי' אע"פ דמיירי בדקנו מיניה מ"מ לא מפליג בין כתב הקנין בתוך השטר בין לא כתבו בתוך השטר: (ב) תוס' ד"ה מתנת וכו' אלא שהקנה לו נמי אמרינן: (ג) בא"ד וכגון שאמר וקנינא כו' דבסמוך לא משמע וכו' דדוחק גדול וכו' על מתנתא דלא דמשמע:

בידוע שלא היה קנין אלא מחמת המיתה ואחוי ליה בידיה ואשתיק כי קם אמר רב נחמן בר יצחק לרבא מאי אחוי לך אמר ליה במיפה את כחו היכי דמי מיפה את כחו א) אמר רב חסדא וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא פשיטא כתב לזה וכתב לזה היינו דכי אתא רב דימי אמר ב) דייתיקי מבטלת דייתיקי כתב וזיכה לזה כתב וזיכה לזה רב אמר ראשון קנה ושמואל אמר שני קנה רב אמר ראשון קנה הרי היא כמתנת בריא ושמואל אמר שני קנה הרי היא כמתנת שכיב מרע והא אפליגו בה חדא זימנא במתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין צריכא דאי איתמר בהא בהא קאמר רב משום דקנו מיניה אבל בהא דלא קנו מיניה אימא מודה ליה לשמואל ואי איתמר בהא בהא קאמר שמואל אבל בהך אימא מודה ליה לרב צריכא בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו הכי אמר רב ירמיה בר אבא שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים וקנו מידו מהו שלח להו אין אחר קנין כלום

סבור

בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה. הלכך חוזר בו הא אם מת קנה המקבל מתנה ולא אמרינן שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה וקשיא אדשמואל דאמר לא ידענא מאי אידון בה במתנת שכיב מרע שיש בה קנין דהיינו הך והכא אמר קנה אחר מיתה: אחוי ליה בידיה. שיודע תירוץ בדבר א"נ רמז לו כעין ייפוי כח לומר דמוקמי' להא דאמר קנה במייפה את כחו: וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא. ככל מה דכתוב ומפורש לעיל במנא דכשר למקנייא ביה שריר וקיים כלומר וקנינא מיניה קנין גמור להוסיף ולייפות כחו לבו המתנה שנתן בעל פה ולישנא יתירא לייפות כח הוא: כתב לזה וכתב לזה. שכיב מרע שכתב כל נכסיו לראובן במתנת שכיב מרע ל"ש בעל פה ול"ש בכתב לברר מתנתו וחזר וכתבו או נתנו לשמעון אבל לא מסר להן את השטר: דייתיקי. של שני מבטל דייתיקי של ראשון דשכיב מרע יכול לחזור בו הלכך אחרון קנה שהרי חזר בו מראשון דייתיקי לשון מתנת שכיב מרע דאמרי' דא תהא למיקם ולמיהוי דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורין דמו: כתב וזיכה לזה. כתב כל נכסיו לראובן ומסר לו את השטר לראיית זכותו ויש לשונות אחרים ולא ישרו בעיני: רב אמר ראשון קנה. דהא זיכה כקנין חשיב ליה והרי היא כמתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין דארכביה אתרי ריכשי ואפי' אם עמד אינו חוזר: ושמואל אמר שני קנה. כדין מתנת שכיב מרע בכל נכסיו שאין בה קנין ואם עמד חוזר ואמרי' לעיל כל שאם עמד חוזר חוזר במתנתו והלכך שני קנה: והא איפליגו בה חדא זימנא. לעיל במתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין דרב אמר ארכבה אתרי ריכשי ושמואל אמר כו' דסבר רב דאפי' לעצמו נמי לא קנה דאינו יכול לחזור בו הלכך הכא ראשון נמי קנה: אבל בהך. בתרייתא דלא קנו מיניה סד"א דלא הוי זיכה ייפוי כח כקנין ואימא מודה (א) לשמואל (דשני קונה דאין כאן לא ייפוי כח) ולא הורעת כח דשמואל דנימא לא ידענא מאי אידון בה כדאמר לעיל דהא אין כאן קנין דנימא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה: בסורא מתנו הכי. אית דמפרשי אדלעיל קאי אפלוגתא קמייתא דמתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין ואמר רב ארכבה אתרי ריכשי ושמואל אמר כו' ואתא למימר בסורא מתנו הכי כדלעיל וקשיא לאו הא דאמר רב יהודה אמר שמואל אבל בפומבדיתא מתנו הכי וכו' ולא קשיא להו מידי הא דאמר רב יהודה אמר שמואל דהשתא נמי מודי שמואל דאם מת הוי קנין כדדייקינן נמי ממילתיה דרב יהודה ולאו מילתא היא דהשתא נמי קשיא הך אדרב יהודה דהכא קאמר אין לאחר קנין כלום בין לאחר בין לעצמו ואפי' אם עמד אינו יכול לחזור בו ולעיל אמר רב יהודה אמר שמואל בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה ויכול לחזור בו אלא אהך דסליק מיניה קאי דפליגי רב ושמואל בכתב וזיכה לזה וכתב וזיכה לזה וכן פר"ח בסורא מתנו הכי לפלוגתא דרב ושמואל דכתב וזיכה לזה כדאמרן בפומבדיתא מתנו שלחו מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו כתב וזיכה לראשון וקנו מידו מאי שלח להו כיון בזיכה לו וקנו מיניה קנה ואין יכול לחזור במתנתו וכ"ש להקנותו לאחר ואין אומרים בזה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר דהא זיכה לו וקנו מיניה כיון דכולי האי [עבד] לא הוי אלא לייפות כחו וקנה:

סבור

ולמי דרב אדרב כו' ומשני דרב אדרב לא קשיא התם דקנו מיניה פי' דקנו מיניה בתוך השטר ולכך יש ייפוי כח יותר אבל לא קנו מיניה בתוך השטר אין כאן ייפוי כח יותר ומה שהביא רבינו שמואל ראיה דה"ה בלא שטר מדפריך עלה בסמוך מדרב יהודה אמר שמואל שכיב מרע כו' לאו ראיה היא דאיכא למימר דהכי פריך ומי אמר שמואל שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר כו' והא אמר שמואל שכיב מרע שכתב כל נכסיו אע"פ שקנו מידו אם עמד חוזר אבל אם מת אינו חוזר ואע"ג דליכא קנין בשטר מ"מ היה לנו לחשוב לשמואל גרעון כח דהא אפי' לרב דאית ליה דקנין בשטר הוי ייפוי כח היה סבור כאן שהוא גרעון כח שיוכל לחזור בו אם עמד כל שכן שמואל שסובר לעיל דקנין בשטר גרעון כח שהיה לו לסבור גם כאן גרעון כח יותר ממה שהוא סבור לעיל ואפי' לא עמד יחזור בו כמו רב שסובר כאן גרעון כח יותר ממה שסובר למעלה [קל וחומר לשמואל דלא גרע] אבל דוחק הוא לומר דשמואל לא מפליג בין הקנה לו לכתב קנין בשטר וטעמא דמתני' משום ייפוי כח כדפרישית לעיל ולפי זה נראה לי דכל הך שמעתתא אין צריך להעמיד כלל בכתב כל נכסיו כפי' רבינו שמואל וכפי' רבינו חננאל אלא יכולו להעמידה בטוב במתנת שכיב מרע [בין] במקצתה בין בכולה דעל כרחך בכולה נמי איירי מדפריך עלה משכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים וכו' וכל קושיות שפירש רבינו שמואל להעמידה במתנת שכיב מרע בכולה אינם קושיות לפי זה אלא יש לפרש דבמתנת שכיב מרע בכולה ובמקצת מיירי שפיר (ב) ולמאי דקיימא לן כשמואל יש ללמוד שאין לכתוב במתנת שכיב מרע קנין ומה שכתב הגאון בתקון שטרות קנו מיניה בכל לשון של זכות נראה שהיה צריך לכתוב שם שום ייפוי כח או אף קנו ממנו דמשמע טפי ייפוי כח או שמא צריך לכתוב וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא ג): **כתב** וזיכה לזה וכתב וזיכה לזה. פירש רבינו שמואל זיכה שמסר לו את השטר וקשה לרבינו יצחק בר מאיר דא"כ הא דקאמר כתב לזה וכתב לזה היינו בלא מסירה והיכי קאמר עלה דייתיקי מבטלת דייתיקי והתנן לעיל בפרק יש נוחלין (דף קנה:) כמלאת דייתיקי קשורה לו על יריכו וזכה בה אחד מן היורשים אינה כלום ועוד דאי במסירה [לא] היה אמר רב שאינו יכול לחזור בו השכיב מרע דא"כ תקשה לך מדאמר בסוף פ"ק דבבא מציעא (דף יח.) דייתיקי מתנה ושוברין הרי זה לא יחזיר שאני אומר כתובים היו ונמלך עליהם שלא ליתנם ודייק בגמ' (דף יט.) טעמא דלא אמר תנו הא אמר תנו נותנין ורמינהי דייתיקי ואפותיקי אע"פ ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה ומוקי לה למתני' התם דבשכיב מרע יהבינן ניהליה [דקאמר הא אמר תנו נותנין] לית ליה פסידא דבתרייתא זכי דהא הדר ביה מקמייתא ולמה אין לנו לחוש דילמא יהבה לזה מתחלה ומסרה דהשתא לא מצי תו הדר ביה על כן נראה לפרש כתב וזיכה דלאו היינו מסר שאפי' מסר לו יכול לחזור בו אלא זיכה היינו שזיכה בו את הנכסים וכתב לו בשטר שזיכה לו ע"י אחר אם מטלטלים הם ואם מקרקעי א"ל חזק וקני והזכות כתב בתוך השטר ופריך והא איפליגו בה חדא זימנא שהרי הזיכוי בתוך השטר במקום הקנין עומד ואית ליה לרב לעיל דהוי כמתנת בריא ואינו יכול לחזור בו ומיהו משמואל לא קשיא מידי שהרי הוא אומר כאן דשני קנה ואילו לעיל קאמר דאין שטר לאחר מיתה ולא קנה כלל אבל מרב פריך שפיר ומשני אי איתמר בההיא בההיא קאמר רב משום דקנו מיניה פי' הקנין כתוב בתוך השטר אבל בהא דלא קנו מיניה וכו' ואי איתמר בהא בהא קאמר שמואל וכו' למילתא דשמואל אין צריך כאן שום צריכותא דודאי שמואל לא סבירא ליה הכא כמו לעיל דהא לרב גרידא הוא דצריך לאקשויי הכי:

*__שלחו__ ליה מבי רב כו' קנו מידו מהו. פי' שכתבו קנין בשטר עם הזיכוי שלח (ג) ליה אין אחר הקנין כלום ואין יכול לחזור בו ואפי' לעצמו נמי אינו יכול לחזור בו כדמפרש רב הונא ורבינו יעקב פירש סוגיא זו בענין אחר ומיירו רב ושמואל אפי' היכא שאין כתוב הקנין בשטר אלא קנין בעלמא ומתני' דקתני שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה היינו בקנין וסיפא דקתני לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה מיירי בלא קנין ולא מיירי סיפא דומיא דרישא והיא דכתב וזיכה היינו *מסתמא כפי' רבינו שמואל שזיכוי זה במקום קנין עומד והא דקאמרי' לעיל דייתיקי מבטלת דייתיקי בכתב לזה ולזה היינו כשלא כתב לו לשם שטר אלא לשם נוואה בעלמא והשתא לא תקשה מידי מהיא דסוף פ"ק דבבא מציעא דהתם איירי בדייתיקי של נוואה דסתם דייתיקי דנוואה היא ואין נראה דלשון דייתיקי לא משמע אלא שטר גמור שנתנו לשם שטר של אותה מתנה דהכי משמע לישנא דכתובים היו ונמלך עליהם שלא ליתנם

עין משפט נר מצוה

קטז א מיי' פ"ח מהל' זכייה ומתנה הלכה א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף יז:

קיז ב ג ד מיי' שם פ"ט הלכה טו טז סמג שם טוש"ע שם סעיף יג:

רבינו גרשום

שלא היה קנין אלא מחמת מיתה. וטעמא דעמד משום הכי חוזר הא לא עמד אלא מת הוי קנין וקנה אלמא דסבירא ליה דשטר לאחר מיתה [הוי] שטר וקשיא דשמואל אדשמואל: ואחוי ליה. רמז לו שישתוק שהוא יתרצה לו: אמר ליה. האי אחוי לי בידו משום הכי אמר שמואל דקנה לאחר מיתה במיפה את כחו אבל היכא דלא ייפה את כחו אין שטר לאחר מיתה: וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא. היינו דאמר אף כתובו כלומר דמשמע דמחיים הקנה לו: כתב לזה שדה זו וחזר וכתב לזה אותה שדה עצמה היינו דייתיקי מבטלת דייתיקי. כלומר שני קנה ראשון לא קנה שחזר בו: כתב וזיכה לזה. שא"ל לך וזכה בה לפני: וכתב וזיכה אותה שדה עצמ' [לאחר] מהו מי אמרינן דכקנין דמי אותה זכית וקני אי לא קנה: רב אמר ראשון קנה. דארכביה אתרי ריכשי מאחר שכתב וזיכה לזה אין לשני במקום ראשון כלום: ושמואל אמר שני קנה. משום דשמא ראשון לא גמר להקנות אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה והואיל דכתב לשני וחזר מראשון לא הוי מתנה ולא קני ראשון: והא אפליגו בה חדא זמנא לעיל (בין) רב ושמואל א) בההיא דלעיל קאמר רב ארכבוה אתרי ריכשי. משום דקנו מיניה וכתבו לו קנין אבל בהא דכתב וזיכה לו דלא קנו מיניה דההיא זכי' לאו כקנין דמי אימא מודה ליה לשמואל דשני קנה ולא ראשון קמ"ל דלא: בהא קאמר שמואל. דשני קנה משום דלא קנו לראשון: בסורא מתנו הכי כדאמר לעיל: קנו מידו בלא כתיבה וחזר ונתנו לאחר מהו. מי אמרינן דחוזר מראשון וקני שני ולא ראשון או דילמא הואיל דהקנה לראשון אין לשני כלום: שלח ליה אין לאחר קנין כלום. וראשון קנה שני לא קנה דהא דקאמר לעיל לא ידענא מאי אידון בה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ב). אבל הקנה לו בעל פה דקנין מחיים הוה אין לאחר קנין כלום:

א) נראה דצ"ל דאי איתמר בהא. בההוא דלעיל בהא קאמר רב וכו'. ב) נראה דצ"ל ואין שטר לאחר מיתה היינו היכא דעוה לכתוב שטר

מסורת הש"ס

א) לעיל דף קנ. ב) שם דף קלט: ג) גי' רש"ל והא דכתב ובר"א:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אבל בהך וכו' מודה ליה לשמואל וכו' לא ייפוי כח דרב ולא הורעת כח דשמואל: (ב) תוס' ד"ה (בעי"א) מתנת כו' ולמאי דקיימא לן כשמואל: (ג) ד"ה שלחו וכו' שלח להו אין אחר קנין:

סבור מיניה הני מילי לאחר אבל לעצמו לא אמר להו רב חסדא כי אתא רב הונא מכופרי פירשה *בין לעצמו בין לאחרים ההוא דקנו מיניה אתא לקמיה דרב הונא אמר מאי איעבד לך דלא אקנית כדמקנו אינשי ההיא מתנתא דהוה כתוב בה בחיים ובמות רב אמר הרי היא כמתנת שכיב מרע ושמואל אמר הרי היא כמתנת בריא רב אמר הרי היא כמתנת שכיב מרע מדכתיב בה במות אחר מיתה קאמר ליה והאי דכתיב בחיים סימן בעלמא דחיי ושמואל אמר הרי היא כמתנת בריא מדכתיב בה בחיים מחיים קאמר והאי דכתב ובמות כמאן דאמר מעתה ועד עולם אמרי נהרדעי [ב]הלכתא כוותיה דרב אמר רבא ואי כתיב בה מחיים קנה אמר אמימר [ג]לית הלכתא כוותיה דרבא אמר ליה רב אשי לאמימר פשיטא דהא אמרי נהרדעי הלכתא כוותיה דרב מהו דתימא מחיים מודי רב קא משמע לן ההוא דאתא לקמיה דרב נחמן לנהרדעא שדריה לקמיה דר' ירמיה בר אבא לשום טמיא אמר הכא אתרא דשמואל היכי נעביד כוותיה דרב ההיא דאתאי לקמיה דרבא עבד לה רבא כשמעתיה הוה קא טרדא ליה אמר ליה לרב פפא בריה דרב חנן ספריה זיל כתוב לה וכתוב בה *שוכר עליהן או מטען אמרה ליטבע ארביה אטעויי קא מטעית לי אמשינהו למניה דרבא במיא ואפי' הכי לא איפרק מטיבעא: **מתני'** לא כתב בה שכיב מרע הוא אומר שכיב מרע הייתי והן אומרים בריא היית צריך להביא ראיה ששכיב מרע היה דברי ר"מ וחכ"א [ד]המוציא מחברו עליו הראיה: **גמ'** ההוא מתנתא דהוה כתב בה כד הוה קציר ורמי בערסיה ולא כתב בה ומגו מרעיה איפטר לבית עולמיה אמר

רשב"ם

סבור מיניה הני מילי. דאין לאחר קנין כלום שאם כתב וזיכה לראשון וכתב וזיכה לאחר דראשון קנה לגמרי וכגון שמת שכיב מרע אבל לעצמו יכול לחזור בו אם יעמוד מחליו לא קנה ראשון שלא היה קנין אלא מחמת מיתה: אמר להו רב חסדא. בין לאחר בין לעצמו ולא דמיא לדרב יהודה אמר שמואל דאמר בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה דהתם כתב וקנו אבל הכא זיכה וכתב וקנו דכל כך ודאי לייפות את כחו: ההוא דקנו מיניה. כתב וזיכה וקנו מיניה ורצה לחזור בו כשעמד מחליו: כדמקנו אינשי. שכיב מרע הנותנין לאחר מיתה לדעת שיחזרו בהן אם יעמדו שכותבין או מקנין או כותבין ומקנין אבל אתה כתבת וזכית והקנית דהא ודאי שמואל מודי בין לעצמו בין לאחר והשתא שמעינן מד' מילי דאמר שמואל בשמעתין דקיימא לן כוותיה בדיני מתנת שכיב מרע בדלא שייר שיש בה קנין בלא זיכה לו את השטר לא ידענא מאי אידון בה ולא קנה מקבל מתנה אפי' מת הנותן דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה אבל אם ייפה את כחו בכתיבת השטר או בצוואה דכתב בה וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא קני המקבל מתנה שבזה לא נאמר לא גמר להקנותו אלא בשטר כו' והוא שמת הנותן אבל אם עמד חוזר דבידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה ומדרב יהודה אמר שמואל דאוקימנא במייפה את כחו שמעינן ליה להא ושכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת כותבין ונותנין לאחר מיתה כדאוקימנא לשמואל במייפה את כחו אבל בלא ייפוי לא קנה דאין שטר לאחר מיתה ואם כתב וזיכה השטר למסרו לזה לראיה וכתב וזיכה לזה השני קנה והדר ביה מראשון והוא שמת ואם עמד חוזר דכל מתנת שכיב מרע בכל הנכסים בלא ייפוי כח בשטר אם עמד חוזר הלכך שני נמי קנה דהדר ביה מקמא אבל אם כתב וזיכה והקנה קאמר שמואל דקנה קמא לגמרי בין לעצמו בין לאחר ואם עמד אינו חוזר: הסיא מתנתא. מתנת שכיב מרע במקצת שכתוב בה קנין וקונה לדברי הכל בין עמד בין לא עמד: דהוה כתוב בחיי ובמותי. מתנה זו אני מקנה לך בחיים ובמות וליכא לאוקמה במתנת בריא דהיכי לימא רב הרי היא כמתנת שכיב מרע למיקני לאחר מיתה והלא אין שטר לאחר מיתה: רב אמר הרי היא כמתנת שכיב מרע. למיקני לאחר מיתה ואם עמד חוזר וכ"ש אם מתנת שכיב מרע בכל שהוא בלא שיור דלא קני אלא עד לאחר מיתה: סימנא לחיים. כלומר במות דוקא הוא ומחיים לאו דוקא אלא לסימן טוב לפי שהזכיר מיתתו שלא רצה לפתוח פיו לשטן כלומר המקום יצילני מחולי זה ולא אמות: הרי היא כמתנת בריא. כאילו לא כתב בה במות ואפי' אם עמד אינו חוזר ואפי' במתנה בלא שיור דהכא לא לימא שמואל לא ידענא מאי אידון בה דנימא אין שטר לאחר מיתה דהא כתב בה מחיים: מחיים קנה. דמשמע דוקא מעתה התחיל לקנות: דהא אמרי נהרדעי הלכתא כוותיה דרב. גבי בחיים ובמות וה"ה היכא דכתב מחיים: קא משמע לן. דלא שאני לרב בין בחיים למחיים סימנא לחיים: ההוא דאתא לקמיה דר"נ. דהוה כתוב בשטר דידיה בחיים ובמות: לשום טמיא. מקום: אתריה דשמואל. ואע"ג דהלכתא כרב לאו (א) אורחא למידן כרב באתריה דשמואל זיל עביד ליה התם כרב: כשמעתיה. דהוה כתיב ביה מחיים וקנה בעל השטר והאשה הפסידה: וקטרדא ליה. לומר לא יפה דנתני: א"ל לספריה זיל כתוב לה. שהדין עמה וכתוב בסוף השטר משנה השנויה בב"מ בהשוכר את האומנין (דף עה:) שוכר עליהן או מטען וסימן היה בתוך השטר שלדאות האשה ולהטעותה נתכוין להיפטר ממחלקותה והיא הבינה בדברים וקללתו: ליטבע ארביה. תיטבע ספינתו (ב): לטעויי קמטעית לי. בתמיה: אמשינהו למניה. שראום במים להתקיים קללתה בכך: לא איתפרק מעונשה. דאל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך ומהא שמעינן דבין בחיים בין מחיים סימנא לחיים: **מתני'** לא כתוב בה שכיב מרע. כדקציר ורמי בערסיה וגם לשון מתנת בריא לא נכתב בה כד מהלך על רגלוהי בשוקא שזהו לשון מתנת בריא כדאמרינן בגמרא ובמתנה בלא שיור מיירי דאמרן ביה דאינה מתנה שאם עמד חוזר: הוא אומר שכיב מרע הייתי. וחוזרני בי: בריא היית. ולא תחזור: צריך. הנותן להביא ראיה ששכיב מרע היה באותה שעה וכל זמן שלא יביא ראיה זכה המקבל מתנה לדברי ר' מאיר ובגמרא מפרש ראיה במאי וטעמא מאי: וחכמים אומרים כו'. בתרי גווני מיפרשי טעמייהו דרבנן בגמרא: המוציא מחבירו עליו הראיה. דהיינו מקבל מתנה וטוען הוי מוחזק בנכסים: **גמ'** מגו מרעיה איפטר כו'. כך היו רגילין לכתוב מתנת שכיב מרע הנכתבות לאחר מיתתן להודיע שהנכסים הללו נתונין לזה המקבל בצוואת שכיב מרע ומתוך אותו חולי נפטר שלא עמד ביניתים ולא חזר בו:

תוספות

ועוד דמה שפירש דסיפא דמתני' לא איירי כעין רישא אין נראה כלל דא"כ (ג) דקתני רישא שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה אפי' לא שייר נמי כיון דעי"ז קנין ובסיפא דקתני לא שייר אין מתנתו מתנה אפילו שייר נמי כיון דליכא קנין על כן נראה יותר כדפרישית וגם מה שפירש *ר"ת דמשנתנו איירי אליבא דרב בלא קנין משמע שרוצה לומר דמתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין היינו אפילו בקנין לחוד וגם פירש דבהא קיימא לן כרב כיון דשמואל אמר לא ידענא מה אידון בה אע"ג דבעלמא קיימא לן כשמואל בדיני וקשה אמאי דפסיק לעיל דמתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין ומשני מתניתין בדקנו מיניה א"כ מאי איריא שייר אפי' לא שייר נמי דאין נראה כלל שיחלוק רב על פסק הלכה שפסקנו לעיל מתנה דשכיב מרע במקצת בעיא קנין ועוד דאמרי' בגיטין פ' התקבל (דף סו.) מכלל דרב הונא סבר מתנת שכיב מרע לא בעיא קנין והא קיימא לן דבעיא קנין ומאי קושיא אי פליג רב הונא על פסק הלכה זה וסבר ליה כרב רביה דהכא דהא בשבת פ' מפנין (ד' קכח.) פריך על רב הונא מרב רביה דקאמר התם והא רב הונא תלמידיה דרב הוה ורב אית ליה מוקצה ועוד דאמרי בי רב הכא ואמרי בי רב היינו רב הונא כמו שמפרש ר"ת בסוף פ"ק דסנהדרין (דף יז: ושם ד"ה אלא) וגם רש"י סובר כן דהיינו רב הונא היכא דלא מוכח שהוא רב המנונא:

לא כתב בה שכיב מרע כו'. וה"ה נמי דלא כתב בה לשון בריא כדמהלך על רגלוהי בשוקא אלא משום דקתני צריך להביא ראיה שהוא שכיב מרע נקט האי לישנא:

ולא כתב ביה מגו מרעיה איפטר לבית עולמיה. והיורשים היו טוענין שעמד ואף על פי שלא היו טוענין שחזר בו דודאי כיון שעמד מסתמא ודאי חזר בו אע"פ שלא אמר בפירוש והכי משמע בגיטין פרק מי שאחזו (דף עב: ושם) דאמר רב הונא התם גיטו כמתנתו מה מתנתו אם עמד חוזר אף גיטו חוזר ופריך ליה מדתנן הרי זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה והלך ועמד בשוק וחלה ומת אם מחמת החולי הראשון מת הרי זה גט ואם לאו אינו גט ואם אמרת אם עמד חוזר הרי זה עמד ומאי קושיא דנהי דעמד והלא לא חזר בו אלא ש"מ דאפי' לא פירש שחזר בו יש לנו לומר שחוזר בו ועוד קאמר התם (דף עג.) א"ר אלעזר שכיב מרע שניתק מחולי אל חולי מתנתו מתנה ודוקא ניתק אבל עמד אין מתנתו מתנה אע"פ שלא חזר בו:

קיח א מיי' פ"ט מהל' זכיה ומתנה הלכה טו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף יב:

וגי' רש"א ר"ח ע"ש

קיט ב ג מיי' שם פ"ח הלכה יט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנא סעיף א:

קכ ד מיי' שם פ"ט הל' כב סמג עשין פב טור (וש"ע) ח"מ סי' רנא (ס"ב):

רבינו גרשום

הני מילי. דאין לאחר קנין כלום היכא דיהיב לאחר שהקנה לראשון: אבל לעצמו. דבעי מיהדר ביה לא דודאי מצי למיהדר ביה: פירשה בין לעצמו בין לאחר. אין לאחר קנין כלום: ההוא. גברא שכיב מרע דיהב מתנה לחד וקנו מיניה ולאחר קנין בעי למיהדר ביה: דלא אקנית כדקני אינשי. דלא איבעי לך לאקנויי בקנין והשתא אין לאחר קנין כלום אפי' לעצמו כדאמ' לעיל: האי מתנה דהוה כתוב בה בחיי ובמותא מקנינא ליה האי מתנתא כלומר בין יחיה בין ימות לאחר מיתה הוא דקני אבל אי עמד חוזר והאי דכתב בה בחיים כדאמר לחיים שלא רצה להזכיר את עצמו מיתה שלא יפתח אדם פה לשטן ולא משום דליקני ליה מחיים. מחיים הוא דקאמר ליה דתיחול למיקני והאי דכתוב ביה כו': הלכתא כותי' דרב. דהאי דקאמר מחיים סימן לחיים: אמר רבא אי כתב בה מחיים א)סימן לחיים. אי כתב בה בחיים ובמות קנה. (והכי) דהכי משמ' מחיים מתחיל להגמר למיקנה אבל אי כתוב בה מחיים ודאי סימן לחיים קאמר. פשיטא דהא אמרי נהרדעי הלכתא כותיה דרב דממילא איכא למישמע מינה דלית הלכתא כותי' דרבא. מהו דתימא בחיים ובמות מודי רב דקנה קמ"ל דלא: ההוא דאתא לקמיה דרב נחמן. דהוה כתיב מתנתא בחיים ובמות: הכא אתרא דשמואל היא. ולא בעינא להתיר דבריו דגברא רבא הוא: לשום טמיא. מקום דליעבד ליה התם כדרב. דלא קנה [אלא] לאחר מיתה דהאי דקאמר מחיים סימן לחיים הוא: עבד ליה כשמעתיה. דאי כתוב בה בחיים קנה: הוה קא טרדא ליה. דקאמרה לי' והא הלכתא כרב דלא קנה' והיתה רוצה שיכתוב לה פסק דין שלא קנה: זיל כתוב לה. בקלף אחד: שוכר עליהן או מטען. כלומר כתוב לה דברים בעלמא הואיל דמיטרדא לי כדי שתהא סבורה

רזוניתא אתה כותב לה כדי שתדחה מעלינו משום דהוה עסוק בההיא משנה בבבא מציעא משום הכי נקט האי לישנא דמטען משום דמטעה לה בדברים בעלמא. והרגישה שמטעה אותה וקללתו שתטבע ספינתו וממונו: אמשינהו. שרא מלבושו במיא כדי שתתקיים בם קללתה ולא הועיל: [מתני'] לא כתב בה. באותה מתנה: שכיב מרע היה שנתנה לה. הוא אמר שכיב מרע הייתי. כשנתתי לך וברשותי לחזור: והוא. המקבל אמר בריא היית ומתנת בריא נתתה ואי אתה רשאי לחזור: צריך להביא ראיה לנותן. ששכיב מרע היה דברי ר' מאיר. ואין מתנתו מתנה. וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה ועל המקבל להביא ראיה שבתורת בריא יהבא ניהליה: כדקציר ורמי בערסיה. יהב פלוני שכיב מרע לפלוני והיו היתומים אומרים לאחר כך עמד מחליו וחזר בו והמקבל אומר מאותו חולי נפטר. ושלי היא דבמתנת שכיב מרע נתנת: אמר

א) מלשון רבינו כאן משמע שהיה גורס בדברי רבא להיפך דאי כתיב בה בחיים ובמות ופלוגתא דרב ושמואל הוא אם כתוב בה מחיים והדבר צ"ע.

ב"מ סב:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אתריה וכו' לאו אורח ארעא למידן: (ב) ד"ה ליטבע וכו' ספינתו כנהר הס"ד: (ג) תום' ד"ה (בדף הקודם) שלא וכו' דא"כ קשה מדקתני רישא שייר קרקע כנ"ל וסד"א עם ד"ה כתב ודו"ס מתנת:

(א) אמר רבה הרי מת והרי קברו מוכיח עליו אמר ליה אביי [א]השתא ומה ספינה שרובן לאבד נותנין עליהן חומרי חיים וחומרי מתים חולין [א]שרוב חולין לחיים לא כל שכן אמר רב הונא בריה דרב יהושע כמאן אזלא הא שמעתא דרבה כר' נתן דתניא[ב] מי מוציא מיד מי הוא מוציא מידיהן בלא ראיה והן אין מוציאין מידו אלא בראיה דברי רבי יעקב רבי נתן אומר אם בריא הוא עליו להביא ראיה שהיה שכיב מרע אם שכיב מרע הוא עליהן להביא ראיה שבריא היה אמר רבי אלעזר ולטומאה כמחלוקת דתנן [ג][ב]בקעה בימות החמה רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה בימות הגשמים רשות היחיד לכאן ולכאן (ב) אמר רבא [ג]לא שנו אלא שלא עברו (ג) עליו ימות הגשמים אבל עברו עליו ימות הגשמים רשות היחיד לכאן ולכאן: וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה וכו':

ראיה

אמר רבה הרי. אנו רואין שהוא מת ובתר השתא אזלינן (ד) והעמדנו על חזקת מיתתו ויש לנו לומר שמתוך אותו חולי מת וקנה המקבל מתנה: א"ל אביי. מאן לימא לך דמההוא חולי איפטר לבית עולמיה והלא רוב חולים לחיים וחזר בו ואחרי כן חלה ומת: השתא ומה ספינות. הטובעות בים שרובן ליאבד ואפ"ה נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים כדתנן בפ' כל הגט (גיטין ד' כח:) אבל עיר שכבשה כרכום וספינה שאבדה בים נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים בת כהן לישראל בת ישראל לכהן שתיהן אין אוכלות בתרומה: חולים שרוב חולים לחיים. כדתנן (גיטין שם.) המביא גט ממדינת הים והניחו זקן או חולה (ה) נותנין לה בחזקת שהוא קיים לא כל שכן דנימא עמד וחזר בו ומיהו (רבא) [רבה] לא הדר ביה וקי"ל כוותיה דשמעתיה כרבי נתן אזלא דקי"ל כוותיה כדאמרי' בעלמא (ב"מ ד' קיז:) ר' נתן דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא: מי מוציא מיד מי. מתנה שאין כתוב בה לא לשון מתנת בריא ולא לשון מתנת שכיב מרע כי מתני' זה אומר בריא היית וזה אומר שכיב מרע הייתי: הוא מוציא מידיהן. ונותן עומד בנכסיו וזוכה בהן דהעמד נכסים על חזקתן ויד בעל השטר שבא לתבוע נכסיו של זה על התחתונה דלא אזלינן בתר השתא (ו) כדאביי דרוב חולים לחיים דאיכא למימר דהדר ביה: והם אין מוציאין מידו. אא"כ מביאין ראיה בעדים שבריא היה: אם בריא הוא. בשעת העמדה בדין עליו וכו' דאזלינן בתר השתא: אמר ר"א ולענין טומאה. דקי"ל ספק טומאה ברה"י ספיקו טמא וברה"ר ספיקו טהור וקי"ל נמי דבקעה בימות החמה רשות הרבים לטומאה ובימות הגשמים רשות היחיד לטומאה כדתנן כו': כמחלוקת. כי היכי דנחלקו ר' יעקב ור' נתן במתנה סתם אי אזלינן בתר השתא או בתר חזקת נכסים הכי נמי אפליגו גבי טומאה שאם בא אדם לב"ד ושאל על שנכנס לבקעה ואין יודע מתי נכנס אי בימות החמה וטהור אי בימות הגשמים וטמא חזינן אם עתה כשנשאל ימות החמה הן טהור הוא דאזלינן בתר השתא לר' נתן ואם ימות הגשמים הוא טמא דבתר השתא אזלינן ולרבי יעקב דאזיל בתר חזקה העמד טהור על חזקתו וטהור עד שיבאו עדים ויעידו שבימות הגשמים נכנס: דתנן בקעה כו'. מסויינת בגדר סביב ורה"י היא לשבת ואפי' היא קרפף יותר מבית סאתים (ז) לזרוק בתוכו מרה"ר חייב ולטלטל אסור: רה"ר לטומאה. דלאו מקום סתירה הוא אבל בימות הגשמים שיש שם זרעים אין נכנסים לתוכה והוי מקום סתירה וספק טומאה טמא: אמר רבא לא שנו כו'. מילתא באפי נפשה היא והמפרש דמילתיה דר"א אדרבא קאי אינו אלא טועה דרבא בתרא הוא וא"צ לדחוק מילתיה דרבי אלעזר ולהעמידה על פירוש רבא: לא שנו. דבקעה בימות החמה רה"ר לטומאה: אלא שלא עברו. על בקעה זו ימות הגשמים משגדרוה אבל עברו עליה ימות הגשמים תו לא פקע מינה שם רה"י אפילו משיגיעו ימות החמה ותיהוי לעולם רה"י לכאן ולכאן וסברא מעלייתא היא או חומרא דרבנן הוא ור"ח פירש דרבא פליג אדר' אלעזר והכי כתב ורבא חולק על רבי אלעזר ופי' נמי לא שנו דבקעה כו' אלא בזמן שלא עברו על זו הטומאה שהיתה עתה בבקעה ימות הגשמים אבל עברו על זו הטומאה ימות הגשמים רה"י היא לכאן ולכאן:

ראיה

השתא ומה ספינה שרובן לאבד כו'. הקשה הר"ר יצחק בר' מאיר אמאי לא פריך ליה מדתנן בגיטין (דף כח. ושם) הניחו זקן או חולה (ח) בחזקת שהוא קיים ואוכלת אשתו בתרומה ולא אמרי' דלמא מת ואינה קושיא דהתם לא מת לבסוף אבל הכא מת לבסוף ולא הוי לנו לומר שעמד אי לא משום דמדמינן ליה לספינה המטורפת בים דהוי כמו שסופן לאבד במים ואפ"ה חשבינן להו בחזקת שהם חיים עדיין א"נ מההיא משנה לא היה יכול להוכיח אלא שהוא בחזקתו כמו שהניחו אבל מהך משנה יש להוכיח שניצול מחליו כמו בני הספינה (ט) המטילים בים שנצולו מן המים: **כמאן** אזלא הא שמעתא דרבה כר' נתן. וא"ת אמאי לא קאמר כר"מ דרבה גופיה מוקי לקמן ר' נתן כר"מ דמתני' וי"ל דמשום דר' נתן) דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא ומטעם זה פי' רבינו שמואל דהלכה כרבה אי נמי דמתני' לא מוכחא בהדיא (י) שהוא בחזקת בריא עתה אבל ממילתיה דרבי נתן משמע הכי בהדיא: **והן** אין מוציאין מידו אלא בראיה. וא"ת פשיטא כיון שהוא מוציא מידם בלא ראיה שהן אין מוציאין מידו בלא ראיה וי"ל דהא קמ"ל דהא בראיה מוציאין אע"פ שאין השטר מוכיח שהיה בריא: **רבי** נתן אומר אם בריא הוא עליו להביא ראיה כו'. אומר ר"י דהך סוגיא דהכא לית לה כההיא סוגיא דפ' בתרא דקדושין (דף עט.) דקאמר התם קדשה אביה בדרך ונתקדשה היא עצמה בעיר והרי היא בוגרת רב אמר הרי היא בוגרת לפנינו ושמואל אמר חוששין לקדושי שניהם וקאמר התם לימא כתנאי מי מוציא מיד מי הוא מוציא מידם בלא ראיה כו' לימא רב דאמר כרבי נתן ושמואל דאמר כרבי יעקב אמר לך שמואל אנא דאמרי אפי' כרבי נתן עד כאן לא קאמר ר' נתן התם אלא דכולי עלמא בחזקת בריאים קיימין [והאי] דמפיק נפשיה מחזקת בריאים עליו להביא ראיה אלא הכא מי מפיק נפשיה מחזקה וא"כ ה"נ איזו ראיה מייתי מר' נתן לרבה התם היינו טעמא דכ"ע בחזקת בריאים קיימי אבל הכא אין לנו לומר שהיה בחזקת שכיב מרע שלא עמד דשמא עמד ומסיפא נמי דקתני אם שכיב מרע הוא עליהן להביא ראיה שהיה בריא אינו ראיה דהתם היינו טעמא דאוקי ממונא אחזקיה ובדרבה דהכא איכא חזקת ממון לגבי יורשים אלא לאו ש"מ דלית לה להך סוגיא סברא דהתם: **בימות** הגשמים רשות היחיד לכאן ולכאן. פי' רבינו חננאל דבימות הגשמים אין בני אדם נכנסין בתוכה מפני רוב הגשמים ואין נראה שאין זה מחמת מילוי מים אלא מפני התבואה כדקתני בתוספתא (פ"ז דטהרות) שהביא רבינו חננאל (כ) דקתני אלו ימות החמה משתעקר התבואה ממקומה והא דקתני סיפא (ל) את ימי הגשמים משתרד רביעה שניה לאו היינו מפני רוב המים אלא שמשם ואילך גדלים הזרעים ודריסת הרגל מזקת להם כדתניא בס"פ מרובה (ב"ק דף פא.) מהלכים בשבילי הרשות משתרד רביעה שניה שמשם ואילך דריסת הרגל מזקת לזרעים ולתבואה: **רשות** היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה. בפ"ק דשבת (דף ו:) פליגי בה אמוראי איכא מאן דמוקי לה בבקעה שהוקפה מארבע (מ) רוחות רה"ר לטומאה שאפי' אגר שנכנסים בה בזו ויוצאין בזו אמרי' בעירובין (דף ח.) דהוי רשות הרבים לטומאה כ"ש בקעה שהולכים בה תדיר ואיכא דמוקי לה בלא הוקפה והוי כרמלית ואמאי קרי לה רשות היחיד לפי שאינה רה"ר: **אמר** רבא לא שנו אלא שלא עברו עליה ימות הגשמים. פי' רשב"ם שעברו עליה ימות הגשמים משנגדרה הבקעה (נ) ואפ"ה בימות החמה חשיבא רשות היחיד ואין נראה כלל כי איזו סברא היא דכיון שנגדרה ועברו עליה ימות הגשמים הויא רשות היחיד אפי' בימות החמה וקודם שעברו ימות הגשמים לא שהיה רשות היחיד ועוד דלא מצי לאוקמא למילתיה דרבא דהכא אלא למ"ד בפ"ק דשבת (שם) והוא שיש לה גדר מד' רוחותיה ועוד אמאי קאמר רבא למילתיה הכא יותר מכל שאר מקומות שבגמרא שהביא הך משנה ופי' רבינו חננאל דלענין טומאה קאי וה"ק לא שנו אלא שלא עברו על טומאה זו ימות הגשמים ואז אם נכנס בימות החמה הוי רשות הרבים אבל אם עברו על טומאה זו ימות הגשמים אפילו נכנס בה בימות החמה ובא לשאול בימות החמה הוי רשות היחיד גם על פירוש זה (קשה) תמיה גדולה היא למה יחשב רשות היחיד כיון דנכנס בימות החמה ובא לשאול בימות החמה ודוחק לומר דחומרא דרבנן היא ועוד תקשה למה אומר רבא דבריו בכאן יותר מבשאר מקומות דמייתי הך משנה וי"ל דהא נמי לא קשיא היא כדפירש רבינו חננאל דרבא חולק אדר"א ולא כתב יותר ונראה (ס) *דחולק בענין זה מדאמר רבא אם עברו עליה ימות הגשמים הוי רה"י אפילו בא לשאול בימות החמה ונכנס בימות החמה א"כ לא אזיל בתר שעת שאילה ושמא כדברי ר' יוחנן רוצה לומר כדאיתא בירושלמי עלה בפרק מי שמת אמר ר' יוחנן נטמא בספק בקעה בין בימות החמה בין בימות הגשמים מחלוקת ר"מ וחכמים בא לשאול בימות [החמה נשאלין לו בימות החמה בימות הגשמים נשאלין לו בימות הגשמים א"ר יוחנן (ע) ובלבד ימים הסמוכים לגשמים] *ותנן בתוספתא ואלו הן ימות החמה משתעקר התבואה מתוכה ימות הגשמים משתרד רביעה שניה

ונראה

*דמדמחלק בענין זה א"ל כו' כצ"ל רש"א

*[צ"ל ותניא בתוספתא דטהרות פ"ז]

עין משפט נר מצוה

קבא א מיי' פ"ח מהל' זכיה ומתנה הלכה כו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנא סעיף ב:

קבב ב ג מיי' פ"כ מהל' אבות הטומאה הלכה ז:

רבינו גרשום

אמר רבא. בתר השתא אזלינן דמסתבר כדאמר מקבל והרי מת והרי קברו מוכיח עליו שלא עמד מחליו: אמר ליה אביי. היכי מצית אזל בתר השתא: ומה ספינה. שטבעה בים שרובן של אנשים שהיו בה לאיבוד ואפי' הכי נותנין עליו חומרי חיים שאין משיאין נשותיהם דחיישי' שמא השליכן לחוץ במקום רחוק כשהן חיים וחומרי מתים שאם כהנים היו אותן שטבעו נשיהן ועבדיהן אין אוכלין תרומה בחזקת שהן חיין דאיכא למימר מתו: חולים שרוב חולין להיים לא כ"ש. שנותנין עליו חומרי חיים ואיכא למימר דנתרפא וקם מחליו וחזר מאותה מתנה: כמאן אזלא הא שמעתא דרבא דאזיל בתר השתא: כר' נתן כדתניא. לא כתב בה כשנותן מתנת שכיב מרע הוא. הוא אומר שכיב מרע היה ועמד וחזר והוא אומר בריא היה: מי מוציא מיד מי. הוא שכיב מרע מוציא מידן בלא ראיה שנכסין הן ברשותו ובחזקתו ונכסים בחזקתן קיימי והן אין מוציאין בלא ראיה שבריא היה כשנתן לו דברי ר' יעקב: ר' נתן אומר אם בריא היה כו'. אלמא דבתר השתא אזלינן ודיינינן לי' שבריא הוא אי לא מייתי ראיה דשכיב מרע הוה: אמר ר' אלעזר א)מחלוקת ר' יעקב במחלוקת ר' יעקב ור' נתן כדאיירינן לענין טומאה. דתנן הבקעה מסוינת סביב. בימות החמה רשות היחיד לשבת אם יותר מבית סאתים אין מטלטלין בה אלא בארבע והזורק מרשות הרבים חייב חטאת מפני שיש לה מחיצות. רשות הרבים לטומאה הואיל והתבואה בימות החמה כבר היא קצורה אין מונעין בני אדם לעבור דרך עליה. ודמיא כרה"ר לענין טומאה דכל ספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור. דכתיב ונסתרה והיא נטמאה. אף ספק טומאה שיש בבקעה ספיקו טהו'. בימות הגשמים רשות היחיד לכאן ולכאן בין לשבת בין לטומאה. לפי שהיא זרועה ומונעין ממנה דריסת רגל. ואמר רבא לא שנו דבקעה בימות החמה רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה אלא שלא עברו עליה שוב ימות הגשמים. ב)אע"ג דהשתא ימות החמה רשות היחיד לכאן ולכאן בין לגבי טומאה בין לגבי שבת דלא אזלי בתר השתא. וכר' יעקב סבירא ליה דלא אזיל בתר השתא ות"ק כר' נתן: וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה הואיל דנותן (דבעל מתנה) מוחזק הוא על המקבל להביא ראיה שבריא היה:

ראיה

מסורת הש"ס

א) [קדושין עט: גיטין כח.]: ב) קדושין עט: ג) טהרות פ"ו מ"ה שבת דף ו:: ד) [ב"ק נג. ב"מ קיז:]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבה הרי מת. נ"ב כך הוא גירסת התוס' והרא"ש ודלא כאלפסי דגורס רבא עי' בא"שר"י: (ב) שם אמר רבא לא שנו. נ"ב ל"נ ואמר רבא אלא אמר רבא ואותו שמפרש דמילתיה דר"א אדרבא קאי גורס ואמר רבא ורשב"ם דחה אותו: (ג) שם שלא עברו עליה וכו' אבל עברו עליה ימות הגשמים: (ד) רשב"ם ד"ה אמר רבה וכו' והעמדנוהו על חזקת: (ה) ד"ה חולין וכו' נותן לה בחזקת שהוא קיים לא כ"ש דנימא דלמא עמד וחזר בו: (ו) ד"ה הוא מוציא וכו' כדאביי וכו' ואיכא למימר: (ז) ד"ה דתנן וכו' לזורק לתוכו מרשות הרבים: (ח) תוס' ד"ה השתא וכו' זקן או חולה נותן לה בחזקת שהוא קיים ואוכלת אשתו בתרומה בחזקת שהוא קיים ולא אמרינן וכו' ולא היה לנו לומר: (ט) בא"ד בני הספינה המטולטלים בים: (י) ד"ה כמאן וכו' בהדיא דהוא: (כ) ד"ה בימות וכו' שהביא רבי' חננאל אלו הן ימות כצ"ל ותיבת דקתני נמחק: (ל) בא"ד והא דקתני סיפא ימות כצ"ל ותיבת את נמחק: (מ) ד"ה רשות וכו' מארבע רוחותיה ורשות הרבים: (נ) ד"ה אמר וכו' משנגדרה הבקעה והכי אפי' בימות החמה חשיבא: (ס) בא"ד ונראה לפרש דחולק: (ע) בא"ד ובלבד ימים הסמוכים לגשמים ונראה לר"י כצ"ל ותיבות ותנן בתוספתא ואלו הן ימות החמה משתעקר התבואה מתוכה ימות הגשמים משתרד רביעה שניה נמחק:

א) נראה דצ"ל מחלוקת ר' יעקב ור' נתן כאן במחלוקת ר' יעקב ור"נ דאיירינן לענין טומאה כצ"ל ועי' היטב בשמ"ק כאן שנדפס בדפוס ווין בסוף ס' סרב המאירי על מס' שבת.

ב) נ"ל אבל עברו עליה ימות הגשמים אע"ג דהשתא וכו'.

ראיה במאי רב הונא אמר ראיה בעדים רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי ראיה בקיום השטר רב הונא אמר *ראיה בעדים קא מיפלגי בפלוגתא דר' יעקב ורבי נתן (סימן מניח) רבי מאיר כרבי נתן ורבנן כרבי יעקב רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי ראיה בקיום השטר קא מיפלגי א) במודה בשטר שכתבו צריך לקיימו דר"מ סבר מודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו ורבנן סברי ג'מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו והא איפליגו בה חדא זימנא ב)דתניא אין נאמנין לפוסלו דברי רבי מאיר וחכמים אומרים ג'נאמנין צריכא דאי איתמר ההיא בההיא קאמרי רבנן משום דאלימי עדים ומרעי שטרא אבל הכא הוא דלאו כל כמיניה אימא לא ואי איתמר בהא בהא קאמר ר' מאיר אבל בהך אימא מודה להו לרבנן צריכא וכן אמר רבה ראיה בעדים א"ל אביי מאי טעמא אי נימא מדכולהו כתיב בהו כד הוה מהלך על רגלוהי בשוקא ובהא לא כתיב בה שמע מינה שכיב מרע הוי אדרבה מדכולהו כתיב בהו כד קציר ורמי בערסיה והא לא כתיב בה שמע מינה בריא הוי איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי ג) אוקי ממונא בחזקת מריה ובפלוגתא דרבי יוחנן אמר ראיה בעדים ור' שמעון בן לקיש אמר ראיה בקיום השטר איתיביה רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש ד) ד'מעשה בבני ברק באחד שמכר בנכסי אביו ומת (א) ובאו בני משפחה וערערו לומר קטן היה בשעת מיתה ובאו ושאלו את רבי עקיבא מהו לבודקו אמר להם ה'אי אתם רשאים לנוולו ועוד סימנין עשויין להשתנות לאחר מיתה
בשלמא

רשב"ם

ראיה במאי. בין לרבנן בין לר"מ קבעי ומשום דאיכא לפרשה בתרי גווני כדלקמן קבעי הכי: ראיה בעדים. כדמפרש לקמיה: ר"מ כר' נתן ורבנן כר' יעקב. ר"מ אזיל בתר השתא כר' נתן ומתניתין כגון שהוא בריא עכשיו והכי קאמר מתני' אמר שכ"מ הייתי ועכשיו אני בריא וחוזרני בי והן אומרים בריא היית עליו להביא ראיה בעדים שהיה שכיב מרע היה וחכ"א הנותן מוחזק הוא בנכסים ועל המקבל מתנה שהוא מוציא מחבירו עליו הראיה בעדים שיביא שבריא היה: ראיה בקיום השטר. ראיה שאמרו חכמים המוציא מחבירו עליו הראיה בקיום השטר קאמרי רבנן שצריך לקיים שטרו שלא יוכל נותן לטעון ולומר מזויף הוא וכיון דנתקיים שלא ע"פ הנותן דאין כאן הפה שאסר הוא הפה שהתיר שהרי לא נתקיים ע"פ הנותן דנימא מיגו יבא בעל השטר ויזכה במתנתו דכ"ע אזלינן בתר השתא כרבה ורבי נתן וכיון דבריא הוא עכשיו זכה בעל השטר אך יקיים שטרו שלא יוכל טוען לפסלו אבל ראיה דר"מ ראיה בעדים היא כדמפרש עליו להביא ראיה שכ"מ היה דברי ר"מ: במודה. לוה בשטר שכתבו ואינו מזויף אלא שטוען פרעתיו או שכ"מ הייתי או שטר אמנה או שטר פסים הוא: צריך המלוה לקיימו. ע"פ אחרים שלא יוכל לוה לפסלו במיגו קמיפלגי: ר"מ סבר א"צ לקיימו. דסתם שטרות הרי הם כשרים ובשטרות לא נימא הפה שאסר הוא הפה שהתיר לפסלו והכי קאמר מתני' צריך להביא ראיה בעדים שכ"מ היה דברי ר"מ מאחר שמודה הוא בשטר שכתבו ונתקיים השטר בכך דאזלינן בתר השתא שהוא בריא כר' נתן וחכ"א המוציא מחבירו שהוא בעל השטר צריך להביא ראיה קיום השטר שיתקיים בחותמיו דהודאת נותן שטוען כתבתיו לא מהניא מידי דהא קאמר שכ"מ הייתי והפה שאסר הוא הפה שהתיר והלכך צריך בעל השטר לקיימו ויזכה במתנתו דאזלינן בתר השתא שהוא בריא כר' נתן ומתרי לישני ומתרי אמוראי שמעינן דאזלינן בתר השתא כרבה ור' נתן כדפרישית: והא איפליגו בה חדא זימנא. במודה בשטר שכתבו צריך לקיימו: דתניא. בפרק ב' דכתובות: אין נאמנין כו'. דתנן התם העדים שאמרו כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים הייתו קטנים הייתו פסולים הייתו הרי אלו נאמנין שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ותניא בגמרא אין נאמנין לפסלו דברי ר"מ ופליג אמתני' דלא חייש להפה שאסר גבי שטרות דלא נחשדו ישראל על כך ומפרש התם במסקנא טעמא דקסבר ר"מ מודה בשטר שכתבו לוה שא"צ מלוה לקיימו (ב) וכיון שאמר לוה אני כתבתיו תו לא מהימני עדים למפסליה שהרי אין לך קיום גדול מזה שהלוה מודה שכתבו דמסתמא לא נעשה בפסלות וכמו שכתב ידו יוצא ממקום אחר דמי דתנן התם אין נאמנין דאין כאן הפה שאסר: וחכ"א נאמנין. דאע"ג דמודה לוה שכתבו צריך לקיימו וכיון שאינו מתקיים כי אם ע"פ עדים הללו שאומרים כתב ידינו הוא זה הא קאמרי נמי קטנים היינו ונאמנים דהפה שאסר הוא הפה שהתיר: בההיא קאמרי רבנן. דאע"ג שמודה לוה שכתבו לא חשיב כקיום כיון דעדים עצמן פוסלין חתימתן משום דאלימי עדים לאורועי שטרא ולא מהניא הודאת לוה אבל במתני' אימא לאו כל כמיניה לאורועי שטרא ולמימר שכ"מ היה כיון דמודה שכתבו ועדים לא קא פסלי חתימתן: אילימא. היינו טעמייהו דרבנן מדכולהו מתנות בריא כתיב בהו כד מהלך על רגלוהי בשוקא והאי לא כתיב ביה ש"מ שכ"מ היה והלכך אמרי רבנן המוציא מחבירו דהיינו מקבל מתנה עליו להביא ראיה שבריא היה דמסתמא י"ל שכ"מ היה: איכא למימר הכי כו'. רבה הוא דקא מסני לאביי הכי היינו טעמייהו דרבנן משום דאיכא למימר הכי והכי ומספקא לן אם מתנת בריא הוא אם מתנת שכ"מ הלכך אוקי ממונא בחזקת מריה בחזקת נותן והלכך המוציא מחבירו דהיינו בעל השטר עליו להביא ראיה בעדים שבריא היה להוציא הממון מחזקת הנותן: ובפלוגתא. דרב הונא ורב חסדא פליגי ר' יוחנן ור"ל: בבני ברק. מקום: ועמדו עליו בני משפחה. וקס"ד השתא נכסי בחזקת יורשין קיימי ולא באו עדיין ליד לקוחות ואתו לקוחות וקא מערערו להוציא מן היורשין לפי שקנאום מן המת והיורשין עוררין ומסיבין דבר ללקוחות ואומרים קטן היה קרובנו בשעת מיתה וקי"ל לקמן (דף קנה.) דאינו יכול למכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים ולא טוען הנכסים מחזקתו והלקוחות לא מצאו עדים שיאמרו גדול היה ולכך הוצרכו לבודקו וכשלא יוכלו לבודקו וגם העדים לא מצאו הפסידו דר"ע כדרבנן דאמרי המוציא מחבירו עליו הראיה בעדים שבריא היה. וה"נ על הלקוחות להביא ראיה שגדול היה: באו. לקוחות ושאלו את ר"ע: עשויין להשתנות. ואפי' אם דומין עתה לסימני גדול י"ל אינו היה קיים הוה שומא:
בשלמא

תוספות

*ונראה לר"י לפרש ל"ש דבקעה (ג) רה"ר לטומאה אלא שלא עברו עליה ימות הגשמים פי' על הטומאה שנודע שלא עברו עליו ימות הגשמים משעבר שם ולא ידע אם בימות החמה נכנס או בימות הגשמים נכנס שאם בא לשאול לפנינו יש לנו לחושבה רה"ר דבתר השתא אזלינן אבל אם עברו עליה בימות הגשמים פי' שלא נודע לו אם בימות החמה או בימות הגשמים נכנס ומשבאה ספיקא עברו עליה ימות הגשמים אפילו הוא בא לשאול בימות החמה הוי רה"י לטומאה דליכא למימר בתר השתא אזלינן כיון שקרוב היה לימות הגשמים יותר ורשות היחיד לכאן ולכאן הכי פירושא לגבי (ד) שם טומאה כמו לגבי שבת והשתא ניחא דמייתי הכא הך מילתא אי אזלינן בתר השתא דאיירי בה בהך שמעתא:

ראיה במאי כו' רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי ראיה בקיום השטר. פירש רבינו שמואל דבין לר"מ ובין לרבנן בעי ראיה במאי ואין נראה דהא פשיטא לר"מ דהוי ראיה בעדים וכן פירש רבינו שמואל אחר כן דלר"מ הוה ראיה בעדים:

וכן אמר רבה ראיה בעדים. תימה אמאי מוקי רבה למתני' ראיה בעדים דמוקי רבנן כר' יעקב ור"מ כר' נתן והא איהו גופיה ס"ל כר' נתן ולוקמא בקיום שטרות וכולהו כרבי נתן מיהו אי אשכחן בשום מקום דאית ליה מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו הוה אתי שפיר דאי הוה מוקי לפלוגתייהו נמי בקיום שטרות הוה להו רבנן דלא כוותיה א"נ יש לומר דמשמע ליה ראיה דרבנן דומיא דראיה דר"מ דהיינו בעדים:

ועוד סימנין עשוין להשתנות לאחר מיתה. וא"ת למאי דס"ד שהלקוחות היו בודקין אותו אם היה גדול אם לאו היאך יכול להיות שאם נראה קטן בחייו שיראה גדול לאחר מיתה ופירש ר"ת שבחייו היו השערות לבנות והוו שומא ועכשיו הושחרו לאחר מיתה ונראות כסימנים ואין נראה דלא אשכחן בשום מקום (ה) בשערות שהם סימן חילוק בין לבנות לשחורות ואומר ר"י דשמא בחייו לא היו גומות ומחמת מיתה יש שם גומות כדאמרי' בנדה גומות אע"פ שאין שערות בפ' בא סימן (דף נב. ושם) ואם

רבינו גרשום

ראיה בעדים. שיעידו שבמתנת בריא היתה: ראיה בקיום השטר. שיביאו עדים שיכירו חתימת עדים הללו החתומים על השטר לפי שזה הנותן מרע ליה לשטרא דקאמר שכיב מרע הוה ומשוי ליה כחספא בעלמא להכי מייתי הני ראיה דמקיימי לשטרייהו אע"ג דהנהו לא מסהדי אי בריא הוה אי שכיב מרע הוה א)בדבר דמקיימי לי' לאו כל כמיניה דנותן דמצי מרע לשטרא: רב הונא דאמר ראיה בעדים. קסבר קמיפלגי ר' מאיר ורבנן דמתני' בפלוגתא דר' יעקב ור' נתן. ר' מאיר דאמר צריך להביא ראיה ששכיב מרע היה ומאי ראיה בעדים דאי אמרינן ראיה בקיום השטר האי לאו ראיה היא דהנהו עדי' דמסהדי על חתימת ידייהו דסהדי לא ידעי אי בריא הוה אי שכיב מרע היה. וחכ"א המוציא עליו הראיה על מקבל מתנה להביא ראיה בעדים שבריא היה קסברי כר' יעקב דאמר הן אין מוציאין מידו בלא ראיה בעדים דבריא הוה: קמיפלגי במודה בשטר כו'. ר' מאיר דאומר עליו להביא ראיה ששכיב מרע היה ס"ל הואיל דאותו נותן מודה באותו שטר מתנה שכתבו אין צריך למקבל מתנה לקיימו עוד לפי שמקויים ועומד הוא להכי איצטריך ליה לנותן לאתויי עדים כמו שהוא אומר שיעידו עליו ששכיב מרע היה. ורבנן דאמרי עלייהו להביא ראיה למקבל קא סברי אע"ג דנותן מתנה מודה באותו שטר שכתבו צריך למקבל מתנה לקיימו והואיל דהאי בעי לאורועי דאמר שכיב מרע הוה ובפל הוא להכי צריך למקבל מתנה לקיימו בעדים המכירים חתימותייהו ולאו כל כמיניה של זה לפוסלו שוב: והא איפלגו בה חדא זימנא. במודה בשטר שכתבו צריך לקיימו והכא מאי קאתי לאשמועינן. דתניא עדים
[...]שטר ורצו לפוסלו ואמרו כשחתמנו עליו קטנים היינו או אנוסים היינו אין נאמנין לפוסלו אותו שטר דודאי איכא למימר דמשחתמו דייקי שפיר דכשרין הוו דלא הוו קטנים ואין נאמנין דהואיל שהן [...]בוהו וחתמוהו אין צריכין לקיימו וכשר הוא: וחכ"א נאמנים לפוסלו. לפיכך צריכין שיהיו מקיימין אותו: צריכי. דאי אשמועינן בהך פלוגתא דהא ברייתא לחוד בהא קאמרין רבנן [...]רין רבנן דמודה בשטר שכתבו [...]שום דעדים גופייהו דחתימו עליה מרעי שטרא ואמרי קטנים היינו משום הכי בדין הוא דצריך לקיימו לאידך למקבל: ואי אתמר. במתני' בההיא קאמר ר' מאיר דמודה בשטר שכתבו [...]שטר שכתבו אין צריך לקיימו [...] כמיניה לאורועי שטרא אבל בברייתא הואיל ב) דקא מרעי ליה לשטרא אימא דקא מודי לרבנן דצריך לקיימו קמ"ל דבין הכא ובין הכא פליגי: א"ל אביי. לרבא טעמא מאי אמרי' [...]אמרי' ראיה בעדים: אילימא [...] שטרי מתנות בריא כתוב בהו כד הוי מהלך על רגלוהי בשוקא יהבה ניהליה ובה לא כתיב הכי ש"מ שכיב מרע היה ומשום הכי איצטריך לאייתי ראיה בעדים דאי בקיום השטר [...]ם השטר לא דייקא: אדרבה. כיון דכולהו שטרי שכיב מרע כתיב בהו כד הוי קציר ורמי בערסיה יהבה ניהליה ובהאי שטרא לא כתיב ביה הכי ש"מ בריא הוה ואמאי איצטריך ליה לאתויי עדים כלל: אלא איכא למימר הכי ואיכא [...]ום הכי אוקי ממונא בחזקת מריה. דהיינו נותן המתנה ואיצטריך מקבל להביא ראיה שבריא היה בשעה שנתן לו המתנה: בפלוגתא. דרב הונא ורב חסדא לעיל הכי פליגי ר' יוחנן ור"ל: וערערו לומר קטן היה. ואין [...]דאין מעשה קטן כלום: מהו לבודקו. כשהוא מת אם הביא ב' שערות וגדול הוא אי לא: אמר להם אי אתם רשאים לנוולו. מאחר שמת: ועוד. אפ"ה דאתם רשאים לבודקו אין ראיה לאחר מיתה דסימנין עשוין להשתנות:
בשלמא
א) דנ"ל מאחר דמקיימי ליה וכו'. ב) נ"ל הואיל ועדים גופייהו קא מרעי וכו'

עין משפט נר מצוה

קנג א מיי' פ"ט מהל' זכיה ומתנה הל' כב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנא סעיף ב ועיין במ"מ ובב"י:
קנד ב מיי' פי"ד מהל' מלוה ולוה הלכה ה סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' פב סעיף א:
קנה ג מיי' פ"ג מהל' עדות הלכה ו סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' מו סעיף לז:
קנו ד ה מיי' פכ"ט מהל' מכירה הלכה טז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רלה סעיף יג [וש"ע י"ד סוף סי' שסג]:

מסורת הש"ס

א) כ"מ דף ז. עב: לקמן קע. [כתובות יט. שבת עח:] ב) כתובות דף יח: ג) [קדושין מה: וש"נ]: ד) [כעין זה שמחות פ"ד הלכה יב לקמן קנה.]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומת ועמדו עליו בני משפחה: (ב) רשב"ם ד"ה אין נאמנין וכו' דכיון שאמר וכו' וכמו שכתב ידו יוצא: (ג) תוס' ד"ה (בדף הקודם) אמר כו' ונראה לר"י לפרש לא שנו דבקעה ביהח"מ רה"ר לטומאה אלא וכו' שלא ידע וכו' שאם בא לשאול לפנינו בימות החמה יש לנו לחושבה כנ"ל וכו"ל כלומר לא שנו אלא היכא שהספק הוא אם נכנס ביהח"מ שעומד בו עכשיו כשבא לשאול על ספיקו או שמא נכנס ביה"ג שלפניו דהשתא נודע שלא עברו עליה יה"ג משעבר לשם ביהח"מ והלכך כיון שבא לפנינו לשאול ביהח"מ יש לנו לחושבה רה"ר דקרוב הוא לימות החמה וכתר השתא אזלינן אבל אם כשבא לשאול ביהח"מ הספק איננו ביהח"מ שעומד בו אלא ספק לו אם נכנס ביה"ג שלפניו או ביהח"מ שלפני פניו דהשתא נודע דאע"פ שנכנס ביהח"מ כבר עברו על הטומאה יה"ג התם אפילו הוא בא לשאול ביהח"מ הוי רה"י לטומאה דכיון שקרוב הוא ליה"ג יותר מליהח"מ תלינן בימות הגשמים שהרי הספק הוא בימות החמה שלפני יה"ג וז"ש ר"י ובלבד ימים הסמוכים לגשמים פי' בא דאמר בא לשאול ביהח"מ נשאלין לו ביהח"מ אינו אלא כשהספק הוא ביהח"מ שעומד בו דהם הימים הסמוכים לגשמים לאפוקי כשהספק הוא ביהח"מ שלפני הגשמים דהתם ודאי כיון שקרוב הוא ליה"ג יותר הוי רה"י לטומאה ומהרש"ל הביא פירושלמי לדרך אחר ובדי ליה מהרי [והשאר חסר]: (ד) בא"ד הכי פירושא לגבי טומאה כצ"ל ותיבת שם נמחק: (ה) ד"ה אשכחן בשום מקום חילוק בין לבנות לשחורות. נ"ב ולי נראה לפרש דמפורסם שהשערות יתארכו לאחר מיתה בקבר א"כ יש לומר שמת בקטן ועדיין לא היה בהן כדי לכוף ראשן לעיקרן ולאחר מיתה נגדלו והאריכו:

עין משפט
נר מצוה

קכז א טוש"ע ח"מ סי' קמ סעיף ג :

בשלמא לדידי דאמינא ראיה בעדים כיון דאמר ללקוחות אייתו עדים ולא אשכחו היינו דקא אתו ואמרו ליה מהו לבודקו אלא לדידך דאמרת ראיה בקיום השטר למה להו לבודקו לקיימו שטרייהו ולוקמו בנכסי מי סברת נכסי בחזקת בני משפחה קיימי וקא אתו לקוחות ומערערי נכסי בחזקת לקוחות קיימי וקא אתו בני משפחה וקא מערערי הכי נמי מסתברא מדקאמר להו אי אתם רשאים לנוולו ואישתיקו אי אמרת בשלמא בני משפחה קא מערערי משום הכי אישתיקו אלא אי אמרת לקוחות קא מערערי אמאי שתקי לימרו ליה אנן זוזי יהבינן ליה לינוול ולינוול אי משום הא לא איריא הכי קאמר להו חדא דאי אתם רשאים לנוולו ועוד וכי תימרו זוזי שקל לינוול ולינוול סימנים עשויין להשתנות לאחר מיתה (ת"ש) שאל רבי שמעון בן לקיש את רבי יוחנן זו ששנויה במשנת בר קפרא הרי שהיה אוכל שדה ובא בחזקת שהיא שלו וקרא עליו אחד ערער לומר שלי היא והוציא זה את אונו לומר שמכרתה לי או שנתתה לי במתנה אם אמר איני מכיר בשטר זה מעולם [א]יתקיים השטר בחותמיו אם אמר שטר פסים הוא זה או שטר אמנה שמכרתי לך ולא נתת לי דמים אם יש עדים הלך אחר עדים ואם לאו הלך אחר השטר לימא ר' מאיר היא דאמר מודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו ולא רבנן אמר ליה לא שאני אומר דברי הכל מודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו והא מיפלג פליגי [א])דתנן [ב])אין נאמנין לפוסלו דברי ר' מאיר וחכמים אומרים נאמנין אמר ליה אי עדים אלימי ומרעי שטרא איהו כל כמיניה אמר ליה והלא משמך אמרו יפה ערערו בני משפחה אמר ליה זו אלעזר אמרה אני לא אמרתי דבר זה מעולם אמר רבי זירא אם יכפור רבי יוחנן ברבי אלעזר תלמידו יכפור ברבי ינאי רבו דאמר רבי ינאי אמר רבי מודה בשטר שכתבו (אינו) צריך לקיימו ואמר ליה רבי יוחנן רבי לא משנתנו היא זו וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה אין ראיה אלא בקיום השטר ברם נראין דברי רבינו יוסף דאמר רבינו יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי חכמים אבל רבי מאיר אומר מודה בשטר שכתבו שצריך לקיימו (א) ומאי דברי הכל דרבנן לגבי רבי מאיר דברי הכל היא והא איפכא תנן וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה איפוך והא תניא אין נאמנין לפוסלו דברי רבי מאיר וחכמים אומרים נאמנין איפוך והא רבי יוחנן ראיה בעדים קאמר איפוך לימא ליפוך נמי תיובתא לא הכי

ואם תאמר למה יש לנו לומר שהוא קטן כיון שהגיע לכלל שנותיו והא אמרינן בנדה פרק בא סימן (דף מח.) קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה חזקה הביאה סימנים וי"ל שאחר שהיה זה גדול שהגיע לכלל שנותיו ולא היו לו סימני גדלות ולהכי איכא לספוקי שמא קטן היה עדיין : **אלא** לדידך דאמרת (ב) בקיום השטר לקיימו שטרייהו ולוקמו בנכסייהו. דמסתמא כיון שאמת היה שמכר היו מוצאים עדים לקיים שטרם אלא ש"מ שהיו צריכין לבקש עדים שהיה גדול בשעת המכר וכרבנן דאמרי המוציא מחבירו עליו הראיה וא"ת ומאי קושיא עד כאן לא קאמרי רבנן ראיה בקיום השטר אלא משום דסבירא להו כרבי נתן דאמר דאזלינן בתר השתא דאם בריא הוא עתה יש לנו לומר שאז היה בריא אבל הכא לא שייכא שום חזקה וי"ל דאיכא למימר חזקה שאין עדים חותמים על השטר אא"כ נעשה גדול מהניא כי ההיא חזקה דבתר השתא אזלינן : **בחזקת** לקוחות הוו קיימי. והיורשים היו רוצים להוציאן מידן והיו רוצים לבודקו אם הוא קטן והשתא ניחא הא דקאמר להו סימנין עשויין להשתנות לאחר מיתה שאפילו לא תמצאו לו סימנים איכא למימר שנשרו לאחר מיתה : **זוזי** יהבינן לינוול ולינוול. אבל יורשים אינם רשאים לנוולו בשביל הירושה דלא מידי יהבי ועוד שהוא קרובם : **אי** עדים אלימי ומרעי שטרא כו'. לעיל בפ' חזקת הבתים (דף מח: ושם ד"ה אמר) הבאתי שם הך מילתא גבי מודעא היו דבריהו וכו' : **והלא** משמך אמרו יפה ערערו בני משפחה. מטעם קיום השטר ולא מטעם עדים : **ברם** נראין דברי רבינו יוסף כו'. (ג) והא דפריך לעיל ריש לקיש לר' יוחנן ממשנת בר קפרא וא"ל ר' יוחנן שאני אומר מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו לא אמר דבר זה מעולם וכולה סוגיא דלעיל ליתא לפי מסקנא זו וכה"ג איכא ביבמות בפ' החולץ (דף לה: ושם ד"ה כ"ע) דפריך ליה ר' יוחנן לריש לקיש ולמסקנא מעמיד מחלוקתם בענין אחר גבי החולץ למעוברת וכן בפ"ק דחגיגה (דף ז.) גבי הראיון ובנדה פ' המפלת (דף כד.) גבי פניו מוסמסים וכי א"ל ר' יוחנן לר' ינאי לעיל רבי לא משנתנו היא זו לא הקשה ממילתא דרבנן אלא הזכיר לו המשנה דפלוגתא דרבנן ורבי מאיר היא בהא [וע"ע תוס' בכורות ד: ד"ה אלא] : אלא

דמהפכינן מתניתין ר"מ לרבנן דס"ל לרבנן א"צ לקיימו כדמפרש ואזיל והאי דקא"ר יוחנן לדברי הכל א"צ לקיימו לאו דוקא אלא משום דהלכה דרבנן קאמר דא"צ לקיימו הסיב ליה כדברי הכל : זו דברי חכמים. מתני' דמוכח א"צ לקיימו : נמי תיובתא. דאמר לעיל איתיביה ר' יוחנן לר"ש בן לקיש וכו' ליפוך והשתא צריך לומר איתיביה ריש לקיש לר' יוחנן דמהא שמעינן דמתניתין ראיה בעדים קאמר : הכי

בשלמא לדידי דאמינא ראיה. דאמרי רבנן במתני' המוציא מחבירו עליו הראיה היינו ראיה בעדים שבריא היה ויגבה מתנתו מיד היורשין ה"נ בקשו לקוחות לעשות כך ולבקש עדים כדי לטרוף מקחן מיד היורשין וכיון דלא אשכחו כו' : לקיימו שטרייהו. ומסתמא אין העדים חותמין על השטר אא"כ נעשה גדול : בחזקת לקוחות הוו קיימי. והחזיקו בהן קודם ערעור : ואתו יורשין וקא מערערי. ואמרי קטן היה ושלא כדין תפסתם דהתם גבי יורשין לא שייך קיום שטריה : היינו דשתקי. כדי שלא ליטול קרובם: ליטול וליטול. אין אנו חוששין בבשתו שאינו קרובנו והפסדנו מרובה : ה"ג זו ששנויה כו'. ואסיפא קאי לימא ר"מ היא כו' : שטר פסים. שפייסת ממני לכתוב לך שטר מכירה להחזיקך בעשיר לוקח קרקעות : שטר אמנה. האמנתיך למסור לך שטר מכירה קודם שקבלתי הדמים : שאני אומר לדברי הכל כו'. כדמפרש לקמיה דכי פליגי רבנן ואמרי מודה בשטר שכתבו שצריך לקיימו הני מילי היכא דאיכא עדים דמרעי ליה לשטרא ופוסלין חתימת עצמן ה"ז פסול גדול הלכך אע"ג דמודה לוה שכתבו צריך לקיימו אבל בהך דבר קפרא דלוה גופיה קפסיל ליה וגא עדים כיון דמודה שכתבו לאו כל כמיניה למימר שטר פסים הוא והכל מודים שא"צ לקיימו : אי עדים אלימי כו'. דהתם אמרי עדים פסולי עדות היינו : איהו כל כמיניה. בתמיה וכי יש כח ביד הלוה לומר איני חייב כלום והכא לא אמרי' הפה שאסר הוא הפה שהתיר דכיון דאמר לוה כתבתי שטר זה אפס שטר פסים או שטר אמנה הוא דמה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן דאנן סהדי דלאו שטר אמנה הוא דעדים אשטר אמנה ופסים לא חתמי דלא ניתן ליכתב כדאמר בפרק ב' דכתובות (דף יט.) והלכך לא מהימן למימר שטר אמנה הוא : והלא אמרו משמך כו'. ריש לקיש קא"ל לר' יוחנן היכי מצית למימר דלדברי הכל מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו אף על גב דאיהו נמי פסיל ליה משום שטר אמנה או שטר פסים דלאו כל כמיניה לאורועיה איהו כל זמן דעדים גופייהו לא מרעי ליה והלא משמך אמרו יפה ערערו בני משפחה אע"ג דמודו בני משפחה בשטר שכתב נותן מתנה כיון דאמרי קטן היה נאמנין עד שיתקיים השטר בחותמיו אלמא מודה בשטר שכתבו לדידך צריך לקיימו : ויכפור בר' ינאי. בתמיה והלא לר' ינאי רבו א"ר יוחנן בהדיא צריך לקיימו : ברם נראין דברי רבינו יוסף. ר' זירא קא"ל ואתא לתרולי דמאי דא"ר יוחנן לריש לקיש לעיל שאני אומר לדברי הכל א"צ לקיימו היינו טעמא דס"ל לר' יוחנן

(*) [גי' רשב"ם:] ב) [כתובות יט.]

רבינו גרשום

בשלמא לדידי דאמינא. דמייתי ראיה בעדים הכא נמי עבדי הני דבדקו בתר עדים אם כשמכר קטן היה אי לא ולא אשכחן משום הכי אזלו ושאילו מהו לבודקו: אלא לדידך דאמרת ראיה בקיום השטר. אמאי אזלי לקוחות למישאל מהו לבודקו יקיימו שטרייהו דבידייהו דליתו סהדי דמכירין חתימת ידי העדים ובודאי אותן החתומין על השטר לא חתמו א) אא"כ היה גדול ובתר הכי לוקמי לקוחות בנכסייהו אלא ש"מ מדלא עבדי הכי דלא אזלינן בתר קיום השטר אלא בתר עדים וקשיא לר"ל. אמר לך ר"ל לעולם בתר קיום השטר אזלינן ודקא קשיא לך הכא אמאי לא אזלינן בתר קיום השטר אלא בתר עדים. מי סברת דנכסים שמכר שעדיין בידא דמשפחה הוו ואתו לקוחות וקא מערערי אי הוי עובדא הכי מצית למפרך שפיר. לאו הכי הוי עובדא אלא נכסי הוו כבר ביד לקוחות (דלקוחות הוה) ולא מצו בני משפחה למיזל בתר קיום השטר ומאי הוי זכותייהו קיום השטר. ובני משפחה אינהו קא מערערי דקטן הוה ומשום הכי אזלי מעיקרא בתר עדים כי לא אשכחו אמרי מהו לבודקו : ה"נ מסתברא. דבני משפחה הוו מערערי ולא לקוחות. מדקאמר להו אי אתם רשאים לנוולו ואשתיקו. משום דמשפחתו הוה לא הוו רוצים לנוולו: לקוחות אמאי משתקי. מצי למימר ליה הואיל דזוזי יהבינן ליה הוא ארעא ליה לינוול ולינוול אלא בידא דנכסים בידא דלקוחות הוו ובני משפחה מערערי. אמר לך ר' יוחנן לעולם אימא לך קשיא ליה לר"ל ונכסים בידא דיורשין הוו קיימי והא דקא פריך מיתה דראיה מהכא. אי משום הא לא אריא דהכי קאמר להו: במשנת בר קפרא. שהיה שנה בה : והוציא זה. המוציא בשדה: את אונו. כח שלו שטר מכירה שהיה בידו : יתקיים השטר בחותמיו. שיעידו שנים עליכן שהוא כתב ידן או מחזקין לעדים בשקרי דהתחתי מילי דשקר: ואם אמר. המערער: שטר פסים הוא. שפייסתני בשעה שהיית רוצה לישא אשה שאכתוב לך שטר ששדה מכורה לך בעבור אותו [שטר] יהיו סבורין כך שאתה עשיר וקונה נכסי' ומעולם שוב לא החזרתה אותו לי ולא שלך היא השדה : או שטר אמנה הוא. שמכרתי לך שדה

הגהות הב"ח

(א) גמ' שצריך לקיימו (ומאי דברי הכל דרבנן לגבי ר"מ דברי הכל היא) תא"מ ונ"ב לפי פי' התוספות לא גרסי' ליה:(ב) תוס' ד"ה אלא לדידך דאמרת ראיה בקיום וכו' וי"ל כיון דאיכא למימר הכא חזקה שאין : (ג) ד"ה ברם וכו' והא דפריך. נ"ב נראה דקשה להו מאי פריך ר"ל לר"י לימא ר"מ היא כו' הלא למאי דמיתהפכא רבנן היא ולא ר"מ וא"כ למה הסיב ר"י שאני אומר ד"ה מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו וקאמר נמי אי עדים אלימי וכו' לימא דלרבנן בכל דוכתא אמרי' דמודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו ע"כ צריך לפרש דכולה סוגיא דלעיל ליתא והה"נ דלרבי יוחנן בכל דוכתא א"צ לקיימו כחכמים דס"ל אדה בשטר שכתבו א"צ לקיימו והא דטעכך תלמודא להפך דברי ר"י ולא קא מפני דרבי יוחנן אליבא דרבי מאיר קאמר אלמא דס"ל כתלמודא דרבי יוחנן [אליבא דחכמים קאמר] א"כ אף למאי דמיתהפכא נמי קשיא היאך אמר רבי יוחנן ראיה בקיום השטר והלא הלכה כחכמים דא"צ לקיימו וי"ל [הא דקאמר ראיה בקיום השטר היינו] אם אינו מודה שכתבו ופלוגתייהו אש"מ דעלמא קאי ולא אפלוגתא דרבי מאיר וחכמים דמתני' [וכבאר שבע]:

[illegible]

הכי קאמר ליה רבי יוחנן לר' שמעון בן לקיש בשלמא לדידי דאמינא ראיה בקיום השטר היינו דמשכחת לה דנחתי לקוחות לנכסים אלא לדידך דאמרת ראיה בעדים היכי משכחת לה דנחתי לקוחות בנכסים אמר ליה מודינא לך בערער דבני משפחה *דלאו ערער הוא מאי קאמרי קטן היה *חזקה אין העדים חותמין על השטר אלא אם כן נעשה גדול איתמר קטן מאימתי מוכר בנכסי אביו רבא אמר רב נחמן בן שמנה עשרה שנה ורב הונא בר חיננא אמר רב נחמן (א) מבן עשרים שנה (ב) (והא דרבא *לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר) מתיב ר' זירא *מעשה בבני ברק באחד שמכר בנכסי אביו ומת ובאו בני משפחה וערערו לומר קטן היה בשעת מיתה ובאו ושאלו את רבי עקיבא מהו לבודקו אמר להם אי אתם רשאין לנוולו ועוד סימנין עשויין להשתנות לאחר מיתה בשלמא למאן דאמר בן שמנה עשרה שנה היינו

רש"י

הכי קאמר ליה רבי יוחנן לריש לקיש בשלמא לדידי דאמינא ראיה בקיום השטר. ואפיכנא נמי מתני' דלרבנן אין צריך לקיימו כיון דמודה שכתבו היינו דמשכחת להו נכסי בידא דלקוחות ואתו יורשין וקמערערי כדאמר לעיל הכי נמי מסתברא מדקתני דאמר להו אי אתם רשאין לנוולו כו' הלכך שמא קיימו שטר או אפילו לא קיימו כיון דמודו בני משפחה בשטר שכתבו נותן אין צריך לקיימו והוחזקו לקוחות בנכסים: אלא לדידך דאמרת ראיה בעדים. ולדידך לא מתהפכא מתני' וכיון דאמרי רבנן המוציא מחבירו עליו הראיה דהיינו מקבל מתנה נכסי בידא דלקוחות היכי משכחת לה הא לית להו עדים שגדול היה: לאו ערעור הוא. ומן הדין הוחזקו לקוחות בנכסים: נעשה גדול. נותן ומקבל ועדים כולם גדולים וכשרים. ומסקנא דשמעתא מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו כדשמואל וכר' יוחנן לא שנא היכא דאיהו מרע ליה לשטרא למימר שטר פסים הוא שטר אמנה הוא לא שנא היכא דעדים מרעי ליה לומר אנוסין היינו דהא אפיכנא נמי הכא לההיא דכתובות לעיל דאין נאמנין לפסלו כו': קטן. היורש נכסי אביו שמת: מאימתי מוכר בנכסי אביו. בקרקעותיו ותהוי מכירתו מכירה דאילו גבי מטלטלי תנן (גיטין דף נט.) הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין ומפרשינן התם כבר שית כבר שב כל חד לפום חורפיה ומשום כדי חייו תקינו ליה רבנן במטלטלין דתהוי מכירה למזונותיו אבל במקרקעי לא: בן שמנה עשרה. ויום אחד דפסקינן לקמן תוך זמן כלפני זמן ואע"פ שאינו יודע בטיב משא ומתן יפה כדמוכח לקמן בת י"ד שיודעת בטיב משא ומתן מוכרת וכגון שהביאה שתי שערות כדמוכח לקמן:

תוספות

אלא לדידך דאמרת ראיה בעדים נכסי ביד לקוחות היכי משכחת לה. דיביאו היורשין עדים שהיה קטן (ג) ואם לא יוכלו למצוא מאי מערערים היורשין פסק רבינו שמואל דקי"ל כרבי יוחנן ושמואל דאית להו הכא מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו ואין נראה לר"י אלא נראה לו דקי"ל כרב נחמן דאית ליה בפרק שני דכתובות (דף יט. ושם) מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו דכוותיה קיימא לן בדיני וכן פסק רבינו חננאל: איתמר קטן אימתי מוכר בנכסי אביו. הכי גרסינן בספרים ישנים וגם רבינו תם גריס כך רבא אמר רב נחמן בן שמנה עשרה רב הונא בר *חיננא אמר רב נחמן בן עשרים וגרסינן בתרה והא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דההוא (ד) דפחות מבן עשרים דזבין בנכסי דאבוה כו' עד אמר להו רבא מדאסברוהו וסבר מידע הוי ידע והא דעבד הכי חולפא יתירא הוה ביה פירוש הגיע זמנו למכור בנכסי אביו ומתחלה היה סבור רבא שהיה שוטה ולכך לא הוה מקחו מקח וממכרו ממכר ולבסוף כיון דראה דאסברוהו וסבר אם כן אינו שוטה לגמרי כיון שהגיע זמנו למכור יכול למכור וא"ת תקשה דרבא אדרבא דהכא קאמר בן שמנה עשרה ואילו בגיטין פ' התקבל (דף סה.) גבי ג' מדות בקטן כו' קאמר רבא ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים ואומר ר"י דנראה דגרסינן בההיא דהתקבל רבה חבירו של רב יוסף שהיה רגיל לעשות מדות כמו ההיא דסוף המצניע (שבת דף צא:) דחמש מדות בכלי חרס דגרס התם רבה מדאמר ליה *(רב אסי רבי) אתה אומר כן דאילו רבא לא עלה לארץ ישראל כמו רבה ומיהו אין זו ראיה כל כך כי גם רבא מצינו שהיה עושה מדות דאמר רבא בגיטין פ' הזורק (דף עט.) שלש מדות בגיטין ואמר רבא נמי פרק קמא דחולין (דף יז:) שלש מדות בסכין אך לכאורה משמע דגרסינן התם רבה מכח הך קושיא דהכא כדפרישית (ה) ואי גרים התם רבה א"ש טפי בהכי הא דקאמר בג' מדות בקטן הגיעו לעונת נדרים נדריהן נדר והקדשן הקדש וכנגדן בקטנה חולצת ואם כן משמע דאית ליה לרבא קטנה חולצת ואילו בפ' יוצא דופן (נדה מו. ושם) אמר רבא קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה חזקה הביאה סימנים ומסיק התם דוקא קאמר רבא לענין מיאון אבל לחליצה בעיא בדיקה ואי גרס התם רבה אתי שפיר ורבינו שמואל תירץ שם וכנגדו בקטנה חולצת דהיינו בת (ו) שתים עשרה שנים ויום אחד שהקטנה היא אז גדולה ולא נהירא דאם כן לא הוה ליה למימר וכנגדו בקטנה אלא וכנגדו חולצת אלא משמע שכנגדו קטנה שהגיעה לעונת נדרים שהיא בת עשתי עשרה שנה ויום אחד ורבינו תם תירץ דודאי רבא סבר לה כדפסיק בפ' מצות חליצה (יבמות קה: ושם) ולקמן בשמעתין דלחליצה בעי גדולה ובגיטין איירי רבא אליבא דר' יוסי דאמר קטנה חולצת דאמרינן בפ' מצות חליצה לדברי ר' יוסי קטנה חולצת משהיא כפעוטות רבא אמר משתגיע לעונת נדרים משמע דלדברי ר' יוסי קאמר ואיהו סבירא ליה התם כמ"ד התם והלכתא משתביא שתי שערות ולספרים דגרסי כן בדרבא עד שיהא בן עשרים הוי אתי שפיר ההיא דגיטין פ' התקבל (דף סה.) אך אותה גירסא אינה נראית כלל שצריך למחוק הספרים דגרסי והא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר שהרי הוא כתוב אחר שלא גידל בר מנשיא כו' ופירש רבינו שמואל (ז) היינו טעמא דאסברוהו ליה וסבר אם כן חכם גדול היה וידע בטיב משא ומתן משום דחיים לעובדא דגידל בר מנשיא אייתי ליה בתר הכי ואין נראה כלל וכי בשביל שהוא היה יודע לסבור זה היה חשוב חכם יודע בטיב משא ומתן על כן נראה יותר גירסת ספרים ישנים: מוכר בנכסי אביו. פי' רבינו שמואל* דדוקא בנכסי אביו אבל בנכסים שקנה ושנתנו לו במתנה יוכל למכור וכן פי' רב אלפס דבנכסים שקנה אין אנו חוששין אם מוכרן והא דאמרינן לקמן למקרקעי אין עדותן עדות פירוש לשום קרקעות כמו שאפרש בסמוך דהיינו (ח) דדעתיה מיקרבא לגבי זוזי ואינו בקי בשומא ורבינו תם פירש דהוא הדין נכסים שקנה אינו יכול למכור מטעם דמיקרבא דעתיה לגבי זוזי ומה שהקשה ר"י שמא כשהוא שוטה זבין וכשהוא שוטה זבן לאו קושיא היא דטעמא לא משום שטות הוא אלא משום דמיקרבא דעתיה לגבי זוזי: מתיב רבי זירא מעשה כו' באחד שמכר בנכסי אביו. פירוש בזמן שהיה לו למכור למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה דמסתמא קודם לכן לא מכר והא סוגיא כמ"ד לעיל נכסי ביד לוקח הוו קיימי ולהכי קאמר כי בדקי ליה מאי הויא כו' אבל למ"ד בחזקת יורשים הוו לא הוה ליה למימר כי האי לישנא אלא הוה ליה למימר אמאי צריך בדיקה פשיטא דגדול הוה ולפי זה אין הוכחה גמורה דבזמן מכירה מכר וריב"ם פירש בשלמא למאן דאמר בן שמנה עשרה ונכסי ביד לקוחות הוו קיימי ואתו יורשים וקא מערערי לומר קטן היה והיו צריכים להביא ראיה שהיה קטן ולא מצאו עדים שהיה פחות משמנה עשרה שאם מצאו לא היו צריכים יותר אפילו הביא שתי שערות לא עשה ולא כלום אבל מצאו עדים שהיה פחות מבן עשרים והיו רוצים לומר שמא לא הביא שתי שערות עדיין ועודנו קטן אבל אם לא מצאו עדים שהעידו שהיה פחות מבן עשרים שנה היינו מחזיקין אותו כגדול דחזקה אין העדים חותמים על השטר אלא אם כן נעשה גדול בן כ' דליכא למימר דלא היו מחזיקים ליה בן כ' לפי שהיה סרים הא ליכא למימר דאם כן מאי פריך אלא למאן דאמר בן כ' כי בדקי מאי הוי טובא וטובא הוי שאם אינו יודע בן כמה שנים הוא דע"י חזקה דאין עדים חותמים אלא אם כן נעשה גדול בן עשרים לא הוה מצוינן ליה סרים אלא שמע מינה דעל ידי אותה חזקה מצוינן ליה סרים והשתא פריך שפיר בשלמא למאן דאמר בן שמנה עשרה היינו דקאמרי מהו לבודקו אלא למאן דאמר בן עשרים כי בדיק ליה פ' והאי קושיא אתיא להאי דאסיקנא לעיל נכסי ביד לקוחות הוו קיימי כדפרי' לעיל מיהו למאן דאמר בחזקת היורשים הוו קיימי מצי למפרך שפיר בשלמא למאן דאמר בן שמנה עשרה היינו (ט) דקאמר מה לי לבודקו שלאחר שהביאו עדים שהוא בן שמנה עשרה היו היורשים טוענים שלא הביא שתי שערות עדיין וקטן היה אפילו בן שמנה עשרה ואין המכר כלום אלא למאן דאמר בן עשרים אפילו לא הביא שתי שערות היה גדול ואין היורשים יכולים לטעון כלום אבל הגמרא נקט לישנא למאי דאסיקנא דנכסי בחזקת לקוחות קיימי:

לאו

עין משפט נר מצוה

קכח א מיי' פכ"ט מהל' מכירה הלכה טו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רלה סעיף ג:

קכט ב מיי' שם הלכה ט ופכ"ד מהל' מלוה ולוה הלכה ה סמג שם טוש"ע שם בהג"ה וסי' מו סעיף לח:

קל ג מיי' פכ"ט מהל' מכירה הלכה יג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רלה סעיף ט:

רבינו גרשום

בשלמא לדידי דאמינא ראיה בקיום השטר. דאע"ג דמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו היינו דמשכחת דנכסי בידא דלקיחות ובני משפחה היו מערערין להחזיק בהן והלקוחות קיימו שטרן ונחתו בנכסי: אלא לדידך דאמרת ראיה בעדים היכי משכחת לה דנחתי לקוחות לנכסי. והא אולי בתר עדים ולא אשכחן אלא ש"מ ראיה בקיום השטר. וריש לקיש אמר לעולם ראיה בעדים והכא טעמא מאי אולינן בתר קיום השטר דמודינא לך דערער דבני משפחה לאו ערעור הוא. דמאי קאמרי קטן הוה לאו מילתא היא דחזקה אין עד"ם חותמין על השטר אא"כ נעשה המוכר או הנותן גדול: אתמר קטן אימתי מוכר בנכסי האב. דאמרי' מכירתו מכירה: [רבא] אמר רב נחמן בן כ' שנה ורב הונא אמר בן י"ח שנה. קס"ד מאן דאמר בן י"ח שנה צריך שיביא שתי שערות ולמאן דאמר בן כ' אע"ג דלא הביא ב' שערות מכירתו מכירה. בשלמא למאן דאמר מבן י"ח מכירתו מכירה בנכסי אביו ולא קודם האי קטן נמי דבני ברק מבן י"ח שנה היה ואיצטריך לבודקו בשערות.

מסורת הש"ס

[כתובות יט. סנהדרין כט:]

[ברכות ס. וש"נ]

[לעיל קנד.]

[לקמן קנו. סוף ד"ה וכלכתא כר"נ ע"ש]

הגהות הב"ח

(א) גמ' בן עשרים כצ"ל ואות מ"ם נמחק: (ב) שם תיבות והא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר נמחק: (ג) תוס' ד"ה אלא וכו' שהיה קטן וגם כשלא יכלו למצוא למה היו מערערים היורשים לבודקו כו' פסק: (ד) ד"ה אתמר וכו' דההוא פחות מבן עשרים דזבין וכו' וכיון שהגיע: (ה) בא"ד כדפרישית ותו דאי גריס התם רבה א"ש טפי בהכי והא דקאמר ג' מדות: (ו) בא"ד דהיינו בת שתים עשרה: (ז) בא"ד ופי' רבינו שמואל נמי היינו טעמא דכיון דאסברוהו ליה וכו' ומשום דשייך לעובדא דגידל בר מנשיא: (ח) ד"ה מוכר וכו' דהיינו מטעם דדעתיה מיקרבא: (ט) ד"ה מתיב וכו' היינו דקאמרי מהו לבודקו שלאחר שהביאו כלקוחות עדים:

עין משפט
נר מצוה

קלא א מיי' פ"ב מהל' אישות הל' יא סמג עשין כ טוש"ע אה"ע סי' קנה סעיף יב וסי' קעב סעיף ו בהג"ה :
קלב ב מיי' פ"ו מהל' יבום ותליצה הל"ב סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קעב סעיף א :
קלג ג מיי' פ"ב מהל' אישות הל' יב סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קנה סעיף יב :
קלד ד מיי' שם ועיין בהשגות ובמגיד משנה טוש"ע שם סעיף יג:
קלה ה מיי' פכ"ט מהל' מכירה הל' יז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רלה סעיף יד :
קלו ו מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעיף א וסעיף ח :
קלז ז ח מיי' פ"ט מהל' עדות הל' ח סמג לאוין ריד טוש"ע ח"מ סי' לה סעיף ג :
קלח ט י מיי' פכ"ט מהל' מכירה הל' ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רלה סעיף א :
קלט כ מיי' פ"ט מהל' עדות הלכה ז סמג לאוין ריד טוש"ע ח"מ סי' לה סעיף א :
קמ ל מיי' פכ"ט מהל' מכירה הל' יד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רלה סעיף י :
*נ"י במטלטלי *במקרקעי

מסורת הש"ס

א) נדה דף מז: יבמות דף פ. ודף לז. : ב) נדה דף מה: ג) [כתובות ע. וש"נ] : ד) נ"ל לרב וכן גי' רשב"ם. יעב"ץ : ה) [עירובין סה: וש"נ] : ו) כתובות ע. גיטין דף נט. ודף סה.

לאו מי איתמר עלה כו'. הכא נמי הוה מצי לשנויי בפחות מזמן מכר והיה יודע בטיב משא ומתן והיו רוצים לבודקו אם הביא שתי שערות אם לאו שאם הוא קטן הרי כפעוטות שאין ממכרן ממכר במקרקעי כדאמרינן בסמוך אלא שפיר קא משני : הכי גרים ר"ח. דזימנין דאתו מחמת בריאותא וזימנין דאתו מחמת כחישותא . והכי גרסי' בהאשה רבה (יבמות דף נז.*) בכל הספרים וכך נראה יותר דכי אתו לקמיה דרבי חייא משמע שעדיין לא הביאו שתי שערות ולכך אמר להבריאם או להכחישם כדי להביא שערות ולא כספרים דגרסי זימנא דנתרי מחמת בריותן : מקחה מקח וממכרה ממכר . לאו דוקא נקט מקחה מקח דהא פשיטא אלא איידי דנקט ממכרה ממכר נקט נמי מקחה מקח :
לא אמרו אלא במטלטלי אבל מקרקעי לא. אין לפרש לעדות קרקע דמאי שנא למטלטלי ועוד דהכא לא שייכא שום שטות אלא נראה לפרש דהיינו עדות שיאמרו כך וכך היתה שוה זו הקרקע דכיון דמיקרבא דעתיה לגבי זוזא (ד) ישום אותה *יותר משוויה אבל מטלטלים לא ישום אותם *יותר משוויים דמיקרבא דעתיה נמי לגבי מטלטלי וגם אין הפסד *במקרקעי כמו *במטלטלי :
ולטעמיך

היינו דאמרו ליה מהו לבודקו. שאם לא ימלאו בו שערות יחזיקוהו כקטן עד עשרים כדמפרש ואזיל ודוקא לענין למכור בנכסי אביו תרתי בעינן שמנה עשרה שנים ושערות אבל לענין עונשים ומצות מבן י"ג חשיב גדול אם הביא שערות : יביאו ראיה . קרובי האלמנה כדי לפטרה מזה היבם להתירה לשוק בלא חליצה ויבום : והוא הסרים כו'. והרי הוא סרים ולא חולץ ולא מיבם כדאמר ביבמות דלא קרינא ביה להקים לאחיו שם וכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה אלמא מבן עשרים ואילך אע"ג דלא אייתי שערות כגדול מחזיקין ליה ומפני שהוא סרים לא אייתי שערות : והוא שנולדו בו סימני סרים . סימנין המפורשין ביבמות (דף פ:) דכיון דאיכא תרתי חשבינן ליה כגדול אבל בן עשרים שלא הביא שערות ואין בו סימני סרים חשבינן ליה כקטן עד רוב שנותיו כדמפרש ואזיל ואי נולדו בו סימני סרים מוקמי' לליהוי בן עשרים ושערות נמי לא אייתי אכתי לא שמכינן למיחשביה סרים עד דליהוי בן עשרים ויהא בו סימני סרים דאיכא תרתי : וכי לא נולדו בו סימני סרים. ושערות נמי לא הביא עד כמה נחזיקהו כקטן: רוב שנותיו. ל"ו שנים שהן רוב שבעים כדכתיב ימי שנותינו בהם שבעים שנה (תהלים צ) : הני סימנים זימנין כו'. פירוש הוי והדלקמיה קאי כי אתו לקמיה דר' חייא כו' : כחישותא . כשהנער כחוש בבשרו: כי אתו לקמיה. המתעכבין יותר מדאי להביא שערות: אכחשוהו. דלמא מחמת בריאותא נתרו להו: תוך זמן. שנת שמנה עשרה גופיה למר ושנת עשרים גופיה למר והביא שערות : כלפני זמן . שאין מכירתו מכירה בנכסי אביו: דההוא תוך זמנו. שמכר בנכסי אביו : ולא היא . מהכא לא פשטינן ליה : דקא משחרר להו לעבדיה. וזהו איבוד ממון בחנם שאין לו בה הנאה: אית דגרסי מקחה מקח וממכרה ממכר במטלטלין. ולא מבעיא בת ארבע עשרה אלא אפי' כבת שב וכבת שית כדתנן הפעוטות כו' ומוקים להו בגיטין כבר שית וכבר שבע אלא מעשה שהיה כך היה ולא נהירא דמאי אתא לאשמועינן מתני' היא הפעוטות מקחן מקח כו' ואפילו אין יודעין יפה בטיב משא ומתן דהא כבר שית כבר שבע מוקמית לה ונראה בעיני דבמקרקעי מיירי ולא גרסינן במטלטלין והכי מפרש לה שלח ליה רב גידל בר מנשיא לרב ילמדנו רבינו תינוקת בת י"ד שיודעת בטיב משא ומתן מהו למכור בנכסי אביה אע"ג דלא הויא בת עשרים מהכא שמעינן דעד השתא איירינן בשאין יודע כל כך בטיב משא ומתן ואפילו הכי מבן עשרים ואילך מוכר בנכסי אביו הואיל ואינו שוטה ממש אבל בפחות מבן עשרים בעינן חכמה יתירה למכור בנכסי אביו : ה"ג שלח ליה אם יודעת בטיב משא ומתן מקחה מקח וממכרה ממכר ולישלח ליה בתינוק כו' : והא דרבא לאו בפירוש כו'. לא גרסינן הכא כלל וה"ג ההוא פחות מבן עשרים שמכר בנכסי אביו כגידל בר מנשיא בחזקת יודע בטיב משא ומתן : אתא לקמיה דרבא . כדי לחזור בו ולומר שאינו יודע בטיב משא ומתן : אמרו ליה קרוביה . לאותו יתום : זיל אכול תמרי . והשלך גרעינים לפני רבא ויהיה סבור שאתה שוטה ויחזיר לך נכסיך : כי כתבו ליה שטרא'. פסק דין שיחזירו לו נכסיו : אמרו ליה לקוחות כו'. הורוהו דבר חכמה שיאמר לפני רבא ויחשב חכם בעיניו ויודע בטיב משא ומתן ולא יפסידו לקוחות מקחם : מגילת אסתר. שהוא דבר גדול רגיל סופר לכתוב בזוזא ובשביל שטר קטן שכותב לי שואל לי זוז בתמיה : אמרו ליה. קרובים לרבא : לקוחות אגמרוהו. לומר כן להאי אך אינו יודע כלום : אמר להו כיון דמסברי ליה. דבר חכמה ויודע להבין חכם הוא וממכרו ממכר והאי דשדא קשייתא חוצפא בעלמא הוא דעבד ולא מתוך שטות : א"ר (זירא) [הונא] ולעדות מעיד. אע"פ שאמרנו בפחות מכ' שאינו יודע בטיב משא ומתן אינו מוכר בנכסי אביו אבל לעדות נאמן הוא להעיד מה שראה ושמע מבן י"ג ואילך שהביא שתי שערות הואיל ואינו שוטה : אלא במטלטלי . בעדות מטלטלי : מ"ש . עדות מטלטלי דנאמן : משום דזביניה זביני . במטלטלי אע"פ שאינו יודע בטיב משא ומתן דהיינו פעוטות ה"נ דעדותו במטלטלי הויא עדות : אלא מעתה הא דקתני הפעוטות כו'. ומוקמינן לה בגיטין כבר שית כבר שבע : ועמדו שני האנשים. בעדות מוקמינן לה במסכת שבועות (דף ל.) ובעינן אנשים ולא קטנים : אמר אמימר ומתנתו . של בן י"ג ויום אחד הויא מתנה אע"פ שאינו יודע בטיב משא ומתן ואין מכירת קרקעותיו מכירה : השתא ומה זביני דקשקיל זוזי . דדרך חכמה היא זאת אפילו הכי תקינו רבנן דלא ליהוי זביני עד שיהא בן עשרים הואיל ואינו בקי בטיב משא ומתן מתנה שהוא דרך שטות מיבעי דתקון רבנן דלא ליהוי מתנה :
א"ל

תורה אור

היינו דקאתו ואמרו ליה מהו לבודקו אלא אי אמרת מבן עשרים כי בדקו ליה מאי הוי והא א)תנן בן עשרים שלא הביא שתי שערות יביאו ראיה שהוא בן עשרים והוא הסרים ב)לא חולץ ולא מיבם לאו איתמר עלה אמר ר' שמואל בר רב יצחק אמר רב ג)והוא שנולדו בו סימני סרים אמר רבא דיקא נמי דקתני והוא הסרים שמע מינה וכי לא נולדו לו סימני סרים עד כמה תני ר' חייא ד)עד רוב שנותיו (א) כי אתא לקמיה דרבי חייא אי כחיש אמר להו ליברי ואי אברי אמר להו ליכחוש דהני סימני זמנין דאתו מחמת כחישותא זמנין דאתו מחמת בריותא ב)איבעיא להו תוך זמן כלפני זמן או כלאחר זמן (אמר) רבא אמר רב נחמן ה)תוך זמן כלפני זמן רבא בר רב שילא אמר ר"נ תוך זמן כלאחר זמן והא דרבא ג)לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דההוא תוך זמן (ב) דאזיל זבין נכסי ואתא לקמיה דרבא אמר להו לא עשה ולא כלום מאן דחזא סבר משום דתוך זמן כלפני זמן ולא היא התם שטותא יתירתא חזא ביה דהוה קא משחרר להו לעבדיה שלח ליה גידל בר מנשיא ד)לרבא ילמדנו רבינו תינוקת בת ארבע עשרה שנה ויום אחד יודעת בטיב משא ומתן מהו שלח ליה ו)אם יודעת בטיב משא ומתן מקחה מקח וממכרה ממכר ולישלח ליה תינוק ה)מעשה שהיה כך היה ולישלח ליה תינוקת בת שתים עשרה שנה ויום אחד מעשה שהיה כך היה (והא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר ד) ההוא פחות מבן עשרים דאזל זבין נכסי [אבוהו כגידל בר מנשיא] אתא לקמיה דרבא אמרו ליה קרוביה זיל אכול תמרי ושדי ביה קשייתא בי רבא עבד הכי אמר להו זביניה לאו זביני כי קא כתבו ליה שטרא אמרו ליה לקוחות זיל אימא ליה לרבא מגלת אסתר בזוזא שטרא דמר בזוזא אזל א"ל אמר להו זביניה זביני אמרו ליה קרוביה לקוחות אגמרוהו אמר להו מסברי ליה סבר (ג) כיון דמסברי ליה וסבר מידע ידע והאי דעבד הכי חוצפא יתירא הוא דהוה ביה אמר רב הונא בריה דרב יהושע ז)ולעדות עדותו עדות אמר מר זוטרא ח)לא אמרן אלא למטלטלי אבל למקרקעי לא א"ל רב אשי למר זוטרא מ"ש מטלטלי ט)דזביניה זביני אלא מעתה הא דתנן י) הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין ה"נ דעדותן עדות א"ל התם כ)בעינא °ועמדו שני האנשים וליכא אמר אמימר ל)ומתנתו מתנה א"ל רב אשי לאמימר השתא ומה זביני דמקבל זוזי אמרת דלא דלמא מוזיל ומזבין כל שכן מתנה דלא מטי ליה ולא מידי א"ל
ולטעמיך

רבינו גרשום

אלא למאן דאמר בן כ' מצי זבין בנכסי אביו ולא קודם לכן. ואי האי דבני ברק היה בן כ' למה ליה לבודקו בשערות והתנן בן כ' שנה שלא הביא ב' שערות וקנו ממנו כלום בנכסי אביו יביאו ראיה שהוא מבן כ' ומכירתו מכירה אלמא אי הוה בן כ' אע"ג דלא הביא ב' שערות מכירתו מכירה. ומסיים (הברייתא) [המשנה] והוא סרים. כלומר מאחר שלא הביא עד כ' סרים הוא ולא חולץ ולא מייבם משום דכל העולה לייבום עולה לחליצה והאי סרים אינו עולה לייבום משום אשר לא יבנה את בית אחיו כתיב. וקשיא לרבא דאמר מבן כ' דאי בר הכי הוא לא צריך ליבדקיה בשערות. לעולם אימא לך דצריך למיבדק בן כ' אם הביא שתי שערות אי לא והכא טעמא מאי קתני הכי יביאו ראיה שהוא בן כ' ותו לא לאו מי איתמר עלה דההיא (ברייתא) [משנה] אמאי דתנא והוא סרים לא חולץ. א) ואמאי קאמר יביאו ראיה שהוא בן כ' ותו לא. אמר שמואל והוא שנולדו לו סימני סרים קודם כ' שנה מאותן סימנים דקאמרי' במס' יבמות (דף פ ע"ב) אין בשרו מעלה הבל ואינו עושה כיפה ומשום הכי אינו צריך לבדוק בתר סימנים ומכירתו מכירה. אבל [לא] נולדו לו סימני סרים צריך למיבדק בתר סימנים אע"ג דאיהו כ'. דיקא נמי (דהא ברייתא)

רבינו גרשום

בפירוש אמרה. ולא היא התם טעמא מאי אמר תוך זמן כלפני זמן ולא עשה כלום משום דשטותא יתירתא הוא דחזהביה דהוה משחרר ליה לעבדיה ומש"ה אמר דקטן הוא דעשה מעשה קטן ושוטה ואי לאו הכי ודאי הוה אמר תוך זמן כלאחר זמן ואם הביא ב' שערות מכירתו מכירה : יודעת בטיב משא ומתן . אם מכרה במקרקעי שלה ולא בשל אביה מהו מי הויא מכירה אי לא. במטלטלי לא איצטריך למיבעי דפשיטא ליה דמשהיא בת ט' שנה ויום אחד מוכרת במטלטלין אם יודעת בטיב משא ומתן כדקתני מתני' הפעוטות כבן ט' כבן עשר מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין : ולשלח ליה בתינוק. היודע בטיב משא ומתן אם יכול למכור מקרקעי שלו אי לא : מעשה שהיה כן היה. שתינוקת מכרה וה"ה לתינוק: ולשלח ליה בת י"ב שנה ויום אחד. דכבר בוגרת היא מאי שנא בת י"ד שנה ויום אחד: והא דרבא. דאמר לעיל מאימת קטן מוכר בנכסי אביו מבן כ': לאו בפירוש כו' דההוא פחות מבן כ'. מדקאמר פחות מבן כ' שנה שמעי' מינה דיותר מבן י"ח שנה היה: וקא זבין נכסי דאבוה אתא לקמיה דרבא. דקא בעי למיהדר ביה משום דפחות מבן כ' שנה מכר. השיאוהו קרוביו עצה שיעשה שטות לפני רבא כדי שיתראה עליו שוטה שאין יודע בטיב משא ומתן: עבד הכי. דשדא קשייתא קמיה. אמר להו לאו זביניה זביני. דשוטה הוא: כי כתבו ליה שטר. אפסק דין דזביניה לאו זביני : אמרו לו לקוחות. לאותו שמכר: זיל אימא ליה לרבא. לימדו ליה הן דבר חכמה שיעמוד לפניו שיתראה לפניו כחכם כדי שיחזור בו ויאמר ממכרו ממכר. למדוהו לומר לו מגילת אסתר שהיא גדולה אין נותנין לסופר שכותבה אלא זוזא ושטרא דאיהו קטן רוצה הסופר לטול בו זוז : אמר להו זביניה זביני. הואיל ויודע כל כך בטיב משא ומתן : א"ל קרוביה. לרבא הא מענה לקוחות אגמרוהו כי היכי דליתחזי חכם ואיהו לא ידע לאסוקי אדעתיה למימר הכי : אמר להו. ודאי דעת יש לו דכל אינש דמסברו ליה וסבר כלומר כל אדם שמלמדין אותו והוא מאזין ודאי מידע ידע וחכם הוא ומכירתו מכירה. והאי דעבד הכי דשדא קשייתא חוצפא

[illegible]

א) נראה דצ"ל ולא קאמר יביאו וכו'. ב) נ"ל עד רוב שנותיו אין מכירתו מכירה. ג) נ"ל ואתא לקמיה דרבא ואמר דלא עשה כלום.

הגהות הב"ח

[illegible]

ולטעמיך זבין שוי חמשא בשיתא הכי נמי דזביניה זביני אלא קים להו לרבנן דינוקא מקרבא דעתיה גבי זוזי ואי אמרת זביניה זביני [א]זמנין דמקרקשי ליה זוזי אזיל מזבין לכולהו נכסי דאבוה אבל גבי מתנה אי לאו דהוה ליה הנאה מיניה לא הוה יהיב ליה מתנה [ב]אמרו רבנן תיהוי מתנתו מתנה (א) דלעבידו להו מילי אמר רב נחמן אמר שמואל בודקין [ג]לקדושין לגרושין ולחליצה ולמיאונין ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים וביון דבדקנא לקדושין לגרושין למה לי לא נצרכא אלא ליבום דתנן א) [ד]בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו קנאה ואין נותן גט עד שיגדל [ה]לחליצה לאפוקי מדר' יוסי ב) דאמר איש כתוב בפרשה אבל אשה בין גדולה ובין קטנה קא משמע לן [ו]דמקשינן אשה לאיש דלא כר' יוסי [ז]ולמיאונין לאפוקי מדרבי יהודה ג) דאמר עד שירבה שחור קא משמע לן [ח]דלא כרבי יהודה ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים לאפוקי ממאן דאמר בן שמנה עשרה והלכתא תוך זמן כלפני זמן והלכתא כגידל בר מנשה והלכתא כמר זוטרא והלכתא כאמימר והלכתא כרב נחמן אמר שמואל בכולהו:

מתני' ד) המחלק נכסיו על פיו ר' אלעזר אומר אחד [ט]בריא ואחד מסוכן נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה (ב) אמרו

רש"י

א"ל ולטעמיך. דתלית טעמא במידי דלית ליה רווחא והפסדא: זבין שוה ה) ארבע בחמש. דלית ליה רווחא טובא: ה"נ דזביניה זביני. בתמיה והא לא פלוג רבנן במכירת פחות מבן עשרים שאינו יודע בטיב משא ומתן מידי אלא(ג) כולהו תקון דלא ליהוי זביני: אלא. הייתו טעמא דמכירה קים להו לרבנן כו' זימנין דמקרקשי כו' הלכך בכולהו מכירות תקון דלא ליהוי זביני: אי לאו דאית ליה הנאה גדולה מיניה לא הוה יהיב ליה כו': דליעבדן מילי. לגמול לו חסד ולהיטיב לו בכל עניינן: בודקין לקדושין. אע"פ שהוא בן י"ג שנים ויום אחד והאשה בת י"ב שנים ויום אחד לא סמכינן אשנים לאחזוקינהו כגדולים ובני שיער להחשב קדושיהן ודאי אף להקל כגון לבטל קדושי שני שקידש אחריו בלא גט אלא בודקין אחריו אם הביא שערות אז יחשבו קדושי ודאי: ולגירושין. לקמיה מפרש: ולחליצה. כדמפרש לקמיה דמשום אשה נקט לה שלא תחלוץ עד שתגדיל ותביא סימני שיער: ולמיאונין. אם הביאה שערות לא תמאן: עד שיהא בן עשרים. אע"ג דאייתי שערות מי"ג: וכי מאחר דבדקנא ליה. להאי גברא בשעת קדושין ונמצא גדול למה צריך בדיקה בשעת גירושין: אלא ליבום. דמבן תשע קנאה בביאה ואין יכול לגרש עד שיביא שתי שערות: לאפוקי מדר' יוסי. דמשום חליצה איש לא איצטריך דמגירושין שמעינן לה: ה"ג עד שירבה השחור קמ"ל דלא כרבי יהודה. ובמסכת נדה מפרש עד שירבו השערות ויהיו שוכבות ונראה כמו שהרבה השחור ולא גרס על הלבן ולר' יהודה אין בודקין דהא לאחר הבאת שערות ממאנת עד שירבה ויהיו שוכבות: והלכתא כגידל בר מנשה. דבן י"ג היודע במשא ומתן מוכר בנכסי אביו אפי' מקרקעי דאילו מטלטלי אפילו פעוטות כבר שית מוכרין: כמר זוטרא. דלעדות מטלטלי מעיד בן י"ג שאינו יודע בטיב משא ומתן אבל בעדות קרקע לא: והלכתא כאמימר. דמתנת בן י"ג שאינו יודע בטיב משא ומתן הויא מתנתו מתנה ואע"ג דמכירת נכסיו לא הויא מכירה: והלכתא כרב נחמן אמר שמואל בכולהו. קדושין וגירושין חליצה ומיאונין דלא סמכינן אשנים עד שנבדוק סימנין ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים ויביא סימנים מי שאינו יודע בטיב משא ומתן דעפי מעשרים לא *אמטו רבנן להמתין לחכמתו ואם לא הביא שיער בעשרים נחזקינן כקטן עד רוב שנותיו אם לא נמצאו בו סימני סרים ואיכא למימר דוקא בנכסי אביו אבל בנכסים שנתנו לו במתנה או שקנה מטלטלין שאינם ירושת אבותיו הנהו מוכר פחות מבן עשרים כדין מטלטלין: מתני' ר' אלעזר אומר אחד בריא ואחד מסוכן כו'. ר' אלעזר סבירא ליה (ד) לענין שכיב מרע אינם ככתובין וכמסורין כלל אלא כבריא בעלמא וצריך קנין כשאר מתנת בריא ואע"ג דמית לא קנה מקבל מתנה בלא קנין ואפי' מצוה מחמת מיתה נמי לר"א בעי קנין שהרי מעשה של אמן של בני רוכל אוקימנא לעיל (דף קנא:) במצוה מחמת מיתה ואפ"ה פליג ר"א ואמר להו לחכמים בני רוכל תקברם אמם ושלא כדין קיימו דבריה כי אם לקונסן: ואחד מסוכן. ואף על גב דלא שייר מידי לא מיקני באמירה כלל ונראה בעיני דכיון דלא מפליג ר"א בין שכיב מרע לבריא לענין היכא דמית (ה) הוא הדין היכא דעמד אינו חוזר אם קנו מידו לר' אלעזר: בני

תוספות

ולטעמיך זבין שוי חמשא בשיתא. וא"ת גם בגדולים נמי אין ממכרו מכר בכה"ג דהוי ליה בטול מקח ומחזיר אונאה וי"ל דלאו דוקא נקט חמשא בשיתא אי נמי דוקא ואתי שפיר למה שמפרש ר"ת דאין אונאה לקרקעות אי נמי כגון שאמר בפירוש יודע אני שאינו שוה כל כך אי נמי לא יתבטל לגמרי כיון דליכא יותר משתות: בודקין לקדושין ולגירושין. הך בדיקה אחר שהגיע (ו) לכלל שנים אבל מקמי שנים הוו שערות שומא בעלמא כדאמרינן בנדה פרק ו) (בא סימן) (דף נב ושם) וגם מהניא הך בדיקה לענין שאם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר אי משכחינן בתר הכי סימנים בתראי לא הוו קדושין ואי לא משכחי סימנים הוי ספיקא דחיישינן שמא נשרו בספיקא דאורייתא כי הכא כדאמר בפ' בא סימן וליכא למימר (ז) דאם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר חיישינן לקדושי [שניהם] וכדשמואל דאמר בפ' עשרה יוחסין (קדושין דף עט:) קדשה אביה בדרך וקדשה היא עצמה בעיר חוששין לקדושי[שניהם] דהתם לא קאמר הכי אלא ביומא דישלם שית שבאותו יום בגרה אבל הכא שהגיע כבר לגדלות מזמן גדול לא: ולגירושין. שאם לא ימצאו שערות לא יהיו גירושין דלא סמכינן אחזקה להקל וכן לחליצה ולמיאון ואע"ג דגבי מיאון אמרי' בפ' בא סימן (דף מח: ושם) קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה דחזקה הביאה סימנין היינו היכא דלא בדקנא אבל היכא דבדקנא ולא אשכחינן יכולה למאן ולא חיישינן שמא נשרו כיון שלא בעל כדאמרי' בפ' בא סימן (ד' נב.) מיהו בזמן הזה לא בקיאינן בהכרת גומות ז): וכי מאחר דבדקנוה לקדושין לגירושין למה לי כו'. וא"ת ומאי קושיא וכי חובה הוא לבדוק לקדושין אבל לגירושין צריך הוא לבדוק אם הוא גדול לגרש ועוד דהוה ליה למימר האי לישנא למאי הלכתא בדקינן לגירושין דממה נפשך היא מגורשת שאם היה קטן בשעת קדושין אפי' גירושין לא בעי ואם היה גדול עכשיו הוא (ח) גדול בשעת גירושין ואם היה ספיקא הא ספיקא דאורייתא לחומרא דחיישינן שמא נשרו כדאמרי' בפ' בא סימן (שם) ודוחק לומר דבודקין לקדושין דהיינו אם לא מצאו שערות לא תהא מקודשת דלא חיישינן שמא נשרו דהויא אז מילתא דשמואל בהכי דלא כהלכתא: לחליצה לאפוקי מדר' יוסי. וא"ת אימא דלענין איש מיירי דהתם אפי' ר' יוסי מודה וי"ל דמשמע לי' דמיירי בין באיש בין באשה דומיא דלגיטין ולקדושין דמיירי בין באיש בין באשה: לאפוקי מדר' יהודה כו'. ואם תאמר מנא ליה לאפוקי מדרבי יהודה דלמא בבדיקה דרבי יהודה איירי ויש לומר דומיא דבדיקות דלעיל דהוי ב' שערות מיהו צריך עיון אי קאמר ר' יהודה למילתיה גבי מיאון דוקא או לא: עד שירבה שחור על הלבן. פי' רבינו שמואל דלא גרסינן על הלבן ור"י אומר דגרסינן שפיר דעל הלבן היינו על הבשר שהוא לבן ואיידי שהזכיר שחור בשיער הזכיר בשר בלשון לבן ח): רבי אלעזר אומר אחד בריא ואחד מסוכן כו'. הכי גרים רבינו תם ר' אלעזר ולא ר' אליעזר והוא ר' אלעזר בן שמוע דאי גרים ר' אליעזר היה קשה מדתני בתר הך בבא פלוגתא דר' אליעזר ורבי יהושע גבי קנין דשכיב מרע בבבא אחריתי ואי גרס ר' אליעזר בתרוייהו א"כ ליערבינהו וליתנינהו המחלק נכסיו על פיו רבי אליעזר אומר אחד בריא כו' בד"א בחול אבל בשבת דבריו קיימין ר' יהושע אומר כו' אלא מדפלגינהו לתרי בבי שמע מינה הראשון הוא ר' אלעזר בן שמוע ועוד ראיה דקאמר בגמרא א"ר לוי קונין מש"מ ואפילו בשבת ולא לחוש לדברי ר' אלעזר כו' ואי גרס ר' אליעזר הא אית ליה בסמוך דבשבת דבריו קיימין בלא קנין ועוד מאי האי דקאמר אמרו

עין משפט נר מצוה

קמא א ב מיי' פכ"ט מהל' מכירה הל' יג יד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רלה ס"ד:
קמב ג מיי' פ"ד מהל' אישות הלכה ז ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' מג סעיף ג:
קמג ד מיי' פ"א מהל' יבום הל' טז סמג עשין נב טוש"ע אה"ע סי' קסט סעיף ו ג:
קמד ה ו מיי' שם הל' יז טוש"ע שם סעי' ג ד:
קמה ז ח מיי' פ"ד מהל' אישות הל' ז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קנה ס"ב:
קמו ט מיי' פ"ג מהל' זכיה ומתנה הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנא סעיף א:

רבינו גרשום

ולטעמיך. דמקשת הכי מימצי זבין שפיר בנכסי אביו. דזבן שוה ד' בה' ה"נ דזביניה זביני. אלא לא אזיל כלל משום האי טעמא דזבין שפיר ולא משום דלא אתו לידיה דלא מצי למיהב מתנה אלא מאי טעמא אין מכירתו מכירה אע"ג דזבין שפיר דגזרינן האי דזבין שפיר אטו האי דלא זבין שפיר דכי היכי דהאי אין מכירתו מכירה הכי נמי אידך דקים להו לרבנן כו': מילי. הנאה וגמילות חסד: אמר רב נחמן אמר שמואל בודקין לגיטין ולקדושין ולחליצה ולמיאונין. אי הוה בן י"ג שנה ויום אחד: (ולמכור בנכסי אביו. לא מצי למיזבן): ואם בת היא לחליצה ולמיאונין בודקין אם היא בת י"ב שנה ויום אחד:ולמכו' בנכסי אביו. לא מצי למזבן עד שיהא בן עשרים והביא שתי שערות: וכיון דבדקינא. ליה לקרושין דגדול היה כשקידשה כל שכן דלגירושין הוי גדול: לא נצרכה אלא לקדושי יבם. דבן תשע קנאה והויא אשתו ואם דעתו לגרשה אינו רשאי עד שיגדל: איש כתיב בפרשת יבמים. ככה יעשה לאיש ומקשי' אשה לאיש דזה וזה עד שיגדילו: לאפוקי מדר' יהודה דאמר. עד מתי הבת ממאנת עד שתביא ב' שערות. ר' יהודה אמר עד שירבה שחור כו' קמ"ל דהלכה כת"ק דר' יהודה: תוך זמן כלפני זמן. ואין מכירתו מכירה: והלכתא כגידל בר מנשה. כדשלח ליה רבא:והלכת' כמר זוטרא. דאמר לא אמרינן דעדותן עדות אלא במטלטלין: והלכתא כרב נחמן אמר שמואל בכולהו. דאמר בודקין לגירושין כו': פיסקא המחלק נכסיו עלפיו. כגון שכ"מ שאינו צריך לקנין ולא כתיבה ולא משיכה אלא בדבור בעלמא: ר' אליעזר אומר אחד בריא ואחד מסוכן. המחלק על פיו: נכסים שיש להן אהריות. כלומר ר' אליעזר לא סבירא ליה דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי וצריכין כל חיזוקין כבריא: אמרו

מסורת הש"ס

א) נדה דף מה. סנהדרין דף נה: ב) נדה דף נב. יבמות דף קה: ג) חולין דף כו: נדה דף נב. יבמות דף יב: כתובות דף לו. : ד) גיטין דף יד: ה) נ"ל חמשה בשיתא: ו) [נ"ל יוצא דופן (דף מו.) : ז) [ועי' תוס' נדה נב: ד"ה הלכה ותוס' שם מט. ד"ה ואב"א ר' שמעון] : ח) [וע"ע תוס' חולין כו: ועי' תוס' כתובות לו. ד"ה עד] :

הגהות הב"ח

(א) גמ' מתנתו מתנה כי היכי דלעבידו להו מילי : (ב) שם במשנה אלא במשיכה וחכמים אומרים אלו ואלו נקנין באמירה אמרו לו מעשה : (ג) רשב"ם ד"ה ה"נ וכו' אלא בכולהו תקון: (ד) ד"ה רבי אלעזר וכו' ר' אלעזר ס"ל דדברי שכיב מרע : (ה) ד"ה ואחד מסוכן כו' ה"ה היכא דעמד . נ"ב ותימה א"כ אמאי נקט במעשה דמרוני ומת הא אפילו בלא מת נמי כמו שהקשו תוס' דף קנא ע"ב ודוחק לומר דנקט מת לאורויי דשכיב מרע היה דאין זה ראיה וכמו שהשיבו לו מצם ראיה מרוני בריא היה ונראה בעיני דנקט ומת לאורויי דמצוה מחמת מיתה היה ולכך אם עמד חוזר ואע"ג דקנו מיניה ואשמועינן דבעי קנין אפילו במצוה מחמת מיתה וכדאוקימנ' לעיל בגמ' דמעשה דבני רוכל מצוה מחמת מיתה הי' ומה שפי' רשב"ם בסמוך איכא למימר דמודה ר"א במצוה מחמת מיתה אינו אלא לפי תשובת אמרו לו [דלא הוה סלקא] אדעתייהו דר"א מצריך קנין אפי' במצוה מחמת מיתה כל כמה דלא הביא ר"א ממעשה דמרוני לפי זה ודאי [יש להקשות מאי ראיה] ממעשה דבני רוכל דלא ר"א מוקים לה במצוה מחמת מיתה וצריך לפרש דאף לפי זה שפיר השיבו דמדנקט והוא בשנים [עשר מנה ומאי נפקא מינה אם] לא להודיע דמתנת ש"מ בלא שיור מחמת מיתה דל"א [אין מתנה בלא] קנין בלא מתנת שכיב מרע [לא בעי קנין]: (ו) תוס' ד"ה בודקין וכו' ומתיבת כך בדיקה כ"ל והיכת בגמ' : (ז) בא"ד וליכא למימר למאלה פשטה וכו' דהתם לא קאמר שמואל בהכי : (ח) ד"ה וכי מאחר וכו' עכשיו הוא נמי גדול :

א)*אמרו לו מעשה באמן של בני רוכל שהיתה חולה ואמרה (א) תנו כבינתי לבתי והיא בשנים עשר מנה ומתה וקיימו את דבריה אמר להן בני רוכל תקברם אמן: **גמ'** ב)תניא אמר להן רבי ג)אליעזר לחכמים (ב) מעשה במרוני אחד שהיה בירושלים והיו לו מטלטלין הרבה וביקש ליתנם במתנה אמרו לו אין להם תקנה עד שיקנה על גב קרקע (ג) הלך ולקח בית סלע אחד סמוך לירושלים ואמר צפונו לפלוני ועמו מאה צאן ומאה חביות ודרומו לפלוני ועמו מאה צאן ומאה חביות ומת וקיימו חכמים את דבריו אמרו לו ד)משם ראיה מרוני בריא היה: אמר להן בני רוכל תקברם אמן וכו': (ד) מאי טעמא קא לייט להו אמר רב יהודה אמר שמואל מקיימי קוצים בכרם היו ורבי ה)אליעזר לטעמיה דתנן ו) המקיים קוצים בכרם רבי ז)אליעזר אומר קדש וחכמים אומרים ל)לא קדש אלא דבר שכמוהו מקיימין (ה) ח)בשלמא כרכום חזי אלא קוצים למאי חזי אמר רבי חנינא מאי טעמא דר' ט) אליעזר שכן בערביא מקיימין קוצים בשדות לגמליהן אמר רבי לוי נ)קונין קנין משכיב מרע אפי' בשבת ולא לחוש לדברי ר' י)אליעזר ס)אלא שמא תטרוף דעתו עליו: **מתני'** רבי כ)אליעזר אומר בשבת דבריו קיימין מפני שאין יכול לכתוב אבל לא בחול רבי יהושע אומר בשבת אמרו ע)קל וחומר בחול כיוצא בו זכין לקטן ואין זכין לגדול דברי רבי אליעזר רבי יהושע אומר פ)לקטן אמרו קל וחומר לגדול: **גמ'** מתני' מני רבי יהודה היא דתניא רבי מאיר אומר ר' אליעזר אומר בחול דבריו קיימין מפני שיכול לכתוב אבל לא בשבת רבי יהושע אומר

רשב"ם

בני רוכל. שם אביהן: שהיתה חולה ואמרה תינתן כבינתי לבתי. אם מתנת שכיב מרע בלא שיור היתה איכא למימר דמודה ר"א במצוה מחמת מיתה דלא בעי קנין והוא דמית דהא לא מיבעי לאוקומי מעשה דבני רוכל במצוה מחמת מיתה ואם מתנת שכיב מרע במקצת היתה ומיבעי לן לאוקומי במצוה מחמת מיתה כדאוקימנן לעיל דהא מתנת שכיב מרע במקצת כולי עלמא מודים דלא מיקניא באמירה ואם כן ע"כ פליג ר"א אפילו במצוה מחמת מיתה: אמר להן אין מביאין ראיה מבני רוכל. דרשעים היו והלואי שתקברם אמם כדמפרש טעמא בגמרא וקנסא הוא דקנסום רבנן לקיים מתנת אמם לבתה בלא קנין: **גמ'** במרוני. על שם מקומו: וביקש ליתנם. שהיה שכיב מרע לדברי ר"א ומקבלי מתנה לא הוו גביה כדמפרש בקדושין והתם פריך עלה טובא: אמרו ליה אין להם תקנה. לזכות בהן המקבל מתנה לפום מאי דלא סמכא דעתן עד שיקנה כו' הכי מפרש בפ"ק דקדושין והתם מפרש שפיר: ולקח בית סלע. שאינו ראוי לזריעה וקנאו בזול לשם כן על מנת להקנות (ו) לו: מרוני בריא היה. בשעת מתנה ואח"כ מת: מקיימי קוצים. קרדונ"ש: בכרם. דכה"ג אשכחן במסכת כלאים דמאכל בהמה הוי כלאים בכרם משום לא תזרע כרמך כלאים ואפילו מקיים לוקה דדרשי' במועד קטן (דף ב:) כלאים שדך לא: שכן בערביא כו'. ורבנן בתר רובא דעלמא אזלי שאינן מקיימין שדות לגמליהן: קונין משכיב מרע אפי' בשבת. לא שנא היכא שצריך קנין כגון ששייר לא שנא במחלק כל נכסיו דכיון דתלי טעמא משום שמא תטרוף דעתו עליו דלא סמכא דעתיה שתתקיים צוואתו באמירה הלכך כדי להפיס דעתו קונין אפילו בשבת בכל מתנתו בין ששייר וצריך קנין בין בלא שייר ובאמירה סגי ואע"ג דקנין דמי למקח וממכר שהרי קונין בכליו של קונה שמקנה סודרו כדי לקנות בו המתנה: ולא לחוש לדברי ר' אליעזר. מה שקונין לאו דצריך קנין כר"א דהא קיימא לן כרבנן דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין אלא להפיס דעתו כדי שלא תטרוף דעתו קונין דהשתא סמכא דעתיה: **מתני'** רבי אליעזר אומר. אם בשבת חילק נכסיו אז תקנו חכמים שיהו דבריו קיימין בלא קנין וכתיבה שלא תטרוף דעתו שמן הדין אין יכול לקנות ולכתוב בשבת: אבל לא בחול. שיש תקנה בקנין וכתיבה ולמה תטרוף דעתו: בשבת אמרו. שדבריו קיימין אע"ג דליכא למימר מגו דיכול (ז) לקנות ולכתוב כי לא עביד נמי קני וקל וחומר בחול דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו: זכין לקטן. הואיל ואין לו יד לזכות לעצמו ממון שנותנין לו תקנו חכמים שיהא אחר זוכה ומקבל לצרכו: ואין זכין לגדול. שהרי יכול לזכות בעצמו: ר' יהושע אומר לקטן אמרו. משום דזכין לו שלא בפניו וכ"ש לגדול שיש לו יד לקבל ולזכות ושליח נמי מצי משוי והלכך כ"ש דזכין לאדם שלא בפניו: **גמ'** קל וחומר לשבת. דכיון דאין יכול לכתוב עשו לו תקנה לקנות דבריו באמירה בעלמא כדי שלא תטרוף: מתני'

תוספות

אמרו לו מעשה דבני רוכל כו' לימא להו דשבת הוה ע"כ דברי ר"ת ועוד הקשה ר"י מדאמרי' בגיטין בסוף פ"ק (דף יד: ושם) גבי הולך מנה לפלוני כו' ומוקי לה התם בשכיב מרע וקאמר ר"י הנשיא משום ר' יעקב שאמר משום רבי מאיר כר' אליעזר (ח) דבחול צריך קנין ואי גרסי' הכא רבי אליעזר הא אית ליה לר"מ בגמ' דרבי אליעזר אומר בחול דבריו קיימין ולא הצריך קנין והתם בחול מיירי מדקאמר הולך מנה לפלוני דמשמע בחול אלא ש"מ דגרס רבי אלעזר ואית ליה בין בשבת בין בחול צריך קנין ופליג אדרבי אליעזר ורבי יהושע דבסמוך וגרסי' ולא לחוש לדברי רבי אלעזר וכן בפ"ק דקדושין (דף כו:) גבי בעיא דגבורין ולקמן בגמ' גבי המקיים קוצים בכרם גרס רבי אלעזר וכן בשבת פרק חבית (דף קמד:) דמייתי לה ההוא דהמקיים קוצים בכרם והר"ר יצחק בר מאיר הקשה מן התוספתא (פ"י) דקתני התם המסוכן שחלק נכסיו על פיו בין בחול בין בשבת דברי המת יעשו אבל בריא עד (ט) שיקנו בכסף ובשטר ובחזקה ר"א אומר נכסים שיש להם אחריות נקנים בכסף ובשטר ובחזקה ושאין להם אחריות אין נקנים אלא במשיכה אמר ר' אליעזר מעשה במרוני אחד שהיה בירושלים והיו לו מטלטלין הרבה כו' במה דברים אמורים בחול אבל בשבת לא יעשה ואם עשה עשוי ר' יהושע אומר בחול אמרו קל וחומר בשבת דברי ר"מ ורבי יהודה אומר רבי אליעזר אומר במה דברים אמורים בשבת אבל בחול לא יעשה ואם עשה עשוי רבי יהושע אומר בשבת אמרו קל וחומר בחול אלמא משמע דכולה רבי אליעזר קתני לה ואור"י דלא קשיא מידי דבמה דברים אמורים דתוספתא אמתני' דהכא קאי ולא אמילתא דרישא דר' אלעזר דתוספתא אלא אמילתא דרבנן קאמר דאמרי דלא בעי קנין והכי פירושא דאם עשה עשוי ולא אמרינן דאין קנין לאחר מיתה דכיון שאין יכול לעשות אלא בקנין מודו כ"ע שיועיל זה הקנין לאחר מיתה והוי כאילו פירש מהיום אם לא יחזור בו לאחר מיתה וה"ק לא יעשה בלא קנין ואם עשה בקנין מה שעשה עשוי ולכתחילה נמי יכול לעשותה בקנין: **כבינתי** לבתי. פי' רבינו שמואל י) נוסק"א בלע"ז שחוגרת בה צוארה ואין נראה לר"י מדאמר בשבת פרק במה אשה יוצאה (דף סב.) ולא תצא בכוליאר וקאמרי' בגמרא מאי בכוליאר אמר רב מכבנתא (י) היינו כבינתי דהכא ופי' רש"י התם נושקא ולמה אסור לצאת בו בשבת והלא אינו עשוי אלא דרך מלבוש ושלפא ומחוי נמי לא שייך ביה כיון שתגלה בשרה ועוד אמרי' ביומא פרק *אמר להם הממונה (דף כה.) [ברכות] גבי כהנים תנא היו עומדים בכוליאר פירוש עומדין בעיגול ע"כ נראה לר"י כפירוש הערוך מ) שפירש בכוליאר הוא כעין עטרה ומ"מ יש בה שום דבר חד כדאמרי' בשילהי דשבת (דף קנו:) דסקלה למכבנתא ויהבא בעיני דחויא וכבינתי דהכא אין לפרש נושקא אפילו תחלק בין מכבנתא דשבת לכבינתי דהכא דהא כתיב בישעי' (ג) ובתי הנפש והלחשים ופי' רש"י שם בתי הנפש נושקא שהיא כנגד (כ) שהנפש נתון שם וכתוב נמי והרדידים ומתרגמינן כבינתי ועוד תנן במס' כלים (פכ"ט מ"א) והסגום והרדיד כו' ופירש בערוך נ) דהיינו רדידים וקרוי בלשון ישמעאל ריד"א והוא לניף דק שהאשה מתכסה בה ראשה ותכס בצעיף ותתעלף מתרגם בתרגום ירושלמי רדידא (בראשית לח): **קונין** מש"מ ואפי' בשבת. במצוה מחמת מיתה או בכותב כל נכסיו אתי שפיר דשייך התם טירוף דעת כי אע"פ שהקנין אינו מעלה ומוריד מ"מ מצטער על הדבר וה"ה נמי בכותב מקצת אע"פ שסבור הוא עדיין לחיות שהרי אינו יכול לחזור בו ומשייר לנפשו מ"מ שייך ביה טירוף דעת כדפי' רבינו שמואל ואפי' בשבת נמי מותר להקנות כדאמר בהזורק (גיטין עז: ושם) ההוא ש"מ דכתב לה גיטא לדביתהו למחר תקיף ליה עלמא טובא אמר רבא מי איכא דוכתא ס) דלינכסא גיטא ותיזל איהי ותיחוד ותפתח כו' והיכי קא קניא ליה הא אקנייה רשותא בשבת אסור אלא ש"מ בש"מ הקילו וא"כ מותר להקנות גם הכא ותדע דבש"מ הקילו דהא תקשה היכי הוה מצי לגרש בשבת והתניא בתוספתא דביצה ע) אין מגרשין בשבת אלא בש"מ הקילו פ): ***זכין** לגדול ואין זכין לקטן. [שייך לדף קס.] וא"ת למה אין זכין לקטן הלא זכין לאדם שלא בפניו וי"ל כיון דזכיה מטעם שליחות מאן דמצי משוי שליח יש לו זכיה ומאן דלא מצי משוי שליח אין לו זכיה צ) ומאן דאית ליה זכין לקטן ואין זכין לגדול ס"ל כיון דגדול יכול לקנות לא תקון ליה רבנן זכיה כמו בקטן:

כפל

עין משפט נר מצוה

קמז א מיי' פ"ח מהל' זכיה ומתנה הל' ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף א:

קמח ב מיי' פ"ה מהל' כלאים הל' יח סמג לאוין רפ טוש"ע יו"ד סי' רצו סעיף יד:

קמט ג ד מיי' פ"ח מהל' זכיה ומתנה הל' ג סמג עשין פב טור וש"ע ח"מ סי' רנד:

קנ ה מיי' שם הל' כט וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף א:

קנא ו מיי' שם פ"ד הל' ח סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רמג סעיף יח:

רבינו גרשום

אמרו לו כו' וקיימו את דבריה. אלמא דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו דבאמירה בעלמא קיימו את דבריה: אמר להו ר' אליעזר. לעולם צריך חיזוק וקנין כבריא והכא שלא כדין עשו להם לבני רוכל לפי שהיו רשעים תקברן אמן ואין מביאין ראיה מהם שמוטב שתירש הבת יותר מהם לפיכך קנתה הבת: במרוני אחד. מאותו מקום היה ששמו מרון ושכיב מרע היה והיו לו מטלטלין הרבה ולקח בית סלע שקנהו בזול שאינו ראוי לחרישה ולא קנאו אלא להאי צורך להקנות בו וקיימו חכמים את דבריו. אלמא דצריך חיזוק מעשה כבריא: בריא היה. להכי צריך חיזוק: מקיימי קוצים בכרם היו. וחשוב זרע וכלאים בכרם הוי הואיל דאינהו מקיימי בידים הן: וחכמים אומרי' לא קידש אלא בדבר שכמוהו מקיימין. הואיל שרוב בני אדם אין מקיימין אותו לא חשוב כלאים ולעולם משום האי טעמא לא קיימו חכמים את דבריה כי אם דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי: אפי' בשבת. אע"ג דבעלמא אין קנין בשבת דכל קנין דמי כמקח וממכר דתפיש נותן סודר ומקני בשביל ההוא סודר מאי דבעי אפ"ה גבי שכיב מרע קונין אפי' בשבת: ולא ליחוש לדברי ר' אליעזר. כלומר האי דקאמר קונין משכיב מרע אפי' בשבת לאו משום דחיישינן כלל לדברי ר' אליעזר דמתני' דקאמר אחד בריא ואחד מסוכן צריך קנין. אלא כרבנן סבירא להו דבאמירה בעלמא סגיא והאי דקאמר קונין אפי' בשבת לאו משום דצריך קנין אלא משום גזירה שמא תיטרף דעתו עליו. דאיכא שכיב מרע דחשיב בדעתיה דאין מתנתו כלום בלא קנין דאע"ג דאמרינן ליה לא צריכת קנין לא סמיך דעתיה. ואי מונעין ליה קנין משום שבת אתא לטרוף דעתו דלא פקיד כלל. אלא הואיל דההוא קנין א)אפי' בבריא הוא דבאמירה בעלמא סגיא שבקינן ליה למעבד קנין כדי שיחלק: ר' אליעזר אומר. אע"ג דבחול צריך ב)קנין שכיב מרע כתובה לקנין כדאמר בקני' בשטר ובחזקה: בשבת דבריו קיימין. בלא כתיבה דהואיל ואין יכול לכתוב אין הכתיבה מעכבת: אבל לא בחול. אין דבריו קיימין בלא כתיבה דהואיל דראוי לכתוב כתיבה מעכבת: ור' יהושע אומר בשבת אמרו. כלומר אם בשבת אמרו רבנן דככתובין וכמסורין דמו דאין ראוי לכתוב כל שכן בחול דראוי לכתוב דככתובין דמי ואין כתיבה מעכבת כדאמר כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת: כיוצא בו (אין) זכין לקטן. דמצי למיתן ליה על ידי אחר דאע"ג דלית ליה יד לעצמו למקני אין ידו מעכבת בו וקני על ידי אחר: ואין זכין לגדול. על ידי אחר הואיל דאית ליה יד ומצי זכי איהו לנפשיה: ר' יהושע אומר לקטן אמרו. דאע"ג דאין לו יד לזכות לעצמו כלום דזכין לו על ידי אחר: לגדול. דאית ליה יד למיקני לא כל שכן דזכין לו על ידי אחר דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת: מתני' מני ר' יהודה היא. דקאמר אליבא דר' אליעזר ור' יהושע הכי כדקתני מתני' ר' מאיר אומר ר' אליעזר אומר בחול דבריו קיימין. בלא כתיבה משום דראוי לכתוב וכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו: אבל לא בשבת. הואיל דאין ראוי לכתוב וכל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו: ר' יהושע

אומר

א) אולי צ"ל אינו צריך בשכ"מ דבאמירה בעלמא וכו'. ב) צ"ל צריך שכ"מ כתיבה וקנין כדאמר לעיל בכסף ובשטר וכו'.

מסורת הש"ס

א)[לעיל קנא: גיטין יד:] ב) קדושין דף כו: [ע"ש וכן ברש"י במדוני כדכתיב מלך מדון]: ג) [צ"ל אלעזר וכן איתא בקדושין כו: וכ"ה תוס'] ד) [שבת כט: וש"נ]: ה) [צ"ל אלעזר]: ו) כלאים פ"ה מ"ח שבת דף קמד: ז) [צ"ל אלעזר]: ח) גי' ירושלמי ר' יוסי בר בון אומר עילא היה רוצה לקלקן מקיימי כרכום בכרם היו: ט) [צ"ל אלעזר]: י) [צ"ל אלעזר]: כ) [גי' ירושל' ובסמ"ג וחכמי' אומרי' בשבו' וכו']: ל) [פי' הרשב"ם תמצא לעיל קנא: ד"ה כבינתי וע"ש]: מ) [ערך כולאר]: נ) [ערך רד ב']: ס) שם בגיטין איתא ליקניה ניהלה דוכתא דיתיב ביה גיטא: ע) [לפניו ליתא]: פ) [וע"ע תוס' עירובין עא. ד"ה ומקני ותוס' גיטין עז: ד"ה ותיזל ותוס' ביצה לז: ד"ה והא מגוס]: צ) [ועיין תוס' סנהדרין סח: ד"ה קטן ותוס' גיטין לט. ד"ה קטנים]:

הגהות הב"ח

(א) במשנה ואמרה תינתן כבינתי. נ"ב ע"ל בתוס' דף קמט סוף ע"א: (ב) גמ' מעשה במרוני. נ"ב בקדושין דף כו מביא רש"י להדיא דצ"ל מדוני ע"ש מלך מדון אחד: (ג) שם הלך ולקח בית סלע. נ"ב ע"ל בפ' חזקת דף מד במ"ש התוס' בד"ה דלא ס"ל ארעא: (ד) שם מאי טעמא קא לייט. נ"ב [הא דלא מפני] דרשעים היו איכא למימר דקא מדקדק בע"כ אי אפשר לומר דעברו על דבר שפשט איסורו בכל ישראל דאם כן [מאי הסיטו] לר"א שלא תשובתן לזכין דכיון דרשעים היו קנסינהו רבנן אלא בע"כ דלדעת א"ל לא היו רשעים א"כ [מאי קאמר ר"א אלא צריך לומר] דלדעתו בלבד היו רשעים ומשני מקיימי קוצים בכרם היו ור"א לטעמיה כו': (ה) שם שכמוהו מקיימין (בכלאים כרכום וכו' [מאי הוי] תא"מ ונ"ב בפרק חבית נ"ג לכך קושיא: (ו) רשב"ם ד"ה ולקח וכו' להקנות בו הס"ד: (ז) ד"ה בשבת וכו' מגו דיכול לקנות: (ח) תוס' ד"ה (בע"פ) ר' אלעזר וכו' משום ר"מ כר' אליעזר דצריך קנין כצ"ל ותיבת דבחול נמחק: (ט) בא"ד אבל בריא עד שיקנה בכסף ובשטר ובחזקה ר"א אומר אחד בריא ואחד מסוכן נכסים שיש להם אחריות: (י) ד"ה כבינתי וכו' והיינו כבינתי דהכא ופי' רש"י התם נמי נושקא: (כ) בא"ד שהיא כנגד הלב כצ"ל ותיבת נתון שם:

אומר בחול אמרו וקל וחומר לשבת כיוצא בו זכין לגדול ואין זכין לקטן דברי ר' אליעזר רבי יהושע אומר בגדול אמרו קל וחומר לקטן רבי יהודה אומר רבי אליעזר אומר בשבת דבריו קיימין מפני שאינו יכול לכתוב אבל לא בחול רבי יהושע אומר בשבת אמרו קל וחומר בחול כיוצא בו זכין לקטן ואין זכין לגדול דברי רבי אליעזר ר' יהושע אומר לקטן אמרו קל וחומר לגדול: **מתני'** א)נפל הבית עליו ועל אביו או עליו ועל מורישיו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב יורשי האב אומרים הבן מת ראשון ואח"כ מת האב ובעלי החוב אומרים האב מת ראשון ואח"כ מת הבן ב"ש אומרים יחלוקו ובית הלל אומרים *נכסים בחזקתן: **גמ'** תנן התם ב)המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים על ידי עדים גובה מנכסים בני חורין בעי שמואל דאיקני וקנה מהו אליבא דרבי מאיר ג)דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לא תיבעי לך דודאי קנה אלא כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אמר רב יוסף תא שמע ד)וחכמים אומרים זה היה פיקח שמכר לו את הקרקע מפני שהוא יכול למשכנו עליו אמר ליה רבא מיניה קאמר ה)מיניה *אפילו מגלימא דעל כתפיה כי קא מיבעיא לן ו)דאיקני קנה ומכר דאיקני קנה והוריש מאי אמר רב חנא תא שמע נפל הבית עליו ועל אביו עליו ועל מורישיו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב יורשי האב אומרים הבן מת ראשון ואח"כ מת האב ובעלי חובות אומרים האב מת ראשון כו' ואי סלקא דעתך דאיקני קנה ומכר דאיקני קנה והוריש לא משתעבד נהי נמי דאב מית ברישא דאיקני הוא אמר להו רב נחמן זעירא חברין תרגמה ז) *מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהן מתקיף לה רב אשי מלוה על פה הוא ח)ורב ושמואל דאמרי תרוייהו ט)מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות אלא

מתני' נפל הבית עליו ועל אביו. על ראובן ועל יעקב אביו ואין ידוע מי מת קודם: עליו ועל מורישיו · על ראובן ועל מורישיו כגון אחי ראובן או אחי יעקב אביו שאין להם קרוב יותר מראובן וראובן ראוי ליורשן: והיתה עליו. על ראובן כתובת אשה או בעל חוב ואין לו ממה לפרוע: יורשי האב אומרים הבן מת ראשון. בנפל הבית עליו ועל אביו קאי שיורשי יעקב כגון בני יעקב שמעון ולוי אחי ראובן או אפילו חנוך ופלוא בני ראובן שגם הם יורשי יעקב אומרים הבן מת ראשון דהיינו ראובן מת ראשון ומכח אבוה דאב קאתינא כדאמרינן בגמרא ולא זכה ראובן בהני נכסי כלל ונירש אנו כל נכסי יעקב ולענין נפל הבית עליו ועל מורישיו שייך למיתני יורשי מורישיו אומרים הבן מת ראשון: ב"ש אומרים יחלוקו. כדמפרש טעמא ביבמות בהחולץ דאע"ג דיורשי האב ודאי יורשין בהאי ממון ובעל חוב ספק וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי קסברי בית שמאי שטר העומד לגבות כגבוי דמי ותרוייהו ודאי חשיבי: וב"ה סברי נכסים בחזקתן. בחזקת יורשי האב שהרי הם יורשים ודאי או מיעקב או מראובן וכמוחזקין דמו שהרי יעקב מוחזק בנכסיו היה ואלו באים מכחו ובעל חוב ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי: **גמ'** תנן התם. לקמן בגט פשוט: המלוה את חבירו בשטר. אפילו לא נכתב בו אחריות גובה מנכסים משועבדים אם אין ללוה נכסים בני חורין גובה מלוה מן הלקוחות דאמר בשנים אוחזין (ב"מ דף יד.) לרבנן אחריות שלא נכתב בשטר טעות סופר הוא וכמי שנכתב בו דמי דלא שדי איניש זוזי בכדי ולכך נתכוין המלוה שיכתוב בשטר אחריות אלא ששכח הסופר וטעה והתם שטר קלא אית ליה ולקוחות הוא דאפסידו אנפשייהו שלקחו קרקע מן הלוה ולא הניחו לו בני חורין כדי לגבות מהן מלוה את חובו: בעי שמואל. הכותב לחבירו משעבד אני לך בחובך כל נכסים שאקנה מהו והיינו שכותבין בשטרות דקנאי ודעתיד אנא למיקני: מהו. מי טריף מלקוחות נכסים שקנה הלוה אחר כתיבת השטר ומכרן לאלו: אליבא דר"מ. גבי האומר לאשה הרי את מקודשת (א) לכשימות אישך לכשתמות אחותך לאחר שתתגיירי כו' לא תיבעי לך דודאי קנה דכיון דפירות דקל דעדיין לא באו לעולם קנה כ"ש דמשתעבדי ליה קרקעות דאתו לעלמא אלא שעדיין לא קנאן לוה בשעה ששעבד: אלא כי תיבעי לך אליבא דרבנן. מאי מי שאני שעבוד מקנין וטעמא כדפרישית א"כ אלמוהו רבנן לשעבוד יותר מקנין דלא תנעול דלת בפני לוין או לא: א"ר יוסף ת"ש. דתנן בפ' שני דייני גזירות בכתובות (דף קי.) המוציא שטר חוב על חבירו והלה הוציא שטר שכתוב בו שמכר לו את השדה מלוה ללוה אחר שנכתב השטר חוב שהוא מוציא עליו אדמון אומר יכול הלוה לטעון אילו חייב הייתי לך היה לך לפרוע את שלך ממני ולא היה לך למכור לי קרקע בשביל צורך מעות: וחכמים אומרים זה. המלוה היה פיקח שמכר לו ללוה את הקרקע שהוא יכול עתה למשכנו בעד חובו ולא יכול לדחותו ולומר אין לי לפרוע כלום (ב) והנה זה הקרקע דאיקני הוה שלאחר שנכתב השטר חוב קנאו הלוה זמן מרובה והנה זה המלוה חוזר וגובה בחובו אלמא דאיקני וקני משתעבד למלוה: אמר ליה רבא מיניה. בתמיה מקרקע שקנה הלוה עצמו ואינה משועבדת לשום אדם היאך אתה מביא ראיה מיניה פשיטא שיגבה המלוה ואפילו מגלימא דעל כתפיה דהא לא קמבעיא לן אלא היכא דכתב דאיקני וקנה ואחרי כן שעבדו לאחר או במכירה או שהורישו לאחר מיבעיא לן אי אנים תנאיה שכתב לו דאיקני לטרוף מלקוחות או מיורשין שאחר כתיבת שטרו שקדם להן או לא: נהי נמי דאב מיית ברישא. וירש הבן כדקאמר בעל חוב דאיקני הוא שקנאו הבן אחר כתיבת השטר והורישו ליורשיו ואפילו הכי גובה אותו בעל חוב אלמא דאיקני וקנה והוריש משתעבד: מלוה על היתומין כו'. ולא משום שכתב לו דאיקני הוא וגבי קנה ומכר לא משתעבד אלא גבי יורשים משום מלוה ואפילו לא כתב לו דאיקני משתעבד יורש למלוה משום מלוה על היתומים: א"כ מלוה על פה הוא. ואמאי טריף ממקרקעי דיתמי: והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו. לקמן בגט פשוט מלוה על פה אינו גובה מן היורשין וכי אמרינן מלוה על היתומין הנ"מ מלוה בשטר ושמואל גופיה הוא דקמבעיא ליה הא בעיא ואם כן הסיא דידיה אדידיה ומיהו לקמן פסקינן הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין שלא תנעול דלת בפני לוין: אלא

נפל הבית עליו ועל אביו כו' בית שמאי אומרים יחלוקו וב"ה אומרים נכסים בחזקתן. דסבירא להו לבית הלל כיון דמחוסר גוביינא אפילו מת האב תחלה הוו בחזקת היורשין ובית שמאי לטעמייהו דאית להו כל העומד לגבות כגבוי דמי ולכך הוי כאילו הוא מוחזק בכך: **אמר** רב יוסף ת"ש זה היה פיקח כו'. לא הוה מצי להביא ראיה מרב נחמן דאמר (לעיל קכה.) יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם בעל חוב גובה אותה מהם דהיינו טעמא מדרבי נתן ועוד אפילו היה יכול להביא ראיה מתני' עדיפא ליה: י) **דאיקני** קנה ומכר מהו. אליבא דר"מ דקאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לא קמבעיא ליה כדמפרש בסמוך וא"ת אימור דאמר רבי מאיר כגון פירות דקל דעבידי דאתו הני לא עבידי דאתו שיקנה נכסים וימכור ויש לומר דמודי ר' מאיר בהא שהשעבוד חל ממילא אע"פ שלגבי קנין לא היה לו להועיל כאן (ג) דהא גבי דאיקני כמי אמרינן לעיל דמהני אפילו לרבנן דרבי מאיר אף על פי שסבורים דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם משום דאלים כח השעבוד הכי נמי אלים לרבי מאיר לענין דמהני אע"ג דלא עבידי דאתו: כ) [**דאיקני** קנה ומכר] כו'. (ד) הקשה רבינו שמואל תיפשוט ליה מדידיה מדאמר שמואל בפרק קמא דב"מ (דף יד:) בעל חוב גובה את השבח פירוש (ה) שהשביח הלוקח ואין לומר כמו שפי' דאליבא דרבי מאיר איירי דהא שמואל לית ליה דר' מאיר דהא פסיק כפ' אע"פ (כתובות דף נט.) כרבי יוחנן הסנדלר דאמר אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ויש לומר דשמואל דסבירא ליה כר' מאיר הכא דאלים כח השעבוד שיועיל אע"פ שלא בא לעולם אע"ג דבקנין לא סבר ליה כוותיה מטעם דפי' לעיל דהכא מיבעיא ליה לרבנן: **מצוה** על היתומים לפרוע חובת אביהן. וכופין (ו) כאן ומיהו אין כופין במקום שלא הניח להם אהריות נכסים אבל הניח להם כופין דהא נזקקין ליתומים ובמלוה בשטר והכי נמי משמע בסמוך ל) כדפרישית מדקאמר מלוה על פה אינו גובה מן היורשים משמע דאי למאן דאמר גובה מן היורשין חייב לפרוע ומלוה על היתומים לפרוע חובת אביהן (ז) והך דהכא איגו כי ההיא (כתובות דף נא:) דגבי קטינא דארעא דהתם מלוה בעלמא בלא כפייה דמיירי בדלא שבק להון אחריות נכסים והכא בדין בעי למימר דאף על גב דלא מ) משתעי בשטר כיון דמנכסי דידיה מיפרע כופין היתומים למאן דאמר מלוה על פה גובה מן היורשים מיהו

רבינו גרשום

אומר בחול אמרו. חכמים דדבריו קיימין דמצי למיכתב אין כתיבה מעכבת קל וחומר לשבת דאין יכול לכתוב דאין כתיבה מעכבת: כיוצא בו זכין לגדול. הואיל ואית ליה יד אין יד מעכבת בו: ר' יהושע אומר לגדול אמרו וכו' כסוגיא דבחול אמרו: נפל הבית עליו ועל אביו או עליו ועל מורישיו. אותן שאר קרובים שמורישין לו ירושתו כגון דודו או אחיו או אשתו: והיתה עליו. על אותו בן לפרוע כתובת אשה ובעל חוב: יורשי האב. כגון בניו של אב או אחיו של אב: אומרים הבן מת ראשון. ואין לו בנים לבן וחזרה ירושתו לאביו ואחר כך מת האב: ובעלי חוב אומרים האב מת ראשון ואח"כ מת הבן ועליכם לפרוע חובותיו מנכסיו המגיעין לחלקו של בן: ב"ש אומרים. הואיל וממון המוטל בספק הוא חולקין ויפרעו החצי: וב"ה אומרין נרכים בחזקתן. בחזקת יורשי האב ולא יפרעו כלום: תנן התם כו' גובה מנכסים משועבדים. מה שמכר או מה שמשכן שוב [אחר] שלוה משום דמלוה בשטר אית ליה קלא וידעי דמשתעבדי ליה בנכסיו: בעי שמואל הא ודאי פשיטא ליה דהנהו נכסים דישנן תחת יד שלוה בשעה שלוה מן המלוה כולן משועבדים לו. אבל הא מיבעיא ליה אי כתב ליה בשטריה וכל אותן נכסים דאיקני עדיין כל זמן שהחוב בידו משתעבדי ליה מהו מי אמרינן כיון דלא הוי בידיה בשעת הלואה לא משתעבדי או דילמא כיון דאתני ליה משתעבדי ליה נמי: כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. מי אמרי' כי אמרי רבנן אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כגון פירות דקל דליתנייהו בעולם והוא מקני ליה השתא ומשום הכי לא קנה אבל מקרקעי איתנהו בעלמא ולהיכא דכתב [דאקני] ודאי קנה משום כשאקנם יהיו משועבדות לך דהשתא לא מקני ליה מעכשיו וקני או דילמא לא שנא: אמר רב יוסף ת"ש. דתנן במס' כתובות מי שהוציא שטר על חבירו שחייב לו מנה והלה מוציא שטר שמכר לו שוב את השדה אדמון אומר יכול לטעון הלוה אילו הייתי חייב לך כשמכרת לי שוב שדה ונתתי לך דמים היה לך לתופשן בשביל חובך שאתה אומר ולא היה לך ליתן לי השדה ולא שטר מכירה אבל כשנתנת לי שטר המכירה והשדה הדבר מוכרח שלא הייתי חייב לך כלום שכבר פרעתי לך קודם לכן. וחכמים אומרים אין יכול לטעון כך דזה פיקח היה שמכר לו קרקע להכי מכר לו את הקרקע שאם יאמר זה אין לי ממה לפרוע חובך יכול למשכנו הקרקע שמכר לו לתפשו עד שיגבה חובו אלמא דסבירא להו לרבנן דמה שקנה שוב אחרי ההלואה יכול למשכנו ותפשוט לך מיהא אפי' לרבנן דאי כתב לו דאקנאי ודקנינא דמשתעבד נמי מאי דקני שוב: אמר ליה רבא. אי משום הא לא אידיא: מיניה. דבעל חוב גופיה קאמרת דיכול למשכנו מה שקנה שוב הא פשיטא לי דמיניה גבה אפי' מגלימא דעל כתפיה אע"ג דלא כתב ליה דאיקני. אלא כי קמבעיא לן היכא דכתב ליה דאיקני קנה שוב ומכר או שקנה שוב והוריש מאי. מצי בעל חוב לאפקינהו מידא [illegible]

עין משפט נר מצוה
קנב א מיי' פ"ט מהל' נחלות הל' ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רפ סעיף יב:
קנג ב מיי' פי"ח מהל' מלוה ולוה הל' א סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קיא סעי' א ועי' בב"י:
קנד ג מיי' שם הלכה ח סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קז ס"א:

מסורת הש"ס
א) [לעיל דף קנג:] יבמות דף לח: ב) לעיל דף מב. לקמן דף קעה. ג) [לעיל דף עט: וש"נ] ד) כתובות דף קי. ה) [ב"מ יח:] ו) [לעיל ד' מד:] כתובות נה: ז) קידושין דף יג: לעיל דף מב. לקמן דף קעה. ח) ערכין ו: ז. כ. בכורות מח: ב"ק קד: ט) [illegible]

הגהות הב"ח
(א) רשב"ם ד"ה אליבא דר' מאיר וכו' מקודשת לי לכשימות: (ב) ד"ה וחכמים וכו' לפרוע כלום והלא זה הקרקע: (ג) תוס' ד"ה דאיקני וכו' כאן להועיל דהא גבי דאיקני וכו' לרבנן: (ד) ד"ה דאיקני וכו' הקשה רבינו שמואל [illegible] (ו) ד"ה מצוה וכו' וכופין כאן [illegible]

אלא הא מני ר' מאיר היא דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אמר רב יעקב מנהר פקוד משמיה דרבינא תא שמע א) שטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשרין ואי סלקא דעתך דאיקני קנה ומכר דאיקני קנה והוריש לא משתעבד מאוחרין אמאי כשרין דאיקני הוא הא מני רבי מאיר היא דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אמר רב משרשיא משמיה דרבא תא שמע ב) לשבח קרקעות כיצד הרי שמכר שדה לחבירו והשביחה ובא בעל חוב וטרפה כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסין משועבדין ואת השבח מנכסין בני חורין ואי סלקא דעתך דאיקני קנה ומכר דאיקני קנה והוריש לא משתעבד בעל חוב אמאי גובה שבחא הא מני ר' מאיר היא דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אם תמצא לומר דאיקני קנה ומכר דאיקני קנה והוריש לא משתעבד הא לא משתעבד אם תמצא לומר משתעבד לוה ולוה וחזר וקנה מהו (א) לקמא משתעבד או לבתרא משתעבד אמר רב נחמן הא מילתא איבעיא לן ושלחו מתם ראשון קנה רב הונא אמר יחלוקו וכן תני רבה בר אבוה יחלוקו אמר רבינא מהדורא קמא דרב אשי אמר לן ראשון קנה מהדורא בתרא דרב אשי אמר לן יחלוקו והלכתא יחלוקו מיתיבי לשבח קרקעות כיצד הרי שמכר שדה לחבירו והשביחה ובא בעל חוב וטרפה כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסין משועבדין ואת השבח מנכסין בני חורין ואם איתא חצי שבח מבעי ליה מאי גובה נמי דקתני חצי שבח:

מתני'

אלא הא מני ר"מ כו'. וכי מיבעי לן לרבנן הוא דמיבעיא לן כדאמרן לעיל: המוקדמים. שנכתבו ביום ט"ו בניסן וכתב בתוך השטר באחד בניסן: פסולין. דאתי למיטרף לקוחות של ט"ו ימים ראשונים דניסן שלא כדין שהרי ההלואה היתה בט"ו בניסן והוא יטרוף לקוחות דע"ו קודם ומיהו אם ההלואה היתה באחד בניסן בפני עדים וקנו מידו להשתעבד נכסי לוה למלוה ולא כתבו את השטר עד ט"ו בניסן וכתבו בו באחד בניסן כי האי מוקדם כשר כדאמר להו רבה בר שילא להנך דכתבי אקנייתא אי ידעיתו ההוא יומא דאקניתו בו לחיי ואי לא כתיבו יומא דקיימיתו ביה לקמן בגט פשוט (דף קעב.): המוקדמין פסולין. כדפרישית שהקדים זמן הכתוב בשטר ליום כתיבתו א"כ שנכתב השטר באחד בניסן וכן כתוב בו באחד בניסן לוה פלוני מפלוני והוא לא לוה ממנו כלום עד ט"ו בניסן גם זה מוקדם ופסול שאין לו לטרוף אלא מזמן ההלואה ואילך ודלא כאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו בשנים אוחזין (ב"מ דף יג.): והמאוחרים כשרין. לוה בניסן ולא נכתב עד תשרי אי נמי כתבוהו ביום שלוה אך איחר הזמן בתוך השטר וכתב בו בתשרי כשרין שמחל לו השעבוד עד תשרי ולא יטרוף לקוחות אלא מתשרי ואילך: מאוחרין אמאי כשרין. כשלוה בניסן ונכתב בתשרי והלא שמא קנה זה (ב) אלו נכסים בין ניסן לתשרי ולא אשתעבדו למלוה דהא דאיקני הוא בשעת הלואה והטורף יבא לטרוף מתשרי ואילך שלא כדין מן הלקוחות שקנו מן הלוה נכסים הקנויין לו מניסן ועד תשרי אלא שמע מינה דאיקני משתעבד והלכך מאוחרים כשרים דליכא למיחש להכי: הא מני ר"מ היא. והלכך מאוחרים כשרין שאם כתב בתוך השטר שום אחריות (ג) כתב דקנאי ודעתיד אנא למיקני שאין כותבין אחריות לחלאין וליכא למיחש למידי וגם אם לא נכתב בו אחריות ליכא למיחש כלל דהא לר' מאיר לא טריף ממשעבדי בשנים אוחזין ומיהו אם כתב בהו דקנאי ולא כתיב בהו דאקני בהא ודאי מודה ר' מאיר דמאוחרין פסולין כקושיין דלעיל דלמא אתי למטרף קרקעות שקנה בין זמן הלואה לזמן כתיבת השטר שלא כדין מיהו לא שכיחא מילתא לכתוב אחריות לחלאין והלכך לא חש לאקשויי טפי: לשבח קרקעות כיצד. במס' גיטין (דף מח:) תנן אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם והשתא מפרש לשבח קרקעות כיצד ובשנים אוחזין (דף יד:) מיתנייא הרי שגזל שדה מחבירו כו' ומשני לא תרולי קא מתרלא ליה תרין נמי בבעל חוב וכדמתרלא התם מיתנייא הכא: ובא בעל חוב וטרפה. כשהיא משובחת בזיבול וחרישה וזריעה: כשהוא גובה. הלוקח מן המוכר: בעל חוב שבח מנא ליה. והלא זה השבח הלוקח שלקח שדה זו אחר הלואת המלוה השביחו ודאיקני קרינא ביה בשעת הלואה: ואת"ל כו'. בעיא באפי נפשה היא: הא לא קנה. וליכא למיבעי אי בתרא קני אי קמא קני כדלקמן שהרי לא קנה לא זה ולא זה: ואם תמצא לומר דאיקני קנה ומכר משתעבד. לוה וכתב למלוה שעבדתי לך כל נכסיי דקנאי ודאיקני וחזר ולוה מאחר וכתב לו כמו שכתב לו לראשון ואח"כ קנה נכסים ומכרן או שמת והורישם ליורשים ובאו שני הנושים לטרוף אותן הנכסים הדין עם מי לקמא משתעבד שהרי כתוב בשטר מוקדם או לבתרא משתעבד דלא אלים דאיקני לתפוס עד שיבואו הנכסים בעולם וכי קנה הני נכסים אחרי כן הא הדר ביה מקמא ויקנה בתרא: יחלוקו. כל אחד לפי מעותיו דבבת אחת נשתעבדו להם שהרי אחר ב' ההלואות קנאה ובאותה העת שקנאה מיד נשתעבדו לשניהן שאין קדימה לאחד מהן: מהדורא בתרא. כשחזר לימודו פעם שניה נמצא בתשובת רב האי ובפר"ח רב אשי חיה ששים שנה ובכל שנה מחזר לימודו בשני חדשי הכלה ניסן ותשרי ולכשהגיעו שלשים שנה סיים כל לימודו וכן עשה בשלשים שנים אחרונים ומהדורא קמא היינו שלשים שנים ראשונים ומהדורא בתרא הן שלשים שנים אחרונים: ואם איתא חצי שבח מיבעי ליה. שכיון שמכר הלוה שדהו וכתב לו אחריות עליו ואחרי כן השביחו הלוקח נמצא המלוה והלוקח שניהן נושין בלוה ונמצא השבח קנוי ללוה אחר שעבוד שניהן למלוה בחובו וללוקח בכסף מקנתו לפיכך חולקין השבח כדין לוה ולוה וחזר וקנה הלכך אין למלוה בכל מקום אלא חצי השבח: ומשני מאי גובה נמי (ד) חצי שבח. ושיטא דשמעתא הוא מהא שמעינן דהא דאמר שמואל בשנים אוחזין (ב"מ דף יד:) בעל חוב גובה את השבח לא סבירא לן כוותיה אלא גובה חצי שבח וכן הלכה ואי קשיא דהכא בעי שמואל דאיקני מהו והתם קאמר בעל חוב גובה את השבח דהייט דאיקני איכא למימר דאליבא דר' מאיר קאמר אי נמי מיבעי לן לרבנן מאי ואיהו פשיט מנפשיה דאיקני קנה וסברא דנפשיה קאמר:

מתני'

מיהו למ"ד אין גובה אע"ג דמצוה לפרוע מדידהו אין כופין כדמוכח בהכותב (כתובות דף פו.) אבל כי שבק להון אחריות נכסים אע"פ דפריעת בע"ח מצוה כופין כדמוכח בכל מקום דנזקקין ליתומים גדולים (ס) והיכא דאמרי לא ניחא לן למעבד מצוה אמרינן בכתובות (שם) דמכין אותו עד שתצא נפשו כמו במצות עשה כגון עשה סוכה ועשה לולב: **המוקדמים** פסולים. אומר ר"י דפסולים הוו לגמרי דאפי' מבני חרי לא גבי אע"פ שלוה מודה ורא"ה מדקאמר ריש לקיש באיזהו נשך (ב"מ דף עב. ושם ד"ה שטר) דהך משנה מתוקמא כר' מאיר דאמר שטר שיש בו רבית קונסין (ו) ואין גובה בו לא את הקרן ולא את הרבית היינו אפי' לוה מודה ואפי' מבני חרי לא גבי התם דהא תניא בתוספתא (פ"ה דב"מ) המוציא שטר חוב שיש בו רבית יקרענו בא לב"ד יקרעוהו והדר תני הך משנה (ז) דהכא משמע פסולים לגמרי אך י"ל דשאני התם דמשעת כתיבה הוא דעבד ליה שומא אבל הכא לא עבד ליה שומא וכי האי גוונא דחי בפרק המניח את הכד (ב"ק דף ל: ושם) מיהו לישנא דפסולין משמע פסולין לגמרי שלא לגבות מבני חרי: **גובה** את הקרן מנכסים משועבדי' ושבח מבני חורין. וא"ת כיון שיש לו נכסים ללוה שיגבה ממנו הלוקח א"כ לא יקח הבעל חוב ממנו לימא ליה לוקח מקום הנחתי לך לגבות ממנו וי"ל דאיירי כגון שאין לו למוכר נכסים אחרים אלא משועבדים ולכך טורף הימנו המשועבדים ולכשיחזור ויקנה נכסים בני חורין יחזור זה לוקח ויטרוף מבני חרי ג) ואפי' דאיקני קנה ומכר משתעבד (ח) משתעבד כבר לוקח לב"ח כל שעבודו א"כ י"ל כגון שעשאו לוה למלוה קרקע זה אפותיקי דהשתא לא מצי למימר ליה הנחתי לך מקום לגבות ממנו): **אם** תמצי לומר משתעבד לוה ולוה כו'. וה"נ הוה מצי למיבעי (ט) היכא דאמר איקני ולא מכר והוריש לוה ולוה ואפי' תמצא לומר דאיקני קנה ומכר לא משתעבד אלא מדסליק מיניה נקט בעיא: **מאי** גובה דקתני נמי חצי שבח. בתר הכי גרסינן בכל הספרים ישנים שלחו מתם בן שלוה כו' עד סוף הסוגיא לאו יורשי האב אחי (י) הבן כו' ואחר כך משנה דנפל הבית עליו ועל אמו וגמרא דיליה ואחר כך בעו מיניה מרב ששת בן מהו שירש את אמו בקבר וכן הגירסא בפירוש רבינו חננאל וכן גרס רבינו תם וכן הגירסא ישרה דגמרא דשלחו מתם שייכא על המשנה דנפל הבית עליו ועל אביו דמייתי עלה היא משנה לבסוף וגמרא דבעו מיניה מרב ששת היא שייכא על משנה דנפל הבית עליו ועל אמו דמייתי לה עלה אבל בספרים שלנו גרסינן הויא דשלחו מתם על משנת נפל הבית עליו ועל אמו כמו שפירש רבינו שמואל והוא פי' (כ) גר' ר"ח נראה לו יותר וכן גרס רבינו תם:

נפל

עין משפט נר מצוה

קנה א מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הל' א סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' מג סעיף ז:

קנו ב מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעי' יג:

קנז ג מיי' שם פי"א הל' א סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קיא סעיף כ וסי' קיב סעיף א:

קנח ד מיי' שם פ"כ הל' ד ופכ"א הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קד סעיף ו:

קנט ה ו מיי' שם פכ"א הלכה א סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קטו סעיף א:

רבינו גרשום

הלואה אבל דאיקני לא: אלא הא מני. מתני' דמשמ' דאיקני קנה בעל חוב ומצוה לפרוע חובת אביהן: ר' מאיר היא דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאיקני קנה והוריש אי משתעבד אי לא: המוקדמין. שנכתבו קודם הלואה: פסולין. דאתי למיטרף לקוחות שלא כדין: והמאוחרין כשרין. ואמאי כשרין הואיל דאיקני קנה ומכר לא משתעבד הא נפיק מיניה חורבא דאתי למיטרף לקוחות שלא כדין כגון שאם לוה הימנו בניסן וקנה נכסים באייר וכתב לו שטר בסיון וכתב לו דאיקני ומכר בתמוז אותן נכסין שקנה באייר אחר שלוה ויוציא זה את שטרו שנכתב שבסיון לוה פלוני לפלוני ויאמר שאותן נכסים שקנה באייר קודם הלואה קנאם ומשועבד לו ואינו כן ואתי למיטרף שקנו נכסים שלא כדין אם כן אמאי מאוחרין כשרין אלא לאו ש"מ דמשו"ה כשרין דאקני וקנה ומכר משתעבד והשתא לא טריף לקוחות שלא כדין דמשועבד לו ותפשוט לך אליבא דרבנן מהכא דאיקני קנה ומכר משתעבד. לעולם מהכא לא תפשוט לרבנן לעולם קסברי קנה ומכר לא משתעבד וטעמא מאי המאוחרין כשרין דמשתעבד הא מני ר' מאיר היא: ת"ש. דתנן במס' גיטין אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון אשה והבנות מנכסים משועבדין מפני תיקון העולם. ואמרי' לשבח קרקעות כיצד. הרי שמכר שדהו לחבירו והשביחה ובא בעל חוב של מוכר וטרפה מן הלקוחות עם השבח מפני שהיתה משועבדת לו כשהוא גובה. הלוקח מן המוכר: גובה את הקרן מנכסים משועבדים. לפי שכתב לו אחריות השדה מה שמכר לו: ושבח גובה מנכסים בני חורין. האי שבח שהשביח לוקח הואיל שהיתה הקרקע משועבדת למלוה דמי כאילו השביחו ליה וטריף ליה מלוה: ואי ס"ד דאיקני כו' הואיל דלא משתעבד בעל חוב אמאי גובה שבח. והא דאיקני הוא דכשלוה הימנו אכתי לא הוה האי קרקע משובחת ואמאי גובה. אלא ש"מ דאיקני קנה ומכר משתעבד משום הכי גובה עם השבח ותיפשוט לך מיהא כו'. הא מני ר"מ היא כי תיבעי לך אליבא דרבנן: הא לא משתעבדי אליבא דרבנן. ואם תימצי לומר משתעבד הא קא מיבעי לי לוה ממון מזה וכתב לו דאיקני וחזר ולוה משני וכתב ליה דאיקני ואחר שלוה משני חזר וקנה ומכר מאי לקמא משתעבד הואיל דהקנה לו מעיקרא ואין לשני במקום ראשון כלום או לבתרא משתעבד הואיל דסמוך לקנינו קנה ומכר: מהדורא קמא דרב אשי. כשהיינו למדין לפניו בבחרותו והיינו יושבים סביב לו: מהדורא בתרא. בזקנותו כשהחזיר לו תלמודו: אמר לנו יחלוקו. הואיל דלשניהן כתב דאיקני ואחר כך קנה ומכר: מיתיבי. למאן דאמר יחלוקו לשבח קרקעות כיצד הרי שמכר שדה לחבירו והשביחה והרי היא יוצאה מתחת ידו שטרפה בעל חוב של מוכר דכתב ליה דאיקני ולזה הלוקח שמכר לו השדה כתב לו נמי דאיקני שאם טורף ממנו השדה א) שישתעבד לו דאיקני דהיינו כגון לוה וחזר ולוה ושוב קנה ומכר דהרי השבח שהשביח לוקח דמי כאילו השביחו לוה ומכרו ללוקח שברשות המלוה השביחו שהיתה משועבדת לו. וקתני כשהוא גובה גובה הלוקח מן המוכר גובה הקרן מנכסים משועבדים ואת השבח מנכסים בני חורין דמשמע דכל השבח יגבה ממנו ואם איתא דהיכא דכתב לתרווייהו מלוין יחלוקו אי הכי אמאי גובה הלוקח השבח כולו ממוכר חצי שבח בלבד היה לו לגבות ממנו דהאי שבח שהשביח לוקח דמי כמו שהשביחו מוכר ומכרו ללוקח והיינו דאיקני ומכר. ולוקח גופיה כמלוה הוא דהא כתב לו דאיקני ולמלוה נמי כתב לו דאיקני והאי שבח מכר הוא ואם איתא דיחלוקו אמאי טורף האי בעל חוב השבח כולו חציו בלבד היה לו לטרוף מן השבח והלוקח דכמלוה הוא היה לו לתפוש נמי חצי מן השבח לעצמו וחצי האחר שטרף לו בע"ח

היה

א) נראה דצ"ל השדה והשבח שישתעבד לו דאיקני הוא דהיינו וכו'

מסורת הש"ס

א) ב"מ יו. עב. סנהדרין דף לב. ר"ה דף ב. ח. שביעית פ"י מ"ה. לקמן דף קעב: ב) [ב"מ יד: ע"ש ודף עב:]: ג) גי' רש"א ואפי' כתב לו דאיקני וקנה ומכר ומשתעבד כבר לקח הבע"ח: ד) [ועי' היטב תוס' ב"מ יד: ד"ה תרין וכו' מה שהניחו סוגיא דהכא בקושיא]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' לקמא משתעבד או לבתרא.נ"ב וקשה מאי קא מיבעיא ליה פשיטא דלקמא משתעבד דאי לבתרא מאוחרין אמאי כשרין וי"ל דלא [והשאר חסר]: (ב) רשב"ם ד"ה מאוחרין אמאי וכו' שמא קנה זה שלוה אלו נכסים וכו' שקנו מן שלוה הני נכסים: (ג) ד"ה הא מני וכו' שום אחריות כך כתב: (ד) ד"ה ומשני מאי גובה נמי דקתני חצי: (ה) תוס' ד"ה (בע"א) מצוה וכו' ליתומים גדולים וכדאמרינן בכתובות לא ניחא לי למיעבד מצוה מאי ואמרינן מכין אותו: (ו) ד"ה המוקדמים וכו' קונסין אותו ואין גובה וכו' והיינו אפילו וכו' לא גבי דהא תניא כצ"ל ותיבת התם נמחק: (ז) בא"ד והדר תני הך משנה דהתם משמע דהכא נמי פסולים לגמרי: (ח) ד"ה גובה את הקרן וכו' ואפי' דאיקני קנה ומכר משתעבד מכל מקום כבר כל שעבודו דבעל חוב על הלוקח אי נמי יש לומר כצ"ל וה"ג פי' את"ל דאיקני קנה ומכר לא משתעבד ל"ק מידי אלא אפי' את"ל דאיקני קנה ומכר משתעבד נמי ל"ק דאיכא למימר דמאחר דבשעה שלוה לא היה לו שום קרקע [אלא מעבדי] אם כן כבר חלה כל שעבודו דבע"ח על אותה הקרקע ושוב לא מצי לדחותו לטרוף ממשועבדי' דבתרים ואין להקשות אמאי לא פירשו התוס' דלאחר שטרף בע"ח קרקע מן הלוקח קנה המוכר קרקעות ומכן דאיכא למימר דא"כ גם השבח יגבה מהנהו משעבדי דגם השבח היה קנוי כיון שכבר טרף הבע"ח קודם שלקח זה הקרקע וכן פירשו התוס' להדיא בפ"ק דב"מ דף י"ד וע"ש שלא הזכירו כי אם דמיירי שעשאו אפותיקי ולא ש"ע פירוץ [illegible] דהכא [illegible]: (ט) ד"ה אם תמצי לומר וכו' והכי הוה מצי למיבעי אפילו אם תמצי לומר דאיקני קנה ומכר לא משתעבד היכא דאמר דאיקני ולוה ולוה וחזר וקנה ולא מכר והוריש אלא מדסליק מיניה נקט בעיא כצ"ל: (י) ד"ה מאי וכו' לאו יורשי האב אחי וכו' כצ"ל ותיבת הבן נמחק: (כ) בא"ד פירוש דגרס ר"ח:

א)[נ"ל ליתן להם הלכך מספק לא תוציאם מחזקת כו'. יעב"ץ] :

רש"ל מוחק זה

נ"ל ראשונה

קם א מיי' פ"ה מהל' נחלות הל' ו סמג עשין צו טוש"ע אה"ע סי' צ סעיף ו :

מתני' נפל הבית עליו ועל אשתו יורשי הבעל אומרים אשה מתה *ראשון ואחר כך מת הבעל יורשי (א) אשה אומרים בעל מת ראשון ואחר כך מתה אשה בית שמאי אומרים יחלוקו ובית הלל אומרים *נכסים בחזקתן כתובה בחזקת יורשי הבעל נכסים הנכנסין והיוצאין עמה בחזקת יורשי האב :

גמ'

מתני' נפל הבית עליו ועל אשתו. ואין לה בנים ממנו: יורשי הבעל. אביו או אחיו או בניו מאשה אחרת : אשה מתה ראשונה. ואין ליורשי אשה כלום בכל נכסיה שהרי הבעל מת אחרון וירש את אשתו קודם מותו : יורשי האשה. קרוביה ממשפחת אביה (ואחרי כן מתה היא וירשנו בכל נכסיה): נכסי צאן ברזל. והיא כדוגא דהנעלת ליה ונכתבה בכתובה ומנה ומאתים ותוספת ונכסי מלוג שלה: ב"ש אומרים יחלוקו. שהרי ממון מוטל בספק הוא וי"מ ביבמות בהחולץ (ד' לח:) דאכתובה לא פליגי ב"ש אלא אשארא : וב"ה אומרים נכסים בחזקתן. בגמ' מפרש בחזקת מי הלכך לאו לקמיה קאי אלא ה"ג וכתובה בחזקת יורשי הבעל והני נכסים דקאמרי ב"ה הן נכסי צאן ברזל שהכניסה מבית אביה ושמאן בכתובתה ואחריותם עליו אם פיחתו פיחתו לו ואם הותירו הותירו לו : וכתובה בחזקת יורשי הבעל· מנה ומאתים ותוספת *שממון הבעל ראוי ליתן א) לה הלכך מספק לא תוציאנו מחזקת הבעל ומחזקת יורשים : נכסים הנכנסים ויוצאים עמה . הן נכסי מלוג שנפלו מבית האב ואין אחריותן עליו : בחזקת יורשי האב . שמאביה באו לה:

גמ'

נפל הבית עליו ועל אשתו כו' ב"ה אומרים נכסים בחזקתן . תימה למ"ד בגמרא בחזקת יורשי האשה אמאי לא חשיב להו בהדי נכסים הנכנסים והיוצאין עמה ולמ"ד בחזקת יורשי הבעל אמאי לא תני לה בהדי כתובה ואיכא למימר דלא שוו בטעמייהו (ב) כדפרישית בסמוך : **ובית** הלל אומרים נכסים בחזקתן . קשיא לר"י מ"ש דהכא אמר נכסים בחזקתן ומפרש בגמ' בחזקת יורשי האשה ואילו בסיפא תנן נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודים שיחלוקו ואמאי הוה ליה למימר (ג) כמו התם נכסים בחזקתן דהיינו בחזקת יורשי האם כדפי' בגמרא ותירץ דהאי תנא ס"ל ירושת הבעל דרבנן ולכך לא הוי אלא בחזקת יורשי האשה ואפילו ס"ל כמי דאורייתא יש לחלק ולומר כיון דירושת הבעל אינה משום קורבה הוי בחזקת האשה אבל גבי נפל הבית עליו ועל אמו הוו נמי בחזקת הבן משום קורבה מיהו קשה לר' אלחנן דהא ר"ע איירי בסמוך בההיא דנפל הבית עליו ועל אמו ואילו ר"ע אית ליה ירושת הבעל דאורייתא לעיל בפ' יש נוחלין (דף קיא:) וגם בפרק שור שנגח ד' וה' (ב"ק דף מב:) מיהו מצי למימר (ד) ברישא דנפל הבית עליו ועל אמו לאו ר"ע קאמר לה והא דקאמר מודה אני היינו אפי' סבירא להו כב"ש אבל מ"מ לא קתני לה ברישא ועוד קשה לו לטעם דמחמת קורבה (ה) לה למה יהא יותר בחזקת הבן מבחזקת שאר יורשי האם והלא הם באים מחמת קורבה אלו כמו אלו ור"י תירץ דגבי הבעל יש לחשוב יותר בחזקת האשה לפי שכמו שדרך האשה (ו) מתה קודם בעלה כך דרך הבעל למות קודם האשה ולא יירשנה ואין זה פורענות ולכך לא סמכה דעתה כולי האי אבל גבי בן ואם דאם מת לפני האם הוי פורענות להכי תקינו הכא גבי נפל הבית עליו ועל אמו שיהיו (ז) בחזקתה לפי שהוא עתיד ועומד לירש את אמו יותר ממה שהוא עתיד הבעל לירש את אשתו : **וב"ה** הלל אומרים נכסים בחזקתן . קשיא לר"י למ"ד בגמרא בחזקת יורשי הבעל למה ליה טעמא דחזקתן תיפוק ליה שאינם יכולין להיות בחזקת יורשי האשה לפי שהיא צריכה שבועה על כתובתה ואין אדם מוריש שבועה לבניו כדאמרי רב ושמואל בס"פ כל הנשבעין (שבועות דף מח.) וקי"ל כותייהו ובשלמא לב"ש דאמר יחלוקו (ח) שאני בחזקת יורשי האשה אין להקשות כלום דאין אדם מוריש שבועה לבניו דהא אית להו לב"ש כל העומד לגבות כגבוי דמי והוי כמו שמוחזקין בממון ולא אדם מוריש שבועה לבניו כדאמרינן בפרק כל הנשבעין (שם:) וגם לר"ת [דאמר] בחזקת יורשי האשה ליכא לאקשויי מידי דהא אית ליה בפרק כל הנשבעין (שם.) דאדם מוריש שבועה לבניו ופליג אדרב ושמואל אבל ר' יוחנן דהכא מסתמא לא פליג אדרב ושמואל דהתם ומצינו למימר כגון שפטרה משבועה אבל לא משמע הכי אבל י"ל דהיא הנותנת (ט) משום שהנכסים בחזקת הבעל ואינם בחזקת יורשי האשה לא (י) יוכל להוריש שבועה לבניה ולא יטלו יורשי האשה כלום אבל אם היו בחזקת יורשי האשה אז הוה אמרי' שיש לה הכל דהא כיון שהיו מוחזקין בממון שבועה כזו יכולה להוריש לבניה כממון ולא אמרינן אין אדם מוריש שבועה לבניו דהא לב"ש נמי הואיל והיא מוחזקת בממון מטעם דכל העומד לגבות וכו' לא אמרינן אין אדם מוריש שבועה לבניו אבל ליכא לשנויי כגון שיחד לה קרקע בד' מצרנהא דפטורה משבועה כדאמרי' בריש אע"פ (כתובות דף נה.) דא"כ כי מקשה מכמה *(ברייתות) בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מח.) ופריך נמי מברייתא דמוקי (כ) כב"ש לישני ליה כגון שיחד לה ארעא בד' מצרנהא מ"ר ובשם הר"ר שמשון מ"כ שמעתי דלא שייך הכא טעמא דאין אדם מוריש שבועה לבניו דהא אין טעונה שבועה אלא משום דחיישינן דלמא מתפיס לה צררי והיינו כגון שהלך למ"ה דאז מתפיס לה צררי אבל נפל עליו כו' שהוא לפתע פתאום ליכא למיחש להתפסת צררי ואין נראה לר"י כי למה אין לחוש שתפסה מחיים כדאמרי' באלמנה ניזונית (כתובות צו. ושם) אלמנה שתפסה מטלטלין למזונותיה מה שתפסה תפסה ואמרינן דהיינו למזונותיה אבל לכתובה מפקינן מינה ומיירי כגון שתפסה מחיים דאמרי' בפרק הכותב (שם פה.) (ל) התפיסה לאחר מיתה לאו כלום היא ולמה אין לנו לחוש לתפיסה מחיים ואמרינן נמי בהשולח (גיטין ד' לה. ושם) רב לא מגבי כתובה לארמלתא דחיישי לצררי : **נכסים** בחזקתן . ביבמות פרק החולץ (דף לח.) ובכתובות פרק האשה שנפלו (דף פ: ושם) (מ) מתה מה יעשו בכתובה ובנכסים הנכנסים והיוצאים עמה ב"ש אומרים יחלוקו יורשי האב עם יורשי הבעל וב"ה אומרים נכסים בחזקתן ופי' רש"י כי היכי דפליגי הכא אמורשי בגמרא הוו פליגי התם ובחזקתן היינו למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ואין נראה לר"ת דלא דמיא כלל מתני' דהתם להך דהכא דהא התם לא פליגי ב"ש אלא אנכסי מלוג ולא אכתובה כדדייק התם בגמרא מדקתני יורשי הבעל עם יורשי האב א"כ יורשי האב ודאי דהיינו בנכסי מלוג אבל בכתובה ב"ש מודו לב"ה ואילו הכא פליגי ב"ש אפי' בכתובה מדקתני יחלוקו סתמא ולא קתני עם יורשי האב כי התם והיינו טעמא דלא דמיא כלל דהכא להתם (נ) דבהא ודאי אין כח ליורשי הבעל דהא מיד כשמת הויא לה כמו שגבתה כבר כתובתה והויא לה כספק דאימור מתה ראשונה ולכך יחלוקו אבל התם כשמת הבעל קם היבם תחתיו וזקוקה לו ולא הויא כמי שגבתה כתובתה דעד אחר חליצה אין לה כלום ולהכי יש להו כח ליורשי הבעל ומודו כולי עלמא שהנכסים שלו בחזקת יורשי הבעל דלא פליגי אלא בנכסי מלוג אבל בכתובה ובנכסי צאן ברזל לא שלא נתנה כתובתה לגבות מחיים אבל הכא אית להו דיחלוקו מטעם דשטר העומד לגבות כגבוי דמי ולכך אין לחלק בין נכסי צאן ברזל לכתובה ועוד אמר דע"כ לא פליגי התם בחזקת מי כי הכא דא"כ תקשה לך למ"ד הכא בחזקת יורשי האשה א"כ התם נמי הוו נכסי צאן ברזל יותר בחזקת יורשי האשה לב"ש דלא פליגי בהא ונכסי מלוג יחלוקו א"כ הוו נכסי צאן ברזל יותר בחזקת האשה מנכסי מלוג ואדרבה יותר הם בחזקת הבעל מנכסי מלוג כדתנן ביבמות ריש פרק אלמנה לכהן גדול (דף סו.) עבדי צאן ברזל יאכלו בתרומה עבדי נכסי מלוג לא יאכלו בתרומה אלמא מוחזקין יותר נכסי צאן ברזל בחזקת הבעל מנכסי מלוג א"כ היכי מצי למימר דבשל מלוג יחלוקו יורשי הבעל ובשל צאן ברזל יהיו כולם לגמרי בחזקת יורשי האשה וליכא לאקשויי למאי [דפרישית] (ס) דהתם הוו נכסים בחזקת יורשי הבעל אמאי לא עריב ותני להו נכסים וכתובה בחזקת יורשי הבעל וכן למ"ד בגמ' נכסים בחזקת יורשי הבעל אמאי לא עריב ותני נכסים (ע) וכתובת אשה בחזקת יורשי הבעל דאיכא למימר דלא שווינהו בטעמייהו דנכסי צאן ברזל אינם כל כך בחזקת יורשי הבעל כמו כתובה לפי שנכסי צאן ברזל הביאה מביתה אבל כתובה מנה ומאתים הוא נותן ואפי' כשאינה זקוקה ליבם הכתובה בחזקת יורשי הבעל ולמ"ד (פ) בחזקת יורשי האשה בגמרא לא שייך הכא למיתני בהדי נכסי מלוג דלא שוו לגמרי בטעמייהו דאלו בחזקת הבעל יותר ואלו בחזקת האשה כדפרי' לעיל בסמוך . מ"ר : *נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודין שיחלוקו . שאלו לרבינו שמואל למה יחלוקו הוה לן למימר שיורשי האם הם ודאי בחלקו האחד (צ) שיש לה בנים אחרים והבן זה הוא ספק כי שמא מת קודם אמו והוה ליה ספק וודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי כדאמר ביבמות פרק החולץ (ד' לח. ושם) ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי סבא בא ספק ואמר ההוא גברא בר מיתנא ופלגא דידיה ויבם אמר את ברא דידי ולית לך ולא מידי הוי יבם ודאי וספק ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי ופירש רש"י שם דלהכי קרו ליה ליבם ודאי לפי שהוא ודאי בפלגא אחד יש להיות ודאי בכל הנכסים וא"כ ה"נ אמאי לא אמרינן הכי ותירץ רבינו שמואל דהכא מיירי שאין לה לאם בנים אחרים אלא יורשי האם היינו אחיה שאם *מת הבן אחריה אין להם כלום ולכך הם ספקות אלו כמו אלו ואין נראה לר"י ולריב"א דהא אפי' יש לה בנים אין לנו לחשוב זה (ק) ספק ודאי מדקאמר לקמן (ד' קנט:) גבי נפל הבית עליו ועל אביו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב כו' מאי לאו יורשי האב (ר) כו' ופירש רבינו שמואל בני מורישיו אחי יורשי האב אחי הבן אלמא אע"ג דיש בנים אחרים לאב לא הוי אמרי' (ש) ספק ודאי שאין לנו לחושבן ודאי בכל הנכסים לפי שהוא ודאי בחלק אחד ועוד קשה לרבי מדתנן בפ"ק דב"מ (דף ב.) זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי מי שאמר חציה שלי ישבע שאין לו פחות [מרביע ויטלנו וזה ישבע שאין לו פחות מג' רביעים] ויטלנו אמאי לא הוי הכל שלו כיון שהוא ודאי בזה החצי יטול הכל דהוי ספק וודאי ואין ספק כו' ועוד קשה לר"י מדאמר לעיל פרק בית כור (דף קו.) שני אחין שחלקו

רבינו גרשום

היה לו לגבות מן המוכר ולא יותר . ומשני מאי גובה נמי חצי שבח ולעולם יחלוקו : נפל הבית עליו ועל אשתו יורשי הבעל אומרים האשה מתה ראשון . ואין לה כתובה דהבעל יורש אשתו וממונא בחזקת בעל קאי. ויורשי האשה אחיה אומרים הבעל מת ראשון. ב"ש אומרים יחלוקו בין עיקר הכתובה מאתים או מנה ובין התוספת דהיינו נכסי צאן ברזל שקבל עליו באחריות ובין הנכנסים הנכנסים והיוצאין עמה כגון נכסי מלוג הכל יחלוקו שמוטל בספק הוא אם הוא יורש או היא: וב"ה אומרים נכסים בחזקתן. כלומר העמד הנכסים על מי שהיה מחזיק בהן העיקר א) כתובה מאתים או מנה וכתובה דהיינו תוספת בחזקת יורשי הבעל משום דבחזקת הבעל קיימי קודם דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים : ונכסים הנכנסין והיוצאין עמה בחזקת יורשי האב של אשה משום דבחיי הבעל היתה אשה מוחזקת בהן בנכסי מלוג שלה שהבעל לא קבלן באחריותו :

נ"ל טעניום

שייך לע"ע

גי' רש"ל מתה שאם אחיה אין

הגהות הב"ח

(א) במשנה יורשי האשה: (ב) תוס' ד"ה נפל וכו' ועל אשתו וכו' בטעמייהו כדאפרש בסמוך:(ג) ד"ה ובית הלל וכו' הוה ליה למימר נמי התם : (ד) בא"ד מיהו מצי למימר דרישא:(ה) בא"ד לטעם דמחמת קורבה למה כו"ל ותיבת לה נמחק : (ו) בא"ד שדרך האשה שתמות קודם וכו' הוי פורענות. נ"ב הכי איתא ר"פ י"נ : (ז) בא"ד בחזקתו לפי שהוא עתיד : (ח) ד"ה ובית הלל וכו' שהאי בחזקת יורשי האשה אין להקשות כלום מההיא דאין אדם:(ט) בא"ד אבל י"ל דהיא הנותנת דמשום. נ"ב תימה לפי דעת התוס' א"כ לרים לקים משום בר קפרא דיחלוקו קשה מההיא דאין אדם מורים שבועה לבניו דמסתמא לא פליג ארב ושמואל וכמו שכתבו התוס' אליבא דר' יוחנן ועוד דהא אנן קי"ל כרים לקים משום בר קפרא דיחלוקו וקי"ל כרב ושמואל דאין אדם מורים כו' וא"כ קשיא הלכתא אהלכתא ולפי' הר' שמשון אתי שפיר: (י) בא"ד לא תוכל להורים שבועה וכו' הוה אמרינן שיש להם הכל דהא כיון וכו' יכולה להורים לבנים דהא לבית שמאי נמי הואיל והיא מוחזקת בממון לא אמרינן אין אדם מורים שבועה לבניו אבל ליכא לשנויי : (כ) בא"ד ופריך נמי מברייתא דמוקי לה כב"ש. נ"ב כלומר אמאי דחיק נפשיה לשנויי בכמה גווני ולבסוף משני נמי על ברייתא אחת האמני ב"ש היא דאמר שטר העומד לגבות כו' לישני לכולהו בשינויא חדא כגון שייחד כו' אלא בע"כ דלא ניחא כלל לשנויי כגון שייחד כו': (ל) בא"ד דתפיסה דלאחר מיתה לאו כלום היא וכו' לא מגבי כתובה: (מ) ד"ה נכסים וכו' האשה שנפלו שניטו מתה מה יעשו בכתובתה : (נ) בא"ד דהכא לדהתם דהכא ודאי אין כח וכו' מיד כשמת הבעל הויא לה:(ס) בא"ד למאי דפרישית התם אי הוו : (ע) בא"ד נכסים וכתובה בחזקת יורשי הבעל דאיכא למימר דלא שוו בטעמייהו וכו' שנכסי צאן ברזל הביאה האשה מביתה: (פ) בא"ד ולמ"ד בגמרא בחזקת יורשי האשה לא שייך הכא למיתני בהדי נכסים הנכנסים והיוצאין עמה דלא שוו לגמרי: (צ) ד"ה נפל וכו' כשיש לה בנים וכו' דלפי שהוא ודאי : (ק) בא"ד לחשוב זה הספק ודאי כדקאמר לעיל גבי נפל. נ"ב זהו לפי גירסת ר"ת ור"ת דסוגיא זו קבועה לעיל : (ר) בא"ד מאי לאו יורשי האב בני דמסיק מאי יורשי האב אחי ופירש רבינו שמואל אחי הבן אלמא כו"ל ותיבות בני מורישיו אחי יורשי האב נמחק : (ש) בא"ד לא הוה אמרינן דהוי ספק :

א) עי' לקמן בסוגיא וצ"ע ואולי דצ"ל על מי שהיה מחזיק בהן : וכתובה. דהיינו מאתים או מנה ותוספת בחזקת יורשי וכו' .

עין משפט נר מצוה

קסא א מיי' פ"ט מהל' נחלות הל' ו סמג עשין צו טוש"ע אה"ע סי' צ סעיף ו:
קסב ב ג מיי' שם וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' רפ סעיף י:

מסורת הש"ס

ב"מ דף לז: ע"ש [לקמן קנט:]

[עי' תוס' לקמן קנט. ד"ה הלא אי קפיד]

גמ' בחזקת מי ר' (א) יוחנן אמר בחזקת יורשי הבעל ור' אלעזר אמר בחזקת יורשי האשה ור' שמעון בן לקיש משום בר קפרא אמר יחלוקו וכן תני בר קפרא *הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו: מתני' *נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודין שיחלוקו אמר ר"ע [ב]מודה אני בזו שהנכסים בחזקתן אמר לו בן עזאי על (ב) חלוקין אנו מצטערין אלא שבאת לחלק עלינו את השוין: גמ' בחזקת מי ר' אילא אמר [ג]בחזקת יורשי האם ר' זירא אמר בחזקת יורשי הבן כי סליק רבי זירא קם בשיטתיה דרבי אילא (ג) קם רבה בשיטתיה דרבי זירא אמר רבי זירא שמע מינה אוירא דארץ ישראל מחכים וטעמא מאי אמר אביי הואיל והוחזקה נחלה באותו שבט: אמר לו בן עזאי על החלוקין אנו מצטערין וכו': אמר ר' שמלאי עדא אמרה בן עזאי תלמיד חבר דרבי עקיבא הוה דקאמר ליה שבאת שלחו מתם בן שלוה בנכסי אביו בחיי אביו ומת בנו מוציא מיד הלקוחות וזו היא שקשה בדיני ממונות לוה מאי מפיק ועוד לקוחות מאי עבידתיה אלא *אי איתמר הכי איתמר

רשב"ם

גמ' בחזקת מי. הנכסים דקאמרי בית הלל נכסים בחזקתן בחזקת מי קאמרי בית הלל: בחזקת יורשי האשה. הוא דקאמרי לה דהיא הנעלת ליה מבית אבוה: בחזקת יורשי הבעל. שאם פיחתו פיחתו לו ואם הותירו הותירו לו ויכול היה למוכרן הלכך לא דמי לנכסי מלוג: יחלוקו. כדמפרש לקמן הואיל והללו באין לירש הכל והללו באין לירש הכל יחלוקו שהרי לשניהם יש טענת חזקה כדפרישית היא הנעלת ליה מבית אבוה והוא מתוך שקיבל אחריות עליו קנאן והרי הן כממונו והאי דאמרי בית הלל נכסים בחזקתן היינו בחזקת שניהן ויחלוקו: מתני' נפל הבית עליו ועל אמו. כגון שנפל הבית על רחל אשת יעקב באלמנותה ועל יוסף בנה מיעקב ולא היה לה עוד בן מיעקב ולא מאיש אחר שעכשיו טענותיהן שוות שיורשי האם כגון אחיה מאביה (ד) אומרים הבן מת ראשון והיא מתה אחרונה וירשנו כל נכסיה ויורשי הבן כגון ראובן בן יעקב מלאה טוען כל הנכסים ואומר רחל מתה תחלה וירש יוסף את כל נכסיה ואח"כ מת הוא וירשנו כל הנכסים: אלו ואלו מודים שיחלוקו. דשניהם באין מכח טענת ירושת נכסים שהוחזקה בהן האשה לבדה בחייה באלמנותה בלא בעל ולא דמי לנפל הבית עליו ועל אביו דלעיל דהתם זה בא מכח ירושה וזה בא בטענת שטר חוב וגם נפל הבית עליו ועל אשתו יש שם נכסים שמוחזק בהן בעלה ויש שם נכסים שמוחזקת האשה בחזקת אביה אבל הכא כל הנכסים הוחזקה בהן וקנאתן לאחר מות בעלה ואבד כח בעלה וזכותו מהן וכיון ששניהן באין בחזקת ירושה ותובע כל אחד כל הנכסים הוו ספק וספק וחולקין הלכך לא מיתוקמא אלא כגון שלא נשאר לרחל שום זרע אבל אם יש לה עוד בן כגון שיש לה שני בנים לרחל יוסף מיעקב ובנימין בנה מאיש אחר שהוא אחי יוסף מאמו וראובן בן יעקב מלאה אומר רחל מתה תחלה וירש יוסף חצי נכסיה ואתה החצי ואחר כך מת יוסף וירשתי חלקו ובנימין אומר לא כי אלא יוסף מת תחלה ואחר כך מתה אמי וירשתי כל נכסי' על זאת נשאלתי מרבותי שבלותי"ר ותשובותיי להם בסוף הפרק לרופות ובחוטות ואומר אני שאין לראובן כאן כלום משום דהוי בנימין יורש ודאי במקצת וראובן ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי שכל מקום ששנים באים מכח ירושה ויודעין לטעון (ה) מכח מי הן באין לירש וכל אחד תובע כל הנכסים יחלוקו דהוי ספק וספק וחולקין כגון במתני' שנפל הבית עליו ועל אמו ואין לרחל עוד בן אחר אלא זה המת בלבד וכל היכא שהאחד תובע את הכל והאחד תובע החצי הנה זה שתובע הכל קרוי ודאי הואיל והוי ודאי במקצת ואידך ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי והנני מביא ראיה מן השמועות הפסוקות בפרק החולץ (יבמות דף לה:) דתנן ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון יוציא והולד כשר וחייבין עליו אשם תלוי ואמרינן בגמרא (שם דף לח.) ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי סבא שהוא אביו של יבם ספק אמר אנא בר מיתנא אנא ופלגא דידי ויבם אמר ליה את ברא דידי את ולית לך ולא מידי הוי יבם ודאי וספק הוי ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי מינה שמעינן דכ"מ שהאחד יורש במקצת והשני ספק אם יש לו חלק בנכסים או לא דודאי יורש את הכל הלכך מתני' דנפל הבית עליו ועל אמו דאמרי' יחלוקו לא מתוקמא אלא כגון שאין לאם בן אחר אלא זה המת שעכשיו טענותיהן שוות שיורשי האם תובעין כל הנכסים ויורשי הבן תובעין כל הנכסים הוו להו ספק וספק וחולקין דומיא דסבא ויבם בנכסי ספק או סבא וספק בנכסי יבם שחולקין כדאמרינן בהחולץ אבל אם יש לה בן שני קיים יזכה בכל הנכסים דהוי איהו ודאי במקצת ויורשי הבן ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי: אמר ר"ע מודה אני בזו כו'. משום דנקט תנא קמא לישנא דמודים אמר איהו נמי מודה אני כלומר ואני מודה וחולק עליך דלדברי ב"ה נמי אמרינן הכא נכסים בחזקתם ובגמרא מפרש בחזקת מי וטעמא נמי מפרש: אמר ליה בן עזאי על חלוקין [וכו']. דבית שמאי [ובית] הלל דלעיל אנו מצטערין על שלא הושוו לדעת אחת ואתה באתה לחלוק ולומר חולקין היו בית שמאי ובית הלל במה שחביריך אומרים שהן שוין: גמ' בחזקת מי. אדר' עקיבא קאי: בחזקת יורשי האם. (ו) כדמפרש לקמיה הואיל והוחזקה נחלה לאותו השבט שכל ימי חיי האשה לאחר שמת בעלה היה כל ממונה בחזקתה והרי היא משבט אביה ואפילו כתובתה ותוספתה שנגבתה מבעלה משבאו לידה הרי הן בחזקת שבט אביה שהיא מתייחסת אחר שבט אביה: בחזקת יורשי הבן. דמשמת בעלה היה בן ראוי ליורשה קודם לכל קרוביה מצד האב: קם רבה בשיטתיה דרבי זירא לא גרסינן ליה ובפר"ח נמי לא גרס ליה: אמר ר' זירא שמע מינה אוירא דארץ ישראל מחכים. שמשעליתי לא"י נתתי את לבי לצאת משיטתי הראשונה ולעמוד על אמיתת דברים: (ז) מאי טעמא. הדר ביה ר' זירא: באותו השבט. של אם: יש גורסין כאן בעו מיניה מרב ששת בן מהו שיירש כו' ולקמיה מפרשינן לה: עדא אמרה. זאת אומרת עדא כמו הדא: תלמיד חבר. פשיטא לן דמתחלה היה תלמידו והדא אמרה דלבסוף היה חבירו דקאמר ליה שבאת ולא קאמר שבא רבינו: שלחו מתם בן שלוה כו'. משבשתא היא ולקמן מתרץ לה ומשום דבמסקנא דייק לה ממתניתין דנפל הבית עליו ועל אביו נקט ליה הכא ונראית גירסת רבינו חננאל דגרס לה מקמי נפל הבית עליו ועל אשתו דהא על משנת נפל עליו ועל אביו הוקבעה בגמרא דמינה מייתי לה ראיה להך מילתא: ומתמה גמרא לוה מאי מפיק. וכי בשביל שלוה ממון בחיי אביו יוציא מיד הלקוחות מה שמכר להן אביו או הוא: אלא אי איתמר הכי איתמר בן שמכר בנכסי אביו כו'. כגון ראובן שמכר חלקו הראוי (ח) לירש בנכסי יעקב אביו ומת ראובן בחיי יעקב אביו ואח"כ מת יעקב בא חנוך בן ראובן ומוציא הנכסים שמכר ראובן אביו מנכסי יעקב מיד הלקוחות מפני שהן ראוי ולא באו ליד ראובן מעולם שיזכו בהן לקוחות מכחו וכשם שהראוי אינו משתעבד כך אינו נמכר כדתנן בבכורות בפרק יש בכור לנחלה (דף נב:) ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותם ולא היבם כולם אין נוטלין בשבח ולא בראוי כבמוחזק וכן הלכה ולא חיישינן להאי דדחי במסקנא ומוקי למתני' ביורשי אחוזה דההיא קשיא וההיא פירוקא אינו אלא להקשות על מה שאמר וזו היא שקשה בדיני ממונות והתלמוד מפרק דלא תסייעיה ממתניתין ולעולם קשה בדיני ממונות ומכל מקום אע"פ שקשה בדיני ממונות כן הלכה כדשלחו מתם קשה היא וכן הלכה כמותה אפס דין קשה הוא בלא טעם כדמפרש ואזיל:
ולימרו

תוספות

שחלקו ובא בע"ח ונטל חלקו של אחד מהם כו' (ט) כי אמר רב אסי נוטל רביע בקרקע ורביע במעות ומסיק דמספקא ליה אי הוו כלקוחות שלא באחריות (י) פי' דאי כיורשים הוו אז יחזרו על האחין אי כלקוחות [שלא] באחריות הוו אז [לא] יחזרו על האחין ולכך נוטלין רביע ואמאי נוטלו הא הוו להם אחיהם ודאי בפלגא והם ספק בחלקם ואין ספק מוציא מידי ודאי וע"ק דהלכתא בלא טעמא הוא שבשביל שהוא ודאי בחלק זה יהא ודאי בחלק אחר ע"כ נראה לר"י כמו שתירץ ריב"א דהכא מיירי שפיר שיש לה בנים אחרים להם והא דקרי ליבם ודאי לפי שהוא יורש הסבא ודאי אבל הספק אינו יורש ודאי הסבא אבל הכא הוי אלו ספק כמו אלו בחלק המגיע לבן ולא שייך כאן כלל ספק וודאי: אמר ר"ע מודה אני בזה שהנכסים בחזקתן. אין לפרש כמו שפירש"י בב"מ פרק המפקיד (דף לז: ושם) דר"ע שמותי הוה מתלמידי ב"ש דהא הלכה כמותו מחבירו וגם בפ"ק דיבמות (דף טז.) פליג ר"ע בצרת הבת על בית שמאי ועוד מאי באת (כ) לנו לחלק את השוין הלא כיון דב"ש מודו בהא דנכסים בחזקתם כ"ש ב"ה ע"כ נראה לפרש מודה אני בזה למאן דמפרש בגמרא בחזקת יורשי האם הוו מודה אני בזה אע"ג דס"ל כבית הלל דכתובה הוי בחזקת יורשי הבעל אלו הוי בחזקת האם ולמאן דאמר בחזקת יורשי הבן הוי מודה אני בזה אע"ג דנכסי מלוג הוו בחזקת יורשי האשה הכא מודינא דהוו בחזקת יורשי הבן:
הואיל והוחזקה נחלה באותו שבט. וא"ת בנפל הבית עליו ועל אשתו אמאי לא אמר בחזקת יורשי האשה מהאי טעמא וי"ל כיון דהכניסתם לו אם פיחתו פיחתו לו ואם הותירו הותירו לו הוי כמוחזק ולמ"ד בחזקת יורשי האשה סובר כיון דתעלם כשתלא וגם הכניסתם לו הוו (ל) בחזקתן. מ"ר:
לוה מאי מפיק. הלא לא לקחו מאביו כלום ואינם בחזקתן:
ולימרו

הגהות הב"ח

(א) גמ' בחזקת מי ר' אלעזר אמר בחזקת יורשי האשה רבי יוחנן אמר בחזקת יורשי הבעל ורבי שמעון: (ב) שם במשנה על החלוקין: (ג) גמ' בשיטתיה דרבי אילא אמר רבי זירא כו' ותיבות קם רבה בשיטתיה דרבי זירא נמחק: (ד) רשב"ם ד"ה נפל וכו' כגון אחיה מאביה לבן אומרים הבן: (ה) ד"ה אלו ואלו וכו' מכח מי בן כאין. נ"ב כלומר דלפוקי ספק ובני יבם עי' בהחולץ ע"ש: (ו) ד"ה בחזקת יורשי האם כדפרים לאביי הואיל: (ז) ד"ה וטעמא מאי סדר: (ח) ד"ה אלא אי איתמר וכו' כראוי לו לירש וכו' ומוקי למתניתין יורשי הבעל אחי דהסית: (ט) תוס' ד"ה (כגו"א) נפל כו' של אחד מהם כו' אמר (רבא) [רב אסי] כצ"ל ותיבת כי נמחק: (י) בא"ד שלא באחריות פירוש דאי כיורשים וכו' אי כלקוחות שלא באחריות הוו אז לא יחזרו: (כ) ד"ה אמר וכו' מאי באת לחלק עלינו את השוין דאמר בן עזאי הלא כיון דב"ש וכו' דלמאן דמפרש: (ל) ד"ה הואיל וכו' בחזקתם הס"ד:

רבינו גרשום

בחזקת מי. אמרי ב"ה דהיינו צאן ברזל מה שהכניסה לו בכתובה דקבל עליו הבעל אחריות: א)אמר ר' אילא בחזקת יורשי הבעל הואיל דבאחריות הבעל קיימי: ור' זירא אמר בחזקת יורשי האשה. הואיל והיא הכניסתן לו: אמר ר' זירא אוירא דארעא דישראל מחכים. כלומר מאחר שעליתי לארץ ישראל הבנתי בדעתי שכן הוא עיקר כדאמר ר' אילא בחזקת יורשי הבעל: וטעמא מאי אמר אביי הואיל והוחזקה נחלה באותו שבט. של בעל כלומר מאחר שהיא הכניסתן לו והוא קבל עליו אחריותן דמי כמו שלו הן הנכסים שאם נאבדו עליו לפורעו הרי הן חשובין כמו משבט אביו היו שעליו אחריותן: נפל הבית עליו ועל אמו. יורשי הבן כגון אחין מן האב אומרים האם מתה ראשונה ואחר כך הבן ונפלו הנכסים ביד הבן והרי אנו יורשים. ויורשי האם אומרים הבן מת ראשון ולא באו נכסים לידו והרי אנו יורשין של אם: אלו ואלו. ב"ש וב"ה: מודים שיחלוקו. הואיל דהללו באין בכח ירושה והללו באין בכח ירושה. אבל התם הללו באין לירש והללו בעל חוב וכתיבת אשה באין בתורת חוב פליגי בה דנכסים בחזקתן: אמר ר' עקיבא מודה אני בזה שהנכסים בחזקתן שאין כאן אלא ממון אחד בלבד ולא בעלי חוב: בחזקת מי. ר' אלעזר אומר בחזקת יורשי האם. שברשות האם היו תחלה: ר' יוחנן אמר בחזקת יורשי הבן. משום דמה מצינו בכל מקום הבן קודם לשאר יורש אף כאן יורש הבן קודם והרי הן בחזקתו: אמר לו בן עזאי על החלוקים. במקום שחולקין ב"ש וב"ה: אנו מצטערין. דאיכא מחלוקת דלא מצינן למיקם אליבא דהלכתא מפני מחלוקתם אלא שבאת לחלוק עלינו את השוין דלא סבירא לך כוותייהו דיחלוקו: אמר ר' שמלאי מדקאמר ליה בן עזאי כך לר' עקיבא בלשון הזה ולא אמר ליה בלשון כבוד ש"מ דבן עזאי תלמיד חבר היה של ר' עקיבא משום הכי לא חלק לו כבוד כל כך שהלכו שניהן ללמוד תורה לפני ר' אליעזר הגדול ולפי שהיה בן עזאי בחור לא היה יכול לסבור סברא כר' עקיבא בתלמוד וגמר גמרא והדר הלך בן עזאי לפני ר' עקיבא להסביר סברא: שלחו מתם בן שלוה בנכסי אביו. כלומר על נכסי אביו בחיי אביו ומת הבן בחיי אביו ואחר כך מת האב: בנו של בן. מוציא מיד הלקוחות. ומקשי' בן שלוה בנו ממאן מפיק. מי היה כאן לוקח. אלא הכי שלחו מתם בן

(א) הדברים נראים לענין שרבינו היה גורס מחלוקת דר' אילא ור' זירא על משנה דלעיל דנפל הבית עליו ועל אשתו ועי' במ"ק כאן שכ' דעיקר הגירסא הוא כגירסא דידן ואף מרשב"ם ז"ל לא גרס כן ע"ש ונראה שנ"ל ואף דגמ"ה לא גרס כן וכוון לדברי רבינו כאן.

איתמר *בן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו ומת בנו מוציא מיד הלקוחות וזו היא שקשה בדיני ממונות ולימרו ליה אבוך מזבין ואת מפיק ומאי קושיא [ג]דלמא מצי אמר מכח אבוה דאבא קאתינא תדע דכתיב °תחת אבותיך יהיו בניך תשיתמו לשרים בכל הארץ אלא אי קשיא הא קשיא בן בכור שמכר חלק בכורה בחיי אביו ומת בחיי אביו בנו מוציא מיד הלקוחות וזו היא שקשה בדיני ממונות אבוה מזבין איהו מפיק וכי תימא הכא נמי אמר מכח אבוה דאבא קאתינא אי מכח אבוה דאבא קא אתיא בחלק בכורה מאי עבידתיה ומאי קושיא דלמא מצי אמר מכח אבוה דאבא קאתינא ובמקום אב קאימנא אלא אי קשיא הא קשיא [ד]היה יודע לו עדות בשטר עד שלא נעשה גזלן ונעשה גזלן הוא אינו מעיד על כתב ידו אבל אחרים *מעידין השתא איהו לא מהימן אחריני מהימני וזו היא שקשה בדיני ממונות מאי קושיא דלמא [ה]כגון שהוחזק כתב ידו בב"ד אלא אי קשיא הא קשיא היה יודע לו עדות בשטר עד שלא תפול לו בירושה הוא אינו יכול לקיים כתב ידו אבל אחרים יכולין לקיים כתב ידו (א) ומאי קושיא דלמא הכא נמי כגון שהוחזק כתב ידו בב"ד אלא אי קשיא הא קשיא *[ו]היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו הוא אינו מעיד על כתב ידו אבל אחרים מעידין הוא לא מהימן אחריני מהימני וכי תימא הכא נמי כגון שהוחזק כתב ידו בב"ד והא אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן [ז]אף על פי שלא הוחזק כתב ידו בבית דין ומאי קושיא דלמא גזירת מלך היא דאיהו לא מהימן ואחריני מהימני ולאו משום דמשקר דאי לא תימא הכי משה ואהרן לחותנם משום דלא מהימני הוא אלא גזירת מלך הוא שלא יעידו להם ה"נ [ח]גזירת מלך הוא שלא יעיד על כתב ידו לחותנו אלא לעולם כדאמרינן מעיקרא ודקא קשיא לך תחת אבותיך יהיו בניך ההוא בברכה כתיב ומי מצית אמרת בברכה כתיב
אבל

ולימרו ליה. לקוחות אבוך זבין ואת מפקת שאתה יורש ממנו והלא אין אדם יורש מה שמכר אביו: דלמא. דאמר להו חנוך בן ראובן מכח יעקב דהוה אבוה דאבא קא אתינא דבני בנים הרי הן כבנים והיכי דראובן אבי היה יכול לירש את יעקב אביו אילו [היה] חי אחרי מות אביו כך אני יורש את יעקב מגזירת הכתוב ולא מכח ראובן אבי אני יורש ואין בנכסים הללו שום זכות לראובן ומכירתו לאו כלום היא: תדע. דחנוך בן ראובן יורש את יעקב זקנו שלא מכח ראובן דכתיב תחת אבותיך יהיו בניך לראובן קאמר תחת אבותיך דהיינו יעקב יהיו בניך דהיינו חנוך מדלא כתיב תחתיך יהיו בניך: אלא אי קשיא הא קשיא. אי איכא למימר דשלחו מתם זו היא שקשה בדיני ממונות לאו כי האי גוונא שלחו כדלעיל דהא לאו קשה הוא אלא הכי שלחו מתם בכור שמכר חלק בכורתו בחיי אביו ומת הבכור כגון ראובן שמכר חלק בכורתו הראוי להגיעו בנכסי אביו ומת ראובן ואחר כך מת יעקב בא חנוך ומוציא מיד הלקוחות חלק בכורת ראובן אביו ונוטלה לעצמו כאילו לא מכרה ראובן שחנוך יורש חלק בכורת אביו בנכסי זקנו אביו ואע"פ שמת הבכור בחיי אביו כדתנן לעיל (דף קטז:) בנות צלפחד נטלו שלשה חלקים חלק שהיה ראוי לאביהן שהיה מיוצאי מצרים (ב) ושהיה בכור ונוטל שני חלקים: (ג) חלק בכורה מאי עבידתיה. והלא אינך בכור: ומאי קושיא. בדיני ממונות: דלמא מצי אמר. חנוך מכח יעקב אבי אבא קאתינא כדכתיב תחת אבותיך יהיו בניך ויעקב אני יורש כאילו אני ראובן דבמקום ראובן אבי אני עומד כאילו אני בכור מגזירת הכתוב וכדתנן בנות צלפחד כו': אלא אי קשיא בדיני ממונות הא קשיא. והכי שלחו (ד) ליה מתם: היה יודע לו בעדות. ראובן לשמעון עד שלא נעשה ראובן גזלן והיה שמו חתום בשטר הלואתו של שמעון: ואחר כך נעשה גזלן. ונפסל לעדות כדכתיב (שמות כג) אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס ואע"פ שנאמן אדם לומר זה כתב ידי כדתנן בכתובות (דף כ:) מעתה אינו מעיד על כתב ידו שהרי כל דבריו אנו מחזיקין שקר משנעשה גזלן ושמא עד אחד פסול זייפו או(ה) עצמו כתבו וחתם בו היום שקר: אבל אחרים מעידין. כדמפרש במסקנא והשתא לפום מאי דקס"ד הכי קשה בדיני ממונות דאיהו לא מהימן אחריני מהימני בתמיה והלא שמא הוא עצמו חתם בו היום שקר שהרי גזלן הוא וכשמכירין חתימתו מה אנו מרויחין בכך והלא שמא פסול הוא: כגון שהוחזק. בהנפק בבית דין בטרם היותו גזלן דהשתא ליכא למימר הכי אלא אנו מעידין שחתמו בהנפק זה וקיימו השטר מקמי דהוי האי גברא גזלן וההיא שעתא היה הוא עצמו נאמן לומר זה כתב ידי והשתא ליכא למיפרך איהו לא מהימן אחריני מהימני דהא הני אחריני אכתב ידן הן מעידין ולא אכתב ידו וסטרא מקיימא וקאי ממילא: אע"פ שלא הוחזק כו'. דגזירת הכתוב היא דהתנו אינו נאמן ולא משום דמחזיקין ליה כמזייף וכותב הלכך אחריני מהימני דליכא למימר משנעשה חתנו זייף וכתב: לעולם כדאמרן מעיקרא. בן שמכר בנכסי אביו כו': בברכה הוא דכתיב. שהצדיקים יש להם בנים ובני בנים ליורשם כדכתיב בסיפיה תשיתמו לשרים בכל הארץ:
אבל

ולימרו ליה אבוך זבין ואת אמאי מפקת. ותימה למה לא יוכל להוציא מיד הלקוחות אפי' למ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הייינו כגון שלא מת הבן בחיי האב אלא שנתנו לו דמים קודם שמת האב אבל כשנפלו לו כשהוא גוסס אמרו לעיל (דף קנז:) דאפילו לר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לא מהני מידי לקנות בנכסים (ו) כשהוא גוסס ופי' הר"ר יצחק בר' מאיר דודאי המכר אינו מכר אלא לענין חזרת מעות איירי הכא שבנו מוציא השעבוד שהיה להם ללקוחות מן הדין מהם כי אין להם אפי' שעבוד בקרקע בשביל מעותיהם ולפי זה צריך לומר דס"ל אדם משעבד דבר שלא בא לעולם דאי לא משעבד מאי מקשי לימרו ליה אבוך זבין ואת אמאי מפקת והלא אין אדם משעבד דבר שלא בא לעולם ואע"ג דאמרן לעיל דאיקני קנה והורים לא משתעבד היינו משום דשואל לטעמיה דאית ליה מלוה על פה אינו גובה מן היורשין אבל לדידן דאית לן גובה מן היורשין הויא כמו (מלוה) ומשתעבד אע"פ שלא בא לעולם ואם תאמר אכתי מאי פריך ולימרו ליה אבוך זבין ואת אמאי מפקת דלמא היינו טעמא משום (ז) דאין בעל חוב נוטל בראוי כמו כתובת אשה דתנן בבכורות פרק יש בכור (דף נב.) דאינה נוטלת בראוי ושמא יש לומר דוקא כתובת אשה אבל בע"ח נוטל בראוי מיהו קשה דא"כ כי קא חשיב בכתובות ריש פרק אע"פ (דף נד: ושם) דתנאי כתובה ככתובה דמי לענין כמה דברים אמאי לא חשיב נמי לענין ראוי דאינה ככתובה ואיתא בבע"ח אבל אי ליתא בבעל חוב אתי שפיר אבל אין להביא ראיה מדאמר בסמוך* מאי לאו יורשי האב בנים מורישין אחין פירוש בני הבן וקאמר אין בע"ח נוטל לאו היינו משום דאינו נוטל בראוי אלא טעמא משום דאמרי מכח (ח) דאבי אבא קאתי אבל אין להביא ראיה מדאמר ר"נ יתומים שגבו בחובת אביהן בע"ח חוזר וגובה אותה מהם אלמא נוטל בראוי שהרי אין זה ראוי אלא משעבדי ליה מדר' נתן* מיהו קשה דהל"ל בן שלוה ולא בן שמכר ולא לימא בנו מוציא מיד הלקוחות ועוד קשה למה יש לו להיות ללקוחות שעבוד על אביו מי עדיף ממלוה על פה דאין לך מלוה על פה גדול מזה על כן נראה לר"י דאלו נכסים כתב האב לבנו מהיום ולאחר מיתה דהיינו גופא מהיום ופירות לאחר מיתה כמו ששנינו לעיל בפרק יש נוחלין (דף קנו.) (ט) מכר האב או הבן בחיי האב וסבירא להו לשלחו מתם דהכא כר' יוחנן דאמר לעיל בפ' יש נוחלין דלא קנה לוקח מ"מ זו היא שקשה בדיני ממונות דלימרו ליה אבוך זבין כו': *אלא אי קשיא הא קשיא בן שמכר כו'. ולא גרסי' (י) אי איתמר הכי איתמר שהרי כל הדברים הללו שלחו מתם ומה ששלחו זו היא שקשה בדיני ממונות ולא ידעו על איזה דבר שלחו כו': כגון שהוחזק כתב ידן בב"ד. פירש רבינו שמואל שכתוב בו הנפק ואין נראה לר"י דאיכן דיינים גופייהו מי לא מלי למיטעי בההוא גברא אי גזלן הוא אי לא שהרי אין חותמין אלא על חתימת העדים ואפי' מה שבשטר אין צריכין הדיינים לקרות אלא ה"פ הוחזק כתב ידו בב"ד שראו ב"ד כתב ידו קודם שנעשה גזלן דליכא למימר שלאחר כך חתם כמו הוחזק שטר כתובה בשוק דפ"ב דקדושין (דף ג:) וכגון הואיל דאיתחזק בב"ד לא אמרי' בפ' זה בורר (סנהדרין דף ל: ושם ד"ה וכיון) דהיינו שראו ב"ד את השטר כבר וכדפרישית בספ"ק דב"מ (דף יח:): ואע"פ שלא הוחזק כתב ידו בב"ד. מכאן יש ללמוד שאם היו שנים מעידים ואח"כ נעשו קרובים שאחר מעיד על כתב ידן שמכירין אותו ולא חיישינן שמא היום חתם: ההוא בברכה הוא דכתיב. דאשמועינן קרא שיזכה הצדיק לבנים כמותו דכתיב בתריה תשיתמו לשרים בכל הארץ:
אמר

קסג א מיי' פכ"ב מהל' מכירה הל' ז סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' ריא סעיף ג:
קסד ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:
קסה ג ד מיי' פי"ד מהל' עדות הלכה ה סמג לאוין ריד רטו טוש"ע חו"מ סי' מו סעיף לד [וברב אלפס סנהדרין פ"ג דף רסג.]:
קסו ה ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף לה:
קסז ז מיי' שם פי"ג הל' טו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' לג סעיף י:

רבינו גרשום

בן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו ומת הבן בחיי אביו ואחר כך מת אביו והחזיק הלוקח כמו שמכר לו הבן. בנו של בן מוציא מיד הלקוחות וזו היא שקשה [בדיני ממונות] שדבר תימה הוא: אבוהו מזבין ואיהו אמאי מצי מפיק. מאי קושיא להכי מוציא מיד הלקוחות דמצי למימר כשמכר נכסים הללו לא היה עדיין מוחזק בהן לפי שאביו היה קיים והוא מת קודם לאביו ולא באו נכסים לידו ואנו יורשין מכח אבי אבינו להכי מוציא מיד הלקוחות דאבוה לא מזבין: וממאי דמצי למימר הכי דמכח אבוה דאבא אתינא. דהכי כתיב קרא תחת אבותיך יהיו בניך אלמא דבמקום אבי אביו מצי מפיק דכי היכי דאבי אביו מוציא מיד הלקוחות הכי נמי מוציא הבן: אלא אי קשיא בדיני ממונות הא קשיא. בן שמכר בחלק בכורה בחיי אביו ומת הבן בחיי אביו דלא הוה מוחזק בנו מוציא כו'. אי מכח אבוה דאבא קא אתי האי בן הבן בחלק בכורה מאי עבידתיה הא אבי אביו לא היה בכור דלירת האי חלק בכורתו: והיינו קשה בדיני ממונות אמאי מוציא מיד הלקוחות. ומאי קושיא כלומר אמאי זו קשה הא מצי למימר מכח אבוה דאב' קא אתינא בכולהו נכסי דאיהו היה יורש את בנו ובמקום אב קא אתינא לירש בכורתו ולתבוע מה שמכר בחלק בכורתו דלא מצי מזבין דראוי הוה ולא מוחזק ומשום הכי מוציא מן הלקוחות: אלא הא קשה בדיני ממונות. איהו גופיה לא מהימן להעיד על כתב יד עצמו ואחריני מהימני על כתב ידו להעיד. ומאי קושיא דלמא אחריני נמי לא מהימני להעיד על כתב ידו. ומאי האי דקאמר אבל אחרים מעידים כגון שהוחזק כתב ידו של שטר זה בבית דין שהעידו אחרים לפני בית דין שזה כתב ידו והללו אומרים יודעים אנו שזה השטר הוחזק בעדים לפני בית דין שזה חתימת של פלוני. או שאמרו יודעים אנו שחתימה כזו הוחזקה לפני ב"ד שהיא של פלוני דהואיל דאתחזק בבית דין יכולין להעיד מכח בית דין אבל מחמת עצמן אינן נאמנין להעיד הואיל דאיהו לא מהימן: והאמר רב יוסף בר מניומי אע"פ שלא הוחזקה כתב ידו שלזה חתן בב"ד נאמנים להעיד על התימת ידו וזו היא קשה. מאי קושיא משום הכי הוא אינו מעיד מפני שגזירת מלך הקב"ה הוא שפוסל קרוביו להעיד עדות ולא משום דלא הוי נאמן דודאי נאמן הוא דלא דמי לגזלן דפסול לכולי עלמא. הלכך הואיל ונאמן הוא לכולי עלמא אע"ג דהוא אינו נאמן מחמת קריבות אבל אחרים מעידין. דאי לא תימא הכי דגזירת מלך היא אלא קבעית למימר דכל קרוב פסול משום דמשקר הוא בנין אהבת קרובו. אלא מעתה משה ואהרן דפסילי אהדדי או לקרובים מי לא מהימני בדיבורם אצל קרוביהן והא קי"ל דצדיקים גמורים הוו ולא משקרי אבל חללי דעלמא אלא גזירת מלך היא דמשה ואהרן לא מסהדי לקרובין הכי נמי גזירת מלך היא דכיון דנעשה חתנו דאין מעיד לו ולא משום דלא מהימן וכיון דנאמן הוא אבל אחרים מעידים לו ואכתי אין זו קושיא: לעולם כדאמרינן מעיקרא בן שמכר בנכסי אביו ומת בנו מוציא מיד הלקוחות זו היא קשה בדיני ממונות ודקא קשיא לך מאי קושיא כו' מתרצת תחת אבותיך יהיו בניך התם בברכה הוא כדכתיב תשיתמו לשרים בכל הארץ. ומקשינן מי מצית אמרת בברכה כתיב
אבל

א) נראה דצ"ל וכיון דנאמן הוא אינו מעיד אבל אחרים וכו'.

נ"י רש"ל יכולים לקיים כתב ידו

[תוספתא סנהדרין פ"ה]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אחרים יכולין לקיים כתב ידו השתא איהו לא מהימן אחריני מהימני ומאי קושיא: (ב) רשב"ם ד"ה אלא אי קשיא וכו' שהיה מיוצאי מצרים ונלקו עם אחיו בנכסי חפר ושהיה בכור נוטל ב' חלקים: (ג) ד"ה בחלק וכו' והלא אינו בכור: (ד) ד"ה אלא וכו' שלחו מהם כצ"ל ותיבת ליה נמחק: (ה) ד"ה ואח"כ וכו' או הוא עצמו: (ו) תוס' ד"ה ולימרו וכו' בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס וכו' ואת אמאי מפקת: (ז) בא"ד דאין בעל חוב נוטל. נ"ב כלומר הני לקוחות שהוא מוציא מהן בלא דמים לא הוו אלא כבע"ח: (ח) בא"ד מכח אבוה דאבא קאתי וכו' מדאמר רב נחמן לעיל דף קכה יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן: (ט) בא"ד כמו ששנינו לעיל בפרק יש נוחלין וסבירא להו לשלחו מהם דהכא כר' יוחנן דאמר לעיל בפ' יש נוחלין מכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב דלא קנה לוקח מ"מ: (י) ד"ה אלא וכו' ולא גרסי' אלא אי איתמר וכו' שלחו מהם אלא שמה ששלחו זו היא:

קסח א מיי' פ"ה מהל' נחלות הלכה ז סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רפ סעיף יא :

אבל לענין דינא לא *והתניא *נפל הבית עליו ועל אביו עליו ועל מורישיו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב יורשי האב אומרים הבן מת ראשון ואח"כ מת האב ובעל חוב אומר האב מת ראשון ואחר כך מת הבן מאי לאו יורשי האב בני מורישיו אחי ואי סלקא דעתך לא מצי אמר מכח אבוה דאבא קאתינא דכי כתיב תחת אבותיך יהיו בניך בברכה כתיב כי מת הבן ואח"כ מת האב מאי הוי נימא להו בע"ח ירושת אבוהון קא שקילנא לא יורשי האב אחיו מורישיו אחי דאבוה בעו מיניה מרב ששת בן מהו שיירש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב אמר להו רב ששת תניתוה האב שנשבה ומת בנו במדינה ובן שנשבה ומת אביו במדינה יורשי האב ויורשי הבן יחלוקו היכי דמי אילימא כדקתני הי נינהו יורשי האב והי נינהו יורשי הבן אלא לאו הכי קאמר *אב שנשבה ומת בן בתו במדינה ובן (א) בתו שנשבה ומת אבי אמו במדינה ולא ידעינן הי מינייהו מית ברישא יורשי האב ויורשי הבן יחלוקו ואם איתא נהי נמי דבן מת ברישא לירתיה לאבוה דאמיה בקבריה ולירתינהו לאחוה מן אבוה אלא לאו שמע מינה אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מאב אמר ליה רב אחא בר מניומי לאביי אף אנן נמי תנינא *נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודים שיחלוקו ואם איתא נהי נמי דבן מת ברישא לירתיה לאמיה בקבריה ולירתו אינהו לאחי מאבוה אלא לאו שמע מינה *אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב שמע מינה וטעמא מאי אמר אביי נאמרה סיבה בבן ונאמרה סיבה בבעל מה סיבה האמורה בבעל *אין הבעל יורש את אשתו בקבר אף סיבה האמורה בבן אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב *ההוא דאמר ליה לחבריה נכסי דבר סיסין מזבנינא לך הואי חדא ארעא דהוה מיקריא דבי בר סיסין אמר ליה הא לאו דבי בר סיסין היא ואיקרויי הוא דמיקריא דבי בר סיסין אתא לקמיה דרב נחמן אוקמה בידא דלוקח אמר ליה רבא לרב נחמן דינא הכי המוציא מחבירו עליו הראיה ורמי דרבא אדרבא ודרב נחמן אדרב נחמן *דההוא דא"ל לחבריה מאי בעית בהאי ביתא אמר ליה מינך זבינתה ואכלית שני חזקה אמר ליה אנא בשכוני גואי הואי אתא לקמיה דרב נחמן אמר ליה זיל ברור אכילתך אמר ליה רבא לרב נחמן דינא הכי המוציא מחבירו עליו הראיה קשיא דרבא אדרבא ודרב נחמן אדרב נחמן דרבא אדרבא לא קשיא הכא מוכר קאי בנכסיה התם לוקח קאי בנכסיה דרב נחמן אדרב נחמן לא קשיא הכא כיון דאמר ליה דבי בר סיסין ומיקריא דבי בר סיסין עליה דידיה רמיא לגלויי דלאו דבי בר סיסין היא (ב) הכא לא יהא אלא דנקיט שטרא מי לא אמרינן ליה קיים שטרך וקום בנכסי :

הדרן עלך מי שמת

תוספות

אמר ליה רב אחא בר מניומי את שמע נפל הבית עליו ועל אמו כו'. תימה רב ששת אמאי לא מייתי לה למתני' והלא פשוט הוא ועוד דהיכו גופיה אמר לעיל בפרק יש נוחלין (דף קיד:) האשה את בנה הא קמ"ל אשה את בנה דומיא דאשה את בעלה מה אשה את בעלה כו' אף אשה את בנה אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב ואומר רבי דמשום דהך ברייתא משבשתא היא הביאה והיה רוצה לתרלה. מ"ר :

אשה את בעלה אין הבעל יורש את אשתו כשהיא בקבר. לעיל בפ' יש נוחלין (דף קיד: ד"ה מה אשה) פי' להך מילתא מנין דבעל אינו יורש את אשתו כשהיא בקבר :

ההוא דא"ל לחבריה נכסי דבר סיסין כו'. משום דאיירי הכא בנכסים בחזקת מי הם אייתי הכא עובדא דמיירי בה נמי לאוקומה נכסי בחזקת לוקח ובחזקת מוכר מיהו תימה היא שמביאו הגמרא שני פעמים במסכת אחת כאן ובחזקת הבתים (לעיל דף ל.) :

הדרן עלך מי שמת

רשב"ם

אבל לענין דינא לא. בתמיה מי לא אשכחן במתני' דין זה ואמאי אמרינן וזו היא קושיא דמשמע שאין מוצאין ראיה לדבריהם ומתוך כך מקשין על סברת שמועתם : ה"ג מאי לאו יורשי האב בני מורישיו אחי [וכו'] לא יורשי האב אחי מורישיו אחי דאבוה. ופירושו מאי לאו יורשי האב הייני בני דההוא בן שנפל הבית עליו ועל אביו כגון שנפל הבית על ראובן ועל יעקב אביו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב יורשי האב כגון חנוך בן ראובן אומר ראובן מת ראשון ואחר כך מת האב דהיינו יעקב ומכח יעקב אני בא לירש ולא מכחו של ראובן אלמא לענין דינא אמרינן מכח אבוה דאב : ומשני לא יורשי האב אחיו. של ראובן שאומר ראובן מת ראשון ואחריו מת יעקב אביו וירשנו כל נכסיו של אבינו ואין לראובן אחינו חלק בהן שהרי הוא מת תחלה ובן אין לו דהכא ודאי לאו מכח ראובן באין לירש שהרי גם הם ראויין לירש את יעקב כמוהו ומורישיו אחי דאבוה אחי יעקב עשו דוד ראובן וכשנפל הבית עליו ועל מורישיו דהיינו עשו אחי יעקב אביו יורשי מורישיו כגון אחי עשו אומרים ראובן מת תחלה ועשו מת אחרון ואנו יורשין כל נכסיו כי לא יירש ראובן בן יעקב בנכסי עשו דודו תחת יעקב (*אבינו) שמת כבר שהרי ראובן מת תחלה ואחר כך מת עשו ובעל חוב אומר עשו מת תחלה וראובן מת אחרון והרי יירש ראובן נכסי יעקב אביו שמת בנכסי עשו עמהם (ג) ונטול חלקו דהשתא ליכא הכא תחת אבותיך יהיו בניך דלענין דינא לא אשכחן במתני' שום ראיה למילתא דשלחו מתם והלכך קשה הוא בדיני ממונות ומיהו הכי הלכתא כדשלחו מתם דהכי סבירא להו אלא דלא אשכחן ראיה מפורשת וכן כל הני דאמרן לעיל הכי הלכתא : בעו מיניה מרב ששת. יוסף בן רחל שמת בחיי אמו ואחר כך מתה רחל אמו מהו שיירש את אמו כשהוא בקבר כאילו הוא חי להנחיל לאחיו שלו מן אביו כגון לראובן בן יעקב מלאה שהוא אחיו מאביו : במדינה. בארץ מולדתו : הי ניהו יורשי האב כו'. והלא אם אין לו בנים לא לאב ולא לבן קרובי האב יורשין את שניהם או אם יש בנים לאותו בן הרי הן יורשין את האב ואת הבן : ומת בן בתו במדינה. ויורשי הבן הם קרובי אביו שהוא בעל אמו: ואם איתא. דבן יורש את אמו בקבר : נהי נמי דבן מיית ברישא. אמאי יחלוקו יורשי האב ויורשי הבן לירתו יורשי הבן את הכל שהרי יירש את אבי אמו תחת אמו אף על פי שהוא בקבר ולירתינהו לאחיו מן האב שהן יורשי הבן ואמאי יחלוקו עמהן יורשי האב : לירתיה לאמיה בקבר. דכמי שמת אחרון דמי : אמר אביי נאמר סיבה בבעל כו'. המקראות מפורשין ביש נוחלין (לעיל דף קיד:) : אין הבעל יורש את אשתו. כשהיא (ד) מתה בקבר : אין הבן יורש את אמו כשהוא בקבר כו'. הא בקבר לא דמי להוא קבר דבעל : ההוא דאמר ליה לחבריה כו'. הכל פירשנו בחזקת הבתים בראשו ואגב גררא דמיירי מתניתין בנכסים בחזקתן נקט ליה הכא

הדרן עלך מי שמת

[לעיל קמ] [צ"ל אביו] [לעיל קנח:] לעיל קיד. [שם] לעיל ג. [לעיל כט:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ובן שנשבה ומת אבי אמו כצ"ל ותיבת בתו נמחק : (ב) שם לגלויי דלאו דבי בר סיסין היא התם לא יהא אלא : (ג) רשב"ם ד"ה ומשני לא וכו' בנכסי עשו עמהם ואטול חלקו דהשתא וכו' ולענין דינא : (ד) ד"ה אין הבעל וכו' כשהיא בקבר כצ"ל ותיבת מתה נמחק :

רבינו גרשום

אבל לענין דינא לא דיינינן הכי דמצי אמר להו מכח אבוה דאבא קא אתינא. ולא והתנן נפל הבית עליו ועל אביו עליו ועל מורישיו והיה עליו כתובה ובעל חוב יורשי האב וכו'. מאי לאו יורשי האב בני בניו של מת כגון שנפל הבית על אליפז ועל עשו אביו והיו טוענים יורשי האב בני אליפז על אליפז נפל תחלה ולא באו הנכסים לידו ואנו מכח אבוה דאבא אתינן בנכסים ולא מכח אליפז אבינו ואין עלינו לפרוע מחובו כלום אלמא דלגבי דינא אמרינן תחת אבותיך יהיו בניך דאמרי' מכח אבוה דאבא אתינן : עליו ועל מורישיו אחי. שהיו ראובן ושמעון אחים ולא הי' לשמעון בנים אלא ראובן היה יורש שלו ולא היו לראובן נכסים כלל והיה על ראובן כתובת אשה ובעל חוב ולשמעון הי' נכסים ונפל הבית על ראובן ועל שמעון וטענו יורשי מורישיו דהיינו בן ראובן ואמר ראובן מת תחלה ולא אתו נכסי ליד ראובן ואנו לאו מכח ראובן אתינן אלא מכח שמעון אחי דאבא אלמא דלגבי דינא אמרינן תחת אבותיך דהוה לך לירש יהיו בניך. ומשני לעולם (לא)אימא לך דלא אמרי' תחת אבותיך יהיו בניך לגבי דינא. ומתני' לא שמעי' לה כדפרישית אלא הכי פירושא יורשי האב הן אחי. כגון שנפל הבית על עשו ועל אליפז ולא היו לאליפז בנים והיה על אליפז כתובה ובעל חוב וטענו אחי אליפז על אליפז נפל תחלה ולא בא נכסי אבינו ליד אליפז ואנו מכח אבינו אתינן. ובעלי חוב אמרו על עשו נפל תחלה ואית ליה לאליפז חלק בנכסי אביו וחייבין אתם לפרוע שאתם יורשי' אליפז כפי חלקו המגיעו בירושת אביו. וה"נ מפרשי' מורישיו אחי דאבוה כגון שנפל על ראובן ועל עשו ולא היה לעשו בנים ויעקב היה מת וראובן לא היו לו בנים ועשו היה לו עוד אחים בעלי חוב אומרים עשו מת תחילה וראובן ירש במקום יעקב בנכסי עשו והיו לו נכסים לראובן ירושת דודו עשו ויורשי מורישיהן אחי עשו אומרים לא כי אלא ראובן מת תחלה ולא ירש כלום מעשו ואנו יורשין של עשו ולא של ראובן ואין לכם עלינו כלום : בן מהו שיורש את אמו בקבר. מאחר שהוא מת מוטל בקבר (או) אם נפלה ירושה לאמו אחר שמת אם מתה שוב אמו מהו שיורש כדי להנחיל לאחין מן האב. דלא הוי להאי בן של קבר שום יורש אלא אחיו מאביו : אב שנשבה. במקום רחוק ומת שם ומת בנו במדינה בארץ מולדתו ולאהיה לו בן לאותו [בן] ואין ידוע איזה מת תחלה אי האב אי הבן יורשי האב ויורשי הבן יחלוקו. ומקשי' הי ניהו יורשי האב והי נינהו יורשי הבן. והלא יורשי הבן הן הן יורשי האב ויורשי האב הן הן יורשי הבן אלא לאו הכי קאמר האב שנשבה ולא היה לו בן כי אם בן בתו ומת בן בתו במדינה או בן בתו נשבה ומת אבי אמו במדינה וזה שנשא בתו יש לו בנים מאשה אחרת הן הן יורשי הבן שהן אחין מאביו ולאב שנשבה יש לו אחין והן יורשי האב שאמר יחלוקו דממון המוטל בספק הוא. ויורשי אב קאמרי בן מת תחלה א)ובאו נכסים ליד בנו ואנו יורשים בני אחינו. בן שנשבה ומת אבי אמו במדינה היינו נמי בן בתו ומהכא איכא למשמע אם יורש אמו בקבר אי לא. נהי נמי דבן מיית ברישא ושוב מת האב אם איתא דירש את אביו בקבר אמאי יחלוקו בין יורשי האב ובין יורשי הבן לירתו יורשי הבן כולהו אע"ג דמית הבן ואמאי יחלוקו אלא לאו ש"מ כו' : נפל הבית עליו ועל אמו יורשי הבן אחים מן האב אומרים האם מתה תחלה ונכסים לידא דבן נפלו ויורשי האם אחיה אומרים בן מת ראשון ונכסים לא נפלו לבן וקתני מודים דיחלוקו ואם איתא דהבן יורש את אמו בקבר נהי דבן מיית ברישא כו' : טעמא מאי. אין הבן יורש את אמו בקבר הסיבה בבעל ונאמר הסיבה בבן. כדאוקימנא לקראי בפרק יש נוחלין : ואין הבעל יורש את אשתו בקבר. לאחר שהוא מת אינו [יורש] להנהו נכסים דנפלו לאשתו לאחר כן אע"ג דמתה היא. אף הבן נמי אין הבן יורש את אמו בקבר : נכסי דבי בר סיסין. לאותן שקניתי הנכסים מבר סיסין אני מוכר לך והוה ליה חדא ארעא דמקריא דבי בר סיסין ולא קנאה מבר סיסין אלא כך היו קורין לה. והיה רוצה הלוקח לטורפה בשביל שמכר לו כל נכסיו דבי בר סיסין. אמר לו מוכר הא לאו דבי בר סיסין היא ולא מכרתי אותה : אוקמה רב נחמן לנכסי בידא דלוקח. דסבירא ליה דזבין ניהליה להיא קרקע דמתקרי דבי בר סיסין : אמר ליה רבא. וכי דינא הכי דמוכר הוה לך לאוקמינהו דהוה מוחזק בהו וליהוי אידך מוציא מחבירו עליו הראיה : ורמי דרבא אדרבא. דלעיל סבירא ליה דבידא דמוכר הוה ליה לאוקמה והוה לוקח המוציא מחבירו והכא סבירא ליה דלוקח הוה ליה לאוקמה והוה ליה המוכר המוציא מחבירו : קשיא דרב נחמן אדרב נחמן. דלעיל אוקים לנכסי בידא דלוקח והוה מוכר מוציא מחבירו עליו הראיה והכא אוקמינהו בידא דמוכר דמוחזק הוא והוה לוקח המוציא מחבירו עליו הראיה. התם קסבר רבא מוכר קאי בנכסי להכי קאמר דלוקח הוה צריך להביא ראיה. אבל היכא דאכלה שני חזקה הלוקח מוחזק הוא בקרקע וקאי להכי קאמר המוכר הוה צריך להביא ראיה ואידי ואידי חד טעמא הוא : התם משום הכי אוקמיה רב נחמן בידא דלוקח דכיון דכולי עלמא קרו להאי קרקע דבי בר סיסין והוא מכר לו כל נכסי דבי בר סיסין ואמר האי קרקע לאו דבי בר סיסין היא דידיה דמוכר רמיא לגלויי ולמיתי ראיה דלא דבי בר סיסין היא כדאמר הוא והיכא דלא מייתי ראיה איהו הוא דאפסיד אנפשיה משום הכי אוקמה בידא דלוקח אבל הכא דינא הוא דאיהו מייתי ראיה הלוקח הואיל ואיהו אכלה שני חזקה. והא מוכר אמר אנא בשכוני גואי הואי לא יהא דיניה פחות מההוא דנקיט שטרא בידיה ונפיק עליה ערער מי לא אמרינן ללוקח קיים שטרך וקום בנכסך ולא קשיין אהדדי. לא איתפרש לן אמאי מייתי הכא מעשה דבי בר סיסין : הדרן עלך מי שמת

א) אולי צ"ל ולא באו נכסים לידו ואנו יורשים לנכסי אחינו.

מתניתין

*גט פשוט עדיו מתוכו מקושר עדיו מאחוריו פשוט שכתבו עדיו מאחוריו מקושר שכתבו עדיו מתוכו שניהם פסולין רבי חנינא בן גמליאל אומר מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט רבן שמעון בן גמליאל אומר הכל כמנהג המדינה גט פשוט עדיו בשנים ומקושר בשלשה פשוט שכתב בו עד אחד ומקושר שכתב בו שני עדים שניהם פסולין: גמ' מנהני מילי אמר ר' חנינא דאמר קרא (ירמיה לב) °שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום והעד עדים שדות בכסף יקנו וכתוב בספר זה

רשב"ם

גמ' פשוט. שטר פשוט כעין שלנו שאינו תפור ומקושר כדלקמן וכל שטרות קרויין גט כדאמרי' בעלמא (ב"ק דף צה.) וגט חוב שאין בו אחריות ובין בגיטין ובין בשאר שטרות איירי כדאמרינן בגמ' כדי שלא תחלוק בין גיטין לשטרות: עדיו מתוכו. בסוף השטר כמו שאנו נוהגין לחתום בתוכו: מקושר עדיו מאחוריו. כותב שיטה ומניח חלק כשיעור שיטה הכתובה וכופלה על החלק ותופר ואח"כ כותב שיטה ומניח שיטה חלק וכופלה על החלק ותופר וכן הרבה כדי מקום תורף השטר והעדים חתומין מבחוץ כענין שפירשו אמוראי בגמרא ובלבד שלא יהיו קשריו מרובין מעדיו כדתנן במס' גיטין (דף פא:) דהוה ליה קרח וטופס של שטר כתוב כולו כעין פשוט וזהו הנקרא לפנינו הפשוט שבמקושר ואלו הכפילות כל כפל וכפל בפני עצמו ונראה מבחוץ בין כפל לכפל כעין קשת הסופר כזה* וכן מוכח בגמרא שהעדים החתומין על כל קשר וקשר נקראין ונראין מבחוץ: שניהן פסולין. שלא נעשו כתיקון חכמים ואם שט"ח הוא אינו גובה בו מן הלקוחות ואם גט אשה אינה מתגרשת: שיכול. לפשוט ולעשותו פשוט שיקרע התפירות ויפתח השטר (א) ויהיה פשוט: הכל כמנהג המדינה. בגמ' מפרש וטעמא דמקושר מפרש בגמרא: גט פשוט עדיו שנים. מי שרוצה לעשות שטר פשוט אינו צריך להחתים בו אלא שני עדים והרוצה לעשות מקושר צריך להחתים בו שלשה שכך תקנו חכמים: פשוט שכתוב בו עד אחד כו'. בגמרא פריך פשיטא: גמ' מנה"מ. שיש שני מיני שטרות חלוקין זה מזה בעדים ובקישור: זה

תוספות

גט פשוט עדיו מתוכו ומקושר עדיו מאחוריו. כל שטר חוב קרוי גט כדאמר גט חוב שאין בו אחריות פ' הגוזל קמא (ב"ק דף צה.) ובפ"ק דגיטין (דף י.) כל גט שיש עליו עד כותי פסול חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים והאי מילתא שייך למיתני (בהאי פירקין ולא במסכת גיטין והתם שייך למיתני) פרק הניזקין ולא [בסדר] נזיקין דהכא אגב דתנא פרק מי שמת בכותב שטר שכתב כל נכסיו בבריאות ובשכיב מרע תנא הכא גט פשוט דאיירי בשטרות ואגב דאיירי התם בפרק השולח בתיקון העולם תנא בתריה פרק הניזקין דאיירי בהכי: מקושר עדיו מאחוריו. תימה לרב ירמיה בר אבא דאמר בגמרא מלמטה למעלה חתמו ומאחורי הכתב כנגד הכתב ליחוש דלמא כתב למעלה מעדים מאי דבעי דסתם שטר יש בו גליון מן הצד ומחיק ליה לשטר הראשון ויעשנו פשוט ואע"ג שהשטר יהיה לצד העדים שחותמין בו שחור מ"מ אינו יכול להזדייף דהכי משמע בכתובות (דף כא. ושם) דשחור שלהם אין יכול להזדייף דאמר התם האי מאן דבעי לאחויי חתימת ידיה בבי דינא לכתוב אחספא ואי איתא ליחוי בשחור של קלף אלא ודאי אינו יכול להזדייף וא"כ היכי כשר שטר מקושר וי"ל דגייז ליה לגליון שבצד השטר וא"ת בגמרא כי מותיב ליה לרב הונא דאמר בין קשר לקשר מאבראי ניחוש דילמא זייף (ב) ליה וכתב מאי דבעי בפנים בסוף השטר וסהדי של אחוריו (ג) מסהדי אכל השטר והשתא אמאי לא משני דגייז לקלף היתר על השטר ומתרץ ריב"ם דלא מצי גייז ליה שמניחו בשביל האשרתא שרוצה לעשות בסוף אבל מן הצדדין מצי גייז ליה לכך ליכא למיחש למידי א"כ דאימטוייט ליה לצד שחור החלק שהוא על העדים שלא יוכל לזייף אותו בתוכו ואע"ג דאמר (לקמן דף קסג.) עדים אטיוטא חתמי ה"מ היכא שהשטר והעדים לצד אחד ואיכא טיוטא בין העדים לשטר אבל הכא דסהדי חתימי מבחוץ ואיכא טיוטא (ד) בפנים לא אמרינן אטיוטא חתימי וא"ת ליחוש דכתב מאי דבעי אגליון שבין העדים עד סוף השטר למ"ד מלמטה למעלה ויהא השטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת דהא לא מצי גייז ליה שמניחו בשביל האשרתא וי"ל דמטייט ליה אבל בלא טיוטא מצי זייף כדפרי' ואפי' חתימי סהדי זה תחת זה דהשתא ליכא בהאי שיטה של שטר שיזדייף כי אם עד אחד מ"מ יכול לכתוב על אותו עד אחד שחייב לו מאה מנה והוה ליה כתב ידו ולכך צריך לפרש דמטייט ליה והכי נמי לרב הונא דאמר בין קשר לקשר איכא למיחש דלמא ימחוק כל השטר מבפנים ויכתוב למעלה מן העדים (ה) בגליון או מן הצד כנגד העדים ויהיה כתב ידו בשיטה אחת עם השטר אי לא גייז או יטייט כל מה שלמעלה מהן ושמן הצד ה"נ איכא למיחש בין למ"ד מלמטה למעלה בין למ"ד בין קשר לקשר בכל השטרות פשוטים דחתימי שלשה עדים ליחוש שיחתוך כל השטר לבד העדים ויעשה שטר מקושר כנגד אותן העדים וכתב מאי דבעי כיון דכשר משני לדדין (ו) וי"ל דמטייט ליה מבחוץ כנגד העדים ודוחק גדול הוא דמשמע שכשר בלא טיוטא מדלא מישתמיט גמרא לפרש הכי ור' פירש דיש לדחות ההיא דכתובות (שם) דבלאו הכי מצי (ז) לפרש למימר ארישא דמגילתא כדלקמן (דף קסג.) אלא להכי נקט חספא דבקלף הוה טעי לכתוב במקום טוב וגם צריך עיון. אם מקושר חתום בכתב ידו מצד שני מהני דא"כ אי הוה מחוי אשחור דלמא עביד ליה מקושר בכתב ידו אבל בקלפין שלנו שיכול להזדייף מצד שחור אין ראיה לקלפין שבימיהם: פשוט שכתבו עדיו מאחוריו פסול. טעמא משום שמא יעשנו מקושר ויהיה השטר מוקדם ואפי' לא חתימי כי אם שני עדים גזרי שנים אטו שלשה וא"ת והלא במקושר יש חלק בין שיטה לשיטה וא"כ פשוט שאין בו חלק היאך יעשנו מקושר (ח) שלא היה בו חלק וי"ל שהיה כתוב כסדר פשוט והכי מוכח מר' חנינא בן גמליאל שאומר מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט ואם יש במקושר חלק היאך יכול לעשות פשוט הלא יכירו שהיה מקושר אלא ודאי לא היה בו חלק ותימה למ"ד בגמרא בין קשר לקשר (ט) סלקא דעתא מגואי ואם אין בו חלק היאך יחתמו וי"ל דמ"מ בין שיטה לשיטה דחיק להו עלמא א"כ טעמא דפסול כדפי' בקונטרס משום שלא נעשה כתיקון חכמים שנעשה פשוט ולא נחתם מתוכו כדפסלינן בהמגרש (גיטין דף פז.) בכמה ענינים אפי' (י) מצד הכתב כיון שאין נקראין העדים עם הגט ואין לומר דהתם היינו טעמא משום שאנו חוששים שמא תוסיף על הגט מה שתרצה לפי שאין עדים תחתיו ולכך פוסלין אותו הא ליכא למימר שהרי לא משוינן שום חילוק אלא אפי' כתוב בו שריר וקיים או שלא נשאר חלק מלמטה או שחתם אחד מעדיו למטה והשני למעלה או מן הצד פסול והכי נמי הכא: מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט. תימה א"כ כל השטרות פשוטים שחתומים בהם שלשה עדים יהיו פסולים שיעשם מקושרים ויהיו מוקדמין ואם נאמר *כאן שנדון בפשוט מאי קא פריך (כ) בגמ'* לדברי ר' חנינא ב"ג אינו דומה זמנו של זה לזמנו של זה והא בהאי מקושר אינו דין כשאר מקושרים ואומר ר"י דבמתני' איפליגו היכא דידוע לנו שהוא עושה ההלואה שנה אחת קודם הזמן הכתוב בה כדין מקושר דהשתא ליכא למיחש דילמא פרע ליה והשתא פריך שפיר רבי לר' חנינא ב"ג כיון דהאי מקושר כתוב בו שנה אחר ההלואה א"כ מאוחר הוא (ל) שלא ימנה אלא מזמן הכתוב וזימנין דזייף ביה וכשירצה לפרוע ויאמר הירכס לי שטרא ויכתוב שובר ביום פלוני פרעתי לו מנה וא"כ יעשה אידך שטר פשוט ויהיו סבורין שעתה שעת הלואה ומשני קסבר ר' חנינא אין כותבין שובר ומ"מ קשה קשה אם דינו כפשוט שבא לפנינו מאי קאמר וכי מטא זמניה משוי ליה שטר פשוט בלאו הכי נדון כפשוט כדפרישית (מ) בשטר מקושר שעדיו מתוכו מגבי' בו כדין פשוט ואומר ר"י דהאי לא משוי ליה פשוט אלא כמו שהוא הואיל שבשובר כתוב שפרע מה שכתוב בשטר והוא מקושר רגלים לדבר שפרעו ולא מגבין ביה אבל כי משוי ליה פשוט לא יוכלו להרגיש שהוא רמאות וא"ת אמאי לא הוה קשה לר' על מתני' דשטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשרים דאיכא למימר כדקאמר הכא ואמאי כשרים וי"ל דסבירא ליה כמאן דאמר* דמאוחרין נמי פסולין אי נמי כשיעשה שובר יכתוב בו פרעתי הלואה שכתוב בו זמן פלוני דהשתא ליכא למיחש למידי אי נמי (נ) שובר בלא זמן ולכך מאוחרין כשרים אבל הכא במקושר שעדיו מתוכו הוי *(המיוחד) ולא מסיק אדעתיה לכתוב כנגדו שובר בלא זמן או זמן שכתוב בשטר [שכיון] שהיה מקושר לא מסיק אדעתיה שאינו נזמן הכתוב אלא שנה לפני הזמן אבל מאוחרין שבשעת כתיבת השובר ידוע שהיה מאוחר ומסיק אדעתיה לכתוב שובר שלא יבא לידי זיוף (ס) ונראה לי שאם יעשה שובר מקושר תו לא אתי לידי חששא כלל ולא היה צריך למימר דלא כתבי שובר: שדות בכסף יקנו. עלה טובה קמ"ל והכי קאמר וכתוב זה (ע) תופס והתום זה תורף מוכר ולוקח זמן ושדה דתורף איקרי חתימה כדאמרינן בגיטין (דף כא:) (פ) תלאו והתמו ונתנו לתורף כו' (לתורף) והעד עדים כמשמעו והכי נמי אידך קרא ואקח את ספר המקנה טופס ואת החתום תורף ואת הגלוי זהו העדים שהוא גליון של שטר מצות והוקים בפשוט נמי יש הרבה דברים שצריך ליזהר שלא יחתמו לא מלמעלה ולא מן הצד אלא מתחתיו ושלא ירחיקו העדים יותר משיטה אחת וכיון דמצי למימר דאתי לפשוט ולפרשו כמו שפירש לית לן למימר דאתי לדרשא.

תקנו

רבינו גרשום

גט פשוט. שטר פשוט. כגון שטרות שלנו והאי גט אפילו בשאר שטרות מיירי דכל שטרות איקרו גט כדאמרינן [כתובות נה.] וגם חוב שאין בו אחריות: עדיו מתוכו. במקום הכתיבה תחת הכתיבה: מקושר. הוא עשוי כקישורין תפורות וכך היו רגילין לעשותו תחילת הקלף היו כותבין שיטה אחת זכרון עדות שהיתה בפנינו ואחר כך היו מניחין חלק כשיעור שיטה אחת והיו מקפלין שיטה ראשונה הכתובה על שיטה שניה שאינה כתובה והיו תופרין אותה שיטה הכתובה על שיטה שאינה כתובה ואח"כ כותבין בשיטה השלישית בירח פלוני בכך וכך ימים ביום פלוני ומניחין שיטה רביעית חלק וחוזרין ומקפלין שיטה הכתובה על החלק ותופרין אותו ביחד ושוב כותבין בשיטה חמישית בשנת כך וכך לבריאת עולם ומניחין שיטה ששית חלק והיו מקפלין ותופרין הכתוב על החלק וכך היו רגילין לעשות מן ו' שיטין עד שיכתוב הזמן ומאריך באותו ענין שאמרנו והיו תופרין אותן ושאר כתיבת השטר כותבין כשאר השטרות פשוטין וזה פשוט שבמקושר ומפרש בגמ' טעמא מאי הוו עבדי מקושר והיינו א) של גם מקושר שיהיו עדיו חתומין מאחר הכתיבה כדמפרש בגמ'. מפני שיכול לעשותו פשוט שיקרע התפירו' ויתפשט על הכתיבה: מנא הני מילי. דקתני מתני' דאיכא גם מקושר וצריך עדים היכן רמז מן הפסוק: וכתוב בספר.

א) נ"ל והיינו דתנן גט מקושר שהיו עדיו חתומין מאחר שכתיבה כשר וכדמפרש בגמרא וכו' ויתפשט על ידו הכתיבה:

נ"א כגון

[לקמן קסה.]

[לקמן קסא.]

נ"י רש"א מאוחר

רש"א מ"ז

קדושין דף מט.

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה שיכול כו' ויהיה פשוט. נ"ב עיין בתוס' דקדושין דף מט ע"א דהקשו דא"כ יהיה אויר בין השיטות וקי"ל גט קרח פסול ע"ש: (ב) תוס' ד"ה מקושר עדיו וכו' דלמא זייף וכתב כצ"ל ותיבת ליה נמחק: (ג) בא"ד וסהדי של אחוריו קא מסהדי: (ד) בא"ד ואיכא טיוטא לפניהם וכו' ואפי' חתימי סהדי זה תחת זה. נ"ב פי' אליבא דמר זוטרא דנ"ל דחתמי זה תחת זה: (ה) בא"ד למעלה מן העדים או יכתוב בגליון וכו' וה"נ איכא: (ו) בא"ד דכשר משני לדדין וצריך לומר דמטייט לי': (ז) בא"ד דבלאו הכי מצי למימר לכתוב ארישא כצ"ל ותיבת לפרש נמחק: (ח) ד"ה פשוט וכו' היאך יעשנו מקושר כיון שלא היה וכו' והכי מוכח מדאמר ר' חנינא בן גמליאל מקושר: (ט) בא"ד בין קשר לקשר קא סלקא אדעתי' מגואי: (י) בא"ד בכמה ענינים אפילו חתמו העדים מצד הכתב: (כ) ד"ה מקושר שכתבו וכו' מאי קא פריך רבי בגמ' לדברי ר' חנינא בן גמליאל שלא אינו דומה וכו' בהאי מקושר אין דינו כשאר מקושרים: (ל) בא"ד מאוחר הוא ולא ימנה אלא מזמן הכתוב בו וזימנין דזייף ביה וכשירצה לפרוע יאמר: (מ) בא"ד כדפי' דשטר מקושר: (נ) בא"ד אי נמי יכתוב שובר בלא זמן וכו' שעדיו מתוכו כמאוחר ולא מסיק וכו' שכתוב בשטר דכיון שהוא מקושר לא מסיק אדעתיה שאין ההלואה בזמן הכתוב בו אלא שנה: (ס) בא"ד ונראה לי. נ"ב האי וכ"ל הוא חוזר לתרץ הקושיא קשה דאמאי קאמר וכי מטא זמניה משוי ליה שטר פשוט בלאו הכי נידון כפשוט ועל זה מתרץ וקאמר שאם יעשה מקושר כלומר שלא יעשהו פשוט אלא יניחהו מקושר תו לא אתי לידי חששא כלל דודאי השובר מרע לכל השטרות המקושרין ושוב לא היה צריך למימר דלא כתבי שובר ולפי שר"י כתב בתירוצו הואיל שבשובר כתוב שפרע מה שכתוב בשטר והוא מקושר רגלים לדבר כו' על כן כתב דא"נ שיכתוב בשובר שפרע מ"ש בשטר שהוא מקושר אלא כל סתם שובר אע"פ שיש בו זמן מרע לכל השטרות המקושרין הואיל והזמן שכתוב במקושר הוא מאוחר: (ע) ד"ה שדות וכו' וכתוב זה טופס והתום זה תורף שם מוכר וכו': (פ) בא"ד כדאמרי' בגיטין כתבו במחובר תלשו וחתמו ונתנו לה כשר והעד עדים:

א א טוש"ע ח"מ סי' מב סעיף ט : ב ב מיי' פכ"ו מהל' מלוה ולוה הל' ח ועיין בכ"מ שם טוש"ע שם ס"ס :

תורה אור

זה פשוט וחתום זה מקושר והעד שנים עדים שלשה הא כיצד שנים לפשוט שלשה למקושר ואיפוך אנא מתוך שנתרבה בקשריו נתרבה בעדיו רפרם אמר מהכא °ואקח את ספר המקנה את החתום המצוה והחקים ואת הגלוי ואקח את ספר המקנה זה פשוט את החתום זה מקושר ואת הגלוי זה פשוט שבמקושר המצוה והחקים אלו דברים שבין פשוט למקושר הא כיצד זה עדיו שנים וזה עדיו שלשה זה עדיו מתוכו וזה עדיו מאחוריו ואיפוך אנא מתוך שנתרבה בקשריו נתרבה בעדיו רמי בר יחזקאל אמר מהכא °על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר אם תתקיים עדותן בשנים למה פרט לך בשלשה לומר לך שנים לפשוט שלשה למקושר ואיפוך אנא מתוך שנתרבה בקשריו נתרבה בעדיו והני להכי הוא דאתו כל חד וחד למילתיה הוא דאתא לכדתניא °שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום א)עצה טובה קא משמע לן ואקח את ספר המקנה הכי הוה מעשה על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים ב)להקיש שלשה לשנים בפלוגתא דרבי עקיבא ורבנן אלא מקושר מדרבנן וקראי אסמכתא בעלמא וטעמא מאי תקינו רבנן מקושר אתרא דכהני הוו והוו קפדי טובא ומגרשי נשייהו ועבדי רבנן תקנתא אדהכי והכי מיתבא דעתייהו התינח גיטין שטרות מאי איכא למימר כדי שלא תחלק בין גיטין לשטרות היכן עדים חותמין רב הונא אמר בין קשר לקשר ורב ירמיה בר אבא אמר אחורי הכתב וכנגד הכתב מבחוץ אמר ליה רמי בר חמא לרב חסדא לרב הונא דאמר בין קשר לקשר קא סלקא דעתין בין קשר לקשר מגואי והא ג)ההוא מקושר דקאתא לקמיה דרבי ואמר רבי אין זמן בזה אמר ליה רבי שמעון ברבי לרבי שמא בין קשריו מובלע פלייה וחזייה ואם איתא אין זמן בזה ואין עדים בזה מיבעי ליה אמר ליה מי סברת בין קשר לקשר מגואי לא בין קשר לקשר מאבראי וניחוש דלמא זייף וכתב מאי דבעי והתימי סהדי דכתיב ביה שריר וקיים וניחוש דלמא כתב מאי דבעי והדר כתב שריר וקיים אחרינא *חד שריר וקיים כתבינן תרי שריר וקיים לא כתבינן וליחוש דלמא מחיק ליה לשריר וקיים וכתב מאי דבעי והדר כתב שריר וקיים הא אמר ר' יוחנן ד)תלויה מקויימת כשרה

מחק

ירמיה לב | דברים יט | ירמיה לב

רשב"ם

זה פשוט. כעין ספר: וחתום. משמע צרור וחתום ומקושר והעד שנים. כדאמר בעלמא (סוטה דף ג:) כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים עד שיפרוט לך הכתוב אחד כמו שפרט לך לא יקום עד אחד באיש לכל עון וגו' מכלל דעד סתם הרי כאן שנים: מתוך שנתרבה בקשריו. שהחמיר בו הכתוב והטריח לעשות קישורין החמיר נמי בריבוי עדים: זה פשוט שבמקושר. (א)התופס שכתוב כעין שלנו: מצוה וחוקים. משמע שיש (ב) מיני חלוקי דינין בינייהו: עצה טובה קמ"ל. כדמפרש בריש חזקת הבתים (לעיל דף כט.) כדכתיב ונתתם בכלי חרש למען יעמדו וגו': בפלוגתא דר"ע ורבנן. במס' מכות להקיש שלשה לשנים כו': אלא מקושר מדרבנן הוא. כדמפרש טעמא לקמן: ומגרשי נשייהו. מתוך כעס שהגט פשוט נכתב מהרה וכשנחים מרגזם אינם יכולים להחזיר גרושותיהן כדכתיב ואשה גרושה מאישה לא יקחו (ויקרא כא): היכן עדים. דמקושר חותמין: רב הונא אמר בין קשר לקשר. וקא (ג) סלקא דעתך השתא מבפנים: אחורי הכתב. כנגד כל הכתב מבחוץ הכי ס"ל לרבי ירמיה בר אבא כדמוכח לקמן דלדידיה מחזיקין חתימת עדים כנגד כל (ד) סוף הכתב ולדידיה אינו צריך לכתוב שריר וקיים שמקום חתימת העדים מקיים כל הכתב כנגדו מבפנים: ואמר רבי אין זמן בזה. בתמיה: ואם איתא. דבין קשר לקשר חתמי עדים מגואי והרי הן מובלעין בין קשריו כמו הזמן אמאי לא קפיד אלא אזמן אעדים נמי הוה ליה למיבעי אמאי אין עדים: בין קשר לקשר מאבראי. ונראין העדים בין תריצי הקשרין כדפרישית במתני': וניחוש דלמא זייף וכתב מאי דבעי. בסוף השטר שבמקושר שהרי חתימי סהדי בראש השטר בין הקשרים הואיל ואין העדים חתומים בסוף השטר: ומשני דכתב בו. בסוף השטר שריר וקיים דהיינו הוכחה של סוף השטר ואין יכול עוד להוסיף אחריו: וניחוש דלמא זייף וכתב. אחר ההוא שריר וקיים מאי דבעי וכתב שריר וקיים אחרינא בסוף מה שהוסיף: תרי שריר וקיים לא כתבינן. והרואה יודע שהוא זיוף: ופריך דלמא זייף ומחיק. ומשני האמר ר' יוחנן תלויה מקויימת כשרה. טעה הסופר והגיה ותלה תיבה או שתים בין שיטה לשיטה ואחר כן קיימה בסוף השטר כמו שאנו כותבין תיבה פלונית דביני חטי שריר וקיים:

מחק

תוספות

תקנו רבנן מקושר. ט'. מספקא לן בזמן הזה כשכהן מגרש אשתו אם צריך לעשות מקושר כי מתוך התקנה משמע שאין נגרש כי אם במקושר אך לפי שאין אנו בקיאין בו בטוב נכון יותר לעשותו פשוט שהוא קל יותר אי נמי לא תקינו רבנן כי אם באותו מקום ור"י היה אומר (ה) דתקינו רבנן מקושר לא שיהא חובה לעשותו כן אלא כדי שלא יפסידו נשותיהן התקינו לעשותו כן: שלא תחלוק בין גיטין לשטרות. שאם תפסלנה בשטרות אתי למיפסל אף בגיטין אי נמי אי לא עבדי שטרי חוב מקושר אתי שיניחו (ו) לעשותו גם בגיטין אלא מתוך שהורגלו לעשותו מקושר יעשו בגיטין ולפירוש קמא אין להקשות משטרות שאנו פוסלין בעד כותי וגיטין מכשירין ולא גזרינן גיטין אטו שטרות דהתם היינו טעמא משום דאין עדי הגט חותמין זה בלא זה ומדכותי חתים ברישא ש"מ חבר הוא אבל עדי שטר חותמין זה בלא זה: רב ירמיה בר אבא אמר אחורי הכתב כנגד הכתב מבחוץ. אי לא אמר אלא אחורי הכתב כנגד הכתב ולא אמר מבחוץ הוה אמינא כנגד הכתב היינו כלפי הכתב ואחורי הכתב היינו למעלה מן הכתב שאינו למטה כשאר חתימות ואי [הוי] אמר אחורי הכתב מבחוץ (ז) ה"א אפי' בין קשר לקשר קמ"ל כנגד הכתב ולא כנגד הקשר ואי הוה אמר מבחוץ כנגד הכתב הוה אמינא לצדדין: לרב הונא דאמר בין קשר לקשר קס"ד מגואי. ואע"ג דתנן מקושר עדיו מאחוריו איכא למימר דשפיר קרי אחוריו בין שיטה לשיטה לפי (ח) (שאין) העד אחורי השיטה שתחתיו: ואם איתא אין זמן ואין עדים בזה מיבעי ליה. וא"ת לר' ירמיה נמי קשה דכיון שהיו (ט) אחוריו לכך אורך *השיטה והיה סבור בו שהוא פשוט היה לו לפסלו נמי משום עדים שהיו מאחוריו דתנן גט פשוט שכתוב עדיו מאחוריו פסול וכ"ת לא ידע מתני' כלל דהא לא ידע שיעשו שטר מקושר (י) עד ששמעה לקמן אבל קודם לכן לא והפי' פשוט שפסול כשעדיו מאחוריו לא היה יודע שהרי במתני' דפסלינן ליה היינו משום שלא יעשנו מקושר ויהיה מוקדם וכיון שלא היה יודע כלום במקושר לא היה יודע בפשוט שפסול כשעדיו מאחוריו הא ליכא למימר חדא שאין סברא לומר שרבי לא היה בקי בשטר פשוט ועוד קשה דא"ל ר"ש בריה (כ) בין קשריו מובלע מנא ליה רבי לא שנאה ר"ש מנא ליה ועוד אע"פ שלא היה יודע דפסול פשוט שעדיו מאחוריו משום דמקושר מיתני בהדי פשוט והיכא למימר כמו שלא היה יודע מתני' במקושר לא היה יודע גם בפשוט מ"מ היה לו לידע מתני' דגיטין (דף פז:) דתנן התם העדים החתומים בראש הדף מן הצד מאחוריו בגט פשוט פסול וי"ל דהיה יודע רבי מתני' דפשוט ודמקושר (ל)ולא היה יודע דבמקושר שנה מונין שתים עד ששמעה מזוגין וכאן היה סבור שלא היו כותבין בין הקשרים שום עיקר השטר לכך היה מתמה אין זמן בזה דלא היה סבור שהיה כתוב בין הקשרים אבל לר' ירמיה ניחא שהיה יודע שעדיו מאחוריו וכן יש להקשות ולתרץ לבתר דמשני מאבראי לרב הונא אבל זה קשה דמאי פירכא (מ) הא דאעדים לא קפיד כיון שדינם להיות בין קשר לקשר שהרי היה יודע בטיב מקושר וי"ל דהכי קא פריך דאם איתא אעדים נמי היה לו להקפיד שהם עיקר השטר ולא היה לכותבם אלא בפשיטות השטר ודוחק:

וכשיעור

רבינו גרשום

זהו פשוט שכתוב פשוט כספר: וחתום זה מקושר. כלומר שצרור וחתום תפור וקשור א)בינו: והעד שנים. כדכתיב לא יקום עד אחד באיש ממשמע שנאמר עד איני יודע שהוא אחד ומה ת"ל אחד ללמדך כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים עד שיפרוט לך הכתוב אחד ה"נ האי והעד שנים הן הואיל דלא כתב אחד: עדים שלשה. דמדקאמר והעד שנים מכלל דעדים שלשה הן: איפוך אנא. ואימא ג' לפשוט וב' למקושר. ומשני לא ס"ד דמתוך שנתרבה מן הפשוט בקשריו כדקאמרי' נתרבה נמי בעדים דליהוי משונה מן הפשוט: ורפרם אמר מהכא. דפשוט ומקושר מן התורה דכתיב ואקח את ספר המקנה וגו' ספר זה פשוט כמו ספר: חתום זה מקושר. שקשור וחתום ותפור בינו ועדיו: גלוי זה פשוט שבמקושר שאר כתיבת כל השטר הוי פשוט וגלוי מדקאמר מצוה מכלל דאיכא בהאי דליתא בהאי: רמי בר יחזקאל אמר מהכא. איכא למשמע דאיכא שני מיני גט: ע"פ שנים עדים או שלשה עדים עיין לקמן. וצריך למקושר ג' עדים ולפשוט ב'. ומקשינן לר' חנינא ולרפרם ולרמי בר יחזקאל וכי כל הני קראי דמוקמת לגט פשוט ולמקושר להכי הוא דאתא: עצה טובה קמ"ל. ירמיה הוא דאזהר להו לישראל כשתקנו שדות צריך לכם לכתוב שטרות ולהחתים עדים ויהא שמור בידכם לפי כשתלכו בגלות שמא יהרגו העדים או יוליכום בשם למקום רחוק ולא ימצאו העדים לפניך צוה להם לכתוב שטרות ולשומרן שלא יכפרו בהם המוכרין. והא נמי דאמר רפרם ואקח את ספר המקנה לאו משום דלהכי אתא אלא מעשה שהיה כך היה ולאו משום דילפינן מיניה כלום. כך אמר המורה ששמע מרבו שכך מצא כתוב שמו א)כן דכתיב המצוה והחוקים מיכן סמכו חכמים לתיקון כל השטרות מן התורה. והאי דרמי בר יחזקאל דעל פי שנים עדים וגו' לאו להכי הוא דאתא אלא להקיש ג' עדים לשנים בפלוגתא דר' עקיבא ורבנן כל חד וחד כדאית ליה כדתנן במס' מכות בפרקא קמא על פי שנים עדים או שלשה וגו' אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט לך הכתוב שלשה אלא להקיש ב' לג' מה ג' מזימין את השנים אף השנים מזימין את השלשה ור' עקיבא אמר לא בא השלישי להקל עליו אלא להחמיר וכו' אלא גם מקושר מדרבנן הוא דתקינו הכי והא דקא מפיק ליה מוחתום בספר והעד עדים קרא לאו להכי אתא אלא כדאמרן לעצה טובה אלא דסמך וראיה בעלמא אשכחו למילתייהו: ומאי טעמא תקינו רבנן גם מקושר. אתרא דכהני הוי דקפדי. דהוו כעסנים ומגרשין נשיהן מחמת כעס ושוב היתה אסורה לחזור לו דכתיב גרושה לא יקחו ולהכי תקינו רבנן מקושר דאדהכי והכי שכותבין אותו כן וממתינים דקושרים ומקפלין אותו והופרין אותו והוזרין ועושין כן עד ג' פעמים מיתבא דעתייהו וישכך כעסם ויבטלו הגט קודם שינתן לה: שאר שטרות דליכא למימר בהן הכי אמאי עבדי להו מקושרין. ומשני שלא תחלוק בין גיטין לשטרות שיהיו שוין בכל מעשיהן הואיל וכולהו איקרו גט כדאמרינן לעיל: והיכן עדים חותמין. במקושר: רב הונא אמר בין קשר לקשר. קסבר באותו חלק שבפנים שהניח בין שיטה לשיטה ואותן ג' עדים באותן ג' שיטות של חלק וסבר כר' חנינא בן גמליאל דמתני' ואחר כך היו מקפלין ותופרין הקישורין שבהן הזמן וההתימה: ואמר רבי אין זמן בזה. לפי שהיה מקופל ותפור הזמן בתוך הקשורין ולא היה רואהו וקרע רבי את התפירות וחזייה: ואם איתא. דעדים חתומין בין קשר לקשר ואינן נראין מאי האי דקאמר רבי אין זמן בזה: אין זמן ועדים מיבעי ליה. דהא לא חזי עדים טפי מן הזמן: אלא בין קשר לקשר במקום חלק מאבראי. כי האי גוונא שיטה אחת היה כותב ומניח אחת חלק וכנגד אותו חלק מבחוץ היה חותם ראובן בן יעקב וכותב שיטה שלישית ומניח רביעית חלק ובאותו חלק מבחוץ כנגדו חותם שמעון בן עמרם ובחלק של שיטה ששית חותם חצרון בן שאלתיאל ומשום הכי כשהיה מקופל ותפור היה נראה חצרון ומש"ה אמר רבי אין זמן בזה ולא אמר אין עדים משום דחזי חד מינייהו אלא הוה מפשפש בתר אחריני: והואיל דאמרת דעדים בין קשרים חתומים ליחוש דילמא כתב המלוה בסוף כתיבת השטר דבתר הכי הוסיף והלוה אותו עוד ומזייף והתמי סהדי בין הני עדים ומסתברא דעל כל כמה דכתוב בשטר חתימי וטריף שלא כדין. ומשני דכתב ביה שריר וקיים מקמי דחתימי סהדי: וליחוש כו' והרי כתיב שריר וקיים אחריני. ומשני חד שריר כו'. וליחוש כו'. ומשני דהאמר ר' יוחנן תלויה מקויימת כשירה כגון תיבה או שנים שהשמיט הסופר ותלאה וכתבה בין השיטות במקום שהשמיט

ובסוף

א) אולי צ"ל תפור וקשור בינו ועדיו כצ"ל וכ"כ לקמן בד"ה התום. ב) הלשון צריך תקון בכאן קצת וצ"ע

א) [לעיל כח: ע"ש וכו'] ב) מכות ה: סנהדרין ע. : ג) [לקמן קסה:] :

הגהות הב"ח

[illegible]

א) גיטין דף פז: ב) שם: ג) רש"א :

ג א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' ח סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' מד סעיף ח :
ד ב ג (מיי' פ"ד מהל' גירושין הל' יב) סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קל סעיף יא :

מחק פסול ואע"פ שמקוים [א]ולא אמרו מחק פסול אלא במקום שריר וקיים וכשיעור שריר וקיים ולר' ירמיה בר אבא דאמר אחורי הכתב וכנגד הכתב מבחוץ ליחוש דלמא כתיב מגואי מאי דבעי (א) ומחתים סהדי יתירי מאבראי ואמר אנא לרבות בעדים הוא דעבדי א"ל מי סברת עדים כסדרן חתימי עדים ממטה למעלה חתימי וליחוש דלמא מתרמיא ריעותיה בשיטה אחרונה וגייז ליה לשיטה אחרונה וגייז ליה לראובן בהדיה ומתכשר בבן יעקב עד דתנן[א] [ב]בן איש פלוני עד כשר דכתיב ראובן בן בחד דרא ויעקב עד עלוויה וליחוש דלמא גייז ליה לראובן בן ומתכשר ביעקב עד דתנן[ב] [ג]איש פלוני עד כשר דלא כתיב עד ואיבעית אימא לעולם דכתב עד דידעינן בה דהא חתימות ידא
לאו

רש"י

מחק פסול. אף מה שהגיה עליו אע"פ שמקוים וכדמפרש ואזיל שאותו המחק בסוף השטר במקום (ב) שהיה יכול לומר שהיה כתוב בו שריר וקיים כגון בתר במנא דכשר למיקניא ביה ומחקו והגיה מה שרצה ואחר כך כתב שריר וקיים אבל באמצע הכתב אין לחוש שהרי הדבר ניכר שקודם שנכתב שריר וקיים בזה השטר נמחק ונתקיים : וכשיעור שריר וקיים. וכל שכן אם שיעור המחק יותר מזה : ולר' ירמיה בר אבא דאמר אחורי הכתב כנגד כל הכתב מבחוץ. חותמין העדים וממלאים מקום חתימת העדים עד סוף השטר ולא צריך שריר וקיים : ניחוש דלמא. זייף וכתיב מאי דבעי מגוואי בסוף השטר ואע"פ שאין עוד עדים כנגדו מבחוץ ויאמר לא הנחתי זה החלק מבחוץ אחורי זו השיטה אלא להרבות עדים גם בזו השיטה כנגדה מאחוריה ולא נזדמן לי כן פירש רבינו חננאל ובספרים שלנו כתוב ומפיש בעדים מאבראי כלומר נגד אותה השיטה שיוסיף מבפנים יחתום עליה עדים כנגדה מבחוץ כדי למלאות כל השטר עדים לקיים כל הכתוב בתוכו מנגד שני כנגדו ויאמר כדי לרבות עדים הוא דעבדי אע"פ שמקושר דיו בג' עדים אני נתכוונתי לפרסם הדבר והרביתי עדים הרבה וכהא דתנן (גיטין דף פא:) גט קרח הכל משלימין עליו כו' איזהו גט קרח כל שקשריו מרובים מעדיו אבל אם עדיו מרובים מקשריו שפיר דמי : א"ל. רב חסדא לרמי בר חמא : מי סברת. אליבא דר' ירמיה בר אבא : עדים כסדרן (ג) כתיבי. מאחורי הכתב שאם השטר כתוב שתי שגם העדים חותמין שתי ואם הכתב כתוב ערב שגם העדים חותמין ערב והתחילו לחתום בתחלת השטר כנגד זכרון עדות שהיתה בפנינו כו' וכולן זה תחת זה הא"כ ודאי יכול להוסיף ולזייף ולהחתים כדקאמרת : אלא מלמטה למעלה חתימי. מתחילין לחתום מאחריו כנגד שיטה אחרונה זה (ד) תחת זה והולכין וחותמין לארכו של שטר ואם השטר כתוב ערב הן חותמין שתי וכן מפורש בגמרת ארץ ישראל גט פשוט עדיו לרחבו ומקושר עדיו לארכו וכיון שמתחילין לחתום כנגד שיטה אחרונה אין יכול להוסיף עוד ולזייף עוד מצד אחר שאין השטר מתקיים אלא מכנגד החתימות ולמעלה : ריעותא בשיטה אחרונה. (ה) שום כתוב שם תנאי או פרעון המזיק לבעל השטר וגייז לה להאי שיטה אחרונה ואף על גב דגייז ליה לראובן בהדיה החתום כנגדה מבחוץ הרי משתייר ביה בן יעקב עד ותנן דכשר בכך : בן איש פלוני עד כשר. מאחר שמכירין שזה כתב ידו של אותו בן פלוני : ומשני דכתב ביה ראובן בן בחד דרא. בשורה אחת ואי גייז ליה לראובן גייז ליה נמי לבן בהדיה ולא נשאר בלתי יעקב לבדו : וקא מתכשר ביעקב עד. דאמרינן יעקב עצמו חתם את שמו :
לאו

תוספות

וכשיעור שריר וקיים. וכל שכן יותר שימחוק שני שיטין או ג' כדי להעריס וכתב מאי דבעי והדר כתב שריר וקיים לכך פסול כל מקום שנוכל לומר בכאן היה יכול להיות כתוב שריר וקיים אבל בפחות משריר וקיים ליכא למיחש מידי :

וליחוש דלמא כתב מאי דבעי ומחתים סהדי מאבראי. אבל אי לא מחתים להו היה פסול שסיום העדים יש לו להיות כנגד סיום השטר וליכא למימר דמטייט ליה מצד אחר דשמא יעשה שם האשרתא : אנא לרבות עדים קא עבדי. ויקיים בשלשה שלמעלה דמכל תלתא מקיימים כדאמרי' בפרק הזורק (גיטין פא:) והכא לא מצי לשנויי כדלקמן אין מקיימים אלא מעדים של מטה דפריך לקמן וניחוש דלמא כתב הוא ועדיו בשיטה אחת ואמר כדי להרבות בעדים הוא דעבדי ואמר כל כי האי גוונא אין מקיימים אלא מעדים של מעלה (ו) ה"נ לישני כאן אין מקיימין אלא מעדים של מטה וי"ל דהא מתני' בשילהי הזורק (שם) שמע מינה מכל בי תלתא מקיימין אבל לקמן שכתב בשיטה אחרונה אין מקיימין :

מלמטה למעלה חתימי. וא"ת בין לרב הונא בין לרב ירמיה מתניתין דקתני מאחוריו ומפרש לה שחותמין בין קשר לקשר ולאידך מלמטה למעלה אמאי תקינו הכי אלא (ז) שיהיו חתומים כולן תחת שיטה אחרונה מבחוץ ולא יצטרך כמו כן לרב הונא לכתוב שריר וקיים וי"ל דכל מה שיוכלו לשנותו מפשוט היו משנים לפי שלא יהיו הכל בקיאין לעשותו דאדהכי מייתבא דעתיה :

וניחוש דלמא מתרמי ריעותא בשיטה אחרונה וגייז לה. וא"ת והא אין למדין משיטה אחרונה דהא מהדר הוא מעניינו של שטר והיכי גייז הא יהא פסול אם חתכה כיון דלא מהדר וי"ל דבמקושר לא נהגו חזרת השטר והיו למדין משיטה אחרונה דבפשוט ודאי אין למדין לפי שהעדים חתומים מבפנים ולא דייקי וחותמין רחוק מן הכתב שיטה ויכול לזייף באותה שיטה אי לאו משום דאמרינן אין למדין אבל במקושר שעדיו מאחוריו מלמטה למעלה מכווני שפיר לחתום כנגד שיטה אחרונה והשתא נמי כי למדין משיטה אחרונה (ח) יכול להזדייף מבפנים לפי שאין העדים חותמים כנגד אותה השיטה שזייף וא"ת והוא יחתום עדים כנגד הכתב שזייף מבפנים ויקיים באידך תלתא סהדי וי"ל שלא היה בשיטה כי אם עד אחד חתום ואם הוא עצמו [א]יחתום שני פסולים א"כ העדים שחתמו בראשונה הם טייטו בגליון שלמטה מן השטר מבחוץ שלא יבא אדם אחריהם ויכתוב שטר באותו גליון ויהיה העד לזה שזהו כתב ידו וא"ת לרבי חנינא בן גמליאל מקושר שכתוב עדיו מתוכו היאך יעשנו פשוט הלא בפשוט איכא חזרת השטר ובמקושר ליכא וא"כ כשיעשנו פשוט ולא ירצו חזרת השטר יפסלוהו וי"ל דהיה דר' חנינא ב"ג על כרחך (ט) במקושר דמהדר כיון שעדיו מתוכו :

וגייז ליה לשיטה אחרונה. וא"כ לר' ירמיה לא הוה כתיב ביה שריר וקיים במקושר דאי הוה כתיב ביה היכי הוה גייז ליה הלא לא ירצו שריר וקיים ויפסלוהו ולרב הונא היה כתוב בו כדמשני לעיל אבל בפשוט בין למר ובין למר לא היה כתוב בפשוטים שלהם שריר וקיים :

דכתב ראובן בן בחד דרא ויעקב עד בחד דרא עלויה. כלומר (י) כתוב ראובן בן בשיטה אחרונה והיינו בחד דרא ואחר כך יעקב עד לארכו של שטר ופירש ריב"ם אי בן בראש ראובן ואח"כ יעקב הוה מצי גייז לשיטה אחרונה עד ראשו של ראובן ועם בן שתחתיו וישאר בן יעקב וקושיא של ריב"ם (כ) כשאפרש שיעקב וראובן בחד דרא לארכו של שטר ובן תחת ראש ראובן שאם לא היה כשר בהכי בבן למעלה ויעקב עד למטה מאי דוחקיה לשנויי שבן גדול כראובן לימא פי' שראובן למעלה ובן יעקב למטה דהשתא ליכא חששא למידי ועוד אמאי תירץ גמרא דלא כתיב ביה עד לישני כגון שכתב בו עד וכגון שיעקב למטה ומעט מיעקב תחת ראובן כדפרי' ועוד דהשתא לא קשיא מידי מה (ל) שהקשיתי לקמן שראובן בן יעקב עד פסול במקושר ויעקב עד גרידא כשר אלא ודאי לא הוה מצי לתרולי הכי דאפילו כשראובן למעלה ובן יעקב למטה ומעט מיעקב תחת ראובן גייז לשיטה אחרונה עם ראשו ועם בן שתחתיו ומתכשר בבן של מעלה ויעקב של מטה ולא כטועים (מ) טועים שאינו כשר בהכי אינו מפני תשובות חבילות מטולות שפירשנו ואין להעליל בלשונו כי זדונו שוגג אלא בן היה גדול ביותר והיה מחזיק כנגד כל שם ראובן שעליו ואחר כן יעקב דהשתא לא מצי גייז אלא ראובן [עם בן] ביחד ולא ישאר אלא יעקב [עד] והשתא ניחא הא דפריך דלמא גייז ראובן בן ומתכשר ביעקב עד ולא הוה מצי לשנויי שבן תחת ראש ראובן ומעט מיעקב תחת ראובן דהשתא לא מצי גייז לראובן בלא מעט מיעקב הכי לא הוה מצי לשנויי כדפרישית דגייז לראשו ולבן שתחתיו וישאר בן של שם ראובן (נ) ג) [וגם יעקב ומתכשר בהכי אלא בן כנגד כל ראובן א"כ בן תחת בן של שם ראובן] ואי גייז לראשו ישאר תרי בן זה תחת זה ויעקב אחר בן ראובן וזה לשון ריב"א ראובן בן בחד דרא ויעקב עילויה וצריך שיכתוב בן תחת בן של שם ראובן (בן יעקב) שאם יתחיל ויכתוב כנגד תחלת ראובן למטה בן כנגד ראש נמצא שהיה נשאר בן של ראובן עצמו בולט לבן והוה גייז לראשו של ראובן וגם בן של מטה מראשו עמו ובן של ראובן היה נשאר והיה קשה כבתחלה אבל עתה שיכתוב הבן למטה כנגד הבן העליון של ראובן ישאר בן אחד למטה ואחד למעלה ויהיה ניכר הקלקול שעשה ואפילו ימחקנו לאותו של מטה יהא ניכר המחק ויכירו בית דין שהוא עשה אי נמי צריך שיכתוב בן באותיות גדולות שיחזיקו כל ראובן בתחתיתו וזהו עיקר כי אז יהיה יותר היכרא ואין לחוש לזה הקלקול אלא בראובן לבדו אבל בשאר שמות לא :

ומתכשר (ס) (בבן) יעקב עד. תימה היאך יתכשר והלא מכירים אנו שיעקב לא חתם זה ומה שבור לומר דבשלמא הא דתנן התם (גיטין דף פז.) שני גיטין שכתוב זה בצד זה את שהעדים נקראו עמו כשר ופריך בגמרא וליתכשר האי בראובן בן והאי ביעקב עד כמו שאפרשנו אחרי כן אלא הכא היכי מתכשר ואי בחתימת יונית שחותמים אביהן תחלה ואיכא למימר (ע) שהאי יעקב שנשאר הוא העד שפי' הוי ראובן בנו יעקב זה דוחק דא"כ ה"ל כחתימת יונית
ויש

רבינו גרשום

ובסוף השיטה כשבא לסיימו קיימו דכתב הכי אות או תיבה פלונית דביני חיטי כשירה : מחק פסול אע"פ שמקוים . אם יש מחק באותו שטר ונכתב כלום על גבו אע"פ שמקוים לבסוף דכתב מ"ם פלוני דעל המחק פסול השטר: ולא אמרינן מחק פסול . אע"פ שמקוים : אלא במקום שריר וקיים . דאיכא למימר ודאי זייפיה בההוא שטרא : ולרב ירמיה בר אבא דאמר . לעיל : אחורי הכתב כנגד הכתב מבחוץ ליחוש דילמא כתיב מגואי . תחת בגליון : מאי דבעי. אחר שחתמו העדים מאחריו והכי שמעי' האירנא [דהעדי']התחילו לחתום מאחרי השטר כנגד כל כתיבת השטר ויכתבו כל התימתן בשיטה אחת והתחילו לחתום מלמעלה עד למטה וכוונו כך שהאחרון סיים את חתימתו כנגד שיטה אחרונה כדי שלא יכתוב בעל שטר יותר שיטה למטה מחתימת האחרון שאם כתב שיכולין בית דין לידע שזייף . והאי רב ירמיה בר אבא וכולהו הני דלקמן לא בעי סימן של שריר וקיים אלא סיום חתימת עדים כנגד שיטה אחרונה ומש"ה מקשי' וליחוש דילמא מחתים כנגדו עד רביעי מבחוץ ויכתוב מבפנים כנגד חתימתו ויזייף מאי דבעי ומכוין שיסיים שיטה אחרונה של שטר כנגד סוף החתימה של אותו עד רביעי ואם ישאל לו בית דין למה חתמת עליו עד רביעי יאמר אנא כדי לרבות בעדים הוא דעבדי כדי שיתפרסם הדבר יותר . ומשני מי סברת דעדים כסדרן כתיבי . מלמעלה למטה בשיטה אחת דמצי לזייף כדמפרש . לא עדים מלמטה כנגד שיטה אחרונה מתחילין להתום ומסיימין חתימתן כנגד שיטה העליונה . ואי אמרת אכתי ליחוש דילמא כתב מגואי לתחת מאי דבעי ויחתום עד רביעי מאבראי ליכא למיחש להכי משום דאיל דצריך להתום ממטה למעלה כשאר החתומין לא מצי לצמצם ולכוון שלא תהא חתימות אותותיו קצרות או ארוכות האחרונות יותר מן הראשונות כדי שיגיע למקום העדים אי מזייף איכא הכירא בהכי . ואכתי אע"ג דאוקמת דעדים ממטה למעלה חתימי הא אכתי מזייף ליה דאיכא למיחש דילמא איתרמי דנכתב ריעותא בשיטה אחרונה. כגון שלא הספיק הלבלר לסיים השטר עד שפרע הלוה מקצת החוב ואותו מקצת שפרע נכתב בשיטה אחרונה שפרע לו כך וכך מן החוב שכתוב למעלה ועכשיו גייז ליה לשיטה אחרונה שיש בה ריעותא וגייז עמה ראובן שנכתב כנגדה מבחוץ ומתכשר עדיין העדות בבן יעקב עד שנשתייר מחתימת הראשון דתנן בן איש פלוני עד כשר ואתי טריף כל החוב שכתוב בו כתחילה : ומשני דהכי דלא מצי לזיופי דכתיב ראובן בן בחד דרא כגון ראובן ותחת ראובן כתב בן וכתב יעקב עד סמוך לראובן דאי גייז ליה לראובן לא מצי גייז ליה בלא בן ולא מתכשר החתימה ביעקב עד ולא אתי למיגז . וליחוש דכשר הוא ביעקב עד בלבד ואתי למיגז : ומשני דלא כתב עד והשתא ליכא למיחש דאי גייז לראובן בן לא מתכשר ביעקב לחוד: ואיבעית אימא . אפי' אי כתב יעקב עד ליכא למיחש דגייז דאמרי עדים יעקב זה כתיבת ראובן הוא ולא של יעקב . [ודלמא] אמרי ב"ד שמא

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאי דבעי (ומחתים סהדי יתירי מאברא') תא"מ ונ"ב לר"ח ל"ג ליה: (ב) רשב"ם ד"ה מחק וכו' במקום שיכול לומר כצ"ל ותיבת שהיה נמחק : (ג) ד"ה עדים כסדרן חתימי מאחורי : (ד) ד"ה אלא מלמטה למעלה וכו' כנגד שיטה אחרונה זה אחר זה. נ"ב פי' לרב חסדא אי אפשר לומר דחתימי זה תחת זה דא"כ לא קשה כל עיקר דלמא גייז ליה לראובן כו' אלא זה אחר זה קאמר ולמר זוטרא הוא דקאמר דחתמי זה תחת זה: (ה) ד"ה ריעותא בשיטה אחרונה שכתב שם תנאי או פרעון. נ"ב פי' על שטר אחר : (ו) תוס' ד"ה אנא וכו' והכא נמי וכו' וי"ל דהא ממתני' דשילהי הזורק שמע מינה דמכל בי תלתא: (ז) ד"ה מלמטה וכו' אמאי תקינו הכי אלא היה להם לתקן שיהיו חתומים כולן תחת שיטה אחרונה מבפנים ולא יצטרך כמו כן : (ח) ד"ה וניחוש וכו' כי למדין משיטה אחרונה אינו יכול לזייף מבפנים לפי שאין העדים חתומים כנגד וכו' וא"ת והלא יחתום וכו' וי"ל שלא היה בשיטה אחת כי אם עד אחד חתום ואם הוא עצמו יחתום עד שני השטר פסול אי נמי וכו' ויכתוב שטר באותו גליון ויחייב את העד דזה כתב ידו וא"ת : (ט) בא"ד דר' חנינא ב"ג על כרחך צריך לפרש במקושר דמהדר : (י) ד"ה דכתב ראובן וכו' כלומר דכתוב וכו' ופירש ריב"ם דבן גדול ומחזיק כנגד שם ראובן דאי בן בראש ראובן ואח"כ יעקב וכו' וישאר בן יעקב הס"ד ונ"ב שמכאן עד סוף הדבור היא הג"ה : (כ) בא"ד וקושיא של ריב"ם היא כשנפרש שיעקב וראובן בחד דרא לארכו של שטר ובן תחת ראש ראובן וכשר בהכי שאם לא היה כשר בהכי א"כ בבן למעלה ויעקב עד למטה נמי לא ליתכשר ומאי דוחקיה לשנויי שבן גדול כראובן לימא שפירושו שראובן למעלה : (ל) בא"ד ועוד דהשתא לא קשיא מידי מה שהקשה ריב"ם לקמן שראובן בן יעקב עד פסול במקושר ובן יעקב עד גרידא כשר. נ"ב כלומר הלא כמו שבבן יעקב עד לא מתכשר אלא כשבן למעלה ועד למטה תחתיו הכא כמו כן בראובן בן יעקב עד מתכשר כשבן למעלה מיעקב תחת ראובן ודו"ק : (מ) בא"ד ולא כטועים שטועים ואומרים באינו כשר בהכי דאינו וכו' זדונו שוגג אלא צריך לפרש בן היה גדול : (נ) בא"ד כדפרישית דגייז לראשו ולבן שתחתיו וישאר בן של שם ראובן וזה לשון ריב"ם ראובן בן בחד דרא ויעקב עלויה וצריך שיכתוב בן תחת בן של (ראובן) ראובן בן יעקב דהשתא אי גייז לראשו ישאר תרי בן זה תחת זה ויעקב אחר ראובן שאם יתחיל ויכתוב כנגד תחילת ראובן כצ"ל: (ס) ד"ה ומתכשר ביעקב עד וכו' שני גיטין שכתבן זה בצד זה את שהעדים הראשונים נקראים עמו וכו' שפירוש הוי [ע]עמו וכו' ביעקב עד אתי שפיר כמו שפרשנו : (ע) בא"ד ואיכא למימר כהאי יעקב עד שנשאר שפירוש הוי לראובן בנו של יעקב זה דוחק דא"כ הוה ליה לפרש כחתימת יוונים :

לאו דיעקב הוא ודלמא בשמיה דאבוה חתם לא שביק איניש שמיה דידיה ותתים בשמיה דאבוה ודלמא סימנא בעלמא הוא דשוויה דהא רב צייר א)כוורא ר' חנינא צייר חרותא רב חסדא סמ"ך רב הושעיא עי"ן ב) רבא בר רב הונא מבותא לא חציף איניש לשוויה לשמיה דאבוה סימנא מר זוטרא אמר למה לך כולי האי כל מקושר שאין עדיו כלין בשיטה אחת פסול א"ר יצחק בר יוסף אמר ר' יוחנן א)כל המחקן כולן צריך שיכתוב ודין קיומיהון ג)וצריך שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה מאי טעמא אמר

ויש לומר דהכי פריך וליחוש דלמא גייז לראובן בן ומתכשר ביעקב עד ויהיה הלוה סבור שלא זייפו ויהא עדיו (ב) כמו שכתבו לו וכל כמה שלא יצריכנו הלוה לקיימו לא נקיימנו אי לא טענינן ליתמי (ג) ללקוחות ומלוה טענת זיוף אתי שפיר שבלא שום שכחה יוציא מהם נחזור למסכת גיטין דתנן התם פ' המגרש (דף פו.) שני גיטין (ד) שכתוב זה בצד זה את שהעדים נקראים עמו כשר ופריך בגמרא וליתכשר האי בראובן והאי בבן יעקב עד דתנן איש פלוני עד כשר השתא משמע דפשיטא דקמא כשר בראובן גרידא מדלא מייתי ראיה דכשר כמו מבן יעקב עד והא אינו כשר בראובן ועוד לאחר שתירץ דכתב ראובן בן אקמא ויעקב עד אבתרא ופריך ליתכשר האי בראובן [בן] והאי ביעקב עד דתנן איש פלוני עד כשר והשתא נמי היכי פשיטא ליה דקמא כשר בראובן בן גרידא(ה) ופירש רש"י דבראובן בן כשר דמשמע אני בן של ראובן כדרך חתימת היוונים והוי כמו בן איש פלוני והאי ביעקב עד שאותו עד אחר הוא ששמו יעקב ופירוש זה אינו נראה חדא דאמאי אית לן למימר דראובן בן יווני הוא כיון שהכתב כתוב עברי ועוד כי נמי הוי יווני והוה כמו בן פלוני לא הוי כשר כיון דלא כתב עד ועוד פירכא קמא לא (ו) תבא שפיר ויש לפרש הכי התם מעיקרא פריך וליתכשר האי בראובן והאי בבן יעקב עד כלומר ראובן נתכוון להעיד על שני גיטין וכתב על התחתון בן יעקב עד ולהכי מתכשר כדתנן בן איש פלוני עד כשר וגם חתם שמו ראובן על הראשון ובהכי כשר כדתנן את (ז) שעדים נקראים עמו כשר ועם הראשון נקרא [בן] יעקב עד שראובן קאי אבן יעקב ופשיטא דכשר ולכך לא הביא ראיה להכשיר ומשני דכתב ראובן בן אקמא ויעקב עד אבתרא והשתא (ח) ידעינן דהאי יעקב דבתרא לא חתם ראובן דלא חתם שמא דאבוה ופריך וליתכשר האי בראובן בן והאי ביעקב [עד] דתנן איש פלוני עד כשר כלומר יש לנו לומר שיעקב חתם בשני יעקב עד ובהכי כשר ואח"כ בא ראובן בנו וחתם על ראשון ראובן בן וחשב שחתימת יעקב עד נקראת עם אותה שלו ובהכי כשר כדתנן את שהעדים נקראים עמו כשר ומשני דלא כתב עד דהשתא ודאי יעקב לא חתם על השני דהא לא כתב עד א"כ דכתב עד ויודעים דהאי חתימת ידא לא דיעקב הוא: *דלא כתב עד. משמע הא אם כתב ראובן בן יעקב עד יהיה פסול וזה קשה דפסלינן פלוני בן איש פלוני עד ומכשרינן בן איש פלוני עד או איש פלוני עד (ט) שאם חתמו מעיקרא איש פלוני עד שלא היה בא לידי זיוף או בן למעלה ופלוני עד למטה תחתיו כמו כן יהא כשר אדרבה הוה לן למימר דאם חתמו מעיקרא איש פלוני בן איש פלוני עד יהא כשר והכי (י) הוה לן למימר אי גייז שיטה אחרונה עם ראובן דחתים עליו יהא פסול והכי הוה לן למימר ויש לומר דהא תנן בן איש פלוני עד כשר איש פלוני עד כשר ולא משוי חילוק בין פשוט למקושר ואית לן למימר דכשר הכא (כ) אבל פלוני בן פלוני עד לא תנן דכשר אע"ג דפלוני בן פלוני כשר וכל שכן כשנכתב עד מכל מקום כיון דלא תנן דכשר בהדיא משוינן חילוק דבפשוט כשר במקושר דאתי לידי זיוף פסול ויש שנותנין טעם שיותר יש לנו להכשיר איש פלוני עד דהא איכא כמה גרים שאין להם אב ואין יכולין

לאו דיעקב הוא. אין בזה המלכות שום אדם ששמו יעקב שיכתוב כך: ודלמא בשמיה דאבוה. יעקב חתם ראובן וכן מנהגו לחתום לכבוד אביו: ודלמא סימנא שויה. לא בשביל שיהא שם החותם כך אלא נהוג היה זה האיש לכתוב אותיות הללו לשם סימן כמו צורת חותם שבטבעתו שממנה מכירים שזה שלא חותם זה: רב צייר כוורא. צורת הדג היה עושה בשטרות במקום חתימתו וכבר ידוע לעולם שזה הוא חתימתו ומועיל כחתימת שמו והמפרש טעם אמאי צייר כוורא וחרותא אינו אלא טועה ושמא על שם מעשיהם זה נהג לאכול דגים וזה נהג בתמרים וסימנא בעלמא היו עושים: חרותא. חריות של דקל וענפים היה צר במקום חתימת שמו: חתים סמ"ך. משמו: חתים עי"ן. משמו: מבותא. תורן של ספינה משקע"א בלע"ז: מר זוטרא אמר למה לך. כל הני שינויי דחיקי לרבי ירמיה בר אבא הכי סבירא ליה שכל שטר מקושר (א) ועדים חתומים מבחוץ אחורי הכתב לארכו מראשו לסופו בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה ואין עדיו כלין בשיטה אחת פסול שצריך שיתחילו לחתום בשוה זה תחת זה ולסיים בשוה הלכך בין שמתחילין לחתום שלשתן כנגד שיטה אחרונה דהיינו מלמטה למעלה בין שמתחילין לחתום כנגד שיטה ראשונה ומסיימין בשיטה אחרונה אינו יכול לא להוסיף בסוף השטר שהרי אין חתימתם כנגד ההוא תוספת ולא למיגז ולקצר ריעותא דבסוף השטר דאי גייז חד מן העדים גייז כולהו כתב בפירוש רבינו חננאל ואע"ג דפריק ר' ירמיה כל מה דאקשו עליה מתני' כרב הונא דייקא דקתני רבי חנינא בן גמליאל אומר מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר שיכול לעשותו פשוט ואליבא דרב ירמיה דאמר מקושר עדיו מלמטה למעלה חותמין לא יתכן להעשות המקושר פשוט ואי קשיא לך אי הכי אפי' לרב הונא אפי' פשוט שכתבו עדיו מאחוריו יהא כשר שיכול לעשותו מקושר הא ל"ק דהא תנן פשוט עדיו שנים ואם תעשהו מקושר המקושר בשני עדים פסול הוא אבל המקושר שעדיו שלשה אם יש עדים בתוכו אפי' אלף כשר הוא ועוד המקושר אם תעשהו פשוט נמצא מאוחר כדלקמן וכשר ואם תעשה הפשוט מקושר יהיה מוקדם והמוקדם פסול: הכי גרסינן בפירוש רבינו חננאל כל המחקן כולן צריך שיכתוב קיומיהון. ולא גרס ודין ופירוש כל המחקן שאינן במקום שריר וקיים דאמרי' לעיל דכשרים צריך לקיימן בסוף השטר לפני שריר וקיים שאם אינן מקויימין איכא למימר שמחק וזייף והגיה כרצונו לאחר שנכתב השטר ולאחר שחתמו העדים: וצריך שיחזור כו'. זהו שאנו כותבין בסוף השטר וקנינא מן פלוני בר פלוני לפלוני ככל מה דכתב ומפרש לעיל כו' דהיינו שמפרש וכופל הענין הכתוב למעלה והאי וצריך שיחזור הכי מפרשינן לה וצריך שלא יהא כתוב בסוף השטר בשיטה אחרונה שום דבר חידוש ושום תנאי שהשטר תלוי בו שאינו כתוב למעלה לפי שלא נלמד משיטה אחרונה כדמפרש לקמן ונמצא שיתקיים השטר העליון בלא התנאי ויגבה בו שלא כדין אע"פ שלא נתקיים התנאי אלא בדברים שאין לנו צורך בהן ללמוד ממנו יסיים שטרו כגון מענינו של שטר ומעתה לא נפסיד כלום אם לא נלמד משיטה אחרונה שהרי כבר מפורש למעלה מה שכתב בשיטה אחרונה:

אמר

לחתום שם אביהן אלא פלוני עד: ודלמא סימנא בעלמא שוויה דהא רב צייר כוורא כו'. ואם תאמר שאני התם דאתחזק מעיקרא בדיסקי כדאמרינן פרק השולח (גיטין דף נו.) אבל הכא לא מ"מ אית לן למימר אי חתים איניש שמיה דאבוה שמא זה רגיל לחתום כך: כל מקושר שאין עדיו (ל) מאחוריו בשיטה. פי' ר"י כשחותמין עליו מלמטה למעלה שיהיו כולן מתחילין בשיטה אחרונה ואין כי אם עד אחד חתום לארכו של שטר וחתומין זה אחר זה לפיכך אי גייז שיטה אחרונה יחתוך כל ראשי העדים ולא ישאר כי אם בן פלוני עד וניכר הרמאות כיון שכל העדים חתוכין ואי מלמעלה למטה חתימי צריך שיהיו כולם כלים בשיטה אחרונה ולא נהירא דמהדר לתרולי אפי' כתב עד וא"כ כשחותמים מלמעלה למטה וכולם כלים בשיטה אחרונה וגייז לשיטה אחרונה גייז בהדיה עד של כל החתומין ופי' ריב"א לעולם כסדרן חתימי וכי תימא יזייף מגואי ויחתום מאבראי ויאמר כדי להרבות עדים הוא דעבדי הכי יהא פסול דכל מקושר שאין עדיו כלים בשיטה(מ) אחרונה יהא פסול לכדכיון שכל העדים חתומים בשיטה אחרונה תו לא יבא לידי זיוף דתו לא מצי חתים מאבראי שכולם צריכים להיות בשיטה אחת ובשיטה אחרונה וקשיא לן מהא דאמרינן בירושלמי מקושר לארכו של שטר חתים ויש לפרש כל מקושר שאין עדיו כלים בשיטה אחת פסול כלומר שיחתום ראובן בשיטה אחרונה ותחתיו בן ותחתיו יעקב ותחתיו עד וכן כולם לכך אי גייז ליה לשיטה אחרונה יחתוך כל החתימות: אמר רבי יוחנן כל המחקן כולן צריך שיכתוב ודין קיומיהון. בפי' רבינו חננאל לא גרס ודין אלא אי נמחק דבר אחד ואח"כ כתב על המחק צריך שיכתוב בסוף שטר תיבות פלוני דעל המחק ואפי' לספרים שלנו דגרסינן ודין לא קשיא מידי אם אין כותבין ודין דלא הוי אלא שופרא דשטרא ועוד שאנו כותבין שריר וקיים: וצריך שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה. ואם תאמר אם בא שטר לפנינו שחתימת העדים רחוקה מן השטר שיטה אחת ולא החזירו מענינו של שטר בשיטה אחרונה יהא כשר דלמאי איכא למיחש אי משום דאי הוה בעי (נ) מזייף בהוא שיטה חלק הא אין למדין משיטה אחרונה ולהא ליכא

למיחש

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' ח סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' מד סעיף ה:

ו ב מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף א:

רבינו גרשום

שמא ראובן חתם שם אביו במקום שמו וכשר הוא. ומשני לא לימרו בית דין הכי אלא לימרו הכי לא שביק איניש שמא דידיה וחתים שם אבוה וש"מ מזויף הוא. ואכתי ליחוש דאי אמרי עדים יעקב זה כתיבת ראובן היא ואמרי בית דין מה בכך דלמא שם אביו כתב לקיים חילוף חתימתו דהא רב לא הות מחתים שמו אלא במקום שמו היה מצייר דמות דג והכל היו מכירין שזו היא חתימתו: חרותא. כמין דקל היה מצייר: רב חסדא סמ"ך. בלבד היה כותב במקום שמו: מבותא. כמין תורן של ספינה. הכא נמי איכא למימר דכתב אבוה סימן. ומשני לא חציף איניש כו': מר זוטרא אמר למה לך לשנויי כל הני. דשינויי דחיקי הוי אלא האי דקאמר ר' ירמיה בר אבא אחורי הכתב כנגד הכתב מבחוץ הכי קאמר. כל מקושר שאין עדיו [כלין] בשיטה אחת פסול. כגון ששלשתן התחילו לחתום בג' שיטות זה על גב זה והתחילו חתימתן כנגד שיטה אחרונה וחתמו ממטה למעלה וסיימו חתימתן בשיטה א) אחרונה של עדות הוי גייז לכולהו וליכא למיחש משום זיוף: כל המחקן כולם. העשוין בשטר שלא במקום שריר וקיים: צריך לכתוב. בסוף השטר: ודין קומיהון. דכתב כך וזה מחק פלוני שבמקום פלוני שריר וקיים כדי שלא יאמר שוב נכתב ונמחק וזייף: וצריך שיחזור מענינו של שטר. של מעלה בשיטה אחרונה:

א) נראה דצ"ל וסיימו חתימתן בשיטה אחרונה ואי גייז לשיטה אחרונה הוי גייז לכולהו וכו'.

מסורת הש"ס

א) גיטין דף לו. ודף פז: ב) נ"ל רבה:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה מר זוטרא וכו' מקושר ועדיו חתומים: (ב) תוס' ד"ה (כע"א) ומתכשר ויהיה הלוה סבור שלא זייפו ויהיו עדיו. נ"ב ותימה א"כ מאי קא משני תלמודא דידעינן דהא חתימה לאו דיעקב היא ונ"ל דקא משני דכיון דמפורסם דלאו דיעקב היא תו לא חיישינן להכי: (ג) בא"ד אי לא טענינן ליתמי וללקוחות ומלוה בטענות זיוף בלא שום שכחה יוציא ממנו נחזור למסכת כצ"ל ותיבות אתי שפיר נמחק: (ד) בא"ד בפ' המגרש שני גיטין שכתבן זה בצד זה את שהעדים הראשונים נקראים וכו' דתנן בן איש פלוני וכו' דפשיטא ליה דקמא כשר וכו' כמו מבן יעקב עד ותימה והא אינו כשר בראובן גרידא ועוד לאחר שתירץ: (ה) בא"ד בן גרידא ורש"י פירש דבראובן בן כשר: (ו) בא"ד ועוד פירכא קמא לא אתי שפיר ויש לפרש התם הכי מעיקרא: (ז) בא"ד כדתנן את שהעדים נקראים עמו כשר ועם הראשון נקרא ראובן בן עד שראובן קאי אבן יעקב עד ופשיטא דכשר: (ח) בא"ד והשתא מסתמא תלינן דהאי יעקב עד דבתרא לא חתם ראובן דלא חתם שמיה דאבוה ולהכי פריך וליתכשר האי וכו' עם אותה שהוא שלו: (ט) ד"ה דלא כתב וכו' פלוני עד לפי שאם חתמו מעיקרא איש פלוני עד לא היה: (י) בא"ד והכי נמי הוה לן למימר דאי גייז שיטה וכו' וה"נ הוה לן: (כ) בא"ד דכשר הכא והכא אבל פלוני וכו' אע"ג דתנן פלוני בן פלוני כשר וכו' כיון דלא תנן בהדיא דכשר משוינן חילוק וכו' ובמקושר דאתי: (ל) ד"ה כל מקושר שאין עדיו כלין בשיטה אחת פי' רש"י כשחותמין מאחוריו מלמטה למעלה צריך שיהיו כולן וכו' וחתומין זה תחת זה לפיכך: (מ) בא"ד דכל מקושר שאין עדיו כלים בשיטה אחת פירוש בשיטה אחרונה: (נ) ד"ה וצריך כו' דאי הוה בעי הוה מזייף כו':

אמר רב עמרם ¹לפי שאין למדין משיטה אחרונה אמר ליה רב נחמן לרב עמרם מנא לך הא אמר ליה דתניא ²הרחיק את העדים שני שיטין מן הכתב פסול שיטה אחת כשר מאי שנא שני שיטין דלמא מזייף וכתב שיטה אחת נמי מזייף וכתב אלא לאו שמע מינה אין למדין משיטה אחרונה שמע מינה

איבעיא

אמר רב עמרם לפי שאין למדין משיטה אחרונה. מפני שאין העדים יכולין לקרב חתימתן כ"כ בסמוך בסוף השטר ומניחין ריוח בין השטר לחתימתן ויכול אדם לזייף ולהוסיף בינתים שיטה אחת והלכך תקון רבנן לחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה לבלתי שיכתב בה דבר הצריך (א) שהרי אם זייפו והוסיפו לאחר זמן אין אנו מפסידין כלום אם לא נלמד הימנה שהרי כבר כתוב כל זה למעלה וגם אם זייפו ויוסיפו בשיטת החלק שאחר ענינו של שטר שבשיטה אחרונה בין השטר לעדים לא מעלה ולא מוריד שהרי אין למדין משיטה אחרונה ובשאין כתוב בשטר שריר וקיים מיירי כן נראה בעיני טעם הדבר ופירושו ועיקר: הרחיק את העדים שני שיטין מן הכתב פסול. אם אין כתוב בו שריר וקיים אפי' יש עדים שלא נוסף בו דבר זיוף מכל מקום האי שטרא חספא בעלמא הוא שלא נעשה כתקון חכמים וכמלוה על פה דמיא: אלא לאו ש"מ אין למדין משטה אחרונה. הלכך הרחיק שני שיטין פסול שיכול לזייף שני שטין ונלמוד מן הראשונה: אלא

למיחש שהניחו שני שיטין חלק והוא המלוה זייף בו שיטה אחרונה ויש לומר דודאי (ב) כן הוא שהוא כשר ובגיטין פרק המביא תניגא (דף יט:) משמע שיהא פסול דקתני התם האי שטרא פרסאה דחתימי עליה סהדי ישראל גבי ביה ממשעבדי ופריך והא בעינן שיחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה וליכא ומשני בדמהדר והשתא אמאי לא משני כשהעדים רחוקים שיטה אחת מן השטר אי איתא דהוה כשר ויש לומר דעדיפא מיניה משני דאפי' לא הרחיקו כלום כשר בדמהדר אבל מצינו להביא ראיה דפסול מהאי דפרק קמא (ג) (דף יא.) האי שטרא פרסאה דמסריה ניהליה באפי סהדי ישראל גבי ביה מבני חרי ופריך רבא והא בעינא כתב שאין יכול לזייף וליכא בדאפיגן והא בעינא שיחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה וליכא בדמהדר והשתא מאי פריך דבעינן חזרת השטר למה אי משום דלא לכתוב מאי דבעי הא כיון דאיכא עדי מסירה מדכר דכירי אי הוה תגאה וזייפיה אפי' לאחר כמה ימים מדכר דכירי כדאמר ר' יוחנן פרק שני (שם דף כב:) על(ד) מילתא דאין כותבין על נייר מחוק כו' וחכמים מכשירין ואמר רבי יוחנן אפילו מכאן עד עשרה ימים מכשיר ר' אליעזר דאי הוה תגאה וזייפיה מדכר דכיר ואם כן מאי קפריך הא ליכא חזרת השטר אלמא אע"פ שאין יכול לזייף פסול כי ליכא חזרה ואע"ג דר' (*אליעזר) פליג על ר' יוחנן ופוסל בר מלאלתר מ"מ הלכה כר' יוחנן רבו ועוד ברים חזקת הבתים (לעיל דף כט.) אמר אביי שדות בכסף יקנו עלה טובה קמ"ל וזהו כסברת ר' יוחנן דהתם והא לאו ראיה היא דע"כ לא פריך אליביה דר' יוחנן (ה) דהא ליכא חזרת השטר דלדידיה היכי פריך והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף וליכא דהא אמר ר' יהודה בן בתירא אין כותבין (ו) על נייר מחוק ולא על דיפתרא וחכמים מכשירין ואמר ר' יוחנן כשהכשיר ר"א אפילו מכאן ועד עשרה ימים דמדכר דכירי אלא אליבא דר' אלעזר פריך דאמר לא הכשיר ר"א אלא לאלתר אבל מכאן ועד עשרה ימים לא וה"נ פריך שפיר והא בעינן חזרת השטר וליכא ויוכל לזייף ולא דכירי לימים רבים אבל לר' יוחנן ה"נ דכשר כיון שאין יכול לזייף מדכר דכירי [מיהו מצינו למימר דאף לר"י פריך] *)ולא הכשיר ר' יוחנן אפי' מכאן ועד י' ימים אלא בגיטין דליכא רוב תגאים הלכך מדכר דכירי (ז) אבל בשאר שטרות מכאן ועד י' ימים לא דרוב עניני תגאים הם בשטר ולא דכירי לזמן מרובה מיהו מסתבר דפסול גזירה אטו היכא דלא הרחיק שיטה אחת דלא משתמיט לפלוגי בהן אלא בין הרחיקו (ח) ללא הרחיקו בעינן חזרת השטר: לפי שאין למדין כו'. בימיהם לא היו כותבין שריר וקיים בפשוטין שלהם כדאמר גבי מקושר לעיל דכתב (ט) שריר וקיים מכלל דבפשוטים לא היו כותבין שריר וקיים ולכך לא היו למדין משיטה אחרונה שלא יוכל לזייף בשיטה אחת שהרחיקו העדים והיו כותבין חזרת השטר בשיטה אחרונה ולא שום דבר עיקר (י) שאין למדין הימנה ואם אירע בהן מחק היו כותבין אותו והיו מקיימים אותו קודם שיטה אחרונה דאחרי כן לא היו למדין כל עיקר הימנה ויש לתמוה א"כ היאך הורגלנו לכתוב קיום מחקים אחר וקנינא מיניה (כ) והא אין למדין משיטה אחרונה ואין לך למדין גדול מזה ולא היה לנו ללמוד לפי שיכול לבא לידי זיוף כיון שהשטר כשר בלא שריר וקיים שפעמים לא יכתוב מתחלה שריר וקיים ויבא זה וימחוק מה שירצה ויגיה ויקיים המחק בסוף ויכתוב שריר וקיים וי"ל כיון שהורגלנו לכתוב שריר וקיים יהא פסול אם לא נכתב כן אפילו כשאין בו מחק והשתא לא יוכל לבא לידי זיוף לכך אנו כותבין שפיר קיום מחקים אחר וקנינא מיניה ולמדין אנו (ל) שיטב משיטה אחרונה כיון שאנו כותבין שריר וקיים והא דכותבין וקנינא מיניה וכו' לא הויא חזרת השטר אלא לפי שעדיין עדות הקנין הוא שבתחלה כתב ואמר לנו הוו עלי עדים וקנו ממני ואחר כן וקנינא מיניה והוא הדין שיכול לכתבו באמצע השטר ולפי האי פירוש דלא צריך חזרת השטר אם כן הא דכתבינן בגיטין ודין (מ) דיהוי ליכי מנאי ספר תירוכין וגט פטורין לא הויא משום חזרת השטר דלא צריך למכתב חזרה כיון דכתבינן שריר וקיים ובגיטין כדת משה וישראל הוי במקום שריר וקיים ובעיא היא בהמגרש (גיטין דף פה: ושם) אי בעינן ודין או לא ולא איפשיט ולכך נראה שלעיקר גט אנו כותבין ודין ואין אנו צריכין חזרה משום טעם שפי' ויכולים לכתוב ודין בשיטה אחרונה דכדת משה וישראל הוי במקום שריר וקיים ויש תימה למה שינו הקדמונים לכתוב שריר וקיים וללמוד משיטה אחרונה ולקיים מחקים אחר וקנינא מיניה כיון שחכמי הגמרא לא היו כותבין שריר וקיים מדקאמר אין למדין משיטה אחרונה ומקיימים מחקים קודם שיטה אחרונה וי"ל שחששו שפעמים שיטעו העדים שאינן בקיאין וירחיקו שני שיטין ואפילו לא יהא אדם חנוף לעשות שטר חדש בשני שיטין כי ילמדו מן העליונה כי העדים לא יהיו זכורים שהרחיקו שני שיטין וכיון דכתב שריר וקיים למדין בטוב משיטה אחרונה וזה שאל ר"י לר"ת על קיום מחקים שאנו כותבין בשיטה אחרונה והשיב כמו שפירשתי שאנו סומכין על שריר וקיים וקשה על האי פירוש שמשום שריר וקיים וכדת משה וישראל שהורגלנו לכתוב לא כתבינן חזרת השטר והלא גם הם היו כותבין כדת משה וישראל כדמוכח במס' ידים (פ"ד משנה ח) אמרו צדוקים קובלים אנו עליכם פרושים שאתם כותבין את המושל עם משה בגט ה"ג במשניות ולא גרסינן את המושל עם השם כמו שכתוב במקלת משניות כי מה ענין השם בגט דודאי כשגלהו בית חשמונאי היו כותבין בשנת כך וכך ליוחנן כהן גדול לאל עליון מקמי דאתבטילת (נ) אזכרת מן [שטרייא] כדאיתא בפ"ק דר"ה (דף יח:) אבל המושל לא היו כותבין כשהיו כותבין את השם אלא ודאי עם משה גרסינן אלמא כותבין כדת משה וישראל בגיטין וי"ל שמתחלה היו כותבין כדת משה וישראל באמצע הגט ואחר כן תקנוהו לכתבו בסוף הגט במקום שריר וקיים ולכך אין כותבין חזרת השטר ולאחר פטירתו של ר"ת מצא ר"י בה"ג שהיה לר"ת בתיקון הגט שעשה (ס) כל דבר שלמדין הימנו אם מחק או תלה צריך לכתוב דעל המחק או דביני חטי קודם שיטה אחרונה לפני וקנינא מיניה אך בדברים ששנה עליהם שכתב פעמים ושלש בתוך השטר אז אין עיקר הגט תלוי בו בזה הורגלו לקיים אחר שיטה אחרונה א"כ ס"ל דאין למדין משיטה אחרונה וקנינא מיניה הוה חזרת השטר ושריר וקיים דכתבינן על חנם הוא וצריך ליזהר בגיטין שלא לכתוב ודין דיהוי ליכי מנאי ספר תירוכין בשיטה אחרונה אלא מתירוכין ואילך שהוא כפל לשון מאחר שאין למדין משיטה אחרונה אע"ג שאנו כותבין שריר וקיים בשטרות וכדת משה וישראל בגיטין שאין לכתוב דבר שהוא מעיקר הגט בשיטה אחרונה ומבעיא לן בהמגרש (גיטין דף פה:) אי בעינן ודין או לא ולא איפשיט וקשיא לר"י על האי פירוש שפירש ר"ת שאין למדין משיטה אחרונה וקיום מחקים שהורגלו לכתוב אחר וקנינא הייני בדברים שאין עיקר השטר תלוי בו א"כ יבא לידי זיוף שימחוק בשטר דבר (ע) ויכתוב עליהם דבר ששנוי בשטר ויקיימנו בסוף השיטה אחר וקנינא מיניה וכמו שאומר ר"ת מתחלה דלמדין משיטה אחרונה וכן נראה לר"י מדנהגו לכתוב שריר וקיים בשטרות ובגיטין כדת משה וישראל מ"מ כהי שאנו למדין משיטה אחרונה הרחיק שני שיטין פסול דלמא גייז ליה לעילאי וכתב הוא בשני שיטין ועדיו הם בשיטה שלישית ור"י פירש שמא בעבור הטורח הורגלו לכתוב שריר וקיים דפעמים בחזרה גופה היה מחק והיה צריך לקיימו ולחזור פעם אחרת דגהי שאין למדין משיטה אחרונה זכות לבעל השטר הוכא מיהא למדין שבחובתו אין לחוש שמא יזייף לכך היה צריך לקיים המחק של חזרה שלא יאמר הלוה או המוכר זכות היה לי שם ומחקתו:

נר מצוה

ז א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' ג סמג עשין כד טוש"ע ח"מ סי' מד סעיף א:

ח ב מיי' שם הל' ד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' מה סעיף ז:

[צ"ל אליעזר]

רש"א *) נ"א ולפשר דלא

רבינו גרשום

שום חידוש ממון שלא נכתב בענינו של מעלה אין למדין מאותה שיטה. דאיכא למימר אחר שנכתב ונחתם זייף הוא ולהכי כתבי בכל שטרי בשיטה אחרונה בכל מה דכתוב ומפורש לעיל דהיינו מענינו של שטר: מאי שנא שני שיטין דלמא מזייף. ומוסיף וכותב יותר ממון ומקיים ליה בשיטה אחרונה בשיטה אחת יכול לכתוב בה זיוף ומקיים בסופה אלא לאו ש"מ משו"ה שיטה אחת כשר דאי כתב ומזייף באות' [שיטה] אין למדין מכל אותה שיטה מה שאין כן בב' שיטין דילפינן מינייהו משו"ה פסול דמצי לזיופי ליה:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אמר רב עמרם וכו' לבלתי שיכתב בה דבר הצריך דהשתא אם לא יזייפו ויוסיפו לאחר זמן אין אנו: (ב) תוס' ד"ה (בדף הקודם) וצריך וכו' ויש לומר דודאי בדין סוא שיהא כשר אלא דבגיטין פרק המביא תניגא משמע שהוא פסול: (ג) בא"ד דפרק קמא דגיטין האי שטרא: (ד) בא"ד ר' יוחנן פרק שני על מתניתין דאין כותבין לא על נייר מחוק: (ה) בא"ד אליביה דר' יוחנן מהא דליכא חזרת השטר: (ו) בא"ד אין כותבין לא על נייר: (ז) בא"ד אבל בשאר שטרות. נ"ב עיין בתוס' פ"ב דגיטין בד"ה אבל בשטרות לא פירשו להדיא דר' יוחנן מודה בשטרות דבעי לאלתר: (ח) בא"ד בין הרחיקו בין לא הרחיקו: (ט) ד"ה לפי וכו' לעיל דכתב ביה שריר וקיים וכו' משיטה אחרונה כדי שלא: (י) בא"ד דבר עיקר לפי שאין למדין וכו' והיו כותבין על אותו המחק היו מקיימים אותם קודם שיטה אחרונה: (כ) בא"ד אחר וקנינא מיניה קודם שריר וקיים והא אין למדין: (ל) בא"ד ולמדין אנו בטוב משיטה אחרונה: (מ) בא"ד דכתבינן בגיטין ודין די יהוין ליכי מנאי: (נ) בא"ד מקמי דאתבטילת אדכרת מן שטריא כדאיתא: (ס) בא"ד לר"ת בתיקון הגט שעשה שכתב כל דבר וכו' ששנה עליהם פעמיים ושלש בתוך השטר או אין עיקר הגט תלוי בזה הורגלו כצ"ל ותיבת שכתב נמחק: (ע) בא"ד שימחוק בשטר דבר שעיקר השטר תלוי בו ויכתוב עליה דבר ששנוי וכו' כן נראה לר"י וכו' דלפעמים בחזרה גופה:

איבעיא להו שיטה ומחצה מאי תא שמע הרחיק את העדים שני שיטין (א) פסול הא שיטה ומחצה כשר אימא סיפא שיטה אחת כשר שיטה אחת הוא דכשר הא שיטה ומחצה פסול *אלא מהא ליכא למשמע מינה מאי הוי עלה ת"ש דתניא *הרחיק את העדים שני שיטין מן הכתב פסול *פחות מכאן כשר *היו ארבעה וחמשה עדים חתומין על השטר ונמצא אחד מהן קרוב או פסול תתקיים עדות בשאר מסייע ליה לחזקיה דאמר חזקיה *מלאהו בקרובים כשר ואל תתמה שהרי *אויר סוכה פוסל בשלשה סכך פסול פוסל בארבעה איבעיא להו שני שיטין שאמרו

הן

אלא מהא ליכא למשמע מינה. חדא דוקא או סיפא או רישא ותנא הא אטו הא: פחות מיכן כשר. דהיינו שיטה ומחצה: הכי גרסינן בפירוש רבינו חננאל היו ארבעה או חמשה עדים חתומים על השטר (ב) ונמצא שנים הראשונים קרובים או פסולים תתקיים עדות בשאר מסייע ליה לחזקיה דאמר מילאהו בקרובים כשר. פירוש אם היה בין הכתב לעדים חלק כשיעור שני שיטין ומילא מקום החלק בקרובים השטר ההוא כשר ומקיימין אותו משאר העדים שבו ולא נמצאו דברי חזקיה בפירוש בגמרא וי"ל בגט קרח מדבר חזקיה ונראין דברי חזקיה כדברי ר' עקיבא דתנן במסכת גיטין (דף פא:) גט קרח הכל משלימין עליו כדברי בן ננס ר"ע אומר אין משלימין אלא קרובים הראויים להעיד במקום אחר כך פירש רבינו חננאל ולי נראה לשון הראשון שסוף הברייתא דקתני היו עליו ארבעה או חמשה כו' ודאי מעין תחלתה איירי במילוי שני שיטין הפוסלים את השטר כדקתני רישא ובא לומר שמילוי קרובים מכשירו והייתו דקאמר מסייע ליה לחזקיה דאיירי נמי במילוי שני שיטין של חלק דאי ברייתא בעלמא איירי בלא מילוי שני שיטין ולאורויי דין עדים פסולים שיתקיים העדות בשאר ליתנייה במסכת מכות (דף ו.) גבי ההיא פלוגתא דרבי ורבי יוסי (הגלילי) דפליגי התם בדיני ממונות אם תתקיים העדות בשאר אם לאו וחזקיה נמי אם בגט קרח איירי מה לריך סיוע מן הברייתא ממתני' דגיטין דבן ננס ור"ע יכול לסייעו ותו חזקיה מתני' דגיטין אתא לאשמועינן בתמיה: ואל תתמה. מזה החלוק כי בהיותו חלק השטר פסול ואם מילאו בפסולין לעדות כשר: שהרי סוכה. בהיות בה אויר שלשה טפחים פסולה ואם מילאו בסכך פסול כגון בדבר המקבל טומאה הוכשרה הסוכה שאין סכך פסול פוסל אלא בארבעה טפחים ורב יהודאי גאון נמי מוקי לה לדא דחזקיה בהלכות עדות שלו כגון דהוה קרוב חתים ברישא כי היכי דלא תקשי אדרב נחמן דאמר במסכת מכות אפילו בדיני ממונות נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה דהיכא דחתים קרוב ברישא מוכחא מילתא דלכבוד עביד ולא לעדות חתמיה ובהא כ"ע מודו והכי תניא בתוספתא (פ"ז דגיטין) שטר שחתמו עליו חמשה ונמצאו שלשה הראשונים קרובים או פסולים תתקיים העדות בשאר:

כן

איבעיא להו שיטה ומחצה מהו. לא בעי היכא דמסיים (ג) השיטה באמצע השיטה והניחו העדים אותו חצי שיטה הנשארת גם שיטה אחרת מהו דפשיטא דפסול דכתב מאי דבעי באותו חצי ויחזור בשיטה אחרונה אבל יש לפרש היכא דסיים השטר בסוף השיטה והניחו השיטה שלימה(ד)וכתבו באמצע שיטה מהו מי אמרינן שפסול לפי שיזייף בשיטה שלימה ובתחלה יכתוב חזרת השטר ואין למדין מן התחלה שהיא שיטה אחרונה אבל מן השלימה למדין או דלמא שכשר שגם מן השיטה שלימה אין למדין שהיא אחרונה מן השטר מיהו (ה) פשיטא דכשר דאין למדין משיטה אחרונה היינו טעמא שהעדים לא דייקי ומרחיקין שיטה אחת אם כן כשמרחיקין שיטה וחותמים באמצע שיטה כיון דליכא כי אם רוחב שיטה אחת בין העדים לשטר אין למדין ממנה ולכך לא יוכל לזייף וכשר ועוד דומיא דהרחיק שני שיטין והרחיק שיטה אחת דמיירי בעובי (ו) כזה [בעי] מהו מי אמרינן לא יוכל לזייף כלום בשיטה ומחצה או דלמא בדוחק יכתוב שני שיטין ופסול: *אלא מהא ליכא למשמע מינה. ואי רישא דוקא סיפא לאו דוקא ושיטה ומחצה כשיטה אחת (ז) דקאמר כשר דמי ואי סיפא דוקא רישא לאו דוקא ושיטה ומחצה כשני שיטין דפסול דמי: *דאמר חזקיה מלאהו בקרובים כשר. אהרחיק שני שיטין קאי וכן מוכח בהמגרש (גיטין דף פז: ושם) דקאמר ואי משום(ח) שני שיטין פסול האמר חזקיה מלאהו בקרובים כשר לפירוש רבינו חננאל שגורס בברייתא (ט) נמצא מן הראשונים קרוב או פסול מסייע ליה שפיר לחזקיה דמכשיר עדים ראשונים שנמצאו קרובים אלא לגירסת ספרים דלא גרסי ראשונים א"כ היכי מסייע ליה דלמא הברייתא לא מכשרת אלא כשנמצאו (י) בסוף עדים כשרים אבל מצאו למעלה במקום שאויר פסול אימא הקרוב נמי פסול וי"ל מדלא קבע ליה מקום וקאמר סתמא (כ) נמצא ארבעה או חמשה קרובים או פסולים כשר שמע מינה בכל דוכתא מכשר להו כגון הא דאמר בשילהי הזורק (שם דף פב.) ש"מ אי חתים בתחלה קרוב או באמצע בין בסוף כשר ממאי מדלא קבע מקום וא"ת היכי מסייע ליה הא בברייתא מכשיר בין קרוב בין פסול וחזקיה לא מכשיר אלא קרוב מדלא קאמר פסול ומ"ע דחזקיה וי"ל דחזקיה סבר לה כר' עקיבא דאמר בהזורק (שם פא:) גט קרח הכל משלימין עליו אפי' קרוב אבל פסול לא אבל ברייתא סבר' כבן ננס דמכשר בגט קרח להשלים אפילו עבד וסבר כחזקיה בחדא בקרוב ונראה לר"י דאין הלכה כחזקיה דסבר כר' עקיבא אלא כבן ננס דמכשיר אפילו פסול דאמרי' התם כי אתו לקמיה דר' אמי אמר לא והשלים עליו עבד מן השוק והיא דר' אמי עיקר טפי דקבע גבי פלוגתא (ל) אבל ההיא דחזקיה לא הובאה לשם ועוד דסתמא דגמרא כבן ננס דאמרי' בהמביא תניין (שם דף יח: ושם) אי חתים בתחלה קרוב או פסול (מ) ומוכח התם דלכולי עלמא כשהוא בתחלה פסול משום תנאי כשר אי לא אתי לאיחלופי בקיום שטרות בעלמא ועוד דשמא חזקיה נמי אית ליה דבן ננס והא דאמר מלאהו בקרובים ולא קאמר בפסולים לרווחא דמילתא קאמר לדברי הכל בכי האי גוונא כשר: (הג"ה. שיטה ומחצה. נראה לייסב כגון שחתומים עדים באמצע שיטה ומספקא ליה שמא יכתוב מה שירצה בחצי (נ) השלמה. ע"כ הג"ה):

פחות מכאן כשר. בתוספתא* מסיים כאן וכמה יהיו העדים רחוקים מן הכתב ויהיה כשר כדי שיהיו נקראים עמו דברי רבי רשב"ג אומר מלא שיטה אחת ר' דוסתאי ברבי ינאי אומר מלא חתימת שני עדים. שטר שחתום עליו [ה' עדים] ונמצאו ג' הראשונים קרובים או פסולים תתקיים העדות בשאר ונראה לר"מ ולר"ת דמן הלד מיירי: ואל תתמה שהרי אויר פוסל בשלשה. וא"ת אמאי לא מייתי ראיה מגט קרח* שאויר פוסל וקרוב משלים וי"ל משום דההיא גופא תקנתא דרבנן היא והיא גופא לריכה ראיה ממילתא דאורייתא וא"ת מה שייך טעם פסול אויר הגט לפסול אויר סוכה וי"ל (ס) ה"ק מלאהו בקרובים כשר ואע"ג דאויר פסול אין לגזור מילוי קרובים אטו אויר שהרי אויר פסול בשלשה ופסול לא פוסל אלא בארבעה אבל בשלשה לא פסלי ולא גזרינן אטו שלשה דאויר פסול ועוד י"ל דלא מייתי ראיה מגט קרח דלא גזרינן השלמת קרובים אטו אויר משום דהתם דין הוא דלא גזרינן דטעמא דאויר (ע) פסול לא הוי אלא משום דקשריו מרובין מעדיו ולא משום שיוכל לזייף אפי' היכא ארבעה שיטין חלקים בין עדים לעדים כשר בטיוט בעלמא דתו ליכא למיחש לזיוף ולא אמר שהדי אטיוט חתימו כיון שאין השטר מלד שהעדים חתומין (פ) כדאמרי' במשנה ולכן לא גזרי קרובים אטו אויר שני שיטין דאפילו יש בו אויר בטיוטא בעלמא סגי אבל הכא דטיוטא לא מהני מידי לפי שהעדים בלד השטר כתובים ואי טייט ליה אמרי אטיוטא חתימי ולכך נגזור מילוי קרובים אטו אויר משום דבאויר אין לו תקנה ולהכי מייתי ראיה מסוכה שאויר פוסל בה ואין לו תקנה ופסול כשר ולא פסלינן ליה אטו אויר: שהרי אויר פוסל בשלשה. לא מיירי בסוכה גדולה (צ) שמשייר שיעור סוכה ושלש דפנות לכל לד דאותה למה תהיה פסולה וגם לא איירי ליסב תחת האויר דא"כ מאי איריא שלשה אפילו פחות נמי אמר במסכת סוכה (דף יט.) שאין ישנים תחתיו אלא הכי פירושא סוכה גדולה ויש לה שלשה דפנות ויש לה אויר שלשה לכל אורך הסוכה פסולה שאויר שלשה מפסיק ועתה אין נשאר בו כי אם שני דפנות לכל לד וסכך פסול לא הוי הפסק כי אם בארבעה טפחים אי נמי כגון שיש לה לסוכה ארבעה דפנות והיא אינה גדולה כל כך שישאר הכשר סוכה מכל לדי האויר: נמצא אחד מהם כו'. יש תימה מהא דאמר הכא נמצא אחד מהן קרוב או פסול כשר ולר"ע קרוב מיהא כשר ובין בתחלה ובין בסוף בין באמצע כשר מדלא קביע ליה מקום ואפילו לר"ח דגרס בראשונה לאו לאפוקי בסוף דכ"ש הוא היכא שאין אויר פסול דכשר והכי נמי בגט קרח לר"ע קרוב כשר ובפ"ק דמכות (דף ה:) אמר ר"ע אף שלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה וי"ל דהתם מיירי בעדים בעל פה והיכא דלאסהודי אתו עדותן בטלה דשיילינן להו אי לאסהודי אתו אי למיחזי אתו דרב נחמן פסיק התם הלכה כרבי אבל הכא לאו לאסהודי חתימי אלא למילוי והיכא שחותמין באמצע או בסוף אמרינן משום תנאי חתימי ולאו לאסהודי קאתו וכמו כן גבי גט קרח לא חתימי אלא להשלים הקרח שיהא עדים כמו הקשרים ואע"פ דלעדות אחר על פה שיילינן אי למיחזי אתו אי לאסהודי אתו היינו משום שלא נחקרה עדותן בב"ד אבל בשטר א"ל לחקור אמאי חתימי דעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד דמי כלומר נחקר שלמילוי או לתנאי חתמו ורב יהודאי פסק על שטר שיש בו ה' עדים או יותר ונמצא אחד מהן קרוב או פסול

בתחלה

ט א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' מה סעיף י:
י ב מיי' פ"ה מהל' עדות הלכה ו סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' מה סעיף יב וסי' נא סעיף ד:
יא ג מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' מה סעיף יד:
יב ד מיי' פ"ה מהל' סוכה הל' כ סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרלב סעיף ב:
יג ה מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעיף א:

רבינו גרשום

פחות מכאן כשר. אלמא שיטה ומחצה כשר: מילאהו. אותן ב' שיטין שהרחיק העדים מן הכתב אם מילא אותן בקרובין כשר. אע"ג דאי לא הוה כתב בהו פסול להיכא דמילאהו בקרובין שהן פסולין לעדות דדמיין כמאן דליתנהו אפי' הכי כשר: ואל תתמה. על דבר זה שהרי אויר סוכה פוסל לסוכה בג' טפחים: סכך פסול. שסיככה בשפודין או בדבר המקבל טומאה פוסל בד' טפחים דאי איכא ד' טפחים מסכך פסול פסולה ואי ליכא אלא שיעור ג' טפחים מן סכך פסול כשר אע"ג דאי הוי אויר ג' טפחים היה פסול לא אמרינן סכך פסול כמאן דליתא אלא סכך פסול בג' מכשיר דבר הפסול אם היה אויר הכא נמי קרובין אע"ג דכמאן דליתנהו דמי כשר: איבעיא להו ב' שיטין שאמרו. דפסולין מי בעינן הן ואוירן לאותו אויר שבין כתיבת שיטה לשיטה דכל כך ליהוו מרווחין הן ואוירן או דן בלא אוירן אפ"ה פסול:

[ברכות כה. וש"נ]
[תוספתא גיטין פ"ז]
[תוספתא שם]
[גיטין פז:]
[סוכה יז.]
[דגיטין פז.]
[גיטין פח:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' שני שיטין מן הכתב פסול הא שיטה: (ב) רשב"ם ד"ה הכי גר' וכו' ונמצאו שנים: (ג) תוס' ד"ה איבעיא להו וכו' היכא דמסיים השטר באמצע השיטה והניחו העדים אותה חצי: (ד) בא"ד והניחו השיטה שלימה וחתמו באמצע: (ה) בא"ד מיהו נראה דהא נמי פשיטא דכשר דהא דאין למדין משיטה: (ו) בא"ד והרחיק שיטה אחת דמיירי בעובי קא מיבעי ליה נמי בהרחיק שיטה ומחצה בעובי כזה מהו וכו' או דלמא בדוחק יכתוב: (ז) ד"ה אלא וכו' כשיטה אחת דכשר דמי כצ"ל ותיבת דקאמר נמחק: (ח) ד"ה דאמר וכו' ואם משום דמופלג שני שיטין פסול: (ט) בא"ד שגורס בברייתא ונמצאו שנים הראשונים קרובים או פסולים מסייע ליה: (י) בא"ד כשנמצאו הקרובים בסוף עדים כשרים אבל נמצאו למעלה: (כ) בא"ד וקאמר סתמא היו ארבעה או חמשה ונמצאו קרובים או וכו' ש"מ אי חתים קרוב בין בתחלה בין באמצע וכו' קבע ליה מקום: (ל) בא"ד גבי פלוגתא דר"ע ובן ננס אבל ההוא דחזקיה: (מ) בא"ד קרוב או פסול אמרי לה פסול ואמרי לה כשר ומוכח התם דלכ"ע וכו' אי לא דאתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא: (נ) בא"ד מה שירלה בחצי השיטה עד כאן הג"ה: (ס) ד"ה ואל תתמה וכו' וי"ל דהכי קאמר וכו' שהרי אויר פוסל בשלשה ופסול לא פוסל אלא בארבעה אבל בשלשה לא פסל ולא גזרינן פסול אטו שלשה דאויר ועוד יש לומר כצ"ל: (ע) בא"ד דטעמא דאויר פוסל לא הוי וכו' דאפילו איכא: (פ) בא"ד שהעדים חתומים כדפי' במשנה: (צ) ד"ה שהרי וכו' בסוכה גדולה שיש לה ד' דפנות שמשייר שיעור סוכה:

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' מה סעיף ע :
טו ב מיי' שם טוש"ע שם ס"ח :
טז ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ע :
יז ד מיי' שם הל' ז וסמג שם טוש"ע שם סי' מו סעיף לב :
יח ה מיי' שם הל' י וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' מה סעיף ו :
יט ו מיי' שם הל' ז וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' מו סעיף לב :

מסורת הש"ס

א) [כערוך ערך דיו א' גרס דמדיית ליה פי' למדיית בדיו שהלק כלומר עושה נקודים של דיו בין העדים לאשרתא עכ"ל]: ב) [לקמן קטו.]: ג) רש"א מס"ד: ג) [גיטין כח:]

גמרא

הן ואוירן או דלמא הן ולא אוירן א"ר נחמן בר יצחק [א]מסתברא דהן ואוירן דאי סלקא דעתך הן ולא אוירן (א) שיטה אחת בלא אוירה למאי חזיא אלא ש"מ הן ואוירן שמע מינה רבי שבתי אמר משמיה דחזקיה [ב]שני שיטין שאמרו בכתב ידי עדים ולא כתב ידי סופר מ"ט דכל המזייף לאו לגבי ספרא אזיל ומזייף וכמה אמר (ב) רב יצחק בן אלעזר כגון לך לך זה על גבי זה אלמא קסבר שני שיטין וארבעה אוירין רב חייא בר אמי משמיה דעולא אמר [ג]כגון למ"ד מלמעלה וכ"ף מלמטה אלמא קסבר שני שיטין ושלשה אוירין רבי אבהו אמר כגון ברוך בן לוי בשיטה אחת קא סבר שיטה אחת ושני אוירין אמר רב לא שנו אלא בין עדים לכתב אבל בין עדים לאשרתא אפילו טובא נמי כשר מאי שנא בין עדים לכתב דלמא מזייף וכתב מאי דבעי וחתימי סהדי בין עדים לאשרתא נמי מזייף וכתב מאי דבעי וחתימי סהדי א)[ד]דמטייט ליה א"ה בין עדים לשטר נמי מטייט ליה [ה]אמרי סהדי אטיוטא הוא דחתימי בין עדים לאשרתא נמי אמרי בי דינא אטיוטא הוא דחתימי [ו]בי דינא אטיוטא לא חתימי וליחוש דלמא גייז ליה לעילא ומחיק ליה לטיוטא וכתב מאי דבעי ומחתים סהדי ואמר רב שטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר הניחא

רס"א

רשב"ם

הן ואוירן. שיעור כתיבת השיטין ואויר חלק בינתים נפסל אבל פחות מיכן אינו נפסל: ה"ג דאי סלקא דעתך הן ולא אוירן למאי חזיא. והלא ניכר הזיוף לפי שצריך לכתוב אותיות דקות יותר משאר אותיות השטר כדי לתת חלק בין שיטה לשיטה ואם יכתוב כתיבה גסה גם עתה ניכר הזיוף שאין חלק בינתים כשאר שיטות שבשטר: שני שיטין שאמרו · בשיעור כתב ידי עדים שהוא יותר מכדי שיעור ידי סופר: מאי טעמא כל דמזייף לאו לגבי סופר אזיל. אולי לא יאבה לו ולא ישמע אליו לאורועי נפשיה אלא עושה בצינעא בתוך ביתו ואינו יודע לכוין ידו בכתיבה דקה כמו הסופר: כגון לך לך זה על גב זה. לא אתא לאיפלוגי אדחזקיה אלא ודאי בכתב ידי עדים משערין כתיבת שני השיטין חלק ועדיין צריך אויר בין שיטה לשיטה מלבד עובי הכתיבה כדי שאם יהיו שני לך בשני השיטין זה בעליונה וזה בתחתונה צריך שלא יגע משך גובה הלמ"ד של לך התחתון להגיע בך' של לך העליון דהא זימנין (ג) דמיכהדדי בהדי הדדי ך' דשיטה עליונה ולמ"ד דשיטה התחתונה: אלמא קסבר שני שיטין וד' אוירין. שני אוירות בין שני השיטין משום כ' דעליונה ולמ"ד דתחתונה ואויר למעלה משיטה עליונה בשביל גובה למ"ד של לך העליון ואויר למטה מן השניה בשביל (ד) לך התחתון ולך לך זה על גב זה לאו דוקא שהא למ"ד כנגד למ"ד וכ' כנגד כ' אלא כדפרישית שזה למעלה בעליונה וזה למטה בתחתונה: ושלשה אוירין · דבין שני השיטין די לנו באויר אחד שיכול לאמן את ידו להרחיק ראש הלמ"ד דתחתונה מכנגד רגל כ' העליונה: ברוך בן לוי. שני אוירין איכא הכא אחד למעלה בשביל למ"ד דלוי וחד למטה בשביל כ' דברוך: אמר רב לא שנו. שני שיטין דפסול אא"כ הרחיק בין העדים לשטר אבל אם הוא בין העדים לקיום הנקרא אשרתא על שם ואישרוהו וקיימוהו הכתוב בו כגון שטר שכתב בו הנפק דהיינו אשרתא אפילו הרחיק יותר משני שיטין כשר כדמסיק ואזיל במטשטשו בדיו וסתם ב"ד אטיוטא לא חתימי אלא אעיקרו של שטר: ומשני דמטייט ליה. כלומר מלכלכו בדיו ואין יכול לכתוב בו שום זיוף אבל אם בא הנפק לפנינו ויש בו שני שיטין חלק בלא טיאוט פסול הוא שלא נעשה כתיקון חכמים: אטיוטא חתימי. ולא אעיקר של שטר כדאמרי' בגיטין (דף פז.) ב)חיישינן שמא אשאילת שלום שכתב בשטר חתמו ולא אעיקרו של שטר הכא נמי כך מעידין בפניו אטייט בדיו ונמחק כדי שלא יחשדו בבעל השטר: ומשני בי דינא אטיוטא. אין דרכן לחתום אבל עדים הכל מצויין לחתום ואפי' עמי הארץ ואתי למיחתם אטיוטא: וניחוש דלמא גייז ליה. לשטר העליון לגמרי ומחיק ליה לטיוטא וכתב הוא (ה) והלואתו ועדיו מזייפין על המחק: דאמר רב שטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר. דמה לי אם חתמו עדים על קלף חלק או על הקלף שחור הואיל ואנו מכירין חתימת ידיהן וגם העליון לא נמחק אלא פעם אחת כמו מקום שהעדים חותמין בו (ו) וגבי אשרתא אע"פ שאין אנו מכירין ידי עדים שלמעלה שעל המחק נסמך על אשרתא שאחריו שמתקיימת עדותן והלכך יכול למחוק הטיוטא ולזייף עדים:
הניחא

תוספות

בתחלה כשר כדאמרינן לכבוד חתמו אבל אי חתימי בסוף פסול ואין נראה לר"ת דאמר בהמביא תניין (גיטין דף יח: ושם) למאן דאמר שניהם משום עדים וכולם משום תנאי (ז) ולכך נמצא בסוף אחד מהם קרוב או פסול כשר אבל אי חתים בתחלה קרוב או פסול אמרי לה פסול אמרי לה כשר מאן דאמר פסול דאתי לאחלופי בשאר שטרות דעלמא (ח) ולא יאמרו משום תנאי חתמו כיון שהפסולים חתמו לבתחלה אלמא אפילו למאן דמכשיר בסוף פסול לבתחלה [וא"כ הכא] בין בתחלה בין בסוף כשר והראשונים דגרס רבינו חננאל לאו דוקא אלא כל שכן הוא אע"ג שאויר פסול וא"ת א"כ אמאי כשר (ט) ולא אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא כדהתם וי"ל התם מדרבנן דפסלי בתחלה משום דעדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה ואי חתים בתחלה קרוב או פסול יאמרו איך העדים העומדים שם קרובים לשם עדות חתמו שיכולים לחתום בתחלה אותם עדים כשרים שהיו שם וחתמו קרובים ואתי לאכשורי קרובים אבל בסוף יאמרו ב' לשם עדים ואיך משום (י)תנאים אבל בשאר שטרות שחותמין זה שלא בפני זה אם נמצא פסול בתחלה כשר דלא אתי לאכשורי בעלמא שידעו שלא לשם עדות חתמו אלא כמו שמצאם התחימו ובשעה שחתמו אלו הראשונים לא מצאו אחרים עד אחרי כן והקשה לו ר"י אם כן אמאי כשרים כשנמצאו בסוף הא אמרינן לקמן כל כי האי גוונא אין מקיימין מעדים שלמטה (כ) מכלל דבעלמא אין מקיימין אלא מעדים שלמטה וא"כ כשיראו פסולין לבסוף במקום קיום השטר יאמרו קרוב או פסול כשר וחזר בו ר"ת ואין מכשיר כי אם בתחלה ולא בסוף מפני שקיום השטר בסוף כדפסיק רב יהודאי אבל קשה מגט קרח (גיטין דף פב.) שאנו מכשירין בין בתחלה בין בסוף וי"ל דשאני התם דמכל תלתא מקיימין ולא סגי בקיומא דהכא כדמפרש התם אבל בפשוטים שאנו מקיימין מסלמטה בתרי פסול לבסוף:

שיטה אחת למאי חזיא. (ל) אי מזייף ביה וכתב ביה שני שיטין דקות יהא ניכר שהוא מזויף שהך שני שיטין דקות משאר השטר ועוד דלא אזיל לגבי ספרא לכתוב כתיבה דקה ואפילו אי בעי גייז ליה ויש מפרשים שיטה אחת בלא אוירה למאי חזיא אין יכול לכתוב בה כלום ואמאי אצטריך למימר הרחיק שיטה (מ) כשר אבל לא בעי למיפרך שני שיטין למאי חזיין דטובא חזיין לכתוב בו שיטה אחת וגימא דלמדין משיטה אחרונה דהא דאמר לעיל אין למדין היינו למסקנא (נ) הכא דמסיק הן ואוירן דחזו לכתוב שני שיטין דאחת ואוירא חזיא לכתוב אחת ולכך אין למדין אבל מקמי דמסיק הן ואוירן יש ללמוד אדרבה דלמדין מדפסול הרחיק שני שיטין בלא אוירן:

כגון לך לך זה על גב זה · א"ל לפרש שרגל הכ"ף על ראש הלמ"ד אלא אפי' לא הוי רגל הכ"ף נגד ראש למ"ד אפ"ה הוי ד' אוירין שאויר אחד צריך להיות בין ב' שיטין בלא רגל כ"ף וראש למ"ד כדאמר כגון ל' למעלה וכ"ף למטה וקסבר ב' שיטין וג' אוירין אלמא צריך להיות אויר בין שיטה לשיטה ועוד אויר אחר מפני רגל כ"ף שבשיטה ראשונה או מפני ראש למ"ד שבשיטה שניה הוי ב' אוירין בין שיטה לשיטה ואנו ראיה היא דא"כ למה צריך אויר שני באויר ראשון יכולין להיות ראש למ"ד ורגל כ"ף כיון שאינן זה כנגד זה אלא צריך לפרש שהן זה כנגד זה לך לך דלא יתחיל לזייף אם אין בינתים ריוח שאם יארע לך לך זה כנגד זה בזיופו שיוכל לעשותו בריוח (ס): *שיטה אחת ושני אוירין והוי יותר משני שיטין בלא אוירן דא"כ שיטה למאי חזיא כדפריך לעיל: **דמטייט** ליה. פי' ר"ת בנקודות או שורות שניכר (ע) בחלק מעט ניכר שלא מחק מעיקרא שאם היה מטשטשו בדיו ואין ניכר אם היה שם מחק אם לא ואפ"ה מכשר לאשרתא א"כ יטשטש כל השטר לגמרי וגם העדים שלמטה ויכתוב שטר בגליון של מעלה ויזייף עדים והאשרתא של מטה (פ) מקיימן ואם אין גליון למעלה ויש שיטה אחת בין העדים לכתב יכתוב השטר ועדים באותה שיטה והעדים הראשונים יטשטש בדיו והאשרתא מקיימת בעדים שזייף להכי צריך לפרש טיוט אנקודות או שורות: **שטר** הבא הוא ועדיו על המחק כשר · (צ) דהא דפסלינן בגיטין (דף כא:) שטר הבא על המחק היינו כשעדיו על הנייר: *ר' יוחנן אומר כו'. תימה דמשמע דאתא לפלוגי ובמאי פליג דהא לא פסיל אלא בלא טיוט דאי בטיוט אמאי פסול וכ"ת איכא בינייהו דרבי יוחנן פסיל אפילו בטיוטא שני שיטין בין עדים לאשרתא משום דימחקם ויכתוב הוא שטר ועדים על המחק והאשרתא מקיימו דסבירא דמהיימין מו האשרתא שבו הא ליכא למימר דא"כ כל שטרות שיש
בהן

רס"א מס"ד

רס"א מס"ד

הגהות הב"ח

(א) גמ' הן ולא אוירן (שיטה אחת בלא אוירה) תא"מ ונ"ב לפי' רשב"ם ל"ג ליה: (ב) שם רבי יצחק: (ג) רשב"ם ד"ה כגון לך וכו' דהא זימנין דמיכהדין בהדי הדדי. נ"ב לשון התלמוד בפא"ש לגבי שני עורות הושם שמיקבו זה שלא כנגד זה דטרפה משום דזימנין דמהכדין בהדי הדדי ופרש"י ז"ל מתרמי דמיכווני אהדדי: (ד) ד"ה אלמא וכו' בשביל ך' של לך התחתון: (ה) ד"ה וניחוש כו' וכתב הוא הלוואתו כצ"ל: (ו) ד"ה דאמר רב וכו' ולגבי אשרתא אע"פ וכו' שמקיימת עדותן: (ז) תוס' ד"ה (בדף הקודם) נמצא כו' ואין נראה לר"ת כו' שלכך נמצא בסוף אחד מהם קרוב. נ"ב עי' מ"ש התוס' בגיטין וז"ל ואומר ר"ת דאפילו מאן דפסיל הכא לא פסיל אלא בתחלה כו' ולאחר שחזר ר"ת צריך לפרש נמי דאפי' מאן דמכשיר התם לא מכשיר אלא בתחלה אבל בסוף פסול לכ"ע וכ"כ התוס' להדיא בפ"ב דגיטין דף י"א בד"ה אמרי לה : (ח) בא"ד שלא יאמרו משום תנאי וכו' חתמו בתחלה אלמא וכו' פסיל בתחלה : (ט) בא"ד וא"ת א"כ אמאי כשר הכא ולא אתי וכו' וי"ל התם דפסלינן בתחלה מדרבנן משום דעדי הגט: (י) בא"ד ואיך משום תנאי אבל : (כ) בא"ד מעדים שלמטה כו' מכלל: (ל) ד"ה שיטה וכו' דאי מזייף וכתב ביה וכו' שהוא מזויף כיון שהך שני שיטין דקות יותר משאר אותיות השטר כצ"ל: (מ) בא"ד הרחיק שיטה אחת כשר: (נ) בא"ד למסקנא דהכא וכו' שני שיטין ואחת ואוירא וכו': (ס) ד"ה כגון וכו' לעשותו בריות הס"ד ואח"כ מה"ד שיטה אחת וכו' בלא אוירן דאם לא כן שיטה אחת למאי חזיא: (ע) ד"ה דמטייט וכו' שניכר בחלק מעט שלא ניכר שלא: (פ) בא"ד והאשרתא של מטה מקיימת אותם ואם אין גליון וכו' והאשרתא מקיימת לעדים שזייף: (צ) ד"ה שטר וכו' והא דפסלינן : (ק) ד"ה ר' יוחנן וכו' דר' יוחנן פסיל אפילו בטיוטא שיטה אחת בין עדים לאשרתא משום דימחקם וכו' והאשרתא מקיימת אותו דסבירא ליה דמקיימין וכו':

רבינו גרשום

שיטה אחת דאמרו. הרחיק שיטה אחת כשירה. פשיטא דכשר דלמאי חזיא הא לא מצי לזייפי דניכרת הואי הכתיבה שהיא דקה ייתר מן האחרות : ב' שיטין שאמרו. פסול צריך שיהיו רחבות ככתב ידי עדים דלא בקיאי בכתיבה דצריך הרווחה טפי מסופר אומן דיודע ליישב ולצמצם כתיבתו אבל הני שיטין מקמי דלידהו פסולות צריך הרווחה טפי מאי טעמא משום דכל דמזייף לאו לגבי ספרא אזיל דמזייף ליה דסופר לא מזייף אלא הוא עצמו מזייף בצנעא בביתו ולמי שאינו מומחה בכתיבה צריך הרווחה טפי : כגון לך לך זה על גב זה. דאיכא במשך ל' מלמעלה אויר אחד ובמשך כ' מלמטה אויר אחד והכי נמי לאידך לך דהיינו ב' שיטין וד' אוירין והואיל דאיכא הרווחה כולי האי מצי מזייף ליה בכתב ידי כל אדם א) דפסול : כגון ל' מלמעלה וכ' למטה. בשני שיטין : קא סבר ב' שיטין וג' אוירין. משך ל' מלמעלה דשיטה ראשונה דהיינו אויר אחד ומשך כ' למטה משיטה שניה ב) אין תופשין אלא באויר אחד לפי שצוארו של למ"ד הוא משוך אחר כרעיה דכ' ולא מתחת רגליו : כגון ברוך בן לוי בשיטה אחת. היינו שיטה אחת וב' אוירין משך כרעיה דכ' מלמטה ול' של לוי למעלה דהשתא מצי מזייף ומשום הכי פסול : אמר רב לא שנו. אם הרחיק העדים מן הכתב ב' שיטין דפסול : אלא בין עדים לשטר. דהשתא איכא הרווחה ומצי מזייף וכיון דעדים חתימי מלמטה אתי וגבי שלא כדין : אבל אי שבק הרווחה בין חתימת העדים לאשרתא. שאם כתב למטה בגוילין אשראי קיום בית דין שמרא דקא נפק לקדמנא ואשרנוהו וקיימנוהו אפי' נמצא נמי שהניח בין עדים לאשרא שיעור ד' או ה' שיטות כשר : מאי שנא בין עדי' לשטר. שיעור ב' שיטין דפסול: דילמא מזייף וכתב. בין עדים לשטרא וגבי מכח אותו קיום בית דין של מטה דמשמע דקיימו כל מה שכתוב בשטר. ומשני [משום] הכי כשר דאותו חלק שבין העדים לאשרא דממשמש ליה ממשמשר

בולו בדיו שאין יכול לכתוב בו על גביו שום זיוף . ומקשי' בין עדים לשטר אמאי בב' שיטין פסול הא מצי מטיים ליה לאותו חלק בדיו דאינו יכול לזייף באותו מקום כלום . ומשני אי מטיים ליה בדיו בין כתב לעדים אמרי אינשי עדים אטיוטא מסהדי על מה שעל גבי החתימתן ולא על מה שכתוב בשטר ופסול השטר וכדאמר בדוכתא אחריתי אשאילת שלום חתימי כגון אם כתב בשטר פלוני אמר לנו כתבו וחתמו לפלוני שאני חייב לו מנה וכתבו בו שאני שואל בשלומו פסול השטר דאיכא למימר עדים אשאילת שלום חתימי ולאו אאותו מנה הכא נמי איכא למימר עדים לאו אשטר חתימי אלא אההוא טיוטא ופסול ומשום הכי לא מטיימינן ליה . ומקשינן בין עדים לאשרא נמי אמאי מצי לטיים הא איכא נמי למימר בי דינא אטיוטא הוא דחתימי ולא קיימו שאר השטר . ומשני הא ליכא למימר דודאי גבי עדים דיש מהם עמי הארץ ולא דייקי חתמי אבטלה ואפי' אטיוטא אבל גבי בי דינא ליכא למימר הכי דאינהו אטיוטא שאינה כלום לא חתמי אלא אגופו של שטר קיימי וחתמו ומשום הכי מצי לשייר אפי' טובא ובלבד דמטיים ליה . ומקשי' ואכתי אמאי מצי לשיורי בין עדים לאשרא אפי' טובא אע"ג דמטיים ליה וליחוש דילמא גייז מלוה השטר עם העדים ושדי ליה ומחיק ליה לטיוטא שעל גבי אשרא וכתב מאי דבעי במקום שהיה בו הטיוטא ויכתוב כפלים ממה שהיה בשטר [illegible] ואמר רב שטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר [illegible] שכתוב תחתיו אשרא שקיימו השטר וחתימת עדים וגבי ביה שלא כדין :
הניחא

א) ומש"כ דף פסולה. ב) נראה דצ"ל ובשיטה שנייה אין תופסין אלא באויר אחד וכו'.

עין משפט
נר מצוה

כ א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' י סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' מו סעיף לג:

כא ב ג מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף לח:

כב ד מיי' שם הל' ד וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' מה סעיף יט:

כג ה מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף יח:

כד ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף יט:

כה ז מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף כ:

הניחא לרב כהנא דמתני לה משמיה דשמואל שפיר אלא לרב טביומי דמתני לה משמיה דרב מאי איכא למימר קסבר כל כי האי גוונא [א]אין מקיימין אותו מן האשרתא שבו אלא מן העדים שבו ורבי יוחנן אמר לא שנו אלא בין העדים לכתב אבל בין עדים לאשרתא [ב]אפילו שיטה אחת (א) פסול מאי שנא בין עדים לאשרתא [ג]דלמא גייז לעילאי וכתב הוא ועדיו בשיטה אחת וקסבר [ד]שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת כשר אי הכי בין עדים לכתב נמי דלמא גייז ליה לעילאי וכתב מאי דבעי וחתימי סהדי [ה]קא סבר שטר הבא הוא בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת פסול וליחוש דלמא כתב הוא ועדיו בשיטה אחת ואמר אנא לרבות בעדים הוא דעבדי [ו]קסבר כל כי האי גוונא אין מקיימין אותו מן העדים שלמטה אלא מן העדים שלמעלה גופא אמר רב [ז]שטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר ואם

בהן אשרתא פסולין שיכולין למחקו ויכתוב הוא ועדיו על המחק אלא ודאי סבירא ליה דאין מקיימין בכי האי גוונא מאשרתא אלא מן העדים ויש לומר דסבר ר' יוחנן אי מטייע ליה פסול משום דבי דיכא אטיוטא חתמי אי נמי איכא למימר דלא פליגי אלא רב מיירי בטיוטא ורבי יוחנן מיירי בלא טיוטא (ד) א"נ שיטה אחת בין עדים לאשרתא לרב כשר דכל כה"ג אין מקיימין אותו מאשרתא אלא מעדים שבו. עד כאן: **הניחא** לרב כהנא (ה) משמיה דשמואל קאמר ליה. קשה דלדידיה מי ניחא א"כ כל שטר מקוים ימחקנו ויש לומר דהא לא קשה כולי האי דכיון שהיה כתוב מתחלה לא יוכל למחקו שלא יהיו ניכרים האותיות אבל מחק דטיוטא אינו ניכר וימחקנה ויכתוב כמו שירצה ואע"ג דבסמוך פריך ואם תאמר חוזר ומוחק אע"פ שהיה מחוק לפי האמת פריך דאין חילוק בין טיוט לכתב: **שיטה** אחת נמי פסול. שיכתוב הוא ועדיו בשיטה אחת והאשרתא (ו) מקיימן וא"ת כי היכי דפסלינן שטר הבא הוא בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת משום שדרך עדים להרחיק חתימתן מן הכתב שיטה אחת הכי נמי הוה לן למיפסל שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת משום שבית דין מרחיקין השיטה אחת מן העדים ויכול לזייף באותה שיטה ויש לומר דסהדי לא דייקי לסמוך חתימתם אבל ב"ד דייקי וחתמי סמוך לעדים וכשהרחיקו שיטה אחת פסול שיכול לכתוב בה שטר הוא ועדיו בשיטה אחת והאשרתא (ז) מקיימן השתא דאתינן להכי דפסלינן אותן שטרות שיכול לזייפינהו א"כ צריך ליזהר באותן שטרות וכתובות שיש להן גליון שלא יחתמו העדים זה אצל זה שיכול לבא לידי זיוף ולכתוב בגליון שבאורך העדים מה שירצה והוי שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת וכשר ויחתוך כל השטר אלא יחתמו זה תחת זה דהשתא ליכא למיחש (ח) דאי משום שיכתוב בגליון שטר לפני העד אני פלוני החתום חייב לפלוני מנה והוי שטר הבא הוא והלוה בכתב ידו בשיטה אחת משום הא לא פסלינן לשטרא דאיהו העד הוא דאפסיד אנפשיה כשהוא חתם במקום שיכול לזייף ולכתוב על עצמו מה שירצו ואין לפסול השטר אלא כשיש חלק לפניהם והן חותמין זה אצל זה שעתה יכול לעשות שטר שיש (ט) שני עדים להוציא מאחרים אבל משום עצמו לא דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה וכן נמי אם אין גליון בשטר לא יחתמו בסוף שיטה זה אצל זה כיון שיש חלק לפניהם משום ההוא טעמא (י) שפירשתי אלא זה תחת זה אי נמי מלינו למימר דאפי' יש גליון מרובה בראש (כ) השטר והעדים חתומין זה אצל זה בראש שיטה של שטר כשר אע"פ דמצי כתיב מאי דבעי בראש גליון דלא פסלינן שטר אלא כשיכול לזייף בחלק שהוא צורך השטר שאינו יכול לחתכו ואם היה חתוך היה השטר פסול כגון שני שיטין לפני העדים או (ל) לפני האשרתא בינו לעדים וכגון חלק שהוא אחר השטר במקושר בסופו שגם הוא צריך לשטר משום אשרתא ולכך פריך לעיל וניחוש דלמא זייף מאי דבעי כו' אבל בחלק שאין צורך השטר שאם היה נחתך לא היה השטר פסול אע"ג שיכול לזייף בו מה שירצה אין השטר פסול בכך כגון חלק שבגליון וגם רוב פעמים ששושבינין חותמין בכתובות זה תחת זה ומניחין חלק שני שיטין לפניהם אלא ודאי אין בכך כלום כיון שאין (מ) צורך השטר (וגם קושיות שהקשו במשנה יש מהן מתורצין בתירוץ זה. עכ"ה) מיהו אם חתמו בשטר בסוף שיטה זה אצל זה והניחו חצי שיטה חלק לפניהם פסול לפי שיכולים לזייף באותו חלק והוא צורך השטר שאם היה נחתך יהיה השטר פסול דאמרינן חלק היה *בשטר כתוב שהיו אלו העדים חתומין עליו והוא חתכו ועשה זה *השטר (נ) לפני העדים שיכולים להניח חלק לפניהם כיון שאינו צורך השטר אלא יש להן לחתום זה תחת זה וא"ת זה אינו צורך השטר אותה חצי שיטה שלפני העדים שאפי' חתוכה אין לנו לחוש שמא היה השטר שא"כ היה הלוה שוטה שעשה שטרו והניח חלק לפני העדים שהמלוה היה יכול לכתוב שטר אחר כך ולחתוך זה ויש לומר שמא יש לנו לחוש שבאותו חתך היה שטר אחר והניח הלוה חלק הרבה לפני העדים לפי שחשב שאם יכתוב בו המלוה שטר אחר ויחתוך זה יוודע זיופו (ס) ויהיה ניכר בחתוך שיש בסופו מכל מקום צורך השטר הוא ויש להם לעדים לחתום זה תחת זה אם חותמין בסוף שיטה ומניחין חלק לפניהם ומ"מ יש לומר שאין צורך השטר שאפילו תהיה אותה חצי שיטה חלק חתוכה יהא השטר כשר ולא ניחוש שמא היה שם השטר שאלו העדים חתומין עליו והמלוה כתב זה השטר לזה אין לחוש לפי שהלוה לא היה שוטה כל כך שהניח חלק למעלה מן העדים שיוכל המלוה לחתוך השטר הזה וגם כל החלק שלמעלה בשוה לשטר זה ולא ישאר חלק כי אם כנגד העדים ויכתוב שם מאי דבעי ולא יהא ניכר זיופו ולכך אינו [צורך] השטר ויכולים לחתום זה אצל זה אע"פ שמניחין חצי השיטה לפניהם שיכול לזייף בהן בשביל כך אין לנו לפסול השטר כיון שאינו צורך השטר שאם היה חתוך לא נפסל השטר בכך שאין לחוש כלום כדפרישית ורבינו תם פסק כמו שפי' תחלה שהעדים צריכין לחתום או בראשה דמגילתא אפילו זה אצל זה או (ע) באמצע שיטה וכ"ש שיחתמו זה תחת זה ויש ליתן טעם בשושבינים שאין שייך באלו כלל דהתם לא נפסל השטר בשביל השושבינים שחתומים רחוק שני שיטין שאינם מן העדים ואינם שייכין לשטר כלל: **גופא** אמר רב שטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר. ואם תאמר וניחוש שמא מעיקרא היה הוא על הנייר ועדיו על המחק (פ) *דפסול ומחק כל השטר וכתב מאי דבעי והוי על המחק ויש לומר להא ליכא למיחש שאם מעיקרא הוה הוא על הנייר ועדיו על המחק הוה כתוב בין סהדא לסהדא אנחנא סהדי

רש"ל למחוק בשער פי' זה שטר

רש"ל דכשר

הניחא לרב כהנא דמתני לה. להא דהוא ועדיו על המחק משמיה דשמואל איכא למימר דלרב הוי פסול ולא תקשה לרב: אלא לרב טביומי כו' · והך קשיא בכל השטרות שיש בהו הנפק יכול להקשות ואפי' היכא דליכא שני שיטין חלק בין עדים לשטר אשרתא שהרי יכול לזייף כל שטר העליון עם העדים ולכתוב ולחתום על המחק מה שירצה: ומשנינן קסבר רב כל כי האי גוונא. כלומר כל שטר שיש בו הנפק והוא ועדיו על המחק לא סמכינן אאשרתא ולא תתקיים אלא בהכרת ידי עדים הכתובים על המחק והלכך הרחיק שני שיטין את האשרתא מן העדים מלמטה וטייטו כשר וסמכינן אאשרתא דהא לא כתיבי הוא ועדיו על המחק דכימא כי האי גוונא אין מקיימין ובית דין אטיוטא לא חתימי אלא אעיקר השטר הלכך כשר השטר והאשרתא: ור' יוחנן אומר לא שנו. הרחיק את העדים כשיעור שני שיטין פסול: אלא בין העדים לשטר אבל בין העדים לאשרתא אפי' שיטה אחת פסול. ואע"ג דמטייע ומפרש טעמא דרבי יוחנן דקסבר שטר שכתוב כולו בשיטה אחת וגם העדים חתומין באותה שיטה כשר ויכול לחתוך את העליון ויכתוב שטר ועדים (ב) פסולים באותה שיטה ואנו כסמוך האשרתא לקיימן ואם השטר כולו בשיטה אחת והעדים בשיטה אחרת פסול ונראה בעיני טעמו של דבר הוא ועדיו בשיטה אחת כשר דלא פלוג רבנן בין שטר גדול לשטר קטן שיהא קטן פסול יותר מן הגדול אבל אם כולו בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת פסול והיינו טעמא דאמרינן לעיל הרחיק שיטה אחת חלק בין שטר לעדים כשר וטעמא כדמסקינן אין למדין משיטה אחרונה ואם אתה אומר כשר היכא דהשטר בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת איכא למיחש דגייז ליה לעילאי וכתב בההיא שיטה חלק מאי דבעי וחתמי סהדי: הוא ועדיו. השטר והעדים: ומשני קסבר ר' יוחנן. שטר הבא לפניו בשיטה אחת ועדים בשיטה אחרת תחתיה פסול כדפרישית טעמא משום דאין למדין משיטה אחרונה כדאמרינן לעיל: (ג) ודלמא. היינו הך פירכא דגייז ליה לעילאי וכתב מאי דבעי וחתימי סהדי והכי פריך וניחוש ודלמא הך חלק שהיתה בין שטר לעדים זייף בה וחתך את השטר מלמעלה ודלמא כתיב בההיא שיטה חלקה שהכשרנו בין השטר לעדים כל מאי דבעי וחתים כמי סהדי בההיא שיטה וגמלא שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת וכשר והעדים שלמטה של שיטה ההיא אומר הוספתים על הראשונים לפרסם את הדבר יותר: ומשני כל כי האי גוונא כו'. כלומר כשיוציא לפניו שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת ויש בה עוד תחת אותה שיטה עדים אחרים אין מקיימין אותו אלא מן העדים החתומים עמו בשיטה אחת:

וא"ת

רבינו גרשום

הניחא לרב כהנא דמתני להא משמיה דשמואל. שטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר: שפיר. דהשתא לא קשיא דרב אדרב דאמר לעיל לא שנו אלא בין עדים לשטר אבל בין עדים לאשרא אפי' טובא נמי כשר משום דמטיים ליה ולא חיישינן דלמא גייז ליה לעילאי ומחיק לטיוטא כו' משום דרב לא סבר כשמואל דאמר שטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר אלא פסול ומשום הכי לא מחיק ליה מלוה ואפשר בתקנה דמטיים ליה ומיתוקמא מילתא דרב שפיר. אלא לרב טביומי דמתני לה משמיה דרב שטר הבא על המחק הוא ועדיו כשר השתא קשיא דרב אדרב הואיל דאמר בין עדים לאשרא אפילו טובא כשר אמאי הא אע"ג דמטיים ליה איכא למיחש דלמא גייז ליה. ומשני אפי' לרב טביומי מיתוקמא מילתא דרב שפיר דהיכא דמטיים ליה ליכא למיחש דמחיק לטיוטא דקסבר רב כל כי האי גוונא דשטר הבא הוא ועדיו על המחק א) כשר משום דאין מקיימין אותו שטר על מחק מן האשרא שבו שכתוב תחתיו אלא מן העדים שבו החתומים על המחק מקיימין אותו שאומרים לבעל השטר הבא עדים שיעידו על ההתומין במקום מחק שהוא כתב ידן ואם לא יעידו עדים מזויף הוא. והואיל דאיצטריך לאיתוי עדים לקיומו לא אתי למיגז ואמטו להכי אפי' שייר טובא נמי אי מטיים ליה כשר דליכא למיחש דלמא מחיק ומזייף ליה: ור' יוחנן אמר לא שנו. דשיטה אחת כשר אלא היכא דשביק ב) בין עדים לאשרא. אפי' שיטה ומחתים נמי עדיו באותה שיטה עצמה. וקא סבר ר' יוחנן שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת כשר. ועוד שיש קיום השטר מלמטה משום הכי קאמר אפי' שיטה אחת בין עדים לאשרא פסול דלמא מזייף כי האי גוונא. אי הכי בין עדים לשטר אמאי בשיטה אחת כשר הא איכא למיחש דלמא גייז לעילאי כל כתיבת השטר וכתיב מאי דבעי בההיא שיטה כך חייב פלוני לפלוני והא חתימי סהדי בשיטה שניה שהיו חתומין ועומדין וגם קיום השטר שתחתיו. ומשני קסבר ר' יוחנן שטר הכתוב בשיטה אחת כשר (והאי) דאיכא למימר הכי מתרמי עובדא אבל להיכא דאיהו בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת פסול. ג) ואי אמרי' ליה אמאי חתימת העדים נמי בשיטה שניה אמר אנא לרבות בעדים אנא עבדי כדי שיהא החוב מפורסם ואמאי כשר. קסבר ר' יוחנן כי האי גוונא אין מקיימין אותו שטר אלא מן העדים שלמעלה החתומין באותה שיטה של השטר אם יש עדים שמכירין שהיא כתיבת ידם כשר ואם לאו פסול:

ואם

הגהות הב"ח

(א) גמ' אפי' שיטה אחת נמי פסול: (ב) רשב"ם ד"ה אלא בין וכו' שטר ועדים באותה שיטה כנ"ל ותיבת פסולים נמחק: (ג) ד"ה וניחוש דלמא כו' היינו וכו' והכי פירושו וניחוש דלמא הך שיטה חלק: (ד) תוס' ד"ה (בע"א) ר' יוחנן וכו' מיירי בלא טיוטא הס"ד ואח"כ מתחיל הג"ה אי נמי וכו' דכל כה"ג נמי אין מקיימין וכו' ע"כ הג"ה: (ה) ד"ה הניחא וכו' דמשמיה דשמואל קאמר ליה שהיר ק' וכו' אע"פ שהיה כתוב על מחוק: (ו) ד"ה שיטה וכו' והאשרתא מקיימת אותם וא"ת: (ז) בא"ד והאשרתא מקיימת אותם השתא דאתינא. נ"ב ז"ל המרדכי כתב ר"י השתא דאתית להכי כו': (ח) בא"ד ליכא למיחש למידי דאי: (ט) בא"ד שיש בו שני עדים: (י) בא"ד הסוף טעמא גופיה שפירשתי: (כ) רא"ד גליון מרובה בראש השיטה והעדים: (ל) בא"ד שני שיטין לפני העדים או שיטה אחת לפני האשרתא וכו' אבל בחלק שאין בו צורך: (מ) בא"ד שאין זה צורך השטר: (נ) בא"ד ועשה זה השטר לפניהם שהרי העדים יכולין להניח חלק לפניהם כיון שאינו צורך השטר אלא יש להם לחתום זה תחת זה וא"ת זה אינו צורך השטר שאפי' פתוכה אותה חצי שיטה שלפני העדים אין לנו לחוש שמא היה השטר שא"כ היה הלוה שוטה שעשה שטרו והניח חלק לפני העדים שהמלוה היה יכול לכתוב בו שטר אחר ולחתוך זה השטר יש לומר כנ"ל: (ס) בא"ד יודע זיופו שיהיה ניכר וכו' ומניחין חצי שיטה חלק לפניהם ומ"מ יש לומר שאין זה צורך השטר: (ע) בא"ד או אפילו באמצע שיטה בלבד שיחתמו זה תחת זה ויש ליתן טעם בשושבינים שאין לחוש באלו כלל דהתם לא נפסל השטר כנ"ל: (פ) ד"ה גופא וכו' ועדיו על המחק דכשר ומחק כל השטר וכתב מאי דבעי והוי הוא ועדיו על המחק וי"ל •

א) נ"ל על המחק אין מקיימין אותו שטר וכו'. ב) נראה דנ"ל היכא דשביק בין עדים לכתב אבל בין עדים לאשרא אפי' שיטה אחת פסול: דלמא גייז ליה לעילאי. ומחתים נמי עדים באותה שיטה וכו'. ג) נ"ל וליחוש דלמא כתב הוא ועדיו בשיטה אחת ואי אמרינן ליה וכו'.

ואם תאמר מוחק וחוזר ומוחק [א]אינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים וליחוש דלמא שדי דיותא אמקום עדים מעיקרא ומחיק ליה דכי הדר מחיק ליה להאי הוה ליה אידי ואידי נמחק שתי פעמים אמר אביי קסבר רב [ב]אין העדים חותמין על המחק אלא אם כן נמחק בפניהם מיתיבי [ג]הוא על הנייר ועדיו על המחק כשר וניחוש דלמא מחיק ליה וכתיב מאי דבעי והוי ליה הוא ועדיו על המחק [ד]דכתבי הכי אנחנא סהדי חתמנא על מחקא ושטרא כתב על ניירא דכתבי היכא אי מלתחת גייז ליה אי עילאי מחיק ליה [ה]דכתבי בין סהדא לסהדא אי הכי אימא סיפא [ו]הוא על המחק ועדיו על הנייר פסול אמאי פסול הכא נמי נכתבו הכי אנחנא סהדי חתמנא על ניירא ושטרא על מחקא [השתא נמי] מאי אמרת מוחק חוזר ומוחק הא אמרת אינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים [ז]הני מילי היכא דחתימי סהדי אמחקא היכא דלא חתימי סהדי אמחקא אלא אניירא לא ידיע וליתי מגילתא אחריתי ולמחוק ולידמי לא דמי מחקא דהא מגילתא למחקא דהא מגילתא ולקבלה לחתימות ידא דסהדי בבי דינא ולמחוק ולידמי אמר רב הושעיא [ח]אינו דומה נמחק בן יומו לנמחק בן שני ימים ולישהייה אמר רבי ירמיה [א]חיישינן לב"ד טועין: רבי חנינא בן גמליאל אומר מקושר וכו': השיב רבי לדברי ר' חנינא בן גמליאל

והלא

רשב"ם

וא"ת. והלא חוזר הוא ומוחק את הסטר וזייף ותחתמי סהדי ומשני אין דומה חתימת העדים שחתום על המחק שנמחק פעם אחת לכתיבת הסטר הכתוב על נמחק שתי פעמים ויהא ניכר הזיוף: וניחוש דלמא שדי. בעל הסטר דיותא בקלף במקום חתימת העדים קודם שחתמו ומחקו וחזר וכתב על כל הקלף ומחקו כולו וחתמו העדים בקלף שנמחק שתי פעמים והסטר נכתב על המחק פעם אחת וכי הדר מחיק ליה כדי לכתוב עליו זיוף הוה ליה נמחק שתי פעמים כמו שנמחק מקום חתימת העדים שתי פעמים: אא"כ נמחק בפניהם. ואם יראו מקום חתימתן משונה במחיקה מן העליון לא יחתומו: עדיו על המחק כשר. אם מכירין לחתימתן או שהיה כתב ידם (א) במקום אחר: הוא על המחק כו' פסול. שמא מחק את הסטר וזייפו: השתא נמי. חוזר עוד ומוחק ומזייף [ומקשינן והא אמרת אינו דומה כו'] ומשני הני מילי היכא דחתמי סהדי על המחק כיון שיש שני מיני מחקים בשטר אחד זה אצל זה יכול להכיר מי נמחק יותר מחבירו: למחקא דהא מגילתא. זה עב וזה דק ומחק של קלף עב אינו ניכר כל כך: ונקבל חתימת ידייהו בבי דינא. שלא יפסיד בעל הסטר עדות של עדיו ואחר כך נמחוק ונכתוב בההיא מגילתא גופא ונדמייה: אית ספרים דגרסינן בהו ונשהייה אמר רבי ירמיה חוששין לב"ד טועין (ב) ולא ידעו לדקדק כל כך ב) או להשהותו להכשיר שטר פסול הלכך פסקוהו למילתיה ופסלו כל שטר שעל המחק ועדיו על הנייר ואית דלא גרסי ונשהייה וגרסי רבי ירמיה אומר חיישינן לב"ד טועין ואין נותנין לב לדמות ולמחוק ובמקום תירוץ רב הושעיא תירץ רב ירמיה כך: השיב רבי לדברי רבי חנינא בן גמליאל. שאמר מקושר יכול לעשותו פשוט:

והלא

תוספות

סהדי חתימי על המחקא וסטרא אניירא כדמפרש בסמוך ואין לחוש שמסר לו סטר פסול (ע"ב) וא"ת שמא מחק אנחנא סהדי וכל הסטר שלמעלה בר מן העדים וכתב מאי דבעי וי"ל דלא מכשרינן הוא ועדיו על המחק אלא כשאין ריוח בין עד לעד כדי לכתוב אנחנא סהדי וריב"ם פירש דאין לחוש שמא ימחוק אנחנא סהדי כיון דמעיקרא הוה כתב על המחק ואם ימחקנו ה"ל נמחק ב' פעמים והסטר שכתוב על הנייר שמחקו ה"ל נמחק פעם אחת ויהיה ניכר הזיוף דאינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים ונראה לי דהיינו כשכותב על המחק אז ניכר איזה נמחק פעם אחת ואיזה נמחק שתי פעמים אבל הנייר מחוק גרידא שאין כתוב עליו כלום אותו אינו ניכר וכן מוכח בסמוך דפריך וניחוש דלמא שדי ליה דיותא אמקום עדים ומחיק ליה והדר מחיק ליה והוה ליה אידי ואידי נמחק שתי פעמים כשימחוק אחרי כן הסטר ומאי פריך הלא בשעה שירצו לחתום יראו (ג) מחוק פעם אחת ומקום שהמלוה מחתימם מחוק שתי פעמים אלא ודאי אינו ניכר עד שיהא כתוב ויהא יבש מיהו הא לאו ראיה היא דמצי למימר דלעדים אינו ניכר דלא דייקי אבל סטר הבא לפני ב"ד ניכר דב"ד דייקי ולכך אי מחיק אנחנא סהדי ירגישו ב"ד שנמחק שתי פעמים וחתימת העדים לא נמחק כי אם פעם אחת כדינא מיהו קשה לרבי דלדברי ריב"ם תינח היכא דנכתב אנחנא סהדי על המחק כמו העדים אלא היכא דנכתב אנחנא סהדי על הנייר ימחקנו וגם (ד) הסטר שהוא על הנייר ויהא סטר הבא הוא ועדיו על המחק ואמאי כשר וכ"ת הוא על הנייר ועדיו על המחק לא הוי כשר אלא כשמחק בין עד לעד במקום שיכתבו אנחנא סהדי אבל אי כתבו אנחנא סהדי על הנייר לא אדרבה זה ראוי להכשיר יותר דודאי לא עשה שום זיוף אבל כשנמחק הסטר ונמחק הריוח בין סהדא לסהדא שיש לחוש שמא היה כתוב בו אנחנא סהדי (ה) ג) ומחק וזייף אז ראוי לפסול יותר וגם לא אשכחן חילוק בין כתוב אנחנא סהדי על הנייר בין כתוב על המחק וי"ל דלא חיישינן שמא מחק אנחנא סהדי (ו) שאם כן יש ריוח בינתים בין סהדא לסהדא ומסתמא אין כותבין (ז) ד) בזה הדיבור כנגד חתימה בפחות משני שיטין וכמו ששני שיטין בין העדים לכתב פוסלין את הסטר כן שני שיטין בין עד לעד פוסל דלמא יכתוב (ח) ה) ב' שיטות לפני העד וכן משמע לקמן ששני עדים בשני שטרות מצטרפין להוציא ממון ואין לומר שיחתום ו) בשבילו דלענין אפוקי ממונא חשוד דלא מהימן אלא בשבועה והיכן יש לחוש שמא מחק אנחנא סהדי היכא שהעדים חתומים זה אצל זה בחד שיטה זה בראש השיטה וזה בסוף השיטה ואנחנו סהדי בנייר בינתים בזה אין רגילות (ט) דאנחנו סהדי על הנייר ועדים על המחק דלמה יעשו שטות זה לכתוב אנחנא סהדי על הנייר והם חתומים על המחק יחתמו על הנייר ודיו וא"ת ולמה לא תקנו (י) שטרא על הנייר ועדיו על המחק כשר בלא אנחנא סהדי וכשעדיו והסטר על המחק לא יהא כשר אם לא כתבו בו אנחנא סהדי כתיבי אמחקא וסטרא כתיבא אמחקא דהשתא ליכא למיחש שמתחילה היה הסטר על הנייר ומחקו וזייפו שיותר היה להם לעשות תקנה כשהסטר עשוי ז) [על המחק] דאיכא למיחש ביה שנעשה זיוף מבאותו שעדיין לא נעשה בו זיוף וי"ל הוא ועדיו על המחק שכיח טפי שיש לסופר כמה טופסי סטרות שלא כוון בהן המעשה ומחקם אבל הוא על הנייר ועדיו על המחק לא שכיח כולי האי ולכך תקנו אנחנא סהדי והשתא מיתרצא שפיר מה שהקשה ה"ר על פי' ריב"ם שיותר יש לנו להכשיר אנחנא סהדי כשכתוב על הנייר שלא נעשה בו שום זיוף יותר משכתוב על המחק דאיכא למיחש שנעשה בו זיוף שעתה יש ליתן טעם (כ) זה שפיר דאנחנא סהדי על הנייר לא שכיח אלא אדרבה יחתמו על הנייר ויהיה הכל על הנייר (ל) וקשה לפי' ח) רשב"ם שפירש בשטר הבא הוא ועדיו על המחק שאם יש ריוח מחוק בין עד לעד פסול דאיכא למיחש שהיה כתוב בו אנחנא סהדי והסטר היה כתוב על הנייר ומחקו א"כ הא דקאמר דכתבי אנחנא (מ) בין עד לעד היינו כשיש נייר בין עד לעד שאם כבר מחוק בין עד לעד למה יכתבו אנחנא סהדי ירחיקו העדים זה מזה שיעור אנחנא סהדי ודי בכך שאם ימחוק ויהיה הכל על המחק יהא פסול כדפרישית כיון שיש ריוח בין עד לעד וזה אינו נראה לומר שאינו מצריך אנחנא סהדי אלא כשיש נייר בין עד לעד דהוה ליה לגמ' לפרש ועוד א"כ (נ) בשופטני עסקינן שהניחו הנייר וכתבו על המחק ומיהו איכא למימר שאין להקשות כשיש מחק בין עד לעד למה יכתבו אנחנא סהדי יניחו חלק ודיו (ס) וזה אינו שאם לא נצריכו לכתוב לא יניחו בין זה לזה ולא יחושו כי יאמרו למה אניחנו וארחיק חתימתי מחבירי כיון שאינו כתוב בינתים: **וניחוש** דלמא שדי דיותא אמקום עדים. פירשתי לעיל: **אי** לעילאי מחיק. לפירוש ריב"ם שפירש כשנמחק שתי פעמים ניכר (ע) שאין כתוב עליו השתא קשה לישדי דיותא בין עדים לכתיבה ולמחוק ליה והדר לכתוב אנחנא סהדי וכו' דהשתא לא מצי מחיק ליה לפי שיהא נמחק שתי פעמים ויהא ניכר אבל לפי' רבי ניחא שאינו ניכר כיון שאין כתוב עליו כלום ומיהו עדיפא מינה משני דבלא דיותא מצי עביד בין סהדא לסהדא: **לישהייה**. מאן דלא גריס ליה (פ) סבר דכמו כן אינו דומה נמחק בן שני ימים לנמחק בן שלשה:

השתא

רבינו גרשום

ואם תאמר. אמאי כשר הא מצי מלוה לחזור ולמחוק כתיבת השטר וחוזר וכותב מאי דבעי הואיל והעדים נמי חתימי על מחק. הא לא מצי למיעבד דניכר הוא דאין דומה מקום עדים שאינו נמחק אלא פעם אחת למקום השטר שנמחק ב' פעמים. לפי שנגרר הקלף ביותר ויש היכר. ואכתי אמאי כשר ליחוש דלמא שדי מלוה בתחלת נמי [קודם] דנכתב השטרא על גבי כתב מחוק זה שדי דיותא אמקום עדים להיכא דמשער דחתימי עדים ועבד הכי מעיקרא קמי דנכתב השטר ונטל אותו קלף ואשריה דיותא א) דבמקום עדים והדר כתיב השטר על אותו שטר שלא נמחק אלא פעם אחת וחתמו העדים במקום שהיה הדיו דנמחק ב' פעמים ולפי שהשטר הוא כבר כתוב לא יכלו להבחין אם נמחק פעם אחת לנמחק ב' פעמים ואחר שחתמו העדים במקום שנמחק ב' פעמים חזר ומחק כתיבת השטר והדר וכתב מאי דבעי: והוה ליה אידי ואידי. מקום השטר ומקום העדים נמחק ב' פעמים ומזייף הכי וליכא היכרא ואמאי כשר: אמר אביי. מש"ה כשר דקסבר רב אין העדים חותמין על השטר אלא אם כן נמחק בפניהם שיראוהו קודם שיכתוב על גבי השטר ויראוהו היאך נמחק דאי הדר תו ומחק במקום שהעדים חותמין הן שראוהו תחלה נמחק מכירין בין נמחק פעם אחת לנמחק ב' פעמים: מיתיבי. הוא. כתיבת השטר: על הנייר. שאינו מחוק: ועדיו על המחק כשר. ואמאי לרב דאמר שטר הוא ועדיו על המחק כשר ליחוש דלמא מחיק לנייר שכתוב בו השטר והדר וכתב מאי דבעי והוה אידי ואידי נמחק פעם אחת. ומשני משום הכי כשר דכתבי עדים הכי אנחנא סהדי כו'. אי לתתאי מחתימת העדים גייז ליה ומחיק ליה לגוף של שטר או לעיל מן העדים מחיק ליה וליכא היכרא למלתא. ומשני דכתבו בין סהדי לסהדי דאי גייז ליה גייז לסהדי ואי ליכא עדים פסול. ואי מחיק ליה הא נמחק תרי זימני ואינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק ב' פעמים. הוא על המחק ועדיו על הנייר פסול משום דאיכא למימר דהדר מחיק ליה ומזייף ליה. והאמרת אינו דומה נמחק כו'. והאי נמחק ב' פעמים וניכר ואמאי פסול: הני מילי היכא דכתבי סהדי אמחוקה ושטר אמחק איכא היכרא בין מחיקת מקום העדים שהוא פעם אחת ובין מחיקת מקום השטר שהוא ב' פעמים. ואכתי אמאי פסול וליתו מגילתא אחריתי ולמחוק חדא זימנא ולידמי אי דמיא ג)למחיקת הא מגילתא דהאי שטר. ומשני לא דמי מחקא דהא מגלתא למחקא דהא מגלתא לפי דקליש טפי או דעבי טפי. ואכתי אמאי פסול ליקבליה לחתימת ידיה דסהדא דחתימי בהאי שטרא דמחיק יבואו עדים ויעידו לפני בית דין יודעים אנו שזו היא כתיבת העדים החתומין ובתר דקבלו לסהדותייהו למחוק מקום חתימותייהו ולידמי אי דמי מחיקת העדים שנמחק פעם אחת למחיקת מקום השטר. וכי האי גוונא אפשר בתקנה ואמאי פסול. בן שני ימים דמחיק מחיקתו וליכא למיקם עלה דמלתא. ולשהייה לשטר ג' ימים או טפי לאחר מחיקת העדים וניחזי דהשתא אידי ואידי מכמה ימים הוא ואכתי אמאי פסול והא אפשר למבדקיה הכי. אמר ר' ירמיה להכי קא פסיק דפסול דחיישינן לבית דין טועין דכיון דחזו דכתבו עדים הכי ושטרא על מחקא סמכי עדים ולא בדקו ליה אי נמחק פעם אחת או שתי פעמים: הלכך גזרי דפסול אע"ג דאפשר בבדיקה משום בית דין טועין דלא בדקי אלא גבו לאלתר: רבי חנניה בן גמליאל אומר מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט. יפתח קשוריו והוי פשוט אע"פ שיש בו אויר ג' שיטות למעלה אין בכך כלום

והרי

עין משפט נר מצוה

כו א ב מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הלכה ט' סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' מב סעיף ג:

כז ג ד מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף כה:

כח ה ו מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף כב:

כט ח שם סעיף בהג"ה:

מסורת הש"ס

א) [לעיל קלו: וש"נ]: ב) רש"ל כל כך ולהשהותו ויבואו להכשיר: ג) רש"ל ונמחק בזיוף: ד) רש"ל זה: ה) רש"ל בשיטה כפני: ו) רש"ל בשביל א' וגי' כ"י ואיכא למימר שיתרוך בשביל א': ז) רש"ל יח (רש"ל רבי):

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה עדיו וכו' כתב ידם ולא במקום אחר: (ב) ד"ה אית ספרים וכו' שלא ידעו לדקדק כל כך להשהותו וכו' ובמקום תירוץ רב הושעיא כך תירץ ר' ירמיה כך: (ג) תוס' ד"ה (קודם) גופא וכו' שירצו להתום יראו הסטר מחוק פעם אחת [illegible]: (ד) בא"ד ימחקנו [illegible]: (ה) בא"ד [illegible]: (ו) בא"ד [illegible]: (ז) בא"ד [illegible]: (ח) בא"ד [illegible]: (ט) בא"ד בזה אין רגילות שיכתבו אנחנא סהדי: (י) בא"ד ולמה לא תקנו דשטר על הנייר: (כ) בא"ד ליתן טעם לזה שפיר: (ל) בא"ד וקשה לפי' רשב"ם. נ"ב הוא פי' שכתבו התוס' בתחלת הדבור: (מ) בא"ד אנחנא סהדי בין עד לעד: (נ) בא"ד ועוד א"כ אטו בשופטני: (ס) בא"ד יניחו חלק ודיו דזה אינו: (ע) ד"ה אי עילאי וכו' ניכר אע"פ שאין כתוב עליו: (פ) ד"ה לישהייה מאן דלא גרס ליה היינו משום דכמו כן:

א) לכאורה צ"ל וחזר ואשדי דיותא אכולא שטרא והדר כתב השטר על אותו שטר וכו'. ב) נראה דצ"ל אי דמיא מחיקת הא מגילתא למחיקת דהאי שטר.

עין משפט
נר מצוה

ל א מיי' פי"ד מהל' טומאת צרעת הלכה ו:

לא ב מיי' פ"ז מהל' דעות הלכה ג סמג לאוין ט:

לב ג מיי' שם הלכה ד:

והלא אינו דומה זמנו של זה לזמנו של זה פשוט מלך שנה מונין לו שנה שתים מונין לו שתים מקושר מלך שנה מונין לו שתים שתים מונין לו ג' וזימנין דיזיף מיניה זוזי במקושר ומיתרמי ליה זוזי ביני ביני ופרע ליה וא"ל הב לי שטראי ואמר ליה אירכס לי וכתב ליה תברא וכי מטי זמניה משוי ליה פשוט וא"ל (א)הני השתא דיזפת מינאי קא סבר אין כותבין שובר ומי בקי רבי במקושר והא ההוא מקושר דאתא לקמיה דרבי ואמר רבי שטר מאוחר זה וא"ל זונין לרבי כך מנהגה של אומה זו מלך שנה מונין לו שתים שתים מונין לו שלש בתר דשמעה מזונין סברה ההוא שטרא דהוה כתב ביה בשנת פלוני ארכן א"ר חנינא יבדק אימתי עמד ארכן בארכנותיה ודלמא דאריך מלכותיה אמר רב הושעיא כך מנהגה של אומה זו שנה ראשונה קורין לו ארכן שניה קורין לו דיגון ודלמא עבורי עברוהו והדר אוקמוהו אמר ר' ירמיה ההוא ארכן דיגון קראו ליה א)ת"ר הריני נזיר (הינא) סומכוס אמר הינא אחת דיגון שתים טריגון ג' טטריגון ארבע פנטיגון חמש ב)תנו רבנן "בית עגול דיגון טריגון פנטיגון אינו מטמא בנגעים טטריגון מטמא בנגעים מנא הני מילי דתנו רבנן למעלה אומר °קיר קירות ויקרא יד שתים למטה אומר קיר קירות שתים הרי כאן ארבע ג)ההוא מקושר דאתא לקמיה דרבי ואמר רבי אין זמן בזה א"ל ר' שמעון ב"ר לרבי שמא בין קשריו מובלע פליה וחזייה הדר חזא ביה רבי בבישות א"ל לאו אנא כתבתיה ר' יהודה חייטא כתביה א"ל כלך מלשון הרע הזה זימנין הוה יתיב קמיה וקא פסיק סידרא בספר תהלים אמר רבי כמה מיושר כתב זה אמר ליה לאו אנא כתבתיה יהודה חייטא כתביה א"ל כלך מלשון הרע הזה בשלמא התם ד)איכא לשון הרע אלא הכא מאי לשון הרע איכא משום דרב דימי דתני ה)רב דימי אחוה דרב ספרא ו)לעולם אל יספר אדם בטובתו של חבירו שמתוך טובתו בא לידי רעתו אמר רב עמרם אמר רב שלש עבירות אין אדם ניצול מהן בכל יום הרהור עבירה ועיון תפלה ולשון הרע לשון הרע סלקא דעתך אלא

השתא הוא דאוזפת מינאי. פירוש ומפסדי הלקוחות שלא כדין אבל משום פסידא דלוה לא איכפת לן דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה כשלוה בהאי שטרא כדפרישית לעיל גבי עדים דלית לן למיפסל לשטרא משום שיוכל לזייף על העדים עצמן להוציא עליהם כתב ידן דאינהו דאפסדו אנפשייהו אי נמי י"ל דאין כאן הפסד ללקוחות כגון דכתב זה השטר בלא אחריות ואפ"ה חיישינן לפסידא דלוה שאין זה הפסד שיהא הלוה יודע ליזהר כל כך ולא מסיק אדעתיה שיבא לידי זיוף:

בשנת פלוני. נראה לר"י דהאי ארכן לאו היינו מלך אלא ממונה שמסירים אותו משררתו לאחר שנה ואין ממונה עולמית והיינו דפריך דלמא עברוהו והמלכוהו ואע"ג דקרי ליה מלך כן דרך לקרות שררה לשון מלוכה כדאמר מלך רבי יוחנן (תענית דף כא.) מלך רבה (ברכות דף סד.) אבל אי ארכן היינו מלך אינו דרך שיעבירוהו ממלכותו: **הינא** אחת. לשון יווני הוא כדאמר (ד) (שבת דף נה:) בלשון יווני קורין לאחת הינא וקשה דמאי קמ"ל דהא אמר הריני נזיר שתי נזירות דהוא חייב שתי נזירות הא פשיטא מה לי לשון עברי ומה לי לשון יווני מה לי לשון לעז וי"ל דהא אינו יודע מהו לשון דיגון טריגון ואמר הריני נזיר דיגון טריגון ואינו ו) משמע בלשון הקדש כמו דיגון (ה) שתים כו' דהאי הוי לשון לועז והא קמ"ל דהוי כלשון חכמים וחייב אם אמר דיגון שתי נזירות וכי האי גוונא אמרינן [בנדרים] (דף י.) הריני נזיק נזיח פזיח איכא דאמרי לשון נכרים הכי וא"ד לשון חכמים [שבדו] להיות נזיר בו: **עיון** תפלה. הוא רע כשמהרהר בתפלתו כדאמרינן בברכות (דף נה.) המעיין בתפלתו בא לידי כאב לב כדאמרינן התם אלו דברים המזכירים עונותיו של אדם קיר נטוי ועיון תפלה והשתא הוי דומיא דהרהור עבירה ולשון הרע שאינו מצוה אבל אינו נראה דלמה אינו ניצול בכל יום הרבה בני אדם אינם מצפים מתי יבא תפלתם שאינם מכוונים כל כך שיצפו (ו) תפלתם ונראה לרבי דעיון תפלה שהוא רע שאינם מכוונים תפלתם כדאמרי' (שבת קכז.) באלו דברים שאדם אוכל פירותיהם כו' ועיון תפלה ומזה אין אדם ניצול בכל יום שאין שום אדם יכול לכוין בתפלתו היטב והכי אמר בירושלמי (ברכות פ' היה קורא הל' י) אמר (ז) ר' מתניה מחזקנא טיבותא לרישא דכי מטי למודים כרע מגרמיה ז)·

והלא אין זמנו של פשוט כזמנו של מקושר. דאילו זמנו של פשוטי אם נכתב בשנה ראשונה שעמד המלך אין מונין לו אלא שנה שתים מונין לו שתים אבל מקושר אם מלך שנה כותבין בשטר שתים שתים מונין לו שלש כלומר מקדימין לו שנה שהרי מנהג האומה כדלקמן להקדים תורה אור למלך שנה ושמא לכבוד המלך היו עושין כלומר כבר החזיק במלכותו שתי שנים וחכמים תקנו לכתוב במקושר כמנהג האומה כדי לתת חילוקים הרבה וחומרות במקושר משום תקנת הכהנים הקפדנים כדאמרי' לעיל כדי שלא יהא נוח לגרש נשותיהן (ב): ומקשינן דלמא יזיף ליה במקושר. דמוסיף ליה שנה ופרעיה בתוך שנתו וא"ל אירכס לי שטרא וכתיב ליה שובר ובתר הכי משוי ליה פשוט וא"ל בתר דכתבית לך האי שובר הדרת ויזפת מינאי ושטר שלי מוכיח דזמנו בתר זמן השובר ופרקינן אין כותבין שובר ולעולם לא פרע ליה עד דקרע (ליה) לשטרא ופלוגתא היא לקמן בפירקין בכתיבת השובר: ומי בקי רבי במקושר. דאמר זמנו של זה לא כזמנו של זה: והא ההוא דאתא לקמיה דרבי. בשנה ראשונה של מלך וכתוב בו שתים ואמר רבי מאוחר הוא זה: זונין. שם חכם: כך מנהגה כו'. דרבנן תקון במקושר כי ההוא מנהג להפריד מלות וחוקים בין פשוט למקושר כדאמרן ברים פירקין: ומשני בתר דשמעה מזונין. אותיב לרבי חנינא (ג): ההוא שטר. פשוט: דהוה כתב ביה בשנת פלוני ארכן. לוה פלוני מפלוני ולא הוה כתב ביה כמה שנים למלכותו של אותו מלך או ראשונה או שניה או שלישית ארכן זה מלך ובשנה ראשונה קורין לו ארכן כדלקמן לפי שעתה מתוקן הוא כמו ארוך או לא ארוך (סוכה דף מד:) וכמו וערות מלכא לא אריך לנא למחזא (עזרא ד) לא נאה ויפה לנו לראות ערותו של מלך וחרפתו: יבדוק אימתי עמד ארכן במלכותו. כי בשנה ראשונה של מלכותו נכתב שטר זה ומהיא שנה טרפי בעלי חובות ללקוחות: דאריך במלכותו. כלומר לאחר שהאריך ומלך כמה שנים לוה פלוני זה מפלוני ולא יטרפו לקוחות אלא מיכן ולהבא: שנה ראשונה קורין לו ארכן. מתוקן למלכות מחדש: דיגון. לשון שנים וקרוב ללשון לעז שלנו: ודלמא עבורי עברוהו. ממלכותו והדר אמלכוהו לסוף שנתים ושלש ומיקרי נמי ארכן ושמא השטר נכתב כשמלך בשניה ואתאי יגבה מזמן ראשון: ארכן דיגון קרו ליה. לפי שהחזירוהו למלכותו אחר שהעבירוהו: ת"ר הריני נזיר הינא סומכוס אומר הינא אחת. כלומר אם לא פירש כמה נזירות נזר ואמר הריני נזיר הינא היינו נזירות אחת לשלשים יום וכולם הינא דיגון טריגון כולן לשון לעז שלנו הם: דיגון שתים. ויהיה נזיר ששים יום: בית עגול. העשוי ככבשן שאין לו שום פינת קרן זוית: דיגון. פיות שתים מגד אחת עגול וגדו אחת יש לו שתי פיות: טריגון. דעביד *כהולכא ויש בה שלש פיות: פינטיגון. יש לו חמש פיות [כזה]: 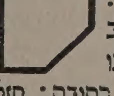 טטריגון. מרובע: מנא ה"מ. דאין מטמא בנגעים אלא מרובע: למעלה. הוא יכול לומר והנה הנגע בקיר הבית וכתב קירות: הרי כאן ארבע. והיינו מרובע אבל בית עגול כולו קיר אחת ומראהו שפל מן הקיר לגופיה אתא. ובפירוש רבינו חננאל כיוצא בו אמור ה) אין לו להקב"ה בעולמו אלא יראת שמים שנאמר (איוב כח) הן יראת ה' שכן בלשון יוני קורין לאחת הינא ושמא בספריהם כתובה: חזא ביה בבישות. כסבור שהוא כתבו וברצונו לא היו עושין מקושר אלא פשוט לפי שטועים בו א"כ לפי שהיה מובלע בין קשריו יותר מדאי שרבי עצמו טעה בו: יהודה חייטא. כן שמו: כלך מלשון הרע הזה. כלומר לא היה לך להטיל אשמה עליו היה לך לומר איני כתבתיו: מאי לשון הרע איכא. והלא בשבחו של ר"י חייטא דיבר כשאמר יהודה חייטא כתביה: בא לידי רעתו. לידי גנותו מתוך שמרבין בשבחו מזכירין שם גנות שבו: עיון תפלה. יש מפרשין שלאחר שהתפלל דן בלבו שישלם לו הקב"ה שכרו ויעשה הקב"ה צרכיו וישמע תפלתו לפי שהתפלל בכוונה: אבק

רבינו גרשום

והרי הוא פשוט ופשוט עדיו מתוכו. השיב ר' לר' חנניה בן גמליאל והיאך יכול לעשות ממקושר פשוט והלא אין זמנו של זה דומה לזה ואתי למטרף לקוחות שלא כדין דאילו פשוט אם מלך המלך שנה אחת כותבין בפשוט בשנת אחת למלך פלוני ואם מלך שתים מונין בו שתים ואילו בשטר מקושר אם מלך שנה אחת כשהוא עדיין בשנה ראשונה מונין שתים במקושר שכותבין בו בשנת שתים למלך פלוני לוה פלוני מפלוני כך וכך דרכן לכתוב במקושר שנה אחת יותר מחשבון שנים שמלך והשתא מצי אתי לידי תקלה דיזיף מיניה ממלוה זוזי משנה ראשונה למלך (בשטר פשוט) יעשה לו שטר מקושר וכתב בו שתים למלך פלוני ואינה אלא שנה ראשונה ומתרמי ליה זוזי ללוה ופרע לו באותה שנה ראשונה שלוה ממנו ואמר לוה למלוה החזיר שטרי שכבר פרעתיך ואמר ליה המלוה אירכס ומערים ומעכבו תחת ידו וכותב לו שפרעו וכי מטי זימניה של א)מקושר שטר שכתוב בו בשנת שתים למלך פלוני לוה פלוני מפלוני הוה מפתחו ומשוי ליה פשוט לאותו מקושר ואמר ליה הכי ב)דכתב דמהאי שטר פשוט יזפית מינאי תו השתא בשנה שניה למלך. והא גבי תרתי זימני בההוא שטרא אי אמרינן דיכול לעשותו פשוט. ומשני משום הכי אמר ר' חנינא במתני' שיכול לעשותו פשוט ולא חיישינן לכולי האי דקא סבר אין כותבין שובר אלא כשפורע לבעל חובו אינו פורע לו אא"כ מחזיר לו את שטרו וכשמחזיר לו שטרו ליכא למיחש למידי. ורבי היאך הוה מקשי הכי לדברי ר' חנינא ומי בקי רבי במקושר והא ההוא מקושר כו' ואמר רבי שטר מאוחר הוא זה משום דהוה חזי ביה יותר שנה אחרי חשבון שנות המלך שמלך. ואמר לו זונין לרבי כך מנהג אומה זו שמלך שנה מונין לו שתים דשטר מקושר הוא זה שנהגו לכתוב בו כדרך מנהג אומה זו שנה יתירא אלמא דלא בקי במקושר. ומשני בתר דשמעה מזונין הוה בקי דזמנו של מקושר אינו בזמנו של פשוט: בשנת פלוני ארכן לוה פלוני מפלוני וזה משמע ערכן כלומר בשנה שהיה ערוך ומתוקן במלכות שבשנה ראשונה שמלך קורין לו ארכן. ואמר ר' חנינא יבדק כמה שנים הן שעמד ארכן. ובאותה שנה שהיה ארכן נכתב השטר. ודלמא ארכן דאריך במלכותיה כלומר דהכי משמע שלאחר כמה שנים שהאריך במלכותו כתב השטר שלוה ממנו (ולא מחפש) ואין יכול לטרוף לקוחות שקנו מבעל חובו באותן שנים שעברו. אמר רב אושעיא לא איכא הכי אלא ארכן קורין לו בשנה ראשונה ויכול לטרוף לקוחות מאותה שנה ואילך. ודלמא עברוהו לאחר י"ח שנים או לאחר כ' שנה והדר אוקמיה וקראוהו נמי ארכן כשהחזירוהו וזה השטר נכתב בפעם שנית כשהוחזר ולא טרף כדין עד השתא. ליכא למימר הכי דא"כ ששתי פעמים המליכוהו ארכן דיגון מיקרי ליה. אלא מדלא כתב בשטרא אלא ארכן סתם אינו אלא משנה ראשונה שמלך ובדין טורף. סומכוס אומר אם אמר הריני נזיר הינא קיבל עליו נזירותו ל' יום. ואם אמר הריני נזיר דיגון קיבל עליו ב' נזירות ששים יום וכן כל הני. והאי לשון פלטין של יוני היא. בית עגול שאין לו זויות כלל. דיגון שאין לו אלא ב' זויות. טריגון ג' זויות. פנטיגון של ה' זויות. טטריגון שיש לו ד' זויות. כרוב בתים מטמא בנגעים: למעלה בפרשת נגעים כתיב ביה והיה הנגע בקירות הבית. ומצי למימר בקיר הבית מה ת"ל קירות אלא הרי כאן ב'. וכתב למטה בקירות דמצי למימר בקיר וכתב בקירות הרי ד' קירות. והכי הוי חשוב בית דמטמא בנגעים ולא בית אחר: אין זמן בזה. משום דהוה מכוסה תחת קשריו. הדר חזא ביה רבי בבישות. דקסבר שהוא כתב להאי שטר מקושר דאיכא טירחא וטעי ביה. כלומר מוטב היה לכתוב פשוט שמגולה הכל: אמר לו כלך מלשון הרע. כלומר לא היה לו לומר מי כתבו אלא היה לו לומר אני לא כתבתיו: וקא פסיק סדרא. היה גומר אחד מחמשה ספרים שבתהלים: כמה מיושר כתב זה. הרבה כתוב בדקדוק: בשלמא התם גבי שטר מקושר איכא לשון הרע. שמשליך עליו פשיעה. אבל הכא גבי ספר תהלים שאמר כו' מאי לשון הרע איכא אדרבה שבח לו שכתבו כל כך מיושר: בא לידי רעתו. כשמשבחו כל כך מפשפשין אחריו עד שאומר ממנו דבר גנאי: ועיון תפלה. שמחשב ברעתו איכוון בתפלתי שיעשו לי רצוני. והיינו שדומה שמנסה לבורא ברוך שמו: לשון הרע ס"ד. וכי כל אדם מספרי

מסורת הש"ס

א) מיר דף ת: ע"ש [תוספתא מיר רפ"א ע"ש]: ב) ג"ז שם ע"ש [תוספתא דנגעים פ"ו]: ג) [לעיל קס:]: ד)[ערכין טו.]: ה)[שבת לא:]: ו) רש"א מסמע בלה"ק כמה: ז)[וע"ע תוס' ברכות לב: ד"ה כל ובשבת קיח: ד"ה עיון ותוס' ר"ה טז: ד"ה ועיון]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' משוי ליה פשוט וא"ל השתא הוא דיזפת מנאי: (ב) רשב"ם ד"ה והלא וכו' לגרש נשותיהן ואקשי ליה רבי ודלמא יזיף ליה כנ"ל והד"א: (ג) ד"ה ומשני וכו' לרבי חנינא כ"ג הס"ד: (ד) תוס' ד"ה הינא אחת לשון יווני הוא כדאמר בפ' הנשרפין דף ע"ו שכן בלשון יווני קורין: (ה) בא"ד כמו דיגון טריגון כו' דהאי הוי וכו' לשון נכרים הן ואיכא דאמרי לשון שבדו להן חכמים להיות בו נזיר הס"ד: (ו) ד"ה עיון וכו' שיצפו לתפלתם: (ז) בא"ד בירושלמי א"ר יוחנן מחזקנא טיבותא:

נ"א כהולכא. ישר"ן:

א) נראה דצ"ל וכי מטי זימניה של שטר מקושר שכתוב בו וכו' יפתח אותו ומשוי ליה פשוט וכו'. ב) נראה דצ"ל ואמר ליה הכי דהכאי שטר פשוט יופית מינאי וכו'.

אלא אבק לשון הרע אמר רב יהודה אמר רב א)רוב בגזל ומיעוט בעריות והכל בלשון הרע בלשון הרע סלקא דעתך אלא ב)אבק לשון הרע: רשב"ג אומר הכל כמנהג המדינה: ותנא קמא לית ליה מנהג מדינה אמר א)רב אשי ב)באתרא דנהיגי (א) פשוט וא"ל עביד לי פשוט ואזל עבד ליה מקושר קפידא נהיגי מקושר וא"ל עביד לי מקושר ואזל עבד ליה פשוט קפידא כי פליגי באתרא דנהיגי בפשוט ומקושר וא"ל עביד לי פשוט ואזל עבד ליה מקושר ג) מר סבר קפידא ומר סבר מראה מקום הוא לו ד) אמר אביי רשב"ג ור"ש ור' אלעזר כולהו ה)סבירא להו מראה מקום הוא לו רשב"ג הא דאמרן ר"ש דתנן ו) ר"ש אומר אם הטעה לשבח הרי זו מקודשת ר' אלעזר דתנן ז) ג)האשה שאמרה התקבל לי גיטי ממקום פלוני וקיבלו לה ממקום אחר פסול ור' אלעזר מכשיר מר סבר קפידא ומר סבר מראה מקום הוא לו: ח)[פשוט שכתוב בו עד אחד כו']: בשלמא מקושר שכתוב בו שני עדים פסול איצטריך סלקא דעתך אמינא הואיל ובעלמא כשר הכא נמי כשר קמ"ל דפסול אלא פשוט שכתוב בו עד אחד פשיטא אמר אביי לא נצרכא דאפי' עד אחד בכתב ועד אחד בפה אמימר ד)אכשר בעד אחד בכתב ועד אחד על פה א"ל רב אשי לאמימר והא דאביי מאי א"ל ט) לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי אלא קשיא מתניתין

רש"י

אבק לשון הרע. כגון דאמרי נורא בי פלניא בערכין (דף טו:): רוב בגזל. רוב בני אדם חשודין על הגזל כעין גזל שמורין להתירא במשא ובמתן לעכב איש מריוח הראוי לו לחבירו: ות"ק לית ליה מנהגא דמדינה. בתמיה אם רבן שמעון בן גמליאל בא לומר שדיני פשוט ומקושר המפורשין לתנא קמא אם יש מדינה שנהגו לשנות דינם בענין אחר הכל כמנהג המדינה והלא תנא קמא נמי מודה בהא: אמר אביי באתרא דנהיגי כו'. (ב) אתא לפרש אביי באיזה מנהג המדינה מלו לפלוגי תנא קמא ורבן שמעון: קפידא. ואם גט אשה פסול לגרש בו: מר סבר קפידא. ואע"ג דמנהג המדינה בין בפשוט בין במקושר כיון דאמר ליה בפשוט קפידא הוא ויפסל המקושר ורבן שמעון (ג) סבר הכל כמנהג המדינה כלומר מראה מקום הוא לו שאם טורח לו לכתוב מקושר יכתוב פשוט ומיהו אם יכתוב מקושר טפי ניחא ליה שהרי מנהג המדינה בשניהם: אם הטעה לשבח. בקדושין האומר התקדשי לי בדינר של כסף ונמצא של זהב אבל בשבח יוחסין על מנת שאני לוי והוא כהן לא אמר ר' שמעון מקודשת דהא מגלה היא למימר מסאנא דרב מכרעי לא בעינא: הטעה לשבח היינו מראה מקום מהרלה בשל כסף וכ"ש בשל זהב ובמתקדשת על ידי שלוחה מוקמינן לה התם: פסול. שהיא אינה רוצה להתביים במקום אחר: ור"א מכשיר. דסבר מראה מקום הוא לו לטרוח וללכת בשבילה עד אותו מקום ואם יחפוץ ללכת יותר תבוא עליו ברכה: אמר אביי לא נצרכא. למיתני עד אחד בפשוט פסול אלא היכא דקמסייע ליה עד אחד בעל פה ואתא מתני' לאשמועינן דלא סמכינן אשטרא לטרוף מלקוחות דשני עדים הכתובים בשטר הוא דמפקי ליה לקלא והיינו אלא כמלוה על פה וטרפה מבני חרי כדין המלוה את חבירו בעדים בלא שטר וגם הלוה יכול לומר פרעתי ולא יכול המלוה לטעון ללוה היה לך לקרוע שטר שבידי מכיון שלא נעשה כתיקון חכמים לא חשבו הלוה ולא נזכר לשואלו למלוה: אמימר אכשר בעד אחד בכתב. וכתב ידו מקויים ממקום אחר בעדים ועד אחד נמי בעל פה מסהיד על אותה מלוה ונראה בעיני דלגמרי מכשיר אפילו לטרוף מלקוחות כאילו נחתמו שני עדים דעד אחד בשטר ועד אחד בעל פה מפקי ליה לקלא ונראים הדברים כן דסתם מכשיר לגמרי משמע: אי הכי קשיא מתניתין. דפרכינן פשיטא: ומשני

תוספות

באתרא דנהיגי בפשוט וא"ל זיל עביד לי פשוט ועבד ליה מקושר. משמע משום דא"ל עביד לי פשוט אבל אי א"ל סתמא זיל עביד לי גיטא ועביד ליה מקושר כשר אע"ג דבאתרא דנהיגי בפשוט וקדושין אמר אע"ג דלא אמר כי אם עביד לי גיטא דהכי איתא בגירסא התם באתרא דנהיגי בפשוט ועבד ליה מקושר: **אמר** אביי לא נצרכא אלא בעד אחד כו'. הכא משמע דוקא אחד בכתב ואחד בעל פה הא שניהם בכתב כל אחד בפני עצמו מצטרפין ואליבא דרבי יהושע בן קרחה וכמאן דאמר (סנהדרין דף ל:) הלואה אחר הלואה מצטרפין א"כ למאן דאמר לא מצטרפין (ד) שני שטרות של עד אחד כגון הודאה אחר הודאה שמפרש בכל אחד ואחד מנה דאודי לן בהאי שטרא אודי נמי קמי פלניא מצטרפין דאי לא מצטרפין נמי בכי האי גוונא לינקוט הא וכל שכן אחד בכתב ואחד בעל פה ומיהו יש לדחות דעד אחד בכתב ועד אחד בעל פה לא מיירי בכה"ג דהוה שייך למינקט ביה שניהם בכתב (ה) וכגון ששנים מעידים שראו שלוה או שמעו שהודה דכי האי גוונא הוי שייך למינקט שניהם [בכתב] אין מצטרפין אם אינו מצטרף שם אלא מיירי כגון שאותו שבכתב מעיד על ההלואה שראה אותה ושבעל פה מעיד שראה שמסר (ו) השטר הזה לו שהעד חתום בו דבכי האי גוונא לא הוה מצי למינקט שניהם בכתב ולהכי י) קשה נמי לאמימר שהרי יש במסירת שטר זה שני עדי מסירה שהעד (ז) חתום הוא כעד מסירה דמוכיח שמסרו לו מלוה שהוא לא היה חותם אלא בצווי של לוה והעד שבעל פה מעיד שמסרו לוה למלוה הלכך כשר אף על פי שלא חתם עליו אלא עד אחד שהרי על מסירתו יש שני עדים וקי"ל כר"א אבל שניהם בכתב יחידין פסולין לכ"ע שאין על כל שטר ושטר אלא עד אחד וסברא הוא דלא אשכחן בשום מקום שטר בעד אחד לבד שיועיל והכי משמע נמי מדחשיב עד אחד בכתב ועד אחד בעל פה בזה אחר זה ואי הוי כשניהם מעידין על ראיית המלוה או על שמיעת הודאה אמאי קרי להו זה אחר זה והלא יכולין להיות כאחד כגון שכתב בשטר בפני פלוני אני החתום ובפני פלוני לוה פלוני מפלוני מנה ושבע"פ מעיד בפני פלוני ובפני פלוני החתום לוה פלוני מפלוני ולפי מה שפירש' דעד אחד שבעל פה היינו שמעיד על מסירת שטר שחתום בו העד אתי שפיר הא דבעי לקמן סתמא בעד אחד בכתב ועד אחד בעל פה אי מצטרפי דמשמע סתמא בלא פי' שלא ראו שניהם כאחד שההלואה והמסירה לא היו כאחד שלא היה יכול למצוא שניהם מעידין על ההלואה אלא כענין זה שאם מעידין כל אחד על ראיית המלוה ושמיעת ההודאה אין השטר מועיל כלל והוי לגמרי כמאן דליתיה כיון שאין עד מעיד על מסירתו כדפרישית ומיהו קצת קשה כי נראה שהעד החתום חשוב כעד בשעת מסירה שעל ידו ידוע לנו שמסר לוה למלוה כ) ועי"ל דהאי דלא משכחי' צירוף בעד אחד בכתב ועד אחד בעל פה לת"ק דרבי יהושע בן קרחה היינו משום (ח) שבשניהם מעידין ראיית המלוה או שמיעת ההודאה אין מוכיח בשטר שראו או שמעו כאחד שראיית העד בעל פה היתה בשעת ראיה או בשעת שמיעה אבל ראיית העד שבשטר חשבינן לה כאילו היתה בשעת מסירה לפי שהרבה פעמים היתה בלא ראות המלוה כלל כדתנן (לקמן דף קסז:) כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו ומוקי לה אביי (ב"מ יג.) כמאן דאמר אפילו בשטרי ל)[דלאו] אקנייתא דעדיו בחיתומיו זכין לו הלכך אע"פ שאינו מוכיח (ט) השטר שלא ראה המלוה לא חשבינן ראייתו כאחד שאין חשוב עד בראיה זו מאחר שאין ראייתו ידוע לנו ע"י השטר אלא עיקר עדותו אינה אלא (י) לבדה שזה השטר מסר לוה למלוה להכי לא חשבינן עדותו כראיית המלוה אפילו אם ראה אותו ובירושלמי (פרק ב דכתובות) גרסינן [זעירה בעי] עד אחד בכתב ועד אחד בעל פה מהו [שיצטרפו ועד אחד בכתב כלום הוא לכך] צריכא כשהיו שנים באו לקיים כתב ידו של ראשון ולא באו לקיים כתב ידו של שני: מה

עין משפט נר מצוה

לג א ב מיי' פכ"ב מהל' איסורי ביאה הל' יב:

לד ג מיי' פ"ט מהל' גירושין הל' לד סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעיף מט:

לה ד מיי' פ"ד מהל' עדות הלכה ס טוש"ע ח"מ סי' ל סעיף י:

רבינו גרשום

מספרי לה"ר הן: אבק לשון הרע. ולא ממש: רוב עונות הן בגזל. שמכזבין במשא ומתן ומשקרין: הכל כמנהג המדינה. שאם נוהגין לעשות פשוט ועשאו מקושר פסול או מקושר ועשאו פשוט פסול. מדקתני רשב"ג אומר הכל כמנהג המדינה מכלל דת"ק לית ליה מנהג המדינה. א)מדקתני פשוט שכתבו עדיו מאחריו ומקושר שכתבו עדיו מתוכו שניהן פסולין אלא כל אחד צריך להיות כתיקונו. כך ס"ל דבכל מקום צריך להלך אחר מנהגו ואם שינה פסול: אמר רב אשי. ודאי לתרווייהו סבירא להו הכל כמנהג המדינה ובאתרא דנהיגי פשוט ואמר ליה לסופר עביד למלוה פשוט כו' קפידא הוא ופסול הוא לדברי הכל והוי כמלוה על פה ואינו טורף בו לקוחות: ת"ק סבר. אע"ג דנהיגי ההוא אתרא כתרווייהו אי האי אי האי ואמר ליה עביד לי פשוט ועבד ליה מקושר מקפיד הוא שאינו רוצה שישנהו וכשישנהו פסול. ומר סבר רשב"ג כיון דנהיגי כתרווייהו מראה מקום הוא לו דהאי דקאמר ליה לעשות פשוט לאו משום דוקא קאמר ליה אלא הכי קאמר ליה עביד ליה פשוט קסבר משום דלית ליה טירחא ואם עבד ליה מקושר הכי נמי דניחא ליה הואיל והיינו נמי מנהג המדינה: אם הטעה לשבח הרי זו מקודשת. המקדש ואמר לה על מנת שאני לוי ונמצא כהן על מנת שאני עני וקבלה עליה ונמצא עשיר היינו טעות לשבח הרי מקודשת היא משום דמראה מקום הוא לה וכיון דנתרצתה להתקדש לו בכל דהו כל שכן דנתרצתה לשבח: וקבלו במקום אחר פסול. משום דלא שויא שליח לקבלה אלא בההוא מקום פלוני דקפידא הוא דבההוא אתרא לא איכפת לה אם תתזל דידעי דהיא גרושה ובדוכתא אחריתא לא ניחא לה להתבזות לפני בית דין. ור' אליעזר דמכשיר סבר דמראה מקום היא לו דכסבורה היא שימצאנו לבעלה באותו מקום להכי אמרה ליה במקום פלוני ואם מצאו במקום אחר הכי נמי דניחא לה: הואיל ובעלמא בשר. דכל גם. פשוט בשני עדים כשר: הכא נמי. במקושר בשני עדים כשר קמ"ל דפסול. פשוט דבעד אחד פסול למה לי במתני' למיתני. ועד אחד על פה אפי' הכי פסול למיטרף ביה לקוחות דבמלוה על פה דמי: אמימר מכשר למיטרף

א) גרסה דצ"ל מנהג המדינה בתמיה והא מדקתני וכו' אלמא דגם ת"ק ס"ל דבכל מקום וכו'.

מסורת הש"ס

א) רש"ל אביי: ב) קדושין מט. ג) [לעיל עז:] ד) [קדושין מח:] ה) [עי' תוס' לעיל עז: ד"ה ומר סבר]: ו) קדושין מח: ז) גיטין סה. ח) רש"ל: ט) [עירובין דף קב: וש"נ]: י) נ"א כשר וגי' רש"ל נמי קסה: כ) רש"ל ומיהו י"ל: ל) רש"א:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דנהיגי בפשוט וכו' נהיגי במקושר וא"ל: (ב) רשב"ם ד"ה אמר אביי וכו' אביי אתא לפרש באיזה: (ג) ד"ה מר סבר וכו' ורבן שמעון בן גמליאל סבר: (ד) תוס' ד"ה אמר וכו' אי נמי למ"ד לא מצטרפין מ"מ שני שטרות כ"א של עד אחד: (ה) בא"ד בכה"ג דהוה שייך למינקט ביה שניהם בכתב ובשני שטרות דלא מיירי כגון ששניהם מעידים שראו שלוה: (ו) בא"ד שראה שמסר לו השטר הזה שהעד: (ז) בא"ד שהעד החתום הוא כעד מסירה דמוכיח שמסרו לו לוה למלוה שהוא לא היה חותם: (ח) בא"ד היינו משום דכששניהם מעידין על ראיית המלוה או שמיעת ההודאה אין השטר מוכיח שראו כצ"ל: (ט) בא"ד שאינו מוכיח מן השטר שלא ראה המלוה לא חשבינן ראייתו שאין חשוב כצ"ל ותיבת כאחד נמחק: (י) בא"ד אינה אלא בלבד שזה השטר וכו' אפי' אם ראה אותו ובירושלמי גרסינן עד אחד בכתב מהו ועד אחד בכתב כלום הוא לכך צריכא כצ"ל ותיבות ועד בעל פה נמחק:

לו א מיי' פ"ד מהל' עדות הלכה ו סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' ל סעיף יא :
לז ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף יב :
לח ג מיי' שם פ"ו הלכה ו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' מו סעיף כט :
לט ד מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הלכה יד סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' מב סעיף ה :
מ ה טוש"ע שם סעיף יא:
מא ו מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' יד טוש"ע שם סעיף ה :
מב ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו :
מג ח ט י כ ל מ נ מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הלכה יח סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' מב סעיף יג :

מתניתין הא קא משמע לן דשנים במקושר כעד אחד בפשוט מה התם פסולא דאורייתא אף הכא נמי פסולא דאורייתא תדע דשלחו מתם חברייא לר' ירמיה עד אחד בכתב ועד אחד על פה מהו שיצטרפו אליבא א)דתנא קמא דרבי יהושע בן קרחה לא תיבעי לך דאפילו שנים בכתב ושנים על פה לא מצטרפי אלא כי תיבעי לך אליבא דר' יהושע בן קרחה שנים בכתב ושנים על פה הוא דמצטרפי אבל עד אחד בכתב ואחד על פה לא מצרפינן או דלמא לא שנא שלח להו אני איני כדיי ששלחתם לי אלא כך דעת תלמידכם נוטה שיצטרפו אמר ליה אנן הכי מתנינן לה דשלחו ליה חברייא לרבי ירמיה שנים שהעידו אחד בבית דין זה ואחד בבית דין זה מהו שיבואו בית דין אצל בית דין ויצטרפו ב)אליבא דתנא קמא דר' נתן לא תיבעי לך דאפילו בחד בית דינא נמי לא מצטרפי אלא כי תיבעי לך אליבא דר' נתן בחד בי דינא הוא דמצטרפי אבל בתרי בי דינא לא מצטרפי או דלמא לא שנא ושלח להו אני איני כדיי שאתם שלחתם לי אלא כך דעת תלמידכם נוטה א)שיצטרפו מר בר חייא אמר הכי שלחו ליה שנים שהעידו בב"ד זה וחזרו והעידו בב"ד זה מהו שיבוא אחד מכל ב"ד ויצטרפו אליבא דר' נתן לא תיבעי לך השתא עדים מצרפינן דייני מיבעיא אלא כי תיבעי לך אליבא דת"ק דר' נתן עדים הוא דלא מצרפינן אבל דייני מצרפינן או דלמא ל"ש שלח להו אני איני כדיי שאתם שלחתם לי אלא כך דעת תלמידכם נוטה ב)שיצטרפו רבינא אמר הכי שלחו ליה שלשה שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהן צריכי למכתב במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי או לא שלח להו אני איני כדיי שאתם שלחתם לי אלא כך דעת תלמידכם נוטה ג)שצריכין למכתב במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי ועל דא עיילוהו לרבי ירמיה בבי מדרשא : **מתני'** כתוב ד)בו זוזין מאה דאינון סלעין עשרין אין לו אלא עשרין זוזין מאה דאינון תלתין סלעין אין לו אלא מנה כסף זוזין דאינון ונמחק ה)אין פחות משתים כסף סלעין דאינון ונמחק אין פחות משתים דרכונות דאינון ונמחק אין פחות משתים כתוב בו מלמעלה מנה ומלמטה מאתים מלמעלה מאתים ומלמטה מנה ו)הכל הולך אחר התחתון א"כ למה כותבין את העליון שאם ז)תמחק אות אחת מן התחתון ילמד מן העליון : **גמ'** תנו רבנן (א) ח)אמר כסף אין פחות מדינר כסף כסף דינרין ודינרין כסף ט)אין פחות משני דינרין כסף י)כסף בדינרין אין פחות מבשני דינרין דהבא כסף אמר מר כסף אין פחות מדינר כסף י)ואימא נסכא אמר רבי אלעזר כ)דכתוב ביה מטבע ואימא פריטי אמר רב פפא ל)באתרא דלא סגי פריטי דכספא תנו רבנן מ)זהב אין פחות מדינר זהב זהב דינרין ודינרין זהב אין פחות משני דינרין זהב זהב בדינרין אין פחות מבשני דינרין כסף זהב אמר מר זהב אין פחות מדינר זהב ה)אימא נסכא אמר רבי אלעזר נ)דכתב מטבע
ואימא

מה התם פסולא דאורייתא. למאן דאמר בפרק המגרש (גיטין פו.) גבי יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד הולד כשר בכתב ידו ועד דוקא אבל כתב סופר ועד פסול לגמרי אתי שפיר אבל למ"ד נמי התם כתב סופר ועד נמי כשר הולד ואפי' בסופר דלא מובהק קשה אמאי קרי ליה הכא פסול דאורייתא וי"ל דהכא כאביי דהכא סבירא ליה אי נמי הכא מיירי שהסופר בעצמו חתם או שכתבו קרוב או פסול : **הבא** נמי פסולא דאורייתא. לאו דאורייתא ממש דגט מקושר מדרבנן הוי כדאמר לעיל אלא מה שהולד ממזר מדרבנן כי היכי דהוי ממזר בפסול פשוט קרי ליה דאורייתא ולאו דוקא ורשב"ם פירש פסול דאורייתא דלא גבי מבני חרי ואין נראה לרבי דאפי' (ה) כי הוי פסולא דרבנן לא היה גבי מבני חרי : **אימא** נסכא. תימה לרבי מאי קושיא תפסת מועט תפסת (ו) והכי הוי מצי לדחויי דנסכא פחות מדינר מיהו עוד קשה דבכתובות פרק בתרא (דף קי:) אמרי' כתוב בו בבל מגבהו ממעות שבבבל כתוב בו כסף סתם כל מה שירצה לוה מגבהו פירוש מטבע פחותה של כסף ופריך ואימא נסכא ותימה (ז) וכי נסכא פחותה מאיסר שאין בה רק ח)[שמונה]פרוטות ומאי שנא נסכא ממיני פרוטות דהא מה שירצה קאמר התם היינו מטבע פחות של כסף מדפריך עלה ואימא פריטי ומשני פריטי דכספא לא עבדי איניש מכלל דמטבע פחותה של כסף דעבדי אינשי נותן לו והכא נמי במתניתין משמע הכי דגריעי מאיסר אם נפרש דמכח גריעותא מקשה אימא נסכא דאי לא גריע טפי מאיסר ברישא הוי ליה לאקשויי ואימא פריטי
ורבינו

ומשני הא קמ"ל. מתני' דקתני פשוט שכתוב בו עד אחד פסול שילמד מקושר ממנו (ב) ולהכי תנייה לעד אחד למימרא מה עד אחד פסול דאורייתא כדכתיב (דברים יט) לא יקום עד אחד באיש כו' אף שנים שבמקושר הטילו עליו חכמים פסולא דאורייתא ואם גט אינה מגורשת ואם שטר מלוה הוא אינו טורף ממשעבדי אבל אם יש שם עד אחד בעל פה עם עד אחד החתום בשטר אז יהיה השטר כשר לגמרי דמצטרפין : תדע דשלחו ליה כו'. ושלח להו דמצטרפין דשלחו ליה חכמים לר' ירמיה לבתר דאפקוהו מבי מדרשא כדאמר בפרק לא יחפור (לעיל דף כג:) אפקוה לר' ירמיה מבי מדרשא ועל דא עיילוהו כדאמרינן במסקנא : מהו שיצטרפו. דנימא כמאן דחתימי תרוייהו בשטרא דמי : אליבא דת"ק דר' יהושע בן קרחה כו'. פלוגתייהו בסנהדרין בפרק זה בורר (דף ל.) דתניא (ג) אין עדותן מצטרפת בב"ד עד שיראו שניהם כאחד רבי יהושע בן קרחה אומר אפי' בזה אחר זה אין עדותן מתקיימת עד שיעידו שניהם כאחד. רבי נתן אומר שומעין דבריו של זה היום וכשיבא חבירו למחר שומעין דבריו והני שני מחלוקות של ר"י בן קרחה ורבנן ודרבי נתן ורבנן התם מפרש טעמא איבעית אימא קרא ואב"א סברא: השתא. השנים החתומים בשטר ורוצין אנו לקיים עדותן בשטר שהן חתומין בו או שנים בעל פה לענין לגבות ממון בעדותן בלא שטר אין מצטרפין אם לא שראו שניהם כאחד את עדותן ואע"ג דממה נפשך תרוייהו אחד מנה קא מסהדי : אליבא דר' יהושע (ד). שנים בכתב ושנים בעל פה מצטרפין אפי' אם בזה אחר זה ראו עדותן אבל אם עד אחד בכתב כו' : אמר ליה. רב אשי לאמימר אנן הכי מתנינן לה כו' ולא תקשי מיניה לאביי דאמר אין מצטרפין : מהו שיבואו ב"ד. זה אצל ב"ד אחר לצרף עדותן שמעו ויספתו לפי העדות : אליבא דת"ק דרבי נתן. למעלה פירשתיה ובשראו שניהם כאחד אפס לא העידו בבית דין כאחד בהכי פליגי רבי נתן ורבנן : ומת אחד מהן. לאחר שהעידו העדים על חתימת ידם בפני שלשה ואין קיום השטר אלא בג' דבעינן ב"ד לקבל העדות: וחד ליתוהי. דלא מתחזי כשיקרא מאי דכתיב ברישא במותב תלתא הוינא ובסופו לא נחתמו אלא שנים : על דא עיילוהו. שהשיב להם כהוגן דהא דאפקוהו שאל שלא כהוגן רגלו אחת חוץ לתחום ורגלו אחת בתוך התחום ועל דא אפקוהו מבי מדרשא בפרק לא יחפור והשתא הוא דעיילוהו : **מתני'** כתוב בו. בשטר מלוה זוזים מאה דאינון עשרים סלעים לוה פלוני מפלוני ואף על פי שמאה זוזי הרי הן (בכלל) כ"ה סלעים אין למלוה אלא (מנה) כ' י) זוזים דיד בעל השטר על התחתונה והמוציא מחבירו עליו הראיה ושמא כך פי' מאה זוזים גרועים וחסירים שאינן שוין אלא כ' סלעים : אין לו אלא מנה. מאה זוזים שיש לפרש כך זוזים מאה דאינון תלתין סלעים קלים שאינן שוין אלא כ"ה סלעים דיד בעל השטר על התחתונה הסלע ארבעה דינרין המנה כ"ה סלעים : ונמחק. המנין שכתוב בו אחר דאינון : דרכונות. בלע"ז קיטנ"ש והם דרכמונות שבספר עזרא (ב) : ומלמטה מאתים. כשכפל דבריו בשטר : הכל הולך אחר התחתון. אלא שלא יהא כתוב בשיטה אחרונה : למה כותבין את העליון. הואיל ובסוף השטר חוזר וכופל את דבריו שכותבין ושונין אחריות ממון זה כך וכך קבלתי עלי ועל ירתיי כו' : **גמ'** ת"ר כסף אין פחות מדינר כסף. כסף לוה פלוני מפלוני : כסף דינרין או דינרין כסף אין פחות משני דינרין כסף. לוה דהכי משמע כסף שני דינרין לוה פלוני מפלוני : כסף בדינרין אין פחות משני דינרין זהב כסף. דכסף בדינרין משמע כסף לוה פלוני מפלוני שוה שני דינרין של זהב וכדמפרש לקמן שכתוב כסף בדינרי משמע בדינרי זהב אבל בדינרין היינו שני דינרין של כסף ז) (אין פחות מכסף בשוה שני דינרין של זהב) : זהב בדינרין אין פחות משוה שני דינרין של כסף . אותו זהב שלוה וכדמפרש לקמן דדינרין משמע של כסף :
פריטי

רבינו גרשום

למיטרף [מלקוחות].אלא קשיא מתני'. לאמימר א"כ מאי קמ"ל מתני' פשוט שכתב בו עד אחד פסול פשיטא . ומשני הא קמ"ל דשני עדים החתומין על השטר מקושר כעד אחד דחתום בפשוט דמי:מה התם . בפשוט אי ליכא אלא עד אחד חתום איכא פסולא דאורייתא. דאפי' תפים מלוה מחמת ההוא שטרא מפקי' מיניה. אף הכא במקושר דחתימו ביה תרי סהדי בלבד הוי פסולא דאורייתא ואי תפים מפקינן מיניה דלא סגיא בלא ג' סהדי:תדע. ודאי דעד אחד בכתב ועד אחד על פה מצטרפין לעדות אחת וכשרין דשלחו ליה חבריא לר' ירמיה : אליבא דת"ק לא תיבעי לך. דאפי' שנים בכתב ושנים על פה שלא ראו זאת העדות ביחד אלא זה ראה מחלון זה שלוה פלוני מפלוני מנה והכי נמי אידך ולא היו מכירין זה את זה ודאי לא מצטרפי הואיל ולא ראו עדותן יחד : כי תיבעי לך אליבא דר' יהושע בן קרחה.דאמר בזה אחר זה מצטרפי הואיל דעל מנה אחד מסהדי ומצטרפי שנים בכתב ושנים בעל פה הכי נמי מצטרפי הואיל דמסהדי עדות אחת . אבל עד אחד בכתב ועד אחד על פה אע"ג דתרוייהו הוו לעדות אחת אהדדי לא מצטרפי הואיל דאחד בכתב ואחד על פה. או דלמא לא שנא ומצטרפי : שיצטרפו . אלמא דמצטרפי : א"ל לעולם לא מצטרפי. והאי דאמריתו דמיבעי לר' ירמיה לא הכי קא מיבעיא ליה כלל. כלומר [לא] מש"ה שלחו ליה דאנן ההיא בעיא הכי מתנינן לה . שנים שהעידו עדות אחת והעיד עד אחד עדותו בב"ד אחד ואחד העיד בב"ד אחר והלכו למדינת הים.מהו שיבא בית דין אצל בית דין ויצטרפו דכעדים דמי :
אליבא דת"ק דר' נתן לא תיבעי לך דאפי' בחד בי דינא לא מצטרפי . אם מסהיד זה שלא בפני חבירו וזה שלא בפני חבירו אפילו בב"ד אחד כ"ש בשני בתי דינין לא מצטרפי : כי תיבעי לך אליבא דר' נתן . דאמר שומעין דבריו של זה היום ולכשיבוא חבירו למחר שומעין את דבריו : שנים שהעידו בב"ד על חתימת יד שני עדים והלכו להם שנים מאותן ג' בתי דינין למדינת הים והשתא לא מצי הוי חד ב"ד וחזרו והעידו בב"ד אחר והלכו להן שנים מהן וחזרו העדים והעידו בב"ד והלכו להם שנים ונשתייר אחד מהן מכל בית דין ובית דין מהו שיבוא אותו אחד שנשתייר מכל בית דין ובית דין דהוין ג' בתי דינין ויצטרפו לקיים השטר בעדותן . אליבא דר' נתן דאמר שומעין דבריו של זה היום וכשיבוא חבירו למחר שומעין לו . לא תיבעי לך דודאי מצטרפי . דהשתא עדים דלא בקיאי כולי האי מצטרפי . דייני דבקיאי ומובהקים לחקור ולדרוש לא כ"ש דמצטרפי . והא פלוגתא דר' נתן ור' יהושע במס' סנהדרין בפ' דיני ממונות זה בורר לו שלשה : ב"ד שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהן. קודם שחתמו וקיום השטר צריך ג' ב"ד וצריכי למיכתב במותב תלתא הוינא כו': ועל דא עיילוהו לר' ירמיה בבי מדרשא. לכל חד וחד כדאית ליה משום דשפיר פשט [דהא] דאפקוהו (לעיל בפ' לא יחפור) משום דאיבעיא ליה רגלו אחת של ניפול בתוך חמשים ורגלו אחת חוץ לחמשים מהו: כתוב בו. בשטר זוזין מאה חייב פלוני לפלוני: ונמחק אותו סכום ואינו ניכר . ודאי אין זוזי דאינון פחות משנים : דרכונות. של זהב שלועזין מוקוסי : ת"ר כתוב בשטר כסף. סתם לוה פלוני מפלוני בודאי אין פחות מדינר כסף שהוא חייב לו . ואי כתב לו כסף דינרים או דינרים כסף לוה פלוני מפלוני אין פחות משני דינרין של כסף . דינרין אין פחות משנים . אבל אם כתב כסף בדינרי חייב פלוני לפלוני משמע כסף חייב לו שהוא שוה ב' דינרין (דינרים) של זהב . אין פחות מב' דינרי של זהב מכסף חייב לו : ואימא נסכא. חתיכה של כסף קטנה חייב לו : ואימא פריטי. קטנים של כסף . דאית ביה מטבע: דלא סגיא פריטי דכספא. ומטבע שלהם אין פחותה מדינר ומשום הכי היכא דכתב כסף סתם משמע דינר : ת"ר אי כתב בשטר זהב סתם לוה פלוני מפלוני אין פחות מדינר זהב ה' פשיטים למשקל ברזל . ואי כתב זהב דינרין או דינרי זהב אין פחות משני דינרים של זהב . ואי כתב זהב בדינרין אין פחות מבשני דינרין כסף דזהב
כלומר

מסורת הש"ס

א) [לעיל דף לג. וש"נ]: ב) [שם וש"נ] סנהדרין ל. : ג) כ"ה גי' הרי"ף והרא"ש וסגי' סנכונה שאם לא כתב אות אחת . ת"ח : ד) מנחות דף קז. ע"ש כתובות דף קי: ע"ש : ה) [כתובות שם מנחות שם] : ו) רש"ל סלעים : ז) רש"ל מ"ז : ח) רש"ל מיני :

הגהות הב"ח

(א) גמ' תנו רבנן כסף כצ"ל ותיבת אמר נמחק : (ב) רשב"ם ד"ה ומשני וכו' ולהכי תנן לעד אחד למימרא מה עד אחד פסול : (ג) ד"ה אליבא וכו' דתניא לעולם אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד וכו' ואין עדותן מתקיימת בב"ד עד שיעידו : (ד) ד"ה אליבא דרבי יהושע בן קרחה שנים בכתב : (ה) תום' ד"ה הכא וכו' דאפילו אי הוי פסולא : (ו) ד"ה אימא נסכא וכו' והכא הוי מצי לדחויי : (ז) בא"ד ותימה דאי נסכא פחותה מאיסר שאין בו רק שמונה פרוטות מאי קושיא אה"נ דפחות משמונה פרוטות קאמר דהא מה שירצה קאמר התם דהיינו מטבע פחותה כצ"ל :

מד א ב מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הלכה יא סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' מב סעיף יג ע"ש בהג"ה:

מה ג מיי' פ"א מהלכות מחוסרי כפרה ה"י:

א) [במנחות קח. איתא אמר רב פפא פריטי דדהבא וכו']: ב) כל זה מוחק רש"ל וכן צ"ל אי הכי רישא נמי אמר רב אשי כו': ג) צ"ל דתנן: ד) כריתות ח. [טהרות פ"ד מי"ג]: ה) וע"ש בתוס' קח. ד"ה ודלמא]: ו) רש"ל וגי' רש"א אמאי לא מפליג בין בי"ת ובין לא בי"ת בין דינרי לדינרין אבל כסף: ז) לגי' רש"א מס"ד לשון ר"י:

ואימא פריטי א)פריטי דדהבא לא עבדי אינשי זהב בדינרין א)אין פחות מבשני דינרין כסף זהב ואימא דהבא פריכא בתרי דינרי דהבא קאמר אמר אביי יד בעל השטר על התחתונה ב)(רישא דקתני כסף בדינרין אין פחות משני דינרין זהב כסף אמאי אימא כספא נסכא בתרי דינרי כספא קאמר) א"ר אשי ב)רישא דכתב דינרי סיפא דכתב דינרין ומנא תימרא דשאני בין דינרי לדינרין ג)דתניא ד) ג)האשה שהיו עליה ספק חמש לידות ספק חמש זיבות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים ואין השאר עליה חובה היו עליה חמש לידות ודאות חמש זיבות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים והשאר עליה חובה מעשה ועמדו קינים בירושלים בדינרי זהב אמר רבן שמעון בן גמליאל המעון הזה אם אלין הלילה עד שיהו בדינרין נכנס לבית דין ולימד האשה שהיו עליה חמש לידות ודאות חמש זיבות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים ואין השאר עליה חובה

ועמדו

פריטי דדהבא לא עבדי אינשי. בשום אתרא: ודלמא בתרי דינרי דהבא פריכא קאמר ליה. כלומר זהב בדינרין תרווייהו בזהב איירי אלא שזה מטבע ואידך הוי דהבא פריכא והכי קאמר דהבא פריכא בשוה שני דינרין זהב לוה פלוני מפלוני: אי הכי רישא נמי. בין דאידך ברייתא קמייתא דקתני כסף בדינרין אין פחות מבשני דינרין דדהב כסף נימא יד בעל השטר כו' והוה לנו לפרש גרוטאות כסף בשני דינר כסף ובין דהך מתניתא דקתני דהב דינרין ודינרין דהב אין פחות משני דינרין זהב נימא אין פחות משוה שני דינרין כסף זהב: רישא דכתב דינרי. דמשמע דינרי זהב אבל דינרין סתם משמע של כסף: ומנא תימרא דשאני לן בין דינרי לדינרין. שזה דינרין של כסף וזה של זהב: דתנן. בשילהי פרק קמא דכריתות האשה שיש עליה ספק חמש לידות חמש פעמים הפילה ספק רוח ספק ולד: ספק חמש זיבות. כגון מקולקלת למניינה וראתה חמשה חדשים שלשה ימים רצופים בכל חדש ספק בימי נדה ספק בתוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה שהם ימי זיבה וחייבת בקרבן: מביאה קרבן אחד. ליטהר מטומאתה תור לעולה ותור לחטאת ואינו נאכל דחטאת העוף באה על הספק ואינו נאכל כדנפקא לן ממתני' דרבי יוסי בר' חנינא במסכת נזיר (דף כט.): ואין השאר עליה חובה. שבקושי התירו להביא חטאת העוף על הספק כדי לטהרה מספק טומאתה משום דהויא חטאת אזלא לקבורה וכיון דמיטהרא בקרבן אחד כדאמרינן במסכת כריתות דומיא דאשה טמאה דמיחייבא חמש טבילות ובטבילה אחת מטהרת תו לא מייתי חטאת מספק להביאו לבית הפסול: והשאר עליה חובה. וכגון שילדה לאחר מלאת אבל על הלידה שבתוך מלאת נפטרת בקרבן אחד על שניהם ומזאת תורת היולדת נפקא לן בפרק ארבעה מחוסרי כפרה (כריתות דף ט:): המעון הזה. בבית המקדש נשבע: עד שיעמדו בדינרין. של כסף כלומר שיהא בזול: ואין השאר עליה חובה. טעמא דר' שמעון ור' עקיבא דאמרי התם תאמר על אחת ותיפטר מפרש התם בפרק קמא:

ועמדו

ורבינו תם פירש בתשובתו דנסכא גריעא ובין הכא ובין בכתובות (דף קי:) (א) פריך ואימא נסכא מכח דיד בעל השטר על התחתונה וקשה כדפרישית ואומר רבי דנסכא חשיבא טובא כיון שכתב סתם איסור דהיינו נסכא דמסתמא כך רצה לומר כיון שלא פירש המטבע ושיעור הזה לנסכא פחותה [אפשר] שהיו יודעים כמה הוי ולא תקשה הא דקאמר התם פריטי דכספא לא עבדי אינשי והכא קאמר בתרא דלא סגי פריטי דכספא (ב) התם הכי פריך ואימא פרוטות של נחושת ומשני פריטי דכספא לא עבדי אינשי וכסף הכתוב בשטר משמע שכסף ממש הלוה לו ולא שוה כסף אבל הכא פריך ואימא פריטי פירוש מעות ופונדיונין ואיסרין וכל שאר מטבע של כסף הפחותים מדינר קורין פריטי ולא פריטי ממש ומשני דמיירי האי תנא בשטרא דלא סגו פריטי דכספא שאין הולך מטבע של כסף פחותה מדינר באותה מדינה והך סוגיא איתא נמי במנחות ה): **אי** הכי רישא נמי. פירש רבינו חננאל רישא נמי היינו ברייתא קמייתא כסף בדינרין אין פחותין משני דינרי זהב כסף וכן נראה לי ואע"פ שהגמרא רצה לחלקן לשתי ברייתות שאמר בכל אחת תנו רבנן אע"פ שבתוספתא שלנו ברייתא דזהב אין פחות מדינר זהב שניה תחלה קודם ההיא דכסף נראה דההיא איכה שבתוספתא והגמרא היה יודע שכן היא מברייתא אחת שניה וכעין זה כ"ל בתחלת ר"ה (דף ג:) שמחלק הגמרא ברייתא דתנו רבנן ואע"פ שהיא אחת (ג) והכי פריך אימא דהבא פריכא בתרי דינרי דהבא (ד) כיון שהזהב דינרין ודינרין זהב הן דינרי זהב כמו כן זהב בדינרין יהא של זהב כיון שבזהב משתעי שטר כי למה י"ל שלא יהא הדינרין זהב מאחר שכתב (ה) בשטר ועוד כמו כסף בדינרין שהן דינרי זהב א"כ סתם דינרין הן של זהב אמר אביי יד בעל השטר על התחתונה לכך יש לנו לומר שהדינרין של כסף אע"פ שיש זהב בשטר אבל רישא דברייתא בתרייתא (ו) אע"פ שיש בה נמי דינרין דמשמע נמי של כסף וסתם דינרין של כסף הן כל כמה דלא אמר דינרין אין לומר שם שיהיו של כסף דזהב דינרין ודינרין זהב מוכח בהדיא שהדינר של זהב ופריך רישא נמי דקתני כסף בדינרין יהיו של כסף בשלמא אי לאו סיפא הוה אמינא טעמא דרישא [דסתם] דינרין הם של זהב עד שיפרש דינרין של כסף או זוזים אבל כיון דאמר דדינרין הם של כסף אפי' כשמזכיר בשטר של זהב משום דיד בעל השטר על התחתונה (ז) ולא גרסינן נמי ברישא נמי נימא הכי: **אמר** רב אשי רישא דכתב דינרי. דדינרי איטו משמע אלא זהב אבל דינרין משמע בין כסף ובין זהב ולהכי מוקמינן ההוא דסיפא בשל כסף משום דיד בעל השטר על התחתונה כדמשני אביי ולא גרסינן בספרים אלא אמר רב אשי דלא קאתי לשנויי דאביי ונראה לומר דאכולה ברייתא קמייתא קאמר רב אשי דכתב דינרי אפי' הכי כסף דינרי ודינרי כסף מוכיח דדינרי כסף קאמר שאין לפרשו בענין אחר מדלא קאמר בדינרי דאי מודה רב אשי דברישא דקמייתא לא מיירי בדכתב דינרי אמאי ו) [מפליג בין בי"ת ללא בי"ת ליפלוג בין דינרי לדינרין אבל אין נראה לומר כן כי] כסף דינרי ודינרי כסף לא היו דינרי כסף כי זה לא היה דיבור ואין שום אדם כותב כן א"כ דינרי כסף וכסף דינרי בלא בי"ת איכא לספוקי ויחלוקו אע"פ שיש לנו לומר המוציא מחבירו עליו הראיה בכל ספק ממון שהרי יש ספק שתיקנו חלוקה כי ההוא דרב אשי דאמר בבכורות (דף מח.) (ח) מחלה יורשין ומחלה לקוחות ואפילו לא היו חולקים היכא דלא תפס היכא דתפס לא מפקינן מיניה ז) לשון ר"י: **לפי** הספרים שגורסים עד שיהיו בדינרין ולא גרסינן בדינר של כסף לא ידענא היכי פשיט מינה דדינרי של זהב ודינרין של כסף דלמא האי דקאמר דינרי (ט) של זהב גבי זהב מחמת הדביקות היא אבל בלא דביקות (י) יאמר לעולם דינרין ולא דינרי וסתם דינרי של כסף עד שיפרוש דינרי זהב ולכך שנה גבי זהב דינרי [זהב] שהוצרך לפרש שהן של זהב ולבא בדביקות אבל גבי כסף לא הוצרך לפרש שהן של כסף ושנה דינרין סתם לפי שאינו דבוק אפי' אם נפסך לומר כי כמו שיאמר זוזי בלא דביקות בלשון גמרא במקום זוזים בלשון משנה [א"כ] בלשון גמרא אי אפשר שיהו דינרי של כסף שלאותם קורא זוזי בלשון גמרא ולהכי קים ליה שדינרי הם (כ) לשון זהב הא ליכא למימר שאם מטעם זה רוצה להוכיח למה הביא מתניתין דכריתות (דף ח.) ועוד כיון שהביא ראיה ממנה א"כ רוצה לומר שבלשון משנה שהיא עברי היו דינרי של זהב ומצאתי בתורת כהנים עד שיהיו בדינרין של כסף ולפי גירסת תורת כהנים מוכח שפיר כיון ששנה דינרי גבי זהב ודינרין גבי כסף אע"פ ששניהם דבוקים ונראה לספרים דגרסי' ברישא בדינרי לחוד אין צריך לגרוס בסיפא כסף דהא לשון בדינרי הוא של זהב: ה"ג **נכנס** לב"ד ולימד האשה שיש (ל) חמש לידות עליה ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים ואין השאר עליה חובה. וכן כתוב בכל הספרים הכא ובכריתות בפ"ק (שם) והכי איתא בתורת כהנים אבל יש תימה מאי ליהוי הכא טעמא דרשב"ג דפליג לפי גירסא זו אבית שמאי ואבית הלל דתרוייהו מודו במפלת יום פ"א שחייבת על כל לידה ולידה ורבי יוחנן בן נורי ור"ע פ"ק דכריתות הכי אית להו שישאר עליה חובה אלא שר' יוחנן בן נורי אומר תאמר על האחרונה ותהא מותרת בקדשים פירוש ותו ליכא למיחש שתהא סבורה ליפטר (מ) דודאי האחרון אינו פוטר את הראשון אבל אם לא אמרה על האחרון איכא למיחש שתהא סבורה שהראשון פטור אפילו לידה דלאחר מלאת כמו במלאת ואתי למפשע שלא להביא יותר ור"ע לא חייש לפשיעה ועל איזה שתאמר מותרת בקדשים אבל לתרוייהו תשאר עליה חובה כרישא דהא משנה דהכא ועוד היכי מייתי מעשה לסתור אי משום דמעיקרא הוו קיימי בדינרי זהב דהיינו מעשה לסייע דהא משמע שזה היה טעות שהיו מחמירין כמו שמוכיח והולך שרשב"ג ביטל אותה חומרא ועוד כיון שהיתה מותרת לאכול בקדשים למה היו עומדים בדינר זהב כיון שיכולות לאכול בקדשים מיהו יש לומר משום בל תאחר היו דוחקות

ובספר

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה (בדף הקודם) אימא וכו' ובין בכתובות דפריך ואימא נסכא מכח דיד בעל השטר על התחתונה פריך וקשה כדפרישית ואומר רבי דנסכא חשיבא טובא ואפילו הכי פריך ואימא נסכא כו' כיון שכתב סתם איסור כצ"ל: (ב) בא"ד דהתם הכי פריך ואימא פריטי ממש ומשני פריטי דכספא לא עבדי וכו' אבל הכא הכי פריך: (ג) ד"ה אי הכי וכו' והכי פריך. נ"ב כלומר מה שקשה לפי' זה ליישנא דאי הכי כו' ה"פ כו': (ד) בא"ד בתרי דינרי דהבא קאמר כיון שזהב דינרין: (ה) בא"ד מאחר שכתב זהב בשטר ועוד: (ו) בא"ד רישא דברייתא בתרייתא זהב דינרין ודינרין זהב אע"פ שיש בה נמי דינרין דמשמע נמי של כסף וסתם דינרין של כסף הן מ"מ כל כמה דלא אמר זהב בדינרין אין לומר שם כצ"ל: (ז) בא"ד דיד בעל השטר על התחתונה אי הכי רישא נמי ולא גרסי' נמי ברישא. נ"ב משום דלאי גרסינן [הכי משמע] דפריך מזהב דינרין כו' דהיינו ברייתא בתרייתא: (ח) ד"ה אמר רב אשי וכו' דאמר בבכורות דאמר שחלקו מחלה יורשין: (ט) ד"ה לפי הספרים וכו' דלמא האי דקאמר דינרי זהב כצ"ל ותיבת של נמחק: (י) בא"ד יאמר לעולם דינרין ולא דינרי וסתם. נ"ב פי' אין צריך שיאמר דינרי אלא לעולם יכול לומר דינרין גבי זהב כמו גבי כסף וה"ה שיכול לומר גבי כסף דינרי [והא דקאמר] וסתם דינרין כשאינו מפרש מיירי בשל כסף לאו דוקא אלא ה"ה דינרי נמי סתמא מיירי בשל כסף אלא דבדביקות לא יוכל לומר דינרין כי אם דינרי: (כ) בא"ד קים ליה שדינרי הם של זהב וכו': (ל) ד"ה ה"ג נכנס וכו' האשה שיש עליה חמש לידות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת: (מ) בא"ד ליפטר מהראשון דודאי האחרון אינו וכו' שהראשון פוטר אפי' לידה דלאחר מלאת כמו בתוך מלאת:

רבינו גרשום

כלומר צריך ליתן לו זהב ששוה שני דינרים של כסף מזהב: אימא נסכא. חתיכה קטנה: פריטי דדהבא לא עבדי אינשי. א) ואותו מטבע של זהב הוא ומשקל דינר: זהב בדינרין כו'. אמאי יהיב שוה שני דינרין של כסף מזהב ותו לא: ואימא דהכי משמע דהבא פריכא. זהב שחוק שאינו טבוע חייב ליתן לו בשוה שני דינרין של זהב ואמאי אמר אין פחות מבשני דינרי כסף זהב: אמר אביי. משום הכי אין גובה אלא שוה ב' דינרין של כסף מזהב דיד בעל השטר על התחתונה: אי הכי. דיד בעל השטר על התחתונה רישא דקתני כסף בדינרין אין פחות מבשני דינרי זהב כסף דמשמע שוה שני דינרין של זהב יתן לו מכסף אמאי. הכא נמי נימא נותן כסף נסכא שאינו טבוע בשוה שני דינרין של כסף ואמאי נותן לו שוה שני דינר זהב מכסף דהיינו יד בעל השטר על העליונה: אמר רב אשי רישא משום דכתב ביה כסף בדינרי. דמשמע דינרי של זהב ומשום הכי גובה שוה שני דינרין של זהב מכסף. וסיפא משום הכי אינו גובה אלא שוה ב' דינרי של כסף מזהב. דכתב בשטר דינרין דמשמע דינר של כסף: ומנא תימרא. דדינרי היינו דזהב ודינרין הן של כסף: ספק ה' לידות. שהפילה ה' פעמים ואינה יודעת אם ולד הפילה דחייבת קרבן או אם רוח הפילה דפטורה מקרבן. והכי הוא ספק ה' זיבות שראתה ג' ימים ואינה יודעת אם בתוך י"א יום ראתה והיא זבה וצריכה קרבן או בתוך ז' ימי נדה ראתה ואינה צריכה קרבן. הואיל דמספקא לן בקרבן אחד סגיא ואוכלת בו ביום דהיינו קדשים קלים כדאמ' הביא כפרתו אוכל בקדשים ואין השאר ד' קרבנות עליה חובה להביא: אם ילדה ה' לידות ודאות או [היו עליה] ה' זיבות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים דאמרי' שם לידה אחת היא ושם זיבה אחת היא והשאר קרבנות עליה חובה להביא קרבן אחד על כל לידה ועל כל זיבה וזיבה הואיל דודאי הוא ומביאה אימתי שתרצה: מעשה שעמדו קינין בירושלים. קרבן יולדת וקרבן זבה שהן קינין תורין ובני יונה ועמדו בדינרי זהב אלמא דדינרי היינו זהב: המעון הזה. נשבע בבית המקדש: עד שיהיו בדינרים. כלומר אני אזלזלם עד שיעמדו בדינר של כסף אלמא דדינרין היינו של כסף: ולמה מביאה קרבן אחד שמלמדין אותה לומר שהיא מביאה קרבן על לידה אחרונה או על זיבה אחרונה ופוטרת את הראשונות דשם לידה אחת היא ושם זיבה אחת היא ואוכלת בזבחים דטהורה היא ואין השאר עליה חובה משום דאחרון פוטר את כולן ונתזלזלו קינין עד שעמדו בריבעתן היינו חצי דינר כסף ולא משום הכי קרי ריבעתן דליהוי

א) אולי צ"ל ולכן אותו מטבע של זהב בודאי היינו משקל דינר.

ועמדו קינין בו ביום ברבעתים: כתוב מלמעלה וכו': תנו רבנן [א]ילמד התחתון מן העליון באות אחת אבל לא בשתי אותיות כגון חנן מחנני וענן מענני מאי שנא שתי אותיות דלא דלמא מיתרמי שם בן ארבע אותיות והוה ליה פלגיה דשמא אי הכי אות אחת נמי דלמא מיתרמי שם בן שתי אותיות והוה ליה פלגיה דשמא אלא שתי אותיות היינו טעמא דלמא מיתרמי שם בן שלש אותיות והוה ליה רובא דשמא אמר רב פפא [ב]פשיטא לי ספל מלמעלה וקפל מלמטה הכל הולך אחר התחתון בעי רב פפא קפל מלמעלה וספל מלמטה מאי מי [ג]חיישינן לזבוב או לא תיקו ההוא דהוה כתב ביה שית מאה וזוזא שלחה רב שרביא קמיה דאביי שית מאה איסתירי וזוזא או דלמא שית מאה פריטי וזוזא אמר ליה [ד]דל פריטי דלא כתבי בשטרא דאסוכי מסכן להו ומשוי

ועמדו קינין. שני תורים או שני בני יונה קרויין קן: ברבעתים. ברביעית דינר שני תורין ברובע דינר דהיינו מ"ח פרוטות דקל"ב פרוטות יש בדינר בפ"ק דקדושין (דף יב.) והכי מפרש בד' מחוסרי כפרה (כריתות י:) ודכוותה אשכחן במסכת מעשר שני (פ"ב מ"ט ע"ש) ב"ש אומרים בריבעא כסף ובריבעא מעות דהיינו ריבעא דינר: ת"ר ילמד תחתון מן העליון באות אחת. שחסר מן התחתון כגון חנן מחנני ענן מענני: אבל לא בשתים. כגון חן מחנני ען מענני: והוה ליה רובא דשמא. דכולי האי ודאי לא ילפינן מעליון ששתי אותיות לא חיסר הסופר וינתן הממון למי ששמו כך כמו שכתוב בתחתון: ספל מלמעלה. ספל אדירים (שופטים ה) הפקיד פלוני לפלוני: קפל מלמטה. טליתות שראויין לקפל ויש פותרין גימטריא הוא ספל וקפל והכל הוא והוא הדין לכל הכלים דעלמא אלא (א) הכי נקט משום דבעי עלה במסקנא קפל מלמעלה וספל מלמטה כו': מי חיישינן לזבוב. שחיסר רגלה של קו"ף ונעשית סמ"ך והא כמי ילמד מעליון: תיקו. והמוציא מחבירו עליו הראיה דכיון דמספק דינא לבי דינא היאך יוציאו מיד המחזיק ולא דמי לממון המוטל בספק דקיימא לן חולקין דהתם עיקר המעשה אין ידוע לנו היאך היה כגון שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה (לעיל דף נג.) וכגון נפל הבית עליו ועל אמו (שם דף קנח:) הלכך פוסקין להן ב"ד את הדין שיחלוקו אבל כל מקום שעלתה ההלכה בתיקו הואיל ואין הדיינין יודעין לפסוק את הדין היו שותקין והמחזיק יחזיק במה שבידו: דאסוכי קא מסכי להו. (ב) סומכין אותן בדינרין במקום קל"ב פרוטות כותבין דינר: איסתרי

ובספר רבינו תם מצאתי במשנה כריתות במילתיה דרבן שמעון בן גמליאל והשאר עליה חובה ומתחלה היה כתוב ואין השאר עליה חובה ומחק ואין וכן היה נראה עיקר אבל יש תימה שבכל הספרים (ג) הוא כתוב [ואין] בין בכריתות בין בתורת כהנים בין בכאן עוד. יש לדקדק דלא גרסינן ואין דאי גרסינן ליה כי מוקי טעמא דר"ע לפשיטה נוקי טעמא (ד) דסבר כרשב"ג ולא שייך פשיטה לדידיה מיהו יש לדחות דמדקאמר תאמר על אחת מהן משמע שכולן חובה עליה: (הג"ה. ובפירוש אשכנזים ראיתי כתוב רשב"ג ורבי יוחנן בן נורי ורבי עקיבא מדמי להו לטבילתה ופליגי אבית שמאי ואבית הלל. עד כאן): **רבעתים.** היינו רובע דינר כדפירש בקונטרס והכי מוכח בפרק ארבעה מחוסרי כפרה (כריתות דף י: ושם) דקאמר עשירית האיפה בפרוטה מנלן דת"ר האומר הרי עלי (ה) סלע יביא כבש שאין לך דבר שקרב בסלע אלא כבש ותנן עמדו קינים בו ביום ברבעתים ומדהם רחמנא עליה דדל להוי חד משיתסר בסלע כו' ומדרבעתים חד משיתסר בסלע שמע מינה דהיינו רובע דינר ונראה דגרס רבעתים ולא רבעתיים מאחר שהוא רובע דינר כדפרישית דאי גרסי' רבעתיים א"כ צריך לפרש דהיינו שתי רבעי חצי דינר דהיינו נמי רובע דינר וזה לא היה שום חשבון ועוד דאמרינן לעיל (ו) בההוא פירקא (דף ט.) [גר] בזמן הזה צריך שיפרוש רובע לקינו אע"ג שמביא קן שלם שתי פרידין כדאמר התם אלמא כל הקן ברובע הוא ובפרק קמא דכריתות (דף ח.) מפרש רש"י (ז) שני קינין ברבעתים ולפי זה יוכל להיות רבעתיים אבל אינו מיושב דא"כ למה נקט שני קינין בשני רבעים היה יכול לומר שלשה א) (או שני) קינין בשלש רבעים אלא נראה דגרסינן ב) ברבעתי ופירוש קן ברובע ובדינרי זהב נמי קן בדינר זהב אבל בתורת כהנים מגלה רבי רבעתיים בשני יודין וקשה לרבי מהא דאמרינן בפ' הוציאו לו (יומא דף נה: ושם ד"ה ונברור) במתני' ר' יהודה אומר לא היה שם אלא כן אחד של זהב בלבד ותני רבי יהודה אומר לא היו שופרות לקיני חובה מפני התערובות ופריך ונישקול ארבע זוזי ונשדי במים והנך ליסתרו משמע דדמי שני פרידין היינו ג) שמונה זוזי והתם משמע חד משיתסר בסלע ואומר רבי דהיינו ארבע זוזי פשיטי דהיינו איסתירא סלע מדינה דהויא פלגא דזוזא ד) אע"ג דהכתי הוה ליה למימר תרי זוזי דהיינו ריבעא דזוזא לא דק (ח) ה) ונקיט לה שמא לפי היוקר שהיה בימיהם ואכתי קשה לר"י דהתם קאמר כבש חטאת דקרב בסלע והא אמרי' בפרק בתרא דכריתות (דף כז.) מפני מה לא נתנה תורה שיעור למחוסרי כפרה שמא יוזלו הטלאים ואין להם תקנה לאכול בקדשים ופריך והא חטאת חלב דלא נתנה תורה שיעור משמע (ט) התם דלא בעי סלע ויש לומר דמלוה מן המובחר להביא בסלע דבעינן מבחר נדריך מיוחד שבעדרו ולהכי הוי דבר הגון להביא סלע בתחלה אע"פ שבשר בפחות כדאמרי' בפרק ו) בתרא דכריתות (שם) מדאמר רחמנא איל (י) בכסף שקלים מכלל דכבש בן שנה בסלע ועוד קשה לר"י דבפרק איזהו מקומן (זבחים דף מח. ושם) אמר חטאת בת דנקא והיינו מעה שתות דינר והוא חד מכ"ד בסלע ומשמע דדנקא דוקא כגון הראיה שתי כסף וחגיגה מעה כסף דבחגיגה פ"ק (דף ו. ושם) ובפ"ק דבכורות (דף יא. ושם) אמרינן פטרוא בת דנקא על שה של פדיון פטר חמור והיינו מעה ושמא דנקא (כ) לאו דוקא אי נמי לכל הפחות דנקא דהכי אמור רבנן עין יפה סלע עין רעה דנקא ועוד יש להקשות מהא דאמר במנחות בפרק בתרא (דף קז: ושם ד"ה כבש) הרי עלי שור כו' כבש יביא הוא ונסכיו בסלע וליכא לתרוצי הא דקאמר בחטאת בת דנקא והכא סלע שהנסכים משלימין לסלע שהרי עשירית האיפה שיביא למנחת הכבש בפרוטה כדקאמר התם והיאך ישלים מן הנסכים בשלשה ועשרים חלקים של סלע ועוד אומר רבי דשיבוש הוא דחטאת אינה טעונה נסכים כדאמר בעלמא (מנחות דף צ:) אלא הכי איכא לשנויי כדפרישית: **אם** כן למה כתוב (ל). פירש ר"י דבשלמא אם צריך שיכתבו בשני מקומות קודם שיטה האחרונה שאין ללמוד מן השטר עד שיכתבו שתי פעמים אתי שפיר מה שכותבין פעמים מענין הראשון של שטר דהיינו הלואה ובענין השני שמדבר באחריות אבל מאחר שלמדין מן התחתון לבדו למה כותבין העליון באחד מהן דיו: ז) **אם** כן למה כתוב העליון שאם תמחוק כו'. האי טעמא לא שייך בהא דאמר הכל הולך אחר התחתון (מ) (כדאמר) ואין למדין מן העליון כלום ואם כתב למטה מנה אין למדין מן העליון מאתים אם נמחק קצת מן התחתון ועוד דאות אחת לא שייכא כלל להני גווני אלא מילתא באפי נפשיה היא וקאי אהא דאמר כותבין (נ) שטר שכוס המלוה פעמים וקאמר מה שרגילים לכפול בדברים בשטר כגון שמות האנשים כדאמרינן בגמ' כגון חנן מחנני שאם תמחוק אות אחת מן התחתון ילמוד מן העליון שלומדין חנן מחנני והיינו באות אחת ובפירוש רבינו חננאל כתוב א"כ למה כותבין את העליון משמע כדפרישית והא דלא קאמר א"כ למה כותבין את (ס) התחתונה לפי שהתחתונה עיקר וכן פירש רבי שלא הוצרך ליתן טעם למה כותבין התחתונה שהרי בכל טעות שיטעה בעליון יתקן ע"י התחתון אפי' בדבר שאין לומר שכן רצה לכתוב בעליון ולכך כותבין התחתון שאם יטעה יתקן מתחתון כי בשניהם לא יאותו שיטעה: **אבל** לא משתי אותיות. פירש רשב"ם אלא יתן למי ששמו כך ששתי אותיות לא חסר הסופר ומשמע שלא היה מעמידו בנמחק האות ואתא שפיר לספרים דגרסי במתני' שאם לא כתב אות אחת כו' אבל לספרים דגרסי במתניתין שאם תמחק אין לפרש כן דהא משמע דקאי אמתניתין דקתני שאם תמחק אות אחת כו' ואות אחת דמתניתין נמי אין לפרש אלא כפי ברייתא זו ואומר רבי דבגירסא זו צריך לפרש דבנמחקו שתי אותיות מיירי דכולי האי לא גמרינן מעליון ולא יגבה כלל ואע"ג דאי לאו אהדר לדיבוריה לא הוה פסלינן ליה במאי דלא כתב אלא חדא זימנא מכל מקום (ע) נמחק ונכתב גרע מהיכא דלא נכתב כלל דכיון דשתי אותיות שבעליון אין ניכרות בו שמא לא החזיר דבריו אלא לשנות השם מאחר דחזינן ביה ריעותא בשתי אותיות: (הג"ה. בתוספתא תניא לעולם התחתון ילמוד מן העליון במקושר באות אחת ולא בשתי אותיות ונראה לר"י דבחוזרת וקנינא מיניה מיירי דמהלקינן במקושר וצריך עיון. ע"כ הג"ה): **דלמא** מיתרמי שם בן שלש אותיות. תימה היכא דלא הוי רובא מיהא אמאי לא ילמוד (פ) ומדקאמר דלמא מיתרמי כו' משמע דמשום הך חששא פסולין בכולהו ותימה הוא ליגזור באחריני ולהפסידו משום הך חששא: **ספל** וקפל. פירש רבינו תם ספל ס' פלגי כמו שלשים חלאין דלעיל במי שמת (דף קמה.) חלאי סלעים קפל ק' פלגי ורבינו חננאל מפרש שתי לשונות ספל ספל ממש כדפירש הקונטרס קפל כלי אחד ששמו כן ועוד לשון אחר פירש ספל סאה ופלגא קפל קב ופלגא: **אסוכי** מסכי. לשון מנין כמו סך מקרי דרדקי (לעיל דף כא.) סך קירי פלסתר (ע"ז דף יא:): ומשוי

עין משפט נר מצוה

מו א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הלכה יד סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' מב סעיף ו:

מז ב ג מיי' שם הלכה טו טוש"ע שם ס"ו:

מח ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף טו:

רבנו גרשום

דליתוי רביעי אלא חצי קרי ריבעתן דהשתא נתולולו בפחות ממה שאמר ולהכי נשבע ותיקן כך שלא יתאחרו שם היולדות ושלא יתבטלו מפריה ורביה: פים' היה כתוב בשטר מאתים מלמעל' ולמטה מנה או מנה מלמעלה ומאתים מלמטה הכל הולך אחר התחתון. ובלבד שלא יהא בשיטה אחרונה דאמרינן דהאי דחזר וכתבו למטה משום דלמעלה לא דק והשתא מלמטה דק. וכיון דהכל הולך אחר התחתון א"כ למה כותבין את העליון כו'. הא סיפא ע"כ מיירי בהיכא דממון שוה בין מלמעלה בין מלמטה: שאם תמחק אות אחת מן התחתון. מפרש בגמ' במאי מיירי: ת"ר האי דקתני מתני' ילמד התחתון מן העליון. באות אחת אם תמחק מן התחתון שילמד מן העליון אבל נמחקו שתי אותיות בתחתון אין למדין מן העליון. והיכי דמי ילמד תחתון מן העליון באות אחת כגון דכתב מלעיל חנני לוה כך וכך ולמטה כתב חנן דהשתא נמחק אות אחת מלמטה וילמד מלמעלה דהאי חנן היינו חנני של מעלה. והכי נמי ענן מענני אבל אי כתב למעלה חנני ולמטה דן או למעלה ענני ולמטה ען דהשתא נמחק ב' אותיות אין למדין מן העליון לתחתון דלא חדא מילתא היא: מאי שנא ב' אותיות. אם נמחקו מן התחתון דאין למדין מן העליון משום דלמא מיתרמי למעלה שם בנך ד' אותיות כגון נחור והאי נח דכתב בתחתון דנמחק הוה ליה פלגא דשמא ואין למדין מן העליון: דלמא איתרמי שם בן ב' אותיות. דלוה. כגון דן נח שם וכי נמחק מהן אות השתא צריך למילף חצי השם מן העליון: אלא להיכא דנמחק ב' אותיות מן התחתון היינו טעמא דאין למדין מן העליון דלמא מיתרמי שם בן ג' אותיות כגון משה או דוד ולהיכא דנמחקו ב' אותיות מן התחתון היינו טעמא דאין למדין מן העליון משום דנמחק רובא דשמא וגזרינן ב' אותיות דהן פלגא דאין למדין אטו ב' אותיות דהוי רובא אבל היכא דנמחק אות אחת למדין מן העליון דודאי אות אחת אי נמחקת ליתא רובא דשמא: אמר רב פפא הא פשיטא לי. אי כתב מלמעלה ספל שחייב פלוני לפלוני ולמטה בשטר כתב קפל כלומר דבר מקופל וכפול כמו מקפורן שהוא מכוסה מן בגד מבחוץ או שאר בגד כפול ודאי הכל הולך אחר התחתון וגבי נמי בעל השטר קפל. אבל הא קא מיבעיא לי קפל מלמעלה וספל מלמטה מהו. מי חיישינן לזבוב ואיכא למימר בתחתון נמי קפל [...]יות אלא זבוב דיבק האות דרגל של ק' ועשאו ס' וגובה קפל דילמד מעליון אי לא: ההוא שטרא דהוה כתב ביה שית מאה סתם וזוזא. חייב פלוני לפלוני: אסתירי היינו סלע: וזוזא. היינו דינר: פריטי לא מצית אמרת דאסוכי מסכי להן

מסורת הש"ס

א) [בת"י או כ' קינין בכ' רבעים גלמס היה לו ליקח שימכר ביחד ג' קינים בג' רבעים אלא]: ב) רש"א רבעתים: ג) רש"א ד': ד) ונקט שיעור דכל קן דהיינו ב' פרידות אף שלא צריך אלא עד פרידה אחת דהיינו חטאת ומשום חטאה שמתו בעליה ואע"ג רש"ל: ה) כמו עוד י"ל רש"ל: ו) [צ"ל בפרק קמא דף י"ד:]: ז) שייך למתני' דלעיל קסה:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה קפל וכו' אלא נקט הכי משום: (ב) ד"ה דאסוכי קא מסכי להו סומכין אותן: (ג) תוס' ד"ה (בע"א) ה"ג נכנס וכו' שבכל הספרים היה כתוב ואין בין בכריתות: (ד) בא"ד נוקי טעמא דר"ע דסבר: (ה) ד"ה רבעתים וכו' דת"ר האומר הרי עלי בסלע למנחת יביא כבש וכו' ומדהם רחמנא עליה דדלות למהוי חד משיתסר בעשירות כו' ומדרבעתי': (ו) בא"ד לעיל מינה בההוא פירקא גר בזמן הזה צריך שיפרים רובע לקינו: (ז) בא"ד ובפרק קמא דכריתות מפרש רש"י קינין בדינרי זהב שני קינין בשני זהובים קן לדינר זהב קינין בריבעתים שני קינין בשני רביעי דינר כסף ולפי זה יוכל להיות וכו' היה יכול לומר שלשה בג' רבעים או ארבעה קינין בד' רבעים אלא נראה דגרסינן קן ברבעתים ופירוש קן: (ח) בא"ד לא דק ושמא נקיט לה הכי לפי היוקר: (ט) בא"ד משמע דחטאת לא בעי סלע ויש לומר: (י) בא"ד מדאמר רחמנא איל שתי שנים בכסף שקלים: (כ) בא"ד ושמא דנקא דחטאת לאו דוקא: (ל) ד"ה א"כ למה כתוב העליון פי' ר"י וכו' שכותבין פעמיים בענין הראשון של שטר: (מ) ד"ה א"כ וכו' אחר התחתון דהא אין למדין וכו' מן העליון מאתים אפי' אם נמחק:(נ) בא"ד כותבין בשטר שכוס המלוה פעמיים: (ס) בא"ד כותבין את התחתון לפי שהתחתון עיקר וכו' התחתון שהרי בכל: (ע) ד"ה אבל וכו' מ"מ נכתב ונמחק גרע מהיכא: (פ) ד"ה דלמא וכו' דמדקאמר דלמא וכו' ותימה הוא דליגזור:

ומשוי להו זוזי מאי אמרת שית מאה איסתירי וזוזא (א) א)(שית מאה זוזי וחד זוזא) יד בעל השטר על התחתונה ב)אמר אביי ג)האי מאן דבעי למחוי חתימות ידיה בבי דינא לא לחוי בסוף מגילתא דלמא משכח לה אחר וכתיב דמסיק ביה זוזי ותנן ד)הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין ההוא בזבינא דאתא לקמיה דאביי אמר ליה ניחזי לי מר חתימות ידיה דכי אתו רבנן מחוו לי מעברנא להו בלא מכסא אחוי ליה בריש מגילתא הוה קא נגיד ביה א"ל ה)כבר קדמוך רבנן אמר אביי מתלת ועד עשר לא לכתוב בסוף שיטה דלמא מזייף וכתב ואי איתרמי ליה ניהדריה לדבוריה תרין תלתא זימני אי אפשר דלא מיתרמי ליה באמצע שיטה ההוא דהוה כתיב ביה תילתא בפרדיסא אזל מחקיה ו)לגגיה דבי"ת וכרעיה ושויה ופרדיסא אתא לקמיה דאביי אמר ליה מאי טעמא רויח ליה עלמא להאי וי"ו ז)כפתיה ואודי ההוא דהוה כתב ביה מנת ראובן ושמעון אחי הוה להו אחא דשמיה אחי אזל כתב ביה וי"ו ושויה ואחי אתא לקמיה דאביי אמר ליה מאי טעמא דחיק ליה עלמא להאי וי"ו כולי האי כפתיה ואודי ההוא שטרא דהוה חתים עליה רבא ורב אחא בר אדא אתא לקמיה דרבא אמר ליה דין חתימות ידא דידי היא מיהו קמיה דרב אחא בר אדא לא חתימי לי מעולם כפתיה ואודי א"ל בשלמא דידי זייפת אלא דרב אחא בר אדא דרתית ידיה היכי עבדת אמר אנחי ידאי אמצרא ואמרי לה קם אזרנוקא וכתב: **מתני׳** כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו והשובר לאשה אע"פ שאין בעלה עמה ובלבד שהוא מכירן והבעל נותן שכר כותבין

איסתרי. סלעים: יד בעל השטר על התחתונה. ולית ליה אלא איסתרי דאיכון כל אסתירא פלגא דוזא כך פירש ר"ח ונראה לי דזוזי יקבל דאסתירי הוו סלעים ויש בכל אחד ארבעה דינרין אבל אסתירא פשיטי איכהו ודאי הוו פלגא דוזא דהיינו סלע מדינה כדאמרי' בבבא קמא (דף לז.) גבי התוקע לחבירו בעובדא דחנן בישא: אמר אביי לא לחוי איניש חתימת ידיה כו'. אדם שצריך לכתוב חתימת ידו על קלף ולהוליך לבית דין כדי שיכירו בית דין חתימתו כי ההיא דאמרינן בכתובות בפרק האשה שנתארמלה (דף כא.) כגון ראובן ושמעון שהיו חתומין בשטר ומת שמעון ואין מי שיכיר חתימת שמעון אלא ראובן ואחד מן השוק (ב) ואמרינן התם שיכתוב ראובן כתב ידו וישליכהו לבית דין ובית דין מקיימין חתימת ידי ראובן הכתוב בשטר מכתב ידו שהוליך בב"ד ואין צריך ראובן להעיד על כתב ידו שבשטר זה כתב ידי ובאין ראובן ואחד מן השוק ומעידין על חתימת שמעון ואמר אביי כשיחתום ראובן להוליך לב"ד לא יחתום בסוף הקלף אלא בתחלתו שלא יהא חלק מלמעלה שמא ימצאנו אדם רע ויכתוב בחלק שלמעלה מחתימתו אני החתום לויתי מפלוני כך וכך ממון ותנן הוציא עליו כתב ידו כו' והיינו חתימת ידו כדתנן (גיטין דף עא:) כתב סופר ועד כשר ואמר ר' ירמיה חתם סופר שנינו: בזבינא. מוכס וישראל היה: כי חלפי רבנן. ותשלח כתב ידך למחול המכס אמחול להן: הוה נגיד. מושך בקלף כדי שיחתום אביי מלמטה: אמר אביי מתלת ועד י' לא לכתוב בסוף השיטה. דמזייף וכתב לתלת תלתין ולארבע ארבעין ולחמש חמשין וכן עד עשר יכתוב לעשר עשרין אבל אחד עשר אינו יכול לזיופי דצריך למכתב אחד ועשרים וכי כתב בין אחד עשר וי"ו נראה דחוק ומיכר: ואי איתרמי ליה. ארבע או חמש בסוף שיטה: ליהדר. ולדכריה להאי סכומא עד דמיתרמי ליה באמצע שיטה דאפי' אם יזייף וכתב אין למדין אלא מן התחתון כדקתני מתניתין: ההוא דהוה כתב ביה תילתא בפרדיסא. כך היה כתוב בשטר זבינית לפלוני בגינתא דאית לי תילתא בפרדיסא אזל הלוקח מחקיה לגגיה דבי"ת מכאן ומכאן ושוייה ופרדיסא וא"ל מכרת לי תילתא דגינתא וכל הפרדס כולו והא שטרא: ההוא שטרא דהוה כתוב ביה מנת ראובן ושמעון אחי. דאית להו באתרא פלונית מנת חלק קרקע שיש לשני האחין והוו להון אחא אחרינא ששמו אחי והוה ליה מנתא בהדייהו ואזל הלוקח ושדא ביה וי"ו ושוייה ואחי וטען דמנתא דתלתא זבינית: דרתיתא ידיה. ידיו רותתות ואותיות חתימתו פורחות: אמצרא. על חבל הנטוי משפת הנהר אל שפתו שניה והעוברים (ג) גשר קצר נשענים בו ועוברים והוא נע ונד כל שעה: אזרנוקא. שגויז"א בלע"ז שבו דולין מים מן הבור: קם אזרנוקא. עלה עליה וחתם וכל גופו נע ונד וידיו רותתות: **מתני׳** כותבין גט לאיש. כותבין וחותמין לו והוא יגרש בו את אשתו כשירצה אע"פ שאין אשתו עמו בשעה שנותנין לו הגט כתוב וחתום דהא לא בעינן דעתה שהרי היא מתגרשת בעל כרחה: ושובר לאשה אף על פי שאין בעלה עמה. דלדידה חוב הוא ולבעלה הוי זכות וזכין לאדם שלא בפניו והיא צריכה להזהר בו שלא יבא ליד בעלה עד שתקבל כסף כתובתה: ובלבד שיהא מכירן. בגמ' מפרש לה: והבעל נותן שכר. (ד) הגט טעמא מפרש בגמ' ושכר השובר דזכותו הוא דלא תהדר ותגבה כתובתה זימנא אחריתא: כותבין

ומשוי (ה) ליה זוזי. תימה זוזי נמי משוי איסתרי דמסכי להו באיסתרי א"כ לית לן למימר מהאי טעמא שית מאה זוזי אלא שית מאה איסתרי שגדולים יותר וי"ל דזוזי רגילים לכתוב בשטרות אע"פ שיש מטבע גדול ממנו(ו)כדאשכחת בזוזי צורי דקאמר בכ"מ ארבע זוזי ולא חשבינן להם בסלעים ופירוש רבינו חננאל שפירש דאיסתרי יהבינן ליה והן פחותין מזוזי כדאמר איסתרא פלגא דזוזא לא נהירא דמאי אמרת אינו מתקיים בשום מקום אלא נראה לרבי כרשב"ם מתוך הלשון דקאמר מאי קאמרת דמשמע דהא ליכא למימר כמו מאי אמרת לשטים מזויין כו' (קדושין דף יא.) ולספרים דגרסי אלא מאי איכא למימר אי שית מאה איסתרי וזוזא אי שית מאה זוזי וזוזא יד בעל השטר על התחתונה לפי אותן ספרים יכול בטוב לפרש דאיסתרא בציר מזוזא והוו הכי זוזי זוזא צורי מיהו רבינו חננאל גרים מאי אמרת שית מאה איסתרי וזוזא יד בעל השטר על התחתונה ור"ת היה גרים בסוכה (דף כב: ושם ד"ה כזוזא) זוזא מלעיל כאיסתרא מלתחת ומפרש זוז שעומד בראש ההר שהוא גדול דומה לאיסתרא שהוא קטן לעומד למטה:

לא לכתוב בסוף שיטה. פירוש אי כתב לשון נקבה דכתב תלת ולא כתב תלתא: **אף** על פי שאין אשתו עמו. וא"ת וליחוש שמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי וטרפה (ז) מלקוחות שלקחו הפירות מן הבעל עד תשרי למאן דאמר דאף לאחר שנתן עיניו לגרשה אוכל פירות עד שעת נתינה (ח) שלא כדין דהכי פרכינן סוף פ"ק דבבא מציעא (דף יט.) על מלא גיטי נשים דקאמר בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה ומשני התם דאמרינן לה אייתי ראיה מאימת מטא גיטא לידך וה"מ בנפל דאיתרע הוא דמצריך הכי אבל הכא דלא נפל אמאי לא חיישינן להכי ואור"י דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה הלכך היכא דאיתיליד ריעותא דוקא חיישינן והכי אמרינן ח)בפ"ק דגיטין (דף יח.) דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה שיכתוב לה גט קודם שירצה לגרשה וגיטין הבאים ממדינת הים קלא אית להו:

ושובר לאשה אע"פ שאין בעלה עמה. וא"ת וניחוש שמא כתבה ליתן בניסן ולא(ט) נתנו עד תשרי ומזבנא לכתובתה בטובת הנאה ואזיל בעל וטריף לקוחות שלא כדין הא פריך הכי בפ"ק דב"מ (דף כ.) על מלא שובר ומשני ש"מ איתא לדשמואל דאמר המוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול שאף מוחלת לבעל אם היתה רוצה ואביי משני עדיו בחיתומיו זכין לו והא דשביק מתני' ופריך אברייתא משום דמתני' מצי לאוקמי (י) בשטר דאית ביה הקנאה אבל התם קתני אין האשה מודה כו' דמשמע שאומרת שלא נתנהו לבעל עדיין ומה בכך אם בהקנאה מיירי אע"ג דמצי לפרש דאומר מזוייף הוא משמע דמיירי בכל ענין אין האשה מודה בין שאמרה מזוייף בין שאומרת לא נתתיו עדיין לבעל:

רבינו גרשום

להן לפרוטות בסכום חשבון היו מצטרפין אותן ומשווי להו זוזי בשטרא ולא כתב פריטי: יד בעל השטר על התחתונה. ולא מגבי שית מאה זוזי וזוזא: מתלת ועד עשר לא ליכתוב אינש בסוף שיטה. של שום שטר דאי כתב בסוף שיטה תלת מצי זיופי המלוה וכתב תלתין והכי נמי מארבע מצי למכתב ארבעין וכן כל החשבון עד עשר מצי לזייף אבל אי כתב אחד עשר בסוף שיטה לא מצי לזיופי ולמכתב אחד ועשרים משום דצריך למכתב ו' בין אחד ועשרים ואי מזייף להאי ו' איכא היכרא ודחיק משאר אותיות. ומשום הכי נקט מתלתא דקודם תלתא לא כתבי בשטר חשבון אלא לוה סלע כותב פלוני לוה סלע וכן לשנים כותב סלעין ולא שנים ומעוט סלעים שנים. ואי קשיא לך היכא דכתב סלע בסוף שיטה יכול לכתוב סלעין הא לא קשיא דכיון דסלעין סתם לא הוי אלא שנים משום ההוא פורתא לא מזייף אלא מתלת ולעיל דזייף גדול הוא מזייף: ואי מתרמי ליה. בסוף שיטה חד מכל חשבון זה מתלת ועד עשר: ניהדריה לדיכוריה. בההוא שטר תרי תלת זימני כך וקיבל עליו פלוני אחריות של כך וכך סלעין ואי אפשר בחד מתלת דלא מתרמי החשבון באמצע שיטה ואי מזייף בסוף נלמוד מההוא דאמצע שיטה: ההוא שטרא דכתב ביה תלתא בפרדיסא. זבן פלוני לפלוני: אזל. הלוקח בעל השטר ומחק ב' מלמעלה ולמטה ושויה ו' ופרדיסא דמשמע תלתא בשדה זבן ליה וכוליה פרדיסא כלומר תלתא ופרדיסא: רויח ליה עלמא להאי ו' דופרדיסא: ההוא שטר דהוה כתב ביה מנת ראובן ושמעון [אחי]. כלומר שראובן ושמעון שהן אחין מכרו לי מנת שלהן חלקן שירשו מאביהן: אזל וכתב ו' ושויה ואחי. ראובן ושמעון ואחי ובינן לי מנת שלהם: האי מאן דמחוי אחתימות ידיה בבי דינא. כדי שיכירו ב"ד אם יבוא להם היום ומחר חתימה דומה לזה שידעו שהוא חתמו ואם אינו דומה לזו שידעו שזיוף הוא: לא ליחוי בסוף מגילתא. בגליון מלמטה אלא מלמעלה דאי כתב למטה דלמא משכחת לה אינש ומזייף וכתב על גבי חתימתו דמסיק ביה זוזי כך וכך והוא חתום למטה ותנן כו': ההוא בזבינא. בעל מכס: אחוי ליה אביי חתימתו בריש מגילתא. היית רוצה לזייף על גבי חתימתו שיהא חייב לו: אין חתימתו ידי הוא. שהיה דומה לכתיבתו: בשלמא חתימת ידי מצית לזיופי שפיר. משום דבחור אנא וכוונת כתיבתי: דרתית ידיה. מחמת שהיה זקן היו ידיו רותתות היכי מצית לכוונו: א"ל אנחי ידא אמצרא. במעבר הנהר היה גשר קטן קצר כמו גשר ומזה בשפת הנהר קבוע יתד ובעבר האחר יתד האחר וקשור חבל מזה לזה וסומכין שם ידיהן כשעוברין על גבי אותו גשר צר ומירתת מכח המים ועל אותו גשר הנחתי ידי והיתה מרתת כיד של זקן וזייפתי: זרנוקא. שקורין ציקוניא שדולין בבור דרתת ועליה הנחתי ידי: **מתני׳** כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו. מפני שהאשה מתגרשת בעל כרחה: והשובר לאשה. אם באת אשה לב"ד ואמרה כתבו לי שובר מכתובתי שאתן לבעלי שגרשני כשיפרע לי כתובתי כותבין לה אע"פ שאין בעלה עמה: ובלבד שיהא. הסופר ובית דין מכירין האשה והאיש שלצורך עצמן הן מבקשין: והבעל נותן

עין משפט נר מצוה

מט א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' טז ועי' בהשגות ובכ"מ סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' מב סעיף טו:

נ ב טוש"ע ח"מ סי' סח סעיף ב:

נא ג מיי' פי"א מהלכות מלוה ולוה הלכה ג סמג עשין צד צה טוש"ע ח"מ שם סעיף א וסי' לט בטור:

נב ד ה מיי' שם פכ"ז הלכה יג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' מב סעיף ד:

נג ו ז ח מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעי' ג:

נד ט מיי' פ"ב מהלכות גירושין הל' ג ופכ"ד מהל' מלוה ולוה הל' א סמג עשין נ וסימן צד טוש"ע אה"ע סי' קכ סעיף ג:

נה י מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה הלכה א סמג עשין צד טוש"ע אה"ע סי' קי סעיף א:

נו כ ל מיי' שם הל' ב ועי' בכ"מ ופ"ב מהל' גירושין הל' ג סמג שם טוש"ע שם וסימן קכ סעיף ג:

מסורת הש"ס

א) רש"ל מ"ז: ב) כתובות כא. ע"ש: ג) (עי' תוס' כתובות כא: ד"ה האמר): ד) לקמן קעה: ה) [שבת יט. חולין קה.]: ו) [בערוך ערך ככא ב' גרס לכביה פי' מחק הסימים של בי"ת של מעלה ושל מטה]: ז) [ב"מ כד.]: ח) ל"ל כפ"ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' שית מאה איסתרי וזוזא (שית מאה זוזי וחד זוזא) תא"מ ונ"ב ר"ח לא גרס ליה: (ב) רשב"ם ד"ה אמר אביי וכו' דאמרינן התם: (ג) ד"ה אמצרא וכו' והעוברים על גשר: (ד) ד"ה והבעל נותן שכר שכר הגט: (ה) תוס' ד"ה ומשוי להו זוזי תימה זוזי נמי משוי להו איסתירי: (ו) בא"ד כדאשכחן בזוזי וכו' ולא חשבינן להו בסלעים: (ז) ד"ה אע"פ שאין וכו' ולא נתן עד תשרי וטרפה שלא כדין מלקוחות: (ח) בא"ד עד שעת נתינה דהכי פרכינן כנ"ל ותיבות שלא כדין נמחק: (ט) ד"ה ושובר וכו' ולא נתנה עד תשרי ואזלא מזבנא לכתובתה: (י) בא"ד מצי לאוקמי בשובר דאית ביה הקנאה:

א) *כותבין שטר ללוה ב)אע"פ שאין מלוה עמו ואין כותבין למלוה עד שיהא לוה עמו ג)והלוה נותן שכר ג) ג)כותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו ואין כותבין ללוקח עד שיהא מוכר עמו ד)והלוקח נותן שכר ד)ה)אין כותבין שטרי אירוסין ונשואין אלא מדעת שניהם ו)והחתן נותן שכר ז)אין כותבין שטר אריסות וקבלנות אלא מדעת שניהם ח)והמקבל נותן שכר ט)אין כותבין שטרי בירורין וכל מעשה ב"ד אלא מדעת שניהם ושניהם נותנין שכר רשב"ג אומר ה)לשניהם כותבין שנים לזה לעצמו ולזה לעצמו: **גמ'** מאי ובלבד שיהא מכירן אמר רב יהודה אמר רב ובלבד שיהא מכיר שם האיש בגט ושם האשה בשובר יתיב רב ספרא ורב אחא בר הונא ורב הונא בר חיננא ויתיב אביי גבייהו ויתבי וקמיבעיא להו שם האיש בגט אין שם האשה לא שם האשה בשובר אין שם האיש לא וליחוש דלמא כתב גיטא ואזיל וממטי ליה לאיתתיה דהיאך (א) וזמנין אזלא כתבה אשה שובר ויהבה לגברא דלאו דילה אמר להו אביי כ)הכי אמר רב שם האיש בגט והוא הדין לשם האשה ל)שם האשה בשובר והוא הדין לשם האיש וליחוש לשני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת דלמא כתיב גיטא ואזיל וממטי ליה לאיתתיה דהיאך אמר להו רב אחא בר הונא הכי אמר רב ל)שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה וליחוש דלמא אזיל למתא אחריתא ומחזיק ליה לשמיה ביוסף בן שמעון וכתיב גיטא וממטי ליה לאיתתיה דהיאך אמר להו רב הונא בר חיננא הכי אמר רב מ)כל שהוחזק שמו בעיר שלשים יום אין חוששין לו לא איתחזק מאי אמר אביי נ)דקרו ליה ועני רב זביד אמר רמאה ברמאותיה זהיר ההוא תברא דהוה חתים עלה רב ירמיה בר אבא אתיא לקמיה ההיא איתתא אמרה ליה לאו אנא הואי אמר אנא נמי אמרי להו לאו איהי היא ואמרו לי מיקש הוא דקשא לה ובגר לה קלא אמר אביי אע"ג דאמור רבנן
כיון

כותבין שטר ללוה. בהא נמי פריך (ג) התם וניחוש שמא כתב ללוות כו', ומוקי לה בשטרי אקנייתא ואביי אמר עדיו בחיתומיו זכין לו: **וליחוש** דלמא כתביה לאתתא דלאו דיליה ומגרש לה. פירש רשב"ם ומתכוין להתירה להנשא שלא כדין ותימה לי והא בפני עדים יתנו לה והם יקראו את הגט כדאמרינן בגיטין (דף יט:) דמיבעי לאקרויי גיטא ויראו העדים (ד) שאין זה שם ז) האיש ועוד בלאו הכי ליחוש דלמא כתביה לאיתתא דלאו דיליה כיון שאין מכירין האשה ויכתוב הגט לאיש אחר (ה) כשמו ויתן הגט לאיש אחר ששמו כשמו ויתן הגט לאשת האיש להוציא מבעלה כתובתה וכן נ"ל דמקשה ול"ג ומגרש לה: **שם** האיש בגט וה"ה לשם האשה. תימה אמאי נקט שם האיש בגט ושם האשה בשובר וי"ל דלא חש לפרש כולהו אלא נקט שם אותו דמכתיב הכתב דעלייהו קתני במתני' והוא שיהי' מכירן שהרי הזכירן ולהכי נקט להו רב ומתניתין גופה לכך דברו באלו לפי שכבר הוצרכו להזכירם וה"ה ודאי שם האחר משום חששא אחרת: **וליחוש** לשני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת. ותימה אי בהוחזקו ואליבא דמאן אי לר"מ דאמר דעדי חתימה כרתי ליכא למיחש למידי שהגט לא יהיה גט מאחר שאין מוכיח מתוכו שהוא(ו) שלא כדאמר בכל הגט (גיטין דף כד:) כתב לגרש את הגדולה לא יגרש את הקטנה ודייק בגמרא הא גדולה מצי לגרש ומוקי לה משום הכי כר"א דאמר עדי מסירה כרתי ולא רבי מאיר ומאי קאמר כמי שמגרשין נשותיהן זה בפני זה אפילו הכי לא מגרש אם לא יכתבו דורות ואי אליבא דר' אלעזר פריך לדידיה נמי לאו גיטא הוא שהרי צריכה להביא עדי מסירה שנתנו לה בעלה כיון שעדי חתימה אינם מוכיחין שבעלה נתנו וצריכה היא עדי מסירה להביאם לפנינו שבעלה מסר לה ותבקשם ולא תמצא ולמאי ניחוש לה ואי בדלא הוחזקו איירי דהשתא כרתי שפיר עדי חתימה שאין יודעים בעיר אלא בעלה (ז) ומאי משני זאת אומרת שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה מה תיקן הלא אין ידוע שיש שנים בעיר ולעולם יגרשנה זה בשם בעלה שלא בפניו כיון שלא הוחזקו ואור"י דבהוחזקו איירי ואליבא דר"א דקי"ל כוותיה פריך ואף על גב דעדי מסירה כרתי וצריכה להביא עדי מסירה ליחוש מאחר שכותבין לו גט בלא אשתו אז לא יעשו הגירושין בפניהם דלמא כתב גיטא כו' והעדים שידעו המסירה ויכירו אותו כי שמו יוסף בן שמעון כשם הכתוב (ח) בשטר וגם יכירו שם האשה המקבלת אותו בשם שכתוב בשטר ולא יתנו לב לדעת אם יש עוד יוסף ב"ש אחר לבד מאותו ואם נשותיהם שוות כמו כן ואולי זאת אשת חברו וכשתבא לב"ד תביא עדי מסירה שתאמר אלו העדים ראו דיוסף ב"ש בעלי נתן לי הגט והן אומרים הן כדפרישית ואח"כ לא יתקרוס ב"ד ודאי לומר שמא טעיתם כך וכך כדפרישית ומשני הכי אמר רב שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה ומאחר שנתקן כך לעולם חוקרין ב"ד ודאי אם שני יוסף היו שם ואם היו שם שנים אין חוששין שם כלל וכמו שפירש רבי וליחוש לשני יוסף בן שמעון דאיירי שהוחזקו צריך לפרש כמו כן קושיא ראשונה דפריך וליחוש דלמא כתב כשהוחזקו דוקא דאי לא הוחזקו לא הוה מיבעי ליה לרב למימר וה"ה לשם(ט) האיש ואע"ג דאביי חייש לשני יצחק בפ' האשה (יבמות קטו: ושם) אע"ג דלא הוחזקו רבה לא חייש התם ורבה נמי לא חייש היכא דלא הוחזקו כדמוכח בפ"ק דב"מ (דף יח: ושם ד"ה נפק) (ובכל הגט) ולמאי דפרישית דמוכח בכל הגט (גיטין כד: ושם ד"ה בעדי) דלר"מ אין יכולין שני יוסף בן שמעון לגרש נשותיהן עד שיכתבו דורות כיון דעדי חתימה כרתי אין גט אלא אם כן מוכיחין עדים הכתובין בו שבעלה נתנו לה קשה עלה דמאוקמי פרק המגרש (שם דף פו: ושם) מתני' דשני גיטין ושמותיהן שוין כר"מ דוקא ודאי אפי' תימא ר' אלעזר ומיהו כר' מאיר משמע דאתיא לה שפיר והיכי ניחא ליה לר' מאיר הא מוכח בכל הגט דלר' מאיר אין שני יוסף בן שמעון יכולין לגרש נשותיהן אלא אם כן יכתבו דורות ויש לומר דכי מוקי לה כר' מאיר סבר שאינם שוין לגמרי שהרי שלשום בדורות או סימן דעכשיו העדים החתומים מוכיחין שמיד בעלה בא הגט אם הוא בידה ומה שקורא אותם שוין לפי שבמקום נתינתו אין מי שיכיר הדורות: **ומחזיק** ליה לשמיה יוסף בן שמעון. תימה מה בכך הלא צריך שיכיר שם האשה בגט ואשתו לא יכירו בשמה ולא שייך למימר שיחזיק ויש לומר שגם אשתו באה עמו אי נמי מכירין את אשתו ח)[שלו על ידי פלוני ופלוני שאמרו] שהיא אשתו של זה אבל לא שמעו אי זה הוא שמו שיאמרו שפלונית היא אשת ראובן שאם כן יודעים שאין שמו יוסף בן שמעון:
כיון

כותבין שטר ללוה. להיות מזומן בידו לתת למלוה כשילוה לו מעות אע"פ שאין מלוה עמו: והלוה נותן שכר. בגמרא פריך פשיטא דהלוה נותן שכר שהרי כל הנאה שלו: אין כותבין שטרי אירוסין. מפרש י)באלו מגלחין (מו"ק דף יח) שטרי פסיקתא כדרב גידל כמה אתה נותן לבנך כך וכך כו': אלא מדעת שניהם. אבי חתן ואבי כלה: ונשואין. כתובה: שטרי אריסות. מקבל שדה למחצה לשליש ולרביע: וקבלנות. חכירות כך וכך כורין לשנה: שטרי בירורין. בגמ' מפרש: כל מעשה בית דין. כגון אדרכתא דמודעינן ללוה ואזיל ופרע בטרם שיכתב: ושניהם נותנין שכר. בשטרי בירורין ובגמ' מפרש פלוגתייהו: שניהם. העדים כותבין שני שטרות לזה אחד ולזה אחד: **גמ'** שיהא מכיר שם האיש בגט. הסופר והעדים צריכין שיכירו שזהו שמו דאיכא למיחש אין גט זה אלא לאיש אחר ויבא לרמות ולהגבות כתובה לשום אשה כדתנן (כתובות דף פט.) הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה: ושם האשה בשובר. שלא תרמה ליתנו לאיש שגרש אשתו ותפסיד כתובתה על ידה: ומגרש לה. ומתכוין להתירה לינשא שלא כדין: אלא זה בפני זה. דליכא למיחש תו מידי: וניחוש. דלמא נפיק לו לעיר אחרת כו' לתנא דמתני' דבעי (ג) מכירין למה כותבין שום גט לשום אדם אף על פי שאנו מכירין שמו והלא שמא יוסף בן שמעון זה מעיר אחרת בא לכאן והיה שמו ראובן בן יעקב ועתה הרגיל והחזיק שיקראו לו כאן ראובן לפי שרוצה לגרש אשת ראובן בן יעקב שבמקום פלוני: אין חוששין לו. דכל כך לא היה מחליף שמו זמן מרובה פן יוודע הדבר: ברמאותיה. ידע ויזהר לטעות הלכך אין תקנה עד דליתחזק: ההוא תברא דהוה חתים עלה רב ירמיה בר אבא. לאחר זמן אתאי ההיא איתתא לקמיה לתבוע כתובה ואמרה לו לאו אנא הואי אותה אשה שאתה אומר שחתמת על שוברה ושמא אשה אחרת ששמה כשמי ושם בעלה כשם בעלי אבל אני לא התקבלתי כתובתי עדיין: אמר לה אף אנא אמרי להו. לסהדי החתומים עמי על השובר שאינך אותה האשה שחתמנו על שוברה והדין עמה והם השיבו לי שטעיתי במה שנשתנה והוחלף קולה והדין עמהם וכבר התקבלת כתובתך: מיקש קשיא. הזקינה וכבר נשתנה ונעשה קולה עבה:
כיון

עין משפט נר מצוה

נז א מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הלכה ס ופכ"ד הלכה א סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' לט סעיף יג:
נח ב מיי' שם פכ"ד הלכה ב טוש"ע שם סעיף יח:
נט ג מיי' פכ"ד שם הלכה א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רלח סעיף א:
ס ד מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף ב:
סא ה מיי' שם הל' א סמג שם טוש"ע אה"ע סי' לב סעיף א וסי' נא:
סב ו מיי' שם הלכה ב וסמג שם טוש"ע שם סי' נא בהג"ה:
סג ז מיי' שם הלכה א:
סד ח מיי' שם הלכה ב:
סה ט מיי' שם הל' א ב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' יג סעיף ב:
סו י מיי' פ"ב מהל' גירושין הל' ג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכ סעיף ג:
סז כ מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה הלכה ג ועיין בח"מ סמג עשין צד טוש"ע אה"ע סי' קי סעיף א:
סח ל מיי' פ"ג מהל' גירושין הל' ג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכ סעיף ג:
סט מ מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה הלכה ד סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' מט סעיף ג וטוש"ע אה"ע סי' קכ סעיף ג בהג"ה:
ע נ (מיי') סמג שם טוש"ע ח"מ שם ס"ד:

רבינו גרשום

נותן השכר. מן הגט לסופר: אמר רב ובלבד שיהא מכיר שם האיש בגט. שכן הוא שמו בודאי שאם אין מכירין יש לחוש שמא עצמו יכנה שמו יוסף בן שמעון בשם חבירו וילך לאשתו של אותו ששמו כן ויתן לה הגט כדי שתגבה כתובתה מבעלה שעשה עמה קנוניא. ובן הכי נמי שם האשה בשובר צריך שיהא מכיר שם האשה בשובר שכך שמה בודאי דאם אין מכירה יש לחוש שמא תוליך זה השובר לבעלה של אשה ששמה כך ויאמר גרשתיה ופרעתיה כתובתה והרי השובר ועשתה עמו קנוניא: וליחוש. אפי' הכי דמכיר שם האיש בגט ולא שם האשה ליחוש דלמא כתב גיטא לחבריה ושם אתתיה שכותב לה הגט יכנה אותה בשם אשת חבירו ואשתו שלו אין שמה כן כמו שכותב בגט אלא על שם אשת חבירו הוא כותב ואח"כ ממטי האי גט לאתתיה ומגרש לה על שם בעלה והיינו תקלה הואיל דאין סופר מכיר שם האשה בגט. והכי נמי שם האיש בשובר איכא למיחש כי האי גוונא הואיל דאין מכיר שם בעלה ליחוש דלמא ממטיא האי שובר לגבר אחר דשם אתתיה כשמה דהא איתתא שהיא בשובר ואתו לידי תקלה דיימר לה כבר כתובתך פרועה והרי שובר בידי הלכך צריך שיהא מכיר שם האיש והאשה. ואכתי אע"ג דמכירין שם האיש והאשה איכא למיחש לשני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת ושם נשותיהן שוה ואיכא למיחש דלמא כתב גיטא כו': אלא זה בפני זה. דהשתא ליכא למיחש: ואכתי אע"ג דמכיר שם האיש ושם האשה איכא למיחש דלמא אזיל חד ראובן בן יעקב למתא אחריתי ומחזיק לשמיה ויסב את שמו יוסף בן שמעון כשם חבריה וכתב גיטא וממטי ליה לאתתיה דהיאך דשמה כשם אתתיה ואתו לידי תקלה: כל שהוחזק שמו בעיר ל' יום אין חוששין. שכינה שמו שהיה מתירא שמא יבוא אדם שיכיר שאין שמו כן ויתבייש משום הכי לאחר ל' כותבין: לא אתחזק מאי. דאכתי לא עמד ל' יום: אמר אביי כגון דקרו ליה. בפתע פתאום ועני ודאי שמו שרגילין לקרותו: ורב זביד אמר אין כותבין עד דאתחזק בעיר שמיה ל' יום משום דרמאה ברמאותיה זהיר [illegible]

מסורת הש"ס

א) [לקמן קסט.] ב"מ יב: ב) [ולוה למיתב למחר כשקפיל כיון שכות כותב חובתו] תוס' ב"מ יב: ד"ה כותבין: ג) לעיל עו: קנה. [קדושין כו.]: ד) כתובות קב: [קדושין ט:]: ה) [כתובות שנכתבות שניהם וכן כולה בסי' הרשב"ם]: ו) [ג"ל בכתובות קב:]: ז) רש"ל: ח) רש"י וגי' רש"ל על יוסף בן שמעון שאומר על פלונית כו' אשת שמעון שא"כ:

הגהות הב"ח

(א) גמ' וממטי ליה לאיתתיה דהיאך ומגרש לה חיישינן קודם נכתב הגט כל"ל ונ"ב גירסת רשב"ם: (ב) רשב"ם ד"ה וניחוש וכו' [illegible]

א)כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ב צורבא מרבנן לאו אורחיה למידק ההוא תברא דהוה חתים עליה רב ירמיה בר אבא אמרה ליה לאו אנא הואי אמר לה ב)איברא אנת הות אמר אביי אע"ג דצורבא מרבנן לאו אורחיה למידק כיון דדק דק אמר אביי ג האי צורבא מרבנן דאזיל לקדושי איתתא נידבר עם הארץ בהדיה דלמא מחלפו לה מיניה: והבעל נותן שכר וכו': מאי טעמא דאמר קרא °וכתב ונתן והאידנא דלא עבדינן הכי ד שדיוהו רבנן אאשה כי היכי דלא לשהייה: כותבין שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו וכו': ג)פשיטא לא צריכא בעיסקא: כותבין שטר למוכר אף על פי שאין לוקח וכו': פשיטא לא צריכא ה במוכר שדהו מפני רעתה: אין כותבין שטרי אירוסין וכו': פשיטא לא צריכא דאפילו צורבא מרבנן דניחא ליה לחמוה לקרוביה: אין כותבין שטר אריסות וקבלנות וכו': פשיטא לא צריכא בבורה: אין כותבין שטרי בירורין אלא מדעת שניהם וכו': ד) מאי שטרי בירורין הכא תרגימו שטרי טענתא רב ירמיה בר אבא אמר ו זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד: ר"ש בן גמליאל אומר לשניהם כותבין שנים לזה בעצמו ולזה בעצמו: ה)לימא בכופין על מדת סדום קא מיפלגי דמר סבר כופין ומר סבר אין כופין לא דכולי עלמא כופין והכא היינו טעמא דר"ש בן גמליאל דאמר ליה לא ניחא לי דתהוי זכותך גבי זכותי ו)דדמית עלאי כי אריא ארבא: מתני' ז)מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו ואמר לו אם לא ח) (נתתי) לך מכאן ועד יום פלוני תן לו שטרו הגיע זמן ולא נתן רבי יוסי אומר יתן רבי יהודה אומר ז לא יתן: גמ' במאי קמיפלגי ט)ר' יוסי סבר אסמכתא קניא ורבי יהודה סבר ח אסמכתא לא קניא י)אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב הלכה כרבי יוסי כי אתו לקמיה דרבי אמי אמר להו וכי מאחר שרבי יוחנן מלמדנו פעם ראשונה ושניה הלכה כרבי יוסי אני מה אעשה ואין הלכה כרבי יוסי: מתני' כ)ט מי שנמחק שטר חובו י)מעמיד עליו עדים ובא לפני בית דין ועושין לו קיום איש פלוני בן פלוני נמחק שטרו ביום פלוני ופלוני

תורה אור
דברים כד

רשב"ם

כיון שהגיד. נפקא לן במסכת שבועות (דף לב.) מאם לא יגיד: צורבא מרבנן. כגון רב ירמיה בר אבא לאו דרכיה למידק ולהכיר בנשים כל כך והגדה קמייתא שאמר דלאו איהי היא לאו כלום היא ולא מיקרי חוזר ומגיד במה שאמר לבסוף את היא אלא שנשתנה קולך דכיון דאמר השתא דקדקתי יפה סמכינן עליה ומהימנינן ליה: אע"ג דאמור רבנן צורבא מרבנן לאו אורחיה למידק כגון רב ירמיה שטען תחלה שלא הכירה אפי' הכי כיון דאמר דקדקתי יפה עתה ומכירה סמכינן עליה כדאמרי' גבי רב ירמיה שסמכינן על מה שאמר לבסוף דכיון דדק דק: נידבר. ננהוג: עם הארץ. שמסתכל ומכיר בנשים: ה"ג מאי טעמא דאמר קרא וכתב ונתן: והאידנא דלא עבדינן הכי כו'. אלא נהגו שהאשה נותנת שכר: דלא נשהייה. בשביל השכר שאינו רוצה ליתן ותתעגן: איידי דתנא רישא כו' לא גרסינן ושיבוש הוא ויש מפרשים דאשוכר קאי ולמימרא דאיהי יהבה השכר ולא הבעל ואיידי דתנא רישא בדידיה משום גט שהבעל נותן שכר תנא נמי בדידיה גבי שוכר ולאו דוקא ואין זה שיטת גמרא למיתניה בדידיה שיקרא משום רישא: עיסקא. מעות למחצית שכר: מפני רעתה. מום גדול שבה או רחוקה ממנו וסד"א יתן הוא שכר (א) דהנאה דידיה הוא וכדכתיב הקונה אל ישמח והמוכר אל יתאבל (יחזקאל ז) וכדאמרי אינשי (בבא מציעא דף נא.) זבנת קנית זבין אוביד: אפי' צורבא מרבנן. החתן סד"א חמיו יתן כל השכר שהרי משיא בתו לתלמיד חכם: בבורה. שצריך להובירה שנה או שנתים ואין ריוח עתה למקבל: הכא תרגימו. בבבל: שטרי טענתא. שני סופרי הדיינין היו כותבין טענות אנשי הריב כדי שלא יהו טוענין וחוזרין וטוענין ועל פי אותן טענות פוסקין הדיינין את דינם: זה בורר לו. דיין אחד כו' והיו כותבין בשטר פלוני בירר לו דיין פלוני ופלוני בירר לו את פלוני: לימא בכופין על מדת סדום קמיפלגי. מדת סדום כדתנן (אבות פ"ה מ"י) האומר שלי שלי שלך שלך זו מדה בינונית ויש אומרים זו מדת סדום לימא ת"ק סבר שניהם נותנין שכר מ) ונותנין שטר אחד בין שניהם ואם יאמר אחד מהם לא אתן השכר כי אני חפץ שיהא לי שטר אחד לבדי ולך שטר אחר ויהיה שלי שלי ושלך שלך כופין אותו ועושין אחד כי מה שאמר מדת סדום היא ור"ש [ב"ג] סבר אין כופין: ומשנינן לא דכ"ע כופין. וטעמא דר"ש משום דקסבר אין זו מדת סדום שהרי חסר הוא הרבה בדבר אם יכתבו שטר אחד לשניהם דאמר לא ניחא לי דתיהוי זכותי בשטר אחד אצל זכותך: דדמית עלאי כאריא ארבא. כל שעה שתראה הכתב תבא עלי בעלילות טענותיך הכתובים בו ושם תראה טענותיי נבא לידי מריבה כי איש מריבה אתה: מתני' והשליש את שטרו. המלוה והלוה מסרוהו ביד שליש שהרי טורח היה להם לכתוב שובר וסמכו על השליש: גמ' אסמכתא. שעושה דבר לעתיד וסומך בלבו בשעת התנאי שיוכל לקיים הדבר כשיגיע זמן וכשיגיע הזמן יאנס ולא יוכל לק[illegible] ולא יפסיד בכך ודיני אסמכתא מפורשין בב"מ בפ' איזהו נשך (דף סו:) ובפ' המקבל (שם קד:): כי אתו [illegible] וכי מאחר שפעם ראשונה ושניה. כלומר כמה פעמים לימדנו רבי יוחנן הלכה כר' יוסי אני מה אעשה [illegible] גמרא ואין הלכה כר' יוסי אף על פי שנימוקו עמו דאסמכתא לא קניא אלא אם כן קנו מיניה בבית [illegible] במסכת נדרים (דף כז:): מתני' מי שנמחק שטר חובו. מעצמו שנטשטש או שנפלו עליו מים: מעמי[ד] [illegible] נכתב ומה (ב) כתוב בו והם עושין לו קיום בפני בית דין וכותבין לו מה שהיה כתוב באותו השטר [illegible] שהיה כתוב ביום פלוני ופלוני היו עדים שהיו חתומים בו כל זה כותבין אלו המקיימין ואחר [illegible]

תוספות

כיון דדק דק. וא"ת היכא דאמר מתחלה לאו איהי היא אמר שיכול (ג) להחזיר כ"ש כשאומר מתחלה זאת היא דנאמן אע"פ שאין דרכו להסתכל בהן תריץ ה"ק כיון דדק דק ואם רוצה לחזור אינו חוזר ומגיד: (ד)אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה גרסינן אין הלכה ולא גרסינן הלכה. והכי משמע בפרק ארבעה נדרים (נדרים דף כז.) ההוא דאזיל ואתפיס זכוותיה בב"ד אמר אי לא אתינא עד ל' יומי ליבטלו זכותיה ולא אתא אמר רב הונא בטילן זכותיה ופריך מרב נחמן דאמר אין הלכה כר' יוסי דאמר אסמכתא קניא ואמאי בטילן זכותיה וכן הגירסא כתובה ברוב ספרים (ה) תימה דאמרי' באיזהו נשך (ב"מ דף סו. ושם) אברייתא אמר רב נחמן אפי' בשעת מתן מעות לא קנה על ההיא דהלוהו על שדהו וא"ל אם (ו) לא נתן לך כו' איתיביה רבא כו' [אומר אני] אסמכתא קניא ומניומי אומר אסמכתא לא קניא ופירש רש"י ומניומי החזירני מדברי אבל הייתי רגיל לומר קניא כדמשמע מתני' (ז) דפריכא ליה מינה ומאי קאמר מניומי החזירני אדרבה רבה בר אבוה רבו החזירו ועוד הקשה רבינו תם דרב הונא אדרב הונא דהתם קאמר אסמכתא קניא דבשעת מתן מעות קנה הכל והיכי פריך *ברים נדרים (דף כז:) מהא דאמר רב נחמן אסמכתא לא קניא והא סבירא ליה קניא ומתרץ ר"ת אפילו לא קניא אסמכתא בעלמא התם באיזהו נשך (שם) קניא טפי משום דעשה לו טובה שהלוה לו וגומר בדעתו להקנותו יותר ועוד דתפים מלוה ואין אני מבין בזה דבהא דרב נחמן (ח) עשה לו כמו כן טובה ומיהו מה שנתן הטעם דתפים אתי שפיר דבהא דרב נחמן לא תפים אלא שליש אלא בדרב הונא דבבא מציעא דתפים המלוה הקרקע במשכון ומהאי טעמא נמי אתי שפיר לרב נחמן דאמר אף לאחר מתן מעות קנה הכל וגם שהוצרך מניומי להחזירו אע"פ שהיה יודע מילתיה דרבה בר אבוה ועוד י"ל לרב הונא שכל אסמכתא שאין דעת כל אחד ואחד (ט) שתהיה האסמכתא ואין אומרים כלל אלא להסמיך חברו על דבריו אבל התם אין זה להסמיכו על דבריו אלא לגמרי הלוהו על מנת שתשקע בידו אם לא יפרעהו עד שלש שנים ומהאי טעמא נמי אתי שפיר לרב נחמן: מעמיד עליו עדים. נראה שמועיל לענין זה שעושין אותו מלוה בשטר בעדות דבשביל החתומים הבאים אחרי כן לא היה אלא מלוה ע"פ וקיום הסטר עושין ב"ד ולא כפי' רשב"ם שהעדים עושין אותו: ובא לפני ב"ד. ודוקא נקט ב"ד דאלימי לאפקועי ממונא ולקמן נמי מיירי שמביא עדים על ההיא דמי שפרע קצת חובו בגמרא מקרעין את השטר כו':

[צ"ל משמע דקניא]

רבינו גרשום

בימי בחרותה ומשו"ה אין אתה מכיר אותה: ובגר לה. כמו בגרת שנתחלפה לה ימי נעורית ונכנסת בימי בגרות: כיון שהגיד. שלא היא ואיני מכירה: [אינו חוזר ומגיד]. אפ"ה במזכירין אותו ונזכר חוזר ומגיד שצורבא מרבנן לאו אורחיה למבדק להסתכל באשה כדי שיכירה יפה ויכול לסמוך על אחרים שמכירין: כיון דדק דק. ונאמן: דלמא מחלפו להמיניה. משום דצורבא מרבנן לאו אורחיה למידק ולא להסתכל משום צניעות אבל עם הארץ מסתכל ודייק שאינוביישן ולא מחלפו ליה שהוא מכירה יפה: והאידנא דלא עבדינן הכי. דליתן בעל שכר משום דבעל מאחר שנכתב הגט אינו חושש אם מגיע לידה כל כך מהרה בשביל הכתובה שצריך לפרוע לה הלכך שדיוהו רבנן שכר הסופר על האשה דהיא תתן: כי היכי דלא לשהייה. שתוציא גיטה מיד הסופר כדי שלא ישהה לה פרעון כתובתה. והשוכר לאשה והבעל נותן את השכר והאשה נותנת את השכר מיבעי ליה הואיל דאיהי מקבלת א) הפרעון מכתובתה. ומשני איידי דתנא רישא הבעל נותן תנא סיפא בעל נותן ולאו משום דוקא דודאי האשה נותנת שכר: אע"פ שאין מלוה עמו. משום דזכות הוא למלוה וזכין לאדם שלא בפניו: שיהא לוה עמו. משום דשטר חוב הוא לו ואין חבין לאדם אלא בפניו: והלוה נותן שכר לסופר. משום דריוח שלו הוא שהוא מקבל ונצרך הוא: פשיטא. דלוה נותן שכר דריוח שלו הוא: לא צריכא דיהיב ליה בעסקא. שנותן לו ממון שיהא חצי הריוח שלו מהו דתימא הואיל

מסורת הש"ס

א) [כתובות יח: סנהדרין מה: מכות ג.] ב) [חולין נט: פירש"י איברא אמת ע"ש אבל בערוך איתא אברא וכתב המוסף מלה זו מלשון ברי: ג) [פי' פסועת הטעם עשן סכר] ד) ב"מ דף ט. ע"ש ה) לעיל [יב: וש"נ] ו) [ב"ק סה. וש"נ] ז) נדרים כז: ב"מ קיז: ח) [ע"ל אתן ע"ל ב"י"ף ולה"ש ועי"ש בנדרים ובב"מ] ט) [נדרים כז: ב"מ מח: לקמן קעו:] י) [נדרים כז: כ) [עי' תוס' כתובות כ: ד"ה ורבי יוחנן וכו' ותוס' כתובות נה. ד"ה כתובו ותוס' לקמן קפ: ד"ה אין כ"כ] ל) [גירסת סמ"ם מיידין: מ) [ותטבין]

עין משפט נר מצוה

עא א מיי' פ"ג מהל' עדות הלכה ה סמג עשין קט טוש"ע אה"ע סי' כג סעיף ב:

עב ב מיי' שם טוש"ע אה"ע סי' קי סעיף ב בהג"ה:

עג ג עי' בהשגות הראב"ד בפ"כ מהל' איסורי ביאה הלכה ג [וכרב אלפס יבמות פ"ד דף טו.]:

עד ד מיי' פכ"ד מהל' מלוה הלכה ב ופ"ב מהל' גירושין הלכה כ סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכ סעיף ב:

עה ה מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה הלכה א סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' לט סעיף ב:

עו ו מיי' שם טוש"ע ח"מ סי' יג סעיף ג:

עז ז מיי' פי"א מהל' מכירה הל' ס סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' נה סעיף א [וסי' רז]:

עח ח מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הלכה יב ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' מא סעיף א וס"ב:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה מפני רעתה וכו' יתן הוא שכר קמ"ל דלא דהנאה דידיה הוא: (ב) ד"ה מעמיד וכו' ומה היה כתוב בו: (ג) תוס' ד"ה כיון וכו' שיכול לחזור כ"ש: (ד) ד"ה ה"ג אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אין הלכה וכו' ד' נדרים גבי ההוא דאתפים וכו' ואמר אי לא אתינא עד תלתין יומין לבטלו כצ"ל: (ה) בא"ד ותימה דאמרינן באיזהו נשך אמר כצ"ל ותיבת אברייתא נמחק: (ו) בא"ד דהלוהו על שדהו וא"ל אם אי אתה נותן לי מכאן ועד שלש שנים ה"ה שלי ה"ה שלו איתיביה רבא כו' א"ל אני אומר אסמכתא קניא: (ז) בא"ד מתני' דפריך ליה מינה: (ח) בא"ד דבהא דרב נחמן דהכא עשה לו כמו כן וכו' אלא שליש אבל בדרב הונא דבבא מציעא תפים המלוה: (ט) בא"ד כל אחד ואחד אלא שתהיה האסמכתא:

דמלוה נוטל חצי הריוח יתן שכר לסופר קמ"ל דלא אלא הלוה יתן השכירות הואיל ונהנה בממון שלוה: אע"פ שאין הלוקח עמו. דזכות הוא לו שקונה: עד שיהא המוכר עמו. דחוב הוא לו: והלוקח נותן את השכר. בשביל שהוא זוכה שקונה: פשיטא. דלוקח נותן שכר שהוא זוכה: לא צריכא במוכר שדהו מפני רעתה. שמם שלה גדול מהו דתימא זכות הוא לו שמוכר והוא יתן השכר קמ"ל דהלוקח נותן דלכל קנייה זכות הוא: פשיטא. דאין כותבין אלא מדעת שניהן עד שיתרצו שניהן: לא צריכא דאפילו צורבא מרבנן. ס"ד אמינא כותבין שלא מדעתה דכיון דצורבא מרבנן הוא תתרצה [illegible]

ופלוני ופלוני עדיו: **גמ'** ת"ר איזהו קיומו °במותב תלתא הוינא אנו פלוני ופלוני ופלוני הוציא פלוני בן פלוני שטר מחוק לפנינו ביום פלוני ופלוני ופלוני עדיו °ואם כתוב בו הוזקקנו לעדותן של עדים ונמצאת עדותן מכוונת גובה ואינו צריך להביא ראיה ואם לאו צריך להביא ראיה °נקרע פסול נתקרע כשר °נמחק או נטשטש אם רישומו ניכר כשר ה"ד נקרע ה"ד נתקרע אמר רב יהודה °נקרע קרע של בית דין נתקרע קרע שאינו של ב"ד היכי דמי קרע של בית דין א"ר יהודה °מקום עדים ומקום הזמן ומקום התורף אביי אמר °שתי וערב הנהו ערבאי דאתו לפומבדיתא דהוו קא אנסי ארעתא דאינשי אתו מרוותיהו לקמיה דאביי א"ל ליחזי מר שטרי' ולכתוב לן מר שטרא אחרינא עליה דאי מיתנים חד נקיטינן חד בידן אמר להו מאי אעביד לכו דאמר א)רב ספרא אין כותבין שני שטרות על שדה אחת דלמא טריף והדר טריף הוו קא טרדי ליה אמר ליה לספריה זיל כתוב להו הוא על המחק ועדיו על הנייר דפסול אמר ליה רב אחא בר מניומי לאביי ודלמא רישומו ניכר ותניא נמחק או נטשטש אם רישומו ניכר כשר אמר ליה מי קאמינא שטרא מעליא אל"ף בי"ת בעלמא קאמינא תנו רבנן °הרי שבא ואמר אבד שטר חובי אע"פ שאמרו עדים אנו כתבנו וחתמנו ונתננו לו אין כותבין לו את השטר בד"א בשטרי הלואה °אבל שטרי מקח וממכר כותבין חוץ מן האחריות שבו

רבן

רשב"ם

גמ' הולא. שטר מחוק לפניטו שהיה כתוב ביום פלוני: ופלוני ופלוני. היו עדים שחתומים בו: ומפרש גמרא אם כתוב בו הוזקקנו כו'. שעמדו אלו בית דין המקיימין וחקרו עדים החתומים בו להעיד על חתימתן ונמלאו דבריהם מכוונין: גובה. מזמן ראשון הכתוב בשטר ואין צריך ראיה אחרת ואם לאו צריך להביא ראיה אחרת על הזמן ועל סכום המעות ועל כל מה שהיה כתוב בשטר: נקרע. על ידי אדם: נתקרע. מעלמו: ערבאי. ישמעאלים: וקאנסי לארעתא דאינשי. ומתוך שהיו בעלי זרוע כופין בעליהן לתת גם השטרות שלא יוכלו לערער: ליחזי מר שטרא. מה כתוב בו קודם שיאנסו ממנו וכתוב לנו אחר תחתיו שאם יאנס אחד ישאר לנו שני ולזמן מרובה אם תהיה ידינו תקיפה נערער על שדותינו ונקחם מיד הלוקחים אותם מיד הערביים: דאמר רב ספרא. לקמן בשמעתין: דלמא טריף והדר טריף. זה הלוקח שקנה שדה באחריות זמנין דטריף ליה מיניה בעל חוב דמוכר ואתי איהו וטריף מלקוחות ומחזיר להם אחד מן השטרות כדי לגבות בו מן המוכר והדר טריף מלקוחות אחריני על ידי השטר השני ואומר עתה טרפו ממני ואחזור ואטרוף מלקוחות והרי שטר מכירתי עדיין הוא בידי: קא טרדי ליה. מפצירין בו: אמר ליה לספריה זיל כתוב להו. שטר ומחוק אותו ואחר כך כתוב על המחק והעדים יחתמו על הנייר ואלו לא יתנו לב שהוא פסול ואיפטר מהם: אמר ליה רב אחא בר מניומי לאביי כו'. (א) לי נראה דרב אחא בר מניומי הוה סלקא דעתיה דהכי אמר אביי לספריה דנכתוב להו שטרא מעליא והדר נמחקיה והדר נכתביה על המחק ונחתמו סהדי על הנייר והכי קשיא ליה ודלמא לא מחקי ליה שפיר משום דבעי למיכתב עליה והוי רושם ראשון ניכר ואזלי ומחקי ליה להאי כתבא בתרא ומוקי ליה אקמא והוה ליה רושם ראשון ניכר וכשר וראשון לא על המחק נכתב והוה ליה כנטשטש דאמרן לעיל רישומו ניכר כשר: אמר ליה מי סברת שטרא מעליא קאמינא. דנכתוב ונמחקיה: אל"ף בי"ת בעלמא קאמינא. דברים בטלים אמרתי לכתוב ולמחוק: אבד שטר חובי. וכתבו לי אחר תחתיו ככל הכתוב בראשון וכגון שאין לו עדים שאבד ממנו: כתבנו ונתננו לו. דליכא למימר שמא כתב ללוות ולא לוה: בשטרי הלואה. אפילו אם באו לכתוב חוץ מאחריות שבו אין כותבין דאתו למיטרף ביה מבני חרי ושמא לא אבד הראשון אי נמי דלמא חזר ומלאו וטריף והדר טריף: אבל בשטרי מקח וממכר. אם אמרו עדים כתבנו ונתננו לו כותבין לו אחר חוץ מאחריות שבו מאחר שאמת הדבר שזה הקרקע קנוי לו והוא ירא פן יפקע הדבר ויערערו עליו שלא כדין כותבין לו שטר מקח בלא אחריות כדמפרש לקמן (דף קסט:) שטרא דכן דכתבנוהי דלא למיגבי ביה לא ממשעבדי ולא מבני חרי כו':

רבן

תוספות

ופלוני ופלוני עדיו. החתומים בשטר כך פירש רשב"ם ונראה לר"י (ב) שמזכיר ב) (הוא הדין) נמי העדים שהעידו שראו אותו השטר שאם ירצה הלוה היום או למחר לפסלו שיוכל לפסלו ותימה אם צריך לכתבן (ג) שאין הגמרא מזכירן וצריך עיון בתיקון שטרות: **אבל** בשטרי מקח וממכר כותבין חוץ מאחריות שבו. וכותבין מזמן ראשון דאי מזמנא דהאידנא שמא חזר ומכרה למוכר ויוציא אח"כ שטר עליה ויאמר האידנא הוא (ד) דזבינתה מינך והדר טריף שלא כדין ורשב"ג אומר אין כותבין אפי' בשטרי מקח וממכר פי' דשמא אחר שקנאה החזיר שטרו למוכר וחזר המכר והשתא אי לא עבדינן ליה שטרא להאי מהימן מוכר לומר הוא החזיר לי השטר וחזר המכר שהרי אין לזה שטר אבל אם עושין לזה שטר איך יוכל לומר שלי היא כשיוציא שטר שלו הלא הלוקח תופס השטר שהוא שלו ויאמר למוכר שטר שבידך לא החזרתיו לך אלא כשמכרת לי הקרקע כתבת לי כמה שטרות דכותבין שטר למוכר (ה) והאחד בידך עדיין וחכמים אומרים מתנתו קיימת וא"כ גבי מקח וממכר ליכא למיחש למידי אפי' אין שטר לזה הלוקח שלא נכתב שום שטר לא יוכל המוכר ליטול קרקע שאפילו החזיר לו שטרו אינו שלו דהא לא חזרה מתנתו ואפילו יש לו ראיה שנתנו לו שכתב לו שטר שיקנה אותה ואותיות נקנות במסירה ובשטר לכולי עלמא או יש לו שטר מכירה שמכרה לו השתא נמי ליכא למיחש למידי שאם כן לא יכול זה להזיקו כלום ואפילו יש לו שטר שנכתב לו מחדש שהרי כתוב מאותו הזמן ותימה קצת אם לא כתב לו שטר מכירה אלא קנה לך איהו וכל שעבודיה למה אין לחוש שמא יפסידנו הלוקח על ידי שטר (ו)שכתב לו מזמן ראשון שאע"פ ששני השטרות יהיה כתוב בהן יום אחד מ"מ לא יהיה מוחזק בה המוכר יותר מן הלוקח מאחר שיהיה גם ללוקח שטר ושמא הוא החזירו למוכר באותו יום עצמו שהקנה לו השטר מכר שאז אין ג) (כותבין זמן ואומר שאחר כך) חזר ומכרה לו באותו היום עצמו ואומר ר"י דכולי האי לא חיישינן וגם לא יהא לו פנים לומר שבו ביום החזיר לו השטר ובו ביום חזר ומכרה לו ותימה לרשב"ג למאן דאמר לקמן (דף קעג.) צריך להביא ראיה גבי דנקנות במסירה מ"מ צריך המוכר להביא ראיה שהוחזר לו השטר אפילו הוא בידו ואור"י דהכא אין צריך לכולי עלמא דלנפילה לא חיישינן ולפקדון נמי לא חיישינן הכא שירא הוא להפקיד שטרו למוכר דלמא כבש ליה ויביא עדים שהשדה היתה שלו עד עתה תימה לר"י שכל מוכר שדה יכול להזיק ללוקח דכיון שכותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו דזימנין דכתב שני שטרות ונותן האחד ללוקח ולאחר שלש שנים או ארבע שיפסיד הלוקח את שטרו יבא ויאמר החזיר לי השטר ויביאהו לב"ד ויגבה בלא ראיה למאן דאמר אין צריך להביא ראיה ואותו לא יוכל לומר לו מתחלה כתבת שכתבת או הרבה שטרות מאחר שהוא אין לו שטר ואין יכול להוכיח שלא החזירו לו ויש לומר דאיכא למימר שכיון שהחזיק שלש שנים בקרקע עומדת החזקה במקום השטר ויכול לומר כל מה שיכול לטעון אם היה השטר בידו כי יאמר מה שאין לי שטרי לא בשביל שהחזרתיו לך אלא שלא נזהרתי לשמרו לאחר שלש שנים ד) ותימה לרבן שמעון בן גמליאל שמכל מקום יכול המוכר לעשות שני שטרות כגון ראובן דכתב ב' שטרות שמכר שדה לשמעון ויתן האחד לשמעון ואחד ללוי ויעשה קנוניא בינו ובין לוי ויוציא לוי אותו השטר לאחר ג' שנים שהפסיד שמעון שטרו ויטעון כי שמעון מסרו לו ונתן לו השדה ולא יצטרך הוא להביא ראיה למ"ד אין צריך להביא ראיה וי"ל דכי האי גוונא צריך להביא וכה"ג אמרינן לקמן (דף קעג.) דאחין הואיל ה) ושמעי להדדי צריך להביא ראיה ואפי' אמרי' בעלמא א"צ ובענין אחר יש לפרש ולא תקשה לרשב"ג (ז) ו) [ולא תצטרך] לכל זה רשב"ג אומר אף שטרי מקח וממכר אין כותבין כדמפרש לקמן שיש לחוש שמא החזיר הלוקח למוכר וחזר המכר ואם לא נכתב שטר שני ללוקח יוציא המוכר הקרקע מיד הלוקח על ידי השטר שהחזיר לו אבל אם נכתוב לו שטר שני ללוקח אפילו יוציא המוכר על הלוקח השטר שהחזיר לו לא יועיל כלום שיאמר הלוקח שני שטרות היו לי ולא החזרתי לו אלא אחד וכיון שהאחד עדיין בידו לא חזר המכר ז) והשתא אין להקשות אפי' כשיש שטר ביד המוכר מה יש לו להועיל והלא הלוקח יכול לומר לו קודם שמכרת לי השדה כתבת שנים או שלשה שטרות וכתבו לך כאשר תפלת כי כותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו ומה שאין שטר בידי לפי שאבד ממני הא לא קשה מידי דודאי אין מועיל למוכר אלא אם כן יש עדים שזה השטר שבידו הוא אותו שנתנו ללוקח ועתה חזר לידו אי נמי יבררו עדים שהחזיר לו הלוקח את השטר

עין משפט נר מצוה

עט א ב מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הל' יג סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' מא ס"א:
פ ג מיי' שם הל' יד וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' נב סעיף א:
פא ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:
פב ה ו ז מיי' שם טוש"ע שם ס"א:
פג ח מיי' שם הל' יא סמג שם טוש"ע ח"מ סי' מא סעיף ג:
פד ט מיי' שם הל' י סמג שם טוש"ע שם בהג"ה וסי' רלט סעיף א:

רבינו גרשום

פלוני נמחק שטרו שנכתב ביום פלוני ופלוני ופלוני עדיו. שראו שם כתוב בו כך או אם הכירו השטר לפני ב"ד שיראוהו קודם שימחק כולו וראו ב"ד מה שכתוב בו והאו נמי חתימת העדים יכתבו לו איש פלוני וכו' ופלוני ופלוני עדיו שהיו חתומין בו: אנו ב"ד פלוני ופלוני ופלוני שצריכין להיות שלשה: הוציא פלוני בן פלוני שטר מחוק לפנינו שנכתב ביום פלוני כלומר באותו זמן: ואם כתוב בו. באותו קיום: הוזקקנו לעדותן של עדים. שראו מה שהיה בכתב: ונמצאת עדותן מכוונת. שאמרו שהיו מכירין אף חתימת ידי העדים: גובה בעל השטר. ואין צריך להביא שום ראיה עוד: ואם לאו. שלא כתבו הוזקקנו יכול תנתבע לומר שטר מזויף מחוק הראה לעדים או לב"ד הלכך צריך עדים שיקיימו כתיבת העדים לעדות: ואם לאו. שלא נמצא מכוון שלא העידו אלא על כתיבת השטר בלבד ולא העידו שהכירו חתימת העדים צריך להביא ראיה קודם שיתבע עדים שהכירו חתימת ידי עדים שהיה על השטר שהשטר ישר הוא: נקרע. בכוונה כדמפרש לקמן: פסול. דמשמע שאחרים קרעוהו שמצאו בו דופי או פרוע היה: נתקרע. מעצמו: ומקום התורף. כתיבת הממון להכי קרי טורף שבו טורף לקוחות: הנהו ערבאי. ישמעאלים שהיו מסייעין למלך כשהיה הולך למלחמה והיו רגילין לעכב עמו במלכותו זמן גדול ושוב חוזרין למקומן ובאו עמו לפומבדיתא ונתן להם רשות לאנס קרקעות של בני אדם שסביב העיר שיתפרנסו מהן כל ימות שהן שם: אתו מרוותייהו. בעלי הקרקע: לקמיה דאביי. ואמרו ליחזי מר שטרי' שיש לנו על אותן שדות שתופשים הערביים שהן שלנו שאנו קנאום מן בעליהן ולא הספקנו להחזיק בהן ג' שנים עד שנפלום הערביים וכשילכו להן נחזיק בשדותינו השתא לכתוב לנו מר לכל חד מיננא שטר אוחרן עליה דארעא דאי מתגים או מתביד שטרא דאית לן כדאמר התם עד תלת שנין מזדהר איניש בשטריה טפי לא מזדהר וכי מתביד נקטינן מיהא חד שטר בידן: דלמא טריף. בשטר זה לקוחות ותו לאחר זמן מפיק שטר אוחרן והדר טרפי לקוחות אחריני: הוו קא טרדי ליה. היו מפצירין עליו שיכתוב להם: כתוב להם כי האי שטרא הוא על המחק ועדיו על הנייר דפסול. לטרוף ממנו לקוחות אבל לכך יועיל להם שכל זמן שזה שטר בידם אין יכול המוכר לכפור שלא מכר: ודלמא. אע"ג דכתב על המחק ועדיו על הנייר מחק נמי לעדי קיום עד שיהא רשומו ניכר והוה ליה אידי ואידי על המחק: ותניא נמחק או נישטשש אם רשומן ניכר כשר. ואתו למיטרף נמי זימנא אחרינא. כלומר חצי התיבות של כל השטר כותב מנין ז"ב ע"ד וכן כולו הואיל ויש בו בשטר תרי ריעותא חדא דהתיבות אינן שלמות ועוד דהוא על המחק פסול ולא מצי למטרף ביה: ת"ר וכו' ונתננו לו. שטר שאבד: אין כותבין ונותנין לו את השטר אחר. דלמא מכוב ולא נאבד ואיערומי מיערם ובעי טריף והדר טריף: במה דברים אמורים. דאין כותבין בשטרי הלואה. כגון בעל חוב שלוה והיו קרקעותיו משועבדין למלוה ואי כתבי למלוה שטרא אחרינא טריף והדר טריף לקוחות וכל שטרי הלואה אע"פ שאין כתוב בו אחריות הרי הוא כמו שכתוב בו דכל החוב: אבל שטרי מקח וממכר. שמכר לו שדהו ואמר נאבד שטרא של מכירה: כותבין לו אחר חוץ מאחריות שבו. דלא כתבי בהאי שני אחריות דכיון דלית ביה אחריות לא מצי טריף ביה לקוחות ואי אמרת אם כן מה מועיל לו כיון דלא מצי למטרף ביה להכי אהני ליה דכי נקיט האי שטרא לא מצי למטען מוכר הא ארעא לא מכרתיה מעולם לך דהאי שטרא מוכיח דזבנה לו אבל לגבות לא מהני הואיל דאין בו אחריות אבל בשטר הלואה

מסורת הש"ס

א) [לקמן דף קסט.]: ב) רש"א מ"ז: ג) ס"א כתוב בו זמן ואח"כ. רש"א: ד) נ"א ושוד תימה. רש"א: ה) ס"א דשמעי מהדדי. רש"ל: ו) גי' רש"ל: ז) נ"א וא"ת אפי'. רש"א:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אמר ליה וכו' לאביי כו' נראה לי דרב אחא בר מניומי הוה סלקא אדעתיה דהכי וכו' והכי קא קשיא וכו' וכשר דראשון לא: (ב) תוס' ד"ה ופלוני וכו' שמזכירין נמי העדים וכו' השטר שנמחק שאם ירצה: (ג) בא"ד לכתבן מאחר שאין הגמרא: (ד) ד"ה אבל וכו' ויאמר האידנא הוא דסדריי וזבינתה מינך וטריף שלא כדין כצ"ל: (ה) בא"ד דכותבין שטר למוכר ואע"פ שאין לוקח עמו והאחד בידך וכו' דאפי' אין שטר לזה הלוקח שלא נכתב לו שום וכו' ליטול קרקע: (ו) בא"ד שטר שנכתב לו מזמן ראשון: (ז) בא"ד ולא תקשה לרשב"ג מכל זה:

מסורת הש"ס

א [לעיל קסח:]: ב לקמן קעה: ג) רש"ל קמא וטורף: ד) רש"א שטר השני אבל לחזור למוכר: ה) דבודאי אי הוה פריך על רשב"ג דאמר אין כותבין איכא למיפרך הכי אבל כו' כצ"ל רש"ל

עין משפט נר מצוה

פה א מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הל' י סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' מא סעיף א:

פו ב ג ד מיי' פכ"ב שם הלכה יג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' לא סעיף י וכגי' הרמב"ם:

רש"א. וגי' רש"ל וקשה לפי פי' זה

רבן שמעון בן גמליאל אומר אף שטרי מקח וממכר אין כותבין וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר הנותן מתנה לחברו והחזיר לו את השטר חזרה מתנתו וחכמים אומרים מתנתו קיימת אמר מר חוץ מאחריות שבו מאי טעמא א)א"ר ספרא אלפי שאין כותבין שני שטרות על שדה אחת דלמא אזיל בעל חוב טריף ליה להאי ואזיל האי ומפיק חד וטריף לקוחות ואמר ליה לבעל חוב שוף לי דאיקום בה והדר תא טירפן ומפיק אחרינא והדר אזיל טריף לקוחות אחריני וכיון דקרעניה לשטרא דמלוה במאי הדר טריף לה וכי תימא דלא קרעניה והא אמר רב נחמן בכל טירפא דלא כתיב ביה קרעניה לשטרא דמלוה לאו טירפא הוא גוכל אדרכתא דלא כתיב בה קרעניה לטירפא לאו אדרכתא הוא דוכל שומא דלא כתיב ביה קרעניה לאדרכתא לאו שומא היא לא צריכא דקאתי מכח אבהתיה אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא ולמה ליה למימר ליה לבעל חוב שוף לי בהאי ארעא ואיקום בה תיפוק ליה דכיון דנקיט תרי שטרי טריף והדר טריף אם כן נפישי עליה בעלי דינין ולכתוב להאי שטרא מעליא ולכתוב תברא למוכר כל שטרי דיפקון על ארעא דא פסולין לבר מן דיפוק בזמנא דא אמרוה רבנן קמיה דרב פפא ואמרי לה קמיה דרב אשי זאת אומרת באין כותבין שובר

אמר

רבן שמעון בן גמליאל אומר אפילו בשטרי מקח וממכר אין כותבין. דס"ל אותיות נקנות במסירה כדלקמן גבי מתנה דחיישינן דלמא לאחר שכתבו ונתנו לו שטר המכירה החזיר לו לוקח זה למוכר את השטר וחזר לו מקחו כדאמרינן גבי מתנה: חזרה מתנתו. כדמפרש לקמיה טעמא: מתנתו קיימת. אלא אם כן חזר ומכרה או נתנה לו בקנין גמור או בשטר חדש כדין לוקח ומוכר: אמר מר חוץ מאחריות שבו מאי טעמא. אין כותבין לו אחריות: אמר רב ספרא לפי שאין כותבין שני שטרות על שדה אחת. שאם יכתוב לו שטר אחר חיישינן דלמא אתי בעל חוב וטריף ליה להאי שדה דאמר הקונה אותה כי אבד שטרי שהיה לי על שדה זו וכתבו לו שטר אחר עליה וכיון דנטרפה מידו אזיל בהאי שטרא דכתבו ליה וטריף ללקוחות שקנו אחר שקנה הוא ויעשה קנוניא עם הבעל חוב שטרפה ממנו: ואמר ליה שוף לי דאיקום בארעא. כלומר אל תערער עלי עתה כלום פי' שוף בשופי כדגרסינן (כתובות דף כ.) והוא שאכלום בעליהם שלש שנים ובשופי כך אמר ליה שוף לי דאיקום בארעא ארבע או חמש שנים עד דיתיישן הדבר והדר תא ותערער עלי זימנא אחריתי ועביד הכי ובתר זמן מערער עליה וטריף לה מיניה והדר אזל הקונה שאמר אבד שטרי וכתבו לו אחר ומפיק ליה לההוא שטרא [קמא] דכתבו ליה על שדה זו ואזיל רש"ל וטריף ללקוחות: ומקשינן עלה וכיון דקרעוהו לשטרא. דבעל חוב בזימנא קמייתא דטריף במאי קטריף כי אתי השתא וטריף: והאמר רב נחמן כו'. כך הוא הסדר מלוה בא לב"ד וצועק על הלוה שיפרע לו חובו ומזמנין ליה ללוה בדינא כדאמרי' ואי לא אתי משמתינן ליה וכותבין שטר טירפא למלוה שילך ויפשפש אחר קרקעותיו של לוה וכל מקום שימצא מנכסיו או מלקוחות שקנו ממנו אחרי כן יראה שטרו לב"ד של אותה העיר וימסרו לו קרקעותיו למלוה ויכתבו לו שטר אדרכתא שיהא שליט ודורך על נכסיו של זה לגבות חובו מהן כדמפרש בהגוזל בתרא ושטר הטירפא יקרעו פן יחזור ויטרוף בב"ד אחר וישומו הנכסים כדין שומת בית דין כדמפרש בב"ק וכפי השומא יקחס בחובו ויכתבו לו ב"ד שטר שומת הנכסים לדעת בכמה קבלם ומשום דשומא הדרא לעולם כשיהא לו מעות ללוה כדאמרי' [בב"מ](דף טז: ודף לה.) וכשיתנו לו בית דין שטר השומא יקרעו האדרכתא פן יחזור ויטרוף בה פעם שניה שלא כדין: ומשני לא צריכא דאתי מכח אבהתיה. לכך אין כותבין שני שטרות דחיישינן דלמא לאו מכח הלוה יבא ויטרוף אלא יבא ויערער כי זו רש"ל השדה גזלה מאבותיו זה שמכרה לך והביא עדים כי זו שדה אבותיו רש"ל והמוכר שמכרה גזלה מאבותיו והוציאוה מידו והעמידוה ביד המערער וכתבו ללוקח שנטרפה מידו וכי יש לו רשות לטרוף הלקוחות שקנו קרקע מן המוכר שמכר לו שדה זו הגזולה והלך ועשה קנוניא הלוקח רש"ל עם הנגזל שלקח השדה מידו ואמר ליה שוף לי ועשה כן ואחר ד' וה' שנים עוד בא הנגזל והביא עדים כי שדה זו גזלה המוכר הזה ומכרה לזה וטורפה מידו וחוזר הלוקח הזה בשטר ג) (השני שכתבו לו בעת שאמר אבד שטרי) וטורף בו פעם אחרת לפיכך אמר רב ספרא אין כותבין שני שטרות על שדה אחת: אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא. אמאי תלינן טעמא משום דא"ל שוף לי וכו' בלא טענה זו נמי כיון דנקיט שני שטרות ביום אחד יכול לטרוף ולחזור ולטרוף ולכך אמר רב ספרא אין כותבין שני שטרות על שדה אחת. ומשני א"כ נפישי עליה מריבות ומחלוקות של בעלי דינין בבת אחת ויתנו לב על גניבתו: ונכתוב ליה שטרא מעליא כו'. אמתניתא פריך אמאי קתני חוץ מאחריות שבו משום פסידא דמוכר והלא יכולין אנו לעשות תקנה שיכתוב לזה שאמר אבד שטרי שטר מעליא ובאחריות דאיכא למימר הדין עמו דודאי אבד שטרו ונכתוב ליה לאידך למוכר שובר שיוכיח שנפסד השטר הראשון שביד הלוקח ולא יבא לגבות בו עוד דהשתא ליכא למיחש דלמא טריף והדר טריף שהרי כשיוציא הלוקח שטרו הראשון שאבד כדבריו יוציא המוכר את השובר שכתוב בו כל שטרי דיפקון כו' כל שטרי מכירה דיפקון על ארעא דא יהו בטלין: לבר מדיפקון. כלומר חוץ מזה השטר שכתבתי לו בזמן פלוני תחת הראשון שאמר לי שאבד ממנו: זאת אומרת כו'. מחלוקת תנאים הוא במתניתין בפירקין בשטרי הלוואות דאיכא למאן דאמר אין כותבין שלא יהא צריך לשמור שוברו מן העכברים ומלוה שאבד שטרו הפסיד חובו וה"ה לשטרי מקח אם אבד הלוקח שטרו לא נכתוב ליה שטרא מעליא על סמך השובר שביד המוכר שהרי לא יכתבו שובר דנמצא מוכר צריך לשמור שוברו מן העכברים:

אמר

השטר כדי שיחזור המכר ורבנן דפליגי עליה דרבן שמעון בן גמליאל סבירא להו אין אותיות נקנות (א) כדמפרש לקמן וצריך לכתוב קני לך האי שטרא וכל שעבודיה וכיון שכותבין שמקנה לו מה שכתוב בשטר אין לחוש אם השטר השני ביד הלוקח שאפילו יש בידו אלף שטרי מכר קנה המוכר בחזרת השטר כיון שכתב לו הלוקח שחזר ומקנה לו (הגה"ה. וקשה לפי פי' [*ענין בתרא זה] אמאי לא נעשה לו שטר שני שנכתב לו פלוני בן פלוני אמר לנו אבד שטרי שכתבתם וחתמתם ועתה כתבו אחר לראיה שלא יוכל המוכר לכפור המכר כשלא אמצא עדי מסירה וזה השטר לא יזיק כלום למוכר שכיון שכותבין בשטר השני שמחמת שאבד הראשון כתבו השני לא יזיק למוכר כלום (ב) כשיוציא השטר שחזר לידו או יביא עדים שהחזיר לו הלוקח את השטר כדי שיחזור המכר לא יכול לומר שני שטרות היו לי וכל זמן שהאחד בידי לא חזר המכר שהרי מוכיח מתוך השטר השני שלא כתב לו המוכר אלא העדים עשאוהו אחר שהחזיר הראשון למוכר ושיקר להם לומר שנאבד וי"ל דחיישינן לב"ד טועין שכשיוציא הלוקח השטר שכתוב בו שעשאוהו העדים לפי שאמר רש"ל (ג) [שנאבד] השטר הראשון שכתבנו וחתמנו ונתננו לו יטעו ב"ד לומר אם לא שחקרו עדים שאבד הראשון לא כתבו לו שני שאפילו לרבנן דאמרי לעיל בשלהי יש נוחלין (דף קלח:) דבי דינא בתר עדים דייקי הכא איכא למימר דמודו דכיון שהעדים מעידים על תחלת שטר המכר בעדות ברורה וגם עתה באים לגמור הדבר לפי שאמר שנאבד השטר הראשון לא היו כותבין לו אלא דבר ברור. עכ"ה) רש"א וקצת קשה לפי [ענין בתרא] זה הא משמע ממילתיה דרשב"ג דחיים שמא חוזר המכר אבל לאינים דעלמא שמא נתן לו הלוקח השטר כדי לקנות השדה לא חיים מדקאמר וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר הנותן מתנה לחבירו כו' עד חזרה מתנתו וי"ל דלאינים דעלמא אם נתן לו הלוקח שטר מכר שלו כדי לקנות השדה קנה במסירה אע"פ שיש עדיין שטר שני בידו ולכן לא יועיל להזיק לאינים דעלמא שטר השני שהרי לא יכול לחזור מאחר שמסר לו ד) שטר אחר ודוקא למוכר לא תועיל חזרת השטר אחר כיון שבשטר שני הנשאר ביד הלוקח כתובה חובת המוכר: **לכתוב** לאידך כל שטרי דליפקון בזמנא דא כו'. וא"ת והא מיירי שאין המוכר לפנינו כדפרישית לעיל על מילתא דרשב"ג וי"ל ה)(דרשב"ג וודאי בשאינו לפנינו) אבל הכא כי פריך על דהאי דקאמר חוץ מאחריות שבו [היינו] שבשום ענין אין כותבין רש"ל [אחריות] אפי' הוא לפנינו ונראה דודאי הוה מצי לשנויי ה"ה אם הוא רש"ל לפנינו [דכותבין ורבותא] קמ"ל דאפי' אינו לפנינו אפ"ה כותבין לו אלא דעדיפא משני ליה]: **לבר** ממאן דניפוק מזמנא דא. פי' ויכתבו רש"ל לו מזמן שני אבל שטר דלעיל דקאמר בברייתא [היינו] דכותבין בשטר מקח וממכר וכותבין בשטר זמן ראשון כדפרישית לעיל:

בעלמא

רבינו גרשום

הלואה אע"ג דלית ביה אחריות מצי טריף ומש"ה אין כותבין בשטר הלואה כלל: רשב"ג אומר אף שטרי מקח וממכר. אע"ג דלא כתב ביה אחריות אין כותבין משום דאיכא למיחש) דהמוכר טריף מעיקרא בהאי שטר דאין בו אחריות אחרי שהחזיר לו את שטרו והדר טריף מלקוחות בשטרא קמא דאית ביה אחריות ויאמר דהך שטר מכירה נתן לו אחרי שמכר לו קרקע אחר שנטרף לו: וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר. זה הטעם אחר דאין חוזרין וכותבין שטר שני אפי' גבי מקח וממכר דקא סבר הנותן מתנה לחבירו והחזיר לו את השטר חזרה מתנתו. הכא נמי לגבי מקח וממכר להיכא דכתב ליה המוכר ללוקח ואמר הלוקח אבד שטרי אע"פ שאמרו עדים אנו כתבנו וחתמנו ונתננו לו אין כותבין משום דאיכא למימר שמא לאחר שמכר לו את הקרקע ועשה לו שטר מכירה חזר בו הלוקח והחזיר למוכר השטר ומיד חזרה לו למוכר הקרקע כדפרישי' לגבי מתנה והאי דקאמר אבד שטרי אין כותבין דדלמא איערומי איערם ואיכא למיחש דלמא אתי למטרף מן המוכר אותו קרקע שהחזיר לו את השטר אע"ג דלא כתבי ביה אחריות מצי טריף ליה בהאי שטרא ממוכר עצמו לא מלקוחות אם מכרה: וחכמים אומרים מתנתו קיימת. אע"ג דהחזיר לו את השטר מכירתו קיימת וליכא למיחש להאי ולהכי כותבין לו ללוקח שטר אחר חוץ מאחריות שבו וכדאמרי' לעיל: אמר מר חוץ מאחריות שבו ומאי טעמא. אין כותבין שטר אחריות דאי כתבי ליה באחריות דלמא מכזב ולא אבד שטר ראשון: אמר רב ספרא אין כותבין שני שטרות באחריות על שדה אחת. דדלמא טריף והדר טריף כי האי גוונא דראובן מכר שדה לשמעון שהיתה כבר משועבדת לבעל חוב של ראובן שהלוהו ואזיל בעל חוב של ראובן וטריף שדה מן שמעון שקנאה ואזיל האי שמעון וטריף לקוחות אחריני שקנו מן ראובן אחרי שמכר ראובן לשמעון השדה דהיינו חד טירפא דקא טריף בשטר אחד קמי בית דין ואתו בית דין וקרעו אותו שטר שבא לפניהם כדי שלא יטרוף בו פעם אחרת והדר אזיל שמעון ועביד קנוניא בהדי בעל חוב של ראובן ואמר ליה שוף לי פורתא בהאי ארעא. אמר ליה המתן לי והנח לי לעמוד בשופי באותו קרקע שהיה משועבדת לך שקניתי הניחני לעמוד ביה שנה או שתים והדר תא טירפן וטרוף אותה קרקע ממני ובאותו זמן דהדר האי בעל חוב לטורפה מיניה דשמעון אזיל שמעון וזימנא אחריתי ומפיק שטרא אחרינא דכתבו בית דין לו וטריף בו זמנא אחרינא לקוחות אחריני אי כתב בו אחריות ומשום הכי אין כותב בו אחריות. ומשום הכי אמר ליה שוף לי פורתא כי היכי דלא נפישי עליה בעלי דינין כדמקשינן לקמן דאפי' לא אמר ליה שוף לי פורתא מצי למטריף והדר טריף הואיל ואית ליה תרי שטרי אלא להכי אמר ליה שוף לי פורתא שימתין לו כדי שלא ירגישו הלקוחות בדבר שאם היה טריף וחוזר וטורף לאלתר הוו מרגשו לקוחות בדבר שיש לו ב' שטרות ונפישי עליה בעלי דינין לקוחות הוו צווחי עליה. ואם תקשי היכי מצי בעל חוב למטרף משמעון הואיל דלאחר שמכר לשמעון מכר ללקוחות אחריני היה מצי למימר ליה שמעון לבעל חוב דראובן גבי דידי מה אית לך הלא הנחתי לך מקום לגבות ממנו וקיימא לן בעל חוב גובה מן האחרון דכל חד וחד מצי למימר ליה הנחתי לך מקום לגבות הימנו. ואת משיב כגון שעשאו ראובן לבעל חוב אפותיקי מן האי קרקע דזבין לשמעון ומשום הכי גובה ממנו ושמעון אזיל וטריף מלקוחות שקנו אחרי כן אי נמי הכי הוה עובדא דזבין ובן הכי הוה דכתב ליה בשטרא דאקני ליה ואזיל ראובן וקנה ומכר לשמעון מה ששיעבד לראשון משום דקיימא לן דאיקני קנה ומכר משתעבד ומשום הכי דכתב ליה הכי לבעל חוב לא מצי למימר ליה שמעון לבעל חוב דראובן לאו בעל דברים דידי את. ומקשי' מאי קנוניא מצי

א) דברי רבינו אינם מובנים בכאן וצ"ע.

רבינו גרשום

למיעבד עם בעל חוב והלא כיון שטרף שמעון בעל חוב דראובן פעם ראשונה קרעו בית דין לשטרא שלא יחזור ויטרוף בו וכיון דקרעי' בית דין לשטרא דמלוה מאי מצי טריף בעל חוב זימנא אחריתי דקאמר ליה האי והדר תא טירפן והלא השטר קרוע. וכי תימא דלא קרעוה אלא שובר כתבו למוכר והאמר רב נחמן כל טירפא דלא כתב ביה כו'. שכך הוא הדין כשבא בעל חוב וטריף מן הלוקח שקנה אחר הלואתו שהיו משועבדין לו נכסי חוזר הלוקח אצל המוכר שהוא הלוה ואם אין למוכר לא זוזי ולא מטלטלי ולא מקרקעי לפרוע ללוקח חוזר הלוקח ובא לו לבית דין ומראה להם שטר מכירה שמכר לו אותו פלוני קרקע ובאו בעלי חוב שקדמו לקנייתו וטרפוהו ממנו ובאין בית דין וכותבין לזה לוקח שטר טירפא שילך ויחזור אם קנה שום אדם מן המוכר שלו שום קרקע אחר שמכר לזה לוקח ויוציא שטר טירפא ויטרוף אות' קונה ויקדם שיכתבו לו בית דין שטר טירפא מקרעין את שטרו כדי שלא יהיו ב' שטרות בידו השטר ושטר טירפא וכשמשמע מי שקנה אחריו ממנו אם פייסו מוטב ואם לאו חוזר לבית דין ואמר להם מצאתי מה שקנה אחרי ולא חשבוה לשטר טירפא שכתבתם לי אומר לו בית דין החזר לנו טירפא ומקרעין אותו וקורעין לאותו קונה זמן שיפייס אותו זה ומחזירין אותו עד שיפייסוהו לא [הב"ד] כותבין לזה לוקח אדרכתא פסק דין על נכסיו של קונה שחייב לפורעו מה שנטרף אם פייסו הרי מוטב ואם לאו חוזר הלוקח ומביא האדרכתא לבית דין ואמר לא השגתי עלי ונוטלין בית דין אדרכתא וקורעין אותה ושמין אותה אצל בני אדם שבקיאין כמה היתה שוה קרקע שלו שנטרפה ממנו וכותבין לו שטר שומא והולך ונופל בעל קרקע שלו אלמא דקרעונה לשטרא מקמי דטריף ובמאי קאמר ליה תא טירפן: לא צריכא וכו' אתי.האי מלוה גבי האי

לוקח וטריף ליה מיניה מכח אבהתיה. מחמת דאית ליה עדים דהוות של אבותי ... לו ללוה ושוב לוה זה מכר אותה שדה לשמעון שהיתה של אביו של מלוה והכי ... זמן משמעון מכח שהיתה של אבותיו. ומקשינן למה ליה למימר לוקח לבעל חוב שוף לי ... טירפן ואם איתא דכותבין ב' שטרות למלוה או ללוקח תיפוק ליה דאפי' לא אמר ליה ... שני שטרי טריף והדר טריף לאחריני לאלתר. אם כן נפישי עליה בעלי דינין אי טריף ... וכדמתרצינן לעיל. ואי קשיא לך היכי נקט בעל חוב תרי שטרי הא אמרינן בשטרי ... ותריץ הכי הא בעל חוב שטריף שמעון לוקח נמי הוה מראובן וטרפוהו ובעל חוב ... וליכתוב ליה להאי כו'. והשתא קא מהדר לעיל למאי דקאמר אבל בשטרי מקח וממכר ... חוץ מאחריות שבו ואמאי אין כותבין בו אחריות ליכתוב ליה שטרא מעליא באחריות ... לאידך למוכר תקנתא כי האי גוונא דכי חיישינן שמא לא יאבד ומיערם נכתוב הכי כל ... ארעא דא דקדים זמניהון מזמן דהשתא פסולין חוץ מן דמפיק בזמנא דא מזמן של שט... אפי' לא אבד שטר ראשון לא מצי טריף מיניה אלא משטר שני זה בלבד: אמרוה רבנן ק... כתבינן ליה ללוקח שטרא מעליא ולא סמכינן ליה למוכר כל שטרי דיפוק על ארעא ד... שובר דכתבינן הכי למוכר זאת אומרת מדלא כתבינן הכא למוכר ש"מ דאין כותבין שובר ... אלא צריך שיחזיר להם אף השטר דאי ס"ד כותבין שובר כי כתבי למוכר כל שטרי כו' ...

אמר להו בעלמא כותבין שובר והכא היינו טעמא דדלמא אזיל בעל חוב וטריף מיניה דלוקח ואזיל איהו וטריף לקוחות ושובר גבי לקוחות ליכא סוף סוף לקוחות לאו אמרי דארעא הדרי אדהכי והכי שמיט ואכיל פירי נמי ללוקח שלא באחריות אי הכי שטרי הלואה נמי התם דזוזי מסיק אמרי פייסיה בעל חוב בזוזי הכא דארעא מסיק מידע ידעי דמאן דמסיק ארעא בזוזי לא מפיים אמר מר חוץ מן האחריות שבו היכי כתבינן אמר רב נחמן דכתבי הכי *שטרא דנן דלא למיגבי ביה לא ממשעבדי ולא מבני חרי אלא כי היכי דתיקום ארעא בידיה דלוקח אמר רפרם זאת אומרת א)אחריות טעות סופר הוא טעמא דכתב ליה הכי הא לא כתב ליה הכי גבי רב אשי אמר ב) אחריות לאו טעות סופר הוא ומאי חוץ מאחריות שבו דלא כתיב ביה אחריות ההיא איתתא דיהבה ליה זוזי לההוא גברא למיזבן לה ארעא אזל זבן לה שלא באחריות אתיא לקמיה דרב נחמן אמר ליה ג)לתקוני שדרתיך ולא לעוותי זיל זבנה מיניה שלא באחריות והדר זבנה ניהלה באחריות: רשב"ג אומר הנותן מתנה לחבירו והחזיר לו את השטר חזרה מתנתו וחכ"א מתנתו קיימת: מאי טעמא דרשב"ג אמר רב אסי נעשה כאומר לו שדה זו נתונה לך כל זמן שהשטר בידך מתקיף לה רבה אי הכי נגנב או אבד נמי אלא אמר רבה ד)באותיות נקנות במסירה קמיפלגי רשב"ג סבר אותיות נקנות במסירה ורבנן סברי אין אותיות נקנות במסירה ת"ר ה)הבא לידון בשטר ובחזקה נידון בשטר דברי רבי רשב"ג אומר בחזקה במאי קמיפלגי כי אתא רב דימי אמר באותיות נקנות במסירה קא מיפלגי רבן

רשב"ם

שטרא או פרע מקצת חובו דכותבין שובר ללוה ויפרע חובו למלוה. רב אשי לעולם אימא לך גבי מלוה שאבד שטרו שנכתוב לו והכא גבי מקח וממכר היינו טעמא דאין כותבין שובר למוכר כדי לכתוב שטרא מעליא ללוקח משום דזימנין דאזיל בע"ח דמוכר [שהוא לוקח ראשון שנאבד שטרו] וטורף הקרקע מיניה דלוקח [שני] ותברא אינו ביד הלוקח אלא ביד המוכר ובתוך כך שילך אל המוכר ויראה לו השובר שמיט ואכיל פירי כדמסיק ואזיל וקשה גזל הנאכל אבל גבי שטרי מלוה כותבין שובר דליכא למימר הכי כדמפרש לקמן ואזיל: ומקשינן סוף סוף לקוחות. לאו לגבי מוכר אזלי בתמיה לצעוק על שדהו שטרף בע"ח דמוכר ויראה לו השובר ויחזיר לו קרקעו: א"כ. זימנין דהוי לוקח שלא באחריות דעביד איניש דזבין ארעא ליומיה ולא יחוש הלוקח לחזור אצל המוכר שהרי אין עליו אחריות ויפסיד קרקעו שלא כדין: אי הכי. דאיכא למיחש להכי והלכך בשטר מקח אין כותבין שובר: בשטרי הלוואות נמי. אמאי אמר דכותבין שובר הא איכא למיחש נמי דטריף המלוה לקוחות שלקחו מן הלוה ותברא בידא דלקוחות ליכא אלא ביד הלוה: ומשני התם. גבי הלוואות כיון דזוזי מסיק ביה מלוה ללוה לא שבקי ליה לקוחות קרקע שלהם למלוה עד שילכו אצל הלוה לדעת אם פרעוהו זוזי משום דמימר אמרי לקוחות אימור פיוסי פייסיה ולא אתי למישמט ולמיכל פירי אבל הכא גבי מקח וממכר כשיבא לוקח זה לטרוף קרקע מלקוחות שלקחו מן המוכר יניחו לו הלקוחות. לטרוף דאמרי לקוחות זה המוכר קרקע חייב לו ללוקח זה תחת שדהו שאבד וכל מאן דמסיק ארעא בחבריה לא מפייס בזוזי עד זמן מרובה כשיראה שלא יוכל להעמיד לו שדה והלכך מניחין לו לטרוף עכשיו ולאחר זמן הדר לגבי מרא דארעא ובתוך כך שמיט ואכיל פירי והלכך אין כותבין: היכי כתבינן. האי שטרא להעיד שהשדה קנוי בידו אך שלא יגבה לא ממשעבדי ולא מבני חרי דחיישינן דלמא שטרו הראשון עדיין בידו הוא: דתיקו ארעא בידיה. שלא יוכל המוכר לטעון לא מכרתי לך מעולם: אמר רפרם זאת אומרת. ממילתיה דרב נחמן שמזקיק לפרש בתוך השטר שאין בו אחריות: אחריות. שאינו כתוב בשטר אלא נכתב השטר סתם טעות ושגגת הסופר הוא וכמי שכתב בו אחריות דמי ופלוגתא הוא בשנים אוחזין (ב"מ דף יד.) והכי מסקינן התם (טו:) דטעות סופר הוא בין בשטרי מקח בין בשטרי הלואה: דלא כתב ביה אחריות. ורב נחמן לא קמתרץ שפיר: זיל זבניה. מן המוכר שלא באחריות וכתוב השטר בשמך ואח"כ מכור את הקרקע לאשה באחריות: מ"מ. חוזרה מתנתו: אמר רב אסי. קסבר רבן שמעון בן גמליאל נעשה כאומר כו': נגנב או שאבד נמי. נימא דאבד שדהו ובטלה מתנתו: רבן שמעון בן גמליאל סבר אותיות. בין דשטרי מקח בין דמתנה נקנות למקבל מתנה וללוקח במסירת השטר כלומר אע"פ שדברים אינם נקנין בשטר נקנין כיון דכתובין בשטר נקנין עם קבלת הקלף וכיון שהחזיר לו את השטר חזרה מתנתו ופלוגתא היא בהמוכר את הספינה (לעיל דף עו.) ואע"פ שפירש רבינו חננאל דלית הלכתא כרשב"ג דיחיד ורבים הלכה כרבים אפילו הכי הלכתא כרשב"ג דאותיות נקנות במסירה ואף על פי שלא כתב לו בשטר אחר קני לך הוא וכל שעבודיה דקיימא לן כרבי דס"ל אותיות נקנות במסירה בהמוכר את הספינה (שם דף עו.) דאמרינן התם במסקנא *אמר רב פפא הלכתא אותיות נקנות במסירה בלא שטר אחר וקאי רב אשי התם כוותיה דאמר סברא הוא כו' ולקמן בפירקין (דף קעג.) נמי אמרינן אותיות נקנות במסירה אביי אמר צריך להביא ראיה רבא אמר כו' גם שם מוכח דאביי ורבא סברי דאותיות נקנות במסירה וגם שם דחק ר"ח וכתב שאין הלכה כמותו אלא במסירה ובשטר והבל הוא: ת"ר הבא לידון. כנגד המערער על שדה שבידו בשטר ובחזקה שטוען קרקע זה קניתי ממך ועדיין השטר בידי וגם יש לי עדים שאכלתי שני חזקה נדון בשטר דברי רבי לקמן מפרש לה ואזיל ועל מקומה אפרשנה לפי פי' המוראים: רבן שמעון בן גמליאל אומר בחזקה. לפי פירוש המוראים שלפנינו יש מהם שצריך לפרש לר"ש דקאמר בחזקה ולא בשטר ויש שצריך לפרש אף בחזקה וכן כתוב בספרים בחזקה ולא בשטר אימא אף בחזקה נראה דלא גרסינן ליה כו': במאי קמיפלגי. ומתוך כך נדע פירוש הברייתא: רבי סבר אותיות נקנות במסירה. כדקאמר נמי רבי בהדיא בפרק המוכר את הספינה (לעיל דף עו.) שהמוכר שטר חוב לחבירו כיון שמסר לו את השטר בידו קנה החוב ונשתעבד לו לוה לזה הקונה כמו שהיה משועבד למלוה כל זמן שלא חזר ומחלו כדאמר שמואל *(במסכת גיטין) (דף יג) וה"ק הבא לידון בשטר ובחזקה וטוען ראובן כנגד המערער שדה זו שלי היא שהרי שמעון שקנאה מלוי מסר לו שטר מכירה הכתוב בשמו וקניתי השדה במסירת השטר כאילו נכתב בשמי וגם החזקתי בשדה שלש שנים נידון בשטר דברי רבי ועל ידי השטר שמסר לו הלוקח קנוי לו השדה דאותיות נקנות במסירה ולא צריך תו עדי חזקה: רבן

תוספות

בעלמא כותבין שובר כו'. וא"ת כיון דמסיק דבשטרי הלואה אימור פייסיה בעל *הבית בזוזי וילכו הלקוחות אצל המוכר א"כ מאי למידק מהכא דאין כותבין שובר דאי כותבין אם כן אמאי י)[אין כותבין שני] שטרי הלואה ולכתוב שובר לאידך כדפריך הכא גבי מקח ואומר ר"י דבשטרי הלואה לא מצינן למכתב שובר משום שאם כן יפסיד כל הלוואותיו שיעשה מכאן ואילך שלא יהא זכור מן השובר ואיכא נעילת דלת בפני לוין אבל בשטרי מקח וממכר אם יפסיד יפסיד ואין לנו להפסיד לזה משום חששא שמא יפסיד ז)[האחר לאחר זמן] ותימה [דסוף סוף] למ"ד כותבין שובר [מאי שנא הלואה] ליכתוב בר מזמנא דא ולהלן ושמא אנו גוזרין: **דמאן** דמסיק ארעא בזוזי לא מפייס. ותימה לר"י אם יכול המוכר לדחותו בזוזי למה יניחו קרקעם אפילו היו יודעין שלא פרע לו השטר עדיין [אלא שיכולין] לומר שיתן או קרקע או מעות ואם אין לו אז יחזור עליהם וקלא רפיא אם יכול לדחותו בזוזי אם לאו ונראה דמאי לסלוקי בזוזי: **בחזקה** ולא בשטר אימא אף בחזקה. פי' בקונט' דלא גרסינן ליה ומיהו הייני יכולין לקיימו והוי אליבא (א) דמסקינן לקמן דמוקי לקמן פלוגתייהו בצריך לברר ואפי' לא גרס הכא לא היה צריך למחקו בסנהדרין (דף כג: ושם) דקאמר והוינן בחזקה ולא בשטר אימא אף בחזקה(ב) וקי"ל דבצריך לברר קא מיפלגי דאפי' ליתיה הכא מצינן למימר התם הוינן בה כדאשכחן בד' אחין (יבמות דף כח.) דקאמר גמרא על ספק קרוב כו' ואמרי' למאי הלכתא דאי כהן אסירא ליה ואי ערוה היא צרתה בעיא חליצה ואף על גב דליתיה בהזורק (גיטין דף עח.) על ההיא משנה ח): ט) **ורבן** שמעון בן גמליאל סבר לה כר"מ דאמר עדי חתימה כרתי. יש מקשים דבפ"ק דגיטין (דף יא. ושם) תניא א"ר אלעזר בר' יוסי לא נחלקו על שטרות העולים בערכאות של עובדי כוכבים דאע"פ דחותמיהם עובדי כוכבים כשרים לא נחלקו אלא כו' דרשב"ג אומר אף הן כשרין אלמא ס"ל עדי מסירה כרתי ואור"י דס"ל כר' אלעזר בגיטין ולא בשטרות כי הנהו אמוראי דהמגרש בגיטין (דף פו: ושם) י) (ודוחק הוא דהא אף אלו קאמר דמשמע דבשאר שטרות נמי ס"ל הכי) וצריך לומר דאליבא דרבנן דפליגי עליה קאמר להו דאף אותם היה להם להכשיר כיון דסברי עדי מסירה כרתי: אלא

רבינו גרשום

ולא מצי לוקח למטרף עוד אפי' אי כתבי ליה אחריות: אמר להו רב אשי מהא לא תפשוט דאין כותבין שובר אלא בעלמא גבי הלואה כותבין שובר והכא היינו טעמא דלא כתבי למוכר כל שטרי כו' דאי כתבי ליה להאי לוקח האי שטר שני באחריות כי טריף יתיה בעל חוב דראובן אזיל איהו וטריף לקוחות דבתריה בהאי שטר דכתב בו אחריות והדר קאמר ליה לבעל חוב שוף לי פורתא והדר טירפן ואזיל איהו וטריף לקוחות אחריני בשטרא קמא ואע"ג דכתבינן ליה למוכר שובר כל שטרי דיפקון כו' מ"מ ההוא שובר גבי לקוחות ליכא אלא גבי מוכר איתיה להכי מצי טריף ללקוחות. ומקשינן אע"ג דליתא לשובר גבי לקוחות סוף סוף כי טריף האי ללקוחות לאו לגבי מרית דארעא דזבן להו תהדרי בשביל זה שטרפן ומראה להן השובר דשלא כדין טרפן: אין ודאי כיון דאיכא שובר גבי מוכר יחזיר הקרקע למריה בעל כרחו אבל איכא למיחש דאדהכי והכי דהדרי לקוחות למריה ארעא בין כך ובין כך שמיט האי פירי דההוא קרקע דטריף ואכיל להו וקשה גזל הנאכל להחזיר אי נמי דהני לקוחות שניים שטריף מינייהו שלא באחריות קנו דלא מצי הדרי למריה דארעא והוו אבדון שלא כדין הלכך לא כתבי אחריות בשטר שני דלוקח דאע"ג דכתב שובר למוכר דנפיק מיניה חורבה כדאמרן דשמיט פירי או ללוקח שלא באחריות אבל בעלמא בשטרי הלואה כותבין שובר. ומקשי' אי הכי כדאוקמת דכיון דליתיה שובר הלואה נמי אמאי כותבין שובר וניחוש נמי דאי שבקינן לשטר גבי מלוה טריף ביה לקוחות ושמיט ואכיל פירי או טריף לקוחות שלא באחריות ליכא למיחש להכי דהתם גבי מלוה דזוזי מסיק ביה בלוה אמרי הני לבעל חוב כדבעי למטרפינהו ליה זוזי חייב לך ולא קרקע שמא כבר פייסך בעל חוב שלך בזוזי וכתבת לו שובר ושטר חוב זה פסול הוא ואולי ובדקי במילתא. אבל הכא גבי מקח וממכר דלוקח בשביל ארעא מסיק ויהיב זוזי ומאן דידעי דמוכר לא שייר לעצמו קרקע מידע ידעי נמי ד[..] לא מיפיים בזוזי ולא פייסו מוכר בזוזי ולא אתו למיבדק מן מוכר ואבדין קרקע שלהם שלא כדין הילכך לא כתבינן להו אחריות בהאי שטר שני דתוקי ארעא בידיה דלוקח כדי שלא יהא מוכר יכול למימר לו לך מעולם: זאת אומרת. מדכתבינן הכי שטרא דנן כו' שמעי' מיניה דאחריות טעות סופר הוא, שאם בא לפנינו שטר שאין כתוב בו אחריות אפי' הכי גבו ממשעבדי דאמרי' סופר שכח ולא כתבו מהכא טעמא דכתב ליה הכי שטרא דנן כו' הא לא כתב ליה הכי אע"ג דלית ביה אחריות גבי דאמרינן סופר טעה שהיה לו לכותבו ואע"פ שלא כתב דיינינן ליה כמו שיש בו אחריות: רב אשי אמר. לעולם אחריות טעות סופר הוא ומאי חוץ מאחריות שבו לא דכתבי ליה הכי שטרא דנן אלא דלא כתבי ביה אחריות ממש ולא מצי גבי ביה: זיל זבנה מיניה שלא באחריות. כמו שהתניתה עם המוכר. והדר זבנה ניהלה א[..] דלתקוני שדרתיך ולא לעוותי: מאי טעמא דרשב"ג כו': אי הכי נגנב או שאבד השטר. דאינו בידו ה"נ דחזרה מתנתו: רבנן דאמרי דמתנתו קיימת דלא חזרה קסברי אין אותיות נקנות במסירה שיחזור לו המתנה כלומר נקנה במסירה דלא דמי כמו שמסר להחזיר לו הקרקע גופה אלא כל זמן שלא מסר והחזיר לו קרקע גופה לא חזרה מתנתו: ר"ש בן גמליאל סבר אותיות נקנות במסירה. דכיון שמסר והחזיר לו השטר ה[..] לבעליו דשטר אפסרה דארעא הוא: הבא לידון בשטר ובחזקה. שאם אמר לו אחד לפני ב"ד מה אתה עושה בתוך שלי והוא דן עמו ואמר לו אתה מכרתה לי ויש לי שטר ועמדתי בה שני חזקה: נידון בש[..] להרא[..]

עין משפט נר מצוה

פז א מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הל' ב סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' רלט סעיף א :
פח ב מיי' פי"א מהל' גזלה ואבדה הל' ג ופי"ט מהל' מלוה ולוה הל' ג סמג עשין פב ולד טוש"ע ח"מ סי' נג סעיף א וסימן רכה סעיף א וסי' קיא סעיף א :
פט ג מיי' פי"א מהל' שלוחין ושותפין הל' ג ועי' בכסף משנה ובכ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קפב סעיף ו :
צ ד טוש"ע ח"מ סי' רמה סעיף ט :
צא ה מיי' פ"ג מהל' זכיה ומתנה הל' א סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמ סעיף ד :

מסורת הש"ס

א) [ב"מ יד. וש"נ] ב) [כתובות צא: ב"ק נח.] ג) קדושין מב: וש"נ ד) לעיל עו. וש"נ ה) סנהדרין כג: וע"ש ו) רש"א. וגי' רש"ל פסוק אחרת: ח) [עי' בתוס' יבמות נח. ד"ה לאו הלכתא כו'] ט) [זה שייך לדף קנו:] י) רש"ע. ורש"א מ"ז :

[דף עו. ושם איתא לשון אמימר]

[ע"ל לעיל קמו:]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה בחזקה וכו' והוי אליבא דמסקינן לקמן דמוקי לקמן פלוגתייהו וכו' ואפי' לא גרסינן ליה הכא לא: (ב) בא"ד אף בחזקה כיון דקיימא לן הכא דצריך לברר:

רבן שמעון בן גמליאל סבר אין אותיות נקנות במסירה ג) רבי סבר אותיות נקנות במסירה אמר ליה אביי א"כ פלוגתא לדמר אמר ליה ותפלוג (א) אמר ליה הכי קאמינא לך מתניתא לא מיתרצא אלא כדמתרצא מר ואם כן קשיא דרבן שמעון בן גמליאל אדרשב"ג אלא אמר אביי הכא במאי עסקינן כגון שנמצא אחד מהן קרוב או פסול ובפלוגתא דר' מאיר ור' אלעזר קא מיפלגי רבי סבר לה כרבי אלעזר דאמר א) א עדי מסירה כרתי ורבן שמעון בן גמליאל סבר לה ב) כרבי מאיר דאמר עדי חתימה כרתי והא ג) אמר רבי אבא ב מודה היה רבי אלעזר במזוייף מתוכו שהוא פסול אלא אמר רבי אבינא הכל מודים שאם כתוב בו הוזקקנו לעדותן של עדים ונמצאת עדותן מזוייפת שהוא פסול כדרבי אבא לא נחלקו אלא בשטר שאין עליו עדים כלל דרבי סבר לה כר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי ורבן שמעון בן גמליאל סבר לה כרבי מאיר דאמר עדי חתימה כרתי ואיבעית אימא במודה בשטר שכתבו צריך לקיימו קא מיפלגי דרבי סבר ד) מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו ורבן שמעון בן גמליאל סבר צריך לקיימו והא איפכא שמעינן להו דתניא ה) שנים אדוקין בשטר מלוה אומר שלי הוא ונפל ממני ומצאתו ולוה אומר שלך הוא ופרעתיו לך ג יתקיים השטר בחותמיו דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר יחלוקו והוינן בה ולית ליה לרבי הא דתנן ו) ד שנים אוחזין בטלית זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה ויחלוקו ואמר רבא אמר רב נחמן במקויים דכולי עלמא לא פליגי דיחלוקו כי פליגי בשאינו מקויים רבי סבר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ה ואי מקיים ליה גבי פלגא ואי לא חספא בעלמא הוא ורבן שמעון בן גמליאל סבר מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו ויחלוקו איפוך ואיבעית אימא לעולם לא תיפוך אלא הכא בלברר קמיפלגי כי הא דרב יצחק בר יוסף הוה מסיק ביה זוזי ברבי אבא אתא לקמיה דרבי יצחק נפחא אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני אמר ליה רבי יצחק יבואו פלוני ופלוני ויעידו אמר ליה אי לא אתו לא מהימנינא והא קיימא לן ז) ו המלוה את חבירו בעדים אינו צריך לפרעו בעדים אמר ליה אנא בהדיא כשמעתא דמר סבירא לי דאמר רבי אבא אמר רב אדא בר אהבה אמר רב ז האומר לחבירו פרעתיך בפני פלוני ופלוני צריך שיבואו פלוני ופלוני ויעידו ח) [א"ל] והא אמר רב גידל אמר רב ט) הלכה כדברי רבן שמעון בן גמליאל ואף רבי לא

אמר

רבן שמעון בן גמליאל סבר אין אותיות נקנות במסירה. והלכך צריך עדי חזקה דכיון דא"ל אידך לך חזק וקני ויש לו עדים שהחזיק בה קנה דקרקע נקנית בכסף או בשטר מכירה ומתנה או בחזקה והכי קאמר רשב"ג נדון בחזקה ולא בשטר: א"ל אביי. לרב דימי: א"כ פלוגתא. דצריך לדמר שאמר רבה למעלה לרבן שמעון אותיות נקנות במסירה ואתה אומר לרבן שמעון אין אותיות נקנות במסירה: א"ל. רב דימי לאביי ותפלוג כלומר איני חושש: א"ל א"כ קשיא דר"ש בן גמליאל כו'. דהא על כרחך הוזקקנו לפרש הברייתא דלעיל כדמר: אלא אמר אביי. מאי שטר דפליגי ביה רבי ורבן שמעון (ב) לאו בשטר הכתוב בשם אחר ומסרו לזה פליגי דהא בין לרבי בין לרבן שמעון אותיות נקנות במסירה כדאמרי' לרבי בהמוכר את הספינה (לעיל דף עו.) ולרבן שמעון לעיל במתניתין כדמר אלא בשטר מכירה שכתב בו מוכר ללוקח זה כדין קרקע הנקנית בשטר פליגי וכגון שנמצא אחד מהעדים קרוב כו': רבי סבר כרבי אלעזר. דאמר בגיטין בפרק המגרש (דף פו.) אין העדים חותמים על הגט אלא מפני תקון העולם דעדי מסירה גורמין לכריתות גט ונמצא גט כשר בכתיבה בלא עדים אלא שיהא מוסרו לאשתו להתגרש בפני עדים דהא כתיב וכתב לה בכתיבה לחוד בלא חתימה מיירי ומיהו עדים בעינן שיראו שנתגרשה וה"נ כאילו אין עדים בשטר דמי הלכך נדון בשטר בלא עדי חזקה אלא שיביא עדים שנכתב ונמסר לו בפניהם שהשדה נקנה לו בשטר אע"פ שאין בו עדים: ורבן שמעון בן גמליאל. אומר בחזקה הוא קונה אי א"ל לך חזק וקני שהשטר בלא עדים אינו קונה כר"מ דעדי חתימה עיקר דהאי דכתיב וכתב וחתימות עדים קפיד קרא: מודה ר' אלעזר כו'. דדוקא גט שאין בו עדים כשר דאעדי מסירה קפיד רחמנא ומיהו אם חתמו שקר או עדים פסולים בתוך הגט הרי הוא פסול: אלא אמר רבינא הכל מודים. רבי ורשב"ג מודים שאם מזוייף מתוכו שהוא פסול כדר' אבא דמודה ר' אלעזר כו': ואיבעית אימא במודה. מערער שכתבו לשטר שביד זה פליגי וקאמר מערער לא *מכרתיו לך וממני נפל השטר ומצאתו: אין צריך לקיימו. דלא דמי לשאר דינים שהפה שאסר הוא הפה שהתיר שאפילו אם היה זה מערער ואומר לא כתבתיו לא היה לנו לחשוד את זה הלוקח בכך שלא נחשדו ישראל לעשות שטרות מזוייפים אלא שהחמירו חכמים להצטרך קיום היכא דמערערי עליה הלכך כי אמר כתבתיו נהמניה למי שהשטר בידו: צריך לקיימו. והכי קאמר רבן שמעון נדון בחזקה ולא בשטר שהשטר אינו מועיל לו כל זמן שלא נתקיים ע"י אחרים אע"פ שזה המערער מודה שכתבו דאיהו אמר כתבתי וקאמר נמי לא מסרתיו לו: והא איפכא שמעינן להו. בפרק שנים אוחזין דתניא שנים אדוקים בשטר כו': יתקיים השטר בחותמיו דברי רבי'. וגובה ליה מלוה כוליה וכדמפרשינן טעמא לקמן: והוינן בה. הכי קאמרינן בפ' שנים אוחזין אמר מר יתקיים השטר בחותמיו דברי רבי וגובה לו מלוה כוליה בתמיה ולית ליה לרבי כו' יחלוקו וה"נ יגבה חצי חוב הכתוב בשטר ולא יותר: א"ר נחמן במקויים. בהנפק כולי עלמא לא פליגי דפלגי בין שניהם כדין משנתנו דשנים אוחזין: אי מקיים ליה פליג. כלומר אז יש ממש בדבריו ויגבה (ג) מהם חצי חוב שבשטר ואידך פלגא יפסיד בשביל תפיסת הלוה שאדוק עמו בשטר: אלא הכא בלברר קא מיפלגי. אדם שטוען למערער שני מיני חזקות יש לי אחת שיש בידי עדיין שטר מכירה שעשית לי על זה השדה ועוד שיש לי עדי חזקת שלש שנים וקאמר רבי נדון בשטר שצריך לברר ולאמת את דבריו ולהביא את השטר כמו שטען ועדי חזקה בלא שטר לא יועיל לו כאן מאחר שזה עומד ומערער לא מסרתי לך שטר מעולם ולא מכרתי לך ושלא כדין החזקת והלא טוען שטר יש עדיין בידי ואילו לא טען כך היה די לו בעדי חזקה כדאמר בחזקת הבתים (לעיל כט.) דעד תלת שנין מזדהר איניש בשטריה טפי לא מזדהר ורבן שמעון סבר נדון אף בחזקה לבדה כאילו בא לידון בחזקה לבדה בלא שטר וכל שכן שאם הביא שטר מכירה לא בעי תו עדי חזקה דאין אדם צריך לברר ריבוי טענות שטען שאין צריכים לו וכי היכי דאילו טען מעיקרא אבד שטרי ויש לי חזקה שלש שנים די לו בכך כי טען נמי יש לי שטר עם החזקה די לו בחזקה בלא שטר: תבעיה לדינא. ר' חייא לרבי אבא: אתו לא מהימנינא. לומר פרעתי אפי' בלא עדים: והא קיי"ל. בפרק שבועת הדיינין: כשמעתך. דאמרת משמיה דרב צריך שיבואו פלוני ופלוני ויעידו ומיהו אי אתו הכי סהדי ואמרי לא היו דברים מעולם הא אמר רבא בפ' שבועת הדיינין (שבועות דף מא:) כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש וכו' והלכתא כרבא ונשבע הלוה שפרעו ופטור: א"ל. ר' אבא: והאמר רב גידל אמר רב הלכה כרשב"ג. שאמר נדון אף בחזקה לבדה דכיון דלא היה צריך לטעון שטר יש בידי מאחר שהכלה שני חזקה אין צריך לברר את דבריו שהרבה לטעון מה שאין צריך והכא נמי כיון דבלא עדים מהימנינא איני צריך לברר ולהביא עדים שאמרתי: ואף רבי לא אמר אלא לברר. כלומר מן הדין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל שאף רבי לא נחלק אלא משום דסבירא ליה דצריך לברר את דבריו אחרי שטען יש לי שטר ורבי מודה שאם לא טען לא היה צריך אלא חזקה לבדה וכיון דלא הויא פלוגתייהו אלא כדי לברר נראין דברי רבן שמעון בן גמליאל שאין לו להפסיד בשביל ספת יתר:

אמר

רבינו גרשום

להראות השטר ואם לא הראה השטר אלא עדי חזקה חיישינן דשמא החזיר לו השטר וחזרה מכירתו: אימא אף בחזקה. כלומר דשטר הוי עיקר ואם אין לו שטר אלא חזקה מועיל לו: רבי סבר אותיות נקנות במסירה. דכיון שמסר לו הלה את השטר קנה להכי אמר נידון בשטר דהיינו עיקר קניה: ורשב"ג סבר אין אותיות נקנות במסירה. אא"כ החזיק נמי הקרקע להכי אמר אף בחזקה: ואמר לי' אביי. לרב דימי את מוקים פלוגתייהו איפוך במאי דאוקי רבה. לרבה קרי אביי מר. א"כ פליג אדמר: אמר ליה ותפלוג. ומה בכך אנא אמינא טעמא דידי והוא אמר טעמא דידיה: אמר ליה אביי אם כן קשיא דרשב"ג אדרשב"ג. דהכא אמר איפכא כדאמר לעיל לטעמא דרב דימי: אלא אמר אביי. לא קשיא הכא אמאי אמר רשב"ג אין אותיות נקנות במסירה כגון שנמצא אחד מן העדים שבשטר קרוב או פסול. ורבי דאמר נידון בשטר סבר לה כר' אלעזר דאמר לענין גט עדי מסירה כרתי. כלומר אותן שמוסר לה הגט בפניהם היינו עיקר כריתות וה"נ קא סבר דאע"ג דעדי השטר אחד קרוב או פסול נידון בשטר בעדי מסירה שאם יש לו עדים שמסר לו את השטר שכתב לו מכירה בפניהם מועיל לו השטר: ורשב"ג סבר כר' מאיר דאמר עדי חתימה כרתי. היינו עיקר כריתות הלכך קסבר כיון דעדי חתימה דהאי שטר פסול נידון בחזקה ולא בשטר: והאמר רבא. התם במס' גיטין מודה ר' אלעזר בגט מזוייף מתוכו. שאחד מן העדים קרוב או פסול פסול הגט ולא מועיל עדי מסירה. ועל מה נחלקו כגון על אותן ג' גיטין כגון כתב הגט ואין עליו עדים יש עליו עדים ואין בו זמן יש זמן ואין בו אלא עד אחד לא תינשא ואם נשאת הולד כשר דההוא לאו מזוייף מתוכו וכי האי גוונא נמי בשטרי מקח במזויף מתוכו בקרוב או פסול לא פליגי. אלא בדר' אבינא פליגי דאמר ר' אבינא הכל מודים. ר' ורשב"ג שאם אמרו בית דין או כתבו הוזקקנו לעדות של עדות ונמצאת עדותן מזוייפת ונמצא אחד קרוב או פסול היינו מזוייף מתוכה ואם בא לידון באותו שטר אין מועיל לו כלום עדי מסירה ועל מה נחלקו בשאין עליו עדים כלל דההוא לא הוי מזוייף מתוכו רשב"ג סבר עדי חתימה כרתי וכיון דאין עליו עדים ידון בחזקה בלבד: ואיבעית אימא במודה בשטר כו' רבי סבר. כיון שמודה זה התובע בשטר שהוא כתבו לו אין צריכין לקיימו לא בחותמיו ולא להביא עדי חזקה. ורשב"ג סבר אע"פ שמודה שכתבו לו צריך לזה לקיימו להביא עדי חזקה ואם לא יכול לומר לו זה שמודה בשטר שטר אמנה הוא או שטר פסול. הלכך קאמר רבן שמעון בן גמליאל נידון בחזקה ולא בשטר: ולוה אמר שלך הוא. ברור ששלך היה שכתבתי לך ופרעתי לך והחזרת לי ונפל ממני: יתקיים השטר בחותמיו דברי רבי. כלומר יביא עדים שמכירין חתימת ידי עדים וכשר וגובה הכל דצריך לקיימו לדברי רבי לפי שהורע כחו שנפל: רבן שמעון בן גמליאל אומר יחלוקו. הואיל דשניהן אדוקין בו האי ממון המוטל בספק ויחלוקו יפרע לו הלוה החצי בלבד: והוינן בה לרבי אמאי לא יהא דין השטר זה כדין שנים שאדוקין בטלית שלדברי הכל יחלוקו: אלא במקויים השטר כולי עלמא לא פליגי דגובה המלוה פלגא דהיינו כ"א ישבע שאין לו פחות מחציו ויחלוקו: רבי סבר אע"פ שמודה הלוה בשטר שכתבו צריך למלוה לקיימו ואי מקיים ליה גבי פלגא כדין הטלית ואי לא מקיים ליה חספא בעלמא הוא הואיל ואינו יוצא כולו מתחת ידו. ורשב"ג סבר הואיל דאדוק בחצי יחלוקו. אלמא דאיפכא שמעינן להו ולא מצית מוקמת דבהכי פליגי: אלא הכא בלברר קמיפלגי. קס"ד השתא דתרוייהו סברי דחזקה עיקר והאי דקאמר נידון בשטר לא משום דצריך אלא קסבר הואיל וטען לפני בית דין דיש לו שני כחות חזקה ושטר צריך לברר טענתו שיש לו שטר להכי קאמר נידון בשטר עם החזקה. ורשב"ג סבר אין צריך לברר אלא בחזקה בלבד: מאי לברר. כי הא דרב יצחק בריה דרב יוסף הוה מסיק זוזי כו': אמר ליה. ר' אבא לר' יצחק נפחא: והא אמר רב גידל אמר רב

הלכה

עין משפט נר מצוה

צב א מיי' פ"א מהל' גירושין הל' טו ופ"ד הל' ב סמג עשין נ ד וסי' כ טוש"ע ח"מ סי' נא סעיף ז וטוש"ע אה"ע סי' קל סעי' ו וסי' קלג סעיף א:

צג ב מיי' שם פ"א הל' יז וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' נא סעיף ג וסעיף ז וטוש"ע אה"ע סי' קל סעיף יז:

צד ג מיי' פי"ד מהל' מלוה ולוה הל' יד סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' סה סעיף טו:

צה ד מיי' פ"ט מהל' טוען ונטען הל' ט סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קלח סעיף א:

צו ה מיי' פי"ד מהל' מלוה ולוה הל' יד סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' סה סעיף טו:

צז ו מיי' פ"א מהל' מלוה ולוה הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' ע סעיף א:

צח ז מיי' פ"ו מהל' טוען ונטען הל' ה ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' ע סעיף ב:

מסורת הש"ס

א) [גיטין פו: וש"נ]: ב) [שם כא: וש"נ]: ג) שם יט: ד) לעיל קנד. ב"מ דף ז. עב: כתובות דף יט. [שבת עח:]: ה) ב"מ ז.: ו) שם ב.: ז) שבועות מא: [כתובות יח. עי' קדושין מג:]: ח) רש"ל: ט) נ"א הלכה כרבי ואף רבי:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ותפלוג (אמר ליה הכי קאמינא כו' קשיא) תא"מ ונ"ב ג"י רשב"ם א"ל א"כ קשיא כו': (ב) רשב"ם ד"ה אלא וכו' ורבן שמעון ב"ג לאו כו' לרשב"ג אותיות כו' שכתב מוכר כצ"ל ותיבת בו נמחק: (ג) ד"ה אי מקיים כו' יגבה ממנו חצי חוב:

[נ"ל מסרתיו]

אמר *אלא לברר א"ל אנא נמי ג)לברר קאמינא: **מתני'** א)מי שפרע מקצת חובו ר' יהודה אומר יחליף רבי יוסי אומר ב)יכתוב שובר אמר רבי יהודה נמצא זה צריך להיות שומר שוברו מן העכברים אמר לו רבי יוסי כך יפה לו ולא ירע כחו של זה: **גמ'** אמר רב הונא אמר רב אין הלכה לא כרבי יהודה ולא כרבי יוסי אלא ג)ב"ד מקרעין השטר וכותבין לו שטר אחר מזמן ראשון אמר ליה רב נחמן לרב הונא ואמרי לה רב ירמיה בר אבא לרב הונא אי שמיעא ליה לרב הא רש"ל[ברייתא] דתניא עדים מקרעין את השטר וכותבין לו שטר אחר מזמן ראשון הוה הדר ביה רש"א אמר ליה שמיע ליה ולא הדר ביה בשלמא

אמר ליה אנא נמי לברר קאמינא. כלומר כרבי סבירא לי ואם לא בירר דבריו הפסיד וכן פירש רבינו זקני מ"כ בפרק זה בורר אליבא דרבי שצריך לברר ואם לא הביא שטר הפסיד ויש לשון אחר ואין בו ממש ואע"פ שהלכה כרבי מחבירו בהא הלכתא כרבן שמעון שאין צריך לברר כדאמר רב גידל אמר רב: **מתני'** מי שפרע מקצת חובו. במלוה בשטר מיירי והיכא למיחש פן יחזור המלוה ויתבע כל חובו: רבי יהודה אומר יחליף. יקרע אותו השטר ויכתוב לו שטר אחר לפי חשבון הנשאר מזמן ראשון כדמפרש בגמרא: יכתוב שובר. וישמרהו הלוה: לשמור שוברו. שאם אבד שוברו יחזור המלוה ויגבה כל חובו: א"ל ר' יוסי כן יפה לו. למלוה שיהיה הלוה בדאגת שימור שוברו ולא המלוה דעבד לוה לאיש מלוה כדאמרינן בגמרא: ולא ירע כחו. של מלוה להחליף שטרו (א) כדאמר ר' יהודה כדי שיכוף לפרעו: **גמ'** אין הלכה לא כרבי יהודה. שאמר יחליף ואפילו לכתוב לו מזמן ראשון על ידי עדים בלא בית דין כדמפרש ואזיל דלא אלימי עדים לקרוע שטר ולהחליף ולגבות מזמן ראשון: ולא כר' יוסי. דאמר כותבין שובר וצריך לשמור שוברו מן העכברים: וכותבין לו שטר אחר. לפי סכום המעות שחייב לו עדיין ורב תנא הוא ופליג: אי שמיע ליה לרב הא דתניא. לקמן בשמעתין במילתיה דר' יהודה בפורע חצי חובו שמקרעין עדים כו' (ב): הוה הדר ביה. רב והיה מודה שהלכה כר' יהודה דהא רב נמי ה"ק דמה לי ב"ד מה לי עדים: שמעה ולא הדר ביה. דברייתא תני עדים מקרעין ואיהו אמר ב"ד דוקא ולא עדים: בשלמא

אלא לברר. פירש רבינו תם לברר אמיתת הדברים ולהעמיד על האמת ואם ימצאו ויאמרו לא ראינו מעולם מיחייב אבל אם לא ימצאם לא אבד בכך שאין סברא שהיה מחייבו לשלם על זה אם לא יוכל למצאן כי מה דין הוא זה שיפסיד בחנם אם לא יוכל לאמת דבריו שלא היה צריך לטעון ועוד דהכי משמע אנא נמי לברר קאמינא ולא לחייב שאם היה מחייבו (ג) לברר מה תשובה היא זו אנא נמי לברר מכל מקום היה מחייבו ואדרבה מה שמזכיר לברר אינו כי אם קושיא על טעמו כמו שפירש רשב"ם ואף רבי לא אמר אלא לברר הלכך לא מסתבר טעמא לחייבו משום הכי ובשבועות פרק שבועת הדיינים (דף מא:) דקאמר אתו פלוני ופלוני ואמרו לא היו דברים מעולם ואמר רבא כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש אמר ולאו אדעתיה תימה דאמר הכא צריך שיבואו פלוני ופלוני ויעידו וי"ל דרבא כרשב"ג ס"ל כדפסיק רב (פפא) א"כ אפי' [לרבי] וכדפי' ר"ת דמפרש הכא אם לא בירר לא הפסיד דיש לו לברר כל מה שיוכל ומ"מ אי לא משכח להו או אומרים להד"מ י"ל דלא מפסיד אבל תימה שרשב"ם הביאה על זה שצריך שיבאו פלוני ופלוני ויעידו משמע שרוצה להעמידה כרבי אפילו לפי' שלו (ד) ושמא היה רוצה לומר דגרע היכא דלא הביאם מהיכא דאייתינהו ואמרו להד"מ ולא הבנתי כלל ויש מיישבים דבריו אליבא דרבן שמעון בן גמליאל וסובר שהלכה כוותיה ואפי' למ"ד התם הוחזק כפרן אתי שפיר כרבן שמעון בן גמליאל די"ל דלא אמר ר"ש בן גמליאל אלא דא"צ להביא: **אין** הלכה לא כר' יהודה כו'. פירש רשב"ם דאמר עדים מקרעים את השטר דהכי משמע יחליף אפילו בעדים וכן הוא לפי המסקנא דשמיע ליה ברייתא ולא הדר דאיהו מכשר בעדים ואיהו מצריך ב"ד אבל רב נחמן לא היה סובר מילתיה דרב הכי דא"כ מאי הא דקאמר לרב הונא אי שמיע ליה כו' הוה הדר ביה ממה שהיה אומר אין הלכה כר' יהודה מי אלימא ממתני' דמשמע נמי בעדים ואפ"ה פליג עליה וא"ת במשנה לא תני עדים בהדיא מ"מ איהו ס"ל דעדים קאמר ופליג עליה דתנא הוא ופליג ונראה לר"י דרב נחמן סבר לה למילתיה דרב הכי אין הלכה כרבי יהודה דאמר יחליף וכותבין ליה מזמן שני דס"ל דרבי יהודה מזמן שני קאמר מדלא פירש במשנה וכותבין לו שטר אחר מזמן ראשון וממאי דהדר ליה ר' יוסי וכן יפה לו ולא יגרע כחו של זה משמע (ה) דר' יהודה מזמן שני קאמר דאי מזמן ראשון מה הורעת כח היכא והשתא קאמר שפיר אי הוה שמיע ליה הא דתניא עדים מקרעין לו את השטר וכותבין לו שטר אחר מזמן ראשון הוה הדר ממאי דמצריך ב"ד כדי לכתוב מזמן ראשון ולא הוה פליג אברייתא בהכי שכל עצמו לא בא אלא לאפוקי (ו) ממה שהיה סבור שר' יהודה לא היה מכשיר מזמן ראשון בלבד כלל אפי' בב"ד מדלא קאמר ליה במתניתין ובא רב לומר שאע"פ שבעדים י"ל שאין להכשיר מזמן ראשון בב"ד מיהא ראוי להכשיר ואי הוה ידע דר' יהודה הוה מכשיר אפי' בעדים מזמן ראשון לא הוה פליג עליה ותימה דלעיל (דף קסח.) בנמחק כותבין לו מזמן ראשון כן פירש רשב"ם התם וביום פלוני דקאמר התם היינו שהיה כתוב (ז) זמן ביום פלוני והכי משמע קצת מדבעי ב"ד ואמאי לא כותבין הכא מזמן ראשון כי התם לרבי יהודה אליבא דרב דהוה ס"ד דמזמן שני כותבין לר' יהודה ומאי לימא דרב נחמן ס"ל דרב הוה מוקי לה ההיא דנמחק בכתיבת זמן ראשון אליבא דנפשיה ואליבא דר' יהודה מזמן שני דמגופה דההיא משנה לא מוכחא לר' יהודה אי מזמן ראשון אי מזמן שני אף על גב דמצרכי בית דין היכא למימר מזמן שני דאפי' מזמן שני היכא למימר שאין לעדים לכתוב שלא מדעת לוה ואפילו אותם עדים שעשאוהו אין רשאין לעשות אחר שכיון שעשו שליחותן אין חוזרין ועושין שליחותן דומיא דגט שאם לוה לכתוב גט וליתן לשלוחו שנעשה שליח להולכה וכתבו ונתנו לו ונמחק או אבד שאין יכולין לעשות אחר כדמוכח בפרק התקבל (גיטין דף סג:) ואע"פ שיש לחלק שבגט לא יעשו גט שני דבעינן שיאמר לסופר כתוב ולעדים לחתום ומן השני לא אמר להם כלום אבל הכא בלא לוי יכול להיות כשר שאינו אלא נראה לגלות שנשתעבדו נכסיו על ידי השטר הראשון ואחרי שנשתעבדו לא יפקע השעבוד ומ"מ אע"פ שאין דומה לגמרי לגט טוכל לומר שאין להם לכתוב עליו שעבוד שלא מדעת כיון שנאבד מן המלוה אותו שכתבו ונתנו לו על פי לוה אין רשאין לעשות אחר כ"ש עדים אחרים שזה השטר מזיק לו אפילו לא יכפור כלום שאע"פ שגם אם לא נכתב היה גובה מלקוחות שלקחו אחר שנמחק הראשון כאילו היה קיים כיון דאית ליה קלא להאי מלוה כדמשמע בחזקת הבתים (לעיל דף מב.) אי לא משום דמאן דזייף בכנפא יזיף היתה מלוה על פה גובה מן הלקוחות אף על גב דמצי לאשטוייהו ללקוחות ולומר להן בשעת מכר פרעתי ושטרא ליכא לאפוקי עלייהו מ"מ מזיק השטר השני ללוה שאם יפרע לו ואין לו שטר אין לו לדאוג כלום ואם יש שטר זימנין דמשתמיט ולא יהיב ליה ואמר יהיבנא לך למחר או ליומא אוחרא והדר גבי זימנא אחריתי ועוד יש לומר דרב נחמן ס"ל דמודה רב היכא דנמחק שעושין לו בית דין שטר אחר מזמן ראשון משום דהתם אין לחוש אם זה דומה למוקדם כיון שבית דין בעצמם כותבין אותו דבית דין אלימי לאפקועי ממונא ולא יבא לחתום בשטר מוקדם על ידי שנכשיר זה אבל הכא כותבין ליה עדים הלכך אין להם כח לחתום מזמן ראשון שדומה למוקדם שלא יבאו לחתום בשטרי מוקדמין ועוד יש לומר דגבי נמחק אין דומה כל כך למוקדם מאחר שזהו שטר ראשון אלא שמעתיקין אותו אבל הכא שטר חדש שהיו כותבין בו זמן ראשון היה דומה למוקדם וקלא היה משמע דבנמחק נמי (ט) זמן שני והכי משמע לישנא קצת דקאמר הוציא שטר מחוק ביום פלוני ומיהו הוה קשה איפכא לרב דאמר זמן ראשון ולר' יהודה דבסמוך דאמר אפילו בעדים מזמן ראשון ואין לומר שבנמחק אין ראוי כל כך זמן ראשון (י) שאינו מדעת שניהם כי כמו שפירש ר"י ורבינו שמואל נראה עיקר תדע דהא בהגוזל קמא (ב"ק דף נח:) גבי שורף שטרות אי דאיכא סהדי כו' ומשמע שאז לא יפסיד כלום ועוד תימה דלעיל בנמחק בעי ב"ד לכ"ע והכא קאמר ר' יהודה עדים ובזה אומר ר"י דהכא דכתיבי מדעת שניהם לא בעו אלא עדים אבל בנמחק כותבין שלא בפני הלוה וכיון שמזיק לו נראה (כ) אין לעדים לעשותו שלא מדעתו: אלא

עין משפט נר מצוה

צט א מיי' פט"ו מהל' טוען ונטען הלכה א ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סימן קמ סעיף ד:

ק ב מיי' פ"ו שם הלכה ה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' ע סעיף ב:

קא ג מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הל' טו סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' נד סעיף א:

רבינו גרשום

הלכה כרשב"ג. דאמר בחזקה בלבד נידון ואין צריך לברר שיראה השטר: ואף רבי לא אמר. דנידון בשטר: אלא לברר. קאמר דמטרחינן ליה לאיתויי שטרא ואי לא מייתי לא מעכב ונאמן אף אנא נמי אע"ג דלא אתו סהדי מהימנא: אמר ליה אנא נמי לברר קאמינא לך. דיבואו פלוני ופלוני ויעידו כדי שיתבררו דבריך ובלאו הכי מהימנת. ואמר לן רבי דאמר ליה ר' יצחק נפחא אנא נמי לברר קאמינא לא כדקאמרת דרבי לא אמר דנידון בשטר אינו אלא כדי לברר ולא משום דוקא קאמר אנא סבירא לי דהאי לברר משום דוקא קאמר וצריך תרתי אף את אי לא מבררת (דצריך) לא מהימנת: פיס' ר"י אומר יחליף. שטרו ויכתוב שטר אחר מן המותר בלבד ויקרע שטר ראשון ויכתוב זמן שטר שני מן אותו יום שיפרע לו המקצת ואל יכתוב מזמן כתיבת שטר הראשון לפי שכיון שנקרע לא מצי טריף למפרע מן זמן ההלואה אלא מן יום כתיבת שטר שני טריף לקוחות: ור' יוסי אמר. לא יקרע שטר הראשון אלא יכתוב לו המלוה ללוה שובר ממה שפרע לו ויתן לו: אמר ר' יהודה. אם כן צריך הלוה שישמור שוברו מן העכברים שאם אכלוהו עכברים יוציא מלוה שטרו ויגבה ממנו כל חובו כבתחלה: א"ל ר' יוסי וכן יפה לו. שיהא שומר שוברו: ואל ירע כחו של זה. ונכתב לו זמנו משעת פריע' מוטב שירע כחו של לוה משום דעבד לוה לאיש מלוה: אין הלכה כר' יהודה. דמתני' דסבירא ליה דיחליף ויכתוב מזמן שני: ולא כר' יוסי. דאמר יכתוב שובר: אי שמיעא ליה לרב הא דתניא. דבקריעת עדים סגי הוה הדר ביה ממאי דאמר דבית דין מקרעין: אמר ליה ודאי שמיעא ליה ולא הדר. דקסבר טריף האי מלוה לקוחות בהאי חצי שטר מזמן ראשון כמו שהיה עושה כשהיה כל חובו שלם

מסורת הש"ס

א) [כתובות ט.] ב) [שם פו: וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ולא ירע וכו' וכדאמר ר' יוסי בברייתא כדי שיכוף לפרעו: (ב) ד"ה אי שמיע סד"א עם ד"ה הוה וכו' נמי ה"ק שמקרעין כו' ומה לי ב"ד: (ג) תוס' ד"ה אלא וכו' שיה מחייבו מה תשובה כצ"ל ותיבת לברר נמחק: (ד) בא"ד אפילו לפירוש שלו וי"ל דרבינו שמואל היה רוצה לומר: (ה) ד"ה אין וכו' משמע נמי דרבי יהודה מזמן: (ו) בא"ד אלא לאפוקי בלבד ממה שהיה סבור וכו' מזמן ראשון כלל אפי' כצ"ל: (ז) בא"ד הזמן ביום פלוני וכו' כי התם לר' יהודה אליבא דרב למאי דהוה סלקא אדעתיה דרב נחמן דמזמן שני כותבין לר' יהודה: (ח) בא"ד שבדין הוא שבגט: (ט) בא"ד דבנמחק נמי כותבין זמן שני: (י) בא"ד כל כך זמן ראשון כיון שאינו: (כ) בא"ד נראה שאין למדים.

בשלמא בי דינא אלימי לאפקועי ממונא ״אלא עדים שעשו שליחותן חוזרין ועושין שליחותן ולא והא אמר רב יהודה אמר רב עדים כותבין אפילו עשרה שטרות על שדה אחת רב יוסף אמר בשטר מתנה ורבה אמר ב) בשטר שאין בו אחריות מאי ברייתא דתניא הרי שהיו נושין בו אלף זוז ופרע מהן חמש מאות זוז עדים מקרעין את השטר וכותבין לו שטר אחר מזמן ראשון דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר שטר זה יהא מונח במקומו ויכתבו שובר ומפני שני דברים אמרו כותבין שובר אחת כדי שיכוף לפורעו ואחת כדי שיגבה מזמן ראשון והא רבי יהודה נמי מזמן ראשון קאמר הכי קאמר ליה ר' יוסי לרבי יהודה אי מזמן ראשון קאמרת פליגנא עלך בחדא אי מזמן שני קאמרת פליגנא עלך בתרתי תנו רבנן ג)שטר שזמנו כתוב בשבת או בעשרה בתשרי שטר מאוחר הוא וכשר דברי ר' יהודה רבי יוסי פוסל אמר לו רבי יהודה והלא מעשה בא לפניך בצפורי והכשרת אמר לו כשהכשרתי בזה הכשרתי והא רבי יהודה נמי בזה קאמר אמר רבי פדת הכל מודים שאם הוזקקנו לעונתו של שטר ונמצאת עונתו מכוונת בשבת או בעשרה בתשרי ששטר מאוחר הוא וכשר לא

בשלמא בי דינא. מקרעין ומחליפין אחר וכותבין אותו מזמן ראשון לטרוף שלא כדין מזמן ראשון דמן הדין לא הוים שטרא למיטרף אלא מיום שנכתב ואילך אלא ב"ד אלימי ומפקעי ממונא דהפקר בית דין הפקר כדנפקא לן מאלה הנחלות (גיטין דף לו.) : אלא עדים שעשו שליחותן. לכתוב ולהעיד בשטר הראשון היאך חוזרין ועושין שליחות אחרת (א)ומי נתן להם כח זה : ולא · בתמיה וכי אין עדים חוזרין ועושין : והאמר רב יהודה אמר רב. מי שאבד שטרו ואמר לעדים כתבו לי אחר חוזרין וכותבין אפי' עשרה שטרות אם אבדו זה אחר זה: ומשני רב יוסף אמר. לעולם אין כח בידם של עדים לחזור ולכתוב שטר אחר לגבות מלקוחות וכי קאמר רב יהודה אמר רב ה"מ בשטר מתנה שאין בו אחריות (ב) וכיון דהכל יודעין שנותן לו השדה למה לא יכתבו לו שטר מתנה להיות בידו לעדות דתיקו ארעא בידיה : ורבה אמר. אפי' בשטר מכירה קאמר רב יהודה דכותבין עשרה וכגונדליה ביה אחריות וכדאמרן לעיל(דף קסח:)חוץ מאחריות שבו וכדאמר רב נחמן לעיל (דף קסט:) שטרא דלא כתבנוהו לא למיגבי ביה כו' : כדי שיכוף לפורעו. המלוה יכוף ללוה לפורעו שדואג פן יפסיד שוברו וזה יוציא שטרו ותובעו כל חובו: ופרכינן (ג) ור' יהודה נמי מזמן ראשון קאמר. כר' יוסי ומה תשובה היא זו שאמר רבי יוסי כדי שיגבה מזמן ראשון: הכי קאמר ליה רבי יוסי כו'. דרבי יהודה לא פירש דבריו כל כך אלא יחליף סתמא קאמר ליה לר' יוסי כדתנן במתניתין : בחדא פליגנא. דכותבין שובר כדי שיכוף לפורעו : בתרתי פליגנא עלך. (ד) כי כותבין שובר וגובין מזמן ראשון : ת"ר שטר שכתב בו זמנו בשבת או בעשרה בתשרי. כגון במקומות שמונין לחדשי החמה וכתב בשטר בט"ו לירח פלוני וכשאנו נזקקין לכוין מתי אירע יום ט"ו של אותו חדש נמצא עונתו ביום שבת או ביום עשירי לתשרי דהיינו יוה"כ והכל יודעין שלא נכתב לא בשבת ולא ביוה"כ ונמצא שלא נכתב באותו יום המוכיח בשטר אלא או מוקדם הוא ופסול או מאוחר וכשר : שטר מאוחר הוא וכשר דברי ר' יהודה. דס"ל לרבי יהודה כל שטר מאוחר כשר ואפילו אותו שאין להוכיח מתוכו של שטר אם מאוחר הוא ואם לאו וכ"ש זה שזמנו ביום השבת וביום הכפורים שהזמן מוכיח שהוא מאוחר ואפי' רבי יוסי מודה ביה דלא נפיק מיניה חורבא מהאי כדמפרש ואזיל והא ליכא למימר שמא מוקדם הוא ופסול כמו שפירש רבינו חננאל הלא הראה דרמינן עלה דמתניתין (סנהדרין דף לב.) דתנן אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה שנאמר (ויקרא כד) משפט אחד יהיה לכם הא דתניא בתוספתא בתחלת מסכת מכות שטר שכתוב בו זמנו באחד בניסן בשמיטה ובאו עדים ואמרו היאך אתם מעידין על שטר זה שנמסרה לכם עדות זו במקום הזה והלא באותו היום עמנו הייתם במקום פלוני שטר ועדיו כשרין חיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו ושקלו וטרו ר' חנינא ורבינא לאוקמי תרוייהו מתני' ומתניתא ולא דחו חדא מנייהו וקי"ל דלא מותבי' תיובתא אלא ממשנה או ברייתא שהיא הלכה ותו הא בהדיא אמרי' קיום שטרות מדרבנן הוא דאי מדאורייתא לא בעינן דקי"ל כרים לקים דאמר (כתובות דף יח:) עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בבית דין ורבנן הוא דאצרכינהו קיום ש"מ שבעל הבא לפסול את השטר עליו הראיה הלכך מעמידין שטר זה בחזקת מאוחר והטוען כי מוקדם הוא כדי לפסלו עליו הראיה: ור' יוסי פוסל. שטר מאוחר דעלמא שאין בתוכו הוכחה כלל כדמפרש לקמיה : והלא מעשה בא לפניך בצפורי. בשטר מאוחר והכשרת : א"ל כשהכשרתי בזה. שכתוב זמנו בשבת וביוה"כ הכשרתי שמתוכו מוכיח שלא נכתב בזמנו שהרי אין ישראל כותבין שטרות בשבת וביום הכפורים והכל יבינו שהוא מאוחר ולא נפיק מיניה חורבא כדלקמן אבל במאוחר בעלמא שזמנו כתוב ביום רחוי לכתיבה ולא יודע אם מאוחר הוא אם לאו בההוא פליגנא עלך ופסילנא וטעמא לקמן : אמר ר' פדת הכל מודים. ר' יהודה ור' יוסי בכל שטרות מאוחרין בענין זה שכשאנו נזקקין למנות למתי מגיע עונתו של שטר ונמצאת עונת הזמן הכתוב בו מכוון ביום השבת או בעשרה בתשרי שטר מאוחר הוא זה וכשר לדברי הכל דדמי כמי שכתוב בתוכו שטרא דנן דכתבנוהו לאו בזמניה כתבנוהו אלא אנן סהדי איחרנוהו וכתבנוהו שהרי הכל יודעים שלא נכתב בשבת וביום הכפורים ויכירו שהוא מאוחר ולא אתי לידי חורבא כדמפרש לקמן (ה) וה"ק ר' פדת הכל מודים בההוא שטר דקתני כדאמרת שטר שכתוב זמנו בשבת כו' דכשר והיינו דקאמר ליה ר' יוסי בזה הכשרתי : לא

אלא עדים שעשו שליחותן כו'. תימה קצת על הלשון דמשמע (ו) שעשו שליחותן כבר גורם שלא יעשו כי הכיא דהתקבל (גיטין דף סג:) דכתבי תפויתא ושמה היה נפוותא וקאמר עשו עדים שליחותן ולא יכתבו עוד התם ניחא אבל הכא אין לייסב כלל דכ"ש אם לא עשו שליחותן מעולם דהויא לה מלוה על פה שאין יכולין לכתוב מזמן ראשון דא"כ ה"ל מוקדם גמור ועוד דהתם בגיטין מה שאין יכולין לעשות שליחותן זהו משום שליחותן פסקה משעה שעשו את הראשון ואם יעשו אחר אין זה שליחותו של הבעל שלא צוה לכתבו אבל אם מלוה לכתוב שני יכולין לעשות והכא אע"פ שלוה מלוה להם לכתוב לעשות שטר ראשון לא יעשו דאל"כ מאי דוחקיה דמלוה לקרוע שטר הראשון אם אין הלוה כופהו לכך ואם כן רוצה הלוה בכך דאין לומר כי הלוה אינו רוצה אלא מזמן שני כי מה טענה היה לו בזה וע"כ צריך כאן לפרש כנוכי עדים אע"פ שעשו שליחותן וכבר חלה שעבוד על ידן יכולין לעשות בשביל כך שטר אחר כיוצא בראשון מאחר שדומה למוקדם ואפי' אם מלוה להם הלוה אין זו סברא שאם כן יאמרו כל שטר מוקדם כשר ואתי למיחתם בשטר מוקדם אבל במה שיכתבו לו ב"ד מזמן ראשון לא יבא לחתום בשטר מוקדם כי ידעו שהוא פסול ובזה יתלו הכשרו שב"ד אלימי לאפקועי ממונא והלשון מגומגם ביותר : כותבין אפילו עשרה שטרות. ואם תאמר למאי דס"ד דבאחריות מיירי תקשי הא דאמר לעיל (דף קסח:) אבל בשטרי מקח וממכר כותבין חוץ מאחריות שבו וי"ל דלעיל הכי פירושו דהוא אמר אבד שטר חובי וחיישינן דלמא טריף והדר טריף אבל הכא מיירי בשידוע לנו שנאבד או ראינוהו שנשרף : מזמן ראשון. ר' יהודה לא פירש לר' יוסי מזמן ראשון אבל ברייתא היא שנויה במילתיה דרבי יהודה לפי האמת: שאם הוזקקו (ז) לעדותו של שטר. הא לישנא משמע שאין כתוב להדיא כך אלא ב) ג' בניסן ג) והוא חל ביום חמישי ועתה נמצאת ג' בניסן מכוונת בשבת וכן ביום שני בשבת שניה של תשרי ד) והוא חל בשבת נמצאת עונתו מכוונת ביום הכפורים ותימה נימא דטעה בקביעא דירחא ויהיה כשר לרבי יוסי ואמאי פסול ולר' יהודה נמי ניחא טפי למימר הכי ממה שנאמר שנכתב ה)(לחוכא) בעלמא בשלמא ליום הכפורים לא קשיא מידי כיון שמזכיר באיזה יום לשבוע שאותו יום היה ידוע שהיה יום הכפורים שבזה לא היה טועה אלא משבת קשה ואומר ר"י דמיירי אחר רובו של חדש כדאמר בהיו בודקין (סנהדרין דף מא:) דאי אפשר דלא שמע : מתקיף

קב א מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הל' יג סמג עשין נד טוש"ע ח"מ סי' נד סעיף א :
קג ב טוש"ע ח"מ סי' רלט סעיף א בהג"ה:
קד ג מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הלכה ד סמג עשין נד טוש"ע ח"מ סי' מג סעיף יד :

רבינו גרשום

שלם דבית דין יש להם כח לעשות כן:אלא עדים שעשו שליחותן . בפעם ראשונה שהתמו כשהיה כל החוב שלם כשטורף מאותו זמן מי יש להן כח לחזור ולעשות שליחות אחרת לקרוע ולכתוב שטר שני ולחתום בו שיטרוף מזמנו של ראשון והא נפרע לו החצי והאי שטרא אחרינא הוא : ומקשי' ולא . ואין כח לעדים לחזור ולעשות שליחות אחרת : והאמר רב יהודה כותבין העדים אם רצו אפי' עשרה שטרות על שדה אחת . היינו כמה שליחות : ומשני רב יוסף אמר בשטר מתנה.יכול לעשות אפי' עשר' שטרות לפי שבשטר מתנה אם ייציא בע"ח ממנו המתנה (אינו)יכולין העדי'לכתוב אפי' י' שטרות שלא באחריות דכיון שאין בהם אחריות לא מצי טריף בהו לקוחות. אבל בשטרי הלואה שיוכלו לטרוף בהן אין כח לעדים לחזור ולעשות שליחות אחרת לקרוע ולכתוב אלא בית דין אלו ולא ערים : מאי ברייתא. דאמר רב נחמן ואי שמיעא ליה לרב. זו היא עיקר הברייתא דתניא הרי שהיו נושין כו'.ומפני ב' דברים אמרו כותבין שובר . שניהן תקנת המלוה אחד כדי שיכוף ללוה לפורעו שמפחד שמא יאבד שוברו ונמצא זה מוציא שטרו וגוב' חובו משלם. ואחר ששטרו קיים ויכול לטרוף הלקוחות מזמן ראשון אע"פ שיפרע לו מקצת חובו : ומקשי' והא ר' יהודה נמי מזמן ראשון אמר . אם כן במאי קא פליג ר' יוסי עליה : הכי קאמר ליה ר' יוסי לר' יהודה אי מזמן ראשון קאמרת . כדאמינא אנא : פליגנא עלך בחדא . דאמינא דכותבין שובר ואת אמרת דליחלף:ואי מזמן שני קאמרת.כדאוקימנא לטעמא במתני': פליגנא עלך בתרתי . דסבירא לי דגובה מזמן ראשון וכותבין שובר : שזמנו כתוב בשב' או בי' בתשרי. שהוא יום הכפורים לוה פלוני מפלוני והוא הדין נמי בשאר מועדים בידוע ודאי שהלואה לא היתה באותו היום אלא להכי כתבו כך להודיע שזמן השטר מאוחר הוא וכשר : ור' יוסי פוסל . דמחזי כשיקרא : והלא מעשה בא לפניך . בשטר שכתב בו והכשרת אמר לו כשהכשרתי בזה הכשרתי . שנכתב זמנו בשבת ור' יוסי הוה פוסלו : הכל מודים . בין ר' יהודה בין ר' יוסי שאם כתב שכתבו העדים הוזקקנו לידע עונתו של שטר ונמצא כו' דידוע שעשר מאוחר הוא וכשר . לפי שהואיל שבכונה דקדקו העדים וכתבו כן בידוע כדי ללמדנו ששטר מאוחר הוא ובההיא אמר בזה הכשרתי : לא

א) [תוספתא דמכות פ"א ע"ש]: ב) לפי האמת צ"ל י"ז בניסן. רב"ל : ג) פי' ר"ה ניסן : ד) פי' ר"ה תשרי : ה) [צ"ל לחוכא]:

הגהות הב"ח
(א) רשב"ם ד"ה אלא וכו' דמי נתן : (ב) ד"ה ומשני וכו' דכיון דהכל : (ג) ד"ה ופרכינן והא רבי יהודה: (ד) ד"ה בתרתי פליגנא עלך דכותבין כצ"ל ותיבת כי נמחק : (ה) ד"ה אמר רבי פדת וכו' כדמפרש לקמן הס"ד ואח"כ מתחיל הג"ה והכי קאמר : (ו) תוס' ד"ה אלא וכו' דמשמע דלפי שעשו וכו' שלא יעשו עוד כי הכיא : (ז) ד"ה שאם הוזקקנו לעונתו של שטר וכו'אחר רובו . נ"ב ולפי זה צ"ל שהיה כתוב בשטר י"ז בניסן :

לא נחלקו אלא בשטר מאוחר דעלמא דרבי יהודה לטעמיה דאמר א)אין כותבין שובר ולא נפיק מיניה חורבא ורבי יוסי לטעמיה דאמר כותבין שובר ונפיק מיניה חורבא אמר רב הונא בריה דרב יהושע אפילו למ"ד כותבין שובר הני מילי אפלגא אבל אכוליה לא ולא היא (א) *אפי' אכוליה כתבינן ב)כי הא דרב יצחק בר יוסף הוה מסיק ביה זוזי ברבי אבא אתא לקמיה דרבי חנינא בר פפי אמר ליה הב לי זוזיי אמר ליה הב לי שטראי ושקול זוזך אמר ליה שטרך אירכס לי אכתוב לך תברא אמר ליה הא רב ושמואל דאמרי תרוייהו אין כותבין שובר אמר ב)מאן יהיב לן מעפריה דרב ושמואל רמינן בעיינין הא רבי יוחנן והא ריש לקיש דאמרי תרוייהו כותבין שובר וכן כי אתא רבין אמר ר' אילעא כותבין שובר ומסתברא ג)דכותבין שובר דאי סלקא דעתא אין כותבין שובר אבד שטרו של זה יאכל הלה וחדי מתקיף לה אביי ואלא מאי כותבין שובר אבד שוברו של זה יאכל הלה וחדי א"ל רבא ד)אין עבד לוה לאיש מלוה ה)תנן התם ו)שטרי חוב המוקדמין פסולין ו)והמאוחרין כשרין א"ר המנונא לא שנו אלא שטרי הלואה אבל שטרי מקח וממכר ז)אפילו מאוחרין נמי פסולין מ"ט זימנין דמזבין ליה ארעא בניסן וכתיב ליה(ב) בתשרי ומתרמי ליה זוזי ביני ביני וזבין ליה מיניה וכי מטי תשרי מפיק ליה ואמר ליה הדר זבנתה מינך אי הכי שטרי הלואה נמי זמנין דיזיף בניסן וכתיב ליה שטרא בתשרי ומתרמי ליה זוזי ביני ביני ופרע ליה ואמר ליה הב לי שטראי וא"ל אירכס לי וכתיב ליה תברא וכי מטי זמניה מפיק ליה וא"ל(ג) הני השתא הוא דיזפת מינאי קסבר אין כותבין שובר אמר ליה רב יימר לרב כהנא ואמרי לה רב ירמיה מדיפתי לרב כהנא (ד) והאידנא ח)דכתבינן שטרי מאוחרי וכתבינן תברא (אמאי קעבדינן הכי א"ל) בתר דאמר להו ר' אבא לספריה כי כתביתו שטר מאוחרי כתבו הכי שטרא דנן לא בזמניה כתבניה אלא אחרנוהו וכתבנוהו א"ל רב אשי לרב כהנא (ה) והאידנא דלא קא עבדינן הכי בתר דאמר ליה רב ספרא לספריה כי כתביתו הני תברי אי ידעיתו זימנא דשטרא כתבו אי לא כתבו סתמא ט)דכל אימת דנפיק לרעיה אמר ליה רבינא לרב אשי ואמרי לה רב אשי לרב כהנא והא

לא נחלקו אלא בשטר מאוחר בעלמא. שמגיע עונתו ביום חול ולא יודע אם מאוחר אם לאו: ונפיק מיניה חורבא. אליבא דר' יוסי כדמפרש ואזיל ויש מפרשים א"ר פדת הכל מודים שאם הוזקקו כו' שכך כתוב בתוך השטר הוזקקו לעונתו של שטר ונמלאת כו' וכל זה דכתב בשטר לדעת כן נכתב שיבינו שאין ישראל כותבין בשבת וידעו שהוא מאוחר לא נחלקו אלא בשטר מאוחר בעלמא שכתוב בו זמנו בשבת או בעשרה בתשרי ולא חזר וכתב בו הוזקקו לעונתו של שטר כו' וכל זה הבל ולילנות הוא חדא דהכי הוה ליה למימר אמר ר' פדת הכל מודים שאם כתב בו הוזקקו כו' ועוד כיון דכתב זמנו בשבת למה לי למכתב הוזקקו כו' הא ממילא אנו יודעין שלא נכתב ביום השבת וביום הכפורים ומאוחר הוא כדפי' לעיל: דרבי יהודה. דמכשיר לטעמיה דאמר אין כותבין שובר הלכך לא חיים בין מאוחר לכשנכתב בזמנו לעולם אינו פורע עד שיקח השטר ויקרענו וכיון שנקרע השטר לא חיים למידי: ור' יוסי. דפוסל המאוחר: לטעמיה דאמר כותבין שובר. היכא דפרע מקצת חובו וה"ה היכא דפרע כל חובו וטוען מלוה אירכס שטרי כדמפרש לקמן כותבין שובר ונותנין ללוה להודיע שפרע כל חובו והלכך האי שטר מאוחר פסול הוא כו' (ו): ואמר ליה אירכס לי. וה"ה בלא אירכס היכא דפרע חצי חובו וכתבו שובר ללוה יכול המלוה להוציא אחרי כן שטר חובו שכתוב זמנו אחר זמן השובר ויאמר ממון אחר הוא זה שלוית ממני אחרי כן ויגבה כל חובו משלם שהרי אין ידוע שהוא מאוחר אבל שטר שכתוב זמנו בשבת ועשרה בתשרי לא מצי למימר השתא הוא דיזפת מינאי: אמר רב הונא בריה דרב יהושע כו'. מלאה באפי נפשיה היא הני מילי פלגא פן יחזור המלוה ויתבע כל חובו אבל אכוליה חוביה לא דמלוה אפסיד אנפשיה שלא נזהר לשמור את שטרו: ומסתברא דכותבין שובר. אכוליה חוב היכא דאירכס שטרא: יאכל הלה וחדי. בתמיה ישמח באכילת ממון אחרים חנם: עבד לוה לאיש מלוה. מוטב שיהא טורח ודאגת שמירת שטר מוטל על הלוה יותר מן המלוה: תנן התם. בסדר זרעים בפרק אחרון דמסכת שביעית: המוקדמים פסולין. שכתבוהו באחד באייר ובתוך השטר הקדימו וכתבו בו באחד בניסן פסולין דאתי למיטרף לקוחות שלא כדין ואפי' מזמן שני לא גובה כדאמרינן באיזהו נשך(ב"מ דף עב.) ר' יוחנן אמר אפי' תימא רבנן גזירה שמא יגבה מזמן ראשון אבל מוקדמין בענין זה שנכתב בו באחד בניסן ובאחד בניסן כתבוהו ולא לוה עד תשרי דאתא למיטרף לקוחות שלא כדין דמניסן ועד תשרי בזה נחלקו בפרק שנים אוחזין רב אסי מוקי לה בשטרי הקנאה ואביי אמר עדיו בחתומיו זכין לו ומיום כתיבת השטר שיעבד נפשיה והלכך כשר: והמאוחרים כשרין. שכתבוהו באחד בניסן וכתבו בתוך השטר באחד באייר וכ"ש אם לוה בניסן ולא נכתב עד אייר דכשר שהרי מחל לו שעבוד של חדש שעבר: אמר רב המנונא לא שנו. דמאוחרים כשרים אלא בשטרי הלואה כדאמרן לעיל ר' יהודה לטעמיה דאמר אין כותבין שובר ולא נפיק מיניה חורבא ורב המנונא ס"ל אין כותבין שובר כדמתרץ לקמן הלכך ליכא למיחש למידי: אבל בשטרי מקח וממכר אפי' מאוחרים פסולים. דזמנין דמזבן ראובן ארעא לשמעון בניסן על מנת שאם יגיע לדמים יחזירנה לו וכשכתב שטר מקנה כתב בו ראובן מכר שדה לשמעון בתשרי וחזר ראובן ולקח שדהו משמעון בתמוז וכששאל שטר מקנה אמר ליה שמעון אירכס לי ואפילו למ"ד אין כותבין שובר הכא מודה דמה יפסיד שמעון אם לא יפדה ראובן שדהו הלכך אפילו אם יכתוב לו שמעון לראובן שובר שפדה שדהו בתמוז יחזור שמעון ויוציא שטרו הכתוב בתשרי ויאמר אחר שפדית חזרתי ולקחתי ממך והא שטרא: א"ה שטרי הלואה נמי כו'. כדאמרן לעיל אליבא דר' יוסי דפסיל שטר מאוחר משום הך חורבא: קסבר רב המנונא אין כותבין שובר. הלכך מאוחרין כשרין כדאמרן אליבא דר' יהודה: (ז) האידנא כתבינן שטרי מאוחרין וכתבינן תברא · ולא חיישינן לחורבא דנפיק מיניה לר' יוסי לעיל: אמר ליה בתר דאמר להו ר' אבא לספריה כו'. ליכא למיחש מידי דכיון דכתוב בתוך השטר שהוא מאוחר הרי הוא כשטר שכתוב בו זמנו בשבת ועשרה בתשרי דאכשרנא לעיל בין לר' יהודה בין לר' יוסי דכיון דידעינן ביה בשטר שהוא מאוחר לא אתי לידי חורבא ושוברו מוכיח עליו שהוא פרוע והאי דקדים ליה שובר היינו משום דשטר מאוחר כתבוהו כמו שכתבו בתוכו אנן סהדי איחרנוהו ואפי' ר' יוסי בזה מכשר: א"ל רב אשי לרב כהנא (ח) האידנא לא עבדינן הכי. אלא כתבינן שטר מאוחר וכתבינן תברא ולא כתבינן בתוך השטר איחרנוהו וכתבנוהו ואפ"ה לא חיישינן לחורבא דר' יוסי: אדכרתון זמנא דשטרא כתובו. בתוך השובר פלוני פרע לפלוני חוב פלוני כך וכך של אותו השטר שכתוב בו זמן פלוני ואז לא יוכל לרמות שאפי' כתב את השטר מאוחר הרי השובר מוכיח עליו דהוא פרוע: ואי לא. אדכרתון זמן הכתוב בשטר כתבו השובר סתמא שלא יהא כתוב שום זמן בשובר אלא סכום המעות שהיו כתובין בשטר כותבין בשובר דכי היכי דכל אימת דנפק השטר שכתוב בו סכום ממון כזה לורעיה השובר לא שנא אם השטר קודם לשובר לא שנא מאוחר הימנו דהא תברא סתמא כתוב ומעתה צריך המלוה ליזהר שלא ילוה עוד ללוה הזה כסכום ממון הכתוב בשובר דהא תברא מרע ליה ואם הלוהו כסכום ממון ההוא הוא ניהו דאפסיד אנפשיה: והאידנא

מתקיף לה אביי. (ט)נראה לר"י דקבלה מרבא וכן הא דאמרי' בסוטה (דף ז: ושם ד"ה אמר) על משנה שוברת כתובתה ויוצאת ש"מ כותבין שובר אמר אביי תני מקרעת נראה דדיחויא הוא דמהיא ליכא למשמע מינה דהא בשמעתא דהטוען אחר מעשה ב"ד פרק שנים אוחזין (ב"מ דף יז: ושם ד"ה הוציאה) משמע דס"ל דכותבין שובר:

בתר דאמר ליה רב ספרא לספריה כי כתביתו הני תברא כו'. שמא היו *שוכחין לכתוב האי שטרא כו' ע"כ כתבו זה: אי

עין משפט נר מצוה

קח א ב מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הלכה טז סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' נד סעיף ב:
קו ג מיי' שם הל' א וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' מג סעיף ז:
קז ד מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף יג:
קח ה מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעי' יב:
קט ו מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעי' כד:

רבינו גרשום

לא נחלקו אלא בשטר מאוחר דעלמא. דאין כתוב בו כן: ר' יהודה לטעמי' דאמר אין כותבין שובר. אלא מחליף השטר או מחזירו כשנפרע כולו כיון דאין כותבין שובר אע"ג דמאוחר הוא השטר לא נפיק מיניה חורבה. משום דמחזיר השטר עצמו ללוה בשעת פרעון: ורבי יוסי לטעמיה דאמר כותבין שובר. ולא מחזיר השטר עצמו הלכך האי שטר מאוחר פסול הוא משום דנפיק חורבה דפרע ליה זוזי ביני ביני בסבת: והני מילי אפלגא. דשלא פרע לו אלא פלגא מחצית הממון כותבין שובר ומניחין השטר שלם ביד המלוה מאי טעמא כדאמרינן לעיל מפני שני דברים אמרו כותבין שובר אחד כדי כו': אבל אכוליה. אי פרע ליה כל השטר לא כתיב שובר אלא מחזיר לו השטר עצמו: ואתא לקמיה דר' חנינא בר פפי. לדינא: אמר ליה. ר' אבא שהיה לוה: הא רב ושמואל דאמרי תרוייהו אין כותבין שובר. ואם לא תחזיר לי שטר עצמו לא אתן הפרעון: אמר ליה ר' חנינא בר פפי לר' אבא הא דמייתית ראיה מרב ושמואל כל כך היו חביבין עלינו דמאן יהיב לן מעפרייהו ומליין עיינין מינייהו מרוב חביבות. ברם הא ר' יוחנן וריש לקיש דאמרי כותבין ומצינו למיסמך עלייהו וזיל פרע ליה. דאי ס"ד אין כותבין שובר. אלא אם אינו מחזיר לו את השטר לא יפרע (אלא) אם כן אבד שטרו של זה שאינו יכול להחזירו לו. יאכל הלה. הלוה ממונו של מלוה וחדי: מתקיף לה אביי. ואם כותבין שובר ואבד שוברו יוציא הלה את שטרו ויחזיר ויגבה ממנו לפי שנאבד שוברו ויאכל ממונו [של] לוה פעם שניה וחדי: א"ל רבא אין. ודאי כותבין שובר שאם נאבד השטר שיפרע שאע"ג דאיכא למיחש דלא נאבד (ומעידין) אפ"ה כותבין משום דעבד לוה לאיש מלוה דבין כך ובין כך צריך לפרוע לו: ומתרמי לי' זוזי ביני ביני. בתמוז וזבין ליה מיניה. כלומר פריק לארעיה מיניה. לענין הלואה קסבר אין כותבין שובר אלא צריך להחזיר לו השטר עצמו ושוב שהחזירו אין יכול להוציאו אבל בשטרי מקח וממכר אין נוהג שובר דלא מצי למימר ליה אי לא כתבת לי שובר לא פרקנא לארעאי דלוקח מה איכפת לו אם לא יפרנה: והא האידנא. גבי שטר הלואה כתבינן מאוחרין וכתבינן תברא ולא חיישינן לדלמא מפיק לשטר והדר טריף: אמר ליה. היינו בתר דתיקן ר' אבא הא תקנתא דאמר לספרא כי כתביתו שטרא מאוחר כתבי הכי וכו' דכיון דכתיב ביה דלא בזמנא איכתב אלא מאוחר הוה להכי לא מצי גבי ביה זימנא אחריתי דאמרינן שמא זמנו נכתב אחר הפרעון הלכך כותבין שובר דליכא למיחש מידי: אי ידעיתו זימניה דההיא שטרא כתבו. בתברא שטר פלוני זמנו בכך וכך נפרע ואי לא ידעיתו זמן השטר כתבו לתברא בלא זמן סתם דכל אימת דמפיק הא שטרא בתר הכי והאי מפיק ליה לתברא מרע לשטרא דכיון דאין בו זמן י"ל אחר זמן של שטר זה פרע לך: והא

א) [שבת פט.]: ב)[ע"ש נג: חולין סח:] ועי' ערוך ערך עפר א': ג) [כתובות טז: וש"נ]: ד) [עי' תוס' כתובות טז: ד"ה כותבין]: ה) ב"מ יג. עב. סנהדרין לב. ר"ה ב. ח. שביעית פ"י מ"ה לעיל קנז: ו) רש"א דלא עבדינן הכי ומ"ז:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולא היא אלא אפילו: (ב) שם ארעא בניסן וכתב ליה שטרא בתשרי: (ג) שם וא"ל השתא הוא דיזפת כצ"ל ותיבת הני נמחק: (ד) שם ר' ירמיה מדיפתי לרב כהנא והא האידנא דלא קא עבדינן הכי דכתבינן שטרי מאוחרי וכתבינן תברא אמר ליה בתר דאמר להו ר' אבא כצ"ל: (ה) שם רב אשי לרב כהנא והא האידנא דלא קא עבדינן הכי אמר ליה בתר דאמר להו רב ספרא לספריה כי כתביתו הני תברי אי אדכרתון זימנא: (ו) רשב"ם ד"ה לטעמיה וכו' מאוחר פסול הוא כו' דיכול המלוה להוציא אחר כן כצ"ל ותיבות ואמר ליה אירכס לי וה"ה בלא אירכס היכא דפרע חצי חובו וכתבו שובר ללוה נמחק מכאן ושייך לקמן קודם ד"ה קסבר רב המנונא: (ז) ד"ה והא האידנא: (ח) ד"ה א"ל וכו' לרב כהנא והא האידנא: (ט) תוס' ד"ה מתקיף לה אביי וכו' נראה לר"י דקבלה מרבא והא כצ"ל ותיבת וכן נמחק:

והא האידנא דלא קעבדינן הכי אמר ליה רבנן התקוני תקיני מאןדעביד עביד מאן דלא עביד איהו הוא דאפסיד אנפשיה אמר להו *רבא בר רב שילא להנהו כתבי שטרא אקניאתא כי כתביתו שטרי אקניאתא א)אי ידעיתו יומא דקניתו ביה כתבו ואי לא כתבו יומא דקיימיתו ביה כי היכי דלא מתחזי כשקרא א)אמר להו רב לספריה וכן אמר להו רב הונא לספריה ב)כי קיימיתו בשילי כתבו בשילי ואע"ג דמסירן לכו מילי בהיני כי קיימיתו בהיני כתבו בהיני ואף על גב דמסירן לכו מילי בשילי * אמר רבא ג)האי מאן דנקיט שטרא בר מאה זוזי ואמר שויה ניהלי תרי בני חמשין חמשין לא משוינן להו מאי טעמא עבדו רבנן מילתא דניחא ליה למלוה וניחא ליה ללוה ניחא ליה למלוה כדי שיכוף לפורעו וניחא ללוה כי היכי דניפגם שטריה ואמר רבא ד)האי מאן דנקיט תרי שטרי בני חמשין חמשין ואמר שוינהו ניהלי חד בר מאה לא משוינן ליה עבוד רבנן מילתא דניחא ליה למלוה וניחא ליה ללוה ניחא ליה למלוה כי היכי דלא ניפגם שטריה וניחא ליה ללוה כדי שלא יכוף לפורעו אמר רב אשי ה)האי מאן דנקיט שטרא בר מאה זוזי ואמר שווינהי ניהלי חד בר חמשין לא משוינא ליה מ"ט אמרינן האי מיפרע פרעיה ואמר ליה הב לי שטראי ואמר ליה אירכס לי וכתיב ליה תברא ומפיק ליה האי ואמר ליה האי אחרינא הוא: **מתני'** ב)שני אחין אחד עני ואחד עשיר והניח להן אביהן מרחץ ובית הבד עשאן לשכר לאמצע עשאן לעצמו הרי העשיר אומר לעני קח לך עבדים וירחצו במרחץ קח לך זיתים ובא ועשה בבית הבד ו)שנים שהיו בעיר אחת שם אחד יוסף בן שמעון ושם אחר יוסף בן שמעון אין יכולין להוציא שטר חוב זה על זה ג)ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב ד)ז)נמצא לאחד בין שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון פרוע שטרות שניהן פרועין כיצד יעשו ישלשו ואם היו משולשין יכתבו סימן ואם היו מסומנין ה)יכתבו כהן: **גמ'** ההוא שטרא דנפק (א) לבי דינא דרב הונא דהוה כתיב ביה אני פלוני בר פלוני לויתי מנה ממך
אמר

רשב"ם

(ב) והאידנא לא עבדינן הכי. אלא כתבינן שטר מאוחר סתמא דלא כתיב איתרעוהו וכתבנוהו וכתבינן תברא עלייהו בשעת פרעון וכתבינן זמן בשובר ולא כתבינן ליה סתמא ולאורכא דרבי יוסי לא חיישינן: להנך דכתבי אקניאתא. כותבי שטר מתנה שאין כתוב בהן אחריות ולא אתי למיטרף מלקוחות אי נמי שטר מכירה שכתב בהן אחריות שדינו לטרוף לקוחות משעת מכירה דעדים מפקי ליה לקלא בלא שטר כדאמרינן בחזקת הבתים (לעיל דף מד:) אמר רב המוכר שדהו בעדי' גובה מנכסים משועבדים וכדמפרש התם טעמא מלוה אזביני קא רמית כו' הלכך אי ידעיתון ההוא יומא דאקניתון ביה מן הנותן מתנה או מוכר מכירה כתבו עכשיו אותו היום שנתנה המתנה והמכירה דאיכא למיחש שמא אחרי כן נתנה לאחר שלא כדין (פסק) ודוקא שטרי אקנייתא אבל שטרי הלואה שיש בו אחריות לא יכתוב אלא יום שעומד בו עכשיו דא"כ הוה ליה מוקדם ופסול דאתי למיטרף לקוחות מזמן הכתוב בשטר שלא כדין דלעולם אין לקוחות משועבדים לשום אדם כל זמן שלא נכתב שטר עד שיקחו מן הלוה קרקעות אחר שנכתב השטר המשעבד נכסיו הלכך אי כתבי יומא שנעשית ההלואה בשטר זה פסול הוא דאתי למיטרף לקוחות שלקחו בין ההלואה לכתיבת השטר והם לא נשתעבדו עד לאחר כתיבת השטר דעדים החתומים על השטר אינהו מפקי ליה לקלא כדאמרי' לענין הלואה בחזקת הבתים ולקוחות שלקחו אחרי כן אינהו הוא דאפסידו אנפשייהו אבל מקמי כתיבת השטר שפיר זבון ואפילו נכתב ביום ונחתם בלילה חשבינן ליה מוקדם ופסו' דהא לא אשתעבוד לקוחות אלא מיום חתימה ואילך ואיהו אתי למיטרף מיום כתיבתו שלא כדין והכי תנן בהמביא גט (גיטין דף יז.) נכתב ביום ונחתם בלילה פסול ורבי שמעון מכשיר שהיה ר' שמעון אומר כל הגיטין שנכתבו ביום ונחתמו בלילה פסולין חוץ מגיטי נשים והתם מפרש טעמא לענין גיטי נשים מיהו לענין שאר שטרות לכ"ע פסולין (ג): פסק. אפס רבינו חננאל פירש דהא דרבה בר שילא שמעינן מינה דשטרא דכתיב בההוא יומא דקנו מיניה ובתר כמה יומי אסהידו עליה הנהו סהדי קמאי שפיר דמי מדקאמר אי ידעיתו יומא דאקניתו כתבו ההוא יומא ואף על גב דחתמי עליה האידנא שפיר דמי דלא אשכחן דבעו חתימת ההוא יומא אלא גט אשה בלבד דתנן בגט נכתב ביום ונחתם בלילה פסול וכן הלכה הוא כך פר"ח אך לא יתכן אלא כמו שפירשתי וכדפי' מתניתין דגיטין: כי יתביתו בשילי. ואתם כותבין שם אותה העיר בשטרי מכירה או שטרי הלואה או שטרי מתנה או זכרון עדות כתבו בתוך השטר מקום שאתם יושבים שם בשעת כתיבה כלומר במקום פלוני כתבנו אך מה שראינו במקום פלוני: בהיני. מקום: האי מאן דנקיט. מלוה דנקיט שטר מלוה בר מאה זוזי ואמר להם כתבו לי תרי בני חמשים שכשיפרע לי הלוה חמשים זוזי אקרע שטרא של חמשים ולא יהיה צריך לכתוב שובר לא כתבינן שלא מדעת הלוה: מ"ט עבוד רבנן מילתא. שתקנו שלא ישתנה שטרו מכמות שהיה דניחא ליה כו': כי היכי דליכוף ולפרעיה. כשיפרענו לוה למלוה חצי חובו יכופנו מלוה לפרוע לו השאר כי ידאג הלוה פן יפסיד שוברו ויתבענו מלוה כל חובו: כי היכי דליפגום שטרו. כשיפרע חמשים זוז הרי נמצא שטר ביד מלוה פגום ותנן (כתובות דף פז.) הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה וה"ה לכל השטרות כדאמרי' במסכת שבועות וכי מה בין זה לפוגם שטרו כו' בפ' שבועת הדיינין (דף מא.): כי היכי דלא ליפגום שטרו. אך כשיפרענו חמשים זוז יחזיר לו שטר של חמשים ונשאר בידו שטר של חמשים שני שלם: אמר רב אשי האי מאן דנקט שטר. מלוה בר מאה זוזי ואמר להו לספרי כתובו חד בר חמשים מההוא זמן ראשון שהרי פרע לי המותר וקרעי שטר זה לא כתבינן ליה שטר אחריני לא מזמן ראשון וכל שכן מזמן זה של יום כתיבה ואילך שמא שטר פרוע הוא זה ויש לו שובר ללוה עליו ויוציא המלוה עליו שטר של חמשים ויאמר חוב אחר הוא זה שהלויתי לך פעם אחרת: **מתני'** הרי עשיר אומר לעני כו'. ואפי' למאן דאמר בפרק קמא (לעיל דף יג.) דאית דינא דגוד או אגוד שאני הכא דגוד איכא אגוד ליכא והכי מתרץ לה התם: קח לך עבדים. דבהאי חזקה שהניחו אביו יהיה לעולם ולא יניחו לו להרבות ולהביא בני אדם במרחץ אלא מבני ביתו: אין יכולין להוציא שטר חוב זה על זה. שיכול הלה לטעון שטר זה שבידך אני החזרתיו לך כשהחזרת לי ממון שלוית בו ממני: ולא אחר יכול להוציא. על אחד מהם דכל חד מגי מדחי ליה אצל חבירו אא"כ יש עדים בדבר שמעידין זה לוה מזה אבל מן השטר אין יכולין להביא ראיה: נמצא לאחד בין שטרותיו כו'. בגמ' פריך עלה מרישא ומפרש לה שפיר: כילד יעשו. אם רוצים ללוות זה מזה או מאיש אחר או לקנות קרקע: ישלשו. אבי אביו ויכתוב יוסף בן שמעון בן יעקב וזה יכתוב יוסף בן שמעון בן נפתלי: משולשים. שמותיהן ושמות אביהן ושמות אבי אביהן שוין: יכתבו סימן. יוסף בן שמעון שהוא גוץ או לבן או גיחור לוה מיוסף בן שמעון שהוא ארוך או שחור: ואם היו (ד) סימניהן. שוין: יכתבו כהן. אם אחד מהן כהן יכתבו יוסף כהן לוה מיוסף ישראל: **גמ'** ההוא שטרא דנפק (ה) לבי דינא דרב הונא. והיה מוחזק בו אדם אחד שהיה טוען פלוני בן פלוני הכתוב בזה השטר כתבו וחתמו ומסרו לי לפי שהלויתיו כך וכך ממון וכדתנן מתניתין בפירקין (דף קעה:) הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין ואת שמי לא הוצרך לכתוב שהרי מסרו לי וכתב לי ממך כלומר ממי שמוחזק בשטר:
אמר

תוספות

אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כתובו. בשטרי אקנייתא דוקא אבל בהלואות לא מיירי כך פירש רשב"ם ואומר ר"י דלא שנא במכר לא שנא במתנה מיירי דאפילו בשטרי מקח וממכר משכחת לה כגון דכתבי מדעתו) עדים דללקוחות ליכא הכא פסידא כלל דיש קול למקח וממכר וליכא למיחש למידי: **כתבו** בשילי. היכי ושילי קרובות זו לזו להכי נקט להו שאפילו בשתי עיירות קרובות זו לזו כתבו על שם העיר שעמדו בה בשעת כתיבה וגם היו רגילין תדיר להיות בהיני ושילי והכי אמרינן בבילה (דף כה: ע"ש) הוי מכתפי (ו) לה בשבתא דריגלא משילי להיני ומהיני לשילי: **עבידו** ליה תרי שטרי כו' מאי טעמא כו'. תימה אמאי לא קאמר דפרוע הוא כדאמר רב אשי בסמוך ואומר ר"י דהכא מיירי אפי' ידעינן שאינו פרוע:

רבינו גרשום

והא האידנא. דעבדינן שטר מאוחר וכתבי תברא ולא כתבי בסתמא אלא כתבי בהו זמן ולא חיישינן: אמר ליה רבנן תקוני תקיני. כנגד הרמאי ילכתוב שובר בסתם מאן דעבד הכי עביד. אין יכול המלוה לחזור ולגבות ממנו כלום ומאן דלא עביד הכי שוברו בסתם אם המלוה רמאי הוא יכול לחזור ולגבות דאיהו דאפסיד אנפשיה דאיבעי ליה למכתב שוברו בסתם כדתקינו רבנן: כי קיימיתו בשילי. שם מקום ואתם רוצים לכתוב באיזה מקום נכתב השטר כתבו שנכתב בשילי: ואע"ג דמסירן לכו מילי בהיני. כלומר אע"ג דבהיני היתה ההלואה ושם מסרו לכם המעשה שתהיו עדים בדבר ואם לא הספקתם לכתוב שם השטר כתבו שנכתב בשילי ולא בהיני דלא מיחזו כשיקרא וכן כי קיימיתו בהיני כו': שטרי אקנייתא. שום שטר שיש בו קנין: ואי לא. דלא בעיתו למכתב מיומא דקיימיתו ותרצו לכוון באומדן דעתא את הקנין ולא ידעיתו בברור אימת הוה ותכתבו בתר אומד מיחזו כשקרא: ניחא ליה למלוה וניחא ליה ללוה. דלא ליהוי אלא חד שטרא ניחא ליה ללוה דליפגום שטרא דמלוה דכיון דלית ליה אלא חד שטר ופרע ממנו חציו נמצא השטר פגום דאין יכול המלוה ליפרע ממנו עוד אלא בשבועה כדתנן הפוגם את שטרו לא נפרע אלא בשבועה: וניחא ליה למלוה. שיהא לו שטר אחד גדול שאם פרע לו הלוה חציו וזה כותב לו שובר על חציו וכיון דיש ביד המלוה עדיין שטרו שלם יכוף הלוה את עצמו וימהר לפרוע לו הכל שמתירא שמא יאבד שוברו ויוציא הלה את שטרו ויאמר שלא פרע לו עדיין כלום: ניחא ליה למלוה דלא ליפגום שטריה. שאם פרע האחד השני לא יפרע ממנו כלום ולא יפגום וגובה ממנו בלא שבועה: וניחא ליה ללוה. הואיל שאין החוב שלו כולו בשטר אחד אם פרע לו האחד מחזיר לו אותו שנפרע כולו ואין בידו אלא שטר אחד שלא נפרע ממנו כלום ואין יכול לכופו ולהפחידו שיתבע ממנו יותר ממה שחייב לו שהרי החזיר לו השטר הפרוע ולא נשאר בידו אלא אותו שעדיין לא פרע ממנו כלום: ואמר שויה ניהליה חד בר חמשין. שמוחל החצי: לא משוינן. מאי טעמא דאמר האי לוה פרעיה כוליה ואמר ליה הב לי שטרי שפרעתיך ואמר אירכס כו' ואמר ליה הא אחרינא הוא ויערים כדי שלא יכירוהו: פיס' עשאן אביהן האי מרחץ ובית הבד לשכר. כדי להשכירן ליטול מהן שכר רחיצה ושכר דריכה יכול העני לכופו לעשיר שישכיר אותם ויחלקו השכר לאמצע: עשאן אביהן לעצמו. ולא להשכירן לאחרים יכול העשיר לכופו לעני שלא להשכירן אלא אומר לו לעני קח לך. כלומר כדרך שאבינו היה עושה לעצמו ולא היה משכיר: אני פלוני בן פלוני לויתי ממך סתם. ולא היה כתוב שמו של מלוה:
אמר

עין משפט נר מצוה

קי א מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הלכה ו סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' מג סעיף יט:
קיא ב מיי' פ"א מהל' גירושין הל' כח ופכ"ג מהל' מלוה ולוה הלכה ו סמג עשין נ וסי' צד טוש"ע שם סעי' כ וטוש"ע אה"ע סי' קכו סעיף ו:
קיב ג ד ה מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הל' יז יח סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' נג:
קיג ו מיי' פ"א מהל' שכנים הל' ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעא סעיף ו:
קיד ז מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה הלכה ח סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' מט סעיף ז:
קטו ח מיי' שם טוש"ע שם סעי' ט:

מסורת הש"ס

א) גיטין פ. יבמות קטו.: ב) לעיל יג.: ג) [גיטין כד:]: ד) ב"מ כ:: ה) [עי' תוספות כתובות כד: ד"ה אמנה]: ו) רש"א ר"ל מדעת שניהם:

נ"א רבה

רש"א כי היכי דלא מתחזי כשקרא וכן היא גי' הרי"ף והרא"ש

הגהות הב"ח

(א) גמ' דנפק לבי דינא דרב הונא: (ב) רשב"ם ד"ה והא האידנא דלא עבדינן וכו' דלא כתיב ביה איתרעוהו: (ג) ד"ה להנך וכו' פסק ודוקא שטרי אקנייתא וכו' לכ"ע פסולין ע"כ פסק אפס רבינו חננאל: (ד) ד"ה ואם היו מסומנין סימניהן שוין: (ה) ד"ה ההוא וכו' לבי דינא: (ו) תוס' ד"ה כתבו וכו' מכתפי ליה בשבתא:

אמר רב הונא ממך אפילו מריש גלותא ואפילו משבור מלכא א)אמר ליה רב חסדא לרבה פוק עיין בה דלאורתא בעי לה רב הונא מינך נפק דק ואשכח דתניא גט שיש עליו עדים ואין בו זמן אבא שאול אומר אאם כתוב בו גרשתיה היום כשר אלמא היום ההוא יומא דנפיק ביה משמע בהכא נמי ממך מההוא גברא דנפיק מתותי ידיה משמע אמר ליה אביי ודלמא אבא שאול כרבי ב)אליעזר סבירא ליה ג)דאמר עדי מסירה כרתי אבל הכא ליחוש לנפילה אמר ליה לנפילה לא חיישינן ומנא תימרא דלא חיישינן לנפילה דתנן שנים שהיו בעיר אחת שם אחד יוסף בן שמעון ושם אחר יוסף בן שמעון אינן יכולין להוציא שטר חוב זה על זה ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב גהא הם על אחרים יכולין ואמאי ליחוש לנפילה אלא לאו שמע מינה לנפילה לא חיישינן ואביי לנפילה דחד לא חיישינן לנפילה דרבים חיישינן

ואלא

מינך אפי' מריש גלותא. לשון שאילה הוא וכן הסיא דאמר רב הונא חיישינן לשני סורי בכל הגט (גיטין דף כז.) ובשנים אוחזין (ב"מ דף יח:וכס)·) [וה"פ] אפי' מריש גלותא שאין רגיל להלוות נאמר אפילו באותו דגבי׳ אי תפיס ביה ה) אבל רשב"ס אין תופס בו עיקר ואין נראה לר"י מה שמפרש אפילו מריש גלותא שאנו חוששין שמא אדם אחר הלוהו ונפל ממנו ומצאו (ב) לזה מה לי לתלות בריש גלותא אותו אדם אחר וליסנא נמי לא משמע כלל הכי ומה שהקשה למה שפי' דהוה ליה למימר ההוא [גברא] דנפק מתותי ידיה משמע נראה דלא קשה כלל דלרב הונא הוה מספקא ליה ולכך שאלה היה אומר אם נתחייב אותו כלל דמשמע אפילו מריש גלותא אף על פי שאינו רגיל להלוות (ג) לו כלל אלא ש"מ מינך לא חשיב משמעות והבל הוא ומשום אדם לא יגבוהו ו) [או לא] : עדי מסירה כרתי. והא ז) דכתוב ביה היום לא משום דצריך זמן אלא שאם מתנה בעל פה שום תנאי אם ימות מחולי זה או כשימות שתהא אז מגורשת מעכשיו וכדפסיק לעיל (דף קלו.) כרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו והוי כאומר מהיום אבל היכא דלא מתנה שום דבר לא צריך כלל מהיום והא דפירש רשב"ס דבעי למיכתב מהיום משום דבעי אבא שאול ידים מוכיחות אין נראה לר"י דהא אמרי' (גיטין דף יז.) זמן לא תקנו אלא משום פירות או משום בת אחותו ור' אלעזר לא[הוה] בעי זמן ח) [כלל]דס"ל עדי מסירה כרתי כמו שסובר רשב"ס עצמו וגם זהו תימה להוסיף טעם חדש לאבא שאול דבעי היום משום הוכחה : אבל הכא ליחוש לנפילה. תימה מאי שייכא הכא פירכא דר"א בהלואה הוה מצי למימר נהי (ד) נמי דמשמע מההוא גברא כו' מ"מ ליחוש לנפילה ואפילו הוה סובר כר"מ הוה מצי למיפרך הכי ואומר ר"י דהכי פירושה אלמא מהיום מההוא יומא דנפק ביה משמע ה"נ ממך מההוא גברא דנפק מתותי ידיה משמע שרוצה לומר לכל אדם שימצא בידו כי משמעות חשוב הוא ולא הבל ולילנות וכן משמע שיגבה כל מי שימצא וכן דעת הכתיבה היתה ובשטרי אקנייתא אתי שפיר שמשעבד עצמו מה שלא לוה עדיין מש"ה שעבד לו אפילו לא ילוה לעולם כדאמרי' בשנים אוחזין (ב"מ דף טז:) מלא שטרי הקנאה בשוק יחזירם לבעלים מאי אמרת שמא כתב ללוות ולא לוה הא שעבד ליה נפשיה הלכך לא שייך למיחש לנפילה הכא ואפילו בלא אקנייתא הוה מצי לאוקומי לפי' ר"ת דהנושא (כתובות דף קב. ד"ס אליבא) דמפרש התם שיכול אדם להשתעבד לחבירו אפילו לא לוה ממנו כגון שיכתוב (ה) השטר אני חייב לך מנה ויכתבנו ויתננו לו לשם כך ופריך דלמא אבא שאול כר' אלעזר ס"ל ולא בעי זמן כו' והיום משמע יומא ט) דנפק מבעל הבית ולא דנפק מב"ד ולא הוצרך מהיום אלא אם התנה אם מתי כדפרישית לעיל אבל הכא ליחוש לנפילה דממך נמי לא משמע אלא (ו) שנתנו לו כי היכי דמהיום משמע סתם משמעותו משעת הגירושין ולחפות על בת אחותו לא יוכל דהא עדי מסירה צריך וה"נ משמע הכא אותו שנתנו לו דוקא ולא למוצאו א"כ איכא למיחש לנפילה ומשני לנפילה לא חיישינן ותחלת שאלה דרב הונא נראה לר"י לפרש כן ממך אפילו מריש גלותא אע"פ שאין רגיל להלוות כלל וגם אפילו אנו ידעינן בבירור שלא הלוהו וגם אין רגילות להקנות לו וליתן לו שטר הקנאה כלל אפ"ה מקנה לו מטעמא דפרישית או לא דשמא אין לנו לתלות אלא באותו שנתנו לו הלכך חיישינן לנפילה דלא קני אם לא מסרו לו ועוד יש לפרש אבל הכא ליחוש לנפילה כלומר לא מיבעיא דלא משמע (ז) ההוא גברא כו' והבל הוא ואפי' הוה משמע ליחוש לנפילה ומשני לנפילה לא חיישינן וקושיא ראשונה לא חשש לתרץ משום דכר' אלעזר לא מתוקמא דהא מצריך מהיום וטעמא שפירשתי למעלה הוא דחוק ולא סבירא ליה לרבה ההוא דיחויא וכן מצינו בשאר מקומות בגמ' שאין חושש לתרץ קושיא ראשונה כלל: לנפילה דחד. פירוש (ח) שאין לתלות שנפל אלא מאחד, לבד כי היכי דמתרמי שמזה נפל לנפילה דרבים פירוש דיש לחוש מכל בני אדם שבעולם שנפל מזה או מזה יש לתלות בנפילה : י) ואלא הא דתניא כו'. לנפילה דחד היינו ומתני' בבאהלא ובריית' במוליאין זה בלא זה :

והכא

אמר רב הונא. ממך משמע אפילו מריש גלותא כלומר שמא ריש גלותא או אדם אחר הלוהו ונפל ממנו ומלאתו ואין לפרש שבא רב הונא לומר שיגבה שטרו זה המוחזק דמשמע כל מי שמוחזק בשטר ואפילו ריש גלותא מוחזק בו שאין רגיל להלוות יגבה לו בו דא"כ הוה ליה למימר (א) כדלקמן ממך ההוא [גברא] דנפיק מתותי ידיה משמע : ואין בו זמן. והוא אחד משלשה גיטין פסולין ואם ניסת הולד כשר בפ' המגרש (גיטין דף פו.) : אני היום גירשתיך כשר. קס"ד השתא כיון דעדים קא חזו ליה בידיה וכתוב בו היום הרי כתב בו זמן : ההוא יומא דנפיק. בב"ד להתגרש האשה משמע וחשבינן ליה כזמן גמור : ה"נ משמע ממך כו'. דהא חזו ליה ב"ד בידו וכמי שנכתב שם המלוה בשטר דמי : דלמא אבא שאול. לא חייש לשום זמן בגיטין בדיעבד וכדר' אלעזר ס"ל דתנן בפ' המגרש (שם) שלשה גיטין פסולין ואם ניסת הולד כשר כתב בכתב ידו ואין עליו עדים יש עליו עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד הרי אלו שלשה גיטין פסולין ואם ניסת הולד כשר ר"א אומר אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם וכי היכי דרבי אלעזר מכשיר ליה בלא עדים משום טעמא דעדי מסירה כרתי ה"נ מכשיר ליה בלא זמן משום האי טעמא גופיה כדקתני יש עליו עדים ואין בו זמן בהאי משנה דשלשה גיטין פסולין ועלה קאי ר' אלעזר ואמר אע"פ שאין עליו עדים בהאי שטר שאין בו זמן כשר שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם וה"נ אין כותבין בו זמן אלא מפני תיקון העולם דבת אחותו ופירות כדמפרש בפ' (כל הגט) [המביא תניינא] (שם דף יז.) וכיון שנתנו לה בפני עדים הם יעידו על הזמן ועל הגט והאי דמצריך אבא שאול לכתוב בו אני היום גירשתיך לאו משום זמן דהא אין זה זמן ולזמן לא חייש כר' אלעזר אלא דבעי אבא שאול ידים מוכיחות דמשעה שקבלה הגט נתגרשה מיד שאם לא נכתב מהיום בגט זה שאין בו זמן מנין לנו שיהיה גט שמא אין בדעתו לגרשה מיד בגט זה עד סוף שנה או שנתיים לאחר קבלתה הלכך בעי אבא שאול שיכתבו היום אחרי שאין זמנו כתוב בו שיוכיח עליו כר' יוסי דאמר (לעיל דף קלו.) זמנו של שטר מוכיח עליו והאי דאמר אבא שאול היינו דכתבינן בגט מן יומא דנן ולעלם : אבל הכא ליחוש לנפילה. וכדרב הונא דאמר ממך אפילו מריש גלותא ושמא מאחר נפל ומלאו זה : הא הן על אחרים מוציאין. אחד מהן שיש לו שטר על אחר שיגבה ממנו ולא יכול זה לטעון מחבירך נפל ומלאתו נמלינו למדין שמי שמוחזק בשטר יכול לגבות מלוה מאיש אחר הכתוב בתוכו ואע"פ שהשטר אין מוכיח מי המלוה וה"ה לויתי ממך : ואביי לנפילה דחד לא חיישינן. כגון שטר שביד יוסף בן שמעון שיש לו על אחד מן השוק דהיינו נפילה דחד ומליאה דחד היכי איתרמי מילתא דמיוסף בן שמעון נפל ויוסף בן שמעון מלאו הלכך לא חיישינן אבל גבי לויתי מינך מנה דהיינו נפילה דרבים שיש לחוש מאיש אחר בעולם נפל ואיש אחר בעולם מלאו כגון זה שמוחזק בו התם ודאי חיישינן ולא יגבה בו (הג"ה. חיישי' לנפילה דיחיד ואשכחו רבים. ע"כ): עיקר הלשון כן הוא לנפילה דרבים חיישינן. כלומר שמלאו שום אדם בעולם אבל לשמלאו יחיד יוסף בן שמעון לא חיישינן ורבינו חננאל פירש ואביי לנפילה דחד ואשכחיה האי דשמיה כשמיה דהאי לא חיישינן שאילו מן האחד נפל היה צועק ומבקש וכיון שלא צעק נתברר כי לזה שמלאו הוא אבל לנפילה דרבים דלא ידעינן מי הוא חיישינן :

ואלא

עין משפט נר מצוה

קטז א מיי' פ"א מהל' גירושין הלכה כו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכו סעיף ז :

קיז ב מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה הל' ט סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' נ וסי' סא סעיף י :

קיח ג מיי' שם וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' מט סעיף ז :

רס"א

רבינו גרשום

אמר רב הונא. אין אדם יכול לגבות בזה השטר כלום שכשמוציאו זה המלוה אע"פ שהוא כתב ידו של לוה אמר הלוה מה אתה מבקש ממני והלא כתבו ממך סתם משמע אפי' מריש גלותא או משאר כל אדם היאך אתה יכול לגבות ממני : פוק עיין ביה. שתמצא ראיה שדומה למעשה : דלאורתא בעי לה רב הונא ממך. שתאמר לו ראיה שדומה למעשה זה : ואין בו זמן כו' אבא שאול אומר אם כתוב בו. אפי' זמן כזה שגירשתיה היום אע"ג דאין יודע איזה יום קאמר כשר הגט אלמא באיזה יום שיבוא הגט לבית דין יש לומר היום משמע ההוא יומא דקא נפיק ביה משמע שבאותו יום גירשה וכשר. הכי נמי ממך משמע מההוא גברא דנפיק שטרא מתותי ידיה משמע דנאמן ולא מצי למימר ממך אפי' משבור מלכא : אמר ליה אביי לרבה דלמא אבא שאול. דאמר דכשר הגט משום ההוא טעמא קאמר דגירשתיה היום סתם כשר דאע"ג דלא ידעי' באיזה יום נכתב הגט אלא שידע באיזה יום מסרו לה כשר דס"ל כר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי: אבל הכא. דכתב ממך ניחוש לנפילה דיכול לומר לו אין אתה הסלוה שמא מן המלוה אחר נפל השטר ומצאת אותו : אמר ליה רבה לעולם ראיה שלי[ראיה] ודקא פרכ' ליחוש לנפיל'. לנפילה לא חיישינן:מנא תימרא דלא חיישינן לנפילה דתנן. במתניתין שנים שהיו בעיר אחת [ששמותיהן שוות] שניהן אין יכולין להוציא שטר חוב זה על זה שזה יכול לומר לזה אתה חייב לי וממני נפל השטר ואתה מצאתו וזה יכול לומר לזה אתה חייב לי וממני נפל השטר ואתה מצאתו או יכול לומר לו פרעת לי והחזרתי לך השטר:ולא אחר יכול להוציא שטר חוב על אחד מהן.שיכול כל אחד לומר לו איני חייב לך אלא חבירי. נמצא למלוה שטר אחד בין שטרותיו ששטרו של יוסף בן שמעון פרוע אע"ג שיש לו שטר אחר על יוסף בן שמעון שאינו פרוע שטרות שניהן פרועין שכל אחד יכול למימר לו שטר שלי הפרוע : כיצד יעשה אם אחד [רוצה ללוות] מחבירו : ישלשו . יכתוב כל אחד שמו ושם אביו ושם זקנו שמא שמות זקנים אינם שוין ובכן יתקר הדבר: ואם היו משולשין יכתוב לו סימן המשפחה.ואם היה סימנם שוה יכתוב כהן אם אחד מהן כהן יכתוב פלוני כהן.ואם יש באחד מהן סימן אחד או ארוך או ננס או שחור יכתוב אותו סימן . קתני מיהת מתני' ולא אחר יכול להוציא שטר חוב על אחד מהן הא אחד מהן על אחרים יכול להוציא ואמאי ליחוש לנפילה . ולימא ליה לוה לא ממך לויתי אלא מחבירך ונפל ממנו ומצאת אותו וכן נמי נימא לאידך אלא ש"מ מדהן על אחרים יכולין להוציא ולא מצי ליה למימר מחבירך נפל ש"מ דלנפילה לא חיישינן : ואביי משיב לנפילה דחד . כגון מלוה אחד ששמו יוסף בן שמעון לא חיישינן . דמזהיר זהיר ביה והכא ליכא ספיקא אלא דחד גברא בלבד של חבירו ששמו כשמו . אבל לנפילה דרבים היכא דכתב לויתי ממך איכא לספוקי דרבים דלכל חד מעלמא משמע ממך הלכך חייש לנפילה :

במאי

מסורת הש"ס

א) [ב"מ יח: כ: גיטין כז:] : ב) [נ"ל אלעזר] : ג) [גיטין ע: וש"נ] : ד) רש"ל.וגי' רש"א אפי' והוא דבור חדש:ה) רש"א אבל פי' רשב"ס שתופס כו' אין נראה : ו) רש"ל: ז) רש"א דאמר היום : ח) רש"א: ט)רש"א דנפק מידו ולא דנפק לב"ד : י) [בתוס' הג"ה. אלא הא דתניא כו' א"כ לנפילה דחד חיישינן ומתניתין בבא בסרבלא ומברייתא דמוליאין זה על זה ניחא ע"כ] ועיין רש"א :

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אמר רב הונא וכו' כדלקמיה ממך: (ב) תוס' ד"ה מינך וכו' ונפל ממנו ומלאו זה דלמה לו לתלות בריש גלותא : (ג)בא"ד להלוות כלל כצ"ל ותיבת לו נמחק: (ד) ד"ה אבל וכו' נהי דממך משמע מההוא גברא : (ה) בא"ד שיכתוב בשטר אני חייב : (ו) בא"ד לא משמע אלא אותו שנתנו לו : (ז) בא"ד דלא משמע מההוא: (ח)ד"ה לנפילה דחד פירוש כשאין לתלות שנפל אלא מאחד בלבד אין לתלות בנפילה כי היכי מתרמי שמזה נפל מס"ד ואח"כ מ"ה לנפילה וכו' דמכל בני אדם :

ואלא הא דתניא כשם שאין מוציאין שטר חוב זה על זה כך אין מוציאין על אחרים במאי קמיפלגי באותיות נקנות במסירה קמיפלגי תנא דידן סבר א)אותיות נקנות במסירה ותנא ברא סבר אין אותיות נקנות במסירה ואי בעית אימא דכולי עלמא אותיות נקנות במסירה והכא בצריך להביא ראיה קא מיפלגי תנא דידן סבר אין צריך להביא ראיה ותנא ברא סבר ב)צריך להביא ראיה דאיתמר אותיות נקנות במסירה אביי אמר צריך להביא ראיה ורבא אמר "אינו צריך להביא ראיה אמר אביי מנא אמינא לה דתניא "אחד מן האחין שהשטר חוב יוצא מתחת ידו עליו להביא ראיה מאי לאו הוא הדין לאחריני ורבא אמר שאני אחין דשמטו מהדדי איכא דאמרי אמר רבא מנא אמינא לה דתניא אחד מן האחין שהשטר חוב יוצא מתחת ידו עליו להביא ראיה אחין הוא דשמטו מהדדי אבל אחריני לא ואביי אחין איצטריכא ליה סלקא דעתך אמינא כיון דשמטו מהדדי אימא מיזדהר זהירי ולא צריכי להביא ראיה קמ"ל ואלא הא דתניא כשם שמוציאין הן שטר חוב על אחרים כך מוציאין זה על זה במאי קמיפלגי בכותבין שטר ללוה ואע"פ שאין מלוה עמו קמיפלגי תנא דידן סבר ג)כותבין שטר ללוה ואף על פי שאין מלוה עמו זימנין דאזיל לגבי ספרא וסהדי ואמר להו כתבו לי שטרא דבעינן למיזף מיוסף בן שמעון חבריה ובתר דכתבי והתמי ליה נקיטא ליה ואמר ליה הב לי מאה דיזפת מינאי תנא ברא סבר אין כותבין שטר ללוה עד שיהא מלוה עמו: נמצא לאחד בין שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון פרוע שטרות שניהם פרועין וכו': טעמא דנמצא הא לא נמצא מצי מפיק והאנן ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב תנן אמר רבי ירמיה במשולשין ונחזי תברא בשמא דמאן דכתיב אמר רב הושעיא "במשולשין בשטר ואין משולשין בשובר אביי אמר הכי קאמר (א) "נמצא ללוה בין שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון עלי פרוע שטרות שניהם פרועין: כיצד יעשו ישלשו כו': תנא "אם היו שניהם כהנים יכתבו דורות: **מתני'** "האומר לבנו שטר בין שטרותי פרוע ואיני יודע אי זהו שטרות כולן פרועין נמצא לאחד שם שנים הגדול פרוע והקטן אינו פרוע: **גמ'** אמר רבא "שטר לך בידי פרוע הגדול פרוע והקטן אינו פרוע חוב לך בידי פרוע שטרות כולן פרועין אמר ליה רבינא ה)לרבא אלא מעתה שדי מכורה לך שדה גדולה מכורה לו שדה שיש לי מכורה לך כל שדותיו מכורין לו התם "יד בעל השטר על התחתונה: **מתני'** ה)"המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב ואם

רשב"ם

ואלא הא דתניא כו'. לכ"ע פריך דהא אפילו אביי מודה דלנפילה דחד לא חיישינן וא"כ אמאי תניא בברייתא שאין יכולין להוציא על אחרים: במאי קא מיפלגי. כיון דלאו בחיישינן לנפילה פליגי: תנא דידן סבר לנפילה דחד לא חיישינן מאי איכא למימר דלמא איהו יהיב ליה אותיות נקנות במסירה ועל כרחו יפרע לו למי שהשטר בידו: ותנא ברא סבר אין אותיות נקנות במסירה. ומתוך כך ידחה הלוה לזה ויאמר פקדון הוא אצלך ולזה יאמר אין השטר בידך ומיהו אם כתבו הרשאה זה לזה על כרחו ישלם לו: ואב"א דכ"ע אותיות נקנות במסירה. בלא שטר מכירה [אחר] כדפסקי' הלכתא בפ' המוכר את הספינה (לעיל עז.) כרבי וכדאמר רב אשי אותיות מילי ניהו ומילי במילי לא נקנו היכא שמסרו לו ונתנו לך ראיה ועדים צריך שמסרו לו לזה בפניהם דלא נימא פקדון הוא אצלו או השמיטו ממנו ובהכי פליגי מתני' ותנא ברא בפלוגתא דאביי ורבא: ורבא אמר אין צריך · אלא העמידהו בחזקת המוחזק בו: אחד מן האחין ששטר חוב יוצא מתחת ידו. או בשם אביהם או בשם מלוה אחר וטוען אחיי נתנוהו לי והם אומרים אתה חטפתו: מיזהר זהירי · ולא יכול להשמיט מיד אחיו כי נזהר איש מאחיו וסד"א אין צריך המוחזק בו להביא ראיה קמ"ל: אלא הא דתניא כו'. ג' מחלוקות בדבר: זימנין דאזיל לגבי ספרא כו'. כסבור הוא לרמות בו חבירו ולגבות ממנו בשטר זה והוא אינו יודע מה שכינו שאין יכול להוציא על חבירו ששמו כשמו: אא"כ מלוה עמו. ומסתמא שניהם היו במעמד מקום שנכתב וכיון דאינהו ידעי ואין מקפידים זה על זה לא חיישינן תו לשום רמאות כיון דלנפילה לא חיישינן: נמצא לאחד. מלוה שטרו של יוסף בן שמעון שחייב לי ממון פרוע שטרות שניהם פרועים ואע"ג דאמרן בשילהי שנים אוחזין (ב"מ כ:) סימפון היוצא מתחת ידי מלוה אינו אלא כמשחק ופסול הא אוקימנא להך משנה התם כגון שנמצא השטר בין שטרותיו (ב) קרועין הלכך השובר כשר: במשולשין. פירוש בשטר שלשה דורות יוסף בן יעקב בן יצחק ובאידך כתב יוסף בן יעקב בן דוד ובשובר כתב סתם יוסף בן יעקב כדמתרץ לקמן הלכך איתרע כחם והם בחזקת פרועים שכל אחד טוען שלי פרוע והמלוה אינו יכול להכחישו הואיל ונמצאו השטרות בין השטרות קרועים:

אביי אמר. מתני' כשנמצאו בבית לוה מיירי והכי קתני נמצא ללוה אחד בין שטרותיו שובר שהשטר שהיה עשה בו יוסף בן שמעון פרוע הוא והיו שני יוסף בן שמעון נושים בו ואילמלא זה השובר היו שניהם נפרעין ממנו שטרותם כדאוקמינן שהם יכולין להוציא שט"ח על אחרים ועכשיו בזה השובר הורע חזקתם דקיי"ל יד בעל השטר על התחתונה וכשיוציא כל אחד מהם שטרו אומר לו הנה השובר עליו ומיהו נראה בעיני שאם שניהם באים בהרשאה זה מזה על הלוה יכולין לגבות אחד מן השטרות ממ"נ מן הלוה שהרי מודה הוא בע"כ בשני השטרות אלא שפרע אחד מהן ומיהו אי טעין לוה ואומר לשניכם פרעתי והשובר נכתב סתם על שניכם נראה בעיני דטענה מעלייתא היא אבל היכא דמודה בב' הלוואות אלא שפרע אחת נהי נמי דהורע כח המלוין לגבות כל אחד חובו אבל יעשו שטר ביניהם שניהם מן הלוה שטר אחד ע"י שיכתבו הרשאה זה לזה: עלי. שאני חייב לו: תנא אם היו שניהם. משולשים וכהנים: יכתבו דורות. מרובעים יוסף בן יעקב בן יצחק בן אברהם יוסף בן יעקב בן יצחק בן דוד דכולי האי לא יהיו שמות אבותיהן שוין: **מתני'** האומר לבנו. מלוה בשעת מיתתו: ואיני יודע איזהו. והלוה האמינני ולא החזרתי שטרו ואיני רוצה ליענש: שטרות כולן פרועין. חוץ מאותן שיאמרו עדיין לא פרענו: נמצא ללוה אחד שם בבית המת שני שטרות שלוה ממנו שני הלוואות הקטן אינו פרוע דשטר בין שטרותיו קאמר דמשמע אחד ולא שנים: **גמ'** חוב לך בידי. משמע מה שאתה חייב לי ואפי' כתוב החוב בהלוואות דקות בשטרות הרבה: א"ל רבינא לרב אשי אלא מעתה שדי מכורה לך. שדהו הגדולה מכורה לו: שדה שיש לי מכורה לך. מי נימא כל שדותיו מכורין לו קאמר כמו שדה אדום קנפיי"א (כתיב) וכמו ובהמה רבה (יונה ד): ומשני התם יד בעל השטר על התחתונה. דהמוציא מחבירו עליו הראיה דהיינו לוקח ומילתיה דרבא דלעיל נמי משום האי טעמא דיד בעל השטר על התחתונה דהיינו מלוה הלכך חוב לך בידי פרוע כל השטרות שיש לו עליו פרועין: **מתני'** לא יפרע מן הערב תחלה עד שיתבע את הלוה לדין ויחייבוהו ב"ד ואם אין לו מה לשלם אז יפרע מן הערב הכי מפרשינן לה בגמרא במסקנא. ואם

תוספות

ודהבא בצריך להביא ראיה קא מיפלגי. ופלוגתא דמתני' וברייתא ליתא בפנו. תא דאביי ורבא דאביי דמצריך ראיה מודה דלא חיישינן לנפילה ופקדון הוכא דשמיה כשמיה כדקאמר בפרק (בתרא) [ט"ו] דיבמות (דף קטז. וסס) דקאמר אביי לנפילה לא חיישינן אי לפקדון כיון דשמיה כשמיה לא מפקיד גביה אבל הך ברייתא (ג) חיישי' לנפילה או לפקדון דיוסף בן שמעון דאפילו בשני יוסף בן שמעון מצרכי ראיה ורבא אמר א"צ להביא ראיה ולעיל בפרק המוכר את הספינה (דף עז. ד"ה אמר) פירשתי: **אביי** אמר הכי קאמר נמצא כו'. והא דמוקי לה בשנים אוחזין (ב"מ ד' כ:) כגון שנמצא השטר בין שטרותיו פרועין לאו היינו אליבא דאביי דאיהו מוקי לה בשובר היוצא מתחת יד הלוה כשאר שוברין אלא אליבא דר' ירמיה אתיא: **שטרו** של יוסף בן שמעון עלי פרוע שטרות שניהם פרועין. אע"ג (ד) דבשטר אחד שיש לו עליהם אין יכול להוציא עליהם משום דחיישינן בכל אחד שמא חבירו של כל אחד כתבו (ה) אע"פ [דחד] ודאי לוה [הכא לא אמרינן] חיישינן שמא חבירו של כל אחד ואחד כתבו והתחימו אע"ג דודאי אחד פרע וטעמא משום דמספיקא לא מפקינן ממונא: **שניהם** כהנים. ה"ה שניהם ישראלים אלא משום דתני' לעיל היה אחד מהן כהן תני כהנים: חסורי

רבינו גרשום

במאי פליגי. מתני' וברייתא: באותיות נקנות במסירה פליגי מר סבר. תנא דמתני' דדייקינן ממתני' הא הן על אחרים יכולין להוציא משום דקסבר אותיות נקנות במסירה שאם טוען הלוה איני חייב לך אלא לחבירך יכול לומר לו נהי כדאמרת דלחברי אתה חייב ולא לי הרי השטר בידי וקניתיו ממנו וחבירי נתנו לי במסירה ואותיות נקנות במסירה ונפל ממנו לא מצית אמרת דהא אמרן לנפילה דחד לא חיישינן הלכך יכולין להוציא על אחרים: ומר סבר אין אותיות נקנות במסירה. ויכול לומר לו להבירך אני חייב ולא לך והוא לא יכול לקנות לך החוב במסירת השטר דאין אותיות נקנות בםסירה ולא בעל חוב דידי את ולחבירו נמי מצי אמר לאו בעל דברים דידי את ואין בידך השטר: והכא בצריך להביא ראי'. עדי מסירה דתנא דברייתא סבר צריך להביא ראיה עדי מסירה ואם אין לו עדי מסירה אינו יכול להוציא שטר על אחרים: עליו להביא ראיה. עדי מסירה שאביו מסרו לו ונתנו לו לבדו: מאי לאו הוא הדין לאחריני. לשני יוסף בן שמעון שמוציא האחד שטר על אחרים שצריך להביא ראיה עדי מסירה שחבירו נתנו לו בפניהם: ורבא אמר לך. לאו הוא הדין לאחריני אלא שאני אחד מן האחין אמאי צריך להביא ראיה דאחין משממי אהדדי. יד כל אחד גונב מאחיו דמורה היתרא לעצמו לפ שיורש הוא להכי צריך להביא ראיה אבל בעלמא אותיות נקנות במסירה ואין צריך להביא ראיה: ואביי. אמר לך לכולי עלמא צריך להביא ראיה ומאי שנא דנקט ברייתא אחד מן האחין דאחין אצטריכא ליה. סד"א כיון דאחין משממי אהדדי אימא מיזהר זהיר ומעיין כל אחד שלא ישמוט אחיו כלום מירושת אביו קודם חלוקה והואיל דזהירי אימא היכא דיוצא שטר חוב מתחת ידי אחד לא יהא צריך להביא ראיה דודאי אביו נתנו לו שאם היה מחזיק בו לאחר מיתת אביו היו מרגישין וסד"א דאין צריך ראיה קמ"ל דצריך וכל שכן אחריני דלא זהירי דצריך להביא ראיה: ותנא ברא סבר אין כותבין שטר ללוה עד שיהא מלוה עמו. הלכך כיון דבפניו נכתב מהימן אידך כל אימת דמפיק ליה להכי מוציא שטר זה על זה: טעמא דנמצא. בין שטרותיו דשטר יוסף בן שמעון פרוע דמשום הכי לא מצי מפיק הא לא מצא מפיק: (משום) במשולשין. שכתוב בשטר יוסף בן שמעון בן לוי דניכר איזה יוסף חייב לו: ומקשי' אי הכי כיון דמיירי במשולשין אם כן אמאי קתני נמצא לאחד בין שטרותיו כו' שטרות שניהן פרועין ואמאי שניהן פרועין וכיון דמשולשין ששם זקנם אינם שוה ונחזי תברא שכתב יוסף בן שמעון בן לוי בשמא דמאן יוסף כתב. כיון דניכרין בשם זקנם ואידך דלא כתב תברא על שמיה ליפרע משטריה: אמר רב אושעיא במשולשין בשטר להכי מצי מפיק. ואין משולשין בשובר לכך שניהן פרועין דלא ידעי תברא דמאן כתב: אביי אמר כו'. לעיל מהדר אמאי לעיל טעמא דנמצא הא לא נמצא מצי מפיק והא אנן תנן כו'. וקא מתרץ אביי דוקיא דמתניתין באידך גיסא דלא קשיא מידי והכי קאמר מתני' נמצא לאחר בין שטרותיו שטר של יוסף בן שמעון שיש לו עלי פרוע הוא ואית לאידך יוסף בן שמעון שטרא נמי עלי' השטרות שניהן פרועין והשתא דייק טעמא דנמצא משום הכי לא מצי מפיק הא לא נמצא מצי מפיק יוסף בן שמעון מיניה היינו כדדייקי' ברישא הא הן על אחרים יכולין להוציא אבל אחרים אין יכולין להוציא עליהן והשתא ליכא למפרך והאנן תנן ולא אחר כו': יכתבו דורות. ירבעו או יחמשו עד שלא יהו שוין: פים' נמצא לאחד. לוה: שם שנים. שטרות כיון דהוא אמר לבנו שטר א' פרוע ולא שנים מכלל דזה לוה שיש לו שם שני שטרות האחד אינו פרוע ואפי' הכי אמרינן שטר גדול הוא דפרוע והקטן אינו פרוע משום דיד בעל השטר על התחתונה: שטר לך בידי פרוע. ויש לו ב' שטרות עליו אמרינן הגדול פרוע ולא הקטן ויד בעל השטר על התחתונה: ואם אמר חוב לך בידי פרוע. כלומר חוב הוית חייב לי ופרעת כיון דאמר חוב סתם ויש לו כמה שטרות עליו כולן פרועין: אמר ליה רבינא לרבא. לרישא מקשי למאי דאמר הגדול פרוע. אלא מעתה שדה אחת שלי מכורה לך ותיה לו ב' שדות גדולה וקטנה הכי נמי דאמרינן שדה גדולה מכר לו ואם אמר לו כל שדה שיש לי מכורה משמע דמודה כל שדותיו מכורין לו. ומתרץ רבא לא סלקא דעתך דשדה גדולה מכורה לו (לא כי היכי) דאמר בשטר יד בעל השטר על התחתונה ואמרי' קטנה מכורה ולא גדולה: לא יפרע כדמפרש

מסורת הש"ס

א) [לעיל טו. וש"נ]: ב) [עי' תוס' יבמות קטז. ד"ה אמאי]: ג) [לעיל קסז:]: ד) לפי גי' רשב"ם צ"ל לרב אשי: ה) בכורות דף מח.:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אביי אמר הכי קאמר הן על אחרים מוציאין נמצא ללוה: (ב) רשב"ם ד"ה נמצא וכו' הקרועין: (ג) תוס' ד"ה והכא כו' אבל הך ברייתא ס"ל דחיישינן לנפילה: (ד) ד"ה שטרו וכו' אע"ג דבאחר שיש לו עליהם כצ"ל ותיבי' דבשטר נמחק: (ה) בא"ד חבירו של כל אחד כתבו אע"ג דחד ודאי לוה הכא בשובר לא אמרינן שמא חבירו כצ"ל:

עין משפט נר מצוה

קיט א מיי' פ"ד מהל' מלוה ולוה הל' ופ"ו מהל' מכירה הל' יא ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' סו סעיף יא:
קכ ב מיי' פ"ט מהל' נחלות הלכה ז סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' סב ועי"ש בהג"ה:
קכא ג טוש"ע ח"מ סי' מט סעיף ט:
קכב ד ה מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה הל' א סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' מט סעיף ז:
קכג ו מיי' שם פט"ז הל' יב סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' סה סעיף כג:
קכד ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף כד:
קכה ח מיי' פכ"א מהל' מכירה הלכה יט טוש"ע ח"מ סימן ר סעיף יב:
קכו ט מיי' פכ"ה מהל' מלוה ולוה הלכה ג סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קכט סעיף ח
רס"ל ועי' רס"א

עין משפט
נר מצוה

קכז א מיי' פכ"ה מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קכט סעיף יד :

קכח ב מיי' פי"ח מהל' אישות הלכה ט ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין מח טור וש"ע אה"ע סימן קב סעיף ז :

קכט ג מיי' פכ"ה מהל' מלוה ולוה הל' ג סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קכט סעיף ח :

קל ד מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף ב :

קלא ה ו מיי' שם הל' ד ועיין בהשגות ובמגיד משנה טוש"ע שם סעיף יד עיין בטור :

תורה אור

*ואם אמר לו על מנת שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב רשב"ג אומר אם יש נכסים ללוה בין כך ובין כך לא יפרע מן הערב וכן היה א)רבן שמעון בן גמליאל אומר ב)הערב לאשה בכתובתה והיה בעלה מגרשה ידירנה הנאה שמא יעשו קנוניא על נכסים של זה ויחזיר את אשתו : **גמ'** מאי טעמא רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו גברא אשלימת לי גברא אשלימי לך מתקיף לה רב נחמן האי דינא דפרסאי אדרבה בתר ערבא אזלי אלא בי דינא דפרסאי דלא יהבי טעמא למילתייהו אלא אמר רב נחמן מאי לא יפרע מן הערב ב)לא יתבע ערב תחלה תניא נמי הכי ג)המלוה את חבירו על ידי ערב לא יתבע ערב תחלה ואם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה יתבע ערב תחלה א"ר הונא מנין לערב דמשתעבד דכתיב °אנכי אערבנו מידי תבקשנו מתקיף לה רב חסדא הא קבלנות היא דכתיב ג)°תנה אותו על ידי ואני אשיבנו אלא ד)אמר רבי יצחק מהכא °לקח בגדו כי ערב זר ובעד נכריה חבלהו ואומר °בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך נוקשת באמרי פיך נלכדת באמרי פיך עשה זאת אפוא בני והנצל כי באת בכף רעך לך התרפס ורהב רעיך ה)אם ממון יש לו בידך התר לו פיסת יד ואם לאו הרבה עליו ריעים אמר אמימר ערב דמשתעבד מחלוקת ר' יהודה ור' יוסי (א) לרבי יוסי דאמר ו)אסמכתא קניא ערב משתעבד לר' יהודה דאמר אסמכתא לא קניא ערב לא משתעבד אמר ליה רב אשי לאמימר ז)הא מעשים בכל יום דאסמכתא לא קניא וערב משתעבד אלא אמר רב אשי בההוא הנאה דקא מהימן ליה ה)גמר ומשתעבד נפשיה : ואם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה כו' : אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן ו)לא שנו אלא שאין נכסים ללוה אבל יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב והא מדקתני סיפא רבן שמעון בן גמליאל אומר אם יש נכסים ללוה (ב) לא יפרע מן הערב מכלל דתנא קמא סבר לא שנא הכי ולא שנא הכי חסורי מחסרא והכי קתני המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב ואם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב במה דברים אמורים בשאין נכסים ללוה אבל יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב ז)וקבלן אף על פי שיש נכסים ללוה יפרע מן הקבלן

רבן

חסורי מחסרא והכי קתני. פירש ר"ת בכתב ידו חסורי מחסרא והכי קתני המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב הכי פירושו והכי הלכתא לא יתבע מן הערב תחלה אע"פ שאין לו נכסים (ה) ללוה דהיינו קרקעות אלא יתבע מן הלוה תחלה ואם הוא רחוק ימתין לו או ילך לשם לתבעו ולכופו דלא מחתינן לנכסי דערב (ו) דלמא אי אתיה הכא ללוה הוה יהיב ליה מטלטלי למלוה ואם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה תחלה כו' ולא יצטרך להמתין ולחזור אחר הלוה דמשום דלמא פרע ליה מטלטלין לא מטרחינן ליה למלוה כיון דאתני וכגון שאין נכסים ללוה דהיינו קרקעות כדמסיק ואזיל בד"א כו' אבל יש נכסים ללוה דהיינו קרקעות יתבע הלוה תחלה ויכופנו ולא נטריח את הערב כיון דאיגלאי מילתא שיכול להפרע מהלוה אבל כשאין נכסים ללוה ואתני ממי שארצה אפרע מספיקא לא מטרחינן לחזור ולהמתין ללוה אלא יפרע מן הערב כדפרישית וקבלן אף על פי שיש נכסים כו' וחמש מדות בערבות א' המלוה על ידי ערב ולא אתני ממי שארצה אפרע תובע הלוה תחלה בב"ד בין שיש לו ובין שאין לו נכסים ללוה ואם לא יוכל לכופו ללוה ולא ליית דינא נכנס לביתו של ערב ב' אם התנה ממי שארצה אפרע ואין לו נכסים ללוה דהיינו קרקעות נפרע מן הערב תחלה פי' אם ירצה לדון עם הערב תחלה ואם ירצה יתבע מן הלוה תחלה כדאמרינן אם אמר ממי שארצה אפרע יפרע מן הערב ש"מ דברצון המלוה תליא מילתא ג' ואם יש לו נכסים ללוה אפילו אתני נפרע מן הלוה תחלה ד' וקבלן דהיינו תן לו ואני נותן לך בין יש לו נכסים ללוה בין אין לו נפרע מן הערב תחלה ה' נושא ונותן ביד יפרע מן הערב ולא מן הלוה שאין למלוה על הלוה כלום ואם לא מצא שום (ז) להפרע מן הערב חוזר על הלוה מדר' נתן דקיימא לן כוותיה אפילו בבעל חוב דעלמא וכולהו ערבין בעי קנין בר מקבלן וערב בשעת מתן מעות וקבלן דהיינו תן לו ואני אתן לך אי נמי שאינו מזכיר לשון הלואה ח)אלא לשון פרעון דקאמר ט)עט"י דוכראי ולא קאמר י)ייט"י דיברא"י דהלכתא כרבא ולא לימא ואני קבלן וקונין בכליו של קונה וכגון דנקיט ביה שלש על שלש דבציר מהכי לא מהני אם אינו כלי ואין חילוק בין עור לשק כדאמרינן בשנים אוחזין (ב"מ דף ז.) כיון דנקט ביה שלש על שלש לשון רבינו תם ואם היה כתוב בשטר שנעשה פלוני בן פלוני קבלן אומר ר"י דהוי קבלן דאע"ג דלא כתב בו תן לו ואני נותן לך שלא פירש היאך אמר מכל מקום קבלן קאמר דהוי :

מקמי

ואם אמר לו על מנת כו'. בגמרא אמרינן חסורי מיחסרא והכי קתני כו' ומפרש לה: בין כך ובין כך לא יפרע מן הערב. תחלה: הערב לאשה בכתובתה. ואין לבעל נכסים והיה בעלה מגרשה וצריך הערב לפרעה כתובתה מכיסו : ידירנה. הבעל הנאה על דעת רבים נדר שאין לו הפרה שלא יוכל להחזירה דחיישינן שמא דעתו להחזיר את אשתו ולאכול כתובתה לאחר שנתקבלה כתובתה מן הערב וקנוניא בעלמא הוא דעבדי בעל ואשתו על נכסיו של ערב : **גמ'** מאי טעמא. לא יפרע מן הערב דקסלקא דעתך השתא לא יפרע כלל קאמר מתני' דלא מהני ערבות אלא להכי שאם מת לוה או ברח אז יפרע מן הערב אך אם הלוה בפניו בשעה שתובע מלוה את חובו כיון שהעמידו ערב ללוה בפניו פטור : גברא אשלמת לי. הפקדתני הלוה על מנת שאם ימות או יברח שאפרע ממוני והרי אני מחזירו לך ותתבענו בדין ואני פטור: מתקיף לה רב נחמן האי דינא. דמתניתין שלא יפרע הערב כלום דינא דפרסאי הוא וקס"ד השתא דהכי קאמר שמנהג פרסיים לדון כן דאמר ליה גברא אשלמת לך : בתר ערבא אזלי. אף כשיש נכסים ללוה : דלא יהבי טעמא למילתייהו. שגם זה דבר שאינו הגון הוא לומר שלא יפרע מן הערב כלל א"כ מאי אהני ערבות אלא ודאי להכי נכנס בערבות שאם אין נכסים ללוה שישלם לו ערב תחתיו את הממון : לא יתבע ערב תחלה. דלא נעשה ערב אלא על מנת אם ימות הלוה או ימאן לבא לדין או שיתחייבוהו בית דין ולא יהיה לו מה לפרוע אז יפרע מן הערב : ואם אמר לו על מנת כו' יתבע מן הערב תחלה. וכגון שאין נכסים ללוה דהכי מפרשי' לה מתני' לקמן: מנין לערב שמשתעבד. באמירה בעלמא בלא קנין : קבלנות. לקמן מפרש תן לו ואני קבלן ובאמירה בעלמא הוי קבלן והכי מוכח לקמן בשמעתין אבל אם נשא ונתן ביד אמרינן לקמן דאין למלוה על הלוה כלום : תנה אותו על ידי. כלומר כאילו (ג) מקבלו בידי אחזירנו לך : לקח בגדו. למלוה קאמר קרא קח בגדו של ערב כי ערב בשביל איש זר דהיינו אמירה בעלמא דלא כתיב הכא קבלנות : בני אם ערבת לרעך. ממון או נוקשת באמרי פיך שחרפתו וגדפתו עשה זאת אפוא בני והנצל משני דברים הללו על כי באת בכף רעך דהיינו ממון שיש לו עליך לך התרפס התר לו פיסת ידך ותן לו מעותיו ורהב רעך על שחרפתו הרבה עליו ריעים ובקש מחילה : רבי יהודה סבר אסמכתא לא קניא. והיינו אסמכתא אם לא יפרע לך אני אשלם לך וכל דאי הוי אסמכתא סומך ובוטח בלבו שהלוה יפרענו ואילו היה יודע שלא יפרע הלוה לא היה נכנס בערבות : דאסמכתא לא קניא. דפסיקא הלכה כרבי יהודה : גמר (ד) ומשתעבד. בלב שלם ושליחותא דערב קא עביד מלוה כאילו הוא עצמו הלוה : לא שנו. אפי' דאמר על מנת כו' : אע"פ שיש נכסים ללוה יפרע מן הקבלן. אם ירצה המלוה :

רבן

רבינו גרשום

כדמפרש בגמ' לא יתבע ע"י בתחלה: ואם אמר. בשעת הלואה: על מנת שאפרע ממי שארצה. וקיבל עליו הערב: יפרע מן הערב. וכיוצא בו אמר רשב"ג הערב לאשה בכתובתה בשביל בעלה והיה בעלה מגרשה. ואין לבעל נכסים לפרוע כתובתה ידירנה הנייה. שלא יחזירנה לעולם ויפרע לה הערב כתובתה שאם אינו מדירה איכא למימר קנוניא עשו ביניהן על נכסיו של זה הערב ושוב כשיפרע לו הערב כתובתה יחזיר לו זה את אשתו ויאכל נכסיו של ערב: מאי טעמא. לא אפקת מן הערב: דאמר לו ערב גברא אשלימת לי. כלומר לוה הפקדת בידי שאהיה ערב שלא יברח וגברא אשלימי לך אותו אדם עצמו אני אחזירו לך ושוב איני נזקק לך: האי דינא דפרסאי הוא. דדיינו בגיותא שאין יורדין לעיקר הדין אלא פוסרין לאלתר הנתבע כמו שנראה להם לפי שעה: אדרבה פרסאי בתר ערבא אזיל א) דבר תימה הוא היאך יכול ערב לסלק עצמו ולומר לו גברא אשלמת לי וכו' והלא יכול לומר לו המלוה אי לא את לא הוה נפקי זוזאי מתחת ידאי. ואלא מאי לא יפרע מן הערב תחלה אלא ללוה יתבע תחילה ואם אין (יפרע) נכסים ללוה יפרע מן הערב: תניא נמי הכי. כדאוקימנא דהאי לא יפרע לא יתבע הוא: לקח בגדו כי ערב זר. אלמא דמשתעבדי ב) ולמה קרא נמי דכתיב ערבת לזר כפיך וגו' לך התרפס ורהב רעיך או תפרע לו או הרבה עליו רעים לפייסו שיתן לך זמן עד שתפרע לו על יד על יד : ולר' יוסי דאמר אסמכתא קניא ערב משתעבד . דערבות נמי אי הוו כמו אסמכתא שהוא דאי כלומר דאי לא פרע לך לוה פרעי לך אנא וגמר ומשעבד נפשיה בלב שלם : לא שנו . דהיכא דאמר על מנת שאפרע ממי שארצה שיפרע מן הערב אלא בשאין נכסים ללוה : מכלל דתנא קמא סבר לא שנא יש לו לא שנא אין לו. יגבה מן הערב וקשיא לר' יוחנן : ואמר לך חסורי מחסרא והכי קתני כו' . והא דקא דייקת מכלל דתנא קמא סבר לא שנא הכי ולא שנא הכי דיפרע מן הערב בקבלן קאמר. דקבלן אע"פ שיש נכסים ללוה הפרעון מן הקבלן : ורשב"ג סבר אחד זה ואחד זה אחד ערב ואחד קבלן ביש נכסים ללוה לא יפרע מהם :

תוץ

מסורת הש"ס

א) [ערכין כג.] : ב) [לקמן קעד.] : ג) [קך מילתא תנה אותו וגו' דאוכן הוא דאמר אבל יהודה אמר אנכי אערבנו . ומהרש"א בח"א נדחק ליישב הפליאה ע"ש ואמנם דע נוסחת שאלתות פרשת מקן סי' ל"א כזה"ל א"ל רב חסדא התם יהודה גופיה לוה הוא דכתיב שלחה הנער אתי אלא א"ר חסדא מהכא בני אם ערבת לרעך וכו'] : ד) ב"מ קטו. : ה) [יומא פז. ב"מ קטו.] : ו) [לעיל קסח. וש"נ] : ז) [ב"ק נה: וש"נ] : ח) רש"ל וגי' רש"א ולא לשון : ט) פי' אני רוצה ליתן לך : י) פי' אני רוצה לפרוע לך :

הגהות הב"ח

(א) גמ' לר' יוסי דאמר אסמכתא. נ"ב ע"ל דף קסח ע"א : (ב) שם יש נכסים ללוה בין כך ובין כך לא יפרע מן הערב מכלל דת"ק : (ג) רשב"ם ד"ה תנה אותו כו' כאילו קבלתיו בידי : (ד) ד"ה גמר ומשעבד נפשיה בלב שלם : (ה) תוס' ד"ה חסורי וכו' אע"פ שאין לו נכסים ידועים ללוה : (ו) בא"ד לנכסי דערב דדלמא אי הוה איתיה ללוה הכא הוה יהיב וכו' שארצה תחלה אינו צריך להמתין ולחזור: (ז) בא"ד לא מצא שום דבר להפרע וכו' בבעל חוב דעלמא וכ"ש הכא וכולהו ערבין בעו קנין וכו' וקבלן היינו תן לו וכו' אי נמי אינו מזכיר :

א) נראה דחסר כאן וצריך לציין על הגמ' אלא בי דינא דפרסאי דלא יהבי טעמא למילתייהו . דבר תימה הוא וכו' . ב) אולי צ"ל ולמד מכך קרא נמי וכו'.

עין משפט נר מצוה

קלב א מיי' פכ"ה מהל' מלוה ולוה הל' ס ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קכט סעיף יז יח:
קלב ב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף יז:
קלג ד מיי' שם הל' ט סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קכט סעיף יז:

בסך לע"ג

קלד ד ה מיי' שם הל' ו ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קל סעיף ז:

מסורת הש"ס

א) ב"ק סט. כתובות עז. סנהדרין לא.: גיטין לח. עה. [ב"מ לח: בכורות כד.]: ב) [נ"ל אתן]: ג)[בכורות מח.]: ד)[לעיל קעג.]: ה) [כתובות פו. ערכין כב.]: ו)רש"ע מ"ז[ועי' רש"ש]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה וראיה וכו' של ראיה כל זמן כצ"ל ותיבת זו נמחק: (ב) ד"ה בר מתן וכו' ומשמע קבלנות: (ג) ד"ה פריעת וכו' מי"ג לאו כצ"ל ואות ד' נמחק: (ד) ד"ה רב הונא כו' דכיון דחייב מודה וכו' וכל הני גביות היינו מקרקעי וכו' דבזמן הזה כיון דליכא: (ה) תוס' ד"ה ואם וכו' דהוי כשטרא וקשיא: (ו) בא"ד למאן דפריך אדרבה כו' וכדפי' בקונטרס דאי לאו דאתפיס צררי לערב לא הוה מקבל ליה בערבות שכא מיהא כצ"ל:

גמרא

רבן שמעון בן גמליאל אומר אם יש נכסים ללוה אחד זה ואחד זה לא יפרע מהן א)אמר רבה בר חנה אמר ר' יוחנן כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידון וראיה אחרונה אמר רב הונא הלוהו ואני ערב הלוהו ואני פורע הלוהו ואני חייב הלוהו ואני ב)(נותן) כולן לשון ערבות הן תן לו ואני קבלן תן לו ואני פורע תן לו ואני חייב תן לו ואני ב)(נותן) כולן לשון קבלנות הן איבעיא להו הלוהו ואני קבלן תן לו ואני ערב מאי אמר ר' יצחק לשון ערבות לשון קבלנות קבלנות רב חסדא אמר כולן לשון קבלנות הן בר מהלוהו ואני ערב רבא אמר א כולן לשון ערבות הן בר מתן לו ואני נותן א"ל מר בר אמימר לרב אשי הכי אמר אבא תן לו ואני נותן אין למלוה על הלוה כלום ב ולא היא לא מיפטר לוה מיניה דמלוה ג עד שישא ויתן ביד ההוא דיינא רס"ל דאחתיה למלוה לנכסי[דלוה] מקמי דלתבעיה ללוה סלקיה רב חנין בריה דרב ייבא אמר רבא מאן חכים למעבד כי הא מילתא אי לאו רב חנין בריה דרב ייבא קסבר ג)נכסיה דבר איניש אינון מערבין יתיה ותנן ד)המלוה את חבירו ע"י ערב לא יפרע מן הערב וקי"ל לא יתבע ערב תחלה ד ההוא ערבא דיתמי דפרעיה למלוה מקמי דלודעינהו ליתמי א"ר פפא ה)פריעת בע"ח מצוה ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו ורב הונא בריה דרב יהושע אמר ה אימר צררי אתפסיה

מאי

רשב"ם

רבן שמעון בן גמליאל אומר אם יש נכסים ללוה. אחד ערב ואחד קבלן לא יפרע אלא מן הלוה: במשנתנו. ולא בברייתא: חוץ מערב. משנה זו אלא יפרע מן הקבלן ואע"פ שיש נכסים ללוה כרבנן: וצידן. במי שאחזו במסכת גיטין: וראיה אחרונה. בסנהדרין בפ' זה בורר שני משניות של ראיה (א) זו כל זמן שמביא ראיה כו' בראשונה הלכה כמותו באחרונה אין הלכה כמותו: כולן לשון ערבות הן. דהא לשון הלואה קאמר הלווהו הוא יהיה לוה ואני פורע אם לא יפרע לך: תן לו. מסור הממון בידו ואני אפרענו לך אין כאן לשון הלואה אלא שליחותיה דהאי דקאמר תן לו עביד מלוה: לשון ערבות ערבות. לא שנא קאמר הלווהו ול"ש קאמר תן לו: ורב חסדא אמר כולן לשון קבלנות הן. ואפי' תן לו ואני ערב אפי' הלווהו ואני פורע הלווהו ואני חייב הלווהו ואני נותן לך: בר מהלווהו ואני ערב. דכיון דנקט לשון הלואה ולשון ערבות אז מוציא מכלל קבלנות: ורבא אמר כולן לשון ערבות הן. אפילו הלווהו ואני קבלן תן לו ואני פורע תן לו ואני חייב דמשמע אני אפרע בשבילו אם לא יפרע הוא: בר מתן לו ואני נותן לך. וכ"ש תן לו ואני קבלן וקיימא לן כרבא דהוא בתרא ודוקא תן לו ואני נותן דשניהם לשון מתנה (ב) משמע קבלנות שבאותו לשון שליוהו למסור לזה קבל עליו לפרעו דמשמע כאילו קבל הוא עצמו מיד המלוה בערבות לא יפרע מן הערב תחלה אלא מן הלוה ובקבלנות מאיזה שירצה יפרע כרבנן דמתניתין אבל אם נשא ונתן ביד אין למלוה על הלוה כלום: אינון ערבין ביה. כדכתיב (משלי כב) אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך וכתיב (דברים כד) יוציא אליך העבוט החוצה: וקיימא לן לא יתבע מן הערב תחלה. אין נכון להטריח את הערב חנם דלמא מפני ליה לוה והוא הדין לנכסי דאיכא למה נזלזל בנכסיו להוריד בהן את המלוה חנם שמא יסלקנו לוה במעות ולא יצטרך לירד בנכסיו: ההוא ערבא דיתמי. אביהם לוה בחייו וזה נעשה ערב למלוה בשבילו ולאחר מותו פרע הערב תחלה מקמי דנתבעינהו ליתמי כלומר משלו פרע ולא משל יתומים שלא הספיק לתבעם ועתה חוזר עליהם ותובעם: פריעת בע"ח מצוה. הערב עתה נעשה בע"ח ומלוה על פה הוא ומצוה לפרעו ואם יתומים פחותים מי"ג (ג) דלאו בני מיעבד מצוה נינהו וכי גדלי לישתעי דינא בהדייהו כדאמר בחזקת הבתים (לעיל נג.) גבי [ב"מ דרבא] עובדא *דרבה בר שרשום: רב הונא בריה דרב יהושע אמר. לעולם יתמי בני מיעבד מצוה נינהו כדאמר בערכין בפרק שום היתומים (דף כב.)יתמי דאכלי דלאו דידהו ליזלו בתר שיבקייהו אלא היינו טעמא דלא גובה ערב מיתמי עד דגדלי וידעו לטעון ולחזור אחר דינם דאיכא למימר אימור צררי אתפסיה אביהם למלוה בחייו לפטור את הערב [נ"ל כג] והלכך *על מלוה על פה איכא למיחש דלמא פרעיה אבוהון בחייו ואע"ג דקיי"ל לקמן בפירקין מלוה על פה גובה מן היורשין הני מילי כגון דשמתוהו ומית בשמתיה אי נמי כשחייב מודה ופסקינן לקמן הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע דאמר דלא חיישינן למימר יתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו אלא בכל חוב שאנו יודעין שלא פרעו אביהן בחייו או שאין אנו יודעין אלא שאמר אביהן תנו נותנין כדפסקינן בערכין ואין ממתינין עד דגדלי כדשלחו מתם דהלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע ורבא נמי דפסק בערכין (שם:) הלכתא דאין נזקקין לנכסי יתומים אלא אם כן רבית אוכלת בהן ואם אמר תנו נותנין נראה בעיני דלא פליג אדרב הונא (ד) כיון דחייב מודה כמאן דאמר תנו דמי ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי רב הונא איירי בחייב מודה אף על גב דלא אמר תנו ורבא איירי באומר תנו אף על גב דאין חייב מודה וכל הני גבייתן ממקרקעי דיתמי ונראה בעיני דבזמן הזה דליכא מקרקעי כל כך אע"ג דקיי"ל מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבע"ח בזמן הזה דיינס לגבות ממטלטלי דשבק להון אבוהון כמו שתקנו הגאונים בכתובת אשה דפסקינן הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי ואפילו הכי נהגו לגבות ממטלטלי ומביא אני ראיה מההוא דכתובות (דף סז.) דארנקי דמחוזא דאשה גובה כתובתה מהם משום דאסמכתייהו עלייהו והוא הדין לבעל חוב דגבי מטלטלי דיתמי היכא דידוע לנו שאביהן היה חייב לזה וכן הלכה למעשה דהא אמרינן לקמן מלוה על פה גובה מן היתומים כדי שלא תנעול דלת בפני לוין ואי ממטלטלי דשבק להון אבוהון לא גובה אין לך נעילת דלת גדול מזה דהא לא שכיחי לן מקרקעי:

מאי

תוספות

מקמי דלודעינהו ליתמי כו'. מיהר לפרוע ולא הודיעם אם ירצו לפרוע לו כלום שאם היה מודיעם שמא היו פורעין מיהו אם לא היו רוצים לפרוע נפרע מן הערב דהיינו אין לו נכסים ללוה דודאי אם אין לו נכסים י) (שאין) יכול הערב לדחותו עד אחר שישכיר עצמו ויקנה נכסים מה לי אם ידחה אותו עד שיגדלו היתומים מה לי אם ידחה אותו עד שישכיר עצמו: *ואם כתב בו התקבלתי. שכתב בעל חוב כן גובה בשלמא לרב הונא משכחת לה בשחייב מודה דליכא למיחש לצררי אלא לרב פפא היכי משכחת לה וה"ת אי בשחייב מודה אפי' לא כתב התקבלתי ויש לדחות דכי לא כתב התקבלתי להכי לא גבי מיתומים דחיישי' שמא לא גבה המלוה ממנו ומשני שאני התם דלהכי כתב ליה התקבלתי דליהוי כחיה אלים וליהוי כמלוה בשטר וכן גרס רבינו חננאל משכחת לה בשחייב מודה ומפרש כדפרישית דאלים משום דהוי (ה)בשטרא וקשיא לן דבערכין פ' שום היתומים(דף כב: ושם) מוכח דאיירי רב הונא ורב פפא במלוה בשטר דפריך התם שום היתומים ל'יום בשלמא לרב הונא מוקי לה בשחייב מודה אלא לרב פפא במאי מוקי לה אמר לך רב פפא איבעית אימא בכתובת אשה משום חינא אבל בבעל חוב בשטר לא מלי מוקי לה אלא מיירי ודאי אפילו בשטר ועוד קשיא כיון דמוקי מילתיה במלוה על פה א"כ אפילו בני מיעבד מלוה נינהו כמי אין לגבות מהן דטוענין ליורש שפרע שהאב היה נאמן לומר פרעתי ואפילו גדולים נינהו פטורין מהאי טעמא ועוד מאי משני דלהכי כתב ליה התקבלתי דהוי כמלוה בשטר מה יש לו לכתיבת המלוה להועיל לערב לגבות מיתמי מאחר שהלוה לא כתב כלום והיה נראה לפרש דאם כתב בו התקבלתי גובה היינו אם כתב בשטר התקבלתי מן הערב שכך כתב הלוה גם לערב בתוך השטר ליפות כחו לדוחקו ולפטרו לשלם חובו למלוה אף אם לא יתבענו המלוה עדיין גובה בשלמא לרב הונא בריה דרב יהושע ניחא דאיהו חייש לצררי והכא ליכא למיחש לצררי דכיון שכתב גם לערב התקבלתי ועשאו כמלוה לתבעו מעצמו אין לו להתפיס צררי למלוה אבל ברישא איכו גובה משום דחייש לצררי דלמא אתפסיה למלוה ואע"פ שיש ערב וזה אין לחוש בכתב לו התקבלתי דלמא אתפסיה צררי לערב שאין רגילות להתפיס ליה צררי כדאמרינן לקמן דבעובד כוכבים ליכא למיחש לצררי אלמא אין מתפיס לערב דאם כן ניחוש שמא התפיס לערב ואפילו למאן דפריך אדרבה כו' (ו) אי לאו דאתפיס צררי לערב לא הוה מקבל לערב כדפי' בקונטרס הכא מיהא לא מתפיס לא למלוה ולא לערב אלא לרב פפא קשיא הא לאו בני מיעבד מלוה נינהו שאני התם דלהכי כתב לו התקבלתי שיהא לו כח לגבות מן היתומים

ושעבד

רבינו גרשום

חוץ מערב. הא דקאמר במתני' דבין כך ובין כך לא יפרע מן הערב: צידן. במס' גיטין מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו הרי זה גיטך על מנת שתביא אצטליתי ואבד אצטליתו אינו גט: רשב"ג אמר נותן דמיה והרי הוא [גט] ולית הלכתא כוותיה: וראיה אחרונה. במס' סנהדרין אמר רשב"ג מה יעשה זה שלא היה יודע שיש לו עדים ומצא עדים ולא היה יודע שיש לו ראיה והביא לו ראיה כו': כולן לשון ערבות הן. כיון שאמר לו בלשון הלואה: כולן לשון קבלנות הן. כיון שאמר לו בלשון נתינה דנתינה היינו קבלנות כדאמרי' לעיל תנה אותו על ידי דהיינו קבלנות: איבעיא להו הלוהו ואני קבלן. וכן כי אמר ליה תן לו ואני ערב מאי מי אזלינן בתר תן לו דהיינו קבלנות או בתר ואני ערב דהיינו ערבות: אמר רב יצחק. תפוס לשון אחרון להיכא דאמר ליה לבסוף ואני ערב היינו לשון ערבות ולהיכא דאמר לבסוף ואני קבלן היינו לשון קבלנות אע"ג דאמר מעיקרא הלויהו: בר מתן לו. דהיינו תנה אותו על ידי ואני אשיבנו אליך היינו קבלנות גמורה: ולא היא לא מפטר לוה מיניה דמלוה עד שישא מיד המלוה ליתן ללוה דהשתא לא קיבל הלוה מיד מלוה כלום להכי אין לו עליו כלום אלא הקבלן אפי' יש נכסים ללוה: מאן היה לסלוקיה ההוא דיינא אלא רב חנן בר אבא. דקסבר נכסוהי דבר נש אינון ערבין ליה ולא היה לו ליפרע מן הנכסים דהיינו הערב עד שיתבע מן הלוה תחלה דשמא אילו תובע הוה היה פורעו ממקום אחר: ההוא ערבא דיתמי. שהיה א' ערב של אביהן במלוה שעל פה ומת האב והיה הערב ליתומין פורע החוב למלוה מנכסיו של עצמו מקמי דלודעינהו ליתמי והיה רוצה הערב לגבות מן היתומין מה שפרע למלוה: רב פפא אמר פריעת בעל חוב. למלוה במלוה שבעל פה ואין בה קנין לא חיוב הוא לפורעו כיון דאין לו שטר ולא עדות וקנין אלא מצוה היא שיפרע לו הודאת מלוה על פה ואילו היה הלוה קיים

ולא היה רוצה לקיים מצוה זו היו בית דין כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ויפרע והשתא שמת ובניו יתומין קטנים הן יתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו עד דגדלי והלכך לית עלייהו לפרוע לא למלוה ולא לערב כלום ולא פריעי ליה להאי ערב כלום אבל אי היה בשטר היו מחויבין לפרוע: ורב הונא בריה דרב יהושע. אמר להכי לא פרעי יתמי כלום לערב דאימור אביהן קמי דמית שמא אתפסיה צררי למלוה כשיעור חובו

מאי בינייהו איכא בינייהו [א]כשחייב מודה אי נמי [ב]דשמתוהו ומית בשמתיה א)שלחו מתם שמתוהו ומת בשמתיה [ג]הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע מיתיבי [ד]ערב שהיה שטר חוב יוצא מתחת ידו אינו גובה [ה]ואם כתוב בו התקבלתי ממך גובה בשלמא לרב הונא בריה דרב יהושע משכחת לה כשחייב מודה אלא לרב פפא קשיא שאני התם (א) להכי טרח וכתב ליה התקבלתי [ו]ההוא ערבא דעובד כוכבים דפרעיה לעובד כוכבים מקמי דלתבעינהו ליתמי א"ל רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה דרבא אפילו למ"ד חיישינן לצררי ה"מ ישראל אבל עובד כוכבים כיון דבתר ערבא אזיל לא חיישינן לצררי א"ל אדרבה אפילו למ"ד לא חיישינן לצררי הני מילי ישראל [ז]אבל עובדי כוכבים כיון דדינייהו בתר ערבא אזלי אי לאו דאתפסיה צררי מעיקרא לא הוה מקבל ליה: וכן היה רשב"ג אומר הערב לאשה בכתובתה [וכו'] : ב)משה בר עצרי ערבא דכתובתה דכלתיה הוה רב הונא בריה צורבא מדרבנן הוה ודחיקא ליה מילתא אמר אביי ליכא דניזיל דנסביה עצה לרב הונא דנגרשה לדביתהו ותיזיל ותגבי כתובה מאבוה והדר נהדרה א"ל רבא והא ידירנה הנאה תנן א"ל אביי אטו כל דמגרש בבי דינא מגרש לסוף איגלאי מילתא דכהן הוא אמר אביי היינו ג)דאמרי אינשי בתר עניא אזלא עניותא ומי אמר אביי הכי והא ד)אמר אביי [ח]איזהו רשע ערום זה המשיא עצה למכור בנכסי' כרשב"ג [ט]בנו שאני וצורבא מרבנן שאני והא ערב הוא רס"ג [וקיימא לן] ערב דכתובה [י]לא משתעבד [כ]קבלן הוה הניחא למ"ד קבלן דכתובה אע"ג דלית ליה נכסי לבעל משתעבד שפיר אלא למאן דאמר אי אית ליה משתעבד אי לית ליה לא משתעבד מאי איכא למימר איבעית אימא מיהוי הוה ליה ואישתדוף ואיבעית אימא [ל]אבא לגבי בריה שעבודי משעבד נפשיה דאיתמר ה)ערב דכתובה דברי הכל לא משתעבד קבלן דבעל חוב דברי הכל משתעבד קבלן דכתובה וערב דבעל חוב פליגי מר סבר אי אית ליה נכסי ללוה משתעבד אי לית ליה לא משתעבד ומר סבר בין אית ליה ובין לית ליה משתעבד ו)והלכתא (ב) [מ]ערב בין אית ליה ובין לית ליה משתעבד [נ]בר מערב דכתובה דאע"ג דאית ליה לבעל לא משתעבד מאי טעמא מצוה הוא דעבד ולאו מידי חסרה ז)אמר רב הונא [ס]שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קנוניא על הקדש מתקיף לה רב נחמן וכי אדם עושה קנוניא על בניו דרב ושמואל דאמרי תרוייהו [ע]שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין אלמא ח)אדם עשוי שלא להשביע את בניו

הכא

מאי בינייהו. כיון דבין למר ובין למר אין הערב גובה עכשיו מיתמי : כשחייב מודה. בשעת מיתתו דליכא למיחש לצררי לרב הונא גבי מיתמי לרב פפא לא גבי עד דגדלי : דשמתוהו ומית בשמתיה. שלא רצה לפרוע בחייו : שלחו מתם. היכא דשמתוהו ומית בשמתיה הדבר ידוע שלא פרעו וכמי שחייב מודה דמי : הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע. דגבי מיתמי ולא אמרינן יתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו הלכתא גרסי' ולא גרסי' והלכתא : יוצא מתחת ידי ערב. ותובע את היתומים ואמר פרעתי חוב של אביכם והשטר מוכיח שהרי החזירו לי המלוה: אינו גובה. עד דגדלי יתמי ומשתעי דינא בהדייהו ואז ישבע ויפרע מהם כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים : ואם כתב בו. המלוה התקבלתי ממך מן הערב : דלהכי כתב ליה התקבלתי. דהוי ערב מוחזק בשטר שיש לו עליהם ולא חשיבא מלוה על פה ובמלוה בשטר מודה רב פפא דגבינן מיתמי דלא אמרינן הכא מלוה אלא חוב ומוטלת עליהם לפרוע בעל כרחם : אפילו למ"ד חיישינן לצררי. ה"מ במלוה שהוא ישראל שדינו של לוה לפרוע למלוה שהרי המלוה לא יתבעטו לערב תחלה : אבל. היכא דהוי המלוה עובד כוכבים אין הלוה מתפיסו לעובד כוכבים צררי דהא ידע ישראל דעובד כוכבים הדר תו וגובה זמנא אחריתי מן הערב : מעיקרא. כשנעשה היהודי ערב לעובד כוכבים אי לאו צררי אתפסיה לערב לא הוה מקבל ליה ליכנס בערבות שהרי זה יודע בודאי שהעובד כוכבים יחזור עליו ולא על הלוה והלכך לא גבינן מיתמי עד דגדלי : עצרי. כהן הוה ואי מגרש תו לא מצי מהדר לה : והאמר אביי. בפ' יש נוחלין : איזהו רשע ערום. (ג)המתעבר על ריב לא לו ומבטל מחשבת הנותן שאמר נכסי לך ואחריך לפלוני וברצונו לא היה ראשון מוכר לאחרים להפסיד אחריך ערום דמכל מקום מגליה הוא ומה שעשה עשוי שהנותן לא מיחה בשעת המתנה כרשב"ג דאמר אם קדם ראשון ומכר מה שעשה עשוי כי אין לאחריך אלא מה שישייר ראשון והרי לא שייר לו כלום : (ד) והא קיימא לן. לקמן בשמעתין : מאי איכא למימר. דהא לא הוו ליה נכסי לרב הונא ולא נשתעבד אביו : אי בעית אימא (ה) הוו. לרב הונא בשעה שנעשה אביו ערב וגמר ומקנה מתוך שהיה סבור שלא יפסיד : דברי הכל לא משתעבד. כדמפרש טעמא לקמן מצוה הוא דעבד ולאו מידי חסרה : כי לית ליה נכסי לא משתעבד. דלא גמר בלבו לשעבד נפשיה ואינו אלא פטומי מילי שירא להפסיד ואיכא למימר אמוראי פליגי בהא מילתא ושמעתייהו לא איתפרשו בגמ' : בכולהו משתעבד. אע"ג דלית ליה נכסי : מלוה הוא דעבד. המשדך בזיווגן אין דעתו לפרוע הערבות אבל מתכוין לזווגן שע"י ערבות זו מתרצין ולא מידי חסרה לאשה דהא טב למיתב טן דו ולטובתה נתכוין : מתקיף לה רב נחמן וכי אדם עושה קנוניא על בניו. להנחיל לאחרים ולהפסיד את בניו ולפ"ה אמרי רב ושמואל אם לא אמר תנו אין נותנין לאותו פלוני אע"ג דהודה שיש לו מנה משל פלוני בידו אלא מאי אית לך למימר אמאי אין נותנין לו דאדם עשוי שלא להשביע כו' נתכוין שלא יחזיקוהו כעשיר לא הוא ולא בניו :

הכא

ושעבד נכסיו לזה ויש לו כח לזה מיהו קשה לר"י מן התוספתא דקתני ואם כתב בו בע"ח ולשון בו משמע כפירוש ר"ח ויש לפרש קצת לפירוש ר"י כי הלוה מכל מקום כתב לו כך אבל הבעל חוב לוה לכתוב לו כדי שיהא הערב קבלן גמור והא דאמר מלוה על היתומין לפרוע חובת אביהן פירש ר"י דהייט במלוה על פה ובמקום שלא נשארו קרקעות מאביהן כי אם מטלטלין ולא כייפינן ליתמי עבור כן אפי' היו גדולים כדמוכח פרק מי שהיה נשוי (כתובות דף נא:) גבי קטינא (ו) דאביי דמדקטריף בעל חוב אלמא גדולים היו והא דפסקינן לקמן מלוה על פה גובה מן היורשים היינו במקרקעי דומיא דאינו גובה מן הלקוחות : **אטו** כל דמגרש כו'. שמא יפרע בלא ב"ד ובלא הדרה : **בר** מערב דכתובה. דאף על גב דאית ליה לא משתעבד ומילתיה דרשב"ג מיירי באבא לגבי ברא דמשעבד נפשיה (הג"ה. ותימה ת"י למורי אמאי לא פריך ממתניתין) : **שכיב** מרע שאמר מנה לפלוני בידי כו'. קשה לר"י הא דבעי פ' מי שמת (לעיל דף קמח:) שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו מהו תפשוט מהכא דאם עמד אינו חוזר דאי חוזר חוזר (נמי) [כמו] במתנתו וא"כ פשיטא דנאמן ומאי קנוניא שייך והלא היה יכול לחזור בו מיד ונראה לר"י דמיירי בשכיב מרע שהקדיש כשהיה בריא את נכסיו ואמר השתא נמי מנה לפלוני בידי נאמן והאי דנקט שכיב מרע משום דדוקא השתא מהימן כדאמרינן בפרק שום היתומים (ערכין דף כג.) ובפ' שבועת הדיינים (שבועות דף מב:) דאין אדם חוטא ולא לו אבל בבריא ודאי חיישינן : **אדם** עשוי שלא להשביע את בניו. והייט בשלא תבעוהו ואמר מעצמו אבל תבעוהו והודה חייב כדאמר לקמן בשמעתין דטעמא דלהשביע את בניו לא שייך התם ומשטה אני בך נמי לא טענינן (ז) אף על גב דבריא אי לא טעין טענינן ליה דאין אדם משטה בשעת מיתה כדאמרינן בסמוך והא דאדם עשוי כו' אמר רבי דמשמע אפי' לא טעין טענינן ליה דאמר בזה בורר (סנהדרין דף כט: ושם) ההוא דקרו ליה קב רשו אמר מאן מסיק בי אלא פלניא ופלניא תבעוהו לדינא קמיה דרב נחמן אמר אדם עשוי כו' משמע דרב נחמן הוה טעין ליה הכי :

ורב

עין משפט נר מצוה

קלה א ב ג מיי' פכ"ו מהל' מלוה ולוה הל' ו סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סימן קל סעיף ו :

קלו ד ה מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעי' ד:

קלז ו ז מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעי' ז :

קלח ח ט י כ ל מיי' שם פכ"ה הלכה ו ופי"ז מהל' אישות הל' ט ועי' בהשגות ובמ"מ סמג שם וסי' מח טוש"ע אה"ע סי' קב סעיף ו ז :

קלט מ מיי' פכ"ה מהל' מלוה הלכה ב סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קכט סעיף ב :

קמ נ מיי' שם הל' ו ועי' בהשגות ובמ"מ ופי"ז מהל' אישות הל' ט ועי' בהכ"ל סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קב סעיף ו ז :

קמא ס מיי' פ"ז מהל' ערכין הל' יט ועי' בהשגות ובכ"מ סמג עשין קלא טוש"ע ח"מ סי' רנה סעיף ג :

קמב ע מיי' פ"י מהל' זכיה הל' ג סמג עשין פב טוש"ע שם סעיף ב :

מסורת הש"ס

א) [ערכין כב. ובפירש"י ע"ש] : ב) שם כג. : ג) שם ב"ק נב. [חולין קה:] : ד) לעיל קלג: כתובות נב: סוטה כא: ערכין כג: : ה) גיטין מט:[ערכין כג:] : ו) רש"ל והלכת' אכולהו משתעבד בר : ז) שבועות מב: [ערכין כג:] : ח) [סנהדרין כט:] :

הגהות הב"ח

(א) גמ' דלהכי טרח : (ב) שם והלכתא בכולהו משתעבד בר מערב דכתובה. כצ"ל ותיבות ערב בין אית ליה ובין לית ליה נמחק : (ג) רשב"ם ד"ה איזהו רשע ערום רשע המתעבר : (ד) ד"ה וקיימא לן כצ"ל ותיבת והא נמחק : (ה) ד"ה איבעית אימא מיהוי הוה לרב הונא : (ו) תוס' ד"ה (בע"א) ואם וכו' גבי קטינא דארעא דקטריף בעל חוב : (ז) ד"ה אדם וכו' לא טענינן ליה אע"ג :

רבינו גרשום

חובו ולא היה חייב כלום למלוה: מאי בינייהו. בין רב פפא ורב הונא מכדי בין למר ובין למר לא פרעי יתמי לערב: איכא בינייהו כשחייב מודה. שאביהן הודה בשעת מיתתו שעדיין לא פרע למלוה כלום למאן דאמר אימור צררי אתפסיה הכא לא אתפסי' ופרעי יתמי לערב מאי דפרע למלוה ולמאן דאמר יתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו אע"ג דהודה בשעת מית' דחייב למלוה (ולמאן דאמר) לא יפרעו להערב דיתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו ולא פרעי ליה לערב כלום: א"נ איכא בינייהו. דתבעיה מלוה ללוה קמי בית דין ושמתוהו דליפרע ליה ומת בשמתיה ולא פרע ליה למאן דאמר צררי אתפסיה הכא כיון דמת בשמתא לאו מידי אתפסוה ומחייבי יתמי למיפרע לערב מה שפרע למלוה ולמאן דאמר פריעת בעל חוב מצוה יתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו ולא פרעי ליה מידי : שלחו מתם היכא דשמתוהו ומית בשמתיה. אפ"ה הלכ' כרב הונא בריה דרב יהושע דחיישינן דלמא צררי אתפסיה ולא הספיק לתבוע להפר שמתא עד שמת הוא [אבל] אי ודאי בריר לן דלא אתפסי' צררי מחייבי יתמי לשלומי לערב אע"ג דמלוה על פה היה : מיתיבי ערב שהיה שטר חוב של מלוה יוצא מתחת ידו ואמר שפרע למלוה והחזיר לו השטר ותובע מן היתומין שישלמו מה שפרע למלוה אינו גובה מהן כלום דחיישינן שמא לא פרע למלוה אלא נפל השטר מן המלוה ומצא הערב ואע"ג דהאי חוב בשטר הוא הואיל וזה שטר על שם המלוה נכתב ולא על שם הערב להכי אינו גובה הערב: דלגבי ערב מלוה על פה הוא דאין לו שטר על היתומין שחייבין לו : ואם כתב בו. בשטר כתיבת המלוה שכתב לערב התקבלתי ממך חובי. גובה מן היתומים דהשתא ליכא למיחש לנפילה וכיון דכתב ביה התקבלתי דמי כמאן דאית ליה שטר על היתומין: בשלמא לרב הונא בריה דרב יהושע. דחייש לצררי וכל היכא דודאי פשיטא לן דלא אתפסיה צררי מיחייבי יתמי לשלומי הכא נמי כיון דהכא מלוה בשטר הוא איכא למימר לא הוה מתפיס ליה צררי אלא אם כן מהדר ליה שטרא וכיון דלא אהדר ליה שטרא פשיטא דלא אתפסיה לצררי ומשום הכי גובה ערב בשכתב לו התקבלתי דדמי כמאן דאית ליה שטרא על יתמי: אלא לרב פפא. דאמר יתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו במלוה על פה סוף סוף אע"ג דמלוה הוה ליה שטרא מעליא הא התקבלתי דאית ליה לערב עלי' יתמי לאו שטר גמור הוא והוה לענין ערב כמלוה על פה ואמאי גבי מיתמי : אמר לך רב פפא. להכי טרח וכתב ליה התקבלתי דליהוי ליה האי התקבלתי כמאן דאית ליה לערב שטר גמור על יתמי ומש"ה גובה מינייהו. ההוא ערבא דעובד כוכבים שהיה ערב לעובד כוכבים בשביל שהלוה לראובן ומת ראובן ופרעיה ערב לעובד כוכבים: הני מילי למלוה ישראל. איכא למיחש דלמא אתפסיה לוה צררי קודם מיתתו משום דמלוה תובע ללוה : אדרבה. הכא איכא למיחש דדילמא לערב גופיה אתפסית צררי דכיון דידע האי ערב דעובד כוכבים בתר דידיה אזיל ולא בתר לוה לא הוה מקבל למהוי ליה ערב אי לאו דאתפסיה צררי לערב הלכך לא גבי הערב כלום מיתמי : אמר ליה אביי אטו כל דמגרש בבי דינא רבא מגרש. אפי' לפני בית דין הדיוט יכול לגרש דלא ידעי [דמצרכה] לידור הנאה ולא אדרי ליה : איגלאי מילתא דכהן הוה . רב הונא ולית ליה תקנה לגרשה דאי מגרש לה לא מצי לאהדורה : והיכי הוה אביי משיא עצה. למיעבד קנוניא והא אמר אביי כו' : שאני הכא. דבנו היה רב הונא וליכא העברת ירושה כדאמ' (לעיל דף קל) אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימים. ועוד משום צורבא מרבנן ודחקא ליה מלתא שאני מאינש דעלמא : ואכתי מאי עצה הואי. והא ערב דכתובה לא משתעבד למיפרע כדאמר לקמן דמצוה עבד דזווגן (מאי) [ולאו מידי] חסרה : קבלן הוה. דמשתעבד: אלא למאן דאמר אי לית ליה לא משתעבד מאי איכא למימר. הא רב הונא לא הוה ליה נכסי כשנעשה אביו ערב בשבילו : אבא לגבי בריה. כשנעשה קבלן בשבילו משעבד נפשיה אע"ג דלית ליה נכסי לבן מפני חיבת הבן : מר סבר. איכא למאן דאמר אי אית ליה נכסי כו' : מצוה עבד. כלומר דלא נמיר ושעבד נפשיה אלא האי דנעשה לו ערב משום מצוה נתכוון כדי שיזדווגו שניהם ולא מידי חסרה ש"א נתנה ל' כלום על ידו : נאמן. ונותנין מנה לפלוני : לא אמר תנו אין נותנין. אע"ג דאיכא למימר אין אדם עושה קנוניא על בנו דניחא ליה לבנו יותר מבאחר ואי לאו דהוית חייב לאחר מנה לא הוה אמר ואפי' [הכי] אם לא אמר תנו אין נותנין. ואיכא למימר כי לא אמר תנו האי דאמר הכא מנה לאחר בידי להכי

קאמר

הכא נמי אדם עשוי שלא להשביע את עצמו כי קאמר רב הונא התם דנקיט שטרא מכלל דרב ושמואל דלא נקיט שטרא אמר תנו נותנין מלוה על פה הוה א)ורב ושמואל דאמרי תרוייהו מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות אלא אמר רב נחמן אידי ואידי דנקיט שטרא ולא קשיא א'הא דמקויים הא דלא מקויים אמר תנו קיימיה לשטריה לא אמר תנו לא קיימיה לשטריה אמר רבה שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומין פרענו נאמנין תנו מנה לפלוני ואמרו יתומין פרענו אין נאמנין כלפי לייא איפכא מסתברא אמר תנו מנה ב'כיון דפסקה אבוהון למילתא איכא למימר דפרעיה ג'מנה לפלוני בידי כיון דלא פסק אבוהון למילתא ב) איכא למימר דלא פרעיה אלא אי איתמר הכי איתמר ד'שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומין חזר ואמר לנו אבא פרעתי נאמנין מ"ט אדכורי מידכר ה'תנו מנה לפלוני ואמרו יתומין חזר ואמר אבא פרעתי אין נאמנין דאם איתא דפרעיה לא הוה אמר תנו בעי רבא שכיב מרע שהודה מהו צריך לומר אתם עדי או אין צריך לומר אתם עדי (א) ג)צריך שיאמר כתובו או אין צריך לומר כתובו אדם משטה בשעת מיתה או אין אדם משטה בשעת מיתה בתר דבעיא הדר פשטה ד) ו'אין אדם משטה בשעת מיתה ה) ז'ודברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמו: **מתני'** ו) ח'המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים ט'על ידי עדים (ב) גובין מנכסים בני חורין

הוציא

רש"י

הכא נמי. גבי הקדש איכא למימר לכך נתכוין ואמאי קאמר רב הונא נאמן ונותנין לו המנה: כי קאמר רב הונא דנקיט שטרא. ההוא מלוה וזה הודה לו: ופרכינן מכלל דרב ושמואל מיירי בדלא נקיט. והלכך אין נותנין לו כי לא אמר תנו אי הכי כי אמר תנו אמאי נותנין מלוה על פה היא כו' ואי ז)(לאו) משום טעמא דמלוה לקיים דברי המת לא היה להם ליתן בשביל דברי אביהם עד לאחר מותו: אלא אמר רב נחמן. בין זה שאמר שכ"מ מנה לפלוני בידי והוא בא ליפרע מן ההקדש ובין זה הבא ליפרע מבניו כולהו שטרי נקיטי דמסקי ביה בהאי שכיב מרע מנה ולא קשיא: הא. דהקדש במקויים דאיכא הנפק: אמר תנו קיימיה לשטריה. ולא צריך מלוה לקיומיה: לא אמר תנו. חיישינן דלמא משום שלא להשביע את בניו אמר הכי ולא גבי עד דמקיימי לשטריה: דכיון דפסקה אבוהון. שגמר דבריו וצוום לפרוע: מ"ט ח)(ג)[דלא] דלמא אידכורי מידכר והלכך לא רצה לומר עדיין תנו: שכיב מרע שהודה. בעל חובו טוען לו מנה לי בידך ואמר לו הן דכה"ג אמרינן בסנהדרין בפ' זה בורר (ד' כט:) דצריך שיאמר אתם עדי ואי לא מצי א"ל משטה אני בך: צריך שיאמר כתובו. דאמרי' בחזקת הבתים (לעיל מ.) הודאה בפני שנים צריך שיאמר כתובו: ודברי שכ"מ ככתובין וכמסורין. וא"צ לומר כתובו: **מתני'** המלוה את חברו בשטר. אפי' אין כתוב בו אחריות הא פסקינן הלכתא בשנים אוחזין (ב"מ טו:) דאחריות טעות סופר הוא וכמי שכתוב בו אחריות דמי: משועבדים. מכורין: הוציא

תוספות

ורב ושמואל דאמרי תרוייהו מלוה וכו'. וא"ת והא דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו (ד) מאחר דאם כתבו ונתנו היו נותנים השתא אמאי אין נותנים כמחלק כל נכסיו וי"ל לא דמי דהיכא דנותן מטעם מתנה בודאי תקנו שיהיו ככתובין וכמסורין שמא תטרף דעתו עליו אבל מלוה להן ליתן מכח מלוה ולא מטעם אחר אין לו אלא מכח מלוה כאשר בתחלה והלכך אין נותנין: **הא** דמקויים. וא"ת (ה) הא דנקט שטרא מקויים צריכין למימר דנאמן ועוד מה אנו צריכין לנאמנות ממילא גבי ע"י שטר שבידו ועוד למה לי הקדש ועוד מאי איריא שכ"מ דאין אדם חוטא ולא לו כדמפרש בפ' שום היתומים (ערכין דף כג. ושם) אפי' בריא נמי וי"ל דכולהו אילטריך לגבות בלא שבועה דאי לא הוה אלא שטרא הוה בעי שבועה כדתנן (כתובות דף פז.) הבא ליפרע מנכסים משועבדים לא יפרע אלא בשבועה ואפילו הקדש אי לא (ו) שכ"מ ואי לא נאמנותו הוה [בעי] שבועה דמה לי משתעבד לגבוה מה לי משתעבד להדיוט והכי מפרש בהדיא בפ' שבועת הדיינים (שבועות דף מב:) על הא דקתני (ברייתא) אבל נשבעים לקטן ולהקדש ליפרע מנכסי הקדש (ופריך) תניא (כו') מנכסים משועבדים כו' סד"א הנ"מ הדיוט אבל הקדש לא חיישינן לקנוניא קמ"ל ופריך והא א"ר הונא שכ"מ כו' ומשני דוקא שכ"מ דאין אדם חוטא ולא לו ומכאן נראה לרבי הא דמבעיא לן פ' הניזקין (גיטין דף נ:) גבי אין נפרעין מנכסים משועבדין במקום שיש נכסים בני חורין אפילו הן זיבורית במתנה מאי בההיא דמנכסים משועבדים לא יפרע אלא בשבועה הוי ודאי ה"ה מתנה דנשבעין כשבאין ליפרע ממנו דפשיטא ליה נמי הכא דמה לי משתעבדי לגבוה מה לי משתעבדי להדיוט אלמא להדיוט בכה"ג בעי שבועה: **הא** דלא מקויים. וא"ת כי היכי דאי לא מקויים ט)[אמרינן] שהוא מזוייף והאב אמר שלא להשביע את בניו בהא נמי לימא (ז) שלא להשביע את בניו ופרוע הוא ומדברי האב אין ראיה ואין לומר דא"כ היו נותנים על ידי שבועה אם היה מקויים שא"ל אלא לישבע שלא נפרע וזה יכול הוא לעשות ולא שייך לומר אין נותנים אבל בלא מקויים דבעי קיום י)[קודם שיפרע] שייך לומר אין נותנים דהא גבי הקדש אמרו נאמן במקויים ולא טענינן ליה פרוע ויצטרך שבועה אלא נאמן בלא שבועה כדמוכח היא דשבועות (דף מב:) שהבאתי לעיל אלא נראה לרבי דהיכא דנקט ההוא מלוה שטרא (ח) ומקויים אין הלוה רגיל לעולם לומר שלא להשביע שחייב לו מנה כמו שכתב בשטר היכא דפרעיה שלא יהא סבורים העולם שלא פרעו: **אלא** אי איתמר כו'. לא בעי למימר אלא איפכא איתמר דידע גמרא שאמר על מנה לפלוני בידי דנאמנים: **חזר** ואמר לנו אבא פרעתי נאמנים דלמא אדכורי מדכר. היינו פרעתי קודם לכן כ)[כדקאמר דלמא] אדכורי מדכר [היינו] באותה שעה כדמוכח בסמוך [דקאמר] אי איתא דפרעיה כו' והכא נאמנים משום שהוא (ט) היה נאמן לומר פרעתי קודם לכן מגו דנאמן לומר פרעתי אחרי כן כדתנן מנה לי בידך א"ל הן למחר א"ל תנהו לי נתתיו לך פטור אלא דמשביעין אותו שבועת היסת מדרבנן ואף הם יכולים לומר פרעו אחרי כן והא דאמר אין נאמנים כיון דלא פסקה למילתיה היינו דטפי מסתבר לומר שם אין נאמנין מתנו מנה לפלוני ואומר רבי הא דאמר סוף פ"ק דגיטין (דף יד.) הנהו גנבי דעבוד תושבתא בהדי הדדי כו' לסוף לא פש גביה ולא מידי ומסיק דהאי דאקני למריה ארעא זוזי דפשו גביה קנין בטעות הוא וחוזר ומפרש ר"ת ורבינו חננאל שהיו הן מודים שטעו תחלה בחשבון שאם לא כן לא היה נאמן שא"כ אין לך קנין מועיל (י) לעולם שיאמר טעיתי וגם יאמר היאך טעה הא לאו הוכחה היא דודאי הוא יכול להיות נאמן בכמה מקומות מגו דהוה מצי למימר פרעתי אחרי כן כדאשכחן הכא אלא נראה דלא מיבעיא שנאמן לומר שטעה כשאמר מנה לפלוני בידי אלא הוה נאמן לומר פרעתי כבר מגו דמצי למימר פרעתי אחרי כן ומ"מ יכול הוא להיות דהתם צריך שיהו מודים שטעה אחרי כן משום דקנין חשוב כתנו דהכא דאי פרעיה לא הוה אמר תנו ומה לי לשקר במקום עדים הוא ה"נ התם אי איתא דטעה דלא פש גביה מידי לא הוה מקני וי"מ דדוקא בשכ"מ שייך למימר אדכורי מדכר שאין דעתו מיושבת עליו אבל בריא לא:

ודברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמו כו'. האי ככתובין לא הוי ככתובין דלעיל פ' מי שמת (דף קנא.) דהתם קאמר שהם ככתובים וכמסורין כבר דלא בעי קנין אבל הכא לא בעי למימר דדוקא ככתובין וכמסורין אלא אלימו טובא כדברים הכתובים הלכך הוי כאילו אמר כתבו והרבה יפוי כח עשו חכמים בשכיב מרע בלא ההוא דלעיל דלא בעי קנין כי ההיא דאמר בפרק קמא דגיטין (דף יד:) דהולך כזכי בשכיב מרע אפילו לא הוי בבריא כזכי:

המלוה את חבירו בשטר כו' [על ידי] עדים גובה מנכסים בני חורין. הכא תנן בהדיא דמלוה על פה לא גבי ממשועבדים ל)[מדרבנן] והא דפרש"י פרק הניזקין (גיטין דף נא. ושם) דמזון האשה והבנות גובין מנכסים בני חורין לפי שאין קצובים אבל היו קצובים היו גובין אע"פ שאין כתובים משום דהוה כמלוה ע"פ ליתא ולגב ריהטא לא עיין בה אלא טעמא דאכילת פירות למזון האשה והבנות דגבי אם היו קצובים אפילו אין כתובים משום דקלא אית להו מ) והקשה ה"ר יעקב מקורבי"ל אם כן היאך נשבעין במודה מקצת הטענה והא אין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות ואומר רבי כגון שמחל שעבודו א"נ בדליכא עדים דהא דשעבודא דאורייתא היינו על פי עדים אבל על פי עצמו לא ובפרק קמא דבבא מציעא (דף ד: ושם) האריכתי יותר מבכאן:

גבו

עין משפט נר מצוה

קמג א מיי' פ"ז מהל' ערכין הל' יט סמג עשין קלא טוש"ע ח"מ סי' רנה סעיף ג:

קמד ב ג מיי' פ"י מהל' זכיה ומתנה הל' י' ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנה סעיף ד:

קמה ד ה מיי' שם הל' ח ט טוש"ע שם סעיף ה:

קמו ו מיי' שם פ"ח הלכה ד סמג שם טוש"ע ח"מ סימן פא סעיף ב:

קמז ז מיי' שם הל' ב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף א:

קמח ח מיי' פי"א מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' לט סעיף א וסי' קיא סעיף א:

קמט ט מיי' שם וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' לט סעי' א:

רבינו גרשום

קאמר (באדם) שלא להשביע את בניו שלא יאמרו בני אדם כמה ממון מניח להם ונותנין בו עין: הכא נמי. בשכיב מרע שהקדיש נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי כיון דלא אמר תנו לו איכא למימר אינו חייב לו ואלא להכי קאמר הכי דאדם עשוי שלא להשביע את עצמו שאם יקום מחליו שלא יאמרו עליו בני אדם מזל גדול של עושר יש לפלוני שקיבץ ממון כל כך ואמאי אמר רב הונא נאמן: כי קאמר. דנאמן כגון דנקיט האי בעל המנה שטר חוב על אותו שכיב מרע [שאמר] שיש לו מנה בידי.מכלל דרב ושמואל אע"ג דלא נקיט בעל המנה שטר:לא קשי' התם גבי הקדש נקיט בעל המנה א) שטר ולא מקוים הלכך אי אמר תנו מנה לפלוני קיימי' שכיב מרע לשטריה בהאי דהודה דישר הוא ונותנין לו: דפסקה למילתי' דאמר תנו איכא למימר דפרעוה וקיימוה צוואת אביהן: מאי טעמא. נאמן כיון דלא אמר תנו משום דלא אדכר בדיוקא דחייב ובתר הכי אידכר דפרע ליה: ב) וצריך למימר שכיב מרע שמודה ליה לעדים אתם עדי או כתבו לו[כמו] בבריא איצטריך לומר כן ואי לא אמר כן (כבריא) יכול לומר משטה אני בך ה"נ אם לא אמר שכיב מרע אתם עדי מצי יתמי למימר משטה היה בו משחק היה בשעת מיתה ואי לא מצי למימר:

א) נ"ל ולא קשיא התם גבי הקדש נקיט בעל המנה שטר מקויים אבל רב ושמואל מיירי דנקיט שטרא ולא מקויים וכו':

ב) נ"ל צריך שכ"מ שהודה למימר לעדים אתם עדי וכו':

מסורת הש"ס

א) לעיל מב. וש"נ: ב) רש"ל ליכא למימר דפרעיה: ג) רש"ל מהפך הגי' בתחלה אדם משטה וכו' ואח"כ הבעיא דצ"ל כתובו: ד) [ועיין תוס' סנהדרין כט: ד"ה כך]: ה) [לעיל קנא. וש"נ]: ו) לעיל מב. קנז.: ז) רש"ל מ"ז: ח) רש"ל: ט) רש"א: י) רש"ל: כ) רש"ל. וגי' רש"א לכן דלאו אדכורי מדכר באותה: ל) רש"ל: מ) רש"א לגו סה"ד אח"כ מה"ד שעבודא דאורייתא:

הגהות הב"ח

(א) גמ' או אין צריך לומר אתם עדי אדם משטה וכו' בשעת מיתה צריך שיאמר כתובו או א"צ לומר כתובו בתר דבעיא: (ב) שם ע"י עדים גובה: (ג) רשב"ם ד"ה מ"ט דלמא אידכורי: (ד) תוס' ד"ה ורב וכו' ומאחר וכו' כשמחלק כל נכסיו: (ה) ד"ה הא דמקוים וא"ת כיון דנקט הכא שטרא מקוים מה צריכים למימר: (ו) בא"ד אי לא הוה שכיב מרע: (ז) ד"ה הא דלא וכו' נמי לימא שהאב אמרו שלא להשביע: (ח) בא"ד ומקוים אין הלוה כו' היכא דפרוע שלא יהיו: (ט) ד"ה חזר כו' משום שהוא נאמן כצ"ל ותיבת היה נמחק: (י) בא"ד מועיל דלעולם יאמר טעיתי כו' לא הוה מקני ליה ויש מפרשים:

א)[ה]הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין ב)[ו]ערב היוצא לאחר חיתום שטרות גובה מנכסים בני חורין מעשה ובא לפני ר' ישמעאל ואמר גובה מנכסים בני חורין אמר לו בן ננס אינו גובה לא מנכסים משועבדים ולא מנכסים בני חורין אמר לו למה אמר לו הרי [ז]החונק את אחד בשוק ומצאו חבירו ואמר לו הנח לו [ואני אתן לך] פטור שלא על אמונתו הלוהו אלא איזה הוא ערב שהוא חייב הלוהו ואני נותן לך חייב שכן על אמונתו הלוהו ג)ואמר רבי ישמעאל הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות שאין לך מקצוע בתורה (א) יותר מהן והן כמעיין הנובע והרוצה שיעסוק בדיני ממונות ישמש את שמעון בן ננס: **גמ'** אמר עולא [ח]דבר תורה אחד מלוה בשטר ואחד מלוה ע"פ גובה מנכסים משועבדים מאי טעמא [ט]שעבודא דאורייתא ואלא מה טעם אמרו מלוה על פה אינו גובה אלא מנכסין בני חורין משום פסידא דלקוחות אי הכי מלוה בשטר נמי התם אינהו ניגהו דאפסידו אנפשייהו ורבה אמר דבר תורה אחד מלוה בשטר ואחד מלוה על פה אינו גובה אלא מנכסים בני חורין מ"ט שעבודא לאו דאורייתא ומה טעם אמרו מלוה בשטר גובה מנכסים משועבדים כדי שלא תנעול דלת בפני לוין אי הכי מלוה על פה נמי התם לית ליה קלא ומי אמר רבה הכי והא ד)אמר רבה גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו (ב) וכי תימא איפוך דרבה לעולא ודעולא לרבה והא ה)אמר עולא [י]דבר תורה בעל חוב דיניה בזבורית (אלא) רבה טעמא דבני מערבא קאמר וליה לא סבירא ליה רב ושמואל דאמרי תרוייהו ו)מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות מ"ט שעבודא לאו דאורייתא ז)ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש דאמרי תרוייהו מלוה על פה גובה בין מן היורשין ובין מן הלקוחות מ"ט שעבודא דאורייתא מיתיבי ח)[כ]החופר בור ברשות הרבים ונפל עליו שור והרגו פטור ולא עוד אלא [ל]שאם מת השור יורשי בעל הבור חייבים לשלם דמי שור לבעליו אמר ר' אלעא אמר רב בשעמד בדין והא הרגו קתני ט)אמר רב אדא בר אהבה שעשאו טרפה והא אר"נ תני י)תנא מת וקברו התם דיתבי דייני אפומא דבירא וחייבוהו

אמר

הוציא עליו. מלוה: כתב ידו. של לוה שהוא חייב לו ממון ואין כאן עדות אחרת: גובה מנכסים בני חורין. דלא גובה ממשועבדים אלא מלוה הכתוב בשטר שיש בו עדים דכיון דאיכא תרתי שטר ועדים מפקי ליה לקלא ולקוחות הוא דאפסידו אנפשייהו שלא חקרו בדבר ויניחו בני חרי למוכר לגבות מהם: ערב היוצא כו'. שכתב בתוך השטר אחר חתימת העדים אני פלוני בן פלוני ערב: גובה מנכסים בני חורין. מן הערב בערבות שבעל פה דמלוה ע"פ היא כיון דלא חתימי עדים על הערבות וה"ה לערב בלא שטר אחר מתן מעות: אמר ליה בן ננס אינו גובה. דכל ערב שלאחר מתן מעות לא הוי ערב שלא על אמונתו והבטחתו של ערב זה הלוהו: **גמ'** שעבודא דאורייתא. יוציא אליך העבוט (דברים כד) וה"ה למקרקעי: לאו דאורייתא. וקרא במשכנו שלא בשעת הלואתו בב"מ (דף קיד:): (ג) משום פסידא דלקוחות. שלא יוכלו להזהר בדבר שאין ידוע לעולם: ומי אמר רבה. שעבודא לאו דאורייתא והא אמרינן בפ' יש נוחלין (לעיל דף קכד:) שלחו מתם בכור נוטל פי שנים במלוה ואמר רבה עלה גבו קרקע בחובת אביהם יש לו דכמאן דמשעבד בחיי אבוהון דמי וקרינא ביה בכל אשר ימצא לו אלמא שעבודא דאורייתא: כ) איפוך גבו קרקע אין לו גבו מעות יש לו. דמעות הלוהו ומעות משלם ודמי טפי לאשר ימצא לו: בע"ח דיניה בזיבורית. ונפקא ליה בפ"ק דב"ק (דף ח.) מוהאיש אשר אתה נושה בו יוציא וגו' מה דרכו של אדם להוציא פחות שבכלים אלמא שעבודא דזיבורית דאורייתא: ומשני לטעמייהו דבני מערבא קאמר. דאמר התם נוטל פי שנים במלוה במקרקעי אמור ולא במעות ומיהו לדידיה סבירא ליה דבכור אינו נוטל פי שנים ולא שנא גבו קרקע ולא שנא גבו מעות דשעבודא לאו דאורייתא: יורשי בעל הבור חייבין לשלם. אלמא מלוה ע"פ גובה מן היורשים וקשיא לרב ושמואל: כשעמד בדין. דמעשה ב"ד כמלוה בשטר דמי: שעשאו. השור טריפה ועמד בדין קודם שילתה נשמתו: וקברו. השור דחפו וקברו בתוך הבור: אפומא דבירא. לפני מותו:

אמר

גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו. אע"ג דמיניה (ד) מיירי מ"מ מעות אין לו דלאו הני מעות שבק אבוהון אע"ג דהייתו מיניה קרקע אמאי יש לו ל) אלא ודאי עיקר שעבוד הוא על קרקע אלמא שעבוד קרקע לקוחות דאורייתא: **דבר** תורה ב"ח דינו בזבורית. תימה היכי מוכח מהכא דשעבודא דאורייתא דלמא היינו מיניה דמיניה פשיטא דגבי בין קרקע ובין סובין ושמא עולא אמרה על הא דפ' הניזקין (גיטין דף מח:) דאין נפרעין מנכסים משועבדי' במקום שיש בני חורין ואפי' הן זיבורית דמשום פסידא דלקוחות אוקמוה אדאורייתא ומדקאמר אוקמוה אדאורייתא' משמע דהתם נמי דאורייתא' הוא מיהו לא אשכחן דקאמר איהו בהדיא הכי אבל הגמרא קאמר התם בהניזקין (שם נ.) כדעולא דאמר עולא כו' ומשום פסידא דלקוחות כו' ואפילו (ה) אומר בהדיא הכי לא הוה דוקא דשפיר משמע אוקמוה אדאורייתא דמיניה הוא ונראה שמא מדקאמר בזבורית משמע קרקע זבורית מדלא הזכיר סובין ואין נראה לפרש דהאי דמ"ד לאו דאורייתא היינו אפי' מיניה דהא פשיטא שחייב לשלם ואם אין לו מעות פשיטא דאינו פטור בכך אלא יתן לו סובין או קרקע (או) ימכר ויתן לו מעות אלא בשעבוד לקוחות מיירי שמשועבדים אע"פ דכתב ליה אחריות בהדיא לאו דאורייתא הוי האי קנין דמדאורייתא' לא יוכל לשעבד בחובו את נכסיו מן הלקוחות אע"פ שיכול למכרן ומה שפי' רשב"ם גבי שעבוד דאורייתא' הוי האי קנין דכתיב יוציא אליך את העבוט וגבי לאו דאורייתא פי' והא דכתיב יוציא אליך העבוט במשכנו שלא בשעת הלואתו בב"מ (דף קיד:) (לא) משמע דבשעבוד דמיניה פליגי ולא ידע רבי מאי קאמר וגם לא הבנתי מה שאומר למ"ד לאו דאורייתא דקרא במשכנו (ו) בשלא בשעת הלואתו כ"ש דהוי דאורייתא דבשלא בשעת הלואתו הוא גבייה מחוב: **אינו** גובה לא מן היורשים. תימה כיון דמלוה בשטר גובה מן היורשים אע"ג דשעבוד לאו דאורייתא שלא בשטר נמי מ"ט לא גבי מה לי היכא דאית ליה קלא מה לי היכא דלית ליה קלא וי"ל (ז) מי שמלוה בעדים אינו חושש לקלא ולגבייה דלקוחות לא תקנו חכמים לגבות מן היורשין: **לא** מן היורשין. וקשה לר"י דבארבעה אבות (ב"ק דף יא: ושם) גבי הלכה גובין מן העבדים אמר ר"א אפילו מיתמי לא מגביה אפילו מגלימא דעל כתפיה ומשני שעשאו אפותיקי ומכרו משמע אבל מיתמי לא גבי ותימה דפסקינן לקמן דמלוה ע"פ גובה מן היורשין ולא מן הלקוחות אלמא גובה טפי מן היורשין ממון הלקוחות והתם גבי טפי מלקוחות ותירץ רבי דודאי מלקוחות גבי טפי מדגבי מיורשים אע"ג דעדיפי לקוחות הכא כדאשכחן גבי מוכר שדהו גובה מנכסים משועבדים דקאמר לעיל בחזקת הבתים (דף מא: מב.) אפסודי אפסדי אנפשייהו ואע"ג דאינו גובה מן היורשין משום שעשו חוצפא לקנות דבר שיש עליו קול שהיה משועבד והאי טעמא לא שייך ביורשין ומהאי טעמא גבי נמי מלקוחות ולא מן היורשין מיהו אין נראה לרבי שמוכר שדהו בעדים גובה מן היורשין כמו מן הלקוחות מאחר דאית להו קלא כמו שמלוה בשטר גובה מן היורשין לרב ושמואל אע"פ שמלוה ע"פ אינו גובה הואיל ואית להו קלא ומטעם תקנה כמו שתקנו במלוה דגבי משום נעילת דלת והכי נמי אשכחן בסנהדרין (דף לב.) ומה טעם אמרו דיני ממונות לא בעינן דרישה וחקירה שלא תנעול דלת בפני לוין ואפילו בכל דיני ממונות שבעולם אנו דנים בלא דרישה וחקירה משום תקנת השוק בין בדיני ירושה בין בדיני מקח ה"נ טעמא משום דנעילת דלת לאו דוקא והוא הדין במקח וממכר כדפרישית וכן בעמד בדין דבסמוך ומשום קלא גובה מן היורשים ומן הלקוחות שלא תפתח דלת הלווים ובההיא דארבעה אבות (ב"ק דף יא:) נראה דבעי למימר כדפרישית התם אלא כגון שעשאו אפותיקי ועמד בדין דבסמוך מספקא לרבי אי משום קלא אי משום תפיס למוחזק דכל מעשה ב"ד אין משמיטין ואי הוה מעשה ב"ד הוה טעמא דעמד בדין משום דהוי כמוחזק בכך ואי לא מיירי אלא בכתובה הוי טעמא דעמד בדין משום דאית ליה קלא והלכך גבי מן יורשין משום פתיחת דלת בפני הגזלנין וכ"ש [מן] הלקוחות וזה נראה עיקר דעמד בדין משום קלא הוא ולא משום דתפיס דאונס ומפתה גופייהו בעמדה בדין נעשה כמלוה ומשמיטין לברייתא דתניא כוותיה דשמואל בהמביא תניין (גיטין דף יח.):
דיתבי דייני אפומא. ותימה אמאי תני ר"כ וקברו מאחר דפרשינן לה הכי וסבירא ליה אינו גובה מן הלקוחות ואומר רבי דלאיכא למימר דקמ"ל שאע"פ שקרוב זה החופר למיתה מיד שהשור היה ממיתו והכהו מועיל דין שדנים שם ולא אמרינן גברא קטילא דייני:

גובה

עין משפט נר מצוה

קנ א מיי' פי"א מהל' מלוה ולוה הלכה ג ופכ"ז הל"א סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סימן סט סעיף א ובטור סי' לט:
קנא ב מיי' פכ"ו מהל' מלוה ולוה הל' א ועי' במ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סימן קכט סעיף ד:
קנב ג מיי' פכ"ה מהל' מלוה ולוה הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעיף א:
קנג ד ה מיי' פי"א שם הלכה ד סמג שם:
קנד ו מיי' שם פי"ט הל' א סמג שם:
קנה ז ח מיי' שם ופי"ב מהל' נזקי ממון הל' כב סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף לח:

רבינו גרשום

שעבודא. שמשועבדין לו נכסים של לוה למלוה מדאורייתא הוא דכתיב עבד לוה לאיש מלוה: אי הכי מלוה בשטר נמי. לא נטרוף ממשעבדי משום פסידא דלקוחות: התם אינהו. לקוחות אפסדי אנפשייהו דכיון דידעי דהוי חייב ממון למלוה בשטר דשטר קלא אית ליה לא הוה לי' למזבן מיני': שעבודא לאו דאורייתא. וקרא אסמכתא בעלמא הוא: לית ליה קלא למלוה על פה ולא ידעי לקוחות דלוה מיניה ולא גבי מינייהו: ומי אמר רבה הכי. דשעבודא לאו דאורייתא: והאמר רבה. בפרק יש נוחלין גבו יתומים מבעל חוב קרקע בחובת אביהן יש לבכור פי שנים בה דכיון דמשעבדי לאבוהון דמי כממון שלו ונוטל בה בכור פי שנים. מדקאמר שקיל בכור פי שנים בה אלמא שעבוד' דאוריית': וכי תימא איפוך. והאמר עולא דבר תורה בע"ח בזיבורית אלמא דקסבר עולא דשעבוד' דאוריית' ולא מצית אפכית ליה: אלא לעולם קסבר רבה דשעבודא לאו דאוריית' והא דקאמר רבה גבו קרקע יש לו לטעמא דבני מערבא קאמר. דשלחו מתם בכור נוטל פי שנים במלוה וקאמר רבה מסתבר טעמייהו בקרקע וליה לא ס"ל דשקיל בה פי שנים דקסבר שעבודא לאו דאורייתא: ונפל עליו שור. בתוך הבור: והרגו. לחופר: פטור. בעל השור לפי שהוא עצמו גרם לו תקלה שחפר ברה"ר: ולא עוד אלא שאם מת השור. והחופר יורשי בעל הבור חייבין לשלם דמי שור לבעלים והא הכא האי חוב דיורשי בעל בור משלמים אינו בשטר אלא בעל פה אלמא דמלוה על פה גובה מן היורשין וקשיא לרב ושמואל. ומתרץ ר' אילעא בשעמד בדין ונתחייב החופר קודם שמת וכל פסק דין מב"ד דמי כמלוה בשטר להכי יורשי בעל הבור משלמין דמלוה בשטר גובה מן היורשין: והא הרגו. השור קתני אלמא דלא עמד בדין ואפ"ה משלמין יורשין אע"ג דהוה מלוה על פה: ומתרץ רב אדא לא הרגו לאתר אלא עשאו טריפה. דאינו יכול לחיות וחייבוהו בית דין קודם שמת והוי כמלוה בשטר: והא תני תנא והרגו ומת בבור וקברוהו ואפ"ה יורשין חייבין לשלם אע"ג דלא עמד בדין. ומתרץ לעולם חייבוהו ב"ד קודם שמת והיה כמלוה בשטר

מסורת הש"ס

א) לעיל קמ. כתובות כה. ב) גיטין כה. כתובות קב.: ג) ברכות סג: ד) ב"ק מג. לעיל קכד: ה) [ב"ק ח. גיטין נ.]: ו) [לעיל מב. קמ. קדושין יג: ב"ק קד: ערכין ו: ז.]: ז) [קדושין שם]: ח) [ערכין ז. כל הענין]: ט) [גיטין מג.]: י) [בערכין ז. אי' תנא]: כ) [עי' רש"ל שהיה לרשב"ם גירסא אחרת]: ל) רש"ל לו כ"ם דלמא לא הני קרקע שבק אבוהון וגם לאו מיניה הוא שהרי מעות הלוהו אלא ודאי כו':

הגהות הב"ח

(א) במשנה מקצוע בתורה גדול מהן: (ב) גמ' גבו מעות אין לו ורב נחמן אמר גבו מעות יש לו איפוך דרבה לרב נחמן ודרב נחמן לרבה והא שמעתא לא אולא הכי כדאמר ליה אביי לרבה לדידך קשיא כו' וכי תימא איפוך כצ"ל: (ג) רשב"ם ד"ה משום נ"ב קודם ד"ה לאו: (ד) תוס' ד"ה גבו כו' אע"ג דמיניה הוא מכל מקום מעות אין לו דלאו הני מעות שבק אבוהון וצריך קרקע אמאי יש לו אע"ג דהיינו נמי מיניה כיון דלאו הני קרקע שבק אבוהון שהרי מעות הלוהו אלא ודאי עיקר שעבוד כצ"ל: (ה) ד"ה דבר כו' ואפי' אמר בהדיא כו' דמיניה הוא ושמא נראה מדקאמר כו' דהאי מאן דאמר: (ו) בא"ד דקרא במשכנו כו' דבשלא בשעת הלואתו כ"ש: (ז) ד"ה אינו כו' וי"ל כיון דמי שמלוה:

א)אמר רב פפא *הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין ב)ואינו גובה מן הלקוחות גובה מן היורשין כדי שלא תנעול דלת בפני לוין ואינו גובה מן הלקוחות דלית ליה קלא: הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין וכו': בעא מיניה רבה בר נתן מר' יוחנן הוחזק כתב ידו בבית דין מאי אמר ליה ג)אף על פי שהוחזק כתב ידו בבית דין אינו גובה אלא מנכסים בני חורין מתיב רמי בר חמא ב)שלשה גיטין פסולין ואם נישאת הולד כשר ואלו הן ד)כתב בכתב ידו ואין עליו עדים ה)יש עליו עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד הרי אלו שלשה גיטין פסולין ואם נישאת הולד כשר רבי אלעזר אומר ו)אף על פי שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים שאני התם (א) דמשעת כתיבה הוא דשעבד נפשיה: ערב היוצא לאחר חיתום שטרות וכו': אמר רב קודם חיתום שטרות גובה מנכסים משועבדים לאחר חיתום שטרות גובה מנכסים בני חורין זמנין אמר רב אפילו קודם חיתום שטרות אינו גובה אלא מנכסים בני חורין קשיא דרב אדרב לא קשיא ז)הא דכתב ביה פלוני ערב הא דכתב ביה ופלוני ערב ור' יוחנן אמר אחד זה ואחד זה אינו גובה אלא מנכסים בני חורין ואף על גב דכתב ביה ופלוני ערב מתיב רבא ג)ח)עדים החתומין על שאילת שלום בגט פסול חיישינן שמא על שאילת שלום חתמו ואמר רבי אבהו לדידי מיפרשא ליה מיניה דרבי יוחנן ט)שאילו פסול ושאילו כשר הכא נמי דכתב פלוני ערב אי הכי היינו דרב אימא וכן אמר רבי יוחנן: מעשה ובא לפני רבי ישמעאל וכו': אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן אף על פי שקילס רבי ישמעאל את בן ננס הלכה כמותו איבעיא להו בחנוק מה לי אמר רבי ישמעאל תא שמע דאמר ר' יעקב אמר רבי יוחנן חלוק היה רבי ישמעאל אף בחנוק הלכה כמותו או אין הלכה כמותו תא שמע דכי אתא רבין אמר רבי יוחנן חלוק היה רבי ישמעאל אף בחנוק והלכה כמותו אף בחנוק אמר רב יהודה אמר שמואל י)חנוק וקנו מידו משתעבד מכלל דערב בעלמא לא בעי קנין ופליגא דרב נחמן דאמר רב נחמן ערב

הדרן עלך גט פשוט וסליקא לה מסכת בבא בתרא

רשב"ם

אמר רב פפא הלכתא כו'. לעיל פירשתי גביית מלוה מן היתומים וגם בפרק שום היתומים בערכין (דף כב:) אמר רבא הלכתא אין נזקקין לנכסי יתומים כו': בעא מיניה רבה בר נתן מרבי יוחנן הוחזק כתב ידו בבית דין מהו. לאחר זמן שמסר לו הלוה למלוה כתב ידו שהוא חייב לו ממון ובא בב"ד והודה בפניהם שהוא כתב ידו וכתבו לו ב"ד הנפק הוא הנקרא אשרתא וקיום השטר: מאי. מי אמרינן הרי הוא מעתה כשטר שיש בו עדים ויגבה ממשעבדי דאחריות טעות סופר הוא דכל שטר מלוה ומכירה שחותמים בו עדים גובין ממשעבדי כאילו כתוב בהן אחריות או דלמא קיום שטר אינו מועיל לשום שטר אלא להחזיקו בב"ד לכמות שהיה מקודם לכן שאילו ימותו עדים או לוה לא יוכל לטעון שטר זה מזויף הוא דב"ד קיימוהו ויגבה בו המלוה וגם זה לא יגבה אלא מבני חורין ולהכי אהני ב"ד שלא יוכל לוה לומר אין זה כתב ידי: פסולין. ליכנס בו: ואין עליו עדים. אלא שנמסר לה בפני עדים דעדי מסירה כרתי ליה בדיעבד: הרי אלו כו'. בגיטין מפרש הרי אלו דרישא והרי אלו דסיפא למעוטי מאי והתם מפרשא כולה: כשר. לכתחלה דסבירא ליה עדי מסירה כרתי: וגובה מנכסים משועבדים. כלומר ואם שטר מלוה הוא אותו השטר הכתוב בכתב ידו ואין בו עדים אלא שמסרו בפני עדים גובה מנכסים משועבדים והכי מפרש התם ר' יוחנן אליבא דר' אלעזר בפ' [המביא תניינא](גיטין כב:)שאפי' בשאר שטרות גובה מנכסים משועבדים בעדי מסירה בלבד אלמא הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו ומסרו בפני עדים גובה ממשעבדי וכל שכן הוחזק בבית דין: ה"ג שאני התם דבשעת כתיבה הוא דשעבד נפשיה. כשנכתב השטר נכתב כדי למסרו בפני עדים שיהו עדי מסירה במקום עדי חתימה הלכך כיון דלר' אלעזר עדי מסירה כרתי כאילו נחתמו בתוך השטר דמי אבל אנו מיבעיא לן בהוציא כתב ידו בעלמא שעשו של לוה חתום בו שזה מסר לו במקום הודאה שלא יוכל לחזור ולכפור בו ולומר פרעתי כל זמן שחתימתו ביד מלוה (ב) שלא נעשה השטר בלשון של שטר שעדים חתומים בו ולאחר זמן החזיקו בב"ד וכשהלוהו כמלוה על פה הויא ותו לא מצו ב"ד בקיומן לעשותו שטר שיש בו אחריות נכסים שהרי לא לדעת כן נכתב מתחלה כן נראה בעיני שמועה זו וכן עיקר ואית דגרסי משעת הכתובה ולא ירדו לשיטת השמועה: פלוני ערב. הפסיק הענין ודלמא לא אסהדי עדים אלא אשטרא דלעיל לחוד: ופלוני ערב. וי"ו מוסיף על ענין ראשון ועל השטר ועל הערבות חתימי סהדי: ושאילו כשר. שעל הכל העידו עדים: הלכה כמותו. כר' ישמעאל דגובה מנכסים בני חורין: חנוק מה לי אמר רבי ישמעאל. דלמא משום לערא דחבריה שנחנק נמי גמר ומקנה או דלמא מתכוין הוא להצילו מחניקה ומלוה הוא דקא עביד ולאו מידי חסריה ולא הוי ערב:

תוספות

גובה מן היורשים כדי שלא תנעול דלת בפני לוין. הכא מוקי הך מילתא אליבא דכולי עלמא בין למאן דאמר דאורייתא בין למאן דאמר לאו דאורייתא ובפרק קמא דקדושין (דף יג: ושם) אמרינן גובה מן היורשים שעבודא דאורייתא ואינו גובה [מן הלקוחות כו'] ויש לפרש דרב פפא לא אמר אלא מלוה על פה גובה מן היורשים ואינו גובה מן הלקוחות וגמרא מפרש לה הכא למאן דאמר שעבודא לאו דאורייתא והתם למאן דאמר שעבודא דאורייתא והוי כמו איכא דאמרי מילתא דהכא ודהתם וכעין זה מלינו בהמקבל (ב"מ דף קיב. ושם) דבעו מיניה מרב ששת קבלן עובר בבל תלין או לא אומן קונה בשבח כלי או לא ד) ובהגוזל קמא (ב"ק דף נט.) משמע שלא שאלו ממנו אם אומן קונה בשבח כלי או לא ובשם ה"ר אליהו מ"כ מפרש דהא דפסיק רב פפא התם דשעבודא דאורייתא הייתו לענין קרבן כגון האשה שמתה יביאו היורשים עולתה דאיירי התם לעיל במשנה וכן משמע התם מתוך פירוש רבינו חננאל וכן עיקר ה):

משעת כתיבה שעבד נפשיה. ו)כדפירש בקונטרס ולא גרסינן משעת כתובה דהוי משמע דעדי חתימה כרתי בכתובה לרבי אלעזר וזה אינו דהא אפילו אין בכתובה עצמה אלא עדי מסירה כשר כדאמרינן דאמר ר"א בין בגיטין בין בשטרות וקיימא לן כוותיה בין בגיטין בין בשטרות מההיא דזה בורר (סנהדרין דף כח: ושם) ז)(הג"ה) [הכא] נמי דכתב ביה אני פלוני ערב ותימה דאם כן ליהוי כשאילו ותירץ מורי ר' דשאני שאילו שדומה שסותר הגט ולעיל (דף קסב:) נמי אמרינן מילתהו בקרובין כשר:

והלכה כמותו אף בחנוק. קשה לר"י על ההיא דהנושא (כתובות דף קא: ושם קב. ד"ה אליבא) דאמר ר' יוחנן באומר לחבירו חייב אני לך מנה בשטר דאלימא מילתא דשטרא וכמאן דאמר להו אתם עדי דמי ומוקי כנפשיה כר' ישמעאל *דלא פליג עליה ר' ישמעאל אלא משום דסבר דערב לאחר מתן מעות משתעבד כדאמר דהלכה כמותו אף בחנוק ורבי יוחנן גופיה [אפשר דס"ל] כשאמר לו בשוק הנח לו ואתן לך פטור דליכא אלימות' דשטר כלל ומגלן דסבר אלימא מילתא דשטרא ונראה לרבי דחנוק נמי דהכא בשטר טעמא דאלימא מילתא דשטרא *גמר ומשעבד נפשיה ופי' בקונטרס דלא גרסינן בתר הכי הנך כולהו בעו קנין וכן נראה כי כבר פירש דין כולם ובפירוש רבינו חננאל הוא משמע לפרשו כך בין בחנוק בין בלא חנוק בין בשטר ובין בעל פה בעי קנין ויש ספרים שאין כתוב בהן כלל ונחת לזה מזה:

רבינו גרשום

בשטר ולהכי משלמין יורשין: הוחזק כתב ידו בב"ד. שהעידו לפני ב"ד שזו כתיבת יד לוה מאי. מי אמרינן כיון דהוחזק בבית דין דמי כמלוה בשטר וגובה מנכסים משועבדים או דלמא כיון דלא חתימי עליו עדים הוה כמלוה על פה וגובה מבני חורין: אמר ליה אף על פי שהוחזק כו'. הואיל דלא חתימי עליו עדים: ר' אלעזר אומר אע"פ שאין עליו עדים. אלא הואיל שכתב בכתב ידו ונתנו לה בפני עדים כשר וגובה כתובתה מנכסים משועבדים. אלמא אף על גב (בלא חתימת) [דלא חתימי] עדים עליה גבי ממשעבדי וקשי' לר' יוחנן. ואי קשי' לך היכי מצית מקשי גברא מגברא מר' אלעזר לר' יוחנן. תריץ הכי א) ברייתא היא ומברייתא מצי מקשי. ואמר לך ר' יוחנן הא לא קשיא לי דהתם אמאי גבי ממשעבדי דאיכא כתובתה בידה דאיכא שטרא מעליא דמשעת כתובה שעבד נפשי' אבל הכא דלא שטר מעליא הוא דאין עליו עדים במאי מצי גבי ממשעבדי: ערב היוצא לאחר חיתום שטרות. שכתב מתחת חתימת העדים ופלוני ערב גובה המלוה מאותו ערב מנכסים בני חורין לפי שהואיל שנכתב לאחר החתימת העדים כמלוה על פה דמי שיש לו על הערב: ב) מעשה בא לפני ר' ישמעאל בערב היוצא אחר חיתום שטרות: שלא על אמונתו הלוהו. פירש ר' שלא על אמונתו של ערב הלוהו לפי שלא היה בשעת מתן מעות והכא איכא למימר כיון דנכתב הערב לאחר החיתום איכא למימר לא הלוה בשעת מתן מעות ולא על אמונתו הלוהו דלא אמר בשעת מתן מעות על מנת שאפרע ממי שארצה להכי אינו גובה אפי' מבני חורין: ישמש את שמעון בן ננס. שבקי הוא הרבה בדיני ממונות: הא דכתב ביה בשטר קודם [ופלוני ערב] ואח"כ חתמו העדים משמע זו מוסיף על ענין ראשון דכי היכי דחתמי על מה שכתוב בשטר חתמו נמי על מאי דכתב ביה ופלוני ערב. אבל אי כתב קודם חתימת העדים פלוני ערב משמע דהיינו מילתא אחריתא ועדים לא חתמו ג) אלא אפי' לרב והוי שטר גופיה על פה וערב במלוה על פה לא טרף מלוה מערב אלא מבני חורין אעיקר שטרא ולא אפלוני ערב הלכך אינו גובה אלא מנכסים בני חורין: לדידי מיפרשא לי מיניה דר' יוחנן. היכא דמי קתני ברייתא דפסול אי כתב בגט בסוף כדת משה וישראל שאילו בשלום פלוני ושוב חתמו עדים איכא למימר על שאילת שלום חתמו שאלו עדים שזה שואל בשלום פלוני אבל אעיקר הגט אין מעידין ואי כתבו בסופו ושאילו בשלום פלו' ושוב חתמו כשר דמשמע דאשאילת שלום ועל כל מאי דכתב בגט חתמו וגובה כתובה מנכסים משועבדים ואמאי קאמר ר' יוחנן אחד זה ואחד זה אין גובה אלא מנכסים בני חורין ואע"ג דכתב ביה ופלוני ערב. ומשני לא התם נמי בההוא דגובה מבני חורין היכא דכתב ביה פלוני ערב אבל אי כתב ביה ופלוני ערב גובה מנכסים משועבדים ומקשי' היינו דרב דרב הכי נמי אמר. ומתרץ אימא וכן אמר ר' יוחנן ברב: אע"פ שקילס ר' ישמעאל את בן ננס. דאמר ישמש את בן ננס: הלכה כמותו. כר' ישמעאל דגובה מנכסים בני חורין: חלוק היה ר' ישמעאל. על בן ננס אף בחונק דגובה מן הערב מנכסים בני חורין: חנוק וקנו מידו. אחד שהיה חונק חבירו בשביל חובו ומצאו חבירו ואמר ליה הנח לו ואני אתן לך וקנו מן זה הערב שיפרע בשבילו משתעבד. מכלל דערב דעלמא משתעבד בלא קנין: והלכתא

א) לכאורה נ"ל מתניתין היא. ועי' בגיטין פו ע"ב. ב) מכאן עד ד"ה כא דכתב ביה שייך למתני'. ג) נ"ל לא חתמו אלא אעיקר שטרא ולא אפלוני ערב והוי כערב ע"פ וערב וכו' אלא מבני חורין:

עין משפט נר מצוה

קנו א מיי' פי"א מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קז סעיף א:

קנז ב מיי' שם וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' לט סעיף א וסי' קיא סעיף א:

קנח ג מיי' שם הלכה ג וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' סט סעיף ב:

קנט ד מיי' פ"א מהל' גירושין הלכה יד ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קל סעיף ב:

קס ה מיי' שם הל' כה ועי' בהשגות ובמ"מ וסמג שם טוש"ע אה"ע סי' קכז סעיף א:

קסא ו מיי' שם הל' טו וסמג שם טוש"ע אה"ע סי' קלג סעיף א:

קסב ז מיי' פכ"ו מהל' מלוה ולוה הל' א סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קכט סעיף ז:

קסג ח ט מיי' פ"ד מהל' גירושין הלכה כה סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קל סעיף ג:

קסד י מיי' פכ"ה מהל' מלוה ולוה הל' א סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קכט סעיף א:

מסורת הש"ס

א) קדושין יג: בכורות מח: ב) גיטין פו: ג) שם פו. [תוספתא גיטין פ"ז] ד) [ע"ע תוס' מנחות כח: ד"ה ואיבא דאמר] ה) [ועי' תוס' קדושין יג: ד"ה אמר רב פפא] ו) [ועי' רשב"ם לעיל] ז) [ועי' תוס' גיטין כו: ד"ה וגונב]

הגהות הב"ח

(א) גמרא שאני התם דמשעת: (ב) רשב"ם ד"ה הכי גרסינן וכו' ביד מלוה ולא נעשה:

ערב דבית דין הוא דלא בעי קנין הא בעלמא בעי קנין והלכתא ערב [א]בשעת מתן מעות לא בעי קנין [ב]אחר מתן מעות בעי קנין [ג]ערב דבית דין לא בעי קנין דבההיא הנאה דמהימן ליה גמר ומשעבד ליה:

ערב דבית דין לא בעי קנין. דבההיא הנאה דקא מהימני ליה ב"ד גמר ומשעבד נפשיה: הכי גרסינן והלכתא ערב בשעת מתן מעות לא בעי קנין ואם כתב בתוך השטר לאחר חיתום שטרות גובה מנכסים משועבדים: שלא בשעת מתן מעות בעי קנין. ואפי' חתום בתוך השטר ולאי חתום לאחר חיתום בעי קנין וגובה מבני חורין: ערב דבית דין לא בעי קנין. ולא גרסינן הנך כולהו בעי קנין:

והלכתא ערב בשעת מתן מעות לא בעי קנין, ומשתעבד דמצי אמר ליה אי לאו את לא נפיק זוזי מתחת ידי: דלאחר מתן מעות. כגון חנוק בעי קנין. וערב דב"ד לפני בית דין דהיינו נמי לאחר מתן מעות לא בעי קנין. כך אמר המורה משום רבו א) דהנך כולהו בעי קנין לא מתרצתא היא משום דאין עוד ערב אלא הני דקאמר:

א) נראה דצ"ל כך אמר המורה משום רבו דמאן דגרס כאן והנך כולהו בעו קנין לא מתרצתא היא וכו':

קסה א מיי' פכ"ה מהל' מלוה ולוה ה"ב סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קכט סעיף ב:
קסו ב מיי' שם הל' א טוש"ע שם ס"א:
קסז ג מיי' שם הל' ב טוש"ע שם ס"ב:

הדרן עלך גט פשוט וסליקא לה מסכת בבא בתרא

אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויועיל לשכחה בעזרת השם יתברך:

*)הדרן עלך מסכת בבא בתרא והדרך עלן דעתן עלך מסכת בבא בתרא ודעתך עלן לא נתנשי מינך מסכת בבא בתרא ולא תתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי: יאמר כן שלש פעמים ואחר כך יאמר זה:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתהא תורתך אומנתנו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא **) חנינא בר פפא רמי בר פפא נחמן בר פפא אחאי בר פפא אבא מרי בר פפא רפרם בר פפא רכיש בר פפא סורחב בר פפא אדא בר פפא דרו בר פפא:

הערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה כולנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל יראי שמך ולומדי תורתך: מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי: יהי לבי תמים בחוקיך למען לא אבוש: לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני: ברוך אתה יי למדני חקיך. אא"א סלה ועד:

מודים אנו לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו ששמת חלקינו מיושבי בית המדרש ולא מיושבי קרנות שאנו משכימים והם משכימים אנו משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אנו עמלים והם עמלים אנו עמלים ומקבלין שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אנו רצים והם רצים אנו רצים לחיי עולם הבא והם רצים לבאר שחת שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך:

יהי רצון לפניך יי אלהי כשם שעזרתני לסיים מסכת בבא בתרא כן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסיימם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולזרעי שלא תמוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם. ויתקיים בי בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך: כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים: אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד: ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום:

יתגדל ויתקדש שמיה רבא בעלמא דהוא עתיד לאתחדתא ולאחיא מתיא ולאסקא לחיי עלמא ולמבני קרתא דירושלם ולשכלל היכליה בגוה ולמעקר פולחנא נוכראה מארעא ולאתבא פולחנא דשמיא לאתריה וימליך קודשא בריך הוא במלכותיה ויקריה בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: יהא שמיה רבא וכו' יתברך וכו' על ישראל וכו' יהא שלמא וכו' עושה שלום וכו':

*) [פי' הגאון ע"ז תמצא בספר החיים שחיבר אחי הגאון מהר"ל מפראג בספר זכיות ח"א פ"ג]: **) [כשיטתא בסוף תשובת הרמ"א ז"ל וכן בסוף יש"ש בב"ק כתוב רמזים על הזכרת שמות הללו]:

המתרגם

באור מלות הלועזיות שברש"י ותוספות ממסכת בבא בתרא

דף ג ע"ב רש"י ד"ה הדרי סודרי מסופין כו' קיברונ"ש (דאבשפאררען), משען אשר הגג נשען עליו:

דף ד ע"א ד"ה אהדר ליה כלילא דיילא כו' הרלי"ן (שטאבעלאיגעל), קפוד, קפוז (שווינאיגעל) א:קס. ועיין בהמתרגם שבת כ"ד ע"ב ד"ה קופר וד"ה דלא למנויה יאלי: **שם** ד"ה שישא שיש ירוק שקורין ביי"ש (ברוינראטה), ועי' המתרגס סוכה כ"א ע"ב ד"ה שישא: **שם** ד"ה ודפנא ענפי עץ ערמונים שקורין לו"ר (לארבעער בוים), ופרי שלו קורין ביי"ש, עי' המתרגס ר"ה כ"ג ע"א ד"ה ערי:

דף ז ע"ב ד"ה פותחות דידיה מאברא כו' פותחות שירו"ר בלע"ז, כל"ל (שלאס אן איינער טהירע), מנעול על הדלת, מסגר:

דף ט ע"א ד"ה מרודים קונפליינ"ש בלע"ז כו' (דיא וועהקלאגען), יללה, ספוד: **שם ע"ב** ד"ה קליפה מייל"א בלע"ז (איינער פאן דען אייזערנען ריגגען, אוים וועלבען דער פאנצער בעשטעהט), טבעת אחת אשר בשריון ותחרא:

דף יא ע"ב ד"ה בית שער בית קטן כו' וקורין לו פורקא בלע"ז (זיילענהאללע), אולם, תא, ועי' במתרגס ברכות כ"ב ע"ב ד"ה בקילעא: **שם** ד"ה מרפסת אלויי"ר (טרעפפע, שטופע), מעלה, שלבים, מדרגה. ועי' מנחות ל"ב ע"ב:

דף יג ע"ב ד"ה פילבא ונוולא למוות ולארוג שקורין ספי"ד (טעפפיך) דוק. יריעה מרוקמה ועי' המתרגס תענית כ"א ע"ב ד"ה ומך כו':

דף טז ע"ב ד"ה דכמשי פלטיי"א (וועלק), נבל, מולל, קמל:

דף יז ע"א ד"ה הסלעים אבנים שהאור יוצא מהן שקורין קוליי"ש (קיעזעל שטיינע), חלמיש:

דף יח ע"א ד"ה טירייא איטויני"ר בלע"ז (ערשיטטערן, ערשיטטערונג), להחריד, חרדה: **שם** ד"ה ואת הכריסין כרתי פוריל"ש (לויך, שניטטלויך), חציר:

דף יט ע"א תד"ה משוי דמסתכי כי' שקורין קיילו"ש. פירשנו לעיל דף י"ז ע"א: **ע"ב רש"י** ד"ה מבריך כמו ויברך את הגמלים כו' וקורין בלע"ז פרובניי"ר, עי' המתרגס ר"ה דף ס' ע"ב ד"ה מבריך:

דף כ ע"א ד"ה הברד גלס"א (אייז), קרח, קפאון: **שם** ד"ה הכפור גריישלא"ן (האגעל קארנער, שלאססען), גרעיני ברד, חנמל: **שם ע"ב** אצטרובלא כו' שקורין לרק"א (רייף), חשוק, חשור, עגול, ועי' לקמן דף ס"ה ע"א ד"ה אצטרוביל: **שם** ד"ה קלת כו' שקורין טרוימוריי"ר (מיהל טריכטער), ועי' המתרגס חגיגה דף ג' ע"ב ד"ה עשה אזנך כאפרכסת ועי' לקמן דף ס"ה ע"א ד"ה קלת: **שם** ד"ה עד שיהא תחתיו מעזיבה אשטרי"ך בלע"ז (דעקקע איינעם צימממערס), ועי' המתרגס ב"מ ק"ו ע"ב ד"ה מעזיבה:

דף כב ע"ב ד"ה מזחילה כו' קנעל"א (רינגע, קאנאל), רהט, ברכה, תעלה:

דף כד ע"ב ד"ה שאינו זורה כו' רחת פל"א בלע"ז (וואורף שויפעל) יעה, מגרפה:

דף כה ע"א ד"ה אוריה אני שמעתי כו' ולי נראה שכך קורין למזרח בלשון לע"ז (אריענט), קדם:

דף כז ע"א ד"ה גץ אסנליי"א כו' (פונקען), שביבים, זיקות, בני רשף:

דף לח ע"א רשב"ם ד"ה כורכמא דריסקא כו' קרו"ג אונרייסי"ל (מארגענלענדישע זאפרען), כרכום הגדל בארץ המזרח, ועי' המתרגס ב"מ ק"ז ע"ב ד"ה כרכמא ריסקא:

דף נב ע"א ד"ה כיפי אנויר"ש (רינגע), טבעת:

דף נט ע"א ד"ה חווקין שליבות אשקלוינ"ש (לייטער שפראססען, שטופען) מדרגות שלבים. ועי' המתרגס עירובין ע"ז ע"ב ד"ה שסליבותיו:

דף ס ע"ב ד"ה בת לדעא טנפ"ל (שלעף, שלעפע), רקה, ועי' במתרגס שבת דף פ' ד"ה כלכול לדע' כו':

דף סא ע"א ד"ה אפתא אפנטמ"ן בנין נמוך אצל הבית מגדו או מאחוריו ונקרא (שירמדאך), ועי' רש"י מ"א ו' ה' וביחזקאל מ"א ה' בבאור מלת יציע. ועי' המתרגס פסחים דף ח' ע"א: **שם** ד"ה בדקא חלילה איהו נמי כו' לודר"ש בלע"ז (דיא פענסטערשייבען), גליון חלון:

דף סה ע"א ד"ה איצטרוביל כו' לרקיי"א בלע"ז עי' לעיל דף כ' ע"ב: **שם** ד"ה הקלת האפרכסת טרדמויי"א בלע"ז (מיהל טריכטער), סל אשר בו יתנו התבואה וממנו תרד תוך הרכב והרחים. ועי' המתרגס חגיגה דף ג' ע"ב:

דף סז ע"ב ד"ה טלפחא היא עריבה שקורין מיי"ש כו'. עי' רש"י פסחים ס"ו ע"א ד"ה חבית של תרומה ובמתרגס שם, ובמסכת טהרות פ"י משנה ה' העדשות כו' ובמתרגס שם. **שם** ד"ה בלונסות אותן שנועלין כו' ובלע"ז קורין יומייל"ן תאומים (דיא אוים צווייא גלייבען מיט איינאנדער פערבונדענען שטיקקען בעשטעהענדען וואנדע איינער קעלטער) שני קרשים שוים הקשורים יחד אשר מהם יהיו כותלי הגת. ואח"ז ויש מקומות שקורין שרור"ש אחיות, (שוועסטערן), ונקראים כן בשביל הבדים הדומים זה לזה: **שם** ד"ה חומרתא וויי"ן בלע"ז כו' (ווינדע, בלאקראללע), גלגל, וגוא מכונה להריס ולהוריד את הקורות המכבשים את הענבים:

דף סח ע"ב ד"ה חיצת הקנים פרו"ק בלע"ז (בישעל. מעהרערע אין איינעם הויפטשטענגעל וואכסענדע צווייגע), אגודת עפאים הצומחים על חוטר אחד. וכן הוא לועז לקמן קמ"ג ע"ב ד"ה כחושים של קנה. ועי' בנדרים נ"ה ע"ב ד"ה כחיזרא לדיקלא: **שם** ד"ה בתולת השקמה בבחרותה כו' טרונ"ה טראג"ק בלע"ז (שטאם), גזע, שורש, מלבת.

דף סט ע"א קנים המחולקין מפוצלין כו', וקורין לו פאסיל"ש (פפאהל, פפאהלע), יתד, עמוד. ועי' בב"מ ק"ג ע"ב ד"ה בקנים: **שם** בסיכי יתידות קביל"ש כו' (פפלאקע), ועי' המתרגס מנחות מ"א ע"א ד"ה דנקטה בסיכי:

דף עג ע"ב ד"ה אדרא הוא הוילון כו' ווייל"א בלע"ז (דאס זעגעל אם שיפפמאסטע), מפרש אשר בראש חבל ועי' רש"י יחזקאל כ"ז ז': **שם** ד"ה עוגינין אנקר"ש כו' מלה ידוע בכל השפות (אנקער): ד"ה משוטות שקורין רימ"א (רודער): ד"ה ביצית ודוגית היינו ספינה קטנה כו' קוקיי"ש בלע"ז (נאבען, קאהן), סירת דוגה והרשב"ם מוסיף עוד ויש לועזים בונ"א (שיף, וואססערפאהרצייג), אניה, ספינה, צי. ומ"ש קרוב ללשון עברי כי הוא קרוב למבטא למלת בינית והרשב"ם קורא ללשון התלמוד לשון עברי:

דף עד ע"א דגני אפרקיד פניו למעלה שיפינ"ש בלע"ז (ריקקען), גב, גיו, אחורים:

דף עה ע"א ד"ה אקדח קרבונקל"א בלע"ז (קארפונקעל) אבן יקרה אשר לד"ק נקראת אודם ולד"ק נופך או ברקת:

דף עח ע"א ד"ה קלקל ליגנל"ש לקשור האוכף כו' (גורט), אזור, חגורה. ועי' המתרגס ב"מ דף ל' ע"א ד"ה בית פאגי: **שם** ד"ה חבק פוטרי"ל (ברוסט גורט), חגורה על החזה, ועי' במתרגס שבת ס"ד ע"א ד"ה חבק:

דף פ ע"ב ארזא קינ"א בלע"ז נ"ל פיל"א (ראטהאנגע), כי יש הבדל בין ארז סתם ובין הארז אשר בלבנון: **שם** ד"ה תורניתא פי"ן בלע"ז (פיכטע), לבנה, ועי' בהמתרגס שבת ל' ע"א ד"ה שיש לו עיקר, ובר"ה כ"ג ע"א ד"ה תורניתא: **שם** ד"ה ברתי בויי"ש (בוקסבוים) תאשור, ועי' ר"ה דף כ"ג: **שם** ד"ה אפרסמא ש"ף כו' (פעבטאנגע) ברוש, עץ שמן: **שם** ד"ה בלוטו קייסנ"א שטעון גלונ"ץ (אייבע), אלה, אלון, וגלונ"ץ הוא פריו שנקרא (אייבעל). וכן תרגם רש"י בר"ה שם ע"ש:

דף פא ע"א ד"ה כסיתא אילן שגדל בים כו' וקורין קוריי"ע (קאראללענבוים), אלמוגים: **שם** ד"ה ערי אילן שגדלין בו ביי"ש וקורין לריי"ר (לארבעער בוים) ועי' לעיל דף ד' ד"ה ודפנא: **שם** ד"ה ודולבי קייסטניי"ר, עי' בתוס' ד"ה ערמונים, ובאמת יש מין ערמון שהוא קלוע כמ"ש רש"י בסוכה ל"ב ב' ד"ה דולבא:

דף פח ע"ב ד"ה לא יגדוש קונבליי"ר בלע"ז (אנהייפען, איבער פיללען), לקבץ יחד למרבה, למלא:

דף פט ע"ב ד"ה בעץ בדיל אשיי"ן (צינן), ועי' ר"ה כ"ד ע"ב ד"ה בבעץ: **שם** ד"ה אבר פלומב"א (בלייא), עופרת: **שם** ד"ה מחק רספויי"א בלע"ז (שאבען שטרייכער), להחליק הגודש מהמדה, מרוח: **שם** ד"ה אשכרוע בויסבוי"ע (בוקס בוים), ועי' לעיל פ' ע"ב ד"ה ברתי וכצ"ל גם כאן: **שם** ד"ה שלא ירתיח שלא יספוך כו' אשקומ"א בלע"ז (שוים), בעבוע, רתוח:

דף צה ע"א ד"ה דאקרים איגר"א בלע"ז (פערזויערט), החמיץ, ועי' במתרגס ברכות דף מ' ע"ב רש"י ד"ה שהקרים ובב"מ ל"ח א' ד"ה הדבים: **שם ע"ב** שעברו צורתו שהחמיץ שקורין טורני"ר (אומשלאגען, פערדערבען), להחליף, לקלקל:

דף צט ע"א לנקוט פיזרא מקל או רחת שקורין פורק"א (גאבעל, גארבענגאבעל), מזלג, ועי' במתרגס שבת קכ"ב ע"ב ד"ה מלגז:

דף קז ע"א ד"ה חריץ פוסי"ר בלע"ז (גראבען), פחת, תעלה, חפירה:

דף קמג ע"ב ד"ה כחושים של קנה כו' טרוק"ש בלע"ז, עי' לעיל ס"ח ע"ב ד"ה חיצת הקנים:

דף קמה ע"א ד"ה קול טבלא אשקלנ"ש בלע"ז (גלאקקע), פעמון, מצלה, מנענע:

דף קנ ע"א ד"ה אמר נכסי לפלוני כו' אויי"ר (גאלד, גאלדמינצע), זהב, מטבע של זהב:

דף קנא ע"א כבינתי בית נפש מסק"א בלע"ז (מעדאלליאן), ועי' במתרגס מו"ק י"ג ד"ה סירין:

דף קנו ע"א ד"ה מקיימי קונים קרדונ"ש בלע"ז (דיסטעלן), דרדר:

דף קסא ע"ב ד"ה מכותא תורן כו' משת"א (דער מאסטבוים), חבל על ראש הספינה:

דף קסה ע"א ד"ה דרכמונות בלע"ז קינונ"ש (פינפער), והוא חמישית מנה:

דף קסז ע"א ד"ה אזרנוקא סגוינ"א בלע"ז (ציהע איימער), דלי אשר על הבור:

דף קעג ע"ב תוד"ה חסורי מחסרי כו' דקאמר יים"י דונרא"י (אנכי אתן לך) ולא קאמר יים"י דיברא"י (אנכי אחייב לך): סליק

הגהות על מסכת בבא בתרא מהגאון בעל הלבוש ז"ל

עם הגהות ותיקונים מאת הגאונים בעלי מפרשי הים ז"ל

דף ב ע"א גמ' מאי מחיצה גודא . (נדרים כא ע"ב) בתוס' ישנים ד"ה סברוס : מחיצת הכרם שנפרצה וכו' . (בכורות כב ע"ב) תוס' ד"ה יתיב : **ע"ב** כדי שלא יציץ ויראה . (שבת נב ע"א) תוס' ד"ה אסתכא (עירובין מח ע"א) תוס' ד"ה גופו (יומא לא ע"א) תוס' ד"ה אמה : גג הסמוך לחצר חבירו וכו' . (ב"ב נט) תוס' ד"ה אפי' :

דף ג ע"א גויל אבני דלא משפיין . (שבת עט ע"ב) תוס' ד"ה קלף (ב"ב יד ע"א) תוס' ד"ה בגויל : **ע"ב** הא דטמנה ליתוביה ליצריה . (יבמות נה ע"ב) תוס' ד"ה לאחר :

דף ד ע"א אהדר ליה כלילא דיילי . (שבת נד ע"ב) תוס' ד"ה דלא : בנין הורדוס . (תענית כג ע"א) רש"י ד"ה הורדוס :

דף ה ע"א הלואי שיפרע בזמנו . (גיטין לד ע"ב) תוס' ד"ה אין : **ע"ב** מי אמרי' במקום חזקה וכו' . (כתובות ט ע"ב) תוס' ד"ה לא (יט ע"א) תוס' ד"ה חזקה :

דף ו ע"א כל האומר לא לויתי וכו'.(גיטין יד ע"א) תוס' ד"ה ולא : אחזיק להורדי . (ב"ב כג ע"א) תוס' ד"ה והא :

דף ז ע"א אספלידא . (מנחות לג ע"ב) תוס' ד"ה אספלידא :

דף ח ע"א איפרא הורמיז . (סנהדרין לט ע"א) תוס' ד"ה דהורמיז : **ע"ב** רשאין בני העיר לעשות קופה תמחוי . (ערכין ו ע"א) תוס' ד"ה משכנתא' : ולהסיע על קיצתן . (ב"ב קטז ע"ב) תוס' ד"ה רשאין :

דף ט ע"ב ואינו מטמא אדם . (נדה כב ע"ב) תוס' ד"ה למימרא :

דף י ע"ב אלא הרוגי לוד . (תענית יח ע"ב) רש"י ד"ה בלודקיא : אמר לית ליה ביבוש קצירה תשברנה . (ב"ב ח ע"א) תוס' ד"ה יתיב :

דף יא ע"א ב"ק ס' קג . א"ה לא נמצאו שמה דבר ואולי ט"ס ונ"ל (ב"ב ס' קג) והוא בדף ס' א' ברשב"ם ד"ה סבר ושייך היה לזה פתח רוחב שמונה וכו' וקג ב' הוא ברשב"ם ד"ה ה"ג ושייך למתניתין בדף זה ולא את השדה וכו' :

דף יב ע"ב אמרו ליה תרווייהו . (יבמות לד ע"ב) תוס' ד"ה דעתאי : כופין על מדת סדום . (ב"ק כ ע"ב) תוס' ד"ה הא :

דף יג ע"א חד גיסא ניגרא . (ב"ב לט ע"ב) תוס' ד"ה ואמה : שאני אומר עובד את זה יום אחד . (כתובות מט) (נ"ל נג ע"ב תוס' ד"ה הותירו) : **ע"ב** בין חומש לחומש של תורה ארבעה שטין . (גיטין ב ע"א) תוס' ד"ה המביא :

דף יד ע"ב שברי לוחות שמונחים בארון. (עירובין סג ע"ב) תוס' ד"ה כל (מנחות לג ע"א) תוס' ד"ה הא : ואכתי תרי בתרי היכא יתיב . (עירובין יד ע"א) תוס' ד"ה והאיכא :

דף טו ע"א שמונה פסוקים שבתורה יחיד קורא אותן . (ר"ה כז ע"א) תוס' ד"ה אבל (א"ה עיין במרדכי בה"ק ועיין בשו"ת זקינו הגאון ח"צ ז"ל סי' יג ועיין בכלבו דף יא) : **ע"ב** ר"נ אומר וכו' וי"א איוב בימי יעקב היה . (ב"ב נג ע"ב) תוס' ד"ה מאן :

דף טז ע"א הוא שטן הוא יצה"ר הוא מ"ה . (שבת פט ע"א) תוס' ד"ה תורה : בין איוב לאויב נתחלף לי . (ע"ז יז ע"ב) תוס' ד"ה מעות : **ע"ב** אצטגנונית היתה בלבו . (יומא כח ע"ב) ברש"י ד"ה אצטגנונית : שם אידלי יומא אידלי קצרי. (נדרים יז ע"ב) תוס' ד"ה תירגי :

דף יז ע"א בת מי שמת בעטיו של נחש . (יבמות עז ע"א) תוס' ד"ה אם :

דף יח ע"א היה גדר בינתים . (ב"ב כו ע"א) תוס' ד"ה אחד :

דף יט ע"א לא שנו אלא מן המחמצין . (מ"ק ח ע"ב) תוס' ד"ה גיהא : ליתני חדא מינייהו באידך . (יבמות לא ע"ב) תוס' ד"ה אי : **ע"ב** אימא ביטולי מבטל לי' וכו' . חולין קכה ע"ב) תוס' ד"ה שלא : קופה מלאה תבן וכו' . (שבת מד ע"ב) תוס' ד"ה ואין : רואין כל שאילו ינטלו וכו' . (חולין קכו ע"א) תוס' ד"ה אם :

דף כ ע"א עשבים שתלשן והניחן בחלון . (סוכה יג ע"ב) תוס' ד"ה ירקות : בעין ריסקא. (ב"ב קיא ע"א) תוס' ד"ה דין : **ע"ב** כלי חרס חזי ליה דמיטניף . (שבת מד ע"ב) תוס' ד"ה ואין : אם היתה רפת קודמת וכו' . (ב"ב כה ע"ב) תוס' ד"ה עני :

דף כא ע"א סך מקרי דרדקי . (ב"ב קמב) (נ"ל קסו ע"ב תוס' ד"ה אמוכי) :

ע"ב דכתיב ארור עושה מלאכת וכו' . (גיטין סח ע"א) תוס' ד"ה כתיב : מרחיקין מצודת הדג וכו'. (גיטין ס' ע"ב) תוס' ד"ה מצודת (קדושין נט ע"א תוס' ד"ה עני :

דף כב ע"א רנב"י ריש כלה הוה . (שבת קיד ע"א) תוס' ד"ה אפילו : אדהכי נפיק קלא דנח נפשיה וכו' . (קדושין עב ע"ב) תוס' ד"ה היום : במשנה כנגדן ד' אמות . (חגיגה א . (א"ה נ"ל י"א ע"א תוס' ד"ה כרוס) : **ע"ב** גמ' שלא יעמוד ויראה . (ב"ב נט ע"א) תוס' ד"ה למטה : וכמה אמר ייבא וכו' . (יומא ע"ו ע"א) תוס' ד"ה הני : גרמא בנזקין אסור . (ב"ב קמז ע"ב) תוס' ד"ה המוכר :

דף כג ע"א אפיקו לי קורקור . (ב"ב כו ע"א) תוס' ד"ה זיקא : שלשים רים (חולין קכב ע"ב) תוס' ד"ה לגבי : זאת אומרת . טוען ללוקח וליורש . (גיטין נח ע"ב) תוס' ד"ה כגון :

דף כד ע"א אמר אביי אף אנן נמי תנינן . (נדה יד) נ"ל י"ז ע"ב תוס' ד"ה מן) :

דף כה ע"א ורוח צפונית עם בולו . (ברכות ג ע"ב) תוס' ד"ה רוח : שם מאי אורי' אויר יה . (קדושין יב ע"ב) תוס' ד"ה הא :

ע"ב לאכסדרה הוא דומה : (עירובין כה ע"א) תוס' ד"ה אכסדרה (לד ע"א) תוס' ד"ה שתי (ר"ה כד ע"א תוס' ד"ה אכסדרה (סוכה יח ע"ב) תוס' ד"ה אכסדרה (ב"ב יא ע"ב) תוס' ד"ה הכא (ע"ז מג ע"א תוס' ד"ה אכסדרה (מנחות כה ע"ב) תוס' ד"ה אכסדרה : ורוחב מים במוצק וכו' . (ב"ב קמז ע"א) תוס' ד"ה ולא : דבבל לצפונה דא"י קיימי . (בכורות נה ע"ב) תוס' ד"ה מטרא . (א"ה עיין בשו"ת יד אליהו סי' א מה שפלפל הגאון מו"ה משה בן הגאון מו"ה זיסקינד מרוטנבורג) :

דף כו ע"א ד"א שאמרו כדי עבודת הכרם . (ב"ק ק ע"ב) תוס' ד"ה אומר (ב"ב ב ע"א) תוס' ד"ה אומר : האי דיקלא דטעין קבא . (ברכות לו ע"א) תוס' ד"ה אין : **ע"ב** ג' אילנות כו' . (ב"ב לו ע"ב) תוס' ד"ה היה :

דף כז ע"ב מביא וקורא שע"מ כן הנחיל כו' (ב"מ קז ע"א) תוס' ד"ה אילן . במשנה אילן סרק (יבמות פז ע"ב) רש"י ד"ה סריקי:

דף כח ע"א והעבדים . (גיטין כ ע"ב) תוס' ד"ה ת"ש : ר"י אומר ג' חדשים בראשונה . (פסחים קטז ע"ב) תוס' ד"ה ותוס (זבחים סג ע"א) תוס' ד"ה המזבח : **ע"ב** גמרא כגון תאנה . (שבת סח ע"א) תוס' ד"ה ואלו :

דף כט ע"א א"כ נתת דבריך לשיעורין . (קדושין יא ע"א) תוס' ד"ה שכן : הנהו נוגעין בעדותן נינהו . (שבועות מה ע"ב) תוס' ד"ה בעדים : **ע"ב** אבל כתב עיטרא כו' . (גיטין כח ע"א) תוס' ד"ה והניחו :

דף לב ע"ב נחין ולחיש ליה לרבה כו' . (ב"מ כ ע"א) תוס' ד"ה וזה : דהיכא דקיימא ארעא תיקום . (ב"ב סב ע"ב) תוס' ד"ה אתמר :

דף לג ע"א לקוח בידי לא מצית אמרת . (שבועות לג ע"ב) תוס' ד"ה הוה : **ע"ב** אביי ורבא לא ס"ל הא דר"ח . (בכורות לו ע"א) תוס' ד"ה ואמר : נסבא דר"א . (גיטין נא ע"ב) תוס' ד"ה בכולי (ב"ק לד ע"ב) תוס' ד"ה בימי : אין חטפי ורידי חטפי . (ב"ב ל ע"א) תוס' ד"ה לאו :

דף לד ע"א אמר ליה אביי . (כתובות יב ע"ב) תוס' ד"ה ר"ה : **ע"ב** כל דאלים גבר . (ב"ב ב ע"א) תוס' ד"ה לפיכך :

דף לה ע"א ומ"ש מהא דתנן המחליף וכו' . (כתובות כ ע"א) תוס' ד"ה ואוקי (ב"ק מו ע"א) תוס' ד"ה המוציא (ב"ב קה ע"א) תוס' ד"ה אבל : **ע"ב** אית ליה דררא דממונא . (ב"מ ב ע"ב) תוס' ד"ה ומה : ואי טען ואמר לפירות כו'. (ב"מ קי ע"א) תוס' ד"ה א"ל :

דף לו ע"א לא חציף אינש למגזר כו' . (שבועות מו ע"א) תוס' ד"ה עביד : אכלה ערלה ושביעית . (מנחות נח ע"ב) תוס' ד"ה וא"ד : שם הגודרות אין להם חזקה . (גיטין כ ע"ב) תוס' ד"ה ת"ש (ב"ב ב' ע"א) תוס' ד"ה לפיכך : שם הנהו עיזי דאכלו חושלי . (ב"ק קו) (נ"ל קז ע"א) תוס' ד"ה עירוב (ב"ב נב ע"ב) תוס' ד"ה דברים : שאני עיזי דמסירי לרועה . (ב"ק עט ע"ב) תוס' ד"ה אין : **ע"ב** פירי רבה ופירי זוטא א"ב . (ב"ב כח ע"א תוס' ד"ה שלשה :

דף לח ע"א במשנה שלש ארצות לחזקה . (מגילה י ע"א) תוס' ד"ה דכ"ע : **ע"ב** גמרא לדידי מפרשת מיניה דמר שמואל . (ב"ב מא ע"א) תוס' ד"ה כמאן :

דף מ ע"א קנין בפני שנים כו' . (קדושין סה ע"ב) תוס' ד"ה לא (סנהדרין ו ע"ב) תוס' ד"ה צריכא : וקיום שטרות בשלשה . (סנהדרין ג ע"א) תוס' ד"ה רבא : דסתם קנין לכתיבה עומד . (כתובות נה ע"א) תוס' ד"ה כתובו :

דף מא ע"א במשנה והבא משום ירושה א"צ טענה . (ב"ב נב ע"א) תוס' ד"ה ומודה : **ע"ב** בגמרא ואפילו חד יומא כו'. (ב"ב ל ע"א) תוס' ד"ה לאו : המוכר שדהו בעדים . (גיטין כ ע"ב) תוס' ד"ה וכותב (גיטין לג ע"א) תוס' ד"ה בי תלתא (נא ע"א) תוס' ד"ה או (ב"ב עז ע"א) תוס' ד"ה חוזר (קעה ע"ב) תוס' ד"ה לא (סנהדרין כט ע"ב) תוס' ד"ה הודה :

דף מב ע"א מלוה כי קא יזיף כו' . (גיטין כ ע"ב) תוס' ד"ה וכותב (לג ע"א) תוס' ד"ה בי תלתא : במשנה נעל וגדר ופרץ כ"ש . (כתובות נג ע"א) תוס' ד"ה ומאימתי (ב"ק ט ע"א) תוס' ד"ה משהחזיק: **ע"ב** גמרא שותף כיורד ברשות. (ב"ק לד ע"א) תוס' ד"ה הכא : בשבת המגיע לכתפים . (ב"ק לה ע"ב) תוס' ד"ה שבת (ב"מ כט מז כ נג נז) . (א"ה חפשתי אלו בקשתי ולא מצאתי במקומותם למושבותם ואולי נ"ל במקום אשר כתוב ב"מ יאמר ב"ב ומשם תראנו ותמצאנו) : במשנה השותפין . (ב"ב כט ע"ב) תוס' ד"ה ולא : ולא לאיש חזקה וכו' . (ב"ב מז ע"א) רשב"ם ד"ה בן : בגמרא אכלה בפני האב שנה . (ב"ב כ ע"ב) תוס' ד"ה כגון : במשנה נעל וגדר וכו' . (ב"ב נג ע"ב) רשב"ם ד"ה כמה : והשותפין . (ב"ב נז ע"ב) תוס' ד"ה השותפין :

דף מג ע"א גמ' ואם איתא לסלקו בי תרי . (שבועות לג ע"א) תוס' ד"ה קרובים (נדה כ ע"א) תוס' ד"ה ור"מ : **ע"ב** מכר לו פרה כו' . (סוכה ל ע"ב) תוס' ד"ה וקרקע :

דף מד ע"א מפני שמעמידה בפני בע"ח . (ב"ב מו ע"ב) תוס' ד"ה ליקח : **ע"ב** שורו וחמורו אפותיקי כו' . (כתובות מט ע"ב) תוס' ד"ה הוא : דלא הוה ליה ארעא משלם . (ב"ק קד ע"ב) תוס' ד"ה אגב : נמצאת שאינה שלו חוזר עליה . (כתובות לג ע"א) תוס' ד"ה משהחזיק :

דף מו ע"א רמאי דפומבדיתא . (כתובות פב ע"א) רש"י ד"ה פומבדיתא (ב"ב נה ע"ב) תוס' ד"ה ר"א :

דף מז ע"א אי אתו בטענתא דאבא כו' . (ב"ב כב ע"א) תוס' ד"ה ומודה : **ע"ב** תלויה וזבין . (יבמות סג ע"א) תוס' ד"ה המלוה :

דף מח ע"א תלויות וזבין . (חגיגה ה ע"א תוס' ד"ה זה (סנהדרין עו ע"ב) תוס' ד"ה והמלוה :

דף מט ע"ב נחלה הבאה לו לאדם כו' . (ב"ב מג ע"א) רשב"ם ד"ה וידי : הא ראיה יש . (ב"ב כג ע"א) תוס' ד"ה אין :

דף נ ע"א קנין פירות כקנין הגוף כו' . (ב"ב קלו) (א"ה נ"ל ב"ב קלו ב' תוס' ד"ה והתניא) :

דף נא ע"ב קנתה ואין הבעל אוכל פירות . (קדושין כד ע"א) תוס' ד"ה ור"י (סנהדרין עא ע"א) תוס' ד"ה ע"מ :

דף נב ע"ב אונות ושטרות יוצאין ע"ש . (כתובות קט ע"א) תוס' ד"ה ל"ש : נעל וגדר כו' . (ב"ק נב ע"א) תוס' ד"ה כיון :

דף נג ע"א צריך לומר לו לך חזק וקני . (ב"ב ג ע"א) תוס' ד"ה רב אשי : האי מבריח ארי מנכסי חבירו הוא . (ב"ק נח ע"א) תוס' ד"ה א"נ (ב"מ לא ע"ב) תוס' ד"ה אם :

דף נד ע"א צר צורה בנכסי הגר . (יומא נד ע"ב) תוס' ד"ה כרובים : לא קנה אלא מקום מכושו . (ב"ק יב ע"ב) תוס' ד"ה למה לי : **ע"ב** נכרי מכי מטא זוזי לידיה . (יבמות לג ע"א) תוס' ד"ה קנין (ב"ב כא ע"ב) תוס' ד"ה מרחיקין : מאן דיהיב מסקא וכו' . (ע"ז נט ע"א) תוס ד"ה נכר :

דף נה ע"א אפילו שערי דכדא כו' . (חולין נח ע"ב) תוס' ד"ה הני :

דף נו ע"א מהו חצובא . (ע"ז יד ע"ב) רש"י ד"ה קשבא : אסיא ואספמיא . (יבמות קטו ע"א) תוס' ד"ה אמר : **ע"ב** דבר ולא חצי דבר. (גיטין סג ע"ב) תוס' ד"ה ואפילו :

דף נז ע"א כל שאילו בנכסי הגר ל"ק . (ב"ב נג ע"א) תוס' ד"ה נעל : **ע"ב** איבא דקפדו וכו' . (ב"ק כא ע"ב) תוס' ד"ה זה : אפי' ויתר אסור כו' . (גיטין מה ע"א) תוס' ד"ה אי לאו (נדרים נט ע"ב) בתוס' ד"ה ריב"ל :

דף נח ע"א הוה קא מציין מערתא. (יבמות סא ע"א) תוס' ד"ה קברי (נדה ע ע"א) תוס' ד"ה ואין . (א"ה עיין במשנה למלך הלכות אבל פ"ג הלכה ו ועיין ברדב"ז חלק ג סי' תקמח ועיין מה שהעלנו לעיל בב"מ קיד) : שרה בפני חוה כקוף בפני אדם . (מגילה טו ע"א) תוס' ד"ה ארבע :

דף נט ע"ב במשנה לקח בית בחצר אחרת כו' . (ב"ב יא ע"ב) תוס' ד"ה אחד :

דף ס ע"ב בגמרא מוטב שיהיו שוגגין . (ע"ז דף עא) תוס' ד"ה שהיה :

דף סא ע"א צלע תא . (יומא נב ע"ב) תוס' ד"ה כותל : **ע"ב** ואי אמר ליה זיהרא . (ב"ב נה ע"א) רשב"ם ד"ה זהרורי :

דף סב ע"ב שודא דדייני . (כתובות לד ע"ב) תוס' ד"ה לימא :

דף סג ע"א ע"מ שהדיוטא העליונה שלי . (ב"ב ע ע"א) רשב"ם ד"ה ואית :

דף סד ע"ב מוכר בעין רעה מוכר . (כתובות מד ע"א) תוס' ד"ה משום (ב"ב ז ע"א) (גיטין מח ע"א) . (א"ה כל אלו סגר עליהם בדף סד ויבוקש הדבר ולא נמצא ואולי נ"ל עליהם הכו המוסגר לדף סה ושם יבואו הדברים על מכונם) :

דף סה ע"א א"ש הלכה כר"ע . (ב"ב ז ע"ב) תוס' ד"ה אין : אין להן לא דרך זה על זה . (גיטין מח ע"א) תוס' ד"ה אי : ורב אמר יש להן וכו' . (ב"ב עא ע"א) תוס' ד"ה האחין : במשנה אבל לא את המטולטלת . (ב"ב סז ע"ב) רשב"ם ד"ה מכר :

דף סו ע"א גמרא דף של נחתומין . (חגיגה כד ע"ב) תוס' ד"ה לא (סוכה כ ע"א) תד"ה תנן : מכלל דשאיבה דאורייתא . (חולין כה ע"ב) תוס' ד"ה ופוסל : **ע"ב** מי גשמים שחשב עליהם כו' . (חולין ו) (נ"ל טז ע"א תוס' ד"ה אמר) :

דף סז ע"א חולסית . (ערכין לב ע"א) תוס' ד"ה חולסת : **ע"ב** ים שלפחא . (נדה סה ע"א) תוס' ד"ה הדפין :

דף סח ע"א שמעת מינה עבדי כמטלטלי דמי . (ב"ק יב ע"א) תוס' ד"ה אנא :

דף סט ע"ב דאמר קרא ויקם שדה עפרון . (ב"ב עב ע"א) רשב"ם ד"ה פודה: יהיב ליה תרי דיקלי . (ב"מ קג ע"א) תוס' ד"ה פרדיסא : כל שעולין לו בחבל . (ב"ב פב ע"א) רשב"ם. ד"ה אלא :

דף ע ע"א אמר ליה מהימן . (ב"ב לד ע"א) תוס' ד"ה הוה : **ע"ב** נאנסו לאו שבועה בעי . (ב"מ לה ע"א) תוס' ד"ה משכחת : נאמן בשבועה . (שבועות לב ע"ב) תוס' ד"ה הוה : נשבע וגובה מחצה . (גיטין ב ע"ב) תוס' ד"ה ואם (ב"מ יג ע"ב) תוס' ד"ה הא : אם איתא דפרע מימר הוה אמר . (ב"ב מז ע"א) תוס' ד"ה פעמים :

דף עא ע"א במשנה ולא את הגת . (ע"ז נו ע"א) תוס' ד"ה אע"פ : בר"א במוכר כו' . (ב"ב נא ע"א) תוס' ד"ה למה : הקדיש את כולו . (קדושין סא ע"א) תוס' ד"ה אין (ב"ב קג ע"א) תוס' ד"ה אין :

דף עב ע"א בגמרא הקדיש ג' אילנות ממטע כו' . (ב"ב לה) (נ"ל לו ע"ב תוס' ד"ה ממטע): פודה את האילנות בשווייהן . (ב"ב לה ע"א) תוס' ד"ה קנה :

דף עג ע"א הורמין בר לילית . (ב"ב ח ע"א) תוס' ד"ה איפרא : **ע"ב** תלת מאה גרבי משחא . (שבת כו ע"א) תוס' ד"ה א"כ :

דף עד ע"א וגני אפרקיד . (פסחים קח ע"א) תוס' ד"ה פרקדן : פסקי חדא קרנא דתכילתא . (נדה סא ע"ב) תוס' ד"ה אבל : ועכשיו שנשבעתי מי מפר לי . (בכורות לז ע"א) תוס' ד"ה מפירין . (א"ה עיין במשנה למלך פ"ו משבועות הלכה ד אמנם חסר יביאנו המעתיק שם ובליון הרמב"ם שם כתבנו דכוונתו אמאי לא התירוהו הרבנן עצמם שלא בפניו לדעת הר"ם ועיין בשו"ת יכין ובועז ח"א סי' נה בטעם החמישי נראה שלא כדברי המ"ל ועיין בתבוריינו על טור וש"ע א"ח סי' נג ועיין במשנה למלך עוד שם הלכה ז) כבשר בקלחת . (חולין לה ע"א) תוס' ד"ה דנפל :

דף עה ע"א מדלג על דברי חכמים כו' . (חולין כז ע"א) תוס' ד"ה איזול: **ע"ב** ושמואל אמר לא קנה עד שימשוך כלו . (ב"ב פו ע"ב) רשב"ם ד"ה והא :

דף עו ע"א איתיות נקנית במסירה . (ב"ב קסט ע"ב) רשב"ם ד"ה רשב"ג (קע ע"א) רשב"ם ד"ה אלא :

דף עז ע"א חוזר בשטר כו' . (כתובות נה ע"א) תוס' ד"ה כתובו : **ע"ב** נקנה השטר בכל מקום . (יבמות קטז ע"א) תוס' ד"ה אותיות : הוה ליה תריסר אלפי זוזי וכו' . (ב"ק ע ע"א) תוס' . ד"ה המטלטלין : במשנה הדבר ידוע שאין הצמד כו'. (ב"ב סט) (נ"ל סא ע"ב תוס' ד"ה ש"מ) : וחכ"א אין הדמים ראיה . (ב"ק כז ע"א) תוס' ד"ה ואיכא (מו ע"א) תוס' ד"ה ונחזי :

דף עט ע"א בגמרא מועלין בהן . (סנהדרין טו ע"א) ד"ה אין : נראין דברי ר"י לר"י כו' . (ע"ז נג ע"א) תוס' ד"ה או (חולין קטו ע"א) תוס' ד"ה נראין :

דף פ ע"א במשנה מפריח בריכה ראשונה . (ר"ה טו ע"ב) תוס' ד"ה שתי :

ע"ב בגמרא גבי שביעית עבדינן מידי כו' (סנהדרין כו ע"א) תוס' ד"ה לעקל :

דף פא ע"א במשנה ואם מתו אין לו קרקע: (ב"ק לח ע"א) תד"ה קנו : קנה קרקע . (ב"ב לו ע"ב) תוס' ד"ה מכר : **ע"ב** בגמ' וקא מעייל חולין בעזרה . (פסחים סו ע"ב) תוס' ד"ה מביאה : דמקדיש להו כו' . (זבחים עז ע"א) תוס' ד"ה יכולין : כל הראוי לבילה כו' . (זבחים עה ע"א) תוס' ד"ה והא ס"ב פ' . (א"ה למעלה כתב זבחים ובזבחים שם אין אומר ואין דברים לכאן ואולי נ"ל מנחות ס"ב פ' ושם ס"ב הוא בתוס' ע"ב ד"ה וכן ושייך להא דכל הראוי לבילה ופ' הוא בתוס' ע"ב ד"ה וכי ושייך להא דמקדיש להו). (חולין ט'). א"ה גם שם לא נמצא דבר ואולי אחת משתי אלה הוא או דף סג והוא בתוס' שם ע"ב ד"ה אין ושייך להא דכל הראוי לבילה או ק"ל והוא בתוס' שם ע"ב ד"ה או ושייך להא דקא מעייל חולין בעזרה ועיין במשנה למלך פ"ב משחיטה הלכה ג :

דף פב ע"א תחתיהן וביניהן כו' . (ב"ב כז ע"א) תוס' ד"ה לא (עא ע"ב) תוס' ד"ה ואס"ד (ערכין יד ע"א) תוס' ד"ה פחות : **ע"ב** וכמה יהא ביניהם . (ב"ב לז) (נ"ל לז ע"ב תוס' ד"ה ממטע) :

דף פג ע"א בדורא דרעותא . (ב"ב כו ע"א) תוס' ד"ה אבל : **ע"ב** במשנה חטין יפות ונמצא רעות . (ב"ב לב ע"א) תוס' ד"ה למאי.(א"ה עיין שו"ת זקינו הגאון בעל שער אפרים סי' קס"א ודו"ק): יין ונמצא חומץ . (ב"ב לו ע"א) רשב"ם ד"ה אמר :

דף פד ע"ב בגמרא יין וחומץ מין אחד הוא . (נדה ב ע"ב) תוס' ד"ה היה : איכא דניחא ליה בחלא . (ב"מ ס"ד ע"א) תוס' ד"ה אי : במודד לתוך קופתו . (קדושין ח ע"ב) תוס' ד"ה אם : משיכה קונה בסימטא . (כתובות לא ע"ב) תוס' ד"ה כר"ש (ב"ק עט ע"א) תוס' ד"ה או :

דף פה ע"א כליו של אדם קונין לו בכ"מ . (ב"מ ט ע"א) תוס' ד"ה כיון : **ע"ב** משך חמריו ופועליו . (ב"מ ט ע"ב) תוס' ד"ה מתוך :

דף פו ע"ב שנתות היו בהין . (ב"ב נ ע"א) רשב"ם ד"ה כיון :

דף פז ע"א אחוי ר"י בר אבדימי . (כתובות נו ע"א) תוס' ד"ה אמר (מנחות פז נ"ל לג) ע"ב תוס' ד"ה ור"ח : **ע"ב** צלוחית אבירה מדעת הוא . (ב"מ כה ע"ב) תוס' ד"ה ואם : הנוטל כלי מן האומן ע"מ לבקרו . (ב"מ פא ע"א) רש"י ד"ה ונאנסו : הכא בחנוני מוכר צלוחית עסקינן . (ב"ק כד ע"א) תוס' ד"ה רבה :

דף פח ע"א אימור דאמר רבה בבע"ח . (ב"מ כה ע"ב) תוס' ד"ה ואם : שם אבל לא קייצי דמייהו . (שבועות לג ע"ב) תוס' ד"ה היכא (בכורות מט ע"א) תוס' ד"ה ה"מ : הלוקח ירק מן השוק . (יומא ח ע"ב) תוס' ד"ה תנן : **ע"ב** במשנה נותן לו גירומיו . (זבחים סב ע"ב) תוס' ד"ה באמה : בגמרא צדק משלך ותן לו . (קדושין ח ע"ב) תוס' ד"ה לדקה :

דף פט ע"א אלא שוקל לו כולן בב"א . (בכורות נ ע"ב) תוס' ד"ה דמזדכא : **ע"ב** חום מאונים וכו'. (נדה כו ע"א) תוס' ד"ה ותו:

דף צ ע"א וחצי תומן ועוכלא . (פסחים קט ע"א) תוס' ד"ה תמניתא : אל ישתכר יותר משתות . (ב"ב נא ע"א) תוס' ד"ה חד : כל דבר שבמדה ושבמשקל כו' . (מנחות סט ע"א) תוס' ד"ה והאמר :

דף צא ע"ב טליא וטלייתא . (ב"ב קמב ע"ב) רשב"ם ד"ה טליא : כל מילי עתיקי מעלי . (פסחים קח ע"ב) תוס' ד"ה אחד (ב"מ ס ע"א) תוס' ד"ה ואין :

דף צב ע"א המוכר שור לחבירו כו' . (ב"ב סא ע"ב) תוס' ד"ה ארעתא (קלה ע"א) תוס' ד"ה אביי : אי לרדיא לרדיא . (ב"ק כז ע"א) תוס' ד"ה ואיכא : **ע"ב** אי דליכא לאשתלומי כו'. (ב"מ יד ע"א) תוס' ד"ה עד : בממונא לא . (סנהדרין ג ע"ב) תוס' ד"ה דיני ממונות (א"ה דברי התוס' שם נב ועי' בב"ח בח"מ סי' רל"ב ובשו"ת מוהר"א ששון ז"ל סי' רז ובסוף ספר גט פשוט למהר"ל בן חביב ז"ל) : קוביוסטוס . (בכורות ה ע"א) תוס' ד"ה קוביוסטוס : מוכתב למלכות אומר לו הש"ל . (גיטין פו ע"א) תוס' ד"ה מן (ב"מ פ ע"א) תוס' ד"ה ספחס :

דף צג ע"ב לאו משום דרובה הכי אתנייהו . (כתובות נח ע"א) תוס' ד"ה הכהו :

ע"ב מר אזיל בתר רובא דארעא . (יבמות סז ע"א) תוס' ד"ה אין : כל תנא בתרא לשפויי כו'. (שבת כד ע"ב) תוס' ד"ה א"ב (ב"ק נט ע"ב) תוס' ד"ה א"ב:

דף צד ע"א כל סאה שיש בה רובע כו' . (ב"ק פא ע"א) תוס' ד"ה כאן :

דף צו ע"ב חמרא אכתפיה דמאריה שוואר . (ב"מ קו ע"ב) רש"י ד"ה עבדי . פד לג . א"ה אינני רואים את כל מאומה בבב"מ בשני הציונים האלו ואולי נ"ל ב"ב ושם הוא (בדף פד ב) תוס' ד"ה יין ושייך להא דאמרו כל ג' ימים ודאי מכאן ואילך ספק ונ"ז ב' הוא ברשב"ם ד"ה למעוטי ושייך להא דפליגא ר"י וריב"ל בריתא אלא וטעמא חמרא:

דף צז ע"א המתטר ונתן מים במדה . (חולין כה ע"ב) תוס' ד"ה התמד : ואם הביא כשר . (נדה ח ע"א) תוס' ד"ה ועל : **ע"ב** היליסטן . (מנחות פז ע"א) תוס' ד"ה היליסטן : אל תרא יין כי יתאדם . (פסחים קח ע"ב) תוס' ד"ה אל :

דף צח ע"א לא שנו אלא בקנקנים דלוקח . (ב"מ סד ע"א) תוס' ד"ה אי :

ע"ב משפת כרובים ולמעלה . (יומא נג ע"א) תוס' ד"ה ועשרים :

דף צט ע"א ארון שעשה משה כו' . (יומא נג ע"ב) רש"י ד"ה הגיע : ולמ"ד פניהם איש אל אחיו . (חולין לב ע"א) תוס' ד"ה ברוך :

דף ק ע"ב במשנה המוכר מקום לחבירו כו' . (מ"ק ח ע"ב) תוס' ד"ה אין כוכין ארכן ד"א . (עירובין מח ע"א) תוס' ד"ה גופו (יומא לח) (צ"ל לא ע"א תוס' ד"ה אמה) :

דף קא ע"ב קבורת חמורין היא זו . (ב"מ קב ע"א) תוס' ד"ה בגובתא (מנחות לג ע"א) תוס' ד"ה הא :

דף קב ע"ב והכא במאי עסקינן בנפלי . (ב"ק ה) . [א"ה לא נמצא ואולי צ"ל נזיר סה וגם הוא בתוס' א' ד"ה כודק ועיין בשו"ת תות יאיר בסופו מ"ש הגאון מו"ה דוד אופנהיים] :

דף קג ע"א ואמאי לקדשו באנפי נפשייהו . (קדושין סא ע"א) תוס' ד"ה נקדשו :

דף קד ע"א כבית כור כו' . (מ"ק כב ע"ב) תוס' ד"ה ולשמחת : ע"ב במשנה מדה בחבל אני מוכר לך וכו' . (ב"ב קכט ע"ב) רשב"ם ד"ה והלכתא :

דף קה ע"א בגמרא זו דברי בן ננס כו' . (פסחים ס ע"א) תוס' ד"ה שלא : בבא באמצע חודש . (ב"מ ו ע"ב) תוס' ד"ה פוטר : אבל בא בתחלת החודש . (כתובות עו ע"א) תוס' ד"ה על :

דף קו ע"ב רב אמר בטלה מחלוקת . (גיטין מח ע"א) תוס' ד"ה אי : אלא מעתה הני בי תלתא . (גיטין לד ע"א) תוס' ד"ה ב"ד :

דף קז ע"א ר"א מספקא ליה אי יורשין הוו . (ב"ב קנח ע"ב) תוס' ד"ה נפל :

ע"ב תנו דייני גולה כו' . (ב"ב ק ע"א) רשב"ם ד"ה ס"ג : במשנה חצי שדה אני מוכר לך . (גיטין מ ע"א) תוס' ד"ה לעולם ק"ח מ"ק ח יבמות לח . [א"ה עקבותיה לא נודעו ואולי חסר פה קו המוסגר על ק"ח והוא התחלת הציון דף קח כאן אשר אחריו כלם ימשכו] :

דף קח ע"א בגמרא אתחולי בפורענותא לא מתחלינן . (מ"ק ח) (צ"ל כח ע"ב) תוס' ד"ה בלע . (יבמות לח ע"א) תוס' ד"ה ב"ס :

דף קט ע"ב מלמד שהבעל יורש את אשתו . (סנהדרין כח ע"ב) רש"י ד"ה בשארו כ"ב [א"ה למעלה מזה כתוב סנהדרין וגם לא נמצא ואולי חסר המסכתא וצ"ל יבמות כ"ב ע"ב תוס' ד"ה בן וסייך על מה דאמרו כאן א' כיון דלענין יבום בן ובת כו'] :

דף קי ע"א לא האי לירות ולא האי לירות . (ב"ב קיט ע"ב) רשב"ם ד"ה אלו : ע"ב אטו בר קשא דמתא לירות . (ב"ב קח ע"ב) תוס' ד"ה יכול :

דף קיא ע"ב גורעין ומוסיפין ודורשין . (זבחים לז ע"ב) תוס' ד"ה לטטפת. מנחות לג (צ"ל לד ע"ב) תוס' ד"ה לטטפת) :

דף קיג ע"א מנין לבעל שאינו נוטל בראוי . (בכורות נב ע"א) תוס' ד"ה ולא (ערכין כה ע"ב) רש"י ד"ה א"ד :

דף קיד ע"א ג' שנכנסו לבקר את החולה . (ב"ק צ' ע"ב) תוס' ד"ה כגון : ע"ב והלכתא כוותיה דר"י בשדה כו' . (ב"ב קטו ע"ב) רשב"ם ד"ה א"ד :

דף קטו ע"א במשנה האב קודם לכל יוצאי ירכו . (יבמות לח ע"א) רש"י ד"ה סבא : בגמרא אין לו עיין עליו . (ב"ב קמג ע"ב) תוס' ד"ה מקים :

דף קטז ע"ב במשנה בנות צלפחד נטלו ג' חלקים . (ב"ב קנט ע"א) רשב"ם ד"ה אלא : ושהיה בכור נוטל שני חלקים . (ב"ב קכה ע"ב) רשב"ם ד"ה ואין :

דף קיז ע"ב בגמרא מכאן ומכאן נטלו חלקם . (ב"ב קכא ע"א) תוס' ד"ה יום :

דף קיט ע"ב ירושה לכם מאבותיכם . (ב"ק פה ע"ב) תוס' ד"ה הכא (בכורות נב ע"ב) תוס' ד"ה אמר : מר סבר חולקין כבוד לתלמיד . (יומא סו ע"ב) תוס' ד"ה מאי : הא דפליג ליה רביה יקרא . (סוטה מ ע"ב) תוס' ד"ה שמעינן :

דף קב ע"ב בש"א הקדש טעות הקדש . (מנחות קג ע"א) תוס' ד"ה הא : ובה"א אינו הקדש. (סוטה ו ע"ב) תוס' ד"ה כי :

דף קכא ע"א יום שכלו בו מתי מדבר . (תענית ל ע"ב) תוס' ד"ה יום . [א"ה עיין מ"ש הגאון מוהר"ר דוד אופנהיים ז"ל והיא נדפסה בשו"ת הגאון בעל חות יאיר בסופו בביאור דברי התוס' הללו אשר הוא מוקשה] :

דף קכד ע"א אומר אני בכור נוטל פי שנים . (כתובות לג ע"ב) תוס' ד"ה רבי : יצא עליהם שם"ח . (ב"ק ס ע"א) תוס' ד"ה וטריף (ב"ב ק"ז ע"א) תוס' ד"ה וכא : מתנה קריא רחמנא . (ב"ב יב ע"ב) תוס' ד"ה כגון : מקיש חלק בכור לחלק פשוט . (ב"ב יב ע"ב) תוס' ד"ה חלק : כי פליגי בחפירה והוה שובלי . (ב"ב מב ע"ב) תוס' ד"ה שבת : ע"ב הלכה כרבי מחבירו. (נדה מה ע"ב) תוס' ד"ה אלו : בכור נוטל פי שנים במלוה . (ב"ב קמה ע"ב) תוס' ד"ה ואין :

דף קכה ע"א בע"ח חוזר וגובה מהם . (ב"ק ח ע"ב) תוס' ד"ה בדיתמי : ע"ב אמר ר"פ הלכתא וכו' . (ב"ב קנד ע"ב) רשב"ם ד"ה אמר :

דף קכו ע"א בכור שנטל חלק כפשוט ויתר . (סנהדרין ו ע"א) תוס' ד"ה צריכא :

ע"ב טומטום שנקרע כו' . (בכורות מז ע"ב) תוס' ד"ה וילדו :

דף קכז ע"ב אלא לרבנן יכיר למה לי . (בכורות מו ע"ב) תוס' ד"ה מ"ט :

דף קכח ע"א הלכה גובין מן העברים . (כתובות פד ע"ב) תוס' ד"ה ויתיב : מר בר ר"א אכשיר באבא דאבא . (יבמות ג ע"א) תוס' ד"ה מקמי : ע"ב א"ל אין גובין מתנינן ליה . (יבמות סז ע"ב) תוס' ד"ה מועטים :

דף קכט ע"ב תיובתא דכולהו כו' . (כתובות מח ע"ב) תוס' ד"ה תיובתא :

דף קל ע"א במשנה אם אמר על מי שראוי ליורשו . (יבמות לו ע"א) תוס' ד"ה מסום (ב"ב קיג ע"ב) תוס' ד"ה אורעה :

דף קלא ע"א בגמרא בבריא היאך . (ב"ב קמא ע"ב) תוס' ד"ה נכסי :

דף קלב ע"א בבריא היאך . (ב"ב קלג ע"א) רשב"ם ד"ה א"ל : כתב כל נכסיו לאשתו . (ב"ב קנ ע"ב) תוס' ד"ה ואלו : ע"ב מטלטלי ודאי לא קאמינא . (ב"ב קנ ע"ב) תוס' ד"ה מטלטלין :

דף קלג ע"א השתא בירושה דאורייתא וכו' . (כתובות מט ע"ב) תוס' ד"ה הוא (פא ע"ב) תוס' ד"ה ר"מ : ע"ב דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט . (ב"מ נו ע"א) תוס' ד"ה יצא :

דף קלד ע"א במשנה זה אחי אינו נאמן . (ב"מ לט ע"ב) תוס' ד"ה סילא : ע"ב גמ' בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן . (ב"מ יח ע"ב) תוס' ד"ה אפילו : כאן למפרע . (גיטין כז ע"ב) תוס' ד"ה בזמן . [א"ה עיין ברשב"ם כאן ד"ה אינו נאמן ועי' במים חיים להגאון הפר"ח בכתובות דף כ"ג הקשה מהא דאמרו שם ודמגרשו בלנעא ול"ק דעכ"פ רובא קלא אית לה למלתא וכמו דאמרו שם ודו"ק] :

דף קלה ע"א אמר רבא ז"א מנה לי בידך וכו' . (ב"מ לד) (צ"ל לז ע"ב תוס' ד"ה ר"ס) : ע"ב וכמנה לאחר בידך דמי . (כתובות יב ע"ב) תוס' ד"ה ר"ס (עו ע"א) תוס' ד"ה רס"א : בשבת המגיע לכתפים . (ב"ב מב ע"ב) תוס' ד"ה שבת :

דף קלו ע"א אף כתובו והתומו והבו ליה . (כתובות נה ע"ב) תוס' ד"ה מתנת : במשנה ר"י אומר אינו צריך . (ב"ב קעב ע"ב) תוס' ד"ה עדי : בגמרא בהקנאה מאי . (גיטין עו) (צ"ל עב ע"ב תוספות ד"ה לרבא) : ע"ב לא קנה לוקח . (ב"ב קנט ע"א) תוס' ד"ה ולימרו :

דף קלז ע"ב מידי דחזי ליה קאמר . (נדרים מח ע"א) בהר"ן ד"ה כל :

דף קלח ע"א והאי דקא צווח מהדר הדר ביה . (ב"מ לד ע"ב) תוס' ד"ה ותזר : ומ"ש מדרבא וכו' . (יבמות קו ע"א) תוס' ד"ה ורבא : ב"ד בתר עדים דייקו . (ב"ב קסט ע"א) תוס' ד"ה אבל :

דף קלט ע"א בגמרא בעל לוקח הוה או יורש הוה . (נדרים נג ע"א) בתו"י ד"ה מכילא (ב"מ קד ע"א) תוס' ד"ה ס"ג : ע"ב בארשא התקינו . (ב"ב קלו ע"ב) תוס' ד"ה ר"י : שם במשנה הבנות יזונו וכו' . (כתובות קח ע"ב) תוס' ד"ה אדמון : בשביל שאני זכר . (סוטה כא ע"ב) תוס' ד"ה יתומים : בגמרא עד שיבגרו . (כתובות מג ע"א) תוס' ד"ה עשו :

דף קם ע"ב רבא אמר דוחין אותו ויש לו . (יבמות פג ע"ב) תוס' ד"ה לא :

דף קמא ע"ב והמזכה לעובר לא קנה . (יבמות מג ע"ב) תוס' ד"ה לאחר :

דף קמב ע"א אף לכשתלד לא קנה . (גיטין יג ע"ב) תוס' ד"ה לדבר :

דף קמג ע"ב והלכתא כוותיה דר"י בשדה וכו' . (ב"ק ט ע"ב) תוס' ד"ה בהאי : קרי אינשי לבר ברא ברא . (ב"ב קיט ע"א) רשב"ם ד"ה דלא :

דף קמה ע"א המארס את האשה . (ב"מ ח ע"ב) תוס' ד"ה מן : ור"י מספקא ליה אי לטבועין נתנו . (ב"ב סב ע"ב) תוס' ד"ה אמר (בכורות מח ע"א) תוס' ד"ה דאמר :

דף קמו ע"ב במשנה שייר קרקע כ"ש וכו' . (כתובות נה ע"ב) תוס' ד"ה מתנת : בגמרא ר"ש בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה . (כתובות נ) (צ"ל נז ע"א תוס' ד"ה זכין) :

דף קמז ע"א דומה שאשתו מעוברת . (קדושין ו ע"ב) תוס' ד"ה לא : ע"ב בשלמא דאורייתא וכו' . (כתובות יט ע"א) תוס' ד"ה כגון :

דף קמח ע"א הואיל ויורש יורשה . (כתובות נה ע"ב) תוס' ד"ה שאם (ב"ק ע ע"א) תוס' ד"ה אמטלטלין : ע"ב עמד אינו חוזר אלא באחרון. (נדרים (נז) [מג] ע"ב) תוס' ד"ה (מתיב) [ראשון] :

דף קמט ע"א רב מרי בריה . (ב"מ עג ע"ב) תוס' ד"ה רב : לית ליה ארעא. (ב"ק ק"ה צ"ל קד ע"ב) תוס' ד"ה אגב : נפיק אודיתא וכו' . (ב"ב מד ע"ב) תוס' ד"ה דלא :

דף קנ ע"א וכל היכא דקתני כ"ש וכו' . (מנחות לט ע"א) תוס' ד"ה סיורי . [א"ה עיין בתוס' כאן ד"ה ואידי ולפי דבריהם ל"ק קושית התוס' שם דשם ג"כ מכר שטורא רבה וצ"ע ועיין בחבורנו על או"ח סי' י"ב] : כל מאני תשמישתיה קני . (ב"ב סה ע"ב) רשב"ם ד"ה הרי : הרי כולן מכורין . (ב"ק יב ע"א) תוס' ד"ה אגא :

דף קנא ע"א והא לא משך . (ב"ב עו ע"א) תוס' ד"ה אי (עז ע"א) תד"ה אמר (פו ע"א) תוס' ד"ה אבל : דברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמו . (ב"ב קמט ע"א) תוס' ד"ה דקא (קעה ע"א) תוס' ד"ה ודכרי :

דף קנב ע"א ארכביה אתרי ריכשי . (ב"ב עז ע"ב) תוס' ד"ה ר"פ :

דף קנג ע"א במשנה צריך להביא ראיה ששכ"מ היה . (יבמות לא ע"ב) תוס' ד"ה וארעא (כתובות כ ע"א) תד"ה ואוקי : ע"ב בגמרא ל"ש אלא שלא עברו וכו' . (סוטה כח ע"ב) תוס' ד"ה ברה"ר :

דף קנד ע"ב אבל ר"מ אומר וכו' . (גיטין ג ע"ב) תוס' ד"ה ואם (ב"מ יג ע"ב) תוס' ד"ה הא :

דף קנה ע"א מבן עשרים שנה . (ב"ב קנד ע"א) רשב"ם ד"ה ועמדו :

דף קנו ע"א ולחליצה וכו' . (נדה מט ע"א) תוס' ד"ה והכ"א : ולמיאונין לאפוקי מדר"י . (נדה נב ע"ב) תוס' ד"ה הלכה . [א"ה עיין במשנה למלך פ"ב מאישות הלכה ב' מה שפלפל הוא והמהר"ם הלוי ז"ל בדברי התוס' הלז ובתשובה האריכנו] : קמ"ל דלא כר"י . (יבמות ב ע"ב) תוס' ד"ה ואי : ע"ב קונין משכ"מ ואפילו בשבת . (ב"ק נג ע"א) תוס' ד"ה כיון : ולא לחוש לדברי ר"א . (עירובין עא ע"א) תוס' ד"ה ומקנה : במשנה זכין לקטן וכו' . (גיטין נט ע"א) תוספות ד"ה קטן :

דף קנז ע"א בגמרא ואין זכין לקטן . (סנהדרין סח ע"ב) תוס' ד"ה קטן : מיניה אפי' מגלימא וכו' . (כתובות נד ע"ב) תוס' ד"ה אע"פ : מלוה ע"פ אינו גובה וכו'. (ב"ק קד ע"ב) תוס' ד"ה מלוה : ע"ב חצי שבח . (ב"ק לה ע"א) תוס' ד"ה דאתא :

דף קנח ע"א במשנה נכסים בחזקתן . (סוטה נה ע"ב) תוס' ד"ה ב"ס : ע"ב בגמרא אוירא דא"י מחכים . (פסחים נא ע"א) תוס' ד"ה כיון : בן עזאי תלמיד חבר דר"ע הוה . (יבמות סט ע"א) תוס' ד"ה ר"י (נדה יד ע"ב) תוס' ד"ה מאי :

דף קנט ע"א תחת אבותיך יהיו בניך . (ב"ק קח ע"ב) תוס' ד"ה לבניו . [א"ה עיין בשו"ת מרן זקננו הגאון מוהרמא"י ז"ל בתשובה סי' ג'] :

דף קס ע"א במשנה גט פשוט עדיו מתוכו . (יבמות לא ע"ב) רש"י ד"ה גט : מפני שיכול לעשותו פשוט . (גיטין יז ע"א) תוס' ד"ה ריש לקיש :

דף קסא ע"ב בגמרא וצריך שיחזור מענינו וכו' . (גיטין יא ע"א) רש"י ד"ה מעניינא (ב"ב קלו ע"א) רשב"ם ד"ה אקנים :

דף קסב ע"א שטה אחת כשר . (גיטין פח ע"א) תוס' ד"ה הכא : ע"ב מלאוהו בקרובים כשר . (ב"ב קעו ע"א) תוס' ד"ה מטעת :

דף קסג ע"א סהדי אטיופא חתמי . (ב"ב קס ע"א) תוס' ד"ה מקושר :

דף קסד ע"א אינו דומה נמחק פ"א . (גיטין כב ע"א) תוס' ד"ה לא : ע"ב מלך שנה מונין לו שתים . (גיטין פ ע"ב) תוס' ד"ה זו : ועיון תפלה . (ברכות לב ע"ב) תוס' ד"ה כל (שבת קיח ע"ב) תוס' ד"ה עיון (ר"ה טז ע"ב) תוס' ד"ה ועיון :

דף קסה ע"א מר סבר מראה מקום הוא לו . (ב"ב עו ע"ב) תוס' ד"ה מ"ס : ע"ב לא מצרפינן . (כתובות כ ע"ב) תוס' ד"ה ור"י : במשנה כתב בו מלמעלה מנה . (ב"מ ז ע"ב) תוס' ד"ה דאית :

דף קסו ע"א בגמרא יד בעל השטר על התחתונה . (ר"ה ב ע"ב) תוס' ד"ה דאימנו :

דף קסז ע"א אחוי ליה בריש מגילתא . (כתובות קא ע"ב) תוס' ד"ה דאמר : קם אורנוקא וכתב . (כתובות לג ע"ב) תוס' ד"ה דינא (גיטין ג) תוס' ד"ה ואם : ע"ב במשנה כותבין שטר ללוה כו' . (ב"ב קסס ע"א) תוס' ד"ה אמר : בגמרא אין מגרשין נשותיהן כו' . (גיטין כד ע"ב) תוס' ד"ה בעדי :

דף קסח ע"א נידבר ע"ה בחדיה . (יבמות קכ ע"א) תוס' ד"ה מצאו (גיטין כז ע"ב) תוס' ד"ה ודוקא : ר"י סבר אסמכתא קניא . (עירובין פב ע"א) תוס' ד"ה אמר : במשנה מי שנמחק שט"ח . (כתובות נה ע"א) תוס' ד"ה כתיב (ב"ק נח ע"ב) תוס' ד"ה וכתיב :

דף קסט ע"ב בגמרא לא למגבי ביה לא ממשעבדי וכו' . (ב"ב קסח ע"ב) רשב"ם ד"ה אבל :

דף קע ע"א רשב"ג סבר לה כר"מ וכו' . (גיטין יח ע"א) תוס' ד"ה רשב"ג :

דף קעא ע"א כדי שיכוף לפורעו. (כתובות נו ע"א) תוס' ד"ה ר"י : ע"ב אין כותבין שובר. (סוטה ז ע"ב) רש"י ד"ה ש"מ : ור"י לטעמיה דאמר כותבין שובר . (כתובות פח ע"ב) תוס' ד"ה הואיל : וכתבינן תברא . (כתובות פט ע"א) תוס' ד"ה ש"מ :

דף קעב ע"א כי קיימיתו בהיני. (כתובות כא ע"ב) תוס' ד"ה והאמר : במשנה יכתבו כהן . (כתובות כד ע"ב) תוס' ד"ה אמנה . [א"ה עיין שו"ת מוהר"א ששון סי' כב] :

דף קעג ע"א בגמ' אביי אמר צריך להביא ראיה . (יבמות קטז ע"א) תוס' ד"ה אמאי (ב"ב עז ע"א) תוס' ד"ה אמר (קסח ע"ב) תוס' ד"ה אבל : ע"ב במשנה ידירנה הנאה . (ב"מ כ' ע"א) תוס' ד"ה ש"מ :

דף קעד ע"א בגמרא תן לו ואני נותן כו' . (ע"ז סג ע"א) תוס' ד"ה ואינו : אימר צררי אתפסוהו . (ב"ק לט ע"א) תוס' ד"ה ור"י (ב"ב לג ע"א) תוס' ד"ה אמר :

דף קעה ע"א אמר תנו קיימי' לשטריה . (ב"מ יג ע"ב) תוס' ד"ה הא : במשנה גובה מנכסים משועבדים . (בכורות מח ע"א) תוס' ד"ה דכ"ע : ע"ב בגמרא גבה קרקע יש לו . (ב"ב ס') צ"ל קכה ע"א תוס' ד"ה לטעמייהו : מ"ס שעבודא לאו דאורייתא . (ב"ק יד ע"ב) תוס' ד"ה ביתמי : מ"ס שעבודא דאורייתא . (שבועות לז ע"ב) תוס' ד"ה ואף : בשעמד בדין . (ערכין ז ע"א) תוס' ד"ה אמר :

דף קעו ע"א מלוה ע"פ גובה מן היורשין . (יבמות לט ע"א) תוס' ד"ה כתב (כתובות מט ע"ב) תוס' ד"ה הוא : כדי שלא תנעול דלת . (ב"ק קד ע"ב) תוס' ד"ה מלוה :

הגהות וחדושים מאת הגאון כו' מהור"ר יחזקאל לנדא זצ"ל

דף כ ע"ב גמרא אפילו מלח איסתרוקנית . צ"ל אפילו מלח סדומית : רש"י ד"ה מלח סדומית . צ"ל מלח איסתרוקנית ועיין ברש"י מס' ביצה דף לט ע"א ד"ה סדומית :

דף סז ע"ב מתני' אבל לא מכר את העבירים . נ"ב עיין במסרש"ל :

דף פו ע"ב רשב"ם ד"ה מצאתי גירסא זו כו' בסה"ד לפי נ' הספרים דלא מפרשי דבהסי מיירי. נ"ב עיין במסרש"ל :

הפסקי תוספות למסכת זו הצגנו בסוף הרא"ש בצד 422 .

השותפין פרק ראשון בבא בתרא

א [דף ב ע"א] **השותפין** שרצו לעשות מחיצה בחצר בונין את הכותל באמצע. מקום שנהגו לבנות גויל גזית כפיסים לבינים בונין. הכל כמנהג המדינה. מקום שנהגו לבנות פי' לבנות *כותלי חצירות [א] דומיא דקתני וכן בגינה מקום שנהגו לגדור. ואינו תלוי במנהג שאר בנייני העיר שאף אם נהגו לבנות בנייני הבתים בגזית אין צריך כל כך בנין חזק למחיצה החולקת ודי בכפיסים או בלבינים. בגויל זה נותן שלשה טפחים וזה נותן שלשה טפחים. בגזית זה נותן טפחיים ומחצה וזה נותן טפחיים ומחצה. בכפיסים זה נותן טפחיים וזה נותן טפחיים. בלבינים זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה. לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם. *תימה [ב]מה הוצרך לפרש שיעור גויל גזית כפיסים לבינים הא כבר הכל כמנהג המדינה. וליחזי היכי נהוג בעובי בנין החומות של גויל גזית כפיסים ולבינים וליזיל בתר מנהגא. על כן נראה לפרש דהכל כמנהג המדינה לא קאי אלא אעיקר המחיצה כמנהגן לבנותה אם בגויל או בגזית או בכפיסים או בלבינים ואפילו בהוצא ודפנא כדקאמר בגמרא. אבל שיעור עובי החומות לאו במנהגא תליא מילתא אלא בשיעור המפורש במשנתינו. ואם נהגו ביותר לא כייפינן ליה דקים להו לרבנן דלא בעי טפי. ואם נהגו בפחות מנהג גרוע הוא ולא אזלינן בתריה. דקים להו לרבנן דבציר מהכי לא קאי כדמוכח בגמרא דקאמר למימרא דכל דבגזית ד' אמות בגובה אי הוי חמשה טפחים קאי ואי לא לא קאי. ומדקאמר ש"מ כל ביני אורבי טפח ומדבעיא ליה הן וסידן או הן בלא סידן אלמא האי שיעורא דוקא הוא ואין לשנותו: **גמ'** [דף ג ע"א] מאי מחיצה פלוגתא כדכתיב ותהי מחצת העדה וגו' וכיון דרצו [ג]בונין את הכותל בעל כרחו אלמא היזק ראיה שמיה היזק. ואי היזק ראיה לאו שמיה היזק מאי איריא רצו אפילו לא רצו נמי. אמר רבי יוחנן משנתינו כשאין בה דין חלוקה אבל יש בה דין חלוקה אע"ג דלא בעי למיפלג אלא חדא מינייהו פליג דהיזק ראיה שמיה היזק. וכי תימא אמאי תנא מתניתין רצו וכשאין בה דין חלוקה [ב] ליתני השותפין שחלקו. וי"ל דרבותא קמ"ל דמהו דתימא דמצי למימר כי איתרצאי לחלוק על מנת שלא לעשות מחיצה קמ"ל. רב אלפס ז"ל הביא לישנא בתרא דחשיב ליה עיקר משום דפריך פירכי טובא אלישנא קמא. ואף ע"ג דשני ליה שינויי דחיקי נינהו. ועוד דרבי יוחנן ורב אסי איירו לשנויי האי לישנא בתרא ובכל דוכתא קי"ל דהיזק ראיה שמיה היזק:

ב **ושותפין** שחלקו את החצר ולא בנו כותל בינייהו ואחר כמה שנים תבע האחד לבנות כותל ביניהם ושכנגדו טוען הנה מחלת לי על היזק ראיה שאני מזיקך ונתת לי או מכרת לי והחזקתי בו כמה שנים אין טענתו טענה. ולא שייך כאן חזקה [ג] דטעמא דחזקה היינו כיון דשתק ולא מיחה הפסיד היינו דוקא היכא שהמחזיק הוא מזיק ואינו ניזק כגון מי שיש לו חלון פתוח לחצר חבירו והחזיק בו שלש שנים. אבל הכא מצי למימר למה היה לי למחות יותר ממך והלא הייתי מזיקך כמו שהיית מזיקני והייתי מצפה אולי תפתח אתה לתבוע. ועוד דלא דמי האי היזק להיזקא דחלון דהתם לאו היזק תדיר הוא שהחלון עשוי לאורה ולא להסתכל בו לחצר חבירו ואסור לו להסתכל במעשה חבירו כדאמרינן גבי גינה אבל חצר שמשתמש בכניסה ויציאה ואי אפשר שלא יסתכל בתשמיש חבירו דמי האי היזקא [ד]לקוטרא ובית הכסא דאמרינן לקמן (דף כג.) דלית להו חזקה הלכך צריך לסייעו בבנין הכותל. אבל אם יש עדים שמחלו השותפין זה לזה על היזק ראיה שוב אין יכולין לחזור בהן. [ד] אע"פ שהאומר לחבירו קרע כסותי ושבר כדי יכול לחזור בו ויתחייב חבירו בהיזקו אחר שחזר בו. שאני הכא דתביעת ממון יש ביניהן שנתחייב כל אחד לחבירו לסייעו בבנין הכותל והוי כמו שנתחייב לו מנה ומחל לו עליו שזכה במחילתו בלא קנין:

ג **וכי** רצו מאי הוו ליהדרי בהו. אמר רבי יוחנן כשקנו מידן וכי קנו מידן מאי הוי קנין דברים בעלמא הוא *למ"ד מחיצה גודא ניחא [ה] דכיון דקנו ושיעבדו נכסיהם לבנין הכותל לאו קנין דברים הוא אבל למ"ד מחיצה פלוגתא שלא נתרצו אלא לחלוקה אין כאן שיעבוד נכסים ולא מכר ולא מתנות ואין לו לקנין על מה שיתפוס. כשקנו מידן ברוחות פלוני לוקח לו לחלקו רוח מזרחית ופלוני רוח מערבית. רב אשי אמר כגון שהלך זה בעצמו והחזיק בחלקו וזה בעצמו והחזיק בחלקו. לא שיהו שניהם צריכין להחזיק אלא כיון שהחזיק אחד מהם נסתלק מחלי האחר ונקנה לחבירו כדרך שנינו (קדושין דף כח.) במטלטלין [ו] כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין. וכן שנינו בתוספתא המחליף קרקע בקרקע או מטלטלין במטלטלין או מטלטלין בקרקע או קרקע במטלטלין כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין [ז]אלא או זה או זה קאמר [ח] *תימה מאי קמ"ל רב אשי [ה]אכתי לא שמעינן דקרקע נקנית בחזקה. וי"ל דאשמעינן אע"ג דלא אמר לך חזק וקני [ט] אלא שנתרצה לחלוק והלך והחזיק [ו]שלא בפניו הויא חזקה [י] ואף ע"ג דבעלמא (לקמן דף נג.) אמר דחזקה שלא בפניו צריך לומר לך חזק וקני ה"מ בדבר שאין לו חלק בו אלא בקנין זה. אבל הכא שהקרקע היא של שניהם מועלת חזקה מדעתו שלא בפניו [כ] אפילו לא א"ל לך חזק וקני: מקום שנהגו לבנות גויל גזית וכו'. גויל אבני דלא משפיין. גזית אבני דמשפיין דכתיב כל אלה אבנים יקרות כמדות גזית מגוררות במגירה. כפיסים ארחי. לבינים ליבני. [דף ג ע"ב] איבעיא להו הן וסידן או הן ולא סידן. ואסיקנא הן וסידן:

ד **אמר** רב חסדא לא לסתור איניש בי כנישתא אא"כ בנו בי כנישתא אחריתי. איכא דאמרי משום פשיעותא. ואיכא דאמרי משום צלויי. מאי בינייהו. איכא בינייהו דאיכא דוכתא לצלויי. מרימר ומר זוטרא סתרי ובנו בי קייטא בסיתוא ובי סיתוא בקייטא. אינהו סברי משום צלויי והוה להו דוכתא לצלויי. א"ל רבינא לרב אשי גבי זוזי ומנחי מאי וכו'. אינהו סברי משום פשיעותא להכי שקלי וטרו היכא שהכל מזומן אי איכא למיחש לפשיעותא. והלכתא כוותייהו דאפילו אי איכא דוכתא לצלויי אסור משום פשיעותא. וה"מ דלא חזא ביה תיוהא אבל היכא דחזא ביה תיוהא סתר ובני. וכן כל בנין שאי אפשר לבנותו בלא סתירה כגון להרחיב את הבנין. כי הא דרב אשי חזא תיוהא בכנישתא דמתא מחסיא סתריה ועיילי לפורייה להתם ובני ולא אפקיה לפורייה עד דתקין לה [ל] שפכי *לאו דעיילי ממש לגו בי כנישתא דהאמר במגילה בפרק בני העיר (דף כח.) אין אוכלין ושותין וישנים בבית הכנסת. אלא סמוך לבית הכנסת מקום שאורחים רגילים לאכול ולישן שם כדאמר בערבי פסחים (דף קא.) לאפוקי אורחים ידי חובתם דאכלי ושתו ונגו בבי כנישתא* ולפרש"י שפי' בפ' בני העיר (שם:) בתי כנסיות של בבל על תנאי הן עשויין ואפילו בישובן יכולין לעשות בהן כל צרכם מלינו לפרושי הכא אף בבהכ"נ ממש מיהו לא נהירא פרש"י מדאמר התם אין נכנסין בהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים* כי הא דרב פפא ורב אדא הוו קיימי ושיילי שמעתתא אתא זילחא דמיטרא עלו לבי כנישתא ולאו משום מיטרא אלא משום שמעתתא דבעיא צילותא ואי כפרש"י מאי איסורא איכא אלא נראה לפרש על תנאי הן עשויין לאחר חורבן מותרין אבל בישובן אסורין [מ] והא דקאמר התם רבינא הוה ליה תילא דבי כנישתא ובעי למיזרעיה א"ל [ז]זבנה משבעה טובי העיר ואמאי והא בהכ"נ של בבל הוה וי"ל דאפי' הכי אין לעשות בו קלות ראש כל כך לזרוע בתוכו כדאמר התם דאע"ג דעל תנאי הן עשוין אין נוהגין בהן קלות ראש:

הגה"ה

*וכראבי"ה פירש דבבית הכנסת ממש היה ישן דלצורך מצוה מותר והביא ראיה כשהיו מעברין את החדש היו אוכלין וישנים בבית הכנסת א"כ השתא בשביל מצוה אחרת מותר כל שכן לצורך בהכ"נ עצמה ומטעם זה היה מתיר לישן בבית הכנסת בערב יום הכפורים. מהרי"ח:

הגה"ה

*הלכך מי שצריך לקרות אדם בבית הכנסת כשיכנס ישב מעט שהישיבה מצוה דכתיב אשרי יושבי ביתך שלא תהא הכניסה לצורך דבר הרשות. מס"ה. מהרי"ח:

ה [דף ד ע"א] **הכל** כמנהג המדינה הכל לאיתויי מאי לאיתויי אתרא דנהיגי בהוצא ודפנא. הקשה ר"ת מאי בעי לאיתויי [ח]לימא לאיתויי כל המקומות כפי מה שנהגו ופי' דאתא לאשמועינן דדוקא הוצא ודפנא דקלא חשוב הוא אבל אם נהגו בפחות מנהג שטות הוא ולא עבדינן ליה* וכן משמע הלשון הכל לאיתויי מאי כלומר איזה דבר ראוי למחיצה חוץ מאותם המפורשים במשנה וקאמר לאיתויי באתרא דנהיגי בהוצא ודפנא דאף זה נמי קרוי מחיצה במקום שנהגו בו אבל בפחות מכאן אין ראוי למחיצה אף אם נהגו בו כגון אם נהגו לחלוק במחללות כופהו לעשות בהוצא ודפנא. וי"מ הא דכייפי אהדדי לבנות כותל של גויל וגזית והכל כמנהג המדינה היינו דוקא כשמעמידין הכותל על הקרקע של שניהם ואין אחד מהן רוצה להיות כונס בתוך שלו ולבנות משלו דמצי כל חד למימר איני רוצה לוותר קרקע ולא לבנות בבנין אם לא בבנין בר קיימא אבל אם רצה האחד לכנוס בתוך שלו ולעשות מחיצה בתוך שלו בהוצא ודפנא כיון שמסלק היזק ראיה מחבירו דיו. תדע שלא הוזכר חיוב בבנין אבנים או לבינים אלא במקום שמגיע היזק ראיה לשניהם וחיוב הבנין על שניהם ועל יסוד שניהם אבל במקום שמגיע לזה ולא לזה כגון גג הסמוך לחצר חבירו שבעל הגג לבדו חייב לעשות מעקה לא הוזכר שם בנין אבנים או לבינים אלא עושה מעקה כמו שירצה בין לבינים בין הוצא ודפנא דקאמר א"ר נחמן אמר שמואל גג הסמוך לחצר חבירו עושה לו מעקה גבוה ד' אמות והא דקאמר (לקמן דף ו:) בעינן שני גגין משני לידי רה"ר דלא ניחא לי [נ] דתיתרע אשיתאי דמשמע בבנין אבנים הוא מכביד על הגג לא מתורת חיוב אומר כן אלא לפי שאין רוצה לבנות בשלו בהוצא ודפנא לפי שאין מתקיימת זמן מרובה וקשה עליו לטרוח תמיד בבנין המחיצה וי"מ שאפי' אם רוצה לכנוס לתוך שלו ולגדור בהוצא ודפנא חבירו מעכב עליו לפי שאומר לו אינה מחיצה של קיימא ואצטרך לצעוק עליך תמיד כשתפול המחיצה לסלק מעלי היזק ראייתך ונראה כפירושא קמא שלא נתנו חכמים גבול וקצבה למי שיש לו לסלק היזקו מחבירו שיעשה דבר קיים לדורי דורות אלא מספיק מה שמסלק היזקו ממנו לפי שעה ואם אחר זמן יזיקנו יש שופטים בארץ דאי לא תימא הכי מחיצת הכרם אם הפרוץ היאסר תבואת חבירו [ס] ויצטרך בעל הכרם לבנות גזית אלא ודאי לא נתנו חכמים גבול לבנין אלא במקום שיציאת הבנין על שניהן שיכול האחד לומר אי אפשי לעשות מעותי [ע] אנפרות ולהוציא הוצאות בכל יום:

הגה"ה

*ומוכיחין מכאן שיש מנהג שאין לסמוך עליו אפילו היכא דתנן הכל כמנהג המדינה ולא ידענא איזה מנהג הוא שאין סומכין עליו אלא [ט] נ"ל דאפילו פחות מכאן הוי מנהג דהולכין בממון אחר המנהג כדפירש' בפרק המקבל גבי אריס אומר למחצה ירדתי והכא קמ"ל שאם נהגו לבנות ולחוץ בהוצא ודפנא שאין יכול לכוף את חבירו בכפיסים ולבינים וכל גדר חזק יותר ממה שנהגו:

ו **לפיכך** אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם. כלומר הואיל ומתחלה חיוב הבנין מוטל על שניהן ועל יסוד שניהן מסתמא בשתוף בנאוהו ואע"ג דמתניתין איירי בשאין בו שיעור חלוקה לא מצי למימר אותו שהאבנים ברשותו לא רצית לחלוק כי ידעת שאם תחלוק אכוף אותך לבנות הכותל ולא נתרצית אלא על מנת שאבנה הכותל על חלקי ומשלי דמסתמא כיון שהיזק ראיה שמיה היזק שניהם נתרצו לסלק ההיזק מעליהם. פשיטא אפי' לא היה מתחלה מוטל על שניהם לבנותו היו חולקין בשוה שהרי ברשות שניהם מונחין ויד מי מהן תגבר. לא צריכא דנפל לרשותא דחד מינייהו מהו דתימא כיון שהוא מוחזק באבנים ניהמניה קמ"ל. אי נמי דפנינהו חד לרשותיה שלא בעדים מהו דתימא להוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה קמ"ל כיון דמסתמא מחזקינן ליה דלתרווייהו הוי אע"ג דאיתא השתא ברשותא דחד מינייהו לא נפקא מחזקה דאידך [פ] דשותפין לא קפדי אהדדי ואפי' נשתהה ברשותו ואין לו ראיה אלא בעדים: וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו אבל בבקעה מקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו

הגהות הב"ח א כותלי חצרות דומיא דקתני. נ"ב הרמב"ן בחדושיו בריש פרקין לא פי' כן: ב מה הוצרך. נ"ב כך הם דברי הרמב"ן בחדושיו: ג וכיון דרצו לחלוק מנין וכו' לא רצו נמי פלגי: ד לקוטרא ובית הכסא. נ"ב וכ"כ הרמב"ן בחדושיו ע"ש רב אלפס שכ"כ בתשובה: ה רב אשי וכי אכתי: ו שלא בפניו הויא חזקה. נ"ב והרמב"ן ז"ל בחדושיו השיג על זה וכתב שאינו נכון ע"ש: ז א"ל רב אשי זבנה: ח מאי בעי לאתויי מאי לימא: ט בהגה"ה ד"ה ומוכיחין וכו' אלא נ"ל. נ"ב וכך היא דעת הרמב"ן בחדושיו ריש פרקין וכתב על דברי ר"ת שאינו נכון ע"ש: י ואפי' נשתהה ברשותו אין לו חזקה אלא בראיה בעדים

פלפולא חריפתא

פרק ראשון [א] **דומיא** דקתני וכן בגינה מקום שנהגו לגדור. דבגינה ודאי לית לן למימר שיכופו זה את זה כמנהג בנייני הבתים ועוד דהא קתני לגדור משמע גדר שבין הגינות ולא בנין אחר והשתא אית לן למימר דה"ה גבי חצר אע"ג דקתני לבנות לא קאמר אלא בנין שנהגו בין חצרות ולא כבנייני בתים ומשום דגבי חצרות מקרי כותל להכי קתני לבנות משא"כ גבי גינה דמקרי גדר קתני לגדור ומ"מ בשניהם א"צ כבנייני בתים ואפילו בחצר דיגיד עליו ריעו: [ב] **ליתני השותפין** שחלקו. והכל בכלל בין יש בו דין חלוקה בין אין בו דין חלוקה ומשני דה"א השותפין שחלקו דוקא ביש בה דין חלוקה אבל באין בה דין חלוקה אפילו רצו מצי למימר כי אתרצאי כו' ומלשון רבינו נראה דל"ג בגמרא האשמועינן כשאין בה וכו' עד אף על פי ששניהם רוצים לא יחלוקו וכן ליתא בס"א: [ג] **דטעמא** דחזקה היינו כיון דשתק ולא מיחה הפסיד. פי' שא דמהני ליה חזקת שלש שנים ומצי טעין מחלת לי או מכרת לי או נתת לי ואע"ג דלית ליה שטר היינו כיון דהלה שתק ולא מיחה כל השלש שנים הפסיד הוא את זכות הזקתו והרי הוא בחזקת הטוען ונשבע על טענתו ואילו היה מוחה בתוך השלש לא היה הטוען נאמן בשבועה אלא בחזקת הלה עדיין היה עומד זהו פירוש דברי רבינו וכן מבואר בדבריו ריש פ' דלקמן והב"י בסימן קנ"ז אגב ריהטיה לא דק והניחן בצ"ע ואין כאן מקום עיון כלל: [ד] **אע"פ** שהאומר לחבירו כו'. לר"י מקשה מכך אבל לר"ת דס"ל בקוטרא ובית הכסא דיכול לחזור ה"מ למפרך מיניה וביה ומ"מ גם לר"י איכא בינייהו דקוטרא ובית הכסא לדהכא לפי מה שכתב הטור סימן קנ"ה סעיף ס"א דקנין צריך ולא סגי במחילה בלא קנין ואילו הכא כתב רבינו דמחילה בלא קנין מהני וכך כתב גם כן בטור סימן קנ"ז סעיף ט': [ה] **דכיון** שקנו ושיעבדו נכסיהם. הב"י חולק על הטור סימן קנ"ז שכתב הטור שרבינו סובר דלבנות לא הוי קנין דברים וכתב ב"י דמאריכות לשונו נראה דבעינן שיקנו מידו שישעבד נכסיו כו' ע"כ ולי ראיה מריש פרק אע"פ כדברי רבינו דלא ס"ל שצריך שיקנה בהדיא שישעבד נכסיו אלא דמכי נתחייב לבנות ממילא חל שיעבוד נכסיה: [ו] **כיון** שזכה זה נתחייב זה בחליפים. משא"כ בקנין רוחות דחליפי דרוח הוה הסודר שקנה בו: [ז] **אלא** או זה או זה קאמר. והגה"מ פ"ב מהל' שכנים הקשו דס"ל לרב אשי למימר כגון שהלך אחד מהם והחזיק בחלקו ופירשו דהאי והחזיק לאו חזקה ממש קאמר כגון נעל ופרץ וגדר אלא הילוך להורך ורוחב חלקו כדמשמע לישנא והלך והחזיק כלומר על ידי הלוך החזיק וקמ"ל דאע"ג דבעלמא לא קני בהלך כי אם דוקא בשביל של כרמים וכו': [ח] **תימה** מאי קמ"ל רב אשי. כיון דמתניתין שפיר מתרצא בשינויא דרבי יוחנן ולשון התוס' מה בא רב אשי להוסיף: [ט] **אלא** שנתרצה לחלוק. ואמר אתה תקח רוח צפונית ואני רוח דרומית. תוספות: [י] **ואע"ג** דבעלמא אמרינן כו'. לקמן בפרק חזקת בפיסקא בד"ה במחזיק כו': [כ] **אפילו** לא אמר לך חזק וקני. והב"י סימן קנ"ז כתב דהרמב"ן כתב שאינו נכון כי רב אשי סתם אמר והחזיק ואי לאשמעינן האי דינא פרושי הוה מפרש ליה אלא רב אשי לא שמעיה לדרבי יוחנן אלא פריך לה לקושיא בחזקה דרוחות ורבי יוחנן פירקה בקנין דרוחות וגמרא סברינהו לתרווייהו דחד אורחא הוא ע"כ: [ל] **שפכי**. וכן העתיק בס' בני העיר פירש רש"י מרזבין. ובב"י איתא שופריה: [מ] **והא** דקאמר התם וכו'. אמימרא גופה דעל תנאי הן עשוין מקשה ולא תלי בחד מן הפירושים: [נ] **דתתרע** אשיתאי. והתם קאי כשהאחד אינו רוצה לעשות כל המחיצה על גג שלו לבדו: [ס] **ויצטרך** בעל הכרם לבנות גזית. ולא אשתמיט תנא ואמורא בשום דוכתא למימר דדינא הכי: [ע] **אנפרות**. הפסד פירש רש"י פ"ד דגיטין דף מ"ד: [פ] **דשותפין** לא

קפדי

אבל אם רצה כונס לתוך שלו ובונה ועושה חזית מבחוץ* לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים שלו ואם עשו מדעת שניהם בונין את הכותל באמצע [צ] ועושין חזית מכאן ומכאן לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם. ומסקינן פירושא דמתניתין וכן סתם גינה כמקום שנהגו לגדור דמי ומחייבין אותו אבל סתם בקעה כמקום שנהגו שלא לגדור דמי ואין מחייבין אותו ודוקא סתם גינה אבל מקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו. *וי"מ דה"ה בחצר במקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו דהא חזינא לעיל דנפיש היזקא דראיה בגינה טפי מבחצר דלישנא דמחילה גודא דלית ליה היזק ראיה בחצר בגינה מודה וא"כ מתני' איירי בעיר חדשה שאין לה מנהג ידוע

הגה"ה
*ואם אחד א עושה חזית מבחוץ ואם לאו יכול לומר שנינו עשינו ויחלוקו שניהם אפילו נפל לרשותא דחד מינייהו לא הויא חזקה אם לא שהה ברשות האחד זמן גדול אבל אם שהה זמן גדול נאמן במגו דאי בעי אומר לקוחין הן בידי כי אמר נמי עשיתי הכל נאמן ובגינה ובחצר ב חייבין לעשות שניהם לעולם ואין אחד נאמן לומר אני עשיתי אפילו נפלו לרשותו ושהו זמן גדול אנן סהדי דשניהן עשו כיון שחייבין שניהן והוי כמגו במקום עדים אבל אם טוען בהדיא לקוח הוא בידי נאמן כיון ששהו ברשותו זמן גדול אבל אם לא שהו אפילו לקוח הוא בידי אינו נאמן לומר כיון שקודם שבא לרשותו היה בספק והיו או חולקין לכולי עלמא ולא דמי למחליף פרה בחמור וילדה ובית ועלייה של שנים שנפלו דפריך התם וניחזי ברשותא דמאן קיימא וניהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה דהתם ברשותו נולד הספק. מהרי"ח :
*וכן כתב מהרי"ח ומיהו מסיפס וכדי שלא יתפס עליו כגנב משמע לעיל ולקמן דחייב לעשות. מהרי"ח :

וי"מ דבחצר אפילו במקום שנהגו שלא לגדור מחייבין אותו משום דבחצר נפיש היזקא וכן משמע מדלא תני מתניתין מנהג בחצר אלא בגינה. והא דאמר לעיל דהיזק דגינה נפיש היינו למאן דאית ליה דהיזק ראיה לא שמיה היזק ומ"מ בגינה שעומדת בקמותיה שליט ביה עינא בישא אבל למ"ד דאית ליה היזק ראיה שמיה היזק בחצר דתדירי ביה בתשמיש לנוע וגם ג משמשים בה בכניסה ויציאה נפיש היזקא מהיזק גינה וכן עיקר: מאי חזית אמר רב הונא דכייף ליה ד קרנא מלבר ר' יוחנן אמר [דף ד ע"ב] דשיע באמתא מלבר לכאורה נראה דלא פליגי אהדדי ור"ח כתב דפליגי ופסק [ק] כר' [א] [יוחנן] ולדבריו בהא פליגי ר' יוחנן סבר גיזוזא לא ידיע ורב הונא סבר [ר] קולפא לא ידיע. הונא אמר רב נחמן דסניף ליה [ש] דלי לבר. כתב ה"ר יוסף הלוי ז"ל דלא תקנו חכמים חזית אלא בבקעה לפי שאין יכול לכופו לבנות הכותל עמו אבל בחצר לא תקינו רבנן חזית שמתחלה יכול לכופו ולבנותו עמו ואפילו בחצר שאין בו דין חלוקה ולא נתרצה הא' לחלוק אלא ע"מ שיבנה הא' הכותל משלו לא תקנו חכמים חזית ולית ליה תקנתא אלא בשטרא דכיון דבחצר שיש בה דין חלוקה לא הוצרכו לתקן משום חצר שאין בה דין חלוקה לחוד לא עבוד תקנתא ולא מהני חזית אבל אם הא' בנה עליו בנין ולא חבירו הוי חזקה לדידיה ובמקום שנהגו שעושה בעל הכותל [ת] חלונות מבפנים לראיה שהכותל שלו אם יש עדים שעשה כן בשעת הבנין הרי זו ראיה ואם לאו יכול לטעון לאחר הבנין עשאו ולא הרגשתי בדבר וכגון שאין להבחין שנעשה בשעת הבנין כדאמר גבי חזית ליפופא מידע ידיע ולא ידענא מהיכן אית ליה דלא תקינו רבנן חזית בחצר כיון דסימן טוב הוא ולא שייך ביה רמאות אמאי לא מהני בכל דוכתא והלא אפילו חלונות שלא הוזכרו בשום מקום מהני אם יש להבחין שנעשה בשעת הבנין סימן שאמרו חכמים דלא שייך ביה רמאות לכ"ש ואם בשביל שלא שנה חזית ברישא אף בסיפא נמי לא הוי תני ליה אי לאו דתנא דינא ואגב דינא תני תקנתא ואף בהוצא דלא מיתניא במתניתין מהני חזית כיון דלא שייך בו רמאות. [א] וכיון דבבקעה [ב] דיכול ליכנס לשדה חבירו ולעשות גם הוא חזית מבחוץ מהני כ"ש בחצר אם עשה חזית מבחוץ דמהני:

ז מתני' המקיף את חבירו מג' רוחותיו וגדר את הראשונה ואת השניה ואת השלישית אין מחייבין אותו. ר' יוסי אומר אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל: גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי דאם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל ולא שנא עמד ניקף ול"ש עמד מקיף. איתמר רב הונא אמר הכל לפי מה שגדר וחייא בר רב אמר דמי קנים בזול. [דף ה ע"א] רוניא אקפיה רבינא מד' רוחותיו א"ל הב לי מאי דגדרי א"ל לא א"ל הב לי דמי קניא בזול א"ל לא [ג] הב לי אגר נטירא א"ל לא אתא לקמיה דרבא א"ל זיל פייסיה ואי לא דיינינא לך כר' יוסי ואליבא דרב הונא וכן הלכה. ואע"ג דבקעה הוא מקום שנהגו שלא לגדור ה"מ גדר שבינו לבין חבירו משום היזק ראיה אבל אם הקיפו מארבע רוחות ומנע ממנו רגל אדם ורגל בהמה חייב לשלם ומיהו אם מתחלה א"ל הניקף אם תקיף לא אתן לך כלום דלדידי סגי לי בנטירא בר זוזא לא יהיב ליה אלא אגר נטירא. אבל כיון ששתק ורואה שחבירו היה גודר מסתמא ניחא ליה שאם יקיפנו מארבע רוחות שיתן חלקו:

ח מתני' כותל חצר שנפל מחייבין אותו לבנותו עד ד' אמות בחזקת שנתן עד שיביא ראיה שלא נתן. מד' אמות ולמעלה אין מחייבין אותו. סמך לו כותל אחר [ד] אע"פ שלא נתן עליו את התקרה מגלגלין עליו את הכל*. בחזקת שלא נתן עד שיביא ראיה שנתן* ירצה האי דקתני אין מחייבין אותו אין לפרש חיובי הוא דלא מחייבינן ליה אבל יכול לבנותו בעל כרחו. דהא ליתא שהרי אויר שעל גבי הכותל חציו של חבירו ואינו יכול למעט אוירו. לפי שיכול לומר אני רוצה להשתמש על חצי הכותל שהוא שלי. או היום או מחר אבנה ואסמוך הקורות על

הגה"ה
*אף על גב דזה נהנה וזה אינו חסר ה מ"מ בשבילו הוצרך להגביהו שלא יזיקנו בראיה בשום ענין והרי גורם לו הגבהה יתירא. מהרי"ח :
*דלא עביד איניש דפרע ו דאמר מי יימר דמחייבין לי רבנן וכגון שעשה חזית למעלה מארבע אמות או שהוא ידוע דאזלי לחבריה וזה היה מסרב. פר"י מהרי"ח :

הכותל ואעשה מחילה דקה של נסרים ואעמידנה על חצי הכותל שהוא שלי אלא ה"ק אם שתק ולא מיחה אין מחייבין אותו. דלא תימא כיון ששתק והניחו לבנות ולמעט אוירו ודאי ניחא ליה ודעתו לסמוך לו כותל אחר וליתן עליו תקרה. קמ"ל דאין מחייבין אותו עד שיסמוך לו כותל אחר. משום דכ"ע לאו דינא גמירי ולא היה יודע שיכול למחות בידו כיון שתחתית הכותל משועבד לשניהם: ט גמ' אמר ריש לקיש הקובע זמן לחבירו [ה] וא"ל פרעתיך בתוך זמנו אין נאמן* ולואי שיפרע אדם בזמנו *ודוקא בקובע זמן אבל בסתם הלואה אע"ג דאמרינן בפ"ק דמכות (דף ג:) סתם הלואה שלשים יום לא חשבי' ליה תוך זמנו בתוך שלשים יום. דעביד איניש דפרע בתוך שלשים יום ומילתיה דר"ל איירי כשקבע לו בפני עדים. דאי לאו הכי נאמן לומר פרעתיך בתוך זמנו במגו דלא קבעת לי זמן. או תפשוט מהכא דלא אמר מגו במקום חזקה. [דף ה ע"ב] והלכתא כר"ל ואפי' מיתמי. ואע"ג דאמר מר הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה. חזקה דלא עביד איניש דפרע בגו זמניה. *ואפי' מיתומים קטנים. דכי היכי דלא פרע אינש בגו זמניה ה"נ לא מיתפיס לצררי בגו זמניה. וה"ר יונה ז"ל כתב דאע"ג דלא חיישינן לפרעון בגו זמניה לצררי חיישי' אף בגו זמניה* דמשכון עביד איניש דמתפיס אף בתוך הזמן ואף בשעת הלואה [ו] ולהכי לא פי' טעמא דאין נזקקין משום פרעון אלא משום צררי לאשמועי' דאף בתוך הזמן אין נפרעין ולא נהירא לי [ז] דלא שכיח כלל להתפיס צררי בתוך הזמן. ואפי' לאביי ורבא דאמרי אם יזדמנו מעות ללוה תוך הזמן זימנין דפרע לפי שירא שמא יוליא המעות וכדאתי זימניה טריד ליה.

הגה"ה
*ודוקא שאמר פרעתי תוך זמנו אבל אם אמר פרעתי ביומא דמישלם זימניה נאמן. מהרי"ח :

הגה"ה
*וכיון דאי הוה אבוהון ז קיים לא הוה נאמן לומר פרעתי אנן נמי לא טענינן ליתמי ודוקא מיתומים גדולים אבל מיתומים קטנים אין גובין ולא מיבעיא היכא דבעי קבולי סהדי דאין מקבלין עדות אלא בפני בע"ד אלא אפילו אם קבלו כבר עדות בחיי אבוהון ונתנו לו זמן ומת בתוך הזמן אין גובין מן היתומים עד שיגדלו אא"כ רבית אוכלת בהן או לכתובת אשה משום מזוני דלגבי קטנים חיישינן טפי דלמא אתפיס להו צררי אפילו תוך הזמן כך פר"י. מהרי"ח :

אבל מה צריך להקדים וליתן לו אחד מחפציו בתוך הזמן. אם יגנבו בזמנו עוד יש שהות ליתן לו אחד מחפציו. אבל לצררי חיישי' גבי יתמי אחר הזמן דמלתא דשכיחא היא כשהמלוה נוגש ללוה הוא מרויח לו זמן ע"מ שיתן לו משכון שיהיה בטוח ממעותיו. הלכך לא גבי מיתמי עד דגדלי שמא ימצאו עדים שהתפיס אביהן צררי ולהכי נמי אמרינן טעמא משום צררי ולא משום פרעון דחשש פרעון אינו מספיק אלא לענין שבועה ולא לדחות הפרעון עד שיגדלו. משום דאם איתא דפרע אבוהון הוה מהדר ליה שטרא. ולא חיישינן שמא יבואו עדים שפרע והניח השטר בידו דמלתא דלא שכיחא היא. וכי תימא אי מגבי מיתמי קטנים הוה ליה למימר אע"ג דאמר מר אין נזקקין לנכסי יתומים אא"כ רבית אוכלת בהן דאיירי בקטנים אבל ההיא [ח] דהבא ליפרע מנכסי יתומים איירי אפילו בגדולים. וי"ל דאי הוה נקיט ח דאין נזקקין הוה אמינא דגבי בשבועה כדין הנפרע מן היתומים. להכי נקט הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה לאשמועי' דהכא לא צריך שבועה. וא"ת והא אשכחן גבי אלמנה דחיישינן לצררי אפי' בתוך הזמן דתנן בפ' הכותב (דף לד:) אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומין אלא בשבועה וטעמא משום דחיישי' להתפסת צררי אע"פ שלא הגיע זמן הכתובה דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים. וי"ל דשאני אלמנה כיון דבתנאי ב"ד אית לה חיישי' לצררי אפי' בתוך הזמן כדאמרי' בכתובות פרק הנושא (דף קב:) בנותיו כיון דבתנאי ב"ד קאכלי אימור צררי אתפסה. בת אשתו כיון דלאו בתנאי ב"ד קאכלה לא חיישינן לצררי. וריצב"א תירץ דבכתובה נמי לא חיישינן לצררי תוך זמנו אלא ט שכיב מרע סמוך למיתתו אורחיה להתפיסה צררי כדי שלא תתבזה אלמנותו בב"ד. ובזה מתורץ מה שמקשה ר"י בפרק מי שמת (דף קנח.) אהך מתני' דנפל הבית עליו ועל אשתו למ"ד נכסים בחזקת יורשי האשה היכי גבו דאף אם מת הבעל תחלה לא היתה גובה כתובה בלא שבועה ואין אדם מורים שבועה לבניו. ולהאי שינויא ניחא דכיון דנפל הבית עליו ולא מת מתוך ישוב הדעת לא חיישינן שמא התפיס צררי כשהיה בריא לכך אינה צריכה שבועה. [ט] ושטר בתוך זמנו הבא לגבות מן הלקוחות כתב הרמב"ן בשם רב האי גאון דבעי שבועה. ואפשר הא דחיישינן לפרעון טפי מביתמי משום דאי איתא דפרע הוה פקיד בעידן דמית ואי טעין פרעתיך בתוך זמני אע"ג דאין נאמן יראה שצריך לישבע *שבועת היסת כיון שטוען טענת ברי [י] אבל ביתמי לא משבעינן ליה מספק. איבעיא להו תבעו לאחר זמנו וא"ל פרעתיך בתוך זמנו מהו מי אמרי' מה לי לשקר במקום חזקה [דף ו ע"א] או לא* ולא איפשיטא ולא מפקיק ממונא אלא משתבע שבועת היסת ומיפטר. הא דאמר במתני' בחזקת שנתן עד שיביא ראיה שלא נתן פי' רש"י עד שיביא התובע עדים שתבעו ולא נתן. ותימה היא דמשום שלא נתן מיד בשעה שתבעו הוי לעולם בחזקת שלא נתן. ואפילו אם אמר בפני עדים איני רוצה ליתן לך דלמא אשתמוטי מישתמיט עד דהוו ליה זוזי ואז נתן לו. ורש"י לטעמיה שפי' בפ"ק דב"מ (דף יז.) גבי לא תן לו ואמר פרעתיך והעדים מעידים אותו שלא פרע כגון שאמרו עדים בפנינו תבעו פרע לי ע"פ ב"ד ולא פרעו בפנינו הואיל ובפניהם העיז לעבור ע"פ ב"ד שוב אינו

הגה"ה
*ומהרי"ח כתב שאין צריך לעשות שבועה דחזקה אין אדם פורע בתוך זמנו אא"כ אומר אישתבע לי דלא פרעתיך בזימניה או צריך שבועת היסת. פר"י מהרי"ח :
*מיהו כשבא י ביומא דמישלם זימניה ואמר פרעתיך תוך זמני ליכא מיגו דאי בעי אמר פרעתיך היום דתנפא הוא דודאי אם פרע היום היו יודעין בני אדם אבל רגיל לומר פרעתיך אתמול ושכחת אבל בו ביום אין רגילות לומר כן. פר"י מהרי"ח :

הגהות הב"ח א בהגה"ה המתחיל ואם אחד עשה הכל עושה חזית מבחוץ. ונ"ב פי' בבקעה דאין חייבין כך הדין ועיין בתוס' דף ג' בד"ה לפיכך : ב שם בהגה"ה ובחצר דחייבין לעשות : ג וגם משתמשין בה בכניסה וכו': ד דכייף ליה לקרנא: ה בהגה"ה ד"ה אע"ג. אינו חסר פטור מ"מ. נ"ב כ"כ תוס' בד"ה אע"פ : ו בהגה"ה ד"ה דלא עביד איניש דפרע. נ"ב כ"כ תוספות בד"ה מד' אמות : ז בהגה"ה ד"ה וכיון דאי. נ"ב כ"כ התוס' בד"ה ואפי' מיתמי סוף דף ה': ח וי"ל דאי הוה נקיט הסיפא דאין נזקקין : ט אלא בשכיב מרע סמוך למיתתו דאורחיה להתפיסה : י בהגה"ה ד"ה מיהו כשבא. נ"ב כ"כ תוס' בד"ה וכא בזמנו דף ה' ע"א :

הגהות הגרי"פ [א] בנ"י ח"מ סימן קנא אות ד' העתיק כרב הונא. אבל המעיין שם יראה דטעות דמוכח הוא ונ"ל כר' יוחנן :

פלפולא חריפתא

קפדי אהדדי. וכן כתב בפרק הבית והעליה : [צ] ועושין חזית מכאן ומכאן. בגמרא מפרש טעמא מאי : [ק] ה"ג ופסק כרבי יוחנן וכ"כ בנמוקי יוסף : [ר] קלופא גרסינן : [ש] דרצי. כמו דעצי והעין נבלעת במבטא והם ראשי קנים שנועצים אותם לבר ובפרק איזהו נשך שלוף דוץ : [ת] חלונות מבפנים. שקורין בלשון אשכנז שווייג בוגין : [א] וכיון דבבקעה כו'. טעמא באפי נפשיה הוא וכאילו כתב ועוד כיון כו'. וכהאי גוונא בפ' חזקת גבי שדה המסוימת במצריה וכן בפרק ד' וה' בבבא קמא גבי שור של חש"ו כו' וכן בפ' ד' מיתות ושאר דוכתי : [ב] דיכול לכנוס כו'. מהני דלא חיישינן לרמאי שיכנס לתוך של חברו כדפרכינן ותנא תקנתא לרמאי אתא לאשמועינן אף על גב דבשלו חיישינן כדמשני אדפריך וליעבד מלגאו עביד חבריה נמי מלבר מ"מ לשיכנס בתוך של חבירו ויעשה רמאות נמי לא חיישינן : [ג] ה"ג הב לי אגר נטירא א"ל לא יומא חד הוה קא גדר דקלי א"ל לאריסא זיל שקול מיניה קיבורא דאהינא אזל לאתויי רמא ביה קלא א"ל גלית אדעתיך דניחא לך לא יהא אלא עיזי בעלמא אתי לקמיה דרבא וכן העתיק הרי"ף ונפקא מיניה דלא מחייבינן ליה אלא היכא דניחא ליה דהא רבינא לא אתי לקמיה דרבא לתבעו אלא בתר דגלי אדעתיה דניחא ליה ומיהו הרמב"ם פ"ג מהל' שכנים כתב הדין על חורבה שבין חורבת חבירו משמע דלא בעינן דניחא ליה ולפי זה כדין השמיט וטעמא דאע"ג דלא אתי רבינא לקמיה דרבא אלא בתר דניחא ליה לאו משום דינא עביד הכי דהא רבי יוסי סתמא קאמר דמגלגלין אלא איהו לפנים משורת הדין הוא דעבד הכי דאי לא הוה ניחא ליה לא היה תובעו אף על גב דמדינא היה מחייב : [ד] אע"פ שלא נתן עליו את התקרה מגלגלים עליו את הכל. וא"ת במה קנאו דמחייבינן ליה י"ל דכיון שיש לו חצי כותל בד"ה ס"ל כתפירו וקונה לו ואע"פ דלא א"ל אידך תקנה לך אגר כרור לן בעל דעת כן קנאו שיהיה לו כל זמן שירצה וא"ת ואמאי מגלגלים עליו שמא כשיקרה את ביתו לא יסמוך קורותיו באותו כותל י"ל דמ"מ כיון שנעשה כותל זה מחילה לביתו חייב והכי תניא בתוספתא היתה סמוכה לביתו כו'. נימוקי יוסף : [ה] וא"ל פרעתיך בתוך זמנו. ותבעו בתוך הזמן או בתחילת היום שכלה בו הזמן טור סימן ע"ח והביאו הב"י לשון ספר התרומות שער ט"ז וזהו ומסתברא דמילתיה דר"ל אפילו בשתבעו ביומא דמישלם זמניה מיירי והוא שתבעו בתחילת היום שנשלם בו הזמן אבל אם תובעו בסוף היום מגו דאי בעי אמר פרעתי בתחילת היום ומהימן כדמוכח בסוגיא דהשואל דעביד איניש דפרע ביום דמישלם זמניה כי אמר פרעתיך בתוך זמנו מהימן ותו מדקא מבעיא ליה בגמרא תבעו לאחר זמנו ש"מ דר"ל בתבעו בזמנו מיירי והיכי דמי כגון שתבעו בתחילת היום שנשלם בו זמנו וכך כתב בעל העיטור עכ"ל : [ו] ולהכי לא פירש. בגמרא בשילהי מכילתין ופ' שום היתומים דף כ"ב : [ז] דלא שכיח כלל להתפיס צררי בתוך הזמן. דבשעת הלואה מתפיס משכון שאם אין נותן לו משכון חיים שידחנו ולא ילוה לו אבל תוך הזמן מה צריך להקדים וכו' כדלקמן : [ח] ה"ג באוספ' דהבא ליפרע מנכסי יתומים דלא איירי אלא דוקא בגדולים : [ט] ושטר בתוך זמנו הבא לגבות מן הלקוחות כו'. ומשמע דאפילו הלוה לפנינו וקאמר דלא פרעיה דאי אמר דפרעיה הא מסיק בסמוך דאפילו לגבות מעצמו צריך שישבע דל"ש לן בין מלוה על פה לזמן בעדים למלוה בשטר לזמן אלא ודאי הכא אף באומר שלא פרעו אפ"ה לא מהני משום דחיישינן לקנוניא כיון שהוא בתוך הזמן ויש חזקה ואפילו לדסברי בפרק הכותב דנאמנות מועיל לגבי לקוחות הכא שאני דאיכא חזקה וחיישינן לקנוניא טפי והטור סימן ע"ח העתיק ואם מת בתוך הזמן ובא לטרוף מלקוחות כו' ונראה דלרבותא נקט מת דלא תימא כיון שמת אי איתא דפרע הוה מפקיד קמ"ל דלגבי לקוחות לא אמרינן הכי כמ"ש מהר"ו כ"ן דאיכא למימר שלוה ולקוחות לא ידעי מש"כ ביתמי דאינהו או אפוטרופוס שלהן הוו ידעי והיו טוענין כן ע"כ אך לפי זה אי ידעינן שמת בלא צוואה א"כ טורף בלא שבועה אפילו מלקוחות. ובעיר שושן כתב שהטעם דשאני לקוחות מיתמי משום דאביהן אינו חש לטובת הלקוחות ע"כ לדבריו ניחא אבל מהר"ו כ"ן כתב שאינו נראה והאשר דלדידיה א"כ כי ידעינן שמת בלא צואה דטורף בלא שבועה וה"נ י"ל דאפ"ה בעי שבועה שלא לחלק בטריפת לקוחות : [י] אבל ביתמי לא משבעינן ליה מספק. הואיל וחזקה אין אדם פורע כו' אבל בלאו הכי משבעינן מספק דטענינן ליתמי אפילו בשמא כדמסיק

נחמן לומר פרעתי שלא בעדים ואם כתבתי שאין נראין לי דבריו גם כאן נראה לי כמו שכתב ה"ר ז"ל כגון שבאו עדים ואמרו עמנו היה שמעון במקום פלוני מיום שהחל ראובן בנין כותל זה ויודעין אנו שלא פרעו. אי נמי כגון שעמד שמעון בדין וחייבוהו ב"ד לבנות עד ד' אמות [כ] וסרב על צווי ב"ד הרי הוא בחזקת שלא נתן כדין גזלן. [ל] אבל אם סרב בעדים ולא עמד בדין יכול לומר שוב נמלכתי ופרעתי*: י **סמך** לו כותל אחר אמר רב הונא סמך לפלגא סמך לכולה. ורב נחמן אמר למאי דסמך סמך ולמאי דלא סמך לא סמך והלכתא כרב נחמן ומודה רב נחמן באפריזא ובאקבועי דכשורי* א"ר נחמן בי כוי לא הוי חזקה [ג] אע"ג דמנח הימלטי דא"ל אמינא כי מפייסת לי לא תהרע אשיתאי: יא יב **אמר** רב נחמן אחזיק להורדי לא אחזיק לכשורי. פי' בכותל שידוע שהוא של ראובן שהוא בנאו לבדו ושמעון שכנו סמך עליו הורדי שהן קורות דקות וטוען שקנה ממנו או שנתן לו כח לסומכן עליו והחזיק ג' שנים אין לו כח לסמוך עליו קורות גדולות ולהכביד על הכותל יותר מאותו בנין שהחזיק בו כבר [אחזיק לכשורי אחזיק להורדי] ורב יוסף אמר אפי' אחזיק להורדי אחזיק לכשורי. ובספרי ספרד מצאתי איכא דאמרי א"ר נחמן אחזיק להורדי אחזיק לכשורי ופסקו הלכה כהאי לישנא. ואפי' לספרים דלא גרסי האי לישנא מסתברא דהלכתא כרב יוסף לפי שהקונה מחבירו ליתן לו רשות לבנות בכותלו לא שכיח שיקנה לחצאין ולפי שעה לא הוצרך אלא להורדי. וכתב ה"ר יונה ז"ל הא דאמר פרק הבית והעלייה (דף קיז:) עליון שבא לשנות בשקמים שומעין לו בארזים אין שומעין לו אלמא אין לחדש ולהכביד על הכותל יותר על חזקה ראשונה [מ] התם מיירי כגון שלקחו הבית והעלייה בטויין או שירשוהו והיה סיכוך העלייה בשקמים שלא זכה מתחלת מקחו בעלייה אלא בסיכוך שקמים אבל אם לקחו שניהם חורבה ובנו זה בית וזה עלייה אע"פ שלא סיכך עלייה כי אם בשקמים כיון שאם היה רוצה היה מסכך בארזים אין אומרים הפסיד דינו מפני שלא רצה לסכך בארזים פעם ראשונה אלא אם נפלה העלייה יכול לסכך בארזים כמו שהיה דינו בתחלה וכן אחזיק להורדי דשמעתין כיון דהחזיק בכותל שלש שנים ונאמן לטעון שלקחו כדי לבנות עליו ויכול לטעון כשלקחתיו מתחלה הייתי יכול לסמוך עליו כשורי ולא הפסדתי דיני לפי שלא הייתי צריך לאותה שעה אלא להורדי ונראה שחזקה זו מועיל אף לאבני החומה אם נפלו דמסתמא כשקנה ממנו רשות לסמוך על כותלו קנה ממנו כל הכותל להיות חצי שלו ולא אמרינן שהקנה לו רשות תשמיש בעלמא ולא בנין הכותל אבל אין לו בקרקע של מקום הכותל דאותו לא אמרינן שהקנה לו כל זמן שלא פירש: יג **ואמר** רב נחמן אחזיק לספכי לא אחזיק לנטפי לנטפי אחזיק לספכי ורב יוסף אמר אפי' אחזיק לספכי אחזיק לנטפי אבל לצריפא דאורבני לא. ואיכא דאמרי אמר רב נחמן אחזיק לנטפי לנטפי אחזיק לספכי אבל לצריפא דאורבני לא ורב יוסף אמר אפי' לצריפא דאורבני. עבד רב יוסף עובדא אפי' בצריפא דאורבני כשמעתיה וכן הלכתא והכא נמי איירי בחזקת שלש שנים וחזקה שיש עמה טענה: יד **אמר** רב נחמן אמר רבה בר אבוה המשכיר בית לחבירו [דף ו ע"ב] בבירה גדולה משתמש בזיזים ובכותלים עד ד' אמות [נ] ובעובי הכותל במקום שנהגו אבל בתורבץ אפדני לא ור"נ דידיה אמר אפי' בתורבץ אפדני אבל ברחבה שאחורי הבתים לא ורבא אמר אפילו ברחבה שאחורי הבתים והלכתא כרבא. אמר רבינא האי בשורא דמטללתא עד שלשים יום לא הוי חזקה לבתר תלתין יומין הוי חזקה *לא בחזקת קנייה איירי אלא אמתני' קאי מארבע אמות ולמעלה בחזקה שלא כתן כההיא דא"ר נחמן בי כוי לא הוי חזקה אלא דאייתי בתר הכי כל מימרי דרב נחמן והך מלתא *)דרב הונא קיימא אמתני' אבל [ס] בחזקה דקנייה אפי' אי חבריה בטינא בעי חזקה שלש שנים* ואי סוכה דמצוה היא [ע] עד שבעה יומי לא הוי חזקה לבתר שבעה יומי הוי חזקה ואי חבריה בטינא לאלתר הוי חזקה*: טו **אמר** אביי שני בתים משני צידי רה"ר זה עושה מעקה לחצי גגו וזה עושה מעקה לחצי גגו זה שלא כנגד זה ומעדיף* מאי אירית רה"ר אפילו רה"י נמי [פ] דכיון דלא סמיכי אהדדי אפי' אין מפסיק ביניהם אלא רשות היחיד איכא היזק ראיה לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא רשות היחיד דודאי עביד אלא אפי' רה"ר דסד"א א"ל סוף סוף (בעינא) [בעית] אילטנועי מבני רה"ר קמ"ל דא"ל בני רה"ר ביממא חזו לי בליליא לא חזו לי את בליליא נמי חזית לי בני רה"ר כי קאימנא חזו לי כי יתיבנא לא חזו לי את כי יתיבנא נמי חזית לי בני רה"ר כי מעיינו חזו לי כי לא מעיינו לא חזו לי את כי לא מעיינת נמי חזית לי. אמר מר שני בתים משני צידי רה"ר זה עושה מעקה לחצי גגו ומעדיף וזה עושה מעקה לחצי גגו ומעדיף פשיטא לא צריכא דקדים חד מינייהו ועביד דידיה מהו דתימא מצי א"ל אידך שקול אוזינקא ועבדיה כוליה דאילו נמלכת בי קודם שהתחלת הייתי אומר לך אני אעשה הכל על גגי ותן חצי ההוצאה או אתה תעשה על גגך ואתן לך חצי ההוצאה ודין הוא שהיית צריך לעשות כן שהיינו משתכרין העדפה וגם שהיתה היזק ראיה מסולקת מכל כל הגג כמו שעשית החצי על גגך תגמור ואתן לך ההוצאה קמ"ל דא"ל אמאי אישתהית עולי האי עד שהתחלתי שאילו אמרת לי תחלה הוה יהיבנא לך אוזינקא ומה ששתקת דסברת לא תהרע אשיתך אנא נמי לא אתרע אשיתאי: טז **אמר** רב נחמן אמר שמואל גג הסמוך לחצר חבירו עושה לו מעקה גבוה ד' אמות על כותל ביתו ומשלו ואין בעל החצר מסייע לו בהוצאה אבל בין גג לגג לא ורב נחמן דידיה אמר אינו זקוק לד' אמות אבל זקוק למחיצה עשרה למאי אי להיזק ראיה ד' אמות בעי ואי למיתפס עליו כגנב בפחות מכאן סגי לעולם למיתפס עליו כגנב בעשרה לא מצי מישתמיט ליה בציר מעשרה מצי מישתמיט ליה אמר ממצורי קממצירנא[ד]: יז **איתמר** שתי חצירות זו למעלה מזו אמר רב הונא תחתון בונה מכנגדו ועולה [צ] ועליון בונה מכנגדו ועולה ורב חסדא אמר עליון

הגה"ה

*א מנה לי בידך ואמר ליה אין למחר אמר תניהו לי נתתיו לך פטור א"ל אין לך בידי כלום נעשה כאומר לו לא לויתי וכל האומר לא לויתי כאילו אומר לא פרעתי דמי ולא מצי לתרוצי דבריו לומר האי דאמרי לא לויתי לאו שלא לויתי כלל אלא שאני אומר כאילו לא לויתי לפי שפרעתי וחייב לפי שהודה כבר שלוה. פר"י מהרי"ח:

*ואפילו לא סמך עתה כותל כי אם היה לו כותל ישן סמוך לאותה כותל ועשה לו אקבועי כשורי גלי דעתיה דניחא ליה בהגבהת מחילה וחייב לשלם לו ב חצי הוצאתו. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה

*אבל מהרי"ח כתב כפרש"י דאיירי בחזקה גמורה דעד ל' יום עביד איניש דמחיל ספי הוזיל ולא מיחה הרי זה שהחזיק דלא שייך חזקת שלש שנים אלא בקרקעות שמחזיק בשדה חבירו אבל בחזקת תשמיש קביעות בפעם אחת שמשתמש לפניו ושותק הוי חזקה וכגון שטען מכר לי תשמיש זה או אומר נתנה לי במתנה אבל אם טוען נשתמשתי בפניך ושתקת אינה חזקה. מא"ז: ואי סוכה דמצוה מיד לאחר שבעה אם לא מיחה הויא חזקה לפי שדרך לסתור מיד וי"א דסוכה דמצוה [דמטללתא] עד שלשים יום ושבעה דמצוה לא הוי חזקה וכא"ז הביא שני הפירושין: *וכן מחזיק להורדי ונטפי הויא לאלתר חזקה. מהרי"ח:

*אבל בב' גגין שהם זה כנגד זה לא הוי היזק ראיה שמיה היזק כדפי' באורך פר"ת ורבינו ברוך מארץ יון אומר דאם נהגו לקבוע תשמישן בגגין בההיא אתרא שמיה היזק. מא"ז:

*) נ"א דרבינא

מסייע[ה] מלמטה ובונה שאם אין יסוד אין בנין ואין העליון יכול לסלק היזק ראייתו אלא ע"י בנין התחתון אם לא יבנה כל הכותל על חלקו וזה אינו רוצה הלכך צריך לסייע את התחתון ומקליע עפר חצרו כשיעור חצי עובי הכותל ובונה הכותל על קרקעות של שניהם עד שיהיה הכותל גבוה ד' אמות למעלה מחצר העליונה ואע"פ שהתחתון נמוכה הרבה מן העליונה צריך התחתון לסייע לעליון בכל הבנין *אע"פ שאין יכול להסתכל בכל חצר העליון מ"מ כשהעליון עומד בשפת חצירו ומשתמש אז רואהו התחתון ואפי' בכה"ג מיקרי היזק ראיה כדאמר לעיל בני רה"ר כי קאימנא חזו לי כלומר לא קמזקי לי אלא דוקא כי קאימנא ואיני יכול לכופך להרחיק היזקך שאתה רואה אותי בשעה שאני עומד [ק] דבלאו הכי בני רה"ר חזו לי וצריך אני ליזהר מהם הלכך צריך התחתון לסייע לעליון עד השלמת ארבע אמות למעלה מחצר העליונה כדי שלא יוכל להסתכל בו כלל וכן אם חצרו למעלה מגגו של חבירו אין בעל החצר זקוק למחילת ד' אמות דאין היזק ראיה מחצר לגג אבל זקוק למחילת עשרה [ר] שלא יהא נתפס כגנב אבל בעל הגג צריך לבנות על שלו מחילה גבוה ד' למעלה מקרקעית החצר שלא יראוהו כשהוא עומד בשפת חצרו ומשתמש ואם הגג נמוך מן החצר עשרה טפחים אין בעל החצר מסייע לבעל הגג בבנין כלום אבל אם אין הגג נמוך מן החצר עשרה אחר שיבנה בעל הגג עד כנגד קרקעיתה של החצר אז נותן בעל החצר לבעל הגג כמו שהיה צריך לעשות מחילה י' שלא יהא נתפס כגנב כגון אם היה הגג נמוך מן החצר ו' טפחים נמצא שעל שניהם מוטל להוסיף על אותו הבנין ד' טפחים שלא יהו נתפסין זה על זה כגנב הלכך נותן בעל החצר [ש] הוצאת שני טפחים לבעל הגג. תניא כוותיה דרב חסדא שני חצירות זו למעלה מזו לא יאמר העליון הריני בונה מכנגדי ועולה. אלא מסייע מלמטה ובונה ואם היתה חצירו למעלה מגגו של חבירו אין זקוק לו: יח **הנהו** [ו]תרי דהוו דיירי חד עילאי וחד תתאי *איפחת תתאי א"ל לעילאי תא וניבני א"ל אנא שפיר דיירנא [דף ז ע"א] אבנייה אנא לית לי דוכתא דדיירנא ביה אוגרנא לך לא מלינא דאיטרח לא קא מיתדר לי שוף אכריסך ועול ושוף אכריסך ופוק א"ר חמא דינא קאמר ליה וה"מ דלא מטו כשורי למטה מעשרה אבל מטי כשורי למטה מעשרה מצי א"ל למטה מעשרה רשותא דידי הוא ולא משתעבד לך ויסתרו כל הבנין ויבנוהו ביניהם כאשר היה בתחלה והנ"מ דלא אתנו אהדדי אבל אתנו אהדדי סתרי ובנו וכי אתנו אהדדי עד כמה א"ר הונא בריה דרב יהושע כדנקיט איסורייתא דמחוזא וליהדר: יט **ההוא** גברא דבנא אשיתא אאוריה כוותא דחבריה א"ל קמאפלת עלי א"ל סכרנא לך הכא ועבידנא לך כוי מלעיל מרעת לי לאשיתאי סתרנא לך עד הכא ובנינא לך ועבידנא לך כוי מלעיל אשיתא פלגא חדתא ופלגא עתיקא לא קאי סתרנא לכולא אשיתא ובנינא ועבידנא לך כוי מלעיל אשיתא חדתא בביתא עתיקא לא קאי סתרנא לכולה ביתא ובנינא לה ועבידנא כוי מלעיל לית לי דוכתא דדיירנא ביה אוגרנא לך לא מלינא דאיטרח א"ר חמא דינא קאמר ליה הא תו למה לי הייתו הך לא צריכא אע"ג דדייר ביה בתיבנא וליבי: כ **הנהו** תרי אחי דפלגו' חד מטייה איספלידא וחד מטייה תורבילא אתא ההוא דתורבילא וקא בני אשיתא אפומא דאיספלידא א"ל קמאפלת עילואי א"ל בדידי קבנינא א"ר חמא דינא קאמר ליה כי לא היה לו חזקת אורה א"ל רבינא לרב אשי ומ"ש מהא דתניא שני אחין שחלקו אחד נטל שדה לבן ואחד נטל שדה כרם יש לבעל הכרם ד' אמות בשדה לבן שעל מנת כן חלקו. א"ל התם דעלו אהדדי. אטו הכא דלא עלו אהדדי. וכי בשופטני עסקינן. דעלו באשיתא והורדי ולא עלו באוירא פי' העלוי והשומא שעשו ביניהם זה בשביל הבנין ולא בשביל האויר. אבל בשדה וכרם השומא והעלוי היה גם בשביל הארבע אמות כי אי אפשר לכרם בלא הם. ולימא ליה אידור ביה כדדרי ביה אבהתאי. א"ל [דף ז ע"ב] מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי נהרדעי לטעמייהו דא"ר נחמן אמר שמואל האחין שחלקו אין להן דרך זה על זה ולא חלונות זה על זה ולא סולמות זה על זה ולא אמת המים זה על זה *ר"ת ז"ל פי' הא דקמאפלת עלי דקאמר לאו משום אורה אלא משום שמאותה אספלידא היה רואה בעד התורבילא שדותיו הרחוקים* (י') דלאי כפרש"י שמפרש שהיה מאפיל שלא היה אור בטרקלין מאי קאמר באוירא לא עלו פשיטא דעלו באוירא דבית שאין בו אורה מה הוא שוה. וכן ההיא דאין להן חלונות זה על זה איירי כגון שהיה רואה בעד חלונות של אחיו כל שדותיו ויכול אחיו לסותמה והשתא ניחא דהוה דומיא דאין להן דרך זה על זה ולא אמת המים והאי דקרו ליה אנדרונא לפי שאין יכול להביט מרחוק. והקשה עליו ר"י דא"כ מאי פריך מהא דתניא דיש לו לבעל הכרם ד' אמות בשדה לבן שאני התם שהכרם צריך להם לעבודת הכרם אבל הכא אין האיספלידא צריכה לאותה הבטה מרחוק* ופי' דעדיין היתה אורה לאיספלידא מצד אחר ולא היה לה אור גדול כמו שצריך לאכסדרא ומשום הכי קרו ליה אנדרונא דלגבי אכסדרא הוי אנדרונא והשתא נמי ניחא דלא עלו באוירא כמו שצריך לאכסדרא והשתא אפילו לפי דברי ר"י אם אין לבית אורה מצד אחר יש לו חלון על של חבירו דמסתמא כי עלו אהדדי ושמו הבתים והעליות זה כנגד זה היה דעתם גם על עלוי האורה כי מה שוה בית אפל אבל אם יש שם אורה יתירה כמו אכסדרא יכול למעט האורה ובלבד שישאר בו אורה שיהא ראוי לדירה כי אדעתא דהכי לא עלו אהדדי אלא שיהא בית ראוי לדירה. כתב הראב"ד ז"ל נהי דאין יכול לערער על סתימת החלונות אם רוצה לבנות לפניהם ומיהו כל זמן שלא בנה לפניהם אינו יכול לומר סתום חלונותיך אע"פ שיש בהן היזק ראיה ואין דבריו נראין כלל דכיון דאין לו חזקה באורה היכי מצי למיעבד ליה היזק בראייתו [ת] ועוד דאיכא למיחש דלבתר תלת שנין טעין בחזקה ועוד דאין להן דרך זה על זה משמע דאע"ג דאביהן היה עובר דרך שדה זו לשדה אחרת מוחה הוא באחיו לעבור דרך שדהו וכן בחלונות מוחה הוא בו מלראות דרך החלון ולהחזיקה

הגה"ה

*וכגון שלא שעלו אהדדי בשביל אותה אורה אבל שעלו אהדדי ששמו בשעת חלוקה שזה הבית שוה יותר בשביל האורה ושעלו מעות כנגד זה לא מצי להאפיל. מהרי"ח:

וכא"ז הקשה דלעיל גבי ההוא דקא בני אשיתא אאורי כוי דחבריה ואמר ליה קמאפלת עלואי וקאמר רב חמא דין קאמר ליה וקשיא רב חמא אדרב חמא דקאמר הכא בשלו הוא בונה. מא"ז:

הגה"ה

*ועוד הקשה ריב"ם דקמאפלת עילואי משמע מאורה ועוד דמסיק ולימא ליה עד האידנא איספלידא והשתא אנדרונא משמע כחדר שאין בו אורה ועוד מ"ש אויר מאורה ונראה לו כפרש"י דלענין אורה קמיירי וכן הא דאמר רב נחמן אמר שמואל ולא חלונות זה על זה היינו שיכול לסתום החלונות והיינו טעמא דאחין או שותפין שחלקו חשבי' להו כאילו מוכרין ולוקחין זה מזה וחזקת אביהן לא מהני דלא סבירא לנהרדעי הך טענה אנא דיירנא בה כדדיירי בה אבהתי והכי הוא כאילו עתה בא להחזיק וס"ל דיכול לסתום ולבנות כותל כנגדו משום דמוכר בעין יפה הוא מוכר וכל אחד לא שייר לעצמו כלום בחלק חבירו ואינו יכול למונעו מלבנות כותל בחלקו בכ"מ שירצה והיינו טעמא דכולהו דאין להן דרך זה על זה ולא סולמות זה על זה דאין לכל אחד ואחד שום תשמיש בחלק חבירו כלל ועוד האריך ומאד נראין דבריו מא"ז:

הגהות הב"ח א בהגה"ה ד"ה מנה לי. נ"ב כ"כ תוס' דף ו' בד"ה כל האומר: ב בהגה"ה ד"ה ואפי'. חצי הוצאתו. נ"ב וכ"כ במרדכי הארוך ע"ש פר"ת וכ"כ בערוך ערך לפתא ע"ש כי האריך: ג ואע"ג דמנח ביה הימלטי דא"ל אמינא לכי: ד ממצורי קממצירנא עשרה טפחים לא קא משתמיט איתמר: ה מסייע לו מלמטה: ו הנהו בי תרי דהוו דיירי:

פלפולא

כדמסיק רבינו בפ' חזקת גבי עובדא דרבה בר שרשום: [כ] **וסרב** על צווי ב"ד. פירוש בפני הב"ד ולפי זה גבי לא תן לו נמי דינא הכי אלא דהתם לא מצי לפרש כך דהתם אמרינן והעדים מעידים כו': [ל] **אבל** אם סרב בעדים ולא עמד בדין. כלומר שלא עמד בדין כשסירב: [מ] **התם** מיירי כגון שלקחו כו'. ובפרק הבית והעליה כתב דברי הראב"ד ותרווייהו איתנהו להלכה וכן בב"י סימן קסד תשובת הרשב"א סימן תתקל"א כתב דברי הראב"ד וכתב פירוש אחר בלשון ואני מוסיף על דבריו: [נ] **ובעובי** הכותל כראשו כגון אם השכיר לו בה עלייה. רש"י: [ס] **ה"ג** בחזקה דקנייה אפילו: [ע] **עד** שבעה יומי. לאו דוקא שבעה דבשמיני עצרת לא יוכל לסתור. תוספות: [פ] **דכיון** דלא סמיכי אהדדי. דאי סמיכי איכא

חריפתא

פלוגתא לקמן: [צ] **ועליון** בונה מכנגדו. פירש רש"י בסיוע התחתון וכדבריו משמע מלישנא דברייתא דתניא כוותיה דרב חסדא דלקמן: ה"ג ואע"פ שהתחתון: [ק] **דבלאו** הכי בני רה"ר חזו לי. ומשמע ודאי דהיכא דבני רה"ר לא חזו ליה מחוייב לסלק היזקו: [ר] **שלא** יהא נתפס כגנב. פירוש שאם אין מחיצה עשרה לא היה נתפס כגנב ויותר היה נכון לגרוס שיהא נתפס כגנב אבל משום דגירסת הספר נתקיים כך תלתא זימני לכך אין להגיה וגם בקיצור הגי' שלא יהא כו' כסימן דלעיל ודהכא: [ש] **הוצאת** שני טפחים. כלומר מה שיצטרך להוצאת השני טפחים ואם צריכים ליסוד קצת ודאי דצריך גם כן ליתן חלקו: [ת] **ועוד** דאיכא למיחש. צריך עיון ריש פ"ב גבי הא ליכא כותל סמיך שכתב רבינו דאם אין יכול למחות

[א]וכן כתב הרמב"ם ז"ל שצריך לסתום החלון ולהסיר אמת המים מעליו :

כא ההוא שטרא דיתמי דנפיק תברא עילויה א"ר חמא לא מיקרע קרעינן ליה ולא מיגבא מגבינן ביה לא מגבינן ביה דהא נפיק עליה תברא ולא מיקרע קרעינן ליה דלמא כי גדלי יתמי מייתי ראיה ומרעו לתברא שלחה רב אחא בר רבא לקמיה דרבינא הלכתא מאי שלח ליה בכולהו הלכה כרב חמא לבר מתברא דאחזוקי סהדי בשקרי לא מחזקינן. מר זוטרא בריה דרב מרי אמר בהא נמי הלכתא כרב חמא דאם איתא דתברא מעליא הוא איבעי ליה לאפוקי בחיי אבוהון ומדלא אפקיה בחיי אבוהון ש"מ זיופי זייפיה. כתב ה"ר יוסף ז"ל לא תימא דוקא היכא דמטא זימנא דההוא שטרא בחיי אבוהון וקתבע ליה בגויה אלא אפילו בתר דמית אבוהון הוא דמטא זימנא דשטרא כיון דמידע הוה ידע דאיכא עליה האי שטרא אכתי איכא למימר אם איתא דתברא מעליא הוא איבעי ליה לאפוקי בחיי אבוהון [א] ולאזמוני לבי דינא ולכפויי למיקרע לההוא שטרא : **כב מתני'** כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר רשב"ג אומר לא כל החצירות ראויות לבית שער. כופין אותו לבנות לעיר חומה דלתיים ובריח רשב"ג אומר לא כל עיירות ראויות לחומה כמה יהא בעיר ויהיה כאנשי העיר י"ב חודש ואם קנה שם בית דירה הרי הוא מיד כאנשי העיר : **גמ'** בעי מיניה רבי אלעזר מרבי יוחנן כשהן גובין לפי שבח ממון הן גובין או לפי נפשות הן גובין. אמר ליה לפי שבח ממון הן גובין ואלעזר בני קבע בה מסמרות דכל מילתא דלית ביה סכנת נפשות לא אזלינן אלא בתר ממון והכי נמי אמרינן בפרק הגוזל בתרא (דף קיז:) שיירא המהלכת במדבר ועמד עליה גייס לטורפה מחשבין לפי ממון וכן נראה כל מה שמחדשין עכומ"ז גזירות ופורענות על ישראל אפי' מענין אותן ביסורים ובמניעת מאכל ומשתה גובין הכל לפי ממון. דעיקר כוונתם על הממון. ואיכא דאמרי בעי מיניה רבי אלעזר מר' יוחנן כשהן גובין לפי שבח ממון הן גובין או לפי קירוב בתים הן גובין א"ל לפי קירוב בתים הן גובין ואלעזר בני קבע בה מסמרות. כתב ה"ר יוסף הלוי ז"ל אשתכח השתא בין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא אין גובין לפי נפשות אלא לפי שבח ממון מיהו ללישנא בתרא עפויי הוא דמטפי דהא שבח ממון גובין אותו לפי קירוב בתים תדע שהרי אם יש שני בתים שוין כאחד כלום גובין מהן אלא לפי שבח ממון. וכן אם יש בית קרוב ואין בו ממון כלום וכי עולה על הדעת שגובין ממנו כלל כיון שאין בה ממון למאי חיישי' הא למדת דשבח ממון הוא עיקר ומאי לפי קירוב בתים דקאמר אף לפי קירוב בתים ומחלקין התלא לפי הממון ואח"כ לפי קירוב בתים. ב' בתים שיש בהן ממון בשוה אחד קרוב ואחד רחוק הקרוב נותן יותר מן הרחוק ודברים אלו בזמן שיש שלום בעולם ואיכא אימת מלכות ואין לחוש אלא לאותם שבאין דרך לסטיות ובאקראי בעלמא אבל בזמן שיש מלחמה והמלכים מתגרים זה עם זה מסתברא דבכה"ג לא איכפת לן בקירוב בתים כלל דלגבי כרכום שסובב העיר קירוב בתים וריחוק בתים חדא הוא [ב] הלכך אין גובין אלא לפי שבח ממון ואם באין על עסקי נפשות גובין אף לפי נפשות והאי שבח ממון דקאמר דוקא ממון המטלטל דאיכא למיחש עלה אבל ממון שאינו מטלטל אין גובין עליו כלל דליכא למיחש עליו מידי ואם יש לחוש לגזילות אגירות וקרקעות ולשריפת בתים ולנהילתן גובין אף לפי כולן הואיל ועל עסקי הכל הן באין: **כג** [א] **תוספתא** [פי"א דב"מ] מי שיש לו פתח במבוי [ג] אין בני מבוי כופין אותו לעשות דלת למבוי שיכול לומר רצוני שאכנס [ב]בחבילתי עד פתחי מי שיש לו בית בחצר אחרת בני חצר משעבדין אותו לעשות עמהן דלת ונגר ומנעול לחצר. ושאר כל הדברים אין משעבדין אותו. ואם היה שרוי עמהן באותה חצר משעבדין אותו על הכל. ומי שיש לו חצר בעיר אחרת בני אותה העיר משעבדין אותו לחפור עמהן בורות שיחין ומערות ואמת המים ושאר כל הדברים אין משעבדין אותו. ואם היה שרוי עמהם בעיר משעבדין אותו על הכל. כופין בני מבוי זה את זה לעשות לחי וקורה למבוי. וכופין בני בקעה זה את זה לעשות ביניהן חריץ ובן חריץ : **כד כופין** בני העיר זה את זה לקנות להן בהכ"נ ס"ת נביאים וכתובים[ג]: **כה**[דף ח ע"א]**רב** נחמן בר רב חסדא רמא כרגא ארבנן. א"ל רב נחמן בר יצחק עבר מר אדאורייתא ואדנביאי ואדכתובי. אדאורייתא דכתיב אף חובב עמים כל קדושיו בידך אמר משה רבינו ע"ה לפני הקב"ה אף בשעה שאתה מחבב עמים יהו כל קדושיו בידך. והם תכו לרגליך ישא מדברותיך. אמר רב יוסף אלו תלמידי חכמים שמכתתין רגליהן מעיר לעיר וממדינה למדינה לישא וליתן בדבורו של מקום. אדנביאי דכתיב גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם וגו' ואמר עולא פסוק זה בלשון ארמי נאמר אם כולם יתנו בגוים עתה אקבלם ואם מעט מהם ויחלו ממשא מלך ושרים. אדכתובי דכתיב מנדה בלו והלך לא שליט למרמא עליהם ואמר רב יהודה מנדה זו מנת המלך. בלו זו כסף גולגלתא. והלך זו ארנונא כגון תבואה או ארוחה שעושין למלך כשעובר עליהן : **כו רב** פפא רמא כריית חדתא פי' באר מים חיים איתמי. א"ל רב שישא בריה דרב אידי לרב פפא ודלמא לא מידויל. א"ל מישקיל שקילנא מינייהו ואי מידויל מידויל ואי לא מהדרינן להו ניהלייהו. וא"ר יהודה הכל לגלא גפא ואפי' מיתמי. אבל מרבנן לא רבנן לא צריכי נטירותא. הכל לכריא דפתיא שהוא תקון רחובה של עיר ואפילו מרבנן. ואי נפקי בכלוזא פי' המון עם. רבנן לאו בני מיפק בכלוזא נינהו שאין דרכן של תלמידי חכמים להזדלזל בפני עם הארץ. ההוא דמי כלילא דשדו אטבריא אתו לקמיה דרבי אמרו ליה ליתבו רבנן בהדן. אמר להו לא. ערקינן ערוקו. ערקו פלגא *דליוה לפלגא [ד]אתו לקמיה דר' א"ל ליתבו רבנן בהדן אמר להו לא. ערקינן ערוקו. ערוק כולהו פש ההוא כובס שדיוה אכובס ערק כובס פקע כלילא. א"ר ראיתם שאין פורעניות באה לעולם אלא בשביל עמי הארץ. כתב ה"ר יוסף הלוי ז"ל שמעינן מהאי עובדא ומהא דאמר רב נחמן בר יצחק לר"נ בר ר"ח קא עבר מר אדאורייתא וכו' דכל מיני מסין [ד] ותשחורת המוטלין על הצבור בין קבועין ובין שאין קבועין אין ת"ח חייבין לסייע בהן את הצבור. ודוקא ת"ח שתורתן אומנותן אבל אין תורתן אומנותן חייבין והכי קאמרי רבנן ז"ל [ה] ונראה שת"ח שיש לו אומנות או קצת משא ומתן להתפרנס כדי חייו ולא להתעשר ובכל שעה שהוא פנוי מעסקו מחזר על דברי תורה ולומד דברי תורה הוא הנקרא תורתו אומנותו: **כז כמה** יהיה בעיר ויהיה כאנשי העיר. שנים עשר חדש. ולכל מילי מי בעינן שנים עשר חדש ורמינהי שלשים יום לתמחוי שלשה חדשים לקופה ששה לכסות תשעה לקבורה שנים עשר חדש לפסי העיר. א"ר אסי א"ר יוחנן כי תנן נמי מתני' לפסי העיר. ושמעינן [ו]דכל הני מילי חיובא ומפקינן מיניה דומיא דפסי העיר : **כח תניא** המודר הנאה מבני העיר [ז]כל ששהה שם שנים עשר חדש אסור ליהנות ממנו פחות מכאן מותר ליהנות ממנו מיושבי העיר כל ששהה שם שלשים יום אסור ליהנות ממנו פחות מכאן מותר ליהנות ממנו : **כט אמר** רב אסי אמר רבי יוחנן הכל [ו] לפסי העיר ואפי' מיתמי אבל מרבנן לא רבנן לא צריכי נטירותא. אמר רב פפא לשורא ולפרשא ולטורזינא אפילו מיתמי. כללא דמלתא כל מלתא דאית להו נטירותא ליתמי רמינן עלייהו. כתב ה"ר יוסף כל מלתא דאית להו נטירותא ליתמי כגון מיני פורעניות. אבל ארנוניות לא רמינן איתמי ונראה לי דכל מיני מסים מידי דנטירותא נינהו כי הם השומרים אותנו בין העכומ"ז.כי מה תועלת [ז] יש לקצת עכומ"ז בנו לשומרנו ולהושיב אותנו ביניהם אלא בשביל הנאה שנאותין מאת ישראל לגבות מהן מסין וארנונות. רבא רמא לדקה איתמי[ח]. א"ל אביי והא אמר רב שמואל בר יהודה אין פוסקין לדקה על היתומין אפי' לפדיון שבויים. א"ל אנא לאחשובינהו קעבידנא. [דף ח ע"ב] ת"ר קופה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה נגבית בשנים [ח] שאין עושין שררה על הצבור בממון פחות משנים. ומתחלקת בשלשה מפני שהוא כדיני ממונות תמחוי נגבית בשלשה ומתחלקת בשלשה מפני שגיבויו וחלוקו שוה [ט] [ט]והקופה דבר קצוב הוא על כל אחד ואחד ואין הגבאין לא מוסיפין ולא גורעין לכך נגבית בשנים. אבל תמחוי אין דבר קצוב אלא לפי צורך השעה הוא נגבה לעניי עולם וצריכין לקצוב על כל אחד ואחד כפי הראוי לו ונמצא שהוא כדיני ממונות לפיכך צריך שלשה. תמחוי נגבת בכל יום. קופה מערב שבת לע"ש. תמחוי לעניי עולם קופה לעניי העיר. ורשאין בני העיר לעשות תמחוי קופה וקופה תמחוי ולשנותן לכל מה שירצו ורשאין בני העיר להתנות על השערים ועל המדות ועל שכר פועלים ולהסיע על קיצתן. *פי' ר"ת ולשנותן לכל מה שירצו אפי' לדבר הרשות והתיר ליתן מעות הקופה לשומרי העיר לפי שעל דעת בני העיר נותנין אותה. ויש להביא ראיה לדבריו מהא דגרסינן (בערכין דף ו:) ישראל שהתנדב מנורה או נר לבית הכנסת אסור לשנותה. סבר רב חייא בר רבין למימר ל"ש לדבר הרשות ול"ש לדבר מצוה. א"ר אמי הכי אמר ר' יוחנן לא שנו אלא לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מותר לשנותה. והני מילי עד שלא נשתקע שם בעליה ממנו (א) אבל נשתקע שם בעליה ממנו אפי' לדבר הרשות מותר לשנותה והטעם לפי שהמתנדב להביא ליד צבור על דעת הצבור הוא מתנדבו. והא דאמרי' בערכין האומר סלע זו לצדקה עד שלא באת ליד גבאי מותר לשנותה משבאת ליד גבאי אסור לשנותה. ה"מ גבאי אבל צבור יכולין לשנות וגבאי נמי דוקא לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מותר לשנותה. כדאמר בערכין דקאמר התם שעזרק טייעא אגדיב שרגא ושנייה חזנא איקפד רחבה משום דעכומ"ז מיפעא פעי. משמע דבישראל כי האי שרגא וכי האי גוונא שרי. אלמא אף על גב דבא ליד גבאי מותר לשנותה לדבר מצוה. ואין לומר דהאי מילי דבי כנישתא דשל צבור נינהו ולצבור מותרין לשנות אפילו לדבר הרשות דהכא חזנא הוא דשנייה דהיינו גבאי ולא צבור. ותימה כיון שמפרש משבאת ליד גבאי אסור לשנותה היינו דבר הרשות א"כ היכי מצי למימר עד שלא באת ליד גבאי מותר לשנותה לדבר הרשות הא אמרי' (ר"ה דף ו.) בפיך זו צדקה ואי אפשר לחזור בו. וי"ל דה"ק עד שלא באת ליד גבאי מותר לשנותה פירוש ללוות ע"מ לפרוע. משבאת ליד גבאי אסור ללוותה לדבר הרשות אפילו לחזור ולפרוע. אבל לשנותה לדבר מצוה מותר אפי' לא יפרענה עוד. וכן מוכח בערכין דקאמר התם יזיף ופרע. וה"ר יוסף הלוי ז"ל כתב דהא דקאמר ולשנותן לכל מה שירצו דוקא לדבר שהוא צורך עניים כגון כסות ובית לינה וקבורה אע"פ דקופה ותמחוי מזון הן יכולין לשנותן לדברים אחרים ובלבד שהוא לצורך עניים אבל לדברים שאין צורך עניים אין להם רשות לשנותן דהוה ליה כגוזל עניים והביא ראיה מהא דתנן במס' שקלים (פ"ב מ"ה) מותר עניים לעניים מותר שבוים לשבויים מותר עני לאותו עני מותר שבוי לאותו שבוי. והיא דישראל שהתנדב מנורה או נר שאני התם דכל המתנדב לצורך בהכ"נ על דעת הצבור מתנדב דבהכ"נ עצמו יכולין למוכרו ואפי' למישתי ביה שכרא [י] וליפי דבי כנישתא [כ] שינו אותן מבהכ"נ לבית המדרש. וכ"ל דאין ראיה ממה שהביא מההיא דשקלים דהתם לא איירי במעות של קופה אלא ע"י מקרה שהוצרכו לגבות מעות לצורך עניים כגון מלבושים או שבאו שם עניים הרבה [ל] דומיא דשבויים ובהא הוא דאמר דמה שהגבו לשמם לא ישנה ליתנו לעניים אחרים. [מ] אבל בני העיר שעשו קופה בסתם לדעתם עשאוה. ולשנותן לכל מה שירצו ולכשילטרכו מעות לעניי עירם יגבו פעם אחרת. וכן משמע לישנא דלכל מה שירצו. דאי לאשמועי' דלצורך עניים דוקא יכולין לשנותה כיון דאשמועי' כבר דיכולין לשנות תמחוי שהוא לעניי עולם ליתנן לעניי העיר וקופה שהיא לעניי העיר ליתנו לעניי עולם ואין בו משום גזל שנותן מה שנגבה לעני זה לעני אחר כ"ש מה שנגבה לאותן עניים שיכול לשנותן ממעשה למעשה. וגרסינן בירושלמי דשקלים מותר עניים לעניים מותר שבויים לשבויים ואין ממחין ביד הפרנסים. כלומר אם ראו שיש צורך בדבר ובאו לשנות אין ממחין בידן על כן נראה דברי ר"ת : **ל אמר** מר אין עושין שררה על הצבור פחות משנים מה"מ א"ר נחמן בר נתן

הגה"ה

*מכאן אומר ר"ת אם הסר סטיל מס או מתנה על בני העיר וברחו מקצת שפטורין מן המס ואין אלו הנשארים יכולין לדוחקם לתת עמהם. ע"כ ה שמצא בשם ר"ת. מיהו אי הדרי ודרים בעיר כבראשונה אפשר שחייבין ליתן עמהן דהא איכא למימר ערקו ולא הדרו לשון שתולעת. ושוב מצאתי תשובת ר"י בר שמואל דנראה לו דאם היה הכובש תובע הנהו דערקו לדינא היו חייבין לסייע אלא השר לא רצה לכופם ולפי שלפי דבריו היו פטורין לגמרי אפילו אי לא ערקו ובאותה תשובה עצמה יש שמסים שלוקח השר מיקרי דינא דמלכותא אף על גב שאין להן קצבה לפי שדרך השר לקחתם בעת המלחמה לצורך אכסניא וכן לכל שאר צורכי גדולים. מהרי"ח :

הגהות הב"ח א וכן כתב הרמב"ם ז"ל שצריך לסתום. נ"ב כ"כ הרמב"ם בפ"ב מהלכות שכנים אבל הרמב"ן כתב דאין להן תלונות שלא יאפיל קאמר והיינו דיכול לבנות כנגדן ולהאפיל עליו למעט אורה אבל יכול למחות עליו שלא יאפיל עליו לגמרי וכשאינו בונה כנגדן אינו יכול למחות בחלונות לסתמן כ"כ להדיא בחידושיו : ב מי שיש לו וכו' בחבילתו עד פתחי כופין בני מבוי זה את זה שלא להושיב ביניהם לא חייט ולא בורסי ולא כל אחד מבעלי אומניות ולשכנו אינו כופהו רשב"ג אומר אף לשכנו כופהו מי שיש לו בית בחצר אחרת : ג נביאים וכתובים ר' יהודה נשיאה רמא שורא ארבנן א"ל ריש לקיש רבנן לא צריכי נטירותא רב נחמן בר רב חסדא רמא כרגא : ד דליוה לפלגא רמו אידך פלגא אפלגא אתו לקמיה דר': ה בהגה"ה ד"ה מכאן וכו' עמהם ע"כ מה שמצא וכו' היו חייבין לסייעו אלא דרכי לא רצה לכופם: ו ושמעינן מינה דכל הני מילי חיובא נינהו ומפקינן מינייהו בע"כ דומיא דפסי העיר: ז תניא המודר הנאה מבני העיר ובא אדם ונשתהה שם כל ששהה שם : ח איתמי דבר מריון א"ל אביי והא : ט מפני שגיבויו וחלוקו שוה ומפני מה קופה נגבית בשנים ותמחוי נגבית בשלשה שהקופה דבר קצוב הוא :

הגהות הגרי"פ [א] הרי"ף העתיק תוספ' זו קצת בנוסחא אחרת ע"ש ודע בתוספתא שלפנינו לא מצאתי אלא מקצת דמקצת ממה שהעתיקו הרי"ף והרא"ש :

פלפולא חריפתא

למחות אין חזקה: [א] **ולאזמוני** גבי דינא. קשה לי דהא איכא למימר דמש"ה לקח שובר לפי שהלה אמר לו. שאבד שטרו וי"ל דכיון שאין זה ברור לא קרעינן ליה ומהר"ו כ"ץ סימן ק"ח כתב היה מוציאו בחיי אביהן פירוש היה מראהו בב"ד או בין שבריות לברר שכבר נפרע השטר שביד המלוה ע"כ : [ב] **הלכך** אין גובין אלא לפי שבח ממון. דאין באין על עסקי נפשות כי נוח להם להחיות את נפשם ושיהיו להם למס עובד וכ"כ מהר"ו כ"ץ סימן קס"ג : [ג] **אין** בני מבוי כופין אותו לעשות דלת כו'. עיין לקמן גבי אמר רב ענן מבואות המפולשות לרה"ר וכו' : [ד] **ותשחורת**. לשון שחור דבפרק חזקת והוא לשון ארמית לא תמור אחד מהם נשאתי מתרגם לא חמרא דחד מנכון שחרית : [ה] **ונראה** שת"ח שיש לו אומנות כו'. לאפוקי שתורתו אומנתו דפ"ק דשבת גבי מפסיקין לתפלה דבעינן דוקא כרשב"י וחביריו והר"י הלוי דנקט תורתו אומנתו לישנא מעליא נקט לשון המוזכר בדברי החכמים ז"ל : [ו] **לפסי** העיר. הם הבקעות שסביב החומה כך כתב נימוקי יוסף ולשון הערוך קרשי כעין לחזק שערי העיר כמו פסי בירות (דבערובין) : [ז] **יש** לקצת עכומ"ז. ובדפוס ישן יש לעכומ"ז : [ח] **שאין** עושין שררה על הצבור בממון וכן גי' הרי"ף גם הרמב"ם בפ"ט מהלכות מתנות עניים אבל בספרים דידן בגמרא ל"ג בממון וכן בטור י"ד סימן רנ"ו ולקמן גבי אמר מר לא העתיק רבינו גם כן בממון. [ט] **והקופה**. נ"ל דגרסינן דקופה והיינו כפירוש הרי"ף דלא כפירוש רש"י וכן נ"כ דעת התוספות וכן מוכח בטור י"ד סימן רנ"ו : [י] **וציפי** דבי כנישתא. דלקמן נסמוך : [כ] **שינו** אותן זהב"כ לבהמ"ד. כלומר ודלא כפרש"י דמן הקופה היו נעשין גם הרי"ף כתב כהר"י הלוי דמבהכ"נ לבהמ"ד נשתנו ומחדש נדפסו ספרי הרי"ף בקראקא ובוגה בלדו בשם חכם א' שתמה על הרי"ף דלא פי' כפרש"י והרא"ש ובמחילה מכבודו דלא דק כלל בזה דטעמייהו דרש"י והרא"ש דס"ל כפי' ר"ת דראין לשנות מקופה אפילו לדבר הרשות אבל הרי"ף ס"ל כהר"י הלוי וזה פשוט : [ל] **דומיא** דשבוים. שבאים במקרה : [מ] **אבל** בני העיר שעשו קופה נסתם. וכ"ה תמתי וכן הוא בהדיא בטור י"ד סימן רנ"ו :

תפארת שמואל

פרק ראשון (א)**אבל** נשתקע שם בעלי' וכו'. אין מפורש התם אלא דיקא מדפריך התם מאי איריא עכומ"ז אפי' ישראל נמי ר"ל בדבר הרשות אסור בלא נשתקע ובנשתקע מותר ודלא כמשמעות לשון התוספות (כאן והתום) שכתבו דה"מ למפרך אי בדבר הרשות מאי איריא לא נשתקע אפי' נשתקע אסור ודו"ק:

כי

דאמר קרא והם יקחו את הזהב שררה הוא דלא עבדינן הא הימוני מהימן מסייע ליה לרבי חנינא דא"ר חנינא מעשה ומינה רבי שני אחין לקופה מאי שררותא דא"ר נחמן אמר רבה בר אבוה ממשכנין על הצדקה ואפילו בע"ש איני והכתיב ופקדתי על כל לוחציו ואמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא אלו גבאי צדקה לא קשיא הא דאמיד והא דלא אמיד [ג] כי הא דרבא אכפייה לרב נתן בר אמי ואפיק מיניה ד' מאה זוזי לצדקה. ת"ר גבאי צדקה [ס] אינן רשאין לפרוש זה מזה בשוק אבל זה פורש לשער וזה פורש לחנות וגובין:

לא **מצא** מעות בשוק לא יתנם לתוך כיסו אלא יתנם לתוך ארנקי של צדקה ולכשיגיע לביתו יטלם כיוצא בו היה נושה בחבירו מנה ופרעו בשוק לא יתנם לתוך כיסו אלא יתנם לתוך ארנקי של צדקה ולכשיגיע לביתו יטלם. ת"ר גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק פורטין לאחרים ואין פורטין לעצמן כיוצא בו גבאי תמחוי בזמן שאין להם עניים לחלק מוכרין לאחרים ואין מוכרין לעצמן. ת"ר מעות של צדקה אין מונין אותם שנים שנים אלא אחד אחד אמר אביי מריש לא הוה יתיב מר אליפי דבי כנישתא [ע] שנקנו מן הקופה [א] כיון דשמעה להא דתניא ורשאין בני העיר לעשות קופה תמחוי ותמחוי קופה ולשנותן לכל מה שירצו הוה יתיב: לב **אמר** אביי מריש הוה עביד מר תרי כיסי. חד לעניי מתא וחד לעניי עולם כיון דשמעה להא דאמר [ב] שמואל לרב תחליפא בר אבדימי עביד חד [דף ט ע"א] והתני איהו נמי עביד חד ומתני. א"ר אשי אנא אתנויי נמי לא צריכנא דכל דאתו אדעתא דידי אתו מאי דבעינא עבידנא ביה: לג **הנהו** טבחי דאתנו בהדי הדדי כל דעביד ביומא דחבריה ליקרעיה למשכיה. אזל חד מינייהו עבד ביומא דחבריה קרעוה למשכיה אתא לקמיה דרבא וחייביה אותיביה רב יימר בר שלמיא לרבא ולהתנות ולהסיע על קיצתן ולא אהדר ליה. א"ר פפא שפיר עבד דלא אהדר ליה ה"מ היכא דליכא אדם חשוב אבל היכא דאיכא אדם חשוב לאו כל כמינייהו. מכאן דכל בעלי אומנות יכולין להתנות ביניהם והם הנקראין בני העיר בענין מלאכה ואדם חשוב היינו דוקא כגון רבא שהיה ראש ומנהיג בעיר ואפילו כל בני העיר לאו כל כמינייהו להתנות אם לא מדעת אדם חשוב: לד **ת"ר** אין מחשבין בצדקה עם גבאי צדקה ולא בהקדש עם גזברין [פ] ואע"ג שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר [ג] אך לא יחשב הכסף אשר ניתן על ידם כי באמונה הם עושים. א"ר הונא בודקין למזונות ואין בודקין לכסות איבעית אימא סברא ואב"א קרא סברא דהאי מיבזי והאי לא מיבזי וקרא דהכא כתיב הלא פרוס לרעב לחמך פרוש והדר הב ליה והתם כתיב כי תראה ערום וכסיתו לאלתר ורב יהודה אומר בודקין לכסות ואין בודקין למזונות איבעית אימא סברא ואיבעית אימא קרא סברא האי מצטער והאי לא קמצטער קרא דכתיב הלא פרוס לרעב לחמך פרוס והב ליה לאלתר והתם כי תראה ערום וכסיתו לכשיראה לך בעדים. תניא כוותיה דרב יהודה אמר כסוני בודקין אחריו פרנסוני אין בודקין אחריו: לה **תנן** התם אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום מככר בפונדיון מד' סאין בסלע לן נותנין לו פרנסת לינה מאי פרנסת לינה. א"ר פפא פוריא ובי סדיא. ואם היה עני מחזר על הפתחים אין נזקקין ליתן לו מן הקופה מתנה מרובה אבל נזקקין לו למתנה מועטת: לו **אמר** רב אסי לעולם אל ימנע אדם עצמו משלישית השקל לשנה שנאמר והעמדנו עלינו מצות לתת שלישית השקל לשנה. ואמר רב אסי שקולה צדקה כנגד כל המצות שנאמר והעמדנו עלינו מצות מצוה אין כתיב כאן אלא מצות. אמר רבי אלעזר [צ] גדול המעשה יותר מן העושה שנאמר והיה מעשה הצדקה שלום. [דף י ע"א] ר"א יהיב פרוטה [לעני] ומצלי אמר [דכתיב] אני בצדק אחזה פניך מאי אשבעה בהקיץ תמונתך. א"ר נחמן בר יצחק אלו ת"ח שמנדדין שינה מעיניהן בעוה"ז והקב"ה משביען מזיו שכינתו בעוה"ב [דף י ע"ב] איפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא שדרה ד' מאה דינרין לקמיה דר' אמי ולא קבלינהו *שדרתה לקמיה דרבא [ק] וקבלינהו משום שלום מלכות עבד ור' אמי אומר אי משום שלום מלכות איבעי ליה למיתבינהו לעניי עובדי כוכבים ורבא נמי לעניי עובדי כוכבים יהבינהו ורבי אמי דאיקפד לא סיימוה קמיה [ר]:

הגה"ה

*שאלתי מ"ש צדקה אין מקבלין מהן ומ"ש נדרים ונדבות דמקבלין מהן ודרשי' איש איש אדרבה נסמוך אדאורייתא וכמו שמקבלין נדרים ונדבות כך נקבל צדקה ופי' לי מו"ר אברהם הטעם לפי שנדרים ונדבות אין באין לכפר. מהרי"ח:

לז [דף יא ע"א] **מתני'** אין חולקין את החצר עד שיהא בה ד' אמות לזה וד' אמות לזה ולא את השדה עד שיהו בה תשעה קבין לזה ותשעה קבין לזה ר' יהודה אומר [ד] תשעה חצאי קבין לזה ותשעה חצאי קבין לזה ולא את הגינה עד שיהא בה חצי קב לזה וחצי קב לזה ר"ע אומר בית רובע ולא את הטרקלין ולא את המורן ולא את השובך ולא את הטלית ולא את המרחץ ולא [ש] את בית הבד [ה] עד שיהא בהן כדי לזה וכדי לזה אימתי בזמן שאין שניהם רוצים אבל בזמן ששניהם רוצים אפילו פחות מכאן יחלוקו ובכתבי הקודש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו: **גמ'** א"ר אסי א"ר יוחנן ארבע אמות שאמרו חוץ משל פתחים תנ"ה אין חולקין את החצר עד שיהא ח' אמות לזה וח' אמות לזה והא אנן תנן ד' אמות אלא לאו ש"מ כדרב אסי אמר ר' יוחנן ש"מ וטעמא דלא פלגי בכל הני עד שיהא בו כשיעור המפורש במשנתנו לפי שאין ראוי לכל אחד להשתמש בחלקו המגיעו לפיכך כל אחד יכול לומר אני רוצה להשתמש בכולו. אבל אם כל אחד מכיר חלקו ואין לו רשות להשתמש בשל חבירו חולקין ואפילו בפחות משיעור המפורש במשנתנו [ת] ומלתא דפשיטא היא: לח **אמר** רב הונא חצר לפי פתחיה מתחלקת ורב חסדא אמר נותן לכל פתח ופתח ארבע אמות והשאר חולקין בשוה פרש"י דמיירי בראובן [ו] שהיתה לו חצר ובה שני בתים אחד מהן פתוחים לו שני פתחים לחצר ולשני פתח אחד וחלק נכסיו על פיו ונתן האחד לשמעון בנו והאחד ללוי בנו אם באו לחלוק את החצר זה שיש לו שני פתחים נוטל שני חלקים בחצר והשני חלק אחד וכו'. וכן כתב ריב"א בשם הגאונים דבהכי איירי אבל שנים שירשו חצר אחת או קנו בשותפות חולקין החצר והבתים הכל בשוה ולא יטול אחד מהן בחצר יותר מחבירו ואם קדמו וחלקו הבתים קודם שחלקו החצר והגיע לחלק ראובן בית שיש לו שני פתחים ולחלק שמעון בית שאין לו אלא פתח אחד אין אומרים שזכה ראובן בארבע אמות בחצר לכל אחד מפתחיו אלא חולקין את החצר בשוה דהא קי"ל אחין שחלקו אין להן דרך וחלונות וסולמות זה על זה וכמו שאין החלון זוכה לו בהרחקת ד' אמות מכנגדו כך אין פתחו זוכה לו בד' אמות בחלק המשותף לחבירו וכדאסיקנן נמי בשני אחין שחלקו אחד נטל כרם ואחד נטל שדה לבן דאין לו לבעל הכרם ד' אמות בשדה לבן אלא היכא דעלו אהדדי אע"פ שצריכות לו לבעל הכרם ד' אמות כמו שצריכות לו לכל פתח ארבע אמות והקשה עליו ה"ר יונה ז"ל מהא דאמרינן בפרק חזקת הבתים (דף ס.) גבי הא דתנן קטן לא יעשנו גדול אחד לא יעשנו שנים סבר רמי בר חמא למימר בר ארבעי לא לשוויא תרי בר [ז] תרתי דקשקיל שמנה אמות בחצר אע"ג דהנך שני פתחים איהו פתח להו ולא אבוה זכי ליה בד' אמות בחצר הכא נמי היכא דפלוג ומטא לחד מינייהו בית שיש לו שני פתחים אית לן למימר שזכה בכל פתח בד' אמות ותירץ דהכי פירושו לקמן דשקיל שמנה אמות בחצר כלומר [א] שמא יחזיק זה בפתח שלש שנים ויטעון ויאמר ברשותך פתחתי ומכרת או נתת לי ד' אמות לאותו פתח לפרק משא והחזקתי בו שלש שנים ויראה לי שמה שפרש"י דאיירי בנותן מתנה לבניו דוקא בשביל רב הונא פי' כן דאחין שירשו או שותפין שחלקו פשיטא שאין חולקין את החצר לפי הפתחים אבל דברי רב חסדא מהוקמא שפיר אף באחין ושותפין שחלקו שני בתים שבחצר בשומא שאותו שהגיע לחלקו בית שיש לו שני פתחים נוטל שמנה אמות לשני פתחיו והאחד ד' אמות לפתחו מידי דהוה אשני אחין שחלקו אחד נטל שדה לבן ואחד נטל כרם וחלקו בשומא ובעילוי דכרם עדיף משדה לבן וצריך בעל הכרם ליתן דמים לבעל השדה או להוסיף לו בשטח הקרקע ואז יש לו ד' אמות בשדה לעבודת הכרם משום דצריכי לכרם ומסתמא גם בשבילו עלו אהדדי וכן נמי כשחלקו הבתים [ב] מסתמא לא היו לגמרי שוין בדמים זה כזה וחלקו בשומא ובעילוי ואז אמרינן דארבע אמות שלפני פתחו היתרים על של חבירו היו בכלל העילוי שהם צריכין לו לפרק משאו כמו שצריך הכרם לד' אמות ולא דמי לחלון שאינו זוכה לו בהרחקת ארבע אמות מכנגדו דהנהו ארבע אמות של הרחקה אינם כל כך מעיקר תשמישי הבית כמו ד' אמות שלפני הפתח שצריכות לפרק משאו וד' אמות הצריכות לכרם לעבודתו. ועוד התם יש לבית אורה הראויה להשתמש מצד אחר כדפרישית לעיל. אמנם מטעם אחר היה נראה שאין נוטל ד' אמות לכל פתח דגרסינן בירושלמי. א"ר יוחנן ד' אמות לא שהן לו לקנין אלא כדי שיהא מעמיד בהמתו לשעה ופורק חבילתו לשעה ובתוספתא נוהגין לו מכנים ומוציא ארבע אמות בחצר אלמא אינם שלו לגמרי וחבירו משתמש שם כשהוא אינו פורק שם משאו ואין בהמתו עומדת שם וא"כ למה יהיו שלו אחר חלוקה לגמרי נמצא מפסיד האחד מה שהיה משתמש בהן מתחלה וכיון שהחצר היה שלו ומשתמש בכולה למה יפסיד כשיחלוקו ומיהו י"ל דאין הכי נמי שיפסיד דכיון דעלו בדמים כל צרכי הבית הם בכלל העלוי וקודם שחלקו אין מקפיד אם חבירו משתמש בהו בשעה שאין צריך להם: תניא כוותיה דרב חסדא פתחים שבחצר יש להן ד' אמות לכל אחד ואחד היה לזה פתח אחד ולזה שני פתחים זה שיש לו פתח אחד נוטל ד' אמות וזה שיש לו שני פתחים נוטל שמנה אמות היה לו פתח אחד ברוחב שמנה אמות נוטל שמנה אמות כנגדו באורך הפתח וד' אמות בחצר ואם לא היה הפתח רחב כי אם שתי אמות מ"מ נוטל ארבע אמות על ארבע אמות דלא הוה [ח] לפרק משאו בבציר מהכי מדאמרינן לקמן לא לישוי תרי בר תרתי דקא שקיל תמני בחצר: לט **ואע"ג** דאמרינן דכשנותן הבתים לבניו יפה כחו של אותו שיש לו שני פתחים מיהו אם נתן הבתים לשמעון והחצר ללוי [ג] אין לשמעון חלונות על לוי דלשניהם נתן בעין יפה ומהאי טעמא קי"ל דהאחין שחלקו אין להן דרך וחלונות וסולמות זה על זה משום [ד] דמוכר בעין יפה מוכר ולא דמי להא דאמרינן הכא דמי שיש לו שני פתחים נוטל לכל פתח ד' אמות דהכא לאו בחלק לוי הוא זוכה אלא מחלק אביו שהורישו שהרי לא פירש שיחלוקו החצר מחלה על מחלה אלא חלוקת הבתים ובאותה חלוקה נתפרשה גם חלוקת החצר ה"ר יונה ז"ל [ה] ולפי [ט] הגאונים אם יש בחצר של שותפין שמנה על שמונה ולאחד יש לו שני פתחים אינו יכול לומר איני רוצה לחלוק עד שיהא לי לכל פתח ד' אמות לפרק משא ועוד ד' אמות לשיעור חצר [ו] נמצא שיצטרך שיהיה בחצר ששה פעמים ארבע אמות על ארבע אמות אלא כיון שיש לו לפתח אחד שיעור פירוק משאו ארבע אמות ועוד ארבע אמות לחצר צריך לחלוק. וכתב הר"ר יוסף הלוי ז"ל [י] דהני ארבע אמות על שמונה אמות דקאמרינן דוקא ארבע על שמנה דלא סגי לכל חד בבציר מד' אמות [כ] [ז] ואע"ג דאיכא עשר אמות באורכה אי ליכא בפותיא ד' אמות לית בה דין חלוקה כיון דליכא בפותיא ד' אמות לא חזי לתשמישתא. אמר אמימר [ל] פירא דסופלי יש לה ד' אמות לכל רוח ולא אמרן אלא דלא יחד לה פיתחא [דף יא ע"ב] אבל יחד לה פיתחא אין לה אלא ד' אמות לפני פיתחא כיון שאין משתמש בה אלא דרך אותו פתח אותו לד שהוא כנגד הפתח הוא פתחו של הפירא ויש לה ד' אמות כנגד אותו הפתח:

מ **אמר** רב הונא אכסדרה אין לה ד' אמות פי' בית שיש לפניו אכסדרה אין לבית ארבע אמות לפי שאכסדרה כולה פרוצה מרוח אחת ואפשר דעייל לגוה ומפרק ואם אין לה [ח] ארבע אמות משלים עליה מן החצר ד' אמות מתיב רב ששת אחד שערי בתים ואחד שערי אכסדראות יש להן ד' אמות כי תניא ההיא באכסדרה רומיתא דלא אפשר למיעל לגוה ומפרק: ת"ר בית שער אכסדרה ומרפסת יש להן ד' אמות היו [מ] חמשה בתים פתוחין למרפסת אין להן אלא ד' אמות ולול של תרנגולים אין לו ארבע אמות דמטפסין ועולין ומטפסין ויורדין ובית שחליו מקורה ותליו אינו מקורה אפילו קרויו כלפי חוץ אין לו ד' אמות דאפשר דעייל לגיו ומפרק. גרסינן בסוכה (דף ג.) בית שאין לו ארבע אמות על ד' אמות פטור מן המזוזה ומן המעקה ואין האחין והשותפין חולקין בו עד שיהא לכל אחד ארבע אמות על ארבע אמות דלא חזי לדירה בפחות מהכי. בעא מיניה רב הונא מרב אמי אחד מבני מבוי שבקש להחזיר פתחו למבוי אחר בני מבוי מעכבין עליו או לא. פי' רבינו מאיר דלא מיבעיא ליה בני מבוי אחר אם יכולין לעכב עליו דהא מלתא דפשיטא היא כיון שאין לו דריסת הרגל במבוי שאין מפולש היאך יחזיר פתחו לשם ועוד דהוה ליה למימר בני אותו מבוי כדאמרינן לקמן בשמעתין בני אותה העיר אלא אבני מבוי דידיה קאי אם יכולין לעכב עליו בטענת שמרגיל דריסת הרגל של בני מבוי אחר ליכנס

הגהות הב"ח א שנקנו מן הקופה כבי מדרשא כיון דשמע: ב דאמר ליה שמואל לרב תחליפא: ג זכר לדבר שנאמר ולא יחשבו את האנשים אשר יתנו את הכסף על ידם לתת לעושי המלאכה כי באמונה הם עושים: ד רבי יהודה אומר עד שיהא בה תשעת חצאי קבין: ה ולא את בית הבד ולא את בית השלחין עד שיהא בהן כדי לזה וכדי לזה זה הכלל כל שיחלק ושמו עליו חולקין אימתי בזמן שאין שניהם: ו בראובן שהיה לו חצר: ז בר תרתי תרתי דקשקיל: ח דלא הוה ליה לפרק וכו' בר תרתי תרתי דקא שקיל: ט ולפי דעת הגאונים וכו' שיצטרך שיהיה בחצר חמשה פעמים ארבע אמות: י דהני ארבע. נ"ב וכ"כ האלפסי: כ בבציר מד' אמות על ד' אמות ואע"ג דאיכא עשר: ל אמר אמימר האי פירא וכו' לכל רוח ורוח ולא אמרן: מ היו ד' או חמשה בתים:

פלפולא

[ג] **כי** הא דרבא אכפייה כו'. עם אחד שהיה עמו שאין עושין שררה על הציבור בפחות משנים ולא תשיב ליה משום כבודו של רבא כך כתבו התוספות: [ס] **אינם** רשאין לפרוש זה מזה בשוק. במקום שהרבים מצוים שם ולכך יוציא עצמו מהבדלא דשכיחא בין המון העם אבל ודאי דאנן מהמנין ליה כדלעיל ר' מינה שני אחים והיינו דפי' רש"י בדבור הא' סמוני כו' להיות גזבר וכלומר שיהא המעות תחת ידו לבדו אבל לגבות בשוק צריך שיוציא עצמו מהחשד של ההמון עם: [ע] **שנקנו** מן הקופה. כך פירש רש"י וכדמסיק רבינו לעיל דנראה כדברי ר"ת: [פ] **ואע"ג** שאין ראיה לדבר. דדלמא איגהו היו צדיקים גמורים וכ"כ התוס' ואין נראה מה שפירש רש"י דאגבאי צדקה לתוד קאי: [צ] **גדול** המעשה יותר מן העושה. רגילים לקרות מעשה בשוא ופתח וראיתי בספר ערוגות הבשם בבינוני מפעל הדגוש שכתב שקריאתו כאשר הוא בפתח ושוא ג"כ יוצא לצליטי שכן הוא הבינוני בהפעיל אלא שכל מעשה שבכתוב הוא שם ואינו פעל לכך מבינן הקריאה עכ"ד והוכרחו לדרוש כן כדי שלא יהיה הפסוק כפל לשון דבסיפיה כתיב ועבודת הצדקה השקט ובטח עד עולם ודרשו דמעשה גדול לפי שבו כתיב שלום ואין לך כלי מחזיק ברכה יותר מן השלום כדתנן בסוף עוקצים. אבל השקט ובטח אף על פי שענינם גם כן מענין שלום יש הפרש ביניהם ומשום כך בא הלשון כפל השקט ובטח לומר שאם יהיה השקט אבל יקרה מקרה לבא חרב של שלום וכיוצא בזה פן ירך לבבו ויירא לנפשו לכך אמר ובטח שיהא בטוח כי לא יאונה לו כל און אף כי יעבור החרב או יקרה שאר התרגשות של רעה בעולם אבל שלום הוא מחזיק כל הברכות שאפילו שום חרב או רעה לא יעלה ולא יבא כלל: [ק] ה"ג וקבלינהו משום שלום מלכות הוא דעבד

חריפתא

ור' אמי סבר אי משום; [ר] **כאן** כתב הרי"ף הא דבפרק (זה בורר) אוכלי דבר אחר כו'. אע"ש שגם במקומו כתבו אפילו הכא כתבו בכאן דהתם לענין עדות והכא לענין צדקה ובקצור כתב גם כאן: [ש] **את** בית הבד גרסינן. וכי"ס גרסי' גם כן את בית השלחין קודם בית הבד: [ת] **ומלתא** דפשיטא היא. כלומר ואין צריך לראיה שכתב הרי"ף: [א] **שמא** יחזיק זה כו'. עיין בר"פ דלקמן ומ"ש שם: [ב] **מסתמא** לא היו לגמרי שוין וכו' ואז אמרינן כו'. אבל להגאונים ליתא משום דסברי דד"א דפתחים הן כמו הצוגות וכן משמע לקמן דגאונים חלוקים בזה שכתב ולפי הגאונים וכו': [ג] **אין** לשמעון חלונות על לוי. וה"ה ד"א לפתחו דמרא דהך שמעתא הר"ר יונה הוא כדמסיים רבינו ולדידיה ד"א דפתחים וחלונות דין א' להם ולא נקט חלונות אלא לפי שמביא ראיה מהא דאחין שחלקו אין להם חלונות וכו': [ד] **דמוכר** בעין יפה מוכר. והאחין שחלקו כלקוחות הן כמ"ש רבינו לקמן בפרק בית כור ובאותה חלוקה נתפרשה גם חלוקת החצר דלמי שחלק בית שיש לו שני פתחים בכלל זה נתן לו ב' פעמים ד"א בחצר דלכך לא חלק החצר: [ה] **ולפי** הגאונים. דסברי שנים שירשו או שקנו בשותפות לעולם חולקים החצר בשוה והא דאף על גב שחולקים בשוה צריך שיהא לכל פתח ד"א ועוד ד"א שיעור לכל אחד ואחד בי"ס קע"ב: [ו] **נמצא** שיצטרך בחצר ששה פעמים ד"א וכו'. שאם לאחד יש לו ב' פתחים צריך שיגיע לו ג' פעמים ד"א ב"פ לב' פתחים ואחד לשיעור חצר לסברת הגאונים שחולקים החצר בשוה א"כ צריך שיהא גם לבעל פתח אחד ג"פ ד"א כדי שתהא חלוקת החצר בשוה: [ז] **ואף** על גב דאיכא עשר אמות בארכה. שהחצר ארוך וקצר: [ח] **ד"א**. פי' ד' על ד' וכן משלים עליה מן החצר ד"א היינו נמי ד' על ד' וכן הוא בבדיא

למבוי זה דרך ביתו·אכסניא לפי בני אדם מתחלקת או לפי פתחים א"ל לפי בני אדם מתחלקת ובני מבוי מעכבין עליו*: **מא תניא** נמי הכי זבל שבחצר מתחלקת לפי פתחיה ואכסניא מתחלקת לפי בני אדם יש מפרשים זבל של בני אכסניא שדרך האכסנאים להניח [ט] גולפא ושדריא חולקין אותן בעלי האכסניא לפי בני אדם וי"מ אכסניא של מלך או של עבדים כשגובין אותן לפי בני אדם גובין ולא לפי פתחים : **מב אמר** רב הונא אחד מבני מבוי שבקש לסתום כנגד פתחו בני מבוי מעכבין עליו מפני שמרבה עליהן הדרך . פירש רבינו חננאל הפנימי שהוא עומד באותו צד שהמבוי סתום ובקש לעשות מחילה לרוחב המבוי ולסתום עד החצר הסמוכה [א]לו ומעכבין עליו מפני שמרבה עליהן הדרך פירוש דריסת הרגל כי עד הנה כשהיו רבים נכנסין במבוי היו מתפשטין עד סוף המבוי ועתה היצר להם המקום מיתיבי חמש חצירות הפתוחות למבוי כולן משתמשות עם החיצונה והחיצונה משתמשת לעצמה והשאר משתמשות עם השניה והשניה משתמשת לעצמה ומשתמשת עם החיצונה נמצאת הפנימית משתמשת עם כולן ומשתמשת לעצמה תנאי היא דתניא אחד מבני מבוי שבקש להחזיר פתחו למבוי אחר בני מבוי מעכבין עליו היה סתום ובקש לפתחו אין בני מבוי מעכבין עליו חמש חצירות הפתוחות למבוי כולן משתמשות עם החיצונה והחיצונה משתמשת לעצמה והשאר משתמשות עם השניה והשניה משתמשת עם החיצונה ומשתמשת לעצמה נמצאת פנימית משתמשת עם כולן ומשתמשת לעצמה דברי רבי רבי שמעון בן אלעזר אומר חמש חצירות הפתוחות למבוי כולן משתמשות במבוי . וקס ליה רב הונא כרשב"א *וליתא לדרב הונא דהא רבי פליג על ר"ש בן אלעזר [י] וקי"ל הלכה כר' מחבירו ואע"ג דאמורא יכול לפסוק אפי' כיחיד במקום רבים ואפי' דלא כסתם משנה היינו היכא דידע האמורא פלוגתייהו . אבל הכא רב הונא [ב]דלא ידע פלוגתייהו ואדעתא דנפשיה קאמר ואפשר אי הוה ידע פלוגתייהו לא הוה פליג אכללא דקי"ל הלכה כרבי מחבירו הלכך סמכינן אכללא . היה סתום ובקש לפתחו אין בני מבוי מעכבין עליו . אמר רבא לא שנו אלא שלא פרץ פלימיו אבל פרץ פלימיו בני מבוי מעכבין עליו :

הגה"ה
*כתב רב אלפס הא דאמרינן בני מבוי מעכבין עליו הני מילי בני מבוי שאין מפולש מפני שמרבה עליהן הדרך אבל מבוי מפולש אין מעכבין עליו דהוה ליה רשות הרבים . מא"ז :

הגה"ה
*כל פירוש זה תמוה מאד דכיון דרב הונא סבר כרשב"א דאמר כולן משתמשין במבוי וליכא אמורא אחר דפליג עליה היה נראה לפסוק הלכה כוותיה ותו אפילו לרבי דאמר אין החיצונה משתמשת עם הפנימית . מ"מ אין כח בפנימית לגרום מבוי דרך הרבים על החיצונות ותו ק"ל ותיפוק לי דמיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו ובני [רבוי] שרצו להעמיד דלתות בני רה"ר מעכבין עליו ונראה לי כפירוש רש"י דאחד מבני מבוי שביקש לסתום כנגד פתחו פירוש להקיף מחיצה סביב ארבע אמות שיש לו במבוי כנגד פתחו בני מבוי מעכבין עליו שצריך להקיף אותה סתימה ואפשר דלא מזיק מידי לבני רה"ר ג דקוו וקיימי בההוא סתימה והשתא אתיא בפשיטות דלא כרבי וכגון שביתו פתוח למבוי דאית ליה ד"א במבוי לפני ביתו כמו בחצר והשתא לא קשה מידי מה שהקשה ר"י כך נראה לי . מהרי"ח :

מג [דף יב ע"א] **אמר** אביי תניא דמסייע לך בית שהוא יש לו ד' אמות פירץ פלימיו אין לו ד' אמות משום דהכך ארבע אמות אין קנויים לו להיות לגמרי שלו כשאר ממונו שאין יוצא מתחת ידו עד שימכרנו או יתננו לאחר אלא לתשמיש בעלמא הם קנויות לו כשהוא צריך להן וכיון שגילה בדעתו שאין צריך להם פקע זכותיה מינייהו . בית שהוא אינו מטמא כל סביביו פירץ פלימיו מטמא כל סביביו דהוה ליה כקבר שהוא דמטמא במגע : אמר רבה בר רב הונא מבואות המפולשות לעיר אחרת ובקשו בני מבוי לסותמן בני אותה העיר מעכבין עליהן ולא מיבעיא היכא דלית להו דירכא אחריתי אלא אפי' אית להו דירכא אחריתי מעכבי כדרב יהודה דאמר רב יהודה מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו כיון שהחזיקו בו ברשותו : **מד אמר** רב ענן מבואות המפולשין לרה"ר ובקשו בני מבוי להעמיד להן דלתות בני רה"ר מעכבין עליהן סבור מינה הני מילי בארבע אמות דא"ר זירא אמר רב נחמן ארבע אמות הסמוכות לרה"ר הרי הן כרה"ר ולא היא התם לענין טומאה אבל הכא זימנין דדחקו בני רה"ר ועיילי להתם והא דקי"ל כרבי דפנימית יכולה לסתום כנגד פתחה והוא הדין כולן אם נתרצו שלמעלה מהם [כ] התם במבוי הפתוח [ל] לכרמלית והכא במבוי הפתוח לרה"ר והא דתניא נמי בתוספתא אין כופין בני מבוי זה את זה לעשות דלת למבוי מפני שיכול לומר רצוני שאכנס וחבילתי על כתיפי הא אם רצו כולן עושין לו דלת התם נמי דפתוח לסימטא או לכרמלית ונראה לי דאין חילוק בין כרמלית וסימטא לרה"ר לענין דין זה כיון שעוברים רבים לפני פתח המבוי דלענין שבת שייך לחלוק לפי שתלוי בבקיעת רבים כגון דגלי מדבר ונראה דההיא מיירי במבואות קטנים המפולשין למבוי המפולש לרשות הרבים דאפי' כי דחקי רבים ומתפשטין למבוי הסמוך לרשות הרבים כולי האי לא דחקי למבוי הפתוח לאותו מבוי :

מה ולא את השדה עד שיהא בה כו' ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה בבבל מאי אמר רב יוסף בי רדו יומא באתריה דתנא דמתני' היו הקרקעות חשובין והיו ראוי ליטפל אפי' בפחות מכדי עבודת יום אחד אבל בבבל שאין הקרקעות חשובים כל כך אין חולקין עד שיהא לכל אחד כדי מלאכת הפועלים ליום אחד :

מו [דף יב ע"ב] **פשיטא** חלק בכור וחלק פשוט יהבינן ליה אחד מיצרא ולא מצי למימר פשוט נחלוק השדה לשלשה חלקים ונטיל גורל ואם יפול לי חלקי באמצע ולך משני לדדים תטול אלא חולקין את השדה לשלשה חלקים ומטילין גורל על שני חלקים החיצונות והאמצעי הוא של הבכור ממה נפשך דשני חלקים של בכור כחלק אחד שוויניהו רחמנא כדדרשינן פרק יש נוחלין (דף קכב.) מדכתיב פי שנים ודוקא שהוא עדית או בינונית או זיבורית [מ] אבל יש להן [שלש שדות] בינונית ועדית [וזיבורית] לא אמרינן שיטול הבכור מן העדית [נ] בשומא [כנגד] הבינונית שתפול לו מצר אחד כדי שיטול חלקו במקום אחד אלא יטול חלקו בכל שדה ושדה דלא עדיף כחו מפשוט דשני פשוטין חולקים בעדית ובינונית . יבם מאי אמר אביי היא היא ורבא אמר אמר קרא והיה הבכור הווייתו כבכור ואין חלוקתו כבכור כלומר [ס] [ד]על החלק שנתחדש לו נקרא בכור . אבל חלק שהיה לו כבר לא יתעלה בשביל חלק בכורה שניתן לו חלק הראשון אצל חלק בכורה . ההוא דזבן ארעא אמיצרא דבי נשא כי קא מפלגי אמר הבו לי אמיצראי אמר רבה [ע] כגון זו כופין על מדת סדום מתקיף לה רב יוסף מלי אמרי מעלינן לך

כנכסי דבי בר מריון . פרש"י לנו היא חשובה כקרקעותיו של בר מריון שהם חשובות . *ופירש דמיירי בשדה שבעל [ה]ופעמים שזו מתברכת וזו אינה מתברכת משום דקשיא ליה אמאי איצטריך רב יוסף לקמן לומר האי מידויל והאי לא מידויל לימא משום [ו]דמעלינא לך כנכסי בר מריון אלא בשדה הבעל שייך למימר האי טעמא שפעמים שזו מתברכת וזו אינה מתברכת כי פעמים שהגשמים יורדין על זו יותר מעל זו [פ] מה שאין כן בבית השלחין וקשה דבבית השלחין נמי פעמים [ז]שזה לוקה בשדפון ובירקון וזו אינה לוקה . ופירש רבינו תם דמעלינן ליה אנכסי דבר מריון כלומר בני מריון היו עשירים ולא היו מוכרין קרקעותיהן אלא בדמים יקרים כך לא ניתן זכות שיש לנו באותה שדה אם לא בדמים יקרים ואין בזה משום מדת סדום שהרי יש לנו זכות בגורל זה שאם יפול לנו הגורל בין שתי שדות הרשות בידינו שלא נחליף עמך אם לא בדמים יקרים גם עתה נמי אין כאן מדת סדום אם אין אנו מבטלין חלקינו בשבילך ורבה סבר ליה דכופין על מדת סדום ואינן יכולים לעלות אותה שדה לפי שהיום או למחר אם יבא למכרה תקחנה ביוקר או תחליף בשלנו בעלוי דמים דכיון שאין חלק זה שוה יותר משאר חלקים אלא מחמת מצרנותו של זה אין להם להעלותה מטעם זה דמדת סדום היא והלכתא כרב יוסף דמעלינן ליה [ח]אנכסי דבר מריון. כתב ה"ר יונה ז"ל אם פקח הוא כשבאין לעלות לו השדה יותר מדאי יפחות מכדי עלוייה ויאמר או אני אתן בה שומא זו או אתם תקנוה וכיון שהם לא ירצו בה יעלנה הוא בלא גורל באותו עלוי לפי שהעילוי בכל מקום מבטל הגורל וכשחולקין האחין ושמין החלקים ובאו לחלוק בגורל יכול אחד מהן לעלות אחד מן החלקים ולומר אני אתן בה כך וכך יותר מן השומא או אתם תתנו בה כסך הזה ואם אינם רוצים בה באותו עילוי נוטלה בלא גורל . וכן כתב הראב"ד ז"ל ומסתבר הכי שכולן מרויחין בעילוי הנכסים ויש מפרשים בסגנון זה הא דקאמר מעלינן ליה כנכסי דבר מריון שמעלין אותה ואומר תן כך וכך יותר על שומתה או אני נותן כשיעור הזה ונוטל בלא גורל ולא שדעתו ליתן כך אלא שדעתו לעלותה עליו [צ] ואין לשון עילוי מתפרש בסיגנון זה אלא שמעלין אותו בשביל שחביב עליו בלא טעם וטענה[ט] : **מז הדא** אהאי נגרא וחדא אהאי נגרא אמר רבה כופין על מדת סדום מתקיף ליה רב יוסף זימנין דהאי מידויל והאי לא מידויל [ק] לפי' ר"ת לא קאי אההוא דזבן ארעא אמיצרא אלא מלתא באפי נפשה היא ומיירי באחין שבאו לחלוק שתי שדות שיש לכל אחד נגר ורוצה האחד ליטול חצי שדה זו וחצי שדה זו והאחד אומר לחלוק שדה כנגד שדה שומעין לו דמדת סדום היא לחלוק כל שדה ושדה ובלבד שיהא שתיהן שוות עדית או בינונית או זיבורית ורב יוסף אומר אין שומעין לו דזימנין דהאי מידויל והאי לא מידויל ולא שייך הכא טעמא דמעלינן כנכסי דבר מריון כיון שאין לאחד מהן שדה במצר האחת והלכתא כרב יוסף. תרווייהו אחד נגרא א"ר יוסף כגון זו כופין על מדת סדום מתקיף לה אביי ולימא בעינא לאפוסי אריסי והלכתא כוותיה דרב יוסף דאפוסי אריסי לאו מלתא היא דקדק ה"ר יונה ז"ל מדקאמר רב יוסף טעמא משום כופין על מדת סדום ולא קאמר משום עיקר דין חלוקה אלמא שאין עיקר דין חלוקה לחלוק שתי שדות שדה כנגד שדה אלא לחלוק לכל אחד בכל שדה ושדה והיינו דקאמר אביי והא בעינא לאפוסי אריסי כלומר כיון דאין עיקרי חלוקה כך ליטול כל אחד שדה שלימה אלא משום דכופין על מדת סדום אין כאן מדת סדום כיון דאפשר דקא מטיא ליה הנאה במה שיחלוק כל אחד ויפלו חבליו באמצע וישתמר שדהו יפה מתוך שיזיק חברו לפני אריסין מזה אחד ומזה אחד ואילו היה עיקר דין חלוקה לחלוק שדה כנגד שדה היאך היה אומר אביי שנשמע לזה לבטל דין חלוקה כדי שיקר מקריהו חלקת השדה באמצע לאפוסי אריסי : **מח והא** דדרשינן מדכתיב בבכור פי שנים דיהבינן שני חלקים אחד מצרא וכל שכן פשוט דשקיל אחד מצרא ה"מ בשדה אחת . אבל בשתי שדות אי לאו דכופין על מדת סדום הוו פלגי בכל חדא וחדא הלכך אם האחד מצרן לאחת מן השדות יכול לומר או תתן חלקי על המצר שלי בלא גורל או אחלוק בכל שדה ושדה כדי שיהא חלקי סמוך יותר למצר שלי ואין זו מדת סדום כיון שיש לו הנאה במה שיחלוק בכל אחת ואם יש שם שתי שדות ואחת גדולה שתי ידות והפשוט מצרן לגדולה יכול לומר אחלוק בה [ר] אע"פ שלא יטול הבכור חלקו כאחת: **מט ונקטינן** מהך שמעתתא דשנים שקנו שדה בשותפות האחד שליש והשני שני שלישין כשחולקין נוטל שני שלישין במקום אחד כיון שקנה שני שלישין כאחד מידי דהוה אבכור ופשוט . אבל שלשה שקנו שדה בשותפות ושוב קנה אחד מהם השליש מחבירו כשבאין לחלוק אינו יכול לכופו ליתן לו שני חלקים כאחד כיון ששני השלישין לא היו מתחלה שלו והוא בא מכח אותו שקנה ממנו השליש ודומה ליבם הבא מכחו ומכח אחיו . [דף יג ע"א] חד גיסא אנגרא וחד גיסא אנהרא פלגי בקרנזול :

נ ולא את הטרקלין ולא את המורן כו' אין בה כדי לזה וכדי לזה מאי. א"ר יהודה אית דינא דגוד או איגוד . פרש"י קוץ דמים וקנה לך חלקי או אקוץ דמים ואקנה חלקך משמע אפי' שוה מנה במאתים וי"מ שמין את הנכסים בב"ד ומי שרוצה ליתן דמיו נוטל כאותה ששנינו כתובות (דף נא.) אבל אם אמרו יתומים הרי אנו מעלין על נכסי אבינו יפה דינר אין שומעין להן אלא שמין את הנכסים בב"ד ולא היא התם אית להו [ש] פסידא ליתמי אבל הכא לית ליה פסידא דהא א"ל או תן לי או קח ממני . וכך כתבו מקצת הגאונים ז"ל [ת] ולשון מעלין אותו בדמים מוכיח כדברי רש"י וכן כתב הרמב"ם ז"ל (פ"א מהלכות שכנים) וכן עיקר ודינא דגוד או איגוד קאי אכולה מתני' זולתי אחצר לפי שאינו דבר העומד לעצמו אלא משמש הוא לבית ואין בית בלא חצר וכיון שהבתים מספיקין לשניהם צריכין הן להשתמש בשותפות בחצר . ורב נחמן אמר לית דינא דגוד או איגוד [דף יג ע"ב] אמר אמימר הלכתא אית דינא דגוד או איגוד ותניא נמי הכי כל שאילו יחלק ושמו עליו חולקין ואם לאו מעלין אותו בדמים . תניא טול אתה שיעור ואני פחות שומעין לו רבן שמעון בן גמליאל אומר אין שומעין לו מאי טעמא דרבן שמעון בן גמליאל משום דאמר ליה אי בדמי לית לי למיתב לך ואי מתנה לא ניחא לי דכתיב שונא מתנות יחיה וקפסקי רבנן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל משום דמסתבר טעמיה . כך כתב רב אלפס ז"ל ורבינו חננאל כתב דאיכא מאן דאמר הלכה כתנא קמא והכי מסתבר טפי דכיון דקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים לית לן לאכרועי טעמא דיחידאה מסברא דנפשין ואדרבה שיטת גמרא כתנא קמא דקמתמיה גמרא בטעמא דרבן שמעון בן גמליאל ודחיק למימר הסורי

הגהות הב"ח א ולסתום עד החצר הסמוכה לה בני מבוי מעכבין עליו : ב רב הונא לא ידע וכו' ואפשר דאי הוה ידע : ג בהגה"ה ד"ה כל פי' זה . לגבי רשות הרבים דדחקי וקיימו : ד על החלק שנתחדש לו נקרא בכור . נ"ב פי' נפקא מינה יעקב שמת [והניח ג' בנים] ושם שדות ומת ראובן וייבם שמעון אשת אחיו [ויש לשמעון] ד' שדות אותן ב' שדות שנותנין לו בשביל אחיו נותנין לו במקום אחד דבאותו חלק נקרא בכור : ה בשדה שבעל דפעמים : ו לימא משום דמעלינן לך : ז שזו לוקה בשדפון וכו' כנכסי דבר מריון : ח והלכתא כרב יוסף דמעלינן ליה כנכסי דבר מריון : ט טעם וטענה תרתי ארעא חדא אהאי נגרא : י דאין עיקר דין חלוקה כך :

פלפולא חריפתא

בסדיא בטור סימן קע"ב : [ט] **גולפא** ושדריא. חביות ושמרים נמוקי יוסף וערוך וכן מוכח בהמפקיד דף מ' דאמרינן הא איכא גולפא ושמרים : [י] **וקי"ל** הלכה כר' מחבירו. כ"כ הרי"ף ועיין בהגהה שבעמוד דפוסק כרשב"א מטעמיה ונימוקים וכן בקצור פוסק כרשב"א ומשום כך כתב גם כן לפי' רש"י על שבקש לסתום ומ"מ בטור סימן קס"ב כתב כדברי אביו רבינו ז"ל ועכשיו בא לידי קצור כתיבת יד ושם כתוב כמו בכאן ועיין לקמן גבי מבואות המפולשין לרה"ר : [כ] **התם** במבוי הפתוח לכרמלית. והא דלא משני הכי לעיל אדמותיב לרב הונא משום דמשמע דרב הונא מיירי נמי בכה"ג מדלא קאמר בני רה"ר מעכבין : [ל] **לכרמלית**. ובסמוך כתב לסמטא או לכרמלית ונראה דהכא אגב ריהטא לא דק למנקט נמי או לסמטא : [מ] **ה"ג** אבל יש להן בינונית ועידית לא אמרינן וכך הוא בקצור ולגירסת הספר שלש שדות וזיבורית בכדי נקט : [נ] **ה"ג** בשומא כנגד הבינונית כדי שיטול וכן הוא בקצור ובטור סימן קע"ד : [ס] **על** החלק כו'. נקרא בכור לענין שאינו נוטל בראוי כבמוחזק ושאר חילוקי דיני בכור : [ע] **בגון** זו כופין על מדת סדום. הקשו התוספות אם כן קרא בבכור למה לי ותרצו בשם ר"י דבכור שאני וכו' . ובשם ריצב"א תירצו דמדין תורה ודאי יכול למחות דאיכא קפידא ברוחות וכו' . אלא מתקנת חכמים הוא : [פ] **משא"כ** בבית השלחין . ולקמן מיירי בבית השלחין מדצריך להשקותה : [צ] **ואין** לשון עלוי מתפרש בסגנון זה אלא שמעלין וכו' . כלומר דלסגנון זה מתפרש שמעלין בלא טעם וטענה משא"כ לפירוש רש"י וכן לפירוש ר"ת דיש טעם בדבריהם למה מעלין : [ק] **לפיר"ת** לא קאי וכו' . דלא תקשה אמאי לא קאמר הכי נמי מעלינן כו' דלפי' רש"י מיתרץ לעיל אבל ליש מפרשים ודאי דקשיא שהרי לפירושם מעלינן בלא טעם וטענה : [ר] **אע"פ** שלא יטול הבכור חלקו כאחת. דמסתמא לא אמר הכתוב שיטול חלקו ביחד כשיש לפשוט טענה וטעם וכבר כתב הב"י סימן קע"ד דלהרמב"ם ורבינו לעולם יש לנו לקיים גזרת הכתוב למיתן ליה תרוייהו אחד מצרא : [ש] **פסידא** ליתמי. לאותן שאין כתובת אמן גדולה כשלהם הרוצים יפה דינר : [ת] **ולשון** מעלין אותם בדמים. דברייתא דלקמן :

מחסרא משום דלא מסתברא כלל דפליג רבן שמעון בן גמליאל כלל אטול אתה שיעור ואני פחות. והכי דדחיק לפרוקי טעמא מיהו לא מסתבר כלל דהלכתא כוותיה ומיהו אם אמר טול אתה שיעור בדמים אין שומעין לו ודמיא להא דאמרינן גוד איכא איגוד ליכא ואי נמי קאמר טול אתה שיעור בדמים ואני פחות או אתה פחות ואני שיעור אין שומעין לו ולא דמיא לגוד או איגוד דהתם שתי הטענות נכוחות הן ושוה לשניהן . אבל מה שטוען זה טול אתה פחות אין זו טענה משום דפחות לא חזי . כתב ה"ר יונה ז"ל אם אמר טול אתה שיעור בדמים ואני פחות [א] או אטול את הכל בדמים אע"ג דלא שביק ליה לחבריה למיגד הכל שומעין לו דכיון דאילו אמר טול אתה את הכל בדמים או אטול אנ שומעין לו השתא נמי דקאמר ליה טול אתה שיעור בדמים שומעין לו משום דקאמר ליה אם ב את נפשך לקנות מחלקי קנה עד השיעור ודייק כי מה לך לקנות את כל חלקי ואם אין ד בתך לקנות הרי אני קונה הכל או עד השיעור אם חפלך לעכב את הפחות וי"א דלא אמרי' גוד או איגוד אלא היכא דיד שניהם משגת לקנות אבל אם אחד מהן אין ידו משגת לא. ודייק מדפריך גמרא לרב יהודה ממתניתין דשני אחין ומשני שאני התם דגוד איכא ואיגוד ליכא אלמא ליתא לדינא דגוד או איגוד אלא היכא דיד שניהם משגת . ורב אלפס ז"ל כתב שהכל תלוי בתובע ולא חיישינן אי לית ליה לנתבע והיא דשני אחין לא מצי תובע דהיינו העני למימר איגוד הלכך לא מצי דחיק לעשיר לקנות. אבל עשיר מצי למימר לעני גוד או איגוד אע"ג דלית ליה לעני למיגד . *רבין בר חיננא ורב דימי בר חיננא שבק להו אבוהון תרתי אמהתא חדא ידעא מיפא ובשולי וחדא ידעא פילכא וטוולא אתו לקמיה דרבא אמר להו לית דינא דגוד או איגוד משום דלמר מיבעי ליה האי והאי ולמר מיבעי ליה האי והאי. ואפי' אם דמיהן שוין אין יכול שאחד לומר טול אתה זו ואני זו או להפך כיון שאין מלאכתיהם שוות וכל אחד צריך לשתיהן ולא שייך גוד או איגוד אלא בדבר שתשמישן שוה ואין בו כדי לזה ולזה [ב] אבל בכל אחת מן השפחות יאמר האחד לחבירו גוד או איגוד וכן הדין אם נפל להן שדה וכרם ואין בכל אחד כדי חלוקה ואפי' דמיהן שוין לא יחלוקו שדה כנגד כרם בגוד או איגוד אלא על כל א' יאמרו גוד או איגוד אבל אם נפלו להן שתי שדות עידית וזיבורית או שדה גדולה וקטנה ואין בכל אחת לזה ולזה מאחר שתשמישן שוה יכול האחד לומר לחבירו טול אתה בשומא מן העידית כשווייה של הזיבורית [ג] ואני נוטל מן העידית מקלת בשווייה כפי מה שדמיה עודפין על הזיבורית אע"פ שאין מקלת ההוא ראוי לעשה כן :

נא **כתב** ה"ר יוסף הלוי ז"ל דגוד או איגוד לא שייך אלא ביורשין או מקבלי מתנה . אבל אם לקחו שניהם בית שאין בו כדי לזה ולזה אין אחד מהן יכול לומר גוד או איגוד שהרי לדעת שיהו שותפין בו לקחוהו שניהם ולא למכרו הוא אל אחיו ונראין דבריו אם לא היה להם בית דירה ולקחוהו לדור בו או אם היה להם בית דירה ולקחוהו להשכירו לאחר . אבל אם היה להם בית דירה ונפל או נשרף דירתו של אחד מהן או הוצרך למכור מחמת דוחקו יכול לומר לחבירו גוד או איגוד כיון שצריך לדור בו ואינו רוצה לדור עם אחר וכן נמי אם הוצרכו שניהם ליכנס לדור בו. וכן כתב דדינא דגוד או איגוד אין בשדה. וזו היא סברתו דדוקא בדבר שמשתמשין בו בשותפות כגון בית דירה ומרחץ ובית הבד וטלית וסובך ואין נוח לאדם להשתמש בשותפות עם חבירו יכול לומר גוד או איגוד אבל בשדה אפשר לעובדה בשותפות או למוסרה לאריס . ואין דבריו נראין לי בזה* :

נב **ת"ר** הרוצה לדבק תורה נביאים וכתובים *מדבק יחד ועושה לו כדי[א] (לגול) היקף מתחלתו וכדי לגול עמוד בסופו. [דף יד ע"א] תניא כל הספרים נגללין לתחילתן וס"ת לאמצעיתו נגלל ועושה עמוד אילך ואילך . ת"ר אין עושין ס"ת לא ארכו יותר על היקפו ולא היקפו יותר על ארכו . שאלו את רבי שיעור ס"ת בכמה אמר להו בגויל ששה טפחים . בקלף בכמה אמר להם איני יודע לקמן בשמעתין מוכח דהיקפו ששה בהדי עמודין קאמר גבי ס"ת שמונחת בארון דמסתמא היו העמודים בתוכה כשמונחת בארון והיה עוביה שני טפחים . וצ"ל שיש שיעור לעובי העמוד דאל"כ מאי האי דקאמר רב כהנא כתב שבעים ספרי תורות ולא איתרמי ליה אלא אחת אמאי ירבה או ימעט עובי העמוד עד דמתרמי [ב]ואי אמרת [ד] דעמודים המונחים בארון הן הן העמודים של ספר וכשהיו מוציאין הספר לקרות בו היו גוללין הספר סביב לעמודים וכשהיו מחזירין אותו לארון מסירין אותן העמודין כדי שיכנס באותן שני טפחים שבצד הלוחות אז ניחא דעוביין שני טפחים היו בלא עמודים :

נג [דף יד ע"ב] **ת"ר** סדרן של נביאים יהושע שופטים שמואל מלכים ירמיה יחזקאל ישעיה תרי עשר . סדרן של כתובים רות ספר תהלים איוב משלי קהלת שיר השירים קינות דניאל מגלת אסתר עזרא דברי הימים: הדרן עלך השותפין

הגה"ה

* ג וכתבי הקודש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו אם הוא בכרך אחד משום בזיון כתבי הקדש מיהו בשתי כריכות חולקין אם שניהן רוצים אבל אם אין רוצים אין אחד יכול לכוף את חבירו לחלוק ולהעלות בדמים אם כרך אחד טוב מחבירו וכן כל הדברים דתרווייהו צריכי למר ותרוייהו צריכי למר דבכי האי גוונא לית דינא דגוד או איגוד אלא דוקא כשאמר גוד אתה הכל או איגוד הכל ע"כ . ודוקא ספרים שלהן שעשויין כעין ס"ת ונגללין יחד הוא דאיכא בזיון בכרך אחד לחלוק אבל השתא שאנו קושרין ספרים בקונטריסין ואין נגללין יחד ליכא בזיון וכן משמע מפירוש רש"י שהזכיר ספרים ד : ה וכרך אחד אין חולקין משום בזיון פירוש כשחותכין לשנים בשביל החלוקה אבל אדם אחד אם בא לחתוך חותך ואין בו משום בזיון . פר"י מהרי"ת :

* ו מדביק אדם תורה נביאים וכתובים יחד דברי ר"מ דאע"ג דאי אפשר שלא ישכבו ז פעמים נביאים וכתובים על התורה ובמגילה פרק בתרא משמע דאסור להניח ס"מ כשהן שתי כריכות אבל כרך אחד אין גנאי רבי יהודה אומר תורה בפני עצמה וכו' לא מפני שיניח זה על זה דהא נביאים על גבי כתובים או להפך לא אשכחן דאסור אלא היינו טעמא שלא יראה הכל תורה או הכל נביאים והיינו נמי טעמא דרבנן דאמרי כל אחד ואחד בפני עצמה פיר' ר"י ח תימה על מה סמכו עכשיו להדביק הכל ביחד והא קי"ל רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה והו קי"ל הלכה כרבים א"כ כחכמים היה לנו לפסוק. מהרי"ת :

נותן בין חומש לחומש ארבעה שיטין וכו' ומתחיל מלמעלה ט ומסיים מלמטה וא"צ להניח אותו ארבע שיטין ודוקא בין נביא לנביא דאיכא טעמא שאם בא לחתוך חותך אבל בין חומש לחומש לא וכן בין פרשה לפרשה פתוחה צריך להניח שיטה אחת אע"ג דמסיים בסוף העמוד . מהרי"ת :

פרק שני

א ב [דף יז ע"א] **לא** יחפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו ולא שיח ולא מערה ולא אמת המים ולא נברכת הכובסין אא"כ הרחיק מכותלו של חבירו שלשה טפחים וסד בסיד. מרחיקין את הגפת ואת הזבל ואת המלח ואת הסלעים מכותלו של חבירו שלשה טפחים *וסד בסיד מרחיקין את הזרעים ואת המחרישה ואת מי רגלים מן הכותל שלשה טפחים . מרחיקין את הרחים שלשה טפחים מן השכב שהן ארבעה מן הרכב ואת התנור שלשה מן הכליא שהן ארבע מן השפה :

הגה"ה

*ומ"מ מותר לטמון בהם חמין בשבת או משום דאין מוסיפין הבל או משום שמצררים את הקדירה או משום שמקלקלין שהבשיל הוה ליה מילתא דלא שכיחא ולא גזרו בהו רבנן . פר"י מהרי"ת :

[דף יז ע"ב] **גמ'** פתח בבור וסיים בכותל ליתני אא"כ הרחיק מבורו ג' טפחים. אמר אביי ואיתימא רב יהודה מכותל בורו שנינו ונמצא מרחיק מחלל הבור ששה טפחים והא קמ"ל דכותל בור ג' טפחים ונפקא מינה למקח וממכר כדתניא האומר לחבירו בור וכותליה אני מוכר לך צריך שיהא הכותל שלשה טפחים. ומתני' איירי בין בשדה שעשויה לבורות בין בשדה שאינה עשויה לבורות בשדה העשויה לבורות קמ"ל [א] אליבא דרבא שהראשון הולך להרחיק שלשה טפחים והשני מרחיק מכותלו שלשה טפחים ובשדה שאין עשויה לבורות והראשון סמך למיצר קמ"ל דכותל בור שלשה טפחים והשני מרחיק מכותלו שלשה טפחים נמצא כונס לתוך שלו ששה טפחים דכיון דסמך הראשון ברשות מוטל על השני לעשות כל ההרחקה . וא"ת הא דפריך גמ' תנן לא יחפור אדם בור סמוך לבורו כו' בשלמא לאביי ניחא ולפי מאי דסלקא דעתך דמחלל בורו קאמר [ב] לאביי נמי תקשה כיון שהראשון סמך ברשות א"כ השני צריך להרחיק ששה טפחים מחלל בורו . ותירץ ה"ר משה מאיבר"א דלפי מאי דסלקא דעתך דמחלל בורו שנינו הוה סלקא דעתך נמי דשיעור הרחקת שתי בורות שלשה טפחים זה טפח ומחצה וזה טפח ומחצה אבל בתר דשנינן דמכותל בורו שנינו ולמדנו דשיעור הרחקת שתי בורות ששה טפחים מעתה אם סמך הראשון למיצר צריך השני להרחיק ששה טפחים. איתמר הבא לסמוך בצד המיצר אביי אמר סומך ורבא אמר אינו סומך בשדה שאין עשויה לבורות דברי הכל סומך והשני אם בא לחפור בור ירחיק ששה טפחים . כי פליגי בשדה העשויה לבורות אביי אמר סומך ואפילו לרבנן דאמרי מרחיקין האילן מן הבור עשרים וחמש אמה התם בעידנא דקנטע איתיה לבור אבל הכא בעידנא דקחפר ליתנהו לבור . רבא אמר אין סומך ואפי' לרבי יוסי דאמר זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו התם בעידנא דקא נטע ליתנהו לשרשיו דקא מזקי ליה . אבל הכא מאי א"ל כל מרא ומרא דקמחית מרפית לארעאי וקי"ל כרבא ואע"ג דקי"ל כר' יוסי דאמר זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו . הא קי"ל דמודה רבי יוסי בגירי דיליה והא גירי דיליה הוא . ת"ש מרחיקין את הגפת ואת המלח וכו' [דף יח ע"א] טעמא דאיכא כותל הא ליכא כותל סומך. תימה מאי פריך הכא ודאי מותר לסמוך כשאין שם כותל [ג] שאין מזיק לו כלום עתה וכשירצה זה לעשות כותל יסיר את הגפת . ותירצו התוס' דהנך מקלקלין נמי את הקרקע וכשירצה זה לעשות הכותל כבר הקרקע מקולקלת אי נמי יש טורח בסילוקם ויש לחוש שמא יתעצל מלסלקם כשיבנה הכותל . וה"ר יונה ז"ל תירץ דחיים שמא יחזיק בסמיכת דברים הללו שלש שנים ויטעון חזקה והיינו נמי טעמא דרבא דאמר אין סומך בשדה העשויה לבורות ולא אמרי' יסמוך עתה וכשיבא חבירו לחפור בורו סמוך לו יסלק בורו וירחיק שלשה דחיישי' שמא אחר שלש שנים יטעון חזקה ויאמר שברשות סמך ואין לומר משום דכל מרא ומרא כו' דהאי טעמא לא צריך לרבא אלא לר' יוסי [ד] אבל לרבנן בלא האי טעמא מרחיק ומתוך זה דקדק דאין אדם רשאי לפתוח חלון לחורבתו של חבירו לפי שיכול לומר לו שמא תחזיק עלי וכשאמלך לבנות חורבתי נמצא חלונך פתוחה לחצירי ותחזיק בהיזק ראיה וגם תזקיקני להרחיק ארבע אמות מכנגד חלונך . ואין דבריו נראין לי דאם איתא דמותר לסמוך גפת כשאין שם כותל ובור סמוך למיצר לא יוכל לטעון חזקה לעולם כיון דאין מזיק לו עתה ואין יכול למחות [ה] דכל מקום שאין יכול למחות אין חזקה כדמוכח לקמן בפרק חזקת הבתים (דף נט.) דתנן הזיז עד טפח יש לו חזקה ויכול למחות פחות מטפח אין לו חזקה ואין יכול למחות: ג **הלכך** אם נמצא חלון פתוח לחורבה אין לו חזקה אם לא שיביא עדים שהחזיק בו שלשה שנים קודם שנעשה החורבה . ואדם שיש לו חלון פתוח לרשות חבירו ונחרב המקום טוב הוא שיעמיד עדים שהחזיק בחלון שלש שנים ויכתוב עדותו להיות בידו לזכות ולראיה שמא לאחר זמן יבנה זה חורבתו בפני חלונו ויאמר פתחת חלונך אחר שנעשה חורבה ולא הייתי יכול למחות כי לא הזקתני וגם אין לך חזקה . וכן בנגין שלנו שהן מכוסים ברעפים ואין עליהן תשמיש יכול לפתוח עליו חלון ואם אחר זמן יסתור זה גגו ויכול לראות מאותו חלון לחצר כופהו לסותמו ואין לו חזקה. הלכך חלון הפתוח לחצר חבירו והוא במקום גבוה ובא חבירו לבנות תחתיו ולעשות על הבנין גג שלו רעפים ואותו הבנין מונעו מלהסתכל בחצר יכול למחות בידו מלעשות הבנין והגג. כ יאמר לו היום או למחר תסתור הבנין שלך ותכפיני לסתום חלוני כי תאמר אין לך חזקה כי היה פתוח על גג [ו] ואני לא אוכל למצוא עדים שהחזקתי בו שלש שנים בעוד שהייתי יכול להסתכל בחצירך: ת"ש מרחיקין את המשרה מן הירק ואת הכרישים מן הבצלים וכו' [דף יח ע"ב] אמר רב פפא בלוקח . פרש"י שזרע חרדל ומכר חצי שדהו והלוקח בא להעמיד דבורים אי בלוקח כי איכא ירק אמאי ירחיק ועוד מאי טעמא דרבי יוסי אפילו משרה וירק נמי . אמר רבינא קסברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו ואע"פ שקדם החרדל בהיתר גמור צריך להרחיקו כיון שהוא מזיק הדבורים והדבורים אינם מזיקים לחרדל ואע"ג דבאילן הנסמך [ז] בהיתר (הלוקח) לא יקוץ שאני אילן דהפסד מרובה הוא וזו היא גירסת רש"י ופירושו . ורב אלפס נמי העמיד מתני' דחרדל בלוקח *וקשה לגירסא זו ולפי' דלא מסתבר כלל שירחיק בעל החרדל. מאחר

הגהות הב"ח א ועושה לו כדי היקף כצ"ל ותיבת לגול נמחק : ב ואי אמרת דעמודים המונחים בארון . נ"ב נקט לישנא דמשמע הכי והכי דאליבא דר' יהודה העמודים בתוך הארון היו מונחים ולר"מ מצד הארון מאברהי היו מונחים : ג בהגה"ה ד"ה וכתבי הקודש . נ"ב תלמוד ערוך הוא בדף יג ע"ב : ד מפרש"י שהזכיר ספרים פעשויין בגליון הס"ד : ה בהגה"ה ד"ה וכרך אחד . נ"ב תוס' דף יד בד"ה שאם בא : ו בהגה"ה ד"ה מדביק . נ"ב תוס' דף יג בד"ה מדביק : ז שלא ישכבו לפעמים : ח תימה על מה סמכו . נ"ב ולפע"ד דעכשיו שקושרין בקונטרס אינו נראה כלל הכל תורה או הכל נביא אחד אלא נראה להדיא כל נביא ונביא בפני עצמו : ט בהגה"ה ד"ה נותן וכו' ומסיים מלמעה . נ"ב תוס' דף יג בד"ה ומסיים :

פלפולא חריפתא

[א] **או** אטול את הכל בדמים. אם לא תרצה ליקח לך הפחות וכדמסיק הרי אני קונה הכל או עד השיעור אם תפלך וכו': [ב] **אבל** בכל אחת מן השפחות יאמר כו'. לכאורה כ"ש בב' השפחות ביחד שיכול לומר גוד או איגוד וקמ"ל דאפי' באחת יכול שיאמר כן ולא תימא דהוי כמו שאומר גוד אתה את זו ואני את זו . אך הטור בסימן קע"א כתב בשם הרמ"ה שאם יאמר לו גוד או איגוד בשניהם כאחד אין שומעין לו שיאמר באחד מספיק לי שהרי כל אחד תשמישו בפני עצמו ע"כ ומסיים מהר"ו כ"ץ פירוש שאין האחד צריך להשני לסייע במלאכתו כמו קרקע שיש בו ד"א שאין התשמיש נעשה בו ונגמר בלא כל הד"א וכל כיוצא בו ע"כ : [ג] **ואני** נוטל מן העידית וכו' . וז"ל הטור סימן קע"א ומה שיותר מן העידית יותר על שווי הזיבורית אני אטלנו ואתן לך דמיו אע"פ שאין בו שיעור או תעשה אתה כן ע"כ . ופשט דדמיו דקאמר שיתן לו היינו החצי המגיע לחלקו : [ד] **דעמודים** המונחים בארון. לישנא דרבי יהודה דס"ל דס"ת לא היתה בארון אבל ר"מ ס"ל דהיתה ס"ת בארון וביה אנן קיימינן להוכיח דיש שיעור לעמודים וקאמר השתא דאי אמרת דאותן עמודים דקאמר ר"י שהיו מונחים בארון וכימא דלר"מ היו הן העמודים של הס"ת המונחת בארון אבל לא היו עמודים בארון וכשהיו מוציאין וכו' : הדרן עלך השותפין

פרק שני [א] **אליבא** דרבא. דהלכתא כוותיה : [ב] **לאביי** נמי תקשה. כלומר אנא ודאי דלא תמרינן שצריך לכנוס שם ולא דבעי רבינו לפרושי הא דאביי דלית הלכתא כוותיה אלא שבא לומר דעל הפי' שמפרש אליבא דרבא תקשה מן הסוגיא דקאמר לאביי ניחא ודו"ק: [ג] **שאין** מזיק לו כלום עתה. דאפילו לרבנן לא אמרן דאסור לסמוך אלא כשיש כאן הדבר הנזוק והיינו בבור יש כאן שדה העשויה לבורות שמתקלקל מיד שלא יוכל לעשות בור עד שירחיק ו"ט וכן כולהו הרחקות דוקא כשיש כאן אותו דבר הנזוק וכאן שאין שם הכותל עדיין ודאי דמותר ומ"מ משני אפילו בדליכא נמי ועיין לקמן במסקנא ובתוספות ל"ג עתה וכן עיקר דהיזקא דעתה מיד לא בעו רבנן דדוקא לר"י צריך שיהא ההיזק עתה מיד והפירכא הא ליכא כותל סמיך אליבא דרבנן פריך דאליבא דר"י ודאי דלא פריך ולא מידי דהא אמרן דטעמיה משום דכל מרא ומרא כו' וכן מסקי התוספות בהדיא דלא פריך אלא לרבנן וכיון דלא פריך אלא לרבנן אם כן התימה דרבא לתוס' דוקא בדרבנן היא ולדידהו א"צ שיזיק עתה ולכך העיקר כלשון התוספות דל"ג עתה : [ד] **אבל** לרבנן בלא האי טעמא כו' . היינו בסוגיא דהכא ולמסקנא לא קאי כדמסיק רבינו לקמן לר"מ ולר"פ : [ה] **דכל** מקום שאין יכול למחות אין חזקה. ובפרק קמא גבי לא לשוייה תרי בר תרתי שכתב רבינו בשם הר"ר יונה נמי דטעמא דחיים לשמא יחזיק ולא סתר דבריו משום דהתם יכול למחות שבשותפות פלתי מחזיק בתשמיש ד' אמות לשני פתחים אך קשה דלעיל גבי אספלידא שכתב הראב"ד דאין יכול למחות בתלונות והשיגו רבינו חדא דשלא יזיקו בראייה ועוד דאיכא למיחש שיטעון חזקה והשתא קושיא שניה אינו קושיא דהא אמרינן דאין יכול למחות הרי אין כאן חזקה : [ה] **דכל** מקום שאין יכול למחות וכו' . ואין זה משפט המתהפך דלא בכל מקום שיכול למחות יש חזקה כדאיתא בפרק חזקת גבי חלון למעלה מד' דהלכה כר' אילעאי דאין לו חזקה ויכול למחות ועוד שם סברת רבינו מדנפשיה גבי ולא מסתבר לי וכו' : [ו] **ואני** לא אוכל למצוא עדים. פירוש בזמן ההוא כשתבא בדין לכופני לסתום ואע"פ שעכשיו יכול להעמיד עדים ולהתום בשטר יש לחוש להפסד השטר וזה רוצה לבנות לכך יכול למחות שלא יבנה משא"כ לעיל שנחרב המקום אין הלה עושה כלום שיכול למחות בו ולכך לא יוכל לעשות בענין אחר אלא שיעמיד עדים : [ז] **ה"ג** בהיתר לא יקוץ וכן הוא הלשון בתוספות :

שקדם בהיתר גמור בלוקח דמאי שנא מאילן. ועוד קשה למה המתין להקשות ממשנה השנויה לאשונה במשנה עד סוף הסוגיא. ועוד קשה דקתני בתוספתא ר' יוסי מתיר בחרדל מפני שאומר לו כדרך שאתה עושה בתוך שלך אני עושה בתוך שלי אלמא שהדבורים קדמו. על כן נראה כגירסת ר"ח ור"ת ז"ל. אלא אמר רבינא לעולם לאו בלוקח וקא סברי רבנן על המזיק להרחיק עצמו כלומר כשישנו שם דבר הניזק דבעינן אחר לא מיקרי מזיק וחזר בו עכשיו מכל הני שינויי דלעיל דשני כי ליכא נמי לא סמיך. ורבא מודה לאביי דמותר לסמוך היכא דליתיה לדבר הניזוק. ולא מיקרי מזיק אלא כדאיתא לדבר הניזוק בשעה שסומך ולא אסר לסמוך אפילו לרבנן אלא בור דוקא משום דה"ל כל מרא ומרא מרפית ליה לארעאי ומיקרי מזיק אע"ג דלית ליה לבור. והא דקאמר רבא טעמא דכל מרא ומרא אליבא דר' יוסי לאו דוקא ר' יוסי קאמר אלא הכי קאמר אפי' ר' יוסי דלא אסר אלא בגירי דיליה הכא מודה משום דכל מרא ומרא. והוא הדין לרבנן נמי מהאי טעמא אסרי בבור ולא בשאר היזקות* והשתא ניחא דנטר לאקשויי מהך משנה עד לבסוף דעד הכא דחה לו כל המשניות ומזו המשנה הוצרך לחזור בו והודה רבא דמותר לסמוך כל כמה דלא הוי דבר הניזוק חוץ מבור [ח] ובהא פליגי רבנן סברי בעל החרדל ירחיק שהוא מזיק ודבורים קדמו בהיתר. ורבי יוסי סבר תרוייהו מזקו אהדדי הלכך מתיר בחרדל ולא ירחיק לא זה ולא זה דמאי אמר ליה בעל החרדל לבעל דבורים לא דייק שסמכת אצל מצר שלי אלא שתכופיני להרחיק. נהי דבהיתר סמכת ולא הייתי יכול לעכב עליך. מ"מ שלא כהוגן עשית לקרב היזקך אצל מצר שלי. דאיבעי לך לאסוקי אדעתך שמא היום או מחר אזרע חרדל ויזיקו לי דבוריך. ומחמת שסמכת שלא כהוגן גם אני לא ארחיק. אסבול היזקך וגם אתה תסבול היזקי. ואע"ג דגבי בור כשהראשון סומך ברשות השני עושה כל ההרחקה. שאני בור שאם לא הרחיק מקלקל בורו של ראשון ומזיקו בידים אבל הכא לא מזיקו בידים: ד [דף יט ע"א] **ולא** את נברכת הכובסין. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לא שנו אלא מן המתמלן אבל מן הניידן ד' אמות איכא דרמו *מירמא דתניא עד שירחיק ארבע אמות והא אנן תנן שלשה טפחים [ט] אלא לאו ש"מ כדרב נחמן שמע מינה. איבעיא להו וסד בסיד תנן או דלמא או סד בסיד תנן ולא איפשיטא הלכך אם עשה אחד מהן אין כופין אותו לעשות יותר* [דף יט ע"ב] ואת מי רגלים מן הכותל וכו' תניא לא ישתין אדם מים בצד כותלו של חבירו אא"כ הרחיק ממנו שלשה טפחים במה דברים אמורים בכותל לבינים אבל בכותל אבנים בכדי שלא יזיק וכמה טפח ושל צונמא מותר [דף כ ע"ב] ומרחיקין את הרחים וכו' מ"ט משום טריא והא דתניא ושל חמור שלשה מן האיצטרובל שהן ארבע מן הקלת התם מאי טריא איכא. משום קלא:

ה **מתני'** לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית אא"כ יש לו על גביו גובה ארבע אמות היה מעמידו בעלייה עד שיהא תחתיו מעזיבה שלשה טפחים ובכירה טפח ואם הזיק משלם מה שהזיק רבי שמעון אומר לא נאמרו כל השיעורין הללו אלא שאם הזיק פטור מלשלם *וליתא לדרבי שמעון דהא אוקמה אביי בשיטה בפרק הבית והעלייה (דף קיח:) [י] ולא הוצרך לראיה זו דבלאו הכי הלכתא כרבים: ו **לא** יפתח אדם חנות של נחתומין ושל צבעין תחת אוצרו של חבירו ולא רפת בקר באמת ביין התירו אבל לא רפת בקר: **גמ'** תניא אם רפת בקר קודם לאוצר מותר [כ] אע"פ דהוו גירי דיליה משום דדירה שאני. בעי אביי כיבד וריבץ מהו. [ל] ריבה בחלונות מהו בנה עלייה על גבי ביתו מהו תיקו. בעי רב הונא בריה דרב יהושע תמרי ורמוני מהו תיקו. וכיון דלא אפשיטו לא מזקיקנא ליה להרחיק. תנא ביין התירו מפני שמשביחו ולא רפת בקר מפני שמסריחו. אמר רב יוסף חמרא דידן [מ] אפילו קוטרא דשרגא קשי ליה: **מתני'** חנות שבחצר יכול למחות בידו ולומר איני יכול לישן מקול הנכנסים ומקול היוצאים ומקול התינוקות* אבל עושה כלים ויוצא ומוכרן בשוק ואינו יכול למחות בידו ולומר לו איני יכול לישן לא מקול הפטיש ולא מקול הריחים ולא מקול התינוקות: **גמ'** מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא [דף כא ע"א] [א] א"ר פפא סיפא אתאן לתינוקות של בית רבן ומתקנת יהושע בן גמלא ואילך שתיקן שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל עיר ועיר ומכניסין אותן כבן שש וכבן שבע כי הא דא"ל רב לרב שמואל בר שילת עד בר שית לא תקבל מכאן ואילך תקבל וספי ליה כי תורא ואמר ליה רב לרב שמואל בר שילת כי מחית ליינוקי לא תמחי אלא בערקתא דמסאנא דקרי קרי ודלא קרי ליהוי צוותא לחבריה: ז **אמר** רבא מתקנת יהושע בן גמלא ואילך לא ממטינן ינוקא ממתא למתא והוא שיש בעיר עשרים וחמשה נערים ואז כופין זה את זה להושיב ביניהם מלמד ואין אחד מהן יכול לומר להוליכן לעיר הסמוכה להן שיש בה חמשים נערים ויש בה שני מלמדים [נ] ויחלוקו אלו העשרים וחמשה לשניהם אבל מבי כנישתא לבי כנישתא ממטינן ואי פסיק נהרא לא ממטינן ואי איכא תיתורא ממטינן. ואי איכא גמלא לא ממטינן. אמר רבא סך מקרי דרדקי עשרים וחמשה ינוקי אי איכא חמשין מותבינן תרי ואי איכא מ' מותבינן ריש דוכנא ומסייעין ליה ממתא. אבל עד מ' א"ל ריש דוכנא ומארבעים עד נ' יספיק בריש דוכנא: ח **אמר** רב דימי מנהרדעא האי מקרי דרדקי דגריס ואיכא אחרינא דגריס טפי מיניה מסלקינן ליה דמזדהר בנפשיה למיגרס טפי משום קנאת סופרים: ט **אמר** רבא הני תרי מקרי דרדקי חד דייק ולא גריס וחד גריס ולא דייק מותבינן ההוא דגריס ולא דייק דשבשתא ממילא נפקא רב דימי מנהרדעא אמר מותבינן ההוא דדייק ולא גריס דשבשתא כיון דעל על. והלכתא כרב דימי דבתרא הוא. ועוד דמייתי גמרא סייעתא למילתיה ממילתא דיואב: י [דף כא ע"ב] **אמר** רב מקרי דרדקי שתלא טבחא והומנא וספר מתא כולן כמותרין ועומדין הן. כללא דמלתא כל פסידא דלא הדר כמותרה ועומד הוא*: יא **תניא** אחד מבני חצר שביקש ליעשות רופא אומן גרדי מלמד תינוקות בני חצר מעכבין עליו *ודוקא תינוקות של עובדי כוכבים וכן שנים השרויין בחצר אחד היחיד מעכב על היחיד וכן היחיד מעכב על הרבים וכן מי שיש לו בית בחצר השותפין לא ישכירנו לא לרופא ולא לאומן ולא לגרדי ולא לסופר יהודי ולא לסופר ארמאי *והאי דקאמר ולא לסופר ארמאי דמשמע לארמאי שאינו סופר יכול להשכירו היינו כשאינו מוצא להשכירו ליהודי [ס] בדמים הראוין אבל אם היה מוצא יהודי אין יכול להשכירו לעובד כוכבים כדאיתא בהגוזל בתרא (דף קיד.) האי מאן דזבין ארעא לעובד כוכבים אמצרא דישראל היו משמתינן ליה עד דמקבל עליה כל אונסא דאתייליד ואין חילוק בין שכירות למכר: יב **אמר** רב הונא האי בר מבואה דאוקי ריחיא ואתא בר מבואה חבריה ואוקי גביה דינא הוא דמעכב עליו דאמר ליה קפסקת לחיותאי* מיתיבי עושה אדם חנות בצד חנותו של חבירו ומרחץ בצד מרחצו של חבירו ואינו יכול למחות בידו מפני שיכול לומר לו אתה עושה בתוך שלך ואני עושה בתוך שלי. תנאי היא דתניא כופין בני מבוי זה את זה שלא להושיב ביניהן חייט בורסי ולא אחד מבעלי אומנות ולשכינו אין כופיהו רשב"ג אומר אף לשכינו כופיהו וליתא לדרב הונא חדא דקם ליה כיחידאה והוא לא ידע מחלוקתם דיפסוק הלכתא כרשב"ג. ועוד דר"ה בריה דרב יהושע *[דהוא בתראה] סבר כרבנן דאמר רב הונא בריה דרב יהושע פשיטא לי בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב ואי שייך בכרגא דהכא *לא מצי מעכב בר מבואה אבר מבואה דנפשיה לא מצי מעכב: בעי רב הונא בריה דרב יהושע בר מבואה אבר מבואה אחרינא מאי מספקא ליה אי מיקרי שכינו כיון שדר בעיר או דלמא לא מיקרי שכינו אלא הדר עמו במבוי תיקו וכיון דלא איפשיטא לא מצי מעכב עליה. אמר רב יוסף מודה רב הונא במקרי דרדקי דלא מצי מעכב דאמר מר [דף כב ע"א] קנאת סופרים תרבה חכמה. אמר רב יוסף ומודה רב הונא בריה דרב יהושע ברוכלין המחזירין בעיירות דלא מצי מעכבי דאמר מר עזרא תיקן להן לבנות ישראל שיהו רוכלין מחזירין בעיירות שיהו תכשיטין מצויין לבנות ישראל. וה"מ לאהדורי אבל לאקבועי לא ואי צורבא מרבנן הוא אפילו לאקבועי כי הא דרבא שרא להו לרב יאשיה ולרב עובדיה לאקבועי [ע] דלא כהלכתא מ"ט כיון דרבנן נינהו לא ליטרדו מגירסייהו. הנהו דקולאי דאייתו דקולא לבבל אתו בני מתא וקמעכבי עלייהו אתו לקמיה דרבינא. אמר להו מעלמא אתו ולעלמא ליזדבנו וה"מ ביומא דשוקא אבל בלא יומא דשוקא לא וביומא דשוקא נמי לא אמרן אלא לזבוני בשוקא אבל לאהדורי במתא לא וכן בני עיר אחת דלא שייכי בכרגא בעיר אחרת שבאין שם ביום השוק יכולין להלוות ברבית לבני העיירות המתקבלין שם. הנהו עמראי דאייתו עמרא לפום נהרא אתו בני מתא וקמעכבי עלייהו אתו לקמיה דרב כהנא ואמר להו דינא הוא דמעכבי עלייכו פירוש [פ] אם רוצים למכור על יד על יד כדרך חנוונים אבל למכור סחורה בבת אחת אין יכולין לעכב עליהן. וה"ר יוסף הלוי ז"ל כתב ובלבד שמוכר כשער שאר חנוונים

הגה"ה

*ודוקא בבור קי"ל כוותיה אבל בכל אנך דמתניתין בגפת וזבל וכל דכוותייהו כי ליכא כותל סומך כי ליכא אוצר פותח וכי ליכא בור סומך אילן. כך פוסק ר"ח ור"י. מהרי"ח:

והיכא דאיכא שני דברים המזיקים זה את זה וסמך האחד תחילה גם השני יכול לסמוך אצלו ממש כיון דעשה הראשון קצת שלא כהוגן ואע"פ שלא היה יכול למחות בידו מ"מ לא היה לו לסמוך על המיצר לגמרי על כן גם הוא לא יוכל לעכב עליו מלסמוך אם רוצה לסבול הזיקו והחרדל והדבורים הוא דפליגי דרבי יוסי מתיר בחרדל דסבר תרוייהו מזקי אהדדי ורבנן סברי דבורים לחרדל לא מזקי הלכך לרבא כיון דדבורים קדמו בהיתר גמור צריך בעל החרדל להרחיק כל הרחקה מיהו אם סמך בהיתר גמור כגון דהשיא בעתא שהעמיד דבורים היתה כל השדה שלו ואחר כך מכר חצי השדה מודה רבי יוסי דחייב הלוקח להרחיק החרדל אם רוצה לזרוע אע"ג דתרוייהו מזקי אהדדי כיון שבהיתר גמור העמיד דבורים. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה

* ב כפה זמורה של גפן באמנעית' אם אין על גבה שלשה טפחים לא יביא זרע עליה לפי שהוא נשרש בגפן ממש ואסור משום הרכבה דמשום יניקה אין לחוש כדתנן זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן אע"ג שהשרשים יונקין תחת הגדר ודוקא בגפן יחידי די לו בשלשה טפחים שלא יתערבו למעלה אבל אם היו שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב שנקרא כרם צריך להרחיק ממנה הזרעים ארבע אמות ודוקא על גבה אבל מן הצד מותר ובלבד שירחיק מן הגפן היוצא מן הקרקע שלשה טפחים משני הצדדין ודוקא גפן דרכיך אבל שאר אילנות דקשין מותר לזרוע על גבן דאין הזרע נכנס באילן ובלבד שירחיק מן היוצא שלשה טפחים. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה

*נראה בכל אלו שאמרו יכול לעכב עליו אם עתה רוצה להחזיק באותה אומנות מחדש דהא דאמר רבא לקמן דאין חזקה לנזקין מוקי לה רב זביד בקוטרא ובית הכסא דוקא אבל לשאר נזקין יש חזקה:

הגה"ה

* ה ומקרי דרדקי נמי פסידא דלא הדר הוא דשבשתא כיון דעל על פירוש רש"י אבל ר"י פי' משום דאותה שעה שהוא מלמד להם טעות הם מבטלין ואין יכולת לחזור להם לעולם. מהרי"ח:

הגה"ה

*ומרחיקין מצודות הדג מן הדג כמלוא ריצת הדג וכן עני המהפך בחררה להשתכר ובא אחר ונטלה הימנו נקרא רשע. והקשה ר"ת מהשיא דראה את המציאה ונפל לו עליה מעבירין אותו הימנו מאי שנא מעני המהפך בחררה ואומר ר"ת דכל מידי דהפקירא דאי לא זכי ליה הכא לא שכיח למיזכי במקום אחר לא מקרי רשע והשיא דחזקת הבתים דנכסי העובד כוכבים ואפילו נתן ישראל כבר מעות לעובד כוכבים על המקח ובא ישראל אחר ולקחו אפילו רשע לא מיקרי. מהרי"ח:

הגה"ה

*נ"ע אי מיירי דלא יהא כרגא עם בני מתא אבל אם רוצה לבוא לעיר וליתן כרגא שמא אז יחשב כבני מתא או שמא מצו מעכבי שלא יהיה כבני מתא. מהרי"ח: ובא"ז כתב דרש"י ור"ת פליגי בהכי ו ופסיקא כרש"י דמצו מעכבין שלא יהא כבני מתא. וכל אלו הדינין נוהגין גם לענין להלוות ברבית ואם יש חרם יישוב ע"פ תקנת רבינו גרשום מאור הגולה הרי הם מעכבין עליו אי שייך בכרגא ואם הוא תלמיד חכם וצריכין בני אדם לתורתו אף שבא ממלכות אחר ובני עירו אינם נותנים מס לזה המושל אפ"ה אין יכולין למחות בידו ולעכב עליו ואע"ג דאיכא ת"ח בעיר משום דקנאת סופרים תרבה חכמה דודאי לא הסכים רבינו גרשום מעולם לאסור שום מקום לת"ח ואם אין יודע להשתכר אלא לומד תדיר בני העיר מצווין לעשות מלאכתו ואם הוא עשיר התורה פטרתו מליתן מס ורבינו אבי"ה כתב דלצורבא מרבנן דוחקין אותן להתיר לו די"ל לנו לומר שתחילת גזרת הקדמונים לא גזרו אצורבא מרבנן דלא כהלכתא ואם גזרו בטעות יש לכופן בדין להתיר לו הגזרה השיבו חכמי רו"ש שאם התירו הקהל חרם הישוב לאחר שנה הן חסר הן יתר דבטלה גזירתם לגמרי דא"ל עוד התרה דנדר שהותר מקצתו הותר כולו ואין נראה לרבינו אבי"ה כי כשגוזרין חרם גוזרים על דעת המקום ועל דעת הקהל ואין תלה תחילה אלא לפי חפצם הן לפתיר לגמרי הן לזמן מועט ולא בטלה לעולם אלא כפי התרתם וכפי ניהוג העיר ותקנתם ואם בורחים מחמת פחד וסכנה ליישוב אין בני הישוב יכולין לעכב בידם מלהלוות ולהרויח שיעור חיותם וכדי טיפול ביתם עד יעבור זעם וכפי מיעוט ממונם שנושאים ונותנים בו ישאו; עמם בעול מושל העיר בכל דבר התלוי בו תקנת ישוב תלוי במנהג המקום כמו שביאר בפנים ואם לא ישב בשופי שנים עשר חדש שהיו תמיד מערערים עליו הרי הם מוחזקין בישובם ולא הוא והם נאמנים בדבריהם בשבועת היסת אבל אם ישב בשופי שנים עשר חדש שלא ערערו עליו לומר העברת על חרם עליהם הראיה. תיקן רש"י בצרפת שמי שיש לו מעות של אחרים בחצי ריוח יתן מס מן החצי ומשל עובדי כוכבים אינם נותנים כלום ובמקום שאין תקנה זו השיב ר"ת שמן הדין אין לו ליתן כלל משל אחרים שהלוהו לחצי ריוח ואם רוצים לתקן לתת משל אחרים מעתה והלאה ושמעון מעכב הדין עמו אם הוא מישובם אבל

הגהות הב"ח א דרמו לה מירמא: ב בהגה"ה ד"ה כפה. נ"ב תוס' בדף יט בד"ה המבריך: ג לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית אא"כ: ד תניא אם היתה רפת בקר קודמת לאוצר וכו' אמר ר"י האי חמרא וכו' קשי ליה א"ר ששת ואספסתא כי רפת בקר דמיא חנות: ה בהגה"ה ד"ה ומקרי. נ"ב תוס' דף כא ד"ה ומקרי: ו בהגה"ה ד"ה ובא"ז כתב וכו' בהכי ופסק כרש"י וכו' מעכבין עליו אי לא שייך בכרגא: ז ישאו עמהם בעול מושל העיר דכל דבר:

הגהות הגרי"פ [א] לפנינו בש"ס אי' רבא ע"ש וכן נכון וכ"ה ברי"ף:

פלפולא חריפתא

[ח] **ובהא** פליגי כו'. דהשתא דאף לרבנן טעמא דכל מרא ומרא כו' צריך לומר במאי פליגי:
[ט] **אלא** לאו ש"מ כו'. בגמרא אמר רב נחמן וכי קאמר הך לישנא גרסינן מעיקרא תנ"ה כו':
[י] **ולא** הוצרך לראיה זו וכו'. וכבר הקשתי על זה בתוספות יום טוב שהרי"ף הוצרך לראיה זו דבפרק הכונס פסקינן בגמרא כר"ש דאמר התם הכל לפי גובה הדליקה ושיעורה ואם הלכה יותר משיעורה פטור והלכך אי לאו דאוקמוהו בשיטה הוה פסקינן מסברא הכ"נ כוותיה דמאי שנא הך מהך וא"ת השתא דאוקמוהו לסך דהכא בשיטה ואינה הלכה קשיא אהלכתא דהכונס כבר הוקשה זה להרי"ף עצמו בהכונס שכתב ואי קשיא לך מ"ש התם גבי תנור דקא יהבי רבנן שיעורא ואפ"ה אם הזיק משלם מה שהזיק ומ"ש הכא דפטור לא תקשה לך הכא דלפי צורך שעה קא מדליק וקא מרחיק כשיעורה וקא עברה הדליקה יתר משיעורה וקא מזקה אנוס הוא דמאי ה"ל למעבד הלכך מכה בידי שמים היא ולפיכך פטור דלא יכול לאהדורי והתם גבי תנור כיון דתדיר הוא מדליק אבעי ליה לעיוני אי איכא היזקא לחבירו לסלק היזקא וכיון דלא עביד הכי פושע הוא ולפיכך חייב תדע דהא רבנן פליגי עליה דר"ש בתנור דקא יהיב שיעורא לפטור ואינהו ופייהו קא יהבי שיעורא לפטור ע"כ ומשום קושיא דרבנן אדרבנן בלחוד לא הוינו מחלקים כדברי ר"ש אלא היינו אומרים שהלכה כמותו הכא כמו התם הלכך הוצרך הרי"ף להביא ראיה מדאוקמיה בשיטה:
[כ] **אע"פ** דהוו גירי דיליה. דכיון שהבהמה מסריח למעלה אף על גב דעדיין אין כאן דבר הניזוק שהוא האוצר ולעיל אמרן דאפילו לרבנן לא מקרי מזיק אלא כשיש כאן דבר הניזוק הכא דעג"ה שהוא מקום האוצר נסרח מיד הוה גירי דיליה ודמיא להא דאמרן דכל מרא ומרא וכו' וכיוצא בזה בהגה"ה לקמן גבי פאפי יונאי: [ל] **ריבה** בחלונות מהו. בגמרא איתא תו אכסדרא תחת אוצר מהו ורש"י לא פירש כלום ש"מ דל"ג ליה וגם בטור סימן קנ"ה ליתא והרמב"ם בספ"ט מהל' שכנים כתב או שעשה בעל החנות מחיצה על גבה וכתב המגיד שהוא פירוש להא דבנה עלייה כו' וכן פירשה ר"ח ורבו ז"ל ע"כ ואני אומר לולי עדותו שהעיד על ר"ח ורבו ז"ל היה נ"ל דהרמב"ם נתכוין להא דאכסדרא כו' ול"ג לבנה עלייה ושתי גרסאות יש חד גרס לבנה עלייה ול"ג להא דאכסדרא והיא גי' רש"י ורבינו והטור וחד גרס לאכסדרא ול"ג לבנה עלייה והיא גי' הרמב"ם ובספרים דידן גרסינן לתרוייהו: [מ] **אפילו** קוטרא דשרגא קשי ליה. אמר רב ששת ואספסתא כרפת בקר דמיא ה"ג בגמרא והעתיקו הרי"ף וכן הוא בטור: [נ] **ויחלוקו** אלו הכ"ה לשניהם. ולא יגיע לאחד מהם עד מ' וא"צ לריש דוכנא: [ס] **בדמים** הראויין. עיין מה שכתבתי בפרק הגוזל בתרא: [ע] **דלא** כהלכתא. דכיון שדינים הללו דמצו מעכבי מדרבנן בעלמא הוא מפני תקון העולם בצורבא מרבנן רצו לעשות לפנים משורת הדין כדפירש רש"י כלומר שלא להחמיר עליו כמו בעם הארץ. ב"י סימן קנ"ו: [פ] **היינו** שלא למכור סחורתם על יד על יד כו' אבל למכור סחורתם בבת אחת כו'. וכ"ל שלמד כן מדמצו בני העיר לעכב עליהם ואילו במוכרים סחורתן בבת אחת מי מצו

סערוו

[צ] אבל אם מוכר יותר בזול אין מעכבין עליו כיון שהוא טוב לבני העיר. אמרו ליה אית לן אשראי במתא אמר להן זילו זבינו שיעור חיותייכו עד דעקריתו אשראי דידכו ואזליתו פירוש תמכרו כדי שתרויחו שיעור פרנסתכם עד שתגבו וכן היוצא מעירו לדור בעיר אחרת דלא שייך בכרגא של הראשונה וצריך לחזור כדי לגבות שטרי חובותיו יכול להלוות ברבית כדי פרנסתו כל ימי היותו בעיר לגבות חובותיו: **יג ותלמיד** חכם המביא סחורתו לעיר מונעין כל בעלי סחורה שלא ימכרו עד שימכור את סחורתו כדי שלא יתבטל מלימודו כעובדא דרב דימי מנהרדעא דאייתי גרוגרות בספינה אמר ליה ריש גלותא לרבא פוק חזי אי צורבא מרבנן הוא ליכנסו ליה שוקא: **יד מתני'** מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו לא יסמוך לו כותל אחר אלא אם כן הרחיק ממנו ד' אמות החלונות בין מלמעלן בין מלמטן בין מכנגדן ארבע אמות: **גמ'** וקמא היכי סמיך ומפרש לה רבא [דף כב ע"ב] מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו ברחוק ד' אמות אם נפל הכותל לא יסמוך כותל אחר אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות כאשר היה מרוחק הראשון שנפל מאי טעמא דוושא דהכא מעלי להתם פי' ההילוך שדשים הקרקע ברגליהן אצל הכותל הנסמך עד ארבע אמות מהני להתם לכותל האחר ורבותא קא משמע לן אע"פ שזה ימים רבים [ק] היה מקום צר בין אלו שני הכתלים ונתקרבו העוברים אצל הכותלים ונדוש הרבה אפילו הכי צריך להרחיק כשנפל ובא לסמוך אחר: אמר רב לא שנו אלא כותל גינה אבל כותל חצר אם בא לסמוך סומך ורב אושעיא אמר אחד כותל גינה ואחד כותל חצר אם בא לסמוך אינו סומך אמר רבי יוסי בר חנינא ולא פליגי הא בעיר חדשה והא בעיר ישנה *רבינו תם ז"ל כתב דדוקא בחצר הוא דמפלגינן בין עיר חדשה לעיר ישנה משום דבעיר ישנה רבו ההולכין אצל הכותל ונדוש הרבה אבל בבית דרך להעמיד תיבות וספסלים אצל הכותלים ואין דשין אצל הכותלים וצריך להרחיק אף בעיר ישנה. תנן החלונות מלמעלן ומלמטן ומכנגדן ארבע אמות ותני עלה מלמטן שלא יעמוד ויראה מלמעלן שלא יציץ ויראה מכנגדן שלא יאפיל טעמא משום לא יאפיל אבל משום דוושא לא הכא במאי עסקינן מן הצד [וכמה כמלא רוחב החלון] וכמה טפח* והלא מציץ דכיון דבא [ר] מן הצד אפילו גבוה ארבע אמות יכול לעמוד מרחוק עליו ולהציץ אמר רב זביד במרדד כותלו והא אנן תנן ד' אמות ועל כרחך מתניתין נמי צריך לאוקמי מן הצד דאיכא לאקשויי ממתניתין כי היכי דפריך מברייתא [ש] טעמא דאיכא חלונות אבל משום דוושא לא וצריך לאוקמא מן הצד לא קשיא כאן מצד אחד כאן משתי רוחות ברייתא מצד אחד וסגי בטפח ומתני' בשתי רוחות החלון יש שתי כתלים וצריך שיהיה בין שני הכתלים ד' אמות [ת] מלבד רחב החלון טפח מצד אחד וארבע אמות פחות טפח מצד אחר וכל היתר על טפח מצד אחד ימעט מצד אחר ואף על גב דאוקמא למתניתין מן הצד ולא איירי בכנגדן מ"מ נראה דה"ה מכנגדן צריך להרחיק ד' אמות [א] דפשטא דמתני' הכי משמע אלא משום קושיא דדוושא צריך לאוקמא בבא מן הצד ועוד דמעיקרא דפריך טעמא דשלא יאפיל הוה פשיטא דכשכנגדו צריך ארבע אמות ומסברא זו לא חזר בו הגמרא: **טו מתני'** מרחיקין את הסולם מן השובך ארבע אמות כדי שלא תקפוץ הנמיה ואת הכותל מן המזחילה ארבע אמות כדי שיהא זוקף את הסולם פירוש אם קנה ממנו להעמיד סולם בחצירו כדי לעלות למזחילה שלו שיערו חכמים דשיעור זקיפת סולם ארבע אמות: **טז גמ'** לימא מתניתין דלא כרבי יוסי דאי כרבי יוסי האמר זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו פירש רש"י טובא מילי איכא במתניתין דלא כרבי יוסי אלא לימא דאף זו בשובך וסולם דלא כרבי יוסי וקשיא לן לפירושו דבכל כמה דלא ידע טעמא דזימנין דמנח ליה וכו' מלתא דפשיטא היא דבכל הרחקות דמתני' יש שייכות נזק יותר מבהרחקת סולם מן השובך ואמאי מספקא ליה לגמרא אי איכא לאוקומא כרבי יוסי טפי מבכל אינך. *הילכך נראה לרבינו חננאל ורב אלפס ז"ל דבכל הרחקות דמתני' פשיטא ליה לגמרא דרבי יוסי מודה בהו דהוו גירי דיליה לפי שבאותו דבר שהוא סומך מזיק לחבירו אבל בסולם אין מזיק

יכולין לומר למלך שמעון יש בידו משל אחרים שאין נותן ממנו ויראה לו פנים וידים מוכיחות. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה

*חלון שבין בית לחבירו מביא טומאה אם יש מת באחד מהן וחלון העשוי להשתמש שיעורו בפותח טפח וכשיתמעט מטפח אפילו משהו אין מביא את הטומאה ואם הוא עשוי לאורה ובידי אדם א כסלע בינוני דהוא כמלא המקדח הגדול שבלשכה והיא יתירה על סתם סלע ואינו מתמעט בכל שהוא אלא עד שלא ישאר רוחב אצבעים על רוחב גודל ומאור שלא נעשה בידי אדם כגון תררוהו מים או שרצים שיעורו כמלוא אגרוף של בן אבטיח שהוא כראש כל אדם היושב עליו למאור שיעורו מלא מקדח לתשמיש שיעורו פותח טפח ואם הוא חלון העשוי לאויר שאין לאורה ולא לתשמיש אלא אויר לשמור גנות ופרדסים אותו שיעורו כמלוא מקדח בינוני. פר"י:

וכל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה וכל דבר דחזי ליה אי נמי לא חזי ליה אך דלא מבטל ליה אינו ממעט בחלון. ודוקא למעט אבל אם כלי רחב סותם לגמרי אע"ג דלא מיבטל ליה ב אינו חוצץ מפני הטומאה וכלבד שיהא דבר שאין מקבל טומאה וצריך שיוכל לעמוד שם בחלון בלא סמיכת דבר אחר אבל אם אי אפשר להיות שם בלא סמיכה אין חוצץ וכן דלת שהגיפה וסמכה במפתח אם יכולה הדלת לעמוד בפני עצמה טהור ואם לאו טמא ואפילו מפתח שאין מקבל טומאה וכלי עץ העשוי לנחת *נמי לא בטיל. פר"י:

וכלי מתכות הנוגעת בכל טומאות הבאות מן המת הרי הן כמותן שפוד שנוגע במת עצמו או תחוב באהל המת הרי הוא אבי אבות הטומאה ומטמא באהל ואם נגע בטמא מת הרי הוא אב הטומאה כטמא מת ודוקא באהל או במת אבל כלי מתכות בכלי מתכות לא הוי כיוצא בו אלא כמו כלים אחרים הנוגעים בהן ואוסר רבינו תם לכהן ליכנס באותו הבית שיש בו מתכת שנטמא באהל המת והשיא דמסכת שמחות דתניא כל טומאה שהנזיר מגלח עליה כהן מוזהר עליה משבשתא היא אבל רבינו חיים זכרונו לברכה מתיר מכח השיא ברייתא חרב הרי הוא כחלל ואין הנזיר מגלח עליו א"כ אין הכהן מוזהר עליו ורבינו יצחק מסימפונט פירש דוקא שנתחלל בו המת הוי כחלל ולאו דוקא כלי מתכות והוא הדין כלי עץ וכל דבר שנתחלל בו המת הוי כחלל ואין נראה. פר"י מהרי"ח:

חלון שהוא עשוי לאורה איך שהוא קטן וכל מקום שהוא עומד אפילו למעלה מארבע אמות חזקתו שלש שנים וצריך טענה עם חזקתו שטוען שמכר לו או נתן לו חלון העשוי להביט דרך שם לשמור פרדיסתו וגינתו אם הוא כל כך גדול שיכול להכנים ראש אדם בתוכה ועמד למטה מארבע אמות מקרקע הבית יש לו חזקה ואם בא שכינו לבנות כנגדו אחר שהחזיק בו שלש שנים דינו להרחיק כדתנן החלונות מלמעלן כו' ולמעלה מארבע אמות בקרקע הבית אין לו חזקה ואעפ"כ כשבא לבנותו בתחילה שכינו מעכב עליו אם ירצה וחלון מצרי דהיינו שאין ראש אדם יכול נכנס לתוכו בין למעלה מארבע אמות בין למטה אין לו חזקה ואם יש משקוף לחלון למעלה ולמטה מימין ומשמאל אע"פ שאין ראש של אדם יכול ליכנס לתוכה הרי הוא חזקה. ורואבן שפתח חלונות בעלייתו ומביט דרך שם לחצר שמעון כשירצה אע"פ שרשות הרבים מפסיק ביניהם אם מגרו של שמעון גבוה משום ורוכבו באחרא דלא שכיחי רוכבי גמלים דהשתא לא בעי שמעון לאיצטנועי מבני רשות הרבים כופהו לסתום חלונותיו אפילו אם יכול שמעון להצטנע בחצירו בשום ענין משום דאמר ליה לא ידענא בהי עידנא אתית דאיצטנע מינך וכן הדין אם חצירות של אחרים מפסיקין: מי שיש לו חלונות על חבירו ובקש לסותמן ולפתוח אחרים למעלה אם הכותל של שניהם חבירו מעכב עליו ואם היו שנים לא יעשה שלש קטנות לא יעשה גדולות ראובן שסתם פתחו או חלונו ולא פרץ פצימיהן ובא שכינו לבנות לפניהן צריך להרחיק ארבע אמות ואם שתק ראובן עד שבנה שמעון בפניו שוב אין יכול למחות. מא"ז:

אם לא שתבא הנמיה וכן אילן לא יזיק עד שיגדלו השרשים וסמיכת כותל לכותל נמי חשיב גירי דיליה דמיד כשסומך מונע דוושא. אפילו תימא רבי יוסי כי הא דאמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא אמר לן מודה רבי יוסי בגירי דיליה והכא נמי זימנין דבהדי דמנח ליה קפלא: **יז והא** גרמא הוא אמר רב טובי בר מתנה זאת אומרת גרמא בניזקין אסור *אע"ג דאם הזיק בגרמא פטור מ"מ לכתחילה יכול למונעו שלא יגרום לו היזק ומיהו קיימא לן דדינא דגרמי חייב כר"מ דמחייב במסכך גפנו על גבי תבואת חבירו ובנפרלה אומר לו גדור ובדן את הדין וזיכה את החייב דמחייב רבי מאיר אפילו לא נשא ונתן ביד ומראה דינר לשולחני ושורף שטרות של חבירו ומוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו ואחוי אחוויי בהגוזל בתרא (דף קטז:) וצריך ליתן חלוק בין כל הני דמחייבין ובין דבר הנקרא גרמא בנזקין דפטור כגון ההוא דכילד הרגל (דף כו:) זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות אפילו קדם הוא וסילקן פטור וכן ההיא דשור שנגח את הפרה (דף מז:) דתנן הכניס פירותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות ואכלתן בהמה של בעל הבית פטור ואם הוזקה בהן בעל הפירות חייב ואמר רב עלה בגמרא ל"ש אלא שהוחלקה בהן אבל אכלה והוזקה פטור והנותן סם המות לפני בהמת חברו פטור מדיני אדם ובפרק הכונס (דף נט:) תנן השולח את הבעירה ביד חרש שוטה וקטן פטור מדיני אדם וכל הני דחשיב בריש הכונס פורץ גדר בפני בהמת חבירו כופף קמת חבירו בפני הדליקה עושה מלאכה במי חטאת והמבעית את חבירו. ובפרק [החובל] (דף צא.) תקע באזנו וחרשו פטור מדיני אדם דאיהו הוא דאבעית אנפשיה ושיסה בו את הכלב שיסה בו את הנחש ובפ' הכונס (דף ס.) ליבה ולבתו הרוח ויש לחלק דכל היכא דהוא בעצמו עושה ההיזק לממון חבירו וברי היזיקא מיקרי דינא דגרמי וחייב. שורף שטר או מוחל הוא בעצמו מזיק לממון חבירו וכן מראה דינר לשולחני כי במה שיאמר לו שהוא טוב הוא פוטר את הנותנו לו וכן אחוי אחויי ברי היזיקא דכיון דמראה ממון ישראל לעובד כוכבים אנס ברור הוא שיטלנו העובד כוכבים דאקפי' רחמנא לאוה מכמר ואין לך מעשה גדול מזה וכן נתייאש ממנה ולא גדרה דכיון דמעורב ממונו בממון חבירו ואוסרו ונתייאש מלגדור ברי היזיקא וחשיב מעשה וכן דן את הדין ומחייב את הזכאי ליתן לו או פטר את החייב או האכיל את הטריפה לכלבים על ידו הוי כעושה מעשה אבל כל הני הוו גרמא בעלמא דההיא דשיסה בו כלב ונחש לא ברי הזיקא כולי האי כמו מסור דשמא לא ישוך הכלב והנחש וההיא דזרק את הכלי מראש הגג כשזרק לא עשה מעשה הראוי להזיק שהרי היו תחתיו כרים וכסתות וכשסלקו נמי לא עשה מעשה בגוף הממון אף על גב דברי היזיקא ולא דמי למסור שמראה על גוף הממון [ב] וכמאן דקלייה דמי ושולח את הבעירה אין עושה מעשה בגוף הממון אלא החרש הוא שעשה את המעשה [ג] וכן פורץ גדר ממילא היא יוצאה ונותן סם המות לפני בהמת חבירו אין מאכילה ומבעית חבירו איהו הוא דמבעית אנפשיה [ד] ועוד יש לחלק דכל היכא דההיזק נעשה מיד בשעת מעשה נקרא דיני דגרמי כמו שורף שטר ומוחל וכן מראה דינר לשולחני כי מיד הוא פוטר אותו שנתנו לו ומסור בעידנא דאחוי כמאן דקלייה דמי וכן נתייאש מיד בשעת יאוש נעשה כלאים אלא שאין אוסר עד שיוסיף מאתים וכן דין והוראה ההיזק בא מיד אבל המסלק את הכרים בשעת סילוקו עדיין לא נשבר הכלי עד שיגיע לארץ וכן שיסה עד אחר שיסוי לא ישוך וכן השולח את הבעירה בשעה שנותנה לחרש אין מזיק וכן פורץ גדר עד שתאבד הבהמה והמבעית [ה] אחר שהבעיתו הוא מתפחד והולך [ו] וההיא דהעושה מלאכה במי חטאת חייב לרבי מאיר: **יח רב** יוסף הוו ליה הנך תאלי דהוו [דף כג ע"א] אתו אומני ויתבי תותייהו אתו עורבי ואכלי דמא וסלקי אבי תאלי ומפסדי להו אמר להו רב יוסף אפיקו לי קורקור מהכא. אמר ליה אביי והא גרמא בניזקין הוא אמר ליה הכי אמר רב טובי בר מתנה זאת אומרת גרמא בניזקין אסור אמר ליה והא אחזיקו* להו כלומר הם יטענו עליך חזקה אמר ליה הכי אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אין חזקה לנזקין. *רבינו תם ז"ל היה אומר אפילו הקנה בעדים יכול לחזור בו דקנין בטעות הוא דסבור היה שיכול לסבול ועתה אינו יכול לסבול ואין נראה לר"י מדקאמר אין חזקה לנזקין איכא למידק הא ראיה יש כדדייקינן לקמן (דף מט:) גבי ולא לאיש חזקה בנכסי אשתו אלא ודאי ראיה מהניא אבל חזקה לא מהניא ולא אמרינן חזקה במקום שטר עומדת משום דאיבעי ליה למחויי דסבר לא בעינן למחויי דכולי עלמא ידעי דאין אדם מוחל על היזק כזה

הג"ה

*ודוקא בחזקה שיש עמה טענה וכן ההיא דאחזיק לשפכי אחזיק לנטפי בפ"ק בעינן טענה בפירוש אבל אי ליכא טענה לא ודלא כפירש ריב"ס דפירש דכיון דאין רוצה להחזיק בגוף הקרקע לומר דשלו היא אלא לתשמיש בעלמא לא בעי טענה וכן ההיא דלעיל אחזיק להורדי לא בעי טענה מדלא מיחה שלש שנים ודאי מחל לו כך פירש ריב"ס ואין נראה לר"י ומהרי"ח וכן פסק בא"ז:

שמעון שבא לחפור בית הכסא סמוך לבאר חבירו צריך להרחיק (אפילו) חמשים אמות כדי שלא יזיק את מי הבאר מריח בית הכסא ואפילו החזיק אין חזקה לנזקין: ראובן ושמעון אחין או שותפין ויש להם בתים בחצר אחד או בשכונה אחת ולשניהם חפירה אחת לבית הכסא שלהן אך למעלה חלוקין הבתי כסאות לנקיעות ונופלין בגומא אחת ועתה בא ראובן לחלוק ומתוך כך ראוי ביתו לתוספת דיורין אין שמעון יכול לעכב עליו ולומר שיתמלא בית הכסא מהרה. מא"ז:

ולאו איתמר עלה רב מרי אמר בקוטרא ורב זביד אמר בבית הכסא *רבינו תם אומר דוקא קוטרא דכבשן שהוא רב ומזיק ביותר כדאמר במרובה (דף פב:) אין עושין כבשונות בירושלים משום קוטרא וכן מצאתי בירושלמי שמזיק אין לו חזקה. אמר רבי יהושע בן לוי בחיי דרבנן בעשן תדיר כהדא איתתא הוה [ז] מדלקא *קלא תחות רבי אלעזר בעא למחויי בידה אתא עובדא קמיה דרבי נשא אמר לא אמרו אלא בעשן תדיר וכן פירש רש"י בבית הכסא דוקא שלהן שהיו על גבי קרקע אבל שלנו שהן מכוסין לא *(ורב זביד אמר בבית הכסא) א"ל הני לדידי כקוטרא ובית הכסא דמו

הגהות הב"ח א בהגה"ה ד"ה חלון. ובידי אדם שיעורו כסלע וכו' שלא ישאר רוס אצבעים על רוחב גודל: ב בהגה"ה ד"ה וכל דבר. אע"ג דלא מבטל ליה חוצץ כצ"ל ותיבת אינו נמחק:

פלפולא חריפתא

מעכבו והלא דרך העולם להוליך סחורתו ממקום למקום ואם אתה אומר כן נמצא משא ומתן של עולם בטל אלא ודאי במוכר על יד דוקא הוא דמצו מעכבו: [צ] **אבל** אם מוכר יותר בזול אין מעכבין עליו. ואיכא למידק באומן נמי נימא הכי ויש לומר דבסחורה כי לא מוזיל מעכבין אבל באומן דלמא כי נמי מוזיל אינו עושה מלאכתו יפה ואין הכל מרגישין משא"כ בסחורה ונמצא דאומן המוזיל ואינו עושה יפה לא מתעכב ושקלי לטיבותא דזילא ועיין בב"י שהאריך בענין אחר לדקדק דברי הר"י שלוי בשם הפוסקים: [ק] **היה** מקום צר. ומיהו יותר צר מן ד"א לא יעשה שהא אין בני אדם הולכין לשם כלל ומסככין את דרכם ואל תתמה שבד' אמות הולכין ובפחות מעט אין הולכין שכך כל מדת חכמים: [ר] **מן הצד**. ל' רש"י שראש עוביו כנגד החלון ומאפילו ע"כ כלומר והכי קתני בברייתא שצריך להרחיק שלא [יאפיל דהיינו שירחיק מכנגדו ויעשה הכותל מצד החלון שלא] יהיה כנגד החלון ואמרי' עלה וכמה ירחיק מן החלון לצדו אמר רב ייבא כו' כמלא רוחב החלון ורבינו כ' וכמה טפח והרי"ף גורס לתרווייהו וצ"ל להגיה כן בדברי רבינו כלשון הרי"ף: [ש] **טעמא** דאיכא חלונות. והא דפריך אברייתא דהתם מפורש טעמא דלא יאפיל ולא קאמר טעמא משום דוושא: [ת] **מלבד** רחב החלון. סברא דנפשיה ותימה שלא כתב מגליה הא ומה שנראה לי בטעמו הוא דאמינא דהא דקאמר מלבד רוחב החלון לאו בכל חלון קאמר אלא בחלון דביה אנן קיימין דמפרשינן עלה וכמה טפח כדלעיל בהא קאמר שצריך שירחיק ד"א מלבד רחב החלון דהיינו רוחב טפח והשתא טעמא רבה איכא דהא בכותל אחד שהוא מן הצד שצריך שירחיק טפח היינו טעמא שלא יסה הגל נוטה לתוך החלון ויאפיל כלשון נמוקי יוסף ה"נ בשני כתלים אע"פ שיהיה בין שתיהן רוחב ד"א מ"מ יש כאן לעולם גל טפח דקודם אצות מכותל שמצד זה ואחר אצות לכותל שמצד זה ואם כן אין כאן ד"א בלא גל ואכן בעינן הרחקה טפח מחמת הגל כשאין כאן כותל אלא מצד א' וס"ל לרבינו דה"ה בשני כתלים שצריך שיהיה ד"א ביניהן בלא גל ולכך קאמר שאלו ד"א הן מלבד רוחב החלון והיינו חלון דביה אנן קיימין שיעורו טפח כדאמרן ולפי זה לא קאמר רבינו שצריך שיהא בין שני הכתלים אלא טפח וד"א יהיה החלון טפח או יותר גדול כך כ"ל שיטת רבינו אבל הפוסקים לא כתבו כדבריו (של המיי') [שלא התנו] מלבד רוחב החלון כמ"ש הריב"ש בתשובותיו סי' רכ"ה: [א] **דפשטא** דמתני' הכי משמע אלא כו' צריך לאוקומה מן הצד. ומ"מ כיון דלא קתני הרחקות דמכנגדן ממש הייני טעמא דכיון דמשום דוושא כבר קתני שצריך ד' אמות איכא למשמע דה"ה להרחקה דשלא יאפיל מדלא קתני לה לאותה הרחקה וקתני נמי תנא לפשטא דמתני' דמשמע בכה"ג דהרחקה שכנגדו משום האפלה נמי בד' אמות היא: [ב] **וכמאן** דקלייה דמי. כדאיתא בהגוזל בתרא דף קי"ז וכ"ש חוזר ומוחל השטר שמכר דהוא כמאן דקלייה. [ג] **וכן** פורץ גדר ממילא היא יוצאה. וכ"ש טומן קמת חבירו בפני הדליקה דלא עביד מידי כ"כ רבינו בהגוזל קמא ושם כתבתי למה לא כתב גם כן לכופף קמתו כו': [ד] **ועוד** יש לחלק כו'. וכבר כתבתי בהגוזל קמא דשני החילוקים גם שניהם כאחד אינם מתיישבים על הלב והעתקתי דברי המרדכי בזה: [ה] **אחר** שהבעיתו הוא מתפחד והולך. וכ"ש טומן כופף וליבה כמו שכתבתי בהגוזל קמא: [ו] **וההיא** דהעושה מלאכה במי חטאת חייב לר"מ. עיין מה שכתבתי בזה בהגוזל קמא: [ז] **מדלקא** קלא. בירושלמי איתא הגרסא קולין ותרגמו של שלחנם יהי לפניהם לפח לקלא. ובארץ אשכנז שהרבה מקומות מהן במדינת ווטסע פולין יש פרכיא נקראת וואלרעק בגליל התחתון בהפרכיא פעננגויא

רב יוסף איסטנים הוה כדאיתא בערבי פסחים (דף קיג:) שלשה חייהם אינם חיים הרחמנים והרתחנים ואניני הדעת אמר רב יוסף וכולהו איתנהו בי מכאן משמע דכל נזק שידוע שאין המערער יכול לסובלו אף על פי שסובלין אותו שאר בני אדם אין לו חזקה נגד מערער זה : יט **מתני'** מרחיקין את השובך מן העיר חמשים אמה ולא יעשה אדם שובך בתוך שלו אלא אם כן יש לו חמשים אמה לכל רוח רבי יהודה אומר בית ארבע כורין כמלא שגר היונה ואם לקחו אפילו בית רובע הרי הוא בחזקתו: **גמ'** אמר רב פפא ואיתימא רב זביד זאת אומרת טוענין ליורש וטוענין ללוקח* יורש תנינא הבא מחמת ירושה אינו צריך טענה לוקח איצטריכא ליה לוקח נמי תנינא לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות הרי זו בחזקתה צריכא דאי אשמועינן גבי רשות הרבים אימור כונס לתוך שלו הוא אבל גבי שובך אימא לא ואי אשמועינן גבי שובך כיון דיחיד הוא אימור פיוסי פייסיה אי נמי אחולי אחיל גביה אבל גבי רשות הרבים מאן פייס ומאן מחיל צריכא : הרי זו בחזקתה והא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אין חזקה לנזקין רב מרי אמר בקוטרא רב זביד אמר בבית הכסא : כ [דף כג ע"ב] **נפול** הנמצא בתוך חמשים אמה הרי הוא של בעל השובך חוץ לחמשים אמה הרי הוא של מוצאו נמצא בין שני שובכות קרוב לזה שלו וקרוב לזה שלו מחצה על מחצה שניהם יחלוקו : כא **א"ר** חנינא רוב וקרוב הלך אחר הרוב ואף על גב דרובא דאורייתא וקורבא דאורייתא אפילו הכי רובא עדיף וכן הילכתא *ומילתא דפשיטא הוא [ח] דתניא ובנמצא הלך אחר הרוב אפילו נמצא קרוב לנבילה אלא רבי חנינא אפילו קורבא דמוכח אתא לאשמועינן דאזלינן בתר רובא* ואף על גב דאותביה רבי זירא לאו משום דפליג עליה אלא ליטא וליתן כדי לברר דבריו תדע דהא מברייתא דתני רבי חייא קאמר [דף כד ע"א] ש"מ תלת ש"מ רוב וקרוב הלך אחר הרוב כו' [ט] וש"מ איתא לדר' זירא : כב **איתמר** חבית שצפה על פני הנהר אמר רב נמצא כנגד עיר שרובה עובדי כוכבים אסורה כנגד עיר שרובה ישראל מותרת ושמואל אמר אפילו בעיר שרובה ישראל אסורה אימורא מההיא דקירא אתאי [י] לימא בדרבי חנינא קא מיפלגי לא דכולי עלמא אית להו לדרבי חנינא והכא בהא קא מיפלגי [כ] מר סבר אם איתא [ב] דמההיא דקירא אתא עקולי ופשורי הוו טבעי לה ומר סבר חריפותא דנהרא נקט ואתאי והילכתא כרב באיסורי . ואם נמצאת כנגד עיר שרובה ישראל מותרת אפילו נמצאת קרוב לבית העובד כוכבים [ל] דאזלינן בתר רוב העיר . ההוא חלבא דחמרא דאשכח בפרדיסא דערלה שרייה רבינא דאזלינן בתר רובא אע"ג דהוי קורבא דמוכח והוא הדין אפילו ענבי נמי שרי* והא דלא אזלינן בתר רובא דעלמא לאוסרו משום יין נסך [מ] משום דרובא דגנבי ישראל ניהו כדאיתא פרק בתרא דמסכת ע"ז (דף ע.) : כג **הנהו** זיקי דחמרא דאשתכח בי קופאי שרא ליה רבא אע"ג דרובא דעלמא עובדי כוכבים ניהו רובא [דף כד ע"ב] דספוכאי ישראל ניהו וה"מ ברברבי אבל זוטרי אימור מעוברי דרכים נפול ואי איכא רברבי בהדייהו אימור באברורי הוה מנחי* :

הגה"ה
*מכיון שיברר בעדים שהמוכר או המורים דר בו יום אחד טענינן ליה שקנאה המורים או המוכר מן המערער או מאבותיו של מערער ואוקמינן ליה ביד יורש או ביד לוקח ואע"ג דלא אחזקו בה שלש שנים ודיינא דטעין ללוקח ואוקמא בידיה ואע"ג דלא בירר הלוקח דדר בה המוכר יום אחד לא מהדרינן עובדא דלא שדי איניש זוזי בכדי ודוקא היכא דלא ערערו בה היורש או הלוקח מחמת הודאת דמוכר או המורים שתם ודאי טוענין ללוקח וליורש אפילו מאי דהוה בעי המוכר או המורים לברר בעדי מכירה או בעדי חזקה הלוקח והיורש אין צריך שום בירור אלא אנן טענינן להו אבל בעינן שהלוקח או היורש יחזיקו שלש שנים כדפירש רשב"ם בפרק חזקת הבתים גבי ישראל הבא מחמת עובד כוכבים . מה"ז :

הגה"ה
*דאזלינן בתר רובא דעלמא והא דאמרינן אין הולכין בממון אחר הרוב היינו היכא דאידך מוחזק אבל היכא דליכא מוחזק אזלינן בתר רובא מיהו באבידה שיש בו סימן אע"ג דבעל האבידה אין מוחזק בה תקנו חכמים להכריז אפילו בעיר שרובה עובדי כוכבים כדי שיתקיים מצות השבת אבידה ולא אזלינן בתר רובא לרבנן ורשב"א. פר"י מהרי"ח :

הגה"ה
*נראה לי דלדידן דלא אזלינן בתר קורבא אלא בתר רובא אפילו ענבים שרו דלא אמרינן משל ערלה הן דלכל הפחות הוה ליה ספק ערלה דשרייא בחוצה לארץ ותמרא דוקא בהנאה מותר אבל בשתיה אסור האידנא דרוב עובדי כוכבים גנבים נינהו ובימיהם דרוב גנבי ישראל נינהו אפילו בשתיה שרי . פר"י מהרי"ח :

הגה"ה
*והאידנא בין רברבי בין זוטרי אסירי דרוב עוברי דרכים ורוב ספוכאי עובדי כוכבים נינהו . מהרי"ח :

כד **מתני'** מרחיקין את האילן מן העיר כ"ה אמה ובחרוב ובשקמה חמשים אמה אבא שאול אומר כל אילן סרק חמשים אמה אם העיר קדמה קוצץ ואינו נותן דמים . ואם האילן קדם קוצץ ונותן דמים ספק זה קדם ספק זה קדם קוצץ ואינו נותן דמים . מרחיקין גורן קבוע מן העיר חמשים אמה ולא יעשה אדם גורן קבוע בתוך שלו אא"כ יש לו חמשים אמה לכל רוח ומרחיק מנטיעותיו של חבירו [ג] ומניח בכדי שלא יזיק [דף כה ע"א] מרחיקין את הנבילות ואת הקברות ואת הבורסקי מן העיר נ' אמה אין עושין בורסקי אלא למזרח העיר ר"ע אומר לכל רוח הוא עושה חוץ מן המערב ומרחיק חמשים אמה : כה **ומרחיקין** את המשרה מן הירק ואת הכרישים מן הבצלים ואת החרדל מן הדבורים רבי יוסי מתיר בחרדל* : **גמ'** [דף כה ע"ב] תניא רבי יוסי מתיר בחרדל מפני שיכול לומר לו עד שאתה אומר לי הרחק חרדלך מדבוריי הרחק דבורך מחרדליי שבאות ואוכלות לגלוגי חרדליי תוספתא תניא רבי יוסי מתיר בחרדל מפני שיכול לומר לו כדרך שאתה עושה בתוך שלך כך אני עושה בתוך שלי [נ] וכן היה רבי יוסי אומר מרחיקין את הדבורים מן העיר חמשים אמה כדי שלא ישכו את האדם רבי אליעזר אומר מגדל דבורים כמגדל כלבים רבי נתן אומר מרחיקין את הכבשונות מן העיר חמשים אמה [ס] לעיל (דף יח:) אסיקנא דהא דקאמר רבי יוסי מתיר בחרדל לאו דוקא חרדל דהוא הדין במשרה וירק נמי שרי דקסבר רבי יוסי על הניזק להרחיק עצמו כדתנן רבי יוסי אומר אע"פ שהבור קדם לא יקוץ שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו אלא לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי אפילו משרה וירק נמי אלא לדידכו דאמריתו על המזיק להרחיק עצמו תינח משרה וירק דהני מזקי הני והני לא מזקי הני אלא חרדל ודבורים תרוייהו מזקי אהדדי ורבנן דבורים לחרדל לא מזקי אי בבינתא לא משכחת ליה אי בטרפא הדר פארי וקי"ל כרבי יוסי והני לאו גירי דיליה ניהו דבשעה שזורע הכרישים אכתי לא מזקי לבצלים עד שיגדלו וכן כשזורע את החרדל ומכסם בעפר לא משכחי ליה דבורים עד אשר יצמח ויגדל וכן כשסומך את המשרה ומרחיק כדין הרחקת בור שיח ומערה אין מזיק לירק עד שישהו זמן מרובה ויסריחו וכולהו דמו לבור ואילן :

הגה"ה
*אמר ליה רבי חנינא לרב אשי כגון אתון דיתביתון בצפונה דארץ ישראל אדרימו סבר לה כההיא ברייתא דברכות דקתני שחייב אדם להתפלל כנגד ירושלים שנאמר והתפללו אליך דרך ארצם פר"י א"כ אנו יש לנו להתפלל לצד מזרח ומכל מקום צריך לצדד לצד דרום דהרוצה שיחכים ידרים ושיעשיר יצפין וסימן שולחן בצפון ומנורה בדרום ואמר רבי יהושע בן לוי לעולם ידרים אדם שמתוך חכמתו מעשרו . מהרי"ח :

מתני' מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה ובחרוב ובשקמה חמשים אמה בין מלמעלן בין מן הצד אם הבור קדם לאילן קוצץ ונותן דמים ואם האילן קדם לא יקוץ ספק זה קדם ספק זה קדם לא יקוץ רבי יוסי אומר אף על פי שהבור קדם לא יקוץ שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו : **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא הוה אמר מודה רבי יוסי בגירי דיליה : כו **פאפי** יונאה [ע] עני והעשיר הוה בנה אפדנא הוו הנך עצרי בשיבבותיה כי הוו דייקי שומשמי הוה ניידא אפדנא אתו לקמיה דרב אשי אמר להו כי הוינן בי רב כהנא הוינן אמרי' מודי ר' יוסי בגירי דיליה וכמה [דף כו ע"א] כדנייד נכתמא אפומא דחצבא ואם הוחזקו בתשמיש זה שלש שנים לא הוי חזקה דאם החזיק קודם שבנה האפדנא לא הוי חזקה* לפי שלא היה בידו למחות כל זמן שאין מזיק לו כדפרישנא לעיל דחזר בו רבא והודה לו שמותר לסמוך כל זמן שאין הניזק לשם חוץ מבור משום דכל מרא ומרא דקא מחית מרפית לארעאי וכיון שלא היה יכול למחות לא הוי חזקה כדפרי' לעיל ואם החזיק אחר שבנה נמי לא הויא חזקה דדמי לקוטרא ובית הכסא דאין הדעת סובלת היזק כזה שיפול כותלו ואם הזיקו בנדנוד והפילו את הכותל ושברו את הכלים חייבין לשלם דחשיבי כמזיק בידים. הרמב"ם ז"ל : כז **דבי** בר מריון בריה דרבי אבין כי הוו נפצי כיתנא אזלא רקתא ומזקא לאינשי אתו לקמיה דרבינא אמר להו כי אמרינן מודה רבי יוסי בגירי דיליה הני מילי היכא דאזלא מכחו אבל הכא זיקא הוא דקממטי ליה מתקיף לה מר בר רב אשי מ"ש מזורה ורוח מסייעתו אמרוה רבנן קמיה דאמימר אמר היינו זורה ורוח מסייעתו וכן הילכתא והני מילי לענין איסורא דאסור לאיגרום היזקא לאינשי כדאמר גרמא בנזקין אסור אבל לענין תשלומין פטור דגרסינן בפרק הכונס (דף ס.) אמר רב אשי כי אמר זורה ורוח מסייעתו הני מילי לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה אבל הכא גרמא בעלמא הוא וגרמא בנזקין פטור* :

הגה"ה
*אע"ג דהנך עצורי בהיתר סמכו דההיא שעתא לא הוה אפדנא ואמרינן לעיל אם היה רפת בקר קודמת לאוצר מותר אע"ג דחשיב גירי דיליה הכא היינו טעמא דלא קביע תשמישא וליכא טורח בסילוקו כל כך עוד יש לפרש דהכא הוי כמו בור דכל מרא ומרא דקמחית קמרפית לארעאי . פר"י מהרי"ח :

הגה"ה
*ומפרש רבינו תם דהכא איירי ברוח שאינה מצויה אזלא רקתא אבל ברוח מצויה חייב וכן משמע מלשון ריב"ם דברוח מצויה חייב . מה"ז :

כח **מתני'** לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אא"כ הרחיק ממנו ארבע אמות אחד גפנים ואחד כל אילן היה גדר בינתים זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן היו שרשים יוצאים לתוך שדה חבירו מעמיק להן שלשה טפחים שלא יעכב המחרישה היה חופר בור שיח ומערה קוצץ ויורד והעצים שלו : **גמ'** תניא ארבע אמות שאמרו כדי עבודת הכרם . אמר שמואל ל"ש אלא בארץ ישראל אבל בבבל שתי אמות תניא נמי הכי לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אא"כ הרחיק ממנו שתי אמות והא אנן תנן ד' אמות אלא שמע מינה כדשמואל שמע מינה רבה בר רב חנן הוו ליה הנך תאלי אמיצרא דפרדיסא דרב יוסף הוו אתו צפורי ויתבי בתאלי ונחתי בפרדיסא ומפסדי ליה אמר ליה זיל קוץ אמר ליה והא ארחיקו ליה אמר ליה ה"מ לאילנות אבל לגפנים בעי טפי [פ] וכל שכן בשדה לבן* והא אנן תנן אחד גפנים ואחד כל אילן ומשמע ליה דהכי קאמר אחד מקום גפנים ואחד מקום כל האילן צריך להרחיק ממנו נטיעת האילן ארבע אמות דאי האילן הנסמך קאמר פשיטא דאחד נוטע גפנים ואחד נוטע כל אילן צריך להרחיק ארבע אמות . ה"מ אילנות לאילנות וגפנים לגפנים אבל אילנות לגפנים בעי טפי ואף על גב דקיימא לן הלכה כרבי יוסי הא אמרי' מודה רבי יוסי בגירי דיליה והאי נמי גירי דיליה היא [צ] דכשרואה בעל האילן עופות יושבין על האילן מפריחן והולכין ויושבין בגפן וצריך להרחיק לפי האומד כאשר יפריחו העופות מן האילן כדי שייטהו קודם שינוחו וכן אמר רב יוסף אפיקו לי קורקור מהכא משום דמפסדי בפירות אמר ליה אנא לא קיילנא דאמר רב האי דיקלא דטעון קבא אסור למיקלייה ואמר רבי חנינא לא שכיב שכחת ברי אלא דקץ תאינתא בלא זימניה מר אי ניחא ליה ליקוץ ולדחייה בעלמא קא מיכוין דהא תנן במתניתין אם הבור קדם קוצץ אי נמי לא מסתבר ליה האי סברא דרב יוסף והיה לו שום טעם לחלק בין הך דהכא [ק] ובין ההוא דלעיל דאפיקו לי קורקור מהכא ונראה דהילכתא כרב יוסף מדאמר ליה זיל קוץ [ר] וכיון דבשלו אמר לעשות מעשה כ"ש בשל אחר ותימה לי למה לא הביאה רב אלפס ומסקינן הא דתנן במתני' קוצץ ויורד והעצים שלו ה"מ חוץ לשש עשרה אבל תוך שש עשרה לבעל האילן : **מתני'** [דף כו ע"ב] אילן שהוא נוטה לשדה חבירו קוצץ מלא המרדע

הגה"ה
*וכ"ש אילנות או גפנים לזרעים ודוקא כשנוטע אילנות כשהן גבוהין אבל אם נטע גרעין לא דממילא קא רבו ולא גיריה דיליה הוא . פר"י : ומיהו בעל האילן יכול לומר אנא לא קיילנא אלא את אי ניחא לך קוץ דאמר רב (שבת) דיקלא דטעין קבא אסור למיקלייה מיהו אם מפסידין יותר הר בה כגון ההוא דטעם בהו טעמא דחמרא ואמר ליה למתר אייתי לי מקורייהו מותר . מהרי"ח :

הגהות הב"ח א אימור מאיהי דקירא אתאי : ב אם איתא דמאיהי דקירא אתא : ג מנטיעותיו של חבירו ומנירו בכדי שלא יזיק :

פלפולא חריפתא

הטנגנויא שחופרין בקרקע ומוצאים אבנים שמשתמשין בהן במקום גתלים לכל מלאכה ולעשות בהם כל צרכי בים כמו בגתלי עץ ואמרינן בעלמא שדא ביה קלא : [ח] ה"ג דתניא ובנמצא כו' . והוא בפרק גיד הנשה דף צ"ה : [ט] וש"מ איתא לדרבי זירא. דא"ר זירא אע"פ שדלתות מדינה נעולות גבי תשע חנויות : [י] לימא כדר"ח קא מיפלגי. ורב דאמר בעיר שרובה ישראל מותרת לית ליה לדר"ח דאף על גב דמיירי אפילו נמצאת סמוך לבית עובד כוכבים דלגבי קורבא בביתו של עובד כוכבים הוי קורבא דלא מוכח כיון שדרים ישראל באותה העיר אבל אותה העיר כנגד איהי דקירא הוי קורבא דמוכח ולכך אזיל בתרה תוספות בד"ה רוב וקרוב : [כ] מר סבר אם איתא דמהסיא דקירא כו' . כלומר ואין כאן רוב כלל אלא רוב העיר : [ל] דאזלינן בתר רובא כו' . ואפילו ענבי כו' צריך לומר דהא דאמרינן בגמרא לימא רבינא ס"ל כר"ח ודחינן שאני התם כו' דיחויא בעלמא הוא וקשה מר"פ סמנית דדייק רבינו מדאמרינן לימא רבא כשמואל דס"מ דליתא לדשמואל. וכבר הקשיתי כיוצא בזה בסוף פרק כילד הרגל ולפי זה דאמרינן דפשיטא דהכא דחוי בעלמא הוא ניחא דלא קשה אדפסקינן לעיל הלכתא כרבי חנינא ואי רבינא לא ס"ל כרבי חנינא הוי ליה למידחי [לדר"ח] מקמיה דרבינא דבתראה ומרא דתלמודא הוא אבל בטוי"ד סי' רנ"ד כתב חבית של יין הטמונה בכרם של ערלה מותר שאין הגנב גונב בכרם זה וטומן בתוכו אבל ענבים שנמצאו טמונים בו אסורים שקרוב הדבר שנגנבו ממנו וטמנם בתוכו ע"כ ותמיהא לי טובא דשבק לרהטוס דלא פסק הכין ועוד דא"כ קשיא הלכתא אהלכתא דהכא פסק כשינויא והיינו דרבינא לא ס"ל לדר"ח. ובי"ד סימן קכ"ט פסק לדרבי חנינא דהולכים אחר הרוב אפילו בקורבא דמוכח להחמיר ולהקל . וראיתי שהרמב"ם פוסק בפ"י מהל' מאכלות אסורות כדברי הטור גם ראיתי בנימוקי יוסף שסובר כן ומיהו להרמב"ם ונימוקי יוסף יש לתרץ דסבירא ליה לדרבי חנינא ודשינויא דהכא דיחוי בעלמא הוא ומכל מקום בהך דענבים סבירא ליה דמודה רבי חנינא משום דמלגמי הוי כעין ודאי כי הא דלעיל אם איתא דמהסיא דקירא כו' אלא שאין כן במשמע לשונו של הרמב"ם שכתב שמא משם נלקטו כו' ובטור שכתב שקרוב הדבר וכו' גם כן לא ניחא כולי האי דלהכי משמע דלא הוי אלא הוכחה ולא בודאי שויא להו ועוד היאך פסק דלא כהכוה ומן סתימה על הב"י שלא הביא בכל זאת : [מ] משום דרובא דגנבי ישראל ניהו כדאיתא כו' . כך כתבו התוספות ורבינו מפרש אדהתם דמיירי בפומבדיתא לפי שהיו שם רמאים וגנבים רוב מישראל ה"נ מיירי דבדוכתא דעובדא דהכא הוי רוב גנבי ישראל ודלא כליבנא דהג"ה שבעמוד דבימיהם רוב גנבי ישראל ניהו משמע בכל מקום ומקום ורבינו בפרק אלו מציאות ובפ"ק דחולין גבי אבדו לו תרנגולים ואמאן שחוטין דייק לכתוב רוב גנבי העיר ישראל : [נ] ובן היה ר"א כו' . דדבורים מזיקין כן : [ס] לעיל דף י"ח ע"ב. ועי"ש בדברי רבינו : [ע] ה"ג עני הוה והעשיר. וכתבו התוספות רבותא נקט שהיה עני ולא בעי לאסוקי אדעתייהו שיבנה האפדנא אפ"ה הוזקקו להרחיק משום דהוי גירי דידהו ע"כ . ואילו היה עשיר היה בידו למחות דה"כ הוי כמו בור דמרפי לארעא ולא יסכול בנין אפדנא כדמסקי התוספות ובהג"ה שבעמוד . אבל מ"מ התוספות מאם היה רפת בקר קודם כו' ליתא לרבינו שהוא כתב לעיל דדיקא שאני · [פ] וכ"ש בשדה לבן. לפי שהניזק מן העופות יותר בשדה לבן : [צ] דכשרואה בעל האילן עופות וכו' . ולפיכך אפילו נוטע גרעין אסור דבשעה שרואה כו' מפריחן וכו' גירי דיליה דלא כהג"ה שבעמוד כ"כ בית יוסף סימן קנ"ה : [ק] ובין ההיא דלעיל דאפיקו לי וכו' . דהתם אביי פריך עלה ומסיק לה בשינויא כרב יוסף א"כ הלכתא הוא : [ר] וכיון דבשלו אמר כו' . ולא מהל דבשל עצמו רשאי למחול : הדרן עלך לא יחפור

ואי

מעל גבי המחרישה ובחרוב ובשקמה כנגד המשקולת בית השלחין כל האילן כנגד המשקולת אבא שאול אומר כל אילן סרק כנגד המשקולת אילן שהוא נוטה לרשות הרבים קוצץ כדי שיעבור גמל ורוכבו רבי יהודה אומר טעון פשתן או זמורות רבי שמעון אומר כל האילנות לפי המשקולת מפני הטומאה : הדרן עלך לא יחפור

פרק שלישי

א [דף כח ע"א] **חזקת** הבתים בורות שיחין ומערות ומרחצאות ושובכות ובית הבדים ובית השלחין והעבדים וכל דבר שהוא עושה פירות תדיר חזקתן שלש שנים מיום ליום . שדה אהבעל חזקתה שלש שנים ואינה מיום ליום . והא דבעינן חזקה היינו היכא דאיכא עדים למערער שהקרקע היה שלו . אבל אי לית ליה עדים לא בעי חזקה · דנאמן לומר שלך היתה ולקחתיה ממך במיגו שלא היתה שלך מעולם . דתנן בפרק שני דכתובות (דף טו:) ומודה רבי יהושע באומר לחבירו שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו נאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר . ואמרי' עלה (שם דף יז:) וליתני ומודה ר' יהושע באומר לחבירו שדה זו שלך היתה ולקחתיה ממך שנאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר . וקאמר משום דקבעי למיתני עלה ואם יש עדים שהיא שלו ואמר לקחתיה ממנו אינו נאמן היכי דמי אי דאכלה שני חזקה אמאי לא מהימן [א] ואי דלא אכלה שני חזקה פשיטא דלא מהימן אלמא אי לית ליה עדים אפילו לא אכלה שני חזקה מהימן : **גמ'** חזקתן שלש שנים מאי טעמא [דף כט ע"א] אמר רבא שתא קמייתא מזדהר איניש בשטריה תרתי מיזדהר תלת מיזדהר טפי לא מיזדהר ותקנו חכמים שאם יביא עדים שאכלה שלש שנים בשופי שאין צריך להראות שטרו יותר אמר ליה אביי אלא מעתה מחאה שלא בפניו לא תיהוי מחאה דאמר ליה אי מחית באפאי מזדהרנא בשטרי דא"ל חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה ואם עדי המחאה מעידים שלא אמרו המחאה לשום אדם אפילו הכי הויא מחאה דכיון דאמרו חכמים מחאה שלא בפניו הויא מחאה וסמכו על זה דמסתמא יאמרו לאחרים שמיחה פלוני על קרקע שפלוני מחזיק בו דמילתא דתמיה הוא דאדם מחזיק בקרקע של חבירו ורגילות לפרסם הדבר אפילו אם אירע שלא אמרוהו לשום אדם הויא מחאה כיון שמיחה כמאמר חכמים ולא הזקיקוהו לילך אצל המחזיק למחות לפניו :

ב **אמר** רב הונא שלש שנים שאמרו והוא שאכלן רצופין אמר רב חמא ומודי רב הונא באתרא דמוברי באגי ואף על גב דאיכא דמוברי ואיכא דזרעי מצי למימר הכי ניחא לי דעבדא טפי תנן חזקת הבתים והא בתים דביממא ידעי ובליליא לא ידעי נמצא שצריך להביא בעל שם שנים ומעידים העדים על דירת הימים כי על הלילות אינם יכולים להעיד אלמא מהניא חזקה בפיזור . אמר אביי מאן קמסהיד אבתים שיבבי שיבבי מידע ידעי ומעידין שלא הרגישו שהיה יוצא משם ומוציא כלי תשמישו בלילות אלא כפי נהוג העולם ראוהו נכנס בערב לביתו ויוצא ממנו לבקר ולא שיהו צריכין להעיד שידעו בודאי שדר בביתו כל הלילה גאטו צריכים שיהו נעורים כל הלילה אם כן לא משכחת חזקת הבתים בדרך זה ומאי האי דקאמר אביי שיבבי מידע ידעי דמשמע דסתם שיבבי יכולין להעיד לפי מנהג דירת השכנים רבא אמר כגון דאתו בי תרי ואמרו אנן אגירנא מיניה ודרנא ביה תלת שנין ביממא ובליליא. לפי שהזכיר המקשה בדבריו ביממא ידעי ובליליא לא ידעי הזכיר גם רבא בדבריו ביממא ובליליא כלומר על ידי השוכרים שדרו בו תוכל למצוא עדות על יממא וליליא מיהו אם העידו שדרו בו שלש שנים בסתם ולא הזכירו ימים ולילות והלכו להן מהני עדותן . דסתם שלש שנים הוי ימים ולילות . דאם היה להן בלילה דירה אחרת לא היו מעידין שלש שנים בסתם ורבא אית ליה נמי שינויא דאביי דעדות השכנים מועיל כפי נהוג העולם . אלא שהשיב על דברי המקשה ואמר דאף בלא עדות שכנים משכחת עדות יומם ולילה על פי השוכרים אמר ליה רב יימר לרב אשי הני נוגעין בעדותן הן דאי לאו אמרי הכי אמרינן להו הבו ליה אגר ביתא להאי כדאמרינן פרק כילד הרגל (דף כא.) השוכר בית מראובן ונמצא של שמעון מעלה שכר לשמעון ואע"ג דאי זכה המערער בדינא יוציאו מיד המשכיר מה שנתנו לו אפילו הכי לא בעי למיקם בדינא בהדיה או שמא יכפור שלא קבל מהן כלום אמר ליה דייני דשפילי דיינו הכי מי לא עסקינן דנקיטי אגרא בהדייהו ואמרי למאן ניתביה אמר מר זוטרא אי טעין ואמר לייתי סהדי דדר ביה תלת שנין ביממא ובליליא כלומר ודאי אי לא טען המערער להעיד על ימים ולילות והעידו העדים בסתם שדר בו שלש שנים מסתמא העידו על ימים ולילות ואין אנו זקוקין לדרוש ולחקור העדים אם העידו על ימים ולילות דמסתמא הוי כאילו חקרנום כל זמן שאין המערער טוען אבל אי טעין המערער טענת ברי אני ראיתיו שלא היה דר בו בלילות טענתו טענה וצריך להביא עדות על ימים ולילות על פי עדות שכנים כדאביי או ע"פ שוכרים כדרבא ואי טעין ראיתיו יוצא זמן גדול בלילה אחר שהלכו השכנים לישן אז אין מועיל אלא השוכרים. [דף כט ע"ב] ומודה מר זוטרא ברוכלין המחזירים בעיירות פירוש אם המערער הוא רוכל אף על גב דלא טעין איהו טענת ברי שלא דר בו בלילות צריך להביא עדים גם על הלילות . כי מחמת שלא היה תדיר מצוי בעיר אין יכול לטעון טענת ברי הלכך טענינן ליה אנן דחיישינן דשמא כשנכנס הרוכל היה נטמן ויוצא *ורבינו חננאל ז"ל גורס ומודה רבא פירוש רבא דקאמר בעינן עדות יומם ולילה אי הנך עדים רוכלין המחזירין בעיירות אף על גב דלא אמרי דיירנא ביה תלת שנין ימים ולילות אלא בידינו היה זה הבית שלש שנים רצופות אע"פ שימים רבים היו מחזירין בעיירות ולא היו באין ולנים בבית עדותן עדות פירוש ואע"ג דלא טעין איהו יש לי עדים על ימים ולילות כיון שעדיו הם רוכלים אנן טענינן ליה שהם מעידים על ימים ולילות ויביאם אע"פ שהוא היה סבור שלא יועילו לו אם יביאם אנן טענינן ליה שיביאם ויועילו לו ומדבריו למדנו שאם המחזיק יוצא מן העיר לעיסקא ושוהה מקצת ימים וכשהוא חוזר לעיר תמיד נכנס לאותו בית הויא חזקה שכן מנהגו של עולם ולא מצי אידך למימר לא החזקת כדמחזקי אינשי וגם אין צריך להשלים מה ששהה חוץ לעיר אלא בתלת שני הוי חזקה ולא דמי לאתרא דמוברי באגי דבעינן שש שנים וכן בחנותא דמחוזא דלימא עבידן ולליליא לא עבידן ובעינן שש שנים דהתם זמן הביטול ידוע וצריך להשלימו אבל הכא אין קבע לבטול דירתו פעמים הרבה ופעמים מעט ואם לא יזדמן לו עסק לא יצא הלכך אין צריך להשלים . וכן נמי מקומות של בית הכנסת אם מעידים העדים שישב שם שלש שנים בכל עת שנכנס לבית הכנסת ולא ישב במקום אחר זולתי אם שינה מקומו מחמת אבילות שלו [ב] או של אחרים [ששינו מקומם וישבו על מקום שלו] אף אם היה טרוד בעסקיו ולא נכנס בכל עת לבהכ"נ הויא חזקה שכן מנהג העולם שלפעמים אין נכנסין לבית הכנסת מחמת טירוד עסקיהם ור"ת פירש דמר זוטרא קאי אמילתייהו דאביי ורבא ולפרש דבריהם ולומר דלא בעו שיעידו העדים ממש על דירת יומם ולילה דמילתא דלא אפשר הוא [ג] דאטו בכפא תלו ליה ולא ניימי כמי פורתא ביממא ובליליא ולא יצאו העדים מן העיר לפעמים יום או יומים אלא די בעדות מקצת ימים ומקצת לילות . דומיא דחזקת קרקעות שראוהו מכנים פירות ומוציא פירות מכנים פועלים ומוציא פועלים והיינו דקאמר אביי שיבבי מידע ידעי ביממא ובליליא כמנהג שרגילין השכנים לידע אע"ג שלפעמים יוצאין מן העיר לעסקיהם אלא שהן מעידים כשיצאו מן העיר הניחוהו דר בבית וכשנכנסו מצאו דר בו ורבא החמיר בתירוצו ואמר דאפילו כל שעה ושעה יכול למצוא רצופין יותר מבחזקת שדות ולא קאמר הכי אלא לאפוקי מסברת המקשה ולאו לפלוגי אאביי וקאמר מר זוטרא אם אומר המחזיק העידו בסתם שדרתי בו שלש שנים בחזקת ימים ולילות אע"פ שאינם יודעים שדר בו כל השנה ימים ולילות אלא שראו שדר בו מקצת ימים ומקצת לילות טענתיה טענה ומספיק עדותן אם העידו כדבריו ומודה רבא והוא הדין מר זוטרא ואביי אלא נקט רבא משום דאיהו אחמיר טפי בעדות רצופין דברוכלין המחזירין בעיירות אף על גב דלא טעין אנן טענינן ליה דחזקתן אינה יכולה להיות בראייתם ימים ולילות שהרי הן מחזירין בעיירות לפיכך אין צריכים אלא שיעידו שבחזקת דירתו היה הבית שלש שנים . ומודה רב הונא בחנותא דמחוזא דלימא עבידי ולליליא לא עבידי דמהני בהו חזקה בפיזור אם החזיקו בהן שש שנים כמו באתרא דמוברי באגי ואיצטריך לאשמועינן דלא תיסק אדעתין למימר כיון שאם היו דרין בהן בני אדם שאין חנונים היו דרים בהם ביום ובלילה ולא מהניא להו חזקה מפוזרת לחנונים נמי לא מהניא להו חזקה מפוזרת ולא דמי לאתרא דמוברי באגי דהנך שדות רגילין רוב העולם להובירן קמ"ל דמהני חזקה המפוזרת לחנונים :

ג **רמי** בר חמא ורב עוקבא בר חמא זבון ההיא אמתא מר אישתמיש בה ראשונה שלישית חמישית ומר אישתמיש בה שניה רביעית וששית לסוף נפק עלה ערער והוו להו סהדי [ד] דההוא דזבנוה מיניה [ה] אישתמיש בה חד יומא אתו לקמיה דרבא אמר להו מאי טעמא עבדיתו הכי כי היכי דלא תיחזקו אהדדי *ואף על גב דתנן לקמן (דף מב.) השותפין אין להן חזקה זה על זה היו יראין שמא יסתלק השותפות אחר שלש שנים לעולם נמי לא הוי חזקה וכיון דלא אחזיקו בה לא טענינן להו דההוא דזבנא להון קנאה מן המערער וה"מ דלא כתבי עיטרא [ו] אבל כתבי עיטרא קלא אית ליה והוי חזקה בתלת שני קמייתא : אמר רבא אכלה כולה חוץ מבית רובע קנאה כולה חוץ מבית רובע אמר רב הונא בריה דרב יהושע לא אמרן אלא דבר זריעה היא אבל לאו בר זריעה היא קני ליה אגב ארעא מתקיף לה רב ביבי בר אביי אלא מעתה לוגמא במאי קני ליה באוקמי בה חיותא ומישטח בה פירי ה"נ איבעי ליה לאוקומי בה חיותא ומישטח בה פירי וכן הלכתא ויראה דבית רובע דוקא קאמר אבל פחות מכאן קני לה אגב ארעא כיון דלא הוי דבר חשוב :

ד ה **ההוא** דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ביתא אמר ליה מינך זבנת ואכלת שני חזקה אמר ליה אנא בשכוני גואי הואי* פירש רשב"ם שהיה דר בבתים פנימים והיה עובר דרך עליו וכיון שהיה משתמש עמו בדריסת הרגל לא היה חושש למחות אתא לקמיה דרב נחמן אמר ליה זיל ברור אכילתך שלא היה עובר דרך עליך *ומיירי שהיה ידוע שהיה שרוי בשכוני גואי אבל לא היה ידוע איזה דרך היה יוצא דאילו לא היה ידוע כלל שהיה בשכוני גואי אמאי קאמר ליה רב נחמן זיל ברור אכילתך אטו צריכין העדים להעיד שלא היה המערער באותו בית כל שלש שנים ואם אמר המערער אני הייתי עמך שבוע או שבועיים ואין לך עדיין שלש שנים שלימים והעדים אינם יודעים תבטל חזקתו. אמר ליה רבא דינא הכי המוציא מחבירו עליו הראיה. ורמי דרבא אדרבא ורמי דרב נחמן אדרב נחמן . דההוא [דף ל ע"א] דאמר ליה לחבריה נכסי דבי בר סיסין מזבנינא לך הואי ההיא ארעא דמתקריא דבי בר סיסין אמר ליה האי לאו דבר סיסין ומיקריא הוא דמיקריא לה דבי בר סיסין אתא לקמיה דרב נחמן אוקמא בידא דלוקח אמר ליה רבא דינא הכי המע"ה קשיא דרבא אדרבא קשיא דרב נחמן אדרב נחמן דרבא אדרבא לא קשיא התם מוכר קאי בנכסי והכא לוקח קאי בנכסי דרב נחמן אדר"נ לא קשיא התם כיון דכולי עלמא קרו לה דבי בר סיסין והוא אומר דלאו דבי בר סיסין היא עליה דידיה רמיא לגלויי דלאו דבי בר סיסין היא אבל הכא לא יהא אלא דנקיט שטרא מי לא אמרינן ליה קיים שטרך וחות בניכסך והלכתא כרב נחמן בהני תרי עובדי [ז] דרבא בהני עניני תלמיד הוה ויתיב קמיה דרב נחמן ואין הלכה כתלמיד במקום הרב [ח] כתב רב אלפס ז"ל דאמר ליה היאך זבנת מינאי והא בשכוני גואי הוי ולא הוינא בהדך במתא בההוא עידן דאת טעין זבנת מינאי וא"ל רב נחמן לאיתויי סהדי דקיימת את והמוכר במתא ואפילו חד יומא דאמר אפשר דזבנת מיניה בההוא יומא ואי לא הויא חזקה דידך כחזקה שאין עמה טענה ומילתא דתמיה היא כיון דחזקה במקום שטר עומדת היכי מהימן המערער לומר בדיבורו לא הייתי בעיר באותו זמן שאתה אומר שמכרתיו לך ולפי זה לא היה מהניא חזקה לעולם דהיאך ימצא עדים שראוהו בעיר באותו היום ועוד עיקר כח משא ומתן של המעשה חסר מן הספר דהוה ליה למימר מינך זבנת בההוא יומא כדי שתהא התשובה על דבריו באותו יום שאתה אומר שלקחת ממני בשכוני גואי הוינא ואפשר דמיירי כגון שהדבר ידוע שזה המערער כבר הרחיק נדוד זמן גדול זה ימים רבים ולכך אמר ליה רב נחמן זיל ברור אכילתך ומיהו גם זה אין מתיישב על לבי דמעשים בכל יום שאדם מוכר נכסיו על ידי שליח הבא בהרשאתו ואם היה במקום שהשיירות מצויות אמאי לא הוי חזקה ועוד ליתנא דשכוני גואי אינו מורה על שום פירוש אלא על פירוש רשב"ם :

הגה"ה

*ומכאן פוסק מהר"ר מאיר אדם שבא לייסוב חבירו והחזיק בו שלש שנים לא הוי חזקה מטעם בשכוני גואי כי יכול לומר לו מה שלא מחיתי לך עד הנה כי ברשותי ישבת . מהרי"ח :

ו **ההוא** דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ביתא אמר ליה מינך זבינתא ודרי ביה שני חזקה אמר ליה בשוקי ברא הואי אמר ליה והא אית לי סהדי דכל שנה תלתין יומין קא אתית לשוקא אמר ליה כל תלתין יומין אשוקא הוה טרידנא ולא הייתי יודע שהיית דר בביתי וכשהייתי בחוץ הייתי בארץ מרחקים שלא היו שיירות מצויות אמר רבא עביד איניש דכל תלתין יומין טריד בשוקיה

הגהות הב"ח א שדה בית הבעל : ב להביא העדים על שש שנים ומעידין על דירת כנ"ל: ג דאטו צריכים : ד טפי בעדות רצופין אפ"ה מודה ברוכלין המחזירין בעיירות אע"ג :

פלפולא חריפתא

פרק שלישי [א] ואי דלא אכלה שני חזקה פשיטא דלא מהימן. דאי גבי אביו משכחת לה באכלה שתים בחיי האב ואחת בחיי בנו וכדרב הונא דאמר רב הונא אין מחזיקים בנכסי קטן אפי' הגדיל גמרא דכתובות : [ב] או של אחרים ששינו מקומם וישבו על מקום שלו: [ג] דאטו בכפא תלו ליה. האי ליפנא איתא בפרק קמא דסוטה דף ו' ע"ב ופירש רש"י בכפה שעל ראשה והערוך פירש בכתף : [ד] דההוא דזבנוה מיניה . דהא אמרן דזבון : [ה] אשתמיש בה חד יומא. כדלקמן גבי ההוא דדר בקטתא בעליתא: [ו] אבל כתבי עיטרא קלא אית ליה. וכתבו התוספות והא דאמר כהמפקיד גבי אין מורידין לנכסי קטן ל"ש עביד עיטרא כו' אין מורידין ביתמי החמירו עד כאן כלומר ולא סמכו על קלא דעיטרא : עיטרא כמו נטרא ותרגום הבמות לא סרו לא עטרו ומכאן נראה שבשטר זה מזכיר החלוקה לזה שנה ומשכיר אותם ממנו ומניחו לחבירו שנה ומיהו נוכל לומר כי מפני המכר שטר מרשות המוכר נקרא עיטרא. נימוקי יוסף : [ז] דרבא בהני עניני תלמיד הוה כו'. כ"כ הרי"ף וכתב נימוקי יוסף מדלא אמרינן רבא אמר אלא אמר ליה ע"כ כלומר אע"ג דקי"ל כבתראי מאביי ורבא ואילך ה"מ היכא דפליג ואתי לאורויי דלא כקמאי אבל הכא לאו לאפלוגי ולאורויי עובדא דלא כרב נחמן אלא כתלמיד היושב לפני רבו ושואל הוא דהוה ובכי הכי לעולם אין הלכה כתלמיד במקום הרב אפילו מאביי ורבא ואילך וכן צריכים למימר בפרק אע"פ בדינא דמורדת ע"ש וכיוצא בזה נמצא בדברי רבינו עצמו בפרק מי שאחזו גבי נתינה בעל כרחיה והרי"ף מסיים וכל שכן דקי"ל דמעשה רב בהנך תרי עובדי · [ח] כתב רב אלפס ז"ל. ס"ל לכתוב ורב אלפס ז"ל כתב :

מיג

ולא הוי חזקה* ויש מביאין ראיה מכאן שאם המערער אמר לא הייתי במדינה כל אותן שלש שנים שהחזקת בו נאמן וצריך המחזיק להביא ראיה שהיה במדינה ונראה לי שאין ראיה מכאן דאפשר שהיה הדבר ידוע שהיה בשוקי ברא' ויותר נראה [שאין צריך להביא ראיה] כיון שזה החזיק בשופי שלש שנים והחזקה נשמעת אפילו במדינה אחרת כדמוכח לקמן עליו לברר שהיה במקום שלא היתה מחאתו נשמעת אם היה מוחה ולכך נמנע מלמחות :

הגה"ה

*אבל אי טוען ידעתי שאתה מחזיק אך לא הייתי פנוי למחות אין נאמן והויא חזקה. רשב"ס . מהרי"ח :

ז **ההוא** דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ארעא שהיא שלי ועדים לא היו לו שהיתה שלו מדקאמר ליה לאו קא מודית לי דהאי ארעא דידי הוא אלמא היה צריך להודאתו . אמר ליה מפלניא זבנתא דאמר לי דזבנה מינך ואי הוה טעין מינך זבנתא או קמאי דידי זבנה מינך ההוא דזבינתא מיניה מהימן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר כיון דליכא עדים למערער שהיתה שלו אבל עכשיו שטען דאמר לי דזבנה מינך אמר ליה מי לא קא מודית [דף ל ע"ב] דהאי ארעא דידי הוא ואת מינאי לא זבנת אם כן לאו בעל דברים דידי את אמר רבא דינא קאמר ליה שהרי אינו ידוע שהיתה של אותו שמכרה לו אם לאו והוה ליה כהכיר בה שאין שלו של מוכר ויחזירנה למערער ויגבה מעותיו מן המוכרה לו כדאיתא פרק קמא דב"מ (דף טו:) ואף על גב דליכא עדים למערער שהיתה שלו לא מהימנינן ליה במיגו דאי בעי אמר [ט] מינך זבנתא ואכלת שני חזקה דלא שייך מיגו אלא בשתי טענות שבכל אחת מהן יכול לזכות אלא שהאחת יותר טובה מן האחרת אבל הכא אפילו אי מהימנת ליה במאי דקאמר מפלניא זבנית דאמר לי דזבנה מינך אין לו בקרקע כלום שהרי הודה שהיתה של המערער וגם הודה שאין יודע שלקחה ממנו אותו שמכרה לו דהא לא טעין דזבנה מינך קמאי דידי הלכך יחזיר קרקע למערער דלא אתי ספק ומוציא מידי ודאי* . כך פירש רשב"ס ותמיה לי דלא מוכח לישנא כלל שהודה המחזיק שהקרקע היתה של המערער אלא שאמר מפי המוכרה לו שהוא אמר לו שקנאה ממנו ואילו היה עומד בפנינו אותו שמכרה לו היה נאמן לומר שלך היתה ולקחתיה ממך במיגו שלא היתה שלך מעולם ואם כן זה הבא מכחו אמאי לא מהימן נמי בטענה זו ומצאתי שכתב ה"ר יונה ז"ל דמיירי כשהודה המחזיק שידע שהיה הקרקע של המערער אף בלא דברי המוכרה לו הלכך אמר ליה כיון דידעת בודאי שהקרקע שלי היתה ואינך יודע שהיתה של אותו שמכרה לך אלא על פיו אין לך לסמוך על דבריו ולהניח הודאי מפני הספק . ולי נראה דאע"ג דאותו שמכרה לו היה נאמן במיגו דלא היתה שלך מעולם אין מיגו זה טוב לגבי אותו שלקחה כי ניחא ליה טפי למימר שלקחה מאותו שמכרה לו כי הוא סבור שימלא עדים שהמערער מכרה לו אבל לא בעי למיטען לא היתה שלך מעולם [י] כי הוא ירא שהוא ימלא עדים שהיה שלו : ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ארעא אמר ליה מפלניא זבינתא ואכלתיה שני חזקה והוה ליה סהדי [כ] דדר ביה המוכר חד יומא אמר לו פלניא גזלנא הוא כלומר שהוחזק בגזלנות על שדה זו וגזלן אין לו חזקה אמר ליה והא אית לי סהדי דאתאי ואימלכי בך ואמרת זיל זבנה ואילו היתה גזולה ממך היה לך לומר לי ואע"ג דאמרינן לקמן (דף מז.) אפילו אי אודי ליה לגזלן אינו מועיל דאמר ליה אי לאו דאודי ליה הוה ממטי ליה ולחמרא לשחור מ"מ ביני לבינך הוית רשאי לומר שגזלה ממך ולא היה לך להשיאני עלה לקנותה . אמר ליה (דאמר) השני נוח לי והראשון קשה ממנו אמר רבא דינא קאמר ליה כמאן כאדמון דתנן העורר על השדה וחתום עליה בעד אדמון אומר יכול הוא שיאמר הראשון קשה לי והשני נוח לי וחכמים אומרים איבד את זכותו אפילו תימא רבנן עד כאן לא קאמרי רבנן אלא בחותם דקא עביד מעשה אבל דיבורא עביד איניש דמיקרי ואמר . ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ארעא שהיתה שלי ויש לי עדים א"ל מפלניא זבינתיה ואכלתיה שני חזקה והוה ליה סהדי דההוא דזבנא ליה דר ביה חד יומא אמר ליה פלניא גזלנא הוא אמר ליה והא אית לי סהדי דאתית באורתא לגבאי ואמרת לי זבנה ניהלי [ל] ואם קנית כבר מפלניא כמו שאתה טוען למה רצית לקנותה ממני אמר ליה דאמינא אזבין דינאי לפי שיש לך תרעומות עלי רציתי לפייסך כי לפעמים שאדם קונה מה שמן הדין הוא שלו לפי שאין אדם יודע אם יזכה בדין וגם לסלק מעליו מריבות אמר רבא עביד איניש דזבין דיניה וטענתו טענה :

הגה"ה

*ואפילו החזיק בה שלש שנים כיון דלא טעין כרי לי וגם אין עדים שהחזיק בה המוכר יום אחד מוקמינן ביד המערער ואם לא החזיק בה שלש שנים וגם המוכר אין לו שטר מכירה מן הבעלים אפילו באו עדים שהחזיק בה המוכר יום אחד אך אינם יודעים אם לקח אותה אם לאו אינו מועיל כלום אבל רשב"א אומר אע"ג דלא החזיק בה שלש שנים אם אין עדים למערער שהיתה שלו נאמן לומר קמי דידי זבנה מינך או דר בה יום אחד מיגו דאי בעי אמר לא היתה שלך מעולם אבל הכא דמעיקרא לא טעין הכי מיגו למפרע לא אמרינן . מא"ז ומהרי"ח האריך יותר :

ח **ההוא** דאמר ליה לחבריה מאי בעית ליה בהאי ארעא אמר ליה מפלניא זבינת' ואכלתיה שני חזקה א"ל והא [א]נקיטי שטרא דזבנא לי מארבע שנין א"ל מי סברת שני חזקה תלת שנין קאמינא שני חזקה טובא קאמינא אמר רבא עביד איניש דקרי לשני טובא שני חזקה ואי מייתי סהדי שהחזיק בה שבע שנין מחזקינן ליה בגוה ולא מיקרי טוען וחוזר וטוען וה"מ דאכלה ז' שנין דקדמה חזקה דהאי לשטרא דהאי [דף לא ע"א] אבל אכלה שית שנין אין לך מחאה גדולה מזו מה שמכרה לאחר קודם שנגמרה חזקתו והיה לו ליזהר בשטרו והוא שהמכר היה בשטר דאית ליה קלא אבל בעדים בלא שטר לית ליה קלא [מ] כמו מחאה [נ] ואע"ג דאמר לקמן (דף לט:) צריך למחות בסוף כל שלש ושלש התם היינו טעמא שאם ישתוק שלש שנים נראה כחוזר בו מן המחאה אבל הכא כיון שמכרה לאחר אי אפשר לחזור מן המחאה שאפילו אם יודה שהיתה מחאתו שלא כדין והשדה של המחזיק אין בדבריו כלום לחוב ללוקח כדתניא בתוספתא [ס] הלוקח מן הלוקח אע"פ [שהלוקח הראשון] אומר גזולה היתה בידי לאו כל הימנו לאבד זכותו של זה ועוד ה"ט שצריך למחות בסוף כל שלש [ע] דעיקר המחאה מאי היא למחר תבענא ליה בדינא וכיון דעברו שלש שנים אחרי המחאה ולא תבעיה בדינא ומימחא נמי לא מחי מתייאש מתביעתו ולא מזדהר בשטרא ותולה מחאתו בדברי הבאי אבל כשעושה מעשה ומכרו לאחר אין להתיאש ולתלות המכירה בדברי הבאי ויש לו ליזהר בשטרו *ואם תאמר ואפילו לא הביא עדים אלא על שלש שנים יהא נאמן לומר לקחתיה קודם ממך במיגו דאי בעי אמר ממך זבינתא ויש לומר דאין זה מיגו טוב דבשעה שטען מפלניא זבינתא לא ידע שהיה ביד זה שטר קנייה [פ] והיה ירא שאם יאמר שלקחו ממנו יתבענו המוכר לדין : ט **זה** אומר של אבותי וזה אומר של אבותי האי אייתי סהדי דאבהתיה היא והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה אמר רבה מה לי לשקר אי בעי אמר מינך זבנת ואכלת' שני חזקה . אמר ליה אביי מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן ואיפסיק דינא כוותיה וכשראה שהפסיד בטענה זו חזר ותיקן דבריו ואמר אין דאבהתך היא ומינך זבנתה ואכלת' שני חזקה והא דקאמרי דאבהתי דאסמכינן עלה כדאבהתי טוען וחוזר וטוען טענה כזאת שאינה סותרת לגמרי טענה הראשונה אלא מתקן ומיישב טענה ראשונה או אפילו בזה אין חוזר וטוען עולא אמר טוען וחוזר וטוען נהרדעי אמרי אינו טוען וחוזר וטוען ומודה עולא היכא דאמר של אבותי ולא של אבותיך דאינו טוען וחוזר וטוען* והיכא דהוה קאי בב"ד ולא טעין ונפק לברא והדר אתא לבי דינא וטוען דאינו טוען וחוזר וטוען מ"ט טענתא אגמרוהו ומודו נהרדעי היכא דאמר ליה של אבותי שלקחום מאבותיך דטוען וחוזר וטוען :

הגה"ה

*ודוקא כשהוכחש בעדים בראשונה ואז אינו יכול לחזור ולטעון טענה אחרת אבל אם לא הכחישוהו עדים בראשונה אלא מעצמו רוצה לחזור בו לפטור עצמו בטענה אחרת הואיל שבראשונה לא הודה לחייב עצמו אלא בטענה אחרת היה פוטר עצמו ועתה מודה שבשקר היה פוטר עצמו אלא בזו טענה שהיה אומר באמת פוטר עצמו גם לכולי עלמא דיכול לחזור ולטעון דמה לו לשקר אם היה רוצה היה עומד בכפירת טענה ראשונה . מא"ז :

י **והיכא** דאשתעי מילי אברא' ולא טעין ואתא לבי דינא וטעין דטוען וחוזר וטוען אפילו סותר כל דבריו הראשונים מ"ט עביד איניש דלא מגלי טענתיה אלא בבי דינא כדי שלא יחשוב שכנגדו תשובה על דבריו ובמזיד טוען טענות אחרות להטעותו אבל אם הודה בפני עדים ואמר הלה אתם עדי ושתק לאו כל כמיניה לסתור הודאתו שלא היה לו לשתוק כשאמר אתם עדי אלא היה לו להשיב לא נתכוונתי אלא להשטות בך . אמר אמימר אנא נהרדעא אנא וס"ל דטוען וחוזר וטוען והלכה דטוען וחוזר וטוען [צ] והיינו כדפרישית : יא **זה** אומר של אבותי וזה אומר של אבותי האי אייתי סהדי דאבהתיה היא והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה . אמר רב נחמן אוקי אכילתא בהדי אכילתא ואוקי ארעא בחזקת אבהתא* [ק] אמר ליה רבא והא עדות מוכחשת היא אמר ליה נהי דאתכחש באכילה [דף לא ע"ב] באבהתא מי אתכחש ואפסיק דינא כדרב נחמן . הדר אתא אייתי סהדי דאבהתי' היא . אמר רב נחמן אנן אחתינ' ליה ואנן אסקינן ליה ולזילותא דבי דינא לא חיישינן ושבקינן להו כל דאלים גבר והלכתא כרב נחמן :

הגה"ה

*דסבירא ליה כרב הונא דשתי כיתי עדים המכחישות זו את זו דזו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה ולאו דוקא בעדות אחרת אלא אפילו באותה עדות כי הכא נאמנים במילתא דלא מכחשי להו כך פסק רשב"ס מיהו אחד מכת זו ואחד מכת זו אין נאמנין להעיד דחד מינייהו ודאי פסול רשב"ס וכל היכא דאיכא תרי ותרי מדאורייתא אמר אוקי תרי בהדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה אך מדרבנן הוי ספיקא ופסלי' ליה כמו גבי ינאי לעבוד עבודה או אפילו לגבי עירוב ומ"ד תחומין דאורייתא אפילו עירב בתרומה דרבנן אבל לאכול בתרומה דרבנן אמרינן אוקי גברא אחזקה וכן בכת אחת הוי ספיקא דרבנן. פר"י מהרי"ח :

יב **ההוא** דאמר ליה לחבריה מאי בעי' בהאי ארעא אמר ליה מינך זבנתה והא שטרא [דף לב ע"ב] א"ל האי שטרא זייפא הוא* רב האי גאון ז"ל פירש וכן ר"ח וכן כתב רב אלפס דלא שטרא זייפא ממש קאמר אלא שטר אמנה הוא דאי בעי אמר שטר מעליא הוא מאי אמר ומאי לקיומיה בבי דינא ומש"ה מוקמינן ליה לארעא בידיה אבל שטרא זייפא ממש מודה רבה דחספא בעלמא הוא ולא אמר ביה מה לי לשקר ורשב"ס פירש דה"ה נמי שטרא זייפא ממש ומאי לקיומיה ע"י העדים שחתמו לו שקר וגם הם יקיימוהו או הוא בעצמו זייף אותו עד שהעדים סבורים שהוא חתימת ידם ומסתבר טעמא דשטר אמנה פסול כמו שטר מזויף וכשאמר שטר אמנה הוא אומר רבה אם יקיימנו נאמן לומר שטר מעליא הוה לי ואירכס במיגו דאי בעי אומר שטר מעליא. דבלא קיום לא מזכי ליה רבה כיון דקאמר אידך שטרא זייפא הוא ואע"ג דמודה שכתבו נאמן לומר שטר אמנה הוא במיגו דמזויף כל כמה דלא קיימיה וכיון דקיימיה אפילו מזויף ממש נמי . נחין ולחים לרבה ואמר אין שטרא זייפא הוא אבל שטר מעליא הוה לי ואירכס ואמינא איתקט מיהת בידי שטרא כל דהו אמר רבה מה לו לשקר אי בעי אמר שטר מעליא הוא . א"ל רב יוסף אמאי קסמכת אהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא . פירש רשב"ס ולא דמי לשאר מיגו שבגמרא ששתי הטענות יכולות להיות אמת אותה שטוען ואותה שיכול לטעון אבל הכא הוי כמיגו במקום עדים דכל כחו וחזקתו בקרקע זו ע"י שטר זה והרי הודה שהוא פסול ואילו היו מעידים עדים שהוא פסול לא אמרינן מיגו וה"ה נמי כיון שהודה . ודעת רשב"ס דמחשב ממך זבנתה והא שטרא חד טענה כיון דאין לו כח בקרקע כי אם ע"י השטר ואותה טענה נתבטלה בהודאתו כאילו עדים מבטלין אותה . ודמי לעובדא דלעיל זה אומר של אבותיו דלא מהימן למימר של אבותיו במיגו דאי בעי אמר מינך זבינתא ואכלית שני חזקה כיון דאיכא לאידך עדים שהיתה של אבותיו. וליתא להאי טעמא דעיקר טענתו היינו הא דקאמר מינך זבינתא והשטר אינו כי אם לראיה בעלמא וטענתו יכול לקיים במאי דקאמר שטרא מעליא הוא או בטענה אחרת ע"י מיגו ואין הודאתו מכחשת טענתו כלל דהוה ליה למימר מיגו :

הגה"ה

*אדם שקנה קרקע מחבירו ויש לו שטר ובתוך שלש שנים טען המוכר חזרת ומכרת לי ולוקח מוחזק בקרקע נראה לי דאינו צריך לישבע אפילו שבועה דרבנן דאם איתא שחזר ומכר היה מחזיר לו את השטר ולא דמי לנקיט שטרא דמלוה משתבע אע"פ שיש שטר בידו דהתם להוציא והכא להעמיד דהתם נמי אם תפס אינו נשבע ואפילו אין לו שטר אלא שטוען אחד על חבירו מכרת לי קרקע ואין מוחזק בו ואין לו שטר ובלבד שמשיב לו לא היו דברים מעולם נראה לי דאין יכול להשביעו ומה שתיקן רב נחמן שבועת היסת דוקא במלוה [דלא] שכיח לכתוב שטר אמלוה אבל קרקע דכל הקונהו כותב שטר וזה אין לו פטיטה שאינו יכול להשביעו. ה"ר אברהם תדליק . מהרי"ח :

יג **ותירץ** הריב"ם דלא אמרינן מיגו לאפוקי ממונא ואע"ג שהוא מוחזק בקרקע אין זו חזקה דקרקע בחזקת בעליה עומדת ואין לו ראיה עליה לא שטר ולא חזקה אלא שטר מזויף זה הלכך אין להוציא הקרקע מיד הבעלים ע"י מיגו . דלא אמרינן מיגו אלא לאוקמי ממונא כגון שבא חבירו להוציא ממנו בשטר והוא יכול לפטור עצמו על ידי מיגו וכן אם יש לו ראיה בשטר או חזקה ושכנגדו בא לפוסלו והוא יכול לקיימו על ידי מיגו כגון אם אמר קמאי דידי זבנה מינך במיגו דאי בעי אמר מינך זבנתה ואכלתיה שני חזקה . וכגון זה אומר של אבותיו וזה אומר של אבותיו ואייתי חד מינייהו סהדי דאכלה שני חזקה מהימנינן ליה להאי דאית ליה שני חזקה במיגו דאי בעי אמר מינך

הגהות הב"ח א אמר ליה והא נקיטנא שטרא דזבנא לי מיניה הא ארבע שנין :

פלפולא חריפתא

[ט]מינך זבנת'. וכן המ"ל לא היתה שלך מעולם אלא נקט טענה הדומה לטענתו הראשונה: [י]כי הוא ירא שמא ימלא עדים שהיתה שלו. מה שאין כן המוכר אם ירא שימלא עדים שהיתה שלו אם כן גם בטענת מכרת לי לא יזכה דהא מיירי שאין לו חזקה ולכך שתי הטענות שוות לגבי המוכר . מה שאין כן לגבי לוקח אינן שוות שטענה זה שטוען טובה היא כי הוא סבור שימלא כו' מאי אמרת אנן טענינן ללוקח אותה טענה שהיה יכול המוכר לטעון . הני מילי היכא דלגבי לוקח היא טענה והיה יכול לטעון אותה אלא שאינו יודע שכך היא ומשום הכי אינו טוען אותה הלכך טענינן אנן שמא כך היתה אבל היכא שיש טעם בדבר שאינו טוען אותה לא טענינן ליה דהא מפני טעם לא טעין לה ואיך טענינן ליה אנן כי הכא שיש טעם בדבר כי ירא כו' אבל הא קשיא דגם במוכר יש לומר שהוא ירא שימלא עדים ויהא מוכחש מעדים מה שאין כן בטענת אתה מכרת לי אינו יכול לבא לידי הכחשה ויש לומר דהא אפשר שיבואו עדים ויאמרו לא זזה ידנו מתוך ידי המוכר ולא מכרה מעולם : [כ] דדר ביה המוכר חד יומא. כדלקמן גבי הכוה דדר בקטתא דעליתא : כלומר שהוחזק בגזלנות כו' פירשו התוספות ע"פ עדים : [ל] ואם קנית כבר כו'. לפי גירסא שבגמרא ובר"יף המערער רצה לקנות ולא נ"מ מידי לענין דינא : [מ] כמו מחאה. שאם שתק ולא מיחה בסוף כל שלש דהויא חזקתו חזקה : [נ] ואף על גב דאמר לקמן וצריך למחות כו'. וא"כ בשטר נמי מאי מהניא ומשני התם וכו': כדתניא בתוספתא פ"ג : [ס] הלוקח מן הלוקח. שנו חכמים בלשון קצר דהא בכך מובן יפה שיש שלישי שהקרקע בראשונה היתה בידו : [ע] דעיקר המחאה מאי היא למחר תבענא כו'. לא שלשון המחאה צריך שיהיה כך דהא מסיק לקמן דליתא אלא ה"ק דעיקר המחאה שע"י זה צריך שיהא נזהר בשטרו היינו משום דע"י המחאה יודע שמחר יתבענו לדין ולכך יזהר בשטרו : [פ] והיה ירא כו'. משא"כ לעיל גבי לאו קא מודית לי כו' דמקשה הרשב"ס שיהא נאמן במיגו דמינך זבני' כו' דהתם אין לו לירא כו' דהא מיירי שלא נודע שהיתה של המוכר דהא אכלה שני חזקה ואילו נודע יום אחד שהיתה ביד המוכר היה זוכה בדין ומיהו בתוספת ליתא להא דוהיה ירא כו' : [צ] והיינו כדפרישית. ועיין לקמן גבי ערער וחזר וערער : [ק] א"ל רבא והא עדות מוכחשת היא דכי אתכחש אאכילה אאבהתא נמי אתכחש דאבהתא בלא אכילה לא מהניא כמ"ש תוספות בשם ריב"א דלא

זבנתיה ואכלתיה שני חזקה מהימן נמי למימר דשל אבותיו היא. ומיהו אע"פ שדברי הריב"ם אמת אין לשון הגמרא מורה על פירוש זה. הלכך נראה לפרש דהיינו טעמא דרב יוסף דסבר דלא אמרינן מיגו כי האי כיון דליכא מיגו אם לא שישקר תחלה כי הכא שהוצרך לשקר תחלה ולומר שטרא מעליא הוא. והיינו דקאמר רב יוסף אמאי קסמכת אהאי שטרא כלומר במה אתה רוצה לזכותו בשטר זה האי שטרא זייפא הוא והואיל וכן הוא אין לנו להאמינו במה שהיה יכול לשקר יותר ממה שהוא משקר שהוציא שטר מזויף בב"ד. ונראה לי ליישב לישנא דגמרא לפי תירוץ הריב"ם והכי קאמר אמאי קסמכת אהאי שטרא כלומר אמאי סמכת להיות יותר מוחזק בזו הקרקע להאמינך במיגו להעמיד הקרקע בידך אהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא ונמצא שאינך מוחזק וקרקע בחזקת בעליה עומדת ואתה בא להוציא מידם ע"י מיגו ולא אמרינן מיגו להוציא: ההוא דא"ל לחבריה הב לי מאה זוזי דאוזפיתך והא שטרא. אמר ליה שטרא זייפא הוא גחין ולחיש ליה לרבה אין שטרא זייפא הוא ומיהו שטרא מעליא הוה לי ואירכס ואמינא אנקוט מיהת בידי כל דהו. אמר רבה מה לו לשקר אי בעי אמר שטרא מעליא הוא. אמר ליה רב יוסף אמאי סמכת אהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא. א"ר אידי הלכתא כוותיה דרבה בארעא והלכתא כוותיה דרב יוסף בזוזי הלכתא כוותיה דרבה בארעא דהיכא דקיימא ארעא תיקום. דכיון דקאמר שטרא מעליא הוא זכה בקרקע שהוא מחזיק בו ואע"ג דבתר הכי קאמר שטרא זייפא הוא אמרינן מיגו להעמיד הקרקע בידו והלכתא כוותיה דרב יוסף בזוזי היכא דקיימי זוזי לוקמי ואע"ג דזכה בתביעתו כי אמר שטרא מעליא מ"מ אכתי מיחסר גוביינא הלכך כי קאמר בתר הכי שטרא זייפא הוא לא אמרינן מיגו לאפוקי ממונא:

יד **ההוא** ערבא דאמר ליה ללוה הב לי ק' זוזי דפרעתי למלוה עילווך והא שטרא. פירוש שטר שהיה לו למלוה עילווך ונתנו לי כשפרעתיו כדי שאגבה ממך וערב קבלן הוה דממי שירצה המלוה יפרע. פרשב"ם והרי אתה משועבד לי בשטר זה כמו שהיית משועבד לו וצ"ל שנזכר הערבות בשטר דאל"כ מהיכן אנו יודעין שהוא ערב או שמא מיירי שמודה לו שהם אותו ערב או שיש לו שטר ערבות עליו ושטר מלוה שבידו מוכיח שפרע למלוה. וה"ר יונה ז"ל פירש דמיירי שכתב לו המלוה התקבלתי דאי לאו הכי היה יכול הלוה לטעון שמא לא פרעת למלוה כלום ושטר זה אצלך בפקדון או שמא הוא מסר לך שטר זה ואין אותיות נקנות במסירה:

טו **אמר** ליה ולאו פרעתיך אמר ליה הדרת ושקלתינהו מינאי. שלחה רב אידי בר אבין לקמיה דאביי אמר כה"ג מאי. אמר מאי תיבעי ליה [ר] הא איהו אמר הלכתא כוותיה דרבה בארעא והלכתא כוותיה דרב יוסף בזוזי וה"מ היכא דא"ל הדר אוזפתינהו מינאי אבל אי א"ל אהדרתינהו ניהלך מחמת שופי וסומקי אכתי איתא לשיעבודא דשטרא: טז **רבה** בר שרשום נפיק עליה קלא דקאכיל ארעא דיתמי *קול היה יוצא שאביהן משכנה לו וכלו שני המשכנתא והיה מחזיק בה שלא כדין. אתא לקמיה דאביי א"ל אימא לי

הגה"ה

* א פירוש שעדיין היה אוכל נכסי היתומים אבל אי אמר שהיתה של אביהם אבל עכשיו לא ידעי הוה מצי למימר שפיר לקוחה היא בידי. פר"י מהרי"ח:

איזי גופא דעובדא היכי הוה א"ל האי ארעא משכנתא הות גבאי מאבוהון דיתמי והוה לי [דף לג ע"א] זוזי אחריני גביה ויש לי בהן שטר. ואמינא אי מהדרנא ארעא ליתמי ואמינא הבו לי זוזי אמרו רבנן הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ואע"ג דאלו יתומים קטנים היו מדקא א"ל אביי לכי גדלי יתמי וא"כ אפילו בשבועה אין נפרעין דאין נזקקין לנכסי יתומים אא"כ רבית אוכלת בהן רבה בר שרשום לא היה חושש על המתנת פרעון אלא על השבועה אלא אמינא [ש] אכבשיה לשטר משכנתא שאם היה ידוע שבתורת משכנתא באתה לידו לא הוה מצי למימר לקוחה היא בידו לעולם מידי דהוה אאומן שאין לו חזקה בדבר שהוא אומן ואריס דאין לו חזקה בשדה שידוע שירד לתוכה בתורת אריסות וכן דברים העשויין להשאיל ולהשכיר וגודרות וגזלן כיון דידעינן שבתורת גזלנות באתה לידו. ואוכלה שיעור זוזאי:

יז **וצ"ל** דרבה בר שרשום סבירא ליה כרב הונא בריה דרב יהושע דמפרש בשילהי מכילתין *טעמא דאין נזקקין לנכסי יתומים משום צררי ואיהו קים ליה בגויה דלית ליה צררי הלכך מצי למיפרע מהם דאי סבר כרב פפא דאמר משום פריעת בעל חוב מצוה ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו. היאך היה רוצה לעכב הקרקע בידו אפילו יהא אמת כדבריו כיון שאין מחויבין לפרוע חובת אביהן נמצא גוזל היתומים וכדרב הונא נמי פסקינן לקמן. מיגו דאי בעינא אמרי לקוחה היא בידי פירש רשב"ם דמהימנינא בלא שבועה דאין נשבעין על הקרקעות. וקשה נהי דאין נשבעין שבועה דאורייתא מדרבנן מיהא נשבעין. כמו שמדקדק רב האי גאון מההיא דכתובות (דף פז:) האי דפוגמת כתובתה ועד אחד מעידה שהיא פרועה דאין נפרעת אלא בשבועה סבר רמי בר חמא שבועה דאורייתא אמר רבא שתי תשובות בדבר. חדא דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין. ועוד דאין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות הלכך ליתא להך שבועה אלא מדרבנן. ועוד דמסתמא על חזקת קרקעות נשבעין כמו שנשבעין על חזקת מטלטלין כדאמר בשבועות (דף מ:) ההוא דאמר מנה לי בידך וכו' [ב]ואמר רב נחמן עלה דמשביעין אותו שבועת היסת וכמו שתקנו שבועה על כפירת מטלטלין ה"ה על כפירת קרקעות דלא מסתבר לחלק [ג]שאני מטלטלין דשייך בהן שבועה דאורייתא במודה מקצת הלכך הבא מחמת חזקה צריך שבועה נהי דחזקה במקום שטר עומדת היינו לענין זה שאין מוציאין הקרקע מתחת ידו משום דלא מצי לאיזדהורי בשטרו לעולם ושבועה מיהא בעי. וא"ת א"כ מאי אהני לרבה בר שרשום טענה זו מה לי שבועה זו מה לי שבועה דהבא ליפרע מן היתומים. וי"ל דלא מצרכינן שבועת היסת אלא היכא דטעין טענת ברי והכא ליכא טענת ברי שאין ודאי ליתומים שקרקע זו אינה לקוחה בידו א"כ רבה בר שרשום ה"ק אי מהדרנא ליתמי ואמתין מליפרע עד שיהו גדולים ואפרע מהן בשטר שיש לי על אביהן הא אמור רבנן הבא ליפרע וכו' ולא ארויח בהמתנה זו ליפטר מן השבועה הלכך טוב לי לכבוש שטר המשכנתא ואגבה ממוני מהן לאלתר ובשבועה ממה שאמתין עד שיגדלו וגם אז לא אוכל לגבות מהן אלא בשבועה. אבל אי לאו דאמור רבנן הבא ליפרע וכו' היה מחזיר להן הקרקע והיה גובה מהן בשטרו בלא שבועה לכשיגדלו ותירוץ זה נוח לי מן הראשון דכל דמצי אבוהון למיטען ולהשביע טענינן ליתמי [ת] ומשביעין אפילו בשמא. כי קא אמינא נמי אית [ד]ליה זוזי יתירא בהדייהו מהימנינא [א] משמע [אפילו] לפי תירוץ הראשון שגם לאחר שיאכל הפירות צריך לפטור עצמו במיגו דאי בעי אמר לקוחה היא בידי ואלמלא מטעם המיגו היה נשבע גם לאחר שאכל הפירות ואע"פ ששטר בידו:

יח **ושמעינן** מהא הא דאמר הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה אם נטל שלא בשבועה מחייבינן ליה לישבע ומשמתינן ליה עד דמשתבע. ומיהו אי לא בעי אשתבועי לא נחתינן לנכסיה אלא משמתינן ליה עד דמשתבע כדין מי שחייב לישבע שבועת היסת. וכן כתב רב אלפס בהלכות שבועות: אמר ליה לקוחה היא בידי לא מלית אמרת דהא נפיק עליה קלא דארעא דיתמי היא. פירשו התוספות ודאי אי הוה טעין לקוחה היא בידי מהימן כיון דאכלה תלת שנין בחיי אבוהון. גם אין ידוע דבתורת משכנתא אתא לידיה. משום קלא בעלמא לא יפסיד חזקתו אלא הכי קאמר לא מלית אמרת כלומר לא היית ברצון אומר כך ולא היית יכול להעיז פניך ולומר כן מפני הקול ואין זה מיגו והכי אמר בפרק האיש מקדש (דף נ.) גבי דברים שבלב דקאמר (היה לך) [הוה ליה] למימר מזיד הייתי ומשום דאין אדם משים עצמו רשע אין כאן מיגו אע"פ שאם היה אומר מזיד הייתי היה נאמן מכ"מ אין זה מיגו ורב האי גאון ז"ל כתב דאי הוה טעין לקוחה היא בידי לא היה נאמן כיון דנפק עליה קלא דארעא דיתמי היא ופירש ה"ר יונה ז"ל דבריו דמיירי שיצא הקול בחיי האב בתוך שני חזקה שהיתה אצלו במשכנתא לשנים ידועות [ב] וכלו השנים ההם אחר מיתת אביהן ומתוך כך יצא הקול דאכיל ארעא דיתמי כי כלו שני המשכנתא ולא החזיר להם הקרקע הלכך לא היתה החזקה שהחזיק בחיי אבוהון חזקה דאין לך מחאה גדולה מזו דהוה ליה לאזדהורי בשטריה כיון דנפיק קלא דבמשכנתא איתיה גביה ומחמת הקול לא נזקק אביהם למחות או שמא מיחה בפני עדים ואינן מצויין והוא הקול כי [ה]נשמעת מחמת מחאת האב ועדות הוא על המחאה דכל מחאה אינה אלא הוצאת קול דאמרינן חברך חברא אית ליה וכו' ומפני הקול היה לו ליזהר בשטרו כי כל מחאה אינה באה מיד למחזיק אלא הקול נשמע אליו ואם תאמר והיאך היה יכול לומר לקוחה היא בידי והלא היתומים קטנים וידוע היה שהקרקע היה מתחלה של אביהם והיאך יביא עדי חזקה שאכלה שלש שנים בחיי אביהן והא אין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין ובפני היתומים קטנים היינו כמו שלא בפני בעל דין [ג] והכי אמר בריש הגוזל בתרא (דף קיב.) בר חמוה דרבי ירמיה טרק גלי באפיה דרבי ירמיה אתו לקמיה דרבי אבא אמר ליה שלו הוא תובע והא אית ליה סהדי דאבוה יהבה ניהליה אמר ליה וכי מקבלין עדות שלא בפני בעל דין דבר חמוה קטן הוה והכא נמי היאך יביא עדי חזקה להוציא הקרקע מחזקת היתומים וי"ל דשאני הכא שכבר אכלה שלש שנים בחיי אביהן [ד] וגם אין ידוע שבתורת משכנתא באתה לידו וכבר היה מוחזק בחיי אביהם [ה] ולהחזיק מה שבידו מקבלין עדות בפני יתומים קטנים דאם לא כן לא שבקת חיי ללוקח קרקע ומת המוכר ויבואו הקטנים ויחזיקו ולא יוציאו מידן עד שיגדלו ודמיא להא דאמרינן התם תינוק שתקף בעבדיו וירד לתוך שדה חבירו אין אומרין נמתין עד שיגדיל אלא מוציאין אותה מידו וכו'. אלא זיל אהדר ניהלייהו וכי גדלי יתמי אישתעי דינא בהדייהו:

יט **קריביה** דרב אידי בר אבין שכיב ושביק דיקלא רב אידי בר אבין אמר אנא קריביה טפי וההוא גברא אמר אנא קריביה טפי והחזיק בו ההוא גברא בדיקלא כל דאלים גבר אייתי רב אידי בר אבין סהדי [ו] דאיהו קריב טפי א"ד לסוף אודי ליה דאיהו קריב טפי אוקמיה רב חסדא בידיה אמר ליה ליהדר לי פירי דאכיל מההיא שעתא עד האידנא אמר ליה זהו שאומרים עליו אדם גדול הוא אמאי קא סמכת אהאי הא איהו אמר דהנא קריבנא טפי* אביי ורבא לא סבירא להו הא דרב חסדא [דף לג ע"ב] דכיון דאודי אודי והלכתא כוותייהו: כ **זה** אומר של אבותי וזה אומר של אבותי [ז] האי אייתי סהדי דאבהתיה היא והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה אמר רב חסדא מה לו לשקר אי בעי אמר מינך זבנתה ואכלתיה שני חזקה אביי ורבא לא סבירא להו הא דרב חסדא מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן ומהדרינן ארעא למאן דאית ליה סהדי דאבהתיה ופירי דאכל נמי מהדר ואע"ג דליכא סהדי דאכל פירי אלא שהודה שאכלה ולא מהימן לומר דידי אכלי במיגו דלא אכלי דהוי מיגו במקום עדים דהא איכא סהדי דאבהתא לאידך והוא לא קאמר דזבנה מיניה ואי אפשר שיאמר דידי אכלי

הגה"ה

*אף על גב דאיכא למימר מיגו דאי בעי אמר לא אכלי כי אמר נמי אכלי ודידי אכלי מהימן מ"מ כיון שהקרקע חוזר ו וגם הפירות היו חוזרין דכיון דאודי אודי. וכן אדם הטוען לקוחה היא בידי ואכלתה שתי שנים הדרא ארעא וגם הפירות חוזרין אע"ג דאיכא למימר לא אכל דכיון דהדרא ארעא הדרי גם הפירות ודוקא של שתי שנים אבל של שנה שלישית לא מיהו אם היה טוען אכלתי שלש שנים ואין לו עדים בדבר אף על גב דארעא הדרא פירי מיהא לא הדרי דאי מהימנינן ליה במאי דאמר דאכל שלש שנים לא היה לנו להוציא הקרקע מידו כיון שאכלה שני חזקה וכיון דלא מהימן גם לא ישלם אף על גב דגבי ס"ת (גיטין דף נד:) לא מהימן לומר פסולה היא מכל מקום לענין הפסד שכרו מהימנינן ליה אע"ג דהא בהא תליא כל שכן היכא דאפשר להיות שלא לקחה אע"פ שאכל שני חזקה לא דמי דהתם כיון שהס"ת ביד לוקח כאילו היו עדים שנכתבה לשמה ומ"מ אף על גב דאיכא עדים מפסיד שכרו דהודאת בע"ד כק' עדים דמי. פר"י מהרי"ח:

אם לא בהכחשת העדים דכיון שהעידו שהיתה של אבותיו גם הפירות הם שלו: ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ארעא אמר ליה מינך זבינת' ואכלתיה שני חזקה אייתי סהדי דאכלה תרתין שנין אמר רב נחמן הדרא ארעא והדרי פירי אמר רב זביד אי טעין ואמר לפירות ירדתי נאמן אבל כי טעין מינך זבנתיה אין נאמן על הפירות במיגו דאי בעי טעין לפירות ירדתי לפי שחפץ יותר לומר מינך זבנתי ולזכות בגוף הקרקע. מי לא אמר רב יהודה האי מאן דנקט מגלא ותובילא ואמר איזיל [ח] ואגדור לדיקלא דפלניא דזבינתה מיניה מהימן *מ"מ לא חליף איניש דגדר דיקלא דלאו דידיה הכא נמי לא חליף איניש למיכל פירי דלאו דיליה אי הכי ארעא נמי פירוש אי טוען זבינתה מינך לא נוציא ממנו הפירות מהאי טעמא. ארעא אמר ליה אחוי שטרך. אי הכי פירי נמי. שטרא [ד]לפירי

הגה"ה

*מיהו אם הבעלים מעכבין על ידו לא מהימן ומיהו במה שליקט כבר אע"פ שלא הביא לתוך ביתו אלא שליקטן והניחן ברשות אחרים קודם שמיחו בו הבעלים זכה ולאו דוקא בפרהסיא אלא אפילו בצינעא אבל אם הוא אומר שמכר לו אילן לקוצו והוא הולך לקוצו אינו נאמן ומחזיקין בידיה. ז פר"י מהרי"ח:

הגהות הב"ח א בהגה"ה ד"ה פי' שעדיין וכו' פר"י. נ"ב בתוס' סוף דף ל"ב: ב ואמר רב נחמן עלה דמשביעין אותו שבועת היסת וכמו. נ"ב תימה דאדרבה משמע התם דדוקא בחזקת מטלטלין דאע"ג דחזקה היא דאין אדם מעיז פניו לכפור הכל איכא למימר אשתמוטי הוא דקא משתמיט ליה סבר עד דהוו לי זוזי ופרענא ליה תדע וכו' וכיון דאיכא חזקה דאין אדם תובע אא"כ יש לו עליו משביעים ליה היסת אבל בקרקע דלא שייך אישתמוטי לא נתקנה ע"ש סוף דף מ' וכן הקשה הסמ"ג בעשה נ"ה תחלת דף קפב אלא שתירץ הואיל והתחילו התקנה תקינו בכל דבר ואפי' בחפץ שהוא בעין ואמר חבירו שלי הוא חפץ זה שבידך דנשבע היסת וי"ל דעיקר הראיה מפרק הכותב הוא אלא דבמרדכי פ' שבועת הדיינין כתב דראיה זו נמי יש לדחות ע"ש: ג לחלק דשאני מטלטלין: ד אית לי זוזי יתירי בהדייהו: ה והוא הקול כי נתפשט מחמת מחאת האב וכו' כדאמרי' חברך: ו בהגה"ה אע"ג דאיכא וכו' גם הפירות חוזרין ודוקא וכו' ג"כ לא ישלם ואע"ג וכו' ומ"מ וכו' פר"י. נ"ב תוס' דף לג סוף ע"א בד"ה ה"ג וע"ש בעמוד ב' בד"ה ואי טוען: ז בהגה"ה מיהו וכו' פר"י. נ"ב בג' דיבורים בדף לג ע"ב:

פלפולא חריפתא

דלא תקשה אדרבה דס"ל בפרק מרובה דעד זומם מכאן ולהבא הוא נפסל גבי הוזמו על הטביחה ולא הוזמו על הגניבה: [ר] **הא** איהו אמר כו' והלכתא כרב יוסף. ומכני תרי נמי לא גבי ומכאן סתירה לדברי רבי מרדכי יפה ז"ל שכתב בס' הלבוש בסימן נ"ז דשטר שנמחל שעבודו יכול לחזור וללוות בו ולגבות מבני תרי ובספרי מלבושי יום טוב האריך בזה בס"ד. (ובסימן מ"ח פסק הלבוש בעצמו דאינו גובה מב"ח והסכים עמו הש"ך והט"ז ע"ש ודו"ק. אמר המדפיס מ"כ על הגליון): [ש] **אכבשיה** לשטר משכנתא. דלא היה ידוע דבתורת משכנתא אתא לידיה דאי הוה ידעי כו'. תוספות והא דאמר נפק עלה קלא כו' קול בעלמא והיינו ידיעה ברורה וכדלקמן: [ת] **ומשביעין** אפילו בשמא. עיין בפרק קמא גבי שטר בתוך זמנו הבא לגבות מן הלקוחות: **יתירא** בהדייהו גרסינן: [א] נ"ל דה"ג משמע אפילו לפי תירוץ הראשון: [ב] **וכלו** השנים ההם אחר מיתת אביהן. שאם כלו בחיי אביהן לא פסיקא מילתא שאם החזיק אחר כך בחיי אביהם שלש שנים הוי חזקה שכך היא סברת הר"ר יונה כמ"ש בשם הטור ר"ס ק"נ: [ג] **וכדאמר** בריש גרסינן: [ד] וגם אין ידוע כו'. כי אם קול בעלמא שילא: [ה] **ולהחזיק** מה שבידו כו'. כמ"ש בריש הגוזל בתרא בהגה"ה: [ו] **דאיהו** קריב טפי. פירוש מכל אותן שהיו העדים מכירים אבל לא היו מעידים שהוא בודאי קרוב יותר מהאחר גברא תוספות: [ז] **האי** אייתי סהדי דאבהתיה היא. עד יום מותם ומעולם לא מכרו לאבותיו של זה השני. רשב"ם: [ח] **ואגוד** לדיקלא. בגמרא ואגדריה לדיקלא ופירשו התוספות לגדור תמרים שעל הדקל דפירות עבדי

איניש

לא עבדי אינשי: ההוא דא"ל לחבריה מאי בעית בהאי ארעא אמר ליה מינך זבינתה ואכלתיה שני חזקה אייתי חד סהדא דאכלה תלת שנין סברוה רבנן קמיה דאביי למימר היינו נסכא דרבי אבא דההוא גברא דחטיף נסכא מחבריה אתא לקמיה דרבי אמי הוה יתיב רבי אבא קמיה אייתי חד סהדא דמיחטף חטפה מיניה אמר ליה היאך אין חטפי ודידי חטפי אמר רבי אמי [דף לד ע"א] היכי לידיינו דייני להאי דינא נשלם ליכא תרי סהדי ליפטריה איכא חד סהדא נשתבע כיון דאמר חטפי הוה ליה כגזלן אמר ליה רבי אבא הוה ליה מחויב שבועה ואין יכול לישבע וכל המחויב שבועה ואין יכול לישבע משלם אמר ליה אביי מי דמי התם חד סהדא לאורועי קאתי אי איכא סהדא אחרינא בהדיה מפקינן לה מיניה הכא חד סהדא לסיועי קאתי אי איכא סהדא אחרינא בהדיה מוקמינן לה בידיה הלכך ליכא לחיוביה אפומא דהאי סהדא דאי מהימנינן ליה מוקמינן לארעא בידיה אלא אי איכא לדמויי לדרבי אבא לחד סהדא ולתרי שני ולפירי והלכתא כרבי אבא דמחויב שבועה ואין יכול לישבע משלם* ובפרק כל הנשבעין הארכתי: כא [דף לד ע"ב] ההוא ארבא דהוו מנצו עליה בי תרי האי אמר דידי הוא והאי אמר דידי הוא אתו לבי דינא אמר חד מינייהו תפסוה* עד דאזלנא ומייתינא סהדי דדידי הוא תפסינן או לא תפסינן רב הונא אמר תפסינן רב יהודה אמר לא תפסינן אזל לא אשכח סהדי אמר אפקוה וכל דאלים גבר מפקינן או לא מפקינן רב יהודה אמר לא מפקינן ר"פ אמר מפקינן והלכתא לא תפסינן ואי תפסינן לא מפקינן

הגה"ה

*וכמנה לי[א] בידך והלה אומר אין לך בידי אלא תמשים ותמשים לא ידענא אמר נמי מתוך שאין יכול לישבע משלם ובכל הני שכנגדו נוטל בלא שבועה ובשניהם חשודים קי"ל כרב נחמן דאמר יחלוקו דקנסינן לתובע ויתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה רב ושמואל דאמרי תרוייהו ל"ש אלא שמת מלוה בחיי לוה אבל מת לוה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה ואין אדם מוריש ממון שהוא מחויב שבועה לבניו ורבי אלעזר אמר יורשים נשבעין שבועת יורשין ונוטלין וקי"ל דעבד כרב א עבד ודעבד כרבי אלעזר עבד. מהרי"ח:

*שלא ימכרה לאחר אבל מתפיסה ליכא למיחש דתפיסה דלאחר שזה טען שלי היה לא מהניא מידי. רשב"ם. מהרי"ח:

והא דלא אמרינן יחלוקו כמו גבי טלית פירשתי בריש בבא מציעא: כב זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי אמר רב נחמן כל דאלים גבר. האי כל דאלים גבר דינא הוא דכל מי שנגבר ידו בפעם ראשונה הוא שלו עד שיביא חבירו ראיה וכל זמן שלא יביא ראיה אף אם תגבר ידו לא שבקינן ליה לאפוקי מיניה דלא מיסתבר שיתקנו חכמים שיהיו כל ימיהם במריבה ומחלוקת היום יגבר זה ומחר חבירו אלא חכמים פסקו כל דאלים בפעם הזאת גבר וסמכו על זה דכל מי שהדין עמו קרוב להביא ראיות ועוד מי שהדין עמו [ט] ימסור נפשו להעמיד שלו בידו ממה שימסור האחר לגזול ועוד יאמר מה בלע שאמסור נפשי והיום או למחר יביא ראיה ויוציאנה מידי: כג [י] ומ"ש מהני שטרות היוצאין ביום אחד [דף לה ע"א] דרב אמר יחלוקו ושמואל אמר שודא דדייני* פירש רשב"ם רואין למי דעתו קרובה יותר *ור"ת מפרש דבלא טעם ובלא ראיה יתנהו הדיין [כ] למי שירצה ובלבד שלא יתנה הדיין דאי שקיל אגרא לאו דיינא הוא והביא ראיה מהא דאמרינן שילהי פ"ק דגיטין (דף יד:) גבי הולך מנה לפלוני ומת נמלא מה שירצה [ב]שליח יעשה וקרי ליה התם שודא דדייני ועוד ראיה מפ' בתרא דקדושין (דף עד.) נאמן הדיין לומר לזה זכיתי ולזה חייבתי וכו' אבל אם אין בעלי דינין עומדין לפניו אין נאמן ופריך וליהדר ולידייניה ומשני בשודא דדייני ואם הדבר תלוי בסברות וראיות ניהדר ונידייניה אלא ודאי תלוי ברצון הדיין בלא טעם ושמא מתחלה היה בדעתו ליתנה לזה ושוב יעלה בדעתו ליתנה לאחר ועוד ראיה מדאמרינן שילהי מי שהיה נשוי (דף לד:) גבי אימיה דרמי בר חמא דכתבה לנכסי לרמי בר חמא לאורתא כתבה לרב עוקבא בר חמא אתא רמי בר חמא לקמיה דרב ששת אוקמיה בנכסי וכו' עד קאמר ליה רב ששת ומר מ"ט עבד הכי שודא דדייני אמר ליה אנא נמי שודא דדייני א"ל חדא דאנא דיינא ומר לאו דיינא ואם הדבר תלוי בראיות וסברות וכי רב ששת לא היה יכול לדון דין התלוי בראיות אבל אם הדבר תלוי ברצון הדיין ניחא שרב נחמן שהיה דיין מומחה מפי ריש גלותא היה כח בידו לתתן למי שירצה והכי איתא בירושל' שודא לאיזה מהן שירצו בית דין מחלטין ורבינו חננאל פירש במי שהיה נשוי קבלה היא בידינו דשודא דדייני דוקא במקרקע ודוקא דיין מומחה כגון רב נחמן בדורו דהא רב ששת גברא רבה הוה ואמר ליה רב נחמן אינך דיין לעשות שודא דדייני* ומיהו נראה דשייך שודא אמטלטלין [ל] דגבי מטלטלין קאמר ליה בסוף פ"ק דגיטין (דף יד:) גבי הולך מנה לפלוני. התם ליכא למיקם עלה דמלתא הכא איכא למיקם עלה דמלתא ומאי שנא מהא דתנן המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו וילדה זה אומר עד שלא מכרני ילדה וזה אומר משלקחתי ילדה יחלוקו* התם להאי [דף לה ע"ב] אית ליה דררא דממונא ולהאי אית ליה דררא דממונא הכא אי דמר לאו דמר ואי דמר לאו דמר אמרי נהרדעי אם בא אחד מן השוק והחזיק בה אין מוציאין אותה מידו דתני רבי חייא גזלן דרבים לא שמיה גזלן רב [ג]אשי אמר לעולם שמיה גזלן ומאי לא שמיה גזלן שלא נתן להישבון אינו יוצא ידי הישבון עד שישיב לכל אחד ואחד: חזקתן שלש שנים מיום ליום אמר רבה אי דלי ליה נגא דפירי לאלתר הויא חזקה אמר רבא אי טעין ואמר לפירות הורדתיו נאמן והני מילי תוך שלש אבל לאחר שלש לא דאי לפירות אחתיה איבעי ליה למחויי ואי לא מחה איהו דאפסיד אנפשיה: כד אמר רב יהודה אמר רב ישראל הבא מחמת העובד כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים* מה עובד כוכבים אין לו חזקה אלא בשטר אף ישראל הבא מחמת העובד כוכבים אין לו חזקה אלא בשטר [דף לו ע"א] אמר רבא ואי אמר ישראל קמי דידי זבנה העובד כוכבים מינך וזבנה ניהלי מהימן מיגו דאי בעי אמר אנא זבינת' מינך וכן נמי אם אמר הישראל הראני העובד כוכבים השטר שקנאה ממך נאמן במגו:

הגה"ה

* [ו]ודוקא לזורע כתו של ישראל אבל ליפות כתו של ישראל כגון עובד כוכבים שהיה דר בשכונת ישראל והחזיק עליו בחלונות שלש שנים ושוב קנה ישראל מאותו עובד כוכבים לא אמרינן הרי הוא כעובד כוכבים להחזיק באותן חלונות דמה שהחזיק העובד כוכבים שלא כדין ישראל החזיק לפי שבדיניהם אין אדם יכול למחות שלא יפתח חלונות עליו אבל ראובן ושמעון שקנו מן העובד כוכבים ושניהם באין מכח העובד כוכבים התם ודאי הרי הוא כעובד כוכבים בין ליפות כתו בין לזורע כתו. מא"ז:

כה [מ] אמר רב יהודה האי מאן [ז]דאחזיק אגודא דערודי ולבר לא הוי חזקה מימר אמר כל מאי דזרע ערודי אכלי ליה אמר רב יהודה אכלה ערלה [נ] הרי זו חזקה והוא שנהנה בחבילי זמורות אבל אם אכל הפירות לא הוי חזקה דלא אחזיק כדמחזקי אינשי כיון שאכל דבר איסור: תניא נמי הכי אכלה ערלה ושביעית וכלאים הרי זו חזקה אמר רב יוסף אכלה שחת לא הוי חזקה ובנוהר מחוזא הרי זו חזקה אמר רב נחמן תפתיחא לא הוי חזקה אפיק כורא ועייל כורא לא הוי חזקה דבי ריש גלותא לא מחזקי בן ולא מחזקינן בהו*:

הגה"ה

*ודוקא שלא מיחה שום פעם מצי למימר מפני יראה לא מחיתי אבל אם מיחה פעם אחת פירש ראבי"ה שצריך למחות בסוף כל שלש ושלש ושוב אין נאמן לומר יראתי למחות. מא"ז:

כו והעבדים וכו' ועבדים יש להן חזקה והאמר ריש לקיש [ס] הגודרות אין להן חזקה אמר רבא אין להן חזקה לאלתר אבל יש להן חזקה לאחר שלש שנים אמר רבא קטן המוטל בעריסה יש לו חזקה לאלתר פשיטא לא צריכא דאית ליה אימא מהו דתימא אימיה עייליתיה להתם קא משמע לן אימא לא מנשיא (את) ברא. הנהו עיזי דאכלי חושלא בנהרדעא אתא מרי דחושלא ותפיס בהו הוה קטעין טובא אמר אבוה דשמואל יכול לטעון עד כדי דמיהן והא אמר ריש לקיש הגודרות אין להן חזקה שאני עיזי דמסירן לרועה והא איכא לפרא ופניא בנהרדעא שכיחי טייעי דמידא לידא משלמי: מתני' רבי ישמעאל אומר שלשה חדשים בראשונה ושלשה חדשים באחרונה ושנים עשר חדש באמצע הרי אלו שמונה עשר חדש ר"ע אומר חדש אחד בראשונה וחדש אחד באחרונה ושנים עשר [חדש] באמצע הרי אלו י"ד חדש אמר רבי ישמעאל במה דברים אמורים בשדה הלבן אבל בשדה האילן כנס את תבואתו ומסק את זיתיו וכנס את קייצו הרי אלו שלש שנים: גמ' [דף לו ע"ב] אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי רבי ישמעאל ור"ע אבל חכמים אומרים עד שיבצור שלש בצירות ויגדור שלש גדירות וימסוק שלש מסיקות אמר רב זו דברי רבי ישמעאל ור"ע אבל חכמים אומרים שלש שנים מיום ליום מאי בינייהו אמר אביי דקל נער איכא בינייהו פירש רב האי גאון דקל המשיר פירותיו דלשמואל לא הוי חזקה עד שיגדור בידים והלכתא כשמואל בדיני. ולשמואל נמי בעינן שלש שנים שלימות מדלא קאמר איכא בינייהו מקוטעות ואע"ג דאיכא נמי חרפי ואפלי וזימנין דאיכא שלש בצירות בפחות משלש שנים שמואל אמר שלש שנים שלימות בעי ולא הזכיר שלש בצירות אלא לאפוקי דקל נער. ת"ר ניר אינה חזקה וי"א הרי זו חזקה והלכתא לא הוי חזקה מ"ט מימר אמר כל שיבי דכרבי ליעול בה. אמר אביי מדרבי ישמעאל נשמע לרבנן. הי' שלשים אילנות ממטע י' לבית סאה ואכל עשרה בשנה זו וי' בשנה זו וי' בשנה זו הרי זו חזקה* [דף לז ע"א] לאו מי אמר רבי ישמעאל חדא פירא הוי חזקה לכולהו ה"נ הני הוי חזקה להני והני הוי חזקה להני והני מילי דלא אפיקו[ח] כגון בנות שוח שעושין פירות לשלש שנים אבל אפיק ולא אכיל לא הוי חזקה והוא דבזייה בזויי שאכל בכל שנה שלשה מפוזרים בכל בית סאה. ולהכי לא קאמר אביי תשע אילנות ממטע שלשה לבית סאה דבכה"ג אוכל בכל שנה בכל בית סאה אחת ואין נקרא פיזור הלכך לא הוי חזקה וחזקת בנות שוח נראה שני חזקה אם התחילו בשנה ראשונה שהנטו ונעל וגדר השדה כל שלש שנים [ע] ותיקן נרכי האילנות ואכל הפירות בשנה השלישית הויא חזקה דאחזיק כדאחזקי אינשי: [פ] זה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע אמר רב זביד זה קנה אילנות וזה קנה קרקע מתקיף לה רב פפא וכי מאחר שאין לו לבעל האילנות בקרקע כלום לימא ליה עקור אילנך שקול וזיל אלא אמר רב פפא [צ] זה קנה אילנות וחצי קרקע וזה קנה חצי קרקע *והלכתא כרב פפא: כז [דף לז ע"ב] אמרי נהרדעי* אכלה רצופין אינה חזקה מתקיף לה רבא אלא מעתה מיסרא דהספסתא במאי קנה לה אלא אמר רבא מכרן רצופין אין לו קרקע. אמר רבי זירא כתנאי כרם שהוא נטוע על פחות מארבע אמות ר"ש אומר אינו כרם. וחכמים אומרים כרם ורואין את האמצעיים כאילו אינן. ופסק רב אלפס הלכתא כרבא ואע"ג דרבי זירא מוקי מלתא דרבא כר"ש [ק] רבא הוא דאמר הנא דאמרי אפילו לרבנן דעד כאן לא קאמרי רבנן אלא לענין כלאים דעבידי אינשי דנטעי הכי דמימר אמר הי מינייהו דשפר לי שפר ודלא שפר ליהוי לציבי אבל לענין קניית קרקע כיון דאין עומדים להתקיים אין לו קרקע וה"נ מפליג לקמן [ר] בשילהי המוכר פירות (דף קב:). אמרי נהרדעי האי מאן דזבין דיקלא לחבריה קני ליה משיפולא עד תהומא ומוקי לה בבא מחמת חזקה:

הגה"ה

*ומפר"י [כ] דלאו דוקא חצי הקרקע אלא לענין דלאחר שיתייבש האילן יכול ליטע אחר במקומו ול"ש אילן אחד ולא שנא שלש אילנות קנה יניקה ליטע אחרים במקומם [ל] ולא קנה בקרקע גופה מידי לא שנא במחזיק שלש שנים ולא שנא במכר לשנים לזה אילנות ולזה קרקע. מהרי"ח:

*אכלה רצופין הרי הוא חזקה וכגון שאכל כולן בין מאותם העומדים להיעקר ובין אותם שעומדים להתקיים מיהו לגבי אילן גופיה אם אכלן שלש שנים נראה דהוי חזקה אפי' באותן שעומדין להיעקר. מהרי"ח:

הגה"ה

* [ט] לענין חזקה ביניקה תליא מילתא וצריך שהאילנות יהו נטועין כדין ממטע עשרה לבית סאה או שלשה אילנות גדולים בבית סאה אבל אם הם מפוזרין יותר משיעור [י] יניקתו לא קנה קרקע כל עיקר דלגבי מכר דאמר ליה קנה שלש קנה קרקע הוי שיעור משמונה ועד שש עשרה אמות. מהרי"ח:

*אבל בזמן [ה]הזה נראה דחלוקה עדיף כרב ולא עבדינן שודא. מהרי"ח:

*והיינו אליבא דסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין אבל קיימא לן כרבנן דמוקמינן אחזקת מרא קמא מיהו מילתא דלית בה חזקת מרא קמא מודים רבנן דיחלוקו. פר"י מהרי"ח:

*ואף על גב דעדי מסירה כרתי ואינו יודע למי נמסר תחילה אפילו הכי עבדינן שודא אבל אם יודע למי נמסר תחלה השטר הוא זוכה אף על גב דלזה נכתב תחלה ודוקא שיוצאין ביום אחד דלא בירושלים יתבינן דכתבי' שעות אבל אם זה קדם יום אחד בכתיבה אף על גב [ד]שנמסר לו באחרונה הסוא דקדים בכתיבה קני דעדיו בחותמיו זוכין לו ובלבד שיבא השטר לידו אפילו לאחר זמן וזכה למפרע מבעת חתימה ודוקא בשטרי מכר או מתנה אבל בשטרי שעבוד תנן היו כולן יוצאין בשעה אחת ואין שם אלא מנה. אחת חולקין בשוה ולא עבדינן שודא דאין שעבוד חל אלא מיום ה[ה]מחרת. פר"י מהרי"ח:

פלפולא

אינשי דמזבני אבל דקל אין דרך למכור לקוץ דאמרינן פרק המוכל נטיעותי קצצת אתה אמרת לי לקוצנו פטור ופריך אם כן לא שבקת חיי וכו' משמע דאינו נאמן במגו דאי בעי אמר מכרת לי לקוצנו ע"כ: [ט] ימסור נפשו. דכל דאלים היינו בין בראיות בין בכח כמ"ש בריש ב"מ: [י] ומאי שנא משני שטרות כו'. עיין בפרק הכותב גבי ידענא ביה דשטרא פרוע הוא: [כ] למי שירצה גרסינן: [ל] דגבי מטלטלים קאמר לה כו'. ואיכא למידק דאי מהתם אם כן דלאו מומחה נמי דהא התם יעשה שליח קאמר מאי אמרת שליח שאני שהרי בידו הוא ומה יעשה אם כן אף אנו נאמר דכן דוקא התם במטלטלי אבל שלא בשליח מנלן דשודא במטלטלי וי"ל דס"ל לרבינו דאי לאו דבעלמא הייגו במומחה אמרינן שודא במטלטלי לא הוינן עבדין הכין בשליח ומיהו התם בפרק מי שהיה נשוי כתב רבינו דנ"ל דרבינו חננאל מחלק דדוקא בשליח כו' משמע דס"ל דאה"נ דמטלטלי ליתנהו אלא בשליח ולא במומחה: [מ] אמר רב יהודה האי מאן דאחזיק כו'. צריך לי עיון דלא העתיק הא דמקמיה דאמר רב יהודה אמר רב האי מאן דקיק מגלא וחובלה ואמר בעינא למגדריה לדקלא דקלנית דזבנת ניהליה סימון לא תליא איגא למגזר

חריפתא

דיקלא דלא דיליה והרי"ף כתבו גם הטור בסימן קל"ז לכן הקרוב אלי דט"ס יש כאן שהשמיט מן תד א"ר יהודה א"ר עד השני עיין בר"פ הנשבעין: [נ] הרי זו חזקה. הכי גרים ר"ת כמ"ש התוספות: [ס] הגודרות. פירש הרשב"ם גודרות לאן וכל דבר המהלך בדרכים ושווקים כו'. סברא הוא ומוכרח נמי דלאו דוקא גודרות לאן מסוגיא דההוא בקרא דבפרק הכותב: [ע] ותיקן נרכי האילנות. ולעיל דאמרי' וה"מ דלא אפיקו כו' מיירי שלא תיקן כו': [פ] זה החזיק באילנות וכו'. מפרשים התוספות בחזקת שלש שנים דלא כהרשב"ם: [צ] זה קנה אילנות וחצי קרקע. פירוש לא שיקנה בגוף הקרקע כלום שהכי זה החזיק בכל הקרקע אלא לענין שאם יתייבשו יטע אחרים במקומן ומיירי בין בג' אילנות בין בב' כן כתבו התוספות וכן כתב בקצור: [ק] רבא אמר אנא דאמרי כו'. ולקמן בפרק הספינה דף פ"ג תניא כוותיה דרבא וגם זו ראיה דהלכתא כרבא דהא גמרא מסדר למייתי תניא כוותיה: [ר] בשילהי המוכר פירות. בגמרא:

נא

אחת אמר ר' יהודה לא אמרו שלש שנים אלא כדי שיהא באספמיא ויחזיק שנה וילכו ויודיעוהו שנה ויבא לשנה אחרת : **גמ'** מאי קסבר אי קסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה אפילו יהודה וגליל נמי ואי קסבר מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה אפילו יהודה ויהודה נמי לא אמר רבי אבא בר ממל אמר רב לעולם קסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה ומשכתנו בשעת חירום שנו . ומאי שנא יהודה וגליל דנקט [דף לח ע"ב] דסתם יהודה וגליל כשעת חירום דמי אמר רבה הלכתא אין מחזיקין בנכסי בורח ומחאה שלא בפניו הויא מחאה תרתי לא קשיא כאן בבורח מחמת ממון כאן בבורח מחמת מרדין :

כה ואפילו מיחה בפני עדים שאין יכולין לומר לו הויא מחאה מ"ט חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה ואע"ג דשמואל הוא דקאמר מיחה בפני עדים שאין יכולין לומר לו דלא הויא מחאה והלכתא כוותיה בדיני היכא דפליג עליה רב . בהא מלתא אמוראי בתראי סברי כרב דרב פפא הוא דאמר לדידיה הוא דלא אמרי ליה לאחריני אמרי וחברך חברא אית ליה וכו' אע"ג דאיכא למימר דשמואל נמי אית ליה דרב פפא כיון שיכולין לילך לעיר שהמחזיק שם ולומר לאחרים באותה העיר והם יאמרו למחזיק אבל זקן או חולה שאין יכולין לילך שמא אפשר דרב פפא מודה דלא הוי חזקה אפילו הכי מסתבר שאין לחלק כיון דחברך חברא אית ליה והם יאמרו לאחרים אין חילוק בין אותה העיר לעיר אחרת לענין מחאה דאחרים ישמיעו הקול במקום שדר המחזיק* היכי דמי מחאה שלא בפניו א"ר זביד [א]דאמר פלניא גזלנא הוא לא הויא מחאה פלניא גזלנא דקאכיל לארעאי בגזלנותא [דף לט ע"א] ולמחר נקיטנא ליה בדינא הויא מחאה *נראה הא דקאמר ולמחר נקיטנא ליה בדינא סיומא דמלתא היא דאורחא דאינשי למימר הכי כשמוחה ומודיע הדבר לרבים לומר להם דברים הנשמעים ואל תתמהו אם הוא כדברי למה איני תובעו לדין להוציא הקרקע מידו לכן הוא אומר אין שעת נותן עתה שאוכל להוציא מידו אלא היום או למחר אתבענו לדין ואוציא מידו לכן אני מודיע לכם הדבר עתה שלא יוכל לטעון חזקה והוא הדין נמי אם לא אמר למחר תבענא ליה בדינא הויא מחאה דאם תמצי לומר דדוקא קאמר אם כן אמר פלניא גזלנא הוא דאכיל לארעאי בגזלנותא לא הויא מחאה לארעאי בגזלנותא למחר תבענא ליה בדינא הויא מחאה והוא הדין נמי אי לא קאמר אלא פלניא גזלנא הוא אלא פלניא קאכיל לארעא דידי בגזלנותא הויא מחאה ורבינו חננאל פירש דכל כמה דלא קאמר למחר תבענא ליה בדינא אינו אלא כנותן פנים לחבירו ואין השומעים חוששין להגיד למחזיק ולא מסתבר . אמר להו לא תימרו לו אמר רב זביד הא קאמר לא תימרו ליה רב פפא אמר לדידיה לא תימרו ליה לאחריני אמרו [ב]חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה אמרו ליה לא אמרינן ליה אמר רב זביד הא קאמרי לא אמרינן ליה רב פפא אמר לדידיה לא אמרינן ליה לאחריני אמרינן (ליה) וחברך חברא אית ליה וכו' . אמר להו לא תפיקו שותא [ג]הא קאמר להו לא תפיקו שותא אמרו ליה לא מפקינן שותא אמר רב פפא הא קאמרי לא מפקינן שותא רב הונא בריה דרב יהושע אמר כל מלתא דלא רמיא עליה דאינש לאו אדעתיה הלכך בכולהו הוי מחאה בר מלא הפיקו שותא :

הגה"ה
*ודוקא באותה מדינה הויא מחאה שלא בפניו אבל במדינה אחרת לא הויא מחאה וגם חזקה לא הויא חזקה . מהרי"ח :

כט גידל בר מניומי הוה ליה מחייתא למחויי אשכחינהו לרב הונא ולחייא בר רב ולרב חלקיה בר טובי ומחה קמייהו לשנה הדר אתא למחויי קמייהו אמרו ליה לא צריכת הכי אמר רב כיון שמחה שנה ראשונה שוב אינו צריך למחות . פירוש בתוך ג' אמר ר"ל משום בר קפרא וצריך למחות בסוף כל ג' וג' תני בר קפרא ערער וחזר וערער וחזר וערער אם מחמת טענה ראשונה ערער אין לו חזקה ואם לאו יש לו חזקה פירוש ואם לאו שאמר במחאה שעשה בסוף שלש ראשונות בגזלנותא קאכיל לה ובמחאה שנית שעשה בסוף שלש שניות אמר שבתורת משכנתא היא בידו הרי הודה שמחאה ראשונה היתה שקר וחזקת שלש שנים הראשונות היא חזקתו בלא מחאה ופרשב"ם ה"ה אם מיחה ב' מחאות בתוך ג' שנים המכחישות זו את זו לא הוי מחאה לא ראשונה ולא אחרונה והויא חזקה לסוף שלש שהרי במחאה שניה הודה שהראשונה היתה שקר ובטלה וכ"ש זו השניה דהוחזק כפרן וכמו שלא מיחה כלל דמי ולא נהירא לי דאין אדם מוחזק כפרן אלא על פי עדים אבל אם טוען שתי טענות לפני בית דין המכחישות זו את זו [ש] לא נתבטלו אותן טענות אלא בוחר איזה מהן שירצה ויכול הוא לומר טעיתי במחאה ראשונה והאי דנקט בר קפרא תלתא ערעורין לאו דוקא ולא כדברי המפרשים שצריך שיערערו שלש פעמים והוחזק בדברי שקר ולעיל (סימן ח) פירשתי דלא קשה מהך דלעיל כיון דהלכה שית שנין אין לך מחאה גדולה מזו :

ל לאמר רבא אמר ר"נ מחאה בפני שנים [דף מ ע"א] ואין צ"ל כתובו מודעא בפני ב' ואין צריך לומר כתובו הודאה בפני ב' (ואין) צ"ל כתובו קנין בפני ב' ואין צ"ל כתובו* בפ"ק דסנהדרין כתבתי דלאו דוקא בפני שנים דאפילו בינו לחבירו מועיל קנין דלא איברו סהדי אלא לשקרי *והא דנקט בפני שנים משום דבעי למימר ואין צריך לומר כתובו דסתם קנין לכתיבה עומד כל זמן שלא חזר בו . [ת] ומיהו יכול לחזור בו ולמחות בידם שלא יכתבו כדאמרינן לקמן בפרק המוכר את הספינה (דף עז.) זכו בשדה זו לפלוני וכתבו לו את השטר חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה והא דאמרינן בכתובות [א] פרק אף על פי (דף נה.) אמר לעדים כתובו וחתמו והבו ליה קנו מיניה לא צריך למלוכי ביה לאו דוקא משום דאמר כתובו דאפילו לא אמר נמי כדמוכח למימר לא קנו מיניה צריך לאמלוכי אף על גב דאמר להו כתובו [ב] ויש מפרשים דאפילו אם עומד וצווח אל תכתבו כותבין בעל כרחו ולא מסתבר כך אלא [ג] כמו שכתבנו : קיום שטרות בשלשה דמעשה בית דין הוא* ואף על גב דרב נחמן אית ליה (בסנהדרין דף ה:) דשנים שדנו דיניהם דין בקיום שטרות מודה דבעינן תלתא דאילו בבי תרי הוי כעד מפי עד וירא הא דקאמר מחאה בפני שנים היינו לאפוקי ממ"ד שלשה דלא חיישינן לגלויי מילתא כשמיחה שלא בפניו אבל אם מיחה בפניו אף בלא עדים והוא מודה במחאה לא הוי חזקה דתרי לסהדותא בעינן והרי הוא מודה ודלא כמ"ש הרמב"ן דאפילו אם מיחה בפניו ובפני עד אחד לא הוי מחאה משום מיגו וליתא דלא שייך להזכיר כאן מיגו דהיה לו ליזהר בשטרו כיון דידע שזה מיחה והראב"ד ז"ל כתב דהודאה בפני שנים דוקא אבל הודאה בפני עד אחד לאו הודאה היא כלל ואפילו אמר לו אתה עד דמילי דכדי ניהו הואיל ואי כפר לא מיחייב ממונא אפומיה הלכך משטה הוא בו ואי כפר לא משתבע והא דקאמר (סנהדרין דף ל:) הודאה אחר הודאה מצטרפין כגון שכל אחד אומר בפני ובפני אחר הודה לו ולא מסתבר דכיון דאמר לו אתה עד והלא שתק נתכוונו שניהם שיהיה עד והרמב"ן ז"ל הביא ראיה מן הירושלמי דסנהדרין אההיא דתנן הוא אמר לי איש פלוני אמר לי לא אמר כלום וקאמרינן עלה אם היה מתכוין למסור לו [ה]עדותו עדות פירוש אם אמר לו אתה עד :

הגה"ה
* ד ואפילו אם לתבו פלוני אמר לנו לכתוב והוא לא צוה אותן לא מיתזי כשקרא וכשר השטר . פרי"י מהרי"ח :
*מיהו גבי ליתנא ביתא אם אומר בפני שלשה דוקא לית ביה משום ליתנא ביתא דאז מסתמא אינו חושש אם יבוא לאזנו . פר"י : והשומע דבר שנאמר בפני שלשה יכול להגיד למי שאומר אותו עליו :

הגה"ה
*כתב הרמב"ם קיום ב"ד צריך שיהא סמוך לכתיבת ידי עדים או יסמוך לגד השטר או מאחריו כנגד השטר ואם היה בין הקיום ולשטר ריוח שיטה אחת פסול שמא יחתוך השטר שנתקיים ויזייף באותם שיטה שטר ושני עדיו ונמצא הקיום על שטר מזויף ואם מילא כל הריוח שריטות דיו כשר ואפילו הרחיק יותר על שתי שיטות . מא"ז :

לב רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו לא כתבינן מודעא אלא אמאן דלא ציית דינא אביי ורבא דאמרי תרוייהו אפילו עלי ועלך אמרי נהרדעי כל מודעא [דף מ ע"ב] דלא כתיב בה ידעינן באונסא דפלניא לאו מודעא היא מודעא דמאי אי דגיטא ומתנה גילוי מילתא בעלמא הוא פירוש הרי הוא מגלה דעתו במסירת המודעא שאינו נותן מתנה זו בנפש חפצה ולא ניחא ליה דליקני והמתנה בטילה *בכך וכן הגט *דהא אפילו מתנה טמירתא אמרינן דבטלה אלמא בגילוי דעתא כל דהו בטל המתנה כ"ש כשמסר המודעה ואפילו אם ידוע הדבר שאותה מודעא שמסר בפני העדים דברי שקר הן [ד] הויא מודעא לבטל המתנה ולא דמיא לזביני כיון דמקבל זוזי גמר ומקני ומה שמסר מודעא כדי שיוכל לבטל המכר כשיהיו לו מעות וכן כתב הרמב"ם ז"ל . אלא מודעא דזביני והאמר רבא לא כתבינן מודעא אזביני [ה] מודה רבא היכא דאניס וכמעשה דפרדיסא דההוא גברא דמשכן פרדיסא לחבריה לתלת שנין בתר דאכלה תלת שנין אמר ליה אי מזבנת ניהלי מוטב ואי לא כבישנא לשטר משכנתא ואמינא לקוחה היא בידי כי האי ודאי כתבינן מודעא [ו] אלא שצריך שיכירו העדים האונס :

הגה"ה
*ריב"ם אומר דבמתנה אפילו לא מסר מודעא אי ידעי עדים אונסיה לא הוי מתנה והיכא שמסר מודעא ואחר כך עשוהו עד שנתרצה בו לא נתבטל המודעא עד שיבטל המודעא בפירוש הלכך כתבינן כל מודעא ומודעא דמודעא בביטול מודעי . מא"ז :
*מיהו אי לא מסר מודעא בשום אונס אף על גב דאמר גט שאכתוב יהא בטל אינו בטל כיון שלא נאנס כלל אנן סהדי דגמר בלבו לעשותו בשעת מעשה גט גמור ולא מהני ביטול דקודם הכתיבה אלא אם כן בטלו לאחר שנכתב . רשב"ם . מהרי"ח :

לג אמר רב יהודה האי מתנתא טמירתא לא מגבינן ביה ואפי' אם תפס מפקינן מיניה שאנו אומדין דעתו שלא גמר לתת לו בנפש חפצה אלא שהוצרך לפנים לתת לו הלכך לא קנה ולא שיהיה הדבר מסופק אם קנה אם לא קנה ואפילו אי הויא ספיקא דדינא לא מהניא תפיסה דתפיסת ספק לאו תפיסה היא דאוקי ממונא בחזקת מריה כדאמרינן בפרק קמא דמציעא (דף ו:) תקפו כהן מוציאין מידו . היכי דמי מתנתא טמירתא אמר רב יוסף דאמר להו זילו הטמרו וכתובו ליה ואיכא דאמרי אמר רב יוסף דלא אמר להו תיתבו בשוקי ברייתא וכתובו ליה זו היא גירסת רשב"ם ור"ח גורס דאמר להו לא תיתבו בשוקי ברייתא [ז] מאי בינייהו סתמא אמר רבא והוי מודעא לחברתה אמר רב פפא הא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דההוא גברא דאזל לקדושי איתתא אמרה אי כתבת לי כולהו נכסיך הוינא לך [ו]ואי לא לא הוינא לך אמר להו זילו כתבו ניהלה לכולהו נכסאי אזל בריה קשישא וקלוות קמיה ואמר ליה ההוא גברא מה תהוי עליה אמר להו לסהדי זילו איטמרו בעיבר ימינא וכתובו ליה אתו לקמיה דרבא אמר להו לא מר קני ולא מר קני מאן דחזא סבר משום דהוי מודעא לחברתה ולא היא התם מוכחא מלתא דמשום אונס הוא דכתב לה הכא מר ניחא ליה דליקני ומר לא ניחא ליה דליקני . אבעיא להו [דף מא ע"א] סתמא מאי רבינא אמר לא חיישינן רב אשי אמר חיישינן והלכתא חיישינן והאידנא דלא חיישינן לסתמא משום דנהיגי למכתב בכל שטרי מתנתא וכך אמר לנו כתובו בשוקא וחתמו בברא הלכך כשמצוה לכתוב שטר מתנה בסתם דעתו שיכתבו כמנהג הסופרים הלכך הוי כאילו אמר כתבוה בשוקא וחתמוה בברא וכן כתב רב האי גאון ז"ל דהאידנא לא חיישינן לסתמא :

לד ועוד כתב שכיב מרע שאמר לא תגלו הא תפקידתא אלא לאחר מיתה לא הויא מתנתא טמירתא דלכי מתקיימא לאחר מיתה ההיא שעתא לא טמירתא היא דהא אמר להו לסהדי לאחר מיתה גליוה : **לה מתני'** כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה [ז]אמר לו מה אתה עושה בתוך שלי שלא אמר לי אדם דבר אינה חזקה שמכרת לי שנתת לי במתנה הרי זו חזקה והבא מחמת ירושה אין צריך טענה : **גמ'** פשיטא מהו דתימא האי גברא מזבן זבנא ליה ושטרא ה"ל ואירכס [ח]וסבר אי אמינא מזבן זבנא לי אמר לי אחוי שטרך הלכך נימא ליה אנן דלמא שטרא הוה לך ואירכס כגון זה פתח פיך לאלם הוא קמ"ל דאנן לא טענינן ליה הכי ומיהו משמע דאי איהו גופיה טעין הכי מתרץ דבוריה הוי ולא [הוי] כטוען וחוזר וטוען : **לו רב** ענן שקיל בדקא בארעא אזל אהדר גודא בארעא דחבריה אתא לקמיה דרב נחמן אמר ליה זיל אהדר אמר ליה והא אחזיקי אמר ליה כמאן כרבי יהודה וכרבי ישמעאל ברבי יוסי דאמרי כל בפניו לאלתר הוי חזקה לית הלכתא כוותייהו והא קאחיל דאתא וסייע בגודא בהדאי א"ל מחילה בטעות היא* את גופך אי הוה ידעת מי הוה עבדת כי היכי דאת לא ידעת איהו נמי לא הוה ידע רבי יהודה מאי היא דתנן אמר רבי יהודה לא אמרו שלש שנים אלא כדי שיהא באספמיא ויחזיק שנה וילכו ויודיעוהו שנה ויבא לשנה אחרת דשמעת מינה דבפניו לאלתר הוי חזקה . רבי ישמעאל ברבי יוסי מאי היא דתניא מעשה באחד שפתח חלונותיו לחצר השותפין בא לפני רבי ישמעאל ברבי יוסי אמר ליה החזקת בני החזקת בא לפני רבי חייא אמר ליה יגעת בני ופתחת לך יגע וסתום : **לז רב** כהנא שקיל בדקא בארעיה אזל אהדר גודא

הגה"ה
*פירש ר"ת דכל מחילה בטעות לא הויא מחילה לגבי ממוכר פירות דקל לחבירו שיכול לחזור בו אף מכאן לעולם לרב נחמן ומודה רב נחמן דאי שמיט ואכל לא מפקינן מיניה משום דאפילו ידע שיכול לחזור לא היה חוזר דניחא ליה דליקו בהימנותיה ור"י אומר דכל מחילה בטעות כעין אונאה שאין יודע הנתאנה לא הויא מחילה דלא ידע דמחיל אבל פירות דקל שיודע ששוים יותר ממה שמכרם לו ולא חשש לדקדק אם יכול לחזור בו אם לאו הויא מחילה . מא"ז :

הגהות הב"ח א אמר רב זביד אמר פלניא : ב אמרו להו והברך חברא : ג לא תפיקו שותא אמר רב זביד הא קאמר : ד בהגה"ה ואפי' אם . נ"ב תוס' דף מ' סוף ד"ה מחאה : ה למסור לו עדות עדותו עדות : ו הוינא לך לאיתתא ואי לא : ז אינה חזקה כיצד אמר לו מה אתה עושה בתוך שלי והוא א"ל שלא אמר לי אדם דבר מעולם אינה חזקה : ח הוה ליה ואירכס והאי דקאמר הכי סבר אי אמינא מיזבן זבנא לי האי ארעא א"ל אחוי שטרך :

פלפולא חריפתא

[ש] **לא נתבטלו** אותן טענות כו'. וכן פסק בפ' שבועת הדיינין: ולעיל גבי שני חזקה טובא קמייתא: [ת] **ומיהו יכול** לחזור בו כו' כדאמרי' לקמן בפ' המוכר את הספינה. ושם פירש רבינו הטעם דאית ליה קלא[לשטר]יותר מקנין ולא ניחא ליה דליפשו שטרי עליה וכו': [א] **פרק** אע"פ . ועיין שם: [ב] וי"מ דאפילו אם עומד וצווח כו'. נראה דהיינו פירוש ר"ת שכתב רבינו בהספינה ומוקי לה להאי דזכה בשדה דדוקא בשטר מתנה איירי וע"ש : [ג] **כמו** שכתבתי גרסינן : [ד] **הויא** מודעא . ובענין בטולה עיין בגיטין ריש פרק השולח : [ה] **מודה** רבא היכא דאניס. כתב הב"י סימן ר"ה דיש לדקדק דמשמע דמאן דפליג עליה סבר דאע"ג דלא אניס כתבינן מודעא וזה לא עלה על הדעת וכ"ל דלא כתבינן מודעא אליבא דרבא אפילו היכא דאניס אלא כי הוו בגוונא דפרדיסא שהיה בידו לעשות כמו שאמר אבל כי גזים ליה בדבר שאין בידו לעשות אף על פי שהמוכר אומר מחמת זה אני מוכר לא כתבינן מודעא והיינו דקאמר מודה רבא היכא דאניס וכמעשה דפרדיסא כלומר היכא שהאונס הוא כעין מעשה דפרדיסא דבריר לכ"ע שהיה בידו לעשות כאשר דבר ומאן דפליג עליה סבר דאפילו בכה"ג כתבינן משום דאף על גב דאנן בריר לן דאין בידו לעשות מאי דגזים ליה דילמא המוכר לא בריר ליה או הוא ירא ורך הלבב א"כ כי אמר רבא לא כתבינן מודעא אזביני באונסא דנפשיה קאמר כלומר שאם אמר לעדים פלוני רוצה שאמכור לו שדה פלונית ואיני מוכר לו ברצוני ועתיד אני לתובעו בדין בזביני לא כתבינן כו' ומודה באונסא דאתי מאחריני כו' וכן נזכר פירוש זה בטור וכו' והאריך עוד ע"ש : [ו] **אלא** שצריך שיכירו העדים האונס. כדפירש הרשב"ם וגם ר"ת דקמי סהדי קאמר זבנת ניהלי ולית לך עלי ולא מידי ואחר כך קודם שיכתוב לו שטר מכירה מוכר מודעא לסהדי וכך הם דברי הרמב"ם בפ"י מהל' מכירה וכתב הב"י סימן ר"ה דלהכי צריך שימסור מודעא אף על גב דעדים שמעו דטעין זבנית ניהלי אפ"ה אי לאו דמסר מודעא דילמא בשעת מכירה גמר והקנה מפני שהיה צריך למעות והאריך לפרש דברי רשב"ם שנראין כסותרין זה : [ז] **מאי** בינייהו סתמא. לפירוש רשב"ם כמשמעו והקשו התוספות מאי קא בעי מאי בינייהו הא בהדיא חולקים

בארעא דחבריה [דף מא ע"ב] אתא לקמיה דרב יהודה אזל אייתי תרי סהדי חד אמר
אלת אולייתא עייל וחד אמר תרי אולייתא עייל א"ל זיל ואהדר ליה תרי מנו תלת א"ל
כמאן כרבי שמעון בן אלעזר דתניא אמר רבי שמעון בן אלעזר לא נחלקו בית שמאי
ובית הלל על שתי כתי עדים שאחת אומרת מנה ואחת אומרת מאתים שיש בכלל מאתים
מנה על מה נחלקו על כת אחת שאחד אומר מאתים ואחד אומר מנה [שב"ש אומרים
נחלקו עדותן ובית הלל אומרים יש בכלל מאתים מנה] והא אזלנא ומייתינא אגרתא
ממערבא דאין הלכה כרשב"א אמר ליה לכי תיתי. ההוא גברא דדר בקשתא
בעיליתא ארבע שנין אתא מריה דביתא אשכחיה אמר ליה מאי בעית בהאי ביתא
אמר ליה מפלניא זבינת' דאמר לי דזבנה מינך אתא לקמיה דרבי חייא אמר ליה
אי אית לך סהדי דדר בה איהו אפילו חד יומא אוקימנא לה בידך ואי לא לא אמר
רב הוה יתיבנא קמיה דחביבי ואמינא ליה וכי אין אדם עשוי ליקח ולמכור בלילה
וחזיתא לדעתיה דאי אמר קמיה דידי זבנה מינך מהימן במיגו דאי בעי אמר אנא
זבינתה מינך פירוש אי אמר מעיקרא קמאי דידי זבנה מינך קודם שאמר מפלניא
זבינתה דאמר לי דזבנה מינך אבל כיון שכבר אמר דאמר לי דזבנה מינך [ח] תו לא
מהימן לומר זבנה מינך קמי דידי ונראה דאם אמר בסתם מפלניא זבינתה דזבנה מינך
ותו קאמר הא דאמרנא דזבנה מינך קמי דידי הוא דקאמינא מתרץ דבוריה הוי ולא
טוען וחוזר וטוען אמר רבא כוותיה דרבי חייא מסתברא דקתני הבא מחמת ירושה
אין צריך טענה טענה הוא דלא בעי הא ראיה
בעי* וכן הלכתא איבעיא להו נראה בו
מהו אמר אביי היא רבא אמר עביד
איניש דסייר ארעא ולא זבין והלכתא כרבא:

הגה"ה
*ורבינו ברוך מארץ יון פסק דלוקח לא בעי ראיה דלא שדי איניש זוזי בכדי. מא"ז:

לח שלשה לקוחות מצטרפין אמר רב וכולן בשטר שמכר הלוקח הראשון לשני
והשני לשלישי בשטר דאית ליה קלא הלכך מצטרפת אכילת שלשתן
להיות חזקה [דף מב ע"א] ת"ר אכלה האב שנה והבן שתי שנים האב שתים והבן שנה
האב שנה והבן שנה ולוקח שנה הרי זו חזקה [למימרא דלוקח אית ליה קלא ורמינהי]
אכלה בפני האב שתים ובפני הבן שנה בפני הבן שתים ובפני האב שנה בפני האב שנה
ובפני הבן שנה ובפני לוקח שנה הרי זו
חזקה* ואמאי כיון דזבנה אין לך מחאה
גדולה מזו ואוקמה רב פפא במוכר כל
שדותיו סתם דלית ליה להאי לוקח קלא דלא
מנכרא זבינא דהאי ארעא דאזדבנא בכלל
*ארעא אבל אי זבנה מרא קמא באפי נפשה כיון דאית ליה קלא אין לך מחאה גדולה
מזו: אמר רב המוכר שדה בעדים גובה
מנכסים משועבדים* כתב ה"ר יונה ז"ל
דמיירי דמסהדי סהדי שלא חתמו על שום
שטר וגם לא היו שם עדים אחרים כי אם דאי לאו הכי דלמא טריף בעדים והדר
טריף בשטר ומכבש הוא דכביש ליה השתא ואפילו [לא] פירש לו בפני עדים את האחריות
דלא עביד איניש דזבין ארעא ליומיה ולדעתא דמקבל עליה אחריות הוא דזבין מיניה
דלא שדי איניש זוזי בכדי [ט] ואפילו למ"ד אחריות לאו טעות סופר הוא ה"מ כשנזקק
לשטר ולא פירש בו אחריות אימור כך היה התנאי ביניהם:

הגה"ה
*וכגון שהבן היה כבר גדול כשמת אביו אבל אם היה קטן כשמת אביו לא הויא חזקה דאין מחזיקין בנכסי קטן ואפילו הגדיל ודלא כמפרשים אפילו הגדיל בחיי אביו דהתם ודאי הויא חזקה. מהרי"ה:

הגה"ה
*משום דלקוחות אינהו דאפסידו אנפשייהו דהוה להו לדקדק יפה יפה. מהרי"ח:

לט מתני' האומנין והשותפין והאריסין והאפוטרופין אין להן חזקה אין לאיש חזקה
בנכסי אשתו ולא לאשה בנכסי בעלה ולא לאב בנכסי הבן ולא לבן
בנכסי האב: **גמ'** [דף מב ע"ב] אמר שמואל השותפים מחזיקים זה על זה ומעידין
זה על זה ונעשים שומרי שכר זה לזה. מחזיקים זה על זה בדאית ביה דין חלוקה וקא
נחית לכולה ואכיל לה שני חזקה ולא ממחי ביה שותפיה אבל אי לית בה דין חלוקה
שותף אין לו חזקה: ומעידין זה על זה [דף מג ע"א] ואמאי נוגעין בעדותן הן הכא
במאי עסקינן דכתב ליה דין ודברים אין לי על שדה זו וכי כתב לו מאי הוי והתניא
האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקות הימנה לא
אמר כלום הכא במאי עסקינן בשקנו מידו*
וכי קנו מידו מאי הוי הרי מעמידה בפני
ב"ח דאמר רבין בריה דשמואל המוכר
שדה לחבירו שלא באחריות אין מעיד לו
עליה מפני שמעמידה בפני ב"ח הב"ע דקביל
עליה אחריות אחריות דמאן אילימא אחריות
דעלמא כ"ש דניחא ליה אלא אחריות דאתי
ליה מחמתיה הלכך לאו נוגע בעדות
הוא [דף מב ע"ב] אמר שמואל *שותף
כיורד ברשות דמי למאי הלכתא אמר רב
נחמן אמר רבה בר אבוה לומר שנוטל בשבח
המגיע לכתפים ובשדה שאין עשויה ליטע
כשדה העשויה ליטע:

הגה"ה
*לפירוש רש"י ולרשב"ם מהני בשקנו מידם אפילו אם כתב לו בזה הלשון דין ודברים אין לי על שדה זו אבל לפר"ת ורב אלפס ור"י ברבי שמואל וריב"ם לא מהני בזה הלשון עד שיקנו מידו בפירוש מגופה של קרקע. מא"ז:
אבל אי לא קנו מידו מאי אמר מדין ודברים סליק נפשיה ולא סליק נפשיה משדה ונוגע בעדות הוא ואפילו הפקר לא הוי בלשון דין ודברים ב דדוקא גבי עבד מועיל האי לישנא. מא"ז:

הגה"ה
*שותף כיורד ברשות דמי לומר שנוטל כדין אריסי העיר אפילו ג בשבח המגיע לכתפים כגון קמה לקצור וענבים לבצור ואפילו בשדה שאין עשויה ליטע ונטעה הוא נוטל כל דינו כאילו עשויה ליטע ורבינו תם אומר דדוקא בדבר הבא על ידי טורח נוטל בשדה שאינה עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע אבל בדבר הבא בלא טורח כגון דיקלא ואלים אע"פ בהאריס נוטל הוא אין נוטל לפי שהארים ירד ברשות וזה ירד שלא ברשות. מא"ז:

מ תניא בני העיר שנגנבה ס"ת שלהן
אין דנין אותה בדייני אותה
העיר ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר*
ואמאי [י] וליסלקו נפשייהו בי תרי מינייהו
ולדייני שאני ס"ת דלשמיעה קיימא

הגה"ה
*משמע מתוך פירוש רשב"ם אם יצאו מן העיר יכולין להעיד אפילו על ס"ת. והאומר תנו מנה
לעניי עירי אין דנין וכו' ואפילו בעניים דלא כמו עלייהו ואפילו דקין להו דכיון דרווח רווח ולא יתנו הקצבה דלמה יתנו כיון דרווח מעלמא. בתוספתא דהגוזל תנן האומר תנו מאה דינר לבית הכנסת יתנו לבית הכנסת הרגיל בו אם היה רגיל בשניהם יתנו לשניהם האומר מאה דינר לעניים יתנו לעניי אותה העיר ר' אחא אומר יתנו לעניי כל ישראל והאוכל משל אביו ועבד האוכל משל רבו קוצה ונותן פרוסה לעני או לבנו של אוהבו ואינו חושש משום גזל שכך נהגו בעלי בתים. רשב"ם ומהרי"ח: אורחים הנכנסים אצל בעל הבית אינן רשאין ליתן מלפניהם כלום לא לבנו של בעל הבית ולא לעבדו ולא לשלוחו אלא אם כן יטול רשות מבעל הבית. מא"ז:

ולא מצו לסלוקי נפשייהו אבל מידי דמצו
לסלוקי נפשייהו מסלקי. ודייני ומסהדי וכן
הלכה ואף ע"ג דבעינן תחלתו וסופו בכשרות
(לקמן דף קכח.) ה"מ בפסול הגוף אבל
בפסול ממון לא בעינן רק סופו בכשרות:
ונעשין שומרי שכר זה לזה [דף מג ע"ב] שמאי
שמירה בבעלים היא אמר רב פפא דא"ל
שמור לי היום ואשמור לך למחר:
מא ת"ר מכר לו בית מכר לו שדה אין
מעיד לו עליה מפני שאחריותו
עליו מכר לו פרה מכר לו טלית מעיד לו
עליה מפני שאין אחריותו עליו מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר רב ששת רישא בראובן
שגזל שדה משמעון ומכרה ללוי ואתא יהודה וקמערער עליה [כ] לא ליזיל שמעון
לאסהודי ליה ללוי דניחא ליה דתיקו בידיה כי היכי דתיהדר ליה וכיון דאסהיד דארעא
דלוי היא במאי מפיק ליה מיניה נמצא דלאו נוגע בעדות הוא דאמר ידענא בה בהאי
ארעא דלאו דיהודה היא ובההיא זכותא דמפיק ליה מלוי לפקה מיהודה ומה לו להעיד שקר
בשביל זה דאמר [ל] השני נוח לי והראשון קשה ממנו ואי בעית אימא כגון דאית
ליה סהדי למר ולמר [מ] ואין עדי שמעון מזומנין עתה ואמור רבנן היכא דקיימא
ארעא תיקום הלכך אם יוציאנה יהודה מלוי ואחר כך יביא שמעון עדיו אמרינן אוקי
תרי לבהדי תרי [נ] ואוקי ארעא בחזקת יהודה היכא דקיימא הלכך ניחא ליה לשמעון
לפסול עדי יהודה ולבטל זכותו ואחר כך יביא שמעון עדיו ויוציא [מלוי] [ס] ואפילו אם
יביא יהודה אחרי כך עדים אחרים כבר נכנס הקרקע בחזקת שמעון בשופי בלי ערעור
ונתבטלו זכיותיו של יהודה ולא מפקינן ליה תו מחזקת שמעון הלכך נוגע בעדות הוא
[דף מד ע"א] ולוקמה בגזלן משום דקבעי למיתני סיפא מכר לו פרה מכר לו טלית דדוקא
מכר דלא הדרא ליה דהוה ליה יאוש ושינוי רשות אבל לא מכר דלה דהדרא ליה לא
תנא רישא נמי מכר *ואע"ג דבקרקע נמי שייך יאוש כדתנן במסכת כלאים (פ"ז מ"ו)
האנס שזרע כלאים בכרם ויצא מלפניו קוצרו ואפילו במועד וקאמר עלה בירושלמי
נשתקעו בעליו ולא נתייאשו איסורו מדברי תורה נתייאשו בעליו ולא נשתקעו איסורו
מדברי סופרים ופריך וכי יש קרקע נגזלת אמר ר' אילא אעפ"כ יש יאוש להם וגבי
עבד נמי משמע דיש יאוש בפרק השולח (דף לט:) גבי נתייאשתי מפלוני עבדי ועבד
אתקש לקרקע וכן בהניזקין (דף נח:) בשמעתין דסיקריקון מוכח כך וי"ל דאע"ג דיש
יאוש בקרקע מ"מ לא שכיח בה יאוש לפי שאינה דבר הכלה ואינו מתייאש שהם לא יוכל
להוציאנה מידו יוציאנה מיד בנו אבל בפרה וטלית שכיח בהו יאוש ואורחא דמילתא
נקט וסיפא נמי כהי דמגופה מייאש מדמי מי מייאש לא צריכא דמית גזלן דתנן הגוזל
ומאכיל את בניו והמניח לפניהם פטורין מלשלם קשיא ליה לאביי מפני שאחריותה עליו
ושאין אחריותה עליו מפני שחוזרת לו ואין חוזרת לו מיבעי ליה אלא כדרבין בר
שמואל ואע"ג דשני אביי להך ברייתא בשינויא אחרינא משום דלישנא דברייתא לא
משמע כשינויא קמא מכל מקום הלכתא כשינויא קמא דפסלינן ליה לעדות משום הך חששא:
מב דאמר [רבין בר שמואל משמיה] דשמואל המוכר שדה לחבירו שלא באחריות
אין מעיד לו עליה [ע] מפני שמעמידה בפני ב"ח *אבל פרה וטלית
לא ולא מיבעיא קאמר לא מיבעיא [דף
מד ע"ב] סתמא דלא הדרא ליה אלא אפילו
עשאו אפותיקי נמי לא הדרא ליה כדרבא:
מג דאמר רבא עשה עבדו אפותיקי
ומכרו בעל חוב גובה ממנו
עשה שורו אפותיקי ומכרו אין בעל חוב
גובה הימנו מאי טעמא האי אית ליה קלא והאי לית ליה קלא וניחוש דלמא מטלטלי
אגב מקרקעי אקני ליה דאמר רבה אי אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי גבי מטלטלי
וגבי מקרקעי וא"ר חסדא והוא דכתב ליה דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרא הכא
במאי עסקינן כגון שלקח ומכר לאלתר וניחוש דלמא דאיקני אמר ליה שמעינן מינה דאיקני
קנה ומכר דאיקני קנה והורים לא קנה לא צריכא דקאמרי עדים ידעינן ביה בפלניא
[פ] דלא הוה ליה ארעא מעולם *והאמר
רב פפא אע"ג דאמור רבנן המוכר שדה
לחבירו שלא באחריות ובא בעל חוב וטרפה
אינו חוזר עליו נמצאת שאינה [שלו] חוזר
עליו במכיר בה שהיא בת חמורו:
מד רב זביד אמר אפילו נמצאת שאינה
שלו אינו חוזר עליו דאמר ליה להכי זבני לך שלא באחריות והלכתא כוותיה דרב זביד:
מה [דף מה ע"א] **מבריז** רבא ואיתימא רב פפא דסלקין לעילא ודנחתין לתתא האי
בר ישראל דזבין ליה חמרא מישראל חבריה ואתו עובדי
כוכבים ואנסי ליה מיניה דינא הוא דמפצי ליה מיניה ולא אמרן אלא שאין מכיר בה
שהיא בת חמורו אבל מכיר בה שהיא בת חמורו לא ולא אמרן אלא דקאים ליה בלא
אוכפא אבל אנים ליה ולאוכפא לא אמימר אמר אף על גב דליכא כל הני לא איבעי ליה
לפלויי מ"ט מידע ידוע דסתם עובד כוכבים אנס הוא דכתיב וימינם ימין שקר:
מו אומן אין לו חזקה אמר רבה לא שנו אלא שמסר לו בעדים אבל מסר לו שלא
בעדים מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם כי אמר נמי לקוח הוא
בידי נאמן [דף מו ע"א] מתיב רב נחמן בר יצחק אומן אין לו חזקה הא אחר יש לו

הגה"ה
*אפילו אי אית ליה ארעא אחריתי דשמא שויה אפותיקי או שמא יש ב"ח גדול כנגד שני הקרקעות שמעמיד לפני ב"ח אבל משום דלא ניחא ליה דתיסוי ללוקח תרעומות עליו לא מיפסיל לעדות וכל היכא דהשתא אין נוגע בעדות משום דלית ליה אע"פ שאם יתעשר יהנה בעדותו שלא יצטרך לפרוע משום הכי לא הוי נוגע בעדות. מא"ז:

הגה"ה
* ה ונראה לי דבזמן הזה אפילו אי איכא עדים דלא הוה ליה מקרקעי מעולם חיישינן דלמא אודי כמו שרגילין בזמן הזה לכתוב והקניתי לו ארבע אמות קרקע בחצירי אע"ג דקים לן דלית ליה שום חצר ובימי הגמרא דלא הורגלו לכתוב אם אין לו קרקע לכך לא הוו חיישי. לשון מהרי"ח:

א דאיזדבנא בכלל ארעתיה אבל אי זבנא: ב בהגה"ה אבל אי וכו'. דדוקא גבי עבד. נ"ב עיין בתוס' דף מג ד"ה אין לי עסק: ג בהגה"ה ד"ה שותף וכו' אפילו בשבח המגיע. נ"ב לשון זה הביאו הרמב"ן בחדושיו על שם רשב"ם וכתב עליו וז"ל ומשמע דפירות שהגיעו לכתפים כשירד בה קאמר שליורד שלא ברשות היה יכול לומר כיון שהגיעו לכתפים איני צריך לאריסותך שהרי עומדין ליתלש אבל ליורד ברשות נוטל כיון שצריכין כלל לקרקע עכ"ל אבל הוא ז"ל כתב פירוש אחר דדוקא בשבח המגיע לכתפים קאמר וז"ל שבח המגיע לכתפים תבואה העומדת ליקצר וענבים העומדים ליבצר נוטל בהן כמה שהן שוין לפי חשבון שעדיין צריכין לקרקע אבל אם לא הגיעו לכתפים הם צריכים לארים אחר ושמין לו כי היכי דלא לפסוד בעל הבית ואינו נוטל כל שבחו עכ"ל: ד אבל לא מכר דהדרא כצ"ל ותיבת לה נמחק: ה בהגה"ה ד"ה ונראה לי. נ"ב עיין בתוס' דף מד ד"ה דלא הוה:

פלפולא חריפתא

אולקים בסתמא. ולגרסת ר"ת פי' התוספות דקרי סתמא שאינו אומר להם להטמין עצמן ואומר שלא לפרסם והיינו סתמא כלומר לא פרסם ולא הטמינם: [ח] תו לא מהימן כו'. דלאו מתרץ דיבוריה הוי אלא סותר דבריו הוי: [ט] ואפילו למאן דאמר אחריות לאו ט"ס הוא כו'. וקשה דלמאי נ"מ צריך לזה דהא קי"ל כמ"ד דט"ס הוא בפרק קמא דב"מ וכיוצא בזה הקשיתי גם כן בפ"ק דב"מ גבי ראה את המציאה ונפל לו עליה כו' וכן ברים המוכר פירות: [י] ולישלקו נפשייהו בי תרי מינייהו. פירוש ויעידו ולא תא למיקט תו בי תלתא ולדיינו דממילא משמע דהא כדאיתא והא כדאיתא וסגיא ליה הא דנקט תרי גבי סהדי ורבי' בפרק זה בורר אפיסקא דרבי יהודה אומר אפילו מתה בתו כו' כתב לגמרין דהכא בכך ליסגא וליסלקו בי תרי מינייהו ולסהדו: [כ] לא ליזיל שמעון לאסהודי כו'. וכתב הר"ר יונה אפילו אם אין אנו יודעין שנוגע בעדות אלא על ידי שנתרעם על ראובן בב"ד יש לנו לפוסלו על פי דבריו שיש לנו לאום שמא נוגע הוא בעדות אבל ר"י פירש שמשום תפסא שנתרעם עליו בב"ד שגזלה ממנו אין לפוסלו לעדות אלא אם כן ידוע לנו שיש לו עדים שיכול לזכות בדין טור סימן ל"ז: [ל] השני נוח לי והראשון קשה ממנו. אפכא ה"ל למימר אבל לשון המשנה כך היא בכתובות כ"כ הרשב"ם ור"ל בפרק בתרא. [מ] ואין עדי שמעון מזומנים עתה. אין לפרש דמשום הכי קאמר שאינם מזומנים עתה דאי היו מזומנים לא הוי נוגע בעדות שהרי יבואו ויעידו שהוא של שמעון דכיון דגם ליהודה סהדי אוקי תרי לבהדי תרי וכל דאלים גבר כדבעי' גבי עדי אבות ועדי חזקה וחושש פן תגבר יד יהודה ולכך מעיד שאינו של יהודה אלא הכי קאמר שאין עדיו מזומנים שאם הם מזומנים יבואו ויעידו שאינה של יהודה ואוקי תרי לבהדי תרי דליהודה וארעא היכא דקיימא בידו דלוי קיימי ובתר הכי מסהדי דאינו של לוי אלא של שמעון ויוציאנה מיד לוי: [נ] ואוקי ארעא בחזקת יהודה. דכשהיה דן מתחלה לא היה דן עם שמעון אלא עם לוי ומיניה אפק' הקרקע לחזקתו הלכך לא דמיא להיא דלעיל הדר אייתי סהדי דאבהתיה היא אמר רב נחמן אנן אחתינן אנן אסקינן כו' דהתם שניהם יחד באו לדין ולשניהם עדים לא היה לב"ד להחזיק לאחד יותר מחבירו אלא כל דאלים גבר הלכך הדר מסלקינן וכו' כך כתב הרשב"ם ואף על גב דהב"ד החזיקוהו לדאית ליה סהדי דאבהתיה מ"מ טענותיהם לפני הב"ד היה שניכן טענו דאבהתי והיה לשניהם עדים נמי אלא דבחדא מלתא אתכחשו הלכך אף על גב דלפום זימנא מוקמינן בחזקת דאבהתא אפ"ה כי הדר הך ומייתי נמי סהדי דאבהתי הרי זה דומה ממש לכל זמן שמביא ראיה סותר את הדין מה שאין כן הכא דכשהחזקנו ליהודה בקרקע לא היה דן עמו שמעון אף על גב דאית ליה סהדי ואנן ידעינן בהכי לדעת ר"י שכתבתי לעיל מכל מקום לא היה דן שמעון עם יהודה בפנינו כלל והלכך כי הדר מייתי סהדי שבקינן לארעא היכא דקיימא שאין כאן סתירת הדין על ידי הראיות אחרי שמעולם לא היה כאן שום דין על קרקע זו בין שמעון ויהודה: [ס] ואפילו אם יביא יהודה כו' כבר נכנס הקרקע בחזקת שמעון כו'. כלומר שלא היה דן עם יהודה כלל וכדפי' לעיל: [ע] מפני שמעמ... בפני ב"ח. מפרש הטור סימן ל"ז דמיירי שהמערער אינו טוען שהמוכר גזלה אלא שטוען שהוא קנאה מנ.. שגזלה ממנו דאי טעין דאיהו גזלה פשיטא דאינו מעיד שודאי נוגע בעדותו הוא דניחא ליה דלא לקרוהו גזלנא: [פ] דלא ה"ל ארעא מעולם. עיין מ"ש רבינו בפרק הזהב גבי אין

חזקה ה"ד אי דאיכא עדים אחר אמאי יש לו חזקה אלא לאו דליכא עדים וקתני אומן אין לו חזקה תיובתא דרבה תיובתא הלכך אבין מסר ליה בסהדי בין מסר ליה בלא סהדי לית ליה חזקה אבל אחר מסר ליה בסהדי לית ליה חזקה ולא יכול למימר הדרית וזבנית מינך ואי אפקיד גביה בלא סהדי אית ליה חזקה ואי אמר זבינתה ניהלי מהימן והא דאמרינן לית ליה חזקה בין אומן בין אחר הני מילי היכא דראה כדתניא ראה עבדו ביד אומן וטליתו ביד כובס ואמר ליה מה טיבו אצלך אמר ליה אתה מכרתו לי אתה נתתו לי במתנה לא אמר כלום אבל אי לא ראה אע"ג דמסריה ניהליה באפי סהדי מיגו דאי בעי אמר אהדרית ניהליך מהימן [כי אמר נמי זבנתה ניהלי מהימן] והא דאיכא בין אומן לאחר היינו היכא שמסר לו שלא בעדים אלא שיש עדים שזה החפץ היה שלו וראה עתה בידו בעדים. אומן לית ליה חזקה בדברים שהוא רגיל לתקן מידי דהוה אדברים העשויין להשאיל ולהשכיר ויש לו עדים שאלו הכלים היו שלו וראם ביד אחר שאין נאמן לומר לקוחין הן בידי אבל דברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר וראם ביד אחר נאמן לומר לקוחין הן בידי אם לא שמסר לו בעדים אבל כי מסר לו בעדים וגם ראה בעדים בידו לא מהימן לומר לקחתיו ממך כיון שבתורת פקדון בא לידו אבל אם לא ראם בידו אע"פ שמסר לו בעדים נאמן לומר לקוחין הן בידי במיגו דהחזרתיו לך דקי"ל המפקיד לחבירו בעדים אין צריך להחזיר בעדים* ונשבע שבועת היסת שלקחו במיגו דהחזרתיו לך שגם באותה טענה היה נשבע שבועת היסת ואם אמר אל תחזירהו לי אלא בפני עדים ואמר החזרתיו לך שלא בעדים הרי זה נשבע שבועה דאורייתא שהחזירו במיגו דאי בעי הוה טעין נאנסו ומשתבע שבועת שומרין שהיא דאורייתא. ואי טעין החזרתיו לך בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים נאמן בלא שבועה אבל משתבע שבועת היסת ולא מהימן בשבועה דרבנן כשטוען החזרתיו לך שלא בעדים במיגו דהחזרתיו לך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים לפי שירא לטעון כן פן יבואו ויכחישוהו ואע"פ שיכול לומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני שמתו מ"מ אין זה מיגו טוב כי יאמרו ניכר שהוא משקר לכך הוא מזכיר עדים שמתו כבר. ועוד יש חילוק בין אומן לאחר שהמוסר לאחר בפני עדים בסתם אף על פי שראה בידו יכול לטעון במכר או במתנה בא לידי אבל המוסר לאומן בסתם כלי שהוא רגיל לתקן אין יכול לטעון במכר או במתנה בא לידי אלא אנו תולין שבתורת תיקון בא לידו ואם הטלית יוצא מתחת ידי אחר ואמר האחר בפני אמרת לאומן למוכרו וליתנו במתנה ולקחתיו הימנו נאמן במיגו דאי בעי אמר לקחתיו ממך. וכתב רב אלפס הדין סברא דרבוותא ואנן קשיא לן האי סברא דהא רבה דאית ליה מיגו איתותב וסלקא בתיובתא ושמעינן מיניה דהאי דינא לא אמרינן ביה מיגו הלכך בין ראה בין לא ראה אע"ג דיכול אומן למימר לא היו דברים מעולם היכא דליכא סהדי אי נמי החזרתיו לך בדאיכא סהדי כי אמר זבינתיה ניהלי לא מהימן והא דאמר רבא שפיר עביד ראה תניא לאו למימר דאי לא ראה ואמר זבינתיה ניהלי מהימן אלא דאי אמר לא אפיק ליה לא אמרינן ליה אפקיה דליחזאה ולהכי תניא ראה [צ] והגאונים פסקו כאשר כתבתי למעלה:

הגה"ה

*ואפילו הפקיד בשטר אין צריך להחזיר לו בעדים. מהרי"ח:

מז ת"ר נתחלפו לו כלים בכלים בבית האומן הרי זה ישתמש בהן עד שיבא הלה ויטול את שלו. בבית האבל או בבית המשתה ה"ז לא ישתמש בהן מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר רבי חייא וכי אין אדם עשוי לומר לאומן מכור לי טליתי והלין שראובן אמר לאומן למכור טליתו וטעה האומן ונתן ללוקח טליתו של שמעון וכשתבע שמעון טליתו ידע האומן שטעה ונתן לו מדעתו טליתו של ראובן הלכך ישתמש בו שמעון כמו שהלוקח משתמש בטליתו וא"ת היאך משתמש בו שמעון על ידי מסירת האומן [ק] והלא אם לא יאות הלוקח בטליתו של ראובן יכול לחזור הטלית לראובן ונמצא שמשתמש בטלית של ראובן שלא מדעתו וי"ל כיון שראובן היה דחוק למעות ומכר טליתו אינו מקפיד אם ישתמשו בו אחרים שגם הוא משתמש במעות. אמר רבי חייא בריה דרב נחמן לא שנו אלא הוא אבל אשתו ובניו לא ואינהו נמי לא אמרן אלא דאמר ליה טלית סתם אבל אמר ליה טליתך האי טלית לאו דידיה הוא*:

הגה"ה

*ראה טליתו ביד אומן אף על פי שלא היתה ראיה של טביעת עין רק שעדים ראו סימנין כמו שהיתה בשלו אין נאמן לומר לקוח הוא בידי מיגו דאי בעי אמר החזרתיו לך והסיא שראו עדים אחרינא הוא דהואיל ויש עדים שראו אותו טלית שהוא דומה לטלית שלו הויא לה מיגו דהעזה אבל אם טען החזרתיו לך או לא היו דברים מעולם נאמן דמאי אמר הכא שראו העדים אחרינא הוה ואין חייב להראותו אולי יכירוהו בטביעת עין דיכול לומר וכי מפני טענותיך של הבל אראה לך ממון אחרים. פר"י מהרי"ח:

מח [דף מו ע"ב] **ארים** אין לו חזקה אמאי עד האידנא פלגא והשתא כולה אמר רבי יוחנן באריסי בתי אבות א"ר נחמן אריס שהוריד אריסים תחתיו יש לו חזקה מ"ט לא עביד איניש דנחתי אריסים לארעיה ושתיק אמר רבי יוחנן אריס שחלק לאריסין לא הויא חזקה אימור הרמנא שויה:

מט שלח ליה רב נחמן בר רב חסדא לרב נחמן בר *יצחק אריס מעיד או אינו מעיד הוה יתיב רב יוסף קמיה אמר ליה הכי אמר שמואל אריס מעיד והא תניא אינו מעיד לא קשיא הא דליכא פירי בארעא והא דאיכא פירי בארעא. ת"ר ערב מעיד ללוה והוא דאית ליה ארעא אחריתא כנגד החוב מלוה מעיד ללוה והוא דאית ליה ארעא אחריתא כנגד חובו ואפילו אי האי ארעא אחריתא זבורית והאי של ערער ביטונית לא חשדינן ליה להעיד שקר משום תלוף דבין ביטונית לזיבורית אחרי שמולא לגבות כל חובו. לוקח ראשון מעיד ללוקח שני [ר] והוא דאית ליה ארעא אחריתא ללוקח שני או למוכר לסמוך עליה אם המלא (לומר) שלו גזולה ויטרפה מידו*. [דף מז ע"א] קבלן אמרי לה מעיד ואמרי לה אין מעיד אמרי לה מעיד כי אית ליה ארעא אחריתא כדין ערב ואמרי לה אין מעיד דניחא ליה דליקומו תרווייהו בידיה דכי אתא בעל חוב מאי דניחא ליה שקיל *ומתוך כך לא יחזור על הקבלן:

הגה"ה

*מיהו שמא יבא בעל חוב אחר ויוציאם ממנו לא חיישינן דמה הוא יודע אם יש לו שום בעל חוב ללוה או למוכר דאי חיישינן לב"ח אפילו אית ליה ארעא אחריתא נהוש לבעל חוב גדול דדוקא לעיל גבי המוכר שדהו שלא באחריות אין מעיד לו עליה דחיישינן שמא דעתו להעמיד בפני בעל חוב כי המוכר יודע שיש לו ב"ח הלכך אפילו אי אית ליה ארעא אחריתא אין מעיד דחיישינן לבעל חוב גדול. מהרי"ח:

*אע"ג דקבלן אינו מפסיד בזה שהרי יחזור על הלוה אפילו הכי לא ניחא ליה שלא יצטרך למיקם עליה בדינא. מהרי"ח:

נ אמר רבי יוחנן אומן אין לו חזקה בן אומן יש לו חזקה אריס אין לו חזקה בן אריס יש לו חזקה גזלן ובן גזלן אין לו חזקה בן בנו של גזלן יש לו חזקה ה"ד אי דאתו בטענתא דאבוהון אפילו הכך נמי לא ואי דאתו בטענתא דנפשייהו אפילו בן גזלן נמי יש לו חזקה לעולם דאתו בטענתא דאבוהון וכגון דאמרי [ש] בפנינו הודה לו. הכך איכא למימר קושטא קאמרי ומהימני במיגו דאי בעי אמר מינך זבינתה. גזלן אפילו דאודי ליה נמי לא כדרב כהנא דאמר רב כהנא אי לאו דאודי הוה ממטי לדידיה ולחמריה לשחוור וכן בן גזלן אם אמר בפני הודה שמכרה לאבי לא מהניא הך הודאה שבשביל מורא הוצרך להודות גם בפניו אבל אי טעין בן בן גזלן בפני הודה שמכרה לאבי אבי מהניא הך הודאה דכולי האי אין מטיל מורא בשביל בן בנו. אמר רבא פעמים שאפילו בן בנו של גזלן אין לו חזקה היכי דמי דאתי בטענתא דאבא דאבוה *היכי דמי גזלן אמר רבי יוחנן כגון שהוחזק בגזלנות על אותה שדה ורב אמר כגון של בית פלוני שהורגין נפשות על עסקי ממון ועל כל השדות מוחזקין גזלנים ואין להן חזקה מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי אהדדי.

הגה"ה

*אף על גב דמצי למימר אילו הוה אבא קיים הוה טעין זבנס מינך אנן לא טענינן ליה דמלתא דלא שכיחא היא שהיה קונה בן הגזלן מן המערער כל זמן שלא הוציא המערער מידו של גזלן בבית דין. מהרי"ח:

ת"ר אומן אין לו חזקה ירד מאומנותו יש לו חזקה *ואפילו בכלים שנתנו לו בשעה שהיה אומן והוא שנשתהא אצלו כ"כ אחרי שירד מאומנותו שאין רגילות להניח כלים כ"כ בבית האומן אחרי שנודע שירד מאומנותו וכן הא דאמרינן בן אומן יש לו חזקה כי אמר בפני הודה היינו כששהה אחרי מות אביו כשיעור הזה דאי לאו הכי אין נראה שיהא נאמן (לומר) במיגו דאי בעי אמר לקוחה היא בידי דאי טעין נמי לקחתיה ממך לא היה נאמן. אריס אין לו חזקה ירד מאריסותו יש לו חזקה בין שחלק [ת] ואשה שנתגרשה הרי הן כשאר כל אדם [דף מז ע"ב] ואפילו מגורשת ואינה מגורשת שיש לה עדיין חיוב מזונות יש לה חזקה דכיון דשני לה לא מייחד לה ארעא לפירי אמר רב נחמן אמר לי הונא וכולן שהביאו ראייה ראייתן ראייה *ומעמידין שדה בידו. גזלן שהביא ראיה אין ראייתו ראייה ואין מעמידין שדה בידו ורב ביבי מסיים בה משמיה דרב נחמן קרקע אין לו מעות יש לו במה דברים אמורים שאומרים עדים בפנינו מנה לו אבל אומרים בפנינו הודה לו לא כדאמר רב כהנא דאי לאו דאודי ליה הוה ממטי לדידיה ולחמריה לשחוור והני מילי בדמסר מודעא אזביני אבל אי לא מסר מודעא אזביני אע"ג דאניס זביניה זביני מ"ט [דף מח ע"א] סברא הוא דאגב אונסיה גמר ומקני:

הגה"ה

*ואכן שלא חלק ואשה שלא נתגרשה נמי קאי ואף על גב דאמרינן לקמן לגלויי זוזי הוא דבעי הא אוקמה בהודאה דלא שייך למימר (לומר) לגלויי זוזי בעי. פר"י. מהרי"ח:

נא ואמר רבה תלאוהו וזבין זביניה זביני *ולא אמרן אלא [דף מח ע"ב] בשדה סתם אבל בשדה זו לא ובשדה זו נמי לא אמרן אלא דלא ארלי זוזי אבל ארלי זוזי לא ולא אמרן אלא דלא ה"ל לאישתמוטי אבל הוה ליה לאשתמוטי לא והלכה בכולהו זביניה זביני דהא אשה כשדה זו דמיא ואמר מר תליוה וקדיש קדושיה קדושין רב אשי אמר אשה ודאי קדושיה לאו קדושין הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו לו שלא כהוגן וכן הלכתא ואמר נמי טבי תלי לפפי אכנדרא וזבין חתם רבה בר בר חנה אמודעא ואאשקלתא אמר רב הונא מאן דחתם אמודעא שפיר חתים ומאן דחתם אאשקלתא שפיר חתם מה נפשך אי מודעא לאו אשקלתא ואי אשקלתא לאו מודעא הכי קאמר אי לאו מודעא מאן דחתם אאשקלתא שפיר חתם רב הונא לטעמיה דאמר תלאוהו וזבין זביניה זביני שמעינן מכל הלין דתלאוהו וזבין זביניה זביני היכא דלא מסר מודעא ולאו דוקא תלאוהו דאנסי' יסורין גדולים ואגבייהו גמר ומקני אלא אפילו בלא יסורין כגון אונס ממון כי ההוא עובדא דפרדיסא חשיב אונס וזביניה זביני אי לא מסר מודעא ואי מסר מודעא בכולהו זביניה לאו זביני ודוקא תליוהו וזבין אבל אי תליוהו ויהיב לא הויא מתנה [א] ואפילו אי לא מסר מודעא אי ידעי עדים באונסיה ומיהו אי מסר מודעא אמתנה אפילו לא ידעו עדים באונסיה כתבינן וכן בגיטין דגלוי דעתו מבטל הדבר והיכא דביטל המודעא בשעת זביניה מהני הביטול כדאיתא בערכין פרק האומר משקלי עלי (דף כא:) עלה דהך משנה וכן אתה אומר בגיטי נשים א"ר ששת האי מאן דמסר מודעא אגיטא מודעיה מודעא. פשיטא לא צריכא דעשיוהו ואירלי מהו דתימא בטולי בטליה קמ"ל עד דאמר בטלתי ואימא ה"נ א"כ ליתני עד שיתן מאי עד שיאמר רוצה אני עד דמבטל ליה למודעיה ומשמע אם כפו אותו עד שביטל המודעא דמהני בטול ולא הויא מודעא ואע"פ שאמר בשעת מסירת המודעא כל מה שאבטל לא יהא בטול אינו מועיל דמ"מ לבסוף כשיכופו אותו לבטל כל מה שאמר קודם הכל בטל דאגב אונסיה גמר ומבטל ומיהו במתנה היכא דידעי באונסיה אפילו בטול לא מהני דכיון דאניס הוא אפילו לא מסר מודעא לא הויא מתנה אבל אם מסר מודעא ולא ידעינן באונסיה ואחר כך בטלה מדעתו מהני הביטול כיון שלא הכירו באונס ולהכי נהיגי לכתוב בטול מודעא במתנה [דף מח ע"א] מיתיבי גט המעושה בישראל כשר ובעובדי כוכבים פסול ובעובדי כוכבים חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך *יש מפרשים דקאי אמאי דסליק מיניה כלומר כילד בעובדי כוכבים פסול כגון אם חובטין אותו וכו' ולא נהירא דא"כ אדפריך ליה מסיפא לסייעיה מרישא דקתני בישראל כשר משום דאגב אונסיה גמר ומקני ואין לומר משום דמצוה לשמוע דברי חכמים דאם כן בעובדי כוכבים אמאי פסול הא חובטין אותו לשמוע דברי חכמים הלכך נראה לפרש ובעובדי כוכבים כילד כשר כשאומרים לו עשה מה שישראל אומר לך וכן מפרש בהלכות גדולות וכן מוכח בתוספתא דקתני ובעובדי כוכבים חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל פלוני אומר לך משמע דפלוני שם חכם הדיין ועל פיו חובטין אותו העובדי כוכבים ליתן גט כשר כתיקון חכמים וכן מוכח נמי בירושלמי דקאמר התם (סוף פרק המגרש) רב אשי אמר ישראל שעשו כמעשה העובדי כוכבים כשר באומר איני זן ואיני מפרנס ומתניתין אמרה כן ובעובדי כוכבים חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך (ולא מה שאני אומר לך) ואע"ג דאמרינן בגיטין (דף פח:) לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים היינו כשהוא מעושה ע"פ דייני עובדי כוכבים:

הגה"ה

*אפילו אין כתב [ידם] יוצא ממקום אחר משום דלא ניתן ליכתב דאין אדם משים עצמו רשע ואם מעידין שהוא פרוע הוי מילתא אחרינא לגמרי ונאמנין אפילו כתב ידם יוצא ממקום אחר ואפילו אם אחיים הוהמין על השטר ואלו מעידים שפרוע הוא נאמנין ואם השטר אינו מקוים אפילו הלוה יכול לומר פרוע הוא במיגו דאי בעי אמר מזויף כיון דמילתא אחרינא הוא לגמרי. מהרי"ח:

*אפילו בעל פה דלא חשיב ליה כולי האי עקירת

נב אמר רב נחמן אמנה היו דברינו [דף מט ע"א] [ב] אין נאמנים מודעא היו דברינו אין נאמנים מר בר רב אשי אמר אמנה היו דברינו אין נאמנים* מודעא היו דברינו נאמנין *מאי טעמא האי ניתן ליכתב והאי לא ניתן ליכתב והלכתא כמר בר רב אשי:

הגהות הב"ח א הלכך אוא בין מסר וכו' למימר ליה הדרית:

פלפולא

אין מטבע נעשה חליפין: [צ] והגאונים פסקו כאשר כתבתי למעלה. לפי דלא איתותב רבה אלא במאי דקאמר דאית ליה מגו כי לא מסר לו באפי סהדי אבל בדין ראה לא איתותב כלל ושפיר אית ליה לרבה כן סברא דבעינן דוקא ראה דהא בהדיא קאמר הדרי בי במאי דאמרי המפקיד בעדים צריך להחזיר בעדים: [ק] והלא אם לא יאות הלוקח בטליתו של ראובן. פירוש בטלית שהיה סבור שהוא טליתו של ראובן. והב"י סימן קל"ו העתיק בטליתו של הלה: [ר] והוא דאית ליה ארעא אחריתא ללוקח שני. שלקחה גם כן מהמוכר כדפירש רשב"ם: [ש] בפנינו הודה לו. כך היא גירסת התוספות:

דריפתא

[ת] ואשה שנתגרשה גרסינן וככי נמי מייתי לה רבינו לקמן בפיסקא ולא נאב כו': [א] ואפילו אי לא מסר מודעא אי ידעי עדים באונסיה. וכך העתיק בקצור וכן בטור סימן ר"ה אבל בסימן רמ"ה כתב תשובה לרבינו ושם כתב דאי לא מסר מודעא אפילו ידעי באונסיה הויא מתנה והב"י גם מהרי"ו כ"ן לא העירו בזה ומ"מ כדברי רבינו דהכא כתוב נמי בב"י סימן ר"ס בתשובה למהרי"ק שורש קי"ח וכן בב"י בס"ס י"ב בשם תשובת הרשב"א: [ב] אין נאמנים מודעא וכו'. דף מ"ט ע"א ועיקרה דהני מילי בפרק

נג אין לאיש חזקה בנכסי אשתו. *ומסיק דמיירי כשסילק עצמו מנכסים שאין אוכל פירי נכסי מלוג שלה ואפילו הכי אין לו חזקה לפי שאין האשה מקפדת אם הבעל אוכל פירות נכסיה אף על פי שסילק עצמו מהם לפיכך לא מחתה [דף מט ע"ב] ופריך הא ראיה יש בשטר מכר או מתנה ותימא נחת רוח עשיתי לבעלי מי לא תנן לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה [ג] מקחו בטל אלמא יכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי ה"נ תימא נחת רוח עשיתי לבעלי הא איתמר עלה אמר רבה בר רב הונא באותן ג' שדות [ד] *אחת שכתב לה בכתובתה [דף נ ע"א] ואחת שיחד לה בכתובתה ואחת שהכניסה לו שום משלה למעוטי מאי אילימא למעוטי עייל נחת בגירושין ומיתה אלא למעוטי שאר נכסים כ"ש דהוה לה איבה דאמר לה נכסי מלוג והאמר אמימר איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום כי איתמר דאמימר כגון דזבין איהו ומית דאתיא איהי ומפקא אי נמי זבנתה איהי ומתה דאתי איהו ומפיק בתקנת אושא דאמר רבי יוסי בר חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות דשויוהו רבנן כלוקח ראשון. לכאורה משמע מדקאמר דזבין איהו ומית אתיא איהי ומפקא אלמא דהמקח קיים כל ימי חיי הבעל אף על פי שהיא מעכבת על מכירת הפירות משום רווח ביתא כדאיתא בכתובות (דף פ:) מ"מ אינה יכולה לבטל לגמרי מכירת הגוף ואם מתה איהי איגלאי מילתא שהמכר קיים מתחלתו דבעל לוקח ראשון הוי אבל כשמת הוא נתבטלה מכירת הגוף ואתיא איהי ומפקא ומיהו בירושלמי קאמר מכר הוא ומתה היא מכרו בטל ופירש ה"ר יונה ז"ל הטעם דאע"ג דהבעל לוקח ראשון הוי לכל דבר שהוא זכות לו אפילו הכי משום שבח בית אביה [ה] בטלו המכר לאלתר שאין כבוד לאשה שיהיו נכסיה מכורין מעכשיו [ו] ולא מכר גמור אלא מכר על תנאי אם תמות היא בחייו הלכך המכר בטל מעכשיו תדע שהרי בנכסי צאן ברזל [ז] אפילו מכרו שניהם לפרנסה מוציאין מן הלקוחות משום שבח בית אביה כל שכן בנכסי מלוג דאיכא טפי שבח בית אביה שתמיד הקרן שלה קיים דבטל המכר לאלתר. והא דקאמר בירושלמי מכר הוא ומתה היא מכרו בטל הוא הדין דלאלתר בטל אלא לרבותא נקט אע"פ שלא ערערו על המקח עד שמתה היא וסלקא דעתך אמינא דבעל לוקח ראשון ויתקיים המקח קמ"ל והאי דנקט גמרא דידן דזבין איהו ומת אתיא איהי ומפקא אף על גב דהוא הדין היכא דמתה היא דאיהו מפיק [ח] ואפילו לאלתר מכרו בטל [ט] משום דעיקר חידוש דברי אמימר לאשמועינן דאשה שמכרה הבעל מוציא מיד הלקוחות והתם דוקא כשמתה אבל כשמת הוא מכרה קיים ואיידי דנקט אשה שמכרה נקט נמי איש שמכר אע"פ שאין בו חידוש הלכך מפרש לה גמרא דומיא דאשה שמכרה אבל זבינו תרוייהו לעולמא לא שנא זבן איהו ברישא והדר זבנא איהי ולא שנא זבנא איהי ברישא והדר זבין איהו אי נמי זבנא איהי לדידיה זבינייהו זביני ולא יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי אבל כל נכסי הבעל בין צאן ברזל בין שאר נכסי הבעל אם לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה בכולהו מצית למימר נחת רוח עשיתי לבעלי. [דף נ ע"ב] אמר רב אין מחזיקין בנכסי אשת איש. [דף נא ע"א] ודייני גולה אמרו מחזיקין בנכסי אשת איש אמר רב מסתבר טעמייהו דדייני גולה אמר ליה רב כהנא ורב אסי לרב הדר ביה מר משמעתיה אמר להו מסתבר טעמייהו אמרינן. דזימנין צריכה למחות כגון שאכלה מקצת חזקה בחיי הבעל ושלש שנים אחר מיתת הבעל דמיגו דאי בעי אמר לה מינך זבינתה ואכלתה שני חזקה כי אמר נמי אנת זבינתה ניהליה ואנא זבינתי' מיניה מהימן* :

השטר וכגון שאין כתב ידן יוצא ממקום אחר דנאמנין במיגו דאי בעי אמרי לא התמנו על זה השטר אבל אי כתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנין ולא אמרינן מוסיפין על עדותן הן ומילתא אחרינא הוא והוו להו תרי ותרי מיהו אם נכתבה המודעא ונחתמה קודם שנכתב השטר נראה דנאמנין דהא אפילו רב נחמן דחשיב ליה עקירה ממש קאמר מאן דחתים אמודעא שפיר חתים. מהרי"ח :

*ואם חפר בה הבעל בורות שיחין ומערות בשדה שאינה עשויה לבורות יש לו חזקה ואפילו אי משעבדי ליה לפירי משום דלפירי הוא דאישתעבד ליה ולא לקלקל הקרקע ולכך צריכה למחות. מא"ז :

הגה"ה

*וכגון יכולה למימר נחת רוח עשיתי לבעלי וכשתבוא לטרוף כתובה טרפה אי ליכא בני חרי מיהו אם מכרה בשטר שיש בו אחריות קנה ולדידן דקיימא לן אחריות טעות סופר הוא אע"ג דלא כתבה ביה אחריות כדפירש ה"ר אלעזר משנ"ז פרק מי שהיה נשוי ובפרק הניזקין. פר"י. מהרי"ח :

הגה"ה

*ולא דמי לארים דאין קנאה לארים אלא כל הימים באריסות עומד הלכך לא מהימן לומר לקחתיה אחרי כן אבל גבי אשה מיד כשמת בעל פקע אריסות' ויכול לומר ממנו קניתי פירות(ואחריו)[ואח"כ] מיד נסתלקתי והזרתי וקניתי ממך הגוף והפירות משם ואילך נאמן. רשב"ם. אבל שנה בפני הבעל ושתים בפני האשה לא הויא חזקה דשנים דלפני הבעל אין מצטרפין כמו שנים שלפני האב משום דהתם אם אכל שלש שנים בפני האב הויא חזקה. פר"י. מהרי"ח :

נד [דף נא ע"ב] אמר רב המוכר שדה לאשתו קנתה והבעל אוכל פירות במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות ורבי אלעזר אומר אחד זה ואחד זה קנתה ואין הבעל אוכל פירות אמר רבא הלכתא המוכר שדה לאשתו לא קנתה והבעל אוכל פירות הרתי לא קשיא כאן במעות טמונין כאן במעות שאין טמונין במעות טמונין לא קנתה דאמר לגלויי זוזי הוא דבעי במעות שאין טמונין קנתה והבעל אוכל פירות *וקשה מהא דאמר בגיטין פרק הזורק (דף עז:) ההוא שכיב מרע דכתב גיטא לדביתהו אתא לקמיה דרבא אמר לקנייה להוא דוכתא דמנח ביה גיטא אמר ליה רב עילים מה שקנתה אשה קנה בעלה איכסיף רבא* ואמאי איכסיף והא במתנה אין הבעל אוכל פירות וא"כ לא קנה בעלה. ויש מתרצים דשאני התם שלא היתה מתנה גמורה אלא שאלה בעלמא עד שתתגרש ולא מסתבר לי שהרי יתן לה מקום הגט במתנה גמורה עד שתתגרש ורבינו תם תירץ דזכיית הבעל אין תלויה באכילת הפירות [י] דהא רבא סבר כריש לקיש דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי א"כ אפילו יש לבעל פירות אין מפקיע קנין הגוף של האשה אלא בהא תליא א הזכיה כיון דאם מכרה ונתנה בטל דהכי מסתבר דאע"ג שנתן לה בענין יפה שאפי' שפירות לא יאכל מ"מ אינו רוצה שיצא הקרקע מלפניו אלא נתן לה בענין יפה שתהנה מן הפירות כל ימיה ואחר מיתה יחזור לידו. ועוד מטעם אחר חשוב קנוי לבעל דנהי דאין הפירות הגדילים בשדה שלו מ"מ נכסי מלוג הוא (א) כמו [כ] נפלו לה (נכסים) [כספים] ממקום אחר [ל] וילקח בהן קרקע ויאכל הבעל פירות וכיון דיש לו שייכות בשדה לפירי פירות חשיב קנוי לו ויש מקשים כיון

הגה"ה

*כתב על הנייר ועל החרס ואף על גב שהוא דבר שיכול להזדייף שדי מכורה לך או נתונה לך או בתך מקודשת לי קנה ובתו מקודשת וכרבי אליעזר דאמר עדי מסירה כרתי וכגון שאין כתובין לראיה אלא לקיים המקח או הקדושין אבל שטרות דקיימי לראיה אין יכול לכותבו על הנייר ועל החרס ועל כל דבר שיכול להזדייף. פר"י מהרי"ח :

ובמקום דלא קני בזוזי עד שיכתוב שטר ונתנה לו מעות ואח"כ כתב לה השטר קנתה בשטר דהא קודם גמר קניה נתנה לו זוזי. פר"י. מהרי"ח :

הגהות הב"ח א אלא בהא תליא זכות הבעל כיון דאם מכרה :

שהפירות שלה אמאי אינו קונה לה [מ] שהרי חצר שאולה ושכורה קני לה וכ"ל דגרס מחצר שאולה שאין הבעל נמנע מעשות כל תשמישתו במקום זה למשטח בה פירי ולאוקמי בה חיותא ואין האשה מקפדת בכך :

נה ת"ר אין מקבלין פקדונות מן הנשים [ולא מן העבדים] ולא מן התינוקות קבל מן האשה יחזיר לאשה *ואם אמרה תנהו לפלוני שהוא שלו נותן לו דנאמנת במיגו דאי בעיא שקלה איהי ויהיבתא ליה דהא דמפליג בדביתהו דרבב"ח בין אי מהימנת ליה בין אי לא מהימנת ליה ה"מ כששוכבת על ערש דוי ואין כאן מיגו שאין יכולה ליקח מן הנפקד וליתנו לפלוני ונראה דאפילו אם יאמר הבעל שלי הם אעפ"כ [נ] לא יחזירהו לו הנפקד דאם היתה שיחזירהו לבעל אם יאמר שלי הם הוה ליה למיתני יודיע לבעל כיון דמסתמא הנמצא ביד האשה מבית הבעל בא היה צריך שיודיע לבעל אולי יאמר שלי הוא ויתן לו אלא ודאי אפילו אם יאמר שלי הוא יתן לאשה [ס] ואם תקף הבעל מידה אין מוציאין מידו בבית דין ואין נאמנת לומר של פלוני הוא מדאמר לעיל לוה מן האשה וגירשה אין לה עליו כלום ואם היתה נאמנת להוציא מידו דבר שהוא בחזקתו ולומר של פלוני הוא הא גם נאמנת לומר שלי הוא במיגו דאי בעיא אמרה אחרים הפקידו בידי דאין צריכה לומר מי הם האחרים ויאמר לעולם בידיה כך פירש ר"י. והקשה רבינו שמשון א"כ במעות שאינן טמונין אמאי קנתה כי היכי דאמר בטמונין לא קנתה דלגלויי זוזי הוא דבעי ה"נ באינן טמונין להוציאם מידה הוא דבעי שלא היה יכול להוציאם מידה בענין אחר ותירץ דבמעות שאין טמונין אפילו תקף הבעל האשה מוציאה מידו בב"ד אבל במעות טמונין אם תקף הבעל אין מוציאין והסיא דלוה במעות טמונין איירי. ואם היא נושאת ונותנת בתוך הבית אין נאמנת לומר שלי הן ולא של פלוני הן דהא אמרינן לקמן (דף נב:) וכן האשה הנושאת ונותנת בתוך הבית ואמרה שלי הן עליה להביא ראיה ולא מהימנינן לה במיגו דאי בעיא אמרה שהיא נפקדת משל אחרים ואף אם אינה נושאת ונותנת בממון אלא הבעל הוא נושא ונותן בממון אלא שמפקיד בידה כל אשר לו דינה כנושאת ונותנת ועליה להביא ראיה ואם מתה יחזיר לבעלה דאף אם נותנין לה ע"מ שאין לבעלה רשות בה הרי הבעל יורשה. קבל מן העבד יחזיר לעבד דתלינן שמא הופקד בידו או ניתן לו ע"מ שיצא בה לחירות. ואם מת יחזיר לרבו דמה שנמצא ביד העבד מסתמא הוציא מבית האדון אלא שבחייו נאמן העבד לומר הופקד בידי או ניתן הלכך אפילו נשתחרר העבד ומת יחזיר לרבו אבל האשה שנתגרשה ומתה יחזיר ליורשיה. [דף נב ע"א] קבל מן הקטן יעשה לו סגולה* מת יחזיר לאביו מאי סגולה[ע] רב חסדא אמר ספר תורה רבה בר רב הונא אמר דיקלא דאכיל מיניה תמרי וכולן שאמרו בשעת מיתתן של פלוני הן יעשה כפירושן ואי לא [פ] יעשה פי' לפירושן [ה"ג] הלכות גדולות ורשב"ם דפירש בהך עובדא דרב ואי לא מהימנא או דלא אמידא יעשה פירוש לפירושן ויחזיר לבעלים ורב אלפס ז"ל גריס ואיכא דאמרי יעשה פירוש לפירושן ופליגי הני תרי לישני באמידה לישנא קמא סבר כיון דאמיד מהימנינן ליה. ורב עביד כלישנא קמא או בלא אמיד פליגי רב עביד כלישנא בתרא [צ] ולפי מה שהגאונים פוסקים (ב) דבכל היכא דאמרי לישנא קמא עיקר [ק] כי כך היה שגור בפי רוב העולם אלא שמקצת החברים היו אומרים בענין אחר נכון הוא להעמיד פלוגתייהו בדאמיד כדי להעמיד עובדא דרב אליבא דלישנא קמא. דביתהו דרבה בר בר חנה כי קא שכבה אמרה הני כיפי דמרתא בר ברתא אתא לקמיה דרב אמר ליה אי מהימנא לך עשה כפירושה ואי לא עשה פירוש לפירושה איכא דאמרי הכי אמר ליה אי אמיד' לך עשה כפירושה ואי לא עשה פירוש לפירושה : נו תוספתא [בפ' הגוזל בתרא] האומר תנו מאתים דינר לבית הכנסת יתנו לבית הכנסת הרגיל בו ואם היו [שנים והיה] רגיל בשניהם יתנו בשניהם האומר תנו מאתים דינר לעניים יתנו לעניי אותה העיר :

הגה"ה

*ולא יחזיר לקטן שמא יאבד ובהגבהה בעלמא נתחייב בשמירה מספק שמא אבידה היא בידו ונתחייב בהשבתה אבל בתחלה אינו חייב ליטול מידו דשמא מדעת נתנו הבעלים בידו ויחזרו ויטלו ממנו וכן אמרינן גבי ספק הנוח לכתחילה לא יטול ואם נטל לא יחזיר דבהגבהה בעלמא נתחייב בהשבת' מספק אבל זקן ואינה לפי כבודו אף על פי שבודאי אבידה היא אין חייב בהשבתה ולא מיחייב בהגבהה לבד אלא בבעלי חיים ובהכישה דאנקטינהו ניגרי ברייתא דוקא ויש מפרשים דספק הנוח לא יחזיר רק בשנטלה והוליכה לביתו משום דאיכא למיחש שמא באו בעלים תוך כך ולא מצאו מה שהניחו ושוב לא יחזרו לבקש אבל בשלא זז משם שראה שלא באו הבעלים לא מיחייב בהשבתה בהגבהה לחודא ולא נהירא לומר כן אלא דוקא בדבר שאין בו אבידה כגון מצא קרדום בצד גדר במקום המשתמר או מצא כלי טמון באשפה ולהכי לא נעשה בנטילתו שומר אבידה והיה יכול לחזור אם לא הוליכו לביתו ואפילו בדבר שיש בו סימן אבל בספק אבידה בהגבהה גרידא מתחייב ודוקא בדבר שאין בו סימן אמר בתחלה לא יטול ואם יש בו סימן יטול ויכריז ואפשר דאפילו בספק אבידה לא מיחייב בהגבהה גרידא אלא במקום שמכיר הבעלים ויודע למי להשיבו. פר"י. מהרי"ח :

נז ולא לאב בנכסי הבן אמר רב יוסף ואפילו חלקו רבה אמר חלקו לא והלכתא חלקו לא. תניא נמי הכי בן שחלק ואשה שנתגרשה הרי הן כשאר כל אדם :

נח איתמר אחד מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמו ואמר שלי הן שנפלו לי מבית אבי אימא רב אמר עליו להביא ראיה ושמואל אמר על האחין להביא ראיה ואמר שמואל ומודה לי אבא שאם מת על האחין להביא ראיה ואע"ג דלא טענינן ליתמי מאי דלא מצי למטען אבוהון דהא רבא אפיק זוגא דסרבלא וספרא דאגדתא מיתמי בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר *בהא מילתא טענינן ליתמי מאי דלא מצי למיטען אבוהון משום דכיון דיוצאים על שמו מסתבר לאוקמי בחזקתייהו אלא דבחייו מחמיר רב להזקיקו להביא ראיה לפי שבידו להביא ראיה אבל אחר מותו שאין ביד היתומים להביא ראיה סמכינן אהא שכתבו על שמו ומוקמינן להו בחזקתייהו [ר] וקי"ל בהא כוותיה דרב דרבה ורב ששת דפליגי ראיה בעדים או בקיום השטר אליבא דרב פליגי ותניא כוותיה דרב אחד מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמו והאומר שלי הם שנפלו לי מבית אבי אימא עליו להביא ראיה וכן האשה שהיתה נושאת ונותנת

הגה"ה

*ואין נאמן לומר לקוחין הן בידי והוא הדין כל עניני ספרים הוו דברים העשויים להשאיל ולהשכיר ודוקא באינם *דגרים ביה דמצי למימר השאלתיו לך אבל לא גרים ביה לא. פר"י :

ואם הכיר ספריו ביד אינים דגרים ביה נאמן לומר נגנבו לי ואפילו לא יצאה לו שם גניבה בעיר מיגו דאי בעי אמר השאלתיו לך אף על גב דהשתא מודה שחייב ליתן לו מעות בהוציא משום תקנת השוק וכשאמר לו השאלתיו לך מחזיר לו בחנם דהוה ליה כמו כופר הכל דאיכא העזה וגם עכשיו כשטוען גנובים לי אין שכנגדו יודע אם משקר אבל בהשאלתיו יודע הוא שמשקר אפילו הכי נאמן במיגו והראיות ראה בתוספות וגם ליכא למימר אחזוקי בגנבי לא מחזקינן אלא כשאומר אתה גנבת לי כי היא דפרק כל הנשבעין אבל כשאומר דגנבו ליה אחרים נאמן במיגו דכמה גנבים איכא בעלמא. פר"י. מהרי"ח :

פלפולא חריפתא

בפרק האשה שנתארמלה : [ג] מקחו בטל. עיין בפרק הניזקין דכי קבלה אחריות המקח קיים :
[ד] אחת שכתב לה בכתובתה כו'. עיין בדברי רבינו בפרק אלמנה לכ"ג שמפרש כדברי התוספות :
[ה] המכר בטל לאלתר שאין כבוד לאשה כו'. עיין בפרק אלמנה לכ"ג בנכסי צ"ב דיהבינן טעמא אחרינא ושייך נמי הכי הכא. וכן מביא בכאן ראיה מנ"ב : [ו] ולא מכר גמור. כלומר אף על פי שאינו מכר גמור אלא וכו' אם המות כו' כל זה אינו שוה ואינו כבוד לאשה כלל : [ז] אפילו מכרו שניהם לפרנסה. ביבמות בר"פ אלמנה לכ"ג ופירש רש"י מכרו שניהם או זה או זה וכו' ע"ש בדברי רבינו :
[ח] ואפילו לאלתר מכרו בטל. עיין בפרק נערה שנתפתתה מה יעשו בדמים בקבלה האשה : [ט] משום דעיקר הידוע דברי אמימר כו'. כלומר הכי ס"ל הגמרא ודו"ק : [י] דהא רבא סבר כר"ל כו'. בפרק יש נוחלין דף קל"ו : [כ] נ"ל דה"ג נפלו לה כספים ממקום אחר. והכוון למשנה שבה בפרק האשה שנפלו דף ע"ט : [ל] וילקח בהן קרקע כו'. דוקא כשנתן מתנה קרקע גופה אבל נותן פירותיה לאשתו אין מחייבין אותה שתמכרם וילקח בהן קרקע כדמסיק רבינו בריש פרק הכותב : [מ] שהרי חצר שאולה ושכורה קני לה. לא איתמר בפירוש אבל הרמב"ם בפ"ה מה"ג כתב כן והטור ר"ס קל"ט והב"י מביא ראיה לדבריו : [נ] ה"ג יחזירהו לה הנפקד : [ס] ואם תקף הבעל כו'. ולענין להשביע להאשה עיין ס"פ הכותב : [ע] רב חסדא אמר ס"ת. וכיוצא בזה פליגי בפרק הגוזל ושם פסק כרב חסדא וכתבתי בזה בקצור פרק הגוזל סימן ח' : [פ] ה"ג יעשה פירוש לפירושו הכי גירסת הלכות גדולות ורשב"ם ופירושו כהך עובדא : [צ] ולפי מה שהגאונים פוסקים כו'. דלא כהרי"ף שכתב רבינו כשמו כפ"ק דב"ק ובפרק מי שאחזו דפוסק כאיכא דאמרי בתרא ולקמן בפרק המוכר פירות סתם רבינו כדבריו : [ק] כי כך היה שגור כו'. ואם כן בין לממונא בין לאיסורא לישנא קמא עיקר ולא כתב כן בשם מקצת הגאונים בריש מסכת ע"ז אלא דבממונא לקולא ובאיסור לחומרא אבל בשם ריב"א כתב דלעולם לשון ראשון עיקר וע"ש ועיין נר"ש מסכת מכות : [ר] וקיימא לן בהא כוותיה דרב. עיין מ"ש נר"ש

תפארת שמואל

פרק שלישי (א) במו נפלו לה. עיין ר"פ הכותב שחזר הרא"ש מסברא זו : (ב) דבכל היכא דאמרי לישנא קמא עיקר וכו'. ותימה הלא הרא"ש כתב שמסקנא בפ"ק דדרכו של הרי"ף לפסוק כל"ב וכן דרך הרמב"ם בפסקיו ודרך הרא"ש עצמו וצ"ע :

בתוך הבית והיו אותות ושטרות יוצאין על שמה ואמרה שלי הן שנפלו לי מבית אבי אבא או מבית אבי אימא עליה להביא ראיה[ש] והראיה היא בעדים כרבה* [דף נב ע"ב] אמר רב חסדא לא שנו אלא שאין חלוקין בעיסתן אבל חלוקין בעיסתן אימור מעיסתו קימץ ועל האחין להביא ראיה וכן הלכה ואם מת נמי על האחין להביא ראיה (וכן הלכה) [ת] דמודה בה רב לשמואל:

הגה"ה
*כתב ריב"ם הוא הדין אם יש עדים שמצא שום מציאה אי נמי שנפלה לו ירושה כל דשו מבית אבי אמו ורבינו ברוך כתב דצריך ראיה שנפלה לו ירושה כשיעור ההוא וכריב"ם מסתברא דהא אמר אם חלוקין בעיסתן אימור מעיסתו קימץ אך מה שכתב שמציאתו לעצמו השיב ה"ר ברוך מריגנשפורק שאחין השותפין חולקין עמו ואפילו אם באה לידו על ידי הדחק וכן נראה בעיני הלכה למעשה. מא"ז: ומהרי"ח וכא"ז פסקו דעל היתומים להביא ראיה דלא קיימא לן כשמואל אלא כרב. מא"ז:

נט במה דברים אמורים במחזיק וכו' אטו כל הני דאמרינן לאו בני חזקה נינהו. אמר רבא הכי קאמר בד"א בחזקה שיש עמה טענה כגון מוכר אמר לא מכרתי ולוקח אמר לקחתי אבל חזקה שאין עמה טענה כגון הנותן מתנה והאחים שחלקו והמחזיק בנכסי הגר דלמיקנא בעלמא הוא דקבעי. נעל גדר ופרץ כל שהוא הרי זו חזקה ופירש רשב"ם דנעל דמתניתין היינו תיקון מנעול שקבע מנעול בדלת לנעול בו אבל סגר דלת ונעלו במפתח בנכסי הגר לא הוי חזקה דאין זה אלא [א] כמבריח ארי מנכסי חבירו *וליתא דהא אמרינן בגיטין בפרק הזורק (דף עז:) גבי גט דשכיב מרע וליקני לה דוכתא דמנח ביה גיטא ותיזול איהי ותיחוד ותפתח אלמא משמע דבנעילת דלת לחודיה קני דאי אפשר לתקן מנעול בשבת דנהי דהתירו לקנות משכיב מרע בשבת כדי שלא תטרף דעתו עליו תיקון מנעול שהוא איסור דאורייתא [ב] לא התירו אפילו ע"י אמירה לעובד כוכבים ולא דמי נעילת דלת למבריח ארי משום שהוא מחויב להציל ממון חבירו אבל כשנועל הדלת בפני כל אדם ומונע הכל מליכנס לבית מוכחא מילתא שהבית שלו וקני בנעילה לחודא וכן מוכח לקמן (דף מ.) גבי הא דתנן אלו דברים שיש להן חזקה ואלו דברים שאין להן חזקה ופריך בגמרא מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא ומשני כל שבנכסי הגר קנה בנכסי חבירו נמי קנה וכל שבנכסי הגר לא קנה בנכסי חבירו נמי לא קנה וא"כ הא דקתני סיפא הכנים התרנגולים לבית הרי זו חזקה בנכסי הגר נמי קנה והיינו טעמיה דמסתמא [ג] כשנתן התרנגולין לבית נעל הדלת בפניהם ואע"ג דהאי שינויא לא קאי דפריך עליה והרי ניר דבנכסי הגר קנה ובנכסי חבירו לא קנה והרי אכילת פירות דבנכסי חבירו קנה ובנכסי הגר לא קנה מ"מ מדפריך ליה ממילתא אחריתי ולא פריך ליה מגופא דמתניתין מהכנים תרנגולין לבית אלמא דניחא ליה דבנכסי הגר קנה משום נעילת דלת מיהו איכא למימר דהיינו בכלל אכילת פירות דהא דהמכנים תרנגולין לבית הוי חזקה היינו בשביל דהוי תשמיש חשוב דאין אדם מניח שיכניסו תרנגולין לביתו ושותק דהוי בכלל אכילת פירות וא"ת והא אמרינן לקמן הבונה פלטרין בנכסי הגר ובא אחר והעמיד בה דלתות קנה דמשמע דבנעילה לחודא לא קנה אם לא שגם הדלתות העמיד דאין נראה לפרש דקני בהעמדת דלתות לחודייהו בלא נעילה דמאי טעמא לא קני קמא משום דליבני בעלמא הוא דאפיך לפי שיכול אדם ליכנס דרך הפתח וא"כ העמיד דלתות לא יועיל מהאי טעמא דמה עשה עדיין יכולין ליכנס כל זמן שלא נעל ונראה לי דיש לומר דהוא הדין נמי דבנעל בלא העמיד נמי קנה והא דנקט והעמיד להו דלתות אורחיה דמילתא נקט דהמעמיד דלתות הוא הנועל ואם איתא דקמא העמיד [א]הוא נמי נעל וקנה ומתוך פירוש רשב"ם משמע שתיקון מנעול כדי לנעול אע"פ שלא נעל קנה כיון שאין מחוסר אלא נעילה הכי נמי בהעמדת דלתות קני בלא נעילה ויש אומרים שגם פתיחת הדלת נמי קונה לפי שאין דרך בני אדם לפתוח בית שהוא נעול אם לא שיהא שלו ומביאין ראיה מההיא דגיטין (דף עז:) תיחוד ותפתח [ד] אלמא דפתיחה קונה כמו נעילה ולא מסתבר לי דלא דמי לפרץ דהתם תיקון פתח הוא ליכנס ולצאת בו אבל פתיחה לחודא שמניח ליכנס בו אינה נראית חזקה אלא דוקא נעילת דלת הוי חזקה לפי שמונע כל אדם מליכנס בו והיא דתיחוד ותפתח אומר אני שהדלת היה סגור והוצרכו לפותחו ואחר כך לסוגרו ולנועלו והוה ליה למימר ותפתח ותיחוד אלא אורחיה דגמרא לאשתעויי הכי [ה] כמו מטפס ועולה מטפס ויורד עירובין (דף כא.) וכמו יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב פסחים (דף ב.) וכמו כהרף עין זה נכנס וזה יוצא שבת (דף לד:) ועוד כתב רשב"ם דמסירת המפתח קונה במכר ובשכירות והביא ראיה מהא דאמרינן בפ"ק דפסחים (דף ד.) דמשמסר לו המפתח הוי בחזקת השוכר לבדוק וליתא דהא אמרינן בשור שנגח את הפרה (דף נב.) אמר רבי יהושע בן לוי המוכר בית לחבירו כיון שמסר לו המפתח קנה ופריך עלה אי בכספא ליקני בכספא ואי בחזקה ליקני בחזקה ומשני לעולם בחזקה ובעי למימר ליה לך חזק וקני וכיון שמסר לו המפתח כמאן דאמר ליה לך חזק וקני דמי אלמא במסירת המפתח לחודי' לא קני עד שיחזיק ולענין בדיקת חמץ דוקא הוא דתלי במסירת המפתח דמי שהמפתח בידו הוא יכול ליכנס לבית לבודקו. ובמכר נמי קניא חזקה כדמוכח ההיא דשור שנגח את הפרה דהמוכר את הבית קני ליה בחזקה וכן מתני' דקדושין (דף כו.) נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה והא דלא תני במתני' והמוכר משום דבד"א במחזיק איירי במוכר ולוקח ולהכי לא הזכיר בסיפא מוכר.[ו] תני רב שרביא בקדושין דבי לוי נעל גדר ופרץ בפניו כל שהוא הוי חזקה. בפניו אין שלא בפניו לא. אמר רבא בפניו לא בעי למימר ליה לך חזק וקני [דף נג ע"א] שלא בפניו בעי למימר ליה לך חזק וקני. אמר שמואל לא שנא מכר לא שנא מתנה בעי למימר ליה לך חזק וקני. ודוקא גדר ונעל ופרץ כל שהוא אבל בהילוכא לא קנה דתניא לקמן (דף ק:) הלך בה לארכה ולרחבה קנה מקום הלוכו דברי ר"א וחכ"א אין הלוך קונה ומודים חכמים לר"א בשביל של כרמים הואיל ונעשה להלוך נקנה בהלוך פירוש אם מכר לחבירו שביל של כרמים ואמר לו לך חזק וקני והלך בו קנאו הואיל ונעשה להלוך כי אתו לקמיה דרב יצחק בר אמי אמר להו הבו ליה כי היכי דדרי טונא דשבשתא והדר ולא אמרן אלא דלא מסיימי מחיצתא [ז] אבל מסיימי מחיצתא כי היכי דשקל כרעא ומנח כרעא. וכמה. כל שהוא. כדשמואל דאמר שמואל גדר גדר והשלימו לעשרה פרץ פרצה כדי שיכנס בה ויצא בה הרי זו חזקה האי גדר היכי דמי אילימא דמעיקרא לא הוי סלקי בה והשתא נמי לא סלקי בה מאי עבד אלא דמעיקרא הוי סלקי בה והשתא לא סלקי לה טובא עבד לא צריכא דמעיקרא הוו סלקי לה ברווחא והשתא סלקי לה בדוחקא. האי פרצה ה"ד אילימא דמעיקרא הוו עיילי בה והשתא נמי עיילי בה מאי עבד ואלא דמעיקרא לא הוו עיילי בה והשתא עיילי בה טובא עבד אלא דמעיקרא עיילי בדוחקא והשתא עיילי ברווחא:

ס אמר רבי יוחנן נתן צרור והועיל נטל צרור והועיל הרי זו חזקה מאי נתן ומאי נטל אילימא נתן צרור דסכר מיניה מיא נטל צרור דאפיק מיניה מיא האי מבריח ארי מנכסי חבירו הוא אלא נתן צרור דצמד ליה מיא נטל צרור דפתח ליה מיא: ואמר רבי אסי אמר רבי יוחנן שתי שדות בנכסי הגר ומיצר ביניהם החזיק באחת מהן לקנותה קנאה. [דף נג ע"ב] לקנות אותה ואת חבירתה אותה קנה ואת חבירתה לא קנה לקנות את חבירתה אף אותה לא קנה בעי רבי זירא החזיק באחת מהן לקנות אותה ואת המיצר ואת חבירתה מהו מי אמרינן מיצר דהאי ארעא ודהאי ארעא הוא וקני או דלמא הא לחודיה קיימא והא לחודא קיימא תיקו. בעי ר"א החזיק במיצר לקנות שתיהן מהו אפסרא דארעא הוא או דלמא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי תיקו. ויראה הואיל דסלקו הנך בעיות בתיקו אם בא אחד והחזיק קנה כיון דמספקא לן אי קנה קמא אי לא נשאר הקרקע כמו שהיה [ח] ולא מחזקינן ליה ברשות קמא מספק ואחר שקנאו בחזקה בריאה מוקמינן ליה בידיה ודוקא בנכסי הגר אבל במכר אם נתן דמי כולן [ט] אפילו בעשר מדינות קנה כולן *ובמתנה *ונראה דהוו כמו מכר ולא נתן דמי כולן אבל אם אמר לו החזק באחת מהן וקנה כולן קנה כולן והאחין שחלקו הוו כמו מכר ונתן דמי כולן כיון דאותו שכנגדו זוכה בשלו שנוטלה [י] בחזקתו של זה. תוספתא (פ"ב) המחזיק בנכסי הגר נעל גדר ופרץ כל שהוא הרי זו חזקה. היו לו עשר שדות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן. עשרה עבדים אע"פ שהחזיק באחד מהן לא קנה כולן כו' לקח הימנו עשר שדות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן שכר הימנו עשר שדות כיון שהחזיק באחת מהן החזיק בכולן שכר מקלת [כ] ולקח מקלת והחזיק בין בלקוחה בין בשכורה הרי זה חזקה וקשה מה בין נכסי הגר למכר דבתרווייהו קתני החזיק באחת מהן קנה כולן ונראה דגרס בסיפא גבי לקח בעשר מדינות והיא הברייתא השנויה בקדושין (דף כז.) הניא כוותיה דשמואל וכו' וגבי גר [ל] איירי בסמוכות כך כתב הרמב"ן ומיהו קשה אמאי קרי להו עשר שדות כיון דאין מיצר וחלב מפסיק ביניהם ושמא כדאזל תיירא דתורי והדר נקרא שדה וקנה כולן [מ] אם פירש לקנות כולן ואם לא פירש קונה במקום אחד כדאזל תיירא דתורי והדר:

הגה"ה
*וריב"ס אומר דבלא נתן מעות איירי. מא"ז: *ובמתנה לא הוי חזקה כמו מכר. כך פירשו התוספות:

סא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה שתי בתים זה לפנים מזה והחזיק בחיצון לקנותו קנאו לקנותו ואת הפנימי חיצון קנה פנימי לא קנה לקנות את הפנימי אף חיצון לא קנה החזיק בפנימי לקנותו קנאו לקנות אותו ואת החיצון קנה שתיהן לקנות את החיצון אף פנימי לא קנה זו היא גירסת רשב"ם וטעמא כיון דחיצון משועבד לפנימי לדריסת הרגל נקנה עמו בכוונה [נ] ורב אלפס ז"ל גריס לקנותו ואת החיצון פנימי קנה וחיצון לא קנה ומסתברא כגירסת רשב"ם וכטעמיה. ולגירסת רב אלפס ז"ל קשה כיון דדין פנימי וחיצון שוין אמאי פלגינהו לתרי בבי ליתני המחזיק באחד מהן וכו' או ליתני שני בתים זה אצל זה: ואמר רב נחמן הבונה פלטרין בנכסי הגר ובא אחר [ס] והעמיד בהן דלתות קנה מאי טעמא קמא ליבני בעלמא הוא דאפיך ואף על גב דרפק בה פורתא כשבנה היסוד. לא מהני אלא בקרקע העומד לחרישה ואע"ג דרשב"ם פירש גבי מוליא וגלא בגלא לקמן (דף נד.) דאם תקן הקרקע לגורן קבוע קנה שאני התם שנגמר תיקון הקרקע למה שהוא רוצה לעשות בו אבל הכא חופר היסוד כדי לבנות הבית ועדיין לא נגמר למה שהוא רוצה לדור בו. אמר רב חייא בר יוסף אמר ר"א המוצא פלטרין בנויין בנכסי הגר וסייד בהן סיוד אחד או כיור אחד קנאו וכמה אמר רב יוסף אמה וכנגד הפתח אמר רב עמרם הא מילתא אמר לן רב ששת ואנהרינהו לעיינין ממתניתא המציע מצעות בנכסי הגר קנה אם שכב עליהן *אבל אם ישב בבית או מצא מצעות מוצעות ושכב עליהם לא קנה דהשמים חשוב בעינן ויראה דאם ערך שולחן ואכל דקני ואנהרינן לעיינין ממתניתא דתניא כיצד בחזקה נעל לו מנעלו או התיר לו מנעלו או שהוליך לו כליו אחריו לבית המרחץ הרחיצו הפשיטו סכו גרדו הלבישו [ע] הנעילו הגביהו קנאו אמר רבי שמעון לא תהא חזקה גדולה מהגבהה שהגבהה קונה בכל מקום מאי קאמר הכי קאמר או שהגביה את רבו קנאו הגביהו איהו לדידיה לא קנאו ר' שמעון אומר לא תהא חזקה וכו':

סב אמר רב ירמיה בירא אמר רב יהודה האי מאן [דף נד ע"א] דשדא ליפתא בפילי דארעא דגר לא קנה מ"ט בעידנא דשדא לא שבחא וכי קמשבח ממילא קא משבח:

סג אמר שמואל האי מאן דפשח דיקלא אדעתא דדיקלא קני אדעתא דחיותא לא קני היכי דמי שקל מהאי גיסא ומהאי גיסא אדעתא דדקלא כולה מחד גיסא אדעתא דחיותא. אמר שמואל האי מאן דזכי זיכיא אדעתא דארעא קני אדעתא דליבי לא קני היכי דמי שקל רברבי וזוטרי אדעתא דארעא שקיל רברבי ושביק זוטרי אדעתא דליבי. ואמר שמואל האי מאן דתקיל תיקלא אדעתא דארעא קני אדעתא דבי דרי לא קני היכי דמי שקיל מוליא ושדא בגלא אדעתא דארעא מוליא במוליא וגלא בגלא אדעתא דבי דרי. ואמר שמואל האי מאן דפתח מיא לארעא אדעתא דארעא קני אדעתא דכוורי לא קני היכי דמי אי עבד תרי בבי [פ] חד אפיק וחד מעייל אדעתא דכוורי עבד חד בבא אדעתא דארעא כללא דמילתא צריך שיעשה מעשה הנראה לעינים שעושה לתקן הקרקע הלכך שקיל רברבי ושביק זוטרי אע"פ שהקרקע מתקנת בכך וגם הוא אומר שכוון לתקן וכן מוליא במוליא וגלא בגלא מתקן הוא קצת לחרישה בכך וכן פתח תרי בבי כיון דלכאורה אין נראה שעושה לתקן אפי' הוא אומר שעשה לתקן וכוון לקנות לא מהני. ההיא איתתא דהכלה דיקלא בהפסיקתא דחד גיסא תליסר שני אתא ההוא גברא רפק פורתא תותיה אתו לקמיה דלוי ואמרי לה קמיה דמר עוקבא אוקמיה

הגהות הב"ח א ואם איתא דקמא העמיד הוי נמי:

פלפולא

כרים פרקין גבי אבל עיטרא קלא אית ליה: [ש] והראיה היא בעדים כרבה. דהא אפילו רב בשת מודה דראיה בעדים שוה יותר מקיום השטר הרשב"ם בשם רבינו תנגאל: ה"ג להביא ראיה דמודה וכן הוא לשון הרי"ף: [ת] דמודה בה רב לשמואל. אף על גב דקאי בקביה כמו שאכתוב בפרק יש נוחלין גבי טומטום שנקרע וכו'. עיין מה שכתבתי שם דדברי רבינו קיימין אהדדי: [א] כמבריח ארי כו'. דלקמן גבי נתן צרור וכו': [ב] לא התירו אפילו על ידי אמירה לעובד כוכבים. עיין בפרק מרובה גבי הלוקח בית בארץ ישראל: [ג] כשנתן התרנגולין לבית נעל הדלת וכו'. וברישא דמגדל תרנגולים בהגר לא הוי חזקה משום דבהגר מגדלים תרנגולים קטנים לכן תני מגדל ולקטנים א"צ שמירה בנעילת דלת וכשיגדלו מכניסן לבית כדי שישמרם בנעילת דלת מה שבהגר לא היה יכול לשמרן בנעילת דלת מפני רוב כניסה ויציאה של דרי בתי התגר: [ד] אלמא דפתיחה קני כמו נעילה. דאין לפרש שצריך שיפתח אחר שסגר דאין זו סברא דנעילה הוא דקני ליה דבהכי מחזיק שהוא שלו ושומרו מכל אדם ומה לי עוד לפתוח אחר כך. אלא ודאי תדא חדא קאמר דאו תיחוד או תפתח דפתיחה נמי קניא דבהכי מחזיק שהוא שלו ומרשה לכל אדם שיכנס בו ורבינו בגיטין כתב דאפשר שצריך שיפתח אחר כך דבנעילה להודא לא מוכחא שיבא לשום קנין כיון שהיא דרה בבית בעלה: [ה] כמו מטפס ועולה דפרק עושין פסין דף כ"א: [ו] תני רב שרביא בקדושין. המתניתין דהתם נכסים שיש להן אחריות כו'. אבל לא

חריפתא

קאי אמתני' דהכא דהא מתנינן בה האחין שחלקו ולעיל ברפ"ק אמרינן דאחין החולקים כיון שהחזיק כלה אפילו בלא שא"ל הלה לך חזק וקני נתקיימה החלוקה: [ז] אבל מסיימי מחיצתא. מסיק ב"י סימן קנ"ב דמיירי שאין השביל רחב יותר משיעור דשקל כרעא כו'. הלכך אמרינן מסתמא לא מכר לו שיסתור מחיצותיו ולהרשב"ם גירסא אחרת דגרס בהפך וכה החזיק הטור: [ח] ולא מחזקינן ליה ברשות קמא מספק. וקשה מפ"ק דב"מ גבי מפוך בהמה וכו' וכן גבי זרק ארנקי וכו'. וכמו שכתבתי כבר שם בס"ד: [ט] אפילו בעשר מדינות. דהכי איתא בפ"ק דקדושין דף כ"ז: [י] בחזקתו של זה. כדכתב רבינו ברפ"ק שכשהחזיק אחד בחלקו זכה השני גם בחלקו: [כ] ה"ג ולקח מקלת והחזיק בין בלקוחה בין בשכורה הרי זו חזקה משמע דאין חילוק בין נכסי: [ל] איירי בסמוכות. שאין ביניהם שום מיצר דהא ל"ג בריישא גבי גר בעשר מדינות ואי בדאיכא מיצר ביניהם היינו חילוק מדינות דמה לי חילוק מיצר מה לי חלוק מדינות ומ"מ לא תידק מהכא דלא צריך נתינת דמי כולן בסמוכות דהטור סימן קנ"ב פסק דאין חילוק וטעמא נ"ל דמסתבר ליה דהא דנקט י' מדינות לומר דאפ"ה שהן חלוקות קנה כולן כשנתן דמיהם: [מ] אם פירש. כשכמוך גבי בתים: [נ] ורב אלפס ז"ל גרס כו'. לא כן בספרי הרי"ף שבידינו: [ס] והעמיד בהן דלתות. עיין לעיל בפיסקא בד"א במחזיק כו': [ע] הנעילו. היינו דרישא ואגב שיטפא דהלבישו נקטיה כמ"ש הרשב"ם: [פ] חד אפיק וחד מעייל. וכן לשון הרי"ף אבל בגמרא

בידיה אתיא ולוותא קמיה אמר לה מאי אעביד ליך דלא מחזקת כדמחזקי אינשי. אמר רב
[צ] הלר צורה בנכסי הגר קנה דרב לא קנה לגיגתא דבי רב אלא בצורתא :

סד איתמר שדה המסויימת במצריה אמר רב הונא א"ר כיון שהכיש בה מכוש אחד קנה כולה ושמואל אמר לא קנה אלא מקום מכושו בלבד.
[דף נד ע"ב] ושאין מסויימת במצריה עד כמה אמר רב פפא כדאזיל תיירי דתורי והדר. פירוש קנה במכוש אחד כשיעור מענה לאורך השדה ולרחבו אם נכש [ק] בגבולי השדה באמצע השדה קנה מלא מענה לימינו ומלא מענה לשמאלו ומלא מענה לפניו מרובע כגון אם המענה מאה אמה קנה [ר] מאתים אמה על מאה. ואם נכש באמצע השדה קנה [ש] מאתים על מאתים והלכתא כוותיה דרב דהא דבעי גמרא ושאינה מסוימת במצריה עד כמה הוינו [ת] אליבא דרב נחמן דהלכתא כוותיה דעבד עובדא כרב :

סה אמר רב יהודה אמר שמואל נכסי הכנעני הרי הן כמדבר *) כל המחזיק בהן זכה בהן מאי טעמא כנעני מכי מטי זוזי לידיה איסתלק ליה *וישראל לא קנה עד דמטא שטרא לידיה הלכך הרי הן כמדבר וכל המחזיק בהן זכה בהן. פירש רשב"ם אית דאמר דמהדר זוזי ללוקח ולא נהירא לי מדקאמר הרי הן כמדבר משמע דזכה לגמרי ורבינו חננאל ז"ל פירש שהמחזיק משלם דמים ללוקח אף על פי שאין חייב מהורת דינא דגרמי כלום שהרי מן ההפקר הוא זוכה דנסתלק המוכר והלוקח לא קנה מכל מקום חלה זכיית הלוקח על השדה למשכנתא בשעת מתן מעות אע"ג דמיקני לא קני לגמרי[ב] אפילו בכסף היינו לקנות גוף השדה אבל תורת משכנתא לא פקע מיניה כאותה ששנינו בפרק הפרה (דף מט:) משכונו של גר ביד ישראל ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק בו זה קנה כנגד מעותיו וזה קנה השאר ונראה לי דלאו ראיה היא דהתם בא משכונו של גר ליד ישראל מתחלה בתורת משכנתא [אבל הכא] [ג]כיון דלא קנה משכנתא נמי לא הוי ונראה דברי רשב"ם דהפקר גמור הוי ואפילו דמי לא יהיב [א] ורשע נמי לא הוי דלא הוה עני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה דנקרא רשע אלא במכר או בשכירות הנמצאים במקום אחר אבל במציאה והפקר לא ואחר שקבל הכנעני הכסף נסתלק ואם יכתוב שטר אחר כך אין בו ממש אלא צריך שיכתוב השטר קודם קבלת המעות [ב] ואם נתן המעות יחזיק בו מיד קודם שיקדמנו אחר. כתב רשב"ם ואם יוכל הלוקח הראשון לדון עם הכנעני להוציא מעותיו יעשה *ואם לאו יפסיד ודבריו אינם מובנים היאך יוכל להוציא מעות מן הכנעני כיון דבדיניהם קני ואף בדינינו נגמר הקנין על ידי נתינת הכסף שוב אין חייב להעמיד מקחו בידו אם בדיני ישראל זכה המחזיק. ולעסוק בתחבולה עם הכנעני שיבא באלמות וכח על המחזיק לכופו להחזיר הקרקע לאשר קנהו מאהו יראה שעבירה היא בידו ודין מסור אית ליה מאחר שזכה בו בדין תורה. וה"מ באתרא דלית בה הרמנא דמלכא אבל באתרא דאית בה הרמנא דמלכא ואמר לא ליכול ארעא אלא באיגרתא לא קני דאמר שמואל דינא דמלכותא דינא

הגה"ה
*שכל קנינו בכסף ודוקא בקרקע אבל במטלטלי אם ישראל קנה מטלטלין מן הכנעני ונתן לו מעות ועדיין לא משך המטלטלין ובא אחר להחזיק אין יכול דהלוקח קנה במעות דלא בעיא משיכה אלא מיד עמיתך דהכי אמר ישראל שנתן מעות לעובד כוכבים בבהמתו בדיניהם אע"פ שלא משך קנה. מא"ז :

הגה"ה
*ואע"פ שבתוך כך יחזור הכנעני ויגזול הקרקע מיד הזוכה לא הוי בזה מסור דכי קתבע ישראל לכנעני בדין קתבע דאנן סהדי שלא נתן לכנעני מעות אלא על מנת שתשאר הקרקע בידו וכיון דקרקע לית ליה שנסתלק הכנעני בקבלת המעות והמחזיק בה זכה מן ההפקר חייב הכנעני להחזיר המעות לישראל ואם ישראל הזוכה יכול לישמט מן הכנעני ישמט ואע"פ שהלוקח מפסיד ואם ישראל הזוכה בה נותן מעות ללוקח כדי שלא יתבע את הכנעני והוא אינו רוצה לקבלן אלא תובע את הכנעני ויש בידו להפקיע את הקרקע מיד הזוכה על ידי הכנעני הוה ליה מסור ממש. פר"י מהרי"ח :

[דף נה ע"א] שלח רב הונא בר אבין ישראל שלקח שדה מן הכנעני ובא אחר והחזיק בה אין מוציאין אותה מידו וכן היה רבי אבין ורבי אילעי וכל רבותינו שוין בדבר :

סו אמר *רבא הני תלת מילי אישתעי לי עוקבא בר' נחמיה ריש גלותא משמיה דשמואל דינא דמלכותא דינא. כל משפט ארוץ שתקן והנהיג המלך על כל בני מדינתו דינא ואין בו משום גזל המחזיק בממון ע"פ המלך. ואריסא דפרסאי ארבעין שנין הקונה שדה מן העכו"ם שהיתה של ישראל והחזיק בה העכו"ם ארבעים שנה הרי היא שלו והני זהרורי דזבני ארעא לטסקא זביניהו זביני *וה"מ לטסקא אבל לכרגא לא מ"ט כרגא אקרקפתא דגברא מנח. אמר רב אשי פרדכת מסייע מתא וה"מ דאזלו ליה בני מתא ובדבורא הקילו מעליו והכבידו עליהן אבל אנדיסקי סייעתא דשמיא הוא* :

גיטין דף י'

הגה"ה
*מיהו אם אמרו בעלי הקרקע לבני בא"גא שיפרעו בשבילם המס וכל אותו הזמן יאכלו הקרקע ונתרצה להם מחזירין להן הקרקע כשיחזרו ושיכא דמית ולא יהיב טסקא דהשיא שתא אין הבכור נוטל פי שנים מאותן קרקעות דמשועבדות למלך והוה ליה ראוי ודוקא ע"י שיעבוד המלך נעשו ראוי אבל על ידי שיעבוד כתובה ובעל חוב לא חשיב ראוי משום דמהוסרי גוביינא שעדיין צריכין שיכתבו להן אדרכתא והכרזתא ושקיל פי שנים. מהרי"ח :
*ואם השר פוטר את אחד מן הקהל מן המס לפי שבקש אותו [אינו] פטור ואם לא בקש אותו אלא השר פוטרו מחמת שאוהב אותו פטור ואם הקהל אינם מאמינים לו ואומרים בקשת מן השר יקבל בחרם ויפטר. שמעתי מרבי. מהרי"ח:
בב"ק מעשה בשני שותפין שהלוו על המשכון ד אנס אחד והלך אחד מהן לדור בעיר אחרת והניח המשכון ביד חבירו ובא אנס בגיזומים להחזיר המשכון בלי דמים והשיב לאנס אתה יודע שאני ופלוני חבירי הלוינו לך ואיני רשאי למחול חלקו ונתפשר עמו בחצי דמים להחזיר לו משכון ולמחול חלקו ולאת לו חלק חבירו ופסק רבינו שמחה שהציל לאמצע וחולקין המעות שנתן האנס בין שניהם. מא"ז :

סז אמר ר' אסי אמר רבי יוחנן המילר והחלב מפסיקין בנכסי הגר. [דף נו ע"א] אין שם לא מילר ולא חלב מאי פירש ר' מריגוס משמו כל שנקרא על שמו היכי דמי אמר רב פפא כגון דקרי ליה בי גרגותא דפלניא *י"מ דקאי אפהה ואטומאה אבל אנכסי הגר לא קאי דהא אמרינן לעיל כדאזיל תיירא דתורי והדר וי"ל דקאי שפיר אקניה דנכסי הגר ולעיל מיירי בשדה הבעל והכא מיירי בשדה בית השלחין מדקאמר דקרו ליה בי גרגותא דפלניא וכן סברת רב אלפס ז"ל מדהביא זה לפסק הלכה וכן ההיא דלעיל [ג] ומיהו פירוש קמא עיקר כדמוכח

*) לפי שנהגו הכנענים מנהג הפקר בקניני אחרים לכן מדדו להם במדתם.

בתוספתא דטהרות דקתני הנכנס לבקעה בימות הגשמים אמר רבי אליעזר הרי היא רה"י פירש ר' מריגוס משמו כל שיש לו שם בפני עצמו ואלו הן ימות החמה וכו' :

סח מתני' היו שנים מעידים אותו שאכלה שלש שנים ונמצאו זוממין משלמין [ה]הכל שנים בראשונה ושנים בשניה ושנים בשלישית [דף נו ע"ב] משלשים ביניהן* שלשה אחין ואחד מצטרף עמהן הרי אלו שלש עדיות והן עדות אחת להזמה. משלמין לו את הכל כלומר דמי הקרקע שרצו להפסיד לו וגם דמי הפירות של שתי השנים אם יש למערער עדים [ד] כמה פירות אכל : גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל אחד אומר אכלה חטין ואחד אומר אכלה שעורין הרי זו חזקה מתקיף לה רב נחמן בר יצחק אלא מעתה אחד אומר אכלה ראשונה שלישית חמישית ואחד אומר שניה רביעית וששית הכי נמי דהוי חזקה אמר ליה מי דמי התם בשתא דמסהיד האי לא מסהיד האי הכא תרוייהו בחדא שתא קמסהדי. מאי איכא בין חטין לשעורין *בין חטין לשעורין לאו אדעתייהו דאינשי ודוקא בין חטין ושעורין אבל בין חטין לקיטנית מידע ידיע :

הגה"ה
*ולא חשיב תאי דבר כיון שראו כל מה שהיה להן לראות דכשהעידו בשנה ראשונה לא יוכלו לראות משנה שניה ועוד דשנים שמעידין על שנה ראשונה אע"ג שאין עדות זו מועיל לענין חזקה מכל מקום נפקא מינה לשלומי פירי ולא קרינא ביה דבר ולא תאי דבר ולא[ו] דמי לשנים א' אומרים אחד בכריסה וכו'. מהרי"ח :

הגה"ה
*אף על גב דבין מנה שחור ובין מנה לבן דייקי אינשי התם צריכי למידק לפי שהוא גוף העדות שאותו מנה שלוה צריך לשלם אבל חזקה לא איכפת לן בין שערי ובין חיטי והויא חזקה. פר"י. מהרי"ח :

סט שלשה אחין ואחד מצטרף עמהן [דף נז ע"א] ההוא שטרא דהוו חתימי עליה תרי שכיב חד מינייהו אתא אחוה דהאי דקאי ואחד מן השוק לאסהודי אחתימת ידיה דאידך סבר רבינא למימר היינו מתניתין שלשה אחין ואחד מצטרף עמהן אמר ליה רב אשי מי דמי התם לא נפיק ככי ריבעא דממונא אפומי דאחי הכא נפיק ככי ריבעא דממונא אפומי דאחי והילכתא כרב אשי ותקנתא כדאמר בפרק שני דכתובות (דף כא.) דההוא סהדא דקאי לכתוב חתימת ידיה אחספא ושדי ליה בבי דינא וחזו ליה ומקיימי ליה ולא צריך איהו לאסהודי אחתימת ידיה ואזיל אחוה וההוא מן השוק וליסהדי אחתימת ידיה דאידך :

ע מתני' אלו דברים שיש להם חזקה ואלו דברים שאין להם חזקה. אלו דברים שאין להם חזקה היה מעמיד בהמתו בחצר ומעמיד תנור וכירים וריחים ומגדל תרנגולים ונותן זבלו בחצר אין זו חזקה אבל עשה מחיצה לבהמתו גבוהה עשרה טפחים וכן לתנור וכירים וריחים הכניס תרנגולים לבית עשה מקום לזבלו עמוק שלשה או גבוה שלשה הרי זו חזקה : גמ' מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר עולא כל שאילו בנכסי הגר קנה בנכסי חבירו נמי קנה כל שבנכסי הגר לא קנה בנכסי חבירו נמי לא קנה וכללא הוא והרי ניר דבנכסי הגר קנה ובנכסי חבירו לא קנה והרי אכילת פירות דבנכסי הגר לא קנה ובנכסי חבירו קנה אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [דף נז ע"ב] הכא בחצר השותפין עסקינן דאהעמדה כדי לא קפדי ואמחיצה קפדי *ואהעמדה כדי לא קפדי והתנן השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין ליכנס לחצר *בנדרים מפרש [ח] ואפי' אין בה דין חלוקה אסורים ואע"פ שאין יכול לעכב עליו מליכנס לחצר כיון שאין בו שיעור חלוקה מ"מ יכול לאסור עליו מידי דהוה אמשכיר בית לחבירו שיכול המשכיר להקדישו *אע"פ שאין יכול למחות ביד השוכר מליכנס כדאיתא בערכין פרק האומר משקלי עלי (דף כא.) אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הכא ברחבה שאחורי הבתים עסקינן דאהעמדה כדי לא קפדי ואמחילה קפדי* :

בנדרים מז

הגה"ה
*והוי חזקה וכגון דהוי חזקה לשותף כדאמר לעיל הא דנחית לכולה והא דנחית לפלגא ועוד נראה היכא שבתי שניהם פתוחין לחצר זה והוא יוצא ונכנס דרך החצר הויא חזקה בכל ענין ולעיל איירי בשדה. פר"י. מהרי"ח :
*מיהו גבי בעל חוב אם הקדיש הלוה כל נכסיו מוסיף המלוה דינר ופודה הנכסים וגובה משום דר' אבהו שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון אבל בדין אפי' פדייה לא היה צריך ושאני בע"ח דלכשגובה יוצא גוף הקרקע מתחת ידי המקדיש אבל שוכר אין גוף הבית יוצא מתחת יד המשכיר לעולם. פר"י מהרי"ח :
*ורבינא אמר אפילו גבי איסור שרי חצר השותפין דבהעמדה כדי לא קפדי והא דקתני אסורין ליכנס לחצר לר' אליעזר היא דאמר אפילו ויתור אסור ולא קי"ל כוותיה פי' רבינו חננאל ושאין שותפין אפילו רבינא מודה דקפדי אדריסת הרגל ואסור במודר הנאה מחבירו ודוקא בחצר אבל בבקעה לא קפדי. פר"י. מהרי"ח :

עא אמר רבי יוחנן משום ר' בנאה בכל שותפין מעכבין זה על זה חוץ מן הכביסה שאין דרכן של בנות ישראל להתבזות על גב הנהר. עולם עיניו מראות ברע א"ר חייא בר אבא זה שאין מסתכל בנשים בשעה שעומדות על הכביסה היכי דמי אי דאיכא דרכא אחרינא רשע הוא ואי דליכא דרכא אחרינא אנוס הוא לעולם דליכא דרכא אחרינא ואפ"ה איבעי ליה לנעורי נפשיה ואזיל. בעא מיניה רבי יוחנן מרבי בנאה חלוק של ת"ח כיצד כל שאין בשרו נראה מתחתיו. טלית של ת"ח כיצד כל שאין חלוקו נראה מתחתיו טפח [דף נח ע"א] [ו] מטה של תלמיד חכם כיצד כל שאין תחתיה אלא סנדלים בימות החמה ומנעלים בימות הגשמים* :

הגה"ה
*כל דיין דמיתקרי לדין ומפקינן מיניה ממונא כגון אם כפר והוציא ממנו בעדים לאו דיינא הוא אבל אם חייבו שבועה ולא רצה לישבע ושלם לא מיפסיל. פר"י. מהרי"ח :

עב [דף נח ע"ב] מתני' המרזב אין לו חזקה ויש למקומו חזקה המזחילה יש לה חזקה : גמ' מאי המרזב אין לו חזקה ויש למקומו חזקה אמר רב יהודה אמר שמואל המרזב אין לו חזקה מרוח אחת ויש למקומו חזקה משתי רוחות רבי חנינא אומר המרזב אין לו חזקה שאם היה ארוך מקצרו ויש למקומו חזקה שאם בא לעוקרו אין עוקרו רבי ירמיה בר אבא אומר המרזב אין לו חזקה שאם רוצה לבנות תחתיו בונה ויש למקומו חזקה שאם בא לעוקרו אין עוקרו. ירא"ה כיון דפליגי הני אמוראי ולא איפסק הילכתא כמאן וזה החזיק במרזב אזלינן בתר המיקל ולא יגע במרזב [ז] אך יכול לבנות תחתיו כרבי ירמיה בר אבא *וגם ירא"ה הא דאמר רבי חנינא דאין יכול לשנותו מרוח לרוח [ח] וכן הא דאמר [רבי ירמיה בר אבא] שאם היה ארוך אין מקצרו

הגה"ה
*ורבינו חננאל פסק כרבי חנינא שאם היה ארוך מקצרו אבל לשנותו אפילו באותו רוח עצמו אין צריך. מהרי"ח. ופרשב"ם בחצר השותפין. מא"ז :

הגהות הב"ח א היינו אליבא דרב הונא ורב הונא דהלכתא כוותיה עבד עובדא כרב : ב לא קני לגמרי בכסף כנ"ל ותיבת אפי' נמחק : ג מתחלה בתורת משכנתא אבל הכא לא בא לידו מתחלה בתורת משכנתא אלא בתורת מכירה וכיון דלא קנה משכנתא נמי לא הוי : ד בהגה"ה מעשה וכו'. המשכון להנס אחד: ה זוממין משלמין לו את הכל: ו בהגה"ה ולא תשיב וכו'. ולא דמי לשנים א' אומר בכריסה :

פלפולא

בגמ' גרסינן איפכא וכן עיקר אע"ג די"ל דאורחא דגמ' לאשתעויי הכי כדלעיל גבי תיהוד ותפתח מ"מ אין נראה דא"כ ה"ל לרבינו להביא ראיה מהכא אדמייתי ממרחקים: [צ]הצר צורה. צורת תיה או עוף אבל תיוד וכיור דלעיל לאו היינו צורת בריה אלא ציורים בעלמא וכו' הרשב"ם : [ק] ה"ג בטור סימן קע"ר בגבולי השדה באמצעיתן קנה: [ר] מאתים אמה על מאה. כזה ומרובע לאו דוקא אלא מרובע ארוך קאמר : [ש] מאתים על מאתים כזה ומטעמא דכשנכש באמצע השדה יש לו גם כן מלא מענה לאחוריו :

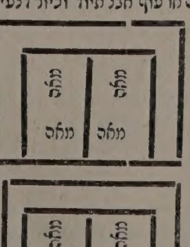

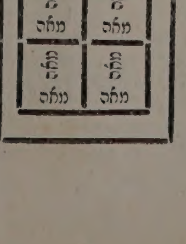

[ת] אליבא דרב גרסינן : ורב נחמן וכו'. ועוד דרב נחמן וכו'. וכה"ג איתא ברפ"ק בפיסקא מאי חזית כו' וכן בב"ק בפ' ד' וה' גבי שור של חש"ו כו' : [א] ורשע נמי לא הוי כו'. אין זה מדברי הרשב"ם שהרי רשב"ם כתב דמקרי רשע כו' וכ"כ רבינו בעצמו בשמו ברפ"ק דקדושין אלא מדנפשיה כתב רבינו להא : [ב] ואם נתן המעות. כלומר ולא כתב השטר קודם לכן : [ג] ומיהו פירוש קמא עיקר. היינו לענין פירוש הסוגיא אבל לדינא קמה ליה פירוש שני וכן בטור סימן ער"ס פסק כפירוש השני וכתב עליו הב"י דמשמע להטור שלא כתב הרא"ש דפירוש קמא עיקר נדחות פירוש שני אלא היינו לומר דאף פירוש קמא עיקר ע"כ אבל בקיצור משמע ודאי דס"ל דפירוש קמא דוקא הוא : [ד] כמה פירות אכל. על הכמה צריך עדים אבל לא על מנין השנים דהא אמרן לעיל גבי קריביה דרב אידי בר אבין כיון דאודי אודי : [ה] ואפילו אין בה דין חלוקה אסורים וכו'.

חריפתא

אלו הן תחלת דבריו דבפרק הפרה ושם האריך ע"ש גם שם כתבתי דלהלכה באין בה דין חלוקה מותרין ומ"מ מייתי הכא משום דבסברא דשותפים קפדי לא פליגי דטעם המתיר הוא משום דיש ברירה : [ו] מטה של ת"ח כיצד כו'. צ"ע דהשמיט שלחן של תלמיד חכם כיצד כו' ואפשר משום דשלהנות דידן אינן כמו שהיו נוהגים אצלם בזמניהם וגם הרי"ף השמיטו אבל מ"מ כתב לסיפא ושל ע"ה דומה למדורה וקדירות מקיפות אותה ודרך ארץ זה שייך בכל מקום ובכל זמן ובקצור השמיט כולה בעא מיניה ובטור א"ה ס"ס קס"ה כתב לרישא ולא לסיפא : [ז] אך יכול לבנות תחתיו. ולפי זה מזחילה דקתני יש לה חזקה היינו שאין יכול לבנות תחתי' וקשיא דה"ל להעתיק אוקימתא דבגמרא דדוקא בשל בנין משום דלא ניחא ליה דתתרע אשיתאי אבל בשל עץ אין כאן טענה ורשאי לבנות תחתיו וכבר תמה כן הטור סימן קנ"ג למה לא הביאה אך גם הרי"ף שכתב לכל הג' פירושים ולא כתב להך ובעקבותיו הלך גם הרמב"ם ולכך כתב הב"י דס"ל דגם במרזב אי הוי דבנין יש לו חזקה שלא יבנה תחתיו אלא דמרזב סתמא של עץ ומזחילה סתמא דבנין והאי נמי שכתב הרשב"ם וכיון שכן לא הוצרכו להזכיר לפי שטענת לא תתרע אשיתאי פשיטא היא וא"צ להזכירה : [ח] וכן הא דאמר רבי חנינא. ט"ס הוא ויש להגיה דאמר רבי ירמיה בר אבא דכיון דמפרש אין לו חזקה לבנות תחתיו אם כן ממילא דאין רשאי לקצרו דמהיכי תיתי לן (חזקה) [שיהא] רשאי לקצרו ואולי שזהו דקאמר רבי ירמיה בר אבא ויש למקומו חזקה שאם בא לעקרו אין עוקרו דה"ק שאם בא לעקור אותו הן כולו הן מקצתו אין יכול לעוקרו ולכאורה יש פנים לזה דאל"כ למאי נ"מ מפרש רבי ירמיה בר אבא ליש למקומו חזקה שאם בא לעוקרו כו' דהא רבי חנינא כבר פירש כן ומ"מ אינה ראיה גמורה די"ל דמסיים לפרש גם הסיפא ואולי רבי ירמיה בר אבא לא שמיע ליה לדר' חנינא ולכך הוצרך לפרש גם הסיפא והתלמוד קבע דבריו כלשונו ולכך יש להגיה

וכן

הייני דוקא שיש קצת טענה לבעל המרזב שאין המים מקלחין יפה. כאשר היו עושין ואע"פ שאין לו מזה היזק אבל בלא טענה [ט] כופין על מדת סדום רק שיקלחו מימיו יפה. [דף נט ע"א] אמר רב יהודה אמר שמואל צנור המקלח מים לחצר חבירו ובא בעל הגג לסותמו בעל החצר מעכב עליו דאמר ליה כי היכי דלדידך קני לך חצר דידי למישדי ביה מייך לדידי נמי קני לי מיא דאיגרך :

עג סולם המצרי אין לו חזקה ולצורי יש לו חזקה ה"ד סולם המצרי אמרי דבי רבי ינאי כל שאין לו ד' חווקין . חלון המצרי אין לו חזקה ולצורי יש לו חזקה איזהו חלון המצרי כל שאין ראשו של אדם יכול ליכנס בו רבי יהודה אומר אם יש לו מלבן אף על פי שאין ראשו של אדם יכול ליכנס בו יש לו חזקה אמר רבי זירא למטה מארבע אמות יש לו חזקה ויכול למחות למעלה מארבע אמות אין לו חזקה ואין יכול למחות רבי אילעי אומר אפילו למעלה מד' אמות אין לו חזקה ויכול למחות מאי טעמא דא"ל זימנין דמייתית סרשיפא וקיימת וקא חזית כי ההוא דאתא לקמיה דר' אמי סדר ליה לקמיה דרבי אבא בר ממל וא"ל עביד ליה כרבי אילעאי וכן הלכתא. פירש רשב"ם דאחלון צורי קאי וכן משמע לישנא מדקאמר למטה מד' אמות יש לו חזקה והכי פירושא הא דחלון צורי יש לו חזקה היינו דוקא למטה מד' אמות והא דלא קאמר לא שנו אלא למטה מד' אמות [י] משום דאז הוה משמע דאתא רבי זירא לאשמועינן דלמעלה מד' אין לו חזקה והא ליתא דעיקר חדוש רבי זירא דלמעלה מארבע אין יכול למחות דבהא פליג רבי אילעי עליה. *ורבינו תם פירש דאחלון מצרי קאי אבל בחלון צורי שהוא דבר קביעות אפילו למעלה מד' יש לו חזקה ואע"ג דאין עשוי לאורה ובחלון מצרי כשהוא למטה מד' אמות אע"פ שאין יכול להוציא ראשו מכל מקום דרך הילוכו שהוא מהלך בבית רואה תשמישו של חבירו בחצר ואיכא היזק ראיה והביא ראיה מהא דתנן החלונות מלמטן ארבע אמות שלא יעמוד ויראה אלמא שהחלון הוא למעלה מד' אמות ויש לו חזקה ולאו ראיה היא דמיירי [כ] שאותן חלונות בעליה או שיש לו סטר לחזקת אורה וה"ר יוסף ז"ל פירש נמי דאמצרי קאי וכן מסתבר דלמטה מד' אמות איכא היזק ראיה דרך הילוכו וה"ר יונה ז"ל הביא ראיה לפירוש זה מדסידר רב אסי מילתא דשמואל דקאמר ולאורה כל שהוא הוי חזקה בתוך הך מילתא דרבי זירא ואם איתא דרבי זירא איירי בחלון צורי הוי ליה לאקבועי מילתא דשמואל קודם מילתא דרבי זירא כי היכי דליהוי קאי אחלון מצרי לאשמועינן דאע"ג דחלון מצרי העשוי לשמור גנות דאין לו חזקה לאורה יש לו חזקה ועוד כ"ל דאי אחלון צורי קאי [א"כ] הוה ליה לרב אסי לקבוע בגמרא מתניתין דחלון צורי קודם מילתא דרבי זירא ולא קבע רב אסי בגמרא [ל] אלא מתניתין דחלון המצרי ועלה קבעי מאי שנא גבי סולם וכו'. ורבי זירא ורבי אילעי קיימי עלה וכן שמואל וראיתי מפרש דכל הני דאמרי דאין לו חזקה היינו לענין זה שאין נמנע מלבנות כנגדו [מ] אבל אין יכול לכופו לסתור מפני היזק ראיה כיון שכבר החזיק [נ] ולא מיסתבר לי כיון דאין לו חזקה למה לא יאמר לו סתור כיון דזימנין אית ליה היזק מיניה. אמר שמואל ולאורה אפילו כל שהוא יש לו חזקה פירש רבינו חננאל חלון העשוי להכניס בו אורה במקום אפל דהשמים קבוע הוא לו ומסתבר דאפילו למעלה מארבע אמות :

עד מתני' הזיז עד טפח יש לו חזקה [דף נט ע"ב] ויכול למחות[א] : **גמ'** אמר רב אסי אמר רבי מני החזיק בטפח החזיק בארבע . מאי קאמר אמר אביי הכי קאמר החזיק בטפח במשך ארבע החזיק ברוחב ארבע. משום דארבע על ארבע חשוב מקום בכל דוכתא הילכך כיון שהניחו להוציא זיז לאוירו רוחב טפח במשך ארבע והחזיק בו וטוען שקנה ממנו שיוציא זיז ד' על ד' מהימן . אבל אי הוציא זיז רחב טפח במשך י' לא מהימן להשלים רחבו למשכו אלא עד ד' וכן אם הוציא זיז טפח במשך שלשה לא מהימן להשלים רחבו למשכו אלא כדקאי קאי ומה שכתב רב אלפס ז"ל שיש לו גם ארבעה טפחים למטה מן הזיז לא מסתבר לי דזיז רחב [ס] משתמשין עליו ומה צריך לאויר שתחתיו: [פחות מטפח אין לו חזקה ואינו יכול למחות] אמר רב הונא לא שנו אלא בעל הגג בבעל החצר אבל בעל החצר בבעל הגג יכול למחות בו שלא יתלה [ב]כלום בו שלא יציץ ויראה מה שבחצר בשעה שהוא תולה ורב יהודה אמר אפילו בעל החצר בבעל הגג אין יכול למחות דאמר ליה כי תלינא מהדרנא [ג]אפי ותלינא ורב הונא סבר זימנין דבעיתת והלכתא כוותיה. והא דקתני בזיז טפח ויכול למחות צריך לומר [ע] בין בעל החצר בבעל הגג בין בעל הגג בבעל החצר דהל"כ לרב הונא דאמר דבפחות מטפח יכול למחות בעל החצר בבעל הגג מאי איכא בין פחות מטפח לטפח והכי פירושו עד טפח יש לו חזקה אם החזיק שלש שנים דמילתא דקביעות הוא ואיבעי ליה לבעל החצר למחויי שיסירנו כדי שלא יחזיק עליו וגם יכול למחות בבעל הגג בתוך שלש שלא ישתמש בו ואפילו לרב יהודה דלית ליה ביה היזק ראיה מאי טעמא דאמר מהדרנא אפי ותלינא בשעה שאני משתמש בו ואי לא מהדרנא אהיה נתפס כגנב ה"מ בפחות מטפח דלא חזי אלא למיתלי ביה מידי ומצי למיעבד באהדורי אפי אבל כשהוא רחב משתמשין על גבו ומסדרין עליו כלים ולא מצי למיעבד באהדורי אפי ואיכא היזק ראיה אבל בעל הגג בבעל החצר אין יכול למחות דלא מפסיד ביה מידי דאפילו להסירו מהם יכול ואחר שלש בעל הגג בבעל החצר יכול למחות דאמר ליה החזקתי בו ושלי הוא להשתמש בו תדיר ואיני רוצה שתשתמש בו כדי שאמלאנו פנוי בכל עת שאני רוצה להשתמש בו ופחות מטפח בין תוך שלש בין אחר שלש אין יכול למחות בעל הגג בבעל החצר להשתמש בו :

עה מתני' לא יפתח אדם חלונות לחצר השותפין לקח בית בחצר אחרת לא יפתחנו לחצר השותפין לא מיבעיא לאויר החצר דלא משום דקא שקיל ד' אמות בחצר אלא אפילו לתוך ביתו אסור משום שמרבה עליהן הדרך בנה עליה על גבי ביתו לא יפתחנו לחצר השותפין אלא אם רצה בונה חדר לפנים מביתו ובונה עליה על גבי ביתו ופותחה לתוך ביתו : **גמ'** מאי איריא לחצר השותפין אפילו לחצר חבירו נמי לא . לא מיבעיא קאמר לא מיבעי' לחצר חבירו דלא אלא אפילו לחצר השותפין מהו דתימא אמר ליה סוף סוף הא בעית לאיצטנועי מינאי בחצר קא משמע לן דאמר ליה עד האידנא בחצר בעינן לאיצטנועי מינך השתא אפילו בבית בעינן לאיצטנועי מינך : תנו רבנן מעשה באחד שפתח חלונותיו לחצר השותפין בא לפני רבי ישמעאל ברבי יוסי אמר לו החזקת בני החזקת בא לפני רבי חייא אמר לו יגעת בני ופתחת לך יגע וסתום [פ] והלכתא כוותיה [צ] : [א"ר נחמן [דף ס ע"א] ולסתום לאלתר הוי חזקה שאין אדם עשוי שסותמין אורו בפניו ושותק] : לקח בית בחצר אחרת וכו' . מאי טעמא מפני שמרבה עליהן את הדרך אי הכי אימא סיפא אם רצה בונה חדר לפנים מביתו ופותח לתוך ביתו הלא מרבה עליהן את הדרך אמר רב הונא מאי חדר שחלק חדרו לשנים. מאי עליה אפותא : **עו מתני'** לא יפתח אדם לחצר השותפין פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון היה קטן לא יעשנו גדול אחד לא יעשנו שנים אבל פותח הוא לרשות הרבים פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון : **גמ'** מנא הני מילי אמר רבי יוחנן דאמר קרא וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו מה ראה ראה שאין פתחיהן מכוונים אלו כנגד אלו אמר ראויין הללו שתשרה שכינה עליהן [ק] ותהי עליו רוח אלהים : קטן לא יעשנו גדול. סבר רמי בר חמא למימר בר ארבעי לא יעשנו בר תמני דקא שקיל תמני בחצר אבל בר תרתי לשוייה בר ארבע שפיר דמי אמר ליה רבי אבא מאי אמר ליה בפתחא זוטא מצינא לאיצטנועי מינך בפתחא רבה לא מצינא לאיצטנועי מינך : אחד לא יעשנו שנים . סבר רמי בר חמא למימר בר ארבע לא לשוייה תרי בר תרתי דקא שקיל תמני בחצר אבל בר תמני לשוייה תרי בר ארבע שפיר דמי אמר ליה רבא מאי אמר ליה בחד פתחא מצינא לאיצטנועי מינך אבל בתרי לא : אבל פותח הוא לרשות הרבים פתח וכו' . דאמר ליה סוף סוף קבעית איצטנועי מבני רשות הרבים רוכבי בהמות ורואין דרך חלונות אבל בעליות לא חזו בני רה"ר. ואסור לפתוח חלון כנגד חלון . תוספתא אבא שאול אומר לא יפתח אדם חנותו כנגד חצר של חבירו כדי שלא יהא יושב ורואה מה שבחצר חבירו :

עז מתני' אין עושין חלל תחת רה"ר בורות שיחין ומערות רבי אליעזר מתיר כדי שתהא עגלה מהלכת טעונה אבנים אין מוציאין זיזין וגזוזטראות לרה"ר אלא אם רצה כונס לתוך שלו ומוציא לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות הרי זו בחזקתה : **גמ'** רבי אליעזר מתיר כדי שתהא עגלה וכו' . ורבנן זמנין דמיפחת ולאו אדעתיה : אין מוציאין זיזין וכו'. איכא מאן דאמר דוקא למטה מגמל ורוכבו אבל למעלה מגמל ורוכבו מוציאין : ר' אמי הוה ליה ההוא זיזא דהוה מפיק למבואה והוה ההוא גברא דהוה ליה זיזא מפיק לרה"ר [הוו קא מעכבי עליה בני רה"ר] אתא לקמיה דרבי אמי אמר זיל קוץ אמר ליה ומר נמי הא אית ליה אמר ליה דילי למבואה קא מפיק ומחלי בני מבואה גבאי דידך לרה"ר מפיק מאן מחיל גבך . רבי ינאי הוה ליה אילן נוטה לרה"ר והוה ההוא גברא דהוה ליה אילן נוטה לרה"ר הוו קא מעכבי עלויה אתא לקמיה דרבי ינאי אמר ליה [דף ס ע"ב] זיל האידנא ותא למחר סדר ר' ינאי וקלייה לדידיה למחר אתא לקמיה אמר ליה זיל קוץ אמר ליה והא מר נמי אית ליה אמר ליה זיל חזי אי קייץ קוץ ואי לא לא תיקוץ . מעיקרא מאי סבר ובסוף מאי סבר מעיקרא סבר ניחא להו לבני רשות הרבים למיתב בטוליה כיון דחזא דקפדי קלייה ולימא ליה זיל קוץ דידך ואקוץ דידי משום דריש לקיש דאמר התקוששו וקושו קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים : ואם רצה כונס לתוך שלו. איבעיא להו כנס ולא הוציא מהו שיחזור ויוציא ומסיק דחוזר ומוציא אבל להחזיר כתלים למקומן פליגי רבי יוחנן וריש לקיש *רבי יוחנן אומר אין מחזיר דסבר כרב יהודה דאמר מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו וריש לקיש אמר מחזיר דהא דרב יהודה היכא דליכא רווחא אבל הכא איכא רווחא וקיימא לן כרבי יוחנן : לקח חצר ובה זיזין וכו' . אמר רב הונא אם נפלה חוזר ובונה אותה* :

הגה"ה

*ומיהו אם ישאר שם עשרה אמה מותר לכולי עלמא כדאיתא בפרק לא יחפור . מהרי"ח :

*הנח להן לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין ובדבר שאין אנו יודעין אם יקבלו ממנו כשגגתה בידם אם לאו צריך למחות כדמוכח בפרק במה *(אשה) דאמרה מדת הדין לפני הקב"ה אם לפניך גלוי לפניהם מי גלוי ונענשו אבל בדבר שאנו יודעין בודאי שלא יקבלו אין למחות דאדרבה מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין ואפי' באיסורא דאורייתא אין למחות*כדאמרינן בריש המביא כדי יין דהא תוספת יום הכפורים דאורייתא ואכלי ושתי עד חשיכה ולא אמרינן להו ולא מידי . מהרי"ח :

הדרן עלך חזקת הבתים

פרק רביעי

א [דף סא ע"א] **המוכר** את הבית לא מכר את היציע אע"פ שהיא פתוחה לתוכו ולא את החדר שלפנים ממנו ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים רבי יהודה אומר אם יש לו צורת הפתח אע"פ שאין גבוה עשרה טפחים אין מכור : **גמ'** מאי יציע הכא תרגמו אפותא ורב יוסף אמר [א] ברקא חלילא מאן דאמר אפותא כל שכן ברקא חלילא ומאן דאמר ברקא חלילא אבל אפותא מזדבן [ב] וסוגיין כרב יוסף . אמר מר זוטרא והוא דהויא ארבע אמות אבל אי לא הוי ארבע אמות לא חשיבי ומזדבן איכא לאסתפוקי אי בעינן נמי בחדר ארבע אמות מדאמר מר זוטרא למילתיה איציע מכלל דבחדר לא בעי ד"א או שמא מדפריך מבור ודות ומשני משום דהא תשמישתא לחוד והא תשמישתא לחוד משמע דוקא בור ודות דהשמישן חלוק לגמרי מתשמיש הבית הוא דלא בעינן ארבע אמות אבל חדר שתשמישו שוה לתשמיש הבית אינו נבדל מן הבית אם לא שיהיו לו ארבע אמות : ולא את החדר שלפנים ממנו. אמרת לא חדר מיבעיא [דף סא ע"ב] לא צריכא דמצר לה מצרי ברא *איכא לאיסתפוקי אי אמר ביציע הכי דהיכא למימר ממשנה יתירה דחדר הוא דשמעינן אע"פ שמצר לו מצרים החיצונים והוא הדין נמי ביציע או שמא דוקא בחדר דחשיב טפי אמר מצרים הרחיב לו אבל יציע קנה ומסתברא דלא שנא : **ב** **ובדרב** נחמן דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה המוכר בית לחבירו בבירה גדולה אע"פ שמצר לו המצרים החיצונים מצרים הרחיב לו היכי דמי אילימא דקרו לבירה בירה ולבית בית פשיטא בית זבין ליה בירה לא זבין ליה ואלא דקרו לבירה נמי בית כולה זבין ליה לא צריכא דרובא קרו לבית בית ולבירה בירה והיכא נמי דקרו לבירה בית *מהו דתימא כולה זבין ליה קא משמע לן מדהוה ליה למכתב ולא שיירית בזביני אלין קמאי כלום ולא כתב ליה שמע מינה שיורי שייר אבל אי כתב ליה ולא שיירית בזביני אלין כלום

הגה"ה

*ודמים אין מודיעין דקיימא לן כרבנן דאין הדמים ראיה ופירש ר"י דהא דפליגי רבי יהודה ורבנן בדמים מודיעים גבי צמד היינו היכא דקרו רובא לצמד צמד ולבקר בקר והיכא נמי דקרו לבקר צמד התם אמור רבנן דאין הדמים ראיה להוציא מיד המוכר אבל אם

הגהות הב"ח א יש לו חזקה ויכול למחות פחות מטפח אין לו חזקה ואין יכול למחות אמר ר' אסי וכו' החזיק ברוחב טפח במשך ארבעה : ב שלא יתלה בו כלום שלא : ג מהדרנא אפאי ותלינא :

פלפולא חריפתא

וכן הא דאמרן וקאי אדברי עצמו שאמר דאזלינן בתר המיקל : [ט] כופין על מדת סדום רק שיקלחו מימיו יפה . תמיהא לי הואיל ואע"פ שאין מימיו מקלחין יפה אין לו מזה היזק כמו שכתב אם כן אמאי לא הוי בכלל דכופין על מדת סדום כיון דאין לו מזה היזק ואף על גב דבקצור לא הזכיר שאין לו מזה היזק הנה בטור סימן קנ"ג כתבו וצ"ע : [י] משום דאז הוה יתמע כו' . שאם היה אומר בלשון לא שנו לא הוי שייך לומר ויכול למחות : [כ] שאותן חלונות בעליה . שיכול לעמוד על מעזיבה העליונה בלא סרשיפא וקא חזי דהוי כמו בבית למטה מד"א : [ל] אלא מתניתין דחלון המצרי כו' . ואף על גב דעל כרחין קביעותו זאת דחלון המצרי כולל גם כן לחלון צורי דקביעות זו קאי עד איזהו חלון המצרי כו' . דמינה הוא דקבעי עלה מ"ש גבי סולם כו' וא"כ חלון צורי כלול בו מ"מ ס"ל לרבינו דכיון דכל קביעות זו משום חלון מצרי הוא אי איתא דר' זירא קאי אחלון צורי לא הוי סגי לן דלא לקבוע בפני עצמו קודם מילתא דר' זירא מתניתין דחלון צורי ולא תסגי ליה במאי דכלול הוא בקביעות דחלון המצרי משום דאותו קביעות לא נקבע אלא משום חלון המצרי בלבד ושוב מצאתי בחידושי הרמב"ן שזהו לשונו וגמרא ודאי אפיסקא דחלון המצרי קא מייתי לה ולא מהדרי פיסקא דסיפא ולצורי יש לו חזקה : [מ] אבל אין יכול לכופו וכו' . ורבי אלעי דאמר יכול למחות היינו לכתחלה : [נ] ולא מסתבר לי פירוש דהא דמפרש דכל הני כו' . לא מסתבר דהא דרבי אלעי דזמנין כו' . למה לא יאמר כו' : [ס] משתמשין עליו. כלומר ואינו עשוי שיהו תולין בו עיין לקמן בסמוך : [ע] בין בעל החצר בבעל הגג. פירוש בתוך שלש בין בעל הגג בבעל החצר פירוש לאחר שלש עיין לקמן: [פ] והלכתא כוותיה. כדלעיל גבי רב ענן שקל בידקא בארעיה : [צ] ה"ג והלכתא כוותיה אמר רב נחמן ולסתום לאלתר הוי חזקה שאין אדם עשוי שסותמין אורו בפניו ושותק לקח בית כצ"ל לגרוס אע"פ שבקצור נשמע גם כן וזו הוראה שלא היה כתוב בספר הרא"ש עכ"ז טעות סופר הוא דהא ליכא דפליג אדרב נחמן ובטור סימן קנ"ד כתבו ג"כ לפסק הלכה : [ק] ה"ג ברי"ף עליהן מיד ותהי : הדרן עלך חזקת הבתים

פרק רביעי [א] ברקא. בגמרא גרסינן בדקא בדלי"ת אבל ברי"ף גם כן ברי"ש: [ב] וסוגיין כרב יוסף. וכ"כ הרי"ף ואולי מדתני רב יוסף ג' שמות כו' . אבל אין זה במשמע לישנא

רוב מסייע לדמים אזלינן בתר הרוב ואפי' להוציא מידי חזקת ממון וכן אם הדמים מסייעים לחזקת ממון אזלינן בתרייהו ולא אזלינן בתר רובא וכי פליגי רב ושמואל הייני היכא דהדמים שוים וקי"ל כשמואל דאין הולכין בממון אחר הרוב ומכל מקום אי קרו לבירה נמי בית קאמר גמרא דכולה זבין ליה משמע בכל ענין אע"ג דלא נתן אלא דמי בית ואף על גב דמסתמא נמי קרו לבית בית ולבירה בירה ואפילו דעמד באחד מן הבתים ואמר ליה בית זה אני מוכר לך דמכר הכל ואמאי והא דמים מסייעין לחזקה וגם ליכא רובא אעפ"כ מכר הכל ואפילו כנגד הרוב היה לנו לילך אחר דמים וחזקה ושמא הייני משום דמצר לו מצרים מאברא. לשון מהרי"ח :

מכר לו כל הבירה ודוקא דאיכא דקרו לבירה בית אבל באתרא דקרי לבית בית ולבירה בירה אע"פ שכתב לו ולא שיירית בזביני אלין כלום בית זבין ליה בירה לא זבין ליה דכיון שאין בירה בכלל בית נמצא שאין בירה בכלל זביני אלין וכן אם יש לבית בור ודות ומחילות וגג גבוה עשרה טפחים אע"פ שמצר לו מצרי הבית וכתב [א]ולא שיירית בזביני אלין לא קנה אחד מכל אלו כיון דאינן בכלל מכירת הבית גם אינו בכלל זביני אלין תדע דאמרינן לקמן (דף סג:) האי מאן דזבין ביתא לחבריה אע"ג דכתב ליה עומקא ורומא צריך למכתב ליה קני לך מארעית תהומא ועד רום רקיע ומסיק דלמיקני בור ודות ומחילות הוא דבעי למכתב הכי ולא אמרי' דאהני ולא שיירית בזביני אלין [ב]למיקני בור ודות ומחילות דהא ודאי רגילין לכותבו כדאמרינן הכא האי מאן דזבין מידי לחבריה צריך למכתב ליה ולא שיירית בזביני וכו': ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה המוכר שדה לחבירו בבקעה גדולה וכו' וכגון שיש מיצר מפסיק בין כל שדה ושדה ועמד באחת מן השדות ואמר שדה זו מכורה דומיא דלעיל דכל בית ובית חלוק במחילות דאי אין מיצר מפסיק בין שדה לשדה כיון דאמר שדה זו כולה זבין דכל מה שסובב במצר אחד הכל נקרא שדה [ג] ולא מסתבר לומר דלא מכר אלא תשעה קבין: אמר רב מרי ברה דבת שמואל משמיה דאביי האי מאן דמזבין מידי לחבריה צריך למכתב ליה ולא שיירית בזביני אלין כלום: ההוא דאמר ליה לחבריה ארעא דבי (רבי) חייא מזבינא לך הוה ליה תרין ארעתא דמתקריין דבי (רבי) חייא אתו לקמיה דרב אשי אמר להו חדא ארעא אמר ליה תרתי ארעא לא אמר ליה ואי אמר ליה ארעתא [ד] מיעוט ארעתא [ג]שנים ואי אמר ליה כל ארעתא כל ארעתא דאית ליה לבר מבוסתני ופרדיסי ואי אמר ליה זיהרא אפי' בוסתני ופרדיסי לבר מבתי ועבדי. [דף סב ע"א] ואי אמר ליה נכסי אפילו בתי ועבדי אבל מטלטלי לא *ואע"ג דאמר לקמן בפרק מי שמת (דף קנ:) כל נכסיי לפלוני גלימא איקרי נכסי לשון נכסיי משמע רבוי טפי מנכסי ואין לחלק בין נכסי לכל נכסי דא"כ [ה] לפלוג (לקמן כדפליג) התם בין מטלטלי לכל מטלטלי ועוד יש לומר דלקמן מיירי בנותן דבעין יפה נותן והכא במוכר. וה"ר יונה ז"ל תירץ דהכא מיירי באומר נכסי דבי חייא בהא אמר אבל מטלטלי לא לפי שאין המטלטלין הנמכרין נזכרין על שם המוכר אלא דוקא מקרקעי ועבדי [ו] כדאמר נכסי דבי בר סיסין [ז] אבל האומר [ד]כל נכסי אני מוכר לך גם המטלטלין בכלל: מצר לו מצר אחד ארוך ומצר אחד קצר. פירש רשב"ם מצר מזרחי ארוך ומצר מערבי קצר [ח] ומצר צפון ודרום כולו כזה*

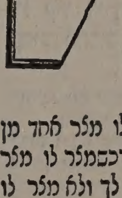

*דאי לא מצר לו צפון ודרום כלל היכי קאמר רב אסי לרב ויקנה כנגד ראש תור אדרבה ה"ל למימר לא ליקני אלא תלם אחד במזרח ותלם אחד במערב והכי קאמר רב אסי כשמצר לו מיצר ראשון שני ושלישי ולא מצר לו רביעי דלא קנה אלא תלם אחד על פני כולו ומיהו י"ל דיותר טוב כשלא מצר לו אלא שני מצרים מזרח ומערב דאז ודאי קונה כל מה שבין שני המצרים כי נתכוין לקצר ולא כתב מצרי הצדדין אבל [ט] היכא דמצר לו מצר אחד מן הצדדין ודאי נתכוין לשייר ומדשייר בה שייר נמי בכולה וכן מסתבר [י] דכשמצר לו מצר מזרח ומערב לכולי עלמא קנה הכל והאומר לחבירו שדה זו אני מוכר לך ולא מצר לו מצרים קנה כל השדה ואפי' כאנטוכיא [כ] כל זמן שאין מצר מפסיק. אמר רב לא קנה בארוך אלא כנגד הקצר אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב ויקנה כנגד ראש תור שתיק רב ומודה רב היכא דאיכא מצר ראובן ושמעון מחד גיסא ומצר לוי ויהודה מחד גיסא [ל] מדה"ל למכתב שמעון כנגד יהודה ולא כתב ליה ש"מ כנגד ראש תור קא"ל. פירש רשב"ם ומודה רב קודם ששתק והודה להם *אע"ג דלקמן בשמעתין שתיק רבה ולא הודה לאביי התם תלמיד היה ולא חש להשיב לו אבל רב כהנא ורב אסי גדולים היו ותלמידי חבירים היו לרב כדאמרינן בסנהדרין (דף לו:) דלגמריה צריכין ולסבריה לא צריכין לא שתק להם בשביל שלא חש להשיבם אלא בשביל שלא מצא מענה והודה להן וכן הוא ברוב מקומות בפרק קמא דבבא קמא (דף יא.) דאמר שמואל אין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא לנזקין ואני אומר אף לשואל ואבא מודה לי איבעיא להו אף לשואל שמין ואבא מודה לי או דלמא אף לשואל אין שמין ואבא מודה לי תא שמע דההוא גברא דשאיל נרגא מחבריה תברה אתא לקמיה דרב ואמר ליה זיל שלים ליה נרגא מעליא שמע מינה אין שמין (לגנב) אדרבה מדאמרו רב כהנא ורב אסי לרב דינא הכי ואישתיק שמע מינה דשמין ולא אמר דשתק בשביל שלא חש להשיבם וכן בפ"ק דיום טוב (דף ו.) אמר רב אפרוח שנולד [ה]בקליפתו ביום טוב אסור אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב וכי מה בין זה לעגל שנולד מן הטרפה ביום טוב שתיק רב אמר רב יוסף מ"ט שתיק רב לימא להו הואיל ומוכן אגב אמו לכלבים ואי שתק משום דלא חש להשיבם א"כ מאי בעי רב יוסף מאי טעמא שתיק רב [א] ועוד מאחר שבאו להקל ולהתיר האסור לא היה לו לשתוק שלא יבואו לידי תקלה וכן בפרק איזהו נשך (דף סט:) גבי הא דאמר רב ספינה אגרא ופגרא אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב אי אגרא לא פגרא ואי פגרא לא אגרא ושתיק רב אמר רב ששת אמאי שתיק רב לא שמיע ליה הא דתניא אלמא שלא שתק רב מפני שלא חש להשיבם ומה שהביא רב אלפס ז"ל הכיא דמודה רב כתב ה"ר יונה ז"ל כדי להשמיענו דפליגי כשמצר הארוך של אדם אחד ואפ"ה אמרו רב כהנא ורב אסי דקני כנגד ראש תור ולא תלינן דלהכי מצר לו מצר הארוך לפי שלא היה רוצה לכתוב מצר חצי שדה של ראובן וסמך על הקצר שכנגדו שמוכח בו. מצר ראובן מזרח ומערב ומצר שמעון צפון ודרום [מ] צריך למכתב לו מצר ראובן רוחין תרין ומצר שמעון רוחין תרין איבעיא להו סייס לו את הקרנות [נ] [ו]ד' קרנות בד'

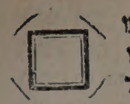

שדות כזה* מהו מי אמרינן לא מכר לו אלא מה שהוא כנגד הקרנות כמו שתי וערב [ס] ובלבד שיהיו לו ט' קבין באלו הרצועות דכיון דמכר לו שדה לא יפחות לו מתשעת קבין או דלמא אין דרך למכור כנגד הקרנות לבד ולקצר נתכוין ולא רצה להאריך ולכתוב לו מצר כל אורך הרוחות ואמר בלבו שמצר הקרנות יספיק למצרי כל השדה. כמין גאם מהו כמין שני גמין אחד במקצוע מזרחית צפונית ואחד במערבית דרומית מי אמר הרי יש כאן מצר של ארבע רוחות וקנה הכל או דלמא לא קנה אלא רצועה אחת בין שני המצרים ובלבד שיהא בה תשעת קבין ויהנו לו אף שלא כנגד המצרים עד השלום תשעת קבין [דף סב ע"ב] בסירוגין מהו *ועלו בתיקו ויהבינן ליה הפחות. מצר לו מיצר ראשון ושני ושלישי ומיצר רביעי לא מצר לו רב אמר קנה הכל חוץ ממיצר רביעי ושמואל אמר קנה אף מיצר רביעי אמר רבא הלכתא קנה הכל חוץ ממיצר רביעי ולא אמרן אלא דלא מיבלע אבל מיבלע קני וכי לא מיבלע נמי לא אמרן אלא בדאיכא עליה ריכבא דדיקלא או הוי ט' קבין אבל ליכא עליה ריכבא דדיקלא ולא הוי ט' קבין קנה ואיכא דאמרי אמר רבא קנה הכל ואפי' מיצר רביעי ולא אמרן אלא דמיבלע אבל לא מיבלע לא קנה וכי מיבלע נמי לא אמרן אלא דליכא עלייהו ריכבא דדיקלא ולא הוי ט' קבין אבל אי איכא עליה ריכבא דדיקלא או הוי תשעת קבין לא קנה ושמעינן מהני תרתי לישני דרבא דבשדה לא שייר ולא מידי ושמעינן נמי דהיכא דמיבלע וליכא עליה ריכבא דדיקלא ולא הוי תשעת קבין דקני לא מיבלע ואיכא עליה ריכבא דדיקלא או ט' קבין לא קני. מיבלע ואיכא עליה לא מיבלע וליכא עליה אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא שודא דדייני *הכי קים ליה לבעל גמרא דלא כאמר שתי הלשונות לחלוק זה על זה אלא שניהם אמרן רבא כדי לעשות שודא דדייני לפי שפעמים ראוי לעשות כך ופעמים ראוי לעשות כך לפי מה שיהיה דעת הלוקח ודעת המוכר ולפי מנהג המדינה [פ] ולפי הדמים ולא כאמר שודא דדייני [ע] שפי' ר"ת כפי מה שירצה הדיין יעשה בלא טעם ובלא ראיה: ג **אבל** בכל שאר מקומות היכא דלא איתברר לן כמאן נעביד אמרי' המוציא מחבירו עליו הראיה ולא מיבעיא היכא דמיסתפקא לן בגופא דעובדא היכי הוה כגון לעיל (דף לג:) דאמר דאית ליה סהדי למר ואית ליה סהדי למר דאמרינן היכא דקיימא ארעא תיקום והא נמי דאמרי' לעיל (דף נז:) דאיכא דקפיד ואיכא דלא קפיד ספק ממונא לקולא המוציא מחבירו עליו הראיה אלא אפילו ידעינן עובדא היכי הוה אלא מספקא לן דינא היכי הוה אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה כדאמרינן פרק השואל (דף קב:) באחד בשכר מרחץ מחבירו בשנים עשר זהובים לשנה מדינר זהב לחדש ובא מעשה לפני רבן שמעון בן גמליאל ורבי יוסי ואמרו יחלוקו את חדש העיבור ומוקי לה שמואל בבא באמצע החדש אבל בתחלת החדש כולו למשכיר בסוף החדש כולו לשוכר דמספקא ליה אי אמרינן תפוס לשון ראשון או לשון אחרון ואמר המוציא מחבירו עליו הראיה ורב נחמן קאמר התם קרקע בחזקת בעליה עומדת והמשכיר מוחזק לעולם וקשה מהא דאמרי' פרק מי שמת (דף קמה.) א"ר יוסי קדשה בעשרים סלעים נותן לה [צ] ל' חלאי סלעים דהיינו כ"ה סלעים כתובה אלמנה קדשה בשלשים נותן לה כ' חלאין ומפרש טעמא דר' יוסי דמספקא ליה אי קדושין לטבועין ניהנו או לא הלכך מספיקא מנכה לה חלי כסף הקדושין בכתובתה ואמאי כיון דמספקא לן היה לו לנכות כל כסף הקדושין בכתובתה דהמוציא מחבירו עליו הראיה וכן הא דאמר בפ"ק דבבא קמא (דף ט.) האחין שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן אמר רב בטלה מחלוקת ושמואל אמר ויתר רב אסי אמר נוטל רביע בקרקע או רביע במעות דמספקא ליה האחין שחלקו אי כיורשין דמו ובטלה מחלוקת או כלקוחות דמו וויתר הלכך נוטל רביע בקרקע או רביע במעות ואמאי ולימא ליה אידך אחין שחלקו כלקוחות דמו אייתי ראיה דכיורשין דמו ושקול ויש לומר שכך היתה תקנת חכמים בכמה מקומות שאמרו יחלוקו מספק כדאמרינן (ב"מ דף פג.) הנהו דדרו בהגרא ואיתבר משום פלגא מאי טעמא נפיש לחד וזוטר להאי קרוב לפשיעה וקרוב לאונס. וכן לקמן פרק יש נוחלין (דף קכד.) גבי בכור שאין נוטל פי שנים במלוה דהוה ליה ראוי ובמלוה שעמו אמר (שם קכו.) דפלגי משום דמספקא לן אי גמיר ומשעבד נכסים כל כך שיהיה אביו מוחזק בהן כדי שיטול הוא פי שנים או לא וחולקין מספיקא והכי נמי גבי קדשה בעשרים [ק] ואחין שחלקו תקנת חכמים היתה שיחלוקו. ויש מחלוקת שנראה להן להקן שודא דדייני כי הך דשמעתין והיכא דלא מפרש גמרא ולא איפסיק הלכתא לית ליה לדיינא להפוקי ממונא מספיקא ולא יאמר הדיין כיון דלא איפסיק הלכה כמאן אעשה מה שארצה אלא יעמיד ממון אחזקתו ולא יוציא ממון מספיקא. עוד הוספתי לבאר בפרק אחד דיני ממונות: ד **אמר** רבה פלגא דאית לי בארעא פלגא. פלגא בארעא דאית לי ריבעא* : ה **אמר** רבא מצר ארעא דמינה פלגא פלגא מצר ארעא דמינה פסיקא תשעת קבין: [דף סג ע"א] אמר רב ייבר בר שלמיה לדידי מפרשא לי מיני' דאביי בין מצר ארעא דמינה פלגא בין מצר ארעא דמינה פסיקא אי אמר ליה אלין מצרנהא פלגא ואי לא אמר ליה אלין מצרנהא תשעת קבין: ו **פשיטא** יחלוק פלוני בנכסי פלגא תנו חלק לפלוני מהו. והא דתניא בתוספתא האומר תנו חלק לפלוני יטול כאחד מן הבנים התם מיירי בשכיב מרע שחמלק נכסיו והכא בבריא *אמר [רבינא] בר קיסי ת"ש דתניא האומר תנו חלק לפלוני בבור סומכוס אומר אין פחות מרביע. לחבית אין פחות משמינית. לקדירה אין פחות מי"ב. לטפיח אין פחות מט"ז *פירש רשב"ם דמספקא לן אי חלק חצי

הגה"ה

*כתב רבינו ברוך בר שמואל שטר שכתב כל המצרים רק שכתב להפך מצאתי בשם ריצב"א דכשר מטעם דתלינן בטעות סופר ואין לומר כמין גאם מצר לו. מא"ז :

הגה"ה

*מהכא שמעינן דיכול שותף למכור קודם חלוקה וממכרו ממכר. מא"ז :

הגה"ה

*אי נמי מיירי בשכיב מרע וכגון שאין לו בנים אי נמי שאומר תנו חלק לפלוני בנכסי והשאר לפלוני ומספקא לן אי כל שהוא קאמר או פלגא אם כן לסומכוס יהבינן ריבעא ולדידן דקי"ל כמע"ה לא יהבינן ליה ולא מידי עד שיביא ראיה. מהרי"ח :

*וכתב רבינו חננאל דהני שמעתא דרבה והני מתני' דסומכוס בהקניית מתנה דוקא ואין למידין מהן לדינים

הגהות הב"ח א וכתב ולא שיירית בזבינא אלין כלום לא קנה אחד מכל אלו דכיון דאינן: ב בזבינא אלין כלום למיקני בור: ג מיעוט ארעתא שתים ואי: ד אבל האומר נכסי אני מוכר לך אע"פ שלא אמר כל נכסי אני מוכר לך גם המטלטלין בכלל: ה הפרות שנולד מקליפתו ביו"ט: ו סייס לו את הקרנות פי' סייס ד' קרנות:

הגהות הגרי"פ [א] דברים הללו צריכין ביאור וטוב מצאתי ביבין שמועה בין כלל רנ"א וכלל רנ"ב דפוס ווינעציא דף נ"ח ע"א הגיה זה שכתב הרא"ש ועוד מאחר וכו' בנע"ג :

פלפולא חריפתא

ליישנא דסוגיא: [ג] **ולא** מסתבר לומר דלא מכר אלא ט' קבין. כדלקמן גבי מצר ארעא דמינה פסיקא משום דט' קבין שיעור שדה קטנה וכן נמי לא מסתבר דלא מכר אלא כדאזל תיילא דתורי והדר כדאיתא בפרק דלעיל גבי קנין בנכסי גר דאין שם דעת אחרת מקנה כך נ"ל לפרש: [ד] **מיעוט** ארעתא שתים גרסינן ועיין בס"פ השואל: [ה] **ה"ג** לפלוג התם וכן הלשון בתוספות: [ו] **כדאמר** נכסי דבי בר סיסין. בפ' דלעיל גבי שכוני גוואי: [ז] **ה"ג** אבל האומר נכסי וכן הלשון בטור ס"ס רי"ח: [ח] **ומצר** צפון ודרום כולו כזה*: [ט] **היכא** דמצר לו מיצר אחד מן הצדדין. פירוש מלבד מצר מזרח ומצר מערב: [י] **דכשמצר** לו מצר מזרח ומערב. פירוש ולא הזכיר אחד ארוך ואחד קצר: [כ] **כל** זמן שאין מצר מפסיק. עיין לעיל מ"ש גבי ולא מסתבר כו' אלא ט' קבין: [ל] **מדה"ל** למכתב שמעון כנגד יהודה. וכן הלשון בהי"ף ונראה לפרש דכתב לו מצר שמעון ומצר לוי ויהודה ואי איתא דלא מכר לו בארוך אלא כנגד הקצר לא ה"ל לכתוב אלא שמעון כנגד יהודה ואע"ג דקשיא לגירסא זו מה שהקשו בתוספות עיין שם מכל

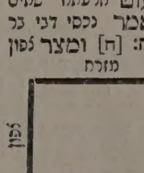

מקום כך צריך לפרש: [מ] **צריך** למכתב ליה מצר ראובן רוחין תרין וכו'. שאם לא כתב כן אלא כתב השדה שבין ראובן ושמעון לא קנה אלא חציה באלכסון טור סימן רי"ט וכן כתבו התוספות: [נ] **ארבע** קרנות בארבע שדות כזה*: [ס] **ובלבד** שיהיו לו ט' קבין באלו הרצועות. ולקמן כתב ויתנו לו אף שלא כנגד המצרים וכו'. וכן בטור סימן רי"ט מוכח דאכולהו קאי: [ע] **ולפי** הדמים. ואף על גב דאין הדמים מודיעין כחכמים דבפ' דלקמן גבי מכר את הבקר לא מכר את הצמד הכא אמרו חכמים לעשות כך ועיין בר"פ המוכר פירות ובפירוש הרשב"ם ליתא אלא כפי מה שירצו הדיינים ויכירו שמוכר עינו יפה או רעה הכל לפי אומד דעתן ע"כ גם דברי הרמב"ם בפרק כ"א מהל' מכירה סתומים אבל בנימוקי יוסף כתב גם כן לפי הדמים: [פ] **שפירש** ר"ת. בפרק דלעיל גבי מ"ש משני שטרות היוצאים ביום אחד: **אבל** בכל שאר מקומות כו'. ועיין בריש פרק המוצא גבי ספק ויבם כו': [צ] **שלשים** חלאי סלעים. שכך היו רגילים לעשות חשבון מחלאי סלעים כו'. תוספות: [ק] **ואחין** שחלקו. לרב אסי אע"ג דאין כן הלכה:

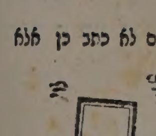

דרב

כל הבור משמע או חלק כל דהו הלכך חולקין מספק וקי"ל כסומכוס דממון המוטל בספק חולקין דסתם מתניתין כותיה בפרק שור שנגח את הפרה (דף מו.) ובפרק השואל (דף ק.) המחליף פרה בחמור ור"י ז"ל פסק

אחרים אבל במקח וממכר בענין זה הדמים מודיעים והיא דרבה פי' רשב"ם במוכר וכן פירש רשב"א ורב אלפס כתב הני שיעורי דמפרשינן בהאי מתני' לענין חבית וקדירה וטפיח *לא קיימא על טעמא שפירש הלכך לא גמרינן מינייהו לדינא אחרינא. מא"ז :

הלכה כרבנן דהמע"ה [ר] דרב נחמן סבר כוותייהו גבי הא דתנן בפרק השואל (דף קב.) מעשה באחד ששכר מרחץ מחבירו בי"ב זהובים לשנה בדינר זהב לחדש ובא מעשה לפני רשב"ג ורבי יוסי ואמרו יחלוקו את חדש העיבור ואמר רב עלה אי הואי התם הוה יהבינא כולה למשכיר דאמר תפוס לשון אחרון ושמואל מספקא ליה אי אמר תפוס לשון ראשון או תפוס לשון אחרון ומוקי לה בבא באמצע החדש אבל בבא בתחלת החדש כולו למשכיר ובסוף החדש כולו לשוכר ורב נחמן אמר קרקע בחזקת בעליה עומדת ופריך מאי קסבר אי קסבר תפוס לשון אחרון היינו דרב ומשני אע"פ דאפיך מיפך והשתא לרב נחמן תקשי ליה מתניתין דקתני יחלוקו אלא על כרחך מתני' מוקי לה כסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין ואיהו סבר כרבנן וקי"ל הלכתא כרב נחמן בדיני דהכי פריך סתמא דגמ' בפרק המקבל (דף קי.) גבי ההוא שטרא דהוה כתב ביה שנין סתמא ומסיק הלכתא כרב הונא ופריך והא קי"ל הלכתא כרב נחמן בדיני ושמואל נמי סבר כרבנן מדקאמר בא בתחלת החדש כולו למשכיר בא בסוף החדש כולו לשוכר ואי סבירא ליה כסומכוס הוה ליה למימר חולקין כיון דמספקא ליה אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון וכן מוכח בריש שור שנגח את הפרה דשמואל לית ליה דסומכוס דאמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי סומכוס אבל חכמים אומרים זה כלל גדול בדין המע"ה [ש] ומשמע זו ולא סבירא ליה ועוד מדקאמר בתר הכי למה לי למימר זה כלל גדול בדין וכו' לכי הא דאיתמר המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן וכו' ושמואל אמר יכול לומר לשחיטה מכרתיו לך ופרש"י משום דהמוציא מחבירו עליו הראיה ומשמע זה כלל גדול בדין כלומר אפי' בזה דהמוכר שור לחבירו ונמצא נגחן דהוה ליה למימר חולקין אמר המוציא מחבירו עליו הראיה אלמא סבירא ליה כרבנן ואע"ג דרב פליג עליה דשמואל במוכר שור לחבירו ונמצא נגחן (ב"ק דף מו.) קיימא לן הלכה כשמואל בדיני. ותימה למאי דפרישית לרב נחמן דמתני' דהשואל דקתני יחלוקו כסומכוס אם כן הלכתא כוותיה דהא רבן שמעון בן גמליאל הוא דאמר יחלוקו וכל מקום ששנה רשב"ג כו' ויש לומר הני מילי בסתמא אבל היכא דפליג אמורא אהיא פיסקא לא אזלינן בתריה כדמוכח בכתובות בשילהי המדיר (דף עז.) גבי הא דתנן רבן שמעון בן גמליאל אומר במה דברים אמורים במומין גדולים וכו' אמר רבה בר יעקב אמר רבי יוחנן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל ופריך מי א"ר יוחנן הכי והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו הלכה כמותו פירוש ולמה הוצרך כאן לפסוק כמותו [ת] ומשני אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן ומשמע הא אי הוה אמר הלכה כחכמים כדאמר רבה אמר רב נחמן התם הוה ניחא שאע"פ שפסק בכל מקום כמותו הני מילי בסתמא אבל היכא דמפרש בהדיא שאין הלכה כמותו לא והוא הדין נמי אם אמורא אחד אומר דלא כוותיה (א) ואין נראה לי ראיה דהתם פריך אמאי הוצרך לפסוק כוותיה ואי הוה פסיק כחכמים כל שכן דהוה פריך שפיר טפי דקשיא מדרבי יוחנן אדרבי יוחנן וכן פסק רב אלפס ז"ל בריש שור שנגח את הפרה כרבנן דסומכוס והא דפשיט גמרא בעיין ממילתא דסומכוס כתב רב אלפס ז"ל לאו מטעם ספק אלא משום דחלק סתם משמע רביע לפי [שאין] דרך בני אדם [לומר חלק סתם על פחות מרביע] וטעם דחבית וקדירה וטפיח לא נתברר לן הלכך נראה טפי פירוש רשב"ם שפירש כולן משום ספק ומכל מקום אין ראייה מכאן דהלכה כסומכוס דגמ' מייתי מלתא דסומכוס לאשמעינן דהאומר תנו חלק דמספקא לן אי חלק כל דהו קאמר אי פלגא ולהכי קאמר סומכוס דנוטל רביע וממילא שמעינן דלרבנן המוציא מחבירו עליו הראיה: ז ת"ר בן לוי שמכר שדה לישראל ע"מ שמעשר ראשון שלו מעשר ראשון שלו *אמאי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. פי' [א]כשם שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כך אין אדם משייר לו זכות בדבר שלא בא לעולם. וא"ת וכי דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מ"מ אדם מתנה על דבר שלא בא לעולם שהם אומר אדם לחבירו שדי מכורה לך על מנת שתתן לי סאה חטין מהיוצא מן השדה שנה שנה ודאי תנאו קיים ואם קיים תנאו כל שנה מכרו קיים ואם לא קיים מכרו בטל וי"ל דעל כרחך האי תנא סבר דע"מ שיורא הוי ולא תנאה דאי סבר דתנאה היא ה"ל למיתני אם נתן לו מעשר ראשון בכל שנה קנה ואם לאו לא קנה אלא מדקתני מעשר ראשון שלו ש"מ דס"ל דשיורא הוי ולהכי פריך שפיר היאך משייר דבר שלא ב"ל וטעם דהוי שיורא ולא תנאה דבתנאי לא מצי לאתנויי דלא שקיל לוי חלף עבודתו אלא בשביל תנאי. אר"ל זאת אומרת המוכר בית לחבירו וא"ל ע"מ שהדיוטא העליונה שלי הדיוטא העליונה שלו [דף סג ע"ב] למאי הלכתא רב זביד אמר שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא. רשב"ם פירש להוציא ממנה זיזין לחצר שמכר עם הבית. ור"ת פירש [א] שאם יעשה בנין בחצר [ב] יוציא ממנו זיזין על הדיוטא רב פפא אומר שאם רצה לבנות על גביו בונה. בשלמא לרב זביד היינו דקתני זאת אומרת דהוצרך ללמוד מן הברייתא דשייר מקום בחצר להוצאת זיזין. לפירוש רשב"ם דאפי' התנה על מנת שאוציא זיזין בחצר אין בדבריו כלום [ג] וכמו שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כך אין אדם מקנה לחבירו האויר דמי שהיה כותלו סמוך לחצר חבירו והקנה לו בעל החצר שיוציא זיזין מכותלו לאויר חצירו לא עשה ולא כלום שאין האויר נתפס בקנין אלא צריך שיאמר לו אני מקנה ומשעבד לך חצירי להוצאת זיזין דאדם מקנה לחבירו קרקע לאויר [ד] כמו שמקנה קרקע לפירותיו הלכך הוצרך ריש לקיש ללמוד מברייתא זו דכי היכי דאמר גבי האומר על מנת שמעשר ראשון שלי ששייר מקום המעשר משום דבעין יפה משייר ואע"ג דלא הזכיר המקום הכי נמי [ה] אמר במשייר דיוטא להשמישו להוציא בה זיזין שייר דשייר בחצר להוציא בה זיזין כדי שלא יהא כמשייר אויר אע"פ שלא הזכיר החצר כלל גבי נפשיה בעין יפה משייר ואתיא הא דריש לקיש כהא דתניא בתוספתא ומייתי לה בירושלמי בפרק חזקת הבתים המוכר עובר שפחתו לחבירו לא עשה ולא כלום המוכר [ב]ולד בהמתו לחבירו לא עשה ולא כלום המוכר מעשרות שדהו לחבירו לא עשה ולא כלום המוכר אויר חורבתו לחבירו לא עשה ולא כלום אלא מוכר לו בהמה ומשייר עוברה

הגה"ה

*דשייר מקום מעשר וכן מוכר דקל חוץ מפירות שייר מקום פירות וכל מלתא דשייר מחמת יתור לשון לא שייר כי אם לעצמו אבל אם מת אין לבנים כלום בזה עד שיפרש לו ולבניו ואם אמר ליה כל זמן שהיא בידך ומכרה לאחר וחזר ולקח ממנו אין לו עליו כלום דהאי לוקח שני מכר לו כל זכות שתבוא לידו. מהרי"ח :

ומוכר לו שפחה ומשייר [ג]עוברה ומוכר לו שדה ומשייר מעשרותיה ומוכר לו חורבה ומשייר אוירה משום דאמר בעין יפה משייר וחורבה לאוירה שייר ושדה למעשרות וזהו שלמד ריש לקיש דין שיור אויר מדין שיור מעשרות כמו שהן שנויים בתוספתא וכן פירש ה"ר יונה ז"ל [ו] לפירוש רשב"ם. אלא לרב פפא מאי זאת אומרת. קשיא. והלכתא כרב זביד דגרסינן בפרק מי שמת (דף קמח:) אמר רבא אמר רב נחמן אם תמצא לומר בית לאחד ודיוטא לאחר לא הוי שיור. חוץ מדיוטא הוי שיור ואליבא דרב זביד דאמר אם רצה להוציא בה זיזין מוציא: ח אמר רב דימי מנהרדעא האי מאן דזבין ביתא לחבריה. פירוש ומכר לו בור ודות ומחילות וגג גבוה עשרה אע"ג דכתב ליה עומקא ורומא צריך למכתב ליה מתהום ארעא עד רום רקיע מאי טעמא עומקא ורומא בסתמא לא קני אהני עומקא ורומא למיקני עומקא ורומא אהני מארעית תהומא עד רום רקיע למיקני בור ודות ומחילות וכל שכן גג ואי כתב מארעית תהומא עד רום רקיע ולא כתב ליה עומקא ורומא מסתברא דאהני: מתני' [דף סד ע"א] ולא את הבור ולא את הדות אע"פ שכתב לו עומקא ורומא וצריך ליקח לו דרך דברי רבי עקיבא וחכמים אומרים אין צריך ליקח לו דרך ומודה רבי עקיבא בזמן שאמר חוץ מאלו שאין צריך ליקח לו דרך מכרן לאחר רבי עקיבא אומר אינו צריך ליקח לו דרך וחכמים אומרים צריך ליקח לו דרך: גמ' יתיב רבינא וקא קשיא ליה היינו בור היינו דות אמר ליה רבא תוספאה אחד בור ואחד דות בקרקע אלא שבור בחפירה ודות בבנין במאי קמיפלגי [דף סד ע"ב] רבי עקיבא סבר מוכר בעין יפה מוכר וחכמים סברי מוכר בעין רעה מוכר. איתמר אמר רב הונא אמר רב [דף סה ע"א] הלכה כדברי חכמים ושמואל אמר הלכה כרבי עקיבא א"ל רבינא לרב אשי [ז] רב ושמואל אזדו לטעמייהו דאמר רב נחמן אמר שמואל האחין שחלקו לקוחות הן ואין להן דרך זה על זה ולא חלונות זה על זה ולא אמת המים ולא סולמות זה על זה והזהרו בהן שהלכות קבועות הן ורב אמר יש להן א"ל רב נחמן לרב הונא הלכתא כוותין או [הלכתא] כוותייכו א"ל הלכתא כוותייכו דמקרביתו לבי ריש גלותא דשכיחי דייני: ט איתמר שני בתים זה לפנים מזה שניהם במכר שניהם במתנה אין להן דרך זה על זה וכל שכן חיצון במתנה ופנימי במכר חיצון במכר ופנימי במתנה מאי סבור מינה דאין להן דרך זה על זה ולא היא. מי לא תנן בד"א במוכר אבל בנותן מתנה נותן את כולן אלמא מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב הכא נמי מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב: מתני' המוכר את הבית מכר את הדלת אבל לא את המפתח מכר את המכתשת הקבועה אבל לא את המטלטלת מכר את האיצטרובל אבל לא את הקלת ולא מכר לא את התנור ולא את הכירים ולא את הרחים ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו [דף סה ע"ב] הרי כולן מכורין: גמ' ת"ר המוכר את הבית מכר את הדלת ואת הנגר ואת המנעול אבל לא את המפתח מכר את האיצטרובל אבל לא את הקלת ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר לא את הבור ולא את הדות ולא את היציע: ת"ר נגור שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה *קבעו ולבסוף חקקו אינו פוסל את המקוה. דין נגור הפוסל ודיני שאיבה כתבתי בפרק מרובה (סימן ג): י מתני' [דף סז ע"א] המוכר את החצר מכר בתים בורות שיחין ומערות אבל לא את המטלטלין ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין ובין כך ובין כך לא מכר לא את המרחץ ולא את בית הבד שבתוכה ר' אליעזר אומר המוכר את החצר לא מכר אלא את האויר: גמ' ת"ר המוכר את החצר מכר בתים החיצונים ובתים הפנימים ובתי החולסאות חנויות הפתוחות לתוכה נמכרות עמה ושאינן פתוחות לתוכה אין נמכרות עמה פתוחות לכאן ולכאן אלו ואלו נמכרות עמה רבי אליעזר אומר המוכר את החצר לא מכר אלא את מילוסא של חצר. אמר מר פתוחות לכאן ולכאן אלו ואלו נמכרות עמה והתני רבי חייא אין נמכרות עמה לא קשיא הא דרוב תשמישייהו לגיו והא דרוב תשמישייהו לבר:

יא [דף סז ע"ב] אמר רבא אמר רב נחמן מכר לו חולסית ומצולה החזיק בחולסית קנה מצולה במצולה קנה חולסית פשיטא דהאמר שמואל מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן *קנה כולן מהו דתימא התם סדנא דארעא חד הוא אבל הכא הא תשמישתיה לחוד והא תשמישתיה לחוד קמ"ל*: מתני' המוכר בית הבד מכר את הים ואת הממל ואת הבתולות אבל לא מכר לא את [ח] העבירים ולא את הגלגל ולא את הקורה ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין ר' אליעזר אומר המוכר את בית הבד מכר את הקורה: גמ' [ט] ים טלפחיא *וממל אמר רבי אבא בר ממל מפרכתא. בתולות אמר רבי יוחנן כלונסות של ארז שמעמידים בהן את הקורה. *עבירים כבשי גלגל חומרתא. קורה קורה. תנו רבנן המוכר את בית הבד מכר את הנסרים ואת היקבים ואת המפרכות מכר את ריחים התחתונה אבל לא את העליונה

הגה"ה

*וכגון שהוא סתום מכל צדדין ואם מצד אחד פתוח סילון מיקרי ואין שם כלי עליו ואין פוסל את המקוה ואם חקק בו בית קבול צרורות אפילו כל שהוא פוסל את המקוה אפילו פתוח משני צדדין ודוקא שנופל ממנו למקוה אבל אם נפל לקרקע ומן הקרקע נמשך למקוה כשר אם יש כבר כ"א סאין במקוה מי גשמים אז מועיל המשכה ומקוה שכולו שאוב פסול מן התורה ומכל מקום הניחו ריקם ומצאו מלא כשר. דחזקת המקואות כשרות כלומר סתמא דמלתא כשאדם עושה מקוה לטבול בו עושהו א"כ מסתמא מים הראוין לטבילה נינהו אבל כל ספיקות דאין לנו חזקה להכשיר פסול דספיקא דאורייתא לחומרא וקודם שיהא רוב מים כשרין שלש לוגין פוסלין את המקוה אבל לאחר שיש בו רוב מים כשרים לא פסלי אלא מדרבנן וספיקא דרבנן לקולא ולאחר שיהיה המקוה שלם אפי' כל שאובים שבעולם אין פוסלין אותו ולא מיבעיא כשמתערבין יחד אלא אפילו כולו שאוב בצד מקוה כשר והניפו עד שנגעו זה בזה לפי שעה נכשר הפסול ויכול לטבול בו מיהו מי פירות פוסלין ברוב או בשינוי מראה מיהו יכול למלאות בכתף עד שיחזרו מראיהן כמראה מים אם היה מקוה שלם וגם מטבילין בשידה תיבה ומגדל שהם נקובים כשפופרת הנוד ובור שהוא מלא מים שאובין והאמה נכנסת לו ויוצאה הימנו לעולם הוא בפסולו עד שיחשוב שלא נשתייר מן הראשונים שלשה לוגין וכגון שלא היה במי האמה ארבעים סאה קודם נשיקתו לבור דכיון דליכא ארבעים סאה לא מכשרינן בהשקתו לשאובין לטבילת אדם ואע"ג שהמעיין מטהר בכל שהוא והמקוה בארבעים סאה לטבילת אדם צריך ארבעים סאה אפילו במעיין כדאמר פרק תומר בקדש דהא ארעא חלחולי מחלחלא ובעינן ארבעים סאה במקום אחד ואמת המים שעובר לכלי ומן הכלי לבור פסול לטבול בו דכשנכנסו לכלי נעשו שאובין כיצד יעשה נוקב הכלי עד שיתבטל מתורת כלי ואז הכל יהיה כשר וכגון שאין מן המעיין לכלי ארבעים סאה אבל מן המעיין לבור יש לו ארבעים סאה הלכך כשנוקב הכלי שנתבטל מתורת כלי נטהרין מי הבור שהן כולן שאובין אפילו הן אלף שאין על ידי השקת המעיין לבור אע"פ שאין בהן אלא ארבעים סאה. פר"י מהרי"ח: תקנו הגאונים לגבות כתובה ומזוני אפילו ממטלטלי והני מילי מזוני דתנאי כתובה ככתובה דמי אבל פרנסה דהיינו עישור נכסים שהבת נוטלת מנכסי אביה בשביל פרנסת הבעל להנשא בו אינה מתנאי כתובה וגביא ממקרקעי ולא ממטלטלי ומגבינן לה אפילו מאיצטרובלי ומשכירות הבתים שהשכיר אביהם לשנה ומת תוך (תלי) שנתו. מא"ז :

*ומיירי באתרא דכתבי שטרא דלא קנו בכספא לחודיה אלא או בשטר או בשאר קניות או בחזקה עם הכספא. רשב"ם. מהרי"ח :

*וכן פסק בא"ז אבל מהרי"ח פסק כלישנא קמא דהחזיק בחולסית לא קנה מצולה. מא"ז מהרי"ח :

*לפרשב"ם גת של עובדי כוכבים צריך ניגוב אך רש"י פירש דסגי בהדחה. מהרי"ח :

הגהות הב"ח א דכמו שאין אדם: ב המוכר עובר בהמתו לחבירו לא עשה: ג ומוכר לו שפחה ומשייר ולדה ומוכר :

תפארת שמואל

פרק רביעי (א) ואין נראה לי ראיה וכו'. פי' ראיה אין כאן אבל הסברא נותנת דיכול התלמוד לפסוק נגד הכלל וכי הכי אמרינן בעירובין גבי ר"מ ור"י הלכה כר"י וכו' והיכא דאיתמר איתמר וכו' ע"ש וכן הוא דעת הרא"ש גופיה פרק בית כור :

פלפולא חריפתא

[ר] דרב נחמן סבר גרסינן. וכן הלשון בתוס' פרק חזקת דף ל"ה: [ש] ומשמע זו ולא ס"ל. עיין בס"פ הג(וזל) נערות שהאריך רבינו בזה: [ת] ומשני אמוראי נינהו. עיין בפרק הפרה גבי רשב"ג אומר א"כ משהאשה יולדת משבחת: [א] שאם יעשה בנין בחצר. שלא מכר עם הבית: [ב] יוציא ממנו זיזין על הדיוטא. אע"פ שמכביד על הכותל. תוס': [ג] ה"ג דכמו שאין אדם: [ד] כמו שמקנה קרקע לפירותיו. כדאיתא בפ' מי שמת דף קמ"ז:

[ה] ה"ג אמר במשייר דיוטא כו'. לא שדקדק לומר במשייר כלומר דלא הוה תנאה דהא דאמרינן דע"מ לאו תנאה הייני כבן לוי דאי אמרת תנאה אם כן לא יהיה לו המעשר חלף עבודתו והא לא שייך גבי ע"מ שהדיוטא כו' אלא ודאי תנאה הוא ועיין בפרק הזרוע סימן ח' ומיהו דייקינן דלהוציא זיזין התנה לומר כן משום דלא הוצרך לזה התנאי דבלאו הכי נמי הרי הוא של מוכר שלא נמכרה הדיוטא בכלל מכירת בית וצריך לקיים דבריו שלא יהו לבטלה ולמדין מההוא דמעשר שמקיימין נמי את דבריו ששייר לו מקום למעשר ה"נ מקיימים ששייר לו מקום כו': [ו] לפירוש רשב"ם. דלפירוש ר"ת הזכיר המקום שעליו יוציא זיזין באמרו הדיוטא שהיא היא המקום ולר"ת זאת אומרת כמו שמקיימים לישנא דע"מ שהמעשרות שלו שיתקיים הדבר ולא יהיה לבטלה כך תנאה דע"מ שהדיוטא כו' מיותר וללא צורך התנה מקיימין נמי שהתנה לענין הוצאת זיזים עליה כמתחלה אף על פי שמכביד על הכותל וא"ל לר"ת לשיור מקום שלא הוזכר דהא לדידיה הוזכר המקום בהדיא: [ז] רב ושמואל אזדו לטעמייהו. פירש רשב"ם דלרב בעין רעה כו'. וקשה דבפרק בית כור אמרינן שאחין שחלקו וכו' רב אמר בעלה מחלוקת קסבר האחין שחלקו יורשין הוו ואם כן לא שייך לרב טעמא דעין רעה ומיהו למאי דמסיק רבינו התם וכפ"ק דב"ק דפסקינן בעלה מחלוקת לא מטעם דיורשים הוי וכו' אלא למימר דגם רב סברתו כך היא דדוקא גבי פריעת ב"ח הוו כיורשים ולא לענין אחר וא"כ יש ראיה לזה מדהכא ודו"ק וכיוצא בזה מצאתי בנימוקי יוסף פ' בית כור בשם ר"ת דרב ס"ל דלקוחות הן וגבי חלקו הוא דס"ל דעל דעת כן חלקו שאם יבא ב"ח וכו' ע"ש ובתוספות ס"פ השואל כתבו גם כן בשם ר"ת דרב ס"ל דלקוחות באחריות הן ויורשין דקאמר לאו דוקא אלא כיורשין וכ"כ רבינו בפרק ה' דנדרים: [ח] גיר' המשנה העבירים ואני כתבתי בתוספת יו"ט שהגי' היא העכירים בכ"ף: [ט] ים טלפחיא. עיין בפרק בתרא דע"ז גבי

ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר לא את
*העבירים ולא את הגלגל ולא את הקורה ולא את הסקין ולא את המרצופים ר"א אומר המוכר
את בית הבד מכר את הקורה שלא נקרא בית הבד אלא על שם הקורה כך כתובה הגירסא
בספרים וכן הביא רב אלפס ז"ל ותמיה לי דבמתניתין לא מתניא הכי [י] ומתניתין היא
עיקר ואם אמר בין כך ובין כך כולן מכורין: מתני' המוכר את המרחץ לא מכר את
הנסרים ולא את הספסלים ואית דגרס ולא את הספלים ולא את הוילאות ובזמן שאמר לו
הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר לא את מגורות המים ולא
את אוצרות העצים: גמ' ת"ר המוכר את המרחץ מכר את בית הנסרים [כ] ואת בית
היקבים ואת בית הספסלים ואת בית הוילאות ולא נסרים עצמן ולא יקבים עצמן ולא
ספסלים עצמן ולא וילאות עצמן ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין
בין כך ובין כך לא מכר לו את הבריכות המספקות לו מים בין [דף סח ע"א] בימות החמה
ובין בימות הגשמים ולא את בית כינוס העצים ואם אמר לו מרחץ וכל תשמישיו אני
מוכר לך הרי כולן מכורים. ההוא דאמר ליה לחבריה בית הבד וכל תשמישיו אני מוכר
לך הוו הנהו חנואתא אבראי דהוו שטחו בהו שומשמי אתו לקמיה דרב יוסף אמר להו
הינא בית הבד וכל תשמישיו אני מוכר לך הרי כולן מכורין אמר ליה אביי והתני רבי חייא
אין כולן מכורין אמר רב אשי חזינן אי אמר ליה בית הבד וכל תשמישיו אני מוכר לך ואילין
מגרנא קני ואי לא לא קני: יב מתני' המוכר את העיר מכר בתים בורות שיחין ומערות
מרחצאות ושובכות ובית הבדים ובית השלחין אבל לא את המטלטלין ובזמן שאמר לו היא
וכל מה שבתוכה אפילו היו בה בהמה ועבדים הרי כולן מכורין רבן שמעון בן גמליאל
אומר המוכר את העיר מכר את הסנטר. כתב רב אלפס וליתא לדרבן שמעון בן גמליאל
והמיהני דבפרק מי שאחזו כתב רב אלפס על הויא משנה אמר רבן שמעון בן גמליאל
מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו הרי זה גיטך על מנת שתתן לי אצטליתי ואבדה אצטליתו
ואמרו חכמים תתן לו את דמיה. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל מקום ששנה רבן
שמעון בן גמליאל במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה הלכך אצטלית
דוקא בעיא למיתב ליה ואי אבדה אע"ג דיהיב ליה דמי דידה לא הוי גיטא אלמא סבירא
ליה כההיא פיסקא דרבי יוחנן ואם כן למה פסק כאן הלכה דלא כרבן שמעון בן גמליאל
[ל] ושמא לא הביא התם מילתיה דר' יוחנן שיהא הלכה כרשב"ג בכל מקום [מ] דהא
אמרינן בעלמא כתובות (דף עז.) אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן אלא לסכי מייתי
מילתיה דרבי יוחנן משום דאשמועינן מינה דאין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל אע"ג
דבמתניתין ליכא מאן דפליג עליה. [דף סח ע"ב] המוכר את השדה מכר את האבנים
שהן לצורכה ואת הקנים שבכרם שהן לצורכו ואת התבואה המחוברת לקרקע ואת חילת
הקנים שהיא פחותה מבית רובע ואת השומירה העשויה בטיט ואת החרוב שאין מורכב
ואת בתולת השקמה אבל לא מכר את האבנים שאין לצורכה ואת הקנים שבכרם שאין לצורכו
ולא את התבואה התלושה מן הקרקע ובזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה הרי כולן
מכורין ובין כך ובין כך לא מכר לו את חילת הקנים שהיא בית רובע ולא את השומירה
שאין עשויה בטיט ולא את חרוב המורכב ולא את סדן השקמה:
[דף סט ע"א] גמ' אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן לא חילת הקנים בלבד אמרו
אלא אפילו ערוגה קטנה של בשמים ויש לה שם בפני עצמה היכי דמי
אמר רב פפא דקרו לה בי ורדי דפלניא ולא את חרוב המורכב [דף סט ע"ב] מנא הני
מילי אמר רב יהודה אמר שמואל דאמר קרא ויקם שדה עפרון אשר במכפלה וכל העץ אשר
בשדה אשר בכל גבולו סביב מי שצריך לגבול סביב יצאו אלו שאין צריכין לגבול סביב.
אמר רב משרשיא מכאן למצרים מן התורה. פירוש שהמוכר את השדה מכר את המצר וכל
אילנות שעומדין עליו. אמר רב יהודה האי מאן דזבין ליה ארעא לחבריה צריך למכתב
ליה קני לך דיקלי ותאלין והולין [נ] ואילין ואע"ג דאי לא כתב ליה קני אפ"ה שופרא דשטרא
הוא. אמר ליה לבר מדיקלא פלניא חזינן אי דיקלא טבא הוא שיורי שייריה ואי דיקלא
בישא הוא כל שכן הנך.מיהו כל דיקלי בישי מיזבן זבין להו. ארעא ודיקלי חזינן אי אית ליה
דיקלי [ס] יהיב ליה תרי דיקלי ואי לא ליזבין ליה תרי דיקלי. פי' כדי לעמוד בדבורו ולא
שיהא מחויב לקנות לו שני דקלים דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וכל דבר שאין
ברשותו מיקרי דבר שלא בא לעולם כמו מה שאירס מאבא מכור לך ואי משעבדי
פריק ליה תרי דיקלי. ארעא בדיקלי. חזינן אי אית בה דיקלי קני ואי לא מקח טעות
הוא דעבד ביה. ארעא בי דיקלי [לית ליה דיקלי] דחזי לדיקלי קאמר ליה. אמר ליה
לבר מאילני אי אית ביה אילני לבר מאילני אי אית ביה דיקלי לבר מדיקלי אית ביה גופני
לבר מגופני אילני ודיקלי לבר מאילני אילני וגופני לבר מאילני דיקלי וגופני לבר מגופני.
אמר רב כל שעולין לו בחבל הוי שיור ואידך לא הוי שיור [דף ע ע"א] ודייני גולה אמרו
כל שהעול כובשו לא הוי שיור ואידך הוי שיור ולא פליגי הא בדיקלי והא באילני [ע] וכן
האומר לחבירו [פ] חוץ מחרוב פלוני או חוץ מחצי חרוב פלוני [צ] לא קנה שאר חרובים
ולא חצי חרוב האחר: יג בעא מיניה רב עמרם מרב חסדא המפקיד אצל חבירו בשטר
וא"ל החזרתיו לך מהו מי אמרינן מיגו דאי בעי אמר נאנסו מהימן השתא נמי מהימן או
דלמא אמר ליה שטרך בידי מאי בעי א"ל מהימן ולימא ליה שטרך בידי מאי בעי א"ל
[וליטעמיך וכי אמר ליה] נאנסו מי מצי אמר ליה שטרך *בידך מאי בעי אמר ליה
[דף ע ע"ב] סוף סוף [כי א"ל נאנסו] לאו שבועה בעי [ה"נ] מאי נאמן נאמן בשבועה:
יד ושטר כיס היוצא על היתומים נשבע וגובה מחלה דעיסקא פלגא מלוה ופלגא
פקדון הלכך פלגא דמלוה גבי כדין מלוה בשטר [ק] שנפרעים מן היתומים
בשבועה* אבל פלגא דפקדון לא גבי דטענינן
ליתמי שמא אביהם החזיר ואף שבועת יורשין
שלא פקדנו אבא אין צריכין לישבע דלא
נאמרה שבועת יורשין אלא כשהניח להן
אביהן שטרות על אחרים ובאין לגבותם
צריכין לישבע שלא פקדנו אבא שטטר זה
פרוע אבל בממון שהן מוחזקין בו ואביהם
היה צריך לישבע הן פטורין מן השבועה*:
טו מתני' [דף עא ע"א] לא את הבור
ולא את הגת
ולא את השובך בין חריבין בין ישובין וצריך
ליקח לו דרך דברי ר' עקיבא וחכמים אומרים
אין צריך ליקח לו דרך *[ומודה ר"ע בזמן
שא"ל חוץ מאלו שא"ל ליקח לו דרך מכרן
לאחר ר"ע אומר א"צ ליקח לו דרך וחכמים
אומרים צריך ליקח לו דרך] בד"א במוכר
אבל בנותן מתנה נותן את כולן* [ר]האחין
שחלקו זכו בשדה זכו בכולן המחזיק בנכסי
הגר החזיק בשדה החזיק בכולן המקדיש
את השדה הקדיש את כולן ר"ש אומר המקדיש
את השדה לא הקדיש אלא חרוב המורכב וסדן
השקמה: גמ' מ"ש מכר ומ"ש מתנה פירש יהודה בן נקוסא לפני רבי זה היה לו לפרש וזה
לא היה לו לפרש: טז ההוא דאמר הבו ליה לפלניא ביתא דמחזיק מאה
גולפי אשתכח דהוי מחזיק מאה ועשרים אמר מר זוטרא מאה א"ל מאה ועשרים לא א"ל
א"ל רב אשי מי לא תנן בד"א במוכר אבל הנותן מתנה נתן את כולן אלמא מאן דיהיב בעין
יפה יהיב ה"נ בעין יפה יהיב: יז אמר רב הונא אע"ג דאמור רבנן הקונה שני אילנות
בתוך של חבירו לא קנה קרקע מכר קרקע ושייר שני אילנות לפניו יש לו קרקע [ש] ואפילו
לר"ע דאמר בעין יפה מוכר ה"מ גבי בור ודות דלא מכחשי בארעא אבל אילנות דקמכחשי
בארעא שיורי שייר [דף עא ע"ב] דאי לא אמר ליה עקור אילנותיך שקול וזיל ואמר נמי
לעיל בפרק חזקת הבתים (דף לז.) פשיטא מכר קרקע ושייר אילנות לפניו יש לו קרקע
ואפי' לר"ע וכו' והא דרב הונא עדיפא דאי מהתם ה"א תלתא אבל תרי לא קמ"ל רב הונא
אפי' תרי. מכר אילנות ושייר קרקע לפניו פלוגתא דר"ע ורבנן לר"ע דאמר מוכר בעין
יפה מוכר אית ליה לרבנן לית ליה [ת] וכבר איפסיק הלכה כר"ע דאמר בעין יפה מוכר:

הדרן עלך המוכר את הבית

פרק חמישי

א [דף עג ע"א] המוכר את הספינה מכר את התורן ואת הנס ואת העוגין ואת כל
המנהיגין אותה אבל לא מכר לא את העבדים ולא את המרצופין
ולא את האנתיקי. פי' רשב"ם והוא הדין בנותן מתנה שלא נתנו מדלא קתני להו לעיל
מקמי דליתנייה בד"א במוכר אבל בנותן וכו' והיינו טעמא דלעיל איירי במוכר קרקע
ובנותן בטילי אגב הקרקע אבל הני מטלטלין נינהו ואין חילוק בין מוכר לנותן ובזמן שאמר
לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין: גמ' תורן איסקריא וכן הוא אומר ארז
מלבנון לקחו לעשות תורן עליך. נס אודרא וכן הוא אומר שש ברקמה ממצרים היו
מפרשך להיות לך לנס. את העוגין תני ר' חייא אלו עוגנין שלה וכן הוא אומר הלהן
תעגנה. ואת כל המנהיגין אותה א"ר אבא אלו המשוטות. וכן הוא אומר אלונים מבשן
עשו משוטיך ואיבעית אימא מהכא וירדו מאניותיהם כל תופשי משוט: ת"ר מכר את
הספינה מכר את האסכלה ואת בור המים שבתוכה. ר' נתן אומר מכר את הספינה מכר
את הבילית [א] סומכוס אומר המוכר את הספינה מכר את הדוגית וליתא הלכתא כוותיה:
ב [דף עה ע"ב] איתמר ספינה רב אמר כיון שמשך כל שהוא קנה ושמואל אמר עד
שימשוך את כולה י"מ דהכי נמי במשיכת כל המטלטלין ונקט
ספינה לאשמועינן רבותא דשמואל דאע"ג שיש טורח למשוך את כולה אפ"ה קאמר שמואל
דבעי שימשוך את כולה ולי נראה דספינה דוקא נקט דלא אשכחן כי הא פלוגתא אלא
בספינה ובבעלי חיים משום דספינה אי משיך לה כל דהו אזלא וכן בעלי חיים ולהכי אין
משיכה כל דהו מהני בה לשמואל בספינה ולרבי אחא בבהמה אבל בשאר מטלטלין שמשיכתם
מכח אדם המושכן כ"ע מודו דבמשיכה כל
דהו סגי *לימא כהנאי כילד במסירה אחזה
בטלפה. *פי' הריב"ס ז"ל דלא מיקרי
מסירה אלא כשמוסר המוכר החפץ מידו ליד הלוקח והביא ראיה מהא דאמר בפ"ק דמציעא
(דף ח:) דאמר ר' אבא בר כהנא מוסירה מחבירו קנה מה לשון מוסירה כאדם המוסר
דבר לחבירו וקאמר התם מוסירה בנכסי חבירו קנה במציאה ובנכסי הגר מאן מסר ליה
דליקני אלמא משמע דבעי מסירה מיד ליד. ולא נהירא דאחזה בטלפה משמע דאחזה מעצמו
ועוד אמר לקמן בשמעתין גבי מסירה כל היכא דא"ל לך חזק וקני כו"ע לא פליגי דקני ואי
בעי מסירה מיד ליד לא ה"ל למימר לך חזק וקני אלא תא וחזק וקני וכן *פרש"י אחזה
בטלפה במלות המוכר וההוא דמציעא ה"פ מוסירה מחבירו קנה כשא"ל לך חזק וקני דקנה
לה באחיזה בעלמא והיינו כמוסר דבר לחבירו שמוסרו לו לאוחזו בו במלותו. במציאה ובנכסי
הגר לא קנה דמאן מסר ליה דליקני.פי' מי יאמר לו לך חזק וקני שיקנה באחיזה בעלמא. אחזה
בשערה באוכף שעליה בשליף שעליה בפרומביא שבפיה בזוג שבצוארה קנאה.כילד במשיכה
קורא לה והיא באה או שהכישה במקל וה"ה נמי אם הנהיגה בקול מידי דהוה אקורא לה והיא
באה אלא אורחא דמלתא נקט כיון שעקרה יד ורגל קנאה. ורבי אחאי ואמרי לה רבי
אחא אומר לא קנה עד שתלך מלא קומתה היינו עקירת שתי ידים ושתי רגלים. מדקאמר עד
כאן לא קאמר רבי אחא אלא בבעלי חיים דאע"ג דעקרה יד ורגל אכתי בדוכתא קיימא
משמע הא עקרה שתי ידים ושתי רגלים קנה נימא רב דאמר כת"ק ושמואל דאמר כר'
אחא אמר לך רב אנא דאמרי אפי' כר' אחא ע"כ לא קאמר ר' אחא התם אלא בבעלי
חיים דאע"ג דעקרה יד ורגל אכתי בדוכתא קיימא אבל [ב]הכא כיון דניידא פורתא ניידא לה
כולה ושמואל אמר אנא דאמרי אפי' כת"ק עד כאן לא קאמר ת"ק אלא בבעלי חיים דכיון
דעקרה יד ורגל אידך נמי למיעקר קיימא אבל ספינה אי ניידא כולה אין אי לא לא והלכתא

הגה"ה

*פירוש בשבועה דאורייתא ולפר"ת הוי שבועה דרבנן אבל אותה שבועה ניתקנה קודם שבועת היסת. מהרי"ת:
ודוקא שטר כיס אבל עיסקא בלא שטר לא גבי מידי אפי' תני המלוה דדלמא פרע ככר ומלוה על פה אין גובה מן היורשין אלא כשחייב מודה ומית אי נמי דשמתוהו ומת בשמתיה ולא אמר דאם איתא דפרעיה מימר הוה אמר דלאו אדעתא דאינש להודיע לבניו מה שנשא ונתן בחייו דכמה הלואות עשה שככר עברו וכי כולן היה לו להודיע לבניו. פר"י. מהרי"ת:
*ובא"ז וכן מהרי"ת כתב דיתומים נשבעין שבועת יורשין כגון שבועה שלא פקדנו אבא שטטר זה אין פרוע הע"פ שאביהם לא היה פטור מחצי פקדון אלא בשבועה דאורייתא ורב ושמואל דאמרי תרוייהו בשבועות דאין אדם מוריש שבועה לבניו הני מילי בממון שאין מחזיק ותבע על אחרים ויש להם לישבע וליטול אם מת אין מורים שבועה ופטור אבל בממון שהוא מוחזק בו ויכול ליפטר בשבועה אותו ממון מורים לבניו ואע"ג דבניו לא מצו משתבעי ההיא שבועה ולא אמרי' ביתומים מתוך שאין יכול לישבע משלם דנשבעים שבועת יורשין ופטורין. מהרי"ת:
*פירוש כל הנהו דקתני לעיל לא מכר במתנה קנה כולם מיהו אם יש מעות בשדה או תבואה תלושה ואינה צריכה לקרקע וכל דבר דלא צריך תנא דמתני' למיתני גבי מכר לא מכר גם במתנה לא קנה. רשב"ם. מהרי"ת:

הגה"ה

*וכן כתב רשב"א דבשאר מטלטלין סגי במשיכה כל דהו אפי' לשמואל:

הגהות הב"ח א תא וחזק וקני וכן פרשב"ם אחזה בטלפה: ב אבל ספינה כיון דניידא פורתא:

פלפולא

כמה מגנבן דרבינו מפרש לה התם: [י] ומתני' היא עיקר. ונימוקי יוסף כתב שראה כתוב שגם הרי"ף ס"ל כמתניתין ולא הביא הברייתא לומר דהלכה היא אלא ללמוד ממנה אותם שכתבו בברייתא ולא כתבו במשנתנו ע"כ: [כ] ואת בית היקבים. וכן הלשון ברי"ף גם בטור העתיק כן סימן רט"ו וכתב שנוטלין בהן המים אבל בגמרא גרסי' בית היקמים וכן הוא בקצור וכתב הרשב"ם שכן הגי' בתוספתא ופירש שני פירושים והשכים לפרש יקמין סודר שמעטפים בהן ראשן מפני חום המרחץ ע"כ ולשון הרמב"ם בספכ"ה מהל' מכירה בית היקמים וכתב המגיד בשם ר"י מגא"ש יקמים הם ספסלאות של עץ שמשתמשין בהן בבית המרחץ ונותנים בהן מים לפני כל אחד ואחד ע"כ וגי' הרמב"ן בית הספסלין ומפרש שיושבין עליהן בהאי המרחץ כשהן לבושין: [ל] ושמא לא הביא כו'. מלתא דמספקא ליה לרבינו הכא פשיטא ליה בפרק גט פשוט דהתם כתב רבינו דברי הרי"ף בכתב שם דליתא להאי כללא דלית הלכה כרשב"ג אלא עד דאיכא טעמא וס"ג פשיטא ליה לרבינו דהרי"ף לית ליה וכו' בפרק הפרה גבי א"כ משהאשה יולדת משכחת ועיין מה שכתבתי שם שכן גם דעת רבינו עצמו: [מ] דהא אמרינן בעלמא. בפרק המדיר והביאו רבינו בפרק דלעיל: [נ] וצייני גרסי' בס"א וכן גי' הערוך וכן משמע מפי' הרשב"ם: [ס] יהיב ליה תרי דיקלי. פי' רשב"ם לבד אותן שבשדה המכורין בכלל שדה דמכירם אחרת היא זו ומיעוט דקלי שנים: [ע] וכן האומר כו'. לישנא דוכן לא ניחא: [פ] חוץ מחרוב. פי' רשב"ם המורכב: [צ] לא קנה ולא שייריה לכך אלא שא"ל ליקח לו דרך. הרשב"ם: [ק] שנפרעים מן היתומים

חריפתא

בשבועה.פירוש כשהן גדולים כדלעיל בפרק קמא גבי והלכתא כר"ל ואפי' מיתמי: [ר] האחין שחלקו וכו' זכו בכולן. בתוספות הקשו וא"ת לרב דאמר יש להן דרך זה על זה משום דמוכר בעין רעה מוכר וכו' ותירצו דהכא לאו משום עין יפה הוא אלא משום שרוצין להסתלק זה מזה וכו' ע"כ אבל אדשמואל לא קשיא דס"ל בעין יפה מוכר ואין להן דרך זה על זה היכי זכו בכולה דלא קשיא כלל דאיכא למימר דלא קאמר שמואל דלקוחות הן למעוטי שלא יהו כמקבלי מתנה דסגי ליה בהא דלקוחות הן דאפ"ה אין להן דרך זה על זה ואי כמקבלי מתנה הן כ"ש דכל אחד זכה בכולה ואין לזה על זה כלום כ"ל: [ש] ואפי' לר"ע כו' דהכא דשייר שני אילנות והיינו שאמר חוץ לא הוי כמו באומר חוץ מבור כו' דר"ע מודה ביה דשייר לו דרך ולא שייך בכי הא למימר ואפי' לר"ע דהתם כי אמר חוץ מבור כו' לטפויי אתא דהא בלאו הכי אינן מכורין אבל הכא מאן דזבין ליה ארעא קני דקלי ותאלי כו' אפי' כי לא כתב ליה כדאיתא לעיל וא"כ כי שייר שני אילנות שיר צריך למימר הכי והוי השתא כמו בור ודות כשלא אמר חוץ הלכך בשייר קאמר ואפי' לר"ע כו': [ת] וכבר איפסק הלכה כר"ע דאמר בעין יפה מוכר. ומסיים הרי"ף והוא דליכא תלתא ורבינו נראה שסמך על המשנה דבפ' דלקמן ועל מה שכתב שם ומדברי הב"י סי' רע"ז נראה שגם בס' הרי"ף לא היה כתוב כן שהרי לא הביאו נראה כדדייק הרי"ף ס"ל דדוקא תלתא ובקצור יש טעות: הדרן עלך המוכר את הבית
פרק חמישי [א] ה"ג מכר את הספינה מכר את הבילית סומכוס אומר מכר את הספינה
מכר את הדוגית. ועיין לקמן גבי אמר אביי ר"א ורשב"ג ור"מ וכו'

הלכך

שמואל בספינה וכת"ק במשיכה בהמה ואע"ג דלכאורה משמע דשמואל כר' אחא ודיחויא בעלמא הוא הא דקאמר גמ' אמר לך רב אחא דאמרי וכו' אפ"ה *כיון דקאמר גמרא נימא רב דאמר כת"ק וכו' אלמא מספקא ליה [ב] הלכך הלכה כשמואל:

[דף עו ע"א] **אי** כרבי ספינה נמי תיקני במסירה *לכאורה משמע[ג]דמסירה דאותיות הוו כמסירה בספינה דלשון מסירה הכל אחד הוא ועוד מדקאמר ספינה נמי תקני במסירה משמע תיקני נמי כמו אותיות [ד] מיהו אי אפשר לומר כן דלא משתמיט בשום מקום בגמרא להזכיר מסירה במטלטלין אלא בספינה ובעלי חיים משום דמסירה דידהו הוי כמו משיכה דכשאוחז הספינה בחבל ומנענעו כל דהו הולכת מכחו על פני המים הלכך אפי' אי הלכה כרבי קני לה במסירה וכן נמי בבעלי חיים אבל שאר מטלטלין לא מיקנו במסירה דהכי תנן בפ"ק דקדושין (דף כו.) נכסים שאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה ומשמע אבל לא במסירה דאיירי בה נמי בההיא משנה וא"כ לקנות הנייר לצור על פי צלוחיתו לא היה קונה במסירה בעלמא והשעבוד שבתוכו יקנה בתמיה [ה] ומדקאמר עד שיכתוב וימסור משמע דבעינן באותיות קנין טפי מבשאר דברים ועוד הא דקתני ספינה במשיכה ואותיות במסירה ומוקמינן לה בסימטא דמשיכה לא קנה אלא בסימטא אבל ספינה ניקנית אף במסירה אם היתה עומדת ברה"ר א"כ אמאי קתני ספינה ניקנית במשיכה ליתני נקנית במסירה וכל שכן במשיכה כדבעי למימר לקמן אבל השתא דקתני נקנית במשיכה משמע דאתא למעוטי מסירה והא ליתא אלא ודאי להכי תנא משיכה לאשמועינן [ו] דאיירי בעומדת בסימטא ואפ"ה קתני ואותיות במסירה ואמאי והא אין מסירה קונה בסימטא אלא ע"כ האי מסירה בעינן הגבהה עמה או משיכה אם שק מלא שטרות שאין דרכו להגביה כדמוכח לקמן בפרק מי שמת (דף קנא.) גבי מלוגא דשטרי דקאמר והא לא משך והא דקרי ליה מסירה אע"ג דבעינן משיכה או הגבהה משום דבעיא מסירה מיד ליד אע"ג דבשאר דברים לא בעי כדפרישית לעיל משום דבעי קנין חשוב לקנות שעבוד השטר אי נמי אפילו לא בעי מיד ליד נקט לשון מסירה משום דבעינן דעת אחרת מקנה כמו שאר מסירות שחבירו מוסר לו לאפוקי המפקיר שטרותיו שאין המחזיק קונה המלוה הכתובה בהם [ז] (על ידם) כיון דליכא מסירה שאין דעת אחרת מקנה:

ד **תניא** ספינה נקנית במסירה דברי רבי. לאו למעוטי משיכה קאתי אלא אפי' במסירה קאמר וכל שכן במשיכה כדמוכח מילתייהו דרבנן דקאמרי עד שימשכנה למעוטי מסירה מכלל דלרבי משיכה נמי קונה וכן משמע הלשון ספינה תקני נמי במסירה [ח] כלומר עם המשיכה וכמו דמסירה דהכא לאו למעוטי משיכה קאתי כן גם הוא בכל המקומות כל היכא דתני דקנה במסירה היינו אף במסירה וכל שכן במשיכה וכן מוכח מתוך דבריו של רשב"ם שפי' הא דבמסירה קונה ברשות הרבים היינו משום דלא אפשר התם במשיכה דאין משיכה אלא היכא שמושך לרשותו ומשיכה קונה בסימטא דהוי רשותו שיש רשות לכל אדם להניח שם חפציו וכיון דאפשר בקנין חשוב לא קניא שם מסירה שהוא קנין גרוע ועוד אם יש דבר שקניתו במסירה ולא במשיכה למה לא יקנה אותו דבר במסירה בסימטא כיון שאי אפשר לו לקנותו במשיכה ועוד דתנן בפ"ק דקדושין (דף כה:) בהמה גסה נקנית במסירה ואמר בגמרא דרש רב בקמחוניא בהמה גסה נקנית במשיכה ופריך שמואל והא אנן במסירה תנן ועל כרחך הכי פריך והא אנן אף במסירה תנן ורב במשיכה דוקא קאמר דאם תמצא לומר דרב אף במשיכה קאמר ושמואל פריך והא אנן במסירה דוקא תנן אם כן מאי פריך הכי נמי במשיכה תנן בפ"ק דמציעא (דף ח.) היו שנים רוכבים על גבי בהמה או שהיה אחד רוכב ואחד מנהיג וכו' שניהם יחלוקו משום דכל אחד קנה מחצה ואמר נמי התם אמר רב יהודה שמעית מיניה דמר שמואל תרתי רכוב ומנהיג חד קני וחד לא קני ולא ידענא הי מינייהו קני היכי דמי אילימא רכוב לחודיה ומנהיג לחודיה מי איכא למ"ד דלא קני אלמא דפשיטא ליה לשמואל דהנהגה דהיינו משיכה קונה וב' ראיות הללו דחה רבינו שמשון ז"ל דהאי מילתא דלא מצי למיקני במסירה דמאן מסר ליה דליקני הלכך קני במשיכה: וחכמים אומרים לא קנה [דף עו ע"ב] עד שימשכנה או עד שיסכור את מקומה ואוקמינן ברשות הרבים וכגון דאמר ליה לך משוך וקני ורבי סבר מראה מקום הוא לו וקני במסירה ורבנן סברי קפידא ולא קני אלא במשיכה והלכתא כרבנן *אבל אמר ליה לך חזק וקני כולי עלמא מודו דקני במסירה ומאי עד שימשכנה מרה"ר לסימטא דמשיכה ברשות הרבים לא קניא דאביי ורבא דאמרי תרוייהו מסירה קונה ברה"ר ובחצר שאינו של שניהם משיכה קונה בסימטא ובחצר שהוא של שניהם והגבהה קונה בכל מקום. ופרשב"ם דמסירה קונה ברה"ר משום דלא אפשר התם במשיכה דאין משיכה אלא כשמושך לרשותו והאי לאו רשותא דידיה הוא ומשיכה קונה בסימטא דשפיר הוי רשותו להניח שם חפציו וכיון שאפשר במשיכה שהוא קנין חשוב לא קנה במסירה שהוא קנין גרוע *והקשה עליו ר"ת ז"ל וכי משיכה ומסירה מלות הן שמבטלות זו את זו ואין לו לעשות אלא מן המובחר ועוד מאי דפריך גמרא לקמן (דף פו.) על ההיא דהגבהה הוה ליה למיפרך הכא דמהכא נמי יש ללמוד דברים שדרכן להגביה אין נקנין [ט] אלא בהגבהה שהיא חשובה יותר ועוד הא דפריך בקדושין (דף כה:) אהא דאמר רב בהמה גסה נקנית במשיכה והא אנן במסירה תנן לישני ליה כאן ברה"ר כאן בסימטא ופר"ת דמסירה עדיפא ממשיכה משום דמסירה מיד ליד ובפניו ומסירה קונה ברה"ר שאין ראוי למשיכה וכ"ש בסימטא. והא דתנן בקדושין (שם) בהמה גסה נקנית במסירה דוקא במסירה קאמר [י] ולא במשיכה והא דמשיכה מועלת אפי' שלא בפניו ומסירה דוקא בפניו לאו משום דמשיכה עדיפא אלא משום דלשון מסירה הכי משמע ומה שפירש דמסירה מיד ליד הא ליתא כדפרישית לעיל ומה שפי' דבעינן מסירה בפניו לא ידענא מנא ליה הא [כ] לישנא דלך חזק וקני לא משמע הכי והא דפירש דבהמה גסה נקנית במסירה דוקא ליתא כדפרישית לעיל והא דמפרש דמסירה קונה בסימטא קשה דא"כ מאי דוחקיה לשנויי הני תרי ברייתות כאן ברה"ר כאן בסימטא וצריך לדחוק ולפרש עד שימשכנה מרשות הרבים לסימטא לוקמינהו תרוייהו בסימטא ובקפידא פליגי בברייתא כדמסיק נמי השתא הלכך נראה פירוש רשב"ם עיקר וכן כתב בשערים דרב האי גאון ז"ל דעדיף קנין משיכה ממסירה. ומה שהקשה ר"ת על פי' רשב"ם אם מלות הן שמבטלות זו את זו לא קשה דהכי נמי אמר דהגבהה שהיא חשובה מבטלת שאר קניינין ומה שהקשה מההיא דקדושין דליסני כאן ברשות הרבים כאן בסימטא לא קשה מידי למאי דפרישית דכל היכא דתני מסירה כל שכן משיכה וכי קתני משיכה משיכה דוקא ולא מסירה דלא הוה ליה לרב למינקט ההיא לישנא בהמה גסה נקנית במשיכה דמשמע למעוטי מסירה ואי בעי לאשמועי' דמסירה לא קני בסימטא לימא הכי בהדיא מסירה קונה ברה"ר ולא בסימטא כדקאמר אביי ולא לימא דבהמה גסה נקנית במשיכה דמשמע דאתא לפלוגי אמתני' והא דקתני בברייתא דלעיל דספינה נקנית במשיכה משום דאיירי בסימטא אע"ג שגם במסירה נקנית היינו כדי להשמיענו דמסירה דאותיות לאו מסירה ממש היא כדפרישית לעיל דהא אין מסירה קונה בסימטא: אמר רב פפא *מאן דזבין ליה שטרא לחבריה צריך למיכתב ליה קני לך איהו וכל שיעבודא דאית ביה אמר רב אשי אמריתה לשמעתא קמיה דרב כהנא ואמרית ליה ואי לא כתב ליה הכי לא קני וכי לצור על פי צלוחיתו הוא צריך ואמר לי אין לצור ולצור. [ל] ומקח טעות הוי והדמים חוזרים. [דף עז ע"א] אמר אמימר הלכתא אותיות נקנות במסירה הכי גרסי רשב"ם *ורב יהודאי גאון. [מ] ור"ח ורב אלפס ז"ל גורסין אין אותיות נקנות במסירה והביא ראיה מההוא עובדא דשילהי זה בורר (דף לא.) ההוא איתתא דנפיק שטרא מתותי ידה ואמרה דפריע הוא והימנה רב נחמן וא"ל רבא כמאן כרבי דאמר אותיות נקנות במסירה א"ל לא משום [נ] דאי בעיא קלתיה ואי הלכה כרבי אמאי דחייה ועוד קאמר התם איכא דאמרי לא הימנה רב נחמן א"ל רבא הא אי בעיא קלתיה ואי ס"ל דאותיות נקנות במסירה וללישנא קמא לדחויי קא"ל אי בעיא קלתי' א"כ ללישנא בתרא נמי הוה ליה למימר כמאן דלא כרבי דאמר אותיות נקנות במסירה אלא ודאי לא סבירא להו כרבי הלכך ללישנא קמא היה תמיהת רבא היאך פסק כרבי וללישנא בתרא הוה ניחא ליה שפסק דלא כרבי לכך הקשה לו דבר אחר והא אי בעיא קלתיה ועוד מדקבל רבא מה שהשיב לו רב נחמן כיון דאיתחזק בבי דינא אי בעי קלתיה לא אמרי' ולא הקשה לו נהי דאי בעי קלתיה לא אמרי' במסירה מיהא תיקני אלמא בין לרבא בין לרב נחמן אין אותיות נקנות במסירה ועוד הביא ראיה מדאמר לעיל אמר רב פפא האי מאן דזבין ליה שטרא לחבריה צריך למיכתב ליה קני לך איהו וכל שיעבודיה ואי לא כתב ליה לא קני אלא לצור על פי צלוחיתו ומיהו אינה ראיה כל כך דאיכא למימר דלאו דוקא נקט צריך למיכתב אלא למ"ד בעי כתיבה צריך למיכתב הכי ולמ"ד אותיות נקנות במסירה צריך למימר הכי דה"נ אשכחן לעיל בפרק המוכר את הבית (דף סא:) האי מאן דזבין מידי לחבריה צריך למיכתב ליה ולא שיירית בזביני אילין קדמאי אע"פ שאין חוב לכתוב ואם מוכר בלא כתב אומר בעל פה וכ"ת שאני התם שדרך לכתוב שטר על מכירת קרקע ה"נ אימור ס"ל לרב פפא אותיות נקנות במסירה [ס] וצריך להביא ראיה לפיכך דרך לעשות שטר ומיהו אם אמר רב פפא למלתיה לכ"ע דאף לרבי דאמר אותיות נקנות במסירה צריך למימר ליה קני לך איהו וכל שעבודיה אכתי יש להביא ראיה דאין הלכה כרבי מהא דתניא בפ' האיש מקדש (דף מז:) התקדשי לי בשטר חוב ר"מ אומר מקודשת וחכמים אומרים אינה מקודשת ומפרש דפליגי בפלוגתא דרבי ורבנן באותיות נקנות במסירה מר אית ליה דרבי ומר לית ליה דרבי ואיבעית אימא דכו"ע לית להו דרבי והכא בדרב פפא קמיפלגי דאמר רב פפא האי מאן דזבין ליה שטרא לחבריה וכו' ומדלא קאמר דכו"ע אית להו דרבי ש"מ אין הלכה כרבי הלכך ממה נפשך יש להביא ראיה מכאן דאין הלכה כרבי דאי רב פפא אמר למלתיה דוקא אליבא דרבנן דבעו כתיבה אבל לרבי דמיקל בקניית השטר דלא בעי כתיבה מיקל נמי בזה דלא בעי למימר ליה בעל פה קני לך איהו וכל שעבודיה א"כ רב פפא וגם רב אשי דשקיל וטרי אמלתא דרב פפא סברי כרבנן. ואי בעי למימר בעל פה אליבא דרבי אז ראיה מההוא דקדושין מדלא קאמר דכו"ע אית להו דרבי ובדרב פפא קמיפלגי והא דאמר בפרק מי שמת (דף קנא.) אימיה דרב עמרם חסידא הוה לה מלוגא דשטרי אמרה ליהוו לעמרם ברי אתא לקמיה דרב נחמן אמרי ליה אחוה והא לא משך מכלל דאי משך קנה אף בלא כתיבה איכא הוו סברי דבמתנת שכיב מרע דיו במשיכה לפי שאין יכול לכתוב ובמשיכה סגיא והיא משיכה דידיה ככתיבה ומסירה דבריא והשיב להן רב נחמן דאף משיכה לא בעי דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמו והא דאמר בפרק הכותב (דף פה.) ההיא איתתא דאפקידו גבה מלוגא דשטרי ואמר לה רב נחמן אית לך סהדי דתבעינהו מינך מחיים ולא יהבת להו וכו' משמע דאי אית לה סהדי קניא בתפיסה בלא שטר וי"ל דהיא לא היתה רוצה לקנות המלוה אלא היתה רוצה לעכב השטרות בתורת משכון מחמת תפיסה שתפסתן מחיים ולדחוק את היתומים לפרוע חוב אביהם והא דאמר בפרק גט פשוט (דף קעג.) אתמר אותיות נקנות במסירה אביי אמר צריך להביא ראיה ורבא אמר אין צריך להביא ראיה לאו משום דאינהו סברי אותיות נקנות במסירה אלא פליגי אליבא דמ"ד אותיות נקנות במסירה אי צריך להביא ראיה אי לא והכי מוכחא שמעתא [דאיתמר] אותיות נקנות במסירה אביי אמר צריך להביא ראיה ולא קאמר איתמר אביי ורבא דאמרי תרוייהו אותיות נקנות במסירה אביי אומר צריך להביא ראיה ורבא אמר אין צריך להביא ראיה אבל רבא אליבא דנפשיה סבירא ליה דאין אותיות נקנות במסירה כדמוכח עובדא דההיא איתתא דשילהי זה בורר שהבאתי לעיל דמוכח דרבא ורב נחמן סבירא להו דאין אותיות נקנות במסירה וכן מוכח [ע] בפרק האשה שלום (דף קטו:) בענין יצחק ריש גלותא הוה קאזיל מקורטבא לאספמיא ושכיב ומוכיח רבא התם דלא חיישינן לתרי יצחק מהנהו שטרי דנפקי במחוזא וכתב בהו חבי בר נני וננאי בר חבי ובמחוזא שכיחי טובא ומגבי בהו רבה בר אבוה ודחי ליה אביי ואמר למאי ניחוש לה אי לנפילה מזהר זהירי ביה ואי לפקדון כיון דשמיה כשמיה לא מפקד גביה מאי אמרת דלמא מסר ליה אותיות נקנות במסירה ורבא [פ] חזינן ליה דלא חיים לנפילה ופקדון אפי' היכא דלא שמיה כשמיה דהא קאמר אין צריך להביא ראיה על המסירה ואי סבר אותיות נקנות במסירה היכי מייתי מינה דלא חיישינן לתרי יצחק דמה חששא שייך כאן אי מסר ליה קני ולנפילה ולפקדון לא חיישינן אלא ודאי סבר רבא דאין אותיות נקנות במסירה הלכך מוכח מינה דלא חיישי' לתרי יצחק דאי חיישינן הוה ליה למיחש בהנהו שטרי דלמא מסר ליה האי שטרא ואין אותיות נקנות במסירה וכן משמע מהא דדחי אביי דקאמר מאי קאמרת דלמא מסר ליה וכו' אלמא דעיקר חששא דהוה לן למיחש אי חיישינן לתרי יצחק משום דס"ל לרבא דאין אותיות נקנות במסירה נמצא ההיא דגט פשוט רבא אליבא דרבי דאמר אותיות נקנות במסירה קאמר מיהו אביי סבר אותיות נקנות במסירה מדמתרץ להיא דרבה בר אבוה כי היכי דלא תקשי ליה אלמא מודה לרבה בר אבוה כדמתרץ למלתיה. מכל הלין קיימא לן דאין

הגה"ה

*והיכא דאמר ליה לך אחוז וקני לא הכריע ר"י אי הוי קפידא שלא לקנות במשיכה בקנים דחשיב מיניה. מהרי"ח:

הגהות הב"ח א כיון דקאמר גמרא נימא. נ"ב כלומר דאי ליכא ספיקא אלא רב כת"ק לא הוה הלכה כשמואל בדיני כיון דאתיא כיחידאה אבל כיון דמספקא ליה השתא נקטינן הלכה כשמואל בדיני דלא דחינן לנאי כלגא מקמי ספיקא: ב כמסירה דספינה: ג ומדקאמר עד שיכתוב. נ"ב כלומר ועוד מדקאמר וכו' וכן הוא להדיא בתוס': ד רשב"ם שפירש הא דמסירה: ה אמר רב פפא האי מאן:

פלפולא

[ב] **הלכך** הלכה כשמואל. דאי לאו הכי ורב כת"ק ליתא בכלל הלכתא כשמואל בדיני כיון דגמרא מוכח דרב כת"ק ושמואל כיחידאה: [ג] **דמסירה** דאותיות. כדלקמן: [ד] **מיהו** א"א לומר כן. ודקדוק לשון נמי כדלקמן כלומר עם המשיכה וכמו שאפרש שם: [ה] **ומדקאמר** כו'. לשון התוס' ועוד מדקאמר וכו'. ומיהו אשכחן כהאי גוונא והוי כמו ועוד כדכתבתי בפרק חזקת גבי כיון שהכיש בה כו': [ו] **דאיירי** בעומדת בסמטא ואפ"ה קתני ואותיות במסירה. פי' דלהכי לא קתני ספינה נקנית במסירה והיינו ברה"ר ולא היה כאן מקום לטעות משום דא"ה ה"א הך דאותיות נקנות נמי במסירה היינו נמי ברה"ר ולהכי לא דייק מעיקר תלמודא דמוקי בסמטא וכמו שהוא בתוספות משום דנ"ל לרבינו דליכא למידק דאיכא למימר הא כדאיתא והא כדאיתא רישא בסמטא וסיפא ברה"ר כדאשכחן דמוקמינן דהא דקתני עד שישכור מקומו ברשות המוכר אע"ג דעד שימשכנו היינו מרה"ר לסמטא הלכך דייק רבינו הכי דאמאי לא תני מסירה והיינו ברה"ר כו' אלא להכי קתני משיכה לאשמעינן דהיינו בסמטא ואפ"ה קתני ואותיות במסירה דשמעינן דעיקר מלתא לאשמועינן דאותיות במסירה מיירי בסמטא וכן מפורש בדברי רבינו עצמו לקמן: [ז] **על** ידם. נ"ג וה"נ ליתנהו בתוס':

חריפתא

[ח] **כלומר** עם המשיכה. פירוש כמו שקונה המשיכה ה"נ קונה המסירה: [ט] **אלא** בהגבהה שהיא חשובה יותר. כיון דמשיכה מבטלת מסירה כ"כ תוספות ומיהו תירצו לזה דהטו בחדא מחתא מחתינהו אם מסירה כגרועה בטילה מחמת משיכה משיכה שחשובה לא תבטל מחמת הגבהה ע"כ: [י] **ולא** במשיכה. ואפילו בסמטא והשתא פריך לרב שפיר תוספות. דאי דוקא ברה"ר קאמר מאי קמ"ל פשיטא דמשיכה לא שייכא התם ומסירה עדיפא א"כ ודאי מהני': [כ] **לישנא** דלך כו' לא משמע הכי. דהל"ל תא חזק כו': [ל] **ומקח** טעות הוי דמוכר שטרותיו לבשם יש לו אונאה כדאיתא בהזהב אמתני' דאלו דברים שאין להם אונאה וכו': [מ] **ור"ח**. לכאורה נראה שצ"ל ור"ת וכמו שכתב בתוספות בשמו וכן הוא לקמן בדברי רבינו אך בתשובה לרבינו הביאה הטור ס"ס רמ"ח כתוב דר"ח ור"ת סברי דאין אותיות כו': [נ] **דאי** בעיא קלתיה. כאביי עיין לקמן בפרק בתרא גבי במאי קא מיפלגי באותיות נקנית במסירה: [ס] **וצריך** להביא ראיה. כאביי דלקמן: [ע] **בפרק** האשה. דף קט"ו וע"ש בתוספות: [פ] ה"ג חזינן ליה דלא חיים לנפילה דהא קאמר א"צ להביא ראיה. וא"ת לאביי דלא חיים נמי לנפילה אמאי קאמר דצריך להביא ראיה פירשו תוספות דהתם דלא

אמר

אותיות נקנות במסירה לחודה אלא במסירה ובכתיבה [צ] ועד דכתב ליה קני לך איהו וכל שעבודא. ואפי' היכא דכתב ומסר אין מכירת השטר מן התורה כדמוכח לקמן פרק מי שמת (דף קמז:) אמר רב נחמן מתנת שכיב מרע מדרבנן בעלמא היא ומי א"ר נחמן הכי והאמר רב נחמן אע"ג דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחל לו מחול ואפי' יורש מוחל מודה שמואל שאם נתנו במתנת שכיב מרע שאין יכול למחול אי אמרת בשלמא דאורייתא היינו דאין יכול למחול אלא אי אמרת דרבנן אמאי אין יכול למחול אלמא מוכר שטר [חוב] מדיטל למחול דרבנן הוי [ק] אע"ג דקרקע נקנה בשטר אינו יכול להקנות שעבוד קרקעות שיש לו על הלוה ללוקח כל זמן שלא גבאו בחובו כדאמר בפרק כל שעה (דף לא.) דאינו יכול להקדישו אלא חכמים תקנו שיחול עליהם מקח לפי שפעמים צריך המלוה למכור חובו מפני דוחקו. ור"ת ז"ל היה אומר דמכירת שטר חוב דאורייתא [ר] ומפרש בתוספות: א"ל רב אשי לאמימר גמרא או סברא א"ל גמרא רב אשי אמר סברא נמי איכא אותיות מילי נינהו ומילי במילי לא מקנו [ש] ופרשב"ם דשטר היינו מילי הלכך לא מקני ולא מידי ובמסירה שהוא מעשה סגי. ולפי' ר"ת הכי פי' מילי במילי לא מקנו דהא דא"ל קני לך שטר זה היינו מילי ואע"ג שמסר לו האותיות לא חשיבא המסירה מעשה אלא לגוף הנייר ועיקר קניית השעבוד אינו אלא במאי דא"ל קני לך איהו וכל שעבודיה ואינו מועיל אלא אם כן כתב לו לשון זה והיינו מעשה ואותיות דקרו ליה מילי לגבי לוקח קרו ליה מילי לפי שלא נכתב השטר על שמו ולא נתחייב לו הלוה בשטר [ת] אבל בשטר שכותב המלוה ללוקח לא מיקרי מילי ואומר אני שזה מוכיח על גרסת ר"ת ז"ל דאין אותיות נקנות במסירה דהשתא ניחא דיהיב רב אשי טעמא למה אין מסירה לבדה מועלת עד שתהא כתיבה עמה משום דמילי במילי לא מקנו אבל אי גרסי' אותיות נקנות במסירה אז לא יהיב רב אשי טעמא למה מסירה לבדה מועלת אלא שנתן טעם למה אין צריך גם שטר ומפרש לפי שאין הועלת בשטר ואין זה טעם מספיק דאיכא למימר דאע"ג דעיקר הקנין במסירה ואין הועלת בשטר מ"מ בעינן גם שטר עם המסירה משום דליהוי קנין אלים למיקני השעבוד כי היכי דלמ"ד אין אותיות נקנות במסירה ועיקר הקנין בכתיבה דהוי מעשה ואפ"ה בעינן גם מסירה: ה ומילי במילי לא מקנו והאמר רבה בר יצחק אמר רב שני שטרות הן אמר זכו בשדה זו לפלוני וכתבו לו את השטר חוזר בשטר ואין חוזר בשדה [א] ואע"ג דאמר לעיל (דף מ.) דסתם קנין לכתיבה בשטר עומד וזכו בשדה זו משמע בקנין סודר אפ"ה מלי למיהדר ביה דהא דסתם קנין לכתיבה עומד היינו דכל כמה דלא הדר ביה לא בעי לאימלוכי ביה ואע"ג דלא אמר כתובו אבל אם מיחה בידם שלא לכתוב לא יכתבו חובתו בעל כרחו *וא"ת ומה חובה יש לו בדבר אם שטר מתנה הוא אין מפסיד כלום דאין עליו אחריות ומלוה לכתוב כדי שלא יכפור הנותן ואם מכר הוא נמי אינו מפסיד דאי משום אחריות אפילו בלא שטר נמי דאמר בפרק חזקת הבתים (דף מא:) המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים ואי טעין *(לוה) ואומר לא ימלא העדים בכל פעם לגבות על ידם ממשעבדי וע"י השטר יגבה בכל עת כ"ש שאין לשמוע לו כיון דמן הדין גבי ממשעבדי וכוונת המוכר להפקיע דינו אנן מחויבין לרדוף אחר הצדק שלא יפיק זממו לעוות הדין וי"ל דמשום [ב] דאית ליה טענה לנותן ולמוכר דאית ליה קלא לשטר יותר מלקנין ולא ניחא ליה דליפשו שטרי עלויה משום דזיילי ניכסיה ולא יוכל לא למכור ולא ללוות שסבורין העולם שכל נכסיו משועבדים ואע"פ שגם הלוקח יכול לחזור בו ולומר אדעתא דלא כתבו לי שטר לא זבני מיהו גם המוכר יכול לחזור בשטר או יקבלנו הלוקח בלא שטר. ור"ת פי' [ג] דבשטר מתנה דוקא איירי דלא ניחא ליה דליפשו שטרי עלויה כדפרישית אבל בשטר מכר כשזכו לו בשדה מסתמא [ד] אדעתא דלכתבו ליה שטרא זכו ליה ואין יכול לחזור בו*. ואין דבריו מובנים לי דהא דקאמר מסתמא אדעתא דלכתבו ליה שטרא זכו [ה] האי מסתמא לא עדיף מתנאי גמור ואפילו אמר בפירוש על מנת שתכתבו לו את השטר מצי למיהדר ביה: ע"מ שתכתבו לו את השטר פוזר בזה ובזה יש מקשין אמאי חוזר בזה ובזה יכתבו השטר בעל כרחו ויתקיים המקח מידי דהוה אשאר תנאים דעלמא דאילו אמר זכו בשדה זו לפלוני ע"מ שתתנו לו מאתים זוז לא מצי למיהדר ביה ולומר לא תתנו לו ולא יתקיים המקח אלא בעל כרחו יתנו לו ויתקיים המקח למפרע דקי"ל כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ומתרצין דשאני הכא שהתנאי זה הוא חובתו ואינם יכולים לכתוב חובתו בלא רשותו הוא עשאן שלוחין לכתוב השטר והוא יכול לבטל השליחות. ולי נראה דאפילו אמר זכו בשדה זו לפלוני על מנת שתתנו לו מאתים זוז יכול הוא לבטל התנאי והמעשה ולא אמרינן יקיימו התנאי בעל כרחו ויתקיים המעשה למפרע משום דהתנאי זה אינו אלא פטומי מילי בעלמא שהוא טובתו של לוקח ועליה דידיה רמיא לאהנויי ולא על המוכר ואמר בפרק איזהו נשך (דף סו.) דתנאי כזה לאו תנאי הוא אלא פטומי מילי בעלמא הוא הלכך לטובת הלוקח לאו תנאי הוא ויכול המוכר לבטל התנאי והמעשה בטל ממילא ואין לומר כיון דלאו תנאי הוא אם כן המעשה קיים ואפילו לא נתקיים התנאי דלטובת המוכר ודאי תנאי הוא ואם חזר מן התנאי גם המעשה בטל:

הגה"ה

*וכן הורה רשב"א הלכה למעשה ויש לסמוך על דבריו והיא דגט פשוט שהביאו התוספות אינה ראיה שכבר נתרצה בכתיבת השטר ונכתב השטר ולא מיחה בהם מלכתוב הרי גילה בדעתו דלא חייש לאפושי שטרות וריב"א אומר דבשטר מכר דוקא מיירי דחוזר בשטר וכשחוזר בו המוכר מלכתוב יד לוקח על העליונה אם רצה יעמוד במקחו בלא אחריות ואם רוצה לחזור בו חוזר אבל בשטר מתנה אף בשטר אין חוזר. מא"ז:

ו ואמר ר' חייא בר אבין ג' שטרות הן. תרי הא דאמרן ואידך אם קדם המוכר וכתב את השטר [דף עז ע"ב] כאותה ששנינו כותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו כיון שהחזיק זה בקרקע נקנה שטר בכל מקום שהוא וזו היא ששנינו (בפ"ק דקדושין) נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף ושטר וחזקה *תימה היכי מוכח מהכא דמילי במילי מקנו לענין מוכר שטר שיש לו על אחרים דהכא לא חזינן דמהני אלא בשטר שכתוב בשם המוכר ללוקח ובההוא ודאי מהניא מסירה בלא כתיבה ועוד מאי איצטריך לשנויי אגב שאני דמשמע דאגב מהני באותיות לימא אגב הוא כמסירה דמסירה מהני בשטר מכר שכתב בשמו אבל אותיות שכתובין בשם אחרים אין נקנין במסירה ונראה לפרש דהוה ס"ד אגב מילי נינהו וקנין גרוע הוא ואפ"ה מהני [ו] בלא מסירה לקנות שעבוד של שטר הכתוב בשמו וא"כ גם בשטר שאין כתוב בשמו תועיל מסירה

בלא כתיבה [ז] דקנין חשוב הוא ומשני דאגב קנין חשוב הוא ואלים כמו מסירה דהא משבע דאין נקנה בחליפין נקנה אגב קרקע כמו במשיכה ובהגבהה ומיהו אותיות לא מיקנו אגב קרקע בלא שטר וכן בקנין בלא כתיבת השטר כ"כ ר"ח ז"ל דאותיות לא מיקנו אגב קרקע אבל רב אלפס ז"ל כתב דמיקנו אגב קרקע ומסתברא דלא מיקנו דלא דמי כלל קנין אותיות לקנין שטר שכתב המוכר בשם הלוקח*. ולא את האנתיקי מאי אנתיקי אמר רב פפא עיסקא דאית בה: ז מתני' מכר את הקרון לא מכר את הפרדות מכר את הפרדות לא מכר את הקרון אבל שכר את הקרון שכר את הפרדות דבמכר אדם קונה קרון מאחד ופרדות מאחר אבל אין דרך שוכר בכך מכר את הבקר לא מכר את הצמד מכר את הצמד לא מכר את הבקר ר' יהודה אומר הדמים מודיעים כיצד אמר לו מכור לי צמדך במאתים זוז הדבר ידוע שאין הצמד במאתים זוז וחכמים אומרים אין הדמים ראיה: גמ' מכר את הקרון וכו' תני רב אחליפא בר מערבא קמיה דר' אבהו מכר את הקרון מכר את הפרדות אמר ליה והא אנן לא מכר תנן אמר ליה איסמייה אמר ליה לא תתרגם מתניתך בשאדוקין בו. מכר את הבקר וכו' היכי דמי אילימא דקרו לצמד צמד ולבקר בקר פשיטא צמד זבין ליה בקר לא זבין ליה אלא דקרו נמי לצמד בקר כוליה זבין ליה לא צריכא דאיכא דקרו לצמד צמד ולבקר בקר ואיכא נמי דקרו לבקר צמד רבי יהודה סבר הדמים מודיעים וחכמים אומרים אין הדמים ראיה. וניהוי ביטול מקח [דף עח ע"א] וכ"ת (בבה"ג) לית להו לרבנן ביטול מקח והתנן רבי יהודה אומר אף המוכר ס"ת בהמה ומרגליות אין להם אונאה אמרו לו לא אמרו אלא את אלו. מאי אין דמים ראיה דקאמרי רבנן דהוי בטול מקח ואיבעית אימא כי [א]קאמר בטול מקח בכדי שהדעת טועה אבל בכדי שאין הדעת טועה לא: ח מתני' המוכר את החמור לא מכר את כליו נחום המדי אומר מכר את כליו רבי יהודה אומר פעמים מכורין ופעמים אין מכורין כיצד חמור לפניו וכליו עליו אמר לו חמורך זה כליו מכורין חמורך הוא אין כליו מכורין:

גמ' אמר עולא מחלוקת בשק ודיסקיא וסומני דת"ק סבר סתם חמור לרכיבה עומד ונחום המדי אומר סתם חמור למשוי עומד אבל באוכף ומרדעת דברי הכל מכור. מאי סומני אמר רב פפא בר שמואל מרכבתא דנשי איבעיא להו בעודן עליו מחלוקת אבל כשאין עודן עליו מודה להו נחום המדי לרבנן דאין מכורין *ובמאי דפליגי דהיינו שק ודיסקיא וסומני מודה להו אבל באוכף ומרדעת אע"פ שאין עליו קונה דאפסרי' דחמור ניניהו וקני להו כל היכא דאיתנהו או דלמא כשאין עודן עליו מחלוקת אבל בעודן עליו מידו רבנן לנחום המדי דמכורין [ח] או דלמא בין בזו ובין בזו מחלוקת ולא איפשיטא הלכך בין בזו ובין בזו [ט] אינן מכורין: [דף עח ע"ב] אמר אביי רבי אליעזר ורבי שמעון בן גמליאל ור"מ ורבי נתן וסומכוס ונחום המדי כולהו סבירא להו כל דמזבין אינים איהו וכל תשמישתיה זבין רבי אליעזר מאי היא דתנן רבי אליעזר אומר מכר את בית הבד מכר את הקורה רשב"ג דתנן רשב"ג אומר מכר את העיר מכר את הסנטר רבי מאיר דתניא רבי מאיר אומר מכר את הכרם מכר כל תשמישי הכרם ר' נתן וסומכוס ביליה. ודוגית נחום המדי הא דאמרן הני כולהו שיטה נינהו ולית הלכתא כחד מינייהו: מתני' המוכר את החמור מכר את הסיח מכר את הפרה לא מכר את בנה: גמ' היכי דמי אי דא"ל היא ובנה אפי' פרה נמי ואי דלא א"ל היא ובנה אפי' חמור נמי לא אמר פפא דא"ל חמור מניקה אני מוכר לך פרה מניקה אני מוכר לך בשלמא פרה איכא למימר לחלבה קאמר ליה אלא חמור מאי קאמר ליה שמע מינה היא ובנה קא"ל: ט תוספתא (פרק ד') המוכר שפחה לחבירו מכר לו כלים שעליה ואפילו הן של ק' מנה אבל לא את השירים ולא את הגזמים ולא את הטבעות ולא את הקטלאות שבצוארה שפחה וכל מה שעליה אני מוכר לך אע"פ שיש עליה כלים של ק' מנה הרי כולן מכורין שפחה מעוברת אני מוכר לך [פרה מעוברת אני מוכר לך] מכר את הולד שפחה מניקה אני מוכר לך פרה מניקה אני מוכר לך [י] לא מכר את הולד. תמיה לי הא דקתני שפחה מעוברת אני מוכר לך מכר את הולד דמשמע הא לא קאמר שפחה מעוברת [כ] אלא שפחה [זו] סתם לא מכר לו את הולד [ל] ולא מסתבר כלל:

מתני' מכר בור מכר מימיו *מכר אשפה מכר זבלה מכר כוורת מכר דבורים מכר שובך מכר יונים. בתוספתא קתני מכר דבורים מכר כוורת מכר יונים מכר שובך לפי שאין דרכן של בני אדם למכור כל הדבורים כשדעתו לשייר את הכוורת כדמוכחא מתניתא דקתני הלוקח פירות כוורת נוטל ג' נחילין וזה שפירש שמכר כל הפירות בלא שיור מכר גם את הכוורת וכן נמי בשובך תנן הלוקח פירות שובך [ב]מחבירו וכו' וזה שפירש שמכר הכל מכר גם את השובך: מכר בור מכר מימיו [דף עט ע"ב] אמר רבא מתני' יחידאה היא דתניא מכר בור לא מכר את מימיו רבי נתן *(בר"ש) אומר מכר בור מכר מימיו וכיון דיחידאה היא [מ] לא סבירא לן כוותיה. ורשב"ם פי' דהלכה כמתני' דסתם במתני' ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם דמתני'. ודאי כשהאמורא אומר דבר מדעתו ומקשה ליה ממתני' ומשני ליה יחידאה היא לא סבירא לן כההיא משנה דסמכינן עליה דהאמורא דפסיק הלכתא דלא כמתני' אבל הא דקאמר הכא יחידאה היא לאו למימר דלא סבירא לן כוותיה אלא לאשמועינן דר"א בר' שמעון כרבנן וכן מסתבר:

הגה"ה

*וכן לגבי הקדש בור סתמא הקדיש מימיו וכן כולהו ומיהו אם הקדישו וא"כ נתמלא אין מועלין במה שבתוכו דאין הגר של הקדש זוכה להקדש וגם אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם מיהו הקדיש בדה ואילן וא"כ נתמלא פירות איכא למאן דאמר יש מעילה בגידולים. פר"י. מהרי"ח:

י [דף פ ע"א] מתני' הלוקח פירות שובך מחבירו מפריח בריכה ראשונה והתניא מפריח בריכה ראשונה ושניה אמר רב כהנא לא קשיא הא דקתני בריכה ראשונה ושניה בה והא דקתני בריכה ראשונה בחמה משום דמלטוותא אברתא ואזוגא דשבקינן לה. פירות כוורת נוטל שלשה נחילין ומסרס. במתניתא תנא נוטל שלשה נחילין בזה אחר זה מכאן ואילך נוטל אחד ומניח אחד. חלות דבש מניח שתי חלות. זיתים לקוץ מניח שתי גרופיות. [דף פ ע"ב] ת"ר הלוקח אילן מחבירו לקוץ מגביה מן הקרקע טפח וקוצץ. בתולת השקמה שלשה טפחים. סדן השקמה שני טפחים. בגפנים ובקנים [נ] מן הפקק ולמעלה. בדקלים ובארזים חופר ומשרש לפי שאין גזען מחליף:

הגהות הב"ח א כי קאמרי רבנן בטול מקח: ב הלוקח פירות שובך מפריח וכו' וזה שפי':

פלפולא

אמר אביי דלא הייש לנפילה אלא כי הא דניתוש שנפל מחבי בר נני ומנאו חבי בר נני אבל בשאר שטרות דעלמא דשמא נפל מזה ומצאו מאן דהו לא הייסינן ולכך צריך להביא ראיה: [צ] ועד דכתב כו'. כלומר כאי כתיבה לא סגי עד דכתב ליה דוקא הכי קני לך וכו': [ק] אע"ג דקרקע נקנה בשטר. פי' מן התורה ככתוב בס' ירמיה ל"ב ואקח את ספר המקנה כדילפינן מניה בפ"ק דקדושין דף כ"ו והרי"ף מייתי לה לקמן בפירקין: [ר] ומפורש בתוס' גרסי' והוא בד"ה קני לך וכו': [ש] ופי' רשב"ם דשטר. ר"ל שטר קניה קני לך וכו': [ת] אבל בשטר שכותב כו'. כלומר בשטר קנייה שכותב לו בו קני לך וכו': [א] ואע"ג דאמרי' גרסי' והוא בפרק חזקת קנין בפני שניה ואנ"ל כתובו: [ב] דאית ליה טענה לנותן. עי' לקמן מ"ש בדברי ר"ת: [ג] דבשטר מתנה דוקא איירי דלא ניחא ליה כו'. דהעולם לא ידעו שהוא שטר מתנה אלא יסברו שהוא ב"ה או שטר מכר ושיעבד קרקעותיו ולא יקנו ברצון ממנו לפי שיראים שיטרפו מהן. תוספות. ועיין עוד בתוספות שהקשו מהא דפ' גט פשוט דתניא מי שבא ואמר אבד ש"ח וכו': [ד] אדעתא דלכתבו ליה גרסי' ועוד להלן גרסי' נמי הכי: [ה] האי מסתמא לא עדיף מתנאי גמור ואפי' אמר בפירוש ע"מ וכו'. כדבסמוך וקשיא דהא דע"מ בסמוך לרבינו הם היינו במתנה ומש"ה הוא דמצי מיהדר ביה אי משום דיכול לבטל השליחות אי משום דתנאי זה אינו אלא פטומי מילי כדלקמן אבל במכר אנן סהדי דכל הקונה אדעתא דלכתוב שטר הוא שקנה והוי כאילו התנה הלוקח ולא הוי פטומי מילי וגם אין ביד המוכר לבטל השליחות כיון שהקנייה אדעתא דהכי הוה דסתמא כפירושו ואנן סהדי בהכי וזו היא סברת ר"ת ז"ל ובכר

חריפתא

דבריו מובנים יפה: [ו] ה"ג בלא מסירה לקנות שעבוד שטר שכתוב בשמו אם כן גם וכן הל' בתוס': [ז] דקנין חשוב הוא. תימה מנלן דקנין חשוב הוא גם לא צריך שיהא חשוב ולשון התוספות כיון דשעבוד כל כך קל לקנות: [ח] או דלמא בין בזו כו'. וכן כתב הרי"ף: [ט] אינן מכורין דהמע"ה. הרי"ף: [י] לא מכר את הולד. משום דדרך בני אדם לקנות שפחה מניקה להניק לו את הולד ב"י סימן ר"ך בשם הר"ן: [כ] אלא שפחה סתם. בטור סימן ר"כ כתוב שפחה זו סתם והיה נ"ל להגיה כן אלא שראיתי בהגהות מהרמ"א שכתב שפחה סתם ומ"מ מהר"ו כ"ן הסכים דדוקא באומר זו: [ל] ולא מסתבר כלל. ומסתברא לי להביא ראיה גמורה שכדבריו כן הוא שא"נ שיאמר מעוברת ממתני' דבפרק שואל המחליף פרה בחמור כו' זה אומר קודם שמכרתי ילדה וכי תימא באומר מעוברת א"כ אע"פ שקודם שמכר ילדה הרי כשאמר מעוברת נתכוין להקנות לו הולד ואין לומר שיכול לטעון דדוקא אילו היתה מעוברת הקניתיה לך משום שהיתה בתחלה סכנה א"כ אף על הפרה עצמה יטעון כן וזה לא אמרה משנתנו ועוד משילדה משבחת שאמרו בפרק הפרה על אשה אמרו אבל על פרה זו לא שמענו אלא ודאי באומר פרה זו סתם ומחלוקתם אם כבר ילדה אם לא: [מ] לא ס"ל כוותיה. כ"כ הרי"ף ואע"ג דכר' נתן פסקינן אפילו כנגד רבנן בפרק הפרה משום דדיינא הוא ונחית לעומקא דדינא הכא דאמר רבא מתני' יחידאה שית משמע דכדי לדחותה מהלכה אמר כן: [נ] מן הפקק ולמעלה. פי' התוס' מן התחתון דאי מפקק שאינו תחתון הא מתנאי יהושע הוא בס"פ מרובה:

סד'

א [דף פא ע"א] **מתני'** הקונה *שני אילנות בתוך של חבירו הרי זה לא קנה קרקע רבי מאיר אומר קנה קרקע. הגדילו לא ישפה העולה מן הגזע שלו ומן השרשים של בעל הקרקע ואם מתו אין לו קרקע. הקונה ג' אילנות יש לו קרקע [הגדילו ישפה והעולה מן הגזע ומן השרשים שלו ואם מתו יש לו קרקע]:

[דף פב ע"א] **גמ'** *היכי דמי מן הגזע והיכי דמי מן השרשים. א"ר יוחנן *כל הרואה פני חמה זהו מן הגזע ושאינו רואה פני חמה זהו מן השרשים. וליחוש דלמא מסקא ארעא שירטון וקא מתחזיא כתלת וא"ל תלתא אילנות זביני' ולית לי' ארעא אלא אמר רב נחמן יקוץ. אמר רב נחמן נקטינן דקל אין לו גזע אמר רב פפא אין לו גזע לבעל הדקל לפי שאין לו גזע. קנה שלשה קנה קרקע. וכמה אמר רבי יוחנן הרי זה קנה תחתיהן וביניהן וחוצה להן [דף פב ע"ב] כמלוא אורה וסלו. תנ"ה הרי זה קנה תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלוא אורה וסלו וזה וזה אין רשאים לזורעה וכמה יהא ביניהן אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל מד' אמות ועד שמונה] רבה אמר רב נחמן משמונה אמות ועד שש עשרה. [דף פג ע"א] אמר רבא הלכתא מד' אמות ועד שש עשרה תנ"ה כמה יהו מקורבין ד' אמות וכמה יהו מרוחקין שש עשרה אמה הרי זה קנה את הקרקע ואת האילנות שביניהם לפיכך יבש האילן או נקצץ יש לו קרקע פחות מיכן או יתר על כן או שלקחו בזה אחר זה ה"ז לא קנה את הקרקע ואת האילנות שביניהן לפיכך יבש האילן או נקצץ אין לו קרקע. ונראה לפרש נקצץ דומיא דיבש מה יבש בזמנו אף נקצץ בזמנו כלומר שהזקין ונקצץ ואין גזעו מחליף והכי דייק בפרק המקבל (דף קט:) אבל אם גזעו מחליף אין זה אילן חדש והוי כיוצא מן הגזע. ה"ר יונה ז"ל. בעי ר' ירמיה כשהוא מודד ממקום קלר הוא מודד או ממקום רחב הוא מודד א"ל רב גביהה מבי כתיל ת"ש הרכובה שבגפן אין מודדין אלא מעיקר השני. מכר לו שנים בתוך שדהו ואחד על המצר שנים בתוך שלו ואחד בתוך של חבירו או שמפסיק ביניהם בור או אמת המים או ריכבא דדיקלא כולן בעיות הן ועלו בתיקו וכיון דמספקא לן לא קנה קרקע. בעי רבי ירמיה מכר לו שלשה בדי אילן מהו אמר ליה רב גביהה מבי כתיל לרב אשי ת"ש דתנן המבריך שלשה גפנים ועיקריהן נראין ר"א בר צדוק אומר אם יש ביניהן [ס] מד' אמות ועד שמונה מצטרפין ואם לאו אין מצטרפין. [דף פג ע"ב] כילד הן עומדין רב אמר כשורה ורבי יוחנן אמר כחלוקא מ"ד כשורה כל שכן כחלוקא ומאן דאמר כחלוקא אבל כשורה לא והלכתא כרבי יוחנן. ומדבעי כחלוקא אלמא קונה שני אילנות אין לו קרקע אפילו לרבי עקיבא דאמר מוכר בעין יפה הוא מוכר דבשני אילנות לא משכחת כחלוקא ועוד דשקלו וטרו הני אמוראי בתרתאי בשנים בתוך שלו [ע] ואחד על המצר:

הגה"ה

*גר מביא בכורים ואינו קורא משום דלא מצי אמר אשר נשבעת לאבותינו לתת לנו [illegible] אלא כרבי יהודה דאמר בירושלמי דגר מביא וקורא מ"ט דכתיב אב המון גוים נתתיך לשעבר הייתה אב (לאדם א') מכאן ואילך לכל גוים והריב"ל הלכה כר' יהודה וכן פוסק הזהיר ור"ת אומר דההיא דירושלמי משבשתא היא ובה"ג פוסק כר"ת ורבינו שמשון אומר אע"ג דאמו מישראל נהי דמצי למימר לאבותינו מ"מ אין חייב מן התורה בברכת המזון ואין יכול להוציא את אחרים דכתיב וברכת על הארץ הטובה אשר נתן לך וגר לא היה לו חלק בארץ ומהאי טעמא מספקא ליה לגמרא אם נשים חייבות בברכת המזון מן התורה ולא נהירא דלגבי נשים הוי טעמא לפי שאין ברית בנשים ולאו משום דכתיב אשר נתן לך. פר"י. מהרי"ח:

יב **מתני'** המוכר את הראש בבהמה גסה לא מכר את הרגלים מכר את הרגלים לא מכר את הראש מכר את הקנה לא מכר את הכבד מכר את הכבד לא מכר את הקנה אבל בבהמה דקה מכר את הראש מכר את הרגלים מכר את הרגלים לא מכר את הראש מכר את הקנה מכר את הכבד מכר את הכבד לא מכר את הקנה *בד"א במקום שלא נהגו אבל במקום שנהגו הכל כמנהג המדינה*:

הגה"ה

*ותניא בתוספתא [פ"ד] מכר את הראש לא מכר את הלחי ואם היה טבח כהן הרי זה מכור. מה"ז: *ואפילו לרבא דאמר שתות קנה ומחזיר אונאה הכא מודה דיכול לחזור בו דהוי מקח טעות טפי ממתאנה. רשב"ם ומהרי"ח:

יג *ארבע מדות במוכרין מכר לו חטין יפות ונמצאו רעות הלוקח יכול לחזור בו רעות ונמצאו יפות המוכר יכול לחזור בו רעות ונמצאו רעות יפות ונמצאו יפות אין אחד מהן יכול לחזור בו שחמתית ונמצאו לבנות לבנות ונמצאו שחמתית עצים של זית ונמצאו של שקמה של שקמה ונמצאו של זית יין ונמצא חומץ חומץ ונמצא יין שניהם יכולים לחזור בהן:

יד **גמ'** אמר רב חסדא מכר לו סוס חמש בשש והוקרו ועמדו על שמנה מי נתאנה לוקח לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר משום [דף פד ע"א] דאמר ליה אי לאו דאוניתן לא מלית הדרת בך השתא דאוניתן מלית הדרת בך ולא קיימא לן כרב חסדא בהא דאמר לוקח יכול לחזור דאיהו סבר כמתני' דפרק הזהב (דף נא.) דתנן מי שהוטל עליו אונאה ידו על העליונה רצה אומר לו תן לי מעותי או תן לי מה שאוניתני וההיא מתניתין אתיא כר' יהודה הנשיא ואנן קיימא לן כרבא דפסק הלכה כרבי נתן דאמר שתות קנה ומחזיר אונאה. ומיהו קי"ל כעיקר מלתיה דרב חסדא דאתא לאשמועינן דאין מוכר יכול לחזור אע"פ שהוקרו מדחזינן בסוף שמעתי' [פ] הוה אמינא הא דרב חסדא תרווייהו מלי הדרי בהו [צ] אלמא אי לאו דרב חסדא ה"א דאפילו מוכר יכול לחזור בו ואע"ג דכ"ע באונאה אין המאנה יכול לחזור בו שאני הכא שחזר המקח להיות בטול מקח לגבי המוכר קודם שנתקיים המקח לגבי לוקח דהיינו בתוך בכדי שיראה לתגר או שיאמר רוצה אני במקח הלכך גם המוכר יכול לחזור בו כיון שלא קיים הלוקח עדיין את המקח קמ"ל רב חסדא דאין יכול לחזור בו משום דא"ל אי לאו דאוניתני וכו' ואע"ג דלדידן דקי"ל דשתות קנה לא שייך האי טעמא שהרי נתקיים המקח אצל הלוקח. כתב רב אלפס ז"ל דנ"מ לענין ביטול מקח כגון שמכר לו סוס ד' בחמש ולא הספיק בכדי שיראה לתגר או לקרובו עד שהוקרו ועמדו בשבע לא מצי מוכר הדר ביה דא"ל אי לאו דאוניתן וכו' וכן מוכר שמכר סוס חמש בד' והוזלו ועמדו על שלש לא מצי לוקח הדר ביה משום דאמר ליה אי לאו דאוניתן וכו' [ק] ואע"ג דדחינן ואמרינן דלמא הא דרב חסדא תרווייהו מלי הדרי בהו ומתני' היינו טעמא משום דרע רע יאמר הקונה לא בטילה להא דרב חסדא דלא דחינן מימרא בדלמא וטעמא דרב חסדא טעמא דמסתבר הוא [ר] וא"ת בביטול מקח דאמר בפרק הזהב (דף נ:) דשניהן חוזרין אמאי לא קאמר מתאנה למאנה אי לאו דאוניתן כו' כמו דאמר בשתות. וי"ל לפי שרחוק מן המקח יותר ואין דרך בני אדם לטעות לא נקרא עליו שם מקח ונתבטל המקח מעיקרא. והריב"ש פירש דביתר משתות אין המאנה חוזר אלא אם כן המתאנה תובע אונאתו אבל אם המתאנה רוצה לעמוד במקחו ופוטר את המאנה מדמי אונאתו אין המאנה יכול לבטל

המקח משום דא"ל אי לאו דאוניתני כו'. דלא תימא הכי גמלא יפה כח המתאנה לפי שאונאה ביותר משתות יותר מבשתות ואע"פ שגם עכשיו יפה כחו [ש] דבשתות ידו על התחתונה וביותר ידו כיד המתאנה שלכן המתאנה תובע את אונאתו יכול הוא לבטל את המקח בזה אין כל כך תימה דאונאת שתות אין חשוב כל כך כמו מקח טעות שלכך אפילו בשתות תובע המתאנה אין המתאנה יכול לבטל המקח אבל ביותר משתות דהוי אונאה מרובה בשבא המתאנה להתרעם על אונאתו חשיב כמקח טעות ויכול אף המאנה לחזור ואין חשוב מקח כלל אבל כשלא בא המתאנה להתרעם על המקח אלא רוצה לעמוד במקחו ולמחול על אונאתו היאך יתכן שהמוכר יערער ויאמר איני רוצה שיתקיים המקח הואיל והלוקח מסך מקחו ונתרצה וכו'. ונראה שרב אלפס סובר כן מדמפרש דלדידן נפקא מיניה במילתיה דרב חסדא לענין בטול מקח דלא מצי מוכר הדר ביה משום דא"ל אי לאו דאוניתן וכו' אלמא דבטול מקח ליתא חזרה לגבי מוכר אם אין המתאנה תובע אונאתו. והקשה ה"ר יונה ז"ל דהא דקאמר גמ' בפרק הזהב דאילו יותר משתות שניהן חוזרין אי אפשר לפרש כן דשניהן חוזרין סתמא קאמר וסתמא לאו בתובע אונאתו מיירי *שהרי אין יכול לתבוע אונאתו ביותר משתות אלא או יבטל המקח או יתרצה בו דבאונאת שתות דוקא הוא דיכול לתבוע אונאתו הלכך אין להעמיד חזרת המתאנה כשתובע המתאנה מה שאין יכול מן הדין לתבוע וטפי הוי מסתבר דהיכא דתובע אונאתו הרי גילה בדעתו שחפץ בקיום המקח אלא שתובע להחזיר לו דמי אונאתו וכיון שחפץ בקיום המקח לא מסתבר שהמתאנה יבטל המקח. ופירש ה"ר יונה ז"ל דהא דקאמר דשניהם חוזרין היינו כל זמן שהמתאנה יכול לחזור גם המאנה יכול לחזור בו וה"ט דלא מצי א"ל אי לאו דאוניתן וכו' משום דאין חזרת המאנה אלא משום לתא דחזרת המתאנה דמקח שיש בו טעות ביותר משתות מסתמא יחזור בו המתאנה דכיון שאין יכול לתבוע אונאתו ודאי יבטל המקח שאין אדם מוחל על אונאה יותר משתות ואפילו על אונאת שתות אין אדם מוחל הלכך כיון דמסתמא מקח טעות הוא גם המאנה חוזר דהא לא שייך למימר אי לאו דאוניתן וכו' שהרי כנושא ונותן בלא מסיכה דמי אבל אם נתרצה המתאנה במכר אין המאנה יכול לחזור בו אחרי כן וכן אם נתאנה הלוקח ביתר משתות ושהה בכדי שיראה אע"ג דאמור רבנן מוכר לעולם חוזר הכא אין המוכר יכול לחזור בו כיון שנתקיים המקח לגבי הלוקח שנתאנה דכיון דאמור רבנן דהלוקח שנתאנה אין יכול לחזור בו אפילו בביטול מקח אחר בכדי שיראה אלמא שנתקיים המקח הלכך אין המאנה יכול לחזור בו דהא ליכא למימר מקח טעות הוא כיון דאותו שנתאנה אין יכול לחזור בו דודאי לא תיקנו רבנן חזרה לגבי המאנה משום דא"ל אי לאו דאוניתן וכו'. והשתא לא צריכינן למימר דרב אלפס ז"ל סבר שאין המאנה יכול לבטל המקח אלא כשהמתאנה תובע אונאתו דלמאי דפרישנא דהיכא שנתרצה המתאנה במקח עד שלא חזר בו המאנה שוב אין המאנה חוזר ניחא נמי הכא דמסתמא כיון דהוקרו אין הלוקח עומד לחזור בו ומכל מקום לוקח יכול לחזור בו אע"פ שאין כאן עוד אונאה ולא אמר לאלתר כשהוקרו כמי שנתרצה בפירוש דמי דכיון דנתנו חכמים כח בידו לחזור עד זמן ידוע אין רוצה לקיים המקח לגמרי וטוב לו שיהא בידו לחזור [הלכך] אם ירצה לוקח יכול לחזור ולא מוכר [ת] ואם אין הלוקח רוצה לחזור בו אלא תובע אונאתו מן המוכר יש אומרים שצריך להחזיר לו אונאתו דכיון שאם תבע קודם שהוקרו היה צריך להחזיר לו אונאה גם עתה נמי כשהוקרו ברשותא דידיה אייקור. וה"ר יונה ז"ל כתב שאין יכול לתבוע אונאתו [א] דכיון שהיה יכול לחזור בו לא נתקיים המקח עד עתה ואין המתאנה יכול לתבוע אונאתו אלא כשיש שם אונאה בשעה שהמקח מתקיים. ועוד דקדק מלשון הטעם שנתן רב חסדא לדבריו דאם איתא דסבר רב חסדא דכל זמן שהלוקח חפץ במקח איגלאי מילתא שנתקיים המקח מתחלה ולעצמו הוקר א"כ למה ליה דדחיק ונסיב טעמא משום דא"ל אי לאו דאוניתן וכו' דה"ל למימר כיון דהשתא איתרצאי במקח ברשותי אייקר דאיגלאי מילתא למפרע שחל המקח מתחלה וחייב נמי ליתן דמי אונאתו אלא ודאי לא חל המקח אלא בשעה שמקיים אותו מי שנתאנה וע"כ למאי דבעי למימר דהא דרב חסדא תרווייהו מלי הדרי בהו לא אמרינן דחל המקח למפרע כשמקיים אותו עכשיו ורב חסדא לא פליג על סברא זו אלא בהא דקאמר שהמקח קיים לגבי מוכר שאין יכול לחזור אבל במאי דלא פליג לא פליג:

טו [דף פד ע"ב] **מתני'** המוכר פירות לחבירו משך ולא מדד קנה מדד ולא משך לא קנה ואם היה פקח שוכר את מקומן. הלוקח פשתן מחבירו ה"ז לא קנה עד שיטלטלנו ממקום למקום: **גמ'** אמר רב אסי אמר ר' יוחנן מדד והניח על גבי סימטא קנה והסיקנא במדד המוכר ונתן לתוך כליו של לוקח אבל מדד ונתן ע"ג קרקע לא דסימטא לא הויא כחצירו שיקנה לו המקום אלא כליו קונין לו כיון שיש לו רשות להניח שם. רב ושמואל דאמרי תרוייהו [דף פה ע"א] כליו של אדם קונה לו בכל מקום חוץ מרשות הרבים ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו אפילו ברשות הרבים אמר רב פפא ולא פליגי כאן ברה"ר וכאן בסימטא ואמאי קרי ליה רה"ר לפי שאינו רשות היחיד וה"נ מסתברא דא"ר אבהו אמר רבי יוחנן כליו של אדם קונין לו בכל מקום שיש לו רשות להניחו שם. יש לו רשות להניחו שם אין לו רשות להניחו שם לא ש"מ *וא"ת והא לעיל קאמר ר' יוחנן מדד והניח על גבי סימטא קנה ואוקימנא בכליו של לוקח ומשמע דדוקא מדד ונתן לתוכו אבל לא מדד לא קני ליה כליו וי"ל דאם הניח בכליו של לוקח בלא מדידה בעי למימר ליה זיל קני ואי לא א"ל לא קנה דלא הוה דעתיה דליקני ליה כליו כיון דמחוסרין מדידה אלא לדעת [ב] שימדדם ואח"כ ימשכם ויזכה בהן אבל כשמדד המוכר ונתן לתוך כליו של לוקח לא בעי למימר ליה זיל קני והשתא ניחא דלריכי הני תרי מילי דר' יוחנן הך דלעיל כדפרישית והך דהכא לאשמועי' "בכ"מ שיש לו רשות להניחו שם והא דאמר ר' יוחנן אפילו ברה"ר ואוקימנא בסימטא והך דהכא חדא מכללא דחבירתה איתמר. ת"ש ד' מדות במוכרין עד שלא נתמלאת המדה למוכר משנתמלאת המדה ללוקח בד"א במדה שאינה של שניהם אבל אם היתה מדה של אחד מהן ראשון ראשון קנה בד"א ברה"ר ובחצר שאין של שניהם אבל ברשות מוכר לא קנה עד שיגביהנה או שיוליאנה מרשותו ברשות לוקח כיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח ברשות הלה המופקדין אצלו לא קנה עד שיקבל עליו או שיסכור את מקומו קתני מיהא ברה"ר [דף פה ע"ב] מאי לאו ברה"ר ממש לא [ג] בסימטא. והא דתניא אם היתה מדה של אחד מהם ראשון ראשון קנה ואע"פ שלא נתמלאת המדה [ד] אוקימנא (דף פו:) כשהיו שנתות במדה. בעי מיניה רב ששת מרב הונא [ה] כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח או לא אמר רבא ת"ש מסך חמריו ופועליו והכניסן לתוך ביתו בין פסק עד שלא מדד בין

הגהות הב"ח א הקונה שני אילנות: ב אמר רבי יוחנן כל הרואה: ג זביני לי ואית: ד לבעל הדקל לפי שאין מוליא גזע קנה: ה הרי זה לא קנה לא את הקרקע ולא את האילנות שביניהן: ו רב גביהה מבי כתיל לרב אשי ת"ש: ז שיטלטלנו ממקום למקום ואם היה במחובר לקרקע ותלש ממנו כל שהוא קנה אמר רב אסי א"ר יוחנן: ח וכך דהכא לאשמועינן דכליו קונין בכ"מ:

פלפולא חריפתא

[ס] **מד'** אמות ועד שמונה. ולדידן עד שש עשרה. וכן מוכח בטור סימן רט"ז והרי"ף לא הביא לבעיא זו לא משום דפסקינן לה כר"א בר צדוק דאמר עד שמנה דודאי לדידן עד ט"ז אלא דהברכה שמעינן מר"א בר צדוק והא דלא הביאה משום דשמעינן לה מדאמרינן לעיל דלמא מסקא ארעא שירטון: [ע] **ואחד** על המצר וכו'. כך נ"ל דגרסינן: [פ] **ה"א** הא דרב חסדא כו'. זו היא גירסת גמרא שבידינו דלא כגי' הרי"ף שהעתיק לקמן: [צ] **אלמא** אי לאו כו'. נמצא שזהו עיקר מילתיה דרב חסדא: [ק] **ואע"ג** דדחינן ואמרינן דלמא כו'. זו היא גי' הרי"ף דלא כגי' ספרים שלנו כדלעיל: [ר] **ואם** תאמר בבטול מקח גרסי' ולא קאי על דברי הרי"ף אלא אדינא דרב חסדא כמו שהוא בגמרא וכן מסיים לקמן ונראה שרב אלפס כו': [ש] **דבשתות** ידו על התחתונה. לא דהמתאנה ידו על העליונה דהא לא קי"ל כמתני' דהזהב אלא יד המאנה על התחתונה קאמר שלא יוכל לחזור משא"כ יד המתאנה שיכול לתבוע אונאתו אע"פ שנם הוא אינו יכול לחזור: [ת] **ואם** אין הלוקח רוצה לחזור בו. אמילתיה דרב חסדא קאי דס"ל דבשתות ידו על העליונה ויכול לחזור ול"מ לדידן נמי לענין אם יכול לתבוע אונאתו: [א] **דכיון** שהיה יכול לחזור בו. היינו לרב חסדא אבל לדידן דאין יכול לחזור ונתקיים המקח מודה ס"ל יונה דיכול לתבוע אונאתו שהרי בשעה שנתקיים המקח היה אונאה וזה נ"ל טעמו של הטור בסימן רכ"ז דכתב כסברת יש אומרים ונדחק ב"י בטעם למה לא כתב כסברת רבינו יונה ולהנ"ל דתק לפי שהטור כתב דבריו לדידן דקי"ל דבשתות אינו יכול להזור שמתאנה ונמצא שבמקח קיים מיד ויש בו אונאה ובזה אף ה"ר יונה הכי ס"ל וזה פשוט בעיני ויש בקטור ג"כ דבר בלתי מדוקדק בזה כמו שאכתוב שם בס"ד: [ב] **שימדדם** ואח"כ ימשכם ויזכה בהן. משמע דתרתי בעי שימדוד וגם ימשוך ואין נראה כן בסמוך גבי ד' מדות במוכרין וכן לקמן במסקנא דמלתא וגם הטור סימן ר' לא הזכיר המשיכה: והך דהכא לאשמועינן בכל מקום וכו'. וצריך לומר דהך דהכא אמרה מעיקרא דאלת"ה הא דאשמועינן בכל מקום וכו' שמעינן לה מדאמר והניח ע"ג סימטא דהיינו מקום שיש לו רשות כו' אלא דהכא איתמר מעיקרא: [ג] **בסימטא**. ובגמרא מפרש מאי בחצר שאין של שניהם דלא דהאי שולה כו' אלא דתרוייהו: [ד] **אוקימנא** כשהיו שנתות במדה. צ"ל כל רושם בכך וכך טור סימן ר' וכן בגמרא: [ה] **כליו** של לוקח ברשות מוכר. ובדמוכח אארעא דאי בידים קני כדאוקמינן בגמרא בקלתה תלויה

מדד עד שלא פסק שניהם יכולין לחזור בהן [דף פו ע"א] פרקן והכניסן לתוך ביתו פסק עד שלא מדד שניהם אין יכולין לחזור בהן. מדד עד שלא פסק שניהן יכולין לחזור בהן [ו] ומדכליו דמוכר ברשות לוקח א'קנה כליו דלוקח ברשות מוכר לא קנה [ז] ודחי ליה במסבלי דתומי שמניחן ע"ג קרקע ואין כלי מפסיק [ח] ומעיקרא נמי מייתי מתני' דגיטין זרקו לתוך חיקה למפשט מינה דקני ודחי לה והדר הו קאמר פשוט מהא ברשות מוכר לא קנה עד שיגביהנה או ב'שיוליכנה מרשותו מאי לאו בכליו של לוקח לא בכליו של מוכר. מכאן משמע דמשיכה מהניא בכליו של מוכר דקתני דקנה כשמוליאה מרשותו ומשמע שהוליא מרשותו כמות שהוא עם הכלי וכן מוכח בפ"ק דמליעא (דף ט:) מהא דבעי ר"א משוך בהמה ג'וקני כלים שעליה מי מהניא משיכה דבהמה לקנות כלים שעליה או לא. ומשמע דדוקא בבהמה הוא דמיבעיא ליה [ט] משום דבהמה אין נעשית בסיס לכלים אבל כלים פשיטא ליה דמהניא משיכתן למיקני כלים שבתוכן ואע"פ שלא אמר ליה [י] משוך הכלי לקנות הפירות אלא שמשך בפניו [כ] ומוקי רישא בכליו של מוכר וסיפא בכליו של לוקח והשיב להו תרי מדות אע"פ דכליו של לוקח [ל] קנה אף ברשות מוכר משום דאכתי יש חילוק ביניהן דברשות לוקח קונה ליה כליו אף בלא מדידה דכליו חשיב כמו משיכה ותנן משך ולא מדד קנה אבל ברשות מוכר לא קנה עד שימדוד המוכר לתוכו דהא אפי' בסימטא אמר לעיל דבעינן מדד ונתן לתוך קופתו ובמסקנא בעי למיפשט רבינא מהא דאמרי רב ושמואל כליו של אדם קונין לו בכ"מ לאו לאיתויי רשות מוכר ודחי ליה רב אשי שאני התם דא"ל זיל קני שהקנה לו מקומו דהשתא הוי כליו של לוקח ברשות לוקח וכי תימא מאי איצטריך לאיתויי הא פשיטא דכליו של לוקח ברשות לוקח קנה. וי"ל דהא קמ"ל דלא תימא דלא מהני האי שאילת מקום להיות קנוי ללוקח בדברים בעלמא שיקנה לו כליו דהשואל קרקע או שוכר מחבירו צריך לקנותו בכסף או בחזקה כדאמר (מעשר שני פ"ה מ"ט) גבי עובדא דר"ג וזקנים עישור שאני עתיד למוד נתון (לר"א בן עזריה) [ליהושע] [מ] ומקומו מושכר לו ובפרק השואל (דף לט:) קאמר [א] (ר"א) כשם שקרקע נקנית בכסף ושטר וחזקה כך שכירות קרקע נקנית בשטר כו' קמ"ל דדבור מהני הכא דודאי לענין שיקנה לו המקום בלא כליו כההוא עובדא דר"ג בעי קניית מקום אבל לענין קניית הכלי בדבור בעלמא שנתן לו רשות להניח שם כליו קני והשתא לא איפשיטא הך בעיא אי כליו של לוקח ברשות מוכר קני אי לא היכא דלא א"ל זיל קני נמלא דמספקא לן אם הכלי בטל לגבי הרשות או הרשות בטל לגבי הכלי הלכך כליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה וכן נמי כליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה. אבל רב אלפס גורס בעי מיניה רב ששת מרב הונא כליו של לוקח ברשות מוכר קנה או לא קנה אמר ליה לא קנה ומתוך שהשיב לו דלא קנה אלמא שהכלי בטל לגבי הרשות פסק נמי דכליו של מוכר ברשות לוקח קנה וגירסא זו לא ראיתי בשום ספר אלא ה"ג בכל הספרים א"ל תניתה זרק לתוך חיקה וכו' ובעי למיפשט דקני ודחי לה רב נחמן ולא מלינו כזאת בגמרא דבתר דפשיט ליה הבעיא [נ] שיביא בגמרא ת"ש לפשוט הבעיא הוה ליה למימר מיתיבי או לימא מסייע ליה הלכך נראה כיון דלא איפשיטא דלא קנה לא לזה ולא לזה. ומסקנא דמלתא מדד המוכר ונתן לתוך כליו של לוקח בסימטא ובחצר של שניהם קנה כדאמר רב אסי ד'אמר ר' חנינא לעיל מדד והניח על גבי סימטא קנה ואוקימנא במודד לתוך קופתו ואם לא מדד לא קנה עד דא"ל זיל קני. ברה"ר לא קנה אע"פ שמדד ואע"פ שא"ל זיל קני. ברשות מוכר אי אמר ליה זיל קני קנה ואע"פ שלא מדד דכיון דאמר ליה זיל קני הוי כרשות לוקח ואי לא א"ל זיל קני לא קנה אע"פ שמדד. ברשותו של לוקח קנה אע"פ שלא מדד דלא גרע רשותו ממשיכה ותנן משך ולא מדד קנה ותנן נמי פרקן והכניסן לתוך ביתו פסק עד שלא מדד קנה. כליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה לוקח אע"פ שאמר ליה זיל קני דבלשון זה אין הכלי שאול לו ולא דמי לכליו של לוקח ברשות מוכר דכשאמר ליה זיל קני נתן לו רשות להכניס כליו שם ואע"פ שאין המקום קנוי לו קנה כליו: טז מדת סרסור עד שלא נתמלאת המדה למוכר ואפי' יש בה שנתות. משנתמלאת המדה היא מושאלת ללוקח וקנה כדרך שקנה לוקח בכליו. כי כן דעת הסרסור שתהא מושאלת ללוקח כשנתמלאה. וכשאמר אדם יזכה כלי שלי לחבירי או תזכה חצירי לחבירי במקח שהוא לוקח מחבירו קונה חבירו דחצירו כידו והרי הוא יכול [ס] לזכות לחבירו שלא ע"י אחרים והיינו דתניא ברשות הלה המופקדין אצלו לא קנה עד שיקבל עליו או שישכיר את מקומו אלמא בקבלה לחודא זכתה חצירו ללוקח וברשות מוכר לא מהני קבלה מדלא עירב רשות המוכר ורשות המופקדין וליתנינהו כחדא [ע] משום דמוכר לא מצי אקנויי חצירו ללוקח לזכות לו בנכסי המוכר אם לא בשכירות או בקנין כדאשכחן בעובדא דר"ג דאמר ומקומו מושכר לו אבל בדבור בעלמא לא היה יכול להקנות לו המקום כדי לזכות במה שנתן לו ר"ג וה"נ אמר בפ' (*כילד משתתפין) (דף פב) גבי עירוב ומזכה לו ע"י בנו ובתו הגדולים אבל לא ע"י בנו ובתו הקטנים אלמא [פ] אינו יכול לזכות רשותו לאחר ע"י עצמו. א"ל הונא בריה דמר זוטרא לרבינא מכדי פרקן קתני מה לי פסק מה לי לא פסק א"ל פסק סמכא דעתיה לא פסק לא סמכא דעתיה ובדבר שדמיו קצובין אע"פ שלא פסק קני ואי א"ל הריני מוכר לך ע"פ שישומו שלשה אע"פ שאין דמיו קצובין קני. ומשיכה קונה בכליו של מוכר כדתניא ברשות מוכר לא קנה עד שיגביהנה או שיוליאנה מרשותו. [צ] משם משמע אפילו הוליאו כמו שהוא בכליו של מוכר: יז תנן התם נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ושטר וחזקה ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה. אמר רבה לא שנו אלא דברים שאין דרכן להגביה אבל דברים שדרכן להגביה בהגבהה אין אבל במשיכה לא ודברים שאין דרכן להגביה אי אגבהינהו קננהו אע"פ שאין דרכן בכך דהא אוקימנא לההיא דהגונב כיס בשבת במידי דבעי מיתנא ואפ"ה קני לה בהגבהה דהא קתני הגונב כיס בשבת חייב שכבר נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת שקנאו בהגבהה קודם שהוליאו: [דף פו ע"ב] רב ושמואל דאמרי תרוייהו כור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה. ואע"ג דאמר במתני' משך ולא מדד קנה שאני הכא שפירש כור אני מוכר לך שגילה בדעתו שלא רצה שיגמר המכר אלא בבת אחת כי היה צריך לדמי כור שלם: [דף פז ע"א] ואם היה מחובר וכו' ומשום דתלש ממנו כל שהוא קני אמר רב ששת הב"ע דאמר ליה יפה לי קרקע כל שהוא וקני כל מה שעליה: יח מתני' המוכר יין ושמן לחבירו והוקרו או שהוזלו עד שלא נתמלאת המדה למוכר משנתמלאת המדה ללוקח אם היה סרסור ביניהם נשברה החבית נשברה לסרסור. ה'רישא איירי במדת סרסור ואין הסרסור שם אלא השאיל להם מדתו וסיפא מיירי בישנו שם ומודד להן בשכר וקמ"ל שהוא שומר שכר אף על החבית אע"פ שאין מקבל שכר אלא על המדידה: יט וחייב להטיף לו שלש טיפין הרכינה ומילתה הרי הוא של מוכר והחנוני אינו חייב להטיף שלש טיפין רבי יהודה אומר ע"ש עם חשיכה פטור: כ [דף פז ע"ב] ו'השולח בנו אצל חנוני [*ופונדיון בידו](למוד) [ומדד] לו באיסר שמן ונתן לו את האיסר ושיבר את הצלוחית ואיבד את האיסר חנוני חייב ר"י פוטר שעל מנת כן שלחו ומודים חכמים לר' יהודה בזמן שהצלוחית ביד תינוק ומדד חנוני לתוכה החנוני פטור: גמ' בשלמא בשמן ואיסר בהא פליגי דרבנן סברי לאודועיה שדריה ורבי יהודה סבר לשדוריה ליה שדריה אלא [ק] צלוחית אבידה מדעת היא [דף פח ע"א] תרגמה *רבה ורבי זירא כגון שנטל חנוני למוד בה לאחרים ובשואל שלא מדעת קמיפלגי רבנן סברי גזלן הוי הלכך קמה ליה ברשות זה ואע"ג דאהדריה לתינוק לא מיפטר מיניה עד דמיהדר למרה ורבי יהודה סבר שואל הוי: כא אמר שמואל הנוטל כלי מן האומן על מנת לבקרו ונאנס בידו חייב וה"מ דקיילי דמיה. היה נראה לפרש דחייב משום דחשיב כשואל כדאמרינן במציעא בפרק האומנין (דף פא.) אהא דאמר רב חסדא לא שנו אלא שהחזירה בתוך ימי שאילתה אבל לאחר ימי שאילתה פטור. איבעיא להו פטור משואל וחייב כשומר שכר או דלמא שומר שכר נמי לא הוי אמר אמימר מסתברא פטור משואל וחייב כשומר שכר הואיל ונהנה *ממנה. ותניא כוותיה דאמימר הלוקח כלים מבית האומן ע"מ לשגרן לבית חמיו ואמר לו אם מקבלין אותן ממני אתן לך דמיהן ואם לאו אתן לך כפי טובת הנאה שבהן ונאנסו בהליכה חייב בחזירה פטור מפני שהוא כנושא שכר ומדמייתי מינה סייעתא להא דהחזירה אחר ימי שאילתה משמע ז'הא דקתני נאנסו בהליכה חייב הוי מטעם שואל וא"כ מילתיה דשמואל נמי מחמת שואל הוא כשנאנס דהא מהיא ברייתא מייתי סייעתא בנדרים לדשמואל. ומיהו רש"י פי' בההיא דהשוכר את האומנין נאנסו בהליכה חייב משום דחשיב כלוקח ומ"מ מייתי שפיר ראיה להא דאמימר דכי היכי דחשיב ליה בברייתא נושא שכר בשעת חזרה אע"פ שבטל המקח משום שהיה עד הנה כלוקח הכי נמי שואל לאחר שכלו ימי שאילתה אית לן לאחשוביה שומר שכר כיון שנהנה בשאלה עד עכשיו. וכן נראה טעמא דשמואל דחשיב ליה בנדרים הנאת לוקח דודאי יקחנה דאיירי בזבינא חריפא כדאיתא התם וכן נראה לדקדק מההוא עובדא דלקמן דאייתי קרא לפום נהרא ומסיק דאין אדם מקדיש דבר שאין שלו ובשלמא אי הוי לוקח משום הכי הוי דבר שאין שלו אלא אי שואל הוי אמאי אין משאיל יכול להקדיש אטו אין משאיל יכול להקדיש מה שהוא שאול ביד אחרים מ"ש משוכר דאמר בערכין בפרק האומר משקלי עלי (דף כא.) המשכיר בית לחבירו והקדישו משכיר הבית קדוש. ואין לומר האי עובדא דלקמן דשקלי קרא לא ע"מ לבקר נטלו אלא ע"מ לקנות לגמרי ח'א"כ מה מייתי האי עובדא על מילתיה דשמואל אלא ודאי לבקר נטלו ואם לא יכשר בעיניהם יחזירו לו [ר] הלכך נראה דלוקח הוי*: ההוא גברא דאייתי קרא לפום נהרא אתו כולי עלמא שקיל קרא קרא אמר ליהוויין מקודשות לשמים אתו לקמיה דרב כהנא אמר להו אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו וה"מ דקיילי דמייהו אבל לא קיילי דמייהו ברשותיה ט'קיימי וקדשי: כב מתני' הסיטון מקנח מדותיו פעם אחת לשלשים יום ובעל הבית פעם אחת לי"ב חדש רשב"ג אומר חלוף הדברים. החנוני מקנח מדותיו פעמים בשבת וממחה משקלותיו פעם אחת בשבת ומקנח מאזנים על כל משקל ומשקל אמר רשב"ג בד"א בלח אבל ביבש אין צריך [דף פח ע"ב] וחייב להכריע לו טפח היה שוקל לו עין בעין נותן לו גרומיו אחד לעשרה בלח ואחד לעשרים ביבש. הא דתנן חייב להכריע לו טפח היינו במקום שנהגו אבל אם היה שוקל לו עין בעין נותן לו גרומיו אחד מעשרה בליטרא לעשרה ליטרא [דלא] *י'דלא הוי אלא חד ליטרא למאה ליטרין ואחד מעשרים בליטרא לעשרים ליטרין דיבש דהוי חד ליטרא לארבע מאה ליטרין: גמ' מדאורייתא מנלן אמר ר"ל אמר קרא אבן שלמה וצדק אמרה תורה צדק משלך ותן לו א"ר לוי קשה עונשן של מדות יותר משל עריות שזה נאמר בהן אל וזה נאמר בהן אלה אל קשה ואלה קשה מאל ומאי עודפייהו [ש] הני אפשר בתשובה והני לא אפשר בתשובה: מתני' מקום שנהגו למוד בדקה לא ימוד בגסה בגסה לא ימוד בדקה למחוק לא יגדוש לגדוש לא ימחוק: [דף פט ע"א] גמ' ת"ר מניין שאין גודשין במקום שמוחקין ואין מוחקין במקום שגודשין ת"ל איפה שלמה [ת] וצדק. ומניין שאם אמר הריני מוחק במקום שגודשין ולפחות לו מן הדמים או הריני גודש במקום שמוחקין ולהוסיף על הדמים שאין שומעין לו ת"ל איפה שלימה וצדק רישא מיירי דקנה ממנו שתי מדות גדושות במקום שגודשין וא"ל תן לי ג' מחוקות דהיינו שתי גדושות דגודשא תילתא ואפ"ה אסור [א] דאין לו רשות לשנות מנהג המדינה שבעיר ולא מיבעיא זה דאסור אלא אפי' במקום שקונין

הגה"ה

*וכן כתב ר"י דלוקח הוי ורבינו שמשון כתב דשואל הוי וכ"מ שיכול להקדיש האומן דבכל ענין הם שוין ואם בעל הבית מוכר צלוחית ושלח ביד תינוק להביא לו שמן ונטל החנוני ע"מ לבקרה והחזירה לתינוק ונשברה חייב החנוני דחשיב ליה שואל לדעת וצריך דעת בעלים. רב ספרא הוה מקיים בנפשיה ודובר אמת בלבבו כשגמר בלבו לקנות לא היה חוזר אם לא שהיה מבקש את המוכר שיחזור ויקח ממנו את המקח וכן כשהיה מוכר דבר וגמר בלבו ליתן בכך וכך והלוקח לא ידע והוסיף לו בדמים לא היה מקבל רק כמו שגמר בלבו. מהרי"ח:

הגה"ה

*ולפחות מליטרא לא בעי הכרע טפח. מא"ז:

הגהות הב"ח א ומדכליו דמוכר ברשות לוקח לא קנה כליו דלוקח ברשות מוכר נמי לא קנה ודחי לה במסבלי דתומי וכו': ב או עד שיוליאנה: ג משוך בהמה זו וקנה: ד אמר רב אסי א"ר יוחנן: ה רישא איירי במדת סרסור · נ"ב כך פי' התוס' על פי הגמרא וכגון שלא היה שום אונס אלא ע"י שלא נזהר יפה במדידה כתב בנמוקי יוסף ואם אינה של סרסור אלא שהוא מודד ונותנין לו שכר על המדידה נעשה כש"ש על החבית וחייב בשבירתה ואם נשברה נשברה לו ובלבד שלא יהיה נמי באונס גמור אלא כעין גנבה ואבדה עכ"ל: ו השולח בנו אצל חנוני למוד לו באיסר שמן ונתן. נ"ב כך הוא גי' אלפסי דליתא במתני' ופונדיון בידו אלא מיירי דלא מסר לתינוק אלא איסר בלבד ונתן לו התינוק את האיסר לחנוני קאמר ואבד את האיסר הוא השמן הלקוח באיסר וכגמ' גורס בשלמא באיסר שמן בהא פליגי וכו' אבל רשב"ם דחה גירסא זו ועיין בפי' המשניות להרמב"ם דלא היה גורס ג"כ ופונדיון בידו: ז משמע דהא דקתני: ח דא"כ מה מייתי: ט ברשותיה דמרייהו קיימי וקדשי: י לעשרה ליטרא דלא דהוי חד ליטרא כצ"ל ותיבת אלא נמחק:

הגהות הגרי"פ [א] ליתא בב"מ פרק השואל דף צט: וכן בב"ק עט. אלא שם ברייתא היא כשם שקרקע נקנית בכסף וכו':

פלפולא חריפתא

תלוים בה ואיתא נמי בפרק בתרא דמסכת ע"ז דף עא ע"ב דנקיט ליה. עובד כוכבים לכלי בידיה דמכי מטא לאוירא דכלי קנה ליה עובד כוכבים: [ו] ומדכליו דמוכר ברשות לוקח קנה. שמעינן מינה דכלים בטלים אבל ברשות הלכך כליו דלוקח וכו': [ז] ה"ג ודחי לה במסבלי דתומי. ופי' מסבלי לשון אשלוי וסבל: [ח] ומעיקרא נמי. דף פה ע"ב: [ט] משום דבהמה אין נעשית בסיס לכלים. כדמפרש רבינו טעמא שם בפ"ק דמציעא: [י] משוך הכלי לקנות הפירות. ליכנא דלקנות לאו דוקא דבפ"ק דמציעא כתב רבינו דלא מהני כשאומר לקנות אלא כשמקנה לו גוף הכלי עצמו גם כן וכך מלאתי למהר"ר ואלק כ"ץ שכתב כן בסימן ר'. ועיין מה שכתבתי שם בפרק קמא דבבא מציעא: [כ] ומוקי רישא כו'. היינו בברייתא דארבע מדות: [ל] קנה אף ברשות מוכר. לפום מאי דדחי לא בכליו של מוכר אבל למסקנא דלא אפשט איבעיא אכתי מספקא לן דלמא רישא בכליו של לוקח ואפילו הכי לא קנה עד שיגביהנה או שיוליאנה מרשותו: [מ] ומקומו מושכר לו. ונתקבלו שכר זה מזה כדתנן בהדיא בפרק ה' דמסכת מעשר שני: [נ] שיביא בגמרא ת"ש וכו'. אבל בספר הרי"ף שבידינו איתא הכי איכא דאמרי אמר ליה רבינא לרב אשי ת"ש וכו' לפי זה יש לומר דהיינו דאיכא לאיכא דאמרי דלדידהו לא השיב לו דלא קנה אלא השיב תניתוה כו' ות"ש כו' והרי"ף לא הוצרך להביא הך תניתוה כיון דלא נ"מ לפסק הלכה ורבינו הבין דרכו של הרי"ף דאיכא דאמרי לא מיירי אלא לענין זה דוה"מ דאמרינן ללישנא קמא דליתא אלא על ידי המשא ומתן של רבינא ורב אשי ויותר מסתבר דרבינו היתה לו גירסא אחרת בדברי הרי"ף דל"ג איכא דאמרי וגרס דאמרינן ולפי זה קאי אדאמר הרי"ף וה"מ וכו' אהא קאמר דאמרינן כו' ואם כן אין כאן בגמרא אלא גירסא אחת והוא דאמר ליה לא קנה ולכך מקשה עליה דלא מלינו כזאת כו' וגירסא זאת נכונה מאוד בדברי הרי"ף דהא הך וה"מ כו' שכתב הרי"ף ליתא בגמרא אלא דמתוך משא ומתן של רבינא ורב אשי שמעינן הכי והוא דקאמר הרי"ף דאמרינן וכו' אלא דקשיא עליה קושית רבינו דלא מלינו כזאת כו': [ס] ה"ג לזכות לחבירו בשל אחרים אבל אם הוא מונח ברשות המוכר ואמר יזכה חצירי ללוקח במקח שקנה ממני לא קנה לו שאין אדם יכול לזכות בכל עצמו לחבירו שלא על ידי אחרים כך העתיק טור סימן ר': [ע] משום דמוכר לא מצי לאקנויי חצירו כו'. אא"כ בפירות בכליו של לוקח: [פ] אינו יכול לזכות רשותו כו'. דאי יכול יזכה לו הלחם של עירוב על ידי רשותו ולמה לי דוקא על ידי בנו ובתו הגדולים: [צ] משם משמע אפי' הוליאו כו'. ואע"ג דהא דמשני בכליו של מוכר אפשר דלא קאי כל שכן למאי דמסיק דכלי של לוקח ברשות מוכר לא קנה מ"מ סברא זו דאליבא הך שינויא דמשמע מינה דמשיכה בכליו של מוכר קונה הסיא סברא לא אדחייה: [ק] צלוחית אבידה מדעת היא. משא"כ פונדיון שלא החזיר לתינוק אותו הפונדיון. תוס': [ר] הלכך נראה דלוקח הוי. וכ"מ שיכול להקדיש וכו' ככתוב בהגה"ה (שבעמוד דלקמן): [ש] הני אפשר בתשובה. עיין בתוס' שפירשו דאפילו הוליד ממזר כו' והכא לאו תשובה מעלייתא אע"ג דאמרי' בפרק הגוזל קמא (דף לד) דיעשה בהן צרכי רבים: [ת] ה"ג בגמרא איפה שלמה ומניין ומיהו הרשב"ם כתב דבספרי יליף לכולהו מוצדק שהוא מיותר גם בס' הרי"ף גרס הכא וצדק: [א] דאין לו רשות לשנות כו'. כדמפרש הרשב"ם דתף זה

סאה גדושה בג' דינרין וא"ל תן לי סאה מחוקה בג' דינרין דס"ד ליהוי [ב] כקונה חצי המדה קמ"ל דאסור *אמר רמי בר חמא א"ר יוחנן מעמידין אגרדמין למדות ולשערים מפני הרמאין: כג ת"ר המבקש לשקול לו ליטרא שוקל לו ליטרא חצי ליטרא שוקל לו חצי ליטרא רביע ליטרא שוקל לו רביע ליטרא מאי קמ"ל דמתקנינן מתקלי עד הכי. היה מבקש ממנו שלשה רבעי ליטרא לא יאמר לו שקול ג' רבעי ליטרא פירוש כל רביע ליטרא לבדה אלא שוקל לו ליטרא ומניח רביע ליטרא עם הבשר. היה מבקש לקנות עשרה ליטרין לא יאמר לו שקול לי אחת אחת והכרע לי אלא שוקל לו כולן בבת אחת והכרע אחד לכולן: כד ת"ר נפש מאזנים תלויה באויר ג' טפחים וגבוה מן הארץ ג' טפחים [ג] וקנה ומיתנא שלה י"ב טפחים של נמרים ושל זגגים תלויה באויר שני טפחים וגבוה מן הארץ ב' טפחים וקנה ומיתנא שלה תשעה טפחים ושל חנוני ושל בעל הבית תלויה באויר טפח וגבוה מן הארץ טפח וקנה ומיתנא שלה ששה טפחים ושל תורטני תלויה באויר ג' אצבעות וגבוה מן הארץ ג' אצבעות וקנה ומיתנא שלה איני יודע והך קנייתא דמאי [דף פט ע"ב] דגרדומאי: כה ת"ר אין עושין משקלות לא של (עץ) [בעץ] ולא של אבר ולא של גיסטרון ולא של שאר מיני מתכות אבל עושה של טנמא ושל זכוכית *היה אומר ר"ת דוקא משקלות ששוקלין בו בשר ושמן לפי שהאחות נדבק בהן ומתייבש ומכביד אבל משקלות ששוקלין בהן כסף וזהב ודבר יבש מותר לעשות של מתכת כדתניא פ"ב דכלים ומייתי לה בפרק הזהב סלע שנפסלה והתקינה להיות שוקל בה משקלות:

כו ת"ר אין עושין המחק לא של דלעת מפני שמיקל ולא של מתכת מפני שמכביד אבל עושה הוא של זית ושל שקמה ושל אשכרוע. ת"ר אין עושין המחק לדו אחד עב ולדו אחד קצר ולא ימחוק מעט מעט מפני שמפסיד ללוקח ולא ימחוק בבת אחת מפני שמפסיד למוכר ועל כולן א"ר יוחנן בן זכאי אוי לי אם אומרה אוי לי אם לא אומרה אם אומרה שמא ילמדו הרמאין ואם לא אומרה שמא יאמרו אין ת"ח בקיאין במעשה ידינו. אמרה או לא אמרה (ת"ש דאמר) [אמר רב] שמואל [בר ר"י] אמרה ומהאי קרא אמרה כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם: כז ת"ר לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה במדה זו מדת קרקע שלא ימדוד לאחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים במשקל שלא יטמין משקלותיו במלח במשורה שלא ירתיח והלא דברים ק"ו ומה משורה שהיא אחד משלשים ושש בלוג הקפידה תורה עליו. ק"ו הין וחצי הין שלישית ההין רביעית ההין לוג וחצי לוג ורביעית הלוג א"ר יהודה אמר רב אסור לאדם שישהה מדה יתירה וחסירה בתוך ביתו ואפי' יחדה לעביט של מי רגלים. אמר רב פפא לא אמרן אלא באתרא דלא חתימי אבל באתרא דחתימי אדחזי חותמא לא שקלי:

כח [דף צ ע"א] אמר שמואל אין מוסיפין על המדות יותר משתות ולא על המטבע יותר משתות והמשתכר לא ישתכר יותר על שתות [ד] ובלבד שלא הוקר השער: כט [דף צ ע"ב] ת"ר אוצרי פירות ומפקיעי שערים ומקטיני איפה ומלוי רבית עליהם הכתוב אומר לאמר מתי יעבור החדש ונשבירה שבר והשבת ונפתחה בר להקטין איפה ולהגדיל שקל ולעות מאזני מרמה מה כתיב אחריו נשבע ה' בגאון יעקב אם אשכח לנצח כל מעשיהם: אמר רב עושה אדם את קבו אוצר. פי' רשב"ם הא דאין אוצרין פירות היינו בעיר שרובה ישראל דוקא: ל [דף צא ע"א] ת"ר אין משתכרין פעמים בביצים פליגי בהו רב ושמואל חד אמר על חד תרתין וחד אמר תגר לתגרא:

לא ומתריעין על פרקמטיא ואפי' בשבת אמר ר' יוחנן כגון כלי פשתן בבבל ויין ושמן בארץ ישראל משום דמינייהו רובא דחיותייהו. אמר רב יוסף והוא דזל וקם עשרה בשיתא: הדרן עלך המוכר את הספינה

פרק ששי

א [דף צב ע"א] המוכר פירות לחבירו ולא צמחו אפי' זרע פשתן אין חייב באחריותן רשב"ג אומר זרעוני גינה שאין נאכלין חייב באחריותן:

גמ' ת"ר המוכר זרעוני גינה לחבירו זרעים שאין נאכלים זרען ולא צמחו חייב באחריותן[א] הנאכלין אם התנה עמו מתחלה לזרע חייב באחריותן [דף צג ע"ב] מהו נותן לו. דמי זרע וי"א אף ההוצאה והלכה כת"ק [א] וה"מ דלא צמחו מחמת עצמן אבל מחמת דבר אחר כגון שלקו בברד או בכיולא בו אין חייב באחריותן משמע מתוך דברי רב אלפס [ב] דכל היכא שאין הלקוי ידוע כגון ברד וכיוצא בו תלינן בגריעותן דזרעים. וקשה מהא דפרק המקבל (דף קה:) דתנן המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או שנשדפה אם מכת מדינה היא מנכה לו מן חכורו וקאמר עלה בגמ' (דף קו:) אמר ר"ל ל"ש [ב]שזרעה וצמחה ואכלה חגב אבל זרע ולא צמחה מצי א"ל כל בי זרע ליזרע וליזיל ומה שלא צמחה לפי שעדיין לא הגיע זמן הזריעה. והאי ואפי' אם זרעה (קודם) כל זמן הזריעה נימא ליה מה שלא צמחו לפי שלא היו ראוין לזריעה וי"ל דלעולם תלינן ריעותא בזרעים לפי שידוע שכל זרעים טובים צומחים והתם היינו טעמא דאם לא צמחו דתלינן ריעותא בזמן הזרע לפי שכל בני הבקעה זרעו ולא צמחו ואי אפשר שכל בני הבקעה זרעו זרע שלא היו ראויים לזריעה אבל של אדם אחד תלינן ודאי בזרעים [ג] אפילו לשלם ההוצאה אליבא די"א דמלתא דפשיטא היא:

ב [דף צב ע"א] איתמר המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן רב אמר הרי זה מקח טעות ושמואל אמר יכול לומר לו לשחיטה מכרתיו לך. ולחזי ההוא גברא אי לרדיא זבין [ד] והכירו המוכר אי לשחיטה זבין' בגברא דזבין להכי ולהכי. ולחזי דמי היכי סוה [ה] דאפי' רבנן דלעיל (דף עז:) מודו הכא [ו] כיון דאין הדמים מכחישין את עיקר הלשון לא צריכא דאייקר בשרא וקם בדמי רדיא. [דף צב ע"ב] ואי דליכא לאשתלומי מניה לשקול תורא בזוזי דאמרי איכשי ממארי רשותך פארי איפרע. דאיכא לאשתלומי מניה רב אמר ה"ז מקח טעות זיל בתר רובא ורובא לרדיא זבני. ושמואל אמר כי אזלינן בתר רובא באיסורא אבל בממונא לא אזלינן בתר רובא והלכה כשמואל בדיני ודיני פריעה כתבתי בפרק קמא דקמא (סימן ה): ג גרסינן בפרק אלו טרפות (דף נ:) תנו רבנן מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מלד אחד כשרה. משני צדדין טריפה [ז] נמצא עליה קורט דם בידוע שהוא קודם שחיטה לא נמצא עליה קורט דם בידוע שהוא לאחר שחיטה הוגלד פי המכה בידוע שהוא שלשה ימים קודם שחיטה לא הוגלד פי המכה המע"ה [ג]מנ"מ למקח וממכר לידע דמקח טעות הוי: ד וש̇נינו בבכורות פרק כל פסולי המוקדשין (דף לז.) השוחט את הבכור ומכרו ונודע שלא הראהו לחכם מה שאכלו אכלו ויחזיר להן [ד]הדמים ומה שלא אכלו יקבר ויחזיר להן הדמים השוחט את הפרה ומכרה ונודע שהיא טרפה מה שאכלו אכלו ויחזיר להן הדמים ומה שלא אכלו יחזירו לו [ה]הבשר ויחזיר להם הדמים. מכרוהו לעובדי כוכבים או הטילוהו לכלבים ישלמו לו דמי הטרפה ות"ר המוכר בשר לחבירו ונמצא בשר (טריפה) [בכור] פירות ונמצאו טבלים יין ונמצא יין נסך מה שאכלו אכלו ויחזיר להן הדמים: ה ת"ר המוכר עבד לחבירו ונמצא גנב או קוביוסטוס הגיעו לסטים מזויין או מוכתב למלכות אומר לו הרי שלך לפניך:

[דף צג ע"ב] מתני' המוכר פירות לחבירו ה"ז מקבל עליו רובע טינופות לסאה תאנים מקבל עליו עשר מתליעות למאה מרתף של יין מקבל עליו עשר קוססות למאה קנקנים בשרון מקבל עליו עשר פטסאות למאה: גמ' [דף צד ע"א] תניא המוכר פירות לחבירו חטין מקבל עליו רובע קטנית לסאה שעורים מקבל עליו רובע נשובית לסאה עדשים מקבל עליו רובע עפרורית לסאה הני שעורי כולהו באתרא דליכא מנהגא אבל באתרא דאיכא מנהגא עבדינן כמנהגא דקי"ל [ו]כל כה"ג הכל כמנהג המדינה. אמר רב הונא אם בא לנפות מנפה כולה. אם מצא יותר מרובע. אמרי לה דינא ואמרי לה קנסא אמרי לה דינא דמאן דיהיב זוזי אפירי ספירי יהיב ורובע לא טרח איניש ביותר מרובע טרח וכיון שטרח טרח ואי בעי למטרח ברובע לא שבקינן ליה דבטלה דעתו אצל כל אדם ואמרי לה קנסא רובע שכיח יותר מרובע לא שכיח ואיהו הוא דעריב וכיון דעריב קנסוהו רבנן בכוליה ולישנא דקנסא אי אשתכח טפי מרובע [ח] וידיע דאיהו לא עריב לא קנסינן ליה ומסתבר דאי ליכא אלא רובע וחזינן דעריב אפי' רובע או פלים רובע דקנסינן ליה בכולה רובע ואפילו ללישנא דדינא דלית ליה קנסא דכיון דודאי עריב מקלת ואיכא למימר דכולה רובע עריב הכא מודה דקנסינן ליה וכן מוכח סוגיא דשמעתין דקאמר לתרוצי לישנא דדינא הכא מי יימר דערובי עריב מכלל דהיכא דודאי עריב מודה דקנסינן ליה וכיון דאיכא תרי לישני עבדינן כלישנא דקנסא לקולא ואי ידעינן דלא עריב לא קנסינן ליה. [דף צג ע"ב] אמר רבה בר חייא קטוספאה משמיה דרבה הבורר צרור מתוך גורנו של חבירו [דף צד ע"א] נותן לו דמי חטים משום דינא דגרמי דאי שביק להו הוו מזדבני אגב חיטי: ו [דף צה ע"א] ת"ר המקבל שדה מחבירו ליטע הרי זה מקבל עליו עשר בורות למאה יותר מכאן מגלגלין עליו את הכל:

ז מרתף של יין מקבל עליו עשר קוססות למאה והני מילי בדלא אמר ליה למקפה אבל א"ל למקפה נותן לו יין שכולו יפה דתני רב זביד בר אושעיא מרתף של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה מרתף זה של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה ומקבל עליו עשר קוססות למאה [דף צה ע"ב] וזהו אוצר ששנו חכמים ותניא בברייתא מרתף של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה מרתף זה של יין אני מוכר לך נותן לו יין הנמכר בחנות מרתף זה אני מוכר לך אפילו כולו חומץ הגיעו קשיין אהדדי ומשנינן דרב זביד דא"ל למקפה ודברייתא בדלא א"ל למקפה הלכך מרתף של יין וא"ל למקפה נותן לו יין שכולו יפה מרתף זה של יין וא"ל למקפה נותן לו יין שכולו יפה ומקבל עליו עשר קוססות למאה מרתף זה של יין ולא אמר לו למקפה נותן לו יין הנמכר בחנות מרתף זה ולא אמר לו של יין אפילו כולו חומץ הגיעו ומרתף של יין סתם ולא קאמר זה ולא אמר ליה למקפה פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר מקבל וחד אמר אין מקבל וקיימא לן כל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל וקיימא לן נמי דכל ספק ממונא חומרא לתובע וקולא לנתבע הלכך מקבל ומוקמינן למתניתין כדברי המיקל על המוכר שהוא הנתבע ולא צריכנא לאוקמא למתניתין [בדא"ל] זה ולא מפקינן לה מפשטה:

ח אמר רב יהודה יין הנמכר בחנות מברכין עליו בפה"ג רב חסדא אמר בהדי חמרא דאקרים למה לי ומודה רב יהודה בפרלומא דמזדבן אקרנתא א"ל אביי לרב יוסף הא רב יהודה הא רב חסדא מר כמאן ס"ל א"ל הנא מתני' ידענא [דף צו ע"א] דתניא הבודק את החבית להיות מפריש עליה תרומה והולך ואח"כ נמצא חומץ כל ג' ימים ודאי מכאן ואילך ספק מאי קאמר. א"ר יוחנן ה"ק כל ג' ימים הראשונים ודאי יין מכאן ואילך ספק מ"ט חמרא מעילאי עקר והאי טעמיה ולא עקר ות"ל בתר דטעמיה עקר ה"ל ריחיה חלא וטעמיה חמרא וכל ריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא. וריב"ל אמר כל ג' ימים האחרונים ודאי חומץ מכאן ואילך ספק מ"ט חמרא מתתאי עקר ואימור עקר ולאו אדעתיה ות"ל מעילאי עקר והאי טעמיה ולא עקר דלמא בתר דטעמיה עקר והוה ריחיה חלא וטעמיה חמרא וכל ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא. דרומאי מתנו משמיה דריב"ל ראשונים ודאי יין אחרונים ודאי חומץ אמצעים ספק הא. גופא קשיא אמרת ראשונים ודאי יין אלמא ריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא והדר אמרת אחרונים ודאי חומץ אלמא ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא לא קשיא כאן דאשתכח חלא סופתקא דאי לאו דאייקור תלתא יומין לא הוה משתכח חלא סופתקא. איבעיא להו כמאן פסק ליה פליגי בה רב מרי ורב זביד חד אמר כר' יוחנן וחד אמר כריב"ל ופסק רשב"ם הלכה כרבי יוחנן משום דרומאי משמיה דריב"ל סברי כוותיה ואביי ורבא פליגי ביה נמי בפרק [השוכר] (מסכת ע"ז דף סו:) אביי סבר ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא ורבא סבר חמרא וקי"ל הלכתא כרבא לגבי אביי: ט [דף צו ע"ב] ת"ר אחד שכר תמרים [ט] ואחד שכר שעורים ואחד שמרי יין מברכין עליהם שהכל נהיה בדברו אחרים אומרים שמרים שיש בהן טעם יין

הגהות הב"ח א חייב באחריותן זרעים הנאכלין זרען ולא צמחו אינו חייב באחריותן ואם התנה עמו מתחלה: ב אמר ר"ל ל"ש אלא שזרעה: ג המע"ה למנ"מ למקח וממכר: ד להן את הדמים כצ"ל וכן בסמוך: ה יחזיר לו את הבשר: ו בכל כה"ג וכו' ואם בא לנפות מנפה את כולה:

פלפולא

זה יכול לבא לידי רמאות דאיכא דחזי במדידה ולא ידע לא בפחות ולא בתוספת: [ב] בקונה חצי המדה. לאו דוקא אלא כלפי שאינו קונה כל המדה קאמר חצי המדה כי הא דאמרי' לעיל אמאי קרי ליה רה"ר לפי שאינו רה"י ולשון הטור סימן רל"א שני שלישית מדה: [ג] וקנה ומיתנא שלה י"ב טפח. הרשב"ם מפרש קנה ד"ט ומיתנא דמאזנים של כף אחת ד"ט וכן של כף שניה והקשה בעל חכמת שלמה דא"כ א"צ לנפש מאזנים שתהא תלויה באויר רק כ"ט לחצי קנה המוכרע דהא מפרש הרשב"ם דטעמא דתלויה באויר שלא יגע הקנה בגג ע"כ לכן נראה כפי' הטור שכתב קנה יב"ט ומיתנא יב"ט ומפרש נפש מאזנים תלויים באויר שהוא החוט שהנפש תלויה בו צריך שיהיה ארוך ג"ט והכי מסתבר דהשתא נפש תלוי מרוחק מהגג ג"ט והוי דומיא דגבוה מן הארץ כו' והב"י כתב ג"כ דנראין דברי הטור אבל מטעם דאל"כ ה"ל לברייתא לפרש ולא לסתום: [ד] ובלבד שלא הוקר השער. וז"ל הרשב"ם אבל אם לקח בשעת הגורן ועכשיו הוקיר ישתכר אפילו כפלים כפי שהשער הולך: הדרן עלך המוכר את הספינה

פרק ששי [א] וה"מ דלא צמחו כו'. כ"כ הרי"ף: [ב] דכל היכא שאין הלקוי ידוע כו'. מדהוצרך לכתוב וה"מ כו' אבל מחמת דבר אחר כו' דפשיטא הוא דמהיכא תיתי שיתחייב באחריות לקוי ברד וכיוצא בו אלא הא קמ"ל דבעינן שיהא נודע בודאי שמחמת הברד לקו אבל היכא שאין הלקוי ידוע כו': [ג] אפי' לשלם ההוצאה אליבא די"א. וקצת קשה כיון דאין הלכה כי"א למאי נ"מ מהדר אסברתייהו וכי תימא דנא הי"א נשמע לת"ק דהואיל והי"א מחייבין אפי' בהוצאה ש"מ דפשיטא להו דבזרעים יש לתלות הלכך גם לת"ק טעמא משום דפשיטא לתלות בזרעים כי אמרת הכי הויא סייעתא דא כתדע מן הקושיא דעל הי"א עצמן קשיא מה שרצה לתרץ וטפי טובא קשה אדידהו ובתוספות יש שני פירושים הך תירוץ שכתב רבינו ולא הזכירו בו לסברת הי"א כלל ואח"כ כתבו תירוץ שני וז"ל אי נמי הכא מיירי דאיגלאי מלתא למפרע שלא היו ראויין לזריעה כלל וכן משמע בגמרא דאיכא למאן דמחייב לשלם אפילו הוצאה ואין סברא לחייבו כלל כל

חריפתא

ההוצאה אלא כשלא היו ראוין כלל לזריעה וידע המוכר שלא היתה ראוים לזריעה עכ"ל וזה ניחא להוכיח מן הי"א באיזה ענין איירינן מש"כ ללשון רבינו הייתו מוכיחים סברא לחייב ממאי דשמעינן לי"א דמחייבים ביותר והיא גופה תקשה דלא לחייבו ואפילו כת"ק נמי לא ולכן אפשר להגיה בדברי רבינו שכך נ"ל אי נמי הכא מיירי דאגלאי מלתא למפרע שלא היו ראויין לזריעה כלל וכן משמע מדמחייבינן אפילו לשלם ההוצאה כך נראה להגיה אלא דמאי דמסיק דמלתא דפשיטא הוא אין לו משמעות לפי זו ההגה"ה לכן נניח הלשון כמו שהוא ואע"ג דלא ה"ל למהדר אסברת י"א מלתא נו בפ' חזקת גבי המוכר שדה בעדים ובפ"ק דב"מ כמ"ש שם: [ד] והכירו המוכר. כ"כ הרשב"ם בכת"י ובר"פ הפרה לא כתב כן דגם שם לא פי' רש"י כך ומ"מ נ"ל כמ"ש בכאן עיקר וכמו שכתבתי בטעם נכון שם בר"פ הפרה: [ה] דאפי' רבנן דפרק דלעיל. גבי מכר למד וכו': [ו] כיון דאין הדמים וכו'. ובר"פ הפרה כתב דהרשב"ם נתן ג"כ טעם: [ז] נמצא עליה קורט דם כו'. כלומר הא דאמרי' טרפה היינו נמצא כו'. ולכן צריך בדיקה אבל מצד אחד כשרה וא"צ בדיקה ואם אירע שבדקה ומצא קורט דם אה"נ דטריפה כמבואר בדברי רבינו במקומו: [ח] וידוע דאיהו לא עריב לא קנסינן ליה. כ"כ הרשב"ם דהיינו דאיכא בין דינא לקנסא ובנמוקי יוסף כתב דנ"מ דאי קנסא לא קנסינן ביה בבבל והו אי קנסא לא ילפינן מיניה לעלמא ע"כ ולי נראה דה"נ כ"מ דאי קנסא לא קנסו בנו אחריו ושוב מצאתי במקצת ספרי נמוקי יוסף שכתוב בהן לא קנסינן ביה בנו והכי מסתבר להגיה באותן ספרים שכתב בהן בבבל דאי איתא דבבבל לא קנסינן אמאי מייתי להו הרי"ף ורבינו להך מימרא כלל אלא ודאי אף בבבל קנסינן דמלתא דשכיחא ואית ביה חסרון כיס קנסי' בבבל כדאיתא בפ' החובל ויש מי שרצה לומר דנ"מ נמי אי קנסא דמודה בקנס פטור וליתא דלא מיפטר אלא כשמתחייב כלום בהודאתו כדאיתא בפרק שור שנגח ד' וה' והכא לא מתחייב מידי דמאי דמשכח יותר מרובע בלא הודאתו שעירב מחייב לשלומי דאין הלוקח מקבל עליו אלא רובע: [ט] ואחד שכר שעורים כו' מברכים עליהם שהכל. עיין בדברי רבינו

בפרק

מברכין עליהם בפה"ג אמר רבא דכ"ע רמא תלתא ואתא תלתא ולא כלום רמא תלתא ואתו ארבעה חמרא מעליא הוא רבא לטעמיה דאמר [י] כל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא כי פליגי דרמא תלתא ואתו תלתא ופלגא רבנן סברי תלתא מיא עול תלתא מיא נפק פש ליה פלגא ופלגא בשית מיא לאו כלום הוא ואחרים סברי תלתא עול ותרי ופלגא נפיק פש ליה כוזא וכוזא בתרי ופלגא חמרא מעליא. רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו אין הלכה כאחרים. [דף צז ע"א] בעא מיניה רב נחמן בר יצחק מרב חייא בר אבין שמרים שיש בהן טעם יין מהו א"ל מי סברת חמרא הוא קיוהא בעלמא הוא ותמד שרגילין לעשות [כ] שנותנים מים על החרצנים דינם כהך תמד של שמרים שמברכין עליהם שה"כ אלא אם כן רמא תלתא [ל] ואתא ריבעא דמוכח בפסחים ברים פרק אלו עוברין (דף מב:) דתמד של חרצנים גרוע משל שמרים דקאמר התם וסבר ר' יהודה תמד לאו בר עשורי הוא ופריך עלה מהא דהמתמד ונתן מים במדה דמחייב ר' יהודה ומשני [מ] הא בדרווקא והא בדפורצני וליכא למימר דהמתמד מוקי בדפורצני ועדיף מדרווקא דא"כ מאי פריך הכא וביתר מכדי מדתו מי פליגי דלמא הא דפליגי רבנן ואמרי הכא ביתר מכדי מדתו משום דאיירי בדרווקא אלא ע"כ ההיא דהמתמד בדרווקא איירי וההיא דאלו עוברין דפטר ר' יהודה בדפורצני דגריעי מדרווקא ולענין מגע עובד כוכבים כתב ר' אברהם אב בית דין ז"ל שאין מגע עובד כוכבים אוסר בתמד אלא א"כ ראוי לברך עליו בפה"ג כגון דרמא תלתא ואתו ארבעה. והראב"ד ז"ל היה אומר כיון שאנו רואים שהתמד משובח לשתיה מיחלף ביין גמור ואין להתיר במגע עכו"ם ועוד יש לחוש שמא מנסכין אותו לעבודת כוכבים הואיל והוא משובח לשתייה ודנין בו כדרך שאמרו בתרומה ראשון ושני אסור או שמא יש לדמות מגע עכו"ם בתמד למה שאמר ושל הקדש לעולם אסור. וה"ר יונה ז"ל כתב דתמד של שמרים כל זמן שלא מצא יותר מכדי מדתו שמותר דכיון שהתירו תמד שני במעשר למדנו שנתבטל טעם היין במים ואין מגע עכו"ם אוסר בו וגם אין דרכו לנסכו אלא שהחמירו חכמים בתרומה ובהקדש ואין ללמוד משם להחמיר במגע עכו"ם בתמד דשאני תרומה והקדש דכיון שנאסרו השמרים החמירו שלא להפקיע איסורן וה"ה בשמרים של נסך שכבר נאסר בהגלה התמד שלהן אסור לעולם ואין לדמות להביא התמד לכלל איסור שיאסר בו מגע עכו"ם אבל בתמד שמשימין מים בחרצנים שמדרסין ברגלים [נ] ולא נעצרו בגלגל וקורה יש להחמיר בתמד ראשון ושני בין לענין מגע עכו"ם בין לענין מעשר ואפילו של דמאי ואפילו לא מצא אלא כדי מדתו או אפי' פחות מכדי מדתו דבתמד של שמרים דוקא אמר תלתא עייל תלתא נפק לפי שאין השמרים בולעים המים אבל בתמד של חרצנים אע"פ שלא מצא יותר מכדי מדתן מוציאין משם יין משובח ועל כרחך יצא מן היין הרבה ובלעו הרבה מן המים ועוד אם תסחוט את החרצנים בידים יצא מהן יין הרבה ואע"פ שנותנין שם מים אין מוציאין יותר מכדי מדתן והרי זו הוכחה גדולה שהחרצנים בולעים הרבה מן המים וכיון שכך הוא אין יכולין לעמוד על הדבר כמה יין יש שם והפשר שיש שם[ס] בתמד ראשון חלק רביעי מן היין ויש בו משום יין נסך כדין יין מזוג דקי"ל יין מזוג יש בו משום יין נסך אלא דלענין ברכה כיון שיש בו ספק בדבר כמה יין יש בו מברכין עליו שה"כ אבל לענין מגע עובד כוכבים יש (לו) [לנו] להחמיר עד שיהא כל כך גרוע שאין דרך בני אדם לשתותו:

י **אמר** רב זוטרא בר טוביה אין אומרים קדוש היום אלא על היין שראוי לנסך על גבי המזבח ואסיקנא לאפוקי שריחו רע ולאפוקי מגולה ואע"ג דעבריה במסננת אפילו הכי הקריבהו נא לפחתך אבל יין מגתו מקדשין עליו דתני רבי חייא יין מגתו לא יביא ואם הביא כשר וכיון דאם הביא כשר אנן אפילו לכתחלה מקדשין עליו [דף צז ע"ב] דאמר רבא סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קדוש היום [ע] ויין מזוג נמי אחשובי אחשביה דאמר רב יוסף בר חנינא מודים חכמים לרבי אליעזר בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים הלכך מקדשין עליו ויין של מרתף ושל צמוקים לא יביא ואם הביא כשר וכיון דאם הביא כשר אנן אפילו לכתחלה מקדשין עליו [פ] מיהו אמרי רבוותא לא כל הצמוקין שוין לקדושי עלייהו אלא כגון דמכמשן בגופייהו ולא דיבישין [צ] וכדעצרת להו נפקא מינייהו ליחלוחית הני הוא דשרינן במים ומעצרינן להו ומקדשין עלייהו אבל אי כי מעצרת להו לא נפיק מינייהו ליחלוחית לא מקדשין עלייהו. ויין מבושל היה אור"ת ז"ל דמברכין עליו בפה"ג וגם מקדשין עליו [ק] ואע"ג דאמר גבי שלקות הואיל ואישתני אישתני דוקא תומי וכרתי דאישתני לגריעותא כשבשלום דמעיקרא הוה בהו קיוהא והשתא לית בהו קיוהא אבל שאר ירקות הואיל ואישתני לעילויא לא אישתנו מברכתן ראשונה הכי נמי יין מבושל אישתני לעילויא *ואין לדקדק מדלא קאמר הכא אי לימא למעוטי יין מבושל אלמא דמקדשין עליו דדלמא לא איצטריך למעוטי דשמא אפילו בפה"ג אין מברכין עליו דאישתני לגריעותא ואי למעוטי יין מבושל אתא הוה ליה למימר שאין מברכין עליו בפה"ג כ"ש שאין מקדשין עליו וכענין זה פרשב"ם לקמן הא דקאמר אילימא למעוטי יין קוסס פלוגתא דרבי יוחנן וריב"ל ויש להביא ראיה ממסכת תרומות (פרק י"א מ"א) אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעיטו ורבי יהודה מתיר מפני שמשביחו אלמא דכ"ע עלויי עלייה דאפילו רבנן לא קאמרי אלא מפני שממעיטו אבל מודו שמעליהו בכך ואמר בירושלמי דפסחים ושקלים יוצאין ידי ארבע כוסות ביין מבושל וקשה מהא דאמר בפרק שני דתרומות תורמין יין שאין מבושל על מבושל אבל לא מבושל על שאין מבושל זה הכלל כל שהוא כלאים בחבירו לא יתרום מזה לזה ואפי' מן היפה על הרעה שאינו כלאים תורם מן היפה על הרעה אבל לא מן הרעה על היפה אלמא מבושל הוי רע דאישתני לגריעותא בירושלמי פריך מההיא מתני' אההיא מתניתין דפרק בתרא דתרומות ומשני כאן בכהן וכאן בבעלים הא דאמר אבל לא מבושל על שאינו מבושל הייט בבעלים לפי שהן תורמין לפי מדה שהיה מן היין קודם שבשלו והכהן חפץ יותר ברבוי יין בלא בישול לכך חשיב ליה רע לגבי כהן וגם יש אנשים שאינן יכולין לשתות יין מבושל לפי שמחממת הוזקן כואב לו בראשו הלכך חשיב רע לכהן אם אין דרכו לשתותו והא דפרק בתרא בכהן רבנן אסרי אע"פ שמשביחו משום הפסד תרומה ור' יהודה שרי מפני שמשביחו ורש"י כתב בתשובה אחת שאף בורא פרי הגפן אין מברכין עליו. וכן כתב רב נמח גאון ז"ל ואמר דמשום הכי לא קאמר הכא דלמעוטי מבושל אתא לפי שאף בורא פרי הגפן אין מברכין עליו. וליתא דאיכא למימר דסבר דמקדשין עליו משום דאישתני למעליותא ואע"ג דתנן במנחות (דף פז.) יין מבושל לא יביא ואם הביא פסול הא מסקינן הכא דלא נאמר כלל זה אלא ביין דמאיס (ומפני דמאיס) מפני ריחו או שנתגלה או דאישתני טעמיה לגריעותא אבל יין מבושל אשתני למעליותא ומה שאין מנסכין ממנו משום שנשתנה מברייתו ובבכורות (דף יז.) קאמר דגפן שגדלה על גבי תאנה פסול לנסכים לפי שנשתנה [ר] דבעינן דומיא דכבש שלא נשתנה בו כבש מעולם:

יא **קנקנים** בשרון וכו'. תנא פטסאות נאות ומגופרות פי' הני מקבל אבל לא שבורות. תוספתא יותר על כן מחזיר לו השאר ונוטל הימנו דמים דלא שייך הכא טעמא דקגם דאין דרך לערבן עם שאר החביות וגם לא שייך טעמא דשכיח ולא שכיח אלא דבר הווה שמתקלקלין עשרה בתוך מאה כשמגרפן בכבשן [ש] הלכך מקבל עליו עשרה לעולם: יב **מתני'** המוכר יין לחבירו והחמיץ אינו חייב באחריותו ואם ידוע שיינו מחמיץ הרי זה מקח טעות אמר לו יין [דף צח ע"א] מבושם אני מוכר לך חייב להעמיד לו עד עצרת יין ישן משל אשתקד מיושן משל שלש שנים: **גמ'** א"ר יוסי ברבי חנינא ל"ש אלא בקנקנים דלוקח אבל בקנקנים דמוכר א"ל הא חמרך והא קנקנך *וא"ת הא דקתני במתניתין יין מבושם חייב להעמיד לו עד עצרת לימא ליה קנקנים דידך גרמו וי"ל דאין ה"נ אם נתן לו והחמיץ אין חייב באחריות והא דקתני חייב להעמיד לו עד עצרת ה"ק דחייב ליתן לו יין שראוי להתקיים עד העצרת וכי קנקנים דמוכר מאי הוי לימא ליה לא איבעי לך לשהויי לא צריכא דא"ל למקפה ממאי מדקתני אם ידוע שיינו מחמיץ הרי זה מקח טעות ואמאי ולימא ליה לא אבעי לך לשהויי אלא לאו ש"מ מתני' בדא"ל למקפה ש"מ. ופליגא דר' חייא בר יוסף דא"ר חייא בר יוסף חמרא מזלא דמריה גרם שנאמר ואף כי היין בוגד גבר יהיר ולא ינוה [ת] והלכה כרבי יוסי בר' חנינא. אמר רב יהודה אמר רב כל המתגאה בטלית של ת"ח ואינו ת"ח אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה כתיב הכא לא ינוה וכתיב התם אל נוה קדשך. [דף צו ע"א] אתמר המוכר חבית יין לחבירו והחמיצה אמר רב כל שלשה ימים ברשות מוכר מכאן ואילך ברשות לוקח ושמואל אמר חמרא אכתפא דגברא שויר עבד רב יוסף עובדא בבכרא כוותיה דרב ובחמרא כוותיה דשמואל. הא דשמואל אי בקנקנים דמוכר קאמר בדלא א"ל למקפה ואי בקנקנים דלוקח אפילו א"ל למקפה כי היכי דלא תיקשי אדרבי יוסי ב"ר חנינא דתרווייהו הלכתא נינהו. [דף צח ע"א] ואמר רבא האי מאן דזבין חביתא דחמרא לחנויה אדעתא [א] לסבויי ותקף אפלגא או אתלתא דינא הוא דמקבל ליה מיניה דהוי כאילו א"ל למקפה ולא אמרן אלא דלא שני בברזא אבל שני בברזא לא ולא אמרן אלא דלא מטא יומא דשוקא אבל מטא יומא דשוקא לא. ואמר רבא האי מאן דמקבל חמרא מחבריה אדעתא דממטי ליה לאפרוותא דזלספט ואדמטא התם זיל דינא הוא דמקבל ליה מיניה איבעיא להו הוה חלא מאי א"ל רב הלל לרב אשי כי הוינן בי רב כהנא א"ל חלא לא כמאן כרבי חייא בר יוסף ואיכא דאמרי אפילו חלא נמי מקבל כמאן כר' יוסי בר חנינא מהא שמעינן דהלכתא כרבי יוסי בר חנינא [ב] דלישנא בתרא עיקר. ישן משל אשתקד [דף צח ע"ב] תנא מתיישן והולך עד החג: יג **מתני'** המוכר מקום לחבירו לעשות לו בית וכן המקבל [מקום] מחבירו לעשות לו בית חתנות לבנו ובית אלמנות לבתו עושה ד' אמות על שש דברי ר"ע ר' ישמעאל אומר רפת בקר היא זו הרוצה לעשות רפת בקר עושה ד' אמות על שש בית קטן שש על שמנה גדול שמנה על עשר טרקלין עשר על עשר רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו ראיה לדבר רשב"ג אומר כבנין היכל: **גמ'** מאי טרקלין בי ורדי תנא וקנתינר שתים עשרה על שתים עשרה מאי קנתינר הורבן אפדני: **מתני'** [דף צט ע"א] מי שיש לו בור לפנים מביתו של חבירו נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסין ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאים ואין מכנים בהמתו ומשקה מבורו אלא ממלא ומשקה מבחוץ זה עושה לו פותחת וזה עושה לו פותחת: **גמ'** פותחת להיכא אמר ר' יוחנן שניהם לבור בעלמא בעל הבור בעי לאשתמורי מיא דבוריה אלא בעה"ב למה ליה א"ר א [דף צט ע"ב] משום חשד אשתו:

מתני' מי שיש לו גינה לפנים מגינתו של חבירו נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסים ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין ואין מכנים לתוכה תגרין ולא יכנס מתוכה להוך שדה אחרת והחיצון זורע את הדרך [ג] נתנו לו דרך מן הצד מדעת שניהם נכנס בשעה שהוא רוצה ויוצא בשעה שהוא רוצה ומכנים לתוכה הגרין ולא יכנס מתוכה לתוך שדה אחרת וזה וזה אין רשאין לזורעה: יד **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל אמה בית השלחין אני מוכר לך [ד] נותן לו שתי אמות לתוכה אמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה אמה בית הקילון אני מוכר לך נותן לו אמה אחת לתוכה חצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן לאגפיה. ואותן אגפיים מי זורען. אמר רב יהודה אמר שמואל בעל השדה [ה] נוטען ואמרי לה זורען מ"ד זורען כ"ש נוטען ומ"ד נוטען אבל זורען לא דמחלחולי מחלחלי. ואמר רב יהודה אמר שמואל אמת המים שכלו אגפיה מתקנה מאותה שדה מאי טעמא אמר רב פפא שעל מנת כן קבל עליו בעל השדה: טו **מתני'** מי שהיתה דרך הרבים עוברת בהוך שדהו נטלה ונתן להם מן הצד מה שנתן נתן ושלו לא הגיעו דרך היחיד ד' אמות ודרך הרבים שש עשרה אמה דרך המלך אין לו שיעור דרך הקבר אין לו שיעור המעמד דייני צפורי אמרו בית ארבע קבין: **גמ'** [דף ק ע"א] דרך היחיד ד' אמות הניא אחרים אמרו כדי שיעבור חמור *במשא אמר רב הונא הלכה כאחרים ודייני גולה אמרו שני גומדים ומהלה אידי ואידי חד שיעורא הוא: טז **ת"ר** [דף ק ע"ב] המוכר קברו ודרך קברו מקום מעמדו בית הספידו באין בני משפחה וקוברין אותו בעל כרחו משום פגם משפחה ומחזירין לו הדמים: **מתני'** המוכר מקום לחבירו לעשות לו קבר וכן המקבל מחבירו לעשות לו קבר עושה הוכה של מערה ארבע אמות על שש ופותח לתוכה שמנה כוכין שלשה מכאן ושלשה מכאן ושנים מכנגדו [דף קא ע"א] ר' שמעון אומר עושה הוכה של מערה שש על שמנה ופותח לתוכה שלשה עשר כוכין ארבע מכאן וארבע מכאן וג' מכנגדו ושנים אחד מימין הפתח ואחד משמאל הפתח הכוכין ארכן ארבע אמות ורומן שבע ורחבן שש ועשה חצר על פתח המערה שש על שש כמלוא המטה וקובריה ופותח לתוכה שתי מערות אחת מכאן ואחת מכאן ר"ש אומר ארבע מארבע רוחותיה רשב"ג אומר הכל לפי הסלע: הדרן עלך המוכר פירות

פרק שביעי

א [דף קב ע"ב] **האומר** לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך היו שם נקעים עמוקים עשרה טפחים או סלעים גבוהים י' טפחים אין נמדדין עמה פחות מכן נמדדין עמה ואם אמר כבית כור עפר אפי' היו שם נקעים עמוקים עשרה

פלפולא חריפתא

בפרק כיצד מברכין סימן י"ב: [י] **כל** חמרא דלא דרי כו'. אבל כי דרי על חד תלת הוה חמרא וה"נ ודאי דכי יש בו טעם יין מיירי דאל"ה פשיטא דלא שלכך כיון שיש כאן טעם יין כי נמי הוה תלתא מיא מקרי חמרא: [כ] **שנותנים** מים על החרצנים. שנעצרו בגלגל וקורה. ועיין לקמן וכן מבואר בב"י טוא"ח סימן ר"ד בשם הרמב"ן והרשב"א: [ל] **ואתו** ארבעה גרסינן: [מ] **הא** בדרווקא והא בדפורצני. פי' רבינו בפרק שני דמסכת ע"ז גבי החרצנים והזגים כו': [נ] **ולא** נעצרו בגלגל וקורה. דאינו נעצרו כך דינא מפורש לעיל דלא מקרי יין אלא כדרמא תלתא ואתא ארבעה וכן מפורש בטוי"ד סימן קכ"ג: [ס] **בתמד** ראשון ושני חלק רביעי ס"ג בטוי"ד סימן קכ"ג: [ע] **ויין** מזוג כו'. עיין בפ"ב דמס' ע"ז גבי אמר רבא יין מזוג כו': [פ] **מיהו** אמרי רבוותא כו'. כ"כ הרי"ף בפרק ערבי פסחים: [צ] **וכדעצרת** להו. כלומר אלא כדעצרת להו וכו': [ק] **ואע"ג** דאמר גבי שלקות כו'. מילתא דשלקות בפרק כיצד מברכין דף לח אך לא נמצא שם לישנא דהואיל ואשתני אשתני: [ר] **דבעינן** דומיא דכבש דלא נשתנה בו כבש מעולם. הכי אמרי' התם זבח ונסכים מה זבח שלא נשתנה אף נסכים שלא נשתנו ופרש"י זבח לא נשתנה דהא נדמה פסול לקרבן ע"כ ומסקי' התם דיין הגדלה כו' נשתנה ריחו ולכך תמיהני אהא דקאמר רבינו משום שנשתנה מברייתו:

[ש] **הלכך** מקבל עליו עשרה לעולם. כיון דהווה הוא שעשרה מתקלקלין בתוך מאה משא"כ ברובע טינופות שאינו בודאי שנתערב בסאה וכשמוליא יותר מרובע יש להשדו בכל שעירב הכל גם הרובע: [ת] **והלכתא** כו'. כדלקמן גבי איבעיא להו הוה חלא: [א] **לסבויי**. למכור יין בחנות כמו זולל וסובא כו'. רש"י בפרק השוכר במס' ע"ז על ההיא מסובאתא כ"כ התכמת שלמה: [ב] **דלישנא** בתרא עיקר. כדעת הרי"ף שכתב רבינו בפ"ק דב"ק אבל בפרק חזקת הבתים גבי יעשה פירוש לפירושן כתב דעת הגאונים לפסוק כלישנא קמא ועיין מ"ש שם גם עיין בפ"ב דמס' ע"ז גבי שתיתא: [ג] **נתנו** לו. בקצור ובטור סימן קס"ט העתיק נתן לו אבל בפירוש רשב"ם דפ"ה דף פ"ב נתנו לו ומפרש שב"ד וכו': [ד] **נותן** לו שתי אמות לתוכה אמה מכאן. כך היא הגי' השניה שבפירוש רשב"ם וכתב שהיא עיקר ומפרש דנותן לו שתי אמות לתקן הגפים אמה מכאן כו' ע"כ ולפי זה אין ברוחב אמת בית השלחין אלא אמה אחת ועל שם זה נקראת אמה ומן התימה על הב"י שכתב ברים סימן רע"ז שלא מצא הבר להטור שפסק אמה רוחב ושאין גי' הרא"ש כן: [ה] **נוטען**. נראה לי דהייט נטיעות קטנות אבל לא אילן דהא מרחיקים את האילן מן הבור כ"ה אמה כדתנן בסוף לא יחפור: הדרן עלך פרק המוכר פירות

טפחים או סלעים גבוהים י' טפחים נמדדין עמה. פרשב"ס דוקא דאמר בית כור עפר דכיון דהזכיר עפר משמע הראוי לזריעה אבל אם לא אמר עפר [א] אפילו כולו סלעים הגיעו דשמא לבנות בית או למשטח בה פירי זבין ליה וכן נמי אם אמר בית כור קרקע אפי' כולו סלעים הגיעו *ור"י פירש דאפי' בית כור סתם נמי דכיון דהזכיר בית כור סתמא לזריעה ונקט עפר לרבותא דאפ"ה פחות מכאן נמדדין עמה והכי מסתבר דאין דרך להזכיר בית סאה ובית כור אלא בשדה העומדת לזריעה : גמ' היו שם נקעים וכו' אין נמדדין עמה. מ"ט [דף קג ע"א] אמר רב פפא אין אדם רוצה שיתן מעותיו במקום אחד ויראוהו כשנים ושלשה מקומות הלכך אפילו אינם מלאים מים וראוין לזריעה כי אינו רוצה שירד למטה ויחרוש ואח"כ יעלה למעלה ויחרוש אבל קרקע השוה ימדוד לו ואינו יכול לומר איני רוצה קרקע שתהא מופסקת בסלעים ונקעים וכן משמע לישנא דאין נמדדין עמה דמשמע דשאר השדה נמדד חוץ מסלעים ונקעים ובלבד שלא יהו סלעים ונקעים מפסיקין כל השדה מעבר לעבר אלא שנשאר ריוח ביניהם שיוכל להעביר המחרישה ביניהם דאי לאו הכי שייך למימר אין אדם רוצה שיתן מעותיו ויראוהו כשנים ושלשה מקומות : א"ר יצחק טרשים שאמרו בית ד' קבין. ברוב הספרים כתוב לפני רבי יצחק פסקא דמתני' פחות מכאן נמדדין עמה ועלה קאי מילתיה דרבי יצחק. ורב אלפס לא כתב הפסקא בהלכותיו ואע"פ שדרכו תדיר להביא הפסקא תמיד ורמז לנו דרבי יצחק קאי אכל נמדדין עמה דקתני במתניתין גם אסיפא דקתני ואם אמר כבית כור עפר אפילו היו שם סלעים גבוהים י' טפחים או נקעים עמוקים עשרה נמדדין עמה וקאמר דדוקא בית ד' קבין . (א) וכן פרשב"ס. אמר מר עוקבא והוא שמובלעין בחמשת קבין וא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן והוא שמובלעים ברובה של שדה בעי רבי חייא [ב] רובו במיעוטן ומיעוטן ברובו מהו תיקו. בעי ר' ירמיה [דף קג ע"ב] [ג] כשיר מהו [ד] כשורה מהו [ה] כאיצטדנין מהו עקלתון מהו תיקו. וכיון דסלקו בתיקו נמדדין עמה דמתני' איירי שכבר קבל המוכר המעות [ו] מדקתני מהו מחזיר לו מעות. תנא אם היה סלע יחידי אפילו כל שהוא אין נמדד עמה ואם היה סמוך למיצר אפילו כל שהוא אין נמדד עמה : מתני' בית כור אני מוכר לך מדה בחבל פיחת כל שהוא ינכה יתר כל שהוא יחזיר ואם א"ל הן חסר הן יתר אפילו פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו יותר על כן יעשה חשבון : גמ' איבעיא להו בית כור סתמא מאי. [דף קד ע"א] ופשט רב אשי דסתמא נמי כהן חסר הן יתר דמי וא"ת הא דאמר ר' יצחק לעיל טרשין שאמרו בית ד' קבין אבל יתר משמע דאין נמדדין עמה ואמאי והא מתני' בית כור עפר סתמא קתני וכהן חסר הן יתר דמי ואפילו לא היו שם אותן טרשין כל עיקר אלא היה הקרקע חסר הוה אמר הגיעו וכ"ש השתא. ותירץ רבינו שמשון דהכא מיירי בעומד בתוך השדה ורואה אותה הלכך מסתבר לומר דעד רובע הוי מחילה דאם אינו רואה השדה והתנה עמו למכור לו בית כור פשיטא דלא מצי למיתב ליה בית כור שחסר ממנו שבעה ומחצה קבין ומסתבר דאפי' ע"י נכוי אין חייב לקבלו דמצי לוקח למימר לא היה דעתי לקנות אלא בית כור שלם. והכי איירי רישא דמתני' דהאומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך והיו שם נקעים וסלעים מש"ה א"ר יצחק בית ארבע קבין אבל טפי חזינן ליה כדליתנהו ואפילו אם לא היה חסר אלא קב חייב להשלים דלא קני אלא בית כור שלם : מתני' מהו מחזיר לו מעות ואם רצה מחזיר לו קרקע ומפני מה אמרו מחזיר לו מעות ליפות כחו של מוכר שאם שייר בשדה בית תשעת קבין ובגינה בית חצי קב וכדברי ר"ע בית רובע מחזיר לו קרקע. ולא את הרובע בלבד הוא מחזיר אלא את כל המותר : גמ' ליפות כחו של מוכר אמרינן ליפות כחו של לוקח לא אמרינן והתניא פיחת שבעה ומחצה קבין לכור או הותיר שבעה ומחצה קבין לכור הגיעו יותר על כן כופין את המוכר למכור ואת הלוקח ליקח התם כגון דהוו יקרא מעיקרא וזל השתא דא"ל אי ארעא יהבת ליה הב ליה כזולא דהשתא : שאם שייר בשדה בית תשעת קבין וכו'. אמר רב הונא תשעת קבין שאמרו אפי' בשדה גדולה רב נחמן אמר נותן ז' ומחצה קבין לכל כור וכור [דף קד ע"ב] ואי איכא יתירא למלאות התשעה קבין [ז] דהיינו כל דהו הדרי והלכתא כרב נחמן. תנא אם היה סמוך לשדהו אפי' כל שהוא מחזיר לו קרקע. בעי רב אשי שדה וגנה גינה וגנה שדה מאי תיקו ומחזיר לו מה שירצה: ולא את הרובע בלבד וכו' כלפי לייא תני רבא בר רב יצחק לא את המותר בלבד הוא מחזיר אלא את כל הרבעים כולן : מתני' מדה בחבל הן חסר הן יתר ביטל הן חסר הן יתר מדה בחבל הן חסר הן יתר מדה בחבל [דף קה ע"א] ביטל המדה בחבל הן חסר הן יתר דברי בן ננס. בסימניו ומצריו פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה : גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי בן ננס אבל חכמים אומרים הלך אחר פחות שבלשונות וזו ולא ס"ל מ"ט ספיקא היא ומספיקא לא מפקינן מיניה ממונא ורב סבר כבן ננס דאמר תפוס לשון אחרון דאמר רב הונא אמרי בי רב איסתרי מאה מעי וכו' וקי"ל כל היכא דפליגי רב ושמואל בדיני הלכה כותיה דשמואל והיא דשוכר מרחץ לחבירו כתבתי בפרק השואל (סימן כד) דהלכה כרב נחמן דאפילו בא בסוף החדש כולו למשכיר דקרקע בחזקת בעליה קיימת : [דף קו ע"א] בסימניו ומצריו פחות משתות הגיעו. רב הונא אמר שתות כפחות משתות והגיעו ורב יהודה אמר שתות כיתר משתות וינכה והלכתא כרב הונא דתניא כוותיה פיחת שתות או הותיר שתות הרי הוא כשוה הדיינין והגיעו ואע"ג דקפסיק רב האי גאון בספר מקח וממכר כרב יהודה הלכתא כרב הונא ומהאי טעמא דכתב . רב פפא זבן ארעא מההוא גברא [דף קו ע"ב] א"ל הואי עשרים גריוין [ח] מישחא ולא הויא אלא תמסר אתא לקמיה דאביי א"ל סברת וקבלת א"ל והא אנן תנן פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה א"ל הנ"מ היכא דלא קים ליה בגויה מר קים ליה בגויה והא עשרין א"ל דעדיפא כעשרין אמר לך : ב תניא רבי יוסי אומר האחים שחלקו כיון שעלה גורל לאחד מהן קנו כולן מ"ט אמר רב אשי בההיא הנאה דצייתי להדדי [ט] גמרי ומקנו להדדי . איתמר שני אחין שחלקו ובא להן אח ממדינת הים רב אמר בטלה מחלוקת ושמואל אמר מקמצין אמר ליה רבא לרב נחמן לרב דאמר בטלה מחלוקת אלמא הדר דינא אלא מעתה הני בי תלתא דקיימי ואזול בי תרי מינייהו ופלגי ה"נ דבטלה מחלוקת א"ל הכי השתא התם נחית אדעתא דבי תלתא מעיקרא הכא לא נחית אדעתא דבי תלתא מעיקרא. שמעינן מהא דתרי אחי או תרי שותפי דאזיל חד מינייהו ואיצטריך אידך למנתיה דידיה דפלגינן ביניהם ויהבינן ליה מנתיה ולא נטרינן עד דאתי היאך וה"נ אמר רבה [ב"ר הונא]

בי רב ספרא דפלג בלא דעתיה דאיסור בפרק אלו מציאות (דף כג:) ומהנהו תרי כותאי דפרק איזהו נשך (דף סט.) ומהכא שמעינן דאין חילוק בין מקרקע למטלטלי ואי תקשה לך מהא דאמר בכתובות פרק אלמנה ניזונית (דף ק.) יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהם ב"ד מעמידין להן אפוטרופוס ובוררין להן חלק יפה וקאמר התם דאי לאו מה כח ב"ד יפה ה"א אע"ג דלא טעו הגדילו יכולין למחות ברוחות אע"ג דפלוג בגורל דאף בגורל שייך למימר ברירה שיברר האפוטרופוס שיהא חלקו של כל אחד ביחד וא"כ הכא דלא שייך מה כח ב"ד יפה למה לא יוכל למחות ברוחות כשחלקו בלא דעתו וי"ל דשאני התם דכל היתומים קטנים ואין שום אחד מהן תובע לחלוק אבל אם היה אחד מהן גדול ותובע לחלוק בלא כח ב"ד חולקין כי הכא. וה"ר יונה ז"ל כתב דכי אמר התם הגדילו יכולין למחות ברוחות מן הדין אי לאו משום כח ב"ד יפה מיירי שבא כל אחד לעלות הרוח שנוטל אחיו ואומר שאותו הרוח שוה לו יותר ויוסיף בדמיו הלכך דין הוא שתבטל החלוקה שאילו מתחלה קודם חלוקה ירצה אחד מן האחין לעלות אחד מן החלקים בדמים ואין האחין חפצים להוסיף דמים ולעלות על שאר חלקים שומעין לזה שבא לעלות ואין מפילין גורל על אותו החלק עם שאר החלקים לבטל העילוי אבל אם יאמר אחד מן היתומים אחר שהגדילו אני רוצה שנפיל גורל שמא יעלה חלק פלוני לחלקי פשיטא דאין שומעין לו [י] והיינו דפשיטא ליה הכא שאם חלקו השנים שלא בפני השלישי שלא בטלה מחלוקת ואין השלישי יכול לומר שיחזרו ויטילו גורל בפניו דכיון שנעשית החלוקה [כ] בשומת ב"ד ובגורל מאי נפקא מינה בפניו או שלא בפניו אבל אם בא השלישי ואמר הריני מוסיף דמים על חלק פלוני שהרי אם הייתי שם בשעת חלוקה הייתי יכול לטעון כך ולברור אחד מן החלקים ע"י עילוי בלא גורל שומעין לו וכן כתבתי לעיל (פ"ה סימן מו) בשם הראב"ד ז"ל : [דף קז ע"א] איתמר האחין שחלקו ובא בע"ח ונטל חלקו של אחד מהן. ובפ"ק דבבא קמא (סימן ו') כתבתי היאך היה יכול לגבות חלקו של אחד מהן כי מן הדין היה לו לגבות מכל אחד כפי חלקו. רב אמר בטלה מחלוקת ושמואל אמר ויתר ורב אסי אמר נוטל רביע בקרקע ורביע במעות. רב אמר בטלה מחלוקת קסבר האחין שחלקו יורשין הוו ושמואל אמר ויתר קסבר לקוחות הוו וכלקוחות שלא באחריות דמו [ל] ורב אסי מספקא ליה אי יורשין הוו [מ] אי לקוחות הוו הלכך נוטל רביע בקרקע ורביע במעות אמר רב פפא הלכתא בכל הני שמעתא מקמצין אמימר אמר בטלה מחלוקת והלכה בטלה מחלוקת. פרשב"ס מהכא שמעינן דאחין שחלקו כיורשין הוו ולא כלקוחות וכן היה ר"ת רגיל לפסוק דיש ברירה מדפסקינן הכא הלכה כרב דאמר יורשין הוו ועוד דבנדרים פרק השותפין (דף מה:) קאמר ר"א בן יעקב השותפין שנדרו הנאה זה מזה מותרין ליכנס לחצר ופסקינן התם הלכה כראב"י וטעמא דר"א בן יעקב משום דיש ברירה כדאמר בפרק שור שנגח את הפרה (דף מו:) ועוד ראיה מתמורה פרק כל האסורים (דף ל.) השותפין שחלקו אחד נטל עשרה טלאים ואחד נטל תשעה וכלב שכנגד הכלב אסורין שעם הכלב מותרין ופריך עלה סתמא דגמרא וניפוק חדא להדי כלבא ואינך כולהו ליסתרו והשתא פירכא ליתא אלא למאן דאית ליה ברירה כדמוכח פרק בתרא דבכורות (דף נז.) והא דפליגי בפ"ב די"ט (דף לח.) רבי יוחנן ור' הושעיא דסבר ר' יוחנן דאף בדרבנן אין ברירה ורבי הושעיא סבר דבדרבנן יש ברירה בדאורייתא אין ברירה ופסיק מר זוטרא הלכה כרבי הושעיא לאו משום דהלכה כמותו בהא דאמר דבדאורייתא אין ברירה אלא בדאורייתא [נ] נמי יש ברירה אלא במאי דפליג ארבי יוחנן פסק כוותיה דבדרבנן יש ברירה. ושוב חזר בו ר"ת [ס] ופסק דבדאורייתא אין ברירה מההיא די"ט דמשמע דפסק לגמרי כר' הושעיא ומדאמר רבא א"ר נחמן בתחלת האיש מקדש (דף מב:) האחין לקוחות הן וקי"ל דהלכתא כרב נחמן בדיני ופסקינן נמי לעיל בפרק המוכר את הבית (דף סה.) דאין להן דרך זה על זה משום דמוכר בעין [יפה] מוכר אלמא דלקוחות הן והא דפסקינן הכא דבטלה מחלוקת לאו משום דיורשין הוו אלא משום [ע] דלהך מלתא כיורשים הוו דמשוינן להו כלקוחות באחריות שאם יטרפו ממנו שיחזור ויחלוק [פ] ומצינו למימר שיסלקנו בדמים. והאי דקאמר בטלה מחלוקת משום [צ] שרוצה לכלול בפסק אחד ב' אחין שבא להן אח ממדינת הים ואחין שחלקו ובא בע"ח ונטל חלקו של אחד מהן. והא דפסיק בנדרים הלכה כר"א בן יעקב היינו כוותיה ולא מטעמיה דאיהו סבר מטעם ברירה כדמוכח בשור שנגח את הפרה וכן הלשון מוכיח דזה נכנס לתוך שלו [ק] ורב הונא פסיק כוותיה [ר] משום דחשיב ליה ויתור כדאיתא לעיל בפרק חזקת הבתים (דף נז:) ואע"ג דמשנת ראב"י קב ונקי היכא דמוכח גמרא דלא כוותיה לא סמכינן אהא והא דפריך סתמא דגמ' וניפוק חד מינייהו להדי כלבא ואינך ליסתרו אין הוכחה מזה דהכי אשכחן בפרק שני דכתובות (דף טז.) דפריך סתמא דגמרא לימא הלך אחר רוב נשים ורוב נשים בתולות נישאות אע"ג [ש] דקי"ל כשמואל דאמר (לעיל דף צב.) אין הולכין בממון אחר הרוב :

ג ת"ר שלשה שירדו לשום אחד אומר במנה ושנים אומרים במאתים אחד אומר במאתים ושנים אומרים במנה בטל יחיד במיעוטו אחד אומר במנה ואחד אומר בעשרים סלע ואחד אומר בשלשים סלע נידון במנה ר' אלעזר בן צדוק אומר נידון בתשעים אחרים אומרים עושין שומא ביניהן ומשלשים. והלכתא כת"ק ואע"ג דאמר רב הונא הלכה כאחרים לית הלכתא כוותיה דהא דחי ליה רב אשי דהוא בתרא וקאמר טעמא דאחרים לא ידעינן הלכתא עבדינן כוותייהו : ד מתני' [דף קז ע"ב] האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך משמנין ביניהם ונותן לו חצי שדהו חציה בדרום אני מוכר לך משמנין ביניהם ונוטל חציה בדרום ומקבל עליו מקום הגדר וחריץ ובן חריץ וכמה חריץ ששה טפחים ובן חריץ שלשה טפחים: גמ' א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן ולוקח נוטל כחוש א"ל ר' חייא בר אבא לר' יוחנן והא אנן משמנין ביניהם תנן א"ל אדאכלת כפניתא בבבל תרגימנא מסיפא דקתני סיפא חציה בדרום אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום אמאי משמנין ביניהן והא חציה בדרום קאמר אלא לדמי הכא נמי לדמי. תנא חריץ מבחוץ ובן חריץ מבפנים וזה וזה אחורי גדר מבחוץ [דף קח ע"א] שלא תהא חיה קופצת וכמה בין חריץ לבין בן חריץ טפח : הדרן עלך בית כור

פרק שמיני

א יש נוחלין ומנחילין נוחלין ולא מנחילין מנחילין ולא נוחלין לא מנחילין ולא נוחלין. אלו נוחלין ומנחילין האב את הבנים והבנים את האב והאחין מן האב נוחלין ומנחילין. האיש

תפארת שמואל

פרק שביעי (א) וכן פירש הרשב"ם. לא ראיתי ברשב"ם שמפרש כן שקאי ר' יצחק אכולה מתני' כן אלא אפיסקא רק שבמתניתין פסק דיותר מד' קבין אפי' אמר כבית כור עפר לא הגיעו :

פלפולא חריפתא

פרק שביעי [א] ה"ג כולה סלעים הגיעו. וכן אפי' כו' עד וכן נמי כפול בדפוס בטעות : [ב] ה"ג רובן במיעוטה ומיעוטן ברובה : [ג] כשיר מהו. וזו צורתו א : [ד] כשורה. מהו לשון הטור סימן רי"ח כשורות הרבה זו אצל זו: [ה] כאיצטדנין. זו צורתו ב עקלתון זו צורתו ג :

א ב ג

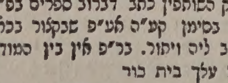

[ו] מדקתני מה הוא מחזיר לו מעות. והפיתא קאי ותמיהא דאדדייק ממחזיר מעות איכא למידק איפכא ממחזיר לו קרקע : [ז] דהיינו כל דהו. פי' אם היתה המכירה בענין שאם תחשוב המותרות ויהיה אפי' כל דהו יותר מרובע לסאה וע"י כן נתמלאו הט' קבין הדרי בעינייהו וא"ל שיתן לו דמים : [ח] מישחה. גרסי' ופי' רשב"ם מדתה. ובגמרא שלנו משחה ויש לפרש מדדה: [ט] גמרי ומקנו להדדי. משמע דקני לגמרי וא"צ לדרך אחר מדרכי הקניות. אבל בטור סימן קע"ג כתב תשובה לרבינו דהגורל אינו קונה כי אם לברר החלקים ולפי זה צריכין אנו לומר דבירור החלקין כשמחלקים ומתרצים שחלק פלוני יהיה לפלוני וחלק פלוני לפלוני עדיף מכשמחלקים ומתרצים ע"י גורל דשא כרפ"ק לא צריכא לטעמא דגמרי ומקני כשמבררים החלקים שחלק פלוני לפלוני וחלק פלוני לפלוני וטעמא דגורל הוה כעין אסמכתא וס"ד דאפי' לברר החלקים לא תסגי : [י] והיינו דפשיטא ליה לרבה : [כ] בשומת ב"ד. של הדיוטות הבקיאין בשומא : [ל] ורב אסי מספקא ליה. עיין מ"ש ברפ"ג דגיטין : [מ] אי לקוחות הוו ובאחריות : [נ] נמי יש ברירה. אע"ג דר' יוחנן ור' הושעיא לתרווייהו אין ברירה בדאורייתא מ"מ מסגנו דלעיל מוכח דיש ברירה : [ס] ופסק דבדאורייתא אין ברירה. וכ"פ בפ"ק דב"ק ועיין בפרק הפרה ומ"ש שם ועוד בנדרים פרק השותפין : [ע] דלהך מלתא כיורשים הוו. ובנדרים פרק השותפין כתב דברוב ספרים בפ"ק דב"ק כתוב כיורשים ועיין מ"ש לעיל גבי רב ושמואל כו' האחין שחלקו בפרק המוכר את הבית : [פ] ומצינו למימר שיסלקנו בדמים וכו'. ובפ"ק דב"ק לא כתב לסה וכן סתם בטוח"מ בסימן קע"ה אע"פ שבקצור בכאן כתב לסה : [צ] שרוצה לכלול. פירוש אמימר וסתמא דתלמודא דקאמר הלכתא בטלה מחלוקת : [ק] ורב הונא פסק כוותיה. בנדרים פרק השותפין : [ר] משום דחשיב ליה ויתור. כר"פ אין בין המודר פסק רבינו דויתור אסור וכן בפרק השותפין מסיק בשם רבינו יצחק כפסק הראשון דרביע תם : [ש] דקי"ל כשמואל. בריש פרק הפרה ופרק המוכר פירות : הדרן עלך בית כור

דת"ר

את אמו והאיש את אשתו ובני אחיות נוחלין ולא מנחילין. האשה את בנה והאשה את בעלה ואחי האם מנחילין ולא נוחלין. האחין מן האם לא נוחלין ולא מנחילין:

גמ' האב את הבנים [דף קח ע"א] דתניא את זו דרש ר' ישמעאל ברבי יוסי איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו במקום בת אתה מעביר נחלה מן האב ואי אתה מעביר נחלה מן האב במקום אחין [דף קי ע"א] והבנים את האב מנלן דכתיב ואיש כי ימות ובן אין לו טעמא דאין לו בן הא יש לו בן בן קודם לבת [דף קי ע"ב] ולבע"א מהכא והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם בניכם ולא בנותיכם. והאחין מן האב מנלן דאמר קרא ממשפחתו וירש אותה משפחת אב קרויה משפחה משפחת אם אינה קרויה משפחה דכתיב למשפחותם לבית אבותם. האיש את אמו מנלן דת"ר [דף קיא ע"א] וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל היאך בת יורשת שני מטות אלא זו שאביה משבט אחד ואמה משבט אחר ומתו וירשתן אין לי אלא בת בן מנין אמרת ק"ו ומה בת שהורע כחה בנכסי האב יפה כחה בנכסי האם בן שיפה כחו בנכסי האב אינו דין שיפה כחו בנכסי האם וממקום שבאת מה להלן בן קודם לבת אף כאן בן קודם לבת. בעא מיניה ר' יהודה נשיאה מר' אמי מנין לבן שיקדים לבת בנכסי האם אמר ליה דכתיב ממטות מקיש מטה האם למטה האב מה מטה האב בן קודם לבת אף מטה האם בן קודם לבת אי מה מטה האב בכור נוטל בה פי שנים אף מטה האם בכור נוטל בה פי שנים [דף קיא ע"ב] אמר קרא לו משפט הבכורה משפט הבכורה לאיש ואין משפט הבכורה לאשה. והאיש את אשתו מנלן [א] דת"ר שארו זו אשתו מלמד שהאיש יורש את אשתו יכול אף היא תירשנו ת"ל וירש אותה הוא יורש אותה ואין היא יורשת אותו [דף קיג ע"א] [ב] ותניא אידך לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר בהסבת הבעל הכתוב מדבר אתה אומר בהסבת הבעל או אינו אלא בהסבת הבן כשהוא אומר ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה וגו' הרי הסבת הבן אמור הא מה אני מקיים ולא תסוב נחלה ממטה אל מטה אחר בהסבת הבעל הכתוב מדבר דבן לאו אחר הוא. אמר ר' אבהו אמר ר' יוחנן אמר ר' ינאי [ג] ומטו בה משמיה דרבי יהושע בן קרחה מנין לבעל שאין נוטל בראוי כבמוחזק שנאמר ושגוב הוליד את יאיר ויהי לו עשרים ושלש עיר בארץ הגלעד מנין היה לו ליאיר שלא היה לו לשגוב אלא מלמד שנשא שגוב אשה ומתה בחיי מורישיה [ומתו מורישיה] וירשה יאיר ואומר ואלעזר בן אהרן מת ויקברו אותו בגבעת פינחס בנו אשר נתן לו בהר אפרים ומנין לפינחס שלא היה לו לאלעזר מלמד שנשא אלעזר אשה ומתה בחיי מורישיה ומתו מורישיה וירשה פינחס מאי ואומר וכי תימא יאיר דהוה נסיב איתתא ומתה וירשה תא שמע ואלעזר בן אהרן הכהן מת וכי תימא דנפלה ליה בשדה חרמין אמר קרא בנו נחלה הראויה לו וירשה בנו. ובני אחיות נוחלין ולא מנחילין תנא בני אחיות ולא בנות אחיות [דף קיג ע"ב] למאי הלכתא אמר רב ששת ליקדם אמר רב שמואל בר רב יצחק קמיה דרב הונא וירש אותה מקיש ירושה שניה לירושה ראשונה מה ירושה ראשונה בן קודם לבת אף ירושה שניה בן קודם לבת*:

ב תניא והיה ביום הנחילו את בניו ביום אתה מפיל דין נחלות ואי אתה מפיל דין נחלות בלילה ותניא אחריתי נמי והיתה לבני ישראל לחוקת משפט הורעה כל הפרשה כולה להיות דין *וכדרב יהודה דאמר רב יהודה ג' שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין רצו עושין דין. ודייק לה רב יהודה מדקרייה רחמנא חוקת משפט מה שאדם מנחיל את בניו אלמא שהעומדים שם ב"ד הן. *אם רצו לעשות דין כאילו נוה תחלה שיהו אלו בית דין על דבריו לכל דבר ודבר שיסתפק אדם בלשון הצואה [ד] ואין אחד מן היורשין יכול לערער ולומר לב"ד הגדול קאזלינא או לב"ד חשוב שבעיר ולהכי נקט ג' שנכנסו לבקר את החולה דלא מיבעי אם צוה החולה שיבואו שם ג' ויצוה בפניהם דאיכא למימר דלפיכך צוה שיבואו שם שלשה כדי שיהו דיינים על צואתו ואפי' בבריא שהודה בפני שלשה איכא למ"ד בפרק זה בורר (דף כט:) האי אודיתא זימנין כתבינן וזימנין לא כתבינן מכנפי ויתבי לא כתבינן כנפינהו איהו כתבינן אלא אפילו נכנסו מעצמן לבקר נעשו דיינין [ה] ואליבא דרבי יוחנן בן ברוקה דאמר במתני' אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין ודריש ליה מדכתיב והיה ביום הנחילו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה והלכתא כוותיה והיינו דקאמר ביום נגמרה הנחלה בדבורו של מת על פי העומדין שם לפי שנעשו דיינין ולא בלילה. וכתב ה"ר יונה ז"ל דמסתברא דכיון דאמור רבנן דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו אף בצואה שהוא מצוה ליתן לאחרים שאין ראוין ליורשו כך הוא הדין *לג' העומדין לשם נעשו דיינין דמתנת שכיב מרע כירושה שויוה רבנן והרי אינה חלה אלא לאחר מיתה כעין ירושה וכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ורב יהודה סתמא קא"ל למילתיה דשלשה שנכנסו לבקר את החולה לא שנא במחלק לבניו ול"ש במחלק לאחרים. ורשב"ם פירש דלהכי נקט ג' שנכנסו לבקר את החולה שאם זמנם שם כדי לשמוע דברי החולה ולהעיד על דבריו כבר נעשו עדים בכך ואין עד נעשה דיין וכדאמרן אבל בלילה כותבין ואין עושין דין הואיל ומתחלה לא היו ראוין לדון והביא ראיה מהא דאמר בפ"ק דמכות (דף ה:) מקשים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה אף שלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה ופליג עלה רבי דאמר ומה יעשו ב' אחין שראו באחד שהרג את הנפש וקאמר התם רבא אליבא דרבי דאמרינן להו אי למיחזי אתיתו ואי לאסהודי אתיתו ואי לאסהודי אתו מודה רבי דבטלה העדות ואמר רב נחמן הלכה כרבי אלמא כיון שבאו שם להעיד נעשו עדים לפסול שאר העדים כ"ש זימנן להעיד. וקשה לפירושו דהא דאין עד נעשה דיין הוי טעמא משום דהוי עדות שאי אתה יכול להזימה. ובירושלמי פרק שבועת העדות קאמר הגע עצמך שלא יהו הדיינין קרובים לעדים דהוי לה עדות שאי אתה יכול להזימה וכל שכן שהעדים עצמם לא יהו דיינין. ורשב"ם פירש הטעם משום דדרשי' פרק שבועת העדות (דף ל.) ועמדו שני האנשים בעדים הכתוב מדבר לפני ה' היינו הדיינין הלכך בעינן שיעמדו העדים לפני הדיינין להעיד ולא שיהו העדים עצמן מוזרין ודנין ולפי אלו הטעמים אם זימנם כדי להעיד יכולין לדון אם יש עדים אחרים

הגה"ה

*אבל אם יש שני אחי האם לזה בנים ולזה בנות אלו יורשין חלק אביהם ואלו יורשות חלק אביהן וכן פסק רשב"ם. מא"ז:

*פי' רשב"ם בענין זה שצריך ג' בחלוקת נחלה כמו בדין ואין נראה לר"י דאם יש מחלוקת בין היורשין פשיטא ואם מודים כולן ל"ל שלשה ומפרש לענין שאותן העומדים שם עושין את הדין בעל כרחן של יורשין ולא מצו למימר לב"ד הגדול קאזלינן ולא לב"ד היפה שבעיר. מסרי"ח:

מעידים בפניהם שהרי יש כאן ועמדו שני האנשים לפני השופט והיא עדות שאתה יכול להזימה וכיון שיכולין לדון כשמעידים בפניהם [ו] יכולין נמי לדון ע"פ ראייתם כששמעו צואת שכיב מרע דכל היכא דמהניא העדאת עדים חשיבה ראיה כמותה [ז] שלא תהא שמיעה גדולה מראיה ומה שהביא ראיה ממכות אין ראיה דלפסול העדים גזירת הכתוב הוא דמקיש שלשה לשנים ואפילו הם מאה ונמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה וכיון שבא להעיד נעשה עד ופוסל האחרים אבל הכא אע"פ שהן עדים אין טעם לפוסלן מלהיות דיינין כדפרישית: **ג ועוד** נראה דהתם נמי בראיה לחודה שבאו להעיד בשעה שראו המעשה לא נתבטלה העדות אם לא שהעידו כולן בפני ב"ד כי תימה הוא לומר אם ראו כמה בני אדם דבר אחד והיה שם קרוב או פסול ולא בא לב"ד להעיד שתבטל כל אותה עדות בשביל שכוון אותו הפסול להעיד. נמצאת פוסל כמה קדושין וגיטין שנעשין בפני המון עם וכוונת כולן להעיד על המעשה אם יצטרכו להעיד ואי אפשר שלא יהו קרובין או פסולין אלא ודאי נראה דאין פוסלין אלא אם כן העידו בפני ב"ד וקודם לכן אין נקראין עדים והא דקאמר רבי מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש מאי קשיא ליה לא יעיד אלא אחד מהן י"ל דהא קשיא ליה כי כל הרואין המעשה [ח] חייבין להעיד ופעמים שכבר העיד אחד מן האחין ואחר כך בא השני ומעיד ואין יודע בעדות אחיו ומיהו מעיקרא הוה בעי למימר התם דבראיה בעלמא אף כי לא העיד בב"ד פוסל את כולן דפריך התם הרוג יציל נרבע יציל אבל למאי דמסיק התם דמשני רבא *אמר יקום דבר במקיימי דבר הכתוב מדבר היינו דוקא עדים המעידים שעל ידם הדבר מתקיים. ורשב"ם כתב שאם קבלו עדות בלילה יש להן לדון ע"פ אותה קבלה והכי נמי איתא בירושלמי (פרק אחד דיני ממונות) אם טעו ודנו בלילה דיניהם דין והרמב"ן ז"ל כתב [ט] דגמרא דידן פליגא מדאמר בפ"ק דסנהדרין (דף יא:) אין מקדשין החדש אלא ביום ואם קדשוהו בלילה אינו מקודש ויליף לה ממשפט מה משפט ביום אף קדוש החדש ביום שמעינן מינה שאם עשו תחלת דין בלילה אין כלום וה"ה קבלת עדות דאמר בר"ה בפרק ראוהו בית דין (דף כה:) [י] דקבלת עדות כתחלת דין ועוד אמר ביבמות (דף קד.) חליצה בלילה כשירה ור"א פוסל ומפרש עלה בגמ' מ"ס חליצה כתחלת דין ומ"ס חליצה כגמר דין:

ד ואמר רב חסדא לא שנו אלא ביום [דף קיד ע"א] אבל בלילה אפילו ג' כותבין ואין עושין דין מ"ט דהוו להו עדים ואין עד נעשה דיין *ודוקא עד המעיד אבל עד הרואה נעשה דיין [ודוקא בדאורייתא אבל בדרבנן נעשה דיין] כדמוכח בפ"ק דגיטין (דף ה:) ובפ"ב דכתובות (דף כא:) גבי קיום שטרות ובדיני נפשות עד הרואה אין נעשה דיין כדאיתא בפ"ב דמכות (דף יב.) אמר ר"ע מנין לסנהדרין שראו באחד שהרג את הנפש שאין ממיתין אותו עד שיעמוד בב"ד אחר ת"ל עד עמדו לפני העדה למשפט ודוקא בדיני נפשות דאמר קרא ושפטו העדה והצילו העדה וכיון דחזו דקטיל תו לא חזו ליה זכותא אבל בשאר דינין מודה רבי עקיבא דנעשה דיין כדמוכח בר"ה פרק ראוהו ב"ד (דף כו.): **ה איתמר** קנין עד אימתי חוזר רבה אמר כל זמן שיושבין ורב יוסף אמר כל זמן שעסוקים באותו ענין ודוקא בקנין הוא שנתנו חכמים זמן לחזרה כי כן דרך לקיים כל דבר פתאום מקיימין אותה בקנין סודר שלא יחזרו בהן לכך נתנו לו שעה להתבוננות אבל בכל שאר קנינין הגבהה ומשיכה ומסירה כסף שטר וחזקה אין בהם חזרה אחר כדי דבור [דף קיד ע"ב] והלכה כוותיה דרב יוסף בשדה ענין ומחצה ובכל שאר דוכתי הלכתא כרבה כדפרישית בפלוגתא דרבה ורב יוסף דשומר אבידה (בב"מ פרק ב' סימן יז): **ו האשה** את בנה והאשה את בעלה ואחי האם מנחילין ולא נוחלין. משנה שאינה צריכה היא דשמעי' לכולהו מכללא דרישא אלא הא קמ"ל דאשה את בנה דומיא דאשה את בעלה מה אשה את בעלה [כ] אין הבעל יורש את אשתו בקבר להנחיל אף האשה את בנה אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב. ואע"ג דדרשינן מטות ומקשינן מטה האם למטה האב מה מטה האב הבן קודם לבת אף מטה האם הבן קודם לבת לא מקשינן להו לענין זה לומר מה מטה האב האב יורש את בנו אף מטה האם האם יורשת את בנה משום דאמר קרא וכל בת יורשת נחלה (נחלה) יורשת ואינה מורשת:

ז [דף קטו ע"א] **מתני'** סדר נחלות כך הוא בן קודם לבת וכל יוצאי ירכו של בן קודמין לבת בת קודמת לאחין וכל יוצאי ירכה של בת קודמין לאחין אחין קודמין לאחי האב וכל יוצאי ירכן של אחין קודמין לאחי האב זה הכלל כל הקודם בנחלה יוצאי ירכו קודמין והאב קודם לכל יוצאי ירכו: **גמ'** ת"ר בן אין לו אין לי אלא בן בן הבן בת הבן ובן בת הבן מנין ת"ל ובן אין לו [ל] עיין עליו בת אין לי אלא בת בן הבת ובת הבת ובת בן הבת מנין ת"ל אין לו עיין עליו [דף קטו ע"ב] הא כיצד נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן ולימא עד יעקב גמירי דלא כליא שבטא. [דף קטז ע"א] זה הכלל כל הקודם בנחלה יוצאי ירכו כו'. בעי רמי בר חמא אבי האב ואחי האב כגון אברהם וישמעאל בנכסי עשו איזהו מהן קודם אמר רבא ת"ש האב קודם לכל יוצאי ירכו ורמי בר חמא [דף קטז ע"ב] אגב חורפיה לא עיין בה. בעי רמי בר חמא אבי האב ואחין כגון אברהם ויעקב בנכסי עשו איזהו מהן קודם. אמר רבא ת"ש האב קודם לכל יוצאי ירכו ורמי בר חמא יוצאי ירכו שלו ולא יוצאי ירכו של בנו וה"נ מסתברא דקתני בסיפא כל הקודם בנחלה יוצאי ירכו קודמין ואילו איתיה ליצחק יצחק קודם השתא דליתיה ליצחק יעקב קודם ש"מ וכן הלכתא: **ח מתני'** בנות צלפחד נטלו ג' חלקים בנחלה חלק אביהם שהיה מיוצאי מצרים וחלקו עם אחיו בנכסי חפר ושהיה בכור ונוטל שני חלקים:

גמ' [דף קיט ע"א] ואמאי ראוי הוא ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק. אמר רבה א"י מוחזקת היא. שמעינן מהא מתני' לא שנא בן ולא שנא בת כי הוי אבוהון בכור שקלי חלק בכורה בהדי אחי אבוהון. ירושלמי כיצד יורש במוחזק מת אביו בחיי אבי אביו נוטל פי שנים בנכסי אביו ולא בנכסי אבי אביו ואם היה אביו בכור נוטל פי שנים גם בנכסי אבי אביו. אמר ריש לקיש משום אבא כהנא ברדלא נאמר משפט לענין פשוטה ונאמר משפט לענין בכורה מה ב כאן אתה דן הבן כאילו אביו קיים לענין פשיטות אף משפט האמור לענין כפילה אתה רואה הבן כאילו אביו קיים לענין בכורתו*:

ט מתני' [דף קכב ע"ב] אחד הבן ואחד הבת לנחלה אלא שהבן

הגה"ה

*וחולקין כבוד לתלמיד במקום הרב ונשאלין משניהם

הגהות הב"ח א הוא הדין דג' שעומדין: ב מה לענין פשוטה אתה רואה הבן כאילו אביו קיים ליטול פשיטותו וכו' קיים ליטול בכורה

פלפולא חריפתא

פרק שמיני [א] דת"ר שארו זו אשתו. ומשמע דהוה דאורייתא. וכן לשון רבינו בפרק מי שמת גבי מעשה דתותרנית וכן נראה ג"כ לשון הרי"ף בס"פ אע"פ דקרי לירושת אשתו נחלה דאורייתא וע"ש שכתבתי דנ"ע ברפ"ט דכתובות: [ב] **ותניא** אידך לא תסוב וכו'. אע"ג דלענין דינא לא נ"מ בין סברייתות אשכחן נמי לרבינו הרי"ף שהביא כמו כן שתי ברייתות דלא נ"מ בינייהו לדינא בר"פ השואל: [ג] **ומטו** בה. יש מטים בדבר זה לומר משמים כו'. רש"י פ"ג דקדושין דף ס"ז: [ד] **ואין** אחד מן היורשים כו'. עיין מה שכתבתי בפ' דיני ממונות תניין: [ה] **ואליבא** דר"י בן ברוקא כו'. דהא"ס אלא במתנת ש"מ הא לא הויא אלא מדרבנן: **שאם** זמנם שם כו' עי' בפ' דיני ממונות תניין שאף לא זמנם לא יאמר אתם עדי כו': [ו] **יכולין** נמי לדון ע"פ ראייתם וכו' שלא תהא שמיעה כו'. דראיה שראו הם בעצמם היא גדולה כאילו שמעו העדות ואין צריכין לשום עדות כלל לכך נעשו דיינים בדבר ולא שייכא טעמא דהזמה ולא דהעמדה לפי שאין כאן עדות כלל וז"ל התוס' בפ"ב דכתובות דף כ"א אבל עד שא"צ להעיד כגון שיש אחרים שיעידו או כגון שראוהו ביום שאינו צריך להעיד דלא הכא שמיעה גדולה מראיה נעשה דיין ע"כ: [ז] **שלא** תהא שמיעה כו'. הכי פריך בגמ' בפשיטות בפרק ראוהו ב"ד: [ח] **חייבין** להעיד. לקיים מה שנאמר ובערת הרע מקרבך כ"כ רבינו בפ"ק דמכות: [ט] **דגמרא** דידן פליגא. עי' בפרק מצות חליצה שם כתב רבינו דעל כרחין גי' ירושלמי משובשת ומתקנה דס"ל כגמרא דידן: [י] **דקבלת** עדות כתחלת דין. קשיא לי דבר"פ שבועת העדות בגמרא אמר דכגמר דין ד"ה בעלי דינין בעמידה אחרי בלשון אחר דהא עדים כגמר דין דמו וכתיב בהו ועמדו. ויש לתרץ דלגבי הדין עצמו שהוא שייך לבעלי הדינין ודאי דקבלת עדות לאו היינו גמר דין אבל גבי עדים עצמן שעדאתן זו היא גמר דין שלהן וכפ' זה בורר כתוב בתוס' דף ל"ד וכן בדברי רבינו קבלת עדות בתחלת הדין דין ולא כתבו כתחלת אפשר דלומר דודאי כגמר דין חשבינן להו אלא שהוא בתחלת הדין היינו לגבי הבעלי דינין ואין נראה זה דודאי דהתוס' ורבינו שם לישנא דגמ' דר"ה נקטי וכן הגהתי שם גם לבי טוקפי בתירוץ בהזכרתי דמה להם לעדים ולא באו אלא לצורך הבעלי דינין וא"כ הכל בתר דידהו גריר אי הוי תחלת דינן או גמר דינן דידהו לכן נראה לי דקבלת עדות ודאי דמי בין לתחלת דין בין לגמר דין דמי לתחלת דין שעדיין לא נשאו ונתנו ולא גמרו הדבר ודמי לגמר דין לפי שעל פי העדאתן יהיה הדין נגמר הלכך אזלינן הכא לחומרא והכא לחומרא דלענין שיעידו ביום מדמינן להו לתחלת דין ולענין שיהיו בעלי דינין בעמידה לפחות בגמר דין מדמינן להו לגמר דין: [כ] **אין** הבעל יורש את אשתו בקבר להנחיל. בגמ' ל"ג להנחיל ואף כרשב"ם לא פי' אלא שהבעל בחייו אינו יורש את הראוי לאשתו כשמתה ונפלו לה כשהיא בקבר והקשו התוס' דלא הוה דומה לזה הא דאף שבן אין יורש את אמו בקבר דהוא כשהבן בקבר וכתבו דאם נפרש אין הבעל יורש את אשתו בקבר להנחיל לאחיו הוה אתי שפיר אלא דקשיא וכו' ומיישבים לדברי הרשב"ם לפיכך לא הגהתי להנחיל לאחיו ויותר נראה למחוק מלת להנחיל ואתה תבחר: [ל] **עיין** עליו. עיין בחבורי תוי"ט פ"ב דיבמות משנה ה':

וליתא

נוטל פי שנים בנכסי האב ואין נוטל פי שנים בנכסי האם והבנות ניזונות מנכסי האב ואין ניזונות מנכסי האם: **גמ׳** מאי אחד הבן ואחד הבת אילימא דירתי כי הדדי והתנן הבן קודם לבת וכל יוצאי ירכו של בן קודמין לבת ומסקינן אמר מר בר רב אשי הכי קאמר אחד הבן ואחד הבת שוין בנכסי האם ובנכסי האב אלא שהבן נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם כו׳:

והוא דפליג ליה רביה יקרא אבל לא פליג ליה אין חולקין: אמר רבי אמי בישיבה הלך אחר חכמה ובמסיבה והוא הדין לנשואין הלך אחר זקנה והוא דמופלג בחכמה והוא דמופלג בזקנה פי׳ רשב״ם דאי חד לא מופלג וחד מופלג או בזקנה או בחכמה הלך אחר המופלג להושיב בראש לדבר תחלה ואי תרווייהו לא מופלג הלך אחר זקנה הפרת נדרים בשלשה הדיוטות חכם מתיר ובעל מפר ואין זה אומר בלשון זה. מהרי״ט:

בת הבכור אין לה עשור נכסים אלא בנכסי אבא ואי בעי מסלקין לה בזוזי ויהבינן לבעל כדמינסבא. מה״ז:

י **ת״ר** לתת לו א פי שנים כאחד או אינו אלא פי שנים בכל הנכסים ודין הוא [דף קכג ע״א] חלקו עם אחד וחלקו עם חמשה מה חלקו עם אחד פי שנים כאחד אף חלקו עם חמשה פי שנים כאחד או כלך לדרך זו חלקו עם אחד וחלקו עם חמשה מה חלקו עם אחד פי שנים בכל הנכסים אף חלקו עם חמשה פי שנים בכל הנכסים. ת״ל והיה ביום הנחילו את בניו התורה ריבתה נחלה אצל אחין הא אין עליך לדון בלשון אחרון אלא בלשון ראשון: יא [דף קכד ע״א] **תניא** אין הבכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן רבי אומר אני בכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתה אביהן [אבל לא שבח שהשביחו היורשין לאחר מיתת אביהן] ירשו שטר חוב בכור נוטל פי שנים יצא עליהן שטר חוב בכור נותן פי שנים ואם אומר איני נוטל ואיני נותן רשאי. מ״ט דרבנן אמר קרא לתת לו מתנה קרייה רחמנא מה מתנה עד דמטי לידיה אף חלק בכורה עד דמטי לידיה ורבי מ״ט אמר קרא פי שנים מקיש חלק בכורה לחלק פשוט מה חלק פשוט אע״ג דלא מטיא לידיה אף חלק בכורה אע״ג דלא מטיא לידיה ורבנן נמי הא כתיב פי שנים ההוא למיתב ליה אחד מילרא ורבי נמי הא כתיב לתת לו ההוא שאם אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי. אמר רב פפא דיקלא ואלים ארעא ואסקא שרטון כולי עלמא לא פליגי דשקיל כי פליגי בחפורי והוו שובלי שלפופי והוו תמרי מ״ס שבחא דממילא ומ״ס אשתני: [דף קכד ע״ב] תני רמא בר חמא בשאר ספרי דבי רב בכל אשר ימצא לו פרט לשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן וכ״ש שהשביחו היורשין לאחר מיתת אביהן דלא שקל ומני רבנן היא. ומיירי בחפורי והוו שובלי שלפופי והוו תמרי כי היכי דלא ליפלוג אדרב פפא: תנן בבכורות (דף נא: ונב.) הבכור נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם ואין נוטל בשבח ולא בראוי כבמוחזק. ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהן ולא היבם וכולן אין נוטלין לא בשבח ולא בראוי ואמר עלה בגמ׳ ולא האשה בכתובתה איני והאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח. אמר רבא מקולי כתובה שנו כאן. ולא היבם בכור קרייה רחמנא אמר אביי לא שנו אלא שבח ששבחו נכסים בין מיתה ליבום אבל בין יבום לחלוקה שקיל יקום על שם אחיו אמר רחמנא והרי קם רבא אמר אפילו בין יבום לחלוקה לא שקיל. מ״ט כבכור מה בכור אין לו קודם חלוקה אף יבם אין לו קודם חלוקה [מ] (וליתא לדרבא דהא איפסיק הלכתא בהדיא דיש לו לבכור קודם חלוקה להכי ליתא לדרבא). [דף קכה ע״ב] א״ר פפא הלכתא אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק אבל בשבח נוטל שהרי כל הנכסים הם שלו וברשותו השביחו נכסים. וגם אין נוטל ממלוה אשתו ואפי׳ מה שהלוותה מנכסי מלוג שלה כשהיתה תחתיו כדמוכח פרק שור שנגח ד׳ וה׳ (דף מב:) דאין הבעל יורש נזקי אשתו לרבנן משום דהוה כמלוה ואע״פ שאם היו באין לידיה בחייה היה בהן דין נכסי מלוג כדקתני במתניתין דמציאת האשה (דף סה:) והא דשביק הכא בעל דאיירי ביה ונקט בכור שאינו נוטל פי שנים במלוה לאו משום דסבירא ליה דבעל שקיל במלוה אלא להכי נקט בכור בפיסקא דמלוה משום דפליגי ביה אמוראי אליבא דרבנן כך פירשו התוס׳. ולי נראה דאם הלוותה האשה מנכסי מלוג שלה כשהיתה תחת בעלה ומתה ירית בעל הסית מלוה שהרי שלא כדין הלוותה קרן של נכסי מלוג שלה שהקרן ברשותו הוא ליטול הימנו פירות כדתנן כתובות (דף עט.) נפלו לה כספים ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ולא עדיף ממכרה [ג] שהתקינו באושא שהבעל מוציא מיד הלקוחות (לעיל דף נ.) אע״פ שלא מכרה כי אם הגוף אחרי מותה והבעל היה אוכל פירות בחייה אפי׳ הכי הוא מוציא הגוף מיד הלקוחות משום דלוקח ראשון שוינהו רבנן וכל שכן אם הלותה ממון שהיה בידה שהבעל מוציא מידו ויורש אותה מלוה. אבל אם מתו מורישי האשה והניחו מלוה ביד אחרים ומתה האשה קודם שגבתה האשה המלוה או אם היה לה מלוה ביד אחר ב כשלקחה ומתה קודם שגבתה האשה המלוה בהך מלוה ודאי לא ירית לה בעל והיינו דומיא דנזקי אשתו. ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה בין שגבו קרקע בין שגבו מעות *וכ״ש שאין נוטל בשבח דהא איכא מאן דאמר דלרבנן נוטל במלוה ואינו נוטל בשבח ומשום הכי לא איירי רב פפא לעיל גבי פלוגתא דאמוראי דפליגי אם הלכה בשבח כרבי או כרבנן משום דאי הוה פסיק כרבנן בשבח לא הוה שמעינן מיניה מלוה [ס] והא דלא עריב ותני להו אין הבכור והבעל נוטלין בראוי ובמלוה משום דאיבעי ליה למתני פי שנים גבי בכור לא שייך לערובינהו. [דף קכו ע״א] ובמלוה שעמו

הגה״ה

*ומלוה שיש על משכונות של מטלטלין הבכור נוטל הימנו פי שנים וגם הבעל יורשה מיהו משכונתא דמקרקע באתרא דמסלקי אין הבכור נוטל פי שנים ואין הבעל יורש מטלטלי אפי׳ משכנו בשעת הלואתו. היתה לו פרה מותכרת או מושכרת ביד אחרים בכור נוטל פי שנים ודוקא בשטר אבל בעל פה אין הבכור נוטל פי שנים היינו לרבי אבל לרבנן אין הבכור נוטל פי שנים מה שמשכנתא אבל מושכרת בלא שטר מספקא ליה אליבא דרבנן אם נוטל פי שנים מפרה עצמה כיון שיכול לכפור בו ומדרבי נשמע לרבנן כמו דלרבי לא שקיל מלוה בלא שטר וכן בשבח הפרה הוא הדין מפרה לרבנן וכרבנן קי״ל. מהרי״ט:

פלגי מחלי המלוה יקח פי שנים. ואע״פ שהורע כח הבכור והבעל לענין מלוה דהוי ראוי לגבייהו לגבי כתובת אשה הויא כמוחזק וגובה כתובתה ממנה כדתנן פרק הכותב (דף פד.) מי שמת והניח אשה ובעל חוב ויורשין והיה לו מלוה או פקדון ביד אחרים רבי טרפון אומר ינתנו לכושל שבהן ומפרש בגמרא דהיינו כתובת אשה ואפי׳ למ״ד לכושל שבראיה מודה דאם היתה האשה כושל שבראיה נותנין לה ואפי׳ ר׳ עקיבא לא פליג אלא משום שכולן צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה [ע] אבל אי לאו הכי [פ] היתה גובה כתובתה מן המלוה ומיהו אין ראיה דלעולם אם גבו היתומים את המלוה בין גבו מעות בין גבו קרקע ג אינו גובה מהם משום דהוי ראוי אבל בעוד שלא גבו יפה כחו לגבות [צ] אע״פ שהוא ראוי כי היכי דיפה כח המלוה והאשה לגבות אע״פ דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב וה״ה לענין ראוי נמי כיון שהן ביד אחרים יפה כחן לגבות וקצת יש להביא ראיה מהא דאמר רב נחמן לעיל (דף קכה.) יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן בעל חוב חוזר וגובה אותן מהן לרבא דמפרש טעמא בפרק כל שעה (דף לא.) משום ד דאמר ליה כי היכי דמשעבדנא לאבוכון ה״נ משעבדנא ליה לדיליה מדר׳ נתן והאי טעמא נמי שייך בכתובת אשה אע״ג דלא נתנה לגבות בחיי הבעל מ״מ ה״ל שעבוד על כל בעלי חובין ומצינו למימר דיש חלוק בין כתובת אשה לבעל חוב משום דאקילו רבנן בכתובת אשה כדאמר בפרק יש בכור (דף נב.) גבי הא דתנן אין הבכור נוטל בשבח ולא בראוי כבמוחזק ולא האשה בכתובתה ופריך עלה בגמ׳ והאמר שמואל בע״ח גובה את השבח. א״ר אבא מקולי כתובה שנו כאן ומיהו מאי דאמור רבנן דאקיל כמו גבי שבח אמור ובמאי דלא אמור לא אמור. ועוד ראיה מהא דאמר בפרק האשה שנפלו (דף פא:) הרי שהיה נושה באחיו מנה ומת והניח שומרת יבם לא יאמר הואיל ואני יורש החזקתי אלא מוציאין מידו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות אלמא אע״פ שכבר המלוה ביד היורש גובה ממנו כתובה והאידנא דתקינו גאונים דבע״ח וכתובה גבו ממטלטלי דיתמי אם גבו מטלטלין בחובת אביהם הרי הן כקרקע ובע״ח וכתובת אשה גובה מהם וכן עמא דבר ואפי׳ ממלוה דעובדי כוכבים והיינו טעמא דלענין בעל חוב וכתובת אשה לא חשיבא מלוה ראוי משום דמשעבדא להו בחיי אבוהון מדר׳ נתן*:

הגה״ה

*יצא עליהם שטר חוב בכור נותן פי שנים ואם אמר איני נוטל עכשיו חלק בכורה עד פעם אחרת כשארצה ולפיכך לא אשלם למלוה פי שנים רשאי וכ״מ אם אין יכול לכוף את אחיו שהלכו למדינת הים שאין מורידין לבע״ח בקרקע עד דמעיין טענתייהו או שהיתומין קטנים ואין יכול הבע״ח לדון עמהם. בכל מקום שיעלה לו הגורל בחלק פשוט שם יטול חלק בכורה בלא גורל. מה״ז:

יב [דף קכה ע״ב] **ההוא** דאמר נכסאי לסבתא ובתרה לירתאי הוה ליה ברתא דהות נסיבא שכיבא בחיי סבתא בתר דשכיבא סבתא אתא בעלה וקא תבע אמר רב הונא לירתאי ואפי׳ לירתי דירתאי רב ענן אמר לירתאי ולא לירתי ירתאי שלחו מתם הלכתא כותיה דרב ענן ולא מטעמיה הלכתא כוותיה דבעל לא קא ירית ולאו מטעמיה דאילו אית לה ברא ירית וה״ט דבעל לא ירית משום דה״ל ראוי ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק מכלל דרב הונא סבר בעל נוטל בראוי כבמוחזק אמר ר״א דבר זה נפתח בגדולים ונסתיים בקטנים כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי. אמר (רב) [רבא] מסתבר טעמא דבני מערבא דאי קדמה סבתא וזבנה זביני ודייקי מינה טעמא דאמר אחריך הא אמר מעכשיו מוחזק הוה וירית לה בעל: יג [דף קכו ע״א] **אמר** רב אסי בכור שמיחה מיחה אם מיחה שלא ישביחו עד שיתנו לו חלקו מועלת מחאתו ונוטל פי שנים בשבח אמר רבה מסתברא טעמא דרב אסי בענבים ובצרום זיתים ומסקום אבל דרכום לא ורב יוסף אמר אפי׳ דרכום. ומסיק לענין ליתן לו דמי היזק ענביו קאמר רב יוסף ולא פליג אדרבה: יד **אמר** רב אסי בכור שנטל חלק כפשוט ויתר מאי ויתר רב פפא מסמיה דרבא אמר ויתר באותו שדה ורב פפי מסמיה דרבא אמר ויתר כל הנכסים [ק] קסבר יש לו לבכור קודם חלוקה ומדאחיל בהא אחיל בכולהו רב פפא אמר ויתר באותו שדה קסבר אין לו לבכור קודם חלוקה ומאי דאתא לידיה אחיל אידך לא אחיל [דף קכו ע״ב] שלחו מתם בכור שמכר קודם חלוקה לא עשה ולא כלום אלמא אין לו לבכור קודם חלוקה והלכתא יש לו לבכור קודם חלוקה *ותימה הא פסקינן לעיל דאין נוטל פי שנים במלוה והיינו כרבנן דרבנן סברי דאין נוטל פי שנים בשבח דמתנה קריה רחמנא ועד דמטי לידיה אלמא אין לו לבכור קודם חלוקה וי״ל דטעמייהו דרבנן מבכל אשר ימצא לו כדתניא לעיל ה פרט לשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן והא דמייתי לעיל קרא לתת לו פי שנים משום דתרווייהו קראי צריכי דאי לא כתב אלא לתת לו ה״א דאתא למימר שאם אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי ואי לא כתב נמי אלא בכל אשר ימצא לו הוה מוקמינן ליה בשבח שהשביחו יורשים ומגלו השתא תרווייהו אהדדי וממעטינן דבר שאינו מלוי כגון שבח דלענין דבר שאינו מלוי קרייה רחמנא מתנה אבל דבר המלוי לא ממעטינן דשפיר הוי ברשותו קודם חלוקה כדאמר לעיל דדיקלא ואלים ארעא ומסקא שרטון לא מיקרי ראוי. והא דויתר בדבור בעלמא בלא קנין משום דמתנה קרייה רחמנא ובאמירה בעלמא אם אמר אני רוצה לבטלה יכול להסתלק וזכו אחין בחלקו. וכ״כ רב אלפס ז״ל דלא אמרינן יש לו לבכור קודם חלוקה אלא במאי דאתאי לידיה דאבוה ואיתיה השתא ברשותו אבל מלוה דליתיה ברשותיה לא שייכא בהאי מילתא. וכן כתב רב האי גאון ז״ל כי האי סברא: מר זוטרא מדריסבא פלג בהדי אחוה בלגא דפלפלי בשוה אתו לקמיה דרב אשי א״ל הואיל ויתרת במקצת ויתרת בכל הנכסים: טו **מתני׳** האומר איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים ו פלוני בני לא יירש עם אחיו לא אמר כלום מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה*: **גמ׳** אמר רב יוסף האומר איש פלוני בני בכורי הוא נוטל פי שנים בכור הוא אין נוטל פי שנים דלמא בוכרא דאמא קאמר*. ההוא דאתא לקמיה דרבי חנינא אמר מוחזקני בזה שהוא בכור אמר ליה במאי ידעת ז דכי הוו אתו איגשי לגבי דאבוה הוה אמר להו זילו לגבי שבחת ברי דבוכרא ומסי רוקיה דלמא בוכרא דאמיה הוה גמירי דבוכרא דאבא מסי רוקיה בוכרא דאימיה לא מסי רוקיה:

הגה״ה

*אבל אם מחל הבכור בפירוש הויא מחילה משום דמתנה קרייה רחמנא ובירושלמי אפי׳ מחל בפירוש לא הויא מחילה דבע״כ הוא שלו אבל בעלמא דידע דמחיל ויש בידו למחול בדבר שבממון תנאו קיים. מה״ז:

*אפי׳ תפס מפקינן מיניה דתפיסה מספיקא לא מהניא אלא אם תפס בעוד שהיה הדבר ודאי קודם שנולד הספיקא או שטוען ברי לי שהוא חייב לי. מה״ז:

טז **אמר** רבי אמי טומטום שנקרע ונמצא זכר אינו נוטל פי שנים מאי טעמא דאמר קרא והיה הבן הבכור לשניאה עד שיהא בן משעת הויה. [דף קכז ע״א] אמימר אמר אף אין ממעט בחלק בכורה דאמר קרא וילדו לו עד שיהא בן משעת לידה רב שיזבי אמר אף אינו נימול לשמונה דאמר קרא אשה כי תזריע וילדה זכר וכתיב ביום השמיני וגו׳ עד שיהא זכר משעת לידה. תימה לי אמאי אייתי רב אלפס ז״ל הך דרב שיזבי [ר] הא אותיב רב שרביא לרב שיזבי ממתני׳ המפלת טומטום ואנדרוגינוס תשב לזכר ולנקבה ומכמה משניות בפ׳ המפלת סנדל ושליא טמאה לידה אלמא לא דרשינן אשה כי תזריע וילדה זכר עד שיהא זכר משעת לידה. אמר רבה תניא כוותיה דר׳ אמי בן ולא טומטום הבכור ולא ספק בשלמא בן ולא טומטום כדר׳ אמי אלא בכור ולא ספק לאפוקי מאי לאפוקי מדדרים רבה:

הגהות הב״ח א פי שנים פי שנים לאחד או אינו: ב או אם היה לה מלוה ביד אחר כשנשאה ומתה קודם שגבתה: ג אינה גובה מהם משום וכו׳ לגבות פקדון אע״פ דמטלטלי דיתמי: ד דאמר להו כי היכי: ה כדתניא לעיל בכל אשר ימצא לו פרט לשבח ששבחו: ו לא יטול פי שנים איש פלוני: ז במאי ידעת א״ל דכי הוו וכו׳ דבוכרא הוא ומסי:

פלפולא

[ם] וליתא לדרבא וכו׳. עד להכי ליתא לדרבא. מסתברא לי דהך לאו דמרן רבינו היא אלא הג״ה מתלמיד טועה דהא לקמן כתב בהדיא כדברי הרי״ף דבשבח אמרינן דאין לו קודם חלוקה ובפרק יש בכור כתב רבינו בהדיא, אדרבה דאף על גב דפסקינן דיש לו כו׳ דוקא במאי דאיתא בידא דאבוה כו׳ ולא בשבח ע״ש גם הטור אה״ע סימן קס״ג פסק לענין יבום כדרבא ולכן גם בקצור יש טעות: [נ] שהתקינו באושא. כדלעיל פרק חזקת גבי אין לאיש חזקה בנכסי אשתו: [ס] והא דלא עריב כו׳. אליבא דהתוספות כתב להא: [ע] אבל אי לאו הכי. כגון שפטרה משבועה ועיין בפרק יש בכור: [פ] היתה גובה כתובה מן המלוה. וכן מן הפקדון ויש לתמוה דבפ׳ האומר בקדושין סי׳ יד ובפ׳ אע״פ סי׳ א מוכיח רבינו דלרבנן דר׳ מאיר אפילו מיניה אין כתובה נגבית ממטלטלי והיא דנדרים דמביא לראיה ר׳ עקיבא היא ובפ׳ הכותב כתב רבינו דלירושל׳ דאפי׳ פטרה אינה גובה דנכסי כל היכא דאיתנהו ברשותא דיתמי איתנהו משמע הא מן הבעל גובה האשה ולכך צריך לפרשו דר״ע דהכא לדבריו דר״ט דס״ל כר״מ הוא דקאמר וליה לא סבירא ליה אלא בכל ענין אינה גובה ממטלטלי אפי׳ מיניה ומיהו ה״מ בפקדון אבל במלוה י״ל דמקרי קרקע כיון דשעבודו גבי לוה על הקרקעות ג״כ ועוד י״ל במשנה עצמה דמשום ב״ה הוצרך לומר

חריפתא

שצריך שבועה אבל משום כתובה לא הוצרך דבלאו הכי אינה נגבית מיניה ממטלטלי: [צ] נ״ל דה״ג לגבות פקדון אע״פ: [ק] קסבר יש לו לבכור כו׳. עיין לקמן בסמוך שכתב רבינו ותימה הא פסקינן וכו׳: [ר] ה״ג הא אותיב רב שיזבי ממתניתין כו׳.. ולי נראה ליישב דהרי״ף סובר כיון דלא מסיק בתיובתא אלא בקשיא לא אדחו דבריו דאמרי׳ לא הוה ברירא להו דבטלה שמועה זו לגמרי אלא לא אתתכא פירוקא בההוא שעתא דתליא וקיימא דה״נ פסק הרי״ף לעיל פרק חזקת גבי א׳ מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית כו׳ אמר שמואל ומודה לי אבא כו׳ וקאי שמואל בקשיא ואפ״ה פסק כמותו וגם כתב הרשב״ם שרבינו חננאל פוסק כמותו ומחלק בין תיובתא לקשיא כי הא דכתבתי וכ״כ רש״י בפ׳ בן סורר דף ע״ב דקשיא לא אדחי והיכא לשנויי בדוחקא וכן ראיתי לרבינו שכתב החילוק שבין קושיא לתיובתא בפ׳ תפלת השחר בשם רבינו האי גאון ז״ל. ושוב מצאתי כן להרי״ף בעצמו דמחלק בין קשיא לתיובתא דבקשיא מצינו לפסוק כמותו כ״כ בפרק מי שאחזו גבי ע״מ שתשמשי את אבא ומיהו גם שם כתב רבינו דכיון דקושיא חזקה היא ומתני׳ לא דייקא כוותיה לית לן לפסוק כמותו אבל מיהת איכא למתמה על רבינו מדהכא דדחה לדרב שיזבי משום דקאי בקשיא ושם בפ׳ חזקת פסק כשמואל אע״ג דקאי בקשיא וגם על הרשב״ם יש להקשות דהתם דתה

יז **דדריש** רבא שתי נשים שילדו שני זכרים במחבא כותבין הרשאה זה לזה אמר ליה רב פפא לרבא הא שלח רבין באגרתיה דבר זה שאלתי לכל רבותי ולא אמרו לי דבר ברם כך אמרו משום רבי ינאי הוכרו ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה זה לזה אבל לא הוכרו לא הדר אוקי רבא אמורא עליה [ודרש] דברים שאמרתי לפניכם טעות הן בידי ברם כך אמרו משמיה דר' ינאי הוכרו ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה זה לזה לא הוכרו אין כותבין הרשאה זה לזה: יח **וגרסינן** בפרק מי שמת (דף קמב.) תינוק בן יום אחד נוחל ומנחיל. אמר רב ששת נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא מ"ט דהוא מיית ברישא ואין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב איני והא הוה עובדא ופרכס תלתא פרכסי. אמר מר בר רב אשי מידי דהוה אזנב הלטאה שמפרכסת מר בריה דרבא משמיה דרב יוסף אמר לומר שממעט בחלק בכורה ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא מ"ט וילדו לו אמר רחמנא (שם) :

יט **אמר** מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא בן שנולד לאחר מיתת אביו אינו ממעט בחלק בכורה מ"ט וילדו לו אמר רחמנא בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו הכי אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא בכור שנולד לאחר מיתת אביו אינו נוטל פי שנים מ"ט יכיר אמר רחמנא והא ליתיה דיכיר והלכתא ככל הני ליסני דאמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא: כ **תנן** בבכורות (דף מו.) יש בכור לנחלה ואינו בכור לכהן בכור לכהן ואינו בכור לנחלה בכור* לכהן ולנחלה אינו בכור לא לכהן ולא לנחלה איזהו בכור לנחלה ולא לכהן הבא אחר נפלים ואע"פ שילא ראשו (מת) [חי]. ובן ט' שילא מת. והמפלת מין בהמה חיה ועוף דברי ר"מ וחכמים אומרים עד שיהא בו מצורת אדם. והמפלת סנדל או שליא או שפיר מרוקם והיוצא מחותך הבא אחריו בכור לנחלה ואינו בכור לכהן: כא [דף קכז ע"ב] **תניא** יכיר יכירנו לאחרים מכאן אמר רבי יהודה נאמן אדם לומר זה בני בכור וכשם שנאמן לומר זה בני בכור כך נאמן לומר זה בני בן גרושה או בן חלוצה וחכמים אומרים אינו נאמן והלכתא כרבי יהודה ואפי' היו מוחזקים בזה שהוא בכור ואמר אביו על אחר שהוא בכור נאמן: גרסינן בפרק עשרה יוחסין (דף עד.) אמר רב נחמן שלשה נאמנין על הבכור חיה אמו ואביו חיה לאלתר אמו כל שבעה אביו לעולם *כתוב בה"ג הלכה כרבי יהודה ודוקא היכא דאיכא בכור כשעושה קטן בכור א"כ פסיל ליה לגדול ומיגו דהימניה רחמנא לאב לענין בכורה כדכתיב יכיר יכירנו לאחרים הימניה נמי לעשות הגדול ממזר אבל האומר בני זה ממזר ולא לענין בכורה לא מהימן לשוויה ממזר ואפי' אשתו פרוצה ביותר דרוב בעילות אחר הבעל ונראה דהלכה כר' יהודה לגמרי ואפי' בלא הכרת בכור נאמן לומר שהוא ממזר *כדמוכח פרק החולץ (דף מז.) ומעשה באחד שבא לפני רבי יהודה א"ל נתגיירתי ביני לבין עצמי א"ל נאמן אתה לפסול עצמך ואי אתה נאמן לפסול את בניך ופריך והבנים לא מהימן והתניא יכיר יכירנו לאחרים וכו' אמר רב נחמן בר יצחק ה"ק ליה לדבריך עובד כוכבים אתה ואין עדות לעובד כוכבים ופסיק התם הלכתא כרב נחמן בר יצחק משמע [ת] הא אם יש עדות לעובד כוכבים נאמן לפוסלו ואע"פ שאין הכרת בכורה וכן פסק בשאלתות דרב אחאי בפרשת וארא (סוף סימן מא) והשיא דיבמות יש לדחות דיש שם הכרת בכורה דאם נתגייר בינו לבין עצמו אין דין בכורה לעובד כוכבים ומה שנאמן לומר בן גרושה היינו נמי על ידי הכרת בכורה דכתיב כי את הבכור בן השנואה יכיר ואמר מאי שנואה [א] שנואה בנשואין ומהשיא דפרק בתרא דקדושין משמע דאפי' בלא הכרת בכורה קאמר רבי יהודה דנאמן דתנן האומר זה בני ממזר ואפי' שניהן אומרים על העובר שבמעיה אינן נאמנין ר' יהודה אומר נאמנין[ב] וגם מלשון ה"ג [ב]משמע דר' יהודה אית ליה דבכל ענין מהימן אלא דלא קי"ל כוותיה אלא על ידי הכרת בכורה ונראה דדייקינן מדשלח ר' אבא [ב] האומר על תינוק בין הבנים נאמן ולא מסתבר טעמייהו אלא בכל ענין נאמן הוא: א"ר יוחנן אמר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא אין נאמן עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא נאמן דמשמש ליה כעבדא וחלופא אבית המכס אמר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא נאמן עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא אין נאמן מיתיבי היה משמשו כבן ואמר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא אינו נאמן היה משמשו כעבד ואמר עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא אינו נאמן אמר רב נחמן בר יצחק התם דקרו ליה עבדא מילר מאה* :

הגה"ה

*ואלמון שנשא בתולה וילדה ממנו בכור חייב לפדותו דנפטר רחם תליא מלתא אבל פי שנים אין נוטל בבכורה דכתיב ראשית אונו ולא אונה. מא"ז :

הגה"ה

*וכן פסק כאן. והגוסס שדעתו מיושבת עליו ומלולו נכון בפיו ה"ז נותן מתנה ומגרש את אשתו. מא"ז .

כב [דף קכח ע"א] **שלח** ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא עבדי גנבת והוא אומר לא גנבתי מה טיבו אצלך אתה מכרתו לי אתה נתתו לי במתנה רצונך השבע וטול [ג]ונשבע *אינו יכול לחזור בו מאי קמ"ל תנינא נאמן עלי אבא נאמן עלי אביך נאמנין עלי שלשה רועי בקר. ר' מאיר אומר יכול לחזור בו וחכ"א אינו יכול לחזור בו הא קא משמע לן דאתן לך מחלוקת והלכה כדברי חכמים. שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא הלכה גובין מן העבדים [ד] ורב נחמן אמר אין גובין מן העבדים: כג **שלח** ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא הלכה שליש בשני כשר רבא אומר אף בראשון מר בר רב אשי אכשר באבא דאבא ולית הלכתא כמר בר רב אשי. פי' רשב"ם והאב ליולאי יריכו פסול עד סוף כל הדורות ומלתא דתמיה היא דאף באבא דאבא אכשר מר בר רב אשי ואנן ניקום ונפסול עד סוף כל הדורות אלא דור רביעי כשר וכן משמע לשון רב אלפס ז"ל שכתב קסבר מר בר רב אשי דאבא דאבא שליש ברחשון הוא ומש"ה קמכשר ביה ולית הלכתא כוותיה דהוא ובנו ראשון בראשון הוא כמו אח ואחיו שהן ראשון בראשון וה"ל אבא דאבא שני בראשון ומכלל דבריו משמע דדור ד' הוי שלישי בראשון ודברי ה"ג ורבינו תם בשלישי בראשון כתבתי בסנהדרין בפרק זה בורר :

הגה"ה

*מעשה בראובן שהיה לו שתי בנות וניסאו והפשה אלמנתו הנכסים והיתה משופעת בעושר ואח"כ המירה דת הבת האחת ושוב מתה האלמנה ולא נשבעת על כתובתה ונתנה הכל במתנת שכיב מרע לבת שבישראל ושוב מתה המומרת ובעל המומרת תבע לאהות אשתו על דבר הירושה לדין והשיב ראבי"ה שהבעל יורשה דעובד כוכבים יורש אביו דבר תורה ורבינו גרשון מאור הגולה פסק דאין מומר לעבודת כוכבים יורש את אביו וכן כתב מר רב צדוק גאון אבל ריב"א אומר שהמומר יורש את אביו וכן כתב ראבי"ה וסיים אך יש כח ביד חכמים להפקיע ממונו ואפילו לפי דברי הגאונים נ"ל שאב ישראל יורש בנו המומר לעבודת כוכבים וכ"כ הראב"ן ורבינו שמחה אומר אפי' לפי דברי הגאונים בן המומר יורש את זקינו מן התורה ורבינו שלמה דן על הנפקד מן המומר אם שלח בו יד בחיי המומר או שיש לו עדים שתבעו הימנו ואמר אני זוכה בו אין לך שליחות יד גדול מזה ואין כח בדיינין להוציא ואם לא שלח בו יד בחיי המומר ואין כאן זכייה יתן ליורשי המומר. מא"ז :

בזמן הזה גובה אשה כתובתה וב"ח מיתמי ואהני דלא כתבינן אגב בכתובתה לשויגהו כמטלטלי שלא תטרוף מן הלקוחות וספרים נמי כמטלטלי ויכול למוכרם וליתנם בלא רשות אשתו : אין נזקקים לנכסי יתומים קטנים אלא שידוע לנו שאביהם היה חייב כגון דשמתיה ומת בשמתיה או כשחייב מודה או שאמר תנו ואפילו אין ידוע לכן מעמידין להן אפוטרופוס ולברור להן חלק יפה אבל כשאוכלת שדה ביד היתומים שלא היתה של אביהם אלא גזלה נזקקין להוציא גזילה מידם ואין מעמידין אפוטרופוס ויתום שהוא בן י"ג שנה ויודע בטיב משא ומתן נזקקין לנכסיו ואפילו מלוה שאין ידוע ויורד עמו לב"ד ואפי' מלוה בשטר אין נפרעין מנכסיו א"א בשבועה וכ"ש מלוה על פה שיש עליה עדים. מא"ז :

*אבל כל זמן שלא נשבע מצי הדר ביה. מא"ז ומהרי"ח :

כד **שלח** ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא היה יודע לו בעדות קרקע עד שלא נעשה סומא ונסתמא פסול ושמואל אמר כשר אפשר דמיכוון מלרנהא אבל גלימא לא ורב ששת אמר אפילו גלימא אפשר דמיכוון מדת ארכו ומדת רחבו אבל נסכא לא רב פפא אמר אפילו נסכא אפשר דמיכוון מדת משקלותיו. מיתיבי היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו פקח ונתחרש פיתח ונסתמא שפוי ונשתטה פסול אבל היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו ומתה בתו פיתח ונסתמא וחזר ונתפתח פיקח ונתחרש וחזר ונתפקח שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה כשר זה הכלל כל שתחלתו וסופו בכשרות כשר [דף קכח ע"ב] תיובתא דכולהו תיובתא דבעינן שיהא תחלתו וסופו בכשרות אבל אין תחלתו וסופו בכשרות פסול אע"ג דידענא דקושטא קמסהיד [ה] דבעינן שיהא ראוי להעיד בשעת ראיה ובשעת הגדה וסומא פסול דכתיב או ראה פרט לסומא כדפסלינן (גיטין דף עא.) אלם מואם לא יגיד אע"פ שיכול להעיד בכתב דבעינן שיהא ראוי להגיד בפיו ה"נ בעינן שיהא ראוי לראות בעיניו ואע"פ דקושטא קמסהיד פסול והא דנקט לעיל היה יודע לו בעדות קרקע לאו דוקא הוא הדין נמי פלוני לוה מפלוני מנה והאי דנקט קרקע משום שמואל דקאמר אפשר דמיכוין מלרנהא. שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא האומר על תינוק בין הבנים בכור הוא נאמן כר' יהודה רבי יוחנן אומר אין נאמן כרבנן :

כה **שלח** ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא שכיב מרע האומר תטול *אשתו כאחד מן הבנים נוטלת כאחד מן הבנים אמר רבא ובנכסים של עכשיו ובבנים הבאין לאחר מיכן בין נתרבו בין נתמעטו כדפי' רשב"ם ויראה דאם מתו כל הבנים דשקלה כבנים דהשתא והשאר ליורשים דאפי' נתרבו הבנים הוה מסתבר למימר דשקלה כבנים דהשתא אלא דאמידנא דעתיה דדעתו של אדם קרובה אצל בניו [ו] ואינו רוצה לפחות חלק הבנים שיולדו לו אבל היכא דמתו כל בניו מסתברא דאזלינן בתר בנים דהשתא: כו **שלח** ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא המוציא שטר חוב על חבירו מלוה אמר לא נפרעתי ולוה אמר פרעתי מחצה והעדים מעידין אותו שפרע כולו [ז] נשבע וגובה מחצה מן הנכסים בני חורין [ח] אבל מנכסים משועבדים לא דאמרי לקוחות אנן אעדים קא סמכינן ואפילו לר' עקיבא דאמר משיב אבידה הוי ה"מ היכא דליכא עדים אבל היכא דאיכא עדים אירתותי מירתת מתקיף לה מר בר רב אשי אדרבה אפי' לר"ש בן אלעזר דאמר מודה מקצת הטענה הוי ה"מ היכא דליכא עדים דקמסייעי ליה *אבל היכא דאיכא עדים דקמסייעי ליה משיב אבידה הוי. דרש מר זוטרא משמיה דרב שימי בר אשי הלכתא בכל הני שמעתתא כדשלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא א"ל רבינא למר זוטרא הא דרב נחמן מאי א"ל אנן אין גובין מתנינן וכן אמר רב נחמן אין גובין ואלא הלכתא לאפוקי מאי [דף קכט ע"א] אי לאפוקי מדרבא [ט] מוסיף הוא ואי לאפוקי ממר בר רב אשי הא לית הלכתא כמר בר רב אשי קאמרי ואי לאפוקי מדשמואל ורב ששת ורב פפא הא אתותבו א"ל לאפוקי מר' יוחנן דאמר האומר על תינוק בין הבנים בכור הוא אין נאמן ולאפוקי נמי מאתקפתא דמר בר רב אשי דפריך על רבי אבא במוליא שטר חוב: כז **מתני'** המחלק נכסיו על פיו ריבה לאחד ומיעט לאחד והשוה להן את הבכור דבריו קיימין ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום כתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף משום מתנה דבריו קיימין : **גמ'** ה"ד מתנה בתחלה היכי דמי מתנה באמצע ה"ד מתנה בסוף כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן תנהן שדה פלוני לפלוני וירשה זו היא מתנה בתחלה ירשה ותנהן לו וירשה זו היא מתנה באמצע ירשה ותנהן לו זהו מתנה בסוף. ודוקא באדם אחד ושדה אחת אבל אדם אחד ושתי שדות או שדה אחת ושני בני אדם לא ור' אלעזר אומר אפילו אדם אחד ושתי שדות ושדה אחת ושני בני אדם אבל שתי שדות ושני בני אדם לא. כי אתא רבין אמר ירש פלוני שדה פלוני ותנהן שדה פלוני לפלוני רבי יוחנן אמר קנה ר"א אומר לא קנה ור"ל אמר לעולם לא קנה עד שיאמר פלוני ופלוני ירשו שדה פלוני ופלוני שנתתי להן במתנה וירשום ואותיב [דף קכט ע"ב] רב אשי לכולהו מהא דתניא נכסי לך ואחריך ירש פלוני ואחרי אחריך ירש פלוני מת ראשון קנה שני מת שני קנה שלישי מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי ראשון והא הכא דכשתי שדות ושני בני אדם דמי וקתני דקני וסלקא להו בתיובתא ואמרינן לימא תיהוי תיובתא דריש לקיש והסברא והאמר רבא [י] הלכה כוותיה דריש לקיש בהני תלת לא קשיא בריתא בתוך כדי דבור ור"ל לאחר כדי דבור והלכתא תוך כדי דבור כדבור דמי [כ]. לבד מעבודת כוכבים וקדושין : כח [דף קל ע"א] **מתני'** האומר איש פלוני ירשני במקום שיש בת בתי תירשני במקום שיש בן לא אמר כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה* רבי יוחנן בן ברוקא אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין : **גמ'** תניא אמר רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה לא נחלקו אבא וחכמים על אחר במקום בת ובת בין הבנים שלא אמר כלום על מה נחלקו על בן בין הבנים ועל בת בין הבנות שאבא אמר יירש וחכמים אומרים לא יירש ומתניתין כולה רבי יוחנן בן ברוקה היא אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוחנן בן ברוקה וכן אמר רבה הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה אמר רבא מ"ט דרבי יוחנן בן ברוקה אמר קרא והיה ביום הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה ודוקא בחלק פשיטות אבל בחלק בכורה לא דתניא אבא חנן אמר משום ר"א [דף קל ע"ב] מה ת"ל לא יוכל לבכר וכו' לפי שנאמר והיה ביום הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה שיכול והלא דין הוא ומה פשוט שיפה כחו שנוטל בראוי כבמוחזק התורה נתנה רשות להנחיל לכל מי שירצה בכור שהורע כחו שאין נוטל בראוי כבמוחזק לא כ"ש ת"ל לא יוכל לבכר. א"ר זירא א"ר אמי אמר רבי חנינא אמר רבי הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה א"ל ר' הבא הורה איתמר במאי קמיפלגי מר סבר הלכה עדיפא ומר סבר מעשה רב :

הגה"ה

*ובספר חפץ גרסי' האומר תטול בתו כאחד מן הבנים כו' והא נמי הלכתא היא. מא"ז :

הגה"ה

ג *וכמו דמקמי דאסהידו עדים דפרע כולו הודה לו דלא הוי משיב אבידה ואפילו היה יודע שיבואו עדים שפרע הכל כל זמן שלא העידו לא הוי משיב אבידה. מא"ז :

הגה"ה

*אם אמר בלשון מתנה מתנה. מהרי"ח :

הגהות הב"ח א וכן תמצא שילא ראשו מת : ב וגם מלשון ס"ג הכי משמע : ג בהגה"ה וכמו דמקמי צריך להתחיל וכגון דמקמי דאסהידו :

פלפולא חריפתא

דחה לדברי ר"ת וכתב דאין חילוק בין תיובתא לקשיא אלא תיובתא שייכא כי מותיב ממשנה או מברייתא וקשיא שייך כי פריך מאמורא וכאן כתב וז"ל קשיא אבל תיובתא ממש אינה כו' דמצי למימר תני וכו' ע"כ הא קמן דהכא תפס לשטת ר"ת לחלק בין תיובתא לקשיא דבקשיא לא נדחה לגמרי משום דקשיא משמע דאפשר לתרולי: [ת] הא אם יש עדות לעובד כוכבים נאמן ודכוותה בישראל נאמן. ועיין בפרק עשרה יוחסין סימן ט"ז דדוקא כשאין לבנו בנים: [א] שנואה בנישואין. והא קאמר קרא כי יכיר ויאמר שהוא בכור אע"ג דאגלאי מלתא דהוא בן שנואה בנשואין:[ב] וגם מלשון ה"ג הכי משמע דהא אמר והלכה כר"י ודוקא כו' משמע דאע"ג דהלכה כמותו לא בכל דבריו אלא דוקא כו': [ב] האומר על תינוק בין הבנים. ולא שלח ליה הלכה כרבי יהודה דהא ודאי דשמואל ידע מתני' דכולהו אמוראי הוי ידעי לכולהו משניות אבל אין לפרש דדייק מדלא קאמר בקרה נאמן על תינוק ולמאי קאמר בין הבנים אלא ודאי דדוקא ע"י הכרת בכורה הוא דנאמן דהא היכא למדחי דלכך שלח לו הכי משום דעובדא דנשאל עלה הכי הוה וכדלקמן אי לאפוקי מדרבא מוסיף הוא. אך התוס' לא פי' לקמן כן. וכתב רבינו לדבריהם בפ' זה בורר: [ג] ונשבע. וכפ' שבועת הדיינים גרים נשבע וע"ש : [ד] ורב נחמן אמר אין גובין כו'. עיין מ"ש בזה בפרק קמא דקמא: [ה] **דבעינן** שיהא ראוי כו'. ולענין פסול ממון לא בעינן כדלעיל בפרק חזקת גבי ש"ת שנגנבה כו': [ו] **ואינו** רוצה לפחות כו'. אבל כשלא נפחת לא איכפת ליה כסברת הרשב"ם דבין נתרבו בין נתמעטו: [ז] **נשבע**. שהעדים פסלו לשערא כמ"ש התוס' והוסיף הר"ן לפרש דנפטר בשבועה ופי' לפי שהעדים הוכחשו מפיו ומ"מ אפשר שהם זוכרים מן הענין יותר ממנו לכך לא נחשבינהו כמאן דליתנהו הלכך אין סומכין לא על עדות לגמרי ולא על השטר לגמרי אלא מספיקא נדון כאילו לא היו לא עדים ולא שטר ומודה מקלת הטענה ישבע ע"כ : [ח] **אבל** מנכסים משועבדים לא. ולכך לא הוי הילך כמ"ש התוס' בד"ה הלכתא כו' : [ט] **מוסיף** הוא. ואף ר' אבא איכא למימר דס"ל הכי אלא עובדא הויא בשליש ושלח ליה דכשר כ"כ הרשב"ם ולר"ת פירוש אחר כתבו רבינו בפרק זה בורר : [י]. **הלכה** כוותיה דר"ל בהני תלת. ומפורשים הן לקמן גבי אתמר מכר הבן בחיי האב וכו' : [כ] **לבד** מעבודת כוכבים כו'. ובפרק מרובה כתב עפ"י וכן

כט **ת״ר** אין למידין הלכה לא מפי הגמרא ולא מפי מעשה עד שיאמרו לו הלכה למעשה שאל ואמרו לו הלכה למעשה ילך ויעשה מעשה ובלבד שלא ידמה הא כל התורה כולה דמויי מדמינן אמר רב אשי ובלבד שלא ידמה בטריפות דתניא אין אומרים בטריפות זה דומה לזה [ל] שהרי הותכה מכאן ומתה הותכה מכאן וחיה. א״ר אסי לרבי יוחנן כי אמר לן מר הלכה ניעביד מעשה א״ל [מ] עד דאמינא לכו הלכה למעשה א״ל רבא לרב פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע כי אתי פיסקא דדינא דידי קמייכו וחזיתו ביה פירכא לא תקרעוניה עד דאתיתו לגבאי אי אית לי טעמא אמינא לכו ואי לא הדרנא ביה לאחר מיתה לא מקרע תקרעוניה ולא מיגמר תגמרו מיניה לא מקרע תקרעוניה דאי הוה הנא אמינא לכו טעמא. [דף קלא ע״א] ולא מגמר תגמרו מיניה דאין לדיין אלא מה שעיניו רואות: ל **בעי** רבא בבריא היאך כי קאמר ר׳ יוחנן בן ברוקא בשכיב מרע דבר אורותי הוא אבל בבריא שלא הגיע עדיין זמן להנחיל לבניו לא איירי ביה קרא או דלמא בבריא נמי דקרא איירי בכל אדם שרוצה להנחיל נחלתו לבניו דבדבורו יכול להנחיל למי שירצה. ושקיל וטרי ביה גמרא בלשון ודלמא ולא איברירא לן פשיטותא הלכך לא עבדינן ביה עובדא וכן כתב רב האי גאון דלא איפשיטא. אבל ר״ח כתב כיון דמסיק דהי דינא בתרא כהי דינא קמא תקון אם כן איפשיטא בעיא *ונראה כדברי רב האי וכדברי רב אלפס ז״ל כיון דשקלא וטריא דגמ׳ בלשון ודלמא לית כאן פשיטותא: לא [דף קלא ע״ב] **אמר** רב יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו *לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא פשיטא בנו הגדול לא עשאו אלא אפוטרופא בנו הקטן מאי אמר רב חנילאי בר אידי אמר שמואל אפילו קטן המוטל בעריסה. וא״ת והא פסקינן כר׳ יוחנן בן ברוקא דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין. ורשב״ם תירץ דבלשון ירושה ודאי קני כדכתיב והיה ביום הנחילו את בניו ובלשון מתנה אזלינן בתר אומדנא דנתכוין לאפוטרופא דשייך ביה נמי לשון מתנה. ור״ח תירץ דהתם באומר והכא בכותב ולא מסתבר וכי הורע כחו בשביל הכתיבה וקצת יש ליתן טעם דבכתיבה מכוין לאפוקי קלא לאחשוביה כדי שיכבדוהו ועוד תירץ דהכא מיירי בכל הנכסים ור׳ יוחנן לא אמר אלא כשריבה לאחד ומיעט לאחד וקשה מהא דאמר לקמן (דף קלג.) אמר רב הונא שכיב מרע שכותב כל נכסיו לאחר אם ראוי ליורשו נוטלו משום ירושה ואמר ליה רב נחמן אימא הלכה כר׳ יוחנן וכו׳ אלמא בכל הנכסים ובכותב נמי אמר דלא עשאו אפוטרופא ולתירוץ רשב״ם ניחא דכיון דראוי ליורשו אע״ג דאמר נכסי לך [נ] הוי כאילו הזכיר ירושה ומלינו למימר דרב הונא איירי בבת בין הבנות ובאח בין האחין אבל בן בין הבנים עשאו אפוטרופא וכן אוקמא רב אלפס ז״ל ומה שכתב בת בין הבנות הוי מתנה לא ידענא מנא ליה דמשמע [ס] מדמיבעי׳ ליה בבת אלל הבנים אלמא דבת בין הבנות פשיטא ליה דהוה כבן בין הבנים ועוד מלינו למימר דהא דקאמר ר׳ יוחנן בן ברוקא דקני בלשון ירושה מיירי דפירש בהדיא שאינו עושהו אפוטרופא אלא רוצה שיירש. פשיטא בנו ואחר לאחר במתנה ובנו אפוטרופא ולא מיבעיא אם כתב מקצת נכסיו לאחר תחלה והשאר לבנו דהוי אפוטרופא דבשעה שכתב לבנו [ע] הוי כל נכסיו אלא אפי׳ כתב כל נכסיו לבנו ואחר בבת אחת חשבינן ליה כותב כל נכסיו לבנו כיון דלא שייר בנכסים כלום אחר מתנת בנו ודוקא שכתב כל נכסיו לבנו ולפלוני אבל אם כתב חצי נכסיו לבנו וחצי נכסיו לפלוני מדהו״ל למכתב כל נכסיו לבנו ולפלוני ולא עשה כן אלא הקדים בנו במתנתו לבנו נמי מתנה הוי דהו״ל כנותן לבנו מקצת תחלה ואח״כ השאר לאחר ואם כתב שני שלישי נכסים לבנו ושליש לאחר הוי כנותן כל נכסיו לבנו ולאחר בבת אחת אע״פ שהקדים בנו תחלה משום דלא הוה מצי למכתב כל נכסי לבני ולפלוני דאז הוי משמע חצי לפלוני וחצי לבנו ואם כתב כל נכסיו לשני בניו הוו שניהם אפוטרופסים ואם כתב חצי נכסי לבני פלוני וחצי נכסי לבני פלוני הראשון מתנה והשני אפוטרופוס מדלא כתב כל נכסי לפלוני ופלוני בניי וכן הדין בכותב לשתי נשיו ואם כתב כל נכסיו לאשתו אולבנו ירא״ה דלאשתו הוי במתנה ולבנו אפוטרופא דאשתו לגבי בנו כאחר דמיא וכן משמע לישנא דגמרא דקאמר פשיטא בנו גדול לא עשאו אלא אפוטרופא משמע מתוך דברי שמואל דאמר הכותב לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא דכ״ש בן. וכן אמר שמואל במימרא אחת אשתו ובמימרא אחרת בנו הקטן אבל בנו הגדול לא הוצרך לומר. וכך היא הגרסא בהרבה ספרים אשתו ובנו לאשתו במתנה ובנו אפוטרופא. ורשב״ם מחק ואין צריך למוחקם. אשתו ואחר לאחר במתנה ואשתו אפוטרופא [פ] אשתו ארוסה ואשתו גרושה בפי׳ אשתו ארוסה או אשתו גרושה ולא כבנו ואחר ואשתו ואחר אלא כהנך [צ] דמבעיא ליה (א): איבעיא להו בת [בין הבנים ואשה] אלל האחין ואשה אלל בני הבעל. מהו רב אלפס ז״ל לא גריס בת אלל הבנים ולפי גרסתו כתב דבת בין הבנים הוי מתנה. אמר רבינא משמיה דרבא בכולהו לא קנו לבר מאשתו ארוסה ואשתו גרושה. רב עוירא אמר משמיה דרבא בכולהו קני לבר מאשה אלל האחין ואשה אלל בני הבעל והלכתא כרבינא. ורב אלפס גרים לבר מאשה אלל הבנים ואשה אלל בני הבעל. ואין גירסא זו נכונה דלא הוצרך לפסוק באשה אלל הבנים דזו היא עיקרא מימרא דשמואל: לב [דף קלב ע״א] **בעי** רבא בבריא היאך בשכיב מרע הוא דניחא ליה דלישתמעון מליה אבל בבריא הא קאי הוא או דלמא בבריא נמי ניחא ליה דלישתמעון מליה משעתא. ת״ש הכותב פירות נכסיו לאשתו גובה כתובתה מן הקרקע למחצה ולשליש ולרביע גובה כתובתה מן השאר כתב כל נכסיו לאשתו ויצא עליו שטר חוב. ר׳ אליעזר אומר תקרע מתנתה ותעמוד על כתובתה. וחכמים אומרים [ק] תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמלאת קרחת מכאן ומכאן אמר ר׳ יהודה הנחתום מעשה שאירע בבת אחותי כלה ובא מעשה לפני חכמים ואמרו תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמלאת קרחת מכאן ומכאן. טעמא דיצא עליו שטר חוב הא לא יצא עליו שטר חוב קניא ובמאי אילימא בשכיב מרע והא אמרת לא עשאה אלא אפוטרופא אלא לאו בבריא לא לעולם בשכיב מרע. ורב עוירא מוקי לה בכולהו ורבינא מוקי לה באשתו ארוסה ואשתו גרושה ולא איפשיטא [ר] הלכך לא קנתה אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן הלכה תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמלאת קרחת מכאן ומכאן. מאי טעמא אומדן דדעתא הוא דניחא לה דהיפוק עלה קלא דכתבינהו לה לכולהו נכסיה אפילו חד יומא דאמרי אינשי נהוי חד יומא במלכא יקירא וליתבר:

הגה״ה
*וכן כתב בא״ז דמי שתפס תפס:
*ודוקא שלא שייר כלום לא במטלטלי ולא במקרקעי. מא״ז:
ודוקא שיש לו בנים ואפי׳ מאשה אחרת. מהרי״ח:

לג **תניא** הרי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת בנו ועמד וכתב כל נכסיו לאחר ואח״כ בא בנו מתנתו מתנה. ר״ש בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה שאילו ידע שבנו קיים לא היה כותבן אמר רב נחמן הלכה כר״ש בן מנסיא דאזלינן בתר אומדן דעתא:

לד **תנן** התם הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה משום דכתב לאשתו קרקע כל שהוא אובדת כתובתה. אמר רב במזכה להן על ידה ושמואל אמר במחלק להן בפניה והיא שותקת. ר׳ יוסי בר חנינא אמר באומר טלי קרקע זו בכתובתיך. [דף קלב ע״ב] ומקולי כתובה שנו כאן אמר ליה רבא לרב נחמן הא רב והא שמואל והא ר׳ יוסי בר חנינא מר כמאן ס״ל אמר ליה שאני אומר כיון שעשאה שותף בין הבנים אבדה כתובתה. פרשב״ם וסבירא ליה [ש] כשמואל רביה דאמר במחלק בפניה והיא שותקת ואע״ג דאיתותב היינו אליבא דרבנן וכדמפרש רב יהודה ורב נחמן אמר אליבא דר׳ יוסי דאית ליה דקבלה מהניא והוא הדין כתיבה. וכן דעת רב אלפס ז״ל שכתב איתמר נמי אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן כיון שעשאה שותף בין הבנים אבדה כתובתה ודוקא דהיא שותקת כשמואל וכל שכן הנך משמע הא דרב נחמן קילא טפי מדכולהו *ואע״פ שלא חלק בפניה ולא אמר לה טלי קרקע זו בכתובתיך אלא ידעה שכתב נכסיו לבניו וכתב לה קרקע זו וכשנודע לה שתקה אנן אמדינן דעתה דכיון שחלק לה כבוד ועשאה שותף בין הבנים מחלה שעבוד כתובתה מאלו הנכסים. ור״ח ז״ל פי׳ דוקא כשעשאה שותף בין הבנים שנתן לה חלק כאחד מן הבנים אז ודאי מחלה כתובתה בקבלה לחודה דחשיבא לה מילתא שהשוה לאחד מבניו אבל כתב לה קרקע כל שהוא כתיבה וקבלה בעינן כת״ק דר׳ יוסי ואין לשון כיון מורה על פירוש זה אלא משמע שבא להקל הלכך נראין דברי רב אלפס: בעי רבה בבריא היאך שכיב מרע הוא דידעה דלית ליה וקמחלה אבל בבריא סברה הדר קני או דלמא השתא מיהא הא לית ליה תיקו [ת] ולא מפקינן מיתמי*:

הגה״ה
*וכן כתב רשב״ם ורבינו ברוך מארץ יון כתב דמספקא לא מפסדינן כתובה:

ההוא דאמר פלגא לברת ופלגא לברת ותילתא לאיתתא בפירי איקלע רב נחמן לסורא עאל לגביה רב חסדא א״ל כהאי גוונא מאי אמר ליה הכי אמר שמואל אפי׳ לא הקנה לה אלא דקל א׳ לפירותיו אבדה כתובתה מי דמי התם אקני לה בגופא דארעא הכא פירי הוא דאקני לה א״ל מטלטלי קאמרת מטלטלי ודאי לא קאמינא: ההוא דאמר תילתא לברת ותילתא לברת ותילתא לאיתתא שכיבא חדא מבנתיה סבר רב פפא למימר לית לה אלא תילתא. [דף קלג ע״א] אמר ליה רב כהנא אילו הדר קני נכסי אחריני מי לא שקלה השתא נמי שקלה. ההוא דפלגינהו לנכסיה לבניה ולאיתתיה שייר חד דיקלא סבר רבינא למימר לית לה אלא דיקלא אמר ליה רב ייימר לרבינא אי לית לה דיקלא נמי לית לה אלא מיגו דנחתא לדיקלא נחתא נמי אכולהו נכסי. מכל הלין עובדי שמעינן דוקא שכתב כל נכסיו לאשתו ולבניו אבל שייר כל שהוא לא אבדה כתובתה ודוקא כתב לה קרקע אבל מטלטלי לא *ודוקא מאותן נכסים אבדה כתובתה אבל לא מנכסים שיקנה או אם ירש מאותם נכסים מבניו. וכתב רשב״ם ולאו דוקא כתבם לבניו אלא ה״ה לאחר. ודברים הללו קשין לאומרם בלא ראיה דלישנא שעשאה שותף בין הבנים אינו מורה כן דמשמע דדוקא בשביל כבוד שעשה לה שחלק לה מנכסיו עם בניו שתקה ומחלה אבל אם חלק נכסיו לאחרים מה לה לערער ומה כבוד עשה לה דאית לן למימר שמחלה כתובתה ובשתיקה לא הפסידה כתובתה דמלי למימר נחת רוח עשיתי לבעלי וגם מתני׳ מוכח כן דקתני הכותב נכסיו לבניו ולא קתני המחלק נכסיו סתם:

הגה״ה
*נ״ע בזמן הזה דגבי כתובה ממטלטלי אי חשיבי כמקרקעי לענין זה מיהו לקמן בפרק מי שמת מפרש רב נחמן משום דכתובת אשה כמקרקעי וכן משמע דהאידנא דכתובת אשה כמטלטלין הוו מטלטלי שיור וגם מלשון רשב״ם דהסיא שמעתא משמע כן. מהרי״ח:

לה **ההוא** דהוה שכיב מרע אמרו ליה נכסי למאן דלמא לפלוני אמר להו ואלא למאן. אמר רב הונא אם ראוי ליורשו נוטל משום ירושה ואי לאו נוטלן משום מתנה סבר רב אדא בר אהבה למימר אם ראוי ליורשו אלמנתו ניזונית מהן ואם לאו אין אלמנתו ניזונית מהן אמר גרבא מיגרע גרע השתא ומה ירושה דאורייתא אמרת אלמנתו ניזונית מנכסיו מתנה דרבנן לא כל שכן פי׳ מתנת שכיב מרע שאינה אלא מדרבנן כדאמרינן לקמן בפרק מי שמת (דף קמז.) אמר רבא אמר רב נחמן מתנת שכיב מרע דרבנן היא שמא תטרף דעתו עליו. והא דתנן (גיטין דף מח:) אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים היינו במשועבדים בחיים כגון נתנם במתנת בריא ומכירה אבל במתנת שכיב מרע אינו קונה אלא לאחר מיתה ומדרבנן הלכך כירושה שויוה רבנן ומוציאין ממתנת שכיב מרע למזון האשה והבנות הוא הדין למלוה על פה כיון דהוי כירושה ואית ספרים דגרסי אטו יורש מיגרע גרע ולית להו השתא ומה ירושה דאורייתא וכו׳ ותרוייהו חד טעמא נינהו אלא דחד לישנא אריכא דויש מן הגדולים דסמכי אההיא גירסא קצרה ומפרשי אטו יורש מיגרע גרע אלא בין משום ירושה בין משום מתנה אין אלמנתו ניזונת מנכסיו דכיון דאמר הא נכסיי לך דהוא לשון מתנה אלא דאמרי׳ משום שראוי ליורשו מפרשינן ליה בלשון ירושה היינו דוקא ליפות כחו כדמפרש בתר הכי דאין לו הפסק אבל לא גרע כחו שתהא אלמנה ומלוה על פה גובה ממנה ממה שנתן לו ויורש יותר על שאר היורשין דהוי כאילו נתנו לאיש נכרי דלא גרע יורש בין היורשין משאר מקבלי מתנות אבל במה שראוי לירש אע״פ שנתן לו בלשון מתנה הוי דינו כשאר היורשין ומביאין ראיה לדבריהם מהא דתנן אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים ואינה ראיה דההיא מיירי במתנת בריא ומכירה כדפרישית והא מתניתין דאיסתייעי זמינה עלייהו תיובתא דאי מתני׳ פליגי עליה דרב אדא בר מתנה הוה רבא מותיב מינה [ומדלא אותיב מינה] ש״מ דלא הוי מתני׳ תיובתא אלא טעמא דמתני׳ לחוד ודרב אדא בר מתנה לחוד וליכא עליה דרב אדא פירכא אלא מדרבא [אלא אמר רבא כדשלח] רב אחוה בר עויא לדברי רבי יוחנן בן ברוקא נכסי לך ואחריך לפלוני אם ראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום *שאין זה לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין לה הפסק א״ל רבא לרב נחמן והא הפסקא הוא סבר יש לה הפסק ורחמנא אמר אין לה הפסק: לו [דף קלג ע״ב] **תניא** האומר תנו שקל לבניי בשבת וראויין להת להן סלע נותנין להן סלע ואם אמר אל תתנו להם אלא שקל אין נותנין להן אלא שקל ואם אמר אם מתו ירשו אחרים תחתיהם בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו אין נותנין להן אלא

הגה״ה
*ואפי׳ פירש בפירוש אני מורישך על מנת שפלוני יירש אחריך הוה ליה מתנה על מה שכתוב בתורה ותנאו בטל ומעשה קיים אבל אם אין ראוי לירש או שאמר בפירוש בלשון מתנה מת ראשון קנה שני מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי שני אחרי מות ראשון כך פי׳ ר״י לעיל גבי ההוא דפסק כרב ענן ולאו מטעמיה אבל אם אומר נכסי לך ואחריך לפלוני מת שני בחיי ראשון יחזרו ליורשי ראשון לפי שלא עתיד לישאר ביד יורשי שני ואם מת שלישי בחיי שני יחזרו ליורשי שני אם בא ליד שני והראשון אם מכר (אבל) אין לשני כלום וכן השני אם מכר כשבא לידו אין לשלישי כלום אבל בתחלה אסור למכור ואם אמר

הגהות הב״ח א לאשתו ובנו ירא״ה דלאשתו וכו׳ אלא אפוטרופא והכי משמע מתוך דברי שמואל: ב ואשתו גרושה קנו פי׳ אשתו: ג אמר ליה רבא מיגרע וכו׳ ומה בירושה וכו׳ במתנה דרבנן: ד דחד לישנא אריכא וחד לישנא קצרה ויש מן הגדולים: ה דכיון דאמר ליה נכסיי לך הוי לשון מתנה אלא דהא דאמר דמשום דראוי: ו ממה שנתן לו מורים יותר על שאר: ז דאיסתייעי מיניה איכא עלייהו תיובתא:

תפארת שמואל

פרק שמיני (א) **איבעיא** להו בת וכו׳. נ״ל דה״ק לא איירי דומיא דבנו ואחר או אשתו ואחר דהיינו כתב לשניהם יחד אלא איירי שכתב לאשתו גרושה או ארוסה כל נכסי. דומיא דהנך דאיבעי דאיירי כולם בכותב לאחד לבד וכן משמע באשר״י כמו שפירשתי:

פלפולא חריפתא

וכן בפרק שבועת העדות גבי כפר אחד והודה אחד כו׳ וגם אכתוב לשון הר״ן בזה: [ל] **שהרי** הותכה כו׳. עיין מ״ש בזה בפרק אלו טרפות סימן כ״ו: [מ] **עד** דאמינא לכו הלכה למעשה. עיין בפרק גט פשוט אמתני׳ דמי שפרע מקצת חובו: [נ] **הוי** כאילו הזכיר ירושה. ודקאמרי׳ פשיטא בנו גדול כו׳ מיירי דאמר לשון מתנה בהדיא: [ס] **מדמבעיא** ליה בבת אלל הבנים. ולקמן כתב רבינו דהרי״ף לא גריס הכי:

[ע] **הוי** כל נכסיו. דלא הוי אפוטרופא אלא כי הוה בכל נכסיו כדלקמן בפרק מי שמת המשה עד שיכתבו כל נכסיהן וכו׳ ופלוגתייהו אי דוקא כתב או שצריך שיהא דוקא לשון מתנה או אי מיירי דוקא בבן בין הבנים: [פ] **ה״ג** ואשתו ארוסה קנו: [צ] **דמבעיא** ליה. דלא מיירי אלא בכותב לאחד: [ק] **תקרע** כתובתה. לא לגמרי אלא לגבי אלו נכסים בלבד כדמסיק רבינו לקמן: [ר] **הלכך** לא קנתה. ולא הוי אלא אפוטרופוס ולא תקרע כתובתה טור סימן ק״ז: [ש] **כשמואל** רביה ס״ל. ומ״מ מיקל טפי כדדייק רבינו נסמך בכס הרי״ף וכתב דהרי״ף כהרשב״ם: [ת] **ולא** מפקינן מיתמי. דכל היכא דלית ליה לשטרא שעת הכושר מקרי בעל

שקל וגרסינן בפרק מציאת האשה (דף ע.) אמר רב חסדא אמר מר עוקבא הלכתא בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו נותנין להן כל צרכן והא קיימא לן כר"מ דאמר מצוה לקיים דברי המת הני מילי באחרייתא אבל בהא מינח ניחא ליה והא דאמר הכי לזרוזינהו הוא דעבד :

לז **מתני'** הכותב נכסיו לאחרים והניח את בניו מה שעשה עשוי אבל אין רוח חכמים נוחה הימנו. רשב"ג אומר אם אין בניו נוהגין כשורה זכור לטוב : **גמ'** איבעיא להו מי פליגי רבנן עליה דרשב"ג או לא. תא שמע דא"ל שמואל לרב יהודה שיננא לא תיהוי [א] בי עבורי אחסנתא ואפי' מברא בישא לברא טבא דלא ידעינן מאי זרעא נפיק מינייהו. *ירושלמי א"ר אבא בר ממל הכותב נכסיו לאחרים והניח את בניו [ב] עליו הכתוב אומר ותהי עונותם על עצמותם :

לח [דף קלג ע"א] **תנן** מעשה בבית חורון באחד שהיה אביו מודר הנאה ממנו והיה משיא את בנו והיה אומר לחבירו הרי החצר והסעודה נתונים לך במתנה ואינן לפניך אלא שיבא אבא ויאכל בסעודה אמר ליה אם שלי הן הרי הן מקודשות לשמים אמר ליה לא נתתי לך את שלי שתקדישם לשמים א"ל לא נתת לי את שלך אלא על מנת שתהא אתה ואביך אוכלין ושותין זה עם זה ומרצין זה לזה. ויהא עון תלוי בראשו אמרו חכמים כל מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה ולאו דוקא להקדיש אלא הוא הדין נמי אם אין יכול ליתנה במתנה ולמוכרה דאינה מתנה אם לא שיוכל לעשות בה כל חפצו דאל"כ מאי קמדמי שמאי הך עובדא דיונתן בן עוזיאל למעשה דבית חורון ורצה להוכיח ממנו דמתוך שלא יוכל לחזור לבניו תתבטל המתנה אלא ודאי אין חלוק בין הקדש לשאר דברים ואינה מתנה עד שתהא ברשותו לעשות בה כל צרכי חפצו והיינו דוקא כשנותן לו בסתם אבל אם פירש דבריו אפילו נתן שלא ליתן ושלא למכור ושלא להקדיש [ג] ושלא יעשה בו דבר כי אם דבר אחד הויא מתנה לאותו דבר וכן מוכח בנדרים בפרק השותפין (דף מח:) גבי ההוא גברא דהוה ליה ברא דהוה שמיט כיפי דכיתנא אסרינהו לנכסי עליה אמרו ליה אי הוה בר בריך צורבא מרבנן מאי אמר [להו] ליקני הדין ואי הוה בר ברי צורבא מרבנן ליקנייה ליה אמרי פומבדיתאי קני על מנת להקנות הוא (ורבא אמר) ולא קני ורב נחמן אמר קני דהא סודר דקני על מנת להקנות הוא וקני ורבא פריך ליה התם [ממתני'] ממעשה דבית חורון דקני על מנת להקנות הוא ולא קני ומשני משום דסעודתו מוכיח עליו שלא היתה כי אם הערמה בעלמא אי נמי ר' אליעזר היא דאמר אפילו ויתור אסור במודר הנאה וכן משמע נמי בירושלמי דקאמר התם בעי רבי ירמיה מעתה אין אדם נותן מתנה לחבירו על מנת שלא יקדישנה לשמים כיני מתני' כל המתנה שהיא כמתנת בית חורון שהיתה בה ערמה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה והכי נמי אמר לקמן (דף קלז:) אתרוג זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי אע"פ שאין יכול להקדישו הוי מתנה רק שיחזירהו לבסוף* :

לט **מתני'** האומר זה בני נאמן זה אחי אין נאמן ונוטל עמו בחלקו מת יחזרו נכסים למקומן *נפלו לו נכסים ממקום אחר ירשו אחיו עמו : **גמ'** זה בני נאמן למאי הלכתא אמר רב יהודה אמר שמואל ליורשו ולפטור את אשתו מן היבום. [דף קלד ע"ב] ליורשו פשיטא. פי' רשב"ם ולא מצי לאוקומי בנכסים שנפלו לו לאחר מכאן דלא מהימן כיון דליכא מיגו. וכתב ר"מ ז"ל פליאה גדולה היא לומר כן שאם בא אדם ממדינת הים הוא ובנו ואמר זה בני שלא יירש אותו הבן בנכסים שנפלו לו לאחר מכאן אלא שאר בניו או שאר קרוביו הקרוב קרוב קודם ופי' הוא ליורשו פשיטא דמכח מתני' דפ' האומר דמייתי לקמן פריך פשיטא מדתנן יש לי בנים נאמן דלכל הפחות מתוקמא בליורשו דאפי' אם תמצא לומר דלענין היתרא לא מהימן לפוטרה מן היבום ולכל הפחות מוקמינן להך מתני' בממון. אלא לפטור את אשתו מן היבום איצטריכא ליה דלא שמעינן ליה ממתני' דהתם דאיכא לאוקמי בליורשו ופריך הא נמי תנינא התם מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן וע"כ לפטור מן היבום קאמר דאי ליורשו מ"ש דאי אמר יש לי בנים נאמן ואם אמר יש לי אחין אין נאמן ולישנא דהא נמי תנינא משמע כדפרי' מדלא אמר תנינא משמע הא נמי תנינא התם כמו ליורשו דהוה פריך מיניה מעיקרא ואע"ג דמוחזק לן באחי נאמן הואיל ובידו לגרשה ובעל שאמר גרשתי את אשתי [ד] אין נאמן ואם מת חולצת ולא מתיבמת דאמרינן. [דף קלה ע"א] ההוא דהוה שכיב א"ל איתתיה למאן א"ל חזייה [ה] לכהנא רבה אמר רבא למאי ניחוש לה האמר רבי חייא בר אבין אמר ר' יוחנן בעל שאמר גירשתי את אשתי נאמן א"ל אביי והא כי אתא רבי יצחק אמר ר"י בעל שאמר גירשתי את אשתי אין נאמן א"ל ולאו קמשנינן להו כאן למפרע כאן להבא א"ל [ו] ואשינויי ניקו ונסמוך א"ל רבא לרב נתן בר אמי חוש לה. ההוא דהוה מוחזק לן דלית ליה אחי ואמר בשעת מיתה דלית ליה

ואחריהם לעצמי אם מכרו לא עשו כלום הכי איתא לקמן ומיהו אם לא מכרו ומת שני בחיי ראשון או שלישי בחיי שני יחזרו ליורשי נותן ולא ליורשי שני ולא ליורשי ראשון כיון דלא הקנה להן בגופם כלום דהא אם מכרו לא עשו כלום וצ"ע אם א"ל נכסי לך ואחריך לפלוני ואחריו יחזיר לי אם מכר ראשון ומת אם חוזר ליורשי נותן כיון שמכרו שאמר ואחריך לפלוני לא היה להוציא מן הלוקח אם לא מכר מה שאמר ואחריו יחזיר לי ואם יחזיר הנותן יוציא אחריו ממנו כי הוא זיכה לו קודם לעצמו ושמא יחזרו תלילה ונראה כיון שהנותן לא סליק עצמו מגוף הקרקע א"כ מכירה הראשון לא הוי מכירה דדבר שאין שלו מכר א"כ לא זיכה ולא דמי להא דאמרינן פרק מי שהיה נשוי (דף נה.) נכסי לך ואחריך לפלוני ומכרה ומתה דהבעל מוציא מיד הלקוחות ואחריך מיד הבעל והלוקח מיד אחריך ומוקמינן ליה בידיה דלוקח דהתם הנותן נסתלק לגמרי ומכירת האשה מכירה גמורה היא דהא גם הגוף שלה ומה שהבעל מוציא היינו משום דהוי לוקח ראשון ומסתברא דאף אחריך לא היה זוכה דהא הבעל קנגהו אי לאו משום כיון דהיא שעתא נשואה כבר הוה ואעפ"כ אמר ואחריך לפלוני ליקנהו בעל לא ליקני אבל אם היתה פנויה ונשאת בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום בעל כלום כדאיתא התם. מהרי"ח :

*וקי"ל כרבנן וכן כל כללות שבגמרא כגון הלכה כסתם משנה וכר"ע מחבירו וכרבי מחבירו וכרבי יוסי מחבירו וכרשב"ג במשנתנו רבי אליעזר ורבי יהושע הלכה כרבי יהושע רבי יהודה ורבי שמעון הלכה כר' יהודה ור"מ ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה כולהו קי"ל הכי בר מהיכא דמפרש גמרא דלית הלכתא הכי כי הכא. מא"ז :

הגה"ה

*אם אומר חפץ פלוני אני נותן להקדש או לצדקה בכך וכך אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט אע"פ ששוה יותר אין יכול לחזור בו אבל אם היה שעתא לא היה שוה יותר ואח"כ הוקר יכול לחזור בו כיון שלא משכו ולא נתנו את הכסף. כך פר"י. מהרי"ח :

*כתב ריב"ם והשתא מה יהא בחלקו אם אמרו אחין לאו אחינו הוא נראה שמונחים עד שיבא אחד מיורשיו שלו מן האב ולאותו אח שאמר אחינו הוא לא יהבינן ליה אלא חלקו שהוא מודה שאין לו בשם יותר וגם הפקר לא הוי שאין לך אדם בישראל שאין לו גואלים ואינו כגר לפיכך כשיבא אחד מקרובים לבד מקורבת אחוה הקודם אחר האח ינתן לו אבל מספקא לי אם יבא אחד מקרובים בודאי בראיה ואפי' הוא שלא ע"י קורבת אחוה אם לא נוציא מיד זה שאמר אחי הוא וגם את חלק שנטל דלאו כל כמיניה לאמר אחי הוא במקום שיש קרובים אחרים בראיה. מא"ז :

אחי אמר רב יוסף למאי ניחוש לה חדא דמוחזק לן דלית ליה אחי ועוד הא אמר בשעת מיתתו לית ליה אחי א"ל אביי והא אמרי דאיכא עדים במדינת הים דידעי דאית ליה אחין א"ל השתא מיהא ליתנהו קמן ולאו היינו דר"ח דאמר עדים בצד איסתן ותיאסר א"ל אביי אם הקלנו בשבויה דמנוולא נפשה לגבי שבאי [ז] נקל באשת איש. אמר רבי אבא לרבי נתן בר אמי חוש לה : מ **זה** אחי אין נאמן ואיך מאי קאמרי אי דאמרי אין אחינו הוא אמאי נוטל בחלקו ותו לא ואי דקאמרי לאו אחינו הוא נפלו לו נכסים ממקום אחר אמאי ירשו אחיו עמו מכאן דקדק רבינו מאיר ז"ל אם ראובן אומר לשמעון אני חייב לך מנה ושמעון אומר אינך חייב לי אע"פ שאין שמעון מוחל לו פטור ראובן אע"פ שיודע בודאי שהוא חייב לו כדאמר הכא דאע"פ שאומר ראובן לשמעון אחינו הוא ויש לך ליטול עמי ושמעון אומר אינו אחי לא יתן לו ראובן כלום [ח] דהוי כאילו מוחל לו ולא הוי כמו מחילה בטעות דכיון שהלה אומר אני חייב לך היה לו להשים על לבו ולדקדק ולא עשה כן אלא אומר בודאי אינך חייב לי מחל לו בלב שלם לא צריכא דקאמרי אין אנו יודעין*.[דף קלה ע"ב] ונפלו לו נכסים ממקום אחר יירשו אחיו עמו. בעי רבא שבח ששבחו נכסים מאליהן מהו בשבח המגיע לכתפים לא תיבעי לך דכי נפלו לו נכסים ממקום אחר דמי כי תיבעי לך בשבח שאין מגיע לכתפים כגון דיקלא ואלים ארעא ואסיק שרטון [א]תיקו :

הגה"ה

*מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור אלא שישבע שבועת היסת שאינו יודע דקי"ל כרב נחמן בדיני. מא"ז :

מא **מתני'** מי שמת ונמצאת דייתיקי קשורה לו על ירכו הרי זו אינו *כלום זיכה בו לאחר בין מן היורשין בין שאין מן היורשין דבריו קיימין* : **גמ'** ת"ר דייתיקי דא תהא למיקם ולהיות מתנה שכתוב בה מהיום* ולאחר מיתה אלא מהיום ולאחר מיתה הוא דהויא מתנה מעכשיו לא הויא מתנה. אמר אביי ה"ק איזהו מתנת בריא שהיא כמתנת שכיב מרע דלא קניא אלא לאחר מיתה כל שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה:

הגה"ה

*ואפילו החזיק בה אחר מיתתו זה שנכתב לו לא זכה דאין שטר לאחר מיתה :

*אע"פ שלא נכתבה לו ואמר לנכסי הכתובים בשטר זה אני מקנה לך בקבלת השטר הרי זה קנה דלא גרע מצוואות פיו. מא"ז :

*פרשב"ם הגוף מהיום והפירות לאחר מיתה ור"ת פי' מהיום אם לא אחזור בו עד אחר מיתה ויכול לחזור מגוף המתנה אם ירצה והשתא הוי דומיא דמתנת שכיב מרע. מא"ז :

מב **יתיב** רבה בר ר"ה באכסדרה דבי רב ויתיב וקאמר משמיה דר' יוחנן ש"מ שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני אין כותבין ונותנין. שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה. ורב יהודה אמר שמואל הלכה כותבין ונותנין. ואוקימנא לה במיפה את כחו *דאמר [יטול מנה פלוני] אף כתובו וחתומו והבו ליה. ואי לא אמר הכי חיישינן שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה :

הגה"ה

*אבל בריא אע"פ שאמר אף כתבו ותנו ומת אין כותבין ונותנין. וכן כתב מהרי"ח אבל ה"ר ברוך מארץ יון כתב דיפוי כח מועיל אף בבריא. מא"ז :

[דף קלו ע"א] **מתני'** הכותב נכסיו לבנו לאחר מיתה צריך שיכתוב לו מהיום ולאחר מיתה דברי ר"י רבי יוסי אומר אינו צריך : **גמ'** וכי כתב ליה מהיום ולאחר מיתה מאי הוי והתנן מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ואם מת חולצת ולא מתיבמת התם מספקא ליה אי תנאה הוי אי חזרה הוי הכא ה"ק גופה קני מהיום ופירות לאחר מיתה ר' יוסי אומר אין צריך קסבר זמנו של שטר מוכיח עליו. א"ר הלכה כר' יוסי וקשה דאמרי' בפ' המגרש (דף פה.) התקין רב בגיטין מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מדר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו. [ט] ותירץ רשב"ם כיון דלא קאמר הדר ביה רב מההיא דאמר הלכה כרבי יוסי אלא אתקין משמע בגט אתקין משום חומרא דעריות וגם אין בו דבר קנין אבל בממון דשייך ביה קנין הלכה כר' יוסי. בעא מיניה רבא מרב נחמן בהקנאה מהו פי' שטר שיש בו קנין מהו פר"ח ז"ל דהכי נהגו במתיבתא כר' יהודה דהא רבא קא מיבעיא ליה אליבא דר"י ואי לית הלכתא כוותיה מנ"מ *ונראה דאין ראיה מכאן דאפילו לרבי יוסי מיבעי ליה היכא דאין כתוב זמן בשטר אי מצריך רבי יוסי בהקנאה מהיום ולאחר מיתה ואסיקנא אמר רבא אמר רב נחמן בהקנאה אין צריך בין אקנייה וקנינא מיניה בין קנינא מיניה ואקנייה בדוכרן פתגמא דהוה באנפנא פליגי:

הגה"ה

*ור"י בר שמואל פי' דהלכה כר' יוסי בין באיסור בין בממון כדמוכח פרק מי שאחזו וכו' והאריך אלא מאי דהאתקין בגיטין היינו לשופרא ולרווחא דמלתא תיקן הכי והלכה למעשה כר"י אבל בעל פה אם אמר הרי זה גיטך אם מתי או אם לא יחזור עד ל' יום ומת בתוך כך מספקא ליה לר"י אי קי"ל כרבותינו שהתירוה לינשא. מהר"י ומהרי"ח :

הגה"ה

*הכותב נכסיו לבנו וחזר וקנה נכסים אחרים כל שלא היה בכלל המתנה הרי הוא של יורשין. מא"ז :

*וכשימות חוזרין הנכסים לבנו אפי' מת הבן בחיי האב. מהרי"ח :

מג *__הכותב__ נכסיו לבנו לאחר מותו האב אינו יכול למכור מפני שכתובין לבן והבן אין יכול למכור מפני שהן ברשות האב *מכר האב מכורין עד שימות האב מכר הבן אין ללוקח כלום עד שימות האב האב תולש ומאכיל לכל מי שירצה ומה שהניח תלוש הרי הוא של יורשים וה"ה נמי מה שהניח מחובר ועומד ליתלש דהא בפרק הכונס (דף נט.) פסיק רב כר' שמעון דאמר אכלה פירות גמורים משלמת פירות גמורין [י] דכל העומד ליתלש כתלוש דמי והא דתנא ומה שהניח תלוש לאשמועינן פירות שתלשן קודם זמנן ולא היו עומדין ליתלש בשעת שמת האב ואפי' הכי כיון שנתלשו הרי הן של יורשין : **גמ'** איתמר מכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב [דף קלו ע"ב] ר' יוחנן אומר לא קנה לוקח ור"ש בן לקיש אמר קנה לוקח ר' יוחנן אמר לא קנה לוקח קנין פירות כקנין הגוף דמי ר"ל אמר קנה לוקח קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי והלכתא כריש לקיש בהני תלת הדא הא ואידך דכי אתא רבין אמר תנתן שדה פלוני לפלוני וירש פלוני שדה פלוני ר' יוחנן אמר קנה ור"ל אמר לא קנה [כ] עד שיאמר פלוני ופלוני ירשו שדה פלוני ופלוני שנתתי להם במתנה וירשום: מד **ואידך** דאיתמר החולץ למעוברת והפילה ר' יוחנן אמר אין צריכה חליצה מן האחין חליצת מעוברת שמה חליצה ור"ל אמר צריכה חליצה מן האחין חליצת מעוברת לא שמה חליצה : מה [דף קלז ע"א] **תניא** נכסי לך ואחריך לפלוני וירד הראשון ומכר ואכל. השני מוציא מיד הלקוחות דברי רבי רשב"ג אומר אין לשני אלא מה ששייר ראשון. ורמינהי נכסי לך ואחריך לפלוני יורד הראשון ומוכר ואוכל דברי רבי רשב"ג אומר אין לראשון אלא אכילת פירות בלבד קשיא דרבי אדרבי קשיא דרשב"ג אדרשב"ג רבי

הגהות הב"ח א ואסיק שירטון מאי תיקו :

פלפולא

בעל השטר מוציא וה"נ היא המוציאה. וכן פי' הר"ש ז"ל כ"כ הר"ן. וראיתי לב"י שכתב בטוא"ע סי' ק"ו וז"ל ובספרי הרי"ף שבידי כתב אחר שתיקו הלכך מוקמינן כתובה אחזקתה ועל הבעל להביא ראיה שמחלה ויש לתמוה היאך לא הביא הרא"ש דבריו עכ"ל ויראה לי דבספרי הרי"ף שבידי רבינו הרא"ש לא היה כתוב כן וכן נראה מדהרמב"ם בפ"ו מהל' זכייה פסק גם כן בבריא דאבדה כתובתה והרי דרכו של הרמב"ם לפסוק בכל מקום כהרי"ף ואיהו בפירושו למשניות במסכת פאה פ"ג כתב דדוקא בש"מ וזו הוראה שהיתה לו גיר' ספרי הרי"ף של הב"י וכך היא הגירסא בספרים שלנו ומ"מ הואיל ובחבורו לא פסק כן נראה מזה שגיר' אחרת נזדמנה לו דליתא הכין דבדברי הרי"ף ותבורו בתראה לפירושו לכך העיקר כאותה גירסא דלא גריס ליה ושמא היתה גירסת רבינו גם כן : [א] ה"ג בי עבורי. ואע"ג דברשב"ם העתיק בי כ"ל דגם שם הוא ט"ס שהרי מפרש מקום שמעביר כו' אבל בפי' הנדפס בספר הרי"ף כתוב כי עבורי כמעביר וכן נראה דעת הר"ן גם בכתובות פ"ד דף נ"ג גרסינן בגמרא כי עבורי בכ"ף : [ב] עליו הכתוב אומר ותהי עונותם על עצמותם. כלומר בעבור בניהם שהם עצמותם נושאין עונות הרבה. הר"ן : [ג] ושלא יעשה בו דבר כי אם דבר אחד. עיין לקמן בסמוך : [ד] אין נאמן. דהוה כמגו במקום עדים דהי איתא דגרשה קלא אית ליה. אבל זה בני נאמן הואיל דיכול להיות שיש לו בן ואין ידוע לעולם. כ"כ התוס' : [ה] לכהנא רבה.

חריפתא

מפורש ברשב"ם ותוס' דלאו דוקא : [ו] ואנן אשינויא כו'. דדלמא אמוראי ניניהו כו' כמ"ש הרשב"ם : [ז] ניקל באשת איש. לאו דוקא אשת איש דאיסור חנק שאין כאן אלא לאו דלא תהיה אשת המת החוצה שהוא במלקות והרשב"ם דחיק נפשיה וכתב נקיל בא"א בתמיה דאיכא איסור חנק וכו' ולעניית דעתי לא היה לו לפרש כן אלא ה"ל לפרש דלאו דוקא וכדפרישית : [ח] דהוי כאילו מחל לו. ואע"ג דכשאמר אינו אחי אכתי לא נפלו לו נכסים ולא אמר איני אחי אלא כשבא לירש בנכסי אביהן מ"מ ממילא משמע ובכלל זה הוא שכשיפלו לו נכסים שאין לו ליטול ג"כ חלק מהן ואפילו לסה"מ שלוי שכתב רבינו בסוף המניח דס"ל בטענו חטין והודה לו בשעורין דמאי הדר תבע ליה דיתן לו מיהת השעורין משום דהתם אע"ג דתבע חטין ולא שעורין לא הויא כמחילה על השעורין משא"כ הכא דכשאומר אינו אחי אע"ג דכדי שלא יירש עמו אמר כן מ"מ בכלל זה הוא שכשיפלו לו נכסים שאף הוא לא יירש ממנו כלום שאינו אחיו קאמר : [ט] ותירץ רשב"ם כו'. ובפ"ק דמסכת ע"ז בדיני שמיטה כתב דאע"ג דאמר לאפוקי לאו למימרא דלית הלכתא כוותיה וכ"כ בפ"ק דכתובות וכן הם דבריו בפרק המגרש וכ"כ התוספות דמסכת ע"ז אבל הכל עולה בקנה אחד דה"נ משום חומרא הוא דקאמר : [י] דכל העומד ליתלש כתלוש דמי. ובפרק שבועת הדיינים גבי יש דברים שהן כקרקע לא תשמע כן וע"ש וכבר כתבתי בזה בכאן בחבור תיו"ט : [כ] עד שיאמר פלוני ופלוני כו'. ואע"ג דלעיל פסקי'

אדרבי לא קשיא הא לגופא הא לפירא רשב"ג אדרשב"ג לא קשיא הא לכתחלה והא בדיעבד אמר אביי איזהו רשע ערום זה המשיא עצה למכור בנכסים כרשב"ג כי אתא רבין א"ר יוחנן ואמרי לה רבה בב"ח א"ר יוחנן הלכה כרשב"ג ומודה רשב"ג במתנת שכיב מרע לא עשה ולא כלום. מ"ט אמר אביי מתנת ש"מ לא קנה [אלא] לאחר מיתה וכבר קדמו אחריך וגרסי' לעיל בפירקין (דף קכה:) בענין ההוא דאמר נכסי לטוביתאי ובתרה לירתאי הוה ליה ברתא דנסיבא ונסיבא בחיי סיבתא ובתרה לירתאי ומסיק עלה אמר רבה מסתברא טעמא דבני מערבא דאי קדמה סיבתא וזבינה זכינן. דשמעת מינה דהלכתא כרשב"ג דאין לשני אלא מה ששייר ראשון ואע"ג דקי"ל כר"ל דאמר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי . אחריך שאני דאין לשני לא גוף ולא פירות אלא אחריו של ראשון ולא אמרינן פירי לחד וגופא לחד אלא היכא דאמר מעכשיו . ובהא מודה רשב"ג שאם מכר הראשון השני מוציא מיד הלקוחות דהיינו מתני' דתנן מכר האב מכורין עד שימות ולא פליג רשב"ג . והא דקאמר רב נחמן בר יצחק ע"כ לא פליגי רבי ורשב"ג אלא דמר סבר קנין פירות כקנין הגוף דמי פי' רשב"ג סבר קנין פירות דהכא כקנין הגוף דמי ואף למכור ומשום אחריך . ורבי סבר קנין פירות דהכא כקנין [הפירות] דעלמא דלית ליה טעמא דאחריך. א"ר זירא א"ר יוחנן הלכה כרשב"ג ואפי' היו בהן עבדים והוציאן לחירות פשיטא מהו דתימא אמר ליה למיעבד בה איסור לא יהיבנא לך קמ"ל א"ר יוסף א"ר יוחנן הלכה כרשב"ג ואפי' עשאן תכריכין למת פשיטא מהו דתימא לשוויה איסורי הנאה לא יהבית לך קמ"ל :

מו דרש רב נחמן בר רב חסדא אתרוג זה נתון לך במתנה ואחריך לפלוני בירך בו ונתנו לפלוני [דף קלז ע"ב] אף לרבי יצא . אע"ג דבכה"ג לא קנה לרבי אלא פירות ולא מצי נפיק [ל] אא"כ היה הגוף שלו . אפ"ה נפיק ביה משום דאפילו פירות הראשון היינו לצאת בו דאין כאן פירות אחרים דכל עיקרו לא נתנו לו אלא לצאת בו ואם לא נתנו לו ע"מ שיהא גם הגוף שלו בשעה שנטלו לצאת בו א"כ לא נתן לו כלום שהרי בענין אחר אין יכול לצאת בו ומה שאמר אחריך הוי כאילו אמר הרי הוא נתון לך ע"מ שתתנהו אחריך לפלוני והוי כמתנה ע"מ להחזיר דאע"פ שהוא עתיד להחזירו חשוב שלו ויוצא בו מכאן הבאתי ראיה דהשואל טבעת כדי לקדש בו את האשה שהיא מקודשת כיון שאמר ליה שלקדש בו אשה הוא שואלו דעת המשאיל היתה שתהא קנויה לו באותו ענין שיועילו הקדושין ואם לא תועיל לנשון שאלה שתהא מתנה ע"מ להחזיר החפץ או דמיה ועוד הארכתי בראיות [מ] בתשובת שאלה [א] אבל אם מכרו או אכלו לרבי לא יצא שהרי לא נתקיים התנאי ולא היתה המתנה מתנה [נ] לרשב"ג יצא דאין לשני אלא מה ששייר ראשון :

מז אמר רבה בר רב הונא האי מאן דקנו אתרוג בתפיסת הבית נטלו אחד מהן ויצא בו אם יכול לאוכלו *יצא ואם לאו לא יצא . ומה שיוצאין לפעמים כל הקהל באתרוג אחד דעתן מסכמת שיהא כולו לאותו שיוצא בו כל זמן שהוא בידו :

הגה"ה

*מכאן דהכיתי אתרוגים לקנות ואם לאו לא יצא אע"פ שכנגד זה יכולין לקנות פירות אחרים שתמצא דמלתא לאו ניחא להו . מהרי"ח :

מח אמר רבא אתרוג זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי . נטלו ויצא בו החזירו יצא . לא החזירו לא יצא . וקמ"ל דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה ואע"ג דהוי תנאי ומעשה בדבר אחד רבא לטעמיה דפליג במי שאחזו (דף עה.) על רב אדא בר אהבה וסבר רבא דתנאי ומעשה בדבר אחד [ס] הוי שפיר תנאי ואע"ג דליכא תנאי כפול פירש רשב"ס דלא בעיא כפול אלא בגיטין וקדושין משום חומרא דעריות אבל בממון בגילוי דעת בעלמא סגי דהא אזלינן בממונא בתר אומדן דעתא . וכן כתב ה"ר שמשון הזקן והביא ראיה מירושלמי פרק האומר בקדושין א"ל ר' יוסי בן בון בכל אתר אית ליה מכלל לאו אתה שומע הן והכא לית ליה א"ר מתנה חומר הוא בעריות ואי אפשר לומר כן דבכמה דוכתי שמעינן ליה לר' מאיר דבעי תנאי כפול במילי דלאו עריות בסוף השוכר את הפועלים (דף צד.) ובסוף שבועת העדות (דף לו.) ובנדרים (דף יג.) גבי לחולין לא אוכל לך ומפרש רבינו תם דלאו משום חומרא דעריות דוקא ולאפוקי תנאי ממון אלא חומר הוא בעריות מבשאר איסורין [ע] כגון שתויי יין ופרועי ראש דאמר בסוף שבועת העדות דאפי' ר' מאיר אית ליה מכלל לאו אתה שומע הן ועל הירושלמי קשה דקולא הוא בגיטין הא דבעי' תנאי כפול דאי לא כפליה לתנאי אפי' לא נתקיים התנאי הוי גט ובירושלמי היה כתוב אית ליה בשניהן ועל כרחך האחד מהן טעות והוגה באחרון לית ליה ונראה דגרסי' איפכא בכל אתר לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן [פ] והכא אית ליה וקאמר חומר הוא בעריות דאי לא כפיל נמי תנאיה הקדושין והגירושין אינם בטילין לגמרי אלא הולך מספק הלכך צריך לכפול כל תנאי שבממון ואי לא כפליה התנאי בטיל והמעשה קיים והכא נמי מיירי שנעשה התנאי כהלכתו תנאי כפול והתנאי קודם למעשה והן קודם ללאו [צ] והספר לא חש להאריך דמלתא דפשיטא הוא שהתנאי נעשה כהלכתו דאי לאו הכי לא הוי תנאי וכן בכמה דוכתי במי שאחזו קתני הרי זה גיטך ע"מ וכו' ולא פיר' דכפליה לתנאיה ושלשה חלוקים ישנו בענין ממון. *יש דברים שהדעת מכרעת כל כך דאזלינן בתר אומדנא דדעת ואפילו גילוי דעתא לא בעי [ק] כגון שטר מברחת ובמתנת שכיב מרע ובידוע שבנו קיים והכותב כל נכסיו לאשתו ויש דברים דבעיא גלוי דעתא כי ההיא דזבין נכסיה אדעתא למיסק לארעא דישראל דאם לא גילה בדעתו אמרינן דברים שבלב אינם דברים ומיהו סגי בגילוי דעת ואפילו תנאי לא בעי אבל בכל שאר מילי דבעינן תנאי בעי תנאי כפול ואי לא כפליה לתנאי התנאי בטל והמעשה קיים :

מט ההיא איתתא דהוה לה דיקלא בארעא דבי רב ביבי בר אביי כל אימת דהות אזלא למיגזריה קפיד עלה ואמר קא דשית לי ארעאי . אקניתיה ניהליה כל שני חייו אזל איהו אקנייה לבנו קטן. א"ל רב פפא משום דאתית ממולאי אמרת מילי מולייתא אפי' רשב"ג לא קאמר אלא לאחר אבל לעצמו לא וגרסינן בפרק מי שהיה נשוי (דף נה.) אמר אביי [ר] נכסי לך ואחריך לפלוני ונשאת בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום בעל כלום כמאן כי האי תנא דתניא נכסי לך ואחריך לפלוני וירד הראשון ומכר ואכל השני מוציא מיד הלקוחות דברי רבי רשב"ג אומר אין לשני אלא מה ששייר ראשון אמר אביי נכסי לך ואחריך לפלוני ומכרה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות ואחריך מיד הבעל ולוקח מיד אחריך ומוקמינן לה בידא דלוקח . ומאי שנא ממי שהיה נשוי שתי נשים ומכר את שדהו וכתבה הראשונה ללוקח דין ודברים אין לי עמך ומתה השניה מוציאה מיד הלוקח והראשונה מיד השניה ולוקח מיד הראשונה וחוזרת חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם התם אית לה פסידא לכולהו . הכא לוקח הוא דאית ליה פסידא . ואי קשיא לך הא דאמר אביי נכסי לך ואחריך לפלוני עמדו ונשאת הבעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום בעל כלום והכא קאמר אחריך מוציא מיד הבעל התם דאמר לה כשתהא פנויה הכא דאמר לה כשתהא נשואה מאי קאמר לה אחריך ליקני בעל לא ליקני :

נ אמר רבא א"ר נחמן שור זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי הקדישו והחזירו הרי זה מוקדש ומוחזר א"ל רבא לרב נחמן ומאי אהדר ליה אלא א"ר אשי חזינן אי אמר ע"מ שתחזירהו הא אהדריה . ואי אמר ע"מ שתחזירהו לי מידי דחזי לי קאמר :

נא אמר רב יהודה אמר שמואל הכותב נכסיו לאחר ואמר הלה אי אפשי בהן קנה ואפי' עומד וצווח . ורבי יוחנן אמר לא קנה . א"ר אבא בר ממל ולא פליגי [דף קלח ע"א] כאן בצווח מעיקרו כאן בשותק ולבסוף צווח . פרשב"ם בצווח מעיקרו לא קנה דאינו קונה בעל כרחו . ומיהו לא תחזור המתנה לנותן שהרי סילק עצמו מן הנכסים והפקירן וכל הקודם בהן זכה . *כדאמר בריש פרק בתרא דכריתות (דף כד.) אמר ר"ל הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה כל המחזיק בה זכה בה [*אבל בשתק ולבסוף צווח כיון ששתק לא הוי הפקר וזכה בה בעל כרחו] . *ולא נהירא דבצווח מעיקרא ולא רצה לקבל המתנה אמאי הוי הפקר והלא לא יצתה מרשות הנותן מעולם הוא סילק עצמו מן הנכסים אדעתא שיקבלם הלה ואם לא רצה לקבל איסתלק דלא נפקא מרשותיה כדאמר בהגוזל בתרא (דף קטז.) גבי חמרא דרב ספרא אדעתא דהאי אפקריה אדעתא דכולי עלמא לא אפקריה הלכך נראה דבצווח מעיקרו הדרא מתנה למרה אבל שתק ולבסוף צווח לא הדרא למרה דכיון דשתק קנה לה וכשצווח ואמר אי אפשי בה הפקירה וכל הקודם בה זכה והכי מוכח בכריתות דמלתא דר"ל בשתק ולבסוף צווח איירי דפריך התם לר"ל מהא דאמר מקבל מתנה שאמר לאחר שבאתה המתנה לידו מתנה זו מבוטלת תבטל אי אפשי בה דבריו קיימין מאי לאו דבריו קיימין והדרא למרי' [ש] אלמא הא דר"ל איירי נמי אחר שבאתה המתנה לידו . ועוד יש להוכיח מהא דפריך התם הכותב נכסיו לאחר והיו בהן עבדים כו' עד דקאמר אלא לת"ק כיון דאמר אי אפשי בהן כל המחזיק בהן זכה בהן הוה להו עבדים זרים וקאכלי תרומה והך ברייתא מוקי הכא בשתק ולבסוף צווח אלמא דר"ל איירי נמי בשתק ולבסוף צווח . האי דינא בשכיב מרע הוא דדבריו ככתובים וכמסורין דמו וכיון ששתק כמו שנמסרו לו דמי* אבל במתנת בריא לא קני עד דמטי שטרא לידיה . א"ר נחמן בר יצחק זיכה לו על ידי אחר ושתק ולבסוף צווח באנו למחלוקת רשב"ג ורבנן דתניא הכותב כל נכסיו לאחר והיו בהן עבדים ואמר הלה אי אפשי בהן אם היה רבן שני כהן הרי אלו אוכלין בתרומה ורשב"ג אומר כיון שאמר הלה אי אפשי בהן זכו בהן היורשין ותנא קמא אפי' עומד וצווח אמר רבה ואיתימא ר' יוחנן בצווח מעיקרו דכ"ע לא פליגי דלא קני שתק ולבסוף צווח כ"ע לא פליגי דקני כי פליגי שזיכה לו ע"י אחר ושתק ולבסוף צווח ת"ק סבר מדשתק קנינהו והאי דקצווח מיהדר קהדר ביה ורשב"ג סבר הוכיח סופו על תחלתו והאי דלא קא צווח עד השתא סבר כי לא מטא לידי אמאי אצווח* :

הגה"ה

*ואם היה שני כהן ויש ביניהם עבדים אוכלין בתרומה מיהו ר"ל פליג בכריתות ואמר דהוו להו הפקר והוו זרים וגם כל הקודם באלו נכסים קנה פר"י. ומיהו מתוך סוגיא [ז] נראה דאין הלכה כר"ל . מהרי"ח :

הגה"ה

*ובא"ז כתב דהוא הדין בבריא אם קבל השטר ואחר כדי דבור צווח ואמר אי אפשי בה קנה ואין מועיל כלום להוציא מרשותו מה שאמר אי אפשי בה עד שיתגם בלשון מתנה או עד שיפקירם ואי אמר תוך כדי דבור לקבלת השטר אי אפשי בה לא קנה וכל הקודם בהן זכה בהן . מא"ז :

נב ת"ר שכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלוני וג' מאות לפלוני וד' מאות לפלוני* אין אומרים כל הקודם בשטר זכה לפיכך יצא עליו שטר חוב גובה מכולן ודוקא בכה"ג מאתים זוז לפלוני וג' מאות לפלוני וד' מאות לפלוני שאין יכול לכוללן כאחת אבל אם היה נותן להם בשוה כל הקודם זכה ואפי' בלא *אחריות כיון שהיה יכול לכוללן ולומר תנו לאלו לכל אחד מאתים או תנו לשלשתן שש מאות זוז ש"מ דוקא קאמר תחלה לזה ואח"כ לזה . וכי תימא ליפלוג בדידיה הכל בלא *אחריות וי"ל דרבותא קמ"ל כדפרשב"ס אע"ג דאחרון חביב ליה שריבה ליתן לו אפ"ה גובה מן האחרון אבל אם אמר תנו מאתים לפלוני ואחריו ג' מאות לפלוני ואחריו ד' מאות לפלוני אומרים כל הקודם בשטר זכה לפיכך יצא עליו שטר חוב גובה מבעל אחרון אין לו גובה משלפניו אין לו גובה משלפני פניו הא דקתני יצא עליו שט"ח גובה מכולן [ת] היינו לפי הממון בעל המאתים שתי תשיעיות ובעל השלש מאות ג' תשיעיות ובעל הד' מאות ד' תשיעיות :

הגה"ה

*והלכתא כת"ק דהא דקי"ל הלכה כרשב"ג כו' היינו דוקא במשנה ולא בברייתא . מא"ז :

*וכגון שלא שייר כלום אחריהם דאי שייר כלום שלא חלק אע"ג דמית לא קנה אא"כ הקנה להם בקנין סודר דמתנת שכיב מרע במקצת בעי קנין . מא"ז :

נג ת"ר שכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לבני בכורי כראוי לו נוטלן ונוטל את בכורתו . בבכורתו ידו על העליונה רצה מאתים זוז נוטלן רצה חלק בכורה נוטלו ושכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלונית אשתי כראוי לה נוטלתן ונוטלת כתובתה בכתובתה [דף קלח ע"ב] ידה על העליונה *רצתה נוטלתן רצתה כתובתה נוטלת ושכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלוני בעל חובי כראוי לו נוטלן ונוטל את חובו [א] בחובו ידו על העליונה [רצה נוטלן רצה נוטל את חובו] ומשום דאמר כראוי לו נוטלן ונוטל את חובו ודלמא כראוי לו בחובו קאמר א"ר נחמן אמר לי הונא הא מני ר' עקיבא היא דדייק לישנא יתירא דתנן ולא את הבור ולא את הדות ואע"פ שכתב לו עומקא ורומא וצריך ליקח לו דרך דברי ר' עקיבא וחכמים אומרים אין צריך ליקח לו דרך ומודה ר' עקיבא בזמן שאמר חוץ מאלו שאין צריך ליקח לו דרך אלמא כיון דלא צריך ואמר לטפויי מלתא קאתי ה"נ כיון דלא צריך ואמר לטפויי מלתא קאתי וכן הלכתא . פרשב"ס הא דקאמר בבכורתו ידו על העליונה [ב] דהוא הדין נמי אם אומר

הגהות הב"ח א רצתה נוטלת מאתים זוז רצתה כתובתה נוטלת :

הגהות הגרי"פ [א] [ועי' בקדושין סי' פא ועי' בהרא"ש פרק א' דקדושין סימן כ' המתחיל על כי ראיתי באשכנז וכו'] :

פלפולא חריפתא

פסקי' הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה מ"מ כ"מ דהלכה כריש לקיש לענין שאין ראוי ליורשו תוס' פרק החולץ דף ל"ו ע"ב : [ל] אא"כ היה הגוף שלו. דבעינן לכם שלכם : [מ] בתשובת שאלה . וכן האריך בפ"ק דקדושין גבי ההיא איתתא דהות זבנה וורשכי : [נ] לרשב"ג יצא . עיין בפרק לולב הגזול : [ס] הוי שפיר תנאי . ולפי המסקנא לא קיימא הכי כמ"ש לקמן : [ע] כגון שתויי יין ופרועי ראש . דכתיב בהו ולא תמותו ודרשינן בהו דאי עבדי ימותו דמכלל לאו כו' :[פ] והכא אית ליה. ואע"ג דבמשנה דהתם קאמר ר"מ דוקא תנאי כפול מ"מ ר' בון שמע דקאמר ר"מ נמי בקדושין דמכלל לאו וכו' : [צ] והספר לא חש להאריך . גם רבינו בעצמו ובכבודו לא חש להאריך שיש עוד דברים הנצרכים לתנאי דהיינו תנאי בד"א ומעשה בדבר אחר ואפשר לקיימו וע"י שליח נמי אפשר לקיימו ובפרק מי שאחזו הזכיר קצתם . ועיין שם מה שכתבתי על תנאי ומעשה בד"א דנראה כסותר לדהכא : [ק] כגון שטר מברחת כו' . בפרק אלמנה ניזונית קחשיב הרבה יותר : [ר] נכסי ליך גרסינן וכן לקמן : [ש] אלמא הא דר"ל איירי נמי אחר שבאת המתנה לידו. ותמיהא דדלמא לעולם ריש לקיש איירי בקודם שבאת המתנה לידו ואפ"ה פריך שפיר דכיון דאפילו אחר שבאת המתנה לידו הדרא למרה כ"ש קודם שבאת לידו ואין לומר דדייק מדאיצטריך למימר מאי לאו כו' והדרא למרה לוקמה דכל המחזיק בה זכה ואפ"ה תקשה אדר"ל מדברייתא קתני לאחר שבאת לידו דהוי הפקר משמע הא קודם שבאת לידו לא וקשיא לר"ל ,ומדלא פריך הכי אלמא דריש לקיש נמי באחר שבאת לידו מיירי ומש"ה א"ל לאוקמא דהדרא למרה דתקשה לר"ל הא מלתא ליתא דאי מוקמת לה לברייתא דדבריו קיימים והוי הפקר לא קשיא לר"ל ולא מידי דלא מצית למידק דברייתא דקתני לאחר שבאת לידו דשמעינן מינה דדוקא בכה"ג הוי הפקר הא קודם שבאת לידו לא דדלמא קודם שבאת לידו נמי וברייתא דקתני לאחר שבאת לידו משום דקמ"ל דהכי ליסני דמבוטל תבטל וכו' סגיין למעבד לה הפקר דהא איכא גרסאות דאינן כלום ורבינו דתופס גירסא זו א"כ לא שמעת מינה למידק הא קודם שבאת לידו דלא הוי הפקר דאדרבה בהכי ליסני הוי רבותא לאשמועינן דמהני לאחר שבאת לידו וכן נמי מה שמוכיח מהא דפריך התם אלא לת"ק כי אמר אי אפשי כו' אלמא דר"ל איירי נמי בשתק כו' לאו הוכחה היא דכי נמי ר"ל איירי בצווח מעיקרו קודם שבאת לידו אפ"ה פריך שפיר דכיון דאמרת דמאי מפקיר לה קודם שבאת לידו כ"ש לאחר שבאת לידו לכך נראה בעיני דהסורי מיחסרא בדברי רבינו דאחר מלתא דריש לקיש קודם ולא נהירא צריך לגרוס אבל בשתק ולבסוף צווח כיון ששתק לא הוי הפקר וזכה בה בעל כרחו ולא נהירא כו' דהשתא דייק שפיר מדאיצטריך למפרך מאי לאו כו' והדרא למרי' לוקמה דבריו קיימין והוו הפקר ואפ"ה תקשה לר"ל דהא לר"ל זכה בה בעל כרחו וליסנא דאי אפשי לא סגי להפקירם וכן מוכיח שפיר מדפריך אלא לת"ק מדאמר אי אפשי בה כו' דשמעת מינה דר"ל בהא דקאמר כל המחזיק זכה בה איירי נמי בשתק ולבסוף צווח דאלת"ה אלא בשתק ולבסוף צווח ס"ל דזכה בעל כרחו לא פריך לת"ק ולא מידי דאדרבה רבן שני כהן זכה בהו בעל כרחו ולא הוו זרים ומ"מ יש לרבינו גירסא אחרת בהך מימרא דכריתות דפריך מינה לר"ל כמו שכתוב לרבינו בגיטין ר"פ השולח ולאותה גירסא ליכא למידק כלל מאותה פירכא דמאותה מימרא : [ת] היינו לפי הממון וכו' . דאזלינן בתר דעת הנותן דכיון דיהיב לחד מינייהו ד' מאה ולחד ג' מאה ולחד מאתים הרי אתברר דעתיה דנותן למשקל בעל ד' מאה הדא ותילתא (פי' חלק אחד ועוד שלים) במאי דשקיל בעל תלת מאה ותרתי במאי דשקל בעל מאתים וכו' ולא דמי להא דפרק מי שהיה נשוי כמ"ש הרי"ף : [א] בחובו ידו על העליונה. ולא מיחזי כרבית מאוחרת טור בשם הרמ"ה סימן רכ"ז : [ב] דהה"נ אם אמר תנו מאתים זוז לפלוני בני שמא כו' . והאי דנקט הכא בבכורתו לאשמועינן

תנו מאתים זוז לפלוני בני סתמא ולא אמר בבכורתו דידו על העליונה כדפרכינן לקמן ודלמא כראוי לו בחובו קאמר ומשנינן ר' עקיבא היא דדייק לישנא יתירא אלמא אם לא אמר כראוי הוה אמינא דבחובו או בבכורתו הוא דיטול מאתים זוז ולי נראה דודאי אם אמר תנו מאתים זוז לבני בכורי נוטלו בבכורתו מדהזכיר בכורה וכן לפלוני בחובו *אבל אם אמר [תנו מאתים זוז] לפלוני בני סתמא או לפלונית אשתי מתנה נתן להם יתר על הראוי להם : נד ת"ר שכיב מרע שאמר מנה יש לי אצל פלוני העדים כותבין אע"פ שאין מכירין לפיכך כשהוא גובה צריך להביא ראיה* דברי ר' מאיר וחכמים אומרים אין כותבין אלא אם כן מכירין לפיכך כשהוא גובה אין צריך להביא ראיה א"ר נחמן א"ל הונא תניא ר' מאיר אומר אין כותבין וחכמים אומרים כותבין ואף ר' מאיר לא אמר אלא משום דחוששין לבית דין טועין אמר רב דימי מנהרדעא [ג] הלכה אין חוששין לב"ד טועין ומ"ש מדרבא דאמר אין חולצין אלא אם כן מכירין ואין ממאנין אלא אם כן מכירין לפיכך כותבין גט חליצה ומיאונין אע"פ שאין מכירין מאי טעמא לאו משום דחוששין לב"ד טועין בי דינא בתר בי דינא לא דייקי בתר עדים דייקי. ומה שהניח תלוש אחרי הן של יורשין תלוש אין מחובר לא [דף קלט ע"א] והתניא [ד] שמין את המחוברים ללוקח אמר עולא לא קשיא כאן בבנו כאן באחר הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו :

הגה"ה
*או ישבע זה שהוציא עליו שטר שלא הודה [ו]יפטר אבל אם אין לו עדים שכך אמר שכיב מרע אפילו להשביעו אינו יכול . מא"ז :

נה **מתני'** הניח בנים גדולים וקטנים אין הגדולים מתפרנסים על הקטנים ואין הקטנים ניזונים על הגדולים אלא חולקין בשוה נשאו גדולים ישאו קטנים ואם אמרו קטנים הרי אנו נושאים כדרך שנשאתם אתם אין שומעין להן אלא מה שנתן להם אביהן נתן הניח בנות גדולות וקטנות אין הגדולות מתפרנסות על הקטנות ואין הקטנות נזונות על הגדולות אלא חולקות בשוה נשאו גדולות ינשאו קטנות ואם אמרו קטנות הרי אנו נושאין כדרך שנשאתם אתן אין שומעין להן אלא מה שנתן להן אביהן נתן זה חומר בבנות מבבנים שהבנות ניזונות על הבנים ואינן ניזונות על הבנות* : **גמ'** אמר רבא האי גדול אחי דלביש ואיכסי מביתא מאי דעבד עבד לפי שנושא ונותן בנכסים ואיכא רווחא ליתמי כשהוא [לבוש] במלבושים נאים כי היכי דלישתמעון מיליה. ופרשב"ם דוקא דיעבד אבל לכתחלה אין לזלזל בממון אחיו ורבינו שמעון ז"ל פירש דאפי' לכתחלה מותר כדמשמע בגיטין פרק הניזקין (דף נב:) עמרם צבעא אפוטרופא דיתמי הוה אתו קריביה קמיה דרב נחמן ואמרי קלביש ומיכסי מדיתמי אמר להו כי היכי דלשתמעו מיליה [ה] משמע דלכתחלה קאמר רב נחמן דהרי דגדול אחי שנושא ונותן בממון לא גרע מאפוטרופא והא דנקט הכא לשון דיעבד לאשמועינן דשאר אחי אפי' בדיעבד צריכים לשלם והתנן אין הגדולים מתפרנסים על הקטנים מתני' בשרכא : נו **שלח** ליה אבוה בר גניבא לרבא ילמדנו רבינו לוה ואכלה ועמדה ונשאת בעל לוקח הוי או יורש הוי לוקח הוי ומלוה על פה אין גובה מן הלקוחות או יורש הוי ומלוה על פה גובה מן היורשים ולא איפשיטא הלכך מלוה על פה לא גבו מיניה דבעל דאיהו דאפסיד אנפשיה דלא איבעי ליה לאוזופי בלא שטר, לאיתתא דקיימא לאינסובי* : נז **שלח** רבין באיגרתיה מי שמת והניח אלמנה ובת אלמנה ניזונית מנכסים נשאת הבת אלמנתו ניזונית מנכסיו מתה הבת אמר רבי יהודה בן אחותו של רבי חנינא על ידי היה מעשה ואמרו אלמנתו ניזונית מנכסיו דשויוה רבנן כיורש משום פסידא דאלמנתו [דף קלט ע"ב] והא דאמר רבי יוסי בר חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות שויוהו רבנן כלוקח משום פסידא דידיה ולא חשו לפסידא דלקוחות דאינהו דאפסידו אנפשייהו דלא איבעי להו למיזבן מאיתתא דיתבא תותי גברא : הדרן עלך יש נוחלין

הגה"ה
*מיהו היכא דנשאו גדולות לבעלים מחלקן של קטנות קטנות מוציאות מבעלן שראוי להן לפרנסת הבעל דאית ליה קלא וכמלוה בשטר דמיא . מהרי"ח :

הגה"ה
*וכן כתב רב אלפס דבעל לוקח הוי אבל ר"ח ורשב"ם ורבינו ברוך מארץ יון פסקו דבעל כיורש שויוה רבנן כי היכי דלא לפסוד מלוה ושלא תנעול דלת בפני לווין ומסתבר טעמא וכן הלכה . מא"ז :

פרק תשיעי

א **מי** שמת והניח בנים ובנות בזמן שהנכסים מרובין הבנים ירשו והבנות נזונות. ובזמן שהנכסים מועטין הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים. והיינו דאיכא בין נכסים מרובין לנכסים מועטין. דבנכסים מרובים הנכסים בחזקת הבנים *ומתפרנסים הבנות [א] ואין מזקיקין הבנים להפריש מזון הבנות עד שיבגרו. ואינם מחויבים לגמלם במזונות אלא אם ירצו יוותרו במזונות ומיהו אם יראה לב"ד שאין הבנים משגיחין בישוב העולם ומכלים ממונם [ב] באנפרות [ג] כמאכל יורשים מחויבים להשגיח בתקנת הבנות ולהפריש חלק הבנות אף בנכסים מרובין ובנכסים מועטים מוציאים חלק הבנות והשאר לבנים אדמון אומר מפני שאני זכר הפסדתי א"ר גמליאל רואה אני את דברי אדמון פרשב"ם דהלכה כאדמון משום דאמר בפרק בתרא דכתובות (דף קט.) כ"מ שאר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו. ורב אלפס ז"ל פסק דלית הלכה כאדמון משום דסוגיא דשמעתין כת"ק אזלא ושלא לסתור כלל דהתם איכא למימר דאדמון איתו אלא כמתמיה בעלמא . ונראה לר"ג דבריו דיפה היה תמיה: **גמ'** וכמה הן מרובין אמר רב יהודה אמר רב כל [ב]מקום שיזונו מהן אלו ואלו יב"ח כי אמריתה קמיה דשמואל א"ל זו דברי ר"ג ברבי אבל חכמים אומרים כל שיזונו מהן אלו ואלו עד שיבגרו . איתמר נמי כי אתא רבין א"ר יוחנן ואמרי לה אמר רבה בב"ח אמר ר' יוחנן כל שיזונו מהן אלו ואלו עד שיבגרו הן הן מרובין פחות מכן מועטין ואי ליכא כדי שיזונו אלו ואלו עד שיבגרו [דף קמ ע"א] שקלי להו בנות לכולהו אמר רבא מוציאין מזונות לבנות והשאר לבנים וה"מ במקרקעי אבל במטלטלי כיון דבתקנתא דבתראי הוא דקמיתזני אע"ג דמועטין ניניהו נזונין מהן אלו ואלו דלא תקינו להו רבנן אלא למהוי כבנים אבל למהוי יותר מבנים ולמישקל הכל לא והכי שדר ממתיבתא גאון כדכתבינן ואם

הגה"ה
*כתב ריב"ם כלומר כל הנכסים בחזקת הבנים ואין לבנות עליהם כי אם מזונות ורשב"ם פי' מזונות ופרנסת נשואין וקי"ל כוותיה . מא"ז :

יש מקרקעי ומטלטלי והמקרקעי היו מועטין וע"י המטלטלי נעשו מרובין הבנים ירשו ולא מצו בנות למימר כיון דעיקר שעבודנו על המקרקעי יפרישו לנו מהן למזונותינו אלא המטלטלין מצטרפין עם המקרקעי לעשות מרובין אע"פ שאין להן דין מקרקעי בנכסים מועטין [ד] ורב האי ז"ל כתב בתשובה אההיא דיתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו והאידנא כיון דתקינו מזוני לבנות ממטלטלי מה לי קרקע כדהוה מה לי שקלי דמים דיליה אי שקלי דמים יהבי מזונות לבנות . וכן כתב הרמב"ן ז"ל דרב האי לית ליה מה שכתב רב אלפס דנכסים מועטים לא שייך במטלטלים ול"נ דלא פליג עליה דודאי אם ירשו מטלטלין מאביהן אית ליה שפיר דלא תקנו רבנן בתראי שידחו הבנות את הבנים דמלתא דמסתבר הוא דלא אלימא לתקנתייהו כולי האי דדי לנו בזה שתקנו שיזונו יחד אבל אם הניח אביהן מקרקעי נכסים מועטים ומכרום[ד] לפי התקנה חזרו דמיהן לדין מקרקעי אע"פ שנעשו עתה מטלטלי : ב **פשיטא** מרובין ונתמעטו זכו בהן יורשים מועטים* ונתרבו מאי יפרישו חלק הבנות כדין מועטים או יזונו יחדיו ת"ש דא"ר אסי אר"י יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים מה שמכרו מכרו ואין חייבין לזון את הבנות מן הדמים ואין לתמוה מה לי דמים מה לי נכסים משום דמזון האשה והבנות דוקא ממקרקעי ולא ממטלטלי וכשמכרו הקרקעות נעשו הדמים מטלטלים . מידי דהוה איתומים שמכרו נכסי אביהן דאין מחויבים לפרוע מלוה אביהן מן הדמים וכן משמע מתוך דברי רב האי גאון שכתב דבתר דתקינו רבנן מזוני ממטלטלי חייבין ליתן מן הדמים משמע הא קודם לכן לא וגם דברי רב האי תמוהין דהני זוזי לא אשתעבדו לבנות אלא שעבודייהו אנכסי אבוהון וכיון שמכרו ואין יכולין לטרוף הפסידו [ה] למה הדבר דומה למלוה על פה שילאתה על היתומים ומכרו נכסים שאין בעל חוב גובה מן הדמים שבידם דלאו הני זוזי שבק אבוהון ותדע שאין הבנות נזונות מדמי נכסים מועטים שקדמו ומכרו הבנים דאת"ל דנזונות מהן היכי מוכיח מהכא מדרב אסי שיש זכות ליתומים בנכסים מועטים מהא דקאמר שאם קדמו ומכרו מה שמכרו מכרו [ו] והלא צריכין לפרנס הבנות מן הדמים ועוד דאמר בסוטה פרק היה נוטל (דף כא:) איזהו רשע ערום זה המסיא עצה למכור בנכסים מועטים . ואם היו חייבין לפרנס הבנות מן הדמים למה הוא רשע ערום מאי קעביד ומאי אהנו מעשיו אלא ודאי הדמים שלהן : יתומים שקדמו ומכרו *פרשב"ם קודם שהעמידו' בנות בדין וכן פרש"י בכתובות פרק הנושא (דף קג.) וכן מסתבר דאם יכולין למכור אף אחר שהעמידום בדין קודם שמכרו (הבנות) [הבנים] [ז] א"כ מה הועילו חכמים בתקנתם שמא הבנות אינן רוצות למכור כי רוצות להתפרנס בשבח הקרקע [ח] ומיהו (ביבמות) [בכתובות] מוכח דאף אחר שעמדו בדין אם מכרו מכור אע"פ שזיכו ב"ד הבנות בגוף הקרקע להתפרנס ממנה אכתי ברשות היתומים קאי דאם נשאו הבנות חוזר המותר לבנים כדאיתא בכתובות בס"פ נערה (דף נג:) דאי אינסיב ולא בגר כ"ע לא פליגי דאין נזונות יותר וכן מוכח ביבמות פרק אלמנה (דף סז.) דקתני התם רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר הבת מאכיל והבן אינו מאכיל ומוקי לה התם בדאיכא בנים ובנות ונכסים מועטין ואמן מעוברת בן אינו מאכיל את עבדי אביו משום חלקו של עובר והבת מאכלת דממה נפשך אין לעובר זכיה דאם זכר הוא לא עדיף מבנים דקיימי קמן ואם היא בת לא עבוד לה רבנן תקנתא כיון דלא יצתה לאויר העולם ופריך והא אמר רב אסי יתומים שקדמו ומכרו וכו' אלמא יש כח לבנים בנכסים מועטים ואם איתא שאין יכולין למכור אחר שעמדו בדין ליפני הא דאמר רבי ישמעאל דבת מאכלת היינו אחר שעמדו בדין . ועוד ראיה מהא דאמר בכתובות פרק הנושא (דף קג.) יתומים שמכרו מדור אלמנה לא עשו ולא כלום ופריך מ"ש מהא דאמר רב אסי א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין וכו' ומשני הכא תפיסה מחיים התם לא תפסי בנות מחיים משמע אע"ג דתפסי לאחר מיתה מכרן קיים וכן משמע נמי בשמעתין דאם איתא דאין יכולין למכור אחר שעמדו בדין אכתי תיבעי ליה מועטין ונתרבו אחר שעמד בדין מאי ומיהו איכא למימר דהא פשיטא ליה דכבר זכו הבנות ואין לבנים בהן כלום . ונראה לקיים דברי רש"י ורשב"ם דאחר שהעמידו ב"ד נכסים ביד הבנות פקע כח הבנים ואין ממכרן מכר והא דלא מוקי מילתא דרבי ישמעאל לאחר שעמדו בדין משום דאכתי יש ליתומים תפיסת יד בהן אם ינשאו הבנות קודם בגרות כדפרישית ובזכייה מועטת שיש לעובר בהן לא אכלי עבדים בתרומה ומהאי טעמא נמי איכא למימר בשמעתין [ט] שברשות היתומים נתרבו כיון שאין הפסד לבנות במזונותיהן והא דמייתי הכא ובפרק אלמנה מילתא דרבי אסי אע"פ שאין זה טעם מספיק אחר שעמדו בדין מ"מ מייתי לה [י] משום דמימרא מפורשת היא שלא יצאו מרשות הבנים כל זמן שלא עמדו בדין ומהאי טעמא דפריסנא אף אחר שעמדו בדין לא יצאו מרשות הבנים והיא דכתובות נ"ל לדחות דהכי פירושו הכא תפיסה מחיים ולא שייך בה קדימה כי מחיים היתה דרה בבית וכשמת בעלה הרי היא מוחזקת ועומדת התם לא תפסי בנות מחיים ושייך בה קדימה קודם שהחזיקום ב"ד : ג **איבעיא** להו ב"ח מהו שימעט בנכסים [דף קמ ע"ב] בת אשתו מהו שתמעט בנכסים. אלמנה מהו שתמעט בנכסים. אלמנתו ובת איזה מהן קודמת [כ] *פירש הרמב"ם דפשיטא ליה שאם הניח אלמנה ובנים בלא בנות דאין שייך לומר באלמנה נכסים מועטין לומר האלמנה תזון והבנים ישאלו על הפתחים וכן נמי אם לא הניח אלא אלמנה ובת לא אמרינן האלמנה תזון והבנות ישאלו על הפתחים והיינו טעמא לפי שאין שיעור קצוב לאלמנה לפי שפעמים נשאת ברחוק זמן ופעמים בקרוב ואין לדבר קצבה עד אימת הוו מרובין ואימת הוו מועטין הלכך לא תקנו לעקור מן התורה דבר בשביל מזונות האלמנה אבל בנות יש להן קצבה עד שיבגרו . והך בעיא מיירי כשיש בנים ובנות ואלמנה ואין מזון לבנים ובנות עד שיבגרו הלכך בלא האלמנה נעשו הנכסים מועטים ונסתלקו הבנים . ומיבעיא ליה כיון דאלמנה ובנות באות מכח תנאי כתובה איזה מהן קודמת ואיפשיטא מינייהו חדא דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן עשו אלמנה אצל הבת כבת אצל האחין בנכסים מועטים מה הבת אצל האחים הבת ניזונית והבנים יחזרו על הפתחים אף אלמנה

פלפולא חריפתא

לאשמועינן דאע"ג דפרים בהדיא בבכורתו יטול כל בכורתו אם הוא יותר מר' זוז דאינו יכול לגרוע מבכורתו אפילו לר"י בן ברוקה כדנפקא לן לעיל מלא יוכל לבכר. הרשב"ם : [ג] **הלכה** אין חוששין לבית דין טועין. ולאו כללא הוא דבפרק זה בורר גבי ההיא אודיתא דהוה כתב בה דוכרן פתגמי כו' אמרי' כל כה"ג חוששין לב"ד טועין וכתבו שם רבינו ואיתא נמי חוששין לב"ד טועין במכילתין בפרק גט פשוט גבי הוא על המחק ועדיו על הנייר והעתקתיו שם : [ד] **שמין** את המחוברים ללוקח . פי' שלקח מן הבן כ"פ הרשב"ם וכ"כ הטור סימן רנ"ז : [ה] **משמע** דלכתחלה קאמר רב נחמן דהרי. נ"ל לפרש דלכתחלה היינו כל זמן שלא מיחו ולא פליג אהרשב"ם אלא דלרשב"ם אי עביד ולביש ומכסי מאי דעבד עבד ולכתחלה לא יבזבז והא פליג רבינו שמעון וס"ל דאף לכתחלה רשאי והרשות בידו לעשות שכך משמע ליה הא דרב נחמן אבל אם באו שאר אחי ומיחו וקאמרי לא ניחא לן אע"ג דמיליה משתמעין בכך ודאי דיכולין למחות ובכך לא קשיא מדברי רבינו דהכא משמע דס"ל כהכי שמעון דהביאו לאחרונה ובפ"ק דב"ק גבי מה שעל נשיהם כו' כתב דיכולין למחות בגדול אחי ועוד דהא דהתם דברי התוס' הן והביאו הא דהניזקין אלא ודאי הך דהניזקין ליכא למשמע מינה אלא שהרשות ביד גדול אחי לעשות כן לכתחלה אבל ודאי אם יבואו האחין וימחו בו מחאתן מחאה ואינו רשאי לעשות כן והא דאתו התם בהניזקים הקרובים היינו קודם ששמעו להא דא"ל רב נחמן כי היכי דלשתמעון מיליה וכי שמעי לא מיחו דסברא זו היתה טובה בעיניהם וטענו טענה אחרת דהכיל ושתי ולא אמיד וכו' : הדרן עלך יש נוחלין

פרק תשיעי [א] ואין מזקיקין הבנים להפריש מזון הבנות כו'. וטעמו מדאמרי' בנכסים מועטים מוציאין לבנות עד שיבגרו (לקמן ואי ליכא כדי שיזונו כו' אמר רבא מוציאין וכו') משמע דבנכסים מרובין אין מוציאין כ"כ ב"י אה"ע סימן קי"ב : [ב] **באנפרות** . שהפסד כן פרש"י בגיטין דף מ"ד : [ג] **כמאכל** יורשים. כי הא דאמרינן בשבת פ"ק דף י' ע"א שעה שאיסית מאכל יורשין ופרש"י יורש הון רב שלא טרח בו ואין עסוקין ודואגים לשוט אחר מזונותיהן ולעסוק במלאכה : [ד] **ורב** האי ז"ל כתב וכו' והאידנא כו'. מהדר אדלעיל שכתב הרי"ף דלא תקינו רבנן וכו' ולא קאי אדסמיך ואם יש מקרקעי ומטלטלי וכו' :[ד] **לפי** התקנה חוזרין דמיהן לדין מקרקעי כו' היינו לרב האי ומ"מ רבינו מתמיה לקמן בסמוך על סברתו זאת:[ה] **למה** הדבר דומה למלוה ע"פ כו'.מרא דאכרהם אלי תניא בדלא תניא דרב האי סובר דאה"נ דמלוה ע"פ גובה והטור סימן ק"ז כתב כן בשיטה דלרב האי גובה : [ו] **והלא** צריכין לפרנס הבנות מן הדמים . תמיהא מילתא דמאי ראיה מדר' אסי דקודם תקנת הגאונים לדברי רב האי דבתר תקנת הגאונים וכן נמי מהא דסוטה לא מייתי כלל דדברי רב האי דוקא בתר התקנה אמורין וכמ"ש רבינו בעצמו לעיל דמדברי רב האי משמע דקודם לכן לא ולכן נראה דהאי ותדע כו' אפסק שכתב ואין חייבים כו' קאי מ"מ דוחק הוא דמאי בא ללמד ממה שכבר למוד : [ז] **א"כ** מה הועילו כו' שמא הבנות כו'. קצת קשה דהא ודאי הועילו שאם ירצו הבנות שיכולין למכור : [ח] **ומיהו** ביבמות מוכח . ובספרים אחרים כתוב בהאשה ולי נראה דלא הא ולא הא איתא אלא גרסינן בכתובות והיינו דמסיים כדאיתא בכתובות בסוף פרק נערה ולא הוי כפל לשון כיון דבסיומא מוסיף להראות מקום הפרק : [ט] **שברשות** היתומים נתרבו. אף לאחר שעמדו בדין הואיל ויש עדיין לבנים תפיסת יד ואין הפסד לבנות כו' : [י] **משום** דמימרא מפורשת היא. דבהדיא קאמר מה שמכרו מכור ש"מ דברשותייהו דבנים קיימי אבל משום דאנסיב ולא בגר דהדרא לבנים לאו מפורש מינה דברשותייהו דבנים קיימי דאיכא למימר דברשות הבנות קיימי אחר שעמדו בדין וכי אנסיב ולא בגר קהדרו לבנים : [כ] **פי'** הריב"ם . וכן נמצא זה הדין בתוספות וידוע דהריב"ם הוא מבעלי תוספות ובב"י אה"ע

אלא הבת אלמנה ניזונית והבת תשאל על הפתחים והנך כולהו לא איפשיטא ולקולא עבדינן ולא ממעטי'* דנכסים בחזקת בנים קיימים ולא מפקינן מינייהו אלא בראיה והא דלא איבעיא ליה בכתובת אלמנה אי ממעטא דמשום דפשיטא ליה כיון דבתנאי ב"ד אית לה דכמאן דגביא דמי וממעטא. ותימה דאמאי לא מיבעיא ליה פרנסה מהו שתמעט אי בעינן שיהא מרובין בלא עישור נכסים או דלמא אפ"ה נקראים מרובים [ל] ומסתברא כיון שלא הגיע זמנה לגבות לא ממעטא. ירושלמי אלמנה ובנים שניהם שוין אלמנה ובנות שתיהן שוות אין האלמנה דוחה את הבנות ולא הבנות דוחות האלמנה. פעמים שהאלמנה דוחה את הבנות [מ] על ידי הבנים. [נ] כשם שהאלמנה דוחה את הבנות על ידי הבנים כך תדחה את הבנים ראויה היא לתבוע כתובתה ולא מזונותיה פירוש [ס] כיון שראויה להתפרנס מכתובתה לא ראו חכמים לעקור נחלה דאורייתא בשביל מזונותיה ירושלמי הדא דאיתמר והוא שיהא מזון לאלו ולאלו יב"ח חוץ מכתובת אשה [ע] וחוץ ממזון [א] מנה חוץ מפרנסות בנות [פ] חוץ ממלוה בעדים חוץ ממלוה בשטר חוץ מקבורה. [צ] משמע דפליגי אגמרא דידן דסלקו בתיקו:

הגה"ה
*אלמנתו אין ממעטת ואם אין מן הנכסים כדי שיזונו הבנות והאלמנה עד שיבגרו הבנות מוציאין מן הנכסים לבנות כדי מזונות עד שיבגרו וכל השאר ירשו הבנים ועמהם תזון האלמנה וריב"ם פירש שיהיו כולם ניזונים יחד כל זמן שלא יכלו וכן בת אשתו וכן בע"ח לא ממעט ויזונו הבנים והבנות עד שעת טריפת בע"ח לכשיטרוף אם יש שם מותר יזונו הבנות עד בגר וריב"א פי' דאף אחר שיטרוף אם יש שם מותר יזונו הבנים עמהם. מא"ז:

ד מתני' הניח בנים ובנות וטומטום בזמן שהנכסים מרובים הזכרים דוחין אותו אצל הנקיבות ובזמן שהנכסים מועטים הנקיבות דוחין אותו אצל הזכרים. האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה. ילדה נקיבה תטול מאתים ילדה נקיבה נוטלת מאתים. ילדה זכר יטול מנה ואם נקיבה תטול מאתים וילדה זכר ונקיבה הזכר נוטל מנה והנקיבה נוטלת מאתים ילדה טומטום אין נוטל כלום ואם אמר כל מה שתלד אשתי יטול הרי זה יטול. ואם *אין שם יורש אלא הוא יורש את הכל והא דתנא ילדה טומטום אין נוטל אוקמא רבא כרשב"ג דתניא ילדה טומטום ואנדרוגינוס רשב"ג אומר אין קדושה חלה עליהן. ולית הלכתא כרשב"ג אלא אם ילדה טומטום נוטל בפחות שבשניהם. טומטום ובן בנכסי [ב] אביהן הבן יורש וטומטום ניזון. טומטום ובת בנכסים מרובין טומטום שקיל שלשה רבעי ממון פלגא שקיל ממה נפשך ואידך הוי ממון המוטל בספק וחולקין אפילו לרבנן דסומכוס כיון שאין אחד מהן מוחזק. בנכסים מועטים [טומטום] יחזור על הפתחים כמו שאין יורש עם הבן דהוי כמו ספק ויבם בנכסי סבא (יבמות דף לח:) דהוי ספק ספק ויבם ודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי:

הגה"ה
*ומצוה לקיים דברי המת א"נ בבריא וזיכה לו ע"י אחר: המבשרני במה נפטר רחמה של אשתי אם זכר יטול מנה אם נקיבה יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה נקיבה נוטל מנה תאומים או נפל לא יטול כלום אא"כ התנה כמו כן. מהרי"ח:

ה [דף קמא ע"ב] ההוא דאמר לדביתהו נכסי להאי דמעברת* אמר רב הונא הוי מזכה לעובר והמזכה לעובר לא קנה איתיביה רב נחמן לרב הונא האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה א"ל משנתנו איני יודע מי שנאה* [דף קמב ע"ב] ור' יצחק אמר רבי יוחנן המזכה לעובר לא קנה וא"ת משנתנו הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו אמר ליה שמואל לרב חנא בגדתאה פוק הייתי לי עשרה ואימא לך באפייהו המזכה לעובר קנה והלכתא המזכה לעובר לא קנה [ק] לכשתלד קנה כדרב נחמן דהלכתא כוותיה בדיני והוא שלא מת המזכה וגם המזכה לא חזר בו קודם שנולד הולד דאם חזר בו או מת ונפול נכסי קמי יתמי מודה ר"נ דלא קנה דלא נגמר הקנייה עד שיולד. ומיירי שלא הקנה לו בקנין סודר דלכשיולד הדר [ר] סודרא למאריה [ש] וגם לא בחזקה אלא במשיכה ויסנו ברשות הזוכה כשנולד העובר או קרקע בשטר והשטר ביד הזוכה כשנולד:

הגה"ה
*בין במתנת בריא בין במתנת שכיב מרע וקנין לכשתלד קנה כרב נחמן מיהו לגבי פירות דקל לא דאף משכא לעולם יכול לחזור כרב נחמן דפרק איזהו נשך וה"ה אם מוכר העובר של בהמה מבכרת דלא קנה אף כשבאת לעולם לר"י דחמיר ליה מוכר דבר שלא בא לעולם מלדבר שלא בא לעולם איפכא מדרב הונא כך נראה לר"י ורשב"ם פי' דטעמא דרב נחמן דחשיב עובר כאילו הוא בעולם לענין זה לכשתלד קנה א"כ היה משמע דקנה לענין מכירת עובר *) אבל ר"י אין תופס כך וגם פי' רשב"ם היינו שאמר שיקנה לכשתלד וזהו לפי שיטתו דפי' בפרק יש נוחלין גבי הא משום דקמפיק ליה תנא בלשון ירתון אבל ר"י אין סובר כן א"כ הוי כאן פי' לכשתלד אם לא יחזור בו עד שתלד דומיא דהסית דאיזהו נשך גבי פירות דקל. מהרי"ח:

*גר שמת ובזבזו ישראל את נכסיו ושמעו שיש לו בן או שאשתו מעוברת והחזירו ואחר כך שמעו שמת בנו או שהפילה אשתו המחזיק בשניה קנה בראשונה לא קנה שמעו שמת העובר והחזיק ולא מת ואח"כ מת לאביי החזיק בראשונה לא קנה בשניה (לא) קנה ולרבא החזיק בראשונה קנה ובשנייה לא קנה לדברי ריב"ם הלכה למעשה כאביי ולדברי ר"י אלפס הלכה כרבא. מא"ז:

ו ההוא דאמר לדביתהו נכסי לבנייך די יהוון ליך מנאי אתא ברי' קשישא אמר והוא גברא מה תיהוי עליה אמר ליה זיל קני כחד מינייהו הנהו ודאי לא קנו דהא* ליתנהו. האי קנה או לא קנה ואסיקנא דלא קנה מ"ט אי [דף קמג ע"א] אמר ליה קני כחמור מי קני ה"נ לא קני דאיתמר קני כחמור לא קנה את וחמור רב נחמן אמר קנה מחצה ורב המנונא אמר לא קנה כלום ורב ששת אמר קנה הכל [ת] וקיימא לן הלכתא כרב נחמן בדיני *ואע"ג דהמזכה לעובר לא קנה היינו דוקא מתנה אבל בירושה הבא מאליה [א] פסק [ג] הרמב"ם דהלכה כרבי יוסי דהכי מוכח ביבמות בפרק אלמנה (דף סז.) אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי רבי יוסי אבל חכמים אומרים כו' ומסיק זו ולא ס"ל מאי קא משמע לן דפליגי רבנן עליה דרבי יוסי ומי פליגי עליה והתנן זו עדות העיד ר' יוסי מפי שמעיה ואבטליון והודו לו אמר רב מי קתני וקבלו ממנו והודו לו קתני דמסתבר טעמיה והארכתי יותר ביבמות בפרק

הגה"ה
*כתב רשב"ם משום שלא היתה אשתו מעוברת הלכך לא קנה דהה"ג לא אמר דעתו של אדם קרובה אצל בנו אלא היכא שמזכה לעובר שבמעי אמו כבר. מא"ז:

*) עי' בהגר"א יו"ד סי' שכ ס"ק י'.

אלמנה לכ"ג: ז ההוא דאמר לדביתהו נכסי לך ולבניך. אמר רב יוסף אשתו קנה פלגא אמר רב יוסף מנא אמינא לה דתניא רבי אומר והיתה לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו והלכה כרב יוסף. וכן הדין אם היו הנפרטין מרובין והנכללין מועטין נוטלין הנפרטין מחצה. ואף אם מגיע לאחד מן הנפרטין פחות מלאחד מן הנכללין כגון אם אמר נכסי לפלוני ולפלוני ולפלוני ולבני ראובן (א) ולא היו לו כי אם שני בנים: ח [דף קמג ע"ב] ההוא דשדר פיסקא דשיראי לביתיה א"ל אמי הראוי לבנים לבנים הראוי לבנות לבנות. ולא אמרן אלא דלית ליה כלתא אבל אית ליה כלתא לכלתיה שדריה ואי בנתיה לא אינסיבו לא שביק איניש בנתיה ושדר לכלתיה: ירושלמי בפ' שני דייני גזירות מי ששלח ממדינת הים ואמר ינתנו אלו לבניי בנותיו בכלל ואם אמר בשעת מיתה אלו לבניי אין הבנות בכלל: ההוא דאמר נכסי לבניי הוו ליה ברא וברתא מי קרו איניש לברתא בניי או לא [ב] אמר אביי ובני דן חושים רבא אמר ובני פלוא אליאב רב יוסף אמר [ג] ובני איתן עזריה: ההוא דאמר להו נכסאי לבניי ה"ל ברא ובר ברא מי קרו איניש לבר ברא בני או לא רב חביבא אמר קרו איניש לבר ברא בני מר בר רב אשי אמר לא קרו איניש לבר ברא בני תניא כוותיה דמר בר רב אשי המודר הנאה מבנים מותר בבני בנים לכאורה משמע הא דמספקא ליה משום דלא הוה ליה אלא חד ברא אבל אי הוו ליה תרין בנין פשיטא ליה דלא קרו איניש לבר ברא בני וקשה דא"כ מה מייתי מהנודר מן הבנים דהנודר הנאה מן הבנים משמע דאית ליה בני טובא וצריך לומר דמשמע ליה דמתניתין איירי בכל ענין אפילו לית ליה אלא בן אחד ובן הבן ונדר מן הבנים מותר בבני בנים ור"ת מפרש דמבעיא ליה בכל ענין בין אית ליה חדא ברא ובין אית ליה בני טובא ומיבעיא ליה אי בלשון בני אדם קרו איניש לבר ברא בני ומייתי ראיה ממתניתין דהנודר משום דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם:

ט מתני' הניח בנים גדולים וקטנים והשביחו גדולים את הנכסים השביחו לאמצע ואם אמרו גדולים ראו מה שהניח לנו אבא הרי אנו עושין ואוכלין השביחו לעצמן. וכן האשה שהשביחה את הנכסים השביחה לאמצע ואם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי הריני עושה ואוכלת השביחה לעצמה פירש הריב"ם דלאורחא דמילתא נקט גדולים וקטנים דה"ה נמי גדולים וגדולים [ד] דאחוה דרב ספרא גדולים הוו ולא היא דדלמא קטנים הוו מיהו נ"ל דמילתא דפשיטא היא ואף ראיה אין צריך דברישא כיון דלקטנים מחיל כ"ש לגדולים דמימר אמר איטרחנא השתא וגם הם יטריחו היום או מחר ועוד אין דרך שירד אדם לנכסי גדול שיש בו דעת לחלוק [ה] וחולק בלא ידיעתו אי לאו דמחיל ליה אבל בקטן אפשר דיורד אדעתא להשביח לעצמו והאי דלא אודעיה דמימר אמר אף אם אודיענו אין בו דעת לחלוק ואפ"ה אמר דמחל כ"ש לגדולים ובסיפא כיון דלגבי קטנים אמר כיון דאודעיה הוי מחילה כ"ש לגדולים דבני מחילה נינהו וגם היה בהן דעת לחלוק ולא חלקו: השביחו לאמצע [ו] ואף שכר עמלן לא יטלו ולא דמו לשאר שותף דאמר (לעיל דף מב:) שותף כיורד ברשות דמי ונוטל כדין אריס משום דשותפין לא מחלי אהדדי אבל אחין מחלי אהדדי ובסיפא כי [ד] אמר ראו מה שהניח השביחו לעצמן ויטלו כל השבח ואע"ג דבשאר שותף אין לו בשבח אלא כאריס [ז] ואפילו אמר ראו [ח] הריני עושה לעצמי דשאני שותפין דלהשתכר נשתתפו ומקפידין זה על זה [ט] שחבירו ישתכר ולא הוא הלכך לא מחלי כלל אהדדי אבל אחין שירשו מאביהן ולא נשתתפו יחד אדעתא להשתכר מה יפסידו הקטנים אם ישביחו הגדולים לעצמן ה"ל זה נהנה וזה אינו חסר וכן הגדולים נמי כיון שהם אינם רוצים להשביח וכי היכי דברישא הוי השבח לאמצע ולא יטלו אף שכר טורחם דמסתמא מחלו כיון דלא אמרו ראו הרי אנו עושים ואוכלין כ"ש בסיפא כיון שאמרו ראו ולא חששו להשביח עמהם שמחלו להן כל השבח *בפירוש ר"ח גרסי' אם אמר בבית דין ראו וכן איתא נמי בירושלמי דכיון שאמר בב"ד ולא חששו הב"ד לחלוק והניחו להם להשביח כל הנכסים ראו ב"ד שיש תועלת ליתומים בדבר אבל אמרו בפני עדים לא יטלו אפילו כאריס דהוה כשדה שאינה עשויה ליטע דידו על התחתונה דאם היה אומר לפני ב"ד גם הם היו מעמידין פועלים להשביח ובגדולים אין חילוק בין בית דין לעדים. ראו מה שהניח לנו אבינו פרשב"ם ומזומנים אנו לחלוק ומה שנשביח נשביח מחלקנו ומתוך לשונו משמע שלא השביחו כל הנכסים אלא לפי המגיע לחלקם ובגמרא לא משמע הכי דאמר רב ספרא שבק אבוהי זוזי שקלינהו משמע שנטל כולן ועוד דאי לא נטל אלא חלקו אפילו איכא אחריני נמי [י] דזוזי כמאן דפליגי דמי (ב"מ דף סט.) וגם מתוך הסברא נראה דאין לחלק בין כל הנכסים למקצתן דמאן פלג ליה: גמ' אמר רב חביבא בריה דרב יוסף בריה דרבא לא שנו אלא ששבחו נכסים *מחמת נכסים אבל שבחו נכסים [כ] מחמת עצמן השביחו (לאמצע): [דף קמד ע"א] רב ספרא שבק אבוהי זוזי שקלינהו ועבד בהו עיסקא אתו אחוהי קתבעו ליה בדינא קמיה דרבא אמר להו רב ספרא גברא רבה הוא לא שביק גירסיה וטרח לאחריני. והוי כאילו אמר להן ראו והשביח לעצמו: י וכן האשה שהשביחה אשה מאי עבידתה אמר רב ירמיה באשה יורשת פרשב"ם אשה שמת בעלה והיא (ג) ניזונית מנכסי

הגה"ה
*וכן כתב ריב"ם ור"י אבל ר"ת אומר דלא שקלי אלא כאריס בחלק הקטנים. מהרי"ח:

הגה"ה
*פרשב"ם מחמת נכסים לא טרחו ולא הוציאו משלהן כלום אלא מנכסי אביהם שכר פועלים. והשביחו הנכסים מחמת עצמן היינו שחפרו ונטעו ושכרו משלהן ולא משל אביהם ואפי' אם טרחו טורח שהיו הקטנים יכולין לערות אם הוא אומר להן [ה] הוי מחמת נכסים עצמן:

*וריב"ם מפרש מחמת נכסים פי' שהשביחו הנכסים כמו שדה בור שהעלה שרטון ע"י עידור וזיבול אפילו טרחו בגופן רק שלא הוציאו משלהן אלא מתפיסת הבית ומחמת עצמן כגון שהנכסים הם כמו שהיו מעולם אלא שעל ידם נשתכרו כגון שהיו בתים ולא היו שוכרים והם טרחו אחר השוכרים והקטנים לא היו יכולין לעשות זה והא דקתני

הגהות הב"ח א חוץ מכתובת אשה וחוץ ממזון אלמנה חוץ מפרנסות: ב טומטום וכן בנכסים מרובים הבן יורש וטומטום ניזון: ג פסק הריב"ם דהלכה כר' יוסי: ד ובסיפא כי אמרו ראו מה שהניח לנו אבא השביחו לעצמן: ה בהגה"ה המתחלת פרשב"ם מחמת וכו' אם הוא אומר להן ראו מה שהניח לנו אבא אפי' הוי מחמת נכסים השביחו לעצמן הס"ד:

תפארת שמואל

פרק תשיעי (א) ולא היו לו כי אם שני בנים. ותימה גדולה בעיני נהי שכל א' מהכלל יטול חלקו ס"ס למה יטלו יותר מן הפרטים וע"כ לא פסק רמב"ם שהכלל יטול החצי אלא כשאומר לפלוני ולפלוני ולבני ראובן דקי"ל יקחו בני ראובן מחצה אבל בג' מודה וכ"כ הרב הרמב"ן שאי אפשר שהכלל יטלו יותר מן הפרט. ויותר נראה סברא שהכלל לא יטול יותר אלא כא' מן הפרט והראב"ד חולק עליו בלי עי' פי"א דזכייה: (ג) ניזונית מנכסי יתומים וכו'. פי' דס"ל דמה שמחלק בין אשה יורשת לאינה יורשת היינו דוקא באינה ניזונית אבל באשה ניזונית לעולם אינה נוטלת אפילו שכר טרחה שהכל ליתומים וק"ל:

פלפולא חריפתא

אה"ע סי' צ"ג העתיק הרמב"ן: [ל] ומסתברא כו' לא ממעט'. ומיהו בירושלמי דלקמן איתא בהדיא דממעטא אך נדחה בכל דבריו כדלקמן: [מ] ע"י הבנים. כדאיפשיטא חדא מינייהו בגמרין לעיל: [נ] כשם שהאלמנה כו'. בעיא ופשיט ראויה היא וכו': [ס] כיון שראויה להתפרנס מכתובתה. ואפילו לאנשי גליל דס"פ נערה שנתפתתה דס"ל שהדבר תלוי ביד האלמנה שכל זמן שלא תתבע כתובתה חייבין במזונותיה וכוותייהו פסק רבינו שם מ"מ הואיל ויכולה היא להתפרנס מכתובתה והא דמזונות להאלמנה אינו מן התורה אלא תנאי ב"ד לא ראו חכמים לעקור נחלה דאורייתא כו': [ע] ה"ג וחוץ ממזון אלמנה: [פ] ה"ג חוץ ממלוה בשטר חוץ ממלוה בעדים: [צ] משמע דפליגא אגמרא דידן דסלקא בתיקו. ומ"ש נמי לא פשיט מהירושלמי לעיל לפרנסה אי ממעט משום דיש לדקדק מגמרא דידן דס"ל דלא ממעט וכן נמי פליג הירושלמי דאמר עד י"ב חדש אדברי חכמים דרים פירקין דאמרי עד שיבגרו: [ק] לכשתלד קנה. קשה לי בפרק האומר בקדושין דכתב לירושלמי לענין קדושין דבת יום א' מתקדשת ושם הארכתי בס"ד: [ר] סודרא למאריה. גרסינן והכי ליסנא דגמרא פס"פ דנדרים: [ש] וגם לא בחזקה. צ"ע חזקה אמאי לא שכרי כיון שהחזיק בגיווי המקנה הוי כמו דקאי תי ברשותיה דמחזיק וכן צ"ע נמי אי קני בכסף אמאי לא כתב דינו ומיהו י"ל דרבינו לא כתב בזה כלום משום דהכא מיירי בנותן מתנה וכי יהיב במתנה אין דרך למקבל לקנות ע"י כסף ועוד דלא פסיקא דבדוכתא דדרך לכתוב שטר לא קנה עד שיכתוב השטר כדאיתא בפרק קמא דקדושין בפסקא בכסף דאמתני' נכסים שיש להן אחריות וכו': [ת] וקיימא לן הלכתא כרב נחמן בדיני. ועיין בפרק האיש מקדש בפלוגתא דקדושין שאין מסורין לביאה: [א] פסק הרמב"ם דהלכה כר"י. כתב הב"י סימן ר"י וז"ל ואני לא ידעתי היכן מצא כן בדברי הרמב"ם ז"ל שאע"פ שתחלת דבריו בפ"ח מהל' תרומות משמע לכאורה שס"ל כר"י שכתב שאינו ילוד אינו מאכיל הלא תכף כתב לפיכך אם היה העובר חלל אינו פוסל את העבדים וזה כדברי חכמים וכו' והגם כי דבריו באותה בבא יש בהן קושיות והויות יצטרך נגר להולמן וליישבן ע"פ סוגית הגמרא ודברי התנאים לא אאריך בזה עכ"ל אבל בספרו כסף משנה מיישב להרמב"ם שפיר ומסיק דדעתו כרבינו ועיין בדברי רבינו דבפרק אלמנה גם שם בספרי תוספות יו"ט: [ב] אמר אביי ובני דן חושים. והא דאמר לבני הא בלא"ה הן לבני לבטל דייתיקי אמר כן. כ"כ התוס': [ג] ובני איתן עזריה. וא"ת אמאי לא הביאו נמי ובני אלה קנז ואלה בני בתיה דכתיב נמי בד"ה א' ד' וי"ל דכיון דמייתי קרא דבסי' ב' דקדים לא הוי איצטריך אלא כיסודה ועוד לקרא משא"כ ובני פלוא אליאב דבספר אחד מהחומשין כתיב ולי נראה ע"פ הדקדוק דשני תרתי דשמותייהו בוי"ו הוה כאילו המקרא חסר מאחרים שלא זכרום שכן כתבו המדקדקים על ואיה וענה ודומיהם: [ד] דאחוה דרב ספרא. לקמן בסמוך: [ה] וחולק. אליבא דמ"ד לקמן דאין הסבה לעצמן אלא במה שמגיע לחלקם ולמאי דמסיק רבינו אפי' בכל מגינן למימר דאין דרך שירד להשביח ולא יודיע לגדול שגם הוא ישביח עמו אי לאו דמחיל ליה: [ו] ואף שכר עמלן. גרסינן ופי' הטור סימן רפ"ז שטרחו בשכירת פועלים: [ז] ואפי' אמר הריני. כן גורס טור שם: [ח] הריני עושה לעצמי ואין שותף חולק בלא חבירו ולכך אין בדבריו כלום: [ט] שחבירו ישתכר. כלומר אהכי מקפידין שחבירו ישתכר והוא לא ישתכר ורוצה שישתכרו שניהם: [י] דזוזי כמאן דפליגי. כדאיתא בס' איזהו נשך גבי הנהו פרי כותאי: [כ] ה"ג מחמת עצמן

יתומים והשביחה את הנכסים אף שכר טרחה אינה נוטלת כיון דניזונית משל יתומים מעשה ידיה שלהן ואם אינה ניזונית כגון שתבעה כתובתה בב"ד דשוב אין לה מזונות והניח בעלה נכסים מועטין שאין בהן כדי כתובתה אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי ונתעלמו בית דין או היורשים מלהשביעה ולהגבותה כתובתה אפילו השביחו נכסים ועמדו על אלף דינרים השביחה לעצמה אבל השביחה הנכסים בסתם נוטלת כתובתה והמותר ליורשים [ל] ומתוך לשונו משמע [מ] דאין נוטלת בשבח כלום* ולא נהירא דדוקא אשה יורשת דאחיל הוא דמחלי אהדדי אבל אשה שאינה יורשת הוי אלא הבנים כיורדת בנכסי אחר ונוטלת שכר טירחה אף שידה על התחתונה ליקח בשדה שאינה עשויה ליטע את ההוצאה אם השבח מרובה ואם הן מעות אינה נוטלת רק שכר טרחה דבר מועט כיון שלא קבלה עליה אחריות וגם מה שפירש אם לא היה בנכסים כדי כתובתה אם השביחתן [נ] שגובה כתובתה מאותו שבח לא נהירא דכיון שהשבח ליתומים משום דלא אמרה ראו אינה גובה כתובתה ממנו דתנן בפ' יש בכור (דף נב:) דאין אשה גובה כתובתה מן השבח ואף על פי שגובה עכשיו כתובתה ממטלטלין היינו מתקנת הגאונים שגובה ממטלטלי כמו ממקרקעי אבל שבח אפילו ממקרקעי לא גביא גם מה שפירש אם אמרו ראו שהשביחה לעצמה לא נהירא לי דלא מצינו שע"י ראו יהא השבח לעצמו אלא למי שיש לו חלק בגוף הנכסים אבל בעל חוב ואשה בכתובתה [ס] אין להם לירד לנכסים אלא על פי ב"ד ואמרי' בכתובות פרק אלמנה (דף נח.) אמר רב נחמן אלמנה ששמה לעצמה לא עשתה ולא כלום ואפילו עשו לה ב"ד הכרזה ואי אייקור ברשותא דיתמי אייקור:

א ואם אמר ראו כו' אפילו השביחו הנכסים מחמת עצמן הואיל ולא ראו לטרוח אלא ע"מ שיהא שלהן הרי הוא לעצמו ור"ת מפרש מחמת נכסים כגון בוסתני ופרדיסי דשתל ומחמת עצמן היינו שהניח להן אביהן מתכת ועשה מהן כלים ועורות ועבדו ואין נראה לר"י חלוק הזה. מא"ז: וזוזי ועביד עיסקא חשיב שבחו מחמת נכסים וגברא רבה דלא שבק גירסיה וטרח לאהדריה וכל דכוותא אע"ג דלא אמר לעצמי אני עושה כמאן דאמר דמי והשביחו לעצמן. מא"ז:

הגה"ה

*וריב"ס אומר שתנכה שיעור בטול מעשה ידיה ואשר השבח תטול אפי' אי שקלה מזוני. מא"ז:

יא אמר רבי חנינא המשיא אשה לבנו גדול בבית קנאו ודוקא גדול ואפילו קדמוהו בנות ודוקא בתולה ודוקא אשתו ראשונה ודוקא שהשיאו ראשון לזכרים: פשיטא יחד לו בית ועלייה בית קנה עלייה לא קנה בית ואכסדרה מהו שני בתים זה לפנים מזה מהו תיקו מיתיבי יחד לו אביו בית וכלי בית בית לא קנה כלי בית קנה אמר ר' ירמיה כגון שהיה אולרו של אביו מונח שם נהרדעי אמרי אפילו שובכא דיוני רב פפא אמר אפילו מוניינא דהרסנא מר זוטרא אנסביה לבריה ותלא ליה סנדלא רב אשי אנסביה לבריה ותלא ליה אשיתא דמשחא: אמר מר זוטרא הני תלת מילי שוינהו רבנן כהלכתא בלא טעמא חדא הא ואידך דאמר רב יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא ואידך הא דא"ר הונא אמר רב מנה לי בידך הנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה*:

הגה"ה

*ואפי' בע"כ של נפקד והני בין במלוה בין בפקדון ואפי' אין הפקדון ביד הנפקד קנה ואפילו במתנה מועטת בעי' מעמד שלשתן ואם הנפקד עובד כוכבים לא קנה ואם המקבל מתנה עובד כוכבים לא קנה ואם אינו יכול לישמט הימנו יתנהו לו ואם הנותן עובד כוכבים קנאו המקבל ישראל והנותן במעמד שלשתן אין יכול למחול לא ללוה ולא לנפקד ולא לחזור בו ולא תקנו מעמד שלשתן בכתובה כשהאשה עדיין תחת בעלה ואם מכרה כתובתה בעודה תחת בעלה בלא מעמד שלשתן דהשתא מכרה בדמים מועטים דשמא לא תבוא לידי גבייה לעולם אפ"ה אם מחלה אחר שגירושין היא תשלם כל הכתובה ללקוחות. מא"ז:

יב מתני' [דף קמד ע"ב] [ע] האחין והשותפין שנפל אחד מהן לאומנות נפל לאמצע מפרש בירושלמי בין לריוח בין להפסד. חלה ונתרפא נתרפא משל עצמו: גמ' תנא לאומנות המלך. ת"ר אחד מן האחין שמינוהו גבאי או פולמוסטוס אם מחמת האחין לאחין ואם מחמת עצמו לעצמו ת"ר אחד מן האחין [ע]שנטל מאתים זוז והלך ללמוד תורה או ללמוד אומנות יכולין האחין לומר אם אתה אצלנו יש לך מזונות ואם אין אתה אצלנו אין לך מזונות וליהבו ליה כל היכא דאיתיה מסייע ליה לרב הונא דאמר ברכת הבית ברובה וליתבו ליה לפי ברכת הבית. אין הכי נמי: חלה ונתרפא נתרפא משל עצמו שלה רבין משמיה דרבי אילעי לא שנו אלא שחלה בפשיעה אבל חלה באונס [פ] מתרפא מן האמצע היכי דמי בפשיעה כדרבי חנינא דאמר הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים. שנאמר צנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם. תוספתא אמר רשב"ג במה דברים אמורים ברפואה שיש לה קצבה אבל ברפואה שאין לה קצבה מתרפא מן האמצע: יג מתני' האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב חזרה שושבינות חזרה לאמצע מפני שהשושבינות נגבית בב"ד אבל שלח לו חבירו כדי יין וכדי שמן אין נגבין בב"ד מפני שהן גמילות חסדים: גמ' והתניא שלח לו אביו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת לו אמר רבא לא קשיא מתניתין בסתם ברייתא במפרש כדתניא שלח לו אביו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת לו שלח אביו שושבינות סתם כשהיא חוזרת חוזרת לאמצע שמואל אמר מתני' ביבם דס"ל ראוי ואין היבם נוטל בראוי כבמוחזק מכלל דהאיך משלם לימא ליה תנו לי שושביני ואשמח עמו [דף קמה ע"א] אמר ר' יוסף הכא במאי עסקינן כגון ששמח עמו שבעת ימי המשתה ולא הספיק לפורעו לו עד שמת אמר רב פפא הלכתא בין שמת ארוס בין שמתה ארוסה בין דהדר ביה איהו מוהר הדרי קדושין לא הדרי הדרא בה איהי אפילו קדושין הדרי אמימר אמר קדושין לא הדרי גזירה שמא יאמרי' קדושין תופסין באחותה וכן הלכתא: יד תנו רבנן חמשה דברים נאמרו בשושבינות נגבית בב"ד וחוזרת בעונתה ואין בה משום רבית [דף קמה ע"ב] ואין שביעית משמטתה ואין הבכור נוטל בה פי שנים נגבית בב"ד וחוזרת בעונתה דכמלוה דמיא ואין בה משום רבית דלאו אדעתא דהכי יהיב ליה ואין השביעית משמטתה דלא קרינא ביה לא יגוש ואין הבכור נוטל בה פי שנים דהו"ל ראוי ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק אמר רב כהנא כללא דשושבינות הוה במתא איבעי ליה למיתי הוה קרוב למתא כדשמע קל טבלא איבעי ליה למיתי הוה בהתרא דלא מצי שמע איבעי ליה לאודעיה לא אודעיה תרעומות אית ליה ושלומי משלם ועד כמה אמר אביי נהוג בי נגלא עד זוזא אייתיה בכיסיה אכלה בכריסיה עד ארבע משלם פלגא מכאן ואילך איניש כחשיבותיה ת"ר עשה עמו בפומבי ובקש לעשות עמו בצנעה יכול לומר לו בפומבי אני עושה עמך כדרך שעשית עמי עשה עמו בבתולה ובקש לעשות עמו באלמנה יכול לומר לו בבתולה אני עושה עמך כדרך שעשית עמי עשה עמו בשניה ובקש לעשות עמו בראשונה יכול לומר לו כשתשא אשה אחרת אני עושה עמך עשה עמו באחת ובקש לעשות עמו בשתים יכול לומר לו באחת אני עושה עמך כדרך שעשית עמי:

טו [דף קמו ע"א] מתני' השולח סבלונות לבית חמיו שלח שם במאה מנה ואכל שם סעודת חתן אפילו בדינר אין אלו נגבין [לא אכל] שם סעודת חתן הרי אלו נגבין שלא סבלונות מרובין שיבואו עמה לבית בעלה הרי אלו נגבין סבלונות מועטין שתשתמש בהן והיא בבית אביה אינן נגבין: גמ' אמר רבא דוקא דינר אבל פחות מדינר לא פשיטא דינר תנן מהו דתימא הוא הדין דאפילו פחות מדינר והאי דקתני דינר אורחא דמילתא [קתני] קמ"ל. אכל תנן שתה מאי הוא תנן שלוחו מאי שם תנן שגרו לו מאי ת"ש דאמר ר' יהודה אמר שמואל מעשה באחד ששיגר לבית חמיו מאה קרונות של כדי יין ושל כדי שמן וכלי זהב וכלי כסף ב וכלי מילתא ורבה בשמחתו והלך ועמד על פתח בית חמיו והוציאו לו כוס של חמין ושתה ומת וזו הלכה העלה ר' אחא שר הבירה לפני חכמים באושא ואמרו סבלונות העשויין לבלות אין נגבין ושאין עשויין לבלות נגבין שמע מינה אפילו שתה אבל שגרו לו או שאכל שלוחו לא איפשיטו ואינן נגבין. איבעיא להו [צ] מהו שישלם שבח סבלונות תיקו בעי רבא סבלונות העשויין לבלות ולא בלו מהו ולא איפשיטא:

טז אמר רב יהודה אמר רב מעשה באדם אחד שאמרו לו אשתו תותרניתא [היא] ונכנס אחריה לחורבה לבודקה אמר לה ריח לטן אני מריח בגליל [דף קמו ע"ב] אמרה לו מאן יהיב לן מכותבת דיריחו ואכילנא ביה נפיל עליה חורבה ומתה. אמרו חכמים הואיל ונכנס אחריה לבודקה אם מתה אין יורשה. פרשב"ס דבנשואה מיירי וכיון דנכנס אחריה לבודקה היה בדעתו לגרשה אם ימצאנה בעלת מום ומתה קודם שנתפייס עמה הלכך אין יורשה. ומהכא שמעינן מי שמתה אשתו מתוך קטטה שהיה בדעתו לגרשה אין יורשה וכדאמרי' בגיטין (דף יח.) כיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין הבעל אוכל פירות *ויש גורסין הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבדקה [ומוקי לה בארוסה] וקשה להך גירסא דאפילו בא עליה קיימא לן דאינו יורשה [ק] כדתניא כתובות (דף נג.) אשתו ארוסה אם מתה אינו יורשה ונראה דלא קשה דאמרי' בכתובות (דף מח:) נכנס עמה לחצר סתם חצר דידיה לנישואין וזו החורבה שלו היתה ונכנס עמה לבודקה והוא טוען שנכנס עמה [ר] לשם נישואין באם לא ימצאנה תותרנית ולא מצאה בעלת מום והרי היא אשתו וזכה בירושתה ואמרו חכמים הואיל וכניסתו היתה לבודקה לא חשבינן להך כניסה נישואין ואין יורשה והשתא אין ראיה לפסק רשב"ס שאם מתה מתוך קטטה אין יורשה וההיא דנתן עיניו לגרשה אין ראיה הדא דר' יוחנן פליג עליה דר"ל ואמר דיש לבעל פירות עד שעת כתיבה לר' שמעון ועד שעת חתימה לרבנן ועוד אפילו משעת כתיבה וחתימה לא הפסיד הבעל פירות אלא כשנתגרשה לבסוף ועוד תמיה לי מה ענין אכילת פירות שהוא תקנת חכמים ואפשר שלא תקנו לו כשנתן עיניו לגרשה [ש] אבל ירושה דאורייתא מי הפקיע ירושתו אם הוא שונאה אטו אב שבנו שונאו לא יירשנו ועוד אי הא עובדא בנשואה איירי מה הוצרך ליכנס אחריה לחורבה כדי לבודקה למה לא בדקה בתוך ביתו: יתיב ג רבא סבא קמיה דרב פפא ויתיב וקאמר בין שמת הוא ובין שמתה היא ואפילו הדר ביה איהו סבלונות הדרי מאכל ומשתה לא הדרי הדרא ביה איהי אפילו כישא דירקא הדרא אמר רב הונא בריה דרב יהושע ושמין להו דמי בשר בזול:

יז מתני' שכיב מרע שכתב נכסיו לאחרים שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת*: גמ' מ"ט דאזלינן בתר אומדנא דאי הוה ידע דחיי [ת] לא הוה כתיב לכולהו ניכסי לאחרינא: יח ותניא נמי הכי מי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת בנו ועמד וכתב כל נכסיו לאחר ואחר כך בא בנו מתנתו מתנה ר"ש בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה שאילו היה יודע שבנו קיים לא היה כותבו ואמר רב נחמן הלכה כר"ש בן מנסיא ת"ר* מי שהיה חולה ומוטל על המטה ואמרו לו נכסיו למי ואמר להן [דף קמז ע"א] דומה לו שיש לו בן ועכשיו שאין לו בן נכסיו לפלוני כמדומה לו שאשתו מעוברת עכשיו שאין אשתו מעוברת נכסיו לפלוני ונודע שיש לו בן או שאשתו מעוברת אין מתנתו מתנה.

הגה"ה

*מתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין ואע"ג דמית בכולה או מצוה מחמת מיתה אפילו במקצת לא בעיא קנין והוא דמית אבל עמד חוזר אע"ג דקנו מיניה. מא"ז:

הגה"ה

*כתב ריב"ס דגבי מתנה דברים שבלב דברים הן דהיכא דגלי אדעתא דלא יהיב מדעתיה לא הוי מתנה כגון גבי מתנתא טמירתא ושטר מברחת והכא הואיל ובחנם יהיב אי גלי דעתיה דלא ניחא ליה אפי' לא אמר בפירוש לא קנה אבל גבי מכר וקדושין אמרי' אינן דברים דלאו כל כמיניה לומר לא היה בדעתי אפי' איגלאי בדעתיה אם לא אמר בפי' אמרי' אגב דשקיל זוזי גמר ומקני. מא"ז:

מניין למתנת שכיב מרע מן התורה אמר רמי בר יחזקאל מהכא ואחיתופל ראה כי לא נעשתה עצתו ויצו אל ביתו וגו' בלואה בעלמא ומכאן משמע [א] דיוצא בקולר יש לו דין שכיב מרע וכן בגיטין (דף סה:) גבי גניבא יוצא בקולר הוה [ב] ורב אלפס ז"ל כתב דיוצא בקולר ומפרש ויוצא בשיירא ומסוכן כולהו בלוואה דידהו [ג] כמצוה מחמת מיתה נינהו ולא מסתבר טעמיה במפרש ויוצא בשיירא דודאי יוצא בקולר הוי יוצא ליהרג ואין לך מצוה מחמת מיתה גדול מזה כדחזינן באחתיה דרב דימי דאמרה ווי ווי דמייתנא הכיא איתתא קרי ליה מצוה מחמת מיתה אע"ג דלא הזכירה מיתה בשעת המתנה דבגלוי מילתא בעלמא סגי וכן מסוכן שתקף עליו החולי ונטוי למות כל צוואתו חשבינן מחמת מיתה אפילו לא הזכיר מיתה והכי איתא בירושלמי דפיאה איזהו שכיב מרע כל שלא קפץ עליו החולי דרך ארץ הקרובים נכנסין אצלו מיד והרחוקים אחר שלשה ימים ואם קפץ עליו החולי אלו ואלו נכנסים מיד אלמא משמע דאחר שלשה ימים [ד] נקרא שכיב מרע וכל צוואתו מחמת מיתה הוא אבל מפרש ויוצא בשיירא נהי דלענין גט מדמינן להו ליוצא בקולר היינו לענין בהלה דמחמת טרדת הדרך הם בהולים ואין דעתן מיושבת עליהן לגמור דבריהם ולומר תנו ובהילי טפי ממסוכן אבל לענין נתינת ממון לא דמו כלל ליוצא בקולר ומסוכן שנתנו כל ממונם ודאי אדעתא שהן סבורין למות נתנו אבל מפרש ויוצא בשיירא מדעתם ילאו ודעתם לחזור וכן כתב ה"ר יונה ז"ל:

יט [דף קמז ע"ב] אמר רבא אמר רב נחמן מתנת שכיב מרע מדרבנן היא שמא תטרף דעתו עליו ומי אמר רב נחמן הכי והא אמר רבא אמר רב נחמן אף על גב דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל *מודה שמואל שאם נתנו במתנת ש"מ [ה] שאין היורש יכול למחול אי אמרת בשלמא דאורייתא מש"ה אין יכול למחול אלא אי אמרת דרבנן אמאי אין יכול למחול אינה של תורה ועשאוה כשל תורה:

הגה"ה

*ואפי' פטומות מאילתן מחילה מיהא המוחל אם הוא גדול חייב לשלם ללוקח הדמים שנתן לו מיהו כל השטר אין חייב לשלם. פר"י. ואי קרקים ליה זוזי וכתב ליה שטרא בשמיה נמי אין יכול למחול והכי איתא בכתובות. מהרי"ח:

כ אמר רבא אמר רב נחמן ש"מ שאמר ידור פלוני בבית זה יאכל פלוני

הגהות הב"ח א בהגה"ה המתחלת וריב"ס וכו' ואם אמר ראו וכו' אפילו השביחו הנכסים וכו' ועורות ועבדום ואין נראה: ב וכלי מילת ורכב בשמחתו: ג יתיב רבין סבא

פלפולא חריפתא

עצמן השביחו לעצמן: [ל] ומתוך לשונו. ר"ל בתחלת לשונו: [מ] שאין נוטלת בשבח כלום. ר"ל אפי' שכר טרחה: [נ] שגובה כתובתה. כשהשביחה בסתם: [ס] אין להן לירד כו'. ויש להן שכר טרחן וידן על התחתונה. כדלעיל כך כתוב בטור אה"ע סימן צ"ה: [ע] האחין והשותפין. וכך כתב בטור חו"מ סימן קע"ז דבין אחין בין שאר שותפין: [ע]שנטל מאתיים זוז. בטור השמיט זה: [פ] מתרפא מן האמצע. משום דהוי כמזונות וכמ"ש התוס' וכתב הרמב"ן ואע"ג דאיכא לפלוגי בינייהו בטעמא הכא לא פלגינן עליה דרשב"ג מסברין וכו' כ"י שם: [צ] מהו שישלם שבח סבלונות. וכן היא גי' הרי"ף אבל בקיצור כתוב כגי' הרשב"ם והתוס' וכמו שהוא בספרים שלנו: [ק] כדתניא. כמדומה לי כפ"ק דקדושין: [ר] לשם נשואין אם לא. כך העתיק הב"י אה"ע סימן נ': [ש] אבל ירושה דאורייתא. וכך קרי לה נחלה דאורייתא בס"פ אע"פ תמיהה לי דבגמרא רפ"ט דכתובות מסקינן דירושת בעל מדרבנן ושמא משום דאמרי' נמי שעשו לה חיזוק כשל תורה: [ת] לא היה כותב לכולהו נכסי לאחריני. מסיים הרי"ף אבל אם שייר קרקע כל שהוא אמרינן למסמך עליה שיירה: [א] דיוצא בקולר יש לו דין ש"מ. וכדמסיק במצוה מחמת מיתה: [ב] ורב אלפס ז"ל כתב. גבי אחתיה דרב דימי בסוי' התקי"ג: [ג] כמצוה מחמת מיתה. ואפי' שייר חוזר כדלקמן בפירקין ובא"ל קנין אפי' שייר כדאיתא בדברי רבינו הכא דגניבא בפרק התקבל: [ד] נקרא ש"מ וכל צוואתו מחמת מיתה. כלומר שנקרא ש"מ לענין שכל צוואתו כו' מדלאחר ג' ימים אף הרחוקים נכנסים: [ה] שאין היורש יכול למחול אבל

פירות דקל זה לא אמר כלום עד שיאמר הנו בית זה לפלוני וידור בו והנו דקל זה לפלוני ויאכל פירותיו דכל מידי דליתיה בבריא בקנין ליתיה בשכיב מרע באמירה. אמר רבא אמר רב נחמן [דף קמח ע"א] שכיב מרע שאמר הלואתי לפלוני הלואתו לפלוני ואף על גב דליתיה בבריא ואפילו* בקנין הואיל וישנו בבריא במעמד שלשתן. איבעיא להו דקל לאחד ופירותיו לאחר מהו מי שייר מקום פירי או לא ואת"ל פירותיו לאחר לא שייר מקום פירי חוץ מפירותיו מהו אמר רב נחמן את"ל דקל לאחד ופירותיו לאחר לא שייר מקום פירי חוץ מפירותיו שייר מקום פירי מאי טעמא כל לגבי נפשיה בעין יפה משייר [דף קמח ע"ב] ואליבא דרב זביד דאמר (ג) אם רצה להוציא בו זיזין וגזוזטראות מוציא ובמוכר דקל לאחד ופירותיו לאחר לא שייר מקום פירי הילכך קנה מי שניתן לו הדקל [ו] גם הפירות:

הגה"ה
*מיהו לענין הרשאה מועיל אפילו בהלואה דשליח שויה. מהרי"ח:

כא אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים רואין אם כמחלק מת קנו כולן עמד חוזר בכולן[ז] ואם כנמלך* מת קנו כולן ואם עמד אין חוזר אלא באחרון ודלמא עיוני קמעיין סתמיה דשכיב מרע מידק דייק והדר יהיב אמר ר' יוסף בר מניומי אמר רב נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר ועמד אינו חוזר חיישינן שמא יש לו נכסים במדינת הים והא דחיישינן מספיקא לאפוקי ממונא היינו טעמא משום דיש כאן מתנה גמורה בקנין אלא דמחמת אומדנא הוא דאמרינן אם עמד חוזר והאי אומדנא לא אמרינן אלא היכא דבריר לן בודאי דהוי מתנה בכל נכסיו אבל היכא דמספקא לן לא אמרינן אומדנא וכי תקשי לך דהכא מספיקא אמר דקני ולעיל פריך ודלמא עיוני קמעיין ולא קני וי"ל משום דאיכא רגלים לדבר שאינו נמלך שהרי חלק כל נכסיו אלא ששתק בינתים לעיין כמה יתן לזה וכמה יתן לזה והריב"ם פירש דהא דפריך לעיל ודלמא עיוני קמעיין ארישא קאי דקאמר אם כמחלק אם עמד חוזר בכולן ופריך ודלמא כשנתן לראשון לא היה דעתו ליתן לאחר ועיוני קא מעיין ונמלך ונתן לאחר ומתניתין דקתני לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה ולא חיישינן לנמלך מיירי כגון דאמר כל נכסיו לפלוני ופלוני ואח"כ פירש מה יתנו לכל אחד ואחד. והלא מתניתין דקתני לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה היכי משכחת לה אמר רב נחמן [ח] באומר [ט] כל נכסי אלו הן מר בר רב אשי אמר במוחזק:

הגה"ה
*פי' אם שהה בין אחד לאחד יותר מכדי דבור רק שלא יהא נראה כממתין וחושב מה לעשות במותר קנו כולן. מא"ז:

כב איבעיא להו חזרה במקצת הוי חזרה בכולה או לא ת"ש כולן לראשון ומקצתן לשני שני קנה ראשון לא קנה מקצתן לראשון וכולן לשני ראשון קנה ושני לא קנה. פירש וכולן מה ששייר ולא נתן לראשון ומשכחת לה לרישא בין כשמת בין כשעמד ראשון לא קנה דחזרה במקצת הוי חזרה בכולה ושני קנה אפילו עמד דהויא לה מתנת שכיב מרע במקצת בקנין וסיפא לא משכחת לה אלא בשעמד דאי כשמת [י] שני נמי קנה: כג איבעיא להו המקדיש כל נכסיו מהו הפקיר כל נכסיו מהו חלק כל נכסיו לעניים מהו תיקו וכיון* דסלקו בתיקו מספקא לן אי שייך הכא אומדנא או לא יראה שאין מבטלין ההקדש וההפקר והחילוק שחילק [כ] שאין מבטלין מעשיו [ל] אלא היכא דבריר לן אומדנא כדפירשתי לעיל: כד אמר רב ששת יטול ויזכה יחזיק ויקנה כולן לשון מתנה הן בשכיב מרע וכ"ש בבריא שיש עמו קנין במתניתא תנא אף יחסין וירש בראוי ליורשו ורבי יוחנן בן ברוקה היא: [דף קמט ע"א] איבעיא להו יהנה בהן מהו [ירחה בהן מהו יעמוד בהן מהו] ישען בהן מהו תיקו ולא קנה. איבעיא להו מכר כל נכסיו מהו זימנין א"ר יהודה אמר רב אם עמד חוזר וזימנין אמר אם עמד אינו חוזר ולא פליגי הא דאיתנהו לזוזי בעינייהו והא דפרעינהו בחובו. איבעיא להו שכיב מרע שהודה מהו מי אמרינן שלו הוו מקודם לכן ואע"פ שמוחזקין ועומדין הנכסים בחזקת שכיב מרע עד היום הזה מ"מ בתר הודאתו אזלינן דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי והרי הודה שהיה שלו ואם עמד אינו חוזר או דלמא כיון שהודה על כל נכסיו נראה שאין זה אלא מתנה שיהו שלו אם ימות ואם עמד חוזר: כה ת"ש דאיסור גיורא הוו ליה תריסר אלפי זוזי בי רבא ורב מרי בריה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה הוה. אמר רבא היכי ליקני רב מרי להני זוזי אי בירושה גר לאו בר ירושה הוא אי במתנת שכיב מרע מתנת שכיב מרע כירושה שויוה רבנן כל היכא דאיתיה בירושה איתיה במתנת שכיב מרע כל היכא דליתיה בירושה ליתיה במתנת שכיב מרע אי משיכה ליתנהו גביה אי בחליפין אין מטבע נקנה בחליפין אי אגב ארעא [מ] לית ליה ארעא אי במעמד שלשתן אי שלח לי לא אזילנא. מתקיף לה רב איקא בריה דרב אמי ולודי איסור דהני זוזי דרב מרי נינהו ולקנינהו בהודיתא *אלמא הכי נפקא מיניה מבי איסור איקפד רבא אמר מגמרו טענתא לאינשי ומפסדי לי אלמא הודאה לא הויא כמתנה ואם עמד אין חוזר דאי הויא כמתנה גר דליתיה בירושה ליתיה במתנה במתנת יורש [נ] הא דאמר רבא מתנת שכיב מרע כירושה שויוה רבנן ודליתיה בירושה [ס] ליתיה במתנה במתנת יורש בלחוד הוא דקאמר ועיקרא דהא מילתא משום דקי"ל לגבי יורש לשון מתנה ולשון ירושה ולגבי שכיב מרע לשון מתנה ולשון ירושה חד טעמא נינהו כדאמרינן במתניתא תנא אף יחסין וירש בראוי ליורשו ורבי יוחנן בן ברוקה היא ואמר נמי שלח רב אחא בר רב איקא לדברי רבי יוחנן בן ברוקה נכסיי לך ואחריך לפלוני וראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום שאין זה לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין לה הפסק אמר ליה רבא לרב נחמן והא אפסקה אמר ליה הוא סבר יש לה הפסק ורחמנא אמר אין לה הפסק ושמעת מינה דלשון מתנה ולשון ירושה לגבי יורש חדא מילתא היא ומכאן אמר רבא מתנת שכיב מרע כירושה שויוה רבנן אבל מתנת שכיב מרע למי שאין יורש ואפילו לגר ב בעלמא קני דקיימא לן דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי והכי סדר מר רב האי גאון ז"ל. גם כי נתלה באילן גדול דברים תמוהין הן דמאי נפקא מינה בהא דרב מרי בנו של איסור גיורא היה מאחר שהיתה הורתו שלא בקדושה ואין ראוי ליורשו מה לי איסור גיורא שנתן לרב מרי בנו ומה לי אדם אחר אי מהני לאדם אחר [ע] אמאי לא מהני נמי לרב מרי בנו ואין אלו אלא דברי נביאות:

הגה"ה
*וכתב ה"ר ברוך מארץ יון הלכתא לא קנה דמספיקא לא מפקינן ממונא. מא"ז:

הגה"ה
*ומשמע אפילו בלא קנין רק בהודאה ודוקא כעין הודאת איסור גיורא דקים לן דלזכותו נתכוון אבל בעלמא לא קני מידי בהודאה היכא דשייך למימר אדם עשוי שלא להשביע את בניו כדאיתא לקמן בפרק גט פשוט ובזה בורר ודלא כפירוש רשב"ם דפירש דאין שייך רק בהלואה שאמר מנה לפלוני בידי אבל אם אמר חפץ פלוני של פלוני לא שייך אלא דרך פקדון נמי שייך. פר"י מהרי"ח: אבל בא"ז כתב שאם המנה הוא בעין ואמר זה המנה שהפקדתי ביד פלוני של ראובן הוא זכה ראובן באותו המנה ודוקא בשכיב מרע מהניא הודאה ולא בבריא. מא"ז:

כו [דף קמט ע"ב] שייר קרקע כל שהוא כו'. וכמה כל שהוא רב יהודה אמר קרקע כדי פרנסתו ורב ירמיה אמר מטלטלין כדי פרנסתו אמר רבי זירא כמה מכוון שמעתא דסבי קרקע מאי טעמא דאי קאי סמיך עלה מטלטלי נמי סמוך עלייהו אמר רב יוסף מאי כוונתא איכא מאן דאמר מטלטלין קרקע תנן ומ"ד כדי פרנסתו כל שהוא תנן וכתב רב אלפס ז"ל וליתא לדרב יהודה מדרבא אר"נ חמשה עד שיכתבו כל נכסיהן ואלו הן שכיב מרע עבדו אשתו ובניו ומברחת ושמעת מינה דשייר מידי בכולהו הוי שיור ולא בעינן כדי פרנסתו והמיהני על פיסקא הדין דלא אשכחן מאן דפליג אדרב יהודה ורב ירמיה בר אבא ור' זירא ששיבח דבריהם אלא רב יוסף שתמה על ששיבח ר' זירא דבריהם ולא מלאו לבו לחלוק על דבריהם וגם אביי הקשה יפה לרב יוסף על שתמה על דבריהם ורב יוסף דחה דברי אביי בדברים שאין בהן ממש ומה שרצה רב אלפס להשוות כל חמשתן ביחד דשייר מידי בכולהו הוי שיור אין בראיה זו ממשות לדחות דברי אלהים חיים דלאו כולהו בחדא מחיתא מחתינהו דרב נחמן לא קאמר אלא הדין שאמרו חכמים באלו חמשה אין נוהגין במקצת נכסים ולאו דוקא שיהא שיור כולן שוה דלכולהו מטלטלין הוו שיור לבר מכתובה משום דכתובה ממקרקעי תקינו רבנן וכן לענין שיור נמי מסתבר דשכיב מרע בעינן כדי פרנסתו דמידי הוא טעמא אלא משום אומדנא דלא יהיב אינש כל מה דאית ליה וימות ברעב אלא אדעתא דמית קא יהיב והאי אומדנא לא בטלה אם לא שייר כדי פרנסתו ומסתבר כי היכי [פ] דבטילא תמיהין דרב יוסף על קרקע הכי נמי איתבטלא על כל שהוא ושיעור כדי פרנסתו יראה אם הוא עובד אדמה שישייר לו קרקע כדי פרנסת בני ביתו וכן אם מתעסק בסחורה או ברבית שישייר כדי שיוכל להתפרנס [צ] מן הריוח:

כז [דף קנ ע"ב] חמשה עד שיכתבו כל נכסיהן אלו הן שכיב מרע דתנן ש"מ שכתב כל נכסיו לאחרים [ק] שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת עבדו דתנן הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין אשתו דאמר ר' יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא בנו דתנן הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה מברחת דאמר מר מברחת צריכה שתכתוב כל נכסיה ובכולהו מטלטלי הוי שיור לבר מכתובה דמקרקעי תקינו לה רבנן ממטלטלי לא תקינו לה רבנן ואמרינן נמי (לעיל ע"א) א"ר דימי בר יוסף אמר ר' אלעזר עשו מטלטלין שיור אצל העבד ולא עשו מטלטלין שיור אצל כתובה והשתא דתקינו רבנן בתראי למיגבה כתובת אשה ממטלטלי אפי' לכתובת אשה הוי שיור*:

הגה"ה
*ואפילו מטלטלי דלא איתנהו בעינייהו כגון מלוה הוי שיור. מא"ז:

כח אמר מטלטלאי לפלוני כל מאי דמיטלטלא איקרו מטלטלי לבר מחיטי ושערי פירש רשב"ם וה"ה לבר מבהמות כל מטלטלאי אפילו חיטי ושערי ואפילו ריחים העליונה לבר מריחים התחתונה כל המטלטל אפילו ריחים התחתונה איבעיא להו עבדא כמקרקעי דמי או כמטלטלי דמי והלכתא כמטלטלי דמי דגרסי' בפ' יש נוחלין (דף קכח.) אמר ר' נחמן אין נוגבין מן העבדים ואיפסיק הלכתא כוותיה [ר] אלמא עבדא כמטלטלי דמי:

כט אמר נכסיי לפלוני. עבדא איקרי נכסי דתנן הכותב נכסיו לעבדו יצא בן חורין ארעא איקרי נכסי דתנן נכסים שיש להם אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה גלימא איקרי נכסי דתנן ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה זוזי איקרו נכסי דתנן נכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף ושטר וחזקה כי הא דרב פפא הוו ליה תליסר אלפי זוזי בי חוזאי אקנינהו לרב שמואל בר אבא אגב אסיפא דביתיה כי אתא נפיק לאפיה עד תוך סטרי איקרו נכסי דאמר ר' נחמן בר יצחק אמר רב שני שטרות הן זכו בשדה זו לפלוני וכו' לעיל בפרק הספינה (דף עז.) [דף קנא ע"א] בהמה איקרי נכסי דתנן המקדיש נכסיו והיתה בהן בהמה הראויה למזבח עופות איקרו ניכסי דתנן המקדיש נכסיו והיו בהן דברים ראוין ליקרב על גבי מזבח ייטה שמנים וסלתות ועופות תפילין איקרו נכסי דתנן המקדיש את נכסיו מעלין לו תפילין איבעיא להו ס"ת מאי תיקו:

ל אמיה דמר זוטרא בר טובי כתבתינהו לנכסי לרב זוטרא בר טובי דבעיה לאינסובי לרב זביד ואינסיבה ואיגרשה אתאי לקמיה דרב ביבי בר אביי אמר משום אינסובי הוא והא אינסבה אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע משום דאתיתו ממולאי אמריתו מילי מולייתא אפילו למ"ד מברחת קני ה"מ היכא דלא גליא דעתה הכא גליא דעתה רשב"ם גרים אבל הכא גליא דעתה משום אינסובי והא אינסיבה ואיגרשה ומשמע דאי לא איגרשה לא היה מחזירם לה ולפי זה הא דאמר מברחת לא קנה היינו דוקא לאחר שתתאלמן או תתגרש אבל כל זמן שהיא תחת בעלה לא יחזירם לה אבל לפי הספרים דגרסי הכא גליא דעתה והו לא [ש] לא נצטרך לומר כן וכן מוכח בכתובות (דף עט.) דלא קננהו לוקח כלל ואפילו בעודה תחת בעלה דפריך

הגהות הב"ח א ודליתיה בירושה ליתיה במתנה במתנת יורש בלחוד הוא דקאמר הכי ועיקרא וכו' דלגבי יורש לשון ירושה לגבי שכיב מרע לשון מתנה חד טעמא כצ"ל: ב ואפילו לגר דעלמא:

תפארת שמואל

אם רצה להוציא בו זיזין וגזוזטראות מוציא. זה לא יכולתי להבין היך בא רב זביד לפי גירסא שגורס כל לגבי נפשיה כו'. והא רב זביד אין שייך כאן כ"א לגי' רשב"ם ע"ש. וע"כ נראה דטעות הוא:

פלפולא חריפתא

אבל הוא עצמו מוחל מידי דהוה שחוזר וכ"כ הרי"ף: [ו] גם הפירות. דלא נתרוקנו לנותן דהא איהו לא היה בדעתו לשייר לעצמו הלכך הכל יהיה לבעל הדקל דאית ליה קנין בגוף. הר"ן: [ז] ואם נמלך קנו כולן כו'. בקנין ויפוי כח כדלקמן גבי מתנת ש"מ במקצת וכ"כ הר"ן ומיהו באחרון א"צ קנין כלל ולראשונים סגי בקנין בלא יפוי כח וקנין בעי: [ח] באומר כל נכסי כו'. ולא קנה א"כ במיפה כחו כדלקמן: [ט] כל נכסי אלו הן. וכן גי' הרי"ף ואע"ג דהרשב"ם כתב בשם ר"ת ודחאה משום דהשתא יש לחוש יותר שיש לו נכסים אחרים במקום אחר דאי לא מאי אילו מ"מ גם הר"י בן מיגא"ש גרסתו כן כמו שכתב המגיד בשמו בפ"ת מהל' זכייה ול"ע בקצור שלו לא העתיק אלו הן משמע דס"ל כהרשב"ם אך בטור סימן ר"ן חזר בו וכתב גם דברי ר"ת וכן פי' ר"י: [י] שני נמי קנה. אפי' בלא קנין טור סימן ר"ן ומיהו מדמוקי לראשון בקנין נוקמא לשני נמי בקנין ובמיפה את כחו: [כ] ה"ג שאין מבטלין מעשיו. וכן העתיק הטור סימן ר"ן: [ל] אלא היכא דבריר לן אומדנא. וכתב הב"י דדבריו תמוהין הם דהכא ודאי איכא אומדנא ברורה דלא עביד איניש דיהיב כל נכסי' לאחריני והוא יחזור על הפתחים אלא דמשום דלדבר מצוה נינהו מספקא לן דלמא גמר ומקני הלכך מספיקא אין מוציאין מידו וכדברי הרמב"ם והרמ"ה ז"ל וכן דעת הריב"ש בסימן ק"ס עכ"ל וכן בהגה"ה בעמוד פוסק דלא מפקינן ומהרר"ו כ"ן כתב שדעת רבינו דכמו דלעיל כשנתן כל נכסיו וקנה עליהן אמרינן שזכה המקבל משום דשמא יש לו נכסים במקום אחר והוי מתנת ש"מ במקצת שבקנין דאם עמד אינו חוזר ה"נ הקדש והעניים באמירה זכו כמו במסירה להדיוט וכן בהפקר דמפקירו גבי לעניים הרי הוא כמסור לידם בפועל דמי ואינו יכול לחזור מספק עכ"ד ועל ההפקר יש לפקפק דהא בכפ"ו דפאה תנן בה"א אינו הפקר עד שיופקר אף לעשירים וכיון שאין ההפקר לעניים בלבד אין כאן זכיים בפועל אף לעניים דאין כאן עניים ידועים תובעין שיאמרו אנן זכינן בהו דדלמא יקדמו עשירים ויזכו ומיהו הרמב"ם בפ"ב מהל' נדרים והעתיקו הטור סימן רי"ג כתב ז"ל ההפקר אע"פ שאינו נדר הרי הוא כמו נדר שאסור לחזור בו ע"כ: [מ] לית ליה ארעא. עיין בפרק הזהב סימן ג': [נ] הא דאמר רבא כו'. הרי"ף: [ס] ה"ג ליתיה במתנה במתנת יורש: [ע] אמאי לא מהני נמי לרב מרי בנו. אלא טעמא דאמרן דליתיה בירושה היינו דליתיה בתורת ירושה והלכך ליתא במתנת ש"מ שאינה אלא לאחר מיתה וגר דלא מצי להוריש לאחר מיתה לא מזכי נמי במתנת ש"מ כיון שאינה אלא לאחר מיתה כמ"ש הב"י בסי' רנ"ו בשם הרשב"א וכתב על דברי רבינו במאי דדחי לדברי הרי"ף ורב האי וז"ל תמיהני היאך הפריז על מדותיו לדחות דברי הני רבוואתא בגילא דחיטתא דהא טעמא רבא איכא למילתא דאי הוי מהני מתנתא לרב מרי בני מאן דחזי סבר דמטעם ירושה הוא נוטלן ואתי למימר דגר יורש את אביו ומש"ה אמור רבנן דמתנת גר ש"מ למי שהוא ראוי ליורשו לא מועיל אבל במתנתו למי שאינו ראוי ליורשו לא חילקו בינו לשאר כל אדם עכ"ל: [פ] דבטילין תמיהין דרב יוסף על קרקע. דאמרינן לקמן בכונס מטלטלי הוי שיור: [צ] מן הריוח. כמו בקרקע שהארץ לעולם עומדת והוא מתפרנס ממה שגדל שנה שנה: [ק] שייר קרקע כל שהוא. פירשו הרשב"ם בדף דלעיל והקשה עליו רבינו בכרפ"ק דגיטין ע"ש: [ר] אלמא עבדי כמטלטלי דמו. עיין מה שכתבתי בפ"ק דב"ק גבי ב"ח אינו גובה הוכו מן יתומים מעבדים ט': [ש] לא נצטרך לומר כן. תמיהא לי דבמסכת כתובות לא פסק כן ומאי דמוכיח הכא מהתם ממאי דפריך ואי לא קננהו לוקח כו' מפורש התם בסוף הסוגיא שכתב דכיון שהם נכסים בכבוד האשה
לתשור

ואי לא קננהו בעל ליקנינהו לוקח ואי קננהו לוקח בעודה תחת בעלה א״כ דין הוא דלא קננהו בעל. אמיה דרמי בר חמא באורתא כתבתינהו לנכסה לרמי בר חמא ובצפרא כתבתינהו לרב עוקבא בר חמא אזל רמי בר חמא לקמיה דרב ששת ואוקמיה בנכסי אזל רב עוקבא לקמיה דרב נחמן אוקמי' בידיה אמר ליה רב ששת מ״ט עביד מר הכי אי משום דהדרא בה הא שכיבא אמר ליה הכי אמר שמואל כל שאלו עמד חוזר חוזר במתנתו אימור דאמר שמואל לעצמו לאחר מי אמר א״ל בפירוש אמר שמואל בין לעצמו בין לאחר. אמיה דרב עמרם חסידא הוו לה מלוגא דשטרי כי קא שכיב' אמרה ליהוו לעמרם ברי אתו אחוה לקמיה דרב נחמן אמר ליה והא לא משך אמר ליה דברי ש״מ ככתובין וכמסורין דמו* אחתיה דרב דימי בר יוסף הוה לה קרנא דפרדיסא כל אימת דהוה חלשה הות מקניא ליה ניהליה [דף קנא ע״ב] וכי קיימא הדרא בה זימנא חדא חלשה שלחה ליה תא קני שלח לה לא בעינא שלחה ליה תא קני כל היכי דבעית אתא שייר וקנה מינה כי קיימא הדרא בה אתאי לקמיה דרב נחמן שלח ליה דליתי אמר ליה אמאי אתינא הא שיירית וקנאי מינה שלח ליה אי לא אתית מחינא לך בסילוא דלא מבע דמא אמר להו לסהדי היכי הוה מעשה אמר ליה אמרה [הכי] ווי דקא מייתא הויא איתתא אמר להו א״כ מצוה מחמת מיתה הות ומצוה מחמת מיתה חוזר: **לא איתמר** מתנת שכיב מרע במקצת* אמר רבא א״ר נחמן הרי היא כמתנת בריא ובעיא קנין איתיביה רבא שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת מאי לאו דלא קנו מיניה לא דקנו מיניה אי הכי אימא סיפא לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת ואי דקנו מיניה אמאי לא אמר ליה הכי אמר שמואל ש״מ שכתב כל נכסיו לאחרים אף על פי שקנו מידו אם עמד חוזר בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה והלכתא מתנת שכיב מרע במקצת בעי קנין ואע״ג דמית ואם עמד אין חוזר מצוה מחמת מיתה לא בעיא קנין והוא דמית ואם עמד חוזר ואע״ג דקנו מיניה [דף קנב ע״א] הא דאמר שמואל שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים אע״ג שקנו מידו אם עמד חוזר [דף קנב ע״ב] בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה טעמא דשמעת מינה טעמא דעמד הא לא עמד קנה אוקימנא במיפה את כחו והיכי דמי מיפה את כחו אמר ר' חסדא דכתב ליה וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא ואי לא לא קני משום דכיון דקני מניה חיישינן שמא לא גמר להקנותו אלא בקנין ואין קנין לאחר מיתה והיינו דוקא היכא דלא מטא שטרא לידיה מחיים אבל אם מסר לו השטר מחיים לא בעי יפוי כח אם נכתב השטר בלשון צוואה כדרך שכיב מרע שמצוה אל ביתו דאינו עומד אלא לראיה דאיכא למימר משנמסר לו השטר היתה דעתו שתתקיים צוואתו ולא אמר שמא לא גמר להקנותו וכו' אלא כשלא בא לידו השטר מחיים אע״פ שגם עתה נוכל לומר שצוה לכתוב לראיה בעלמא וגמר להקנות בלא שטר מ״מ יש לחוש אחר שאמר כתבו ותנו לא רצה שתתקיים הצוואה עד שיבוא לידו כתב ראייתו אבל אם לא נכתב השטר בלשון צוואה אלא בלשון מתנה שכתב בו שדי נתונה לך ומסר השטר לידו אז הוי מסירת השטר כמו קנין דקרקע נקנה בשטר והוי כמו מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין ובעי יפוי כח ובלא יפוי כח לא קנה מידי דהוה אקנין אע״פ שנעשה הקנין מחיים לא אמרינן שיחול הקנין למפרע כיון דאחר גמר מיתה אינו ראוי להקנות והיינו טעמא דשמואל דכיון דמתנת שכיב מרע לא בעיא קנין והוא הקנה לו היה בדעתו שלא תקנה מתנת שכיב מרע בזמנה אלא בקנין ואז הוא אין ראוי לקנין הלכך לא קני והאי טעמא נמי שייך אם השטר כתוב בלשון מתנה ומסרו לידו מחיים הלכך בעי יפוי כח. פשיטא כתב לזה וכתב לזה היינו דכי אתא רב דימי דאמר דייתיקי מבטלת דייתיקי כתב וזיכה לזה כתב וזיכה לזה מהו רב אמר ראשון קנה ושמואל אמר שני קנה רב אמר ראשון קנה הרי היא כמתנת בריא ושמואל אמר שני קנה הרי היא כמתנת שכ״מ *פירש רשב״ם כתב לזה היינו שלא מסר לו השטר וכתב וזיכה היינו שמסר לו השטר וקשה לפירושו היכי מלי רב למימר דראשון קנה הא מוכח בהדיא בשילהי פרק קמא דבבא מציעא דאפילו כתב ומסר דייתיקי מבטלת דייתיקי דתנן התם (דף יח.) מצא דייתיקאות ומתנות הרי זה לא יחזיר שאני אומר כתובין היו ונמלך עליהן שלא ליתנם ודייק עלה בגמרא (דף יט.) טעמא דלא אמר תנו הא אמר תנו נותנין ורמינהי מצא דייתיקי אע״פ ששניהם מודים לא יחזיר ומשני מתניתין דאמר' הא אמר תנו נותנין בשכיב מרע דבר מהדר הוא [דאמרינן] *)מאי איכא למימר דלמא כתבינהו מעיקרא להאי ואימליך ולא יהבה ליה והדר כתבה ויהבה לאינים אחרינא והשתא הדר ביה בההוא בתרא [וכו'] אי במתנת שכיב מרע יהבה ניהליה כי נפקי תרי שטרי בתרא קני דהא הדר ביה מקמא (שמעי') [משמע] בהדיא דהיכא דנפקי תרווייהו מתותי ידייהו שמסר לשניהם שני קנה ופירש הריב״ם כתב לזה וכתב לזה פירוש כתב ומסר לזה וכתב ומסר לזה דייתיקי מבטלת דייתיקי כתב וזיכה לזה פירוש שכתב ומסר לו השטר וגם זיכה לו הנכסים על ידי אחר אם מטלטלין הן מסרן לאחר שיזכה לו בהן ואם מקרקעי הן אמר לך חזק לגרכו וכתב לו הזיכוי בתוך השטר והיינו ממש מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין [ח] דאיפליגו בה לעיל ולכך אמר רב ראשון קנה ושמואל אמר שני קנה דהוי כמתנת שכיב מרע דקני שני לאחר מיתה כדין דייתיקי מבטלת דייתיקי ומיירי [א]ביפה כחו דבלא יפה כח אף שני לא קנה כדאמר שמואל במתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין והלכתא כשמואל. בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו הכי אמר ר' ירמיה בר אבא שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו שכיב מרע שכתב וזיכה וקנו מידו מהו פירוש שכתב ומסר וזכה לו הנכסים על ידי אחר וקנו מידו אמר להו [א] אין לאחר קנין כלום [דף קנג ע״א] לא מלי למיהדר ביה בין לעצמו בין לאחר ההוא דכתב לכולהו ניכסי וקנו מיניה פירוש אחר הכתיבה והזיכוי אתא לקמיה דרב הונא אמר מאי איעביד לך דלא אקנית כדמקנו אינשי: לב **ההוא** מתנתא דהוה כתיב בה בחיים ובמות רב אמר הרי היא כמתנת שכיב מרע מדכתב בה ובמות לאחר מיתה קאמר והאי דכתיב בה מחיים סימני דחיי בעלמא ושמואל אמר הרי הוא כמתנת בריא מדכתיב בה בחיים מחיים הוא דקאמר והאי דכתיב בה ובמות כמאן דאמר מעתה ועד עולם אמרי נהרדעי הלכתא כוותיה דרב אמר רבא ואי כתב בה מחיים קנה אמר אמימר לית הלכתא כרבא אמר ליה רב אשי לאמימר פשיטא דהא אמרי נהרדעי הלכה כרב מהו דתימא מחיים מודה רב קמ״ל: **מתני'** לא כתב בו ש״מ והוא אומר ש״מ הייתי והן אומרים בריא היה צריך להביא ראיה שש״מ היה דברי ר' מאיר וחכמים אומרים המע״ה: **גמ'** ההיא מתנתא דהוה כתיב בה כדהוה קציר ורמי בערסיה ולא כתב בה ומיגו מרעי' איתפטר לבית עולמיה איכא למימר שמא נתרפא מאותו חולי קודם שמת *ומיד כשעמד מן החולי נתבטלה המתנה אפילו לא שמענו שחזר בו כדמוכח בפרק מי שאחזו (דף עג.) דאמר התם ש״מ שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה ומיירי שלא חזר בו [ב] דהא כל שאילו עמד חוזר חוזר במתנה ומשמע דוקא שניתק מחולי לחולי ולא עמד בינתיים הא עמד אין מתנתו מתנה אע״פ שלא שמענו שחזר עוד ראיה דפריך התם לרב הונא דאמר גט שהמא אם עמד חוזר מהא דתניא ה״ז גיטך מהיום אם מתי מחולי זה ועמד והלך בשוק אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת ה״ז גט ואי אמרת אם עמד חוזר אומדנא למה לי הא עמד והתם לא חזר בפירוש ואפ״ה פריך והא עמד: [דף קנג ע״ב] אמר רבה הרי מת והרי קברו מוכיח עליו אמר ליה אביי השתא ומה ספינה שרובן לאיבוד נותנין עליהם חומרי חיים וחומרי מתים חולים שרוב חולים לחיים לא כ״ש ורבה לא חשש להשובת אביי דלא דמי התם לא ראינו אותם מתים ולכך אית לן למימר שמא נצולו אבל הכא ודאי מת ואית לן למימר שלא נתרפא אלא מת מתוך אותו חולי ופסק רשב״ם דהלכה כרבה משום דאזלא שמעתא [דרבה] כרבי נתן דדיינא הוא ונחית לעומקא דדינא ורב אלפס ז״ל פסק דלא כרבה כמו שאפרש א״ר הונא בריה דרב יהושע כמאן אזלא הא שמעתא דרבה כר' נתן דתניא מי מוציא מיד מי הוא מוציא מידן בלא ראיה והן אין מוציאין מידו אלא בראיה דברי ר' יעקב ר' נתן אומר אם בריא הוא עליו להביא ראיה שש״מ היה ואם ש״מ הוא עליהם להביא ראיה שבריא היה [ג] וחכמים אומרים המע״ה [דף קנד ע״א] ראיה במאי רב הונא אמר ראיה בעדים רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי ראיה בקיום השטר רב הונא אמר ראיה בעדים *קא מיפלגי בפלוגתא דר' יעקב ור' נתן רבי מאיר כרבי נתן ורבנן כרבי יעקב וכן אמר רבה ראיה בעדים אמר ליה אביי מ״ט אילימא מדכולהו כתיב בהו כדהוה מהלך על רגלוהי בשוקא והא לא כתיב בה הכי שמע מינה שכיב מרע הוה. אדרב' מדכולהו כתיב בהו כדקציר ורמי בערסיה והא לא כתיב בה הכי ש״מ בריא היה איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי אוקי ממונא בחזקת מריה *והא טעמא עפי עדיף ומסתבר מדרב חסדא ורבה בר רב הונא דאמרי ראיה בקיום השטר הלכך לדברי רב הונא ורבה דאמרי ראיה בעדים קם ליה ר' נתן כר' מאיר ור' יעקב כרבנן הילכך ליתא לדרבה דאמר הרי מת והרי קברו מוכיח עליו דשמעתיה כר' נתן אזלא [ה] ולית הלכתא כוותיה ונראה מתוך דברי רב אלפס ז״ל [ו] דגריס רבא בההוא עובדא דלעיל ואי אפשר דע״כ גרס רבה שהיה רבו של אביי ובא המעשה לפניו והשיב אביי תלמידו על דבריו ואי אפשר לגרוס רבא דאביי מלך תחלה ובימיו לא בא הוראה ומעשה לפני רבא שהיה צריך אביי להשיב עליו אלא לפני אביי היו באין כל ההוראות ורבא היה משיב על דבריו הלכך נראה דרבה חזר בו מההיא דלעיל דסבר כר' נתן דאל״כ הוה אמר ראיה בקיום השטר כי היכי דליתוקים מילתייהו דר״מ ורבנן כר' נתן:

לג [דף קנה ע״א] **איתמר** קטן מאימתי מוכר בנכסי אביו ומיירי שאינו יודע בטיב משא ומתן וגם אינו שוטה ונראה דדוקא מכירתו אינה מכירה בפחות מעשרים אבל מקחו מקח במקרקעי משעה שנעשה גדול דהא טעמא דאין מוכר מפרש לקמן משום דמקרבא דעתיה לגבי זוזי ומזבין לנכסי דאבוה ובלקוחות לא שייך האי טעמא *ומהאי טעמא נראה נמי דדוקא נכסי אביו אבל אם קנה קרקע יכול למוכרה דכיון שקנאו אם כן לא מקרבא דעתה לגבי זוזי שהרי בזוזי קנאם ואוהבם יותר מזוזי [ז] וכן פירש רב אלפס דדוקא בנכסי אביו קאמר ור״ת פירש דאורחא דמילתא נקט אביו [ז] וה״ה נמי אם קנה קרקע אין יכול למוכרו וקצת משמע כן מדקאמר דאין עדותו עדות במקרקעי כיון דאין מכירתו מכירה ואם היה בשום מקרקעי מכירתו מכירה היה נמי יכול להעיד ורבא אמר ר' נחמן בן שמנה עשרה ורב הונא בר חיננא אמר ר״נ בן עשרים וכן הלכה והוא דאייתי שתי שערות ואי הוה בר עשרים ולא אייתי שתי שערות אכתי קטן הוא כדתנן אחד בן ט' שנים ואחד בן כ' שנה שלא הביא שתי שערות ובדקינן ליה עד רוב שנותיו ואם נולדו בו סימני סרים כדהוי בר עשרים אע״ג דלא מייתי שתי שערות גדול הוא וזביניה זביני דתנן *) (יבמות דף ל.) בן עשרים שנה שלא הביא ב' שערות יביאו ראיה שהוא בן עשרים והוא הסרים לא חולץ ולא מיבם [דף קנה ע״ב] ואיתמר עלה אמר ר' שמואל בר רב יצחק אמר רב והוא שנולדו בו סימני סרים ואמר רבא דיקא נמי דקתני והוא הסרים ש״מ והאמרי' כי לא נולדו בו סימני סרים עד כמה תני ר' חייא עד רוב שנותיו כי הוו אתו לקמיה דר' חייא אי כחיש אמר להו זילו אבריוהו ואם בבריא אמר זילו אכחשוהו דהני סימנין זימנין דלא אתו מחמת כחישותא וזימנין דלא אתו מחמת בריותא: איבעיא להו תוך זמן כלפני זמן [או כלאחר זמן] אמר ר' נחמן תוך זמן כלפני זמן · רבא בר שילא אמר תוך זמן כלאחר זמן: שלח ליה גידל בר מנשיא לרבא ילמדנו רבינו תינוקת בת ארבע עשרה ויום אחד ויודעת בטיב משא ומתן מהו לפי ששמע גידל מרבא בסתם הבן אין מוכר בנכסי אביו עד שיהא בן י״ח שנה שאל ממנו אי איירי נמי בקטן שהוא פיקח ויודע בטיב משא ומתן והשיב לו דהא דבעינן שיהא בן י״ח שנה היינו בקטן שאינו שוטה וגם אינו פיקח אבל אם הוא פיקח ויודע בטיב

הגה״ה

*אבל בריא שכתב שטר על נכסיו בבקר לראובן ולערב לשמעון עבדינן שודא ולהקדמה לא חיישינן הואיל וביום אחד נכתבו וכתב רב אלפס וכגון שהקנו לו בשטר בלא קנין אבל בקנין הוה קיימא בידא דהכוא דקדים אפילו שעה אחת ור״מ כתב דאי הוה מתברר כל הקודם אפילו שעה אחת זכה. מא״ז:

הגה״ה

*בין במתנה מקצת בין במתנה בלא שיור ואפי' אי קנו מיניה אי עמד מחוליו הדר שכיב מרע שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה ואם עמד והלך על משענתו בין חולי לחולי אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת מתנתו מתנה ואם לאו אין מתנתו מתנה ואם הלך בשוק בלא משענתו אין מתנתו מתנה ואין צריך אומד. מא״ז:

הגה״ה

*מעשה בבני ברק באחד שמכר בנכסי אביו ומת וערערו עליו בני משפחה ובאלו את ר״ע מהו לבודקו ואמר לכן אי אתם רשאין לנוולו ועוד סימנין עשויין להשתנות לאחר מיתה ואוקמה ר' יוחנן דבני משפחה היו מוחזקין בנכסים ולקוחות באו לסוציא מידם ולא היו להם עדים שהיה גדול ואין ראיה בקיום השטר אבל אם הלקוחות היו מוחזקין לא היו מוציאין מידם בלא ראיה. מעשה בא לפני ר״ת בראובן שהיה חייב לשמעון מנה ומת ראובן ורוה שמעון שלא לקוברו עד שיפרע לו המנה שהיה חייב לו והשיב רבינו שמתה [ד]דיכול מן הדין לעכב את קבורתו עד שיפרע לו. וקבל ר״ת את דבריו ואם שמעון היה קרובו של ראובן בני משפחה מוחין בידו שלא לעכב את קבורתו שלא לנוולו. מא״ז [ועי' בחלקת מחוקק סימן ק״ח ובתשובת ח״צ סימן סה]:

*) עי' בב״מ דף יט שהוא קצת בשינוי לשון

*) נ״ל נדה מז:

הגהות הב״ח א ומיירי במיפה כחו דבלא מיפה כחו אף:

פלפולא חריפתא

לחזור בה בכל עת שתרצה כו' וכפי מה שכתב רבינו שם כך פסק הטור באה״ע סימן נ': [ת] **דאיפליגו** בה לעיל. בגמרא: [א] **אין** לאחר קנין כלום. כדלקמן בסמוך דלא אקנית כו': [ב] **דהא** כל שאילו עמד כו'. כדלעיל: [ג] **וחכמים** אומרים כו'. פיסקא דמתני' היא: [ד] **בהגה״ה** שבעמוד כתב דיכול בע״ח לעכב קבורתו של הלוה ונ״ל דהיינו שיש כאן כדי צרכי קבורה ולא יותר ועל זה יכול לעכב שהנכסים משועבדים למלוה ועל כל ישראל לקוברו ולכך אם המלוה קרובו אין לו לנוולו כדמסיק ולפי שמהרר״ו ח״מ סי' קז סעיף ב כתב בזה פי' אחר שמפרש דלענין אם טוען המלוה ברי הוא ואין לזה הפי' טעם דא״כ אם יעמדו בכפירתן מה תהא על המת ודוחק לומר שהוא ביד הדיין ולפי ראותו שאין כל זה כמשמע ומה שסמך פירושו על שהרמא״י ז״ל סמך לדין זה בדיני שבועת היורש אינה ראיה דמאי דסמך להתם משום שהוא סוף דיני חיוב היורש בתשלומין לכך נ״ל מה שכתבתי ואע״פ שאין מדרכי לפרש ההגהות הואיל וזו נאמר בה פי' מה שאין נ״ל לכן כתבתיו כאן ואתה תבחר: [ה] **ולית** הלכתא כוותיה. אע״ג דדיינא הוא ופסקי' כוותיה בפ' הבית ובעלייה לגבי רב״י לא פסקינן כוותיה כמו שכתב רבינו בפרק אע״פ: [ו] **דגריס** רבא. דאי גריס רבה לא ה״ל למתלייה פיסקיה משום דשמעתיה כר״נ אלא לפי שחזר בו וכדמסיק רבינו לקמן בסמוך: [ז] **וכן** פי' רב אלפס דדוקא בנכסי אביו קאמר. קצת קשה דרב אלפס עדיפא מהכי קאמר דלמאי דאמרן טעמא שהרי בזוזי קנאם ליכא למשמע אלא היכא דקנאם הקטן בעצמו אבל בשהאפוטרופוס שלו קנאם זו לא שמענו ואילו רב אלפס שפי' דדוקא בנכסי אביו קאמר הא מה שקנה לו האפוטרופוס דאתי הקטן למכור וכמפורש בהדיא בדבריו: [ז] **וה״ה** נ' אם קנה קרקע אין יכול למוכרו. כתבו התוס' ומה שהקשה ר״י כשהוא שוטה זבן כו' לאו קושיא הוא דטעמא לאו משום שטות הוא אלא משום דמקרבא דעתיה לגבי זוזי ע״כ פי' דבפ״ב דכתובות דף כ' בר שטיא דזבין נכסי כו' אוקי ממונא בחזקת בר שטיא ומסיק דבקרקעות אביו אבל מה שקנה הוא כשהוא שוטה זבן כו' וא״כ ה״נ

משא ומתן מוכר בנכסי אביו [ח] כשהוא בן שלש עשרה שנה אם הביא שתי שערות אנטיל דפריך מעובדא דבני ברק אלא אי אמרת מבן עשרים כי בדקו מאי הוי ה"מ לשנויי דמיירי שיודע בטיב משא ומתן אלא דניחא ליה לתרץ האמת ורב אלפס ז"ל לא כתב כן ויותר נראה כמו שכתבתי* :

לד **אמר** רב הונא בריה דרב יהושע לעדות עדותו עדות אמר מר זוטרא לא אמרן אלא למטלטלי אבל למקרקעי לא אמר אמימר מתנתו מתנה אמר ליה רב אשי לאמימר מאי שנא זביני דלא דלמא מזיל ומזבין כ"ש מתנה דלא מטי ליה ולא מידי [דף קנו ע"א] וליטעמיך זבין שוי חמשא בשיתא הכי נמי דזביניה זביני אלא קים להו לרבנן דיוקא מקרבא דעתיה לגבי זוזי ואי אמרת זביניה זביני מזבין להו לכולהו נכסי וגבי מתנה אי לאו [ט] דאית ליה הנאה מיניה לא יהיב ליה מתנה ואמור רבנן מתנתו מתנה כי היכי דליעבדו ליה מיליה :

הגה"ה
*בן י"ג שנה ויום אחד והביא שתי שערות מתנתו מתנה וכן עדותו עדות אפילו במקרקעי לשיטת ר"י אבל רשב"ם פי' שאין עדותו עדות למקרקעי אלא למטלטלי ושומתו אינה שומא למקרקעי עד שיכול למכור. פר"י :
והפעוטות ככר שית ככר שבע ממכרן ממכר במטלטלין דוקא. זה אומר קטן וזה אומר גדול היה בשעת מכירה נאמן לומר גדול היה כיון דהשתא גדול בפנינו ואפילו אינו בפנינו אלא מת סתמא דמלתא אין העדים חותמים על השטר אלא אם כן נעשה בגדול ובר מכירה ואפילו בן עשרים והביא שתי שערות ועביד מילי דשטות כגון ההוא דהלך תמרי ושדי קשייתא בכיתא ומסברי ליה ולא מסבר אין ממכרן ממכר. פר"י. מהרי"ח :
אע"ג שהגיעו לכלל שנותיהן אינם בחזקת גדולים עד שיביאו ב' שערות ואי לא אשכחן שתי שערות הוו ספק גדלות והיכא דאיכא חומרא דאורייתא חיישינן שמא נשרו ומיהו אם לא הגיעו לכלל שנותיהן אפי' הייתו שערות לאו כלום הוא וקטן הוא לכל דבריו ולענין מיאון אמר פרק בא סימן קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אין צריכה בדיקה ואינה יכולה למאן מיהו אם בדקוה ולא נמצאו בה שערות יכולה למאן וכגון שלא בעל משהגיעה לכלל שנותיה כדמוכח התם וכן לחליצה בעיא בדיקה דבזמן הזה לא בקיאין בהכרת גומות. מהרי"ח :
הלכתא מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו. מא"ז :

לה **אמר** רב נחמן אמר שמואל בודקין [י] לגיטין ולקדושין ולחליצה ולמיאונין ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים וכיון דבדקינן לקדושין למה לן למבדקיה לגיטין ביבם דתנן בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו קנאה ואינו נותן גט עד שיגדיל. לחליצה לאפוקי מר' יוסי דאמר איש כתוב בפרשה אבל אשה בין גדולה בין קטנה קמ"ל דמקשינן אשה לאיש. למיאונין לאפוקי מדר' יהודה דאמר עד שירבה השחור קמ"ל דלא. ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים לאפוקי ממאן דאמר בן י"ח והלכתא תוך זמן כלפני זמן והלכתא כגידל בר מנשיא והלכתא כמר זוטרא והלכתא כאמימר והלכתא כרב נחמן אמר שמואל בכולהו :

לו **מתני'** המחלק נכסיו על פיו ר' אליעזר אומר אחד בריא ואחד מסוכן נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה [דף קנו ע"ב] אמרו לו מעשה באמן של בני רוכל שהיתה חולה ואמרה תנתן כבינתי לבתי והיא בשנים עשר מנה וקיימו חכמים את דבריה אמר להן בני רוכל תקברם אמם רבי אליעזר אומר בשבת דבריו קיימין מפני שאין יכול לכתוב אבל לא בחול ר' יהושע אומר בשבת אמרו קל וחומר בחול כיוצא בו זכין לקטן ואין זכין לגדול ר' יהושע אומר לקטן אמרו קל וחומר לגדול* : **גמ'** אמר ר' לוי קונין משכיב מרע אפילו בשבת ולא לחוש לדברי ר' אליעזר [אלא] שמא תטרף דעתו* פירש רשב"ם ואפילו במתנה במקצת ונראה דבמתנה במקצת לא חיישינן לטירוף דעת דכיון דדעתו לתת בכל ענין אף אם יעמוד ואינו נותן (אלא) משום דאגת מיתה ומהאי טעמא אמרו חכמים דאין קונה באמירה כיון דליכא למיחש לטירוף דעת אע"פ שהוא תובע קנין ומיהו מתנה בכולה קונין ואפילו מפרש שלא יחזור בו אם יעמוד דאז מועיל הקנין מ"מ קונין דחיישינן לטירוף דעת כיון שנותן כל נכסיו אע"פ שפירש שלא יחזור אם יעמוד מ"מ דאגת מיתה איכא ולא כדברי המפרש דבמקום שמועיל הקנין אסור לקנות בשבת אפילו מש"מ שלא התירו אלא היכא שהקנין אינו לא מעלה ולא מוריד ולא נהירא שהרי ניחא יותר שקונין אליבא דר' אליעזר מאליביהו דחכמים מדקאמר ולא לחוש לדר' אליעזר משמע דלר' אליעזר פשיטא שקונין כיון שאין מועיל בלא קנין אלא אפילו לחכמים דאין צריך קנין סלקא דעתך אמינא נימא ליה איך צריך קנין קמ"ל אפילו הכי כיון שהוא תובע קנין איכא למיחש לטירוף דעת ועוד ראיה מדאמר בגיטין פרק הזורק (דף עז:) גבי ש"מ ליקני לה דוכתא דמנח ביה גיטא ותיזיל איהי ותיחוד ותפתח ושבת היה ואמרינן בעירובין (דף עח:) דאפילו בטול רשות הוי כמו אקנויי רשותא [ב] ואסור ובשכיב מרע התירו: לז [דף קנז ע"א] **מתני'** נפל הבית עליו ועל אביו ועל מורישיו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב יורשי האב אומרים הבן מת ראשון ואח"כ מת האב ובעל חוב אומר האב מת ראשון ואח"כ מת הבן ב"ש אומרים יחלוקו ובית הלל אומרים הנכסים בחזקתן. תנן התם המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים על ידי עדים גובה מנכסים בני חורין בעי שמואל דאיקני מהו אליבא דר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לא תבעי לך דודאי קני כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ומיהו לא קמיבעיא [א]לי דאפי' מגלימא דעל כתפיה כי קמיבעיא לן דאיקני קנה ומכר [דאיקני] קנה והוריש מאי ומסקנא [דף קנז ע"ב] [ל] ואת"ל קנה לוה ולוה וחזר וקנה מהו לקמא מישתעבדא או לבתרא מישתעבדא אמר רבינא [מ] מהדורא קמא דרב אשי אמר לן ראשון קנה ומהדורא בתרא אמר לן יחלוקו והלכתא יחלוקו* והא דתניא לשבח קרקעות כיצד הרי שמכר שדה לחבירו והשביחה ובא בעל חוב וטרפה כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסים משועבדים ואת השבח מנכסים בני חורין [נ] חצי שבח הוא גובה דלא טריף מיניה בעל חוב אלא חצי שבח [ב]והאי שבח דאיקני הוא והוה ליה ב"ח ולוקח לגבי [ע] האי שבח כלוה וחזר ולוה וקנה דקי"ל יחלוקו וכן הלכה:

הגה"ה
*וקונין בין לקטן בין לגדול וכן מעשים בכל יום וכמה סוגיות אומרות כן אבל זאת הסוגיא משמע דליכא מאן דאמר דזכין בין לקטן בין לגדול ותימה כמאן קי"ל השתא. מהרי"ח :
*וכן כתב בא"ז וכן כתב מהרי"ח וגם להשכיר רק בשבת לשלות אחרי אוהבו התיר רבינו שמחה מהאי טעמא שמא תטרף דעתו עליו :

הגה"ה
*מלוה על היתומים לפרוע חובת אביהן וכופין והמוקדמים פסולין ואפי' מבני חורין לא גבי ואע"פ שחייב מודה וכאיזהו נשך האריך. מהרי"ח :

לח **שלחו** מתם בן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו ומת הבן בחיי האב ואח"כ מת האב בן הבן מוציא מיד הלקוחות ואף המעות [פ] שקבל (עליו) אביו אינו מחזיר וזו היא שקשה בדיני ממונות אבוה מזבין [צ] ואיהו מפיק* : לט [דף קנח ע"א] **מתני'** נפל הבית עליו ועל אשתו יורשי הבעל אומרים האשה מתה ראשונה ואח"כ מת הבעל ויורשי האשה אומרים הבעל מת ראשון ואחר כך מתה האשה בית שמאי אומרים יחלוקו ובית הלל אומרים נכסים בחזקתן וכתובה בחזקת יורשי הבעל *ונכסים הנכנסין והיוצאין עמה [ק] בחזקת יורשי האשה : **גמ'** בחזקת מי ר' אלעזר אמר בחזקת יורשי האשה ור' יוחנן אמר בחזקת יורשי הבעל תני בר קפרא הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש [ר] יחלוקו והלכה כבר קפרא חדא דהא מסקנא דשמעתין כוותיה ועוד דהא [ש] ר' יוחנן תלמידו ואין הלכה כתלמיד במקום הרב : מ **מתני'** נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודים שיחלוקו אמר ר' עקיבא מודה אני בזה שהנכסים בחזקתן א"ל בן עזאי על החלוקין אנו בוסים אלא שבאת לחלק עלינו את השוין : **גמ'** בחזקת מי ר' אילעא אמר בחזקת יורשי האם* ור' זירא אמר בחזקת יורשי הבן כי סליק ר' זירא קם בשיטתיה דר' אילעא קם רבה בשיטתיה דר' זירא אמר ר' זירא שמע מינה אוירא דארץ ישראל מחכים וטעמא מאי אמר אביי הואיל והוחזקה נחלה לאותו השבט מדהביא רב אלפס ז"ל דברי אלו האמוראים המפרשים דברי ר' עקיבא מכלל דסבירא ליה הלכה כר"ע ואע"ג דאין הלכה כר' עקיבא אלא מחבירו ולא כנגד רבו נראה הכא מדקאמר בן עזאי על החלוקים אנו בוסים וכו' מכלל דת"ק הייתו בן עזאי וכרבי אילעא וכרבי זירא דאמרי בחזקת האם וגם אביי מפרש דבריהם ועוד ראיה מנפל הבית עליו ועל אשתו דקי"ל כב"ה דאמרי נכסי מלוג בחזקת יורשי האשה משום שהיו בחזקתה עד היום הזה ואע"פ שהבעל אוכל פירות מ"מ הגוף היה בחזקתה כ"ש בנפל הבית עליו ועל אמו שיש גלו להעמיד הנכסים בחזקת יורשי האם הואיל והוחזקה נחלה לאותו השבט : מא [דף קנח ע"ב] **בעו** מיניה מרב ששת בן מהו שירש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב אמר להו רב ששת תניתוה אב שנשבה ומת בנו במדינה ובן שנשבה ומת אביו במדינה יורשי האב ויורשי הבן יחלוקו היכי דמי אילימא כדקתני הייתו יורשי האב הייתו יורשי הבן אלא לאו הכי קאמר אב שנשבה ומת בן בתו במדינה ובן שנשבה ומת אבי אמו במדינה יורשי האב ויורשי הבן יחלוקו ואם איתא נהי נמי דבן מיית ברישא לירתיה לאבוה דאמיה בקיברא ולירתינהו לאחוהי מן אבוה אמר ליה רב אחא בר מניומי לאביי אף אנן נמי תנינא נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודים שיחלוקו ואם איתא נהי נמי דבן מית ברישא לירתיה לאמיה בקיברא ולירתינהו לאחיו מן אבוה אלא לאו ש"מ אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב ש"מ וטעמא מאי אמר אביי נאמרה סיבה בבן ונאמרה סיבה בבעל מה סיבה האמורה בבעל אין הבעל יורש את אשתו בקבר אף סיבה האמורה בבן אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב : הדרן עלך פרק מי שמת

הגה"ה
*דיכול לומר אלא מכח אבוה דאבא קאתינא ואע"ג דמסיק דבברכה הוא דכתיב תחת אבותיך יהיו בניך הייתו לענין דלהוי קשה בדיני ממונות מ"מ כך הלכה כך פרשב"ם ואע"ג דרשב"ם לא פי' לענין שיעבוד גביית מעות כי אם לענין מכר מ"מ ה"ה לענין גבייה והיכא שנפלו לו נכסים לאחר מיתה מאבי אמו שאחיו מן האב אינן יכולין לירש אם לא מכחו בע"ח גובה מהן אם בע"ח גובה כראוי כמוחזק ור"י מסופק בדבר : עדים החתומים על השטר וראוהו קודם שנעשו אותן עדים החתומין גזלנין אחרים מעידים על כתב ידם ולא הם אבל אם לא ראוהו מתחלה לא אבל נעשו קרובים מעידים אע"ג דלא ראוהו מתחלה ולא חיישינן שמא לאחר שנעשו קרובים כתבו והקדימו דלא נחשדו על כך והא דאינם נאמנין להעיד גזירת מלך הוא. מהרי"ח :
*ואפי' אם ידוע שהבעל מת תחלה נמי הוי דינא הכי ולא ירשו יורשי האשה אלא נכסי מלוג אבל מנה ומאתים ותוספת לא היכא דחייבת שבועה ולא נשבעת על כתובתה דקי"ל דאין אדם מוריש שבועה לבניו וכן נכסי צאן ברזל לר' יוחנן ולבר קפרא יחלוקו דחשיב אשה מוחזקת בהאי ובדבר דקרוי מוחזק בו מוריש שפיר אע"ג דהיא חייבת שבועה ולא נשבעה ושומרת יבם שמתה לכ"ע שגם נכסי צאן ברזל בחזקת יבם וירית לה יבם רק נכסי מלוג בלבד ירתי יורשיה ר"ת ור"י. מהרי"ח :
*ואפי' כתובה ותוספת שגבתה מבעלה משבא לידה הרי הם בחזקתה (שבע אביה) ומיירי כגון שאין לה שום זרע יותר אבל אם יש לה עוד בן מאיש אחר שהוא אחיו מן האם. וגם יש לו אח מן האב מאשה אחרת ואח מן האב אומר שהאם מתה תחלה וירש אחי חצי ואתה חצי ואחר כך מת אחי וירשתי חלקו ואח מן האם אומר לא כי אלא אחי מת תחלה ואח"כ מתה אמי וירשתי כל הנכסים הרי הוא של אח מן האם מכל דהוה ליה ודאי ואח מן האב ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי כפרשב"ם ונחלקו עליו ריב"א וריב"ם ור"ת ור"י ואומרים דגם בזה יחלוקו כמו שהם טוענים. מא"ז. וכן ד מסיק מהרי"ח :

פרק עשירי

א [דף קס ע"א] **גט** פשוט עדיו מתוכו מקושר עדיו מאחוריו פשוט שכתבו עדיו מאחוריו ומקושר שכתבו עדיו מתוכו שניהם פסולין רבי חנינא בן גמליאל אומר מקושר שכתב עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט רבי שמעון בן גמליאל אומר הכל כמנהג המדינה : [דף קס ע"ב] **גמ'** וטעמא מאי תקינו רבנן מקושר אתרא דכהנים הוו והוו קפדי טובא ומגרשי נשייהו תקינו רבנן מקושר דאדהכי מייתבא דעתייהו. והיכן העדים חותמין רב הונא אמר [א] בין קשר לקשר מבחוץ רבי ירמיה בר אבא אמר אחורי הכתב [ב] כנגד הכתב מבחוץ והלכתא כרב הונא : ב [דף קסא ע"ב] *(אמר רב הונא) אמר רב יצחק בר יוסף כל המחקים כולן צריך לכתוב [ודין] קוימיהן* וצריך שיחזור מענייננו של שטר בשיטה אחרונה מ"ט [דף קסב ע"א] אמר רב עמרם לפי שאין למידין משיטה אחרונה לפי שאין העדים מכוונים לחתום מיד בקרוב לשטר ופעמים מרחיק חתימתו מן השטר שיטה אחת ושמא באותה שיטה זייף וכתב מאי דבעי לכך תיקנו שיחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה מה שכתוב כבר למעלה ואין בו צורך *וכן היה אומר ר"ת ז"ל שיש לכתוב קיום מחקים ותלויים קודם שיכתוב וקנינא לפני שיטה אחרונה והאידנא נהיגי לכתוב קיום מחקים ותלויין אחר וקנינא בשיטה אחרונה לפי שהורגלו עתה לכתוב בכל השטרות שריר וקיים ואי אפשר לזייף ולמידין משיטה אחרונה* ואין צריך להחזיר מענייננו של שטר ומיהו קשה על מנהג שלנו כיון דשטר כשר בלא שריר וקיים כדמוכח הכא אם כן ליחוש שמא בא ליד בעליו בלא שריר וקיים ומחק למעלה חובתו וכתב על המחק מאי דבעי ומקיימיה בשטה אחרונה [ה]וי"ל כיון

הגה"ה
*דהיינו שריר וקיים ובמקום הראוי לחתום שריר וקיים פסול המחק אע"ג דמקויים אבל תלויים כשירים ומחק דפסול היינו בשיעור שריר וקיים וכל שכן יותר. מהרי"ח :

הגה"ה
*ואין נראה לריב"ם אלא אפילו דכתב שריר וקיים אין למידין משיטה אחרונה וצריך שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה ומחק במקום תורת השטר ובשיעור תורת השטר אין לקיימו כמו מחק דבמקום שריר וקיים. מא"ז :

הגהות הב"ח א לא קמבעיא לן דאפילו : ב דהאי שבח דאיקני : ג שיש לנו להעמיד : ד בסוף הגה"ה ד"ה ואפי' וכו' וכן אסיק מהרי"ח : ה ומקיימים בשיטה אחרונה ויכתוב שריר וקים וי"ל כיון שהורגלו :

פלפולא חריפתא

ס"ד נימא כשהוא קטן קנה כו' ותירצו דהתם משום שטות והכא לאו משום שטות כלומר התם טעמא שלא ימכור משום שטות והלכך כי קנה בשטות יכול למכור בשטות אבל הכא טעמא דלא ימכור משום דמקרבא דעתיה כו' הלכך לא נ"מ שיאך קנה והיינו דהתם במטלטלי נמי אין מכירתו מכירה כדדייק התם רבינו דתלי טעמא משום דמוחזק הקונה במטלטלי ויכול לומר כשהוא הליס זכין ש"מ דהתם משום שטות הוא : [ח] **כשהוא בן** שלש עשרה שנה. דהא דנקט בת י"ד לאו דוקא אלא מעשה שהיה כך היה כדאיתא בגמ' : [ט] **דאית ליה** הנאה גדולה. לשון הרשב"ם : [י] **לגיטין** ולקידושין. וה"נ בסידורן של המסכתות גיטין וקדושין וכתיו"ט כתבתי טעמם : **ה"ג** ואינו נותן משום. וכן העתיקו טור וב"י סימן רכ"ד : [כ] **ואסור**. פי' אקנויי רשותא אסור לכ"ע אבל בטול רשות לב"ש הוא דהוי כמו אקנויי אבל לב"ה אסתלוקי בעלמא הוי ושרי : [ל] **ה"ג** את"ל משתעבד לזה : [מ] **מהדורא** קמא ומהדורא בתרא. לשון הר"ן בשם ר"ת רב אשי היה שתים שנה ראש גולה וכו' וכן נ"ל להגיה בפירוש הרשב"ם : [נ] **חצי שבח** הוא גובה. בפ"ק דב"מ הארכתי בזה בס"ד : [ע] **דהאי** שבח. גרסי' : [פ] **שקבל** אביו גרסי'. וכן הוא בקטור : [צ] **ואיהו מפיק**. ואמרי' בגמרא דמאי אמר מכח אבוה דאבא קאתינא. עיין פרק מי שהיה נשוי מ"ש לא אמר דאינו מוכר דבר שלא בא לעולם גבי דזכין כתובתה דאימא בטובת הנאה : [ק] **בחזקת** יורשי האשה. עיין בפ"ק גבי והלכתא כר"ל ואפי' מיתמי דמתכן והא לא נשבעת : [ר] **יחלוקו**. עיין בפרק החולץ גבי ספק ויבם : [ש] **רבי יוחנן** תלמידו. כדלעיל בגמרא דף קנ"ד ע"ב : הדרן עלך מי שמת

פרק עשירי [א] **בין** קשר לקשר מבחוץ. לשון הרמב"ם בפי' המשנה מקושר שטר מקופל כעין אותם כלים המקופלים העשויים אצלינו במערב והם מקלף שמנשבים בהם להסיר הזבובים ע"כ ותחלת הקיפול נקרא קשר וכן סופו נמצא שעל הקפול חותם והיינו על החלק שהקיפול הוא שקושר שכתב על החלק : [ב] **כנגד** הכתב. גרסינן ופי' התוספות שחותם אחורי שכתב ולא אחורי החלק דלא

שהורגלו לכתוב שריר וקיים יהיה השטר פסול אם לא נכתב בו ואם כן לא יחתמו העדים עד שיראו שכתוב בו שריר וקיים. ומה שנהגו לכתוב שריר וקיים וללמוד משיטה אחרונה שמא הייתו מפני מששו שמא יעשו העדים וירחיקו שני שיטין ולא נראה לי האי טעמא דאם הרחיקו העדים שני שיטין אפילו אם נכתב שריר וקיים בסוף השטר פסול דהיכא למיחש דגייז לשטר ויכתוב שטר בשיטה אחת ויחזור מעניינו של שטר בשיטה שניה אלא היינו טעמא דנהגו לכתוב שריר וקיים משום דלפעמים צריכין למחוק ולתלות אחר שנגמר כל השטר וכבר כתוב וקיימא מקיימין המחקים והתליות בסוף השטר וכותבין שריר וקיים ולפי זה יכול לכתוב ודין דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכין בשיטה אחרונה אע"ג דשמא עיקר הגט הוא *דהא איבעיא לן בפרק המגרש (דף פה:) אי בעינא ודין או לא ולא איפשיטא דהא כיון דאנן כותבין בסוף הגט כדת משה וישראל היא במקום שריר וקיים ולמידין שפיר משיטה אחרונה ומיהו קשה דבימי התנאים נמי היו כותבין כדת משה וישראל כדתנן במס' ידים (פ"ד מ"ח) שאתם כותבין המושל עם משה בגט ואעפ"כ קאמר גמרא שאין למידין משיטה אחרונה בין בגיטין בין בשטרות ויש לומר שבימיהם היו כותבין אותו באמצע הגט אבל עתה שתיקנו לכותבו בסוף הגט למידין משיטה אחרונה ולכאורה נראה שאם בא שטר לפנינו שחתימת עדים רחוקה מן השטר שיטה אחת דכשר בלא חזרת מעניינו של שטר בשיטה אחרונה. דהיכא שחתימת העדים סמוכין לשטר צריך שיחזור מעניינו של שטר דאם היה דבר שיש בו צורך אגב חתימת העדים לא הייתו למידין הימנו אבל אם שיטה אחת חלק אגב חתימת העדים ליכא למיחש למידי ולא חיישינן שמא הרחיקו העדים שני שיטין וזייף שיטה אחת והא דפריך בגיטין (דף יט:) גבי שטרא פרסאה דהוו חתימי עליה סהדי ישראל דגבי ממשעבדי והא בעינן שיחזור מעניינו של שטר וכו' הוה מצי לשנויי כשהרחיקו העדים שיטה אחת מן השטר אלא דעדיפא מינה קמשני בדמהדר. ומיהו משמע בפ"ק דגיטין (דף יא.) דאפילו היכא דליכא למיחש לזיופא פסול בלא חזרה גבי שטרא פרסאה דמסריה ניהליה באפי סהדי ישראל דפריך והא בעינן שיחזור וכו' והתם איירי אליבא דרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי ולדידיה אמאי בעי חזרה אי משום שמא זייף בשיטה אחרונה הא כיון דאיכא עדי מסירה מידע ידעי אם זייף ואפילו לאחר כמה ימים [א] דכירי כדאיתא בפ' שני דגיטין (דף כב:) אמר ר' יוחנן אפילו מכאן ועד עשרה ימים מידכר דכירי אם איתא דהוה ביה תגאה אלמא כי ליכא נמי למיחש לזיופא בעי חזרה וה"ה נמי הרחיקו שיטה אחת דליכא למיחש לזיופא [ג] בעי חזרה משום דגזרינן הרחיקו אטו לא הרחיקו דכיון דתקנו רבנן חזרה לא פלוג. וכן כתב רשב"ם גבי הרחיק שני שיטין פסול [ד] אפילו יש עדים שלא נוסף דבר זיוף. שטרא חספא בעלמא הוא הואיל ולא נעשה כתיקון חכמים. וכן מוכח בכולה שמעתא דכל שטר שיוכל לבא לידי זיוף אע"פ שלא נזדייף פסול משום שלא נעשה כתיקון חכמים [ה] הילכך צריך ליזהר בשטרות ובכתובות שאם יש גליון קודם חתימת העדים שלא יחתמו עדים בזה אחר זה בשיטה אחת שמא יכתוב בגליון שלפני התחלת חתימת העדים מה שירצה ויחתוך השטר העליון וישאר שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת וכשר אלא צריך שלא יהא גליון לפני חתימתן או יטייטנו בדיו. ולא אמרי' עדים אטיוטא חתימי אלא היכא שהטיוטא בין השטר לעדים דומיא דשאילת שלום דלקמן (דף קעו.) או יחתמו זה תחת זה בשני שיטות ואע"ג דהשתא נמי יכול לכתוב לפני חתימת העד אני החתום חייב לפלוני מנה מיהו אין לפסול השטר אלא כשיכול לזייף ולעשות שטר שיש עליו שני עדים להוציא ממון מאחרים. אבל משום שיכול לעשות שטר שהעד עצמו חייב לו לא פסלינן ליה לשטרא דאיהו הוא דהפסיד אנפשיה שחתם במקום שיכולין לעשות שטר עליו. מיהו [ו] אם שני עדים בשני שטרות מצטרפין *אפילו אם חתומים בזה [ב] אחר זה פסול אם יש גליון מן הצד ויש לתמוה על השושבינין שחותמין על הכתובה זה תחת זה ומרחיקין מן הכתובה שני שיטין ושמא כיון שאין חותמין אלא לכבוד ולא לשום עדות אין לפסול הכתובה בכך ואם מתחיל חתימת העדים באמצע השיטה ותכו החלק שלפני חתימתן השטר פסול דשמא היה כתוב שם תנאי או דבר חובתו ותכו ומיהו אם כתוב בסוף השיטה של מעלה שריר וקיים כשר ובלבד שיהו העדים חתומים זה תחת זה אבל אם היו חתומים [ז] זה אחר זה שמא היה שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת ותכו והיה חלק מלמעלה וכתב עליו שטר זה:

הגה"ה

*מיהו בגט נהגו שלא לקיים כלל ואפי' קודם שטה אחרונה וגם צריך ליזהר שלא לכתוב תרוכין בשיטה אחרונה מיהו הני חומרי היינו בגט שהיא מביאה ליגשא שם יש לחוש שמא הוסיפה האשה שיטה אחרונה אבל בגט שהבעל נותן בפנינו אפילו אין עליו עדים מגורשת דקי"ל כר' אליעזר דליכא למיחש לזיופא אך לכתחלה יש לדקדק לעשותו כשר גמור כיון שחותמין עליו עדים מפני תיקון העולם. מהרי"ח:

ג תניא הרחיק את העדים מן הכתב שני שיטין פסול שיטה אחת כשר [דף קסו ע"ב] איבעיא להו שיטה ומחצה *מהו לא קא מיבעיא ליה אם סיים השטר באמצע השיטה והניח אותה חצי שיטה *ועוד שיטה אחרת דפשיטא דפסול. שיכול לכתוב באותה חצי שיטה מה שירצה ויחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה וגם נמי אם סיים השטר [ג] באותה השיטה והרחיק שיטה שלימה וחתמו העדים באמצע שיטה שניה לא מיבעיא ליה. דהא ודאי אם חתמו העדים בזה אחר זה באותה חצי שיטה פסול שיכתוב בחצי שיטה החלק פלוני לוה מפלוני מנה ויהיה שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת ויחתוך כל השטר העליון ואם חתמו בזה תחת זה כשר אם שני עדים בשני שטרות אין מצטרפין אבל הא ליכא למיחש דלמא כתב מאי דבעי בשיטה השלימה ויחזור מעניינו של שטר בחצי שיטה דפשיטא דגם מן השלימה אין למדין [ד] כיון דליכא אלא חצי שיטה בין כתיבת השטר לחתימת עדים [ח] משום דאיכא למיחש שמא התחילו העדים לחתום באמצע השיטה והרחיקו שיטה אחת מן הכתיבה אלא הכי קמיבעיא ליה כגון שסיים השטר בסוף השיטה והרחיקו העדים מן הכתיבה כרוחב שיטה ומחצה וקמיבעיא ליה אי חיישינן שמא יכתוב שם שני שיטין בדוחק תא שמע הרחיק את העדים מן הכתב שני שיטין פסול פחות מכאן כשר היו ארבע או חמשה עדים חתומים על השטר ונמצאו [ה] הראשונים קרובים או פסולים תתקיים העדות בשאר. מסייע ליה לחזקיה דאמר מילאהו בקרובים כשר ואל תתמה [ט] שהרי אויר פוסל בשלשה שכך פסול פוסל בארבע *ואית ספרים דגר' בברייתא ונמצא אחד מהן קרוב או פסול תתקיים העדות בשאר ומשמע דמיירי בהחתים קרוב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף מדלא קבע ליה דוכתא וכה"ג דייק בשילהי הזורק (דף פב.) אי חתים

הגה"ה

*ועכשיו שרגילין לכתוב שריר וקיים אין לחוש אם סיים חצי שיטה אבל בגט נוהג ר"י לכתוב כדת משה וישראל בסוף השיטה כי מספקא ליה אם הוא חשוב כגון שריר וקיים או לא. מהרי"ח:

קרוב בין באמצע בין בתחילה בין בסוף כשר מדלא קבע ליה מקום וקשה מהא דאמר בפרק הזורק (דף פח:) גבי גט מקושר דלא הכשירו בו אלא עד אחד פסול אבל תרי לא דילמא אתי לקיומיה בתרי קרובים וחד כשר וקאמר נמי (שם דף פב:) דהאי קרוב חתים בין בתחלה בין באמצע בין בסוף ואם כן [ו] נמי בשטר פשוט נמי כי נמצא אחד מהן קרוב או פסול היכי אמר תתקיים העדות בשאר נגזור דילמא אתי לקיומי בחד קרוב וחד כשר וליכא למימר דבשטר פשוט צריך לקיים חתימת כל העדים שיש בו ואע"ג דבמקושר אמרינן מכל תלת מקיימינן שאני התם כיון דאטרחוהו להחתים עדים בכל הקשרים שיש בו לא אטרחוהו להצריך קיום בכולן אבל בפשוט המחתים מאי דבעי צריך לקיים כולן הא ליתא דאמריך לקמן (דף קסג:) גבי בין עדים לאשראתא אפילו שיטה אחת פסול ופריך בין עדים לכתב נמי דלמא כתב הוא ועדיו בשיטה אחת ואמר להרבות בעדים הוא דעבדי ומשני כל כה"ג אין מקיימין מעדים שלמטה אלא מעדים שלמעלה משמע דבכל תרי דאית ביה מקיימים דאי כולהו בעי לקיומי מאי פריך וליחוש על כן נראה לרבינו תם כגירסת ר"ח דגרס ונמצאו שנים הראשונים וכו' ודוקא בשנים הראשונים הוא דאמר תתקיים העדות בשאר דתלינן דלמלוי חתמו ולכבוד *אבל אי חתמו בסוף ודאי לשם עדות חתמו והעדות בטלה וכן פירש בה"ג ולפי זה אין מקיימין את השטר אלא מעדים שלמטה הילכך אם נמצאו קרובים בסוף פסול ואם נמצאו בתחילה תתקיים בעדים שלמטה והיינו דאמר לקמן כל כה"ג אין מקיימין מעדים שלמטה אלא מעדים שלמעלה מכלל דבעלמא אמר איפכא שאין מקיימין אלא מעדים שלמטה ולכך לא חיישינן דילמא אתי לקיומי בחד קרוב וחד כשר דהא אין מקיימין אלא מעדים שלמטה והן כשרים ואם תאמר והא [ז] דאמרינן בפרק שני דגיטין (דף יח:) גבי האומר לעשרה כתבו גט לאשתי דהוו שנים משום עדים והשאר משום תגאי ואפילו אם השאר קרובים או פסולים וקאמר התם אי חתים קרוב או פסול בתחילה דאתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא הכא נמי כשנמצאו הראשונים קרובים או פסולים אמאי לא חיישינן דילמא אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא ותירץ ר"ת ז"ל דהתם מיירי כגון שאנו רואים שחתם ראשון דאז ודאי אתי לאיחלופי שיאמרו מדחתם ראשון לשם עדות חתם ואתי למימר קרוב כשר להעיד אבל אם בא לפנינו שטר שחתומין עליו קרובים בתחלה אמרינן עדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בבית דין דמי ובודאי אחר שחתמו העדים למטה באו העדים הקרובים וחתמו למעלה לשם מילוי או לשם תגאי או לכבוד [י] והא דקאמר בגיטין אי חתים קרוב בתחלה פסול לא אתי לאפוקי לבסוף דכ"ש דפסול שהן עיקר העדות ולא אתי לאפוקי אלא היכא שחתמו באמצע דאין לחוש כיון דחתמו הכשרים למטה מהן כתב ה"ר יונה ז"ל הא דאמר מילאהו בקרובים כשר מיירי קודם שנתנו ליד המלוה או ליד הלוקח א"כ אפילו אחר שנתנו ליד המלוה ול"נ הלוקח וכגון שמילאהו בקרובים במלות המוכר או הלוה אבל אם המלוה מילאהו בקרובים מדעתו לא מתכשר בהכי כיון דפסלי רבנן האי שטרא שהרחיק [ח] שני שיטין נמצא שהלוה שטר פסול נתן וכי משוי ליה מלוה שטר כשר שלא במלות הלוה לא נשתעבד הלוה באותו השטר ודוקא שמילאהו בקרובים ביום שנכתב ונחתם אבל מילאהו בקרובים למחר וליומא אוחרא אפילו במלות הלוה פסול דהא לא מתכשר להשתעבד אלא משעה שמילאהו בקרובים וה"ל מוקדם ופסול דאי לא תימא הכי אלא אפילו מילאהו בקרובים לאחר זמן כשר משום דשטר כשר הוא אלא שהיה בו חשש זיוף וכיון שנסתלק ממנו אותו חשש הוכשר למפרע אם כן היכי משכחת לה דתניא הרחיק את העדים מן הכתב שני שיטין פסול הרי כשיבוא לב"ד יאמרו לו למלאותו בקרובים ולהכשירו למעבר ויש מפרשים אם יביאו לבית דין קודם שמילאהו בקרובים פסול כיון שבא לבית דין בעוד שיש בו חשש זיוף שוב אין לו תקנה ומילתא בלא טעמא הוא וכ"ל דסברא מעליותא היא דחכמים פסלן שטר זה לעשותו מעיקרא משום חשש זיוף ואם בא לפני ב"ד ולא נעשה בו זיוף היה ראוי להכשיר אלא דאלמוה חכמים לתקנתא ואמרו דכיון דלא נעשה כתקון חכמים חספא בעלמא הוא ומ"מ הכשירוהו אם מילאהו בקרובים ואם הובא לפני ב"ד בלא מילוי קרובים צריכין ב"ד לפוסלו לחזק תקנתן אבל אם הוכשר בקרובים קודם שבא ליד ב"ד אפילו עשאו מלוה מדעתו כשר: [דף קסג ע"א] רבי שבתי משמיה דחזקיה אמר שני שיטין שאמרו בכתב ידי עדים ולא בכתב ידי סופר מ"ט כל דמזייף לאו לגבי סופר [ט] אזיל איבעיא להו שני שיטין שאמרו הן ואוירן או הן ולא אוירן אמר רב נחמן בר יצחק מסתברא הן ואוירן רב יצחק ב"ר אלעזר אמר כגון לך לך זה על גב זה אלמא קסבר שני שיטין וארבע אוירין רבי אבהו אמר כגון ברוך בר לוי בשיטה אחת אלמא שיטה אחת ושני אוירין ונפיש משני שיטין בלא אוירן רב חייא בר אמי אמר כגון למ"ד וכ"ף בשני שיטין אלמא קסבר [כ] שני שיטין [י] ושני אוירין וכן הלכה דמילתא דמסתברא היא:

הגה"ה

*ואע"ג דקי"ל כר' אפי' בדיני ממונות נמצא אחד מהן קרוב או פסול כולן פסולין היכא דלאסהודי אתו הכא חשיב כלמחזי. מהרי"ח:

ד אמר רב לא שנו אלא [ל] בין עדים לשטר אבל בין עדים לאשראתא אפילו טובא נמי כשר [דף קסג ע"ב] ור' יוחנן אמר לא שנו אלא בין עדים לכתב אבל בין עדים לאשראתא אפי' שיטה אחת פסול *מאי שנא בין עדים לאשראתא [כ] טעמא מאי דילמא כתביה הוא ועדיו בשיטה אחת וקא סבר שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת כשר *אי הכי בין עדים לכתב נמי דילמא [ל] כתב מאי דבעי והא אתימי סהדי קסבר שטר הבא הוא בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת פסול וליחוש דלמא כתב הוא ועדיו בשיטה אחת ואמר אנא כדי לרבות בעדים הוא דעבדי קסבר כל כי האי גוונא אין מקיימים אותו מעדים שלמטה אלא מעדים שלמעלה ויראה הא דקאמר רבי יוחנן דבין עדים לאשראתא פסול היינו לפסול האשראתא שאין מקיימין השטר על ידי קיום אלא ע"י עדים דכיון דאין ריעותא בין השטר לעדים אין לפסול אלא מן הריעותא ולמטה:

הגה"ה

*והיכא דאיכא דיוטא בין עדים לכתיבה לכתחלה פסול דאיכא למימר עדים אדיוטא חתימי אבל דייני אינם חתימי אדיוטא ואי איכא דיוטא ב' אשראתא לעדים כשר אבל חלק אפילו שיטה אחת פסול ודיוטא נמי צריך שיהו נקודות שיהא ניכר שלא היה שם מתחלה שום שטר אחר אבל לגמרי מטייט בדיוטא דאיכא למימר שטר הוה ונמחק פסול ומספקא לר"י אי פליג ר' יוחנן ומסתבר ליה דודאי פליג ואמר דבי דינא נמי חתימי אדיוטא הלכך אפי' שיטה אחת בין חלקה בין מטוייטת פסול דקי"ל כרבי יוחנן. מהרי"ח:

*מכאן דקדק ריב"ם שצריכין העדים ליזהר כשחתמו שניהן זה כנגד זה בשיטה אחת שלא יתחילו חתימתן אלא מתחלת הקלף שאם יתחילו מאמצעית הקלף איכא למיחש לזיופא דגייז ליה מעילאי וכתיב בתחלת הקלף נגד מקום העדות מאי דבעי והוה ליה הוא ועדיו בשיטה אחת [מ] ושטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת כשר והרבה בעדים ותתם עוד יותר עדים בשיטה אחרת כי האי גונא אין מקיימין אותו מעדים שלמטה אלא מעדים של מעלה ואם טייט ולכך בדיו בשיטין שהניח חלק פסול יאמרו עדים אטיוטי חתימי. מא"ז:

ודוקא כגון שאין הפרש בין עד לעד כשיעור למכתב

ה אמר רב שטר הבא הוא ועדיו על

הגהות הב"ח א כמה ימים מדכר דכירי וכו' וה"ה נמי בהרחיק שיטה: ב בזה תחת זה פסול אם יש גליון: ג אם סיים השטר בסוף השיטה והרחיקו שיטה שלימה: ד כיון דליכא אלא רוחב שיטה בין כתיבת: ה ונמצאו ב' הראשונים: ו ואם כן בשטר פשוט כצ"ל ותיבת נמי נמחק: ז וא"ת והא אמרינן וכו' בתחלה פסול דאתי לאיחלופי: ח האי שטרא שהרחיק את העדים שני שיטין נמצא: ט לאו לגבי ספרא אזיל ומזייף איבעיא להו: י שני שיטין ושלשה אוירין וכן הלכה: כ מאי שנא בין עדים לאשראתא דלמא גייז ליה לעילאי וכתב הוא ועדיו בשיטה אחת כצ"ל ותיבת טעמא מאי נמחק. ל בין עדים לכתב נמי דלמא גייז ליה לעילאי וכתב מאי דבעי: מ בהגה"ה ד"ה מכאן דקדק וכו' בשיטה אחת כשר ושטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת והרבה בעדים ותתם:

פלפולא חריפתא

כרב הונא וכנגד הכתב ממש לא למעלה ולא מצדדיו: [ג] בעי חזרה לאו שאידנא דנהיגי בשריר וקיים. וכן מבואר בהדיא בטור סימן מ"ד: [ד] אפי' יש עדים שלא נוסף דבר זיוף. נ"ל דר"ל דאנן ידעינן א"כ סהדי קא מסהדי שהרחיקו עדים שני שטין כשבא עכשיו לפנינו נתמלאת שיטה בלא חזרה אבל יש עדים שלא נוסף כו' דהלת"ה אלא שכך בא לפנינו מרוחק שני שיטין מאי אפי' יש עדים הא אנן סהדי שהרי שבני שיטין כן חלק בלא כתב: [ה] וכן צריך ליזהר. גרסינן וכן הוא בקצור. [ו] אם שני עדים בשני שטרות מצטרפין. עיין זה לקמן גבי עד אחד בכתב ועד אחד בעל פה. [ז] זה אחר זה פסול שמא היה גרסי'. וכן הוא בקצור ובטור סימן מ"ה: [ח] משום דאיכא למיחש שמא התחילו העדים לחתום באמצע השיטה. לפי שהשטר אינו נפסל בכך אם חתומים זה תחת זה ועדים בב' שטרות אין מצטרפין: [ט] שהרי אויר פוסל. וכן העתיק הרי"ף וכגמ' דידן שהרי אויר סוכה פוסל. [י] והא דקאמר בגיטין. מלתה באפי נפשיה ולאו אדסמיך ליה אלא אדלעיל קאי: [כ] ה"ג שני שיטין ושלשה אוירין. וכן העתיק בטור סימן מ"ה: [ל] בין עדים לשטר. וכן גי' רי"ף ואע"ג דר"י קאמר לכתוב מר נקט לישניה ומר נקט לישניה אבל בגמ'

שמחק כשר [דף קסד ע"א] ואם תאמר מוחק וחוזר ומוחק אינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים וכיחוש דילמא שדי אדיותא אמקום עדים מעיקרא ומחיק ליה וכי הדר מחיק ליה הוה ליה אידי ואידי נמחק שתי פעמים אמר רבא קסבר רב אין העדים חותמין על השטר מחוק אלא אם כן נמחק בפניהם מיתיבי הוא על הנייר ועדיו על המחק כשר ואמאי דלמא מחיק ליה וכתיב מאי דבעי וה"ל אידי ואידי נמחק פעם אחת דכתבי הכי אגנגא שהדי כתיבנא אמחקא וסטרא אניירא דכתביה היכא אי תתאי גייז ליה אי לעילאי מחיק ליה דכתבי ליה בין שהדא לשהדא א"ה אימא סיפא הוא על המחק ועדיו על הנייר פסול ואמאי נכתבי הכי אגנגא שהדי חתימנא אניירא וסטרא אמחקא בסוף מחיק ליה והא אמרת אינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק ב' פעמים ה"מ היכא דחתימי שהדי אמחקא אבל היכא דלא חתימי שהדי אמחקא [מ] לא ידיע : ו [דף קסה ע"א] רשב"ג אומר הכל כמנהג המדינה כגון אתרא דנהיגי בפשוט ובמקושר ואמר ליה עביד לי מקושר ואזל ועביד ליה פשוט או אמר ליה עביד לי פשוט ואזל ועבד מקושר ת"ק סבר קפידא ורשב"ג סבר מראה מקום הוא לו אמר אביי רשב"ג ור"ש ורבי אליעזר כולהו סבירא להו מראה מקום הוא לו רשב"ג הא דאמרן ר"ש דתנן ר"ש אומר אם הטעה לשבח מקודשת ר' אליעזר דתנן האשה שאמרה התקבל לי גיטי במקום פלוני וקבל לה במקום אחר פסול ור"א מכשיר והני כולהו שיטה ניכהו ולית הלכתא כחד מינייהו :

אגנגא שהדי שמא היה הוא על הנייר ועדיו על המחק ובין עד לעד הוה כתב אגנגא וכו' ומחקה וכתב שטרא אחריני. פר"י: נ"א דכשר אפילו יש הפרש בין עד לעד אין מקיימין מאשרתא אלא מעדים דאם לא כן כל שטרי דכתב בהו אשרתא יכול לזייף וימחוק השטר והעדים ויכתוב מה שירצה ויחתום עדים ואשרתא ג קיומא : אם שום דבר נעשה שלא ברצון חכם וסבור שזה עשה אין לו להגיד מי עשה משום לשון הרע אך יאמר אני לא עשיתי וכן אם אדם משבח סכתיבה אין לומר פלוני כתב שמא מתוך שבחו בא לידי רעתו : שלש עבירות אין אדם ניצול מהן בכל יום הרהור עבירה ואין מתפלל בכוונת הלב ואבק לשון הרע ובא"ז פירש עיון תפלה היינו שמחשב בדעתו איכוין בתפלתי כדי שיעשה לי רצוני א"נ שמכוין בבקשותיו לצרכו ובברכה אין מטריח עצמו לכוין ואבק לשון הרע כגון דאמר היכא איכא נורא אלא בי פלניא דשכיחי בשרא וכוורי . מא"ז :

ז מתני' גט פשוט עדיו שנים מקושר שלשה גט פשוט שכתוב בו עד אחד מקושר שכתוב בו שני עדים פסול : גמ' בשלמא מקושר שכתוב בו שני עדים פסול איצטריכא סד"א הואיל ובעלמא כשר ה"נ כשר קמ"ל דפסול אלא פשוט שכתוב בו עד אחד פשיטא אמר אביי לא נצרכא אלא לעד אחד בכתב ועד אחד בעל פה. פרשב"ם דפסול למיגבי ביה ממשעבדי אבל מבני חרי גבי . אמימר אכשר בעד אחד בעל פה ועד אחד בכתב למיגבי ביה ממשעבדי והרמב"ן ז"ל כתב וכן ה"ר יונה ז"ל דלא מסתבר כלל האי פירושא דאין זה מלוה בשטר דלית ליה קלא כיון דבשטר ליכא תרי סהדי שלקוחות לא נשמע להן עדות של העד שמעיד בעל פה ובשביל השטר שחתום עליו אחד לא ימנעו מליקח ועוד דלא עדיף קלא דעד אחד מקלא דכתב ידו דתנן לקמן (דף קעה:) הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין ועוד הא דשלחו לר' אמי עד אחד בכתב ועד אחד בע"פ מהו שילטרפו משמע דמספקא להו אי מודה בהא רבי יהושע לת"ק ואין מצטרפין כלל ועדותן בטילה והשיב להן דעדותן עדות [נ] ולגבות מבני חרי אבל לא להיות כמלוה בשטר ובהא* פליגי נמי אביי ואמימר אביי סבר דאין מצטרפין ועדותן בטילה ואמימר סבר דעדותן עדות וגבי מבני חרי אבל אם העד מעיד שנמסר השטר בפניו גבי ממשעבדי דחשיב כאילו יש שני עדי מסירה שהעד שהוא חתום על השטר אמרינן שגם בפניו נמסר תדע [ס] דלר"א שטר הבא לפניו ועדים חתומים עליו גובין בו [ע] אע"פ שאין אנו יודעים שנמסר בפניהם אלא שאנו תולין כיון שעניהם חתומין עליו גם נמסר בפניהם ואפשר דהכי פירושא דשמעתין עד אחד בכתב ועד אחד בעל פה שמעיד על הכתב שחתום בו העד שנמסר בפניו ואפ"ה לאביי לא מצטרפין למיגבא ממשעבדי ועד אחד בכתב [זה ועד אחד בכתב אחר] אפשר אפילו לאמימר לא גבי ממשעבדי דדוקא עד אחד בכתב ועד אחד בע"פ דאיכא תרי סהדי אחד שטרא שנמסר שבשניהם אית ליה קלא [פ] אבל תרי שטרי וכל חד מינייהו נמסר באפי חד סהדא לית ליה קלא לא לזה ולא לזה שאין הלקוחות נמנעין בשביל שטר שיש בו עד אחד והילכתא כאמימר : ירושלמי בפרק האשה שנתארמלה ר' חגי אמר זעירי בעי עד אחד בפה ועד אחד בכתב מהו שילטרפו ועד אחד בכתב כלום הוא לכך צריכא כשהיו שנים ומצאו לקיים כתב ידו של ראשון [צ] ולא מצאו לקיים כתב ידו של שני רבי מנא בעי עד אחד בכתב מהו לזוקקו לשבועה ועד אחד בכתב כלום הוא לכך צריכא כשהיו שנים ומצאו לקיים כתב ידו של זה ולא מצאו לקיים כתב ידו של זה וה"ר יונה ז"ל כתב טעם הירושלמי דלא חשוב כלום עד אחד בכתב משום דקרינא ביה מפיהם ולא מפי כתבם אבל שטר שחותמין עליו שני עדים במלות המוכר והלוה [ק] גלי ביה קרא דכשר דכתיב ואקח את ספר המקנה וגמרא דידן פליגא על הירושלמי בסברא זו כיון דקאמר עד אחד בכתב סתם משמע שאין חתום בו אלא עד אחד דאילו איירי כשחותמין בו שנים ולא מצאו לקיים אלא עד אחד אם כן הוה ליה לפרושי כמו שביאר אותו בירושלמי ועוד ליסנא דמתניתין דקתני פשוט שכתוב בו עד אחד משמע שאין כתוב בו אלא עד אחד ומוקי לה אביי בעד אחד בכתב ועד אחד בעל פה ועוד מדאמר אלא קשיא מתניתין ולא מתרלינן דמתניתין אצטריך לעד אחד בכתב ועד אחד בעל פה ואין בשטר חתום אלא עד אחד וקמ"ל דעד אחד בכתב לאו כלום הוא משום דאמר מפיהם ולא מפי כתבם ואמימר אכשר כשהיו חותמים בו שנים ולא מצאו לקיים אלא האחד ומדלא משני הכי ש"מ דאמימר אכשיר אפילו אין חתום בו אלא אחד להצטרף עם עד שבעל פה ושמעינן מינה [ר] דעד אחד בכתב מזקיק הוא לשבועה וכן כתב בהלכות גדולות קאמרי רבנן דשטרא דחתימי עליה סהדי ואשתכח דחד מינייהו קרוב או פסול נהי דממונא לא מפקינן מיניה אבל שבועה משבעינן ליה אפומא דהאי עד כשר והאי דלא מיפסיל עד כשר בצירופא דעד פסול דאמר רווחא שביק למאן דקשים מיניה ואתא פסול וחתם : [דף קסה ע"ב] מה התם פסולא דאורייתא אף ה"נ פסולה דאורייתא וכתב רב אחא משבחא* דאפילו תפס מפקינן מיניה : ח שלחו ליה חברייא לרבי ירמיה עד אחד בכתב ועד אחד בעל פה מהו שילטרפו. שנים שהעידו אחד בב"ד זה ואחד בב"ד זה מהו שיבואו ב"ד אצל ב"ד ויצטרפו שנים שהעידו בב"ד זה וחזרו והעידו בב"ד אחר מהו שיבואו אחד מכל ב"ד וב"ד ויצטרפו. שלח להו אני כדאי שאתם שולחים אלי אלא כך דעת תלמידכם נוטה שיצטרפו וכן *הלכתא : ט רבינא אמר הכי שלחו ליה שלשה שישבו לקיים השטר ומת אחד מהן צריכים למיכתב במותב תלתא כחדא הוינא וחד ליתוהי או לא ושלח להו דצריכי למיכתב הכי וכן הלכתא :

הגה"ה

*אבל עד ודיין לא מצטרפי דמאי דקא מסהיד סהדא לא מסהיד דיינא ומאי דמסהיד דיינא לא מסהיד סהדא וכן אם העיד עד אחד בב"ד זה ואחד בב"ד זה אין אחד מב"ד זה ואחד מב"ד זה מצטרפין. מא"ז :
*מכאן אמר ריצב"ם שהמחק שאין כתוב עליו כלום אין פוסל את השטר ואפילו מעכב קריאת השטר אם נוכל לתלות מה שהיה כתוב ונמחק בדבר שאין בו פסול כל השטר כולו לא פסלינן ליה והכל לפי הענין שיתראה לב"ד. מא"ז :

י מתני' כתוב בו זוזי מאה דאיטון סילעין עשרין אין לו אלא עשרין זוזי מאה דאיטון סילעין תלתין אין לו אלא מנה כסף זוזי דאיטון ונמחק *אין פחות משנים כסף סילעין דאיטון ונמחק אין פחות משנים דרכונות דאיטון ונמחק אין פחות משנים : גמ' ת"ר כסף אין פחות מדינר כסף. כסף דינרין ודינרין כסף אין פחות משני דינרין כסף. כסף בדינרין אין פחות משני דינרי זהב כסף. אמר מר כסף אין פחות מדינר כסף ואימא נסכא . אמר רבי אלעזר דכתיב ביה מטבע ואימא פריטי באתרא דלא סגיין פריטי דכספא ת"ר זהב אין פחות מדינר זהב זהב דינרין ודינרין זהב אין פחות מב' דינרי זהב . זהב בדינרין אין פחות מב' דינרין כסף זהב [דף קסו ע"א] ואימא דהבא פריכא בתרי דינרין דהבא קאמר אמר אביי יד בעל השטר על התחתונה א"ה רישא נמי אמר רב אשי רישא דכתב דינרי סיפא דכתב דינרין : יא מתני' כתב בו מלמטה מנה ולמעלה מאתים מלמטה מאתים ולמעלה מנה הכל הולך אחר התחתון* א"כ למה כותבים את העליון שאם נמחק אות אחת מן התחתון ילמד מן העליון* : גמ' [דף קסו ע"ב] ת"ר ילמד תחתון מן העליון אות אחת אבל לא שתי אותיות כגון חנן מחנני ענן מענני אמר רב פפא פשיטא שפל מלמעלה וקפל מלמטה הכל הולך אחר התחתון בעי רב פפא קפל מלמעלה ושפל מלמטה מאי מי חיישי' לזבוב או לא תיקו :

הגה"ה

*ובלבד שלא יהא כתוב בשיטה אחרונה . מא"ז :
*ואם נמחק שכום של מטה כל השטר פסול דאיכא למיחש שמא לא היה כתוב כי אם דינר אחד. מא"ז :
*ויש ספרים שכתוב כאן שאם לא כתב אות אחת מלמעלה ולפי זה הוי פי' בגמרא דקאמר אין למידין תחתון מעליון אלא באות אחת אבל לא בשתי אותיות כגון חנן מחנני וענן מענני אלא ינתן למי שממו כך דשתי אותיות לא חסר הסופר כדפירש רשב"ם אבל לפי הספרים דגרסי שאם נמחק אין לפרש כן דמשמע דאמתני' קאי אלא צריך לומר דבנמחק שתי אותיות מיירי דכיון שנמחק כל כך תו לא מגבינן ביה ואע"ג דאי לא הדר לדבוריה לא פסלינן מ"מ היכא דנמחק גרוע טפי דכיון דשתי אותיות אינן נכרות בו איכא למימר דלא החזיר דבריו אלא לשנות את השם. פר"י. מסרי"ח :
*וכתב ריצב"ם אבל להא לא חיישינן אם יכתוב בסוף שטה שמא יכתוב אגלו בראש השיטה אני לויתי מפלוני מנה והוא יהיה חתום בסוף השיטה דהוציא עליו כתב ידו משמע דוקא שחתם למטה כעין חתימת העדים מיהו אם כתב בכתב ידו אני פלוני לויתי מנה מפלוני אפילו לא לוה ממנו משתעבד . מא"ז :

יב ההוא שטרא דהוה כתוב ביה שית מאה וזוזי שלחה רב שרביא לקמיה דאביי שית מאה איסתרא וזוזי או דילמא שית מאה זוזי וזוזא או דלמא שית מאה פריטי וזוזא אמר להו דל פריטי מהכא דלא כתבי בשטרא דאסוכי מסכי ליה [דף קסז ע"א] ומשוי להו זוזי מאי אמרת שית מאה זוזי או שית מאה איסתרי יד בעל השטר על התחתונה :

יג אמר אביי מתלת ועד עשר לא לכתוב איניש בסוף שיטה דלמא מזייף וכתיב ואי איתרמי ליה נהדריה לדבוריה תרי ותלתא זימני אי אפשר דלא מיתרמי ליה באמצע שיטה :

יד ההוא שטרא דכתב ביה תלתא בפרדיסא אזל מחקיה לגגיה דבי"ת וכרעיה ושוייה ופרדיסא אתא לקמיה דאביי אמר ליה מאי טעמא רווח ליה עלמא להאי וי"ו כולי האי כפתיה ואודי ההוא דהוה כתיב ביה מנת ראובן ושמעון אחי הוה להו חד אחא דשמיה אחי אזל כתב ביה וי"ו ושוייה ואחי אתא לקמיה דאביי אמר ליה מ"ט דחיק ליה עלמא להאי וי"ו כולי האי כפתיה ואודי :

טו אמר אביי האי מאן דמחוי חתימת ידיה בבי דינא לא ליחוי בסוף מגילתא דלמא משכח לה איניש דלא מעלי וכתב עלה מאי דבעי ותנן הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין : ההוא שטרא דהוה חתים עלה רבא ורב אחא בר אדא אתא לקמיה דרבא א"ל חתימת ידאי הוא ומיהו קמיה דר"א ב"א לא חתימי מעולם כפתיה ואודי אמר ליה בשלמא דידי זייפת אלא רב אחא דמירתת ידיה היכי זייפת . אמר ליה אנחי ידאי אמיצרא ואמרי לה קם אזרנוקא וכתביה :

טז מתני' כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו ושובר לאשה אע"פ שאין בעלה עמה ובלבד שיהו מכירין והבעל נותן את השכר : [דף קסז ע"ב] כותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו ואין כותבין ללוקח עד שיהא מוכר עמו והלוקח נותן שכר : גמ' מאי ובלבד שיהו מכירין אמר רב יהודה אמר רב ובלבד שיהו מכירין שם האיש והאשה בגט ושם האשה בשובר *וליחוש לשני יוסף בן שמעון בעיר אחת דלמא כתיב גיטא ואזיל וממטי לאתתיה דהאיך אמר להו רב אחא בר הונא הכי אמר רב שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה וניחוש דלמא אזיל למדינה אחריתי ומחזיק לשמיה יוסף בן שמעון וכתיב גיטא וממטי לאתתיה דהאיך אמר להו רב הונא בר חיננא הכי אמר רב כל שהוחזק שמו בעיר ל' יום אין חוששין לו* :

הגה"ה

*ושמא כתב ליתן כניסן ולא נתן עד תשרי לא חיישי' דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה . מסרי"ח :
*אבל קודם שלשים יום חיישינן א"כ איש ואשה שבאו לעיר אחרת אין כותבין להן גט אא"כ מכירין אותן ומה שמם וה"ה כל השטרות . מסרי"ח :

יז ההוא תברא דהוה חתים עליה רבא בר חנן אתאי ההיא איתתא לקמיה אמרת ליה לאו אנא הואי אמר לה אנא נמי אמרי להו דלאו איהי היא ואמרו לי מיקם הוא דקשיא ובגר לה קלא אמר אביי אע"ג דאמור רבנן כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד צורבא מרבנן לאו אורחיה למידק דושמעי' מינה דלהיכר איש ואשה סומכין על עד אחד ואפילו אשה או קרוב דמילתא דעבידא לאיגלויי הוא מידי דהוה ביבמות (דף לט:) להכיר שהוא אחיו מן האב דסגי על פי קרוב דמילתא דעבידא לאיגלויי הוא . ההוא תברא דהוה חתים עליה רב ירמיה בר אבא אמרה ליה לאו אנא הואי אמר לה איברא אנת הוית אמר אביי אע"ג דצורבא מרבנן לאו אורחיה למידק כיון דדק דק אמר אביי האי צורבא מרבנן דאזל לקדושי איתתא לידבר עם הארץ

פלפולא חריפתא

בגמ' גרס בדרב נמי לכתוב : [מ] לא ידיע. וליתי מגילתא אחריתא ולמחוק ולידמי ומסיק בגמרא דחיישינן לב"ד טועין ועיין מ"ש בסוף פרק יש נוחלין . [נ] ולגבות מבני חרי. דאילו ממשעבדי מנא לך : [ס] דלר' אלעזר דס"ל דדוקא עדי מסירה כרתי וכוותיה קי"ל בפרק בתרא דגיטין : [ע] אע"פ שאין אנו יודעים שנמסר בפניהם כמו שכתב רבינו בפ' בתרא דגיטין ואפ"ה לאביי לא מצטרפין למגבא ממשעבדי ולהכי קשה לאמימר (דאמר דלא שמיע ליה לדאביי כלומר לא סבירא ליה) שהרי יש במסירת שטר זה שני עדי מסירה שהעד חתום הוא כעד מסירה דאמרי' שגם בפניו נמסר : [פ] אבל תרי שטרי וכל חד מינייהו נמסר באפי חד סהדא. מסיק ב"י סימן נ"א ע"פ ל' הטור דה"ק בע"א חתום על כל אחד וידענו שלא נמסר בפניו אלא בפני עד אחד דעד דחתימה שלא נמסר בפניו לא מצטרף בהדי עד דמסירה מדכתב הרא"ש דטעמא דע"א חתום וע"א שבפניו נמסר שמצטרפין משום דאמרי' שגם בפני החתום נמסר ע"כ : [צ] ולא מצאו לקיים כתב ידו של שני.כתב הרמב"ן בחדושיו והביאו ג"כ בעל התרומות בשער ט' סימן ב' וז"ל תמיהני כיון שלא מצאו לקיים כ"י הכי ע"א הוא ולמה מועיל כלום ואע"פ שקיום שטרות דרבנן מ"מ כל זמן שלא נתקיימו כמי שלא נתחמו ולא מצאתי לגאונים ז"ל שכתבו דבר זה שבירושלמי ושמא כך פירושו מהו שילטרפו אם מעיד אני ראיתי אותה הלואה ביום פלוני כמו שכתוב בשטר מי אמרינן כיון שזה עושה מעשה שטר ומשעת חתימה ס"ל שעבוד קרקעות ועד ע"פ לא עביד שעבוד אינן מצטרפין ולפיכך הקשו וכי כלום הוא לגבות בו ממשעבדי ולמה לא יצטרף ומפריק לכן צריכא לישאל כשהיו שנים חתומים שהוא שעבוד קרקעות משעת חתימה עכ"ל והני איכי כדאי לפרש מ"מ לדרוש ולקבל שכר יש לי לומר דהא דמקשה וע"א בכתב כלום הוא משום מפיהם ולא מפי כתבם הוא דפריך והאי משני כשהיו שנים כו' והואיל ומדאורייתא שטר מעליא הוא דגלי ביה קרא דכשר כמ"ש הר"ר יונה לקמן אלא שהחכמים הזקיקו לקיימו וצריכא השתא דנימא שעד א' שנתקיים מועיל קיומו להצטרף עם עד שבע"פ או דלמא כיון שלא נתקיים אלא ע"א אכתי קרינן ביה מפיהם ולא מפי כתבם ולא יצטרף עם העד א' ור' מנא בעי נמי בכה"ג אי מהני קיומו שיזקיק לשבועה או דלמא קרינן ביה מפיהם ולא מפי כתבם ולא יזקיק לשבועה ולפי' הרמב"ן נפרש בעיא דר' מנא דכיון שהיו שנים שהוא שעבוד קרקעות אין נשבעין על שעבוד קרקעות : [ק] גלי ביה קרא דכשר . עיין לקמן גבי חזרה מתנתו : [ר] דע"א בכתב מזקיק הוא לשבועה . עיין בפ"ק דמכות משמע קצת דלהרי"ף דוקא כשמעיד בעל פה וכן יש לדקדק מלשון הלכות גדולות דבסמוך

בהדיה דלמא מחלפו לה מניה: והבעל נותן את השכר *מ"מ וכתב ונתן. והאידנא דלא עבדינן הכי [ש] שדיוה רבנן על האשה [ת] כי היכי דלא נשהייה: והלוקח נותן את השכר. פשיטא לא צריכא במוכר

הגה"ה
*וגם מן השוכר שבעל נותן השכירות אבל אם בשביל פשיעותא שאבדה כתובתה הוצרך לשוכר נותנת היא שכר הסופר מיהו לרבי יוחנן דאמר הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום לעולם צריך לשוכר. פר"י:

שדהו מפני רעתה: יח מתני' כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו ואין כותבין למלוה עד שיהא לוה עמו והלוה נותן את השכר: גמ' [דף קסח ע"א] פשיטא לא צריכא אפילו בעסקא: אין כותבין שטרי אירוסין ונשואין אלא מדעת שניהן והחתן נותן השכר פשיטא לא צריכא אפילו בת"ח: אין כותבין שטרי אריסות וקבלנות אלא מדעת שניהם והמקבל נותן את השכר פשיטא לא צריכא בבורה: אין כותבין שטרי בירורין וכל מעשה ב"ד אלא מדעת שניהן ושניהן נותנין השכר רשב"ג אומר לשניהם כותבין שנים לזה בעצמו ולזה בעצמו* מאי שטרי בירורין הכא תרגימו שטרי טענתא רב ירמיה בר אבא אמר זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד:

הגה"ה
*אע"ג דאית לי' כופין על מדת סדום הכא אין כופין לכתוב הכל יחד דכל שעה תאמר לי הראיני השטר שיתברר לי זכותי ואת דמיה עלי כאריא ארבא. פר"י. מהרי"ח:

יט מתני' מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו ואמר ליה אם לא אתן לך מכאן ועד יום פלוני תן לו שטרו והגיע הזמן ולא נתן רבי יוסי אומר יתן רבי יהודה אומר לא יתן: גמ' במאי קמיפלגי רבי יוסי סבר אסמכתא קניא ר' יהודה סבר אסמכתא לא קניא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב אין הלכה כרבי יוסי כי אתו לקמיה דר' אמי אמר ליה וכי מאחר שרבי יוחנן מלמדנו פעם ראשונה ושניה הלכה כרבי יוסי [א] אני מה אעשה ולא היא אין הלכה כרבי יוסי: גרסינן בפ' ארבעה נדרים (דף כז:) ההוא גברא דאתפיס זכוותיה לבי דינא ואמר אי לא אתינא מכאן ועד תלתין יומין בטלין הלין זכוותאי איתניס ולא אתא אמר רב הונא בטלין זכוותיה אמר ליה רבא והא אונסא דאורייתא הוא דכתיב ולנערה לא תעשה דבר וכי תימא ה"מ לענין קטלא והתנן (שם) נדרי אונסין כיצד הדירו חבירו שיאכל אצלו וחלה הוא או שחלה בנו או שעכבו נהר הרי אלו נדרי אונסין וכו' ואמרינן ולרב הונא מכדי אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא שאני הכא דמיתפסן זכוותיה וכל היכא דמיתפסן זכוותיה לאו אסמכתא היא והתנן מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו ואמר ליה אם לא (נתתי) [אתן] לך מכאן ועד יום פלוני תן לו שטרו והגיע זמן ולא נתן רבי יוסי אומר יתן רבי יהודה אומר לא יתן ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב אין הלכה כרבי יוסי דאמר אסמכתא קניא שאני הכא דאמר ליה לבטלי זכוותיה והלכתא אסמכתא קניא והוא דלא אניס פירוש כגון חולה וכיוצא בו והוא דקנו מיניה בב"ד חשוב וקאמר גאון דהאי דינא ליתא אלא במתפיס זכוותיה בלחוד ומסתברא כוותיה והתוספות פסקו דאפילו בלא מתפיס זכוותיה קניא אסמכתא בב"ד חשוב והכי נהגי עלמא וב"ד חשוב היה אומר ר"מ ז"ל שיהו בקיאין בדיני אסמכתא:

כ מתני' מי שנמחק שטר חובו מעמיד עליו עדים ובא לפני ב"ד ועושין לו קיום איך פלוני בן פלוני נמחק שטרו ביום פלוני [דף קסח ע"ב] ופלוני ופלוני עדיו פירוש כגון שנפלו עליו מים ונטשטש ועוד רישומו ניכר וירא שמא ימחק לגמרי מעמיד עליו עדים שמכירין החתימות ובאין לפני ב"ד ומעידין שראו שטר ביד פלוני שהתחיל למחק והכירו החתימה ועושין לו קיומו [ב] פלוני ופלוני עדיו הן העדים החתומים על השטר וה"ה נמי שצריך להזכיר שם העדים המעידים על מחק השטר שמא ירצה הלוה לפוסלן ותימה שלא הזכירם ושמא פלוני ופלוני עדיו הכל בכלל כל העדים הצריכין לדבר: גמ' ת"ר איזהו קיומו הנו פלוני [ג] ופלוני [ופלוני] הוציא פלוני בן פלוני שטר מחוק לפנינו ופלוני ופלוני עדיו אם כתב בו הוזקקנו לעדותן ונמצאת עדותן מכוונת גובה ואין צריך להביא ראיה ואם לאו צריך להביא ראיה:

כא נקרע פסול נתקרע כשר נמחק או נטשטש אם רישומו ניכר כשר היכי דמי נקרע ה"ד נתקרע אמר רב יהודה נקרע קרע של ב"ד נתקרע קרע שאין של בית דין. ה"ד קרע של בית דין אמר רב יהודה מקום העדים ומקום הזמן ומקום התורף אביי אמר שתי וערב*:

הגה"ה
*כתב הריב"ש ואפי' אינו במקום עדים והזמן ואם לא יהיה שתי וערב אפילו נקרע מקום העדים והזמן והתורף לא הוי קרע ב"ד לאביי וכשר. מא"ז:

כב אמי שבא ואמר אבד שטר חובי אף על פי שאמרו עדים אנו כתבנו וחתמנו ונתנו לו אין כותבין בד"א בשטרי הלואה אבל בשטרי מקח וממכר כותבין חוץ מאחריות שבו [דף קסט ע"א] רבן שמעון בן גמליאל אומר אף בשטרי מקח וממכר אין כותבין:

כג וכן היה אומר רשב"ג הנותן מתנה לחבירו והחזיר לו השטר חזרה מתנתו וחכ"א מתנתו קיימת וקמיפלגי באותיות נקנות במסירה. רשב"ג סבר אותיות נקנות במסירה ורבנן סברי אין אותיות נקנות במסירה והלכתא כוותייהו ולרשב"ג דסבר אותיות נקנות במסירה יש לחוש שמא החזיר לו השטר וחזר המכר ואם נכתוב שטר אחר ללוקח אפילו יוציא המוכר השטר שהחזיר לו לא יועיל לו מאומה כי יאמר הלוקח שני שטרות היו לי ממך ולא החזרתי לך אלא אחד וכל זמן שאחד בידו לא חזר המכר אבל לרבנן דסברי אין אותיות נקנות במסירה וצריך לכתוב לו קני לך האי שטרא וכל שעבודיה וכיון דכתב ליה הכי אפילו יצא שטר אחר מתחת ידו חזר השדה למוכר וירא לי הא דאמר השטר מכר נקנה לרשב"ג במסירה ולרבנן בכתיבה ומסירה אם מסרו לו וכתב לו קני לך איהו וכל שעבודיה הייני דוקא בשטר קנייה שכתב [ב]שדה קנויה לך ואם מסרו לוקח ראשון ללוקח שני קנה אע"פ שלא נכתב השטר בשמו ומדרבנן לדברי רב אלפס ז"ל שפירש מכירת שטר חוב מדרבנן אע"פ שבמכירת שטר חוב יש טעם לתקנה שאם יצטרך המלוה למעות ולא יוכל לגבות חובו מן הלוה שימכרנו לאחר ובשטר מכר לא שייך האי טעמא שהרי יכול למכור הקרקע שבידו למי שירצה מ"מ כיון שתקנו שתועיל מכירה בשט"ח תקנו גם בשטר מכר ואלים מכירת שטר מכר שנסתלק לוקח ראשון לגמרי אבל מכירת שטר חוב לא נסתלק המלוה שהרי עדיין בידו למחול ללוה אבל אם נקנה השדה בכסף או בחזקה או בקנין סודר וכתבו השטר לראיה אם מכר אותו השטר לאחר וכתב לו קני לך איהו וכל שעבודיה לא קנה השדה שהרי גם הראשון לא קנה באותו השטר והיאך נייפה כח השני לקנותו באותו שטר ואע"פ שכתבו בו הקנין ואחריות מכל מקום לאו שטר של קנין הוא ולא דמי לשטר חוב דהתם לא שייך בה קנין אלא ממון שהלוהו נתחייב לו בעל פה והשטר נכתב לגבות ממשעבדי[ד]ובמסירת שטר חוב קונה את שעבוד הנכסים וגם החוב בתקנת חכמים [ג]וכיון שקנה החוב קנה גם שעבוד הנכסים הכתוב בשטר אבל בקניית שדה לא אלים כח לוקח שני לקנות בשטר שגם הראשון לא קנה בו:

כד אמר מר חוץ מאחריות שבו מ"ט אמר רב ספרא לפי שאין כותבין שני שטרות על שדה אחת דלמא אזיל בעל חוב וטריף ליה להאי ואזיל האי וטריף לקוחות והדר אמר ליה לב"ח שוף לי פורתא ואיקום בהאי ארעא והדר תא וטרפה מנאי והדר אזיל וטריף לקוחות וכיון דקרעיניה לשטרא דמלוה במאי טריף ליה וכי תימא דלא קרעיניה והאמר רב נחמן כל טירפא דלא כתיב בה וקרעיניה לשטרא דמלוה לאו טירפא היא וכל אדרכתא דלא כתיב בה וקרעיניה לטירפא לאו אדרכתא היא וכל שומא דלא כתיב בה וקרעיניה לאדרכתא לאו שומא היא לא צריכא דאתי מכח אבהתיה ולכתוב ליה להאי שטרא מעליא ולכתוב ליה לאידך שטרי דנפיק על ארעא דא פסילי לבר מאן דנפיק בזמנא דא. אמרוה רבנן קמיה דרב אשי זאת אומרת אין כותבין שובר [דף קסט ע"ב] אמר להו בעלמא אימא לכו כותבין שובר והכא היינו טעמא דלא דלמא אזיל בעל חוב וטריף ליה מניה ואזיל איהו וטריף מלקוחות ושובר גבי לקוחות ליכא סוף סוף לקוחות לאו לגבי מריה דארעא הדרי אדהכי והכי שמיט ואכיל פירי אי נמי בלוקח שלא באחריות אי הכי אפילו שטרי הלואה נמי התם זוזי הוא דמסיק ביה אימר פייסיה בעל חוב וכו':

כה שמעינן מהכא שהמלוה או הלוקח שטרפו ממנו מקחו ובא לו אצל הלקוחות יכול לכופם בדין לדון עמו ובית דין נזקקין לטענותיהם ומחייבי אותן ואין הלקוחות יכולין לומר לך אצל לוה וכשיתחייב בדין ויהיה בידך טירפא שכתבו לך על הלקוחות שלו הרי אנו פורעין אלא ילכו הם אם ירצו ויזקיקוהו לבוא לבית דין דאי לא תימא הכי היכי אמר שמיט ואכיל פירי והלא אין בית דין מחייבין ללקוחות עד שיעמוד מוכר בדין ויתחייב אלא ש"מ הלקוחות כלוה וכן הלקוחות כולם מדאקשינן אי הכי שטרי הלואה נמי ומהדרינן אמרי פייסי בעל חוב בזוזי ואם מחזירין אחריו מיהו היכא דאיתיה ודאי מודעינן ליה כגון דאתי שליח בתלתא בשבתא ואתא בד' וקאי בחמשא בבי דינא כדעבדינן מקמי אדרכתא כדאיתא בהגוזל בתרא (דף קיב.) ואי מלטרכי לקוחות זמן יהבינן להו עד תלתין יומין שהוא זמן ב"ד ובלבד להוציא הדין לאמיתו ולא לבא בעקיפין שכל זמן בית דין אינן מן הדין אלא מדת רחמים נהגו חכמים על בעלי דינין שלא לדחוק אותם יותר מדאי מנימוקי הרמב"ן ז"ל. אמר מר חוץ מאחריות שבו היכי כתבינן אמר רב נחמן דכתבי הכי שטרא דנן דלא למיגבי ביה לא ממשעבדי ולא מבני חרי אלא כי היכי דתיקו ארעא בידיה:

כו ההיא איתתא דיהבה ליה זוזי לההוא גברא למיזבן לה ארעא אזל זבן לה שלא באחריות אתאי לקמיה דרב נחמן אמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי זיל* זבנה מיניה שלא באחריות וזבנה ניהלה באחריות. לכאורה משמע שאמר למוכר שהיה קונה השדה לאשה פלונית דקאמר אזל זבן לה ועוד מדקאמר זיל זבנה מיניה שלא באחריות ואם איתא שלא פירש שקנאו לאשה מה היה צריך לקנות שנית מן המוכר כיון שקנאו בסתם לעצמו קנאו. אלא ודאי מיירי שפירש שקנאו לאשה וכיון ששינה בשליחותו שסתם קונה שדה אין קונה אלא באחריות דלא שדי איניש זוזי בכדי בטלה שליחות ואין כאן מקח לכך* הוצרך לקנותו שנית מן המוכר ומיהו אם ירצה השליח יחזיר לה המעות אלא אם אין בידו מעות להחזיר לה קאמר שצריך לקבל עליו אחריות:

הגה"ה
רב אליקום ורב אלפס פוסקים דאחריות (שטר) טעות סופר הוא בין בשטרי הלואה בין בשטרי מקח וממכר ורשב"ם ורבינו ברוך מארץ יון פוסקים דבשטרי מקח וממכר אחריות לאו טעות סופר הוא כרב אשי. מא"ז:

הגה"ה
*ולריב"ם מספקא ליה אי מיירי שהודיע למוכר שהוא שלוחה ואע"פ שלא עשה כמו שאמרה ליה לא בטל המקח מה שאין כן בשליח של מכירה שאם שינה מדעת המשלח לא עשה כלום או אין לחלק בין מכירה לקנין והכא מיירי שלא אמר למוכר שהוא שלוחו. מא"ז:
*אין כותבין שמא יחזור וימכור לו השדה דויוציא זה השטר ויאמר חזרתי ולקחתי הימנו. פר"י. מהרי"ח:

כז ת"ר הבא לידון בשטר ובחזקה נידון בשטר דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר אף בחזקה ושקיל וטרי במאי קמיפלגי רבי ורשב"ג [דף קע ע"א] ואסיק דבלברר קמיפלגי דרבי סבר אע"פ שיש עמו החזקה צריך לברר את שטרו ורשב"ג סבר הואיל ויש כאן חזקה אין צריך לברר את שטרו. אמר רב גידל אמר רב הלכה כרבי ואף רבי לא [דף קע ע"ב] אמר אלא לברר כלומר כיון שהביא שטרו אומר לו ברר שטרך ואע"פ שיש עמו חזקה ואם אי אפשר לו לברר כגון שמתו עדיו [או הלכו למדינת הים] נדון בחזקה ורשב"ג סבר אין צריך לברר כלל אלא נדון בחזקה בלבד ומשמע דוקא אם נשאר חסרון הברור במיתת העדים או שהלכו למדינת הים אבל אם ישנן לעדים צריך לברר וכן כתב ר"ח שאם טען ואמר אבד שטרי אין נאמן לדברי רבי ובספר המקח נמי כתב שאם לא הביא שטר נמצאו דבריו בטילין או שהביא ונמצא בטל נתבטלה נמי החזקה והכי משמע בפ' זה בורר שאם נמצאו קרובים או פסולים לא בירר ורשב"ם גורס גירסא אחרת והגאונים ז"ל גורסים כמו שכתבתי*:

הגה"ה
*האומר מנה לי בידך ואמר ליה פרעתיך בפני פלוני ופלוני צריך לברר פי' ר"ת דהיינו [ה] לעמוד על אמיתתו של דבר ועיקרו ואם רוצה לצאת ידי שמים יש לו להביא אותם מיהו אם לא הביאם לא הפסיד ואפי' באו אותם עדים והכחישום לא הפסיד דכל מלתא דלא רמיא עליה דאינש לאו אדעתיה שהיה סבור שפרע בפניהם ובפני אחרים הוה ולא רמי עליה להביא עדים. פר"י: בפירוש רבינו חננאל פוסק כך כי זה הדין דאמר ביה לברר אין נוהג אלא בטוען פרעתיך בפני פלוני ופלוני בלבד ולא גמר מיניה לדינים אחרים. מהרי"ח:
*וזה לשון מהרי"ח מי שפרע מקצת חובו ב"ד מקרעין את השטר וכותבין לו שטר אחר מזמן ראשון ודוקא בב"ד אבל עדים שלא בפני ב"ד לא אפי' הלוה אומר לכתוב דהוה ליה מוקדם ופסול וב"ד דוקא אלימי לאפקועי ממונא. פר"י לעיל. פר"י לשון אחר דעדים אפי' מזמן שני אין כותבין בלא צווי הלוה דכיון דעשו שליחותן אין חוזרין ועושין כמו גבי גט. מהרי"ח:

כח מתני' מי שפרע מקצת חובו רבי יהודה אומר יחליף ר' יוסי אומר יכתוב שובר אמר רבי יהודה נמצא זה צריך לשמור את שוברו מן העכברים אמר ליה רבי יוסי וכן יפה לו ואל ירע כחו של זה: גמ' [דף קעא ע"ב] *ומסקינן דכותבין שובר דאמר רב הונא בריה דרב יהושע אפילו למ"ד כותבים שובר ה"מ אפלגא אבל אכולה לא ולא היא אפילו אכולה נמי כתבינן כי הא דרב יצחק בר יוסף הוה מסיק ביה זוזי ברבי אבא אתא לקמיה דרב חנין בר פפי אמר ליה הב לי זוזאי אמר ליה הב לי שטרי ושקול זוזך אמר ליה שטרא אירכס לי אכתוב לך תברא אמר ליה הא רב ושמואל דאמרי תרוייהו אין כותבין שובר אמר ליה מאן יהיב לן מעפרא דרב ושמואל ומלינן בעיינין הא רבי

הגהות הב"ח א ת"ר מי שבא ואמר אבד שטר חובי וכו' אין כותבין לו את השטר בד"א בשטרי הלואה: ב בשטר קנייה שכתב שדי קנויה לך: ג דכיון שקנה החוב: ד בהגה"ה ד"ה אין כותבין וכו' לו השדה ויוציא זה השטר: ה בהגה"ה ד"ה האומר וכו' פי' ר"ת דהיינו כדי לעמוד וכו' והכחישוהו לא הפסיד וכו' דלא רמיא עליה דאיניש שהיה סבור שפרע בפניהם ולא רמי עליה להביא עדים לאו אדעתיה ובפני אחרים הוה כצ"ל:

פלפולא חריפתא

דבממון מטבעינן ליה אפומא כו' ומ"מ כתוב שם דיש לדחות ע"ש. [ש] שדיוהו רבנן אאשה. ואקנו ליה רבנן שהוא זוזא ומתקיים וכתב ונתן דס"ל כמאן דיהיב איהו דהפקר ב"ד הפקר הכי מסקינן בפ"ב דגיטין דף כ': [ת] כי היכי דלא נשהייה. וא"ת אמאי שדיוהו אאתתא דמשמע שכך תקנו שהאשה תתן לא לתקנו וכי אתא האי גברא לשהויי תתן היא ונ"ל דמש"ה כתב הטור בסדר הגט להרא"ש ס"ס קנ"ד וז"ל ושכר הסופר יתן הבעל ואם נתנה האשה הגט כשר דש"מ דלכתחלה נמי לעולם הבעל נותן השכר והיינו טעמא דלא תקנו רבנן שהאשה תתן אלא היכא שהבעל משהה תקנו שהאשה תתן ויהא קנוי לבעל לקיים וכתב ונתן [א] אני מה אעשה. ואע"ג דר' יוחנן אמר לא תעבידו עד דאמינא הלכה למעשה לעיל כפ' יש נוחלין גבי אין למדין הלכה מפי תלמיד וכו' היינו אם יראה לו לתלמיד לחלוק על דבריו מפני טעם ונימוק שעמו רשאי עד שיאמר הלכה למעשה אבל אם התלמיד לא יראה לו לחלוק על הלכה שאמר אע"ג דלא אמר למעשה הרשות בידו והיינו דאמר בכאן אני מה אעשה כי אין רצוני לחלוק: [ב] פלוני ופלוני עדיו. פיסקא היא: [ג] פלוני פלוני ופלוני. ה"ג בטור סימן ת"מ תלתא זימני: [ד] ובמסירה, שטר חוב קונה את שעבוד הנכסים. דשעבודא דאורייתא כדלקמן סוף פירקין וכלא ש"ת נמי נשתעבד בהלואה ע"פ אלא דכש"ח אפי' לא כלוהו מעולם משתעבד כדלקמן גויתי

יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו כותבין שובר וכן כי אתא רבין אמר רבי אילעאי כותבין שובר ומסתברא דכותבין שובר דאי ס"ד דאין כותבין שובר אבד שטרו של זה יאכל שלה וחדי מתקיף ליה אביי אלא מאי כותבין שובר אבד שוברו של זה יאכל הלה וחדי אמר ליה רבא אין עבד לוה לאיש מלוה : **כט תנן** התם שטרי חוב המוקדמים פסולין והמאוחרים כשרין אמר רב המנונא לא שנו אלא שטרי הלואה אבל בשטרי מקח וממכר אפילו מאוחרים פסולים מ"ט זמנין דמזבין ליה ארעא בניסן וכתיב ליה שטרא בתשרי ומתרמי ליה זוזי ביני וביני וזבין ליה מיניה. וכי מטי תשרי מפיק ליה לשטרא ואמר הדר זבנתה מינך אי הכי אפי' שטרי הלואה נמי זמנין דיזיף מיניה בניסן וכתיב ליה שטרא בתשרי ומתרמא ליה זוזי ביני וביני ופרע ליה ואמר ליה הב לי שטרא וא"ל אירכס וכתיב ליה תברא וכי מטי זמניה מפיק ליה ואמר ליה השתא הוא דיזפתא מנאי קסבר רב המנונא אין כותבין שובר *אמר ליה רב דימי לרב כהנא ואמרי לה רב ירמיה מדיפתי לרב כהנא והאידנא דלא עבדינן הכי דכתבינן שובר ומכשרינן שטרי מאוחרין . אמר ליה בתר דאמר להו רבי אבא לספריה כי כתביתו שטרי מאוחרי כתובו הכי שטרא דנן לאו בזמניה כתבנוהו אלא איחרנוהו וכתבנוהו אמר ליה רב אשי לרב כהנא והא האידנא דלא כתבינן הכי . אמר ליה בתר דאמר להו רב ספרא לספריה כי כתביתו תברי אי ידעיתו זימנא דשטרא כתובו ואי לא כתובו סתמא כל אימת דנפיק לירעיה אמר ליה רבינא לרב אשי ואמרי לה רב אשי לרב כהנא [דף קעב ע"א] והא האידנא דלא עבדינן הכי *. אמר ליה רבנן תקוני תקון מאן דעבד עבד ומאן דלא עביד איהו דאפסיד אנפשיה : **ל אמר** ליה רב לספריה וכן אמר להו רב הונא לספריה כי קיימיתו בשילי כתובו בשילי אע"ג דמימסרו לכו מילי בהיני וכי קיימיתו בהיני כתובו בהיני אף על גב דמימסר לכו מילי בשילי [ה] משום דמחזי כשקרא : **לא אמר** להו רבא בר שילי להנהו דכתבי שטרי אקנייתא אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כתובו ואי לא כתובו יומא דקיימיתו ביה* [ו] ומוקדם לא הוי דכיון דנכתב השטר עדים מפקי לקלא משעת הקנין דאתם קנין לכתיבה עומד כדאמר בפרק חזקת הבתים ואע"ג דכי יזיף איניש [לעיל מב.] בצנעא יזיף . מכל מקום כיון דבעין יפה שיעבד יש קול לקנין והא דאמר בגיטין (דף יז.) דשטר שנכתב ביום ונחתם בלילה פסול היינו כשלא הקנו ביום אבל הקנו ביום אפילו נחתם לאחר כמה ימים כשר :

הגה"ה
*ואי מפיק המלוה שטר מאוחר מאי אמר שטרא אחרינא הוא וגם צריך ליזהר הסופר כשכותב שטר מאוחר שיפרש בשטר שהוא מאוחר ומאן דלא עביד הכי איהו דאפסיד אנפשיה ואם הוזקקו לטונתו של שטר ונמצא טונתו מכוונת בשבת או בעשרה בתשרי אימר אחרוהו וכתבוהו וכגון שכבר עבר רובא דירחא דלא טעו בעיבור ירחא אבל אם לא עבר רובא דירחא תלינן דטעו בעבור דירחא. פר"י. מהרי"ח :

הגה"ה
*ומפרשי דשטר מאוחר הוא דהוי לא מיחזי כשיקרא ושמעינן מינה שטר דכתב ביה בהדיא יומא דקנו מניה יכולין העדים לחתום אפילו אחר כמה ימים דלא אשכחן דבעו חתימת ההוא יומא אלא גבי גט אשה בלבד . פר"ח מהרי"ח . ופירש רשב"ם דוקא בשטר אקנייתא אבל שטרי הלואה שיש בהן אחריות לא יכתוב אלא יום שעומד בו עכשיו דאין לקוחות משתעבדין לטרוף מהן אלא משעת כתיבת השטר נמצא אם יכתבו יום הקנין יטרפו מהן משעת הלואה קודם נתינת השטר וזהו שלא כדין ורבינו חננאל פירש דמשעת הקנין משתעבד . מא"ז :

לב אמר רבא האי מאן דנקיט שטרא בר מאה זוזי ואמר שויה ניהליה תרי בני חמשים לא משוינן ליה מ"ט עבדי רבנן מילתא דניחא ליה ללוה וניחא ליה למלוה ניחא ליה ללוה כי היכי דנפגום שטריה וניחא ליה למלוה שיכוף לפורעו . ואמר רבא האי מאן דנקיט תרי שטרי בני חמשין חמשין ואמר שויה ניהליה בר מאה לא משוינן ליה מ"ט עבוד רבנן מילתא דניחא ליה ללוה וניחא ליה למלוה ניחא ליה למלוה כי היכי דלא ליפגום שטריה וניחא ליה ללוה כדי שלא יכוף לפורעו אמר רב אשי האי מאן דנקיט שטרא בר מאה ואמר שוייא ניהליה חד בר חמשין לא משוינן ליה מאי טעמא האי מפרע פרעיה ואמר ליה הב לי שטראי ואמר ליה אירכס לי וכתב ליה תברא והשתא מפיק ליה להאי ואמר האי אחרינא הוא :

לג מתני' שני אחין אחד עני ואחד עשיר והניח להן אביהן מרחץ ובית הבד עשאן לשכר השכר לאמצע עשאן לעצמו הרי עשיר אומר לעני קח לך עבדים וירחצו במרחץ קח לך זיתים ובא ועשה בבית הבד . *איידי דתנא רישא מי שפרע מקצת חובו רבי יהודה אומר יחליף רבי יוסי אומר יכתוב שובר [ז] דסבר רבי (יהודה אין) כותבין שובר ואם אבד שוברו של זה יאכל הלה וחדי תנן נמי שני אחין אחד עני ואחד עשיר דדמיא לה [דאי] לית ליה לעני לא עבדים ולא זיתים יאכל הלה וחדי · וכן נמי מתניתין שנים שהיו בעיר אחת דמיא ליה בהאי ענינא. התוספות פירשו לאו דוקא עשאן לשכר הוא הדין נמי אם מוצא להשכיר בעיר אפילו עשאה אביהם שהיה עשיר לעצמו . עשאן לעצמו כלומר שאין מוצא להשכיר . ואפשר לקיים דברי רב אלפס על דרך זה דאם אינו מוצא העני להשכירם ולא עבדים ולא זיתים יאכל הלה וחדי : **לד שנים** שהיו בעיר שם האחד יוסף בן שמעון ושם האחר יוסף בן שמעון אינן יכולין להוציא שטר חוב זה על זה ולא אחר יכול להוציא שטר עליהם נמצא* לאחד בין שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון פרוע שטרות שניהם פרועים כיצד יעשו ישלשו ואם היו משולשין יכתבו סימן ואם היו מסומנים יכתבו כהן :

הגה"ה
*ואפילו שם אינם מוציאין שטר חוב על אחרים אע"ג דמסקינן דלא חיישינן לנפילה ולרבא אפילו לנפילה דרבים לא חיישינן מ"מ במסקנא משמע דלמאן דאמר אין אותיות נקנות במסירה אין מוציאין על אחרים דחיישינן לפקדון . מהרי"ח :

לה גמ' ההוא שטרא דנפיק בבי דינא דרב הונא דהוה כתיב ביה אני פלוני בן פלוני לויתי ממך מנה [דף קעב ע"ב] א"ר הונא ממך אפילו מריש גלותא ממך אפילו משבור מלכא . אמר ליה רב חסדא לרבה פוק עיין בה דלאורתא בעי לה רב הונא מינך . נפק דק ואשכח דתניא יש עליו עדים ואין בו זמן אבא שאול אומר כתוב בו היום גירשתיה כשר אלמא ההוא יומא דנפק ביה משמע הכא נמי ממך ההוא דנפק מתותיה ידיה משמע ולנפילה לא חיישינן :

לו [דף קעג ע"א] **ואלא** הא דתניא כשם שאין מוציאין זה על זה כך אין מוציאין על אחרים במאי קמיפלגי באותיות נקנות במסירה מר סבר אותיות נקנות במסירה ומ"ס אין אותיות נקנות במסירה ואיבעית אימא דכולי עלמא אותיות נקנות במסירה ובצריך להביא ראיה קמיפלגי דאיתמר אותיות נקנות במסירה אביי אמר צריך להביא ראיה רבא אמר אין צריך להביא ראיה ואע"ג דאמר הכא דכ"ע בין תנא דמתניתין בין תנא דברייתא ספרי אותיות נקנות במסירה [ח] ואביי ורבא אית להו תרוייהו אותיות נקנות במסירה לא סמכינן אהא דהא אמימר ורב אשי דאינון בתראי פסקו הלכתא בפרק המוכר את הספינה דאין אותיות נקנות במסירה והא דאמר הכא דכ"ע אותיות נקנות במסירה אוקימתא בעלמא היא ולאו דסמכא היא והכי פסקו רבנן קשישי כדכתיבנא וקי"ל כתנא דמתניתין דמוציאין שטר חוב על אחרים דאמר בפרק האשה שלום (דף קטו:) מי חיישינן לתרי יצחק ריש גלותא או לא אביי אמר חיישינן רבא אמר לא חיישינן : **לז אמר** רבא מנא אמינא לה דהנהו שטרי דנפקו בנהרדעא וכתוב בהו חבי בר נאני ונאני בר חבי ומגבי בהו רבה בר אבוה והא חבי בר נאני ונאני בר חבי בנהרדעא שכיחי טובא אלמא לא חיישינן ואביי התם למאי ניחוש אי לנפילה מיזהר זהירי בה אי לפקדון כיון דשמיה כשמיה לא מפקיד גביה מאי אמרת דלמא מסר ליה אותיות נקנות במסירה אלמא בין לאביי בין לרבא מוציאין שטר חוב על אחרים והא דקאמר הכא אביי דצריך להביא ראיה היינו באותיות דלאו שמיה כשמיה דחיישינן אבל תנא דברייתא סבר אפילו בשמיה כשמיה צריך להביא ראיה וה"ר יוסף הלוי ז"ל כתב דלרבא דאמר אין צריך להביא ראיה אפילו למאן דבעי כתיבה ומסירה יכול לומר שטר היה לי ואבד ור"י לא כתב כן אלא כיון דבעי שטר לא מהימן עד שירא' שטרו וראיה לדבר מדמייתי רבא ראיה מחבי בר נאני ונאני בר חבי דלא חיישינן לתרי יצחק וקשיא מאי ראיה מייתי מינה אפילו אי חיישינן לתרי יצחק הכא למאי ניחוש אי לנפילה אפילו דרבים ולפקדון אפילו לאו שמיה כשמיה לא חייש רבא מדקאמר אין צריך להביא ראיה [ט] אלא ודאי רבא' סבר אין אותיות נקנות במסירה הלכך אי חיישינן לתרי יצחק הוה לן למיחש דלמא מסר ליה דאי חיישינן לתרי יצחק בעלמא כיון דאין אותיות נקנות במסירה מודה רבא דצריך להביא ראיה ולא מהימן למימר מסר וכתב לי דא"כ היה לו להיות השטר בידו כיון שדרך לעשות שטר על אותיות ולא מהימן נמי למימר אגב קרקע הקנהו לי לדברי רב אלפס ז"ל דכתב (בריש פרק הספינה) השטר נקנה אגב קרקע בלא שטר דכיון שדרך לכתוב שטר על אותיות איכא ריעותא והוכחה שלא הקנהו לו כיון שאין שטר בידו ועוד הביא הרמב"ן ז"ל [י] ראיה מפרק זה בורר (דף לא:) ההיא איתתא דנפיק שטרא מתותי ידה והימנה רב נחמן אמר ליה רבא כמאן כרבי דאמר אותיות נקנות במסירה אמר ליה אפי' תימא רבנן שאני הכא דאי בעיא קלתיה אלמא לרבנן כיון דבעי כתיבה לא מהימנא למימר שלי הוא : נמצא לאחד בין שטרותיו וכו' טעמא דנמצא הא לא נמצא מגי מפיק והתנן ולא אחר יכול להוציא שטר חוב עליהם אמר אביי ה"ק נמצא לאחד שובר בין שטרותיו ששטרו של יוסף בן שמעון עלי פרוע שטרות של שני יוסף בן שמעון (שעליו) פרועים אבל אם יכתבו הרשאה זה לזה גובה האחד ואם טען פרעתי לשניהם ואייתי לכתוב שובר אחד כי יספיק לי להראותו לכל מי מכם שיתבע חובו לא תועיל ההרשאה . תנא אם היו כהנים יכתבו דורות :

לח מתני' האומר לבנו שטר בין שטרותיו פרוע ואין ידוע איזהו שטרות כולן פרועין נמצא לאחד שנים הגדול פרוע והקטן אינו פרוע : **לט גמ'** אמר רבא שטר לך בידי פרוע הגדול פרוע והקטן אינו פרוע חוב לך בידי פרוע כל שטרות שעליו פרועין אמר ליה רבינא אלא מעתה שדי מכורה לך שדה גדולה מכורה לו שדה שיש לי מכורה לך כל שדותיו מכורות לו אמר ליה התם יד בעל השטר על התחתונה :

מ מתני' המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב [דף קעג ע"ב] ואם אמר ע"מ שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב רבן שמעון בן גמליאל אומר אם יש נכסים ללוה בין כך ובין כך לא יפרע מן הערב כיוצא בו אמר רשב"ג הערב לאשה בכתובתה והיה בעלה מגרשה ידירנה הנאה שמא יעשו קנוניא על נכסיו של זה ויחזיר את אשתו : **גמ'** לא יפרע מן הערב מ"ט רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו גברא אשלימות לי וגברא אשלימי לך מתקיף לה רב נחמן האי דינא דפרסאי הוא דלא יהבי טעמא למלתייהו אלא אמר רב נחמן מאי לא יפרע מן הערב לא יפרע מערב תחלה . תנ"ה המלוה את הבירו על ידי ערב לא יתבע את הערב תחלה ואם אמר לו על מנת שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב תחלה אמר רב אשי הא דאמר דערב משתעבד בלא קנין היינו משום דבההיא הנאה דקמהימן ליה גמר ומשעבד נפשיה : ואם אמר לו ע"מ שאפרע ממי שארצה וכו' . אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן לא שנו אלא שאין נכסים ללוה אבל יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב וא"ת ואם אין לו נכסים ללוה אפילו ערב גרידא נמי צריך ליפרע ממנו ופירש ר"ת אין נכסים ללוה פירוש נכסים ידועים כגון קרקעות הלכך ערב גרידא אפילו אין לו קרקעות ללוה לא יפרע מן הערב אלא יתבע הלוה לדין אולי יתן לו מטלטלין ואם אינו כאן מודיעין אותו וממתינין לו כדין המפורש בהגוזל (דף קיב:) ואם הוא במדינת הים או שהוא גברא אלמא דלא ציית דינא יפרע מן הערב ואם אמר ממי שארצה אפרע אם יש לו קרקע ללוה ואפילו זיבורית לא יפרע מן הערב אלא כותבין אדרכתא על נכסי הלוה ומורידין אותו לנכסיו ואם אין לו קרקע ללוה יפרע מן הערב ואין צריך לחזר אחר הלוה אולי יתן לו מטלטלין דכיון דאתני ממי שארצה אפרע לא מטרחינן ליה לילך אחר הלוה והיכא דמית הלוה והניח יתומים קטנים לא יפרע מן הערב אפילו אמר ליה ממי שארצה אפרע [כ] דנכסי דאינים אינון ערבין ביה כאילו אומר על מנת שאפרע מן הנכסים אם ארצה ואפי' הכי אינו גובה מנכסי יתומים קטנים כיון שאינו יכול לתובען לדין בעודן קטנים הוא הדין נמי אם אמר ממי שארצה אפרע כיון שיש נכסים ללוה וצריך לתבוע מן הלוה תחלה לא יפרע מן הערב אבל קבלן כיון שאפילו אם יש נכסים ללוה יפרע מן הקבלן ה"נ יפרע מן הקבלן והוא יפרע מן היתומים לכשיגדילו . והא מדקתני סיפא רבן שמעון בן גמליאל אומר אם יש נכסים ללוה בין כך ובין כך לא יפרע מן הערב מכלל דת"ק סבר לא שנא הכי ול"ש הכי חסורי מיחסרא והכי קתני המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב ואם אמר ליה על מנת שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב בד"א כשאין נכסים ללוה אבל יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב וקבלן אע"פ שיש נכסים ללוה יפרע מן הקבלן : [דף קעד ע"א] רשב"ג אומר אם יש נכסים ללוה בין כך ובין כך לא יפרע מהן וליתא לדרשב"ג דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל מקום ששנה רבן שמעון ב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה [ל] *והדין כללא לאו דוקא הוא דלא אמר הלכה כרשב"ג אלא עד דאיכא טעמא :

מא אמר רב הונא הלוהו ואני ערב הלוהו ואני פורע הלוהו ואני חייב הלוהו ואני נותן כולן לשון ערבות הן תן לו ואני קבלן תן לו ואני פורע תן לו ואני חייב תן לו ואני נותן כולן לשון קבלנות הן . איבעיא להו הלוהו ואני קבלן תן לו ואני ערב מאי אמר רבי יצחק לשון ערבות ערבות לשון קבלנות קבלנות רב חסדא אמר כולן לשון קבלנות הן חוץ מהלוהו ואני ערב רבא אמר כולן לשון ערבות הן חוץ מתן לו ואני נותן וכ"ש תן לו ואני קבלן דלשון קבלן עדיף מאני נותן דהא רב הונא קאמר דהלוהו ואני נותן הוי ערב ומיבעי ליה לגמרא אי הוי אמר הלוהו ואני קבלן אי הוי קבלן אמר ליה מר בר אמימר לרב אשי הכי אמר אבא תן לו ואני נותן אין לו למלוה על הלוה כלום ולא היא לא מיפטר לוה מיניה דמלוה עד שישא ויתן ביד שישא הערב מיד המלוה ויתן ביד הלוה מכלל דקבלן דאמר רבא אי בעי מלוה למתבעיה ללוה מצי מיתבעי אבל נשא ונתן ביד אין לו למלוה על הלוה כלום ומיהו אם אין לערב לשלם גובה מן הלוה מדרבי נתן דקיימא לן כוותיה בבעל חוב דעלמא וכ"ש

פלפולא

לויתי ממך מנה וכו' ומ"ש רבינו וגם החוב בתקנת חכמים כלומר דדבר תורה אין עדי השטר כלום דמפיהם בעינן כדלעיל אלא חכמים תקנו שיהו עדי השטר עדים מעלי' על החוב ולפי זה הא דלעיל קראי דירמיה דגלי בהו דעדי שטר מפיק מכלל מפיהם וכו' אינן אלא מדברי קבלה ולא דאורייתא מקרו והלכך כיון שקנה ר"ל קונה שטר חוב מהמוכרו כיון שקנה החוב ר"ל ראיית החוב בכתיבה ומסירה קנה גם שעבוד הנכסים דבלאו הכי אין כאן מקום כלל שיקנה השעבוד : [ה] משום דמיחזי כשיקרא . עיין בפרק מרובה גבי לא כתבינן אדרכתא וכו' : [ו] ומוקדם לא הוי. כשכותבין יום הקנין : [ז] ה"ג דסבר ר' יוסי כותבין שובר : [ח] ואביי

חריפתא

ורבא אית להו כו' . דברי הרי"ף הן ורבינו חולק בסמוך על זה : [ט] אלא ודאי רבא סבר אין אותיות כו' . עיין בפרק הספינה : [י] ראיה מפ' זה בורר בסופו . ועיין בפרק הספינה : [כ] דנכסי דאינים אינון ערבין ביה כאלו אומר על מנת שאפרע כו' . לא ידעתי מנא ליה הא ואדרבה לקמן גבי ההוא דיינא דאחתיה למלוה לנכסי דלוה מקמי דלתבע ללוה לא משמע כן כמו שכתוב שם בס"ד והרמב"ם בפרק כ"ו מהלכות מלוה פסק דנפרע מן הערב אע"פ שהיתומים קטנים : [ל] והדין כללא לאו דוקא כו' . הוא לשון הרי"ף

הכא והאי דינא דערבות וקבלנות היינו כשיתבע הלוה מן המלוה סילומו [מ] ונכנס הערב עמו בדברים או בלשון ערבות או בלשון קבלנות אבל אם לא דבר הלוה עם המלוה כלום אלא ראובן אמר לשמעון הלוה מעות ללוי ואני פורע הלואתו ואני חייב בהלואתו ואני נותן אפילו הלוה שמעון ללוי מיד ליד אין לו לשמעון על לוי כלום אלא על ראובן שא"ל הלוהו ואם אמר המלוה ממי שארצה אפרע תחלה כל תנאי שבממון קיים ואפילו יש נכסים ללוה יפרע מן הערב . והלכתא כרבא דאמר כולן לשון ערבות חוץ מתן לו ואני נותן תן לו ואני קבלן* :

מב ושטר שכתוב בו אני פלוני בן פלוני קבלן אף על פי שאין מפורש בו שאמר תן לו ואני קבלן כיון שכתב שהוא קבלן מסתמא בלשון המועיל להיות קבלן אמר :

הגה"ה
*וכולהו ערבים בעו קנין בר מקבלן וערב בשעת מתן מעות דהיינו דאמר ליה תן לו ואני נותן לך ולא לימא ואני קבלן והלכתא כרבא וקונין בכליו של קונה וכגון דנקיט ביה שלשה על שלשה דבציר מהכי לא מקרי דאינו כלי ואין חילוק בין עור ומפץ ושק כדקאמר בבגים אותזין אם יש שלש על שלש · לשון ר"ת מיהו בקונטרס פירש דס"ס תן לו ואני קבלן . מהרי"ח : וכתב הרמב"ם הערב או הקבלן וכל התולה שעבוד שאין חייב על תנאי אם יהיה כך וכך ואם לא יהיה פטור לא משתעבד דלא גמר והקנה קנין גמור : שנים שלוו בשטר אחד או שלקחו מקח אחד וכן השותפין שלוה אחד מהן או לקח בשותפות הרי הן ערבין זה לזה אע"פ שלא פירש שנים שעירבו יחד כשבא המלוה ליפרע מן הערב יפרע מאיזה שירצה ואחד שעירב לשנים כשיפרע למלוה יודיעו איזה החוב משניהם הוא פורע : האומר לחבירו ערוב זה לפלוני ואני ערב לך משתעבד מי שלא פירש קצב הדבר אלא אמר כל מה שתלוה או תמכור לו אני ערב אין זה הערב חייב כלום שכיון שאין יודע הדבר שמשעבד עצמו בו לא סמכא דעתיה ולא שיעבד עצמו . אמר הלויהו ואני ערב לגופו של לוה זה לא שיעבד עצמו לממון אלא כל זמן שתרצה אביאנו לך ואם אחר שהלוהו תבעו ואמר הביאנו כל זמן שתתבע אותו אביאנו לך וקנו מידו על זה ואפילו אם התנה ואמר אם לא אביאנו לך או שימות או שיברח אהיה חייב לשלם הרי זו אסמכתא ולא נשתעבד . מלוה שלא מצא נכסים ללוה אין יכול לפרוע מן הערב עד לאחר ל' יום מיום שנתחייב החוב לשלם ולא יהיה כח של זה פחות מן הלוה . ואם התנה עמו הכל לפי התנאי: היה הלוה במדינה אחרת שאין יכול להודיעו ולא לילך אצלו או שמת הלוה והניח בנים קטנים הרי זה תובע את הערב תחלה שהרי אין הלוה מצוי ואם העני הלוה אין המלוה נפרע מן הערב עד שישבע הלוה כתקנת אחרונים שאין לו כלום. מי שהיה ערב עבור מלוה על פה והיה הלוה במדינת הים אומר הערב למלוה הבא ראיה שלא פרעך הלוה ואשלם לך . מא"ז :

מג ההוא דיינא דאחתיה למלוה לנכסיה דלוה מקמי דליתבע ללוה סלקיה רב חנן בריה דרב ייבא אמר רבא מאן חכים למיעבד הא מילתא אי לאו רב חנן בריה דרב ייבא קסבר נכסי דאינים איטן ערבין ביה ותנן המלוה את חבירו לא יפרע מן הערב [נ] וקי"ל לא יפרע מן הערב תחלה: ההוא ערבא דאבוהון דיתמי דפרעיה למלוה מקמי דליתבעינהו ליתמי רב פפא אמר פריעת בעל חוב מצוה ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו ורב הונא בריה דרב יהושע אמר אימור צררי אתפסיה [דף קעד ע"ב] מאי בינייהו איכא בינייהו כשחייב מודה אי נמי דשמתוה ומית בשמתי' לרב פפא לאו בר מיעבד מצוה נינהו לרב הונא דאמר מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהם אלא דחיים לצררי היכא דליכא למיחש לצררי גבי מיתמי . שלחו מתם שמתוה ומת בשמתיה *הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע . ההוא ערבא דעובד כוכבים דפרעיה מקמיה דליתבעינהו ליתמי אמר ליה רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה דרבא אפילו למאן דאמר חיישינן לצררי ה"מ ישראל אבל עובד כוכבים כיון דדיניה דבתר ערבא אזיל לא חיישינן לצררי (ואיכא דאמר) [א"ל אדרבה אפילו למ"ד לא חיישינן לצררי] ה"מ ישראל אבל עובד כוכבים לא כיון דדיניה בתר ערבא אזיל אי לאו דאתפסיה צררי מעיקרא לא הוה מקבל ליה :

*ואפילו מלוה על פה ולא אמרי' מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהם ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו וכ"ש דאם אמר תנו נותנים ובזמן הזה גבי מיתמי אפי' מטלטלי . רשב"ם : ואם כתב המלוה לערב התקבלתי לא גבי הערב מן היתומים אלא כשחייב מודה ואז גובה אפילו לא כתב התקבלתי ובלבד שיהיה ידוע שפרע בשבילו אך אם מתחלה כתב הלוה לערב התקבלתי ממך מעות כדי ליפות כחו כדי שיוכל הערב לתובעו אפי' לא יתבענו המלוה גובה אפילו כשלא חייב מודה דהשתא לא חיישינן לצררי ולא מיתפיס לא למלוה ולא לערב. פר"י . אך רבינו שמשון הקשה עליו . מהרי"ח :
ורבינו ברוך מארץ יון כתב דפטירי יתמי . מא"ז :

מד איתמר ערב דכתובה ד"ה לא משתעבד קבלן דב"ח ד"ה משתעבד קבלן דכתובה וערב דבעל חוב פליגי איכא מאן דאמר אי אית ליה נכסי ללוה משתעבד ואי לית ליה לא משתעבד ואיכא מאן דאמר בין אית ליה בין לית ליה משתעבד והלכתא בין אית ליה בין לית ליה משתעבד ואפילו קבלן דכתובה אבל ערב דכתובה אף על גב דאית ליה לא משתעבד מ"ט מצוה עבד ולא מידי חסריה ואי ערב כתובה דבריה הוא משתעבד *דאבא לגביה בריה שעבודיה משעבד נפשיה: **מה ביוצא** בו הערב לאשה בכתובתה וכו' גרסינן בערכין (דף כג:) ההוא גברא דזבינהו לניכסיה וגירשה לדביתהו שלחה רב יוסף בריה דרבא לקמיה דרב פפא ערב תנן הקדש תנן לוקח מהו אמר ליה תנא כי רוכלא ליחשב וליזל נהרדעי אמרי דתנן תנן ודלא תנן לא תנן אמר רב משרשיא מ"ט דנהרדעי בשלמא מקדיש משום רואה דהקדש ערב דכתובה נמי מצוה הוא דעביד ולאו מידי חסריה אבל לוקח מכדי מידע ידע דכל חד וחד איכא עליה כתובה אמאי ניזיל ומזבין איכהו דאפסידו אנפשייהו וקיימא לן כוותייהו : **מו אמר** רב הונא שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה [ס] אין אדם עושה קנוניא על ההקדש מתקיף לה רב נחמן וכי אדם עושה קנוניא על בניו דרב ושמואל דאמרי תרוייהו שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי ומת אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין *אלמא אדם עשוי שלא להשביע את בניו [דף קעה ע"א] ה"נ אדם עשוי [ע] שלא להשביע את עצמו ומסקינן דהא דרב הונא בדנקיט שטר מקויים והא דרב ושמואל בדנקיט שטר שאין מקויים [פ] אמר תנו קיימיה לשטריה לא אמר תנו לא קיימיה לשטריה והוא הדין בלא שטר נמי אי אמר תנו נותנין דקיימא לן מלוה על פה גובה מן היורשין וכיון דאמר תנו לא אמר אדם עשוי שלא להשביע את עצמו :

הגה"ה
*ואמר נמי משה בר עזרי ערבא דכתובה דכלתיה וכו' וכגון דקנו מיניה וערב דעלמא דכתובה לא משתעבד ואע"ג דקנו מיניה אבל אם נתערב מאיש לאשה בנדוניא שנדרה ה"ג דמשתעבד וכן מסיק . בא"ז :

הגה"ה
*ואע"ג דאמר מנה לפלוני בידי זהו שלא להשביע את בניו ודוקא ש"מ שאין עושה קנוניא אבל בריא איכא למיחש שמא עשה קנוניא ולא גבי על פי הודאתו אלא בשטר מקוים ובשבועה ואם הקדיש בשעה שהיה ש"מ איבעיא לן לעיל אם עמד חוזר או אין חוזר ולא איפשיטא . פר"י . מהרי"ח :

מז [צ] אמר רבה ש"מ שאמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומים חזר ואמר לנו אבא פרעתי נאמנין מ"ט מדלא פסקא אבוהון למילתיה אימור אידכורי מידכר תנו מנה לפלוני ואמרו יתומים חזר ואמר לנו אבא פרעתי *אין נאמנין דאם איתא דפרעיה לא הוה אמר תנו ושמעינן מיניה דאי לא אמרו חזר ואמר לנו אבא פרעתי דנותנין ואע"ג דלא אמר תנו *ואי קשיא לן הא דרב ושמואל דאמרי תרוייהו דאמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין התם דלא אמר בתורת הודאה פירוש שלא תבעו אדם שיהא נראה כמודה לדבריו אלא מעצמו אמר מנה לפלוני בידי הלכך אמרינן דשלא להשביע את עצמו אמר כן כי ההיא דפרק זה בורר (דף כט:) ההוא דהוו קרו ליה קב רשו אמר מאן מסיק בי אלא פלניא ופלניא אתו לקמיה דר"נ אמר אדם עשוי שלא להשביע את עצמו הכא דאמר בתורת הודאה פירוש שתובעו אדם והודה לדבריו דאין דרך אדם להודות כשתובעין אותו בשביל שלא להשביע את עצמו אבל משטה אני בך שייך ע"י תביעה שכן דרכן של בני אדם כשאדם תובע את חבירו דבר שאינו משיב לו הן כדי להשטותו וכיון שהוא שכיב מרע [ק] אין אדם משטה בשעת מיתה הלכך אע"ג דלא אמר תנו נותנין :

הגה"ה
*ש"מ שאמר תנו מנה לפלוני ואח"כ אמרו היתומים פרענו נאמנין דכיון דפסק אבוהון למילתיה איכא למימר דפרעיה אמר מנה לפלוני בידי ואמרו היתומים פרענו כיון דלא פסקיה אבוה למילתיה ואמרו פרענו אין נאמנים . מהרי"ח :
*וכדליכא חששא דלמא פרעיה כגון דהוו קיימי יורשים משעה דאודי עד שמת . מא"ז :

מח בעי רבא שכיב מרע שהודה מהו צ"ל אתם עדיי או לא אדם משטה בשעת מיתה או לא צ"ל להם כתובו או לא בתר דבעיא הדר פשטה אין אדם משטה בשעת מיתה ודברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו :

מט מתני' המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים על ידי עדים גובה מנכסים בני חורין [דף קעה ע"ב] הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין ערב היוצא לאחר חתום שטרות גובה מנכסים בני חורין מעשה בא לפני רבי ישמעאל ואמר גובה מנכסים בני חורין אמר ליה בן ננס אינו גובה לא מנכסים משועבדים ולא מנכסים בני חורין אמר לו למה אמר ליה הרי שהיה חונק את חבירו בשוק ומצאו חבירו ואמר לו הנח לו ואני נותן לך פטור שלא על אמונתו הלוהו ואיזהו ערב שהוא חייב לו אמר לו הלוהו ואני נותן שעל אמונתו הלוהו אמר רבי ישמעאל הרוצה שיתחכם יעסוק בדיני ממונות שאין מקצוע בתורה גדול מהן שהן כמעין הנובע והרוצה לעסוק בדיני ממונות ישמש את שמעון בן ננס : **גמ'** אמר עולא דבר תורה אחד מלוה על פה ואחד מלוה בשטר גובה מנכסים משועבדים מ"ט שעבודא דאורייתא ומ"ט אמרו מלוה על פה אין גובה מן הלקוחות משום פסידא דלקוחות אי הכי כי לוה בשטר נמי איכהו דאפסיד אנפשייהו [ר] וקיימא לן כעולא דהא רב פפא דהוא בתרא פסק הלכה הכי בפרק האשה נקנית (דף יג:) דאמר רב פפא הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין ואינו גובה מן הלקוחות גובה מן היורשין שעבודא דאורייתא ואין גובה מן הלקוחות דלית ליה קלא והא דקפסק רב פפא הכא [דף קעו ע"א] ואמר הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין ואין גובה מן הלקוחות גובה מן היורשין שלא תנעול דלת בפני לוין ואין גובין מן הלקוחות דלית ליה קלא לאו דפליגא דידיה אדידיה אלא הא קא משמע לן דהיינו טעמא דאוקמוה רבנן אדאורייתא וגובה מן היורשין שלא תנעול דלת בפני לוין *הוציא עליו כתב ידו וכו' בעא מיניה רבה בר נתן מרבי יוחנן הוחזק כתב ידו בבית דין מהו אמר ליה אף על פי שהוחזק כתב ידו בבית דין אין גובה אלא מנכסים בני חורין פירוש מ"ט דכמלוה בעדים דמי הלכך אי קמודי דלא פרע ליה גובה מנכסים בני חורין ואי קטעין שפרע משתבע שבועת היסת ומיפטר ואי כפר ואמר לא יזיפנא מיניה והאי לאו כתבא דידי הוא אי הוחזק כתב ידו בב"ד א"כ איכא סהדי דכתב ידו הוא אז הוחזק כפרן ומשלם דקיימא לן כל האומר לא לויתי כאילו אומר לא פרעתי דמי :

הגה"ה
*מיהו שטר גמור שנכתב כדי לגבות בו אע"פ שאין עליו עדים אלא שמסרו בפני עדים גובה מנכסים משועבדים רשב"ם דקי"ל כר' אלעזר דאמרי עדי מסירה כרתי בין בגיטין בין בשאר שטרות. מהרי"ח :
*וכן כתב הרמב"ם לוה שכתב שטר בכתב ידו והעיד בו עדים ונתנו למלוה הרי זה שטר כשר וכן אם כתב שטרא אע"פ שאין בו עדים ונתנו למלוה בפני עדים הרי זה מלוה בשטר והוא שיהא כתב שאין יכול להזדייף ויקראו אותו שנמסר בפניהם ויש מן הגאונים שהורו שצ"ל לעדים שמסרו בפניהם חתומו והעידו שנמסר בפניהם עכ"ל . מא"ז :

נ ערב *היוצא אחר חיתום שטרות וכו' זימנין אמר רב קודם חיתום שטרות גובה מנכסים משועבדים אחר חיתום שטרות גובה מנכסים בני חורין וזימנין אמר רב אפילו קודם חיתום שטרות אין גובה אלא מנכסים בני חורין ולא קשיא הא דכתיב ביה פלוני ערב דלא שייך ביה ערב בשטרא והא דכתיב ביה ופלוני ערב דשייך ערב בשטרא . וכן אמר רבי יוחנן : מעשה בא לפני רבי ישמעאל וכו' . א"ר יוחנן אע"פ שקילס רבי ישמעאל את בן ננס הלכה כרבי ישמעאל אמר רב יהודה אמר שמואל חנוק וקנו מידו משתעבד מכלל דערב בעלמא לא בעי קנין ופליגא דרב נחמן דאמר רב נחמן ערב דב"ד הוא דלא בעיא קנין אבל ערב בעלמא בעי קנין והלכתא ערב בשעת מתן מעות לא בעי קנין לאחר מתן מעות בעי קנין ערב דב"ד לא בעיא קנין בההיא הנאה דקא מהימנינן ליה גמר ושעבד נפשיה ואידך כולהו בעו קנין ·

הגה"ה
*וכן אם כתב בסוף השטר או בסוף הגט שאלו לשלום פלוני וחתמי סהדי פסול דהא הפסיק בין גט לשאילת שלום אבל אי כתב ושאלו והדר ערביה אכולה מלתא מסהדי . מהרי"ח :
ואם כתוב בתוך השטר לאחר חיתום שטרות גבי ממשעבדי . מא"ז :
ואפי' חתום בתוך השטר לאחר חתום שטרות בעי קנין וגובה מבני חרי . המלוה את חבירו ע"י שני ערבים לא יפרע מאחד מהן ואם אמר על מנת שאפרע מאחד מהן יפרע מאחד מהן . מא"ז :

הדרן עלך גט פשוט וסליקא לה מסכת בבא בתרא

פלפולא

שרי"ף ועי' מה שכתבתי בפרק הפרה גבי רשב"ג א"כ משכחת יולדת משבחת: [מ] ונכנס הערב עמו בדברים. בטור סימן קכ"ט העתיק בדבר . [נ] וקי"ל דלא יפרע מן הערב תחלה . מכאן קשיא לי אדלעיל דכתב דנכסי דאינים ערבין כאלו אמר ממי שארצה אפרע וכיון שכל הנכסים הם ערבים הוי ודאי כאילו אין גו נכסים שהרי הנכסים כולם ערבים הם ואטו מי לא איירי' נמי בלוה שנתחייב כנגד כל נכסיו ובלאו הכי הי מנייהו מהנכסים מפקא מהערבות ואי תשבת לערבות דממי שארצה אפרע א"כ היה יכול לפרוע תחלה מהנכסים ואמאי סלקיה רב חנן אלא ודאי דערבות דנכסים הם כערבות סתם וכן מוכח ג"כ בפרק יש בכור לנחלה דמסיק מכך דהכא דב"ח לא' מב' יוסף בן שמעון שלקחו שדה בשותפות דאין הבע"ח יכול לגבות בממ"כ משום דכיון דלדידיה לא מצי תבע לערב נמי לא מצי תבע וכ"כ גם רבינו בפרק הכותב גבי קריבתיה דרב נחמן דזבנתה לכתובתה כו' : [ס] אין אדם עושה קנוניא על ההקדש. בערכין בגמרא רמי עלה מדתנן

חריפתא

בהקדש דידיר הכא ע"ש : [ע] שלא להשביע את עצמו. הל' קצת קשה שהל"ל שלא נשביע את ההקדש אבל י"ל דהכא נקיט שפיר שלא להשביע את עצמו שלא יאמרו העולם בודאי הוא עשיר שהרי הקדיש כל נכסיו ובודאי עדיין ממון בידו שהרי אוכל ושותה וקי"ל כך כתב בספר חכמת שלמה: [פ] אמר תנו קיימיה לשטריה. דהל"ס טעינן ליתמי מזויף וכמו שכתב בסוף פרק שני דייני : [צ] אמר רבה . גרסינן וכמו שאוכיח לקמן בס"ד: [ק] אין אדם משטה בשעת מיתה . מכאן מוכח דגרסינן אמר רבה כה"א דהא בתר הכי בעי רבא ש"מ שהודה כו' אדם משטה כו' : [ר] וקי"ל כעולא . וכ"כ בפרק קמא דב"מ אמתניתין דמצא ש"ח ועיין מה שכתבתי התם אהלכתא כרב נחמן דאין גובין מעבדים דיתמי מאי דקשיא אדהכא ומהתם ומש' בבא קמא ועיין בס"פ שבועת הפקדון :

הדרן עלך גט פשוט וסליקא לה מסכת בבא בתרא

השותפין פרק ראשון

א השותפין שיש להם חצר בשותפות אם יש בו דין חלוקה כל אחד יכול לכוף חבירו שיחלוק במחיצה המונעת היזק ראיה דהיזק ראיה שמיה היזק ואם אין בו דין חלוקה ונתרצו לחלוק אפילו בקנין יכולין לחזור בהן דקנין דברים הוא אבל אם ברר כל אחד חלקו וקנו על זה או שהחזיק אפילו אחד מהם בחלקו אינן יכולין לחזור בהן וצריך לחלקו בכותל וזה הכותל יבנוהו על מקום שניהם והוצאת שניהם ויבנוהו כפי שיש מנהג בעיר לבנות כותל החולקת בין שתי חצרות אם גויל או גזית או כפיסים או לבנים וגויל שיעורו ששה טפחים עם הסיד וגזית חמשה וכפיסים ארבעה ולבנים שלשה [א] ואם נהגו לפחות או להוסיף מאלו השיעורין אין הולכין אחר אותו מנהג **ב** שותפין שחלקו ונשאר זמן רב בלא כותל ואחר כך תבע אחד [ב] לחבירו לעשות כותל והשיב לו מחלת לי [ג] שלא לעשות והחזקתי בו אינה טענה אבל אם יש עדים שמחלו זה לזה היזק ראיה אינם יכולין לחזור בהן: **ג** שותפין שנתרצו לחלוק והלך אחד והחזיק בשלו אפילו שלא בפני חבירו הוי חזקה אפילו לא אמר לו לך חזק וקני ואינן יכולין לחזור בהן: **ד** אסור לסתור בית הכנסת עד שיבנו אחרת אפילו אם יש להם מקום להתפלל אלא אם כן הוא מסוכן ליפול או בענין שאי אפשר לבנותו עד שיסתרו אותו תחלה: אסור לאכול ולישן בבהכ"נ אפילו בנו אותו על תנאי אינו מועיל תנאי אלא לאחר שיחרב אבל בעודו קיים אין מועיל בו תנאי: **ה** כותל החולק בין שתי חצרות אפילו אם נהגו (לעשותו) בהוצאה ודפנא הולכין אחריו [אבל נהגו בפחות אין הולכין אחריו] והא דכופין זה את זה לעשות גויל וגזית וכמנהג מדינה דוקא כשבונין אותו על קרקעות שניהם ואין אחד רוצה לבנות על שלו אבל אם אחד רוצה לכנוס תוך שלו ולעשות מחיצה בהוצאה המונע מחבירו היזק ראיה דיו: **ו** דבר הידוע שהוא של שני שותפין או אפילו אינו ידוע אלא שיש מקום לתלות שהוא של שניהם אין לאחד מהם בו חזקה על חבירו אפילו הוא ברשותו. שנים שותפין בגינה ובאין לחלוק סתמא מחייבין אותו לגדור אבל אם נהגו שלא לגדור אין מחייבין [אבל בחצר אפילו במקום שנהגו שלא לגדור מחייבין] ובבקעה סתמא אין מחייבין אלא אם ירצה כונס לתוך שלו ובונה ועושה ברחש הכותל טיח אמה על אמה לצד חוץ לסימן שהוא עשאו ואם עושה גדר מהוצין [ד] ישים ראשי הקנים לצד חוץ לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים שלו ואם עשו מדעת שניהם יעשו כל אחד סימן כזה. כתב הרב רבי יוסף הלוי ז"ל דבחצר אפילו עשאו לבדו כגון שאין בו דין חלוקה לא מהני האי סימן אבל אם האחד בנה עליו לבדו או שיש בו חלומות *[מבפנים] שניכר שנעשו בתחילת הבנין הוי סימן ולדעת אדוני אבי הרא"ש ז"ל מהני נמי בחצר האי סימנא: **ז** מי שיש לו ג' שדות סביב לשדה חבירו והקיפן גדר אין הפנימי חייב לסייעו בהן כלום נדר גם הרביעית בין מקיף בין ניקף אז חייב לשלם לו חלקו בכל ארבעתן כפי מה שהוציא עליהם אבל אם מתחילה אמר לו אם תקיף לא אשלם לך כלום שדי לי בשומר בעלמא אין נותן לו אלא דמי שומר. **ח** כותל שבין שני חצרות של שני שותפין שנפל חייב לבנותו עד ארבע אמות שבזה מסלק היזק ראיה אם לאחר זמן אמר אחד שבנאו לבדו וחבירו אומר שסייעו נאמן אפילו יש עדים שתבעו ולא רצה לסייעו עד שיביא עדים [ה] שחייבוהו ב"ד לבנות וסרב ולא רצה לעשות ציווי ב"ד מד' אמות ולמעלה אפילו אם רצה אחד לבנות חבירו מעכב עליו שלא יבנה על חלקו בנה אין השני צריך לסייעו בנה השני כותל אחר כנגדו אע"פ שעדיין לא נתן תקרה מכותל לכותל חייב בחצי הוצאת הכותל הראשון [ו] כפי מה שיבנה כנגדו בגובה ובאורך ואם יש הוכחה שרוצה להגביה כותלו כגון שעושה בו מקום לראשי קורות צריך לסייע בכל בנין כותל הראשון ואם אחר שבנה כנגדו אומר שכבר פרע [בהוצאת כותל הראשון וחבירו אומר שלא פרע] אינו נאמן לומר שפרע עד שיביא עדים שפרע: **ט** המלוה לחבירו לזמן אינו נאמן לומר פרעתיך בתוך זמני [וגובה] אפילו מיתמי היכא שמת הלוה תוך הזמן גובה מהיתומים אפילו קטנים אפילו בלא שבועה. אבל מיניה כיון שזה טוען פרעתי בודאי צריך לישבע וסתם הלואה אע"ג שהיא שלשים יום נאמן לומר פרעתיך תוך זמני [ז] [ואם תבעו לאחר זמנו ואמר ליה פרעתיך תוך זמני] נשבע היסת ונפטר. שטר בתוך זמנו הבא לגבות מן הלקוחות צריך לישבע: **י** ראובן שהגביה כותלו שבינו לבין שמעון למעלה מד' אמות והניח לצד שמעון מקום לקורותיו אינו חזקה לשמעון לומר שסייעו בבנין: **יא** כותל הידוע לראובן ושמעון החזיק בו שלש שנים לסמוך עליו קורות דקות יכול לסמוך עליו אפילו גדולות וגם חצי האבנים שלו אם יפול אבל לא חצי המקום: **יב** שנים שלקחו או ירשו בשותפות בית ועליה אינן יכולין לשנות [ולהכביד הבנין יותר] ממה שמצאוהו אבל אם בנאום יחד יכולין לשנותו אחר כך [ולהכביד בבנין כל אחד כרצונו]: **יג** ראובן שהחזיק בחצר שמעון לקבל מי גגו אפילו אם היו מימיו מקלחין דרך צנור יכול לשנות בענין שיגטפו באורך גגו אפילו אם הגג מעוטה שהטיפין סמוכין זה לזה: **יד** השוכר בית מחבירו בבירה גדולה יכול להשתמש אף שלא כנגד ביתו בחוץ באורך הכותל ובזיזין עד ד"א [ובעובי הכותל] במקום שנהגו וכן בגינה שבחצר ורחבה שאחורי הבית: ראובן שהגביה כתלו שבינו לבין שמעון וסמך עליו שמעון קורה מסוכה העשויה לגל עד שלשים יום לא הוי חזקה לשמעון לטעון שסייעו בבנין לאחר שלשים יום הוי חזקה. ואם חברה בטיט הוי חזקה מיד. ואם סוכה של מצוה היא מיד לאחר ז' ימים הוי חזקה: **טו** שני בתים ורה"י או ר"ה מפסיק ביניהם כל אחד [ח] עושה מעקה לחצי גגו זה שלא כנגד זה ומוסיף מעט לבנות כנגד סתימת חבירו ואין אחד יכול לומר לחבירו עשה הכל ואתן לך חצי ההוצאה [ט] אפילו התחיל כבר: **טז** גג הסמוך לחצר חבירו בעל הגג צריך לעשות מעקה גבוה ד' [אמות] משלו ואין בעל החצר מסייע לו אלא בחלק המגיע למחיצת י' משום [שלא יהא] נתפס עליו כגנב ושני גגין זה אצל זה אין צריכין מחיצת ד' שאין בהן היזק ראיה אלא מחיצת י' [משום] שלא יהו נתפסין זה על זה כגנב: **יז** שתי חצירות שקרקעית האחת גבוהה משל חברתה [העליון צריך לסייע לתחתון מלמטה] והתחתון צריך לסייע לעליון למעלה עד שיעלה הכותל ארבע אמות למעלה מחצר העליונה שיהא חצירו למעלה מגגו של חבירו בעל הגג צריך לבנות על שלו מחיצה גבוהה ד' אמות למעלה מקרקע החצר [שלא יראהו כשעומד ומשתמש] ואם הגג נמוך מן החצר עשרה טפחים אין בעל החצר מסייעו בכלום ואם אינו נמוך עשרה אחר שיבנה [בעל הגג עד כנגד קרקעותו של בעל החצר אז נותן] בעל החצר לבעל הגג חצי מה שצריך להשלים לעשרה שלא יהו נתפסין זה על זה כגנב: **יח** שני אחין שחלקו זה נטל בית וזה עלייה אפילו הושפלה התקרה שאין התחתון יכול ליכנס אלא כפוף אין העליון צריך לבנות ואפילו אם התחתון רוצה לבנות הכל משלו וליתן לעליון מקום לדור בו בינתים יכול לומר איני רוצה לטרוח לפנות ביתי אפילו אינו משתמש בה [י] אלא בעצים ואם ירדה לתוך י' טפחים התחתונות אז צריך לסייע לסתור הכל ולחזור ולבנות אם התנו מתחלה לסייע כשתשפול אם לא נשאר גובה כדי שיוכל ליטול משוי של קנים על כתפו ולהחזיר עצמו צריך לסייעו: **יט** הבונה כותל כנגד חלון חבירו יכול לעכב עליו אפילו אם אמר לו אסתור לך כל הבית ואעשה לך חלון אחר לפי רצונך: **כ** האחין שחלקו אחד נטל שדה זרע ואחד כרם יש לו לבעל הכרם ד' אמות לעבודתו בשדה חבירו אבל אין להם דרך ולא סולמות ולא אמת המים ולא חלונות זה על זה אלא צריך לסתום חלונותיו משום היזק ראיה וה"מ שסיה בו אורה יתירה כמו לאכסדרה אז יכול לומר לו סתום מחלונותיך עד שישאר בו אורה שיהא ראוי לדירה אבל אינו יכול לומר לו סתום לגמרי: **כא** שטר של יתומים שיצא עליו שובר אין גובין בו וגם אין קורעין אותו עד שיגדלו ואפילו לא הגיע זמן גבייתו בחיי אביהן: **כב** כופין בני חצר זה את זה לבנות דלת ובית שער לחצר ובני העיר כופין זה את זה לעשות להם חומה דלתים ובריח לכל מי ששהא שם י"ב חדש ואם קנה שם בית דירה הרי הוא מיד כאנשי העיר וכשגובין לצורך החומה גובין לפי הממון וממון זה מחלקין אותו לפי קרוב הבתים לחומה דשני בתים שיש בהם ממון בשוה הקרוב לחומה נותן יותר מן הרחוק ודוקא ממון המטלטל שיש לחוש עליו אבל הקרקעות אין גובין עליהם כלל ואם יש לחוש לגזל חצירות ושריפת בתים גובין אף לפי כולן ודוקא כשיש שלום בעולם ואין לחוש אלא לאותם שבאים דרך לסטיות והקראי בעלמא אבל אם הוא עת מלחמה שהמלכים מתגרין זה בזה אין גובין לפי קרוב הבתים שכשהמלך כובש העיר כובש הכל ואין גובין אלא לפי ממון ואם באו על עסקי נפשות גובין אף לפי נפשות ובכל מה שמחדשין עובדי כוכבים על ישראל מסים גזרת ופורענות אפילו מענין ביסורין אין גובין אלא לפי ממון:

כג מי שיש לו פתח במבוי אין בני מבוי יכולין לכופו לעשות דלת למבוי שיכול לומר רצוני שאכנס בחבילתי עד פתחי. מי שיש לו בית בחצר אחרת בני חצר משעבדין אותו לעשות עמהם דלת נגר ומנעול לחצר ושאר כל הדברים אין משעבדין אותו ואם היה שרוי עמהם בחצר משעבדין אותו על הכל מי שיש לו חצר בעיר אחרת בני אותה העיר משעבדין אותו לחפור עמהם בורות [כ] שיחין ומערות ושאר כל הדברים אין משעבדין ואם היה דר עמהם בעיר משעבדין אותו על הכל כופין בני מבוי זה את זה לעשות לחי וקורה למבוי בני בקעה כופין זה את זה לעשות ביניהם חריץ ובן חריץ: **כד** כופין בני העיר זה את זה לקנות להם בית הכנסת וס"ת נביאים וכתובים: **כה** מי שתורתו אומנותו פטור מכל מיני מסין בין קבועין [ל] בין שאינם קבועין ומכל דבר שעושין לשמירת העיר [מ] ואם יש לו אומנות או משא ומתן להתפרנס כדי חייו ולא להתעשר וכל שעה שהוא פנוי מעסקו חוזר על למודו נקרא תורתו אומנותו ובתיקון צורכי העיר גם הוא חייב בהן אבל אם כל אדם עושה בעצמו אז הוא פטור: **כו** ויתומים חייבין בכל ומיהו אם כרו באר ולא מצאו מים צריכין להחזיר להם מה שגבו מהם: **כז** מי שדר בעיר שלשים יום חייב ליתן לתמחוי. ג' חדשים לקופה ו' חדשים לצורך כסות עניי העיר יב"ח [נ] [נ"א ט' חדשים] לצורכי קבורה: **כח** המודר הנאה מבני העיר אינו אסור אלא במי ששהה שם י"ב חדש מיושבי העיר אסור במי ששהה שם שלשים יום: **כט** מסין וכל צורכי העיר מטילין גם על היתומים ואין מטילין עליהם לצדקה אם לא כדי להחשיבם. תמחוי נגבה בכל יום ומתחלק בג' ולעניי עולם. קופה נגבית בשנים ואפילו הן אחין מע"ש לע"ש ומתחלקת בג' ולעניי העיר. ורשאים בני העיר להתנות על השערים שלא ימכר כל דבר אלא בשער ידוע ולקנוס מי שעובר על דבריהם ולעשות קופה תמחוי ותמחוי קופה ולשנותן לכל מה שירצו ואפילו לדבר הרשות [ישראל שהתנדב נר או מנורה לבית הכנסת צבור יכול לשנותה אפילו לדבר הרשות] אם נשכח שם בעליו מעליו אבל אם לא נשכח יכולין לשנותו לדבר מצוה ולא לדבר הרשות והני מילי צבור אבל גבאי אפילו נשכח שם בעליו מעליו אינו יכול לשנותן לדבר הרשות אפילו ללוות ולפרוע אבל לדבר מצוה יכול לשנות אם הקדישו ישראל אפילו לא נשכח שם בעליו מעליו ואם הקדישו עובד כוכבים אפילו לדבר מצוה לא ישנה ובעלים בעצמם שהקדישו עד שלא יצא מתחת ידם מותרין ללות אפילו לדבר הרשות ולפרוע וכל שכן לשנות לדבר מצוה והא דבני העיר יכולין לשנות דוקא קופה שהוא דבר ידוע אבל אם עשו נדבה לצורך עניים או לפדיון שבויים אין יכולין לשנות לדבר אחר: **ל** ממשכנין על הצדקה אפילו בע"ש וה"מ בעשיר גבאי צדקה אינן רשאין לפרוש זה מזה בשוק לגבות אלא בכדי שיראו זה את זה: **לא** מצא מעות בשוק או פרעו חבירו חובו לא יתנם לכיסו אלא לכיס של צדקה ויפלם כשיגיע לביתו ואין מונין מעות של צדקה ב' ב' אלא אחד אחד לא היו להם עניים לחלק וצריכין להחליף הפרוטות או למוכרן אין מחליפים ולא מוכרין לעצמן הכל משום חשד: **לב** גדול העיר הממונה על הצדקה יכול לחלקה לפי דעתו: **לג** בעלי אומנות אחת יכולין להתנות בענין מלאכתם ולקנוס העובר על תנאם והוא שאין בעיר אדם חשוב אבל אם יש ראש ומנהיג בעיר אפילו כל בני העיר אין יכולין להתנות זולתו: **לד** אין מדקדקין אחר גבאי הצדקה הנאמנים עני האומר כסוני בודקין אחריו אם הוא צריך אמר פרנסוני אין בודקין אחריו: **לה** אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום מככר של רובע הקב לן נותנין לו ממה לשכוב ואם הוא מחזר על הפתחים אין נותנין לו כל כך מקופה אלא דבר מועט: **לו** הצדקה מצוה גדולה עד מאד ושקולה כנגד כל המצות ואל יפחות אדם משלישית השקל לשנה וטוב לתת קודם התפלה. אין מקבלין צדקה מן העובדי כוכבים אם לא שאי אפשר שלא לקבלה ואפילו קבל אותה אין מחלקין לעניי ישראל אלא לעניי עובדי כוכבים. אוכל צדקה של עובדי כוכבים בפרהסיא ואיפסר ליה לאתזוני בצנעא [ע] פסול לעדות: **לז** אין שותף יכול לכוף את חבירו שיחלוק עמו בחצר עד שיגיע לכל אחד ד' אמות על ארבע אמות לתשמישו ועוד ד' על ד' לפני פתחו ומיהו אם יש לו ב' פתחים [פ] אינו יכול לומר לא אחלוק עד שיגיע לכל פתח ד' אמות. ולא את השדה עד שיגיע ט' קבין לזה וט' קבין לזה ולא הגנה עד שיהא בה חצי קב לזה וכן לזה ולא טרקלין ומורן ושובך וטלית ומרחץ ובית הבד עד שיהא בהם כדי לזה וכדי לזה וה"מ בשאין חלק כל אחד ואחד מבורר אבל אם כל אחד ואחד מכיר חלקו ואין לו רשות להשתמש בשל חבירו אפילו בפחות מזה חולקין ואם שניהם רוצים חולקין [לעולם ואפילו בכל שהוא משא"כ בכתבי הקודש שאין חולקים אפילו שניהם רוצים]: **לח** ראובן יש לו חצר ובה ב' בתים מהא' ב' פתחים לחצר ומהב' פתח אחד וחלק נכסיו על פיו ונתן בית אחד לגמולא בנו והב' לימין בנו אותו שיש לו פתח אחד נוטל לפניו בחצר ד' על ד' אפילו אין הפתח רחב ד' ואם הוא רחב הרבה נוטל כנגד כל רחבו וד' אמות לתוך החצר ולשני כן כנגד שני פתחים ושאר החצר חולקין בשוה אבל שנים שירשו או קנו בשותפות חולקין הבתים והחצר הכל בשוה אפילו קדמו וחלקו הבתים קודם שחלקו החצר לאותו שהגיע בית של ב' פתחים לא זכה בשביל זה בד' אמות [יתרים] בחצר. וה"מ כשהיו הבתים שוים ולא חלקום בשומא אבל אם לא היו שוים והעלום בשומא אותו שיש לו שני פתחים זכה בד' אמות יתרים בחצר: **לט** ראובן שנתן בית לשמעון וחצר ללוי אין לשמעון חלונות על לוי. מי שיש לו בחצר חפירה שמשתמשין בה אין חולקין החצר עד שיהא לו ד' אמות כל סביבה [צ] וכן אם נתן אביהם לאחד מבניו החפירה יש לו ד' אמות כל סביבה ואם אחד מפתחי הבתים מיוחד לה שדרך שם משתמשין בה אין לו אלא ארבע אמות כנגד אותו פתח. **מ** בית שאכסדרה לפניו אין לו ד' אמות ואם יש לאכסדרה מחיצות אף על פי שהן נמוכות יש לו. בית שער אכסדרה ומרפסת כולן יש להן ד' אמות היו חמש עליות פתוחות למרפסת אין לכולן אלא ד' אמות. לול של תרנגולין אין לו ד' אמות [בית שחציו מקורה אפילו קירויו כלפי חוץ אין לו ד' אמות] בית שאין לו ד' אמות על ד' אמות אינו נקרא בית לא לענין מעקה ולא לענין מזוזה. ולא אחין חולקין בו עד שיהא לכל אחד ד' על ד'. חצר שבין שני מבואות ופתוחה לאחד מהן ורצה לפתוח גם לשני. בני שני המבואות מעכבין עליו: **מא** הזבל שבחצר מתחלק לפי פתחי הבתים הפתוחים לה. והאכסניא של המלך המוטלת על בני העיר חולקין אותה לפי אנשי העיר: **מב** חמש חצרות הפתוחות למבוי ובקש אחד מהם [ק] לעשות היקף מחיצה לפני פתחו אפילו הפנימי

פלפולא

פרק ראשון [א] **ואם** נהגו לפחות עיין בסימן ס': [ב] ה"ג חבירו לעשות כותל והשיב: [ג] ה"ג שלא לעשות כותל והחזקתי: [ד] **ישים** ראשי הקנים. בקצור כ"י ישים כל ראשי הקנים וכן הוא בטור סימן קנ"ה: [ה] **שחייבוהו** ב"ד בפנים סימן ט': [ו] **כפי** מה שיבנה בפנים סימן י': [ז] בקצור כתב יד מצאתי לשון זה נאמן לומר פרעתיך תוך זמני שלשים יום תבעו לאחר זמנו ואמר ליה פרעתיך תוך זמני נשבע היסת ונפטר עכ"ל וצריך לומר שמ"ש שלשים יום שהוא טעות סופר וצ"ל ואם: [ח] **עושה** מעקה. בקצור כ"י מסיים גבוה י' טפחים ואין נראה בעיני אלא גבוה ד' אמות בעינן: [ט] **אפילו** התחיל כבר. בטור סימן קס"ט מסיים הכי אבל יכול לומר לו תן לי חצי ההוצאה ואני אעשהו כולו או אתה תעשהו הכל ואני נותן לך חצי ההוצאה:

חריפתא

[י] **אלא** בעצים בפנים סימן דלקמן: [כ] **שיחין** ומערות. בפנים ואמת המים וכן גירסת הרי"ף והרמב"ם אך בטור סימן קס"ג השמיט גם כן: [ל] **בין** שאינן קבועין. בפנים סימן דלקמן: [מ] **אם** יש לו כו'. בפנים שם: [נ] נ"ל דה"ג תשעה חדשים לצרכי קבורה וכן הוא ביו"ד סימן רנ"ו: [ס] **אוכל** צדקה כו'. הרי"ף בעצמו העתיקו גם שמה: [ע] **פסול** לעדות. בפנים אינו כ"ז רק כתב במקומו בפ' זה בורר אך הרי"ף מייתי גם כן הכא: [פ] **אינו** יכול לומר לא אחלוק כו' בפנים סוף סימן ל"ט אבל לא כתב כן אלא לפי הגאונים דסברי דלעולם חולקין השותפין לחצר בשוה וכבר השיגו הב"י בזה בס"ס קע"ב ע"ש: [צ] **וכן** אם נתן כו'. הכרח דנפשיה ולא מהרא"ש: [ק] **לעשות** היקף מחיצה

[ר] כולן מעכבין עליו שכולן יש להם רשות להשתמש בכל המבוי : מג בית הפתוח לחצר [וסתמו] יש לו ד' אמות בחלוקת החצר כאלו היה פתוח עד שיסתום מזוזיו ומשקופיו . מבואות המפולשין לדרך של עיר אחרת ובקשו בני המבואות לסותמן בני עיר אחרת מעכבין עליהם : מד מבואות המפולשין לר"ה או לכרמלית ובקשו בני מבוי להעמיד להם דלתות אפילו לפנים הרבה בני ר"ה מעכבין עליהם אבל מבואות קטנים המפולשין למבואות המפולשין לרשות הרבים יכולין בני המבוי לסתמן : מה אין שותף יכול לכוף חבירו לחלוק בשדה עד שיהא בה כדי עבודת יום בחרישה לכל אחד ואחד : מו בכור שבא לחלוק עם אחיו צריכין ליתן לו ב' החלקים [ביחד כגון אם יש להם שדה אחת יפילו גורל על שני חלקים] הגונים והאמצעי שלו ממה נפשך ודוקא שכולן שוות אבל [אם] יש להם עדית ובינונית לא אמרינן שיטול הבכור עדית בשומא כנגד הבינונית כדי שתפול לו חלקו מצד אחד אלא יחלקו כל שדה ושדה . ויבם אין צריכין ליתן לו ב' חלקים ביחד . הבא לחלוק עם אחיו ויש לו שדה אצל אחת מהשדות אינו יכול לכופם שיתנו לו השדה שאצל שדהו בלא גורל אלא יעלוהו לו כפי מה שירצו . ומיהו אם באים להעלותה לו הרבה יכול לפחות מעילויין ולומר אני אתן בה כך וכך [או קבלוה אתם והם לא ירצו בה ותשאר לו בכך וכך] וכן כל אחין [ש] שחולקין אם אחד חפץ באחד מהחלקים יכול לעלותו ולומר אתן בה כך וכך יתר על השומא או אתם ואם אינן רוצין אותה באותו עילוי יטלנה בלא גורל : מז שני אחין שבאים לחלוק שתי שדות ורוצה אחד שיחלקו כל שדה ושדה אם יש לו שום טענה כגון כל אחד יש לו נגר בפני עצמו [ת] או שהוא מצרן לאחד מהשדות ואומר תן לי חלקי על מצר שלי בלא גורל או תחלוק כל שדה ושדה כדי שיבא חלקי סמוך למצר שלי שומעין לו אבל בלא טענה אין שומעין לו וחולקין שדה כנגד שדה ואם אומר יחלקו כל שדה ושדה שאולי יבא חלקי באמצע ויהא שמור יותר אינה טענה : מח הא דבכור נוטל שני חלקים ביחד דוקא בשדה אחת אבל בשתי שדות אם יש לפשוט טענה כגון שיש להם שתי שדות והאחת גדולה מחברתה שתי ידות והפשוט מצרן לגדולה יכול לומר אחלוק בה אע"פ שלא יטול הבכור שני חלקים ביחד : מט שנים שקנו שדה בשותפות אחד שליש ואחד שני שלישים כשבאין לחלוק נוטל שני חלקים במקום אחד אבל שלשה שקנו שדה בשותפות ושוב קנה אחד מהם חלק חבירו ובאים לחלוק אינו יכול לכופם שיתנו לו שני חלקים במקום אחד . אחין או שותפין שבאים לחלוק שדה שמזרחו נגר ולפונו נהר חולקין אותו לשמונה חלקים באלכסון : נ כל דבר ששנים שותפין בו ואין בו כדי לשניהם אפילו שדה יכול אחד לומר לחבירו אקנה חלקך בכך וכך אפילו ביותר משויו או אתה קנה חלקי בכך וכך חוץ מבחצר של שותפין אבל אם אין בכולו די לאחד כגון [שיש להם שתי שפחות שמלאכתן שוות וכל אחד צריך לשתיהן או] שיש להם שדה וכרם ובכל אחד אין בו כדי חלוקה אפילו דמיהם שוות אינו יכול לומר טול אתה אחת או השדה או הכרם ואני השניה אלא בכל אחד ואחד יאמר גוד או איגוד וכן (כל) [על] השדה והכרם אבל אם (נפלו) [נפל להם] שתי שדות עידית וזיבורית או גדולה וקטנה ואין בכל אחד כדי לזה ולזה כיון שתשמישן שוה יכול האחד לומר לחבירו טול אתה בשומא מן העדית בשווי הזיבורית ואני אטול מקצת מן העדית כפי מה שדמיה עודפין על הזיבורית אע"פ שאין מקצת השיא ראוי וטול אתה שדה גדולה ואני קטנה ותן [לי] העודף בקרקע אע"פ שאינו ראוי או אני אעשה כן ואם אמר לו טול אתה שיעור בחנם ואני פחות שומעין לו אבל אם אמר טול אתה שיעור בדמים ואני פחות או אני שיעור בדמים ואתה פחות אין שומעין לו אבל אם אמר לו טול אתה שיעור בדמים [א] או אטול הכל בדמים שומעין לו · יש אומרים דלא אמרינן גוד או איגוד אלא בשיד שניהם משגת לקנותו ורב אלפס כתב שהכל תלוי בתובע ולא חיישינן אי לית ליה לנתבע [ב] וכן עיקר : נא [ג] כתב הר"ר יונה דדינא דגוד או איגוד לא שייך אלא ביורשין או מקבלי מתנה אבל אם לקחו שנים בית שאין בו כדי לזה וכדי לזה אין אחד מהם יכול לומר גוד או איגוד שסברי לדעת ש'הו שניהם שותפין בו לקחוהו ולא למכרו אים' לאחיו וכתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל ונראין דבריו אם לא היה להם בית דירה [ולקחוהו לדור בו או אם היה להם בית דירה ולקחוהו להשכירו לאחר אבל אם היה להם בית דירה] ונפל או נשרף דירתו של אחד מהם או הוצרך למכרו מחמת דחקו יכול לומר לחבירו גוד או איגוד כיון שצריך לדור בו ואינו רוצה לדור עם אחר וכן נמי [אם] הוצרכו שניהם לדור בו : נב הרוצה לדבק תורה נביאים וכתובים מדבק [ומניח] ובלבד שיניח בסוף הספר כדי לגול סביב העמוד שהוא נגלל עליו ובתחלתו מניח כדי לכרוך בו כל הספר שהוא נגלל מסופו לתחלתו וס"ת לאמצעיתו הוא נגלל ועושה לו שני עמודין אילך ואילך וצריך שלא יהא חוט המקיפו לאחר שיגלל יתר על ארכו ובגויל מדה בינונית שלו ששה טפחים בלא עמודים : נג סדרן של נביאים יהושע שופטים שמואל מלכים ירמיה יחזקאל ישעיה תרי עשר · סדרן של כתובים רות תהלים איוב משלי קהלת שיר השירים קינות דניאל מגלת אסתר עזרא דברי הימים :

לא יחפור פרק שני

א הבא לחפור בור בסוף שדהו סמוך למצר חבירו אם [שדה חבירו] עשויה לבורות צריך להרחיק מן המצר ג' טפחים אפילו אם אין לו שם לחבירו בור וכשירצה גם חבירו לחפור ירחיק גם הוא ג' טפחים [ד] ואם לא הרחיק וסד הכותל בסיד אינו חייב לעשות יותר ואם אינה עשויה לבורות חופר ממש על המצר וכשיבוא חבירו לחפור צריך להרחיק ששה טפחים אבל החופר בור בתוך שלו ומכר חצי שדהו ואפי' עשויה לבורות ובא הלוקח לחפור בור סמוך למצר הוא צריך לעשות כל ההרחקה וכן שיח ומערה ואמת המים ובריכה ששורין בה בגדים כולן צריכין להרחיקן מכותל בור חבירו ג' טפחים : ב [ה] מרחיקין גפת מלח סיד וסלעים מכותל חבירו ג' טפחים וסד בסיד · מרחיקין זרעים ומחרישה ומי רגלים מהכותל ג' טפחים ומרחיקים הרחים ג' מן השכב שהן ד' מן הרכב ואת התנור ג' מן הכליא שהן ד' מן השפה [ו] וכל אלו אסורין לסמוך אפילו קודם שיבנה חבירו כותלו לרש"י [ז] ולר"ת מותר לסומכן כל זמן שאין לחבירו שם כותל : ג חלון הפתוח לחורבה או על גג משופע שאין עליו תשמיש אין לו חזקה ואין בעל החורבה והגג יכולין למחות בו מלפתחו וחלון הפתוח לחצר חבירו ממקום גבוה ובא חבירו לבנות תחתיו ולעשות על הבנין גג משופע בעל החלון יכול לעכב עליו : ד בריכה של כובסין [ששורין בה את הבגדים צריך להרחיקה מכותל ג' טפחים ובריכה של כובסין] שמשפשפין בה בגדים צריך להרחיקה מהכותל ד' אמות . לא ישתין אדם מים אצל כותל לבנים של חבירו אלא א"כ הרחיק ג' טפחים . ובשל אבנים טפח ואם כותל אבנים בנוי ע"ג סלע מותר קרוב ממש . ה לא יעמיד אדם תנור בתוך ביתו אלא א"כ יש על גביו בינו לתקרה ד' אמות היה מעמידו בעליה צריך שיהיה תחתיו מעזיבה עובי ג' טפחים ובכירה דיו במעזיבה טפח ואם הזיק אף על פי שהרחיק כשיעור חייב לשלם : ו לא יפתח אדם חנות של נחתומין וצבעין ולא רפת בקר ולא ישים שחת תחת אוצר יין ושמן של חבירו ואם קדם הוא לאוצר מותר אפילו גלה דעתו שרוצה לעשות אוצר כגון שכיבד וריבץ או ריבה בחלונות ואפילו בנה עליה לכך וקדם זה ופתח מתחתיו אין צריך לסלקו . אחד מבני חצר שבקש לפתוח חנויות בחצר בני חצר מעכבין עליו אבל אם בקש ליעשות מלמד תינוקות או לעשות מלאכתו בביתו ולמכרה בחוץ אין מעכבין עליו : ז עיר שיש בה כ"ה תינוקות כופין זה את זה להשכיר להם מלמד ואחד יספיק להם עד שיהיו מ' ואז מעמידין ריש דוכנא משל בני העיר ובזה יספיק להם עד שיהיה חמשים ואז צריכין להשכיר שנים [ח] ומכניסין אותם כבן שש וכבן שבע ואין מייסרין אותן יותר מדאי ואף אם אינו רוצה ללמוד יושיב אותו שם עם האחרים ואין מוליכין אותן מעיר לעיר כדי שלא יצערו כל כך מלמדין אם יש בעיר כ"ה אבל בעיר מוליכין אותן מבי כנישתא לבי כנישתא ואם נהר מפסיק אין מוליכין אותן אלא אם כן יש עליו גשר : ח מקרי דרדקי דגריס ואיכא אחרינא דגריס טפי מיניה מסלקינן ליה ומוקמינן לאחרינא : ט תרי מקרי דרדקי חד דייק ולא גריס וחד גריס ולא דייק מוקמינן האי דדייק ולא גריס : י מקרי דרדקי שתלא אומנא וסופר העיר וכן כל ספידא דלא הדר אם קלקלו מסלקין להו בלא התראה : יא אחד מבני חצר או אפילו כולם שביקשו ליעשות רופא אומן או גרדי או מלמדי תינוקות עובדי כוכבים אפילו היחיד מעכב על הרבים וכן מעכבין שלא ישכיר שום אדם בחצר ביתו לאחד מאלו ולא לעובדי כוכבים כל זמן שמוצא להשכירו לישראל [ט] בדמים הללו : יב בני עיר זאת יכולין לעכב על בני עיר אחרת שלא יבואו כאן לעשות מלאכתן ולא ללות ברבית ולא למכור סחורתן על יד על יד כדרך חנוני אבל למוכרם ביחד אינן יכולין לעכב ואפילו על יד על יד אם מוכרים יותר בזול אין יכולים לעכב וביום השוק אין יכולין לעכבם מלמכור בשוק אחר שבאין ליום השוק ובלבד שלא יחזרו בעיר . ואם יש להם הקפות בעיר אין יכולין למונעם מלמכור כמה שירויחו פרנסתם מן הריוח עד שיגבו הקפתם או מלות בריבית להשתכר פרנסתן עד שיגבו שטרותיהן . ורוכלין המחזרין בעיר אין יכולין למונען מלחזור ולמכור ובלבד שלא יקבעו . ואם הרוכל ת"ח אפילו מלקבוע אין מונעין, ועל מלמדי תינוקות אין יכולין לעכב אפילו מלקבוע כאן . ואם בני עיר אחרת פורעין מס בכאן אין יכולים לעכבם כלל אבל בן מבוי על חבירו הדר עמו או אפילו על בן מבוי אחר אין יכול לעכב : יג ת"ח מביא סחורה לעיר צריך למנוע לכל מלמכור עד שימכור הוא שלו : יד הבא לסמוך כותל אצל כותל חבירו אם יש בו חלון צריך להרחיק מכנגדו ארבע אמות ואפילו אין בו חלון צריך להרחיק ארבע אמות משום דוושא שיסודו מתחזק במה שדשין הקרקע בינתיים ואפילו היה שם כותל כבר ונידש הקרקע ונפל לא יסמוך לו אחר בתוך ד' אמות לא שנא כותל של חצר או גינה או בית אם העיר חדשה ואם היא ישנה אין צריך להרחיק משום דוושא דבכותל חצר ואם כותל חבירו הוא ממזרח למערב וזה בא לו מצפון לדרום יכול לסמוך לו דבדבר מועט לא חיישינן לדוושא אבל אם יש לו חלונות בכותל צריך שיגביה כתלו או שישפילנו מהם ארבע אמות וירחיקנו מנגדו טפח וישפע ראש עובי כתלו ואם שני כתליו באין לשני צדי החלון צריך שיהא בין שני הכתלים ארבע אמות מלבד רוחב החלון טפח מצד אחד וד' אמות פחות טפח מצד השני וכל היתר על הטפח מצד אחד ימעט בצד השני : טו היה לחבירו שובך אצלו וזה בא להעמיד סולם בחצרו צריך להרחיקו ממנו ארבע אמות . קנה חבירו ממנו מקום להעמיד סולם למזחילתו צריך שיניח לו מקום פנוי ארבע אמות : טז אע"ג דקיימא לן כרבי יוסי דעל הניזק להרחיק עצמו מודה בכל הנך הרחקות דמתניתין דחשיבי גירי דיליה : יז הילכתא גרמא בנזקין פטור אבל אסור ויכול חבירו למנעו שלא יגרום לו היזק ודינא דגרמי חייב : יח כל היזק גדול שאין אדם יכול לסבלו כגון עשן תדיר וריח של בית הכסא שהוא מגולה וכן כל היזק שידוע שאין המערער יכול לסבלו אע"פ ששאר בני אדם סובלין אותו אין אדם יכול לטעון עליו חזקה ולר"ת אפילו יש לו עדים שקנה ממנו אינו מועיל ולר"י עדים מועילין לו [י] וכן עיקר : יט מרחיקין השובך מן העיר חמשים אמה ולא יעשנו בתוך שלו אא"כ יש לו נ' אמה לכל רוח ואם לקחו כמו שהוא אפילו בתוך בית רובע הרי הוא בחזקתו · טוענין ליורש וללוקח שהראשון עשאו ברשות לא שנא כנגד (לחמשים) רבים ולא שנא כנגד יחיד : כ גוזל הנמצא בתוך חמשים אמה לשובך הוא של בעל השובך חוץ מחמשים אמה הוא שלו נמצא בין שני שובכין תוך נ' לכל אחד הרי הוא למי שקרוב יותר מחצה על מחצה יחלוקו : כא רוב וקרוב הולכין אחר הרוב אפילו בקורבא דמוכח כגון להתיר ענבים הנמצאים בכרם של ערלה : כב חבית של יין שנמצאת בנהר בעיר שרובה ישראל מותר [כ] אפילו קרובה לבית עובדי כוכבים בעיר שרובה עובדי כוכבים [ל] אסורה : כג נודות של יין שנמצאים במקום שרוב מוכרי היין ישראל קטנים אסורין גדולים מותרין ואם היו גדולים וקטנים ביחד הכל מותר : כד מרחיקין האילן מן העיר כ"ה אמה וחרוב ושקמה חמשים אמה אם העיר קדמה קוצץ בלא דמים ואם האילן קדם קוצץ ונותן דמים ספק איזה קדם קוצץ בלא דמים · מרחיקין גורן קבוע מן העיר חמשים אמה ולא יעשנו בתוך שלו אלא אם כן יש לו נ' אמה לכל רוח מרחיקין הבורסקי והנבלות והקברות מן העיר נ' אמה ואין עושין בורסקי אלא למזרח העיר : כה מותר לסמוך משרה לירק [רק] שירחיק כדי שיעור הרחקת בור ולסמוך כרישין לבצלים וחרדל לדבורים מרחיקין הדבורים והכבשונות מן העיר נ' אמה [מותר ליטע אילן קרוב לבור דלא הוי היזקא דשרשים גירי דיליה] : כו עוקרי שמן שמחמת הכאתם הקרקע ננער ומקלקל כותל חבירו צריך להרחיק ואפילו החזיקו בכך לא הויא חזקה בין החזיקו קודם בנין הכותל בין אחר כך ואם הפילו הכותל ושברו כלים חייבין לשלם : כז מנפצי פשתן שהנעורת הולך על ידי הרוח ומזיק חשיב גרמא ויכולין למנעם ואם הזיקו פטורין : כח לא יטע אילן סמוך לשדה האילן של חבירו ולא גפנים סמוך לגפני חבירו אלא בכדי שיעור הפוך המחרישה בכל מקום לפי ארכה ואם היה גדר בינתים מותר לסמוך אבל אם בא ליטע אילן סמוך לגפני חבירו או שדה לבן צריך להרחיק לפי אומד הדעת כאשר יפרחו העופות מן האילן כדי (שיסתו) [שיסתן] קודם שינוחו ואם לא הרחיק כל כך צריך לקוץ · היו שרשים שלו יוצאים בתוך שדה חבירו קוצץ עד עומק ג' טפחים היה חופר בור ופגע בשרשים תוך ט"ז אמה הן לבעל האילן חוץ לשש עשרה אמה הן שלו · אילן הנוטה לשדה חבירו קוצץ ענפי התחתונים שיעור גובה המרדע וחרוב ושקמה קוצץ הכל ובבית השלחין בכל אילן קוצץ הכל · אילן הנוטה לרשות הרבים קוצץ ענפים התחתונים בכדי שיעבור גמל ורוכבו :

חזקת הבתים פרק שלישי

א [ל] בורות שיחין ומערות ומרחצאות ושובכות ובית הבדים ובית השלחים וכל דבר שעושה פירות תדיר חזקתם שלש שנים שלמים ולאחר ג' שנים יכול לומר קניתיה ממך ואבדתי שטרי אפילו יש לזה עדים שהיה שלו שאם אין לו עדים נאמן מיד לומר לקחתיו ממך ואם מיחה זה תוך ג' שנים אפילו שלא בפניו מבטל החזקה אפילו אמרו עדי המחאה שלא הגידו למחזיק : ב ג' שני חזקה צריך שיהיו רצופות בלא הפסק בינתים ומיהו במקום שרגילים לזרוע שנה ולהוביר שנה וכן החנויות שאין תשמישן אלא ביום מהני חזקה בפיזור בשש שנים אף על פי שאם היה אחר שאינו חנוני דר בו היה [מ] צריך (ו') [ג'] שנים רצופים ובתים משהביא עדים שדר בו ג' שנים סתם הוי חזקה אע"פ שלא העידו בפירוש על ימים ולילות אבל אם המערער טוען אני יודע שלא דר בו בלילות או אפילו אינו טוען והוא רוכל המחזר בעיירות שלא היה דר בעיר ואינו יודע אם דר בו בלילות טוענים לו וזה צריך להביא ראיה על הלילות בעדות השכנים שהרגישו שלא

פלפולא

מחילה כך פירש רש"י אבל בפנים כתוב פירש ר"ח ועיין לקמן : [ר] כולן מעכבין עליו כר"ש בן אלעזר מטעמים הכתובים בהגה"ה שבפנים ומשום כך כתוב פרש"י דלא כפנים שכתב פירוש ר"ח אמנם בטור סימן קס"ב כתב כמו בפנים ובקצור כ"י כתוב לפני פתחו מפנימי' ואילך הפנימית מעכבת על כולן שיש לה רשות להשתמש בכל המבוי ואם באה פנימית לעשות לפני פתחה אין מעכבין עליה שאין לאחרים להשתמש עמה : [ש] ה"ג שחולקין עם אחר חפץ אחד מהחלקים : [ת] (מן) או שהוא מצרן בפנים סימן דלקמן : [א] או אטול הכל בדמים בפנים כתוב או עד השיעור אם הפלך לעכב הפחות וכ"כ בטור סימן קע"א : [ב] וכן עיקר · מדנפשיה כתב כן : [ג] כתב הר"ר יונה · נ"ל דגרס הר"ר יוסף הלוי וכן הוא בטור סימן קע"א : סליק פרק השותפין

פרק שני [ד] ואם לא הרחיק · בפנים סימן ד' : [ה] מרחיקין גפת מלח סיד · ותימהני

חריפתא

שהשמיט זבל וכתבו בטור סימן קנ"ה : [ו] וכל אלו אסורין בפנים סימן דלקמן [ז] ולר"ח ולר"י מותר· כ"כ בקצור כ"י ולי נראה שצ"ל ולר"ח ולר"ת וכ"כ בטור שם : [ח] ומכניסין אותן· בפנים סימן דלעיל : [ט] בדמים הללו · ולא כ"כ בהגוזל בתרא סימן י"ח אבל בהמקבל סימן כ"ח כתב כמו בכאן · [י] וכן עיקר · גם בטור סימן קנ"ה כתב שכן הסכים הרא"ש ז"ל ואולי מדכתב ואין נראה לר"י ולא כתב ור"י אומר או ור"י כתב אלא משמע מדכתב שאין נראה לר"י שבא לסתור : [כ] אפילו קרובה כו'· תוספות : [ל] אסורה · תמיהא לי שהשמיט הכא דערלה :

סליק פרק לא יחפור

פרק שלישי [ל] ה"ג בורות שיחין ומערות · והשמיט בתים דסמיך אמ"ש בסימן דלקמן וכן עשה בטור ר"ס קמ"ח משום דסמיך אמ"ש בסימן ק"ס : [מ] נ"ל דה"ג צריך שלש

יצא ממנו בלילות אלא כפי נהוג העולם ראיוהו נכנס בערב לביתו ויוצא בבקר ואם הוסיף לטעון ראיתי שיצא ממנו בלילות אחר שהלכו השכנים לישן לא הויא חזקה אלא א"כ יביא עדים שיאמרו שכרנו הבית ממנו ודרנו בו בימים ובלילות ולא נתנו עדיין השכירות דאילו נתנוהו אינן נאמנים שנוגעים בעדותן הן שהיו צריכין ליתן אותו פעם אחרת למערער אם יוציא הבית מידו ואם המחזיק או עדיו שדרו בו מכחו הם רוכלין שדרכן לחזור בעיירות אע"פ שחזרו ימים רבים בעיירות ולא באו ללון בבית הוי חזקה כיון שהיה בידו ג' שנים רצופים ואפילו לא טעין יש לו עדים על ימים ולילות מפני שסבור שלא יועילו לו מפני שהן רוכלין אנן טענינן ליה שיעידו על ימים ולילות שכל חזקה לפי המנהג ודרך אדם שיש לו עסק יוצא לעסקיו וחוזר ודר בביתו וכן מקומות של בית הכנסת אם מעידים שישב בו שלש שנים בכל עת שנכנס לבהכ"נ ולא ישב במקום אחר זולתו רק אם ישנה מקומו מחמת אבילות הוי חזקה ולר"ת לעולם אין העדים צריכין להעיד על דירת ימים ולילות אלא די על מקצת ימים ולילות [אפילו] אם יצאו לפעמים מן העיר ומעידים כשיצאו הניחוהו דר בו וכשבאו מצאוהו בתוכו סגי : ג הנהו תרי דזבין ארעא חד דר בו א' ג' ה' וחד ב' ד' ו' ולבסוף יצא עליו (קול) ערער והיו להם עדים שהמוכר דר בו יום א' לא הוי חזקה ואם עשו חלוקה זו בעדים [נ] ובשטר הוי חזקה בשלש שנים הראשונים : החזיק בכל השדה חוץ מבית רובע לא קנה אותו בית רובע אפילו אינו בר זריעה אבל פחות מבית רובע קנה אגב השדה : ד מערער שאמר למחזיק אותו יום שאתה אומר שקנית ממני לא הייתי בעיר אינה טענה אפילו הלך בדרך מרחוק דשמא מכר לו על ידי שליח אבל אם טען דרתי בבית הפנימי ועברתי דרך עליך ולכך לא מחיתי אם ידוע שהיה דר בפנימי צריך המחזיק להביא עדים שלא עבר דרך עליו ואם אינו ידוע שדר בפנימי אין טענתו טענה : ה מי שאמר לחבירו נכסים שקניתי מבר סיסין אני מוכר לך ויש לו שדה אחרת שקורין לה דבי בר סיסין ואומר לא קניתיה ממנו אלא שנקראת בי בר סיסין אינה טענה : ו מערער שטען שלא היה במדינה ולא ידע בחזקה אינה טענה עד שיברר בעדים אבל אם ידוע שלא היה במדינה ואין שיירות מצויות אפילו יש עדים שבכל שלשים יום בא לשוק ואומר הייתי טרוד בשוק ולא ידעתי בחזקה שלך הוי טענה : ז מחזיק שאמר למערער מפלוני קניתיה שקנאה ממך בפני הוי חזקה אפילו יש עדים למערער שהיתה שלו אבל אם אמר קניתיה מפלוני שאמר לי שקנאה ממך אפילו אין עדים למערער שהיתה שלו אינה חזקה ויחזירנה למערער ויגבה מעותיו מן המוכר : מחזיק שאמר שקנאה מפלוני [ס] והביא המערער עדים שפלוני גזלה ממנו וטען המחזיק נתיעצתי עמך ואמרת לי לקנותה ואילו גזלה ממך למה אמרת לי לקנותה והשיב לו לפי שנוח לי להוציא ממך יותר ממיד המוכר טענתו טענה : מחזיק שטוען שקנאה מפלוני ויש לו עדים שדר בו פלוני יום אחד והביא המערער עדים שאחר כך רצה לקנותה המחזיק ממנו אינה טענה שיכול זה לומר שאע"פ שקניתיה מפלוני רציתי לפייסך לסלק תרעומתך :

ח מחזיק שטען קניתיה מפלוני והחזקתי בה שני חזקה והמערער אומר שפלוני מכרה לי מהיום ד' שנים ועל זה השיב המחזיק שני חזקה שאמרתי לא על ג' שנים אמרתי אלא כמה שנים וקדמה קנייתי לשלך אם הביא עדים שהחזיק בה ז' שנים טענתו טענה אבל לא הביא אלא על ו' שנים לא והוא שקנה המערער בשטר אבל קנאה בעדים שני בחזקת שלש שנים : הלוקח מן הלוקח (אף על פי) שאמר גזולה היא בידי אינו נאמן לאבד את זכותו של זה :

ט זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי אחד הביא עדי אבות ואחד הביא עדי חזקה מעמידין אותו ביד עדי האבות ואם חזר ואמר של אבותיך היה וממך קניתיה ואכלתיה שני חזקה ומה שאמרתי של אבותי דסמיכנא עלה כאילו היה של אבותי טענתו טענה וכ"ש אם אמר של אבותי שקנאוה מאבותיך והוא [ע] שאמר כן [מיד] בפני ב"ד אבל אם יצא מב"ד וחזר וטען כן או שאמר תחלה של אבותי ולא של אבותיך אין שומעין לו : י מה שאדם טוען חוץ לב"ד יכול לחזור ולטעון בב"ד אפילו לסתור דבריו הראשונים אבל הודה בפני עדים ואמר הלה אתם עדי ושתק אינו יכול לחזור ולסתור הודאתו : יא כל אחד אומר של אבותי והביא אחד עדי אבות וחזקה והשני הביא עדים שהכחישו עדות הראשונים שאומרים אותן ג' שנים אדרבה זה אכלן מעמידין אותו ביד הראשון שנשאר לו עדי אבות חזר (זה) [השני] והביא [גם הוא] עדי אבות (אין מעמידין בידו אלא) מוציאין [אותו] מיד הראשון וכל דאלים גבר : יב ההוא דאמר לחבריה מאי בעית בהאי ארעא אמר ליה מינך זבינתה והא שטרא אמר ליה שטרא זייפא הוא וזה קיימו ואח"כ הודה שהוא מזוייף ואומר שטר כשר היה לי ואבד מעמידין קרקע בידו לר"ח דוקא באומר שטר אמנה הוא ולרשב"ם אפילו אמר שטר מזוייף ממש וכן דעת א"א הרא"ש ז"ל וכה"ג שתבעו מאה דינרין ומוציא עליו שטר וכו' אין מוציאין מידו : יג אין אומרין מיגו להוציא אלא להחזיק ואין אומרין מיגו היכא שאינו יכול לאומרו אם לא שיעקר תחלה : יד ערב קבלן שמראה שטר שהיה לו למלוה על הלוה ואומר שפרעו והחזיר לו השטר ותובע בו ללוה אם מפורש הערבות בשטר או מודה לו בו צריך לפורעו והוא שכתב לו המלוה התקבלתי הא לאו הכי לא : טו מלוה שהוציא שטרו ואמר הלוה פרעתיך והשיבו והלא נוית אותם ממני אחר כך הרי מודה שנמחל שעבודו ופסול אבל אומר החזרתים לך מפני שהיו [המעות] רעים עדיין כח השטר קיים :

טז ראובן שתופס קרקע משמעון במשכנתא ואכלה שלש שנים בחיי שמעון ומת שמעון והניח יתומים קטנים [פ] יכול להחביא שטר המשכנתא ולטעון לקוח הוא בידי ומקבל עדותו בפני הקטנים אפילו אם יצא קול שבתורת משכנתא בא לידו אם יצא קול אחר החזקה ומ"מ להאמינו בטענה אחרת שיאמר חייב לי מעות אחרים מיגו שיכול לומר לקוח הוא בידי [צ] לא אמרינן ואם יצא הקול קודם שאכלו שני חזקה גם אינו נאמן לומר לקוח הוא בידי : יז הא דאין נפרעין מן היתומים משום צררי הוא הלכך מי שיודע בעצמו שלא התפיסו צררי מותר ליפרע מהם אם יכול אע"פ שאין נשבעין על הקרקעות מדאורייתא מדרבנן נשבעין וכל הטוען חזקה צריך שבועה בין כנגד יתומים בין כנגד אדם אחר : יח מי שתפס ונפרע מן היתומים בלא שבועה חייב לישבע ומשמתינן ליה עד דמשתבע ומיהו אי לא בעי לאשתבועי לא נחתינן לנכסיה : יט ראובן שמת והניח דקל ובאו שמעון ולוי וכל אחד אמר אני קרוב כל דאלים גבר. גבר לוי ואח"כ הביא שמעון עדים שהוא קרוב ואינן יודעים אם לוי קרוב צריך להחזיר לשמעון הדקל וגם הפירות שאכל אפילו אין ידוע שאכלם אלא על פיו :

כ זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי האי אייתי סהדי דאבהתיה היא [ק] מעולם והאי אייתי סהדי שאכלה שני חזקה מוקמינן לה בידיה לעדי אבות ופירי נמי בעי אידך לשלומי ליה אם אכלן . מחזיק שטען חזקה ואינו מביא עדים אלא על שני שנים מחזיר קרקע עם פרי וכן נמי אם הביא עליהן [ר] עד אחד כההוא דחטף נסכא מחבריה ואייתי חד סהדא ואמר ליה אין חטפי ודידי חטפי דהוה ליה מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם · הביא עד אחד על אכילת שלש שנים מחזיר קרקע ולא פירות · הטוען שירד לקרקע לפירות נאמן על הפירות שאכל בשבועה · הבא ללקוט פירות אילן של חבירו והוא אינו לפנינו אין ב"ד מוחין בידו ולכשיבא אין לו עליו אלא שבועת היסת : כא דבר המטלטל ששנים חלוקים עליו ואין לאחד כח בו יותר מחבירו ואמר אחד לב"ד שיתפסוהו [עד שיביא עדים] אין תופסין ואם תפסוהו מדעת שניהם אין מוציאין אותו עד שיתברר של מי הוא : כב כל דבר ששנים חלוקים עליו ואין לאחד כח בו יותר מלחבירו כל דאלים גבר וכל מי שנגברה ידו פעם אחת הוא שלו עד שיביא חבירו ראיה אבל בלא ראיה אפילו אם תגבר יד השני לא שבקינן ליה לאפוקיה מיניה [ש] ואם בא אחר וחטפה מידם אינו יוצא ידי השבה עד שישיב לכל אחד ואחד : כג שני שטרות של מתנה שיוצאין ביום אחד [ת] הוי דינא שודא דדייני פירוש שיתנוהו הדיינין לכל מי שירצו בלא טעם ובלא ראיה ובלבד שלא ישנה הדיין : מחזיק שהביא עדים שהמערער סייע לו בלקיטת הפירות לאלתר הוי חזקה ואם טען המערער לאריסות הורדתיו ולכך סייעתיו לא הוי חזקה עד אחר ג' שנים : כד ישראל שקנה מן העובד כוכבים קרקע שידוע שהיה של ישראל אין לו חזקה אלא בשטר ואם טוען בפני קנאה העובד כוכבים ממנו או הראה לו שטר הקניה יש לו חזקה : כה המחזיק במה שחוץ לגדר לא הוי חזקה אכלה ערלה או שביעית או כלאים או שחת [לא הוי חזקה אבל נהגה מהבילי זמורות ואכלה שחת] במקום שרגילין בו הוי חזקה · המחזיק בארץ רעה מלאה נקעים או [א] שלא קצץ ממנה אלא כפי מה שהוציא בה אינה חזקה : דבי ריש גלותא אין לנו חזקה בשדותייהו ולא הם בשלנו : כו אומן וכל ב"ח אין לו חזקה אלא לאחר ג' שנים ואם יש רועה שמוסרים הבהמות מידם לידו וגם הוא מחזירם ליד הבעלים יש להם חזקה מיד ועבד כנעני קטן יש לו חזקה [מיד] אפילו אמו רגילה לילך [ב] לבית [המחזיק] · הלכתא בין שדה שלחין בין שדה של בעל בכל דבר אין חזקה פחות מג' שנים שלימות · אם חרשה ג' שנים ולא זרעה לא הוי חזקה ודקל המשיר פירותיו אין לו חזקה שאין חזקה עד שילקוט פירות בידו : שלשים אילנות בג' בית סאין וכל בית סאה עשרה ואכל עשרה בשנה זו ועשרה בשנה זו הוי חזקה לכל השדה וכגון שבכל שנה לא עשו פירות אלא עשרה שאכל והם מפוזרין בכל השדה שלשה בכל בית סאה : שדה האילן שהחזיק אחד האילן ואחד הקרקע שתחתיהן [ג] זה קנה כל הקרקע וזה קנה כל האילנות ולכשייבשו יטע אחרים תחתיהם לא קנה שני אילנות ולא קנה שלשה : כז החזיק באילנות הנטועין רצופין יותר מכדי נטיעתן הוי חזקה ולוקח שקנאן רצופין לא קנה קרקע · המוכר דקל יחידי לחבירו וזה החזיק בו וטוען מכרתו לי ליטע אחר במקומו הוי טענה · הלכתא חזקה שלא בפניו אפילו אם ברח מחמת ממון הוי חזקה ובלבד שיהא עת שלום שהשיירות מצויות אבל אם עת מלחמה ואין שיירות מצויות או ברח מחמת שהרג הנפש אז לא הוי חזקה שלא בפניו : כח מיחה אפילו בפני שנים שאין יכולין לומר לו הוי מחאה לבטל החזקה . והיכי דמי מחאה שאמר פלוני אכיל ארעא דידי בגזלנותא אפילו לא סיים לומר למחר תבענא ליה בדינא ולא אמר נמי [פלוני גזלנא] הוא אפילו אמר לעדים שמיחה בפניהם לא תאמרו לו דבר או שאמרו הם לא נאמר לו דבר ואפילו אמרו לא נוציא דבר זה מפינו הוי מחאה אבל אם לא אמר אלא פלניא גזלנא הוא או אפילו סיים לומר אכיל ארעא דידי בגזלנותא ואמר להם לא יצא דבר מפיכם לא הוי מחאה : כט מחאה ראשונה תספיק עד סוף שלש שנים ולסוף כל שלש שנים צריך למחות ואם במחאה של סוף ג' שנים אמר גזלן הוא ובשניה של סוף שש אמר שתופס אותה במשכונא נתבטלה המחאה אבל אם מיחה ב' פעמים בתוך שלש ושינה דבריו בשביל זה לא נתבטלה המחאה : ל העושה מחאה בפני שנים יכולין לכותבה בלא צוויו ואם מיחה בפניו והוא מודה [לו הוי מחאה . המוסר מודעא בפני שנים כותבין] אפילו בלא צוויו הודה בפני שנים שחייב לפלוני מנה לא יכתבו בלא צוויו ואם הודה בפני עד אחד ואמר האחר אתה עד הוי הודאה : לא קנין שהקנה לחבירו לקיים כל דבר מועיל אפילו בינו לבינו אם הודה לו . ואם הקנה לו בפני עדים כותבין לו אפילו בלא צוויו אבל אם מוחה בהם שלא לכתבו לא יכתבו . קיום שטרות אינו בפחות מג' : לב כותבין מודעא על כל אדם אפילו אי לית דינא וכותבין מודעה אבל אונסא דזביני והוא שיכירו האונס ועל גט ומתנה כותבין אע"ג [ד] שאין מכירין האונס : לג מתנה טמירתא שאמר אטמורו וכתבו ליה או אפילו שנתן סתם ולא אמר כתבו בשוקא מדינא דגמרא אינה מתנה ואפילו תפיס מפקינן מיניה . ואפילו מודעא לא הוי לבטל מתנה גלוייה שלאחריה . והאידנא שנהגו לכתוב בכל המתנות כתבו בשוקא הנותן סתם דעתו על המנהג והוי מתנה : לד שכ"מ שאמר לעדים לא תגלו צוואתי עד לאחר מיתתי לא הוי מתנה טמירתא [ה] מתנה שניכר וידוע שהיה אנוס בה אינה מתנה : לה כל חזקה אינה מועלת אלא א"כ יטעון עמה אתה מכרתו לי או נתתו לי והחזקתי בו · אבל אם אמר החזקתי שלא אמר לי אדם דבר אינה כלום . ומיהו אם אחר כן תיקן דבריו לומר שטר היה לי ואבד שומעין לו : לו כל חזקה אינה בפחות משלש שנים אפילו החזיק בפני המערער ואפילו אם סייע לו המערער לבנות על שלו והוא לא ידע באותה שעה אינו כלום דהוה ליה מחילה בטעות : לז שני עדים אחד אומר פלוני לוה מפלוני מאתים באותו היום ובאותה שעה ואחד אומר לא היה אלא מנה חייב ליתן לו מנה : המחזיק שאמר למערער מפלוני קניתיה [ו] שקנאה ממך בפני הוי חזקה . אבל אי לא אמר בפני אלא אמר שקנאה ממך אם מביא עדים שהמוכר דר בו אפילו יום אחד מעמידין אותה בידו ואי לא לא ואפילו יש עדים [ז] שנראה בו המוכר [כלוקח זה] ואם אמר סתם מפלוני זבנתה דזבנה מינך נאמן אח"כ לומר קמי דידי זבנה מינך : לח שלשה לקוחות שכל אחד החזיק בו שנה מצטרפין לג' שנים והוא שמכרה ראשון לשני ושני לשלישי בשטר . אכלה האב שתי שנים והבן שנה או האב שנה והבן שנה והלוקח שקנה מן הבן שנה הוי חזקה . וכן אכלה המחזיק בחיי המערער שנה ובחיי בנו שנה ובחיי הלוקח שקנה מהבן שנה הוי חזקה . והוא שמכרה בכלל שדותיו אבל אם מכרה לבדה הוי מחאה והיה לו ליזהר בשטרו · המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים אפילו לא פירש בפניהם האחריות והוא שיעידו העדים שלא עשו לו שום שטר וגם לא היו שם עדים זולתם : לט שותף שהחזיק בחלק של שותפו יש לו חזקה אם יש בה דין חלוקה [אבל אם אין בה דין חלוקה] או שהחזיק בחציה ואמר זה הגיע לחלקי אינה חזקה . שותף מעיד לחבירו על חלקו להעמידו בידו אם כתב לו דין ודברים אין לי על שדה זו וקנו מידו וקבל עליו אחריות אם יטרפוה ממנו בעל חובו ולא קבל עליו אחריות של מערער דעלמא . שותף שנכנס בחלק חבירו ועבדה חשוב כיורד ברשות ונוטל כדין אריסי העיר אפילו בקמה העומדה לקצור ואפילו בשדה שאינה עשויה ליטע : מ בני העיר שנגנב להם ס"ת אין דנין אותו בדייני אותה העיר לפי שאי איפשר להם להסתלק שלא ישמעו קריאת התורה ונמצא שהן נוגעין בדבר אבל בדבר אחר יכולים להסתלק ולדון ואע"פ שהיו פסולין דלא בעינן תחלתו וסופו בכשרות בפסולי ממון אלא בפסול גוף . שותף שאמר לחבירו שמור לי היום ואשמור לך למחר הן שומרי שכר זה לזה : מא ראובן שגזל שדה משמעון ומכרה ללוי ובא יהודה לערער ולומר שראובן גזלה ממנו בין ערער בעודה ביד ראובן או לאחר שמכרה ללוי אם שמעון מעיד שיודע שקרקע זו של ראובן או של לוי היא מקבלין עדותו אבל אם בא לפסול עדי יהודה כדי להעמיד השדה ביד ראובן או ביד לוי [אין מקבלין עדותו . גזל פרה משמעון ומכרה] ללוי ובא יהודה לערער ערער בעודה ביד ראובן או אפילו לאחר שמכרה והוא עדיין חי אז אין מקבלין עדותו אפילו לפסול עדי יהודה [ח] אבל אם מת ראובן אז יכול שמעון להעיד לפסול עדי יהודה : מב ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ובא מערער לטורפה ממנו לומר שראובן גזלה ממנו אין ראובן יכול להעיד לשמעון להעמידה בידו · מכר לו פרה [ט] או טלית יכול להעיד לו להעמידה בידו והוא שעדים מעידין שלא היה לו לראובן קרקע מעולם [י] והלוקח מודה שזו הפרה היא של ראובן שמכרה לו : מג עשה עבדו אפותיקי ומכרו בעל חוב גובה ממנו שורו אפותיקי ומכרו אין בע"ח גובה ממנו . שעבד מטלטלי אגב מקרקעי ב"ח גובה מטלטלי שקנה ומכר אע"פ שלא היו לו בשעת השעבוד אם כתב לו דאקני [כ] והוא שכתב לו דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי : מד המוכר שדה לחבירו ופירש לו שלא באחריות אפילו נמצאת

פלפולא חריפתא

שלש שנים וכן הל' בטור סימן קס"ג : [נ] ובשטר עיין בפנים סימן ח' : [ס] והביא המערער עדים · תוספות : [ע] ה"ג שאמר מיד בפני ב"ד : [פ] יכול להחביאו· בפנים סימן י"ח : [צ] ה"ג לא מהימן אע"פ שיכול לטעון לקוח היה בידי ואם : [ק] מעולם הרשב"ם : [ר] ה"ג עד אחד כהאי דחטף הביא עד אחד הכי משמע מדאמרינן ולהדתי שני ולפירי : [ש] ואם בא אחר כו' · בפנים סימן דלקמן : [ת] הוי דינא שודא דדייני · בפנים כתב דדוקא מומחה וגם הזכיר פלוגתא דבמטלטלי וכפי מי שהיה נשוי סימן י"ג כתבום. וכתב בטח"מ סימן ר"ס : [א] שלא קצץ · נ"ל דגרסי' שלא קצץ ובטור סימן קמ"א גרסינן שלא הוציא : [ב] נ"ל דס"ג לבית המחזיק וכן הל' בטור סימן קל"ה : [ג] זה קנה כל הקרקע · כך פירש בתוספות : [ד] שאין מכירין האונס ועיין לקמן ס"ס ל"ד : [ה] מתנה שניכר · בפנים סימן ל"ב : [ו] ה"ג שקנאה ממך בפני טענתו טענה לא אמר שקנאה ממך בפני אלא אמר : [ז] נ"ל דה"ג שנראה בו המוכר ללוקח זה · וכן הל' בפירש רשב"ם : [ח] אבל אם מת ראובן · פירש ונתייאש דשייך יאוש בקרקע כדאיתא בפנים ועיין בריש הגוזל בתרא דלפעמים היורשים חייבים לשלם ואז הוי נוגע בעדות וכ"כ בטור סימן ל"ו ושם כתב גם כן דלא כהכא דבקרקע ס"ל שם דלא שייך יאוש : [ט] או טלית בטור סימן ל"ז מסיים שלא באחריות אך אין צורך להגיה בכאן דפשיטא דהדלעיל קאי : [י] והלוקח מודה כו' . תמיהא לי טובא דבפנים פוסק כרב זביד וגם במסקנא עצמו כתב כן בסמוך סימן מ"ד ואין לחלק בין קרקע לשאר דברים דאכולהו קאי רב זביד בגמרא גם בטור סימן ל"ז כתב בפרה וטלית דהרא"ש פוסק כרב זביד שא"צ שיודה ט' : [כ] והוא שכתב לו כו'. קאי נמי אמטלטלי

שהיא גזולה בידו אינו חוזר עליו : **מה** ישראל שמכר חמור לחבירו ועובד כוכבים לקחו ממנו שאומר שהוא שלו אין אחריותו עליו אפילו לא הכיר הלוקח הוא משל המוכר ואפילו לקח העובד כוכבים החמור בלא אונס דאיכא למימר אינו נוטל אלא שלו כיון שהניח האונס : **מו** אומן בדבר שהוא אומן אין לו בו חזקה לטעון לקוח הוא בידי אם יש לזה עדים [שזה החפץ היה שלו אפילו מסרו לו שלא בעדים אפילו מסרו לידו סתם שלא פירש] שנתנו לו לתקנו אינו יכול לומר לשם מכר או לשם מתנה מסרו לידו והוא שעדים ראו אותו עתה בידו שאם לא כן נאמן לומר החזרתיו לך או לקוח הוא בידי במגו דהחזרתיו לך ואם בדברים שאינן (ראויין) [עשויין] להשאיל ולהשכיר אפי' ראו אותו בידו עתה ולא מסרו לו בעדים או לא ראו בידו ומסרו לו בעדים נאמן לומר לקוח הוא בידי בשבועת היסת ואם מסרו לו בעדים וגם ראו בידו אז אינו נאמן ואם מסרו לו בעדים ואמר לא תחזיר לי אלא בעדים ואמר לו החזרתי לך שלא בעדים נשבע שבועה דאורייתא ונפטר ואם אמר החזרתי לך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים נאמן בשבועת היסת. והא [דהיכא] דמסריה בפני עדים מהני דוקא כשמסרו לו לשם פקדון אבל אם מסרו לו סתם יכול לומר במכר או במתנה בא לידי ודברים העשויים להשאיל ולהשכיר דין כל אדם בהם כאומן בדבר שהוא אומן בו : **מז** נתחלפו לו כליו בבית האומן הרי זה ישתמש בהן עד שיתנו לו טלית שלו וה"מ שנתנם לו האומן עצמו ואמר לו טלית סתם. אבל נתנם לו אשת האומן או בניו או אפילו הוא ואמר לו קח טליתך לא ישתמש בו נתחלפו לו כליו בבית האבל או בבית המשתה לא ישתמש בהן : **מח** אריס שאוכל כל הפירות לבדו יש לו חזקה. ואריסי בתי אבות שדרכן לאכול כל הפירות שנים קצובות ואח"כ יאכלום הבעלים כ"כ אין לו חזקה. ואם נתן אריסים אחרים במקומו יש לו חזקה אבל חילק לאחרים [ל] והוא עובד עמהם אין לו חזקה : **מט** אריס מעיד לבעל הבית להעמיד השדה בידו כשאין בו פירות [מ] ולא טרח בו עדיין אבל אם יש בה פירות איננו מעיד · ערב ומלוה מעידין ללוה אם יש לו קרקע אחרת כדי החוב אפילו היא זיבורית . אבל קבלן אינו מעיד אע"פ שיש לו אחרת ולוקח ראשון מעיד לשני אם יש [ללוקח שני או] למוכר קרקע אחרת [נ] כדי הקרקע שלו : **נ** כל הני דתנן אין להם חזקה [אפילו בני בניהם עד עולם אין להם חזקה] אם טוענין שירשום מזה האב ואם טוענין שהם קנאום יש להם חזקה ואם טוענין שירשו (זה) מזה האב ואומר שהמערער [ס] הודה לו שמכרה בבן גזלן לא הוי חזקה ובבן בנו הוי חזקה ובבן אריס ובן אומן הוי חזקה והוא ששהו ביד בן האומן אחרי מות אביו כשיעור שאין רגילות להניח כל כך כלים בבית האומן אחרי מותו : גזלן שהוחזק גזלן על שדה אחת יש לו חזקה באחרות . ואם הוחזק שהורג נפשות על עסקי ממון אין לו חזקה בשום שדה · אומן שירד מאומנותו יש לו חזקה אפילו בכלים שבאו לידו בעודו אומן והוא ששהו בידו אחר כך כשיעור שאין רגילות להניח בידו כל כך אחרי שנודע שירד מאומנותו . וכן אריס שירד מאריסותו יש לו חזקה וכן בן שחלק מאביו ואשה אפילו ספק מגורשת שחייב במזונותיה יש לו חזקה . כל אותם שאין להם חזקה אם יש להם עדים או שטר מועיל חוץ מגזלן שאפילו אם יש לו שטר צריך להחזיר הקרקע ויחזירו לו מעותיו אם העדים מעידים שבפנינו מנה לו המעות אבל אם אומרים בפנינו הודה לו על המכר אפילו מעות אין צריך להחזיר לו והא דבגזלן לא הוי זביני כשנתן מעות ה"מ כשמסר מודעא אבל אם לא מסר מודעא זביניה זביני : **נא** הלכתא תליוהו וזבין או כל אונס שאנסוהו למכור הוי זביני אפילו בשדה זו [ולא ארצי זוזי] ולא הוה ליה לאשתמוטי אבל תליוהו ויהיב או תליוהו וקדיש לא הוי מתנה וקדושין . וכתבינן מודעא אבל זביני והוא שהעדים מכירין באונסו ובגט כותבין מודעא אפילו אין העדים מכירין באונסו וכ"ש במתנה דאפילו אי לא מסר מודעא הוי בטלה אי ידעינן באונסו ואי מסר מודעא ובטלה אח"כ בטלה אפילו אמר בשעת מסירת המודעא כל מה שאבטל לא יהיה בטול אינו מועיל דכשיכופו אותו לבטל כל מה שאמר קודם לכן הכל תבטל דאגב אונסיה גמר ומבטל חוץ ממתנה היכא דידעינן אונסיה אפילו אם בטל לא מהני הבטול אבל מסר מודעא במתנה ולא ידעינן באונסיה ואחר כך בטלה מדעתו מהני הבטול : ישראל שכפו ליתן גט כדין כשר ועובדי כוכבים שכפו מעצמן ליתן פסול ואם כפוהו ליתן על פי ישראל כשר : **נב** עדים שמעידים על כתב ידם ואומרים אמנה היו דברינו אין נאמנין [ע] אפילו אין כתב ידם יוצא ממקום אחר מודעא היו דברינו נאמנים אפילו אם כתב ידם יוצא ממקום אחר : **נג** אין אדם יכול לטעון חזקה בנכסי אשתו אפילו סלק עצמו מהם שאינו אוכל פירותיהם אבל אם יש לו עדים שמכרתם לו מהני ודוקא בנכסי מלוג אבל בכל שאר נכסים [בין נכסי צאן ברזל בין שאר כל נכסים] לא מהני ליה אפילו בעדים וכן אם אחר לקח אותם ממנו ואחר כך ממנה המכר בטל אבל בנכסי מלוג [פ] מהני לקח ממנו וחזר ולקח ממנה : [צ] בין בנכסי מלוג בין בנכסי צאן ברזל אם מכר הוא לבדו המכר בטל מיד ואפילו הוא בעצמו יכול לבטלו ואם מכרה היא לבדה [ק] המכר תלוי ועומד אם מת הוא נתקיים המקח ואם מתה היא הבעל מוציא מיד הלקוחות . אשת איש שהחזיק אחד בנכסיה בחיי בעלה אינה חזקה אבל אם התחיל להחזיק בחיי הבעל ומת הבעל והחזיק בו שלש שנים אחרי מותו הוי חזקה : **נד** המוכר שדה לאשתו במעות שמונים לא קנתה במעות שאינן טמונין קנתה והבעל אוכל פירות נתנו לה במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות ומיהו אינה יכולה למכרו ולא ליתנו לאחר והפירות ילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות : **נה** אין מקבלין פקדונות מן הנשים ולא מן העבדים ולא מן התינוקות קבל מן האשה יחזיר לה ואפילו הבעל מוחה ואומר שלי הוא . ואם תקפם מידה אם לא היו טמונין מוציאה מידו בב"ד ואם היו טמונין אינה מוציאה מידו ואם לוה ממנה ונתגרשה אם היו המעות טמונין אין לה עליו כלום ואם לא היו טמונין צריך לפורעה ואם נושאת ונותנת בבית או שבעלה מאמינה ומפקיד בידה אינה נאמנת לומר שלי או של פלוני הם ואם מתה יחזיר לבעל ואם גרשה ומתה יחזיר ליורשיה · קבל מן העבד יחזיר לו ואם מת אפילו נשתחרר קודם יחזיר לרבו קבל מן הקטן [ר] יקנה לו בו דקל לאכול פירותיו ואם מת יחזיר לאביו וכלם שאמרו בחייהם של פלוני הם [יתנם לו ואם בשעת מיתתן אומרים של פלוני הם] אם מאמין להם שהוא כן יתנם לו ואם אינו מאמין להם יתנם לרב ולבעל ולאב : **נו** האומר תנו מאתים זוז או ס"ת לבהכ"נ יתנו לאותה שהוא רגיל בה היה רגיל בשתיהם יתנו לכל אחד מאתים זוז יתנו לעניי אותה העיר : **נז** אב ובנו אין להם חזקה זה על זה כל זמן שהוא סמוך על שולחן אביו חלקו מחזיקין זה על זה : **נח** אשה שנושאת ונותנת בתוך הבית ושטרות כתובין בשמה ואומרת שלי הן ממעותי עליה להביא עדים . וכן אחד מהאחים שהיה נושא ונותן בתוך הבית והיו שטרות יוצאין על שמו עליו להביא עדים ואם מת והניח יתומים אז על אחים להביא ראיה [ואם חלקו בשום דבר אפילו בחייו על האחים להביא ראיה] : **נט** הנותן מתנה לחבירו או שמכר לו [ש] וקבל המעות ואמר לו לך חזק וקנה נעל או גדר ופרץ כל שהו קנה אפילו שלא בפניו אבל לא אמר לו לך חזק וקנה ונעל או גדר או פרץ לא קנה אלא א"כ עשה לפניו . וכן גר שמת ואין לו יורשים ובא אחד להחזיק בנכסיו מהני נעל גדר ופרץ אבל אם הלך בה כדי לקנותה לא קנה אלא בשביל של כרמים אותו נקנה בהילוך . הקונה מקום מחבירו לילך לכרמו אם אין מחיצות בכל צד צריך ליתן לו מקום כדי שיוכל לילך שם טעון במשא של זמורות ואם יש שם מחיצות אפילו [ת] אין ביניהם [אלא] מלא פרסת רגל אין צריך ליתן לו יותר והאי גדר כל שהו מיירי שהיה תחלה גדר שהיו עוברים עליו בריוח והגביהו בענין שאין יכולין לעבור עליו אלא בדוחק וכן פרץ בתחלה היו נכנסין בפתח בדוחק ותקנו שיכנסו בו בריוח וה"ה נמי [א] אם העמיד הדלת ותקן המנעול או אפילו מלא דלת פתוח [ב] ונעלו קנה אבל אם היה נעול ופתחו לא קנה . מסירת מפתח במכר או בשכירות לא קנה אלא להכי אהני דכיון שמסר לו המפתח אין צריך לומר לו לך חזק וקני : **ס** ראה שטף מים באים על נכסי הגר ומנעם או שהיו כבר בתוכם והסירם אינה חזקה . היו בהם מים להשקותם ומנעם שלא יזיקו או שהכניס בהם מים להשקותם הוי חזקה : היו לגר שדות הרבה זו אצל זו ואין (ביניהם) מצר מפסיק ביניהם החזיק באחת לקנות כולן קנה לא פירש לא קנה אלא כמלוא מענה . היו מופסקין במיצר החזיק באחת לקנותה קנאה לקנותה ואת חברתה אותה קנה וחברתה לא קנה לקנות חברתה אף אותה לא קנה [ג] [המחזיק בה לקנותה והמיצר וגם חברתה או החזיק במיצר] לקנות שתיהן איבעיא ולא איפשיטא [ד] הלכך אם החזיק אחר אחריו חזקה ברורה קנה והני מילי בנכסי הגר אבל במכר שמכר לו או השכיר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן אם נתן דמי כולן . וכן במתנה אם אמר לך חזק וקנה באחת מהן קנה כולם אבל אם אמר לו כן במכר ולא נתן לו דמי כולן לא קנה אלא במה שהחזיק . ואחין שחלקו דינן כמו מכר ונתן דמי כולן ואם מכר קצת והשכיר קצת והחזיק בין בשכירות בין בלקיחה הוי חזקה לאידך : **סא** שני בתים בנכסי הגר זה לפנים מזה החזיק בחיצון לקנותו קנאו · לקנותו ואת הפנימי חיצון קנה ולא פנימי לקנות הפנימי אף חיצון לא קנה אבל החזיק בפנימי לקנותו ואת החיצון קנה שתיהן . הבונה פלטרין בנכסי הגר [ה] ומשל הגר ובא אחר והעמיד דלתות האחרון קנה וה"מ שלא בנה בעצמו אלא על ידי פועלים אבל בנה בעצמו קנה העצים והאבנים . המוצא פלטרין בנויין בנכסי הגר וסייד או צייר בהן אמה על אמה כנגד הפתח קנה . המציע מצעות בנכסי הגר וישב עליהן או ערך שלחן ואכל עליו קנה אבל אם ישב בבית או מלא מצעות [מוצעות] ושכב עליהן לא קנה : **סב** מלא שדה חרושה וזרעה [ו] ולא כיסה אחר הזריעה ואכל הפירות לא קנה : **סג** קצץ ענפי האילן להשביחו הוי חזקה ואם אינו ניכר שקצצו ליפות לא הוי חזקה ניקה השדה או שהסיר המכשולות שבה כדי לזרעה הוי חזקה ואם אינו ניכר שעשאו לזרעה לא הוי חזקה · הכניס בה מים להשקותה הוי חזקה ואם אינו ניכר שעשאו להשקותה לא הוי חזקה [ז] צר צורת חיה או עוף בנכסי הגר קנה : **סד** שדה המסויימת במצריה במקום אחד קנה כולה ושאינה מסויימת במצריה קונה במקום אחד באורך מלא מענה [ח] לד' רוחות מן המקום מרובע : **סה** עובד כוכבים שמכר קרקע לישראל וקבל מעות קודם שכתב לו השטר ובא ישראל אחר והחזיק בו זכה ואפילו כתב לו אח"כ שטר עליו קודם שיחזיק השני אינו כלום [ט] ואפילו החזיק בו הראשון כמה שנים ולא לשם קניה כי היה סבור שיספיק לו שטרו ובא אחר והחזיק בה קנה ואין צריך ליתן הדמים לראשון [י] ואפילו רשע לא מיקרי ואסור לראשון לסבב על ידי העובד כוכבים להוציאו מיד המחזיק ואם הוא מאת השטר שלא יקנה שום אדם קרקע אלא בשטר אז לא זכה השני : **סו** דינא דמלכותא מה שתיקן והנהיג לכל בני מלכותו דינא וחזקה דפרסאי היא ארבעים שנה והקונה שדה מעבדי המלך כשמכרוהו בשביל המס שעליו קנה אבל אם מכרוהו בשביל כסף גלגולת לא קנה · אדם בטל שבאו עבדי המלך לשאול ממנו מס ופייסו בני העיר בשבילו ופטרוהו ושמו חלקו על בני העיר הוא צריך לפרוע עם בני העיר אבל אם פטרוהו מעצמן פטור : **סז** מצר והגב מפסיק בנכסי הגר שאם החזיק בשדה אחת [כ] לא קנה השניה : **סח** ב' מעידין שאכל ראובן פירות השדה שלש שנים להחזיקו בו ונמצאו זוממין משלמין למערער דמי השדה ופירות של שתי שנים אם יש לו עדים כמה אכל · העידו שנים בראשונה ושנים בשניה ושנים בשלישית ונמצאו זוממין כל (אחד) [כת] יתן השליש . שלשה אחין כל אחד מעיד על שנה אחת ואחר עמו הוי עדות ואם נמצאו זוממין שלשה האחין החצי והאחר החצי : **סט** שטר שמת אחד מעדיו אין החי יכול להצטרף עם אחד מהשוק להעיד על חתימת המת אלא יכתוב כתיבת ידו אחספא ומקיימין חתימת ידו ואח"כ יעיד עם אחר על חתימת המת : **ע** החזיק בחצר של איניש דעלמא או אפילו של שותפו בהעמדת בהמתו או בכל דבר הוי חזקה וברחבה שאחורי הבתים של השותפים העמיד שם בהמתו או תרנגוליו או בנה בה תנור או נתן שם זבל אינה חזקה אבל עשה מחיצה גבוה עשרה לתנור והעמיד מקום [ל] עמוק שלשה לזבל הוי חזקה · השותפים שנדרו הנאה זה מזה אסורים ליכנס לחצר [מ] אפילו אם יש בו דין חלוקה : **עא** כל תשמיש קבוע יכול שותף לעכב על חבירו מלעשותו בחצר חוץ מן הכביסה . צריך אדם להעלים עיניו מלהסתכל בנשים העומדות על הכביסה אפילו [נ] אם אין דרך אחרת לעבור : **עב** ראובן שהחזיק במזחילתו שעל אורך גגו שתהא מונחת באויר חצירו של שמעון הוו חזקה ואינו יכול לבנות אפילו תחתיה החזיק בצנורו שיהא נוטה לחצר שמעון יכול לבנות תחתיו [ס] אבל אינו יכול לשנותו כלל לא לקצרו ולא להטותו לרוח אחרת וכגון שיש לו טענה קצת לבעל המרזב [ע] שאין המים מקלחין כבתחלה אבל אם אין לו שום טענה כופין על מדת סדום · ראובן שהחזיק בחצר שמעון לקבל מימיו גם ראובן אינו יכול למנוע המים שלא ירדו בחצר בלא דעת שמעון : **עג** ראובן שהחזיק בחצרו של שמעון להעמיד בו סולם שיש לו ד' שליבות הוי חזקה אין בו ד' שליבות לא הוי חזקה . פתח לחצר חבירו חלון שראשו של אדם יכול להכנס בו והחזיק בו שלש שנים הוי חזקה אפילו הוא למעלה מד' אמות ואפילו אינו עשוי לאורה אלא לנבים . היה פחות מזה השיעור אם אינו עשוי לאורה והוא למעלה מד' אמות אין לו חזקה וצריך לסתמו מ"מ יכול בעל החצר לעכב עליו כשבא לפתחו . היה למטה מד' אמות או עשוי לאורה אפילו למעלה מד' אמות וקטן כל שהוא יש לו חזקה : **עד** ראובן שהחזיק שלשה שנים בזיז שבולט לחצר חבירו טפח הוי חזקה ואין צריך לסתרו ויכול למנוע בבעל החצר מלהשתמש עליו ובתוך ג' יכול בעל החצר למחות בבעל הזיז לומר לו לסתרו ולמנעו מלהשתמש עליו אבל כל זמן שהוא שם אין בעל הזיז יכול למנוע בבעל החצר מלהשתמש עליו ואם הוא פחות מטפח אין לו חזקה וכל זמן שהוא שם בין תוך ג' בין אחר ג' בעל החצר מעכב על בעל הזיז מלהשתמש בו ואין בעל הזיז מעכב על בעל החצר · אם החזיק בבליטת ד' טפחים במשך טפח בכותל יכול לעשותו ד' על ד' אבל אם החזיק בבליטת עשרה טפחים במשך טפח אינו יכול [להשלים במשכו לבליטתו אלא עד ארבע ואם החזיק בבליטת שלשה טפחים במשך טפח אינו יכול] לשנות בו : **עה** אין אדם יכול לפתוח חלון אפילו לחצר השותפין לקח בית אצל ביתו [הפתוח לחצר אינו רשאי לפתחו לביתו] וכ"ש שלא יפתחנו לחצר ואפילו בנה חדר אחורי ביתו [או הגביה ביתו] ובנה עליו עליה לא יפתח לחצר השותפין אבל יכול לחלק ביתו במחיצה או לחלק העליה בתקרה ולפתוח אותם לביתו [פ] : **עו** לא יפתח אדם לחצר השותפין פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון היה קטן לא יעשנו גדול אפילו לשנותו משתי אמות לד' שאינו מרויח כלום בחצר. אחד לא יעשנו שנים אפילו

פלפולא חריפתא

המטלטלי שהיו לו כבר : [ל] והוא עובד · הרשב"ם : [מ] ולא טרח בו · הרשב"ם : [נ] כדי הקרקע שלו · מדפסים כתב כן : [ס] ה"ג הודה לו שמכר . בקלור כ"י כתוב בזה שלי הוי חזקה ואם בא בטענת אביו לא ובבן אריס עכ"ל וצ"ל שצ"ל בטענת אבי אביו : [ע] אפילו אין כו' · הרשב"ם : [פ] מהני לקח ממנו · הדא מלתא הוא : [צ] בין נכסי מלוג כו' . מלתא באפי נפשה בין בנכסי צאן ברזל צריך לי עיון דביבמות ר"פ אלמנה לכ"ג מבואר שזה דוקא לרבינו חננאל להודיה: [ק] המכר תלוי ועומד כו' . צריך לי עיון דהא מסיק בפנים דמוציא מיד וכ"כ בר"פ אלמנה לכ"ג ובפרק נערה שנתפתתה וכ"כ בטא"ה סימן צ' שכך הסכים הרא"ש : [ר] יקנה לו בו דקל · עיין מ"ש בזה בפרק החובל סימן ח' : [ש] וקבל המעות צ"ל לגרוס וקבל המעות ועיין בפ' הספינה סימן ט"ו : [ת] ה"ג אין ביניהם אלא פרסה כך מצאתי בקלור כ"י נראה דגרס אלא מלא פרסת : [א] אם העמיד ותיקן הדלת · צ"ל דגרס אם העמיד הדלת ותקן המנעול וביאורו או תקן המנעול כמפורש בפנים ובטור סימן קצ"ב : [ב] ונעלו קנה · עיין מה שכתבתי בזה בפרק הזורק בגיטין בסימן ג' : [ג] ה"ג ואם החזיק בה לקנותה זה המיצר וגם חבירתה או החזיק במיצר לקנות שתיהן : [ד] הלכך אם החזיק כו' קנה · צ"ע שלא פסק כן בפ"ק דב"מ סימן כ"ג וסימן ל"ב : [ה] ומשל הגר כ"כ גם כן בטור סימן קצ"ב על שם אביו הרא"ש ז"ל אבל גם הב"י לא הראה לנו מקומו איה : [ו] ולא כיסה הרשב"ם .

[ז] צורת חיה · הרשב"ם : [ח] לד' רוחות · היה לו לפרש שזה דוקא כשנכנס באמצע השדה אבל כשנכנס באמצע גבולי השדה אין לו אלא מלא מענה לימינו ולשמאלו באורך מאה וכמפורש בפנים וכ"כ בטור סימן ער"ה : [ט] ואפילו החזיק כו' . מילי דסברא נינהו ומדפסים גם הב"י סימן קנ"ד לא הראה מקום מנין לו זה : [י] ואפילו רשע לא מקרי · הע"ג דבפ"ג דקידושין סימן ב' כתב לדברי הרשב"ם דמקרי רשע בטור סימן רל"ז חזר בו : [כ] לא קנה השניה · מדלא כתב החילוק דבין בית הבעל ובין בית השלחין משמע דס"ל דמ"ש בפנים דפי' קמא עיקר היינו לדחות פירוש שני אבל בטור סימן ער"ה לא כתב כן : [ל] עמוק שלשה היה צ"ל להגיה א"נ גבוה שלשה אלא שגם בטור ס"ס ק"ס לא כתבו וצריך לי עיון : [מ] צ"ל דס"ג אפילו אם אין בו דין חלוקה וכ"כ בפנים ואין כן הלכה כמ"ש גם כן בפ' הפרה סימן י' ובמסכת נדרים ר"פ השותפין : [נ] אם אין דרך אחרת לעבור . צ"ע דמשמע דין חלוק של ת"ח וכו' . ובטוא"ח ס"ס קס"ה העתיק להרישא : [ס] אבל אינו יכול לשנותו · בקלור כ"י כתוב הכל אינו יכל לומר לו לשנותו וכ"כ בטור סימן קנ"ג : [ע] שאין המים מקלחין כבתחלה · כ"כ בפנים ובטור סימן קנ"ג וצריך לי עיון למה לא יהיה בכלל כופין על מדת סדום : [פ] בסופו מדלא כתב לסתום לאלתר הוי חזקה מסתייע לספרים דידן דלא כתב בפנים אלא בג"ע על הרא"ש למה לא העתיקהו ובטור סימן קנ"ד כתבו על כן העיקר שמיד סופר מעתיק ספר הרא"ש הוא

לעשות מאחד של שמנה שנים של ארבע ארבע אבל בר"ה יכול לפתוח פתח נגד פתח וחלון כנגד חלון והני מילי למטה בבית אבל בעלייה לא. לא יפתח אדם חנות כנגד חצר חבירו [צ] אפילו בר"ה: **יז** אין עושין בורות שיחין ומערות תחת ר"ה אפילו בנין חזק מאד ואין מוציאין זיזין לר"ה למטה מגמל ורוכבו אבל מלמעלה מהם מותר ולמבוי מותר להוציא מדעת בני המבוי ואילן הנוטה לר"ה צריך לקצצו ואם רצה כונס ביתו לתוך שלו ומוציא ואם כנס ולא הוציא הזיזין יכול לחזור [ולהוציאם אבל אינו יכול להחזיר] הכותל למקומו לקח חצר ובה זיזין אינו צריך לסתרם ואפילו נפל החצר חוזר ובונה אותה [ק] כבתחלה:

המוכר את הבית פרק רביעי

א המוכר בית סתם לא מכר היציע שהוא בנין קטן שאצלו ולא החדר שלפנים ממנו אפילו הן פתוחין לתוכו ואפילו היו בתוך המצרים שהזכיר בשטר והוא שיש בהם ד' אמות [ר] אבל אין בהם ד' אמות מכורים ולא מכר הגג אם יש לו מעקה גבוה עשרה טפחים: **ב** בירה שהוא בית גדול ובתים פתוחים לו [ש] והוא עומד באחד מהבתים ואומר בית זה אני מוכר לך אם אין שום אדם קורא לבירה בית אין הבירה מכורה אפילו כתב לו ולא שיירית כו' ומצר מצרים החיצונים ואם הכל קורין לבירה בית היא מכורה אפילו לא מצר מצרים החיצונים ולא כתב לו ולא שיירית וכו'. ואי איכא דקרו לבירה [בירה ולבית בית ואיכא נמי דקרו לבירה] בית מצר מצרים החיצונים וכתב לו ולא שיירית וכו' הכל מכור לא כתב לו ולא שיירית אע"פ שמצר לו מצרים החיצונים אינו מכור וכן הדין בעומד בבקעה שמצר מפסיק בין כל שדה ושדה [ת] ועומד באחד מהן ואומר שדה זו אני מוכר לך ובור ודות ומחילות וגג גבוה עשרה אינן מכורין בכלל הבית אפילו כתב ולא שיירית בזוזני אלין כלום. ההוא דאמר לחבריה ארעא דבי חייא מזביננא לך והוו ליה טובא ארעתא דמקריין דבי חייא ואסיקנא דלא זבין [א] אלא פחותה שבהן ואי אמר ליה ארעתא מכר ב' מהן ואי אמר ליה כל ארעתא מכר כולן חוץ מגנות [ב] ופרדסים ואי א"ל זיהרא [מכר] אפילו גנות ופרדסים חוץ מבתי ועבדי ואי א"ל נכסי *(דבי חייא) אפילו בתי ועבדי אבל מטלטלי לא אפילו אמר כל נכסי *(דבי חייא) [ג] אבל אם אמר כל נכסי אני מוכר לך אפילו מטלטלי בכלל. האומר לחבירו שדה זו אני מוכר לך ולא מצר לו מצרניה קנה כל השדה כל זמן שאין מצר מפסיק אפילו גדולה כמה. מצר לו מזרח ומערב ולא צפון ודרום קנה כל מה שבין המצרים. מצר לו מזרח דרום מערב ולא צפון קנה כל השדה חוץ ממצר רביעי וה"מ שאינו מובלע בין שני המצרים ואיכא עליה ריכבא דדיקלא או אית ביה ט' קבין אבל אם הוא מובלע וליכא עליה ריכבא דדיקלא ולית ביה ט' קבין קנה. מובלע ואיכא עליה או לא מובלע וליכא עליה אם יראה לבית דין לפי דעת המוכר והלוקח ולפי מנהג המדינה והדמים שיהא מכור הוא מכור ואם לאו אינו מכור מצר מצר מזרח כולו וחצי מצר מערב קנה כל השדה באלכסון מן הקצר לאורך אפילו אם האורך של אדם אחר כולו. מצר לו ד' שדות בד' קרנות או כמין גא"ם בב' קרנות זה כנגד זה או שמצר כל סביבה בסירוגין שמצר אחד ודילג אחד איבעיא ולא איפשיטא ואין לו אלא מה שכנגד המצר ואם מצר ראובן במזרח ובמערב ומצר שמעון צפון ודרום צריך לכתוב [ד] מצר ראובן [רוחין תרתין] ומצר שמעון רוחין תרתין: **ג** הלכתא כל ספיקא בין ספיקא דדינא בין ספיקא דעובדא המוציא מחבירו עליו הראיה חוץ מן המקומות שפירשו בהן חלוקה או שודא: **ד** ראובן [ה] שהיה לו שדה [ו] בשותפות עם שמעון ומכר חלקו ללוי כתב לו בשטר אני מוכר לך פלגא דאית לי בארעא אז מכר לו כל חלקו כתב פלגא בארעא דאית לי אז לא מכר לו אלא חצי חלקו: **ה** ראובן היה לו שדה גדולה ומכר ממנו סתם ולא פירש כמה וכשכתב ללוקח המצרים אם לאחר שפירש כל המצרים כתב ואלין מצרנא בין כתב לו מצר ארעא דמינה [פליגא בין כתב לו מצר ארעא דמינה] פסיקא מכר לו הליה לא כתב לו ואלין מצרנהא אז לא מכר לו אלא ט' קבין: **ו** בריא או שכיב מרע שאמר יחלוק פלוני בנכסי יטול חציין אמר תנו לו חלק בהם אם הוא שכיב מרע נוטל חלק כאחד מן הבנים ואם הוא בריא לרב אלפס ולרשב"ם נוטל רביע ולר"י אין לו אלא חלק כל שהוא ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל. האומר תנו לו חלק לפלוני בבור יטול רביע ואם אמר תנו לו בבור חלק לחבית יטול שמינית לקדרה יטול חלק מי"ב לספיח יטול חלק מס"ז שבו לרב אלפס ולרשב"ם ולר"י בכולן אין לו אלא חלק כל שהוא. דקיימא לן כרבנן כל דבר המוטל בספק המוציא מחבירו עליו הראיה: **ז** האומר לחבירו שדה זו אני מוכר לך ע"מ שתתן לי סאה מהיוצא ממנה בכל שנה או אפילו אמר על מנת שיהיה לי סאה בכל שנה אם קיים תנאו המקח קיים ואם לא קיים המקח בטל אבל אמר על מנת שישאר לי בה סאה או אמר שדה זו אני מוכר לך חוץ מסאה לאו תנאה הוי לבטל המקח אם לא יתן ומכל מקום צריך ליתנו לו דשייר לעצמו בשדה מקום לצורך סאה. מכר הבית והחצר ואמר ע"מ שהגג שלי יכול להוציא ממנו זיזין לחצר [ז] ואם נפל הגג אינו חוזר ובונה אותו: לא אמר על מנת שהגג שלי אפילו התנה על מנת שאוציא זיזין אינו כלום שאין קנין נתפס על האויר כמי שהיה כתלו סמוך לחצר חבירו והקנה לו בעל החצר שיוציא זיזין מכותלו לחצרו אינו כלום אלא אם כן אמר ליה אני מקנה לך חצרי להוצאת זיזין אבל כששייר זכות הוצאת זיזין במה שמוכר לחבירו מהני וכן המוכר עובר שפחתו וולד פרתו אינו כלום אבל יכול למכור השפחה והפרה ולשייר העובר והולד לעצמו: **ח** המוכר הבית ופירש שמכר לו בור ודות וגג גבוה עשרה אף על פי שכתב בשטר שמכר לו עומקא ורומא צריך לכתוב גם כן [מתהום ארעא עד רום רקיע ואם כתב לו כן אינו צריך עוד] לעומקא ורומא. המוכר הבית אין הבור והדות מכור עמו אף על גב דכתב ליה עומקא ורומא וצריך ליקח להם דרך [ואם אמר חוץ מאלו אין צריך ליקח להם דרך] ואם מכרן לאחר ושייר הבית לעצמו אין הלוקח צריך ליקח להם דרך דקיימא לן מוכר בעין יפה מוכר והילכך אחים שחלקו אין להם זה על זה לא דרך ולא הלונות ולא סולמות ולא אמת המים: **ט** היו לו שני בתים זה לפנים מזה ונתנם או מכרן לשנים אין לפנימי דרך על החיצון וכל שכן אם פנימי במכר וחיצון במתנה היה חיצון [במכר] ופנימי במתנה יש לו דרך על החיצון. המוכר הבית מכר [ח] נגר דלת ומנעול ומכתשת הקבועה והאצטרובל ולא מכר המפתח ולא מכתשת המטלטלת ולא הקלת ולא תנור וכירים וריחים ואם אמר לו הוא וכל מה שבתוכו כל אלו מכורין אבל לא בור ודות ויציע: **י** המוכר החצר מכר בתים פנימים והיצונים בורות שיחין ומערות ובתי החולסאות והנויות הפתוחות לתוכה [ולא שאינן פתוחות לתוכה] והפתוחות לתוכה ולר"ה אם רוב תשמישן בפתחים הפתוחות לתוכה נמכרין עמה ואם רוב תשמישן לחוץ אינם נמכרין עמה ולא מכר המטלטלין שבהם ואם אמר היא וכל מה שבתוכה כולן מכורין חוץ ממרחץ ובית הבד שבתוכה: **יא** הקונה חולסית ומצולה החזיק באחד קנה חבירו המוכר בית הבד מכר יס וממל ובתולות ונסרים וריחים התחתונה ולא העליונה ולא עבירין ולא גלגל ולא קורה ואם אמר לו היא וכל מה שבתוכה כולן מכורים חוץ משקים ומרצופין המוכר המרחץ מכר בית הנסרים [ט] ובית היקמין ובית הספלים [ובית האילאות] ולא את עצמן ואם אמר לו היא וכל מה שבתוכה כולם מכורים חוץ מבריכות המים ואוצר העצים ואם אמר לו הוא וכל תשמישיו כולן מכורין. המוכר בית הבד אפילו אמר הוא וכל תשמישיו לא מכר חנויות שבו שפושחין בהן שומשמין ואם אמר ואלין מצרנהא הן מכורין: **יב** המוכר העיר [י] מכר הבתים בורות שיחין ומערות [ומרחצאות] שובכות ובית הבדים ובית השלחין ולא את המטלטלין ולא הסנטר ואם אמר לו היא וכל מה שבתוכה מכר הכל ואפילו עבדים ובהמה: המוכר השדה מכר מצריו וכל האילנות שבה ושבמצריו ואפילו הכי טוב הוא לפרש בשטר קנה לך כל האילנות ומכר האבנים שהם לצורכה והקנים שבכרם שהם לצורכו והתבואה שבה (לצורכה) המחוברת לקרקע וחיצת הקנים שאין בה בית רובע והשומירה הטוחה בטיט והחרוב שאינו מורכב ובתולת השקמה אבל לא מכר האבנים והקנים שאינן לצורכה ולא תבואה תלושה ואם אמר לו היא וכל מה שבתוכה כולן מכורין חוץ מחיצת הקנים שיש בה בית רובע ושומירה שאינה עשויה בטיט וחרוב המורכב וסדן השקמה. המוכר שדה לחבירו ואמר לו חוץ מדקל פלוני אם הוא טוב שיירו לבדו והאחרים מכורים ואם הוא רע [כ] שאינו טוען קב כל הטוב ממנו שייר עמו וכל שכיוצא בו או רע ממנו מכור. אמר לחבירו ארעא ודיקלי אני מוכר לך נותן לו הקרקע כמו שהיא ועוד שני דקלים אחרים עמו אם יש לו ואם אין לו אינו חייב לקנות לו שאין אדם מקנה דבר שאינו בידו אם לא רצה מעצמו כדי לעמוד בדיבורו. אמר ליה ארעא בדיקלי אי אית בה דיקלי קני ואי לא הוי מקח טעות. אמר ליה ארעא בי דיקלי אפילו אין בו דקל כלל הוי מקח קיים ובלבד שתהא ראויה לדקלים: אמר לו שדה אני מוכר לך בר מאילני אי אית בה אילני שאין העול כובשם שיירם אי אית בה דיקלי שצריכין לעלות בהן בחבל או גופני לבד שייר אותן אי אית בה אילני ודיקלי או אילני וגופני שייר אילני דיקלי וגופני שייר גופני. אמר ליה חוץ מחרוב פלוני או חוץ מחצי חרוב פלוני לא קנה שאר חרובין וגם לא קנה [ל] חצי האחר: **יג** המפקיד אצל חבירו בשטר נאמן לומר נאנסו או החזרתי לך ובשבועה: **יד** שטר עיסקא היוצא על היתומים נשבע וגובה החצי ומן השאר פטורין בלא שבועה: **טו** המוכר שדה [מ] לא מכר גת ושובך שבה בין חרבים בין ישובים וכל הנך דאמרינן אין מכורין עם [נ] בית השדה והחצר אם נתנן במתנה הכל נתן וכן אחין שחלקו והחזיק אחד בשלו וכן מחזיק בנכסי הגר זכה בכל: **טז** אמר ליתן לחבירו בית מחזיק מאה חביות ונמצא שמחזיק ק"כ הוא נתון כמו שהוא: **יז** מכר קרקע ושייר לו אפילו שני אילנות שבו יש לו קרקע ליטע אחרים במקומן לכשימותו [ס] וכן נמי מכר שני אילנות יש ללוקח קרקע:

המוכר את הספינה פרק חמישי

א המוכר את הספינה או נותנה מכר ונתן תורן ונס ועוגין ומשוטות וכבש ובור שבה ולא עבדים ומרצופים וסחורה שבה ולא הדוגית ואם אמר לו היא וכל מה שבתוכה הכל בכלל: **ב** ספינה אינה נקנית עד שימשוך כולה [ע] שתבוא סופה למקום ראשה ובע"ח כיון שקורא לה והיא באה או שהכישה במקל או שהנהיגה בקול משעקרה יד ורגל הוי משיכה ושאר מטלטלין במשיכה כל דהו סגי. ומסירה הוי מאחזה ברגלה או באוכף או במשוי שעליה במצות המוכר אפילו לא מסרה מידו לידו: **ג** ספינה ואותיות נקנות במסירה אבל לא שאר מטלטלין ומסירה דאותיות צריך שתהא משיכה עמה או הגבהה בדבר שדרכו להגביה אבל במסירה לחוד או בהגבהה לחוד לא קני הלכך המפקיד שטרות והחזיק בו אחד במשיכה או בהגבהה לא קנה המלוה שבו כיון שאין דעת אחרת מקנה לו שיאמר לו לך קני: **ד** כל דבר שנקנה במסירה נקנה אף במשיכה אבל דבר שנקנה במשיכה אינו נקנה במסירה. מסירה קונה דוקא ברה"ר ובחצר שאינה של שניהם אבל לא בסימטא ובחצר של שניהם ומשיכה דוקא בסימטא ובחצר של שניהם. והגבהה קונה בכל מקום ואי אמר לו ברה"ר על דבר שנקנה במסירה לך משוך וקנה לא קנה עד שימשכנו [פ] לרשותו או עד שישכור מקומו אם אמר לו כן ברשות הבעלים. הלכתא אותיות נקנות [צ] במסירה לרשב"ם ולרב אלפס ז"ל ולר"ת אינן נקנות עד שימסור ויכתוב לו קני לך איהו וכל שעבודא דאית ביה ואם לא כתב לו כן הוי מקח טעות ודמים חוזרין וכן דעת א"א הרא"ש ועיקר מכירת שטר חוב אינו אלא מדרבנן: **ה** אע"ג דסתם קנין לכתיבה עומד אם מכר או נתן בקנין ומוחה בעדים מלכתבו לא יכתבו בעל כרחו ומיהו במכר יכול הלוקח לחזור אם לא יכתוב לו השטר. אמר לעדים קנו בקנין שדה זו לפלוני ע"מ שתכתבו לו השטר או על מנת שתתנו לו מאתים זוז יכול לחזור בו שלא יכתבו לו או לא יתנו לו המאתים זוז ולא יתנו לו השדה: **ו** מוכר שכתב שטר ללוקח ולא מסרו בידו כיון שהחזיק הלוקח בשדה נקנה לו השטר בכל מקום שהוא אבל אותיות בעלמא שמוכר שטר חוב שיש לו על חבירו לאחר אינו נקנה אגב קרקע ולא בקנין אלא בכתיבת שטר שיכתוב לו קני לך איהו וכל שיעבודיה: **ז** מכר הקרון לא מכר הפרדות מכר הפרדות לא מכר הקרון והני מילי שאינן קשורות בו אבל קשורות בו מכר [א] זה עם זה ואם השכיר הקרון השכיר הפרדות אפילו אינן קשורות בו מכר צמד או בקר סתם לא מכר השני אפילו אם יש שקורין גם לבקר צמד אלא הצמד לבד מכור ומותר הדמים הם מתנה ואם הכל קורין גם לבקר צמד אז הוא מכור בכללן: **ח** מכר החמור מכר האוכף והמרדעת אפילו אינן עליו אבל שק [ק] ודיסקיא [ומרכבת הנשים] אינן מכורין אפילו הן עליו ואפילו אמר לו חמורך זה מכר פרה וחמור סתם לא מכר ולדיהן ואפילו אמר לו פרה מניקה אני מוכר לך לא מכר את ולדה ואם אמר חמור מניקה אני מוכר לך מכר גם הולד: **ט** מכר שפחה סתם מכר כל כלים שעליה אפילו שוים כמה אבל לא מכר שירים וטבעות שעליה ואם אמר לו היא וכל מה שעליה אז הכל מכור: [ר] אמר שפחה [ש] מעוברת אני מוכר לך מכר הולד שפחה מניקה אני מוכר לך לא מכר הולד. מכר בור מכר מימיו מכר אשפה מכר זבלה מכר כוורת מכר דבורים מכר שובך מכר יונים [וכן נמי אם מכר כל הדבורים וכל היונים מכר כוורת ושובך]: **י** הלוקח מחבירו כל היונים שיצאו משובכו זו השנה [ת] מניח לכל אם זוג אחד ומאותו הזוג גם זוג אחד ונוטל השאר. לקח הדבורים שיצאו מכוורתו נוטל שלשה נחילין הראשונים ומשם ואילך נוטל אחד ומניח לו אחד לקח הדבש של כוורתו מניח לו שתי חלות לקח זתים לקוץ מניח לו שני ענפים ובשאר אילנות מגביה מן הקרקע טפח וקוצץ ובבתולת השקמה שלשה טפחים ובסדן השקמה שני טפחים בקנים ובגפנים מקשר [א] התחתון ומעלה בדקלים ובארזים חופר ומשרש: **יא** הקונה שני אילנות בשל חברו לא קנה מהקרקע כלל ואם הזקין ויבש שאין נזעו מחליף לא יטע אחר במקומו אבל אם גזעו מחליף הוא שלו ואם גדלו הענפים ונתפשטו אין צריך לקצץ והעולה משרשיו למוכר והעולה ממנו למעלה מן הקרקע ללוקח וצריך לקוצצו חוץ מהסמוכה דקל שאין לו אפילו העולה מהקרקע ולמעלה. קנה שלשה יש לו קרקע ליטע אחרים במקומן כשייבשו ותחתיהן וביניהן וחוצה כמלוא אורה וסלו ולא הוא ולא המוכר רשאין לזורעו ואם גדלו הענפים ונתפשטו חוץ לזה השיעור צריך לקוצצן וקנה אילנות קטנות שביניהן והעולה מן השרשים שלו והוא שיהו נטועין כג' רגלי קנקן ולא יהא ביניהם פחות מד' אמות ולא יותר על ט"ז ומודדין אלו ד' וט"ז למטה [ב] סמוך ליציאתו מן הארץ ואפילו קנה שלש בדי אילנות שהן למטה אחד ונטועין כשיעור הזה יש לו קרקע אבל מכר לו

הגהות הגר"א [א] מכר זה עם זה. אבל בטור כתב שהקרון לא נמכר עם הפרדות בכל ענין (עיין מ"ש רבינו בחו"מ סי' רכ סק"ד).

פלפולא חריפתא

שנשמט ולא מידי הרא"ש המחבר: [צ] **אפילו** ברשות הרבים· מדנפשיה כתב כן: [ק] **כבתחלה** ל"ג בקצור כתב יד: סליק פרק חזקת הבתים

פרק רביעי [ר] **אבל** אין בהם ד' אמות· דהא דכתוב בפנים ומסתברא דל"ש סבירא ליה להמקצר דקאי כמי אספיקא קמא כ"כ ב"י סימן רי"ד: [ש] **והוא** עומד כו'. הרשב"ם: [ת] **ועומד** באחד· כ"כ הרשב"ם: [א] **אלא** פחותה שבהן· הרשב"ם: [ב] ה"ג ופרדסים ואי אמר ליה זיהרא מכר גם גנות ופרדסים חוץ מבתים ועבדים: [ג] **אבל** אם אמר כל נכסי· בטור סימן רי"ט גריס כל' וכן עיקר וכן הגהתי בפנים: [ד] נ"ל דה"ג מצר ראובן רוחין תרתין ומצר שמעון. וכן הלשון בטור סימן רי"ט: [ה] נ"ל דה"ג שהיה לו שדה בשותפות וכן הלשון בטור סימן רי"ח: [ו] **בשותפות** הרשב"ם: [ז] ה"ג ואם נפל הגג· והיינו דרב פפא כפי המסקנא שבגמרא דלדידיה בונה ולית הלכתא כוותיה: [ח] ה"ג דלת נגר ומנעול: [ט] **ובית** היקמין כך הגי' בגמרא דידן ובפנים דגרס בית היקבין גי' הרי"ף הוא וגם בטור בסימן רע"ו כתב כן: [י] ה"ג מכר הבתים בורות שיחין ומערות· וכ"ל דגרסא ומרחצאות וכן הוא בטור סימן רע"ז:

[כ] ה"ג שאינו טוען קב וכוה מהרשב"ם: [ל] נ"ל דגרסי' חצי האחר וכך הגהתי גם בפנים: [מ] נ"ל דה"ג לא מכר בור גת· וכן הל' בטור סימן רע"ו: [נ] נ"ל דה"ג בית חצר ושדה וכן הל' בטור שם: [ס] וכן נמי מכר שני אילנות· זה אינו דדוקא שלשה כמ"ש בפרק דלקמן סימן י"א ובטור סי' רע"ז כתב שלשה: סליק פרק המוכר את הבית

פרק חמישי [ע] **שתבוא** סופה כו'. הרשב"ם: [פ] **לרשותו**· פירוש שיש לו רשות להניח שם חפציו והיינו כמי סימטא ובפנים כתוב לסימטא: [צ] נ"ל דה"ג במסירה לרשב"ם וכן הוא בטור ס"ס רמ"ח ול"ג לר"ת ובטור בהדיא דר"ח כר"ת ס"ל. דה"ג ור"ת: [ק] נ"ל דה"ג ודסקיא ומרכבת הנשים אינן מכורין· וכן הל' בתוספות ובטור סימן ר"ך: [ר] **אמר** שפחה· כל דין שפחה גם בפרה וכ"כ בטור סימן ר"ך: [ש] **מעוברת**· ובטור סימן כ"ך כתב כדמסיק בפנים אפילו אמר שפחה זו סתם ואע"ג דבפנים איתא שפחה סתם מהרי"ו כ"ך הסכים שצריך שיאמר זו: [ת] נ"ל דה"ג מניח לה לאם זוג אחד ומאותו זוג וכן הל' בפירוש רשב"ם: [א] **התחתון** כ"כ התוספות דלא תקשה מפרק מרובה סימן י"ז מהא דקוטמין נטיעה: [ב] **סמוך** ליציאתו· כו'

שנים בתוך השדה ואחד על המצר או שנים בתוך שלו ואחד שיש לו בתוך של חבירו או שמפסיק ביניהם בור או אמת המים או רשות הרבים או ריכבא דדיקלא אין לו קרקע :
יב המוכר הראש בבהמה גסה לא מכר הרגלים מכר הרגלים לא מכר הראש מכר הקנה לא מכר הכבד מכר הכבד לא מכר הקנה אבל בדקה מכר הראש מכר הרגלים מכר הרגלים לא מכר הראש מכר הקנה מכר הכבד מכר הכבד לא מכר הקנה בד"א במקום שאין מנהג ואם יש מנהג הכל כמנהג המדינה : יג מכר לו חטים יפות ונמצאו רעות ומכרן לו בשויין [לוקח חוזר בו ולא מוכר ואם מכר לו רעות ונמצאו יפות ומכרן לו בשויין] מוכר חוזר בו ולא לוקח ונמצאו כמו שהתנו אלא שהיה אונאה במכר בשתות קנה ומחזיר אונאה התנה ליתן לו אדומות ונמצאו לבנות או איפכא שניהן חוזרין בהן וכן ביין ונמצא חומץ או איפכא [ג] [או מכר לו עצים של זית ונמצא של שקמה או איפכא] : יד הלכתא באונאה שתות המקח קיים ומחזיר האונאה ביתר משתות המקח בטל ושניהן יכולין לחזור וגם המתאנה ומיהו דוקא כל זמן שלא קיים המתאנה המקח אבל אם נתרצה המתאנה במקח אין המתאנה יכול לחזור בו וכן אם נתאנה הלוקח ביותר משתות ושהה בכדי שיראה אע"ג דמוכר לעולם חוזר הכא אינו יכול לחזור כיון שנתקיים המקח אצל לוקח שנתאנה ואם מכר לו שוה ארבעה בה' שנתאנה הלוקח כדי בטול מקח וחזר והוקר בתוך כדי שיראה ועמד על שמנה קודם שנתקיים המקח הלוקח יכול לחזור בו אף על פי שאין לו עתה אונאה [ולא מוכר אע"פ שיש לו עתה אונאה] [ד] ומיהו אין הלוקח יכול לתבוע אונאתו וכן נמי איפכא מכר לו חמשה בארבעה והוזל ועמד על שלשה מוכר חוזר ולא לוקח : טו המוכר פירות לחבירו ברה"ר ופסק עמו המדה בכך וכך ומשכה לרשותו אע"פ שלא מדד קנה מדד ולא משך לא קנה אבל אם לא פסק אפילו מדד ומשך לא קנה [ה] ובדבר שדמיו קצובין הוי כפסק ואם אמר לו אני מוכר לך כפי מה שישומו אותו שלשה הוי כפסק [ה] והני מילי למדידה אינה מעכבת בשלא הזכיר לו סכום כל המקח אבל אמר לו כור בשלשים זוז אני מוכר לך יכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה כור בשלשים סאה בסלע ראשון ראשון קנה הכנים החמרים עם התבואה לתוך ביתו אותה משיכה אינה כלום אפילו פסק קודם ומדד התבואה בעודה עליהם לא קנה אלא אם כן פרקן אז יקנה לו רשותו אם פסק אע"פ שלא מדד . מדד המוכר ונתן לתוך כליו של לוקח בסימטא או בחצר של שניהם קנה אפילו לא אמר לו זיל קני ואם לא מדד לא קנה עד דא"ל זיל קני וברה"ר לא קנה אע"פ שמדדו ואמר לו זיל קני וברשות המוכר אי אמר ליה זיל קני קנו לו כליו אע"פ שלא מדד [ו] ואי לא אמר ליה זיל קני לא קנה אע"פ שמדד. בכליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה אע"ג דאמר ליה זיל קני : טז היו מודדין במדת הסרסור עד שנתמלאת המדה הוא ברשות המוכר אפילו יש בה רושם עד היכן מגיע לוג או ב' משנתמלאה ברשות לוקח אבל אם מודדין במדה של לוקח ויש בה רושם מיד כשיגיע לרושם קנה אם אמר לו [ז] כל לוג [בכך וכך] והוא בסימטא . ואם היא של מוכר אפילו נתמלאת היא ברשותו . אדם האומר יזכה לו כלי או חצרי לחבירי במקח שהוא קונה מחבירו קנאו אבל אומר יזכה לו חצרי במקח שהוא קונה ממני לא קנה אלא אם כן יזכה לו החצר על יד אחר או ישכירנו לו או יקנהו לו בקנין . במשיכה שמשך הלוקח החפץ אפילו בתוך כליו של מוכר קנה . יז הא דמטלטלין נקנין במשיכה דוקא דבר שאין דרכו להגביהו ואפילו הכי אם הגביהו קנאו אבל דבר שדרכו להגביהו לא קנה עד שיגביהו . הקונה דבר המחובר לקרקע והחזיק בקרקע חזקה שהוא נקנה על ידה קנה דבר המחובר [ח] אף על פי שלא כוון לקנות הקרקע : יח סרסור שהשאיל מדתו למוכר למדוד בה כל זמן שלא נתמלאת היא ברשות מוכר אם הוקר אם הוזל משנתמלאת היא ברשות לוקח ואם הסרסור מדד להם ושבר להם החבית חייב לשלם אותה אע"פ שאין נותנין לו שכר אלא על המדידה : יט בעל הבית שמוכר דבר לח חייב להטיף שלש טפין אחר שיפסוק הקלוח ומה שישאר בו אח"כ הוא שלו החנוני אינו חייב להטיף שלש טפין : כ השולח בנו קטן אצל חנוני וצלוחית בידו ובידו פונדיון שהוא ב' איסרים כדי שיתן לו החנוני שמן באיסר ויחזיר לו איסר ומדד לו באיסר שמן והחזיר לו איסר ושבר הצלוחית והפסיד האיסר החנוני חייב על האיסר ועל השמן ופטור על הצלוחית ואם נטלה למדוד בה לאחרים חייב גם עליה אפילו נשברה אחר שהחזירה ליד התינוק : כא הנוטל כלי מן האומן לקנותו אם ייטב בעיניו ודמיו קצובין ונאנס בידו חייב כאילו לקחו כבר ואין הבעלים יכולין להקדישו : כב הסיטון שמוכר לחנוני מקנח מדותיו אחת לשלשים יום ובעל הבית אחת לשנים עשר חדש והחנוני פעמים בשבת [ומקנח אבני המשקל פעם אחת בשנה] והמאזנים בכל פעם ופעם וכ"ז בלח אבל ביבש אין צריך ובמקום שנהגו להכריע צריך להכריע טפח ואם אין נוהגין להכריע צריך להוסיף לו אחד ממאה בלח ואחד [מארבע מאות] ליבש . מקום שנהגו למדוד בגסה לא ימדוד בדקה בדקה לא ימדוד בגסה מקום שנהגו לגדוש לא ימחוק אפילו אם נותן לו שלש מדות במקום ב' ואפילו אם רוצה לפחות לו מן הדמים וכן במקום שנהגו למחוק לא יגדוש . מעמידין ממונים על המדות והשערים : כג עושין משקל מליטרא וחצי ליטרא ורביע ליטרא [ולא פחות . הבא לשקול שלשה רביעי ליטרא] ישקול ליטרא ביחד וישים רביע על הנשקל ואם בא לשקול עשרה ליטראות אין צריך לשקול כל אחת ואחת בהכרעה אלא שוקל ביחד ומכריע אחד לכולם : כד שוקלי עשת נחשת וברזל צריך שיגביהו המאזנים מן הארץ שלשה טפחים ושיהא אויר למעלה על הלשון שלשה טפחים ושיהא בקנה שכף משקל בשני [ט] ראשיה י"ב טפחים ושיהא באורך החבל שהכף תלוי בו י"ב טפחים ושל מוכרי צמר וזכוכית תהא תלויה באויר ב' טפחים וגבוהה מן הארץ ב' טפחים ואורך הקנה והחבל [תשעה תשעה] טפחים . ושל חנוני ובעל הבית תהא תלויה באויר טפח וגבוהה מן הארץ טפח וקנה [י] וחבל שלה ששה [ששה] טפחים ושל מוכרי כסף וזהב תהא תלויה באויר שלש אצבעות וגבוהה מן הארץ שלשה אצבעות ולקנה ולחבל לא נתן התנא שיעור : כה אין עושין משקולות ששוקלין בהן דבר לח משום מיני מתכות אלא מאבן או מזכוכית אבל במה ששוקלין דבר יבש מותר לעשות של מתכת : כו אין עושין המחק לא מדלעת ולא ממתכות אלא של זית ושל שקמה ואשכרוע ואין עושין אותו צדו אחד עבה וצדו אחד קצר [כ] אלא שתיהן שוות כפי המנהג ולא ימחוק מעט מעט ולא בבת אחת במכירות אלא פעם אחת במתון : כז המודד קרקע [ל] בין אחין צריך ליזהר שלא ימדוד בחבל אחד לזה בימות החמה ולזה בימות הגשמים ולא יטמין משקלותיו במלח ולא ירתיח המדה אפילו היא קטנה מאד ואסור להשהות מדה יתירה וחסרה בביתו במקום שאין נוהגין לרשום המדות אפילו ייחדה לעביט : כח יכולין להוסיף על המדות ועל המטבעות שתות ולא יותר ואסור להשתכר יותר משתות ובלבד שלא הוקר השער : כט אסור לקנות פירות לאצרם אבל במה שגדל לו על שלו יכול לאצרו ובמקום שרובו עובדי כוכבים הכל מותר : ל אין משתכרין בביצים הכפל [מ] ולא ימכרם תגר לתגר כדי שלא יתיקרו : לא סחורה שירדה עד שנמכר בשש מה שהיה נמכר בעשר מתפללין עליה בשבת והוא שעיקר פרנסת אנשי העיר ממנה :

המוכר פירות פרק ששי

א המוכר [נ] פירות לחבירו . [ס] הלכתא אין הולכין בממון אחר הרוב הלכך המוכר פשתן לחבירו ולא צמח אינו חייב באחריותן אבל מכר לו זרעים שאין נאכלים כלל או הנאכלים והתנה עמו לזריעה וזרעם ולא צמחו חייב באחריותן ונותן לו דמי זרע ולא ההוצאה שהוציא עליו : ב המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן אם הכיר בלוקח שהוא בעל אדמה וצריך לו לחרישה או אפילו לא הכירו ויש הוכחה בדמים שנתן בו דמי שור העומד לחרישה הוי מקח טעות ואם אין לעמוד על הדמים כגון שנתייקר שור לשחיטה ושוה כשור העומד לחרישה אפילו אם רוב קונין לחרישה יכול לומר לשחיטה מכרתיו לך : ג מחט שנמצא בעובי בית הכוסות [ע] מצד אחד כשרה משני צדדין יש בו קורט דם טרפה אין בו קורט דם כשרה הוגלד פי המכה בידוע שהיה תוך שלשה ימים ואם קנאו תוך שלשה ימים הוי מקח טעות לא הוגלד פי המכה המוציא מחבירו עליו הראיה : ד השוחט הבכור ולא הראהו לחכם או שחט פרה טרפה ומכרה ואחר כן נודע [לו] מה שאכלו אכלו וצריך להחזיר להם הדמים מה שלא אכלו בכור יקבר ובפרה יחזירו לו הבשר ויחזיר להם הדמים מכרוהו לעובד כוכבים או השליכוהו לכלבים [פ] ישלמו לו דמי טרפה : ה המוכר עבד לחבירו ונמצא גנב או משחק בקוביא המקח קיים . לסטים מזויין או נוכתב למלכות הוי מקח טעות . המוכר פירות לחבירו במקום שאין מנהג צריך הלוקח לקבל לכל סאה חטין רובע הקב קטנית ורובע הקב ניסובית לסאה שעורים ורובע עפרורית לסאה קטנית ועשרה מתליעות לק' תאנים ואם יש מנהג בפחות וביותר ילכו אחריו ואם נראה לו שהיה בהן יותר מאלו השיעורים [צ] והתחיל לנפח ונמצא בהן יותר צריך ליתנם לו שלמים דקנסינן ליה דחיישינן שמא ערבם אבל אם ידוע שלא ערבם צריך לקבל אלו השיעורים ואם ידוע שעירב אפילו כל שהוא א"צ לקבל מהן כלום . הבורר צרור מתוך חטין של חבירו משלם לו דמי חטין : ו המקבל שדה ליטע צריך בעל השדה לקבל עשרה אילנות בורין למאה ואם יש בהם יותר צריך ליטע לו כולם טובים : ז אמר לחבירו מרתף של יין אני מוכר לך למקפה נותן לו יין שכולו יפה אמר לו מרתף זה של יין ואמר לו למקפה או שאמר לו מרתף של יין סתם נותן לו יין שכלו יפה ומקבל עליו עשר חביות רעות לק' . מרתף זה של יין ולא אמר לו למקפה נותן לו אפילו יין שהתחיל להחמיץ מרתף זה ולא אמר יין אפילו כולו חומץ הגיעו : ח הלכתא ריחיה חלה וטעמיה חמרא מברכין עליו בורא פרי הגפן : ט שמרי יין שנותנין עליהן מים וכן חרצנים שנותנין עליהם מים ויש בהם טעם יין מברכין עליהם שהכל אפילו נתן בהם שלשה מדות מים ומצא שלשה מדות וחצי אלא אם כן נתן שלשה מדות ומצא ד' . ולענין יין נסך משום מגע עובד כוכבים מים שנותנין על שמרים כל זמן שלא מצא יותר ממה שנתן [ק] מים ראשונים יש בהם משום מגע עובד כוכבים ולא השניים אבל שמרים של עובד כוכבים שנתן עליהם מים לעולם אסורין . וחרצנים שנדרסו ברגלים ולא נעצרו בגלגל וקורה ונתן עליהם מים אפילו מצא פחות ממה שנתן יש בהם משום מגע עובד כוכבים אפילו מצא פחות ממה שנתן בשניים אלא אם כן יהיה גרוע עד שאין דרך בני אדם לשתותו : י אין מקדשין על יין שריחו רע או שנתגלה אפילו שנו במסננת אבל על תירוש ויין [מזוג שהביאו מן המרתף [ר] ולא בדקו ויין] לעוקין מקדשין עליהם והוא שיצא מהם לצלוחית קצת כשמערין אותן אבל אין יוצא מהם לצלוחית אין מקדשין עליהם . יין מבושל מברכין עליו בפה"ג ומקדשין עליו : יא המוכר לחבירו קנקנים בשרון מקבל לכל מאה י' רעועות עשויות בגפרית ואם היו בהן י"א לק' [ש] נותן לו האחת ומקבל השאר : יב המוכר יין לחבירו סתם ולא פירש לו למקפה אפילו הוא בקנקנים של מוכר או אפילו אמר ליה למקפה והוא בקנקנים של לוקח אינו חייב באחריותו אפילו אם החמיץ תוך שלשה ימים ואם אמר לו למקפה והוא בקנקנים של מוכר חייב באחריותו אפילו אחר שלשה ימים . נתנו לו למוכרו בחנות כאילו אמר לו למקפה וחייב והוא שלא שינה לעשות לו ברזא אחרת ולא איחר למכרו ביום השוק הראשון ואם ידוע שיינו מחמיץ בכל ענין חייב באחריותו . וה"מ יין אבל שכר תוך שלשה ימים [באחריות המוכר מכאן ואילך] באחריות הלוקח . מאן דיהיב חמרא לחבריה [ת] בתורת עיסקא והתנה שלא ימכרנו אלא במקום פלוני הוזל או החמיץ קודם שיגיע שמה הכל ברשות הנותן . אמר לחבירו יין מבושם אני מוכר לך צריך שיתן לו יין שראוי לעמוד עד עצרת ואם החמיץ קודם אם הוא בקנקנים של מוכר הוא חייב באחריותו בקנקנים של לוקח אינו חייב באחריותו . ישן נותן לו משל אשתקד וצריך שיהא ראוי להתישן עד החג . מיושן נותן לו משל שלש שנים : יג המוכר (בית) מקום לחבירו לעשות בית חתנות לבנו או שקבל עליו לעשותו או בית ארמלות לבתו עושה אותו ד' אמות על ו' קבל לעשות לו בית סתם יעשנו ו' על ח' בית גדול ח' על עשרה טרקלין י' על י' תרבץ אפדני י"ב על י"ב ובכולם יהא גבהן כחצי ארכן ורחבן . מי שיש לו בור לפנים מביתו של חבירו ויש לו דרך עליו אינו יכול ליכנס שם אלא ביום ואינו יכול להכניס שם בהמותיו להשקותם וכל אחד עושה מפתח לבור שלא יכנס אחד בלא רשות חבירו . מי שיש לו גנה לפנים מגנתו של חבירו אינו יכול ליכנס בלילה שם ואינו יכול להכניס לתוכה תגרין ולא יכנס מתוכה לשדה אחרת והחיצון זורע הדרך נתן לו דרך מן הצד מדעת שניהם נכנס מתי שירצה ומכניס תגרין לתוכה [ולא יכנס מתוכה לשדה אחרת] ושניהם אין רשאין לזרעו : יד אמר לחבירו אמת [א] בית השלחין אני מוכר לך נותן לו [ב] רוחב אמה לעיקרי האמה ואמה לכל צד לשפה . אמת בית קילון אני מוכר לך נותן חצי אמה לעיקרי האמה וחצי אמה לכל צד לשפה ואם נפלו השפות מתקנן מעפר אותה שדה : טו מי שהיה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו ונטלה ונתן להן דרך מן הצד מה שנתן נתן ושלו שרצה ליקח מהם לא הגיעו . שיעור דרך היחיד כדי שיעבור חמור במשאו ודרך הרבים שש עשרה אמה . דרך המלך ודרך הקבר אין להם שיעור . מעמד שעושין [ג] כשחוזרין מבית הקברות שיעורו בית ארבע קבין : טז המוכר מקום לחבירו לעשות לו קבר או המקבל עליו לעשותו עושה מערה [ד] ד' על ו' אמות ופותח לתוכה ח' כוכין ג' בכל צד לאורך המערה ושנים ברחבה והכוכין ארכן ארבע אמות ורחבן ו' טפחים [ה] וגובהן שבעה ועושה חצר על פתח המערה ששה על ששה . ועושה כנגד מערה זו מערה אחרת :

בית כור פרק שביעי

א האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך או אפילו לא אמר לו עפר אלא בית כור אני מוכר לך היו בו סלעים גבוהים עשרה טפחים או חריצין עמוקים עשרה טפחים אפילו אם ראויין לזריעה אינו צריך לקבלם . אבל קרקע המישור שביניהם צריך לקבל ואינו יכול לומר איני רוצה שדה מופסקת בסלעים . ובלבד שלא יפסיקו בכל אורך השדה שיוכל להעביר המחרישה ביניהם . אין הנקעין עמוקים עשרה ולא הסלעים גבוהין י'

פלפולא חריפתא

כו' כ"כ התוספות : [ג] נ"ל דהכוסו גרס או מכר לו עצים של זית ונמצא של שקמה או איפכא וכן פל' בטור סימן רל"ג : [ד] ומיהו אין הלוקח יכול לתבוע אונאתו · לא דק בזה שהרי אין כאן תביעת אונאה וכמו שכתוב בפנים בתחלת דברי רבי יונה בקושיותו על פירוש ריב"ש ומה שכתוב בפנים בפלוגתא די"א ורבי יונה היינו לדברי רב חסדא דמיירי באונאת שתות ולסברתו דס"ל דאף בשתות יכול לחזור וכן בטור סימן רכ"ז לא כתב להא דאין הלוקח יכול לתבוע אונאתו ולדרבה באונאת שתות כתב דחייב ליתן לו האונאה והב"י סובר דפסק כי"א ולי נראה דאף רבי יונה מודה כמו שכתבתי בס"ד על הפנים : [ה] ובדבר שדמיו קצובין · בפנים סימן דלקמן : [ה] וה"מ כו' . בפנים סימן י"ז : [ו] ואי לא אמר ליה זיל קני לא קנה · עיין בפרק בתרא דמסכת ע"ז סימן ע"ו : [ז] נ"ל דס"ג כל לוג בכך וכך והוא בסימטא · וכן הלשון בטור סימן ר"ל : [ח] אע"פ שלא כו' . תוספות : [ט] בשני ראשיה גרס בטור סימן רל"א : [י] ה"ג וחבל שלה ששה ששה טפחים · כל אלו הגרסאות מהטור שם : [כ] אלא שתיהן · הרשב"ם : [ל] בין אחין · כ"כ הרשב"ם וכתב שכן בבני לקוחות שלקחו קרקע בשותפות : [מ] ולא ימכרם כו' . תרי אמוראי פליגי ופסק כתרווייהו ואע"ג דרבנן הוא והיה לנו לילך אחר המיקל ירצה לי דלא ידעינן מאן מיקל וה"כ זיל הכא קא מדמי וזיל הכא קא מדמי ואנן אין משתכרין שניהו הלכך מכח סי

מנייהו מפקת פסקינן כתרווייהו להחזיק בדין מגמתינו אך בטור סימן רל"א פסק כמ"ד בכפל והרמב"ם בפרק י"ד מהלכות מכירה פסק כמ"ד מתגר לתגר וצריך סברא וטעם לשני הפסקים :
סליק פרק המוכר את הספינה

פרק ששי [נ] המוכר פירות לחבירו· סימנא דרים הפרק הוא : [ס] הילכתא אין הולכין כו' . בפנים סימן דלקמן : [ע] מצד אחד כשרה . עיין בפרק אלו טריפות סימן ל"ד : [פ] ישלמו לו דמי טריפה· השמיט כאן ברייתא פירות ונמצאו טבלים יין ונמצא יין נסך וגם בטור סימן רל"ד השמיטה אך שם מסר כללא כל שאיסורו מד"ת כו' : [צ] ה"ג והתחיל לנפות ומצא : [ק] מים ראשונים כו' . דדינו כמו שמצינו במעשר : [ר] ולא בדקו הרשב"ם : [ש] נותן לו האחת· ובקלנ"ר כ"י נותן לו דמי האחת : [ת] בתורת עיסקא· הרשב"ם : [א] נ"ל דס"ג בית השלחין אני מוכר לך וכל הלשון בטור סימן רי"ז : [ב] רוחב אמה· כבר כתבתי בזה בפנים : [ג] כשחוזרין · הרשב"ם בגמרא : [ד] נ"ל דס"ג ד' על ו' אמות וכן מצאתי בגליון קלנ"ר כ"י גם ס"א וכן הלשון בטור סימן רי"ז : [ה] וגובהן שבעה· פירוש טפחים ובטור איתא כן בהדיא ·
סליק פרק המוכר פירות

או אפילו גבוהין ועמוקים י' [ו] ואמר לו כבית כור צריך לקבלן והוא שלא יהא בכולן אלא ארבעה קבין [ושיהו מובלעים ברוב השדה אבל יש בהן יותר מארבע קבין] או שהן מובלעין בפאות *מבריכת השדה אין צריך לקבלם. היו מובלעין רוב ארבע קבין במשוש [ז] של רוב השדה ומעוטן ברוב או שהיו עומדים בעגול או כשורה או כקרני השור או כעקלתון מבעיא אם צריך לקבלן הלכך אם נתן כבר המעות צריך לקבלם ואם לא נתנם אין צריך לקבלם ואם היה סלע יחידי עומד אצל השדה או אפילו בתוכה סמוך למצר אין צריך לקבלם. וכל זה איירי שלא היה עומד בתוכה הלכך צריך ליתן לו בית כור שלם אפילו אם ירצה לנכות לו כפי החסרון אין שומעין לו שזה יאמר איני רוצה אלא בית כור שלם אבל אם היה עומד בה יאמר לו בית כור עפר הן חסר הן יתר או בית כור סתמא פיחת או הותיר עד רובע הקב לסאה הוי מחילה אפילו אלף סאין. יותר מרובע לסאה צריך להחזיר לו הכל אף הרבעים ורואין אם אין במותר שיעור תשעה קבין כמו שמכר לו ל"ב סאין והיה המותר ל"ג [ח] סאין אז תלוי במוכר רצה מחזיר לו הקרקע רצה מחזיר לו מעות ואם נשתנה השער אחר כך בין לזול בין ליוקר אם רוצה מעות צריך ליתן לו כשער הזול ואם יש במותר תשעה קבין אז צריך ליטול קרקע ואם יש לו שדה אחרת אצלה אפילו היה במותר כל שהו צריך לקבלו בקרקע ובגינה שיעור שצריך לקבל המותר בקרקע הוא חצי קב ואם היה שדה ונעשה גינה או איפכא מיבעיא מה מחזיר לו ולא איפשיטא וצריך לקבל הקרקע. אמר לו בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל הן חסר הן יתר או איפכא מספקא לן איזה לשון נתפס והמוציא מחבירו עליו הראיה [ט] הלכך הותיר כל שהו יחזיר פיחת כל שהו לא ינכה. אמר לו בית כור אני מוכר לך בסימנין ובמצרן [י] או שהזכיר לו מדתה פיחת או הותיר שתות הגיעו יתר מכן ינכה ואם הכירה הלוקח אפילו פיחת יתר מכן הגיעו: ב האחין שחלקו כיון שעלה הגורל לאחד מהן קנו כולן. ב' אחין שחלקו ובא להם אח שלא ידעו בו בטלה החלוקה וחוזרין וחולקין בגורל אבל שלשה אחין או שותפין שהלך אחד מהם והוצרכו השנים לחלוק יכולין לחלק בפני שלשה בגורל שלא בפניו והחלוקה קיימת בין בקרקע בין במטלטלי אבל אם בא להעלות אחד מן החלקים ואמר אני אתן בו יותר ממה ששמתם אותו והקחנו בלא גורל שומעין לו שאם היה כאן בשעת החלוקה היה יכול לעשות כן אבל בלא עלוי אינו יכול לבטל הגורל. אחין שחלקו ונטל ב"ח חלקו של אחד מהן [כ] כגון שהיא אפותיקי דבענין אחר אינו יכול ליקח חלק אחד לבדו צריך השני ליתן לו חצי חלקו [ל] ומיהו אם ירצה יתן מעות בשבילו דהוו כלקוחות באחריות [מ] דקי"ל אין ברירה בדאורייתא אבל בדרבנן יש ברירה: ג שלשה שירדו לנוס אחד אומר במאה ושנים במאתים או איפכא בטל היחיד במיעוטו אמר א' בכ' סלעים ואחד בכ"ה ואחד בשלשים הולכין אחר האמצעי שאומר כ"ה: ד האומר לחבירו [נ] חצי שדה אני מוכר לך נותן לו כדי דמי חצי השדה במקום הכחוש שבה ואם אמר לו חציה בדרום אני מוכר לך שמין כמה שוה חציה שבדרום וכשיעור הזה יתן לו במקום הכחוש שבה ונותן לו המוכר בחצי שלו מקום לעשות גדר וחריץ רחב ששה טפחים ואחד קטן רחב שלשה וביניהם טפח:

יש נוחלין פרק שמיני

א האב והבן נוחלין זה את זה אם אין לבנו זרע וכן אחים מן האב נוחלין זה את זה אם אין להם לא אב ולא זרע האיש יורש לאמו וקודם לאחותו בירושתה ואינו מנחילה האיש יורש את אשתו בדבר שהוא מוחזק בידה ולא בדבר שראוי לבא לה אחרי מותה ואינו מנחילה ואדם יורש דודו אחי אמו [ס] מאביה אם אין לו זרע והוא קודם לאחותו בירושת דודו ואינו מנחילו [ע]: ב שכיב מרע שצוה לפני שלשה ל"ש חלק נכסיו לבניו וריבה לאחד ומיעט לאחד ל"ש צוה ליתן לאחרים אם הוא ביום נעשו דיינין להחזיק לכל אחד בשלו ולדון על כל דבר ספק שיפול בצוואה ואין אחד מהן יכול לומר [פ] לב"ד הגדול אזלינא בין נכנסו מעצמן בין זימנם לכך שיעידו ואם הוא בלילה אז הם עדים ואינם יכולין לדון [צ] ואפילו אם דנו בדיעבד אינו דין: ג הא דאמרינן נמצא אחד מן העדים פסול שכל העדות בטל הוא דוקא בשכוונו לראות כדי להעיד והעידו כבר אבל כל זמן שלא העיד בב"ד אפילו כוון לראות כדי להעיד [ק] אינו פוסל השאר: ד עד שהעיד בפני ב' אינו יכול להצטרף עם הב' לדון על עדותו אבל עד [ר] הרואה יכול לדון על פי ראייתו בדיני ממונות ולא בדיני נפשות ובדרבנן אפילו עד המעיד יכול לדון על מה שהעיד: ה מי שנפל קנין לקיים כל דבר יחזור בו כל זמן שעוסק באותו ענין אבל בשאר כל קניינין הגבהה משיכה מסירה כסף שטר וחזקה אין בהן חזרה אחר כדי דבור: ו [ש] אין הבן יורש אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב: ז סדר נחלות איש כי ימות בנו יורשו ואם אין הבן ויש לו זרע עד מאה דורות קודמין לבת אם אין לו בן ולא יוצאי ירכו הבת יורשת וזרעה אחריה עד עולם אין לו בן ולא בת ולא יוצאי ירכו חוזרת לאביו ואם אינו [קיים] יוצאי ירכו דהיינו אחי המת או אחיותיו אם אין לו אחים יורשין ואם אינן ואין להם זרע חוזרת לאבי אביו ואם אינו יוצאי ירכו דהיינו אחי אבי המת או אחיות אבי המת אם אין אחים לאביו יורשין ואם אינן ואין להם זרע חוזרת לאבי אבי אביו וליוצאי ירכו וכן לעולם: ח בכור שמת בחיי אביו יורשין נוטלין חלק בכורתו כמו שנוטלין חלק פשיטותו: ט בכור נוטל פי שנים בנכסי האב ולא בנכסי האם: י בכור נוטל פי שנים כאחד ולא פי שנים בכל הנכסים: יא הלכתא אין הבכור נוטל פי שנים בראוי כבמוחזק ולא בשבח כגון שחת ונעשית תבואה וכיוצא בו אבל דיקלא ואליס ארעא ואסקא שירטון שקיל ולא במלוה אפילו בשטר בין גבו קרקע בין גבו מעות ובמלוה שהוא חייב לאביו נוטל חצי חלק בכורה [ת] יצא עליהם חוב נותן בו פי שנים ואם אמר איני רוצה ליטול פי שנים ולא לפרוע בחוב פי שנים רשאי ולא היבם שמיבם אשת אחיו ונוטל חלק אחיו בנכסי אביו אינו נוטל בחלק אביו שנפל בין מיתת אחיו ליבום [א] אבל אם שבח אחר יבום קודם חלוקה נוטל וכן הבעל שירש אשתו אינו נוטל בראוי אבל בשבח נוטל שהרי יורש הכל ואם הלותה לאחרים כשהיא תחתיו גובה אותה אבל אם היה לה מלוה על אחרים כשנשאת לו ולא הספיק לגבותה עד שמתה [ב] אינו גובה אותה וכן האשה בכתובתה ובנות במזונותיהם אינן גובות לא מן הראוי ולא מן השבח אבל ממלוה אפילו שעל עובדי כוכבים גובה אותה בכתובתה [והאידנא גובה אשה בכתובתה] ובעל חוב מיתמי ממלוה שגבו אפילו גבו מטלטלי לפי תקנת הגאונים דהאידנא גבי בעל חוב וכתובת אשה ממטלטלי דיתמי: יב ההוא דאמר נכסי לסבתא ובתרה לירתאי והסיקנא דאפילו לירתי ירתאי קאמר ואם מתה בתו בחיי הזקנה בן בתו יורש אבל אם אין לבת יורש אלא בעלה אינו יורשה דהוה ליה ראוי [ג] אבל אם אמר נכסי *לסבתא ובתרה מעכשיו לירתאי הוי מוחזק ובעל הבת יורש: יג בכור שאמר לאחיו אל תשביחו את הנכסים עד שנחלוק והלכו והשביחו נוטל בשבח אם לא עשו בהן שינוי כגון ענבים ובצרום אבל דרכום קנאום בשינוי ואינו נוטל לא שבח ולא הפסד שאם נתקלקלו משלמין לו דמי ענבים כאשר היו קודם בצירה: יד בכור שנטל חלק פשוט אפילו במקצת נכסים הפסיד כל חלק בכורתו ויכול למכור חלק בכורתו קודם חלוקה: טו האומר בני בכורי לא יטול פי שנים או איש פלוני בני לא יירש עם אחיו לא אמר כלום אמר איש פלוני בני בכורי הוא יטול פי שנים בכור הוא אינו נוטל פי שנים אמר פלוני בני בכורי ורוקו טוב לרפואה הוא בכור: טז טומטום בכור שנקרע ונמצא זכר אינו נוטל פי שנים ואם פשוט הוא אינו ממעט בחלק בכורה [ד] ואינו נמול לח' ולר"ח ולרי"ף ולא"א נמול לח': יז שתי נשים של איש אחד שילדו במחבא אם הוכר מי הוא הבכור ונתערב כותבין הרשאה זה לזה ונוטלין חלק בכורה ואם לא הוכר מעולם אין נוטלין חלק בכורה: יח עובר שנמצא במעי אמו אינו יורש לאמו להנחיל לאחיו מן האב ואינו ממעט בחלק בכורה: יט בן שנולד אחר מיתת אביו אינו ממעט בחלק בכורה ואינו נוטל פי שנים אם הוא בכור: כ הבא אחר נפלים אע"פ שיצא ראש הנפל חי או אחר בן ט' שיצא ראשו מת והמפלת כמין בהמה חיה ועוף שיש בהם קצת צורת אדם או סנדל או שליא או שפיר מרוקם והיוצא מחותך איברים הנולד אחר כל אלו הוא בכור לנחלה ולא לכהן: כא שלשה נאמנין להעיד על הבכור [ה] המילדת לאלתר ואמו כל ז' ואביו לעולם [ו] ונאמן לומר על בנו שהוא ממזר או בן גרושה וחלוצה אפילו בלא הכרת בכורה. אמר בני הוא זה וחזר ואמר עבדי הוא אינו נאמן אפילו [היה] משמשו כבן אמר עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא נאמן [ז] אפילו אינו משמשו כעבד אבל אם אמר עבדי זה ששוה כך וכך וחזר ואמר בני הוא אינו נאמן אפילו אינו משמשו כעבד. היה עובר על המכס ואמר עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא אינו נאמן אמר בני וחזר ואמר עבדי נאמן: כב אמר לחבירו עבדי גנבת והשיבו אתה מכרתו לי והחזקתי בו שלש שנים אעפ"כ אם תרצה השבע וטול [ח] ונשבע אין זה יכול להזור בו. [ט] והלכתא אין בעל חוב גובה מעבדי דיתמי: כג שליש כשר להעיד [י] אפילו בראשון ולרשב"ם ולר"ת פסול [כ] וכן היא מסקנת ה"א ז"ל. האב פסול לבן בנו וכשר לבן בן בנו [ל] ולרשב"ם כל יוצאי ירכו פסולין להעיד: כד היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו פקח ונתחרש פתח ונסתמא ספוי ונשתטה פסול לו לכל עדות. מתה בתו אחר כך [או] נתפקח או נתפתח או נשתפה כשר: כה שכיב מרע שאמר תטול אשתי כאחד מן הבנים. נוטלת בנכסים שיש לו עתה ולא בנכסים שיהיו לו אחר כך ובבנים שיהיו בשעת מיתה בין היו מועטים ונתרבו בין היו מרובים ונתמעטו. מתו כולם נוטלת חלק כבנים של עכשיו והשאר ליורשיו: כו המוציא שטר חוב על חבירו הלה אומר פרעתי הלוו ואח"כ באו עדים שכולו פרוע נשבע הלה שפרע מחצה ומשלם מחצה מבני חורין: כז המחלק נכסיו לבניו ריבה לאחד ומיעט לאחד או שהשוה להם הבכור אמר בלשון מתנה דבריו קיימין אמר בלשון ירושה בבניו דבריו קיימין [מ] אבל השוה להם הבכור או שנתן לאחרים בל' ירושה לא אמר כלום. אמר גם בלשון מתנה אפילו ב' שדות וב' בני אדם כגון ירש פלוני שדה פלונית ותנתן שדה פלוני לפלוני מהני אם אמר הכל תוך כדי דיבור אבל לאחר כדי דבור לא מהני בשתי שדות לב' בני אדם עד שיאמר פלוני ופלוני ירשו שדה פלונית ופלונית שנתתים להם במתנה וירשום אבל אדם אחד ושתי שדות כגון ירש פלוני שדה פלונית [נ] ותנתן לו שדה פלונית או שדה אחת וב' בני אדם מהני אפילו לאחר כדי דיבור: כח אמר על בת בין הבנות שתירש כל נכסיו או שריבה לאחת מלאחרות וכן בבן בין הבנים דבריו קיימין אף על פי שלא הזכיר לשון מתנה אבל חלק בכורה אינו יכול להעביר בל' ירושה: כט אין למדין לפסוק הלכה ממה שפוסק במשנה כפלוני או ששנוי בה מעשה פלוני נעשה עד שיאמרו לו הלכה למעשה והיינו מדברי האמוראים שפוסקין הלכה כפלוני. מדמין מלתא למילתא בכל דבר חוץ מבטריפות: ל הא דאמרינן שאם נתן בלשון ירושה לבת בין הבנות או לבן בין הבנים דמהני דוקא בשכיב מרע אבל לא בבריא: לא בריא או שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאשתו לא קנאתם שלא כוון אלא לעשותה אפוטרופא לא שנא יש לו בנים ממנה ל"ש אין לו בנים ממנה אלא מאחרת או אין לו בנים כלל ואחיו יורשים אותו ודוקא נשואה אבל כתבם לארוסה או לגרושה הוי מתנה גמורה ואם כתבם לבתו בין יש לו בנים בין אין לו בנים אלא בנות לא קנתה. כתבם לבנו בלשון מתנה בין גדול בין קטן לא קנה אלא אם כן כתבם בלשון ירושה. ואם כתב כל נכסיו לבנו ולאחר בנו הוי אפטרופא ולאחר הוי מתנה אפילו כתבם להם בבת אחת כל שכן אם כתבם מקצתם לאחר תחלה והשאר לבנו ודוקא שכתב כל נכסיו לבנו ולפלוני אבל אם כתב חצי נכסי לבני וחצי לפלוני לבנו נמי הוי מתנה ואם כתב שני שלישי נכסי לבני ושליש לפלוני הוי כאילו כתב בבת אחת ולא הוי מתנה בבנו ואם כתב כל נכסיו לב' בניו שניהם אפטרופא ואם כתב חצי נכסי לבני פלוני וחצי נכסי לפלוני בני הראשון קנה והשני אפוטרופא וכן הדין בשתי נשיו ואם כתב כל נכסיו לאשתו ולבנו לאשתו הוי מתנה ולבנו אפטרופא לאשתו ולאחר אשתו אפטרופא והאחר מתנה: לב כתב פירות נכסיו לאשתו או אפילו גוף קרקע ושייר קצת גובה כתובתה משאר נכסים. כתב לה כל נכסיו ויצא עליו שטר חוב מוקדם למתנה הפסידה כתובתה [ס] מאלו הנכסים מפני שמחלה עליהם כשכתב לה המתנה אבל אם יקנה אחרים גובה כתובתה מהם: לג [ע] מי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת וכתב נכסיו לאחר ואח"כ בא בנו אין מתנתו מתנה: לד בריא או שכיב מרע שחלק כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אפילו לא חלק להם בפניה אלא כשנודע לה שתקה אבדה שעבוד כתובתה מאלו הנכסים שמחלה עליהן כיון שחלק לה כבוד שעשאה שותף בין הבנים אבל אם באו לידו נכסים אחרים או שמת אחד מבניו גובה מהם ודוקא שחלק כל נכסיו אבל אם שייר כל שהוא או שלא נתן לה קרקע אלא מטלטלי לא אבדה כתובתה וכן אם חלק נכסיו בינה ובין אחרים לא אבדה כתובתה: לה מי שאמר נכסי לפלוני או שאמרו לו נכסיך למאן שמא לפלוני והשיב אלא למי יהיו אלא לו אם הוא ראוי ליורשו זוכה בהם משום ירושה ונפקא מינה שאם אמר אחריו לפלוני אינו כלום ואם אינו ראוי ליורשו זוכה בהם משום מתנה וזוכה השני אחריו מתנת שכיב מרע אלמנתו נזונית ממנה ומלוה על פה גובה ממנה: לו הלכתא בין האומר תנו שקל לבני בשבת בין האומר אל תתנו להם אלא שקל והם צריכין יותר נותנין להן כל צרכן: לז אסור להעביר נחלה אפילו מברא בישא לברא טבא: לח [פ] הנותן מתנה לחבירו סתם אינה מתנה אלא אם כן נתנה להיות שלו לכל דבר שירצה ודוקא בנותן סתם אבל אם פירש דבריו אפילו אם נתן לו על מנת שלא למכור או שלא ליתן או שלא יעשה בה כי אם דבר פלוני הויא מתנה לאותו דבר: לט האומר זה בני נאמן ליורשו אפילו בנכסים שיפלו לו אחר כך ולפטור את אשתו מן היבום אפילו אם מוחזק לנו שיש לו אחים. האומר זה אחי אם שאר אחיו מודים לו יורש עמהם והם ירשוהו כשימות ואם אינם מודים לו אינו יורש עמהם אלא זה

פלפולא

פרק שביעי [ו] נ"ל דה"ג ואמר ליה כבית כור וכן הל' בטור סימן רי"ח: [ז] של רוב השדה הרשב"ם: [ח] נ"ל דה"ג ל"ג רבעים ול' הטור שמכר לו ל"ד סאין והיה המותר ל"ה רבעים: [ט] הלכך הותיר כו' לא ינכה. קשה דמיירי שמתן המעות והקרקע בחזקת בעליה עומדת ואם כן מאי לא ינכה: [י] או שהזכיר לו מדתה. נפקא ליה מדא"ל רב פפא והא אנן תנן פחות משתות כו' ובדרב פפא הזכיר המדה: [כ] כגון שהיא אפותיקי. עיין בב"ק פ"ק בפנים סימן ו' ועוד שם ענין אחר שיכול ליקח דהיינו כשלא יגיע שדה מכל אחד ובהר"ו כ"ץ סימן קע"ה כתב עוד דרך אחר כגון שהאח השני לקח חלקו במדינה אחרת: [ל] ומיהו אם ירצה יתן מעות כו'. כ"כ בפנים דהכא ולא כתב כן בפ"ק דב"ק סימן ו' וכדהתם כתם בטח"מ סימן קע"ה: [מ] דקי"ל אין ברירה בדאורייתא. וברי"ף השותפין דנדרים כתב דיש ברירה והכא תפס כהוראתו של ר"ת כמ"ש בפנים דהכא והתם תפס לשטת פנים דהתם דכתב לבסוף דעת ר"י דיש ברירה אף בדאורייתא ומיהו שם כתב דברי הרשב"א ולדידיה י"ל אין ברירה: [נ] חצי שדי. וכ"כ בטור סימן רי"ח ובקצור כתיבת יד חצי שדה וכמ"ש בפנים: סליק פרק בית כור

פרק שמיני [ס] מאביה דאילו מאמה אף האם אינה נוחלת אחיה: [ע] בסוף הסימן ששמיט האחים מן האם לא נוחלין ולא מנחילין ואולי סמך אדיוקא דלעיל אחים מן האב כו': [פ] לב"ד הגדול אזלינא. בפנים כתוב או לב"ד חשוב שבעיר אך גם בטור ר"ס רנ"ג לא כתבו והכי לא ידעתי למה: [צ] ואפילו אם דנו כו'. בפנים סימן דלקמן: [ק] אינו פוסל השאר. ועיין עוד מזה פ"ק דמכות סימן י"א: [ר] הרואה וביום. כדלעיל סימן כ': [ש] אין הבן

חריפתא

כו'. עוד בס"פ דלקמן: [ת] יצא עליהם חוב. בקצור כ"י שטר חוב: [א] אבל אם שבח כו' נוטל. אל תשיבני מזה על מה שכתבתי אני על הפנים אהא דכתב וליתא לדרבא כו'. שכתבתי דלאו דברי הרא"ש הן כלל והא הכא העתיקם בנו במקצר דזו אינה תשובה כלל שהרי מצאתו לו בטור א"ה סימן קס"ג שפסק דה"נ אינו נוטל ולפיכך במקומי אני עומד ואומר אני דמי שטעה להגיה בפנים הוא שטעה גם כן להגיה בכאן: [ב] ה"ג אינו גובה אותה. בפנים כתוב או מהו מורישיה והיה להם מלוה כו'. וכתבו בטח"מ סימן ל': [ג] נ"ל דה"ג אבל אם אמר נכסי לסבתא ובתרה מעכשיו לירתאי וכן הל' בטור סימן רמ"ח: [ד] ה"ג ואינו נימול לח' לרי"ף: [ה] ה"ג המילדת מיד ואמו: [ו] ונאמן לומר על בנו. עיין בפרק בתרא דקדושין סימן ט"ז: [ז] אפילו כו'. הרשב"ם: [ח] ונשבע. כ"כ גם כן בפנים אבל בפ' שבועת הדיינים סימן ג' מסיק דגרסי' נשבע בלא ו': [ט] הלכתא כו'. עיין בפנים סימן כ"ו: [י] אפילו בראשון. עיין בפנים סימן כ"ו: [כ] וכן היא מסקנת הרא"ש ז"ל ותמיהא לי דהרא"ש לא הכריע לא בכאן ולא בפ' זה בורר וגם המקצר הלז לא כתב שם שום מסקנא ואף בתכורו בטור סימן ל"ג לא כתב מסקנא: [ל] ולרשב"ם כל יוצאי יריכו פסולים להעיד. ל"ג ליה בקצור כ"י וכן עיקר שהרי בפנים דחאו ואף בטור סימן ל"ג לא הזכירו: [מ] אבל השוה להם הבכור. בפנים סימן דלקמן: [נ] נ"ל דה"ג ותנתן לו שדה פלוני או וכו' הלשון בטור סימן רפ"א: [ס] מאלו הנכסים. כדלקמן סימן ל"ד: [ע] מי שהלך וכו'. ואיתא נמי בפ' דלקמן סימן י"ח: [פ] הנותן מתנה לחבירו סתם. פירוש וניכר מתוך פשטתו שאינו מכוין ליתנה

המעיד לבדו נותן לו מחלקו מה שיבא לידו והלק הספק כשימות הספק יטלנו הוא וכן כל נכסים שיהיו לו ממקום אחר [צ] אמרו אין אנו יודעין אינו יורש עמהם אלא המעיד נותן לו מחלקו מה שבא לידו מחלק המגיעו וכשימות הספק יטלנו הוא לבדו ואם יהיו לו נכסים ממקום אחר ירשו האחים עמו ואפילו בחלק שנתן לו המעיד היה לו שדה ריקנית והרשה וזרעה והיא עתה מלאה פירות יירשו האחים עמו בשבח אבל דיקלא ואלים ארעא ואסקה שירטון השבח למעיד לבדו : מ ראובן אמר לשמעון אני חייב לך מנה ושמעון אמר ודאי איך חייב לי (כלום) פטור כאילו מחל לו בפירוש [ק] ובעל שאמר גרשתי את אשתי אינו נאמן ואם מת חולצת ולא מתיבמת. מי שמוחזק לנו בו שאין לו אחין ואמר גם הוא בשעת מיתה אין לי אחין ויצא קול שיש עדים במקום אחר שיודעין שיש לו אחין חוששין לקול ולא תנשא עד שיתברר הדבר : מא מי שמת ונמצאת קשורה לו צוואת מתנת שכיב מרע דהיינו דא תהא למיקם ולהיות אחר מיתה שאינו קונה אלא לאחר מיתה [ר] או שמפורש בה מהיום אם לא אחזור בי ולאחר מיתה שגם כן לא נגמר קנין עד לאחר מיתה שכל ימיו יכול לחזור בו לא יתנוהו למי שכתובה על שמו. נתנה לו מחיים אפילו לא הגיעה לידו [אלא שזיכה לו] על ידי אחר קנה בין אם המקבל ראוי לירש או אינו ראוי לירש : מב שכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני [ש] או אמר תנו וכתבו ומת קודם שכתבו לו לא יכתבו ויתנו לו אלא א"כ אמר תנו ואף כתבו וחתמו לו. בריא שכותב נכסיו לאחר מותו אם כתוב בשטר זמן קנה הגוף מזמן הכתוב בו אפילו לא כתב מהיום ואפילו אין שום קנין בשטר ואם יש בו שום קנין קונה משעת הקנין ואפילו אין כתוב בו זמן ובגט צריך לכתוב בו מהיום אע"פ שכתוב בו זמן : מג הכותב (כל) נכסיו לאחר מהיום הגוף ולאחר מיתה הפירות הנותן אינו יכול למכור הגוף והמקבל אינו יכול למכור הפירות מעכשיו. מכר הנותן הפירות מכורין עד שימות מכר המקבל אין ללוקח כלום בפירות עד שימות הנותן וכשימות הנותן יקח הכל אפילו אם מת המקבל בחיי הנותן. [הנותן] תולש הפירות כל ימי חייו ומאכיל לכל מי שירצה ומה שהניח תלוש אפילו תלשו קודם זמנו או מה שהגיע זמנו ליתלש [אפילו לא תלשו הוא ליורשיו ואם לא הגיע זמנו ליתלש] [ת] שמין בה כמה שוה והמקבל נותן [דמיו ליורשי הנותן וה"מ בנותן לאחר אבל בנותן] לאחד מבניו מחובר שלא הגיע זמנו ליתלש הוא של בן המקבל : מד החולץ למעוברת והפילה צריכה חליצה אחרת. מה האומר לחבירו נכסי לך ואחריך לפלוני הראשון אוכל פירות בחייו ואין לו למכור הגוף ולכשימות יקחנו השני ואם מכרם הוי מכר אפילו היו בהם עבדים והוציאם לחירות יצאו לחירות [או] אם עשה מהם תכריכין למת נאסרו בהנאה ואם נתנם לאחר במתנת שכיב מרע לא זכה בהם והמשיאו עצה למכור הגוף נקרא רשע : מו אמר לחבירו אתרוג זה נתון לך במתנה ואחריך לפלוני ומכרו או אכלו אחר שבירך (עמו) [עליו] יצא : מז אחין שקנו אתרוג מהשותפות אם יכול אחד מהם לאכלו שלא יקפידו האחרים יוצא בו ואם לאו אינו יוצא בו ובמקום שאין אתרוג מצוי כל הקהל יוצאין באתרוג אחד : מח אמר לחבירו אתרוג זה נתון לך במתנה על מנת שתחזירהו לי נטלו ויצא בו החזירו לא יצא לא החזירו לא יצא כל היכא דבעי תנאי [א] צריך שיהא כפול ואם לא כפלו התנאי בטל והמעשה קיים. ויש דברים שהולכין בהם אחר אומד הדעת ואפילו גלוי דעת לא בעי כגון שטר מברחת ומתנת שכיב מרע בכולה וכידוע שבנו קיים וכותב כל נכסיו לאשתו ויש דברים דבעינן גלוי דעת כגון זבין נכסי אדעתא למיסק לארץ ישראל ואם לא גלה דעתו הוי דברים שבלב ואינן כלום : מט אע"פ דקיימא לן נכסי לך ואחריך לפלוני ומכר הראשון דהוי מכר אמר נכסי לך ואחריך יחזרו לי ומכר הראשון אינו מכר. אמר לאשה פנויה נכסי לך ואחריך לפלוני ונשאת בעל לוקח הוי בנכסיה ואין לאחריך במקום בעל כלום אבל אם אמר כן לנשואה אחריך קונה ולא בעל הלכך אמר לנשואה נכסי ליך ואחריך לפלוני ומכרה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות ואחריך מיד הבעל ולוקח מיד אחריך ונשאר בידו אבל מי שהיה נשוי שתי נשים וכתבה הראשונה ללוקח דין ודברים אין לי עמך ומת השניה מוציאה מיד הלוקח והראשונה מהשניה ולוקח מהראשונה וחוזרת חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם : נ אמר לחבירו שור זה נתון לך במתנה על מנת שתחזירהו והקדישו והחזירו לו קדוש על מנת שתחזירהו לי והקדישו והחזירו אינו קדוש : נא שכיב מרע שכתב נכסיו לאחר ואמר זה מיד אי איפשי בהם לא קנה וחזרה המתנה לנותן שתק [ולבסוף אמר אי אפשי בהם או שזיכה לו על ידי אחר בפניו ושתק] [ב] ולבסוף מיחה [כל הקודם] זכה בהם : נב שכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלוני וש' זוז לפלוני ות' זוז לפלוני אין אומרין כל הקודם בשטר זכה אלא כולם שוים [ג] לגבות כל אחד לפי חלקו הילכך יצא עליו שטר חוב מנכין לכל אחד לפי חלקו אבל אם אמר ואחריו לפלוני [ואחריו לפלוני] כל הקודם בשטר זכה ואם יצא עליו שטר חוב גובה מן האחרון אחרון וכן הדין נמי אפילו לא אמר אחריו אם נתן לכולם בשוה ופרט אותן זה אחר זה : נג שכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לבני בכורי [ד] כראוי לו או לאשתו כראוי לה או לבעל חוב כראוי לו נוטלין מאתים זוז חוץ מן הבכורה והכתובה והחוב. אבל אם אמר תנו לו מאתים זוז בבכורתו או לאשתו בכתובתה ולבעל חוב בחובו אין נוטלין שניהם אלא הוי ידן על העליונה אם מאתים זוז יותר נוטלין מאתים זוז ואם בכורה וכתובה וחוב יותר נוטלין אותם ואם אמר לבני סתמא לרשב"ם ידו על העליונה ולדעת א"א הרא"ש ז"ל כשאמר לבני בכורי אז הוי ידו על העליונה אבל אם אמר לבני סתמא או לפלונית אשתי מתנה נתן להם יותר על הראוי להם : נד שכיב מרע שאמר מנה לי ביד פלוני העדים כותבין כך וכך צוה פלוני אע"פ שאין יודעין אם הוא אמת לפיכך כשבאין היורשין לגבות אין מגבין להם עד שיביאו להם עדים שהוא אמת. ואין בית דין חולצין ומיאנין אלא אם כן מכירין שזה היבם והיבמה ושהיא אשת מי שממאנת בו לפיכך עדים שמעידים לפני ב"ד שחלצו ושמאנו בבית דין ב"ד כותבין להם גט חליצה ומיאון אע"פ שאין מכירין: נה מי שמת והניח בנים גדולים וקטנים או בנות גדולות וקטנות והגדולים צריכין יותר ללבוש והקטנים צריכין יותר לזון אין נזונין ומתפרנסין מן האמצע אלא יחלוקו וכל אחד יהיה נזון ומתפרנס משלו. נשאו הגדולים אחר מיתת אביהם ישאו גם הקטנים נשאו בחיי אביהם ואמרו הקטנים הרי אנו נושאין כדרך שנשאתם אתם אין שומעין להם. והני מילי שאין הגדולים נושאין ונותנין בנכסים אבל אם נושאין ונותנין בהם או אפילו אפטרופא הנושא ונותן בשל יתומים [ה] יכול להתכסות משלהם : נו אשה פנויה שלותה מלוה על פה ונשאת אין מוציאין מיד הבעל : נז מי שמת והניח אלמנה ובת אלמנתו נזונת מנכסיו אפילו נשאת הבת והכניסה הנכסים לבעל ומתה מוציאין מן הבעל למזונות האלמנה :

מי שמת פרק תשיעי

א מי שמת והניח בנים ובנות אם הנכסים מרובין דהיינו שיש בהם כדי שיזונו בנים ובנות עד שיבגרו הבנות הבנים ירשו וכל הנכסים בחזקתן ומתפרנסות הבנות ואין צריכין להפריש מזון הבנות עד שיבגרו ואין חייבין לגמלם ומיהו אם רואין ב"ד שהבנים מכלים הממון [ו]' חייבין להשניח בתקנת הבנות ולהפריש חלק הבנות ואם אין בנכסים כל כך מוציאין חלק הבנות והשאר לבנים אדמון אומר לעולם הבנים יורשין הכל ופסק רשב"ם כמותו ורב אלפס פסק כת"ק וכן דעת א"א הרא"ש ז"ל. וה"מ במקרקעי אבל במטלטלי בנכסים מועטין נמי יזונו בנים ובנות. ואם יש מקרקעי ומטלטלי והמקרקעי מועטין ועל ידי המטלטלין נעשין מרובין יש להם דין מרובין. [ז] ואם היו מרובין בשעת מיתה ונתמעטו או מועטין ונתרבו לעולם יש להם דין מרובין : ב היו הנכסים מועטין ומכרום היתומים מה שמכרו מכרו ואין הבנות ניזונות מהלקוחות [ולרב האי האידנא ניזונות מהלקוחות ותמה עליו א"א הרא"ש ז"ל וה"מ שמכרו] עד שלא החזיקו ב"ד הבנות בנכסים אבל מכרום אח"כ לא : ג היו הנכסים מרובין והיה עליהם ב"ח או חוב פרנסת בת אשתו או חוב מזונות האלמנה או חוב עשור נכסים [ח] וכשיוציא אחד מאלו ישארו מועטין אינן ממעטין ויש להם דין מרובין אבל כתובת אלמנתו ממעטת : הניח אלמנה ובן או אלמנה ובת אפילו בנכסים מועטין שניהם יזונו כאחד אבל הניח אלמנה ובן ובת והנכסים מועטין האלמנה נזונית ולא הבן ולא הבת : ד מי שמת והניח בנים ובנות וטומטום אם הנכסים מרובין זכרים דוחין אותו אצל נקבות [וניזון עמהם ואם הם מועטים נקבות דוחין אותו אצל הזכרים] ואין לו כלום ואם לא הניח אלא בן וטומטום בנכסים מרובין הטומטום נזון ולא יורש [ט] בנכסים מועטין נוטל הטומטום שלשה חלקים. טומטום ובת בנכסים מרובים נוטל הטומטום שלשה חלקים בנכסים מועטין יחזור על הפתחים : האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה ואם נקבה מאתים ילדה נקבה נוטלת מאתים [ואם זכר מנה ואם נקבה מאתים] וילדה זכר ונקבה הזכר נוטל מנה והנקבה מאתים ילדה טומטום נוטל כפחות שבשניהם אין שם יורש אלא הוא נוטל הכל : ה הלכתא המזכה לעובר לא קנה [י] ואם אמר לכשתלד קנה והוא שלא מת המזכה וגם לא חזר בו קודם שנולד ומיירי שלא הקנה לו בסודר וגם לא בחזקה אלא במשיכה וישנו ברשות הזוכה כשנולד העובר או עומד באגם או קרקע בשטר והשטר ביד הזוכה כשנולד העובר : ו אמר לחבירו קנה כחמור [כ] או כעובר שלא נולד לא קנה את (העובר) והחמור קנה מחצי [ל] עובר יש לו זכייה בירושתו קודם שנולד* : ז הנותן מתנה לחבירו ואמר לך ולפלוני ולפלוני נוטל הוא מחצה והן מחצה וכן אם אמר [מ] נכסי לפלוני ולפלוני ולבני פלוני נוטלין הנפרטין מחצה והנכללים דהיינו בני פלוני מחצה אפילו הן מועטין : ח מי ששלח תפלים לביתו ולא פירש היאך יחלקום אם יש לו בנים ובנות נשואות [ינתנו לכלותיו ולא לבנותיו ואם אין הבנות נשואות] יתנו להם הראוי להם [ולבנים הראוי להם] וה"מ בבריא אבל בשכיב מרע שאמר אלו לבני אין בנותיו בכלל. מי שאמר נכסי לבני ויש לו בן ובת הכל לבן. מי שאמר נכסי לבני אין בני בנים בכלל אפילו אם אין לו אלא בן אחד : ט מי שמת והניח בנים גדולים וקטנים או כולם גדולים והשביחו מקצתן הנכסים שלקחו מן הנכסים ושכרו פועלים השבח לאמצע ואף שכר עמלם לא יטלו אבל השביחום משלהם או אפילו מהנכסים ואמרו ראו מה הניח לנו אבינו הרי אנו עושים ואוכלים השבח לעצמן אפילו מכל הנכסים לא שנא אמרו כן בפני עדים או בפני בית דין (אם בפני בית דין) אם כולם גדולים ואם מקצתן קטנים צריך שיאמר כן בפני בית דין ואם הוא אדם שאין דרכו להתעסק כמו ת"ח אפילו לא אמר ראו כאילו אמר דמי וכן הדין באשה [נ] שראויה לירש בנכסי בעלה עם יורשי בעלה שאם השביחה סתמא השבח לאמצע ואם אמרה ראו השבח לעצמה : י אשה שמת בעלה והיא ניזונית משל היתומים והשביחה הנכסים השבח של יתומים [ס] ואף שכר טרחה אינה נוטלת ואם אינה נזונית כגון שתבעה את כתובתה בב"ד והניח בעלה נכסים מועטין שאין בהם כדי כתובה לא שנא אמרה ראו מה שהניח בעלי ונתעצלו ב"ד או יורשין להשביעה ולהגבותה כתובתה והשביחה הנכסים הרבה או שהשביחה סתם הכל ליורשים אפילו כתובתה לא תטול מן השבח [ע] אלא שנוטלת שכר טרחא וידה על התחתונה ניקח בשדה שאינה עשויה ליטע ההוצאה אם השבח מרובה ואם הן מעות אינה נוטלת אלא דבר מועט בשביל שכר טרחא : יא המשיא אשה לבנו גדול בבית קנאו ודוקא גדול ושהשיא ראשון לזכרים ואפילו קדמוהו בנות ודוקא שהיא אשתו ראשונה והיא בתולה ואם ייחד לו בית ועליה או בית ואכסדרה או שני בתים זה לפנים מזה לא קנה אלא הבית ולא העליה ולא האכסדרה ולא בית החיצון ואם הניח בו אפילו כלי כל שהו שלא פנהו לגמרי לא קנאו : יב אחין או שותפין שמינה המלך לאחד מהן גבאי או שוטר אם דרך המלך ליטול מכל בית אחד ונטלוהו בשבילם כל מה שירויח או יפסיד באותו מינוי הוא לאמצע. ואם אין דרכו ליטול אלא מי שיישר בעיניו הריוח וההפסד הוא לעצמו [פ] חלה אחד מהם באונס מתרפא מן האמצע בפשיעה אם יש לה לרפואה קצבה מתרפא משלו אם אין לה קצבה מתרפא מן האמצע. אחד מן האחין שרוצה לילך למקום אחר ללמוד תורה או אומנות ישומו כמה יגיע לחלקו ובהוצאתו כשהם ביחד וכן יתנו לו אע"פ שצריך יותר כשהוא לבדו : יג אחד מן האחין שעשה שושבינות בחיי האב ומת האב אם כששלחו אמר לו האב לך ותעשה שושבין לפלוני כשחוזרת חוזרת לו ואם אמר אחד מכם יעשה שושבין ועמד אחד ועשה כשחוזרת חוזרת לכולן השולח לחבירו כדי יין שלא לשם שושבינות ומת והחזירו לאחד מן האחין [צ] הוא שלו : הלכתא בין מת הארוס או הארוסה או שחזר בו הוא או היא צריכה להחזיר [ק] סבלונות ששלח ולא הקדושין : יד שושבינות נגבית בבית דין ואינו יכול לתובעו קודם שישא ואין בו משום רבית אם יוסיף לו ואין השביעית משמטתו ואין הבכור נוטל בה פי שנים ולא היבם זוכה בה ואם הוא במקום שיכול לידע כשזה נושא צריך לבא ולאכול ולשמוח עמו ולפרוע לא בא צריך לשלם לו אע"פ שלא אכל עמו ואם הוא במקום שאינו יכול לשמוע צריך החתן להודיעו לא הודיעו משלם לו אלא שמנכה לו מה שהיה [אוכל אילו הודיעו היה] חייב לו זוז אין (מנכה) נותן לו כלום כיון שלא אכל עמו עד ד' זוז מנכה לו החצי מכאן ואילך כל אחד מנכה לו כפי שראוי להאכיל למי ששולח דורון כזה ואינו יכול לומר לשנות כלל מכל מה ששמח עמו לא להוסיף ולא לגרוע : טו השולח סבלונות לבית חמיו [ר] ומת הוא או היא או חזר בו בענין שלא נשאה היו הסבלונות דברים שעומדין ליתשמש בהם בבית אביה (או אביה) ושמשה בהן ובלו אפילו היו שוין מאה מנה אם אכל או שתה שם שוה דינר אינן חוזרין לו לא אכל שם שוה דינר חוזרין [ש] ומאכל ומשתה אינן חוזרין אע"פ שלא אכל חזרה בה היא אפילו כישא דירקי חוזר [ת] אפילו אם אכל. היו הסבלונות דברים שאינם (יכולה) [עומדין] להשתמש בהן בבית אביה אפילו אם אכל שם הכל חוזר ואם שלחו לו לאכול בביתו או שאכל שם שלוחו ואכל מיבעיא אם נגבין וכן אם אכל שם [א] חצי דינר מיבעיא אם חשוב למחול הנייה וכן שבה סבלונות מיבעיא אם הוא חוזר וכן סבלונות העשויות ליבלות ולא בלו בכולהו בעיא ולא איפשיטא ואין חוזרין : טז המגרש אשתו מתוך קטטה שביניהם לרשב"ם אינו יורשה ולא נראה לאדוני אבי הרא"ש ז"ל. אמרו לו על ארוסתו שהיא בעלת מום והכניסה לביתו לבודקה ובינתיים מתה ואומר שלא מצאה בעלת מום ורוצה ליורשה שהיה דעתו בכניסתה לביתו לשם נישואין אינה טענה : יז שכיב מרע [ב] לאחר שלשה

פלפולא

ליתנה לו שיעשה בה כל חפצו כ"כ בטור סימן רמ"ח : [צ] ואם אמרו אין אנו יודעים כו'. בפנים סימן דלקמן : [ק] ובעל שאמר כו'. בפנים סימן דלעיל : [ר] או שמפורש גרס וכוא בתוספות בד"ה כל שכתוב כו' : [ש] או אמר תנו. הרשב"ם : [ת] שמין כמה כו'. בפנים סימן נ"ד. [א] צריך שיהא כפול. וגם שיהא תן קודם ללאו והנאי קודם למעשה כמו שכתוב בפנים אבל גם בפנים היה לו לכתוב תנאי שאפשר לקיימו ושע"י שליח אפשר לקיים המעשה ושיהא התנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר כמו שכתבתי על הפנים וכ"כ בטא"ה סימן ל"ח ובטח"מ סימן ר"ז : [ב] נ"ל דה"ג ולבסוף מיחה כל הקודם זכה בהם ודע דבפרק השולח סימן ג' שטה אחרת ותפסה לעיקר בטור סימן רמ"ה : [ג] לגבות כל אחד הרי"ף. בקצור כ"י גרס מגבין לכל ול"נ דגרס מגבין מכל וכן הל' בטור סימן רנ"ג : [ד] ה"ג כראוי בכ"ף וכן לקמן : [ה] יכול להתכסות משלהם. עיין בפ"ק דב"ק סימן י"ג ובפרק השולח סימן ז' : סליק פרק יש נוחלין

פרק תשיעי [ו] נ"ל דה"ג חייבין להשגיח וכן הל' בטור א"ה סימן קי"ב : [ז] ואם היו מרובין. בפנים סימן דלקמן : [ח] נ"ל דה"ג וכשיוציא וכן הל' בא"ה סימן קי"ב ובקצור כ"י גרס וכשמוציא : [ט] בנכסים מועטים נוטל כו'. סברא דנפשיה : [י] ואם אמר לכשתלד קנה. צריך לי עיון בקידושין פרק האומר סימן ז' דהתם לא כתב דין מקדש בתו קודם שנולדה להא דהכא נראה שאם אמר לכשתלד דתסגי בהני גווני דמסיק הכא ומדלא כתב שם ש"מ דס"ל

חריפתא

דלא קדשה כלל וכדמסיק שם הר"ן ול"ע מאי שנא קידושין משאר קניין וכן צ"ע נמי דהתם למסקנא שאני בהוכר עוברה ומיהו בפחות מכן לא וכן מוכח הסוגיא דהתם וכן פסק הרמב"ם להדיא בפ"ז מהל' אישות ואילו הכא משמע דלא בעינן אפילו הוכר ועל הרמב"ם קשה בהפך דהכא כתב דאו קידושין בהוכר מיהת ולענין שאר קניינים פסק דלא זכה כלל בפ' כ"ב מהל' מכירה וצ"ע טובא לא ראיתי מי שהעיר בזה : [כ] או כעובר כו'. הא ליתא אלא כאחר אבל בבנו דוקא כשלא נתעברה וכ"כ בהדיא בטור סימן ר"י : [ל] עובר יש לו זכייה. ובפרק אלמנה לכ"ג סימן ד' כתב דלית ליה זכייה ושם פירשתיו : [מ] ה"ג בטור סימן רמ"ז נכסי לפלוני ולפלוני ולבני פלוני: [נ] שראויה לירש. בפנים סימן דלקמן : [ס] ואף שכר טרחא כו'. צריך לי עיון שזהו דעת הרשב"ם אבל הרא"ש חולק וס"ל שנוטלת שכר טרחא וידה על התחתונה כדלקמן וכן פסק בטא"ה סימן צ"ה : [ע] אלא שנוטלת כו'. כ"כ בטור שם : [פ] חלה אחד מהן באונס כו'. בקטור כ"י נוסחא אחרת וכלשון הטור סימן קע"ז אבל כפי נוסחת הפנים נוסחא שלפנינו נכונה : [צ] הוא שלו. מדנפשיה כתב כן : [ק] סבלונות. והקשה הרשב"ם דלקמן נמי איתא במתני' ותרי למה לי ובגמ' גרסינן מוהרי ופירש הרשב"ם מתנות שכתוב בתוך הכתובה שהכניסה לו : [ר] ומת הוא כו' עד שלא נשאה. בפנים סימן דלקמן : [ש] ומאכל ומשתה בפנים סימן דלקמן : [ת] אפילו אם אכל. הר"ן : [א] חצי דינר. לפירוש רשב"ם ותוספות דגרסי מתנו דישלם אבל גירסת הספרים הגי' הרי"ף : [ב] לאחר שלשה ימים. בספנים סימן דלקמן :

כלי

ימים שכתב או נתן כל נכסיו לאחרים סתמא ושייר לעצמו קרקע או מטלטלין [ג] כדי פרנסתו אז הוי דיניה כבריא [ד] וצריך קנין אפילו אם מת הלכך אם עמד אינו חוזר לא שייר כל כך אם מת קנה אפילו בלא קנין ואם עמד חוזר אפילו היה בקנין. ויוצא ליהרג דינו כשכיב מרע לענין זה ולרב אלפס הוא הדין נמי מפרש בים ויוצא בשיירא ואינו נראה לאדוני אבי הרא"ש ז"ל: יח [ה] מי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת וכתב נכסיו לאחרים ואחר כך בא בנו אין המתנה מתנה: יט המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו אפילו יורש של המוכר הוי מחול [ו] נתנו במתנה ומחלו היורש אינו מחול: כ ש"מ שאמר יאכל פלוני פירות דקל זה או ידור בבית זה אינו כלום עד שיאמר תנו דקל זה לפלוני לפירותיו או תנו לו בית זה וידור בו. המוכר או הנותן דקל לאחד ופירותיו לשני ראשון קנה דקל ופירות שני לא קנה כלום אמר לאחד קנה דקל זה חוץ מפירותיו שייר לעצמו גם מקום הפירות שהן הענפים [ז] ואין ללוקח אלא הגזע לכשיבש: כא שכיב מרע שחלק כל נכסיו לאחרים זה אחר זה בלא הפסק ומת קנו כולם אפילו בלא קנין עמד חוזר בכולן [ח] אפילו בקנין. הפסיק בין אחד לחבירו מת קנו כולם הראשונים דוקא בקנין ואחרון אפילו בלא קנין עמד אינו חוזר אלא באחרון לא היה בקנין הראשונים לא קנו אפילו מת והאחרון קנה אם מת. ש"מ שכתב כל נכסיו הידועים (לנו) לאחר ונתרפא חשוב [ט] מתנה במקצת [וצריכה קנין] ואינו חוזר אלא אם כן ידוע לנו שאין לו אחרים או עד שיאמר [י] כל נכסי לפלוני: כב שכיב מרע שנתן כל נכסיו לאחד וחזר במקצתן הוי חזרה בכלן הלכך נתן כלן לאחד וחזר במקצתן ונתנן לשני ראשון לא קנה אפילו [מת ושני קנה אפילו] לא מת וכגון שהיה בקנין נתן מקצתן לראשון והמותר לשני ראשון קנה אפילו לא מת שני מת קנה לא מת לא קנה: כג שכיב מרע שהקדיש או הפקיר כל נכסיו או חלקם לעניים ונתרפא אינו חוזר: כד יפול יזכה יחזיק יקנה כלן לשון מתנה הן בין בבריא בין בשכיב מרע וכן ייחסין יירש בראוי ליורשו אבל יהנה בהן ירשה בהן ישען בהן יעמוד בהן לא הוי לשון מתנה: שכיב מרע שמכר כל נכסיו ונתרפא אם המעות בעין חוזר פרעם בחובו אינו חוזר: שכיב מרע שהודה על כל נכסיו שהן לפלוני אינה [כ] במתנה ואם עמד אינו חוזר: כה גר שנתן במתנת שכיב מרע לא קנה לרב אלפס דוקא בנותן לבנו ולאדוני אבי הרא"ש ז"ל לכל מי שיתן: כו פסק רב אלפס דשכיב מרע ששייר כל שהוא מתנתו קיימת ואין דעת אדוני אבי הרא"ש ז"ל כן עד שישייר כדי פרנסתו ואם הוא עובד אדמה שישייר קרקע כדי פרנסת בני ביתו ואם הוא מתעסק ברבית או בסחורה שישייר כדי שיוכל להתפרנס מהריוח: כז הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין שייר כל שהוא לא יצא בן חורין. הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא שייר כל שהוא קנתה: הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא איבדה כתובתה שייר כל שהוא לא אבדה: מברחת קנה מקבל המתנה אלא אם כן כתבה לו כל נכסיה ובכולהו מטלטלין הוי שיור אפילו בכתובה האידנא שתיקנו שגיבית ממטלטלי: כח אמר מטלטלין לפלוני כל כלי ביתו בכלל חוץ מחטי ושערי ובהמות. כל מטלטלי אפילו חטי ושערי וריחים העליונים ולא התחתונים כל המטלטל אפילו תחתונה ועבדא בכלל מטלטלי: כט אמר נכסי לפלוני הכל בכלל [ל] עבדים [וקרקעות ובגדים] שטרות ובהמות ועופות ייטות שמנים וסלתות אפילו תפילין אבל לא ס"ת: ל אשה שרוצה לינשא ונתנה נכסיה לאחר כדי שלא יזכה בהם הבעל לא זכה בהן המקבל כלל [מ] אפילו בעודה תחת בעלה: שכיב מרע שנתן כל נכסיו לאחד וחזר ונתנם לאחר ומת השני קנה: אמירה דשכיב מרע מהניא להקנות שטר כתיבה ומסירה דבריא: לא מתנת שכיב מרע במקצת דינה כמתנת בריא וצריכה קנין אפי' אם מת לפיכך אם עמד אינו חוזר. מצוה מחמת מיתה אפילו לא פירש בהדיא אלא אמר לשון שמורה שמצוה מחמת מיתה קונה אפילו במקצת אם מת בלא קנין ואם עמד חוזר אע"ג דקנו מניה: שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחד אע"פ שקנו מידו אם עמד חוזר ואם מת אם ייפה כחו שכתב לו וקנינא מניה מוסיף על מתנתא דא קנה לא כתב לו כך אם הגיע השטר לידו מחיים והוא נכתב בלשון צוואה כדרך שכיב מרע שמצוה לביתו אז קנה אבל לא הגיע לידו מחיים או אפילו הגיע לידו ולא נכתב בלשון צוואה אלא בלשון מתנה נכסי נתונים לך לא קנה בלא יפוי כח: מתנת שכיב מרע בכולה אפילו כתב ומסר לו השטר וזיכה לו ע"י אחר אם מטלטלין הם מסרם לאחר שיזכה בשבילו ואם קרקע הוא אמר לאחר לך חזק וקנה לפלוני [נ] אפילו הכי יכול לחזור בו. אם יוצאות שתי מתנות כי האי גוונא זו אחר זו השני קנה לאחר מיתה אם ייפה כחו אבל אם כתב ומסר לו השטר וזיכה לו על ידי אחר וגם קנה מידו אינו יכול לחזור בו לא לעצמו ולא לאחר: לב שטר שכתוב בו שדה זו אני נותן לך בחיים ובמות או אפילו מחיים ובמות דינו כמתנת שכיב מרע [ויכול לחזור בו. אם אין כתוב בשטר לא לשון בריא ולא לשון שכ"מ הוא אומר שכ"מ היה] ורוצה לחזור בו והמקבל אומר בריא היה או אפי' כתוב [בו] כדקציר ורמי בערסיה ואינו מפורש בו דאיפטר מגו מרעיה ואומר שנתרפא מאותו חולי ונתבטלה המתנה מיד אפילו קודם שחזר בו לרשב"ם אם בריא הוא עליו להביא ראיה ואם שכיב מרע הוא עליכן להביא ראיה לרב אלפס לעולם על המקבל להביא ראיה ולזה הסכים אדוני אבי הרא"ש ז"ל: לג קטן שאינו יודע בטיב משא ומתן אינו יכול למכור במקרקעי אביו עד שיהא לו עשרים שנה ויביא ב' שערות אבל לא הביא אינו יכול למכור עד שיהא לו ל"ו שנה וכגון שלא הביא סימני סרים אבל הביא סימני סרים מיד כשהוא בן כ' שנה הוא יכול למכור אפילו בלא שערות ואפילו אם הביא שערות תוך שנת כ' עדיין קטן הוא וה"מ למכור [ס] אבל מתנתו הויא מתנה מי"ג ואילך וכן מקחו מקח [ע] מי"ג שנה ואילך ואפילו למכור דוקא במה שירש מאביו אבל אם קנה קרקע יכול למכרו מי"ג ואילך ולר"ת אפילו במה שקנה נמי אינו יכול למכור ואם יודע בטיב משא ומתן בכל יכול למכור מי"ג ואילך: לד קטן שאינו יודע בטיב משא ומתן מי"ג ואילך עדותו עדות במטלטלי ולא במקרקעי: לה קטן שקדש אף על פי שהוא בן י"ג לא חיישי' להו קדושי ודאי עד שיבדקוהו שהביא שתי שערות וכן יבם בן ט' שבא על יבמתו וקנאה אינו יכול ליתן גט אע"פ שהוא בן י"ג עד שנבדוק אותו שהביא ב' שערות וקטנה משהביאה ב' שערות אינה יכולה [לחלוץ ולא] למאן: לו אע"פ שמתנת שכיב מרע בכולה קונה בלא קנין אם מבקש קנין קונין אפי' בשבת ואפי' אם הוא מפרש שלא יחזור בו אם יעמוד שאז מועיל הקנין שלא יוכל לחזור בו אפ"ה קונין בשבת אבל מתנתו במקצת אין קונין בשבת: לז נפל הבית על האב ועל הבן ואין ידוע איזה מהם מת קודם והיה לבן ב"ח [פ] ולא היו לו נכסים אלא אלו שראוי לירש מאביו הנכסים בחזקת יורשי האב ואין לב"ח בהן כלום: [צ] [כתב דאיקני קנה ומכר והוריש משתעבד ואם לוה ולוה ואח"כ קנה משתעבד לשניהם כאחד וחולקין הלכך לוקח שהשביח הקרקע כשבא ב"ח לגבות אינו גובה אלא חצי שבח שהוא משועבד לשניהם]: לח בן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו ומת הבן בחיי האב ואח"כ מת האב בנו מוציא מיד הלקוחות ואף המעות שקבל אביו אינו מחזיר: לט נפל הבית עליו ועל אשתו ואין ידוע אי זה מהם מת קודם [ק] ואין לו בנים ממנה יורשי הבעל יורשין הכתובה ויורשי האשה יורשים נכסי מלוג שלה ונכסי צאן ברזל יחלוקו בין שניהם: מ נפל הבית עליו ועל אמו יורשי הבן אומרים האם מתה תחלה ואח"כ הבן ואמו כירשנו ויורשי האם אומרים הבן מת תחלה הדין עם יורשי האם: מא הלכתא [ר] אין הבן יורש אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב:

גט פשוט פרק עשירי

א גט פשוט [א] או כל שטר פשוט עדיו מתוכו כשלנו והמקושר מאחוריו שכותב שטה ומניח חלק וכופלה ותופרה על גבי הכתב והעדים חותמין מבחוץ בין קשר לקשר וכן קושר ב' או שלש פעמים ופשוט שכתוב עדיו מאחוריו או מקושר שכתבו עדיו בתוכו שניהם פסולים: ב כל מחקין והגהות שבשטר צריך לקיימם וצריך להחזיר מעניינו של שטר בשטה אחרונה לפי שאין למדין ממנה ולכך צריך שיהיה קיום המחקים וההגהות קודם שטה אחרונה אבל לפי מה שנוהגין עתה לכתוב בכל שטר שריר וקיים ואם לא היה בו היו פוסלין אותו למדין משטה אחרונה כל שטר שיכול לבא לידי זיוף אפילו ידוע שלא נזדייף פסול הלכך אפילו הרחיקו העדים שטה אחת מן הכתב [ב] אם לא הוחזר מעניינו בשטה אחרונה פסול. וכן צריך ליזהר אם יש גליון קודם חתימת העדים שלא יחתמו העדים זה אחר זה בשטה א' שמא יכתוב בגליון שלפני חתימת העדים מה שרוצה ויחתוך השטר העליון ויהיה שטר הבא הוא ועדיו בשטה א' או ימשמש הגליון בדיו או יחתמו זה תחת זה בב' שטין. [ג] ולמ"ד ב' עדים בשני שטרות מצטרפין אפי' חתמו זה תחת זה פסול אם יש גליון לפני חתימתן ואם התחילו העדים באמצע השטר וחתכו הקלף שלפני חתימתן השטר פסול דשמא היה כתוב שם תנאי או חובתו ומיהו אם כתוב בסוף שטה של מעלה שריר וקיים כשר אם העדים חתומין זה תחת זה אבל אם חתומים זה אחר זה פסול שמא היה שטר הבא הוא ועדיו בשטה אחת וחתכו והיה חלק מלמעלה וכתב עליו שטר זה: ג הרחיקו העדים מן הכתב שני שיטין וחתמו פסול [ד] אפילו כתוב בו שריר וקיים פחות מכאן שלא הרחיקו רוחב שני שיטין כשר ואם סיים השטר באמצע שטה והניחו אותה שטה ועוד אחרת פסול ואם סיים השטר בסוף שטה והניחו שטה שלימה וחתמו באמצע שטה אם חתמו זה [אחר זה פסול ואם חתמו זה] תחת זה כשר למ"ד שני עדים בשני שטרות אין מצטרפין אלא שאין למדין מחצי שטה אחרונה ומשטה שלימה שלמעלה הימנה: שטר שהרחיקו עדיו שני שטין מן הכתב שהיא פסול אם מלאהו [בחתימת עדים קרובים כשר אפילו מלאוהו] המלוה בלא מדעת הלוה (כשר) והוא שמלאהו קודם שנראה בבית דין אבל אם נראה בבית דין קודם שמלאהו פסול הלכך שטר שבא לפנינו ושנים מעדים הראשונים קרובים כשר על ידי עדים האחרונים דתלינן לשם מילוי חתמו אבל אם חתומים בסוף פסול שאין מקיימין השטר [ה] (שאפילו יש) בו עדים הרבה אלא מהעדים שלמטה אבל לכתחלה אינו יכול להחתים קרובים או פסולים למעלה ואחר כך כשרים שהרואה יבא להכשירם גם בעלמא. הרחיקו העדים מן הכתב ב' שטין שפסול דוקא שני שטין בכתיבת ידי העדים שהיא גסה [ו] וצריך שיהא ב' שטין וג' אוירין: ד הרחיקו בית דין הקיום מן חתימת העדים אפילו שטה אחת פסול הקיום [ז] אבל השטר הבא הוא ועדיו בשטה אחד ועוד עדים אחרים חתומים בו בשטה שניה אין מקיימין אותו מעדים שלמטה אלא מעדים שלמעלה: ה שטר הבא לפנינו הוא ועדיו על המחק כשר וכגון שרואין שאין שום שינוי במקום חתימת העדים לשאר השטר ואם הוא על הנייר ועדיו על המחק כשר והוא שיכתבו העדים בין חתימת עד לחבירו אנחנא סהדי חתימנא אמחקא ושטרא אניירא: היה הוא על המחק ועדיו על הנייר פסול אפילו כתבו העדים כן: ו במקום שנוהגין דוקא בפשוט או במקושר או אפילו במקום שנוהגין בשניהם ואמר הבעל לכתוב פשוט או מקושר ושינה הסופר פסול: ז שטר שעד אחד חתום בו והשני מעיד על ההלואה על פה גובין בו מבני חרי אבל אם השני אומר שנמסר השטר לפניו גבי ממשעבדי אבל שני שטרות שנעשו [ח] על הלואה אחת וכל אחד [ואחד חתם בו עד אחד] ונמסר לפני עד אחד אינו גובה ממשעבדי: שטר שאין בו אלא עד אחד או שנים והאחד פסול מחייב שבועה. מקושר שאין חתום בו אלא שנים פסול ואפילו תפס מפקינן מיניה: ח שנים שהעידו אחד בבית דין זה ואחד בבית דין זה יכולים להצטרף שני בתי הדינין ולדון על פיהם וכן שנים שהעידו בבית דין זה וחזרו והעידו בבית דין זה יכולין להצטרף אחד מכל בית דין ולדון: ט שלשה שישבו לקיים השטר ומת אחד מהם צריכין לכתוב במותב תלתא כחדא הוינא וחד ליתוהי: כתוב בשטר פלוני לוה מפלוני ק' זוזי [ט] דאינון סלעים כ' אין לו אלא כ' סלעים ק' זוזי דאינון שלשים סלעים אין לו אלא מנה כתוב בו מטבע פלוני דאינון ונמחק [המנין] אין לו אלא ב' כתוב בו פלוני לוה מפלוני כסף אין נותנין לו אלא חתיכה כל דהו כתוב בו מטבע של כסף אם יוצאות באותו מקום פרוטות של כסף נותן לו פרוטות ואם אין יוצאות שם נותן לו המטבע של כסף הקטן שיוצא שם ואם כתוב בו כסף דינרין או דינרין כסף נותן לו שני דינרין של כסף ואם כתוב בו כסף בדינרין נותן לו כסף שוה ב' דינרי זהב ואם כתוב בו כסף בדינרין נותן לו שברי כסף שוות ב' דינרי כסף [י] [ואם כתוב בו זהב נותן לו חתיכה של זהב פחות שבמשקלות ואם כתוב בו מטבע זהב נותן לו מהמטבע קטנה היוצא של זהב] ואם כתב בו זהב דינרין או דינרין זהב נותן לו ב' דינרי זהב. זהב בדינרין נותן לו זהב שוה ב' דינרין [כסף]: יא כתב בו למעלה מנה ולמטה מאתים [כ] קודם שטה אחרונה או איפכא הכל הולך אחר התחתון וכן כל דבר שסותרין זה את זה ואם נמחק מהתחתון אות א' למדין אותו מן העליון כגון אם כתוב למעלה חנני ולמטה חנן יכתן לחנני אבל לא בשתי אותיות כגון שלמעלה חנני ולמטה חן ואם המחק ראוי לתלות בזבוב הוי ספק [ל] והמוציא מחבירו עליו הראיה: יב שטר שכתוב בו חשבון סתם יש לילך אחר מנהג המקום כמו שרגילין לעשות סכום חשבונם ואם אין מנהג ידוע יד בעל השטר על התחתונה: יג צריך ליזהר שלא לכתוב משלש עד עשר בסוף שטה ואם יזדמן לו יחזיר הדבר עד שיבא באמצע שטה: יד שטר שבא לפני דיין ורואה בו שום שינוי שהכתב מרווח או דחוק יותר מחבירו יש לו לדקדק עליו ויכול לכוף בעל השטר עד שיגלה הדין לאמתו [מ] לכך צריך הסופר ליזהר בכתיבתו שלא ישנה בו: טו מאן דבעי למיחוי חתימת ידיה בבי דינא לא ליחוי בסוף מגילתא [נ] אלא אריש מגילתא: טז כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו ושובר לאשה אפילו שאין בעלה עמה והוא שיכיר שמותיהן בין בגט בין בשובר [ס] והבעל נותן שכר שניהם אלא שנוהגין עתה שהאשה נותנת שכר הגט: ר' יוסף בן שמעון הדריס בעיר אחת אין מגרשין נשותיהם אלא זה בפני זה. כל שהוחזק בעיר ל' יום ובא לכתוב גט או שטר כותבין לו בשם שהוחזק בו: יז סומכין להכיר איש או אשה אפילו בעד אחד או אשה או קרוב. ת"ח שבא לפניו שובר על כתובת האשה שהיא פרועה והוא אומר [ע] לא זו היא שכתובה בשובר ואמרו לו זו היא והודה יכול

פלפולא חריפתא

[ג] כדי פרנסתו. בפנים סימן כ"ו: [ד] וצריך קנין. בפנים סימן ל"א: [ה] מי שהלך כו'. איתא נמי בפרק דלעיל סימן ל"ב: [ו] נ"ל דה"ג נתנו במתנת שכיב מרע ומחלו וכן הוא בטור סימן ס"ו וסימן רכ"ג: [ז] ואין ללוקח כו'. מדנפשיה כתב כן: [ח] אפילו בקנין. עיין סימן ל"א: [ט] נ"ל דה"ג מתנה במקצת וצריכה קנין ואינו חוזר וכן הל' בטור סימן ר"ן: [י] כל נכסי. זו היא גירסת הרשב"ם אבל גיר' הפנים כל נכסי אלו הן והוא גירסא רי"ף ור"ח ואבן מגאש ובטור סימן ר"ן כתב גירסא זו לאחרונה ושכן פירש ר"י: [כ] נ"ל דה"ג אינה כמתנה: [ל] נ"ל דה"ג עבדים וקרקעות ובגדים ושטרות שכך כתוב גם כן בטור סימן רמ"ח אע"ג דשטרות לא כתב בהדיא וכמו שאכתוב לקמן וגרס נמי וחיה אע"ג דליתא בגמרא גם בפנים ליתא ונ"ל משום דהא קי"ל בפרק בהמה המקשה דחיה בכלל בהמה ועוד דע דהא דגרסי' הכא ייטות שמנים וסלתות בטור שם ל"ג להו וכן עיקר דהכי פשיטא ומתניתין דמייתי בגמרא דקתני להו לאו לנדון דידן מיתניין כלל ומש"ה לא מצריך להו בגמרא לאשמועי' שהן בכלל נכסי כדמצריך לאינך אך זה צריך לי עיון אדהכא והטור דל"ג זוזי דגרסי' להו בגמרא וכתבו גם כן בפנים אבל ברי"ף ל"ג נמי ועוד דע דבטור נמשך אחר לשון הרמב"ם והשמיט שטרות גם כן וצריך לי עיון עליו ועל הרמב"ם ותמיהני שהמגיד והב"י לא העירו בזה ומיהו בטור כתוב תשובת שאלה להרא"ש ומאותה תשובה נשמע דשטרות בכלל נכסי: [מ] אפילו בעודה תחת בעלה. תמיהה לי על הפנים שלא פסק כן בכתובות פרק האשה שנפלו סימן ב' וגם המחבר הזה נמשך שם אחריו וכך פסק בא"ה סימן צ': [נ] אפ"ה יכול לחזור בו. הא מת קנה וכייט ביפה כחו כדלקמן: [ס] אבל מתנתו. בפנים סימן דלקמן: [ע] מי"ג שנה בקצור כ"י ל"ג שנה כמו באינך: [פ] ולא היה לו כו'. הרמב"ם: [צ] כך הוא בקצור כ"י: [ק] ואין לו בנים כו'. הרשב"ם: [ר] אין הבן כו'. ג"כ בפרק דלעיל סימן ו': סליק פרק מי שמת

פרק עשירי [א] או כל שטר. הרשב"ם: [ב] אם לא הוחזר כו' פסול. לא קאי אהאידנא דכתבינן שריר וקיים וכן מבואר בטור סימן מ"ד: [ג] ולמ"ד כו'. עיין סימן ז': [ד] אפילו כתוב בו כו'. מדנפשיה כתב כן והב"י סימן מ"ה נתן טעם לדבר דהא איכא למיחש דגייז כולה ע"כ. ולפיכך אני תמה על הרשב"ם שכתב בפירושו דדוקא אם אין בו שריר וקיים: [ה] ה"ג השטר שחתומים בו. אבל לכתחלה כו'. ובפנים מפורש דאי עבד פסול ומאי לכתחלה דקאמר אך מצאתי להב"י סימן מ"ה שכתב גם כן בטור כך ומפ' דה"ק דלא תימא כיון דלמעלה כשרים הפסולים שכך יחתמו אהא מהדר וקאמר דלא יעשה כן לכתחלה: [ו] נ"ל דה"ג ב' שיטין וג' אוירין. וכן הלשון בטור שם: [ז] ה"ג אבל השטר כשר שטר הבא הוא בשטה אחת ועדיו בשטה אחרת פסול אבל הבא הוא ועדיו בשטה אחת כשר ואם בא הוא ועדיו בשטה אחת ועוד עדים: [ח] ה"ג בקצור כ"י על הלואה אחת וכל אחד ואחד חתום בו עד אחד ונמסר לפני עד אחד וכן הוא הלשון בטור סימן נ"א וכבר כתבתי בפנים מה שפירש בו הב"י: [ט] ה"ג דאינון עשרים סלעים אין לו. ונמחק בקצור כ"י כתוב ונמחק המנין: [י] נ"ל דה"ג ואם כתוב בו זהב נותן לו חתיכה של זהב פחות שבמשקלות ואם כתוב בו מטבע זהוב נותן לו מהמטבע הקטנה היוצא של זהב וכן הלשון בטור סימן מ"ב: [כ] קודם שטה אחרונה. הרשב"ם: [ל] המוע"ה הרשב"ם: [מ] לכך צריך כו'. כ"כ שם בשם הרמ"ה: [נ] אלא אריס מגילתא הרשב"ם: [ס] והבעל נותן כו'. בפנים סימן דלקמן: [ע] שלא זו היא. וכן לשונו בטור א"ה סימן ק"י:
ואיט

לחזור בו מדבריו הראשונים אלא אם כן יאמר ברי לי שלא זו היא : **יח** [ע] כותבין שטר למוכר בלא לוקח אבל לא ללוקח בלא מוכר והלוקח נותן השכר אפילו אם מכר שדהו מפני רעתה : כותבין שטר ללוה בלא מלוה [ולא למלוה בלא לוה] והלוה נותן השכר אפילו היא עיסקא : אין כותבין שטרי אירוסין ונשואין אלא מדעת שניהם והחתן נותן השכר אפילו הוא ת"ח : אין כותבין שטרי אריסות וקבלנות אלא מדעת שניהם והמקבל נותן השכר ואפילו צריך להוכירה : אין כותבין שטרי ברורין וכל מעשה ב"ד אלא מדעת שניהם ושניהם נותנין השכר : **יט** הלכתא אסמכתא קניא אע"ג דלא אתפיס זכותיה והוא דלא אניס וקנו מניה בב"ד חשוב שיודעין כל דיני אסמכתא הלכך פרע מקצת חובו והשליש שטרו ואמר אם לא אתן לו עד זמן פלוני תן לו שטרו ויגבה כולו לא יתן לו דהוי אסמכתא ואי לא אניס וקנו מיניה בב"ד חשוב יתן לו : **כ** מי שיש לו שטר שהתחיל לימחק ורשומו ניכר ויירא שימחק לגמרי מעמיד עליו עדים שמכירין החתימות [ובאין לפני ב"ד ומעידים שראו שטר ביד פלוני שהתחיל לימחק והכירו החתימות] וכותבין לו ב"ד אנו פלוני ופלוני ופלוני הוציא פלוני שטר מחוק לפנינו ופלוני ופלוני היו עדי השטר ופלוני ופלוני העידו עליו שנמחק. ואם כתבו שעמדו על עדות העדים [פ] שמעידין עליו שנמחק והיה מכוון גובה בלא ראיה ואם לאו צריך להביא ראיה : **כא** שטר שבא לפנינו נקרע שניכר שקרעוהו בית דין שהוא במקום העדים והזמן והתורף או שהוא שתי וערב פסול . אינו ניכר שקרעוהו בית דין כשר . נמחק או נטשטש אם רשומו ניכר כשר ואם לאו פסול : **כב** מי שבא ואמר אבד שטר חובי אפילו אם עדים מעידין שכתבו וחתמו לו אם היה שטר חוב לא יכתבו לו אחר ואם היה שטר מקח כותבין לו אחר [צ] וכותבין בו שטר זה לא נגבות בו לא ממשעבדי ולא מבני חרי אלא להיות בידו לראיה : **כג** הלכתא אין אותיות נקנות במסירה עד שיכתוב לו קנה לך איהו וכל שעבודא דאית ביה הלכך הנותן מתנה לחבירו והחזירו לו השטר לא חזרה מתנתו עד שיכתוב לו [ק] קנה לך [איהו] וכל שעבודא דאית ביה ואפילו בכתיבה ומסירה דוקא שטר חוב או שטר קניה שכתוב בו שדי מכורה לך ואם מסרו לוקח ראשון ללוקח שני וכתב לו קנה לך וכו' קנאו אבל אם נקנה השדה בכסף או בחזקה או בקנין סודר וכתבו לו השטר לראיה [ר] אם מסרו לאחר וכתב לו קנה לך איהו וכל שעבודא דאית ביה לא קני : **כד** כל שירפא דלא כתיב ביה קרענא לשטרא דמלוה לאו שירפא היא כל אדרכתא דלא כתיב בה קרענא לשירפא לאו אדרכתא הוא וכל שומא דלא כתיב בה קרענא לאדרכתא לאו שומא היא : **כה** מלוה וכן לוקח שטרפו ממנו מקחו ובאים אצל הלקוחות יכולין לכופן לדון עמהם ובית דין נזקקין לטענותיהם ואין הלקוחות יכולין לומר לך אצל הלוה או המוכר וכשיתחייב בדין אנו פורעין לך אלא ילכו הם אם ירצו ויזקיקוהו לדין ומיהו היכא דאיתיה מודעינן ליה כגון (דאתי)[דאזיל]שליחא[ש]בשלישי בשבתא ואתי בארבע[בשבתא וקאי בדינא בה' בשבתא]ואי מצטרכי לקוחות זמן יהבינן להו עד שלשים יום ובלבד להוציא הדין לאמתו שלא לבא בעקיפין : **כו** מי שאמר לחבירו לקנות לו שדה וקנאו לו בשמו שלא באחריות בטל השליחות ואין כאן מקח . ואם רצה השליח יחזיר לו מעותיו ואם אין לו מעות צריך לקבל עליו האחריות וצריך לחזור ולקנותו בשם עצמו שלא באחריות ולמכרו למשלחו באחריות : **כז** מי שאמר לחבירו מה אתה עושה בתוך שלי ואמר מכרתו לי או נתתו לי והחזקתי בו ג' שנים ועוד יש לי שטר צריך לאמת דבריו ולקיים שטרו ולא תועיל לו החזקה לבדה . ומיהו אם מתו עדיו או הלכו למדינת הים מועלת לו חזקה : **כח** מי שפרע מקצת חובו יכתוב שובר ואפי' פרע כל החוב ואמר זה אבד שטרי צריך זה לפרוע ולקבל שובר : **כט** שטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשרים ושטרי מקח אפי' המאוחרין פסולין . הבא לכתוב שובר אם יודע זמנו של שטר יזכירנו בו ואם אינו יודע זמנו יכתוב בשובר סתם על שטר שסכומו כך וכך : **ל** עדים שראו הקנין בצפורי וכתבו השטר בטבריא יש להם להזכיר בשטר המקום שעומדים בשעת כתיבה : **לא** עדים שראו הקנין ואחרו לכתוב השטר עד אחר זמן אם זכורים לו יום הקנין יכתבו מאותו יום ואם לאו יכתבו מיום הכתיבה : **לב** מי שיש לו על חבירו שטר של ק' זוז ובא לפני ב"ד שיעשו לו שנים של נ' נ' או מי שיש לו שנים של נ' נ' ואומר שיעשו לו אחד של ק' [או אפי' יש לו א' של מאה ואמר שיעשו א' של נ'] אין שומעין לו : **לג** שני אחין אחד עני ואחד עשיר והניח להן אביהן מרחץ או בית הבד אם מוצאין להשכירו ישכירוהו ויחלקו השכר אפי' עשאן אביהם לעצמו אין מוצאין להשכירו עשיר אומר לעני קח לך עבדים וירחצו במרחץ קח לך זיתים ועשם בבית הבד וכיון שאין לו יפסיד : **לד** שנים בעיר ששמן יוסף בן שמעון אין יכולין להוציא שטר חוב זה על זה ולא אחר יכול להוציא שטר חוב עליהן [ת] אבל הם יכולין להוציא על אחרים ואם באים לכתוב שטר זה על זה יכתבו גם שמות אבותיהם עד שלא יהיו שוים או שום סימן אחר : **לה** שטר שכתוב בו אני פלוני לויתי ממך כל המוצא יכול לגבות בו : **לו** הלכתא אין אותיות נקנות במסירה עד שירשה שטר שכתוב לו קנה לך איהו וכל שעבודיה [א] ואינו נאמן לומר כתב לי שטר ונאבד או הקנהו לי אגב קרקע אפי' למ"ד שטר נקנה אגב קרקע : **לז** היו ב' יוסף בן שמעון בעיר ושניהם נושים באחד ויש לו שובר בשם אחד מהם אין שום אחד מהם יכול להוציא ממנו אבל אם יכתבו הרשאה זה לזה גובין האחד ואם טוען פרעתי לשניכם ולויתי לכתוב שובר א' להראותו לכל מי מכם שיתבעני לא תועיל להם הרשאה : **לח** מי שאמר לבנו שטר אחד יש לי פרוע ולא פירש איזה כל שטרותיו בחזקת פרועין היה לו על אחד שני שטרות הגדול בחזקת פרוע ולא הקטן : **לט** מי שאמר לחבירו שטר לך בידי פרוע הגדול פרוע ולא הקטן חוב לך בידי פרוע כל שטרות שעליו פרועין . האומר לחבירו שדי או שדה שיש לי מכורה לך לא מכר לו אלא הפחותה שבשדותיו : **מ** [ב] המלוה [את] חבירו על ידי ערב אפי' אם אין קרקע ללוה לא יתבע לערב עד שיתבע ללוה אולי יתן לו מטלטלין ואם אינו כאן מודיעין אותו כדין המפורש בהגוזל בתרא . ואם הוא במדינת הים או גברא אלמא אז יתבע מן הערב . ואם אמר ממי שארצה אפרע אז יפרע מן הערב [ג] אם אין ללוה קרקע וא"צ לחזור אחר הלוה אולי יש לו מטלטלין אבל אם יש לו קרקע אפי' זיבורית לא יפרע מן הערב [ד] [אבל אם אמר בפירוש ממי שארצה אפרע תחלה יפרע מן הערב] אפי' יש נכסים ללוה [וקבלן אפי' אם יש נכסים ללוה] יכול ליפרע מן הקבלן : ואם מת לוה והניח יתומים קטנים לא יפרע מן הערב אפי' אמר ממי שארצה אפרע אבל אם הוא קבלן יפרע ממנו והוא יפרע מן היתומים לכשיגדילו : **מא** הלכתא בין הלוהו ואני ערב הלוהו ואני פורע הלוהו ואני חייב או הלוהו ואני נותן לך בין תן לו ואני פורע תן לו ואני חייב הלוהו ואני קבלן תן לו ואני ערב כולם לשון ערבות הן עד שיאמר תן לו ואני נותן לך או תן לו ואני קבלן ואז יכול ליפרע מאי זה שירצה אבל אם לקח הערב המעות מיד המלוה ונתנם ללוה או אין למלוה על הלוה כלום ומיהו אם אין לערב גובה מלוה מדר' נתן: וכל זה מיירי שתבע הלוה מהמלוה שילונו ונכנס זה עמו בערבות או בקבלנות אבל אם לא דבר הלוה עם המלוה כלום אלא ראובן אמר לשמעון הלוה ללוי ואני פורע באיזה לשון שאמר אפי' נתן שמעון ללוי מיד ליד אין לשמעון על לוי כלום אלא על ראובן שאמר לו הלוהו: **מב** שטר שכתוב בו אני פלוני בן פלוני קבלן הוי קבלן אע"פ שלא פירש בו לשון קבלנות: **מג** דיין שירד לנכסי לוה קודם שהודיעו ללוה לאו דיינא הוא וצריך לסלקו . הא דאין נפרעין מן היתומים היינו משום דחיישי' לצררי הלכך אם הודה הלוה שלא פרע או שנדוהו על שלא פרע ומת בנידויו גובה מן היתומי' ערב שנתערב בין לעובד כוכבים בין לישראל ומת הלוה והניח יתומים קטנים אין ליפרע מהם עד שיגדילו : **מד** הלכתא קבלן דכתובה וערב דבע"ח משתעבד בלא קנין אפי' אם אין נכסים לבעל וללוה וערב דכתובה אפי' אם יש נכסים לבעל אינו משתעבד [ה]בלא קנין אבל ערב לכלתו משתעבד: **מה** הערב לאשה בכתובתה וגרשה בעלה ותובעת כתובתה מן הערב לא יתן לה עד שידירנה בעלה הנאה שלא יוכל להחזירה וכן אם הקדיש כל נכסיו וגרשה ובאה לטרוף מהקדש אבל אם באה לטרוף מהלקוחות טורפת ואינו צריך להדירה הנאה: **מו** ש"מ שהקדיש כל נכסיו או לא הקדישם ויש לו בנים ואמר מנה לפלוני בידי ולא תבעו האחר אם יש עליו שטר והוא מקויים יתנו לו אינו מקויים חזר ואמר תנו לו המנה יתנו לו לא חזר ואמר תנו אין נותנין לו וה"ה בלא שטר אם חזר ואמר תנו המנה שהודה שיש לו בידי יתנו לו [ו] אבל אם תבעו האחר והודה לו שיש לו מנה בידו נותנין לו אפילו לא חזר ואמר תנו : **מז** ש"מ שתבעוהו מנה והודה לו בו ואומרים היתומים אחר כך אמר לנו אבינו שנזכר שפרעו נאמנין [ז] [אבל אם כשתבעו אמר תנהו לו ואחר כך אמר נזכרתי שפרעתיו אינו נאמן] : **מח** ש"מ שתבעוהו מנה והודה בו א"צ לומר אתם עדי וא"צ לומר כתובו שדבריו ככתובין וכמסורין דמו : **מט** המלוה חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים על ידי עדים גובה דוקא מבני חורין אבל מן היורשין גובה דשעבודא דאורייתא. הוציא עליו כתב ידו אם הוא מודה שלא פרעו גובה מנכסים בני חורין ואם אמר שפרעו נשבע היסת ונפטר ואם כופר שאינו כתב ידו אם אין עדים שהוא כתב ידו וגם לא הוחזק בב"ד נאמן אבל אם עדים מעידין עליו או הוחזק בבית דין חייב לשלם : **נ** ערב שאין הערבות כתוב בשטר אלא לאחר חתימת העדים אין גובין ממנו אלא מנכסים בני חורין ואם הוא כתוב קודם החתימתן ופלוני ערב בו גובה מנכסים משועבדים פלוני ערב אינו גובין אלא מבני חורין : **נא** ערב בשעת מתן מעות או שערב לו בפני ב"ד אפי' לאחר מתן מעות משתעבד אפילו בלא קנין [ח] ואם הוא בשטר [ט] אפילו לגבות ממשעבדי ואם הוא על פה לגבות מבני חורין אבל לאחר מתן מעות בין קבלן בין ערב בין דכתובה בין לבעל חוב אינו משתעבד אפילו לגבות ממנו בלא קנין :

סליקא לה קיצור פסקי הרא"ש ממסכת בבא בתרא

פלפולא

ואינו מכוין לעובדא דבגמרא שבפנים : [ע] **כותבין** שטר למוכר כו'. בפנים סימן ט"ז. אפילו אם מכר כו' בפנים סימן דלעיל : [פ] **שמעידין** עליו. וכ"כ גם כן בטור סימן מ"א והרשב"ם לא פירש כן אלא עדים החתומים בשטר והמיהני שהב"י לא העיר על זה ומ"מ כתוב בב"י שטת הראב"ד דמפרש כך דעדים המעידים כו' אבל לדבריו לא נמחקו העדים כלל וכבר הושג פירושו ע"ש : [צ] **ה"ג** וכותבין בו שטר זה כו'. והוא בפנים סימן כ"ס : [ק] **נ"ל** דה"ג קנה לך איהו וכל . וכן הלשון בטור סימן ס"ו סעיף י"ג : [ר] **ה"ג** אם מסרו לאחר. וכן הלשון בטור שם סעיף י"ד ובקצור כ"י כתוב אם מכרו לאחר : [ש] **נ"ל** דה"ג בג' בשבתא ואתי ארבע בשבתא וקאי בדינא בה' בשבתא ואי וכו' וכן הוא בטור סימן ק"ד :

חריפתא

[ת] **אבל** הם יכולין בפנים סימן ל"ו : [א] **ואינו** נאמן כו'. בפנים סימן דלקמן : [ב] **ה"ג** המלוה לחבירו : [ג] **נ"ל** דה"ג אם אין ללוה קרקע וא"צ וכן הל' בטור סימן קכ"ט : [ד] **אבל** אם אמר כו'. בפנים סימן דלקמן : [ה] **ה"ג** בלא קנין. כהראב"ד שכתב הטא"ה בסימן ק"ב בשמו דבקנין משתעבד . [ו] **אבל** אם תבעו האחר בפנים סימן דלקמן : [ז] **בסופו** גרסינן אבל אם כשתבעו אמר תנוהו לו ואח"כ אמר נזכרתי שפרעתיו אינו נאמן . כן הוא בקצור כ"י אבל בטור סימן רנ"ס כתוב ואמרו היתומים אח"כ אמר לנו אבינו שפרע אין נאמנים : [ח] **אם** הוא בשטר . הרשב"ס : [ט] **אפילו** לגבות ממשעבדי . בקצור כ"י ל"ג אפילו וכן נראה דמגילה משמע כמו בסימנים דלעיל :

סליק קיצור פסקי הרא"ש ממסכת בבא בתרא

לוח הסימנים למצוא בהרא"ש הדינים

השותפין פרק א

לא יחפור פרק ב

גזל

כ גוזל הנמצא בתוך נ' אמה או חוץ לנ' אמה :
כא רוב וקרוב :
כב חבית של יין צף בנהר :
כג נודות של יין הנמצאים :
כד מרחיקין אילן מן העיר אם העיר קודם או האילן. מרחיקין גורן וטורסקי נבלות וקברות :
כה סומכין משרה לירק כרשין לבצלים חרדל לדבורים . מרחיקין דבורים וכבשונות מן העיר . נוטעין אילן סמוך לבור :
כו בית הבד מן הכותל :
כז מנפצי פשתן :
כח אילן לשדה אילן או גפנים . היו שרשים יוצאים לשדה חבירו . אילן הנוטה לשדה חבירו או לרה"ר :

חזקת הבתים פרק ג

א חזקת הבתים [וכל דבר שעושה פירות תדיר מחזיקין] שלש שנים . אבד שטרי . דין מחאה :
ב שלש שנים רצופות או לא . דין חזקת ימים ולילות. למי טוענין ונוגעין בעדות . מנהג . דין מקומות של בהכ"נ :
ג שנים שקנו ארעא א' דר בו אג"ו וא' בד"ה ויצא עליהם ערעור. צריך המוכר לדור בו יום אחד. זוכמא במאי קנה . המזיק בשדה חוץ מבית רובע :
ד טען שמערער לא הייתי בעיר . עברתי דרך לבית פנימי :
ה נכסי דבר סיסין :
ו לא הייתי במדינה :
ז קניתי מפלוני שקנה ממך לפני . נתייען בו . הבני נוח לי . עביד איניש דזבין דיניה :
ח החזקתי בו שני חזקה והמערער הוציא שטר שמכר לו קודם ד' שנים . הלוקח מן הלוקח ואחר כך אמר גזל היתה בידי :
ט זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי . כל דין חוזר וטוען או יצא חוץ לב"ד :
י טען חוץ לב"ד . אתם עדי . שתיקה :
יא עדים המכחישין זה את זה . כל דאלים גבר :
יב שטרא זייפא הוא אבל שטרא מעליא הוה לי ואבד :
יג כל דין מיגו להוציא ולהחזיק :
יד ערב שתובע הלוה בשטרי של מלוה :
טו שטר שנמחל שיעבודו :
טז ראובן שאכל קרקע שלש שנים בתורת משכנתא ומתי שמעון יכול לטעון לקוח הוא בידי או לא . אי מקבלין עדות בפני היתומים . מיגו :
יז דין יתומים מתי נפרעין מהן . על הקרקעות ועל החזקות נשבעין מדרבנן :
יח אם תפס :
יט מי שמת והניח דקל ובאו שנים כל אחד אומר אני קרוב :
כ אחד הביא עדי אבות וא' הביא עדי חזקה . הטוען חזקה ומביא עדים רק על ב' שנים . נסכא דר' אבא . עד א' על שלש שנים . הטוען שירד לפירות . הבא ללקוט פירות אילן :
כא מטלטלים ששנים חלוקין עליו ואחד אומר לב"ד תפשוהו . ואם תפשו אי מפקינן :
כב כל דאלים גבר . ואם בא א' וחטפה :
כג שודא דדיינא . לא יהנה הדיין . סייע המערער למחזיק בלקיטת פירות :
כד ישראל שקנה מעובד כוכבים קרקע של ישראל :
כה באיזה אכילה הוי חזקה . בקרקע רעה . דבי ריש גלותא :
כו הגודרות מתי יש להן חזקה . חרישה ליכא חזקה . אילן המשיר פירות . דין כמה אילנות לבית סאה . זה המזיק באילנות וזה בקרקע :
כז החזיק באילנות הרצופים או קנאום רצופים . דקל יחידי . חזקה שלא בפניו :
כח כל דין מחאה ובאיזה לשון :
כט אם צריך בסוף כל ג' וג' ואם שינה לשונו במחאה ב' :
ל מחאה ומודעא בפני שנים וכותבין. הודה בפני שנים או בפני א' :
לא קנין בפני ב' או בפני אחד או בינו לבינו . קיום שטרות :
לב כותבין מודעא אמכירה וגט ומתנה :
לג מתנה טמירתא . הנותן סתם דעתו על המנהג :
לד שכ"מ שאמר אל תגלו צואתי . מתנה על ידי אונס :
לה חזקה שאין עמה טענה . תיקון דבריו :
לו מחילה בטעות :
לז שני עדים אחד אומר לוה מאתים ואחד אומר מנה . כל דין קמי דידי זבנה מינך . דר בו יום אחד . תיקון דבריו :
לח שלשה לקוחות כל אחד שנה מצטרפין . אכל האב שנה והבן שתים או אפכא והלוקח שנה . המוכר שדה בעדים בלא שטר מתי גובה ממשעבדי :
לט חזקת שותפין . מתי שותף מעיד לחבירו שותף כיורד ברשות :
מ בני העיר שנגנב להם ס"ת או דברים אחרים מתי מסתלקי' . תחלתו וסופו בכשרות . שמור לי היום ואני למחר ש"ש הן :
מא ראובן גזל שדה משמעון ומכרה ללוי ובא יהודה ואמר שלי הוא וכן גזל פרה וכו' מתי מעיד שמעון :
מב ראובן מכר שלא באחריות או פרה ועלית בה מערער מתי ראובן מעיד :
מג עשה עבדו או שורו אפותיקי מתי ב"ח גובה שיעבד לו מטלטלי אגב מקרקע וכתב לו דאקני וקנה ומכר דלא כאסמכתא :
מד המוכר שדה שלא באחריות :
מה המוכר חמור לחבירו ובא עובד כוכבים ולקחו בלא אונס :
מו אומן מתי יכול לטעון לקוח הוא בידי או החזרתיו לך. ראו בידו או לא . מיגו . אם א"ל אל תחזירהו לי אלא בעדים וכל דיני דברים העשוין להשאיל ולהשכיר :
מז נתחלפו לו כליו בבית האומן . או נתנה לו אשתו או בניו של אומן . או בבית המשתה ואבל :
מח אריס ואריסי בתי אבות מתי יש להן חזקה
מט אריס מתי מעיד לבעה"ב. ערב ומלוה מת' מעידים ללוה ולא לקבלן. לוקח ראשון מת' מעיד ללוקח שני :
נ בן גזלן בן אריס בן אומן מתי יש להן חזקה . הוחזק גזלן על שדה זו יש לו חזקה באחרת חוץ מהורג נפשות . אריס שירד מאריסתו וכן אומן שירד מאומנתו . בן שחלק . ספק גרושה מתי יש להן חזקה . עדי חזקה יועיל בכולן חוץ מגזלן :
נא תליוהו וזבין זביניה זבינא תליוהו ויהיב וקידש לא . מתי כותבין מודעא אמכר או אגט או אמתנה . ביטול מודעות מתי מועיל. גט מעושה בישראל או בעובד כוכבים :
נב אמנה היה דברינו או מודעא :
נג מתי יש לבעל חזקה בנכסי אשתו בנ"מ או צ"ב . לקח מן האיש ואחר כך מן האשה מכר הוא לבדו או היא לבדה . א"א שהחזיק אחד בנכסים בחיי הבעל או לאחר מותו :
נד מכר שדה לאשתו במעות טמונים או מגולין. נתנו לה במתנה :
נה אין מקבלין פקדונות מן הנשים והעבדים וקטנים ואם קבל מהם ואם תקף מעות מיד אשתו ואם לוה ממנה ונתגרשה ואם בשעת מיתה אמרו של פלוני הם :
נו האומר תנו מאתים זוז לבהכ"נ או לעניים למי יתן :
נז אב ובנו מתי מחזיקין זה על זה :
נח אשה וגדול אחין נושאין ונותנין בבית ושטרות על שמם על מי להביא ראיה :
נט אמר ליה לך חזק וקני והחזיק שלא בפניו או בפניו ולא א"ל . כיצד מחזיקין בנכסי הגר . הקונה מקום מחבירו לילך לכרמו נעל גדר ופרץ כל שהוא . איזה מיקרי כל שהוא . מה מועיל מסירת המפתח :
ס הבריח או הכניס מים בנכסי הגר . החזיק באחת קנה כולן . כיצד בנכסי הגר או במכר ובכירות ואחין שחלקו וכל דיניו :
סא שני בתים בנכסי הגר זה לפנים מזה . הבונה פלטרין בנכסי הגר ובא אחר והעמיד בה דלתות על ידי אחר או בעצמו או צייר או כייר או הציע מצעות או ערך שלחן :
סב זרעה ולא כיסה הזרע :
סג קצץ ענפי האילן או ניקה השדה . הכניס מים להשקותה. צר צורת חיה או עוף :
סד שדה מסוימת במצריה ושאינה מסוימת כמה קנה במכוש אחד :
סה עובד כוכבים שמכר קרקע לישראל ובא אחר והחזיק בו וכל דיניו בשטר או לא ואם צריך להחזיר הדמים . אי מקרי רשע :
סו דינא דמלכותא דינא אם מכרו שדה בשביל המס או גלגולת . אדם בטל :
סז מצר ותצב מפסיק :
סח עדי חזקה שהוזמו . שלשה אחין ואחד מעיד עם כולן :
סט שטר שמת א' מעדיו כיצד יקיימוהו :
ע מתי העמדת בהמה או תרנגולים או תנור או זבל הוי חזקה . שותפין שנדרו הנאה זה מזה :
עא בכל שותפין מעכבין חוץ מן הכביסה . שואם עיניו מראות ברע :
עב חזקת מזחילה וצנור ומרזב . כופין על מדת סדום . ראובן החזיק בקלוח מימיו אף שמעון מעכב עליו לסותמו :
עג חזקת סולם . חזקת חלון לאורה או לא :
עד חזקת זיזין ויכול למחות וכל דיניו :
עה לא יפתח חלון אפילו לחצר השותפין . קנה בית א' אצל ביתו הפתוח לחצר . ואם יכול לחלוק ביתו או עלייתו :
עו פתח כנגד פתח . קטן לא יעשנו גדול וכל דיניו . חנות כנגד חצר :
עז אין עושין בורות שיחין ומערות תחת רה"ר . הוצאת זיזין לרה"ר ולמבוי ואם כנס אם יכול להחזיר . אילן הנוטה לרה"ר. טוענין ללוקח :

המוכר את הבית פרק ד

א המוכר בית סתם מה מכר בכללו :
ב העומד בבירה גדולה או בבקעה ואומר בית זה. אם קורין לבירה בית או לא וכל דיניו . ארעא דבי רבי חייא או ארעתא או כל ארעתא או נכסי דבי חייא . האומר לחבירו שדה זו אני מוכר לך ולא מצר לו מצרים עד כמה קנה . מצר לו שלשה מצרי נדדים ולא רביעי : תלוי במנהג המדינה לפי ראות הדיין . חילוקי המצרים והבעיות :
ג כל ספיקא בין דדינא או דעובדא המע"ה :
ד פלגא דאית לי בארעא :
ה אלין מצרנהא . ארעא דמינה פליגא או פסיקא :
ו בריא או שכ"מ שאמר יחלוק פלוני בנכסי או תנו לו חלק בהן . חלק בכור חלק בחביות כו' קי"ל כרבנן כל דבר המוטל בספק המע"ה :
ז האומר שדה זו אני מוכר לך ע"מ שתתן לי סאה בכל שנה או ע"מ שתהיה לי סאה ממנה בכל שנה מתי צריך לקיים התנאי . מכר לו בית ותנר וא"ל ע"מ שהגג שלי . אין קנין חל על האויר ואיזה לשון מועיל . וכן צריך למכור שפחתו או פרתו ולשייר העובר לעצמו ולא עובר שפחתו ולא ולד פרתו :
ח עומקא ורומא צריך למכתב מתהום ארעא ועד רום רקיע ומ"מ בור ודות לא מכר בכלל בית . וצריך ליקח לו דרך. מוכר בעין יפה מוכר . וכן האחין שחלקו :
ט מכר או נתן ב' בתים או א' במתנה ואחד במכר . מכר הבית מה מכר בכללו ואם אמר כל מה שבתוכו :
י מכר החצר כו'. יתור לשון מועיל :
יא חולסית ומצולה החזיק בא' . מכר בית הבד כו' . מכר המרחץ . מכר בית הבד לא מכר החנויות אא"כ אמר אלין מצרנהא :
יב מכר את העיר מכר את השדה כו' ואפ"ה טוב לפרש בשטר . המוכר את השדה וא"ל חוץ מדקל פלוני צ"ע אם טוען קב או לא . ארעא ודקלי . אין אדם מקנה דבר שאינו בידו . ארעא בדקלי ארעא. בי דקלי בר מאילני צ"ע מה יש בו אילנות או דקלים או גפנים . חוץ מחרוב פלוני :
יג המפקיד אצל חבירו בשטר ואמר נאנס או נאבד צריך שבועה :
יד שטר עיסקא היוצא על היתומים נשבע וגובה מחצה :
טו מכר השדה לא מכר הגת ושובך אבל במתנה ואחין שחלקו ובנכסי גר קנה :
טז אמר ליתן לחבירו בית מחזיק ק' חביות ונמצא ק"ך :
יז מכר או שייר ב' אילנות יש לו קרקע :

הספינה פרק ה

א המוכר את הספינה במכר או במתנה מה בכלל :
ב ספינה בהמה מטלטלים כיצד קנייתן . מסירה כיצד :
ג אותיות במסירה ומשיכה עמה או הגבהה . מתי קונה המלוה שבו :
ד באיזה מקום ובמה קונה משיכה או מסירה והגבהה . פלוגתא אם אותיות נקנות במסירה וכל דיניו :
ה סתם קנין לכתיבה עומד . ואם מיחה מלכותבו . ואם חזר בו הלוקח קודם כתיבת השטר . אומר על מנת שתכתבו לו השטר או ע"מ שתתנו לו מאתים זוז :
ו כיון דהחזיק בשדה נקנה שטר מכר בכל מקום שהוא . שט"ח אינו נקנה אגב קרקע . אלא בשטר קני לך איהו וכל שיעבודו :
ז מכר הקרון מתי מכר הפרדות או מושכרים . מכר צמד או בקר סתם וכל דיניו :
ח מכר החמור מכר האוכף וכו' ולא הולדות . פרה מניקה חמור מניקה :
ט מכר שפחה סתם או שפחה מעוברת או מניקה . בור אשפה כוורת שובך :
י הקונה כל היונים שיצאו משובך זו כל השנה . דבורים דבש זיתים שקמה גפנים דקלים וארזים :
יא דין הקונה ב' אילנות וכל דיניו . והעולה מן הגזע והשרשין ואם יבשו . ודין שלשה אילנות ושיעור נטיעות ואם מפסיק בור או רה"ר כו' :
יב המוכר הראש בבהמה גסה הכל כמנהג המדינה :
יג מכר לו חטין יפות ונמצאו רעות או איפכא . יין ונמצא חומץ :
יד שתות פחות או יותר מי חוזר ומתי ביטול מקח וכל דיניו . מכר ה' בד' והוזל או הוקר :
טו המוכר פירות ברה"ר ופסק עמו כל מדה בכך וכך או לא פסק . מתי מדידה מעכבת ואם א"ל כפי מה שישומו ג' הוי כפסק. כור בל' או כור בל' סאה בסלע . הכנים המורים עם התבואה לתוך ביתו . מתי רשותו או כליו קונים או ברה"ר. זיל קני :
טז היו מודדין במדת הסרסור משנתמלא או עד שלא נתמלא המדה . סימטא . האומר כליי או חצרי יזכה לחבירי . חפן בכלי ומשך הכלי :
יז מטלטלי מתי נקנין במשיכה או בהגבהה החזיק בקרקע כדי לקנות המחובר בו לבדו :
יח סרסור שהשאיל מדתו למוכר . מדד הסרסור ושיבר המדה או החבית :
יט בעה"ב חייב להטיף שלשה טיפין והחנוני פטור :
כ השולח בנו קטן אצל חנוני ופונדיון בידו ומדד לו באיסר שמן שבר הצלוחית והפסיד האיסר :
כא הנוטל כלי מן האומן כדי לקנותו אם ייטב בעיניו ונשבר או אם יכולין להקדים :
כב הסיטון שמוכר לחנוני היאך מקנה מדותיו ומשקלותיו בלא ויבש והכרע. מקום שנהגו למדוד בגסה או לגדוש . מעמידין ממונים על המדות והשערים :
כג כד דין כיצד עושין המשקלות גדולים וקטנים והמאזנים וכל דיניו ומקומו :
כה ממה עושין המשקולות של לח :
כו הממחקים והיאך מוחק :
כז מדידות קרקע בימות החמה ובימות הגשמים . לא יטמין משקולות במלח . ולא ירתיח . ולא ישהה מדה יתירה וחסירה :
כח יכולין להוסיף על המדות והמטבעות . לא ישתכר יותר משתות :
כט אסור לקנות חטים לאצרם ומתי מותר :
ל כיצד ישתכר בביצים :
לא סחורה שהיה נמכר בעשר נמכר בשש מתפלל עליה בשבת :

המוכר פירות פרק ו

א אין הולכין בממון אחר הרוב . דין זרעים שלא צמחו . ואין משלם ההוצאה :
ב המוכר שור ונמצא נגחן :
ג מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מתי כשר או טרפה או מקח טעות :
ד השוחט בכור ולא הראה לחכם או שחט פרה טרפה ומכרה ואחר כך נודע משאכלו מה משלם או מכרה לעובד כוכבים או לכלבים :
ה המוכר עבד ונמצא גנב או (שחקן)[קביוסטוס] או גזלן. המוכר פירות במקום שאין מנהג כמה צריך לקבל קטנית וניבוצות לסאה או עפרורית לקטנית או מתליעות לתאנים . מנהג . מתי קנסינן ליה ליתן הכל יפות . הבורר צרור מחטי חבירו :
ו המקבל שדה ליטע כמה אילנות רעות צריך לבעה"ב לקבל :
ז מרתף של יין או מרתף זה או אמר ליה למקפה :
ח ריחי' אלא וטעמי' חמרא חמרא לברך בפה"ג :
ט שמרי יין ותרצנים שנתן עליהם מים מה מברכין עליו . ולענין מגע עובד כוכבים או שמרי יין של עובד כוכבים :
י יין שריחו רע או נתגלה אין מקדשין עליו . תירוש יין מזוג סתם יין יין צמוקים יין מבושל :
יא המוכר קנקנים בשרון :
יב המוכר לחבירו יין סתם והחמיץ בכליו של לוקח או של מוכר תוך שלשה או אחר כך או ידוע שהיינו מחמיץ . ודין שכר . הנותן יין לחבירו בתורת עיסקא למוכרו במקום פלוני הוזל או החמיץ . יין מבושם אני מוכר לך או ישן או מיושן :
יג קבל לעשות בית חתנות או ארמלות או בית שתם. טרקלין כו' . מי שיש לו בור לפנים מביתו של חבירו מתי יכנס בו . וכן מי שיש לו גינה לפנים מגינתו של חבירו לא יכניס לתוכה תגרים :
יד אמת בית השלחין אמת בית קילון :
טו מי שהיה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו ונטלה . מצר שהחזיקו בו רבים . דרך היחיד או רבים או של מלך או לקבר . מעמד :
טז המוכר מקום לעשות בו קבר וכל דיניו :

בית כור פרק ז

א אמר ליה בית כור עפר או לא אמר עפר . היו בו סלעים או חריצין כו' . אמר ליה כבית כור כו' רובו במיעוטו ואפכא מבעיא וכן אם קבל המעות וכל דיניו . הן חסר הן יתיר כו' . שיעור שדה וגינה . אמר ליה בית כור עפר מדה בחבל כו' . או בסימניו ומצריו :
ב אחין שחלקו בגורל קנו . שני אחין שחלקו ובא להן אח שלא הכירו ואם ג' אחין או שותפין והלך אחד מהם למדינת הים כיצד חולקין וכל דיניו . אחין שחלקו ובא ב"ח ונטל חלקו של אחד מהם שהיה לו אפותיקי הרי הן כלקוחות . בדאורייתא יש ברירה ולא בדרבנן . (אמר י"ע אין הגי' כך לפנינו) :
ג שלשה שירדו לשומא א' אומר בק' וב' אומרים בר' היחיד בטל . ואם א' אומר בכ' וא' אומר בכ"ה וא' בל' :
ד חצי שדה אני מוכר לך או חצי בדרום . ונותן לו מקום גדר ותרין :

יש נוחלין פרק ח

א מי יורש את מי . האיש את אשתו דוקא במוחזק ולא בראוי . ויורש את אמו מאביה :
ב שכיב מרע שצוה בפני שלשה לתת לבניו או לאחרים ביום או בלילה . מתי דנין בע"כ ולא מני אמר לב"ד הגדול אזילנא :
ג נמצא אחד מן העדים פסול מתי פוסל השאר :
ד מתי עד נעשה דיין בדאורייתא או בדרבנן :
ה מי שנטל קנין לקיים כל דבר מתי חוזר ובשאר קנין תוך כדי דבור :
ו אין הבן יורש אמו בקבר :
ז סדר נחלות וכל דיניו :
ח בכור שמת בחיי אביו :
ט פי שנים בנכסי האב ולא באם :
י פי שנים כא' :
יא אין הבכור נוטל פי שנים בראוי כו' . ולא במלוה בין גבו קרקע או מעות . ואם הוא חייב לאביו . יצא עליהם חוב . היבם והבעל מתי נוטלין בשבח . ואם היה הלוה לאחרים בשביח תחתיו נוטל . האשה בכתובתה והבנות גובין ממלוה על העובד כוכבים . האידנא ב"ח וכתובות אשה גובין ממטלטלי דיתמי :
יב הוא דאמר נכסי לטיבתא ובתרה לירתאי . אי אמר מעכשיו מתי השוב מוחזק :
יג בכור שאמר לאחיו אל תשבחו והשביחו וכל דיניו :
יד בכור שנטל חלק פשוט :
טו האומר בני בכור לא יטול פי שנים או בני לא יירש עם אחיו. אומר איש פלוני בני בכורי הוא או אומר בכור שתמא או אומר רוקו טוב לרפואה :
טז טומטום שנמצא זכר מה נוטל או מתי נימול לח' או לא :
יז בכור ופשוט שנתערבו מתי כותבין הרשאה זה לזה :
יח עובר שנמצא במעי אמו :
יט בן שנולד אחר מיתת אביו :
כ הבא אחר נפלים או אחר בן ט' שיצא ראשון מת או אחר המפלת מין בהמה חיה ועוף כו' :
כא מי נאמן לומר בכור הוא . נאמן האב לומר שבנו ממזר או בן גרושה . אמר בני וחזר ואמר עבדי או אפכא וכל דיניו . היה עובר על המכס ואמר בני או עבדי :
כב עבדי גנבת השבע וטול ונשבע אינו חוזר בו . הלכתא אין ב"ח גובה מעבדי דיתמי :
כג דין עדות שליפי בראשון פלוגתא . האב כשר לבן בן בנו :
כד ידע בעדות עד שלא נעשה חתנו או נתחרש או נסתמא או נשתטה . ואם חזר לתהלתו :
כה שכ"מ שאמר תטול אשתי כא' מן הבנים :
כו המוציא ש"ח והלוה אומר פרעתי חציו ועדים מעידים שכולו פרוע :
כז המחלק נכסיו לבניו ריבה לא' מיעט לא' או השוה להם הבכור בלשון מתנה או ירושה או שניהם הוך כדי דבור . יירש פלוני ותנתן לפלוני :
כח אומר לבת בין הבנות או לבן בין הבנים . יירש כל נכסיו :
כט אין למדין הלכה לא מן המשנה ולא ממעשה . מדמין מלתא למילתא חוץ מבטריפות :
ל לבן בין הבנים מועיל לשון ירושה דוקא בשכ"מ :
לא הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפטרופא לבריא או שכ"מ בנשואה ולא בגרושה וכל דיניו . לבנו ולבתו . או חצי נכסיו

נכסיו לבת או לשתי בניו הכל :
לב כתב פירות או גוף קרקע לאשתו כולה או מקצתה ובא ב"ח וטעל :
לג מי ששמע בנו שהלך למ"ה מת וכתב נכסיו לאחר :
לד בריא או שכ"מ שחלק כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כ"ש והיא שתקה וכל דיניו :
לה האומר נכסי לפלוני או שא"ל נכסייך למאן שמא לפלוני והשיב אלא למי זולתו כו'. מתנת ש"מ אלמנתו ניזונית ממנה ומלוה ע"פ גובה ממנה :
לו האומר תנו שקל לבני בשבת :
לז אסור להעביר נחלה :
לח הנותן מתנה סתם צריך להיות ראשי לעשות בו כמה שירצה אא"כ פירש בהדיא :
לט האומר זה בני נאמן לכל דבר זה אחי נ"ע וכל דיניו :
מ ראובן אומר לשמעון אני חייב לך מנה ושמעון אומר בודאי אינך חייב לי פטור. האומר גרשתי אשתי. מי שמוחזק בו שאין לו אחין ומת ויצא קול שיש לו אחין :
מא מי שמת ונמצא קשורה לו מתנת שכ"מ פירוש דייתקי או שכתוב בו מהיום ולאחר מיתה. זיכה לו ע"י אחר :
מב שכ"מ שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני מתי נ"ל תנו אף כתבו והתמו לו. בריא שכתב נכסיו לאחר מותו נ"ע אם כתב זמן או קנין או מהיום ובגט צריך מהיום :
מג הכותב נכסיו הגוף מהיום והפירות לאחר מיתה וכל דיניו. בתלוש ובמחובר במכר ומתנה :
מד החולך למעוברת צריך חליצה אחרת :
מה דין האומר נכסי לך ואחריך לפלוני. המשיאו עצה למכור הגוף נקרא רשע :
מו האומר אתרוג זה נתון לך ואחריך לפלוני ובירך עליו ואח"כ מכרו :
מז האחין שקנו אתרוג בשותפות. כל הקהל יוצאים באתרוג א' :
מח אתרוג זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי. דין תנאי כפול. באיזה מקום סגי באומדנא דדעת ובאיזה בעינן גילוי דעת. דברים שבלב :
מט נכסי לך ואחריך יחזרו לי ומכר הראשון. האומר לאשה פנויה נכסי ליך ואחריך לפלוני ומתה בעל לוקח כו' ואם אמר לנשואה. מי שהיה נשוי לשתי נשיו וכתבה הראשונה ללוקח דין ודברים אין לי עמך כו'. עד הוזר חלילה :
נ האומר שור זה נתון לך ע"מ שתחזירהו לי והקדישו :
נא שכ"מ שכתב נכסיו לראובן ואמר ראובן מיד אי אפשי או שתק ואח"כ אמר אי אפשי בו או זיכה לו ע"י אחר ושתק :
נב שכ"מ שאמר תנו ר' לפלוני ש' לפלוני ת' לפלוני גובה כל אחד לפי חלקו אא"כ אמר אחריך. יצא עליהם ש"ח כו' :
נג שכ"מ שאמר תנו ר' זוז לבני בכורי כראוי לו וכן לאשתי ולב"ח כראוי להן כו' או לבני סתמא. אמר בבכורתו או בחובו בכתובתה כו' :
נד שכ"מ שאמר מנה לי ביד פלוני העדים כותבין ואין גובין כו'. אין ב"ד מוציאים וממחאין אא"כ מכירין שזה היבם והיבמה ושהיא אשת מי שממאנת בו. עדים המעידין על החליצה ועל המיאון ב"ד כותבין אף על פי שאין מכירין :
נה יתומים גדולים וקטנים בנים ובנות א' צריך יותר מחבירו יחלוקו בשוה וכל אחד יזון משלו. כשאו הגדולים אחר מיתה או בחיי האב. אפוטרופוס של יתומים מתכסה מן היתומים :
נו פנויה שלותה מלוה ע"פ וניסאת :
נז אלמנה ובת אלמנה ניזונית אפילו כשאת הבת מוציאין מבעלה למזונות :

מי שמת פרק ט

א נכסים מרובים הבנים ירשו כו'. רואים ב"ד שהבנים מכלים הממון. בנכסים מועטים פלוגתא. מקרקעי או מטלטלים או שניהם ונתרבו או נתמעטו :
ב נכסים מועטים ומכרו היתומים פלוגתא :
ג נכסים מרובים וכשתוציא מהן החוב ישארו מועטים. נכסים מועטים ואלמנה ובת או בן ובת :
ד ובן ובת וטומטום או טומטום ובת. אם ילדה אשתי זכר כו' :
ה המזכה לעובר מתי קונה וכל דיניו :
ו האומר לחברו קנה כחמור או כעובר שלא נולד. עובר יש לו זכייה בירושתו קודם שנולד :
ז הנותן מתנה לחבירו ואמר לך ולפלוני ולפלוני הוא נוטל מחצה וכן לפלוני ולפלוני ולבני פלוני :
ח שלא הפנים לביתו ולא פירש היאך יחלקם. שכ"מ שאמר נכסי לבני אין הבנות בכלל. או אין בני בנים בכלל אפילו אין לו אלא בן א' :
ט יתומים שהשביחו הנכסים מתי לאמצע. ואם א' ת"ח או אשה הראויה לירש :
י אלמנה הניזונית מן היתומים שהשביחה הנכסים. שכר טורח וכל דיניו :
יא המשיא בנו גדול בבית חתמת מתי קונס וכל דיניו :
יב אחין או שותפין שהמלך מינה לא' מהן גבאי ושוטר מתי הריוח והפסד לאמצעי הלה א' מהן באונס ובפשיעה. א' מהן שרוצה לילך ללמוד תורה או אומנות :
יג אחד מן האחין שעשה שושבינות למי יחזור :
יד כל דין שושבינות :
טו סבלונות חוזר ולא הקדושין. כל דין סבלונות :
טז הרוצה לגרש אשתו מתוך קטטה ומתה אם יורשה פלוגתא. הכנים ארוסתו לביתו לבודקה במומין ומתה :
יז שכ"מ לאחר שלשה ימים ונתן מתנה לאחרים ושייר לעצמו מתי צריך קנין ומתי מועיל. יוצא ליהרג דינו כשכ"מ. מפרש ליס ויוצא בשיירא פלוגתא :
יח שמע שמת בנו במ"ה וכתב נכסיו לאחרים ואח"כ בא בנו :
יט המוכר שע"ת וחזר הוא או היורש ומחלו. נתן שע"ת במתנה ומחלו :
כ שכ"מ שאמר יאכל פלוני פירות דקל זה או ידור בבית זה. דקל לא' ופירות לשני. קנה דקל זה חוץ מפירותיו :
כא שכ"מ שחלק נכסיו לאחרים זה אחר זה בלי הפסק או בהפסק. שכ"מ שכתב כל נכסיו הידועים לנו :
כב שכ"מ שחזר במקצת מתנתו. נתן כולו לא' ואחר כך נתן מקצתן לשני. מקצתן לאחד והמותר לשני :
כג שכ"מ שהקדיש או הפקיר או חלק לעניים אינו חוזר :
כד לשונות של מתנה וירושה. שכ"מ שמכר כל נכסיו ונתרפא. שכ"מ שהודה שכל נכסיו של פלוני הם :
כה גר שנתן מתנת ש"מ פלוגתא :
כו שכ"מ ששייר רק כל שהוא פלוגתא :
כז הכותב כל נכסיו לעבדו כתב כל נכסיו לאשתו. מברחת למתי קנה המקבל. מטלטלין הוי שיור האידנא :
כח מטלטלי או כל מטלטלי לפלוני :
כט נכסיו לפלוני מה בכלל :
ל אשה רצתה לינשא ונתנה נכסים לאחר. שכ"מ שנתן כל נכסיו לאחד וחזר ונתנם לאחר. אמירה דשכ"מ לקנות השטר מועיל :
לא מתנת שכ"מ במקצת דינו כמתנת בריא. מצוה מחמת מיתה. מתנת שכ"מ בכולו חוזר אפילו בקנין. ואם מת וכתב וקנינא מוסיף על מתנתא. לא כתב כך צריך שיכתוב בלשון צואה. כתב ונתן וזיכה ע"י אחר. שתי מתנות זו אחר זו לאחר מיתה :
לב שטר שכתוב בו בחיים ובמות. אם אין כתוב בשטר לא לשון בריא ולא לשון שכ"מ. או לא כתב בו דאפטר מגו מרעיה פלוגתא :
לג קטן מתי מוכר קרקעות או נותן או קונה. ואם קנה ומכר פלוגתא :
לד עדות קטן :
לה קדושי קטן. ויבם ויבמה קטנה עד שיביאו שתי שערות :
לו מתנת שכ"מ שמת קונה בלא קנין. וקונין ממנו אפילו בשבת. מתנה בכולה :
לז נפל הבית על האב ועל הבן וב"ח של בן רוצים לגבות. כתב דאקני קנה ומכר והוריש משתעבד. לוקח שהשביח :
לח בן שמכר נכסי אביו בחיי אביו ומת הבן ואח"כ האב :
לט נפל הבית עליו ועל אשתו :
מ נפל הבית עליו ועל אמו :
מא אין בן יורש אמו בקבר :

גט פשוט פרק י

א גט פשוט או כל שטר פשוט עדיו בתוכו ומקושר מאחוריו :
ב קיום מחקים והגהות קודם שיטה אחרונה. להחזיר מעניינו של שטר בשיטה אחרונה. עכשיו פוסלין בלא שריר וקיים. הרחיק העדים שיטה אחת מן הכתב פסול בלא החזרת ענין השטר. למעט הגליון קודם חתימת עדים שמא יחתמו בשיטה אחת ויש פוסלין אפילו זה תחת זה. שהתילו לחתום באמצע שטר והתכו לפניו פסול :
ג הרחיקו העדים ב' שיטין או סיים השטר באמצע שיטה והניח חלק עוד שיטה או אפכא. מלאו הב' שיטין בקרובים קודם שנראה לב"ד כשר. ב' עדים ראשונים קרובים ואחרונים רחוקים כשר ואיפכא פסול. לכתחלה לא יחתום קרובים. הרחקת הב' שיטין משערים בכתיבת ידי עדים וב' אוירים :
ד הרחיק הספק אפילו שיטה א'. שטר שבא הוא בשיטה א' ועדיו בשיטה ב' ואם הוא ועדיו בשיטה א' ועוד עדים התתיו :
ה הוא ועדיו על המחק או הוא על הנייר ועדיו על המחק או אפכא :
ו שינה הסופר צווי הבעל בפשוט או מקושר פסול :
ז עד אחד בכתב ואחד בע"פ. או ב' עדים בב' שטרות על הלואה אחת. נמצא א' מב' עדי שטר פסול. מקושר בב' עדים פסול ואפילו תפס מפקינן :
ח ב' עדים אחד העיד בב"ד זה ואחד העיד בב"ד אחר או שניהם העידו בב' בתי דינים מצטרפין בב"ד אחד משניהם :
ט שלשה שישבו לקיים השטר ומת אחד מהן :
י כתב בשטר לוה ק' זוז דאינון סלעים כ' או ל'. מטבע דאינון ונמחק המנין או כסף סתם או מטבע כסף ושאר לשונות ממטבע כסף וזהב :
יא כתב למעלה ק' ולמטה ר' או איפכא. ואם נמחק מהתחתון אות א' או ב' או יש לתלות בזבוב :
יב אם כתב בשטר סימני השבון :
יג להזהיר שלא יכתוב משלש עד עשר בסוף השיטה :
יד הדיין שרואה שינוי בשטר יכול לכוף לבעל השטר עד שיודה האמת :
טו מאן דבעי למיחוי חתימת ידיה :
טז כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו וכן שובר לאשה והוא שיכיר שמותיהן. מן הדין הבעל נותן שכר שניהם והמנהג שהאשה נותנת שכר הגט. ב' יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אין מגרשין אלא זה בפני זה. כל שהוחזק בעיר ל' יום כותבין בשמו :
יז סומכין להכיר איש או אשה אפילו בעד אחד או אשה או קרוב. ת"ח אינו דק באשה :
יח כותבין שטר למוכר בלא לוקח וללוה ולא איפכא. והלוקח והלוה נותנים שכר הסופר : אין כותבין שטר אירוסין ונישואין אלא מדעת שניהם. החתן נותן שכר סופר. אין כותבין שטרי אריסות וקבלנות כו' והמקבל נותן שכר. אין כותבין כל מעשה ב"ד ובירורין אלא מדעת שניהם ושניהם נותנים שכר :
יט מתי אסמכתא קניא :
כ שטר שהתחיל למחוק כיצד יעשה :
כא שטר שבא לפנינו קרוע נמחק או נטשטש :
כב מי שבא ואמר אבד שטר חובי או שטר מקחי :
כג הלכתא אין אותיות נקנות במסירה. הנותן מתנה לחבירו בשטר והחזיר לו השטר. חילוק בין שטר קנייה לשטר ראייה :
כד כיצד כותבין טירפא ואדרכתא ושומא :
כה מלוה או לוקח שטרפו מהם יכולים לכוף הלקוחות לבוא עמהן לדין ונזקקין להן ואם ישנן מוכר או לוה תוך מהלך יום מודיעין לו. אם מבקשים הלקוחות זמן :
כו שליח שקנה שדה בשמו :
כז מי שטוען יש לו חזקה ושטר :
כח כותבין שובר :
כט שט"ה המוקדמים פסולים ושטרי מקח אפילו המאוחרין. יכתוב זמן השטר בשובר :
ל כתבו השטר שלא במקום הקנין :
לא עדים שאמרו לכתוב השטר :
לב הרוצה לשטות ולחלק שטרו :
לג ב' אחין א' עני ואחד עשיר שירשו מרחץ ובית הבד מאביהן :
לד שני יוסף בן שמעון בעיר אחת כיצד יעשו בשטרות :
לה כתב בשטר הנמצא אני פלוני לויתי ממך :
לו קנין האותיות בכתיבה ואין נאמן שהיה לו כתב ואבד :
לז שני יוסף בן שמעון שלוה לאחד ויש ללוה שובר מאחד מהן. ואם טוען פרעתי לשניהם :
לח מי שאמר שטר פרוע יש לי :
לט אמר לחבירו שטר לך בידי פרוע הוב לך בידי פרוע שדה שיש לי מכורה לך :
מ אין נפרעין מערב תחלה. מתי נפרעין מערב תחלה :
מא מב לשון ערבות או קבלנות :
מג אין נפרעין מנכסים תחלה. אימתי נפרעין מיתומים :
מד במאי נשתעבד הערב והקבלן :
מה ערב לאשה בכתובה ונתגרשה או הקדיש כל נכסיו וגרשה צריך להדירה אבל כשטורפת מן הלקוחות א"צ להדירה :
מו שכ"מ שאמר מנה לפלוני בידי. חילוק בין תבעו :
מז תבעהו מנה והודה ואומרים היתומים אמר לנו אבא שפרעו נאמנין :
מח ש"מ שתבעו והודה אין צריך לומר אתם עדי ולא כתובו :
מט גביית מלוה בשטר ובע"פ. הוציא עליו כתב ידו :
נ כתב הערבות לאחר חתימת העדים. קודם חתימתן יש חילוק בין ופלוני ערב או פלוני :
נא ערב בשעת מתן מעות או אחר כן :

סליק לוח הסימנים למצוא בהרא"ש הדינים

ספר שדה צופים

מפתח כולל כל מאמרי הש"ס ממסכת בבא בתרא המפוזרים בלשון רבינו הרא"ש ז"ל שלא במקומן

מאת הרב הגאון מו"ה בצלאל רנשבורג זצלה"ה

השותפין פרק ראשון

דף ב ע"ב וכן בגינה גינה שאני. הרא"ש בב"ב פרק א' סימן ו' :
דף ג ע"א ליבנא אחרינא אמרי לה סברוה מאי מחילה פלוגתא. הרא"ש בב"מ פרק ט' סימן ל"ח : שם אר"ה אר"י משנתנו כשאין בה דין חלוקה והוא דרבה. הרא"ש בכתובות פ"ה סימן א' : שם גויל אבנא דלא משפייה. הרא"ש בהל' ס"ת סימן ה' : ע"ב ולא אמרן אלא דלא חזי בה תיובתא. אבל חזי בה תיובתא סתרי ובני. הרא"ש במגילה פרק ד' סימן א' :
דף ד ע"א היכא דאמרי בהבנא כותלא שישא ומרמרא. הרא"ש בקדושין פרק א' סימן ח' : ע"ב אר"י א"ש הלכה כר"י דאמר אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל. הרא"ש ביבמות פרק ד' סימן י' :
דף ה ע"א א"ל לאריסיה זיל שקיל מיניה קיבורא דאסינא. הרא"ש בהל' תפילין סימן י"ח : ע"ב והלכתא כר"ל ואפילו מיתמי. הרא"ש בכתובות פרק ה' סימן א' :
דף ו ע"א או דלמא במקום חזקה לא אמרינן מה לי לשקר. הרא"ש בקדושין פרק ג' סימן י"א : שם דאמר מר כג האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי. הרא"ש בגיטין פרק א' סימן י"ז : שם רי"א אחזיק להורדי אחזיק לכשורי. הרא"ש בב"מ פרק י' סימן ג' : ע"ב גג הסמוך לחצר חבירו עושין לו מעקה גבוה ד' אמות. הרא"ש בב"ב פרק א' סימן ה' :
דף ז ע"ב האחין שחלקו אין להן לא דרך זה על זה. הרא"ש בב"ב פרק א' סימן ל"ח וסימן ל"ט :
דף ח ע"א המודר הנאה מאנשי העיר. הרא"ש בנדרים פרק ג' סימן י"ז :
דף . ע"ב כל שאלו יחלק ושמו עליו חולקין ואם לאו מעלין אותו בדמים. הרא"ש בב"מ פרק א' סימן ל"ט : שם בין חומש לחומש של תורה ד' שיטין. הרא"ש בגיטין פרק א' סימן כ' :
דף יד ע"א ת"ר אין עושין ס"ת לא ארכו יותר על היקפו. ולא היקפו יתר על ארכו. הרא"ש בהל' ספר תורה סימן ח' :

לא יחפור פרק שני

דף יח ע"ב לדידי על הניזק להרחיק את עצמו כו'. הרא"ש בב"ב פרק ב' סימן כ"ה :
דף יט ע"ב רקיק אינו ממעט בהלון. הרא"ש בהלכות טומאה סימן ט' :
דף כא ע"ב מרחיקין מצודת הדג מן הדג כמלא ריצת הדג. הרא"ש בקדושין פרק ג' סימן ב' :
דף כב ע"ב מלמטן שלא יעמוד ויראה. הרא"ש בב"ב פ"ג סימן ע"ג : שם זאת אומרת גרמא בנזקין אסור (ועיין בתוס'). הרא"ש בב"ק פ"ט סימן י"ג :
דף כג ע"א א"ל ר"י אפיקו לי קורקור מהכא. הרא"ש בב"ב פרק ב' סימן כ"ח : שם רמ"א בקוטרא. ורז"א בבית הכסא. הרא"ש בב"ב פרק א' סימן ב' :
דף כה ע"א שכינה במערב. הרא"ש בברכות פרק ד' סימן י"ט : ע"ב עולם לאכסדרה הוא דומה ורוח צפונית אינה מסובבת. הרא"ש בעירובין פרק ט' סימן ג' : שם אר"י א"ש הלכה כר"י. הרא"ש בב"ב פרק ב' סימן כ"ז :

חזקת הבתים פרק שלישי

דף לא ע"א א"ל אביי מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן. הרא"ש בב"ב פרק ג' סימן . : ע"ב לימא ר"נ דאמר כר"ה ורבא כר"ח. הרא"ש בשבועות פרק ז' סימן ט' :
דף לב ע"א ורשב"ג סבר אגן אחתיניה ואגן מסקינן ליה ולזילותא דבי דינא לא חיישינן. הרא"ש בכתובות פרק ב' סימן י"ג : ע"ב א"ל שטרא זייפא הוא. גמין לחיש ליה לרבה אין שטרא זייפא הוא. הרא"ש בכתובות פרק ט' סימן כ"ג : שם והלכתא כוותיה דר"י בזוזי. הרא"ש בב"מ פ"ב סימן י"ז. ובסנהדרין פרק ד' סימן ו' :
דף לג ע"ב א"ל אין חטפי ודידי הטפי. הרא"ש בב"מ פרק א' סימן א' :
דף לד ע"ב הסוא א"בא דהוו מינצו עלה בי תרי האי אמר דידי הוא. הרא"ש בב"מ פרק א' סימן א' : שם זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי אר"נ כל דאלים גבר. הרא"ש בכתובות פרק ט' סימן י"א ובב"מ פרק א' סימן א':
דף לו ע"א והא"ל הגודרות אין להן חזקה. הרא"ש בב"ב פרק ג' סימן ע"ז. ובשבועות פ"ז סימן ה' :
דף לז ע"א פשיטא מכר קרקע. שייר אילנות לפניו יש לו קרקע. הרא"ש בב"ב פרק ד' סימן י"ז :

א"ר

דף לט ע"ב א"ר הלכתא צריך למחות בסוף כל ג' וג'. הרא"ש בב"ב פרק ג' סי' ח':

דף מ ע"א קנין בפני ב' והא"ל כתובו. הרא"ש בכתובות פרק ה' סימן ד'. ובקדושין פ"ג סימן י"ד ובסנהדרין פרק ג' סימן כ"ז: שם וקיום שטרות בשלשה. הרא"ש בסנהדרין פרק א' סימן ג': שם והכא טעמא מאי דהא"ל כתובו משום דסתם קנין לכתיבה עומד. הרא"ש בב"ב פרק ס' סימן ס' ופרק י' סימן ל"א: ע"ב מודעא דמאי אי דגיטא ודמתנתא גלויי מלתא בעלמא הוא. הרא"ש בגיטין פרק ד' סימן ו':

דף מא ע"א והכא משום ירושה א"נ טענה: הרא"ש בכתובות פרק י"ג סימן י"ב: שם רב ענן שקל דקלא בארעא כו'. הרא"ש בב"מ פרק ס' סימן ל"ג: ע"ב המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים. הרא"ש בב"ב פרק ס' סימן ס' ובסנהדרין פ"ג סימן כ"ז:

דף מב ע"א האומנין והשותפין והאריסין והאפוטרופין אין להן חזקה. הרא"ש בב"ב פרק ג' סימן ג': שם והמחזיק בנכסי הגר נעל גדר ופרץ כ"ש ה"ז חזקה. הרא"ש בגיטין פרק ח' סימן ג': ע"ב א"ש שותף כיורד ברשות דמי. הרא"ש בב"ב פרק ט' סימן ט':

דף מג ע"א ואם איתא ליסלקי בי תרי מינייהו ולידייני. הרא"ש בסנהדרין פרק ג' סימן כ"א:

דף מד ע"ב אי אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי קני מקרקעי קני מטלטלי. הרא"ש בכתובות פרק ו' סימן ס': שם ל"ל דקאמרי עדים ידעינן ביה בהאי דלא ה"ל ארעא מעולם. הרא"ש בב"מ פרק ד' סימן ג':

דף מה ע"א אומן אין לו חזקה כו'. הרא"ש בב"ב פרק ג' סימן ט"ז:

דף מו ע"ב אריס אין לו חזקה. (ועיין רשב"ם). הרא"ש בב"ב פרק ג' סימן ע"ז:

דף מז ע"ב אר"ה תליוה וזבין זביניה זביני. הרא"ש בגיטין פרק ס' סימן ט"ו ופרק ט' סימן י':

דף מט ע"א אמרי לה דבי ר"י מתני' בכותב לה ועודה ארוסה. הרא"ש בכתובות פרק ד' סימן י': ע"ב הא ראיה יש. הרא"ש בב"ב פרק ב' סימן י"ח:

דף נ ע"א למעוטי מאי אילימא למעוטי שאר נכסים כ"ש דה"ל איבה. הרא"ש ביבמות פרק ז' סימן א': שם כי אתמר דאמימר היכי דזבין איהו ואתיא איהי ומסקא. הרא"ש בב"ק פרק ח' סימן ט': שם באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג שלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות. הרא"ש בב"ב פרק ח' סימן ט':

דף נא ע"א המוכר שדה לאשתו קנתה ובעל אוכל פירות. הרא"ש בכתובות פרק ט' סימן א': ע"ב לוה מן העבד ושחררו מן האשה וגרשה אין להן עליו כלום. הרא"ש בב"ב פרק ג' סימן כ"ה: שם במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות. הרא"ש בקדושין פרק א' סימן כ"ט:

דף נב ע"ב וכן אשה שהיא נושאת ונותנת בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמה. הרא"ש בכתובות פרק ט' סימן כ"ז ובב"ב פרק ג' סימן כ"ה: שם נעל גדר ופרץ כ"ש ה"ז חזקה. הרא"ש בב"ק פרק ה' סימן ט':

דף נג ע"א שלא בפניו צריך למימר ליה לך חזק וקני. הרא"ש בב"ב פרק א' סימן ג': שם אילימא נתן צרור וסכר מיא מינה כו' האי מבריח ארי מנכסי חבירו הוא. הרא"ש בגיטין פרק ח' סימן ג' ובב"ק פרק ו' סימן ו': ע"ב הבונה פלטרין גדולים בנכסי הגר ובא אחר והעמיד להן דלתות קנה. הרא"ש בב"ב פרק ג' סימן כ"ט:

דף נד ע"ב נכסי כותים הרי הן כמדבר כל המחזיק בהן זכה בהן. הרא"ש בקדושין פרק ג' סימן ב': שם ומלכא אמר מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא. הרא"ש בע"ז פרק ד' סימן ט':

דף נה ע"א דאריסותא דפרסאי עד מ' שנין. הרא"ש בנדרים פרק ג' סימן י"א:

דף נו ע"א אלו דברים שיש להן חזקה. הרא"ש בב"ב פרק ג' סימן נ"ט: שם שהכניס תרנגולין לתוך הבית. הרא"ש בגיטין פרק ח' סימן ג': ע"ב רפ"א אידי ואידי בחצר השותפין ואיכא דקפדי ואיכא דלא קפדי. הרא"ש [פ"ד סי' א' ובנמ' מ"ס ע"ב ובר"נ ריש פ"ד ובריש פ"ה]: שם רא"א אפילו ויתור אסור במודר הנאה. הרא"ש בנדרים פ"ה סי' א' (ועי' בר"נ) ובב"ב פ"ו סי' ב':

דף נח ע"א ושל ע"ה דומה לאוצר בלוס. הרא"ש בבכורות פרק ו' סי' ה':

דף נט ע"א הזיז עד טפח ויש לו חזקה. הרא"ש בב"ב פרק ב' סימן ב':

דף ס ע"א היה קטן לא יעשנו גדול אחד לא יעשנו שנים: הרא"ש בב"ב פ"א סימן ל"ח: ע"ב כשחרב הבית בשניה רבו פירושין בישראל שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין. הרא"ש בכתובות פרק ד' סימן ל"ה:

המוכר את הבית פרק רביעי

דף סא ע"ב האי מאן דמזבני ליה מידי לחבריה צריך למכתב ליה לא שארת בזביני אילין קדמי כלום. הרא"ש בב"ב פ"ה סימן ד': שם הסוא דא"ל לחבריה ארעא דבי חייא מזבנינא לך. הרא"ש בב"מ פרק ח' סימן ל"ד:

דף סג ע"א בן לוי שמכר שדה לישראל וא"ל ע"מ שמעשר ראשון שלי. מעשר ראשון שלו. הרא"ש בחולין פ"י סימן ח': ע"ב האי מאן דמזבני ליה ביתא לחבריה אע"ג דכתב ליה עומקא ורומא. הרא"ש בב"ב פ"ד סימן ב':

דף סד ע"א מכרן לאחר כו'. והכ"א צריך ליקח לו דרך. הרא"ש בב"מ פרק א' סימן ל"ח:

דף סה ע"א האחין שחלקו אין להן לא דרך זה על זה. הרא"ש בנדרים פרק ה' סימן א' ובב"ב פ"ו סימן ב': ע"ב ניזור שחקקו ולבסוף קבעו. הרא"ש בנדה הל' מקואות סימן ו': שם קבעו ולבסוף חקקו אינו פוסל את המקוה. הרא"ש בנדה הל' מקואות סימן ה':

דף סו ע"א מכלל דשאיבה דאורייתא. הרא"ש בנדה הל' מקואות סימן א':

דף ע ע"א המפקיד אצל חבירו בשטר וא"ל החזרתיו לך מהו. הרא"ש בכתובות פ"ט סי' כ"א ובב"מ פ"א סי' ג'. ובמס' שבועות פ"ז סימן ב': ע"ב דתניא שטר כיס היוצא על היתומים דייני גולה אמרי נשבע וגובה כולו. (ועיין היטב). הרא"ש בכתובות פ"ט סימן א'. ושם פרק י"ג סימן י"ב ובב"ק פרק י' סימן א':

המוכר את הספינה פרק חמישי

דף עג ע"ב וחזינן האי כוורת דיתיב ליה אכלה טינא באוסיא. הרא"ש בחולין פרק ג' סימן ס"ט:

דף עד ע"א פסקי חדא קרנא דתכלתא דחד מינייהו ולא הוי מסתגי לן. הרא"ש במו"ק פ"ג סימן ע"ח: ע"ב נפק בת קלא אמר לן מאי אית לכו בהדי קרטליתא. הרא"ש בגיטין פ"ד סימן מ"ז:

דף עו ע"א והכ"א בין כתב ולא מסר בין מסר ולא כתב לא קנה עד שיכתוב וימסור. הרא"ש בב"מ פ"ה סימן ל"ב:

דף עז ע"א זכו בשדה לפלוני וכתבו לו את השטר חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה. הרא"ש בב"ב פ"ג סימן ל"א ובמסכת סנהדרין פרק ג' סימן כ"ז: ע"ב וחכמים אומרים אין הדמים ראיה. הרא"ש בב"ק פ"ה סימן א' ובב"ב פ"ו סימן ב':

דף פד ע"ב חצר השותפין קונין זה מזה. הרא"ש בקדושין פ"א סימן י"ב:

דף פה ע"א ת"ש ד' מדות במוכרין. הרא"ש בב"מ פ"א סימן כ"ג: שם ברשות הלה המופקדים אצלו לא קנה עד שיקבל עליו או עד שישכור את מקומו. הרא"ש בגיטין פ"א סי' י"ז: **דף פו ע"ב** כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה. הרא"ש בבכורות פ"א סימן ט"ו:

דף פח ע"א הסוא גברא דאייתי קארי לפום נהרא. הרא"ש בב"מ פ"א סימן י"ב: ע"ב בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת ב"ו. הרא"ש במגילה פרק ד' סימן י':

המוכר פירות פרק ששי

דף צב ע"א המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן. הרא"ש בב"מ פ"ג סימן כ"ד ובב"ב פ"ד סימן ו': ע"ב רב אמר ה"ז מקח טעות כתר רובא אזלי' ורובא לרדיא זבני. הרא"ש בקדושין פ"ב סימן ח': שם ושמואל א"ל כי אזלינן בתר רובא באיסורא בממונא לא. הרא"ש בנדרים פ"ה סימן א' ובב"ב פ"ז סימן ב': שם המוכר עבד לחבירו ונמצא גנב או קוביוסטוס הגיעו. הרא"ש בחולין פרק ג' סימן ל"ד:

דף צד ע"ב הכי השתא התם משעת כתיבה הוא דעביד ליה שומא. הרא"ש בב"ק פרק ג' סימן ח':

דף צו ע"ב ת"ר אחד שכר חמרים ואחד שכר פועלים ואחד שמרי יין מברכין עליה שהכל נ"ב. הרא"ש בברכות פ"ו סימן י"ב: שם אחרים אומרים שמרים שיש בהם טעם יין. הרא"ש בע"ז פ"ב סימן כ"ה: שם א"ר דכ"ע רמי תילתא ואתא ארבעה חמרא הוא. הרא"ש בע"ז פ"ב סימן י"ג:

דף ק ע"א הלך בה לארכה ולרחבה קנה מקום הלוכו. הרא"ש בב"ב פ"ג סימן כ"ט: ע"ב אין פוחתין מז' מעמדות ומושבות למת וכו'. הרא"ש במו"ק פ"ג סימן פ"ד:

דף קא ע"ב והאמר ר"י קבורת המורים היא זו. הרא"ש בהל' מזוזה סימן ט':

דף קב ע"ב התם מימר אמר הי מנייהו דשפיר שפיר ודלא שפיר ליהוי לגיבי. הרא"ש בב"ב סימן כ"ז:

בית כור פרק שביעי

דף קה ע"א מעשה בציפורי באחד ששכר מרחץ מחבירו בי"ב זהובים לשנה כו'. (ועי' היטב) הרא"ש בב"מ פ"א סימן י"ג: שם א"ר א"ש זו דברי בן ננס אבל חכמים אומרים הלך אחר פחות שבלשונות. הרא"ש בכתובות פ"ג סימן ח': ע"ב אלא לעולם זו ולא ס"ל והתם טעמא מאי משום דתפיס ה"נ הא תפיס. הרא"ש בבכורות פ"א סימן ט"ו: שם מאי קמ"ל תפוס לשון אחרון הא אמרה רב חדא זימנא. הרא"ש בשבת פ"ג סימן י"ט וביבמות פ"ח סימן ח' ובבכורות פ"ו סימן ח':

דף קו ע"ב ב' אחין שחלקו ובא להן אח ממדה"י רב אמר בטלה מחלוקת. הרא"ש ביבמות פ"ד סימן י':

דף קז ע"א והלכתא בטלה מחלוקת. הרא"ש בנדרים פ"ה סימן א' ובב"ק פ"א סימן ו': ע"ב האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך. הרא"ש בגיטין פ"א סימן ז' ופ"ז סימן ט"ז:

יש נוחלין פרק שמיני

דף קיא ע"ב אלא א"ר ס"ק ונתתם את נחלת שארו לו. הרא"ש בהל' תפילין סימן ב':

דף קיד ע"א אבל בלילה אפילו ג' כותבין ואין עושין דין. הרא"ש ביבמות פרק י"ב סימן י': ע"ב והלכתא כוותיה דר"י בשדה ענין ומתנה. הרא"ש בעירובין פ"א סימן ד' ופרק ד' סימן ט"ו:

דף קטו ע"א בן הבן או בת הבן או בן בת הבן. מניין ת"ל אין לו עיין עליו. הרא"ש ביבמות פ"ב סימן ג':

דף קיט ע"ב והלכתא חולקין והלכתא אין חולקין. הרא"ש בקדושין פ"א סימן כ"ה:

דף קכ ע"א דאר"א בישיבה הלך אחר חכמה במסיבה הלך אחר זקנה. הרא"ש בקדושין פ"ד סימן כ"ד: ע"ב ארא"י לומר שהפרת נדרים בג' הדיוטות. הרא"ש בנדרים פ"ג סימן ג':

דף קכד ע"א רבי אומר אני בכור נוטל פי שנים בשבח כו'. הרא"ש בכתובות פרק י' סימן ט': שם יצא עליהן שטר חוב בכור נוטל פי שנים. הרא"ש בגיטין פרק ה' סימן ב' ובב"ק פ"א סימן ו': שם ורבנן נמי הא כתיב פי שנים ההוא למיתבא ליה אחד מיגרא. הרא"ש בב"ב פרק א' סימן מ"ו וסימן מ"ח: שם אר"פ דיקלא ואלים ארעא ואסיק סרטון דכ"ע ל"ש דשקיל. הרא"ש בב"ב פ"ח סימן י"ד: ע"ב אין בכור נוטל פי שנים במלוה. הרא"ש בב"ב פ"ד סימן ג':

דף קכה ע"ב דהסוא דא"ל נכסי לסבתא ובתרה לירתאי. הרא"ש בב"ב פרק ח' סימן מ"ס:

דף קכו ע"ב בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס. הרא"ש בקדושין פ"ד סימן ע"ו: שם האומר לחבירו עבדי גנבת והוא אומר לא גנבתי. הרא"ש בב"מ פ"ג סימן ב' ובסנהדרין פ"ג סימן ה' ובשבועות פ"ו סימן ג':

דף קכח ע"א הלכה גובין מן העבדים ורנ"א אין גובין. הרא"ש בב"ב פ"ט סימן כ"ח: שם הלכה שליש בבני כשר. הרא"ש בסנהדרין פ"ג סימן י"ט: שם תחלתו וסופו בכשרות כשר. הרא"ש בב"ב פ"ג סימן מ': ע"ב שלא ר"א לריב"ח האומר על תינוק בין הבנים נאמן. הרא"ש בב"ב פ"ח סימן כ"א:

דף קכט ע"א האומר תנו שקל לבני בשבת והראוי ליתן סלע נותן לו סלע. הרא"ש בב"ב פ"ח סי' ל"ס: ע"ב והלכתא כל תוך כדי דבור כדבור דמי. הרא"ש בב"ק פ"ז סימן ז':

דף קל ע"א ריבב"א אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין. הרא"ש בב"ב פ"ח סימן ב': שם אר"י א"ש הלכה כריב"ב. הרא"ש בב"ב פ"ח סי' ל"א: ע"ב אין למדין הלכה לא מפי לימוד ולא מפי מעשה עד שיאמרו הלכה למעשה. הרא"ש ביבמות פ"ד סימן ל"ט. ובסנהדרין פ"ד סימן ה' וסימן ו':

דף קלא ע"ב הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא. הרא"ש בכתובות פרק י"א סימן ט':

דף קלג ע"א אר"ה ש"מ שכתב כל נכסיו לאחד רואין אם ראוי ליורשו כו'. הרא"ש בב"ב סימן ל"א: שם השתא בירושה דאורייתא אמרת אלמנתו ניזונית מנכסיו כו'. הרא"ש בקדושין פרק ג' סימן י"ד:

דף קלד ע"א האומר זה בני נאמן. הרא"ש בקדושין פ"ג סימן י"א: שם זה אחי אינו נאמן. הרא"ש בב"מ פרק ג' סימן י"ד:

דף קלה ע"א הסוא דסוה מוחזק לן דלית ליה אחי. הרא"ש בקדושין פ"ג סימן י"א:

דף קלו ע"א כדאר"ח וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא. הרא"ש בקדושין פ"א סימן ל"ס: שם הכותב נכסיו לבניו לאחר מותו. הרא"ש בב"ק פ"ח סימן ט': שם מכר האב מכורים עד שימות. הרא"ש בכתובות פ"א סימן ז': שם התם מספקא לן או תנאי הוי או חזרה הוי. הרא"ש בקדושין פ"ג סימן ג': שם א"ל הכי א"ר הלכה כר"י. הרא"ש בע"ז פ"א סימן ז':

דף קלז ע"א אתרוג זה נתון לך במתנה ואחריך לפלוני. הרא"ש בקדושין פ"א סימן כ': ע"ב האחין שקנו אתרוג בתפיסת הבית נטלו אחד מהן ויצא בו כו'. הרא"ש בסוכה פ"ג סימן ל' וסימן ל"א ובחולין פ"ח סימן כ': שם אתרוג זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי. הרא"ש בב"ב פ"ח סימן ל"ח: שם שור זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי הקדישו והחזירו כו'. הרא"ש בקדושין פרק א' סימן כ':

דף קלט ע"א מי שמת והניח אלמנה ובת אלמנתו ניזונית מנכסיו. הרא"ש בקדושין פ"ד סימן י"א:

מי שמת פרק תשיעי

דף קמ ע"א אלמנתו מהו שתמעט בנכסים. הרא"ש בכתובות פרק י"ג סי' ט':

דף קמב ע"א א"ה יורשה הבאה מאליה שאני. הרא"ש ביבמות פ"ז סימן ד': שם תינוק בן יום אחד נוחל ומנחיל. הרא"ש בב"ב פ"ח סימן י"ח: ע"ב וא"ת מבנתו הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו. הרא"ש ביבמות פרק ז' סימן ד':

דף קמג ע"א את והמור רכ"א קנה מחצה. הרא"ש בקדושין פרק ב' סימן כ"ג: ע"ב והלכתא כוותיה דר"י בשדה ענין ומתנה. הרא"ש בקדושין פרק א' סימן ח' ובב"מ פ"ב סימן י"ז: שם ל"ש אלא שעיבתו נכסים מחמת נכסים. הרא"ש בב"מ פ"ג סימן י"ד

דף קמה ע"א המארס את האשה בתולה גובה מאתים ואלמנה מאה. הרא"ש בכתובות פ"ד סימן ד': שם רי"א קידשה בעשרים נותן לה שלשים תאנין. הרא"ש בב"ב פ"ד סימן ג': שם ת"ר ה' דברים נאמרו בשושביטת. הרא"ש במכות פרק א' סימן ג':

דף קמו ע"ב שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים. הרא"ש בכתובות פרק י"א סימן ט':

דף קמז ע"ב ורבא אר"נ מתנת שכיב מרע מדרבנן בעלמא הוא שמא תטרף דעתו עליו. הרא"ש בכתובות פרק ט' סימן י' ובב"ב פ"ה סימן ד' ופ"ח סימן ל"ה: שם ש"מ שאמר ידור פלוני בבית זה יאכל פלוני פירות כו' לא אמר כלום. הרא"ש ביבמות פ"ז סימן ד' ובמס' ב"ק פ"ז סימן ד':

דף קמח ע"ב א"ר אר"נ את"ל בית לאחד ודיוטא לאחד לא הוי שיור חוץ מדיוטי הוי שיור. הרא"ש בב"ב פ"ד סימן ז':

דף קמט ע"א ת"ש דאיסור גיורא ה"ל תריסר אלפי זוזי בי רבא. הרא"ש בכתובות פ"ו סימן כ"ב ובקדושין פ"א סימן כ"ד. ובגיטין פ"א סימן ט"ו וסימן י"ז: שם אי אגב קרקע לית ליה ארעא. הרא"ש בב"מ פ"ד סי' ג': שם אי במעמד שלשתן אי שלא לי לא אזלינא. הרא"ש בגיטין פרק א' סימן י"ח: ע"ב שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין. הרא"ש בגיטין פרק א' סימן ז':

דף קנ ע"ב א"ר כו' עד שיכתבו כל נכסיהם. הרא"ש בכתובות פרק ח' סימן ב':

דף קנא ע"א אימי' דרזב"ע כתבינהו לנכסה לרזב"ע דבעי לאנסובי ליה לר"ז כו'. הרא"ש בכתובות פרק ח' סי' ב': שם אימי' דרמב"ח בהורתא כתבינהו לנכסי לרמב"ח כו'. הרא"ש בכתובות פרק י' סימן י"ג: שם אימיה דר"ע חסידא ה"ל מלוגא דשטרא. הרא"ש בב"ב פ"ס סימן ד': שם א"ל והא לא מסך. הרא"ש בב"ב פרק ה' סימן ג': ע"ב איתמר מתנת שכיב מרע במקצת. הרא"ש בכתובות פרק ו' סימן כ"ב: שם א"ל הא א"ש ש"מ שכתב כל נכסיו לאחרים אע"פ שקנו מידו עמד חוזר. הרא"ש בכתובות פרק ח' סימן ב':

דף קנב ע"א מתנת ש"מ שכתוב בה קנין. הרא"ש בב"ק פרק ז' סימן ד':

דף קנה ע"א ור"ס ב"ח אר"נ מבן כ' שנה. הרא"ש בגיטין פרק ה' סימן י"ט: שם ובאו ושאלו את ר"ע מהו לבודקה. הרא"ש בנדה פרק ו' סימן ב':

דף קנו ע"א אר"י א"ש בודקין לקדושין ולגירושין לחליצה ולמיאונין. הרא"ש בנדה פרק ו' סימן ג': שם ולמיאונין לאפוקי מדר"י. הרא"ש בנדה פרק ו' סימן ד': ע"ב קונין קנין מש"מ אפי' בשבת. הרא"ש בגיטין פרק ח' סימן ב':

דף קנז ע"א נפל הבית עליו ועל אביו כו'. הרא"ש בבכורות פרק ח' סימן י"א: שם כי קמיבעיא לן דאיקני קנה ומכר דאיקני קנה והוריש מאי. הרא"ש בכתובות פרק ס' סי' א': ע"ב לוה ולוה וחזר וקנה מהו לקמא משתעבד או לבתרא משתעבד. הרא"ש בכתובות פרק י"ג סימן ע"ו: שם והלכתא יחלוקו. הרא"ש בב"מ פ"א סימן ל"ט:

דף קנח ע"א נפל הבית עליו ועל אשתו. הרא"ש ביבמות פרק ד' סימן ח' ובב"ב פרק א' סימן ט': שם נכסים הנכנסים והיוצאין עמה בחזקת יורשי האב. הרא"ש בב"ב פרק ט' סימן מ': ע"ב בחזקת מי רי"א בחזקת יורשי הבעל ורא"א בחזקת יורשי האשה. הרא"ש ביבמות פ"ד סימן י"ג: שם נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודים שיחלוקו. הרא"ש ביבמות פרק ד' סימן ט':

דף קנט ע"א בן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו ומת בנו מוציא מיד הלקוחות. הרא"ש בכתובות פרק י' סימן ו': שם היה יודע לו עדות בשטר עד שלא נעשה גזלן ונעשה גזלן. הרא"ש בסנהדרין פרק ג' סימן כ': שם היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו. הרא"ש בסנהדרין פרק ג' סימן כ"א:

גט פשוט פרק עשירי

דף קס ע"א רחב"ג אומר מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר כו'. הרא"ש בגיטין פרק ב' סימן ה':

דף קסב ע"ב דאמר חזקיה מלאוהו בקרובים כשר. הרא"ש בגיטין פרק ב' סימן ח':

דף קסג ע"א וליחוש דלמא כתב הוא ועדיו בשיטה אחת ואמר אנא לרבות בעדים הוא דעבדי. הרא"ש בב"ב פ"י סימן ג':

דף קסד ע"א אינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק ב' פעמים. הרא"ש בגיטין פ"ב סימן כ"ג: ע"ב כך היה מנהגם של אומה זו. מלך שנה מונין לו ב'. ב' מונין לו ג'. בגיטין פרק ח' סימן ס':

דף קסה ע"א אמר אביי רשב"ג ור"ש ור"א כולהו ס"ל מרהם מקום הוא לו. הרא"ש בגיטין פרק ו' סימן ט':

דף קסו ע"א כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו. הרא"ש בגיטין פ"ב סי' ד':

דף קסח ע"א האי זורבא מרבנן דאזיל לקדושי איתתא נדכר ע"ה בהדיה. הרא"ש בגיטין פ"ג סימן ג': שם מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו. הרא"ש בב"מ פ"ה סימן ט': שם רי"א יתן ר"י"א לא יתן. הרא"ש בנדרים פרק ג' סימן י': שם אר"נ ארב"א א"ר הלכה כר"י. הרא"ש בב"מ פ"ס סימן כ"ט: שם מי שנמחק שטר חובו מעמיד עליו עדים ובא לפני ב"ד עושין לו קיום. הרא"ש ביבמות פרק ג' סימן ז': ע"ב הרי שבא ואמר אבד שטר חובי אע"פ שאמרו עדים אנו כתבנו כו'. הרא"ש בב"ק פ"א סי' ג': שם אבל שטרי מקח וממכר כותבין חוץ מן האחריות שבו. הרא"ש בסנהדרין פרק ג' סימן כ"ז:

דף קסט ע"ב הבא לידון בשטר ובחזקה נידון בשטר. הרא"ש במו"ק פרק ג' סימן ל"ב:

דף קע ע"א והא קי"ל המלוה את חבירו בעדים א"צ לפורעו בעדים. הרא"ש בב"ב פ"א סימן ג' ובשבועות פ"ו סי' י"ג:

דף קעב ע"א אי ידעיתא יומא דאקניתו ביה בתבו. הרא"ש בגיטין פ"ב סי' ז'. ובב"ק פ"ז סי' ד':

דף קעג ע"א דאיתמר אותיות נקנות במסירה אביי אמר צריך לכתוב ראיה. הרא"ש בכתובות פ"ט סי' ס' ובמס' ב"ב פ"ס סי' ד':

דף קעד ע"א הסוא דיינא דאחתיה למלוה לנכסי דלוה מקמי דלתבעי ללוה. הרא"ש בכתובות פ"ט סי' כ"ז: שם ורב הונא ברי' דרי"א אומר גררי אתפסי. הרא"ש בב"ב פ"ג סי' י"ז: ע"ב ש"מ שאמר ק' לפלוני בידי אמר תנו נותנין כו'. הרא"ש בגיטין פ"א סימן ח' ובסנהדרין פ"ג סימן כ"ה:

דף קעה ע"א ש"מ שאמר ק' לפלוני בידי ואמרו יתומים חזר ואמר לנו הבא פרעתי נאמנין. הרא"ש בגיטין פ"א סי' י"ז: ע"ב הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים ב"ח. הרא"ש בב"ב פ"י סימן ז': שם ר"י ורשב"ל דאמרי תרווייהו מלוה ע"פ גובה בין מן היורשים ובין מן הלקוחות. הרא"ש בשבועות פ"ס סימן ב':

דף קעו ע"א הלכתא מלוה ע"פ גובה מן היורשין. הרא"ש בקדושין פ"ג סי' י"ד: סליק

על הגהות אשר"י ממס' ב"ב מאת הג"מ יהודה צבי ז"ל בעה"מ שו"ת מנחת יהודה

השותפין פרק ראשון

ד"ה וכראבי"ס פירש דבבהכ"נ ממש היה ישן דלצורך מצוה כו'. והנראה דסברתו דהא דאורחים כו' היינו פניים עי' בפ"מ בא"ת קנ"א מזה: (בא"ד דאכלו ושתו בבהכ"נ הוא ג"כ משום מצוה דהכנסת אורחים כו'). והנה בהג"א דמס' מגילה כתב בשם הא"ז דמותר לאכול ולשתות בבהכ"נ אפילו ב"ח שאינם ת"ח כו' ואפשר דהיינו אורחים הנ"ל אמנם ממה שמסיים שם דר"פ ור"א דמתמרי אנפשייהו הוי משמע דסברתו שם משום דע"ת הן עשוות ואפילו בישובן מהני תנאי וכשיטת רש"י ומה שהקשה הרא"ש מהא דר"פ כו' הוא דמתמרי אנפשייהו הוי ועיין בב"י הנ"ל בשם הרמב"ן: **ד"ה** ומוכיחין מכאן כו' והכא קמ"ל כו'. (ולקושיות התוס' בזה עיין בתיו"ט): **ד"ה** ואם אחד עושה חזיז כו'. (היינו כמ"ש הרא"ש דדוקא נעשה חזיז כו' אבל בלא עשה חזיז גם בבקעה דא"י לכופו בחזקת שניהם הוא ומקור דבריו הוא בתוס' ריש ב"ב יעו"ש): **ד"ה** אע"ג דזה נהנה כו'. עיין בתוס' עוד תירוץ לזה: **ד"ה** וכיון דאי הוי אבוהן קיים כו'. והיינו דמ"ה נפרע מהיתומים בתוך זמנו וכן הוא שיטת הג"א לקמן וכן הוא שיטת התוס' בסוגיא ודלא כשיטת הרא"ש בזה ויתר דברי הג"א הוא בתוס' בסוגיא: **ד"ה** מנה לי בידך וכו'. ועיין מזה בתוס' שבועות בד"ה כל האומר כו': **ד"ה** אבל ב' גגין כו'. עיין בתוס' מזה: **ד"ה** ובא"ז הקשה כו'. ובא"ד ועוד מקשה ריב"ס כו' ונראה דאמין או שותפין תשבינן כאלו מוכרין זה לזה משום דבעין יפה מוכר כו'. ולפ"ז ל"ק קושייתם הראשונה מהאי דבגא אפיתא כו' משום דדוקא באחים ושותפין בעין יפה מכרו משא"כ בהאי דבגא אפיתא לא היה שותפין מתחלה ותלקו אח"כ: **ד"ה** מכאן אור"ת כו'. והוא מהמרדכי וקאי אהא שביאר בשם ר"ת פירש כו' ודלא כפרש"י בסוגיא אלא שהטילוה כל החוב אפלגי' הנשאר כו' ומכאן אור"ת כו': **בא"ד** דהא איכא למימר ערקו ולא הדרו כו'. אבל בחזרו אח"כ יכול לתבוע אותן כו': **בא"ד** ושוב מצאתי כו' אלא השר לא רצה לכופם לפי שלפי דבריו היה פטורין לגמרי אפי' אי לא ערקו כו' כן הוא במרדכי היינו בשיטת מהר"ם מובא בהג"א פ' הגוזל שלא היה שומרים הנזר אלא אותן דאישתיירו ולא היה החיוב אלא עליהן וע"ש בחידושי אנשי השם אמנם לפ"ז לא הבנתי מ"ש דאם התופס היה תובע היו חייבין ואפשר דכונתו דכמ"א בה"ג חייבין זולת התם שהשר כו': **ד"ה** כל פירש זה תמו' כו'. היינו דעיקר קושייתו די"ל בה"ג לעשות מחילה לרוחב המבוי כו' י"ל דגם רבי מודה כו' מזה נראה כפירש רש"י בסוגיא דהיינו לשתום ד"א שלו דאינו מזיק לבני רה"ר אלא לבני מבוי וע"כ הוא דלא כרבי בודאי כו' ומ"ש בהג"א וכגון שביתו פתוח כו' כוונתו ליישב מקושיות התוס' על פרש"י דל"מ ד"א במבוי כו' ובזה קושית (הר"מ) [הר"י] לק"מ: **ד"ה** וכתבי קודש כו'. כל דברי הג"א עד סוף הפרק הכל בתוס' ע"כ קצרתי.

לא יחפור פרק שני

ד"ה ומ"מ כו'. ועיין בתוס' דף י"ט בד"ה משום דמישתכי מזה: **ד"ה** ודוקא בבור קי"ל כוותיה כו'. היינו כהלכה בסוגיא (וביאור דבריהם עי' בתוס' דף י"ח בד"ה וסבור ר"י בשיטת ר"ת שם וע"ש בתוס' ויבואר ג"כ דברי הג"א שאח"ז): **ד"ה** כפה זמורה כו'. ביאור דבריהם עיין בתוס' בסוגיא: **ד"ה** נראה בכל אלו כו'. היינו באם רצה להחזיק עתה משא"כ אם יש לו חזקה מכבר יש לו חזקה מיהו בקוטרא אין לו חזקה: **ד"ה** ומרחיקין כו'. ובסס"ד ובא ישראל אחר ולקח אפילו רשע ל"ה היינו ג"כ מטעמא דליכא למיזכי' במ"א ועיין בתוס' בסוגיא: **ד"ה** ובא"ז כתב כו'. ובא"ד ואם יש חרס ישוב כו' הרי הם מעכבין עליו ואי שייך בכרגא כו' והוא מהמרדכי ובסוגיא וז"ל ואי שייך בכרגא דמתא ל"מ מיעכב כו' ויתר פרטי דברים בזה עיין במרדכי ובס"ע קנ"ז: **ד"ה** חלון כו'. הג"ה זו ושאר דברי הג"א בטומאת מת הכל בתוס' ובסוגיא ובהא דחרב ס"ה כחלל כו' עיין בתוס' ריש כל הכשר מזה: **ד"ה** חלון שהוא עשוי כו'. הוא בתוס' לקמן דף כ"ח יעו"ש ובא"ד תאירו של שמעון למעלה משום ורוכבו כו' והוא כשיטת רשב"ם בסוגיא הנ"ל ועיין בב"י בסימן קנ"ד: **ד"ה** מי שיש לו חלונות כו'. והוא מסוגיא דלקמן דף ס יעיי"ש: **ד"ה** מכיון שיברר בעדים ט' ובא"ד ואע"ג דלא בירר הלוקח כו' והוא מסוגיא דלקמן דף מ"א כהב"א שם דהלוקח לא בעינן וכן הוא שם בהג"א: *) מהדו"ב והוא מהסוגיא דב"ב דף מ"א כהאי גברא דדר בעליתא ד' שנין כו' דרב סבר דאפילו לא הביא סהדי דדר בה המוכר יום אחד זכה הלוקח משום דלא שדי איניש זוזי בכדי דפירשב"ם דקם אמילתא שפיר והיינו שדר בה המוכר יום אחד וכאלו טען כן בפירוש שיודע דדר בה המוכר יום אחד יעו"ש: **בא"ד** ודוקא היכא דלא ערערו בה היורש או הלוקח מחמת הודאת המוכר או המורים התם ודאי כו' דברי הג"א אלו לא הבנתי אם לא שנגי' התם ודאי לא והוא מסוגיא דלקמן דף ל' דאם אמר מפלוני זביני דאמר לי דזבנא מינך אמר לי' את לאו קא מודית כו' זיל לאו ב"ד דידי את כו'. ולפ"ז צריך לגרוס היכא דלא עירערו בהיורש כו' וכוונתו להאי דינא דסוגיא הנ"ל ועיין בתוס' שם במה שמחולק הרשב"ם: מהד"ב ולכאורה יש לפרש כמו שכתובה לפנינו התם ודאי טוענין ללוקח כו' והכי פירושו דלא מהני הודאת המוכר וכגון שטען הלוקח קמי דידי דר בה המוכר יום אחד ובא המוכר אח"כ והודה להמערער שהשדה שלו שלא קנה מהמערער ובה"ג ודאי טענינן ללוקח כו' וכמבואר בסימן קמ"ו דאין המוכר נאמן בזה יעו"ש אמנם לפ"ז לא יתפרש שאר דברי הג"א שכתב טוענין ליורש דהא אם הודה המורים קודם מיתתו שהוא של פלוני המערער ואפילו החזיק בה שני חזקה לא זכה היורש כלל. ועיין בתשובות רש"ל סימן א' באריכות ומובא בבאר הגולה בקצרה סימן קל"ע בתשובה הארכתי. אמנם כפי שהגהתי כך פירושו ודוקא שלא ערערו כו'. התם ודאי לא. והוא מהסוגיא דב"ב דף ל' שטען הלוקח והודה שהמוכר אמר ליה שדר בה יום אחד ולקח מהמערער התם מהדרין עובדא דל"מ בסוגיא דיפלוג רב אזה ויאמר דלא מהדרינן עובדא וכמו בהאי דינא דסוגיא דף מא דהם יש לפרש הא דטעין דזבני' מינך היינו שהלוקח יודע דהמוכר זבין ממערער וקם אמילתיה שפיר וכמו שפי' רשב"ם משא"כ בדין זה שטען שמפי המוכר שמע והודה בעצמו ל"ש זה ולכ"ע מהדרינן עובדא וזהו כוונת הג"א במ"ש ודוקא דלא ערערו בהיורש או הלוקח מחמת הודאת המוכר וכו' היינו שהלוקח טען ששמע מהמוכר הודה שאינו שלו אלא דזבני' ממנו והוא דינא דהסוגיא הנ"ל וצ"ע כעת: **בא"ד** טוענין ללוקח כו'. והוא ע"א דהיים הגם דטוענין ללוקח מ"מ בעינן שהלוקח כו' יחזיק ג' שנים וכן הוא בח"מ קמ"ו: **ד"ה** דאזלינן בתר רובא כו'. ובא"ד מיהו באבידה כו' תקנו חכמים להכריז כו'. והיינו לרבנן דרשב"א בב"מ ועי' בתוס' בסוגיא: **ד"ה** נראה לי כו'. ועיין בתוס' בד"ה ואנגועי כו' מזה: **ד"ה** ומיהו בעל האילן כו'. הוא בסוגיא ובתוס' בד"ה אנא כו':

חזקת הבתים פרק שלישי

ד"ה ואפי' החזיק כו'. עיין בתוס' בסוגיא: **ד"ה** דסבירא ליה כו'. ובא"ד כל היכא דאיכא תרי ותרי כו' והוא מהתוס' בסוגיא ויתר פרטי דבריו הוא בתוס' כתובות כ"ו בד"ה אנן אתתינן כו': **בא"ד** וכן בב"א הוי ספיקו דרבנן. והיינו אפי' העידו ב' כיתי כו' בב"א ולא העידו עדי איסור תחלה ל"מ אחזקה ואין נגרום ואפי' בכת אחת המכחישין זא"ז דהוי ס"ד ולא מוקמינן אחזקה דהא ע"א לאסור ל"ס נגד חזקה ועיין בתוס' כתובות כ"ב בד"ה מ"ש רישא כו': **ד"ה** אדם שקנה קרקע כו'. ובסס"ד וזה אין לו שטר פסיקא כו' כנ"ל. (וכן הוא בט"ז בסימן ע"ה): **ד"ה** ואע"ג כו'. הוא מהתוס' בסוגיא בד"ה לסוף אודי: **בא"ד** ודוקא של שתי שנים אבל שנה שלישית לא כו'. עיין בתוס' שם דהיינו בים עדים על אכילת ב' שנים והוא תובע אכילת ג' שנים אז מחויב לשלם עכ"פ בעד אכילת ב' שנים אבל בליכא עדים על אכילתו כלל ותובע אותו בעד אכילת ג' שנים אינו מחויב לשלם כלל יעו"ש ובשל שנה שלישית לעולם אינו מחויב יעו"ש בתוס' וזהו כוונת הג"א: **ד"ה** ובמנה לי בידך כו'. עיין בתוס' דף ל"ד בד"ה הוי יתיב ר"א קמי': **ד"ה** ואע"ג כו'. עיין בתוס' בסוגיא ובב"מ דף כ' בתוס' בד"ה שובר כזמנו טורף: **ד"ה** לענין חזקה כו'. עיין בתוס' ביאור הסברא לחלק בין מתנה למכר: **ד"ה** ומפרש ר"י כו' ל"ש אילן אחד כו'. היינו נבא מחמת טענה דסוגיא ועיין בסימן קמ"א סעיף י"ט וכ' מזה: **ד"ה** ודוקא באותה מדינה אבל במדינה אחרת כו'. היינו כעין יהודה וגליל היכא דל"ה מתאה שוב ל"ה חזקה ועיין בתוס' בסוגיא: **ד"ה** פר"ת כו'. עיין בהג"א פרק איזהו נשך שיטה אחרת בזה: **ד"ה** משום דלקוחות כו'. עיין בסוגיא: **ד"ה** אפי' אית ליה ארעא כו'. בא"ד אבל משום דלא ניחא לי כו'. ועיין בתוס' דף מ"ג ד"ה מפני מזה: **ד"ה** ואפי' הפקיד בשטר כו'. ועי' בב"ב דף ע' ובתוס' בשבועות מ"ה ד"ה בשטר: **ד"ה** אע"ג דמצי למימר כו'. ועיין בתוס' בד"ה פעמים כו': **ד"ה** אפי' אין כת"י כו'. בא"ד ואם השטר אינו מקוים יכול לומר פרוע במיגו דמזויף כיון דמלתא אחריתי הוא לגמרי. ולא הבנתי דהא קי"ל דגם אמנה יכול לטעון במיגו דמזויף גם הבע"ד אע"ג דאינו מילתא אחריתי אלא מרעי לשטרא. הגם שהתוס' ג"כ כתבו טעם זה היינו לר"כ דסובר בעדים שאמרו מודעה כו' דאינן נאמנין משום דלא אתי ע"פ ומרעי לשטרא וביארו והא דר"כ סובר דנאמן לומר להבע"ד פרוע במיגו כו' משום דפרעון מלתא אחריתי הוא. וי"ל דלר"כ גם בע"ד אינו נאמן לומר אמנה משום דלא אתי ע"פ ומרעי לשטרא זולת לומר פרוע במיגו כו'. אמנם לדידן דקי"ל כמר בר"א דעדים נאמנים לומר מודעה הוא זולת אמנה דאינן נאמנים לומר הוא מטעם דלא מרעי נפשיה כו'. ובאופן דל"מ נפשיי' רשעים גם העדים נאמנים לומר אמנה וכמ"ש הסמ"ע ריש סימן מ"ו וא"כ בבע"ד נאמן לומר אמנה במיגו דמזויף אע"ג דמרעי לשטריה ואין הזמן מספיק לעיין במפרשים: **ד"ה** אפי' ע"פ כו'. והיינו במודעה דנאמנין אפי' אמרו כן בע"פ כמבואר בסוגיא ואם נכתב המודעה בכתב קודם השטר לכ"ע נאמנין ואפילו יוצא כת"י ממ"א נאמנין וכמ"ש בהג"א אח"כ בסס"ד: **בא"ד** ולא אמרינן מוסיפין על עדותן הם ומלתא אחריתי הוא והוי ליה תרי ותרי כו'. ולא הבנתי סיום דבריו והוי ליה תרי ותרי דהא אם נאמר דגם בכת"י מיקרי מוסיפין על עדותן א"כ ל"ה ספק כמו תרי ותרי דהא באין כת"י יוצא ממ"א דנאמנין לגמרי מטעם דמוסיפין וכו' וכמ"ש התוס'. ואפשר דכוונתו דלא אמרינן מוסיפין או עכ"פ תרי ותרי כו': **ד"ה** בכולן יכולה למימר כו' וכשהגובה לטרוף כו'. בירור הדברים בזה עיין בתוס' בסוגיא ובהג"ה לעיל בד"ה לקח מסיקרוקין כו': **ד"ה** ול"ד לאריס כו'. עיין בתוס' בד"ה כגון שאכלה: **בא"ד** ויכול לומר קניתי ממנו הפירות ואחריו מיד כו'. כנ"ל ועי' ברשב"ם: **ד"ה** במקום דל"ק בזוזי כו'. עיין בתוספות בסוגיא ד"ה דל זוזי מהכא כו': **ד"ה** ולא יחזיר לקטן שמא יאבד כו'. ובהגבהתה נתחייב שמא אבידה הוא בידו כו'. וכן הוא בסוגיא אומר מציאה אשכח כו'. אמנם יש לעיין דלפי המתבאר בפט"ו מאבידה דדבר שבא לידו קודם יאוש וספיקו לחומרא בספיקו דסכנה הוי כספק איסור דספיקו לחומרא ובמ"א ביארתי ולכ"מ: [מהד"ב] אמנם כעת ראיתי בש"ך סימן ר"ס שהביא בשם הכ"י וכו'. דבדבר שאין בו סימן והוא ספק אבידה דיחזירו למקומו כ"ז שלא הוליכו לביתו וכן הוא שיטת הג"א בזה: **בא"ד** ויש מפרשים כו'. עיין בב"מ כ"ה ובתוס' שם מזה: **ד"ה** ואם הכיר ספריו כו'. עיין בתוס' בסוגיא: **ד"ה** כתב ריב"ם ה"ה אם מצא שום מציאה כו'. ובסס"ד וכה"ר ברוך חולק עליו. ועיין מזה בסימן קמ"ו ובש"ך שם: **ד"ה** וריב"ם אומר דבלא נתן מעות איירי וכו'. היינו דבמכר אפילו לא נתן מעות החזיק באחד קנה כולן ועיין בב"י בסימן קנ"ב בשם ר"י דסובר דאם א"ל חזק באחד מכולן בכביל כולם קנה כולם אפי' לא נתן מעות. והנה גם ריב"ם הנ"ל יש לומר דבה"ג מיירי דהוי דעת אחרת מקנה משא"כ בנכסי הגר כו'. ולפ"ז כ"ש בה"ג במתנה קני אמנם בהג"א ביאר דבמתנה ל"ק ואפשר דבשיטת התוס' ביאר כן משא"כ

*) מהד"ב למחבר

לשיטת ריב"ס ואכ"מ: **ד"ה** שכל קנינו בכסף כו'. ועיין בש"ך סימן קצ"ד במה שמחולק עם הסמ"ע ודו"ק: **ד"ה** מיהו אם אמרו כו'. כל דברי הג"א עד סוף הפרק הכל הוא בתוס' בסוגיא ע"כ קצרתי: **ד"ה** ור"ת פסק כו' אבל להטותו כו' אין יכול לסלקו כנ"ל וכן הוא בתוס' בסוגיא: **ד"ה** ופרשב"ם בחצר השותפין. ולא ידעתי על איזה דינא דסוגיא קאי ובכל הסוגיא פרשב"ם בחצר חבירו וגם בב"י בח"מ ל"מ שיטתו בזה. ואם נאמר דכוונת הג"א דקאי אהא שכתב רשב"ם בסוגיא ולסתום לאלתר הוי חזקה ופרשב"ם בחצר השותפין. אמנם באמת גם לחצר חבירו הדין כן אלא דהרשב"ם קאי אלשון מתניתין דלא יפתח חלונותיו לחצר השותפין יעו"ש: **ד"ה** ומיהו כו'. והוא מהסוגיא כדף כ"ו דקאמרי כאן בתוך שש עשרה וכו' ועיין בתוס' בסוגיא: **ד"ה** הנה לכן כו'. והוא מהסוגיא: **בא"ד** ואפי' באיסורי דאורייתא כו'. ועיין בתוס' בבילה ובהרא"ש וכו' באיזה איסור דאורייתא אמרינן כן ואכ"מ:

המוכר את הבית פרק רביעי

ד"ה ודמים אינן מודיעין כו'. ביאור סברתם עיין במרדכי בסוגיא ובתוס' ריש שור שנגח ולקמן דף נ"ב: **ד"ה** כתב ר"ב בר שמואל כו'. ולא הבנתי כעת מה ענין לזה דמשום כמין גאם מכר לו ומ"ס כתב מצריו להיפוך ועיין בסוגיא: **ד"ה** א"נ מיירי בשכ"מ כו'. ובא"ד א"כ לסומכוס יחכינן רביעא. עיין בסוגיא. ולדידן דקי"ל המע"ה לא יהבינן ליה ולא מידי עד שיביא ראיה. והיינו מטעם המע"ה אמנם מיהו משהו עכ"פ יהבינן ליה אך אין שיעור למשהו ודו"ק: **ד"ה** וכתב ר"ת כו'. ובא"ד פרשב"ם במוכר כו'. והיינו דלא כהר"ת שפי' דבמתנה איירי כו': **ד"ה** כגון שהיה סתום כו'. ובא"ד וכגון שאין מן המעיין לכלי מ' סאה אבל מן המעיין לבור יש לו מ' סאה כו'. ומשמע דבה"ג דיש מ' סאה גם המים שבתוך הכלי ליטהור בהשקה ומותר שוב לטבול בתוך הכלי והוא שיטת רשב"א המובא בש"ך סימן ר"א ס"ק כ"ו אמנם אם נאמר דפסול לטבול בכלי הוא פסול אחר ואפילו למאן דסובר דכולו שאוב דרבנן וכן הוא דעת רשב"א לא הבנתי הא השקה ל"מ אלא לפסול שאובין ומה מהני ההשקה ליטבול בכלי ובה"מ שם הערתי קצת בזה: **ד"ה** ומיירי באתרא דכתבי שטרא כו'. ועיין ברשב"ם דבלא מעות ל"ק דדמיא למחזיק בנכסי הגר וכו' אמנם בפ' חזקת הבתים ביאר הג"א בשם ריב"ס דגם בלא נתן מעות קנה במכר יע"ש באס"ם: **ד"ה** לפרשב"ם כו'. ועיין בתוספות בסוגיא: **ד"ה** פי' בשבועה דאורייתא כו'. וקאי אהא דקאמרי בסוגיא סוף סוף כי אמר ליה נאכנסו לאו שבועה בעי כו' ועי' בתוס': **ד"ה** ודוקא שטר כיס כו'. עיין בתוס' בסוגיא מזה: **ד"ה** ובא"ז וכן מהרי"ת כתב דנשבעין יתומים כו'. וכן הוא שיטת התוס' יעי"ש במהרש"א ומ"ש הקשו ורב ושמואל דאמרי תרווייהו דאין אדם מורים שבועה לבניו וכו' ויש לעיין דהא רב ושמואל לא אמרו דאין אדם מורים כו' אלא לגבות מהיתומים ומת לוה בחיי מלוה יעו"ש בסוגיא מיהו י"ל דהסוגיא קאמרי שטר כיס כו' דגובה מתלה ומשמע לעולם בכל אופן וע"ז הקשו דהא אין אדם מורים ומחלק בין ליטול כו': [מהד"ב] ושוב ראיתי דל"ק מידי דהא עיקר הטעם במת בחיי מלוה דוקא דהוא משום דאין אדם מורים שבועה לבניו וה"ה בזה דהגם דהלוה קיים מ"מ יש בזה חיוב שבועה ואין אדם מורים שבועה לבניו וכעין זה כתב הסמ"ע והש"ך ריש סי' פ"ט דיורשי המכיר אינן נשבעין ונוטלין מבעה"ב משום דאין אדם מורים שבועה לבניו יעו"ש ומ"ש מחלקי התוס' בזה בין שבועה ליטול או ליפטור כו'. ועיין בס"ס פ"ד בסמ"ע:

המוכר את הספינה פרק חמישי

ד"ה וכן הורה רשב"א כו' והניא דג"פ כו'. עיין בתוס' בהא שהקשו על ר"ת מהאי דפ' ג"פ: **ד"ה** יכול אדם כו'. עיין בתוס' בסוגיא בשם ר"ת: **ד"ה** וכן לגבי הקדש בור כו'. עיין בסוגיא: **ד"ה** גר מביא בכורים כו'. עי' בתוס' בסוגיא ד"ה למעוטי: **ד"ה** וכן כתב ר"י כו'. עיין בתוס' בד"ה הלוקח:

יש נוחלין פרק שמיני

ד"ה וחולקין כבוד כו'. ובא"ד אמר רב אמי כו'. והוא מהסוגיא דף קי"ט ודף ק"כ יע"ש ברשב"ם: **ד"ה** ומלוה שיש על מטבנות מטלטלין כו'. כפי הנוסחא בהג"א שלפנינו אינו מובן דריש דבריו סותרין למ"ש אח"כ יעו"ש אמנם כ"ל דכצ"ל ומלוה שיש על משכנות מטלטלין הבכור נוטל פי שנים וגם הבעל יורשה אפילו משכנו בשעת הלואתו מיהו משכנות קרקע אין הבכור נוטל וכו' ואין הבעל יורשה: **בא"ד** היינו לרבי כו'. עיין בסוגיא ובתוס' ואין כן שיטת הרמב"ם עיין בב"י סימן רע"ח מזה: **ד"ה** יצא עליכן שט"ח כו'. והוא מלשון רשב"ם בסוגיא דף קכ"ד יעו"ש. אמנם סיום דברי הג"א בכ"מ שיעלה לו הגורל בחלק הפשוט שם יטול חלק בכורה בלא גורל אינו ענין לכאן. וכ"ל דהוא הג"א אחרת וקאי אהא דקאמרי בסוגיא ומובא בהרא"ש למאי כ"מ למיתב לי' אחד מיצרא והיינו בכ"מ שיעלה לו הגורל בהלק הפשוט שיטול חלק בכורה בלא גורל והיינו שיטול אצלו בחד מיצרא חלק בכורה כנ"ל בזה: **ד"ה** אבל אם מחל הבכור בפירוש הוי מחילה. וקאי אפלוגתא דסוגיא בבור שנטל חלק כפשוט כו' ועיין בסימן רע"ח די"א דמשום דמתנה קריא רחמנא אפילו אי אמר א"א בה ל"מ סדר יעו"ש: **בא"ד** ובירושלמי כו' ולא ידעתי למה סביא דברי הירושלמי דאינו מסכים לסוגיא דידן דלכ"ע הוי מחילה בפירוש אחר חלוקה. וחכם אחד שיחיה הראה לי שהגיה בש"ס שלו דכצ"ל אבל בירושה אפי' מחל בפירוש ל"ה מחילה וכן נכון דא"כ הוי ליה להג"א לומר ובירושלמי איתא כו' וכן נראה מדברי הסמ"ע סימן רע"ח ס"ק כ"ז שכתב וז"ל הטעם כתבתי בס"ח דבבכור משום דמתנה קרי' רחמנא ועד דמטי' לידי' ל"ה שלו משא"כ מחלק פשיטתו אינו יכול לסלק בלשון אינו רוצה או אי אפשר אלא בלשון הפקר גמור יעו"ש וזה מסכים לחילוק של הג"א הנ"ל ובגוף דין זה יש דעות בטור בזה: **בא"ד** דבע"כ הוא שלו אבל בעלמא דידע דמחיל כו'. היינו היכא דידע דמחיל ויש בידו למחול דל"ה דשלב"ל ועיין בפוסקים מזה בה"ג כ"ת שבממון קיים: **ד"ה** אפי' תפס כו'. וקאי אהא דקאמרי בסוגיא באומר בכור הוא אינו נוטל הגם שהוא ספק דדלמא בוכריה דאביה הוא. ול"מ תפיסה בה"ג ועיין בתוס' בכ"מ בסוגיא דהמהליף וכו': **ד"ה** בזה"ז. עיין בפוסקים. ובא"ד אין נזקקין כו'. הכל הוא בסוגיא דערכין כ"ב ובח"מ סימן ק"ו יעו"ש. ומ"ש בהג"א או שאמר תנו ואפי' א"י לכן מעמידין אפוטרופוס כו' הוא דברי עצמו והוא כסברת התוס' בערכין שהקשו דלמה יעמדו אפוטרופוס באומר תנו מנה וכו' דמ"מ אמר תנו מנה לזה ניהו דהוא בסתם וביארו התוס' דבאומר מנה סתם הוא סבר שחייב ולא לשם מתנה הלכך אין לתת אותה אלא למי שנתחייב כו' והיינו דמ"ה מעמידין אפוטרופוס בה"ג ולפ"ז נראה באומר תנו מנה זו אין מעמידין אפוטרופוס לזה יעו"ש בתוס' היטב שנ"ע דבריי שם אבל זהו תמצית סברתם. וזהו גם כן כוונת הג"א הנ"ל דלכן מעמידין אפוטרופוס באומר תנו ואפילו אינו ידוע שחייב לו כו' היינו דמ"מ לא לשם מתנה נתן לו אלא שזה סבר שחייב לו ומ"ה בה"ג מעמידין אפוטרופוס שיברר אי חייב לו או לא ובגוף הדין יש מחלוקת הפוסקים באומר מנה זו אי מעמידין לו אפוטרופוס: **בא"ד** ויתום שהוא בן י"ג שנה כו'. הכל בפוסקים ובסוגיא אמנם לא ידעתי מה מקומו בפרק זה: **ד"ה** וכגון דמקמי דאסהידו עדים כו' כנ"ל. יעו"ש ברשב"ם מזה: **ד"ה** וכן כתב בא"ז דמי שתפס תפס. ונראה דהיינו התפיסה קודם שנולד הספק ועיין בהג"א לעיל בד"ה אפי' תפס כו' ואכ"מ: **ד"ה** ואפי' פי' בפירוש וכו' משום דהוי מעמשכ"ב כו'. עיין ברשב"ם בסוגיא: **בא"ד** כך פי' ר"י כו'. יעו"ש בתוס' דף קכה ע"ב בד"ה לירתי (דמודו) [דמיירי] לרב ענן. ולפ"ז לדידן דקי"ל לירתי ואפי' לירתי ירתי בניו ה"ה כמו האחריך יעו"ש בסוגיא: **בא"ד** אבל אם אומר נכסי לך ואחריך לפלוני כו' כנ"ל. ובא"ד והראשון אם מכר אין להשני כלום כנ"ל: **בא"ד** ואם אמר ואחריכם לעצמי כו'. היינו באומר כנ"ל במכר השלישי בודאי לא עשה ולא כלום ובמכר הראשון והשני מפלפל לקמן במה שביאר הג"א וכתב וצ"ע: **בא"ד** וצ"ע אם אמר נכסי לך כו'. ואם הוזר ליורשי נותן כיון שמכרו ולזה שאמר ואחריו לפלוני לא היה לו להוציא אם לא ע"י שאמר ואחריו יחזור לו כו' כנ"ל. היינו דהספק הוא בזה דאי לאו שאמר ואחריו יחזיר לו לא היה שוה כח ביד מי שאמר אחריך להוציא מהלוקח ע"כ יחזיר להנותן או ליורשיו דמ"מ לא הקנה אלא לפירות בזה שאמר אחריך לי או דמ"מ יחזיר אחריך כו' כי זיכה לו קודם כו' ושאר דברי הג"א מבואר ועיין בסוגיא דכתובות: **ד"ה** אם אומר תפן פלוני אני נותן להקדש או לצדקה בכך וכן אע"פ ששוה יותר א"י לחזור בו כו'. אבל הוקר אח"כ יכול לחזור כיון שלא משכו כו'. היינו דילא לו חילוק זה מכח קושית התוס' אהא דסוגיא דשלא למוכרו להקדש ואמר דאת לא תשיימי' דאמירתו לגבוה כו'. והקשו התוס' שם דא"כ למה קאמרי הסוגיא בקדושין דמשך ולא הספיק לפדותו והוזלו דנותן להקדש כמו שהיה שוה בתחלה כו' בלא משיכה יתחייב מכח אמירה ותירצו התוס' דהם לא אמר כלום לתת להקדש ואין כאן נדר כי לא אמר רק לקנות שוה בשוה אבל אם ויתר כלום משלו להקדש צריך לקיים דאמירה לגבוה כו' ולא הבנתי דהכא כשמכרו להקדש ג"כ בתחלה לא רצה לוותר רק בדמי שוי' מכרו ומ"ה אמר שהם ישיימו יעוי"ש בסוגיא [ע"ש ולק"מ] וא"כ דמי ג"כ להאי דינא דלקנות מההקדש וצ"ע. אמנם לפי חילוקו של הג"א מיושב דהם הי' שוה בשעת מעשה יותר משא"כ בהוקרו אח"כ יכול לחזור וה"ה בהוזל אח"כ כההיא דקדושין דיכול לחזור כ"ז שלא משך: **ד"ה** כתב ריב"ס והשתא מה יהא בחלקו כו'. וקאי אהא דקאמרי בסוגיא ומובא בהרא"ש אהא דתנן באומר זה אחי כו' ומקשה הסוגיא ואידך מה קאמר אי דקאמר אין זה אחי אמאי נוטל בחלקו כו' וע"ז ביאר הריב"ס והשתא מה יהיה בחלקו והוא מכח דהא האח אמר אחינו הוא וא"כ הודה שאין לו בה אלא לפי חלקו וביאר בזה שיהא מונח אמנם ברמב"ם ובטור מבואר דבזה זכה הכל האח שאמר זה אחי ומדברי הרא"ש אין הכרע דהרא"ש בשם רבינו מאיר לא הקשה אלא אמאי לא זכה האח השני כו'. ושוב ראיתי במשנה למלך בפ"ס מהלכות נחלות שהעיר בזה שכתבתי אשיטת הרמב"ם הנ"ל ומ"ש שם בשיטת הרא"ש כבר כתבתי דאינו מוכרע אי סבר כשיטת הרמב"ם וקצרתי בזה: **בא"ד** לפיכך כשיבוא אחד מהקרובים לבד מקרובי אחוה הקודם אחר האח ינתנלו כו'. והיינו דמ"מ קרובי אחוה בזה שאמר איני אחי א"י בודאי דמצד אביו קא בעי לירש ואביו אמר שאינו אחיו וכן בן אחיו שאמר אחינו הוא א"י שאביו העידו שאחיו מגיע לאחיו השני אלא שאר קרובים שאחר אביו כל הקודם הוא יורש דהא לזה הוא ספק עכ"פ וכמו באמר אחיו א"י שיורש כו': **בא"ד** אבל מספקא לי בהביא ראיה כו'. וגם לשיטות הרמב"ם והטור מובא לעיל בסמוך יש להסתפק בזה ועיין היטב והפוסקים לא הביאו זאת: **בא"ד** אם לא נוציא מיד זה שאמר אחי' הוא את החלק שנטל וכו'. כנ"ל מיהו החלק שחזרו נכסים למקומן בודאי יחזיר לזה שאמר אחינו הוא זולת מה שנטל חלק ירושה ממעותיו של המורש בזה מסופק הג"א ועיין בסוגיא: **ד"ה** אע"פ שלא נכתבה לו כו'. עיין ברשב"ם: **ד"ה** ור"י בר שמואל כו'. בא"ד אבל בע"פ כו'. עיין בגיטין דף ע"ב: **ד"ה** וכשימות חוזרין כו'. וקאי אהא דתנן מכר האב כו'. וכן הוא ברשב"ם שם: **ד"ה** ואם היה שני כהן כו'. וקאי אהאי דסוגיא וכהרא"ש אם היה רבו שני כהן וע"ש ברשב"ם: **ד"ה** והלכתא כת"ק כו'. ועיין בש"ך סימן קע"א ס"ק ט' בהאי אי לא קי"ל כרשב"ג בברייתא: **ד"ה** או ישבע זה כו' שלא הודה ויפטור. והיינו דישבע שאינו חייב לו כלל גם ע"י הלואה או הודה בדרך חיוב ואינו חייב לו דליכא למימר דישבע שלא אמר השכ"מ דהא אמר בפני עדים. אמנם שבועה שלא הודה לא הבנתי בפשיטות צריך לישבע שאינו חייב לו וגם מה שחילק בין אמר לפני

לפני עדים וכתבו דבכה"ג יכול להשביעו משא"כ באם אין לו עדים ל"מ בפוסקים זולת באמר לי אבא יכול להשביעו כו' עיין בסימן ע"ס. אמנם בסמ"ע סימן רנ"ה ס"ק א' ביאור דהנ"מ בזה שכתבו העדים דלא יעיז לפני העדים כו' ולא הביא דברי הג"א ואכ"מ:

מי שמת פרק תשיעי

ד"ה קך פי' ריב"ס. והיינו כפי' הרא"ש ורשב"ס פי' שיקחו בנות חלקם כנ"ל: ד"ה אלמנה אין ממעטת. עיין ברשב"ם ובתוס' מזה: ד"ה ומצוה לקיים כו'. החילוק בין דברי שכ"מ ובין מצוה לקיים כו'. עיין בפ"ק דגיטין: ד"ה בין במתנות בריא כו'. ביאור דבריו שהחילוק בין רשב"ם להר"י להרשב"ם דסובר דעובר חשיב בא לעולם מיהו זהו ע"י תיקון לשונו שאמר לכשתלד א"כ גם במכר עובר ואמר לכשתלד מיקרי בא לעולם וקני וזהו להרשב"ם בסוגיא משא"כ להר"י זהו דבר שלב"ל וא"כ במכר העובר לא קני זולת במקנה לדבר שב"ל דעדיף לרב נחמן ממקנה דבר שלב"ל. והא דצריך לומר לכשתלד היינו אם לא אחזיר בו עד שתלד כמו בפירות דקל כו'. ולהרשב"ם דעובר מיקרי דבר שב"ל ע"י תיקון הלשון כו' וא"כ גם קודם שבא לעולם א"י לחזור בו בה"ג דהא בבא לעולם בודאי א"י לחזור כלל (ויתר פרטי דברים במכירת בכור במעי אמו עי' בהג"א פרק הזהב ובמ"ש שם): בא"ד וזהו לפי שיטתו כו'. עיין בזה לעיל דף קלא בתוס' ד"ה ש"מ בשה"ד מזה: ד"ה גר שמת כו'. ועיין בסוגיא זו ועוד בהרא"ש יבמות פרק אלמנה לכ"ג מזה: ד"ה כתב רשב"ס כו'. וכ"מ אפילו לא אמר לכשתלד. ולשיטת ר"י הנ"ל איכא עוד נפקותא דא"י לחזור גם קודם שתלד: ד"ה וכן כתב ריב"ס כו'. אבל ר"ת אומר דלא שקלי אלא באחים כו'. והוא דר"ת פליג אשיטות הרא"ש והריב"ס דסברי השבח לאמצע דאינו נוטל בחלקו של קטן אפילו באחים. ור"ת סובר דנוטל באחים עכ"פ ועיין בח"מ סימן רפ"ז. ולפ"ז הלשון אינו מדוקדק והכי הוי ליה למימר אבל ר"ת אומר דנוטל באחים כו': ד"ה וזוזי ועביד עיסקא כו' וריב"ס אומר שתכנה שיעור מ"י כו' כנ"ל. וקאי אאשה שהשביתה כו': ד"ה ואפילו בע"כ של נפקד כו'. וקאי אמעמ"ש דסוגיא ועי' בהרא"ש פ"ק דגיטין מדין עובד כוכבים במעמ"ש: בא"ד ואם מכרה בלא מעמ"ש אפ"ה אם מחלם אחר הגירושין תשלם כל הכתובה כו'. אמנם לקמן בד"ה ואפילו פעוטות כתב דבמוחל חייב לשלם ללוקח רק הדמים שנתן ואינו חייב לשלם כל דמי השטר והוא ב' שיטות בתוס' [והובא בהג"א סוף פ"ב דב"ק] ולחלק בין מכירת כתובה שקנה על הספק משא"כ בשאר מכירות שטרות ל"מ בפוסקים ואכ"מ: ד"ה כתב הר"ר ברוך כו' והנה יש בזה ג' שיטות והביא בקצרה. הנה דעת הרא"ש דבהפקר ובהקדש אזלינן לחומרא ומשמע דבממון עניים אזלינן לקולא. אמנם בסמ"ע סימן ר"ן ביאר בשיטת הרא"ש דגם בממון עניים אזלינן לחומרא וצ"ע לשון הרא"ש שהשמיט ממון עניים והסבר דהוא כ"ש מהפקר דהא הפקר הוא גם לעשירים וכ"ש ממון עניים ע"ש בסמ"ע. ובמרדכי ביאר דרק בהקדש אזלינן לחומרא. אמנם שיטת רמב"ס וכן הוא שיטת הג"א וכן הוא ברמ"א דגם בהקדש אזלינן לקולא הגם שהוא ספק איסור בפרט בספיקא דדינא ועיין יו"ד סימן רנ"ח בש"ך מיהו ביאר הנ"י הואיל ועמד ואמר שלא הי' כוונתו רק במתנת שכ"מ כו'. ולפ"ז בעמד ולא חזר ומת א"כ בכה"ג אזלינן לחומרא דאי' כוונתו. אמנם לפי סברות ב"י שם דהוא מטעם אומדנא גם בה"ג אזלינן לקולא: ד"ה ומשמע כו'. בא"ד כתב אבל בא"ז כתב כו'. ועיין בש"ך סימן פ"א ס"ק ל"ס דהוא דעה שלישית יעו"ש: ד"ה מעשה בבני ברק כו'. בא"ד ואוקמי' ר"י דבני משפחה מוחזקין כו' ולקוחות באו להוציא כו' ואין ראיה בקיום השטר. ולא הבנתי דלמאי הביא הג"א זאת דהא לפי המסקנא בסוגיא דעיקר קושיית ר' יוחנן לר"ל דהיכי משכחת לה דנתתי לקוחות דמסיק הסוגיא מחמת חזקה דאין העדים חותמין אא"כ נעשה בגדול א"כ לכ"ע ע"י קיום השטר מוציאין אפי' מהיורשים אם לא הביאו היורשים עדים שקטן היה וכן הוא ברמב"ם ובש"ע סימן קל"ה יעו"ש: ד"ה הפעוטות כו'. ובא"ד זה אומר קטן היה וזה אומר גדול היה כיון דהשתא הוא גדול. ועוד דחזקה אין העדים חותמין כו'. ועמ"ש לעיל בהג"א שלפני זה. והנה בהא שביאר טעמא מדהשתא גדול כו' לכאורה משמע דפסק כר' נתן וכשיטת רשב"ם דאמרינן מדהשתא בריא כו'. וקצת ל"מ כן בהג"א הנ"ל שהביא סברות הסוגי' דלר"י ראיה בעדים ולא בקיום השטר דלר"ג לכ"ע סגי בקיום השטר למודיה כמ"ש התוס' שם בד"ה אלא לדידך דחזקה דאין העדים מהני כחזקה דהשתא כו'. ואפשר דהג"א מיירי שבא לכלל שנים אלא שאנו מסופקין אי הי' לו סימנין דבכה"ג מכח חזקה דרבא אזלינן בתר השתא וכן הוא בח"מ סימן ל"ס: ד"ה אע"פ כו' ובשה"ד וכגון שלא בעל וכו'. ובבעל חיישינן שמא בשרו ועיין בסוגיא ובתוס' ובסוגיא דנדה מ"ו מזה ובמ"א יבואר: ד"ה וקונין בין לקטן ובין לגדול כו'. אבל זאת הסוגיא משמע דליכא מ"ד דזכין בין לקטן ובין לגדול ותימה כמאן קי"ל השתא. וכ"ל שיש לגרוס וזכין בין לקטן ובין לגדול וע"ז הקשה דבסוגיא ליכא מ"ד וכו' והיינו משום דהג"א גורס דר"י אומר זכין לקטן אבל אין זכין לגדול ולהיפך מדברי ר"א. וע"ז הקשה כנ"ל וכן נראה גירסת התוס' בסוגיא כד"ה זכין לקטן ואין זכין לגדול והוא אליביה דר"י. אמנם הרא"ש וכל הפוסקים גרסי ר"י אומר זכין לקטן וכ"ש לגדול וכו': ד"ה דיכול לומר כו'. ובא"ד אע"ג דרשב"ם לא פי' כו' לענין מכר כו'. כוונתו משום דלגבי ב"ת יש לומר דבלא"ה לא גבי משום דהוי ראוי וב"ת אינו נוטל בראוי. אמנם אינו מוכרח די"ל גם בב"ת עיקר הטעם ג"כ משום דאנא מכח אבא דאבא קא אתינן אבל ב"ת גובה בראוי. וע"ז ביאר בהג"א והיכא שנפל כו' דבכה"ג ל"ש לומר אנא מכח כו' קא אתינא או בע"ח גובה הימנו אי בע"ח גובה בראוי כנ"ל ועיין בש"ך סימן ק"ד ומזה נראה דהג"א פסק כסברת המחבר בסימן ר"פ דבזה יחלוקו יורשי בן הבת עם יורשי האב וה"ה דגובה מזה המתנה. אמנם לשיטת רמ"א שם דהנכסים בחזקת יורשי האב לא יעויר דין זה דהא הבן בתו לא מוריש מספק ועיין בסמ"ע ובש"ך שם: [מהד"ב] ככר כתבתי דדינו איירי בנפל הבית על אבי אמו ועליו וא"י איזה מת ראשון וכדעת המחבר שם דיחלוקו יורשי בן הבת עם יורשי אביו ומחלק הזה נוטל הבע"ח דאל"ה הא אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מאמו יעו"ש. מיהו עיינתי כעת דלפ"ז יש להבין מה שסיים הג"א בדין זה דבע"ח גובה מהן אי גובה בראוי יש להבין דהא בהאי זו שזכה בו זהו לאו ראוי מיקרי ושמעתי שבדברי הג"א אלו יש פלפול בדברי האחרונים ואין הזמן מספיק כעת לעיין בהם ואי"ה בחלק חו"מ יבואר בעזה"י:

ד"ה ואפילו אם ידוע כו'. עד סוף הפרק הכל בסוגיא ובתוס':

גט פשוט פרק עשירי

הנה בדין מתקים ושיטה אחרונה וכו'. הכל מבואר בסוגיא ותוס' ופוסקים: ד"ה ובא"ז כתב ע"א בכתב כו'. ובא"ד אבל אם אין כת"י יוצא ממ"א אלא הוא אומר זה כת"י אפילו מב"ת לא גבי. היינו כשטוען להד"ם משא"כ כשכ"י יוצא ממ"א מצטרפין ואינו נאמן בשבועה לומר להד"ם. והוא כשיטת רמ"א בסי' מ"ו דכשאינו זוכר אפי' אמר זה כת"י אינו מהני בע"א בכתב וע"א בע"פ יעו"ש וצ"ע לפ"ז על הש"ך שהשיג על רמ"א שם וביאר דלמ"ד ע"א בכתב וע"א בע"פ מצטרפין ע"א דמי לב' עדים גם בכה"ג כו' ולפמ"ש אין כן שיטת הג"א כנ"ל ואכ"מ: ד"ה וגם מן הסובר כו'. ועי' בש"ך סימן כ"ד מזה: ד"ה ולריב"ס כו'. נראה שהוא מפרש האי דסוגיא דאמר ז"ל זבנה מינה היינו לגמור המקח ודלא כהרא"ש וכמו שפי' ב"י בשם הפוסקים ובזה הוא מסופק אי מיירי בהודיע להמוכר ואפ"ה המקח קיים משום דיש חילוק בין לקנות כו' או מיירי בסתם בלא הודיע. ועיין בהר"ן ומובא בב"י דבסתם מיירי אבל בהודיע אין חילוק כו': ד"ה אין כותבין כו'. נראה לי דהג"א זו מקומה אמתניתין דתנן ובשטרי מקח כו' חוץ מאחריות שבו. וביארו דהיינו מזמן ראשון אבל מהאידנא אין כותבין שמא יחזור וימכור השדה וכו' וכנ"ל דהג"א היינו מזמן ראשון וכו': ד"ה ואי מפיק מלוה שטר מאוחר מני אמר שטר אחריני הוא כו'. ונראה דקאי אהא דסוגיא דמקשה וכי מטי זימנא אחריני מפיק ליה וע"ז קאי הנ"ל דאי מפיק ליה המלוה מני אמר שטרא אחריני הוא דהסובר לא ע"ז נכתב וכו': בא"ד וגם צריך הסופר ליזהר כשכותב ש"מ שיפרש בשטר שהוא מאוחר ומאן דלא עביד הכי איהו דאפסיד אנפשיה. ומזה נראה דהמלוה אפסיד אנפשיה במה שלא פי' שהוא מאוחר. ואינו מובן דבמאי אפסיד אנפשי' ובסוגיא ל"מ זאת. ולכאורה נראה דכנ"ל שיפרש בשטר שהוא מאוחר ואי לא פריש יכתוב שובר סתם ואי לא כתב כן. והיינו שובר סתם איהו דאפסיד אנפשיה והיינו הלוה וכן הוא בסוגיא. ובא"ד ואם הוזקקו כו'. הכל בסוגיא ובתוס' שם בשם ר"ת: ד"ה ואפילו הם אין מוציאין שט"ח על אחרים כו'. אמנם הוא נגד דעת כל הפוסקים והב"י לא הביאו וצ"ע ואכ"מ להאריך בזה: ד"ה וכולהו ערבים בעו קנין בר מקבלן וערב בשעת מתן מעות וכו'. ובסוגיא ובפוסקים איכא עוד אחד דלא בעי וכו' בב"ד יעו"ש: ד"ה וכתב הרמב"ם כו'. ובא"ד שנים שערבו יחד כו' יפרע מאיזה מהם שירצה. אמנם לקמן בהג"א בד"ה ואפילו אתום כו'. כתב דהמלוה את חבירו ע"י שני ערבים לא יפרע מאחד מהן כו' והיינו כולו לא יפרע מאחד אלא חצי מכל אחד וכן הוא בהג' ערב ב' דעות אי גובה כולו מכ"א אם ירצה: בא"ד מי שלא פירש קבל הדבר אין ערב זה חייב כלום וכו'. והוא כשטת הרמב"ם בסימן קל"א וע"ש בש"ך דפליג מהריב"ל דסובר דיכול לומר קים לי כהרמב"ם והש"ך חולק הואיל דכל הבאים אחריו חולקין ולפי המתבאר דגם דעת הג"א כן וע"ש בב"ש סימן כ"ב דבכי' דעות יכול לומר קים לי ואכ"מ: ד"ה ואפילו מלוה ע"פ וכו'. ובא"ד ואם כתב המלוה וכו'. עיין בתוס' בד"ה ואם כתב כו': בא"ד ורבינו ברוך מארץ יון כתב דפטירי יתמי. וכ"ל דקאי אדין הנ"ל בהג"א אם כתב המלוה להערב וכו' וסיים דר"ש הקשה לאותן האומרים דחייב וע"ז קאי ור"ב כתב וכו': ד"ה ואמר נמי מהם כו'. עיין בסוגיא דגבי ברא הלב גם בערב דכתובה משועבד: ד"ה ואם כתיב בתוך השטר לאחר איתום שטרות גובה ממשעבדי וצ"ע דהוא נגד הסוגיא ונגד דבריו אח"כ וכן צ"ל גובה מבע"ח וכו' ואח"כ ביאר דגם לגבות מבע"ח בעי קנין ועיין בש"ע כמה דעות בזה: [מהד"ב] ונראה דכנ"ל אם כתוב בשטר קודם התימות עדים ופלוני ערב גובה ממשעבדי ושוב כעת הוגד לי שיש בתשובות הרשב"א מזה שהקשה לו שואל אחד אלשון הרשב"ם שהוא כלשון הג"א שלפנינו והרשב"א הגי' שיש ט"ס וצ"ל כנ"ל:

סליק הגהות ארץ צבי ממסכת בבא בתרא

פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת בבא בתרא

הוגה ונתקן ע"פ הנדפס בפעם הראשונה בנאפולי שנת רנ"ב

פרק ראשון

השותפין שרצו לעשות מחיצה בחצר בונין את כו': (דף ב)

זו החצר שזכר בכאן הוא חצר שאין בה דין חלוקה ולפיכך אין חולקין אותה אלא ברצון שניהם אבל אם יש בה דין חלוקה ורוצה האחד לחלוק כופין לשני על זה וכיון שרצו לחלוק ונתרצה כל אחד משניהם ברוח פלוני כגון שהחזיק בקרקע ברגלו וכיוצא בו אין אחד מהם יכול לחזור בו אלא כופין אותו לבנות כמנהג המדינה וצריך להיות גובה הכותל שחייבין לבנות ארבע אמות כדי שלא יראה כל אחד מהם לחבירו כי הראיה היזק ויהיה הכותל שלם בלא חורים כדי שלא יזיקו זה את זה בראיה: וגויל אבן שאינו משופה ומוחלק. וגזית אבן שוה וחלקה. כפיסין חצי לבנה. ולבנים שלמים. ומה שצריך להיות הכותל הבנוי מכפיסין רחב יותר מרחב הכותל הנבנה מלבנים טפח לפי שעל כל פנים צריך להניח ריוח בין הכפיסין כדי לשום בו הטיט ושיעור זה עם הסיד שמחים על הכותל הכל כפי המנהג ואם מנהג המדינה לעשות מחיצה בקנים ובהוצים כופין אותו על זה ובלבד שתהא אותה מחיצה מעובה כדי שלא יראה אחד מהם לחבירו. המקום והאבנים. של שניהם אע"פ שהם ברשות אחד מהם ולא נאמר המוציא מחבירו עליו הראיה כיון שהוחזק בשניהם:

וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו כו': (שם)

פשט משנה זה יש בו חסרון ופירושה כמו שזכרו וזה כי מי שמכר גינה סתם ולא זכר שהיא מעורבת עם גינה פלונית מחייבין ללוקח לעשות מחיצת הגדר ואפי' במקום שנהגו שלא לגדור אבל מי שמכר בבקעה סתם אין כופין את הלוקח לגדור ואפי' במקום שנהגו לגדור סתם בקעה כמקום שנהגו שלא לגדור: ופירוש חזית מחזה כלומר דבר הנראה להודיע למי הוא הכותל שיטוח בסיד מן הכותל שיעור אמה ברחב הכותל לצד חלק חבירו וטעם היותו מבחוץ כלומר לצד חבירו לפי שאם לא יטיח כלל יוכל חבירו לטעון שהכותל של שניהם ואם טח אותו לצד חלקו כלומר מבפנים היה חבירו טח מצד אחר סמוך לחלקו ויטעון שהוא משותף ביניהם וא"ת יקליע אותה הטיחה כיון שהיא בצד חלקו ויטעון שיש לו חלק בכותל זה אי אפשר לפי שמקום הגרירה היה ניכר ושאר המשנה מובן ממה שקדם מן הפירוש:

המקיף את חבירו משלש רוחותיו וגדר את כו': (דף ד ע"ב)

מה שאמר ר' יוסי אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל בין שהיה זה הגודר הרביעית אותו שגדר השלש רוחות בין שהיה האיש ההוא שהוקף מג' רוחותיו הוא שהקיף רוח רביעית כיון שנבנית הרביעית ונגמרה התועלת לדעת רבי יוסי מגלגלין עליו את הכל. וענין הגלגול שיראה כמה הוציא בארבע רוחות וישלם החצי וזה הבנין הוא כשהיה לצד רשות הרבים וכל זמן שלא בנה הרוח הרביעית אינו חייב כלום לפי שלא הגיעה לו תועלת שהרי קרקעו פתוח כמו שהי' והלכה כר' יוסי:

כותל חצר שנפל מחייבין אותו לבנותו כו': (דף ה)

כשהכותל משותף בין שניהם כאחת יש לכוף לכל אחד מהם לבנות כשיתבענו חבירו ואם בנאו אחד מהם וטען השני שנתן חלקו נאמן עד שיביא ראיה האחר שלא נתן כלום והטעם לפי שהואיל ששניהם חייבין לבנות וזה ידוע לכל העולם יש לומר שאתן חלקו ואם רצה אחד מהם להוסיף על ד' אמות ברום הכותל הרשות בידו אבל לא יוכל לכוף לחבירו שיבנה עמו. ואם חזר חבירו ובנה כותל אחר והגביהו יותר מד"א סמוך לכותל שבנה חבירו כותל אחר שסמך כגון זה כופין אותו לתת חצי מה שהוציא חבירו באותו הגובה לפי שגלה דעתו שהוא רוצה במה שהגביה חבירו על הד' אמות

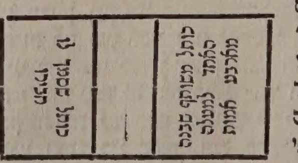

ואע"פ שלא נהנה עדיין באותו הכותל שלא נתן שתקרה אלא היא"ל ודעתו כן חייב לתת חלקו ומה שטוען שנתן מה שמגלגל עליו אינו נאמן לפי שנאמר לו היאך ידעת שאתה חייב לשלם כדי שתתן לו קודם שתעמדו בדין:

כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר כו': (דף ז ע"ב)

רבן שמעון בן גמליאל אומר שהעיירות הסמוכות לאויבים הן שצריכות חומה או דלתים ובריח אבל העיירות שאינן סמוכות לארצות האויבים אינן צריכות לכך וחכמים אומרים שמא יעבור חיל עליהם וישללום ומה שאמר כופין ר"ל כל אחד ואחד מבני העיר יכוף לחבירו על זה והלכה כחכמים:

אין חולקין את החצר עד שיהא ארבע אמות לזה כו': (דף יא)

הקרקעות המשותפות בבבל וכיוצא בו אין בהן דין חלוקה עד שיהיה ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה כלומר בחצר השותפין אחר שיניח לפני פתח כל בית ובית ארבע אמות לתשמיש למדנו מזה כי כשיהיה בחצר שני בתים זה כנגד זה אין חולקין עד שיהיה מפתח בית זה לפתח הבית השני שם עשרה אמה ודין זה הוא בחצר שהדין בה במדינות. אימתי בזמן ששניהם אין מרוצים אבל בזמן ששניהם מרוצים יחלוקו אף על פי שאין בחצר ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה. ורבי יהודה אינו חולק על חכמים אבל הוא מדבר כפי מקומו לפי שבמקום רבי יהודה היה עושה תבואה שדה של ט' חציי קבין כשדה שהיה בו תשעה קבין במקום חכמים ובית רובע רוצה לומר מדת בית רובע הוא רביע מדת בית קב וכבר בארנו בפרק שני מכלאים שמשיחת בית רובע מאה אמה וחמש אמות וכמו כן משיחת בית תשעה קבין שלשת אלפים ושבע מאות וחמשים אמה ותשעת חציי קבין משיחת אלף ושבע מאות וחמשים אמה ופסק ההלכה שאין חולקין הקרקעות המשותפות אלא אם יהיה בכל אחד מהם כדי עבודת העובד יום אחד כלומר בחרישה או זריעה וכיוצא בהן. וטרקלין ומורן מין ממיני ארמונים וכדי לזה וכדי לזה הוא שיקרא שם כל אותו דבר על כל חלק וחלק מחלקיו כגון שיהו הטרקלין כל כך גדול שיגיע לכל אחד מן השותפין בחלקו מקום שיקרא טרקלין וכן השאר ואם לא יתכן החלוקה באותו קרקע בין לשינוי חלקיו או שתתבטל צורתו כשהוא נחלק לקטנותו כמו שביארנו אין אחד מהם יכול לכוף את חבירו לחלוק אבל כופין אותו על דרך אחר שיאמר לו קנה חלקי ממני או מכור לי חלקך בכמה שהוא שוה וזה ענין גוד או אגוד ופירושו קנה לך חלקי או אני אקנה חלקך. וכתבי הקדש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו כשהם בכרך אחד אבל כשהם כרכים הרבה מחוברים ביחד ורצו לחלוק שיקח אחד מהם ספר זה וחבירו ספר אחר אינם נמנעים:

פרק שני

לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו כו': (דף יז)

נברכת של כובסין הבריכה ששורין בה הכובסין הבגדים עם הדברים המלבנים אותם: ומה שאמר מכותלו רוצה לומר מכותל בורו של חבירו וכותל הבור אין פחות משלשה טפחים הנה נתבאר לך שצריך להיות מחלל בורו של זה לחלל בורו של חבירו ששה טפחים ויסלק כל אחד משניהם מן המיצר המפסיק ביניהם שלשה טפחים ואז יחפור בורו וזה על העיקר שיש לנו אין סומכין בצד המיצר וזה כי אסור לו לאדם שיסמוך א' מאלו הנזקים הנזכרים בסוף מצרו בשוה אא"כ ירחיק השיעור הנזכר ואע"פ שאין סמוך לו כותל לחבירו לפי שאפשר שלאחר זמן שיבנה חבירו כותל בסוף מצרו ויהיה סמוך לאלו המזקים ואם שדה חבירו אינה עשויה לבורות מותר לו שיחפור בורו בצד המיצר מבלי הרחקה. ומה שאמר נברכת ואמת המים הוצרכו שניהם כדי שלא נאמר באמת המים בלבד צריך להרחיק שלשה טפחים לפי שהמים נגרים לשם תמיד אבל נברכת כובסין לא ואם אמר נברכת כובסין ולא אמר אמת המים היינו אומרין

בנברכת

בנברכת בלבד צריך הרחקה לפי שהמים מכונסים ושקטים ונבלעים בכותלים אבל אמת המים שהמים נגרים אין צריך הרחקה שלשה טפחים קמ"ל שהדין בשניהם שוה. וגפת הוא פסולת הזיתים אחר שמוציאין השמן ודברים אלו מרפין את הכותל כשנוגעין בו ולפיכך צריך לסוד בסיד ומה שאמר מחרישה ואפילו חרש לאילנות אבל לזרעים זה מבואר הוא לפי שכבר אמר מרחיקין זרעים. ומה שאמר גם כן מרחיקין זרעים ואפילו היו שותים מן המטר אבל אם משקין אותם מאמת המים זה מבואר לפי שכבר קדם לנו שמרחיקין אמת המים. ומה שאמר מי רגלים ואפי' של איש אחד לפי שאסור לאדם שישתין מים בצד כותלו של חבירו עד שירחיק שלשה טפחים אם הכותל מלבנים שרופים אבל כותל אבנים מרחיק ממנו טפח בלבד ואם הוא אבן חזקה אין מרחיק ממנו לפי שלא יזיק לו השריה ומרחיקין הריחים מן הכותל לפי שהקול מזיק הבנין. ושכב הוא האבן התחתונה והיא רחבה מן האבן העליונה וכמו כן שהתנור כל מה שהוא עולה הוא צר :

לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית אא"כ יש כו' (דף כ ע"ב)
כבר בארנו שהכירה בנין עשוי לבשל שמופתין בו שתי קדירות ואין הלכה כרבי שמעון :

לא יפתח אדם חנות של נחתומין ושל צבעין כו' : (שם)

חנות שבחצר יכול למחות בידו ולומר לו כו' : (שם)
ר"ל כי כשיהיה אוצר יין לחבירו יכול לעשות תחתיו חנות של נחתומין ושל צבעין אבל לא רפת בקר לפי שהוא מבאיש ריח היין וזה היה בימי זה התנא ובמדינתו שלא היה החום מזיק ליין שלהן וכל מקום שיזיק החום הדין הוא כדין אוצר יין. וטעם למחות כלומר שימנעו מזה ולמה אינו מוחה עליו בהכנס התינוקות ואע"פ שהם נכנסים ויוצאים. להרבות התורה בישראל ולפיכך אין הדין הזה נוהג אלא במלמד התינוקות תורה אבל אם היה מלמד חשבון או תשבורת יש לו רשות למנעו ולומר לו איני יכול לישן לא מקול הנכנסין ולא מקול היוצאין :

מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו לא כו' : (דף כב)
פירוש משנה זו היא קשה כמו שאומר לך וזה כשהיה לראובן כותל ובנה שמעון כותל אחר סמוך לו כמו צורה זו

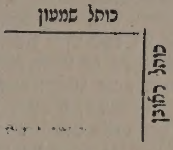

*ואח"כ רצה שמעון לבנות כותל אחר סמוך לכותל של עצמו שיהיה כנגד כותל ראובן יכול ראובן למנעו מזה אא"כ הרחיק מנגדו ארבע אמות כגון זה**

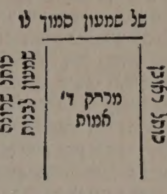

וזהו כשיהיה בכותל ראובן ד"א או יותר כמו שבארנו בשתי הצורות אבל אם יהיה קצת הכותל שסמך לו שמעון פחות מד' אמות מותר לו לבנות נכחו מבלי הרחקה לפי שסוף הטעם שהוא מונעו כשמבטל ממנו דושא דיותר מארבע אמות אבל כשמבטל ממנו דושא דפחות מארבע אמות לא ימנענו מזה ודושא הוא דריסת הרגל וכן אמרו דשו בה רבים וענין זה שדריסת בני אדם בין שני הכתלים מעבה גוף הקרקע ומקשה אותו ויועיל לכותל וזה שאמרו דושא להתם מעלי *הבלא ואלו הדינים בכותל גינה או כותל חצר בעיר חדשה אבל כותל חצר שבעיר ישנה סומך בלי הרחקה לפי שכבר נתקשה ונתחזק הקרקע. ודיני החלונות על דרך זה שאומר והוא שיהיה בכותל חבירו חלון חייב להרחיק ממנו היזק הראיה שעיקר הוא אצלינו היזק ראיה שמיה היזק לפיכך יש לו להרחיק בינו ובין החלון ד' אמות כדי שלא יאפיל עליו וימנע האור ואם היה החלון למטה בכותל יאמר לאותו שבנה כנגדו הגבה כותלך ארבע אמות כדי שכשתעמוד לא תביט בחלון וכמו כן כשיהיה החלון למעלה בכותל יאמר למי שבנה הכותל כנגד כותלו הגבה כותלך ארבע אמות שמא תעלה על ראש הכותל ותשקיף בביתי וזהו טעם מלמעלן ומלמטן ומכנגדן ארבע אמות וכשיבנה בצד החלון כותל מצד אחד ירחיק אותו מן החלון [א] ארבע אמות כדי שאם ישב עליו לא ישקיף עליו מן החלון או ישפע כותלו כלומר שיהיה ראש הכותל משופע ודק שלא יוכל לישב עליו ולהציץ ואם בנה שני כתלים משני צדי החלון ישים ביניהם ארבע אמות והחלון יהיה באמצע כגון זאת הצורה :

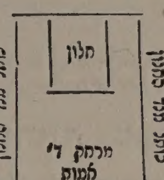

מרחיקין את הסולם מן השובך ארבע אמות כו' : (שם ע"ב)

מרחיקין את השובך מן העיר חמשים אמה כו' : (דף כג)
שובך מגדל היונים. ושגר היונה הם לצור היונים שמפריחין ביחד כמו שגר אלפיך שפירושו עדרי הצאן. ואמרו ואם לקחו אפילו בית רובע וזהו שיעור עשר אמות וחומש אמה בקרוב [על עשר אמות וחומש אמה] אינו חייב להרחיק אבל ישאר כמו שהוא וזהו שאמר הרי הוא בחזקתו וכבר ידעת שהכור שלשים סאה ורבי יהודה אומר בית כור לכל רוח [נ"ל והוא שעור רע"ג אמה ושש שביעיות על רע"ג אמה ושש שביעיות בקירוב וכן הגיה התוי"ט] בקירוב ואין הלכה כרבי יהודה ומזחילה צנור גדול שיורדין בה מימי גשמים :

ניפול הנמצא בתוך חמשים אמה הרי הוא של בעל כו' : (ע"ב)
ניפול אפרוח היונים כשיפול ושאר הדברים מובן :

מרחיקין את האילן מן העיר עשרים וחמש אמה כו' : (דף כד ע"ב)
הטעם להרחיק אלה מן העיר כדי שיהיה מראה העיר יפה וזהו שאמרו משום נויי העיר והלכה כאבא שאול. ומה שאמר אם אילן קודם קוצץ ונותן דמים כלומר יקוץ אותו מי שקוצץ מבני המדינה ויתן לבעל האילן הדמים. ואמרו ספק זה וכו' לפי שאילן זה יקוץ על כל אחד משני הפנים בין קדם האילן בין קדמה העיר וכשיקוץ יאמרו לו הבא ראיה שהוא קדם וטול דמים ולפיכך אמרנו קוצץ ואינו נותן דמים :

מרחיקין את גורן קבוע מן העיר חמשים אמה כו' : (שם ע"ב)
הסבה להרחיק הגורן מן העיר כדי שלא יגיע הקש והמוץ אל העיר ומה שאמר כדי שלא יזיק הוא טעם ההרחקה מנטיעותיו ומנירו ההרחקה הידועה שהוא חמשים אמה כדי שלא יזיק לפי שמפסיד עליו הנטיעות וכמו כן מפסיד עליו החרישה ויעשה הניר זבל :

מרחיקין את הנבילות ואת הקברות כו' : (דף כה)
בורסקי בית העבדנין ומה שייחד רוח מזרחי יש בו שני טעמים לפי דעתי האחד כי הרוח המזרחית נוסבת על המיעוט באלה הארצות רוצה לומר במערבי של הישוב שהם ארץ ישראל ומה שאחריהם נגד מערב וכמו כן בבבל והקרוב אליה מרוח המזרח כמהלך חדש או קרוב לזה. והשני כי רוח מזרחית יתכן שתתקן ביאוש ריח הבורסקי ולא יגיע מזה נזק לבני אדם ורבי עקיבא לא היה חושש משאר הרוחות אלא רוח מערבית לפי שהוא הרוח שאנו מתפללין לנוכחו לפי שההיכל במערב והוא ענין מה שאמר רבי עקיבא שכינה במערב ולפיכך אסור לעשות בורסקי במערב ואפילו בתכלית מה שאפשר מן ההרחקה ואין הלכה כרבי עקיבא :

מרחיקין את המשרה מן הירק ואת הכרישין כו' : (שם)
מה שאמר רבי יוסי מתיר בחרדל אין דעתו שיודה לחכמים שמרחיקין משרה וכרישין אבל רבי יוסי סבר שבעל הניזק להרחיק את עצמו ולא ירחיק לא בעל המשרה ולא בעל הכרישין ולא בעל החרדל אלא מי שיגיע לו הנזק לדעת רבי יוסי עליו לעשות מחילה בינו ובין המזיק אם הוא יכול ובזה הלכה כרבי יוסי ואם הנזק מגיע מן המזיק לניזק בלא אמצעי שר' יוסי מודה שהמזיק בכגון זה חייב להרחיק היזקו וחכמים אומרים על המזיק לסלק את עצמו ולפיכך אומרים מרחיקין את המשרה וכו' ואמר להם רבי יוסי אמנם חרדל ודבורים כל אחד משניהם מזיק לחבירו כי כמו שמזיק החרדל לדבורים ומפסיד דבשו ועושה אותו חריף וחד כמו כן מפסידין הדבורים החרדל ואוכלין אותו ואפילו לדבריכם אין מרחיקין החרדל מן הדבורים ומשרה הוא מקום ששורין בו הפשתים ומפסיד הירקות בהפסד מימיה וכרישין הוא החציר בלשון המשנה ובלשון הגמרא כרתי וכן הוא בלשון ערבי והוא גורע מחום הבצלים כשהוא קרוב מהם :

מרחיקין את האילן מן הבור כ"ה אמה כו' : (שם ע"ב)
אומר חרוב ושקמה מתפשטין יונקותיהם בקרקע הרבה וחרוב ידוע כהרי"ז בלשון ערב כרוב ושקמה הוא עלי תאנה מדברית נקרא בערבי גמיז ומה שאמר בין מלמעלה בין מן הצד רצה לומר בין שהבור למעלה והאילן למטה בין האילן למעלה מן הבור לפי ששרשיו מגיעין לקרקע הבור ומרפה עפרו ומה שאמר לא יקוץ לפי שספק ממון חומרא לתובע וקולא לנתבע והלכה כר' יוסי :

לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו כו' : (דף כו)
אומר כי כשהיה בשדה חבירו אילן לא יטע אילן סמוך לו אא"כ הרחיק ד' אמות וכן אם היה בשדה חבירו גפנים לא יטע גפנים סמוך לו אלא א"כ הרחיק ארבע אמות וזה בארץ ישראל אבל בשאר ארצות אין מרחיקין הגפנים מן הגפנים אלא שתי אמות לפי שבארצות השמנים יפשטו שרשיהם בקרקע ואם היה שדה חבירו גפנים ובא לסמוך לו שדה האילן מרחיק ד' אמות בכל מקום ומה שאמר מעמיק שלשה הוא בעל השדה שאלו שרשין לתוך שדהו יעמיק שלשה ויקוץ מה שימצא ואינו חושש וכשירצה בעל השדה לחפור בשדהו בור ושיח ומערה יקוץ כל מה שימצא משרשי אילני חבירו והעצים שלו ובלבד שיהיה הבור שחפר רחוק משדה חבירו שש עשרה אמה ואם היה בינו ובין אילן חבירו פחות מזה העצים לבעל האילן :

אילן שהוא נוטה לשדה חבירו קוצץ כו' : (דף כז ע"ב)
מרדע הוא עץ המלמד שיש בשתי קצותיו שיני ברזל ומנהיגים בו הבקר בעת החרישה ומחרישה הוא שיש בקצתו שיני הברזל וכאילו אמר גובה המרדע כשהוא עומד על המחרישה בראשי הברזל ובית השלחין היא ארץ עיפה וצמאה והיא שאין לה נהר וצל האילנות מזיק לה לפי שמונע השמש ממנה ולפיכך אמר כל האילן כנגד המשקולת וטעם כנגד המשקולת ההשואה כלומר שיקוצו הענפים כנגד המצר שבין שני השדות ואבא שאול חולק על מה שאמר בחרוב ובשקמה כנגד המשקולת למיעוט תועלתו לפי שאילן סרק הוא כל שאינו עושה פירות כמו הארז והברוש והדומה להם ואין הלכה כאבא שאול :

אילן שהוא נוטה לרה"ר קוצץ כדי שיהא גמל כו' : (שם)
רבי יהודה אומר טעון פשתן בלי רוכב והוא פחות משיעור רבנן ומאמר ר' שמעון מפני הטומאה ר"ל טומאת אהל שמא יאהל על כזית מן המת וכיוצא בו מן הדברים המטמאים באהל ויטמא האדם העובר תחת אותם ענפים כמו שיתבאר במקומו במסכת אהלות והלכה כתנא קמא בלבד :

פרק שלישי

חזקת הבתים והבורות והשיחין כו' : (דף כח)
טעם אלה השלש שנים לפי שהאדם שומר שטר המכר או של מתנה שנה הראשונה ושניה ושלישית לא יותר ועוד לא ישים לבו לשטר ואם אבד השטר לא יאבד ממונו ולפיכך כשיביא ראובן ראיה שאכל פירות זו השדה שלש שנים רצופות תתקיים בידו אותה השדה ואף ע"פ שהיתה אותה השדה ידועה לשמעון ויש עדים לשמעון שהיא ידועה לו טענת ראובן שטוען שלקחה ממנו נאמן בזה ולא נאמר לראובן הבא שטרך על כל פנים לפי שאבדו ואנחנו נאמר לשמעון אם לא מכרת לו כמו שאתה טוען למה הנחתו לאכול פירותיה ואם אמר לא ידעתי לפי שהייתי בדרך רחוקה נאמר לו תוך זמן שלש שנים אי אפשר שלא הגיע לך הדבר שפלוני משתמש בשדך ובעת שהגיע לך הדבר היה לך למחות בכל מקום שתהיה לפי שעיקרנו מחאה שלא בפניו הויא מחאה ואי אפשר שלא הגיע לו הדבר לפי שחברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה : וענין המחאה שיאמר לשנים דעו כי אני לא מכרתי קרקע פלוני לפלוני ולא נתתיו לו במתנה אבל הוא אוכל פירותיו כמו שאמרו לי בתורת גזלנות וכיון שלא עשה כן נתקיימה החזקה וזה כשלא יהיה חירום שאין השיירות מצויות מחמת מלחמות וכיוצא בהן אבל אם הדרכים נפסקים יש לו לטעון לא הגיע לי דבר: ומה שאמר שהעבדים יש בם חזקה הלכה היא ואף על פי שאמרו הגודרות אין להם חזקה הוא קורא הגודרות כל דבר שהוא מתנועע מעצמו והם כל בעלי חיים כשיהיה זה העבד ידוע שהוא לאיש פלוני או זה השור ואחר כך אנו רואים אותו בבית איש אחר לא תהיה לשני חזקה לפי שנאמר הוא הלך ובא לזה מחמת עצמו אבל אמרו אין להם חזקה לאלתר אבל יש להם חזקה לאחר שלש שנים : שמנה עשר חדש רצופות וכמו כן ארבעה עשר חדש לדעת ר"ע והטעם לכל אחד מהם בזה כדי שיאכל שלש תבואות רבי ישמעאל אומר פירות הקטניות ואינן באין בפחות משלשה חדשים ורבי עקיבא אומר אפילו פירות הירקות והם באים לשלשים יום ואמרו אבל בשדה האילן רצה לומר שישער עם זרע האילן כי כשאסף כל תבואתו כאילו אכל פירות כל הקרקע מחטים וכן כשמסק את זיתיו מאותה השדה עצמה כאילו אכל פירות כל הקרקע מפירות הזיתים וכן כשכנס את קייצו כאילו אכל אותה כולה וכן מפירות תאנים וענבים ונתקיימה לו חזקה בזו הקרקע שאכל ממנה שלשה פירות ואע"פ שאכלן בשנה אחת ואין הלכה כרבי ישמעאל ולא כרבי עקיבא אלא כמו שאמר שלש שנים :

שלש ארצות לחזקה יהודה ועבר הירדן והגליל כו' : (דף לח)
מה שהתנה עד שיהא עמו הוא בעת חירום לפי שהיו הדרכים משובשים בעת חבור המשנה. ובאומרו יהודה רוצה לומר ארץ יהודה ואע"פ שלא יהיה עמו בתוך אותה מדינה כמו שביארנו מחאה שלא בפניו הוי מחאה ומחאה בפני שנים ושלא בעת חירום אפילו הוא באספמיא וזה המחזיק בירושלים תהיה חזקה ואפילו לדעת תנא קמא ורבי יהודה סבר שאפילו בעת חירום הויא חזקה בשלש שנים וסבר גם כן שאם היה עמו במדינה תהיה לו חזקה מיד ואינו צריך שלש שנים ולא זמן מועט מזה אלא הואיל והוא לפניו לאלתר הויא חזקה ואין הלכה כרבי יהודה בשום דבר מזה :

כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה כו' (דף מא)

האומנין והשותפין והאריסין כו' : (דף מב)
הבא משום ירושה הוא שירש אותה קרקע וכשיתברר שאכלו אביו שלש שנים או שאכלו הוא שלש שנים או שאכל אביו מקצת השלש והבן אכל תשלום השלש נתקיימה החזקה לבן: אומנין בעלי האומניות אריסין שעובדין השדה למחצה לשליש לרביע. אפוטרופסין הם הממונים על עסקי היתומים במצות האב. ודע שמה שאמר אומנין אין להן חזקה אינו רוצה לומר בקרקעות בלבד אלא גם במטלטלין כמו כן ובזה יש דינין חלוקין כמו שאומר וזה כי האומן כשיהיה בידו כלי ויאמר לו אחד הטעם זה הכלי שאתה עושה בו או שאתה מתקן אותו שלי הוא ואני נתתיו לך לתקנו והביא עדים והעידו לו שזה הכלי הוא ידוע לו ואם אמר לו האומן אמת שהיה שלך אבל לקחתיו ממך אינו נאמן בין שמסר לו הכלי בעדים או שלא בעדים ואם תבע אדם לאומן ואמר לו דבר פלוני שהוא אצלך הוא שלי ואני נתתיו לך שתעשה לי בו מעשה כך וכך והשיב לו האומן לקחתי' ממך האומן נאמן בין שנתנו לו בעדים או שלא בעדים אחר שאין הכלי מצוי לפי שאם נתנו לו בעדים יכול הוא לטעון החזרתיו לך ואם נתנו לו שלא בעדים היה יכול לומר לו לא היו דברים מעולם ומעקרינו מגו כמו שבארנו פעמים רבות וכגון זה נקבל טענת מגו מן האומן וכן אם ראה אדם כלי מכליו אצל האומן ואמר לו הנה נתתיו לך לתקן וכפר האומן ואמר לא נתת לי כלום האומן נאמן אבל אם אמר לקוח הוא בידי כלומר שיאמר לי אתה מכרתו לי אינו נאמן כיון שהוא מצוי לפנינו ויש שם עדים מעידין שהוא ידוע לו ובכיוצא בזה אמרנו אומנין אין להם חזקה ולא נקבל מהם טענת מגו דיכול למימר לא היו דברים מעולם אבל יפול מהם בכאן דין מגו ואם הביא בעל הבית עדים שזה הכלי שלו הוא נוציאהו מיד האומן ואע"פ שיטעון לא נתת לי כלום אלו הן הדינין הנאותין למה שנתבררו מן הגמרא בזה הענין וכיון שאלו הדברים כן אם נפלה הכפירה בשכירות בין האומן ובין בעל הבית שהאומן אומר כך פסקתי עמך ובעל הבית אומר לא פסקתי אלא בפחות אם היה הכלי מצוי לפנינו אין האומן נאמן כמו שזכרנו ויהיה בעל הבית נאמן ואם הכלי אינו מצוי בפנינו האומן נאמן ואפילו מסר לו בעדים כי מגו דיכול לומר החזרתיו לך נאמן הוא לומר לא החזרתיו לך וכך וכך פסקת לי וכל מה שאמרנו בזה נאמן ר"ל אחר שישבע בנקיטת חפץ לפי שאנו משביעין אותו על עיקר מגו בתקנת חכמים עם שבועת השכיר שהוא נשבע ונוטל ר"ל האומן ומה שאמר אריסין ובלבד שיהא אריס אבותיו שהבן מניח לו כל
הנכנסים

הגהות הגר"א [א] מן החלון חסר כאן וצ"ל החלון. עפח ויגביה ד' אמות וכו'.

הנכסים ברשותו לפי שהוא כמו אפוטרופוס עליו ולפיכך אין לו חזקה אבל אם היה זה האריס בקרקע לאיש בעצמו ואכלה כולה שלש שנים נתקיימה בידו החזקה: ואין לאיש חזקה בנכסי אשתו בנכסי מלוג אבל בנכסי צאן ברזל כבר הם כתובים עליו ואפילו כתב לה בעודה ארוסה שלא יאכל לה פירות שנתקיים זה התנאי ואין לו פירות כמו שבארנו בט' מכתובות עם כל זה אין לו חזקה כשטען והביא ראיה שאכלה שלש שנים לפי שהאשה תוותר לבעלה מנכסיה ואפילו לדברים שאין לו בהם זכות אבל אם הביא ראיה בשטר או בעדים שהיא מכרה לו שום דבר מנכסי מלוג אותה מכירה קיימת ואין האשה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי. וכן כשקבלה אחריות עם בעלה בנכסי מלוג כמו שיכולה לומר זה בנכסי בעלה עצמם ובנכסי צאן ברזל רצה לומר נכסי בעלה כגון שדה שכתב לה בכתובתה או שייחד לה בכתובתה לפי שאין לו בנכסי מלוג כלום כדי שתאמר מחמת שנצטער לי עשיתי זה. ואין לאשה חזקה בנכסי בעלה בכל נכסיו ואפילו ייחד לה מקום שתקח ממנו מזונות והיא אכלה ממקום אחר שלש שנים לא עלתה לה חזקה לפי שהאיש גם הוא מוותר לאשתו ואפילו במה שאין לה בו זכות אבל כשתוציא ראיה בשטר או בעדים שהוא מכר לה אם הכספים שלקחה בהם היו טמונים אצלה המכר בטל לפי שיאמר כדי שתראה הממון שהיה טמון אצלה מכרתי לה כדי שתקחנו לא שיהיה שלה. ואם היו הנכסים ידועים נתקיים המכר והבעל אוכל פירות. ואם נתן הבעל לאשתו שום דבר במתנה אין לו פירות באותה מתנה וכל אלו שאמרנו שאין להם זה על זה חזקה הוא בגוף הקרקע עצמו כדי שיקנה אותו באותה חזקה אבל שאר הדברים שיש להם חזקה כשמתראים זה לזה כגון לטעון בכותלים ולפתוח מזחילות ואמות המים ופתיחת חלונות יש להם חזקה בדברים האלה האיש בנכסי אשתו והאשה בנכסי בעלה וכן שאר הנזכרים. ואמרו במה דברים אמורים וכו' רצה לומר שזה שאמרנו שאין להם חזקה הוא כשטען שלקח או שנתן לו במתנה ואבד השטר והוא מביא ראיה בחזקה ובעל הקרקע מכחיש טענתו בזה אמרנו שאין שומעין לו אבל אם נתן הבעל לאשתו או האשה לבעלה מתנה וקנה אותה בחזקה יש לו חזקה כמו שקבענו עיקר בריש קדושין כי כשיעשה שום דבר בגוף הקרקע קנה אותה. ונעל הוא שיסתום שום מקום בקרקע. וגדר שיבנה. ופרץ שיהרוס. ומעיקרנו שהגר שאין לו יורשין כל הקודם זכה בנכסיו וכשהחזיק באחד מאלו הפנים וכיוצא בהן קנה. וכן האחין שחלקו נתקיימה חלוקתם ואינם יכולים לחזור כיון שהחזיק אחד מהן בחלקו:

היו שנים מעידין אותו שאכלה ג' שנים כו' : (דף נו)

משלמין כלומר יחלקו ביניהם ישלם כל אחד שתות הממון וכיצד אחד מצטרף עמהם כגון שיעיד משה עם ראובן שאכלה שנה ראשונה ואחר כן יעיד אותו משה עצמו עם שמעון שאכלה שנה שניה אחר כן יעיד אותו משה עם לוי שאכלה שנה שלישית עדות זו קיימת ועלתה חזקה בצרוף אלו השלש עדיות:

אלו דברים שיש להם חזקה ואלו דברים כו' : (דף נז)

מה שמדבר כאן הוא בחצר השותפין שמקפידין על עשיית המחיצה אבל חצר חבירו אפילו עשה המחיצה לא עלתה לו חזקה באותו מקום עד לאחר ג' שנים:

המרזב אין לו חזקה ויש למקומו חזקה כו' : (דף נח ע"ב)
הזיז עד טפח יש לו חזקה כו' : (דף נט)

פירוש מרזב צנור קטן. ופירוש אין לו חזקה ויש למקומו חזקה רצה לומר כי כשיהיה לראובן מרזב ששופכין מימיו לבית שמעון אין ראובן יכול לומר לשמעון לא יסור זה המרזב מזה המקום כיון שהוחזק שם אבל יש לשמעון להסיר אותו ממקומו ולהחזירו במקום אחר לפי שיכול לומר לו אין לך עלי אלא שירדו מימי גגך בחצרי ואין לך היזק שירדו מצד זה או מצד זהו: ומזחילה צנור מעץ גדולה ורחבה עומדת על הכותל ומימי הגג יורדין שם כדי שלא יתקלקל הכותל. ואמרו בחלון ובסולם יש לו חזקה ואין לו. הוא כי כשפתח אותו חלון או העמיד אותו סולם כשאמרנו אין לו חזקה אינו יכול לטעון כבר חזקתי ולא תפס פעולתי אבל יש רשות לחבירו לבנות סמוך אותו חלון כשהוא חלון מצרי ולהסיר אותו סולם מצרי וכשאמרנו יש לו חזקה לא יבנה חברו סמוך לאותו כותל עד שירחיק כמו שקדם. ומלבן הוא בנין עשוי מבחוץ כעין משקוף מלמטה ולמעלה. וזיז הוא הבנין היוצא מן הכותל מקורות ואם יש בו טפח יש לו חזקה ויכול בעל הזיז למנוע לבעל החצר הסמוך לו לבנות סמוך לאותו הזיז שלא יסיר אותו ויכנסהו בבנין ואם הוא פחות מטפח אין לו חזקה ובעל הזיז אינו יכול למנוע לבעל החצר מלבנות אבל בעל החצר יכול למנוע לבעל הזיז מלהשתמש עליו כדי שלא יביט בו בעת שמשתמש לשם וכבר בארנו כי מעקרי דיננו היזק ראיה שמיה היזק ומעיקרנו גם כן יש חזקה לנזקין זולתי העשן והאבק וכיוצא בהן והריח הנבאש. ובכלל הנזקין שיש להם חזקה היזק ראיה. ואין צריך בחזקה לנזקין שלש שנים והוא מה שאמרנו אין דין חזקה בנזקין וגם כן לא הויא חזקה בהם לאלתר אלא כשיעמוד אותו המזק כדי שיוכל לומר לאותו שהוזק כבר נתפייסת כיון שלא מחית עליו ולפיכך כשיפתח אדם חלון שאין ראשו של אדם יכול ליכנס ממנו למעלה מד' אמות אין לו חזקה לפי שיאמר לו השכן אנלו לא נתרצתי לך אלא לפי שלא היה לי בו היזק כיון שלא תציץ עלי ולפיכך אם ירצה לבנות כנגד אותו חלון ולסתום אותו הרשות בידו ולא יוכל בעל החלון למנעו לפי שלא עלתה לו חזקה ויש לשמעון רשות למנעו מלפתוח זה החלון מתחלה אפילו למעלה מארבע אמות לפי שיאמר לו תעלה על כסא ותביט עלי ואם הניחו ופתח אין לו חזקה ויש לו רשות לבנות כנגדו. אבל אם היה החלון למטה מארבע אמות או שהיה חלון צורית והוא שראשו של אדם נכנס ממנה ואפילו היה למעלה מארבע אמות או שפתח חלון ליכנס בו האור ואפילו הוא קטן מאד ולמעלה מארבע אמות כל השלשה חלונות יש להן חזקה וכיון שנתפייס שמעון לראובן לא יוכל שמעון לבנות בסמוך לאותו חלון עד שירחיק ארבע אמות כמו שנתבאר בפרק שלפני זה:

לא יפתח אדם חלונותיו לחצר השותפין כו' : (שם ע"ב)
לא יפתח אדם לחצר השותפין פתח כנגד פתח כו' : (דף ס)

הטעם בכל זה שלא יציץ עליו וכשיהיו שני בתים וביניהם רשות הרבים יש לו לפתוח חלון כנגד חלון ויוסיף בפתחים לפי שיכול לומר אין אני מזיק לך בראותי יותר מראיית כל באי עולם העוברים ברשות הרבים:

אין עושין חלל תחת רשות הרבים כו' : (שם)

חכמים אומרים לפי שברוב הימים מרקיבין הקורות והבנין שהוא מתחת הארץ ויפחות המקום מחמת ההולכים עליו וגזוזטראות הם קורות גדולות שיוצאין מן הכותל שיכולין לקבל תקרה ומעזיבה ומעיקרנו טוענין ליורש וטוענין ללוקח ולפיכך כשיקחם הרי היא בחזקתה לפי שאנו נטעון בשבילו נאמר אפשר שאותו הראשון שבנאו בתוך שלו הוציא כמו שהוא ראוי ונעמיד אותה כמות שהיה:

פרק רביעי

המוכר את הבית לא מכר את היציע כו' : (דף סא)

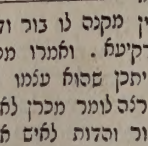

יציע הוא חלל בין שני כותלין כגון צורה זו: ומלת ממנו הוא חוזר אל הבית ואין הלכה כרבי יהודה:

לא את הבור ולא את הדות אף על פי שכתב לו כו' : (דף סד)

בור הוא חפירה בקרקע. והדות בנוי על הקרקע לפי שלא יועיל עומקא ורומא אלא להקנות מה שהוא נראה על הארץ או מה שעל הגג ואין מקנה לו בור ודות כשיאמר עומקא ורומא עד שיכתוב לו קני מארעית תהומא עד רום רקיעא. ואמרו מכרן לאחר אין ר"ל שמכר הבור והדות אחר שמכר הבית סתם כי היאך יתכן שהוא עצמו אין לו דרך ומי שלקח ממנו יש לו דרך שדי לו ללוקח שיהיה כמוכר אבל רצה לומר מכרן לאחר שמכר הבור והדות לפני מכירת הבית או מכר הבית לאיש אחד והבור והדות לאיש אחר בבת אחת. וטעם מחלוקת רבי עקיבא ורבנן שר' עקיבא סבר מוכר בעין יפה הוא מוכר ולא שייר לעצמו כלום ולפיכך צריך ליקח לו דרך ורבנן סברי כי המוכר בעין רעה הוא מוכר והוא משייר לעצמו ולפיכך א"צ ליקח לו דרך כרבי שמעון וכבר קדם לנו שהלכה כרבי עקיבא:

המוכר את הבית מכר את הדלת כו' : (דף סה)

מכתשת הוא כלי שכותשין ושוחקין בו הדברים הגסים כגון מכתשת אבן וזולתה. ואצטרובל הוא עץ כעין רקיס מעמידים עליו הרחים לטחון וקלת עגול מעץ שעושין סביב לרחים כדי שלא יתפזר כלום מן הדבר הנטחן:

המוכר את החצר מכר בתים בורות שיחין כו' : (דף סז)

אין הלכה כר"א:

המוכר את בית הבד מכר את הים כו' : (שם ע"ב)

ים האבן שטוחנין בתוכו הזיתים וממל הוא האבן שטוחנין בו הזיתים למעלה. בתולות הן כלונסות של ארז שמעמידין בהם את הקורה מהבד. עכירין הם הנסרים הכבדים שמכבידין אותן על האמתחות ששמים בהם הזיתים הכתושים ועליהן נהלית האבן וכובשן. וגלגל שמגלגל האבן ומגביה אותה ומכביד על הזיתים הכתושים והשמן יוצא:

המוכר את המרחץ לא מכר את הנסרין כו' : (שם)

נסרים לוחות ששמין עליהם הבגדים. וספסלים כסאות. וילאות כעין יריעות שחוגרין כעין סינר לכסות הערוה בהן במרחץ:

המוכר את העי' מכר בתים בורות שיחין כו' : (דף סח)

בית השלחין הם הנהרות שהמים נמשכים עליהם להשקות אילני העיר. וסנטר הוא עבד ממונה לשמור העיר. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

המוכר את השדה מכר את האבנים כו' : (שם ע"ב)

אבנים שהם לצרכה לגדרים. וקנים שהם נצרכו לסמוך בהם הגפנים. ומחילת הקנים המקום שנטועין בו הקנים בלבד ושומירה סוכת קנים וכיוצא בה שיושבים בה השומרים פירות. ובתולת שקמה הוא אילן משקמה קודם שיכרתו אותה לפי שדרכה לכורתה ואחר שכורתים אותה תחליף שנית ויגדל גוף העץ אחר שנכרתה:

אבל לא מכר לא את האבנים שאינן לצרכה כו' : (שם)
לא את הבור ולא את הגת ולא את השובך כו' : (דף ע"א)

טעם מחלוקת רבי עקיבא וחכמים כבר זכרנוהו במה שקדם. ואמרו בנותן מתנה שנתן את כולם לפי שהוא עיקר אצלנו נותן בעין יפה נותן ואפילו לחכמים שאומרים מוכר בעין רעה מוכר ויש לו דרך הוא לפי שהלוקח היה לו לבאר מה שהוא לוקח אבל מי שמקבל המתנה בושת הוא לו לומר באר מה שאתה נותן לי ונתבאר גם כן כי נכסי הגר שמת ואין לו יורשין הפקר וכל הקודם בהם זכה כלומר כשקדם והחזיק בהם. ופירוש דברי רבי שמעון המקדיש את השדה לא הקדיש את הקרקע אלא חרוב המורכב והוא שכבר הוא עושה פירות וסדן השקמה אבל אבנים של שדה שאינן לצרכה וכיוצא בהן אין מוקדשין:

פרק חמישי

המוכר את הספינה מכר את התורן כו' : (דף עג)
מכר את הקרון לא מכר את הפרדות כו' : (דף עז ע"ב)

התורן הוא עץ גבוה שתולין עליו הנס והנס בלשון גמרא וילון ובלשון הפסוק קלע וכן בערבי קלאע: עוגין הברזלים שקושרין אותם בחבלים ומשליכין אותם בים כדי להעמיד הספינה. מנהיגים אלו המשוטות ומרצופין אמתחות שנושאין בהם הסחורות בספינות יש מהן עשוין מעור או מעורות ומנעורת הפשתן או מעץ. אנתיקי הסחורות עצמן שנושאין בספינה וקרון מין מן העגלות. ופרדות עצים הנפרדים ממנו שמושכות אותו ובלבד שיהיו הפרדות נבדלות ממנו בשעת המכירה ויש מפרשין הפרדות קבוץ פרדה כלומר הבהמות שמושכות את הקרון. צמד הוא העול שבצוארי השורים המחבר אותם. וזה שאמרנו אין הדמים ראיה לענין קיום המכר אבל להיות בו דין אונאה או בטול מקח הדמים ראיה ובלבד שיהיו הדמים בקירוב אבל אם יש ביניהם הרחקה יתרה אין בהם אונאה ולא בטול מקח לפי שהריחוק הגדול אין טועים בכיוצא בו וזה עיקר גדול וזכור אותו כי יש לנו לומר ברצונו נתן לו מתנה. ואין הלכה כרבי יהודה:

המוכר את החמור לא מכר כליו כו' : (דף עח)

אמנם הכלים העשויים לרכיבה כגון האוכף והמרדעת דברי הכל מכורין בין שהן עליו בשעת המכר בין שאינם עליו אבל כלי הטעינה יש בהם מחלוקת חכמים אומרים אינם מכורין במכירתו אפילו הם עליו בשעת מכירה והלכה כחכמים:

המוכר את החמור מכר את הסיח כו' : (שם ע"ב)
הלוקח פירות שובך מחבירו מפריח כו' : (דף פ)

זהו כשאמר פרה מניקה אני מוכר לך חמור מניקה אני מוכר לך וידוע שחלב האתון לא יצלח לכל א"כ לאיזה תועלת אמר חמור מניקה אלא כדי שימכור הסיח עמה ואמר מכר בור מכר מימיו [הוא] דעת יחיד והוא דחוי. ואמרו מפריח בריכה ראשונה הטעם כדי שישובו לשובך וישבו אותו. נחיל ולדות הדבורים להכניסם בכוורת אחרת ואמר נוטל שלשה נחילות זה אחר זה ואח"כ נוטל פעם אחת האפרוחים ויניח האפרוחים פעם שניה כדי שיגדלו ויתחברו עם האבות כדי ליישב הכוורת כך יעשה תמיד וזה פירוש מסרס נגזר מסרים כלומר כורת. וחלות דבש הם הבתים שעושים הדבורים מן השעוה ויצניעו בהם הדבש. ושתי גרופיות שיעור שני טפחים על הארץ:

הקונה שני אילנות בתוך שדה חבירו כו' : (דף פא)

לא ישפה לא יכרות רוצה לומר אין ראוי ללוקח שיכרות הענף הצומח ואין הלכה שנחוש שימשוך שרשו בקרקע ויעלה אילן שלישי ויאמר לו שלשה אילנות מכרת לי ויש לי קרקע ולפיכך חייב הלוקח שישפה ומלה זו דומה לארמי תרגום ואכות אותו טחון ושפית יתיה. וגזע הוא שנראה מן האילן למעלה מן הארץ ושרשיו מה שתחת לארץ: ואמרו הגדילו ישפה לפי שיאמר לו המוכר כיון שיש לך קרקע ואיני יכול לטעון עליך בו אחר שיש לך שלשה אילנות למה תניח הענפים שמתפשטים וממלאים שאר קרקע. ומה שאמר יש לו קרקע שיעור אותו קרקע שהוא רחוק אילן מאילן וחוץ לאילנות שיעור שיעמוד אורה הפירות וסלו שמאסף בו וזהו כשיהיה רחוק אילן מאילן מד' אמות עד שש עשרה אמות אבל היה בין אילן לאילן פחות מארבע אמות או יותר משש עשרה אמה אין לו מן הקרקע סביבות כל אילן אלא מלא האורה וסלו הולך לו:

המוכר ראש בהמה גסה לא מכר את כו' : (דף פג ע"ב)

בהמה גסה הבקר בלבד:

ארבע מדות במוכרין מכר לו חטים יפות כו' : (שם)

שחמתית חטים אדומים והטעם בזה כי כשיהיו רעות ואמר לו הלוקח אני מתרצה בו ואין המוכר יכול להחזירם אבל חומץ ונמצא יין או יין ונמצא חומץ וכיוצא בהן יש לכל אחד מהם לחזור בו לפי שיש בני אדם שרוצין יין יותר מחומץ ואפשר שיהיה המוכר יצטרך לחומץ ולא יצטרך ליין:

המוכר פירות לחבירו משך ולא מדד כו' : (דף פד ע"ב)

יש אצלנו עיקר במקח וממכר ראוי שתדע אותו ואז תבין עניני הלכה זו מן העקרים ההם ואלו הן משיכה קונה בסימטא ובחצר של שניהם מסירה קונה ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהם והגבהה (ומשיכה אין קונין ועיקר אחר והוא שכל מה שאמרנו) קונה בכ"מ והמקום שנקנין בו המטלטלין במסירה אין מועיל בו המשיכה והמקום שמועיל בו המשיכה אין קונין בו במסירה ועיקר אחר והוא שכל מה שאמרנו כל מקום שהוא קונה במשיכה ואפילו במקום שתועיל בו המשיכה זהו בדבר שאי אפשר בו הגבהה אבל דברים שיתכן בהם הגבהה אינן נקנין אלא בהגבהה וכן כשישכור המקום שאותן הפירות בו חזר אותו מקום כשלו וקנה אותן פירות ועיקר אחר והוא שכליו של אדם כל מקום שיש לו רשות להניחו קונה ולפיכך אין קונין לו כליו

לא

לא ברשות הרבים ולא ברשות היחיד של מוכר אלא א"כ אמר לו מוכר זיל קני או אם לקח ממנו את הכלי והגביהו קודם שיקבל הפירות הלקוחים מאותו האיש בעצמו לפי שבשביל הנאה שהיתה לו במכירת הכלי אין מקפיד עליו במקומו ואלה הפירות שמדברת בהן המשנה בכאן הם ברשות הרבים ולפיכך כשמדד ולא משך לא קנה ואפילו היה אותו הדבר בכליו של לוקח לפי שאינו קונה ברשות הרבים כמו שקבענוהו עיקר וזהו כשהמוכר הוא המודד אבל אם מדד הלוקח קנה בהגבהה כמו שאמרנו אבל אם מדד המוכר ללוקח בסימטא יקנה. ואמרו משך רצה לומר משך מרשות הרבים לרשותו או לסימטא לפי שהמשיכה ברשות הרבים אינה מועלת ודע כי אפילו משך קלת החפץ והוציאו מרה"ר [לא] קנה כיון שאפשר באלה הפירות הגבהה אלא אם היו משואות גדולות כמו שאמרנו בעיקרנו ולפיכך אמרו בפשתן לא קנה עד שיטלטלנו לפי שאע"פ שהמשואות גדולות אפשר להגביהן מעט מעט ולא יתפזר ולפיכך אין נקנין במשיכה אלא בהגבהה ועיקר ג"כ אצלנו כל העומד ליבצר כבצור דמי ולכן הפשתן המחובר לקרקע כשיבש במקומו וצריך לתלשו דינו כדין המטלטלין. וכבר פירש הגמרא מה שאמר בכאן ותלש ממנה כל שהוא קנה זהו כשיאמר לו זכה לי קרקע כל שהוא וקנה כל מה שעליה ולפיכך זה שקנאו הוא כדרך שכירות לפי ששכרו לעבודת זה המקום בדבר ידוע וכשעבד כמו שפסק עמו קנה שכירותו וקנה אותו הדבר הידוע וזכור כל אלה העקרים שהבאתי בזה המקום ואל יליזו מעיניך:

המוכר יין ושמן לחבירו והוקרו או שהוזלו כו': (דף פז)

הוקרו שהוסיפו למיהם הוזלו שפחתו דמיהן · וסרסור הוא איש אחד סוחר שלוקח מבעל הבית ומוכר לאחרים מעלמא וזה כשהיתה המדה של סרסור ובסימטא או ברשות הלוקח והתבונן זה בעקרים שהקדמנו. הרכינה רוצה לומר הרכין המדה ומה שיתמצה ממנו לבעל החנות לפי שנתיאשו הבעלים. ומה שאמר רבי יהודה פטור רוצה לומר מליתן שלש שפין לדוחק השעה. ואין הלכה כרבי יהודה:

השולח את בנו אצל חנוני ופונדיון בידו כו': (שם ע"ב)

זה הבן הוא קטן בשנים בלא ספק וחכמים אומרים שלא שלח לו בנו אלא להודיעו כדי שישלח לו עם מי שראוי לשלוח לו ולפיכך חייב החנוני כשנתן לו השמן או כשאין לו שמן ונתן לו איסר ליקח בו מזולתו ומה שחייבו חכמים החנוני לשלם הצלוחית זהו כשיקחנה מיד הקטן למדוד בה לשאר בני אדם לפי שהוא שאלה שלא מדעת ושואל שלא מדעת חייב באחריות אותו הדבר שעבר עליו ולפיכך הוא חייב באחריות הצלוחית אבל כשיתן השמן בה כשהיא בידו ושבר אותה התינוק הוא פטור מדמי הצלוחית. ואין הלכה כרבי יהודה:

הסיטון מקנח מדותיו אחת לשלשים יום כו': (דף פח)

סיטון הוא המחלק הסחורות של בעלי הסחורות על בעלי החנויות. ומקנח שמסיר הטלודה ומה שנדבק בכלי. וממחה שרוחץ במים:

אמר רשב"ג במה דברים אמורים כו': (שם)

חייב להכריע לו טפח במקום שנהגו אבל במקום שלא נהגו ישקול עין בעין כלומר שיעמיד קנה המאזנים בשוה. וגירומיו התוספת שהוא מוסיף במכר ושיעורו עשירית ליטרא כשמוכר עשרה ליטרין מן הלח וחצי עשירית ליטרא כשימכור עשרים ליטרין מן היבש. וגסה מדה גדולה ודקה מדה קטנה. למחוק שימדוד ויסיר מה שעל שפת המדה ולגדוש שמוסיף על מלוי המדה. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל·

פרק ששי

המוכר פירות לחבירו וזרען ולא צמחו כו': (דף צג)

אפילו זרע פשתן שאין לוקחין אותו על הרוב אלא לזריעה והכל מודים שזרעוני גינה שאינן נאכלין חייב באחריותן ליתן (להם) [לו] דמיהם בלבד. ורבן שמעון בן גמליאל אומר הדמים וכל מה שהפסיד בשביל הזרע כאילו אמר חייב באחריות הוצאה · ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

המוכר פירות לחבירו הרי זה מקבל עליו וכו': (דף צג ע"ב)

סנופת מסונפות בעפר. מתליעות אכולות מתולעים. קוססות מחמיצות אם היה המרתף חביות עשר חביות ואם המרתף כדים עשר כדים זהו כשאמר לו מרתף זה של יין אני מוכר לך ולמקפה כלומר לשמנו בתבשיל אבל אם אמר לו מרתף של יין למקפה אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה ואם אמר לו מרתף [זה] של יין אני מוכר לך ולא זכר מקפה נותן לו יין הנמכר בחנות שאינו בתכלית היופי ואם אמר לו מרתף יין אני מוכר לך ולא זכר מקפה ולא יחדו שלא אמר לו זה הוא ג"כ מקבל עליו עשרה קוססות למאה כמו שאמרה המשנה אבל אמר לו מרתף זה ולא זכר יין אפילו כולו חומץ הגיעו. קנקנים בשרון במישור. ופירוש פוטסיאות רוצה לומר כעורות שאינם מבושלות כל צרכם ובלבד שיהיו נאות:

המוכר יין לחבירו והחמיץ אינו חייב כו': (דף צז ע"ב)

ובלבד שיהיו בכלים דלוקח ויבאר עליו שיש בלבו שהוא לוקח ממנו לבשל בו מעט מעט ובכן לא יהיה המוכר חייב באחריות אבל אם הוא בקנקני המוכר יאמר לו הא חמרך והא קנקנך ולא יוכל לומר לו המוכר למה הנחתו עד שנפסד לפי שכבר הודיע לו שהוא צריך לבשל מעט מעט:

המוכר מקום לחבירו לבנות לו בית חתנות כו': (דף צח ע"ב)

רפת בקר גדרות הבקר. והיכל שלמה ארכו ארבעים ורחבו עשרים ורומו שלשים וזהו חצי האורך והרחב ואמרו בגמרא שרבן שמעון בן גמליאל אפשר שהוא מסייע סברת ת"ק שרוב הבתים צריך שיהיה חצי ארכן וחצי רחבן ואפשר שהוא חולק עליו וכאילו הוא תמה תמיהת הרחקה ואומר וכי ראויים כל הבנינים שיהיו כבנין ההיכל אינו כן רק הדבר חוזר כמנהג שנוהגין שם אבל ההיכל מדותיו מאת השם יתברך:

מי שיש לו בור לפנים מביתו של חבירו כו': (דף צט)

שער שמשם נכנסין זה לבורו וזה לביתו:

מי שיש לו גינה לפנים מגינתו של חבירו כו': (שם ע"ב)

הטעם שלא יכנס מתוכה לשדה אחרת ואע"פ שנתנו לו מדעת שיהיה דרך לפי שהוא מרבה עליהם הדרך ולא נתנו לו אלא לצורך גינתו:

מי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו כו': (שם)

מעמד מקום שמתקבצים שם להספד וכבר בארנו במה שקדם משיחת בית קב. וטעם שמה שלו לא הגיעו ולא יוכל להסיר הדרך ממנו לפי שיש בידינו עיקר מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו:

המוכר מקום לחבירו לעשות לו קבר וכן כו': (דף ק ע"ב)

כוך הוא הקבר החופה גוף המת וזו היא צורת המערה

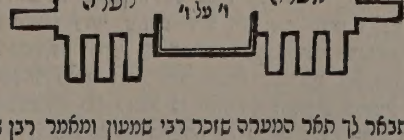

שזכר ת"ק מזו הצורה יתבאר לך תאר המערה שזכר רבי שמעון ומאמר רבן שמעון בן גמליאל הכל לפי הסלע רוצה לומר קושי הארץ ורכותה כי אם היא קשה אין המקבל חייב לחפור אלא מערה קטנה והוא שם על ארבע כמו שציירנו ואם היא רכה יחפור מערה גדולה כמו שזכר רבי שמעון והלכה כתנא קמא:

פרק שביעי

האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר כו': (דף קב ע"ב)

נמדדין הוא שימוד גב הסלע וקרקע הנקח כשהיא פחותה מעשרה טפחים ויחשב בכלל מדת בית כור חמשה ושבעים אלף אמה:

בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל כו': (דף קג ע"ב)

כבר ידעת כי רובע לסאה הוא חלק מארבעה ועשרים. ומדה בחבל מורה על הקפדה על מדידת אותה קרקע. ואמרו הן חסר הן יתר יורה שנתפייסו שניהם בקרוב המדה הנזכרת ביתר או חסר. אחר כן אמר שכשפסק עמו במדה בחבל והותיר איזה שיעור שיהיה או שפסק עמו בקרוב והיה התוספת יותר מרובע לסאה הלוקח חייב למוכר דמי אותו התוספת שנשארו אצלו משומת מקחן לכל הקרקע ואם רצה המוכר שיחזיר לו הקרקע באותה התוספת ברשות בידו ולא יוכל הלוקח לחייבו במכירת אותה התוספת לפי שההנאה זו למוכר לפי שהוא לא תועיל לו אותה חלקה קטנה שאינו יכול לזרעה ולפיכך חייב הלוקח לקנותה שיצרף אותה לשאר הקרקע שלקח ולא יפסיד כלום ואם היה השיור הנשאר למוכר שיעור שיוכל לזרוע ויקרא שם שדה עליו אין הלוקח חייב להחזיר לו מעות אלא קרקע וזהו טעם מה שאמר שאם שייר בשדה בית תשעה קבין וכו'· ומה שאמר ולא את הרובע בלבד וכו' כבר תקן הגמרא זה הלשון ואמר שהכוונה לא את המותר בלבד הוא מחזיר אלא את כל הרבעים כולם כגון שמכר לו שדה זרע עשר סאין אם חסר או יתר וכשמדדו מצאו עשר סאין ועשרה רבעים ומותר על הרבעים יחזיר לו הלוקח אותו המותר עם העשרה רבעים כולם ולא יקח אלא מדה בחבל:

מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתר כו': (דף קד ע"ב)

בסימניו ובמצריו פחות משתות הגיעו כו': (דף קו)

ינכה יפחות מן הדמים שיעור מה שחסר מן המדה ואין הלכה כבן ננס אבל יקח הלוקח בכגון זה הדבר כולו הפחות שבשעורין וזהו שאמר הלך אחר הפחות שבלשונות. וכבר ידעת כי המצרים הם הגבולים וכשאמר לו בית כור אני מוכר לך והגבילו והוא מה שאמר במצריו כלומר שיגביל אותו מכל צדדיו יראו המקום ההוא המוגבל אם כן הוא בית כור או פחות שתות או יותר שתות ודין שתות כדין פחות משתות:

האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך כו': (דף קז ע"ב)

השדות ישתנו דמיהם כפי שמנן וכחשן ואמרו בכאן משמנין הוא שידעו כמה שוה כל השדה וכמה דמים ראוי לחצי השדה במדה מן הכחוש שבה והוא נותן ללוקח כגון שיהיה מדת השדה מאה אמה ויהיה בה מקום שמדתו שלשים אמה שוה ל' דינרין ימשח לו כ' אמה מן השבעים ויתן לו (כ') [כ] דינרין ואם פסק עמו (בריוח) [ברות] ובאותה (הריוח) [הרות] על דרך משל היו אלה השלשים אמה השמנים ימשח לו מאותן השלשים אמה תשעה ועשרים בתשעה ועשרים דינרים שהוא הלי תגל והבין זה הענין. והלוקח הוא שיקבל עליו חריץ ובן הריץ ובכן יתן לו החצי והוצרכנו לשמות שני חריצין גדול וקטן לפי שאילו היה הגדול בלבד היתה הבהמה וכיוצא בה יורדת לקרקעיתו והיתה עולה משפת החריץ ותבא אל השדה ואילו היה הקטן בלבד היתה קופצת עליו ונכנסת בשדה וכשהם שנים אינה יכולה להיכנס בקטן למיעוט רחבו ולא תקפוץ לרוחב השני חריצין ובין חריץ וחריץ רוחב טפח והשנים מבחוץ לגדר (על זו הצורה) וכל זה בחציו של לוקח כמו שביארנו:

פרק שמיני

יש נוחלין ומנחילין ויש נוחלין ולא מנחילין כו': (דף קח)

כל המשנה הזאת מבוארת וירושת האב קבלנו מפי השמועה וכן ירושת הבעל לאשתו ורמז לירושת יוצאי יריכו ממה שנאמר לשארו ונאמר שאר אביך וירושת אשתו ממה שנאמר וירש אותה:

סדר נחלות כך הוא איש כי ימות ובן אין לו כו': (דף קטו)

יש לך לזכור בסדר הנחלות שלשה עקרים. האחד כי כשימות אדם בניו קודמים לנחלתו ואם אין בנים תשוב הירושה לאב. והעיקר השני כי כל הזוכה בירושה אם הוא בחיים יירש הוא עצמו ואם מת נפלה ירושתו ליורשיו לחשוב כאילו זה הזוכה בירושה הוא אותו שנפטר והעיקר השלישי כי הזכרים קודמין לנקבות כשקורבתם אל המת שוה. ואלה השלשה העיקרים הם יסוד הענין לידע מי יירש ומי לא יירש · והנני עושה לך משל יתבאר לך ממנו היאך ראוי על אלה העקרים לירש האחים והאחות ואחי האב ואחות האב ואבות האבות בענין שכשימות האדם על דרך משל יירש אותו אבי אבי זקנו ויש בלבך כי עמרם נפטר והיה ראוי לירש אותו משה ואהרן ואינם מצויים בחיים נבקש בניהם הזכרים ואם לא נמצאם נבקש בניהם הנקבות לא נמצא תשוב הירושה למרים להעדר הזכרים וזרעם. לא מצאנו מרים שכבר מתה נבקש אם הניחה בן זכר או זרע זכר ואם לא נמצא נחזור אחר כן לבקש אם יש לה בת או זרע הבת ואם לא נמצא חזרה הירושה לקהת שהוא אבי עמרם אם נמצא קהת יירש ואם לא נמצא נחשוב שקהת הוא הנפטר לא עמרם ונחקור על יורשיו רצוני לומר יורשי קהת ועל דרך שעשינו בזרע עמרם ואם מצאנו יצהר וחברון ועוזיאל אחי עמרם נורים אותם נכסי עמרם לפי שהם יורשי קהת ועל זה הלך ירושת האחים. ואם נעדרו נחקור על זרע הזכרים לפני הנקבות ואם נעדר זרעם נבקש בת קהת שהיא אחות עמרם ואם נמצאת תירש ואם נעדרה יבוקש זרעה הזכרים לפני הנקבות ואם לא נמצא לה זרע ויהיה זרע קהת נעדר חזרה הירושה לאביו והוא לוי אם נמצא לוי יירש ואם נעדר אז נשים כאילו לוי הוא הנפטר ונבקש זרעו והם גרשון ומררי אם נמצאו ירשו לפי שהם בני לוי שראויים לירש והוא שזוכה בנחלת קהת על דרך זה ירשו אחי האב ואם נעדרו גרשון ומררי וזרעם הזכרים והנקבות חזרה הירושה ליוכבד ואם נעדרה נבקש זרעה הזכרים לפני הנקבות ואם לא נמצא לה זרע חזרה הירושה ליעקב נחזור על יורשיו והם הבנים לא נמצא אותם ולא תולדותם חזרנו לדינה לא נמצא אותה ולא זרעה חזרה הירושה ליצחק ונחשוב כאילו יצחק הוא המת נחזור על יורשיו והוא עשו נעדר הוא וזרעו זכריהם ונקבותיהם חזרה הירושה לאברהם והזכרים קודמין לנקבות בכל זה ועל זה הדרך הולכת תמיד וזהו שאמרו נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן. הנה התבאר לך היאך יירש אברהם לעמרם ונתבאר לך שאין ירושה לאחים בחיי האב ולא לאחי אבי האב בחיי אבי האב ולא לאחי אבי אבי האב במציאת זקנו של אבי האב ועל דרך זה תעלה תמיד ושמור העקרים האלה ולא יסורו ממך:

בנות צלפחד נטלו שלשה חלקים בנחלה כו': (דף קטז ע"ב)

כל היוצאים ממצרים היה להם חלק בארץ ואם יצא אב ובנו לכל אחד מהם היה חלק אחד בשוה. והיו צלפחד וחפר מיוצאי מצרים והיה לצלפחד חלקו והיה לו בירושת חפר שני חלקים לפי שהוא בכור וארץ ישראל מוחזקת היתה ולפיכך ירש בה חלק בכורה:

אחד הבן ואחד הבת בנחלה אלא שהבן כו': (דף קכב ע"ב)

רוצה לומר שהם שוים בירושת האב כלומר שדין ירושת הזכרים והנקבות בנכסי האם כענין ירושתם בנכסי האב והתורה הקדימה הזכרים על הנקבות ואין בין ירושת הבנים לאב או לאם הפרש אלא שהבכור נוטל פי שנים בנכסי האב:

האומר איש פלוני בני בכור לא יטול פי כו': (דף קכו ע"ב)

האומר איש פלוני ירשני במקום שיש בת כו': (דף קל)

הכותב את נכסיו לאחרים והניח את בניו כו': (דף קלג ע"ב)

רבי יוחנן בן ברוקה אומר כי יש לו לאדם רשות להוסיף לאחד מאחיו אם הוא מורישם וכמו כן יוסיף בירושת אחד הבנים כשמוריש את בניו אלא אם היה אחד מהבנים בכור שאינו יכול לומר על אחר משום ירושה ואם אמר כן אין שומעין לו אלא יטול חלק בכורה לפי שנאמר לא יוכל לבכר ונאמר בבנים ביום הנחילו התורה נתנה רשות לאב להנחיל מי שירצה. ואמרי בתחלה ובאמצע ובסוף. ר"ל כי כשיזכור לשון מתנה ואמר אחר כן יירשנה או אמר יירשנה ואחר כן אמר תנתן או אמר יירשנה ותנתן לו כיון שזכר מתנה אם היא צוואה בלא ספר

או בגוף השטר דבריו קיימין . ואין הלכה כרבן גמליאל והלכה כרבי יוחנן בן ברוקה :

האומר זה בני נאמן זה אחי אינו נאמן כו' : (דף קלד)

מי שמת ונמצאת דייתיקי קשורה על יריכו כו' : (דף קלה ע"ב)

נאמן לירש אותו ושלא תצטרך אשתו חליצה ולא יבום . ומה שאמר באח אינו נאמן לענין יבום וחליצה אבל לירושה יורש נכסיו . ואמרו אחר כן ונוטל עמו בחלקו הוא ענין אחר ואינו תלוי במה שלפניו וזה כי אדם שיודה שיש לו אח יירש עמו בחלקו שיירש מאביו כמו שאבאר והוא כשמת אדם והניח ד' בנים ושיש דינרין והודה אחד מן האחין שיש לו אח חמישי ואמר אחינו הוא זה וחמשה בנים הניח אבינו כשמת ושאר האחים אומרים אין אנו יודעים אם הוא אחינו או אינו אחינו יקח זה שהודה שזהו אחיו שנים עשר דינרין ויתן לאותו שהודה עליו השלשה דינרים מהרובע שלו ואם נפטר האחד המסופק בו ישובו אותם הג' דינרים למי שנתנם וזהו שאמרו יחזרו נכסים למקומם ואם הרויח זה האח נכסים מלבד השלשה דינרים ונפטר יירשו אותו כל האחין הארבעה בין אותו שהודה בו בין אותן שנסתפקו בו לפי שיאמרו אתה מודה לנו שהוא אחינו וזה כשלא כפרו האחים כשאמר להם זה אחינו אלא שאמרו לא נדע ולפיכך כשימות יירשוהו אבל אם כפרו בו ואמרו אינו אחינו לא יירשנו אלא המודה בו בלבד . ודאיתיקי . מלה מורכבת פירושו דא תהא למיקם ולקנות וזה הדאיתיקי הוא צוואת החולה מתנת שכיב מרע וזולתם משאר הצוואות :

הכותב נכסיו לבניו צריך שיכתוב כו' : (דף קנו)

האב תולש ומאכיל לכל מי שירצה כו' : (דף קלח ע"ב)

הניח בנים גדולים וקטנים אין הגדולים כו' : (דף קלט)

הגדולים צריכין פרנסה והוא שצרכיהם יותר מן הקטנים לפי שלובשין ומשתמשין יותר מהם והקטנים צריכים מזונות יותר מן הגדולים לפי שהם אוכלים פעמים רבות ומפזרין בעת האכילה וכשישאו הגדולים נשים אחר מות האב ישאו כמו כן הקטנים מנכסי השותפות ומה שאמר אין שומעין להם כשנשא גדול אשה בחיי האב :

הניח בנות גדולות וקטנות אין הגדולות כו' : (שם)

שהבנות ניזונות על הבנים . אם הניח בנות קטנות ובנים גדולים יאכלו כולם בלא חשבון ואף על פי שהקטנים מפזרים בעיקר הנכסים ומקלקלין ואינו כן כשלא הניח אלא בנות שאז חולקות הבנות ביניהן בשוה ותאכל כל אחת מהם משלה :

פרק תשיעי

מי שמת והניח בנים ובנות בזמן כו' : (שם ע"ב)

שיעור הנכסים מרובים כדי שיזונו בהם אלו ואלו עד שיבגרו [הבנות] ומה שהוא פחות מזה הן מועטין ואין הלכה כאדמון :

הניח בנים ובנות וטומטום בזמן שהנכסים כו' : (דף קמ ע"ב)

מעיקרנו המזכה לעובר לא קנה לפי שלא תתקיים הקנאה אלא למי שהוא אדם נמצא בפועל והעובר אינו כן ומה שהצריך בכאן שיקנה מה שנתן לו אביו בלבד אם מתנה זו היא מתנת שכיב מרע תתקיים באמירה בלבד : וזה שאמר ילדה טומטום אינו נוטל כלום לחוי הוא אבל נוטל כפחות משניהם וסלקא דעתין שהטומטום בריה בפני עצמה ואינו ממין האדם השלם ולפיכך לא יירש ואפילו היה הוא לבדו קא משמע לן שאין הדבר ;, אלא אם אין לו יורש אלא הוא יורש את הכל :

הניח בנים גדולים וקטנים השביחו כו' : (דף קמג ע"ב)

כשהוציאו מקצת הנכסים על קצתם והשביחו הנכסים השבח לאמצע אבל אם הוסיף א' מהם משלו להשבית הנכסים השבח לאותו שהשביח ואף על פי שהוא אינו ממונה עליהם ואמרו האשה שהשביחה זה הוא כשהיא יורשת בעלה עם שאר יורשיו כגון שהיא בת ראובן שנשאת לשמעון ומת ראובן ולא הניח בנים זולתי אשת שמעון ואח"כ מת שמעון דודה ואשתו הנה היא יורשת אותו עם שאר אחי שמעון . והוצרך זה הענין האחרון לפי שיעלה על הדעת הואיל שיש לה בזו שם טוב שהיא שולטת ומשבחת הנכסים שתמחול קא משמע לן :

אחין השותפין שנפל אחד מהן לאומנות כו' : (דף קמד ע"ב)

האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב כו' : (שם)

זו האומנות עבודת המלך שיהא והוא שהוציא על עבדי המלך מן האמצע כדי שיבא לו ריוח מן המלך אותה התועלת לאמצע הואיל שבא התועלת ההיא בשביל מה שהוציא מן האמצע אבל אם עשה סחורה לעצמו או עשה מלאכה והרויח אותו הריוח הוא לו לבדו : וזה שאמרנו שיתרפא מנכסי עצמו לא מן האמצע הוא כשהוא סבב עליו אותו החולי בכוונה והוא שינהוג בעצמו ;במנהג שהוא ידוע אצל המון העם שהחולי יבא בסבתו בהכרח כגון שאכל המאכלות שהם מפורסמות ברעה והתמיד בהם או שעמד זמן רב לחום השמש או לקור כי דין זה כדין מי שפוגע בעצמו ובידו . ושושבינות הוא המתנות שנותנין קצת בני אדם לקצתם ממונם בעת הנשואין ואם נשא על דרך משל ראובן בתולה ויהיו אלה הנישואין באשתו שניה ונתן לו שמעון דינר בשעת אלו הנשואין כדי לעזרו בהוצאת חופתו ונשא שמעון אשה אחר כן חייב ראובן לתת לו מתנה כמו שנתן לו ואם לא נתן יכול שמעון לתבוע לראובן ויוציא ממנו הדינר ובלבד שיהיה שמעון נושא בתולה ותהיה האשה השניה לפי שראובן יכול לומר לו לא אעשה עמך אלא כדרך שעשית עמי ואם היה יעקב על דרך משל שנתן שושבינות בנשואי אדם אחד ואחר כך נשא יעקב אשה ובא לשם האיש ההוא ואכל ושתה ולא נתן מה שהיה ראוי לו לתת מן השושבינות ומת יעקב אותה השושבינות תחזור לאמצע בלי ספק ואם ראובן הוא שסלח השושבינות לאיש בחיי האב ולא הודיע שהוא שלח אותו משלו בלבד אלא שלח אותה מנכסי אביו סתם במקום אביו ואח"כ מת יעקב כמו שאמרנו כשתחזור השושבינות חזרה לאמצע ואולו פירש הוא או אביו כי זה הדבר הוא מתנה משל ראובן היה הדין שתחזור לראובן :

השולח סבלונות לבית חמיו שלח כו' : (דף קמו)

סבלונות משאות וגזרתן מענין נושא סבל שנושאין אותו מיד זה ליד זה ומה שאמר אפילו בדינר אין רצונו לומר למעט אלא לדקדק לפי שאם אבל פחות מדינר יגבה ופסק ההלכה שכל מה שישלח יגבה בין מרובין בין מועטין בין אכל בין שלא אכל בין מת הוא בין מתה היא יחזור הכל מלבד מה שאכלו ושתו שאינו חוזר ואם הדרא היא תחזיר אפילו המאכל והמשתה ואפילו דמי הירק תשלם וכל שכלה או אבד דינו כדין המאכל והמשתה :

שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים ושייר כו' : (שם ע"ב)

לא כתב בה שכיב מרע הוא אומר כו' : (דף קנג)

כששייר קרקע נאמר שדעתו היה שיעמוד מחליו ולפיכך שייר לעצמו מה ששייר ולפיכך לא יחזור בו ובלבד שקנו מידו על כל פנים ואם לא קנו מידו יכול לחזור ואפילו שייר לעצמו ואפילו מת שכיב מרע לא יקנה אותה מתנה משעת קיומה ככל מתנת בריא הואיל ואין שם קנין לפי שמעקרנו מתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין בין לא עמד בין עמד כשרוצה להקנותו אותו המקצת מחיים אבל אם אמר יהיו לפלוני כך וכך אחר מותו הרי זה קיים ודע כי אם שייר לעצמו מטלטלין כל שהוא דינו כדין מי ששייר קרקע ואם לא שייר לעצמו כלום יכול לחזור בו ממה שנתן ואפילו קנו מידו ושכיב מרע הוא החולה אבל אם הוא מצוה מחמת מיתה יש לו לחזור בכל מה שנתן כשיעמוד ואפילו נטל קנין ואפילו שייר דבר לעצמו אבל אם עת קנה כל מי שצוה לו שום דבר ואע"פ שלא קנו מידו על זה. וענין מצוה מחמת מיתה שיהיה החולה שיחשוב שימות על כל פנים מאותו חולי . וחכמים אומרים עליו הראיה הוא שיביאו ראיה אותם שיש בידם שטר מתנה בעדים שהיה שכיב מרע בעת כתיבתו וממה שצריך שתדע כי כשימות שכיב מרע ונמצא במתנתו קנין בין שהוא מתנה במקצת או בכל הנכסים אותה המתנה בטלה שיש לומר שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה אלא אם יהיה כמייפה את כחו והוא שיכתוב בשטר וקניגא מיניה מוסיף על מתנתא דא או שזכה לו ע"י אחר כבר שלא יוכל לחזור ואפילו נתן כל הנכסים ואע"פ שיש שם קנין לפי שזכו על ידי אחר כבר נתקיימה בו המתנה ובא הקנין ליפות את כחו. ואין הלכה כרבי מאיר :

המחלק נכסיו על פיו רבי אלעזר אומר אחד בריא כו' : (דף קנו)

[רבי אליעזר אומר] בשבת דבריו קיימין מפני כו' : (שם ע"ב)

כבר בארנו בפרק ראשון ממסכת קדושין הפנים שיתקיים בהם קנין הקרקע וקנין המטלטלין ר"א אומר שאי אפשר לשום אדם לקנות שום דבר אלא באותם הפנים ואפילו אם יהיה המקנה לזולתו במסיכה לא בדבור בלבד . ואמרם אבל לא בחול רוצה לומר החולה כשחילק נכסיו בחול . ופסק ההלכה שדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמו ואין הפרש בין דבורו בחול או בשבת ואין צריך קנין כמו שהקדמנו אבל אם רצה הוא שיקנו מידו קונין ממנו אפילו בשבת שמא תטרף דעתו עליו אם היינו מטריחין עליו לחפש אחר עדים שידעו לכתוב ולחתום והלכה כחכמים והלכה זכין לגדול : ותרגום הרדידים כבינתא :

נפל הבית עליו ועל אביו או עליו ועל כו' : (דף קנז)

מה שאומרים יורשי האב הבן מת ראשון ואח"כ האב אין להם תועלת על יורשי הבן לפי שיורשי הבן ירשו זקנם כשמת כמו שקבענו עיקר בפרק שלפני זה אבל אומרים זה לבעלי חוב דבן יורשי הבן רצונו לומר שאותם שזכו בנכסיו כמו שזוכים בהם היורשים · ומה שאומרים בית הלל בחזקתן רצונו לומר בחזקת יורשי האב :

נפל הבית עליו ועל אשתו יורשי הבעל כו' : (דף קנח)

כבר בארנו במקומות מסדר נשים שטם כתובה נופל על מנה ומאתים שהוא שטר כתובה עם התוספת שהוסיף לה משלו ונכסים הם הנכנסים והיוצאים עמה נכסי מלוג וכבר בארנו זה לשם ומה שאמר בכאן נכסים בחזקתן הוא נכסי צאן ברזל ולא נתבאר בגמרא בחזקת מי והיתה המסקנא יחלוקו ולמדנו מזה שיורשי האשה נוטלין כל נכסי מלוג וחצי נכסי צאן ברזל בלבד וכבר נתבאר בפרק שביעי מיבמות ובהרבה מקומות אחרים איזה נכסים הם הנקראים נכסי מלוג ואיזה מהם נקראים נכסי צאן ברזל :

נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודים כו' : (שם ע"ב)

זה שאמר רבי עקיבא בחזקתן רוצה לומר בחזקת יורשי האם והלכה כרבי עקיבא :

פרק עשירי

גט פשוט עדיו מתוכו מקושר עדיו כו' : (דף קס)

גט נקרא כל שטר וכבר בארנו זה פעמים . ומקושר שטר מקופל כעין אותם הכלים המקופלים העשויים אצלנו במערב והם מקלף שמנשבים בהם להסיר הזבובים וטעם תקון אלה השטרות מפני שהיו באותם הדורות קופלים לגרש והתקינו לו גט מקושר כדי שיתעכב בעשייתו ומתוך כך שמא יעבור על כעסו בזמן עשיית אותם קשרים ולא רצו לשום הפרש בין (שאר) גיטי נשים ושאר השטרות והתקינו ג"כ שיהיה גט מקושר במקח וממכר וזולתם למי שירצה לעשותם כן והכל מודים כי כשיהיה מנהג המקום שאין כותבין אלא גט מקושר ואמר לסופר כתוב לי גט סתם ולא פירש לו לא פשוט ולא מקושר וכתב הסופר פשוט שהוא פסול ואם היה מנהג העיר לכתוב פשוט ומקושר ואמר הוא לסופר כתוב לי גט פשוט או אמר לו גט מקושר וכתב לו הסופר בהפך מה שאמר לו רבן גמליאל מכשיר הואיל ומנהג המדינה לכתוב כמו שכתב הסופר ולא יקפיד הבעל כגון זה וחכמים אומרים פסול עד שיכתוב כמו שאמר לו והלכה כחכמים:

גט פשוט עדיו בשנים ומקושר בשלשה כו' : (שם)

כתוב בו זוזין מאה דאינון סלעין עשרין כו' : (דף קסה ע"ב)

הודיענו כי כמו שגט פשוט בעד אחד פסול מדאורייתא כך גט מקושר פסול בשני עדים וכבר בארנו כי גט שם לכל שטר ולכך אמר כתוב בו . ואלה הזוזין הנזכרים בכאן הם דינרים שיש ארבעה מהם בסלע כמו שזכרנו פעמים כי הסלע ארבעה דינרין :

כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו כו' : (דף קסז)

כבר בארנו פעמים כי השובר הוא מחילה . ומה שאמר לאשה רצונו לומר שטר שיהיה כתוב בו שאשתו מחלה לו כתובתה . ובלבד שידעו העדים שזה הוא פלוני ושזה אשתו היא אותה שזכר שיש לחוש שמא יכתוב גט על שם אשת איש אחר ששמו כשמו ויוציא אותו הגט אשה והיא אינה גרושה וכמו כן השובר צריך שידע כי פלוני שם בעלה ובכן יוכל להעיד עליו וזהו פירוש מה שאמר ובלבד שיהא מכירן . ומה שאמר והלוה נותן שכר ואפילו הוא שותפות כגון שיתן לו ממון לעשות בו סחורה ולא יהיה אצל אותו שמתעסק בו נכסים כלל וזהו הנקרא עסקא ודינו אצלנו פלגא מלוה ופלגא פקדון ואע"פ שחציו בלבד הוא שהוא בתורת מלוה הוא משלם כל השכר :

אין כותבין שטרי אירוסין ונשואין כו' : (שם ע"ב)

אריסות הוא שותפות בפירות הקרקע . וקבלנות הוא שמקבל הארץ בחלק מפירותיה ולפיכך הוא נותן השכירות ואפילו הוכיר אותו כמו שנתבאר בתשיעי ממציעא : ושטרי ברורין הטענות כל אחד *מבתי דינין באיזה איש שיהיה שידין לו כמו שיתבאר במסכתא שאחר זו זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד וכמו כן לכתוב טענותיהם רבן שמעון בן גמליאל אומר שהוא יכתוב לכל אחד מבעלי דינין שטר אחד שיהיה בו טענותיו וזכיותיו ולחבירו אחד כמו כן ואינה הלכה אבל יכתוב שטר אחד ויהיה בו טענות כל אחד משניהם ואיך פלוני נתרצה בפלוני הדיין וטען כך וכך ופלוני נתרצה בפלוני וטען כך וכך :

מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו כו' : (דף קסח)

רבי יוסי סבר אסמכתא קניא והוא שיאמר אדם כשתעשה כך או כשיהיה דבר פלוני על ענין זה יש לפלוני עלי כך וכך מזהב וכיוצא בזה וכל מה שיהיה על דרך זה יקרא אסמכתא ואין מתקיים מזה כלום ואינו ראוי בשום פנים אלא א"כ נטל קנין על זה בב"ד חשוב ויתפיס זכיותיו באותו ב"ד ויאמר כשיהיה הדבר תעשה ממה שבזכיותי האלה כך וכך וראוי שיעיינו בזה הדבר שמא הוא אנוס ומצד האונס אינו יכול לקיים אסמכתא ואין שום ב"ד חשוב אלא כשיהיו סמוכין בארץ ישראל כמו שנבאר עוד :

מי שנמחק שטר חובו מעמיד עליו עדים כו' : (שם)

מי שפרע מקצת חובו רבי יהודה אומר יחליף כו' : (דף קע ע"ב)

ולא ירע כחו של זה הוא רומז אל המלוה לפי שהיה זמן חובו מוקדם וישוב עתה מאוחר ענין הנזק בזה ידוע והוא שלא יטרוף מן הלקוחות אלא מזמן השטר השני והלכה כרבי יוסי וכותבין שובר על איזה ענין שיהיה :

שני אחין אחד עני ואחד עשיר והניח להן כו' : (דף קעב)

האומר לבנו שטר בין שטרותי פרוע כו' : (דף קעג)

המלוה את חבירו ע"י ערב לא יפרע מן הערב כו' : (שם)

אמרו לא יפרע מן הערב רוצה לומר שלא יתבענו קודם שיתבע הלוה . ודברי רבן שמעון בן גמליאל אם יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב אין מחלוקת בזה אבל מחלוקת חכמים בקבלן ופירוש המשנה כך המלוה את חבירו לא יפרע *בהן . קבלן הוא שיאמר לו תן לו ואני נותן לך וערב הוא שיאמר לו הלוהו ואני ערב או תן לו ואני ערב או הלוהו ואני נותן לך . ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל : וממה שצריך שתדע כי ערב דכתובה אינו חייב כלל על איזה ענין שיהיה וקבלן דכתובה הוא חייב שיתן ויתבע ממנו תחלה אבל זה אחר שידירנה בעלה הנייה ואחר כך יגרשנה כמו שזכר רבן שמעון בן גמליאל :

המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים כו' : (דף קעה)

יאמר כי המלוה גובה מנכסים בני חורין של ערב כשיהיה הערב קודם חתום שטרות וזה כגון שיהיה הערב בגוף השטר ואחר כן חתמו העדים ואם היה בו ופלוני ערב סמוך אל הלוה גובה המלוה מן הערב מנכסים משועבדים וכשלא נטל הערב בקנין אינגו מחויב כלל בכל מה שזכרנו וזה כי פסק ההלכה שכל ערב צריך קנין על איזה דרך שיהיה אלא ערב דבית דין או ערב בשעת מתן מעות ובאיזה צד שיהיה זולת שני הפנים האלה לא יתכן בלא קנין : והלכה כרבי ישמעאל :

סליק פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת בבא בתרא

השותפין פרק ראשון

א אם נהגו בגויל יותר מו' לא יעשו אך בפחות עושין ואפילו כהואה ודפנא יש מנהגים שאין לסמוך עליהם. ד"ה בגויל : דף ב

ב כדבר שייך בו חלוקה ואירע בו ספק לא אמרי' המוציא מחבירו עליו הראיה. היכא דאיכא דררא דממונא לא אמרינן כל דאלים גבר. מגו במקום עדים לא אמרינן. שותפין לא קפדי אלא כששהו הרבה ברשותו. ד"ה לפיכך :

ג היזק ראיה שמיה היזק. [א] (ד"ז בגמרא) :

ד מחיצת כרם שנפרצה צריך להתרות בו פעמים לגודרה ואם יש תוספת מאתים בין מה שהוסיף בינתים קמא קמא בטיל. ד"ה אומר :

ה כלאים הלויין במחשבה כשמחזרו לעקרו אפי' הוסיף (בינתים) [מאתים. וכ"ה בפנים] מותר. ד"ה נתייאש : ע"ב

ו היזק בדבר שהוא בעצמו מפסיד אין לקונסו וגם אין לקנוס אלא (א) במזיד. ד"ה חייב :

ז משום היזק ראיה יש לשותפין לבנות הכותל באמצע וגם יסייעו בבנין. ד"ה בונין :

ח למאי דמסיק היזק ראיה שמיה היזק ה"פ אין חולקין חצר באמצע אפי' אם רוצה להכניס בתוך שלו אפי' בפחות משיעור חלוקה : כן משמע בד"ה מאי לאו :

ט כשמשעבד עצמו לתנאי אחד לא הוי קנין דברים. ד"ה קנין : דף ג

י שלא בפניו צריך לומר לך חזק וקני ואם אמר ליה קח רות פלוני ואני רות פלוני והחזיקו סגי. ד"ה רב אשי :

יא בית הכנסת אין ישנין בהן אפילו ערא'. כשהן חריבין עושין בהן כל צרכן לבד מקלות ראש. ואסור ליכנס לתוכו (ב) מפני הגשמים ולצורך בית הכנסת מותר ליישן בה כמו בליל יום הכפורים וכן אוכלין שם בעיבור (ג) שנים ולכך מצריך לבדוק חמץ שם. ד"ה ועיילים : ע"ב

יב יורד לשדה חבירו שלא ברשות ידו על התחתונה. ד"ה דמי : דף ד ע"ב

יג המקיף חבירו מג' רוחות וניקף גדר הרביעית מגלגלין עליו הכל. ד"ה ור' יוסי :

יד ארבעה בני מצרי דקדם חד וזבין זביניה זביני ומצרן מצד אחד כמצרן משלש רוחות ואריס הוי כמצרן. ד"ה ארבעה : דף ה

טו זה נהנה וזה לא חסר וגלי דעתיה דניחא ליה בהוצאה חייב. ד"ה אע"פ :

טז סתם הלואה שהוא שלשים יום לא חשיב תוך שלשים כתוך הזמן אם אמר פרעתי תוך שלשים נאמן. ד"ה הקובע :

יז אין עדים שהלוהו או שקבע זמן נאמן לומר פרעתי מגו דאי בעי כפר. ד"ה ובא :

יח בכור שמת אביו בתוך שלשים בחזקת שלא נפדה. השכיר בית ונפל ביתו רשאי להוציאהו : ד"ה כי היכי. ע"ב

יט אין נפרעים מיתומים קטנים אפילו תוך שלשים. אין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין וכן בפני יתומים. ד"ה אפי' :

כ אין אדם פורע תוך זמנו הוציא עליו שטר וא"ל השבע לי שלא פרעתיך תוך זמנו אין צריך לישבע. ד"ה אע"ג :

כא אמרו עדים פרעו תוך זמנו פטור אמרו לא פרעו כלל גובה מיתומים בלא שבועה : יבמה שאמרה תוך שלשים יום לא נבעלתי כופין אותו לבעול. אחר שלשים מבקשים ממנו. ישען על ביתו ולא יעמד היא נאמנת. ד"ה מי :

כב מנה לי בידך והלה אומר לא היו דברים מעולם ובאו עדים ואמרו לוה ופרע צריך לפרוע עוד. הודה לו שחייב לו ושוב אמר לא לויתי חייב לפרוע ולא מצי אמר לא לויתי כלומר כי פרעתי. ד"ה כל : דף ו

כג למעלה מד' אין מחייבין לבנותו. סמך לו מקצת כותל ועשה היכר שיוסיף כעין שיני חומה ומקום לקבוע בו קורות חייב בכולו. ד"ה ומודה :

כד היכר סוכה בכותל חבירו הוי בחזקה שסייע בכותל. ד"ה האי : [ועיין ד"ז בגמ'] : ע"ב

כה כל חזקת תשמיש דמפרש גמרא הויא חזקה לאלתר ולא איירי בשלש שנים. ד"ה ואי.

כו שני בתים כל אחד עושה מעקה לחצי גגו ודוקא בשני צדי רשות הרבים ולא בזה אצל זה. ד"ה בשני :

כז בנה כנגד טרקלין חבירו ומאפיל קצת לא מצי מעכב. ד"ה א"ל : דף ז

כח מכר בית ושייר חצר יש לו דרך. מוכר בעין יפה מוכר. ד"ה אין : ע"ב

כט אחין שחלקו ונטל זה בית וזה עלייה וחצר אין סומך סולמו בכותלו לעלות לעלייה. ד"ה ולא :

ל כל מקום שאין בו סכנה מחשבין לפי ממון יש בו סכנת נפשות מחשבין לפי נפשות. ד"ה לפי שבח :

לא לצורך החומה כל הקרוב לחומה נותן יותר מן הרחוק אבל עשיר הרחוק נותן יותר מן העני הקרוב דגם לפי ממון גובין. ד"ה לפי קירוב :

לב אין להטיל מס על לומדי תורה. ד"ה לא : דף ח

לג מקבלין מן העכו"ם נדרים ונדבות לצורך בית הכנסת. [ד"ה יתיב] :

לד אין מוכרין ספר תורה אלא ללמוד תורה ולישא אשה ולפדיון שבויין. ד"ה פדיון :

לה נדב מנורה לבית הכנסת אסור לשנות לדבר הרשות. פרוסה זו לצדקה עד שלא באת ליד גבאי מותר לשנותה ולא אחרי כן. מכל מקום בני העיר יכולין לשנותה אף לדבר הרשות (ד) ולתת מעות הקופה לשומרי העיר. ד"ה ולשנותו ע"ב

לו אין עושין שררה על צבור פחות משנים. ד"ה כי הא :

לז כופין לתת צדקה. ד"ה אכפיה :

לח אין לדון דין מרומה לפוסקו. ד"ה דין :

לט גבאי צדקה עדיפי ממלמדי תינוקות. ד"ה ומצדיקי :

מ אין מחלקין תמחוי בלילה. ד"ה אין : דף ט

מא לעני נותנין שלש סעודות לשבת אבל אם היו לו כבר י"ד סעודות לא יטול מן הקופה כי אין לו להתחיל וליטול סעודה אחת שחסרה לו. ד"ה שבת :

מב המחזיר על הפתחים אין נזקקין ליתן לו כדי סעודה אלא מועט יתנו לו. ד"ה לא :

מג כשמסיע נבילה מטמא כלים אפי' שאין לגוש בהן. ד"ה דהא : ע"ב

מד רוב דברים אין עומדים לאדם בעולם הזה אלא מצות גדולות וצדקה מצלת בעולם הזה ממיתה משונה ורובן מצילות אחר מיתה לעולם הבא. ד"ה ואיזו : דף י

מה אין ממנין אלא גבאי נאמן כמו שנתחלפו מעותיו בצדקה וחילקן לעניים וכן תפילין צריכין גוף נקי שלא יישן בהן ולא יפיח אבל לא שיהיו צדיקים כהאשונים. ד"ה אלא : ע"ב

מו אין לאדם ארבע אמות נגד פתחו במבוי אלא בחצר. ד"ה אחד : דף יא ע"ב

מז חצר הקבר העומד בתוכה טהור קבר [ב] מטמא אפי' מן הצד במגע. ד"ה פרץ : דף יב

מח מצר שהחזיקו בו רבים ברשות אסור לקלקלו. ד"ה מצר :

מט יכולין לכתוב בכתובה בי נשא כשאביה קיים. ד"ה אמיצרא (וע"ש) : ע"ב

נ שני אחין שרוצין להשתתף אין כופין לשליש לתת חלקם יחד. ד"ה כגון :

נא אין (ה) אחד יכול לכוף אחיו לתת חלקו אצל בית שיש לו כבר. (ד"ז בגמרא) :

נב אם אחד (ו) רוצה לחלוק לכמה חלקים אין שומעין לו. ד"ה מעלין :

נג (ז) גוד או איגוד יכול לומר אפילו בהרבה דמים יותר משויו ואין נראה לריצב"א : ד"ה אית : דף יג

נד שנים שנשתתפו אחד במנה ואחד במאתים השכר לאמצע בשור לחרישה ועומד לחרישה. ד"ה בשור :

נה שבת שייך בלך עבדות ובאשה. ד"ה שנאמר :

נו פרדה מרביעין עליה מינה ומותר לרכוב עליה. ד"ה כופין :

נז אחין עני ועשיר שנפלו להן בית ומוצאין להשכירו השכר לאמצע. ד"ה אם : ע"ב

נח אסור להניח נביאים או כתובים על תורה אם לא שמדובקין יחד. ד"ה מדביק :

נט מותר להניח נביאים על כתובים או כתובים על נביאים. ד"ה ר"י :

ס סיים פרשה פתוחה למטה יניח שיטה אחת וכן סיים תומש למטה יניח ארבע שיטות ריצב"א פי' דאין לסיים חומש למטה אפילו יניח ארבע שיטין ובין נביא לנביא מותר. ד"ה ומסיים :

סא עושה לספר [ג] תורה בראשו כדי היקף ובסופו לגול עמוד. מזוזה כורכה כלפי ראשה. ד"ה ועושה :

סב תורה נביאים (ח) בכרך אחד אין חולקין השותפין. ד"ה שאם : דף יד

סג גויל הוא סעור שלא הסירו כי אם השיער וכותבין עליו במקום שיער ויש קולפין לשנים ולצד השיער קרוי קלף וכותבין עליו במקום בשר והשני קרוי דוכסוסטוס וכותבין עליו במקום שיער וקלפים שלנו דין קלף להן ולא דוכסוסטוס ולכך כותבין עליהם תפילין שאינם כשרים על דוכסוסטוס אלא על הקלף ואע"פ שאינו מעופן והוא דיפתרא שאין כותבין עליה ספר תורה תפילין ומזוזות תיקון שלנו השוב. ד"ה בגויל :

סד קטן היודע לדבר אביו מלמדו תורה צוה וגו' והוא קרוי תורה. ד"ה דילמא :

סה נכנסים לבית קדשי קדשים לתקנו ולהוציא ספר תורה שלא יתעפש ויתקלקל : ד"ה שלא יהא :

סו ספר תורה עם עמודיו הקיפו שש טפחים. ד"ה תרי : ע"ב

סז שנים לא יקראו בתורה בקול רם אלא החזן יסייע בלחש ועתה נהגו שהחזן קורא שלא לבייש את שאינו יודע. שמנה פסוקים אחרונים שבתורה אין להפסיק בהן. ד"ה שמנה : דף טו

לא יחפור פרק שני

סח יכול למחות בחבירו שלא לסמוך אולי לא יסירנו כשיצטרך לו אף כי עתה אין היזק : ד"ה מרחיקין : דף יז ע"ב

סט כשאין שם ניזק סומך המזיק רק באילן שעשוי לימים רבים ולהכי שם אפילו סומך באיסור נותן לו דמים מה שאין כן בעלמא. ד"ה ואי : דף יח ע"ב

ע מותר להטמין המין בסלעין שהם יוצא מכן. ד"ה משום : דף יט

עא המבריך הגפן זורע מעיקר הגפן שלשה טפחים ומן הצדדין פחות משלשה ועל גביו אסור אבל שאר אילנות מותר אפילו על גביו. היה גדר בינתים זה סומך לגדר מיכן כו'. ד"ה המבריך :

עב חלון העשוי להשתמש שיעורו להביא טומאה [illegible] העשוי לאורה ובידי אדם שיעורו כמלא מקדח גדול ואינו ממעט במשהו אלא שלא יהא בשירים רום אצבעיים על רחב גודל. ומאור שאינו עשוי בידים כגון חררוהו מים או שרצים שיעורו מלא אגרוף והוא כראש כל אדם. ושאינו עשוי לא לאורה ולא לתשמיש אלא לשמור גנות ופרדסים שיעורו כמקדח בינונית. ד"ה רקיק : ע"ב

עג כופת שאור שיחדה לישיבה בטלה ובית שסיככו בזרעים בטלו אם עשה בהן מעשה. ד"ה ותיפוק :

עד אוכל שאין בו כביצה ממעט בטפח. ד"ה שנילושה :

עה שמן מכשיר ולא אוכל. ד"ה מי :

עו דבר החוצץ צריך שיעמוד בפני עצמו ובלא כלי. ד"ה רואין :

עז כלי חרס הסותם כל החלון לא בעי ביטול אבל למעט מכשיעור בעי ביטול. כלי עץ העשוי לנחת לא בעי ביטול. ארון שבו ספר תורה אסור לטלטלו לבטלה ולשנותו לדבר אחר. ד"ה היא : דף כ

עח מתכת על ידי אהל נעשית כחלל להיות אבי אבות הטומאה. ד"ה בחביות :

עט זרעים שמתגנגעין אין מביאין טומאה ולא הוצלין וכן עוף ספורת. ד"ה שעלו :

פ בן חמש למקרא בבריא לגמרי. ד"ה בבליר : דף כא

פא אין בן מבוי יכול לעכב בחבירו באותו מבוי לישב אצלו מפני הקול. ד"ה אחד. וע"ש בפנים :

פב אין למכור ביתו לעובד כוכבים אצל בית ישראל אם לא שהישראל אין חפץ לקנותו. ד"ה ולא :

פג פחות מחמשה ועשרים תינוקות אין כופין בני עיר זה את זה להשכיר להן מלמד. ד"ה סך :

פד רמיה היא שומע את תלמידו ואין מבחין בטעותו אבל אם גם רבו טעה אין זה טעות. ד"ה פר"ת

פה כתב שטרות בטעות הוי פסידא דלא הדר אבל ספר יכולין להגיה. ד"ה ספר : ע"ב

פו מלמד תינוקות בטעות פסידא דלא הדר שמתבטל אותה שעה. ד"ה ומקרי :

פז עני המהפך בחררה לא מיקרי רשע אם לא שיכול להשתכר במקום אחר או שאומנותו בכך ולהכי נכסי עובדי כוכבים שמכר בדמים וישראל המזיקם אפילו רשע לא מיקרי. ד"ה מרחיקין :

פח כשיש מלמד תינוקות אחד במבוי כופין שלא יושיב אחר שם. (ד"ז בגמרא) :

פט בר מבואה אבר מבואה דידיה לא מצי מעכב ולא יכנס לעיר אפילו רצה לתת מס אם לא זכה (או) על ידי אבותיו מתקנת רבינו גרשום :

צ בני אדם הבאין לשוק מותרין להלוות לעובדי כוכבים דאתו מעלמא ולא לבני המקום ודוקא בשוק אבל להחזורי לא. ד"ה מעלמא : דף כב

צא יש להתאונן שמת אדם על ידו דמי שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו למחיצת ה'. ד"ה אנא :

צב אין לסמוך כתלו לכותל חבירו תוך ד' אמות. (ד"ז בגמרא) :

צג כמלא רחב חלון ירחיק מצד אחד וכשיש כתלים משני רוחות מכל צדי חלון ארבע אמות. (ד"ז בגמרא) :

צד גרמא בניזקין פטור וצריך להרחיק. ד"ה זאת. (וע"ש בפנים) : ע"ב

צה כל היזק המצוי ורגיל לבוא קנסוהו לשלם. בח"ד :

צו אפילו בחזקה שמשתמש בשל חבירו צריך טענה : ד"ה והא : דף כג

צז קנין מהני לנזקין. ד"ה אין :

צח קוטרא שהיא כבשן שיש בו רוב עשן. ד"ה בקוטרא :

צט בית הכסא שהיו מגולין אין חזקה להן אבל בלנו שהוא מכוסה יש חזקה (ט). בח"ד :

ק שבעה טובי העיר רשות בידם למחול על רשות הרבים. ד"ה אחולו :

קא אין הולכין בממון אחר הרוב אלא היכא דליכא חזקת ממון. ד"ה תוך : ע"ב

קב רוב וקרוב הלך אחר הרוב אפילו הוי קורבא דמוכח. ד"ה רוב :

קג ספק ערלה בחוצה לארץ מותר. ד"ה לימא : דף כד

קד היזק שמזיק על ידי רוח צריך להרחיק [ד] :

קה נטע גרעין אצל קרקע חבירו אע"פ שיגדל אין צריך להרחיק. ד"ה אבל גפנים : דף כו

קו אין לקוץ אילן הטוען פירות אם לא שמקלקל ביותר. ד"ה אנא :

קז מותר לסמוך אא"כ איכא גירא דיליה [ה]. (ד"ז בגמרא) :

קח אונאה לקרקעות עד פלגא. ד"ה ולכתוב : דף כז

חזקת הבתים פרק שלישי

קט עיקר חזקה שנועל וגודר השדה ואין מנית אדם לכנוס ומהנה עם הזריעה ולא נעילה לחוד. ד"ה ג' מדבים : דף כח

קי אין השור נעשה מועד אא"כ מעידין בפניו אפילו אם ידוע שהעידו בבית דין. ד"ה אלא מעתה מתאה : ע"ב

קיא אין צריך לבוא לעיר אחרת למחות. כל היכא דאין מועיל מחאה לא הוי חזקה. ד"ה אלא : דף כט

קיב אין שליח נאמן לומר נתתי למלוה מעותיו [ו] :

קיג בכל עדיות יש לחקור העדים יפה. העידו על חזקת הימים ואין יודעין הלילות מסתמא דר בו אם לא שהמערער מכחישו. ד"ה אמר :

קיד העדים אין צריכין לידע שהמערער לא היה בכלל בלהותו בעיר. ע"ב

קטו אם אין עדים למערער שהיה שלו נאמן המחזיק לומר קמי דידי זבנה מינך או דר בו חד יומא מגו דאי בעי אמר לא היה שלך מעולם אבל הודה שהיה שלו או ליכא מיגו למפרע לומר מגו דמעיקרא הוה טעין הכי. ד"ה לאו : דף ל

קטז האומר של אבותי היינו שמעולם היתה שלהן ולא שלקחה עד שיפרש (י). ד"ה (אמר רבה) [מה לי לשקר] : דף לא

קיז צריך עיון אם טוען ונסיק מב"ד וחזר אי מצי לפרש דבריו הראשונים (כ). טוען וחוזר וטוען לפרש דבריו. ד"ה ומודו :

קיח לא שייך מגו בשני עדים דאין דעת שניהם שוין. ד"ה וזו : ע"ב

קיט קול פוסל קודם שבא העד להכשירו. ד"ה והאמר : דף לב

קכ לא מבטלינן קלא היכא דאית לה תקנתא. ד"ה ואתא :

קכא חזקת האב מועלת לבן. אשה שאומרת נתגרשתי שלא בפני בעלה או עדים סייעו לה איכה נאמנת. ד"ה אנן :

קכב במקום שאין מגו אא"כ יעקר קודם איתו מגו. ד"ה אמאי : ע"ב

קכג קול יצא שהיא עתה של אבי יתומים לא שייך מגו לקוח בידי אבל אם היה הקול שתחלה היה של אביו איכא מגו. ד"ה נפק :

קכד אין נזקקין לנכסי יתומים משום צררי. ד"ה אמור : דף לג

קכה היה ידוע שבמשכנתא בא לידו שוב אין נאמן לומר לקוח[הוא]בידי וכי האי גוונא באומן ואריס וגזלן והדברים העשויים להשאיל ולהשכיר דשוב ליכא חזקה. ד"ה אכבשיה :

קכו נשבעין על הקרקעות מדרבנן. אין נשבעין על טענת שמא. ד"ה מגו :

קכז אמר ספר תורה שכתבתי שלא לשמה נאמן להפסיד שכרו ולא לפסול הספר תורה לפי שהספר תורה ביד לוקח והוי כידוע שנכתב לשמה אך שמודה שהפסיד שכרו אבל אם היתה בידו אם מאמינו על שכרו שהיתה שלא לשמה יש להאמינו גם על פסול ס"ת וכל כהאי גוונא. ד"ה ה"ג :

קכח דברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוח הוא בידי אין נאמן כשאינן ברשותו. ד"ה ואי : ע"ב

קכט אין נאמן לומר לקחתי אילן פלוני לקוץ כי אם ללקט פירות. ד"ה אזיל :

קל כשיש עד המחייבו שבועה דאורייתא צריך לישבע או לשלם ואינו פוטר את עצמו במגו. ד"ה הוי מהויב : דף לד

קלא מתוך שאין יכול לישבע משלם. בשניהם השודין על השבועה חולקין. ד"ה וכל :

קלב כששנים אוחזין הוי בידוע שהוא של שניהם וכן שנפקד על ידם וחולקין. ד"ה שהוא : ע"ב

קלג שני שטרות היוצאין ביום אחד של שעבוד חולקין שהשעבוד אינו חל אלא משעה שמוכיח שמתחלת דהיינו למחר אבל מתנה ומכר באותו יום עצמו זכה ואמר שודא. ד"ה ומ"ש :

קלד שני שטרות ביום אחד ואין ניכר איזה ראשון זה שמסר לו תחלה קנה אבל בשני ימים זה שחתם תחלה זכה. ד"ה ושמואל : דף לה

קלה שודא דדיינא יתן הדיין למי שירצה. שודא שייך אפילו במטלטלין ובדיין מומחה דוקא. ד"ה שודא :

קלו אין הלכה כסומכוס קיימא לן כרבן שמעון בן גמליאל במשנתנו בר מהיכא דפליג רב נחמן. ד"ה ומ"ש מהא :

קלז חטף מגזלנין אין מוציאין אותו מידו אפילו יכתבו הרשאה זה לזה. ד"ה אין : ע"ב

קלח גזל ואינו יודע ממי עושה בהן צרכי הרבים ואפילו הכי אינה תשובה שלימה. גזל מה' בני אדם ואינו יודע ממי משלם לכל אחד ואחד. ד"ה דתני :

קלט זמורות גפן של כלאים שהיו קודם שנזרעו בו ולא הוסיפו כי אם הפירות הן מותרין אבל זרוע מעיקרו נאסרו הכל. ד"ה ה"ג : דף לו

קמ נרה שתים זו אחר זו לכ"ע לא הויא חזקה. ד"ה נרה :

קמא שלשה אילנות גדולות ממעט י' לבית סאה והכנן בשלש שנים לא הויא חזקה. ד"ה ממעט :

קמב כרם הנטוע פחות מארבע אמות א"צ להרחיק ממנו [ז]ארבעה או שלשה טפחים כדין גפן יחידי ואינו חוזר עליו ממערכי המלחמה. ד"ה אינו : דף לז ע"ב

קמג מלוה על פה אפילו בכמה עדים אינו גובה מן הלקוחות. ד"ה לית : דף לט ע"ב

קמד האומר דבר בפני שלשה אין בו משום לשון הרע. ד"ה לית :

קמה אין צריך למחות בסוף כל שלש ושלש אם מכרה מערער לאחר הויא מחאה :
(צ"ע בד"ה וצריך)

קמו אם נתברר שלא שמע המחזיק המחאה הויא מחאה. נוהגין עדים לשלות עדותן בכתב לב"ד. כתבו בתוך המחאה פלוני צוה לכתוב והוא לא ציוה אפ"ה לא מיתזי כשיקרא. ד"ה מחאה :

קמז אם ידוע שנעשה קנין אפילו ביחיד מהני פשרה ביחיד וצריכה קנין. ד"ה קנין : דף מ

קמח קט מיניה כותבין שטר בלא רשותו אך יכול לחזור בשטר כל זמן שלא נכתב. ד"ה ואין :

קמט שטר שכתוב בו כתבוה בשוקא וחתמוה בברא כשר אפילו לא ציוה כן ולפירוש רבינו חננאל לגופא דשטרא בעלמא כתבינן הכי. ע"ב

קנ אמר המחזיק מפלוני זכיתיה דזבנה מינך

הגהות

[א] ד"ה כהנים : [ב] שהוא כצ"ל : [ג] מלת תורה ס"ס גם בפנים ועי"ש בהגהות רש"ש : [ד] דף כ' עד סד"ה זיקא. ד"ה פוסק כו' : [ה] ד"ה גזלן : ע"ב : [ו] ד"ה סני : [ז] [illegible]

הגהות כת"י

(א) כשעושה : (ב) [illegible] (ג) [illegible] (ד) [illegible]

לא הויא חזקה עד שיאמר אתה מכרתה .
ד"ה שלא : דף מא
קנא מחילה בטעות לא הויא מחילה . אבל רבית אין יוצאה בדיינין . ד"ה א"ל :
קנב נמצא אחד מהעדים קרוב או פסול בד"מ תתקיים העדות בשאר . ד"ה נחלקה : ע"ב
קנג אין מחזיקין בנכסי מי שהיה קטן במיתת האב והגדיל אחרי כן . ד"ה בפני : דף מב
קנד פירות העומדין ליקצר אין בעל חוב נוטל מהן. היורד לשדה חבירו שלא ברשות נוטל כקבלן הנוטל שכרו והוא יותר משכיר יום . ד"ה שכח : ע"ב
קנה מוכר שדהו שלא באחריות ואית ליה ארעא אחריתי מעיד לו עליה ואינו נפסל . ד"ה מפני : דף מג
קנו א"צ תחילתו וסופו בכשרות כשאין הפסול בגוף הלא בנוגע בעדות . ד"ה וליתלקו :
קנז שותפין שכל אחד משמר שלו ושל חבירו ואחר כך אירע אונס הויא שמירה בבעלים ואם התחיל האחד קודם השני פטור והראשון חייב . ד"ה אמאי : ע"ב
קנח יאוש מהני בקרקע . ד"ה דוקא : דף מד
קנט גזל ועשה תשובה והניח דבר המסוים כגון פרה וטלית חייבין להזהיר לכבודו . ד"ה ונוקמה :
קס הקדש מפקיע מידי שעבוד אפילו אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי מה שאין כן במכר : ד"ה שורו : ע"ב
קסא כותבין בשטר דלא כאסמכתא צריך עיון אי דוקא במטלטלי אגב מקרקעי או אפילו במקרקעי להודיה . ד"ה והוא :
קסב כותבין בהרשאות ארבע אמות בחצרי ואפילו אין לו כיון שמודה כן וחוב הוא לו בזמן הזה. מכר לו פרה וטלית אין מעיד לו עליה . ד"ה דלא :
קסג מכר לו באחריות וטורפו ממנו צריך להביא ראיה שבדין טרפוה ממנו [ח] :
ד"ה דינא : דף מה
קסד ראו טלית חבירו בידו שוב אין נאמן לומר לקוח הוא בידי . ד"ה אי : דף מו
קסה אם אין ללוה אלא זיבורית גם קבלן לא יתן לו אלא זיבורית . ד"ה קבלן : דף מז
קסו אומן שירד מאומנתו יש לו חזקה בכלים שנתנו לו אחרי כן או קודם ושהו בידו כשיעור שרגילין להחזירן וכן בן אומן דיש לו חזקה ששהה אחר מיתת אביו (ל). ד"ה ירד :
קסז בן שלא חלק ואשה שלא נתגרשה שהביאו ראיה ראייתן ראיה ומעמידין בידו .
ד"ה ראייתן : ע"ב
קסח כל דבר שמחויב לעשות הויא כמו מכר *) דקרבן הוא מחויב וכן לגרש אשתו שכופהו לגרשה ושלא כדין הויא כמתנה דתלו' ויהיב לא הויא מתנה. ד"ה אילימא : דף מח
קסט אותן שכופין להוציא כשר ע"י ערכאות שאומר (מ) עשה מה שישראל אומר לך .
ד"ה גט :
קע תלו וזבין או מחמת אונס אחר הויא זביניה אם לא מסר מודעא כתבינן מודעא אזביני תלו ויהיב לא הויא מתנה אפילו לא מסר מודעא אי ידעי עדים אונסו ואי מסר מודעא אפילו לא ידעי באונסיה כתבינן וכן בגיטין ביטל מודעא בשטר זביני הויא ביטול ואפילו אמר כל מה שאבטל לא יהא ביטול במתנה אי ידעינן באונסיה לא מהני ביטול ואי לא ידעינן באונסיה ומבטל מודעא מדעתיה ביטולו ביטול ולכך כתבינן במתנה ביטול מודעא .
ד"ה אמר רבא :
קעא עדים שהעידו על שטר שהוא כדין שוב אין נאמנים לפוסלו אפילו במגו :
ד"ה אמר ר"נ : ע"ב
קעב כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך מכרה ונתנה קיים והבעל אוכל פירות .
ד"ה דכתב לה דין : דף מט
קעג ניתן לה על מנת שאין לבעל רשות או נתן לה הבעל קנתה ואין הבעל אוכל פירות (נ) .
ד"ה בכתב :
קעד אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם (ס) .
ד"ה וכדרב :
קעה בעל שאומר איני פודה ואיני אוכל פירות או אשה שאומרת איני נפדית ואיני נותנת פירות לא אמר כלום . איני ניזונית ואיני עושה שומעין לה . ד"ה יכולה : ע"ב
קעו ואין הבעל יכול לומר בדלא ספק נאי מעשה ידיך במזונותיך . בא"ד :
קעז בכתובה כותבין שלשה עניים מנה ומאתים ונדוניא דהנעלת ליה וצבי פלוני והוסיף כו' .
ד"ה ה"ג :
קעח שלשה שדות שלנו ובשאר כל נכסים עד זמן שטורפת מקחו קיים ואחר כך בטל .
ד"ה אילימא : דף נ
קעט כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך בחייך ובמותך מתה יורשה . ד"ה כמאן : ע"ב
קפ כתב על דבר שיכול לזייף בגיטין ושטרות העומדין לקנות בו כשר ולא בשטר העומד לראיה . [ט] ד"ה כתב לו : דף נא
קפא מתנה שכתב בה אחריות אית בה משום דינא דבר מיגרא : ד"ה למה
קפב נתן לה מתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות מה שאין כן בשאלה ובמתנה נמי ילקח בהן
*) אולי צ"ל וקרבן

קרקע ויאכל פירות מה שהוכר המקום מושכר ליורשיו עד הזמן . ד"ה במתנה : ע"ב
קפג קיבל מן האשה יחזיר לאשה אפילו אמר הבעל שהוא שלו אומרת האשה תן לפלוני שהוא שלו נאמנת. תקף הבעל מידה אינה יכולה להוציא מידו ולומר של פלוני הן ודוקא במעות טמונות ולא בשאינן טמונות ואם תקף מוציאין מידו ואם היא נושאת ונותנת בבית אינה נאמנת לומר לא שלי הן ולא של פלוני הן ואם אינה נושאת ונותנת בחיי בעלה וממון בעלה מצוי בידה צריך עיון אי הוי כנושא ונותן כל היכא דאיכא למיתלי שבא לה ממון ממקום אחר מהימנא. ד"ה קבל :
קפד אין לקבל לכתחלה פקדון מן הקטן . ד"ה קבל : דף נב
קפה אחין שחלוקין בעיסתן ואמר שלי הוא נאמן במגו [י] (ד"ז בגמרא) :
קפו דברים העשוין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין בידי אינו נאמן בכל ענין. ספרים הוו עשוין להשאיל ולהשכיר ובאדם שגם ורגיל בו . ד"ה דברים : ע"ב
קפז בנעילה להודא הוי חזקה בנכסי הגר. מסירת מפתח הוי במקום לך חזק וקני. בשכיב מרע התירו להקנות בשבת. בדיקת המן תלוי במפתח שיכול לכנוס בתוכו . ד"ה נעל :
קפח רפק בה פורתא לא מהניא אלא בקרקע העומד לחרישה. סיוד וכיור מהני בנכסי הגר .
ד"ה ליבני : דף נג ע"ב
קפט מצא מצעות בנכסי הגר ושכב עליהן או הלך בבית לא מהני . ד"ה המציע :
קצ תגר קנה שלא מדעתו דבר שאם היה יודע היה מתכוין לקנות אבל אם יודע ואינו מכוין לקנות לא וכן דבר שאינו הווה לימצא .
ד"ה אדעתא : דף נד
קצא קנין של נכרי במשיכה מלבד עבד עברי דהוא בכסף . ד"ה נכרי : ע"ב
קצב המחזיק בנכסי עכו"ם שקיבל דמיהן מישראל רשאי הלוקח לתבוע מעותיו אע"פ שמתוך כך יחזיר העכו"ם ויגזול את המחזיק ואם המחזיק יכול לישמט מן העכו"ם ישמט אע"פ שהלוקח מפסיד אך אם המחזיק בעי לפרוע לו מעותיו אם יפקיע הראשון הקרקע מידו על ידי עכו"ם הוה ליה ממש מסור .
ד"ה וישראל :
קצג נכסי כל אדם שמשועבדים לאשתו לכתובה ובעל חוב לא חשיבי ראוי כמו המשועבד לאמם מלך דאפילו קרקע אלף זוז משועבד לדבר מועט . ד"ה אם כן : דף נה
קצד ספק ספיקא [ברה"י] חכמים מטמאין ורבי אלעזר מטהר . ד"ה ר"א : ע"ב
קצה המשכיר בית לחבירו יכול להקדישו . ד"ה אסור : דף נו ע"ב
קצו המודר הנאה מחבירו אסור בדריסת רגל דהאי ודבקעה מותר במקום שכמוה משכירין אפילו כלים שאין עושין בהן אוכל נפש אסור . ד"ה רבינא :
קצז קברי עכו"ם אין מטמאין באהל וכן בקבר שלפני הדיבור אין מטמאין אלא במגע .
ד"ה מניין : דף נח
קצח דיין שחייבוהו שבועה ושילם ולא רצה לישבע לא מיפסל לדין . ד"ה כל : ע"ב
קצט חלון צורי או העשוי לאורה אפילו למעלה מארבע יש לו חזקה . ד"ה למטה :
דף נט
ר זיז לפני חלון היוצא לרשות הרבים אין להניח עליו בשבת אלא כלים הנשברים .
ד"ה ואפילו : ע"ב
רא מי בורות ויין המבושל פסולין לנסכים . ד"ה מים : דף ס ע"ב
רב כשידוע לו שאם יוכיחנו לא יקבלו ממנו אל יוכיח אבל בספק צריך למחות . ד"ה מוטב :

המוכר את הבית פרק רביעי

רג בית המקדש שני היה חלוק מבית ראשון . וכן דלעתיד . ד"ה והתא : דף סא
רד מכר לו מקרקעי כל קרקעותיו מכורין ריב"ס . כל שסופו לחזור לבעלים הוו בחזקתן .
ד"ה הרעתא : ע"ב
רה כל נכסי לפלוני גלימא איקרו נכסי . נותן בעין יפה נותן . ד"ה ואי : דף סב
רו כל היכא דמספקא דינא לגמרא ולא מפרש אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה ואי לא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר וסבירא ליה כחד מינייהו ועבד מאי דעבד עבד ואי מספקא ליה הלכתא המוציא מחבירו עליו הראיה (ע). ד"ה איתמר : ע"ב
רז לוי המוכר קרקע על מנת שמעשר שלו לא הוי ככהן המסייע בבית הגרנות :
ד"ה ע"מ שמעשר : דף סג
רח המוכר בית לא מכר האגר .
ד"ה ע"מ שדיוטא :
רט כתב לו עומקא ורומא לא קנה גג שיש לו מעקה . ד"ה אהני : ע"ב
רי צינור הסתום משלש צדדין לא חשיב כלי וצינור שחקקו ופרוץ משני רוחות וחטטו לקבל צרורות פוסל המקוה ודוקא (שפסול) כגון שנופלין מצינור למקוה אבל אם נופלין מצינור לקרקע ומקרקע למקוה המשכה היא ואינו פוסל אם יש ככר במקוה עשרים ואחד סאה של מי גשמים . ד"ה צינור : דף סה ע"ב
ריא פשוטי כלי עץ דחזו למדרסות טמאין מן התורה ושאין ראויין טהור [כ] אפילו מדרבנן טבלא ושלחן שמשמש אדם ומשמשי אדם טמא מדרבנן ולא סולם וקולב . ד"ה ושאני : דף סו
ריב מקום שהניחו ריקן ומצאו מלא כשר דכולו שאוב דרבנן מקוה חסר פוסלין בו שאובין אבל מקוה שלם כל מים שאובין לא יפסלוהו : ד"ה מכלל :
ריג גת די בהדחה לרש"י ולר"ת טיט ומערבין בו תבן ונעורת פשתן די בהדחה . ד"ה יש : דף סו ע"ב
ריד הלוה נותן שכר הסופר ולא הנפקד : ד"ה או דלמא : דף ע
רטו לא טענינן ליתמי נאמנו דלא שכיחא . גבי יתומין לא אמרינן מתוך שאין יכול לישבע משלם . ד"ה מאן דאמר : ע"ב
רטז שטר כיס היוצא על היתומין נשבע וגובה מחצה כלומר נשבע על מחצה ולא שישבע על כולו . ד"ה נשבע :
ריז מלוה על פה אינו גובה מיורשים אלא כשהודה ומת או מת בשמתיה. אין אדם מודיע לבניו כל מה שעושה בחייו אלא בשיש שטר עליו : ד"ה דאם :
ריח המפקיד חבירו בשטר צריך להחזיר לו בעדים אם רוצה ליפטר משבועה . ד"ה אמר רבא :

הספינה פרק חמישי

ריט נוהגין באשכנז להניח ציצית בטלית מת ומיד מסירין אבל שאול נוה [את בניו] קברוהו מתחת מרגלות [של] אביו והתירו הכלאי. ד"ה פסקי : דף עד
רכ אין חכם מתיר לעצמו . ד"ה ועכשיו :
רכא מסירה אין צריך למסור מיד ליד אלא אומר לך חזק וקני . ד"ה אחזה : דף עה ע"ב
רכב דברים שדרכן להגביה אין נקנין אלא בהגבהה ושטרות דבמסירה היינו מלא שק שטרות [ל] לאפוקי הפקיר שטרותיו אין המחזיק בהן קונה . ד"ה רבי נתן : דף עו
רכג מסירה דאותיות היינו משיכה ובעי דעת אחרת מקנהו . ד"ה אי :
רכד (פ) אין אותיות נקנות אלא בשטר ובמסירה . בא"ד :
רכה מכר לו וחזר בו מן השטר לוקח חוזר בו ורבינו תם פירש דבשטר מתנה יכול הנותן לחזור בו מן השטר ולא במכר. ד"ה חוזר : דף עז :
רכו בריא אין מקנה הלואה אפילו בקנין אך בהרשאה מקנהו . ד"ה ר"פ : ע"ב
רכז מכר אילן מכר פירותיו . ד"ה ואי בשדה : דף עט ע"ב
רכח דבש שהופרש מן השעוה הוי משקה אבל כשהוא עם השעוה הוי רק אוכל . ד"ה אינו : דף פ
רכט אין לו רשות לתחוך נטיעה משל חבירו אלא בשביל נטיעה ומן החדש שאינו עושה פרי . ד"ה בקנים : ע"ב
רל ערמונים אינן קסטני"ז . ד"ה ערמונים : דף פא
רלא תרומה ומעשר תלויין בארץ ואסורין בטיבלן ואין חייבין עד שיתמרח. ביכורים תלויין באדם ומותרין שאר פירותיו קודם שיפרשתן וגם בעודן באילן מתחייב כשרואה תאנה רמון קושרן בגמי ואומר הרי הן ביכורים . טלית אם אין לו אין חייב לקנות ואפילו הכי הוי חובת גברא . ד"ה ההוא :
רלב הנוטע בתוך שלו והבריך בתוך של חבירו ובשל רבים אין מביא ביכורים . גר מביא ואינו קורא. ר"ת לא הניח לגרים לברך ברכת המזון דתקן כשמתפלל אומר אלהי אבות ישראל ובבית הכנסת אומר אלהי אבותיכם ואם אמו מישראל אומר אלהי אבותינו ור"י פירש דלא קי"ל הכי אלא גר מביא וקורא ואומר אלהי אבותינו אך אינו אומר נתת לנו [מ] אלמא גרים בני תובה. ד"ה למעוטי :
רלג דבר הקרבה כמו תנופה והגשה שייך בהו חולין לעזרה . נכנסין בבגדי חול לעזרה .
ד"ה ודלמא : ע"ב
רלד בצר ביכורים כדי לשגרן ביד שליח משלחן ביד שליח בשמתא לא וכן הפריש ביכורים קודם החג להביאו אחר החג יביאו. ביכורים אין להם שיעור : ד"ה בצרן
רלה שני אילנות אין לו קרקע ליטע במקומו ולא לזרוע תחתיו בעודן חיין .
ד"ה מתקיף : דף פב
רלו שני שורות שנוטען לצד אחד ורחוקים שש עשרה [אמה] זו מזו בין ענפי הגפנים אסור לזרוע . ד"ה וזורע : ע"ב
רלז גבי [מכר] שש עשרה לא חשיב מפוזר וקנה קרקע וגבי כלאים חשוב מפוזר שש עשרה אמות כלאים שוחקות . ד"ה כמה : דף פג
רלח הבהמה שמבריכין אילן זקן בקרקע ומכסין באמצע מודדין בכלאים מעיקר שני :
ד"ה הרכובה
רלט צ"ע מכר ריאה אם מכר הלב והכבד .
ד"ה מכר : ע"ב
רמ יתר משתות אם המתאנה תובע אונאתו חוזר גם המאנה ואם אינו תובעו לא .
ד"ה אי לאו : דף פד
רמא הנודר מן (צ) האדום אסור בשמש .
ד"ה האי :
רמב נתכוין לספרים יין ונמצא חומץ אינה תרומה ואם נתכוין לכך הויא תרומה .
ד"ה יין : ע"ב
רמג אין אדם מקנה רשותו לאחר על ידי עצמו .
ד"ה ארבע : דף פה
רמד (ק) מעמד שלשתן קנה בעל כרחו של נפקד ואפילו אין פקדון ביד הנפקד מה שאין כן בתן כוזי שבשעה שנתן לו אמר לו תן לו ואינו זוכה אלא כשהוא ברשותו. ד"ה ה"ג :
רמה שכירות קרקע נקנה בכסף שטר וחזקה. כליו של אדם קונה כל מקום שיש לו רשות להניח . ד"ה כגון : ע"ב
רמו המחזיק בקרקע על ידי יפוי הוא כנעל וגדר כל שהוא ושאול לו כתגירו לקנות מה שעליה (ר). ד"ה לך : דף פו
רמז כשקורא שם תרומה על המדה בדעתו גם שמילוי אבל במעשר אינו מעשר .
ד"ה והתנן : ע"ב
רמח ראה פונדיון ביד תינוק ונטלו והחזירו לו פטור . ד"ה אלא :
רמט הלוקח כלי על מנת לבקרו חשוב כלוקח ולא כשואל אדם יכול להקדיש מה שביד המשאיל וכן המשכיר יכול להקדיש ביתו .
ד"ה הלוקח :
רנ דמאי מפריש והוא שלו. מעשר שני אופלו בירושלים. תרומת מעשר לכהן . ד"ה לעשרו : דף פח
רנא לא מתחייב גירומין אלא כששוקל עשרה ליטרין אבל פחות מכאן לא אך הכרע במקום שנהגו (ש) . ד"ה אחד : ע"ב
רנב בא על הערוה והוליד בן מעוות שלא יוכל לתקן ומכל מקום מתקן בתשובה שגוה הקב"ה . גזל ואינו יודע ממי אע"פ שיעשה בהן צרכי רבים לאו תשובה מעלייתא היא . ד"ה התם :
רנג מה שמתקנין נגבים וילך ומחברין מטות ומסטי שהן פרשיות גדולות כדי להפסיק בקללות . ד"ה וקללה :
רנד משקולות ששוקלים בהן כסף וזהב עושה של מתכות ובלבד שיחפה עור אבל משקולות ששוקלין בהם עופרת ובדיל אין צריך חיפוי . ד"ה ולא : דף פט ע"ב
רנה יכול להשתכר יותר משתות בדבר שבביתו ובדבר של טולת . ד"ה חד :
דף צא

המוכר פירות פרק ששי

רנו בבעל חוב אית ליה זוזי לא מסלק ליה אלא בזוזי ואי לא לא אמר טרח ואייתי זוזי. בניזקין מסלק בכל דבר ובפועל לא מסלק אלא בזוזי . ד"ה אי דליכא : דף צב ע"ב
רנז אדם המזיק פטור באונס גמור . היה ישן ובא חבירו וישן אצלו (ת) הראשון פטור והשני חייב ואונס הדומה לאבידה חייב והדומה לגניבה פטור . ד"ה חייב : דף צג ע"ב
רנח הבורר צרור מגרנו של חבירו אי אפשר לחזור ולערב וחייב לכ"ע [נ]: (ד"ז בגמרא):
רנט כלאי זרעים שנשרשו יש להם תקנה . כלאי זרעים מותרים אף באכילה . ד"ה סאה :
דף צד
רס שטר שיש בו רבית גובה הקרן ולא הרבית . הלכה כרבי מאיר בגזירותיו ולא בקנסות .
ד"ה וחכמים : ע"ב
רסא ריחיה חלא וטעמיה חמרא מברך בורא פרי הגפן [ס] :
רסב המוכר חביות יין לחבירו והחמיצו כל שלשה ימים ברשות מוכר ואפילו נתן מעות מכאן ואילך ברשות לוקח ואפילו לא נתן מעות ואם לא טעמיה בשעת לקיחה המוציא מחבירו עליו הראיה ואיירי בקנקנים דמוכר וידועים שהקנקנים טובים היו .
ד"ה כל ג' : דף צו
רסג (א) [דבש] תמרים מברך עליו שהכל . ד"ה אחד שכר תמרים : ע"ב
רסד יין שעושין מחרצנים אפילו יש בו טעם יין כיון דלא רמא תילתא ואתא ריבעא מברך שהכל . ד"ה אין הלכה :
רסה עכו"ם שרתחן חביות שמרי יין שרי . ד"ה מי :
דף צז
רסו בגשמים בעינן שיחשבו תחילה שיהיו משקין ושוב בעינן דניחא ליה ושאר משקין כיון דניחא ליה ממילא מכשרו וכן על . ד"ה לא :
רסז יין מבושל מברך עליו בורא פרי הגפן ויוצאין בו בארבע כוסות . ד"ה אילימא :
רסח כוס של ברכה צריך שכלי שלם ויתננו מי בכוס שמברכין בו אי נמי חי מזוג קצת .
ד"ה עד : ע"ב
רסט שרי למיתן זוזא אחמרא אי יקרא יוזלא ואי תקפה ברשות מוכר אפילו ידוע שראוי להתקיים ואי תקיף מדלא מקבל עליה . ד"ה ואם :
ער אין האחין חולקין הבית אא"כ יש לו שם על שמונה לכל אחד . ד"ה ר"י : דף צח ע"ב
רעא אפילו יש בארון פותח טפח אסור לעבור על גביו אלא למצוה ולקראת מלכים . קבר ידוע אסור לפנותו . ד"ה ורומן : דף ק ע"ב

בית כור פרק שביעי

רעב שדה אחוזה לכולי עלמא גואל חצי שדה לפי זרע חומר שעורים בחמשים שקל .
ד"ה ואמאי : דף קג

הגהות כת"י

אפי' לסתור דבריו הראשונים אבל אם הודה בפני עדים והלה אומר אתם עדיי ושתק אינו יכול לסתור הודאתו : (ל) אומן אין לו חזקה בדבר שהוא אומן אין לו חזקה לטעון לקוח הוא בידי אם יש לזה עדים שזה החפץ בידו היה שלו אפי' מסרו לו שלא בעדים : (מ) כמו אותן שכופין להוציא ע"י נכרי שאומר עשה מה שישראל אומר לך : (נ) אין לקבל לכתחלה פקדון מן הקטן. אחין שחלקו ביציאות ואמר שלו הן נאמן במגו: (ס) אך מסתלק בימנו : (ע) חוץ ממקום שנאמר בו תלוקה או שודא : (פ) אין אותיות נקנות בשטר ובמשיכה : (צ) האור : (ק) אין מעמד שלשתן: (ר) מרבין על השכר היינו שנכנס מיד לתוך הבית אבל בע"א אסור להרבותו דהוי כאגר נטר: (ש) משקלות של חנוני ושל בעה"ב גובהם מן הארץ טפח וקנה וחבל שלה ו' טפחים ושל מוכרי זהב וכסף תלויה באויר ג' אצבעות ולקנה ולחבל לא נתנו בהם שיעור : (ת) והזיקו : (א) שכר תמרים ודבש תמרים :

הגהות

לרבנן וג"ע לר"ע ועי' הגהת רש"ש בתוס' : [ח] כליסנא בתרא בכתובות נ"ג א' וש"מ: [ט] מדברי התוס' אין הכרח די"ל דרצו לתרץ אליבא דר"א בגיטין שם והכן קי"ל כר"י ועי' תוס' לקמן קסב א' (בד"ה וצריך) ואע"ג דר"א כו' מ"מ הלכה כר"י רבו . אלא דרוב הפוסקים פסקו בזה כר"א משום דסוגיא דגיטין י"א א' כוותיה ועי' ש"ך ריש סימן מ"ב . אלא לפמ"ש התוס' לקמן קסב ובגיטין כ"ב ב' לחד תירוצא גם לר"י אינו כשר אלא לאלתר ועי' רא"ש בגיטין שם : [י] ד"ה אימא : ע"ב : [כ] עי' בהגר"א א"ח סימן תרכ"ט ס"ק י"א וכן לתירוץ האחר של תוס' כו' וכ"מ בגמ' דבכורות וכ"מ כאותה סברא . ועי' פסקי תוס' ספ"א דסוכה [ל] לאפוקי הפקיר כו'. כ"ז צ"ל בסוף סימן רכג ד"א מקנהו לאפוקי כו' [וכ"ה בכ"י]: [מ] אלא גרים בני חובב כצ"ל : [נ] ד"ה נותן : דף נד : [ס] ד"ה דרומאי : דף נו :

רעג כל דבר שנמדד אפילו פחות מכדי אונאה שז
חוזר אם הטעהו במדה. ד"ה פחות :
דף קד שח
רעד כל היכא דאמר המוציא מחבירו עליו הראיה
לא מהניא תפיסה. ד"ה אבל : דף קה שט
ערה שני אחין או שני שותפין שחלקו בלא השלישי
שני שדות יפילו גורל אם יפול לו השדה
השלישי מוטב ואם לאו יחלוקו בתחילה.
ד"ה ושמואל : דף קו ע"ב
רעו אין בעל חוב יכול לטרוף מאחד מהן אלא שי
מכולן בשוה. בא עליהן בעל חוב בכור נוטן
פי שנים. ד"ה ובא ב"ח : דף קז שיא
רעז שומא הדרא לעולם. ד"ה רב אמר :

יש נוחלין פרק שמיני

שיב
רעח אדם יורש בתו ואחותו ד"ה האיש :
דף קי ע"ב שיג
רעט בני אחי האב קודמין לאחות האב.
ד"ה מקיש : דף קיא
רפ השומדין שם בשעת צוואה עושין דין בעל
כרחן של הבנים ולא מצו אמרי נלך לבית דין
הגדול או לפני בית דין חשוב שבעיר אלא שיד
הן הדנין. ד"ה אורעה : דף קיג ע"ב
רפא היה אחד מן העדים קרוב או פסול ונתכוין
להעיד בשעת ראיה ולא העיד יעידו
השכנין. ד"ה אבל : דף קיד
רפב ראו עדות ביום יכולין לדון ע"פ אותו
עדות ולא על מה שראו בלילה. (ד"ז שטו
בגמרא) :
רפג עד המעיד אין נעשה דיין אבל עד המתכוין
להעיד ולא העיד נעשה דיין. בדרבנן עד שטז
נעשה דיין. ד"ה ואין :
רפד מתנת שכיב מרע או מצוה מחמת מיתה שיז
א"צ עדים שלא חזר בו. ד"ה ניחוש :
רפה אין הבעל יורש את אשתו כשהוא בקבר.
הבן יורש את אמו כשהיא בקבר ולא כשהוא
בקבר להנחיל לקרוביו מן האם. ד"ה מה: ע"ב
רפו רבינו תם פירש ענה היתה אשה. ד"ה
מלמד : דף קטו ע"ב
רפז מת יעקב בחיי יצחק אין ראובן נוטל בהם פי שיח
שנים באחיו דהוה ליה ראוי ד"ה ושהיה :
דף קטז ע"ב
רפח בכור ופשוט שהניח להן אביהן בהמה
טמאה או עבד אומר הבכור או תלקום
או אטול פי שנים בשבח. ד"ה היתה : שיט
דף קכג ע"ב
רפט מתנה מועטת אני נותן לך אסור לחזור בו.
ד"ה הכא :
רצ בא בעל חוב על הבכור ויתומים קטנים יכול שכ
לומר הנא אטול ואין נזקקין ליתומין. חלק
בכורה יכול למחול בלא קנין ולא חלק פשיטות. שכא
ד"ה ואם : דף קכד
רצא אין הלכה כרבי מחביריו. ד"ה מספקא :
ע"ב
רצב הבעל נוטל בשבח ולא בראוי ולא בהלואה
שהלוה אשתו מנכסי מלוג. ד"ה אמר שכב
ר"פ. דף קכה ע"ב
רצג אין הבכור נוטל במלוה ולא (ג) בשבחו והאשה
גובה כתובתה ממלוה ולפי' הגאונים דגבי
אשה ובעל חוב מטלטלי דיתמי יתומין שגבו
בחובות אביהן בין מקרקעי בין מטלטלי שכג
חוזרת אשה וגובה מהן. ד"ה ואין :
רצד יכול למכור בכורתו קודם חלוקה. ד"ה לא : שכד
דף קכו ע"ב
רצה יש לבכור קודם חלוקה. ד"ה והלכתא : שכה
רצו נאמן אדם לומר על בנו הקטן כי הוא
הבכור והגדול ממזר. ד"ה כך : דף קכז
ע"ב
רצז אמר ליה השבע וטול יכול לחזור בו קודם שכו
שנשבע רבינו תם ולרש"י כיון שאמר ליה
השבע וטול הוי כגמר דין ואין חוזר בו.
ד"ה ה"ג : דף קכח
רצח שני בשני פסול להעיד. ד"ה מר :
שכז
רצט אבא דאבא פסול ומכאן ואילך כשר לר"י
(ד) ורשב"ם פוסלן. ד"ה לית :
ש שני בשלישי כשר שלישי בראשון פסול. ד"ה שכח
אי לאפוקי : דף קכט
שא שלום עליך רבי הוי תוך כדי דיבור. נתעלף שכט
וסבר שמת וקרע עליו ואח"כ מת תוך כדי
דיבור יצא ידי קריעה. ד"ה והלכתא : ע"ב
שב האומר בית זה לעבודת כוכבים לא אמר כלום. של
אין הקדש לעבודת כוכבים ואין מוקצה לעבודת
כוכבים אלא לשבע שנים ועד שימסרנו לכהני שלא
העבודת כוכבים ויאכילנו כרשיני עבודת כוכבים.
האומר לעבודת כוכבים אלי אתה (ה) וגידף שלב
וחזר בו תוך כדי דיבור או גירש וחזר בו
לא מהני מידי. ד"ה חוץ : דף קכט ע"ב
שג אמר בן בין הבנים או בת בין הבנות יירשני
דבריו קיימין. ד"ה הלכה : דף קל
דש אפילו בבריא מהני [ע]: (ד"ז בגמרא): דף קלא
שה אמירתו לגבוה כו' לא שייך אלא כשמותר
מבלו להקדש ולא כשנתכוין רק שוה בשוה. שלג
ד"ה ולא : דף קלג ע"ב
שו מתנה על מנת להחזיר והקדישה מוקדשת כל
זמן שהיא בידו או שמא אין יכול להקדישו (ו).
ד"ה כל : דף קלד

שז לא חיישינן שמא יש עדים במדינת הים שלד
שיעידו שיש למת אחין. ד"ה הא : דף קלה
שח שכיב מרע שכתב ונתן במתנה יכול לחזור
בו. ד"ה כל : ע"ב שלה
שט בן שמכר בחיי אביו ומת בן הבן מוציא
מיד הלקוחות. נכסי לך לעולם ואחריך שלו
לפלוני ומת שני לא יחזרו ליורשיו ואם מכר
ראשון מכורין לעולם ואין לשני אלא מה
ששייר ראשון. ד"ה לא קנה : דף קלו ע"ב שלז
שי קנין פירות דאב לגבי בן לאו כקנין הגוף
דמי. [פ] (ד"ז בגמרא) :
שיא האחין שיש להן אתרוג ונטל אחד ויצא
בו אם יש להן אתרוג יצא זה בו ואם אין שלח
להם אתרוג אלא פרי אחר פרים ורמון לא
יצא. ד"ה אבל : דף קלז ע"ב
שיב האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי. שלט
ד"ה לא :
שיג מקבל מתנה שאמר אי אפשי בה אחר
שקיבלה כל המחזיק בה זוכה בה ובגוות שם
מעיקרו אי אפשי בה יחזרו לנותן וכן
שיירא נתנו להאכיל לארי ולא אכלו יחזיר שמא
לו. ד"ה כאן : דף קלח
שיד נכסי לך ואחריך לפלונית וניסת קנה הבעל. שמב
ד"ה התם : דף קלט ע"ב
שמג

מי שמת פרק תשיעי

שטו הניח בנות יזונו היינו אכילה ושתייה אבל שדם
פרנסה היינו מלבושין וצרכי נשואין.
ד"ה מי שמת :
שטז הניח נכסים מועטים הבנות יזונו והבנים
ישאלו על הפתחים. [צ] (ד"ז במשנה) :
שיז יתומין שקדמו ומכרו אפילו תפסו הבנות
כבר או הגבו להן בית דין מה שמכרו מכרו שמה
נכסים מרובין אין מותרין למכור ולהפקיע
מזונותיהן אלא לצורך גדול ובמועטין לא שמו
ימכרו כלל לכתחלה מרובין ונתמעטו יזונו
הבנים עם הבנות ובמועטים לא יזונו כלל. שמז
ד"ה יתומים : דף קמ
שיח יש לבנות מזונות עד דתינסבן או דתיבגרן שמח
אין שם אלא אלמנה ובנות לא תקנו נכסים
מועטים אלא לבנות הן או בשיש רק אלמנה שמט
ובנים ודוקא בשיש אלמנה ובנים ובנות.
ד"ה מי אמרינן :
שיט [ק] בימי קדם האיש היה מותר באחותו מה
שלא השיא אברהם את בתו בכל ליצחק
קטנה היתה או בת הגר ולא בת שרה. שנ
ד"ה בת : דף קמא
שכ המזכה לעובר כשנולד קנה והמזכה לעובר
שהוא בנו קנה לכ"ע. ד"ה איתיביה ע"ב :
שכא חלה אחד מן האחין בפשיעה ונתרפא
נתרפא משל עצמו בין יש לו קצבה בין
אין לו אלמנה רפואה שאין לה קצבה היא
בכלל מזונות ושיש לה קצבה בכלל כתובה. שנא
ד"ה חלה : דף קמד ע"ב
שכב צינה ופחים הוו בידי שמים וצנים ופחים
יכול לשמור מהן וביד אדם לאבד עצמו
אף בדבר שלא נגזר עליו תולדות אדם שנב
גבור חלש עני עשיר ארוך וקצר בידי שמים :
ד"ה הכל :
שכג המלוה את חבירו לעשר שנים אין שביעית שנג
משמטתו (ז). ד"ה ואין : דף קמה ע"ב
שכד פירש ר"ש אשתו שמתה מתוך קטטה אין
בעלה יורשה ואין נראה לרבינו תם : שנד
שכה רוח מזרחית מביאה מים ובבבל קשה
שהארץ מליאה מים ובארץ ישראל יפה וכן
כלפי מערב הכל שמחים שמביאה מים
הרבה. ד"ה ל"ק הא לן : דף קמז
שכו אמר מנה של פלוני בידי אומר כן שלא שנה
להשביע את בניו ודוקא בלוה ולא בפקדון
ור"י פירש דכל שכן בפקדון. שכיב מרע שנו
שאמר מנה לפלוני בידי הוית הודאה ואין
חוזר בו. ד"ה שכ"מ : דף קמט
שכז רגילים היו לייחס ולקרא הבן על שם שנז
אבותיהן הגדולים כמו רבי שמעון בן פזי
(רמי) [רב מרי] בר רחל. ד"ה רב מרי :
שכח לוה מן הכנעני ונתגייר מחזיר לבניו.
ד"ה מגמר :
שכט לא אמר מצוה לקיים דברי המת אלא
כשהושלש תחילה לידו וגם לא שייך בגר.
ד"ה דקא מגמרו : שנח
של אין מוכרין ספר תורה אלא ללמוד תורה
ולישא אשה. ד"ה איבעיא להו : דף קנא
שלא שטר מברחת בכל נכסים לכולי עלמא לא שנט
קנה. ד"ה אפילו :
שלב מתנת שכיב מרע במקצת בעי קנין ואם שם
עמד אינו חוזר ובכולה חוזר. מתנת שכיב
מרע שכתב בה קנין לא קניא כותבין בשטרות
וקנו ממנו בכל לשון של זכות ובשטר שכיב שסא
מרע צריך לכתוב ואף קנו ממנו או וקניא
מיניה מוסף על מתנתא דא : ד"ה מתנת
שכ"מ (ח) : דף קנב שסב
שלג כתב בשטר שכיב מרע זה פלוני לתת לו
לא זכה כתב ומסר לו יכול לחזור בו אלא
אם כן זכה לו מטלטלין על ידי אחר
ובמקרקעי אמר ליה לך חזק וקני (ט).
ד"ה כתב : ע"ב שסג

שלד שכיב מרע שניתה מחולי לחולי מתנתו מתנה
עמד אין מתנתו מתנה אפילו לא חזר בו. שסד
ד"ה ולא דף קנג
שלה שתי שערות הוו סימן בין לבנות בין
שחורות. ד"ה ועוד : דף קנד שסה
שלו למכור בנכסי אביו עד שיהא בן שמנה
עשרה שנה או אם קנה נכסים או ניתנו לו.
ד"ה איתמר וד"ה מוכר : דף קנה
שלז קטנה בת שתים עשרה שנה ויום אחד שסו
בודקין אותה ואם קיבלה קדושין מאחר
לא מהני ואם אין סימנין הוה ספיקא ומקמי
הכי הוה שוטה. ד"ה בודקין : דף קנו
שלח בדקו ולא מצאו יכולה למאן אם לא בא שסז
עליה אבל בזמן הזה לא דלא בקיאין בגומות.
ד"ה ולגירושין :
שלט דבר כשמגלגו נראה בשרה לא חיישינן ביה שסח
לשלוף וממוי לצאת בו בשבת. ד"ה כבינתי :
ע"ב
שם אין מקדשין ואין מגרשין בשבת ולשכיב מרע
מותר וכן לקנות בקנין. ד"ה קונין. שסט
שמא אדם משעבד דבר שלא בא לעולם. ד"ה
דאיקני : דף קנז
שמב מצוה ליתומין לפרוע חובות אביהן וכופין שע
אותן כשהניח להן אביהן אחריות נכסים.
ד"ה מצוה :
שמג שטרי חוב המוקדמין אין גובין אפילו שעא
מבני חורי ואפילו הלוה מודה. ד"ה
המוקדמים : ע"ב
שדם אין אדם מוריש שבועה לבניו אם לא שעב
בממון שמוחזק בידו ייחד לה ארעא
[ר] בארבע מצרים פטורה משבועה. נפל עליו
בית או מת פתאום או נהרג אין אלמנתו
צריכה שבועה לפירוש ה"ר שמעון ואין שעג
נראה לר"י. ד"ה וב"ה. דף קנח
שמה אלמנה שתפסה מחיים מטלטלין למזונות
מהני ולא לכתובה. בא"ד : שעד
שמו אין היבמה נוטלת כתובתה עד שתחלץ.
ד"ה נכסים :
שמז דייני הנפק אין מקיימין אלא חתימת שעה
העדים ואין רואין מה שכתוב בשטר.
ד"ה כגון : דף קנט
שמח שנים חתומין ואח"כ נעשו קרובים אחרים שעו
מעידים על כתב ידם. ד"ה ואע"פ :
שמט מה שאירש מאבא מכור לך לא אמר כלום
ראובן שמכר נכסי יעקב בחייו ומת ראובן
ולא הניח אחריות נכסים חנוך בנו מוציא
מיד לקוחות ואין מחזיר דמים: (ד"ז בגמרא)
שנ היה חתום בשטר ושוב נשא בתו אחרים
מעידין על כתב ידו אע"פ שלא הוחזק בבית
דין אבל כשר שחתם ושוב נעשה פסול אין
מעידין עליו : (ד"ז בגמרא)

גט פשוט פרק עשירי

שנא (י) שטר שכתוב מצד אחד וחתום מעבר
השני כשר. אין לפסול שטר בדבר שצריך
לעשות שלא יבוא לידי זיוף כמו במקום
שצריך לחתוך הגליון ולא חתך :
שנב בזמן הזה אף כהן המגרש אין עושה
מקושר כי אין אנו בקיאין בו. ד"ה תקנו :
דף קס ע"ב
שנג מחק פסול כשיעור שריר וקיים או יותר
ובכל מקום שהוא סיום דבר. ד"ה וכשיעור :
דף קסא
שנד אין כתב בשטר שריר וקיים פסול אף אין
בו מחק. אנן כותבין קיום מתקין אחר
וקיניא מפלוני כו' אנו למדין משיטה אחרונה
אין לכתוב בגיטין בשיטה אחרונה ספר
תירוכין וכו' : ד"ה לפי : דף קסב
שנה סיים השטר בחצי השיטה והניחה וגם השיטה
עוד תחתיה פסול. ד"ה איבעי' להו : ע"ב
שנו הניח שיטה אחת ובחצי שיטה שנים תחתיו
כשר אין דרך לכתוב ממש סמוך לכתב. שעז
בא"ד :
שנז אויר אינו פוסל בסוכה גדולה שנשאר שיעור
סוכה ושלש דפנות לכל צד. אין ישנין תחת
אויר אפילו פחות משלשה. סוכה גדולה שיש שעח
לה שלש דפנות ואויר שלשה מפסיק לכל
אורך סוכה ולא נשאר כ"א שתי דפנות לכל
צד פסולה. סכך פסול בארבע טפחים מפסיק
או שיש לה ארבע דפנות ולא נשאר מכל צד
הכשר סוכה. ד"ה שהרי :
שנח נמצא אחד קרוב או פסול ובא לאסהודי
פסול אבל נחתם למילוי לא. ד"ה נמצא : שעט
שנט אין דרך לזייף אלא כשיכול לזייף מאחד
בריות ולא בדוחק. ד"ה שיטה : דף קסג
שם היה טיוטא בדיו בין עדים להנפק פסול עים
אבל נקודות נקודות בדיו בינייהן כשר.
ד"ה דמטייט : שפא
שסא שטר שהוא ועדיו בשיטה אחת כשר. אין
דרך לכתוב סמוך לכתב אלא סופר שכותב
הנפק. ד"ה שיטה :
שסב נהגו שהשושבינין מרחיקין שיטה אחת שפב
וחותמין כל דבר שאינו מעיקר השטר כמו
שושבינין. קלף שעל גבי עדים שהיה יכול שפג
להתכו אין לחוש בו כי אם בדבר שהוא
מעיקר השטר. בא"ד : שפד
שסג פקיד וממונה דרך להעבירו מדי שנה בשנה

ולא שליש. ד"ה בשנת : דף קסד ע"ב
שסד נתכוין להוציא נדרו בהיה לשון שהוא חייב
אף אינו יודע מהו אומר אלא שמתכוין
למה שמשמע הלשון. ד"ה היכא :
שסה המעיין בתפלתו בא לידי כאב לב ומזכירין
עונותיו. אין אדם ניצול בכל יום שלא
יתפלל בכונה מלהרהר כדאמרינן מחזיקנא
טיבותא לרישי דכי מטי למודים כרע מעצמו.
ד"ה עיון :
שסו כתוב למעלה בשטר מנה ולמטה מאתים
הכל הולך אחר התחתון. (ד"ז במשנה) :
דף קסה ע"ב
שסז שם הלוה והמלוה כותבין בשטר כמה פעמים
שאם נמחק אות נלמד מן העליון. ד"ה
א"כ כו' העליון : דף קסו ע"ב
שסח כתוב למעלה בן שתי אותיות ולמטה בן
ארבע אותיות יתנן לשם העליון : (ד"ז
הביאו הסמ"ע בטוח"מ סימן מ"ב ס"ק י"ח
בשם הירושלמי וע"ש) :
שסט נמחק משם של מטה שתי אותיות לא יגבה
בו [אע"ג] שאם לא נתכן כלל כשר כשנכתב
ונפסק גרע טפי ופסול. ד"ה אבל :
שע רגילין לכתוב בשטרות זוזי אע"פ שיש מטבע
גדול מהן אבל לא סלעים ד"ה ומשוי :
דף קסז
שעא תלמיד חכם שחתם בשטר של אשה ואמר
אחרי כן טעיתי ואינה זו נאמן כי אין
דרכו להסתכל ולדקדק בה ואם אמר דקדקתי
אינו חוזר ומגיד. ד"ה כיון : דף קסח
שעב מי שנמחק שטר חובו בא לבית דין וכותבין
פלוני ופלוני (ודייני פלוני ופלוני) עדיו
שראו אותו. ד"ה מעמיד [וד"ה ופלוני
וע"ש שהניחו בצ"ע : ע"ב]
שעג שני יוסף בן שמעון בעיר אחת שניהם
כהנים או ישראלים יכתבו סימן : (ד"ז
בגמרא) :
שעד אין כותבין שני שטרות על שדה אחת אם
לא שידוע שאבד האחד. (ד"ז בגמרא) :
שעה שטר שזמנו מוכיח בשטר כגון שחל ראש
חדש בחמישי וכתוב בשטר שלישי בחדש
כשר. ד"ה שאם : דף קעא
שעו המלוה חבירו על ידי ערב לא יפרע תחלה
מן הערב אף על פי שאין ללוה קרקעות ואם
הלוה רחוק ימתין לו או ילך שם ויכופנו
ואם אמר לו על מנת שאפרע תחלה ממי
שארצה לא יצטרך להמתין אחר הלוה
ויפרע מן הערב אם אין ללוה קרקעות
ואם יש ללוה קרקעות יתבע ללוה תחילה
ויכופנו ולא נטריח את הערב. חמש מדות
בערבות. מלוה על ידי ערב ולא התנה
ממי שארצה אפרע אין תובע את הערב
תחלה וכופהו בבית דין בין יש לו קרקע
בין אין לו ואם אין יכול לכופו דלא ציית
דינא נכנס לביתו של ערב. ב' אם התנה
ממי שארצה אפרע ואין קרקעות ללוה נפרע
מן הערב אם ירצה. ג' ואם יש נכסים ללוה
אם התנה נפרע מן הלוה תחלה. ד' קבלן
דסיימו תן לו ואני נותן בין יש לו בין אין
לו נפרע מן הערב תחלה. ה' והנושא
ונותן ביד נפרע מן הערב ולא מן הלוה ואין
למלוה על הלוה כלום ואם אין לערב לפרוע
חוזר על הלוה מדרבי נתן הנושה בחבירו
וחבירו בחבירו מוציאין מזה ונותנין לזה
וכל ערבים בעו קנין בר מקבלן וערב בשעת
מתן מעות קבלן היינו תן לו ואני נותן לך
או שאינו מזכיר לשון הלואה אלא לשון פרעון
ולא לומר ואני קבלן. קונים בכלי של קונה
וכגון דנקיט בידיה שלש על שלש ופחות
מכאן לא מהני אם אינו כלי ואין חילוק בין
עור מסן ושק. שטר שנעשה בו פלוני קבלן
אף על גב דכתיב ביה תן לו ואני נותן הרי
הוא קבלן אף לא כתב אין היה בשעת הלואה.
ד"ה חסורי : דף קעג ע"ב
שעז ערב יתומין נגד מי ולא פרעוהו גובה מן
הערב מיד. אין נכסים ללוה לא דחינן
למלוה עד שיקנה הלוה. ד"ה מקמי :
דף קעד
שעח אמר מעצמו ולא תבעוהו מנה לפלוני בידי
אין חייב ליתן אדם עשוי שלא להשביע
עצמו תבעוהו והודה חייב. משטה אני בך
לא טענינן ליתומין דאין אדם משטה בשעת
מיתה. בריא דלא טעין טענינן ליה ובלא
להשביע עצמו אי לא טעין טענינן ליה.
ד"ה אדם : ע"ב
שעט דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין לענין
מתנה אבל אמר מנה לפלוני בידי אין נותנין.
ד"ה ורב : דף קעה
עים הבא ליפרע (ע"י) מנכסים משועבדים צריך
שבועה ואפילו להקדש. ד"ה הא :
שפא שכיב מרע שאמר אני חייב מנה לפלוני
ואמרו יתומים שוב אמר פרעתי כבר אין
נותנין ואם אמר תנו ואמרו [יתומים] שוב
אמר פרעתי נותנין. (ד"ז בגמרא) :
שפב דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין וכאילו
אמר גם כתובו. ד"ה ודברי :
שפג עדי מסירה כרתי בלא עדי חתימה בין
בגיטין בין בשטרות. ד"ה משעת : דף קעו
שפד ערב בין תנוק בין בלא תניקה בין בעל
פה בין בשטר בעו קנין. ד"ה והלכה: סליק

הגהות

[ע] ד"ה דלמא: קלא ע"ב : [פ] ד"ז בתוס' גיטין מח ע"א ד"ה אי כו' וי"ל דדוקא כו' וכ"ה בפסקי תוס' שם ועמ"ש בפסקי תוס' ב"ק סימן כד : [צ] ד"ה אמר : [ק] כ"נ מותר באחותו כצ"ל וכ"ה בדפו"י : [ר] בתוס' נקטי מילתא דפשיטא לכ"ע אבל לדידן איפסיק הלכתא בכתובות (נה א') דאף בחד מצרא :

הגהות כת"י

(ג) בשבח ואשה גובה בתורת מלוה מנכסי מלוג : (ד) ורש"י : [ס] או גדף : (ו) כל היכא דבעי תנאי צריך שיהיה כפול אם לא כפלו התנאי בטל והמעשה קיים ויש דברים שהולכין בהם אחר אומד הדעת ואפי' גלוי הדעת לא בעי כגון שטר מברחת ומתנת ש"מ בכולה וידוע שנתחייב וכותב כל נכסיו לאשתו ויש דברים דבעינן גלוי דעת כגון זבן ארעא אדעתא למיסק לא"י דאם לא גלה דעתו הוי דברים שבלב ואינם וכו' : (ז) לר"ת : (ח) מתנת ש"מ בכולה קונה בלא קנין ואם מבקש קנין קונין אפי' בשבת ואפי' התנה שאם יעמוד לא יחזיר דאין קנין מועיל שלא יחזור אפ"ה קונין בשבת אבל מתנה במקצת אין קונין בשבת ש"מ שהקדיש או הפקיר או חלק כל נכסיו לעניים אם עמד אינו חוזר:(ט) אפי' לא חזר בו:(י) שטר שעד אחד חתום והעד השני מעיד על הלואה גובה מבני חרי אבל אם השני עד שנמסר גובה ממשעבדי שנים שהעידו זה בב"ד אחד וזה בב"ד אחר יכול הב"ד להצטרף ולדון:

מאת הגאון הגדול כו' מוהר"ר אברהם זצ"ל (בעהמ"ס משכיל לאיתן וכו') עם תוספת מרובה מכי"ק על הנדפס בש"ס זיטאמיר.

דף ב ע"א תוס' ד"ה השותפין · מכדי תנא ממונות סליק מ"ש דקתני שבועות כו' · במהרש"א נתקשה דמאי מייתי מסדר דנזיקין [illegible] כולם נזיקין חדא מסכת היא ומכות ושבועות בסדר נזיקין [illegible] (דף ב ע"ב) בד"ה כולה נזיקין [illegible] ע"ב תוס' ד"ה [illegible]

סיפא אם היתה חנירו למעלה מגגו של חבירו אין זקוק לו · וע"ש מ"ש בישוב תמיהת התוס' בע"א :

דף ד ע"א גמ' א"ל הוא סימא עינו של עולם · עיין תענית (דף כד) : ע"ב גמ' ת"ק סבר אם גדר מקיף כו' ור' יוסי סבר אם עמד ניקף וגדר את הרביעית הוא דיהיב ליה דגלי דעתיה דניחא לי' אבל אם גדר מקיף לא יהיב לי' · וקי"ל כר' יוסי אדאודי ליה אודויי ליפלוג עליה אפלוגי דלא ה"ל למנקט עמד ניקף ומודי בי' ת"ק אלא ה"ל למנקט עמד מקיף דפטור ולפלוג על ת"ק דמחייב · וכה"ג פריך הגמ' בס"פ שבועת הפקדון (דף לח) וי"ל דהתם לא דייק אלא משום דת"ק הזכיר סכל מש"ה לא ס"ל לבר פלוגתיה למנקט רק מאי דפליג ולא מאי דאודי בי' משא"כ כאן דת"ק לא הזכיר כלל עמד ניקף נקט ליה שפיר ר' יוסי וכה"ג תירצו התוס' ביבמות (דף מו ע"ב) · וכן נ"ל לקמן במכילתין (דף פו ע"ב) ובשבת (דף סו) ובבילה (דף ט ע"ב) וכן ביבמות (דף לה ע"א) וברכות (דף מו ע"ב) גיטין (דף יד ע"ב) :

דף ה ע"ב תוד"ה מי כו' אע"ג דאית לה מיגו דאי בעי אמרה אינו יכול כו' · וי"ל דשאני התם דהוי מיגו דהעזה לומר שא"י לבוא עליה כדמוכח בסוף נדרים ומיגו דהעזה ודאי דלא מהני במקום חזקה כדמוכח מדברי התוס' לעיל :

דף ט ע"א גמ' א"ר הונא בודקין למזונות ואין בודקין לכסות כו' ור"י אמר בודקין לכסות ואין בודקין למזונות · לכאורה שייכא פלוגתתן בפלוגתא דר' יהודה ורבנן בסוטה (דף ח) ובסנהדרין (דף מה) אי בזיונא עדיפא אי צער עדיפא : שם בש"ין כתוב פרוש והדר הב ליה · עיין מנחות (דף עו ע"ב) : שם גדול המעשה יותר מהעושה כו' · עיין בפ' חלק (דף לח) ועיין יפ"ת פ' תרומה : שם ואעפ"כ נחשב להן לצדקה שנאמר ונוגשיך צדקה · עיין רבה פ' משפטים ס"פ ל"א :

דף י ע"א גמ' תניא היה ר"מ אומר כו' · אזיל לטעמי' בקדושין (דף לו) : שם כשם שמזונותיו של אדם קצובין לו מר"ה כך חסרונותיו · עיין בילה (דף טז) : שם זכה הלא פרוס לרעב לחמך לא זכה ועניים מרודים תביא בית · עיין בבראשית רבה פ"א וירושלמי פאה : שם ר' יהודה אומר גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה שנאמר כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה וגו' · הקשה הרי"ף בעי"י דמנ"ל דבצדקה לחוד דלמא דוקא עם משפט דכתיב ברישא קאמר · ולפמ"ש תוס' ביומא (דף נז) דר"י לא בעי קרא לחלק דמשמע ליה כל אחד בפ"ע כר' יונתן וא"כ א"ש הא דהכא דאזיל לטעמיה ומש"ה משמע לי' או משפט או צדקה : שם ת"ת שמגדדין שינה מעיניהם בעוה"ז והקב"ה משביען מזיו השכינה לעוה"ב · הענין מתבאר עפ"י מ"ש בספ"ד דתמיד כל העוסק בתורה בלילה שכינה כנגדו שנאמר קומי רוני בלילה וגו' נוכח פני ה' וכ"פ בתרגום · ולפ"ז הוי שפיר מדה כמדה : רש"י ד"ה פש גבייהו ערב ראש השנה · בח"א מגיה ערב יוה"כ : ע"ב גמ' כאן בישראל כאן בעכו"ם · הקשה בח"א מי איכא מידי דלישראל שרי ולעכו"ם אסור · ולק"מ דהא כתבו תוס' בחולין (דף לג) דגבי מגוה לא אמר הכי :

דף יא ע"א גמ' פעם אחת באתה אשה לפניו בשני בצורת · אבות דר"נ פ"ג :

דף יב ע"א גמ' אעפ"י שנטלה מן הנביאים מן החכמים לא נטלה · עיין בהקדמת הזוהר (דף יג ע"ב) : שם והכם עדיף מנביא שנאמר כו' · עיין זוהר שמות (דף ו ע"ב) : ע"ב גמ' ודילמא כסומא בארובה ולא טעם יהיב · עיין חגיגה (דף ג ע"ב) מגילה (דף ו ע"ב) ובירושלמי פאה : שם אר"ה ברי' דרב יהושע הרגיל ביין · עיין הוריות (דף יג ע"ב) :

דף יג ע"א תוס' ד"ה כופין כו' והומר ר"י דבעידנא דמעקר לאו לא מקיים עשה כו' · בס' טורי אבן ריש חגיגה הקשה אהדדי דברי ר"י הללו אדברי ר"י ביבמות (דף ג) · וי"ל עפ"י מ"ש הנודע ביהודה במ"ה סי' קמ"א דרבא ורב אשי בזבחים (דף נז) איפלגו בסברא זו אי תשיב בעידנא מה שאינו יכול לקיים בלתי התחלת דבר זה דלרבא הוי בעידנא ולרב אשי לא הוי בעידנא :

דף יד ע"ב גמ' ואלו הן הושע וישעיה עמוס ומיכה · עיין בח"א וכ"פ בתוס' פסחים (דף פו סע"א) :

דף טו ע"א תוס' ד"ה איוב כו' דאמר בב"ר · וירושלמי ספ"ה דסוטה : ע"ב תוס' ד"ה דור שופט את שופטיו תימה לר"י כו' · עיין במדרש רות ובמפרשים שם · ועיין בילקוט האזינו רמז תתקמ"ו :

דף טז ע"ב גמ' ישמעאל עשה תשובה בחיי אביו כו' · עיין במ"ר ר"פ נח :

דף כד ע"א תוס' סד"ה לימא כו' א"כ הוי ודאי ערלה · ותירוץ זה אינו עולה לדעת הרמב"ם דס"ל דכל ספק שרי מה"ת והא דאיצטריך למשרי ספק ערלה כתב הר"ן ספ"א דקדושין דאיצטריך למשרי אפילו אי איכא רוב לאיסור וא"כ אפי' נימא הרבינא אזיל בתר קרוב מ"מ שפיר איכא למימר דשרייה משום ספק ערלה בחו"ל מותרת דהא ודאי דקרוב לרבינא לא עדיף מרוב לדידן · ועוד דבברכות (דף לו) מוכח דרבינא מיקל בערלה בחו"ל אף ביחיד נגד רבים · ונראה די"ל ע"פ מ"ש רש"י במנחות (דף מ) דרבינא מא"י הוה ואה"כ בא לבבל · ולפ"ז י"ל דקים להו לתלמודא דהך עובדא דתאנה היה כשהיה רבינא עדיין בא"י קודם שירד לבבל :

דף כה ע"א תוס' ד"ה ולבא כו' במזרח בית קדשי הקדשים · בגליון ציין לעיין בתוי"ט ועיין עוד בס' בה"ז במנחות : ע"ב גמ' וישראל שרויין על אדמתן גשמים יורדין מאוצר טוב · עיין באבות דר"נ פרק ד' :

דף כח ע"א תוס' ד"ה כנס את תבואתו לסכי קרי לכרם תבואה משום דכתיב ותבואת הכרם · וקשה דבפ"ז דכלאים אי' דז"א בשבשל כ"ג · וצ"ל דהכא איירי בשלא גמר כ"ג דאף שלא בשל רק שליש הוי חזקה כדמוכח בגמ' : ע"ב גמ' א"ל אביי דילמא התם עלה טובה קמ"ל · לכאורה קשה הא בהדיא תניא הכי בברייתא לקמן (דף קס ע"ב) שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום עלה טובה קמ"ל · וא"כ תקשי על רב יוסף דלא ס"ל הכי גם אביי אמאי לא מייתא סייעתא לדידי' מהך ברייתא · ודוחק לומר דלא שמיע לי' · שוב ראיתי שהרגיש בזה הרב מהרי"ף בגליון לקמן והניח בצ"ע · ולדידי א"ש דברייתא דלקמן איכא למימר דלא קאי אכולי' קרא רק אותתום דכתיב בסוף ואתיא כר"א דאמר עדי מסירה כרתי ולדידי' ודאי ותתום דקרא לאו דינא הוא אלא הא שחותמין עדים בתוך השטר אינו אלא מפני תקון העולם דזימנין דמייתי עדי מסירה או אזלי למה"י כדאמר רבה בפ' השולח (דף לו) ופרש"י דקרא דוחתום עלה טובה קמ"ל · ומשמע התם דרב יוסף גופיה מודה בזה אליבא דר"א · ובסנהדרין מוכח דרב יוסף ס"ל עדי מסירה כרתי כר"א · והא דדייק רב יוסף כאן מסך קרא לחזקה ולא אמר עלה טובה קמ"ל היינו רישא דקרא שהצריכום כלל לשטר ראי' בזה ס"ל לרב יוסף דלא הוי מתמת עלה טובה אלא מדינא משום דחזקה לא מהני בב' שנים ואביי ס"ל דאף זה שהצריכום כלל לשטר ולא סגי בעדי חזקה איכא למימר שהיה משום עלה טובה :

דף כט ע"א תוס' ד"ה הכי כו' הא איכא מיגו · וקשה הא בתרי לא אמרי' מיגו כמ"ש תוס' בכתובות (דף יח) וי"ל כמ"ש תוס' בקדושין (דף מג ע"ב) :

דף לו ע"א תוס' ד"ה הכי כו' תנור שהסיקוה כו' מכלל דאסירי כו' · עיין פ"ז דכלאים מ"ו בר"ש :

דף לח ע"ב גמ' לדידי מפרשא לי מיני' דמר שמואל מיחה בפני ב' בני אדם שיכולין לומר לו הוית מחאה כו' · וקשה להך לישנא דאמר לקמן (דף לט ע"ב) דמ"ד מחאה בפני שנים קסבר מחאה שלא בפניו לא הוי מחאה והרי שמואל אמר הכא מחאה בפני ב' ואע"ג דמוחה שלא בפניו · והתוס' שם תמהו על הך לישנא מרבה ולכאורה תמוה שלא הקשו ממילתא דשמואל דכאן · ומיהו התוס' אזלי לטעמייהו שנראה מדבריהם לקמן (דף מא ע"א) בד"ה כמאן שלא היה גירסתם בדברי שמואל בפני ב' בני אדם אלא סתם בפני בני אדם ואפשר דהיינו ג' :

דף מט ע"א רשב"ם ד"ה מודעא היו דברינו נאמנים שהרי ניתן לכתב דמזוה קעבדי כדי להציל מאונסו · והא דבב"מ (דף עב) אמר ההוא עובדא דפרדסא שמשכן חד לחבריה לתלת שנין ולבתר א"ל אי מזבנית לי מוטב ואם לא אמינא לקוחה היא בידי וכתב לו שטר מכירה ומסיק התם דלא ניתן לכתב · לאו משום דבע"כ מכר לו אלא משום דהתם אקניי' לבנו קטן במתנה קודם שכתב השטר מכירה · וכ"כ מפרש"י התם שפי' לא ניתן לכתב מאחר שנתנו כבר במתנה ועל כרחו כתב לי' זה · ומש"ה תשיב ליה לא ניתן לכתב דהוי כמוכר דבר שאינו שלו משא"כ היכא שלא נתנו המוכר קודם לאחר אעפ"י שמסר מודעא שמכר באונס חשיב ליה ניתן לכתב מטעם שכתב הרשב"ם :

דף נ ע"ב תוס' ד"ה וספק כו' דאפי' ממונא לא מפקי' מספיקא · ומיהו בפ"ק דפסחים (דף יב) איתא כפי' הקונטרס · וי"ל דברי התוס' ע"פ מ"ש שם הצל"ח דאיכא התם ב' ספיקות לחייב ומש"ה צריך קרא וא"כ לא הוי ידעינן זה מדיני ממונות דבס"ם מוציאין ממון לכמה פוסקים · אך פי' הקונטרס אינו מתיישב בכך · וכן קשה אמ"ש רש"י בכתובות (דף טו) :

דף נח ע"ב גמ' בראש כל מרעין אנא דם בראש כל אסוון אנא חמר · י"ל ע"פ הא דשבת (דף קכט) גבי הקיזו דרפואתו שתיית יין :

דף ס ע"ב גמ' א"ר פפא כסא דהרסנא · פסחים (דף קיב) [שבת קיח:] :

דף סג ע"א תוס' ד"ה ואמאי לא הוה מצי לשנויי ר"מ היא כו' · הנה לפמ"ש התוס' עצמם בב"מ (דף טז) דקודם שבא לעולם לכ"ע יכול לחזור ואף שאמר מעכשיו וכן נראה מפרש"י שם · לפ"ז א"ש כאן דלא הוה מצי לשנויי ר"מ היא דהא קודם שבא לעולם ר"מ נמי מודה שיכול לחזור ואלו מברייתא מוכח דאף קודם שב"ל א"י לחזור שהרי קתני ואם אמר לו כל זמן שהשדה זו בידך מכרה וחזר ולקחה אין לו עליו כלום משמע דאי לא הו"ל כ"ז שהשדה זו בידך מהוייב לקיים התנאי אעפ"י שמכרה וחזר ולקחה · ואי א"י דיכול לחזור בו מהתנאי קודם שבא המעשר ראשון לעולם אמאי מהוייב לקיים התנאי כשחזר ולקחה הא מיד כשמכרה נתבטל התנאי דהוה כחזרה מה שמכרה לאחר · אלא ש"מ דאף קודם שבא לעולם א"י לחזור בו · ומש"ה לא המנ"ל ר"מ היא דזה לא מהני אף לר"מ ואע"ג דע"מ הוי כמעכשיו מ"מ לא מהני קודם שבא לעולם כנ"ל · ואף לפמ"ש הרא"ש דכאן הוי ע"מ שיור ולא תנאי מ"מ מנ"ל דמשייר מעכשיו [ולכאורה קשה ע"ד הרא"ש מר"פ המגרש ע"ש · וי"ל ע"פ מ"ש הפר"ת ביו"ד סי' ס"א והובא בהגה' ע"ז בח"מ סי' ר"ע ע"ש ודו"ק] · וליישב דברי התוס' דכאן נ"ל דלא ס"ל מ"ש בב"מ אלא ס"ל כדעת הפוסקים דס"ל דבאומר מעכשיו מהני לר"מ אף קודם שבא לעולם והארכתי בזה בחי' לגיטין · ונראה דיש לה"ר לזה מסוגיא דלקמן (דף קכז ע"ב) דקאמר לר"מ דאדם מקנה דשב"ל יכיר לי"ל גבי בכור לומר דאביו נאמן למיתב לו פי שנים לא יהא אלא אחר אלו בעי למיתב לו במתנה מי לא יהיב ליה ואף בנכסים שנפלו לו מאחר מכאן · ואי איתא דקודם שב"ל יכול לחזור בו גם לר"מ שפיר איצטריך קרא דיכיר דנאמן גבי בכור וא"י לחזור בו ואלו במתנה יכול לחזור בו קודם שיפלו הנכסים · אבל אי אמרי' דכי נתן לו מעכשיו א"י לחזור בו פריך שפיר דל"ל קרא הא אי בעי למיתב לו במתנה מעכשיו מאי יהיב ליה ולא מצי למיהדר ביה :

דף סו ע"ב תוס' ד"ה בעי כו' · והא דקאמר אליבא דר"א לא תיבעי לך דאמר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ל"ד נקט ההוא לישנא דהא ממכר אין להוכיח אהכשר זרעים אלא אמאי דמטהר כדף קא סמוך · ול"ג די"ל דשפיר נקט ההי לישנא דודאי אין לנו להחמיר להחשיבו כתלוש לענין הכשר עפי מבשאר מילי דהא אמרי' בס"פ המנגיע (דף נה) דהתורה רבתה טהרה אצל זרעים :

דף עה ע"ב גמ' אמר רבה א"ל ההוא סבא לדידי חזי לי ירושלים קמייתא · בעין יעקב ליתא הנך תלת תיבות לדידי חזי לי :

דף עט ע"א רשב"ם ד"ה מים ראויין לבדק הבית לעשות טיט ולא למזבח דמים מכונסין פסולין לניסוך המים וגם אין מדיחין בשר הקרבנות אלא מאמת המים שבעזרה · וכ"כ התוס' פ"ג דמעילה ומשמע דלנסכים אינן ראויין והוא כמ"ש הט"ז ביו"ד הל' ע"ז דבעי' מים חיים ועיי"ש בפר"ת · וק"ל דהאמי אינן ראויין מים מכונסין להדחת בשר הקרבנות הא בפ"ב דזבחים (דף כב) תניא והקרב והכרעים ירחץ במים לרבות שאר מימות פי' דאפי' מכונסין כשרים · וי"ל דה"מ כשאינן קדושים אבל מים שהקדישן פסילי להדחה מדתני דבי שמואל התם דבעי' מים שאין להם שם לוויי וממעט מים שיש להם שם לוויי וה"נ כשהקדישן יש להן שם לוויי דמיקרו מים קדושים :

דף פא ע"א תוס' ד"ה הסוא למעוטי אדמת כו' מהכא הוא דגמר בכל דוכתי דיש קנין לעכו"ם · קשה דבירושלמי דמאי יליף לה ר"מ מקרא דלא תמכר לצמיתות : ע"ב גמ' ודילמא לאו בכורים נינהו וקא מפקע להו מתרומה ומעשר · קשה לדעת הרמב"ם דתו"מ הוה מדרבנן בימי עזרא ובכורים משמע שהיה מה"ת וא"כ א"ש דאתי ס' חיוב בכורים דהוי מה"ת ודחי ס' חיוב דתרומה ומעשר דהוי מדרבנן · וכן קשה לפרש"י גבי ת"ב דרבנן · וי"ל לשיטת הרמב"ם דס' דאורייתא ג"כ א"א מדרבנן וא"כ א"ש דעדיף טפי למפטר מבכורים מספק דהוי שוא"ת מלחייבם ולפקע חיוב תו"מ בקום ועשה · ועיין שלהי ר"ה דאף סד"א דהי לדרבנן · וי"ל דהתם בשוא"ת וביטול מצוה :

דף פז ע"א תוס' ד"ה המוכר · לאו דוקא הוקרו והוזלו כו' · נראה דאזלי לטעמייהו שכתבו בב"מ (דף מט) דיוקר הוי כמו אמר ליתן מתנה מועטת דאסור לחזור בו וכ"כ תוס' לקמן · אבל לדעת שארי פוסקים דמותר לחזור יי"ל דדוקא נקט הכא יוקר משום דאז מותר לחזור משא"כ בהנס איכא איסור לחזור : ע"ב תוס' ד"ה מסום כו' משום דאין ברירה כו' · נראה דלא המנ"ל הכי לשיטתו דר' אלעזר דאית לי' ברירה מדאורייתא ואפי' לקולא וכדמוכח מהא דאמר ר' אלעזר בבכורות (דף נז ע"ב) אהא דתנן האחין שחלקו וחזרו ונשתתפו פטורים ממעשר בהמה לא שנו אלא שחלקו ע' כנגד יו"ד ויו"ד כנגד ט' פי' שהוצרכו לשומא אבל חלקו ט' כנגד ט' ויו"ד כנגד יו"ד אומר זהו חלקו המגיע משעה ראשונה וחייבין במעשר ומשמע דחייבין מדאורייתא קאמר ונכנסין לדיר להתעשר ולא חיישינן שיפרים מהן על החיוב · אלמא דאף לקולא אית ליה ברירה וכ"כ הט"א בר"ה (דף יג) והוכיח כן מהא דאמר ר' אלעזר בע"ז (דף נג ע"ב) ע"ש · וכ"כ אדאמר ר"א בספ"ב דחגיגה · ולפ"ז נסתלקה קושיית תוס' כאן דכיון דר"א הוא דקשיא לי' לא המנ"ל לדידי' הכי · מיהו למ"ד א"ב בדאורייתא ודאי דאיכא למימר דמש"ה הוי תרומה דבשעת קריאת שם א"י איזו יהי' למטה · ולפ"ז נראה דגם במעשרות סדין כן · ומ"ש התוס' לעיל בסמוך דדוקא בתרומה אמר דהרכינה ומולה הוי תרומה אבל לענין מעשרות לא דהמרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלין אכתי לא אסיק אדעתייהו טעמא דברירה אבל לפמ"ש כאן ודאי הוי גם במעשר כן · והמשנה למלך בפי"א דתרומות לא הביא רק דברי התוס' דלעיל ולא דברי תוס' הללו ולא דק בזה : שם ד"ה הלוקח כו' אמאי לא יוכל להקדים מה שהשאיל ביד אחרים כמו שהמשכיר יכול להקדיש כדאמרי' בפ' האומר משקלי עלי וכ"כ הרא"ש · אך אין הנדון דומה לראיה דשאני הסיא דפ' האומר משקלי דאיירי בבית המושכר וחשיב כקרקע לענין זה ועומדת ברשות בעליה ויכול להקדישם אעפ"י שמושכרת אצל אחרים · אבל הסיא דלקמן דאיירי מטלטלין איכא למימר דא"י להקדישן כשהן מושכרין או מושאלין ביד אחר דלא הוו ברשותו · וחילוק זה כתב מהרש"ל בהדיא בים"ש בב"ק פ"ה · ותדע דאין ראי' מקרקע למטלטלין שהרי בפ"ק דב"מ (דף ז) גבי עובדא דמסותא דמסיק לחלק בין מסותא דקרקע למסותא דמטלטלין דמקרקע יכול להקדיש אף שהוא ביד חבירו וכפר בו אם יכול להוציאה בדיינין ומטלטלין א"י להקדיש כשכפר · וא"כ ה"נ יש לחלק בין קרקע למטלטלין לענין שאלה ושכירות · ובחיבורי להרמב"ם הוכחתי שכן דעת כמה פוסקים · אלא שהרשב"א בחידושיו שלהי כתובות כתב דגם במטלטלין שואל ושוכר מקדים לפי טוה"כ שבו ונותן ומקנה תלקו לאחרים והוא שיהא ראוי להשכיר · וע"כ גם התוס' והרא"ש כאן הכי ס"ל :

דף פח ע"ב גמ' קשה גזל הדיוט מגזל גבוה כו' · עיין פסיקתא רבתי פ' כ"ג :

דף צא ע"ב גמ' והלא מפני מה נענשו שהיה להם לבקש רחמים על דורן כו' · ע' כתובות (דף קו ע"א) :

דף צב ע"א תוס' ד"ה המוכר כו' דאיכא למאן דמחייב לשלם אפי' ההונאה · בס' תו"מ כתב דאין לשון התוס' מדוקדק דהא אדרשב"ג קאי ואיהו גופיה מחייב ההונאה לקמן בגמ' והוה להו למימר וכ"מ בגמ' דמחייב אפי' הונאה · וי"ל דמדוקדק שפיר לפמ"ש בחי' לב"מ (דף עז) דתרי רשב"ג הוו והסוא דהתם לא מחייב ההונאה ופליג אדרשב"ג דלקמן · ולפ"ז איכא למימר דה"כ רשב"ג דמתניתין לא מחייב ההונאה דלאו היינו רשב"ג דלקמן בגמ' אלא הוא רשב"ג דמייתי בגמ' דב"מ דלא מחייב ההונאה :

דף צג ע"ב גמ' רשב"ג אומר נותן לו דמי בושתו ודמי בושת אורחיו · קל נהי דחשיב ליה כל מה שעשה בע"ס עצמו בגרמתו של זה כאלו עשהו לו בעצמו מ"מ אמאי מחייב ליה אבושת הא אומן שקלקל הוי כעין גניבה שקרובה לאונס כמ"ש התוס' וקיי"ל בב"ק (דף כו) דאינו חייב על הבושת עד שיהא מתכוון להזיק · וי"ל ע"פ מ"ש הראב"ד פ"ב מהל' שכירות סוף דין ג' דשומר שקלקל הוי כמזיק בידים דמותרה ועומד הוא וכדאמר לעיל (דף כה) גבי שתלא וטבחא כו' · ונראה דאף הרמב"ם מודה בשהעמידו אותן הנזכר עליהם וכמ"ש שם פ"י ע"ש · אבל קשה דא"כ מאי מייתי מדמחייב רשב"ג הכא דליחייב נמי במוכר זרעוני גינה ולא נמחו מה שסוגיא הלוקח בגרמתו הא הכא הוי כמזיק דהוא שומר · ונ"ל דמ"מ דנהי דשומר מותרה ועומד כמה שעושה הוא עצמו אבל לא ה"ל לחייבו כמה שעשה בע"ס עצמו על ידו ומדמחייבי' ש"מ דחשיב לי' כאלו עושה לו בעצמו וא"כ אינו שכיר נמי יש לחייבו מס"ט :

דף צה ע"א תוס' ד"ה נותן כו' והאי שמא לחוד והאי שמא לחוד · וי"ל לפמ"ש הפר"ת ביו"ד סי' נ"ה דחילק שם לא מהני למחשב ב' מינין רק כשהן ב' מינים ותלוקין בשמן כמו חמרא חדתא בענבי דפ"ב דע"ז אבל במין א' לא מהני חילוק השם · והביא ראיה ממתני' דערלה תבלין ב' וג' שמות מצטרפין · ולפ"ז א"ש קושיית הרשב"א דלא המנ"ל דריתי' חלא וטעמיה חמרא הוי חלא והא דהוי שא"מ עם חלא הוא משום דמקרי חמרא וה"ל ב' שמות עם חלא דחילוק שם ל"מ להיות ב' מינין אם הוא בהמת מין א' כנ"ל :

דף צז ע"א רשב"ם ד"ה ואם הביא כשר כו' הסך נסך מכל מקום · בריש תענית (דף ג) דריש לה ר' נתן לד"א לרבות נסך המים · וא"כ לדידיה אפשר דלא מכשר יין מגיתו : תוס' ד"ה לא צריכא כו' וא"כ מנ"ל דלא בעינן דניחא ליה · עיין בשבת (דף יז ע"א) :

דף קיא ע"א רשב"ם ד"ה דין שיעורי' כשק כו' ד' טפחים על ד' טפחים כו' · וק"ל דבפכ"ח דכלים מ"ח תנן העבים והרכים אין בהם משום שלש על שלש ומשמע דמשום שלשה על שלשה יש בהן אף בעבים הרבה וכ"כ הרמב"ם והרע"ב :

דף קיב ע"א תוס' ד"ה וכ"ת · תימה כו' · ויש לי ליישב עפמ"ש בחגיגה (דף יוד) דאע"ג דאמרי' כל היכא דאיכא למידרש דרשינן כו' מ"מ אין להעמידו במילתא דלא מסתברא שלא מצינו כיוצא בו ע"ש · וכה"ג כתבו ביבמות (דף פו ע"א) · וא"כ ה"נ עדיפי ליה לאוקמא קרא ללאו יתירי מלאוקמא בירושת הבעל דהוי דבר חדש שלא מצינו כיוצא בו דהא כתבו התוס' בכתובות (דף נו ע"ב) דירושת הבעל לא דמי לשאר ירושות שבאו מתמת קורבה :

דף קיד ע"ב תוס' ד"ה אף כו' דבגיורת קאמר דיורשת את בנה כו' · עיין בפ"י בכתובות (דף יא) שכתב דנראה שכ"כ התוס' רק לר' יוחנן משום רשב"י אבל תנא דמתני' סבר דאין אם יורשת את בנה והכי הלכתא · וכבר הקדימו בשו"ת תרומות הדשן סי' שנ"ב · ועיין בירושלמי סוף שביעית דמשמע נמי שאין יורשת ד"ת :

דף קטו ע"א תוס' ד"ה בן כו' דבני בנים כבנים גבי יבום מנחלה הוא דקיי"ל · בקרבן העדה פ"ק דקדושין תמה דנילף מטומאת כהן דבן הבן לאו כבן הוא והניח בצ"ע · ולק"מ דהא אמרינן בכמה דוכתי בש"ס דשאני כהנים דרבי בהו רחמנא מצות יתירות כדאמר ביבמות (דף ה) וש"ד ולהכי ליכא למילף חומרא מטומאת כהנים :

דף קטז ע"א גמ' דוד שהניח בן כמותו נאמרה בו שכיבה · עיין רבה ויקרא פ' ת"ט :

דף קיח ע"ב תוס' ד"ה ולמ"ד תריי קשיא לריב"ס כו' · ויש לי ליישב דמש"ה קאמר דלמ"ד תרי אחי דאבא הוו מאחוזת נחלה נפקא · דהא הך מ"ד היינו ר' יונתן דאמר לעיל (דף קי"ז) לבאי הארץ נתחלקה ואיהו הא ס"ל בסנהדרין (דף פה) דאמרי' דברה תורה כלשון ב"א וא"כ לשיטתו ע"כ לא דריש נתון תתן ולא ס"ל כרא"בי אבל מ"ד חד אחא דאבא הוה דאיהו ר' יאשיה דאמר לעיל ליוצאי מצרים נתחלקה ע"כ ס"ל כרא"בי דדריש נתון תתן דהא ס"ל בסנהדרין שם דלא אמרי' ד"ת כלב"א :

דף קיט ע"א גמ' שנאמר מחלליה מות יומת · קשה הא האי קרא קאי על שוגג כדאי' בשבת (דף ע) דיליף שמואל מיניה חילוק מלאכות והכי הל"ל שנאמר כל העושה בו מלאכה יומת · וי"ל דהאי תנא ל"ל חילוק מלאכות מקרא אחרינא ולדידיה קאי קרא דמחלליה אמזיד והכי איכא למ"ד בכתובות (דף לד) : ע"ב תוס' ד"ה אפילו כו' דלשם שמים נתכוין כו' · וכה"ג בתי"י :

דף קכא ע"ב רשב"ם ד"ה קיפלו כו' נמצאת אומר שימש יעקב את שם כ' שנה · נ"ל נ' שנה ועיין רא"ס פ' תולדות :

דף קכב ע"א גמ' סאה ביהודה שוה חמש סאין בגליל · עיין כתובות (דף קיב) : שם טרף בקלפי של החומין ועלה בידו תחום עכו · עיין מגילה (דף ו) : שם שבט לוי אחד · מכאן כתב הסמ"ג והביאו המ"ל סוף ה' שמיטה דלעוה"ב יטלו הלוים חלק בארץ · ונ"ל דהיינו דוקא בארץ ז' אומות אבל ג' שיכבשו לעתיד הא מיעט להו בספרי פ' קרח וכן פרש"י בחומש פ' שופטים :

דף קכג ע"א גמ' והלא בן אחות אביה הוא · הטורי אבן במגילה הקשה דמאי מקשה והלא בן אחות אביה הוא דמ"מ שפיר מיקרי בן אחות האב אחי האב כי היכי דמצינו דבן אח מיקרי אחיו משום דבני בנים כבנים וה"נ בן הבת הוא כבן כדאי' ספ"ו דיבמות · ולי אפשר דהקושיא קאי למ"ד דאיתא בירושלמי ובמדרש רבה ויש דבן הבת אינו כבן : ע"ב גמ' שאין זרעו של עשו נמסר אלא ביד זרעו של יוסף שנאמר

שנאמר והיה בית יעקב אש וגו' · קשה דבתנחומא פ' ויחי אמר רשב"נ גופי' דאין עשו נמסר אלא ביד זרעו של רחל שנאמר ואם לא יסחבום צעירי הצאן : תוס' ד"ה וקסבר כו' שהן ניכרות אית ליה כמי שהורמו דמיין · ויש לי להביא ראיה לחילוק זה מגמ' דפ"ק דמנחות (דף ח ע"א) :

דף קכד ע"א רשב"ם ד"ה עד דמטי לידו דנותן ואינו יכול ליתנה לאחרים דאין אדם מקנה דשב"ל · ואע"ג דרבי ס"ל בקדושין (דף סג) דאדם מקנה דשב"ל אפ"ה א"ש הא דפריך עלי' מקרא דלתת לו ואיצטריך ליה היקשא דחלק בכורה לחלק פשוט לומר דנוטל אף בשבח דלא מטי לידו דאבוה מתיים דאי לאו"ה שפיר הוה ממעט לי' מלתת לו דמתנה קריי' דמתנה דהא פרשב"ם לקמן (דף קכח ע"ב) דאפי' לר"מ דאדם מקנה דשב"ל ה"מ במפרש אבל בסתמא אין אדם מעלה על דעתו וכ"כ הר"ן בנדרים (סוף דף פה) וכ"ה בחידושי לעירובין (דף ה ע"ב) וה"נ מתנה בסתם קאמר דומיא דשבח דלאחר מיתה דגבי בכור · שוב ראיתי שהרגישו בקושיא זו בס' שעה"מ ובאו"ת סי' קט"ו ונדחקו :

דף קכו ע"א תוס' ד"ה אבל כו' שנוי במקומו עומד · ובמגס עמדו בקושיא דהכא קאמר אליבא דרב יוסף בב"ק (דף סו ע"ב) וכ' שם התוס' דלא בעא לאוקמא כב"ש דאמרי שנוי במקומו עומד כו' דהלכה כב"ה דשנוי קונה כו' ובכל הגמ' סובר כן כו' דרב יוסף ל"ש עלי' דרבה אלא ביאוש לחוד אבל בשנוי מעשה אפי' בחוזר לברייתו דאיירי בי' רבה לא פליג עליה ע"כ · ושוב מצאתי כן בס' קצות החושן · אך בס' נתיבות משפט יישב דברי התוס' דדוקא בגזלן אמרי' דשנוי קונה מפני תקנת השבים והכא ליכא תקנת השבים · ואין דבריו מוכרחין דאף שהתוס' ג"כ כתבו חילוק כזה בע"ז (דף מו ע"ב) היינו גבי שנוי דלידה דלא הוי שנוי מעליא אבל גבי שנוי מעליא בכל מקום מהני וכדמסיק התם (דף מז) גבי חטים ועשאן קמח דמהני אף לגבוה · וה"נ גבי ענבים ודרכום הוי שנוי מעליא · ועוד דרבה ה"ר דשנוי קונה ממתני' דראשית הגז דתנן לא הספיק לתנו לו עד שצבעו פטור והתם ליכא תקנת השבים כמ"ש רש"י בב"ק (דף לד) ורב יוסף לא פליג עליה דרבה אלא ביאוש לחוד כמ"ש תוס' הנ"ל · ובתוס' דסוכה (דף ל ע"ב) ד"ה ולקנייה מוכח דלר"י קני אף בשנוי החוזר אף היכא דליכא תקנת השבים :

דף קכח ע"א גמ' אפשר דמכוין מדת ארכו ומדת רחבו אבל נסכא לא · משמע דזה הוי סימן מובהק טפי ממשקל דנסכא ואע"ג דבב"מ (דף כח) אמר גבי נגד דמשקל עדיף היינו דוקא גבי נגד שאין דרך לשוקלו אבל נסכא דרך לשוקלו הוי מדה דבגד סימן מובהק טפי · וכה"ג כתבו תוס' שם (דף כג ע"ב) :

דף קלט ע"ב תוס' ד"ה גבי כו' · דהכי אמר בבכורות · ולפמ"ש בחיבורי להרמב"ם פי"ב מהל' אישות דברי רב אשי מדוקדקין · דהסוגיא דבכורות ודפ' הכותב אליבא דרב הונא דלית לי' כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון בפ"ק דיבמות (דף יא) אבל למאי דאמרי' בכמה דוכתי כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון אתיא שפיר הא דירושת הבעל אינה חוזרת ונבטלת ביובל אפי' למ"ד דירושת הבעל מדרבנן דכעין שאר ירושות דאורייתא שאינן נבטלות ביובל תקנוה · ושם נתבאר בארוכה :

דף קמה ע"א גמ' א"ר יוסף בר מניומי א"ר נ בכל מקום שנהגו כו' · התו"ח מגיה דצ"ל בכל מקום שנהגו כו' :

דף קנו ע"א תוס' ד"ה וליטעמיך · וא"ת כו' ותירוצם דחוק · אלא י"ל ע"פ הסוגיא דלעיל (דף סג וסד) גבי מכר לו שור חמש בשש והוקר ועמד על שמונה מי נתאנה לוקח לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר · והכי קיי"ל גבי בטול מקח דאם נתאנה לוקח והוקר ואינו תובע אונאתו ורוצה לקיים המקח אין המוכר יכול לחזור ונתקיים המקח ובכה"ג אמר הכא דליהוי זבינא גם כשמכר פחות מבן כ' :

דף קנז ע"א תוס' ד"ה דאיקני כו' וא"ת כו' אע"פ שלגבי קנין לא היה לו להועיל כאן · ע"כ ז"א אלא לפי' ריב"ן שכתבו התוס' לעיל (דף עט) דכל הנהו דפ"ג דקדושין (דף סג) הוו עבידי דאתו · וכן לפי' הרא"מ שכתבו שם דמידי דליתא קמן לא חשיב ישנו בעולם וכי לא עביד דאתי מודה ר"מ דאין אדם מקנה אותו · דאילו לפמ"ש דהיכא דליכא אלא חד מי יימר חשיב עביד דאתי וכ"ק דלא הוה עביד דאתי אלא היכא דאיכא טובא מי יימר כההיא דר"פ המפקיד ה"נ הכא ס"ל לר"מ דמהני דאיקני נמי לגבי קנין · ויש לי לה"ר לזה מסוגיא דפ"ק דמציעא (דף טו) גבי שדה זו קנויה לך לכשאקחנה : ע"ב גמ' ת"ש שט"ה כו' מאוחרין אמאי כשרין דאיקני הוא הא מני ר"מ היא כו' · וק"ל דאמאי לא פשיט מהא דתניא לקמן (דף קעא) דר' יהודה מכשיר שטר מאוחר שאינו מוכיח מתוכו שהוא מאוחר ואי ס"ד דאיקני לא משתעבד אמאי מכשר דמשמע דלא ס"ל אדם מקנה דבר שלב"ל מדלא מתשב ליה ביבמות וקדושין · ושוב ראיתי שהרגיש בזה האו"ת סי' קי"ב ותירוצו דחוק · ועוד גדולה מזו קשה לי על דברי התוס' בבכורות (דף מט ע"ב) דמשמע דאליבא דר' יהודה גופיה נמי מיבעיא לן הכא בדאיקני אי משתעבד והשתא אמאי לא פשיט מהסיא דמכשר ר"י שטר מאוחר · וי"ל דאיכא לאוקמא הסיא דמכשר ר"י שטר מאוחר בדלית ביה אחריות אבל מהסיא דשט"ח המוקדמין פסולין דע"כ בדאית ביה אחריות איירי הוה בעא למיפשט שפיר :

דף קעה ע"ב א"ר אדא בר אהבה שעשאו טריפה · נראה דאזיל לטעמיה דמוקי כה"ג ברייתא דמייתי בגיטין (דף מג) אבל רבא פריך עליה התם דאין כופר משתלם לאחר מיתה ובעשאו טרפה ליכא כופר וה"נ איכא לאקשויי אדכאן דאי בעשאו טרפה פשיטא דפטור מכופר וגם השור פטור ממיתה כדאיתא בב"ק (דף מב) · ומיהו כאן י"ל דמת אח"כ ולכך ל"פ עליה רבא כדהתם ע"ש :

הגהות ברא"ש

פרק א סי' מ"ט וקטינן כו' מידי דהוי אבכור ופשוט · וצ"ל שיש להביא ראיה מגמרא ערוכה בקדושין (דף סב) דאמר שאין אדם רוצה שיתן מעות בשדה א' ויראה כב' וג' מקומות [וכ"ה לקמן ק"ג א' אבל כ"ז אינו הכרח לכאן וק"ל] :

פרק ח סימן מ"ו תימה לי אמאי אייתי כו' · ויש לי ליישב דעת הרי"ף ז"ל דלא חש לגלות דעמד בקושיא על רב שיזבי כיון דלא עמד הש"ס בתיובתא וכמ"ש בפלפולא חריפתא דקשיא אפשר ליישב והכא איכא לשנויי דאע"ג דגבי מילה דרשי' עד שיהא זכר משעת לידה אבל גבי לידה לא דרשי' הכי דהא איכא קרא לרבויי טומטום ואנדרוגינוס לטומאת לידה כדאי' בנדה (דף מ) ועיין במלחמות פ' ר"א דמילה שכתב לדעת הרי"ף דליכא דפליג על רב שיזבי הלכך נימול לאחד ואין חוששין לא' והיינו אף בחול : סליק

הגהות בן אריה להגאון כו' מו"ה זאב בן אריה זצ"ל אבד"ק גאלדינגען וטעלז

דף ה ע"ב תד"ה מי כו' מדרמי בר חמא דאמר פ' כל הנשבעין כו' · כ"ב ע"ש בתוס' ד"ה בשטר כו' וריב"א מפרש כו' :

דף ו ע"ב גמ' וחד הוה דייר תתאי איתבר תתאי · כ"ב ברי"ף ובבה"ג איתא איתבים ע' ב"מ קט"ז ב' :

דף ח ע"ב תד"ה ומצדיקי כו' בפרקי דר"א · כ"ב פרק ד' :

דף ט ע"ב תד"ה תמה כו' מפה סרגו · כ"ב ע' דרשות מהרא"ח פ' דברים דף פ' ע"א

דף י ע"א תד"ה ואיזו כו' אלא לאחר כו' ובעוה"ז אין עומדים לאדם אלא מצות גדולות כו' · כ"ב ע' ירושלמי סוף פ"ק דקדושין וקל"ע :

דף יג ע"א תוס' סד"ה חד כו' קרוי חד גיסא · כ"ב ע' ערוך ערך קרנאזול : שם באותו דיבור הציור הנדפס בצדו כ"ב שצריך להיות כזה :

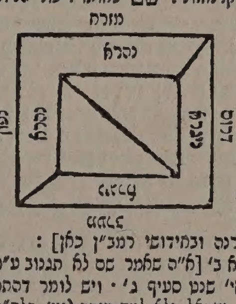

שם ברש"י ד"ה ה"ג שאני כו' שאין ע"ע נמכר אלא לשש · כ"ב ע' ב"מ ע"ה ע"א דאין הגר נקנה בע"ע דבעינן ושב אל משפחתו וא"כ ה"ה עבד מבוחרר · וכ"כ התוס' גיטין מ"א ד"ה ליסא כו' · וקל"ע · שוב מצאתי שכ"כ השיטה מקובצת כאן ובחידושי רמב"ן · [א"ה ע' מכילתא פ' משפטים על פסוק כי תקנה עבד עברי דר' ישמעאל ור"ע ס"ל דגר נקנה בע"ע · וע' בהגהות מיימוני פ"א מה' עבדים ה"ב ובכסף משנה שם מה שכתבו על מכילתא זו וע' בפי' התורה והמצוה משפטים שם] :

דף טו ע"ב תד"ה ומסיים כו' אבל בין חומש לחומש לא יסיים מלמטה ויתחיל מלמעלה · כ"ב ע' מנחות למד א' וע' תשב"ץ סימן קע"ה ובנודע ביהודה מ"ת ח' יו"ד סימן קע"ט [ובחתם סופר סי' רנה ובחידושי רמב"ן כאן] :

דף טז ע"א גמ' שהיה גוזל שדה מיתומים ומשביחה כו' · כ"ב ע' ב"מ ס"א ב' [א"ה שאמר שם לא תגנוב ע"מ לשלם כופל ומסתמא ה"ה בגזלה דוגמתה וע' בית יוסף סי' שנט סעיף ג' · ויש לומר דהתם מקרא יתירה יליף ורבא כאן לשיטתו לעיל דאיוב בימי מרגלים היה בארץ ישראל ולא למד תורה (וע' בלח"מ ריש הל' גנבה) · ועוי"ל דהם הטעם משום צער בעלים קודם תורה וכאן י"ל דאיירי ביתומים קטנים דלאו בני דעת להצטער על זה · וע' חו"מ סי' שנ"ט ס"ב] :

דף יז ע"א תד"ה סלעים כו' בירושלמי · כ"ב שבת פ' במה טומנין ס"א :

דף יט ע"ב תד"ה מי פירות כו' ולא דק דשמן מכשיר כו' · כ"ב ע' מנחות ל"א א' רש"י ד"ה אלא אימא ובתוס' שם ד"ה אימא כו' :

דף כ ע"א תד"ה והמלח כו' ונדפס בצדו וצע"ג כו' · כ"ב נתעורר ע"ז ג"כ במשנה למלך פ"א מהל' טומאת אוכלין הל' כ"ב : שם ד"ה כולן כו' ונימסין במים · כ"ב בס' נשמת אדם סוף הל' תפילין סוף כלל י"ד ד"ה ואמנם כתב הגיה שצ"ל נימסין במים (בכ') · שאל"כ קשה ממלח [שגם מלח נימס במים] וע' בילה לט א' ולקמן בעמוד ב' :

דף כה ע"א גמ' ורוח צפונית מנשבת עם כולן · כ"ב ע' מדרש שיר השירים על פסוק עורי צפון ומדרש אסתר ספ"ב על פסוק כרצון איש ואיש [א"ה שאמרו שם כשרוח דרומית מנשבת אין רוח צפונית מנשבת וכשרוח צפונית מנשבת אין רוח דרומית מנשבת כו' · וע' בפי' יפה קול על מדרש שיר השירים שם] : ע"ב נכפפת והולכת למעלה מן הרקיע כו' [א"ה ע' ביאור על זה בדברי הרמ"ח לוצאטו זצ"ל הנדפס בהתחלת ספר פרקי דר"א שעם ביאור הרד"ל ז"ל] :

דף כז ע"א תוס' ד"ה כמה כו' בברייתא דמס' מדות · כ"ב נ"ל בברייתא דמ"ט מדות · [א"ה וכן הוא בשיטה מקובצת כאן וכן הוא בפירש"י סוכה ח' א' ד"ה כמה מרובע כו' והגה שנדפס שם בצדו הוא טעות וכמ"ש ע"ז בהקדמת ס' אגדת בראשית · שהי' להם מן חז"ל מה שנקרא ברייתא דמ"ט מדות הביא רש"י בחומש פ' תרומה כ"ז פסוק ה' ברכוב כו' ובמלכים א' ז' פסוק ע"ז ופסוק כ"ח ובתהלים ע"ח פסוק ס"ז וכן הביאה הילקוט בשם זה מדרש דמ"ט מדות · ומה שלא הביאו התוס' כאן ממתני' דאהלות פי"ב מ"ו · י"ל דשם לענין הקיף איירי וכאן לענין גודל השטח ואין ללמוד זה מזה כמ"ש התוס' סוכה ח' א' ד"ה כמה] :

דף לו ע"א רשב"ם ד"ה אכלה ערלה · ובפי' ר"ח גרסינן ה"ז מוקה · כ"ב וכן הוא בבה"ג :

דף לז ע"ב תד"ה אינו כו' כעין כרם יחידי ונדפס בצדו צ"ל גפן · כ"ב מ"ש התוס' כרם יחידי פי' שורה א' וא"צ להגיה וע' ספרי פ' כי תצא פיסקא ר"ל אין לי אלא כרם שלם מנין אפי' כרם יחידי ע"ש בזית רענן שעל הילקוט שם על הפסוק לא תזרע כרמך כלאי' [שכתב ע"ז כרם יחידי היינו שורה א' אפי' יש בה ק' גפנים עכ"ל] :

דף לח ע"ב תד"ה ולמחר כו' מדלא קאמר ר"ז כו' · כ"ב ע' בבה"ג [דשם איתא בזה"ל פלניא גזלנא הוא גזלה לארעאי לא הוה מחאה · גזלנא הוא תבענא ליה בדינא הויא מחאה עכ"ל] :

דף מב ע"א תוס' סד"ה ואי ס"ד כו' דעדיפא מיניה קא משני · כ"ב וע' בנמוקי יוסף : שם בגמ' ת"ר אכלה האב כו' ורמינהו אכלה כו' · [תוספתא פ"ב] :

דף מד ע"ב תד"ה דלא · וכן משמע בפ"ג דקדושין כו' · כ"ב ע' נודע ביהודה מ"ת ח' אה"ע סי' פ"ד פ"ה :

דף נג ע"ב גמ' אמר רבא כ"א שני בתים כו' · כ"ב ע' ירושלמי עירובין פרק הדר הלכה ו' :

דף סב ע"א גמ' כנגד ראש תור שתיק כו' · כ"ב כעין זה סוכה ז' א' וע' במאור ובמלחמות שם :

דף עג ע"א רשב"ם ד"ה אסכלין כו' ורב האי · כ"ב במקח וממכר שער ב' ע"ש :

דף עו ע"ב תד"ה ואי כו' בסימטא נמי ממאן אגרס כו' · כ"ב ע' תוס' לקמן פ"ד ב' ד"ה ואי ט' בסימטא מאי אגר מבני הבוא מבוי כו' [וכ"כ שיטה מקובצת כאן] :

דף עז ע"א תד"ה אמר כו' רב יהודאי גאון כו' נקנה בחליפין · כ"ב וע' בעיטור מאמר ב' קנין (בתחלת המאמר) הובא בהגהת מיימוני פ"ה מהל' מכירה אות ז' :

דף עט ע"ב תד"ה אימור כו' בעלך ואהותך כו' בהולגת ולא מתייבמת · כ"ב ע' ב"מ ע"ז ב' [א"ה דאמר שם בשדה א' מי יימר דזבנא ניהלי' כו' והא אשה כשדה זו דמיא כו'] וע' בחידושי רמב"ן :

דף פג ע"א רשב"ם ד"ה כמה כו' פליגא כו' · כ"ב ע' תוס' לעיל ל"ו ב' ד"ה ממעט כו' :

דף פט ע"א גמ' מנין שאין מותקין כו' ת"ל איפה כו' ומנין כו' ת"ל איפה כו' · כ"ב ע' ביאור הגר"א ז"ל על משלי יא פסוק א' :

דף צג ע"ב והאמר רבה בר חייא קטוספאה משמיה דרבה · כ"ב בבילה ל"ח ב' איתא משמיה דרב וכן הוא ברי"ף וברא"ש כאן וכן נראה שהי' גירסת רשב"ם ולזה כתב ד"ה נותן כו' משום דינא דגרמי כגון השורף כו' דאלו רבה ס"ל דהשורף שטרות של חבירו פטור בב"ק נח א' [דלא כהגרי"ב וגליון הש"ס בתוס' ד"ה נותן] :

דף צז ע"ב א"ל אל תרא יין כי יתאדם · כ"ב ע' פסחים קח ב' תוס' ד"ה אל :

דף קז ע"ב תד"ה אם כו' דגרס שיש לו בית רובע כו' · כ"ב וגירסת רב האי גאון במקח וממכר שער כ"ה אם הי' סלע יחידי אפילו בית רובע אין כו' :

דף קי ע"א תד"ה ולא כו' תסי' ראש שמך רב אסי כו' · כ"ב וע' ערוך ערך אסי :

דף קיג ע"א רשב"ם ד"ה תניא אידך כו' כדאמרינן בעלמא · כ"ב פסחים כ"ד ב' :

דף קלט ע"א במתני' ואם אמרו קטנות הרי אנו נוטלות כדרך שנטלתם אתם אין שומעין להן · כ"ב כל זה ליתא במתני' שבסדר ירושלמי וברי"ף וע' שלטי גבורים בשם ריא"ז ובבעל העיטור אות כ' כתובה · [א"ה הש"ג בשם ריא"ז כתב הך דינא דמתני' בזה"ל ונראה בעיני שאם נשאו כו' · וכן הבעל העיטור שם הביא שאלה על הך דינא ופשט לה מהתוספתא ספ"ח · ע"ש מבואר שלא היתה זאת בגירסתן במתני'] [וכן ליתא בגמ' דפוס פיזרו] :

דף קמד ע"ב תד"ה תוך כו' ובירושלמי · כ"ב סנהדרין סוף פרק חלק :

דף קמה ע"ב גמ' שמע קל טבלא כו' · כ"ב בבה"ג הגירסא הוה במתא איבעי ליה למיתא הוה בדברתא שמע קל טבלא איבעי לי' למיתא כו' · וע' ברא"ש :

דף קמט ע"א תד"ה רב מרי כו' וכן ר"ש בן פזי כו' · כ"ב וע' בזוהר לך דף פ"ח בס"ת שם [דשם מבואר שנקרא בן פזי על ידי מעשה · ואמר שם ועד יומא לא אעדי שמי' ומן בני בנוי בן פזי והיינו ר' יוסי בן פזי כו' ע"ש] וע' סדר הדורות באות יוד :

דף קנה ע"ב גמ' תוך זמן כו' ואתא לקמי' דרבא כו' · כ"ב ע' גירסת רב האי גאון במקח וממכר שער ג' וע' מלחמות [א"ה גירסת רב האי ואתא לקמי' דרב נחמן אמר להו לא עשה ולא כלום רבא סבר האי דקאמר ר"נ הכי משום דתוך זמן כו' ולא היא כו'] :

דף קסח ע"א רשב"ם ד"ה ה"ג מאי טעמא כו' · כ"ב וגירסת בה"ג [בהל' הלואה] ובבעל נותן שכר פשיטא לא צריכא דניתא לה לאיגרושי כו' · ע"ש :

ברא"ש פ"ב סי' ה ולא הוצרך לראיה זו כו' · כ"ב ע' ב"ק ס"א ב' [הלכה כר"ש כו'] ובמהרש"ל שם :

פרק ה סימן ו' ל"מ אגב קרקע אבל רב אלפסי כו' · כ"ב ע' ברא"ש פ"ק דב"מ סי' מ"ט

פרק ח סימן כא כתב בה"ג הלכה כו' · כ"ב בהלכות עריות ע"ש וע"ש בהלכות נחלות בתחלתו :

פרק ט סימן לט בהג"ה בע"ת גובה מכן אם בע"ת גובה בראוי כו' כצ"ל וכ"ב וע' בתומים סוף סימן ק"ד וע"ע ב"ח חו"מ סי' ר"א : סליק

חדושים מס' מים חיים לרבינו חזקיה די סילוא בעהמ"ס פרי חדש

דף ח ע"ב תוס' ד"ה אכפייה כו' והיא דכל הסבר דלא הוה מוקיר אבוה כו' · עיין במתניתין דפ"ק דשקלים משיבשו במקדש התחילו למשכן כו' יע"ש :

דף לג ד"ה קריביה כו' · ע' בתוס' פרק מי שמת דף קמג ע"ב ד"ה ת"ש כו' :

דף לו ע"א גמ' ואי בנוהר מחוזא הוה קיימא הוי חזקה · משמע דה"ה במתא מחסיא כדמוכח סוף (תו') [מס'] ב"ק :

דף נח ע"א תוס' ד"ה מציין כו' וי"ל דאברהם נקרא אדם דכתיב האדם הגדול כו' · עיין בתוס' דריש ע"ז דף ג' ד"ה כהנים שכתבו דעכו"ם קרויין האדם · א"כ אפי' תימא דאברהם נקרא האדם אינו ראוי לטמאות באהל כיון שאינו נקרא אדם ודו"ק וצ"ל ליישב בזה דשאני התם דכתיב אשר יעשה אותם האדם וחי בהם והמ"ל אדם וקאמר האדם לרבות עכו"ם דאי למיעוטי לכתוב אדם ועובדי כוכבים אין קרויין אדם [אלא האדם] אבל הכא ה"א דהאדם היא ה"א דידיעה וכאילו קאמר קרא פלוני שנקרא אדם הגדול והו"ל כאילו כתוב אדם כנ"ל ודו"ק :

דף פא ע"א תוס' ד"ה הכוא למעוטי אדמת כו' מפרש בגמרא (מ"ש) [מאי] כו' · פ' בגיטין דף [illegible] תוס' ד"ה אמר רבה :

דף קלד ע"ב רשב"ם ד"ה אינו נאמן דאם איתא דגירשה כו' · קשה דאמרינן פ"ב דכתובות [כג א'] עבידי דמגרשי בצנעא והרמב"ם נשמר מזה בפי"ב מהל' גירושין ע"ש :

דף קמג ע"ב תוס' ד"ה ת"ש כו' · עיין פרק חזקת הבתים דף לג ד"ה קריביה יע"ש : סליק

הגהות מהגאון כו' מוהר"ר יצחק איזיק חבר זצ"ל

דף לט ע"ב תוס' ד"ה וצריך כו' ולהאי טעמא כו' · כ"ב ע' ברא"ש סי' ח' שכתב שם לחלק בין הך דהכא להא דלעיל :

דף מג ע"א רשב"ם ד"ה כשקנו מידו כו' · כ"ב עי' כתובות פ"ג ע"א בבעיא דקנו מידו מהו בתוס' וברא"ש שם :

דף נא ע"א תוס' ד"ה אע"פ כו' תימה כו' · כ"ב עי' תוס' קדושין ט' ע"א ויבמות כ"ב ע"א תירוץ על קושיא זאת משום דכתיב נתינה גבי שטר ואתן את ספר המקנה הוא אמינא דצריך ש"פ :

דף כט ע"ב רשב"ם ד"ה אמר רב משרשיא כו' שהקונה את השדה כו' · כ"ב ולפענ"ד נראה לפרש מכאן למצרים ר"ל שנוהגין לציין המצרים מארבע צדדים לדבר הנמכר ממ"ש אשר בכל גבולו סביב ר"ל בכל מה שהי' בתוך המצרים שציין עפרון לאברהם בד' הגבולים סביב הכל קם לאברהם כו' ופשוט :

דף פג ע"ב גמ' בעא מיניה הלל מרבי · כ"ב נלע"ד דצ"ל מרבה · עי' בילה כ"ו ע"ב בעי מיניה כו' :

דף קמז ע"ב תוס' ד"ה המוכר כו' ומיהו קשה לי · כ"ב ע' מהרש"א ושו"ע ש"ך חו"מ סי' מ"ו ס"ק ס"ט ביאור דברי התוס' :

דף קעג ע"א רשב"ם ד"ה ומשני התם · כ"ב עי' סמ"ע חו"מ סי' מ"ג ס"ק כ"ג דדבריו צ"ע דמכאן מוכח לסיפוך מדבריו ועי' ש"ך שם ודו"ק :

ברא"ש פ"ג סוף סי' יז משמע לפי תירוץ הראשון · כ"ב עי' ש"ך חו"מ סי' ק"ג ס"ק ג' שכתב שם דלתירוץ השני י"ל דמהני המגו לגבות מפירות דלהכא אבל לתירוץ הראשון צ"ל דמיירי במה שכבר אכל שאז יפטור משבועה ע"י מגו ודו"ק ע"ש : סוף סימן נא · באומר איני זן ואיני מפרנס · כ"ב חסר כאן ועי' בתוס' מ"ח ע"א ד"ה גט כו' · [ונשמע ברא"ש מן איני זן ואיני מפרנס הראשון עד פעם השני · כ"ה ברור דלא כהגהת מע"מ] : פ"ט סי' לא והיינו דוקא היכא דלא מטא שטרא לידי' כו' · כ"ב עי' בתשובת מהרי"ט חלק ב' חלק חו"מ סי' כ' שכתב שט"ס יש כאן וחסרון שזה קאי על מ"ש בש"ס שבי"מ שאמר כתבו ותנו כו' שמא לא גמר להקנות אלא בשטר כו' שבזה קאמר דאם מסר השטר לידו מהיים מועיל אבל באם כתב בו קנין או שקנו מידו אף שמסר לידו מהיים וכתב בלשון צוואה לא מהני ובזה מתורץ המיבת הב"י ע הרא"ש ע"ש :

פסקי הרא"ש פ"ג סי' נב מודעה היו דבריה כו' · כ"ב והתוס' לא כתבו כן אלא דדוקא באין כח י[illegible] מגו"א נאמנים לומר מודעה כו' : סליס

בבא בתרא

דף ב תוס' בד"ה השותפין כולה כו' מכדי תנא ממכות סליק מ"ש דקתני שבועות כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דלמ"ד כולה נזיקין חדא מסכתא פריך דשבועות ומכות מנזיקין הן משום דסתמא דתלמודא ודאי למ"ד נמי דלא הוי חדא מסכת פריך הכי וק"ל: **בד"ה** בגויל זה כו' ומיהו אם נהגו לעשות פחות מו' יעשה כו' עכ"ל והרא"ש כתב למעט נמי בפחות דמנהג גרוע הוא ולא אזלינן בתריה ורא"יתו מדלקמן דקאמרינן בגזית ד' אמות גובה אי הוה ה' טפחים קאי אי לא לא קאי כו' ע"ש ויש ליישב לדברי התוס' כמ"ש שם לקמן דה"ק דלא קאי כמשפט גזית כו' שיעמוד ימים רבים כו' וק"ל: **בד"ה** לפיכך אם נפל כו' או משום דהקנו כו' וכגון דידוע לנו עדיין כו' וללישנא בתרא כו' עכ"ל ללישנא בתרא נמי צ"ל דהקנו זה לזה לעשות מחילה כיון דאיירי מתני' באין בה דין חלוקה אלא דאין צ"ל דידוע לנו שהקנו זה לזה דהא כיון דבכבר היה כאן מחילה ע"כ דרצו אבל ללישנא קמא היה אפשר לומר דלא רצו אלא שאחד היה כונס בתוך שלו והיה בונה וע"כ צ"ל דידוע לנו כו' וק"ל: **בא"ד** אפי' נפל לרשותא דחד מינייהו כיון דאין חזית לא כו' עכ"ל בפשיטות ה"מ להקשות דלא יועיל בנפל לרשותא דחד דשותפין לא קפדי כדמסיק ברים הבית והעליה כמ"ש לקמן ויש ליישב דלא אמרינן שותפין לא קפדי אהדדי אלא במלתא דידיעא דהוי להרווייהו כמ"ש לקמן בפרש"י בשם ר"ח ודו"ק: **בא"ד** אבל בבקעה אם שהו הרבה היה נאמן לומר שעשאה במגו כו' עכ"ל וליכא לאקשויי דא"כ הדרא קושיין לדוכתין מאי פריך לא יעשה חזית כו' הא צריך לעשות חזית שלא יפול לרשות אחר ויששה שם ויאמר שהוא עשאה די"ל דמשום הך חששא בעלמא ודאי דלא תקנו לעשות חזית דהא אכתי יכול לטעון לקוח הוא בידו וליכא תקנתא אלא שצריך ליזהר עצמו מלששות שם אבניו והכא במתני' דיקא אשמועינן בחצר דאף אם ששה הרבה אינו נאמן דהוי מיגו במקום עדים וק"ל: **ע"ב** בד"ה ה"א במסיפס כו' דהיכי מצי למימר דה"א במסיפס הא שמעינן ליה מסיפא כו' עכ"ל ק"ק דאימא דאשמועינן הכא דבונין באמצע דכה"ג כתבו לקמן למ"ד פלוגתא דאיצטריך למתני הכא באמצע דסד"א דאין לו לבנות בחלקו אלא לסייעו בבנין הכותל וי"ל דאפשר דדוקא לגבי כותל משום היזק ראייה ה"א הכי דאין לו לבנות בחלקו בשביל היזק ראיית חבירו אבל הכא גבי מסיפס דאינו אלא משום דנתפס כגנב פשיטא הוא דבונה באמצע על מקום שניהם ולמאי שפירשו התוספות לקמן דחולקין משמע באמצע ניחא טפי דה"נ הכא הא תני יחלוקו וק"ל: **בד"ה** נפל שאני שהורגלו לעשות דבר הגנע בחצר כו' עכ"ל ולא ניחא להו כפרש"י דהא מדנפל והיה שם כבר כותל אינו מוכרח שנתרצו כבר בכותל דאימא כיון דיש בו דין חלוקה הא' הכניס בתוך שלו ולא דמי לנפל דקתני במתני' דכיון דקתני בה רצו מעיקרא יש לנו לומר דנפל ועדיין אנו זוכרים שהקנו זה לזה כמ"ש התוס' לעיל אבל הכא לא קתני בה רצו וק"ל:

דף ג בד"ה מאי קמ"ל כו' אע"ג דקמ"ל דשמיה היזק כו' ביש בה דין חלוקה אע"ג

חכמת שלמה

דף ג ע"א גמ' ליסנא אחרינא נמתק: **שם** מאי קמ"ל באין בה דין חלוקה דכי לית בה דין חלוקה כי רצו כלגי תניא כו' כן הוא בס"א: **שם** א"ר אסי אמר ר' יוחנן בקקנו מידו כו' וכי קנו מידו

מהר"ם

דף ב ע"א רש"י ד"ה השותפין וכו' וכל החצרות וכו' ורוב תשמישן בחצר. נראה לי דכתב הכי משום דמסקינן בשמעתין שטעם שבונים את הכותל באמצע היינו מטעם היזק ראייה ולכך כתב וכל חצרות וכו' דאילו החצר שאחורי חבתים אין שם רוב תשמיש ואין שם שום היזק ראייה: **תוס'** ד"ה השותפין וכו' צריך לפרש למה נשנית מסכתא זו אחר בבא מציעא. פירוש למה נשנית רוצה לומר למה סידר רבי מסכתא זו אחר בבא מציעא כשבא לכתבן מסכתא אחר מסכתא דאילו הלמוד ששנה לתלמידים הא קאמרו התוס' בסמוך דרבי לא שנה לתלמידיו כסדר המסכתות: **ד"ה** בגויל וכו' ומיהו אם נהגו לעשות פחות וכו'. והשתא הא דתני זה נותן וכו' דקתני בה מדת גויל וגזית אתא לאשמועינן שאם נהגו יותר מזה לא יעשה והכל כמנהג המדינה אתא לאשמועינן שאם נהגו לעשות בפחות מזה יעשה כמנהגם ויש לדקדק ואימא איפכא דהא דקתני מדת גויל וגזית אתא לאשמועינן דלא יפחות והא דקתני הכל כמנהג המדינה אתא לאשמועי' שאם נהגו ביותר מזה יעשה כמנהגם וי"ל הכל כמנהג המדינה משמע דלאקולי אתא ולפחות דכן משמע לישנא דקתני גויל וגזית כפיסין לבינין דפוחת והולך והדר קתני הכל כמנהג המדינה משמע דהכל כמנהג המדינה אתא לפחות: **בא"ד** ואם תאמר ומאי בעי בגמרא וכו' לימא לאתויי כמנהג כל המקומות כמו שנהגו. ר"ל דאי לאו דפרישנא הכי לא יקשה מידי דאי קאמר לאתויי כמנהג כל המקומות הוה אמינא דאם נהגו בגויל משום ששה טפחים ובגזית פחות מחמשה יעשה כמנהגם וזה אינו ולכך קאמר לאתויי הוצא ודפנא דדוקא בזה אזלינן בתר המנהג אבל אם נהגו לפחות מהשיעור דתנן גבי בגויל ובגזית לא יעשה כמנהגם דכל הפוחת משיעור שנתנו חכמים אין ההומה מתקיימת כדאיתא באשר"י אבל השתא דכתבו התוס' ומיהו אם נהגו לעשות בפחות מו' וכו' יעשה וכו' קשה א"כ לימא סתמא לאתויי כמנהג כל המקומות: **ד"ה** לפיכך אם נפל הכותל וכו' פירוש לפי שבונים הכותל בעל כרחם או שהקנו זה לזה וכו' ללישנא קמא וכו'. ר"ל הא דקתני לפיכך הוי פירושא דמשום הכי אמרינן באם נפל הוה של שניהם משום דידוע הוא לנו שמתחלה היו שניהם מוכרחים לבנות הכותל בעל כרחם ללישנא קמא דאיתא בגמרא דמפרש דמאי מחיצה גודא ומטעמא דרצו וכו' דהוי פירושו שרצו ע"י שהקנו זה לזה וא"כ כיון שהקנו זה לזה היו מחוייבים שניהם לבנות הכותל בעל כרחם וכי תימא היאך פסיק התנא ותנא לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם מטעם דהקנו זה לזה והיאך ידעינן דנתרצו שניהם ע"י קנין לבנות דלמא לא נתרצו ובנה אותה אחד מהן משלו וא"כ האבנים והמקום הוא של אחד מהן לכך כתבו וכגון דידוע לנו וכו' ר"ל דללישנא קמא על כרחך צ"ל דמתני' דקתני לפיכך וכו' איירי דידוע לנו ויש עדים שזוכרים עדיין שהקנו זה לזה לבנות שניהם הכותל לפיכך כשנפלה הוי של שניהם וללישנא בתרא דאמר מאי מחיצה פלוגתא וכו' אתי כפשוטה דהא היו מחוייבים שניהם לבנות הכותל משום היזק ראייה ויש לדקדק דמשמע מדברי התוס' דללישנא בתרא אין אנו צריכין לומר שהיו מוכרחים לבנות הכותל משום דהקנו זה לזה ואין אנו צריכין לומר דאיירי כגון שזוכרים עדיין הקנין וקשה והא ללישנא בתרא איירי מתני' בחצר שאין בו דין חלוקה אלא שנתרצו ע"י קנין לחלוק החצר ואי לא שנתרצו ע"י קנין לא היה האחד יכול לכוף את חברו שיבנה עמו וא"כ צריך גם כן לומר שאנו זוכרים שהקנו זה לזה דאם לא כן יאמר לא נתרצו והאחד בנה אותה משלו וכי תימא אי לא נתרצו היה השני יכול למחות בידו מלבנות אפילו משלו כיון שאין בו דין חלוקה אם כן על כרחך הואיל ואנו רואים שהיה החצר חלוק על ידי כותל על כרחך הוא שנתרצו לחלקו הא מכל מקום יש להקשות שמא לא נתרצה האחד לשני אלא על תנאי שיבנה אותה השני משלו ושמא הכותל הוא של האחד ואם כן צריכין אנו גם כן לומר דאיירי כגון שאנו זוכרים שהקנו זה לזה לבנות הכותל משל שניהם ואין זה קושיא דהא כבר כתב הרא"ש על לפיכך וכו' דמתניתין וז"ל ואע"ג דמתניתין איירי בשאין בו דין חלוקה לא מצי למימר אותו שהאבנים נפלו לרשותו לא רצית לחלוק כי ידעת שאם תחלוק אכוף אותך לבנות הכותל ולא נתרצית אלא על מנת שאבנה הכותל על חלקי ומשלי דמסתמא כיון שהיזק ראייה שמיה היזק שניהם נתרצו לסלק ההיזק מעליהם עכ"ל וא"כ אין אנו צריכין לומר שזוכרים הקנין וק"ל: **בא"ד** והא דאמרי' בהשואל וכן בהבית והעלייה וליחזי ברשות דמאן קיימא וכו'. מקשין העולם אמאי קשה להו להתוס' דהא התם בהבית ועלייה משני על הא דפריך וליחזי ברשות דמאן קיימי כגון דבנינהו ברשות דשניהם ואיבע"א שותפין שאני דלא קפדי אהדדי ופירוש סוגיא זו מביאים התוס' בסוף דבור זה פירוש ואין בזה שמונחים ברשות'ה דחד שום חזקה לומר שהוא מוחזק ולהוי אירך המוציא מחברו עליו הראיה ואם כן הכא נמי במתניתין דשותפים נינהו ליתרצו התוס' נמי הכי אבל אין זה קושיא דלא שייך לומר שותפין לא קפדי אהדדי אלא בדבר ידוע שהיה מתחלה של שותפות ולכך אפילו נמצא אחר כך ברשות של אחד לא מקרי מוחזק וכן משמע מדברי רש"י שכתב לקמן בגמרא בדף ד' בפיסקא דלפיכך אם נפל וכו' אבל השתא איירי התוס' במה שהקשו דלא ליתני לפיכך ולא יהיו מחויבים מתחלה לבנות הכותל משל שניהם וא"כ כשנפל לא היה ידוע שהיתה מתחלה של שותפות ולכך מקשין התוס' שפיר מהא דפריך מההיא דהשואל ומההיא דהבית והעלייה אבל בסוף דבור זה דמקשו התוס' ואע"ג דאמרינן בריש הבית והעלייה דשותפים לא קפדי אהדדי וכו' היינו דשם קאי התוס' על מתניתין דקתני לפיכך שבונים מתחלה הכותל משל שניהם דידוע הוא שהיתה מתחלה משל שותפים ולכך שייך שפיר בזה דשותפים לא קפדי וכו': **בא"ד** אבל בבקעה אם שהו וכו'. ר"ל אבל בבקעה הא דמשמע בגמרא דהיכי דלא עשו חזית לא זה ולא זה אפילו נפל לרשות דחד הוי של שניהם היינו שלא שהו הרבה אבל אין הכי נמי אם שהו הרבה נאמן לומר שעשאה במגו דאי בעי אמר לקחתים ומקשין העולם אם כן מאי פריך בגמרא גבי בקעה ולא יעשה חזית לא זה ולא זה נימא דמשום הכי עושים שניהם חזית משום שמא ישהו הרבה ברשות דחד לאחר נפילה שלא יהא נאמן לומר שהוא עשאה לבדו במגו דלקחתים אבל אין זו קושיא דבשביל זה לא היו צריכין החכמים לתקן שיעשו חזית זה וזה אלא שלא ישהו הרבה ולא יצטרכו לעשות חזית אבל מתניתין דלפיכך דינא אתא לאשמועינן דכיון דהייבוהו חכמים לשניהם לבנות בעל כרחם ואפי' אם אירע כך ששהו הרבה ברשותו דחד לאחר הנפילה אפ"ה הוא של שניהם ואין נאמן לומר שהוא עשאה במגו דלקחתים: **ד"ה** כדתניא מחיצת הכרם וכו' ואומר ר"ת דמשמע ליה דאתיא כרבי מאיר מכח מתניתין דכלאים דמייתי התם המסכך גפנו על גבי תבואתו של חברו וכו'. ר"ל דהתם מייתי ההיא מתניתין דכלאים דמסכך גפנו וכו' דתנא קמא אמר קידש ורבי יוסי ור"ש אמרו לא קידש דאין אדם אוסר דבר שאין שלו ופשים מתנא קמא דהוא רבי מאיר דסתם מתניתין ר"מ היא דרבי מאיר דאין דינא דגרמי ודחי אותה דשאני התם דבידים קא עביד ומייתי ההיא דמחיצת כרם ופשיט מינה דרבי מאיר דאין דינא דגרמי דקתני בה וחייב באחריותו וסבירא ליה דעל כרחך ברייתא ר"מ היא דהוא תנא קמא דההיא דהמסכך גפנו ואי ר' יוסי ור' שמעון דפליגי אתנא קמא הא אינהו סבירא להו דאפילו היכי דבידים קא עביד אינו אוסר אלא ודאי כתנא קמא אתי דאיהו ר' מאיר ושמע מינה דר' מאיר דאין דינא דגרמי אפי' היכי דלא קא עביד בידים: **ד"ה** אומר לו גדור וכו' ואפי' ר' יוסי דקאמר לקמן וכו' הא אמר רב אשי לקמן מודה ר' יוסי בגירי דיליה וכו'. והתוס' בפרק הגוזל מסיימים שם והכא גירי דבעל הכרם הוא דחשדינן ליה שיביא מחרישתו לשדה חברו לפיכך צריך לעשות כותל או להרחיק ד' אמות עכ"ל ור"ל דר' יוסי מודה היכא דדמי ליה היזקא מתוך ידיו של מזיק כההיא דהבית והעליה הנהו בי תרי חד דייר עילאה וחד דייר תתאי איפחת מעזיבה וכל אימת דמשי ידיה נפלו עליה דתתאי דכשנופלים מידו ממש על התחתון קרי ליה גירי דיליה וכי פסקי והדר נפלי לא קרי ליה גירי דיליה כן פי' רש"י לקמן בפ' לא יחפור דף כ"ו וסבירא להו להתוס' דזה נמי מקרי גירי דיליה דכיון דטעמא דצריך כותל או הרחקת ד' אמות דהיישינן שלא יביא מחרישתו בידים לשדה חברו והוי כאילו בא ההיזק מידיו של מזיק עצמו גם מקרי בלי הפסק דהא מיד שנפרץ הגדר מתחיל התוס' של מאתים לאסור התבואה וק"ל נ"ל: **בא"ד** ור"ת מפרש דלהכי נקים תרי זימני לאשמועינן שאם יש תוס' מאתים בין מה שהוסיף בנפרצה ראשונה ובין מה שהוסיף בנפרצה שניה דאין מצטרפין לאסור וכו'. מקשין התלמידים והיכא משתמע ממה דנקים נפרצה תרי זימני דאין מצטרפין דלמא אדרבה דלהכי נקים תרי זימני לאשמועינן דמצטרפין ואם יש בין שניהם מאתים קידש כשלא גדרה קודם שהוסיף מאתים ונראה דהכי משמע נפרצה בשניה אומרים לו גדור משמע דאם גדרה קודם שנתוסף מאתים בשניה ניתרת ולא נזקקין להשגיח על מה שהוסיף קודם שגדר בראשונה והוי כאילו תני בהדיא אומרים לו גדור וכשגדר נתבטל מה שנתוסף באיסור נפרצה בשניה אומרים לו גדור וכשגדר נתבטל האיסור כאילו אמר קמא קמא שגדר בטל וק"ל: **ע"ב רש"י** ד"ה ה"א במסיפס בעלמא מיירי מתניתין דאיהו נמי מחיצה איקרי ורצו דקתני אחלוקה קאי וכשאין בה דין חלוקה וכו'. יש לדקדק יהי כך דנימא דמחיצה הוה מסיפס ומה נפסיד בזה הא השתא בהאי לישנא סבירא ליה דהיזק ראיה לאו שמיה היזק ואין צריך לבנות כותל אלא היכא שנתרצו לעשות כותל וא"כ יהי כך נימא דמתניתין איירי באין בו דין חלוקה ונתרצו לחלוק ואפי' הכי אין צריך לחלוק אלא במחיצת מסיפס בעלמא משום דהיזק ראייה לאו שמיה היזק וי"ל דדין זה היכי שנתרצו לבנות כותל לא הוה ידעינן דאמרינן לקמן בסמוך דאשמועינן תנא דמתניתין דאפי' היכא דקדים חד ורצייה לחבריה אפ"ה בונין הכותל באמצע ולא מצי למימר ליה כי אתרצי לך באוירא בתשמישא לא איתרצי לך קמ"ל ועוד מצינו למימר אפי' דין דהיזק ראייה אי שמיה היזק אי לאו לא הוה ידעינן דבשלמא השתא דקתני כותל וא"כ ע"כ מפרשי' מאי מחיצה גודא דייקינן שפיר ממתני' דהיזק ראייה לא שמיה היזק דטעמא דרצו הא לא רצו אין מחייבין אותו כדקאמר בגמרא אבל אי לא תני כותל והוה מפרשינן דמחיצה דקתני מתני' היינו מסיפס ורצו דקתני אחלוקה קאי לא הוה שמעינן מזה דהיזק ראייה לאו שמיה היזק דנוכל לומר דלעולם היזק ראייה שמיה היזק והא דסגי במתני' במסיפס בעלמא היינו משום דמיירי בחצר שאין בו דין חלוקה ויכול לומר כי אתרצאי לך לחלוק על מנת שלא לעשות כותל אלא מסיפס בעלמא אבל על מנת לעשות כותל לא אתרצאי לך על דרך שכתבו התוס' בד"ה כיון דרצו אבל בעלמא כגון בחצר שיש בו דין חלוקה לעולם אימא לך דכופין זה את זה לבנות כותל דהיזק ראייה שמיה היזק ודו"ק: **מקשין** העולם בשמעתין דקאמר סברוה מאי מחיצה גודא וכו' וטעמא דרצו וכו' אלמא היזק ראיה לא שמיה היזק ומה דייק דלמא אפי' לפי זה דמחיצה הוי גודא אפ"ה לעולם אימא לך היזק ראייה שמיה היזק והא דקתני רצו משום דאיירי בחצר שאין בו דין חלוקה ונקט לה התנא בחצר שאין בו דין חלוקה לרבותא דלא נימא כי איתרצאי לך לעשות גודא היינו מחיצה של נסרים שהיא דקה והיזק ראייה אין בה כדפרש"י או כדי שלא יאמר כי אתרצאי לך לחלוק היינו במסיפס בעלמא דהא קודם חלוקה גם כן היה היזק ראייה קמ"ל מתניתין דבונין הכותל באמצע ר"ל כותל של אבנים וזה אין קושיא כלל דא"כ למה הזכיר התנא גודא כלל נימא השותפים שנתרצו לחלוק בונין את הכותל וכו' בשלמא לפי הא דקא מפרש רש"י בגמ' אהא דקאמר מהו דתימא כי אתרצאי לך באוירא דר"ל כי אתרצאי לך במחיצה דקה וכו' היינו לפי מה דס"ל השתא דהיזק ראייה לא שמיה היזק וביש בו דין חלוקה וקאי רצו אמחיצה ולכך נקט התנא שרצו במחיצה לאשמועינן דאי לאו דרצו אפי' מחיצה דקה של נסרים לא צריך אלא מסיפס בעלמא דהיזק ראייה לא שמיה היזק אבל השתא דרצונך לפרש דס"ל לתנא היזק ראייה שמיה היזק ורצו דקתני קאי אחלוקה משום דאיירי בחצר שאין בו דין חלוקה א"כ למה הזכיר התנא כלל דרצו במחיצה לא הוה ליה למתני אלא דרצו בחלוקה דהא השתא סבירא ליה דמחיצה הוי גודא אלא ודאי למידק דטעמא דרצו במחיצה הא לא רצו אין צריך מחיצה כלל כי אם מסיפס בין יש בו דין חלוקה בין אין בו ולא דמי ג"כ להא דפרש"י אמה דקאמר בגמ' בונין אותו הוה אמינא במסיפס בעלמא ופירש רש"י במסיפס בעלמא דאיהו נמי מחיצה אקרי ורצו דקתני אחלוקה וכו' דלא פירש רש"י זה אלא לפי אותו סלקא דעתך דלא קתני הכותל אלא בונין אותו ולהכי אצטריך להזכיר מחיצה כדי למתני בתר הכי בונין אותו וכו' דאמחיצה קאי אבל לפי האמת דקתני בונין את הכותל אם איתא דרצו קאי אחלוקה למה ליה להזכיר בריצוי החלוקה מחיצה כלל ובלאו הכי נראה לי דאין זה קושיא כלל משום דלא פירש רש"י לפי מה דס"ל דמחיצה היינו גודא דהוה סלקא דעתין לומר דהא דקתני רצו קאי אחלוקה ובאין בו דין חלוקה היינו באותו סלקא דעתין דלא הוה קתני כותל אבל לפי האמת דקתני כותל ומחיצה היינו גודא אין לדחוק לפרש דרצו קאי אחלוקה אלא לפרש כפשוטו דרצו קאי אגודא דהיינו כותל וכן משמע מפרש"י עצמו דכתב קמ"ל כותל ורצו דקתני משום כותל וכו' וק"ל וכן נמי אין לפרש דאיירי ביש בו דין חלוקה ולעולם היזק ראייה שמיה היזק ומחיצה היינו גודא והא דקתני רצו לאשמועינן דדוקא היכא דנתרצו לעשות גודא דהיינו כותל של אבנים אז בונין הכותל באמצע וכו' אבל כי לא נתרצו אע"ג דהיזק ראייה שמיה היזק לא היה צריך כי אם מחיצה דקה של נסרים דאין בה ג"כ היזק ראייה דזה אינו דא"כ דהיזק ראייה שמיה היזק ולא קאי רצו אלא לומר דנתרצו לעשות גודא דהיינו מחיצה של אבנים א"כ כיון דקתני שרצו לעשות מחיצה דהיינו גודא של אבנים בונין אותו מבעיא ליה בונין הכותל למה לי דהשתא ליכא לתרוצי דאי לא קתני אלא בונין אותו הוה אמינא דמחיצה היינו מחיצה דקה של נסרים דא"כ בלא רצו נמי כן נ"ל לפי פרש"י ודו"ק אבל לפי סברת התוס' פשיטא שאין מקום לכל קושיות הנ"ל: **תוס'** ד"ה והייב באחריותו וכו' ועוד אי קנס הוא במזיד דוקא היה לו להתחייב. ר"ל אם פרץ הוא בעצמו הגדר במזיד אבל כשנפרץ מאליו לא שייך לקונסו: **ד"ה** הוה אמינא וכו' ובקונטרס פירש דרצו דקתני אחלוקה קאי ותימה דהא אסיק דמחיצה היינו גודא דאי פלוגתא לחצות מבעי ליה וכו'. ואע"ג דגם רש"י פירש דהשתא סבירא ליה דמחיצה היינו גודא אלא שפירש דמסיפס בעלמא נמי מחיצה קרו ליה ורצו דקתני אחלוקה קאי פירוש מחיצה התנא ואינו פירוש מן החוץ ואם כן לא שייך להקשות לחצות מבעי ליה דזה לא שייך להקשות כשהוא מפרש מחיצה התנא שהוא פלוגתא מכל מקום י"ל דהכי מקשו התוס' דאם איתא דרצו דקתני אחלוקה קאי לא היה לו להזכיר כלל מחיצה דהוא גודא בענין החלוקה אלא הוה ליה למתני השותפין שרצו לחצות כאשר כתבתי לעיל בפירוש הגמרא: **ד"ה** בונין את הכותל באמצע וכו' אבל למאן דאמר פלוגתא אצטריך למימר דסד"א דמשום היזק ראייה יש לו לסייע בבנין הכותל אבל אין לו לבנות בחלקו בשביל כך והא דלא פירש דלפי סברא זו דמחיצה היינו פלוגתא ורצו דקתני אחלוקה ואיירי באין בו דין הלוקה סד"א דמצי למימר כי אתרצאי לחלוק לעשות כותל לא אתרצאי דהמקשה דפריך פשיטא לא פריך דלא ליתני בונין את הכותל אלא דפריך דליתני בונין את הכותל אלא דלא ליתני באמצע ולפי זה יש לפרש דברי התוס' כך דמשום היזק ראייה נתרציתי לבנות הכותל כי הדין ניתן כך דכיון דעל ידו יהא חברו ניזק אבל אין לו לבנות בחלקו בשביל כך: **ד"ה** תא שמע וכן בגינה לקמן מסקינן וכו'. כתבו זה משום דהוקשה להם מה פשים מגינה דבסיפא דמתני' נימא דסיפא דמתני' קאי ארישא וכי היכי דרישא איירי דוקא ברצו הכי נמי בסיפא וכן בגינה מקום שנהגו לגדור וכו' דמשמע הא במקום שאין מנהג אין מחייבים אותו א"כ שמע מינה דהיזק ראייה לאו שמיה היזק לכך כתבו לקמן מסקינן וכו': **ד"ה** נפל שאני שהורגלו לעשות וכו'. נראה לי דפירשו כן משום דקשה להו על פירוש רש"י דפירש נפל שאני שכבר נתרצו הראשונים בכותל כי מה לו לראשונים ועוד טמ"נ אי אזלינן אחר רצון הראשון אם כן למעלה מד' אמות נמי נחייבו כיון שכותל הראשון היתה למעלה מד' אמות: **ד"ה** היזקא דרבים שאני וכו' ורשב"ג אע"ג דלית ליה האי מעמא וכו'. כתבו זה משום דהוקשה להם והא רשב"ג לית ליה מעמא דדחקי רבים ואפי' הכי לא פליג אלא על בית שער אבל בדלת מודה ואם כן ע"כ ס"ל דהיזק ראייה דיחיד שמיה היזק לכך כתבו מכל מקום מרחוק יכולין לראות ר"ל הרבים והוי היזק ראייה דרבים ולכך מודה בדלת: **ד"ה** שאני התם וכו' תימה אמאי לא מייתי מדתניא לקמן שתי חצרות וכו'. וליכא למימר דברייתא איירי במסיפס בעלמא ולא בכותל ולעולם היזק ראייה לא שמיה היזק דזה אינו דמסיפס לא הוי אלא לסימן בעלמא שהחצירות הם מחולקים וכיון שהאחד למטה והאחד למעלה אין לך היכר וסימן גדול מזה ומה צריכין עוד לבנות אלא על כרחך בבנין כותל איירי ומשום היזק ראייה וק"ל:

דף ג ע"א גמ' ואי היזק ראייה שמיה היזק מאי איריא וכו' אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן משנתינו בשאין בה דין חלוקה והוא דרצו מאי קמ"ל דכי לית ביה דין חלוקה וכו' כן צריך להגיה ולא גרסי' ללישנא

דלא רצו פלגי ותימה כו' עכ"ל כצ"ל ופי' לדבריהם דודאי מהך מתני' דבזמן ששניהם רוצים אפי' פחות מכאן יחלוקו ליכא לאוכוחי דשמיה היזק דא"כ אדמקשה הכא תנינא לפרוך לעיל להאי לישנא דלא שמיה היזק אלא דהך מתניתין אף לפי סברת המקשה דלא ידע דאיירי במסיפס גרוע מ"מ הוה ידע דמאי איירי יחלוקו במסיפס גויל וגזית מלא חלונות כמ"ש התוס' לעיל ולזה כתבו התוספות אע"ג דאיכא למימר דמתניתין דהכא אשמעינן דשמיה היזק והך מלתא הא לא שמעינן ליה מהך דהתם כמ"ש דאיכא לאוקמי במלא חלונות ותירצו דה"פ והכי פריך דאי בעי לאשמועינן הך מלתא דשמיה היזק לישמעינן ליה ביש בה דין חלוקה אע"ג דלא רצו אלא ע"כ דלא בא לאשמעינן עיקר מלתא במתני' אלא הך מלתא דכי רצו פלגי בע"כ ולא אמרי' דלא הוי אלא קנין דברים וכדמסיק לקמן והא פריך דהך מלתא תנינא בסיפא בזמן ששניהם רוצים כו' ומשני דאי ממתני' דהתם ה"א דכי רצו פלגי במסיפס של קנים תקועים בארץ קמ"ל הכא דבעינן כותל גמורה כמנהג המדינה בגויל וגזית כו' והא הקשו התוס' דהכתי מאי פריך מעיקרא דאימא שפיר דקמ"ל דשמיה היזק באין בה דין חלוקה דלא נימא ע"מ לעשות גודא כו' אך יש לדקדק לתמיהתם דהך סברא דע"מ לעשות גודא לא איתרלאי שפירשו לעיל הוא מכח תמיהת ר"י דלעיל והשתא הא אין מקום לתמיהת ר"י דהא קושטא הוא דהתלמודא מסיק הכא דלא אתא כלל לאשמועינן דשמיה היזק אלא דאשמעינן דרצו פלגי בע"כ אף לעשות גודא ולא סגי במסיפס ובמקלת גמרות הגיהו במקום ותימה ותירץ ור"ל דקושטא הוא דהמתרץ השיב כתירוץ ר"י דלעיל וצ"ל לפ"ז שגם כל זה לא היה בנוסחת גמרא דר"י שהרי תמיהתו ותירוצו הוא בעצמה קרובה לקושיית התלמוד ותירוצו הכא ולפי שראיתי שרבו הגהות ופירושים כאן בדברי התוס' הארכתי בזה קצת כי הדברים כמ"ש ברורים הם בלי גמגום ודו"ק: **ע"ב** בגמרא מאי בינייהו איכא בינייהו דאיכא דוכתא לגלויי מרימר כו' כצ"ל כנראה מדברי התוס' וק"ל: **תוס'** בד"ה הג"ה בי קייטא ובי סיתווא הוי כמו איכא תיובתא ושרי עכ"ל הס"ד לפי הג"ה זו מקום אחד היה דבסיתווא התחילו לסתור אותו ולעשותו בי קייטא לקייטא ובקייטא התחילו סותרין אותו לעשותו בי סיתווא לסיתווא ושרי לכולי לישנא דהוי כמו תיובתא מחמת קור וחום וק"ל: **בהג"ה** ואם ב' בתי כנסיות היו ב' מקומות כו' עכ"ל ההג"ה זו אינה לדעת הרא"ש שכתב דמרימר ומר זוטרא סברי משום לגלויי אלא כדעת האחרונים שכתב הר"ן דמרימר ומר זוטרא נמי חיישי לפשיעותא דמדמסיק התלמודא בעיא דרבינא כו' ש"מ הכי נמי ס"ל כו' ע"ש והשתא כתבו דאם נפרש שלא כהגה"ה הראשונה שהיה במקום אחד אלא שהיו בב' מקומות שהיה להם ב"ה דקייטא וב"ה דסיתווא דהשתא לא היה תיובתא מקור וחום צ"ל דחזו לכן בקוע ותיובתא ולכך לא חשו לפשיעותא א"כ כיון דיש שם ב"ה אחר אין לחוש כו' אפי' ללישנא דפשיעותא והא דקאמר דאיכא דוכתא לגלויי כו' ואפ"ה חיים לפשיעותא היינו באין שם ב"ה אלא דוכתא אחרת אבל בים שם ב"ה אחר אין לחוש אפי' ללישנא דפשיעותא ודו"ק:

ח"א דף ג ע"ב ושיירה לההיא ינוקתא כד חזת דקא בעי למנסבא כו'. נראה שדקדק למנסבא לפי שעבד של בית חשמונאי היה ולא נשתחרר עדיין וכיון דקטל כולן נמצא שנשאר עבד של ההיא ינוקתא ואם נשאה הוה נשתחרר ממילא כדאמרינן בפרק השולח באדון שנשא שפחתו וס"ה בסיפך באשה שנשאת לעבדה וק"ל:

דף ד תד"ה הכי קתני כו' וסיפא נמי יש לפרש כן אבל סתם בקעה כו' עכ"ל משום דקשיא להו דהשתא נמי תיקשי דיוקא דרישא דקאמר ובמקום שנהגו לגדור בבקעה מחייבין אותו הא סתמא אין מחייבין אדיוקא דסיפא דקתני ומקום שלא נהגו לגדור בבקעה אין מחייבין אותו הא סתמא מחייבין מש"ה הוצרכו לומר דבסיפא נמי יש לפרש כן אבל סתם בקעה כו' ומיהו רבא שפיר קא מקשה ליה מאי אבל כיון דברישא נמי מבקעה קסליק לא הל"ל אבל בבקעה כו' אלא אבל סתם כו' ובגינה מקום שלא כו' וממילא הוה סתמא אבקעה הוה קאי דמיניה קסליק ודו"ק: **ע"ב** בגמרא לא

מהר"ם

לישנא אחרינא הכא כלל אלא ה"ג והוא דרצו מאי קמ"ל וכו' תנינא אי מהתם וכו' הך סיפא אצטריכא ליה וכתבי הקודש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו לישנא אחרינא אדאשמועינן בשאין בה דין חלוקה יבו' בצ"ל ולא גרסינן הכא וכי רצו מאי וכו' דכפל הוא בספרים דהא בתר הכי איתא במאי אוקימתא למתני' בשאין בה דין חלוקה וכו' ופירוש המשך הפשט ה"פ מאי קמ"ל דכי לית בה דין חלוקה כי רצו פלגי ר"ל דמיד שנתרצו ע"י קנין כדלקמן פלגי ואין אחד מהם יכול לחזור ולא אמרינן דהוה קנין דברים תנינא וכו' אבל בזמן ששניהם רוצים אפילו פחות מכאן חולקים וע"כ הכי פריך בזמן ששניהם רוצים ר"ל שנתרצו על ידי קנין אפי' פחות מכאן חולקין ואין אחד מהם יכול לחזור דאל"כ מאי קמ"ל דאטו לא ידעי' דאם נתרצו דיכולים לחלוק דכיון דרוצים לחלוק מי ימחה בידם ומשני אי מהתם הוה אמינא אפי' פחות מכאן במסיפס בעלמא דאע"ג דנתרצו ע"י קנין יכול לומר ע"מ שיחלוקו ע"י מסיפס נתרציתי ולא ע"מ שיחלוקו בכותל קמ"ל הכא כותל וכו' ובלישנא אחרינא ה"פ אדאשמועינן בשאין בה דין חלוקה והוא דרצו ואז מחייבינן לחלוק בכותל משום היזק ראייה לישמעינן ביש בה דין חלוקה ואע"ג דלא רצו מחייבינן לבנות כותל משום היזק ראייה ומשני אי אשמועינן ביש בה דין חלוקה וכו' הוה אמינא באין בה דין חלוקה אפילו רצו נמי לא מחייבינן אותן לחלוק בכותל ופריך מי מצית אמרת הכי וכו' מאי לאו בכותל וכו' ר"ל לישמעינן ביש בה דין חלוקה דחייבין לחלוק בכותל משום היזק ראייה ואנן ידעינן ממילא דכיון דתנן אבל בזמן ששניהם רוצים אפילו פחות מכאן חולקים על כרחך ר"ל חולקין בכותל משום היזק ראייה דכיון דכבר אשמועינן דהיזק ראייה שמיה היזק ביש בה דין חלוקה ממילא ידעינן דגם באין בה דין חלוקה לאחר שנתרצו לחלוק חייבין לחלוק בכותל משום היזק ראייה ומשני לא במסיפס בעלמא ר"ל דאע"ג דכבר הוה שמעינן ביש בה דין חלוקה דהיזק ראייה שמיה היזק אפילו הכי הוה אמינא דבאין בה דין חלוקה אע"ג דנתרצו לחלוק לא מחייבינן ליה לחלוק בכותל דמצי אמר דעל מנת לחלוק בכותל לא נתרציתי אלא על מנת לחלוק במסיפס בעלמא כן נ"ל המשך פשט הסוגיא ובדרך זה מתורצים כמה קושית אשר אין להאריך בהן: **תוס'** ד"ה מאי קמ"ל וכו' ה"פ מאי קמ"ל במאי דאיירי באין בה דין חלוקה לישמעינן ביש בה דין חלוקה כי רצו פלגי תנינא וכו' ומשני הא קמ"ל דאפילו באין בה דין חלוקה דאיכא למימר וכו' כן נראה לי להגיה ומה שכתב בספרים ותימה הא קמ"ל טעות סופר הוא או יש להגיה במקום ותימה ותירץ שהיה כתוב ותי' שהוא ותירץ וכתב הסופר במקום זה ותימה והמשך דברי התוס' כך הם אע"ג דקמ"ל דשמיה היזק רוצה לומר דלא אתי התנא לאשמועינן דכיון דרצו חולקין דזה כבר תנינן אלא אתא לאשמועינן דכיון דרצו בונין את הכותל בעל כרחן משום היזק ראייה דשמיה היזק א"כ מאי פריך מאי קמ"ל הא טובא קמשמע לן ופירשו התוס' דהכי פריך מאי קמ"ל במאי דאיירי באין בו דין חלוקה וביה אשמועינן דהיזק ראייה שמיה היזק לישמעינן דשמיה היזק ביש בה דין חלוקה אלא ודאי הא אתא לאשמועינן דבאין בה דין חלוקה אפי' הכי כי רצו פלגי ואין אחד מהם יכול לחזור והא תנינא חדא זימנא אימתי וכו' ומשני התרצן הא קמשמע לן וכו' ר"ל דלעולם שמיה היזק אתא לאשמועינן ואי הוה אשמועינן ביש בה דין חלוקה הוה אמינא דבאין בה דין חלוקה אע"ג דנתרצו לחלוק לא מחייבינן לחלוק בכותל אלא במסיפס בעלמא משום דמצי למימר על מנת לעשות גודא לא אתרצאי קמ"ל דאפי' באין בה דין חלוקה מחייבינן להו לחלוק בכותל וזה ר"ל במאי דקאמר בגמרא אי מהתם הוה אמינא אפי' פחות מכאן במסיפס בעלמא קמ"ל הכא כותל וקל להבין אלא שלפי זה שאנו מפרשים דברי התוס' והגמרא כן א"כ גם לפי גירסא זו הראשונה מקשה ומתרץ בגמ' הא דאשמועינן תנא דמתני' דשמיה היזק באין בו דין חלוקה ולא אשמועינן זה ביש בו דין חלוקה ולעיל בד"ה כיון דרצו כתבו התוס' ותימה לר"י אמאי נקט תנא דמתניתין באין בו דין חלוקה וכו' ויש ספרים דמקשין ומתרצין כן בשלהי שמעתין עכ"ל ולפי מה שפירשנו דברי התוס' והגמרא לכל גירסות הספרים מקשה ומתרץ כן בשמעתין וי"ל דביש ספרים איתא כן בהדיא בגמרא דפריך אדאשמועינן באין בו דין חלוקה וכו' משא"כ לגירסא הראשונה דלא מקשה כך בהדיא ועוד יש לפרש דר"י דלעיל מפרש סוגיא דשמעתין בגירסא הראשונה באופן אחר ממה שכתבו התוס' כאן בדבור זה ולא פריך בגמרא לפירוש גירסא זו הראשונה לאשמועינן ביש בה דין חלוקה דהיזק ראייה שמיה היזק אלא ה"פ מאי קמ"ל דכי לית ביה דין חלוקה כי רצו פלגי ר"ל דמחייבינן להו לחלוק בכותל משום היזק ראייה תנינא אימתי וכו' אבל בזמן ששניהם רוצים אפי' פחות מכאן חולקין וס"ד דמקשה דר"ל חולקין בכותל משום היזק ראייה ומשני אי מהתם ה"א וכו' במסיפס בעלמא וכו' והוא ע"ד דאיתא לעיל ת"ש אין חולקין וכו' הא יש בה כדי לזה וכו' חולקים מאי לאו בכותל ומשני לא במסיפס וכן יש לפרש על דרך זה בלישנא אחרינא דפריך אדאשמועינן באין בה דין חלוקה וכו' ומשני אי מהתם וכו' ופריך מי מצית אמרת הכי והא קתני סיפא אימתי וכו' מאי לאו בכותל לא במסיפס בעלמא וקל להבין אבל התוס' בדבור זה ע"כ אינם מפרשים כן כאשר מובן מעצמו מדבריהם אלא צריך לפרש דברי התוס' בדבור זה וסוגיית המקשה לפי פירושם בדרך אשר כתבנו בראשונה ודוק נ"ל: **תוס'** ד"ה רב אשי אמר וכו' תימה לר"י מאי בא רב אשי להוסיף וכו'. ר"ל דהא לרב אשי נמי ע"כ איירי שזה בורר לו רוח וזה בורר לו רוח וחלק מזרח וזה מערב ואח"כ הלך כל אחד והחזיק בחלקו א"כ לא הוסיף רב אשי מידי אלא שבמקום קנין שאמר ר"י אמר איהו חזקה ולכך הקשו וכי אצטריך לאשמועינן דחזקה מועלת כמו קנין ופשיטא כמו דקאמר ר' יוחנן שאחר הברירה מועיל קנין ה"ה דמועיל חזקה: **ע"ב** ד"ה מכלל דאיכא זוטרתי וכו' דלא הוה צריך למתני אלא והאריח חצי לבינה ותו לא וממילא הייתי משער בקטנה הואיל ולא מפרש שיעורא ר"ל דאי ליכא זוטרתי פחות מג' אבל גדולות על ג' יש לא הוה צריך למתני אלא והאריח חצי לבינה ואנא ידענא דבקטנה משערינן דהיינו ג' דאם איתא דמשערינן בלבינה היתירה על שלשה ה"ל לתנא לפרש באיזה משערין כדי שלא נבא להקל ולשער בלבינה הקטנה אלא ודאי האמת הוא דמשערינן בלבינה הקטנה שהיא שלשה טפחים דליכא למימר איפכא אדרבה דהוה משערינן בגדולה שבגדולות דהוה אמרינן אם איתא דמשערינן בהקטנה ממנה ה"ל לפרש כדי שלא נבא להחמיר לשער בגדולה ממנה אלא ודאי האמת הוא דמשערינן בגדולה שבגדולות דזה אינו דמשום חששא דשמא נבא להחמיר לא צריך לפרש דמה בכך אם נבא להחמיר אין בזה שום איסור אבל במקום דאיכא למיחש שמא נבא להקל שפיר צריך לפרש ולכך הוה אמרינן ודאי כיון דלא פירש שיעורא דהדין הוא שנלך להקל והוה משערינן בהקטנה דהיינו בשלשה טפחים אבל השתא דאיכא זוטרתי משלשה אתי שפיר דתני חצי לבינה של ג' טפחים דאצטריך לפרש שיעורא כדי שלא נבא להקל ולשער בהקטנה והפחותה מג' טפחים: **ד"ה** הג"ה בי קייטא ובי סיתווא הוה כמו איכא תיובא ושרי ואם שתי בתי כנסיות היו בב' מקומות של קייטא ושל סיתווא איירי כגון וכו' והכל הוא דבור אחד והג"ה אחת ואחר ההג"ה צריך להתחיל דבור בפני עצמו אי הכי כי בנייה נמי פירוש עד שיתפללו בה ופי' ההג"ה הכי הוא דר"ל דבהא דקאמר בגמרא מרימר ומר זוטרא סתרי ובני בי קייטא וכו' איכא שני פירושים לחד פירושא לא היה להם כי אם בית הכנסת אחד ובכל חצי שנה היו משנים בבניינו דהיינו כשהגיע זמן ימי החורף היו סותרים הבהכנ"ס שהיה להם בקייטא ובנו אותו ועשו ממנו בי סיתווא דהיינו בהכנ"ס לימי החורף וכשכלו ימי החורף והגיע זמן הקייטא חזרו וסתרו אותו הב"ה ובנו אותו ועשו ממנו בי קייטא ולפירוש השני היו להם שתי בתי כנסיות בשני מקומות אחד ב"ה של קייטא ואחד של סיתווא וכשהיו צריכין לסתור ולחזור ולבנות ולתקן אותו ב"ה של קייטא היו ממתינים עד ימי החורף שאז היו מתפללין בב"ה השני שהוא של סיתווא ובאותו זמן היו סותרין ובונין הב"ה של קייטא כדי שיהיה מוכן כשיגיעו ימי הקייטא. וכן כשהיו צריכין לסתור ולתקן הבי סיתווא היו ממתינים עד ימות הקייטא שהיו מתפללים בבי קייטא ובאותו זמן היו מתקנין ובונין הבי סיתווא וקאמר בהג"ה זו שלפי' המפרשים שהיה הכל ב"ה אחד קשה והיאך היו סותרים בכל פעם כשהגיע ימי הקייטא והא אסור לסתור שום ב"ה עד שבונים מתחלה אחרת וקאמר שלכך היו מותרים לסותרו דכיון שאותו ב"ה לא היה ראוי להם לימי החורף הוי כדין ב"ה דחזו ביה תיובא דשרי לסותרו ואם שתי בתי כנסיות היו וכו' ר"ל ולפי' השני שמפרש שהיו שני בתי כנסיות כדלעיל ובימי הסיתווא היו סותרין ובונין אותו של קייטא והיאך היו מותרין לסותרו כיון שלא היה להם בי קייטא אחריתי היינו משום שלא היו סותרים ובונים אותו אלא בזמן שהיו צריכין לבנותו ולתקנו דהיינו דחזו ביה תיובא ולפי זה אפי' בימי הקיץ היו מותרין לבנותו כיון דחזו ביה תיובא אלא שלרווחא דמלתא היו ממתינים מלסותרו עד ימי החורף: **ועוד** נראה וכו'. ר"ל דאפילו היכא דלא חזו ביה תיובא היו מותרים לבנות הבי קייטא בסיתווא משום דבסיתווא לא היו צריכין לו כיון שהיה להם או ב"ה אחר דהיינו אותו של בית סיתווא והא דמשמע בגמרא דללישנא דאמרי משום פשיעותא אפילו היכא דיש להם מקום אחר להתפלל שם אסור לסתור הבית הכנסת הישנה היינו שיש להם מקום להתפלל אבל אותו מקום אינו ב"ה כי אם שום מקום בעלמא אבל היכא דיש להם ב"ה גמור כההיא דמרימר ומר זוטרא מותר לסותרו אפי' ללישנא דאמרי משום פשיעותא ולפי זה לא גרסינן בגמרא איכא בינייהו דאיכא בי כנישתא אחריתי אלא הכי גרסינן דאיכא דוכתא לצלויי ר"ל מקום בעלמא: **ועוד** מחמת קור וחום אין לחוש שמא יפשעו ר"ל אפי' ללישנא דאמרי משום פשיעותא היו מותרים לסותרו דודאי יהיו זריזים שקודם שיגיעו ימי החורף יבנו אותו של בי סיתווא וכן קודם שיגיעו ימי הקיץ יבנו אותו של בי קייטא דאין לחוש שמא יפשעו מפני שמוכרחים לבנותו שאותו של קייטא לא היה ראוי להם בימי החורף מפני הקור וכן אותו של בי סיתוא לא היה ראוי להם בימי הקיץ מפני החום או בזמן גדול כ"כ אין לחוש ר"ל שכל זמן ימי הקיץ שהוא זמן לבנות הבי סיתוא בודאי יגמרו בניינו קודם שיגיע זמן ימי החורף וכן הבי קייטא היה להם זמן לבנותו כל ימי הסיתוא ואין לחוש שיפשעו ולא יגמרו בניינו קודם שיגיע ימי הקיץ ועיין באשר"י דמשמע מדבריו דס"ל דאין לחלק בין איכא דוכתא לצלויי ובין היכי דאיכא בי כנישתא אחריתי אלא בכל ענין אסור ללישנא דפשיעותא ומרימר ומר זוטרא דסתרי ובנו היינו משום דאינהו סבירא להו כלישנא דאמרי משום צלויי ואינהו הוה להו דוכתא לצלויי ע"ש: **תוס'** ד"ה ועיילה לפורייא להתם וכו' ופי' הקונט' התם נפקא סינה וכו' ובשל בבל מותר. ר"ל וא"כ לפי' רש"י מותר לישן בב"ה של בבל ופי' על תנאי לפרש"י ר"ל שמתנין תנאי בשעת בניינה שיהא מותר לאכול ולישן בתוכה זה אינו דהא קאמר דתם בתר הכי וכו' ר"ל וא"כ פירושו של רש"י ליתא אלא צריך לפרש הא דקאמר על תנאי הן עשויין בענין אחר כמו שפירשו התוס' סוף דבור זה: **ד"ה** כל דאמר מבית חשמונאי אתינא וכו' וכן הוא. ר"ל וכן הוא האמת והכי קי"ל דה"נ אמר שמואל וכו' ומכאן קשה על פ"ה וכו' דא"כ כיון דבני הורדוס נשאו ישראלית וכו' כצ"ל דא"כ בדלי"ת: **בא"ד** וצ"ל שלא נשאו ישראלית וכו'. ויש להקשות דאע"ג דהכי הוא דבני הורדוס לא נשאו ישראלית מכל מקום היאך חתך ופסק שמואל את הדין ואמר כל האומר מבית חשמונאי אתינא עבדא הוא אפילו לדורי דורות מטעם דודאי מבית הורדוס הוא דיהא כך שהוא מבית הורדוס דלמא אחר כך בכמה דורות נשא אחד מזרע הורדוס ישראלית ואם כן הנולד ממנה הוא כשר וישראל גמור הוא וכן ההיא תינוקת דשמעתין היאך רמתא קלא ואמרה כל מאן דאתי ואמר מבית חשמונאי אתינא עבדא הוא וכו' ושמא אחר כמה דורות אותן שיצאו מהורדוס ישאו ישראלית או בני הורדוס עצמן ישאו ישראלית דלא נביאה היתה שתדע שבני הורדוס לא ישאו ישראלית ומצאתי בפרק עשרה יוחסין בפירוש רש"י שהרגיש בקושיא זו וכתב על הא דאמר התם כל האומר מבית חשמונאי אתינא עבדא הוא וז"ל שכל זרעו הרגם הורדוס ועבד היה ומלך תחתיהן וקרא בנו על שם בית חשמונאי ומסתמא לאו בנות ישראל נסיבי דנזהרים הם להשיא בנותם לעבדים והוו כלם עבדים עד כאן לשון רש"י שם והשתא הקושיא מתורצת דעל הסתם אמר כל דאמר וכו' עבדא הוא אלא שיש לתמוה דדברי רש"י דבפרק י' יוחסין סותרין למה שפירש בפרק אלו נאמרין שכתב שם שבני הורדוס נשאו ישראלית שהרי פי' שם שאגריפס היתה אמו מישראל וק"ל:

דף ד ע"א רש"י ד"ה פשיטא דהאבנים של שניהם דאפי' לא פסק לן דינא דמתני' וכו'. צ"ע מפני מה דחק רש"י לפרש דברי המקשה כן ולמה לא פירש דפריך בפשיטות פשיטא דהאבנים של שניהם כיון דברשות שניהם מונחים ולא היה צריך התנא למיתני שהאבנים הן של שניהם ולמה ליה לרש"י הא דפירש דאפי' לא פסק לן דינא דמתניתין המלמדנו שמתחלה בין שניהם עשאוה וכו' דמשמע דמפרש דפריך אלפיכך דקתני מתניתין כמו שפירשו התוס' לעיל במתניתין ד"ה לפיכך וכו' דבשלמא התוס' דפירשו דהמקשה ידע שפיר דמונחים ברשותא דחד ואפי' הכי פריך פשיטא והמתרץ השיב לו דאתא לאשמועינן דאפילו שהוא הרבה ברשותו אפילו הכי הוו של שניהם ואינו נאמן לומר שלי הן במגו דלקוח מטעם דאנן סהדי שלא עשאה לבדו כיון דמעיקרא החיוב על שניהם לבנות בעל כרחם והוי כמנו במקום עדים וכו' ולכך הוצרכו התוס' לפרש דהמקשה פריך מתחלה על תנא דמתניתין דקתני לפיכך דתלי הטעם במה שמעיקרא מתחלת הבנין היה יכול כל אחד לדחוק את חברו כדי שיתיישב התירוץ על דברי המקשה שהשיב לו התרצן דהאי דקתני לפיכך אתא לאשמועינן אפילו שהו הרבה אבל רש"י שלא פירש כן א"כ למה לא פירש דפריך המקשה פשיטא בפשיטות בלא לישנא דלפיכך ונ"ל דפירש רש"י כן משום דאפי' הוה ס"ד דהמקשה דמונחים ברשות שניהם לא הוה שייך למפרך פשיטא דהוו של שניהם בפשיטות דבשלמא בעלמא הוי הסברא דכל דבר המונח ברשות של שנים הוי של שניהם דאם איתא דהוי של אחד היה לו להיות מונח ברשות שהוא שלו לבדו והואיל והוא מונח ברשות שהוא של שניהם מכלל שהוא של שניהם דאל"כ היאך בא לרשות של שניהם אבל הכא אפילו היה הכותל של אחד מהם אין התימה שמונח עתה ברשות של שניהם שבמקרה הנפילה אירע כן שנפלה לרשות של שניהם שהרי הכותל היתה עומדת בין רשות שניהם וי"א לצמצם שתפול לרשות אותו האחד שבנה אותו וכיוצא בזה כתבו התוס' ריש פרק הבית והעלייה ולכך לא שייך להקשות פשיטא ל"ל למתני' למיתני כלל דהוא של שניהם דשפיר אצטריך למיתני לכך פי' רש"י דלא פריך דלא ליתני כלל שהוא של שניהם אלא דפריך שלא ה"ל להתנא לתלות הדין בלפיכך וכו' דהיינו במה שפסק לן דינא המלמדנו שמתחלה בין שניהם עשאוה בע"כ בלא זה בע"כ היו חולקים בשוה וכו' וא"כ ה"ל לתנא דמתני' למיתני בקצרה אם נפל הכותל המקום והאבנים היא של שניהם ולא ה"ל למיתני לפיכך דר"ל משום דמתחלה בונים הכותל בע"כ וק"ל. ומשני התרצן דאתא לאשמועינן דאפי' נפל לרשות דחד וכו' דלא אמרינן המע"ה ולכך תני לפיכך ונ"ל דהספרים חסרים לפנינו וכצ"ל ברש"י פשיטא וכו' שמתחלה בין שניהם עשאוהו בע"כ ע"כ היו חולקים בשוה: **תוס'** ד"ה הכי קתני וכן בגיה
פתח

חכמת שלמה

מידו מאי סוי כו' כו' כצ"ל והשאר נמחק וכ"ב הוא ס"א שהזכירו התוספות לעיל בד"ה כיון דרצו בונין: **ע"ב גמ'** דלמא מיתרמי להו מילתא דמצוה ויסכי כן הוא בס"א וכ"ב וכן כר"ן להדיא: **רש"י** בד"ה כי בנו נמי כו' ומזבני ליה כצ"ל: **תוס'** בד"ה אמר אביי כו' נ"ב ותימה הא בכמה מקומות רגילים התוספות לדקדק מדלא קאמר אלא ש"מ דקאי בשיטתא דקמא על כן נראה דכולן בבנין כעין סייעו כעין בנין הראשון קאמר דהוי שלשים אמה ודו"ק: **בד"ה** מכלל דאיכא כו' למיתני אלא והאריח כו' כצ"ל: **בד"ה** כל דאמר כו' אמרו לו לאגריפס כו' כצ"ל:

דף ד ע"א גמ' בנין נאה מימיו במאי כו' כצ"ל: **שם** ועייל ספה כי סיכי כו' נ"ב עיין בפי' התלי"ל:
ע"ב גמ' סיטופי ריבי מלבר כו' כצ"ל וכן ברש"י: **שם** פ"ק סבר לפי דמי כו':
שם אב"א מקיף כו' נ"ל ל"א מקיף כו' וכ"ב והוא עיקר: **רש"י** בד"ה ס"ג כו' אותו אימא כו' אומר כו' וגדר כו' אותו דאהני ליה כצ"ל וכד"ה: **בד"ה** אלא לת"ק כו' אלא מאי קסיבר ליה כצ"ל:
גמ'

לריכא דקדים חד מינייהו כו' דהע"ג דחזית נעשה מבחוץ לצד חבירו והיאך יכנס לשם מ"מ טוב כו' עיין בר"ן ועוד נראה דבשעת עשיית הכותל כי הכא אפשר לו לעשות גם לצד חבירו וק"ל : בפרש"י בד"ה המקיף את חבירו כו' דסתם בקעה מקום שנהגו שלא כו' עכ"ל וכשנגדר הרביעית מגלגלין עליו הכל דה"ל כיורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות וכיון שלא מיחה חייב לשלם ועיין בר"ן : בד"ה אימא סיפא כו' קס"ד השתא דתנא ניקף וה"ה מקיף אלא ס' עכ"ל ולעיל כתב דל"ג ניקף ודוחק לומר דקאמר דתנא ניקף משום דהלשון מוכיח כן דקתני אם עמד כמו שכתב לעיל ועוד אמאי קאמר דל"ג ליה דהא א"כ דגרסינן ליה מוקמינן לה נמי אמקיף משום דה"ה ונראה דמה שכתב לעיל דל"ג ליה אינו מפרש"י אלא מדברי הג"ה אבל רש"י גרס שפיר ניקף במתני' ושפיר קאמר הכא דתנא ניקף וק"ל : תום' בד"ה שניה ושלישית לא אומר ר"י דהיינו טעמא כו' עכ"ל האי טעמא דנפטר השניה ושלישית פסיקא להו כדקאמר התם בפרק כילד הרגל לדידי סגי לי בנטירה (זוטא) [בר זוזא] אלא דא"כ ליפטר נמי ארביעית וכתבו טעמא חיובה דרביעית דאין לך אדם כו' וכה"ג כתבו לקמן אבל בקונט' פי' טעם לפטור אשלשה משום דילא מב"ד זכאי וע"ז הטעם הקשו דא"כ גם ברביעית כו' וק"ל :

ה"א דף ד ע"א חזי מר עבדא בישא כו' גלטיה מר כו' יראה בזה לפי שמדת העבד בקללה וארור כמ"ש ארור כנען עבד עבדים יהיה וגו' ולזה כיון שהרבנן חשבו אותו לעבד ואינו ראוי למלך היה חושש לקללתם וקם וקטלינהו והיה בא לנסות בזה א"כ את בבא בן בוטא וא"ל חזי עבדא בישא כו' גלטיה מר שכן הוא מדתו של עבד עד דא"ל אי הוה ידענא דזהירי רבנן כולי האי שלא יקללוני אף אם חשבו אותי לעבד לא (הוה) קטלינא להו וק"ל : א"ל בעושה מעשה עמך א"ל מקתפינא כו' • וקרא דעושה מעשה עמך היינו דאינו עובר בלאו באינו עושה מעשה עמך אבל עלה עובה קמ"ל דגם באינו עושה מעשה עמך משום יראה שיודע למלך ולעשיר אין לקללם והיינו קרא גם במדעך מלך וגו' ולאו דוקא במדעך במחשבותיך דא"כ מאי קא"ל דאנא ואת יתיבנא אלא במדעך היינו בדיבור כדמוכח בסיפא דקרא כי עוף השמים יוליך את הקול וגו' ואע"ג דככר א"ל ובחדרי משכבך אל תקלל עשיר דהיינו אפי' בסתר מ"מ קאמר ליה דאנא ואת יתיבנא כו' משום דאיכא למימר בחדרי משכבך וגו' דאיכא חשש שישמעו אחרים כדאמרי' אזנים לכותל אבל בשדה דליכא חשש כלל כיון דליכא שם רק אני ואתה וא"ל ואעפ"כ כי עוף השמים יוליך את הקול וגו' ודו"ק : הוא כבה נרו כו' • נראה לפרש דה"ק דודאי אפשר למצוא העדר האור ולא עינים כגון אדם פקח בלילה והעדר עינים ולא האור כגון סומא ביום אבל כאן היה העדר שניהם התורה שהיא האור וחה"ת שהם העינים ולזה א"ל שא"א לך לתקן שניהם וזה ללשון ראשון א"ל שתתקן האור כי גם בהמ"ק הוא אורו של עולם כנאמר כי מציון תצא תורה וגו' אבל העדר העינים וגופות של ת"ח א"א לך להחזיר וללשון שני א"ל שהעדר העינים אתה תתקן כי המקדש שתבנה הוא העינים תחת הת"ח שקטלת אבל העדר האור שהיא התורה שכבית במיתת הת"ח א"א לך להחזיר בבנינו וק"ל : אם לא קטרת אל תקטור כו' מה שהוסיפו בזה לפי ענינו לומר לו אל תקטור דלא הל"ל אלא אל תבנהו יראה בזה לפי שסתירת בהמ"ק ובנינו אינו רק ע"י מלך שסתירתו כמ"ש בפרק הניזקין על והלבנון באדיר יפול כו' וכן בנינו כדלקמן שאני בהמ"ק דאי לאו מלכותא לא מתבני וכמ"ש פ' כ"ג ג' מצות כו' להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות ב"ה כו' וכן בדוד הוא אומר וה' הניח לו מסביב וכתיב ויאמר המלך וגו' אנכי יושב וגו' ולפי שהם לא חשבו אותו למלך רק לעבד וע"כ א"ל אל תסתור להחשב למלך ואם סתרת בלא דעתינו אל תבנהו כו' להחשב למלך בבנינו אם זיינך עלך שנתקיים בך התנאי הזה שהכרית אויבי ה' מסביב כמ"ש בספר יוסיפון הנה התנאי האחר שיבנה ע"י מלך לא נתקיים בך כי ספרך כאן ולא ריכא כו' ולזה גזמו לו קלניא תתעביד אפקידך ואת רכושך לבני חיל כי עבד אתה ועיין בערוך בערך זיי"ן : דכתיב כי אנכי היום רך וגו' גם בשלמה נאמר בני נער ורך וגו' ופירושו רך בשנים לפי שלא היה לו אז רק י"ב שנים אבל דוד היה לו יותר מל' שנים אז ואין לומר בו רך בשנים וק"ל : דהבי שפיר עפי דמחזי כאדוותא דימא כו' אפשר שכוונו בזה כמ"ש פ' כסוי הדם גבי תכלת דומה לים וים לרקיע כו' ועיין במדרשינו שם : מפני שהשיא עצה לנ"כ שנאמר להן מלכא מלכי ישפר וגו' מפורש פרק היה נוטל : שחתכוהו מגדולתו כו' פרש"י בפ"ק דמגילה בימי אחשורוש שהרי בלשצר השליטו תלתא במלכותו כו' ע"ש ויותר היה לו לפרש שנ"כ השליטו על כל מלכות בבל ובלשצר חתכו מגדולתו ולא השליטו רק על תלתא דמלכותא וכן דריוש וניחא השתא לפי שהיה נחשב בעיני נ"כ להשליטו על כל מלכותו על שהשיא לו עלה זו נענש להיות אח"כ בימי בלשצר ודריוש נחתך מגדולתו וכן למ"ד דנענש דשדיוה לגובא דאריוותא היינו אח"כ בימי דריוש ודו"ק : וכתיב כולה מטא על נ"כ מלכא וכתיב ולקצת ירחין י"ב כו' • מייתי לתרי קראי דמשמע כולה מטא על נ"כ היינו גם מה שייעצו ליתן צדקה לעניים כדי ליתן לו ארכא וזה הועיל לו ליתן ארכא י"ב חדש וק"ל :

דף ה תד"ה ואי לא דאיכלא לך כו' מדלא קאמר ואי לא מגבינא לאפדנא כו' עכ"ל ר"ל שלא היה לו להפחידו בדבר דלא דינא הוא אי לא הוה סבר כר' יוסי אלא אדינא דמ"ל כרבנן דמחייבינן ליה מיהת אגר נטירה היה לו להפחידו דאי לא תתן לו אגר נטירה מגבינא לך לאפדנא כו' דבכה"ג אדינא קאמרי ליה בפ"ק או מחינא לך כו' עד שתתן לו אגר נטירא ודו"ק : בד"ה ד' לגלא כו' והר"א פי' דהך ארעא כו' עכ"ל ויש ליישב גם לפירושו דשייך האי מעשה הכא דהך ארעא היתה היא שהיה רבינא מקפה מד' רוחות ורוניא היה בכולן אריסא של רבינא והיה סבור דאף אם נאמר במקום אחר שיהיה לאחרים דין מגרן הכא שא"א לשום אדם שיהיה מגרן בקרקע זו גם לאחרים אין דין מגרן והשיב לו רב ספרא כמו שאתה מגרן בגופה של קרקע מד' רוחותיו הרי גם הוא שהוא האריס ועובדן הוא מגרן מד' רוחותיה כדאמרי אינשי ד' לגלא כו' ודו"ק : ע"ב בד"ה כי היכי דלא ליטרדן כו' ומיהו קשה מאי דפריך לר"ל מכותל כו' דשמא לא יבנה זה את הכותל כו' עכ"ל פי' דהדבר תולה באחרים אם יתחייב כלל לפרוע דומיא דשוכר ומשכיר אבל בסיפא בסמך לו כותל כו' פריך שפיר לרבא ולאביי דלא שייך למימר התם הכי דשמא לא יבנה כו' כיון דתוך זמנו מתחיל מתחילת סומכו לו כותל אחר עד שיגמר כפרש"י והדבר תולה בדעתו שיבנה עביד שפיר שיפרע גו זמניה וק"ל : בד"ה אלימא דא"ל כו' הא כיון דאין אדם פורע תוך זמנו ואנן סהדי כו' עכ"ל ל"ע דה"ל להקשות בפשיטות כיון דאיכא עדים שזה עשה הכותל דומיא דסיפא דאיירי בכה"ג כמ"ש התוס' לעיל ועוד דאי לא הוי עדים היה נאמן במגו שלא הלוה לו כלום אי אמרי' מגו במקום חזקה ואפי' לא עביד אינים דפרע בגו זמניה וכיון דאיכא עדים ה"ל כמלוה בעדים ואיצטריך לאשמועינן דא"ל לפורעו בעדים ולמה תלו הדבר בכיון דאין אדם פורע תוך זמנו ויש ליישב בדוחק דהכא ברישא כיון שעל שניהם לעשות הכותל א"כ דמיירי במרלי חד לחבריה אי הוה עביד דפרע תוך זמנו אין כאן הלואה בעדים כלל ודו"ק : בד"ה ואפי' מיתמי כו' וא"ל דההיא סוגיא סברה כטעמא דרב פפא דהא במסקנא משני כשחייב כו' עכ"ל ואע"ג דלית הלכתא כרב פפא מ"מ מלינן למימר כיון דמלתא דרב פפא הוזכר שם אזלא הסוגיא אליביה אבל הא לא קשיא להו למימר דההיא סוגיא סברה כאביי ורבא דהכא דפרע אינים בגו זמניה וה"נ סברי רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דהא כיון דלא הוזכר שם זאת הסברא לית לן למימר דסוגיא סתמא דתלמוד התם אזלא שלא אליבא דהלכתא ודו"ק : בא"ד ור"י אינו מוסיף כ"א כתובת כו' משמע ב"ח לא משכח בשום ענין דנפרעין כו' עכ"ל אע"ג דמשכחת ליה גם בב"ח וכשחייב מודה כדמסיק הא מלתא דפשיטא היא ולא אילטריך ליה לרב אסי ולר"י לאשמועינן ועוד דמברייתות דהתם שמעינן ליה דמוקמינן ליה התם בהכי וק"ל : בא"ד ובפ' ד' וה' דפריך כו' דקי"ל דטעמא הוי משום צררי כו' עכ"ל הכי קשיא להו לפום ההוכחה שהוכיחו מדר' יוחנן דאינו מוסיף כו' ע"כ דלית לן לאוקמא מלתא דר"י כטעמא דרב פפא אלא כרב הונא דקי"ל כותיה וא"כ מאי פריך בפ' ד' וה' בשור שנגח דלא שייך צררי וק"ל :

דף ו בד"ה סומך לפלגא כו' ומודה רב הונא בקרנא כו' עכ"ל במהרש"ל עשה כאן ב' דיבורים וכן הוא גם בדפוס חדש ואין צורך אבל כוונת דבריהם דכמו דפליגי בין באורך בין בגובה כן מפרש ר"ת דמודה רב הונא בקרנא ולופתא מיירי נמי בין באורך בין בגובה וכן ומודה רב נחמן כו' מיירי בכל גוונא וק"ל : ע"ב גמ' במסיפס בציר מי'

חכמת שלמה

דף ה ע"א גמ' הקובע זמן לחבירו ובא בזמנו ואמר לו כו' כצ"ל ונ"ב ס"א : רש"י בד"ה ולאו גברא בעית לאוכלויי להזעיק ולגעור בהן אכלויי לשון הרמת קול ירעם מתרגמי' כו' כצ"ל : בד"ה ארבעה לגלא וארבעה לגללא אני שמעתי כו' למאכלות ביתו ליום כמו כו' היסר והטוב לך כו' ואל תסלקוהו ויש גמגום דהעור קרוי כו' לפרנסת ביתו כצ"ל והס"ד והשאר הוא הג"ה עד ס"ד ונ"ב והוא קצת כפירוש הראשון : תום' בד"ה ואי לא כו' ס"ל כדפרש"י ועוד כו' כצ"ל :

דף ו ע"א רש"י בד"ה לא אחזיק כו' אחזיק לשפכי לא אחזיק לנטפי היתה לו כו' בלא מרזב אחזיק כו' במקום אחד דהא כו' כצ"ל והד"א : ע"ב רש"י בד"ה זה שלא כו' של

מהר"ם

סתם וכו' וסיפא נמי יש לפרש כן וכו' . משום דקשה להו דהא השתא נמי קשיא דיוקא דסיפא ארישא דרישא קתני במקום שנהגו בבקעה מחייבין אותו לגדור הא סתמא לא ובסיפא קתני אבל בבקעה במקום שנהגו שלא לגדור וכו' הא סתמא מחייבין אותו לכך כתבו וסיפא נמי יש לפרש כן וכו' דלא תקשי דיוקא כלל וק"ל : ע"ב גמ' אמר רבינא הכא בהוצא עסקינן וכו' . צ"ע מה משני רבינא עדיין קושית המקשה במקומה עומדת וצריך לפרש דה"ק לעולם דאיירי כגון דקדים חד מינייהו ועביד חזית דידיה ודקשיא לך דינא קתני דקתני תקנתא אין קתני דינא דאשמועינן דאפי' בהוצא אי עביד חד מינייהו חזית והשני לא עביד דהוי של אותו דעביד החזית ולאפוקי מדאביי דאמר הוצא לית ליה תקנתא וכו' וא"כ לדידיה אפילו עביד חד מינייהו חזית אינו כלום ואין כולה שלו אלא של שניהם וכן משמע מדברי הפוסקים דכל מקום דלא תקנו חזית כגון בחצר אפילו עביד לא מהני קמ"ל תנא דמתני' דבבקעה דתקנו חזית אפילו בהוצא אית תקנתא בחזית ולכך אפילו בהוצא היכי דעשו מדעת שניהם אי קדם חד מנייהו ועביד חזית צריך השני ג"כ לעשות חזית ואי לא עביד יכול לומר ההוא דעביד חזית דידי היא וא"כ שפיר דינא אשמועינן וק"ל : שם אי בעית אימא מקיף וניקף איכא בינייהו דת"ק סבר טעמא דעמד ניקף וכו' . והכי משמע מדברי ת"ק גדר הראשונה ואת השניה ואת השלישית אין מחייבין אותו כלל הא גדר המקיף גם את הרביעית מחייבין את הניקף ליתן לו דמי רביעית הא עמד ניקף וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל ור' יוסי סבר לא שנא וכו' ויש ספרים דלא גרסי האי אי בעית אימא אלא אי בעית אימא מקיף וניקף איכא בינייהו דת"ק סבר אם גדר מקיף את הרביעית וכו' ויש ספרים דגרסי אי בעית אימא הראשון לישנא אחרינא :

דף ה ע"א תום' ד"ה ארבעה לצלא וכו' ואומר ר"ת היינו אמיצר אותן שדות דאקפיה רבינא מארבע רוחות והיה רבינא מצרן משלש רוחות ורוניא מרוח אחת . נראה דר"ל דמתחלה לא היה לרוניא כל אותו השדה שהיה בתוך ארבע שדותיו של רבינא אלא שמקצת מאותו שדה הניקף מארבע שדותיו של רבינא היה של אדם אחר וא"כ לא היה מקיף רבינא לאותו שדה אלא משלש רוחות דמרוח הרביעית היתה השדה של רוניא . וכן לרוניא לא היה רבינא מקיפו כ"א משלש רוחות שהרי מרוח הרביעית היה אותו שדה שהיה לאדם אחר והא דקאמר לעיל רוניא אקפיה רבינא מארבע רוחותיו היינו לאחר שקנה רוניא גם שדה זו שהיה אצל שדהו ושהיה רוניא מקיף גם אותו משלש רוחות ולאחר שקנה רוניא גם שדה זו אז היה כל אותו השדה שבתוך שדותיו של רבינא הכל ביחד היה של רוניא ואז היה רבינא מקיפו מכל ארבע רוחותיו וק"ל : ד"ה מארבע רוחות ולמעלה וכו' איירי כגון דידעינן וכו' . משום דקשה להו מאי קאמר בחזקת שלא נתן וכו' ואיך יכול לתובעו היה הנתבע יכול לומר דאדרבה אני בניתי לבדי כל מה [שלמעלה] מארבע אמות ולא אתה אם לא שנאמר שאיירי שהתובע עשה חזית מצד אחד לסימן שהוא בנה אותו כדתני לעיל גבי בקעה וזה דוחק שלא נזכר זה במשנה לכך פירשו דאיירי כגון דידעינן דקדים חד וכו' וא"צ להעמיד בעושה חזית : ד"ה אע"פ שלא נתן תקרה וכו' וכן משמע נמי בכיצד הרגל דקאמר טעמא דעמד ניקף וכו' . שם פריך למ"ד זה נהנה וזה לא חסר חייב מר' יוסי דמתניתין דלעיל דאמר אם עמד ניקף וכו' מגלגלין עליו את הכל ודייק טעמא דעמד ניקף וכו' וכמו שכתבו התוס' לעיל דאתי כלישנא דלעיל דקאמר מקיף וניקף איכא בינייהו : בא"ד א"נ הכא זה חסר הוא וכו' . ואע"ג שאפילו קודם שסמך לו זה כותל כנגדו כבר בנה הוא למעלה מארבע אמות ולא חסר לו זה עתה במה שסמך כותל כנגדו אפ"ה כיון שנהנה השני שהגביה הוא לבנות למעלה מארבע אמות וגם מתחלה כשבנה אותו הגובה לא בנה אלא מחמת השני שהיה רוצה שלא יזיקנו בהיזק ראייה כלל וכיון שבגרמתו בנה לא מקרי הב' זה נהנה וזה לא חסר אלא זה נהנה וזה חסר : ד"ה ובא בזמנו וכו' . משמע שגירסת התוס' היתה הקובע זמן לחברו ובא בזמנו וכו' דר"ל שתובעו בזמנו ולא בתוך זמנו אלא שהנתבע טוען שפרע לו בתוך הזמן וע"כ אינו ר"ל שתבעו אחר כלות הזמן לגמרי דהיינו דאיבעיא להו לקמן תבעו לאחר זמנו ואמר ליה פרעתיך בתוך זמנו מהו . אלא ר"ל שתבעו ביומא דמשלם זמנו כמו שמסיימים התוס' בסוף דבור זה בסמוך : ע"ב ד"ה אלימא דא"ל פרעתיך בזמנו פשיטא וכו' . נראה הא דהצריכו התוס' להקדים הא כיון דאין פורע וכו' ולא הקשו כפשוטו מכח דאנן סהדי וכו' משום דאי עביד אינש דפרע בתוך זמנו אע"ג דאנן סהדי שזה עשה הכותל אפילו הכי לא מקרי מלוה בעדים דדלמא פרע ליה תכף שהתחיל לבנות ולא היה כאן שום הלואה בעולם אבל השתא דאמרינן דאין אדם פורע בתוך זמנו ואנן סהדי שזה עשה הכותל אנן סהדי דאית ליה הלואה גביה כאילו הלוהו ממש בעדים וא"כ אצטריך לאשמועינן דהוי בחזקת שנתן ולא אמרי' דצריך לפורעו בעדים : ד"ה ואפילו מיתמי וכו' דאין מקבלין עדות וכו' . וא"כ אין כאן עדות שלוה ממנו כלל : בא"ד דשמא משום דרב פפא נקט מלתיה בגדולים . ר"ל דלעולם אימא לך דלטעמא דאין נזקקין לנכסי יתומים קטנים משום צררי הכא דבתוך זמנו לא חיישינן לצררי ונמרא דנקט הכא מלתיה ביתומים גדולים משום דניחא ליה למנקט מלתיה גם אליבא טעמא דרב פפא דמפרש משום פריעת ב"ח מצוה ויתומים לאו בני מיעבד מצוה נינהו דלטעם זה אין נפרעין מיתומים קטנים אפילו מת בתוך זמנו : [בא"ד] דפריך עליה דרב אסי בפרק שום היתומים וכו' . ר"ל דפריך עליה ממתניתין דהתם דקתני שום היתומים שלשים יום ש"מ דנזקקין לנכסי יתומים אע"פ שאין רבית אוכלת אותן דישראל לא שקל רבית ואי איירי מתניתין במלוה עכו"ם לא שביק להכריז שלשים יום ומשני דלעולם דאיירי מתניתין במלוה עכו"ם וכגון דקביל עליה דין ישראל ופריך א"כ היכי שקיל רבית ומשני דקביל עליה לזה ר"ל לענין הכרזה ולא קבל לזה שלא ליטול רבית שזהו שנויא דחיקא ולא משני דמתני' דהתם איירי שמת הלוה קודם שהגיע זמן הפרעון ואין לומר וכו' דהא משני במסקנא כשחייב מודה וזה הטעם לא שייך אליבא טעמא דרב פפא משום דלטעמיה דאמר דיתומים לאו בני מיעבד מצוה נינהו אפילו הודה האב מה בכך אפילו הכי לא מחייבי לשלומי בעודם קטנים : בא"ד וכן יש להוכיח מגופיה מלתיה דרב אסי וכו' ורבי יוחנן מוסיף כתובת אשה משום מזוני וכו' . ר"ל ולא קאמר נמי דנזקקין נמי לנכסי יתומים קטנים כשמת האב בתוך זמן ההלואה משמע דלא אשכחן בשום ענין בב"ח דנזקקין אפילו היכא דמת בתוך זמנו ויש להקשות הא אשכחן עוד חדא דנזקקין דהיינו כשחייב מודה כדמשני שם אמתניתין דהתם כדלעיל ואפ"ה לא חשיב לה רב אסי במלתיה וכן ר"י לא הוסיף כי אם כתובת אשה ולא הוסיף חייב מודה וא"כ ש"מ דלא נקיט לכולהו וא"כ נימא נמי דה"ה היכי דמת בתוך זמנו אע"ג דלא נקיט ליה רב אסי במלתיה וי"ל דס"ל להתוס' דבשלמא כשחייב מודה לא אצטריך ליה לרב אסי ור"י לחשבו משום דאינהו סברי טעמא דאין נזקקין משום צררי ובחייב מודה לא שייך זה דהא הוא בעצמו הודה קודם מותו שחייב לו ולא התפיסו כלום ולכך פשיטא הוא דנזקקין ולא אצטריך ליה לחשבו בדבריו והא דמוקי לה מתניתין דהתם בשחייב מודה משום דמתניתין לא אתי לאשמועינן דינא דנזקקין לנכסי יתומים אלא אתא לאשמועינן דין שומא והכרזה שלשים יום אבל דין דתוך זמנו אם איתא דנזקקין ה"ל לרב אסי ור"י למחשביה בדבריהם : בא"ד לית להו כו' א"כ קי"ל כריש לקיש וכו' . ר"ל אי לית ליה לר"י חזקה דר"ל וא"כ פליג עליה בזה ואנן קי"ל הלכתא בזה כר"ל וא"כ קי"ל כר"ל נגד ר"י בד' דברים וכו' : בא"ד מ"מ פריך שפיר וכו' אפי' במלוה הבא מחמת עצמו . ר"ל שלא מחמת שנתחייב אביהן ע"י שלוה בחייו : ד"ה מי אמרינן במקום חזקה מה לי לשקר וכו' ולא דמי כלל להההיא דפרק האומר וכו' לא דמי כלל להך דהכא . ר"ל אין ענינם שוה דשם אין מה לי לשקר מרע להחזקה כאשר מובן מעצמו וק"ל :

דף ו ע"א גמ' רב יוסף אמר אחזיק להורדי אחזיק לכשורי איכא דאמרי וכו' . כצ"ל ועיין באשר"י ובהרי"ף : תוס' ד"ה ואמר לו פרעתיך בזמנו וכו' הוה מצי לשנויי הא דקתני בחזקת שלא נתן היינו בתוך זמנו . ר"ל שגם התביעה היתה בתוך הזמן או בזמנו ר"ל שהתביעה היתה ביומא דמשלם זמנו ואומר פרעתיך בתוך הזמן דליכא מגו כמו שפירשו התוס' לעיל : ע"ב גמ' ורב חסדא אומר עליון מסייע מלמטה ובונה עיין באשר"י שמפרש טעמו : תוס' ד"ה האי כשורא דמטללתא אומר ר"ת דאמתני' קאי וכו' . זה לשון הרא"ש האי כשורא דמטללתא וכו' לבתר תלתין יום הוי חזקה לא בחזקת קנייה איירי אלא אמתניתין קאי אד' אמות ולמעלה בחזקת שלא נתן כההיא דאמר רב נחמן בי כווי לא הוי חזקה אלא דאייתי בתר הכי כל מימרא דרב נחמן והך מלתא דרבינא קיימא אמתני' אבל בחזקת דקנייה אפילו אי חבריה בטינא בעי חזקה שלש שנים עכ"ל והן הן דברי ר"ת שכתבו התוס' בדבור זה ולפי זה צ"ל דר"ת פליג אדרבי שמואל שכתבו התוס' בתר הכי בד"ה ואי חבריה בטינא וכו' ואומר רבינו שמואל דהחזקות דלעיל לאו דשלש שנים אלא לאלתר כדאמר הכא ר"ל דאמר ואי חבריה בטינא לאלתר הוי חזקה מבואר בהדיא דר"ת ור"ש פליגי ור"ש ס"ל כסברת התוס' שברש"י לעיל דמחלק בין חזקת תשמיש ובין שאר חזקת קרקעות וק"ל : ד"ה מהו דתימא וכו' וי"ל דס"ד כיון דאם וכו' . יש לדקדק לפי זה מאי קאמר בגמרא מאי קמ"ל דא"ל את מ"מ לא עבדת משום דמתרע אשיתך וכו' הא איהו קאמר דאי לא קדמה את ה"א לך או הב לי אוזינקא ואעשה אני הכל או שקול אוזינקא וכו' וא"כ ש"מ דלא הוה חושש למתרע אשיתא וכן יש לדקדק לפירוש התוס' שברש"י דקאמר אלו לא קדמת אותי הייתי עושה כולו בגגי אבל להצאין לא עבידנא דמריחא לי לחזור אחר פועלים בשביל דבר מועט וא"כ מה משיב לו זה את מ"מ לא עבדת משום דמתרע אשיתך וכו' הא

איהו

מלי משתמיט ליה אמר אמלורי קמלרינא במחילת י' כו' כל"ל וכ"ה בערוך בערך מלר וכ"ה ברי"ף וברא"ש ובר"ן ע"ש : תום' בד"ה ב' אלירות כו' אינו נמוך אלא אלירו כו' לעיל כי קאימנא חזו לי כו' כל"ל :

דף ז בד"ה היינו הך וא"ת כו' ולעיל איצטריך לכדאמרי' כו' עכ"ל ק"ק דאין זה הלוי בקושייתם דהא בהאי דמתרץ דאע"ג דלא משתמש אלא בתיבנא כו' לא מהרץ למאי איצטריך הך דלעיל וע"כ צ"ל נמי דאיצטריך לכדאמרי' כו' ויש ליישב ודו"ק : בד"ה א"ל בדידי כו' ותימה שהיה יכול להאפילו כו' עכ"ל דאפי' למאי דמסיק דלא מלי למימר איזור ביה כדדרו אבהתי דאחין שחלקו אין להם זה על זה כלום ניחא בדרך דמוכר בעין יפה מוכר והיינו פנימי כמו שפרש"י לקמן בהמוכר את הבית אבל בחלונות כיון דבית בלא אורה אינו שוה כלום אדרבה אית לן למימר דמוכר בעין יפה מוכר ומכר האור שבחלק חבירו ואין לו להאפילו עליו ודו"ק : בד"ה והוא דקרו ליה כו' ונימא דדמים מודיעים כו' דמי בית כור כו' עכ"ל ולכאורה לפי קושייתם ה"ל להרולי בפשיטות דלא איירי בנתנו לו דמי בית כור דהשתא לא הוי הדמים מודיעים ובמ"י מלאתי וז"ל ונימא דדמים מודיעים אי דמי בית כור אי דמי לתך כו' דהשתא מדמי לתך נמי קשיא להו דהוי הדמים מודיעים ואפי' לא קרי ליה בית כור דהיינו שלא ידע הלוקח שקרוי בית כור אמאי ישלים לו המוכר עד בית כור והרלו דאזיל גביה אפילו מדמי לתך דהשתא ליכא מודיעים כלל ואי קרו ליה כו' א"כ דלא אזיל גביה ואיכא דמים מודיעים למוכר ואפי' לא קרו ליה בית כור ודאי דלא ישלים ליה אלא דמ"מ יכול לומר הלוקח כיון דלא ידע שקרוי בית כור ע"כ לבית כור ממש נתכוונתי ואם תרלה כו' ומיהו קלת קשה אמאי לא אוקמוה לתרץ כגון שנתן לו דמים יותר מלתך ופחות מבית כור דליכא הדמים מודיעים כלל ויש ליישב כיון דלתך בכלל דמיו דמי לתך מקרי ודו"ק : **ע"ב** בד"ה ולא סולמות כו' ונראה לר"י כגון שלקח זה בית וזה עלייה וחלר כו' עכ"ל לא הוי לריך לפרש וזה עלייה וחלר אלא שהחלר של שניהם כן מלאתי במ"י : בד"ה לפי קירוב בתים כו' פי' ר"ת ונותנים כו' עכ"ל מה שהכריחו לפרש כן עי' ברא"ש בשם ר"י הלוי :

דף ח בד"ה איפרא כו' דהורמין בנו"ן כמו הורמין בר לילתא כו' עכ"ל כל"ל ועיין ר"פ הספינה : בד"ה יתיב רב יוסף כו' אלא כדפ"ה דרב יוסף דקבלה משום כו' עכ"ל כל"ל : **ע"ב** בד"ה אכפייה לרב נתן כו' וא"ת דהאי כפייה בדברים כו' ועוד תירץ דהכא קבלו עליהם כו' עכ"ל ק"ק דא"כ מאי מייתי ראיה מהכא להאיך דממשכנין כו' ואי מיירי נמי בכי האי גוונא א"כ ל"ל לפלוגי בין אמיד ולא אמיד הוי ליה לפלוגי בין קבלו עליהם ללא קבלו עליהם או בין כפיית דברים לכפייה אחרת ויש ליישב וק"ל :

ח"א דף ז ע"ב ואלעזר בני קבע בה מסמורות כו' • פש"ה דברי חכמים כדרבונות וכמסמורות נטועים וגו' וק"ל : ומה חול שמועט כו' • דימה הלרות מלשטים בעוה"ז למים כמ"ש בקום עלינו אדם וגו' אזי המים שטפונו וגו' וכמו שהחול מגין משטיפת הים כמ"ש כן מעשיהם של לדיקים מגינים מהרשעים ודבר זה יבואר לקמן פרק הספינה וק"ל : מ"ט לא תימא להו מהכא אני חומה כו' • דלפי דרש זה יש ללמוד לפוטרם בין באו על עסקי ממון בין באו על עסקי נפשות שאמר אני חומה זו תורה שהת"ח עיקר חפליו היא התורה ואין לחוש בה מפני גזלנים ולסטים כמו שיש לחוש בשאר נכסים כדאמרינן בפסוק כי טוב סחרה וגו' ואם על עסקי נפשות באו אמר ושדי כמגדלות אלו ת"ח כי שם ה' מגדול עוז ושדי ע"ש שם שדי הוא מגדול עוז סביב להם ע"ד דאמרינן בהתכלת הבינין ישראל ששכבן הקב"ה במלות תפילין בראשיהן ואומר חונה מלאך ה' סביב וגו' ע"ש :

ח"א דף ח ע"א דדרש רבה אני חומה זו כ"י כו' • שאף גזירות שמחדשין העכו"ם על כלל כ"י אני חומה ועיקר כוונתן אינו רק על הממון וגובין הכל לפי הממון כמ"ש הרא"ש וכן אמר ושדי כמגדלות אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות כו' שאם ח"ו באו העכו"ם לעקרן אין דעתן רק על ממונינו וק"ל ג : תבו כו' • ת"ח שמכתתים רגליהם כו' ר"ל דמן הדין הם פטורים ממסים למאי דתנן כמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר למסים י"ב חודש והני רבנן מכתתין רגליהן מעיר כו' ואינן מעכבין בעיר כ"כ וק"ל : אי תנו כלהו עתה אקבלם כו' • פרש"י וכן רובן יהיו וכו' ע"ש דבקרא אינו מפורש כולהו ולא מועט אלא בשיפא דקרא ויחלו מעט וגו' אלא במועט וק"ל : אבל ע"ה לא יכנסו כו' • אף שאפילו עניי גוים מפרנסים עם עניי ישראל הכא בשני רעבון שהיה כל העולם שרוי בלער ואמרינן פרק קמא דתענית שיש לאדם ללער עלמו עם הלבור וכל המרעיב עלמו כו' ואסור לאדם לשמש מטתו בשני רעבון ולפי שע"ה אינן עושין כן שאוכלין כדי שבען ואין מלטרין בלער עולם כמו שעושין הת"ח שאין אוכלין כדי שבען כדאמרינן שם לכך לא רלה ליתן להם כדי להרעיבן וללערן ג"כ וא"ל פרנסני כעורב וככלב כו' נקט אלו שגם בתיבה היו כולם אסורין לשמש מטעם זה שהעולם היה שרוי בלער והעורב והכלב לא לערו עלמן ושמשו ממתן בתיבה כדאמרינן פרק חלק ואעפ"כ פרנסן נח גם אתה אל תחוש לזה ותפרנסני ומהם שגם הוא שימש בתיבה לא הביא לו ראיה שאפשר שהוא פרנס עלמו ועוד שהיה נח חס על בנו • וטוב לאיתי בב"י י"ד סימן רנ"ב בשם הריטב"א אהך עובדא שהיה מלטער על שנתן פתו לע"ה מסתברא בכה"ג שהיו שני בלורת ומה שהיה אוכל ע"ה יחסר לת"ח אבל בלאו כו' ע"ש עכ"ל : דליוה לפלגא פרש"י שמחל להם האי והקשה במרדכי בשם ר"ת דהא ערקו האמר שדיוה אכובא ולא מחל לו כלום ונראה לר"ת דליוה אפלגא כו' עכ"ל ע"ש • ונ"ל ליישב פרש"י דודאי המלך מתחלה שפיל מס על כולם אלא שרבי פטר את הת"ח שע"ה יתנו גם חלק הת"ח לפי שהפורענות באה מהם שאלולי הם לא הטיל המלך כלום על הת"ח ואפשר שא"ל מטעם דלעיל שהת"ח אינן מבני העיר ופטורין ממסין ואמרו הם אף אנו נעשה כן וערוקינן כו' וערקו ושאל המלך למה ערקו והגידו לו כי אינן רוצין לתת מס בשביל הת"ח ומחל להם פלגא שהוא חלק הת"ח כי כן גם דריוש פטר להם כדכתיב מנדה בלו והלך וגו' ואפשר שלזה כוון לומר לעיל שהפסוק הזה יתנו בלשון תרגום כאמר שהיא מלוה למלך עכו"ם שיפטור אותן ואתו הנהו פלגא כו' בקשו שיתנו גם הת"ח לאותו פלגא בטענה שהם הפסידו בשביל הת"ח שברחו מקלתן וא"ל לא כו' ושדיוה אכובא אותו פלגא שאותו חלק שע"ה חייב לא מחל כלל עד שערק גם הוא ודו"ק : **ע"ב** ואיבעית אימא קרא שנאמר יקר בעיני ה' המותה לחסידיו • ר"ל כבוד הוא לחסידים בעיני ה' מיתתו • על מטתם דהיינו למות לא בחרב וחרב ומקיים בהאי עניא אנא ה' וגו' פתחת למוסרי דהיינו שבי דכולהו איתנהו בי' כדמסיק ודו"ק : כולהו איתנהו ביה פרש"י שביד כותי לעשות בו כל חפלו אם למות אם לרעב עכ"ל ר"ל דיוכל להרעיבו או להרגו בחרב אבל מיתות כך ודאי דאין זה ביד הכותי אבל הוא בכלל שבוי דיש אדם שאינו הורגל בטבע מקומות ומדינות אחרות ומת שם במיתה טבעית וק"ל : והמשבילים יזהירו כו' הדמיון בזה כי הרקיע אף שהוא משתנה לכמה מראות משינוי הטבעיים ההויים בעולם התחתון הנה מראיתו האמיתית לספיר דומה והספיר לכסא הכבוד כדאמרינן בפרק כיסוי הדם כן הדיין המשכיל כשיראה הדין משונה כדין מרומה אין ליגך אחריו לומר אין לדיין אלא מה שעיניו רואות לפי העדות אך ידון אותו לפי אמיתות הענין וזהו דין אמת לאמתו כי לא יאמר לדון אותו דין אמת לפי עדות אך כשיראה בו דין מרומה יתחוך את האמת לפי אמתת הענין ובזה יתדמה ג"כ לבוראו שהוא דיין אמת לפי אמתת הענין כי הוא יראה ללבב ולזה כוונו פ"ק דשבת כל דיין שדן דין אמת לאמתו נעשה שותף להקב"ה והוא הפירוש שכתבו התום' שם לאפוקי דין מרומה גם במשנתין דקדקו לפרש לשון אמת לאמתו דאמת לאפוקי דין מרומה כו' ולאמתו שלא ימו כו' עכ"ל ובזה יפול קושית מהרל"י קאר"ו בב"י טור ח"מ לפירוש התוספות דתיבת אמת הוי סגי להאי עכ"ל ונעלם מעיניו דברי התום' דבמשנתין גם מה שהוא פירש שם דאע"פ שידון הדיין דין אמת אם מלטרף לזה

מהר"ם

איהו אומר דאי לא קדמת אותי הייתי עושה כולו בנגי אלא שאתה רוצה להטריח בשביל דבר מועט ולא בשביל דלא תתרע אשיתאי ונראה דה"ק קמ"ל דא"ל דמאי דקאמרת השתא אי לא קדמת אותי הייתי אומר שקול אוזינקא וזיל וכו' או הב לי אוזינקא ואעשה הכל בשלי דברים בעלמא הן ולדחות אותי קאמרת הכי דאל"כ למה המתנת לומר לי דברים הללו עד עכשיו שכבר עשיתי אני חצי הכותל ולמה לא אמרת לי דברים הללו תכף ומיד שהתחלתי לבנות שאז הייתי נותן לך אוזינקא אלא ודאי לא היה בדעתך מעולם לעשות כל הכותל בשלך בשביל דמתרע אשיתך אנא נמי וכו' וק"ל ואחר שכתבתי זה מצאתי שכן כתב הרא"ש בהדיא : **ד"ה** שתי חצרות זו למעלה מזו . וא"ת ותחתון למה יסייע לעליון דמכי מטי לארבע אמות וכו' יבנה העליון ר"ל למה יסייע התחתון לעליון לכל הארבע אמות שבונה העליון מקרקע חצרו ולמעלה לא יצטרך התחתון לסייעו כ"א עד שיהא ארבע אמות מקרקעית חצר התחתון והמותר עד שישלים שיהיה ארבע אמות מקרקעית העליון יבנה העליון לבדו שהרי הוא מחויב להגביה הכותל ארבע אמות מקרקעית חצירו כדי שלא יזיק את התחתון בהיזק ראייתו . (ד"מ) [דאם] קרקעית חצר העליון הוא למעלה מקרקעית חצר התחתון ב' אמות וכשיגביה הכותל למעלה מקרקעית העליון שתי אמות אז הוא ארבע אמות מקרקעית התחתון ולא יוכל עוד התחתון לראות בחצר העליון וא"כ השתי אמות הנותרים שצריך העליון עוד להגביה עד שיהיה מקרקעית העליון ארבע אמות אותן שתי אמות יבנה העליון לבדו : **בא"ד** ואומר ר"ת כגון שחצר התחתון אינו נמוך אלא אצל חצרו של עליון ומהצד האחד הוא גבוה כחצר העליון כצ"ל . ור"ל כגון שהחצר התחתון אינו שוה אלא שבאותו צד המיצר ונסמך לחצר העליון הוא נמוך כגון למשל בצד מערב הוא סמוך לחצר העליון ואותו צד הוא נמוך ובצד מזרח הוא גבוה כ"כ כחצר העליון ושוה עמו וא"כ כשעומד בצד מזרח רואה בחצר העליון כל כמה שאין כותל של ארבע אמות בנוי מקרקעית חצר העליון ולכך צריך התחתון לסייע להעליון עד שיהא הכותל ארבע אמות למעלה מקרקעית העליון : **בא"ד** ור"י מפרש דהתחתון מזיק לעליון כי קאי וכו' . ר"ל אפי' היכי שיש ד' אמות מקרקעית התחתון מ"מ כשאין ד' אמות מקרקעית העליון יכול התחתון לראות העליון כשהעליון עומד ולכך צריך התחתון לסייע עד שיהיה הכותל ארבע אמות מקרקעית העליון :

דף ז ע"א גמרא הא קמ"ל דאע"ג דלא משתמש אלא תיבנא ובי ציבי בעלמא . כתב הר"ן והך בתרא מסתברא דלהכי אתי דאל"כ מאי חידושא וכמו דבעי הגמרא ועוד מדקאמר סכרנא לך ועבידנא לך כווי וכו' נראה שלא היה בית דירה ולא היה סבור שיקפיד על הגבהת החלונות עכ"ל משמע מדבריו דלפי סברתו הראשונה א"ל דבמעשה האחרון אתא לאשמועינן אפי' בי תיבנא ובי ציבי אע"ג דאינו מבואר בו בהדיא משום דעל כרחך הא אתא לאשמועינן דאל"כ תקשה הא דבעי בגמרא הא תו למה לי ולפי זה לא תקשה לן דלכתוב האי עובדא בתרא לחוד דאי לא כתב אלא חדא לא הוה קשה לן מידי ולא הוה דייקינן מיניה כלל דאתא לאשמועינן שום חידוש כלל אבל לפי סברתו השנייה דדייק דעובדא בתרא ע"כ איירי מבי תיבנא ובי ציבי מדקאמר סכרנא לך וכו' א"כ קשה דלכתוב עובדא בתרא לחוד דאיירי בבי תיבנא ובי ציבי וכ"ש בבית דירה ועובדא קמא ל"ל אבל לפי סברת התום' שכתבו בד"ה היינו הך אתי שפיר דתרוייהו צריכי דבעובדא דלעיל אתא לאשמועינן הא דקאמר לעיל וה"מ דלא מטו כשורי למטה מי' ונראה דהא דפריך בגמרא הא תו ל"ל היינו הך לאו ארב חמא פריך דלא שייך עליה למפרך כלל דמעשה שהיה כך היה דאתו הני תרי עובדא לקמיה ועל כרחו היה צריך לפסוק להם הדין עם מי אלא אבני בית המדרש פריך למה היה להם להביא לב"ה גם מעשה השני הא היינו הך קמייתא וק"ל : **תום'** ד"ה אספלידא וכו' ואומר ר"י דהכא א"א להיות מערה וכו' ועוד מדקאמר מעיקרא אספלידא וכו' ובמערה ליכא אורה כלל . ויש לדקדק למה לא הקשה ר"י מרישא דמלתא דקאמר קא מאפלת עלי והא כל מערה היא אפילה וי"ל דהערוך מפרש הא דקאמר בני אשיתא אפומא דאספלידא אפומא ר"ל אפתח המערה שבו נכנסים לתוכה שיש שם אורה קצת ולכך אמר קא מאפלת עלי אבל מהא דקאמר מעיקרא איספלידא והשתא אידרונא משמע דבאספלידא יש בה אורה יותר מבאדרונא ואי הוה אספלידא מערה לא הוי אורה יותר אדרבה אין בה אורה כלל זולת הפתח שבו נכנסים וק"ל : **ד"ה** בדידי קא בנינא וכו' ותימה שהיה יכול להאפיל עליו שלא יהא לו בטרקלין אורה כלל . ר"ל דבר תימה הוא ואין זו סברא שיהא לו רשות להאפיל עליו לגמרי אע"פ שלא היה לו עדיין חזקה של שלש שנים וס"ל להתום' דהא דתנן גבי חלונות ומכנגדן מרחיק ארבע אמות שלא יאפיל בכל חלונות קאמר אפילו באחים דפליגי השתא ולא היה לו עדיין חזקה משום דאין סברא שיאפיל עליו לגמרי עד שלא יהא יכול להשתמש בביתו כלל והיינו דקא מסיים תום' בסמוך ונראה לר"י דודאי היה מאפיל עליו האורה וכו' אבל עדיין היה בו אור גדול והא דקאמר ומכנגדן מרחיק ארבע אמות היינו שלא יאפיל עליו לגמרי עד שלא יוכל להשתמש בו יפה כראוי ר"ל אבל הכא איירי שלא היה מאפיל עליו לגמרי ולכך קאמר דהא דא"ל בדידי קא בנינא בדין קאמר לו מכלל דס"ל לר"י דאם היה מאפיל עליו לגמרי היה צריך להרחיק מכנגדו ארבע אמות כדתנן ומכנגדן ארבע אמות וק"ל : **בא"ד** ומפרש ר"ת שמאיספלידא היה יכול לראות וכו' . וכן מפרש ההיא דלקמן אין להם חלונות זה על זה ר"ל דאיירי נמי כגון שהיה רואה בעד דרך חלונות של אחיו כל שדותיו : **ד"ה** והוא דקרי ליה בית כור וכו' וא"ת ונימא דדמים מודיעים ואם נתנו לו דמי בית כור וכו' ר"ל ואי נתן לו דמי לתך אפילו לא קרי ליה בית כור לא יתחייב להשלים לו בית כור דהא מוכח מהדמים דלא מכר לו כ"א לתך . וי"ל דמיירי דאוזיל גביה וכו' ואי לא קרי ליה בית כור חייב לתת לו בית כור שלם ר"ל דליכא למימר הדמים מודיעים דלא מכר לו כ"א לתך דהא אפילו דמי לתך לא נתן לו א"כ ע"כ חזינן דאוזיל גביה ונוכל ג"כ לומר דבית כור שלם מכר לו ואוזיל גביה א"נ דלא אוזיל גביה וכגון דנתן דמי לתך וכו' . ר"ל ואין ה"נ אפילו לא קרו ליה בית כור אין מחייבין ליה ליתן לו בית כור שלם כיון דלא נתן כ"א דמי לתך אע"ג דקאמר ליה בית כור אני מוכר לך אלא דלענין זה מועיל דאי לא קרו ליה ביה כור יכול ג"כ הלוקח לחזור בו וחייב להחזיר לו מעותיו ואי קרו ליה בית כור אין הלוקח יכול לחזור בו : **ע"ב גמרא** דאם איתא דתברא מעליא הוא איבעי ליה לאפיקי בחיי אבוהון וכו' ועיין באשר"י דכתב בשם ה"ר יוסף הלוי לא תימא דוקא היכא דמטא זימנא דההוא שטרא בחיי אבוהון וכו' אלא אפילו בתר דמית אבוהון ממא זימנא דשטרא כיון דמידע הוה ידע דאיכא עליה האי שטרא אכתי איכא למימר אם איתא דתברא מעליא הוא איבעי ליה לאפוקי בחיי אבוהון ולאומניה לבי דינא לכפויי למקרע לההוא שטרא עכ"ל : **תום'** ד"ה מר ינוקא הוא הגדול וכו' . ר"ל דאל"כ אלא דנקרא ינוקא משום שהוא היה הקטן ומר קשישא הוא הזקן והגדול א"כ היה לו להקדים את מר קשישא כיון שהוא היה הגדול : **ד"ה** אין להם דרך וכו' לא דמי דהכא כולם מוכרים וכו' . כלל הדבר דבשלמא כשאחד הוא הלוקח כגון שבעל החצר מכר בית ללוקח ושייר לעצמו החצר אמרינן דמוכר בעין יפה מוכר בכל הדברים הצריכים לבית ולכך יש לו לבעל הבית חלונות ודרך בחצר אבל הכא גם בעל הבית הוא מוכר שמכר החצר לאחיו וע"כ כל אחד מכר בעין יפה ואם יש לו לבעל הבית דרך או חלונות בחצר א"כ שייר לו בחצר ולא מכו לאחיו כל החצר לכך צריך לומר ע"כ דכל אחד מכר בעין יפה ולא שייר לעצמו כלום בחלק חברו ואין לבעל הבית שום זכות בחצר וכן בעל החצר אין לו שום זכות בבית אפי' לסמוך סולם עליו לעלות לעלייתו כדבסמוך בדבור שאחר זה וק"ל : **ד"ה** לפי שבח ממון הן נובים וכו' ואע"ג דאמרינן פרק בן סורר ומורה דהבא במחתרת וכו' משום חזקה דאין אדם מעמיד וכו' . ר"ל ומתחלה בא הגנב להרוג את בעל הבית אם יעמוד כנגדו ורודף הוא ולכך אם משכים הבע"ה עצמו והורג את הגנב אין לו דמים ופטור וא"כ נימא נ"כ הכא דהגיים הבא לשלול ולגזול הוי כאילו בא על עסקי נפשות משום דחזקה דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו ויעמדו נגד הגיים ולא יניחו לקחת ממונם ואז הגיים יהרגום וא"כ יגבו לפי הנפשות אפ"ה אין מחשבים אלא לפי ממון משום דא"ל אידך לא תעמוד נגד הגיים ותניח לו לקחת ולא יהרגך וק"ל : **ד"ה** לפי קירוב בתים הן גובין פי' ר"ת וכו' אבל עשירים רחוקים נותנים יותר מעניים קרובים וכו' . משום דלא מסתבר לומר דלפי קירוב בתים קאמר ולא לפי שבח ממון דאם בית העני קרוב ובית העשיר רחוק וכי יעלה על הדעת שיתן העני יותר בשביל שהוא קרוב לחומה כי אפי' אם יבא הגיים עליו לא ימצא בביתו מאומה . (ועיין באשר"י ותמצא מבואר יותר) :

דף ח ע"א ד"ה איפרא הורמיז וכו' הורמיז שם מקום . ר"ל שם הקב"ה יתברך : **ד"ה** יתיב רב יוסף וכו' ומיהו לא צריכי להכי וכו' ר"ל אין אנו צריכין לפרש דרב יוסף פדה בהם שבויי עכו"ם אלא שבויי ישראל פדה מהן כדפירש הקונטרס לקמן בתחלת דף י"א דקבלה רב יוסף משום שלום מלכות וכיון שאמרה לו ליתן למצוה רבה לא היה אפשר לחלקם לעניי עכו"ם וכו' כל זה פירש רש"י לקמן וצ"ל דהתום' סבירא להו דכמו שלא היה אפשר לחלקם לעניי עכו"ם משום גניבת דעת הכי נמי לא היה אפשר לפדות בהן שבויי עכו"ם דהוי נמי גניבת דעת משום דאין רגילות שישראל יפדו שבויי עכו"ם אבל לקמן בעובדא דרבא ששדרה לפרנס בהן עניים כשחלקה לעניי עכו"ם אין בזה גניבת דעת דאינהו נמי ידעי שרגילים ישראל לפרנסם משא"כ בפדיון שבוים לכך היה מוכרח רב יוסף לפדות בהן שבויי ישראל כן נ"ל שיטת התום' ובענין אחר א"א ליישב ודו"ק : **ע"ב רש"י** ד"ה שגבויה והלוקח שוים וכו' . משמע מדברי רש"י דהא דקתני בברייתא תמחוי בכל יום הוא טעם על מה שנגבית בב' אבל האשר"י מפרש בענין אחר ולפירושו הא דקתני בתר הכי תמחוי בכל יום הוא ענין בפני עצמו : **תום'** ד"ה ומתחלקת בג' וכו' וא"ת מהאי טעמא נמי תהא נגבית בשלשה וכו' . ר"ל דהשתא בהקושיא סלקא ארעתייהו להתום' דהשנים הגבאים הם מטילים ומעריכים על כל אחד ואחד מבני העיר כמה יתן וא"כ הגביה הוי נמי כמו דין ולכך מקשו ותהא נמי נגביה בג' לכך פירש ר"ת לפי שהיה ידוע

חכמת שלמה

של חבירו הס"ד : בד"ה אין זקוק לו בין גג לגג הס"ד : תום' בד"ה שתי חלירות כו' וא"ת ותחתון למה כו' נ"ב פירוש למה יסייע בבנין הכותל כל היכא שהלירו נמוכה ארבע אמות א"כ אין לעליון היזק ראיה מן התחתון ואפילו את"ל שאינו גבוה חלירו ד' אמות מן התחתון מ"מ לא יסייע בבנין אלא עד שישלים עם הגידוד ד' אמות וק"ל :

דף ז ע"א גמ' אמר להו רבא לאו אמינא כו' כל"ל וכ"ב כן הוא בס"א : שם אע"פ שאין בו אילנות הגיעו כן הוא בס"א : **ע"ב** גמ' קבועות הן ורב אמר יש להן כו' כל"ל : שם ת"ר כופין כו' נמחק וצ"ל תני רשב"ג אומר לא כל העיירות כו' כל"ל : רש"י בד"ה נהרדעי כו' ליה הא דאידור בה כו' אילקנו אזול כו' מנהרדעי כל"ל והס"ד והד"א :

דף ח ע"א גמ' דלא נפקי באכלוזא אבל נפקי באכלוזא רבנן לאו בני מיפק באכלוזא נינהו כל"ל וכן ברש"י וכ"ב הוא כמו אוכלסא ופי' המון עם ר"ל שאם יולאים הבעלי בתים בעלמן בהמון עם אין דרך תלמידי חכמים שילכו ביניהן ערוך : שם דחק רבי יונתן בן עמרם כו' אמר ליה בני קריתה א"ל כו' : ממנו למימרא דלכל מילי בעינן כו' כל"ל : שם לפסי העיר כו' נ"ב פסי העיר פירוש קרשי העץ לחזק שערי העיר כמו פסי בירלאות ערוך ור"ג פירש בקעות שסביב החומה : שם לפסי העיר תנן אמר רב אסי אמר רבי יוחנן הכל לפסי העיר ואפילו מיתמי כו' אמר ליה אביי הא מדתני כו' כל"ל : רש"י בד"ה שלשים יום לתמחוי כיון ששהה שם שלשים יום גוהה הימנו גבאי כל"ל והס"ד ואח"כ מתחיל הדבור תמחוי מאכל לעניים : תום' בד"ה יתיב רב יוסף כו' דרבא דקבלה משום שלום מלכות כו' נ"ב פירוש והוא הדין רב יוסף עביד משום שלום מלכות :

גמ'

אהבת הדיין לזכאי או שנאת החייב לא הוי לאמתו עכ"ל א"א לומר כן דבפ"ק דסנהדרין אמרינן כל דיין שאינו דן דין אמת לאמתו גורם לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר משוד עניים מאנקת אביונים וגו' ולפי' מהרש"י קאר"ו אף כשאין דן דין אמת לאמתו ליכא ביה משוד עניים וגו' ולפירוש התוספות ניחא ודו"ק: **ומצדיקי** הרבים ככוכבים לעולם ועד אלו גבאי כו' · הגבאים הם המעשים הרבים לצדקה יהיו מעשיהם ככוכבים וגו' שהכוכבים משמשים בין ביום ובין בלילה אבל אינן מאירין רק באפילה בלילה כן יהיו גבאי הצדקה שיפקחו בעסקי העניים בין ביום ובין בלילה אך לא יתנו לעניים הצדקה בפרהסיא כביום רק יאירו עיניהם בסתר כבלילה כדי שלא יתביישו כדלקמן ולמאי דתנא והמשכילים כו' וגבאי צדקה הוא בכלל המשכילים כמ"ש אשרי משכיל אל דל שיזהירו להם כזוהר הרקיע כמ"ש לגבי דיין שיראה גם הגבאי לכל עני לפי אמתת הענין כי יש עני מרומה שיש לו כדאמרינן לקמן כשיראה לך שאינו כמאי וכמ"ש כחזיק טובה לרמאין מיהו ק"ק גבאי צדקה אינן מחלקי צדקה כדאמרינן פרק כל כתבי. ואמר ומצדיקי הרבים וגו' · אלו מלמדי תינוקות שכ"א ממלמדי תינוקות הוא מצדיק הרבים בתינוקות כדאמרינן לקמן פרק לא יחפור והם ככוכבים לעולם ועד שהכוכבים גם ביום רואין ומשמשים לעולם אבל אינן נראין כן יהיה המלמדי תינוקות אף בשאינו נראה להם יהיה מפקח ורואה להיות דעתו עליהן כדמסיק ומייתי תליסר שנין דלא חזיא לי והשתא נמי דעתאי עלייהו וק"ל: **ורבנן** מאי אמר רבינא ואוהביו כצאת השמש וגו' מפורש פרק השולח:

דף ט בד"ה אין פוחתין כו' אבל ככר אין נותנין לו ולכך נותנין לו ב' סעודות כו' ואחת למחר דכי אזיל כו' עכ"ל כצ"ל: **באד"ה** אבל אין לפרש דהטעם כו' היה ליתן לו ג' סעודות כי גם בלילה כו' עכ"ל ולא קשיא להו כיון דבלילה שנית אף כשיגיע בין יהודים לא יתנו לו א"כ גם למחר שני לא יהיה לו מה לאכול ויתנו לו עוד סעודה רביעית דאי הוה למיחש עוד למחר שני א"כ אין לדבר סוף וק"ל: **בד"ה** שבת נותנין כו' היינו בלא אותה סעודה שיש לו לאכול מיד כו' עכ"ל דהך סעודה שאוכל מיד בשחרית היינו דמלוויא לה בהדיה ולא חש למיחשבה אבל בהך דמי שיש לו מזון י"ד סעודות פריך שפיר אי לרבנן חמיסר כו' כיון דמיירי בעניי העיר אמאי לא חשיב הך סעודה שאוכל מיד בהדייהו ודו"ק: **באד"ה** וא"ת שבת אמאי נותנין לו ג' כו' והא הך מתני' ר"ע כו' עכ"ל וליכא לאקשויי דמי הכריח אותם לפרש דב' סעודות נותנין לו בע"ש אחת לליל שבת ואחת לשבת שחרית דאימא דאין נותנין לו בע"ש כ"א לליל שבת וסעודה שניה שלא יהיה אזיל ריקן אינו צריך בשבת וקושטא הוא דבשבת נותנין לו ג' סעודות אחד לשחרית ואחד למנ"ש ואחד דלא אזיל ריקם ויעשה שבתו חול כר"ע וי"ל דמשמע ליה דנותנין לו בע"ש ב' סעודות כמו בכל שאר ימי השבוע, דאל"כ לא לישתמיט נמי למיתני במתני' דבע"ש אין נותנין לו רק סעודה אחת גם מתוך הסוגיא דפ' כל כתבי מוכח דנותנין לו בשבת סעודה אחת יתירה לכבוד שבת ודו"ק: **ע"ב** בד"ה דהא הסיט כו' וקשה לריב"ם דבת"כ בפרשת ויהי ביום כו' אפי' כלים כו' אע"ג דלא שייך כו' עכ"ל: **באד"ה** דלא מהדר אלא שיש חילוק בין כו' עכ"ל ומיהו קאמר ליה שפיר משרך דגמרי' ביה טומאת אדם מטומאת בגדים ה"נ אית לן למילף טומאת אדם מבגדים בימי ספורו ואע"ג דבנבילה לא גמרינן טומאת אדם מבגדים אפשר דהיכא התם הוה מיעוטא יתירה למעט אדם וק"ל:

ח"א דף ט ע"א אין מחשבין כו' · אע"פ שאין ראיה לדבר זכר וכו' · כתבו התוס' דראי' גמורה איכא דשאני התם שהיו צדיקים גמורים עכ"ל לא ניחא להו דקאי זכר לדבר אדלעיל מיניה אגבאי צדקה כפרש"י אלא דקאי נמי אולא בהקדש כו' דסליק מיניה ומשום שהיו צדיקים גמורים ור"ל כי הכתוב מעיד עליהם דלכך לא יחשבו עמהם כי צדיקים גמורים היו ובודאי באמונה היו עושין וק"ל: **אע"פ** שיש לאדם גזבר נאמן כו' · יצור וימנה שנאמר ויצורו וימנו כו' · אפשר שהוא מטעם שלא יהיה רשות למזיקים עליהם כדאמרינן בפרק כל הבשר כל מילי דצייר וחתים ומנוי כו' וק"ל: **הלא** פרוס לרעב לחמך בשי"ן כתיב פרוש וגו' בכל הספרים שלנו אינו כתוב בשי"ן רק פרס בסמ"ך גם בילקוט כל זה אינו ואי גרסינן הכא פרוס לרעב לחמך בשי"ן קרי פרוש כו' ולקמן גרסינן פרוס לאלתר כדכתיב התם כו' ניחא ודו"ק: **לא** אזדקק ליה רב פפא כו' · פירשו בתוס' רב פפא גבאי היה ולא נתן לו מן הקופה כו' עכ"ל משום דבכמה דוכתין אשכחן עניים שחזרו על הפתחים והיינו שכל בעל בית נותן לו משלו ורב פפא שלא היה נותן לו היינו מן הקופה כדרך שנותנין לשאר בני העיר כדאמרינן לעיל לא היה נותן לו כיון שהוא מחזר על הפתחים ולא בא לגבאים שיתנו לו מן הקופה ואמר ליה רב שמא שאחרים לא ידעו בו שמן הקופה לא נתן לו אלא שיסברו שאף משלו לא נתן לו ולא יתנו לו גם הם משלהם וימות ברעב אלא שדבר מועט יתן לו גם מן הקופה ואז יתנו לו גם אחרים משלהם וק"ל: **אל** ימנע אדם עצמו משלישית השקל כו' · אע"ג דלענין קרבנות בעי חצי שקל בכל שנה קאמר הכא דלצדקה דמיא עפי לקדושת בדק הבית דהוי קדושת דמים ושני שלישי השקל: **שקולה** צדקה כנגד כל המצות כו'. ע"פ מה שאמרו לקמן כל המעלים עיניו מן הצדקה כאלו עובד עכו"ם שהיא שקולה כנגד כל המצות והוא שהנותן צדקה הקב"ה משלם לו כמ"ש מלוה ה' חונן דל וגו' והמעלים מלתנה יש לו לב בליעל לאמר שאין מי שישלם לו והרי הוא ככופר בה' ומודה באלהי זהב וכסף: **גדול** המעשה כו' מעשה הצדקה וגו'. דלגבי הנותן לא קאמר אלא השקט ובטח ולגבי מעשה קאמר שמביא שלום וגדול השלום וכדאמרינן בעלמא ועניין השלום הוא שלמא ממלכותא דאי לאו דאין עכו"ם ונוטלין כדמסיק בעובדא דריב"ז ועי"ל דמעשה הצדקה אין כאן רק שלום ממלכותא כיון שאינו נותן רק ע"י כפייה ותלה זה במעשה ולא בעושה לפי שגדול המעשה יותר מן העושה אבל עבודת הצדקה הגמורה שנותנין מדעת ורצון בלי כפייה יש לו דבר נוסף דהיינו השקט ממלכותא וגם בטחון טוב שיש לו מי שישלם לו וק"ל: **לא** זכה ועניים מרודים כו' · דהיינו חיל המלך הרודים בעם תכניסן לבית מה שהטיל המלך עליך לתת להם מזונות וכפרש"י פירש בע"א וק"ל: **עכשיו** שאין ב"ה קיים אם עושין צדקה מוטב כו' · דאכילת עניים היא תחת אכילת מזבח כמ"ש פתח במזבח וסיים בשלחן בזמן שבהמ"ק קיים מזבח מכפר ועכשיו השלחן מכפר כמפורש בפרק ח"ה ע"ש: **ואעפ"כ** נחשב להן לצדקה כו' · מפני שעכו"ם נוטלין מן העשיר תחת העני וק"ל: **ע"ב מה** שריון כל קליפה כו' · דימה הצדקה השלימה שעושה הקב"ה עם כל חי לשריון שצרופו לגוף גמור וחזק אבל אנו ונהי כטמא כלנו נחשב לבני אדם שאינן מהוגנין וע"כ כל צדקותינו שאנו עושים אינה שלימה והוא כבגד עדים שהוא כבגד בלוי שצרופו קלוש וחלוש וק"ל: **ופליגא** דר"י דאמר אף כופה חימה אינו כופה. יראה בזה דתלמודא סמך עצמו אמאי דאמרינן בפרק ד' נדרים דמשה הרגו לחימה והשתא ע"כ לר"א דאמר גדול העושה כו' היינו דהעושה צדקה כופה תרוייהו אף וחימה ומשה לא כפה רק חימה אבל אי הצדקה אינו כופה רק אף ולא חימה אין כאן גדול העושה צדקה דאם בצדקה כופה האף ומשה לא כפה אותו הרי גם משה גדול מעושה צדקה שהוא כפה החימה משא"כ עושה הצדקה והשתא קאמר שפיר ופליגא כו' דלר"י דאמר בצדקה דאינו כופה חימה אין כאן גדול עושה צדקה כו' כיון דמשה כפה חימה וק"ל: **ובתוס'** שם תימה אינו כופה חימה דבשלהי פ' ד' נדרים אמרינן דחימה משה הרגו עכ"ל מהאי קרא דכי יגורתי מפני האף והחימה פריך התם אהך דחימה משה הרגו ומשני לה תרי חימה הוו אבל ר"ל דתמיהא ליה לר"י דקאמר הכא יותר יש לכפות האף מן החימה ולגבי משה אמרינן התם בהיפך דחימה הרגו ולא האף ק"ל ויותר נראה לי שטעות נפל בדבריהם תימא במקום פי' וכונתם דסמך תלמודא אהך דנדרים דחימה משה הרגו וע"כ הא דר"י פליגא ולא ק"ל גדול העושה צדקה כו' כמ"ש לעיל ודו"ק: **אע"פ** שמוחד בחיק כו' פרש"י שהוא עושה צדקה בסתר כו' · עכ"ל כי הצדקה היא כעין השוחד שנותן להקב"ה ובחיק הוא מקום סתר וכן לדרש כל דיין שנוטל שוחד כו' יהיה בחיק לשון סתר שדלך נותן שוחד לדיין אינו נותן בפרהסיא רק בסתר וק"ל: **והמפייסו** בדברים מתברך בי"א כו' · כפי מה שפירשו התוס' דלא איירי קרא בנותן צדקה צ"ל דמיירי באין לו ליתן לו והכי מפורש בילקוט ותפק לרעב נפשך אר"ל אם אין לך ליתן לו נחמו בדברים אמור לו תצא נפשי עליך שאין לי כו' דהיינו לנפשך בגופו אבל מי שיש לו ממון ליתן פשיטא דלא סגי ליה בפיוס בדברים ועובר על לא תקפוץ ידך והענין כי גדול המפייסו בדברים מנותן ואינו מפייסו לפי שזהו בגופו וזהו בממונו דמס"ע גדול גמ"ח יותר מן הצדקה כדאמרינן במסכת סוכה וק"ל: **כל** הרודף לצדקה הקב"ה ממציא לו פי' מיירי במי שאין לו ליתן ורודף אחרים ומעשה אותן לצדקה זוכה שהקב"ה ממציא לו מעות שיתן הוא ממונו לצדקה וכן משמע לקמן דרודף לצדקה איירי במעשה דקאמר כל הרגיל לעשות כו' ומייתי ליה מהאי קרא וק"ל: **ויהיו** מוכשלים לפניך בעת אפיך כו' · עיין בחידושינו ספ"ק דב"ק: **בעלי** חכמה דכתיב ימצא חיים כו' · היינו קרא דמייתי לעיל ורודף צדקה היינו שאין לו אבל רגיל לעשות אחרים לצדקה ימצא חיים שזוכה לבעלי חכמה שנאמר והחכמה תחיה בעליה ובעלי עושר דהיינו שזוכין ליתן צדקה ובעלי אגדה דכתיב וכבוד כו' כי בעלי אגדה דורשין בכבוד התורה כדאמרינן ואין כבוד אלא תורה כו' וק"ל:

ח"א דף י ע"א כדי שינצל מדינה של גיהנם · כדאמרינן לקמן וא' שמצלת מדינה של גיהנם וק"ל: **א"ל** זו היא שמחייבתן לגיהנם כו' · יראה שסודה המין הזה כשישראל על אדמתן שמצות צדקה עליהם ומה שהקב"ה אינו מפרנסן כדי שינצלו הם כו' · כמו שהשיב לו ר' עקיבא אבל אמר כשישראל במאסר הגלות נמשלו לעבד התפוש בבית האסורין וצוה עליו שלא להאכילו ולהשקותו כדכתיב ועבדת את אויביך אשר ישלחנו ה' בך ברעב ובצמא וגו' וע"ז השיב לו ר' עקיבא דאף ע"פ שכעס עליהן נמשלו לבנים כדאמרינן בנים משחיתים אף בזמן שהם משחיתים מעשיהם נקראים בנים לה' ולפי שהמין הזה לא הודה לו ואמר שאינן קרויין בנים רק כשעושין רצונו של מקום הביא לו ר"ע ראיה לדבריו דאימתי עניים מרודים כו' דהיינו חיל המלך העכו"ם הרודים בישראל כמ"ש לעיל ודו"ק: **כשם** שמזונותיו כו' מר"ה כך חסרונו של אדם כו'. תלה חסרונו במזונותיו דלגבי מזונותיו של אדם אמרינן פרק ב' דביצה מפורש בקרא תקעו ליום חגינו זה ר"ה וכתיב כי חוק הוא לישראל וגו' ומאי משמע דהאי חוק לישנא דמזוני הוא דכתיב ואכלו את חקם וכתיב הטריפני לחם חקי ואמר דחסרונו שמחסר אדם מממונו כמ"ש מלא ממון חסר נמי קצובין לו מאז כי הם קצובין מר"ה אם לזכות למזונות של עני כדקאמר הכא הלא פרוס גו' ואם לחובה לעניים מרודים חיל המלך ואפשר שע"ז רמז האי קרא רש ועושר אל תתן לי רש ועושר שיהיו מזונותי קצובין בחסרונו של אחר וכן עושר שיהיו מזונות אחרים קצובים בחסרוני אך הטריפני לחם חקי וגו' וק"ל: **חזאי** חלמא פרש"י במוצאי י"כ עכ"ל דקדק לפרש כן דמסתמא הנהו בני אחתיה דריב"ז לאו רשעים הוו שנגמר דינן בר"ה אלא בינונים דהוה דינן

חכמת שלמה

דף ט ע"א גמ' לתת עלינו שלישית כו' כצ"ל: רש"י בד"ה ולא אזקיק ליה אפי' לפרוסה כצ"ל: **ע"ב** גמ' יכפה אף ושוחד בחיק חימה עזה ופליגא כו' ורבי יהושע בן לוי אמר כו' הויין לו כו' כצ"ל: תוס' בד"ה מה כיבוס כו' לא מצי למיגמר דהא כו' כצ"ל:

דף י ע"א גמ' שינה מפכהתו כו' כצ"ל: שם אצבעה בהקיץ תמונתך נמחק. רש"י מתחיל הדבור השתא כן אם נפלתי והס"ד: **ע"ב** גמ' שם מאירות אותה כו' נ"ב פירוש מבעירות: שם שלום מלכות איבעי ליה כו' כצ"ל:

מהר"ם

ידוע וכו' ולא היה כאן שום הערכה לכך לא היו צריכים להיות שלש: **ד"ה** ולשנותו לכל מה שירצה וכו' הכא שבני העיר משנים אותה שאני. ר"ל וכל מקום דקתני אסור לשנותה לדבר הרשות היינו הגבאים אבל הצבור יכולים לשנות וכי תימא אם כן הא דקתני עד שלא באת ליד הגבאי מותר לשנותה פירוש הנודר הוי נמי אפי' לדבר הרשות והא חייב לקיים נדרו פירוש שמותר ללותו ולשנותו לדבר הרשות ולפרוע אחר כך פרוטה אחרת במקומה: **באד"ה** וכן היה ר"ת נוהג וכו'. ובאשר"י גורס וכן התיר ר"ת וכו' לפי שעל דעת בני העיר נותנים אותה ר"ל וה"ה כל הצדקות נותנים אותן על דעת בני העיר לכך יכולין בני העיר לשנותן אפילו לדבר הרשות ועיין באשר"י ותמצא מבואר באריכות:

גמ'

ד"ה כי הא דרבא אכפיה אחר הוה עמו וכו'. ר"ל שלא רבא לבדו אכפיה אלא היה עוד איש אחר עם רבא שהיה ג"כ ממונה על הצדקה ושניהם כפאוהו והא דלא חשיב ליה הגמרא ונימא רבא ופלוני כפאו וכו' משום דאותו איש אחר לא היה גדול במעלה כמו רבא ואין זה כבודו של רבא לומר רבא ואותו פלוני כפאו וכו' וק"ל: **ד"ה** אכפיה לר' נתן וכו' ולריצב"א נראה כו' היינו דאין נענשין וכו'. ר"ל שאם לא כפאו אותו הב"ד עד שיקיים אותה המצוה אין מקבלין עונש על זה אבל מכל מקום מצוה וחיוב עליהם לכוף אותו לקיים וא"כ אתי שפיר דרבא אכפיה לר' נתן והתיא דכל הבשר דאמר שבקוה דתניא כל מצות עשה שמתן שכרה בצדה אין בית דין מוזהרין עליה ה"פ אינכם מוזהרים להכריחו ולהכותו עד שתצא נפשו עד שיעשה כשאר מצות וכו' אלא שיש עוד לדקדק דבזה החלוק לחוד היה מתורץ הכל ונימא הכי דהא דקאמר בפרק כל הבשר כל מצוה וכו' היינו שאין לבית דין להכריחו ולהכותו עד שתצא נפשו עד שיעשה אבל מכל מקום מוזהרים לכופו כפייה בעלמא שיקיים המצוה ולכך כפייה רבא לרבי נתן ולמה הוצרכו התוס' לפרש דהא דאין בית דין מוזהרין היינו דאין נענשין ונראה משום דבין הלשון של הברייתא משמע כן דלישנא דאין בית דין מוזהרין עליה משמע דאין מוזהרין עליה כלל לא כפייה גדולה ולא כפייה קטנה לכך הוצרך לפרש דאין מוזהרין הוי פירושו דאין נענשין אפילו אם לא כפאו אותו כלל. והא בהא תליא דכיון דאין נענשין אין מוזהרין להכריחו ולהכותו עד שתצא נפשו כשאר מצות עשה ולכך אמר שם בההיא דכל הבשר שבקוהו אבל מכל מקום כפייה קטנה חייבים לכופו ולכך אכפיה רבא לרבי נתן וק"ל:

דף ט ע"א תוס' ד"ה ואע"פ שאין ראיה לדבר וכו' דשאני התם שהיו צדיקים גמורים. הא דלא רצו התוס' לפרש כפירוש רש"י משום דלפירוש רש"י דמפרש דהתם דלא יחשבו עם האנשים וגו' היה מטעם שאי אפשר לעמוד על החשבון לא יתיישב הפסוק דמשמע מיניה דהטעם שלא היו מחשבין עם האנשים אשר יתנו הכסף וכו' היה מטעם שהם נאמנים כדכתיב כי באמונה הם עושים וק"ל: **ד"ה** אין פוחתין וכו' וכן משמע מדקאמר לן נותנין פרנסת לינה וכו' אבל ככר אין נותנין לו ולכך נותנין לו שתי סעודות שיאכל אחת בלילה ואחת למחר דכי אזיל לאו בריקן אזיל כן צ"ל והפירוש הוא דמסתמא בשחרית לעת הסעודה בא העני לתוך העיר דאז מחלקין התמחוי ונותנים לו אז שתי סעודות ואחת יש בידו כבר שהביא עמו וא"כ יש בידו שלש ואוכל אחת מיד לסעודת שחרית ואחת יאכל בלילה ואחת יוליך עמו למחר דכי אזיל לאו בריקן אזיל ויבא ג"כ למחר לזמן הסעודה לעיר אחרת ויחזרו ויתנו לו שתי סעודות ויאכל אחת מיד ואחת בלילה ואחת יוליך עמו למחר וכן לעולם ואפילו כשאינו לן בעיר הזאת רק הולך לו לעיר אחרת ללון שם ואם כן יוליך מכאן עמו שתי סעודות מכל מקום כשיבא לעיר האחרת לעת הערב גם שם לא יתנו בלילה שום ככר ויצטרך ע"כ לאכול אחת מהשתים שבידו שהביא עמו ואחת ישאר בידו למחר עד זמן הסעודה והחלוקה ויתנו לו שנים ויהיו שלש עם אותה שכבר בידו ויאכל אחת מיד ואחת בלילה ואחת למחר דכי אזיל לאו בריקן אזיל וכן לעולם וק"ל: **ד"ה** לא איזדקיק ליה וכו' ואמר ליה רב סמא אי מר לא איזדקיק ליה לתת מן הקופה כדי סעודה קטנה. ר"ל דבר מועט כל שכן שגם אחרים לא יתנו לו וכו' כן נ"ל שכצ"ל: **ע"ב ד"ה** מנין למצורע בימי ספורו וכו' פשיטא לן דמטמא כדתנן וכו'. כתבו זה משום דקשה להו להתוס' מה בעי מנין מן התורה דמטמא משמע דפשיטא ליה דמטמא אלא דבעי מנין מן התורה לכך הוקשה להתוס' היכן תנן בשום מתניתין דמטמא אדם דפשיטא ליה דמטמא דבעי מנין ותירצו דפשיטא ליה דמטמא מכח ההיא מתניתין דכלים דתנן בה הרי אלו מטמאים אדם וכלים והדר קשה להו להתוס' דמדבעי בימי ספורו מכלל דבימי חלוטו פשיטא ליה דמטמא אדם כמו שפרש"י מדאתקש למת א"כ מהיכי תיתי לן לומר דיהא נטהר מאותה טומאה ואם כן מאי בעי מנלן לכך כתבו התוס' דלכך בעי מנלן דמטמא משום דכתיב אחר הבאת השני צפרים ורחץ בשרו במים וטהר משמע דבאותה טבילה נטהר ואם כן סברא לומר דלכל הפחות נטהר מטומאת אדם דהיא טומאה חמורה שבכולן והא דהדר וכתב לאחר ימי הספורים ורחץ את בשרו במים היינו ללמוד דאז נטהר לגמרי מלטמאות אפילו טומאה קלה אלא שעדיין צריך לישב דלפי המסקנא דמטמא אדם אם כן למאי נפקא מינה כתב רחמנא לאחר שילוח הצפרים ורחץ בשרו במים וטהר דמטמאי נטהר וצריך לומר דנטהר מלטמא באוהל ולענין שיבא אל המחנה וכמה דברים שמצינו שימי חלוטו חמור מימי ספורו כמו שכתבו התוס' אחר זה בד"ה מה כבוס בגדים וכו' וק"ל: **ד"ה** דהא היסט נבילה וכו' דבתורת כהנים פרשת ויהי ביום השמיני מרבה שמטמאה אפילו כלים אע"ג דלא שייך בהו לבישה כצ"ל: **באד"ה** וכן משמע דאיהו גופיה לא קא מבעיא ליה וכו'. ר"ל וכן בבגדים מטמא אפילו אותן שאינו לבוש אלא נוגע בבגדים אחרים מטמא אותם והראיה דלא קא מבעי' ליה אלא אי קא מטמא אדם אבל בגדים משמע שפשוט לו שמטמא: **ד"ה** מה כבוס בגדים וכו' לפי שהן שוין וכו'. ר"ל אדם וכלים שוין בזה דאין מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה וכיון דמצינו דבימי ספורו מטמא בגדים וכלים מכלל דהוי אב הטומאה סברא דיטמא ג"כ אדם ולכך מסתבר למילף ימי ספורו מימי חלוטו מהיקשא שיטמא בימי ספורו אדם כמו שמטמא בגדים אע"ג דלענין שאר מילי לא מקשינן להו וק"ל: **ד"ה** חימה אינו כופה תימה דבפ' ארבע נדרים אמרינן דחימה משה הרגו. מקשין העולם הא קושיא כיוצא בה פריך התם הגמרא אמאן דאמר דחימה משה הרגו והא כתיב כי יגורתי מפני האף והחימה ומשני תרי חימה הוו וא"ד גונדא דחימה פירוש אבל חימה עצמה נהרג ויש שרוצין לפרש דהכי מקשו התוס' דהכא אף כופה חימה אינו כופה אלמא דחימה חזק יותר מאף ובפרק ד' נדרים אמרינן דמשה הרגו לחימה ואף נשאר קיים ולא היה יכול להרגו אלמא דאף חזק יותר מחימה אבל קשה לפירושם דלשנוייא דתרי חימה הוו לא מקשו התוס' מידי דשמא חימה הנשאר חי הוא חזק יותר מאף ואי קושיא זו של התוס' היא לשנוייא בתרא דמשני גונדא דחימה וסבירא להו להנך מפרשים דהתוס' סברי דכי היכי דאף הוא חזק יותר מחימה שהרי משה הרג לחימה ולא הרג לאף מסתמא נ"כ גונדא דחימה אינו חזק יותר מאף וכ"ש הוא ולכך מקשו התוס' כיון שאף כופה כ"ש שהוא כופה חימה ר"ל גונדא דחימה אם כן הוא אין אנו צריכין לפירוש זה דהא לשנוייא בתרא דמשני גונדא דחימה אתי קושיא התוס' דהכא כפשוטו והכי קא אמרי התוס' אף כופה חימה אינו כופה תימה הא אמרינן בנדרים דחימה משה הרגו ולהך שנוייא הוי פירוש דקרא דכי יגורתי מפני האף והחימה ר"ל גונדא דחימה והימה עצמו נהרג א"כ מאי קאמר חימה אינו כופה וכן מה שאמר אע"פ ששוחד בחיק חימה עזה והלא חימה נהרג דלא מסתבר לומר דכל זה אמר על גונדא דחימה דאין זה סברא שיהא גונדא דחימה עזה יותר מאף עצמו על כן נראה עיקר שקושית התוס' היא לפי שנוייא בתרא דנדרים ואתו דברי התוספות כפשוטו כמו שכתבתי וק"ל:

דף י ע"ב תוס' ד"ה עליונים למטה וכו' פירוש ר"ח דאמרו הגאונים וכו' היינו שראה שמואל וכו'. ויש לדקדק דלפי זה לא יתישב מה שאמר בתר הכי אמר ליה עולם ברור ראית וצ"ל דר"ל שהדבר אשר ראית הוא מצד הדין ומשפט צדק כי כל דרכיו משפט ואין עול ובודאי שיהיה שמואל ראוי לזה מצד העונש והשכר:

מפרונס נגמר ביוה"כ ואח"כ במוצאי יוה"כ חזא ההוא חלמא דבעו למחסר בשנה זו ז' מאה דינרי עשינהו כו' כדי לקיים בהו זכה הלא פרוס וגו' ואמר פש גבייהו י"ז פרש"י ערב ר"ה שביסר דינרי שלא נתנו לצדקה עכ"ל נראה דה"נ דקדק לפרש ער"ה משום דמר"ה ואילך מתחיל דין אחר וזה החסרון כבר נידון משנה שעברה בר"ה ונגמר ביוה"כ שעבר כמו שחזה אז בחלמא אבל מה שאמר בגמרא כי מטא מעלי יומא דכפורי שדור בי קיסר כו' נראה דפש בהו בעיוה"כ בשנה שנייה וההוא דינא דיוה"כ נמשך עד יוה"כ הבא וכמ"ד פ"ק דר"ה אדם שאירע בו קרי או אונס קודם י"ה נידון לשעבר לאחר י"ה נידון להבא ולפי זה נראה להגיה בפירוש רש"י פש גבייהו עי"כ י"ז דינרי שלא כו' ודו"ק : א"ל אמינא כי היכי דתעבדו מצוה כו' ועשינהו דקאמר לאו בכפייה אלא בדברים מצוה לשמה וק"ל : איחייב מאן דתני לן כמחללי כו' עיין פרש"י ועוד נ"ל לפרש השתא אלו נפלתי דמאן דתני לן השונא לי הוה מחייב לי שהייתי מחלל שבת ועוד עכו"ם וחייב סקילה וק"ל : שמא עני בא לידך ולא פרנסתו אפשר שרמז לו אעובדא דמייתי לעיל ההוא עניא דהוה מחזר על הפתחים ולא אזדקק ליה רב פפא וק"ל : כתיב הכא כו' עם לבבך כו' וכתיב התם יצאו אנשים בני בליעל כו' הרבה כתובים לשון בליעל במקרא גם בשאר עבירות אבל בתורה אינן כתובים רק אלו שנים ויש לנו ללמוד זה מזה וק"ל : כל צדקה וחסד שישראל עושין בעה"ז שלום גדול כו' שלומי מאת העם הזה החסד והרחמים כו' לפי פשוטו החסד והרחמים שלו שהיה לו עם ישראל שנאמר ושמר לך ה' את הברית ואת החסד וגו' ונתן לך רחמים אמר לאסוף מהם אבל את שלומי דרים דמשמע דבר שהיה עושה שלום אלא שהם החסד והרחמים שהיו הם עושין היו פרקליטין ושלום הגדול אלא כדאמרינן כל המרחם מרחמין עליו שנאמר ונתן לך רחמים ורחמך וגו' וע"פ דרך זה אמר ג"כ שמקרבת הגאולה שנאמר ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבא וצדקתי להגלות כי הצדקה שיהיו עושין יהיו זוכין לעשות עמהן צדקה בגאולה בעת הישועה כי הצדקה שעושה הקב"ה עמנו בגלות היא בסתר וק"ל : יין קשה שינה מפכחתו ומיתה קשה מכולם כו' כי השינה הקשה מהם היא אינה אלא אחת מס' במיתה וק"ל : יהיב פרוטה לעני והדר מצלי כו' ע"פ המשל דלעיל כמדת ב"ו שמביא האדם דורון למלך ואח"כ מבקש על נפשו וק"ל : אלו ת"ח שמנדדין שינה וכו' יש לפרש בזה ע"ד וקוי ה' יחליפו כח שאמרו בסוף קדושין שהתורה נותנת כח ללומדי תורה ולפי שמיעוט השינה מחליש את האדם אמר בת"ח המנדדין שינה בעוה"ז בלימוד תורתם הקב"ה נותן להם כח ללמוד תורה ומשביען בעוה"ז שכינתו דלעולם הבא דאין שם שינה וחלשות האדם כדאמרינן אלא שהצדיקים יושבין ונהנין מזיו השכינה וק"ל : מה דכתיב מלוה ה' חונן דל אלמלא כו' · כי מלת מלוה בכל מקום הוא שם התואר לאיש המלוה מעותיו לאחר כמו לאיש מלוה וביסעיה כמלוה כלוה ולזה פירשו בו בכאן כי החונן דל נעשה הוא מלוה לה' וכביכול שהקב"ה נעשה לוה לשלם לו ולא מדין ערב אלא שנשתעבד כדין לוה כאומר תלוה לזה ואני פורע וכמפורש בסיפא דקרא וגמולו ישלם לו ר"ל גם כי העני זה אין לו במה לשלם הקב"ה שהוא נעשה כלוה הוא משלם לו גמולו וק"ל : רבי יוחנן רמי כתיב לא יועיל הון וגו' ב' צדקות הללו למה כו' · נ"ל דתרתי קאמר חדא דרמי קראי אהדדי דכתיב לא יועיל הון וגו' דמשמע דאין אדם יכול להציל עצמו בממונו ולא מועיל לו ההון אפילו לעשות אז צדקה ובקרא אחרינא קאמר לא יועילו אוצרות רשע דהיינו ממון הגזול משמע אבל בממונו יכול להציל ולעשות צדקה ועוד ב' צדקות הללו דכתיב ב' פעמים וצדקה תציל וגו' למה ואמר דאחד שמצילתו ממיתה משונה ואחד מדינה של גיהנם והשתא קרא דביום עברה איירי מדינה של גיהנם דהיינו בעוה"ב לאחר מותו אפילו ממונו קאמר דלא יועיל לו לעשות צדקה בעוה"ב אם לא עשה בעוה"ז אבל קרא אחרינא איירי שמצילתו ממיתה משונה דהיינו בעוה"ז ואז ממונו יועיל לו לעשות צדקה אבל ממונו הגזול אפילו בעוה"ז לא יועיל לעשות בו צדקה וק"ל : ע"ב נותנה ואינו יודע למי נותנה כו' · מפורש פרק מציאת האשה : מה יעשה אדם ויהיו לו בנים ל"א אמר יפזר כו' · אפשר שסמך על מה שפירש דוד במזמור דמייתי בסמוך אשרי איש ירא ה' וגו' גבור בארץ יהיה זרעו דור וגו' וסיים בו שבכל זה זכה לפי שפזר נתן לאביונים וגו' וק"ל : אמר משה לפני הקב"ה במה תרום כו' · לפי שבחומש הפקודים נאמר בלשון רבים לרבים שאו את ראש וגו' אתה ואהרן ואתכם יהיו איש וגו' וכאן שינה לומר בלשון יחיד למשה לבד ולא נאמר בלשון רבים וע"כ דרשו שזה הכתוב הוא תשובה לשאלת משה במה תרום קרן ישראל וא"ל הקב"ה כי תשא אם באת לשאת ראשם וכו' כפי' רש"י כי ע"י נדבתם למשכן נתרוממו ישראל מכל האומות שירדה השכינה בישראל וכן אמרו במדרש צדקה תרומם גוי כנדבה שהביאו ישראל למלאכת המשכן נתן להם תלוי ראש ע"י משה וק"ל : שאלו את שלמה כו' מה פירש דוד אבא פיזר וגו' . שלמה גופיה אמר נמי הכי צדקה תרומם גוי אלא שאפשר לומר דוקא בגוי וממלכה שעושין צדקה כדלקמן אבל שאלו לו על היחיד ועוד נראה לפרש דמהאי קרא צדקה תרומם וגו' למדו שאלו על כך לשלמה והשיב להם צדקה תרומם וגו' שזו הוא שפירש דוד אבא שסיפר באותו מזמור כמה הצלחות זמניות ליראי ה' וטוב ממנו איש חונן ומלוה וגו' וסיים להוסיף עוד בצדקה עד היכן כמה שאמר פזר נתן וגו' קרנו תרום וגו' דהיינו צדקה תרומם שאמר שלמה : רבי אבא אמר מסכא הוא מרומים ישכון כו' · ניחא ליה לאתויי מסכא מדברי נביאים ויש לפרש האי קרא לפי הדרש ע"פ מ"ש בתענית פ"ג דאתתא שכיחא בביתא ויהבה ריפתא לעניים ומקרבא הנייתא והנא יהיבנא זוזים ולזה אמר מה טעם מרומים ישכון כי מצודות שעושה לו בסלעים מלשון מטבע וזוזים וסלעים שנותן לעני היא משגבו ויותר מזה כי לחמו נתן ומימיו כי הם נאמנים ושלמים דמקרבא הנייתן לעניים לאכול ולשתות שפי מנותן סלעים ומעות שצריך לטרוח ולקנות ודקדק לומר ניתן בלחם ולא נותן כי הלחם ומים ניתן על ידי האשה דשכיחא בביתא ודקדק לומר לחמו ומימיו שיתן מלחמו ולא מלחם אחר בפחות ממנו וכן ממימיו אם גם הוא שותה מים וק"ל : שאלו את שלמה איזה בן עוה"ב כו' · יש לפרש ע"פ מ"ש פ' החליל חסידים ואנשי מעשה היו אומרים אשרי ילדותינו שלא ביישה את זקנתינו והוא פירוש הכתוב וחפרה הלבנה ובושה החמה וגו' אבל הימים שהם נגד זקניו שהוא הילדות יהיה כבוד שלא יתביישו ממנו בזקנותו ומייתי כי הא כו' עליונים למטה כו' שהיו בכבוד בעוה"ז יתביישו כשיהיו למטה בעוה"ב ביום תוכחה אבל אנן כי היכי דחשבינן הכא חשבינן נמי התם ולא נתבייש ועוד יש לפרש ונגד זקניו כבוד שלא יתביישו ממעשה בני בניו שהולכים בדרך טובה כי בני בנים הרי הם כבנים ויהיה לו שיבה טובה כמו באברהם שמת ה' שנים קודם זמנו שלא יראה עשו בן בנו יוצא לתרבות רעה ודבר זה מפורש בדברי שלמה עטרת זקנים בני בנים כו' : שהיו אומרים אשרי שבא לכאן ותלמודו בידו כו' · יש לפרש כי עיקר הלימוד ושנעשה בו כושה הוא הלימוד הבא מכתיבת יד אשר על כן נקראו החכמים סופרים : ר"ע וחביריו משום הרוגי מלכות ותו לא כו' · ר"ל משום הרוגי מלכות יש להם מחיצה ביחד בפני עצמן ותו לא והכי יש לצדיקים מעלה יתירה לכל אחד ואחד מחיצה בפני עצמו לפי כבודו כמ"ש פרק הספינה כי על כל כבוד חופה מלמד שכל אחד ואחד עושה לו הקב"ה חופה לפי כבודו וק"ל : שאין עושין אלא להתגדל כו' שנאמר כו' · אין זה מלשון גדולה ושיבות דאם כן היינו להתייהר דלקמן אלא מלשון גדולה בבנים שיאריכו ימים כדמייתי ומצליין לחיי מלכא וגו' ומייתי נמי עלה סלע זו לצדקה ע"מ שיחיה בני כו' וק"ל : ל"ק כאן בישראל כאן בעכו"ם יש להקשות בזה מי איכא מידי דלישראל שרי ולעכו"ם אסור כדאמרינן פרק השוחט ופרק ד' מיתות ויש ליישב ודו"ק : נענה ר"ג כו' · שאין עושין אלא להתייהר כו' אמר ר"ג עדיין אנו צריכין למודעי כו' יראה דר"ג לא הביא בדבריו קרא על מה שאין עושין אלא להתיהר כמו שהביאו תנאי אחריני ראיה לדבריהם אלא שאמר על דברי ר"א ור"י שאמרו שאין עושין אלא להתגדל ולהמשך מלכותן דבישראל שרי כה"ג ובעכו"ם הוי חטאת לפי שאין מבקשין גידול בנים והמשך מלכות אלא להתייהר באותן בנים ומלכות לכך אמר ר"ג אנו צריכין למודעי דמתוך דבריו למדנו שהעכו"ם אינו עושה אלא להתיהר ולקנטר כמ"ש אלא לקנטר לחרף אותנו ולהתייהר עלינו כדמייתי קרא זד יהיר מתוך גאוותו מחרף ומתלוצץ אותנו וק"ל : לפי שהוא נותן צדקה וחסד לישראל כו' · יראה דלצדקה וחסד הם ב' מדות קרובים לענין א' אלא שזה בממון וזה בגופו ולתנאי דלעיל נ"ל דנקט קרא צדקה לגבי ישראל לרבותא דאפי' הצדקה שהיא פחותה מגמ"ח כדאמרינן בסוכה דמרוממת אותם ונקט קרא חסד במקום צדקה בעכו"ם דאפי' חסד שהיא גדולה שבמדות חטאת היא להם ולדברי ריב"ז נמי צדקה וחסד קאי כולה על עכו"ם ולזה אמר ריב"ז נראין דברי רבי נחוניא בן הקנה שהוא נותן צדקה וחסד לישראל שהוא אחד מן הסימנים שיש באומה הישראלית כדאמרינן פרק הערל אבל אין בהם בעכו"ם מדת חסד כלל ולכך לא קאי חסד אלאומים כמו שדרשו כל הני תנאי לעיל אלא כרבי נחוניא דקאי חסד על ישראל : כך צדקה מכפרת על עכו"ם לפי דרש זה קאי גם צדקה תרומם גוי על עכו"ם דנחשב לעכו"ם הצדקה וחסד שעושין במקום חטאת לישראל ולהכי לא מייתי בדרש דהכא גוי אלו ישראל דכתיב ומי כעמך וגו' כמו שהביאו התנאים דלעיל וק"ל : דאיבעי ליה למפלגינהו לעניי א"ה כו' · ק"ק דרבי אבהו נמי אמאי לא קבלינהו משום שלום מלכות וה"ל למפלגינהו לעניי א"ה וי"ל דלא היו במקומו עניי א"ה וק"ל :

דף יא ע"ב בד"ה הכא אפשר כו' ואכסדריה דבי רב כו' והרביעית גבוה ד' אמות כו' עכ"ל אלא שהד' אמות אינן מגיעות עד התקרה כמו שאר ג' מחיצות ולכך קרוי אכסדרה ולא ניחא להו לשיטתו לפרש כפי' רש"י דברביעית מוקפת חלונות דא"כ לא הוי קרי ליה אכסדרה דכל בית נמי מוקף חלונות מצד אחד משא"כ לפרש"י דשפיר קרי ליה אכסדרה כיון דמוקף חלונות מכל ארבע מחיצות וק"ל :

ח"א דף יא ע"א העבודה שאין בקופה של צדקה כלום כו' · יראה דמעיקרא לא ידע שיש לה ולבניה סכנת מיתה ולא נתן לה מתלו שהיה נצרך לו ואמרינן חייך קודמין דאל"כ ודאי דעפי הוה לו לתלות מעותיו בקופה של צדקה כדי שלא תתבייש כדאמרינן לעיל ואינו יודע ממי נוטלה דהיינו ליתן לארנקי של צדקה וק"ל : ימות בשנים מועטות הללו מיד קרעו לו גזר דינו כו' · הצדקה היא אחד ממעבירי הגזירה כדאמרינן פ"ק דר"ה והוסיפו לו כ"ב שנים דמלינו שהן נקראות שנים מועטות ברבקה שאמרה ליעקב וישבת עמו ימים אחדים וגו' דהיינו מועטים כפרש"י והוא נתעכב שם עד בואו לאביו כ"ב שנים וק"ל : מעשה במונבז המלך כו' · פרש"י בנה של הילני המלכה מזרע החשמונאים כו' אבל בספר יוחסין מפורש בשם גוריון הארוך שהיה מלך גר וכן בב"ר פרשת לך לך ומעשה במונבז ובזטוז בניו של תלמי ע"ש : ואני גנזתי במקום שאין היד שולטת כו' · שנאמר צדק ומשפט מכון וגו' מה שלא אמר כן אקרא דמייתי לעיל וצדק משמים נשקף אני גנזתי במקום שאין היד שולטת די"ל דהשמים שהם כוללים כל הגלגלים אפשר לומר בהם יד שולטת שם כדאמרינן בפרק הספינה בעובדא דרבה בב"ח דשקל שלו והניח אותו בגלגל דרקיעא אבל בהאי קרא צדק ומשפט מכון כסאך שהוא ברקיע השביעי שנקרא ערבות אין היד שולטת בו והכי אמרינן פרק אין דורשין ערבות שבו צדק ומשפט וצדקה כו' שנאמר צדק ומשפט מכון כסאך ע"ש : דבר שעושה פירות כו' · כפרש"י הפירות אוכל בעוה"ז והקרן קיימת לעולם הבא והא דלא חשיב ליה נמי בכלל הנהו דרים מסכת פאה אלו דברים שאדם אוכל כו' יש לפרש דה"ל צדקה בכלל גמ"ח דקחשיב התם ובפ"ק דקידושין מייתי נמי גמ"ח מדכתיב רודף צדקה וחסד ימצא חיים וגו' ומסיק נמי התם מהאי קרא דמייתי הכא אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו וכי יש צדיק טוב כו' אלא זה טוב לשמים ולבריות : שנאמר פרי צדיק עץ חיים ולוקח נפשות כו' · הכי מפורש לפי הדרש פרי צדיק שזכר לעיל אמרו צדיק כי טוב כי פרי וגו' הוא עץ חיים בעוה"ז והכי מפורש פ"ק דקדושין פירות בעוה"ז מדכתיב רודף צדקה וחסד ימצא חיים וגו' ואמר בממון הקרן שגנזו אבותיו הנה הוא לוקח נפשות חכם באותן נפשות שפרנס ימצא בהם הכס וק"ל : שנאמר והלך לפניך צדקך וכבוד ה' יאספך שהאסיפה היא בכל מקום מיתת צדיקים ואמר כבוד ה' יאספך להצילך מדינה של גיהנם כדאמרינן לעיל וק"ל :

דף יב בד"ה ה"ג ר"ח ואי כו' בכרבא וזרעא ובהרודי כו' וזהו בהרודי עכ"ל מהרש"ל הגיה בהדורי ור"ל מלשון חזרה כמ"ש ובחזירתו עוד מוסך כו' ואין צורך דבהרודי מלשון חרישה ור"ל דזורע בחרישתו וכן מפורש בערוך בערך רד גם ע"ש דברי המקשה לפר"ח שאינו כפרש"י וק"ל : ע"ב בד"ה מעלינן כו' ופר"ת מעלינן כו' אם לא בדמים יקרים כמו בני מריון כו' והשתא בהני לא שייך למימר מעלינן כו' דאטו אם האחד כו' עכ"ל פי' כיון דבלא טעם וטענה אמר מעלינן ליה כו' כמ"ש הרא"ש לית לן למימר הכי אלא במקום שחבירו חפץ בה יותר משום דאית ליה ארעא אמצרא דחד אבל בהני שאין לחבירו ארעא אמצרא אי הוה אמרי' מעלינן בלא טעם וטענה רק כאילו בא להפסיד לחבירו שלא יקח א' מיצרא אטו אם הא' כו' ופרש"י בהך דמעלינן ליכא לקיומא לשיטת ר"ת דכיון דמטעם ומטענה אמר מעלינן בהני נמי מה"ט ומטענה הוה אמרי' מעלינן לחלוק כ"א מן השדות וקושטא דהוה תקשה לן דאטו אם האחד כו' דא"כ אין לדבר סוף ודו"ק : בא"ד שהנגר מפסיק בין ב' השדות ואם יחלוקו כל שדה לב' כו' עכ"ל ולאביי דאמר אפילו בכה"ג שיחלוקו כל שדה לשתים משום דבעינא אפוסי אריסי היינו דוקא בב' שדות במקום א' אבל בשדה א' הא אמרינן דמקיש בכור לפשוט דמשמע דפסיקא ליה בפשוט דיהבינן ליה אחד מיצרא והיינו בשדה אחד ומזה שדקדקו התוס' לפרש לשיטת ר"ת שהנגר מפסיק בין ב' השדות אבל אם היה מצד א' של נגר ולא היה דבר מפסיק ביניהם ודאי דיהבינן לכל א' אחד מיצרא אך ק"ל לפי' התוס' כיון דע"כ לכ"א מהם צריכין ליתן הנגרא כדמשמע בשמעתין דליכא מאן דפליג דאיכא קפידא בנגרא מה ירויח האומר לאפוסי אריסי בעינא דאם נחלוק הב' שדות לשתים באורך לפי משך הנגרא ע"כ צריכין אנו לחלק שיהיה חלק האחד מצד ימין לשמעון וחלק ב' הסמוך לנגרא לראובן ומצד הב' יהיה חלק האחד מצד שמאל לראובן וחלק הב' הסמוך לנגרא לשמעון וא"כ יהיה צריך כל א' מהם לב' אריסין [כזה] ואם הא' יהיה באמצע בא' מהן גם חבירו כמו כן יהיה באמצע באחד מהן ואם נאמר לחלוק הב' שדות ברוחבן על רוחב הנגר גם בזה לא ירויח האומר לאפוסי אריסי בעינא ולא יבא כלל חלקו באמצע ואפשר לקיים בדוחק הפי' הראשון ורצונו בב' אריסין ואע"ג שבחד מצרא נמי היה יכול לעשות לו כמו כן ב' שדות ובהן ב' אריסין הנה הוא רוצה שגם חבירו שבסמוך לו יצטרך לב' אריסין אבל מלשון הרא"ש וכ"י נראה שגם לפי' התוס' הוא חושש לחלק כך כדי שיבא חלקו באמצע ויהיה הוא שמור מב' צדדין ולא חבירו ולא ידעתי להולמו והיה נראה לדבריהם דלאביי מה"ט דקאמר לאפוסי אריסי ושיבא חלקו באמצע לית לן למיחש כלל אף אם לא יבא לשני כלום מן הנגרא ע"פ גורל וגם זה הוא דחוק ודו"ק :

מהר"ם

דף יא ע"א ד"ה ולא את השדה וכו' כדאמרינן בקדושין בפ' האומר אין לי אלא בית זרע חומר וכו' מנין לרבות סאה ותרקב וכו' כצ"ל והשאר הוא ט"ס : שם במתניתין אין חולקין את החצר וכו' ולא את בית הבד וכו' ברש"י משמע דגרי' נמי ולא את בית השלחין אבל בהרי"ף ובהרא"ש ובסדר משניות של פירוש הרמב"ם אינו : ע"ב תוס' ד"ה אחד מבני מבוי וכו' ואף לחצרות יצטרכו ליכנס מריב דוחק . ולפי פירוש התוס' הוי תיובתא לרב הונא מסיפא דברייתא דקתני נמצאת הפנימית משמשת לעצמה פירוש שאין אחרות משתמשות עמה וא"כ מן הדין יכולה לסתום כנגד פתח רוחב המבוי ואין בני מבוי יכולין לעכב עליה ותיובתא לרב הונא דאמר בני מבוי מעכבים על הפנימית אם בא לסתום :

דף יב ע"א גמ' בברייתא בית סתום וכו' פרץ פצימיו אין לו ד' אמות בית סתום אין מטמא כל סביביו פרץ פצימיו מטמא כל סביביו כצ"ל והשאר ט"ס : שם דאמר מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו אמר רב ענן אמר שמואל מבואות המפולשין וכו' כצ"ל והשאר הוא ט"ס :

חכמת שלמה

דף יא ע"א גמרא אבותי גגזו במקום שאין כו' גנזתי במקום שעושה כו' כנ"ל : רש"י בד"ה אוצרות כו' בהאי קרא דפרי צדיק כנ"ל : בד"ה נותן לכל פתח ד' אמות להלן מן הפתח כנגדו והרוחב כפי רוחב הפתח כנ"ל : ע"ב רש"י בד"ה אבל מייחד ליה פיתחא ודרך אותו פתח ד' אמות כו' כנ"ל : בד"ה משום פרוק כו' לשם הכא כו' הד"א : ד"ה מתחלקת נ"ל מתחלק כו' : בד"ה שבקש לפתוח כנגד פתחו כנ"ל וכן אח"כ בד"ה תנוס תלירות כו' לרה"ר הס"ד :

דף יב ע"א גמ' קבר שפתחו סתום אינו מטמא כל סביביו פרץ את פצימיו וסתמו מטמא כל סביביו כל זה נמחק : שם דאמר רב יהודה אמר רב מצר שהחזיקו כו' כנ"ל : שנטלה נבואה מן הנביאים כו' כנ"ל : רש"י בד"ה לעיר אחרת לדרך עיר אחרת הס"ד ואח"כ שהמבואות כה הוא ג"כ ס"ד ואח"כ האחרות ג"כ הס"ד : בד"ה בהדורי כו' הזרע אב"א כו' כנ"ל והד"א : ע"ב רש"י בד"ה האי מדויל כו' כשהנהר שם נמשכים ממנו מתמעט ולפעמים שזה כו' כנ"ל :

רש"י

ע"ב תוס' ד"ה כגון זה כופין וכו' תימה אמאי אצטריך קרא בבכור וכו' . ר"ל דבפ' יש נוחלין ילפינן מקרא דיהבינן ליה מדכתיב פי שנים מקיש חלק בכור לחלק פשוט כדמייתו התוס' לעיל מזה ד"ת חלק בכור וכו' פירוש כאילו הוי הכל חלק אחד ולמה לי קרא תיפוק ליה דכופין על מדת סדום דזה נהנה וזה לא חסר הוא : ד"ה מעלינן ליה כנכסי דבר מריון וכו' וד"ה ובתרתי ארעתי אתרי ניגרי וכו' הד"א . ומפרש ר"ת וכו' לא ניתן לך זכות שיש לנו בשדה זו וכו' עיין בהר"ן דביאר זה ביאור רחב : בא"ד ותרתי ארעתי אתרי ניגרי לא קאי אעובדא דההוא גברא וכו' . רוצה לומר משום דבהאי נמי שייך לומר מעלינן כנכסי דבר מריון ואמאי קאמר רב יוסף כגון דא כופין וכו' אלא ענין בפני עצמו הוא וכו' וכן יש לפרש תרתי ארעתי אחד נגרא שהנגר מפסיק ביניהם וכו' אפילו לא היה הנגר מפסיק ביניהם אלא בצד אחד של ב' השדות כגון שב' השדות עומדות לממזרח למערב ועובר הנהר במזרחה של שניהם אם יחלקו כל שדה לשנים אפילו ממזרח למערב דישאר לכל אחד הנהר העובר בצד שדותיו מכל מקום לא יהא לאחד מהן ב' חלקים במיצר אחד אלא שאם יפול הגורל אחד השני חצאי השדות הפנימיות יהיו שני חלקיו במיצר אחד ולא באופן אחר אבל כשהנהר מפסיק בין שני השדות אי אפשר לשום אחד שיהיה כל חלקו על חד מצרא לכך נקטי התוס' ופירשו כגון שהנהר מפסיק בין ב' השדות :

ד"א דף יב ע"א אע"פ שנטלה מן הנביאים כו' · כפרש"י אע"פ שניטלה מן הנביאים שאינן חכמים כו' עכ"ל יש מקשים היאך היתה הנבואה קודם שחרב בהמ"ק באינם חכמים הא אמרינן פרק המלניע ופ"ד דנדרים אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על עשיר גבור וחכם כו' וכולהו יליף להו ממשה ולפי מה שפירש הרא"ש שם פ"ד דנדרים אין הקב"ה משרה שכינתו היינו בקביעות ניחא ובהכי ניחא נמי מה שמקשים דיליף שם עשיר ממשה שנאמר פסל לך והלא דברה עמו שכינה כמה זמנין קודם לכן אלא שלא היה בקביעות ועיין בחידושי הרמב"ן ועיין גם בחידושינו שם : **תדע** דאמר גברא רבא מלתא ומתאמרא משמיה דגברא רבא אחרינא כו' · לכאורה קשה אם חכם הראשון אמרה בסברת הלב בלא נבואה למה לא נאמר כן גם על חכם השני ואפילו לאו בר מזלי' הוא ונראה לפרש דה"ק דגברא רבא אמר מלתא ששמעו אותו מפיו ומתאמרא משמיה דגברא רבא אחרינא שקדם לו ולא שמעו אותו מפיו כגון א"ר אלעזר ואיתימא ר' יוחנן אמר רב פפא ואיתימא רבא שהשני ודאי אמרה ומתאמרא משמיה דראשון אף שלא שמעו אותו מפיו אלא שנפלה נבואה זו בפי האומרים שגם הראשון אמרה וכן יש לפרש לקמן וק"ל : **ע"ב** מיום שחרב בהמ"ק נטלה נבואה כו' · מיום שחרב בהמ"ק ראשון קאמר דבבית שני לא היו נביאים אלא בתחלת בנינו היו חגי זכריה ומלאכי ולא בא למעט הכא אלא מקדם שני אבל בע' שנים שחרב הבית עדיין היו נביאים. ועניין שנטלה מן הנביאים ונתנה לשוטים אין הנבואות שוות דנבואת נביאים ע"י הש"י או ע"י מלאכיו אבל נבואת השוטים ותינוקות אינו אלא ע"י שד דהכי מחלק בפרק הרואה בין החלומות שיש מהן ע"י המלאך ויש מהן ע"י שד ועיין בחידושינו פרק ד' נדרים וק"ל : **טביומי** אתא כו' · בספר יוחסין ע"ש כי כל ימיו היה טוב לישראל עכ"ל ועי"ל ע"ש דקיימא ליה שעתיה דהיינו טב יומי דמזל טבא דיומא גרים ליה. ועי"ל דאמר עליה רב אחא כל המטיבין לו לא במהרה כו' · ולכל הפירושים קשה דהא כבר הוה חתים שמו כך קודם שידע כל זה : **כיון** דמלו עשרה פתח כו' · ובספר יוחסין כתב ודע כי הסמיכה היא בג' אבל למנותו ראש ישיבה צריך עשרה כמו למר בר רב אשי כו' ע"ש : **אמר** רבא ואנא בתרא כו' · לא קללו שימות למי בר חמא לפניו אלא שיגרשה למי בר חמא ואח"כ ישא אותה רבא אבל למי ב"ח היה אם מליאה גרושה כדאמרינן פ' ע"פ לא תבשל בקדירה שבשל בה חבירך ומאי ניהו גרושה בחיי בעלה כו' ומש"ה לא אמר ואנא בתרא דא"כ הוה קללה לרבא שימות לפניו דהא א"א לו שישאנה בענין אחר וק"ל : **יש** לו ב' לבבות כו' · שנאמר איש נבוב ילבב כו' לכאורה לשבח ולמעלה קאמר דאלו יש לו ב' לבבות דומיא דנביבה דמייתי ותירוש ינובב וגו' דנדרש לשון ינובב לשבח אבל רש"י פי' לגריעותא וכהסיא דפרק המקבל י"ג דברים נאמרו בפת שחרית כו' ומחכימת פתי כו' וק"ל :

דף יג תד"ה אית דינא כו' דא"כ יוכל אחד לסלק את חבירו ע"י עילוי דמים בחצר כו' עכ"ל לכאורה קשה למה נקט בחצר טפי מאחר כל דבר ועוד בשויו בלא עילוי דמים נמי תקשי ליה דאחד יכול לסלק את חבירו בחצר שאין בו דין חלוקה ונראה כי דבריו מובנים לפי מה שכתב הרא"ש דדינא דגוד או אגוד קאי אכולה מתני' זולתי אחצר לפי שאינו דבר העומד לעצמו אלא משתמש הוא לבית כו' עכ"ל ועיין בזה בב"י ח"מ סימן קע"א בשם הרמב"ן והשתא הרי"צב"א מפרש לה דדינא דגוד או אגוד קאי אכולה מתני' אף אחצר ואם ישומו הב"ד בשויו ניחא אע"ג דהחצר משתמש הוא לבית הרי הב"ד ישומו החצר ממה ששוה הוא לפי שימושו לבית וכך יתן לו והרי לא יפסיד כלום אבל אי איירי בעילוי דמים בלא שומת ב"ד הרי האחד מעלה על החצר יותר משויו לצרפו לחצירו ולא לפי מה שהוא מפסיד בבית והרי הוא מפסיד את חבירו דבית בלא חצר אינו שוה הרבה ומיהו אי לא מעלהו בדמים אלא כפי מה ששוה לצרפו לחצירו הוי חבירו יוכל לומר אגוד אפי' אם הוא עני כיון שכך הוא שוה למוכרו לאחר אבל בעילוי דמים כיון דלא יכול לומר אגוד שאינו יכול למוכרו כך לאחר וע"כ יאמר גוד הרי הוא מפסיד בביתו וכל היכא דאיכא פסידא לחבירו ודאי דלית לן למימר גוד או אגוד משא"כ בשאר דברים אם מעלהו בדמים הרי יאמר לו גוד ודו"ק : ד"ה כופין את רבו כו' וא"ת אמאי כופין כו' וימכור עצמו כו' דאסור למכור עצמו בעבד כו' כי לי בני ישראל כו' עכ"ל וליכא לאקשויי דהכתי אמאי כופין את רבו לשחררו ואומרים לו חטא כדי שיזכה עבדו טפי הל"ל שיחטא העבד עצמו וימכור עצמו כדי שיזכה די"ל דודאי משום מצות פרו ורבו דהוה מצוה רבה כופין את רבו לשחררו ולעבור בעשה אבל למכור עצמו כיון דלא קייס אלא שבת כל דהו לא דחינן העשה דכי לי בני ישראל וגו' ודו"ק : **בא"ד** דאתי לד עבדות ומשתמש בלד א"א ישאנה בלא קדושין כו' וא"ת וישא ממזרת דלד עבדות כו' עכ"ל בהך קושיא דישא ממזרת נמי צ"ל דישאנה בלא קדושין משום לד ה"א וכ"ה בתוס' בפרק השולח ע"ש והמגיה הכא בדפוס לובלין ומשתמש בלד חירות וישאנה בלא קדושין כו' טעה וק"ל : **ע"ב** בד"ה ואי ס"ד ליה כו' דהא כ"ש דאי לא צריכי תרווייהו להאי ולהאי פריך כו' עכ"ל אין פירושו דלא צריכי תרווייהו להאי ולהאי אלא להדא הן צריכין כגון דהוין ב' כריכות של תורה דבהא ודאי חולקין לכ"ע ולא שייך גוד או אגוד כיון דהשמישן שוין ואין לומר דר"ל באין שוין בדמיהן ושייך ביה גוד או אגוד דמ"מ ע"כ צ"ל המקשה דתרווייהו צריכי להאי כו' דהיינו יהושע ושמואל דומיא דכרך אחד ומסתמא אינן שוין אבל אי הוה מצי איירי בשני יהושע הוה מצינן נמי לאוקמא בדמיהן שוין ושפיר חולקין לכ"ע כמ"ש התוס' לעיל ועוד קשה מאי כ"ש הוא דקאמרי דודאי אית לן למימר גוד או איגוד בצריך להדא מהן טפי מדצריכי תרווייהו להאי ולהאי אבל ר"ל דלא צריכי תרווייהו להאי ולהאי דלא צריכי אפי' אחד מהן כגון שיש לכל אחד יהושע ושמואל בלאו הכי והשתא מלתא דשמואל אפילו בשתי כריכות חולקין מלי אמרי שפיר בכה"ג ושפיר קאמרי כ"ש שטפי אית לן למימר גוד או אגוד בצריך כ"א לתרווייהו מלא צריכי האי והאי לכל אחד מהם ותו לא מידי ודו"ק :

דף יד בד"ה שאם בא לחתוך כו' ופ"ה כגון תורה בכ"א כו' אבל תורה ונביאים כו' עכ"ל אף שגם התוס' פירשו לעיל דהך דב' כריכות איירי בב' ענינים כגון יהושע ושמואל מ"מ איכא לפלוגי דדוקא בכה"ג יהושע ושמואל דכולה נביאים איכא בזיון בכ"א לחלקן משא"כ הכא דאיירי בתורה ונביאים ולכך הוצרך לאתויי מפי' רש"י ודו"ק : **בגמרא** נשתיירו שם ב' טפחים שלא יהא ס"ת נכנס כו'. יש מקשין נ"ל הנך ב' טפחים באורך הארון לס"ת דהא בהנך ב' טפחים שנשתיירו ברוחב היתה מונח שפיר הס"ת והיה יוצא ונכנס שם שלא בדוחק וי"ל שהארון לאורכו היה מונח מצפון לדרום אבל כותל מערבי והיה מונחין הלוחות ארכן לרוחב הארון זה אצל זה מצפון לדרום דהיינו ראשו אנכי למערב וסופו אשר לרעך למזרח שיהו נקראין כן לכ"ג הבא לשם ביוה"כ ולכך בדרך הזה נמי היתה מונח הס"ת שם ראשה למערב וסופה למזרח באותן ב' טפחים שנשתיירו באורך הארון שתהיה נקראת כך לכ"ג הבא לשם כדרך שאמרו לגבי המזוזה : **ודע** שהתוס' בפ' שתי הלחם כתבו ע"פ הירושלמי דהלוחות אורכן ו' ורחבן ג' ומונחות אורכן לרחבו של ארון ויכול ליישב הלוחות עם שברי הלוחות ארבעתן זו אצל זו ומשעתין נמי יש לפרש כן רוחבן ששה בין שתיהן זו אצל זו לרוחבן ואוכלות בארון י"ב היינו בין לוחות ושברי לוחות כשהיו מונחות זו אצל זו לרחבו של ארון עכ"ל ע"ש אבל רש"י ז"ל לא פירש כן במשעתין אלא ששברי הלוחות היו מונחות תחת הלוחות כדברי התוס' הראשונים דהא בדברי דר"מ לא הוזכרו בברייתא כלל שברי הלוחות וע"פ הדברים האלה נראה ליישב מה שדקדק רש"י לפרש בדברי ר"י שהיו מוטלות הלוחות על רוחבן ולא על חודן עכ"ל ולא פירש כן בדברי ר"מ משום דבדברי ר' יהודה שהזכיר שברי לוחות הוה אמינא לפרושי שפיר שהיו מונחות על חודן ואוכלות בארון י"ב היינו בין לוחות ושברי לוחות שהיה עוביין ג' והיו מונחות זו אצל זו לרוחבו של ארון וכן מפורש בבמדבר רבה פ"ד וז"ל שהלוחות ושברי לוחות על צדיהן היו מונחות לפי שלא היו עבות אלא ג' טפחים כו' עכ"ל אבל רש"י מיאן לפרש כן במשעתין שהרי לא הוזכרו שברי לוחות בדברי ר"מ בברייתא ודומיא דהכי אית לן לפרושי בדברי ר"י ודו"ק : **שם** רק לרבות שברי לוחות כו' ולא ניחא ליה לרבות עמודין שלא הוזכרו בתורה כלל וק"ל : **ע"ב** שם בתרי פוסכי היכי יתיב כו' וקים להו דס"ת של משה היה בשל גויל ולא בקלף ועוד דשל משה מסברא היה במלוא מן המובחר דהיינו בגויל כמ"ש הר"ן פרק המוליא יין ע"ש : **תוס'** בד"ה בפורענותא כו' וא"ת ולמ"ד מעולי גולה היה לכתביה כו' עכ"ל אע"ג דהאי תנא סבר דבימי משה היה משמע להו דליכא מ"ד דפליג אסדרן של כ"ד ספרים כדקתני הכא וק"ל :

ח"א דף יד ע"א אין עושין ס"ת לא אורכו יותר על היקפו כו' · א"ל בגויל ו' כו' נראה דנתנו לתורה האי שיעורא כעין הלוחות שהיו אורכן ו' ורוחבן ו' כדלקמן וה"נ אורך ס"ת והיקפו ו' דהיינו כעין רוחב הלוחות מיהו עביו של ס"ת לא היה ג' כעין הלוחות דזה א"א כיון דהקיפו ו' ע"כ בעוביו לא הוה רק שני טפחים וק"ל : **רב** הונא כתב ע' ס"ת ולא אתרמי כו' · הכא איכא לפרושי דלעצמו כתבן עד דאתרמי ליה דאשכחן דעשיר היה כדאמרינן בתענית ביומא דעיבא מפקי ליה בגוהרקא דדהבא וע"ש אבל מה שמפליגו דר' אמי כתב ד' מאות ס"ת אע"ג דגם הוא עשיר הוה כדאמרינן פרק אלו מציאות דמגא אודיא דדינרי מ"מ אינו דומה דלעצמו כתב כ"כ ס"ת דהא לא הוזכר לגביה עד דאתרמי ליה ויש לפרש שכתבן לאחרים קאמרי ורב המנונא א"ל דזה א"א לאדם א' לכתוב ד' מאות ס"ת ודלמא מה שמשמעתם שכתב ד' מאות ס"ת היינו לתינוקות תורה צוה לנו משה וגו' כדאמרינן פ' לולב הגזול משיתחיל הקטן לדבר אביו מלמדו תורה צוה וגו' וק"ל : **שבו** עמודין כו'. כתבו התוספות נראה לר"ת דסימן להעמדת ישראל היה כו' עכ"ל ואני מוסיף בזה דהני ב' עמודין רמז לב' עמודי ישראל שהן בית יהודה ובית יוסף כמפורש בכמה מקראות וע"כ תלה בתבנית את יוסף לפי שהא' מהעמודים הוא לתבנית את יוסף שנקרא שור לכך עשה כסף ולא זהב שלא להזכיר עגל ואפשר עוד שלא להזכיר מעשה ירבעם שבא מיוסף שעשה שני עגלי זהב שבדן ובית אל וק"ל : **ע"ב אשר** נקרא שם שם ה' צבאות וגו' מלמד שהלוחות ושברי לוחות כו' · כי הלוחות הם מעשה ידיו וכן אותיות של שמו ית' שהיתה לפניו כתובה טרם שנתנם באו שמורה ע"ג אש לבנה ואמר ה' צבאות ע"ש ב' צבאות עליונים ותחתונים לוחות הקיימים כמו צבא שלמעלה והשבורים כמו צבא שלמטה ההווה והנפסד ואמר יושב הכרובים הן שני הכרובים שעל הכפורת לרמז שהוא יושב בכסא כבודו למעלה מב' הצבאות וכן לפי הדרש שהשם וכל כנוייו מונחים כו' ע"ש הב' צבאות כי צבא של מעלה משתמשים בשמו הגדול וצבא של מטה משתמשים בכינוייו לפי מדותיו ודרכיו שמתנהג עמהם וכמ"ש בעוה"ז אני נקרא בא"ד ואמר יושב הכרובים כפי הכונה זו כמ"ש לעיל וק"ל : **אשר** שברת ושמתם מלמד שהלוחות ושברי לוחות כו' · לפי פשוטו ושמתם בארון אריפא דעניגא קאי דכתיב פסל לך שני לוחות אבנים כבראשונים וגו' ואכתוב וגו' דהיינו לוחות השניים ואם נאמר דמדביקה הענין וסמך ושמתם בארון לאשר שברת דרים ליה דקאי נמי אשברי לוחות א"כ מאי קאמר ואידך כו' אר"ל אשר שברת יישר כחך כו' דהכתי תקשי ליה לפום הך דרשה שינוי הענין וסמיכות ושמתם בארון לאשר שברת ואם נאמר דמשמע ליה אשר שברת יתורא דקרא היא דלא ה"ל למכתב אלא אשר היו על הלוחות הראשונות ואנא ידענא דהיינו הם אשר שבר משה ומ"ה דרש ליה דלכך נכתב למדרש מיניה אשר שברת ושמתם מלמד כו' דא"כ אליביה נמי תקשי מה ידרוש באשר שברת דכתיב בפ' כי תשא דלא כתיב גביה ושמתם ואם נאמר דההוא קרא דפ' כי תשא אצטריך לגופיה וליכא יתורא א"כ ההוא קרא דמשנה תורה נמי לאו יתורא הוא דכמה דברים נשנו במ"ת ולא דרשינן בהו מידי מיהו למסקנא ניחא דמההוא קרא דפ' כי תשא נמי מדלא כתיב גביה ושמתם דרים מיניה יישר כחך ששברת והפשר דאליביה נמי פריך ואידך ור"ל קרא אידך דהיינו קרא דפ' כי תשא כיון דלא כתיב גביה ושמתם מאי דרים ביה ומסיק כדר"ל ודו"ק : **תחלת** דבר ה' בהושע וכי זכו' . ולא ניחא להו לפרש כפרש"י בחומש כמו תחלת דבורו כו' דאם כן למאי אצטריך לאשמועינן דמסתמא זה היה תחלת דבורו וק"ל : **ד'** נביאים כו' · שנתנבאו באותו פרק כו' · וג' מלינו דבפרק א' נתנבאו בימי מלך עוזיהו אבל מיכה לא מלינו שנתנבא אלא בימי יותם ויש לייעב ודו"ק : **ולקדמיה** להושע ברישא כו' · דמי שניבא תחלה לקדמיה ויש לעיין בסדר של תרי עשר כפי סדרן לפנינו אמאי הפסיק בספר יואל בין הושע ובין עמוס שהיו בפרק אחד ורש"י בספר יואל פירש שהיה יואל בן שמואל ואם כן לקדמיה ובשם ה"נ כתב שהיה בזמן מנשה וא"כ לאחריה וכן קשה למה הפסיק בין ספר עמוס ובין ספר מיכה בספר עובדיה וספר יונה דעובדיה לקדמיה שהיה בימי אחאב וק"ל : **ירמיה** טוליה חורבנא כו' · לאו דוקא כוליה אלא רוביה כוליה דהא אשכחן כמה נבואות דנחמות בירמיה וכן ישעיה כוליה נחמתא לאו דוקא דכמה נבואות דחורבנא איכא התם אלא רובא ככוליה נחמתא וק"ל : **ולמ"ד** איוב בימי משה היה לקדמיה כו' ה"נ ה"מ למיפרך למ"ד איוב בימי אחשורוש היה ומ"ד בימי כשדים היה לאחריה אלא דקושטא קמסיק הכא תלמודא דמשה כתב ספרו ופ' בלעם ואיוב והיינו כמ"ד בימי משה היה ואתחולי פורענות כו' ועיין בתוס' דרך אחרת וק"ל : **איידי** דזוטרא מירכס וכו' · ומטעם זה חשיב תרי עשר נביאים כחדא כדמוכח סוגיא דמשעתין והפייטן במוסף יום שני דשבועות חשיב נביאים ח' וכתובים י"א ועם ה' חומשי תורה הוי כ"ד ספרים וכן עיקר ודו"ק : **פורענות** דאית ליה אחרית כו' · באיוב נמי כתיב וה' ברך את אחרית איוב מראשיתו וגו' וי"ל דההוא אחרית מדומה הוא בעוה"ז משא"כ ההוא אחרית דרות שהוא דוד שהוא אחרית ותכלית שנמור שריוהו להקב"ה בשירות כו' · ולכך מייתי הך ולא סגי ליה בפשיטות אחרית דדוד ועניין זה כתבו התוס' וק"ל : **למה** נקרא שמה רות שילא ממנה דוד שריוהו כו' · לפי שהרבה שמות טעמם מפורש בתורה לזה כאו רז"ל במדרשות לתת טעם גם לשמות שאינן מפורשים וכדאמרינן פ"ק דברכות מנלן דשמא גרים דכתיב אשר שם שמות וגו' ומיהו בשם כזה שילא בגיותה לא מלינו שדרשו בו אלא במי שיש בו עוד שמות כגון ביתרו ובלעם ויש לפרש דהכא לא על שמה שאלו למה היא רות אלא על ספר רות למה נקרא שמה רות ולא נעמי דתחלת הענין ועיקרו מדבר בה ואף שמלת ספר הוא לשון זכר קאמר הכא שמה בלשון נקבה ע"ש שנקרא רות וקאמר דלכך נקרא הספר רות שזה הוא עיקר ועניינו שילא ממנו

חכמת שלמה

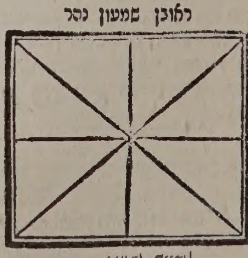

דף יג ע"א רש"י בד"ה חד גיסא כו' פלגינן לה בקרנזול כו' כצ"ל . ואחר דבור זה מצוי ציור כזה* : **בד"ה** לית דינא שזה יכול לומר לא שלך אקנה ולא שלי כו' כצ"ל :

תוס' בד"ה כופין את כו' הא היא מרגלא ליה פירוש שיכול להכשיר זרעו ע"י שישא בני שפחה כו' כצ"ל :

ע"ב גמ' חסורי מחסרא נמחק : **רש"י** בד"ה בנייתוס הס"ד : **תוס'** בד"ה ועושה בראשו כו' לספר בסופו ע"כ כו' כצ"ל :

דף יד ע"א גמ' אוכלות בארון י"ב כו' כצ"ל : רש"י בד"ה בספר תורה כו' ס"ס כו' וגו' אכין ורקין שני מיעוטין הן כצ"ל והד"א :

ע"ב גמ' נפיק מיניה ומנח עילוי כו' כצ"ל :

מהר"ם

דף יג ע"א גמ' פליגא בקרנזולי הציור המצויר בספרים אין בו ממש והציור הנכון לפרש"י הוא זה אע"ג שראובן שבמקצוע מערבית צפונית הוא קרוב יותר לנגרא שבצפון יותר משמעון שיש לו חלק בצדו במערבית דרומית וכן שמעון שבמקצוע דרומית מזרחית הוא קרוב יותר לנהר שבמזרח יותר מראובן שיש לו חלק בדרומית מערבית אין קפידא בזה כ"כ כיון שכל החלקים נוגעים ונמשכים עד המרכז שבאמצע ומשם קרוב לכל החלקים בשוה לנהר ולנגרא ואפשר שמטעם זה פירשו התוס' בשם ר"ת שמזרח וצפון נהרא ומערבא ודרומא אנגרא וק"ל : **תוס'** ד"ה אית דינא דגוד או אגוד נראה לר"י וכו' ואין נראה לריצב"א דא"כ יוכל לסלק אחד את חבירו ע"י עילוי דמים בחצר שאין בה דין חלוקה. והלשון מגומגם ואי אפשר לישבו והפשתי בכל הפוסקים והחבורים שנתחברו על שטת הגמרא ולא מצאתי בהם לשון ריצב"א שמביאים התוס' עד שיגעתי ומצאתי בספר אגודה בפרקין שכתב לשון זה הלכתא אית דינא דגיד או אגוד פירוש אפי' בדמים יקרים ואין נראה לריב"א דא"כ כל עשיר יסלק עני שותפו בדבר שאין בו דין חלוקה עכ"ל ובלתי ספק שהן הן הדברים שכתבו התוס' בדבור זה בשם הריצב"א וטעות נפל בספרים וצריך לגרוס בתוס' כלשון זה שכתוב בספר אגודה בשם ריב"א :

דוד שהוא האחרית ותכלית הגמור שריוהו כו' וק"ל: ע"י י' זקנים כו' · לא חשיב דוד שכתבו בהדייהו אבל בפרש"י בריש ספר תהלים לקח לו דרך אחרת וחשיב דוד ושלמה בהדייהו ומפיק הימן וידותון ואפשר דמפרש הימן זה משה כדפריך לקמן וכתב אין ידותון שבספר זה אלא ע"ש הדתית כו' ולפי זה לגירסא שכתבו התוס' דגרסינן שלמה י"ל דגרסינן שפיר אסף אלא דל"ג ידותון וק"ל: ע"י מלכי צדק פרש"י נאם ה' לאדוני שב כו' · בפ' חלק אמרינן דאליעזר אמר לשם כן והיינו מלכי צדק והיינו שם כי הוא חבר ויסד מזמור זה כמו שא"ל אליעזר ודו"ק:

דף טו תד"ה ירמיה כתב ספרו וספר מלכים והא דלא כתב ישעיה כו' ואפילו ספרו לא כתב עכ"ל ומה"ט מהושע מעמוס ומיכה שהיו באותו הפרק לא קשיא להו שאפי' ספרם לא כתבו אך ק"ק חזקיה וסיעתו אמאי לא כתבו נמי ספר מלכים דליכא למימר משום שלא היו בזמן סוף ספר מלכים דא"כ לא תקשי להו נמי מידי מישעיה אלא ע"כ דר"ל דה"ל לכותבו עד זמנו וירמיה הוה ליה לאסוקי כמו בעזרא והא דלא תקשי להו אמאי לא כתב שלמה ספריו משלי שיר השירים קהלת די"ל לפי שבסוף ימיו נטרד ממלכותו וכתיב נשיו הטו וגו' ולא כתבו ספריהם רק בסופן לפני מותן כפי' רש"י ודו"ק: **בד"ה** איוב לא היה כו' א"כ מאי קאמר שמו ושם כו' עכ"ל ולא קשיא להו מאי קאמר עליך אמר קרא איש היה בארץ עוץ איוב שמו דהכולה מעשה דאיוב ויסורין שבאו עליו פריך ודו"ק: **ע"ב** בד"ה בלעם כו' כל ששמו ושם אביו בנביאות כו' עכ"ל ק"ק דא"כ ברכאל נמי נביא היה ואמאי לא קחשיב בברייתא הכא ח' נביאים ולמאי דמסיק אליהו בן ברכאל מישראל הוה ניחא קצת דאפשר דברכאל עיקר נבואתו לישראל הוה וק"ל:

ח"א דף טו ע"א ירמיה כתב ספרו כו' · עיין כל הסוגיא בתוס' ובחידושינו בהלכות: ויחס של דברי הימים עד לו מסייע ליה כו' · עיין פי' רש"י והוא דחוק דהא בד"ה לא נזכר יחוס עזרא עצמו גם קשה באמרו לא עלה עזרא כו' שתלה הדבר בעלייתו והתוספות גם מהרש"ל גם בפי' ע"י נדחקו במה שאמר עד לו ונראה לפרש דבדברי הימים קחשיב יחוס מאהרן עד שריה שהוא אביו של עזרא ועזרא גופיה לא נתייחס שם בשמו וז"ש עד לו ולא עד בכלל ואמר מסייע ליה שלא ייחס את עצמו עד שעלה דבספר עזרא כתיב עזרא בן שריה גו' וחשיב יחוסו עד אהרן הכהן וסיים הוא עזרא עלה וגו' דהיינו שייחס עצמו ועלה ודו"ק: **א"ל** ר"ש אפשר ס"ת חסר אות אחת כו' · ר"ש נמי חש לקושית ר' יהודה אפשר משה מת וכתיב וימת משה דבחייו ודאי לא היה כותב כך דמחזי כשקרא שכותב וימת משה ועדיין לא מת וכן הגירסא בפרק הקומץ אפשר משה חי וכותב וימת משה עבד ה' אלא כו' ור"ש קאמר דודאי ס"ת של משה לא חסרה אפי' אות אחת וכולה הוא כתבה בחייו ומיהו לא מיחזי כשיקרא דכולה ס"ת עד וימת משה הקב"ה אומר ומשה אומר וכותב וכאן מן וימת שינה שהקב"ה אומר ומשה כותב ולא היה משה אומר ומ"ה לא מחזי כשיקרא שהרי לא היה אומרה בשעת כתיבה כמו בשאר כל התורה והוסיף עוד לומר דגם הכתיבה מוימת משה נשתנה משאר הכתיבה שהיה בדיו וכאן בדמע דלא הוה כתב גמור כההיא דפרק המביא גט רושם להם ברוק ולכך לא מחזי כשיקרא כלל לא האמירה ולא הכתיבה והא מייתי כולה מלתא מברוך דכתיב מפיו יקרא אלי דמשמע שגם ברוך הכותב היה קורא והיה הכתיבה בדיו וכיון דבמשה שינה שלא היה הכותב קורא גם שלא היה בדיו רק בדמע לא מחזי כשיקרא לא הקריאה ולא הכתיבה ורש"י בפרק הקומץ פירשו בע"א דהכי מייתי ראיה מברוך דקאמר מכאן ואילך משה כותב בדמע ולא היה אומר אחריו מרוב צערו כן בברוך מפיו יקרא ולא היה אומר אחריו משום דקינות הוו עכ"ל ע"ש ועיין בע"י בפי' הרשב"א שכתב בזה ב' גרסות ואין להאריך: **איתן** האזרחי הוא אברהם כו' · וכתיב התם מי העיר ממזרח וגו' · ובפרק חלק דרשינן האי קרא אאברהם ע"ש ויש לדקדק דמנלן דאיתן האזרחי הוא אברהם מהך דרשה גופה אימא הימן האזרחי הוא אברהם ואפשר שסמך עצמו דאיתן הוא אברהם ע"ש ירח האיתנים דדרשינן ירח שנולדו בו איתני העולם שהן האבות ומיהו משמע ליה אברהם ולא יצחק ויעקב מדרשה דאזרחי וק"ל: **איוב** בימי משה היה כתיב מי יתן איפוא ויכתבון וגו' וכתיב התם ובמה יודע איפוא וגו' · ירצה שהוא נדרש כן מתמעטות לשון הכתוב שאמר מי יתן ואיפוא הוא הכותב שיכתוב מילי עתה ולפי שראינו שנתקיימה מחשבתו ונתנו דבריו ליכתב ולא הוזכר מי הכותב אמרו שעל הכותב משה אמר כך שעל אותו כותב נרמז שהיה מתמעט בלשון זה שאמר ובמה יודע איפוא ופריך ואימא בימי יצחק כו' ואימא בימי יעקב כו' שהיו ג"כ סופרים ויושבים בישיבה כדאמרינן בפ"ב דיומא מימיהן של אבותינו לא פסקה ישיבה מהן היו במצרים ישיבה עמהן כו' והיו ג"כ משתמשין בלשון זה ומסיק מאיפוא דהאי קרא דכתיב ויוחקו בספר משמע דעל הנקרא מחוקק בתורה קאמר הכי ואע"ג דכתיב בתהלים יהודה מחוקקי אינו אלא מדברי קבלה ועוד דהכתוב לא בא לסתום אלא לפרש ואי אשבט קאי לא ידענו מי היה המחוקק משבט ההוא ודו"ק: **מי** דמי הכא עוץ התם עץ ה"ק להו משה כו' שבנותיו ארוכים כעץ ומגין כו' · דימה בכ"מ שנות רשעים הקצרים לעשב כי כחציר מהרה ימלו ושנות צדיקים הארוכות לעץ ולאילן שהוא קיים לשנים רבות וכמ"ש בפרות רשעים כמו עשב וגו' צדיק כתמר יפרח כארז וגו' גם שהוא מגין לדורו כמו שמגין האילן בצילו וכמ"ש בענין סר צלם מעליהם שמת איוב שהיה מגין עליהם אך יש לדקדק כיון דהג"ש ליתא מגלים דאיוב משתעי קרא ומנלן דאיוב בימי מרגלים היה וכפרש"י בחומש שפתם דבריו היש בה עץ אם יש בהם אדם כשר שיגין כו' וע"כ נראה לפרש במה שהוסיף הכא לומר שבנותיו ארוכות כעץ הוא רמז לאיוב כי כמו שהעץ אחר שעמד שנים רבות אם יקצצו אותו עם ענפיו שוב גזעו מחליף לעמוד עוד שנים רבות כדאמרינן פרק הספינה צדיק כתמר יפרח כארז אם נאמר תמר למה נאמר ארז כו' דלכך נאמר ארז מה ארז גזעו מחליף אף צדיק גזעו מחליף ע"ש וזה הענין נתקיים באיוב אחר שנכרת זרעו ובני ביתו שהם רמז לענפי אילן ועליו כמעט שאף הוא נכרת ולא נשאר רק גזעו היה שוב מחליף בכפליים מברכתו וק"ל: **אלא** מעתה ולרש אין כל כו' · מי הוה ופרש"י וסיפא דקרא ותהי לו לבת מי הוה משום דכתיב ותהי עכ"ל אבל תריצא דקרא ב' אנשים היו כו' לעשיר היה וגו' דודאי נמי אינו אלא משל ומיהו ליכא לאקשויי ביה מי הוה דאפשר דנקט קרא למשל בדבר שהיה ונברא אבל ותהי לו לבת ודאי אינו אלא משל שלא היה ולא נברא וק"ל: **איוב** מעולי הגולה היה ובית מדרשו בטבריא כו' · ודכתיב איש היה בארץ עוץ הוא קודם שעלה מן הגולה וכן למ"ד לעיל בימי המרגלים היה בא"י כדכתיב סר צלם מעליהם היינו אחר כל המעשה דאיוב שהיה בארץ עוץ נתיישב בא"י עד יום מותו וק"ל: **ע"ב** ז' נביאים כו' בלעם ואיוב כו' · בתוספות כדאמרינן במגילה כל שמו ושם אביו בנביאות בידוע שהוא נביא בן נביא עכ"ל וקשה דא"כ למאי דס"ד דאליהוא נכרי הוה אמאי לא חשיב נמי ברכאל אביו וי"ל ח' נביאים באוה"ע וע"כ נראה דהיא כללא דשמ' מגילה לא נאמר אלא בנביאי ישראל ואפשר דהכא שמיך שהיה אביו של בלעם נביא כדאמרינן במדרש מדכתיב בנו בעור בנו הוא בנביאות מכלל שהיה מיהת נביא וק"ל: **מותיבי** שבעה נביאים נתנבאו לעכו"ם ואלו הן כו'. ואליהוא בן ברכאל הבוזי כו'. פרש"י ע"כ מדייתיה קרא בשמו ושם אביו ושם משפחתו ישראל הוה ואית דאמרי ממשפחת רם היה היינו אברהם ועוי"ל שהם שמות שקורא בו ישראל ולא עכו"ם: **חסיד** היה באה"ע ואיוב שמו ולא בא לעולם אלא כדי לקבל שכרו כו' · יש לפרש בזה לפי שחסידי ישראל אינן באין לעולם כדי לקבל שכרן בעוה"ז עולם שעובר רק לעבוד עבודת ה' בעוה"ז כדאמרינן היום לעשותן ולא היום ליטול שכרן משא"כ בא"ה כדכתיב ומשלם לשונאיו אל פניו ואמר כי איוב אף שהעיד עליו המקרא שאין חסיד כמוהו לא נעשה בו כמדת האמור בחסידי ישראל אלא כאחד מבני שאר האומות ולא בא לעולם אלא כדי לקבל שכרו בעוה"ז ולפי שיש לבעל דין להרהר בזה וע"כ אמר כי הנה תראה במדת צדיקים שבישראל שהקב"ה מביא עליהן יסורין בעוה"ז כדי למרק עונותיהן כאמור באברהם שעמד בעשר ולא הרהר אחר מדותיו כדלקמן וכן בשאר צדיקי ישראל אבל באיוב הביא הקב"ה עליו יסורין למרק עונותיו בעוה"ז כדי לתת לו שכר טוב לעוה"ב התחיל הוא מחרף ומגדף והרהר אחר מדותיו וע"כ כפל לו הקב"ה שכרו כדי לתת לו שכרו משלם בעוה"ז לטורדו כו' כדאמרינן פרק אין דורשין הצדיק והרשע כל א' יש לו שני חלקים א' בג"ע וא' בגיהנם זכה צדיק נוטל חלקו וחלק חבירו בג"ע כו' נתחייב רשע כו' נוטל חלקו וחלק חבירו בגיהנם כו' ואין הקב"ה מקפח שכר הרשע ונותן לו שכרו כפול בעוה"ז שהוא חלק צדיק שבעוה"ז ודו"ק: **איזה** דור שכולו הבל הוי אומר זה דורו של שפוט כו' · לפי שע"כ כל הענין שבאו ג' ריעיו להוכיחו כמפורש במקרא השיב להם כי זה הדור כולו הבל ואין מי הראוי להוכיח כדלקמן דור ששופט את שופטיו וק"ל: **איזה** דור שנתבקשו בו נשים יפות הוי אומר זה דורו של אחשורוש כו' · וא"ת כיון דלא נמצאו יפות כבנות איוב למה לא לקחו אותן למלך וי"ל כדאמרינן בפ"ק דמגילה וכסיל יפרוש אולת זה אחשורוש דכתיב ויפקד המלך פקידים מאן דס"ל ברתא איטמרא מיניה ודאיוב נמי הוו מטמרן מיניה ומיהו כדמקשי ואימא בימי דוד כו' המ"ל הכי דא"כ אמאי לא הביאו מבנותיו למלך כיון שלא נמצא כמותן דמיניה לא הוו מטמרן כדאמרינן נמי התם כל ערום יעשה בדעת זה דוד כו' אלא דבלאו הכי דמי ליה שפיר וק"ל: **איוב** בימי מלכת שבא כו' · איוב בימי כשדים כו' ר"ל בימי מלכות שבא שהיתה בימי שלמה ומ"ד בימי כשדים דהיינו בימי נבוכדנצר כפי' רש"י ונראה לומר דכמה פעמים כתיב שבא וכשדים במקרא שלא בזמנים הללו אבל לפי שנאמר ותפול שבא ותקחם וגו' בלשון נקבה מה שלא נאמר כן בשום מקום רק במלכות דשבא דגבי שלמה שכל הענין נאמר בלשון נקבה וכדמפרש לקמן מלכותא דשבא וכן בכשדים מעולם לא היו לעם רק בימי נ"נ שנאמר הן כשדים זה עם לא היה וכאן זכרם לעם שמנו ג' ראשים וגו' וע"כ אמרו דבזמן נ"נ היה מה שנעשו לעם וק"ל: **ודינה** בת יעקב נשא כתיב הכא כדבר אחת הנבלות כו'. כי על הרוב נמצא שם נבלה במקרא לגבי נקבה הנבעלת בזנות ולפי שכתוב הנבלות בה' הידיעה אמרו שהכתוב בא לפרש ולא לסתום והיא הראשונה הנזכרת תחלה בתורה שנבעלה בזנות והיא עדיין בבית אביה וכת"י היכמא די ממללן חדא מן נשיא דעבדן קלנא בבית אבהתון כו' ע"ש: **ס"ל** דמישראל הוה לבר מי"א כו' · גם דאיכא למימר דמבני בניו של יעקב הוה ונשא דינה בת יעקב מ"מ קודם מתן תורה לאו ישראל מקרי אלא בני נח מא"ה הוא ועי"ל דאין סברא דאחד מיוצאי חלציו דיעקב ישא בתו וק"ל: **בתר** דשכיב משה מי שרתה כו' · והאמר מר בקש משה שלא תשרה כו' בפ"ק דברכות שזו א' מג' דברים שבקשתמה ונתן לו ופרש"י שם שהרי לסוף שאלתו כתיב גם את הדבר [הזה] אשר דברת אעשה וגו' ובחומש פרש"י על מימרא דמתניתין ואין דבריו של בלעם ע"י שריית שכינה אלא נופל וגלוי עינים כגון ואלי דבר יגונב כו' עכ"ל ובפירושו לאיוב הוסיף בזה דכל הנבואות לא"ה לא היו אלא כעין זה בסתר ובגניבה ע"ש וכ"ה במדרש לבלעם נאמר נופל וגלוי עינים אלולי שהיה נופל לא היה רואה וכן איוב בשעה שבאו ג' ריעיו א"ל לא נופל אנכי מכם כמותכם כו' אבל דבריו אלו סותרים סוגיא דמתניתין דא"כ מגליה דאיוב מישראל הוה דהא אחר בקשת משה נמי היה להם הנבואה בסתר שלא ע"י שריית השכינה כמו בבלעם ובעיקר הקושיא מבלעם נ"ל דלאו קושיא דה"ק תלמודא בתר דשכיב משה מי שרתה כו' דלא בקש אלא עד אחר מותו וכולהו תנאי לבר מי"א לבתר דשכיב משה היה איוב אבל נבואת בלעם הוה בחיי משה ודו"ק: **אימא** בנבואה כו' · א"כ למה זה הבל תהבלו למה לי לכאורה דבנבואת אמת קמיירי דומיא דחזון ישעיה וגו' אבל לישנא דלמה לי שהוא קושית הייתור אינו מדוקדק דלא הל"ל אלא א"כ למה זה הבל וגו' שהוא קושיית הסותר וע"כ נראה לומר דודאי למאי דבעי למימר נמי דאימא בנבואה כו' איוב לנגאי קא"ל ובנבואת שקר קאמר דכתיב חזון שקר וגו' ולא מייתי מחזון ישעיה וגו' אלא שהיא לשון נבואה וכיון שסתם בקרא לכתוב חזיתם ע"כ הכי מפורש חזיתם קראתם כולכם לנבואה אני בהבל ושקר וא"כ מלת למה ל"ל דהכי ה"ל למיכתב כולכם חזיתם הבל תהבלו אבל אם תפרש חזיתם מלשון שטוף בזימה ניחא דה"ק להו כולכם חזיתם ושטופים בזימה ולמה זה הבל תהבלו להוכיחני בהבליכם כי אין אתם ראוים להוכחה כדלעיל דור שכולו הבל ואפשר שא"ל כן לפי שמאדם מאשתו ולזה נסמך זה המאמר לדלעיל וק"ל: **א"ל** טול קיסם מבין עיניך א"ל טול קורה כו' · ובגירסת הילקוט טול קיסם מבין שיניך כו' ומליצו בלשון הזה קיסם לחצוץ בו שיניו ויתיישב בזה המשל שהאחד גזל מריש ותקנו במעלה ובכסיל ובנאו בבירה והשני גזל ממנו הקסמים ושפאים ותקנם לחצוץ בו שיניו הנה הראשון אומר לשני טול קיסם מבין שיניך שגזלת ממני והשיב לו השני טול קורה גופה שבנית בבירה שהוא תמיד מבין עיניך ותשובתך קשה דאף אם אין אתה חייב לקעקע כל הבירה ותשלם דמים מפני תקנת השבים כדתנן פרק הניזקין מכל מקום הגזילה בבירתך תמיד בין עיניך וק"ל: **א"ל** כספך היה לסיגים א"ל סבאך כו' · האי קרא ישעיה קא"ל ומייתי ליה אדור ששפטו את שופטיו דמשמע נמי דבהכה"ג קמיירי דכתיב בתריה דהאי קרא שריך סוררים וגו' דמשמע דעם השרים ושופטים מדבר ושינה הלשון בכסף היה לסיגים ובסבאה לא כתב היה כי לשון כספך היה לסיגים משמע שהיה כסף מעיקרא ונתהוה אח"כ לסיגים כי הלוקח היה מזייף סיגים שלו שיהא נראה למוכר ככסף ויתן לו המוכר יין טוב וכשהוא בא ליד המוכר הוא נראה ככסף ואחר שנתן ומדד ללוקח היין נשתנה ונראה ביד המוכר לסיגים שאם היה נותנו לוקח ליד המוכר והיה נראה מעיקרא כסיגים היה לו למוכר טענה גמורה שע"כ נתן לו היין מהול במים אבל השתא שבא לידו נראה ממש ככסף אף הוא אין לו טענה על שנתן לו היין מהול במים כיון דלפי דעתו היה נותן לו כסף גמור וק"ל: **מאי** מלכת שבא מלכותא דשבא. לכאורה קשה דכל הענין הנאמר שם במלכת שבא בלשון נקבה עד שמסיים ותפן ותלך לארצה היא ועבדיה משמע כפשטיה דקרא דנקבה היתה ולמה לא נאמר כן בשאר מן המלכיות ע"ש מלכותא ויש לפרש דה"ק כל האומר מלכת שבא אשה היתה שאין היא מולכת אלא שהיא אשת המלך וע"כ נקראת מלכת שבא שפי' מלכת אשת מלך שבא כדרך כל המלכיות אינו אלא טועה ומאי מלכת שבא שהיא בעצמה מלכתא דשבא והיא בעצמה מולכת וכן עוד היום יש מלכיות שאשה מולכת שם וק"ל: **שאמרת** לו קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כו' · לא הרהר כו' מדכתיב משוט בארץ ומהתהלך וגו' אמרו ברמז על אברהם שנאמר בו האי לישנא קום התהלך וגו' ולזה לא מייתי קרא דלעיל מיניה באותה נבואה עצמה דכתיב כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה וגו' ועוד נראה משום דמהאי קרא דמייתי יליף ר"א בפרק המוכר פירות דקני קרקע בהילוכה לארכה ולרחבה והשתא מהאי קרא דלעיל כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה וגו' אין ראוי לאברהם להרהר כי אף שאמר הקב"ה ליתן לו הרי עדיין לא קנה אותה אברהם בא' מהקנינים ולו א"ת בחזקה שהכנענים לא יניחו אותו ויועיל המתנה לזרעו שיהיה אפשר להם בחזקה ולכך הוצרך לקנותה בכסף אבל מהאי קרא שיכול לקנות בקל בהילוכו לארך ורוחב ובכלא מלא לקבור אשתו הוצרך לקנות בכסף מלא ואעפ"כ לא הרהר וק"ל: **אמר** ר"י גדול הנאמר באיוב יותר ממה שנאמר באברהם כו' · יש לדקדק אמאי לא הביא קרא דרים הפרשה דכתיב כה"ג באיוב והיה האיש ההוא תם וישר וירא אלהים וסר מרע ונראה לומר דודאי מי לנו גדול מאברהם שנאמר בו אברהם אוהבי ובאיוב שנינו בפ' כהן דלא עביד אלא מיראה ואפי' למ"ד התם דאיוב נמי עבד מאהבה אינו אלא מג"ש מאברהם אבל מה שהפליג בקרא בשבחו של איוב יותר מבאברהם היינו משום שהיה שלא בפניו משא"כ באברהם שהיה בפניו וכמ"ש מקצת שבחו בפניו וכולו שלא בפניו והכא ה"ק ויאמר ה' אל השטן וגו' מה ראה השטן לקנאות באיוב מבשאר כל צדיקים ואמר ר"י שהיה טעותו לקנאות בו משום דגדול הנאמר באיוב יותר מבאברהם וכו' שהפליג הקב"ה בשבחו יותר מבאברהם והוא לא ידע לומר דמקצת שבחו בפניו כו' והוא שנאמר ויען השטן את ה' ויאמר החנם ירא איוב את האלהים דאף היראה שנאמר באברהם היה לשם שמים ובחנם שלא לקבל שכר ובאיוב אינו לש"ש רק לקבל שכר עליהם בעוה"ז כדאמרינן לעיל ולזה השיב לו הקב"ה אחרי המכות הראשונות השמת לבך אל עבדי איוב כי הוא ירא לש"ש ולא כאשר אמרת והרי יש בו כל השבח הזה שאמרתי איש תם וגו' והרי אתה רואה כי מחזיק בתומתו וק"ל: **איוב** ותכן בממונו היה כו' · נותן חצי פרוטה לעני איוב ויתרה משלו כפרש"י למ"ד איוב כנעני הוה אמר דאיוב ותכן היה בחצי פרוטה דמקרי ממון לגבי כנעני כדאמרינן כנעני נהרג על פחות משוה פרוטה ולמ"ד ישראל הוה הרי נביא ות"ח הוה ומקרי ממון לגביה כדאמרינן ת"ח מדקדק על פחות מפרוטה ויראה עוד בזה דממונו המושפע של הצדיק מתברך כאלו הוא הרבה ומיהו אפחות מפרוטה אין כאן ממון שיחול עליו שום ברכה וכדאמר לקמן באיוב כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך ולזה ברכת אברהם יצחק ויעקב בכל מכל כל כדלקמן מעין עוה"ב ע"ש שלא חסר מהם שום דבר כי המושפע ופרוטה מתברך והיה כל בלא חסרון וכן באיוב היה ברכתו מעין עולם הבא כדלקמן ולזה יעקב שבקש ונתן לי לחם לאכול ובגד וגו' וכל אשר תתן לי עשר וגו' אף כי לא תתן לי רק לחם לאכול וגו' הנה מברכת כל שנתת לי להתברך הנה אף מן המועט אוכל לעשר וליתן לעני כי הפרוטה שאתן לו מתברך ולזה אמר באיוב שהיה ותכן והיה נותן חצי פרוטה לפועלו כדי להשלים לו פרוטה שיהיה מקרי ממון ויחול עליו ברכתו: **ומקנהו** פרץ בארץ וכו' · מקנהו של איוב פרץ גדרו כו' כי לא נמצא במקרא לשון פרץ המורה על הריבוי רק במקום שנאמר לגביה לשון ריבוי כמו ויפרוץ לרוב ויברך וגו' וכן ירבה וכן יפרוץ וע"כ דרשוהו כאן מלשון הנאמר בו בכל מקום פרצה והריסת גדר ממנהגו של עולם וק"ל: **שהטעימו** הקב"ה לאיוב מעין עולם הבא כו' · שנאמר ונגע חורש בקוצר כ"ה בגירסת ילקוט ומייתי מיניה עוה"ב ובספרים שלנו גם מדברי רש"י נראה דלא הוה גרס ליה מדהוצרך לאתויי מדכתיב הרה ויולדת וגו':

דף טז ע"ב בד"ה כשולה כו' ויונתן תרגם נרד וכרכום רשק ומוריקא כפרים כו' עכ"ל כצ"ל ואין זה מחובר למה שהקשה רשב"א על פירש"י דהא כמו

חכמת שלמה

דף טו ע"א גמרא דברי הימים עד לו וכו' נ"ב נ"ל האי עד לו דקאמר אינו מלשון עד ולשון לו הוא עצמו כי אין זה לשון התלמוד ועוד מנין לו שלא כתב כולו ואין זה אלא דברי נביאות בלא טעם גם בכל הספר של ד"ה לא כתב שמו של עזרא אלא שם אביו ושם אחיו ועוד דא"כ לפ"ז משמע דספר עזרא כתב כולו וזהו מוכח להדיא מן הפסוק שנחמיה בן חכליה כיימו וא"ת בזהו ספר בפני עצמו א"כ יהיו כ"ה ספרים על כן נראה לפרש דה"ק כתב ספר עזרא וייחוס של ד"ה שהוא עד לו כלומר עדות למה שייחס את עצמו כבר בספר עזרא וזהו אינו בראיה ובמופת מה שיחס אדם את עצמו עד שכתב ספר ד"ה שיחס הכלל מראש ועד סוף ובתוכו ייחס כל עולי גולה וייחס אביו ואחיו עד פנחס בן אלעזר בן אהרן וזהו עדות יחוס במופת למה שיחס כבר את עצמו ועל זה מסיק שפיר מסייע כו' ותלמודא דאקשי מאן אסקיה על ספר עזרא הוא דהקשי וכן פירוש רש"י לשם כך נראה בעיני אף שמלשון רש"י כאן אינו נראה כל כך הנראה לעניות דעתי כתבתי: רש"י בד"ה כמו שנאמר להלן כו' אכולה כו' הד"א: בד"ה למתני' כו' נ"ל לליבנא אחרינא גרסינן למתניתא דלעיל בענייתא דעשרה כו': **ע"ב** גמ' וסר מרע מאי וסר מרע א"ר אבא כו' וכן הוא בס"א:

דף טז ע"א רש"י בד"ה להפוך כו' לעקור כל כבוד שחירף וגידף כצ"ל והס"ד: **ע"ב** גמ' נתחלף לי איוב לא בדעת ידבר ודבריו לא בהשכל אמר רבא כצ"ל והשאר נמחק וכ"כ נ"ל דלא גרסי' וכס"א

דאתפרש לשון ריסקא גבי כותלא הכי איכא לפרושי לגבי כורכמא ובהדיא איתא האי לישנא גבי כורכמא בפרק ח' שרצים ומתקל זוזא כורכמא ריסקא וכן בפרק המקבל בב"מ ולקמן בפרקין אבל הוא מלתא באנפי נפשיה לפרש מלת ריסקא לת"י שפי' מקום מיוחד גן שמגדלים בו נרד וק"ל : סליק פרק השותפין

ח"א דף טז ע"א **ויאמר** ה' אל השטן אי מזה כו' · כל ענין זה נדרש גם ממקרא דלעיל אלא דאשמעינן הכא שגם אחר כל המעשים ופורענות שזכר לא חטא איוב לא חזר השטן מדבריו הראשונים להפליג בשבחו של אברהם וכדלקמן דשטן לש"ש נתכוין ולזה שינה קצת בהנך קראי דהכא שהוסיף לומר כאן ויבא גם השטן להתיצב וגו' דהיינו שנתן נפשו על הדבר כמו שאר בני אלהים גם לעיל כתיב מאין בא ת וכאן כתיב אי מזה וגו' דהיינו שרמז לו על איוב דודאי ממנו בא ת וק"ל : **אלמלא** מקרא כתוב א"א לאומרו כאדם שניסת כו' · אבל הכתוב אמרו כדרך שאמרו בכיוצא בדברים אלו שאינן אלא לשבר את האוזן ואין לפרש הדברים כפשטן כי אין עולה לפניו ולא עביד דינא בלא דינא ואין בידינו מיסורין הצדיקים אבל אמר לפי כוונת השטן כי הנה ותסיתני לבלעו חנם על שאמר החנם ירא איוב וגו' ודו"ק : **לעבד** שאמר לו רבו שמור חבית זה ושמור יינה כו' · הנה דימו חומר הגוף לכלי חרס והנשמה השכלית להיין אשר בו וכמ"ש אל תסתכל בקנקן כו' ויש קנקן חדש כו' והנה העבד יש לו צער לשבור החבית מבחוץ ולצמצם שלא יבא השבירה עד החלל כדי שיהא היין שמור בתוכה כך השטן היה לו צער לצמצם והכה את איוב מכות שלא באו עד חלל הגוף רק מבחוץ בשחין רע מכף רגלו כו' כי מכות החלל מסוכנות פן תצא נפשו : **וכתיב** הכא רק את נפשו שמור כו' · טעות נפל בספרים דבקרא כתיב אך את נפשו שמור ומייתו באת הב"ש מרק וגו' לאך את נפשו לפי שנינהם א' דאכין ורקין מיעוטין הן וכיוצא בזה אמרינן בעלמא ושב הכהן ובא הכהן זו היא שיבה זו היא ביאה וע"כ הרמז הכא באך ורק מיעוטי שאמר רק רע וגו' שימעט האדם היצה"ר ויתגבר עליו ואז אך את נפשו וגו' שימעט השי"ת כחו של מלאך המות שלא ישלוט בנפשו והענין מבואר שאמר שהוא השטן הוא היצה"ר הוא מלאך המות כו' כמ"ש בפסוק צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו שקשה הוא להנצל ממנו ובעי לאפושי ברחמי טפי ומפרש ומסיים בזה תנא יורד ומתעה שהוא יצה"ר מתעה את האדם מדרך טובה לרעה ואח"כ עולה ומרגיזו משטין פני ה' אל התועה ואח"כ נוטל רשות ונוטל ממנו נשמה ולא קאמר נמי הכא יורד ונוטל נשמה כמ"ש עולה ומתעה לפי שהנשמה אף בחיי האדם היא מתדבקת בעליונים ע"י המושכלות ומלאך המות מפרידם שם מן הגוף ודי למבין : **כיון** דחזייה לקב"ה דנטיה דעתיה בתר איוב כו' . פי' כדלעיל דחזא ליה שהפליג בשבחו בקרא יותר מבאברהם אמר ח"ו כו' והיינו לש"ש שכל מעשה אברהם היה לש"ש שלא לקבל פרס אבל באיוב החנם ירא איוב וגו' וק"ל : **פנינה** דכתיב וכעסתה צרתה גם כעס כו' · מפורש ע"פ המדרש מכעסת ומזרזת ומכעסת א"ל זבנת לברך סודר כתונת וחלוק למה אין אתה מרחצת פניהם של בניך כו' וכל זה דברים של גידול בנים בעבור הרעימה אין לעמים שאין אחריהם מעבר ומיד אני פוקדה שנאמר וה' פקד וגו' וק"ל : **בשפתיו** לא חטא כו' · דמעיקרא קודם שבאו המכות עליו לא כתיב בשפתיו אלא בכל זאת לא חטא איוב אבל אחר שבאו המכות גם עליו ואשתו א"ל ברך אלהים ומת גם הוא קאמר קרא בשפתיו דוקא שבשפתיו לא חטא אבל בלבו חטא וק"ל : **בלבו** חטא מאי קאמר ארץ נתנה ביד רשע וגו' · יראה דהאי קרא ודאי לא נאמר בלב אלא בפה אלא שהיה איוב אחד בפה ואחד בלב ובודאי לרבא נמי לא דבר איוב בפה אלא כנגד השטן ארץ נתנה כו' אבל מדכתיב לא חטא בשפתיו למדנו דבלב היה לו כונה אחרת דהיינו להפוך הקערה על פיה והענין שהיפך וכפר בהשגחה הפרטית והיינו לעקור הקערה שהעולם הזה דומה לקערה להפכה על פיה שאין מי שמשגיח על מה שיש בו ופני שופטיה הוא מכסה דלית דין ולית דיין רק נתנה הארץ ביד רשע דהיינו ביד השטן ולפי זה גם לפי הכפירה אמר ארץ נתנה ביד רשע על השטן והוא חטאו שבלב על שכפר בהשגחה העליונה ודו"ק : **על** דעתך כי לא ארשע וגו' בקש איוב לפטור כו' · בראת צדיקים בראת רשעים בראת גיהנם בראת ג"ע מי כו' כ"ה בילקוט והוא מבואר שהאדם בעל בחירה ואינו מוכרח על מעשיו לטוב ולרע כמ"ש המלאך הממונה על הריון מעמיד הטפה לפניו ית' ואומר טפה זו כו' גבור או חלש או עני כו' אבל לצדיק ולרשע לא קאמר כי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים והנה איוב כפר בזה ואמר שהאדם הוא מוכרח על מעשיו בתולדתו ובטבעו ולזה אמר ולקח הדמיון משני בריאות הפכיים בראת שור שהוא מובחר שבמינים שפתח בו הכתוב תחלה בטהורים ובראת חמור שהוא השפל שבמיני הטמאים מצד חומרו שע"כ נקרא חמור והשור לא ישובח והחמור לא יגונה לקבל שכר או עונש כיון שכ"א מוכרח על טבעו מצד הבריאה כמ"ש הפלוסוף הסכלה לא ישובח ולא יגונה וכמו שהשיב ההוא קבא לרשב"א לך לאומן שעשאני והנה אמר כמו כן בראת צדיקים ובראת רשעים שכך יהיו מצד בריאתם והם מוכרחים על מעשיהם מצד הבריאה ואין ראוי שיקבל הצדיק שכר ולא הרשע עונש ואתה בראת גיהנם לרשעים וג"ע לצדיקים ומי מעכב על ידך והוא שאמר לפטור את עולם כולו מן הדין כיון שהוא מוכרח וז"ש על דעתך וגו' אם היית חפץ בבריאתי לא הייתי רשע ולא הייתי ראוי לעונש אבל אין מידך מציל כמ"ש ומי מעכב כו' ואמר כי אהדרו ליה חבריה שהשיבו לו לחזק אמונת הבחירה וא"ל שהדבר תלוי בך שברא הקב"ה יצה"ר באדם שע"י נעשה רשע אבל נתן ביד האדם תבלין שהיא התורה לבחור בטוב והוא פי' הפסוק שהביא במענה אליפז אתה תפר יראה כי בידך היא ותגרע שיחה עם אל כי היא מניעה עם אל שהכל בידו חוץ מן היראה ואמר כי יאלף עונך פיך וגו' שהוא יצה"ר אבל יש בידך הבחירה ותבחר לשון ערומים שהיא התורה כמ"ש אני חכמה שכנתי ערמה שהיא התבלין ליצה"ר כמ"ש בפ"ק דקדושין ושמתם ס"ס ת"ס כו' ע"ש ובמענה אליהו הוסיף בזה שאמר אתה תבחר ולא אני ר"ל שא"ל מפי הקב"ה שאתה תבחר שהבחירה בידך ולא אני בוחר לך ודו"ק : **ברכת** אובד כו' · מלמד שהיה גוזל שדה כו' יש לפרש דנכסי יתומים קרויים נכסי אובד לפי שמתאבדין ומפסידין נכסיהן כדאמרינן פרק כשוי הדם מי שהניח לו אביו מעות ורוצה לאבדן כו' ולזה אמר כי איוב היה גוזל שדותיהן להיות עובד בהן ומלאכת ארכן נעשית על ידו כאלו הן שלו והיה השדה נתברך על ידו כדאמרינן מעשה ידיו ברכת ולזה אמר ברכת וגו' מה שנתברך קרקע של האובד והיתום עלי ובשבילי תבא כי מעשה ידי ברכת וק"ל : **חברותא** כלפי שמיא כו' · פי' הפסוק כעשי הם הכעסים והטוענים שבאו עלי מן שמים על ההוות והעיוות שעשית אם ישקל זה כנגד זה במאזנים נראה איזה מהם יכריע על חבירו וק"ל : **עפרא** לפומיה דאיוב איהו באהריני כו' · הא ודאי משום דאסתכל בדידיה לא היה חסיד כאברהם אין ראוי לומר עליו עפרא לפומיה אבל פירושו ככל אינך עפרא לפומיה שהזכירו במשנתין על שהטיח דברים כלפי שמיא ואמר על מה עשה ה' לי ככה הלא ברית כרתי לעיני וגו' ולזה אמר רבא עפרא לפומיה על שהרהר אחר מדותיו יתברך בזה דהא אברהם אפי' בדידיה לא נסתכל ואפי' הכי לא הרהר אחרי מדותיו יתברך בענין זה עצמו שהיה נסיון אחר נסיון שקרא לו לרעב שבסיבה זו ירד מצרים ולוקחה שרה לבית פרעה ויש לדקדק היאך לא היה מסתכל אברהם בשרה מעולם כדקאמר הכא מדכתיב הנה נא עתה ידעתי וגו' והרי אמרו בפ"ב דקדושין אסור לאדם שיקדש אשה עד שיראנה שמא יראה בה כו' ואברהם אבינו קיים מילי דרבנן ואפי' ע"ת כדאמרינן ביומא וי"ל דודאי ראה אותה בנעוריה קודם שנשאה מדרב יהודה שמא תתגנה כו' אלא דאחר שהיתה נשואה לו לא ראה אותה מתוך צניעותה והוא חשב כי לא עמדה ביפיה בזקנתה כי היתה בעת הזאת לפי הכתובים יותר מס' שנה ולפי שע"י מעשה הסתכל בה עתה כדאיתא בתנחומא וראה שעמדה ביפיה מהפלא שנעשה בה בת כ' כבת ז' ליופי כו' וע"כ אמר עתה לפני זמן זקנותך ידעתי כי יפת מראה את ולפי מה שפרשנו אתא דאמר פרק נושאין גבי אברהם דכתיב יהיה לך ולזרעך אחריך וגו' ה"ק דלא תנסוב שפחה וגו' דלא קיים אברהם כל התורה אלא עד אחר שנימול לק"ת דכשנשא שרה לא קיים כל התורה לא היה חש לההיא דרב יהודה ודו"ק : **כלה** ענן וגו' כן יורד שאול כו' · מכאן שכפר בתה"מ ורש"י בספר איוב לקח לו דרך אחרת ודרש לה מקרא דלעיל מיניה לא תשוב עיני לראות טוב כו' ע"ש : **איוב** בסערה חירף ובסערה השיבוהו כו' · יראה שסמך עצמו בהך דרשה במה שאמר באיוב סי' י"ג למה פניך תסתיר ותחשבני לאויב לך כפי מה שאמרנו כי איוב היה כופר בהשגחה פרטית וז"ש שמא רוח סערה עברה לפניך שהם מלאכי משחית שנקראים רוחות המסערים את העולם ועוד ע"ש השטן שנדמה לרשעים לשער והם עוברים לפניך ומפסיקין ההשגחה בינך לבין העולם כמ"ש לעיל בפסוק ארץ נתנה ביד רשע שהוא השטן שאינו משגיח במעשה הטוב ופני שופטיה שהוא הבורא יתברך יכסה מלהשגיח והוא שאמר כי ע"י שאין אתה עצמך משגיח נתחלף לך בין איוב לאויב כההוא עובדא דרים חנינה דאמר ליה מלאך המות לשלוחיה אייתי לי מרים מגדלא שיער כו' כי גם השטן גופיה לא ישעה כדלעיל שהוא המתעה ומרגיז ונוטל נשמה אבל שלוחו טעה ולא ידע את מי התעה השטן וז"ש אשר ע"י סערת השטן ישופני והרבה פצעי חנם כי נתחלף לו בין איוב לאויב והן בשלתם דברי איוב שאמר למה פניך תסתיר מלהשגיח במעשי ותחשבני

חילוף איוב לאויב לך ותושבנא דדין כמו דדין וע"פ שאמרו פ"ק דסוטה ג' היו בעצת פרעה בלעם שיעץ נהרג איוב ששתק נידון ביסורין יתרו כו' ולזה אמר שבשביל ששתק לא היה ראוי ליסורים כאלו רק פרעה הנקרא שתם אויב כדכתיב אמר אויב גו' תרעץ אויב גו' הוא ראוי ליסורין ואפשר שע"ז אמר לעיל בשפתיו לא חטא ששתק אבל בלבו חטא שהיה בלבו רע על ישראל והקב"ה מצרף מחשבות האומות למעשה ולזה אמר לדעתו שלא חטא שנתחלף לך בין איוב לאויב לפרעה שנקרא שתם אויב לאיוב ששתק ולא חטא ואמר מן הסערה השיבוהו הרבה נימין כו' שהשיבוהו מחכמת היצירה שהוא יתברך משגיח בפרטי הדברים אפי' הוא כחוש השערה והנך נימין מוקמינן ליה בפרק בא סימן דהיינו דוקא בראש אדם אבל בשערות בגופו יש ב' נימין בגומא א' וזו מחכמת היצירה פרטית שבאדם דאין לך מין שמגדל ומצמיח בראש שער תמיד כמו אדם והוא כי הנשמה אשר בראשו יותר מבשאר ב"ח דוחה למותרות החומר תמיד וע"כ הן מגדלות לעולם וצריך לכ"א ואחד שיעור יניקה דוגמא כאילנות המגדלין דבעי לכל אחד ואחד שיעור יניקה שאם היו רצופין יותר ממטע עשרה לבית סאה היו מכחישין את הקרקע כן נימין הללו שאם היו יותר רצופין משיעורן דהיינו ב' נימין בגומא א' היו מכחישין את החיוני והחושים שיוצאים ממנו וזכר מאור עיניו של אדם שהוא ראש החוש ואמר אם הוא משגיח שלא נתחלף לו בין גומא לגומא כו' שהוא פרטי יצירה בדבר קטן כ"ש כחוש השערה בין איוב וגו' והוסיף עוד בזה במה שהש"י משגיח בהויה הטבעית בדבר קטן כ"כ כטיפה וז"ש מי פלג לשטף תעלה הרבה טפין כו' ולא דרש ליה הכא האי קרא אלא לענין שכל טפה וטפה יש לה תעלה ודפוס בפני עצמה אבל בפירוש רש"י באיוב דרש מהאי קרא נמי הך דרשה דלעיל שפירש מי פלג לשטף תעלה בשערי קורין לשערא שיטפא כל שער שבראש פלגתי לו תעלה גומא לינק כו' ד"א לשטף טיפת כו' עכ"ל ע"ש ולא ידעתי מנין לו והוסיף עוד בהשגחה פרטית בקול הרעמים שהם ממעשה בראשית כדאמרינן בפרק הרואה וז"ש שאלמלי ב' קולות יוצאות כו' אשר נוסחת הברכה שם שכחו וגבורתו מלא עולם שכחו קול אחד מגבורתו כמ"ש קול ה' בכח וגו' מלא כל העולם אבל ב' כחות מב' קולות בשביל אחד לא יכילם כל העולם והוסיפו עוד לבאר מחכמת היצירה כי היעלה זו בעת לידתה היא עולה בגבול הנשר אשר במרום הרים קנו מכל המינים והוא העוף הידוע בודאי דורס מינים אחרים ואעפ"כ היתה בו חכמת היצירה בהשגחה פרטית להציל שם בגבולו את בני היעלה ע"י הנשר וכן אמר בחכמת היצירה והשגחה פרטית באילה זו כי רפואתה על ידי נשיכת דרקון שהוא נחש הממית בנשיכתו כל שאר המינים ונזכר ענין זה מחכמת היצירה שהאילה מרחיקה ארס הנחש כמ"ש במדרש ילקוט כאילת השחר בית שיש בו נחשים מביא קרן של אילה ומעשנין בתוכו ומיד הנחשים בורחים כו' ע"ש :

ע"ב **כי** לא בדעת ידבר וגו' · וכתיב כי לא דברתם אלי נכונה וגו' · מהרש"ל מחק האי קרא דכי לא דברתם אלי וע"ש אבל בילקוט ובפרש"י הביאו הך דרשה דמכאן שאין אדם נתפס כו' מקרא דכי לא דברתם וגו' ומהרש"ל הבין דלפי גירסא זו מרמיזא ב' המקראות קדרים ואינו כן אלא דמתוך כל א' משני הכתובים קאמר דלמדנו דאין אדם נתפס כו' דאליהו בא כמתגלגל בעד איוב נגד פני ג' ריעיו כי לא בדעת ברשע ידבר אלא מחמת צער ויסורין כפרש"י במשנתין וכן בא הקב"ה להתגלגל עליו כי לא דברתם אלי נכונה וגו' כפרש"י בס' איוב ואם הוסיף לדבר מפני קושי ויסורין כו' וק"ל : **שנכנסו** כולן בשער אחד כו' · דקדקו כן מלשון ויועדו יחדיו ששער הנזכר ברוב המקרא הוא מקום הוועד כמו בשעריך שתרגומו לתרע בית דינך ואמר שנזדמנו בבואם למקום שהיה איוב שם ברגע א' למקום הוועד כאלו ג' ריעיו נעשו ביחד ב"ד ובית הוועד שם ואמר בין כ"א וא' ג' מאות פרסה לבוא לנוד לו ולנחמו גימטריא הכי הוה : **מנא** הוו ידעי א"ד כלילא ה"ל כו' · אם היה מעשה כשוף אתיא כמ"ד בפ' ד' מיתות דלא נאסר כישוף לבני נח ויהיה מלת וישמעו לפי זה לאו לשון שמיעת אוזן ממש אלא מלשון שמיעה וידיעה שכלית ע"י הכלילא ואילני דה"ל דאל"כ אף שהיה הדבר שוה ביניהם ג' מאות פרסה לא היה אפשר להם להזדמן ביחד דא"א שיזדמן להם השמיעה מפי המגידים ברגע א' מצומצם אי לאו ע"י כלילא או ע"י אילני ויש לכוון בזה ברמז כדאמרי' לעיל היש בה עץ שמנותיו ארוכות כעץ דהיינו ע"י אילן זה ניכרים שנותיו לטובה : **אי** חברי כחברי דאיוב כו' · ע"פ מ"ש במס' תענית גבי חוני המעגל היינו דאמרי אינשי או חברותא או מיתותא אמר בכאן דלאו בחברי דעלמא קאמרינן אלא כחברי דאיוב דבאו ונדו כ"כ פרסאות כדי לנחמו : **רביה** באה לעולם כו' · פרש"י שממהרת להיות לה זרע עכ"ל הכי אמרינן בפרק בן סורר מתאי דלמא תרוייהו בט' אוליד ובת שבע בשית אוליד משום דאתתא בריא תדע כו' אבל יותר נ"ל לפרש דיותר מתרבה העולם ברוב נקבות מברוב זכרים כדאמרינן בסוטה א"ל הקב"ה לפרעה רשע מי שנתן עלה עפש היה היה לך להרוג את הנקבות אם אין הנקבות זכרים מהיכן ישאו נשים אשה א' אינה יכולה ליטול ב' אנשים אבל איש א' יכול ליקח ק' נשים ולהוליד מהם כו' ומ"ד מריבה באה לעולם כמ"ש בפ' הבע"י לא זכה מנגדתו : **מפני** מה לא נכפלו בנותיו כו' · א"ל נהי דלא נכפלו בשמות כו' · יש לדקדק בזה דמה שטענו לא הודה שהוא שאל לו למה לא נכפלו בנותיו דהיינו שלא היה לו ו' כמו שנכפלו כל שאר הדברים והוא השיב לו נהי דלא נכפלו בשמות כו' והאכתי תקשי למה לא היו לו ו' בנות ויש לפרש דלפי הנראה מהכתוב שכל מה שנכפל כאן היינו שלא נשארו מן הראשונים כלל וכל הכפל נתוסף דבאתונות כתיב ותפל שבא ותקחם וגו' ותבער בצאן וגו' ויפשטו על הגמלים וגו' אבל במעשה הבנים והבנות לא נזכרו שם שמתו ואפשר שנצולו וע"כ לא נתוסף לו כאן רק הכפל שהוא ג' ועם ג' הראשונות הרי הם ו' אבל הא קשיא ליה דא"כ למה נזכרו רק הג' כאן בשמות ולא ג' הראשונות אבל אם נאמר שכבר מתו הראשונות ניחא שלא חש להזכירן בשמותן כיון שמתו בנערותן וא"כ הוא תקשי ולמה לא נכפלו הבנות והשיב לו דקושטא שלא מתו הראשונות ודקשיא לך למה לא נזכרו בשמותן שלא נזכרו כאן גם שמות הראשונות נהי דלא נכפלו בשמותן נכפלו ביופי דגם אותן שנזכרו בשמותן כאן לא נזכרו אלא ע"ש שמותן שנכפלו ביופי כדמסיק ימימה כיום כו' ולפי דרך זה יתיישב דמאן דלית ליה נמי רבייה בא לעולם ואית ליה אשרי מי שבניו זכרים כו' כדלקמן וא"כ תקשי ליה למה לא נכפלו בניו של איוב ואפשר שהוא מפרש עד"ז ויפול על הנערים וימותו הם הנערים שהיו אצלם לשמש להם אבל הבנים עצמם לא מתו מדלא כתיב ויפול על הבנים וימותו וכן מוכח בקרא דכתיב בניך ובנותיך אוכלים וגו' ויפול על הנערים וגו' ואם על הבנים קאי א"כ ג"כ על הבנות קאי וה"ל למכתב ויפול על הנערים והנערות שהם בניו ובנותיו אבל אי קאי על הנערים שהיו אצלם לשמש ניחא דבין בניו ובין בנותיו נשארו בחיים וכן ותקחם ואת הנערים ע"כ היינו המשרתים כפירוש רש"י שם ועי"ל דמלת שבענה בא בתוס' נו"ן שאין כן בכל המקרא להורות על שבעתיים וכן ראיתי אחר כך בפרש"י שם ודו"ק : **שדומה** לקרנא דקרש כו' בכורכמא ריקא כו' · עיין בתוספות ובחידושינו ובספר ערוך בערך קרן : **תנחומין** של הבל נחמך כו' · יראה בזה דבר קפרא לא בא למחלש דעתיה טפי אבל למאי דקי"ל כב"ה במצות פריה ורביה דבעי זכר ונקבה והוא לשון כפל פרו ורבו אמרו פרו ע"ש הזכר שממנו הזרע כמו גרעין הפרי כמ"ש בפסוק הנה נחלת ה' בנים שכר פרי הבטן וגו' ורבו ע"ש הנקבה שמרבת ומגדלת את"כ הבנים וז"ש לו אבוה כי הוה חזא ביה דחלש דעתיה רביה באה לעולם כי בה אתה מקיים מצות רבו ובא בר קפרא לפרש דברי רבי בדרך צחות דבעין תנחומין של אדם שהיה לו על הבל בנו דהיינו שאמר לו כי שת לי זרע אחר תחת הבל שפי' למ"ד דסגי בזכר ונקבה בפרק הבע"י לפי שקין ותאומתו לא היו מתולדות אדם אבל הבל ותאומתו היו מתולדות אדם כדאיתא בפדר"א וכשנהרג הבל לא היה אדם עדיין קיים פ"ו שלא היה לו רק בת אחת שהיא תאומת הבל עד שנולד שת שאז קיים פ"ו והוא שאמר בשת כי שת לי זרע אחר תחת הבל כי הרגו קין והייתי בטל פ"ו וא"ל בר קפרא דבאותן תנחומין עצמן שהיא במצות פ"ו נחמך אביך בבת זו שנולדה לך אבל לא תפרש כפשטיה דרבייה באה לעולם שתהיה אפילו הרבה לאדם דא"א לעולם בלא זכרים ובלא נקבות משום מצות פ"ו בנות ברכה אבל אשרי מי שבניו הרבה שיהיו לו בנים זכרים ואוי לו מי שבניו הרבה שיהיו נקבות דסגי לו בבת אחת לקיים מצות פ"ו ודו"ק : **ומאי** בכל ר"מ אמר שלא היתה לו בת ר"י כו' · כבר האריכו המפרשים בכוונת הדרוש הזה אבל הנראה להעמיד הדברים כפשטן והוא שאמר ר"מ מאי בכל שלא היתה לו בת כי הזכר זה הוא כל אדם כי בתחילת הבריאה לא נברא רק אדם בלבד והאשה אינה אלא חלק ממנו אחד מצלעותיו ודעת ר"י שאמר בכל שהיתה לו בת לפי שהזכר אינו אלא חלק לקיום המין ובצירוף הנקבה נקרא כל אדם כמ"ש כל אדם שאין לו אשה אינו נקרא אדם שנאמר ויקרא שמם אדם והוא כי כל המוליד הוא מוליד בדומה וכל שאין לו אשה מוליד רוחין ושידין כדאמרינן גבי אדם נמצא שגם הוא אינו אדם ואחרים שאמרו בכל שמה כי כשמה כן הוא כדאמרינן לעיל רבייה באה לעולם ויותר מתרבה העולם בנקבות מבזכרים דזכר אחד יכול ליקח כמה נקבות ומ"ד מאי בכל אצטגנינות כו' ענין אצטגנינות הוא החוזים בכוכבים וכבר אפשר שיפול טעות ושבוש בחזיונם אמנם אברהם אצטגנינות גדולה היתה בלבו שהיה יודע בחכמה זו במופת ונסיון כמ"ש ויוצא אותו החוצה שאחוי ליה שקקי שמיא כו' והעלה אותו למעלה מכיפת הרקיע שנאמר הבט נא ואין הבטה אלא מלמעלה למטה ולזה אמר שהאמינו לאצטגנינותו כל מלכי מזרח ומערב שלא יפול בו שבוש וטעות כמו בשאר

חכמת שלמה

ובס"א אינו ותדע דא"כ מאי מקשה תלמודא הלא קרא דלא בדעת ידבר איוב הוא דברי אליהוא בן ברכאל הבוזי וקרא דולא דברתם וגו' הוא דברי הש"י שדבר יגד שלשת ריעיו וק"ל . וא"ת מדאמר לא דברתם נכונה וגו' משמע שהוא דבר מן הנכון ואין בו שום עול א"כ תיקשי למ"ד חירף וגידף והוסיף לו כו' אלא מאי אית לך למימר נגד ריעיו דבר א"כ מאי מקשי אלא בע"כ לא גרסינן נ"ל : **שם** הלאה הקב"ה בגלגל חמה כו' כ"ב ובפרק מי שמת דף קמ"א הקשו התוס' תימה למה לא נתנה ליצחק כו' ע"ש : **רש"י** בד"ה ובש את כו' שהיה בבכורים שש כו' כצ"ל :

אלמגניות ואמר כל מלכי מזרח ומערב וכיוצא בזה אמרו בפ"ק דברכות שכל מלכי מזרח ומערב ישנים כו' לפי שכל ייסוד העולם הוא מקלה המזרח עד קלה המערב אבל מלפון ומדרום משוך הייסוב מקליהם מקלה הקיילי עד חוג העגלי והוא כמו מ"ד מעלות לדעת התוכניים ואולי מה שאמר משכימין לפתחו כו' לפי שלגבי דוד אמרו במלכי מזרח ומערב שהיו ישנים כו' ולא היו לייתי ליה להשכים ללמוד עמו בדרכי החכמה כדכתיב אעירה שחר כמפורש שם אבל אברהם היה מופלג כ"כ בחכמה זו עד שכולם היו לייתי ליה להשכים על פתחי בתי מדרשות שלו לשאול ממנו עלה ורוב התכונה והתבונה : **ומ"ש** רשב"י אבן טובה כו' · לפי שיש בענין רפואת הגופות לחליים דברים סגוליים ויש רפואות טבעיות לפי החולה אם קר ואם חם ולח ויבש ואברהם אבינו ידע בכל גם רפואות סגוליים וזו היא האבן טובה שהוא דבר סגוליי שכל חולה היה מתרפא ממנו בדברים סגוליים וכשמת אברהם נגנז עמו אותן הדברים הסגוליים ואפשר שהוא כדי שיהא לב האדם נכנע לבקש רחמים ממנו ית' כענין שאמרו פרק מקום שנהגו בחזקיהו שהודו לו על שגנז ספר הרפואות : ואמר **אבל** עדיין הניח חכמת הרפואה זו על הטבע והוא שאמר שתלאה בגלגל החמה כי בחמה תלויים המקרים הטבעיים שהם קר וחם ולח ויבש לפי ריחוקה וקירובה לנו בד' עתי השנה אמר מזה יעלו ויבואו חולי ורפואי האדם כדמסיק אידלא יומא אידלא קליה ועיין הכונה בזה בע"י בשם הרשב"א ויש מקשים בזה לפי התיכון של התום' דהכא בחולה של מכה איירי למה לא היה אברהם מתרפא באבן טוב זה כשנחלה מן המילה ובעל אמרי נועם תירץ דמילה הוה כחולאת בידי שמים וכו' עכ"ל והוא דחוק. ונראה דאע"ג דניתן רשות לאדם להתרפאות ממדת תמימות לבקש רחמי שמיא לא הוה דרשינן כלל וה' בירך את אברהם בכל לדרשה זו אלא כאיך תנאי מדרשות אחרנייתא וק"ל : **אלא** מעתה ויקברו אותו עשו ויעקב מ"מ לא קחשיב להו דרך חכמתן כו' · וא"ת הא בפרק בן סורר גבי שם ואברהם מסיק דהא הכתוב למחשבינהו דרך חכמתן כו' וי"ל דהתם בהנהו קאמי ויולד נח את שם וגו' וכתיב תרח הוליד את אברם וגו' שהכתובים באו לייחס לידתן אמרינן שפיר דלפי דרך חכמתן ייחסינהו משא"כ הכא דלא איירי קראי בייחוס לידתן ועי"ל דאי הוה כתיב הכא ויקברו אותו יעקב ועשו כדרך חכמתן לא הוה ידעינן בישמעאל שעשה תשובה שהיינו אומרים ביה נמי דחשבינהו דרך חכמתן אבל מדכתיב גבי קבורת יצחק עשו ויעקב בניו ולא חשיב להו דרך חכמתן אית לן למימר נמי בקבורת אברהם דלאו דרך חכמתן חשיב להו אלא דאדבוריה אדבריה כו' וק"ל : ג' הטעימן הקב"ה בעוה"ז מעין עוה"ב · מבואר כי העוה"ז הוא עולם ההווה וההפסד וא"ל על ברכותיו וטובותיו של כ"א בברכות שהם מעין עוה"ב שכולו טוב ואינו חסר מכל טוב ומטעם זה אמר נמי שלא שלט בהן יצה"ר מעין עוה"ב שאין בו יצה"ר וכן מה שאמר לקמן שלא שלט בהן מלאך המות הוא מעין עולם הבא כדכתיב בלע המות לנצח וגו' וכן הך דלא שלטה בהן רמה שלא נתהוה בהן ההפסד ההוה בעולם הזה והכל בכלל ברכת כל ומ"ה בהדדי מתניין הכא וכתבו התום' שלא שלט בהן יצר הרע אין לפרש כו' כיון שעבר אדם רוב שנותיו כו' ה"נ כיון שראה הקב"ה כו' שייעה הקב"ה מכאן ואילך שלא ישלוט בהן יצה"ר עכ"ל ואין להקשות מדוד במעשה דבת שבע ואוריה דמסיק פרק במה בהמה דלא חטא בזה מיהו מהא דקאמר פרק במה בהמה שקבל דוד לשון הרע וזה היה אחר רוב שנותיו קשה וי"ל דילר הרע שאמר כאן היינו יצרא דע"ז וערוה כהסיא דפ' ד' מיתות דבעו רחמי איצרא דע"ז ואח"כ איצרא דעבירה :

ח"א דף יז ע"א אתיא שם שם כו' · כתב הרא"ש פרשת חקת דאתיא שם שם מאהרן כדאיתא בשילהי דמ"ק דאל"כ תרי זמני שם במרים ל"ל עכ"ל התימה ממה ששינה לשון הגמרא דקאמר הכא ובמ"ק דאתיא שם שם ממשה ולא אמרו מאהרן כדאיתא בשילהי דמ"ק דאל"כ תרי זמני שם במרים ל"ל זה אינו דהא כ"א דהוא גופא מלא דמעטא קאמר התם במ"ק דתרי זמני שם במרים איצטריך לסמוך למיתה קבורה גבי נשים וע"כ הנראה אע"ג דשם גבי אהרן מוקדם בקרא לא נקט לה משום דלא הוה ג"ש מופנה אפילו מלד אחד ואין למדין ממנה דשם גבי אהרן איצטריך לגופיה דקאי אהר ההר דכתיב בההוא עניינא ואי לאו הכי לא הוה ידעינן דמת בהר ההר וכן גבי מרים דכתיב וישב העם בקדש ותמת שם איצטריך לגופיה דאי לא הוה כתיב שם לא הוה ידעינן דמתה בקדש דבקדש דקרא על ישיבת העם קאי ושם בתרא איצטריך לסמוך למיתה קבורה אך שם דמשה מופנה הוא דכתיב וימת שם משה עבד ה' בארץ מואב וגו' דא"כ לא הוה כתיב שם שפיר הוה ידעינן דבארץ מואב אוימת קאי ודו"ק : ז' לא שלטה בהן רמה כו' ופרש"י כדאמרן שמתו ע"פ השכינה ואין רמה כו' · ע"ש אע"ג דבנימין לא חשיב ליה לעיל בהנהו דלא שלט מלאך המות מ"מ ידידות השכינה היתה מגלת עליו מן הרמה וכתבו התוס' תימה לרשב"א דכולהו לדיקים נמי כו' פ"ש ולא נלאה לו לחלק בין ריקוב בשר דהכא כתיב אף בשרי ישכון ובין ריקוב עלמות דהתם משמע בהך עובדא דפ' שואל באחי בר יאשיה דא"ל ליקום מר לגויה דביתא כו' שגם הבשר לא היה נרקב לפי שלא היה בו קנאה וק"ל : **ובי** בת נחש היא והלא כו' · בא מי שמת בעטיו של נחש ונראה שנרמז דבר זה בכאן דמהאי קרא קדרשינן ביבמות יתרא הישמעאלי מלמד שחגר חרבו כישמעאל ואמר כו' מואבי ולא מואבית ורמז לנו בהאי קרא דיתרא ישראלי היה ומה ראה בתחילה להכנס עלמו בספק זה לישא בת ישי כדקאמר התם מי זה העלם הלכה זו נתעלמה מהם ואמר כי ראה בו ובמעלתו שלשלת יוחסין כמו שהעיד עליו המקרא שלא מת אלא בעטיו של נחש וק"ל :

לא יחפור פרק שני

דף יז תוס' בד"ה לא שיח כו' אבל הנך דלא עמיקי כו' ואי תנא הני ה"א דבור ושיח דעמיקי כו' עכ"ל וליכא לאקשויי בגמרא נמי גבי אמת המים ונברכת דאי תנא אמת המים משום דקביעא ואי תנא נברכת משום דקוו וקיימי בחד מהנך סברות הוי סגי כי הכא די"ל כיון דע"כ תנא בור ודאי דליכא למטעי בהנהו דבעי טפי דלא עדיפי מבור דקביעא וקוו וקיימי ולהכי בעי התם שני סברות וק"ל : **בד"ה** סלעים אבנים כו' ולא סלעי נחושת כו' אית תנא תני טומנין כו' עכ"ל לכאורה שהתוס' מקיים פרש"י שטעם הרחקת הסלעים משום הבלא הוא אבל לפי גירסת נוסח ירושלמי שלפנינו דטומנין בשל נחושת ואין טומנין בשל כסף א"כ לא תקשי להו מידי לפרש הכא סלעים של נחושת ולפר"ח ע"פ הירושלמי לקמן בתוס' בד"ה משום דמשתכי דבסלעים של אבנים נמי לאו טעמא משום הבלא אלא שמחלידין ומעלין עפר תיחוח בקרקע ניחא ודו"ק : **ע"ב** בד"ה בכותל בורו כו' גירסתו דוחקתו אבל אין נראה כו' עכ"ל ורש"י גופיה סותר דבריו דהכא שפירש לקמן גבי אלא לאביי קשיא כו' וע"כ לא הוזכר שם כותל אלא ללמדנו כו' עכ"ל דמשמע מדבריו שם דאי לא הוה תנא אלא מבורו לא הוה שמעינן הרחקה מכותל וק"ל : **בא"ד** ומיהו יש ליישב הגירסא ופריך אליבא דאביי כו' עכ"ל נראה מדבריהם דאף לאותה גירסא ל"ג אלא וליתני אלא א"כ הרחיק מבורו וכן מוכח בדבריהם דלעיל דהשתא קאמרי דאיכא לפרושי ביה דששה טפחים קאמר וק"ל : **בד"ה** אביי אמר כו' וקשה לרשב"א דהא מפסיד הוא שאם יטע אילן כו' עכ"ל ולרבא דאינו סומך ובעי הרחקה שלשה טפחים שהוא כותל בורו ודאי דלריך להרחיק בעל האילן שלא יקלקלו שרשיו כותל בור של חבירו שהוא בגבול חבירו אבל לאביי הרי מפסיד מגבול עלמו שלריך להרחיק עשרים וחמשה אמות ממילר שלו שלא יקלקל כותל בור חבירו שבגבולו ודו"ק : **בד"ה** ה"ג בספרים כו' אלא אגב דאייתי ברייתא מפרש לה כו' עכ"ל ומיהו אע"ג דידע סברא דאיכא לארחוקי טפי בבא בידים לא ניחא ליה לשנויי הכי בא בידים שאני דאפשר לומר להך גירסא דאין נראה לו להתלמודא לחלק לענין היתר לסמוך בין בא בידים ובין לא בא בידים וק"ל :

דף יח גמרא דהני קשו לכותל כו' מהרש"ל הגיה דהבל קשה לכותל אבל בכל הספרים ובר"יף ובנ"י גרסינן דהני קשו לכותל וע"כ לאו כולהו מטעם הבל הם דהא סלעים לפר"ח לקמן בתוס' בד"ה דמשתכי לאו משום הבלא הוא אלא שמחלידין הקרקע ע"ש וק"ל : **שם** דיקא נמי דקתני היה גדר בנתיים זה סומך לגדר מכאן כו' מהרש"ל הגיה תא שמע היה גדר כו' ה"נ בלונמא א"ה כו' עכ"ל ובכל הספרים ישנים

מהר"ם
לא יחפור פרק שני

דף יז ע"א תום' ד"ה לא יחפור כל הני מיירי דאית בהו מיא וכו' . ר"ל ודלא כדמשמע מפירוש רש"י דכתב הטעם משום דהחפירה הסמוכה לבור מחלשת כותלי הבור דמשמע מדבריו דאיירי אפילו בלא מיא : **בא"ד** וטעמא משום מתונתא כדאמר בגמרא ר"ל לקמן בדף י"ט גבי הא דאבעיא לן וסד בסיד תנן א"ד או סד בסיד תנן דבעי למפשט מדלא ערבינהו תנא בבי דמתני' קאמר משום דלא דמי האי הזיקא להאי הזיקא רישא הזיקא דמתונתא סיפא הזיקא דהבלא : **ד"ה** לא שיח ולא מערה הוא הדין חריצין ונעיצין . ולא הוצרך למיתנינהו דמבור שמעינן להו דמדקתני בור הוא הדין להני והא דנקט ותני שיח ומערה בהדיא משום דרגיל לשנותן בכל מקום בהדי בור ואמת המים ונברכת הכובסים ר"ל דנקט לתרוייהו אע"ג דלא רגיל לשנותן בהדי בור איצטריך להו בגמרא ימיהו הא לא מפרש וכו' ר"ל דהגמ' לא עשה צריכותא אלא אהא דלא הוי שמעינן נברכת מאמת המים ולא אמת המים מנברכת אבל אינו מתורץ באותו צריכותא הא דקשיא לן דלא ליתנינהו כלל לא אמת המים ולא נברכת והוא שמעינן להו נמי מבור ותירצו התוס' דמצי למימר וכו' ולכך אצטריך למתני בור ואצטריך למתני נמי הני תרתי אמת המים ונברכת ולא קשיא והא דאצטריך בגמרא האי צריכותא אי תני אמת המים משום דקביע וכו' ואי תני נברכת משום דקוו וקיימי ולא קא עביד האיך צריכותא של התוס' ובחד צד של הצריכותא הוי סגי וה"ל למימר הכי אי תני אמת המים משום דקביע ולכך בעי הרחקה שלשה טפחים אבל נברכת דלא קביע הוה אמינא דלא בעי הרחקת שלשה טפחים ואי תני נברכת הוה אמינא נברכת דלא קביע סגי בהרחקת שלשה אבל אמת המים דקביע לא סגי בהרחקת שלשה די"ל דלא נוכל למימר הכי דבור יוכיח דהוא קבוע ואפילו הכי סגי בהרחקת ג' טפחים אבל יש להקשות על התוס' אמאי לא עבדו הצריכותא של הגמ' דהא פשוט הוא דבור ושיח תרוייהו איתניהו בהו קביע וגם קוו וקיימו וא"כ הוה להו להתוס' לתרץ דהני תרתי אמת המים ונברכת לא הוה שמעינן מבור משום דבור הוי קביע וגם קוו וקיימו ובהני תרתי לית בכל אחד כ"א חדא מנייהו הוה אמינא דלא בעו הרחקת ג' טפחים ואי תנא הני תרתי הוי אמינא דבור ושיח דהוו קביעי וקוו וקיימי לא סגי להו בהרחקת שלשה טפחים וי"ל דניחא להו להתוס' למנקט דבור ושיח עמיקי טפי משא"כ בשום חד מהני תרתי וק"ל : **ד"ה** וסד בסיד וכו' וא"כ תפשוט דברישא וסד בסיד תנן וכו' : ר"ל הא דתנן ברישא וסד בסיד הוי פירושו דבעי תרוייהו הרחקה וגם סד בסיד מדלא קתני או סד כמו בסיפא אלא ודאי גם בסיפא לא גרים או ולכך בעי בגמ' שפיר הואיל וגם בסיפא לא תני התנא או ואפי' הכי פשוט הוא דהוי פירושו או סד בסיד דבחדא מנייהו סגי בהרחקה לחוד או בסיד לחוד אם כן ברישא נמי אע"ג דלא תני או הוי נמי פירושו או סד בסיד כמו בסיפא או דלמא ברישא חמירא טפי ובעי תרוייהו הרחקה וגם סיד וקאמרי התוס' הא דפשיטא לן וכו' ר"ל וכי תימא דהכל טעמא מאי כיון דגם בסיפא לא גרסי' או אמאי פשיטא ליה דבסיפא הוי פירושו או סד בסיד טפי מברישא ותירצו היינו משום דבסיפא אין החיזוק כל כך מרובה וכו' וק"ל אבל ברש"י משמע לקמן בגמרא דבסיפא גרים או ע"ש : **ע"ב גמרא** פתח בבור ומסיים בכותל ליתני אלא א"כ הרחיק מבורו של חברו וכו' . ובסמוך איתא בספרים לפי גירסת רש"י וליתני אלא א"כ הרחיק מבורו של חברו כד מעיינת שפיר בתוס' חדא מנייהו מיותר דלפי גירסת רש"י דלא גרים האי לישני דלעיל בקושיא דפתח בבור אלא בסמוך גרים לה בתר דמשני מכותל בורו שנינו ולפי סברת התוס' לעיל בתחלת הקושיא יש לגרוס וליתני וכו' אבל בתר דשני מכותל בורו שנינו לא גרסי וליתני וכו' : **שם** איכא דאמרי ואתמר עלה אמר אביי וכו' . ר"ל דאיכא דאמרי דהמקשה שהקשה תנן לא יחפור וכו' סיים מלתיה ואתמר עלה וכו' והקשה מראתמר עלה על אביי גופיה וק"ל : **רש"י** ד"ה הא קמ"ל במאי דקתני מכותל בורו למדנו בה שהכותל בורו של ראשון מילא כל השלשה טפחים וכו' רצונו לומר דכל אותו שיעור קרקע המפסיק בין הבור ובין המיצר הוא נקרא כותל הבור ומדקתני מתני' מכותל בורו של חבירו דהיינו הראשון שמע מינה שגם הראשון אסור לו לסמוך בורו להמיצר רק חייב להניח הפסק והרחקה שהוא כותל בין בורו ובין המיצר כמו השני ומסתמא אותה ההרחקה שמחויב הראשון להרחיק מן המיצר הוא שלשה טפחים כשיעור הרחקה של השני וכל אותה ההרחקה שהרחיק הראשון מחלל בורו עד המיצר דהיינו שלשה טפחים קרי התנא כותל בורו של ראשון שמע מינה דשיעור כל כותל בור הוא ג' טפחים וזהו כוונתו של רש"י הגם שאין זה לשונו ממש : **(בא"ד)** בד"ה ונ"מ למו"מ ואם תאמר מנא לן שהכותל ראשון הוא הוי שיעור הרחקה מן המיצר וכו' ופליגי בה אביי ורבא ושמעינן לאביי דאמר ראשון אינו צריך להרחיק תריץ וכו' אריכות לשון זה אינו ממנהגו ודרכו של רש"י וגם הקושיא והתירוץ זה דברי מותר הן דהיינו הך דפרכה הגמ' לאביי בשמעתין בסמוך באיכא דאמרי ומשני אמר לך אביי מתניתין שבאו לחפור בבת אחת לכן אני אומר שאין לשון זה מפי רש"י רק הוא איזה הגה"ה שהגיה איזה תלמיד כמו שנמצא כמה פעמים לעיל בפ"ק כמה הגהות ברש"י : **ד"ה** הא אתמר עלה דמכותל בור שנינו ולמדנו בה שאף הראשון שהוזקק להרחיק וכו' . יש מקשין לשון רש"י דידיה אדידיה דהכא משמע מדבריו דלא שמענו שאף הראשון הוזקק להרחיק אלא מהא דאוקמא מכותל בורו ולעיל פי' רש"י וליתני מבורו של חברו ואנא ידענא דמכותל קאמר דאי מחלל בורו קאמר אין זה כונס לתוך שלו וכו' משמע מדבריו דאפי' לא הוה קתני כותל אלא מבורו הוה ידעינן שפיר דהראשון צריך להרחיק וא"כ דבריו סותרין אהדדי וכן ראיתי בתשובות בן לב שהקשה קושיא זו ולי נראה דאין זה קושיא כלל דלא פי' רש"י לעיל דשמעינן מבורו דהראשון חייב להרחיק אלא דאם הרחיק בורו מן המיצר חייב השני להרחיק בורו שלשה טפחים מכותל בורו של ראשון ולא מחלל בורו דאי מחלל בורו קאמר אין זה כונס לתוך שלו כלום וכו' אלא שיש להקשות לפירוש רש"י א"כ מאי פריך וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו ולא ליתני כותל דלמא הא גופא דגם הראשון חייב להרחיק אתא לאשמועינן בהא דקתני כותל הלא קושיא זו כבר הקשו התוס' בד"ה בכותל בורו : **תוס'** ד"ה מכותל בורו שנינו וכו' גירסת ספרו דחקתו וכו' וא"כ צריך לשנות מכותל לאשמועינן דאסור לסמוך לרבא ולאביי שצריך הרחקה בין שני הבורות ששר טפחים וכו' . ר"ל גירסת ספרו של רש"י שהיה הגירסא כתובה בספרים שלו וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו בתר דשני מכותל בורו שנינו דוחקו לפרש כן אבל אין נראה פירושו ואין לגרוס כן דהא בתר דשני מכותל בורו שנינו לא שייך לאקשויי תו וליתני אלא א"כ הרחיק מבורו דהא השתא צריך למיתני כותל לרבא לאשמועי' דגם הראשון אינו סומך למיצר ולאביי דמוקי לה במסקנא דבאו לחפור בבת אחת אצטריך למיתני כותל לאשמועינן דבבאו בבת אחת כל אחד צריך להרחיק שלשה טפחים משום דבעינן הרחקה בין שני בורות ששה טפחים : **בא"ד** ומיהו יש לישב הגירסא ופריך אליביה דאביי וכו' . משמע דאפי' לפי' זה לא גרסינן וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו של חבירו שלשה טפחים כמו שהוא בספרים שלפנינו אלא הכי גרסינן וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו ותו לא ולהכי כתבו התוס' דיש לישב דר"ל דפריך המקשה דליתני אלא אם כן הרחיק מבורו ששה טפחים ולא ליתני כותל דהא לאביי אם לא באו בבת אחת אלא הראשון בא מתחלה לבורו הוא סומך למיצר ממש ואחר כך כשבא השני לחפור גם הוא בור צריך להרחיק מבורו של ראשון ששה טפחים לכך פריך לא ליתני כותל אלא ליתני לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חברו וכו' אא"כ הרחיק מבורו של חבירו ששה טפחים וממילא הוה ידעינן דכשבאים לחפור שניהם בבת אחת זה מרחיק שלשה טפחים וזה מרחיק שלשה טפחים דבמה דקתני כותל בורו דאשמועינן בזה שהראשון ג"כ הניח כותל ג' טפחים דהיינו כשבאים לחפור בבת אחת אין בזה שום חדוש כי אם הא דשמעינן מינה דבעינן הרחק בין שני הבורות ששה טפחים א"כ ליתני אלא א"כ הרחיק מבורו של חברו ששה טפחים ודין דבאו בבת אחת ממילא נשמע מינה ומשני דלהכי קתני כותל דשמעינן מינה דגם הראשון הרחיק ג' טפחים דהיינו כשבאו בבת אחת נקרא כותל דקמ"ל דסתם כותל בור ג' טפחים ונפקא מינה למקח וממכר : **ד"ה** למאי נפקא מינה וכו' הך נפקותא לא אצטריך לרבא וכו' . ר"ל אפילו לגירסת התוס' דלא גרסינן וליתני אלא א"כ הרחיק מבורו אלא גרסינן מכותל בורו שנינו ולמאי נפקא מינה וכו' ולשנויא דמשני מכותל בורו אתי שפיר בין לרבא בין לאביי דלרבא אשמועינן דגם הראשון אסור לו לסמוך ולאביי דאיירי דבאו שניהם בבת אחת ואתא לאשמועינן שצריך הרחקה בין שני בורות ששה טפחים מ"מ הוקשה להגמ' דלאביי למאי נפקא מינה קתני כותל דאי לאשמועינן דבעי הרחקה ששה טפחים ליתני אא"כ הרחיק מבורו של חברו ששה טפחים ועל זה קאי למקח וממכר ואע"פ דאין קושיא זו בהדיא בגמ' לפי גירסת התוס' מ"מ רמוזה היא במאי דקאמר למאי נפקא מינה וכו' אבל לרבא לא אצטריך למימר הך נפקותא כלל והשתא לפי זה אתיא כל סוגיא זו לפי המסקנא דלקמן : **ד"ה** מרחיקין את הגפת וכו' וי"ל דההוא טעמא לא קאמר אלא אליבא דר' יוסי וכו' . ר"ל דהא דקאמר לעיל ורבא אמר אינו סומך ואפי' לר' יוסי וכו' הכי קאמר לא מבעיא לרבנן פשיטא דאינו סומך בלאו האי טעמא משום דגם גבי אילן סבירא להו לרבנן דאפי' לא קדם הבור לאילן אלא שבעל האילן בא לנטוע האילן עד שלא היה הבור כאן אפי' הכי צריך להרחיק ואע"ג דקתני במלתייהו דרבנן מרחיקין את האילן מן הבור כ"ה אמה לאו דוקא דאיכא בור אלא אפילו ליכא בור נמי כדמשני לקמן בסמוך אלא אפי' לר' יוסי דאמר בהדיא אע"פ שהבור קודם לאילן לא יקוץ שזה חופר בשלו וזה נוטע בשלו אפי' הכי הכא מודה דאפי' הראשון לא יסמוך משום דשאני התם דבעידנא דקא נטע ליתנהו לשרשיו וכו' :

דף יח ע"א גמ' ת"ש לא יטע אדם וכו' הכא במאי עסקינן דמפסיק צונמא ת"ש היה גדר בינתיים וכו' זה סומך לגדר מכאן ה"נ דמפסיק צונמא א"ה אימא סיפא וכו' ואת היא הגירסא הנכונה בגמ' ובספרים

חכמת שלמה

דף יז ע"א גמרא אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן ומרים כדאמרן בנימין כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה שלא שלטה כו' נ"ל ששה לא שלטה בהן יצה"ר אין לפרש כו' :

לא יחפור פרק שני

תוס' בד"ה כליא כו' טפח ומאמלעיתו מילר ועולה כצ"ל : **ע"ב גמ'** ליתני אלא א"כ הרחיק מבור של חבירו ג"ט כל זה נמחק : **שם** סלע הכא בידים כו' נ"ב פירוש סלע מרופף שא"ל כלי ברזל לחלבו אלא אדם בידים חופר בו ערוך : **תוס'** בד"ה ה"ג כו' בסיד וקשה לאביי כו' כצ"ל :

דף יח ע"א גמ' דמפסיק צונמא ת"ש היה גדר כו' כן הוא בס"א : **שם** גדר מכאן הכא נמי בצונמא אי הכי כו' כן הוא בס"א : **רש"י** בד"ה דירה כו' ואין לנו לאסור דירתו כו' כצ"ל : תוס'

איכא הגירסא דיקא נמי כו' ונראה לפרש דה"ק דיקא נמי דאף לאביי צ"ל דאיירי בצונמא מדקתני בהך ברייתא היה גדר בינתיים זה סומך לגדר כו' שסתם התנא דבריו ששניהם סומכים ומיירי בשדה לבן ואילן ומי לא עסקינן שבעל השדה סמך מתחלה ואח"כ סמך בעל האילן ואי לא איירי בצונמא הרי השני שהוא בעל האילן הוא המזיק וצריך להרחיק אף לאביי ומיהו לפי מה שפירשו התוס' לקמן בסוף פרקין דלא איירי בשדה לבן אלא בין אילנות לאילנות וגפנים לגפנים אבל בין אילן לזרעים בעי טפי ליכא לאוכחי מידי וי"ל דאף לפירושם תלמודא דהכא ס"ל דמיירי נמי בזרעים וכדבעי נמי למימר לקמן רבא בר רב חנן ע"ש וק"ל : **שם** א"ה אימא סיפא ר' יוסי מתיר בחרדל ותני עלה מפני כו' כל"ל וכ"ה בדברי בעל המאור ע"ש וק"ל : **תוס'** בד"ה דיקא נמי כו' ותימה דלעולם בשאר הרחקות נמי מותר לסמוך כו' דאע"ג דהוה גירי דיליה כו' עכ"ל וליכא לתרוצי דמ"מ אמאי לא אשמעינן האי חידושא בבור דהוה גירי דיליה לר' יוסי כמו שכתבו התוס' בר"פ דהא לא קאמרי' התם הכי אלא לרבא אבל לאביי דקיימינן הכא קאמרינן דליכא דיוקא דלית ליה הך סברא דבור הוה גירי דיליה וק"ל : **ע"ב** בד"ה ואי לא סמיך כו' ואע"ג דהשתא קס"ד דדבורים נמי מזקי כו' עכ"ל הוכרח לפרש כן בדברי המקשה דקס"ד לכ"ע דדבורים נמי מזקי וכן פירשו לקמן בקושית א"ה כו' והיינו מדפריך לקמן מכלל דר"י סבר על הניזק כו' דמשמע דהשתא שמעינן ליה מרבינא שהדבורים היכן מזיקים כו' כמ"ש התוס' לקמן לשיטת רש"י ז"ל וק"ל : **בא"ד** היכי משכחת לה כו' ולר"י לא ירחיק כלל דכיון דתרווייהו מזקי כו' להרחיק חצי ההרחקה כו' עכ"ל ונ"ל דלא אסיק תלמודא אכתי אדעתיה הא דמסיק לעיל לרבא לפלוגי לר"י בין שאר נזיקין לבור דאינו סומך משום דכל מרא ומרא כו' דהא לא אסיק אדעתיה כלל הך דר"י דזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו וס"ל השתא לר"י נמי על המזיק להרחיק וק"ל : **בא"ד** ה"מ אילן שעשוי לעמוד שנים רבות כו' עכ"ל והיינו דוקא בסמכו בהיתר אבל לסמוך לכתחלה ודאי דליכא לפלוגי בין שאר נזיקין לאילן ולכך פריך שפיר לקמן וסבר ר"י על הניזק כו' וזה נוטע בתוך שלו דהכא לא שייך הפסד מרובה דלא יטע ולא יפסיד וק"ל : **בא"ד** וצריך בעל הדבורים להרחיק כל ההרחקה כיון כו' עכ"ל הוצרכו לומר כן לדברי המתרץ דצריך בעל הדבורים להרחיק כל ההרחקה ולא שנאמר לר"י שגם בעל החרדל יסמוך ולא ירחיק כרבנן דהכי מפרש לה המקשה משום דא"כ ה"ל לאוקמי שפיר בפשיטות כשסמך בעל דבורים תחלה ובלוקח כו' כמ"ש התוס' בסמוך

מיהו ק"ק דאיכא לפרושי בלוקח א' שעשה שניהם בשדהו בלא הרחקה ומכר החרדל לאחר והניח הדבורים לעצמו או שמכר לאחר הדבורים דהשתא תרוייהו סמכו בהיתר ושניהן אינן צריכין להרחיק כסברת המקשה ויש ליישב דלא בעי לפרושי הכי דודאי אין אחד עושה שניהם בשדהו בלא הרחקה כיון שמזיקין זה את זה וק"ל : **בא"ד** א"ה מאי טעמא כו' אפילו משרה וירק כיון שנעשית המשרה בהיתר כו' כמו גבי אילן ובור כו' עכ"ל דליכא למימר דמשום הכי פליג בדבורים וחרדל לאשמועינן דבעל הדבורים צריך להרחיק כל ההרחקה מה שאין כן במשרה וירק דהך מלתא לא משתמע ממלתיה דר' יוסי אלא דקאמר ר"י מתיר בחרדל דהיינו דבעל החרדל לא בעי להרחיק וא"כ הך מלתא שפיר ה"מ לאשמועינן במשרה וירק דלא בעי בעל המשרה להרחיק וק"ל : **בד"ה** מכלל דסבר ר"י כו' ונ"ל שהמקשה הראשון הוה ידע כו' עכ"ל אין זה מוכרח דהא איכא למימר דהמקשה הראשון סבר דפליגי בהכי כמו לשיטת רש"י ומקשה השני סבר דאין סברא כלל דליפלגו בהכי כמו שכתבו התוס' אלא דלית לן למימר דשני המקשנין פליגי בהך סברא כיון דאיכא למימר דהמקשה הראשון ידע המסקנא דדבורים לא מזקו לרבנן ודו"ק : **בד"ה** וסבר ר"י על כו' וק"ל מה הוצרך לחלק בדוחק בין לוקח אילן ללוקח המשרה כו' עכ"ל למאי דמסיק לר"י על הניזק להרחיק עצמו ודאי מצינן לאוקמי פלוגתייהו בחרדל ודבורים שפיר בלא לוקח ובעל דבורים סמך תחלה וצריך בעל החרדל להרחיק לרבנן ולר"י אינו צריך כדקאמר וזה נוטע בשלו מ"מ כיון דעד דמסיק הכי ופריך מר' יוסי ולא הוה קשיא ליה לרבנן מאילן ע"כ דמפליג בין לוקח אילן ללוקח משרה אבל לשיטת ר"ח ורבינו תם לא איצטריך לן לפלוגי כלל בהכי ורב פפא נמי דמוקי לה בלוקח גם לשיטת ר"ח ורבינו תם נמי לא מפליג בהכי והא פרכינן ליה אי בלוקח מאי טעמא דרבנן דר"ל דמ"ש הוא מאילן ובור ועוד נראה למסקנא נמי לשיטת רש"י למאי דקאמר ר"י אלא לדידכו כו' אלא חרדל ודבורים תרוייהו מזקי ע"כ דלא פליג ר"י עלייהו אלא בלוקח ואיצטריך לן לחלק בין אילן למשרה ודו"ק :

דף יט בד"ה המבריך את כו' והא פירוקא מלא ר"י בירושלמי כו' עכ"ל דהכי איתא שם לא יביא זרע עליה הא מן הצד מותר במה אנן קיימין אי משום זרעים באילן למה לי גפן אפי' שאר כל האילן כו' ע"ש ומהרש"ל הגיה בתוס' האי פירוקא מלא כו' ואין נורך וק"ל : **ע"ב** בד"ה מאי איריא כו' השתא סלקא דעתך כו' משום דאית ביה תרתי כו' עכ"ל ליכא דאפילו דחקס לפרש דאית ברקיק תרתי דאס לא

חכמת שלמה

תוס' בד"ה היו שרשיו כו' דמים ובזה לא כו' כצ"ל : **ע"ב תוס'** בד"ה ואי לא כו' ובלוקח ולא היה צריך כו' לא יצטרך לומר דלרבנן כו' כצ"ל : **אחר** ד"ה ואי לא כו' נ"ל ד"ה וסבר רבי יוסי כו' ואח"כ ד"ה מכלל דסבר כו' וג' דבורים הללו נ"ל ד"א ואח"כ ד"ה לגלוגי חרדל כו' : **בא"ד** אי סמיך פליגי כו' כצ"ל :
דף יט ע"ב תוס' בד"ה רואין כל כו' כנדבך שהוא כו' נ"ב פירוש לוח של עץ או של אבן :
תוס'

מהר"ם

ובספרים שלפנינו כתוב דיקא נמי דקתני היה גדר וכו' ואינו מיושב אע"ג ששמעתי בשם חדושי הרמב"ן שמישב גירסא זו דהוי כמו ולימעמך כלומר שהתרצן אומר למקשן דאתה בעצמך מודה בדבר דאיירי במפסיק צונמא דאם לא כן מפני מה לא תקשה מסיפא דקתני בהדיא היה גדר מכאן וכו' ולא היית צריך לאתויי הברייתא דתני עלה ארבע אמות שאמרו וכו' אבל פירוש דחוק הוא ע"כ נראה למחוק הדיקא נמי וכו' : **תוס'** ד"ה הא ליכא אוצר עביד הוה מצי לשנויי הוא הדין כי ליכא לא סמיך וכו' . מקשין העולם היאך כתבו התוס' דהוה מצי לשנויי דהוא הדין כי ליכא אוצר לא סמיך הא מסיים התרצן דיקא נמי ותני עלה וכו' דקתני בהדיא בברייתא אם היתה רפת בקר קודמת לאוצר מותר ואין זה קושיא דהכי נמי קאמרו התוס' הוה מצי לשנויי דהוא הדין כי ליכא אוצר כמו דשני כל הני פירכות דלעיל אלא האמת משני ליה דדירה שאני ולכך דוקא כי איכא אוצר אבל כי ליכא אוצר סמיך כדקתני בהדיא בברייתא אם היתה רפת בקר קודמת לאוצר מותר : **ד"ה** ה"נ בלוקח וכו' דבכי האי גונא אילן קדים קרינן ביה . ולפי זה הכי פירושא דמתניתין אם הבור קודם לאילן וכו' פי' דקדם ערעור דבור קודם נטיעת האילן דהיינו בשני מצרנים שבא אחד מהם לסמוך אילן סמוך למיצר אע"ג שהשני לא חפר עדיין שום בור בשלו מכל מקום היה על האילן ערעור שלא לסומכו למיצר משום דהיום או למחר יחפור חברו בור בשלו כדרבא קוצץ וניתן דמים ואם האילן קודם דהיינו בלוקח שקדם נטיעת האילן לערעור בעל הבור לא יקוץ :

שמעתתא דהחרדל ע"ב גמ' ואי דלא סמיך היכי משכחת לה וכו' . שמעתתא דא קיצר בה רש"י דבריו ואין לה שום חבור כי אם על דרך שפירשו התוס' שיטת רש"י על כן אכלול פירוש השיטה בדברים קצרים על פי שפירשו התוס' שיטת רש"י והכי פירושו ואי דלא סמיך אינש דבר היזק למיצר חברו אפילו כשאין שם עדיין דבר הניזק כרבא היכי משכחת לה פלוגתא דרבי יוסי ורבנן דלרבנן על בעל החרדל להרחיק כל ההרחקה ולרבי יוסי לא ירחיק כלל דהא כיון דנשמע מדברי ר' יוסי דשניהם מזיקים זה את זה בעל החרדל לבעל הדבורים ובעל הדבורים לבעל החרדל ולא משכחת ליה לרבא דלסמוך אחד מהן בהיתר וא"כ אפילו קדם אחד מהם וסמך חייב לסלקו והוי כאילו באו שניהם בבת אחת ועל שניהם מוטל להרחיק כל אחד חצי ההרחקה כמו גבי בור לרבא דאין חילוק בין באו שניהם בבת אחת ובין קדם אחד מהם חייב כל אחד להרחיק שלשה טפחים דבשלמא לאביי דאמר אם קדם הראשון סמיך אתי שפיר דאיירי שסמך בעל דבורים תחלה ואע"ג דסבירא ליה השתא דבעל דבורים נמי מזיק לבעל החרדל לכולי עלמא מ"מ סבירא להו לרבנן דעל המזיק השני דהיינו בעל החרדל להרחיק את כל ההרחקה כמו גבי בור לאביי דאע"ג דשניהם מזקי אהדדי ואם סמך הראשון על המיצר השני מרחיק כל הששה טפחים ור' יוסי סבר כיון דדבורים מזקי נמי לחרדל ועשה בעל הדבורים קצת שלא כהוגן שסמך על המיצר שזה עתיד לזרוע החרדל אע"פ שבדין אינו יכול למונעו שלא יסמוך מכל מקום קצת שלא כהוגן עשה בעל הדבורים ולכך גם בעל החרדל יכול לסמוך משום דאמר ליה בעל החרדל לא דייך שסמכת אצל מיצר שלי אלא שתכפני להרחיק ונהי שלא הייתי יכול לעכב על ידך מכל מקום שלא כהוגן עשית ולכך גם אני לא ארחיק אלא אסבול היזקך וגם אתה תסבול הזיקי כמו שמפרש הרא"ש ולא דמי לבור דהתם משום דמרפיה לה לארעיה ומזיק השני בידים לכותל בורו של ראשון ולכך על השני להרחיק כל ההרחקה אבל הכא לא אלא לרבא דאמר לא סמיך קשיא היכי משכחת לה דלרבנן מרחיק בעל החרדל כל ההרחקה ולרבי יוסי לא ירחיק כלל דכיון דתרווייהו מזקי אהדדי על כל אחד ואחד להרחיק חצי ההרחקה ואפי' סמך בעל הדבורים תחלה כנזכר לעיל דלא שייך לומר אני לא ארחיק אלא אסבול היזקך וגם אתה תסבול אלא היכא שאין בעל החרדל יכול לכוף את בעל הדבורים לסלק היזקו אבל לרבא דיכול לכופו לסלק אע"פ שקדם לא היה ליה למיתני רבי יוסי מתיר בחרדל אלא חייב כל אחד להרחיק חצי ההרחקה וכן לרבנן אין על בעל החרדל להרחיק כל ההרחקה וזהו פי' המקשן אלא שיש עדיין לדקדק מה סלקא דעתיה דמקשן דפריך מר' יוסי הא ר"י ס"ל גבי אילן ובור דעל הניזק להרחיק את עצמו ואפי' היכא שהבור קודם לאילן אין בעל האילן חייב להרחיק אע"פ שהאילן מזיק לבור והבור אין מזיק לאילן כל שכן הכא שגם הדבורים מזיקים לחרדל שאין בעל החרדל חייב להרחיק ואם כן מאי פריך מרבי יוסי וי"ל דסבירא ליה השתא שגם רבי יוסי סבירא ליה דעל המזיק להרחיק מדלא פליג אלא אדבורים וחרדל ולא פליג אמשרה וירק ש"מ דגבי משרה וירק מודה רבי יוסי דבעל המשרה דהוא המזיק חייב להרחיק ולא פליג אלא בחרדל ומטעם דגם הדבורים מזקי לחרדל ובאמת היה יכול לפרוך דברי רבי יוסי אהדדי דמאי שנא משרה וירק מבור ואילן כמו דפריך בסמוך וסבר רבי יוסי על המזיק להרחיק את עצמו והתנן ר' יוסי אומר אע"פ שהבור קודם לאילן וכו' וכמו שכתבו התוס' בסמוך אהא דפריך וסבר וז"ל על מקומה הוה ליה לאקשויי וכו' אבל מ"מ גם לפי המסקנא דמסיק דר' יוסי לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי על הניזק להרחיק את עצמו ואפילו משרה וירק לא בעי להרחיק אלא לדידכו דאמריתו על המזיק תינח משרה וירק וכו' אפי' הכי פריך השתא שפיר לרבא דכיון דלא סמיך היכי משכחת לה משום דהיאך קאמר רבי יוסי לרבנן לדידכו דאמריתו על המזיק להרחיק דגבי חרדל ודבורים דכיון דתרווייהו מזקי אהדדי לא ירחיק בעל החרדל הא כיון דלרבא לא משכחת דסמיך אחד מהן בהיתר אם כן אע"ג דקדם חד מינייהו חייב לסלק וכיון דתרווייהו מזקי אהדדי על כל אחד להרחיק חצי ההרחקה לרבנן דאמרי על המזיק להרחיק ולא הוה ליה למיתני ורבי יוסי מתיר בחרדל ולכך קושית המקשה קושיא עכ"פ ומשני בלוקח דלאחר שזרע שם חרדל מכר חצי שדהו והלוקח העמיד שם אח"כ דבורים הלכך כיון דבעל החרדל זרע החרדל בהיתר ואח"כ בא בעל הדבורים להזיקו לכך קאמר ר"י דצריך בעל הדבורים להרחיק ולפי זה צריך לפרש רבי יוסי מתיר בחרדל דרוצה לומר דבעל החרדל א"צ להרחיק אלא בעל הדבורים שבא אחריו הוא צריך להרחיק כל ההרחקה וגם צריך לומר דאם היה איפכא שאם המוכר העמיד דבורים ואחר כך מכר חצי שדהו והלוקח זרע חרדל שאז היה ר' יוסי מתיר בדבורים והיה מחייב לבעל החרדל להרחיק כל ההרחקה ופריך אי בלוקח מ"ט דרבנן כיון דבעל החרדל זרע בהיתר מאי טעמא מחייבי ליה להרחיק כל ההרחקה הא אדרבה לבעל הדבורים הוה ליה לחייביה להרחיק דאיהו סמיך באיסור ומזיק לחרדל ועוד מאי טעמא דרבי יוסי דמשמע דלא פליג בכי האי גוונא דהיינו בלוקח אלא גבי דבורים וחרדל מטעם דתרווייהו מזקי אהדדי אפי' משרה וירק נמי כשהוא בכי האי גונא דעשה משרה בהיתר ואח"כ מכר חצי שדהו והלוקח זרע ירק לא יצטרך בעל המשרה להרחיק כיון דנעשית המשרה בהיתר ומשני רבינא קא סברי רבנן על המזיק להרחיק וכו' ר"ל דס"ל דדבורים לא מזקי לחרדל אלא החרדל הוא מזיק לדבורים ועל המזיק להרחיק את עצמו אע"פ שסמך בהיתר דהיינו לגמרי דהיינו שנעשה קודם שמכר שדהו ולהכי ס"ל לרבנן דעל בעל החרדל להרחיק שהוא המזיק וכן בעל המשרה חייב להרחיק אע"פ שנעשית בהיתר ואע"ג דגבי אילן היכא דנטע בהיתר כגון בלוקח כדאוקמי לעיל לרבא קאמר דלא יקוץ אפי' לרבנן אילן שאני דאיכא הפסד מרובה כמו שכתבו התוס' מכלל דר' יוסי סבר על הניזק להרחיק את עצמו וכו' השתא ס"ד דמקשה כיון דרבנן סברי דדבורים לא מזקי לר' יוסי נמי הדבורים ניזוקים ולא מזיקין ואפי' הכי קאמר דכיון דבעל החרדל סמך בהיתר דהיינו בלוקח אינו חייב להרחיק דהיה סבר דלא שייך לר' יוסי ורבנן לפלוגי בזה אי דבורים מזקי אי לא דאם כן במאי קמפלגי אלא ודאי בהא פליגי דר' יוסי סבר על הניזק להרחיק את עצמו לכך פריך אי הכי אפי' משרה וירק נמי והיה לו לחלק ג"כ לדברי רבנן גבי משרה וירק והיה יכול להקשות דהא בהדיא קתני בדברי רבי יוסי שהדבורים מזקי ג"כ לחרדל דקתני ואוכלות ליגלוגי חרדלאי והוא הדין דלרבנן הדבורים מזקי לחרדל דלא פליגי בהא אלא דניחא ליה למנקט הקושיא דאפי' משרה וירק נמי דהתחיל כבר להקשותה ומשני אלא לעולם ר"י ורבנן לא פליגי אי על הניזק או על המזיק להרחיק אלא דבהא פליגי דר"י סבר דהדבורים ג"כ מזיקים לחרדל ורבנן סברי דהדבורים הן ניזוקין ואינן מזיקין והכי קאמר להו ר"י לרבנן תינח משרה וירק וכו' דהירק לא מזיק למשרה לכן בעל המשרה חייב להרחיק אפי' בלוקח דהיינו שעשה המוכר המשרה קודם שמכר חצי השדה ואח"כ זרע הלוקח ירק אלא חרדל ודבורים דתרווייהו מזקי להדדי ולכך כשבעל החרדל זרע בהיתר דהיינו בלוקח כדלעיל היה לו לבעל הדבורים להרחיק והשיבו לו רבנן דדבורים לחרדל לא מזקי וכו' ופריך וסבר ר"י וכו' ולפי המסקנא ר"י סבר על הניזק להרחיק את עצמו אפי' היכי דהניזק קדם בהיתר והמזיק סמיך באיסור כגון גבי בור ואילן ופליג אפי' גבי משרה וירק ואפי' היכי דבעל הירק קדם והא דקתני ור"י מתיר בחרדל לא קאמר זה אלא לדבריהם דרבנן דאפי' לדידכו דאמריתו על המזיק להרחיק אפילו בלוקח תינח משרה וירק וכו' אבל חרדל ודבורים דתרווייהו מזקי אהדדי היכי דזורע החרדל בהיתר דהיינו בלוקח היה לכם לומר דבעל הדבורים חייב להרחיק ולא בעל החרדל . כן היא שיטת רש"י על דרך שפירשוה התוס' וכלל העולה משיטה זו דלרבנן אליבא דרבא על המזיק להרחיק את עצמו אפילו היכי דקדם המזיק וסמיך בהיתר גמור כגון בלוקח ולר' יוסי בכל ענין על הניזק להרחיק אפי' היכי דקדם הניזק ואחר כך בא המזיק וסמיך באיסור אפילו הכי על הניזק להרחיק את עצמו ולקמן בדף כ"ה איפסקא הלכתא כרבי יוסי אלא דקאמר התם מודה ר' יוסי בגירי דיליה וכתבו התוס' לקמן בדף כ"ב בד"ה לימא תנן סתמא דלא כרבי יוסי וכו' דלא פליג ר' יוסי אכל הרחקות דמתני' דכולן מיקרי גירי דיליה ולא פליג ר' יוסי אלא באילן ובור ומשרה וירק וכרשים] ובצלים דלא מיקרי גירי דיליה דאין ההיזק בא מיד כי אם לאחר זמן כמבואר בדברי הרא"ש ואף במשרה וירק כתב הרי"ף דאף לר' יוסי צריך להרחיק הרחקה קצת כמו שמרחיקין בור שיח ומערה ממיצר חברו אלא שאין צריך הרחקה גדולה כדי שלא יסריח הירק מן המשרה כמו שסוברין רבנן והשתא גם לפי מה דקיימא לן כר' יוסי קי"ל נמי כרבא דלא סמיך אינש היזק למיצר חברו אפילו כשאין שם דבר הניזק דהיינו לענין הרחקות דמשניות דלעיל דמודה בהו ר' יוסי כך היא פירוש השיטה לשיטת רש"י אבל ר"ת ור"ח גרסי' אלא אמר רבינא וכו' והשתא הדר ביה ממה דאוקמא בלוקח וגם הדר מכל שנויי דלעיל דודאי בכולהו מודה רבא דכי ליכא כותל או ירק דסמיך ולא אתא רבא לסמוך אפילו לרבנן כי אם גבי בור משום דכל מרא ומרא מרפית לארעאי כמו שפירשו התוס' באריכות ודבור התוס' המתחיל מכלל וכו' צריך להיות אחר סיום ד"ה וסבר וכו' והא דקאמר בד"ה מכלל וכו' וצריך לומר לפי' זה רוצה לומר לפירוש ר"ת ור"ח ורוצה לומר משום דקשה להו לפי' ר"ת כיון דלשנויא דרבינא הדר ביה מכל הני שנויי דלעיל ואם כן השתא רבא ואביי שוין בדין כולהו ולא פליגי אלא בבור ואם כן כמו דלאביי הוי ניחא ליה פלוגתא דרבי יוסי ורבנן כמו שכתבנו בתחלה בדברי המקשה שהקשה לרבא ואי דלא סמיך היכא משכחת לה אבל לאביי הוה ניחא ליה כמ"ש התוס' ואם כן מאי פריך השתא לבתר שנויא דרבינא מכלל וכו' הלא כמו דהוה ניחא ליה מעיקרא לאביי ה"נ השתא לרבא לכך כתבו וצ"ל דזה שהמקשה אינו אותו המקשה שהקשה בתחלה ואי דלא סמיך וכו' והנה הארכתי ויצאתי מכלל כוונתי בחביר זה כדי להקל על המעיין שיעמוד בנקלה על כונת הרי"ף והרא"ש ויתר הפוסקים בדין זה :

דף יט ע"א גמ' צריכי דאי תנא אמת המים וכו' . עיין במה שכתבתי לעיל ריש פרקין ותמצא מבואר באריכות היטב : **תוס'** ד"ה בא בידים אין וכו' ויש ספרים דלא גרסי האי דיוקא וכו' . פירוש ולאותן פשיט בפשיטות מדברי ר"י דבעי הרחקה וסידה דהפשטן לא ס"ד לחלק בין בא בידים ללא בא ומשני בא בידים שאני ופריך ודקארי לה מאי קארי לה דהא ע"כ צריך לחלק בין בא בידים ללא בא דאל"כ ל"ל לתנא למיתני כלל בא בידים ומשני בא בידים אצטריכא ליה וכו' ר"ל דהוה ס"ד דמשום הכי אצטריך למתני בא בידים כדי שלא תאמר דבא בידים בעי הרחקה טפי לכך הקשו התוס' לגירסא זו דהיאך בא למפשט דבעי תרווייהו הרחקה וסידה מדקתני במלתיה דר"י וסד בסיד מאי אולמא לישנא דר"י מלישנא דמתני' וכמו דמבעיא לן אלישנא דמתני' אי ר"ל הרחקה או סידה או ר"ל דבעי תרווייהו ה"נ צריך למבעי בלישנא דר"י גופיה כיון דהשתא לא הוה ידע שום חילוק בין בא בידים ללא בא אבל לפי גירסת הספרים שלנו א"ש דהפשטן ידע שיש לחלק בין בא בידים ללא בא ומזה הוכיח ע"כ דר"י במה דקתני וסד בסיד ר"ל דבעי הרחקה וסידה דאל"כ למה נקט בא בידים אלא ודאי לאשמועינן דדוקא בא בידים בעי תרווייהו אבל לא בא בידים לא וק"ל : **ד"ה** משום דמשתכי וכו' . וה"ר מרדכי הביא ראיה מהירושלמי דגרסי' התם הכא אתמר שהסלעים מרתיחין והתם אתמר אין מרתיחין וכו' כצ"ל ור"ל דהכא ס"ל לתנא דמתני' שהסלעים מרתיחין מדקתני סלעים גבי הדברים שצריך להרחיק מן הכותל משום שמוסיפין הבל והתם בשבת ס"ל לתנא דאין מרתיחין מדלא קתני סלעים בהדי הדברים שמוסיפין הבל שאין מטמינים בהם : **ד"ה** המבריך את הגפן וכו' אע"ג שאינו רחוק ג' טפחים ויונק עם הגפן וכו' דמיירי כשזורע הצדדים ברחוק מג' טפחים מגפן היוצא וכו' . דברי התוס' נראין כסותרים זה את זה אבל כלל דבריהם הוא שמתחת הקרקע אע"ג שאינם רחוקים מהגפן ג' טפחים ויונקים הזרעין והגפן מהקרקע המפסקת ביניהם אפ"ה מותר כיון שאין יונקין הזרעים מהגפן עצמה אבל מ"מ צריך שלמעלה מהקרקע יהיה הזרעים מעט רחוקים מהגפן שלשה טפחים כדי שלא יהא ערבוב למעלה ומשכחת לה ע"י שמבריך הגפן ומכסה באמצע בעפר אם כן ב' הקצוות של הגפן היוצאין למעלה מהקרקע הן רחוקין זה מזה כמה טפחים ולכך כשזורע באמצע שניהם מן הצד אבל חלק הגפן המכוסה בארץ יכול להיות שיהיה נראה למעלה מן הקרקע רחוק מכל קצה הגפן היוצא למעלה מן הקרקע ג' טפחים אבל הוא בתוך ג' טפחים לחלק הגפן המכוסה בארץ שזורע הזרעים בשדה קרוב אצלו ויונק עם הגפן מחלק קרקע המפסיק קצת ביניהם ואפ"ה מותר כיון שאין יונקין ממש מהגפן עצמה אבל אם בא לזרוע על גבי חלק הגפן המכוסה בארץ על גבה ממש צ"ל על גבה עפר ג' טפחים דאל"כ

יבנס

כן לא הוה ליה למימר אלא מאי איריא רקיק עבה נמי וק"ק דאימא דקושטא הוא דנקיט רקיק דוקא משום דאית ביה תרתי אבל עבה ממעט והשתא לא תקשי לשמואל הנך תיובתי דמייתי מקופה ומעשבים ואם נאמר דהנך תיובתי לא קאי אדשמואל אלא אתלמודא דקאמר אפי' עבה נמי כו' ופסיקא ליה דמידי דחזי לא ממעט ניחא והוא דחוק גם רש"י לא פירש כן וע"כ נראה דסובר התלמוד דמכח הך סברא לפי שהוא רך ועשוי ליפול לחוד ודאי לית לן למימר דאינו ממעט וא"כ אף אם נצרף לזה דאינו מבטלו לית לן למימר דאינו ממעט אי אינו ממעט בלחוד אלא ע"כ משום הך סברא דאינו מבטלו לחוד אמרינן דאינו ממעט ושפיר פריך אמאי נקט מלתא דאית ביה תרתי הא אפילו עבה דלית ביה אלא חדא דהיינו דאינו מבטלו אינו ממעט ודו"ק:

דף ב בד"ה היא גופה כו' אבל היכא דסותם כל החלון כי הכא דקתני חוצצין כו' עכ"ל ובמסכת אהלות פי' הר"ש ותבן וגרוגרות דבעי ביטול משום דאין סותמין הכל דהא איכא מקום קופה וחבית עכ"ל מדברי התוס' דהכא נראה דלית להו האי סברא דהא חוצצים דקתני בתבן וגרוגרות משמע להו סותם לגמרי וצ"ל לשיטת התוס' דהכא לחלק דלא קאמרינן הכי אלא בכלים היכא דסותמין הכל לא בעי ביטול אבל באוכלין אף בסותמין הכל בעי ביטול וק"ל: **בא"ד** ועוד אומר הר"ש דכלי עץ נמי שאינו מקבל טומאה כו' לא בעי ביטול כו' עכ"ל איירי נמי בסותם כל הפתח כמו שאמר הר"ש בפירוש המשנה שם אבל אינו סותם כל הפתח אינו חוצץ ובעי ביטול דהא אפי' המעמיד דבר החוצץ כגון במפתח כתבו התוס' לעיל דאינו מועיל לרבנן דר"א כיון שהוא כלי אע"פ שאינו מקבל טומאה ודו"ק: **בד"ה** בחבית כו' שהגרוגרות בולטות חוץ לפי חבית כו' ומכסות אותו לגמרי שאין נראה כלל ודייק ר"ת כו' עכ"ל נראה דליכא לפרושי שהחבית מונח על צדו ושוליו כלפי הבית שהמת מונח בו ופומיה לבר פיו שלמעלה על צדו כלפי הבית הטהור דזה הוא רחוק מן השכל שיהיו הגרוגרות בולטות למעלה ומתעקמות למטה נגד דופני החבית לכסותן מבחוץ ועוד קשה דקתני חבית מלאה גרוגרות ואי החבית מונח על צדו אי אפשר שלא יפלו הפירות ממנו קצת ואם נאמר בזה דאיירי בדרוסות מדובקות יחד ולא במפורדות א"כ לא הוה צריך רבינו תם להביא ראיה לפירושו ולדייק פירושו מפרק חבית דגרוגרות משמע דרוסות ולא מפורדות כיון דבלאו הכי ע"כ צריך להיות כן אם החבית מונח על צדו ונראה לי לפרש שדרך החביות שלהן היה פתוח מלמעלה קצת ולא כולו רק מצד אחד ופומיה לגאו ולבר דקאמר לא שהיה מונח על צדו אלא אותו צד שהפה כו' והשתא במתכת ופומיה לבר דהיינו בבית הטהור והגרוגרות מדובקות בולטות ומכסות למעלה שפת פה החבית ואין חבית מאהיל עליו אבל במפורדות היו נופלות ולא היו מכסות אותו לגמרי מלמעלה ותו לא מידי וק"ל: **בד"ה** שעלו מאליהן תימה כו' אלו לא מביאין ולא חוצצין הזרעים כו' עכ"ל וה"ה דאיכא לאקשויי ממלח דקתני התם לא מביא ולא חוצץ והכא קתני דחוצץ במלח וי"ל דה"מ לאוקמא הך דהתם במלח אסתרוקנית כדלקמן וק"ל: **בא"ד** הקשה ר"י כו' לא בעינן מירוח כו' חבית שניקבה כו' פקקה בזמורה עד שימרח כו' עכ"ל נראה דליכא לפרושי לפי קושייתו שהבין דהתם נמי איירי בחוצץ באהל שלא להביא הטומאה למקום אחר וכפי' רש"י בפרק הגוזל ומשמע ליה דבעי התם מירוח כולה שלא ישאר בו שום נקב דאם כן תקשי ליה אכל הנהו משניות דסגיא להו בשיתמעט הטפח אפי' במשהו והיא גופה תקשי ליה דלא קאמר דבעי מירוח אלא בזמורה שפקק בה אבל ברישא בחבית שסתמוה שמרים לא קאמר שימרח אותו ומאי קשיא ליה מחבית דהכא אבל ר"ל דודאי איירי התם בצמיד פתיל כפי' התוס' שם אלא דמדמה הך דהכא לדהתם כיון דבעי מירוח התם בזמורה הסותם הנקב שלא יכול לעמוד הזמורה יפה שם בלא מירוח ה"נ אית לן למימר הכא בחבילת אהל דדבר החוצץ וממעטו מטפח יהיה מירוח דבלא מירוח לא יכול לעמוד שם יפה ותירץ דיש לחלק בין צמיד פתיל דבעי טפי שיוכל לעמוד יפה מבחבילת אהל וכ"כ המרדכי וצריך שיוכל לעמוד בחלון בלא סמיכת ד"א ואם לאו אינו חוצץ מיהו מירוח אינו צריך וכו' ע"ש ודו"ק: **בד"ה** כיון דאיכא כו' ולא נקט בהמה גופה דאי חזי לטיולי שקיל כו' עכ"ל דבחלון לא חזיא ליה לטיולי בבהמה כו' ושקיל לה מהתם לטייל עמה אבל בעוף שסכן כולה בחלון י"ל דמיירי דלא חזיא לטיולי ביה ומיהו לא חזיא נמי לכלבים דמיירי כעין קלניתא דלית ביה כזית בשר כדאמרינן בפ' ג"ה וק"ל: **ע"ב** בד"ה תנור דידן ככירה דנחתומין כו' של נחתומין היו כונן שותת כו' וכ"מ למקה כו' עכ"ל מדתלה תנור דידן בכירה דנחתומין ולא קאמר תנור דידן וכירה דנחתומין שוין למדו לומר כן דתנור כ"א כו' אבל בכירה דנחתומין פסיקא ליה היאך היה גדול ותלה בו תנור דידן וק"ל:

דף כא בד"ה ולמדתם אותם ולמדתם אתם י"ס דל"ג כו' משמע מעלמכם עכ"ל נראה מדבריהם לפי גירסתם דלא במצות האב קמיירי כפי' רש"י דהך מלתא מפורש בקרא ולמדתם אותם את בניכם כדאמרינן בפ"ק דקדושין דהאב חייב ללמדו תורה דכתיב ולמדתם אותם את בניכם אלא באין לו אב קמיירי דחייב ללמוד את עצמו כדאמרינן נמי התם דמיחייב איהו למגמר נפשיה דכתיב ולמדתם ופי' רש"י שם קרא אחרינא הוא ולמדתם אותם ושמרתם וגו' ע"ש וה"ק הכא דאין לו אב לא היה למד תורה שלא היו מלמדין אותו אחרים מאי דרוש ולמדתם אתם שכ"א חייב ללמוד עצמו ולא אחרים וכן י"ל לגירסת דולמדתם משמע מעלמכם וק"ל: **בד"ה** וגרדי וא"ת ומ"ש כו' וא"ת הא אמרינן בסמוך כו' ולקמן נמי תניא עושה אדם חנות כו' עכ"ל יש לדקדק למאי דס"ד השתא דההיא דעושה אדם חנות מיירי נמי באותו חצר תקשי להו בפשיטות ממתני' דחנות שבחצר יכול למחות כו' ונראה שהתוס' כבר אסקי אדעתייהו במתני' לחלק בין חנות שבחצר כו' דרישא דמיירי שבאין לקנות מן החנות דיש נכנסין ויוצאין טובא ובין פטים וריחים דאין שם נכנסין ויוצאין דמי שיש לו כו' כמ"ש התוס' לעיל במתני' אבל לא אסקי אכתי אדעתייהו לחלק הכא בין אומן זה לאומן אחר ולכך הקשו הכא מעיקרא מריחים ופטים אגרדי והשתא מהשיא דלקמן עושה אדם חנות בצד כו' לא קשיא להו נמי אחנות דמתני' דהכא דאיכא לאוקמא נמי בכה"ג דלא איירי התם בחנות שבאין לקנות ממנה דאיכא נכנסין ויוצאין אלא דאיירי נמי בחנות של איזו אומנות שעושה בה אומן מלאכתו דמקרי נמי חנות כדאמרינן לעיל לא יפתח אדם חנות של נחתומין ולבעין כו' אבל אגרדי וריחים דבעושה לאחרים איכא נכנסין ויוצאין שפיר קשיא להו מהך דעושה אדם חנות כו' דמיירי נמי ודאי לכל הפחות בעושה בה לאחרים דהא אפסקת לחיותי מייתי לה לקמן דהיינו מי שבא שם לטחון והיה נותן לראשון עכשיו אפשר שנותן לשני ותו לא מידי וק"ל: **ע"ב** בד"ה שהלא וא"ת מאי פסידא איכא אי יפסיד ישלם וי"ל כו' עכ"ל ומטבח ניחא להו דמסלקינן ליה דאיכא פסידא דאינו משלם בעביד בחנם וכן בסופר מתא דאינו אלא גרמא בניזקין ועיין בב"י וק"ל: **בד"ה** מרחיקין כו' קנה ממנו בשטר כו' ואח"כ נתן מעות עכ"ל אבל מעות ואח"כ שטר לא מהני ועיין בטור ח"מ סימן קל"ד וק"ל: **בד"ה** כופין בני כו' דבמלמדי תינוקות דנכרים איירי ולא יתכן אי גרסינן לעיל אחד מבני מבוי כו' עכ"ל ולא קשיא להו בפשיטות לאותו גירסא ארופא אומן וגרדי דקתני לעיל דמעכבין והכא קאמר בחייט ובורסקי וא' מבעלי אומניות דלשכנו אין כופהו דלפי מה שפירשו התוס' לעיל דיש לחלק בין גרדי דאית ביה טפי נכנסין ויוצאין מבריחים ופטים ה"נ איכא למימר דכל הני אומניות דקתני הכא מיירי נמי בלית בהו נכנסין ויוצאין כ"כ וק"ל:

ח"א דף כא ע"א שאלמלא הוא נשתכחה תורה מישראל כו' • ולר"ש דאמר פרק תולין ח"ו שתשתכח תורה מישראל שנאמר כי לא תשכח מפי זרעו צ"ל הכא שתשתכח תורה מתי שאין לו אב קאמר וק"ל: **מאי** דריש כי מציון תצא כו' • דאי לאו להושיב בירושלים מלמדי תינוקות מאי רבותיה דציון וירושלים מאשר מקומות דא"י וק"ל: **ליהוי** צוותא לחבריה פרש"י אינך זקוק לייסרו אלא ישב עם אחרים וסופו לתת לב עכ"ל ולישנא לא משמע הכי אלא ההוא דלא קרי יהיה צוותא לחבריה דקרי שיותר יתן ההוא דקרי לבו ע"י צוותא ואם לא יהיה ההוא דלא קרי עמו שם ישים גם ההוא דקרי ללבו להיות הולך ובטל כמו חבירו וק"ל: **שיהיו** מושיבין בכל פלך ופלך כו' כבן ט"ז וי"ז כו' . נראה דהא בהא תליא דכיון דלא היו מושיבין אלא בכל פלך ופלך לא היו מכניסין הקטנים פחותים מבן ט"ז וי"ז מפני סכנה בדרך לקטנים כדלקמן לא ממטינן ינוקא ממתא למתא אבל מתקנת יהושע בן גמלא דהיו מושיבין בכל עיר ועיר היו מכניסין גם הקטנים מבן ו' וז' וק"ל: **ואספי** ליה כתורא הכא פרש"י כשור לעול וקרוב יותר לענינו פרש"י בפ' נערה כתורא כשור שאתה מלעיטו כו' ע"ש ונראה עוד דקאמר דספי ליה כו' שילמוד עמו בנחת כמו שמאכילין השור בידים ולא יכנו ויולדנו בכח ללמוד כמו שאובסין הגמל ומאמירין העגלים שמאכילין אותן בעל כרחם כדאמרינן פרק מי שהחשיך והכי תסיק שם פרק נערה כבר שית וז' ספי ליה כתורא מיהו אינו יורד עמו לחייו עד י"ב שנין דהיינו לכדותו בכח ברצועה ובחוטר לחם כפי' רש"י שם ואהא מייתי הכא כי מחית לינוקא כו' דהיינו לבר ו' ז' לא מחית בכח אלא ברצועה קטנה בערקתא דמסאנא ולא יכנו בכח כמו לבן י"ב ועיין מ"ש בזה בפרק נערה וק"ל: **סך** מקרי דרדקי כ"ה ינוקי כו' • וסימנך כ"ה תברכו את בני ישראל אמור להם: **דקנאת** סופרים תרבה כו' • לא אמר קנאת חכמים תרבה חכמה כי כשמגיע כבר למעלת החכם לא יתקנא בחבירו והחכמה נוספת בו ממילא כמ"ש ישמע חכם ויוסיף לקח אבל הסופרים דנקט הם שעדיין לא הגיעו למעלת החכמים כמו המקרי דרדקי קנאתם בחבריהם תרבה להם החכמה להגיען למעלת חכם וק"ל: **ישב** יואב וכל ישראל עד הכרית כל זכר באדום יש לדקדק אם יואב המעהו רבו כל ישראל שהיו עמו במאי טעו ועוד וכי לא ידע אחד מישראל תעשה שאול שלא השאיר רק מיטב הצאן ונענש גם דוד אחרי זאת שהיה לו ממשלה באדום והושיב בהם נציבים כאמור שם ולמה לא החרימם כמו שנצטווה שאול מאיש ועד אשה וגו' משור ועד שה וגו' ונראה לפי ענינו שלא נצטוו בהקים להם מלך בעוה"ז אלא על הכרתת של עמלק כדאמרינן פרק כ"ב אבל על של אומות אדום לא נצטוו בעוה"ז עד ביאת המשיח בב"י שנאמר ולא יהיה שריד לבית עשו

מהר"ם

יכנס הזרע ממש בתוך הגפן עצמה וירכיב הזרע בתוך הגפן ממש ולכך פריך המקשה למימרא דזרעי' לצדדין קא משתרשי והא תנן וכו' ותני עלה אבל זורע את הצדדים וכו' ואי ס"ד דלצדדין קא משתרשי היאך מותר לזרוע את הצדדים הא יכנסו שרשי הזרעים לתוך הגפן שבצדה ממש שאין ביניהם ג' טפחים וירכיב הזרע בתוך הגפן ממש וק"ל: **ע"ב ד"ה** התם בשופכין וכו' אע"ג דתני ליה אמת המים קתני מי רגלים דס"ד וכו' כצ"ל ואין להקשות בין לפי מה דס"ד דמשום צניעותא לישתרי בין לפי מה שתירצו התוס' דס"ד דמשום דמי רגלים כלים כרגע אם כן ליתני מי רגלים וכ"ש אמת המים דאין זו קשיא דס"ד דמי רגלים מקלקלים טפי הכותל יותר משאר מים ולכך צריך להרחיק אבל שאר מים לא וק"ל: **ד"ה** מאי איריא רקיק וכו' השתא ס"ד דנקיט רקיק דוקא משום דאית ביה תרתי וכו'. יש להקשות לפי זה מנא ליה להמקשה דנקיט רקיק משום דאית ביה תרתי דלמא לא נקיט ליה אלא בשביל שהוא רך ועשוי ליפול ומשום האי טעמא לחוד אינו ממעט ולא בשביל שאינו מבטלו וא"כ לא תקשי ליה אפילו עבה נמי וכן נמי כל הני תיובתות דמותיב עליה מקופה מלאה תבן ומכל הני דפריך והא חזו ליה לא פריך עליה אלא בשביל דס"ל דטעמיה דרב טוביא משום דלא מבטל ליה והשתא דטעמא הוא משום דעשוי ליפול לא תקשי עליה מידי ויש לישב משום דס"ל לגמרא דע"כ הא דנקיט רקיק משום דאית ביה תרתי הוא דאי בשביל שהוא רך וסופו ליפול לחוד א"כ מאי איריא רקיק הא איכא מיני טובא שהן דקין ונימוקין וסופן ליפול כמו השלג והברד וכיוצא דמייתי לקמן אלא ודאי בשביל שיש בו עוד טעמא דלא מבטל ליה נקט ליה ולכך פריך שפיר מאי איר' רקיק וכו' ומשני לא מבעיא וכו' אפילו רקיק דס"ד דלא חזי ליה קמ"ל דאפילו רקיק חזי ואינו מבטלו ולכך אינו ממעט ועיקר טעמו הוא משום דלא מבטל ליה ולכך פריך נמי עליה כל הני תיובתות דמותיב ליה וגם אין להקשות על מה דפריך הגמרא ותיפוק ליה משום דהוה ליה דבר שמקבל טומאה וכו' ומאי פריך דלמא אין הכי נמי דטעמו משום דהוי דבר שמקבל טומאה והא דמשני נמי לא מבעיא קאמר הכי קאמר לא מבעיא עבה דהוי ליה וכו' אבל רקיק דלא חזי ליה דמטאם אימא ביטולי בטליה קמ"ל דאפ"ה אינו ממעט ממעט משום דהוי דבר (שאינו) [שהוא] מקבל טומאה ואפי' אי נימא דלישנא דמשני לא מבעיא קאמר וכו' לא משמע הכי מ"מ יש להקשות דהכל קשיא דמנ"ל לגמרא דלא הוי טעמא דרב טוביא משום דה"ל דבר המקבל טומאה ולא יצטרך לאוקמי בדוחק שנילושה במי פירות וגם לא תקשי עליה הני תיובתות דמותיב דאין זה קושיא דס"ל לגמרא דע"כ טעמיה דרב טוביא לא הוי משום דה"ל דבר המקבל טומאה משום דאם כן מה אתא לאשמועי' זה מבואר במשנה שם דכל המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה ועוד למה נקיט רקיק איכא מילי טובא דמקבלי טומאה וק"ל: **ד"ה** רואין כל שאלו ינטל וכו' משום דסופו ליטול חבית וכו'. ר"ל וכיון שסופן ליטול יטול התבן והגרוגרות עמהם וכל שסופו ליטול ואין מבטלו שם אינו חוצץ דא"כ למאי דפריך וכו' תקשה אמאי צריך שיכולין לעמוד. ר"ל דהא מיניה גופא מוכח שכל שסופו ליטול אינו חוצץ וק"ל:

דף כ ד"ה היא גופא תיחוץ וכו' שפקקו את המאור. פירוש שסתמו את החלון בכד קטן של חרס כדי לחוץ מפני הטומאה וליכא למימר דביטלו הספיח דא"כ היה בונה בשבת פי' משום דהוי כאילו הוסיפו בנין בכותל וסתמו החלון בשבת: **בא"ד** כגון העשוי לנוח. ר"ל שאינו כלי המיטלטל שאין מטלטלין אותו מפני כובדו אלא עשוי שיעמוד תמיד במקומו: **בא"ד** ואסור לשנותם וכו'. ור"ל התיבה אסור לשנות לתשמיש אחר כיון שהיה מתחלה כלי לס"ת ואם היו מבטלים אותה הוי כאלו עשו ממנה כותל ומחיצה בפני הפתח: **ד"ה** בחבית של מתכת וכו' ונראה לר"ת דהכא איירי כגון שהגרוגרות בולטות וכו'. ר"ל וכיון שאין נראות כלל לתוך הבית אינו טמא משום אהל דלא מאהיל על המתכת כלל: **ע"ב ד"ה** דלית ביה שיעורא פי' דאין שיעור לחספא למעט מפותח טפח וכו'. ר"ל שמיירי שהיה החלון כ"כ גדול שאינו מספיק בסתימת החרס לבד שאף אחר סתימת חרס נשאר פותח טפח ולכך צריך לצרף המלח שיסתום גם הוא עם החרס: **בא"ד** אלא וכדתנן בוי"ו וה"פ ואמאי מלח ממעט וכו'. ר"ל הא דהוצרכה הגמרא להביא מתניתין דשבת משום דהוקשה לה אמאי מלח ממעט וכו' וק"ל: **ד"ה** ושל חמור ג' וכו' וכן הרחיים הבנין עשוי כמין כסא וכו' ורגליו מתוחות למטה וכו' כדתנן במס' זבים פ"ד על חמור של רחיים של יד כצ"ל ומייתי ראיה מדקתני המור של רחיים של חמור טוחן ביד והא דקתני בתוס' וכו' ושל חמור ג' מן האצטרובל וכו' ר"ל ומדקתני של חמור משמע דשל חמור אינה של יד דאל"כ למה אצטריך למתני תו ושל חמור לא משום דבשל חמור אין טוחנין ביד נקיט הני דתרווייהו טוחנין ביד אלא דסתם של יד היא עומדת על גבי קרקע ולא אע"ג בנין ושל חמור נקראת העומדת על הבנין ולכך תני בתר הכי ושל חמור וכו' וק"ל: **ד"ה** מאי שנא רישא ומ"ש סיפא וכו' אבל מפטיש ורחיים לא פריך וכו'. אין להקשות מנ"ל להתוס' דלמא אה"נ דהא דפריך מ"ש רישא ומ"ש סיפא פריך מכל הסיפא גם מפטיש ורחיים זה אינו דא"כ לא מיתרצא מידי לפי שנויא דרבא דלא משני כי אם תינוקות אלמא דלא היתה קושית המקשה כ"א מתינוקת ובאשר"י משמע דגרים במתני' אבל עושה כלים ויוצא ומוכר בשוק ואינו יכול למחות בידו ולומר איני יכול לישן לא מקול הפטיש וכו' ולגירסא זו הוי פירושא דמתניתין הכא חנות שבחצר יכול למחות וכו' ר"ל בחנות שמוכר בחצר לאחרים דהוו נכנסים ויוצאין אבל עושה כלים ר"ל בחצר ויוצא לשוק אע"פ שהכלים והמלאכה שהוא עושה בחצר היא משמעת קול כגון שהוא צריך להכות בפטיש או לטחון ברחיים כיון שאינו מוכר בחצר כ"א בשוק וליכא נכנסים ויוצאין אינו יכול למחות בידו לומר איני יכול לישן וכו' ולפי פי' זה א"ש דלא פריך מפטיש וריחיים דשם ליכא נכנסים ויוצאים אבל מהא דקתני ולא מקול התינוקות הוה ס"ד דר"ל תינוקות הבאים לתוך החצר לקנות מן החנות לכך פריך שפיר מ"ש רישא ומ"ש סיפא וכו':

דף כא ע"א גמ' התקינו שיהיו מושיבין בכל פלך ופלך ומכניסין אותן כבן ט"ז וכו'. ר"ל מחמת שהיה הדרך רב ורחוק לא מכניסין אותו עד שהיה בן ט"ז או יותר והואיל והיה גדול לא היה ציית לרבו ומיד שהיה רבו כועס עליו היה מבעט ברבו ויוצא ובא יהושע בן גמלא והתקין שיהיו מושיבין מלמדי תינוקות בכל עיר ועיר ולכך כיון שהיה הב"ה בעירו היו מכניסין אותו אפי' כעודו קטן כבן ו' וז' ואי איכא חמשין מותביני' תרי ואי איכא מ' עיין ברי"ף ובהרא"ש דיש בו פירושים שונים: **תוס'** ד"ה כבן ו' וכבן ז' כבן ו' בבריא וכו'. ויש לדקדק שלא פירשו התוס' מידי על מה דקתני לעיל מינית כבן ט"ז כבן י"ז ונ"ל דלעיל א"ש דבא לומר שהיו מאחרים להכניס הבנים לבית המדרש עד שהיו כבן י"ז וקצתם לא מכניסים עד שהיו בני י"ז והוי בלא זו אף זו אבל דכא דבא לומר שהיו

שהיו

חכמת שלמה

דף כ ע"א תוס' בד"ה היא גופיה כו' כגון העשוי לנוח כו' כ"ב פירוש שאינו עשוי ליטלטל מחמת כובדו כגון ספינה ותיבה גדולה והדומה לו:

דף כא ע"א רש"י בד"ה סיפא כו' מאי הס"ד: **תוס'** בד"ה כי מציון כו' בעבודה גם הוא היה מכוין כו' כצ"ל: **ע"ב גמ'** בעלי אומניות ולא מלמד תינוקות ולשכנו כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה שיק"י שקדים אבל כו' הד"א:

גמ'

ונאמר ועלו מושיעים וא"כ זאת המלחמה שהיה לו באדום לא היה אלא מלחמת רשות ולכך לא חשו כל ישראל להרוג גם הנקבות אבל דוד שאל ליואב שהיה בר הלכה מאיזה טעם הקפיד הוא להרוג רק הזכרים והשיב תמחה את זכר עמלק כתיב ואם במלחמת מצוה בעמלק הקפיד קרא על הזכרים ק"ו לעשות כן במלחמת רשות בעוה"ז באדום שלא להרוג רק הזכרים והשיב דוד אנן זכר קרינן ואין חילוק גם בעמלק בין זכר ובין נקבה וק"ל : א"ל היכי אקריוך א"ל תמחה כו' · בפי' הרשב"א אמר ליה זכר בסגול כו' ע"ש מיהו האי ליישנא דהיכי אקריוך משמע דבכוונתו היה קורהו כך ומה שקשיא להו דאי בדלא גמיר מאי ה"ל למעבד י"ל דבהא פשע כיון דלא גמיר שפיר לא ה"ל לקבל על עצמו להיות מקרי דרדקי ומקרי מלאכת ה' רמיה שהרי הוא היה יודע בעצמו דלא הוה גמיר שפיר ודו"ק : א"ל כתיב וארור מונע חרבו מדם וקטלי' · בילקוט פרשה כי תצא ובס' מלכים ל"ג וקטליה ויש לפרש דס"ק ליה יואב כי עוד אתה קם בארור שני דכתיב וארור מונע כו' ואתה מנעת חרבי מדם שלא להרוג גם הנקבות וק"ל :

דף כב בד"ה וקמא היכי כו' וא"ת לרבא כו' דאסר לסמוך קמא היכא סמך כו' עכ"ל דאין לומר דהראשון הרחיק שתי אמות מגבולו וכן השני דא"כ לא אצטריך ליה לאשמועינן בנפל אלא לאשמועינן בראשון שצריך להרחיק ב' אמות ועוד אלא א"כ הרחיק ממנו ארבע אמות דקאמר משמע מגבולו ואם חבירו ג"כ הרחיק כבר ב' אמות לא הוה ליה למימר אלא א"כ הרחיק שתי אמות דהיינו ממילר שלו כדקתני גבי בור שלשה טפחים דהיינו ממילר שלו וק"ל : **ע"ב** בד"ה והא אנן תנן ד' כו' אלא משום חלונות עכ"ל ומעיקרא נמי ממתניתין לחוד הוי מצי למפרך דמשמע ארבע אמות משום חלונות ולא משום דושא אלא דניחא ליה למפרך מדתני עלה דמפורש בה בהדיא מכנגדן שלא יאפיל וק"ל :

ח"א דף כב ע"א אנא כנך ורבא כנה דרבך כו' · לכאורה הוא סותר דבריו במה שאמר ככר למתניה דרבא דאנא עדיפנא מיניה והכא הא קאמר שרבא הוא רבו כמ"ש ורבא רבה דרבך ונראה לפרש דלפי מה שהבינו ממנו דאמר דאנא עדיפנא מרבא גופיה קאמר ודאי דליכא לפרושי ורבא רבה דרבך על עצמו קאמר ולכך בא רב דימי לקמיה דרב יוסף שהיה הרב של כולם דגם אביי ורבא תלמידים של רב יוסף הוו ואמר שזלזל רב אדא גם בכבוד רב יוסף דכיון דמחשיב לעצמו טפי מרבא כדקאמר למתניה אנא עדיפנא ע"כ הא דקאמר ורבא רבה דרבך על רב יוסף קאמר שהוא היה רבו של רב דימי שהוא היה הרחם בזמן ההוא וכ"ש דזלזל גם בכבוד אביי שהרי רבא היה חשוב בעיניו טפי מאביי כדקאמר אדגרמיתו גרמי כו' והוא היה מחשיב עצמו אפילו טפי מרבא והשיב לו רב יוסף לא נשהייה לאוניתך כו' דלא זלזל אלא בכבודך דיש לדונו לכף זכות דאיכא לפרושי הא דקאמר למתניה דרבא אנא עדיפנא לא זלזל בכבוד רבא ולא ארבא קאמר אלא אמתניה דרבא קאמר שהוא עדיף שאני עלמי בכאן ואתה שמש ויותר ראוי שימתין שמש דרבא כאן משאתעכב אני בכאן בשביל הבשר ושפתא יתפרש ורבא רבה דרבך כפשוטו דעל עצמו קאמר ורבא חשוב ממנו דהשתא גם לא זלזל בכבוד רב יוסף כלל וגם בכבוד אביי י"ל דהשתא לא זלזל כ"כ אלא משום דבהלכות מועטות הלכה כאביי לגבי דרבא ביע"ל קג"ם אמר כן אדגרמיתו גרמי בי כו' ותושבניה דדין כתושבניה דדין וק"ל : **מאן** דלא שהייה לאוניתא דמלכא דאדום כו' · בהרבה מקומות כתיב כה"ג לעיל מיניה שם שאמר לעונשן על שעשו מעשה אכזר באחרים ע"ש היינו אונייתא באומה אחרת בכללה אבל אונייתא דיחיד כסך דרב דימי הכא שיתבע הקב"ה לא מלינו אלא במלך אדום שעשה בו מואב מעשה אכזר לשרפו באש ובבזיון גדול לערבב עפרו בסיד לטוחו בקיר הבית כפרש"י שם והיינו כי הכא שרבא לא אמר אלא דלא לנקטי ליה שוקא והוא הוסיף לו בזיון גדול במעשה ובדבור שספח ליה בסנדליה ואמר ליה אגא כנך כו' וק"ל : **דלא** הוו בסיומא א"ל אימא לן הכי שמעתא דמעשר בהמה כו' · על פי פרש"י בלשון שני נראה לפי' דר"ל דלא הוו בסעודת קיום מס' של בכורות דסיא המס' הנוהגת בזמן הזה חוץ מפ' אחרון דהיינו פרק מעשר בהמה אבל רבא הוסיף בו בסוף פ' מעשר בהמה כמה מימרות מדיני מעשר בהמה ע"ש ושם לא היו שם ולכך שאלו עליהם וק"ל :

דף כג בד"ה בת ארבע טורין כו' ור"י ורבנן לא פליגי בשגר כו' רבנן סברי כיון דבחמשים כו' עכ"ל נראה דודאי לדברי המקשה דלא אסיק אדעתיה דבחמשים אמה כרסייהו מליא ע"כ דפליגי בשגר ולתנא קמא לא שייטי כלל טפי מחמשים אמה והמשים אמה הוה שגר לתנא קמא אלא למסקנא דע"כ לת"ק נמי שייטי טפי וא"כ אין חילוק בשגר כלל דהא שייטי טפי אלא בכמה דמליא כרסייהו הליא מלהא ודו"ק : **בד"ה** וצריכי וא"ת כו' וי"ל דאשמועינן בלוקח וה"ה ביורש עכ"ל פירוש ודאי אי לא אשמועינן כלל ביורש לא הוה שמעינן יורש מלוקח מדאצטריך מתני' דלקמן אלא דבתר דשמעינן לקמן ביורש בחדא שמעינן שפיר יורש מלוקח דניהוי ביורש בתרתי והשתא רב זביד נמי מלינן למימר דהא מלתא אשמועינן דניהוי ביורש בתרתי כמו בלוקח אלא דמכל מקום ע"כ אמתניתין דלקמן סמיך דהא אי לא שמעינן מהך מתני' דלקמן בחדא לא הוה ילפינן כלל יורש מלוקח ודו"ק : **גמ'** הרי הוא בחזקתו והא אמר רב נחמן כו' אין חזקה לניזקין וכו' ולוקח נמי אע"ג דטענינן ללוקח מ"מ לא עדיף מכח גברא דאתיא מיניה דאי טעין נמי איהו גופיה דיש לו חזקה ובטענה לא יועיל לו אלא בראיה כמו שכתבו התוס' לעיל וק"ל : **ע"ב** תוס' בד"ה חוץ לחמשים אמה כו' בתר רובא דעלמא כו' עכ"ל לאו דוקא רובא דעלמא דהא למאי דמסיק ומוקי לה במדדה מלי איירי שפיר אפי' באיכא אחרינא דנפיש מיניה וק"ל : **בד"ה** רוב וקרוב כו' תקשי ליה אמתני' דתשע חנויות כו' הא טעמא דבעינן תרי רובי כו' עכ"ל אבל אי הוו תרי רובי דהתם מדאורייתא לא הוה תקשי להו דתקשי ליה לר' זירא אמתני' דהתם דהא הכא בדאיכא אחרינא דנפיש מינה ורובא דעלמא הוו תרי רובי ואזלינן בתר קורבא די"ל דתרי רובי דהתם עדיפן רוב בעיר ורוב סביבות המדינה טבחי ישראל ועוד י"ל דאיכא למימר כיון דאיכא לשנויי הכא בדליכא ותו ליכא לאקשויי ניזל בתר רובא דעלמא דלא הוה אלא חד רובא להכי

לא פריך לה אמתני' דהתם וכמ"ש התוס' לשיטת ר"י וק"ל : **בד"ה** ודאי מההוא נפל וא"ת דלמא מעוברי דרכים נפל כו' עכ"ל ומיהו עוברי דרכים לא הוו רובא דעלמא דא"כ תקשי להו ברישא בתוך נ' אמה נמי יהא של מולאו וק"ל : **בד"ה** מלאו בין ב' שובכין כו' ה"מ למפרך אמתני' דט' חנויות דהאי קורבא דלא כו' עכ"ל ק"ק לדבריהם דעדיפא ה"ל לאקשויי דהך פירכא ה"מ למפרך אמתני' דהכא גופה למאי דבעי לאוקמא הרישא באיכא אחרינא דנפיש מינה ובתוך נ' אמה דהוי קורבא דמוכח אבל חוץ לנ' אמה הוי של מולאו דתלינן בהפקר או בנכרים דהוי רובא אע"ג דמשמע דהאי דחוץ לחמשים אמה הוי קרוב כמו שכתבו התוס' לעיל ולמאי דמוקי לה נמי במדדה ע"כ בחוץ לנ' אמה קם לה בתורת מפריח וניזל בתר רובא דעלמא ולא בתר קורבא כיון דלא הוי קורבא דמוכח ודו"ק :

דף כד הג"ה בד"ה ש"מ רובא כו' דברובא דאיתיה קמן לא צריך למידק ש"מ כו' עכ"ל צ"ע לפ"ז מאי קשיא להו לעיל מאי קמ"ל ר' חנינא דרוב וקרוב כו' הא מתני' היא ט' חנויות כו' הא איכא למימר דמהך מתני' לא שמעינן אלא ברובא דאיתיה קמן כדאמר בהדיא בפ"ק דחולין דהך דט' חנויות כו' הוי רובא דאיתיה קמן ואשמועינן ר"ח דאפי' ברובא דליתיה קמן הולכין אחר הרוב ולא אחר הקרוב דהכי משמע מתוך שמעתין דר"ח אפי' ברובא דליתיה קמן קאיירי ודו"ק : **בד"ה** בי קופאי כו' ובכה"ג היה דהוה קורבא דמוכח עכ"ל אבל לפרש"י ודאי הא דמלאו בין הגפנים הוא קורבא דמוכח דמישראל המצויין שם הוא ולא מרובא דעלמא עוברי דרכים דעכו"ם וכמ"ש התוס' לעיל גבי ההוא חבלא דמטעם זה הוי קורבא דמוכח וק"ל : **בד"ה** לימא רבא לית ליה דר"ח פי' והא רבא כו' עכ"ל משום דלעיל פריך תלמודא בהיפך לימא משום דסבר לה כר"ח כו' הוצרכו לומר דהכא לא פריך אלא משום דרבא אית ליה לעיל הא דר"ח ודו"ק : **ע"ב** בד"ה מרחיקין את האילן כו' וזרעים צריך להרחיק כו' עכ"ל באו לפרש במתני' דנקט אילן ולא נקט נמי זרעים דלמאי דמסיק לרבנן בזרעים בעי אלף אמה וק"ל :

דף כה בד"ה וצבא השמים כו' וי"ל דמשם אין ללמוד דאע"ג דשכינה בכ"מ א"א כו' אלא בצד אחד כו' עכ"ל פי' ומ"ל למערב ומ"ל לצד אחר וקשה דא"כ מצבא השמים נמי ליכא למילף מידי דאימא דהשכינה היא בכ"מ וא"א להשיב מהלך לצבא השמים והשתחויות אלא לצד אחד ומ"ל לצד מערב ומ"ל לצד אחר ויש ליישב ודו"ק : **בד"ה** רוח מזרחית כו' דמשמע במתני' שהיא נוחה מכל הרוחות כו' עכ"ל נקטו הכי לפירוש רש"י במתניתין אבל לפירושם במתני' משום דרוח מערבית שהוא קשה ירחיק ויוליך הריח מן העיר כו' אינו מוכרח אלא שרוח מערבית קשה והדיר מכולם אבל שאר הרוחות אפשר דנוחין יותר אפי' מרוח מזרחית ודו"ק : **ע"ב** בד"ה עני והעשיר כו' וה"ה חנות של נחתומין וצבעין ואין חילוק בין דירה כו' עכ"ל יראה שהוצרכו לכל זה משום דיש לבעל דין לחלוק ולומר דרפת בקר לא הוה גירי דיליה ומש"ה קאמרי דה"ה חנות של נחתומין כו' דהוה גירי דיליה ולאו דוקא נקט רפת בקר דהא בהד בבא מתני במתני' וכתבו דאין חילוק בין דירה לשאר כדבעי למימר מעיקרא אלא דלמסקנא דהיינו לפי' ר"ח ור"ת בשיטת חרדל דלמסקנא דקאמר אלא אמר רבינא כו' לרבא נמי שרי לסמוך בכל דבר ולא פליגי על אביי אלא בבור וק"ל :

ח"א דף כה ע"א ד' רוחות מנשבות כו' · מפרש רש"י בפ"ק דברכות דו' שעות הראשונות בכל יום מנשבת רוח מזרחית מהילוך חמה ו' אחרונות רוח דרומית ובתחלת הלילה רוח מערבית ובחצות הלילה רוח צפונית עכ"ל וסימנך לרוח היום כי הרוח הולך ע"פ מהלך השמש והוא שרוח דרומית קשה מכולם שהוא תחילת ירידת השמש ורוח צפונית יפה מכולם כי היא תחלת עליית השמש וכמ"ש אידלי יומא אידלי קלילא ואמרינן בפ' הערל ביומא דשותא שהוא רוח דרומית כפרש"י שם לא מהלינן ביה ולא מלו ישראל במדבר מפני שלא נשבה רוח צפונית והדבר תולה בגלגל חמה כמו שאמרו בנדרים פ"ק אירגא דיומא מסי ופי' הרא"ם שם שהוא בשביל האבן שהיתה לאברהם אבינו והלאה בגלגל חמה כמ"ש בזה בפ"ק ע"ש : **שהודיעו** לנו מקום תפלה דכתיב וצבא וגו' · לפי הנראה כמו שאנו רואים כי מהלך החמה ושאר הגלגלים ממזרח למערב והוא ע"י גלגל המקיף אין כאן השתחויה דרך מערב דעיקר מהלכם הוא ממערב למזרח כמ"ש התוכניים וע"כ אמר נחזיק טובה כו' שאמרו כי כן הוא מהלכה הנראה לנו ממזרח למערב דרך השתחויה הוא ולהודיע לנו מקום תפלה שהשכינה במערב אבל עיקר מהלכם של ז' כוכבי לכת שאינו נראה לנו אינו כך אלא ממערב למזרח אלא גלגל המקיף הוא מוליך אותם בכל יום ממזרח למערב שהוא מהלכם הנראה לנו כדי שיהיו משתחוים בכל יום למערב כי שם היא השכינה וענין דרך השתחויה ממזרח למערב משעה שפנה הגלגל למערב וחמה הולכת ויורדת למטה הוא ממש כעבד שמקבל פני רבו דביותר שהוא מתקרב לרבו משתחוה ומוריד פניו למטה והמקשה דפריך דלמא כעבד שנוטל פרס כו' אע"פ שחמה ממזרח למערב הולכת ועולה כן הוא גם דרך המשתחוה וחוזר לאחוריו ביותר שהוא מתרחק מרבו הוא מגביה ראשו ועוד נראה לפ' ע"פ מה שאמרו במדרש עושה שלום במרומיו שהמזלות כ"א סובר אני עולה ראשון לפי שאינו רואה מה שלפניו כו' דהשתא שפיר קאמר דמהלכם הנראה לעינינו ממזרח למערב ע"י גלגל המקיף הוא הולך לאחוריו כעבד הנוטל פרס כו' אבל עיקר מהלכם לפניו ממערב למזרח ואפשר שמשתחוים ממש ממערב למזרח ודו"ק : מ"ד אתה הוא ה' לבדך כו' · פרש"י בתריה וצבא השמים כו' ועל עסקי שליחות לצבא השמים כו' ע"ש והוא דחוק דלא הוזכר בהאי קרא שליחות אלא בקרא דמייתי התפלא בבקים וגו' ונראה לפרש דס"ק דר"א סבר שכינה בכ"מ וצבא השמים לך משתחוים דכתיב בהאי קרא לאו דוקא לפי הנראה לנו שהגלגל הולך ממזרח למערב כדקאמר לעיל אלא גם הגלגלים ההולכים ממערב למזרח והכוכבים לצד אחר כולם לך משתחוים דשכינה בכ"מ ובכל צד איכא והיינו דכתיב בתחלת הקרא אתה הוא ה' לבדך במדה זו דבכל הארץ מקום כבודו והשכינה בכ"מ ואהא מייתי נמי קרא דהשתא

חכמת שלמה

דף כב ע"א גמ' עניסתיה דכי הוה אזיל לבי טבחא למיסקל אומצא הוה אמר להו לטבחי אגא כו' אדהכי נגה ליה רב נחמן בר יצחק אתו רבנן א"ל לרב נחמן בר יצחק כו' כנ"ל :
תוס' בד"ה וקמא היכי כו' קמא היכי סמך כו' נ"ב פי' קמא ממש ולא כמו קמא דאיתא בגמ' דקאי אכותל ודו"ק : **ע"ב** גמ' החלונות בין מלמעלן בין מלמטן בין מכנגדן ד' אמות כו' אמר רב זביד במרדד את כותלו כו' כנ"ל : **רש"י** בד"ה את כותלו כו' על פני כל אורכה כרי כו' בו לתקן מזחילתו כו' כנ"ל :
בד"ה מרחיקין כו' ד' אמות כנ"ל והס"ד : **תוס'** בד"ה לעיל במרדד את כו' כנ"ל :
דף כג ע"א תוס' בד"ה והתניא את כו' את הברייתא דהא קשה רישא לסיפא דרישא קתני שלשים ריס מן הישוב פורסין וכסיפא קתני אפילו מאה מיל לא יפרוס דהכא תניא בתוס' כן הוא בס"א : **באו"ד** פי' שאין זרעים כו' נ"ב ומיירי בישוב עיר וקרי ליה מדבר משום דליכא ביה זרעים :
דף כד ע"א תוס' בד"ה דכל מדדה כו' הכרמים או ליכא כו' כנ"ל : **ד"ה** הג"ה ושמע מיניה כו' נ"ל ס"ג וש"מ כו' : **באו"ד** דבעינן תרי רובי הוי משום כו' נ"ב פי' היכא דאזלא איהי לגביה דהוה ליה קבוע וכל קבוע וכו' : **ע"ב** גמ' ואתי בליביה ומלוי ליה כו' כנ"ל ונ"ב פי' בערוך לוו סורף ומיכם לחלותיתו : **רש"י** בד"ה ואי איכא כו' כן וקטנים כו' להביאם אומר כו' הד"א : **בד"ה** ה"ג כו' אלף אמה הס"ד :

גמ'

מהר"ם

שהיו מקדימין להכניס אותן כשהן עדיין קטנים היה לו לומר בהפוך ומכניסין אותן כבן ו' וקצתן מכניסין אותן אפי' כשהוא רק בן ו' וק"ל :

דף כב ע"א גמ' וקמא היכי סמיך וכו' . פי' וקמא הכותל הא' היכא סמך וס"ד דה"פ דמתני' מי שהיה כותלו סמוך לכותל חברו ונפל אותו הכותל לא יסמוך כותל אחר לכותל חברו אא"כ הרחיק לכך פריך והכותל הא' שנפל היאך היה רשאי מתחלה לסומכה ומשני רבי יהודה ה"ק הבא לסמוך ר"ל דה"פ דמתני' מי שבא לסמוך כותלו לכותל חברו לא יסמוך וכו' ולא איירי שהיה לו כותל ונפל אלא שבא עתה לסמוך מתחלה וק"ל : **תוס'** ד"ה וקמא היכא סמיך וכו' וא"ת לרבא דאמר וכו' קמא היכי סמיך וכו' . ר"ל האי הראשון היאך סמך כותלו סמוך למיצר אע"ג שלא היה עדיין שום כותל לשכנו הא לרבא אסור לסמוך אע"ג דעדיין אין כאן דבר הניזוק ואם כן הואיל ואמרו חכמים ז"ל שבשביל דוושא כדאמר בגמרא צריך הפסק ד' אמות בין ב' כותלי' היה לו לראשון להרחיק כותלו מן המיצר ב' אמות כדי דכשיבוא שכנו לבנות גם כן כותל ירחיק ג"כ ב' אמות מן המיצר ויהיה ביניהם הפסק ד' ולמה הטילה המשנה כל הרחקות הד' אמות על הב' דקתני לא יסמוך וכו' : **באו"ד** ואפי' לפר"ת דלמסקנא שרי רבא לכולהו וכו' . ר"ל לפי מה דגרים ר"ת בשמעתין דחרדל אלא אמר רבינא קא סברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו וכו' וע"ש : **ע"ב** גמ' הכא במאי עסקינן מן הצד וכמה וכו' כמלא רוחב חלון ובהרי"ף והרא"ש גרים וכמה טפח : **רש"י** ד"ה וכמה שלא יאפיל לתנא דברייתא דלא יהיב שיעורא . משמע מדברי רש"י דס"ל דהא דקתני בברייתא כדי שלא יאפיל לאו נתינת טעם הוא אלא שיעורא הוא ור"ל כנגדן צריך להרחיק כשיעור שלא יאפיל :

דף כג ע"א מתניתין מרחיקין את השובך וכו' ולא יעשה אדם שובך וכו' . רוצה לומר מרחיקין את השובך איירי בהיזק העיר ולא יעשה אדם שובך היינו בשדה ומשום היזק זרעים של שדות אחרים כדמשמע בפרש"י וכן כתבו התוס' : **גמ'** אלא א"כ היה רחוק מן הישוב ל' ריס . ע"כ צ"ל דישוב אינו ר"ל העיר עצמה דהא אין עושין שובכין בעיר דאפי' חוץ לעיר קתני מתניתין נ' אמה כ"ש שאין עושין בעיר עצמה אלא ר"ל כל מקום מעמד שובכי העיר כולו שהוא נ' אמה מן העיר נקרא ישוב והוי כאילו אמר מרחיקין מן שובכי העיר ל' ריס ומישם שייטי ל' ריס ותו לא והא תניא כו' צריך ליישב היאך היה המקשה מפרש ההיא דקתני אין פורסין וכו' אא"כ רחוק מן הישוב ל' ריס והכא קתני אפי' מאה מיל בלא מתני' דהכא וע"ד התוס' שפי' בד"ה והתניא וכו' מיושבת כל הסוגיא והא דקאמר במתני' ר"י אומר ד' כורים מלא שגר היונה לא קשיא עליה כלום דאיהו נמי מצי סבר דמישט שייטי טובא אלא דריצתה מה שמרחפת בפעם א' הוא ד' כורין :

דף כה ע"א אילימא תדירא ברוחות והא אמר רב חנן וכו' ורוח דרומית קשה מכולן וכו' . לפום ריהטא משמע דתדירה ברוחות ר"ל שהוא מנשב תדיר וקשה וע"ז פריך והא א"ר חנן וכו' דרוח דרומית קשה מכולן ומשני מאי תדירה תדירה בשכינה וא"כ לפי המסקנא רוח דרום קשה מרוח מערב וכו' אבל בתוס' משמע דרוח מערבית הוא קשה וא"כ צריך לפרש דלפי ס"ד דתדיר היינו תדירה ברוחות ר"ל שהיא מנשבת תדיר לא שהיא קשה ופריך והא רוח צפונית היא תדירה טפי שהיא מנשבת עם כולן ומשני מאי תדירה וכו' וא"כ לפי זה נוכל לומר דרוח מערבית היא קשה חזקה משאר רוחות אלא שרוח צפונית תדירה טפי והא דקאמר דרוח דרומית קשה מכולן ר"ל שהיא קשה לעולם לא שהיא חזקה מכולן : **תוס'** ד"ה אין עושין בורסקי וכו' משום דרוח מערבי שהוא קשה ירחיק ויוליך הריח מן העיר וכו' . נראה הא דלא פירשו התוס' כפירוש רש"י דהוי הטעם משום דאין רוח מזרחית קשה תדיר וכו' משום דאם כן לרוח צפונית הוה ליה לעשות טפי שלפי ריהטא דשמעתין משמע שהיא נוחה טפי וק"ל :

ברקים וילכו וגו' דלפנין שליחות של מקום נמי כן הוא ודו"ק : יערוף כמטר כו' זו רוח מערבית כו'. מפורש במדרש ילקוט שכשם שהעיד משה לישראל שמים וארץ כך העיד עליהם רוחות דכתיב יערוף כמטר והם בכלל השמה קלוות כי בהם נכלל כל העולם וזכר כאן ברוחות הללו שיש בידם להועיל ולהזיק כמ"ש בשמים וארץ שאם יזכו הארץ תתן יבולה והשמים יתנו טלם ואם יתחייבו כתיב ועצר את השמים ולא וגו' וז"ש רוח מערבית שבאה מעורפו וגו' ומקיים ביה במדרש המטר הבא מן המערב הוא כולו לברכה ע"ש השכינה שהיא שם שע"כ נקרא אוריה וכפירוש הערוך ובסיפוך אמר תזל כטל שהשמים נעצר ממטר על ידי רוח צפונית אבל הטל אינו נעצר כדאמרינן בתענית והיא תזל הזהב כפירוש רש"י ואמר כשעירים עלי כו' שמסערת את כל עולם כולו כשעיר המזיק וע"כ אמרו ברוח מזרחית שדיא נשיב בפ' כל הגט ע"ש הזיקו כמפורש שם והערוך בערך איסתנא פירש דשדיא הוא רוח דרומית ושותא הוא רוח מזרחית אבל רש"י בפרק הערל פירש שותא הוא רוח דרומית והכי מוכח נמי הסיא דפרק כל הגט רוח מזרחית נקרא שדיא ומ"ה נמי קרא ליה הכא שעיר ע"ש ושעירים ירקדו שם דהיינו שדים וק"ל : ע"ב ר"א אומר העוה"ז דומה לאכסדרה כו' • וכיון שהגיעה חמה אצל קרן מערבית צפונית נכפפת ועולה למעלה מהרקיע ור"י אומר כמין קובה כו' וכיון שהחמה מגעת לקרן צפונית מערבית מקפת כו'. נ"ל דפלוגתייהו במאי דפליגי פרק מי שהיה טמא חכמי א"ה וחכמי ישראל חכמי א"ה אומרים דביום חמה מהלכת למטה מהרקיע ובלילה למעלה מהרקיע וח"י אומרים דבלילה עולה החמה למעלה מהרקיע והשתא ר"א כח"י ור"י כחכמי א"ה שהודו חכמי ישראל לחכמי א"ה כדאמרינן פרק מי שהיה טמא ודו"ק : מקפת ומוזרת אחורי כיפה שנאמר הולך אל דרום כו' • נראה דראייתו של רבי יהושע מהאי קרא שגם רוח לפון יש לו מחיצה אלא שמוזרת החמה אחורי כיפה כיון דגם גבי מזרח ומערב כתיב סובב שפעמים סובבתן כו' ביום קצר וע"כ הסוא סובב פירושו אחורי כיפה שהרי יש שם מחיצה שבו מהלכת ביום ארוך יש לנו לומר נמי דסובב דכתיב גבי לפון נמי איירי בכה"ג שיש בו מחיצה אלא שמקפת בו אחורי כיפה וק"ל : והא אמר מר רוח דרומית מעלה כו' • עיין פרש"י ויותר נראה לפרש דארוח דרומית גופה פריך דקתני הכא דממנה תבא סופה דהיינו רוח סערה כמו סופה וסערה וגו' דישעיה והאמר מר דמעלה רביבים דמשמע דנוחה היא ומשני הא דאתי מטרא בניחותא מעלה רביבים וכי אתיא מטרא בשפיכותא היא באה בסופה וסערה וק"ל : שמזלת את הזהב כו' • דהיינו שע"י אותו הרוח בא הזהב שהוא זל בעיני בריות ומצוי ביד רבים ונקט לשון זל כדנקט בברייתא ע"ש תזל כטל וגו' והא דמייתי וכן הוא אומר הזלים זהב וגו' אינו אלא לראיה שנמצא האי לישנא דזילותא גבי זהב וק"ל : לא הוגשמה רוח דרומית שנאמר ויגזור וגו' ויאכל על שמאל ולא שבעו . יש לפרש בזה מאמר שמעתי דרך לחות בקרא אוהב כסף לא ישבע כסף כי היה איש א' אוהב כסף ביותר ובקש מהאל ית' שבכל מה שיגע בו הוא בידו יהיה נעשה כסף והקב"ה מלא שאלתו והנה הוא כשבא לאכול לחם נגע בו ידו ונעשה כסף ולא היה לו מה לאכול וז"ש לא ישבע כסף וכן תפרש בהאי קרא כשהקב"ה גוזר על ימין רוח דרום שלא יבא מטר יהיה רעב וזה בעלי כיסים והעשירים באו לאכול על שמאל ורוח צפון שהוא הזהב שבא ע"י רוח צפון שמזלת הזהב כדקאמרינן ולא שבעו בו וק"ל : מיום שחרב בהמ"ק אין הגשמים יורדים מאוצר טוב שנאמר יפתח וגו'. יש לדקדק דגבי יורדין מאוצר טוב תלה הדברים בשתים בעושין רלונו של מקום ובשרוין ישראל על אדמתם ובהיפך באין יורדין מאוצר טוב לא תלה הדבר אלא באחת מהן דהיינו באין שרוין על אדמתן וי"ל דיורדין מאוצר טוב תולה בשניהם דכתיב יפתח ה' לך וגו' דקאי ארישא דעניינא דכתיב והיה אם שמוע תשמע וגו' דהיינו עושין רלונו של מקום ומסיים בהאי קרא לתת מטר ארלך וגו' דהיינו כששרוין על אדמתן אבל באין עושין רלונו של מקום לא דיין דאין יורדין מאוצר טוב אלא דאין יורדין כלל שנאמר ועצר את השמים ולא יהיה מטר וגו' אלא שאמר דאף אם עושין רלונו של מקום אם אין שרוין על אדמתן ומתפללים שם בארצות אויביהם על המטר והם נענין מ"מ אינו בא מאוצר טוב כדכתיב בהאי קרא מטר ארלך וכדאמרינן בפרק קמא דתענית א"י שותה מי גשמים וכל העולם כולו מתמצית ע"ש ודו"ק : הרוצה להחכים ידרים והרוצה להעשיר יצפין כו' • הכונה בו כדלעיל כי הלחם אשר בו יחיה האדם הוא מכח רוח דרום והרוצה שלא להרבות הון רק כדי חייו שיחכים בתורה יתן פניו לאותו לד אשר הלחם בא ממנו ולא הזהב שהוא דרום אבל בהיפך הרוצה להעשיר יתן פניו לאותו לד אשר הזהב בא ממנו שהוא לפון כדלעיל ואמר וסימנך שלחן בלפון כו' שהוא שלחן מלכים ועשירים ולא היה עליו רק לחם הפנים למז שלא יסמכו על ריבוי הונם כי לא ישבעו ממנו רק מן הלחם הבא מלד השני שהוא דרום ומנורה היתה בדרום שהיו מסתפקין בה בשמן לנר כן הרוצה להחכים לא יבקש ממון רב רק שיסתפק במעט כדי לקיים נפשו ונשמתו הקרויה נר אלהים נשמת אדם ודאמר מתוך שמתחכם מתעשר כו' כי החכם הוא המסתפק במה שיש לו כמ"ש הוא בעושר האמיתי שאמרו איזהו עשיר השמח בחלקו ומייתי מקרא ובשמאלה עושר וכבוד דהאי בשמאלה קאי אדלעיל דכתיב אדם מלא חכמה וגו' כי טוב סחרה גו' ר"ל שאין העושר תלוי בשמאל שיעשיר ויצפין אלא שהעושר תלוי בשמאלה של חכמה שזכר לעיל והיינו המסתפק במה שיש לו אי נמי כדאמרינן למשמאילים בחכמה דהיינו שלא לשמה זוכה לעושר וכבוד וקרוב לענינו דלעיל ראיתי כתוב שוב בתרגום יונתן פ' פקודי וז"ל ותהנעל ית פתורא לסטר לפונא מטול דמתמן מתיהב עותרא דמתמן זלחן רסיסין כו' ותהנעל ית מנרתא בסטר דרומא מטול דמתמן שבילי כו' מתמן גנזי חכמות דמתילין לנהורא כו' עכ"ל ע"ש באורך מיהו מ"ש על לד לפון דמתמן זלחן רסיסין כו' לכאורה הוא סותר סוגיא דשמעתין דקאמר הרביבים באים מדרום ואדרבה רוח לפון מונע הרביבים ואפשר לומר דעל רסיסי טל קאמר דבאים מלפון כדדרים לעיל תזל כטל זו רוח לפונית כי לעת השחר יעלה הטל שאז רוח לפון שולט והטל אינו נעצר לעולם כמו רוח לפון כדלעיל ודו"ק :

דף כו בד"ה זיקא כו' ואר"י דלא דמי לאש כו' אבל הכא אין עושה לבדו כל עיקר כו' עכ"ל דבריהם לריכין ביאור קלת דלא דמי נמי לאבנו וסכינו כו' כיון דבכוונה נטלן ממקום אחר והניחן בראש הגג ה"ל נעשה האש ע"י האדם לבדו ואח"כ הולכת ע"י רוח מצויה אבל הכא אין כונתו על הרקתא להניחו שם דכל דעתו אינו אלא לנפץ הכתנא ממנו ואין עושה לבדו כל עיקר רק ע"י הרוח ודו"ק : בא"ד וי"ל דמהני' כרבנן והכא איירי אליבא דר"י דלא מחייב כו' עכ"ל והתוס' שכתבו לעיל בשם ר"ח דכולהו משניות אתיין כר"י ולא פליג אלא באילן היינו למר בר רב אשי ולאמימר ודו"ק : ע"ב בד"ה עד דאמרי ליה כו' ומפרש הר"ר מנחם דמכולהו כו' אם האילן קודם לא יקוץ כו' עכ"ל ק"ק לפירושו דהדרא קושיין לדוכתין דמאי מייתי מלא יקוץ דע"כ באילן עלמו קמיירי אבל בשרשים שרי לקלוץ דאי לאו הכי קשיא מתני' דקתני קולץ ויורד אהך מתני' דלא יקוץ ולפי' ר"ת ניחא ודו"ק : בד"ה גזלן הוא כו' דרבנן לא בעי הרחקה אלא ד' אמות כו' עכ"ל פי' היכא דלא קדמו חבירו בבור סגי בהרחקת ד"א כדקתני במתני' דהכא וכרבנן אתיא דלר"י זה נוטע בתוך שלו כו' וק"ל : בא"ד וי"ל דעולא הוה מוקי מתני' בלונמא כדמוקי לה בר"פ כו' עכ"ל מיהו ע"כ סיפא דמתני' דקתני היו שרשין יולאין כו' מיירי באין לונמא מפסיק קשה דמשמע משום כדי שלא יעכב המחרישה מעמיק שלשה טפחים אבל גזלן לא הוי וי"ל דמיירי מתני' בחוץ לט"ז אמה וק"ל :

דף כז בד"ה כמה מרובע כו' ולד' קרנות שמנה שלישים כו' עכ"ל פי' שמנה שלישים באורך וכל אחד מהח' שלישים רוחב שני שלישים וק"ל : בא"ד רלועה אחת של קל"ו ברוחב שליש כו' עכ"ל כל"ל : בא"ד תחתוך החוטין והפשט יהיה העליון אורכו מאה כו' עכ"ל לפ"ז נ"ל באילן דעולה דרך קלרה תשים עיגול של ל"ג ושליש על ל"ג ושליש בחוטין דקים עד הנקודה האמצעית כזה* ואח"כ תחתוך כל החוטין מן הנקודה ולמטה לשנים והפשט יהיה העליון ארוך ק' אמה והאחרים מתקצרים והולכים עד הנקודה שהיא י"ז אמות וב' שלישים מן החוט העליון ויהיה כזה* שוב תחתוך כל החוטין לשנים עד נקודה האמצעית ושים הארוך בצד הקצר והיה כזה* נמצא רלועה זו אורכה נ' אמה ורחבה ט"ז אמות וב' שלישים והיא בעצמה שלים שהיא חמשים אורך וט"ז וב' שלישים רוחב והוא אילן המשנה וק"ל : בא"ד עולה אלף וקי"א אמות ושליש כו' עכ"ל שהרי מרובע ל"ג על ל"ג הוא עולה אלף ופ"ט כדלקמן שים רלועה רוחב שליש לארכה של ריבוע זה וכן לרחבה יעלה כ"ב אמות עוד תלטרך שליש רוחב ושליש אורך שהוא תשיעית אמה בקרן הרי לך אלף וקי"א וחלק ט' מאמה וק"ל : בא"ד או כעין זה שליש זה כו' דרך אחרת בית סאה היא ק' כו' עכ"ל כל"ל והוא מחובר למטה או כעין זה או בדרך אחרת תחשוב שליש סאה שהיא ל"ג על כ"ה והם ל"ג ושליש על ל"ג ושליש עגולים כו' וק"ל : בא"ד ל"ג ושליש מרובעים כו' עשה אותו עיגול כו' עכ"ל כל"ל : בא"ד ושלשה רביעי אמה ולא גרסינן פשו שבע אמה ושיתין כו' עכ"ל כל"ל : בד"ה הא ג' מביא וקורא ה"מ למפרך מסיפא דקתני בהדיא כו' עכ"ל ונראה נמי למאי דס"ד השתא דס"ד דה"מ למפרך מגופא דרישא בלאו דיוקא דקתני בב' אילנות דמביא ועולא קאמר דאין מביא כלל אלא דניחא ליה למפרך גם מקורא ולמאי דמסיק לא ט"ז אמה היינו טעמא דבב' אילנות מביא ולא קורא משום דמספקא לן אי קונה קרקע אי לא כדאמרינן לקמן בפ' הספינה וק"ל : ע"ב בד"ה ובדחלולי סגי כו' שמביא בפיו ונשאר שם בענף כו' עכ"ל לפי' רש"י ניחא דממתני' מפני הטומאה לא הוה משמע אלא לחוש בעובר תחת הטומאה אבל אהל הטומאה דקתני בברייתא משמע נמי דהענפים מאהילין על העובר ועל הטומאה אבל לפי' התוס' קשה דמה שיש לחוש שישאר בענף אינו אלא נמי משום עובר תחת הטומאה וזה לא נשמע טפי מלשון הברייתא מבלשון המשנה ונ"ל לפירוש התוס' נמי דה"ק דקמ"ל בברייתא דע"י שיברח העוף כשינדנד הרוח באוקן לורות המפחידין כמ"ש הערוך בערך דחל יש לחוש אף באהל הטומאה דמה שישאר בענף יפול לארץ ע"י נדנוד הרוח בענף ויבא תחת הענף ויאהיל הענף על העובר ועל הטומאה וק"ל : סליק פרק לא יחפור

כזה

ל"ג ושליש על ל"ג ושליש

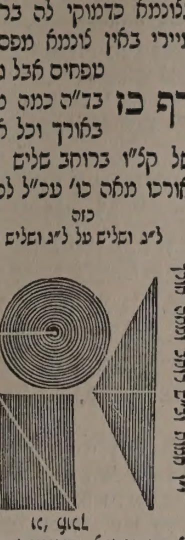

פרק חזקת הבתים

דף כח בד"ה ג' חדשים כו' והא דאמרינן בגמרא דאספסתא בחודש אחד הויא כו' עכ"ל פי' אספסתא הגדל בחדש אחד הוי חזקה בג' חדשים כשעקרה בסוף כל חודש וזרעה אחרת כדלקמן וא"כ למה יגרע ירק לר' ישמעאל דגדל נמי בחדש אחד ולתירולם ניחא דלא דמי ירק לאספסתא דמיירי ירק שבראשונה לא זרעה ובאחרונה לא קלרה ודו"ק : בא"ד אפי' זרעה הראשון לו הוא כו' אמר כל שיבי דכרבא כו' כיון שמעכב העלים כו' ליכנס והא דאמר בגמרא כו' עכ"ל כל"ל : בד"ה כנס את כו' סיון ותמוז ואלי אב קיץ כו' א"כ לוקטין אותו כו' ולא הוי זמן כניסתו כו' תני להו כסדר גשמי שנה כו' עכ"ל כל"ל פי' יורה בחשון ומלקוש בניסן וליתני כסדר הזה כנס קייצו באב וכנס תבואתו בתשרי וק"ל : ע"ב בד"ה אלא מעתה חזקה כו' וי"ל דסוגיא דהכא כמ"ד לאייעודי הורא והולכי אוסא כו' עכ"ל הולרכו לכל זה ורלה לומר דודאי דסוגיא דתלמודא הכא דנקט במלתיה דבשלשה נגיחות אתחזק אזלא למאן דאמר לאייעודי הורא ומיהו מהולכי אוסא שהוא ר"י שהיה תנא ליכא למפשט הכי דהוא לא הוה קאמר אלא דנגמר משור המועד ולא יותר ואיכא למימר דיליף מג' התראות דגברא ולא מג' נגיחות דמג' התראות דגברא לחוד הוי מועד אף שלא עבר עדיין התראה כדקאמר תלמודא כי לא נגח רביעית מאי ליסלס וכתבו ועי"ל דלמ"ד נמי לייעודי גברא נמי איתחזק בג' נגיחות של השור דע"כ א"ל שיהיה מוחזק לעבור כו' ולא לריך להתרות לו רק כדי שישמור שורו וק"ל : בד"ה אלא מעתה כו' דלית ליה קלא ולא תהא חזקה אע"פ ששמע כו' עכ"ל

מהר"ם

דף כו ע"א ד"ה זיקא הוא דקא מטטי ליה וכו' והא דפריך מנץ ולא מצי לאוקמי ההיא דנץ כרבנן משום דלא פליגי רבי יוסי ורבנן לענין חיוב תשלומין וכו' . ר"ל מידי דלא הוי גירי דיליה אפילו רבנן מודו דאינו חייב בתשלומים וגבי נץ קתני דחייב אפי' בתשלומים א"כ אפי' כרבנן לא אתי א"ו מדחייב גבי נץ בתשלומין ע"כ צ"ל דחשיב כחו לגמרי וא"כ לרבי יוסי נמי חייב וק"ל : ע"ב ד"ה גזלן הוא וכו' ונראה כפי' הקונטרס דאע"ג דמותר לסמוך וכו' . ר"ל ולא הוי גזל ואפי' הכי אין מביאין ממנו בכורים משום דבעינן מארצך וכו' אלא שיש לדקדק הא בהדיא אומר עולא אילן הסמוך למיצר וכו' גזלן הוא וכו' ונראה דלפי זה הוי פירושו האילן הוא גזלן כלומר שהוא יונק משדה אחר וגוזל היניקה אבל אין ר"ל שבעל האילן נקרא גזלן ואין לזה דין גזל שהרי מותר לסמוך ולא בעי הרחקה כולי האי בין לרבי יוסי בין לרבנן וק"ל :

דף כז ע"א גמ' היינו דלא דק ולחומרא לא דק . יש לדקדק לפי' ר"ח דפי' לעיל גזלן הוא ואין מביאין ממנו בכורים משום דאין מביאין גזל על המזבח א"כ מה חומרא יש במה שמביא בכורים באילן הסמוך למיצר חברו בתוך ט"ז ושני שלישים הא מביא גזל על המזבח וא"כ ה"ל לעולא לדקדק ולמימר דבתוך ט"ז וב' שלישים אין מביאין בכורים וצ"ל דאפילו לר"ח לא הוי גזל ממש ולא הוי כ"כ איסורא להביא בכורים ולכך לא דקדק עולא וק"ל : רש"י ד"ה לא דק וכו' הואיל וקרוב לשיעור זה קאמר ולא איכפת ליה כצ"ל והא דאיתא בספרים אמה ואחת ט"ס הוא : ד"ה ובוידוי לא גרסינן ליה במתניתין וכו' . ר"ל במתניתין שמביא נסמוך לזה דקתני בה רבי עקיבא קרקע כל שהוא חייב בפאה ובבכורים ויש ספרים הוה כתוב בהן גם כן ובודוי : תוס' ד"ה ה"ג וכו' תהיה רצועה אחת של קצ"ו ברוחב שליש כצ"ל : בא"ד הרי אילן המשנה ל"ג ושליש על ל"ג ושליש כצ"ל והשאר צריך למחוק עד דרך אחרת : בא"ד ורבינו משולם מפרש וכו' נשאר תתי"ו וג' רביעי אמה ולא גרסינן הוא ז' מאה ושיתין וכו' כצ"ל : [בא"ד] חסר רביעית אמה • פי' שהיא חצי אמה על חצי אמה משום דכל אמה אורך ואמה רוחב יש בה ד' חצי אמה על חצי אמה וק"ל : ד"ה לחומרא ולא דק וכו' אבל חוץ לט"ז פעמים מביא פעמים אינו מביא . נראה דר"ל דבתוך ט"ז אינו מביא כלל עכ"פ אבל חוץ לי"ו פעמים מביא דהיינו כשהוא אמה שלמה חוץ לט"ז או מעט יותר מחוץ לשני שלישי אמה ופעמים אינו מביא כשהוא בתוך ב' שלישי אמה ולכך נקט עולא שש עשרה שהוא מלתא דפסיקא באמות שלמות שאינו מביא אבל יותר מכאן אמה מביא על כ"פ גם בתוך אותה האמה היתירה פעמים מביא ופעמים אינו מביא ומה דקאמר בגמ' והיינו לא דק ולחומרא לא דק ר"ל כיון דביתר מכן פעמים יש מקום להחמיר ולהביא בכורים לכך לא דק ונקט שיעורא דפסיקא ליה שיש בו להקל ולא להביא וק"ל : ע"ב ד"ה בחמה וכו' וא"ל דכל שהוא דהכא לאו דוקא וכו' . ויש לדקדק למה צריכים התוס' להכריח מסוף קדושין דכל שהוא דוקא משמעתין דהכא גופא יש להוכיח דדוקא קאמר דאמר דיקא נמי דקתני כל שהוא ש"מ ר"ל ואי איירי באילן הא אילן אינו יכול להיות נטוע על מקום כל שהוא ואי כל שהוא לאו דוקא מה דייק דלמא באילן איירי וכל שהוא לאו דוקא ויש לתרץ דבשמעתין ליכא להכריח דלעולם איכא למימר דמתניתין כל שאינו מגיע לאמה כגון ג' טפחים קרי ליה כל שהוא וזה ר"ל כמ"ש התוס' דכל שהוא דהכא לאו דוקא ר"ל דג' טפחים מקרי ליה כ"ש כיון שאינו מגיע לאמה שלמה ובשמעתין קאמר שפיר דיקא נמי דאי באילן איירי לא ה"ל למתני קרקע כ"ש דסתם מקום אילן הוא אמה כמו דאיתא לעיל מזה בתוס' ד"ה כמה מרובע וכו' בפירוש של רבינו משולם דמקום האילן הוי אמה על אמה וק"ל : סליק פרק לא יחפור

חכמת שלמה

דף כו ע"ב גמ' יעקב חדייבא בר אבא כו' כצ"ל : רש"י בד"ה לבתר דנפק רב פפא הס"ד : בד"ה חדייבא כו' נ"ל הדייבא דמן הדייב : בד"ה לא נהגין מדרבנן הס"ד : בד"ה רבינא כו' וסיפא רישא דקתני בתר אילן אזלינן כו' כצ"ל :

דף כז ע"א תוס' בד"ה כמה מרובע כו' ב' אמות ותחתוך העודף כו' כצ"ל : בא"ד ולספרים דגרסי פש להו פלגא דאמתא נמתק : בא"ד עשה אותו כו' נ"ל ועשה אותו : בד"ה ובוידוי כו' במעשר שני שוס וידוי כו' כצ"ל : ע"ב רש"י בד"ה דמפסיק לונמא באמצע שרשים שאין שני צדדין כו' כצ"ל : בד"ה אי אמרת כו' ולטפויי אתא מתרוב ושקמה דקאמר תנא קמא היינו דקאמר כו' כצ"ל : בד"ה ושדי התם כו' תחתיה ואי כו' להכי בדחלולי הס"ד : תוס' בד"ה ובדחלולי כו' דאי לישאר שם קמ"ל כו' נ"ב לפי ר"ת נ"ל דהאי ה"א דקאמר לא קאי אמייתי עורב כו' אלא אמאי דסגי בדחלולי ודו"ק :

סליק פרק לא יחפור

חזקת הבתים פרק שלישי

דף כח ע"א רש"י בד"ה בית השלחין כו' פירות תדיר הס"ד : תוס' בד"ה כנס את כו' ותמוז ואלי אב קין כו' כצ"ל : בד"ה עד נגיחה כו' הוחזק נגחן בג' פעמים הכי נמי הוחזק שתקן בג' שנים כו' כצ"ל :

גמ'

גמ'

לכאורה אין פירושו מכוון כפי המובן בפשיטות ובפי' רש"י דאית לן למימר כיון דהמחאה לית ליה קלא תהא חזקה וכמו שפר"י גופיה לקמן פירכא דאביי דמיירי כשהן בעיר א' ופריך דלא תהא המחאה ותהא חזקה ונראה לומר דודאי פירכא דאביי ליכא לפרושי אלא דפריך דלא תהא המחאה ותהא חזקה וכשהן בעיר אחת כפר"י מדקאמר דא"ל אי מחית בהנפאי הוה מזדהרנא כו' דהיינו שהמחזיק אומר כן אבל הכא לא קאמר הכי וליכא למימר משום דלר' ישמעאל קיימינן הכא דהחזקה בג' אכילות לאו משום זהירות שטר הוא אלא דנמר מסור המועד כיון דקפיד אינים בשלש אכילות וזה לא קפיד שהרי לא מיחה א"כ ודאי מכרה לו דא"כ מאיזה טעם קאמר אף הכא בפניו אלא דע"כ לר' ישמעאל נמי מחאה בפניו לשמירת שטרו היא באה עד דאכיל שלשה פירי כמ"ש הרמב"ן בספר המלחמות ובפי' רש"י אלא דאית לן למימר דלא קאמר תלמודא הכא כדקאמר אביי בפירכא דלקמן לרבנן משום דהכא לאו המחזיק אומר כן ועיקר קושייתו דלא תהא חזקה שלא בפניו ומיירי הכא כשהמערער בעיר אחרת ופריך כיון דלית קלא למחאה שלא בפניו לא תהא לו חזקה דודאי אינו צריך לבא בעיר אחרת לבא לפני המחזיק ולמחות כמ"ש התוס' לקמן ומיהו ודאי דה"מ נמי הכא למפרך כשהן בעיר אחת דלא תהא המחאה ותהא חזקה והוא שכתבו ובלא שור המועד ה"מ למפרך דלא תהא מחאה כדפריך כו' אלא דהכא כיון דיליף ליה מסור המועד ניחא ליה למיפרך דומיא דהכא דשלא בפניו לא הוה חזקה וזהו שכתבו דאע"ג דאינו דומה ממש דמחאה באה לבטל החזקה והעדאה באה לקיים מ"מ פריך שפיר דהמכוון מהם דומיא דבשניהם שלא בפניו לא הוי חזקה ותו לא מידי ודו"ק : בד"ה ודלמא עלה כו' ודלמא בסוף עשר הוה קאי ומזהיר על תחלת י"א כו' עכ"ל כל"ל ולאו דוקא תחלת י"א אלא או בחדש רביעי שהובקעה העיר או בחדש חמישי שנחרב הבית וק"ל : בא"ד ור"ח פי' דרב יוסף כו' ויסמכו על חזקת ג' שנים כו' עכ"ל ודקאמר עלה טובה קמ"ל ה"ק לעולם חזקה בשנה אחת וניחא להו בג' שנים דאיכא סהדי דידעי בזו ולא ידעי בזו וק"ל : בא"ד וכן בסדר עולם שלנו תניא בשנה העשירית כו' עכ"ל גם מסדר המקרא מוכח דבשנת י' הוה דכתיב בשנת י' לצדקיהו וגו' ויאמר ירמיה וגו' היה דבר ה' וגו' בירמיה ל"ב וק"ל : בא"ד ועוד דלגירסתו נמי קשיא מנא ליה ג' שנים כו' אלא י"ח [חדשים] שהרי כו' עכ"ל ויש לקיים גירסא זו כפי דרך פרש"י שהיו מזהירין לכתוב שטרות כי לא יחזיקו שלש שנים רק י"ח חדשים ולאפוקי מר' ישמעאל דסגי ליה בג' אכילות וכן פי' הרמב"ן בחידושיו וק"ל :

דף כט בד"ה אלא מעתה כו' אדרבא כיון דלא הויא מחאה לא הויא חזקה כו' כדמוכח לקמן עכ"ל הכי מוכח לקמן מההיא דבשוקא ברא הואי דהיכא דלא הויא מחאה לא הויא חזקה וע"ש פי' רשב"ם וכן מוכח מתוך הסוגיא ממתניתין דהיה ביהודה כו' וא"כ לפום הך סברא דלא אסיק אדעתיה השתא למימר חברך חברא אית ליה כו' וא"כ בעיר אחרת נמי דלא הויא מחאה לא הויא חזקה אך קשה לכאורה מ"ש דהא אינו צריך לבוא בעיר לפני המחזיק ולמחות כו' מהיכא פסיקא ליה לר"י לומר כן דהא אדרבא לפום הסברא דהשתא דמחאה שלא בפניו לא תיהוי מחאה אית לן למימר דצריך לבא לפני המחזיק דהכי ס"ל לקמן תלמודא בההיא דאין מחזיקין בנכסי בורח ורבא נמי בעי למימר הכי אפי' אליבא דרבנן דהוי חזקה מיהודה ליהודה משום דבעי עד שיבא בפניו וימחה כמ"ש ר"י גופיה לקמן בד"ה ליתיב אדוכתיה כו' ע"ש ודוחק לומר דמ"ש הכא בעיר אחת היינו מיהודה ליהודה ובעיר אחרת היינו מיהודה לגליל ועוד דהא לפי אותה הסברא של רבא לא הוי טעמא דמיהודה לגליל לא הויא חזקה דלא הויא המחאה ואינו צריך לבא לפני המחזיק אלא דטעמא משום דהחזקה אינה נשמעת מיהודה לגליל כמ"ש התוס' בשם ר"י שם ונראה ליישבו דודאי לרבא לקמן בין לר"י בין לרבנן כיון דאפי' היכא דהמחאה נשמעת למחזיק בעי המחאה בפני המחזיק א"כ בעיר אחרת מיהודה ליהודה נמי בעי המחאה בפניו אבל אביי ודאי דלית ליה האי סברא דהא למאי דמסיק חברך חברא אית ליה לא בעי המחאה בפניו ואפי' אם ידוע לנו שלא הגיעה המחאה זו למחזיק כמ"ש התוס' לקמן א"כ בעיר אחרת נמי אפי' לפום דבעי המחאה בפניו היינו בעיר אחת דוקא משום שלא הגיע למחזיק המחאתו אבל לעיר אחרת ודאי דא"ל לבא ולמחות ודו"ק : בד"ה אמר מר זוטרא כו' דדלמא מכחים להו שהוא לא היה יודע כלל שהיו דרים באותו בית כו' עכ"ל נראה מלשונם שהמערער גופיה לא יכחיש אותם אף בלא עדים ואפשר שהוצרך לזה לאוקמי מלתא דמר זוטרא אף לבתר דתקינו רבנן שבועת היסת דהשתא אי הוה מכחים להו המערער לא הוי מהימני בהאי מגו וק"ל : ע"ב בא"ד והכ"ל עדותן עדות אלא אגב דנקט ברישא דמילתא אי טעין כו' עכ"ל קאי גם לפי' ר"ח וק"ל : בד"ה ומודה רב הונא כו' ומה"ט א"ש דבעינן להו שלש שנים שלימים דהיינו ו' כו' עכ"ל הכי משמע להו דבהך מודה רב הונא בחנותא כו' היינו שש שנים דומיא דלעיל ומודה רב הונא באתרא דמוברי באגא וק"ל : בא"ד וכה"ג איכא בסוף המניח גבי ומודים חכמים כו' עכ"ל כ"ל דכל"ל והיינו דתנן התם המדליק הגדיש כו' ר"י אומר כו' וחכ"א אינו משלם אלא כו' היה גדי כפות כו' ומודים חכמים לר"י ודו"ק :

דף ל בד"ה לאו קמודית כו' פרשב"ם דאם כו' א"כ אם יש לו עדים שהחזיק בה המוכר יום אחד כו' עכ"ל ה"ה בלא עדים [א] אם הוא אומר שהיה המוכר דר בה חד יומא נאמן במגו דאי בעי אמר מינך זבינתא ואכלתיה שני חזקה אלא דנקט כולה מילתא דומיא דראייתו דהביא מהך דדר בקטתא דא"ל ר' חייא אייתי סהדי דדר ביה אפי' חד יומא וקאמר רב חזיתיה כו' דאי הוה א"ל קמי דידי זבנינה ודו"ק : בא"ד אי הוה טעין קמי דידי זבני מינך או דר בה חד יומא היה נאמן כו' במגו דאי בעי אמר לא היתה שלך כו' עכ"ל נראה שזה הוא לפי שיטת רשב"א שכתבו התוס' לקמן דבעובדא דידן אי הוה מייתי המחזיק סהדי דדר ביה מוכר חד יומא טענינן ללוקח שהיה המוכר יכול לטעון זבינתה מינך מגו דאי בעי אמר לא היתה שלך מעולם אבל ר"י חולק בזה כנראה מדברי התוס' לקמן כמ"ש במרדכי וכ"כ בהדיא בהגהת אשר"י ואם לא החזיק בה ג' שנים גם המוכר אין לו שטר כו' אפילו באו עדים שהחזיק בה המוכר יום אחד אך אינם יודעים אם לקח אותו אם לאו אינו מועיל לו כלום עכ"ל והוא דעת ר"י וא"כ לפ"ז במכ"ש דאם אין לו עדים אלא שהוא אומר שהמוכר היה דר בו יום א' דאינו מועיל גם שם בהגהת אשר"י כתוב בהדיא דברי התוס' אלו בשם הרשב"א ודו"ק : ע"ב בד"ה מפלניא זבינתא כו' דפי' דאין לו עדים שהחזיק בה המוכר אפילו יום אחד כו' עכ"ל פי' וגם שהוא לא אמר מעיקרא שהיה המוכר דר בו יום אחד דאי הוה אמר הכי מעיקרא היה נאמן במגו דאי בעי אמר לקוחה היא בידי ואכלתיה שני חזקה אלא ודאי ליכא בהא הודאה אלא דבעי ראיה על ההיא חזקה כו' וזהו כו' גם עדים ואתי לאוקמי אפי' לאו דוקא אלא דכרב חסדה ודו"ק :

נאמן במגו דאי בעי הוה אמר מינך זבינתיה ואכלתיה שני חזקה אבל השתא אינו נאמן לומר הכי דהוה מגו למפרע כמ"ש התוס' לעיל וק"ל : בא"ד ואין נראה לר"י דהו"ל לאסוקי כדמסיק לעיל לאו קמודית לי כו' עכ"ל לפי מה שכתבו התוס' לעיל דלאו קמודית לי משמע דלא היה למערער עדים וא"כ הכא איכא למימר דהוה ליה עדים שהיה הקרקע שלו ולא המ"ל האי לישנא דלאו קמודית לי אלא דמ"מ כיון דלא ה"ל עדים שהוא גזלן לא הל"ל פלניא גזלנא ואי ה"ל סהדי דהקרקע שלו היתה הל"ל לאו אית לי סהדי דארעא דידי הוה ואת לא זבינתה מינאי כו' כדלעיל ודו"ק :

דף לא בד"ה אבל אכלה כו' הקשה ריב"ם כו' יהא נאמן לומר לקחתיה קודם מינך במגו כו' עכ"ל זו קושיא לפרשב"ם דבעי עידי חזקה לשבע שנים אבל לפי הי"מ שכתב רשב"ם אימא דקושטא הוא מה"ט דלא בעי סהדי אלא לג' שנים וק"ל : בד"ה ואמר רבה כו' רבה גרסינן דאביי ורבא תרוייהו כו' עכ"ל לפי מה שנראה מפרשב"ם דרבה הכא הדר ביה לגבי אביי הכא מלינן למימר שפיר דגרסינן ה"נ רבא והתם לבתר דהדר וק"ל : בד"ה א"ל רבא והא כו' של אבותי יום א' במגו כו' עכ"ל אע"ג דשל אבותי מעולם משמע ולא שלקחוה דהיינו דאנן לא טענינן ליה אבל נאמן הוא לומר כן ולפרש דבריו וכדאמר ומודו נהרדעי היכא דאמר של אבותי שלקחוה מאבותיך דחוזר וטוען כמ"ש התוס' כל זה לעיל וק"ל : ע"ב בד"ה וזו באה כו' וצ"ל דמגו במקום עדים לא אמרינן ועוד דמגו לא יוכל כו' עכ"ל בפ' מרובה בתוס' מלת ועוד אינו וכל זה חד תירוצא הוא ע"ש וק"ל : בד"ה ורב נחמן כרב הונא כו' והתם כעדות אחרת דמי דהא אין מכחישין אלו את התחומים בזאת המלוה כו' ואומר ר"י דכי אמרו קטנים כו' עכ"ל הא דלא תקשי להו בעלמא בבאו והעידו על ב' עדים שהם גזלנים הא הוי עדות הגזלנים כעדות אחרת שאין מכחישים אותם בעדותם די"ל דשאני התם כיון שיש עדים שהם גזלנים הם אין נאמנין להכחיש אותן העדים ולומר שאינן גזלנים שהם אינן נאמנין על עצמן וע"כ פסולים לכל עדות אבל הכא אלו קטנים היו והשתא גדולים וכן קרובים היו ונתרחקו ושפיר הם נאמנים להכחיש העדים שלא היו קטנים וקרובים וק"ל : בד"ה ורבא כרב חסדא כו' ואומר ר"י דרבא דאמר חידוש הוא לא הוי אלא לפי המסקנא כו' עכ"ל ולפי חד תירוצא שכתבו התוס' לעיל דקרי ליה רבא עדות מוכחשת כיון דלא איתכחש מאבהתא דהיינו דוקא ללישנא דחידוש הוא ע"כ למאי דבעי למימר נמי הכא דרבא כרב חסדא הוי טעמא משום חידוש וצ"ל אהך קושיא שהקשו הכא וא"ת א"כ אמאי חשיב רבא כו' תירוצים אחרים ועיין עליהם בתוס' בפ' מרובה ובפ"ק דסנהדרין ודו"ק :

דף לב בד"ה והאמר ר"י כו' וי"ל דהגמרא ידע דר"י מיירי כדמסיק דילא עליו קול כו' עכ"ל ויש לדקדק אכתי מי הכריח לתלמודא לפרש דברי ר"י דילא עליו קול מתחלה דאימא דערעור חד נמי הוה ערעור ומתחלה אתא חד ואמר דבן גרושה ובן חלוצה הוא ואחתיניה ואתא חד ואמר דכהן הוא ואסקיניה לוקמיה אחזקה ושוב אתא חד ואמר דב"ג וב"ח הוא ואחתיניה דהיינו אין ערעור פחות משנים כיון דאיכא עד אחד דמכשר ושוב אתא חד ואמר דכהן הוא ואסקיניה דאוקי תרי בהדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה ולמאי דמסיק בנצרף עדות קמפלגי ניחא דלר"א כיון דבעדים הכשרים אין מצרפין אותם גם עדים הפסולים לא נצרף אותן כיון דלא העידו שניהן כאחד ודו"ק : בד"ה אנן מסקינן ליה כו' אבל נשאת ואח"כ באו עדים לא תצא כו' ושנים אומרים לא נתגרשה אמאי לא תצא בנשאת כו' עכ"ל לשון אמ"ו ז"ל משמע דעיקר קושייתם מדברי ר' מנחם בר סימאי דסבר אם נשאת ואח"כ באו עדים לא תצא ול"ע הלא מת"ק מכ"ש קשה דסבר נשאת לא תצא אף בבאו עדים ואח"כ נשאת ובפ"ב דכתובות מקשי' מסתמא דברייתא עכ"ל : ע"ב בד"ה אמאי קא סמכת כו' ולא אמרינן מגו אלא להחזיק כו' אם יש לו שטר או חזקה כו' ואין נראה לר"י מדלא מפרש טעמא כו' עכ"ל כל זה מפורש ברא"ש ע"ש וק"ל :

דף לג בד"ה ה"ג לבסוף אודי כו' ולשון אודי דחוק הוא וכן סברת אביי כו' עכ"ל ר"ל דכיון דלא נתן לו הדקל אלא בחנם ולא בשביל שהיה קרוב יותר לא שייך בזה לשון אודי ומטעם זה סברת אביי ורבא נמי דחוק למה כאנר דאודי ליה שהוא קרוב יותר כיון דלא נתן לו רק בחנם וק"ל : ע"ב בפרשב"ם בהג"ה לא היה שהודה שאכל פירות אלא כדמפרש כו' אלא ע"פ של זה כו' ממון ואי הוה גרסי' הא אמאי כו' עכ"ל כן הגיה מהרש"ל אבל אין פי' הג"ה זו מובן לכאורה אם בא לדחות פר"ח וגירסתו ולקיים פרשב"ם וגרסתו א"כ מאי הקשה לפר"ח דמי הוא זה שאמר שהודה על אכילת פירות הלא לא הודה אלא על הקרקע כו' הא כיון דנראה לו לבעל ההג"ה דחוק כיון דאודי אודי קאי על אכילת פירות כיון שלא נזכר לעיל כלום מהודאה ה"נ לא הוזכר לעיל שום הודאת קרקע לפר"ח ועוד מאי קאמר שרב אידי היה יותר קרוב אלא ע"פ של זה כו' הא לפר"ח וגירסתו לא הוה רק עדים שהיה רב אידי קרוב אבל הוא לא הודה כלל שהיה רב אידי יותר קרוב ולפרשב"ם נמי לא פטרינן לרב חסדא משום דאינו קרוב יותר אלא ע"פ של זה אלא משום דה"ל כנותן לו הדקל במתנה ולא שהוא קאמר שהוא קרוב יותר ועוד קשה מאי קשה ליה סברת רב חסדא דאדרבא סברת אביי ורבא היא דחוקה לפרשב"ם כמ"ש התוס' גם לפר"ח ולגירסתו סברת רב חסדא אינה דחוקה דאיכא מגו טוב כמ"ש גם התוס' וכ"ל שבעל ההג"ה זו בא לדחות פר"ח ולקיים גירסת הספרים שלפנינו לבסוף אודי דאיהו קריב טפי כמו שכתובה גם ברי"ף ואף שהתוס' דחו אותה בעל ההג"ה זו מקיים אותה הגירסא ודחה גירסת פר"ח והוא שאמר דלא היה כפר"ח שהודה שאכל הפירות כדמפרש הרז רשב"ם לבסוף דלא נהירא ליה כו' וקאמר גם בעל הג"ה על פר"ח דשרא ליה מרא דהאי כיון דאודי אודי דקאמרי ודאי לא קאי על אכילת פירות דמי הוא זה שאומר שהודה על אכילת פירות שזה לא הוזכר לעיל אבל ניחא ליה כיון דאודי אודי על הקרקע לפי הגירסא דגרס לעיל לסוף אודי דאיהו קריב טפי וז"ש הלא לא הודה אלא על הקרקע אבל על אכילת פירות לא הודה אלא עדים היו בדבר כפי' רשב"ם ומ"מ אף שיש עדים על אכילת פירות לא מפקינן מיניה לרב חסדא כיון דליכא עדים בדבר שרב אידי היה קרוב יותר כ"א על פיו ונאמן לומר דלא אכל במגו דאין רב אידי קרוב יותר ואביי ורבא סברי כיון דאודי אודי שהרי כו' ולא שייך לומר נאמן במגו דה"ל מגו במקום עדים וכתב דלזו הגירסא הוה גרסינן נמי הכא אמאי לית ליה לרב חסדא האי סברא דהיינו משום הא איהו אמר לא אכלתי ואי בעי אמר אנא קריבנא טפי דומיא כדמסיק באידך פלוגתא דרב חסדא ואביי ורבא דבסמוך דפליגי במיגו במקום עדים ותו לא מידי ודו"ק : בד"ה האי אייתי סהדי דאבהתיה היא כו' ומעולם לא מכרו כו' עכ"ל דקדק לפרש כן הכא דלא תקשי

קרני ראם [א] נ"ב ואין זה מוכרח דכדר בו חד יומא הוי מיגו דמינך זבנה מגו דהעזה משא"כ בפני קנאה דבין כך ובין כך מעיז אלא דרוב הפוסקים הסכימו דאמרי' מיגו דהעזה :

חכמת שלמה

דף כט ע"א גמ' אלא אמר רבא כו' כצ"ל וככל העמוד צ"ל רבא : ר"ש בד"ה תרתי לא כו' לתוך שדהו בלא רשותו כו' כצ"ל : בד"ה באתרא דמוכרי באגי במקום כו' טעין אידך ואמר אני כו' כצ"ל והד"א : בד"ה בלילה כו' בלילה והוא אין כו' כצ"ל : ע"ב ר"ש בד"ה וה"נ כו' משתמשין וכן עיקר הד"א : בד"ה אלא מעתה כו' פרותיו הס"ד :

דף ל ע"א ר"ש בד"ה בשוקאי כו' ולא ידעתי שאתה דר בביתי כו' כצ"ל :

דף לא ע"א ר"ש בד"ה א"ל כו' שקר והלכה כו' ואזיל הדר כו' אביי אמר הס"ד והד"א : בד"ה דסמיך עלה כו' מאבותיך ובעי כו' דברים הראשונים הס"ד והד"א : בד"ה עולם

שלמה

אמר כו' קנה בזה שחזר וטען והאי דאמרי כו' כצ"ל : בד"ה דלא מגלה כו' ושוב אינו יכול כו' נ"ב ונ"ל והוא דקאמר אתם עידי : בד"ה האי כו' נ"ל והאי : ע"ב ר"ש בד"ה אבל באותו כו' עצמו לא והלכתא כרב נחמן שהרי נפסק הדין על פיו כדמוכח לקמן אנן אחתיניה כצ"ל והס"ד : בד"ה עירער חד איכא בינייהו והא דקתני כו' ומכחיש עד א' המכשירו כצ"ל והס"ד :

דף לב ע"א גמ' כי תרי ואמרי דבי כו' כצ"ל : רש"י בד"ה ואחתיניה כו' עד א' ואמר דכהן כו' כצ"ל : ע"ב ר"ש בד"ה גחין בעל השטר הס"ד : בד"ה אבל אי כו' מעות עצמן הס"ד :

דף לג ע"א ר"ש בד"ה א"ל רב אידי לרב חסדא הס"ד : ע"ב ר"ש בד"ה כיון דאודי דשלא כדין החזיק עד עתה כצ"ל והס"ד : בהג"ה לא היה שהודה שאכל הפירות אלא כדמפרש שרב כו' כצ"ל :

אמאי הוי מגו במקום עדים נימא של אבותי היתה יום אחד ולקחוה מאבותיך כו' כמו שהקשה רשב"א לעיל ומיהו לעיל ע"כ ליכא לפרש כפרשב"ם הכא דא"כ מאי קאמר ומודו נהרדעי היכא דאמר ליה של אבותי שלקחוה מאבותיך דחוזר וטוען וע"כ ליכא לתרוצי לעיל אלא כמו שפרש"י לעיל וכן פי' הנ"י בשם הרנב"ר ההיא דלעיל והך דהכא דלא בגוונא חדא קיימי ע"ש ובהכי ניחא דשפיר גרסי' לעיל נמי רבא וס"ל לעיל דלאו מגו במקום עדים מקרי משא"כ (היכא) [הכא] דהוי שפיר מגו במקום עדים כפרשב"ם דהעידו דמעולם אבותיו לא מכרו כו' וק"ל :

דף לד בתוס' בד"ה הוי מחויב שבועה כו' איירי בתר דתקינו רבנן שבועת היסת דלא הוי השליח עד דנוגע כו' עכ"ל ומה"ט נמי הא דאמרינן התם דהשליח משלם למשלח היינו לבתר דתקינו רבנן שבועת היסת דלא הוה השליח עד והמשלח מפסיד כי המלוה נאמן לומר שטראי נכהו ואז המשלח נפרע מהשליח דא"ל לתקוני שדרתיך כו' אבל קודם דתקנו שבועה היסת הרי השליח נאמן ואין המשלח מפסיד כלום וק"ל : **בד"ה** וכל המחוייב כו' ודוקא ביתומים מסקינן דעבד כרב ושמואל עבד כו' עכ"ל והיינו משום דיש לנו להקל על היתומים שלא להוציא ממון מהן וכדאמר הבו דלא להוסיף עלה מיהו ר' אבא ורב נחמן מדסתמו דבריהם ולא חלקו בין יתומים לדעלמא משמע דאפילו ביתומים אית להו האי סברא דמתוך שאינו יכול לישבע או תובע או נתבע משלם הנתבע וכן רב ושמואל מדלא מפלגי אינהו וקאמרי דלא להוסיף על היתומים משמע דבעלמא נמי אית להו האי סברא דמתוך שאין יכולין לישבע פטור הנתבע ולכך שפיר קאמר התם תלמודא דרב ושמואל פליגי אדרב נחמן אבל לאידך פירושא שכתבו לקמן דר' אבא ורב נחמן נמי סברי דהתובע נמי מפסיד היכא שאינו יכול לישבע ואם כן היינו דרב ושמואל ושפיר קשיא להו אמאי קאמר דפליגי וק"ל : **ע"ב** בא"ד ור' אבא סבר כיון דעיקר שבועה על הנתבע כו' עכ"ל ר' אבא גופיה סבר כרב נחמן דלא אזלינן בתר עיקר השבועה כמ"ש לבסוף דא"כ ר' אבא ורב נחמן מלו סברי כו' אבל ר"ל ר' מאיר דמוקי ליה כר' אבא צ"ל דאית ליה כיון דעיקר שבועה על הנתבע כו' ודו"ק : **בד"ה** ההיא ארבא כו' ומפר"ת דאוחזין שאני כו' צ"ל דשאר נמי חשיב ליה מוחזק כו' כדתניא התם בפ"ק גבי שנים אוחזין בשטר כו' עכ"ל ולמאי דמחלק לרבנן בין טלית לשאר התם האי מנה ודאי דחד מנייהו הוא אבל טלית דאיכא למימר דתרווייהו הוא יחלוקו צ"ל לפר"ת נמי למ"ד דשטר יחלוקו דלא דמי שטר לשאר דאפשר נמי בשטר שפרע לו החצי ודתרווייהו הוא וכן כתבו התוספות לפר"ת ברפ"ק דבבא מציעא ע"ש וק"ל : **בד"ה** ומ"ש משני שטרות כו' היו כולן יוצאות ביום אחד כו' עכ"ל האי לישנא ליתא התם במתניתין אלא כולן יוצאות בשעה אחת אלא דמתניתין איירי בירושלים דכותבין שעות וה"ה ליום אחד בלא שעות דדומין זה לזה וע"ש במהרש"ל ומה שחלקו התוס' בין שטר שיעבוד לשטר מכר ומתנה מבואר בהסר"י בפ' הכותב ע"ש וק"ל :

דף לה בפרשב"ם בד"ה התם גבי המחליף כו' הלכך יחלוקו ושודא דדייני ליכא למימר הכא כו' עכ"ל דליכא למימר דלשמואל ליכא למיקם אמלתא משא"כ ההוא דמחליף דאיכא למיקם אמלתא דמשום דאיכא למיקם אמלתא לית לן למימר יחלוקו כמו בשל אבותי דלעיל וצ"ל לדברי התוספות שפירשו בהך דשודא דדייני דהיינו למי שירצה ליתן צריך לחלק בע"א וק"ל : **תוס'** בד"ה ומ"ש מהא כו' זה כלל גדול בדין הוא לכי הא דהמוכר שור כו' עכ"ל ולהאי לישנא דקאמר זה כלל גדול אילטריך דאפילו ניזק אומר ברי כו' אין ראיה דאיכא למימר דגם זה לדבריהם לדברי חכמים אמר כן אבל הך דהמוכר שור נגחן כו' מלתא דאמרה שמואל בדוכתא אחריתא הוא משמע דאליבא דהלכתא אמרה ודו"ק : **ע"ב** בד"ה דתני ר' חייא כו' ובקונטרס פירש דמיירי בחטוני שמכר במדה כו' עכ"ל ובקונטרס שלפנינו משמע דאיירי נמי שפיר בהך דשמעתין דזה אומר דשל אבותי כו' וכן הוא בחידושי הרמב"ן בשם רשב"ם ודחה הוא דבריו משום דלא אמרו אי תפיס לא מפקינן אלא כשתפס ברשות ב"ד כו' ע"ש ונראה דמה"ט פרשוה התוס' אליבא דר"ע בגזל מה' בני אדם ולא ניחא להו לפרש בהך דשמעתין דזה אומר של אבותי כו' וק"ל : **בד"ה** אי לפירי כו' מ"מ דרבנן דבעי שלשה שנים כו' דהא לעולם צריך לשומרו פן יאמר לפירות כו' עכ"ל אבל לרבי ישמעאל דבמערער תליא מלתא אם אינו מקפיד בשלש אכילות פירות הוי חזקה היכא ניחא דאין המערער טוען לפירות הורדתיו ולא מיחה הרי לא הקפיד שלשה פעמים ויש חזקה למוחזק ודו"ק :

דף לו ע"ב בד"ה מאי בינייהו כו' דג' בצירות שלימות כו' דאיכא בינייהו חרפי ואפלי כו' עכ"ל ר"ל בצירות שלימות שתהיה כל שנה כל שנת הבצירה דהיינו מבצירת שנה זו עד בצירת שנה שאחריה (ומהא) [והא] קשיא להו דאימא דא"ב חרפי שתהיה תחלת בצירה שאחר סוף שנת בצירה שלישית בחרפי ואז לא יהיו ג' שנים שלימות ואם תהיה באפלי יהיו יותר מג' שנים שלימות וק"ל : **בד"ה** היו לו שלשים כו' אבל תשעה אילנות גדולות ממטע שלשה לבית סאה כו' עכ"ל כצ"ל לפי הגהת מהרש"ל ע"פ דברי הרא"ש והטור ע"ש ואף שהדין דין אמת מכל מקום דברי התוספות מוכיחין שאין כאן מקום להגיה כן ממה שכתבו בסוף דבריהם והני אילנות לא בגדולים איירי דגדולים לא כו' ולפי הגהתו וכי עד השתא לא ידענו כל זה שהרי כבר כתבו אבל לתשעה אילנות גדולות ממטע שלשה כו' ולעיל הוה ליה לפרושי אבל תשעה אילנות גדולות ממטע שלשה לבית סאה כדאמרי' פרק לא יחפור גם לשון ואכל אחת בשנה זו ואחת כו' לא משמע אחת מכל בית סאה אלא אחד ממש וע"כ נראה לקיים כל נוסחות ישנות בתוס' שלפנינו ומשום דלענין מכירה בפרק הספינה נקט ג' קנה שלשה קנה קרקע מש"ה קשיא להו אמאי נקט הכא שלשים ממטע י' כו' דהיינו לפי ערך מטע עשרה לבית סאה דקתני בעלמא דהוה ליה שלשה בית סאה לשלשים אילנות הוה ליה למנקט ה"נ הכא שלשה אילנות כדנקט גבי מכר לפי ערך ממטע י' לבית סאה דהוה ליה הס"ד אמות לשלשה אילנות ואכל אחת בשנה כו' ותרצו דבכה"ג לא הוי חזקה משום דלא הוי בזי בזויי וטוב שכתבו והני אילנות לא בגדולים כו' מלתא באנפי נפשיה הוא וכדברי הרא"ש והטור זה נראה לי ברור בדברי התוספות לקיים כל נוסחות הישנות וק"ל : **בד"ה** ממטע י' לבית כו' ונראה דפחות מכאן דקתני גבי הקדש קאי נמי אכדי שיעבור בקר כו' עכ"ל ר"ל דאי קאי ממטע י' לבית סאה כדמשמע בברייתא דמייתי בהמוכר את הבית א"כ הדרא קושיין לדוכתין דיפה כח הדיוט מכח הקדש דבהדיוט קתני בתוספתא בפחות מכדי שיעבור כו' וק"ל :

דף לז בא"ד ולפ"ז נמי ליכא למימר דאין חילוק בין חזקה למכר כו' עכ"ל ר"ל דלענין חזקה ליכא למימר דתליא בפלוגתא דתנאי כמו במכר והקדש דמ"מ תקשי מדאביי דהתם דסבר כרב נחמן אדאביי דהכא וק"ל : **בד"ה** לימא ליה כו' ואפי' בשני אילנות כשיכשו יטע כו' משום דכי היכי דלדידך בעין יפה כו' עכ"ל ק"ק [א] לר' עקיבא דאית ליה במוכר לחבירו נמי דבעין יפה מוכר אמאי לא נאמר כן בשני אילנות כשיכשו שיטע אחרים במקומן כמ"ש התוס' לקמן בשם ר"י דאפילו רבי עקיבא מודה בשנים דאין לו קרקע כלל ודו"ק : **ע"ב** בד"ה דאי לא מצי כו' ועוד שרוצה לזרוע מקום האילן עכ"ל דבאילנות משמע להו דאם אין לו קרקע אם מתו נמי לא יטע אחרים במקומן כההיא דקנה ב' אילנות דאין לו קרקע מה שאין כן בבור ודות ודאי דאף אם נפלו בונה אחרים במקומן וק"ל : **בד"ה** מכר אילנות כו' או בשדה גדול ואומר בפירוש שכל הקרקע כו' עכ"ל אין לפרש בשדה גדול יותר מכדי צורך האילנות והג' אילנות עומדין בו מפוזרין דא"כ בלאו הכי לא קנה קרקע כלל כמ"ש התוס' לעיל דבמפוזרות לא קנה קרקע כלל אלא דר"ל שהשלשה אילנות נטועין כדין שדה אילן אלא שמחוץ להן כמלא אורה וסלו השדה גדולה מכדי צורך האילנות דהשתא אי לא היה אומר בפירוש שכל הקרקע נשייר היה הלוקח קונה כדי צורך האילנות דהיינו ביניהם וחוצה להן כמלא אורה וסלו והשאר לעצמו וק"ל : **בא"ד** ה"פ מני אילימא ר"ע ואליבא דרבנן דר"ש כו' והלא רבנן ואליבא כו' וכיון דס"ל דכולי האי מקדיש בעין יפה ממכר דאפי' בור ודות כו' עכ"ל ר"ל דבין לר"ע ובין לרבנן דפליגי עליה במכר לענין דרך הרי לרבנן דר"ש יפה כח מקדיש כל כך דאפי' בור ודות גופיה מקדיש כ"ש במקדיש אפי' באילן א' שהקדיש גם הקרקע וצ"ל לפ"ז דלא הוה אצטריך ליה למימר לר"ע הא מוכר בעין יפה מוכר וכ"ש מקדיש וכן לרבנן דמודו דמקדיש לענין דרך דהא מיניה לא מוכח מידי דלא קאמרי הכי אלא לענין דרך וע"כ לא תילף מיניה לענין מקדיש אילן א' דמקדיש גם הקרקע דאם לא כן לר' עקיבא במכר דסבירא ליה הכי לענין דרך תקני ליה נמי קרקע באילן אחד אלא עיקר ההוכחה בין לר' עקיבא ובין לרבנן מבור ודות דמקדיש לרבנן דר"ש ויש לפרש דלא נקט הכי אלא משום דהאי לאו דס"ל לר"ע ולרבנן הכי במקדיש לענין דרך א"כ ע"כ מכ"ש דלא הוה סבירא ליה כרבנן דר"ש לענין בור ודות גופיה במקדיש ודו"ק :

דף לח ע"ב בפרשב"ם בד"ה א"ל פשיטא כו' קרא מסייע ליה למר ויתן לה כו' עכ"ל פירוש למר דהיינו שמואל שהיה רבו של רב נחמן וכ"ה בהדיא בירושלמי דמסייע הוא לשמואל ויש לפרש דה"ק דמשמע דע"פ המלך השיבו לה אבל מדינא לא היו משיבין לה דמחזיקים בנכסי בורח כשמואל וק"ל : **בד"ה** אפי' מיחה בפני ב' שאין כו' משום הכי מחזיקין בנכסי בורח דתיהני ליה מחאה כי קך כו' עכ"ל כצ"ל נראה לי ופירוש דאשמועינן רב דאפילו אין במקומו של בורח שיוכל למחות בפניהם אלא חגרין אם לא מיחה בפניהם הויא חזקה אי נמי דירא למחות בפני שאינן חגרין שירא שילכו לשם וידעו מקומו וירדפו אחריו בעל חובו מ"מ ה"ל למחות בפני חגרין ומשו"ה הויא חזקה וק"ל :

דף לט בד"ה ויבא לשנה אחרת כו' אלמא מחאה שלא כו' והלכך חזקה כו' ואע"ג דלר"י הויא חזקה כו' ולרבא לא נצריכנו אלא כו' עכ"ל נראה פי' לדבריו דודאי רבא כרבנן ס"ל דהלכה כוותייהו לגבי ר"י ולא קפריך לרב נחמן אלא דבהך מלתא דבעי ר"י המחאה בפניו לא פליגי רבנן עליה כמ"ש רשב"ם לעיל דלא הסייע ליה מרישא כו' והשתא לרבנן דאף אם נאמר דהחזקה נשמעת באספמיא מ"מ חיישינן לשעת חירום ויהודה וגליל כשעת חירום דמי וכ"ש מאספמיא להכא דכשעת חירום דמי ולא נצריכנו לבא לפניו ולמחות והמחאה שלא בפניו נמי לא הוי מחאה ודומיא דהכי אמרינן לעיל לר"י בנכסי בורח דאין מחזיקים כיון דבעי המחאה בפניו והבורח לא יכול לבא לפניו ולמחות ודו"ק : **תוס'** בד"ה ליתיב אדוכתיה כו' ליסייעיה מרבנן דמוכחין כו' עכ"ל לפום הך סברא דלסייעיה מרבנן ע"כ דאית לן למימר דהחזקה נשמעת יותר מרחוק מהמחאה כמ"ש התוס' לעיל א"כ יש לתמוה נמי דמאי פריך וליתיב אדוכתיה ולימחיה דאימא דהחזקה נשמעת עד אספמיא ולא המחאה וצריך לבא למדינה שהמחזיק בה ומתוך קושיא זו נמי הוצרך ר"י לפרש בתירוצו דרבא היה טועה גם בדרבי יהודה ודו"ק : **בא"ד** ורבנן סברי אפי' מיהודה לגליל אין החזקה כו' עכ"ל ובהא פליגי רבנן ור"י לרבא ולא ניחא ליה דפליגי אי בעי מחאה בפניו או לא דכיון דלר"י בעי בפניו אית לן למימר לרבנן נמי דבעי בפניו ורב נחמן הניח לו לרבא סברתו דלא פליגי אי בעי בפניו או לא אלא דקאמר אדרבה דלר"י נמי לא בעי בפניו ומיהו תלמודא לעיל לרב לא הם להא גבי הא דאין מחזיקין בנכסי בורח דע"כ פליגי רבנן ור"י אי בעי בפניו או לא ודו"ק : **ע"ב** בד"ה לית בה משום לישנא בישא פירוש לאותו שאומר לפני ג' כו' עכ"ל משום דלכאורה לפום סוגיא דשמעתין דבג' הויא גילוי מלתא ליכא לפרושי אלא שג' השומעים אין להם משום לישנא בישא ולכך הוצרכו להביא ראייה דהוא האומר לשלשה השומעים נמי אין בו משום לישנא בישא וק"ל : **בד"ה** וצריך למחות כו' ולהאי טעמא הא דאמר לעיל אבל אכלה שיה כו' פליגא אהך דהכא כו' עכ"ל אבל לטעם דלעיל איכא למימר דלא פליגא דהכא ה"ק דצריך לטעון ולומר אחר המחאה לקחתיה ואי לא טעין לא טענינן ליה והתם במאי עסקינן בדלא טעין דהא קאמר מפלניא זבינתא ולא אמר מינך זבינתיה ולאחר השטר כו' עכ"ל בעל המאור ע"ש :

דף מ בד"ה ואנ"ל כו' זכו בשדה זו לפלוני וכתבו לו השטר כו' והא דאמרינן בריש אע"פ כו' עכ"ל וכן בהך דזכו בשדה זו לפלוני וכתבו כו' בזכו בשדה זו לפלוני לחוד בלא אמר וכתבו נמי כותבין אלא משום חוזר בשטר נקט וכתבו דאפי' אמר וכתבו חוזר בשטר וק"ל : **בד"ה** אמאן דלא לייט כו' מ"מ הוה ליה למפרך ולשנויי כדפריך בסמוך כו' עכ"ל פי' דה"ל לשנויא דקושטא הוא דרבה ורב יוסף לית להו דרבא אבל שטיא

קרני ראם [א] נ"ב ולמאי דמבואר לקמן דף פא דבקונה שני אילנות הטעם דלא קנה קרקע משום דספיקא הוא ואוקי ביד המוכר א"כ זה דוקא במוכר אילנות לחודיהו אבל במוכר קרקע ואילנות לשנים א"כ אין לבעל הקרקע חזקה יותר מבעל אילנות ותו מספק קנה קרקע מאילנות וגם למאי דאמרי' דף עא זה היה לו לפרש עי"ש ברשב"ם דהלוקח היה לו לפרש א"כ בשני לוקחים זה וזה לא פירשו ותו קנה קרקע והבן היטב :

חכמת שלמה

דף לד ע"א ר"ש בד"ה היכי לדייניה כו' חטף היכי לדייניה דייני להאי דינא כס"ד וכד"א : **ע"ב** גמ' לא תפסינן אזל ולא אסכת כו' אפקוהו וכל דאלים כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה הוא ארבא כו' דמדמי ליה התם טלית לשאר כו' נ"ב פירוש שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים ואח"כ בא כל אחד ואמר מאתים שלי הוא דקאמר תנא קמא נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו ורבי יוסי אמר א"כ מה הפסיד הרמאי אלא הכל מונח כו' :

דף לה ע"א ר"ש בד"ה ומאי שנא כו' יחלוקו והא הכא כו' וכד"א : **ע"ב** ר"ש בד"ה אמר רב זביד ואי טעון כו' כצ"ל :

דף לו ע"א ר"ש בד"ה האי מאן דאחזיק כו' עכשיו ואם בא כו' כצ"ל : **בד"ה** תפתיחא כו' ונתבקעה כמו פתחי כו' כצ"ל : **בד"ה** אפיק כורא וזרע כור הס"ד : **בד"ה** והאיכא כו' ברועה הס"ד : **בד"ה** ניר תרישה כו' ניר הס"ד : **ע"ב** גמ' שעושה ג' פעמים בשנה נמחק : **תוס'** בד"ה היו לו כו' אבל אילנות גדולים ממטע ט' ג' לבית סאה כצ"ל ונ"ב כאשר הגהתי הוא עיקר וכן הביאו הטור בשם ר"י בעל העיטור סי' קמ"א : **בד"ה** ממטע עשרה כו' הוי חזקה שכשיעור יניקה כו' גבי מכר ולפירושו נמי כו' כצ"ל :

דף לז ע"א ר"ש בד"ה לאו מי כו' שלשה שנים אבל כו' הד"א : **תוס'** בד"ה לימא ליה כו' לאילנות כיון שפירש כו' כצ"ל : **ע"ב רשב"ם** בד"ה ה"מ דיש לו קרקעות הס"ד : **תוס'** בד"ה מכר כו' את הקרקע אלמא משום דקנה אילן אחד נמי כו' דשמעתין בג' אילנות כו' ואליבא דרבנן דר"ש דס"ל מקדיש בעין יפה הוא מקדיש הא אמר מוכר בעין יפה הוא מוכר וכ"ש מקדיש והלא רבנן ואליבא כו' כצ"ל ונ"ב פי' לומר שמקדיש את כולה אפילו באילן א' שאינו במכר וק"ל : **בא"ד** דר"ש דאמר במקדיש כו' לפרש כן דקאמר אלא פשיטא ר"ש אליבא דמאן כו' כצ"ל :

דף לח ע"א ר"ש בד"ה מ"ק כו' דרבי יהודה הס"ד : **ע"ב** גמ' דאמר רב ענן כו' נ"ב רשב"ם גרס אמר ול"נ דאמר וקאי אדלעיל כפשוטו ודו"ק : **ר"ש** בד"ה ורב מאי כו' חזקה והא אמרה כו' הד"א :

דף לט ע"א ר"ש בד"ה אמר כו' הכא היכא שהשיבו כו' אחרי כן בעדים אחרים כצ"ל : **בד"ה** והא אמר כו' ככי ומבני כו' כד"א : **בד"ה** כל מלתא של גנאי הס"ד : **ע"ב ר"ש** בד"ה לא דכ"ע כו' אלא בג' כס"ד :

דף מ ע"א תוס' בד"ה וא"נ כו' כדאמרינן לקמן בפרק המוכר את הספינה זכו כו' כצ"ל :

דבסמוך כהסיא מעשה דפרדיסא לא ה"מ לשנויי הכא כמ"ש התוס' דאפילו לית דינא פסיטא דכתבינן וק"ל : ע"ב בפרשב"ם בד"ה גלוי מלתא כו' ולא מהני ביה בטול דקודם כתיבה אלא"כ ביטלו אחר כתיבה עכ"ל אחר כתיבה ועדיין הגט מוסר נתינה דאלו לבטלו וכל זה איירי בלא אונס אבל בית אונס מבטלו אף קודם כתיבת כמ"ש רשב"ם לעיל ומ"ש לעיל דאחר הכתיבה אין המודעא שום כלום לאו דוקא אלא אחר מסירת השטר וכן מוכיחין דבריו לבסוף שכתב דמ"כ כל כו' אחר שנעשו ונמסרו בכפרות כו' וק"ל : בד"ה לא כתבינן כו' ומיהו רב הונא דאמר כו' חזינן דלהכשר מודעא אזביני כו' עכ"ל הכי אמרינן התם דאמר רב הונא מאן דחתם אמודעא שפיר חתם ומאן דחתם אשקלתא כו' [א] וק"ל דאמודעא לרבה נמי דאמר בעדה סתם זביני זביני הוי ואם לא מסר מודעא אבל אם מסר מודעה מהני כמו לרב הונא ועיין בספר מלחמות ודו"ק :

דף מא תוס' בד"ה שלא אמר כו' דכיון דלא מיחה ג' שנים ודאי מכר לו או מחל כו' עכ"ל מכר היינו כדמשני הכא מ"ד האי גברא מיזבן זבנה כו' ומחל היינו כמ"ש התוס' לעיל בריש פרקין ובשמעתין דנקט מכר ה"ה דה"מ למנקט מחילה וחדא מנייהו נקט מיהו התוס' לעיל דנקטו מחילה קשה למה שבקו מכר דנקט בשמעתין וי"ל דדברי התוס' דלעיל לשאר תירוצים שכתבו התוס' הכא דשפיר פריך תלמודא לעיל אלא מעתה חזקה שאין עמה טענה כו' דהיינו בלא טענה תהא שלו דאית לן למימר דהכי טען איהו גופיה שלא א"ל אדם דבר מעולם דהיינו שמחל לי אבל מכר לא משמע בדבריו שאמר לא א"ל אדם דבר מעולם אבל בשמעתין דפריך פשיטא דאיהו לא טעין ומשני דאנן טענינן ליה קאמר שפיר דבמכר נמי איכא למימר דאנן טענינן ליה ודו"ק : ע"ב בפרשב"ם בד"ה א"ל טענה כו' אבל ראיה בעדים שדר בה יום אחד כו' עכ"ל מפירושו נראה לכאורה כדעת המפרשים דדוקא בעי ראיה בעדים שדר בה יום אחד אבל היורש אינו נאמן לומר קמי דידי דר בה יום אחד במגו דאי בעי אמר מינך זבינתה אבל התוספות לעיל בד"ה לאו קמודית כו' כתבו דודאי מעיקרא יש להאמינו אלא כיון דכבר אמר דלאו מיניה זבניה לית ליה מגו כו' ע"ש בהוספות וק"ל :

דף מב בד"ה מגכסים בני חורין וכגון שמודה שלא פרעו דהא קי"ל כו' עכ"ל מיהו לעיל גבי מוכר שדהו בעדים כו' לא יתיישב בהכי דאף אם המוכר מודה נטעון ללקוחות שפרעו ולא נאמין למוכר ועיין בזה בחידושי הרמב"ן ובנ"י וק"ל : תוס' בד"ה ואם"ד לוקח כו' כאן ב שטר כאן שלא בשטר דאין כו' עכ"ל אין להקשות ומאי קושיא דא"כ דאיירי הכא בעדים בלא שטר מ"מ תיהוי מחאה דלא בעי שטר די"ל דודאי מחאה בעדים

מאן דידע המחאה יאמר למחזיק אבל מוכר שדהו בעדים כיון דלית ליה קלא לא מקרי מחאה דלא יגיע למחזיק וכה"ג כתבו התוס' לעיל : ע"ב בד"ה שותף כיורד כו' וא"ת מנ"ל ודלמא כו' וכ"ת דמשמע כו' דלמא כשאר אריסי קאמר שיש כו' עכ"ל וא"ת ופשיטות לא קשיא להו דלימא שותף כיורד ברשות ויש לו חזקה כמו שאר אריסי קאמר דמסיקא פסיקא ליה בשאר אריסי דיש להן חזקה דתלה בהן שותף אבל אי אין לשותף חזקה שפיר תלה ליה באריס דקתני במתניתין דאין לו חזקה אבל הא קשיא להו דלימא דעיקר מלתא הכא לאשמועינן בשותף שבח מגיע לכתפים כמו באריס אבל בשאר דברים דהיינו לענין חזקה לא נחית לאשמועינן ומיהו גם בזה סוף זה מאריסי שאין בתי אבות ודו"ק : בד"ה שבח המגיע כו' וע"ק לר"ת כו' הל"ל כגון פירות הבאות מאליהן כו' עכ"ל ממה שכתבו זה בזה רשב"ם לקמן דאין תימה לפי' רש"י כו' אמאי חשיב להו כנכסים כו' הלא גם להן יש פירות כו' משמע דלפר"ת לא קשיא להו מידי דפשיטא דאיכא למימר דקושטא הוא דלא חשיב להו בנכסים שנפלו לו ממקום אחר ואם כן מאי קשיא להו הכא דהל"ל כגון פירות הבאות מאליהם כיון דבפירות פשיטא להו לפר"ת דלא הוו כנכסים שנפלו לו ממקום אחר ויש לייסב דבעיקר קושייתם הכא לפר"ת סמכו עלמם לפי מה שהוכיח רשב"ת לקמן דהי בדיקלא ואלים כו' חשיב כנכסים שנפלו לו ממקום אחר מכ"ש בפירות דאית לן לאחשבינהו כנפלו לו ממקום אחר וא"כ למאי דמבעיא לן לפר"ת בדיקלא ואלים כו' ה"ל למבעי הכי בפירות ודו"ק :

דף מג בפרשב"ם בד"ה ואין לי עסק בה כו' דקמשני הב"ע בסקנו מידו ולא קא מתרץ בהומר לא יהא עכ"ל ק"ק דהשתא לפירושו נמי אמאי משני בסקנו מידו ולא קא מתרץ ליה דיהביה ניהליה במתנה גמורה אלא ע"כ דאית לן למימר דרבותא אשמועינן דבקנין מהני אפי' כה"ג כמ"ש בחידושי הרמב"ן וא"כ השתא נמי איכא למימר דלא יהא הוי שפיר לשון מתנה ולרבותא קאמר הכא דאפי' אין לו עסק בה מהני בסקנו מידו ודו"ק : בד"ה וליסלקו כו' כנגד המנה של צבור ה"נ בס"ת שפי' תנו מנה כו' עכ"ל פי' דבס"ת א"א שיתן כל דיין חלקו כנגד אותה מנה שכ"א צריך לכולה ואם יפסידו הקהל בדין לא יהיה גם לדיין ס"ת דשמא לא יתרצו לקנות אותה או אחרת וכן בכל דבר הצורך רבים וכל יחיד צריך לכולה כגון מרחץ דינא הכי כנראה מדברי הטור ח"מ ומדברי הרמב"ן ועיין בב"י וק"ל: תוס' בד"ה ה"נ והסברא כו' מיפסלי (א"ל) [אלא] ה"נ בס"ת כו' עכ"ל כל"ל ור"ל דהכל מדברי המתרץ ולא כפרשב"ם וק"ל : ע"ב בד"ה דאמר שמור לי כו' וא"ת אכתי שמירה בבעלים כו' דבעלים באמירה כו' עכ"ל וה"ה דה"מ לאקשויי הכי

קרני ראם [א] נ"ב מפרשב"ם נראה דהא דאמרינן הא דרבה לא כתבינן מודעא אזביני היא מימרא בפ"ע שמנעו ממנו ולק"מ :

חכמת שלמה

ע"ב ר"ש בד"ה האי עובדא כו' לשטר זה כי האי גוונא כו' סד"א :

דף מא ע"א גמ' את גופך מי הוה ידעת וכי היכא כו' כנ"ל : ר"ש בד"ה והא אחזקי כו' לקמיה דאתא וסייע גודא כו' כנ"ל והד"א : ע"ב ר"ש בד"ה א"ל רב כהנא לרב יהודה סס"ד : בד"ה מזטרפים כו' לקלא ויודע ראובן כו' כנ"ל : בד"ה וכולן בשטר כו' ולשטרו דאם יש לו שטר פסיטא שאין יכול לערער כנ"ל והס"ד :

דף מב ע"א ר"ש בד"ה אלהה המחזיק הס"ד : בד"ה האומנים כו' בידי אין כו' כנ"ל והד"א : תוס' בד"ה מלוה על פה כו' דבב"ק גבי אמר עולא אמר ר"א הלכה גובין מן העבדים אמר רב נחמן לעולא אמר ר"א אפילו מיתמי לא מיניה מיניה ואפילו מגלימא דעל כתפיה כו' שם מפורש כנ"ל : ע"ב ר"ש בד"ה ה"ג כו' חלקו דלית בה כו' הד"א : בד"ה לומר כו' ברשות הס"ד : בד"ה אפילו הוא כו' נ"ל ואפילו כו' : תוס' בד"ה שבח כו' דיורד שלא ברשות כו' נ"ב פי' הרשב"ם שאם בשעה שירד בה שותף היה בה שבח המגיע לכתפים כענבים העומדים ליבצר והתבואה ליקצר ונטל מהן דנוטל ברשות נמי נוטל מהם כיון שעדיין צריכין לקרקע אבל ירד שלא ברשות אינו נוטל מהם כלל מפני שיכול לומר לו אינו צריך לאריסותך שהרי עומדין ליתלש ובשדה שאינה עשויה ליטע ונטעה נוטל כל השבח כאלו עשויה ליטע ואפי' השבח יתר על ההוצאה שהוציא ובזה יש לו דין יורד ברשות דאלו יורד שלא ברשות אם השבח יתר על ההוצאה אינו נוטל מן השבח אלא כנגד ההוצאה והכא שותף נוטל כל השבח כו' עכ"ל הר"ן :

דף מג ע"א ר"ש בד"ה מפני שמעמידה כו' ובדלי"ה ליס כו' כנ"ל : בד"ה לעולם דקין כו' לעניים סס"ד ואח"כ מ"ס דכיון דרווח כו' : ע"ב ר"ש בד"ה מכר לו כו' ואזיל הס"ד :

מהר"ם
חזקת הבתים פרק שלישי

דף מב ע"א מתניתין דהאומנין והשותפין וכו' ברשב"ם ד"ה אין להם חזקה וכו' חוץ מדברים העשויין להשאיל ולהשכיר וכו' וה"נ גבי אומנין אפי' דבר שאינו עשוי להשאיל ולהשכיר ועשוי לשלחו לאומן וכו'. הלשון דקאמר וה"נ גבי אומנין אפי' דבר שאינו עשוי להשאיל וכו' נראה קצת אינו מיושב לפום ריהטא . אבל יש ליישב דה"ק דכמו דבעלמא בדברים העשוים להשאיל ולהשכיר אין להם חזקה מטעם דעשוים להשאיל ולהשכיר ולכך אינו יכול המחזיק בו לומר לקוח הוא בידי דאל"כ מאי בעו אצלי משום דכיון דעשוי הוא להשאיל ולהשכיר אמרינן בשאלה או בשכירות בא לידו ה"נ גבי אומן הואיל ועשוי לשלח כלי כזה לאומן הלכך אפי' אינו עשוי להשאיל ולהשכיר הואיל ועשוי לשלחו לאומן לתקנו אין לו חזקה כאלו היה עשוי להשאיל ולהשכיר דאמרינן דלאו בתורת מקח בא לידו אלא בתורת אומנות : ד"ה שותפין וכו' ובסדר משנת ר' גרשון ה"ג השותפין כו' והאריסין אבל אומנין לא קתני וכו' דכ"ע יש שותף שאין לו חזקה וכו'. ר"ל דמסיק לקמן דאפילו לשמואל דס"ל שותף יש לו חזקה אעפ"כ יש ענין שותף דאין לו חזקה כדמחלק בגמ' בין נחית לכולה ובין נחית לפלגא ואם כן אפילו שמואל תני במתני' השותפין וכיון דתני השותף אין לו חזקה כ"ש אומן ולכך לכ"ע לא תנן במתני' האומנין וזה טעמו של ר' גרשון דלא גרים במתניתין האומנין אלא שיש לדקדק על סברתו של ר"ג דהיאך אפשר לומר דלשמואל לא תני במתני' האומנין הא היינו פלוגתייהו דאבוה דשמואל ולוי ושמואל כדאיתא בגמ' דאמר בהדיא שמואל תני אומן אין לו חזקה וצ"ל דס"ל לר"ג דלמסקנא דגמרא דלשמואל נמי יש ענין דשותף אין לו חזקה לא הוי פלוגתייהו בהא דאבוה דלשמואל ולוי לא תני אומן ושמואל תני אומן

אלא שבזה פליגי דאבוה דשמואל ולוי תני שותף אין לו חזקה בכל ענין וכ"ש אומן ושמואל אומר אומן אין לו חזקה בכל ענין אבל שותף יש ענין שיש לו חזקה והא דאיתא בגמ' דפליגי דאבוה דשמואל ולוי תני שותף וכו' שמואל תני אומן אין לו חזקה היינו לפי מאי דס"ד מעיקרא אבל לפי המסקנא לא פליגי בהא אי אית לן למיתני במתני' שותף או אומן אלא דלכ"ע תני שותף ולא תני אומן ולא פליגי אלא בדין שותף דלדידהו בכל ענין אין לשותף חזקה ולשמואל יש ענין דשותף יש לו חזקה : ע"ב תוס' ד"ה אבל שותף יש לו חזקה וכו' וא"ת א"כ ליתני במתני' שותף וכו'. התוס' לא ס"ל כסברת ר"ג שכתב הרשב"ם בשמו אלא דס"ל דגם לפי המסקנא לא תני שמואל שותף אלא אומן ולכך הקשו כיון דגם לפי המסקנא אפילו לשמואל יש ענין לשותף דאין לו חזקה ואם כן גם לשמואל ליתני במתניתין שותף אין לו חזקה ואע"ג שאינו בכל ענין שיש גם כן ענין שותף שיש לו חזקה אעפ"כ ה"ל למיתני שותף אין לו חזקה בשביל ההוא ענין שאין לו חזקה כמו שתני ארים וכו' ויש לחלק ר"ל שיש לחלק בין ארים ובין שותף ר"ל דבשלמא ארים דקתני משום דמצינו בו ענין שלם דאין לו חזקה כמו ארים בתי אבות ולכן תני לה במתני' אע"ג דיש בו ענין ג"כ דיש לו חזקה כגון שאר אריסים אבל שותף הוא הכל ענין אחד ופעמים שיש לו חזקה ופעמים שאין לו חזקה דיש בו חילוק בין היכי דנחית לכולה ובין היכי דנחית לפלגא וגם חילוק זה בעצמו אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא ולרב אשי אפילו בנחית לכולה יש בו חילוק בין היכא דיש בו דין חלוקה ובין היכא דאין בו דין חלוקה וכיון דיש בו כמה חלוקי דינים לא תני ליה במתניתין משום דאיכא למטעי ביה : ד"ה שותף כיורד ברשות וכו' דלמא לענין שנוטל בשבח המגיע לכתפים וכו'. ר"ל דמסתמא גם המקשה הזה לא נעלם ממנו הקושיא שקשיא על דברי שמואל לימא שותף אין לו חזקה וע"כ צריך לשנויי דקמ"ל שנוטל בשבח המגיע לכתפים וכו' כדלקמן ואם כן קשה מאי מקשה לאו למימרא דשיתף אין לו חזקה מנ"ל הא דלמא הא דקאמר שמואל שותף כיורד ברשות לאו למימרא דשותף אין לו חזקה אלא הא לחוד אתא לאשמועינן שנוטל בשבח המגיע לכתפים וכ"ת דמשמע ליה דבכל ענין מדמה ליה לאריס ר"ל דמשמע למקשה כיון שאמר שמואל שותף כיורד ברשות כלו' דינו כדין ארים משמע ליה בכל דיני ארים בין לענין חזקה בין לענין שבח המגיע לכתפים דאל"כ היה הלשון דחוק שיאמר שמואל שותף הוי כארים ולא יהא דומה לו ממש דארים אין לו חזקה ושותף יש לו חזקה אלא ודאי גם לשותף אין לו חזקה זה אינו דיוק דדלמא שמואל יש לו חזקה ס"ל ושמואל לא איירי בארים בתי אבות אלא בשאר אריסי וכשאמר שותף כיורד ברשות דהיינו כארים לא אתי לאשמועינן דין חזקה אלא שנוטל בשבח המגיע לכתפים ואין הלשון שאמר כיורד ברשות דחוק שהרי דומה ממש לשאר אריסי הן בחזקה הן בשבח המגיע לכתפים דשאר אריסי נמי יש להם חזקה ולפי דרך זה יתורץ מה שמקשין העולם דלמה להו להתוס' להקשות מתחלה דלמא לענין שבח המגיע לכתפים איירי ולבסוף פריך דלמא בשאר אריסי קאמר ר"ל להקשות בקצרה הקושיא השניה דמנ"ל להמקשה למיפרך משמואל דאמר שותף כיורד ברשות דמי לאו למימרא דשותף אין לו חזקה דלמא אדרבה שמואל איירי בשאר אריסי דיש להם חזקה ואתא לאשמועינן דשותף הוי כיורד ברשות דהיינו שאר אריסים ויש לו חזקה אבל לפי הדרך שכתבנו לא קשיא מידי משום דאי לא אתא שמואל לאשמועינן שום דין אחר כ"א דין חזקה ע"כ צריכין אנו לומר שאיירי בארים בתי אבות ואתא לאשמועינן דכמו שארים בתי אבות אין לו חזקה כדתנן במתני' אריסין אין להם חזקה דמוקמינן לה בארים בתי אבות ה"נ שותף אבל ליכא למימר דאיירי בשאר אריסי ואתא לאשמועינן דשותף יש לו חזקה כמו ארים דא"כ תלי שותף בדלא תניא דארים גופיה לא תנן בשום מתני' דיש לו חזקה ולכך מקשו התוס' מתחלה דדלמא שמואל לא אתי לאשמועינן מדין חזקה כלל אלא אתא לאשמועינן שנוטל בשבח המגיע לכתפים וכ"ת מ"מ משמע ליה למקשה מינה נמי דאין לו חזקה דאל"כ היה לשונו דשמואל דחוק דאמר שותף כיורד ברשות דמי ולא יהיה דומה לו ממש וע"ז מקשה דדלמא איירי בשאר אריסים דיש להם חזקה ואם כן הוה דומה לו ממש אבל מ"מ שמואל לא אתא לאשמועינן דרך חזקה אלא דין שנוטל בשבח המגיע לכתפים דיש לו חזקה לא שמעינן מארים משום דארים גופיה לא תנן דיש לו חזקה ודו"ק נ"ל : ד"ה שבח המגיע לכתפים וכו' ולאו פירכא היא וכו' אלא כלומר כל דבר שסופו ליתלש כגון פגין או בוסר וכו'. אבל יש לדקדק הא הכא בשמעתין דקאמר שנוטל בשבח המגיע לכתפים וכו' פשוט הוא שהשותף נוטל כדין ארים אפי' בפירות גמורים העומדים ליבצר א"כ ש"מ דאפי' פירות גמורים מקרו שבח המגיע לכתפים ונראה דכל פירות מקרו שבח המגיע לכתפים ר"ל שהוא שבח הראוי לשאת אותו מן השדה בכתף אבל מ"מ אין ענינם שוה בכ"מ אלא הכל לפי הענין בפ"ק (דב"ק) [דב"מ] דאיירי בב"ח דלא גבי מטלטלים דלוקח הוי פי' שבח המגיע לכתפים פירות שעדיין צריכין לקרקע ואין עומדין עדיין ליבצר כגון פגין או בוסר ובשמעתין דאיירי בשותף דנוטל בשבח כארים הוי פירושו שבח המגיע לכתפים אפילו פירות גמורים העומדים ליבצר וק"ל : בא"ד ולרב אלחנן נראה וכו' אלא משמע דשבח מגיע לכתפים נמי הוי נכסים ששיבחו מאליהם. ר"ל והכי הוי שיטת בעייתו דרבא שבח ששבחו נכסים מאליהן מהו ובאיזה מאליהן קמיבעיא להו בשבח הבא מאליהן כגון שבח המגיע לכתפים ר"ל שראוי לשאת מן השדה בכתף דהיינו פירות אותו מאליהן לא קמיבעיא לי כי מבעיא לי שבח הבא מאליהן שאינו ראוי לשאת בכתף כגון דיקלא ואלים וכו' : בא"ד ואומר רשב"א דאין תימה לפירוש רש"י כו' אמאי חשיב להו וכו' הלא גם להם יש פירות בארצם וכו'. נראה דהוי כאילו הן ב' תמיהות אחד דאמאי חשיב לפירות כמו נכסים שנפלו ממקום אחר הלא הן באים מאליהן מהקרקע כן נראה מדברי הישוב שמיישב התמיהה דהא מיבעיא ליה בדיקלא ואלים כ"ש פירות דאית לאחשבינהו טפי וכו' כדמוכח גבי בכור דפליגי רבי ורבנן וכו' ומסיים ומצינו למימר שפיר שיטלו אחיו בפירות וכו' וק"ל. אלא שמה דקאמר ואע"פ שגם אחיו לקחו נגדם (חסר) : בא"ד אבל לפר"ת א"ש דה"פ שנוטל דוקא בשבח המגיע לכתפים וכו'. מקשין העולם הא לפירוש רש"י נמי יש ליישב סוגיא דהכא מפ' יש נוחלין שהביאו התוס' לעיל משמע דפירות חשובים טפי שבח הבא מעלמא יותר מדיקלא ואלים וכו' דדקלא ואלים הוי שבח הבא מאליו ממש וא"כ יש לישב סוגיא דהכא דה"ק שנוטל דוקא בשבח המגיע לכתפים דהיינו פירות כפירוש הקונטרס בזה נוטל דוקא בשדה שאינה עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע כדין ארים אבל באין מגיע לכתפים דהיינו דיקלא ואלים וכו' אינו נוטל כדין ארים אבל לי נראה דאין זו קושיא כלל דאין לפרש סוגיא דהכא הכי משום דסבירא ליה לגמ' דאפי' ארים גמור אינו נוטל בשבח דיקלא ואלים וכן דייקא לישנא דהתוס' דקאמר ואע"ג דארים נוטל בשבח דאתי מעלמא ממילא וכו' משמע אבל בשבח דאתי ממילא ולא מעלמא כמו דיקלא ואלים אין ארים נוטל :

דף מג ע"א גמ' ת"ש האומר תנו מנה לבני עירי וכו' ואמאי לסלקו בי תרי וכו'. ופירש הרשב"ם לבני עירי לצרכי בני העיר לחומת בני העיר ולכל צרכי רבים ולסלקו בי תרי מינייהו שלא יהנו בו כלל ויתנו מכיסם כנגד המנה של צבור עכ"ל מדברי הרשב"ם מבואר דס"ל דבכל צרכי רבים שייך סילוק דהיינו או שיקבל עליו שלא יהנה מאותן דברים או שיתן מכיסו מה שמגיע עליו כנגד אותה מנה לבד בס"ת דלא שייך בה סילוק ובסילוק הא' דהיינו שלא יהנה א"ש דלא שייך בס"ת דכיון דלשמיעה קאי ע"כ יהנה ממנה דהא ע"כ איירי שאין להם ס"ת אחרת וכל אדם מחויב לשמוע קריאת התורה אלא שהסילוק הב' שכתב שיתנו מכיסם כנגד אותה המנה צריך לישב א"כ בס"ת נמי נימא הכי שיתן מכיסו חלקו מה שמגיע עליו כנגד המנה של צבור כמו בשאר צרכי צבור ונ"ל דיש לחלק בין שאר צרכי רבים לס"ת דבס"ת כיון דאותו חלק שנותן מכיסו אינו מספיק לקנות בעד אותן מעות ס"ת אם כן כשיקנו הצבור ס"ת בעד אותה המנה וגם כן ישמע קריאתה ע"כ יהנה מאותה המנה ולא שייך לומר שבאותו חלק מעות שהוא נותן מכיסו הוא משלם אותה ההנאה דהנאת הס"ת דהיינו השמיעה אין לה ערך ואין לה תשלומין הלכך לא שייך בה סילוק אם לא שיקנה לו ס"ת בפני עצמו אבל בשאר צרכי רבים כגון חומה ודומיהם אע"ג דאין באותו חלק מעות שנותן מכיסו כדי לבנות החומה או לעשות בו צרכי רבים מכל מקום כשנותן חלקו מכיסו כנגד אותה מנה של צבור הרי כבר שילם להם אותה הנאה שיגיע לו מאותה המנה ולכך שייך שפיר סילוק כן נראה לי לישב פירוש הרשב"ם אבל שאר הפוסקים סבירא להו דלאו דוקא נקטה הגמ' ס"ת אלא הוא הדין בכל שאר צרכי רבים לא שייך בהן סילוק דאי אפשר לו שלא יהיה לו הנאה מהם והא דנקטה הגמרא לעיל שאני ס"ת דלשמיעה קאי לרבותא נקטה דאע"ג דאינה אלא לשמיעה ואין בה הנאת הגוף וגם מצות לא ליהנות ניתנו אפי' הכי מקרי הנאה ולא שייך בה סילוק וכן הברייתא תני ס"ת לרבותא ועיין בב"י בטור ח"מ סוף סי' ל"ז אלא שלפי זה יש לדקדק המקשה שמותיב מהברייתא דתנו מנה לבני עירי דהיינו לצרכי רבים כמו [illegible]

למתני' דהאומנין דשמור לי ואשמור לך ש"ש שהביאו התוספות הכא דמוקמינן ליה נמי ע"כ בהכי דא"ל שמור לי היום כו' וק"ל: בד"ה כגון דאית כו' וא"ל דמעיקרא ס"ד דאיירי כגון דאית ליה ליהודה כו' ולשמעון הנגזל אית ליה סהדי כו' וטעין מיהודה זבנה כו' עכ"ל דבריהם סתומים דא"כ על מה בא שמעון להעיד אם בא לפסול עדי יהודה בגזלנותא הא איהו גופיה קטעין דמיהודה זבנה וע"כ הוא צריך לעדי יהודה דשל אבותיו של יהודה היה ואם נאמר שבא להעיד על יהודה שהודה בפניו ובפני ע"א שמכר זו הקרקע וילתה מידו והשתא בעדותו תעמוד הקרקע ביד לוי ואע"ג דבהנהו סהדי דאית ליה דאכלה שני חזקה וטעין דזבנה מיהודה נמי ה"מ לאוקמה ביד לוי מ"מ אפשר דהנהו סהדי אינן כאן להעיד אבל מ"מ קשה מי הכריח אותן לפרש כל זה הא איכא לפרושי בפשיטות דהוא וע"א מעידין כן דאכלה שני חזקה וטעין דמיהודה זבנה והשתא בעדותו תעמוד הקרקע ביד לוי ואפשר דע"ז ודאי לא היה שמעון נאמן להעיד דה"ל כאלו העיד על עצמו להוציאה מחזקת יהודה לחזקתו ולא שתעמוד ביד לוי ול"ע ודו"ק :

דף מד בפרשב"ם בד"ה ומקשינן לרב ששת כו' והאי דקאמר ולוקמא ביורש כו' דהא קתני מכר כו' עכ"ל וכן הא דקאמר לעיל ולוקמא בגזלן כו' ע"כ לאו דוקא אלא למיתני גזלן ואגב שיטפא כו' דבגזלן לחוד לא מצי לאוקמא דהא קתני מכר וכן הוא בחידושי הרמב"ן וק"ל : **תוס'** בד"ה אלא כדרבין כו' ומיירי ברייתא דוקא כו' עכ"ל ברישא דברייתא נמי מצינן למימר דרבותא קתני שלא באחריות אלא דניחא לן למימר דדוקא נקט משום סיפא וק"ל : **ע"ב** בפרשב"ם בד"ה ומשני במכיר כו' והודאת בעל דין כו' מערער בעי לאפוקי מיניה בעדי כו' עכ"ל בעדי אמת של המערער נמי לא היה חוזר על המוכר דהודאת בעל דין כק' עדים אלא דקאמר דמש"ה מחזיקין ליה ביד הלוקח שהמערער לא בא לאפוקי אלא בעדים שקרים כפי עדות המוכר שפוסל עדות המערער ואין הוא נוגע בדבר שהרי הלוקח מכיר בה שהיא בת חמורו ואינו חוזר עליו גם הלוקח שאומר כן אינו נוגע בדבר זה שהרי גם אם היה אומר שאינה בת חמורו לא היה מפסיד כלום שהמוכר ע"כ היה מחזיר לו מה שנתן וק"ל :

דף מה תוס' בד"ה אבל מסר כו' להר"מ שבא לידו בתורת אומנות אלא בתורת מכר א"כ כו' עכ"ל פי' מתוך שיכול לומר שלא בא מעיקרא לידו בתורת אומנות אלא שהוא מכר לו מתחלה א"כ אתה כו' מהימן נמי למימר שבא לידו בתורת אומנות וא"ח מכרו לו וק"ל : **בא"ד** כדפריך (לקמן) [לעיל מיניה] אי דאיכא כו' עכ"ל כצ"ל : **בד"ה** א"ה כו' ומיהו קשה דלשון א"ה אפי' כו' אלא משמע א"ה דשלא כו' בעדים נמי לית ליה מגו כו' עכ"ל ור"ל דקשה דאינו כן דהא לאביי בעדים ולא ראה אית ליה מגו דהחזרתיו לך כשיטת רשב"ם ועיין בזה בחידושי הרמב"ן דמשום קושיא זו דחק לקיים שיטת הרי"ף בזה וקרוב לזה שיטת ר"ת ע"ש וק"ל : **ע"ב** בד"ה המפקיד כו' ה"מ אביי למפרך ליה א"ה בעדים נמי ליהמניה במגו דאי בעי אמר נאנסו אלא דלא אסיק אדעתיה כו' עכ"ל מיהו לפי מה שכתבו התוס' לקמן דהא דפריך ליה אביי נמי מראה עבדו כו' אע"ג דאיכא תנא דאית ליה המלוה בעדים דצריך לפורעו בעדים שסמך עלמו דמודה בפקדון משום דאיכא מגו דנאנסו א"כ אכתי קשה בפשיטות ה"ל למפרך ואכתי דליהמניה במגו דאי בעי אמר נאנסו ודו"ק: **בד"ה** נתנה לו כו' דלא עבר בבל תלין דמ"מ חזקה דאין שכיר משהה שכרו ליכא כו' עכ"ל ואנן תרתי חזקות בעינן דמשום חזקה דאין בעה"ב עובר בבל תלין לחוד לא אמרינן הכי משום דאיכא חזקה כנגדה דחזקה דאין השכיר עובר בבל תגזול כדאיתא התם בפ' המקבל וק"ל : **בד"ה** אי דאיכא כו' ה"ל למיתני ראוהו בידו אע"פ שהטלית כו' עכ"ל ויש ליישב דלרבותא נקט נתנה לו אע"פ שיכול לומר לא שכרתיך מעולם הכא נשבע ונוטל כמ"ש התוס' לקמן הך מלתא לא הוה שמעינן מראוהו בידו דלא שייך לומר לא שכרתיך כיון שהוא ביד האומן ותקנו וק"ל :

דף מו בד"ה שפיר קאמר כו' אבל אי הוה טעין לקוח כו' דירא לומר כן הואיל ויש עדים כו' עכ"ל דה"ל כעין מגו דהעזה ועיין בהגהת אשר"י וק"ל : **ע"ב** בפרשב"ם בד"ה לוקח ראשון כו' ודוקא לוקח ראשון אינו מעיד ללוקח שני היכא דלית ליה ארעא אחריתא אבל לוקח שני כו' אבל אם מכר לו באחריות כו' עכ"ל כצ"ל ומיהו לעיל בלוקח ראשון מעיד ללוקח שני כו' לא בעי לפרושי דמכר לראשון באחריות וחייש שמא יערערו אקרקע שלו דגזולה היא ויוליאה הנגזל ממנו ולא יהיה לו מה לגבות וכפי' התוספות דאי הוה מיירי באחריות ה"ל למיתני נמי בכה"ג לוקח שני מעיד ללוקח ראשון כו' ולפי' התוס' קשה ודו"ק : **תוס'** בד"ה לוקח ראשון כו' ואם תאמר ומלוה וערב כו' כדחיישינן לחד נגזל גבי לוקח כו' עכ"ל אבל לפרשב"ם לא קשיא להו אמאי לא חיישי במלוה וערב לחד ב"ח כדחיישינן לחד ב"ח גבי לוקח דיש לחלק דבערב ומלוה לא חייש כולי האי דשמא יפרע לו הלוה בזמנו במעות וא"ת לא יפרע לו במעות בזמנו שמא לא יהיה לו ב"ח ויהיה לו ממה לגבות משא"כ בלוקח ראשון דאיכא חדא חששא דשמא יהיה לו ב"ח אע"ג דבלוקח נמי איכא למימר דשמא יפרע לו במעות ולא יפסיד כלום מ"מ הלוקח חפץ בקרקע ודו"ק :

דף מז בפרשב"ם בד"ה ל"א כתוב כו' אבל הראשון נראה שאמר רבא כו' עכ"ל דהכי משמע דאמלתא דסליק מיניה קאי דקאמר בבן גזלן אע"ג דאודי לא מהימן כדרב כהנא כו' ועלה קאמר רבא פעמים שאפילו בן גזלן כו' וק"ל : **תוס'** בד"ה פעמים שבן כו' והא דאמר לעיל בן בן גזלן בן אומן כו' עכ"ל כ"ה בכל הספרים ישנים בן אומן ודאי דליכא לפרושי אלא בהודה דלא שייך הכא טוענין ליורש דא"כ הוה טעין הדר זבינתיה אבא אומן ממך לא מהימן כיון דאביו לא היה מהימן אבל עיקר דבריהם אבן בן גזלן דאית לן לפרושי ביה נמי בהודה דוקא דומיא דבן אומן ור"ל דבין לפי תמיהת ר"י מסברא אגירסא זו אמאי אין לו חזקה הא טוענין ליורש כו' ובין לפי תירוצו משום דמלתא דלא שכיח הוא לא תקשי מבן בן גזלן דקתני בהדיא לעיל דיש לו חזקה דהיינו בהודה דומיא דבן אומן ואדרבה מהם יש להוכיח כתירוץ ר"י דמשמע כו' וכן פי' הרא"ש שהיא דבן בן גזלן דיש לו חזקה בהודאה דומיא דבן אומן ע"ש ולאפוקי מפרשב"ם שפי' בבן בן גזלן דאתי בטענתיה דאבוה מאבי ירשתי כו' דא"כ לא הוה דומיא דבן אומן ודו"ק : **תוס'** בד"ה ירד מאומנתו כו' דומיא דאריס דירד מאריסתו כו' עכ"ל דירד מאריסתו א"א לפרושי אלא שהחזיק בשדה אחר שירד מאריסתו אבל אם החזיק בה בשעה שהיה עדיין אריס אם הוא ירד אח"כ מאריסתו דהיינו שהחזיר השדה לבעלים הרי אינו מוחזק בשדה אבל באומן אפשר לפרש שהחזיק בכלים בשעה שהיה עדיין אומן ולא החזירם לבעלים ועדיין מוחזק בהם אלא שירד מאומנתו שכל מי שיביא לו כלים לתקן אינו מקבלם לתקן שלא רצה לעשות עוד מלאכה זו וק"ל : **ע"ב** בד"ה מגורשת כו' וכגון שייחד לה ארעא כו' עכ"ל

מהר"ם

ולמה יתנו כלום כל זמן שאין צריכין עכ"ל ולפי פשוטו פירושו דחוק מאד דמה קאמר למה יתנו כלום וכו' דלכך יתנו כדי שיסתלקו ויהו כשרים לדון אבל הבית יוסף בטור ח"מ סימן ל"ז נראה מדבריו שהוא מפרש דברי הרשב"ם שרוצה לומר דאע"ג דעכשיו יסלקו הבי תרי ויתנו קצבתם אע"פ כן יהיה להם הנאה מהמנה אחרי כן שכל זמן שיהיה להם להעניים מעות מאותה מנה לא יצטרכו ליתן להם וז"ל הב"י שם אחר שהביא שם ברייתא זו כתב ופירש רשב"ם או דקיץ להו כמה יש לתת וכו' דכיון דרווח במנה זו רווח ואפילו אם יתנו עתה לסוף נהנים הם עכ"ל אלא שיש לתמוה שאין זה לשון הרשב"ם בפירושו בגמ' וגם הב"י בעצמו הביא לשונו לעיל מיניה בסימן ז' כמו שהוא בגמרא : **בגמ'** בכל שמעתין קאמר בלשון הקושיא ואמאי ליסלקו בי תרי מינייהו ולדיינו . וצריך עיון דהוי ליה למימר וליסלקו בי תלתא ולדיינו דלדין בעינן בית דין של שלשה ואי גרסינן וליסלקו בי תרי מינייהו ויעידו הוה אתי שפיר טפי : **תוס'** ד"ה אין לי עסק בה וכו' אבל בשדה דלא שייך למימר הרי את לעצמך וכו' לא משמע גבי שדה אין לי עסק בה אלא סילוק דין ודברים כדמוכח בכריתות עיין שם דף כ"ד : **ד"ה** הכי גרסינן ותסברא וכו' אלא הכא נמי בס"ת כצ"ל . ולפי גירסת התוס' כן צריך לגרוס בגמ' ת"ש האומר וכו' ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר ואמאי ליסלקי בי תרי ולדיינו ומשני ותסברא עניים שקלי דייני מפסלי אלא הכא נמי בס"ת ואמאי קרי להו עניים וכו' :

דף מד ע"א ד"ה כדרבין וכו' ואיירי ברייתא דוקא שלא באחריות וכו' . רוצה לומר שלא באחריות כלל בין אחריות דאתי מחמתיה ובין אחריות דעלמא ולכך במוכר לו שדה אין מעיד לו מפני שמעמידה לפני בעל חובו שלא יהא לוה רשע ולא ישלם ונגד הלוקח לא יהיה לוה רשע משום דמיירי שלא באחריות מכרה לו אבל אם קבל עליו אחריות דאתי מחמתיה ולא קיבל עליו אחריות דעלמא הוה מותר לו להעיד עליה כדלעיל בדף שלפני זה ובמכר לו פרה וטלית יכול להעיד שהרי אינו מעמידה לפני בעל חובו וגם לא קיבל עליו שום אחריות אם יקחנה מיד הלוקח ולכך אינו נוגע בעדותו כלל אבל אם מכר לו הפרה והטלית באחריות דאתי מעלמא אינו מעיד לו עליה שהרי אם יקחוה מיד הלוקח יהיה המוכר חייב לשלם לו ונוגע בעדות הוא אבל במלתיה דרבין משמיה דשמואל דלא קאמר אלא אינו מעיד הא דנקט שלא באחריות לרבותא נקטיה דהא אם מכר לו באחריות כל שכן שלא היה לו להעיד לו עליה כן הוא כוונת התוס' ולי נראה דר"ל הא דנקיט במלתיה דשמואל שלא באחריות היינו שלא באחריות דאתי מחמתיה דאי קבל עליה אחריות דאתי מחמתיה ולא קבל עליה אחריות דעלמא יכול להעיד לו עליה דהשתא אין לחוש שמעמידה לפני בעל חוב כדלעיל בשמעתין ודו"ק . מקשין העולם על מלתיה דשמואל דאמר אין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו כדי שלא יהא לוה רשע ולא ישלם וכי חשיד אינש להעיד שקר שהיא עבירה חמורה בשביל שלא יהא לוה רשע ולא ישלם ומתרצין שעדות שקר הוא דבר שאינו מפורסם כי מי יודע שהוא משקר בעדותו ולכך אינו חושש לדבר אבל כשאינו משלם לבעל חוב ויהא לוה רשע ואינו משלם הוי מידי דפרהסיא ומתבייש בדבר ולכך יש לחוש שיעיד שקר כדי שלא יהא לוה רשע ולא ישלם ולי נראה דאינה קושיא כל כך משום דכל דבר שיש לאדם הנאה בו ומעיד עליו יש לו דין עד הקרוב שאדם קרוב אצל עצמו וקרוב פסול לעדות מן התורה אפילו ידעינן ביה בודאי שאינו משקר בעדותו שהרי אפילו משה רבינו ע"ה פסול להעיד לאהרן אחיו מן התורה וק"ל : **ע"ב רשב"ם** ד"ה לא צריכא הא דקאמרי מעיד וכו' ופי' ר"ח ידעינן ביה בהאי וכו' צריכין לאסהודי הכי זה האיש לא נתפרש ממנו וכו' . כל זה הוא מדברי ר"ח ועיין בטור ח"מ סימן ל"ז : **תוס'** ד"ה והוא דכתב ודלא כאסמכתא מספקא לן אי במטלטלי אגב מקרקעי דוקא או אפי' מקרקעי לחודיה צ"ע בדברי התוס' הללו דמאי מספקא להו דהא קרקעות משועבדין למלוה על כל פנים אפי' אם לא כתב בשטר אחריות דקי"ל אחריות ט"ס וא"כ מאי צריך למכתב בקרקעות דלא כאסמכתא ויש ליישב כגון דאין לו קרקע בשעת הלואה וכתב ליה דמשעבד ליה הקרקעות שיקנה אחרי כן ואז יש לספק אם צריך למכתב בשטר דלא כאסמכתא ודו"ק :

דף מה ע"א ד"ה אבל מסר לו שלא בעדים וכו' ולקמן פריך לה . ר"ל היינו הא דפריך לקמן בסוף הסוגיא מתיב רב נחמן בר יצחק אומן אין לו חזקה הא אחר יש לו חזקה : **בא"ד** לא מסתבר ליה לרב נחמן לאוקמא בראיה בלא ידיעה דלא שכיח כדפריך לעיל מיניה אי איכא עדים לחזי עדים וכו' כצ"ל ור"ל הא דפריך לעיל מזה מהנותן טליתו לאומן אומן אומר שתים קצצת לי וכו' : **ע"ב רשב"ם** ד"ה בפני אמרת לפלוני וכו' דבריו של אומן קיימין הכי קס"ד השתא כצ"ל : **תוס'** ד"ה המפקיד אצל חברו בעדים וכו' ותו ליכא למיפרך מידי מנאנסו כצ"ל : **בא"ד** ועל פירוש זה קשה לר"ת דמאי פריך לקמן מראה עבדו וכו' אי דאיכא עדים וכו' כצ"ל . הא מהני ראה וכו' דבלא ראה נאמן הוא בשבועה וכו' כצ"ל : **בא"ד** דכיון דלא הימניה בשבועה וכו' . רוצה לומר כיון דהפקיד לו בעדים כדי שלא יכפור בו ויאמר לו לא הפקדת בידי מעולם וישבע על זה לשקר ומשום חשש זה הפקיד אצלו בעדים הוי כאלו אמר ליה אל תחזור לי אלא בעדים הלכך אפילו היכי דיש לו מגו אינו נאמן לומר החזרתי דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה שקבלו בעדים והוי כאלו קבל הפקדון בתנאי שלא יהא נאמן לעולם לומר החזרתי אא"כ יחזיר לו בעדים : **בא"ד** דאי לאו הכי תקשה מאי פריך לאביי וכו' דקסבר דא"צ להחזיר לו בעדים וכו' כצ"ל :

דף מו ע"א ד"ה אלא דליכא עדים הקשה ריב"ם דהיכי מצי לאוקמי וכו' הא אמרינן וכו' יכול לומר לו שכרתיך ונתתי לך שכרך וכו' כצ"ל . ואומר ר"י דלא קשה מידי דחדא פלוגתא היא וכו' . רוצה לומר דלא קשיא מידי משני טעמים ותירוצים חדא רוצה לומר תירוץ אחד דהא דאיתא בפרק כל הנשבעין שאם שכרו שלא בעדים מתוך שיכול לומר וכו' אינו דברי הכל אלא פלוגתא הוא עוד תירוץ אחר דהכא ליכא האי מגו : **ד"ה** אי דאיכא עדים וכו' ופירוש ר"ת נראה לר"י מאד דחוק עיין ברב אלפסי דגם הוא אית ליה שיטה אחרת בסוגיא דשמעתין ואפשר שהיא היתה פירוש של ר"ת וכן משמע בשלטי הגבורים ע"ש : **ד"ה** שפיר קאמר דלא משוי ליה ראה וכו' ונראה לו לפרש וכו' דאי בעי אמר החזרתי או לא היו דברים מעולם וכו' כצ"ל דראה דקתני בברייתא משמע ליה בכל ענין ראיה אינו נאמן וכו' כצ"ל ר"ל דמדקתני בברייתא סתמא ראה משמע ליה ראיה בעלמא אפי' באינו ראייה גמורה אינו נאמן : **ע"ב ד"ה** שלח רב נחמן וכו' תדע דבכל הגמרא לא תמצא רב נחמן בר יעקב וכו' ועוד דאמרי בהשולח אמר רב נחמן בר יצחק אנא אמינא וכו' אמרי משמיה דרב נחמן וכו' . וצריך ליתן טעם דמפני מה לא נזכר שם רב נחמן בר יעקב שמו ושם אביו דהא שם נ"כ יש רב נחמן אחר אצלו ואפשר מפני ששם אמר רב נחמן בר יצחק עצמו אנא אמינא וכו' ורבנן אתו מטמחווא אמרי משמיה דרב נחמן וכו' ורב נחמן בר יצחק הזכירו סתם כיון דלא הזכיר שמו של עצמו והוי כאילו לא הזכיר אצלו רב נחמן אחר אבל כשהגמרא מזכיר רב נחמן אחר אצלו מזכירו לרב נחמן בר יעקב בשמו ובשם אביו וק"ל :

דף מז ע"א ד"ה ה"נ כגון דקאמר בפנינו הודה וכו' ועוד כיון דאיכא עדים וכו' למה צריכין להחזיק וכו' . ר"ל למה לי חזקת ג' שנים בלא חזקת ג' שנים נמי כו' : **ד"ה** פעמים שבן בן גזלן וכו' והא דקאמר לעיל בן בן גזלן יש לו חזקה . נ"ל דסבירא להו להתוס' דהא דקאמר לעיל דבן בן גזלן יש לו חזקה הוי פירושו אפי' היכא דבא בטענתא דאבא דאבוה דהיינו גזלן דאי איירי דבא בטענתא דאביו ר"ל שטוען שירשה מאביו דהיינו בן הגזלן פשיטא דיש לו חזקה ומאי קמ"ל אלא ע"כ איירי היכי דבא בטענתא דאבא דאבוה ר"ל שאביו ירשה מאבי אביו דהיינו הגזלן ואם כן ע"כ הוי הטעם משום דטענינן ליורש דאי הוה אביו קיים היה טוען אנא הדר זבינתה מינך ואם כן ע"כ לא גרסינן הכא פעמים שבן בן הגזלן אין לו חזקה ותירצו דהיינו דוקא משום דאמר בפנינו הודה וכו' על כרחך רוצה לומר דבן בן הגזלן טוען שבפניו הודה המערער לאבי אביו הגזלן שמכרה לו דאי רוצה לומר שבפניו הודה לאביו דהיינו בן הגזלן הדר קשיא פשיטא דיש לו חזקה אלא ודאי רוצה לומר שטוען שבפניו הודה לאבי אביו דהיינו הגזלן ואם כן יש לדקדק מאי שנא דבן גזלן כשטוען שבפניו הודה לאביו דהיינו הגזלן אין לו חזקה וכשהבן בן גזלן טוען בפני הודה לאבי אביו הגזלן יש לו חזקה וצ"ל דדוקא כשמערער על בן הגזלן יכול המערער לטעון דהודאה שהודה לאביו הגזלן לאו הודאה היא דאי לאו דאודי לי' הוי מטמי ליה ולחמריה לשחוור לכך המתין עד שירשה בן הגזלן ובא עתה לערער עליו אבל כשהמערער לא בא לערער על בן הגזלן כי אם על בן בן הגזלן והוא טוען שבפניו הודה לאבי אביו ההודאה הוי הודאה דאי מחמת פחד הודה לו היה לו לערער תיכף על בן הגזלן ולמה המתין עד שבאה ליד בן הבן ולכך הוי חזקה אבל אי לא טעין בפני הודה אפילו בן בן הגזלן אין לו חזקה כשבא בטענתא דאבא דאבוה רוצה לומר בטענת ירושה לבד ולא טענינן ליורש דאי הוה אביו קיים וכו' משום דלא שכיח : **ע"ב ד"ה** אבל בשטר קנה וכו' ומסתבר דטעמא דרב כטעמא דשמואל וכו' בתוס' דהנזקין דף נ"ח ד"ה אבל בשטר קנה משמע דהאי מסתברא תירוץ בפני עצמו הוא ור"ל דטעמא

דרב

חכמת שלמה

דף מד ע"א ר"ש בד"ה ומקשינן כו' ללוקח וליתני כו' הד"א : **בד"ה** אלא כדרבין כו' דאחרים אפילו כו' הד"א : **ע"ב** גמ' דאמר רבה אי אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי גובה מקרקעי גובה מטלטלים כו' כנ"ל : ר"ש בד"ה לא צריכא כו' תירץ כו' ושיטה זו נוהגת ברוב המקומות ופי' ר"ח כו' כנ"ל : **בד"ה** נמלאת כו' כלל והכא נמי כו' הד"א : **בד"ה** ומשני כו' בעדי שקרים כו' נ"ב ותימה אפילו בעדי אמת הא אמרינן הודאת בעל דין כו' ודו"ק : **תוס'** בד"ה דלא הוה ליה כו' איסור משקר הס"ד ונ"ב והשאר היא הג"ה מהרי"ח :

דף מה ע"א ר"ש בד"ה אי דאית ליה כו' שיש נכסים בני חורין כו' כנ"ל : **בד"ה** ואניס ליה כו' ממני ובלא כו' הימנו וכדמפרש לקמן כו' רעה ויביא עדים כו' כנ"ל והד"א : **בד"ה** ולא אמרן כו' דאוכף הס"ד : **ד"ה** אפילו כו' מפלי ליה כו' והכי קיימא לן משום דאמימר בתרא הוא הס"ד וכנ"ל : **ע"ב** גמ' תפיס ליה לא לטולם כו' כנ"ל : ר"ש בד"ה א"ל כו' חזקה והכי סויא כו' הד"א : **בד"ה** אי דאיכא כו' השכירות הס"ד :

דף מו ע"א ר"ש בד"ה אי דאיכא כו' חזקה הא כו' מסימן הס"ד והד"א : **בד"ה** והשתא כו' החזרתיו לך אם טוען שמכרו לו אחר כך או משכנו כו' לא ראה מהימן מגו דאי בעי אמר החזרתיו כו' כנ"ל : **בד"ה** אמר ליה בעל הבית הס"ד : **ע"ב תוס'** בד"ה לוקח ראשון כו' וערב והלוקח כו' נ"ב פי' ולא נצטרך לחלק בין חד נגזל לתרי נגזל ודו"ק :

דף מז ע"א ר"ש בד"ה אמרי לה מעיד כמו ערב הס"ד : **בד"ה** אבל בן כו' הבן אומן הס"ד : **בד"ה** אי לאו כו' לגזלן הס"ד : **ע"ב** ר"ש בד"ה לקח מסיקריקון כו' ג' גזירות גזרו קמייתא כל דלא קטיל לקטליה מציעתא כל דקטיל לייתי ד' זוזי בתרייתא כל דקטיל ליקטלוהו קמייתא כו' וזכין כו' כנ"ל והס"ד : **תוס'** בד"ה ראייתו כו' דאפילו מעות אין לו כו' נ"ב וא"כ בע"כ איירי שלא נתן לו מעות וק"ל : **בא"ד** דאמר לקמן גבי אשה בנכסי בעלה כו' דלגלויי כו' כנ"ל : **בד"ה** ורב ביבי כו' אלא בהודה ולא במנה נ"ב כפי' כפי שפירשו התוס' לעיל דמש"ה קאמר אין ראייתו ראייה ואין מעמידין כו' ודו"ק :

ד"ה

דבאשתו גמורה אפי' בייחד לה ארעא אחריתא אין לה חזקה כדלקמן ולא ניחא להו הכא כפרשב"ם דגם אם הוא שונא לה מייחד לה ארעא כיון שהוא חייב במזונותיה וק"ל : בד"ה אבל בשטר כו' בפ"ק דב"מ אחריות לאו ט"ס בשטרי מקח וממכר ורב סבר אחריות ט"ס כו' עכ"ל וההיא דפ' מי שהיה נשוי כשפירשה דלא קבלה אחריות מידי כ"כ התוס' בפ' הניזקין ובפ' הכונס אבל עיקר התירוץ חסר הכא מדבריהם ונראה הכא מדקדוק דבריהם לתרץ דדוקא בשטרי מקח וממכר סבר רב אחריות ט"ס אבל בשטרי מתנה מודה רב דאחריות לאו ט"ס הוא וההיא דמי שהיה נשוי איירי בשטר מתנה כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק :

דף מח בד"ה יקריב אותו כו' שור שנגח ד' וה' חייבי כו' עכ"ל כצ"ל : **בד"ה** אלא סברא כו' אמאי איצטריך קרא גבי קרבן למכתב דכופין כו' עכ"ל נראה דאע"ג דמסברא דאגב אונסיה גמר ומקני לא שמעינן אלא דאם כפוהו אבל לא שמעי' דמצוה על הב"ד לכוף אותו י"ל דסמכו עצמן בקושיתם דלשמעינן נמי דמצוה על הב"ד לכופו לא איצטריך דכל מצות עשה נמי כופין כדאמרינן בפרק נערה כו' וכ"ה בתוס' פ"ק דר"ה אבל תירוצם שם קצת בע"א שכתבו דאיצטריך קרא הכא דסד"א דאין כופין כאן לפי שכתוב לרצונו כו' ע"ש בתוס' : **בד"ה** גט מעושה כו' וי"מ דהוי פי' דסיפא כיצד בכותי פסול כו' עכ"ל כצ"ל ועיין ברא"ש בפרק המגרש : **בא"ד** דישראל שעישו כמעשה עובדי כוכבים כשר באומר כו' תני רבי חייא עובדי כוכבים שעישו כמעשה ישראל פסול ואפי' כו' עכ"ל כ"ה בתוספות וברא"ש בשמעתין אבל בירושלמי שלפנינו ובתוספות וברא"ש ובמרדכי פרק המגרש איכא הגירסא בהיפך זה ועיין הפי' שם במרדכי לפי גירסתם ולפי גירסת התוס' ורא"ש בשמעתין יש לפרש בהיפך ולשון שאמר ברישא באומר איני זן כו' ובסיפא אמר אפי' איני זן כו' מוכח כגירסא זו דברישא אמר דדייני ישראל שעישו על ידי מעשה עובדי כוכבים כשר דוקא באומר איני זן כו' דהיינו מעושה כדין דשלא כדין אפי' כולה בישראל פסול כדאמר שמואל בפרק המגרש ובסיפא אמר דייני עובדי כוכבים שעישו ע"י מעשה ישראלים פסול אפי' באומר איני זן כו' דהוי כדין וק"ל : **בד"ה** אמר רבא כו' ואם מסר מודעא לא הוי זביני דקי"ל כרב הונא כו' עכ"ל לא קאי אדסמיך ליה אמעשה דפרדיסא דבהא לא איצטריך לפסוק דקי"ל כרב הונא דרבא נמי מודה ביה דמהני ביה מודעא כדאמרינן לעיל אלא דאעיקר מלתא דתלויה וזבין כו' קאי דבכל גוונא קי"ל כרב הונא דכתבינן מודעא אזביני כדפ"ה כו' וק"ל : **ע"ב** בד"ה אמר רב נחמן כו' וכ"ש עדים דאלימי לארועי שטרא דהכי אמר כו' עכ"ל ומיהו רב נחמן אין נראה לו לחלק בין עצמו לעדים דאל"כ מאי פריך ליה לרב הונא גנבי כו' אי סבירא לך כר' מאיר כו' הא שפיר מצי סבר כרבנן ושאני עדים דאלימי לארועי שטרא וע"ש בתוס' וק"ל :

דף מט בד"ה מר בר רב אשי כו' אע"ג דכשכתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמן כו' עכ"ל הכי משמע להו דאיירי הכא דוקא באין כתב ידן יוצא ממקום אחר מדקאמר ניתן ליכתב כו' כמ"ש התוספות לעיל ורשב"ם לא פירש כן וק"ל : **בד"ה** וכדרב כהנא כו' וא"ת בלא רב כהנא כו' וי"ל שאני התם שעושה תנאי גמור כו' עכ"ל ק"ק דא"כ מאי מייתי נמי מדרב כהנא דאימא נמי הא דקאמר מתנה עליה כו' היינו תנאי גמור ואם נאמר כמ"ש לקמן דאלשון דין ודברים לא צריך לאתויי ראיה כו' א"כ הדרא קושיין לדוכתה דמצי שפיר לאתויי נמי מהך דשאר כסות ועונה ונראה דהך קושיא שהקשו בלא רב כהנא כו' מ"ד אשאר כסות ועונה כו' אינה דוקא לפר"י אבל היא קשה גם לפי הי"מ כנראה מדברי התוספות דפרק הכותב ולפי' הי"מ תרצו שפיר דשאני התם שעושה תנאי גמור אבל מדרב כהנא מייתי שפיר כמו שפי' הי"מ דע"כ איירי בלשון גרוע כו' אבל לפר"י הוצרכו לתרץ כתירוץ שני דהכא שאומר מעצמו כו' ודו"ק : **ע"ב** בא"ד וא"ת רב דפסיק כו' וי"ל דשאני ירושה דנפלה קמיה דבעל דיורשי האשה נכנסים כו' עכ"ל ומיהו רב כהנא דאמר אדם מתנה עליה שלא ירשנה כו' משמע דאיירי נמי בכה"ג בירושה דנפלה קמיה והיורשים הוו נכנסים ואפ"ה קאמר דיכול להסתלק עצמו ואפשר דרב ודאי פליג אדרב כהנא אלא דלגבי פירות דמוקמינן מתני' בהכי מודה רב דשפיר יכול להסתלק כיון שנפלו ביד מי שהן עכשיו ודו"ק : **בד"ה** יכולה אשה כו' ומ"מ אומר רשב"א דא"א לומר כן כו' משמע דלטובת האשה נתקן כו' עכ"ל וצ"ע דלפ"ז מאי מייתי מדרב הונא כיון דלטובתו תקנו יכול לומר איני חפץ באותה טובה כמו שפירש ר"י גופיה לעיל הא בפירות לא לטובת האיש נתקן אלא לטובת אשה ואימא דלא יכול האיש להסתלק ולא דמיא למזונות דהאשה תוכל להסתלק כיון דלטובתה נתקן ועוד דבפירות אפי' האשה שנתקן לטובתה לא תוכל להסתלק מפורקנא כמ"ש התוס' מיהו בהא איכא למימר דמה שהאיש יוכל להסתלק היינו דוקא בעודה ארוסה ודו"ק :

דף נ בד"ה אלימא כו' לכך נראה לר"י לפרש כו' ואפילו בשלשה שדות מקחו קיים עד שעת טריפה כו' עכ"ל לא בעי למימר דמשום דיוקא דמקחו קיים נקט לרבותא ג' שדות דהוה ס"ד בהו דמקחו בטל לאלתר כיון דיחדן לה הא שפיר איכא למימר דמשום הא גופה דמקחו בטל נקט ג' שדות לרבותא כדקאמר בשאר נכסים כ"ש דהוה ליה איבה וכן פירש רשב"ם אלא דקושטא דמלתא קאמר דאפילו בג' שדות מקחו קיים עד שעת טריפה ואינו בטל לאלתר דאל"כ הל"ל למעוטי שאר נכסים דאין מקחן בטל לאלתר ס"ל לר"י דהא לאו פשיטא הוא כמו שדקדק רשב"א לקמן מכח סברת המקשה ודו"ק : **בד"ה** קסבר קנין כו' ומנא ליה דתחתיו דייקא טפי מכספו כו' עכ"ל וכיוצא בזה איכא למימר בדר' יהודה דקסבר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי משום דדריש כספו ה"נ כתיב תחתיו ומנ"ל דכספו דייקא טפי מתחתיו א"ק לר' יוסי אמאי איצטריך ליה למימר דמספקא ליה בקנין פירות הא שפיר איכא למימר דטעמיה משום דקרא תרוייהו דייקי ליה כדקאמר זה מפני שהוא תחתיו וזה מפני שהוא כספו ויש ליישב וק"ל : **ע"ב** בד"ה ר"א אומר כו' ואינו מעוכב אלא גט כו' דאין לו בגופו כלום כו' עכ"ל ר"ל דהעבד אין לו בגופו של עצמו כלום דהרב אין לו בפירות אלא שהגוף עדיין שלו וכ"ה בתוספות ביבמות בפ' אלמנה ע"ש :

דף נא בפרשב"ם בד"ה שמעת כו' ופלוגתא היא לקמן עכ"ל ליכא לפרושי שמעת מינה לאפוקי מדרב הונא דפליג אדרב נחמן ואית ליה דאמרינן לגלויי זוזי הוא דבעי דהך מלתא ליכא למשמע ממתניתין דאימא דטעמא דמתני' נמי מטעמא דקאמר רב הונא דדל זוזי מהכא כו' אלא דאיכא לפרושי דשמעת מינה לאפוקי מרבא דאית ליה לקמן לגלויי זוזי הוא מכוין במעות טמונין ומתני' לא מפלגא מידי ודו"ק : **בתוס'** בד"ה למה כתב בלשון כו' מכורה או נתונה וקאמר אפילו בשכתב מכורה במתנה עכ"ל יש לדקדק לפ"ז דאכתי תקשה דשמואל אמאי בשטר מכר לא קנה עד שיתן לו דמים אימא דבמתנה בקש ליתנו לו כו' ויש לפרש דאיירי בשידעינן דשטר מכר הוא ועדיין חייב לו הדמים ולא קאמרינן דבמתנה בקש ליתנו כו' אלא בסתם דלא ידעינן בודאי דהוה מכירה ואין להקשות לדבריהם כיון דע"כ הא דקאמר דבמתנה בקש כו' לאו משום דיהא דבר מגלה דהא כיון דאית ביה אחריות לית ביה משום דיהא דב"מ אלא דקאמר דבמתנה בקש כו' שיקנה ולא בעי שיתן דמים א"כ בעיקר קושייתם נימא הכי דכתב לו גם שדי נתונה מה"ט שיקנה ולא בעי דמים דלא ניחא להו למימר הכי כמו שכתבו התוספות לקמן דקשה לטעם זה דאמאי בעי בשטר כו' ודו"ק : **ע"ב** בד"ה ר"ת כו' וסברי דמוכר לאשתו לא קנתה דלגלויי זוזי הוא דבעי וסברי כרב הונא כו' עכ"ל הוצרכו לזה ולא ניחא להו בפשיטות דאי לא הוי אמרינן לגלויי זוזי הוא דבעי לא הוה אמרינן דבמתנה בקש כו' אלא במכירה ממש ואפי' לחד פירוש שכתבו התוספות לעיל דאפילו בשכתב מכירה לחוד אמרי' דבמתנה בקש כו' היינו בסתם דלא ידעינן בודאי דהוה מכירה אבל הכא באשה איירי דהיה הקנין בתורת מכר שהרי נתנה לו דמים ולא הוה מתנה אי לאו כרב הונא דדל זוזי וכו' ולפי' ר"ת לא בעו לפרש נמי הכא כרב הונא דדל זוזי והוה מתנה דאכתי תקשי דא"כ מה צריך לומר במתנה דהא למ"ד לגלויי זוזי הוא דבעי ניחא טפי דהבעל אוכל הפירות וק"ל : **בא"ד** דאפי' למ"ד קנתה במוכר לאשתו ולא אמר לגלויי כו' מ"מ אם תקף ממנה או כו' עכ"ל ואין להקשות דאם כן מאי פריך מלוה מן העבד ומן האשה כו' הא כיון דהוציא מידה דרך ערמה הם שלו דיש לומר דאית לן למימר נמי התם כיון דנתן לה שטר על הלואה הוי לה זוזי מתנה כי הכא במכר דהוה מתנה בשטר ודו"ק :

דף נב בד"ה קבל מן הקטן כו' אימור מגיזה אשכח כו' אבל מ"מ לכתחילה כו' עכ"ל דמשבא לידו אין לו לתלות דנתנו לו אחר דה"ל אבידה מדעת אבל לכתחילה אינו חייב ליטלו מידו דשמא מדעת נתנו הבעלים כו' עיין בהג"ה אשר"י : **בד"ה** ומודה לי אבא כו' ומאין פשיט לו כ"כ הא לרב יש חזקה לבן אריס כו' עכ"ל למאי דמדמה השתא הך דאחין לבן אריס ולא אסקי אדעתייהו לחלק דהך דהכא מוכח מלתא דשלו הן קשה דטפי תקשי להו בפשיטות לשמואל דאמר על האחין להביא ראיה ממתני' דתני באריס דאין לו חזקה ואפשר לומר דודאי לשמואל אסקי אדעתייהו למימר דהכא כיון דיוצאין על שמו מוכחא מלתא טפי אבל לרב בשמת דעל האחין להביא ראיה אין נראה להם מטעם זה דא"כ בלא מת נמי אמאי קאמר עליו להביא ראיה וק"ל : **ע"ב** בד"ה דברים העשויים כו' ואין לומר נמי דלאו מגו הוא כו' לפי שאותו יודע בו שהוא משקר כו' עכ"ל וה"ה דאין לומר דהשתא מודה שחייב ליתן לו מעות שהוציא משום תקנת השוק וכשא"ל השאלתיו לך מחזיר לו בחנם דהוה ככופר הכל דאיכא העזה כו' כמ"ש בהג"ה אשר"י ע"ש ואפשר דהיינו טעמא דמה שאומר גנובים ונהן דמים אין זה כמודה כיון שמוציא כל החפץ הגנוב ודו"ק : **בד"ה** נעל וגדר כו' אבל סגר הדלת ונעל במפתח כו' דליכא דמסר ליה כו' עכ"ל משום דלא ליקני במסירת מפתח קאמר דליכא דמסר ליה בגר אבל דלא ליקני בנעילה אפילו במכר דאיכא דמסר ליה לא קני דהוה כמבריח ארי וק"ל : **בפרשב"ם** בד"ה ראיה בעדים כו' ראיה דמעיסתו קמן כו' עכ"ל ק"ק דמה צריך ראיה דמעיסתו קמן אם הם חלוקין בעיסתן כדקאמר אימור מעיסתו קמן ובפירושים אחרים מצאתי דאינו ויש ליישב לפירושו דודאי צריך ראיה דקמן מעיסתו אבל א"ל ראיה דקמן כ"כ בקרקע שקנה או ההלואה והא קאמר אימור דמעיסתו קמן כ"כ א"כ דא"ל ראיה דקרקע זו שקנה או ההלואה הוא מעיסתו שקמן והא קאמר אימור מעיסתו כו' וק"ל : **תוס'** בד"ה נעל וגדר כו' וקתני סיפא הכנים תרנגולין כו' וקנה נמי בנכסי הגר כו' עכ"ל אבל אי לא קנה בגר איכא למימר קנין אחרינא דקונה בהכנים תרנגולין ולא מטעם נעילת דלת כפרשב"ם שם ועיין ברא"ש בשמעתין ודו"ק :

חכמת שלמה

דף מח ע"א רש"י בד"ה בכותים פסול כו' לרב הונא דהיכא דליכא כו' דברי חכמים הס"ד וכצ"ל : **בד"ה** ולרב ביבי כו' בידו ואוסיף כו' הד"א : **תוס'** בד"ה יקריב כו' חטאות ואשמות שבאות כו' כצ"ל : **בא"ד** מקופיא מכפרת כו' נ"ב פירוש שיהא מכפר על עשה תורת קבע כמו שמכפר החטאת זה אינו אלא דרך דורון הוא כלומר כשעשה תשובה ואח"כ מביא הדורון לרצות האל יתברך הוא מכפר וקופיא לשון ויצף הברזל תרגום וקפא ברזלא כלומר דרך ציפות בעלמא : **בד"ה** אמר רבא כו' מעשה דפרדיסא כו' נ"ב לעיל דף מ : **ע"ב** רש"י בד"ה ואפילו כו' הוה ליה להאי לאישתמוטי כו' כצ"ל : **בד"ה** דהא אשה כו' ולהתקדש לו כצ"ל והס"ד : **בד"ה** ואמר אמימר כו' הכי הס"ד : **בד"ה** חתם רבה כו' אמכירה ואאשקלתא כצ"ל והס"ד ואח"כ מתחיל הדבור גם על שטר המכירה חתם הס"ד : **בד"ה** רב הונא כו' בתלוה וזבין לא אמרן אלא בשדה סתם כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה אמר רב נחמן כו' דאית ליה לרב נחמן בפ' שני כו' וא"ת וכיון כו' דר' ורבנן ורב נחמן כו' כצ"ל :

דף מט ע"א תוס' בד"ה מר בר רב אשי אמר מודעת שיו דבריהן נאמן דלא דמי כו' כצ"ל : **ע"ב** רש"י בד"ה נתלה כו' כדמפרש לקמן הס"ד : **בד"ה** אי אפשי כו' להנאתי הס"ד : **בד"ה** ומקשי כו' שלה קנה כצ"ל והס"ד : **בד"ה** תימא כו' ואקנייה הס"ד : **בד"ה** לקח מן האיש כו' במס' כתובות הס"ד :

דף נ ע"א רש"י בד"ה והמתרץ כו' כל כך שהן מיוחדים לה ודאי כו' כצ"ל : **בד"ה** שבעל מוציא מיד הלקוחות כו' הלוקח אבל כצ"ל והד"א : **בד"ה** הראשון כו' הכאה זו הס"ד : **בד"ה** קסבר כו' שלשים יום הס"ד :

דף נא ע"א גמ' ורב אשי מסיים בה משמיה דרב נחמן ואפילו הכי ל"ג ליה כמו שפי' רשב"ם : רש"י בד"ה כיון דאית לה מזוני מהבעל הס"ד : **בד"ה** אימא דוקא הכי הס"ד : **בד"ה** הרי זו כו' נתונה ואמר ליה רב נחמן כו' כצ"ל והד"א : **בד"ה** לוה מן כו' נכסיו הס"ד : **ע"ב** רש"י בד"ה דכרבי אמר רב כו' נ"ב שרי ליה מרי לא דק הוא רבי ולא רב וכן איתא בירושלמי להדיא במסכת ביצה והסמ"ג הביאו בהלכות חול המועד : **תוס'** ד"ה לא ניחא כו' נ"ב שייך לסוף הדף · ואח"כ מ"ה ר"ת לא גרים כו' : **בא"ד** וסברי כרב הונא כצ"ל : **בד"ה** קבל מן כו' בעי שקלה מיניה ויהבה כו' כצ"ל :

דף נב ע"א רש"י בד"ה ושטרות של הלואה הס"ד : **בד"ה** מתקיף כו' מודה לי אבא הס"ד : **ע"ב** רש"י בד"ה ופסק ר"ת כו' וכן כפי' ר"ת כתב מרי"ש גאון כצ"ל והד"א וכ"כ רי"ש

מהר"ם

דרב דאמר בשטר קנה משום דבשטר סתם אמרינן אחריות טעות סופר וכמו שכתב לו אחריות דמי ואם כן יש לתרץ דההיא דפרק מי שהיה נשוי דמשמע שם דאפילו בשטר לא קנה לא איירי בשטר סתם אלא שמפורש בו דלא קבילה עלה אחריות ולכך אפילו לרב לא קנה וז"ל התוס' שם ולמאי דמפרש הר"ר אליעזר משנז"א דרב ושמואל פליגי הכא באחריות ט"ס וכו' עד וההיא דכתובות כשפירשה דלא קבלה אחריות מיירי ע"ש :

דף מח ע"א ד"ה יקריב אותו וכו' מקופיא מכפרת מקיבעא לא מכפרת . רוצה לומר מעונות הקלים כגון דבר הצף על פני המים ויצף הברזל מתרגמי' וקפאי מקיבעא ר"ל דבר הקבוע : **ד"ה** גט מעושה וכו' וכן משמע בירושלמי וכו' ישראל שעשה כמעשה עכו"ם כשר כו' תני ר' חייא עכו"ם שעשו כמעשה ישראל וכו' פסול כך הגירסא בכאן לפנינו ורוצה לומר ישראל שעשה כמעשה עכו"ם שישראל כפאוהו על ידי עכו"ם והעכו"ם אמרו עשה מה שישראל אומר לך ועכו"ם שעשו כמעשה ישראל הוי פירושו שהעכו"ם כפאוהו על ידי ישראל והישראלים אמרו עשה מה שהעכו"ם אומר לך פסול ועיין בגיטין דף פ"ח ע"ב בתוס' ד"ה ובעכו"ם חובטין וכו' דשם מייתי הגירסא בהפוך ע"ש ובמרדכי שם ואם כן צריך לפרש התם ישראל שעשו כמעשה עכו"ם דפסול הוי פי' שישראל אמרו עשה מה שהעכו"ם אומרים לך ועכו"ם שעשו כמעשה ישראל דכשר הוי איפכא שהעכו"ם עשוהו ואמרו עשה מה שישראל אומרים לך וק"ל ע"ש : **בא"ד** והא דאמר בגיטין וכו' לאו היינו לפני עכו"ם דלפני עכו"ם היינו כשהעישו נעשה על פי דייני עכו"ם כצ"ל :

דף מט ע"א ד"ה וכדרב כהנא וכו' וי"ל שאני התם שעושה תנאי גמור אבל הכא וכו' . ויש לדקדק אם כן הדרא קושיא לדוכתה דמה מייתי מדרב כהנא דאמר נחלה הבאה לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה וכו' ודלמא רב כהנא איירי שעושה תנאי גמור שהרי אמר אדם מתנה עליה דמשמע תנאי גמור ומיירי נ"כ שהתנה אותו מאן דבעי להתנות אבל סילוק אימא אין הכי נמי דאינו מועיל ויש ליישב דעל כרחך רב כהנא לא איירי בעושה תנאי גמור דא"כ מאי קא משמע לן בלא דידיה ידעינן דיכול להתנות בתנאי גמור להסתלק מדבר שלא בא לעולם מידי דהוי אשאר כסות ועונה וכו' וכי תימא דדלמא לעולם אימא לך דרב כהנא איירי שעושה תנאי גמור דהיינו שאמר דרך תנאי אלא שאשמועינן אע"ג דאיהו לא היה ליה להתנות אלא הצד שכנגדו איבעיא ליה להתנות אפילו הכי מועיל ולא אמרינן פיטומי מילי נינהו אף אנו נאמר לך יהי כן מ"מ שמעינן כיון דאיהו לא ה"ל לאתנויי לא תנאי הוא שמע מינה לא מטעם תנאי הוא אלא מטעם סילוק ואם כן שמעינן שפיר דאפילו דרך סילוק יכול אדם לסלק עצמו אפילו מדבר שלא בא לעולם בנחלה שאינה מדאורייתא דהא בדרב כהנא נמי לא מקרי תנאי כיון דאיהו לא הוה ליה לאתנויי א"כ הוא הדין בלשון סילוק ממש דמועיל וק"ל : **בא"ד** אבל אלשון דין ודברים לא צריך לאתויי ראיה וכו' כצ"ל :

דף נג בא"ד אבל קשה לרשב"א כו' אלא ודאי בנעל איירי ומשמע דוקא שהעמיד דלתות כו' עכ"ל זו הקושיא גם לפרשב"ם דמשמע מפירושו דקבע מנעול בדלת לחוד דהוה בנין ולא הוה כמו דאפיך ליבני בעלמא ועיין ברא"ש בזה אבל מה שכתב מהרש"ל בשם התוספות דבסמוך דבהעמיד דלתות לחוד שגי אין זה מוכרח מדבריהם שם ודו"ק: **בד"ה** נעל וגדר כו' ואינה קשיא דאיכא למימר כו' ועוד דבעי רב במתנה היאך כו' עכ"ל ולא ניחא להו השתא למימר דמשום אחין שחלקו לחוד קתני בפניו כיון דבגר ובמתנה ליתא וק"ל: **בפרשב"ם** בד"ה ומה מכר כו' א"נ יהיב ליה כו' כדתניא בקידושין מכר לו י' שדות כו' עכ"ל הך ראיה דמכר לו י' שדות כו' ה"ל לאתויי גם לעיל בד"ה שלא בפניו כו' וכ"ה בפירושים אחרים וק"ל: **בד"ה** והשתא קעיילי כו' ולא בעי לתרולי דמעיקרא לא עיילי כלל כו' עכ"ל היינו לפי הך גירסת ספרים שלנו ושהסכימו בה התוס' דגרסינן דמעיקרא לא עיילי בה והשתא עיילי בה טובא עבד ויש לפרשו כך דמעיקרא לא עיילי כלל והשתא עיילי לה בדוחק דטובא עבד וכה"ג פרשב"ס לעיל גבי דמעיקרא הוי סלקי לה והשתא לא סלקי לה כו' ואפשר דגירסת רשב"ס הכא לא היה כך אלא כגירסא ראשונה שכתבו התוס' וק"ל: **ע"ב** בד"ה (והאי דאר"י) [מהו] כו' ואמרי' בקדושין הדע אלו מכר לו כו' א"ד האי לחודיה כו' כדאמרינן נמי בקדושין מי דמי התם אגדו כו' עכ"ל מיהו ע"כ דלא דמי ממש לדהתם דהתם אי' שדות בי' מדינות קאמר הכי בדרך דיחוי אבל הכא בהחזיק במיצר שלקא בתיקו והיינו דבי' שדות דכולהו חד סדנא הוא וה"ל שפיר אגדו בידו משא"כ הכא במיצר (דאין המיצר) בכלל שדה ולא הוה כ"כ אגדו בידו וק"ל: **תוס'** בד"ה המציע כו' דהגבהה חשובה בעינן עכ"ל ובאשר"י דתשמיש חשוב בעינן ומלאתי מוגה חזקה במקום הגבהה אבל מלשון רשב"ס בד"ה הגביה העבד כו' נראה שפיר דהמציע כו' מטעם הגבהה הוא ע"ש:

דף נד בד"ה אדעתא כו' וא"ת מלא בגל כו' אמאי לא קניא ליה אלירו כו' עכ"ל פי' דמלא בגל כו' אפי' אחר שמלא הוא שלו ואמאי לא קניא ליה לבעל הגל מטעם חלירו שלא מדעתו ועיין בתוס' שם וק"ל: **בד"ה** מוליא כו' דלקמן תנן דבהעמדת בהמה לא קני כו' עכ"ל לקמן מוקי לה בשותפים דוקא דלא קפדי מיהו היינו דוקא לענין חזקת ג' שנים אבל לענין קניה כי הכא בנכסי גר קיימא סברא דעלמא דבהעמדת בהמה לא קני וק"ל: **ע"ב** בפי' רשב"ס בד"ה כדאזיל תיירא כו' דהיינו ב' שורות כו' ממזרח למערב כו' עכ"ל ק"ק לכאורה דמשמע דלא מסתבר ליה באינה מסויימת במלריה בבקעה גדולה לקנות במכוש א' וא"כ לפירושו בב' שורות חרישה נמי באורך מה יועיל לרוחב של הבקעה הגדולה ואם נקדים המאוחר למוקדם בפירושו א"ש וכל"ל ממזרח למערב כו' מן לפון לדרום מתוך כך כו' כל אורך השדה ועל כל רחבו כו' ודו"ק: **תוס'** בד"ה וישראל כו' שהיו עומדין במקום שכותבין כו' מעפרון בק"ו מגופו כו' עכ"ל משום דלא אימעוט שטר בעכו"ם מספר המקנה דירמיה כמ"ש לעיל אלא שטר לחוד אבל דבעי שטר עם כסף לא אמעיט מהתם ולכך הוצרכו לק"ו מגופו כו' אך ק"ק כיון שכבר כתבו שהיו עומדין במקום שכותבין וא"כ מדינא קונה בכסף בפשיטות ה"ל לרשב"א להקשות על זה דמאחר שהעכו"ם מסתלק למה לא יגמור בדעתו לקנות כו' ומי הצריכו לקושייתו למה שכתב דקונה בכסף גרידא מעפרון בק"ו ויש ליישב ודו"ק:

דף נה ע"ב בד"ה דרך היחיד ודרך כו' כן הוא בסדר המשנה דרך היחיד ואח"כ דרך הרבים ומדבריהם הכא ובפ' הכונס נראה דגרסי' נמי שביל היחיד ואח"כ שביל הרבים ולא כפרשב"ס וק"ל: **בא"ד** לא ליתני שביל הרבים והנא כו' או איפכא כו' מדתנן שביל הרבים ולא תנא כו' עכ"ל ולפי מה שכתב הר"ש בפ"ב דפאה דה"א דשביל הרבים דקביע עדיף להפסיק אילן מדרך הרבים דלא קביע כו' עכ"ל ע"ש לא קשה מידי והתוספות הכא לא ניחא להו למימר הכי דע"כ שביל הרבים אע"ג דקביע לא עדיף מדרך הרבים דא"כ כדפריך בירושלמי אמאי תנא שביל הרבים כו' ה"ל לשנויי הכא דמשום אילן אילטריך למיתני כדמשני לעיל גבי דרך הרבים ודו"ק: **בד"ה** ר"א מטהר כו' ואע"ג דהלכתא אדעתא דממונא קאתי והוי ס"ס כו' עכ"ל ל"ע כיון דלא אסקי השתא אדעתייהו כפרש"י התם דרוב גנבי עכו"ם הוו בפולמסא ולכך הוה שפיר ס"ס כהך גנבי דנהרדעי א"כ אמאי לא תקשי להו מאי פריך מעיקרא ספק ביאה ספק מגע הוא הא שפיר הוי ספק ביאה ספק עכו"ם על ספק ישראל על ומה"ט הוכרח רש"י לפרש התם דבפולמסא רוב עכו"ם הוו כמ"ש שם התוספות ויש ליישב בדוחק ודו"ק: **בא"ד** והדר גרים האי ספק ביאה כו' דאדרבה ספק ביאה היא כו' עכ"ל הוצרך לזה דלא ניחא ליה כדפרש"י למימר דגבי גנבי ספק ישראל וגבי פולמסא אמר ודאי עכו"ם דא"כ ה"ל לתלמודא לפרש כמו שהקשו שם התוס' וע"כ כתבו להוסיף בגירסת ר"ת מלת האי דבלאו מלת האי משמע כפרש"י התם דפריך ספק ביאה קאמרת הא לאו ספק ביאה הוא דודאי עכו"ם ניהו אבל אי גרסינן האי ספק ביאה כו' יש לפרש כפי' ר"ת דודאי ספק ביאה הוא אם באו עכו"ם אם לאו אלא דפריך האי ספק ביאה כיון דלא הוי ס"ס ספק מגע הוא ולא שרי ר"א בספיקא א' ודו"ק:

דף נו בפרשב"ס בד"ה ואזדא רבא כו' דאמר לעיל אפילו לענין שבת עכ"ל בפשיטות טפי ה"ל לפרש לענין פיסלא כמ"ש מהרש"ל וכן מוכחא הסוגיא דפ' המוליא אלא דפי' כן דמשמע ליה דמייתי ליה הכא אמילר וחלב וק"ל: **בד"ה** וקבעי גמרא כו' דאלו רב ושמואל אמרו לעיל כדאזיל תיירא כו' עכ"ל אף שרשב"ס גופיה פירש לעיל אהא דקביע ושאינה מסויימת במילריה עד כמה היינו דוקא לרב מ"מ למאי דמסיק כדאזיל תיירא כו' מלינו למימר שפיר דאליבא דשמואל נמי סגי בהכי ולא פליג בהא אדרב וק"ל: **תוס'** בד"ה אבל פיסלא כו' דלא אשכחן רשות בפני עצמו שהוא חשוב בפחות מד' כו' עכ"ל ק"ק א"כ דהוי פחות אם הוא רחב ג' אמאי לא הוי רשות בפני עצמו דהיינו מקום פטור כפרשב"ס ויש ליישב ודו"ק: **בד"ה** הר שעיר כו' נמי איירי כו' שלא טיהרו בסיחון כו' אלא מפרש למה מעשרין מעשר עני כו' עכ"ל ודאמר מר הרבה כרכים כבשו כו' והניחום כדי שיסמכו עליהם עניים אע"ג דמא"י היו כו' כ"ש עמון ומואב כו' ע"כ מתוס' דפ"ק דיבמות ע"ש: **בפרשב"ם** בד"ה משלמין לו כו' כאשר זמם ולא כאשר עשה כו' עכ"ל ולא הוי הכא כאשר עשה כמ"ש בג"י פ"ש: **ע"ב** תוס' בד"ה הרי אלו ג' עדיות שהרי העד כו' כמו כן אחיו כו' עכ"ל אין מלת שהרי סוכחה ונתינת טעם דהוי ג' עדיות דאדרבה אימא דהוי עדות א' כר' עקיבא והוא עצמו יכול להעיד בשנים אבל אחיו לא יעיד אלא שבאו לומר דלהך מלתא חשיב להו ג' עדיות דס"ל כמו שהוא עצמו יכול להעיד בשנים כך אחיו יכול להעיד משא"כ אי הוה עדות א' אחיו לא היה יכול להעיד וק"ל: **בד"ה** אלא מעתה כו' א' אומר אכלה אג"ה ובד"ו הניחה בורה כו' וא' אומר לא כי כו' עכ"ל אבל בשנים אומרים אכלה אג"ה ובד"ו הניחה בורה כו' וב' אומרים לא כי כו' אע"ג דמכחשי אהדדי הוי חזקה דלעדות א' עדות ב' הכיתות בטלות דלא ידעינן הי מינייהו דמשקרי אבל הכא אע"ג דכת א' ודאי משקרי מתקיימת החזקה בכת השניה ולפרשב"ס יש להסתפק בזה בב' כתות שאמרו בדילוג ודו"ק: **בא"ד** דהכא לא מכחשו כו' ודקאמר התם אשתא דקא מסהיד מר כו' עכ"ל אין זה עיקר הטעם דהא כשא' אומר אכלה אב"ג וא' אומר דה"ו הוי חזקה מעלייתא כריב"ק אע"ג דאשתא דקא מסהיד מר לא קמסהיד מר אלא דר"ל אשתא דקא מסהיד מר כו' ובאתרא דמוכרי באגי הוה הכחשה וכה"ג ל"ל לפירוש רשב"ס דאין זה עיקר הטעם אלא משום דאכלה בדילוג ודו"ק:

דף נז ע"ב גמרא ואב"א הא והא דליכא יוקא כו' ול"ק הא דאיכא שמעא כו' כ"ה בנוסחאות אחרים וק"ל: **תוס'** בד"ה בשותפין כו' ועוד נראה דיש לחלק בין שדה לחצר כו' עכ"ל ולעיל דקשיא ליה לתלמודא דשמואל אדשמואל לא בעי לשנויי ולחלק בין שדה לחצר דתרתי מלתייהו דשמואל משמע ליה דבשדה קאיירו ואין להקשות אמאי לא תרלו הכא נמי כדמשני רבינא לעיל לחלק בין יש בו דין חלוקה ובין אין בו דין חלוקה די"ל הא דפריך משותפין שנדרו מוקמינן לה אף באין בהן דין חלוקה דיכול לאסור עליו כמ"ש התוספות לקמן וא"כ לרבינא ע"כ דאית לן לפלוגי בין שותפין שנדרו ובין קניית שותפין דהכא דהא לענין קניה לא קפיד באין בה דין חלוקה ובנדר קפיד והיינו כדמסיק רבינא דהא מני ר"א דלענין נדרים מחמיר אפילו בויתור אבל תלמודא הכא דלא אסיק אדעתיה למימר דר"א היא וע"כ לא מפליג בין אין בה דין חלוקה ליש בה דין חלוקה דאל"כ אכתי תקשי ליה הך דשותפין שנדרו דאוסר אף באין בהן דין חלוקה ודו"ק:

ח"א דף נז ע"ב **ועוצם** עיניו כו' ס"ד אי דאיכא דרכא אחרינא כו' ואגופא דקרא לא תקשי ליה הכי דאיכא לאוקמא דאיירי ביושב ודבר ערוה הולך לפניו ואע"ג דאינו מתכוין לכך יש לו לעצום עיניו אבל למאי דמוקי ליה בהולך על שפת הנהר תקשי שפיר אי דאיכא דרכא אחרינא הכי הוא מתכוין לעבירה ורשע מקרי על הלוכו שם כלל ולא סגי ליה בעוצם עיניו וק"ל: **כל** שאין בשרו כו' פרשב"ס שלא יראה בשרו כשהולך יחף עכ"ל אבל אין דרך חכמים להלוך יחף ואין זה מוכרח אלא דאיכא לפרושי בנעול במנעלין אלא שיגיע חלוקו עד מקום ראש המנעל וק"ל: **שלחן** של ת"ח כילד ב' שלישי גדיל כו' אמר כמו שניכר הת"ח במלבושיו כך הוא ניכר גם במאכלו בנקיות ובהסתפקות דהיינו שאינו עורך כל השלחן רק ב' שלישים ממנו ועליו קערות שאינן מאוסין כמו הקדירות גם עלי ירק שמסתפק לו בזה משא"כ שלחן של ע"ה שהקדירות שהן מאוסין רבים מקיפין אותו והם חמין כלי ראמון וקאמר דאינו דומה כלל לשלחן אלא דומה למדורה שהקדרות רותחין עליו ואמר כמו כן ניכר הת"ח במטתו שמקפיד על מאיסת אוכלין תחת המטה שרוח רעה שורה עליהן וק"ל:

דף נח בד"ה מליין כו' ואפילו רבנן כו' לא מרבה לה בנזיר אלא כו' שלפני הדבור כו' עכ"ל ומדברי התוס' דנזיר פ' כ"ג נראה דאדרבה דלפני הדיבור עדיף טפי ומטמא אפילו לר"ש וכ"ה בחידושי הרמב"ן וק"ל: **ע"ב** בד"ה אנבג כו' כדמשמע בפרק עשרה יוחסין כו' עכ"ל מדבריהם נראה דל"ג בפרק עשרה יוחסין כמו שהביא רשב"ס או איגטל כדקרויה רבנן אלא דגרסי אנבג כדקריוהו רבנן וכ"ה בנוסחאות גמרא שלנו שם ודו"ק: **בד"ה** מרזב כו' וכענין זה פר"ח שהם כו' עכ"ל היינו דלפי' הר"ר יוסף ולפר"ח שאין יכול לסלקו לראש השני של המזחילה לאפוקי מפירוש קמא שהוא פרשב"ס וק"ל:

ח"א דף נח ע"א **אשכחיה** לאליעזר כו' א"ל מאי קעביד אברהם כו' משום דהוה קאי אליעזר אבבא הוה קסבר רבי בנאה דעביד אברהם מידי דלניעות ולכך העמיד לאליעזר שם דלא ליתי איניש התם ואפשר דהוה סבר רבי בנאה דאברהם היה מתפלל אז כדאמרינן פרק הפועלים דאבותינו מתפללים על גלות ישראל ולכך קאי אליעזר שם דלא ליתי איניש התם לאפסוקיה מתפלתו מיהו קושטא הוא דלא היה מתפלל כדקאמר גאני כו' ומשום לניעותא נמי לא היה חש למיקם לאליעזר שם כדקאמר דילר בהא עלמא ליכא אלא די"ל דהעמידו לאליעזר שם דלא ליתי איניש דלא מעלי התם דלא ניתן רשות ליכנס בקברי לדיקים אלא לאדם גדול ותשוב כפרשב"ס לעיל וענין דגנאי בכנפה כו' דהלדיקים במיתתן קרויין חיים והמיתה אינה אלא כשינה לגבייהו כמ"ש ומקיים אמונתו לישני עפר ודרך ארץ לעיין בריפא דהישנים וכענין זה אמרו בפרק הפועלים בר"א בר"ש שאשתו היתה מעיינת בראשו אחר מותו כאלו הוא חי ורמז בזה בכנפא דשרה שהיתה קבורה שם וע"ש שהיא עקרת הבית אף שהיו לו עוד נשים אחרות הגר וקטורה לא היו אלא פלגשים וק"ל: **כי** מטא למערתא דאדם כו' היא מערה הפנימית למר ותחתונה למר ומה שלא היה שוכב אדם ג"כ במערת ג' אבות היינו משום כדמסיק בדיוקני עלמה אל תסתכל וע"כ החיצונה בעי למדודי משום ליוני אבל הפנימית לא בעי דכמדת החיצונה כך מדת הפנימית וענין בדיוקני עלמה אל תסתכל אף שכמה בני אדם ראו את אדם הראשון בחייו אפשר דלא הותר להסתכל בדיוקני עלמה אלא לדורו בחייו אבל במותו אסור כענין כי קללת אלהים תלוי גם באחר בן אדם והבן זה: **הכל** בפני שרה כקוף כו' משמע אפילו יעקב ודקאמר דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון והוא דמות דיוקנו י"ל דהתם היינו לענין הצורה והתואר אבל הכא לענין זיו קלסתר פנים קאמר הכל בפני שרה כו' כדכתיב בשרה כי אשה יפת מראה את דהיינו זיו וקלסתר פנים כפרש"י בחומש גבי רחל וכה"ג אמרינן בפרק הפועלים דלהכי לא חשיב לר' יוחנן בהני מעין שופרי' משום דהדרת פנים לא הוה ליה דהיינו תואר וצורה וק"ל: **אמגושא** דהוה חייט שכבי כו' פרש"י חופר מתים להפשיט בגדיהם עכ"ל ומדנקט אמגושא שהוא שם מכשף נראה לפרש שהיו מחטטין שכבי שכן דרכן של אותן מכשפין כדרך מעשה אוב או ודורש אל המתים וכן יש לפרש בפרק הכע"י גבי חברי אתו לבבל כו': **חביתא** דעפרא כו' פרשב"ס שאמר כן שלא יבינו הכל שהוא עשיר כו' עכ"ל וק"ק למ"ד בסנהדרין דאין אדם עשוי שלא להשביע בשעת מיתה וע"ק אם אמר כן שלא יבינו העדים השומעים לואתו א"כ גם בניו לא יבינו ולא ידעו לחלוק ואם חשב דע"י החכמים יבינו הדבר א"כ מהם יותר יתפרסם הדבר בב"ד שהוא עשיר ויש לפרש שעשה כן שאם יעמוד יחזור בכל לואתו כדין ש"מ ולא ידעו גם הבנים מה ליוה לזה ומה לזה וכדי שלא יהיה קנאה ביניהם שאפשר שחלק א' יהיה טובה מחלק הבא לחבירו או אפשר לפרש כדי שלא יצטערו במיתתו רמז להם כי העוה"ז כולו הוא עולם הספסד אך יש בזה שארית ואמר לאחד חביתא דעפרא כי הכל הולך אל העפר וחביתא דגרמי כי כל בשר ודם יכלה ולא ישאר רק העצם לזמן התחייה שהוא עצם אחד שנקרא נסכא וחביתא דאודרי כי גם בגדי ומלבושי האדם יכלו והבשתרקי יהיו עשויין מתוכין אשר לזמן התחייה אמרו שיעמדו הצדיקים בלבושם כאלו יש אותם מוכין לארוג בגדים אחר הריקוב ודו"ק: **זרנוקא** אמרה כו'. לכאורה אין כאן לשון חכמה כי כל דבריה מפורשים על הנוד חוץ ממה שדימתה המיים לעבד ולא ידעתי על מה ויש לפרש כי

חכמת שלמה

רי"ש הוא רבי ישראל גאון: **בד"ה** דשכיחא כו' על כך ומקושי גדול כו' קמ"ל הס"ד וכנ"ל: **בד"ה** ומתמא כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה דברים כו' כליו וספריו ביד אחר כו' כנ"ל: **בא"ד** כיון דלא גיים ביה כ"ב פי' אינו רגיל עמו וכן בתוס' דשבועות פרק כל הנשבעים אבל בהג"ה דאשר"י כתב דוקא אינם דגרים ביה כו':

דף נג ע"א גמ' גזור דלמא לא מיא כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה נעל וגדר כו' אלא ודאי בנעל איירי כו' נ"ב איני רואה כאן שום קושיא דע"י העמדת דלתות קנה אפילו לא נעל דהרי הוא השביח הקרקע דמעתה שהעמיד הדלתות ראוי לדור בה דירת קבע כמו שפירשו התוס' בסמוך: **ע"ב** ר"ש בד"ה או דלמא כו' כנ"ל: **בד"ה** והחזיק במילר כו' פורתא הס"ד: **בד"ה** המונח פלטרין כו' נ"ל קודם ד"ה גדולים לא גרסינן וכ"ב בפירוש מדוייק שייך הא אחר המונח פלטרים בגויים ודו"ק:

דף נד ע"א ר"ש בד"ה מוליא כו' לבדו הס"ד וכנ"ל: **בד"ה** בנכסי הגר כו' מעשה נעלים ופרחים כו' כנ"ל וכ"ב לקמן דף נ"ט: **ע"ב** ר"ש בד"ה מי אמר כו' מן הכותי הס"ד: **תוס'** בד"ה כותי כו' במשיכה וכדרבי יוחנן כו' כנ"ל:

דף נה ע"א ר"ש בד"ה זבינייהו כו' או יתעשרו ויאמרו כו' ופרדיסי והילך כו' כנ"ל:

והד"א: **בד"ה** וה"מ כו' הבעלים הס"ד: **בד"ה** אקרקפתא כו' העיר והך מלתא כו' הד"א:

ע"ב ר"ש בד"ה טומאה כו' לענין טומאה הס"ד: **תוס'** בד"ה ר"א כו' וודאי נגעי הוה שרי כו' כר"א דסבר ספק כו' כנ"ל:

דף נו ע"א ר"ש בד"ה ואזדא כו' אפילו לענין שבת נ"ב כבודו במקומו מונח כי למה לא פירש כפשוטו דאמר אפילו פיסלא וכן מוכח להדיא בפרק המוליא יין ע"ש: **בד"ה** מאי אנובס כו' לשחב כמלר כנ"ל: **בד"ה** כל שהלאה כו' ועד דן הס"ד: **תוס'** בד"ה הר שעיר כו' עליהם אף עמון ומואב שהם קרובים כו' כנ"ל והד"א נ"ב ודאמר מר דאיתא לעיל היינו לאתויי ראיה דעשו משום עניים ודו"ק: **ע"ב** ר"ש בד"ה אלא מאי כו' שוהה שנה שניה כו' ומיעוט אחד הוא דאיכא אין לך כו' כנ"ל: **תוס'** ד"ה אלא מעתה כו' כדרך מוכרי באגי כו' כנ"ל:

דף נז ע"ב ר"ש בד"ה והא דקתני אסורה הס"ד: **בד"ה** היכא דאיכא כו' השלחן ואי ליכא כו' הד"א:

דף נח ע"א ר"ש בד"ה זיל אימא ליה לאברהם הס"ד: **בד"ה** בדיוקני כו' דכתיב ביה בצלם אלהים ברא אותו כנ"ל:

ר"ש

באתה כן דרך קובלנא לפני בי מלכא על אישה ר' בנאה שהיה חבוש ואמרה כן להוציאו מבית האסורין ואמרה עבדא חד הוה לי הוא אישה ר' בנאה שהיתה מתפרנסת ממנו כי כל איש חייב לעשות מלאכה ולהשכיר עצמו משום מזונות אשתו לדעת ר"א ופסקו נרישיה ר"ל שפסקו אותו ע"י תפיסתו מהיות להם נראש ולדיין ופשטו למשכיה ואכלו לבשריה הוא כי בעת שתפסו אותו גרבו ושללו ממנו בגדיו וכל אשר לו כדאמרינן נמי בפ"ק דחגיגה גבי רבא דשדור בי שבור מלכא וגרבוהו בגזירות והיה לאכול וקא מלו ביה מיא כו' הוא רמז כי גם בתפיסתו הבריות צריכין לו כי לומדים החברים תורתו ע"ד שאמרו דולה ומשקה מתורתו לאחרים ולא יהבי ליה אגריה אבל אין לו שכר מזה ואין לה במה להתפרנס ואמר דלא ידעי כו' שהמשל ודאי הבינו כפשוטו אבל הנמשל ממנו לא הבינו ופירש להם ר' בנאה זרגוקא אמרה לכו כי אותי שהוא עבד שלה עשו לזרגוקא. ושא"ל ליתיב אבבא לידון יש לפרש כפי מה שהיה כתוב בשער כל דיין דמתקרי לדין לא שמיה דיין אשבו אף כי חכם הוא אינו ראוי להיות דיין כי כבר נתבע הוא לדין והיה חבוש שם בבי מלכא וע"כ הושיבו אותו שם בפתח השער לדין כי שם יראה כתוב הדבר הזה כל דיין כו' וימנע עצמו מלהיות דיין להם וא"ל אלא מעתה כו' לפי דעת זו כל איניש מעלמא שיהיה לו שנאה עם הדיין יפסיל אותו בהזמנתו אלא כו': כל דיין דמפקין מיניה ממונא כו'. עיין פי' רש"י בחומש בזה בפרשה יתרו ובשאר מפרשים ובתוספות כאן ודו"ק: ע"ב בראש כל מרעין אנא דם כו' יש לדקדק דלפי כתבו נמי תקשי אלא מעתה דנפל מן איגרא כו' ונעשה חולה וכי דמא מרעיה ונראה לומר לפי שינוי כתבו שלא נתכוין על חולי הגוף רק על חולי הנפש שאמר בראש כל מרעין של הנפש אנא דם כמ"ש כי הדם הוא הנפש והוא כי רוב מדות הרעות תלויים בריבוי דם כמו הכעס והקנאה ושנאה וכיוצא בהם שהם כולם חולי הנפש הם ואמר ובראש כל אמוון שהוא רפואות הנפש אנא חמרא כמ"ש בפרק י"ה ויין ישמח לבב אנוש וגו' זכה משמחו כדאמר רבא חמרא וריחני פקחין או שהוא רמז על חכמת וסוד התורה כמ"ש סביאני אל בית היין ואמר באתר דלית ביה חמר ועיקר חכמת וסוד התורה שנמשלה ליין לפקח החכמים תמן מתבעי סימנין לתורה כמ"ש בפרק כילד מעברין אין התורה נקנית אלא בסימנין כי אלו שאינם חריפים ופקחים כ"כ בחכמת הפלפול עושין למודן ע"י סימנין שעל ידיהן יזכרו בעיקר למודן כמ"ש בפרק עושין פסין לימד דעת את העם דאגמריה בסימנין דו"ק:

דף נט תוס' בד"ה החוץ כו' לבן של אחרונים כפתח היכל זה ר' אושעיא כו' כצ"ל וכ"ה בפ' כילד מעברין ע"ש: בד"ה למטה מד' כו' והני עלה מלמטה כדי שלא יעמוד כו' עכ"ל כצ"ל: בד"ה עד טפח כו' ולא מטעם דפי' כו' עכ"ל דמה"ט דלעיל שכתבו דבטפח יכול לתלות דברים גדולים כו' ויתקלקל הכותל כו' בתוך ג' נמי שלא החזיק היה יכול למחות בבעל החצר וק"ל: בא"ד והא דמפליג בין טפח לפחות הא בהא כו' עכ"ל אין לפרש דר"ל הא דמפליג בין טפח לפחות ולא קמפליג בטפח גופיה בין תוך ג' לאחר ג' דהא ודאי לאו קושיא הוא דאימא דניחא ליה לפלוגי כולה מלתא בלאחר ג' ועוד דא"כ לא תרט כלום דטפח גופיה נמי כולה מלתא הא בהא תליא דבטפח לאחר ג' דמהניא ביה חזקה יכול למחות ובתוך ג' דלא הוה חזקה אינו יכול למחות וע"כ נראה לפרש דבריהם דר"ל והא דמפליג בין טפח לפחות כו' דבטפח קאמר דיכול למחות ובפחות קאמר דאינו יכול למחות דהיינו בעל הגג בבעל החצר והל"ל איפכא דבטפח אינו יכול למחות ובפחות יכול למחות דהיינו בעל החצר בבעל הגג והאי קאמר דהא בהא תליא ר"ל דהמחאה תלוי בחזקה וכיון דבטפח קאמר דיש חזקה לבעל הגג קאמר נמי ביה דיכול למחות בבעל החצר ובפחות דקאמר דאין חזקה לבעל הגג קאמר נמי ביה דאינו יכול למחות וק"ל: ע"ב בד"ה ואפי' בעל כו' וא"ת והיאך יכול בעל הגג להשתמש כו' עכ"ל ואמתני' לא קשיא להו הך קושיא משום דכולה מתני' דיכול למחות ואינו יכול למחות איכא לפרושי כולה בעל הגג בבעל החצר וק"ל: בד"ה מאי אריא כו' ולפי' קשה לרשב"א דא"כ כו' הל"ל קמ"ל דבב' מקומות כו' עכ"ל ואמתני' לא קשיא הא ודאי דבר פשוט הוא דבב' מקומות שייך היזק טפי כדתניא א' לא יעשנה שנים מיהו לפ"ה לא קשה דהל"ל דקמ"ל דבב' מקומות כו' משום דלא קתני הכי אלא בב' פתחים ואשמועינן הכא תלמודא בפותח חלון נמי איכא למימר הכי דהשתא אפי' בבית נמי בעינא לאילטעוטי מינך אבל לפר"י כיון דהמקשה נמי ידע הך סברא דב' מקומות אפי' בחלון לא ה"ל למתרץ להשיב אלא בפשיטות דקמ"ל דבב' מקומות לא מלינו כו' וק"ל: בא"ד ונראה לו דמעיקרא כו' לא ס"ד שיש לו שותפות בחצר עכ"ל וכפ"ה לפי דעת המקשה נזיק לשנים אחרים והמתרץ השיב דחצר השותפין היינו שיש לו שותפות בו וק"ק כיון דהמקשה לא הקשה אלא מכח דהוה ס"ד דחצר השותפין שאין לו שותפות בו דניתני רבותא טפי בחצר חבירו שאינו מזיק לשנים ה"ל למתרץ להשיב בפשיטות דחצר השותפין שיש לו שותפות בו דאינו מזיק נמי לב' דהשתא ליכא רבותא טפי בחצר חבירו מבחצר השותפין וי"ל דמ"מ לא ה"ל למיתני חצר השותפין אלא חצר חבירו ה"ל למיתני טפי וקאמר דאי חצר השותפין באין לו שותפות בו ובמזיק לשנים דוקא קאמר הא אינו דאפי' לחצר חבירו נמי דינא הכי ודו"ק:

דף ס בפרשב"ם בד"ה ומאי עלייה כו' דהוא חדר שלפנים מביתו דהיינו נמי כו' ועולה דרך ארובה כו' עכ"ל הכי משמע ודאי ליסנא מאי עלייה אפתאי דהיינו יליע שאחורי בית שחלק החדר שאחורי הבית בגובהו ועולה בו דרך ארובה אבל קשה מי הכריח הגמרא למימר מאי עלייה אפתאי דהיינו שחלק החדר בגובהו לימא בפשיטות שחלק כל הבית בגובהו דאין כאן תוס' בנין כלל בעלייה ויש ליישב ודו"ק: תוס' בד"ה ראוין הללו כו' דכתיב ותהי עליו כו' עכ"ל וכיוצא דעליו קאי על ישראל שראה בלעם את ישראל שוכן לשבטיו אמר שראוי שתהא על ישראל רוח אלהים וק"ל: ע"ב גמרא ואיפכא אתמר ר"י כו' במהרש"ל כ"ל דאינו מגיה הדברים כו' אלא ה"פ אסברא כו' ור"ל אמר דאי להחזיר אסור משום דכבר מחל כו' ה"ה דאסור להוציא כו' עכ"ל והוא דחוק וכ"ל דודאי אינו מגיה הדברים אלא ה"פ אסברא לך דלא פליגי בלהוציא אלא בלהחזיר וה"ק ר' יוחנן כנס מוציא דכל כנס שרי להוציא כיון דאסור להחזיר הכותל אבל אי הוה שרי להחזיר הכותל הרי מלינו בכה"ג שהחזיר הכותל דכנס אינו מוציא ור"ל אמר דמלינו שפיר כנס אינו מוציא דסבר שרי להחזיר הכותל ובכה"ג כנס אינו מוציא ותו לא מידי וק"ל: סליק פרק חזקת הבתים

ח"א דף ס ע"ב התקושו וקושו קשוט כו' ביאורו (ספ"ב) [בפ"ט] דמליעא פ"ט:ת"ר כשחרב הבית באחרונה רבו פרושין כו' ויש לדקדק דמה הקשה להם א"כ לחם לא נאכל כו' ומים לא נשתה כו' דאימא כיון דא"א לאדם להיות מי זולתם לא היה אפשר להם לפרוש גם מהם משא"כ בבשר ויין דאפשר לחיות בזולתם דהיינו בלחם ומים גם מה שפרשב"ם דאפשר בפירות השיבו הפרושים שנפרוש גם מן הלחם הוא דחוק שהרי לא השיבו כלום דלמה לא הפרישו מתחילה רק מבשר ויין ולא פירשו גם מלחם וע"ק שאמר שלא להתאבל כל עיקר א"א שכבר נגזר כו' ופרשב"ם גזירת חורבן והל"ל שכבר נחרב הבית וע"ק פי' המקרא במארה אתם נארים וגו' לפי דרש זה וע"ק דהכי שיורי מעט שאמר הוא והביא ממה שאמר אם אשכחך וכי מי שאין לו בית לסוד ולעשות סעודה ותכשיטין ישכח ירושלים גם מי הכריחם להוציא זה הכתוב אם אשכחך וגו' מפשוטו שלא נאמר על כלל ישראל בגלותן רק על הלוים בשיכן שנאמר איך נשיר את שיר וגו' ועלה קאמר אם אשכחך וגו' כמ"ש התוספות בריש ע"ז ונראה שהפרושים ודאי ראו לעשות זכר בכל

דבר הנחסר לנו בהשגחה מאתו ית' ולא במקרה בעלמא ונפל להם ר"י כו' ור"י נמי הוה ידע שפיר דבדבר שא"א בלאו הכי ודאי דא"א לפרוש וכולה מדברי ר"י שא"ל א"כ לחם נמי לא נאכל דאפשר בפירות ופירות דז' מינין נמי כיון דאפשר בפירות אחרים ומים לא נשתה דאפשר נמי במי פירות ולפי שהוא פשוט לא הוצרך לאסוקי במלתא ובזה יתיישב קושית התוס' וע"כ שתקו שלא יכלו להשיב על אכילתם לחם וז' מינין ושתיית מי נהר וא"ל שלא להתאבל כל עיקר א"א שכבר נגזרה גזירה שהיה החורבן בגזירת שמים ולא במקרה וראוי לתת לב לזה וליתן זכרון כמ"ש ולהתאבל יותר מדאי א"א כו' אא"כ רוב כו' דכתיב במארה אתם נארים ואותי וגו' וה"פ דקרא במארה וקללה שאתם גוזלים ודאי שאתם נארים ונתקללים כיון שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה יש מהן שעוברין על האסור והגזירה וכיון שכן הוא הגזירה נעשית שלא כדין שלא לאכול ולשתות יין ובזה כיון שאין הגזירה נעשית כדינה אתם קובעים אותי מן הברכה כדאמרינן בפרק כילד מברכין כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה כאלו גוזל להקב"ה ומקיים דבעי הגוי כולו שיוכלו כולם לעמוד בה וכוונו ככולו ואמר כך אמרו חכמים סד כו' וסמך את כולם על קרא אם אשכחך וגו' דבפ"ק דע"ז נמי דרשוהו שהשם ית' ב"ה אמרו ואין מחובר למעלה שאמרו שם אין שחוק להקב"ה כו' דכתיב אם אשכחך ירושלים וגו' וכתבו התוספות שם פשטיה דקרא כך הוא אם אשכחך ירושלם וגו' תשכח ימיני מלנגן בכנור תדבק לשוני וגו' אם ארצה לשורר בפה וכו' והדרש ימאן זה משום דעד כאן מדבר בלשון רבים כי שם שאלונו וגו' איך נשיר וגו' וכאן כתב בלשון יחיד אם אשכחך וגו' ומטעם זה דרשוהו נמי הכא דאינו מחובר למעלה אבל הוא מדבר לכל יחיד מישראל שלא ישכח החורבן דודאי ענין השיר הוא אסור בגלותנו לכל ישראל בשוה כדאמרינן בגיטין בשיר לא ישתו יין אבל בדירת בית וסעודה ותכשיטי אשה אינן אסורין אלא לכ"א מישראל לפי דורו שיחסר מדירת ביתו וסעודתו ותכשיטיו זכר להשגחתו ית' ב"ה ולא שהיה במקרה ואמר סד את ביתו אמרינן בפרק שני שעירי בהנהו דשאלו לר"א מהו לסוד את ביתו א"ל מהו לסוד את קברו לא מפני שהפליגו בדברים אלא שלא אמר דבר שלא שמע מרבו לעולם ופירש רש"י לא שהפליגו כאדם המתכוין לדחות כשאינו יודע כו' אלא יודע היה אבל לא אמר דבר שלא שמע מפי רבו לעולם וקשה מ"מ תשובה זו אין ענין לשאלה ואין לך הפלגה גדולה מזו וכ"ל לומר לפי שיש דעות חלוקות במשנתין שאמרו אין מסיידין ומכיידין כו' ות"ל לא יסוד אדם ביתו כו' ולדעת ר"י אדם סד ביתו ומשייר כו' ור"א לא שמע בזה מרבו להכריע ואף שהוא בעצמו ידע לא רצה לאומרו וע"כ אמר בזה שיש להבין מדבריו • כדברי זה וכדברי זה דלדעת מי שאמר אין מסיידין כלל א"ל מהו לסוד את קברו דאמרינן בפרק מרובה מציינין את הקברות בסיד מפני אהל הטומאה והשתא קא"ל כשם שאין אדם מסייד קברו שיש לו בחייו כדאמרינן פרק המוכר פירות דבחייו אין שם אהל טומאה כך אין לאדם לסייד ביתו בחייו ונמצא שאין הבית מסוייד לעולם דכשמת ביתו של בנו הוא דאסור לסיידו גם הוא בחייו וכן לעולם ולמ"ד לשייר דבר מועט אמה על אמה כנגד הפתח דשם הוא נראה יותר לייפות כדאמרינן לעיל בנכסי הגר דבעי קנין אמה נגד הפתח גם מטעם זה ישייר אותה אמה כאלו אין לו קנין בה"ל ואין דעתו להיות תושב רק דלך גירות וזאת האמה היא עיקר הקנין והנוי אבל קראו דבר מועט בערך זכר לחרבן שהיה ראוי שנגזור על עצמינו שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין כו' אלא שאין רוב הצבור כו' וכן בענין הסעודה אמר דמשייר בה דבר מועט דהיינו כסא דהרסנא אין זה דבר מועט דרב פפא גופיה משמע פ' הדר דמחשיב ליה דיש לו ריח טוב אלא דגבי זכר לחורבן מחשיב ליה דבר מועט כמ"ש לעיל ואמרינן פרק הרואה המאריך על שלחנו מאריכין לו ימיו ושנותיו דלמא אתי עניא ויהיב ליה דכתיב המזבח ג' אמות וכתיב וידבר אלי זה השלחן וגו' פתח במזבח וסיים בשלחן ר"י ור"ל דאמרי תרוייהו כל זמן שבהמ"ק קיים מזבח מכפר על ישראל ועכשיו שלחנו של אדם מכפר הקושיא דהך קושיא דמקשה אקרא פתח במזבח וגו' הא איכא לאקשויי נמי אדשני וקאמר ועכשיו שלחנו של אדם מכפר מה טעם יהיה שלחנו מכפר במקום מזבח שהיה בזמן שבהמ"ק קיים וע"ק בשינוי לשון דקאמר במזבח מכפר על ישראל ובשלחן מכפר על האדם וה"ל לומר נמי מכפר עליהן וע"ק ליסנא דמאריך על שלחנו כו' ולא קאמר מאריך בסעודתו ויש לפרש לדעת ר"י מה שמשייר כל איש ואיש לפי מעלתו ועשרו ומחסר משלחנו הוא תחת הקרבת המזבח כמו שבאו הפרושים לימנע מטעם זה מכל דבר כמ"ש ולפי שיש לבעל דין לחלוק ולומר שילא שכרו בהפסדו דמה שממעט בסעודתו ומכפר בו כמזבח הכי מפסיד שממעט מתנות עניים שהיו באים אם היה מאריך בסעודה וע"כ אמר המאריך על שלחנו אף שלא אוכל ומחסר מסעודתו אלא שיושב בלא אכילה ומאריך בישיבה כאלו לא היה משייר דהשתא אין כאן הפסד העניים ואמר בתכשיטין דמשייר נידעא שהוא דבר מועט הוא כפי עשרו ופ"ק דגיטין אמרינן דגזרו על עטרות חתנים בזה ע"ש ובסוף סוטה אמרו דגזרו על עטרות כלות בפולמוס של טיטוס ע"ש ומסיים מדכתיב אם אשכחך וגו' בלשון יחיד דמשמע דלא איירי בשיר שהוזכר למעלה בלשון רבים אבל איירי בזכר לחורבן בכל עניני מעשים שזכר לכל איש ישראל לפי זמנו וערכו כמ"ש הרמב"ם התם שהאשה תשייר מין מתכשיטי הנשים של כסף ועורך השלחן מחסר מעט כו' ע"ש ופי' הכתוב הגם אם אשכחך ירושלם וגו' כי ידוע שאין אדם יכול לאמן ידיו רק בימין וכמ"ש וקשרתם וכתבתם מה קשירה בימין אף כתיבה בימין והיינו מטעם זה אלי ואנוהו דאין המעשה נאה במאל כמו בימין וקאמר אם אשכחך גו' בכל המעשים ולא אשייר הדבר מועט דהיינו האמה כנגד פתח ודבר א' לצורך סעודה ודבר א' מתכשיטי נשים תשכח ימיני בעשייתן ושיהיה נעשה ע"י שמאל שלא תהיה המלאכה נאה ויהיה כאן זכר לחורבן במה שנעשה בשמאל ואמר תדבק לשוני וגו' שאפשר שיזהר אדם בכל זה ואין כאן זכר שלא ירגיש האדם בזה ויתלה בדבר אחר וע"כ אמר תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי בלשוני בכל המעשים הללו שאני עושה ומשייר זה זכר לחורבן כו' ואמר מאי על ראש שמחתי והוא ענין שגזרו על עטרות חתנים וכלות כדאמרינן סוף מסכת סוטה ע"ש דהיינו ירושלים דדהבא ואמר אפר תחת פאר במקום תפילין ע"ש שהתפילין הוא כתר תורה כמ"ש בקדושין פרק האומר ובחורבן הבית ניטל כבוד תורה כדאמרינן בסוטה ע"ש ואמר זוכה ורואה בשמחתה כו' דודאי זכות גדול הוא למי שבא גם בדור הזה לא"י גם במותו וכ"ש בחייו כדאמרינן סוף כתובות אבל אמר המתאבל זוכה לדבר טוסף דהיינו לראות בשמחה דהיינו בבנינה וכן בבי"א: סליק פרק חזקת הבתים

המוכר את הבית פרק רביעי

דף סא תוס' בד"ה והתא שם כו' ועוד נראה לר"י כו' והיתה כותל ההיכל מלמטה ו' ומעלה כו' עכ"ל וכותל התא למטה היה ה' ומעלה דהשתא ניחא טפי דלא נקט התחתונה כיון שלא היה כותל היכל וכותל התא אמות שלמות ניחא ליה למנקט תיכונה שהיו שם אמות שלימות וק"ל: בא"ד והא דתנן במסכת מדות כו' ורובד שם כו' שורה בולטת דרובד היינו שורה כדתנן כו' עכ"ל משום דלשון רובד משמע רצפה כההוא דתנן בפ' טרף בקלפי על הרובד הרביעי שבהיכל וא"כ משמע דלמטה על רצפת התחתונה היה רחב שם ובקרא דהיציע התחתונה חמש באמה רוחב משמע דלמטה היה חמש משו"ה הוצרכו לפרש דלשון רובד הוא שורה בולטת כההיא דמסכת תמיד רובד למעלה על התחתונה דהיינו במגרעת ודו"ק: בא"ד דבית שני היתה יציע התחתונה שם והיה חלוק מבית ראשון כו' עכ"ל והא דתני התם התחתונה רחבה חמש ורובד כו' ע"כ בבית ראשון איירי דמייתי ליה התם מקרא דהיציע התחתונה ה' באמה כו' ע"ש וק"ל: ע"ב בד"ה אלא דקרו כו' לבירה נמי בית היינו כמו שקורין לבירה בירה קורין כו' עכ"ל מדבריהם נראה דלבית בלא בירה אין קורין בית אבל לבירה בלא בית קורין שפיר בירה אבל רשב"ם לא פירש כן שכתב דליכא דקרי לבית בית ולבירה בירה אלא כו' וקשה ליישב לדבריו לבירה נמי בית כו' ואפשר שהתוס' לא כתבו אלא על כל הספרים שלפניהם אבל בספרי רשב"ם לא היה כתוב לבירה נמי כו' אלא דלבירה קרו ליה בית כו' וק"ל:

חכמת שלמה

דף נט ע"א ר"ש בד"ה ור' אלעא כו' בביתי ור' זירא כו' הד"א:

דף ס ע"ב גמ' ואיפכא אתמר כו' נ"ב כ"ל דאינו מגיה הדברים ומשבש כל הגירסא דא"כ מאי אסברא לך דקאמר רבי יעקב ועוד אמאי איפך לדבריהם ואין לומר משום דתיקום רבי יוחנן כר' יהודה כמו שפירש רשב"ם דהא ריש לקיש נמי אית ליה כרב יהודה כדמסיק אלא הכי פירושו אסברא דלא פליגי כדקאמר דרבי יוחנן מיקל וריש לקיש הוא דמחמיר אלא איפכא הוא והכי קאמר רבי יוחנן אמר כונס ומוציא הוא דקסברו רבנן ולא להחזיר הכתלים וריש לקיש אמר דאי להחזיר הכתלים אסור משום דכבר מחל לבני רשות הרבים הוא הדין דאסור להוציא הזיזין והא מודית לי דשרי ה"נ שרי להחזיר הכתלים ודו"ק: ר"ש בד"ה מילר שבין ב' שדות שהחזיקו בו כו' כצ"ל: סליק פרק חזקת הבתים

המוכר את הבית פרק רביעי

דף סא ע"א תוס' בד"ה והתא כו' כעין שורה דרובד כו' כצ"ל: ע"ב גמ' לא צריכא דאיכא דקרו ליה לבית בית ולבירה בירה כו' כצ"ל ונ"ב אבל ברי"ף ורא"ש גרסינן דרובא ונ"ע: שם וחביני אילן קדמאי כלוס כו' דבי רבי חייא כו' כצ"ל: ר"ש בד"ה קמ"ל כו' הכי משום כו' הד"א: בד"ה ואי אמר ליה איגש לחבריה הס"ד: בד"ה בוסתני גנות הס"ד: בד"ה ופרדסים כרמים הס"ד: שם

דף סב בפרשב"ם בד"ה היכא דאיכא כו' ומצר יהודה מן המערב כו' ולוי לא הזכיר כו' ויהודה מצר מערב כנגד שניהן כו' עכ"ל נקט הכי לפי גירסת כל הספרים דהוה כתוב מדה"ל למכתב מצר שמעון כנגד יהודה ולא כתב כו' כמו שהוא בתוס' אבל לקמן כתב רשב"ם דאין כ"ל הך גירסא וכמ"ש גם התוס' וק"ל: **תוס'** בד"ה מדה"ל למכתב כו' אלא קאי אדיוקא דכי כו' אם מצר ראובן ושמעון מצד מזרח כו' ואצל לוי קרקע עולם כו' עכ"ל מצינן למימר הכא שפיר דמיצר ראובן לחוד מצד מזרח בכה"ג דפליגי לעיל ומודה רב דקנה כנגד הארוך כיון שלא מצא עוד מה למצור מצד מערב אלא דהך מלתא דקאי אדיוקא דמודה ביה רב דקנה נגד ראש תור ע"כ לא מצי איירי אלא בכה"ג דראובן ושמעון מצד מזרח ודו"ק: **בד"ה** כמין גא"ם פר"י מזרח ודרום כו' וק' לפי' דא"כ אמאי צריך למכתב כו' עכ"ל ק"ק דתקשי להו לפר"י אמאי קאי הך אבעיא דכמין גא"ם בתיקו לרב אסי דאמר אפי' בג' רוחות לא קני רק תלם א' ויש ליישב ודו"ק:

ע"ב בפרשב"ם בד"ה ה"ג וכי לא כו' ואמאי דקאמר רבא בהדיא חוץ ממיצר רביעי קאי כו' עכ"ל פי' ול"ג וכי מובלע לא אמרן אלא דליכא עליה כו' דלפי זה לא קאי האי ולא אמרן אאמאי דקאמר רבא בהדיא וק"ל: **בד"ה** מבי מר כו' הוה מוכיח בסופו כו' חצי השדה בכך וכך ממון ואותו שכתב בו כו' היה מפרש כו' רביע השדה עכ"ל דקדק לפרש דבההוא היה מפורש רביע השדה אבל בההוא דחצי השדה אין זה מפורש דיש לפרש פלגא דהוה ליבעא אלא דמוכח בסופו שכתוב בכך וכך ממון כשיעור חצי השדה ואף שהרשב"ם כתב לעיל דבקרקע לא אמרי' הדמים מודיעים שאני הכא דכתב הדמים בשטר לאודועי הדמים וק"ל: **תוס'** בד"ה איתמר להאי גיסא כו' אמר התם דפליג משום דהמע"ה דמספקא כו' עכ"ל פי' דמספקא לן הי מינייהו מוחזק וכ"א מהם המע"ה ולכך יחלוקו דע"כ הבכור לא יאמר שהוא מוחזק דא"כ ה"ל ראוי ואינו נוטל פי שנים וברא"ש ליתנא דהמע"ה אינו ע"ש ודו"ק:

דף סג בד"ה אין פחות כו' וי"ל דנותן רביעית הלוג או יותר אבל הגמ' כו' עכ"ל ר"ל כיון דע"כ נותן לו שיעור מה דהיינו רביעית הלוג או יותר דאל"כ מה מתנה היא וא"כ יבא למקבל מתנה טפי מרביעית הבור דהא רביעית הלוג יש לו ודאי והמותר ע"ז עד מחלית הבור יחלוקו ולהכי קאמר דהתלמוד אינו חושש להזכיר מה שיבא לו יותר מרביעית הבור כיון שאינו מגיע לרביעית הלוג ודו"ק: **בד"ה** ואמאי כו' דאפי' ר"מ מודה לדבר שאינו כו' והכא קתני כו' עכ"ל כנ"ל: **ע"ב** בפרשב"ם בד"ה האי מאן כו' דמסתמא לא הוי קני ליה לוקח אלא הרי הוא של מוכר להוצאת זיזין כו' עכ"ל הנהו הוצאת זיזין דנקט הכא לאו הנהו דקאמר רב זביד דהנהו מסתמא של לוקח הן ולא של מוכר עד דאמר ע"מ שדיוטא כו' דאל"כ לקמן דפריך לרב פפא ואי ס"ד לא קני במסתמא ל"ל ע"מ תקשי ליה נמי הכא לרב זביד ול"ל דזיזין דנקט הכא היינו הוצאת זיזין על הדיוטא ולא בחצר ודו"ק:

דף סד תוס' בד"ה ואי ס"ד בסתמא כו' וזה דחקו לרבינו שמואל לפרש דלא קאי כו' עכ"ל היינו מה שפי' רשב"ם לעיל בדברי רב דימי דסתמא לא קני וכשכתב לו עומקא ורומא קני ליה לגג היינו משום דאין סברא שהגג שבאמצע לא יקנה אבל לעיל דקיימינן לפי מה דס"ד דמסתמא קני כתבו דבחנם פי' כן דהא א"כ דקאי ארישא איירי בלא כתב כמו שכתבו התוס' לעיל ודו"ק: **ע"ב** בפרשב"ם בד"ה אלא לאו ש"מ כו' והא ליכא למימר דלרבנן איצטריך כו' עכ"ל וק"ק דאימא לר' עקיבא איצטריך למיתני הך סיפא דאי לא תני ליה ה"א דדוקא בטענת דריסת בית שאינה כ"כ טענה מעולה אית ליה לר"ע דבתר דעתא דלוקח אזלינן ולא בתר דעתא דמוכר אבל טענת דוושא שהיא טענה מעולה מהני אפי' במוכר וצריך הלוקח ליקח לו דרך ולכך אשמועינן הך סיפא בשדה דסבר ר"ע א"ל ויש ליישב ודו"ק:

דף סה תוס' בד"ה לא מכר כו' ואין להקשות אמאי נקט בגמ' ולא את הרחיים כיון דאפי' ר"א מודה כו' עכ"ל לפי הגירסא קמא במתני' דגרסינן לא את התנור ולא את הכירים כו' לא קשיא להו אמאי נקט להו ת"ק דר"א כיון דר"א מודה בכולהו דכן דרך התנאים דת"ק נקט אף דברים דלא פליגי אלא להך גירסא הכי קא קשיא להו כיון דנקט בברייתא ת"ק במלתיה תנור וכירים דלא מכר ור"א פליג בהו לא ה"ל למיתני שוב ולא את הרחיים דכ"ש הוא דלא מכר דבהא אפי' ר"א מודה דלא מכר ודו"ק: **ע"ב** בד"ה ליטור שחקקו כו' ודוקא שמים נופלים כו' אבל אם נפלו מליטור לקרקע כו' אם יש כבר במקוה כ"א סאה כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דאיירי שפיר בנפלו מליטור לקרקע ומקרקע למקוה ע"י המשכה ואיירי באין כבר במקוה כ"א סאה דליסגא דפוסל את המקוה ואינו פוסל המקוה לא משמע הכי דכיון דבכולה ע"י המשכה נמי הוי דינא הכי א"כ ה"ל למתני בהאי ליסגא ליטור שחקקו ולבסוף קבעו פסול להמשכת המקוה קבעו ולבסוף חקקו כשר להמשכת המקוה וכיולא בזה כתב הרשב"ם לקמן בשמעתין ע"ש ודו"ק: **בד"ה** הרי היא כקרקע כו' ולענין טומאה נמי מקבל הדבש טומאה אפי' כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר בזה כפרשב"ם דהדבש בטל לגבי כוורת אלא דאמרי' דלא בטיל והוה אוכל ולא בעי נמי מחשבה כדאמר רב כהנא בפ' הספינה וסמכו בזה ג"כ אראייתם דלעיל דומיא דפת לגבי תנור דלא חשיב הפת מחובר אע"ג דתנור הוא מחובר ה"נ לא ליחשיב הדבש מחובר בשביל הכוורת מיהו לפרשב"א שכתבו התוספות לעיל דכל תנור הוא מחובר ואפ"ה טמא משום דלא חשיב חיבורו חיבור כמו כוורת דהכא דאינו מקבל טומאה משום דהוה חיבורו חיבור גמור אין כאן ראייה כ"כ וי"ל דמ"מ הדבש לא הוי מחובר לכוורת טפי מפת לתנור ודו"ק:

דף סו תוס' בד"ה ושאני פשוטי כו' ואי דרשה גמורה היא דת"כ אמאי תיבעי ת"ל כו' עכ"ל יש לדקדק אמאי לא הוכיחו כן מדלעיל מיניה דקאמר למ"ד מסגרתו למטה היתה כו' דדרשינן השלחן הטהור מכלל שהוא טמא ואי הך דרשה דת"כ דרשה גמורה היא ל"ל האי קרא דהטהור וי"ל (כו'): **בד"ה** מכלל דשאיבה כו' ועוד אור"ת כו' אבל במקוה שלם כל מים שאובין שבעולם אין פוסלין כו' עכ"ל וההיא דיבמות דנתן סאה ונטל סאה דכשר ומוקי לה ר"י דוקא עד רובו מפר"ת דהיינו במי פירות ועיין באשר"י בפ' מרובה וההיא דליגור דפוסל מדרבנן לפר"ת צ"ל דלא היה שם מעיקרא מקוה שלם מיהו רשב"ם לא פי' כן בשמעתין שפירש דההיא דיבמות איירי שפיר במים וכן ההיא דליגור איירי שהיה כבר עשוי מקוה כהוגן ול"ל דלא ס"ל בהא כר"ת אלא דמקוה שלם נמי אפשר שיפסל ברובו ודו"ק:

דף סט ע"ב בפרשב"ם בד"ה א"ל מוכר שדה כו' דיקלא טבא הוא כלומר מן הבינונים כו' עכ"ל דליכא לפרש טבא ממש אבל בבינוני שייר לו כל הטובים ממנו דא"כ סתמא הל"ל בכל הדקלים דטבא מזה שהזכיר שייר לו אלא ע"כ דלא אמרינן הכי אלא בבישא ממש דשרי למקלייה דלא טעין קבא כפרשב"ם ודו"ק:

דף ע תוס' בד"ה ולימא ליה כו' לאו משום דליהוי מגו במקום עדים קפריך דא"כ מאי משני כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר כפרשב"ם דלא הוה מגו במקום עדים דהא עביד אינים למדחיה כו' דעיקר התירוץ חסר מן הספר דמאי דמשני ליה דכי אמר ליה נאנסו מי מצי כו' נמי ידע המקשה אלא דהוה ס"ד דהך טענה דהחזרתיו הוה כמגו במקום עדים אבל לפירוש התוס' ניחא דלפי סברת המקשה נמי לא הוה מגו במקום עדים מטעם שפרשב"ם ועוד כ"ל דחוק בפרשב"ם דמאי פריך רב עמרם לרב חסדא טפי דהא איהו גופיה קמבעיא ליה אי נימא מגו דאי בעי אמר נאנסו ותקשי ליה לנפשיה ולימא ליה שטרך בידי כו' וק"ל: **ע"ב** בד"ה מ"ד נשבע כו' כי הכא אין מוציאין מהן כו' בדבר הגבוי אדם מורים שבועה לבניו עכ"ל פי' פטורין ונשבעין שבועת יורשין דהיינו שלא פקדנו וכו' ועיין בהגהת אשר"י:

דף עא בד"ה אמר רב הונא כו' מאי קאמר רב הונא אע"ג דאמרי כו' א"כ מאי קאמר ואפי' לר' עקיבא כו' עכ"ל ק"ק בפשיטות ה"ל לאקשויי מאי קאמר רב הונא אע"ג כו' הא ודאי אי הוה ס"ל לרבנן דקונה ב' אילנות קנה קרקע משום דמוכר בעין יפה מכר טפי איצטריך ליה לאשמועינן בשייר שני אילנות דקונה קרקע ולא מכר בעין יפה וכן היא הקושיא בחידושי הרמב"ן ותירולם כמו שתרלו התוס' ויש ליישב דבריהם ודו"ק: **ע"ב** בפרשב"ם בד"ה דאם איתא כו' אבל לוקח אילנות אין לומר כו' עכ"ל לר' עקיבא ודאי בלוקח ב' אילנות נמי קנה לפרשב"ם אבל לרבנן דבלוקח אילנות לא קנה קרקע איצטריך למימר הכי דלא שייך ביה דאם איתא כו' דעביד אינים דזבין כו' דאי הוה שייך ביה האי טעמא הוה קונה קרקע אע"ג דאית להו לרבנן בעין רעה מכר כמו לר"ע דשייר ליה קרקע מהאי טעמא אע"ג דאית ליה בעין יפה מכר ודו"ק: **תוס'** בד"ה לימא ליה כו' ע"כ נראה לר"י כו' אבל גבי לוקח לא שייך למימר הכי מגו כו' עכ"ל ולענין דרך בור ודות הוה דינייהו איפכא משום עין יפה דמגו לא שייך התם וק"ל: **בא"ד** ולעיל משמע דאי לאו דרב הונא כו' אפי' לרבנן כדמסיק דאי נפיל הדר כו' עכ"ל פי' דלפום סברא דהשתא דאיצטריך ליה לר"ע וכן לפי המסקנא דלקמן דר"ש לדבריהם דרבנן קא"ל איכא למימר נמי הכי דעיקר מלתא דרב הונא לר"ע איצטריך ולא לרבנן אלא דלמאי דבעי למימר לקמן דרב הונא דוקא לרבנן וכ"מ דאי נפיל כו' קשיא להו שפיר ודו"ק: **בד"ה** מדנפשייהו כו' דא"כ מגופא דמתני' תיפשוט דר"ש דלא כו' עכ"ל ר"ל דלפום הסברא דפריך לקמן לר"ע משום כיון דמוכר בעין יפה מוכר אית לן למימר במקדים דהוי עין יפה כמו במתנה תפשוט ליה הכי ממתני' דע"כ דלר"ע כיון דמוכר בעין יפה מוכר הוי במקדים עין יפה כמו במתנה דנתן את כולן ור"ש לא ס"ל הכי וק"ל: **בא"ד** והשתא לפי' זה כו' ותימה דמשמע דאי לאו מלתא דרב הונא ה"א מוכר כו' אין לו קרקע כו'

חכמת שלמה

תוס' בד"ה ש"מ כו' ביטול מקח יש לכן כ"ב פירוש בכפל מדמיו כגון ק' בר' כן מסקנת הפוסקים:

דף סב ע"א ר"ש בד"ה מצר לו כו' עד המערב מצוייר ציור כזה **א** : **בד"ה** יקנה כו' של מזרח ומערב מצוייר ציור כזה **ב** : **בד"ה** היכא דאיכא כו' מצר מערבי קצר מצויר כזה **ג** : **בד"ה** מצר ראובן כו' דאתי למפלג ליה באלכסון מצוייר כזה **ד** : והוא סדין כזה **ה** : **בד"ה** סיים לו כו' מקרן לקרן שתי וערב מצוייר ציור כזה **ו** : **בד"ה** כמין גא"ם כו' שמיצר תחילת כל רוח כזה **ז** : **תוס'** בד"ה ומצר ראובן לרוחין תרין כו' מצויר כזה **ח** : **בא"ד** ראובן ושמעון ומיהו הוה אמינא דקנה כו' כנ"ל : **ע"ב** ר"ש בד"ה בסירוגין מהו כו' ובאלכסון מצוייר כזה **ט** : **בד"ה** חוץ ממצר כו' רביע הס"ד : **בד"ה** ולא אמרן כו' על פני שניהם מצויר כזה **י** : **בא"ד** אבל מובלע מצוייר כזה **כ** : **בד"ה** הכי גרסינן כו' דלא מובלע נמי קנה מכלל דכי לעצמו וקדייק כו' הד"א וכן צריך להיות : **בד"ה** מבי מר רבה הס"ד : **בד"ה** וכתוב הכי כו' מכירה הס"ד : **בד"ה** פלגא דאית כו' ממון ואותו כו' הד"א:

דף סג ע"א ר"ש בד"ה תנו חלק כו' בתוספתא דהך נבא אומר תנו כו' כנ"ל : **בד"ה** לטפיתי כו' הדעת אין פחות כו' לרביע אין פחות כו' הד"א : **בד"ה** בן לוי כו' או לזה או לאחר כו' כנ"ל : **בד"ה** אמאי מעשר כו' מקנה כו' כרבנן נמחק כרבנן : **ע"ב** ר"ש בד"ה שאם רצה כו' יתורא לעצמו כמו כו' כנ"ל והד"א : **בד"ה** אלא לרב פפא כו' מגרנא קני פלגא והכי כו' כנ"ל :

דף סד ע"א גמ' יתיב רבינא וקא קשיא ליה כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה ואי סלקא דעתיך בסתמא קני כי גבוה כו' פירוש בקונטרס אי כו' דבטורת בעי לקני רומא כו' ועוד דנפקא ליה כו' כנ"ל : **ע"ב** ר"ש בד"ה בין הריבין כו' בשוכן הס"ד : **בד"ה** אלא לאו כו' לרבנן דגבי שדה כו' כנ"ל :

דף סה ע"א ר"ש בד"ה כר' עקיבא כו' כר"ע דאמר ליה כו' כנ"ל : **בד"ה** דאי אתמר כו' חלקת הס"ד וכנ"ל : **בד"ה** שניכס כו' לעצמו את החיצון כו' נ"ב פירוש כגון מכר לו את הבור והדות כו' : **ע"ב** ר"ש בד"ה נגר בריח וקבוע בכותל הס"ד : **בד"ה** בין כך כו' שלא אמר הס"ד :

דף סו ע"א ר"ש בד"ה ר"א מטהר כו' תיקנו אלמא לר' אליעזר כו' היה לו להכשיר ואי רבנן כו' כנ"ל : **בד"ה** לעולם ר' אליעזר ס"ל כברייתא דליטור כו' כנ"ל : **בד"ה** ועוד כו' דליטור דר' אליעזר כו' כנ"ל : **ע"ב** ר"ש בד"ה ואליבא כו' כנ"ל :

דף סז ע"ב גמרא אבל לא העליונה ולא את העבירים ולא את הגלגל לא את הקורה ולא את שקין ולא את המרלופין ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין רבי אליעזר אומר כו' כנ"ל ונ"ב כן הוא בס"א : ר"ש בד"ה הממל ואת בתולת כו' מטלטלי הן ובגמרא כו' כנ"ל :

דף סח ע"א ר"ש בד"ה בהמה כו' כנ"ל : **תוס'** ד"ה אמר ת"ק כו' נ"ב שייך לעמוד שני : **ע"ב** גמ' ושל דגים ואמרי מאי כו' כנ"ל ונמחק הרי אלו נמכרין :

דף סט ע"א ר"ש בד"ה קנים המחולקין מפוצלין הס"ד : **בד"ה** אמר רב פפא כו' כנ"ל :

דף ע ע"א ר"ש בד"ה בשטר כו' האמנתו לנפקד הס"ד : **ע"ב** ר"ש בד"ה שטר כיס כו' דסנהדרין נראה כו' סבירא להו הס"ד והד"א : **בד"ה** דאמרי נהרדעי כו' נותן אחריות טפי מפלגא כו' כנ"ל והשאר נמחק : **תוס'** בד"ה מאן דאמר כו' אין גובין אבל אם מוחזקין כו' כנ"ל :

דף עא ע"א ר"ש בד"ה אמר רבא כו' ופטורים והך דאמרינן כו' כנ"ל והד"א ונמחק כל הג"ה עד להחזיר לו בשטר : **ע"ב** ר"ש בד"ה וקמתמה כו' קל והומר הוא ולגבי בור כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה מדנפשייהו כו' דאית לן למימר טפי כשמוכר אילן כו' נ"ב פירוש גבי הקדש הדומה למכר ודו"ק : **בא"ד** מכתב שדה דמשוייר כו' נ"ב פירוש שמכר אילן ושייר שדה דשדינן קרקע בתר האילן כגון גבי הקדש ודו"ק :

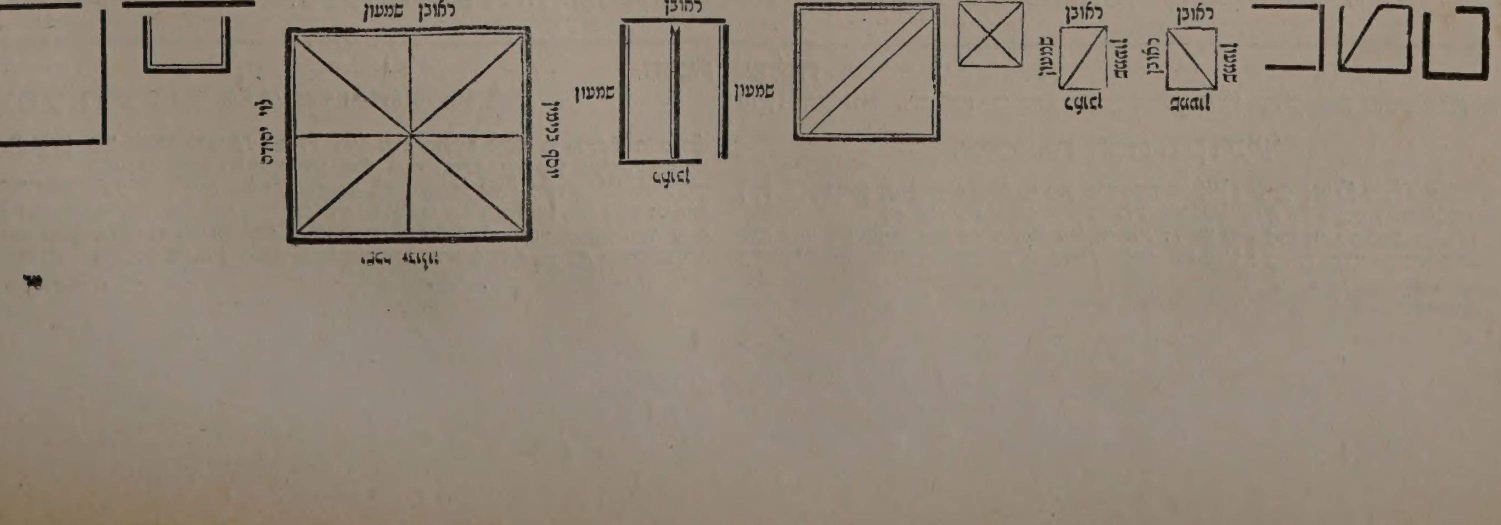

אע"ג דכשמכר אילן לא מכר כו' עכ"ל ק"ק דתקשי להו הכי למאי דמשני ר"ש דאמר כר"ע דאמר דשייר שני אילנות לפניו אין לו קרקע אלא מכר הקרקע אע"ג דכשמכר אילן לא מכר קרקע הצריכה לאילן ויש ליישב ודו"ק:

דף עב בד"ה מדמוכר בעין כו' אדקשיא לך מדר"ש לרב הונא תקשי לך דר"ש אדר"ש כו' עכ"ל אע"ג דבלאו רב הונא ה"א דאי נפלי לא הדר שתיל לה מ"מ בלאו רב הונא פשיטא לן לזרוע תחתיהן דמשייר לעצמו וא"כ לא יונקין משדה הקדש הן וק"ל: בא"ד אבל אי אמרת דאי נפלי לא הדר שתיל להו אע"ג דר"ש כו' עכ"ל ולפ"ז צ"ל הא דפריך לעיל מדר"ש דאמר מה טעם הואיל כו' לרב הונא דהוה ידע שפיר דאתא רב הונא לאשמועינן דאי נפל הדר כו' כפרשב"ם ולא כמ"ש התוס' מדמסיק בתר הכי דאי נפל הדר כו' משמע דעד השתא כו' היינו לזרוע תחת האילן כו' ודו"ק: ע"ב בפרשב"ם בד"ה שהוא שדה כו' הוא לו שדה אחוזה ויחזור לו ביובל אבל הקדישה ואח"כ מת אביו ס"ל כו' עכ"ל וזה החילוק יש בין שדה מקנה לשדה אחוזה כו' ששדה מקנה חוזרת לבעלים ביובל ואינה מתחלקת לכהנים אבל שדה אחוזה מתחלקת ביובל לכהנים וכפרש"י בחומש אבל מה שפרשב"ם לחלק בין שדה מקנה לשדה אחוזה לענין פדיון דלשדה אחוזה דמיו קצובין בית זרע גו' ולשדה מקנה פודין בשוה רש"י בחומש לא פירש כן ופלוגתא היא במסכת ערכין בפרק יש בערכין ע"ש: סליק פרק המוכר את הבית

פרק המוכר את הספינה

ח"א דף עג ע"א אישתעו לי נחותי ימא האי גלא כו' · אף כי באמת אין להכחיש פשטי הדברים כמ"ש יורדי הים באניות עושי מלאכה במים רבים המה ראו מעשי ה' וגו' ותרומם גליו יעלו וגו' מ"מ יש כאן דברים בגו בענין גליתא דטרא וטעם להצלת הספינה אלו שמות דנקט וטעם לג' מאה פרסי גם רחוק מענינו שיאמר גל לחבירו למשטף לעלמא ותשובת גל השני פוק חזי גבורתא כו' שאין לכן רצון ובחירה והנראה כלפי שאמרו בסוף יבמות דאמר רבי עקיבא דף של ספינה נזדמן לי וכל גל וגל שבא עלי נענעתי לו ראשי מכאן אמרו חכמים אם יבואו רשעים על אדם ינענע לו ראשו ויש לעיין מאי מכאן אמרו כו' מה ענין זה לזה וביאורו שאמר הכתוב כל משבריך וגליך עלי עברו וגו' דימה הכתוב הצרות והגלות שבאו עלינו מהרשעים לגלי הים ואמרו בילמדנו כמשלו ישראל לחול שנאמר והיה מספר בני ישראל וגו' ונמשלו העכו"ם לים שנאמר הוי עמים רבים כהמות ימים והם מתייעצים על ישראל והקב"ה מתיש כחם וע"כ אמר ישעיה והרשעים כים נגרש מה הים הגל הראשון אומר אני עולה ומציף כל העולם כולו כיון שהוא בא לחול הוא כורע לפניו ואין הגל הב' לומד מן הראשון כך פרעה נתגלגל על ישראל ואפילו הקב"ה וכן עמלק וכן סיחון כו' ואין א' למד מהראשון ולזה ע"פ דמיון זה אמר מכאן אמרו כו' דנותנין לו לרשע דין גל להיות האדם נכנע מלפניו בהכנעת ראש וע"ז אמר אישתעו לי נחותי ימא שהם יורדי הים הגלות כמ"ש שהדמיון בגלות כספינה המטורפת בים והגלים עברו עליו והיינו האי גלא הרשע שבכל דור שבא להטביע לספינה דהיינו ישראל המטורפין בגלות כספינה המטורפת בים: ואמר דמתחזי בגל הסוה כי נליתא כו' הוא הראש והשר של מעלה של אותה אומה דדמיונו כראש היסודיי שהוא לבן כמ"ש פרק הפועלים בעובדא דרבי חייא דמתחזיא ליה מלאך כדוכא דנורא ואמר מחינן ליה כו' דאין לנו להשען כ"א על אבינו שבשמים והיינו אלות' דחקיק כו' כי זאת ההבטחה הכתובה בספר תורת משה בגל הראשון שעבר עלינו שהוא פרעה שאמר הש"י אהיה אשר אהיה שהבטיח לנו אהיה עמכם בצרה זו ואשר אהיה עמכם בכל צרה וי"ה הוא השם אשר עמנו בגלות כמ"ש כי יד על כס י"ה שאין הכסא והשם שלם עד לעוה"ב וה' לבאות הוא השם הגואל מכל צרה כמ"ש גואלנו ה' לבאות שמו וגו' והזכיר שם ב' המורכבות שבי דומם ובואי בחושך בת כשדים ועתה שמעי זאת עדינה היושבת לבטח ואמר אמן בזכות האמונה שעמדה לנו בגלות ואמן ברכת אמן יש"ר כדאמרינן בסוטה אמאי קאי עלמא כו' ונייח לנו בזה הגלות וק"ל: אמר רבב"ח אישתעו לי נחותי ימא הם יורדי ים הגלות בין גלא לגלא היינו בין צרה לצרה וכל רשע שנתגלגל על ישראל עד בוא שני אחריו נתן שיעורו כפי מזלו שיעור המזל ל' יום שהוא ג' מאות פרסי מהלך אדם בינוני כל יום כמו שמצינו בגל א' פרעה שהיה מזלו טלה ומזל כ"כ אריה ואמר רומא דגלא ג' מאה פרסי רמז למלכות אדום שיש לו ג"כ מזל בשמים ושר של עשו ונמשכה מלכותם הרבה מכל הגליות ואמר חדא זימנא הוה אזילנא כו' ע"פ מ"ש פ"ק דע"ז ל"ב קרבי עבדי רומאי בהדי יונאי ולא יכלינהו להו עד דשתפינהו לישראל בהדייהו והכי אתני בהדייהו אי מינן מלכי כו' מנייכו אפרכי כפו להו כ"ו שנין קמו בהימנותהו מכאן ואילך אשתעבדו בהו מעיקרא דרוש נסעה ונלכה ואלכה לנגדך ולבסוף דרוש יעבר נא אדוני לפני עבדו ביארו כי מלכות רומי שהיא אדום אין לה ממשלה כ"א לפי זכות וחובת ישראל כמו שנאמר והיה כאשר תריד וגו' ולאום מלאום וגו' ולזה אתני בהדייהו אי מינן מלכי כו' שמתיהן שוין במעלה א"א ולכך הוצרכו להשתתף בהדייהו ישראל לנצח היונים וע"פ מ"ש כי מעשה אבות סימן לבנים שאמר עשו ואלכה לנגדך בא להשתתף עם יעקב לנצח היונים אך יעקב ראה שא"א כן ואסור להשתתף עם העובד כוכבים אלא כ"א ישעבד בחבירו שיעבוד גמור כדכתיב ורב יעבוד צעיר שאין לו הכרע וע"כ אמר לעשו יעבר נא אדוני לפני עבדו לפני בזמן שיהיה עשו קודם האדון ויעקב העבד ואח"כ יהיה יעקב האדון ועשו העבד כדאמרינן בב"ר מי תופש אחרינו א"ל ואח"כ יצא אחיו והוא שאמר דמעיקרא אזלינא באורחא בשוה כמ"ש ואלכה לנגדך ודלינן גלא של רומא לומר לנו אי מינייכו דהיינו כדברי עשו עד דחזינן כו' הוא כפי שראה יעקב הגלות ואמר לו יעבר נא אדוני לפני וגו' ולא רצה לשתתף עם העובד כוכבים כי מרבעתיה דכוכבא זוטא כי מזלו קטן שבקטנים כדכתיב הנה קטן בגוים נתתיך אבל לפי חובות ישראל ראה מלכותו נמשכת והוה כי מבזל כו' דימה הצרות והגלות המפוזרין בכל דור ודור לאין מספר לפיזור מ' גריוי דחרדלא שהוא דבר מר לאכול כמו שהצדיקים זורעין צדקה כן הרשעים זורעין דבר מר בעולם כמ"ש זורע עולה יקצר ואי הוה דלינן טפי ליטתף עמהן הוה מקלינן מהבליה ח"ו היינו כליה בגלות כמ"ש בחורבן בית שני שלא היו רוצין להיות נכנע ולהיות עבדים עי"ז נחרב הבית אבל בהיותינו אח"כ נכנע לעשו לעבד כדברי יעקב אבינו וכמ"ש בריב"ז והרבה מחכמי ישראל שנתרצו להיות נכנעים למיסים ובזה היה הצלה וריוח מעט בגלותינו זה המר: ואמר רמא ליה גלא קלא לחבריה כו' · כמ"ש תהום אל תהום קורא גו' בכל דור ודור עמדו עלינו כו' והוא כמ"ש במדרש ילמדנו דלעיל שאין גל שני לומד מן הראשון כך הרשעים אין למדין מלפניהם ובאים כ"א לכלות ולשטף את העולם וישראל ואמר פוק חזי גבורתא כו' כדאמרינן האל הגדול הגבור הכי גבורתו שמציל שה אחד בין ע' זאבים ולזה אמר מלא חוט חלא כו' הם הצדיקים שנמשלו לחול והם מצילין את הדור כדאמרינן בפרק קמא אספרם מחול וגו' אלא הכי קאמר אספרם מעשיהם של צדיקים מרובין על אחת כמה וכמה שמגינים וק"ל: לדידי חזי לי הורמין בר לילותא כו' · ופרש"י והאי עובדא להודיע לדקת של הקב"ה שמרחם על הבריות כו' · עכ"ל ע"ש והוא דחוק דא"כ כל הסיפור מלתא דלא לריכי דלא הל"ל אלא דחזי ליה בין הבריות ויראה שהכונה בזה כלפי מ"ש שהשטן הוא הילה"ר הוא המלאך המות ואמרו בפ"ק יורד ומתעה ועולה ומסטין ויורד ונוטל נשמה וזה הורמין הוא מנוגדא של שטן ומתחלה הוא מתגרה ביותר טובים כמ"ש כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו והוא שאמר שמתחלה הוא מתגרה באומה הישראלית להתעותם וז"ש דהוה קא רהיט אקופיה דשורא כו' חומה הוא רמז על התורה או על כ"י כמ"ש פרק האשה וביומא על פסוק אני חומה וז"ש שהיה מתגרה בשיני החומה דהיינו במקום שאינה חזקה כ"כ כי יסוד החומה היא יותר חזקה והיינו אי תורה קאמר שהיה מתגרה בד"ת בדבר שאין בו טעם מפורש כגון שעטנז ופרה אדומה שא"ה והשטן מונין כו' ואי פי' חומה כ"י היה מתגרה בבני אדם שאין חזקים הרבה באמונה ובדקי הסכל ואמר דרהיט פרשא כו' הוא רמז על לדיקי ישראל שכלו במצות הקב"ה כסוסים הללו כדאמרינן בפרק חלק שא"ה את רגלים רצת וילאוך ואיך תתחרה את הסוסים וגו' וז"ש דלא יכיל ליה האי הורמין להתעות את ישראל כי המצות והתורה מגינין עליהם שלא ישלוט בהן יצר הרע ואמר כיון שלא יכול הלך להתגרות בא"ה וז"ש דהוה מסרגין תרתי חיותא פרש"י ב' פרדות הוא רמז על ב' מלכיות ואומות שהיו מושלים ומתגרות זו בזו ע"י השטן וע"ש שהפרד הוא פסול דימה האומות לפרדה כמ"ש באגדות דסבי דבי אתונא וכמ"ש בדניאל לעת קץ יתגרה מלך הנגב ומלך הצפון זה בזה וז"ש שהיו מסרגין מוכנין למלחמה זה על זה וקאמר דקיימן אתרי גשרי דדונג כו' הוא רמז

שמקום שמידתן לכלייה כמ"ש כהמס דונג מפני אש יאבדו רשעים מפני אלהים ואמר דשוור מהאי להאי דהיינו להתגרות זה בזה ולפעמים ינלח זה ופעמים זה כמפורש בדניאל ואמר דהוה נקיט תרי כסי דחמרא כו' הוא רמז לכוס התרעלה שישתו העובדי כוכבים לעתיד כמו שהעיד ישעיה הנביא וכדאמרינן פ"ק דסוטה וז"ש לב' מלכיות ואומות הללו שיהיו שולטין ליעות המשיח כמו שהעיד דניאל נקיט השטן הזה תרי כסי דחמרא של כוס התרעלה שיהיו כלין ליעות המשיח ואמר שלא נטפו מהן לארעא הוא רמז על כליון ופורענות גמורה שיבא עליהן ע"ד ימלו ישתו כל רשעי ארץ דהיינו שלא ישאר בו כלום ואמר דאז יעלו שמים דהיינו כמ"ש שיהיו שמים חדשים וארץ חדשה ואמר דאז שמעו בי מלכא דשמיא מה שהוא מתגרה בלדיקים להתעותן ולא יכיל להו וקטליניה לשטן כדאמרינן בפרק החליל שלעתיד נדמה ללדיקים כהר וגם בעיניו יפלא היאך היה אפשר ללדיקים לנלחו ויהרוג אותו הקב"ה דהיינו שלא ישלוט בם עוד ילה"ר וכמ"ש ואת הלפוני ארחיק וגו' בב"י א"ס: ע"ב לדידי חזו לי אורזילא כו' · יש לפרש הרמז על יהושע שנמשל לראם וקרני ראם קרניו ואמר בר יומיה כי בתחלת מלכותו נתגדל לכבוש ל"א מלכים ולנגחם בקרניו ואמר כהר תבור והר תבור ארבעין פרסי כו' כך היא הגרסא הנכונה וכ"ה בזבחים פרק ולד חטאת והוא רמז על הנס הגדול הנעשה ע"י שעמדה החמה כיום תמים והיה נראה גם זה אף במקומות רחוקות כהר תבור שהוא נראה בכל ארץ ישראל בראש הרים ורמז מ' פרסי הר עלייתו וירידתו מלד אחד מהלך כ' פרסי כן היה שיעור נס זה מהלך כ' פרסי דהיינו מ"ח שעות כדאמרינן פרק אין מעמידין לרשב"ן ואמר ומשכיה דלואריה כו' לואר נאמר על העיקר והחוזק והוא רמז על חיל ישראל שהיה ג' פרסי על ג' פרסי או על ירושלים הנקרא לואר כישעיה עד לואר יגיע: במגדל דוש לואריך וכדלקמן ירושלים קמייתא ג' פרסי כו' · ואמר ובי מרבעתא דרישיה פרסא ופלגא כו' הוא רמז על דגלו שהיה מחזיק פרסא ופלגא כי כל דגל היה מחזיק כן מראשיתו עד מחנה שכינה שהיה באמצע וסיים רמא כופתא כו' הוא רמז לנס הנאמר ביהושע והיה כנוח כפות רגלי הכהנים וגו' ומי הירדן יכרתון ודו"ק: לדידי חזי לי הסיא אקרוקתא כו' · יש לפרש בזה כמו שראה דניאל המלכיות המושלות בעולם כחיות רעות כדוגמא זו ראה רבב"ח המלכיות מבית שני עד ביאת גואלנו בב"י ואמר דחזי אקרוקתא רמז על מלכות יונית וע"ש חכמת יונית נקרא לפרדע וכמה הוה שיתין בתי כמו שפי' התרגום שתים המה מלכות וגו' הוא מלכות אלכסנדרוס מוקדון ואמר דאתא תנינא ובלעה הוא מלכות אדום שבלעה מלכות יון ומוקדן וקראה תנין ע"ש נחש הקדמוני וע"ש כעשו עמנו שהחריבו בהמ"ק וכתיב כי חמת תנינים יינם: ואמר דאתא פושקנצא כו' הוא עורב נקבה והוא מלכות ישמעאל שהוא עשה מלד אמו הגר ובפרק החובל אמרו לא לחנם הלך זרזיר אצל עורב דהיינו ישמעאל אצל אדום ואמר דסליק לא"י וכבשה ויתיב שם באילנא דהיינו בזכות אברהם שהבטיחו והפריתי אותו וגו' ונתתיו לגוי גדול שאברהם הוא אילנא דחיי ע"ש אם יש בה עץ וע"ש ויטע אשל בבאר שבע ואמר חזי כמה נפיש זכותיה וחיליה דההוא אילנא דויטע אשל דעוד זכותיה והבטחתו נטויה ובידו א"י ורוב הגולה עד בוא יום הגאולה בב"י א"ס: הוה קא אזלינן בספינתא חזינן ההוא כוורא כו' · מבואר על המעשה המן שאמר דקאזלינן ר"ל שהלכנו במקום סכנה כדלעיל וחזינן ההיא כוורא כו' המן שהפיל גורל על החדשים עד מזל אדר שהוא מזל דגים שרלה לבלוע ישראל כדג הזה כדאמרינן בתרגום דמגילה ואמר דאכלה עינא באוסיה הוא משל ורמז על מרדכי שהיה שפל בעיניו כנאמר ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי וגו' וע"י תפלת מרדכי דתוהו מיא דהיינו שנדחה ממקום רביתיה וגדולתו עד שנעשה כלה ותבוב נינייה שיתין מחוזי הן כל חיל עם ומדינה הלרים עלינו ואכול מיניה ס' מחוזי הן עם יהודים שם שנקמו במבקשי נפשם ושללם בזזו ע"ד ואכלת את כל העמים ונקט ס' כן דרך התלמוד כמ"ש התוס' פרק החובל גבי שיתין תיכלי מטו כו': ואמר ומלאו מחד גלגלא דעיניה כו' · ר"ל כמ"ש בתרגום שנתן עיניו בחד גלגל המזלות למלוא לישראל מזל רע שהוא אדר אבל נהפך המזל ההוא שמלאו ממנו שלשה מאה גרבי דמשחא הוא רמז על ריבוי השמחה אשר באדר וע"ד ליהודים היתה אורה שמן וגו' ואמר וכי הדרן לבתר י"ב ירחי כו' ר"ל כי בכל שנה ושנה מנסרי מגרמי' כו' ר"ל בגרמתו שנעשה נס זה לישראל קיימו וקבלו עליהם בכל שנה למבני הנך מחוזי שהלם להחריב ולשמות בו ביום בכל שנה וק"ל: חזינן ההוא כוורא דיתבה ליה חלתא אגביה וקדחא כו' · יש לפרש קרוב לענין דלעיל וכבר ביארנו כי ימי הגלות דומין להולך בספינה בעמקי מלולות ים הגלות ואנו נגולין כספינה המטורפת בים שהיא נגולת בתפלה וברחמי שמיא כדאמרינן הספנין כולן חסידים ואמר חזינן ההוא כוורא כו' הוא מזל דגים חדש אדר כי פניו לימי הגשמים שעברו ואחוריו ליעות החמה לימי ניסן לימי הגאולה ובדמיונו במלכות מדי שנחו ישראל בגלותא ויתבי ליה חלתא אגבי' וקדחא וכו' ר"ל דנמח לנו ההוא מזלא שהוא סמוך לגאולת ניסן אגביו וע"כ הוה סברינן דיבשתא הוא וליכא גלות וסלקינן ואפינן כו' שנתערבו ישראל בין הגוים כאלו אינן בגלות ונהנו מסעודתו של אחשורוש וכד חם גביה אתהפיך כו' כי ימי ניסן שהוא גב של אדר אתהפך לחמה עזה עד שנתחייבו ח"ו ישראל כלייה בו שנאמר ויקראו סופרי המלך בחדש הראשון וגו' ואי לאו דמקרבא ספינתא כו' שחזרנו לשוב לספינתא ונגלות ולשוב בתשובה שלימה כמו שעשו מרדכי וסיעתו הוה טבעינן ח"ו אז בים הגלות וק"ל: וסגאי ספינתא בין שילא כו' · נ"ז בענין דלעיל שהיה הולכת ספינתנו בגלות בימי המן במזל אדר שהוא דגים בין שילא כו' שהוא סנפיר המכרית המים או ע"ש כליון דשילי הוא תרגום של כליון דהיינו בין כליין לכליין ונקט ב' שילי אם להאבד הספינה ולהכרית ח"ו אם להגלל ישראל ולהכרית עמלק וזרעו ואמר שהיתה הספינה הולכת ומטורפת בסכנה זו דרך ג' ימים ולילה כנאמר וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום וגו' איהו בזקיפא רמז להמן שעלה למעלה אז ואנן בירידה וזה לסימן נרע לו לבסוף איהו בזקיפא שנתלה המן על העץ ע"ד מאן דאית ליה זקיפא כו' ואנן בשיפולא כי מרדכי ניצל מן הזקיפא ודו"ק: חזינן האי ליפרתא דקאים כו' · סכונה בזה שיש לתורתנו נגלה ונסתר והתורה נקראת ליפרתא שהוא עוף טהור כמ"ש בפרק שתי הלחם השמר לך ושמור נפשך וגו' כל המשמר תורתו נשמתו משתמרת תנא דבי ר"י משל לאדם שמסר לפור דרור לעבדו אמר כמדומה את שאני נוטל איסר בדמיה נשמתך אני נוטל ממך וע"ש פטפוט קול חכמת התורה כמ"ש במלורע שהביא קול מן לפרים על קול מלורע לומר שיבא קול תורה ויכפר על עון לשה"ר ואמר שהיה עד קרסוליה במיא היא חכמת הנגלה שהיא לתחתונים שדימה אותה למים בכ"מ ורישיה דהוא הנסתר מגיע לחכמה עליונה עד לשמים שהיא מעשה מרכבה ואמר דליכא מיא בהך חכמה עליונה כמ"ש בד' שנכנסו לפרדס כשאתם מגיעים לאבני שיש טהור אל תאמרו מים ואמר ובעינן ליחות לחכמה התחתונה לאקורי נפשן כי היא נמשלה למים כמ"ש ואמר שאל תהיה חכמה ההיא קלה בעיניך דנפק ב"ק ואמר אל תחותו הכא בלי קבלת רב ותלמוד אתכם דנפלה חלינא לבר נגרא כו' הת"ח הוא הנקרא נגרא ובר נגרא כדאמרינן בעלמא וכדאמר נמי דמחו ליה מאה עוכלא ור"ל דנפלה ליה ספיקא וקושיא במלתא זה ז' שנין ואמר דלא מטי אכתי אארעא שלא יוכל להגיע על אמתת הענין לא משום נפישות מיא ר"ל ריבוי הענין אלא משום חריפות ועומק הענין שלא יוכל לבוא לשורש הענין האדם אשר אינו בקי בו דהיינו משום דרדיפי מיא והענין רמז על יהושע כמ"ש בתמורה שא"ל משה בשעה שנפטר שאל ממני כל הספיקות כו' ותסיק תשש כחו של יהושע ונשתכחו ממנו ג' מאות הלכות ונולדו לו ז' מאות ספיקות והוא כמו שאמרו בנדרים דפלפול של תורה לא ניתן רק למשה לחוד אבל הוא בעין טוב נתן לישראל גם פלפול החכמה לקבל ממנו וע"כ לא יבא אדם לשורש ועומק הענין בלי רב המלמדו פלפול כמו משה ליהושע וק"ל: הוה קאזלינן במדברא וחזינן הנהו אווזי כו' אין להכחיש הדברים כפשטן דכבר ניבא יחזקאל כי לעתיד ילכו ישראל גם כן במדבר ויכלה הש"י ב"ה הפושעים מהם דכתיב והבאתי אתכם אל מדבר העמים ונשפטתי אתכם וגו' כאשר נשפטתי את אבותיכם במדבר וגו' וברותי מכם המורדים וגו' אך יש לעיין בפרטי הדברים שפרש בעופות אווזי ומה ענין דלי לי גדפא כו' גם מה שפרש"י עתידין ליתן עליהם את הדין שבחטאתם מתעכב משיח ויש להם לער ב"ת הוא דחוק והנראה כלפי מ"ש פרק הרואה הרואה אווז בחלום יצפה לחכמה שנאמר חכמות בחוץ תרונה מזה למדנו שיש לקול ולפלוף אווז דבר חכמה ואמרינן נמי בסוטה רב הונא בטיל זמרא קם מאה אווזי בזוזא ולא מבעי רב חסדא זלזל בה אי בעי אווז בזוזא ולא אשתכח תלה אווז בשיעור הזוז כמ"ש בחולין אווז בזוזא כיאה דידה בד' כוונתו בזה דאין לקנות האווז יותר משוייה זוזא ואווזא חושבן דדין כחושבן דדין והכיאה אשר שם מקום שהקול יולא ממנו שוה ד' כי היא מקום ומקור קול החכמה והפטפוט כמ"ש ולזה אמר רב הונא בטיל זמרא שהוא קול האיסור כי הקול יהיה לאדם ללמוד החכמה וע"כ זכה לקול החכמה דקאי מאה אווזי בזוזא והסיפך רב חסדא זלזל בזה וקיים קול האיסור וע"כ נתייקר האווז יותר מכדי שוויה דאפילו בזוזא לא משתכח ולזה לעתיד שתרבה הדעת והחכמה כי כולם ידעו דעת ה' מקטנם ועד גדולם וילכו במדבר כמו אבותינו להשיג שם במושכלות ואמר שיתן להם הש"י ב"ה אווזים לאכול בהם דבר רוחני ושכלי ע"ש החכמה למי שזכה כמו שניתן ללדיקים השליו במדבר לאבותינו שהפליגו בו בפרק י"ה בשומנן דהוי כלפורתא מותבינן לה במנורתא ותפח והוה מלא כו' ·

חכמת שלמה

דף עב ע"א ר"ש ד"ה אי רבנן כו' נ"ל ואי רבנן כו' : בד"ה אלא פשיטא כו' לרב הונא ומתכוין להעמיד כו' מקדים קרקע ולעיל כו' כנ"ל והד"א : ע"ב ר"ש בד"ה בשדה אחוזה כו' נ"ל בשדה אחוזה כו' : בד"ה לכדרבי מאיר כו' טפי לרבויי אלא לאו משום כו' כנ"ל והד"א :

סליק פרק המוכר את הבית

המוכר את הספינה פרק חמישי

דף עג ע"א ר"ש בד"ה האנתיקי כו' האחין אבל כו' הד"א : בד"ה פוק חזי כו' אין לך רשות ללאת כנ"ל : ע"ב ר"ש בד"ה הי"ג כו' דרכו של סד להיראות כו' כנ"ל : בד"ה ודחוהו מיא

על שם נהרא דמשחא דחזא מתותייהו הוא רמז לתענוג נפשי ורוחני כמ"ש בתענית דהראו לו לר"א בן פדת י"ג נהרי דמשחא כו' · וה"נ נהרא דמשחא של אוות הוא רמז למושכלות ותענוג נפשי ואמר רבב"ח שהיה מן החכמים אית לי זכייה נמי בגווייהו ליהנות ולזכות מהרוחני ההוא ואמר דחד דלי לי כו' ר"ל דהראו לו דאין הדבר תלוי בחכמה בלבד רק גם במעשה כמ"ש לא המדרש עיקר אלא המעשה וכלי המעשה העיקרים הם הידים והרגלים וע"כ חד דלי גדפא שאדלה ידי במ"ע וחד דלי לי אעמא שאדלה רגלי להלוך בדרך טובים כי אתא לקמיה דר"א אמר עתידים ישראל ליתן עליהן הדין כמו שניבא יחזקאל ונשפטתי אתכם וגו' כי רבים מישראל שלא יזכו למעשים טובים והם הפושעים והמורדים שזכר והקב"ה ישפוט אותן על אכילתן האווזים לתאוותן כמו ששפט את אבותינו בשליו אותן שאכלו אותו לשם תאוה יתירה וק"ל : **ואתלוי** בהדן ההוא טייעא כו' הקושיא בכלל הענין לפי פשוטיה למה לא נתגייר זה הטייעא אחר שראה כל המעשים וידע מהן ככר גם שהנראה רחוק שיטעה רבב"ח בזה שלא ראה הלילית גם קשה מה טעם לא הוה מסתגי ליה במה דשקיל מידי מינייהו וענין ספור שראה סיני בצורה זו ושמע קול כל ל' יום משה כו' גם מה שפי' רשב"ם שנשבעתי על הגלות הוא דחוק שלא מצינו שבועה על הגלות שיהיה לעולם ובהאי קרא אדרבה מפורש בהיפך שאמר כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי וגו' נשבעתי מקצוף עליך וגו' והתוספות בהך דועכשיו שנשבעתי מי מיפר שכתבו ותימה דאמאי אין הקב"ה מיפר לעצמו כו' ודרשינן באפי נשבעתי ומוזכרני בי אלמא שהוא מיפר לעצמו ואההיא קשה היאך מיפר לעצמו כו' עכ"ל אין מקום לתמיהתם דלא קאמר באפי נשבעתי ומוזכרני אלא שמתחרט אני ושואל אני על נדרי להתירו וכן פרש"י בחגיגה אההיא דהיתר נדרים גם עוד פרטי הדברים במאמר הזה הם תמוהים ואין להאריך בהם ויבואו בביאור הענין : **והכונה** שאמר רבב"ח דאזלינן במדברא היינו בדרך התבודדות ואיתלוי לן ההוא טייעא לפי הנמשל הוא חכם בחכמת התורה ולפי המשל הוא חכם בחכמת הטבע כמו הטייעא : ואמר **דהוה** שקיל ומורח כו' · כי המעלה העליונה בחכמה הנאמר במשיחנו הוא שנאמר בו והריחו ביראת ה' ולא למראה וגו' ואמרינן בפרק חלק דמורח ודאין דאינו בריח ממש אבל מעלה יתירה יהיה בו כאלו יבין הדברים בריח והוא שאמרו לפי שמעלות הדיינין בז' מדות שאמר יתרו למשה ולא מצא בהן רק ג' שהן צדיקים חכמים וידועים אמר שיתר על הז' מדות יהיה במשיח ה' מדה שמינית שהיא דמורח ודאין כמ"ש בו ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה' והריחו ביראת ה' וגו' היא מדה ח' וקיים שם כי מלאה הארץ דעה כמים לים מכסים וע"ז אמר כי זה החכם היה קרוב בחכמה למעלת משיח והוא שקיל עפרא דהיינו בן אדם שמעפר וחומר הוא קרוץ והיה מורח בו מה טבעו וכענין שאמרו גם בשאר חכמים תהי ליה בקנקניה שדימה הגוף כחומר הקנקן והחכמה במה שיש בו ואמר בתחלת לימודו עמנו כמה מרחקינן ממיא שהיא המעלה העליונה מדה הח' דמורח ודאין גבי משיח כמ"ש בענינו כמים לים מכסים ואמר ח' פרסי ע"ש ח' המדריגות שמרוחק האדם בתחלת למודו עד שיבא למדרגה עליונה שהוא דמורח ודאין ואמר תנינן בסדרי משנה ובתלמוד ויהביה ליה לתהות שוב בקנקניתו א"ל דמרחקן השתא רק ג' פרסי דהיינו ג' מדרגות שאמרנו כי כבר הגענו לחמשה מהם ע"י הלימוד ואמר אפכית ליה מלשון הפוך בה כו' שהפכתי בתורה ללמוד לפניו ולא יכילת ליה לבא למדרגתו או שאמר אפכית ליה הענין שלא יבין בדברי היטב ולא יכילת ליה כי גם בזה היה דן בריח : **וא"ל** אחוי לך מתי מדבר כו' הוא ע"פ מ"ש בפרק חלק מרגלים אין להם חלק לעוה"ב שנאמר וימותו בעוה"ז במגפה לעוה"ב דור המדבר אין להם חלק לעוה"ב שנאמר אשר נשבעתי באפי אם יבואון אל מנוחתי דברי ר"ע ר"א אומר הן באין לעוה"ב שנאמר אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח וגו' אלא מה אני מקיים אשר נשבעתי באפי וגו' נשבעתי וחוזרני בי ואמר רבב"ח אר"י שבקי ר"ע לחסידותיה שנאמר וזכרתי לך חסד נעוריך וגו' והנה בזה אפשר דההוא טייעא משל לרבי יוחנן רבי' ובשיטתיה אמר לכולם ואחוי לך מתי מדבר כדעת ר"י דשבקיה ר"ע לחסידותיה שחשב הכתוב כל מעשיהם עד מעשה מרגלים שהיה בשנה השנית ליציאת מצרים שאינו רק מעשה ולימוד נערים שעדיין לא עמדו על דעת רבן אז שלא למדו בתורה כ"א שנה אחת וא"א לעמוד ע"ד רבו עד מ' שנה ולזה אמר ג"כ דדמו במעשיהם אז כמאן דבסמי דהיינו כאנוסים וכשיכורים שאינן נדונים על מעשיהם כדאמרי' פרק הדר יכולני לפטור כו' וכן אמר דגנו כיון שהוא אנוס במעשיו ופטור אם הזיק ואמר בכל זה אפרקיד שהיו פניהם למעלה שכל מעשיהם אף כשחטאו ולא עמדו בעשרה נסיונות לפני ה' יתברך לא היה שם כפירה אבל פניהם היה למעלה וכההיא דפרק ראוהו ב"ד ורחה אותו וחי אם ישראל מסתכלין כלפי מעלה כו' וכלפי שאמרו עוד שם עדת קרח אין עתידין לעלות שנאמר ותכס עליהם הארץ בעוה"ז ויאבדו מתוך הקהל לעוה"ב דברי ר"ע ר"א אומר עליהם אומר כו' ובזה לא פסק ר"י רבו דהלכה כר"א כמו שפסק בדור המדבר ומסתמא הלכה כר"ע דאין להם חלק לעוה"ב ובקרח גופיה אמר ר"י ג"כ שם דקרח לא מן הבלועים ולא מן השרופים היה כו' שהוא סובר שאף שעדתו אין להם חלק לעוה"ב כר"ע קרח גופיה מכלל דור המדבר היה ויש לו חלק לעוה"ב אבל הטעה אותו הנבואה שראה בו שלשלת היוחסין משמואל וכ"ד משמרות מתנבאים ברוח הקודש משא"כ עדתו שלא עמו רק מצד הקנאה וחשבו העושר לאוצר של אדם כדעת המינין וכמ"ש ויקנאו למשה במחנה לאהרן וגו' שחשבו שקרח יותר גדול בעושר וראוי למעלה יותר מהם והוא כמו בזמן הדור הזה בעו"ה שרואים למנות עליהן רבנן בשביל עושר וממון שראו בהן ועל ג' דעות אלו הרעות אמר הכתוב ולא יהיה כקרח וכעדתו וגו' שלא יהיה כקרח שבא לבקש מעלה לו מצד הייחוס גם לא כעדתו שבאו לבקש המעלה מצד העושר כאשר דבר ה' ביד משה לו ר"ל למשה גופיה נאמר כן שלא רצה בבני משה להמנות ראשים תחת משה אף שהיו מצד הייחוס והעושר בני משה תורה וגדולה במקום אחד אבל חפץ הוא ית' ב"ה ביהושע וע"ז אמר דקרח גופיה יש לו חלק לעוה"ב דחזא למעלתו דזקיפא כרעא כרעא דאבוה כו' דהיינו זרעו של קרח דמקרי הזרע ירך וכרעא דאבוה דר"ל דהיו זקופין במעלתן ומדרגתן וכמ"ש במגילה ממאתים צופים שעומדים ברומו של עולם מצד מעלת יחוס שלהן ואמר בדרך משל שההוא חכם הוה מעייל תותי ברכיה דהיינו תחת מעלת ומדרגת זרעו כל הייחוסים שנאמרו בתורה שמצינו שלשלת יוחסין בבני יעקב כמ"ש ויהיו בני יעקב י"ב וגו' מאז שפירשו עצמן מאבי אמן לבן שהוא צד פסול שלהן וכתיב שם וישא יעקב את בניו וגו' על הגמלים כשהלך ליפרד מאבי אמו לבן ובאו לייחסן שם במקרא בפ' וישלח וכן מצינו שלשלת יוחסין בפינחס שייחסו עד אהרן ע"י מעשה זקיפת הרומח ואמר ד"מ אף שמעלה יחוס של פנחס במעלת הרומח בזקיפה ותמיהתו על הגמל דהיינו במה שכבר נתייחס בפני יעקב כשנפרדו מאבי אמן עדיין לא יגיע לשלשלת יוחסין דבני קרח שאלו בני יעקב היה להן פסול אבי אמן לבן וכן פנחס אבי אמו שפיטם כו' אבל אלו עד כל הדורות לא נפסק מהן שלשלת הייחוס וזה היה טעותו של קרח :

דף עד ע"א פסקי חד קרנא כו' · לפי שקרח היה לובש טלית כולה תכלת והיה פוטרו מציצית וע"כ כשראה רבב"ח ומצא בא' מהם טלית שכולה תכלת חשב שהוא קרח ולמוכחו היה פוסק לו חד קרנא דהיינו חד כנף דס"ל בגד בת ג' כנפים ופטור מציצית אבל אם לא יפסוק לו הכנף יעמוד לעתיד בטלית של ד' כנפים והרי איכא מצויית כהלכתה לפי האמת לדעת מרע"ה דבעי ביה נמי חוט של תכלת וא"ל ההוא טייעא החכם דלמא אין זה קרח דשקלת מחד מינייהו ושמא הוא א' מעדתו שהיו ג"כ לובשין תכלת ואותן אין להם חלק לעוה"ב ודשקל מידי מינייהו לא מסתגי ליה כו' והוא מטעם שבהן נתקיים אשר נשבעתי וגו' דהיינו לפי פשוטו שלא יבואו לא"י שעליהם לא נתחרט על שבועתן ובגדיהן כגופן שהרי בגדיהן נתגדלו במדבר כחומט הזה שהבגד כגופו ואמר למאי הלכתא שהם לא הבינו דעת רבב"ח ואמרו אי לממני חוטין דודאי קרח לא היה פוטר טליתו רק מתכלת דמלבן ודאי לא היה פוטרו משום דהיה הטלית כולה תכלת וא"כ בההוא חד קרנא של בגד תכלת של קרח לפי דעתו שהיה בו לבן ר"ל לממני החוטין אם ג' של לבן כב"ש או ד' לבן כב"ה לפירוש התוס' שם : ואמר **תא** אחוי לך טורא דסיני חזאי דהדרא ליה עקרבא כו' הוא הרמז התורה הנתנה לנו בהר סיני אין להוסיף ואין לגרוע עליה וע"כ אמר הדרא ליה עקרבא שהן דברי חכמים שעושין משמרת לתורה שעקיצתן עקיצת עקרב וקיימי בשמירתן כי חמרי חוורתא כמ"ש בעירובין רוכבי אתונות צחורות אלו ת"ח שהולכין מעיר לעיר ומזין אותן כצהרים דהייג שמעמידין אותם על בוריה והיא שמירת התורה ואמר שמעתי ב"ק שאומרת אוי כי נשבעתי כו' היא השבועה בעצמה דקיימינן בה הכא בדור המדבר שלא יהיה להם חלק לעוה"ב שאמר אשר נשבעתי באפי דהיינו בכעס ומזרני בי דהיינו חרטה ומי מיפר לי דאף המתחרט צריך התרה ואין כאן מקום לקושית התוס' לפי זה : ואמר **אחוי** לך בלועי דקרח כו' · בפ' חלק מייתי לה אבני קרח לא מתו דמקום נתבלע להם בגיהנם וישבו שם ואמרו שירה וא"ל אחוי לך אותן דבמה נבולו והראה לו תרי בזעי כו' בקוע נאמר על דבר עבירה כמו בקעה מלא וגדר כו' דהיינו ב' עבירות דהיינו שנתקנאו בכבוד משה ואהרן ולא במעשיהם הטובים כמ"ש ויקנאו למשה במחנה לאהרן קדוש ה' לפי שמשה היה אהלו של תורה מחוץ למחנה כמפורש בפרשת כי תשא ושם היה תמיד ואהרן היה דר בתוך המחנה ורדף שלום בין איש לרעהו ובין איש לאשתו ואמר על עדת קרח לא קנאו למשה בלמוד תורתו שמחוץ למחנה אבל קנאוהו במעלת כבודו כשבא למחנה שהיה חשוב לכולם ובהיפך באהרן לא קנאוהו על הטוב שעשה במחנה ישראל עשות שלום אבל קנאוהו על כבוד שמחוץ למחנה ישראל שהיה קדוש ה' במחנה שכינה לעבוד עבודת ה' שע"כ חלקו על הכהונה : ואמר **שע"י** זה קא מפיק קוטרא שעלה חרון אף ה' בהם אבל הם שקלי גבבא ומשייה כו' הוא הרמז שע"י התורה שנמשלה למים ושהרהרו תשובה בלבם שנאמר שפכי כמים לבך וגו' לא שלט בהן אש של גיהנם כמו שלא שלט האש בגבבא המרויה במים ועומד למעלה ברומה כן נשארו הם שם כתורן וכנס במקום גבוה ולא שלט בהן אש של גיהנם רק שהיו אחרוכי כמ"ש ביהושע בן יהוצדק כ"ג ואמר שמע מכת דתן ואבירם שנשתיירו שם חיים שאמרו משה שנתקנאו בו בכבודו אמת הוא שראוי לכבוד הזה ובתורתו שלא נתקנאו בו הוא אמת כו' ואמר שכן הוא בכל ר"ח אפשר לפי שהם אמרו כי כל העדה כולם קדושים רצונם שראוי מכל י"ב שבטים מכ"א להיות כ"ג בחודש א' שיהיה מקריב כל א' בחדשו כעין הנשיאים בימי שלמה ודעתם לכהונה לי"ב שבטים כנגד י"ב מזלות אבל הש"י ב"ה בחר לו כהן א' כי הוא אחד אמיתי : **אחוי** לך היכי דנשקי ארעא כו' · הכונה בו ע"ד הכתוב חסד ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו וכפירש ר"י רבו שאמר בסוף מסכת שבת דאין מזל לישראל וכתבו התוס' שם והא דאמר רבא במו"ק בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא מ"מ ע"י זכות גדול משתנה כו' ע"ש וכדאמרינן פרק מי שהחשיך גבי אברהם מאי דעתך דקאי צדק במערב מוקמינן ליה במזרח דכתיב מי העיר ממזרח צדק שמינה הקב"ה מזלו ע"י מעשים טובים שלו כפרש"י שם ועיין בעיקרים מ"ד פ"ד וע"ז אמר קרא חסד הבא לאדם מן השמים ואמת שעושה אדם בארץ נפגשו וצדק שהוא מזל צדק בשמים ושלום שעושה אדם בארץ נשקו שנתחברו ונדבקו ע"י מ"ע ופי' הדבר אמת מארץ וגו' ע"י שאמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף לטוב דהיינו מזל הטוב גם ה' יתן הטוב אף שהמזל אינו מורה כן ע"י הזכות המזל משתנה וארץ תתן יבולה הם המזונות שתלויים במזל וע"ז אמר אחוי לך היכי דנשקי ארעא ורקיעא אהדדי דהיינו כמ"ש שע"י זכות שבארץ ינשק הרקיע למזל שבו שישתנה ע"י מ"ע ותפלה דרחמי כמ"ש ואמר רבב"ח גם אני שהיה דרכי לילך למרחוק במדברות וימים להשיג מזונותי ואמרתי שלא אעשה עוד כן ושקלתי לסלתאי שהוא רמז למזונות בכ"מ ואנחתיה ג"כ בכוותא דרקיע דהיינו בחלון הרקיע שמשם יבואו מזוני בריות ע"י התפלה שאפשר שישתנה מזלי לטוב אדמצלינא פעשיתי כן ולא אשכחתיו למזונותי בריות אמינא ליה איכא גנבי הכא שגנבו מה שנתנו לי מן השמים או שרמז שגנבו וטרפו לתפלתי שלא עלתה לשמים שהרי לא נעשתה בקשתי וא"ל האי גלגלא דרקיע הוא דמזל הרקיע הוא מעכב עד דהדר ממערב למזרח שישתנה לטובה כמו באברהם ועדיין לא הגיע זמן השינוי נטר עד למחר עד שישתנה בריבוי זכיות ותפלה ומשכחת לה שישתנה מזלך לטוב וק"ל : **חזינן** ההוא כוורא דאפיק רישיה כו' · נאמר על מזל אדר דאפיק רישיה ממיא שהוא סוף ימי הגשמים אבל דמיין עיניה כתרי סיהרי כמו שמטבע הלבנה להוסיף מים כן באדר נתוספו מים מהפשרת שלגים כדאמרינן באבוה דשמואל דעביד לבנתיה מקוואות ביומי ניסן מטעם זה וז"ש שנפוץ בו מיא כו' כי בחדש ומזל שבט ושבע אשר לפניו נקרשו המים כקרח ולא נפוץ המים וחזינן ההוא כוורא דאפיק כו' ואית ליה קרני כו' ג"ז בדרך שכתבנו לעיל על מזל אדר שהוא בסוף ימי גשמים ואית ליה קרני כו' ע"ש מעשיו כי בהם עמים ינגח בימי המן וחקוק עליה אנא בריה קלה שבים ע"ש שהוא סוף י"ב מזלות כולם והוינן ג' מאות פרסי ע"ש מהלך כל מזל שלשים יום שהוא מהלך ג' מאות פרסי כשיעור מהלך אדם בכל יום י' פרסאות ואזלינא לפומיה כו' שזנב מזל זה הולך לפומיה כו' ר"ל לפומיה דראש המזלות דהיינו מזל טלה וע"ש שדימה מזל אדר לדג קטן שהוא סוף המזלות דימה ראש המזלות לדג גדול שהוא לויתן ושניהם מזלות של הגאולה גם דימה כן ע"ש שסוף מזל דגים הוא מוסיף מים בעולם כמ"ש לעיל ואמר שמוסיף כ"כ עד שהוא די לפומיה דלויתן כי גם בניסן שמתחילין ימי החמה נתוספו בו המים כדלעיל בההוא דאבוה דשמואל ודו"ק : **חזינן** ההיא קרטליתא כו' · כדמסיק שזאת הקרטליתא היא שכר טוב הגנוז לצדקת זו לעתיד לבא לאשת רבי חנינא בן דוסא ליתן בו תכלת וע"כ הוה שדיא וגנוז ביה ע"פ הכונה דפרק ג"ה תכלת דומה ליה ויה כו' וזכר שהיא זכתה לשכר של עוה"ב כזה ע"פ מ"ש בתענית שלא רצתה ליהנות משכר של עוה"ב בהך עובדא דיהבי ליה לר"ח בן דוסא חד כרעא מפתורא דדהבא וא"ל כ"ע אפתורא דתלת ואנן אפתורא דתרי בעי רחמי ושקלוהו והוא ענין שאמר דבעי דניטמטיה לאשתא לרמוז להם שזכתה לזה על שלא רצתה בעוה"ז משכר עוה"ב להיות חסר שם שלחן שלהם רגל א' אבל הם לא הבינו ברמז זה ומדא זיקא כו' עד דנפק ב"ק והודיע להם דבר זה מפורש ואמר דעתידה דשדיא תכלת כו' הוא המכון לצדיקים לעתיד לבא שיגיע השגתם עד כסא הכבוד כמ"ש תכלת דומה ליה כמפורש פרק כיסוי הדם ע"ש : **ע"ב וחזינן** ההוא אבן טבא כו' · הביאור הנה אבותינו ראו בכל דור גם אנו מיום שעמדה מלכות הרשעה גזרו עלינו שלא יעסקו בתורה ובמצות כדאמרינן בברכות ובמגילה ובכמה דוכתין אבל הוא אלהינו ית' ב"ה עזרנו בעצמו ובשבות לחוקים ע"י מלכיות המתגרות בהם בכל דור ודור אשר ע"י זה יתבטל גזרתם הרעה וכההיא דקטיעא בר שלום דלא יכלת ליה לכולהו והנה רבב"ח ראה מלכיות המתגרות זו בזו בכלל הם נחלקים לג' מחנות ואמות עד ביאת גואלנו בב"י והם מלכות הרשעה ומלכות ישמעאל וע"ז אמר הוה אזלינן בספינה כו' הוא בגלות מלכות הרשעה כמ"ש לעיל וחזינן ההוא אבן טבא שהוא רמז לתורה מפנינים היא יקרה וכל חפציך לא ישוו בה והדרא ליה תנינא שהוא מלכות הרשעה שהוא נחש הקדמוני שנקרא כן ע"ש אכזריותו עם אומה הישראלית כמ"ש לעיל בכוונת ההוא אקרוקיתא כו' וי"ל דהדר לההוא אבן טבא התנין ועשה לו גדר שלא יגע לו בן ישראל שלא יעסקו בתורה ואמר נחית בר אמוראי הם הת"ח שהם משימים ביה התורה אתא תנינא וקא בעי למבלע ספינתא שגזרו עלינו גזירות רעות על כל מי שיעסוק בתורה כדאי' פרק הרואה בעובדא דרבי עקיבא ואמר עד דאתא פושקנצא כו' שהוא מלכות ישמעאל שנקרא ע"ש עורב נקבה כמ"ש ג"כ לעיל ופסקיה לרישיה במלחמות ההם כו' והוה דמא ע"י ש"ד שנעשה במלחמות ההם כו' או רמז על ש"ד שעשו העובדי כוכבים באומה הישראלית במלחמות בבעלי התורה כמפורש בשבט יהודה ואמר דאתא תנינא חבריה שקליה ותלי לה וחיה כו' הוא רמז למלכי חסד שיהיו בו כמו אנטונינוס וחביריו דשקל לההוא אבן טוב ותליה ליה כו' שמצינו בו שהוא גופיה עסק בתורה וזכה בו לחיי עוה"ב ואמר הדר אתא תנין אחר שעמד מלכות אחרת ממלכי יון אתא קבעי ליבלע לספינתא דהיינו שרצה שוב לגזור גזרות רעות הדר אתא ההוא פושקנצא שהוא מלכות ישמעאל ופסקיה לרישיה דההוא תנין במלחמות ההם עד שנתבטל גזרתם הרעה עלינו ושקלה לההוא אבן טבא כמו שראינו בכל דור על הרוב במלכי ישמעאל שהיו מלכי חסד נתנה הרשות לנו בכל מלכותם לכל אדם לקבל עול תורה ומצותיה ואמר דהוה ליפרי מליחי בהדן כו' הם שליפי הגזירה וליפרי הוא רמז לת"ח העוסקים ומפעפעין בתורה כמפורש לעיל בההוא דחזינן ההוא ליפרא כו' והוי כאלו כבר מתו בגלות ההוא המר והוו מליחי ר"ל שלא הכריחו לעבור על דת ועמדו בנסיון עד כי מהת"ח ההם אותבינהו שלקחו לההוא אבן טבא שהיא התורה בהדן ופרחו בכמה גרופים שעברו עלינו בארצות מלכי יון ובאו בארצות ישמעאל להיות לנו שם הצלה ותשועה מגזירות רעות ההם והאל יעזרנו בב"י א"ס : **א"ל** מאור גדול ראיתי אמר מאור גדול ולא אמר אור גדול יש לפרש שר' יהושע חשב כדעת חכמי האומות דאמרינן בפרק מי שהיה דביום חמה מהלכת למעלה מן הרקיע ובלילה למטה מן הרקיע ונראין דבריהם שביום מעיינות צוננות ובלילה רותחין והיה זה המעשה בלילה כדמשמע שהיה ר"א ישן והוא שאמר ר' יהושע החמה שהיא מאור הגדול ראיתי בים שהיא מהלכת תחת התהום בלילה ור"א א"ל לפי דעתו בפרק לא יחפור דהעולם דומה לאכסדרה כו' וכיון שהגיעה חמה אצל קרן מערבית צפונית נכפפת ועולה למעלה מן הרקיע והוא כדעת חכמי ישראל בפרק מי שהיה דבלילה עולה למעלה מן הרקיע ולזה אמר ליה ר"א שא"א לראות החמה בים אבל עיניו של לויתן ראית בים דכתיב ועיניו כעפעפי שחר וע"ש זיכוך בריאותו כעצם השמש לטוהר כי הוא יהיה מאכל ותענוג נפשיי לצדיקים לעוה"ב כדלקמן וק"ל : **ההוא** עיזבא שמתרי כו' · יש לפרש שנקרא כן שזה הם דבעי ליה לתרי לעפותו חד וק"ל : **את** התנינים כו' · אורזילי דימא כו' ירצה לפי שכל מה שיש ביבשה יש בים כדאמרינן בחולין והמין היותר גדול הנזכר ביבשה הוא הראם כדלעיל יש לנו לומר שהניכר בים בבריאה ממין היותר גדול דהיינו תנינים הגדולים הוא ג"כ מין ראם ומה שפרט אותן התורה בבריאת רמש המים עפי מבריאת רמש האדמה שלא פרט בהן ראם י"ל שאלו במים יותר גדולים בהפלגה יותר מאותן שביבשה אע"ג שהפליגו ג"כ בהם הרבה לעיל בגדולתן ולמ"ד נמי שהם לויתן נחש כו' פרט בהן יותר בבריאה לפי שהן תענוג

חכמת שלמה

מיא כו' נ"ל ואדחוה מיא כו' וכ"ב נראה בעיני לגרוס ארחוה ברי"ש והוא מלשון ריח וק"ל : **בד"ה** תרבו מיניה כו' כל כך הס"ד : **בד"ה** שיצא כו' שיצא לשיצא שתי הספירים כו' כנ"ל :

דף עד ע"א ר"ש בד"ה כל אגא חמרא רבה בר חנה היינו רבי אבא כו' וכ"ב עיין לקמן בסנהדרין דף ה' בתוס' דמשמע דאבא חמרא הוא דקאי על רבה בר חנה וכר בר חנה כו' קאי ארבה בר בר חנה שהוא קאי אבן בנו של חנה ע"ש ודו"ק : **ד"ה** בי נשבעתי נ"ל שנשבעתי כו' : **בד"ה** היכא דנשקי כו' שנושקין יחד זה לזה כו' כ"ב ולא אוכל לידע איך הגיע על אותו מקום גבוה שהיה קרוב לשמיב כא מהלך חמש מאות שנה הוא וגם איך לא נשרף מהבלא כו' וצ"ע : **תוס'** בד"ה פסקי חדא כו' הקשי חיות מתביישות כו' כ"ב פירוש נשים שהיו נדות ומתות אותן בגדים שהיו עליה סמוך למיתה שהוכרחו לטבילה מחמת נדה והיו נדות החיות מתביישות שנשתנו אפילו במיתתן ע"כ התקינו לטבול כל הכלים של האשה סמוך למיתה אפילו לא היתה נדה וק"ל : **ע"ב** גמ' אתא קא בעי למבלע לספינתא כו' בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים אל תקרי כו' וים אספמיא וים הגדול כו' כנ"ל : **ר"ש** בד"ה והדרא ליה תנינא ה"ג כו' כנ"ל וכ"ב והיינו כגירסת הספרים רק בגירסא שלפנינו בסוף אתא ניפרא ולא פושקנצא שהוא עורב ואולי יש לו סוד : **בא"ד** ושקלה ושקלינן כו' כנ"ל והד"א : **בד"ה** ארזילי ימא רמים הביה הס"ד : **ור"ח** פירש לויתן נמחק וכ"ב בס"א אינו :

ומאכל נפשיי לצדיקים לעתיד ותו שלא פרש ג"כ ברמש האדמה בהמות בהררי אלף הכי נמי לפי שאינן גדולים כ"כ בהפלגה כמו הלויתן שמקיף כל העולם וק"ל : את לויתן נחש בריח כו' זכר ונקבה בראם כו' ר"ל אע"ג דלא נבראו לקיום המין כדמסיק אלמלא נזקקים כו' אפ"ה נבראו זכר ונקבה אבן ואף בהמות כו' ואפשר שניתן להם מתחלה כח ההולדה כפי טבע הבריאה כי כל הנולד מסורס הוא תש כח בטבע אבל המסורס אח"כ הוא טוב למאכל וע"כ הוא מזומן לסעודה לעתיד לבא וקירס את הזכר בלויתן אינו מפורש אבל ילמוד מתוס דהיינו בלויתן מן המפורש דהיינו מן הבהמות ופירוש הנה נא כחו במתניו כי הבנים שנולדים לזכר הם כחו כמו כחי וראשית אוני גם נקראים יוצאי חלציו וע"כ אמר בו כחו נשאר במתניו ולא יצא לחוץ ורש"י באיוב פי' בע"א וז"ל כחו במתניו ביציו מעוכים ונסתרים כו' ע"ש : וליעבד איפכא כו' · לאו אקרא פריך דאימא דקושטא הכי הוא דלינן הנקבה והרג הזכר אבל אדרב יהודה שאמר שהרג הנקבה וקירס הזכר פריך דאימא איפכא ועוד יש לומר דאקרא נמי פריך דמדכתיב תנין בנו"ן ולא תנים כמו ותנים בהיכלי עונג בנוה תנים למעון תנים והרבה כמוהו משמע ליה דהרג הנקבה שנו"ן תבא לנקבות במקום המ"ם לזכרים וק"ל : ה"ג לימלחה לנקבה כו' · ופרש"ם מה בלע להחיותה וק"ק דא"כ מאי פריך מעיקרא גבי דגים ולגנזה לנקבה ומסיק נמי אי לאו משום פרילות דדגים החיה נמי הנקבה ואפשר לפרש ולקיים פרשב"ם למאי דמסיק נקבה מליחה מעלי פירושו דמליחה מעלי ויותר טוב מלגנזה ולהחיות לא איצטריך לן טעמא דפרילות בדגים ותו לא מידי וק"ל : ודע כי יש לנו להאמין בכל הדברים האלו בפשטן ואף שהמפרשים האריכו בדרוש הזה לפי כוונתם יעוין שם אין הדברים יוצאין מפשטן ודו"ק : בשעה שבקש הקב"ה לברוא העולם א"ל לשר של ים כו' · גם זה המאמר שנסמך למאמר לויתן דלעיל יש לפרשו כפשטיה השר של ים הוא בריה גדולה בים דוגמת לויתן והוא מבואר כי לפי הטבע שיהיו המים עולים על הארץ בהיקף כ"א מהיסודות הפשוטים לחבירו וכפי אותו הטבע היה שר של ים ממונה על המימות ורצה הקב"ה לבטל אותו הטבע שתראה היבשה ליישוב העולם וע"כ א"ל לשר של ים שיבלע כל מימות שבעולם לבטל הטבע והוא השיב די שאעמוד בשלי כפי טבע הבריאה ואמר דבעט בו והרגו וביטל אותו הטבע ובמאמרו ית' ב"ה כינס המים למקום א' היפך הטבע כדאיתא במסכת תענית אפסוק נותן באוצרות תהומות חול וגו' וז"ש בכחו ובמאמרו רגע והשקיע כל המימות תוך הים היפך הטבע ובתבונתו מחץ וביטל כח וטבע הרהב שלא עשה רצונו ית' בזה וע"ז אמר ר"י ש"מ שר של ים רהב שמו דלפי פשוטו קאי על המצריים הוא שם התואר שלשון מתגאה כמו שהם הרהבוני ירהבו הנער בזקן אבל לפי דרש זה אינו שם התואר אבל שרו של ים כך שמו ולא ע"ש הגאוה נקרא כך דמה שהשיב די שאעמוד בשלי אינו מדת הגאוה והוא קרוב לענין ענוה ומאמר אין כל בריה יכולה לעמוד מריחו כי בריה גדולה כזו ודאי היה מסריח במקום מגולה ביבשה כיון שלא נמלח לקיום כמו הלויתן שאמרו לעיל שנמלח לקיום לעתיד לסעודה לצדיקים אבל במים אינו מסריח כדאמרינן בעלמא דמיא מעלי ליה ומאמר אל תקרי ליה מכסים כו' דלפי פשוטו מאי כמים לים וגו' דים היינו מים כפרשב"ם ולא ניחא להו למימר דים היינו הגומא וקרקע המקום כפי' הרמב"ן בפרשת בראשית דלמקום המים קרא ימים לא משמע כן אלא דכינוס המים הם עצמם קרוים ימים ודו"ק : אימתי בהמות בהררי אלף בטוחות כו' · דכל זמן שהוא חי בטוחין הן כמו כן כפרש"ם ויש לשאול למה תלה בטחונן בחיות הלויתן ולמה הן מובטחין בראותם בחיי הלויתן עפי מבחיותן ויש לפרש דאיתא במדרשות על פסוק אחד באחד יגשו איש באחיו ידובקו וגו' כי לעתיד הלויתן ובהמות בהררי אלף ילחמו זה בזה ויהרוג זה לזה שהבהמות ינגחו אותו בקרניו וימיתו אותו בזנבו והוא ישחוט אותו בסנפיריו וע"ז אמר הכא שרמז הכתוב אימתי בהמות בהררי אלף בטוחים להיות חי כי יגיח ירדן בפיו של לויתן ולא כשהם יגיחו את הלויתן בקרניו שאז גם הם אינן בטוחים שישחוט אותן הלויתן בסנפיריו כדאיתא במדרשות וק"ל : כי הוא על ימים כו' · שמקיפין א"י ואלו הן כו' משמע ליה דהאי מזמור כי לה' הארץ ומלואה וגו' בא"י הכתוב מדבר וכמפורש בקרא דבתר הכי דכתיב מי יעלה בהר ה' ומי יקום וגו' וק"ל :

דף עה

ע"ב בפרשב"ם בד"ה ואותיות כו' במסיכה כשיבא לידו שימסור לו המוכר עכ"ל ליתא שימסור לו הוא מגומגם דבקנין משיכה קיימינן הכא וא"ל מסירה לומר לך חזק וקני [א] ויש להגיה שימכור לו המוכר ודו"ק : תום' בד"ה קפל מגדלין כו' עמודין עשויין למגדלין כו' ובד"ה אחזה בטלפה כו' אלא תא חזק וקני כו' דליקני באחיזה בעלמא עכ"ל כצ"ל :

ח"א דף עה ע"א

ואלמלא הקב"ה עוזרו כו' · שנאמר העושו יגש חרבו פרש"ם בבהמות כתיב כו' וה"ה עם לויתן עכ"ל ק"ק דהא לעיל גבי יבטח כי יגיח ירדן אל וגו' פריך האי בבהמות כתיב ולא אמר דה"ה בלויתן וי"ל דלענין גבורת הלויתן שלא יהיה יכול לו גבריאל ודאי דיש ללמוד לויתן מבהמות במכ"ש שהרי הלויתן יותר גדול בהפלגה בבריאתו מבהמות בהררי אלף כמ"ש לעיל שפרש הלויתן בבריאה ולא פרש בהמות ועוד נראה לפי המדרשים (שכתבו) [שכתבנו] שבהמות בהררי אלף יהרגו הלויתן בקרניו והוא יהרוג אותן בסנפיריו יש לפרש שאינו סותר דרשה דהכא אלא שבהמות בהררי אלף הן עצמן חרבו של הקב"ה להמית הלויתן וה"פ דקרא העושו של לויתן יגיש אל חרבו דהיינו בהמות שיגיחו בקרניו ובזנבו וכן בהיפך שהוא הלויתן יגיש ויהיה חרבו של הבהמות לשחוט בסנפיריו וניחא השתא דכתיב בבהמות וקאי גם אלויתן ודו"ק : מוציא הבל מפיו ומרתיח המים כו' · נ"ל דמרתיח הכא אינו מלשון רותח וחימום ממש אלא מלשון מנין שלא ירתיח כו' כדלקמן בפרקין שהוא מלשון קלף העולה כי מתוך הבל שמוציא מפיו במים מעלין המים קלף והוא דמדמה לסיר המרתיח שמעלה קלף ואסקמ"א ברתיחתו ואמר עושה תלמים כו' שנאמר אחריו יאיר וגו' נ"ל דיאיר הוא מלשון ביקוע כמו מאורת לפעוני ובאורים כבדו וגו' שפירשו בו מלשון ביקוע והוא שבשתייתו הוא עושה תלמים ובקועים בנתיב הים ואמר אינו חוזר לאיתנו עד ע' שנין כו' הוא כמו שפירש בריש פרקין (להפליג) [להפליא] הבריאה ע"ש מה רבו מעשיך ה' כי כל שנותיו של אדם אינן אלא ע' שנין והלויתן בשתיה א' הוא עושה רושם בים כשיעור הזה ואעפ"כ לא נברא רק בשביל האדם ולזה נסמך לו מאמרם עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים כו' וק"ל : ואין חברים אלא ת"ח שנאמר כו' · בפרק ב' דדמאי פירש הרמב"ם חבר נקרא ת"ח כו' נקרא בזה השם כי חברתם זה לזה חברה נאמנת כי היא חברה לשם שמים כו' ע"ש : והשאר כו' ועושין בו סחורה בשוקי ירושלים כו' . דקדק לומר בשוקי ירושלים כו' כי לא יהיו אוכלין בשרו רק במקום קדוש תוך חומות ירושלים כשאר קדשים קלים ורוב הקונים שם בשוקי ירושלים דבר מאכל הוא ממעות מעשר שני שהוא קודש שא"א להוציא רק בדבר מאכל תוך חומות ירושלים ואמר שאף עורו לא יבא רק לשימוש מצוה דהיינו לסוכה ואמר זכה כו' לפי שיש בענין לימוד ועשיית המצות ד' מעלות יש העושה לשמה ויש עושה שלא לשמה רק לשם גמול מאתו ית' ויש שלא לשמה רק גמול מאדם ויש העושה כדי שיהיה נקרא רב ותשוב וכדי לקנתר כמ"ש כל זה בחידושינו בסוף נדרים ולזה אמר זכה שעושה לשמה עושין לו סוכה שהוא מצות סוכה לשמה לא זכה רק לשם גמול מאתו ית' אין עושין לו רק צלצל להגן על ראשו מיום הדין שלעתיד ולא סוכה לשמה ואמר עוד כשלא זכה גם לזאת המדרגה רק שעשה לשם גאוה ותפארת לו שיהא נקרא רב נעשה לו ענק לגרגרותיו שאינו עשוי רק לתפארת ולחשוב כפי כונתו ומחשבתו ואמר עוד לא זכה גם בזה רק למדריגה היותר פחותה דהיינו לקבל גמול מאדם נעשה לו קמיע בעלמא שאין בו שום צורך רק לפי הדמיון כדאמרינן לענין שבת ולא בקמיע כו' והאי קרא וענקים לגרגרותיך לא כתיב בהאי ענינא וקרא הוא בספר משלי וריהטא דקרא כי לוית חן הם לראשך דרים ליה תחת ובגלגל דגים ראשו אלא שהתלמוד קצר הכא ולא הזכיר רק סיפא דקרא וענקים לגרגרותיך והוא כונת הפייטן לקשור לוית צלצל דגתו כו' שהרכיב שני הכתובים שנדרשו על הגנת הראש שהא' המדרגה שנייה ואמר אחר שהד' כתות שזכר יהיו נהנין מן העור של לויתן הנה גם הגוים יהיו נהנין ממנו כי השאר פורסו הקב"ה כו' שנאמר והלכו גוים לאורך וגו' כמו לעורך בעי"ן שהא' מתחלף בע' באחע"ה וכמ"ש שהם קרובים בלשון לגבי ר' חייא והיינו לעור של לויתן וק"ל : ושמתי כדכד שמשותיך ארבע"כ כו' · פירש רשב"ם שמשותיך חומותיך ועיין עוד פירושים אחרים בפרש"י בספר ישעיה ולי נראה לפרש כלפי שאמר ישעיה לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם אמר עוד ושמתי כדכד שהוא אבן טוב המאיר לך תחת שמשותיך שלא תהיה צריך עוד לאור השמש והחלונות נמי אינן לאור אלא לאויר בעלמא כדאמר לקמן לכוי דבי זיקא ופליגי ביה אמוראי בהשוא אבן טוב אם הוא שוהם או ישפה והם ב' אבנים אחרונים שהם בחושן בטור הרביעי ע"ש אור בגאולה הרביעית שלעתיד שהיא גאולה הרביעית ובשוהם היה מפותח שם יוסף ובישפה בנימין ע"פ כונה זו דבגאולה הרביעית יהיה תחלה אור ישראל ע"י משיח בן יוסף ואורו של ירושלים שהוא בחלקו של בנימין וז"ש לשוי כדין וכדין ע"פ שתי הכונות שאמרנו וק"ל : עתיד הקב"ה להביא אבנים טובות ומרגליות שהם שלשים על ל' וחוקק בהן י' כו' · פרשב"ם דתרוייהו דרים מלשון אקדח דמשמע לשון נקדח ומשמע נמי אבן טוב וכו' יש לדקדק אדרשה דשלשים וחוקק בהן י' כו' ונראה לומר למאי דמייתי בפרק חלק בהך דרשה נמי רישא דקרא ושמתי כדכד שמשותיך שאמר שאבן כדכד המאיר לך לעתיד יהיה כשמשותיך בעוה"ז כמ"ש לעיל מיניה נמי בדמיון השמש בעוה"ז שיש לו שלשים מעלות גם שלשים יום חדש החמה כן יהיה גוף הכדכד בעוה"ב שלשים על שלשים כמ"ש בפרק חלק ואמר ושעריך יהיו חקוקין ומוקדמין באמצע גוף אותו האבן טוב ולדדי האבן יהיו מזוזות ומשקוף וסף של אותו שער כמפורש במדרשות ואמר שתהיה לעתיד החקיקות י' רוחב ברום עשרים כמפורש בפרק חלק והוא כשיעור שער ההיכל שהיה במקדש בעוה"ז דהיינו שער ההיכל וע"ז רמז במקרא דמייתי לקמן אשר בניתו כו' מלשון בנין דהבנין דלעתיד יהיו האבנים טובות כנטיעים המגודלים כן בנעוריהם כחתיכה ועלם א' המזוזות והמשקוף והסף וכזויות יהיו מחוטבות וחקוק בהן כתבנית שער היכל שבעוה"ז שהיה רום עשרים ברוחב עשר ובמדרש ילקוט אמר שעל שער המזרחי שלעתיד אמר ר"י כן והוא סותר את המסקנא דהכא דמוקי לה לוקא לכווי דבי זיקא גם אמר שם שהיה זה התלמיד אפיקורס עד שטבעה ספינתו בעמקי התהום ולא"ה שם כו' ע"ש באורך : ושאמר שנעשה גל של עצמות · פרש"י פרק ב"ת כמת שנרקב בשרו ונפל מזמן רב עכ"ל והוא כענין שאמרו בר"פ מי שמתו הרשעים בחייהם קרויים מתים שנאמר יומת המת חי הוא אלא מת הוא דמעיקרא וע"כ נרקב בשרו תיכף כאלו מת כבר בחייו וק"ל : קוממיות ר' כב' קומות של אדם הראשון כו' . דלפי פשוטו הל"ל קוממית בלא וי"ו המורה על הרבים דהיינו ב' קומות כדדרים ב' קומות של אדם הראשון דלא ניחא ליה לומר על קומתו של כל אדם דהיינו ג' אמות ויהיה ב' קומות לעתיד ו' אמות דכיון דבריאת האדם לעתיד יהיה בריאה חדשה על ידו ית' ודאי דשני קומותיו נמי יהיו כקומת אדם הראשון שהיה הבריאה בעוה"ז ע"י ית' דהבריאה דבעוה"ב לא תגרע מהבריאה שהיה ע"י ית' בעוה"ז ומאמר מאה אמה כנגד היכל כו' במדרש ילקוט הביאו קצת בלשון אחר ק' אמה כאדם הראשון אין לי אלא אנשים נשים מנין ת"ל בנותינו וגו' תבנית היכל כמה הוא היכל ק' אמה והוא כמו שאמרנו דלאנשים שיהיו ק' אמה לא איצטריך ליה קרא דהבריאה לאדם לעתיד ודאי לא תגרע מהבריאה דאדם הראשון שבעוה"ז ותבנית היכל ק' אמה פרשב"ם בבית שני שהיה רום ק' אמה וכן פרש"י בפרק חלק דהכי קים לן ועוד פירש שם פ"א שאורך כל ההיכל היה כך ובמסכת מדות תנן ההיכל ק' אמה על ק' ברום ק' : עתיד הקב"ה לעשות ז' חופות כו' · דהחופות יהיו בזכות מצות סוכה שקיימו בעוה"ז כמ"ש במדרשות ובפ"ק דע"ז וע"כ יהיו ז' שמצות סוכה כל שבעה ואמר עושה לו הקב"ה חופה לפי כבודו כו' יש לפרש כינוי דכבודו על הקב"ה כי הת"ח הם העוסקים בעוה"ז בכבוד שמים ית' כמ"ש כל הנקרא בשמי לכבודי וגו' ואמר כי כפי מה שנתגדל כבוד שמים ע"י ת"ח בעוה"ז תהיה החופה לאותו ת"ח לעתיד ואמר ענן בחופה למה כו' כי הענן הוא דבר המגין כמ"ש ביוצאי מצרים פרש ענן למסך אבל חופה משמע שהוא דבר המזיק למה וכן אש שהוא דבר המזיק למה אע"ג דאשכחן נמי במצרים ואש להאיר לילה וגו' הרי מפורש בו שם שהיה מועיל להאיר בלילה אבל כאן לא כתב בלילה גם הרי יש בעוה"ב שאר חופות להאיר מנוגה ולהבה : וענין שכל א' נכוה מחופתו של חבירו אוי לאותו בושה כו' · הקושיא בזה לומר בכל אדם שכל א' נכוה מחופתו של חבירו גם קשה הכפל אוי לאותו בושה ואוי לאותה כלימה ונראה לומר לפי שיש לכל צדיק וצדיק שום מעלה ומדרגה בשום מצוה שאין כן לחבירו דוגמא דר' חנינא ורבי חייא דפ' הפועלים וע"ז אמרו לפיכך הרבה להן תורה ומצות כדי לזכותם וע"כ כל אחד מן הצדיקים אין מתביישים מחבירו לפי שכ"א יש לו שום מדרגה בשום מצוה שאין בחבירו וכ"א מהן נכוה מחופתו של חבירו ר"ל נכוה בשום דבר מצוה מה שאין בו ויש לחבירו אבל אמר אוי לה לאותה בושה ואוי לה לאותה כלימה לאותו איש שאין לו שום מעלה ומדרגה וכיוצא בו ביהושע שא"ל מהודך ולא כל הודך דהיינו שלא היה לו מדרגת משה בחכמת התורה שהוא רמז לפני משה כפני חמה אבל זכה למדרגה אחרת גדולה דהיינו ליכנס לא"י ולכבוש ל"א מלכים אבל מי שאין לו שום מעלה ומדרגה אוי לו כו' ועיין קרוב לענין זה בפרק המוכר בחידושינו גבי אמרא לעריה ועבותי' וק"ל : י' חופות עשה הקב"ה לאדם הראשון כו' · כי קודם שחטא היה אדם למטה כמלאכי אלהים של מעלה שנתעלו בעשר מעלות כמ"ש במדרשות ע"כ אז נתעלה ג"כ אדם למטה בעשר חופות של כבוד ומ"ד י"א חופות ע"פ כונה זו שהמלאכים הם למעלה מי"א דברים אשר זה למעלה מזה והם ד' יסודות וז' רקיעים נתעלה גם אדם למטה בי"א חופות של כבוד ולפי שחירם אמר לעשות כצורה זאת עולם עם ז' רקיעים והוא נתגאה עליהם אמר לו כן כמ"ש במדרשות וכפרש"י בס' יחזקאל ומאמר גרוע מכולן זהב כו' להפליג הענין כי קודם חטאו היה הגרוע בי' מעלות כבודו הזהב ומשחטא נחסר מכבודו אף הזהב כדאמרינן לא היה ראוי העולם להשתמש בזהב לולי בנין בהמ"ק והמשכן : בך נסתכלתי ובראתי נקבים כו' עיין פרשב"ם ול"נ דדרים סיפיה דקרא ביום הבראך כוננו ע"פ מ"ש פ' א"ע הוא עשך ויכוננך מלמד שברא הקב"ה כוניות באדם שאם נספך א' מהם אינו יכול לחיות גם מה שפרשב"ם בא"ד כו' וקנסתי מיתה כו' והיינו תופיך הקבר שהוא חלול כו' עכ"ל הוא דחוק ויש לפרשו דה"ק בחלולים ונקבים שבראת בו הוא בעצמו קנס המיתה שהוא עלול מהם לקבל המיתה כדאמרינן שאם יפתח אחד מהם או יסתם כו' גם אם יתהפך כמ"ש וק"ל :

ע"ב לא כירושלים כו' ירושלים של עוה"ז כל הרוצה לעלות כו' · לא אמר לא כמו שעולין לירושלים בעוה"ז כו' אבל אמר לא כירושלים של עוה"ז כו' כאלו הוא ירושלים אחר ע"פ מה שאמרו לקמן עתיד הקב"ה להגביה לירושלים ג' פרסאות כו' ולא יוכל כל הרוצה לעלות להיות עולה מפני הגבהתה אלא המזומנין לה יהיו עולין כדלקמן שמא יש להן צער לעלות ת"ל מי אלה כעב וק"ל : עתידין צדיקים שנקראים ע"ש כו' · הקושיא היכן נזכר בקרא צדיקים והיכן נזכר כאן עתידין והוא מבואר כי האדם אינו ראוי למדת הכבוד שהוא מדתו של הקב"ה שנאמר וכבודי לאחר לא אתן ואמרו כל מה שברא הקב"ה לא בראו אלא לכבודו כו' אבל יגיע לאדם כבוד מצד תורתו שהיא כבודו ית' ב"ה כמ"ש באבות ואין כבוד אלא תורה שנאמר כבוד חכמים ינחלו וגו' דאין כבוד לאדם רק מצד תורתו והתורה בעצמה א"א להנחיל כי לא נתנה ירושה לך אבל כבוד התורה ינחלו הבנים מאביהם החכמים ואמרי' בפ' א' ד"ת אדם הראשון בלשון ארמי סיפר שנאמר ולי מה יקרו רעיך והיינו דאר"ל מ"ד זה ספר תולדות אדם מלמד שהראהו הקב"ה דור כו' כיון שהגיע לר"ע שמח בתורתו ונתעצב במיתתו שנאמר ולי מה יקרו רעיך וגו' וקשה מה ענין סיפר בלשון ארמי במקום הזה ומה ענין ראיה מהך דר"ל אהך דסיפר בלשון ארמי והנראה כלפי מה שאמרו שהתרעמו המלאכים ביצירת האדם גם בנתינת התורה לו כמ"ש פרש"ק ובפ' א' ד"ת מפני שהאדם אינו ראוי לכבוד וז"ש מה אנוש כי תזכרנו וגו' וכבוד והדר תעטרהו ולפי מה שהיה לר"ע כבוד תורה כמ"ש בסוף סוטה משמת ר"ע בטל כבוד תורה לזה אמר כשהגיע לר"ע שמח בתורתו שהגיע מהראוי לכבוד ונתעצב במיתתו שנתבטל כבוד תורה כמ"ש בסוטה ולי מה יקרו רעיך אל שאמר יקר בלשון תרגום וארמי במקום כבוד בלשון הקודש בשביל המלאכים שלא יבינו בו שכבר התרעמו על יצירת אדם ונתינת התורה לו מפני הכבוד כי המלאכים אינן מבינים בלשון ארמי וז"ש הכתוב ואדם ביקר וגו' ולא יבין וגו' אדם שאמר ביקר בלשון ארמי ולא אמר כבוד בלה"ק הוא מפני שלא יבין המלאך שהתרעם כבר בזה והוא שאמר שהצדיקים נקראים על שמו כו' לפי שכל מעשיהם אינן אלא לכבודו ית' ועיין בזה עוד פ' א"ד"ת וזהו כל הנקרא בשמי בכל מעשיו דהיינו הצדיקים לכבודי בראתיו דהיינו בעוה"ז שיפול בו לשון בריאה יש מאין דלא נברא לכבוד עצמו רק לכבודו ית' בכל מעשיו ואמר אף עשיתיו ר"ל דהיינו אף שעוה"ב שהוא העשיה יש מיש כדאמרינן מאי דלא הוה הוה כו' גם אז יהיה נקרא בשמי ע"ש כל מעשיו שהיו בעוה"ז לכבודי וק"ל : ג' דברים נקראים על שמו של הקב"ה. יראה מדלא קאמר נקראו בשמו של הקב"ה אלא נקראו על שמו של הקב"ה משמע דשם של הקב"ה יהיה בהם שם לווי במשיח משיח ה' בירושלים עיר ה' וכן בצדיק צדיק לה' וכן במשיח שאמר יקראו לו ה' צדקנו ר"ל שהוא צדיק לה' וכמ"ש לעיל בצדיקים שיקראו להן כן על שם שכל מעשיהם לשם שמים וכן הוא במשיח ע"ש שכל מעשיו יהיו לש"ש וכן בירושלים לעתיד שלא יהיו מזומנין לה אלא אותן שכל מעשיהם לש"ש כמ"ש לעיל ופירוש הכתוב ושם העיר יהיה מיום בנינה לעתיד יהיה שמה ה' : עתידין צדיקים שיאמרו לפניהם קדוש כו' · והוא כענין שאמרו ביומא פרק א"ל הממונה והתקדשתם והייתם קדושים המקדש עצמו בעוה"ז מקדשין אותו בעוה"ב דהיינו שיאמרו לפניו קדוש : עתיד הקב"ה להגביה את ירושלים ג' פרסאות למעלה כו' . כל הגבהה ודאי למעלה הוא אבל אמר שהגבהה זו לא יהיה לה לירושלים לגריעותא כדקאמר שמא יש צער לעלות כו' אלא למעלת ירושלים יהיה ההגבהה ואמר ג' פרסאות כתחתית דירושלים קמייתא ג' פרסאי שהוא

נמוקי הגרי"ב [א] ד"ה ואותיות עיין במהרש"א שמגיה שצ"ל כשימכור ולא הבנתי דדלמא ס"ל להרשב"ם כמ"ש תוס' ד"ה ספינה דבעינן דוקא משיכה ומסירה אף היכא דבעי כתיבה וכמו שפסקין בח"מ סי' ק"ט וכ"מ ברשב"ם ד"ה בשטר שכתב אבל מסירה בלא שטר כו' וכי גם הכא נגיה ועי' מהרש"ך :

חכמת שלמה

דף עה ע"א גמ' ותקשרנו לנערותיך כ"ב פירוש כמו שתולין קמיעות לנערים קטנים : ר"ש בד"ה התמשוך כו' כצ"ל : תום' בד"ה חד אמר כו' ר"ת לא גרס לה כו' כ"ב פירוש ואמר הקב"ה כדין כו' אלא הם פליגי בלישנא דכדכוד איזה אבן שמו כדכוד ואית דגרסי כו' סברי דהכי הסוגיא בתחלה מסיק דמלאכי ואמוראי פליגי בלישנא דכדכוד ואיכא דאמרי מאי כדכוד כדין וכדין וקאי אכתוב דלעיל א"כ שאית גרסי פליגי בה כו' חד אמר חומות ירושלים יהיו מפוך ולא מספיר וחד אמר מספיר ואמר הקב"ה כדכד כלומר כדין וכדין כו' ודו"ק : בא"ד פוך וספיר דלעיל יהיו שמשותיך כו' כצ"ל ונמחק והתם לא איירי : ע"ב ר"ש בד"ה אלף ושני שילה כו' בחשבון גימטריא שילה כצ"ל : בד"ה מלא קומתה דהיינו עקירת רגליה כצ"ל :

שיעור מחנה ישראל במדבר שגם בירושלים היה קיבוץ כל מחנה ישראל ברגלים והוא י"ב מיל לכל צד ושבע מיל בין באורך בין ברוחב וע"ש מעלת ישראל תהיה ג"כ לעתיד הגבהה כשיעור הזה לכוון הגבהה מיל לכל שבע ושבע כי תחתיה דלעתיד לא יהיה לה שיעור ומדה כדמסיק לקמן ע"כ גובהה כשיעור הזה לעתיד על רמז זה: ירושלים שממך בתוכה ומקדשך כו'. יש לפרש בזה ע"פ המדרש שירושלים דלעתיד יהיה גדול כ"כ כמו עכו כל א"י דהשתא ובהמ"ק שבתוכה יהיה גדול כ"כ כמו ירושלים דהשתא ולזה אמרו ירושלים שמקדשך בתוכה ר"ל עומד בתוך כל ירושלים דהשתא שיהיה גדול כמוה ולזה אמר ג"כ שמך בתוכה שהשם המפורש אסור להזכיר בפירוש רק בבהמ"ק וכיון שבהמ"ק לעתיד יהיה גדול כירושלים דהשתא הרי לעתיד שמך נזכר מפורש בתוך ירושלים דהשתא ועד"ז ג"כ הצדיקים בתוכה כאכילת קדשים בבהמ"ק ולזה אמר פרזות תשב ירושלים וגו' ולא אמר פרזה תשב לשון יחיד לרמוז שירושלים בישובה לעתיד תהיה גדול ככל פרזות א"י דהשתא כמ"ש לעיל ואמר מרוב אדם ובהמה בתוכה וכו' נקט אדם ובהמה מרוב אדם המביאים עמהן בהמות לקרבנות כמ"ש כצאן קדשים אשר במועדיה וגו' וקיים בקרא ואני אהיה לה חומת אש וגו' כי מרוב גודלה א"א לה חומת בנין של אדם וק"ל: אלף שפ"ף כו' אלף ושני עשפראות כו'. עיין כל זה באורך בערוך בערך שפף ועשפראות: אם שלש ירושלים הן כל אחד וא' יש בהם ל' מדורין כו'. אולי החשבון הזה למעלת בנין ירושלים דלעתיד וגדולתה שיהיה עיר ירושלים נחלקת לג' מקומות וכל א' נקראת ירושלים הא' נגד ירושלים דלעתיד ועוד ב' ירושלים נגד ב' ירושלים שנחרבו בעוה"ז ול' מדורין למעלה שיהיו נחשבין כמזלות דלמעלה שיש להם ל' מעלות כדאמרינן פרק אין עומדין לכל מזל בראתי ל' חיל ול' קרטון ול' רהטין כו' וכולם בראתי בשבילך ושמא תאמר בזה יש צער לעלות לשלשים מדורין זה ע"ג זה לכך נאמר בסיפיה דקרא דמייתי לעיל בענינא וכיונים אל ארובותיהם שאין להם צער לעלות לשוב בו ולמדורין הגבוה עד כמה מעלות:

דף עו תד"ה רבי נתן כו' ואותיות במסירה ובשטר כו' ניחא ליה טפי למיתני מסירה כו' עכ"ל כך פי' גם רשב"ם דתרוייהו בעי מסירה ושטר אבל מדבריהם נראה דהוו גרסי הכי וק"ל: **בד"ה** ספינה כו' אי מסירה לא מהני בסימטא כו' עכ"ל עיקר קושייתו לפי' זה כיון דמסירה לא מהני בסימטא ע"כ קניית הסימטא במשיכה ומאי פריך לרב דאימא נמי בסימטא קאיירי אבל לפר"ת ניחא דמשמע ליה דמתני' בין בר"ה בין בסימטא קאיירי ודוקא במסירה אבל משיכה אפי' בסימטא לא קני וקשה לרב דאמר במשיכה ובריית' בשמעתין דקתני במסירה ומוקי לה דוקא בר"ה היינו משום דסמך עצמו אמה דקתני באידך ברייתא ספינה במשיכה והיינו ע"כ בסימטא כדאמר אביי ורבא ודו"ק: **בא"ד** משום דבעי לאשמועינן דאפי' בסימטא דבעי משיכה אותיות כו' עכ"ל היינו למאי דמסיק דכאן בסימטא ודקתני ספינה במסירה היינו בר"ה אבל למאי דס"ד דהיא דקתני ספינה במסירה איירי נמי בסימטא לית לן למימר הכי דכיון דקני בסימטא אפי' במסירה לא ה"ל למיתני הכא משיכה משום אותיות ולכך פריך שפיר ודו"ק: **בא"ד** ובפניו וקניא בר"ה וכ"ש בסימטא דאפי' משיכה קונה בסימטא כדאמר אביי ורבא כו' כצ"ל: **בא"ד** ומיהו י"ל דלמאי דמסיק כו' ומעיקרא כי הוה ס"ד כו' הוה ס"ד דטעמא דרבנן משום דמסירה לא קניא בסימטא כו' אבל אין לומר דמעיקרא ס"ד כו' עכ"ל שיעור דבריהם כך הוא דלמאי דמסיק דטעמא דרבנן משום קפידא ניחא לפר"ת אבל מעיקרא ע"כ דהוה ס"ד דטעמייהו משום דמסירה לא קניא בסימטא הוא קשה לפר"ת דהא כיון דמשיכה קונה בה מכ"ש מסירה אבל אין לומר דמעיקרא נמי ניחא לפר"ת דהוה ס"ד דפליגי דלר' שייכא כו' ולרבנן לא שייכא זה אינו דא"כ מאי כו' ודו"ק: **בא"ד** וע"ק לפר"ת כו' הא נמי במשיכה תנן בפ"ק כו' עכ"ל אבל לפר"י הא דקתני התם משיכה דחשיבא ממסירה לא תקשי ליה לרב משום דמתניתין לאו דין משיכה אתא לאשמועינן אלא דין אחד רוכב ואחד מנהיג כו' וק"ל: **ע"ב בד"ה** במאי אוקימתא בר"ה כו' בסימטא אי לא ואביי כו' ולא כרבנן דאפילו ר' מודה דמשיכה קניא עכ"ל [א] דהכי משמע לישנא דעד שימשכנה כו' דר' דסבר מסירה קניא מכ"ש משיכה כשיטת ר"י לעיל והמגיה כאן בספרים חדשים הגיה שלא לצורך ועיין בתוס' בפ"ק דקדושין שהקשו כעין זה לפר"ת דלמאי דמוקי לה בסימטא ומסירה קונה בסימטא לאביי ורבא מכ"ש דמשיכה וא"כ לא אתיא מלתייהו אלא כר' דרבנן סברי עד שימשכנה כו' ודבריהם קשיא קצת דהא אם נאמר כן לרבנן דוקא משיכה ולא מסירה אע"ג דעדיפא א"כ נאמר ג"כ לאביי ורבא הכי ע"ש ודו"ק: **בד"ה** אמר רב פפא כו' אבל אי לא אמר למלתיה אלא אליבא דחכמים כו' עכ"ל והרא"ש כתב דלפי זה נמי ראייה דהלכה אין אותיות נקנית במסירה מדלא קאמר רב פפא מלתיה אלא אליבא דחכמים וע"ש אבל התוס' ימאנו בזה והיינו משום דאי הוה גרסינן לקמן אותיות נקנית במסירה הרי פסק הלכתא דלא כחכמים וכרב פפא דס"ל כוותייהו אבל מסתמא דתלמודא דהתם הוה שפיר ראייה להגיה ולגרוס הכא אין אותיות כו' אי רב פפא אמר דצריך אפילו לר' כו' וק"ל:

דף עז בד"ה אמר אמימר כו' אע"ג דלא הוחזקו דאי בהוחזקו פשיטא כו' ה"ל למיחש לנפילה ופקדון דשכיחי כו' עכ"ל הכי הוא קושטא דמלתא דבהוחזקו התם פשיטא דחיישי' ולנפילה ופקדון לא חיישינן אפילו בשכיחי וא"כ ודאי ליכא לאתויי ראייה מדלא חיישי' לנפילה ופקדון אהוחזקו דהתם אלא דמייתי דאי אף בלא הוחזקו ניחוש ה"נ ניחוש לנפילה ופקדון וק"ל: **בא"ד** דלגבות החוב הם יודעים דאין המסירה כו' עכ"ל ודקאמר בפרק האשה שלום דכי היכי דלא חיישי' דלמא מסר ליה ה"נ לא חיישי' לב' יצחק היינו נמי מה"ט לא חיישי' דלמא מסר דלגבות החוב כ"ע יודעים דאין המסירה מועלת ודו"ק: **בד"ה** אותיות מילי כו' אבל כשכותב שטר בשמו כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ולפ"ז גרסינן לעיל גבי רב אשי ואמר לי כו' עכ"ל ע"ש ואין צורך לדברי התוס' ודאי דלא הוי מספקא ליה לרב אשי לעיל דבעי למכתב קני דאין אותיות נקנין במסירה משום דמילי נינהו אלא דקאמר הא אי לא כתב ליה הכי דהיינו איהו וכל שיעבודיה לא קני וכי לצור ע"פ ללוחיהו הוא צריך וכיון דכתב לו קני לחוד סגי וא"ל אין כו' וכה"ג אמרינן בפ' האיש מקדש דר"מ ורבנן פליגי בדר' פפא דלכ"ע בעי למכתב קני אלא דפליגי אי בעי למכתב נמי איהו וכל שיעבודיה ודו"ק: **ע"ב** בד"ה רב פפא כו' דהתם איירי בהלוואת מטבע שאינו נקנה בחליפין כו' עכ"ל אבל בהלוואה אחרת שאינו מטבע לא מצינו ביה שום חילוק בין קנין חליפין לקנין אגב ודו"ק: **בפרשב"ם** בד"ה כולה זבין כו' וגם הדמים מודיעין כו' עכ"ל דאם הדמים לא היו מודיעין שמכר שניהם ודאי דלא הוה אזלינן להא דקורין גם לגמל בקר והוי מקח טעות ודו"ק:

דף עח בד"ה ת"ש ר' יהודה כו' ור' יהודה בעודן עליו איירי דהא קתני חמורך זו כו' עכ"ל לפי נוסחת סדר המשנה שלפנינו בהדיא קתני בדברי ר' יודא כיצד היה חמור לפניו וכליו עליו וק"ל:

ח"א דף עח ע"ב על כן יאמרו המושלים אלו המושלים ביצרם כו' וקשה בענין שדרש ג' הפסוקים בענין סיפור זה ושבק אחד מהם מלדרוש בו דהיינו פסוק אוי לך מואב וגו' שהוא מחובר בין אלו ב' פסוקים שדרש וע"ק שינוי לשון תבנה בעוה"ז ותכונן לעוה"ב וע"ק כפל הענין בשינוי לשון שדרש מעיר סיחון אם משים אדם את עצמו כעיר כו' ומאכלה ער מואב דרש בכה"ג בשינוי לשון זה המהלך אחר יצרו כעיר כו' גם מלת מואב לא יתפרש לפי סדרש וע"ק מה ענין הכפל עד דיבון שיבא דין כו' ונשה אש כו' ועד שתדאיב כו' שנראה שהכל ענין א' ומה ענין לעביד מאי דבעי כפירוש רשב"ם. והנראה כלפי מה שאמרו בפ"ה דאבות כל מי שיש בו ג' דברים הללו מתלמידיו של א"א וג' דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה מתלמידיו של א"א עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה מתלמידיו של בלעם הרשע ומה בין תלמידיו של א"א לתלמידיו של בלעם הרשע תלמידיו של א"א אוכלין בעוה"ז ונוחלין לעוה"ב שנאמר להנחיל אוהבי יש וגו' אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך הקושיות שאמר כל מי שיש בו ג' דברים כו' וג' דברים וכו' דמשמע באיש א' קא מיירי שיש בו כל אלו כו' מדות דזכר ג' הטובות וג' הרעות ולכאורה אינן שייכין באיש א' כיון שהם הפכיים והכי הל"ל וכל מי שיש בו ו' דברים אחרים מתלמידיו של בלעם כו' גם קשה לשון וג' דברים אחרים כו' וע"ק שאמר בלשון שאלה ומה בין כו' כי הוא פשוט וע"ק דגבי צדיקים אמר אוכלין בעוה"ז ונוחלין לעוה"ב כו' מה מביא מן הפסוק להנחיל אוהבי כו' ומה ענין נחלה גבי צדיקים בעוה"ב וירושה לרשעים בעוה"ב מאי נוחלין ומאי יורשין הוא מבואר במדות האדם אלו ג' מדות הכוללות עין טובה היא מצד המועיל ונפש שפלה מצד הערב ורוח נמוכה מצד הטוב והם כוללים כל מדות האדם לטוב ולרע בהיפך וא"א לאדם לילך אחרי מדות הללו ולהתנהג בהם בקצה האחרון הזה שלא לאחוז גם מקצת בקצה האחד כי לא נתנה תורה למלאכי השרת כגון במדת עין טוב שאם יתן אדם כל אשר לו לא יהיה לו מה לאכול וכמ"ש המבזבז אל יבזבז יותר מחומש וע"מ מקפיד כו' וכל תורה שאין עמה מלאכה כו' וכן במדת נפש שפלה למעט בה התאוה צריך ג"כ לאחוז בקצה אחר כמ"ש יצה"ר שמאל דוחה וימין מקרבת וכמה דברים במצוע בכח התאוה ובמדת רוח נמוכה שאמרו בה להתרחק בה מן הקצה אל הקצה השני כמ"ש הרמב"ם ממה ששנינו מאד מאד הוי שפל רוח ת"ח אמרו בה ת"ח צריך להיות בו אחד משמונה בה' וע"ז אמר כל מי שיש בו ג' דברים הללו כו' שיהיה לו ג' המדות הטובות בעצמות לילך אחריהם וגם יהיה לו ג' דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע שיאחז בהם האדם במקצת כמ"ש אך לא בעצמות רק יהיו לו אחרים וכו' ר"ל שלא ילך אחריהם רק במקרה ואמר עין טובה כו' עין רעה כו' כי הג' אלו הם כוללים כל המדות כמ"ש ואמר מה בין כו' כיון דע"כ שיש לאדם לאחוז במדות גם בקצה הב' א"כ מה בין תלמידיו כו' כי מי יגיד לאדם לאחוז בעצמות המדות הטובות ורק במקרה ילך קצת לאחוז בקצה הב' ושמא אדרבה ילך אדם באותן מדות הרעות ויאחוז גם בקצה השני בטובות ואמר הלא תראה תלמידיו של אברהם כו' והפך תלמידיו של בלעם כו' וא"כ ראוי לך לילך בעצמות במדות הטובות של א"א ולא תלך אחרי הרעות רק במקרה כמ"ש ואמר תלמידיו של אברהם אוכלין בעוה"ז כו' על אכילתם בעוה"ז אינו צריך ראיה כי ראינו בהם שאכלו בעוה"ז ודרך אכילה בעלמא קאמר כדי חיי הנפש ולא להשיג המותרות וכמו שמצינו בא"א ובתלמידיו ובזה הם נוחלין עוה"ב שנאמר להנחיל גו' ע"פ מ"ש פרק אין דורשין גם את זה לעומת זה כו' ברא צדיקים ברא רשעים ברא ג"ע ברא גיהנם כ"א וא' יש לו ב' חלקים א' בג"ע א' בגיהנם זכה הצדיק נוטל חלקו וחלק חבירו בג"ע נתחייב הרשע נוטל חלקו וחלק חבירו בגיהנם ומאי קרא גבי צדיקים כתיב לכן בארצם משנה ירשו וברשעים כתיב משנה שברון שברם וז"ש ונוחלין לעוה"ב דהיינו שינחלו חלק הרשעים שבג"ע שנאמר להנחיל אוהבי שהם תלמידיו של א"א שנאמר בו אוהבי הם ינחלו הרשעים חלק שיש להם בג"ע וכענין שאמרו כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב ואמר שלא תאמר בהנחילם חלק הרשע שיהיה להם חסרון בחלקם ועל כן אמר ואוצרותיהם אמלא רצה לומר אוצרותיהם הגנוז להם לעולם הבא כמה שכתוב מה רב טובך אשר צפנת וגו' אמלא גם כן ולא אחסר להם כלום נמצא שמשנה וכפל ירשו על ידי חלק הרשעים שבג"ע ובהיפך אמר בתלמידיו של בלעם יורשין גיהנם כו' שהוא חלק הצדיקים שיש להם בגיהנם והביא שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת וגו' כפל הענין ע"ש כפל העונש שלהם בגיהנם כמה שכתבנו וקיים לפי שהם אנשי דמים בעלי אוהבי ממון כבלעם שהיה רע עין גם מרמה שהיה אוהב זמה שנתן עצה ומרמה ע"ז כמו שמפורש בחלק וע"כ לא יחצו ימיהם שלא יהיה להם לעתיד קצת ימים בחלק גיהנם וקצת ימים בחלק ג"ע רק כל ימיהם חלקם בגיהנם כמ"ש כי משנה שברון שברם וקיים ואני אבטח בך ליטול חלקם בג"ע שהם יטלו חלקי בגיהנם ואותיות בך הם רמז לזה שהם כפולים מאותיות שלפניהם א' ב' י' ך' ע"ש שהרשע נוטל ב' חלקים בגיהנם והצדיק נוטל עשרים חלקים בג"ע כי בפשיטות נוטל הצדיק עשרה חלקים בעוה"ב ובעוה"ז שאינו רק עישור נכסים כמ"ש המדרשות וממילא בכפל בעוה"ב נוטל ך' חלקים וע"פ הדברים האלה שאמרנו בענין ג' מדות הטובות הכוללות ומיוחסות לאברהם אבינו ובהיפוך בג' מדות הרעות הכוללות ומיוחסות לבלעם כמ"ש וע"פ המדרש לא הניח הקב"ה פתחון פה לאומות לעתיד שאתה רחקתנו ולא נתת לנו נביאים וחכמים לכך נתן להם בלעם והוא העמיד פרצה לאבד הבריות וע"כ נתייחסו מדות הרשעים על שמו כי הוא נביאם ועל פיו עשו כל המעשים וההולך בדרכיו נקרא מתלמידיו וע"כ בפסוקים אלו שנתייחס לנבואת בלעם שאמר ע"כ יאמרו המושלים בא הדרש והרמז על זה שאמר כן בנבואה על מדת הרשעים ועונשם ועליו ועל תלמידיו אמר מ"ד ע"כ יאמרו המושלים וגו' שכל הסיפור זה מג' פסוקים אינו לצורך ישראל אבל כתוב הבא בתוכם אוי לך כמוש וגו' ואמר נתן בניו פליטים ובנותיו בשבית הוצרך להודיע שהשביות הנמצאות בחשבון מבנות מואב והותרו בכבוש ישראל לבא בקהל שאינן מז' עממים וע"פ מ"ש מואבי ולא מואבית ואמרו המושלים ביצרם בואו ונחשוב הפסד מצוה כו' כמ"ש גם זה לעומת זה וגו' שמה שמפסיד הרשע במצוה שאינו עושה במקבל חלק הצדיקים בגיהנם הוא כנגד שכר הצדיק שעושה המצוה ומקבל כנגד זה חלק הרשע בג"ע ואמר שע"י חשבון זה הצדיק בונה לו בית בעוה"ז כדי שיהיה לו מוכן בג"ע חלקו וע"ד מי שטרח בע"ש יאכל בשבת אבל בעוה"ז עדיין אין ביתו מוכן כי עיקר שכר מצוה בהאי עלמא ליכא ואמר במדת הרשעים שנתייחסו על בלעם עיר סיחון אם משים אדם עצמו כעיר כו' הוא

נמוקי הגרי"ב [א] ד"ה במאי עי' במהרש"א ובספר בית יהודה תמה עליו דא"כ מאי לא קאמר הגמרא דכרבי נמי לא אתיא ודבריו תמוהין דלאחר שתירץ הגמ' עד שימשכנה מר"ה לסמטא א"כ א"ש לגמרי דעד שימשכנה וא"כ לרבי אתיא שפיר ולכאורה לפי דברי התוס' לא היה קשה בלא אביי ורבא כלל כי הוה סברת ר"י ורשב"ם דהיכא דשייך משיכה לא מקני במסירה וא"כ יקשה לר' הסה"א מאי קאמר עד שימשכנה וכדברי התוס' דמשמע דרב מודה לזה וזה א"א דכיון דשייך משיכה לא קניא במסירה לסברתם ואולי זהו כוונת הגמ' דקאמר אימא סיפא ותכ"א עד שימשכנה כו' ומקשה ואי בר"ה ממאן אוגיר וע"ז לא הקשה אלא לקמן אבל לפ"ז שפיר מקשה דמתחלה הקשה דמאי עד שימשכנה והדר מקשה ממאן אוגיר והדר דאביי ורבא לא אתיא כחד וכדברי התוס' ומתורץ הכל ודו"ק:

מהר"ם

דף עו ע"א ד"ה ספינה במסירה וכו' ועוד קשה לר"י דלפר"ת מאי דוחקיה לשנויי כאן בסימטא כו' לוקמה תרוייהו בסימטא וכו'. ר"ל אבל לפי רשב"ם ור"י דס"ל דבסימטא לא קנה מסירה כי אם בר"ה דוקא לכך א"ש דלא מוקי תרוייהו בסימטא וכו': **בא"ד** וארשב"א וכו' בכל מקום ששונה במסירה הוה דוקא במסירה ולא במשיכה הלכך לא אפשר לאוקמא לה אלא בר"ה ויש להקשות הלא גם בר"ה א"א לאוקמה דהא כיון דמסירה חשובה קנין אפי' בר"ה א"כ בכל מקום ששנה מסירה משמע מסירה דוקא אבל משיכה לא קני אפילו בסימטא דהא מהאי טעמא פריך התם בקדושין לרב דאמר בהמה גסה במשיכה מתני' דקתני במסירה משום דמשמע ליה דוקא במסירה אפי' בר"ה וכ"ש בסימטא אבל במשיכה לא קניא אפי' בסימטא כמו שכתבו התוס' לעיל מזה בסמוך לפי פירושו של ר"ת והכי קתני בברייתא בדברי רב דספינה נקנית במסירה ולא ממעט משיכה וכמו שהקשו התוס' לעיל מזה בדוגמא זו לפי' רשב"ם אברייתא דקתני הספינה נקנית במשיכה ולא ממעט מסירה בר"ה ותירצו דנקט משיכה בסימטא דלרבותא דאותיות וכו' אבל לפי' ר"ת דקשה אברייתא דקתני מסירה ולא ממעט משיכה לא שייך לתרוצי הכי וי"ל דלפר"ת דוקא התם בקדושין דמתני' דקתני דיני קניינין וקתני דבהמה גסה נקנית במסירה משמע במסירה דוקא דהיא חשובה לפר"ת אבל במשיכה לא קני כלל אפי' בסימטא דאל"כ לתני במתני' רבותא דנקנין במשיכה בסימטא וכ"ש במסירה אפילו בר"ה אבל בברייתא זו דספינה דהכא דקתני פלוגתא דר' וחכמים דקתני דרבי ס"ל ספינה נקנית במסירה וחכמים פליגי עליה וס"ל דלא קנה עד שימשכנה וכו' לא שייך למימר דמדקתני ר' דספינה נקנית במסירה דס"ל דוקא מסירה אבל משיכה לא קנה כלל אפי' בסימטא דא"כ לתני משיכה וכ"ש מסירה דהא מוכרח היה למתני מסירה לאשמועינן פלוגתא דרבי וחכמים דפליגי במסירה ולמסקנא פליגי כדפירש אבל מ"מ א"א לאוקמי תרוייהו בסימטא ובקפידא פליגי דהא עכ"פ כיון דקתני רבי דספינה נקנית במסירה דהיא חשובה הלשון משמע קצת דממעט משיכה בשום אופן לכך מוקי לה בר"ה לומר דבא למעט משיכה בר"ה אבל בסימטא קנה משיכה: **ע"ב ד"ה** אמר רב פפא וכו' כ"ע לית ליה דר' והכא בדרב פפא קמפלגי ר"ל דר' מאיר ס"ל דצריך למכתב ליה קני השטר אבל א"צ למכתב וכל שעבודיה ראית ביה ורבנן ס"ל צריך למכתב וכל שעבודיה כרב פפא ומיירי שמסר לו הש"ח וגם כתב ליה קני לך השטר ולא כתב וכל שעבודיה כו':

חכמת שלמה

דף עו ע"א ר"ש בד"ה ספינה כו' למימר היינו ת"ק כו' הד"א: **בד"ה** ובפלוגתא כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' הוא צריך ואמר לי אין צור וצור כו' כצ"ל:

דף עז ע"א תוס' בד"ה אותיות מילי כו' אבל כשכותב שטר בשמו כו' נ"ב ולפי זה גרסינן לעיל גבי רב אשי ואמר לי טעמא כו' ואמרית ליה אין צור וצור: **ע"ב תוס'** בד"ה רב פפא כו' שאינו נקנה בחליפין כו' נ"ב פירוש ולא משום דאין אדם יכול להקנות הלואתו וא"כ הכא שפיר נקנה בתורת אגב ודו"ק:

דף עח ע"ב ר"ש בד"ה אמר רבא כו' כמות שהוא חמורך כו' שאילו אמר לו כו' כצ"ל והד"א: **בד"ה** מאי דכתיב כו' הרי כתיב והוא נלחם כו' כצ"ל: **בד"ה** שנקראו שיחים כו' וכל שיח השדה ומתרגמינן כו' כצ"ל:

ר"ש

בעלמו מנין מעשה בלעם שעשה עלמו כעיר לילך אחר שיהא נאה שא"ל בלק בקריאה ואולי שרמז זה בעיר ואתון שעיקר עון בלעם היה באתונו וככר באריו בדרשות בפרשת בלק שיש לשאול בענין בלעם אחר שא"ל הקב"ה קום לך אתם וגו' למה חרה לו על הליכתו שאמר ויחר אף ה' כי הולך הוא גם המלאך למה בא לשטן לו ושוב נתן לו רשות לילך ומה הוסיף על דבר הש"י שכבר נתן לו ג"כ רשות ויש להשיב בזה לפי שינוי לשון ענין שבפ' זו כי בלעם בתחלה סתם דבריו מאן ה' לתתי להלוך עמכם וגו' לפי שבתחלה אמר הכתוב לקרוא לו לפי שידע בו שהוא בעל נפש רחבה ותאוה וע"כ אמר לקרוא לו שהבטיחו לו לכבדו בסעודות גדולות כמ"ש בראש הקרואים ויקרא להם בזבח וכמ"ש ויזבח בלק בקר ולאן וישלח לבלעם אבל בלעם היה בעיניו מעט הכבוד הזה של קריאה וסעודה שא"ל כי היה בלעם רע עין בממון אחרים ורלה בשכר ממון וע"כ הוסיף לו בשליחות שנית כי כבד אכבדך וגו' כי כבד דהיינו בסעודה שאמרתי ועוד אכבדך במאד דהיינו ממון תלשון ובכל מאדך כמפורש ואמר שכר עליך את בלעם וגו' וע"כ השיב לו עתה אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב וגו' וא"ל הש"י אם לקרוא לך באו האנשים וגו' יש לפרש בזה שא"ל ב' תנאים אם לקרוא לך לבד דהיינו בכבוד סעודה הבטיחך באו האנשים קום לך אתם ברגליך בשוה להם ולא תרכוב על אתונך וא"ל הקב"ה כן שימנע מלהלוך עמהם ברגל כי כן היה דרך גם בימי חכמי התלמוד שהגדולים היו רוכבים על החמור ושאר העם הלכו עמהם ברגל וכדי שהוא יתייבש מלפני זקני מדין ומואב מלכת ברגל שהוא בעל גאוה כמ"ש בו רוח גבוהה א"ל כן וא"ל הקב"ה ואשר אדבר אליך אותו תעשה לברך אותם ואם לא באו לקרוא לבד אלא גם להבטיחך בשכר ממון לא אתן לך רשות לילך כי לא תברך אותם בלב שלם כי עיקר הברכה תלה כפי לב המברך ולא יהיה לבך עמהם בברכתם כשתפסיד בברכתם את שכרך שהבטיח לך בלק אבל בלעם לא היה חש לכל זה ואף שכבר הובטח בשכר ממון הלך לשם גם ברכיבה על אתונו וע"כ אמר ויחר אף ה' כי הולך הוא וגו' והוא רוכב על אתונו וגו' שהוא הולך בהבטחת שכירות כמ"ש גם בעבור שהוא רוכב על אתונו וכבר הוזהר ע"ז ולזה אמר לו המלאך כי עתה גם אותך הרגתי שכבר נגזר עליך הריגה על שעברת על דברי הש"י לילך בשביל שכר וכמ"ש ואת בלעם בן בעור הרגו על חלליהם וגו' וא"ל מפני הליכתך ירט הדרך לנגדי שלא נתתי לך רשות רק לילך ברגל וע"כ הרגתיך ואילו לא נטתה מפני גם עתה אותך הרגתי עתה על שהלכת לקבל שכר ולא הייתי ממתין הריגתך עד מלחמת מדין זה שביאר לו המלאך אחר שנהרג אתונך קום לך אתם עם האנשים כאשר ניתן לך רשות ואפס בכל זה את הדבר אשר אדבר אותו תדבר כי מה שכבר א"ל הקב"ה אותו תעשה שעשיית הברכה בידך הוא על דעת זה שלא תלך ליטול שכר רק לקרוא לך לכבדך בסעודה אבל עתה שהלכת ע"ד ליטול שכר אין הברכות מסורות בידך רק אותו תדבר דהיינו הדבור בעלמא ניתן בידך לפי שלא תברך אותם בלב שלם שתפסיד על ידיהן מתון השכירות וז"ש בכאן על מדתו בעין הרע שרלה להזיק את ישראל בעין הרע והוא יקבל מתון רב שכירות עשה עלמו כעיר ואתון להלוך אחר שיהא נאה ואמר כי אם יאמה מחשבון הוא חלק אם של גיהנם שיש למחשבין בגיהנם ותאכל את שאינן מחשבין דהיינו בלעם ותלמידיו ואמר על מדתו הרעה שנית של בלעם כי לנכה תלא מקרית לדיקים ותאכל ער מואב זה המהלך אחר ילרו כו' ילר הרע נאמר בכל מקום על רוב התאוה וע"כ רמז בעיר ואתון שככב עם אתונו כמ"ש בחלק ומואב על שיעך להם על תאות הזמה ואמר על מדתו הרעה שהיא רוח גבוה בעלי במות ארנון אלו גסי הרוח ואמר ונירם אמר רשע אין רם כי מתוך הגאוה הוא כאילו כפר בעיקר כמ"ש בפ"ק דסוטה אפסוק ורם לבבך ושכחת את ה' וגו' ואמר אותו הרשע שאבד אותו החשבון שאמרו הלדיקים שיפלו הרשעים חלק הלדיקים בגיהנם והם יקחו כנגד זה חלק הרשעים בג"ע כדאמרינן בחגיגה: **ואמר** השתן עד כו' זכר כאן ג' דינים ברשעים והוא דין הגוף במיתתו כמה והבוע הקבר ודין שעושין בנשמת הרשעים בגיהנם ועוד דין לעתיד שמביא הנשמה וזורקה בגוף ודן אותם כאחד כדאמרינן בפרק חלק וע"ז אמר הכתוב תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו פתח ברבים וסיים ביחיד דר"ל תמות נפשי כאחד מישראל שמתים הגוף והנשמה כשפירשו א' מחבירו וכל אחד מקבל עונש זה בקבר וזה בגיהנם ואמר ותהי אחריתי שהוא בדין לעתיד שיהיו הנשמה והגוף כא' כמוהו לקבל שכר בגוף ונשמה ביחד ולא לדין עונש ביחד ולז"א בכאן התחן עד שיבא דין הגוף בקבר כשפירש מהנשמה ונשים עד נפח שהוא דין לנשמה באש גיהנם שאינה לריכה נפוח ועד מידבא עד דאבון לנשמה על עענתה כדברי אנטונינוס פרק חלק דאמרי ליה ועביד כל מה דבעי הנשמה כמו שבקשה דהיינו שאין נדון כל אחד לבד רק לדונם יחד הגוף והנשמה וק"ל:

דף עט בפרשב"ם בד"ה שובך מלא כו' ועוד כל הני דקתני למזבח ולא לבדק כו' עכ"ל ר"ל כיון דהני ג' חלוקות דקתני למזבח ולא כו' לבדק ולא כו' לא למזבח כו' ע"כ לא קאי אלא אמה שבתוכן דלמזבח ולא לבדק הבית לא אשכחן במועלין בהם אית לן למימר דשובך איירי דומיא דכל הני מועלין בהן דקתני דלא איירי בלא למזבח ולא לבדק הבית אלא לדמיו וק"ל: **בד"ה** ה"ק טו' כלומר כו' קמ"ל רבי דבבור ושובך מודי דלא אלים רשות הקדש כו' עכ"ל וכ"כ התוס' דאין מועלין כו' דלא אמרינן שיקנה חגר כו' [א] ולא ניחא להו למימר דטעמא משום דאין אדם מקדים דשלב"ל משום דרבי קאמר הכי וקים להו דרבי אית ליה בקדושין פרק האומר דאדם מקנה דשלב"ל ומש"ה הולרכו למימר דהקדש גרע משום דאין לו יד וק"ל: **ע"ב** תוספות בד"ה אבל בשדה כו' המ"ל ד"ה מועלין כו' למ"ד אין מעילה בגידולין ומיהו הא כו' לפי מה שמפרש ר"י בסמוך כו' עכ"ל לפי מה שמפרש ר"י כו' קאי גם למה שכתבו דהמ"ל ד"ה מועלין בו ולא במה שבתוכו כו' אבל בלאו פר"י נהי דאין מועלין בגידולין לד"ה מ"מ למה יגרע שדה ואילן מבור ושובך למ"ד אדם מקנה דשלב"ל ומועלין במה שבתוכו: **ודע** דר"ל דלא מלי למימר בזה ובזה פליגי ברישא אף בשדה ואילן ובאדם מקנה דשלב"ל דלפר"י אפילו למ"ד אדם מקנה דשלב"ל הא בעי שזוכה בהן תחלה וזה אינו בשדה ואילן מיהו מלינו למימר דפליגי שפיר נמי בשדה ואילן ובמועלין בגידולין דה"נ פליגי לעיל רבי יהודה ורבי יוסי אלא דלא ניחא להו למימר הכי דפליגי ברישא בתרי טעמי בשדה ואילן במועלין בגידולין ובבור ושובך באדם מקנה דשלב"ל ודו"ק:

ח"א דף עט ע"א כל הפורש מד"ת אש כו' ובמאמר שני שינה לומר כל הפורש עלמו מד"ת כו' ונראה לומר דבמאמר קמא הוי כל הפורש פועל יולא דמיירי בשנים שכל א' פורש ומבטל את חבירו מד"ת דאש אוכלתן ומייתי מקרא דאיירי נמי בלשון רבים ונתתי פני בהם דהיינו שכ"א פירש את חבירו מד"ת כי מהאש יצאו וגו' כי כל זמן שעוסקים בתורה ומחדדין זה את זה בפלפול מחממים זה את זה כאילו הם באש כמ"ש באלישע וע"כ היא להם כחומת אש למגנא ומצלא ואין אש אחר שולטת בהם דאין אש אוכל אש ומשפירשו ויצאו מן חומת האש הזה הרי אש אחר שהוא אש של עכו"ם שולטות בהם וכן ת"י על פתגמי אורייתא דיהבינן מגו אישתא עבדו ועממי דתקיפין כאשא ישיצינון אבל במאמר בתרא אמר כל הפורש עלמו שהוא מלד עלמו ביטל מד"ת ה"ז נופל בגיהנם ומייתי נמי קרא דאיירי בלשון יחיד אדם תועה מדרך השכל וגו' והוא כי שכלו של אדם תועה ויסכל בכמה דברים אבל התורה הוא דרך השכל שלא יכשל בו ואמר אף היחיד בעוה"ז תועה ופורש עלמו מן התורה שהוא דרך השכל הנה ישיג בגיהנם הלכה שותפין לו כמ"ש בקהל רפאים ינוח ואמר אין רפאים אלא גיהנם כו' אפשר ע"ש עמק רפאים שנאמר בישעיה ובד"ה שנקרא הגיהנם עמק כדמייתי מקרא בעמקי שאול קרואיה ואותו העמק שהיה מקום הפתח היה נקרא בשם רפאים והיה קרוב לירושלים וכה"ג מלינו פ' עושין פסין פתחה של גיהנם בגי בן הנם בין ב' תמרות כו' ובמקום אחר (כתובות קי"א ע"ב ע"ש) דרים מרפאים כל המרפה עלמו מד"ת כו':

דף פ בפרשב"ס בד"ה במתני' כו' ואחר כך מסרס זה נוטל א' הלוקח נוטל אחד ומניח א' כו' כל"ל: **תום'** בד"ה הא באמה כו' וברייתא נמי ה"ה כו' וה"ה

שניה ושלישית כו' עכ"ל ובנ"י בלשון התוס' לא כתב וה"ה שניה דהא קתני ושניה בהדיא אבל נ"ל לפי כוונת דבריהם ליישב כל נוסחות התוס' שלפנינו וביאור דבריהם דה"ק הא באמה מתניתין איירי בבריכה ראשונה של כל אם ואם ומשום דאיכא לפרושי דוקא כל אם ואם שהיו שם כבר הוסיף בברייתא בברתא כלומר דאף בריכה ראשונה של הבנות שנולדו מפריח והיינו כל אם ואם שאף הבנות קרוין אם לגבי בריכה ראשונה שלהן ובריכה ראשונה ושניה דקתני בברייתא חדא מילתא היא כולה מוקמה לה בברתא דבת הבת היא ראשונה לבריכה שהפריח כבר והיא שניה לאמה של בריכה ראשונה כו' והשתא קאמר שפיר ה"ה שניה ושלישית כו' דהיינו שניה לבריכה ראשונה שהפריח מעיקרא והיא שלישית לאם הראשונה וכן שלישית ורביעית שלישית לבריכה ראשונה ורביעית לאמה וכן לעולם רביעית שהיא חמישית אלא דאטו כי רוכלא כו' ודו"ק: **ע"ב** בפרשב"ס בד"ה כדרכו אסור כדמפרש לקמיה מן הקרקע כו' ולת"ק היכא למימר כו' כגון מג' ולמעלה אסור עכ"ל דלישנא דתלמוד דפריך מעם הארץ הוא דקשי כו' דדוקא לר' יהודה פריך אבל לת"ק איכא למימר דאינו אסור עד למעלה מג' ומיהו לא ניחא ליה לאוקמא ברייתא דלעיל דלא כר"י אלא כת"ק וק"ל:

ח"א דף פ ע"ב מ"ד לדיק כתמר יפרח וגו' · עיין פי' רשב"ם ועי"ל קרוב לענינו ע"פ מ"ש בפ"ק דקידושין שהלדיקים אוכלין פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לעוה"ב וז"ש שעושה פירות כתמר בעוה"ז וגזעו ועקרו מחליף לעוה"ב גם רמז על השארת הנפש לעוה"ב דאף לאחר שיהיה נקלץ דהיינו אף לאחר שימות בעוה"ז יהיה גזעו מחליף להיות לומח וקיים בעוה"ב וק"ל: י' מיני ארז הם שנאמר אתן במדבר ארז שיטה כו' · מהאי קרא אינו מוכח דכל הני דנקט בקרא מיני ארזים הן דשמא כל א' מין בפני עלמו הוא אלא דככר כל הני שמות דמפרש לה ידוע היו לו דמיני ארזים הן וקאמר דהן הנה דנזכרו בהך קרא ולפרש קרא קאתי וכ"ת כדאמרי' בעלמא למקח ולממכר דמי שמוכר לחבירו ארז יכול ליתן לו מהני מינים וק"ל:

דף פא תוס' בד"ה ממאי כו' וכ"ת איידי דנקט ר"מ ב' מביא וקורא נקט נמי ג' לרבנן כו' עכ"ל והכא לא קשיא להו דא"כ מאי קשיא ליה הכא משנה יתירה כו' כמו שהקשו לקמן דאינו דומה דהיכא למימר הכא דהאי איידי ודאי אמרינן דהיינו מביא וקורא לרבנן בג' משום מביא וקורא דר"מ בב' אבל מביא וקורא דר"מ משום מביא ואינו קורא לרבנן לא אמרינן ודו"ק: **בד"ה** למעוטי אדמת כו' ולר"י נראה דמתניתין נמי איירי בבני קיני ולא פליג משום דאמו כו' עכ"ל ר"ל דבהא לא פליג אמתניתין דע"כ מתניתין נמי בבני קיני קמיירי מדקתני האשה כו' ולא עדיף מאמו אבל ודאי ההיא תוספתא רבי יהודה קתני לה ופליגא אמתניתין ולא בעי אמו מישראל כמו שפר"י לעיל דקי"ל כר"י דאמר בירושלמי דשפיר יאמר הגר לאבותינו דאמר קרא כי אב המון גוים גו' ודו"ק: **ע"ב** בד"ה תרומה לכהן כו' א"כ שיפרים עליה ממקום אחר על כו' עכ"ל ר"ל אחר שהפרים מכרי שבמקום אחר תרומה גדולה כדינא יפרים ממנו מעשר על בכורים הללו ודו"ק: **בד"ה** דעביד להו כו' משמע שמביא הוא בעלמו ולא כו' עכ"ל ודמוקמי לה כרבי יוסי ב"ח לאו בבלרן ושגרן כפרשב"ס דאם כן לא הויא הבאה בעלמו ובמת בדרך נמי ודאי ליכא לאוקמי מילתא דר"מ דאתא לאשמועינן דין קנה אילן אחד היאך יעשה אלא דאיכא לפרושי דומיא דמת בדרך כגון שהשליח לא הוליכה רק חלי הדרך והבעל הבית גמר ההבאה וכן נ"ל לפר"ת לקמן וכ"כ מהרש"ל לפר"ת ע"ש ודו"ק:

דף פב בד"ה בלרן ושגרן כו' ללקט מה שנותן בעין יפה ולא כו' עכ"ל כ"ה לשון התוס' בפרק השולח ע"ש: **בד"ה** עד שתהא כו' אין נראה שיקראו בעלים כדמשמע בירושלמי עכ"ל היינו לפי שיטתן דלקיחה לאו היינו בלירה ולקיטה וא"כ מדקאמר בירושלמי בשלקטן לשלחן ביד אחר לא נראה לקריאה ואי הוה לקיחה והבאה ע"י שליח קורין הבעלים דשלוחו של אדם כמותו הרי אף בשלקטן הבעל לשלחן ביד אחר דהיינו נמי הלקיחה וההבאה ע"י שליח נראו להיתר קריאה מקרי וכן יש להוכיח מסיפא דקאמר אבל אם לקטן להביאן הוא לא ישלחנו כו' ואי הוה הלקיחה וההבאה ע"י שליח מיקרי נראו להיתר קריאה אמאי לא ישלחנו ביד אחר מיהו לפרשב"ס שפי' שהבלירה והלקיטה היא הלקיחה גופה ליכא לאוכוחי מידי מן הירושלמי ודו"ק: **בד"ה** מתקיף לה כו' והיינו טעותא דא"כ אמאי קאמר רב נחמן דקל כו' עכ"ל ר"ל דלכל שאר הפירושים קשה לישנא דקאמר דסבר רב זביד למימר כו' דמשמע דס"ל לתלמודא דהא רב זביד טעותא היא ולפי זה ניחא דהיינו טעותא דאם כן אמאי קאמר רב נחמן דקל אבל לכל שאר הפירושים שפיר נקט רב נחמן דקל ומתניתין נמי לא קשיא ליה דהא מסני לה רב זביד וליכא טעותא ולא הל"ל סבר רב זביד כו' ודו"ק: **בא"ד** כדמוכח לקמן דתניא כו' משמע נקלץ אע"פ שלא יבש עדיין וראוי להחליף כו' עכ"ל ובלאו מהני' מהך ברייתא בלחוד ה"מ למפרך הכי למאי דנקט דוקא דקל אלא שאין הדבר מוכרח דנקט דוקא דקל אלא מכח מתניתין דקתני בהדיא בשאר אילנות דיש לו גזע ודו"ק: **ע"ב** בד"ה וזורע כו' אלא כדי עבודת הכרם כו' לגד אחר חשיבא כרם כו' עכ"ל כ"ה בכל נוסחת התוס' שלפנינו ור"ל כמו שכתבו בסוף דחשיבי כרם מדרבנן הני ב' שורות ששיעורם לגד אחר ולכך לריך מיהא בין ב' השורות הרחקה מכל לד ד' אמות כדי עבודת הכרם וזורע ח' אמות ביניהן ולא סגי בהרחקת ג"ט כמו מגפן יחידי כמ"ש ר"ש והרע"ב בפירוש המשניות ע"ש ובספרי גמרות דפוס חדש הגיהו הכא בתוס' כדעת הר"ש והרע"ב ולשון התוס' אינו מכוון רק כדברי התוס' הישנים שלפנינו ודו"ק:

דף פג בפרשב"ס בד"ה מפוזרין ח"א דהיינו לכל היותר רלופין ד"א לכל הפחות עכ"ל הלשון מגומגם ויותר נכון בהיפך מפוזרין ח' כו' לכל הפחות רלופין ד' כו' לכל היותר וק"ל: **תום'** בד"ה הרכובה כו' ועוד דמג"מ בהך הרכבה לענין כלאים עכ"ל לפי מה שמפרש רשב"ם דמודד מעיקר השני היינו מפקק שני קשיא להו שפיר מג"מ בהך הרכבה אבל ר"ש בפי' משניות נראה שמקיים פי' זה מלשון הרכבה ומפרש מעיקר השני היינו מן העיקר שהרכיב שהתחתון שהוא העיקר הראשון עב מן העליון והו לא מידי ודו"ק: **ע"ב** בד"ה ר"ה מהו כו' לאו ברוחב ט"ז איירי כו' עכ"ל נכאורה לפי מה שפירשו התוס' לעיל דגבי מכר הוי עד ועד בכלל מלינן למימר שפיר דברוחב ט"ז איירי ואפשר שהולרכו לומר דלאו ברוחב ט"ז איירי דגבי ר"ה הוי האמות שותקות כמו בכלאים וא"א דלא הוי יותר מט"ז אמות דגבי מכר ועי"ל בר"ה לא שייך קניה וגהי דלא מפסיק מה יקנה שהרי הקרקע רשות של אחרים הוא דמגר שהוחזקו בו רבים אסור לקלקלו ולכך הולרכו לומר דלאו בר"ה רוחב ט"ז איירי והמותר הקרקע קמבעיא ליה אי

קרני ראם [א] נ"ב אין דבריו מובנים דאם היה מועיל משום חגר לא הוי שייך בזה דשלב"ל דהקנין בא לו ליד הקדש אלא דאם נ"מ חגר לריך לדשלב"ל ועיין ותבין:

חכמת שלמה

דף עט ע"א ר"ש בד"ה ס"ק כו' ושובך נמי פליג וסבירא כו' כצ"ל

דף פ ע"א ר"ש בד"ה נוטל ג' נחילים כו' בשלשה ימים ותשעה ימים כו' כצ"ל: **ע"ב** ר"ש בד"ה כדרכו אסור כדמפרש לקמיה מן הקרקע כו' הד"א: **בד"ה** אין גזעו כו' לא יקום לכך נאמר כו' הד"א:

דף פא ע"א גמ' והא כתיב אדמתך שתי פעמים חד למעוטי אדמת כותי וחד למעוטי אדמת גר וסכתיב כו' כצ"ל: **ע"ב** ר"ש בד"ה מעשר שני כו' ניכנסו הס"ד: **תום'** בד"ה תרומה לכהן כו' ואת מעשר שני יעלה כו' נ"ב פירוש הלוי א"נ הוא בעלמו ויפרים ממנו לשם מעשר ראשון ויתן ללוי ודו"ק:

דף פב ע"א ר"ש בד"ה נקטינן מרבותי הס"ד: **בד"ה** תחתיהן כו' והנופות הס"ד: **תום'** בד"ה בלרן ושגרן כו' ולא שליח משום דבכורים אין להם שיעור נ"ב ומת דקאמר הוא הדין לא מת אלא אפילו לא הביא השליח והבעל הבית עלמו גמר ההבאה אפילו הכי אינו קורא ודו"ק: **בד"ה** עד שתהא כו' וגו' ואין נראה שיקראו כו' כצ"ל: **בד"ה** מתקיף כו' לקוץ משום דחיים דלא לימא כו' ודאי לא מכר לו את הקרקע כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' השתא דרך אין לו דארעא אחריתא היא כמלא אורה וסלו יש לו כו' כצ"ל: **ר"ש** בד"ה כמלא אורה המלקט וסלו בידו כו' הד"א: **בד"ה** ה"ג כו' במסכת כלאים מותר כו' הד"א: **תום'** בד"ה מדברי רבינו נלמוד שלשה שאין כו' נ"ב פירוש התוספות לא גרסו בספריהם דארעא אחריתא היא ומשום הכי דקדקו התוספות ממקום אחר:

דף פג ע"א גמ' ר"מ ורבי שמעון אומרים הנוטע כו' כצ"ל וכן ברשב"ס: **ר"ש** בד"ה ואחר כו' דלמא קנה ואם תמצא לומר כו' הד"א: **ע"ב** ר"ש בד"ה עלה כו' השתא ומתמה כו' הד"א: **בד"ה** כשורה כזה והוא כו' הד"א ומצוייר כזה · ⁖ ⁖ ⁖ : **בד"ה** כתנובה כו' אויר השתים מצוייר כזה : ⁂

קשי אי לא וק"ל: בד"ה לוקח יכול כו' ותניא כותיה דרבא דקא מייתי התם היינו מרבי יהודה הנשיא דאמר להם כו' עכ"ל דבריהם תמוהים דאע"ג דאיכא למימר דרבא נמי ס"ל אם רצה וכר"י הנשיא וקאי רבא אמתני' מ"מ אינו מוכרח לומר כן ולא שייך לומר ארבא ת"כ מדר"י הנשיא כיון דרבא לישנא דרבי נתן נקט ודברי התוס' בפרק הזהב ג"כ בשם ר"ת הרגישו בזה וכתבו ות"כ מייתי משום דקתני בברייתא זה וזה בכדי שירצה כדרבא כו' עכ"ל וע"ש ודו"ק:

דף פד בד"ה ותנא תונא יפות כו' שוה בשוה איירי כו' ולא מוכר פשיטא כו' עכ"ל אבל אי לא איירי שוה בשוה לא הוה קשיא פשיטא דשפיר אשמועינן ולא מוכר דסד"א דיכול אף להחזיר כיון דנתאנה הלוקח כמו בביטול מקח דחוזר אף המאנה וק"ל: **בד"ה** והוזלו כו' אלא איידי דנקט לעיל שהוקרו שנים נקט כו' עכ"ל דלעיל אם לא הוקר רק א' ועמד על ז' לא הוי ביטול מקח אלא דקנה ומחזיר אונאה ומש"ה נקט רבותא טפי בעמד על ז' דהוי ביטול מקח כמ"ש רשב"ם וק"ל: **ע"ב** בפרשב"ם בד"ה אם היה פקח כו' אם ברשות בעלים הן כו' עכ"ל לפי מה שפרשב"ם כו' מתניתין בסימטא וכרבי זירא לא הוה אצטריך ליה הכא נמי לפרש אם ברשות בעלים כו' אלא דאיירי בפשיטות נמי בסימטא ודו"ק: **תוס'** בד"ה מדד והניח כו' [א] אבל על גבי קרקע לא אע"ג דמשיכה מועלת כו' עכ"ל האי אע"ג כו' שכתבו אין לו מקום הכא לפי ענינו ולולי שיראתי היה נראה להגיה ויש לדחות אע"ג דמשיכה כו' ור"ל דמצינן למימר דאיירי שפיר במדד לוקח דאע"ג דמשיכה כו' בלא משיכה על גבי סימטא גרע ולא קנה אף במדד לוקח ודו"ק: **בד"ה** ואי בר"ה ממאן אגר אבל בסימטא מלי אגר כו' עכ"ל ולעיל בפרקין כתבו התוס' בשם רשב"א דבסימטא נמי לא מלי אגר אלא דאפשר לאוקמא ברשות של שניהם ודו"ק:

דף פה בד"ה כל מקום כו' ואר"י דבעי למימר זיל קני וכיון דמדד כו' עכ"ל יש לדקדק דמשמע דבלא אמר לו זיל קני לא קנה אפילו בסימטא וא"כ מאי קמבעיא ליה לקמן בכליו של לוקח ברשות מוכר אי קנה אי לא והיינו אפילו בלא א"ל זיל קני דבא"ל זיל קני ודאי קנה כדמסיק לקמן מהך דרב ושמואל וי"ל דזיל קני דלקמן דקנה היינו דווקא במפרש בהדיא יקנו כליך כמ"ש הרשב"ם וק"ל: **בד"ה** ה"ג בתוספתא כו' שיגביהנה או עד שיוליכנה או ישכור כו' אבל לפי ספרים כו' עד שיגביהנה כו' עכ"ל ור"ל לאותה גירסא דלא גרסינן עד שקיבל עליו ועד שישכור כו' וק"ל: **ע"ב** בד"ה כגון שהיה בעלה כו' וא"ת נהי דנותן לה רשות ומשאילה מ"מ הא בעי חזקה כו' עכ"ל ק"ק אהך דהכא כליו של לוקח ברשות מוכר דקנה בא"ל זיל קני כדמסיק ובלא א"ל זיל קני נמי קמבעיא ליה דשמא משאיל לו מקום ותקשי להו נמי מ"מ הא בעי חזקה ויש ליישב ודו"ק: **בד"ה** בין פסק עד כו' ואפילו מדד ופסק נמי שניהם כו' עכ"ל דמדד דהכא משמע להו דלא הונחו לרשות הלוקח עדיין כפרשב"ם דא"כ היינו מדד עד שלא פסק כו' דקתני בסיפא ועוד דפריך לקמן אסיפא מכדי פריקא קתני מ"ל פסק כו' אהך דהכא דרישא מדד עד שלא פסק כו' נמי ה"מ למפרך הכי מ"ל לא פסק ומ"ל פסק ודו"ק:

דף פו בפרשב"ם בד"ה לגדין כו' דהא אפילו גסה לר"ש בהגבהה ולא כו' עכ"ל כצ"ל: **ע"ב** בתוס' בד"ה ראשון ראשון קנה פ"ה דלא כו' דאיכא לאוקמא כשנתמלאת המדה ואין נראה לר"י כו' עכ"ל אין זה פ"ה שלפנינו שפירש דאיכא לאוקמא כשפסקה לו כל התבואה מיירי דקני ליה רשותא כו' מיהו גם זה קצת דחוק דלא הוה דומיא דרישא דראשון ראשון קנה דאיירי התם לפי סברת המקשה בכור אני מוכר לך ביחד ודו"ק: **בא"ד** בהדי בבא דסרסור וליתני בר"ה כו' וברשות לוקח כו' עכ"ל דהא אי איירי דוקא בנתמלא ברשות לוקח ודאי דמהני נמי בסרסור דלא גרע רשות לוקח מר"ה ורשות שאינו של שניהם אבל אבבא דמדה של אחד מהם דראשון כו' לא ה"מ למיתני ברשות לוקח דא"כ במדה של מוכר ברשות לוקח קנה מוכר והפשוט אבעיין מדה של לוקח ברשות מוכר דהתלמודא מספקא להו ומה שכתב מהרש"ל שפירש וליתני כו' שכתבו התוס' היינו דליתני בד"א בר"ה כו' וברשות לוקח קודם הבד"א הראשון עכ"ל שיהיה קאי וברשות לוקח אמדה דסרסור לחוד ומיהו זהו דוחק דליתני האי בד"א בר"ה כו' קודם הבד"א הראשון דא"כ בתר דמדה של אחד מהם ראשון כו' וצריך למיתני שוב בד"א בר"ה כו' וכ"ל דהכי פריך לרב ושמואל דאי בשנתמלאת איירי א"כ ליתני בר"ה כו' וברשות לוקח דהכי דינא במדת סרסור ואי משום דמדה של אחד מהם ראשון כו' דקתני מקמיה לא תני בתר הכי ברשות לוקח א"כ תפשוט לרב ושמואל מהך ברייתא דמדה של מוכר ברשות לוקח לא קנה מוכר והכלי בטל לגבי רשות ודו"ק:

דף פז בפרשב"ם בד"ה אי מדה דלוקח היא וליקני ליה כליו כו' עכ"ל דליכא למימר דאיירי ברשות מוכר דא"כ היינו בעלמא אבעיין דלעיל ותפשוט מהכא דלא קנה לוקח וק"ל: **תוס'** בד"ה מי כאן תנא דליתנייה לרב מדות כו' עכ"ל היינו כגירסת ר"ת כמו אתנייה לרב בפרק כ"ה דמשמע דהוא שנה לרב ור"ש מגיה דאתנייה רב בלא למ"ד דמשמע דרב שנה לו וק"ל: **ע"ב** במשנה השולח את בנו אצל חנוני ומדד לו באיסר שמן כו' כצ"ל וכ"ה ברי"ף וברא"ש וכן מוכח מפרשב"ם שכתב ואם תאמר ולתנייה לפונדיון כו' ועיין במהרש"ל: **בפרשב"ם** בד"ה כדשמואל כו' ואע"ג דתניא כותיה דשמואל בפרק ד' דנדרים בהליכה חייב בה עכ"ל הוא מגומגם לכאורה ובדפוס חדש מחקו כל זה מפרשב"ם ויש לקיים פירושים הישנים דר"ל לומר ואע"ג דתניא כותיה דשמואל בעי תלמודא לאוקמא פלוגתא דהכא אליביה ובפי' אחר בדפוס הניחו בהליכה חייב בה בחזירה פטור דהשתא יש לפרש דאע"ג דבחזירה דהתם פטור שהיא על ידי בן דעת הכא בחזירת התינוק חייב כיון שאינו בן דעת וק"ל: **תוס'** בד"ה אלא לצלוחית כו' הכי נמי דהוה פטור הס"ד וא"כ מ"ה וכגון שנטלה חנוני כו' כצ"ל: **בד"ה** אי הכי אימא כו' ורבה ורב יוסף סברי בזמן שצלוחית כו' שהביאה מבית אביו עכ"ל ותלמודא לעיל ניחא ליה לאוקמא בהכי משא"כ הכא לרבה ורב יוסף דלא הוי סיפא דומיא דרישא וק"ל:

דף פח בפרשב"ם בד"ה ור"י סבר כו' בהמפקיד הא דאמר רבא שואל שלא מדעת גזלן הוי היינו לרבנן דהכא עכ"ל רצה לומר דלכך ליכא לאקשויי הכא אהך דרבה דהתם תנאי היא כדמקשינן לעיל ודו"ק: **בד"ה** וה"מ דקיילי כו' נראה בעיני דלאו דוקא כנושא שכר דא"כ לא כו' עכ"ל מהך סוגיא דפ' האומנין ודאי מוכח דמפני שהוא כנושא שכר אסיפא קאי וכמ"ש התוס' לעיל וכמ"ש מהרש"ל אבל בדברי רש"י בפרק ה' דנדרים משמע שהוא מפרש לה כפרשב"ם דהכא דקאי ארישא וצריך לומר לפירושם דמשמע להו דקאי נמי ארישא מדקאמר מפני שהוא כנושא שכר ואי לא הוה קאי רק אסיפא לחוד הל"ל פטור מפני שאינו אלא כנושא שכר ותו לא מידי ודו"ק: **בד"ה** סטין חיטין בלשון יון כו' עכ"ל והוא דחוק למאי דמוקי לה בכלי הלח ובערוך פי' פירוש אחר מוכר שמן והיינו כלי הלח וק"ל: **ע"ב** בד"ה וחייב להכריע כו' וה"ה לי' לטרין ביחד להכריע טפח כו' ונראה בעיני דלפחות כו' עכ"ל משמע מפירושו דלמעלה לעולם אינו נוהגין יותר הכרע מטפח אבל לקמן גבי תלויה באויר ג' טפחי' משמע דבעי הרחקה כ"כ משום הכרע ג"ט וצריך לומר דהיינו במשקל גדול כדמוקי לה בגרדומי אבל במשקל בעה"ב וחנוני דהכא שוקלין בו בשר לעולם למעלה אינו נוהגין רק טפח וק"ל: **בד"ה** לא ימוד כו' כ"כ א"נ משום שמודד לו בריוח ובדקה מודד יותר וכשמודד בגסה מפסיד הקונה עכ"ל וכן נ"ל להגיה פירושים הישנים וכה"ג פי' רשב"ם ג"כ לקמן בשוקל שא"א שלא ישקול לו בריוח כו' ע"ש ודו"ק: **תוס'** בד"ה וקללם כו' במסכת מגילה דקורין קללות שבת"כ לפני עצרת עכ"ל והוא ראייה לפר"י דהא אנן לא עבדינן הכי דאנן קורין במדבר לפני עצרת וע"כ אית לן למימר כדי להפסיק בין קללות לעצרת ה"נ אית לן למימר דקורין נצבים לפני ר"ה כדי להפסיק בקללות דכי תבא דכי הדדי מהניין התם וק"ל:

ח"א דף פח ע"ב נותן לו גירומיו מה"מ א"ל דאמר קרא וצדק צדק משלך ותן לו וכמה גירומיו כו' א' מעשרה בליטרא כו' והוא א' ממאה והטעם בזה כמ"ש במדרש בפסוק עשר תעשר והביאו התוספות בפ"ק דתענית היוצא שדה שנה שנה וגו' כלומר לא יעשה שלך אלא כפי המעשרות כו' ומעשה שם באורך בא' שצוה לבנו כו' א"ל קרוביו למעבר היית בעה"ב והקב"ה כהן ועכשיו שלא הפרשת חלקו הקב"ה בעה"ב ואתה הכהן כו' וקשה מה ענין כהן למעשר שהוא של לוי ונראה כלפי מ"ש בילקוט ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא מאה שערים אומד זה למעשרות היה אמר למעשרות בלשון רבים לפי שהפריש תחלה מעשר ללוים ואח"כ הפריש מעשר מן המעשר לכהן שהיה בימיו דהשתא חלק הכהן היה ראוי לצאת מן השדה לפי האומד ונתוספו בברכה צ"ט חלקים כנגד מה שהיה ראוי להיות גדל בשדה והוא ענין הנקרא עשר תעשר מן המעשר כי הוא היוצא מן השדה שנה בשנה והצ"ט חלקים הנשארים הן נתוספו בברכתו ית' ב"ה וז"ש בכאן צדק משלך ותן לו דהיינו חלק המאה שהוא הראוי להיות שלך והשאר הוא נתוסף לך בברכתו ממנו ית' ב"ה והראוי להיות שלך שהוא חלק הקב"ה תהא מוותר נגד חבירך וז"ש לקמן אבן שלמה וצדק יהיה לך ממון הרבה שתתברך בשביל הויתור כאלו אתה נותן לצדקה ומעשר שהוא ראוי להיות שלך שתתברך בנתינתך משלך ובזה יתיישב דלא קתני במתני' א' ממאה כמו שהקשו התוס' לרמוז על מעשרות אלו והוא שכוונו באמרם פרק בני העיר במה הארכת ימים א"ל מימי לא קבלתי מתנות ולא עמדתי על מדותי ותרן בממוני הייתי יש לדקדק בממוני ולא אמר בממון דר"ל מימי לא קבלתי מתנות ולא עמדתי על מדותי לפייס אותי בממון ובליטרא דהכא כדין ת"ח ובזה ותרן בממוני הייתי דהיינו בממון שלי הייתי דאלו הייתי מקבל מתנות או שלא עברתי על מדותי רק ברצוי כסף אף כשהייתי ותרן לא ותרן בממוני הייתי רק בממון אחרים וק"ל: **אר"ל** קשה עונשן של מדות כו' וזה נאמר בכן אלה ומאי משמע דהאי אל לשון קשה הוא כו' · רמז גודל הקושי בעונש המדות בתוספות ה' כדמסיק שהתשובה היא קשה והיוצא בעבירה זו מן הה' קשה בתשובה ליכנס בו מ"פ ת"ש פרק הקומץ עוה"ז נברא בה' מפני שדומה לאכסדרה שכל הרוצה לצאת יצא ומ"ט תליא כרעיה דה' דאי הדר בתשובה מעייל ליה ולעייליה בכך לא מסתייעא מלתא כדר"ל מ"ד כו' וק"ל: **אמר ר"ל** קשה גזל הדיוט יותר מגזל גבוה שזה הקדים חטא למעילה כו' · יראה הטעם קרוב לפשוטו דבהדיוט מיד שגזל יצא הגזילה מרשותו של נגזל ומקרי גזל אבל בהקדש כל זמן שהיא בעין ביד שנגזל כל היכא דאיתא בי גזא דרחמנא איתא ולכך לא הוי חוטא עד שנהנה ממנו: **ואר"ל** בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת ב"ו הקב"ה בירך ישראל בכ"ב וקללן בח' כו' · יש לדקדק בהאי שנינא למה אמר משה קללות דמשנה תורה מפי עצמו מאותן שבת"כ דהא ודאי כולהו מפי הגבורה נאמרו וע"ק מ"ט אמרן משה בלשון יחיד והנהו דת"כ נאמרו בלשון רבים כמ"ש בסוף מסכת מגילה וי"ל בזה דאותן שבת"כ נאמרו בלשון רבים שהם על חטא רבים שעדיין במצות הר סיני לא נתחייבו רבים על חטא יחיד עד ערבות מואב בשנת מ' שהיה להם לעבור הירדן ומטעם דלא הוי כערב בשעת מתן מצות שבכבר התחילו בכבוש א"י קצת ארץ סיחון ועוג ולכך נאמרו בלשון יחיד דאף על חטא יחיד נתחייבו רבים וכן מפורש בזוהר דקללות (שבת"כ) [שבמשנה תורה] נאמרו על בית שני שהיו כיחידים שלא עלו עשרת שבטים גם לא כל הלוים ולפי שנאמרו בלשון יחיד הוצרך משה לאמרם דאם יאמרם הקב"ה בלשון יחיד יאמרו דעם משה לחוד דיבר לכרות ברית כיון דככבר הם עברו ברית ראשון כשעשו את העגל כמ"ש ואכלה אותם וגו' ואעשה אותך לגוי גדול וגו' כמ"ש במדרשות וע"כ הוצרך משה לאמרן להם ודוקא בלשון יחיד משום הערבות כמ"ש והשתא הא ודאי בשניהם בין בברכות ובין בקללות יש בהן כל כ"ב אותיות אבל אמר שבא הרמז באותיות שבתחלתן וסופן שבאו בכוון בברכות וקללות דת"כ היפך שבאו בברכות וקללות דמשנה תורה לרמוז על מדתן למדת הקב"ה מדה טובה מרובה על מדת פורענות ולכך בברכות מאל"ף ועד תי"ו שהן כ"ב אותיות לרמז שברכן בכל מה שהפה יוכל לדבר בכ"ב אותיות והברכות הנזכרים מאל"ף דאם בחקותי עד תי"ו דקוממיות אינן אלא ברכות כלליות

נמוקי הגרי"ב [א] ד"ה מדד והניח כו' אבל ע"ג קרקע לא כו' עי' מהרש"א מה שמגיה ויש לדחות ע"ש ודבריו נפלאו הא במדד לוקח לא ימלט משני פנים דרכי הקנין או הגבהה כמ"ש הרמב"ם בפי' המשניות או משיכה כמ"ש הטור סי' ר' והובא בהגהות רמ"א סי' הנ"ל וא"כ לא א"ש הדחי' ובאמת הוא כי המה שני דבורים והיא ד"ה שמא לא שמע רבי ועי"ז כתבו אבל ע"ג הקרקע לא וכתבו אח"כ אע"ג כו' ועי' רא"ש ותבין ועי' ד"ה אגר כו' וזה ברור ואמת:

חכמת שלמה

דף פד ע"א גמ' ומתניתא הא אתא לאשמועינן דלוקח יכול לחזור בו דסד"א משום כו' נ"ב זהו לפירוש התוספות ודו"ק אבל לפרש"י גרסינן ומתניתין היינו טעמא משום דכתיב כו': **ר"ש** בד"ה שוה ו' כו' מעות הס"ד: **בד"ה** ומתניתין כו' מודה לך וכן פירשה רבינו זקיני מ"כ כצ"ל ונ"ב החילוק בין רש"י ובין נינו רשב"ם מצאתי יפה בספרי סימן ל"ה: **תוס'** בד"ה אי ממתניתין כו' וכן פירוש הרשב"ם בשם רש"י כו' נ"ב אף שהקונטרס לא פירש כן בנוסחת פירושו דבמקום שכותבין התוספות טוב טוב יאמר המוכר פירש הקונטרס רע רע יאמר הקונה כלומר אף אני בחזקת רעות לקחתי' שהרי אני אמרתי רעות לעולם רע יאמר הקונה ומ"מ בסגנון אחד פירשו לאפוקי פירוש השני שפירש ר"י: **ע"ב ר"ש** בד"ה המוכר פירות כו' וכך הס"ד:

דף פה ע"א גמ' אבל ברשות לוקח כיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח ברשות מוכר לא קנה עד שיגביהנה או עד שיוליכנה מרשותו ברשות הלה המופקדים כו' כצ"ל: **ר"ש** בד"ה עד שלא כו' מוכר שנתמלאה כו' וליטול בה מקחו עד שיגיענו כו' שלא הגביה הס"ד וכצ"ל והד"א: **בד"ה** אבל אם כו' של מוכר הס"ד: **תוס'** בד"ה ארבע מדות כו' וקשה לפירושו דא"כ כו' שידו כידו ומ"מ כו' כצ"ל: **ע"ב ר"ש** בד"ה דתרווייהו כו' השותפים הס"ד: **בד"ה** ואי בכליו כו' דמוכר ומשני סיפא אתאן כו' ומתמהי ומאי כו' הד"א: **בד"ה** בין מדד כו' דלוקח ובכליו דלוקח כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה כגון שהיה כו' תימה ריב"א כו' נ"ל ותירץ ריב"א כו':

דף פו ע"ב גמ' אני מוכר לך וכדאמר רב כהנא כו' כצ"ל: **ר"ש** בד"ה מצאתי גירסא כו' וקשיא לתרווייהו ופרקינן כו' כצ"ל והד"א: **בד"ה** והאי דקפריך כו' דלא מפרשי' דבהכי מיירי כו' נ"ב נ"ל כי בגירסא שלהם לא כתוב אלא הא דרב כהנא לחוד דאיירי בשנתות וא"כ זהו סברתם שמפרשים דמסיפא פריך דברישא בודאי לא היה מתורץ אם לא דאמר ליה להדיא ואפשר מש"ה לא פריך ליה מרישא דידע שפיר התי' דא"ל כו' מאחר דתניא להדיא ראשון ראשון קנה ואיירי בכל מדה ומדה לבדה שקנה לפי ערך הדמיון אבל הכא דלא קתני ראשון ראשון מסתמא איירי דמכר סתמא ומשום הכי בעי לאוקמי בשנתות ודו"ק: **תוס'** בד"ה ראשון ראשון כו' וליתני ברשות הרבים כו' נ"ב פירוש קודם שישנו השמש דברים אמורים הראשון ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף פז ע"א גמ' ואי ס"ד ראשון כו' כל שהוא קני כל מה שעליה כו' כצ"ל: **ר"ש** בד"ה רישא כו' וקמ"ל דאין שלוחו כו' הלוקח ממנו הס"ד והד"א וכצ"ל ונ"ב פירוש והכא לא איירי שהשכיר בעל הבית אלא שהשאיל להם המדה ודו"ק: **תוס'** בד"ה מי כאן כו' איכא תנא דאתנייה רב כתל כו' כצ"ל. **ע"ב ר"ש** בד"ה משום יאוש כו' אותו מאוי מפני שטורח כו' כצ"ל: **בד"ה** מצאתי הגהת כו' וא"ת לדידן לתנייה לפונדיון במתניתין כצ"ל:

דף פח ע"א ר"ש בד"ה וה"מ כו' כנושא שכר ונראה בעיני דלאו כו' כצ"ל ונ"ב שרי ליה מריה בכאן לא דק דמפני שהוא כנושא שכר אסיפא קאי ולכך פטור כשנאנסו כדמוכח הסוגיא להדיא התם ונ"ב כ"ל (עיין במהרש"א): **בד"ה** קרא דלעת שקל קרא לקנות כצ"ל: **תוס'** בד"ה מר סבר כו' ואפילו מנין לא צריך כו' · נ"ב והא דקתני לא ידעו בעלים ה"ק לא ידעו לא בגניבה ולא בחזרתה פירוש שלא מנו או שידעו ומנו פטור ומנו ארישא קאי דקתני הכי הגונב טלה מן העדר והחזירו מת או נגנב חייב באחריותו לא ידעו בעלים כו' מכלל דרישא בידעו איירי ע"ש: **ע"ב** גמ' וכמה גירומין כו' נ"ב נראה בעיני שהגירומין הוא דאורייתא ומש"ה לעולם בעי אחד למאה בין רב בין מעט אבל הכרע במשקל הוא כנגדו שיכריע המשקל טפח דאז כשמוותר על משקלו ושוקל בעין יפה לא התמירה עליו אפילו לא יצא לעולם בחד שיעורא אלא כאיך שיצא יצא ודו"ק · ולישנא דברייתא לקמן היה מבקש ממנו ד' ליטראות מנין שלא יאמר שקול לי אחת והכרע כו' משמע דאהכרע קפיד ודו"ק: **ר"ש** בד"ה אחד מעשרה כו' ס"א ומדמגליך כו' נ"ב הוא פירוש אחר אבל אינו משמע כן מפירוש רשב"ם: **בא"ד** מעשרה בלח הלכך כו' ותיסר האחד הס"ד והד"א: **בד"ה** בעשרים ושתים כו' ומוי"ו עד מ"ם שמונה אותיות כצ"ל: **תוס'** בד"ה התם אפשר כו' דלא נוח אלא לעשות כו' נ"ב ס"א אלא דלא נוח לעשות לו תשובה ודו"ק: **בד"ה** וקללם כו' באם בחקותי ובוהיה כי תבא כו' כצ"ל ·

גמ'

אבל הפרטים לא נזכרו כי א"א להזכיר בפרט מה שהפה יוכל לדבר בברכות מכ"ב אותיות אבל הקללות אינן אלא בח' אותיות מוי"ו עד מ"ם דודאי הפה יוכל לדבר כל הקללות שבח' אותיות הללו אבל מדת ב"ו הוא היפך זה שמדתו רעה מרובה מטובה ולכך בקללות כ"ב אותיות מוי"ו עד ה"א כל מה שהפה יוכל לדבר בהן אף שלא נזכרו בקרא שא"א להזכיר כל מה שהפה יוכל לדבר בכ"ב אותיות וכמ"ש בקללות דמ"ת גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתובה וגו' דהיינו שאין הפה יוכל לדבר אבל הברכות אינן אלא בח' מוי"ו עד מ"ם דודאי שהפה יוכל לדבר כל הברכות שבח' אותיות הללו ובא הרמז בקללות דת"כ באלו הח' אותיות המבדילין בין הה' והנו"ן שהם ב' אותיות מיחידות ומעשירות שאין להם זוג כמ"ש במדרשות רש"ס ובכמיי והוא לרמז כי לא יבאו לקללות רק חלי הזוגיי' דהיינו ו"ז ח"ט שהם זוגיי' לא"ב ג"ד וכן חלי העשיריי' דהיינו י"כ ל"ם שהם זוגיי' לס"ע פ"ץ אבל לברכות יבאו כל הזוגות וגם אותן שאין להם זוג כגון אותיות ה"ן גם המאיות שהם ק"ר ש"ת שגם להם אין זוג דהיינו כ"ב אותיות ובהפך בהנהו דמ"ת גם מה שבא הרמז בברכות דת"כ האותיות כ"ב כסדרן מאל"ף ועד תי"ו ובקללות דמ"ת לא באו הכ"ב אותיות כסדרן מוי"ו עד ה"א יש לפרש בו כי הברכות אשר ממדת הקב"ה יבואו כסדרן ולתכלית אמיתי כמו שבאו האותיות כ"ב כסדרן מאל"ף ועד תי"ו שהוא תכלית וסוף אמיתי שלהם משא"כ הקללות ממדת ב"ו אף שהן בכ"ב אותיות לא יהיה להן סדר ותכלית אמיתי כמו שאין סדר ותכלית לאותיות כ"ב מוי"ו ועד ה"א וטוב מצאתי בויקרא רבה תשבתי דרכי וגו' חשבתי ברכות מא' ועד תי"ו חשבתי קללות מוי"ו ועד ה"א ולא עוד אלא שהן הפוכות שאם זכיתם הריני הופך לכם קללות לברכות אימתי כשתשמרו תורתי כו' וק"ל:

דף פט בפרשב"ם בד"ה אלא שוקל כו' ובמקום שמכריעין נותן שלשה רביעית באחת כו' עכ"ל וה"ה דבמקום שאין מכריעין יכול לעשות כן אלא דלרבותא נקט בגוונא דלעיל וכ"ה בנ"י ע"ש: **בד"ה** ונותן הכרע א' לכולן משום דא"א לצמצם כו' עכ"ל לאו משום הכרע דבלא הכרע נמי איכא האי טעמא דשוקל לו כ"א משום דא"א לצמצם וכמ"ש לעיל במקום שאין מכריעין עסקינן דאי כו' ע"ש: **בד"ה** י"ב טפחים ד' טפחים הקנה כו' במהרש"ל ולפ"ז לא דק מה שכתב כדי שלא יגע בגג כו' עכ"ל ע"ש וכן יש להקשות גבי מ"ש וגבוה מן הארץ ג' טפחים שלא יגע בקרקע כו' וק"ל: **ע"ב** בד"ה וחלי תומן ועוכלא כו' תומן שמינית הלוג כו' עכ"ל מהרש"ל מחק כל זה מפרשב"ם וטעמו דהא רשב"ם בפירושו הסכים לפרש דתומן שמינית הקב הוא והוא חצי לוג אבל נ"ל דבהך ברייתא לפירוש התוס' שכתב רשב"ם דגרסינן הכא תומן ועוכלא במדת הלח ע"כ דתומן לא קאי אקב דהא לא הוזכר הכא במדת הלח מדת הקב וע"כ תומן ועוכלא דהכא אלוג קאי ותומן דהכא היינו שמינית הלוג דקתני לקמן גבי מדת הלח וע"כ יש לקיים כל נוסחות ישנות שבפירוש רשב"ם ודו"ק: **בד"ה** תומן איכא למימר היינו שמינית הלוג כו' ועוכלא מפרש לקמיה א' משמנה כו' קפריך לה כו' ואם שמינית הקב הוא האי לאו קושיא כו' יותר מכפלים ועוד אם שמינית כו' עכ"ל כצ"ל ר"ל דע"כ תומן לאו היינו שמינית הלוג דא"כ מאי האי דקפריך לה כו' דהא שמינית הלוג היינו עוכלא והגהת מהרש"ל בזה מגומגם מיהו כיון דלפום אלו הספרים גרסינן עוכלא אחד משמונה ברובע וכן נראה דכן היה גרסת הטור לשון רשב"ם הוא קשה שכתב שהרי התומן גדול מן העוכלא יותר מכפלים כו' הל"ל התומן גדול מן העוכלא ד' פעמים שהתומן הוא שמינית הקב והעוכלא הוא שמינית הלוג ומלאהי מוגה בפרשב"ם הכא ועוכלא לקמן מפרש א' מחמשה ברובע כו' והיינו כגרסתנו לקמן וע"פ גרסא זו ניחא טפי הכל שהקשה אם תומן שמינית הלוג מאי האי דקפריך כו' משום דטעו אינשי בריבעא דהא הוי שפיר העוכלא גדול מהתומן טפי מריבעא שהתומן הוא אינו אלא שמינית הלוג והעוכלא הוא חמישית הלוג ואם תומן שמינית הקב ועוכלא חמישית הלוג הוי שפיר התומן גדול מן העוכלא קצת יותר מכפלים ועוד כו' ותו לא מידי ודו"ק: **תוס'** בד"ה ובמסורה כו' וא"ת פשיטא דגזל גמור הוא כו' עכ"ל אבל לעיל מייתי גבי שלא יעמין משקלותיו כו' לא קשיא להו הכי דפסיקא להו כדמפרש התם לעבור עליו משעת עשייה אלא דגבי במסורה לא אסקי אדעתייהו למימר כי התם וק"ל:

ח"א דף פט ע"ב על כולן אריב"ז כו'· ואם לא אומר שמא יאמרו הרמאין אין ת"ח בקיאין כו'· ר"ל שלא יאמרו שאם הם היו בקיאין גם הם היו עושין רמאות כמעשה ידינו וק"ק דל"ל אם לא אומר שמא יאמרו הרמאין כו' הא בלאו רמאים נמי מי שלא ידע באלו דברים יעשה לחבירו עול שלא מדעת וגם חבירו לא ידע ולא ירגיש שהוא חסר דבר מה ולכך ראוי לאומרו ואפשר דהיינו דמסיק דמהאי קרא אמרה כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בם דהיינו טעמא שאמרה כדי שהצדיקים ידעו וירגישו שלא יעשו עול לחבירו שלא מדעת ולא קאמר דאמרה מהאי ספיקא דקאמר דשמא יאמרו הרמאין כו' ודו"ק:

דף צ בפרשב"ם בד"ה שלישית ההין כו' לקמן מפרש למה התקינו עכ"ל ק"ק דמאי קשיא ליה בשלישית ההין דהויא דכותיה קב במדת היבש אבל לא בא לפרש לקמן למה תקנו אלא ארביעית ההין דלא הוה דכותיה במדת היבש משום דטעו אינשי בריבעא ויש ליישב ודו"ק: **בד"ה** רביעית ההין היינו ג' לוגין והא דלא עבד נמי חצי רביעית ההין כו' משום דאתי כו' דהיינו ב' לוגין כו' עכ"ל וקשה דהכתי אמאי לא עבדי במדת הלח חצי שלישית ההין דהיינו ב' לוגין דהויא דכוותיה במדת היבש חצי הקב דהא ליכא ביה למטעי ולוג ומחצה נמי לא תהוי משום דהוי איכא למטעי בגופיה וצ"ע: **בד"ה** דלא ליהוי כו' כ"א שהות והוא לא ידע ומכר כמו כו' עכ"ל ר"ל שלא יתוודע לו לעולם שיתבע אונאתו והלוקח נמי לא יתוודע לו לעולם שהמוכר לא ידע בהוספה אלא שהיה סובר שזלזל במקחו ומהרש"ל דחק בזה לאין צורך ואין להאריך וק"ל: **תוס'** בד"ה במקדש כו' למדוד בלוגין לחצי הין ו' לוגין כו' עכ"ל חצי הין כדי נקט דבחצי הין לא שייך למנזר אלא אגב אינך נקט לה וק"ל: **בד"ה** והשקל עשרים כו' מה שיש לדקדק בדבריהם שם בפ"ק דבכורות ע"ש בחידושינו: **ע"ב** בפרשב"ם בד"ה וה"מ מוסיפין כו' לכל חלק שמונה שקלים ודינר כו' והוי כ"ח סלעים ודינר עכ"ל ולא דק עוד בשלים דינר לכל חלק וק"ל:

ח"א דף צ ע"ב אין מוציאין פירות מא"י דברים שיש בהם חיי נפש כגון יין כו'· שמנים סלתות ר"י בן בתירא מתיר ביין מפני כו'· בזה יש ליישב מה שנתקשו המפרשים במרגלים במה הוציאו דבת הארץ שהרי אמרו וגם זבת חלב ודבש וזה פריה ומ"ש וכמה שפירותיה משונים כך כו' הוא דכך דרש אבל לפי שנשתבחה א"י בז' מינים ארץ חטה ושעורה גפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש ספר הכתוב במה שהוציאו דבה ויכרתו וגו' מן הרמונים ומן התאנים ואמרו וגם זבת חלב ודבש וזה פריה לדיוקא שאלו הפירות הם בא"י שאינן חיי נפש אבל שאר דברים שחיי נפש תלוי בהן כגון חטין וזית אין בה וכבר העיד הכתוב על דבתם רעה כמ"ש ארץ חטה וגו' ארץ זית דקדמה חטה לארץ קמא וקדמה זית לארץ בתרא כדאמר בברכות שהן עיקר שבחה של א"י

שחיי נפש תלוי בהן ולריב"ב ניחא טפי ויכרתו גם משם זמורה ואשכול ענבים להוציא דבה שיש בה דבר המביא תיפלה ולזה אמרו ארץ אוכלת יושביה כי אין הארץ מספיק חיי נפש אוכלת ליושביה אבל היא מכלה את יושביה ברעב אשר תמיד מצוי בה באברהם נאמר ויהי רעב וגו' וירד אברם מצרימה ביצחק וישב יעקב בקש לישב בשלוה כו' ולבסוף ע"י הרעב הולך מצרימה עם בני ביתו זו הטינה היה בלבם כי באמת באברהם היה בנסיון גם ביעקב לקיים ברית בין הבתרים וק"ל:

דף צא גמרא מארץ ישראל לח"ל כו' ותהום כל העיר כו' הזאת נעמי מאי הזאת נעמי כו' כ"ה בילקוט והוא מלתא באנפי נפשיה וק"ל: **תוס'** בד"ה חד אמר כו' וא"ת מאי אריא בילים אפילו שאר דברים כו' עכ"ל וה"ה דה"מ להקשות מאי איריא על חד תרי אפי' יותר משתות נמי וק"ל: סליק פרק המוכר את הספינה

ח"א דף צא ע"א שנאמר ותהום כל העיר עליהן וגו'· מלת שנאמר לכאורה הוא טעות דאין זה ראיה אדלעיל אלא ותהום כל וגו' הוא מלתא באפי נפשיה וכן מצאתי בקצת ספרים מחק על מלת שנאמר אבל יש לקיימו כפי מה שפרש"י בספר רות שפרנסי הדור היו ויצאו מא"י לח"ל שהיה עינם צרה בעניים כו' ואמרו במדרש ילקוט ושם אמתו נעמי וגו' מה צריך הכתוב להזכיר עליו ועל אשתו ועל בניו לפי שלא היו מעכבין זה את זה מגרות עין שהיה בכולן כו' והשתא מייתי שפיר אדלעיל שנאמר ותהום כל העיר עליהן ותאמרנה הזאת נעמי מאי הזאת נעמי כגרסת הילקוט וכמ"ש מהרש"ל ור"ל ה' הזאת במקום ח' כמו חזאת הזיתם נעמי שע"י שהיתה עינה צרה ולכך יצאה לח"ל חזי מה עלתה לה שמתו אישה ובניה שאילו לא יצאו לא מתו וכדאמרינן פרק בתרא דכתובות בההוא גברא דנפלה ליה יבמה בי חוזאה ורצה לילך שם ליבמה וקאמר אחיו נשא כותית ברוך המקום שהרגו והוא מבואר שאמר שנשא כותית כי כל הדר בח"ל כאלו עע"ז כדאיתא התם ודו"ק: **אותו** היום שבאת רות כו' מתה אשתו של בועז כו'· וברבתי אמרו קלא בלשון אחר וי"א אשתו של בועז מתה ונתכנסו לג"ח ונכנסו רות עם נעמי והיתה זו יוצאת וזו נכנסת ותהום כל העיר כו' וכ"ל דלמדו לומר כן מהאי קרא שאינה לומר ותהום כל העיר עליהן בלשון רבים והיים ותאמרנה הזאת נעמי וע"כ דרשו דותהום כל העיר הוא מלתא באנפי נפשיה ולא קאי על נעמי דסיפא דקרא אלא דקאי על אשת בועז שמתה ועל רות שכל העיר כשהיו רואים זו יוצאת וזו נכנסת היו הומים הא דאמרי אינשי כו' וק"ל: **ובבולן** לא זימן את מנוח אמר כודניתא כו'· יש מקשים איש חסיד מפורסם כבועז היאך יאמר כן וי"ל דהצדיקים דרכם שלא ליהנות משל חבריהם ובסעודת חתנים היו נהגים בדבר שושבינות כדלקמן בפרק מי שמת דהוה כעין הלואה כדאמרינן שם דשושבינות נגבית בב"ד ומנוח אם היה זימנו בועז ודאי לא היה נהנה אם לא שהיה נותן לו לבועז מתנה כדרך שושבינות ולפי שלא היה לו למנוח זרע ולא היה אפשר לבועז לשלם לו לכך לא רצה בועז לזמנו כדי שלא ליהנות ממנו בחנם וזה שאמר במאי פרע לי כלומר מאי פרע לי עתה כיון שא"א שאתחייב לו ע"י שושבינות שאתן לו כיון שאין לו זרע וק"ל: **והיינו** דאמרי אינשי בחייך דילדת שיתין כו'· אכפל ואוליד חד כו' הכא לא קאמר איכפל ואוליד בחייך חד כו' כדאמרינן גבי דילדת כו' ואפשר שכוונו למ"ש במדרש כי מיד שנתעברה רות ממנו מת בועז ולא נולד עובד בחייו וק"ל: **אלימלך** ושלמון ופלוני אלמוני ואבי נעמי כולן בני נחשון כו'· מאי קמ"ל שאפילו מי שיש לו זכות אבות כו'· ר"ל אלימלך ואבי נעמי אחים היו ואעפ"כ לא עמדה זכות אבות שהיה בין מלך הגב בין מלך האם למחלון וכליון וק"ל: **ואהתיה** נשיין כו'· לא הוזכר במקרא שהיה לו לשמשון אחות ואדרבה משמע שלא ילדה אשת מנוח רק זה הבן כמו שאמר להם המלאך והמיכין ודאי לא ישאלו על שמה אלא דאגב גררא דאמא נקטה כפרשב"ם: **עשר** שנים נתבש אברהם כו'· אפשר שהיה נחבש מספר י' שנים לפי שבן ג' שנים היה אברהם כשהכיר את בוראו שנאמר עקב אשר שמע וגו' כדאמרינן בנדרים וכיון שהיה קטן חבשו אותו ולא דנו אותו למיתה עד אחר י' שנים שהיה נעשה בן י"ג שנים שבא לכלל איש ואז דנו אותו למיתה והפילוהו לכבשן אש והצילו הקב"ה כדאיתא במדרש והפייטן בפילוק של ר"ה של יום ב' יקד ונחבא בארץ שלש עשרה שנה ולאחר י"ג יצא מחוכם כו' אינו ע"פ הלכה דממעתין דקאמרינן שלא היה חבוש רק עשרה שנים ויש ליישב ע"פ ההלכה דה"ק ונחבא היה בארץ עד שהיו לו י"ג שנים יצא כו' וק"ל: **אותו** היום שנפטר א"א כו'· ואמרו אוי לו לעולם שאבד מנהיגו ואוי כו'. כפל הענין ויש לפרש בזה שהיה אברהם שלם במעלות השכליות ומדות והיה מודיע לבריות מציאותו ב"ה גם הורה להם דרך ישרה במדות כמ"ש בפסוק ואת הנפש אשר עשו בחרן והוא אשר ספרו בהספדו מעלתו במעלות השכליות אוי להם לעולם דהיינו הבריות שאבד מהם המורה להם על מנהיגו של עולם שיש לעולם מנהיג ואין עולם נוהג כמנהגו ועוד ספרו במעלות מדותיו אוי לה לספינה כו' שדומה העולם הזה לספינה כמ"ש לעיל ברים הפרק וכמו שאוי לה לספינה שאבד קברניטה המדריכה לדרך ישרה שלא תכשל כך אוי להם לבריות שאבד מהם מי שהיה מדריך להם לדרך הישר במדות וק"ל: **ע"ב והמתנשא** לכל לראש וגו'· אפילו ריש גרגותא כו' הא ודאי דיותר מזה ורבותא טפי שיש בידו ית' היכולת אפי' מלכים גדולים מוקמי' משמיא אלא דלענין השגחה קאמר דמשגיח הש"י אף בשפלים ולא כמאמרי הרשעים עזב ה' את הארץ מתוך שפלותם גם השמיענו בזה מוסר דמשמיא מוקמי להו וכל לאם ולאם באומנות צריך להשגיח על אנשי כתתו להדריכם דרך ישרה ולהוכיחם לשם שמים וע"ז רמז הכתוב אתם נצבים היום כלכם ראשיכם וגו' עד שואב מימך דהיינו ריש גרגותא וק"ל: **שהיה** להן לבקש רחמים על דורן כו'· שנאמר בזעקך יצילוך קבוציך כו' פרש"י ע"י שמזעק לקבץ הגדמים תנצל עכ"ל ולפי הענין נראה לפרש בע"א בזעקך על צרת הקבוץ והרבים כי הרבים נקראים קבוץ בכ"מ יצילוך מן השמים ע"ד שאמרו המבקש רחמים על חבירו הוא נענה תחלה וק"ל: **נהירנא** כד הוה בלע ינוקא מרובא והוי נגיד כו' וכד הוה נטיל עורבא כו'· ר"ל שאני זוכר שהיה כן בדורות הראשונים וקרוב לזמן הבית וכדאמרינן סוף סוטה מיום שחרב בית המקדש אין יום שאין בו קללה כו' וניטל טעם הפירות ובגמרא שם אמר רבא וכל יום ויום קללתו מרובה משל חבירו וכן הא דאמר נהירנא כד הוה מטיילין עליה כו' ולא הוו טעמן כו' ר"ל שנתקלקלו הדורות מימי החורבן מיום ליום וכדאמרי' אכשר דרי בתמיה וקאמר כבר ע"ז וכבר י"ז אבל בני י"ח כבר הגיעו לזמן נשואין כמו ששנינו בן י"ח לחופה וק"ל: **דמודה** להון נפיל בידיהון ודמתרמץ עליהון כו'· ביאורו דמודה להון דמתניף להון כדאמרינן בפרק אלו נאמרין כל המחניף לרשע סופו נופל בידו שנאמר ויאמר ירמיהו לחנניה וגו' ודמתרמץ עליהון שהוא מובטח שיש לו שלום עמהן וע"י זה מראה עצמו בבגדי תפארת ובניכים חשובים דיליה דלהון שהם מקנאין אותו ונוטלין ממנו ממונו אבל יש לאדם להיות בטחונו בה' והוא ענין המשנה דאבות כל שחכמתו מרובה ממעשיו כו' שנאמר והיה כערער וגו' וכל שענפיו מועטין כו' שנאמר והיה כעץ גו' כי הענין קשה נפי פסוקיה מאי מייתי מהני קראי דלפי הנראה לא איירי הכתובים כ"א בבטחון ונראה שפי' חכמתו שזכר כאן לאו בחכמת התורה קמשמעי כמו אל יתהלל חכם בחכמתו שפירשו בו דלא בחכמת התורה קמיירי אלא חכם במילי דעלמא ואמר המשתדל בגלותנו וחכמתו מרובה בהשתדלותו נגד המלך והשרים ואינו בעל מעשים אך הוא בוטח על חכמתו נגדם ושהבטיחו לו לשלום ע"ז אמר ארור הגבר אשר יבטח באדם וגו' ומדמי ליה לאילן שענפיו מרובין כו' כי ענפיו עצמן מתוך שהן מרובין עוקרין האילן ע"י הרוח כן הדבר הזה שע"י בטחונו בעצמן מתקנאין בו ונוטלין ממונו ועוקרין אותו אבל כל שמעשיו מרובין כו' כגון נחום איש גם זו וחביריו שהיו בעלי מעשים טפי מבחכמתם בהשתדלות ולא נסמכו על השתדלות כלל רק בטחו בה' אמר אשרי הגבר אשר יבטח בה' וגו' ודימה אותו לאילן שענפיו מועטין ושרשיו מרובין כי הוא ית' ב"ה הוא המקור ושורש לכל להיות קיים כל הסומך עליו וק"ל: **כתיב** מחלון וכליון וכתיב יואש ושרף כו'· יואש שנתייאשו מן הגאולה· אביהם לא היה בכלל זה אבל הם אחרי מות אביהם נתיישבו שם כמ"ש שנשאו להם נשים מואביות וישבו שם כעשר שנים שנתייאשו מן הגאולה ושאמר שנתחייבו שריפה למקום יש לפרשה ע"פ מ"ש לעיל שהיה להן לבקש רחמים על דורן כו' דהיינו לבקש רחמים על דורן בימי שנות הרעב שיפקוד ה' עמו ויתן הקב"ה מי מטר כדרך שמתפללים חסידי כל דור כדמפרש בפ' סדר תעניות אלו והם לא בקשו בזה וע"כ מדה כנגד מדה נתחייבו בשריפת אש ודו"ק: מחלון שעשו גופן חולין ופרשב"ם חוץ לארץ ארץ טמאה היא עכ"ל אבל א"כ יהיה אביהם גם כן

חכמת

דף פט ע"א גמ' במקום שגודשין ולפחות מן הדמים כו' שמעינין ולהוסיף לו כו' כצ"ל: **ר"ש** בד"ה ת"ר כו' לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן כי אם אבן שלמה וצדק כצ"ל: **בד"ה** ה"ג דמתקני כו' נ"ל קודם ד"ה מקמ"ל כו': **בד"ה** א"כ כו' מפני שמטעין בהן כפר"ח נ"ב ואע"פ דבמדות קטנות אמרי' לקמן דלא טעו אינשי שזה הלל מרובה מזה ואיכא היכר טובא במשקלות טעו וכ"ב גליון: **מה"ד** ונותן הכרע כו': **בא"ד** משום דאי אפשר כו' נ"ב הנראה בעיני משום שלא התמירו עליו להכריע כל פעם ופעם טפח וטפח ופירוש זה שכתוב בפנים היינו למאן דסבר שהכרע טפח לעולם אחד ממאה א"כ הוכרח לפרש משום למנוס ודו"ק: **בד"ה** י"ב טפחים ד' טפחים הקנה כו' נ"ב ולפ"ז לא דק מה שכתב כדי שלא יגע בגג מאחר דהקנה הוא מארבע טפחים א"כ מן האמצע לא יגע בגג אפילו בשני טפחים רחוק מהגג אלא צריך לפרש הטעם לאו משום דלא יגע בגג הוא אלא כמ"ש בפירוש אחרים כשהתבל קצר בקל יש להטות המאזנים אילך ואילך או לפרש הקנה י"ב טפחים והמיתנא י"ב טפחים וכ"כ הרמב"ם והטור: **בד"ה** כפירוש זה שעמוד כו' נ"ב ואני שלמה נוריא לפי בינותי בספרים הגהתי כראוי בעה"י: **ע"ב** גמ' מפני שהוא מיקל ולא של כו' כצ"ל: **ר"ש** בד"ה קנה ומיתנא כו' כדקתני בברייתא דלעיל כצ"ל והס"ד: **בד"ה** ולשאר מיני מתכות מפני שפוחתים והולכין· ונראה בעיני דלא זו אף זו קתני אחרון אחרון אינו פוחת כ"כ כצ"ל והס"ד ומה"ד מיקל ואינו נכנס כ"כ במדה ולכך אינו מוחק יפה ומפסיד המוכר כצ"ל

שלמה

דף צ ע"א ר"ש בד"ה אבל שמינית כו' הלוג והיינו דקתני כו' רובע ותומן והתומן כו' בילים ותומן בילה ומחצה ועוכלא כו' כצ"ל והד"א: **בד"ה** דלא ליהוי כו' והוא לא ידע כו' נ"ב פירוש קודם שבא לכאן אבל בבואו לעיר ידע והוכרח למכור כמו שהיה רגיל עד עכשיו ודו"ק [עיין במהרש"א]: **בד"ה** ומתמה כו' לא ירויח זבון כו' הד"א: **תוס'** בד"ה והשקל כו' של הול כשקלים שהיו כו' ואחת של הדיוט ואחת של רביע כו' סלעין רביעית מניא ט"ז וסלעין כולהו כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' כגון שבתי אוצר פירות כו' נ"ב בפרק יום הכפורים לחושו לה ולא אילחשה ונפק מינה שבתי אוצר פירות ורבי חנינא קרי עליה זורו רשעים מרחם: **ר"ש** בד"ה לא יכנים משלו כו' נ"ב הוא פירוש של קב תרובין לא יאצר ועיין בטור:

דף צא ע"א גמ' צללפונית כו' נ"ב נ"ל הצללפונית היא אמו של שמשון בדברי הימים בסוף יחס יהודה והוא טוב מפני רוח רעה מצאתי: **שם** ושבע בקדרו ורב דימי כו' כצ"ל: **ר"ש** בד"ה והוא דזיל כל כך הס"ד: **בד"ה** ביברא זעירא כך שמו הס"ד: **ע"ב** גמ' לאמה (שלמה) של מלכות כו' נ"ב ובמדרש רות דורש כסא לאם המלך זו בת שבע ותשב לימינו זו רות ע"ש:

סליק פרק המוכר את הספינה

תוס'

בכלל ויותר נראה לפרש שעשו גופן חולין במה שנשאו להם נשים מואביות נכריות אחרי מות אביהם שעדיין אף רות לא נתגיירה עד שהלכה לא"י עם נעמי כמפורש בהולך גם ע"ז אמר שנתחייבו כלייה כמ"ש ולא תתחתן בם וגו' כי יסיר את בנך וגו' והשמידך מהר וק"ל : מ"ד ויוקים ואנשי כוזיבא כו' ויוקים זה יהושע כו'. גם לפי מה שפרשב"ם דאיכא למימר דכל הני משבט יהודה היו כו' קשה מה ענין זה לזה וי"ל שסיפר כל הני שדבקו בשכינה והיפך מחלון וכליון שהיה להם ממי ללמוד ולא למדו שהרי יהושע הקים השבועה אף לאותן שכזבו בו והיינו משום שבאו לידבק בשכינה והם עשו היפך זה שעברו על שבועת הר סיני ועברו על התורה לידבק בע"ז ונשאו להם נשים נכריות כמ"ש אשר בעלו למואב אחר מואב במקום מואבית להורות כי בגיותן נשאו אותן שאז המואבית כמואב לאיסור ומזה סיפר ג"כ וישבי לחם זה רות שחבה לידבק באלהי ישראל היפך מעשו הם ומי"ז זכתה שבכבר עתיק יומיא אמרן שתי בנותיך הנמצאות שהוא רמז על מלכות בית דוד שבא מב' הבנות רות המואבי ונעמה העמון כדכתיב מצאתי דוד עבדי וגו' היכן מצאתיו בסדום הכי מפורש בב"ר וקראם מציאה לפי שהיו קרובים להאבד עם אנשי סדום או ע"ם שבאו לאבדם מתוך הקהל והקב"ה מצא אותם להתירם בקהל מדכתיב עמוני ולא עמונית כו' כדאמרינן ביבמות ע"ש גם נסמך לזה ענין בני יונדב בן רכב שהם מבני יתרו ובאו לידבק בשכינה וגם במותר נאסר להם דהיינו שתיית יין וישיבת בתים דהיינו שנזרו שבועת אביהם והיא תוכחה לעובר על מצות ה' כמ"ש בירמיה כה אמר ה' וגו' הלא תקחו מוסר לשמוע אל דברי וגו' הוקם את דברי יהונדב וגו' וכל הענין שם ואמרו במכילתא גדול הברית שנאמר ביהונדב מהברית שנאמר בדוד על תנאי אם ישמרו בניך בריתי וגו' ועם יהונדב לא נכרת על תנאי שנאמר לא יכרת איש וגו' עומד לפני כל הימים : ואמר יושבי נטעים זה שלמה כו'. זכר גם זה על שזכתה רות בזה למלכות שלמה ודימה ליה לנטיעה ע"ש שנתמנה שלמה למלך בילדותו כמ"ש שלמה בני נער וכך שלא היו לו אז רק י"ב שנים ונטיעה בכ"מ נאמר על אילן ילדה כמו עשר נטיעות לבית סאה וג' אילנות ועוד ע"פ מה שאמרו פרק הבע"י ונברכו בך כל גויי וגו' שני בריכות טובים יש לי להבריך בך זו רות המואביה ונעמה העמונית שהנטיעה המשובח מהבריכות אלו היא מלכות שלמה בגדולתו ואמר וגדרה זו סנהדרין כי במלכותו נתמנה סנהדרי גדולה לישב בלשכת הגזית ועל ידם נגדר הפרצה שלא תאסר רות בקהל ואמר שזכתה לראות חיה כמה שנים ולראות בכבוד מלכות שנאמר עם המלך במלאכתו ישבו נראה מדכתיב ישבו בלשון רבים דרש לה אמות ובת שבע והכי מפורש במדרש ילקוט מנין אתה אומר שלא מתה רות עד שראתה שלמה בן בנו של בן בנה דן דינין של זונות שנאמר עם המלך במלאכתו ישבו ואמר וישם כסא לאם המלך ותשב לימינו זו בת שבע ותשב לימינו זו רות דהכי משמע ליה למדרש דלא קאי אבת שבע דכתיב בההוא קרא דא"כ לא הל"ל אלא וישם לה כסא כמו וישתחו לה דכתיב לעיל מיניה על כן דרש לאם המלך לא קאי אבת שבע אלא על רות שהיא אם המלוכה שהיא בת מלכים בת בנו של עגלון מלך מואב וזכה בזה כמ"ש ויקם מעל כסאו זכה שבת בנו תשב בכסא המלוכה של ישראל : ואכלתם מן התבואה ישן בלא סלמגטון כו'. אקיפא דקרא עד בוא תבואתה סמיך כדמסיק יכול יהו ישראל מצפין לחדש כו' ורש"י בחומש הביא דרש דהכא אקרא דפרשת בחקותי ואכלתם ישן נושן שהפירות יהו משתמרין וטובים כו' עכ"ל והוא ע"פ ת"כ: ואכלתם ישן נושן מלמד שכל המיושן כו'. כ"ה בכל הנוסחאות גם בילקוט אבל ר"ם פי' דה"ג ואכלתם ישן מלמד כו' עכ"ל ור"ל דהכא לאו מיותרא דנושן דרים ליה אלא ממשמעות דישן דהא לקמן דרים מיותרא דנושן מ"מ ונראה לקיים כל הנוסחאות דמיותרא דנושן דרים תלמד שכל המיושן כו' וכדפירש רש"י בחומש שיהא ישן הנושן של ג' שנים יפה למאכל משל אשתקד עכ"ל ודדרש מיניה נמי ישן נושן מ"מ היינו משום דשינה לכתוב נושן דה"ל למכתב ישן ישן וכה"ג דרים בכמה דוכתין ודו"ק : וישן מפני חדש תוציאו מלמד כו'. והיה ישראל אומרים היאך נוציא זה כו' עכ"ל וכה"ג אמרו בת"כ והרא"ם כתב ע"ז ולא הבנתי כי א"א כו' דא"כ וישן מפני חדש נוציא מיבעי ליה לכן נ"ל שטעות נפל כו' ונ"ל במקום היאך היכן ובמקום נוציא נשים כו' עכ"ל ועוד האריך ע"ש ואולי נעלם ממנו סוגיא דשמעתין דגרסינן בהדיא כהך דת"כ ומה שהקשה הרא"ם דא"כ נוציא מבעי ליה כבר הרגיש רש"י ז"ל בשמעתין בזה וז"ל דהכי משמע וישן מפני חדש תוציאו בעל כרחכם כו' עכ"ל ר"ל דאני אומר לכם שתוציאו ישן מפני חדש בעל כרחכם אף שלא יהיה רצונכם בכך מפני שהישן מעלי שנאמר ואכלתם ישן נושן מ"מ תוציאו הישן מפני שהחדש ראוי להתיישן עפי כו' ודו"ק : סליק פרק הספינה

פרק המוכר פירות

דף צב בפרשב"ם בד"ה לשחיטה כו' ואפילו לסומכוס כו' הכא מודה סומכוס כו' עכ"ל ל"ע דלא משמע כן בפרק הפרה דאמר שמואל זו דברי סומכוס כו' אבל חכ"א זה כלל גדול בדין המע"ה לנ"ל זה כלל כו' אצטריך דאפי' כו' א"נ לכי הא דאתמר כו' ושמואל אמר יכול לומר לשחיטה מכרתיו ע"ש דמשמע מזה דסומכוס לית ליה הא דשמואל וכ"כ התוס' בהדיא בפרק ח"ה ע"ש ויש ליישב פרשב"ם בדוחק ודו"ק : בד"ה ה"נ וליחזי כו' וכגון שהיו מכירין זה את זה כו' עכ"ל וכ"כ הרא"ש והכירו המוכר מיהו לא ניחא ליה לאוקמא פלוגתייהו באין מכירו המוכר ללוקח דמסתמא מכירו ועוד דניחא ליה להלמודא לאוקמא פלוגתייהו בכל גווני וק"ל : תוס' בד"ה זרעוני גנה כו' לפי שלא זרעת אותה בזמן כו' כל זרעה זרע לה כו' עכ"ל דליכא לפרושי התם דכל יומי זריעה ליזרע וליזיל משום דלאו חוששין דזריעה ראשונה לא היה ראוי לזריעה דא"כ בזורע נמי כל ימי זריעה אימא דכולה היה זרע שאינו ראוי לזריעה וכ"ה מבואר באשר"י שכתב אהך דכל זרעה ליזרע וליזיל דמה שלא צמחה לפי שעדיין לא הגיע זמן הזריעה ואמאי ואפילו אם זרעה קודם כל זמן זריעה לימא ליה מה שלא צמחו לפי שלא היו ראוין לזריעה כו' ודו"ק : בד"ה וליחזי כו' קים לי בנפשאי שאני מן המיעוט כו' עכ"ל פי' ולא איירי בדמים מודיעים דדמי הכד קרובים לדמי חבית אי נמי כו' כמ"ש התוס'

בר"פ המניח ע"ש ולהכי בלמד ובקר אילטריך ליה למימר דרובא קרו ללמד למד דאל"ה לא המ"ל המוכר שאני מן המיעוט כיון דהתם הדמים מודיעים ודו"ק : **ע"ב** בד"ה אי דליכא כו' ולא דמי להלואה דהלואה להוצאה כו' עכ"ל ולהכי הולרך לפרש דמוטב ליתן זוזי לב"ח מלאשה ולא בעי לפרש דמיירי באיתנהו להנהו זוזי דבב"ח ודאי אין חילוק בין איתנהו וליתנהו דהלואה להוצאה נתנה ובכל גונא לא משלם זוזי וק"ל : **בא"ד** דאצטריך לאשמועינן דלא נימא ממרי כו' והיינו היכא דלית ליה זוזי דבב"ח כו' עכ"ל סבירא ליה כשיטת רשב"ם דלא גרסינן בשמעתין אי דליתנהו להנהו זוזי כו' אבל לפירוש ר"י דגרס ליה ע"כ הכא באית ליה נמי זוזי אמר ממרי דשותק כו' וה"נ איכא למימר התם גבי פועל וק"ל : **בד"ה** ואמאי לימא כו' ויש לומר דאליבא דרב כו' דגט גובה עיקר כו' עכ"ל ור"ל לפי זה מנתגרשה לחוד פריך וק"ל :

דף צג בגמרא מ"ט לאו משום דרובא כו' משמע ליה דאיירי דהלוקח עדיין מוחזק מדקתני בסיפא הרי שלך לפניך ולא קתני מקח טעות ועיין בחידושי רמב"ן וק"ל : **בפרשב"ם** בד"ה אין אומרים כו' דמאן לימא לן שזה נגחו הואיל ואיכא שורים אחרים ולא דמי לשור כו' עכ"ל דודאי היכי דליכא לספוקי בשור אחר לכ"ע אמרינן בודאי דזה נגחו [א] והשתא לכאורה לא ק"מ מהך דשור שנגח את הפרה דמלינן למימר דאיירי שפיר דליכא לספוקי בשור אחר ואפשר לומר דמשמע ליה הך דשור שנגח את הפרה שיש עדים שזה השור נגח את הפרה אבל אי לא ראו העדים הנגיחה הוי איכא לספוקי באחר דאל"כ הכי הל"ל שור שנמצא פרה הרוגה בצדו ועוברה בצדה כו' דכיון דליכא לספוקי באחר משלם חצי נזק לפרה כדין תם ורביע נזק לוולד מספק וק"ל : **בד"ה** בתר רובא כו' ואיכא למימר דרוב שוורים שבעולם כו' עכ"ל י"מ היאך בעי המקשה למימר דרב כרבי אחא דאזיל בתר החזקה דא"נ רובא וחזקה כהדדי נינהו מ"מ הכא איכא רוב שוורים נגד החזקה וי"ל דהא דבעי למימר דרובא וחזקה כהדדי נינהו דהיינו דחזקה שהוא מוחזק לינח אית לן למתלי ביה מטעם דתלינן בעלמא ברובא ומאחר דלית ליה בעלמא רובא לית ליה נמי הך חזקה מיהו הך חזקה ודאי עדיפא מרובא דעלמא משום דהוא גופיה מוחזק ותו לא מידי ודו"ק : **תוס'** בד"ה איכא למימר מקמא כו' למיעוט דמביעתותא הפילה ואתרע כו' עכ"ל דעל כרחך הספק לא הוי משום דאיכא למימר דמביעתותא הוי פלגא דהא במתניתין קתני ואם עד שלא נגחה ילדה כו' דמשמע דבספק דמפילות תלה הספק לפטור אלא ע"כ דאית לן למימר דבתרתי הני מיעוטי תלה הפטור ועוד דאי היה מביעתותא פלגא סמוך מיעוטא דמפילות להך פלגא והוי רובא לפטור ודו"ק : **ע"ב** בד"ה מאן יש אומרים כו' קבלה היתה בידו דהאי י"א רשב"ג כו' עכ"ל ר"ל דקבלה היתה בידו דהאי י"א רשב"ג הוא דאמר כך בשום מקום ואהא מסיק הי רשב"ג כו' וק"ל : **בד"ה** חייב מפני כו' דס"ד דמיירי הך ברייתא בחנם למה היה לו להיות כנושא שכר כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דס"ד דחייב אף בחנם מטעם דאמר שמואל התם טבח אומן שקלקל חייב מזיק הוא פושע הוא ומסיק כר"מ דנתקל פושע הוא דלישנא דכנושא שכר לא משמע הכי כיון דפושע הוא וש"ח חייב ביה לא ה"ל למתני כנושא שכר וק"ל :

ח"א דף צג ע"ב המוליך חטין כו'. רשב"ג אומר נותן לו דמי בוצמו כו'. וקשה דהא רשב"ג מחייב מדינא דגלמי ומאי קאמר מנהג כו' דמשמע אינו אלא מנהג ונ"ק מלת גדול ומה ענין מפה הפרוסה ויש לפרש דרשב"ג לא קאמר דינא אלא בנושא שכר אבל בחנם לא מחייבו משום גרמא וקאמר דאפ"ה היו מנהג בירושלים המוסר כו' אף לתקן בחנם דהיינו דנקט לחבירו היו נוהגין מנהג גדול משום דגדולה מצוה זו כדאמרינן דגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה וכן קאמר עוד מנהג גדול כו' ע"ש גדולה מצוה זו ומפה פרוסה כו' דכל זמן הכנסת אורחים היה הפתח פתוח לרוחה כמ"ש במדרשות גבי אברהם אבינו ע"ה והוא יושב פתח האהל והוא היה דר במקום שאין בו היזק לחייה ולא יהיה צריך למפה בפני הפתח אבל בירושלים שהיה בו היזק לחייה כל זמן שהיה פתוח כדי שיכנסו האורחים היה מפה פרוסה נגד כל חלל בפנים הפתח מפני היזק לחיית בני ר"ה שמבחוץ ואפשר שהיה זה במפה ע"ש הסעודה כדאמרינן פורס מפה כו' וקאמר נסתלקה המפה והיו נועלין הדלת שלא יכנסו עוד אורחים ואפשר טעמו זה לדקדק באורחים שיהיו מהוגנים כמו שיבואר לקמן אהסיא דקל מחתן אורח כו' ע"ש :

דף צד בד"ה נותן לו כו' ולא דמי לשורף שטרותיו של חבירו דהתם כו' עכ"ל ר"ל משום דאפלוגתא דר"ש ורבנן קאמר בפרק הגוזל אימור דאר"ש בדבר שעיקרו ממון בדבר שאין עיקרו ממון כגון שורף שטרותיו לא אמר הולרכו לומר דהך דהכא לא דמי ליה ומקרי שפיר עיקרו ממון לכ"ע וק"ל : **בד"ה** סאה שיש כו' ואליבא דקנסא פריך כו' עכ"ל ר"ל דרשב"ם לפי שיטתו דמפרש ליה ימעט קודם שיזרעו לא שייך ביה כלל קנסא אבל לפי מה שפירשו התוס' דע"כ מיירי אחר זריעה שפיר שייך ביה קנסא על שעבר וזרע כלאים וקנסינן ליה פחות מרובע אטו רובע מיהו ק"ק דלא דמי דהכא קנסינן משום דעריב ומי יימר דלאו כוליה עריב משא"כ בכלאים דלא שייך למימר הכי ובחידושי הרמב"ן כתב דהתם נמי שייך דילמא עריב אפי' ברובע דפירי דזריעה פירי שפירי איגון ומש"ה קנסינן ליה לעקור ואפ"ה לא קנסינן אלא למעט כו' עכ"ל ע"ש :

קרני ראם [א] נ"ב אין לדבריו ביאור שהסיע פרשב"ם לכוונה אחרת ועיין :

מהר"ם
המוכר פירות פרק ששי

דף צב ע"א תוס' ד"ה זרעוני גנה וכו' דהכי אמרינן בהמקבל דתנן המקבל שדה מחברו וכו'. פירוש האי המקבל רוצה לומר שחוכר את השדה מבעל השדה בכך וכך כורין לשנה שיזרע אותה דאלו בקבלנות ממש לא שייך לומר מנכין לו מן הדמים שכל מה שגדל בשדה הן חולקין הן רב הן מעט למחצה או לשליש ולרביע כפי המנהג המדינה ועיין שם ברש"י : **בא"ד** וי"ל דהתם מיירי במכת מדינה וכו'. רוצה לומר דלעולם הסברא הוא דתלינן יותר מניעת הצמיחה בחסרון הזרע דלא היה חזי לזריעה ממה שנתלה בחסרון הזמן ולכך אתי שפיר הכא דחייב באחריות והא דתליא התם בחסרון הזמן ולא נתן הטעם משום שיכול לומר שהמניעה שלא צמחו היה בחסרון הזרע משום דהתם לא שייך לתלות בחסרון הזרע דלית לן למימר שכל בני באגי זרעו זרע שאינו ראוי לזריעה אי נמי הכא מיירי דאינלאי מלתא למפרע וכו' רוצה לומר דנוכל לומר דתלינן ספי בחסרון הזמן ואתא שפיר ההיא דהמקבל והא דחייב הכא באחריות ולא תלינן לומר הא דלא צמחו לפי שלא זרע אותה בזמן הראוי משום דאיירי דאינלאי מלתא וידוע הדבר שאותה הזרע לא היתה ראויה לזריעה וגם המוכר בעצמו ידע שלא היתה ראויה לזריעה :

חכמת שלמה
המוכר פירות פרק ששי

דף צב ע"ב תוס' בד"ה ואמאי כו'. גובה עיקר כתובה כו' כצ"ל : **בד"ה** לסטים מזוין כו' קלא אית להו פירוש וסבר וקביל כו' כצ"ל :

דף צג ע"א ר"ש בד"ה לאו משום דרובא עבדי הס"ד : **בד"ה** הכי איתנהו כו' בתר רובא וקשיא לשמואל כו' ללוקח ומשני הד"א : **בד"ה** ח"נ כו' המעשה ומשני כו' שור למיפטרה הס"ד וכצ"ל והד"א : **ע"ב גמ'** המוכר פירות לחבירו וזרען ולא צמחו ואפילו זרע פשתן אינו חייב באחריותן אימא סיפא רשב"ג כו' פירות לחבירו וזרען ולא צמחו ואפילו זרע פשתן אינו חייב באחריותן דברי רשב"ג שרשב"ג אומר זרעוני גנה שאינן נאכלין חייב באחריותן הא זרע פשתן אינו חייב באחריותן אלא הא רשב"ג כו' כצ"ל : **ר"ש** בד"ה נותן לו כו' לוקחים אזלי ור' יוסי כו' הד"א : **בד"ה** ותסורי כו' ולא נימא יניקה איכא בינייהו כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה מאן יש אומרים כו' קבלה היתה בידן דהאי כו' כצ"ל :

דף צד ע"א ר"ש בד"ה תעין כו' לוקח כו' הס"ד : **בד"ה** אלא טעמא כו' כ"כ תפשוט מינה כו' הד"א : **בד"ה** כל סאה כו' זרוע מעיקרו בהשרשה כו' נ"ב פירוש שנזרע התבואה בכרם שהיה

דף צג ע"א ד"ה איכא למימר מקמא אתא וכו' וסמוך מיעוט דמפילות וכו'. נ"ל דכתבו זה משום דהוקשה להם מה תי' במה שאמר איכא למימר מקמא אתא וכו' דהא אם תנית סברא זו לאמת וקיים דאזלינן בתר רובא דרוב בהמות מתעברות ויולדות ולא תתלה לומר שמא עד שלא נגחה ילדה משום דבממון אזלינן בתר רובא אלא תלינן דמחמת השור הפילה אם כן אין כאן ספק כלל מאי אמרת שמא מקמא אתא וכו' הא השתא נמי בענין זה הוי נמי רובא לחיובא חדא דאימא מאחוריה אתא ואי נמי מקמא אתא איכא נמי למימר מינגח נגחה והפילה דהא אפילו היכא דמקמא אתא אפשר נמי בנגיחה אלא דאיכא למימר נמי דמחמת ביעתותא קודם שנגחה הפילה ואם כן הדר איכא רובא לחיובא ותירצו דלאו משום האי טעמא לחוד דאיכא למימר דמקמא אתא משוינן ליה ספיקא אלא העיקר טעם הוא משום חילוק האחד דאימר בלי סבת השור ילדה כך דאיכא מיעוט דמפילות בלא שום גרמת השור וסמוך מיעוטא דמפילות למיעוטא דמחמת ביעתותא הפילה ואיתרע לה רובא דנימא דרוב מתעברות ויולדות והאי מחמת נגיחה הפילה כל זה איתרע אלא אמרינן דשמא קודם נגיחה בלא שום גרמת השור הפילה מאי אמרת רוב מתעברות ויולדת והאי מחמת השור הפילה הא איכא נמי למימר אפילו יהא כך דמחמת השור הוא ואיכא נמי דוכתא לפטורא דאימא מקמא אתי ומחמת ביעתותא הפילה ולכך משוינן ליה ספיקא וק"ל : **ע"ב תוס'** ד"ה חייב מפני שהוא כנושא שכר וכו'. למה היה לו להיות כנושא שכר וי"ל דמרבינן מפצע תחת פצע וכו' מכל מקום אונס שקרוב לפשיעה כעין אבדה חשיב ליה בהשואל קרוב לפשיעה ואדם המזיק חייב והוה ס"ד וכו' וחייב כמו נושא שכר ולפי זה צריך לפרש הא דקאמר מפני שהוא כנושא שכר דהכי קאמר מפני שהוא כעין אבדה וחייב בה אדם המזיק כמו שחייב בה הנושא שכר :

דף צד ע"א גמ' מאי לאו הוא הדין לחטין ולשעורין. ר"ל דאל"כ מאי שנא עדשים מחטין ושעורים דמקשה לא ידע שום חילוק ביניהם ולכך הוה סלקא דעתיה דהוא הדין לחטין ולשעורין דמקבל עליו רובע עפורית והא דלא תנא עפורית גבי חטים ושעורים משום דגבי חטים ושעורים משכחת דברים טינופים אחרים כגון קטנית גבי חטים ונשבית גבי שעורים ואורחא דמלתא קתני וגבי עדשים לא משכחת לשנות כי אם עפורית ולכך תנא עפורית גבי עדשים והוא הדין גבי חטין ושעורין לכך בתר דשני ליה שאני עדשים דמעקר עקרי להו פריך אלא טעמא דעדשים וכו' תפשוט מינה וכו' ר"ל דבשלמא מעיקרא דלא סלקא דעתין שיש חילוק בין עדשים לחטין ושעורין ואע"ג דלא קתני עפורית כי אם גבי עדשים אין בכך כלום דליכא למטעי כיון דליכא שום טעם לחלק ביניהם והוה סלקא דעתין דהוא הדין חטים ושעורים דמאי שנא והוה סלקא דעתין למפשט מינה דבכל מילי מקבל רובע עפורית אבל השתא דאמרת שיש טעם נכון לחלק בין עדשים לחטים ולשעורים א"כ נפשוט מינה אפכא דדוקא גבי עדשים מקבל עפורית אבל גבי חטים ושעורים לא מקבל כלל דאל"כ ה"ל לתנא למיתני נמי עפורית גבי חטין ושעורים ולא הוה ליה למיתני גבי עדשים כיון דאיכא למימר דדוקא גבי עדשים מקבל עפורית משום דמיעקר עקרי להו משא"כ גבי חטים ושעורים אלא ודאי התנא דוקא נקט הכי וק"ל : **תוס'** ד"ה נותן לו דמי חטים וכו' דמחייב בגזל חמץ ועבר עליו הפסח ובא אחר ושרפו. כן צריך להגיה. ולר"י נראה וכו' שאינו שוה לשום אדם כלום אלא לגזלן ליפטר כו' כצ"ל והספרים שלפנינו חסרים והשתא אתי שפיר דריב"ם סבירא ליה דבריתא זו אתא כרבי שמעון דסבירא ליה דבר הגורם לממון כגון גזל חמץ ועבר עליו הפסח ובא אחר ושרפו חייב השורף לשלם לגזלן אע"ג דהחמץ אינו ממון דהא אסור בהנאה הוא מכל מקום אם לא נשרף והיה בעין היה הגזלן יכול לפטור עצמו בו להשיבו לנגזל

ע"ב בד"ה אימא סיפא ולא גרסינן ת"ש כו' עכ"ל דאין לומר דהמקשה לית ליה סברת המדחה לומר דחומרא בעלמא הוא מס"ט דאין סברא שיקנס ר"י דא"כ תיהדר הקושיא מת"ק אלא ע"כ דקושטא הוא דליכא למיגרס ת"ש דמשמע סייעתא אלא אימא סיפא כו' להחזיק הקושיא מת"ק וק"ל:

דף צה בד"ה חבית של יין כו' אבל ביין הנמכר בחנות לא אפילו כו' עכ"ל מגופה דברייתא קמייתא ה"מ להקשות כן מסיפא לרישא דבמרתף של יין שהם אמאי נותן לו יין שכולו יפה ולא יין הנמכר בחנות דהא מקרי חמרא אלא דאיכא למ"ד (למאן) [לקמן] דמוקי הך רישא דברייתא קמייתא דוקא למקפה והו לא מידי וק"ל: **ע"ב** בפרשב"ם בד"ה והא קמייתא כו' אבל רישא דהאי ברייתא כו' פלוגתא היא לקמן כו' עכ"ל אבל ברישא דרב זביד לא הוי פלוגתא ולכ"ע איירי למקפה אלא דפליגי אי הוה ה"ה בלא א"ל למקפה כדלקמן ודו"ק: **תוס'** בד"ה ח"א מקבל כו' לוקי מתניתין בלא א"ל למקפה כו' עכ"ל והאלפסי כתב למ"ד מקבל דלא צריכא לאוקמא מתני בדא"ל זה ולא מפקינן לה מפשטה עכ"ל מיהו התוס' שפיר תמהו דתקשי למ"ד מקבל מהך דרב זביד דברייתא היא דקתני בדרב אושעיא דאמאי מוקי למתני' בדא"ל זה וא"ל למקפה ודו"ק: **בד"ה** וח"א לא מקבל קשה לרשב"א א"כ אמאי נקט ר' חייא כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם כיון דלא מסיק אדעתיה כפי' הי"מ דלרבותא נקטיה כפ"ה דלעיל א"כ אמאי לא תקשי להו לעיל דפריך מחבית אמרתף של יין לפי סברת המקשה אמאי נקט רבי חייא חבית וי"ל דהמקשה דלעיל ודאי לא ידע כלל לפלוגי בין חבית למרתף של יין אבל השתא לפי דברי המתרץ שאני חבית דכולה חד חמרא הוא ואם כן איכא סברא טפי בחבית דלא מקבל קשיא להו שפיר דא"כ למ"ד במרתף של יין נמי דאינו מקבל אמאי נקט חבית הוה ליה למנקט רבותא טפי דאפילו במרתף של יין נמי אינו מקבל וק"ל: **בפרשב"ם** בד"ה ה"ה דאע"ג כו' והא דלא תני לה בהדיא כו' משום דכולה בעין יפה כו' עכ"ל פי' דכולה בעין יפה ובמקפה איירי ומש"ה לא תני הך דלא איירי בעין יפה ולא איירי נמי במקפה אבל אי הוה איירי נמי במקפה אע"ג דלא הוה איירי בעין יפה ודאי דהוה תני ליה וג' דינין הוה אתי לאורויי וכן מוכח מפרשב"ם שכתב לעיל והכי מוכח כדפי' דמש"ה לא קתני בדרב זביד מרתף זה אני מוכר לך כו' דר"ל דאי הוה נמי דינא בכולה חומץ הגיעו ה"ל למתני בדרב זביד כיון דאיירי נמי במקפה ודו"ק:

דף צו גמרא ואת"ל כו' בתר דטעמיה עקר כו' כצ"ל וכ"ה בנ"י: **תוס'** בד"ה הבודק כו' שהרי יכול לטועמו בריה כו' עכ"ל דע"כ אפי' לר' יוחנן לא איירי ברייתא בריחיה אלא דא"כ לא הוי ודאי יין כל שלשה ימים הראשונים וק"ל: **בד"ה** מ"ט האי מעילאי כו' ולמעלה הוה ריחיה וטעמא חמרא עכ"ל כצ"ל: **בד"ה** כל ג' ימים כו' וצ"ל דמיירי הכא כו' שהקנקן דמוכר הוא טוב כו' עכ"ל ולקמן דמוקי לה בקנקן דלוקח אבל דמוכר לא לאו משום דאיירי במקפה ולא מוקי לה דידעי' דקנקן דמוכר טוב דהתם ע"כ מתני' במקפה איירי כדלקמן והכא לא איירי במקפה דא"כ לאחר ג' נמי ודו"ק: **ע"ב** בד"ה ושמואל כו' א"כ י"ל דלקמן כיון שהוא לאחר ג' כו' שנתחמץ כדרכו כו' עכ"ל דהיינו בכלי דמוכר ודוקא דא"ל למקפה אבל הכא דלא איירי למקפה מודה נמי שמואל לרב דלאחר ג' הוה ברשות הלוקח משום דא"ל המוכר לא איבעי לך לשהויי וק"ל: **בד"ה** כל חמרא כו' וי"מ דא"ל כו' הראוי לג' חלקים מים דהיינו מזוג דהוי ג"כ על כו' כך מלאתי בתוס' ישנים וק"ל: **בד"ה** וביותר מכדי כו' וקשה דתנן בסוף פ"ק כו' דפשיטא ליה אפי' בלא החמיץ אינו כו' עכ"ל כצ"ל וכן הגיה מהרש"ל וק"ל:

דף צז בפרשב"ס בד"ה אבל יותר כו' דהא רבנן חומרא לית להו כו' עכ"ל וליכא למימר דר"י חומרא אית ליה בין בכדי מדתו בין ביתר מכדי מדתו ורבנן דלעיל כר"י דא"כ הוית סברת דר"י ורבנן הפוכה דהא ר"י לאו מדינא קאמר ביתר ואפי' הכי מחמיר נמי בכדי מדתו ורבנן דאית להו מדינא ביתר לא מחמרי בכדי מדתו וק"ל: **בד"ה** שמרים של תרומה כו' ובד"ה אסור כו' חומרות בעלמא ניהו מדרבנן ובמלא כדי מדתו מיירי עכ"ל דהא לר"מ קיימינן הכא דהיינו אחרים דלעיל דאית להו ביתר דהוי יין גמור אבל לקמן בד"ה כך אמרו לענין הכשר כו' מסיים בו וכרבנן דאחרים עכ"ל ומלי איירי אפילו ביתר משום דהכי [קי"ל] וק"ל: **תוס'** בד"ה שמרים של מעשר כו' וי"ל דמיירי שאין כו' ומ"מ בהקדש החמירו כו' עכ"ל ור"ל דאיירי ברמא תלתא ואתא ד' ואע"פ שאין בו קיוהא כלל החמירו בהקדש וכן בתרומה אבל לא ניחא להו לתרץ דאיירי ברמא ג' ואתא ג' ופלגא ובמעשר נמי החמירו דהא רבנן דר"י במעשר קמשתעו ולא מחמרי וק"ל: **בד"ה** ונתמד מאליו כו' דכיון שנתערבו בשמרים אין כו' עכ"ל כיון דבטלי בשמרים מים יפים נמי בעי לאחשובינהו להיות משקים ומיהו למאי דלא אסיק אכתי לאוקמי בנתמד מאליו ולא בטלי מים יפין בשמרים כיון דשקיל להו ורמי להו למנא אחשבינהו כדפריך אפילו במי גשמים דאחשבינהו בהא וק"ל: **בד"ה** אילימא כו' דא"כ הל"ל אין מברכין עליו בפה"ג כו' עכ"ל דהיינו כפרש"י ור"ש שכתבו דמברכין עליו שהכל דאין סברא לחלק בין קידוש ובין בפ"ה אלא לענין מיאוס כפי' רשב"ס לקמן וק"ל: **ע"ב** בפרשב"ס בד"ה ואי למעוטי כו' וקי"ל כרבנן דאפילו כו' עכ"ל דהכי פסיק לעיל בגמרא אבל לעיל גבי פלוגתא דר' יוחנן וריב"ל לא רצה לפרש בכה"ג דלא מלינו

חכמת שלמה

שהיה לו מקדש נאסר מיד כשהשרים אפילו לא הוסיף מאתים כו': **ע"ב ר"ש** בד"ה הכי השתא כו' רובע ולשלם אימא לך מנפה את כולה ולמאי כו' לשנויי הכא הכי השתא התם כו' אבל הכא דודאי כו' כנ"ל:

דף צה ע"א ר"ש בד"ה מקבל עליו בעל השדה הס"ד: **בד"ה** קשיא ברייתא כו' מוכר לך הס"ד: **בד"ה** קשיא נמי כו' הנמכר בחנות אי דאמר ליה כו' והד"א: **ע"ב ר"ש** בד"ה מרתף זה כו' אני מוכר לך ממרתף כו' כנ"ל והד"א: **בד"ה** א"ל מתניתא ידענא ביה לקמן הכי ואמרינן מאי קאמר כו' כנ"ל:

דף צו ע"א גמ' את"ל בתר דטעימיה עקר כו' בתר דטעימיה והוה ריחיה כו' כנ"ל: **ר"ש** בד"ה והאי חמרא כו' ולא ודאי חומץ כו' כנ"ל והד"א: **בד"ה** אמר רב וכו' הראשונים הס"ד:

ע"ב ר"ש ד"ה עובדא דיין כו' נ"ל עובדא דן כוותיה כו': **בד"ה** ואחרים כו' וכל שכן דחמרא ופירא מעליא הוי כנ"ל: **תוס'** בד"ה כל שלשה כו' ולא איבעי לך לשהויי כנ"ל:

דף צז ע"א ר"ש בד"ה להודיעך כחו כו' הידוש גדול לחומרא כו' נ"ב פירוש אפי' הוא לחומרא ודו"ק: **בד"ה** שמרים כו' לברכת היין וברייתא לא הוה כו' כנ"ל: **בד"ה** ראשון מים ראשונים שמכניסו והוציאו משם הס"ד וכנ"ל: **בד"ה** ה"ג של הקדש כו' ושל מעשר לעולם מותר כנ"ל והס"ד: **בד"ה** בקדושת הגוף דחמירי יין שהוקדש לנסכים כו' כנ"ל: **בד"ה** כן אמרו כו' דאחרים וקבעי כו' כנ"ל והד"א: **בד"ה** שנתמד כו' מחשבה ופרכינן כו' כנ"ל והד"א: **תוס'** בד"ה לא צריכא כו' אשר ישתה בכל כלי כו' כנ"ל: **ע"ב** גמ' ואמר רבה סוחט

מהר"ם

לנגזל והיה אומר לו הרי שלך לפניך כדאיתא שם במתניתין אבל עכשיו מוכרח הגזלן לשלם להנגזל חמץ אחר או ממון בעד החמץ שגזל ממנו והיינו גורם לממון שגורם להגזלן לשלם להנגזל ממון אחר וה"ה הכא בבורר צרור מתוך גורנו אע"ג שהצרור אינו ממון מכל מקום הבורר גורם שחברו יצטרך ליתן במקומו ללוקח חטים יפים ולר"י נראה דהכא אפילו לרבנן הוי ממון דדוקא התם דהחמץ אסור לכולי עלמא ואינו שוה לשום אדם אלא שהגזלן יכול לפטור עצמו בו אבל הכא גבי בורר צרור וכו' מקרי שפיר ממון אפילו לרבנן: **ד"ה** סאה שיש בה רובע וכו' ואלישנא דקנסא פריך וכו'. ר"ל דהרשב"ם דאיירי נמי שעדיין לא זרעו וא"כ לא שייך הכא קנסא לכך דחק ופירש דאלישנא דדינא פריך אבל התוס' שמפרשים דאחר שנזרע ונשרש איירי שייך שפיר קנסא על שעבר וזרע כלאים נראה יותר לפרש דאלישנא דקנסא פריך כמו שמפרש והולך: **ע"ב תוס'** ד"ה אימא סיפא ולא גרסי' ת"ש דלמאי שדחה דחומרא בעלמא הוא אין סברא וכו'. נראה מה שכתבו התוס' דלמאי שדחה וכו' אינו נתינת טעם אהא דלא גרסינן ת"ש אלא פירושו הוא על קושיית המקשה ור"ל שהמקשה פריך אהא שדחה דחומרא בעלמא הוא פריך מרבי יוסי דאמר יבור ואי אמרת חומרא בעלמא הוא אין סברא שיקנוס ר' יוסי ובמאי פליגי רבנן ורבי יוסי לא מסתבר ליה דבהא פליגי דרבי יוסי סבר דרובע לא שכיחא וכו' כן נראה משמעות לשון התוס' דפירוש המקשה הוא והא דלא גרסי התוס' ת"ש אפשר שטעמא הוא דלפי גירסת הגמרא דגרסי בה אי אמרת בשלמא ביותר מרובע לא יתיישב אגירסא דתא שמע אלא הלשון משמע שהוא קושיא אשנויא דלעיל שדחה דחומרא בעלמא הוא וכי תימא דהכל טעמא מאי למה לא פשם הפשטן מרבי יוסי דסיפא דקנים היתרא משום איסורא וסבירא ליה כרב הונא דאמר אם בא לנפות מנפה את כולו כמו שפשים לקמן בסמוך מדברי ת"ק דשנים שהפקידו וכו' דלא קנים ודלא כרב הונא והדר פשים מסיפא מרבי יוסי דקנים כרב הונא י"ל משום דסבירא ליה להפשטן דליכא למפשט מרבי יוסי דאיכא למימר דאיסורא דכלאים שאני דחמיר ולכך קנים ביה ר' יוסי אבל מת"ק דמיקל פשים שפיר מקל וחומר כמו שפירש הרשב"ם לעיל וק"ל: **ד"ה** קונסין אותו וכו' והתם אינו מפסיד המלוה אלא דהשטר חוב פסול דהתם לפי שלא נעשית עבירה בגוף המלוה וכו'. ר"ל ומה שמדמה התם שט"ח שיש בו רבית לשטרי חוב המוקדמים הכי מדמה לית דכמו שבשטר חוב שיש בו רבית דבמה שנעשית בו עבירה קנים ר' מאיר שמפסיד הכי נמי בשטרי חובות המוקדמים במה שנעשה בו העבירה דהיינו השט"ח מפסיד לר' מאיר וק"ל: **ד"ה** וחכמים אומרים גובה את הקרן וכו' וי"ל דלא תשימון לאינשי במלוה ולוה וערב משמע להו ולא עדים ולהכי לא מיפסלו ור"ל אבל מכל מקום עוברים הם בלאו אע"ג דלא מיפסלי וק"ל:

דף צה ע"א ד"ה התם הן חסר הן יתר אמר ליה והכי פירושו התם בית כור הן חסר הן יתר אמר ליה וכו' ולהכי היכי דאמר ליה בית כור סתמא אית לן למימר דיותר מרובע לא תוי מחילה וכו'. לשון התוס' לפי הספרים שלפנינו מגומגם ונראה לי דתיבות ולהכי היכי הוא ט"ס וכך צ"ל וכיון דאמר ליה בית כור מסתמא אית לן למימר וכו' וכוונת התוס' הוא דהא דקאמר התם הן חסר הן יתר אמר ליה ר"ל בית כור הן חסר וכו' אמר ליה והעיקר תלוי כיון שהזכיר לו בית כור ודאי לבית כור שלם נתכוין הלכך מסתמא אית לן למימר דיותר מרובע לא הוי מחילה אבל בסאה כשאומר סאה מסתמא סאה עם פינופיה קאמר וק"ל: **ד"ה** כל יתר מכן וכו'. ואם נודע כל זמן שהוא עסוק וכו' כיון דכל הפחות צריך לימע היתר וכו' כצ"ל: **ד"ה** נותן לי יין הנמכר בחנות וכו' הא מרתף של יין קאמר והא לאו יין הוא כצ"ל ואומר ר"י דאע"ג דהוי חלא. ר"ל לענין ברכה מקרי יין שפיר ר"ל בלשון בני אדם מקרי יין: **בא"ד** ואם תמצא לומר חלא מקרי חמרא אם כן לימא דלכ"ע וכו' והאי שמא לחוד והאי שמא לחוד כצ"ל:

דף צו ע"א ד"ה בפרשב"ם הבודק את החבית וכו' נטל הימנו מעט וכו'. דאל"כ היאך מותר לטועמו קודם שהפריש ממנו תרומה ומעשר דהא על כרחך האי חבית עדיין לא נתקנה ושבל הוא עדיין דאם לא כן היאך יכול להפריש עליה לכך פירש דנוטל הימנה מעט ומאותו מעט הפריש תרומה ומעשר ואח"כ טועמו ושתה הימנו: **תוס'** ד"ה הבודק את החבית וכו' והא דקאמר לקמן הא טעמיה ולא עקר הזקיקו לפרש כן. ר"ל הזקיקו להרשב"ם לפרש כן כלומר דבשביל דקאמרה הגמרא בסמוך הא טעמיה וכו' זה דחקו להרשב"ם לפרש דשתה הימנו דכן משמע לישנא דטעמא וכיון דשתה הימנו הוזקק לפרש דנפל ממנו מעט וכו' כדלעיל ע"ש: **ד"ה** מאי טעמא האי מעילאי עקר וכו' אבל אין לומר שכבר נעקר טעמו מתחתיו שלשה ימים דאין סברא לומר שיהא חומץ גמור למטה ולמעלה הוי ריחיה חלא וטעמיה חמרא כן הוא בספרים שלפנינו משמע מלשון זה וכשטעמו למעלה טעם בו שהיה ריחיה חלא וטעמו חמרא וזה אי אפשר דאי (הוי) בשעת טעימה היה ריחיה חלא בידוע הוא שאחר שלשה ימים יהא כולו חומץ גמור וא"כ היאך סלקא דעתין להיות מפריש עליה תרומה והולך עכ"ל נראה לי להגיה דאין סברא לומר שיהא חומץ גמור למטה ולמעלה הוי ריחיה וטעמיה חמרא. ותיבת חלא הוה טעות סופר ודו"ק: **ד"ה** מאי טעמא האי חמרא מתחאי עקר וכו' וצריך לומר דנקים הכי לפי שסובר שכך הוא האמת וכו'. על כרחך הא דקאמרי לפי שסובר שכך הוא האמת ר"ל אין לפרש דר"ל שרבי יהושע הכי סבירא ליה דהא הגמרא קא מפרשא טעמיה דריב"ל וא"כ מנא ליה להגמרא דסבירא ליה לריב"ל הכי אלא על כרחך צריך לומר דר"ל דהגמרא סבירא לה שכך הוא האמת דמתתאי עקר וא"כ יש לדקדק לדידן דקי"ל כרבי יוחנן דריחיה חלא ומעמיה חמרא חמרא היאך אנן מפרשין הברייתא דקתני כל שלשה ימים ודאי מכאן ואילך ספק דאין לפרש כל שלשה ימים הראשונים ודאי יין כר' יוחנן כיון דסבירא ליה דכן הוא האמת דמתתאי עקר אם כן אימר כבר עקר בשעת טעימה ולאו אדעתיה גם אין לפרש כריב"ל כל שלשה ימים האחרונים ודאי חומץ דהא קיימא לן ריחיה חלא ומעמיה חמרא חמרא וצריך לומר על כרחך דאי אפשר לפרש בענין אחר אלא בזה האופן דהיינו כל שלשה ימים האחרונים ודאי חומץ וכנון דאשתכח חלא סיפקתא כדלקמן בסמוך מכאן ואילך ספק אפי' מתחלת טעימה דאימר מתתאי עקר ולאו אדעתיה ודו"ק: **בא"ד** וליכא למימר האי טעמא דמתתאי עקר לחוד וקסבר ריחיה חלא ומעמיה חמרא חמרא דא"כ וכו' כצ"ל: **ד"ה** כל שלשה ימים הראשונים וכו' ומיהו נראה דהיכי דלא טעמיה בשעת לקיחה דאמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה כצ"ל ור"ל דלא טעמו בשעת לקיחה ואחר שלשה ימים מצאו שהוא חומץ והלוקח לא נתן עדיין המעות למוכר אז אמרינן המוציא מחבירו וכו' כיון דלא טעמו בשעת לקיחה הוי ספק דשמא קודם מכירה היה כבר חומץ גמור ואין הלוקח צריך ליתן הדמים למוכר ויותר מתיישב לומר דהכא תוך שלשה וכו' והתם לאחר שלשה ואמר ליה למקפה ר"ל ולכך מחלק רבי יוסי בר חנינא דאם בכליו של לוקח אין המוכר חייב באחריותו ואם הוא בכליו של מוכר אומר לו הלוקח הא יינך והא קנקנך כיון דלא יכול לומר לו לא אבעי לך לאשהויי כיון דאמר ליה למקפה ורבי חייא בר יוסף פליג עליה כדלקמן: **ע"ב ד"ה** ושמואל אמר חמרא אכתפיה דמברא שוור פי' ר"ש כצ"ל: **בא"ד** ונראה לפרש לר"ת וכו' היין כיון שנשאו בכתפים נתקלקל ע"י שנענע וכו'. וצריך לומר דרבי יוחנן דאמר לעיל תוך שלשה ימים ודאי יין ולא חיישינן שמא נתקלקל על ידי נענוע איירי שלא נשאו אלא הניחו מונח על מקומו: **בא"ד** ולפר"ש קשה דבשכרא עבד עובדא כוותיה דרב וכו'. ולפי' ר"ת צריך לפרש עבד עובדא כוותיה דרב דבשכר לא חיישינן לנענוע דאין מזיק לו נענוע כל כך וכוותיה דשמואל בחמרא דיין מתקלקל ספי ע"י נענוע משכרא וק"ל: **ד"ה** אחד שכר תמרים וכו'. אלא אפילו דבש תמרים מברך שהכל כדאמר בכיצד מברכין וכו' ולא כמו שפירש בהלכות גדולות דהיינו דוקא דתרו לה במיא כן צ"ל ורוצה לומר דהלכות גדולות דהא דקאמר האי דובשי דתמרי מברכין עליו שהכל היינו דתרו לה במיא דזה אינו דהא יהיב טעמא משום דזיעה בעלמא הוא והיכי דתרו לה במיא לא מקרי זיעה אלא היוצא מן הפרי קרי זיעה ואפילו היוצא מן הזיתים וענבים וכו' אי לאו דמפיק ליה בהעור והרוטב שנפק את הארבעים וכו'. פירוש לענין ערלה ותרומה ועיין שם דק"כ: **בא"ד** ועוד דמייתי עלה ברייתא דתרומה וכו'. רוצה לומר שם בכיצד מברכין אההיא דדובשי דתמרי מייתי ברייתא דתרומה וכו': **ד"ה** אין הלכה כאחרים וכו' ומאי קושיא שאני תמד דפורצני וכו'. רוצה לומר מאי פריך נימא דמתני' דפריך מינה איירי בתמד דפורצני והברייתא דעלה קאי רבא ומפרש פלוגתא דאחרים ורבנן קתני שם בהדיא שמרי יין: **ד"ה** כל חמרא וכו' אל יחסר המזג שאם יש שם כ"ג כנגד סנהדרי קטנה וכו' כצ"ל דרביע דסנהדרין לא חזו לדיני נפשות ונפקא לן מקרא דבעו כ"ג כצ"ל: **בא"ד** ויש מפרשים דאל יחסר המזג היינו מזג יין הראוי לשבעים חלקים מים כצ"ל וכשתחלוק שבעים חלקים לשלשה חלקים יגיע לחלק אחד כ"ג וכנגד חלק אחד מהן צריך יין דהיינו רביע יין וק"ל: **ד"ה** וביותר מכדי מדתו מי פליגי וכו' דמצי לשנויי דרבי יהודה אינו אלא חומרא לענין טבל וקשה דתנן בסוף פרק קמא דחולין וכו' כצ"ל: **בא"ד** מאי קושיא נימא לעולם ר' יהודה ובמעשר אפילו לא החמיץ וכו' וי"ל דפשיטא ליה אפילו החמיץ אינו כי אם מחמיר עליו וכו'. הלשון מגומגם ואי אפשר ליישב ונראה דכך צריך לגרום וי"ל דפשיטא ליה אפילו בלא החמיץ אפילו אינו כי אם מחמיר אם כן ספיקא תוי וכו' ורוצה לומר דפשיטא ליה להמקשה דשם דרבי דאיירי אפילו בלא החמיץ אפילו יהא כך דאינו כי אם מחמיר לא היה מחמיר בלי טעם אלא ודאי מספקא ליה אם נחשבנו יין או לא ולכך הוא מחמיר לענין טבל אם כן כיון דספיקא הוא לא היה לו לפסול המקוה לרבי יהודה ולכך ליכא לאוקמא מתניתין דהתם דקתני ופוסל את המקוה כר' יהודה וק"ל נ"ל:

דף צז ע"א ד"ה לא צריכא כגון שתמדו במי גשמים תימה דהכא משמע שיש חילוק בין גשמים לשאר משקים. רוצה לומר בין גשמים לשאר משקים ומים דמים הן גם כן בכלל שאר משקים ורוצה לומר מדנקטא הגמרא מי גשמים משמע שיש חילוק בין מי גשמים לשאר מים ומשקים ומה שפירש רשב"ם דבמים בעינן דניחא ליה ר"ל דלרשב"ם אין כוונת הגמרא שנקטה מי גשמים לחלק בין גשמים לשאר מים אלא החילוק הוא בין מים ליין דבמים בעינן דניחא ליה וביין לא צריך דניחא ליה ולכך אוקמה כגון שתמדו במי גשמים דאי תמדו במים ששאב מן הבור פשיטא דידעינן דהן ניחא ליה אבל כשתן מי גשמים שירדו מעצמן וכדמסיק כגון שתמדו מאליו לא ידעינן בהו דניחא ליה אבל כל זמן שהוא נחשב ליין לענין מעשר ותרומה מכשיר בכל אופן דביין לא צריך דניחא ליה ולכך כתבו התוס' ואינו נראה לרשב"א וכו' ומאשר יבא עליו מים מפקינן הכשר לכל משקים ואע"ג דכתיב עוד קרא אחר לשאר משקין דכתיב וכל משקה אשר ישתה וגו' הא בפ"ק דפסחים מוקי ליה לשאר מילי ולא לענין הכשר דשאר משקין וא"כ כל מיני משקין מפקינן מחד קרא מאשר יבא עליו מים ואתו כולהו בין מים בין יין ושאר משקין מהאי קרא וא"כ מהיכי תיתי לן לחלק בין מים ליין: ונ"ל דבגשמים בעינן תרתי ט'. ר"ל דלעולם דלענין דבעי' דניחא ליה דילפינן מקרא אין חילוק בין מים ליין דבכל משקין בעינן דניחא ליה דהא מחד קרא מפקינן לכולהו אלא שיש חילוק בין מים לגשמים דגשמים אין קרוי משקה מן הסתם עד שיחשוב אותן מתחלה שיהיו משקה ולכך בגשמים בעינן תרתי וכו' והכא גבי תמד מסתמא ניחא ליה ולכך כשהוא יין הוא מכשיר כיון דניחא ליה והוא משקה מן הסתם אבל כל זמן שאינו יין אע"ג דסתמא ניחא במה שנתמד מ"מ כיון שהוא מי גשמים לא מכשיר עד שיחשוב אותן שיהא משקה כ"נ המשך דברי התוס' בד"ז: **ע"ב ד"ה** עד שיתן לתוכו מים וכו' ורש"י פי' שיתנו חי בכוס וכו' ור"ת מפרש דהי דהתם היינו מזוג ולא מזוג וכו'. מקשין התלמידין לרש"י ולר"ת דמצינו דוכתא דמזוג אסור לרש"י כשמוזגם בכוס אחר ולר"ת כשמזגו כראוי וא"כ לישני הכא בגמרא דמר זוטרא משמיה דרב דלעיל א"ש למעופי מזוג דהא אשכחן חלוקה דמזוג אסור ואין זה קושיא כלל דמר זוטרא משמיה דרב אומר אין אומרים קידוש היום אלא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח דמשמע דהפסול לגבי מזבח

פסול

מפורש בגמרא דפסיק כר"י וק"ל: תוס' בד"ה ואם ידוע שיינו כו' קשה לר"י דאמר כו' והשתא מאי קמ"ל אביי מתני' ס' עכ"ל ולולי דבריהם היה נראה דלק"מ דהכא ודאי שהלוקח מושך החבית אצלו ואם החמיץ ה"ז מקח טעות ואין צריך לתת לו חבית אחרת אלא מחזיר לו מעותיו אבל התם דנותן לו ד' זוזים אחבית אחד מחביות שעומדין בבית המוכר ועכ"פ הוא נותן לו אחד מן החביות שהוא יין טוב ומחזי כרבית וק"ל: באר"ד וי"ל דאביי כו' אי תקף כו' דשינה בברזא כו' עכ"ל ולא ניחא להו כמי למימר התם דלא איירי בראוי להתקיים כי הכא אלא שהוא בכלי דלוקח ומש"ה מקבל עליה מוכר ודמי לרבית דנותן ד' זוזי אחביתא כו' לא משמע הכי אלא שהוא בכליו דמוכר וק"ל:

דף צח גמרא ופליגא דר' חייא כו' חמרא מזליה כו' דליכא למימר דר"י ב"ח איירי תוך ג' דאין סברא שיחמיץ בזמן כזה כמ"ש התוס' לעיל וכבר כתבו התוס' לעיל לפר"ת דר"י ב"ח איירי אחר ג' גם לפר"ש כתבו דיותר מתיישב כן דאין הקנקן גורם להחמיץ תוך ג' וק"ל: תוס' בד"ה מבושם כו' דודאי אם נמצא חומץ מאי א"ל כו' עכ"ל וכן צ"ל גבי מיושן אבל רשב"ם לקמן גבי מיושן לא פירש כן ודו"ק: ע"ב בד"ה ר' ישמעאל כו' ו' על ח' ה"נ לענין חלוקת אחים כו' עכ"ל אבל במרדכי כתוב בשם ר"י דחלוקת אחים הוי ארבע על שם כבית חתנות ע"ש:

ח"א דף צח ע"א חמרא מזלי' דמריה גריס שנאמר ואף כי היין בוגד וגו' · יש לנו לפרש קרוב לפרשב"ם והוא כי הרשע נקרא חומץ והצדיק נקרא יין בכמה מקומות כההיא דפרק הפועלים חומץ בן יין וזה האיש היהיר מראה עצמו טוב כיין ומתגאה עצמו בטלית של ת"ח כו' כדלקמן נמצא שהוא חומץ ורע ויהיר נאמר על המראה עצמו כחסיד כדאמרינן בסוטה פ' עגלה ערופה משרבו היהירים כו' שאין דורינו רואים אלא לפנים כו' וע"כ נענש גם ייתו ממש שהיה מראה טוב נמצא רע וחומץ ממש ונראה לזה נתכוין שמואל דאמר במשל חמרא אכתפיה דמריה שוור ושבר כר' חייא ב"י דהכא דר"ל ע"פ מ"ש בפ' היה נוטל פרוש שכמי כו' ומפרש בירושלמי שטוען מצות על כתפו כמ"ש התוס' שם ופי' שמתייהר לטעון המצות על שכמו ברמה שיראו הכל שהוא צדיק כת"ע בעל יפה מראה בפ' הרואה והיינו שמראה את עצמו פרוש והוא אינו פרוש וע"כ גם היין בוגד להיות חומץ וק"ל: האי מאן דיהיר אפילו אאינשי ביתיה לא מיקבל כו'. ובפ' עגלה ערופה אמרו משרבו היהירים התחילו בנות ישראל להגבא כו' ומסיק דמעיקרא קפצו עלייהו ולבסוף מיתזל עלייהו השתא מה"ע שמתגאה בו למראית עינה שהוא חסיד ואחרי שמכירה אותו שאינו ת"ח מיתזל עלייהו וק"ל: כל המתגאה בטלית כו' אין מכניסין אותו במחיצתו כו'. הוא מדה כנגד מדה לפי שהוא מתגאה בטלית ובמחילה שאינו שלו רק של ת"ח ע"כ אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה שאינו שלו ועיין מזה בחידושינו בפ"ק דסנהדרין: ע"ב הבל שקלתי בכף מאזנים ולא מצאתי כו' · הקושיות מה ענין ז"ה לזה ולמה לא נקט נולה ופרשב"ם דחוק גם בקרא גופיה יש לדקדק דמשמע משיב דבר באמת ולשון כפול אולת וכלימה הוא צריך ביאור והנראה ע"פ מ"ש ר"פ זה ממרי לשותף פאהי אפרע דאיכא דמפרש דאפי' באית ליה זוזי משלם סובין וע"ז קאמר דאין לך קל ומורה היתר ממשלם סובין שהן תשלומי מדינה וה"ז משלם רעה תחת טובה שעשה לו ג"ח להלוות לו מעות בשעת צרכו ואמר דקל ממנו חתן הדר בבית חמיו שהוא גוזל ממון חמיו ומורה לו היתר לעצמו כענין שנאמר ויברכני ה' בגללך והוא בעיניו צדיק כיעקב שנתברך בית לבן בעבורו ואמר קל מחתן אורח מכניס אורח כי האורח תמיד בבית בעל בית ונתברך הבעה"ב והוא תולה הברכות בעצמו כענין שאמרו ברות האיש אשר עשיתי עמו עמי אין כתיב כאן דיותר האורח עושה עם בעה"ב ממה שעושה הבעה"ב עם האורח והנה זה האורח מוסיף להכנים עוד אורחים וה"ז קל מחתן כי זה תולה בגם האחרים יבואו ברכה לבעה"ב אבל הכתוב אומר בזה מברך רעהו בקול גדול קללה תחשב לו כדאמרינן בערכין שהוא מוסיף לו אורחים שאפשר שיש בהם שאינן מהוגנין ואמר קל מאורח משיב דבר כו' ר"ל כי מי שהוא משיב באמת דבר פ"א בטרם ישמע ענין השאלה והוא משיבו ומכוון אל האמת בלא מתכוין כסומא בארובה הנה זה האיש מתברך בעצמו בלבבו כי הוא מהיר בחכמה להשיב לשואל ומשיב גם לאחרים אח"כ בטרם ישמע שואליו וע"ז אמר דאין זה נחשב לו לחכמה שכוון פ"א אל האמת שלא במתכוין אבל נחשב לו לאולת שהשיב בטרם שמע ועל שאלות האחרות שנבהל עי"ז להשיב לכל שואל יגיע לו מזה כלימה שלא ידע עוד להשיב לשואל ולכוון עוד אל האמת כמו שנעשה לו פ"א במקרה ולא בכוונה רק כסומא בארובה וק"ל:

דף צט בפרשב"ם בד"ה ומשני הא קמ"ל כו' דהא למטה דידהו ולמעלה כו' עכ"ל הכי משמע ליה בכולה שמעתין דכנפי הכרובים לא היו עומדין בנס וק"ל: בד"ה כנף הכרוב כו' ודילמא ביהא מעילאי רווח וקושית אחרות כו' עכ"ל היינו דפריך ודלמא זה כו' ודלמא באלכסונא כו' אבל ודלמא בולטין כתרנגולין כו' הוה

כזה או כזה

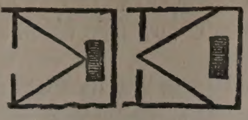

פריך שפיר וק"ל: בד"ה מתקיף לה רב אחא כו' כנגד דרומית מערבית כו' בקרן לפונית מזרחית כזה עכ"ל ולולי פירושו היה אפשר לפרש גם כן באלכסונא שכ"א מהכרובים היה עומד באלכסון: תוס' בד"ה מתקיף לה אביי כו' וי"ל מ"מ פריך כו' עכ"ל ק"ק כיון דע"כ עכ"פ כנפי הכרובים בנס היו עומדין משום דכ' בכ' היכי יתיב [א] מנ"ל לשמואל למימר כלל דגוף הכרובים בנס היו עומדין אימא דהכל היה בכנפים וק"ל: ע"ב בפירוש רשב"ם בד"ה ולא יכנוס כו' דדמי להכנסת תגרין שזה כו' עכ"ל ועדיף מהכנסת תגרין דהא בסיפא קתני מכניס תגרין ואפ"ה קתני שם ולא יכנס מתוכה לשדה אחרת וק"ל: בד"ה ד' קבין כו' ובריבוע מ' אמות וד' טפחים וג' אצבעות כו' עכ"ל מהרש"ל הגיה הפירושים ועשה רבוע כרצונו וחשב האצבעות מה' בטפח ואין ריבועו מכוון ממש כי יש בו יתרון יותר מחצי אצבע אבל זה הריבוע שבפירושים הישנים חשב האצבעות מד' בטפח דהיינו בגודל והריבוע מכוון ממש כי הל"ג אמות וב' טפחים על כ' אמות אורך עושים אלף ותרס"ו אמות וד' טפחים אורך על רוחב אמה וכן הוא הריבוע של מ' אמות וד"ט וג"א וג' רבעי אצבעות ומשהו כו' כמו שכתוב בפירושים והוא כי מ' על מ' הוא אלף ות"ר אמות ואח"כ

כזה

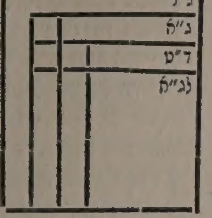

עשה זאת ועשה מהמותר שסביבו ס"ו אמות וד' טפחים אורך ברוחב אמה וחתך סביבו לחתיכות אמה אשר כ"א תהיה אורכה אמה ורוחבה ד"ט וג' אצבעות וג' רובע אצבע בזולת המשהו וקח לך ד' חתיכות כאלו וצרף אותן זו למעלה מזו ויהיה ג' אמות וטפח אחד וג' אצבעות צרף כל מ' החתיכות שמצד אחד (כזה) יהיה י"פ כחשבון הזה דהיינו סך הכל ל"ב אמות וה' טפחים וב' אצבעות ברוחב אמה וכן מ' החתיכות שמצד השני יהיה (כזה) צרף אותן יהיה סך הכל ס"ה אמות וה' טפחים אורך ואמה רוחב קח לך הקרן שהוא ד' טפחים וג"א וג' ר"א על ד"ט וג"א וגר"א ועשה ממנו אמה באורך ומתחלה קח הד' טפחים על ד"ט ואחר כך חתוך מצד אחד ג' אצבעות וג' רביעי אצבע רוחב באורך ד"ט והעמידהו מצד השני ויהיה אורכו ה' טפחים וג"א וחצי אצבע ברוחב ד' טפחים עוד קח מהקרן ג"א על ג"א חתוך אותו לששה חתיכות ויהיה כל חתיכה רוחב חצי אצבע ואורך ג"א צרף אותן ויהיה באורך י"ח אצבעות ורוחב ח"א והעמידהו ג"כ שם רוחבו לרוחב הד' טפחים יהיה מכוון אמה אורך וד"ט רוחב וישאר לך ב' אצבעות אורך וח"א ברוחב עוד קח לך מהקרן ג"א אורך ברוחב ג' רביעי אצבע אשר מצד אחד והעמידהו אצל הג"א אורך ברוחב גר"א אשר מצד אחר ויהיה רוחבו אצבע וחצי אצבע באורך ג"א חתוך אותו לג' חתיכות וצרף אותן זו למעלה מזו ויהיה אורכו ט' אצבעות רוחב ח"א וצרף אותן עם הב' אצבעות ברוחב ח"א שכבר נשארו ויהיו בידך י"א אצבעות באורך ח"א רוחב עוד קח לך מהקרן ג' רביעי אצבע על ג' רביעי אצבע חתוך ממנו רביע אצבע ברוחב וג' רביע באורך והעמיד רוחבו לאורך הג' רביע אצבעות אצבע וח"א רוחב ויהיה אצבע באורך וח"א רוחב וישאר לך רביע אצבע על רביע אצבע וצרף מאצבע אורך ברוחב ח"א עם הי"א אצבעות יהיה לך י"ב אצבעות אורך ברוחב ח"א חתוך אותו לשנים ויהיה באורכו כ"ד אצבעות דהיינו אמה ברוחב רביע אצבע העמידהו על הד' טפחים ויהיה אמה אורך על ד"ט ורביע אצבע רוחב העמידהו על הס"ה אמות וה' טפחים שכבר בידך יהיה לך ס"ו אמות וג' טפחים ורביע אצבע ברוחב אמה הרי לך זה החשבון אינו חסר מחשבון דלעיל רק טפח בפחות רביע אצבע ואם יהיה חסר טפח יהיה המשהו מכוון חלק אחד מעשרים באצבע חוץ מהקרן אבל השתא דאינו חסר רק טפח פחות רביע אצבע לא יהיה המשהו חלק אחד מעשרים באצבע גם עוד יחסר מההוא טפח הרביע אצבע על ר"א שנשאר כבר בידך מהקרן וע"כ המשהו פחות מחלק אחד מעשרים באצבע וזה הוא ברור הארכתי לאינם יודעים בחכמת תשבורת ודו"ק:

נמוקי הגרי"ב [א] עי' מה שהקשה מהרש"א בזה מנ"ל לשמואל כלל דגוף הכרובים בנס הי' דלמא כל הנס בכנפים ולענ"ד דלפי דבריו בלא זה היה קשה על שמואל כמו כן דלמא הנס היה בכנפים אלא דנאמת כונת שמואל כן יהיה איך שיהיה מ"מ נס היה שם ולכך לא קאמר גוף הכרובים בנס כו' רק בההוכחה לחשבון בעלמא דהלא לא ידעינן מדת גוף הכרובים וזה היה יכול שמואל להוכיח בלא"כ כקושית התוס' עשרים בעשרים כו' אלא דעדיפא דייקא מגוף לפי החשבון ואביי פריך דמגוף אין להוכיח כלום וא"כ היכי קאמר אפייהו היכי קיימי והו"ל לדחקי כהוכחת התוס' וזה קושייתו של אביי וכהן כי זה אמת

מהר"ם

פאל נ"ב לקידוש היום וא"כ ליכא למימר כלל דאתו למעוטי מזוג אפי' לרש"י ולר"ת דלגבי מזבח פסול בכל ענין ואין חילוק בין מזגו בכוס זה או בכוס אחר וכן אפילו מזוג ולא מזוג פסול מה שאין כן גבי קידוש הלכך אם בא מר זוטרא למעט מזגו בכוס אחר לרש"י או מזוג גמור לר"ת לא היה לו לתלות הענין בראוי לנסך על גבי מזבח דהא לא דמו להדדי וק"ל: ד"ה ואם ידוע שאינו מחמיץ וכו' וליכא למימר דיש חילוק בין תקפה להחמיץ דהכא וכו'. ר"ל דהחמיץ היינו שנעשה חומץ גמור באופן דהוי מקח טעות ולכך לא שייך רבית דבדבר שחייב באחריות מן הדין לא שייך רבית אבל תקפה דהתם לאו היינו החמיץ דהכא אלא שנעשה היין קצת חזק יותר מהרגיל שמן הדין לא היה המוכר חייב באחריות זה אם לא התנה כן עמו ולכך הוי רבית דהא אמרינן בברכות וכו' ולפי זה אין דברי התוס' מסודרים יפה ויותר היו הדברים מסודרים אם היו גורסים האי ועוד קשה לר"י דמה רבית שייך שם וכו' דמקשו בתר הכי קודם וליכא למימר דיש חילוק בין תקפה להחמיץ וכו' וק"ל ועיין שם בפרק איזהו נשך ותמצא דשם סברת התוס' איפכא מדהכא:

דף צח ע"א תוס' ד"ה האי מאן דזבין וכו' פרש"י דאין החנוני אלא שליח בעלמא. ר"ל שכן התנה עם המוכר שיהיה היין באחריותו ולא יהא החנוני (אלא) כמו שליח בעלמא ליטול שכר פרחו ולכך מקשים התוס' א"כ מגופה מלתא דרבא לא שמעינן חידוש וק"ל: ע"ב ד"ה ר' ישמעאל אומר רפת בקר הוא זה וכו' נראה דכי היכי דהכא גבי תנאי בנין וכו'. צ"ל דהתוס' מסיפא דמתניתין דקתני בית קטן ו' על ח' מייתי ראייה לא מדברי רבי ישמעאל דקאמר רפת בקר הוא זה דהא קי"ל כר"ע מחבירו וסבירא ליה דהסיפא אתי אליבא דכ"ע דאפילו לר"ע בעינן שש על שמנה דלא פליג ר"ע אלא בבית חתנות אבל בבית שבונה לעצמו צריך להיות גדול מבית של חתנות כמו שכתב הרשב"ם ה"נ לענין מחלוקת אחין או שותפין ר"ל שאין חולקין אלא א"כ יהיה לכל אחד בית של שש על שמונה ואע"ג דתנן בפ"ק דף י"א אין חולקין את החצר עד שיהא ד' אמות לזה וד' אמות לזה צ"ל דהתוס' ס"ל דיש חילוק בין בית לחצר ועוד דשם בפ"ק מסיק דד' שאמרו חוץ משל פתחים ואין חולקים עד שיהא ח' אמות לזה וח' אמות לזה ע"ש: בא"ד דהא דאמרינן אי איכא ד"א לזה וד"א לזה חולקין מוקמינן בפרק קמא דסוכה בחצר המתחלקת לפי פתחיה. דברי התוס' הללו אי אפשר ליישבן דהכי איתא בפרק קמא דסוכה תנו רבנן בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות פטור מן המזוזה וכו' ואין האחין והשותפין חולקין ופריך שם בגמרא טעמא דלית ביה ד"א הא אית ביה ד"א חולקין והתנן אין חולקין את החצר עד שיהא בו ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה אלא אימא אין בו דין חלוקה בחצר דאמר רב הונא חצר לפי פתחיה מתחלקת ורב חסדא אמר נותן לכל פתח ופתח ארבע אמות והשאר חולקין בשוה והני מילי בית דלמבוי קאי יהבינן ליה חצר האי דלמסתר קאי לא יהבינן ליה חצר ופירש רש"י הכי קאמר אין בו דין חלוקה בחצר ומהו דין חלוקה כדר"ה ורב חסדא חצר לפי פתחיה מתחלקת חצר שהיו בתים פתוחים לה וחלקוה שני אחים זה נטל שלשה בתים קטנים וזה נטל כנגדן בית גדול אם באו לחלוק אוירא של חצר זה שנטל ג' בתים הקטנים נוטל שלשה חלקים כמנין שלשה פתחים וזה נוטל רביע וכו' ובית קטן זה הפחות מארבע אמות אין לפתחו דין חלוקה ליטול בחצר לא לרב הונא ולא לרב חסדא עכ"ל הרי לך מבואר דהא דמוקמינן שם בחצר המתחלקת לפי פתחיה לא אמתניתין דאין חולקין את החצר עד שיהא בו ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה קאי אלא אברייתא דקתני בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות וכו' ואין האחין והשותפין חולקין בו ומוקמינן לה דר"ל שאין נותנין לפתחו חלק בחצר למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה וא"כ ע"כ צ"ל שהספרים שלפנינו בתוס' דהכא מוטעים ונראה שכך צריך לגרוס דהא דתנן אין חולקין את החצר עד שיהא בו ארבע אמות לזה וכו' דמשמע אי איכא ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה חולקין היינו דוקא חצר אבל בית לא והא דקתני בברייתא בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות אין האחין והשותפין חולקין דמשמע דאי אית ביה ארבע אמות חולקין מוקמינן בפרק קמא דסוכה בחצר המתחלקת לפי פתחיה ודו"ק נראה לי אלא שעדיין יש לדקדק על התוס' דהכא דלענין חלוקת אחין ושותפין צריך גם כן שיהיה בית של שש על שמנה לזה ושש על שמנה לזה והא מדברי המקשה דפריך בפרק קמא דסוכה על ההיא ברייתא דלעיל טעמא דלית ביה ארבע אמות הא אית ביה ארבע אמות חולקין והא תנן אין חולקין את החצר עד שיהא בה ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה אם כן משמע כדברי המקשה דמדמה בית לחצר וכי אית ביה ארבע אמות לזה וד' אמות לזה חולקין שפיר וצריך לומר דהתוס' סבירא להו דהמקשה פריך מק"ו מחצר דמדברי הברייתא משמע דאי אית ביה בכל הבית ארבע אמות על ארבע אמות חולקין ולכך פריך והא תנן אין חולקין את החצר וכו' דאפילו חצר דאינו עשוי לדירת קבע אפילו הכי בעי שיהא ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה אבל לפי האמת דמשנה המשנה אימא אין בו דין חלוקה בחצר וכו' אין חולקין שום בנין עד שיהא בו שש על שמנה לזה ושש על שמנה לזה כדאיתא במתניתין דהכא לענין תנאי בנין כן נראה לי ליישב סברת התוס' אבל יתר כל הפוסקים סבירא להו דדין חלוקת בית הוא כדין חלוקת חצר ואם יש לכל אחד ארבע על ארבע מקרי שפיר בית כדמשמע בפרק קמא דסוכה ומחלקין בין דין תנאי בנין דהכא ובין דין חלוקה (ועיין במרדכי דפרקין ובטור ח"ה סימן רי"ד): מתני' בית קטן שש על שמנה. פירוש שאמר ליה סתם עשה לי בית ולא אמר בית סתמא וגם לא פירש לו כמה יהא מדת הבית ואז יד הבונה על העליונה לעשות לו הפחות והקטן שבבתים ואשמועינן תנא דמתניתין דלא יעשנו פחות משש זהו העולה מפירוש רשב"ם:

דף צט ע"א גמ' ודלמא שלחופי הוי משלחופי. פירוש שכנף האחד פרוש ושוכב על כנף כרוב השני ששני הכנפים פרושות זו על גב זו: ע"ב גמ' ואמה מכאן ואמה מכאן לאנפיה בית הקילון אני מוכר לך נותן לו אמה לתוכה וחצי אמה מכאן לאנפיה כן צ"ל: תוס' ד"ה נותן לו שתי אמות לתוכה וכו' ומה שהוא קרויה אמה. ר"ל אבל לפי גירסא דגרס אמה מכאן ואמה מכאן והן הן השתי אמות שהזכיר בראשונה ולתוכה ר"ל לתוך השדה אתי שפיר שקרויה אמה משום שאין רחבה של אמת המים כי אם אמה אחת ולפי זה צ"ל לגירסא זו דגם אמת בית הקילון כיון שקרויה אמה הוי גם כן רחבה אמה כמו באמה בית השלחין אע"ג שאין דומין בשיעור אנפיים אבל הטור ח"מ לא כתב כן אלא כתב דרוחב אמה בית הקילון לא הוי כי אם חצי אמה וע"ש בסימן רי"ז גם ע"ש בחדושי מה שכתבתי על דברי הב"י:

חכמת שלמה

סותא אדם כו' סכנה היא ואי למעוטי כו' ואתריס היא אלא למעוטי כו' כצ"ל: ר"ש בד"ה ואלא כו' נ"ל ואי למעוטי תמד של שמרים הס"ד: בד"ה לעולם כו' סכנה הוא כגון דעבריה כו' דנקידוש פסול הס"ד והד"א: בד"ה תמר כו' ולא נסירא הס"ד: בד"ה תנא כו' והואיל ולא היו שכורין כו' כצ"ל: בד"ה ואם ידוע כו' הרי היה יכול לשתותו כו' כצ"ל: תוס' בד"ה ואם ידוע שיינו מחמיץ כו' לחבריה אחבית יין ולמימר הכי כו' הא אי תקפה הוי כו' איגלאי מלתא והוכית סופו כו' כצ"ל:

דף צח ע"א גמ' לתנוהי אדעתא לסבויי כו' נ"ב למכור יין בחנות כמו זולל וסובא כו' רש"י פרק הסוכר בע"א על הסיא מסובתא: ר"ש בד"ה משל ג' כו' שלשה שנים עם שנה כו' כצ"ל: ד"ה פליגא הא כו' נ"ל ופליגא הא לבית כו': בד"ה ולא אמרן דמפסיד בעל הבית כו' כצ"ל:
ע"ב גמ' וה"ק ליה לת"ק ראיה מנין כבנין היכל כו' כצ"ל:

דף צט ע"א ר"ש בד"ה ודילמא כו' והשני עומד מצד כו' נ"ב לפירוש רשב"ם עמד הארון אצל כותל מערבי שהשכינה שם ואין דעת ריצב"א כן עיין בפרק לא יחפור דף כ"ה:

ארון מערב

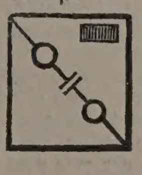

דרום

בד"ה מתקיף לה כו' בקרן לפונית מזרחית מצוייר כזה*: בד"ה ופניהם לבית כו' על רגליהן ופניהם לבית ואינן כו' כצ"ל: ע"ב ר"ש בד"ה מן הצד אינו נפסד כ"כ דכיון דמדעת שניהן כו' כצ"ל ונ"ב ור"ש פירש לעיל בפרק הספינה דף פ"ב דאיירי בכי האי גוונא שנתנו לשם הבית דין הדרך מן הצד ע"ש: בד"ה שכלו אגפיה שנפלו הס"ד: בד"ה אלא כאותה שדה חזקה שנתפזר כו' כצ"ל: בד"ה דרך הקבר שנושאים המת לקוברו כצ"ל והס"ד: בד"ה אין לו כו' כל הדרך מאכולא עד סיכרא כו' כצ"ל: בד"ה המעמד בגמרא מפרש הס"ד: בד"ה בית ארבעה כו' רוחב על כ' אורך והנראה בעיני ריבוע מ' אמות וד' טפחים וד' אצבעות ומעט יותר כצ"ל והס"ד והשאר נמחק ונ"ב בכאן יש טעות [עיין במהרש"א]: בד"ה גזירה כו' א"כ אמאי מה שנתן כו' כצ"ל:

גמ'

תוס'

ח"א דף צט ע"א מקום ארון אינו מן המדה כו' · ול"נ כרובים בפ"ק דיומא ובפ"ק דמגילה וכן נראה דכרובים שמואל קאמר ליה דבנס היו עומדין הוא מבואר שהארון והכרובים בנס היו עומדין ואינן מן המדה לפי שנס השכינה שורה כמ"ש ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים ושאינו בנס לא יכילהו מקום ומדה ומלא כל הארץ כבודו וק"ל : **כאן** בזמן שעושין רצונו של מקום כו' . ולכך באותן של משה כתיב ופניהם איש אל אחיו דכך חיבה דלא נפרדה השכינה מישראל כל זמן שהיה המשכן קיים אבל באותן של שלמה כתיב ופניהם לבית לפי שהשכינה נפרדה מהם ונחרב הבית כשחטאו ישראל ולכך פניהם לבית כאילו דעת השכינה לילך חוץ וליפרד מהם וק"ל : **כרובים** מעשה צעצועים הם ומצודדים כו' · מעשה לצעצועים קרא הוא בד"ה ואם אונקלוס בא לומר דלכך נקראו צעצועים דדרך התינוקות להיות מצדדים כשנפטרין מרבן כנראה מפרשב"ם הוא דחוק דתלמוד גדול נמי ודאי מצדד עצמו כשנפטר מרבו אבל נראה לפרש דה"ק דכמו שהתלמיד הנפטר מרבו מצדד עצמו כן היו אלו הכרובים כ"א מהם מצדד לחבירו ולכך היו מעשה צעצועים בצורה אחת כרובים כאלו שניהם שוים במעלה וכשנפטרים כ"א מצדד לחבירו דרך חשיבות כמו שדרך התלמיד שהוא עצמו מצדד את עצמו לרבו כן היה כ"א מצדד עצמו וע"כ היו בצורה זו שכ' א' מהם שוה לחבירו שלא יהיה למינים מקום לטעות אם היה בא' מהם שום שינוי צורה ושום מעלה יותר מבחבירו ודו"ק :

דף ק בגמרא ור"א רבים במאי קנו כו' נ"ל השתא דלא מוקי להא דר"א כשאבדה להן דרך הא דלא הדר לאקשויי לר"א רבים גזלנים ניהו משום דלמאי דמסיק טעמא דמתניתין משום דרב יהודה מצר שהחזיקו כו' דמדשתק להם להחזיק בו מחל להם איכא למימר נמי לר"א דודאי לאו גזלנים ניהו אלא מדשתק מחל להם אלא דקשיא ליה לר"א במאי קנו ליה דמאי חזקה עשו בהילוך וק"ל : **ע"ב** שם בית הקברות בשבת מאי בעי כו' כתב הנ"י וא"ת אמאי לא פריך נמי יום ראשון בשבת מי איכא תירץ הר"ם כו' עכ"ל ע"ש והיינו מה שפרשב"ם דבאכינות הלילה הולך אחר יום אבל בדפוסים חדשים הגיהו בגמרא נמי הקושיא מביום ראשון וכמ"ש מהרש"ל וא"א לומר כן דא"כ עיקר התירוץ דהלילה הולך אחר היום חסר מן הספר אלא שהקושיא רק משבת דהתם קבריהם רובם היו רחוקים מהעיר חוץ לתחום ומש"ה פריך מעמד ומושב בבית הקברות בשבת מי איכא דא"כ איך יחזרו שוב לעירם בשבת ומשני בעיר הסמוכה לבה"ק ואמטויה בבין כו' דאי אמטויה מבע"י ודאי הוה עבדי שם בבה"ק מעמד ומושב אז מבע"י וק"ל : **תום'** בד"ה ורומן ז' כו' אבל מדרבנן מיהא טמא כו' כדאמר התם דגזרו עליהן כו' עכ"ל מתוך שמעתין נמי מוכח דמדרבנן מיהא טמא מהא דפריך ותו הא דתנן חצר הקבר כו' אלא שהוצרכו לאתויי מהתם דמפורש טעמא דגזרו כו' וק"ל : **בא"ד** ביב שהוא קמור כו' יש בו פותח טפח כו' הבית טמא כו' אע"פ שיש בו פותח טפח בוקעת כו' עכ"ל לכאורה למאי דתני התם גבי ביב טומאה בבית מה שבתוכו טהור לפי שדרך טומאה לצאת ואין דרך טומאה ליכנס כדקתני בההיא דשידת המגדל אדרבה יש להוכיח בהיפך דל"ל טעמא שדרך טומאה לצאת ת"ל שבוקעת ועולה כמו שכתבו לקמן בההיא דשידת המגדל וי"ל דודאי כזית טומאה שבביב אף אם אין ביליאתה טפח אין דרך הטומאה לצאת דרך הבית רק שיורדת עם השופכים לר"ה ואין הבית טמא אלא משום דטומאה בוקעת ועולה כפי' הר"ש שם ולא קאמר התם לפי שדרך טומאה לצאת כו' אלא לתת טעם אסיפא דמילתא טומאה בבית מה שבתוכו טהור לפי שדרך טומאה לצאת כו' אבל בההיא דשידת המגדל ודאי דאיכא לטמא משום שדרך טומאה לצאת כו' והכי אמר בהדיא בפרק העור והרוטב דארישא דמילתא נמי קאי לטמא הבית משום שדרך טומאה לצאת כו' והאי קשיא להו שפיר דל"ל לתלמודא למימר התם הכי ת"ל מטעם דבוקעת ועולה כדאמר התם אסיפא ע"ש ודו"ק :

דף קא בא"ד ור"י נמי אמאי פליג התם ומטהר כו' והא טומאה בוקעת ועולה כו' עכ"ל לפי הסוגיא שם דאמרינן דבתרתי פליגי בפותח טפח דקאמר ת"ק הבית טמא מפני שדרך טומאה לצאת ור"י מטהר מפני שיכול כו' ובאין בה פותח טפח נמי פליגי אפילו בפתחה לחוץ דת"ק מטמא משום דטומאה בוקעת ועולה ור"י מטהר דאין טומאה בוקעת ועולה כלל והשתא מדברי ת"ק קשיא להו שפיר לפירב"ס דטומאה בוקעת ועולה אפי' בפותח טפח היכא שאין ביליאתה טפח למה ליה למימר טעמא שדרך טומאה כו' ת"ל דטומאה בוקעת ועולה אבל ל"ע מאי קשיא להו מר"י לפריב"ס דהא ר"י בהדיא אית ליה דטומאה אינה בוקעת ועולה אפילו באינו פותח טפח ויש ליישב בדוחק ודו"ק : **בפרשב"ם** בד"ה הכל לפי כו' ולשון התוספתא מוכיח כו' ר"י אומר בסלע הבא בידו פותח כו' עכ"ל נ"ל לפי מה שפירשו הרמב"ן והרע"ב וכן נראה גם מפי' רשב"ס דלגבי מקבל מחמירין בסלע הבא בידים דבעי לחפור לו יותר כיון שהוא נוח לחפור ולזה קאמר ר"י דודאי בסלע קשה אין למקבל לעשות רק מערה אחת מצד א' של חצר אבל בסלע הבא בידים לריך המקבל לעשות לו ב' מערות מצד אחד של חצר וא"ל א"א מחצר א' שהוא רחב שש לבא מצד א' לב' המערות והדברים ברורים ודברי מהרש"ל דחוקים בזה ואין להאריך וק"ל : **בד"ה** ותו דאת"ל כו' כתב אי לגואי בתוך כו' עכ"ל לפי אותה גירסא ל"ג ותו הא דתנן כו' אלא דגרסינן ואי לבראי הא תנן כו' ול"ל לאותה גירסא דלא מתדשי כ"כ מברא כמו מגוואי וק"ל : **תום'** בד"ה ורחבן ו' כו' שהאדם תופס כו' מקוה אינו אלא אמה כו' עכ"ל ר"ל אלא אמה על אמה בלמצום לפי החשבון יש של שלמה ולאפוקי כל אמות דשמעתין אין מלומצם כמ"ש התום' לקמן וק"ל : **בד"ה** ותו התנן כו' וא"ת לר"ש היכי אזיל כיון כו' דמת תופס ד' אמות כו' עכ"ל

חכמת שלמה

דף ק ע"א גמ' וטעמא מאי משום דרב יהודה כו' נ"ב ול"נ לפרש הא דפריך מ"ט לאו אמתני' לחוד פריך אלא אף ארבי אליעזר מאחר דלא איירי באבדה א"כ רבים גזלנים ניהו ומשני כדרב יהודה דאמר מילר כו' והטעם משום דשתיק ומחיל ומש"ה סבר רבי אליעזר מה שבירו בירו ואין הלכה כמותו נהי דשתקי לא אמרינן הך שתיקה כמחילה מאחר שבירו מעצמן אבל במתני' שנתן להם הדרך ברצונו כ"ע מודים דהך מילר אסור לקלקלו וחשיב מחילה ממש והא דפריך א"כ ור"א רבי' במאי קנו ליה נהי דחשבי' שתיקותייהו דבעלים כמחילה ס"ם במה יזכו שלא יוכל זה לחזור א"נ הכי קפריך במאי קנו ליה שתאמר דשתקו הבעלים ומחלו וכי במה שבירו הדרך לעצמם לחוד מהני ומה בכך מאחר שלא החזיקו לפני הבעלים ודו"ק : שם כאחרים ותנו דייני גולה שני גמדים ומחנה כו' כנ"ל : **ר"ש** בד"ה רב אשי כו' איכא בינייהו ומקשי' לכולהו כיון דתקנת חכמים הוא או דין הוא כו' כנ"ל והד"א : **בד"ה** ומתמהין כו' משל אחרים הס"ד : **בד"ה** במאי כו' קנו לה הס"ד : **בד"ה** כדי כו' פתחון פה לבעל מדת הדין כנ"ל : **ע"ב תום'** בד"ה ורומן כו' וי"ל דבכלים אין דין כו' כנ"ל : **בא"ד** בוקע ועולה דאין מבטלו נ"ב פי' להיות שם קנים ולא חשוב קבר סתום משא"כ בבית ובביב שהן מחוברים ושם קבר עלייהו וק"ל :

דף קא ע"א ר"ש בד"ה ופותח לתוכה ב' מערות הך מערה כו' כניסת מערה הס"ד וכנ"ל : **בד"ה** מערה דרבנן מצוייר כזה א : **בד"ה** ר' שמעון כו' שלשה עשר כוכין מצוייר כזה ב : **בד"ה** הכל לפי כו' לרבי שמעון נושאי המטה עוברין כו' נ"ב פי' כך הוא לשון התוספתא אמרו לו אי אפשר ותו לא מידי ורשב"ס סבר מה שאמר ר' יהודה וסלע הבא בידים כו' הוא נמי סבר כר"ש אלא שמחלק וסבר גבי סלע הבא בידים כת"ק דאין עושין רק שתי מערות ומרוח אחת דקאמר היינו כולן למזרח או לדרום והיינו זו כנגד זו וסבר רשב"ס דהאי אמרו לו אי אפשר דקאמרי רבנן ע"כ לר"ש קאמר וה"ה לר' יהודה דסבר כר"ש היכא דלא בא בידים שעושין ד' מערות ויותר נראה לפרש דר' יהודה חולק נמי אשתי מערות דת"ק וסבר דאם סלע בא בידים דאין ראוי לעשות בנין משני לידי החצר דשמא יפלו אלא מרוח אחת ואחת תחזיק חבירתה ואמרו לו חכמים א"א לבא לתוכו מאחר שרוחב החצר אינה אלא שש אמות וראוי להיות שהחצר יהיה כנגד הפתח ולא מן הצד ע"י הדחק ודו"ק · ואפשר שרשב"ס נמי סבר הכי ומה שפי' לר"ש נושאי המטה הוא ענין בפני עצמו ואינו קאי אמה שלפניו ודו"ק : **בד"ה** אי לבראי הא קמתדשי ותו כו' וכן את"כ וכן בתוס' ממשיך אורה והיאך כו' כנ"ל : **בד"ה** ותו כו' ואם איתא הרי כו' כנ"ל : **תום'** בד"ה דעביד להו כו' ואמה שמניח לכל קרן וקרן כו' מצוייר כזה ג : **בא"ד** לעולם הכוך שמימין הפתח אמה כו'

מצוייר כזה ד : **בא"ד** ברוחב המוסגר בשביל כך כו' נ"ב ולהרויח החצי אמה באורך הכותל לא קשה דדרך סותר עליהם שלא יתחיל מן הקלה שהרי בתחילת הכותל ג"כ מניח חצי אמה אף לרבנן ודו"ק : **בא"ד** ועוד יש לפרש כו' מצוייר כזה ה : וג"כ וכל זוית סוא פנוי חצי אמה רוחב על אמה אורך ואם כן יהיה כל נגד אמה מן הכוך המונח מתים בשכיבה ודו"ק : **ע"ב ר"ש** בד"ה יש מפרשים כו' מצוייר כזה ו : **בא"ד** האחרים והא כו' בשוה לאחרת אלא כו' מימין הפתח ומשמאל הפתח דקתני מתני' כנ"ל והד"א מצוייר כזה ז :

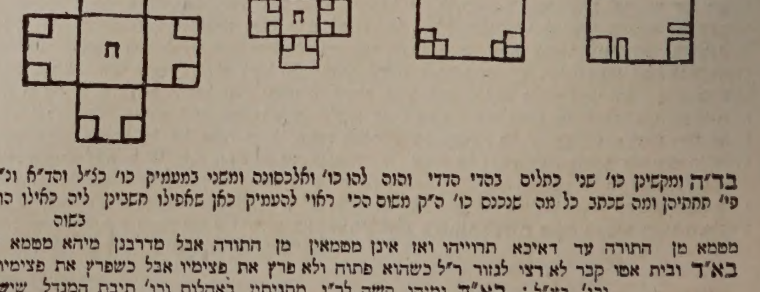

בד"ה ומקיפין כו' שני כתלים בהדי הדדי והוא לנו כו' ולאלכסונה ומשני במעמיק כו' כנ"ל והד"א וכ"כ פי' תתתיכן ומה שכתב כל מה שנכנס כו' ה"ק משום הכי ראוי להעמיק כאן שאפילו תשבינן ליה כאילו הוא בשוה

מהר"ם

דף ק ע"א תום' ד"ה כגון שאבדה להן דרך וכו' . ועוד קשה לרשב"א דאי ניחא ליה אליבא דרב גידל טעמא דמתניתין משום דדמי מתניתין לאבדה לרבה בר רב הונא לא תיבעי דמודה הוא באבדה וכו' ר"ל דהא דאמר רבה בר רב הונא אמר רב דאין הלכה כר"א חיינו דאיהו לא מוקי הא דאמר ר"א באבדה להן דרך כדאמר מאן דמתני הא לא מתני הא אבל היפא דבאמת אבדה להן דרך גם רבה בר רב הונא מודה דהדין הוא כך דמה שבירו בירו וכיון דמדמית מתניתין לאבדה להן דרך אם כן לרבה בר רב הונא אמר רב נמי אתי שפיר מתניתין דשלו לא הגיעו כמו לרב גידל וק"ל : **ע"ב מתני'** דכוכין צורת מערה דרבנן הוא כזה*

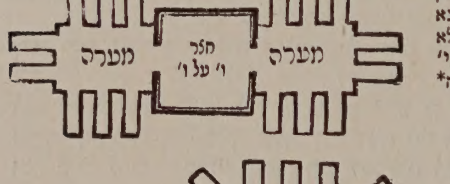

וצורת מערה לרבי שמעון הוא כזה

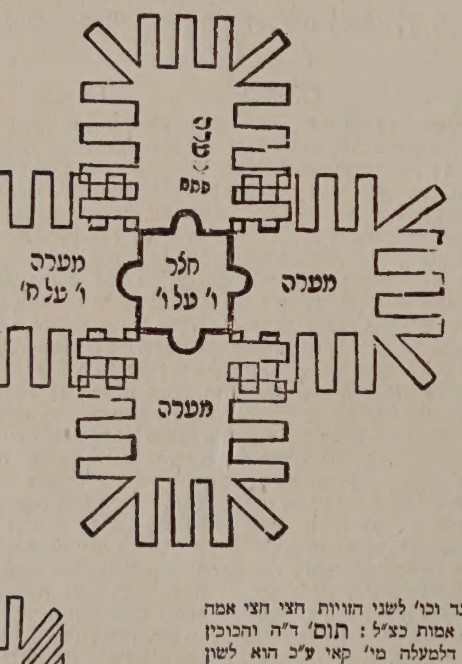

אחד לימין הפתח כר"ש כ"א לקמן

רשב"ם ד"ה ושנים כנגד וכו' לשני הזויות חצי חצי אמה דהיינו אמה והיינו שש אמות כצ"ל : **תום'** ד"ה והכוכין ארכן ד' וכו' ואשתכח דלמעלה מי' קאי ע"כ הוא לשון הגמרא שם דמכתיפיו ולמטה וכו' הוא לשון התוס' להוכית דעד כתיפיו של אדם הוא ג' אמות והוא י"ח טפחים . ור"ל דבשלמא אי הוי מכתיפיו של אדם ולמטה י"ח טפחים מוכח שפיר התם דהארון למעלה מי' מן הארץ היו נושאים אותו שהרי מכתיפיו של אדם ולמטה הוא (יג) [ג'] אמות דהוא י"ח טפחים עד הארץ גתרי תלתא של ארון שהיו תלוין למטה מכתיפיו אינן כ"א ששה טפחים ושני שלישי טפח וא"כ משתכח דהארון למעלה מי"א ושליש מן הארץ הוה קאי אבל מפרשב"ם דמראשו של אדם לא הוה כ"א י"ח טפחים לא הוה קאי למעלה מי' וכו' וק"ל : **ד"ה** ורומן שבעה פירש ר"ש כדי שיהא פותח טפח בארון וכו' .

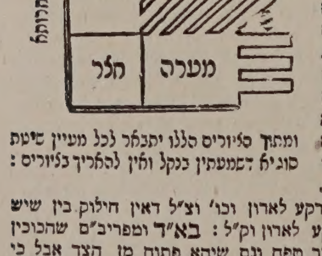

ומתוך הציורים הללו יתבאר לכל מעיין סיטת סוגיא דשמעתין בנקל ואין להאריך בציורים :

בפרשב"ם שלפנינו כתוב וז"ל וגם להיות אויר טפח בין קרקע לארון וכו' וצ"ל דאין חילוק בין שיש אויר טפח בארון לבין המת או שיש אויר טפח בין קרקע לארון וק"ל : **בא"ד** ומפריב"ם שהכוכין שלהם היו פתוחין מצד וכו' . ר"ל שתרתי בעינן שיהא אויר טפח וגם שיהא פתוח מן הצד אבל כי ליכא אויר טפח אפילו פתוח מן הצד בוקעת ועולה וכן אם יש בו אויר טפח ואין פתוח מן הצד מטמא מן התורה עד דאיכא תרוייהו ואז אינן מטמאין מן התורה אבל מדרבנן מיהא מטמא : **בא"ד** ואם תאמר כיון שגזור בקבר אפילו יש בו פותח טפח ר"ל וגם אפילו הוא פתוח מן הצד : **בא"ד** ובית אטו קבר לא רצי לגזור ר"ל כשהוא פתוח ולא פרץ את פצימיו אבל כשפרץ את פצימיו מקרי קבר ואז גזרו עליו טומאה כמו קבר : **בא"ד** ועוד יש להביא ראיה מדתנן באהלות ביב שהוא קמור וכו' כצ"ל : **בא"ד** ומיהו קשה לר"י מתניתין באהלות וכו' תיבת המגדל שיש בה פיתח טפח ואין ביציאתה פותח טפח כצ"ל י"ל דבכלים אין דין קבר וכו' כצ"ל :

דף קא ע"א גמ' ותו הא תנן חצר הקבר העומד בתוכו טהור פי' ואם איתא דהכא כוכין לבראי לחצר שדי להו הרי העומד בתוך החצר מאהיל ע"ג הכוכין ואמאי טהור ואע"ג שפירש הרשב"ם לעיל שלכך רומן של הכוכין ז' טפחים כדי להיות אויר טפח בין הקרקע לארון שלא לטמא העוברים דרך המערד וא"כ מאי פריך המקשה הכא הא אפילו מאהיל ע"ג כוכין לא נטמא כיון שיש אויר טפח ולכך אתא שפיר דקתני העומד בתוכו טהור מ"מ פריך שפיר דהא כתבו התוס' לעיל מדרבנן מיהא מטמא אע"ג דהוי פותח טפח ולא התירו אלא ללכת למקום מצוה וכו' ולכך פריך שפיר אמאי העומד בתוכו טהור : **תום'** ד"ה ורחבן ששה ואפילו למ"ד בסוכה שהאדם תופס אמה וכו' כצ"ל : **בא"ד** דהא מקוה אינו אלא אמה על אמה ברום ג' אמות ובשבת פרק המצניע דף צ"ב ד"ה אשתכח דלמעלה מי' הוה קאי כתבו התוס' אע"ג שהאדם אורך גופו הוא ג' אמות מכתפו ולמטה מלבד ראשו וא"כ ברום ג' אמות היכי טובל ותירצו דכשיכנים במים יעלו המים למעלה מראשו ע"ש : **ד"ה** אי לבראי וכו' ה"ה דהוה מצי למפרך הא קא נגעו אהדדי וכו' ר"ל דהא אורך הכוכין ד' אמות והחצר כולה אינו כ"א שש על שש וא"כ שמצד פתח המערה המזרחית והכוכין שמצד פתח המערה המערבית שפונים לצד אורך החצר זה שכנגד זה נגעי

ולרבנן לא תקשי להו כיון דאין בין כוך שבמערה זו לכוך שבמערה אחרת באורך המערות רק ז' אמות אם כן היכא דקאזיל הולך בתוך ארבע אמות לכוך די"ל דעושה מחילה א' אצל הכוך שבמערה א' והולך מצד זה אבל לר"ש א"א לעשות ב' מחילות באמה א' שבין ב' כוכין ולילך ביניהם וק"ל : **בא"ד** ופ"ה דאזיל שם בשידה כו' ובד"ה דעביד להו כו' דאי לאו הכי א"א דלא כו' כל"ל : **בד"ה** דעביד להו כו' ועוד יש ליתן טעם כו' ולקצר דא"כ רחבה ה' כו' לר"ש כו' ולרבנן נמי דליכא טובין כו' עכ"ל וכ' מהרש"ל ולהרויח חצי אמה באורך כו' דדרך לוותר עכ"ל הם דברים דחוקים מצד עצמו ואין להאריך אבל הנראה דהשתא נמי סברתם זאת דלא חלקו חכמים בשוכבין קיימת ור"ל דלגבי רוחב יש ליתן טעם דבעו חצי אמה מן הקרן ולא חלקו חכמים בשוכבין מלעשות כן גם באורך להניח חצי אמה בכל קרן ודו"ק : **ע"ב** בפרשב"ם בד"ה י"מ שיטה כו' ומשני במעמיק כו' עכ"ל יש מקשים לשיטה זו כיון דע"כ כל כוכין דד' המערות לר"ש איירי במעמיק דהיינו בב' אמות וב' טפחים זו ע"ג זו דכל כוך רומו שבעה וא"כ הנך ב' כוכין בקרן זוית דעביד להו נמי במעמיק ע"כ נמי בב' אמות ושני טפחים אחרים זו ע"ג זו כי היכי דלא נגעו אהדדי ולא בכל שאר כוכין דמערה וה"ל ד"א וד"ע והלא כל המערה לא היתה גבוה רק ד"א כמו שפרשב"ם לעיל בשם התוס' ויש לומר דהיא תוספתא מתנייא לת"ק דר"ש אבל רבי שמעון דמוסיף באורך ורוחב המערה מוסיף נמי בגובהו ועוד יש לומר במעמיק דגבי מערות שמעמיק המערות אחת יותר מחברתה והו לא מידי ודו"ק : **בא"ד** ומיהו בכל המערה לא היה מצריך ר"ש כו' משום דבכאן סמוך לחצר הוי הקרקע קשה שאינו חופר כלל כו' עכ"ל דבר תמוה הוא מה שייך כאן סמוך לחצר שהרי זה הכוך הולך מצדו באורך לחלל מערה שניה ואינו נוגע בשום צד לקרקעות החצר רק קרן הכוך נוגע בקרן החצר ואדרבה כל שאר הכוכין יש להן מכל צד באורך קרקע מב' הצדדין של אורך ואין להן חלל רק מצד הרוחב כלפי המערה ואפשר דמה"ט לא חש הרשב"ס לתירוץ זה וחזר והקשה ועוד אם כן למה אינו עושה כן בכל המערה כו' וחזר לתרץ בע"א וא"ת מפני שאינו רוצה לעשות כוך תחת כוך כו' דהיינו משום בזיון ודהא ליה דבע"כ כוך זה כו' הלא יש ע"ג כו' ומזה ניחא לפירושו שפירש דקרן זוית היינו באחורי המערה דודאי דכל היכא דמעמיק והולך כולה באותו צד שאר הכוכין הולכין הוא מקלקל מסא"כ במעמיק דד' המערות לר"ש דזה הולך שתי וזה הכוך הולך ערב אבל לבזיון כוך תחת כוך לא חיים ודו"ק : **בד"ה** כמה הוי כו' היאך יתכן ללאת דרך אותו אלכסון כו' וז' אוירים בינתיים כו' עכ"ל ק"ק ומאי קושיא דאימא דאמה בינתיים דקתני שהיה בין כוך לכוך היינו בתחלתן בכותל המערה אבל אח"כ לא היה אמה ביניהן והיה מקצר והולך האמה של אויר שביניהן באורך ד' אמות שלהן ובסופן לא היה אויר בין כולן רק ג' אמות וחומש ודו"ק : **בד"ה** ה"נ בנפלי אותן ב' כוכין כו' כוך בחצי אמה הריקנית כו' עכ"ל נראה מפירושו לפי' הראשון דעושה כוך א' מחצי אמה שבזויות לנפל אחד וא"כ קשה היכן הוא עושה הכוך במערה שניה ואפשר לומר דעושה אותן זה על גב זה דאפשר דרומו של כוך הנפל לא היה רק חצי אמה ולא מקרי זה במעמיק כיון דב' הכוכין של הנפלים היו בשוים לכל שאר הכוכין ולא עמוקים מהן ודו"ק : **תום'** בד"ה המוצא מת כו' אבל האי פרע כו' שלשם קבורה כו' דיש לו שכונת קברות כו' עכ"ל השתא נמי לא הוי ממש דומיא דפרע להרוג ויושב דאין להן הפוסה מ"מ דומה קלת דקאמר פרע אוטלו ואת תפוסתו דקתני משא"כ לפר"י דלא קאי פרע לידוע אוטלו ואת תפוסתו ודו"ק :

דף קב בפירוש רשב"ס בד"ה לעולם ר"ש כו' הרי תנאי אליבא דר"ש כו' והיינו ההוא תנא דלעיל אליבא דר"ש עכ"ל דליכא לאוקמי מתני' כר"ש בן יהודה אליבא דר"ש דהא מתני' לית ליה רואין ור"ש בן יהודה אליבא דר"ש אית ליה רואין ומיהו קלת קשה מאי פריך לקמן דר"ש דלית ליה רואין אר"ש דהכא דאית ליה רואין והא איכא למימר דמתני' לקמן כת"ק דברייתא דהכא דלית ליה רואין אליבא דר"ש ויש

לייסב ודו"ק : **תום'** בד"ה מד' אמות כו' דאיכא התם למ"ד דלבית הלל בודק אמה מניח שתים כו' עכ"ל וכל"ל וכ"ה בתוספתא דאהלות פי"ז ע"ש : **בא"ד** ומפרש ר"ת דהנך ג' כו' והשלישי ימלא בסוף אמה רביעית חלי כו' עכ"ל ומיירי דמולא מרגלותיהם לצד אחד דהשתא ליכא לספוקי רק לבדוק פ"א לרוחב ופ"א לאורך ולכך הוצרכו לומר דבההוא אחד שמולא בסוף עשרים דמרגלותיו הפוכין דאל"כ ליכא למיהלי אלא בהך מערה אבל מפרשב"ס שכתב בההוא שמלא בסוף עשרים דמי יימר דמבית הקברות זה כו' נראה דליכא למיקם עלייהו לאיזה לד שוכבים וגם לפירושו שמולא אותן ג' בצד אחד בשוה וא"כ לריך לבדוק מכל ד' הצדדים עשרים אמה ודו"ק : **בד"ה** וכגון שבדק כו' פ"ה דאלכסון כו' ולא יתכן שהרי בד' על ו' כו' עכ"ל ל"ל דלפי פי' ר"ת יבא האלכסון על נכון ה' על ה' כי כשבודק הב' טוכין אשר ברוחב הנה הוא כשמולא כוך השני ברוחב והרי הוא עומד באמלע ההוא כוך שבדק דשם באמלע הוא עיקר הבדיקה ומשם הוא הולך באלכסון לבדוק כוכין של אורך המערה ומולא כוך ראשון מאורך המערה התחלת של אלכסון של אמה על אמה מגיע באמלע כוך ההוא ואחר כך הולך בהוהו האלכסון עד כל אורך הכוכין ומסיים האלכסון באמלע סוף כוך הג' ששם עיקר הבדיקה כזה* וזה האלכסון הוא ממש אלכסונו של ה' על ה' דהוי נוסף באלכסון ב' אמות דהוי כל האלכסון ז' אמות ואחר כך ממקום שעומד שם דהיינו בחלי הכוך הג' בסופו הולך בשוה עוד י"ג אמות אמה אחת מזו המערה מחלי הכוך עד זוית המערה ושש אמות בחלר ושש אמות מהמערה שכנגדה ובודק בה בהילוכו בשוה כדמסיק דב' אלכסון לא אמרי' והוי בין הכל עשרים אמות כי מתני' ודו"ק :

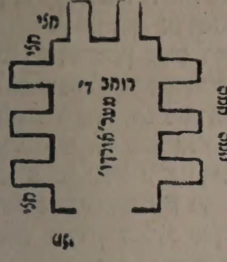

ע"ב בד"ה הב"ע בנפלי כו' לבדוק רק למערת נפלים כו' עכ"ל כל"ל : סליק פרק המוכר פירות

פרק בית כור

בפרשב"ם בד"ה האומר כו' ולאו מקום הראוי לזרוע כור תבואה קאמר אלא לפי חשבון כו' עכ"ל הא ודאי דלפי חשבון חלר המשכן נמי בית סאתים כפי זרע קאמר ולשון בית כור נמי בית כור זרע משמע כמ"ש התוס' בפרק הכונס אלא דר"ל דלא נאמר כפי מקום הראוי לזרוע קאמר דיש מקום דלא מלמיח כ"כ כמו במקום אחר דהשתא ע"כ בית כור תבואה קאמר והאי קאמר דבכל מקום משערינן בשוה דהיינו בית כור זרע כחלר המשכן ששיערו חכמים וק"ל : **בא"ד** והוא בריבוע ד' אמות כו' עכ"ל כבר כתב מהרש"ל שנפל טעות בפירשב"ס ועיין על דבריו בקדושין בפרק האומר אבל הריבוע שכתב שם אינו מכוון כל כך וכבר כתבנו בחדושינו סוף מסכת בילה שזה הריבוע מחזיק רע"ג אמות וה"ט ואלבע קטנה על רע"ג אמות וה"ט ואלבע קטנה ע"ש ודו"ק : **תום'** בד"ה המקדים כו' והתם נמי יליף כו' מי כתיב משנת היובל עכ"ל ר"ל דל"ל נמי התם דרב משנת היובל ולשמואל בשנת היובל משמע שפיר שנת היום עלמה משום דלשון תורה לחוד וק"ל :

דף קג בד"ה אין נמדדין כו' אבל הכא שאין מקדים בפירוש לא כו' עכ"ל אבל לפרשב"ס דעכ"פ ליקדשו פריך שפיר דאמאי לא ליקדשו באנפי נפשיה נמי בשהם בתורת שדה אחוזה ודו"ק : **בד"ה** אי הכי כו' דהשתא נמי פריך מנייהו כו' עכ"ל ר"ל דליכא למימר דלא פריך מסלעים כלל משום דהמקשה נמי אסיק אדעתיה למימר שדרא דארעא כו' דמאלטריך לשויי כו' וק"ל : **ע"ב** בד"ה אם היה סלע כו' שהכל סלע אחד אפי' לא יהא גדול אלא בית רובע כו' עכ"ל ולא חש ר"ת להך פירושא מה שהקשה הרשב"ס לפירוש רבותיו דמ"ש סלע יחיד מסלעים הרבה מכונסים כו' וק"ל :

מהר"ם

נגעי אהדדי שאורך הוא ח' אמות והחצר אינו כ"א ו' אמות וכן הכוכין של פתח המערה דרומית והכוכין של פתח המערה צפונית וק"ל : **ד"ה** דעביד ליה כמין נגר וכו' ועוד יש לפרש דלכל הפחות הפתח רחב ב' אמות ומחצה ואותו שבימין רחוק אמה מקרן זוית וכו' הציור הוא כזה*

כזה

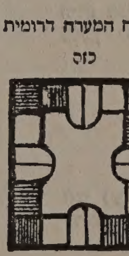

לפי זה נוגע הכוך האחד בתוך השני ח"א וכן לפי תירוץ הראשון של הרשב"א שפירש שלעולם ירחיק הכך שבימין אמה ושבשמאל יעשה בקרן זוית נוגעים הכוכין זה לזה צריך שלא יהיה האמות מצומצמות כ"כ ויהיה קצת הפסק ביניהם והואיל והכוכין עשויין כמין נגר בהפסק כל דהו היה די וק"ל : **ע"ב גמ'** אמר רב אשי במעמיק דאי לא תימא הכי ד' מערות לר"ש היכי עביד להו וכו' עיין לעיל בצורה שציירתי לך אליבא דר"ש ותראה שהכוכין הן מצויירין זה ע"ג זה שבענין אחר א"א שהרי הכוכין של מערה המזרחית ע"כ הולכין לצד דרום ולצד צפון והכוכין של המערה הדרומית הולכין על גביה וכן לצפון ויש לדקדק לפי הי"מ דמפרשי דעביד להו לקרן זווית דהיינו בשני הזויות שאצל הפתח הפנוי חצי אמה מצד זה וחצי אמה מצד זה שבמערה המזרחית ובמערה הדרומית והצפונית נ"כ היו עושים כן א"כ ע"כ יהיו ד' מערות זו ע"ג זו וכל אחת רומה ז' טפחים והא גובה של המערה אינו כ"א ד"א כמ"ש הרשב"ם לעיל בשם התוס' וא"כ אפילו במעמיק א"א לעשות זו ע"ג זו בגובה המערה וצ"ל דמעמיק גם כן בקרקעית המערה וק"ל : **כדאמר** רב שישא וכו' בניפלי ה"נ בניפלי פי' רשב"ם ולר"ש הכוכין שהן בתוך הד"א של המערה ב' קברים של נפלים הן שאין ארכן אלא חצי אמה וכו' והא הכוכין כל א' ארכו ד"א והמערה כולה אין ארכה כ"א ח' אמות לר"ש כל אורך ד"א של כוך השני לא הוי עושה כ"א קברי נפלים ובד"א הנשארים לא היו אפשר לעשות כ"א ב' כוכין גדולים וא"כ נמצא סך החשבון הכוכין לר"ש דהיינו י"ג כוכין ד' מכאן וד' מכאן וכו' וצ"ל שבאותו צד לא עשה כ"א ב' כוכין גדולים ארוכים ובד"א שאצל הפתח בחצי אמה הפנויה בסוף הכותל עשה ג' כוכין קטנים אותו שבחצי אמה הפנויה היה ארכו חצי אמה ורחבה חצי אמה והשנים הנשארים שבתוך ד"א היה כ"א ארכו חצי אמה שהאורך הולך לצד מערה השנית ורוחב הכוך הוא אמה וביניהם אמה פנוי ונמצא שבכל צד היו ד' כוכין כדתני מתניתין במילתיה דרבי שמעון כי לא היו כל הכוכין הקטנים שוין כמו שאין כל הנפלים שוין וק"ל :

דף קב ע"א גמ' רואין את אמצעים כאלו אינן והשאר מצטרפין וכו'. וי"ל אם נאמר רואין האמצעית כאלו אינן אין כאן ג' שיהיה שכונת בית הקברות וצ"ל דר"ל שיש כאן יותר מג' אלא שהן רצופין ולכך כשאנו אומדין את האמצעים כאלו אינן נשארו עדיין ג' וק"ל : **ר"ש** ד"ה ובודק ממנו ולהלן כ' אמות וכו' ואח"כ בודק שש אמות דחצר מפני המערות הפתוחות לה מכאן ומכאן לר"ש נמי דהיינו בדיקה עשרים אמות כנגד החצר בשביל שתי המערות שמכאן ומכאן כן צריך להגיה. ור"ל שצריך ג"כ לבדוק מדרום לצפון עשרים אמות בשביל שיש עוד שתי מערות מכאן ומכאן לר' שמעון לרוחב החצר בצד דרום וצפון וק"ל : **תוס'** בד"ה המוצא מת מושכב וכו' ותימה לפירושו מאי אשמועינן אטו ס"ד דמושכב כדרכו יגרום שיהיה לו תפיסה כיון שידוע שהוא ישראל וכו' הלשון הוא מגומגם וצ"ל דה"ק אטו ס"ד דמושכב כדרכו יגרום שיהיה לו תפיסה וכשהוא מושכב שלא כדרכו לא יהיה לו תפיסה אפילו היכי דידוע לן שהוא ישראל זה אינו סברא שלא יהיה לו תפיסה כיון שידוע שהוא ישראל ועכ"פ סברת התוס' אינו כסברת הרשב"ם שהרי הרשב"ם ס"ל דכשאינו מושכב כדרכו אפילו אם הוה ידוע שהוא ישראל אין לו תפיסה שהרי כתב אי נמי אם ישראל הוא באקראי בעלמא השליכוהו שם וכו' הלכך אין להם לא תפיסה ולא שכונת בית הקברות וק"ל : **בא"ד** ועוד קשה דלא הוי דומיא דמת פרע להרוג וכו'. ר"ל דלפי' ר"י לא הוי מיעוטא דפרע למצוי דומיא למעוטא דפרע להרוג ולמיעוט דמושכב פרע ליושב ולמיעוט דכדרכו פרע לראשו בין ארכבותיו דכל הני מיעוטין אתו למעט שלא יהא לו דין קבר והמיעוט של פרע למצוי הוא בהיפך דאתי לומר דכשהוא מצוי וידוע שהיא ישראל יש לו תפיסה ולאשמועינן דלא קאי עליה האי מישמא דמושכב כדרכו וכו'/וזה אינו שיטת הגמרא וק"ל וכך צריך להגיה ועוד קשה דלא הוי דומיא דמת פרע להרוג ולא דומיא דמושכב פרע ליושב כדרכו פרע לראשו בין ארכבותיו : **בא"ד** והא דאמר בנזיר דבעיא שלשתן ידועין או תחלה פ"ה וכו' ואין נראה לר"י דלא שייך כאן הלכתא נמירי דהוי דבר שיש בו טעם וכו' כצ"ל : **ד"ה** מד' אמות ועד ח' וכו' כשיעור שיש במשנתינו שהוא אמה בינתיים לכולי עלמא כצ"ל : **בא"ד** דאיכא התם מאן דאמר דלב"ה בודק אמה ומניח שנים כצ"ל דפלוגתא דב"ש וב"ה הוא שם אבל ודאי קשה לפ"ה דאמר ר"ש בסמוך רואין וכו' כצ"ל : **ד"ה** וכגון שבדק באלכסונא פי' הקונטרס דאלכסון ד' על ששה הן ב' אמות באלכסון של חמשה על ה' כצ"ל ולא יתכן וכו' באמת שבלא זה ג"כ דברי הרשב"ם תמוהים הן שהוא כתב דמ"ש ה' על ה' מד' על ששה דאידי ואידי חד שיעורא הוא שר"ל באם תקח האמה שבאורך ד' אמות על ו' ותניחנה ברוחב הוי כמו ה' על ה' וא"כ הוא הדין אפילו יהא כך שהאלכסון הוא שתי אמות הלא אף כשתצטרף האלכסון של שתי אמות ה' על ה' לא יהיה הכל ביחד כי אם ז' אמות והוא כתב לעיל מזה ואלכסון של ד' אמות על ו' הרי שמנה אמות שכן הוא מוכרח לפרש כדי שיתורץ קושיית המקשה שהקשה אי רבנן תמני סרי הוין וברייתא קתני עשרים אמה וק"ל : **ע"ב ר"ש** ד"ה ארעתא ליפלו לחזור ולפנותו משם לא מנחי הלכך לגמרי נקברו שם כולן ע"י הדחק ואקראי בעלמא וכו' כצ"ל ור"ל דלא נקברו האמצעים כדי לחזור ולפנותן משם אלא כולן נקברו שם ע"י הדחק באקראי ר"ל שלא נתכוונו לעשות מקום זה בית הקברות ולקבור שם יותר ולכך לא חשבינן ליה שכונת ב"ה ודו"ק : סליק המוכר פירות פרק ששי

בית כור פרק שביעי

מתניתין הרשב"ם ולאו מקום הראוי לזרוע כור תבואה קאמר וכו'. ר"ל אלא אפילו לא יהא ראוי לזרוע בו כור תבואה שלם כיון שיש שם סלעים ונקעים מלא מדת בית כור קאמר לפי החשבון ששיערו חכמים וכו' : **בא"ד** והוא בריבוע ד' אמות חסר משהו וכו'. החשבון זה הוא טעות שכשתחשוב בדקדוק תמצא שהוא רע"ג אמות וחצי אמה על רע"ג אמות וחצי אמה ועוד יותר והוא כמעט רע"ד אמות על רע"ד אמות פחות דבר מועט ועיין במה שהגהתי ברש"י במסכת קדושין פרק האומר דף ס' :

דף קג ע"א ר"ש ד"ה אמאי אין נמדדין עמה וכו' ויכול לפדות כל אחד ואחד בפני עצמו כמקדיש שתי שדות וכו' כצ"ל : **תוס'** ד"ה אין נמדדין עמה וכו' ועוד מה הוי פריך בתר הכי וכו' התם וודאי קדשי לפי שמקדישו בפירוש וכו'. ואין להקשות השתא נמי מה פריך מהא דתניא וכו' דהא השתא נמי יש לדחות דשאני התם לפי שמקדישו בפירוש די"ל דדוקא לענין שיהא קדש יש לחלק בין מקדישו בפירוש להיכי דאין מקדישו בפירוש אבל לענין דין פדיון לפי החשבון הכתוב בפרשה אין סברא לחלק בזה וק"ל :

חכמת שלמה

בשוה עמהם אפי' הכי ליכא קפידא שהרי מרחיק כו' ודו"ק : **בד"ה** והא קנגעי כו' בקרן מזרחית לפונית כנ"ל ומלוייר כזה א : **בד"ה** רב הונא כו' כחריות של דקל הס"ד ומלוייר כזה ב : (ונ"ב וכליור הזה כל ד' מערות) כו' כנ"ל : **בד"ה** כמה כו' כנ"ל : **בד"ה** ברותא כו' נ"ל כדותא כו' : תוס' בד"ה המולא כו' ידועים ואחד תחילה כו' כנ"ל :

דף קב ע"א ר"ש בד"ה ובודק כו' נמי בדיקת כ' אמות כו' שמערות שמכאן ומכאן כו' לר"ש הס"ד וכנ"ל : **בד"ה** בודק ממנו כו' אדם אחר ולריך לעשות כו' כנ"ל : **ע"ב** ר"ש בד"ה ה"ג וכגון כו' אלא בכותלים ובספרים כו' כנ"ל והד"א : **בד"ה** ומקשינן כו' מאחר דכראשונה לא מלא כלום נ"ב ואני אומר משום דשנים לא הוחזק ודו"ק : **בד"ה** רב שישא כו' הך סיפא נמי ר' שמעון היא וכגון כו' כנ"ל : **בד"ה** ומקשינן כו' י"א הס"ד : סליק המוכר פירות פרק ששי

א

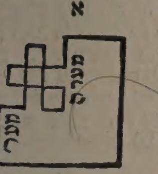

ב

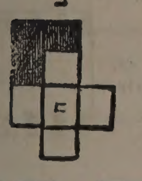

בית כור פרק שביעי

גמ' נותן לבית זרע חומר שעורים כו' כנ"ל : **ר"ש** בד"ה האומר לחבירו כו' והוא בריבוע ד' אמות חסר משהו פחות מכלים רוחב אלבע ויתר על רובע כל זה נמחק ונ"ב הכל טעות ואינו מפי' רשב"ס ועיין בפרק האומר בקדושין : **בד"ה** בית כור דשמא לבנות לו בית או למטעתא בה פירי כו' אני מוכר לך אפילו כו' כנ"ל : **בד"ה** פחות מכן בגובה או בעומק הס"ד :

דף קג ע"א ר"ש ד"ה אמאי נ"ל ואמאי : **בד"ה** ליקדשו כו' בפני עלמו כמקדים שתי כו' כנ"ל : **בד"ה** דלאו בני כו' אלא בפני עלמו לפדות בשוייהו כנ"ל : **בד"ה** אי הכי בני זריעה הס"ד

דף קד בפרשב"ם בד"ה אלא מהא כו' הלכך אינטריך למיתני ברישא היכא דא"ל האי כו' עכ"ל מיהו ק"ק דהיכא דא"ל נמי האי או האי דאזלינן בתר ההוא ליסנא נמי לא אינטריך דהא קתני בסיפא דאזלינן בתר א' מב' הלשונות אפי' בסתר ליה מקודם מכ"ש בלא סתר להם כלל דאזלינן בתר א' מהם וצ"ל דלא זו אף זו קתני ועי"ל דאיצטריך למיתני ברישא בהאי או האי דאזלינן בתר ההוא ליסנא בלא סתר לרבנן דפליגי בסיפא בסתר אבן ננס וק"ל : **בד"ה** כגון דהוה זולא מעיקרא דא"ל לוקח לא בעינא לקנות קרקע ביוקר כו' עכ"ל והשתא הך ברייתא דלעיל דכופין את המוכר למכור ואת כו' איכא לאוקמי נמי בכה"ג וק"ל : **תום'** בד"ה פחות כל כו' וא"ת ולימא ליה דאדעתא כו' וי"ל דקאי בתוך השדה כדמפרש דמתחלה כו' עכ"ל לכאורה כבר לעיל בתוספות תירצו זה על קושיא זו בעלמה וכ"ל דדבריהם דלעיל הם דברי ר"י והוא לא מחלק בין קאי בתוך השדה בין לא קאי דבכל גוונא נאמר דמתחלה היה יודע שאינו מכוון כ"כ כו' כמ"ש התוס' לעיל אבל הרשב"א כתב לקמן מכח קושיא א' דבאינו עומד בתוך השדה מאי א"ל שפיר דאדעתא דהכי לא זבני ומזה לשיטתו הוצרכו הכא להוסיף הכא בדבריהם וי"ל דקאי בתוך השדה כדמפרש כו' דהיינו כדמפרש הרשב"א לקמן ומהרש"ל הגיה כדפרישית ואין צורך להגיה כל נוסחת התוספות שלפנינו ודו"ק : **בד"ה** אלא לאו כו' וי"ל לאשמועינן דאפי' הכי דוקא בית רובע אבל יתר כו' עכ"ל והשתא דע"כ בברייתא אית לן למימר הכי במתני' נמי דקתני הן חסר והן יתר ולא קתני בית כור סתמא נמי איכא למימר הכי דלרבותא קתני דאפ"ה דוקא בית רובע כו' וכ"כ בחידושי הרמב"ן ומיהו לעיל דמקשה אימא סיפא ואם א"ל הן כו' הא סתמא כמדה בחבל דמי לא בעי למימר הכי דמשמע ליה דעיקר מלתיה דרובע לסאה הגיעו גם התוס' דלעיל שכתבו תימה דתלי הן חסר כו' משמע טפי דהגיעו כו' לא אסקי אדעתייהו למימר דלגבי יתר מרובע תלי הן חסר הן יתר בכבית כור משום דעיקר מלתיה משמע לאשמועינן דרובע לסאה הגיעו ודו"ק : **בא"ד** וי"ל דר' יצחק לא קאמר אלא להצטרף לפחות מרובע לסאה כו' עכ"ל כ"ה בכל נוסחת תוס' שלנו וכ"ה בתוס' ישנים ופירוש להצטרף לדין של פחות מרובע לסאה דקתני במתני' דהגיעו דהיינו שאם חסר מן הכור ז' קבין ומחצה דהוי רובע לסאה ויש בשדה זה טרשין ד' קבין שנמדדין עמה הרי מצטרפין אלו הד' קבין לכור שאין חסר בו רק ז' קבין ומחצה והגיעו אבל אם היה בו טרשין ה' קבין שאין נמדדין עמה ומצטרפין ה' קבין הללו לז' קבין ומחצה שחסרין כבר והוי חסר יותר מרובע לסאה ויעשה חשבון ומהרש"ל הגיה מה שהגיה לאין צורך מיהו ק"ק ומאי קושיא אימא דמתני' דלעיל איירי בשיש שם קרקע יתר מבית כור דהשתא ודאי אי לאו הנהו טרשין הוה צריך ליתן לו בית כור שלם ודו"ק : **ע"ב** בפרשב"ם בד"ה ה"ג וכדברי כו' ואפ"ה לא אמרי' נותן חצי רובע לכל חצי סאה כו' חצי רובע הוה מחילה לחצי סאה כי כו' עכ"ל דלא ניחא ליה לפרש הקושיא בפשיטות דלא אמרינן הרובע הוה מחילה לסאה כיון דהוי שיעור גינה והיינו כרב הונא משום דאיכא למימר טעמא דרב נחמן לעיל משום דהרביעית מכל כור וכור דהיינו ז' קבין ומחצה לכל כור וכור לא הוה שיעור שדה והוי בתורת מחילה ולא אמרינן לצרפינהו שיהיו שיעור שדה עד שיהיה משהו יותר על הרבעיים דנפקי מתורת מחילה ואז נצרף אותן לשיעור שדה משא"כ הכא דהאי רובע גופיה הוא שיעור גינה דאיכא למימר מודה רב נחמן דאינו בתורת מחילה ולהכי קאמר דה"כ אימא דנותן חצי רובע לכל חצי סאה דהשתא הוי כל חד וחד בתורת מחילה ולא נצרף אותן שיהיו שיעור גינה עד דליהוי משהו יותר על הרבעיים לרב נחמן ודו"ק : **בד"ה** ואית דמפרשי דהאי כל שהו אפי' כו' דא"כ מאי אהני ליה הן חסר כו' עכ"ל מיהו מצינן לפרושי דקאי ארישא אמדה בחבל דאם הותיר כל שהו דיחזיר כפי מה שירצה מוכר מעות או קרקע כפרשב"ם במתני' והא קתני הכא אם היה סמוך כו' אלא דא"כ דקאי ארישא לא ה"ל למיתני הך ברייתא בתר פסקא שאם שייר בשדה כו' וק"ל :

דף קה תוספות בד"ה ובא מעשה כו' לשמואל דאוקי כו' עכ"ל עיין בחדושינו ס"פ השואל : **בד"ה** אבל בא כו' וי"ל דמסתברא ליה כו' אבל היכא דאין מוחזק זה יותר היה לב"ד כו' עכ"ל ומיהו בלאו ההיא דסומכוס מכח הך סברא לא הוה פריך אלא כיון דסומכוס סבר הכי אית לן למימר דרבנן לא פליגי עליה בהא וק"ל : **בא"ד** נראה דלא שייך כ"כ אודוי אודי על חצי החודש ואי אודי על הכל ומש"ה כו' עכ"ל וכ"ה בתוס' הישנים ושיעור דבריהם דגבי באמצע החודש דיחלוקו נמי ק' כדלעיל אמאי יועיל תפיסתו על החצי חודש כיון דהמע"ה דהתם דחוק לומר כן דלא שייך כ"כ אודויי על החצי חודש ואם נאמר דאודי על הכל למה יחלוקו ומהרש"ל הגיה כאן לאין צורך ואין להאריך : **ודע** דההיא דראשון קנה ודאי לא קשיא להו מידי דהתם תפס הלוקח קודם שנולד הספק ולא שייך בזה המע"ה והלמודא דמדמה ההיא דראשון קנה לדהכא והתם טעמא מאי משום דתפס ה"נ כו' היינו לענין ספיקא ודו"ק : **ע"ב** בפרשב"ם בד"ה קמ"ל כו' דה"ה אי קאמר ל"ו פרוטות דליכא למימר פרושי קמפרש כו' עכ"ל היינו מההיא דגט פשוט דאם נימא בכה"ג פירושי קמפרש ודאי דלכ"ע ניזיל בתר פחות שבלשונות וכמו שהקשו התוס' וק"ל : **בא"ד** מתני' איכא למימר פרושי קמפרש כדאמר לעיל וכדפרישית לבסוף כו' עכ"ל ר"ל כדאמר לעיל דאיכא למימר פרושי קמפרש ויחלוקו מה"ט ואיכא למימר פרושי קמפרש בכה"ג שפירש לבסוף דמה"ט כולה למשכיר ואין להקשות כיון דאסיק אדעתיה פרושי קמפרש דאמר לעיל ויחלוקו מי הכריחו לפרש דאיסתרא מאה מעי לבסוף אתמר הא איכא למימר שפיר דההיא דכולה למשכיר לא שמעי' ליה מההיא דאיסתרא משום דאיכא למימר בההוא דמרחץ דיחלוקו משום דפרושי קמפרש כדאמר לעיל וכן פירשו התוס' בשם ר"י דאיצטריך ליה דההיא דכולה למשכיר מה"ט וי"ל דהך מלתא דלא נימא הך סברא דפרושי קמפרש כדאמר לעיל הא שמעי' ליה שפיר מהא דאמר רב חלוקין עליו חביריו על בן ננס דאי אית ליה האי סברא א"כ מנ"ל דחלוקין חביריו על בן ננס אימא דחביריו רשב"ג ור"י נמי אית להו האי סברא ולא ניחא ליה למימר דחלוקין עליו חביריו אחריני נינהו ולא הנהו דמרחץ כפירוש רשב"ם לעיל גופיה גבי זו ולא ס"ל שפיר ועוד דשמואל נמי קאמר אבל חכמים כו' ע"ש דלא ניחא לן למימר דהנהו חכמים אחריני נינהו אבל ר"י בעל התוס' לא חש לזה דודאי איכא למימר דחלוקין עליו חביריו היינו חכמים אחריני ולאו הנהו דמרחץ נינהו ואי לאו ההיא דאיסתרא הוה מצינן למימר פרושי קמפרש כדאמר לעיל ויחלוקו ורשב"ג ור"י דגבי מרחץ נמי דמה"ט קאמרי יחלוקו ומה"ט גבי זו ולא ס"ל כו' לא כתבו התוס' אלא דהכי משמע ליה דזו ולא ס"ל ולא משום דקאמר אבל חכמים כו' ודו"ק : **תום'** בד"ה פרושי כו' ול"נ לפי זה אי אתמר בהא ולא אתמר בההיא כו' עכ"ל דליסנא ולא אתמר בההיא משמע היינו הך דמשכיר דפריך מיניה ועל זה אינו מפרש כלום כו' וק"ל : **בא"ד** וא"ת לפירוש רש"י כו' וי"ל דהאי ההיא דגט כו' ולא שייך כולי האי פרושי קמפרש עכ"ל מיהו לגבי לריכותא שכתבו התוס' לקמן אמלתיה דרב המ"ל דאיצטריך ההיא דאיסתרא משום דלא נימא למיזל בתר פחות שבלשונות כההיא דגט פשוט וכ"כ התוס' בס"פ השואל ע"ש ודו"ק : **בא"ד** ולר"י נראה דפרושי כו' ממש כההיא דלעיל כו' עכ"ל ואף שלפי פירושו נמי לא יתיישב שפיר דמשמע הכא דפריך אמאי איצטריך ההיא דאיסתרא וכפ"ה אין לחוש כיון דההיא דהשואל יתכן טפי כפר"י וכמ"ש לפרש"י ודו"ק :

דף קו בא"ד פרושי קמפרש כו' ואיצטריך כל תלת כו' דאיסתרא איכא למימר כו' פרושי קמפרש כפי' רש"י כו' ולא ידע ר"י דמנ"ל כו' עכ"ל ר"י גופיה לא מפרש הא דקאמר הכא פרושי קמפרש לא כפרש"י ודלא כפ"ה אלא כההיא פרושי קא מפרש דלעיל

חכמת שלמה

ספ"ד : **בד"ה** שידרא כו' וגבשושית הס"ד : **בד"ה** טרשין כו' לזרעי' ה"מ כו' סד"א : **בד"ה** ר' חייא כו' נמדדין עמה עד שיהו כו' כנ"ל : **בד"ה** בעי ר' חייא כו' דהיינו ט' רבעין מפוזרין במיעוטה של רוב השדה שהוא ז' סאין כו' ועיקר וה"ג רובן במיעוטה כו' כנ"ל והד"א : **תום'** בד"ה ואמאי כו' פי' הרשב"ם כמקדים שתי שדות כו' כנ"ל : **ע"ב** ר"ש בד"ה כשיר מהו כו' בינתייהו שתי וערב כו' ויתרום אלא עשויין כאגודה דלא מיזדרע בינתייהו שפיר כל כך כנ"ל ומצוייר כזה א : **בד"ה** אינטדיכין כו' האנטדיכין מצוייר כזה ב : **בא"ד** כראשון עקלתון מצוייר כזה ג : **בד"ה** אפי' פיחת רובע כו' לכל סאה כו' כנ"ל : והס"ד : **בד"ה** הגיעו כו' ולא אמר ליה לא מדה כו' לאשמועינן אתא הס"ד וכנ"ל :

ג ב א
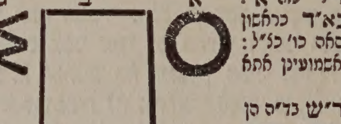

דף קד ע"א גמ' רובע לסאה או הותיר כו' כנ"ל : **ר"ש** בד"ה הן חסר כו' אני מוכר לך כנ"ל והס"ד : **בד"ה** ומשני כו' הזול הוא דעכשיו דאמרינן ליה למוכר הי אתא ארעא המותר יהבת ליה כו' שקול מאותו המותר מעות כזולא כו' קרקע שלך והאי דקתני כו' דמוכר דהשתא לא מפסיד שלוקח מידי כנ"ל והד"א : **בד"ה** אמר רב הונא ט' קבין שאמרו במתניתין כו' ליתנהו בתורת מחילה ולא בתורת כו' ליפות כחו דמוכר אלא לחזרת קרקע אפי' בבקעה כו' כנ"ל והד"א : **תום'** בד"ה פרושי קמפרש כו' איזהו בית כור שהוא כבבית כור כו' הן יותר כבבית כור דמשמע כבית כור כו' תלה ליה בכבית כור כו' כנ"ל : **בד"ה** אלא לאו כו' אלא להצטרף לפחות יתר מרובע לסאה כו' כנ"ל וכ"ב פי' בין שהיו כבר ז' קבין ומחצה בהחסר בין לא היו כבר בהחסר אלא ג' קבין ועם הטרשים שהוא ה' קבין יהיה שמנה קבין דאז יהא יתר על הרובעים ומחזיר הכל ודו"ק [עיין במהרש"א] : **ע"ב** גמ' מילתא יתירא להשעת קבין כו' כנ"ל : **ר"ש** בד"ה ואי איכא כו' יחזור לו קרקע ולא כו' לא הוה לן למימר יחזיר ליכא למימר בהו ייפוי כח דמוכר כו' כנ"ל והד"א : **בד"ה** ומשני כו' דאי הוי ט' קבין הדרי דאיכא טפי מרובע לכל סאה כו' כנ"ל : **בד"ה** ה"ג ובגינה בית חצי קב כו' והדר ואע"ג כו' כנ"ל והד"א : **בד"ה** ומשני כו' ה"ד בחצי רובע כו' כנ"ל :

דף קה ע"א ר"ש בד"ה אבל הכא במתני' הס"ד : **בד"ה** יכול לחזור כו' ועד דמסיק לכוליה לא קני מידי כ"ב פי' במדידה לאפוקי מסך כל הכור דלא מהני עיין בטור : **תום'** בד"ה אבל בא כו' ואפילו הכי בסוף חדש כו' כ"ב פי' ולא מוקמינן ארעא בחזקת מריה וק"ל דאי לאו הכי דלמא המשכיר קרוי המוציא ודו"ק [עיין במהרש"א] : **בא"ד** ידענו שכתב ידן הוא זה כו' כנ"ל : **ע"ב** ר"ש בד"ה אלא לעולם כו' בתר חזקה הס"ד : **בד"ה** דהתם גבי כו' ונמצא שדר על בית חבירו כו' כנ"ל והד"א : **בד"ה** בפרק קמא דסנהדרין אמרי בי רב רב הונא והאמר רב הונא אמרי בי רב כו' כנ"ל : **בד"ה** איסתרא מאה מעי מאה מע מאה מעי כו' הד"א : **בד"ה** מהו דתימא כו' פירושי קמפרש בשני ענינים כדאמר לעיל כו' כנ"ל והד"א :

דף קו ע"א גמ' ולטעמיך הגיעו קא תנא כשום הדיינין כו' כנ"ל : **ר"ש** בד"ה בסימניו כו' קח לך פחות משתות הגיעו כנ"ל : **בא"ד** דהיינו טפי מרובע לסאה כו' כ"ב פירוש שיעור של

מהר"ם

דף קד ע"א ר"ש ד"ה אמר רב הונא ט' קבין שאמרו וכו' ולא בתורת עשיית החשבון ליפות כחו דמוכר וכו' כצ"ל : **תום'** ד"ה אלא לאו ש"מ סתמא נמי כהן חסר הן יתר וכו' וי"ל דר' יצחק לא קאמר אלא להצטרף לפחות מרובע לסאה כך היא גירסת הספרים שלפנינו ור"ל דר' יצחק איירי שכבר חסר מן הבית כור אלא שהחסרון ההוא אינו מגיע לרובע לסאה שהוא ז' ומחצה לכור רק שמגיע לסאה פחות מרובע וכשיש ג"כ באותו שדה טרשין בית ד' קבין אז מצטרפים עם אותו החסרון הראשון כדי שיגיע החסרון יותר מרובע לכל סאה דהיינו ז' ומחצה לבית כור וי"ס גורסים להצטרף לפחות יותר מרובע לסאה ר"ל כדי שיעלה הפחת יותר מרובע לסאה והיא היא : **ע"ב** גמ' ואי איכא מלתא יתירא לט' קבין הדר כן היא הגירסא לפירוש רשב"ם וכצ"ל ברשב"ם : **ועוד** ברשב"ם בסה"ד כיון דמפיק להו מתורת מחילה ליכא למימר בהו יפוי כח דלוקח צ"ל יפוי כח דמוכר :

דף קה ע"א ר"ש ד"ה חלוקין עליו חביריו דלדידהו הוי ממון המוטל בספק וחולקין וכו' . הא דכתב הרשב"ם דטעמא דהנך רבנן משום דס"ל דממון המוטל בספק חולקין דמשמע מדבריו דרבי אבא ר"ל דלרבנן החולקים על בן ננס הוי נמי הדין הכא באומר מדה בחבל וכו' דחולקים הפחת לא הוי אליבא דכ"ע דהא לשמואל דמוקי לה בבא באמצע החדש אבל בא בתחלת החדש כולו למשכיר וכו' הוי טעמייהו דהנך רבנן כיון דמספקא לן אמרי' דכל המוציא מחבירו ע"ה ומאן דתפיס תפיס כדלקמן בשמעתין וא"כ לדידיה הכא בדינא דמדה בחבל וכו' לרבנן דמספקא להו אי תפוס לשון ראשון או אחרון הוי הדין דהולכין אחר פחות שבלשונות והמוכר המוחזק בקרקע ידו על העליונה כדבסמוך בשמעתין ולא כמו שמשמע מדברי הרשב"ם שחולקים אלא דלרב נחמן הוי טעמייהו דר"ש ור"י משום ממון המוטל בספק כמו שאכתוב בסמוך : **ד"ה** והאמר שמואל וכו' דלמא לשון ראשון אית לן למתפס כצ"ל : **ד"ה** בסוף החודש כולו לשוכר וכו' כרב וכר"נ דפליגי עלה דההיא משנה וכו' . ר"ל דרב אמר אי הואי התם הוה יהיבנא כולו למשכיר משום דאיהו סבר כבן ננס דתפום לשון אחרון כדאיתא לקמן בשמעתין ורב נחמן קאמר נמי אפילו בא בסוף חודש כולו למשכיר ולא משום דתפום לשון אחרון אלא אפילו היכי דאפיך מיפך דאמר בדינר זהב לחדש בי"ב דינרין לשנה ואפ"ה כולו למשכיר משום דקרקע בחזקת בעליה עומדת וכיון דמספקא לן אי תפיס לשון אחרון או לשון ראשון אוקמיה הקרקע בחזקת בעליה ואפילו בא בסוף החודש הוי כאלו בא בתחלת החודש והוי השוכר המוציא מחבירו ע"ה שהספק לא עכשיו נולד אלא מתחלת החדש נולד ורשב"ג ור"י דמתני' דהתם דאמרו יחלוקו סבר רב נחמן דטעמייהו משום דס"ל כסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין אבל לרבנן דפליגי עליה דסומכוס וס"ל המע"ה דכ"ע כולו למשכיר : **תום'** ד"ה ובא מעשה לפני רשב"ג ור"י וכו' משמע מהכא דמספקא ליה לר"י אי תפוס לשון ראשון או אחרון לשמואל דאוקי לה בבא באמצע החודש . יש לדקדק למה נקטו התוס' לשמואל והא אליבא דכולי עלמא בין לרב בין לר"נ לכולהו להוי טעמייהו דרשב"ג ור"י משום דמספקא להו אי תפיס לשון ראשון או אחרון ואפשר דנקטי שמואל משום שהוא מפרש דברי רשב"ג ור' יוסי : **בא"ד** תמורת עולה תמורת שלמים דבריו קיימים והיינו תפום לשון שניהם . פירוש וירעה עד שיסתאב וימכר ויקנה בחצי דמיו עולה ובחצי דמיו השני שלמים והיינו משום דתפום לשון שניהם דא"ל דהוי מטעם דמספקא ליה ולכך סבר חולקין דמיו חצי לעולה וחצי לשלמים דאי יש לספק דשמא כולה עולה אין ראוי לקנות בחצי דמיו שלמים וכן אם יש לספק בדמי כולו שהוא שלמים אין ראוי לקנות בחצי עולה אלא ודאי תפוס לשון שניהם ס"ל : **בא"ד** ובנזיר ובמנחות וכו' אית ליה לר"י בגמר דבריו אדם נתפס . ר"ל באומר הרי עלי מנחת שעורים דס"ל לר"י דאין בדבריו כלום דמנחה אינה באה כי אם מן החטים ולא מן השעורים ולכך דבריו בטלים : **בא"ד** וההיא דנזיר ומנחות וכו' דמפרש דבריו וכו' . ר"ל שאמר בפירוש הרי עלי מנחת שעורים וכן בנזיר אמר בפי' הריני נזיר מן התמרים וע"ש : **ד"ה** אבל בא בתחלת החודש וכו' ואפ"ה בסוף חודש כולו לשוכר משמע דאי תפס מוציא וכו' . ר"ל דא"ל דהטעם הוא דבסוף החדש נקרא המשכיר המוציא דהא קרקע בחזקת בעליה עומדת ולעולם השוכר נקרא מוציא אלא ודאי הטעם הוי משום שהשוכר שהוא המוציא כבר תפס ודר בה ולפי זה גם שמואל סבירא ליה כרב נחמן דקרקע בחזקת בעליה עומדת אלא דשמואל ס"ל בבא בסוף החודש כולו לשוכר מטעם דתפס ורב נחמן ס"ל כיון דקרקע בחזקת בעליה עומדת לא שייך בה תפיסה והוי כאלו בא בתחלת החדש שהספק לא נולד עכשיו אלא בתחלת החדש נולד : **בא"ד** וי"ל דמסתברא ליה במחליף פרה בחמור וכו' . ר"ל דאע"ג דלפום ריהטא סלקא אדעתין לומר דכיון דבמחליף פרה בחמור אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה ואי תפס לא מפקינן מיניה כל שכן גבי זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי דאין שום אחד מהן מוחזק דהוה לן לומר כל דאלים גבר מכל מקום לא מסתבר להגמרא לומר כן אלא מסתברא ליה דדוקא במחליף פרה בחמור וכו' התם דוקא אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה ואי תפס לא מפקינן מיניה אבל היכא דאין אחד מהם מוחזק לא מסתברא לומר מתחלה דכל דאלים גבר אלא הסברא נותנת לומר להם יחלוקו ולא להניחם לתפוס וכו' : **בא"ד** אבל באמצע החודש לא שייך כ"כ אודי אודויי על החצי וכיון דאודויי על הכל משום הכי יחלוקו כן נראה להגיה ור"ל אבל באמצע החודש לא שייך כ"כ לומר דאודי אודי על החצי כיון שהמתין ושתק עד אמצע החודש ונימא כיון דאודי על החצי אודי על הכל זה לא שייך כל כך ומשום הכי אמרינן דיחלוקו כנ"ל ודו"ק : **ע"ב ד"ה** פירושי קא מפרש וכו' ולא גרסינן לפי זה אי אתמר בהא ולא אתמר בההיא דעל זה אינו מפרש כלום דאמאי לא שמעינן וכו' . ר"ל דכי גרסינן אי אתמר בהא ולא אתמר בההיא משמע דבא לפרש ולתרץ אמאי לא שמעינן ההיא דהמשכיר מהא דאיסתרא ולפי פירושו של הרשב"ם אינו מתרץ זה כלל אלא שמתרץ דלא שמעינן ההיא דאיסתרא מההיא דהמשכיר לכך כתבו התוס' דלא גרסינן לפי פירוש הרשב"ם אי אתמר בהא וכו' אלא הכי גרסינן מהו דתימא פירושי קא מפרש וכו' אלא צריך ליתן טעם למה לא גרסינן לפי' הרשב"ם איפכא אי אתמר בההיא ולא אתמר בהא ובא לפרש דלא שמעינן האי דאיסתרא מההיא דהמשכיר ולא מוחק כל הגירסא וגרים מהו דתימא וכו' ואפשר דר"ל דלא צריך לגרוס ליה דכיון דבא לפרש דלא שמעינן הא דאיסתרא מההיא דהמשכיר בלא אי אתמר בההיא וכו' הכי משמע פשיטא דמלתא דפריך על ההיא דאיסתרא מאי קמ"ל וכו' הא אמר רב חדא זימנא בההיא דהמשכיר ומשני דלא נשמע מההיא דהמשכיר דמהו דתימא וכו' קמ"ל : **בא"ד** ולר"י נראה וכו' והכי פירושו אי אתמר בהא ולא אתמר בההיא דהמשכיר הוה אמינא פירושי קא מפרש ההיא דהמשכיר וכו' כצ"ל ושיטתו של ר"י היא כשיטתו של רש"י דאתא לתרץ דלא שמעינן ההיא דהמשכיר מהא דאיסתרא אלא שהוא מפרש דפירושי קא מפרש קאי אההיא דהמשכיר ואצטריך כל תלת מילי דרב וכו' דברי התוס' בפני עצמן הן ולא קאי אפירושו של ר"י דלעיל מיניה :

דף קו ע"א ד"ה הכי גרסינן פחות משתות הגיעו וכו' אבל ספרים דגרסי פיחת שתות הגיעו ופירש רב יהודה וכו' כצ"ל וגירסת התוספות היא בהפוך מגירסת הרשב"ם שהרשב"ם גורס פיחת

אלא דקאמר דלפירושיהם ניחא טפי דאם נפרש בפרק השואל כפירוש רש"י והכא כפרשב"ם כדמשמע מתוך ההלכה כמ"ש התוספות לעיל איצטריכו כולהו ג' מלתיה דרב אבל אם נפרש כפירוש ר"י התם לא איצטריכו כולהו דמההיא דאיסתרא שפיר ילפינן דתפוס לשון אחרון ולא איצטריך לן ההיא דכור בל' כו' אבל לא ידע ר"י לפי זה דא"כ מנלן דסבר רב כו' אלא ע"כ דהנך דיהוי לאו כו' וה"נ איכא למימר לפר"י דאינן אלא דהויי בעלמא ודו"ק : בא"ד וההיא דבא באמצע החודש איצטריך לאשמועינן דזו ולא ס"ל ולפרש המשנה כו' עכ"ל הוא תמוה דהא מההיא דבאמצע החודש לא שמעינן דזו ולא ס"ל דאכתי אימא דזו וס"ל והך דבאמצע חודש כו' היינו טעמא משום דפרושי קמפרש כדאמר רבי אבא לעיל כמו שהקשו רשב"ם ותוספות לעיל ואם כהירולם דזו משמע הכי דלא ס"ל א"כ בלאו הך דבאמצע חודש נמי נימא הכי ואם נאמר דלאו דוקא דאשמועינן דזו ולא ס"ל אלא הך מלתא דבאמצע החודש אשמועינן אם כן מהך דראשון ראשון קנה נמי לא קשיא דאיצטריך ליה דלא נימא זו וס"ל ומצאתי בתוספות ישנים שטעות נפל בדבריהם וכן נ"ל איצטריך לאשמועינן אבל הכ"א הלך אחר פחות שבלשונות וזו ולא ס"ל וההיא דבאמצע החודש איצטריך לאשמועינן לפרש המשנה וההיא דראשון כו' ותו לא מידי ודו"ק : בד"ה ה"ג ליטעמיך כו' ורב יהודה דאותיב כו' דהכי קתני פיחת עד שתות כו' דהא בשום הדיינים נמי כו' עכ"ל אבל לרב הונא ליכא לפרושי הכי דכיון דשתות נמי הגיעו הכא לא ה"ל למיתלי הפחות משתות בשום הדיינים מיהו קלת דחוק מאי קאמר וליטעמיך הא הגיעו קתני כו' הא לרב יהודה ניחא בפשיטות ונ"ל דלפי סברת המקשה דמפרש הברייתא בשתות גופיה קאמר וליטעמיך כו' ודו"ק : בפרשב"ם בד"ה ה"ג בסדר המשנה פחות שתות הגיעו כו' עכ"ל כ"ה בכל פרשב"ם בכל הספרים הישנים ומהרש"ל הגיה בפרשב"ם דה"ג פחות משתות הגיעו כו' ואפשר שהכריחו להגיה כן משום דלפי הגירסא במשנה פחות משתות הגיעו כו' דהיינו ע"כ רב יהודה יפרש בו עד שתות הגיעו כמ"ש התוספות ומאי פריך לקמן מברייתא דפחות שתות כו' כשום הדיינין הגיעו כו' ולטעמיך הגיעו קתני כו' וקשיא לרב יהודה כפרשב"ם הא איכא לאוקמא נמי כמתניתין דפחות משתות היינו עד שתות וכמ"ש התוספות אלא ע"כ לפרשב"ם דפחות שתות בברייתא לא משמע ליה אלא שתות גופיה ובמתניתין גרסינן פחות משתות הגיעו מיהו אין זה מכרעת להגיה כל ספרים הישנים שבפרשב"ם דפחות שתות נמי משמע עד שתות לרב יהודה במתניתין כמ"ש התוספות אלא משום דברייתא קתני לגבי כשום הדיינים משמע ליה בשתות גופיה קאמר הכי שיהיה כשום הדיינים ודו"ק : ע"ב בד"ה ולשמואל כו' כשיעור הראוי לו אלא יותר וה"ה לפחות כו' עכ"ל ק"ק דהל"ל כ"ש לפחות כמ"ש גבי הדר דינא היכא דנטל פחות וכ"ש היכא דנטל יותר כו' : תוס' בד"ה ושמואל אמר כו' וכן הני בי תלתא כו' כשיבא שליש יפילו גורל כו' עכ"ל העיקר מה שהוצרכו לפרש כן בהך דהני בי תלתא כו' היינו מההיא דאלמנה ניזונת כמ"ש לקמן וע"ש בתוס' וק"ל :

דף קז בד"ה ורב אסי מספקא ליה אי כלקוחות באחריות דמו או שלא באחריות כו' עכ"ל לכאורה דלק"מ לפי מה שפירש רשב"ם דבג' אמוראי הא' רגיל לתפוס במקצת ס"ל כי האי ובמקצת ס"ל כי האי דהשתא אי הוה מספקא אי כלקוחות באחריות כו' לא הוה ס"ל אף במקצת סברא דלא כרב וי"ל דאין לחוש כיון דמ"מ בדינא סבר במקצת כרב ובמקצת כשמואל אע"ג דהוה מכח סברא אחרינא בהא דסבר במקצת כרב דהא השתא דסבר נמי במקצת כרב דהוו כיורשין פליג עליה בהך סברא דמצי לסלוקי בזוזי לרב אסי וטפי ניחא לן למימר דמספקא ליה אי כלקוחות באחריות כו' דהשתא לא איצטריך לן למימר דפליגי בהך סברא דלרב אסי נמי אי כיורשין הוו לא מצי לסלוקי בזוזי ומזה לפי' שני שבקונטרס לא קשיא דאימא לרב אסי נמי ודאי כיורשין הוו אלא דמספקא ליה אי מצי לסלוקי בזוזי או לא דלפירוש שני אין סברא דפליג רב אסי עליה דרב בהך סברא וק"ל : ע"ב בד"ה מסתייה דקא כו' דשנים הפחותים מדברים תחילה עכ"ל בזה יתיישב דלמאי דלא אסיק אדעתיה נקיט מיהת תרי קמאי בידך כו' ופריך אדרבה הא ארעא קי"ג שויא כו' אמאי לא פריך בפשיטות טפי דאימא האי ארעא מאה וששה וג' שלישי דינר היה שוה האי דקאמר שלשים טעי בתליסר ותלתא לקמיה והאי דקאמר מנה קא טעי תליסר ותלתא לאחוריה ובדין הוא דלימא לגרועי טפי אלא סבר מסתאי דקא גרעי כולי האי מחבראי ויתיישב נמי גם לפי המסקנא דלא נימא פ"ו ושני ושליש הוה שוה והאי דקאמר מנה טעה תליסר ותלתא לקמיה והאי דקאמר פ' טעי תליסר ותלתא לאחורי' ובדין הוא דאיבעי הוא לגרועי טפי אלא סבר מסתאי כו' דכיון דהפחות מדבר בתחלה לא שייך למימר הכי ובחידושי רמב"ן כתב בזה דרך אחרת ע"ש : סליק פרק בית כור

פרק יש נוחלין

תוס' בד"ה האב את כו' דהאב מנחיל בנים ולא בנות דהא לא מייתר כו' עכ"ל ק"ק דאימא כיון דבני אחות ואחי האם חדא מכלל חברתה אתמר כדלקמן אית ליה לתלמודא דלאו אגב גררא אתמר כפרשב"ם לקמן אלא דכולה משנה דצריכה ואייתר ליה הרישא דבני אחות לדייק ולא בנות אחות ויש לומר דכל היכא דאייתר לן חדא בבא לא אמרינן דהרישא אייתר לדיוקא אלא הסיפא אייתר והכא מסיפא דאחי האם ליכא לדיוקי ולא בנות וק"ל ושוב מצאתי בחידושי הרמב"ן שמתרץ קושיית התוס' כמ"ש וע"ש : בד"ה ואחין מן האב כו' אחי האב נפקא מכלל זה ע"י משמוע דאם היה האב קיים כו' להנחיל לבנו שהוא אחי אביו של מת כו' עכ"ל כ"ה לשון התוספות שלפנינו וצריכין אנו לדחוק בזה לפרש דהאי אם היה האב קיים כו' היינו אבי אביו של המת והוא מנחיל לבנו שהוא אחי אביו של מת גם קשה מי הכריחן לזה דכיון דאחין מן האב קתני בהדיא במתניתין הרי אחי האב נפקי שפיר בלא משמוע אבי אביו של מת אלא כיון דאבי המת אינו קיים ואין לו בן ליורשו דהיינו אחי המת הרי הוא יורשו בקבר להנחיל לאחיו שהוא אחי אביו של מת כו' וכן מצאתי מוגה בכתיבת ידי א"מ ז"ל הרי הוא יורשו בקבר להנחיל לבנו שהוא אחיו של מת ואם אין אחים למת אז אביו יורשו בקבר להנחיל לאחיו שהוא אחי אביו של מת כו' ותו לא מידי ודו"ק : בא"ד וכ"ת דמ"מ לא איצטריך למיתני דשמעינן כו' אחין מן האב דוקא ולא אחין מן האם כו' עכ"ל פירוש לדבריהם דכיון דאחין מן האב לגופיה לא איצטריך דשמעינן ליה ע"י משמוע א"כ ע"כ לדיוקא אתא ולא אחין מן האם דהשתא לא שייך למימר דקתני אחין מן האם אגב דקתני אחין מן האב כיון דאחין מן האב גופיה לא איצטריך אלא לדיוקא ולא אחין מן האם ואהא תירלו דה"א אחין מן האב לרבותא כו' ואע"ג דלגופיה לא איצטריך לא הוה ידענא לדיוקי מיניה ולא אחין מן האם ודו"ק : בא"ד וא"ת א"כ אחי האב נמי ליתני אגב כו' ועוד דלא שייך למיתני אגב אחי האם דהיא גופה משנה דלא כו' עכ"ל ק"ק דאכתי ליתני ברישא בני האח אגב בני אחות דסיפא דההיא משנה דלריכה היא וי"ל דמאחי האב קא קשיא ליה דליתני ליה גבי נוחל ומנחיל כיון שהם כתובין נמי בפרשה אבל מכל שאר יורשין לא קשיא להו למתנינהו כולהו בנוחל ומנחיל ולהכי לא קתני נמי בני האח דאינו מפורש בפרשה וק"ל :

ע"ב בפרשב"ם בד"ה אדרבה מרבה כו' ואם אין לו אחים ובן אין לו כו' ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לשארו כו' עכ"ל לכאורה מלישנא דאדרבה היינו לרבות האח שיהא קודם לאב ולהוליא הבן שיהיה האב קודמו וכן תסדר ואם אין לו אחים ונתתם נחלתו לשארו ואם אין לו שאר ונתתם לבנו ואם אין לו בן ונתתם לבת כו' אבל ניחא לפרש כמו שפירש מדלא קאמר אדרבה מרבה אני האח ומוליא את הבן והבת משמע דלא קאמר אדרבה אלא לענין לרבות האח שיהיה האח קודם לבן ובת מיהו כולן קודמין לאב והיינו משום דלמאי דלא אסיק אכתי השתא דכתיב שארו לאקדומיה לאב שפיר קא קשיא ליה להקדים כולן לאב והמתרץ לא השיב לו השתא אלא דליכא למימר אדרבא ובודאי הבן ובת קודם לאח ומיהו אכתי איכא למימר דכולהו קודמין לאב עד דמסיק ליה דע"כ כתיב שארו לאקדומיה לאב וק"ל : תוס' בד"ה יכול יהא כו' וא"ת אחי אביו דכתב רחמנא ל"ל כו' עכ"ל מה שהקדימו המאוחר בפסוק להקשות על אחי אביו ל"ל ואח"כ על האחין ל"ל משום דהך קושיא דאחי אביו ל"ל היא קשה לכ"ע אבל אחין ל"ל אינו קשה רק למ"ד לאו כסדרן כתיבי אבל למ"ד כסדרן כתיבי איצטריך למכתב אחין למדרש מוטעברת במקום בת אתה מעביר נחלה מן האב ואי אתה כו' ולא נימא והעברת במקום בת אתה מעביר נחלה מן האחין דהשתא דכתיב אחין בקרא ממילא שמעינן לה כפרשב"ם לקמן וק"ל : בא"ד דאי לא כתיב אחי אביו ה"א דכסדרן כתיבי ואחי המת קודמין כו' עכ"ל ואין להקשות לפום סברא דהשתא אחין ל"ל דהא ליכא למימר כמו שתרלו לקמן דה"א אב קודם לבת כו' דהא השתא כסדרן כתיבי ולית לן לאקדומי לאב אחד מהנך די"ל דהשתא ניחא דכסדרן כתיבי איצטריך למכתב אחין לאקדומי לאב דאי לא הוה כתיבי אחין אע"ג דמסברא אחין קדמי לאב כמ"ש התוספות לקמן מ"מ כיון דאחין לא כתיבי ואב כתיב אית לן לאקדומי לאב טפי מאח וק"ל : בא"ד וא"ת ואחין דכתב רחמנא ל"ל כו' וי"ל דאי לא כתיב כו' דאית לן לאקדומי אב לחד מהנך כו' עכ"ל וק"ק דהקרוב קרוב קודם ל"ל דע"כ לית לן לאקדומי (מכולן לאב) [לאב מכולן] דא"כ לא לכתוב אחין ודו"ק :

דף קט בפרשב"ם בד"ה מלמד שהאב כו' ואם אין לו שאר ונתתם נחלתו לאחיו כו' והעברתם את נחלתו לבתו כו' עכ"ל הכי משמע לפום סברת המקשה דהשתא דלא להקדים לאב רק הבן כדקאמר יכול יקדים לבן ת"ל כו' ומיהו האח קודם לבת כיון דלא אסיק אדעתיה הא דמשני כיון דלענין ייבום כו' א"כ אינה קמה הבת כלום תחת אביה כבנו ואחיו כפרשב"ם וק"ל : בד"ה קראי שלא כסדרן כו' דקראי לריכי כו' ובן אין לו עיין עליו כו' וכן כולן עכ"ל בן ובת קראי דלריכי הוא להקדים בן לבת כדלקמן אלא משום אחין הולרך לפרש כן מיהו התוספות לעיל כתבו דבאחין לא הולרך למכתב משום זה כיון דנחלה משמע כו' ולמאי דמסיק לקמן וא"א להקדים בן לבת מדכתיב והתנחלתם אותם לבניכם גו' ניחא טפי ודו"ק : בד"ה אימא כו' והעברתם כו' אב מנלן דירית מקמי אח הס"ד ואח"כ מ"ה ואי אתה מעביר נחלה מן האב כו' קרוב טפי הס"ד ואח"כ מ"ה א"כ דלגלויי כו' שלא כסדרן כתיבי ואי משום דדייקינן כו' במקום הבת הס"ד ואח"כ מ"ה שארו זו אשתו כו' כצ"ל וכ"ה בפירושים ישנים ואפשר שהכריחו לפרש דהאי דיוקא דקאמר ואי אתה מעביר נחלה מן האב במקום בת לאו דוקא אקרא משתמע כו' משום דא"כ לא הוה משני מידי לפי פירושו דמשני והעברת למה ליה דאחין דירתי במקום שאין בת ממילא אשתמע הא איצטריך שפיר לדיוקא דאי אתה מעביר נחלה מן האב במקום בת מיהו התוספות לא ניחא להו לפרש כן דמ"מ כיון דאיכא למימר האי דיוקא ואיכא למימר האי דיוקא מנליה למידק אתה מעביר נחלה מן האב במקום בת ומאי אולמיה האי דיוקא מהאי ומזה פירשו התוספות דודאי האי דיוקא דפריך אימא ואי אתה מעביר נחלה מן האב אפילו במקום בת נמי מקרא משתמע ומשני ליה דוהעברתם לא משמע הכי דאין זו העברה מאח לבת א"כ כפרשב"ם דלהא לא הוה איצטריך והעברתם ודו"ק : **ע"ב** בד"ה ומשני וכי כו' דלכך הנו"ן תלויה וגם מדקרי ליה לוי כו' וכדכתב בד"ה ובני משה גרשום כו' עכ"ל כל זה ראיה דהאי בן מנשה מפרש לה בן משה מיהו הא דגרשום בן משה הוא לא הוה איצטריך לאתויי לכאורה מקרא דד"ה דבאורייתא מפורש דגרשום בן משה ואפשר משום דשם מפורש בני גרשום שבואל הראש דהיינו יהונתן ששב לאל כדלקמן לכך מייתי האי קרא דד"ה ודו"ק :

ח"א דף קט ע"ב אי הכי היינו דקאמר כו' כי היה לי הלוי לכהן אף שלא נבחרו הלויים רק לשרת לא לכהונה מ"מ בכך היה מתכבד ולמאי דמסיק דהוא לוי יהונתן הוא דקאמר ממשה ניחא טפי דכבר נתנה גם הכהונה מתחלה למשה כדאמרינן בזבחים וק"ל : והלא בן משה היה דכתיב ובני משה גרשם וגו' בתורה נמי מפורש דגרשום בן משה היה ומייתי האי קרא דד"ה משום דבהאי קרא דד"ה כתיב בני גרשום שבואל הראש ושבואל הוא יהונתן כדלקמן בשמעתין וק"ל : מתוך שמעשה מעשה מנשה תלאו הכתוב במנשה כו' הנו"ן תלויה לרמז שתלאו ליהונתן בשם מנשה שהוא ע"י ט"ן התלויה ולא בשם משה הכתוב ולפי שמעשה מנשה יולא שם משה נקט שם מנשה ולא שם אחר

מהר"ם

פיחת שתות הגיעו והתוס' גורסים פחות משתות הגיעו דלספרים שגורסים פחות שתות הגיעו הקשו הא דקאמר בגמרא לרב הונא הכי קאמר פחות משתות ושתות בכלל הגיעו וכו' ומאי קאמר הכי קאמר וכו' דמשמע דאצטריך להוציא מתניתין מפשוטה ולתרצה אליבא דרב הונא הא אם הגירסא היא פיחת שתות הגיעו לא אצטריך שום פירוש לרב הונא דבהדיא אתיא מתניתין כוותיה דקתני בהדיא פיחת שתות מהבית כור הגיעו ויתר משתות עד שתות ינכה וסתם עד הוא עד ולא עד בכלל ואם כן אתיא מתניתין ממש כרב הונא אלא ודאי הגירסא הוא פחות משתות הגיעו דמשמע דוקא פחות משתות הגיעו אבל שתות ינכה כיתר משתות כרב יהודה ולהכי צריכה הגמרא לפרש דלרב הונא הכי קאמר פחות משתות ושתות בכלל הגיעו וכו' וכי תימא כיון שהגירסא היא פחות משתות הגיעו א"כ תקשה לך נמי בהפוך הא דקאמר בגמרא לרב יהודה הכי קאמר פחות משתות הגיעו וכו' הא לפי גירסא זו להדיא אתי' מתניתין כוותיה וי"ל דמשום דעד שתות ינכה לא משמע כוותיה משום הכי קאמר וכו' עד שתות ושתות בכלל ינכה משום דסתם עד לא הוי עד ועד בכלל : **ע"ב** ד"ה ושמואל אמר מקמצין וכו' אלא מפרש ר"י וכו' ולענין זה לא בטלה מחלוקת שאם יפול השדה וכו'. וצריך ליישב לפי' זה היאך יתפרש לשון מקמצין לפי ענין זה וצריך לומר דלפירוש זה הוי פירושו של מקמצין ר"ל ממעטין החלוקה בכל מה דאפשר דלשון מקמצין לשון מיעוט וכילות הוא כידוע :

דף קז ע"א תוס' ד"ה ובא בעל חוב וכו' וי"ל דהכא מיירי כגון דעשאו אפותיקי ולא כאפותיקי דהמקבל וכו' דבהמקבל איירי דאמר ליה לא יהא לך פרעון אלא מזה ולכך אינו יכול לסלקו בזוזי אבל הכא איירי דעשאו אפותיקי סתם ולא אמר לו לא יהא לך פרעון אלא מזה ולכך יכול לסלקו בזוזי ולא מהני מה שעשאו אפותיקי אלא לענין שיכול לטרוף כל אותה שדה ואינו צריך ליטול מכל אחד חלק המגיע עליו : ד"ה אדרבה וכו' תימה לר"י דהשתא אי לא הוה אלא תרי וכו' הוה אמינא דמאה ועשרה שויא וכו' כצ"ל :

חכמת שלמה

של שתות הוא טפי משיעור של רובע ודו"ק : בד"ה שתות הגיעו בפחות משתות כו' ובמאריו וה"ק כו' דקתני פחות משתות הגיעו כו' כצ"ל : בד"ה אמר לך כו' וקשיא לרב יהודה ואמר לך רב יהודה כו' כצ"ל והד"א וכ"כ פירוש כך הוא מפרש הסוגיא שזו היא דברי רב יהודה ודו"ק : בא"ד וכן עיקר דליכא הכא כו' כצ"ל והד"א : תוס' בד"ה ה"ג כו' דגרסי' פחות שתות הגיעו כו' כצ"ל : **ע"ב** גמ' והוא עשרין אמר לי אמר ליה דעדיפא כעשרין כו' ואורים ותומים אמר רב אסי כו' כצ"ל : שם ואזיל בי תרי מינייהו ופליג כו' נ"ל דאזיל חד כו' וכ"כ כן הוא בס"א וכן ברמב"ן : ר"ש בד"ה אמר רב אסי כו' עם הגורל באורים ותומים כו' כצ"ל : תוס' בד"ה ושמואל אמר כו' בלא מה כת ב"ד יפה חולקין כצ"ל :

דף קז ע"א ר"ש בד"ה אחד אומר כו' ושנים אומרים במאתים כו' במנה הס"ד וכצ"ל : בד"ה ואחד אומר כו' פחות הס"ד : **ע"ב** ר"ש בד"ה והלכן כו' דשמנין כו' אדאכלת כו' הד"א : ד"ה תרגומא מרישא לסיפא אמאי משמנין כו' הד"א :

יש נוחלין פרק שמיני

דף קט ע"א גמ' ת"ל הקרוב קרוב קרוב קודם כו' כצ"ל : ר"ש בד"ה הכא תרתי יעידה ושדה אחוזה הס"ד : תוס' בד"ה במקום בת כו' ובדידיה מיסתבר לאוקמי אפילו שלא נכתב בפירוש כו' כצ"ל וכ"כ כן הוא בס"א : בא"ד מוקי לה באב ואי אתה מעביר נחלה כו' הד"א : **ע"ב** גמ' כי היה לי

מלכים שהיו ג"כ עובדי עבודת"ז ועי"ל שתלאו בו דכמו שעשה מנשה תשובה בכל לבו כן עשה יהונתן תשובה בכל לבו כדלקמן ועיין עוד בחידושי הלכות וק"ל : אלא מתוך שעשה מעשה אבשלום כו' · ופי' הכתוב וגם הוא טוב תואר כאבשלום וכו' והיא גרמה להם שנתגאו כדאמרינן בפ"ק דסוטה באבשלום ואותו ילדה וגו' מלשון גידל כלומר גדלתו אמו אחר תרבות שגידלתו אמו של אבשלום כן פרש"י במלכים וק"ל : אלא מתוך שעשה מעשה אבשלום כו' ה"נ מתוך שעשה מעשה מנשה כו' יש לדקדק מאי אולמי' דהאי מהאי וי"ל דתולין הקלקלה במקולקל שלפניו כמו הך דאבשלום ואדוניה ניחא אבל לתלות הקלקלה במקולקל שלאחריו כהך דיהונתן ומנשה לא שייך כ"כ וק"ל : שהרי משה שנשא בת יתרו כו' · והוא שעל הרוב ימשך הזרע אחרי הטבע ומעשה האבות כפי הקרוב שמזה היה מטתו של יעקב שלמה בלא פסול לפי שכבר נשתלשל היחוס מטובים ג' דורות ולא נאמרו דברים אלו על צד ההכרח ובהשלם דכמה צדיקים מצינו שהיו בני רשעים וכן בהיפך ועוד דבני משה ודאי קרובים יותר ליתרו והיו צדיקים אלא שהוא כן על הרוב כמו שהיה זה ביהונתן שהיה מיתרו שפיטם עגלים לעכות"ז נמשך גם הוא לעבוד עכות"ז ובהיפך פנחס שהיה מבני טובים נמשך להיות בעל מע"ט לבטל עבודת עכות"ז בית פעור וק"ל : מבנות פוטיאל וגו' מיתרו שפיטם כו' · בכמה מקומות באו רז"ל לדרוש ולתת טעם לשמות שלא נמצאו בהם טעם מפורש בשכבר מצאו בתורה נותנת טעם בקצת השמות ועי' עוד בזה בבה"ס :

דף קי בד"ה אבוה דאימיה כו' יתרו הס"ד ואח"כ צ"ל הגה"ה ונראה בעיני דה"ג אלא אי אבוה דאימא מיוסף כו' יותר מיהונתן הגה"ה ואח"כ מ"ה פוטיאל כו' כצ"ל ואין הגה"ה זו מפרש"י ור"ל לפום הך סברא גרים אבוה דאימה בלא יו"ד והוה נמי ממש אבוה דאימה דהיינו אמה של אשת אליעזר והוה דור ה' יותר רחוק מיהונתן משא"כ לפרש"י דאבוה דאימה ע"כ לאו ממש אלא דור ד' או ה' וק"ל : בד"ה שסב לאל כו' שגלה מטה דן ופסלו כו' בגין חיי וכיון שעמד דוד כו' הד"א כצ"ל והוא מלשון ירושלמי וק"ל : גמ' פשוט נבילתא כו' כצ"ל בגמרא ובפרש"י ובתוספות וק"ל : ע"ב בפרשב"ס בד"ה א"ל אביי כו' והכי איבעי ליה למכתב איש כי ימות וזרע אין גו' עכ"ל דקדק לפרש בדברי אביי הכא וכן לקמן דלא ה"ל למכתב רק וזרע אין לו גו' משום דודאי לפי סברת אביי לא איצטריך לאשמועינן דבת נמי בת ירושה היא כדמסיק אביי ההיא מוכל בת יורשת נחלה נפקא אבל בדברי רב פפא דקדק לפרש למכתב לבנו ולבתו אבל וזרע אין לו וגו' ודאי דלא ה"מ למכתב דא"כ לא הוה ידעינן דבת יורשת נחלה כלל ולא הוה מוקמינן ליה אלא בבן ומיהו מה שפירש בדבור הזה וסד"א היכא דלית בן ונתתם את נחלתו לאחיו לו גו' כו' ה"כ אין בתו יורשתו דאין כו' עכ"ל אין זה לפי סברת אביי דודאי בת נמי בת ירושה היא ולא איצטריך כלל האי קרא דהכא אלא להקדים בן לבת אלא לפי מה שהבין רב פפא בדברי אביי דליכא קרא דבת נמי בת ירושה היא פירש כן ודו"ק : בד"ה אמר ליה רב פפא כו' ומשום דאתא קרא לאשמועינן כדרבי לא הוה מצי למכתב לבנו ולבתו כו' עכ"ל לפי מה שפירש רשב"ס לעיל דירושת הבן דריש ליה רבי מהכא ושלא כדברי התוספות שכתבו דרבי דמוקי והעברתם שאין לך מעביר כו' אין זה צורך שום דרשה קשה דה"ל לרב פפא להקשות הכא בפשיטות דא"כ בת נמי בת ירושה היא איצטריך למכתב והעברתם כדרבי ואביי נמי דמשני כפי' רשב"ס דבת ישנה בכלל ירושה וה"מ למכתב וזרע אין וגו' כו' הא איצטריך למכתב והעברתם גו' לכדרבי ללמוד מיניה ירושת הבן מן האם וי"ל דודאי אי אשמועינן הכא דבת נמי בת ירושה היא שפיר כתב לה בלישנא דוהעברתם למילף מיניה ג"כ ירושת הבן מן האם אבל כיון דכבר כתיב דבת נמי בת ירושה היא לא ה"ל למכתב הכא ונתתם את נחלתו לבתו לאשמועינן דבת נמי יורשת היא אלא ה"ל למכתב דבן יורש אמו וק"ל : תוס' בד"ה האיש את אמו כו' בין לירש בין להורים דמ"ל זכרים ומ"ל נקבות כו' עכ"ל בנקבות לירש נמי נסבת נחלה ע"י בעלה מ"מ בירושה גופה אם לא תנשא א"כ לבעל שהוא משבט אחר לא תסוב הנחלה משא"כ בבן דבירושה גופה מוסב נחלת האם וק"ל :

ח"א דף קי ע"א אלא אי אבוה דאימיה מיוסף כו' עיין בחידושי הלכות גם עיין פרשב"ס בזה אבל קשה לפי' דלא הוכרח תלמודא לתרץ אלא אי אבוה דאימיה מיוסף כו' אלא דס"ד המתרץ לשנויא למקשה סברתו דפוטיאל אינו משמע אלא יתרו שפיטם כו' ולא בא מיוסף כלל אלא שהיה פנחס דור ה' רחוק מיתרו יותר מיהונתן וכן לפי' התוס' קשה כמו כן דלא הי"ל לתלמודא למימר אלא שהיה פנחס מצד האם ואולי דבריהם כ"ל לפרש דס"פ אי אבוה דאימיה מיוסף אימא דאימיה מיתרו כו' ומש"ה אף שהיה מצד האם מיתרו שפיטם עגלים מ"מ היה מצד אם מיוסף שהיה בעל מעשה שפטפט ביצרו וכן בהיפך וא"כ ה"ל יחוסו מצד אם שקול ולהכי אהני ליה לפנחס צד אב שדבק אהרן בטובים בבעלי מעשים משא"כ ביהונתן כי מצד אביו היה שקול מיתרו שפיטם כו' וממשה שהיה בעל מעשים אבל מצד אמו לא מצינו יחוסו שהיה מבעלי מעשים מכל צד שיהנה ליה כדמהני ליה לפנחס שהיה מצד אביו מבעלי מעשים וה"ק כ"א לעולם ידבק אדם בטובים שהרי משה היה ודאי בעל מעשים שאין כמוהו אעפ"כ כשנשא בת יתרו יצא ממנו יהונתן ואהרן כיון שנשא בת עמינדב אהני ליה לפנחס שיצא ממנו אע"פ דאתי נמי מיתרו והשתא ליכא לאקשויי ה"כ בלאו אבוה דאימיה מיוסף אף שהיה פנחס מצד האם מיתרו בלחוד אהני ליה מצד האב שדבק אהרן בטובים דא"כ תקשי דה"כ ביהונתן מצד האב יהני ליה משה שהיה בעל מעשים שאין כמוהו ומצד האם לא מצינו לו פסול וא"כ ה"ל פנחס ויהונתן שקולים וע"כ הוצרך למימר גבי פנחס שהיה מצד אם ג"כ מיוסף דהשתא לא הוו פנחס ויהונתן שקולים ודו"ק : ומ"ש הרא"ם פ' מטות והא דנקט הכא אבי אמו מיוסף כו' · לאו דוקא דהא בסוטה ופרק י"נ ספוקי מספקא ליה אי אבוה דאימיה מיתרו אימא דאימיה מיוסף ואי אימא דאימיה מיתרו אבוה דאימיה מיוסף אלא חדא מינייהו נקט תדע כו' עכ"ל ע"ש ואין דבריו מובנים לן דהא לא קאמר הכא דאבי אמו היה מיוסף ויוסף אבי אמו היה אלא דיוסף גופיה היה אבי אמו דבים קמשתעי הכא ופי' שהיה אב משפחתו מצד אם ובין שיהיה אבי אבי אמו ובין שיהיה אבי אם אמו אבי אמו קרי ליה וכן הוא הפי' ביתרו שאמרו אבי אמו פטם עגלים לעכות"ז שהוא ודאי לא היה אבי אמו ממש אלא אבי אבי אמו או אבי אם אמו ומ"מ אבי אמו קרי ליה ודו"ק : ממשמע שנא' בת עמינדב כו' · לפי שכבר מצינו בכתוב שמייחס את האשה אחר אחיה כמו אחות תובל קין נעמה והיינו כשלא הוזכרה כבר לייחסה ע"ש אביה אבל הכא שכבר יחסה בשם אביה בת עמינדב קאמר וכי איני יודע שאחות נחשון היא מה ת"ל אחות נחשון וכן באחות נביות בספ"ק דמגילה שכבר יחסה בת ישמעאל קאמר וכי איני יודע שאחות נביות היא כו' ובאחות אהרן שלא הוזכרה ליחסה שם כבר בשם אביה הוכרחו לדרוש בפ"ק דסוטה וכי אחות אהרן היא ולא אחות משה שהרי משה נזכר שם בשירת אז ישיר וה"ל ליחסה אחר משה או אחר שניהם כמו ואת מרים אחותם ובאחות לוטן תמנע שדרשו תמנע בת מלכים הואי כו' כדאיתא בחלק כבר פירשנו בפרשת וישב בפסוק וילך ראובן בימי קציר וגו' היינו משום שלא היה לו ליחסה כלל ביחוס בני החורי כיון שלא היתה מזרע אברהם ויצחק ע"ש וליכא למדרש הכא כדדרשינן בספ"ק דמגילה גבי אחות נביות שקדשה ישמעאל ומת והשיאה נביות דא"כ מאי אשמועינן הכא שקדשה עמינדב והשיאה נחשון דהתם אשמועינן קרא ליחס בהן שנותיו של יעקב שאז מת ישמעאל והיה יעקב אז בן ס"ג שנה כדאיתא שם ועוד דהתם עיקר דרשה מוילך עשו אל ישמעאל קדרים כדפרשנו שם והתם לא שייך למדרש כדהכא שבדק עשו באחיה ועוד דוילך עשו אל ישמעאל צ"ל כדפי' (רשב"ס) שם וגבי אחות לבן הארמי שכבר הוזכר ג"כ יחוס של בת בתואל הארמי כתב הרא"ם דמכ"מ ליכא למידרש התם כדהכא דלא שייך התם לומר שבדק בלבן ועוד שלא היה צריך לכתוב לא את אביה ואת אחיה ואת מקומה שכבר הוזכרו למעלה (ועכ"ל) [וע"כ נומר] שכולם באו לדרשה כדי להגיד שבחה שהיתה בת רשע ואחות רשע ומקומה אנשי רשע ולא למדה ממעשיהם עכ"ל ועי"ל דהתם נמי איכא למדרש כדהכא לפי שבאו שם לספר תולדותיו של יצחק שהם עשו ויעקב אמר שהיתה אחות לבן וע"כ נולד עשו ממנה שרוב בנים אחר אחי האם וכה"ג איתא במדרשות והענין מבואר כי האחים והאחיות הנולדים בבטן אחד הם קרובים לטבע אחת והעובר הוא ירך אמו כי עיקר גופו של אדם נוצר מאמו כדאיתא פ' המפלת וע"כ הוא על רוב בטבע אחי האם להרע ולהטיב : ויאמרו לו מי הביאך עד הלום וגו' לאו ממשה קאתית כו' · משום דשאלת בג' ענינים מי הביאך הלום ומה אתה עושה בזה ומה לך פה קרובים לענין א' וע"כ אמרו שבאו כולם לדרשה שאמרו לאו ממשה קאתית דכתיב ביה אל תקרב הלום וע"פ מ"ש במדרש משה אמר הנני הנני לכהונה ומלכות וא"ל אל תקרב היינו כהונה ואין הלום אלא מלכות שנאמר כי הביאתני עד הלום וכה"ג דרשו בזבחים וז"ש לו דהא למשה לא נתנה הכהונה ומלכות ואתה עשית עצמך כהן גם עשית מעשה מלכות של מנשה ועוד א"ל ומה אתה עושה בזה לאו ממשה קאתית דכתיב ביה מה זה בידך שעשה כל מעשיו במטה בשליחותו של מקום כמ"ש במדרשות ואתה מה עושה בזה דהיינו עכות"ז כמו שאמר גם הוא מה מועילה לך כו' לא מטיבה ולא מריעה כמו שכתוב בירושלמי והביאו רשב"ם ועוד א"ל ומה לך פה לאו ממשה קאתית דכתיב ביה ואתה פה עמוד וגו' כי הנה משה אביך נתקרב בזה הדיבור לשכינה יותר מכל אדם שע"י דבור זה פירש מאשתו כדאמר פרק ר"ע ואיך אתה נתרחקת מן השכינה ונתקרבת כ"כ לעכות"ז עד שנעשית כומר לה וע"ז אמר שהוא הודה לכל דבריהם דודאי אינו ראוי לכהונה ומלכות וגם אין ממש בעכות"ז ולא היה מקרב עצמו לה רק מפני שהוא תועלת לו כדי שלא יצטרך לבריות כפי מעותו בהבנת קבלתו מבית אבי כו' גם מה שאמר שראה דוד כו' ומינהו על האוצרות ולא נתחייב מיתה כשעבד עכות"ז היינו משום שלא עבדה וכמ"ש בירושלמי שהביא רשב"ם ז"ל אייתי חד פינך דסולת כו' וכיון דאזל הוא אכיל לון כו' וא"ל בגין חיי ושאמר דכיון דראה שממון חביב עליו כו' פי' ובודאי לא יבזבז אוצרותיו שכן דרך להמנות איש שדרכו לאצור ולא לבזבז וק"ל :

דף קיא בד"ה ק"ו לשכינה כו' ועוד אמר בספרי כו' ואמשה רבינו אמאי נקט י"ד ודוחק כו' היינו הקב"ה כו' עכ"ל ר"ל דמלך וכהן גדול משמע דכולה אמשה קאי ולא אקב"ה והוא סתירה לפי' ר"ת ומיהו לא ניחא להו לפרש דנקט י"ד משום מלך וכ"ג ז' משום כל חד דאם כן תקשי נמי אין זה ק"ו דמן הדין יש להיות כך ודו"ק : בד"ה מקיש מטה כו' והא דדרשי' נמי וירש כו' הוה מוקמינן בבן הבן דוקא כו' עכ"ל ר"ל אבל בת הבן וכל איך דלקמן לא הוה ידעינן אפי' לירש אי לאו בן אין לו עיין עליו ולא הוה מקשינן ירושה שניה לראשונה לענין להקדים בן הבת לבת הבן אלא לענין שירש בן הבן אבל בת הבן לא תירש כלל אי לאו בין אין לו עיין עליו ודנקט לקמן גבי דרשת בין אין לו עיין כו' נמי בן הבן אגב אחריני נקט ליה דבן הבן שפיר שמעינן ליה מהיקשא דירושה שנייה לראשונה ובגליון תוספות מצאתי וז"ל אכתי אמאי איצטריך אין לו דבת למשמוש נילף לה ממשמוש דבן בהיקשא דמטות כו' ודו"ק : ע"ב בא"ד ולמאן דדריש בעל משארו איצטריך לעבור עליו בב' לאוין כו' עכ"ל רצונם לומר דלמאן דלית ליה ירושת הבעל אלא מדאיצטריך לא תסוב שני פעמים כדלקמן איצטריך שפיר לא תסוב ב' פעמים אחד ללאו בהסבת הבן ואחד ללאו בהסבת הבעל ואי לאו הכי לא הוה ידעינן כלל ירושת הבעל אבל למאן דדריש ירושת הבעל משארו ע"כ בלאו דלא תסוב אחד הוה ידעינן שפיר הסבת בעל כמו בבן ולא איצטריך ב' לא תסוב אלא לעבור ב' לאוין בכ"א משניהם וק"ל : ע"ב בפרשב"ס בד"ה מספקא קראי כו' והקרוב אליו שהוא מאוחר אתה עושה מוקדם עכ"ל בגליון הע"ג דלרבא נמי הקרוב אליו קאי אדלעיל ל"ק ליה אלא לאביי דצריך לאוקמא שארו אדלבתריה והקרוב אליו אדלעיל ומפסיק באמצע הליווי ושדי נמי למ"ד דלשארו על הקרוב עכ"ל הגליון והוא דחוק ול"נ דהקרוב אליו קאי שפיר אשארו דסמיך ליה לרבא דאשתו נקראת קרובה כדדרשינן כי אם לשארו הקרוב גו' אין שארו אלא אשתו ורשב"ס שפירש נמי בברייתא והאי דכתיב הקרוב אליו מסקנא דההוא קרא הוא דכתיב ואם אין אחין כו' היינו לאביי אבל לרבא לא קאי אדלעיל ודו"ק : תוס' בד"ה לו משפט הבכורה השתא לא שייך למפרך אפילו בלא הנך קראי כו' עכ"ל דהכי משמע להו דלרבא לא קאי דרשה דאביי ודרב נחמן ב"י מדקאמר אלא אמר רבא כו' אבל לרב נחמן ב"י קאי דרשה דאביי ולא קאמר אלא אמר רב נחמן ב"י ובגליון הקשה ר"א כיון דמאונו ולא אונה ממעטינן אלמון שנשא בתולה ומהשתא מאשר ימצא לו נמעט אפי' בחור שנשא בתולה ונראה דלעולם הוה מוקמינן ליה בבחור שנשא אלמנה דלא שמעינן ליה מאלמון שנשא בתולה דה"א היכא דהוי אונו אע"ג דלא הוה אונה ה"א נוטל פי שנים דמגו דשקיל דידיה שקיל דידה עכ"ל גליון וק"ל : בד"ה הוא יורש כו' דמקפיד בהסבת הבעל ולא קפיד כו' עכ"ל דמאן דיליף ליה ירושת הבעל משארו ודאי דאיכא הסבה בירושת הבעל כמו בבן ואיכא לאוקמא לא תסוב אתרווייהו כמ"ש לעיל דתרווייהו משמע מיניה אבל הסבת האשה ודאי דלא משמע בהני קראי דהסבה ודו"ק :

דף קיב בד"ה אימא דנפלה כו' תימה כו' הל"ל דפנחס ויאיר ירשו מאמם כו' עכ"ל ר"ל דודאי מעיקרא דפריך דלמא דזבין מזבן דאתא קרא להראות עושרם הל"ל נמי דפנחס ויאיר ירשו מאמם כו' אלא דגדולה מזו יש להקשות דאיכא למימר דקרא לאו בירושה כלל משתעי כפרשב"ס מיהו השתא נמי דמשני ליה דזבין מזבן לא מצית אמרת כו' מ"מ כיון דהכתי לא מיתרצי מירשו מאמם ואתי קרא להראות עושרם ל"ל לדחוק עצמו למפרך מסדה חרמים ודו"ק : בא"ד ונראה לר"י כו' וה"פ דברייתא כו' תקנתא לנחלת האם וכ"ת כו' ומיתורא דקרא כו' עכ"ל יש לדקדק דמ"מ מה השיב אביי לרב פפא דכיון דהתנא גופיה אית ליה דמלינן למימר דלא אתא קרא למיעבד תקנתא אלא לנחלת האב אע"ג דכתיב יורשת ב' מטות א"כ מיתורא דקרא נמי לא שמעי' מידי דהא איכא למימר כקושית התנא לעבור בב' לאוין וקראי דפנחס ויאיר איכא למימר כקושית דרב פפא דאתי קראי להראות עושרם וי"ל דודאי התנא סמך עיקר מלתא איורשת ב' מטות דמשמע דאתי קרא למעבד תקנתא נמי לנחלת האם אלא לרווחא דמלתא קאמר הכי וכ"ת בהסבת הבן כו' ת"ש לא תסוב כו' ולית לן לדחוקי במלתיה כיון דאיכא נמי יתורא דקראי ודו"ק : ע"ב בפרשב"ס בד"ה דמנסבינן לה כו' דבשלמא נחלתם מאביה לא מיעקרא כו' ואע"ג דמעיקרא היתה משבט ראובן כו' עכ"ל רלה לומר דהא לא הוצרך לאוקמא בכה"ג דמנסבינן לה לגברא דאבוה משבטא דאבוה ואימיה משבטא דאימא אלא משום נחלת האם אבל משום נחלת אביה ניחא ליה בלאו הכי והיינו כפרשב"ס דבשלמא נחלתם מאביה לא כו' ודו"ק : תוס' בד"ה ה"ג ר"ת כו' דלפי' הקונטרס לא א"ש אמאי קרי הך בהסבת הבן והך בהסבת הבעל כו' עכ"ל באמת כבר הרגיש רשב"ס בזה ופי' לפי גירסתו ושיטתו דברייתות דתרווייהו תנו בין בהסבת הבן ובין בהסבת הבעל ולא תני חדא בהסבת הבן וחדא בהסבת הבעל ולכך לא גרס הכא פסקא תניא בהסבת הבן וגרס נמי לקמן תניא אידך כמ"ש מהרש"ל אלא שהתוס' לא משמע להו הא דקאמר תניא בהסבת הב·

חכמת שלמה

לי הלוי לכהן אין דאיתרמי ליה כו' כצ"ל : ר"ש בד"ה ומתמהינן כו' אלמא קרוב היה ליתרו כו' כ"כ יש מקשים א"כ למה לא פריך מבניו של משה גופו שהיו קרובים ליתרו יותר מיהונתן וחלילה לומר שרשעים היו ואת"ל שזכות משה גרם עד דור שלישי שמא זכות אליעזר גם כן גרם עד בניו של פנחס ותלמודא לא פריך מבניו של פנחס כלום ושמא אינם טובים ונ"ל שהסברא נותנת שזכות הצדיק גורם שלא יתקלקלו בניו כ"כ ותלויים עד דור שלישי ומ"ה בניו של מרע"ה בינונים היו עד בני בניו שהיו אחד רשע גמור אבל פינחס שהיה צדיק גמור מאי איכא למימר ודו"ק :

דף קי ע"א ר"ש בד"ה אמר ליה רב פפא כו' לא האי לירות בו ולא האי לירות בו אלא כו' כצ"ל : תוס' בד"ה טעמא כו' ולרשב"א נראה דכל הסוגיא כו' כסדרן כתיבי ואימא אי איכא בן למה יש לנו כו' ועוד דקאמר ליה אביי אצטריך כו' כצ"ל : ע"ב גמ' מאן כו' לירות אטו בר קשא כו' כצ"ל וכ"כ מאן בו וכן הלשון בר"ן דף ר"ע גבי וכל בת יורשת נחלה יורשת אינה מורשת וכן בס"א מדויקים : ר"ש בד"ה אמר ליה אביי כו' אבל לא לבתו דכי היכא כו' כצ"ל :

דף קיא ע"א גמרא אמר ליה דין שעוריה כשק אמר ליה לבן שקודם לבת בנכסי האם מנין אמר ליה דכתיב כצ"ל : ע"ב ר"ש בד"ה אמר ליה ר' ינאי כו' אותי ואלך הס"ד : בד"ה מנין היה לו לפנחס כו' ירשה מאביו הס"ד :

דף קיב ע"א גמ' ודלמא שאני התם שכבר הוסבה ודלמא שכבר הוסבה לא אמרינן כו' כצ"ל וכ"ב כן גרס רשב"ס והתוס' גורסים אמר ליה רב פפא לאביי ודלמא כו' אפילו לפי פירוש הקונטרס נוכל לגרוס כן ודו"ק : תוס' בד"ה א"כ תרי קראי כו' כו' כצ"ל . ואחר דבור זה צ"ל ד"ה אימא דנפל ליה מסדה חרמים כו' או מאבי אמה הס"ד ואח"כ מ"ד חדש ונראה לר"י גירסת הספר כו' ואחר דבור זה צ"ל ד"ה אמר ליה רב פפא לאביי דלמא שאני התם כו' ואח"כ ד"ה אמר ליה רב יימר לרב אשי אי אמרת בשלמא כו' כצ"ל : ע"ב גמ' תניא בהסבת הבן ותניא בהסבת הבעל כו' כצ"ל : שם אחר זה תניא בהסבת הבן כ"ב צ"ג לרשב"ס ונכתב עוד בצדו ותימה הלא משום הכי גריס רשב"ם לקמן תניא אידך והכא לא גריס האי פיסקא תניא בהסבת הבן אלא תני בהסבת הבן ותני בהסבת הבעל כלומר כולו בחד ברייתא

וש

ותניא בשבת הבעל דאתרוייהו קאי אלא משמע דחדא מינייהו איירי בשבת הבן וחדא בשבת הבעל ודו"ק: **בא"ד** ועוד דלפ"ה המ"ל נמי דכ"ע מיהת קרא קמא בשבת הבן ט' עכ"ל גם בזה פי' רשב"ס דמוקי מסברא לקרא קמא בשבת הבן דקריב ליה טפי מבעל כו' מיהו היינו דוקא לתנא בתרייתא אבל לתנא קמייתא כיון דע"כ לית ליה האי סברא מדקאמר אקרא קמא או אינו אלא בשבת הבעל כו' ה"ל לתלמודא נמי לפרש דלכ"ע מיהת קרא קמא בשבת הבן משמע כדמפרש ליה לקרא בתריה דלכ"ע בשבת הבעל משום דתנא בתרייתא לא ס"ל הך דרשה דאחר מיהו הרי"ף והרא"ש הביאו תניא אידך כו' דהיינו ברייתא בתרייתא וכגירסת רשב"ס וסיימו בדבריהם דבן לאו אחר הוא והוא תמוה לכאורה דלגירסת רשב"ס ודאי משמע לתנא בתרייתא דמשום דאייתר ליה קרא תנינא מוקי ליה בשבת הבעל ולא משום דבן לאו אחר הוא וכפי' רשב"ס ויש ליישב דאי למאי דמסיק לה לתנא קמייתא משום דבן לאו אחר הוא ה"נ אית לן למימר הכי לתנא בתרייתא ולרווחא דמלתא קאמר הכי דמשום יתורא נמי אתי לשבת הבעל ודו"ק:

דף קיג גמרא וכ"ת דנפלה ליה בשדה חרמין אמר קרא בנו נחלה כו' ובסוגיא דלעיל לא בעי לשנויי הכי כיון דהך ברייתא דלעיל מוקי הא דפנחס בדנסיב אשה ומתה וירשה ע"כ דלא דייק ליה הך דרשה דבנו נחלה הראויה כו' דמה היה לו לאלעזר לנחלת כלתו אשת פנחס וא"כ ה"נ איכא לאוקמא בשדה חרמין משא"כ לר"י בן קרחה דהכא דדייק ליה הך דרשה דבנו נחלה כו' וליכא לאוקמא אלא בנחלת אשת אלעזר דמה"ט לא פריך נמי הכא גבי פנחס דהוי נסיב פנחס אתתא ומתה וירשה כדפריך גבי יאיר משום דא"כ בנו למה ודו"ק: **תוס'** בד"ה תרוייהו כו' ומיהו הכא תימה דמדאקשי ליה כו' ובקונטרס פי' יפה כו' וההוא דקאמר אמר קרא ידבקו לא משמע כו' עכ"ל ק"ק לפ"ה נמי כיון דאקשי ליה אדרשה דאיש הא תרוייהו איש כתיב בהו ומה ראית שיהא אחרון דוקא כו' לא היה לו לתרץ אמר קרא ידבקו כיון דתרוייהו נמי ידבקו כתיב בהו ומה ראית שיהא אחרון כו' ואם נאמר דרב נחמן ב"י לא הוה שמע הא דמקשי תלמודא תרוייהו איש כתיב בהו אלא דלא משמע ליה מאיש מידי א"כ ה"נ איכא למימר לפי' התוס' דרב נחמן לא הוה בקי בפסוק קמא ולא הוה שמע הא דאקשי תלמודא תרוייהו איש כו' אלא דלא משמע ליה מאיש מידי ויש ליישב ודו"ק: **בד"ה** ומתו בה כו' כבר היה רבי בן פ"ד שהוא יותר כו' עכ"ל כל"ל: **ע"ב** בפרשב"ס בד"ה ג' שנכנסו כו' דדמי לנכנסו בלילה דחשיב להו עדים כו' עכ"ל וגרע אפילו מנכנסו בלילה דמאי להיות דיין כשים אחרים מעידים לפניו משא"כ בנתכוונו להעיד דאינו נעשה דיין כלל אפי' אחרים מעידים לפניו ועיין בתוספות וק"ל: **תוס'** בד"ה מקים כו' דא"כ מירושה שניה לא שמעי' דבני אחות כו' עכ"ל משום דבני אחות לא ירתי רק ע"י משמוש אמם ולא שמעי' ליה מירושת אחין דהוי נמי ירושה בלא משמוש כמו בן מאב אבל מבן (הבת) [הבן] ובת הבן כו' שפיר שמעינן בני אחות דהוי ירושה שניה כמו אלו וק"ל:

דף קיד בד"ה אבל בלילה כו' ואין להקשות כי פריך בפרק ראוהו כו' עכ"ל כבר כתבו כדברים אלו בשם רשב"ס אבל ר"ל הכא מה שהכריחו לפרש דמתכוין להעיד גרע טפי מראו בלילה היינו משום דהשתא אין להקשות כי פריך כו' אמאי לא משני בשנתכוונו כו' ודו"ק: **בא"ד** דאלת"ה אין כו' אם נתכוונו להעיד והא דקאמר מה יעשו כו' עכ"ל פי' אם נתכוונו להעיד אליבא דרבי ומכ"ש לר"י דפוסל בראייה בעלמא והאה קאמרי והא דקאמר לר"י מה יעשו כו' ותרצו מ"מ פעמים שאין האח זה יודע כו' אבל לרבי ליכא למיהם אם יבא להעיד אם לא נתכוין להעיד ודו"ק: **בד"ה** ואין עד כו' אבל בדרבנן נעשה דיין כדמוכח בפ"ק דגיטין כו' עכ"ל ראייתם מגיטין וכתובות היינו אמה שכתבו דבדרבנן נעשה עד [דיין] אבל לשון הרא"ש אינו כן וז"ל ודוקא עד המעיד אבל עד הרואה נעשה דיין כדמוכח בפ"ק דגיטין כו' עכ"ל ע"ש ואפשר שהוצרך להביא ראיה משם דאף בדאורייתא דוקא עד המעיד אבל עד הרואה פירוש כגון שרואה בלילה נעשה דיין ביום כשהעידו אחרים לפניו כדאמרינן התם הנח לקידוש החודש דאורייתא דהך מלתא לא שמעי' ליה מתוך שמעתין דהא דקאמר דביום עושין דין היינו משום דלא תהא שמיעה גדולה מראייה ודו"ק: **ע"ב** בד"ה מה אשה כו' דמה (שפרשב"ס) [ריב"ס] דלכך פשיטא ליה בבעל משום דשארות כו' עכ"ל ק"ק אמאי לא תקשי להו נמי הכא לפירושו דלמה ליה למילף מפנחס דאין הבעל יורש כשהיא בקבר תיפוק ליה דפקע שארות על ידי מיתתה ואפשר דטפי פשיטא דליפקע שארות על ידי מיתת הבעל מיהו שפיר קשיא להו מההיא דפ' הבע"י דע"כ לאו בפקע שארות תליא מלתא דהא כשהיא מתה לא פקע שארות כדאיתא בפרק הבע"י ואפי' הכי אמרינן הכא דאין הבעל יורש כשהיא בקבר ודו"ק: **בא"ד** והכא נמי בן אע"ג דיורש אמו כו' מ"מ אינו יורשה כשהוא כו' עכ"ל יש לדקדק ואימא איפכא כיון דבן יורש אמו כשהיא בקבר ה"נ יורשה כשהוא בקבר להנחיל כו' וה"נ בבעל יורשה כשהוא בקבר אע"ג דאינו יורשה כשהיא בקבר והיקשא דס"פ מי שמת נמי נימא ביה איפכא נאמר הסבה בבן ונאמר בבעל מה הבן יורש אמו כשהוא בקבר אף הבעל כו' וכפי מ"ש לעיל דטפי פקע שארות במיתת הבעל מבמיתת האשה ניחא ודו"ק: **בד"ה** אף מטה כו' ועוד דאם כשאין האב האשה יורשת אם כן לא תהיה נחלה כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דכשאין גם האשה אז נחלה משמשת לקרובי האב דמשמע נחלה משמשת לקרובי האב כמו שהאב גופיה יורשה דהיינו אפי' לגבי אשה וק"ל:

דף קטו בפרשב"ס בד"ה והנא דידן כו' כדקתני האיש את אמו ולא הבת כו' עכ"ל הכי דייק תלמודא לעיל אמתני' והאיש את אמו כו' מנא ה"מ דת"ר כו' כפרשב"ס נ"כ שם והא מסיק לעיל דפליג רבי זכריה בן הקלב מיהו תלמודא בשמעתין ניחא ליה לאתויי מבני אחות דמפורש בברייתא בהדיא ולא בנות אחות ודו"ק: **בד"ה** לעולם דרים מטות כו' דאי לגופיה לאשמועינן כו' ולא לכתוב לא מטות ולא מ"ס כו' עכ"ל דבריו אינן מובנים לי דהא ודאי אילטריך מטות להיקשא דבן קודם לבת בנכסי אם ואכתי נימא נמי האי הקישא שהאם יורשת הבן דאין הקישא למחלה ודו"ק: **תוס'** בד"ה בן הבת כו' ולר"י נראה הא דבני בנים כבנים גבי ייבום מנחלה ט' עכ"ל אבל לעיל גבי בת לענין ייבום כתבו התוספות לעיל אילטריך קרא היינו משום דנחלה גופיה בבת לא שמעי' אלא מדלענין ייבום בן ובת כי הדדי נינהו כדאמר לעיל וק"ל: **בא"ד** משום דה"א נילף אחוה אחוה מבני יעקב כו' עכ"ל דלענין ייבום נתקבלה הג"ש דהוי אח מן האב ולא מן האם כדמסיק לעיל אבל גבי נחלה ודאי דלא נילף אחוה אחוה דאין אדם דן ג"ש מעצמו וק"ל:

ע"ב בפרשב"ס בד"ה הא כילד כו' ונתתם נחלתו לאחי אביו דהיינו דתן דודו ט' עכ"ל מה שכתב מהרש"ל בזה דאיירי בשאין אליאב קיים הוא דחוק דהא בתר הכי קאמר כלה דתן נותנין לאליאב אבל אפשר לומר דודאי אף שהאבות קודמין לאחין של מת מ"מ באבי האב ואחי האב דהיינו דתן ואליאב הייט בעיא דרמי בר חמא באברהם וישמעאל בנכסי עשו ולפי דעת רמי בר חמא פי' כך ודו"ק: **תוס'** בד"ה מלמד שבא כו' ה"נ בא ענה על אמו והוליד כו' עכ"ל לא נחתי התוס' הכא אלא לומר דמהאי קרא בת ענה בת צבעון אין ראייה לפר"ת דענה נקבה היה אלא דיש לפרש דבת צבעון קאי נמי על אהליבמה וענה בא על אמו כו' מיהו התוס' שינו פרש"י בחומש שפירש שבא צבעון על כלתו אשת ענה כו' ואפשר משום דקשיא להו לפירושו שבחומש כמו שהקשו התוס' בפרק מקום שנהגו דלא מלינו בשום מקום שיהיה נקרא בן אשתו בנו אבל אם בא ענה על אמו כמ"ש התוס' הכא ניחא דנקראת גם בת צבעון משום דבני בנים הרי הן כבנים ומיהו אי לאו משום ממזרות לא ה"ל למכתב שהיתה בת צבעון דכבר ידענו דבני בנים הרי הן כבנים ובהכי יתיישב מה שמקשה הרא"ם דאימא שעיר בא על כלתו והוליד ממנו ענה כו' דא"כ לא הוה נקרא בן צבעון דבן אשתו אינו נקרא בנו אבל אם בא צבעון על אמו ניחא דנקרא גם בן שעיר משום דבני בנים הרי הן כבנים ובעיקר הפי' שכתבו התוספות שבא ענה על אמו כו' כתב מהרש"ל אשת צבעון ואמו לאו דוקא אלא אשת אביו כו' עכ"ל ע"ש והוא דחוק דהא דומיא דהכי דבא צבעון על אמו דהיינו אמו ממש קאמר ונראה דבא ענה על אמו ממש קאמר אשת שעיר ונקראת בת צבעון ע"ש בני בנים הרי הן כבנים ואשמועינן נמי לך ממזרת שהיה בה שבא ענה על אמו וכבר בא עליה גם צבעון וכאילו יצאת אהליבמה מבין שניהם והשתא ניחא דתולין הקלקלה במקולקל באשת שעיר שכבר בא צבעון בנה עליה גם אליפז והוליד ממנה תמנע כדאיתא בתנחומא וזהו לא מידי ודו"ק:

ח"א דף קטו ע"ב גמרא דלא כלה שבטא כו'· ופרשב"ס ראיה לדבר אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם מבואר בגזירת פרעה שאמר כל הבן הילוד היאורה גו' שבקש להרוג הזכרים ולכלות מהם שמות מטות אבותם כדאמרינן בשמות רבה נתית הזכרים ונקח הנקבות לנביס כו' ועפ"י ת"ש נדונס במים שכבר נשבע הקב"ה שלא יביא מבול לעולם לזה אמר אני ה' לא שניתי דהיינו שאמרתי ב' פעמים לא אוסיף עוד וגו' בשבועה שלא אביא מבול כדאמרינן במסכת שבועות ומתוך זה חשב פרעה לכלות מהם שמות מטות אבותם ואעפ"כ הגלתי אתכם שאתם בני יעקב לא כליתם הזכרים שהם שמות אבות וכמ"ש כאשר יענו וגו' כן ירבה וגו' וק"ל: מלמד שבא צבעון על אמו מפורש בחידושי הלכות ע"ש: א"ל רבי בכך אתה פוטרני כו' ולא תהא תורה שלימה שלנו כשיחה בטילה כו' יראה לי בזה משום דהמינים והצדוקים יאמרו דהרבה דברים בתורה הם שיחה בטלה וראויים ליטרף כספרי מינים שלהם וכהסיא דאמרן בחלק בענין זה על מנשה שהיה יושב ודורש באגדות של דופי וכי לא היה לו למשה לכתוב אלא אחות לוטן תמנע ותמנע היתה פלגש כו' ולפי שבפרשה זו גופיה השיב להם ריב"ז אלה בני שעיר וגו' דמוכח מיניה דאילטריך למכתבה לאשמועינן דגם קודם מת"ת היה דינן הכי דבני בנים הרי הם כבנים וא"ל המין הצדוקי רבי בכך פוטרני דאין כל זה ראיה לפי מינות שלהם שהם שיחה בטילה כו' ועפ"ז השיב ריב"ז להם וא"ל שוטה לא תהא תורה שלמה שלנו שאנו אומרים שהתורה שלמה תמימה ואין בה שיח לבטלה כשיחה בטילה שלכם שאתם אומרים שיש בה שיחה בטילה ח"ו וק"ל:

דף קטז גמרא הא דידיה הא דרביה הא דלא תרלינן הכי אדריב"ל משום דסמכינן אמאי דא"ר יוחנן משום רשב"י דהיינו רביה· מחידושי הרמב"ן: **תוס'** בד"ה כי על זה ט' בעמלו שמוליך בידו והא דכתיב ויתנו לו איש גו' כל"ל ובגליון על לא ישא בידו בעמלו שמוליך בידו רישא דקרא ישוב ללכת כו' וק"ל:

ח"א דף קטז ע"א שהתנו על שבט בנימין שלא תירש בת שבן עם האחין ט' יש לדקדק דהיה להם לתקן כעין דאורייתא הכתוב גבי בנות צלפחד שלא ינשאו לשבט אחר ואפשר משום דלא היה להם לינשא כאן כ"א לשבט מועט במספר לא רצו לתקן כן משא"כ בשבט מנשה שהיו רבים באוכלסין לינשא לכן בנות צלפחד ותיקו היכא שלא היה להם כ"א בנים או בנות ובת הבן כי היכי דלא תיעקר נחלה דאורייתא תקנו והיו נזהרים מלינשא לשבט אחר כפרשב"ס ודו"ק: כל מי שאינו מניח בן ליורשו הקב"ה מלא עליו עברה כו' · מבואר כי העוה"ז הוא העולם העובר ועוה"ב הוא הנצחי וז"ש בקרא דמייתי דמיירי בעוה"ב שאמר יום עברה וגו' ר"ל עובר יהיה העוה"ז ביום ההוא דלעתיד והנה עיקר בריאת האדם הוא הזכר שלא נברא בתחילה רק הזכר שאף שבהעוה"ז עובר הנה המטה שמקיים בעוה"ז היא מעמיד לו לעולם נצחי בעוה"ב משא"כ הנקבה שעיקר בריאתה לקיום המין בעוה"ז עולם העובר וע"כ אמר כי מי שאין מניח בן ליורשו הקב"ה מלא עליו עברה דהיינו שמלא עליו עוה"ז שהוא העולם העובר שאינו אלא לקיום המין כדכתיב בירושת הנקבה והעברתם וגו' ולא ממלא במקומו זכר לקיים מצות בוראו להעמיד עולם הנצחי דלעתיד ודמייתי נמי מהאי קרא דאשר אין חליפות למו וגו' שעובר מעוה"ז ואין ממלא מקומו אם למ"ד בבן לקיים מצות בעוה"ז לעמוד עולם נצחי ואם למ"ד בתלמיד הממלא מקומו אבל הנקבה אינה ממלאה מקום אביה לפי שאינה חייבת בכל מצות ודאמר בכו בכה להולך בלא זכר הוא עד"ז וכפל בו לשון בכו בכה שעם המספידים ידבר לבכות עם האבל להולך ועובר מן העולם הזה כמ"ש דהוה ריב"ל אזיל לבי טמיא כו' ועיין בשמעתין בחדושי הלכות וק"ל: מ"ד כו' כי שכב דוד עם אבותיו וכי מת יואב כו'· דוד שהניח בן כמותו כו' נסמך זה המאמר להך דרשות דלעיל דבענין זה נמי איירי דלכך נאמר בדוד שכיבה כאילו לא מת ולא עבר כלל מן העולם כיון שהניח בן ממלא מקומו ה"ל כאילו לא מת אלא כשוכב ויישן בעלמא וביואב נאמר מת שלא הניח בן ממלא מקומו שמת ממש וק"ל: קשה עניות בתוך ביתו של אדם יותר מנ' מכות כו'· דקדק לומר בתוך ביתו של אדם דהיינו אף שיש לו מזונות אצל אחרים כיון שהם תלוים באחרים ה"ל מכתן גדולה יותר מנ' מכות עיין פרשב"ס ובענין זה יש לפרש הקרא אמר אויב ארדוף אשיג אחלק שלל תמלאמו נפשי אריק חרבי תורישמו ידי לפי שהיו ישראל עניים ונעשו עשירים ע"י שאלת כסף וזהב מאת העם אמר פרעה ארדוף אותם ואשיג אותם ואחלק שלל תמלאמו נפשי כינוי תמלאמו כפשוטו מה שממלא אותם

חכמת שלמה

ר"ן בתני אידך איפכא ולא שקרי לחדא ברייתא סבת הבן ולאידך סבת הבעל ודו"ק: **ר"ש** בד"ה אי הכי כו' לא תיישי' כיון דלא שייך כו' כנ"ל: **בד"ה** ומשני כו' דאימא של זה כדי כו' הד"א: **בד"ה** אתה אומר כו' למטה אחר כו' כנ"ל:

דף קיג ע"א גמרא תניא אידך לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר כו' כנ"ל וכ"ג זו גירסת רשב"ס ונכתב עוד בצדו זו גירסת ר"ת תניא בשבת הבעל לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה למטה בשבת הבעל הכתוב מדבר אתה אומר כו' כשהוא אומר לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר הרי בשבת הבעל הכתוב מדבר: **תוס'** בד"ה תרוייהו נמי כו' עד שאתה שואל כו' שאיני יודע כו' וההוא דקאמר אמר קרא ידבקו לא משמע ליה מאיש כו' כנ"ל: **בד"ה** ומתו בה משמיה דרבי יהושע בן קרחה כו' כמו עלה קרח ובפרק בתרא כו' כנ"ל: **ע"ב ר"ש** בד"ה ה"ג כו' וכן כולם בוי"ו מוסף כו' כנ"ל והד"א ומה"ד לנה עושין דין אם לא כתבו אבל אם כתבו שוב אין עושין דין דאין עד נעשה דיין כנ"ל: **תוס'** בד"ה מקים ירושה כו' ואין נראה לר"י דמשמע הכי דא"כ כי אף כאן אגב חורפיה לא עיין כו' כנ"ל:

דף קיד ע"א ר"ש בד"ה אפילו הן כו' כל זמן שלא העידו אלא שהוא כו' אבל ראייה דידהו שרואין בלילה כו' כנ"ל וכן בכל הדבור נ"ל ראייה: **בד"ה** אמריתא כו' והקשיתו לו ולרב יוסף מי ניחא כו' וה"ג לרב כהנא כו' והס"ד וכנ"ל והד"א: **תוס'** בד"ה ניחוש כו' שכיב מרע בכולה או מצוה כו' ויבטל הדין לא הוי דין ואע"ג דלא חזר דחיישינן שמא כו' כנ"ל: **ע"ב תוס'** בד"ה והלכתא כוותיה כו' והא קיימא לן הלכתא כרבה וכשם אין הלכה כרשב"ג ומדלא קאמר והא קי"ל בהא הלכתא כרבה כדקאמר ט' כנ"ל: **בד"ה** מה אשה כו' דאין הבעל יורש אשתו בראוי עד דיליף מפנחס כו' ממורישי אשה לכן צריך לפסוק אחר כו' כנ"ל:

דף קטו ע"א ר"ש בד"ה משנתינו כו' הוי מצי לאקושי ולמימר כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה בן הבת ובת הבן ובן בת הבן מנין כו' דמיבם לא הוה ידעינן כו' נ"ב פירוש דלא אמרינן כיון דלענין יבום כי הדדי נינהו כו' אלא כדלעיל דבן ובת קודמין לאחי המת משום דשניהם שוין לפטור מיבום לאפוקי אחי המת דלא עדיף כולי האי אלא שזוקק ליבום וכן פירשו התוס' להדיא לעיל דף ק"ח בד"ה כלום יש יבום וא"כ כי היכא דלאם לא מהני האי סברא אלא שבן ובת קודמין לאחי המת אבן לעולם הבן קודם לבת הכא נמי מהני האי סברא דלענין יבום כי הדדי נינהו שיהיה בן ובן הבן שניהן עדיפי מאחי המת אבל לעולם ה"א שהבן קודם לבן הבן ודו"ק: **ע"ב ר"ש** בד"ה הא כיצד כו' דהיינו דתן דודו כו' נ"ב בכאן משמע שהאחין קודמין לאבות ואינו כן שלעולם האבות קודמין לאחין ובודאי אם היה אליאב קיים היה קודם לדתן בנו אלא כוונתו בכאן כאילו האבות ודאי כולן כבר מתו ולכן לבא ע"י משמוש איך יפול הנחלה לאחד ממשפחתו וזהו לא יתכן אלא ע"י האחין ובניהן ודו"ק היטב (עי' במהרש"א): **תוס'** בד"ה מלמד שבא צבעון על אמו כו' נ"ב פי' אשת שעיר: **בא"ד** הכי נמי בא ענה על אמו כו' נ"ב פירוש אשת צבעון ואמו לא דוקא אלא אשת אביו והיו העולם סוברים שהיא בת צבעון ואי נמי כאילו יצא מבין שניהם ודו"ק (עי' במהרש"א):

דף קטז ע"א ר"ש ד"ה מלא עליו עברה כו' נ"ל ה"ג מלא עליו עברה כו': **ע"ב ר"ש** בד"ה הכי נמי כו' האב קודם לעולם לאחי האב ואחי האב קודמין לאחות האב ואחי האב כו' כנ"ל וכ"ג כך הוא בכל הנוסחאות וראוי להיות כתוב במקום אחי האב אחי המת ועוד פשיטא שהוא קודם לאחיו וגם הנ"ל קודם לאחיו אלא הכי קאמר קודם לאחי המת מן האב וכאילו אמר קודם לאחין מן האב והיינו אחיו של מת שהרי לא קאמר לאחיו ודו"ק: **בא"ד** ואבי האב קודם לאחי אבי האב ואחי אבי האב ואף אחותו קודמין לאבי אבי האב כו' כנ"ל:

נפשי ולגוי שמלאתי לפס בזה תורשמו ידי כי יד ס' שסיס בנו בני מכות לא היה כ"כ כמו שידי תסיס נפס שתורישם ולעשה אותם טוב עניים שהוא יותר מני מכות שהיו בו ואפשר שמ"ש כמוהו שידי סכתוב ויגלו ישראל את היד הגדולה וגו' בענין הסמנות שנעשו שמכאליים עניים בזיות שם ולא תסיק מיתתם שאמרו על ישראל תורישמו ידי יותר מיד משס ב' מכות וק"ל: כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אלא חכם ויבקש עליו רחמים שנאמר ואיש חכם יכפרנה פי' שכתוב חמת מלכו של עולם מלאכי וגו' בלשון רבים כדאמרינן הרבה שלוחים למקום ואיש חכם יכפרנה ממש שהוא מבקש על כפרת עון וע"ז סמך ואמר שע"י תפלתו באור פני המלך מלכו של עולם ניתן לחולה הסוף חיים וק"ל:

דף קיז בד"ה ומחזירין כו' אדם שילא ממלרים ולו שני בנים כו' והשתא כשמחזירין לאבי אביהם כו' עכ"ל ופי' הרא"ם בזה דאילו לא חזרה נחלה אלא אצל אביהם שהיה מבני כ' כו' למה יחלוקו בשוה כו' אבל השתא כו' כגון שילא אבי אביהם כו' כשהיה בן כ' ומעלה ולו ב' בנים פחותים מבני עשרים ולאותן שני בנים לזה בן אחד ולזה שני בנים והן מבני עשרים כו' עכ"ל ופירושו לכאורה תמוה דאי איירי בב' הבנים פחותים מבני כ' כשילאו ממלרים א"כ למה כתב רש"י בסוף דבריו דאילו מתחילה חלקוה למנין יולאי מלרים לא היו נוטלין אלו הד' רק שני חלקים כו' דהא כיון דאבותיהם של הד' בנים לא היו בני עשרים כשילאו ממלרים אם כן לא היו נוטלין כלום בשבילם רק חלק אחד היו נוטלין אלו הד' בנים בשביל אבי אביהן מורישן וע"כ נראה לומר דגם אי הוו הב' בנים בני כ' לא חזרה נחלת הד' בנים רק לאבי אביהם כיון שגם הוא היה מיולאי מלרים אבל מ"מ אכתי קשה דלמנין יולאי מלרים נמי יטלו ג' חלקים דהיינו שני חלקי אבותיהן חלק אחד של אבי אביהן כמו בנות ללפחד שנטלו חלק אביהן וחלק אבי אביהן שכולן היו מיולאי מלרים וע"כ נראה דיש לקיים דברי הרא"ם וה"ק דלמ"ד ליולאי מלרים איירי קרא לא איירי בכה"ג דאבי אביהן היו מיולאי מלרים אלא דאיירי בכה"ג דאבותיהן היו ביולאי מלרים בני כ' ובשבילן נוטלין הד' בנים שני חלקים ומה שכתב הרא"ם עוד לפי' רש"י שם מהכא משמע דס"ל לרש"י דדוקא כשהאבות שילאו ממלרים הם אחים כו' אבל אם אינן אחים כו' אינן חוזרים לחלקם בשוה כו' וככה הוכיחו התוס' מכח קושיא זאת כו' עכ"ל גם זה תמוה דלפי' רש"י ודאי באחין נמי היכא דחזרה נחלת הד' בנים לאן ולא לאבי אביהן לא יחלוקו בשוה אלא ר"ל אב מוריש לבניו ולא לבני אחיו כמ"ש התוס' בהדיא לפרש"י וכתבו גם הרא"ם גופיה והתוס' לא קשיא להו אלא לפריב"ם דבאחין נמי גזרת הכתוב כשמחזירין אצל אביהן שחולקין בשוה כו' וא"ת ומנ"מ בין כו' דכיון דגזרת הכתוב הוא בלא טעם לא הוו אסקי אדעתייהו לחלק בין אחין לנכרים וזה נ"ל ברור ודו"ק: **בא"ד** היה הא' נוטל כנגד כולן אבל עכשיו י' נוטלין י' כו' לא מיירי בראובן ושמעון אחים דא"כ גם למ"ד לבאי הארץ היו חולקין בשוה כו' עכ"ל ר"ל דהאחד נמי היה נוטל כנגד כולן באחין ומיהו ודאי כיון דלא מחזירין אלא באחין גם באחין איכא נ"מ כפרשב"ם לקמן בתשעה בנים שנוטלין תשעה לתכין ואחד נוטל לתך אחד וכשהחזירם לאחין אבותיהם הורישום לבניהם ט' נוטלים כוריים וחלי והא' נוטל כוריים וחלי כנגד כולן אבל אי ליולאי מלרים נתחלקה לא היו נוטלין אלו הט' רק כור א' והא' כור אחד כנגד כולן אלא דהאי ליסנא שכתב רשב"ם דהא' נוטל נגד כולן אבל עכשיו כו' לא נ"מ אלא בנכריים ודו"ק: **בא"ד** וע"ק לריב"ם דלשמות מטות אבותם משמע אחין דוקא כו' עכ"ל ודאי דכ"ש דמשמע אבותם אבותם ממש ולכך לא תקשי ליה לר' יאשיה כיון דלאבות מנום שילאו ממלרים של באי הארץ נתחלקה הרי ממילא כל האבות של כל ישראל נוטלין בשוה אבל למ"ד לבאי הארץ נתחלקה ע"כ כשחזרה נחלתן לאביהן לאו לאביהן ממש של כ"א מבאי ארץ קאמר דא"כ היינו כמ"ד ליולאי מלרים נתחלקה אלא ע"כ כשחזרה נחלתן לאבותיהן דכל ישראל הוא דחזרה לחלק בשוה אף שלאב א' חזרו י' חלקים ולאב שני לא חזרו רק חלק א' חולקין לפי אבות בשוה כפי' ר"ת וע"ז קשה לריב"ם דאבותם לא משמע כן אלא באחין דוקא איכא לפרושי הכי כפריב"א דלעיל דמלינו דאחין נמי אקרי אבות של כ"א מבני בני האחים כגון לא יומתו וגו' ודו"ק: **ע"ב** בא"ד וכ"ל לפר"ת שאין מחזירין כו' דוקא לאבות שבאותו מטה כו' עכ"ל ולפי זה לפר"ת נמי ה"מ לפרש דכ"מ דלמ"ד ליולאי מלרים כל אבות ישראל חולקין בשוה ולמ"ד לבאי ארץ כשמחזירים לאבותיהן אינו אלא לאבות שבאותו מטה אלא דע"כ דליכא לפרושי הכי למאי דמסקינן לקמן דה"י נחלקה לשבטים דהשתא למ"ד ליולאי מלרים לא נחלקה אלא לאבות שבאותו שבט ולהכי הולרך לפרש דכ"מ לטפלים כדלעיל ודו"ק: **בד"ה** מכאן ומכאן כו' ותימה דא"כ יהושע כו' ומדנמנו בערבות מואב כו' נמנו כמו כן במדבר כו' עכ"ל ליהושע וכלב לא הולרכו ראיה דנמנו במדבר סיני שהרי לא היו אז רק בני מ' שנה אלא דר"ל מדנמנו יהושע וכלב בערבות מואב מבני ס' ולמעלה ע"כ דנמנו כמו כן במדבר סיני מבני ס' ולמעלה דהיינו יאיר ומכיר בני מנשה דכמו דלא ילפינן ומעלה דכתיב בערבות מואב מערכין ה"כ לא ילפינן ומעלה דמדבר מערכין וק"ל: **בא"ד** יתירים מבני ס' כו' ויהושע בן נון דלא היו בני ס' במנין ראשון עכ"ל כנ"ל: **בד"ה** בשלמא כו' דאם היו ב' אחין מיולאי כו' הרי אותן י' לא נטלו כו' כ"א כמו ב' בנים שהן מועטין כו' עכ"ל אע"ג דלמ"ד לבאי ארץ נמי בב' אחין ואחד יש לו שני בנים והשני יש לו י' בנים כשחזרה נחלתן לאביהן חולקין בשוה ואין לאותן י' כ"א כמו ב' בנים המועטין והיינו בין רב למעט מ"מ פריך דאית לן למימר דסתמא כתיב בין רב למעט אפי' בכה"ג בב' אחין כו' וב' אחין כו' כפי' ריב"ם מיהו ק"ק דה"ל לפרושי דהכי פריך בב' נכריים דבשלמא למ"ד ליולאי מלרים אי הוה איש א' שיש לו י' בנים ואיש אחד יש לו ב' בנים אותן י' לא יטלו כ"א כמו ב' הבנים המועטין והוי בין רב למעט משא"כ למ"ד לבאי ארץ דבכה"ג יטלו הי' י' חלקים והשנים ב' חלקים ויש לייעב שהכריחו לפרש הקושיא בב' אחין כו' וב' אחין כו' משום דמשמע ליה דבין רב למעט קאי אשמות מטות אבותם דכתיב לעיל מיניה דאיירי באחים דוקא כפריב"ס לעיל ודו"ק:

דף קיח בא"ד והיא דרשה דספרי הויא לפי המסקנא עכ"ל בתוספות ישנים אינו אלא גליון וכ"ל שטעות נפל בו וצריך להיות והיא דרשה דכספים הויא לפי כו' ודו"ק: **בגמ'** אלא למ"ד לבאי הארץ אמאי קא נוחי כו' בספר ג"א הקשה כיון דלמ"ד לבאי ארץ נמי חזרה נחלה אצל אביהן א"כ יתום שילא ממלרים ולא היה לו אבות לא לקח כלום וקשיא א"כ מאי פריך למ"ד כו' אמאי נווחי הלא הרבה יש להם לצווח דלא לקחו אלא אותם שיש להם אבות ואותן בני עשרים שבאו לארץ ולא היה להם אבות כו' לא נטלו וא"כ שפיר נווחו כו' עכ"ל ע"ש ולא משמע כן מתוך שמעתין דודאי בן עשרים מבאי ארץ שהיו לו אבות מיולאי מלרים חזרה נחלתו אצל אביו ובן כ' מבאי ארץ שלא היו לו אבות מיולאי מלרים נוטל מיהא בזכות עלמו כדאמרי' לקמן וכ"כ התוס' בהדיא לעיל לפר"ת דכ"מ לענין טפלים כו' ע"ש ודו"ק· עוד כתב שם והאריך בו דאם נאמר אם היה לאח א' מהן בת ולשני בן דחזרה חלק נחלה ליולאי מלרים ויחלוקו האחים בשוה ותטול הבת חלק א' זה אינו דכיון שלא היה לכ"א בן שיזכה בחלוקה במקומו אין האח מיולאי מלרים זכה בשום דבר כו' עכ"ל אבל מתוך שמעתין מוכח דאינו כן כמ"ש התוס' בהדיא לקמן בד"ה ובזכות אבי אמותיהן כו' ע"ש ומה שהקשה דא"כ למ"ד לבאי הארץ אמאי לא נטלו בנות ללפחד חלק אביהן הא איכא למימר דנטלו חלק אביהן ללפחד דהיינו שהחזירו בני אחי ללפחד חלקן לאביהן ויהיה ללפחד חולק עם אחיו ואחר כך יורשים בנותיו ממנו חלקו ואמאי לא מוקי מתני' נמי כמ"ד לבאי ארץ דנוטלין חלק ללפחד שבא לו ע"י חזרה מבן אחיו ונוטלין ג"כ ב' חלקים מנכסי חפר שבאו לו מבני אחיו של חפר ע"י חזרה עכ"ל ולאו קושיא היא כלל דלא ה"ל למיתני חלק אביהן שהם אלא חלקו בנכסי אחיו כדקאמר לבסוף וחלקו עם אחיו בנכסי חפר ודו"ק:

ח"א דף קיח ע"א עם רב אתה עלה לך היערה א"ל לכו והחבאו כו'· יש לפרש עלה מלשון עולי עין דמייתי לקמן ופי' רש"י פרק מי שמתו מלשון סילוק שמסלק עין רע ממך כשתחבא ביער שהוא מקום מחבא ואותיות היע"ר לסימן נוטריקון היע"ר יסלק עין רע וא"ל אנן מזרעא דיוסף כו' הוא ממה שאמרו לא ימלא לנו ההר כלומר פי' אף בהר שהוא מקום מגולה לא ימלא לנו עין רע להזיק דכתיב בן פורת גו' ועיין בזה בחידושי אגדות פ' הפועלים: **ע"ב** מאי היו שחיו בחלקם כו'· לפי שא"י נקראת ארץ החיים אמר שחיו בחלקם של א"י כמ"ש אתהלך לפני ה' בארלות החיים אמר בארלות לשון רבים ארץ דעוה"ז וארץ דעוה"ב אבל למרגלים לא היה להם חלק בא"י לא בעוה"ז ולא בעוה"ב כדאמרי' דאין להם חלק לעוה"ב:

דף קיט תוס' בד"ה הא דהוו כו' והא דקאמר בזכות אבי אביהן שלא היו אבותיהן בני עשרים כו' עכ"ל ק"ק הך דבזכות אבי אביהן ה"מ לאוקמי בפשיטות למ"ד ליולאי מלרים בבני מרגלים ממש ושהיו אבותיהם בני כ' דהכי אוקמוה באוקמתא קמייתא ודו"ק: **בד"ה** שנאמר מחלליה כו' דאי כר"י דאמר כו' עד שיודיעוהו באיזו מיתה כו' דהוראת שעה היתה דא"כ כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ותימה מאי מקשה דלמא גם משה ידע שחייב מיתה לפי הוראת שעה כו' עכ"ל אולי נעלם מעיני הרב סוגיא דפרק הנשרפין דקאמר בהדיא במגדף דהוראת שעה היתה ולא ידע משה שדינו במיתה אבל במקושש לרבנן דלאו הוראת שעה היתה ידע משה מיתתו וא"כ לר"י דמקושש נמי הוראת שעה היתה לא ידע משה נמי מיתתו וע"פ אותה הסוגיא סמכו התוס' דבריהם אגו בפשיטות ע"ש וק"ל: **ע"ב** גמ' ואי ס"ד א"י מוחזקת מאי קא מספקא ליה כו' ויש לדקדק לפי סברת המקשה והלא מאי א"י אינה מוחזקת מאי קא מספקא ליה כו' וי"ל דודאי אי א"י אינה מוחזקת וחלק בכורה היינו ביתידות אהלים כשמואל הוה מספקא בהיא גופה אם הבת תטול חלק בכורה תסגי לה שתהיה כבן לירש חלק פשיטות אבל לרבה דלא איצטריך קרא חידוש דחלק בכורה אלא בחבל דהיינו קרקע קשיא ליה שפיר כיון דא"י מוחזקת היא אמאי מספקא ליה בקרקע טפי מבמטלטלים ובחידושי הרמב"ן כתב עוד בזה ע"ש ודו"ק: **שם** חכמניות הן שלפי שעה דברו דאר"ש כו' דרשניות שהיו אומרות אילו היה לו בן כו' ורש"י בחומש שינה לשון הגמרא שכתב הא אם היה לו בן לא כו' מגיד שחכמניות היו עכ"ל ואיני יודע למה והנ"ל בזה דרשניות היו וק"ל: **תוס'** בד"ה אלו כו' למה הולרכו לדבר מכח פרשת יבמין ונראה כו' לאלה תחלק את הארץ וע"ק לן דקאמר כו' שאין בן יש להם כח כו' עכ"ל כנ"ל:

ח"א דף קיט ע"א וראויה פ' מקושש שכתב ע"י משה אלא כו'· בפ' הזורק קאמר ר"ע מקושש זה ללפחד כו' ע"ש וכן אמרו במדרש שאמרו בנותיו כי בחטאו מת הוא המקושש ר"ל חטא של יחיד הנזכר בדור המדבר ואפשר לומר שאמרו בנותיו כן לחום על זרעו וע"פ מ"ש ת"י בפרשת שלח לך בפסוק ויהיו בני וגו' קם גברא מדבית יוסף אמר במימרי' איזיל ואתלוש קיסין כו' ומשה יתבע אולפן מן קדם ה' וידון יתי בכן אשתמודע קנסא לכל בית כו' ע"ש והשתא בנותיו התנללו בזה בעבור אביהם ואמרו כמו שאשה לא ידעת באיזו מיתה ימות גם זה היה כוונתו כדי שידע באיזה מיתה דנין המחלל שבת וז"ש בחטאו מת לא חטא רק כדי שיהיה מת וידעו באיזה מיתה דנין המחלל שבת ויש שאלו בזה בת"י שיאך חטא באיסור שבת כדי לידע באיזה מיתה דנין המחלל שבת וי"ל כיון שלא היה לריך למלאכה זו אלא לידע באיזו מיתה כו' ה"ל מלאכה שאינה לריכה לגופה כמו חופר גומא וא"ל אלא למפרה שהוא פטור לר"ש ומיהו הוא ודאי דהיה חייב מיתה בדיני אדם שלא ידעו העדים שהתרו בו שהוא עשה על דעת זו ואינן אלא דברים שבלב ודנין היו אותו למיתה ע"פ העדות וכן י"ל לפי המדרש שכתבו התוס' לקמן דללפחד היינו מקושש והיה בתחלת מ' שנה ולשם שמים נתכוין שהיו אומרים כיון שנגזר עליהם שלא ליכנס לארץ ממעשה המרגלים שוב אין חייבים במלות עמד וחילל שבת כדי שיהרג ויראו אחרים עכ"ל דס"ל נמ

חכמת שלמה

דף קיז ע"א ר"ש בד"ה ומדאמרינן כו' אבי חפר ובמכיר אבי גלעד לעיל מיניה איירי כו' כנ"ל: **ע"ב ר"ש** בד"ה היה מבאי כו' כגון ראובן שהוליד בנים כו' כנ"ל: **בד"ה** ממאי דהאי כו' פסוק זה כו' הס"ד: **תוס'** בד"ה מכאן ומכאן כו' ומדנמנו בערבות מואב כו' נ"ב פירוש אותן שהיו בני ששים וק"ל:

דף קיח ע"א תוס' בד"ה בשלמא למ"ד כו' והוי להו עשרה בנים כו' כנ"ל: **ד"ה** ולמ"ד לבאי הארץ כו' נ"ב זה הדבור שייך לעמוד שני: **ע"ב ר"ש** בד"ה לכולה ארעא דישראל לאו דוקא כולה כו' נ"ב מה שפירש רשב"ם לאו דוקא כולה יפה פירש דאי דוקא כולה א"כ מרגלים ועדת קרח למה לי הלא הן בכלל כל ישראל אבל מה שפירש דכתיב וילונו העם על משה לאמר מה נשתה תימה גדולה דא"כ איך סבר אביי למה הקדים מרגלים קודם מתאוננים אי לאו לאקושי למרגלים וא"כ מ"ט דאידך דלא מקיש הלא מוכח מן המקרא דאפכינא כדי לאקושי ועוד וכי מפני זה הפסידו חלקם בארץ הלא לא מלינו להדיא שקלף המקום עליהם רק שכתב ושם נסהו ואדרבה כתב מיד אחריו ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך והישר בעיניו תעשה וגו' כל המחלה אשר שמתי במלרים וגו' משמע שחביבין היו לפניו ויותר טוב היה לו לפרש התלונה שאחר כך כתיב וילונו כל עדת בני ישראל על משה ואהרן וגו' ואותן גרועין יותר שהרי אמרו מי יתן מותנו ביד ה' במלרים בשבתינו על סיר הבשר וגו' והקב"ה השיב שמעתי תלונות בני ישראל ובאותה תלונה שכפרו בטובה שהוליאם ממלרים כדי לתת להם הארץ ראוים הם להפסיד חלקם יותר מתלונה ראשונה שלעקו למים אבל כל זאת אינו שוה לי דסוף סוף לא מלינו שחטאו להדיא אלא מחמת דוחק השם רעב אמרו כן כמו שאמרו להמית כל הקהל הזה ברעב וכן כל התלונות הכתובים בפרשת בשלח כולן מחמת רוב דוחק לעקו ותשובין קלא כאנוסין ומש"ה לא מלינו שקלף המקום עליהם ולכן נ"ל לפרש שהמקשה (כו') סבר מתאוננים של מרגלים דכתיב וילונו על משה ואהרן אע"פ דכתיב כל ישראל לאו דוקא כולם אלא רובם שהוא ככולם ואין חילוק בין וילונו העם ובין וילונו כל עדת והא ראייה שבתלונה הראשונה על המים כתיב וילונו העם וא"כ בתלונה שנייה הגרוע שאמרו מי יתן מותנו כתיב וילונו כל עדת בני ישראל ואינו סברא שבתלונה הגרועה יהיה יותר כל ישראל מבתלונה ראשונה שאינה קשה כל כך ועוד הכא נמי כתיב ויאמר ה' אל משה עד אנה ינאלוני העם הזה והסברא נותנת דלאו כולם התלוננו אלא היו הרבה והרבה שתקו ולא ענו ומעלת כלב ויהושע שהם ענו ואמרו ונשאו נפשם למות ומש"ה זכו לראות הארץ ותדע דאל"כ מה לריך להוליא יהושע וכלב מדאמר וכל מנאלי לא יראו את הארץ ממילא דילאו הם שלא היו בכלל המנאלים אלא ש"מ דאף אותם שלא היו בכלל המנאלים מ"מ נאסר עליהם ...

שלמה

בכלל המנאלים מ"מ נאספו עמהם בעון הרוב חוץ מיהושע וכלב שקדשו השם ופתחו פיהם למחות במתלוננים ומש"ה נאמר נמי חי ה' וגו' כי כל האנשים הרואים את כבודי ואת אותותי אשר עשיתי במלרים וגו' אם יראו את הארץ וא"כ אמר וכל מנאלי לא יראוה אלמא דבתחילה כלל כולם אף אותם שלא היו בכלל המנאלים והיינו טעמא שנגזרה עליהם גזירה מעת עשיית העגל כדפרש"י אלא שהמתין להם עד יום הפקודה בשלוח מרגלים שהיו רובן מנאלים ונגזרה הגזירה על כולן הנראה בעיני כתבתי: **בא"ד** וילונו העם על משה לאמר מה נשתה דבשלמא כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה ולמאן דאמר כו' וכלב מחלק מרגלים כו' כנ"ל: **בד"ה** ולמאן כו' הוו להו נמי מאחוזת כו' כנ"ל:

דף קיט ע"א ר"ש בד"ה הא דקתני כו' כשבאו לארץ הס"ד: **בד"ה** הא דקתני כו' שהזירו אצל אביהן כו' אבי אביהן דבני כו' כנ"ל והד"א: **תוס'** בד"ה הא דהוו בני עשרים כו' בניהם אי אתה כו' כנ"ל: **בד"ה** שנאמר מחלליה גו' דהוראת שעה היתה דא"כ לא ידע משה שדינו במיתה כנ"ל וכ"ב ותימה מאי מקשה דלמא גם משה ידע שחייב מיתה לפי הוראת שעה אף שלא התרו בו ואין לתרץ דאי אפשר לומר הוראת שעה אלא ע"י הקב"ה הא אמרינן להדיא בפרק נגמר הדין מעשה באחד שרכב על הסוס בשבת בימי יונים וסקלוהו מפני הוראת שעה ולריך לומר דסבירא להו להתוס' דאי ידע משה דמשום הוראת שעה היה לו למות א"כ אמאי אמר בברייתא יודע היה משה שמקושש במיתה דכתיב מחלליה מות יומת תיפוק ליה דהוראת שעה היתה ומש"ה ידע שראוי להיות חייב מיתה על כל פנים אפילו אין עונש מיתה עליו כמו שסקלוהו לזה שרכב על סוס בשבת אע"פ שאין עונשו מיתה אפילו מלקות אלא מדאמר מחלליה מות יומת משמע שידע משה שחייב מיתה בדין ומ"מ קשה דלמא רבותא הוא דקאמר שידע משה שפיר שחייב מיתה מאחר שעונשו מיתה ונהי דלא התרו ביה מ"מ משום הוראת שעה כזו שאין חסר אלא התראה ראוי להמיתו בעונשו משום הוראת שעה בלי ספק על כן נראה לי דהכי מקשה דודאי רבי יהודה סבר שלא ידע משה שחייב מיתה דאי אמרינן שידע מנין לו למימר הוראת שעה דלמא אין לריך להודיע באיזה מיתה ובהתראה סתם מיתה לחוד הוא חייב מיתה כמו שמלינו במקושש ולא נדחוק לומר הוראת שעה אלא סבר שלא ידע משה שחייב מיתה וא"כ בודאי לא התרו ביה כלל ואפילו הכי המיתו וא"כ בע"כ נ"ל שהוראת שעה היתה ודו"ק: **ע"ב ר"ש** בד"ה דכתיב כו' כמו למורש קפוד כו' נ"ב הוא שם עוף במדבר: **תוס'** בד"ה אילו היה כו' לאלה תחלק והא דקאמר כו' שאין בת כן יש להוכיח מפרשת יבמין כנ"ל:

ר"ש

מלאכה שאינה צריכה לגופה וק"ל: ע"ב תביאנו לא נאמר אלא תביאמו מלמד שמתנבאין כו'. הכא ודאי משמע דכל ישראל אמרו השירה וכן היו מתנבאים ואינן יודעים מאי קאמרי אגזירת מרגלים שלא יכנסו לארץ וכ"ה בהדיא במכילתא תביאמו ותטעמו נתנבאו אבות ולא ידעו מה שנתנבאו תביאנו ותטענו לא נאמר אלא תביאמו ותטעמו הבנים נכנסים ואין האבות נכנסים ורש"י בחומש פי' תביאמו נתנבא משה שלא יכנס לארץ לכך לא נאמר תביאנו עכ"ל אין זה דברי אגדה דהכא אלא דלפי אותה אגדה משה דאמר ג"כ השירה התנבא שלא יכנס לארץ והיה יודע שפיר מה מתנבא והיה יודע שלא יכנס לארץ בגזירת עתה תראה וגו' במלחמת פרעה אתה רואה ואי אתה רואה במלחמות ל"א מלכים כדאיתא פ' חלק והרא"ם הבין מפרש"י שגם משה היה מתנבא ולא ידע וכתב בזה דוחקים ואין כאן מקום להאריך ועי' בחידושי אגדות פ' חלק: פרשב"ם בהג"ה ואם לאו שאין כו' ובן היוצא מאמנו ייבם אחריו נכסי אביו עכ"ל מזה יש ליישב מ"ש בת"י פרשת פנחס אין לית אנן חשיבין כבר ואימן כמנסבא ליבם תיסב אימן חולק אבונן וחולק אחא אבונן עכ"ל דר"ל דבן היוצא ממנו לאמנו ייבם אלו ב' חלקים אחריו דהיינו כשימות היבם חלק לצלפחד וחלק היבם דהוא אחי אבונן ועי"ל דר"ל דהיבם ייבם ב' חלקים חלק לצלפחד וחלק אחא דאבונן דחד אחא דאבא ה"ל כדאמרינן לעיל וזה הוא דוחק דחלק אחא דאבונן משמע כל אותו החלק דאבונן ודו"ק: בגמ' והתניא בת כו'. פרשב"ם והמקשה עצמו אינו יודע לפרשה עכ"ל והוא דחוק ונראה דיודע לפרשה אלא שאמרו לפי שהמתינו מ' שנה ולא יזכו לבנים שלא היו מחזיקין עצמן לצדקניות כדלקמן ולזה אמרו ממדת צניעות כיון שאין אנו ראוין לבנים לא הייתו מבקשים ע"כ כדי שיקפצו עלינו אנשים לינשא לנו אילו היה לאבינו בת אחרת שאין לה מ' שנים ראויה לבנים הייתו מעמידין אותה לדבר ולא דברנו ממדת צניעות ומקשה דאין זה מדרשניות אלא ממדת צניעות וק"ל: ויקח את בת לוי אפשר כו'. פירש רשב"ם אשה ה"ל למכתב עכ"ל דליכא למימר שבא ליחסה כאן שהיתה בת לוי דא"כ ה"ל להזכירה בשמה וליחסה כמו שלא יחס כאן את עמרם וכתב וילך איש וגו' דכתיב בת דרשו מיניה שחזרה לנערותה דבת משמע נערה וילדה ועי"ז יש לפרש הא דכתיב ויעש להם בתים דהיינו דיוכבד נעשה בת ונערה כדאמרי' הכא וכן מרים כדאמרי' פ"ק דסוטה חלאה ונערה בתחילה חלאה ולבסוף נערה שחזרה לנערותה וכמו שיאמר מתם מתים ומפת פתים כן יאמר מבת בתים והראב"ע טען על זה דלמה לא הזכיר הכתוב הפלא שנעשה עמה בהולידה את משה בת ק"ל וכבר האריך הרמב"ן להשיב על דבריו וי"ל להשיב דודאי נזכר זה בקרא מדכתיב בת לוי ולא אשה גם לפי פשוטו שהיא בת לוי ממש ע"כ היה הפלא ממנו שהולידה בזקנותו או שהיה פלא בה שהולידה את משה בזקנותה דהא לוי בן מ"ג שנה היה בירידתו למצרים ואם הוא הוליד כן יהיה הפלא ממנו זקן כאברהם שהוליד בן ק' גם היא יוכבד הולידה את משה קצת בזקנותה בת ל"ג שנה ואין דרך אשה להוליד רק עד ס' שנה כדאמרינן בפרקין ואם הולידה בת ל' א"כ יהיה לדתה יותר בזקנתה דהיינו בת ל"ג שנה ויהיה הפלא ממנה קרוב לשרה שהיתה בת צ' שנה:

דף קב ע"ב בד"ה מיבעיא להו כו' תימה וכי ר"י סבר כב"ש בפרק נערה כו' וי"ל דלר"י לא נפקא מקרא כו' עכ"ל ולי תמיה לדבריהם דתקשי להו בפשיטות דתניא אידך התם זה הדבר בעל מיפר כו' ת"ל זה הדבר בעל מיפר כו' נאמר כאן זה הדבר ונאמר להלן זה הדבר כו' הרי לך בהדיא דהאי תנא אע"ג דיליף ג"ש כב"ה יליף מיניה נמי זה הדבר בעל מיפר וכו' וע"כ אית לן למימר כתירוצם בתרא שכתבו התוס' הכא וכמ"ש הרא"ש שם ול"ע: בפרשב"ם בד"ה והפרה לדורות נפקא להו לב"ש מידי דהוה אשאר מצות כו' עכ"ל ובשחוטי חוץ נמי מה"ט לא הוה אצטריך למכתב לדורותיכם ואפשר דאצטריך לשום דרשה וק"ל:

ח"א דף קב ע"א ויקח ויחזור מבעי ליה כו' מלמד שעשה בה לקוחין שניים כו' כדי שלא תחשוב שנשאה בלא חופה וקידושין דאין קדושין תופסים בחייבי כריתות שעתידה התורה לאסור דודתו וע"כ אמר ויקח שעשה בה לקוחין שניים הושיבה באפיריון שהיא חופה כי עדיין לא נאסר לו אז דודתו והיו לו קדושין תופסין בה ואמר אהרן ומרים משוררים כו' כי אחרים לא ידעו מהפלא שחזרה לנערותה גם מרים הודיעה הדבר לאחיה אהרן שיבא גואל ע"י לקוחין כדאמרינן בסוטה ומ"ה אמרו אם הבנים שמחה ר"ל אם עם הבנים המרקדים גם בן הנולד לה שתזכה בהם לכהונה ולויה ולמלכות וא"ש הוא רמז לגואלים אהר"ן מש"ה ולמרקדים אהר"ן מרי"ם והוא חיבור הכתובים מושיבי עקרת וגו' שהושיב והחזיר עמרם אשתו שהיתה עקורה מביתו שכבר גירשה ועי"ז זה אם הבנים שמחה דהיינו בגאלת ישראל ממצרים ועיין בחידושינו פ"ק דסוטה וק"ל:

דף קכא תוס' בד"ה יום שכלו כו' למה נתעכב הדבור שנה ויותר כו' עכ"ל דמשמע דנתעכב הדבור מט"ב של שנת מרגלים שהיה בשנה שניה ליציאת מצרים עד ט"ו אב של שנת מ' ליציאת מצרים דאז נתמלא סיהרא דהיינו ל"ח שנה אבל אם לא מתו רק עד ט"ב של שנת ל"ט ליציאתם ובשנת מ' לא מתו א"כ למה נתעכב הדבור ל"ח שנה לא היה לו להתעכב רק ל"ז שנים דהיינו משנה השנית ליציאתם עד ט"ב של שנת ל"ט ולשון שנה ויותר שכתבו התוס' בחידושי הרמב"ן שנה יותר בלא וי"ו ראשונה אבל יש לקיים שפיר לשון התוס' שלפנינו וכ"ה בתוס' ישנים דהוי שנה ויותר דהיינו מט"ב של שנת ל"ט עד ט"ו באב של שנת מ' דליכא למימר דבשנת ל"ט היה שפיר מתעכב עכ"פ עד ט"ו באב משום אבילות דא"כ הוה מתפרש כפשטיה דגם בשנת מ' מתו וכמ"ש התוס' ודו"ק: בא"ד ועוד ט"ז אלף ופרוטרוט היה כו' עכ"ל פי' שבשנה ראשונה ליציאתם גם בשניה שהיה גזרת מרגלים משמע דלא מתו במגפה אז רק מוציאי הדיבה ועוד דלא שייך לומר באותה השנה בערב ט"ב הכרוז יוצא כו' כיון שהגזרה לא נגזרה עד למחרתו ביום ט"ב וכיון דגם בשנת מ' לא מתו לפי' רשב"ם הרי לא מתו רק ל"ז שנה ויבא לכל שנה ושנה מל"ז שנה ט"ז אלף מת"ר אלף ועוד פרוטרוט ח' אלפים שנשארו מת"ר אלף וכך הבין מהרש"ל דברי התוס' אבל בעל יפה מראה לא הבין דברי התוס' בזה והקשה עליהם מה שהקשה ע"ש בסוף מסכת תענית וק"ל: בא"ד צריך לומר שט"ו אלפים כו' בכל שנה זה קודם זה כו' עכ"ל ק"ק מי הגיד להם שלא מתו כולן רק בני ס' בצמצום ולא יותר מס' ואימא בשנה ראשונה כבר היו רבים שמלאו ימיהם לס' שנה ולא מתו כולם רק ט"ו אלף ופרוטרוט וכן בכל שנה שוב מצאתי בספר יפה מראה שתירץ כן קושית התוס' והביא ראיה קצת לזה דאי לא היו מתים רק אותן שהיו בני ס' לא פחות ולא יותר ולא היה מהם בכל שנה רק ט"ו אלף ופרוטרוט אם כן כבר ידעו בעצמם אותם המתים באותה שנה ולמה נכנסו גם אחרים עמהם בקבורה כדמשמע דקאמר הבדלו המתים מן החיים ודו"ק: בא"ד ועוד שלא היתה שמחה מפני הדבור שחזר אלא שאז כי כו' עכ"ל כצ"ל מתוס' ישנים ור"ל דלפי המדרש איכה משמע דלא היתה השמחה מפני הדיבור שחזר אלא מפני ביטול הגזירה שראו באתמלי סיהרא וכ"כ בעל היפה מראה והגהת מהרש"ל בזה אינן מבוררין ודו"ק: בא"ד ועוד מה שמחה היא שקדמו למות מאשתקד כו' עכ"ל ר"ל דודאי ידעו שלא ימותו רק הת"ר אלף שהיו ביניהם בשעת הגזירה אלא שלא ידעו בשנת הארבעים שכבר תמו ומתו כלם בשנת ל"ט ולא נותר מהם עד אחד וסבורים היו שנשארו עוד ט"ו אלף ופרוטרוט והיו עצבים שימותו עוד בשנת מ' וא"כ כשראו באתמלי סיהרא במאי שמחו שלא מתו בשנה זו כמו שהיו סוברים הם שהרי הפסידו בזה שראו שכבר מתו מאשתקד וטוב היה להם למות עכשיו משמתו אשתקד וק"ל: בא"ד שלא מיהרו למות אלא בשנה אחרונה ביטל מהן הגזירה ונשארו כו' עכ"ל גליון תוס' והא דכתיב כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות היינו אותם שמתו קודם שנתבטל הגזירה וק"ל: בא"ד א"כ בתחילה נגזר אפילו על בני כ' בצמצום ולבסוף ריחם כו' עכ"ל גליון תוס' וגם לפר"ת אומר ר"י אם נגזר על אותם שהיו בני כ' בשעת גזירה הרי לא היו בני ס' בסוף ל"ח שהוא סוף מ' מצומצם עכ"ל ולפרש"י בחומש בפרשת שלח לך יתיישב זה שכתב ארבעים שנה גו' לא מת א' מהם פחות מבן ס' כו' שמשעשו את העגל עלתה גזירה זו במחשבה כו' וכשנכנסו לשנת מ' מתו אותן של בני כ' עכ"ל ע"ש ותו לא קשה מידי ודו"ק: בא"ד ומיהו קשה על פי' ר"ת דלמה חפרו קברים בשנה אחרונה כו' עכ"ל דמה שהיו עצבין בשנה זו ניחא שכ"א מהם לא היה יודע שכבר תמו ומתו כולם בשנת ל"ט והיו סבורין שימותו עוד בשנה אחרונה כמ"ש התוס' לעיל לפ"ה אבל כיון שבאמת כבר תמו ומתו כולם מאשתקד ולא היה בהם א' שהיה בן ששים אז בצמצום א"כ כ"א מהם יודע בעצמו שהוא לא ימות ולמה הלך לחפור לו קבר בשנה אחרונה ומזה לא קשיא להו על הכרוז דודאי היה גם בשנה אחרונה לפי טעותם שהיו סבורים שנשארו עוד מהת"ר אלף וימותו גם בשנה זו ודברי מהרש"ל אין מבוררין בזה גם דברי התוס' בסוף תענית אינן מבוררין בכל זה ע"ש בחידושינו וק"ל: **ע"ב** בפרשב"ם בד"ה ת"ר שבעה כו' קבר את אדם ואת שם וחיה אחריו כ"ד שנה כו' עכ"ל כצ"ל: **בד"ה** ולא על יתר מבן ס' כו' ראה את עמרם ז' כו' כ"ל חמשה שנים וק"ל: **בד"ה** יתר על בן ס' כו' דמוחלק פחות מבן כ' מן הגזירה כו' עכ"ל כצ"ל:

ח"א דף קכא ע"א יום שהותרו השבטים לבא כו'. יש לדקדק מה שמחה היה להן כשהותר להם השבת נחלה אם הוא טוב לזה השבט שתוסיף לו נחלה הוא רע לשני שתגרע נחלתו כמו שטענו בני יוסף ואם יהיה היובל וגו' ונוספה נחלתן וגו' ומנחלת מטה אבותינו יגרע וי"ל דלהאי טעמא ניחא דקאמר שבהן בנות ישראל יוצאות כו' דלבנות ישראל ודאי הוא דהיה להן שמחה כשהותר שהנקבות יגרעו מהזכרים ע"י שלא תסוב נחלה שהאיש שיש לו נחלה היה רשאי לישא אשה משבט אחר והאשה לא היה לה רשות אם היה לה נחלה לישא איש משבט אחר עד שהותרו וכן י"ל לטעמא דיום שהותר שבט בנימין כו' דלכך הבנות היו משמחות כשהותרו שהן לא היה להן רשות לינשא לשבט בנימין כמ"ש איש ממנו לא יתן בתו וגו' והאנשים היו להן רשות גם לישא מבנות שבט בנימין שלא נשבעו על כך וק"ל: **ע"ב** יום שביטל הושע בן אלה פרוזדאות שהושיב כו'. ק"ק דמאי שמחה איכא דהא מתוך זה נענשו ישראל שגלו כדאמרינן פ"ב דגיטין כתיב בהושע בן אלה ויעש הרע בעיני ה' רק לא כמלכי ישראל וכתיב עליו עלה שלמנאסר וגו' אמר ליה אותן פרוזדאות כו' ואעפ"כ לא עלו לרגל ילכו בשבי ויש ליישב וק"ל: **יום** שנתנו הרוגי ביתר לקבורה כו'. יש לנו לשמוח על קבורתם כמ"ש הרא"ש דאיתא בירושלמי כשנחרבה ביתר נגדעה קרן ישראל ואין עתיד לחזור עד שיבא בן דוד ולכך סמכוה אצל בונה ירושלים עכ"ל ואמר הטוב שלא כו' הטוב משמע שהוא עושה טוב והיינו שלא הסריחו והמטיב משמע שהוא מטיב ע"י אחרים דהיינו שנתנו לקבורה ע"י אחרים שבתחלה גזרו מלכות רשעה שלא יקברו עד שעמד מלכות אחרת ונתן הקב"ה בלבו שינתנו לקבורה ובתוספות סוף פ"ב דתענית כתבו דמ"ה תקנו נמי יותר על היין הטוב והמטיב כו' לפי שהיה בכרם כו' והוא במדרש איכה רבתי עכ"ל ע"ש: כיון שהגיע ט"ו באב תשש כח החמה ולא היו כורתין עצים כו'. זכר זמן שפסקו מלכרות ולא זכר עד אימת פסקו ושהתחילו שוב לכרות ואפשר דזמנו דומיא דהכי בט"ו בשבט שזמנו שוב בימי הגשמים כמו ט"ו באב בימות החמה אז מוסיף כח החמה באילנות דמה"ט אמרינן בפ"ק דר"ה דט"ו בשבט ר"ה לאילנות לב"ה ואמרינן בגמרא שם מאי טעמא הואיל ויצאו רוב גשמי השנה והיפך זה כאן שתשש כח החמה ומתחילין ימי הגשמים ולחלוחית יוסיף בעלים אלא שלא זכר כאן רק זמן הפסיקה שהיו משמחין על שנגמרו מצוה גדולה כזאת ולכך קראו ליה יום תבר מגל כלומר שכבר נגמרה המצוה ואין צריכין עוד אף למכשירי המצוה שהוא מגל וק"ל: **מכאן** ואילך דמוסיף יוסיף כו'. תלה זה בענין עצי המערכה דלעיל ע"ש שזכר שאז תשש כח החמה שמתחלת באב לילך בשיפולי הרקיע והיום מקצר והולך וצריך להוסיף מן הלילה מה שמאחרת על היום למלאת בלמודו בלילה מה שיחסר לו מהיום והא דאמרינן בפרק הדר לא איברי לילה אלא לגירסא כבר כתבו תוספות שם היינו לילי תקופת תמוז עכ"ל והא דאמרינן נמי התם אמר רב נחמן ב"י אנן פועלי דיממא אנן רב אחא ב"י יזיף ופרע דמשמע שהיו לומדים ביום ולא בלילה אם לא דרך הלואה ופרעון איכא למימר דהיינו נמי בתקופת תמוז ועי"ל דודאי עיקר הלימוד הוא ביום כדקאמר התם א"ל לרבי זירא מחדדן שמעתתך א"ל דיממי נינהו ולהכי קאמר רב נחמן ב"י הא דאנן לומדים בלילה מט"ו ואילך אנן פועלי דיממי דאינו אלא למלאות בלילה שמאחרת מה שיחסר לנו ביום שמקצר והולך אז ורב אחא ב"י בלאו התשלומין שצריך בלילה ממה שיחסר לו ביום הוה יזיף כשמרוד במזונותיו ביום כפירוש רש"י והיה משלים גם זה בלילה ודו"ק: **מאי** יסיף תני רב יוסף תקבריה אימיה והא דלא קאמר סתם יסיף הוא מלשון כליה כמו האף תספה וגו' והרבה כמוהו וקאמר דתקבריה אימיה ע"פ מ"ש פ' בן סורר דברי למואל וגו' אשר יסרתו אמו אר"י ארשב"י מלמד שכפתו אמו על העמוד ואומרת לו כו' עד אל למלכים מה לך אצל מלכים ששותים יין ומשתכרים כו' ע"ש ובמדרשות שעשתה בת פרעה סדין וקבעה בו כל מיני כוכבים ומזלות כו' והיה ישן עד ארבע שעות ביום והן הן הד' שעות שנוספת הלילה על היום בתקופת טבת בלילות הארוכין יותר מן הממוצע בתקופת תשרי שהלילה והיום שוין אז בכוכב האקלים והיה לו לשלמה ללמוד אותן הד' שעות שהיה לו להשלים ולמלאות מה שנחסר לו מהיום ולא היה לו לישן ועי"ז יסרתו אמו עד"ז כמו שיסרתו אם של שלמה תיענש אמו ותקברהו על שלא יסרתו וק"ל: **שבעה** קפלו את כל העולם כו'. והן הן ז' עמודי העולם שאמרו בחגיגה שהעולם עומד על ז' עמודין שנאמר חצבה עמודיה שבעה כי מיום בריאת עולם ועד סופו אינו חסר מא' מז' צדיקים אלו ואין זה סותר למ"ש שם על עמוד א' העולם עומד שנאמר וצדיק יסוד עולם דהיינו בכל א' בזמנו אבל העולם בכללו מתחלת בריאתו ועד סופו עומד על שבעה עמודים וצדיקים אלו וק"ל:

דף קכב גמ' ש"מ לשבטים איפלוג כו' ורש"י בחומש פ' ויחי כתב ואע"פ שנתחלקה הארץ למנין גולגלותם כו' וכה"ג כתב בפ' פנחס ע"ש וטען עליו הרמב"ן מהך מסקנא דהכא דמסיק לשבטים איפלוג ומהך סוגיא דהוריות לנחלה הוקשו כו' ע"ש באורך גם בדברי הרא"ם שהתגלגל פרש"י וכבר בארנו זה באורך בחידושינו במסכת הוריות ע"ש: **בפרשב"ם** בד"ה הא כיצד אם אורים כו' ושמא מכחישין זה כו' עכ"ל דמשמע שהגורל היה לפני אורים ותומים בלא רוח הקודש ומש"ה קאמר דשמא הגורל יכחישו האורים שאחריו וקאמר דאלעזר מלובש כו' ששואלים תחילה ברוח הקדש באורים ותומים וא"כ בגורל נמצא גם הגורל היה ברוח הקודש כדקאמר וקלפי של כו' לפניו כו' וק"ל: **תוס'** בד"ה והידך למאן כו' דלא מנו שבט יוסף אלא כאחד עכ"ל ל"ע בספר יחזקאל שם כתיב תתנחלו את הארץ לי"ב שבטי ישראל יוסף חבלים ופרש"י יוסף יטול ב' חלקים א' למנשה וא' לאפרים עכ"ל וזה סותר דרשה דהכא וק"ל: **ע"ב** גמרא ויתנו לכלב את

מהר"ם
יש נוחלין פרק שמיני

דף קכב ע"ב גמ' וכ"ת קא סתם לן כרבי יוחנן בן ברוקא סתם ואח"כ מחלוקת היא וכו'. יש לדקדק מה בכך וכי לא מצינו בגמרא כמה וכמה סתם ואח"כ מחלוקת ומה שייך להקשות זה כלל והרשב"ם רצה לכלל זה במאי דפריך ועוד מאי אלא כאשר מבואר בדבריו אבל רוחק הוא דהא הקושיא הראשונה שמקשה סתם ואח"כ מחלוקת לא שייכא להקשות כלל ונראה דיש ליישב דהכי קאמר דסברת המקשה דמלשון התנא דנקיט אחד הבן ואחד הבת וכו' משמע דהבן בין הבנים פשיטא דיורש הכל אלא אפי' בת בין הבנות דעיקר מאי דאתא לאשמועינן הוא דבת שוה לבן וא"כ מלשון זה משמע דבבן היא הלכתא פשוטא משום דהכי קים לן ואם איתא דהכא סתם לן כר' יוחנן בן ברוקא אין הלכה כן משום דהא הוי סתם ואח"כ מחלוקת ואין הלכה כסתם וק"ל: **שם** ברשב"ם ד"ה והבנות ניזונות בנכסים מועטים. יש לדקדק מפני מה מוקי לה דוקא בנכסים מועטים הא יכול לפרש דמיירי בין בנכסים מועטים בין בנכסים מרובים דבנים אין נוטלים משום מזונות כי אם משום ירושה וזה לשון

חכמת שלמה

דף קכ ע"ב ר"ש בד"ה מה להלן כו' אהרן ובניו כאילו כתיב בהם וכל ישראל מה כאן כו' כצ"ל: **בד"ה** והקדש שטעותו כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה דתנן כו' כ"ש שתבטל אמירתו את מחשבתו כו' נ"ב פירוש שלעולם אמירתו עיקר כפרש לגבי נדרים דאמרינן דברים שבלב אינן דברים וק"ל:

דף קכא ע"א תוס' בד"ה יום שכלו כו' ועוד ט"ז אלף ופרוטרוט כו' נ"ב שהרי נחסר שתי שנים ראשונות ושנה האחרונה ולא נשארו כ"א ל"ז שנים וק"ל: **בא"ד** ועוד שלא היתה כו' נ"ב זו הקושיא וקושיא דלעיל הוא לפירוש איכה רבתי ולא נקט רבינו תם לתרץ א"כ אותן אלא הן סייעתא לפירוש שלו ודו"ק: **בא"ד** שמחה לפני הדבור אלא כשחזר שאף כי לא אתמלי כו' ונראה לרבינו תם לפי מדרש כו' כצ"ל: **בא"ד** דלמה חפרו קברים כו' נ"ב ויותר קשה אלי הלא הכרוז לא היה יוצא לחפור (ולא) [אלא] להבדל וק"ל (עי' מהרש"א):

דף קכב ע"א ר"ש בד"ה לקורבה כו' ולסיועי' ולמימר דסלקא כו' כצ"ל והד"א: **ע"ב** ר"ש בד"ה ופרכינן כו' ועוד מאי אלא דאפילו כו' נ"ב פירוש בשאר מקומות שסותם להדיא בודאי לא קשה שכן דרך התוספתא לשנות סתמא ולחזור אח"כ מן הסתם ושונה פלוגתא אבל הכא דלא תני סתמא להדיא

חברון כאשר דבר משה עבד ה' · מלשון א"מ ז"ל האי קרא שופטים א' ולא נזכר שם עבד ה' וצריך להגיה כאן גם בפרשב"ם אך תמיה לי למה אינו מוכיח שנתנה לכלב ע"פ ה' מדכתיב ביהושע ט"ו ולכלב בן יפונה נתן חלק בתוך בני יהודה על פי ה' ליהושע את קרית ארבע אבי ענק היא חברון עכ"ל :

ח"א דף קכב ע"א עתידה א"י שתתחלק לי"ג שבטים וכו' ולא נתחלקה אלא בגורל כו' בעוה"ז יש לו שדה לבן אין לו פרדס כו' לעוה"ב אין לך כל אחד ואחד ושו' והקב"ה מחלק בעצמו כו'. והוא לפי שחלוקת עוה"ז היה דבר שלא היה לו קיום נצחי היה נחלק בגורל גם לא היה לכל א' דבר שלם כל הצורך לו וע"כ לא היה גם ללוים חלק בו שהם נחלת ה' אבל לעוה"ב שיהיה חלוקה נצחית תהיה ע"פ ה' והוא יחלוק חלק גם לנחלתו הלוים ויהיה לכ"א כל צרכו בהר ובשפלה ובעמק וז"ש אתהלך לפני ה' בארצות החיים אמר ארצות לשון רבים כי בעוה"ז אין לכ"א כל מיני הארצות שאמר רק בעוה"ב יהיו לכ"א כל מיני הארצות ובזה יתיישב מה שהקשה הרמב"ן בפרשת פינחס במנין הלוים שם ולא ידעתי למה ימנה בני לוי ומה תועלת במנינם כו' ע"ש כי לפי דברינו יש לפרש שזכר למעלתם מצד משה ומשפחתם שזכר שם שנעשו בזה נחלת ה' וע"כ לא יהיו במפקד בני ישראל ולא ניתן להם נחלה בעוה"ז תוך בני ישראל שלא נחלק רק ע"פ גורל כמפורש באותה פרשה וק"ל : לנשיא דכתיב והעובד העיר יעבדוהו כו' · כפרשב"ם כשהוא עובד להם ורואה בטובתם ליטול עול רבים עליו אז יעבדוהו ליתן לו נחלה לפרנסתו שזהו שכירות עבדות שלו וכמ"ש בפ"ב דהוריות שאמר ר"ג לר"א בן חסמא ולר"י בן גודגדא שלא היה להם פת לאכול ובגד ללבוש ובקש למנותם לראש ואמר לו וכי שררה אני נותן לכם עבדות אני נותן לכם ויהיה לכם לחם לאכול ובגד ללבוש בתורת שכירות עבדות שלכם כפועל אצל בעה"ב אבל מי שאינו עובד להם רק כ"א להשתרר עליהם לא יעבדוהו שאין לו שכירות פעולה מאתם וק"ל : ע"ב כתיב סרח וכתיב חרס א"ר א"א בתחלה פירותיה כחרס כו' · ורש"י בספר יהושע פירש חרס ולמה נקרא שמה סרח ע"ש שפירותיהם מסריחין כו' עכ"ל וזה שלא כדברי שתי הלשונות דשמעתין דדרש את שניהן ונראה שסברא דשמעתין דדרים שניהם משום דודאי בכמה דוכתין מצינו בב' שמות דלא דרשי רק אחד מהן והשני הוא עיקר השם היינו היכא דמוכח כן מן הכתוב אבל הכא אינו מבורר למדרש א' מהן יותר מהשני ועי"כ באו שניהם לדרשה וק"ל :

ח"א דף קכג ע"א נתנה בכורה ליוסף ולא נסתייעא כו' · עיין פרשב"ם וכפירושו איתא בב"ר פרשת ויחי ע"ש אבל רש"י והרד"ק בד"ה פירשו בע"א ע"ש :

ת"ש ואני נתתי לך שכם אחד כו' · פרש"י בחומש לפי הדרש דהכא שכם הוא מלשון חלק כמו אחלקה שכם וגו' ושאמר אשר לקחתי מיד האמורי יתפרש לפי הדרשה דהכא מיד עשו שעשה מעשה אמורי וכ"ה בב"ר וע"ש נשיו שהיו מז' האומות החתי והחוי נקראו כל מעשיהם מקולקלים מדרכי האמורי כי הוא היה העיקר בז' האומות והרמב"ן פירש בע"א ע"ש: חרבי זו התפלה ובקשתי זו בקשה כו' · וכן ת"א כינה הכתוב התפלה והבקשה בחרב וקשת כי התפלה תועיל ליעקב במקום ברכת החרב על חרבך תחיה שניתן לעשו וכמ"ש הקול קול יעקב וגו' והבקשה תועיל לו במקום ברכת הקשת שניתן לישמעאל ויהי רובה קשת או שיהיה מלת בקשתי לפי הדרש ממש מלשון בקשה וב' בקשתי במקום שנים כמו בבקשתי ובב"ר אמרו בל"א בחרבי ובקשתי במצות ומע"ט אבל רש"י בחומש פירש בחרבי ובקשתי היא חכמתו ותפלתו כו' עכ"ל ולא ידענו למה לקח לו דרך אחרת והניח דברי התלמוד גם הב"ר ודו"ק : מלה"ד לבעל הבית שגדל יתום כו' ליתים העשיר היתום כו'. לכאורה אין המשל זה דומה ממש לנמשל דהכא קודם שכלכלו יוסף בביתו היה בידו זה העשירות דהיינו הבכורה דהכא חילל ראובן יצועי אביו קודם ירידתם למצרים ואפשר לומר כיון דהכא קודם שידע שיוסף חי במצרים היה הבכורה בידו ולא נתנה בכל אותן השנים לאחד מאחר שבטים לא רצה ליתנה רק סמוך למיתתו וה"ל שפיר כאילו העשיר יעקב אז סמוך למיתתו אחר שכלכלו והוה שפיר דומה אל המשל ומהכא משמע דלא נתנה הבכורה ליוסף עד אחר שכלכלו במצרים וקשה הא דאמרינן פ"ק דברכות ראו בן מה בין בני לבן חמי כו' אע"ג דע"כ שקליה לבכרותיה מיניה כו' אפ"ה לא אקני ביה דכתיב וישמע ראובן ויצילהו ומהכא מוכח דקודם מכירת יוסף ניתן לו הבכורה שנטלה מראובן ולמסקנא דהכא ניחא וק"ל : ראויה בכורה לצאת מרחל דכתיב ואלה תולדות יעקב יוסף וגו'. מבואר בב"ר אלה תולדות יעקב ראובן וגו' הל"ל כו' והוא מבואר שכל עצמו של יעקב לא עבד אלא ברחל ועיין בזה בפרש"י בחומש וברא"ם באורך בזה ואין כאן להאריך : אפשר בגנות בהמה טמאה כו' דכתיב ומן הבהמה אשר איננה טהורה כו'. מקרא דלעיל מיניה מן הבהמה אשר לא טהורה וגו' ה"מ לאתויי אלא דניחא ליה לאתויי מהאי קרא דעיקם ביה טפי דהתם לא עיקם רק ה' אותיות והכא ח' אותיות דה"נ בפ"ק דפסחים איכא אמוראי דמייתי קראי דעיקם ביה טפי ובפ"ק דפסחים פריך עלה ובאורייתא מי לא כתיב טמא כו' ומשני לה וע"ש הסוגיא : ומ"ש בגנות הצדיקים דיבר הכתוב כו' · כי רכות העינים גנאי גדול לאשה כדאמרינן הנושא אשה יבדוק בעיניה שנאמר הנך יפה עיניך וגו' : ומ"ש שמתנותיה כפרשב"ם גדולות וארוכות מלשון ארוך ממש וכה"ג דרשו בב"ר שם הקטנה רחל קטנה במתנותיה יוסף לשעה שאול לשעה שילה לשעה אבל לאה מתנותיה מלכות וכהונה הוא לדורות אבל קשה לפי הדרש הו"ל לומר רכות חסר אל"ף הראשונה כמ"ש אבן העזרא ונראה לפרש שנדרש לשון רכות הכתוב מלשון לא ריכא ולא בר ריכא דפרק השותפין שהוא מלשון גדולה וחשיבות שמתנותיה חשובות כהונה ולויה ומלכות וק"ל : ב' בנים היו לרבקה כו' · בני אדם היו אומרים כן לפי שהיה מדרכי אבותינו אברהם ויצחק לחוש שלא ליקח אשה כ"א מבני משפחתם ומקרוביהם שאברהם נשא בת הרן גם השביע את אליעזר שלא יקח אשה ליצחק בנו רק ממשפחתו וע"כ אמרו שגם בני יצחק ודאי יחושו בכך שלא ליקח אשה מבנות כנען רק ממשפחתם וכמו כן צוו ליעקב אביו ואמו ומסברא אמרו שלא ימצאו רק אלו בנות לבן והגדולה לגדול והקטנה לקטן ובב"ר אמרו שכך היו התנאים כו' ע"ש וק"ל : אילימא שנואה ממש כו' · יש להקשות דת"ל דה"א לומר כן דא"כ איך עבר יעקב אלאו דלא תשנא גם בלידת שמעון כתיב כי שנואה אנכי וה"ל לראובן ושמעון ח"ו מבני שנואה מבני ט' מדות

שעליהן נאמר וברותי מכם הפושעים וגו' כדאמרינן בנדרים וכה"ג פריך התם מבני חצופה אלידת יששכר שא"ל אלי תבא וגו' וי"ל דמעיקרא קודם שראה יעקב שנפקדה בביאה ראשונה ודאי היה שונאה והוא בדעתו לגרשה כדאמרינן בב"ר כי שנואה היא שהכל שונאין בה כו' נתן דעתו לגרשה וכיון שפקדה הקב"ה אמר לאמן של אלו אני מגרש כו' ע"ש וכן משמע מתוך הכתוב שהיה שונאה מעיקרא טרם שילדה את ראובן מדכתיב כי עתה יאהבני אישי וגו' וראובן מביאה ראשונה נתעברה שאז לא היה שונאה כי לא ידע אז שהיא לאה וצ"ל לפי זה מה שאמרה לאה בלידת שמעון שנואה אנכי היינו על שהיתה שנואה ליעקב קודם שראה שנפקדה בהריון והיה דעתו לגרשה אבל אחר שנפקדה בביאה ראשונה שניכר שהיונה שוב לא היה שונאה אלא דבהאי קרא לא בעי תלמודא לפרש הכי משום הך קושיא דלא דיבר הכתוב בגנות הצדיקים וזה גנות הוא לה שיעקב שונאה טרם שראה בה שנפקדה וע"כ דרשו בו שהיו שונאין מעשיה כו' · ובב"י בטור א"ה סימן ר"ם כתב עוד תירוצים לזו הקושיא ע"ש אבל לפי פשט הכתובים והתלמוד ודברי ב"ר שכתבנו אין לך אלא מה שאמרנו ודו"ק : וכי אחי אביה הוא כו' והלא בן אחות אביה כו'. ויש לשאול דאימא קורבא דאחוה אית ליה בהדי אבוה דה"נ אמרינן בפ' ד' מיתות גבי וגם אמנה אחותי בת אבי היא וגו' ותסברא אחותו הואי בת אחי כו' אלא ה"ק קורבה דאחוה אית לי בהדה וכה"ג פרש"י בחומש גבי לוט דכתיב כי אנשים אחים אנחנו וי"ל דהתם שפיר קא"ל אחותו משום דבני בנים הרי הן כבנים והרי היא כבת אביו כפרש"י שם וכן גבי לוט אבל הכא כיון דא"ל כי בן רבקה הוא לא הל"ל מעיקרא שהוא אחי אביה כאילו הוא בן בתואל משום דבני בנים כו' ועוד דאי משום דבני בנים כו' א"ל יעקב שהוא אחי אביה כאילו הוא בן בתואל א"כ מטעם זה ה"ל נמי רחל כאילו היא בת בתואל וה"ל ליעקב למימר אחיה הוא כאילו הם שניהם בני בתואל ולכך דרשו בו שא"ל שאף שלפי האמת אני בן רבקה מ"מ אחי אביה אני ברמאות ובב"ר אם לרמאות כי אחי אביה ואם לצדק וכי בן רבקה הוא וע"פ הדברים האלה יש ליישב גם מה שאמר לבן ליעקב הכי אחי אתה ועבדתני חנם דהכי קאמר לו הכי מה שאמרת לבתי אחי אתה ברמאות לעבדני בחנם הוא דודאי יש לך שום רמאות בזה ודו"ק : והיינו דכתיב ויהי בבוקר והנה היא לאה מכלל כו' אלא מתוך סימנין כו'. דליכא למימר שבזולת סימנין היה סבור בלילה שהיא רחל עד בבקר שראה אותה לאור היום דמסתמא היה מכירה בקול כשהיה מדבר עמה כדאמרינן בפרק המביא ובפרק ג"ה דלא הותרו סומים ופקחים בלילה בנשותיהם אלא בטביעות עינא דקלא אלא ע"כ שמסירת הסימנין שידעה לאה להודיעם ליעקב הם הטעו את יעקב שלא להכירה בקול כמו שהטעו סימני שער הידים את יצחק שלא הכיר את יעקב בקול וכה"ג אמרו בב"ר בצפרא והנה היא לאה א"ל רמייתא בת רמאה לאו בלילה הוינא קרינא רחל ואת ענית כו' הכי שלא הכירה בקול מיהו ק"ק למה היה לו ליתן לרחל הנהו סימנין דה"ל לסמוך אטביעות עינא דקלא וי"ל שהיה יעקב עושה כן של צד היותר טוב שלא ירמה אותו ודו"ק : בכללן אתה מוצא שבעים ובפרטן אתה מוצא ע' חסר א'. וה"ה דה"מ למיבעי בכללן של בני לאה אתה מוצא שלשים ושלש ובפרטן אתה מוצא שלשים ושנים ועיין פרש"י בחומש : אלא מעתה תאומה היתה עם בנימין כו' · כתבו התוספות ובעלמא אמרינן תאומים היו עם כל השבטים עכ"ל לכאורה כוונתם דקשיא להו מאי פריך דלמא אה"נ שתאומה נולדה עם בנימין ומתה קודם שבאו למצרים אבל תאומה של דינה באה בכלל השבטים למצרים וע"ז תירצו דהכי פריך כיון דבעלמא אמרינן דתאומה נולדה עם כל השבטים ע"כ את בנימין לאו לרבות תאומה קאתי דמאי נכתב ביה הרבוי מפי מכל אחר השבטים וכיון דאת בנימין לאו לרבות תאומה קאתי את דינה נמי לאו לרבות תאומה קאתי אבל עיקר הקושיא חסר מן התלמוד דה"ל לאתויי ההיא דתאומה נולדה עם כל השבטים דהא ליתא בכל התלמוד אלא בב"ר פרשת וישב וע"כ נראה כוונתם דלפי אותו דרש דתאומה נולדה עם כל השבטים לא פריך מידי דאיתא דכולן מתו קודם שבאו למצרים חוץ מאחת מהן והיא השלימה המנין של שבעים מיהו גם בזה י"ל דה"ל לקרא לפרש אותה אחת שנשארה כהסוא מנינא כמו שפרש כל ס"ע נפש ולמאי דבעי למימר את דינה לרבות ניחא שהרי פרש אותה בהך עניינא ואין להקשות דהכא דמי ליה ולא דרש מאת דינה ומאת בנימין לרבות תאומה ובפרק הבע"י מרבינן מאת אחיו את הבל תאומה לקין ותאומה להבל די"ל דהתם לפי עניינו שמדבר בלידת קין והבל יש לרבות נמי מאת לידת תאומה משא"כ הכא דהא ודאי את בנימין לפי מקומו ועניינו לאו לרבות תאומה קאתי מדכתיב וירא את בנימין אחיו דע"כ בנימין רצה ולא תאומתו דלמה באתה תאומתו עמו שהרי יוסף לא בקש רק ואת אחיכם הקטן וכיון דאת בנימין ודאי לאו לרבות תאומה קאתי את דינה נמי לאו לרבות תאומה קאתי דאית לן לאוקמי ריבוי שלהם בחד גוונא ודו"ק : ע"ב אשר ילדה אותה ללוי לידתה וכו'. מפרשב"ם לעיל בפרקין אשר ילדה אותה ללוי קרא יתירה הוא דהכי כתיב בת לוי עכ"ל וא"ת א"כ מאי ידרוש בקרא דהכא אשר ילדה ליעקב בפדן ארם וכי היתה לידתה בפדן ארם ולא הורתה דאשר ילדה נמי קרא יתירה הוא דהכי כתיב ואלה שמות בני ישראל וגו' וי"ל כיון דהאי קרא בהאי עניינא דהכא כתיב מתפרש שפיר דהכי קאמר דכל אשר נולדו ללאה בפדן ארם הן הבאים מצרימה וק"ל : ומ"ש זו יוכבד שהורתה בדרך ולידתה בין החומות כתב הרא"ם דדוקא נקט בכה"ג שהיה בכלל הבאים מצרימה משום שנולדה בין החומות טרם בואם למצרים עכ"ל וכן נראה מפרש"י פרשת פינחס שהורתה לא היה כלל במצרים שנולדה בין החומות אבל מפרשב"ם לעיל נראה דבין החומות היינו תוך מצרים ומשום דקאמר בדרך גבי הורתה קאמר נמי בין החומות גבי לידתה וקחשיב לה בכלל הבאים לפי שהיתה בבטן אמה אף שלא נולדה קודם שבאו למצרים וניחא טפי לפרושי דלכך לא חשיב לה בהדיא לפי שלא באה למצרים אלא בבטן אמה מיהו לפירושם נמי י"ל כיון דנולדה בין החומות שהגיע לארץ מצרים קצת לכך לא חשיב לה בהדיא בכלל הבאים וק"ל . ודע לפי סוגיא דשמעתין פרש"י בחומש ובנות בניו סרח בת אשר ויוכבד בת לוי עכ"ל וטען הרמב"ן ומה יפרש בבנותיו אבל לדרך הכתוב כו' עכ"ל ע"ש וכתב הרא"ם ולא זכר הרמב"ן מה שפרש"י ויקומו כל בניו וכל בנותיו לנחמו ר"י אומר אחיות תאומות כו' עכ"ל ע"ש ואין כל זה מספיק לתרץ קושית הרמב"ן דהא גבי בני לאה כתיב כל נפש בניו ובנותיו שלשים ושלש ושם לא היה בכלל נפש ל"ג מבנות לאה רק דינה וכתב בנותיו בלשון רבים ומהרא"י בביאוריו ביטל טענת הרמב"ן דבנותיו היינו דינה וסרח בת אשר דבני בנים הרי הן כבנים כו' עכ"ל ולפי זה נמי ניחא הא דכתיב גבי בני לאה בניו ובנותיו

חכמת שלמה

להדיא א"כ קשה למה לא תני בלישנא דר' יוחנן בן ברוקה להדיא אם אמר על מי שראוי ליורשו כו' אלא מאי אית לך למימר מאחר דלגופיה לא צריך שהרי תנא לקמן אלא לסתום הוא בא א"כ די לו במה ששונה אחד הבן כו' וזה אינו שהרי סתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כו' ואת"ל אין חילוק בין היכא דתני בהדיא או כל היכא דתני כדי לסתום והשני' ליה כסתמא ואחר כך מחלוקת כלומר שחזר רבי מסתמא דהכא כו' סוף סוף קשה מאי אלא ודו"ק : תוס' בד"ה סתם ואח"כ כו' ויכול להיות הלכה כמותו כו' נ"ב עיין בפירוש הר"ן בפ' החולץ סי' נח :

דף קכג ע"ב גמ' רועה באפר מבעיא כו' נ"ב פירוש לא גרע אבל בודאי אין חילוק בין איתא ברשותא לליתא גבי חלק בכורה וכן מוכח מפירוש רשב"ם לקמן ודו"ק (עי' במהרש"א) : ר"ש בד"ה דכתיב בדברי הימים כו' בעמלק הס"ד : בד"ה בכור בן כהן הס"ד : בד"ה מוקדשין כו' קא זכו ומשני כו' כצ"ל והד"א : בד"ה לרבות כו' גזל ממון כו' כצ"ל :

מהר"ם

הר"ן והבנות נזונות וכו' מיירי אף בנכסים מועטים כדתנן לקמן פרק מי שמת והניח בנים ובנות וכו' בא"ד ולא הבנים כדתנן לקמן בתחלת מי שמת והניח בנים ובנות וכו' כצ"ל : ד"ה הא נמי תנינא שהיה צלפחד בכור וכו' וכשמת חפר ואח"כ צלפחד לא היה צריך להשמיענו א' הבן וא' הבת וכו' פשיטא דירשוהו בניו הן חלק פשיטותו הן חלק בכורתו נ"ל דהא דכתב הרשב"ם וכשמת חפר ואח"כ צלפחד לא היה צריך להשמיענו דנוטלין חלק בכורה לא קאי אמתניתין דבנות צלפחד דאמתני' דבנות צלפחד לא שייך להקשות מה צריך להשמיענו דטובא השמיענו דא"י מוחזקת היא כדאיתא לעיל בגמרא דף קי"ט דאם לא כן היה ראוי דהא אפילו חפר המוריש עדיין לא זכה בארץ וא"כ אפילו היה צלפחד בחיים כשנכנסו לארץ לא היה נוטל חלק בכורה בנכסי חפר אביו ובמה דתנן ושהיה בכור נוטל שני חלקים אשמועינן דארץ ישראל מוחזקת היא ולעיל פריך ממתני' דצלפחד ארב נחמן דמשני הכי קאמר א' הבן וא' הבת נוטלין בראוי כבמוחזק רוצה לומר חלק פשיטות ופריך הא נמי תנינא בנות צלפחד וכו' פי' הרשב"ם ואע"ג דהוי ראוי גבי צלפחד אביהן דאפילו אם מת בחיי חפר

ר"ם

קאמר וכו' דהא לא מפליג תנא דמתני' וכו' ולא דייק לה הרשב"ם דאיירי אפילו מת צלפחד בחיי חפר מטעם דאי איירי שמת חפר בחיי צלפחד לא היה צריך לאשמועינן דנטלו בנותיו חלקו של צלפחד בנכסי חפר משום דאפילו היכא שמת חפר קודם שמת צלפחד צריך שפיר להשמיענו דבת הבן היא כבן לירש עם האחים כמו שפירש לעיל הרשב"ם במתני' בדף קי"ז ומה שכתב הרשב"ם כאן וכשמת חפר ואח"כ צלפחד לא היה צריך להשמיענו היינו אחר שכבר ידעי' דבת הבן היא כבן לירש עם האחין בחלק פשיטות אז פשיטא הוא גם כן דנוטל חלק בכורה של אביו כשמת הזקן ואח"כ מת בנו הבכור אבל קודם דידעינן דין חלק הפשוט גם חלק בכורה אינו פשיטא וא"כ צריך לומר הא דמקשה הגמ' אשנוייא דרב פפא דמשני אחד הבן ואחד הבת נוטלין חלק בכורה על דרך פירוש רשב"ם דפירש דרוצה לומר אפילו היכא שמת הבכור בחיי האב הא ממתני' דפריך הא נמי תנינא דבנות צלפחד דנטלו חלק בכורת אביהם בנכסי חפר על כרחך צריך לומר דדייק דאיירי אפילו היכא שמת צלפחד בחיי חפר מדלא מפליג תנא דמתני' מידי כמו שכתב הרשב"ם לעיל כדפריך אשנוייא דרב נחמן והא דכתב הרשב"ם הכא וכשמת חפר ואח"כ צלפחד לא היה צריך להשמיענו אין רצונו לומר דמתני' דצלפחד לא היתה צריכה להשמיענו אלא רוצה לומר מתניתין דהכא אחד הבן ואחד הבת ובא הרשב"ם להוכיח משנויא דרב פפא דמשני דמתני' דאחד הבן ואחד הבת אשמועי' דנוטלין חלק בכורה דרוצה לומר אפילו היכא שמת הבכור בחיי הזקן כמו שפירש לעיל דאי רוצה לומר דוקא היכא שמת הזקן בחיי הבכור זה לא היה צריך התנא דמתני' דאחד הבן ואחד הבת להשמיענו דנוטלין חלק בכורה דכיון דכבר ידעי' דנוטלין חלק פשיטות של אביהן דמה לי חלק פשיטות ומה לי חלק בכורה אבל ממתני' דבנות צלפחד אינו מוכרח דאפילו בהיכא דמת חפר בחיי צלפחד צריך להשמיענו דנוטלין חלק בכורה אע"ג דחפר בעצמו לא זכה בארץ משום דארץ ישראל מוחזקת היא כדלעיל וק"ל : תוס' ד"ה סתם ואח"כ מחלוקת הוא וכו' אלמא דלכל הפחות חשיב ההוא כרבים לגבי יחיד רוצה לומר והתם חשיב ר' שמעון כרבים לגבי רבי יהודה ולכך ודאי הלכה כר"ש והכא דרבים פליגי אר' יוחנן בן ברוקא וכיון דסתם הכא כרבי יוחנן בן ברוקא סתם חשוב כרבים והוי כמו רבים כנגד רבים אם כן אינו ודאי דהלכה כמותו אבל מ"מ יכול להיות הלכה כמותו והגמרא קאמר ואין הלכה כסתם דמשמע דודאי הוא שאין הלכה כן :

דף קכג ע"א גמ' עליך אמר קרא אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי . נראה הא דלא הביא התנא מקרא זה היינו משום דמהאי קרא גופיה לא הוי ידעי' פי' דלענין ברכה מיירי אלא מדכתיב בתריה ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי וכו' דלא מיירי אלא בבכורה שלקח מעשו בתפלתו ובקשתו והוא פירוש דקרא דלעיל מיניה דכתיב אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי מזה ידעינן פירושו דקרא דכראובן ושמעון יהיו לי דרוצה לומר שיטול יוסף חלק כשני אחים דהיינו ראובן ושמעון ועל דרך זה צריך לפרש דברי הרשב"ם ויש לדקדק דקראי סותרים זה את זה דבקרא ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף משמע דבכורתו של ראובן נתנה ליוסף ובקרא ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך וגו' משמע דבכורתו של עשו נתנה ליוסף וצריך לומר דזה וזה גרמה ומחמת שהיה ליעקב בכורתו של עשו בכללן אתה מוצא שבעים בפרטן אתה מוצא שבעים חסר אחת ובפרשב"ם בפרטן כשהוא מונה אותן אחד אחד למעלה בפרשה אי אתה מוצא אלא ששים ותשע וכו' ומבני לאה חסר דכתיב בכלל דידה שלשים ושלש ובפרטן אי אתה מוצא אלא שלשים ושנים מקשין העולם למה לה להגמרא להקשות בכללן אתה מוצא שבעים וכו' היה לה להקשות בני לאה גופה שבכללן כתיב ל"ג ובפרטן אי אתה מוצא אלא ל"ב ועוד היה לו להקשות דכתיב כל הנפש הבאה ליעקב וגו' כל נפש ששים. ושש ואם כן אם יוסף ובניו שהיו במצרים הוי ששים ותשע וכתיב כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים ולי נראה דאדרבה הגמרא פריך יותר בקיצור דאי הוה מקשה מבני לאה גופא דכתיב גבה בכללן ל"ג ובפרטן כשתמנה אותן אחד אחד תמצא ל"ב היה צריך למנותן אחד אחד אבל השתא פריך בפשיטות דבכללן כתיב שבעים נפש ובפרטן אינו ר"ל כשאתה מונה אותם אלא רוצה לומר הא דכתיב כל הנפש הבאה ליעקב וכו' כל נפש ששים ושש פירוש אותן שבאו למצרים ויוסף ושני בניו שהיו במצרים א"כ לא הוו כ"א ס"ט וק"ל : תוס' ד"ה תיומת היתה עם בנימין ובעלמא אמרי' תיומות היתה עם כל השבטים. רוצה לומר איכא מאן דאמר דסבירא ליה הכי והא דאינו מונה אותן משום דמתו קודם שבאו למצרים אבל ר' חייא בר אבא לא סבירא ליה הכי דא"כ לא הוה משני מידי וגם אבא חליפא לא הוה פריך מידי מבנימין וק"ל : ע"ב גמ' האי זרוע ולחיים היכי דמי אי דאתי לידי' פשיטא וכו' יש מקשין למה לה להגמרא לאוקמיה בסכירי כהונה וכו' לוקמא כגון דאתי לידיה בסבלייהו עד שלא הורמו דהשתא לא קשה פשיטא דאשמועי' דמתנות שלא הורמו כהורמו דמי ונ"ל דלא קשה מידי דברייתא משמע דאתי לאשמועי'

שלשים ושלש היינו דינה ויוכבד בת לוי שהם בנותיו תלאה דבני בנים הרי הם כבנים ומה שהקשה מהר"ן על דברי מהרא"י דא"כ גבי ויקומו כל בניו ובנותיו למה לא פירש ג"כ שהם דינה וסרח כו' עכ"ל ע"ש לאו קושיא היא דהתם כיון דאיכא לפרש בנותיו ממש כרש"י ניחא ליה לפרש כפשוטו משא"כ הכא דא"א לפרש בנותיו ממש כרש"י דכיון דלא נמנו כאן ע"כ מתו כבר כמ"ש רש"י לקמן ועוד דכל בניו ובנותיו נ"ב א"א לפרש כן דהא לא חשיב ליה רק דינה כמ"ש לעיל מש"ה הוצרכנו לפרש שם כדברי מהרא"י גם מה שפרש"י בחומש ולדברי האומר תאומות נולדו עם השבטים צריכין אנו לומר שמתו לפני ירידתן למצרים שהרי לא נמנו כאן עכ"ל וטען עליו הרמב"ן ואין צריך לזה שהרי אמר ר"י לאחיותיהם נשאו השבטים כו' אלה התאומות הם נשי בניו והכתוב אמר עליהם מלבד נשי בני יעקב כו' עכ"ל ועוד האריך ע"ש וכיוצא בזה טען הרא"ם אבל הנראה דהמקראות ודאי מוכיחין כפרש"י הא דכתיב מלבד נשי בני יעקב לאו אותן תאומות היו אלא נשים אחרות שהיו להן בבאי מצרים אבל התאומות כבר מתו מדכתיב פרשת עקב בשבעים נפש ירדו אבותיך וגו' ואילו היו התאומות קיימות היו טפי משבעים נפש דהתם לא כתיב מלבד נשי בני יעקב והכי מתפרש קרא לפרש"י כל הנפש הבאה וגו' והיו כולן יוצאי יריכו מלבד נשי בני יעקב שלא היו יוצאי יריכו היו ס"ו וע"כ הכי מתפרש הקרא לר' נחמיה דכלותיו אינן יוצאי יריכו וה"ק קרא מלבד נשי בני יעקב שלא היו יוצאי יריכו ולא היו בכלל ס"ו הבאים ועוד ראיה גמורה יש לפרש"י ממ"ש שדינה היתה אשת שמעון שנבעלה לכנעני וא"כ היא בכלל נשי בני יעקב ולמה פרט בה הכתוב יותר מבשאר בנותיו התאומות דהא בכלל נשי בני יעקב היא אלא ע"כ נשי בני יעקב לאו בבנותיו קיימי גם מ"ש הרמב"ן דר"י מזה הכתוב אומר כן כי מה טעם מלבד נשי בני יעקב כו' עכ"ל אין זו הראיה מכרעת אלא מדכתיב ויקומו כל בניו וכל בנותיו וגו' משמע ליה בנותיו ממש ותאומות נולדו לו כיון דלא נזכר לידתן כמו שנזכר לידת דינה ומדלא הוזכר ג"כ למי נשאו קאמר ר"י דנשאו לאחיהן וזכען הוא זרע אחיהן השבטים גם דברי הרמב"ן בפרשת וישב תמין כפרש"י ודו"ק עליהם וק"ל: מ"ש כי אתיליד אע"ג דקושטא דמלתא דלא תמו י"ד השנים שעבד בנשיו כדאמרינן סוף פרק קמא דמגילה שיעקב כשבא לבית לבן היה בן ע"ז שנה ואחרי זאת י"ד שנה נולד לו יוסף מ"מ לא ה"ל להזכיר כאן לידת יוסף אי לאו שלידת יוסף היא הסיבה שאמר יעקב ללבן שלחני וגו' וק"ל: יעקב לאם כו'. עיין פרש"י בחומש והוא מבואר כי בקנייתו הבכורה ונטילת הברכה של יעקב מעשו ניתן שיעקב יהיה מושל באחיו עשו הגדול ממנו וכל זה נתן יעקב ליוסף כדאמרינן בסוגיין מדכתיב ואני נתתי לך וגו' אשר לקחתי מיד האמורי וגו' ובזה נמסר ביד יוסף זרעו של עשו ולא נמסר כן ביד שאר אחיו וק"ל: ובני מנשה חפר ויעפי. אין זה פסוק בשום מקום אלא כ"כ בד"ה ובני חצי שבט המנשה וגו' ואלה ראשי בית אבותם עפר וישעי וצריך להגיה עפר במקום חפר גם התלמוד קיצר הקרא וכן דרך התלמוד כמ"ש התוספות גבי ונתן הכסף וקם לו וק"ל:

דף קכד בפרשב"ם בד"ה אף מוחכרת כו' וא"ת ליתני רועה כו' וצ"ל למיתני מוחכרת כו' עכ"ל לכאורה מאי קושיא דאיכא למימר בפשיטות דאי רועה ה"א דמוחזק אבל מוחכרת דלאו ברשותא דידהו קיימא אימא לא דכה"ג קאמר לעיל ומהרש"ל הרגיש בזה וכתב הא דקאמר לעיל השתא מוחכרת כו' רועה באפר מבעיא פי' לא גרע אלא בודאי אין חילוק כו' עכ"ל ע"ש והוא דחוק דלשון התלמוד לא משמע כן וכ"ל דלעיל נמי הכי קאמר דלא ברשותא דידהו כו' כמו רועה באפר דהוי ברשות דידהו ומוחזק בשבחא דממילא ממש אבל ההוא שבחא דמוחכרת אי הוה ברשות דידהו ודאי דלא הוה נוטל פי שנים דהוי כמו בנו בתים אלא משום דמוחכרת לאו ברשותן משבח אע"ג דלא הוי שבח ממילא ממש רק ע"י בני אדם כפרשב"ם ואפ"ה נוטל פי שנים רועה באפר דהוי ממש ממילא מבעיא ודו"ק: גמ' דיקלא ואליס כו' כ"ע לא פליגי דשקיל כו'. ק"ק דאימא לרבנן הך דרשה דפי שנים מקיש חלק בכורה כו' להך מילתא אתא וק"ל: בפרשב"ם בד"ה ירשו ש"ח כו' ומיהו אליבא דרבנן אינו נוטל פי שנים ומסקנא כו' עכ"ל היינו אליבא דשמואל לקמן אבל למאי דשלחו מתם לרבנן מלוה בשטר נמי כמאן דגבי דמיא אלא דניחא ליה לפרש כשמואל דהלכתא כותיה וק"ל: ע"ב גמ' בכל אשר ימצא לו פרט לשבח כו' ששבחו נכסים לאחר כו' אלא לו סמיך דמיניה מפיק לעיל למעט שבח ששבחו ממילא לאחר מיתה אבל מאשר ימצא לו לא הוה מפקינן למעט רק שבח שהשביחו יורשין כו' וכשזכיתי ללמוד לקמן ראיתי שם בתוס' שהרגישו בזה בד"ה והלכתא יש לו לבכור כו' ע"ש וק"ל: שם אלא לרבי ואלא הא דתניא ירשו ש"ח כו' ולא ניחא ליה לאוקמא מלתא דשמואל במלוה ע"פ דוקא וכרבי דהכי הל"ל מודה רבי במלוה על פה: בפרשב"ם בד"ה הא דשלחו מתם פליגא אהך דרב יהודה אמר שמואל כו' עכ"ל ק"ק דאימא דהך דשמואל לא פליגי ולרבה איירי בגבו מעות ולרב נחמן בגבו קרקע דליכא למימר משום דשמואל סתמא קאמר דהא מלתא דשלחו מתם ודאמימר נמי סתמא קאמרי ואפ"ה מפלגינן מלתייהו ויש ליישב ודו"ק: תוס' בד"ה מספקא ליה כו' ולא מחבירו שפסקו כך בהדיא עכ"ל ר"ל דפסקו נמי בהדיא ולא כר' מחביריו רק מחבירו או דלא פסקו רק הלכה כרבי מחבירו ולא פסקו בהדיא ולא כרבי מחביריו דהשתא מחביריו אפשר דהוה הלכה כרבי או כחביריו דהשתא ניחא דרב נחמן אית ליה כהך סברא דלא פסקו בהדיא ולא כרבי מחביריו ומותר לעשות כרבי כו' ורבא קאמר נמי דלא פסקו בהדיא ולא כרבי מחביריו מיהו מטין כחביריו אתמר כן נראה לפרש דבריהם מתוך חידושי הרמב"ן ודו"ק:

דף קכה בפרשב"ם בד"ה לטעמייהו כו' אלא לדידהו בקרקע מודו לי מיהא דלא שקיל דהאי כו' כדאמרינן לקמן שלחו כו' עכ"ל נ"ל הא דקאמר לבני מערבא דבקרקע מודו לי לאו מסברא דנפשיה וכן לרבה שפרשב"ם ובגבו מעות מודו לי דאין לו כו' לאו מסברא דנפשייהו קאמרי הכי דאדרבה מסברא הקשי להו מ"ש מעות דלא כו' ומ"ש קרקע דלא כו' כדפרכינן וא"כ הוה לן למימר אליבא דבני מערבא בין בגבו מעות בין בגבו קרקע יש לו ומנא להו לפלוגי אליבא דבני מערבא אלא דרב נחמן אית ליה דבקרקע מודו לי משום דמסתמא לא פליגי שלחו מתם ארבנן דאית להו דאין לו פי שנים במלוה וע"כ אית להו להני דשלחו מתם שום סברא לפלוגי בין גבו קרקע לגבו מעות וכן לרבה מה"ט קאמר דבגבו מעות מודו לי דמסתמא לא פליגי ארבנן ולרווחא דמלתא כתב רשב"ם ראיה לרב נחמן דבקרקע מודו לי כדאמרי' לקמן שלחו מתם הלכתא כרב ענן כו' דלרבה ודאי דליכא שום ראיה אהא דבגבו מעות מודו לי אלא דלית לן למימר דפליג ארבנן ה"נ איכא למימר לרב נחמן והראיה מדאמרינן לקמן ודאי איכא מכרעת כמ"ש רשב"ם לרבה ודו"ק: תוס' בד"ה לטעמייהו כו' ומיהו זה י"ל שהיה צריך להאריך דלא דברו רבה ורב נחמן בהדיא בין כו' אין לו כו' עכ"ל לשיטת הקונטרס דהכא צריכי לדחוקי הכי מיהו לשיטת ר"ת הכא דלרב נחמן בין בגבו קרקע ובין בגבו מעות דיש לו לא נראה להם לדחוקי הכי ולכך לעיל גבי גבו מעות יש לו שפ"ה משום דמעות יהיב כו' ודחו פירושו מכח קושיא זו בעלמא שכתבו הכא ולא נראה להם לדחוק ולהגיה כמ"ש כאן לשיטת הקונטרס וע"כ הוצרכו לעיל לשיטת ר"ת טעם אחר לגבו מעות דיש לו ודו"ק: בא"ד ור"ת מפרש כו' והא דאמר בני מערבא גבי שבחא כו' משום שהבעל לא היה מוחזק כו' עכ"ל נ"ל שהכריחו לפרש כן דלא ניחא ליה לפרש דטעמא דבני מערבא נמי משום דלא קדים שבחא וזבינא כו' אבל נכסי דלוה כו' ויכול לטרוף מן הלקוחות כו' כפרשב"ם דכיון דאביי דפריך מהך דשבחא ולא אסיק אדעתיה לפלוגי בין ההיא דשבחא ובין נכסי דלוה א"כ לא מתרץ ליה רבא מידי אליבא דבני מערבא אבל לפר"ת ניחא דאביי לא קשיא ליה אלא לרבה דאמר טעמא דנפשיה דמסתבר טעמא דבני מערבא משום דלא קדם שבחא וזבינא כו' אבל בני מערבא גופייהו טעמא אחרינא אית להו בהך דשבחא שלא היה מוחזק בעולם משא"כ במלוה דהוי מוחזק כו' ואביי נמי אסיק אדעתיה טעמא דבני מערבא גופייהו ולא קשיא ליה אלא לרבה ודו"ק: בא"ד וי"ל דס"ל לרב נחמן דמפלגי כו' מדלא קאמר הבכור נוטל פי שנים במלוה בין גבו קרקע כו' עכ"ל לכאורה ר"ת גופיה פירש לעיל היפך זה בד"ה נהרדעא כו' דאמימר נמי סתמא קאמר דנוטל פי שנים במלוה בין גבו קרקע בין גבו מעות כו' ע"ש ודברי אמימר בעצמם הם דברי שלחו מתם ולמה נאמר לדברי שלחו מתם דמסתמא מפלגינן מלתייהו ולדברי אמימר נאמר היפך זה דסתמא לא מפלגינן מלתייהו ויש ליישב דאמימר כיון דנהרדעא הוא סמיך ארב נחמן דנהרדעא נמי הוא ולא מפליג ובכל גוונא יש לו לפר"ת ודו"ק: ע"ב בפרשב"ם בד"ה ואין הבכור נוטל בראוי כו' כגון דהוי שלופחי כו' עכ"ל לכאורה קשה מי הכריחו להוציא לשון ואין הבכור נוטל בראוי כו' מפשטיה לענין שבח לרבנן דאיכא לפרש כפשטיה דומיא דקאמר אין הבעל נוטל בראוי כו' קאמר נמי

מהר"ם

דין בכור דנוטל מיניה פי שנים ולא מקרי ראוי ואי איירי דכבר אתי לידיה דאביהן בשבלייהו ובא לאשמועי' דזכי בהון אבוהן ולא יוכל הנותן לחזור בו דין זה אינו תלוי בבכור אלא בשל כהן דאתו מתנות כהונה לידיה בשבלייהו וכדאשמועי' בפרק הזרוע בחולין ויליף ליה התם מפסוק דוזה יהיה משפט הכהנים ע"ש: תוס' ד"ה היתה מוחכרת וכו' ה"נ אי אמר וכו' ר"ל אלא דהכא מיירי שלא אומר להם הבכור מידי רק שאחר ששילם המחכיר או המשכיר להם את השכירות רוצה הבכור ליטול ממנו פי שנים לכך סבירא להו לרבנן דמקרי ראוי ואינו נוטל ממנו פי שנים ולרבי נוטל ממנו פי שנים אע"ג דלא אמר להו מידי אבל אין הכי נמי דלכ"ע יכול הבכור לומר תיכף ומיד תחלוקו עמי כדי שיהא עובד לזה יום אחד ולזה שני ימים או אטול פי שנים: בא"ד והא דלא נקיט חכרוה ושכרוה היתומים וכו' נ"ל דהמשך דברי התוס' הם כך ורוצה לומר כיון שאמרנו שיש חילוק בין היכא דאמר הבכור או תחלוקו או אטול פי שנים להיכא דלא אמר דאז כשבאין לחלוק השכירות ולא אמר הבכור ולא מידי אין הבכור נוטל פי שנים בשכירות לרבנן א"כ ה"ה נמי היכא דחכרוהו ושכרוהו היתומים ולא אמר להן הבכור ולא מידי נמי אין נוטל הבכור פי שנים לרבנן כ"א אליבא דרבי אם כן למה נקט תנא דברייתא אליבא דרבי הניח להן אביהן פרה מוחכרת או מושכרת ולא נקט חכרוה יתומין דהוי רבותא טפי דהוי כמו שבח שהשביחו יתומים דהיינו בנו בתים וכו' ולאשמועינן דאפילו הכי נוטל הבכור באותו שכירות פי שנים לרבי דבשלמא בלא סברא זו הוה סבירא לן הא דלא נקט חכרוה ושכרוה היתומים משום דהתם אפילו לרבנן נוטל הבכור פי שנים כדאמרינן בבכור ופשוט שהניח להן אביהן עבד או בהמה טמאה עובד לזה יום א' ולזה ב' ימים ולכך נקט תנא דברייתא לרבי הניח להן אביהן פרה מוחכרת דבהא אין הבכור נוטל פי שנים לרבנן ולר' נוטל פי שנים דברייתא זו כר' אתיא ולכך הוי אתי לן שפיר אלא דהוי קשיא לן דאפילו בהיות מוחכרת ומושכרת ביד אחרים בחיי אביהן הוה לן למימר שיטול הבכור פי שנים אפילו לרבנן דומיא דהניח להן אביהן עבד או בהמה טמאה דעובד לזה יום א' ולזה ב' ימים ומחמת שלא יקשה לנו זה הוכרחנו לומר דמשום הכי אינו נוטל הבכור פי שנים בהיות מוחכרת לרבנן משום דלא אמר להן הבכור תחלוקו עמי וכו' והשתא כיון דאתית להכי כיון דבהא תליא מילתא א"כ גם היכא דחכרוה ושכרוה היתומין אינו נוטל פי שנים לרבנן כיון דלא אמר הבכור תחלוקו עמי כי אם לרבי נוטל פי שנים א"כ קשיא דהוי ליה לתנא דברייתא למנקט חכרוה ושכרוה היתומים דהוי רבותא טפי ותירצו התוס' דאדרבה היתה מוחכרת ומושכרת הוי טפי רבותא דאע"ג דהיתה הפרה חכורה ושכורה בחיי האב ולא היתה ברשותו בשעת מיתה והוה לן למימר דגם הפרה גופיה נחשבת ראוי ולא יטול ממנה הבכור פי שנים ואתי תנא דברייתא לאשמעי' דלא חשבינן לה ראוי ונוטל אפילו מן השבח פי שנים אליבא דרבי כן נראה לי לפרש המשך דברי התוס' אבל יש שרוצין לפרש דכונת דברי התוס' הוא דר"ל דקשיא להו למה ליה לתנא למנקט היתה מוחכרת או מושכרת דאינו נוטל פי שנים כ"א אליביה דרבי ולא לרבנן ולא נקט חכרוה ושכרוה היתומים דאז הוא נוטל פי שנים אפילו לרבנן ולפי ענ"ד א"א לפרש כן דאם כן מאי מקשו התוס' הא האי ברייתא כר' אתיא ולכך נקט דינא בכה"ג לאשמועי' דאע"ג דלרבנן אינו נוטל פי שנים דס"ל דהוי ראוי ואפילו הכי לרבי נוטל פי שנים דאליביה דרבי מיתניי' ברייתא זו וק"ל:

דף קכד ע"א ר"ש ד"ה אחד מיצרא וכו' ורבי איכא למימר דהך סברא נמי דחד מיצרא נפקא ליה מהיקשא ר"ל דמהיקשא יכול למילף כל מילי דאין היקש למחצה ולכל מילי איתקש חלק בכורה לחלק פשוט אבל לקמן בסמוך בד"ה שאם אמר איני נוטל וכו' שכתב ורבנן נמי תרתי שמעת מינה מדכתיב לתת שמעינן דמתנה קרייה רחמנא וכו' ומדכתיב לו דלא זכה בה בכור עד דאתא לידו התם איצטריך תרי לימודים משום דאין אנו יכולין ללמוד תרי מילי מחד יתורא אבל מהיקשא ילפינן שפיר תרי מילי וק"ל: ע"ב תוס' ד"ה מספקא ליה אי הלכה כר' מחבירו וכו' ונראה לר"י דהכי מספקא ליה אי הלכה וכו' שפסקו בהדיא ר"ל דכ"ע מודו דאמרו הלכה כר' מחבירו ולא מחביריו אלא דמספקא ליה לרבה בר חנה אם בהדיא אמרו דהלכה כחביריו או לא אלא שאמרו סתמא ולא מחביריו ואם כן יש להסתפק בפירושם א"כ מה רצו בזה שאמרו ולא מחביריו אי ר"ל שהלכה כחביריו ולא כרבי או ר"ל שבמקום שחולק ר' עם חבירו בודאי הלכה כר' ולא כחבירו כלל וכלל אבל במקום שחולק ר' עם חביריו יכול להיות גם כן דהלכה אפי' כחביריו ולכך אמר רבה בר חנה עשה כדברי ר' עשה ורב נחמן אמר רב ס"ל דבפי' אתמר דהלכה כחביריו ולכך אמר דאסור לעשות כרבי ורב נחמן דידיה ס"ל דסתמא אמרו ולא כחביריו ולא פירשו בהדיא שהלכה כחביריו וא"כ נוכל לומר כר' ונוכל לומר ג"כ דהלכה כחביריו ולכך אמר דמותר לעשות כרבי ורבא דאמר מטין אתמר דכי אמרו ולא כחביריו אז לא אמרו דהלכה כחביריו אלא אמרו מטין אחר דברי חביריו ולכך לכתחלה יש לעשות כדברי חכמים ולא כרבי אבל אם עשה כרבי עשוי: ד"ה אין הבכור נוטל פי שנים במלוה וכו' דהא פשיטא דאחר שיחלוקו וכו' ר"ל אלא ודאי אין בשטר שום גוף אלא כולו שבח דאינו אלא נייר בעלמא ולכך ס"ל לרבנן דאין הבכור נוטל פי שנים וק"ל: ד"ה גבו מעות יש לו וכו' הא דאין הבעל יורש נזקי אשתו וכו' כצ"ל: בא"ד ואין לפרש דהכי פריך ונוקמה לרבה בגבו מעות ולרב נחמן אף בגבו קרקע וכו' כצ"ל: בא"ד למה ליה למנקט קרקע דגבו מעות נמי הוי ראוי וכו' אלא משום דלרב נחמן לא מצי למנקט אלא חדא וכו'. לפי המסקנא דהכא ופרש"י דלרב נחמן אית ליה בין גבו מעות בין גבו קרקע אין לו אם כן לרב נחמן נמי הוי מצי למנקט תרתי וכמו שהקשו התוס' בדבור שאחר זה על פי' רשב"ם אלא שהשתא מקשו התוס' שאפילו את"ל השתא דהמקשה דהתם אינו רוצה להקשות לפי המסקנא דהכא לפי שלא רצה להאריך ולכך מקשה בפשיטות ובקיצור ממה שדברו רבה ורב נחמן בהדיא דהיינו קרקע לרב נחמן וכמו שתירצו התוס' בדבור שאחר זה מ"מ אי הוי טעמו של רב נחמן דאמר הכא גבו מעות יש לו כפי' רשב"ם דהיינו משום דמעות יהיב ומעות שקיל א"כ אפי' לפי מה שדבר רב נחמן השתא בהדיא הוי התם גבי נזקי אשתו גם אם גבה מעות ראוי א"כ לא הוי ליה להמקשה למנקט התם לרב נחמן קרקע אלא ג"כ מעות ואי ר"ל התם לרב נחמן אף בגבו קרקע א"כ הוי ליה למנקט לרבה בין גבו קרקע בין גבו מעות דלפי האמת ס"ל לרבה בגם פשוט דשיעבודא לאו דאורייתא אפילו גבו קרקע הוי ראוי אלא ודאי צריך לומר דלפי מה שדבר רב נחמן השתא הכא בהדיא גבו מעות יש לו לא הוי טעמו כפי' רש"י אלא טעמא אחרינא דשייך גם גבי נזקי אשתו דהוי גבה מעות מוחזק ולכך לא הוי מצי למנקט התם לרב נחמן לפי מה שדבר הכא בהדיא אלא חדא דהיינו בגבו קרקע נקט נמי לרבה חדא וא"כ על כרחך לא יתיישב טעמו דפרשב"ם דהכא ע"כ פירשו התוס' דטעמו של רב נחמן דאמר גבו מעות יש לו הוי משום דדרך בעלי חובות לפרוע בחובם מעות ולא קרקע וכו' וזה הטעם שייך ג"כ התם גבי נזקי אשתו ולכך אתי שפיר דנקט התם לרב נחמן בגבו קרקע משום דלא רצה להקשות התם אלא ממה שדבר רב נחמן בהדיא הכא כמו שתירצו בדבור שאחר זה:

דף קכה ע"א תד"ה לטעמייהו דבני מערבא קאמרינן וכו' ועוד דבפ' שור שנגח ד' וה' ה"ל למפרך ולוקמה בין לרבה ובין לרב נחמן בין גבו מעות ובין גבו קרקע וכו' ויש לדקדק כיון דרצו התוס' השתא שיקשה המקשה דהתם לפי המסקנא מדהכא א"כ לפי מה שפירש ר"ת דלפי מסקנא אית ליה לרב נחמן בין גבו קרקע ובין גבו מעות יש לו ואם כן לפירושו קשה טפי מלפרשב"ם דלפר"ת קשה מאי פריך התם ולוקמה לרב נחמן כגון שגבו קרקע וצ"ל דאין ה"נ דגם לפי' ר"ת יקשה זה וגם לפי' ר"ת צריך לתרץ על דרך שתירצו התוס' בסמוך לרש"י דהמקשה דהתם לא רצה להאריך וגם לא רצה לדקדק איך ס"ל רבה ורב נחמן לפי האמת אליביה דנפשייהו לפי המסקנא דהכא ולא פריך אלא ממה שדברו רבה ורב נחמן הכא בהדיא דרב נחמן אמר קרקע אין לו ורבה אמר מעות אין לו אלא שבסמוך מיישבים התוס' דבמסקנא דהתם אמאי לא משני אליביה דרב נחמן צריך לאוקמי' בגרושה אפילו לרבנן: בא"ד מ"מ היכא דלא מכר הוי מוחזק כיון שהיה משועבד לו בחובו כן צ"ל וכן בא"ד בסמוך והשתא לפר"ת לרבנן נמי צריך לאוקמיה בגרושה הספרים שלפנינו חסרים הרבה חסרון הניכר וצריך להגיהם: ע"ב תוס' ד"ה לירתי ולא לירתי ירתי וא"ת הא דאמרי' בפרסין וכו' הא אפילו לא

חכמת שלמה

דף קכד ע"א ר"ש בד"ה ומר סבר כו' והפרחים להיות תמרים תטין תמרים כו' כצ"ל: **ע"ב** תוס' בד"ה מספקא ליה כו' ולא מחביריו שפסקו כך להדיא כצ"ל ונ"ב נ"ל דהכי פירושא מספקא ליה אי פסקי כך להדיא שהלכה כחביריו ולא כרבי או הכי פירושו הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו כלומר שאין הלכה כרבי בודאי אלא תוכל לפסוק אף כחביריו והו"ק:

דף קכה ע"א גמ' ועוד הא אמר מר מיסבר טעמא כו' כצ"ל ונמחק את הוא דאמרת ונ"ב כך הגהתי שהרי רבו היה ולא יכול לומר לו את אמרת כדאיתא לקמן בסוף פרק מי שמת דף קנ"ט ע"ש: תוס' בד"ה לטעמייהו כו' לבני מערבא וכי קאמר כו' לאוקמא בלא גרושה וכרבנן וכן לפירוש הקונטרס הוי מצי בין רבה בין רב נחמן לאוקמה בלא גרושה וכרבנן אלא דניחא ליה כו' כצ"ל: **ע"ב** ר"ש בד"ה ורב ענן כו' ליורשי ראשון הס"ד כצ"ל והד"א: תוס' בד"ה ואין הבכור כו' יתנהו לנוטל שבכן כו'. נ"ב פירוש אשה שאין דרכה לחזר אחר נכסי המת:

גמ'

אין הבכור נוטל בראוי כשמת אביו של הבכור בחיי זקינו ואחר כך מת זקינו דאין הבכור שטל בראוי וכן הבינו תוס' הא דאין הבכור נוטל בראוי כפשטיה ולא לענין שבח דוק בדבריהם ותמצא כן ויש ליישב דכיון דהך מלתא דאינו נוטל בראוי כמשמעו משנה שלימה ושתמא היא בפרק יש בכור לא איצטריך ליה לרב פפא למפסק הלכתא הכי ואע"ג דקתני נמי התם ולא בשבח אפשר לפרש כרבי בשבח שהשביחו יורשים שבנו בתים וזה הכריחו לפרש דאין הבכור נוטל בראוי כו' איצטריך ליה למפסק הלכתא בשבח כגון שלופפי וכו' וכרבנן וק"ל: תוס' בד"ה ואין הבכור כו' במלוה וכ"ש בשבח כו' דהא איכא למ"ד דאפי' לרבנן הוי כו' עכ"ל מכאן נמי מוכח דהא דאין הבכור נוטל בראוי משמע להו כפשטיה ולא לענין שבח כפרשב"ס ולא שמעינן שבח אלא מכ"ש דמלוה מיהו אע"ג דאיכא למימר נמי בהיפך דעדיף שבח דאיתיה ברשותא ממלוה כדפריך לעיל מ"מ הך סברא לא קיימא לפי האמת דליכא למ"ד לרבנן דלא שקיל במלוה ושקיל בשבח ואף שכתבו התוספות לעיל הא דפסיק לעיל רב נחמן היינו דוקא בשבח ולא במלוה היינו לפ"ה וכבר דחה ר"ת לעיל פ"ה ויש לו לרב נחמן בין בגבו קרקע בין בגבו מעות אבל הך סברא דעדיף מלוה משבח משום דכמאן דגביא דמי איתא נמי לפי המסקנא לרבנן אליבא דשלחו מתם ודו"ק:

דף קכו בפרשב"ס בד"ה בנכסי דידיה ודפשוט י"מ בחלק בכורתו ובחלק פשיטותו ואין זה לשון הגמרא כו' עכ"ל אבל הא דקאמר אזול יתמי בני פשוט למיכל כו' מתיישב שפיר שלא מכר הבכור ללקוחות רק ב' חלקיו אלא כיון שלא חלקו עדיין ולא הוברר ב' חלקיו עדיין אזול יתמי בני פשוט למיכל מכל החלקים וק"ל: ע"ב תוספות בד"ה לא עשה כו' אך תימה כו' מאי קמ"ל רבא וכי על חלק אחין הולכו לישאל עכ"ל אבל מאי דאתו לקמיה דרבא היתומים והלקוחות לא קשיא להו דאפשר לפרש דלא שאלו על חלק אחין דודאי אינו מכור וחלקי הבכור ודאי מכורין אלא דאזלי למיכל בכולה כיון דלא נברר חלקם כמ"ש לעיל אבל מה שהשיב רבא דלא עשה ולא כלום משמע דאשמועינן דלא מכר כלום דהיינו חלק אחין למ"ד בפלגא ואהא ודאי לא שאלו ודו"ק: בד"ה והלכתא יש לבכור כו' דלא מלתא לו ממעטינן כו' עכ"ל עיין על דבריהם ברא"ש כי שם מבואר יותר: בא"ד ואם אמר איני נוטל כו' לא הוי טעמא משום דיש לו קודם כו' עכ"ל רצו ליישב למ"ד דאין לו קודם חלוקה הך דאיני נוטל כו' דמשמע דאתיא ככ"ע אפי' לרבנן כפרשב"ס אבל לא חשו ליישב למ"ד דאין לו קודם חלוקה לרבי אמאי בכור נוטל פי שנים במלוה ובשבח כיון דהוא רב פפא גופיה מרא דשמעתיה דאית ליה אין לו קודם חלוקה פסק הלכתא דלא כרבי וק"ל:

דף קכז בפרשב"ס בד"ה אי הכי כו' ונדה כו' מספקא דלמא זכר הוה ואית לן למדרש עד שיהא זכר כו' עכ"ל האי ספקא ודלמא לא קאי אזכר דה"ה בנקבה אלא דספקא ודלמא קאי אאית לן למידרש עד שיהא זכר כו' וה"ה אית לן למדרש עד שתהא נקבה כו' כפרשב"ס דלעיל ולא נקט רשב"ס מלתיה אזכר אלא משום דרב שרביא נמי לא נקט רק זכר במלתיה וסמך עלמו דה"ה והוא הטעם בנקבה ומהרש"ל כתב בזה דברים דחוקים ואין להאריך ע"ש: בא"ד ומשנינן כ"מ שאם הראה יום ל"ד כו' ואם תראה ג' ימים רצופין כו' או שמא זכר כו' עד שתשב י"ז ימים נקיים כו' עכ"ל וכתב מהרש"ל לפום ריהטא קאמר הכי אבל לא דייקא אלא ט"ו נקיים בעי כו' עכ"ל ע"ש באורך וא"א כי הרב לפום חורפיה לא דק בפרשב"ס שהרי הוא בא לתרץ מאי נ"מ בחומרא דהולין ראיית יום ל"ד בימי טוהר דזכר וכשתראה ג' ימים רצופין מיום מ"א ואילך איכא חומרא טפי בשתולין ראיית יום ל"ד בתחלת נדה דה"ל השתא זבה גדולה וליכא לאשכוחי חומרא בשתולין ראיית ל"ד בימי טוהר אלא כשלא הראה אחר כך רק יום אחד ביום מ"א דהשתא הויא לה תחלת נדה ותשב ז' נקיים אבל אם אנו תולין ראיית יום ל"ד בתחלת נדה ה"ל השתא שומרת יום כנגד יום והכי אמרי' בהדיא בפרק המפלת וכמ"ש לקמן בהג"ה דפרש"י ודברי רשב"ס נמי הכי מתפרש אם הראה ג' ימים רצופים כו' דמזה איכא חומר טפי בשתולין ראיית ל"ד בתחלת נדה דה"ל השתא זבה גדולה או שמא ילדה זכר כו' דהשתא בשרואה יום אחד ביום מ"א איכא חומר טפי כשתולין ראיית ל"ד בימי טוהר דה"ל השתא תחלת נדה ותבעי ז' ימים ולא הסגי לה בשומרת יום ותו לא מידי והדברים ברורים למבין: תוס' בד"ה מדדרש רבא כו' דהלכתא שלית שוייה עכ"ל ר"ל דמסקינן בפ' מרובה דהלכתא במרשה את חבירו דשליח שוייה ולא כמקנה לו וק"ל: ע"ב בפרשב"ס בד"ה וחזר ואמר כו' דעבדו הוא כדקאמר השתא והאי דקרי ליה כו' לפי שאוהבו כבנו כו' עכ"ל דמשום דמשמשו כבנו בלאוד ודאי דלא הוי קרי ליה בנו אי לאו דאוהבו כבנו נמי ולכך אינו מקפיד עליו להיות משמש לו כעבד וע"ז קאמר דא"ה אין דרך כו' וכן גבי עבדי וחזר ואמר בני דאמרינן ביה דמשמשו כעבדו קאמר ומשום חבה קא"ל הכי שזה הבן משמשו יותר מן הראוי ודו"ק: תוס' בד"ה בנכסים כו' דלא עבידי דאתי כו' עכ"ל דבפירות דקל דעבידי דאתו אית ליה לר"מ דאדם מקנה דשלב"ל אבל במידי דלא עביד דאתי מודה ביה ר"מ ולקמן פרשב"ס עוד דלית ליה לר"מ אדם מקנה כו' אלא במפרש כו' ע"ש ה"כ ה"נ לשנויי הכא דמיירי בסתמא וק"ל:

דף קכח בפרשב"ס בד"ה באבא דאבא כו' דהיינו ג' בראשון לראובן הראשון עכ"ל בכל דוכתא אב ובן נקרא ראשון בראשון וא"כ ה"ל בן הבן שני בראשון אלא דלמר בר רב אשי דמכשר באבא דאבא פי' כן דודאי לא מכשר אלא בראשון בשלישי ולא בשני בראשון וכן כתב הרי"ף בפ' זה בורר ע"ש: תוס' בד"ה ה"ג ונשבע כו' אם לא שנאמר כו' חשיב גמר דין כי כו' עכ"ל והיא נמי דפוטרין אותו מיד ואינו יכול לחזור בו כפרש"י נמי חשיב כגמר דין גם קלת קשה כו' שהקשו לעיל חוזר למקומו לפי זה וק"ל:

דף קכט בפרשב"ס בד"ה ור"ל אמר כו' אבל אם אמר פלוני ופלוני ירשו שדה פלוני ופלוני ותנתן להם שדה פלוני ופלוני וירשום ה"א כו' עכ"ל צ"ע דלמה יגרע כשאומר ותנתן להם משאומר שנתתי להם וכי היכי דלשון ירושה נאמר לשניהם גם המתנה שבאמצע נאמר לשניהם כמ"ש הרשב"ס גבי שנתתים להם ואפשר לחלק ודו"ק: תוס' בד"ה אי לאפוקי כו' משום שרוצה לכלול בהדיא דאין הלכה כמר בר רב אשי כו' עכ"ל דאע"ג דודאי בהא דפסיק דלא כרבא הוי נמי מוכח מכ"ש דלא הוי הלכתא כמר בר רב אשי מ"מ בהא דפסיק כר' אבא הוי בהדיא טפי לאפוקי מרבא ומר בר רב אשי וק"ל: ע"ב בפרשב"ס בד"ה לא קשיא כו' ומיהו רב דימי ור"א כו' דלדידהו אפי' תוך כדי דבור אמרינן לא קנה כו' לשמעינן דקנו וכ"ש שדה אחת כו' אפי' לאחר כדי דבור אלא כו' עכ"ל ק"ק דהיאך יכול ללמוד כ"ש לאחר כדי דבור מתוך כדי דבור אע"ג דתוך כדי דבור איירי בב' שדות וב' בני אדם ולאחר כדי דבור איירי בשדה א' כו' ועוד אמאי לא נוקי מלתייהו כדנוקי מלתא דר"ל בלאחר כדי דיבור ועיין בחידושי הרמב"ן ודו"ק:

דף קל בפרשב"ס בד"ה וכ"ת דפליג כו' וזו אין צריך לומר זו קתני כו' עכ"ל מה שהכריחו לפרש לפום סברא דהשתא דר"י פליג אפילו באחר במקום בת דת"ק זו ואצ"ל זו קתני ולא ניחא ליה נמי השתא כדסלקא דעתיה מעיקרא דלא מתוקמא הך סיפא אליבא דהסוא דלעיל דקתני גבי ריבה לאחד כו' כפרשב"ס במתני' היינו משום דא"כ השתא ה"ל תלתא תנאי במלתא ויש מקשים עוד בזה לפום הך סברא דנאמר זו ואצ"ל זו קתני מי הכריח התלמודא למימר איבעית אימא כולה ר"י ב"ב היא וחסורי כו' הא איכא למימר בפשיטות בלאו חסורי מחסרא דת"ק קתני זו ואצ"ל זו ור"י ב"ב פליג עליה ארישא בבן בין הבנים ובת בין הבנות אבל בסיפא באחר במקום בת כו' מודה ליה לת"ק וי"ל דכיון דר"י ב"ב לא פליג רק ארישא לא ה"ל למיתני במלתיה דת"ק בזו ואצ"ל זו אלא בלא זו אף זו דליפלוג ר"י ב"ב אסיפא דסמיך ליה ודו"ק: תוס' בד"ה שיכול ל"נ והלא דין הוא עכ"ל כתב מהרש"ל משום דליסנא והלא דין הוא משמע דמשום דדין הוא כו' צריך קרא דלא יוכל לבכר וזהו ליתא דהא אפילו כו' משום דהורע כחו כמו שפירשו התוספות לקמן כו' עכ"ל ע"ש והוא דחוק שנאמר שהתוס' קצרו וסתמו דבריהם הכא לסמוך אקושייתם ותירוצם דלקמן ואין זה אלא כדברי נביאות לומר בדברי התוספות. לשנות גירסת הרישא מהסיפא והנ"ל כוונתם דהאי ליסנא והלא דין הוא לא נאמר בשום דוכתא רק בלשון קושיא דל"ל קרא והלא דין הוא כו' משא"כ הכא דאינו אלא תירוצא יש לגרום שיכול ודין הוא כו' ובתוס' בפרק קמא דחולין כתבו כך וק"ל: ע"ב בד"ה ת"ל לא יוכל לבכר וא"ת ולרבנן ל"ל לא יוכל לבכר דמהי תיתי כו' עכ"ל וק"ק ומאי קושיא דאימא לרבנן אי לאו לא יוכל לבכר הוה דרשינן ביום הנחילו כר"י ב"ב דיוכל לשנות חלק פשיטות ומכ"ש חלק בכורה דיכול לשנות אבל השתא דגלי לן בבכור לא יוכל לבכר אית לן למימר דמכ"ש חלק פשיטות שלא יוכל לשנות ולא דרשינן ביום הנחילו כר"י ב"ב דהק"ו מפיק ליה מהך דרשה ושוב מצאתי כדברים האלה בגליון תוספות ודו"ק:

דף קלא בד"ה וס"מ אפי' כו' או יהיה תנאי ב"ד שלא יטרוף אלא מבני חרי כו' עכ"ל ק"ק דא"כ אמאי הדר רבי ואמר אי ס"ד ישבון תנן אמאי לא טריף ממשעבדי אימא דתנאי ב"ד הכי הוה שלא יטרוף ממשעבדי ושוב מצאתי בחידושי הרמב"ן שכתב ישוב לזה ע"ש: בא"ד ולעולם ר"י ב"ב לא אמר בבריא בעלמא (מ"מ) [וא"כ] שפיר קאמר ר' נתן שניהם כו' כל"ל מתוס' ישנים: ע"ב [בפרשב"ס] בהג"ה בנו כו' אשתו ואחר כו' בנו ואשתו כו' עכ"ל בעל ההג"ה מקיים כל זה בגירסת הספרים כמ"ש

חכמת שלמה

דף קכו ע"א גמ' בכל שנכסים כולן רב פפא משמיה דרבא אמר ויתר באותה שדה קא סבר אין לו לבכור קודם חלוקה ורב פפי אמר משמיה דרבא ויתר בכל הנכסים כולן קא סבר יש לו לבכור קודם חלוקה מדאחיל בהא אחיל בכולה ומה דאתא לידיה אחיל אידך לא אחיל כו' מהנהו לקוחות מתינהו אמרי להו קרובים כו' כצ"ל: ע"ב ר"ש בד"ה דכל בוכרא דאימא בוכרא סוכלא קרו ליה ולא משום שטותו כו' נ"ב ומתמ"ז קבלתי שקרוי בכור שוטה שצריכין לפדותו ואם לא פדאו אביו צריך לפדות את עצמו ואינו יורש ב' חלקים ומן האב לחוד קרוי בוכרא חכימא לפי שיורש שני חלקים ואין צריכין לפדותו ודרך מליצה הוא וק"ל: תוס' בד"ה והלכתא יש לו לבכור קודם כו' דכי רב דמימנא לו ממעטין כו' כצ"ל:

דף קכז ע"א ר"ש בד"ה אי הכי כו' לאחר שבועיים כו' דלמא זכר הוה כו' נ"ב ואע"פ שלעיל פירש שאפילו תלד בת טומטום לא מטמאה משום לידה וכן אין לה ימי טוהר מ"מ לא קשה מידי נהי דסבר רשב"ס שכך הדין איכא דרב שרביא מ"מ הכא דפריך עליה פירש רשב"ס דשפיר פריך נהי דסבר דדוקא גבי זכר דרשינן הכי ולא גבי נקבה אפ"ה ליתני ולנדה שמא יקרע וימצא זכר וק"ל: בא"ד וראיית יום ל"ד היו הס"ד וכנ"ל והד"א: בד"ה ימי טוהר כו' עד שתשב י"ז ימים נקיים כו' נ"ב לפום ריהטא קאמר הכי אבל לא דייקא אלא ט"ו נקיים בעי מאחר דראתה ג' ימים ועם שתי ראיות האחרונות הוי י"ז ולא בעי י"ז נקיים אלא בטועה ממש כדאיתא לשם דלא ידעה באיזה פרק היא עומדת משום הכי בעי' י"ז נקיים דשמא ב' ראיות הראשונות סוף זיבה הן וראיה השלישית התחלת נדה היא אבל הכא הראיה ראשונה ממ"נ או התחלת זיבה או התחלת נדה היא הלכך לא בעי בין הכל אלא י"ז ימים חוץ מיום ראשון דהיינו ראיה ראשונה ולא בעי אלא ט"ו נקיים והוא הדין אי ראתה כל ז' ימים לא בעי אלא י"א נקיים ודו"ק. עוד יש להקשות כשראתה ביום י"ח למה הוי תחלת נדה לימא שתחלת ראיה הוי זיבות וא"כ שלמה י"א ימי זיבה ואח"כ ז' ימי נדה וא"כ ביום מ' חוץ מראיה הראשונה חזרה זיבות ולא קשה מידי כי לעולם אינם מתחילין ימי נדות אחר שכלו כבר ימי זיבות אם לא שהיו כבר ימי נדות דלעולם אין זיבות אלא אחר ימי נדות ולשם בערכין הבאתי דברי הרמב"ן שכתב כך להדיא וכ"כ נ"ל: בא"ד וראתה יום מ"י הרי היא תחלת נדה כו' נ"ב פי' כשימנא ודאי זכר וק"ל. בהג"ה כו' דלא טבלה עד פ"א אי ראתה ביום ע"ד ואי הוה פסיעה כו' למחר ביום פ"ב דראיית כו' תחלת נדה כך פירשה רבינו שלמה ז"ל כצ"ל והד"א וכ"כ בפרק המפלת וכ"כ עוד ע"כ הג"ה (עי' במהרש"א): ע"ב גמ' רישא רבנן וסיפא ר' יהודה אמר ר' יוחנן אמר בני הוא כו' כצ"ל: ר"ש בד"ה ותכ"א כו' שהוא בכור וקרא מאי בעי' בכור כו' כצ"ל והד"א. ד"ה ואמר אביו על אחד שהוא בכור נאמן כר' יהודה ואח"כ מ"ה רישא רבנן וסיפא ר' יהודה בניחותא: תוס' בד"ה כך נאמן כו' ואח"כ עושה בניו הגדולים ממזרים כו' נ"ב ומ"מ היא אינה נאסרת דשמא אנוסה היא כן פסק הר"ן: בא"ד כגון חייבי לאוין שנשא כהן גרושה כו' כצ"ל:

דף קכח ע"א ר"ש בד"ה אתה נתתו לי כו' או בעבד שלא ראה אותו בעדים כו' כצ"ל ונ"ב פי' דמהימן במיגו דלא היו דברים מעולם וכן פי' רשב"ס בפרק חזקת הבתים דף מ"ה אבריית' דראם עבדו ביד אומן כו': בד"ה ותכ"א כו' לחזור בו ומשני הא כו' הד"א: בד"ה באבא דאבא כו' דהיינו שלישי לראובן הראשון כצ"ל: תוס' בד"ה ה"ג ונשבע אינו יכול לחזור כו' והכא גרסינן נשבע בלא וי"ו נ"ב פי' וגרסי' נמי ואינו יכול לחזור בוי"ו וק"ל: ע"ב ר"ש בד"ה כל שתחלתו ראיית המעשה הס"ד ואח"כ מה"ד או סופו שעת הגדה עדות הס"ד ואח"כ מה"ד בפסולות כלומר כו' כצ"ל ונמחק כל שתחלתו סופו. וכ"ב כל זה שייך להיפוך העמוד:

דף קכט ע"ב ר"ש בד"ה ה"ג כו' מהני לשני יחזרו נכסים כו' הד"א: תוס' בד"ה תוך מע"א כו' ועד שימסרנו לע"א ויאכילנו כו' כצ"ל. והשאר נמחק:

דף קל ע"א גמ' לענין מהדר קא אמרי' כו' עד מתני' כל זה נמחק וכ"ב כל זה אינו מל' הגמ' אלא לשון המפרשים הוא וק"ל: תוס' בד"ה שיכול לא גרסי' והלא דין הוא נ"ב פי' ל"ג והלא דין הוא אלא ודין הוא משום דליסנא והלא דין הוא משמע משום דדין הוא כלומר דהוי אתי בק"ו משום הכי צריך קרא לא יוכל לבכר וזהו ליתא דהא אפילו בלא יום הנחילו את בניו ה"א שיכול לבכר ולהעביר חלק בכורה משום דהורע כחו כמו שפירשו התוס' לקמן אלא הכי גרסי' שיכול ודין הוא כלומר שיכול משום שהורע כחו ועוד דין הוא ומשום הכי בסיפא דברייתא ויאמר לא יוכל לבכר כו' שפיר גרסינן והלא דין הוא ודו"ק (עי' במהרש"א): ע"ב ר"ש בד"ה ולא מפי מעשה כו' ובמקום אחר אמרי' כו' נ"ב פי' ולפי זה מפרשינן נמי הכא הא דקאמר אין למדין הלכה מפי תלמוד כלומר הלכה שכתוב בתלמוד עצמו דהיינו במשנה או בברייתא כלומר שאם למדו הדין ופסקו הלכה וק"ל: בא"ד דיין שעתן כו' והמקשה כמה תפשה ותהא זכה כו' הלכה כדי לעשות כגון שבא ושאל לחכמים מעשה כו' כצ"ל:

דף קלא ע"א גמ' תנאי ב"ד והוה לזה במתנה כו' כצ"ל: ר"ש בד"ה דא"ל ר' נתן כו' דבריו קיימים ר' נתן בבלי היה שניהם בכתובות כו' כצ"ל. ואמר ליה כו' הכל הוא הדר אמר כו' הד"א: בד"ה וס"מ כו' דבריו של ר' נתן כו' הד"א: בד"ה א"ל רב פפא כו' לדברי הכל וכי תנינן כו' כצ"ל: תוס' בד"ה ס"מ כו' ובקונטרס פי' נ"ב אינו כפי' שלנו: ע"ב ר"ש בד"ה בנו ואשתו כו' לא חשש ככונן

מהר"ם

היה שלישי אלא אמר נכסי לך ואחריך לפלוני ותו לא מת שני בחיי ראשון יחזרו ליורש ראשון. ר"ל לא ליורשי שני דכי היכי דאמרי' הכא כשאמרה ובתרא לירתאי דהיינו ברתא ס"ל לרב ענן דדוקא ברתא אבל לא לבן ברתא ה"נ היכי דאמר ואחריך לפלוני דהיינו שני אם מת שני בחיי ראשון אין לבן שני כלום דלפלוני קאמר ולא לבנו. כן נראה שהוא כונת התוס' אבל דבריהם אינם מוכרחים דיש לחלק דהיכא דאמר לירתאי דמשמע יותר ולא לירתי ירתאי מהיכי דאמר לפלוני או נוכל לומר בהיפך דאפילו למ"ד לירתי ואפילו לירתי ירתאי אפ"ה היכי דאמר ואחריך לפלוני אם מת אותו פלוני בחיי ראשון אין לבנו כלום כיון דלא בא ליד אביו מעולם ולא אמרינן בכה"ג דקנאם השני בקבר והורישם לבנו וע"ל בתוס' דף קל"ו ע"ב ד"ה לא קנה לוקח וכו' וק"ל: ד"ה אמר רב פפא וכו' ולהכי לא חשיב בעל במתני' פ' יש בכור וכו' משום דבעל יש לו שבח וכו' ר"ל דשם במתני' קתני בהדיא כלם אין נוטלין בשבח ולא בראוי כבמוחזק ולהכי לא קתני שם בעל דהא בעל נוטל בשבח ודו"ק ע"ש: ד"ה ואין הבכור נוטל פי שנים וכו' דאפילו לרבנן הוי מלוה מוחזק וכו' כצ"ל: בא"ד לגבי כתובת אשה חשובה מלוה המוחזקת וגובה אשה כתובתה ממלוה וכו'. ר"ל לר' טרפון אפילו קודם שגבו אם גבו ולר"ע לאחר שגבו קרקע ומטלטלין לאחר תקנת הגאונים והטעם דלא חשיבה מלוה ראוי משום דכיון שהאשה יש לה שטר חוב שהיא כתובתה והלוה היה משועבד גם להאשה בחיי אביהן מדרבי נתן וכמו שמסיימו התוס' בסוף דבור זה כדתנן בהכותב וכו' ינתנו לכושל שבהן ר"ל ומפרש שם בגמ' דהיינו כתובת אשה ועל זה קאי לישנא דהתוס' שכתבו אלמא אפילו לרבי עקיבא אי לא דצריכה שבועה היתה גובה וכו' ופרש"י שם במתני' אע"ג דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לא לכתובת אשה ולא לב"ח הכא דלאו ברשותייהו מנחי ס"ל לר' טרפון דמוציאין מיד הלוה או מידו או מיד שהפקדון אצלו ונותנין לב"ח ולכתובה שנשתעבד בה המת מחיים עכ"ל: בא"ד ואין לומר דההיא כרבי אתיא וכו' דליכא מאן דפליג אלא כולי עלמא אית להו מלוה מוחזקת וכו' כצ"ל:

כרשב"ס

הרא"ש דכן הוא ברוב הספרים דלא כפרשב"ם ופי' בעל הג"ה דאשתו ואחר שהן בביתו לאו אחר ממש אלא היינו נמי כמו בן בנו ופשיטא ליה דרוצה שיכבדוה אבל באשה אצל אחין מבעיא ליה לקמן אם הוא רוצה נמי שיכבדוה ודברי מהרש"ל אינן מבוררין בזה וצ"ל נמי לפי גירסא זו דבנו ואשתו דנקט עיקר מילתיה אבנו משום מתנה אבל אשתו משום אפטרופוס באינה אמס לקמן מבעיא ליה וכשהיא אמס היינו מילתיה דשמואל ודו"ק : בפרשב"ם בד"ה ואשה אצל כו' ואין חייבין בכבודה כ"כ אלא מיתורא דקרא כו' עכ"ל כתב מהרש"ל מה בכך כו' הלא בנו הגדול אתי נמי מריבויא דוי"ו ואפ"ה אמרי' לעיל פשיטא בנו הגדול כו' עכ"ל ועוד האריך ע"ש ואין צורך דע"כ פשיטא לן טפי דהשם האדם לכבוד בנו יותר מכבוד אשתו ואפי' היא אמס כמ"ש הרא"ש מדקאמר בבנו גדול פשיטא ואשתו הוצרך ליה לשמואל למימר וצ"ל להוסיף בזה דהא אפי' בבנו קטן אמר שמואל דעשאו אפטרופוס אע"ג דליכא יתורא לכבדו ובאשה שאינה אמס מבעיא ליה הכא אע"ג דאיכא יתורא לכבדה אלא דע"כ דטפי חש לכבד אדם בנו מכבוד אשתו אלא דהכא ק"ק דמ"ש דמבעיא באשתו שאינה אמס ובאשתו שהיא אמס מימרא היא דעשאה אפטרופוס וקאמר דהיינו טעמא משום דאשתו שאינה אמס אינו רק מיתורא דקרא ולעיל נמי גבי הא דמבעיא ליה קטן מאי נמי ה"ק דמ"ה מבעיא ליה טפי בבנו קטן משום דבבנו גדול פשיטא ליה משום דבנו הוא גם אית ביה יתורא דקרא משא"כ בבנו קטן אבל אשתו אפי' אמס דמקרא מלא הוא לכבדה אפשר דגרע מבן לגבי מלתא שאדם רוצה לכבד בנו טפי מאשתו וק"ל : תום' בד"ה דילמא כו' ולר"י נראה דבבריא נמי אמר מדאמר ר' נתן שניהם כו' עכ"ל ל"ע לשיטת התוס' שכתבו לעיל וא"כ דלא קני בבריא שפיר קאמר ר' נתן שניהם כו' ליכא לאוכוחי מיניה מידי ויש לייסב בדוחק דה"ק מדלא קאמר תלמודא בבעיין אי אמר בבריא או לא תיקו ועוד דרב משרשיא מסיק לעיל ש"מ אפילו בבריא ש"מ וע"כ נראה לר"י דמשמע ליה לתלמודא דבתרי בי דינא איתקון ואמר אפילו בבריא ולא ניחא ליה לתלמודא למימר דבחד בי דינא איתקון כדהדר אמר אביי והיינו מדאמר ר' נתן שניהם כו' דצריכין לדחוקי אליבא דהדר אמר אביי כמ"ש התוס' לעיל משא"כ אי אמר דבתרי בי דינא איתקון ובבריא נמי [אמר] ר"י ב"ב דהשתא אתיא מילתא דר' נתן בפשיטות וקרוב לדברינו מצאתי בזה בדברי בעל המאור ע"ש ודו"ק :

דף קלב בד"ה למחצה לשליש כו' תימה מאי קמ"ל פשיטא ואומר ר"י כו' עכ"ל נראה מדבריהם שהבינו כמשמעו דהאי למחצה לשליש כו' דקתני ברישא ולכך הקשו דבלמחצה ולשליש דלא סילקה עצמה מכלום אף מהפירות ומן השאר פשיטא דגובה כתובתה מהשאר ומהרש"ל נדחק לפרש שהתוס' הבינו אגוף הקרקע כפרשב"ס ואין צורך וק"ל : **ע"ב** בד"ה מכלל דת"ק כו' אמאי איצטריך ר"י למימר היתה שם ולא קבלה כו' עכ"ל לא ניחא להו למימר דר"י לא זו אף זו קתני כיון דלא אתא ר"י בברייתא אלא לפרש דברי ת"ק דמתני' ובזה יתיישב דלא תקשי להו למאי דבעי למימר דכולה ר"י היא כיון דקבלה עדיפא מכתיבה וקתני ברישא כתיבה בלא קבלה דמחילה לא איצטריך ליה למיתני בסיפא קבלה בלא כתיבה אלא דאיכא למימר דזו ואצ"ל זו קתני ודו"ק :

דף קלג בפרשב"ס בד"ה דלמא כי כו' ועיקר דבריך באת להשמיענו חילוק בין כו' עכ"ל ר"ל דהא דאשמעינן דבשהם נמי במי שראוי ליורשו נוטלו משום ירושה ולא משום מתנה השמיענו דיש חילוק בין כו' ומה שהוצרך ליה לרב נחמן לאתויי ההיא עובדא דא"ל נכסי למאן כו' וא"ל אלא למאן לא איצטריך ליה אלא לומר דרב הונא בשהם קאמר כההיא עובדא וק"ל : **ע"ב** בד"ה דייני ור"ח פי' חללתא בית הקברות עכ"ל וכ"ה בערוך ונראה לפרש למאי דקאמר לעיל והא אפסקה ומסיק הוא סבר ההוא דשכיב היה סבר דיש לו הפסקה ורחמנא אמר כו' והכי קאמר רבא לרב עילים דייני בית הקברות דהיינו ההוא מיתנא דשכיב בבית הקברות סבר הכי דאפסקה אבל דין תורה אינו כן דרחמנא אמר כו' וק"ל : תום' בד"ה בא עליו כו' דכתב נכסיו ליונתן כו' הדיר נכסיו מבנו בחייו כו' עכ"ל ולא כפרשב"ס דמיירי בלא הדיר אלא משום דעבר על דברי המת ומה שיש לדקדק אפירושו עיין בחידושי הרמב"ן :

דף קלד ע"ב בפרשב"ס ומשני התם כו' אמר יש לי בנים אחזקה כו' וה"מ דאפילו אי אתי אח לאחר מכאן כו' עכ"ל כל זה גם הוא בלשון רש"י בפ' האומר אבל ק"ל לדבריהם דמשמע דאי לא הוה אמר יש לי בנים היה האח נאמן לאוסרה ולמה יהא נאמן לאוסרה טפי מבעלה דקתני בסיפא יש לי אחין ואין לי בנים לאו כל כמיניה דמפיק לה מחזקתה וגדולה מזו כתב הטור בא"ה אמר אני אחיו אינו נאמן ואפי' עד א' מעיד עליו שהוא אחיו אינו נאמן להוציאה מחזקתה אבל לשון הרא"ש שם מתני' דלא מוחזק לן לא באחי ולא בבני אמר יש לי בנים נאמן ואפילו אתו סהדי דאית ליה אח מותרת לשוק עכ"ל דהשתא ניחא דודאי אי לא הוה אמר בבעלה דיש לו בנים היתה אסורה דהא איכא סהדי דאית ליה אח ומיהו ממתני' דהתם לא שמעינן דנאמן להתירה אלא משום חזקה קמייתא קודם שבאו העדים ולכך איצטריך מתני' דהכא לאשמועינן דאפי' במוחזק מעיקרא דאית ליה אח נאמן לומר דיש לו בנים ומשום הואיל דבידו לגרשה ודו"ק : בא"ד דהכי דיבוריה לאחזוקה לחזקה עכ"ל מהרש"ל הגיה לאחזוקי לחזקה ור"ל לאו כל כמיניה דהכי דיבוריה לאחזוקי לחזקה דמעיקרא אבל לא ידענא מי הכריחו להגה"ה זו דכפשטיה מתפרש דקאי אדיבוריה דבעל דהכי לאחזוקי לחזקה קמייתא וכן מוכח בהדיא בלשון רש"י דפרק האומר ע"ש וק"ל : בד"ה הכא אתי כו' ומיהו סיפא כו' דהא ודאי אפילו שתק אסורה כיון כו' עכ"ל ואהך דר' נתן דאמר נאמן לאסור ביש לי אחין ומוקמינן ליה במוחזק דאית ליה אחי ולא בבנים ולא תקשי ליה הא בלאו הכי אפילו שתק אסורה דהתם אדיבוריה דשעת קידושין דאמר יש לי בנים ואין לי אחים הוי סמכינן לאפוקי מחזקה קמייתא אי הוה שתק בשעת מיתה דמה"ט פליג רבי התם דאין נאמן בשעת מיתה לאוסרה וליהדר מדיבוריה דשעת קידושין ע"ש ודו"ק :

ח"א דף קלד ע"א פ' תלמידים כו' ל' מהם ראוים שתשרה עליהם שכינה כמשה רבינו כו' · ר"ל שהגיעו למעלת רבם הלל הזקן דהכי אמרינן בפ"ק דסנהדרין בהלל הזקן ראוי היה שתשרה עליו שכינה כמשה רבינו דהוא רבן של כל ישראל אלא שהדור לא היה זכאי לכך והוא שזכה הלל לכך ממדת ענוה שהיתה בו כמו שמצינו במשה במדת ענוה שנאמר בו והאיש משה עניו מאד וגו' לא כן עבדי משה וגו' ותמונת ה' יביט וגו' דר"ל שאצילות נבואתו היה מאתו ית' ב"ה בזולת אמצעי כן היו ראוים אלו שתשרה עליהם שכינה בזולת אצילות אמצעי כמו שזכה הלל רבם ממדת ענוה שהיתה בו כמרע"ה אבל שלשים השניים לא הגיעו למעלת רבם הלל שהגיע למעלת רבן של ישראל אבל הגיעו למעלת התלמיד של רבן של כל ישראל דהיינו יהושע שהיה תלמיד משה רבינו שנתן משה מאצילותו עליו כמ"ש ונתת מהודך עליו ואמרינן בפרק הספינה פני משה כפני חמה פני יהושע כפני הלבנה שהשיגה אור אצילות אור שלה מן החמה דהיינו מרבו משה ולזה אמר ראוים שתעמוד להם חמה שהוא פני משה להאיר עליהם כיהושע שהיה פני לבנה והשיג אורו מפני משה שהוא פני חמה ואמר עשרים בינונים דהיינו שלא הגיעו למעלת רבם תיהו יצאו מתורת תלמיד כענין תלמיד חבר שאמרו בכמה דוכתין וק"ל : **ותקופות** פרשב"ס מולד הלבנה עכ"ל אבל בכ"מ תקופות על תקופות החמה אמור כההיא דפ"ק דר"ה שבע דחדשים או שבע דתקופה וכן בכמה דוכתין וק"ל : **שיחת** שדים ודקלים כו' · דבר גדול מעשה מרכבה דבר קטן הויות דאביי ורבא כו' פ' כל זה באורך בחידושי הרשב"א וריטב"א בע"י במס' סוכה וק"ל : **לקיים** מה שנאמר להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם וגו' · עיין פרשב"ס והריטב"א שם ולפי ענינו הכא נ"ל דה"ק מה שזכר כאן בריב"ז שהיו בו כל הדברים הכוללים כל ז' החכמות ואינו חסר כלום וא"ת כיון דבקטן שבכולם היו בו כל החכמות מה היה כחו של גדול יותר ואמר להנחיל אוהבי יש כפי שיש בידו וכח שכלו ביותר בז' החכמות אוצרותיהם אמלא כלומר לפי גודל שכלו של כל אחד מהם הקב"ה ממלא לו שכר טוב הצפון לעוה"ב ועיין בחידושינו סוף מסכת עוקצין : **בשעה** שיושב ועוסק בתורה כל עוף כו' . עיין בתוס' פרק סיפן ובספר שבט יהודה פירוש לזה :

דף קלה בד"ה למאי ניחוש כו' שהרי אינה נפטרת בטענת יש לי בנים כו' עכ"ל מפירושו נראה דאי הוה פוטר אותה בטענת יש לי בנים הויא מותרת לכהן אבל מדברי התוספות לעיל אין נראה כן אלא דכיון דבטענת יש לי בנים אין להאמינו רק משום דבידו לגרשה אין כאן מגו רק לפוטרה מיבם אבל להתירה לכהן אין כאן מגו ודו"ק : תום' בד"ה ה"ג הא אמרי כו' ולא גרסי' והא איכא סהדי כו' ואי בעי למימר שיש לנו לחוש כו' עכ"ל ק"ק כיון דהאי ליסנא והא איכא סהדי כו' סובל לפרש שיש לנו לחוש שמא יש עדים כו' אמאי אינו סובל לפרש נמי שיצא קול דאיכא סהדי במה"י כו' וי"ל ודו"ק : בד"ה אביי אמר כו' ומיהו י"ל דהמ"ל ולטעמיך וכן ברים הבית כו' וי"ל דאביי דהכא כו' עכ"ל מלת וכן הוא מגומגם לפי לשון התוספות לפנינו אבל בתוספות ישנים ראיתי דהאי תירוצא ומיהו וי"ל דהמ"ל ולטעמיך עד וכן אינו מלשון התוספות והוא גליון תוספות דהשתא מלת וכן ניחא דקאי אקושייתם דלעיל ודו"ק : **ע"ב** בפרשב"ס בד"ה ה"ז אינו כלום שאפי' אם החזיק אחר מיתה באותו שטר כו' אבל כח השטר לא עדיף כלוואתו כו' עכ"ל מהכא מוכח דדייתקי שלא נמסרה מחיים אינה כלום ולכאורה הך דדייתקי מבטלת דייתקי כתב וזיכה לזה כו' כמ"ש רשב"ס לקמן הוא סותר את זה דמשמע דדייתקי אם אינה מבטלה מהני בלא מסירה ועיין בזה בתוספות בפרק מי שמת דף קנ"ב בד"ה כתב וזיכה כו' וק"ל :

דף קלו בד"ה ואלו היתה קבלה כו' לא היו מניחין הלכה ומפרשינן מנהג ועוד לא אמרו כי הלכה כו' עכ"ל זו בעצמה היא קושיא ראשונה ודוחק לפרש כאן ב' קושיות ויש להגיה ומפרשי' מנהג שלא אמרו כי הלכה כו' והכל קושיא אחת וק"ל : **ע"ב** תוספות בד"ה לא קנה כו' שהרי לא הקנה לו כלום עד אחר שיזכה שני כו' עכ"ל משא"כ הכא דמיד שמת הבן גוף הנכסים שהיו לו נפלו לפני בן הבן וגם הפירות ירשם אח"כ בן הבן בקבר כמ"ש לעיל : **בא"ד** ואפילו לרב ענן דאמר כו' ולא לירתי ירתיי כו' אם מת שני לא יחזרו ליורשי שני כו' עכ"ל ומהך דאחריך לשני ואחריך לג' דאם מת שני לא יחזרו ליורשי שני לא קשיא להו בפשיטות לר"ע היינו משום דהא ודאי ל"ד לדהכא דהא התם אחריך לשלישי קאמר ואפילו זכה בו השני לא יחזרו ליורשיו אחריו וק"ל : **בד"ה** והתניא כו' ומשני כו' אלא אחריך תנאי היא כו' כדמייתי דפליגי רבי ורשב"ג באחריך כו' עכ"ל קצת קשה דמאי אולמיה הא דמייתי פלוגתא דרבי ורשב"ג דאימא נמי דפליגי בקנין פירות ולא באחריך כיון דלא מצינו פלוגתא באחריך אין סברא דפליגי ביה ושוב מצאתי גליון תוספות נראה דמייתי שפיר תנאי דע"כ באחריך פליגי אפילו לר' יוחנן ולא בקנין פירות אי הוה כקנין הגוף אי לאו דהא טעמא דרשב"ג אין לו לשני אלא מה ששייר הראשון ע"כ משום דאמר אחריך דמשום קנין פירות גרידא פשיטא דלא היה יכול למכור כמו האב דאינו יכול למכור עכ"ל גי' וקרוב לזה כתב הרא"ש וזה לשונו אע"ג

חכמת שלמה

בכבודן אלא כו' כנ"ל והד"א : **בהג"ה** בנו ואחר כו' דאינו חש שתכבדנו אשתו נ"ב פי' לפי מסקנא דשמעתין דאפי' אשה אצל אחין עשאה אפוטרופוס וה"ה נמי לאחר שהוא בביתו וק"ל : **בד"ה** בת אצל הבנים כו' לא חש לכבודה ואשה כו' שויא אשה אצל כו' והד"א : **בא"ד** אלא מיתורא דקרא כו' נ"ב מקשין העולם מה בכך דאתא מרבויא הלא בנו הגדול אתא נמי מרבויא דוי"ו ואפ"ה אמרינן לעיל פשיטא דעשאו אפוטרופוס ונראה בעיני דלא ירדו לכוונת המחבר דהיך אמר שאני מיותרת הא אפי' מיותרת לא אתי דקרא דוקא אתיי אביו הוא דקפיד אבל אחר מותו אינן חייבין בכבודה כדאיתא בהדיא בפרק הנושא אלא ה"ק מאחר שאינן חייבין כלל בכבוד אשת אביו לאחר מותו דהא לא אתיא אלא מיתורא דאת דאם כן מוקמינן להאי קרא לבחיי אביו דמסתבר ולא לאחר מותו לאפוקי אי הוה כתיב להדיא לכבד אשת אביו בודאי לא הוה מחלקינן בין מחיים לאחר מיתה ומשום הכי מספקא מאחר שלא נמצא צד כבוד באשתו שאינו אמס לאחר מיתתו א"כ לא עשאה אפוטרופוס ואינו דומה לבנו הקטן דסוף סוף מאחר שמצינו צד כבוד באחים א"כ השוה בנו הקטן לבנו הגדול אבל לא נימא מאחר שמצינו כבוד באשתו בחיים השוה לאחר מיתה לבחיים הרחוק אחר מיתה מבחיים ודו"ק :

דף קלב ע"א גמ' דכתבינהו ניהלה להנהו נכסים אפי' חד יומא דאמרי אינשי ניהוי חד יומא במנא יקרא ולמחר ליתבר תנן התם כו' כנ"ל וכ"כ הוא לשון הרי"ף : **ר"ש** בד"ה הכותב במתנה הס"ד : **בד"ה** גובה כל כו' גובה כתובתה מן השאר כו' נ"ב פי' מותר כתובתה מה שלא תוכל לגבות מן הפירות כמו שפירש רשב"ס לקמן בסיפוך הדף וכן פי' הר"ן להדיא : **בד"ה** ומשני כו' דניחא לה בהך כו' כנ"ל : **תום'** בד"ה למחצה ולשליש ולרביע גובה כתובתה כו' פשיטא ואומר ר"י כו' כנ"ל וכ"כ פי' שהתוס' הבינו עכשיו שלמחצה ולשליש ולרביע דקאמר היינו אגוף הקרקע כמ"ש רשב"ס ומשום הכי הקשו פשיטא דגובה כתובתה מן השאר שלא נתן לה במתנה ומרישא דקאמר גובה מן הקרקע לק"מ דסד"א מאחר שנתן כל פירות נכסים והם כן מסתלק שיעבודא מקרקע קמ"ל דלא ומשני הא דקאמר למחצה ולשליש ולרביע לפירות קאמר כלומר שנתן לה פירות מהאי נכסיו או משליש וקמ"ל שגובה כתובה משאר שדות שאין לה בהן פירות כלום וגובה דקאמר היינו גובה בעל כרחם של היתומים מן השאר : **ע"ב ר"ש** בד"ה א"ר יהודה כו' דברי חכמים הס"ד : **בד"ה** שותף כו' שותף לחלקה חלק בפני עצמה כו' כנ"ל : **בד"ה** ההוא שכיב מרע הס"ד : **בד"ה** אנא דקל כו' אדר' מאיר דהא אקנו לה בגוף האילן הס"ד והד"א : **בד"ה** ההוא שכיב מרע הס"ד :

דף קלג ע"א בד"ה אלא למאן כו' מה לי אמר ואמרת לן עלה דמ"מ כו' כנ"ל והד"א : **בד"ה** אלא אמר רבא כו' בין מתנה לירושה הס"ד : **ע"ב ר"ש** בד"ה הכניס אחת כו' שם פילית שזכות כו' כנ"ל והד"א : **בד"ה** אדרבה כו' פליגי עליה מדכתבו ובנו הוציא כו' כנ"ל : **בד"ה** במקלו ובתרמילו כו' א"כ לא הויא מתנה כו' כנ"ל וא"כ כו' נ"ב נ"ל ודו"ק : **תום'** בד"ה בא עליו כו' הדיר נכסיו מבניו בחייו ובמותו כו' נ"ב דאי לא הדירן אף אחר מותו א"כ אפי' לא תהא מתנה ותהוי פקדון סוף סוף יזכו הבנים משום ירושה וק"ל : **בא"ד** שנתן ליהונתן על מנת שיתן לבניו כו' נ"ב ולפי' הרשב"ם אין למתנת בית חורון ענין לכאן אלא ההוא גברא מודר הנאה מבנים היה ומש"ה יהיב נכסיו ליונתן בן עוזיאל וכי אהדר לבניו בא עליו שמאי וא"ל ההוא מתנה דיהב לך לא מתנה היא אלא אדעתא דתיהדר לבריה יהיב לך ואסור לך להחזירה כמעשה דבית חורון א"ל יונתן בן עוזיאל הרי הקדשתי שלים ואי אתה יכול להחזיר מה שהקדשתי לפי שלא היה שם תנאי אלא מתנה גמורה נתן לי ומשלי אני נותן לבניו ואמר שמאי הטית עלי יונתן בן עוזיאל כך פי' הרב רבי יצחק ז"ל בר רבי ראובן אלברגלוני ז"ל וכן מוכח בירושלמי כו' עכ"ל הרמב"ן :

דף קלד ע"א גמ' נותן לך במתנה ואינן בפניך אלא כדי שיבא אבא כו' כנ"ל : **שם** כל מתנה שאינה שאם הקדישה מקודשת אינה מתנה כנ"ל ונמחק אינה וכ"כ לרשב"ם ל"ג : **שם** קטן שבכולם רבן יוחנן בן זכאי כו' נ"ב הגדה זו מבוארת יפה בפ' הישן בגליון : **ר"ש** בד"ה במקלו כו' דמבר יונתן והקדיש כנ"ל : **בד"ה** והוא סבור כו' ולא נהירא והס"ד : **בד"ה** להנחיל אוהבי יש עולמות כו' נ"ב כמנין ש"י : **תום'** בד"ה כל מתנה שאינה שאם הקדישה כו' דכיון דאמר ליה מידי דחזי ליה קאמר כדקאמר לקמן כו' דקאמר אההיא דכל מתנה שאינה שאם הקדישה כו' רבי ירמיה כו' וקאמר כיני מתני' כל מתנה שהיא כמעשה בית חורון שהיתה בהערמה אינה מתנה כנ"ל : **ע"ב** גמ' אלא אי אתמר הכי אתמר אמר שמואל מפני מה אמרו כו' כנ"ל : **ר"ש** בד"ה הכא אתי כו' אפילו הכי אי אמר פו' כנ"ל : **בד"ה** איבעיא להו כו' כלומר זה לי יום שגירשתי את אשתי כו' כנ"ל : **בד"ה** וכמאי דאמר זה לי יום דהיינו למפרע כו' כנ"ל :

דף קלה ע"א ר"ש בד"ה חזיא לכהנא כו' דהא ע"י שאמר גירשתי כו' כנ"ל : **בד"ה** אמר ליה העיר הזאת הס"ד : **בד"ה** ניקול באשת איש בתמיה דאיכא איסור חנק כו' נ"ב פי' קודם שמת והוה באיסור חמור א"כ אף אחר שמת עדיין בחזקת אותו איסור עד שיודע לך שנפטרה מזיקת אשת איש אע"פ שאין עתה חנק אלא לאו דלא תהיה אשת המת החוצה ודו"ק : **ע"ב** גמ' בפיסקא נפלו לו נכסים ממקום אחר ירשו כו' כנ"ל : **שם** כגון דיקלא ואלים כו' נ"ב לעיל בדף קכ"ד : **שם** זיכה בה לאחר כו' נ"ב פי' רשב"ם אם זיכה בה לאחר וא"ל זכה מה שכתוב בזה השטר אע"פ שאינה כתובה על שמו שכתוב על שם ראובן ואמר לשמעון זכה במה שכתוב בה קנה דלא גרע מאחר צוואתו שהיא ככתובה וכמסורה והראב"ד פי' זיכה בה לאחר שאמר לראובן זכה בשטר זה לצורך שמעון קנה אפילו אם ראובן הזוכה בשביל שמעון הוא יורש ולא אמרינן כיון שהוא יורשו כאלו לא יצא מתחת ידו כו' ועי' טור חה"מ סימן ר"ן : **ר"ש** בד"ה לאחר מחיים כו' ורבותא קתני לאחר כו' נ"ב ולאחר רבותא קתני לשון פי' הרי"ף : **בד"ה** ואיזו היא מתנה בבריא שתקנה כנ"ל והס"ד :

דף קלו ע"א ר"ש בד"ה ואינה מתיישבת והכא נמי וכו' ולא קנו ומשני כו' הד"א : **ע"ב ר"ש** בד"ה לא קנה כו' זכין דידיה זכין כנ"ל והס"ד והד"א : **תום'** בד"ה ר' יוחנן כו' ובפירות

היאותין

דקי"ל כר"ל כו' אחריך שאני כו' ולא אמר פירי לאחד וגופא לאחד אלא היכא דאמר מעכשיו כו' דהיינו מתניתין דתנן מכר האב כו' ולא פליג רשב"ג והא דקאמר רב נחמן ב"י כו' פי' רשב"ג סבר קנין פירות דהכא כקנין כו' ומשום אחריך כו' עכ"ל ע"ש גם ברי"ף מיהו ק"ק לפי זה דהכי מברייתא דלעיל דקתני יחזרו ליורשי ראשון נמי יש להוכיח דאחריך שאני דאי משום קנין פירות לחוד אם כן במתניתין נמי במת הבן ואחר כך מת האב לא יחזרו ליורשי הבן כפרשב"ם לעיל [א] אלא ליורשי האב דאית ליה קנין פירות אלא דאין זה מוכרח דאיכא למימר לפום סברא דהשתא דקושטא הכי הוא במתניתין נמי יחזרו ליורשי האב וכן פירש רשב"ם לעיל ועוד יש ליישב בזה ואין להאריך ודו"ק:

דף קלז ע"ב תוס' בד"ה לא החזירו כו' אפי' כי כפליה להתנאיה כו' עכ"ל הוא לשיטת ר"ת שכתב דבממון כי הכא נמי בעי תנאי כפול וכל דיני תנאי וה"נ מיירי הכא שנעשה התנאי כפול ותנאי קודם למעשה וכן קודם ללאו והספר לא חש להאריך כמ"ש הרא"ש ולהכי לא קשיא להו אלא מרב אדא דהתם דהוי הכא תנאי ומעשה בדבר א' ולא קשיא להו מרבא גופיה דהתם קאמר דמעשה קודם לתנאי התנאי בטל והכא באתרוג זה נתון לך כו' מעשה קודם הוא וקאמר רבא דתנאו קיים ודו"ק: **בא"ד** אבל רבא סבר כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו כו' ויכולים המעשה והתנאי להתקיים ומגורשת מיד ואח"כ תקיים כו' עכ"ל דבריהם תמוהים דאין נראה דרבא ורב אדא פליגי התם דהא רבא נמי דמוקי לה במעשה קודם לתנאי ע"כ היינו לפום הסברא דע"מ לאו כאומר מעכשיו דאל"כ לא הוה איצטריך ליה לאוקמא במעשה קודם לתנאי אלא דבתנאי קודם למעשה נמי מגורשת משום דע"מ הוי כאומר מעכשיו וכדאוקמא רב אשי התם וכמו שכתבו התוספות שם ולפי אותה הסברא דרבא התם דע"מ לאו כאומר מעכשיו שפיר קא"ל רב אדא דהוי תנאי ומעשה בדבר אחד ולא פליג רב אדא עליה דרבא כלל ודברי התוספות בפ"ק דקידושין נכונים בזה שכתבו דהתם בפרק מי שאחזו הוא לפי מה דס"ד דכל האומר ע"מ לאו כאומר מעכשיו אבל גבי אתרוג הכא ס"ל כרבי דאומר ע"מ כאומר מעכשיו ויש ליישב דבריהם שם דודאי התם רבא נמי קאמר הכי למ"ד דע"מ לאו כאומר מעכשיו אלא דהכא גבי אתרוג קאמר אליבא דהלכתא כמ"ד דע"מ כאומר מעכשיו והשתא לפי מאי דסברו רבא דהכא פליג ארב אדא דלא הוי התם תנאי ומעשה בד"א ויכולים כו' והוא דחוק ודו"ק:

דף קלח בד"ה כאן בלוות כו' לפירושו הכי פריך כי היכי דבטילה היא דמהני אף לאחר כו' עכ"ל דמרישא באי אפשי דלא אמר כלום ניחא דלא פריך לפירושו משום דר"ל איירי בלוות מעיקרא ולא בא מעולם לידו ולכך הוי הפקר אבל רב ששת איירי בשתק ולבסוף צווח כיון דבאה המתנה לידו לא נסתלק ממנה באי אפשי אבל מסיפא אע"ג דמיירי נמי בשתק ולבסוף צווח פריך שפיר לר"ל דכי היכי דבטלה כו' אבל לפירוש התוספות לקמן דאי אפשי דר"ל איירי בשתק ולבסוף צווח הוצרכו להפך הגירסא ומאי אפשי דסיפא דקתני בה דבריו קיימין פריך לר"ל ומשני דלא הדרא למרא אבל אי לא תהפך הגירסא הכי תקשי לר"ל מאי אפשי דרישא דקתני לא אמר כלום ודו"ק: **ע"ב** גמרא ואם אמר בחובו נוטלן בחובו ברא"ש גרס נמי כן הכא אם אמר בחובו ידו על העליונה רצה נוטלו רצה נוטל את חובו אבל ברי"ף גרס בחובו אין לו אלא חובו ועיין בזה בחידושי הרמב"ן ועיין בטור ח"מ סי' רנ"ג:

דף קלט ע"ב תוספות בד"ה גבי יובל כו' דירושת הבעל דאורייתא כו' אלא שויוה רבנן כו' הניחו אותו כו' עכ"ל וכל"ל גבי משום פסידא דאלמנה שויה רבנן כיורש דהיכא דאיכא פסידא לתרווייהו ולית ביה מפסיד אנפשיה הניחו אותו כיורש כדין תורה ולכך לא חשו גבי יובל לפסידא דיורשים כדחשו גבי רבין לפסידא דאלמנה דטפי חשו אפסידא דבעל להניחו על דין תורה וק"ל: **בד"ה** התם איכא כו' אע"ג דאיכא פסידא ללוה לא מהדר ליה כו' עכ"ל צ"ע דהא דלא מהדר ודאי דלק"מ דאפילו הוי יורש לא מהדר כדאמר זבנה אורתה כו' וכ"כ התוספות שם אבל מהא דלא מהדרינן ליה קשיא להו התם דאי הוי יורש מהדרינן ליה שהבן פודה קרקע של אביו ע"ש בתוספות ודו"ק: סליק פרק יש נוחלין

פרק מי שמת

תום' בד"ה אמר ר"ג כו' ור"ח וה"ג ורב אלפס פסקו כרבנן כו' ור"ת אומר כו' עכ"ל ר"ל דר"ת הוסיף לומר אההוא פסקא כרבנן דאדמון משום דאדמון גופיה לא פליג וכדי ליישב ההוא כללא דכתובות דכ"מ שאמר ר"ג רואה כו' הלכה כמותו ודו"ק:

דף קמ בפרשב"ם בד"ה לא ממעטא כו' וכבר זכו יורשין והבנות יזונו עד בגר כו' עכ"ל דבריו תמוהין לכאורה כיון דמדמה להו למרובין ונתמעטו וכבר זכו בו יורשין אמאי קאמר דבנות יזונו עד בגר הל"ל דיזונו שלשתן יחד בנים ובנות ובת אשתו כמו שפירש גופיה לעיל גבי אלמנה ללשון שני וכן יש להקשות בפירושו גבי ב"ח שפי' וכשיטרוף אם יש מותר יזונו בנות עד בגר כו' עכ"ל הל"ל דיזונו בנות ובנים ביחד כדין מרובין ונתמעטו וכ"ה בהגהת אשר"י בשם ריב"א ויש ליישב דודאי אלמנה כיון דהיא נמי מתזנא בתקנתא דרבנן לאו על היתומים בלחודייהו רמיא וה"ל שפיר כנכסים מרובין ונתמעטו ע"י זול דההפסד נמי הוה לבנות ויזונו יחד שלשתן אבל ב"ח ובת אשתו כיון דחוב הוא ועל היתומים רמיא לשלומי כשיטרוף הב"ח לא יפסידו הבנות כלום ויזונו מהמותר עד בגר ומילו עד שעת טריפה ה"ל כמרובין ונתמעטו ויזונו ביחד כפרשב"ם ודו"ק: **תום'** בד"ה יתומים שקדמו כו' וא"ת כיון כו' מה חילוק יש בין נכסים מרובים למועטין כו' עכ"ל ר"ל דודאי איכא בינייהו דבמרובין יזונו בנים עם הבנות עד בגר ובמועטין הבנות יזונו והבנים ישאלו אלא דמאי רבותיה דמועטין דנקט שקדמו ומכרו מה שמכרו מכרו כיון דאין חילוק בין מרובין למועטין דבשניהם יזונו עד בגר ואם מכרו מכרו ואפילו אם תפסו ולכתחלה אין רשאין למכור בשניהם ותרצו דיש חילוק דבמרובין יש להם תפיסת יד טפי למכור לכתחלה לצורך גדול כמו לפדיון שבויים כמ"ש המרדכי ועוד דמרובין ונתמעטו יזונו הבנות והבנים ביחד ויפסידו הבנות ובמועטין לא יפסידו כלום וק"ל: **בד"ה** מה שמכרו כו' ופי' בקונטרס זכו בהן יורשין של כתובה הקטנה ופליג רב נחמן כו' עכ"ל התם ודאי ניחא להו לפירושו דאזלינן בין במרובין ונתמעטו ובין במועטין ונתרבו בתר שעת מיתה כמ"ש הרא"ש שם אלא דהכא קשה להו במועטין ונתרבו דניזל נמי בתר שעת מיתה ומשום דלפירוש רש"י ק"ק התם דנימא נמי בסיפא כבר זכו ביה יורשין הוצרכו לומר דאעפ"כ הכריחו לפרש כן משום דפליג רב נחמן כו' דמשמע לבני קטנה אמר לפיים כו' ודו"ק: **בד"ה** מי אמרינן כו' הג"ה וכ"כ בתוספתא ותיזון כו' הכל יהיה לבנות ואי כו' עכ"ל נ"ל דהאי פירושא הוא ממש כפירוש הראשון שפרשב"ם שיש כאן נכסים מרובין אי לאו מזונות האלמנה ויש כאן דין נכסים מועטים בשביל הבנות אבל לא שיש נכסים מועטין ממש בשביל הבנות ומ"ש בתוס' אי לא ממעטא הכל לבנות כו' ר"ל שהם לא יפסידו כלום אף בנכסים מרובין והאלמנה תיזון עם הבנים כפרשב"ם בלשון ראשון אבל אין לפרש דר"ל שיש נכסים מועטין ממש בשביל הבנות בלאו מזונות האלמנה שהרי בהג"ה שנית רוצה לפרש אי לא ממעטין מזונות שלשתן וזה לא שייך אלא היכא דליכא נכסים מועטין בשביל הבנות בלחוד מיהו הך אבעיא דאלמנתו ובת איזה קודמת כו' ודאי איירי שפיר דאיכא נכסים מועטין בשביל הבנות לחוד כפרשב"ם ומהרש"ל דחק למחוק זאת האבעיא דאלמנתו ובת כו' לפי' התוספות ואין צורך וכתב הרמב"ן בחידושיו דלפום דפשטינן דאלמנה קודמת פשיט נמי דאלמנתו ממעטת בנכסים כו' ואע"ג דב"ת לא ממעט כו' התם משום דנכסי קמי יתמי רמו כו' וה"ל כמרובין ונתמעטו אבל אלמנה כיון דנכסי ברשותה קיימי ודאי ממעטת כו' עכ"ל ע"ש באורך: **בא"ד** לא תטול האלמנה כו' הג"ה ואומר ר"י לכאורה כו' כתבתי בפנים ע"כ הגה"ה וכן משמע בירושלמי כו' עכ"ל כצ"ל האי וכן משמע קאי אדלעיל דלא קאי הך אבעיא דמסיק בה אלמנה ובת אלמנה קודמת אלא בשיש בנים עם הבנות שיש כאן דין נכסים מועטין והירושלמי ניחא לשני הפירושים של ההגהות כי ב' הפירושים חלוקים בפי' אי לא ממעטא האלמנה והירושלמי הולך למאי דמסיק דממעטא ועדיפא מבת שהיא קודמת לבת ודברי מהרש"ל בזה אינן מבוררים ודו"ק: **ע"ב** בפרשב"ם בד"ה ה"ג אם כו' כדאמרינן בגמרא והא זכר כו' לא היה חפץ בלידת תאומים א"כ אין לידת כו' עכ"ל ר"ל לפירוש ראשון דאף אם לידת תאומים הוי נמי בכלל לשון אם זכר כו' מכל מקום מספק לית לן למימר אלא דדעתו אזכר לחוד ואנקבה לחודה קאמר ולא תאומים דשמא לא היה חפץ בלידת תאומים ולא אסיק אדעתיה לתת מתנה לתאומים ואי נמי אין לידת תאומים בכלל אם כו' ולא תקשי לך מההיא שהביא רשב"ם לקמן אם זכר עולה אם נקבה שלמים ילדה שני זכרים אחד מהם כו' דהתם למה לא יהיה חפץ בלידת תאומים להקדיש אחד ולמה יגרע כח הקדש בתאומים וכן ללשון שני ודאי בכלל אם זכר הוי נמי ב' זכרים וכן בכלל אם נקבה הוי בכלל שני נקבות ותו לא מידי ודו"ק: **בד"ה** רבא אמר כו' אין קדושה חלה עליהן דבריה הוא כו' לא יחול עליהן קדושת שלמים ועולה במעי אמן כו' עכ"ל לא הבנתי דבריו דבולדות קדשים אי הוו קדושים במעי אמן הוה חלה קדושה עלייהו אע"ג דבריה הוא דמשעת התחלת יצירתן כל פורתא קדים ומש"ה קאמר התם דקסבר ר' שמעון בן גמליאל דוולדי קדשים בהווייתן הן קדושין ובהווייתן הוו בעלי מומין כיון דבריה הוא ולא חלה קדושה עלייהו ויש ליישב דהכא במבכרת בהמת חולין קאיירי ולרבותא קאמר דאף במעי אמן לא יחול עליהן קדושת הפה כיון דבריה הוא ודו"ק:

דף קמא תוספות בד"ה אלא לאביי כו' אבל לרב חסדא קדושת אמו חלה עליו כו' עכ"ל ר"ל וה"ה למ"ד בהווייתן קדושים דחלה עליהן לרב חסדא אלא קדושת פיו לא חלה עליו והיינו בבהמת חולין דבבהמת קדשים בין בהווייתן בין קדושת אמו חלה עליהן וק"ל: **בא"ד** אבל אין לומר דלרבא כו' מכל מקום רישא דאיירי בתנאי ב"ד במזון הבנות כו' עכ"ל ולפי זה יהיה סברא דרבא הפוכה מדאביי דלאביי רבנן דפליגי התם מודו הכא במזון הבנות ולרבא רשב"ג דפליג התם מודה הכא במזון הבנות ודו"ק: **ע"ב** גמרא והא זכר ונקבה לא אמר דאמר נמי אם זכר ונקבה נמי כו' ותנא כי רוכלא לא חשיב ואזיל כפרשב"ם ובמתניתין לא בעי רשב"ם בפירושו לומר הכי דאמר נמי זכר ונקבה ותנא כי רוכלא כו' דא"כ הוה מפרש ליה בגמרא הכי אמתני' כדמפרש ליה הכא אברייתא וק"ל: **שם** ולימא ליה ר"י ב"ב היא וסבר לה כר' יוסי כו' ועדיפא מדר' יוסי דר' יוסי שאני ליה דדווקא בירושה מאיליה סבר דזוכה העובר אבל ר"י ב"ב ע"כ לא שאני ליה בין ירושה מאיליה לירושה מחמת עצמו דהא סבר דמוריש

קרני ראם [א] נ"ב אין הדמיון טוב דמת הבן כיון דהיה לו קנין הגוף יחזרו נכסיו ליורשיו ול"מ קנין פירות לבטל קנין הגוף אבל בהך דנכסי לך ואחריך לפלוני ואחריו לפלוני שראשון סילק א"ע מהגוף והשלישי לא קנה רק אחר השני ומש"ה יחזרו ליורשי ראשון ועיין ברשב"ם וז"כ:

חכמת שלמה

פירותיך כו' ולא כתב כו' כצ"ל: **בד"ה** מביא והיינו כו' משום דאדמתך קרינא ביה כו' נ"ב פסוק הוא במשפטים ראשית בכורי אדמתך אבל ברשב"ם שלפנינו פי' אשר תביא מארצך ואינו קשה כ"כ ודו"ק: **בד"ה** והתניא כו' לא גרסי' אלא אחריך תנאי היא כו' נ"ב פי' ברוב ספרים איתא הכי וק"ל:

דף קלז ע"א גמ' ומי אמר אביי הכי כו' כצ"ל: **ר"ש** בד"ה ה"ג כו' דמתרצינן הני תנאי היא וכו' כצ"ל והד"א: **בד"ה** איזה רשע כו' הנותן הס"ד: **בד"ה** ה"ג כו' לזה השני אחריו עיד כו' כצ"ל: **בד"ה** ומי אמר אביי הכי כו' כצ"ל: **ד"ה** והוציאן כו' נמחק והוציאן ראשון לחירות ומה"ד היו בהן עבדים כו': **בד"ה** תכריכי המת וכו' ובפ' נגמר הדין כו' כצ"ל: **בד"ה** אתרוג זה כו' כל ימי חייך כצ"ל והס"ד ואח"כ מה"ד ואחריך אחר מיתתך לפלוני כו': **ע"ב** גמ' ודוקא דאיכא אתרוג כו' נ"ב נראה דשפיר גרסי' ואתא לאשמועינן אפי' יכול לאוכלו כגון שהוא גדול האחים ולא קפדי עליה במידי אפ"ה מאחר דליכא אתרוג אלא זה אין ראוי לו לאכול ולא קרוי שלו וכן פי' רשב"ם בתחלה ואם אין האחים מקפידים כו' ואח"כ פי' וכגון דאיכא אתרוגים הרבה כו' ומה שפי' רשב"ם לא גרסינן ודוקא אתרוג כו' היינו משום פרים ורימון ודו"ק: **שם** אבל פרים ורימון לא נמחק: **שם** אמר ליה רבא לרב נחמן מאי אהדריה אלא אמר רב אשי ונמחק אמר ליה ומאי הסריס וכ"ב בס"א אינו. ומ"מ שפיר גרסי' ומה שאמר רב אשי הוא כמו מאי הוה עלה ודו"ק: **שם** ולא פליגי כאן כו' כצ"ל: **ר"ש** בד"ה שמכרה כו' נ"ל מכרה כו' ומשום דס"ד אמינא דאפי' כו' כצ"ל: **בד"ה** שקנו אתרוג כו' ויצא בו רואין כו' וכגון שיש אתרוגים כו' ואין צריכין להם עוד כצ"ל והד"א: **בד"ה** ממולאי כו' ועל שם מקומן נקראו בני עלי ממולאי נ"ב ואולי המקום נקרא ג"כ על שמם לפי שהם כרותי ימים ודו"ק: **בא"ד** וגמילות חסדים אמריתו כו' הד"א:

דף קלח ע"א ר"ש בד"ה זיכה לו כו' כשמסרו את השטר כו' כצ"ל: **בד"ה** יורשין כלו' כו' הלכתא כרבנן דהא קיימא לן וכו' כצ"ל והד"א: **ע"ב** ר"ש בד"ה ידה על העליונה וכגון שלא מחלה לו בכך נ"ב פי' לאפוקי חילק אותה בתוך הבנים ושתקה דמחלה על כתובתה כדלעיל ודו"ק: **בד"ה** לא את הבור שבבית הס"ד:

דף קלט ע"א ר"ש בד"ה ה"ג כו' שמין לו ולעיל מיניה כצ"ל: **בד"ה** ומקשי' כו' ממשעבדי ומשני כו' לא גבינן מבעל הס"ד והד"א: **בד"ה** אי אמרת בשלמא וכו' משום הכי קתני נשאת הבת אלמנתו נזונת כצ"ל: **ע"ב** ר"ש בד"ה הכא דטבא נ"ל והיכא דטבא: הדרן עלך יש נוחלין

מי שמת פרק תשיעי

ר"ש בד"ה עד שיבגרו וכו' כדאמר בכתובות הס"ד: **תום'** בד"ה אמר רבן גמליאל כו' רואה אני כו' נ"ב ובמקום אחר פי' שראה דברי אדמון ומה שיש לתמוה על ככה עי' בסמ"ג:

דף קמ ע"א תום' בד"ה מי אמרי' וכו' שלא רצו לעקור דין ירושה וכו' נ"ב פי' אלא שניהם נזונים יחד וכ"כ הטור לגבי' אבן העזר סי' קי"ב: **ע"ב** גמ' אלמנתו ובת איזה מהן קודמת נ"ב לפי' התוס' נראה קצת דלא גרסינן אלמנתו ובת כו' ודו"ק: **שם** שהאומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה כצ"ל וכ"ב כ"ל להגיה ילדה כדמוכח לקמן בסוגיא דעובר לא קנה: **ר"ש** בד"ה בת אשתו כו' אי ממעטא אי מייתי כצ"ל: **בד"ה** ה"ג כו' לא יטלו כלום הבן כו' כצ"ל: **בד"ה** זכר נוטל מנה אם יולד זכר נקבה כו' הד"א וכצ"ל: **בד"ה** ה"ז יטול הטומטום ואם כו' אותו טומטום הס"ד והד"א: **תום'** בד"ה מי אמרינן כו' כ"כ בתוספות כצ"ל וכ"ב הגה"ה היא עד אלא עד שיבגרו הבנות. וכ"ב עוד כ"כ פי' בגליון כך כתב בעל הגה"ה שמצא כך בתוספות ישנים כך הפירוש ואח"כ כתב ולכאורה היה נראה כו' והוא מן הג"ה הראשונה: **בהג"ה** לית לה מזוני השתא נמי לית לה כו' כצ"ל: **בא"ד** לא תטול האלמנה כלום יותר ואומר ר"י נמחק ואומר ר"י וכצ"ל. וכ"ב זהו על כרחך טעות ואדרבה הרמב"ם כתב שהבת נדחת מפניה רק שר"י בכתובות פרק נערה והכא ודעת הרא"ש סוברים כעין הירושלמי שאין הן כאן בן על כן נראה להגיה כלום יותר מהבת כ"ל: **בא"ד** ולכאורה היה נראה כו' כצ"ל וכ"ב הג"ה היא עד כתבתי בפנים: **בהג"ה** כיון שאין שם עודף על מזונות אלמנה ובנות עד שיבגרו הבנות כו' אבל בתוספות כתוב כאשר כתבתי בפנים ואומר ר"י שכן משמע בירושלמי כו' כצ"ל וכ"ב פירוש הראשון הוא נוטה לפרשב"ם דבת עדיפא מאלמנה אפילו כשיש שם בן ולא כדעת ר"י בעל התוספות ודו"ק:

דף קמא ע"א גמ' במאי אמר רב אשי אמריתא לשמעתא כו' נ"ב ס"א היכא משכחת לה: **תום'** בד"ה אלא לאביי כו' וטעמא משום דסבר שלא נתכוין וכו' כצ"ל וכ"ב פי' רשב"ג: **בא"ד** ועוד איכא למימר כו' נ"ב הוזר אקושיא דלעיל וק"ל: **בד"ה** וליטעמיך כו' וי"ל דלישנא דיורש כו' וכ"ב דלישנא דיורש אינו משמע יורש בעל כרחו ודו"ק: **בד"ה** ובת היה לו וכו' וי"ל דשמא קטנה היתה וכו' נ"ב וסוברים במדרש דשלשה שטותיהן שוות רבקה קטה כו' ודו"ק היטב. עיין ביבמות דף ס"א ע"ב בתוספות: **ע"ב** גמ' ולימא ליה ר"מ היא כו' נ"ב יש מקשין א"כ ליקשי רב הונא אנפשיה דהא התם פסק להדיא כר"מ

ומאי

אדם בן בין הבנים וכיון דאית ליה כר' יוסי דזוכה העובר אין לחלק בין ירושה מאיליה לירושה הבאה מחמת עצמו וק"ל: **שם** ולימא ליה במבשרני כו' ולפום סברא דהשתא הא דעדיפא ליה ברתא מברא ליכא למימר אלא במבכרת ובחדושי הרמב"ן דה"ה דה"מ לשטויי נוטלת נוטל מבעי ליה וק"ל: **תוס'** בד"ה איתיביה רב נחמן כו' א"כ ר"נ איירי בעובר שאינו בנו ומוקי מתני' בבנו כו' כר"י לקמן כו' עכ"ל ורב ששת דקאמר מנא אמינא לה מהא דגר שמת כו' דאיירי בבנו לאפוקי מרב הונא קאמר דלית ליה מזכה לעובר אפילו בבנו ודקאמר נמי רב הונא לטעמיה דאמר אף לכשתלד לא קנה אע"ג דהתם לא איירי בבנו מכל מקום רב הונא גופיה אית ליה הכי אפילו הכא בבנו ועוד דהכא בשמעתין לא נחית לפלוגי בין בנו לאחר אלא דר' יוחנן מפליג הכי לקמן ורב נחמן מוקי מתניתין הכי לר"י ובירושלמי איתא דדחי סייעתא דרב ששת ומוקי לה בבנו כמ"ש בחידושי הרמב"ן וק"ל: **בד"ה** דתנן העובר כו' פוסל עבדי אביו אם הוא זר במעי כו' דהא פשיטא כו' כ"ש אם הוא ישראל כו' עכ"ל לכאורה ל"ע דהיאך ס"ד שיאכלו בתרומה עבדי אביו ישראל משום שהוא במעי כהנת ומאי פוסל שייך בו דהא לאחר שיולד והוא זר מכ"ש שלא יאכלו שהם עבדי זר [א] ויש לומר בעבדי אביו כהן והוא זר שנתחלל כגון שנשא אמו כשהיתה גרושה ולרבותא נקט שהיא כהנת אע"פ שאביו ואמו מכהנים ופוסל הוא עבדי אביו שהעובר זוכה בהם כר' יוסי ופוסלם מלאכול בשביל המשפחה לשמואל ודומיא דהכי קאת מוקי רב ששת מתניתין דיולא דופן בגרושה כמ"ש התוספות לקמן וק"ל:

ח"א דף קמא ע"א בת תחלה סימן יפה לבנים כו' ואיכא דאמרי דלא שלפא עינא כו'. וי"ל דלענין בכורה קאמר כשתהיה הבת תחלה לא יהיה בכור בין האחים ותרבה חלק האחין אבל כשיהיה בן תחלה הוא ממעט חלק שאר כל האחין והיינו דלא שלפא עינא ביעא דכשיהיה בן תחלה ונוטל פי שנים הכל נותנין בו עין הרע וגם אחיו מתקנין בו וק"ל: וה' ברך את אברהם וגו'. מבואר בפ"ק:

דף קמב בפרשב"ס בד"ה לכשתלד קנה כו' אע"ג דפליג ר"נ כו' דאין אדם מקנה דשלב"ל הכא כו' עכ"ל עיין בזה בהגהת אשר"י ושכתב שם עוד בשם ר"י דסברות רב הונא הפוכין מדר"נ בזה וק"ל: **תוס'** בד"ה בן יום אחד כו' ולא דחי דהך ברייתא כר' יוסי דרבנן נמי לא כו' עכ"ל מיהו רב הונא ור"נ דס"ל כשמואל דלרבנן עובר לית ליה זכייה הוו מצי לדחויי הכי דהך ברייתא כר"י אלא דבלאו הכי דחי ליה שפיר אביי ורבא וק"ל: **בא"ד** וי"ל דהתם תלינן שמא כבר כו' מת העובר בבטן ולית ליה זכייה (הכי) עכ"ל ר"ל דהתם כיון דאיכא למיחש להכי שכבר מת אע"ג שאינו שכיח שמוך הוא מיעוטא למחלה נקבות ולא יאכלו בתרומה אבל הכא אדרבה אית לן למיזל בתר רובא דאינן מתין עד שמפילין ואית להו זכייה וק"ל: **בד"ה** נוחל בנכסי כו' וכגון שלא היה לו אלא העובר לבד כו' עכ"ל ה"מ לפרושי בכה"ג אפילו ביש לו עוד בנים והקנה נכסיו לאחרים אם לא ירשנו זה וקתני דדוקא בן יום אחד נוחל מאביו להנחיל לאחיו אבל עובר לא ויזכו בנכסיו האחרים אלא דניחא להו לפרושי הכי דאינו דומה שיקנה אדם נכסיו לאחרים אם יש לו בנים וק"ל:

דף קמג גמרא ואמאי את וחמור כ"ל לפרש לפרשב"ס דמשום מיחוש דיש בפנימי של תרומה מר יותר מבאיכך צריך להוסיף מתוק כבילה מקישות אחרת ומיהו מדשמעינן מר' יוסי דפנימי של קישות מר הוא ה"ל את וחמור שהמתוק והמר של כל מ"ע הקישואין אמר שיחול על מתוק ומר של קישות זה וכיון דלא פירש שיהיה המר חל על המר והמתוק על המתוק אלא שאמר סתם מ"ע קישואין יחולו על קישות זה אם כן חלי המתוק של מ"ע הקישואין יחול עליו שפיר שם חולין על חלי מתוק של קישות זה אבל שאר המתוק מן המ"ע לא מבטיל שם טבל מיניה דחלי המר של קישות זה לא חל עליו שם תרומה וקשיא אף לרב נחמן דאמר את וחמור קנה מחלה והכא הרי קנה כולו שהמתוק של מ"ע כולו חלה עליו שם חולין שהתרומה חל על כל המתוק שבקישות זה ולא חל על המר שבקישות זה כלל שהוא כמו החמור והתוספות שהקשו בפשיטות למה לא יתרום מזה על זה והלא החיצון יפטור החיצון כו' אין זה סותר פי' רשב"ס דודאי בשתם אין החיצון חל על החיצון כו' למאי דס"ד דה"ל את וחמור כמ"ש אלא שהקשו למה אמר ר' יוסי להוסיף על החיצון ה"ל לתקן הדבר בלא הוספה אלא שיפרש דבריו החיצון יפטור החיצון כו' ומיהו הא לא ניחא להו כפרשב"ס למיחש דאיכא בפנימי זה מר יותר מבאיכך ותו לא מידי ומהרש"ל הבין השמועה בדרך אחרת ולא ידעתי מי הכריחו לכך ואין להאריך ודו"ק: **תוס'** בד"ה רב נחמן אמר כו' הוא ואת וחמור לא קנה לאו משום דהלכתא הכי כו' עכ"ל לפי מה שנראה מפרשב"ס וכמ"ש מהרש"ל דמהך דה' נשים מתיב תיובתא בשמעתין נמי לרב נחמן דאמר את וחמור קנה מחלה והכא הג' נכריות קנו כל הכלכלה לק"מ נוהתם דשפיר פריך התם אף לרב נחמן והא את וחמור הוא ולא קנה מיהא מחלה לרב נחמן והכא קתני דג' נכריות קנו כולה אלא דלא משמע להתוספות שום דיוקא למימר הכי דקנו כולה דאימא דקנו שלשה חלקים מהכלכלה ושני חלקי האחיות לא קנו והיינו כרב נחמן ואם כן ע"כ לא פריך התם אלא לרב המנונא דלא קנו ולא כלום וליסנא דאת וחמור לא קנה סתם נמי משמע הכי דלא קני כלל ודו"ק: **בד"ה** אין לך מר כו' ונראה לר"י דר' יוסי דהכא לא איירי בשכל הקישואין מרים אלא אוהה כו' עכ"ל כצ"ל ר"ל דכל הקישואין אפילו הפנימי אינו מר ומקרי אוכל משום דפנימי דבקישות זה שתרם הוא מר ואינו אוכל צריך להוסיף מן החיצון על החיצון כדי לתרום על פנימי של שאר כל הקישואין מיהו ק"ק ליסנא דמוסיף מן החיצון על החיצון שכתבו התוספות דהא אף אם יוסיף מפנימי של אחד מהקישואין נמי שפיר עביד וק"ל: **ע"ב** בד"ה תא שמע ובני דן כו' ויש לומר דאצטריך שאם מלא דייתיקי כו' עכ"ל ולא ניחא למימר כפירוש הכתוב בספרים דסלוקי לברתא מעישור נכסים עביד הכי דלקמן גבי נכסי לבניי וה"ל ברא וּבר ברא כו' ליכא למימר הכי אלא כתירוץ התוספות וק"ל: **בד"ה** והשביחו גדולים כו' ולא דמי ליורד כו' לשותף כו' דשותף אינו נוטל טורחו כו' עכ"ל כפי מה שפרשב"ס וכן הסכימו התוס' לקמן ששבחו נכסים מחמת נכסים היינו לא טרחו ולא הוציאו משלהם כלום כו' אין מקום לדמות ליורד לתוך שדה של חבירו שלא ברשות ולשותף כו' דאילו הכי טרחו או הוציאו משלהם וה"ל כשבחו נכסים מחמת עלמן אבל דברי התוס' הם דברי ריב"ס לשיטתו כמ"ש התוס' לקמן שיש לו פי' אחר בההיא דנכסים ששבחו מחמת נכסים כמ"ש בהגהת אשר"י כמו שדה בור שהעלה שירטון ע"י עידור וזיבול אפי' טרחו בגופו רק שלא הוציאו משלהן כו' דהשתא שפיר איכא לדמות ליורד שלא ברשות כו' ולשותף שטרחו ולא הוציאו משלהן כלום ודו"ק: **בד"ה** בתוספתא גרסינן אם אמרו יתומים בפני ב"ד ראו מה שהניח כו' כל"ל: **בד"ה** השביחו לעלמן ואע"ג דבהמפקיד כו' דשלא ברשות נחית דהא אין מורידין קרוב לנכסי קטן כו' עכ"ל לכאורה מאי קשיא להו מההיא דהמפקיד דהכא כיון דקאמר ראו כו' מחלי ליה משא"כ התם דלא אמר ראו וכן כתבו התוספות לקמן דאותו האח נמי היה מולא קרובים כו' וי"ל דמ"ש התוספות לקמן היינו למאי דבעי רב חסדא מעיקרא לדמות ההיא דהמפקיד למתניתין דהכא ששבחו נכסים מחמת נכסים אבל למאי דמסיק טעמא דרב חסדא התם משום דאין מורידין קרוב לנכסי קטן והא קא קשיא להו הכא דמה יועיל לו שאמר ראו בפני הבית דין שהרי אין ב"ד מורידין קרוב לנכסי קטן וק"ל:

ח"א דף קמג ע"ב ובני דן חושים כו' שהיו מרובים כחושים של קנה כו'. למאי דמסיק ובני פלוא אליאב וגו' דלבן א' נמי קרו ליה בלשון רבים ובני נראה דדרש הכא כחושים של קנה מדקראו הכתוב כאן חושים ובמקום אחר קראו שוחם דרים ליה דשוחם שמו ונקרא חושים ע"ש חושים של קנה והוא מבואר כי דן לא היה לו אלא בן א' ושבטו היה מרובה באוכלוסין יותר מכל השבטים חוץ משבט יהודה והכי אמרינן בב"ר דן נכנס בגלמוניתו אבל אביו ומתברך בשבטים אלף ובנימין נכנס בי' ומתברך במ' אלף ודע דבב"ר דרשו מדכתיב ובני לשון רבים כי חושים השלים המנין של ע' נפש שהיה נחשב כבנים ע"ש שהיה נעשה מרובה באוכלוסין והתימה לפי דרשה זו דא"כ למה כתב גבי בני לאה ל"ג נפש ובבני בלהה כל נפש שבעה דהא לא היה כך אלא בני לאה היו רק ל"ב ובני בלהה היו ח' שחושים היה נחשב לב' ול"ע:

דף קמד בד"ה אודייתי כו' אידוני כמו דוי להכא ולהכא כו' עכ"ל בריש מסכת תמיד והוא מלשון זוזי ע"ש: **בד"ה** באשה יורשת פי' בקונטרס כו' ומת יעקב אביהם ואח"כ מתו ראובן ושמעון כו' עכ"ל בפי' הקונטרס פי' בהיפך שמתו ראובן ושמעון קודם ואח"כ מת יעקב וירשו בני ראובן ובת שמעון כו' אבל התוספות הפכו פירושו כדי ליישב ליסנא דראו מה הניח לי בעלי כו' כמ"ש ר"י לקמן דכיון שהבעל אוכל פירות כו' שייך שפיר ראו מה שהניח כו' דלפי' הקונטרס שלפנינו לא יתיישב ודו"ק: **בא"ד** וק"ק ליסנא דראו מה הניח לי בעלי כו' עכ"ל ומיהו מ"ש רשב"ס עוד או כגון בת בין הבנות או בת הבן כו' לכאורה הוא קשה ליסנא דראו מה הניח לי בעלי ויש ליישב בת בין הבנות כפירוש הרי"ף ראובן שנשא בת שמעון ויש לשמעון עוד בנות ומת ואחר כך מת גם ראובן בלא בנים וכעין זה יש לפרש בת הבן בין הבנים שיש לשמעון בנים וראובן נשא בת בן שמעון ומת אותו הבן ולא הניח רק אותה הבת אשת ראובן וגם שמעון מת ואח"כ מת גם ראובן נמלא בת בן שמעון יורשת את ראובן בין הבנים של שמעון ומיהו אם היה כוונת רשב"ס כך לא היה לו לסתום לקלר דבריו ואולי כי רשב"ס לא חש להא דקתני בסיפא ראו מה הניח לי כו' שהוא מפרש הסיפא לענין אלמנה דוקא ולא איירי כלל באשה יורשת כנראה מפירושו במתני' אבל הרישא איירי באשה יורשת ומלי איירי ביורשת אביו ממש בת בין הבנות דלא מלי לאוקמא הרישא נמי באלמנה כדפרכינן אשה בנכסי יתמי מאי עבידתה ודו"ק: **ע"ב** בד"ה חלה ונתרפא כו' ותני בתוספתא בד"א ברפואה שיש כו' ושאין לה קלבה הרי היא כמזונות ובאונס דהכא אין חילוק כו' עכ"ל לכאורה דהאי בד"א דקתני בתוספתא אמתניתין קאי דאיירי בחלה בפשיעה כדמוקמינן לה הכא אבל באונס אין חילוק אבל הטור ח"מ סימן קע"ז לא הבין השמועה כך אלא דבאונס יש חילוק בין יש לו קלבה לאין לו קלבה אבל בפשיעה אין חילוק ובכל גוונא נתרפא משל עלמו והב"י תמה עליו דלא משמע כן מדברי התוספות דהכא גם מחידושי הרמב"ן ומדברי הרא"ש דמדבריהם משמע דאפשיעה קאי ושמעתי ליישב דברי התוס' דהכא ע"פ דעת הטור ושיעור דבריהם כן הוא ובאונס יש לחלק כן דהכא ברישא דמוקי לה אין חילוק כו' ובכל גוונא משל עלמו ול"ל לפי זה דמתניתין בין בפשיעה בין באונס קתני נתרפא משל עלמו ומיהו איכן שוין דבפשיעה בכל גוונא הוא משל עלמו ובאונס יש חילוק כו' וה"ק בתוספתא בד"א דאפי' באונס משל עלמו ברפואה שיש לו קלבה ובשמעתין ה"ק הא דהתם תנא לומר משל עלמו אפילו באין לו קלבה לא שנו אלא בפשיעה אבל באונס יש חילוק דבאין לו קלבה נתרפא משל עלמו והו לא מידי כן נראה ליישב דברי הטור ודו"ק: **בד"ה** הכל בידי שמים כו' עשיר או עני חכם או טפש כדאיתא כו' עכ"ל כל"ל: **בד"ה** חוץ מלינים פחים דהיינו קור וחום כו' ובירושלמי אמר כו' א"ל הא ודאי ללותא כו' עכ"ל ר"ל דהאי דירושלמי לא משמע דפחים היינו חום דהא בידי שמים היא ול"ל כפירוש הראשון שפירש רשב"ס דפחים מלשון פח ומוקש ועיין בתוספות בפרק אלו נערות וק"ל:

קרני ראם [א] נ"ב איני מבין לפירושו השגת תוס' על אותו פירוש ועיין:

חכמת שלמה

ואמאי זה ולימא ר' מאיר היא דקאמר ונראה לי דבודאי ידע המקשה שפיר דיש לחלק בין לדבר שישנו בעולם כו' וא"כ פריך שפיר ולימא מתניתין ר"מ היא דסבר אפילו לדבר שלא בא לעולם מקני דהא לאחר שאתגייר דבר שלא בא לעולם הוא ורב הונא לא פסק כוותיה אלא גבי לדבר שישנו בעולם כגון פירות דקל ומשני ר"מ גופיה נמי לא ס"ל אלא לדבר שישנו בעולם וכדפירש רשב"ס ודו"ק: **ר"ש** בד"ה המבשרני כו' אלא מנה ופרכינן כו' יטול מנה למעוטי נפל כו' הד"א: **בד"ה** אימר דשמעת ליה לר"מ בדבר שישנו כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה ולימא ליה כו' והוא לא הזכיר לשון מתנה כו' נ"ב פירוש אלא אמר יטול מנה א"כ בעל כרחו בתורת ירושה קאמר ואפ"ה דבריו קיימים א"כ לא נוכל לאוקמי מתניתין כרבנן דפליגי על ר' יוחנן בן ברוקה ואין להקשות אם כן רב הונא כמאן אתי דהא רבנן נמי ס"ל דמזכה לעובר דהא בלשון מתנה קנה וי"ל דאתי כרבנן דר' יוסי וק"ל:

דף קמב ע"א ר"ש בד"ה ת"ש כו' אלו האחין ומשנין כו' הד"א: **תוס'** בד"ה בן יום א' כו' עובר נמי פוסל נ"ל קמ"ל כו' כצ"ל בכל הדבור פוסל עובר כו': **בא"ד** דהא בפרק אלמנה אמרינן הוי מיעוטא משום דמפילות כו' כצ"ל וכ"ב פי' ואינו פוסל העובר עבדי אביו מלאכול בתרומה דשמא נקבה יהא ואת"ל זכר שמא יהא נפל אלמא כשיהיה נפל לבסוף למפרע חשבינן ליה בנפל וכאילו לא היה וק"ל: **ע"ב ר"ש** בד"ה במקום בנייא כו' אביהן אית חולק עמהם כו' כצ"ל והד"א: **בד"ה** לית חולק כו' שיהיו לי וכי היכי שנתלית מתנתו במתנת הבנים כצ"ל והד"א: **תוס'** בד"ה בכור שנולד כו' דרים ליה נמי גבי בכור נ"ב פירש מוילדו לאחר מפיק ומלו ילפינן היכא דנולד לאחר מיתה וק"ל: **בא"ד** דמפיק מוילדו לו בנים דטומטום כו' כצ"ל:

דף קמג ע"א גמ' אילו אמר ליה קני כחמור מי קני דאתמר קני כחמור לא קנה כצ"ל: **שם** אמאי את וחמור הוא נ"ב והימה כוף סוף איך מוכח מהכא דקנה כולה דלמא לא קנה אלא מחלה דמר אינו מתקן את המתוק ונשאר כמ"ע מתוק כנגדו טבל אם לא שמוסיף עליו ממקום אחר כבילה וכ"ל דס"ל מה שאמר כשהוא תורם מוסיף כו' היינו מדרבנן כדמשמע ליסנא כשהוא תורם מוסיף על החיצון ותורם דהיינו ב' תרומות כעין תרומה ויתזור ויתרום שהביאו התוספות דהיינו מדרבנן אבל מדאורייתא א"צ להוסיף והמתוק שנשאר בקישות מתקן הכל אע"פ שלא יהיה א' מחמשים ממש אלא פחות ודעתו היה לתרום מחמשת בבינוני אחד מחמשים שהרי אחד ממ"ע החרים אפ"ה אמרינן מאחר שאותו מעט מר שנוסף בזה הקישות אינו מתקן המתוק שכנגדו א"כ חל הכל על המתוק דומיא דהתם שחמור אינו קונה והשני קונה אף חלקו ודו"ק: **שם** וליקט אחד בכלכלה של תאנים כו' כצ"ל: **שם** הא נכריות מקודשות ואמאי את והמור כו' נ"ב נראה בעיני לפרשב"ס דדייק מהא דקנה הכל נ"ל דדייק מהכלכלה שאמר כולכם מקודשות ואפילו הכי דוקא אחיות הוא דאין מתקדשות הא הנכריות מתקדשות באותה כלכלה ויחלקו הכלכלה לג' חלקים ולא אמרינן דנחלק לה' חלקים וג' נכריות יקנו חלקים דהיינו ג' חלקים אלא ש"מ דקנה הכל ודו"ק. השתא מאי דקא כתבי אאכולי כו' כצ"ל: **ר"ש** בד"ה מתיב רב זירא לרב יוסף הס"ד. בסוף העמוד בשני כלים מביא שנים הד"א: **תוס'** בד"ה אין לך כו' דרבי יוסי פליג אמתניתין נ"ב פי' וקאי עלה א"כ איירי בנמלא מרה דומיא דמתניתין וק"ל: **ע"ב** גמ' ולסלוקי לברתא מעישור קאתי נמחק ונ"ב זה אינו מן הגמרא אלא תירוץ בעלמא הוא דא"כ למה הולרך לומר לבני הא בלאו הכי ירש אותה אלא דלסלוקי מעישור נכסים והתוספות מפרשים בענין אחר: **ר"ש** בד"ה וכר ברא כו' ובני פלוא אליאב הס"ד כצ"ל: **בד"ה** לא שנו דהשביחו לאמלע הס"ד: **תוס'** בד"ה שהיו לו בנים וכו' כדדריש אשר שם שמות כו' נ"ב בפ"ק דברכות דף ז': **בד"ה** ואם אמר כו' שכר טרחו עם היזאה או שותף דהוי כיורד ברשות ונוטל כאריס היינו משום שיכולים להרויח כצ"ל וכ"ב כן הוא באשר"י: **ד"ה** בתוספתא גרסינן נ"ל בתוספות וכ"ב פי' בתוספות ישנים והוא מפירוש רבינו חננאל: **בא"ד** אם אמרו יתומים בפני ב"ד ראו מה שהניח וכו' ולא ידע ר"י אמאי נקט גבי בנים כפני כו' כצ"ל: **בד"ה** השביחו כו' כיחד ואין יכולין כו' כצ"ל:

דף קמד ע"א ר"ש ד"ה אלמנה שאמרה כו' נ"ל והאלמנה כו' הלכך אשה שמת בעלה כו' נ"ב חוזר למעלה וקאי אהיכא שאין ניזונית וכן איתא להדיא באשר"י: **בא"ד** אפילו השביחה אלף ככר כו' וכצ"ל השביחה: **בד"ה** קנאו הבן לאותו הבית דתקנת חכמים הוא כצ"ל והד"א: **בד"ה** במעמד כו' מקבל מתנה הס"ד: **תוס'** בד"ה כהלכתא בלא טעמא כו' דמפרש בכמה מקומות כצ"ל והס"ד ואח"כ מה"ד הדם הניח בנים כו': **ע"ב** גמ' לימא תנו לי שושביני נ"ל נימא: **ר"ש** בד"ה ה"ג כו' לאומנות אומנות המלך כו' כצ"ל: **בד"ה** נשתלחה לאביו כו' ותוזרת לאמלע כצ"ל דמתניתין כו' הבן לבדו כברייתא כצ"ל והס"ד: **תוס'** בד"ה האחין שעשו כו' מן האמלע שהיה על האב לפרוע כצ"ל:

דף קמה גמרא אמר רב נחמן בכל מקום שנהגו להחזיר כו' כצ"ל : **תום'** ז"ל דבור מתחיל ולא מלי אמרה כו' וליכא למימר דר"י סבר היא יכולה כו' כצ"ל : **בד"ה** טוען לה כו' וקס"ל מלמטה כו' ספ"ל מ' פלגי עכ"ל כצ"ל : **ע"ב** בד"ה ואין השביעית כו' אין עשר כסף כו' ומגיה זמן עשר כסף כו' ולא במשפט בלא כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל דאין הדין טוען שיעזבנו בתוך ימיו דאינו משמט בלישנא בתרא דפ"ק דמכות ולשון מקרא הוא בס' ירמיה וק"ל : **בד"ה** ואין הבכור כו' ואפילו למ"ד מלוה לא הוי ראוי כו' עכ"ל ק"ק ומאי קושיא דמשמע התם דאפי' למ"ד מלוה לא הוי ראוי היינו מלוה בשטר אבל מלוה בע"פ מודה דהוי ראוי ויש ליישב דשושבינות אע"ג דע"פ הוא מ"מ דומה למלוה בשטר כיון דנגבית בב"ד בעונתה ואין נאמן עליה לומר פרעתי ודו"ק : **בד"ה** עשה עמו כו' וריב"ס פי' דגרסינן איפכא עשה כו' כצ"ל :

ח"א דף קמה ע"ב עתיר נכסין עתיר פומבי זהו בעל הגדות כו'. עיין פרשב"ס ובערוך בערך עתיר פי' עשיר בסחורות שיש בהן נפוח כגון נמר כו' עכ"ל ור"ל שהוא עושר הגלוי וזהו בעל הגדה כמו שפי' הרשב"ס וכן יש לפרש כל הינך עתיר סלעין כו' דאינו כ"כ עושר גלוי דכספים צריכין שמירה במקום מוצנע אלא דבשעת חילוף שולחנו הן גלויים וזהו כמו בעל פלפול שהפלפול נגלה בקול דברים אבל אינו נגלה תמיד הפלפול כמו בעל אגדה ואמר עתיר מפח עתיר כמוס כו' שהוא דבר שאינו נגלה כלל כמו מרגליות ואבנים טובות שאדם מניחן באוצר זהו בעל שמועות שיש עמו הלכות ושמועות ואינו מגלן רק בעת צרכן כדמסיים דהכל צריכין למרי חטיא וק"ל : **כל ימי עני רעים כו'**. הקושיא מאי קא קשיא להו שהוציאו הכתוב מפשוטו דליכא למימר משום דקשיא להו והאיכא שבתות וי"ט דהא ריב"ל גופיה קאמר לקמן ליישב לפי פשוטו משום דשינוי וסת כו' וע"ק מה ענין הדמיון מסיע אבנים לבעלי משנה ובוקע עצים לבעלי תלמוד ומה ענין ג' דברים שזכרו לימי עני רעים וגו' ולא שאר מדות טובות ורעות והנראה שדרשו כן משום דאין טוב לב היפך עני והל"ל ועשיר משתה תמיד וע"כ דרשו כל ימי עני רעים זה בעל תלמוד כו' ורבא אמר איפכא ונראה דלא פליגי אלא בפירוש המקרא משמעות דורשין א"ב ועי"פ מה שאמרו פ' אלו מציאות אהא דקאמר דת"ח שנגות נעשו לו כזדונות דלמעלתו אמרו כן כמ"ש שם בחידושי האגדות דהיינו שגגות לשאר בני אדם שהוא נכשל בו לפי שלא יודע באיסורן נעשו לו לת"ח כזדונות שיודע להזהר מהם ועי"ז אמר כל ימי עני רעים זה בעל תלמוד שהוא בדאגה תמיד שלא יעבור ואף השגגות נעשו בעיניו כזדונות וטוב לב וגו' זה בעל משנה שהוא טובב תמיד שאינו עושה עבירות ואינו דואג ורבא אמר איפכא לפי האמת שזה בעל משנה כל ימיו רעים שאינו נזהר אף בזדונות וטוב לב וגו' זה בעל תלמוד שיודע להזהר אף משגגות ואמר מסיע אבנים יעצב וגו' ע"ד שאמרו פ"ק דקדושין אם פגע בך מנוול זה משכהו לבהמ"ד אם אבן הוא נמוח כו' ואומר אבנים שחקו מים וגו' ולזה אמר שבעל משנה אין לו תועלת בלמודו שהוא רק מסיע אבנים שהוא יצה"ר אבל יעצב בו מלהזהר אף משגגות אבל בוקע עצים וגו' ע"פ מ"ש בתענית למה נמשלו ד"ת לעץ שנא' עץ חיים היא מה עץ קטן מדליק הגדול אף ת"ח הקטנים מחדדים את הגדולים והיינו ומתלמידו יותר מכלם וז"ש ובוקע עצים שעושה לו עצים קטנים שהם תלמידים יש בו תועלת שיסכן בהם מתוך פלפולו עמהם לעמוד על אמתת הדברים : **ואמר** זה שיש לו אשה כו' וזה איסטניס כו'. נ"ל לומר כפרש"י בפרק חלק כל שדעתו קצרה כו' הוא רגזן דהשתא כל שלשה דברים שזכר הם שאמרו בהם בפרק ע"פ ת"ר ג' חייהם אינן חיים הרחמנין והרתחנין ואניני הדעת ולכך אמרו בהם כל ימיהם רעים ועני הוא שאמור כמת כמ"ש דאין חייהם חיים והסיפוך וטוב לב וגו' ואמרינן בע"פ רבא שתי חמרא כל מעלי יומא דפסחא משום דחמרא מגריר גריר ורב ששת יתיב ביה בתעניתא משום דאיסטנים הוה וז"ש רבי ינאי כל ימי עני רעים אפי' בעת שהוא קלת יו"ט הוא ברע להתענות בו כדי שיאכל מצה לתיאבון וטוב לב שהוא נפש יפה כדרבא משתה תמיד גם בע"פ שיאכל עי"ז מצה לתיאבון דחמרא מגריר גריר ור"י אמר זה רחמן כמ"ש בשאול שחמל על אגג וניטל ממנו ע"י זה מלכותו וטוב לב וגו' זה אכזרי על הרשעים כמ"ש באבוד רשעים רנה וריב"ל אמר זה שדעתו קצרה שהוא רגזן שהוא דעתו קצרה שהוא מוסיף עפשות כמ"ש בפ"ד דנדרים כל מי שהוא כועס מוסיף עפשות שנאמר כי כעס בחיק כסילים ינוח ואמרו שם כל הכועס כל מיני גיהנם שולטין בו שנאמר הסר כעס מלבך והעבר רעה וגו' והסיפך שאין ממהר לכעוס והריב"ל עוד לפי פשוטו והאיכא שבתות כו' ואמר בן סירא אף לילות בשפל וכו' ויש לפרש בו ב' ענינים בשפל כו' לענין היזק ראיה והשנית מתמטר גגים כו' וכן ברוס כרמו שהולך למרות בעלייה ברגא ההר כדאמרינן פרק הספינה לגבי ירושלים ומעפר כרמו כו' ע"פ מ"ש בסוף מגילה ב' גנות זו ע"ג זו יילך בינתיים ר"מ אומר של עליון כו' דבולאין מסיכן ירק זה אי וארו"ם כל שהעליון כו' והשאר של תחתון וסלכה כוותיה וז"ש מעפר כרמו כו' דבר שהוא אי מעפר כרמו והוא נחשב לכרמים אחרים וק"ל :

דף קמו בפרשב"ס בד"ה בעי רבא כו' אם לא בלו כו' שאין עשוין ליבלות מי הדרי עמהן כו' עכ"ל ר"ל דבכה"ג אם יחזרו העשוין ליבלות עם שאינן עשוין ליבלות נמי קמבעיא ליה מדפשיט ליה מהיא דר' אחא שר הבירה דמשמע דאיירי שהיו שם עשוין ליבלות ואין עשוין ליבלות ודו"ק : **בד"ה** תא שמע סבלונות כו' ה"מ לתרוצי כשאין עשוין ליבלות או בעשוין ליבלות ובלו כו' עכ"ל מלה ובלו קאי נמי על אין עשוין ליבלות וכיון דהך סיפא בפירוש קמיירי כפרשב"ס במתניתין דין אין עשוין ליבלות ועשוין ליבלות שוין בו דבמועטים שפירש כדי שתשתמש בהן בבית אביה אפי' בלא אכילת חתן שם וגם אין עשוין ליבלות אין נגבין ומיהו לא עדיף דין מועטין בסיפא מדין עשוין ליבלות ואכל חתן שם דבריישא אלא דדינם שוה והשתא שפיר פשיט מדין מועטין שפירש ובלא אכילת חתן אעשוי ליבלות דבריישא באכילת חתן וגם התום' דלא נקטו בדברי רשב"ס רק בלו ניחא דקאי אעשוי ליבלות ואאין עשוי ליבלות ושייך שפיר לומר בלו אף באין עשוי ליבלות ע"י תשמיש וכגון דאבדו או נגנבו או נשרפו כמו שמפורש לקמן בדברי התום' ותו לא מידי מכל מה שהקשה מהרש"ל ואין להאריך : **תום'** בד"ה סבלונות כו' אבל במרובין אפילו בבלו נמי נגבין עכ"ל כצ"ל ובספר גמרא של א"מ ז"ל נ"ב מרובין היינו אין עשוין ליבלות כלומר שמתקיימין לזמן מרובה ומועטין היינו שמתקיימין לזמן מועט עכ"ל והוא כשיטת הג"י דבר המתקיים כגון כלי כסף וזהב מקרי מרובין ומאכל ומשתה שאינו מתקיים מקרי מועטין ע"ש ולפי זה דברי התוספות מפורשים כן דלא ניחא להו לומר דמרובין היינו שפירש כדי שיבואו עמה לבית בעלה וכן מועטין שפירש שתשתמש בהן בבית אביה כפרשב"ס ומש"ה קשיא להו דבברייתא דקתני עשוין ליבלות אין נגבין ומשמע אפי' מרובין כדקתני ק' קרנות של כדי יין כו' ובמתניתין תנן מרובין כו' הרי אלו נגבין סתמא משמע אפילו בעשוי ליבלות והילכו דפירוש מרובין לאו היינו מרובין ממש אלא דאפילו כלי אחד של כסף כיון דאין עשוי ליבלות מרובין מקרי ופירוש מועטין דאפילו מאה קרנות של מאכל ומשתה כיון דעשוין ליבלות מקרי מועטין ובהני מועטין דמתניתין דהיינו עשוי ליבלות בעינן לקמן רלה לומר דאיבעיא לן לקמן מה דינן בלא בלו אבל אמרובין דמתניתין לא איבעיא לן דאפילו בבלו דהיינו דאי אבדו או נגנבו או נשרפו נמי נגבין כיון דאין עשוין ליבלות ע"י השמים בבית אביה והדברים ברורים למבין ומהרש"ל הגיה בדברי התוספות וכונתו לא ידענא ודו"ק : **בד"ה** איבעיא להו כו' אבל פחות מדינר לא וקא אמר כו' עכ"ל כצ"ל : **ע"ב** בד"ה נכנס אחריה כו' ולפי זה לא היתה תותרנית כו' ור"ם פי' שנשאה כבר ונמצאה תותרנית כו' עכ"ל ר"ל לפירוש רבינו יעקב דבארוסה איירי שדקדק לומר שלא נכנס אחריה אלא לבודקה ולא לשום נישואין ע"כ דלאו תותרנית היתה ומש"ה אם היה נכנס עמה גם לשם נשואין היה יורשה אבל אם היתה תותרנית גם אם היה נכנס נמי לשם נשואין לא היתה נשואה לו ולא היה יורשה דלשם בדיקה ודאי נמי נכנס עמה וכיון דמצאה תותרנית ודאי דלא כנס אבל לפרשב"ס דנשואה היתה אדרבה ע"כ דנמצאת תותרנית דאל"כ הרי כשבדקה ולא מצאה תותרנית הרי נתפייס ולא היה דעתו עוד לגרשה וכיון שמתה אח"כ אמאי אינו יורשה וק"ל : **בא"ד** לר"י כו' מעשה נתינה ולר"ל מעשה כתיבה ולמאי דמפרש ר"י התם אית ליה לר"ל כו' דאיכא בין כו' עכ"ל כצ"ל וע"ש דמייתי התם מימרא דלר"י מעשה כתיבה ולר"ל מעשה נתינה ומכח קושיא מפיך להו התם וקאמר לר"י מעשה נתינה ולר"ל מעשה כתיבה והיינו דאיכא בין ר"ש לרבנן לר"ש מעשה כתיבה ממש ולרבנן מעשה כתיבה היינו מעשה חתימה והלכה כרבנן וא"כ בין לר"י ובין לר"ל דאין מוציאין פירות מעשה כתיבה אע"ג דדעתו לגרשה ומהרש"ל הגיה בדברי התום' הרבה לאין צורך וק"ל :

דף קמז בפרשב"ס בד"ה שנאמר והעברתם כו' ואית דמפרשי מדשני כו' ולא נהירא כו' דהא ונתתם נמי השבינן מיותר כו' עכ"ל ויש לדקדק דהא מאן דדריש ליה מוהעברתם לא חשיב ונתתם מיותר וכדמסיק אורחא דקרא הוא וא"כ שפיר יש לקיים פירוש אית דמפרשי למסקנא וי"ל דמשמע ליה דכמו דלמאן דדריש ליה מונתתם היינו מיתורא ה"נ מאן דדריש ליה מוהעברתם היינו מיתורא דונתתם נמי לא איצטריך למכתב אלא דקאמר אילו הוה כתיב ונתתם לא הוה דריש מיניה יתורא כיון דאורחיה דקרא הוא וק"ל : **תום'** בד"ה מנין למתנת ש"מ שהיא מן התורה כו' דהא רב נחמן גופיה אית ליה לקמן דאינה כשל תורה כו' עכ"ל מיהו מלשון גירסת הספרים שלנו דקאמר ורבא אמר רב נחמן מתנת ש"מ מדרבנן כו' משמע דקושטא הוא דרבא משמיה דרב נחמן גופיה פליג אדלעיל אבל גירסת הרא"ם לקמן אמר רבא א"ר נחמן כו' ואולי שכן היה ג"כ גירסת התום' ותו לא מידי וק"ל : **ע"ב** בד"ה המוכר שטר כו' ומשמע דוקא גבי בעל כו' אבל לגבי אחריני לא תוכל למכור כו' עכ"ל בהדיא נמי אמרינן התם הכי דלגבי אחריני לא תוכל למכור מה"ט פן תמחול לבעלה אלא דאיכא לאוקמא הך מלתא כמאן דלא דאין דינא דגרמי ומש"ה הוצרכו להקשות מדיוקא דדוקא גבי בעל כו' דהסיא מוקמינן לה התם כר"מ דדאין דינא דגרמי וק"ל : **בא"ד** וא"ת מ"מ הפסדתם הרבה שהרי גרושה היתה כו' עכ"ל כ"ה בכל נוסחות שלפנינו גם בתום' ישנים ומהרש"ל מחק ואם תאמר מלשון

חכמת שלמה

דף קמה ע"א גמ' ה"נ נימא תנו לי שושביני כו' כצ"ל : **ר"ש** בד"ה והני תנאי דלקמן כי הני תנאי וכו' פירוש דקשה ליה והלא תנאי דאייתי לא מוכחי דפליגי בקדושין לטבועין נתנו אם לא דאמרינן דכ"ע סברי דלימא תנו לי בעלי כו' וא"כ היך אמר כהני תנאי והני תנאי גופא לא מוכחי אלא כלומר ה"ק והני תנאי נמי דאייתינא אוקי לך כהני תנאי קמאי דדחינא דלא פליגי בתנו לי אלא בקדושין נתנו לטבועין ה"נ אוקי הני תנאי בתרייתי ודו"ק : **בד"ה** רבי יהודה ומחזרת השאר לאורסה ר' יוסי כו' כצ"ל : **תום'** בד"ה ור' יהודה סבר באמת אמרו כו' וא"ל דלמא ר' יהודה סבר היא יכולה לומר כו' כצ"ל : **ע"ב** גמ' איבעיא ליה למיתא שמע קול טבלא נ"ב פי' שהיה קרוב לעיר : **שם** זוזי אייתי בכפיה אכליה בכרסיה כצ"ל וג"ב ס"א אייתי בכיסיה אכלי בכריסיה ולפי זה הוא לשון כיס ממש וק"ל : **תום'** בד"ה ואין השביעית משמטת כו' ומגיה זמן עשר כסף כי ילונו כצ"ל וג"ב פירוש לאו שהגיה לתקן את דברי ר' אליה דהא ס"ל כלישנא קמא דמכות אלא כלומר הגיה עליו ולא במשפט כלישנא דקרא ור' אליה לא דק וק"ל עיין במהרש"י דמכות :

דף קמו ע"א ר"ש בד"ה שינוי וסת כמו עני כו' כצ"ל : **בד"ה** ה"ג חולי מעיים כצ"ל : **בד"ה** אורחא דמילתא כו' וזהו אכליה בכרסיה כצ"ל : **בד"ה** תא שמע כו' ומיהו הוה מצי לתרוצי כשעשויה ליבלות כו' כצ"ל ונמחק כשאין עשוי ליבלות וג"ב נ"ל טעות גמור חדא דאי איגה עשויה ליבלות אמאי אין נגבין וא"ת משום דנתן לה בפירוש כדי שתשתמש בהן בבית אביה א"כ חסר התירוץ מן הספר ועוד דאם אתה רוצה לחלק משום כדי שתשתמש בבית אביה א"כ מאי מקשה ממתניתין דהא בודאי כדי שתשתמש בבית אביה שאני כמו שפירש רשב"ס במתניתין שהכל תלוי במה שפירש אלא צריך אתה לומר דהכי מקשה דעל כרחך מתניתין איירי בעשויה ליבלות ומשום הכי מהני ברישא אכל עמהן אבל אין עשוין ליבלות נגבין כמו שפרשב"ס א"כ הוא הדין סיפא דתולה דוקא במה שפירש איירי בעשוין ליבלות הא אין עשוין אפילו כדי שתשתמש בבית אביה נגבין אם כן שפיר פשיט דקתני סתמא מועטין אין נגבין אפילו לא בלו אלמא דלא בלו לא מהני ותשבינן כשאר עשוין ליבלות ולא תשבינן בכלל שאינה עשוייה ליבלות דנגבין אלמא דדוקא בעשוייה ליבלות איירי ועוד נראה דהתוס' שהזכירו פירוש רשב"ס לא הזכירו הא וגם ר"י שרוצה לייסב בענין אחר אינו מיישב אלא מה שלא מוקי בבלו על כן נראה טעות הוא נ"ל ודו"ק : **ע"ב** גמ' ובין שמת הוא והדר הוא כו' כצ"ל : **שם** במתניתין לא כתב בה שכיב מרע עד סוף המשנה הוא נמחק וג"ב מפני שאין כאן מקום המשנה וצריכה להיות בדף קנ"ג ע"א קודם הסיא מתנתא כו' : **ר"ש** בד"ה אמרה ליה דלך שחוק סס"ד : **בד"ה** שכ"מ וכו' באמן של בני רוכל שמתה וקיימו חכמים את דבריה וכגון כו' כצ"ל וג"ב קאי על הסיפא דלא שייר כלום ודו"ק : **בד"ה** מתנתו מתנה וכו' ואע"ג דעמד חוזר כו' כצ"ל : **בד"ה** לא שייר קרקע כו' ודוקא שכיב מרע שכתב כו' נ"ב פירוש מחלקים בין כולו למקצת אבל במצוה מחמת מיתה אפילו במקצת דינו ככולו וק"ל : **תום'** בד"ה נכנס אחריה כו' ונכנסה עמו יורשה דתגר דידיה לנשואין ולפירושו זו לא היתה תותרנית וכו' כצ"ל וג"ב אבל לפירוש רשב"ס אינו מוכח דשמא תותרנית היתה והרגישה בשכל ולא בחוש ודו"ק : **בא"ד** מיהו קשיא דלא הוה ליה למימר הואיל ולא נכנס אחריה וכו' נ"ב פירוש ובכל הספרים לא גרסינן כן וק"ל : **בא"ד** דהא איכא נמי בין ר' שמעון ורבנן פירי מעשה כתיבה כו' כצ"ל וג"ב פי' התם מפרש דמעשה כתיבה נמי קאמר ריש לקיש היינו מעשה חתימה א"כ אין ראיה כלל לדברי רשב"ס דאף אם תמצא לומר דמעשה כתיבה הוה כמו שנתן דעתו לגרשה סוף סוף הא איהו גופיה ס"ל מעשה חתימה ודו"ק : **בא"ד** מעשה כתיבה נ"ב פירוש ורבנן סברי מעשה חתימה ומשום הכי מוקי ריש לקיש כרבנן ודו"ק :

דף קמז ע"א גמ' ואמר רב יוסף כו' כצ"ל : **ר"ש** בד"ה ונתתם את נחלתו כו' ואם אין לו בת נחלתו לאחיו וכן כולן כצ"ל והד"א : **תום'** בד"ה מנין למתנת כו' גבי ליון שהיא מדרבנן כצ"ל וג"ב פירוש שעושין על הקברות : **ע"ב** גמ' והאמר רב נחמן אמר שמואל המוכר כו' כצ"ל :

מהר"ם

דף קמז ע"ב ברשב"ם ד"ה ומודה שמואל שאם נתנו המלוה כו' אי נמי ע"י קנין וכו' ומיהו אם עמד חוזר אם מתנת ש"מ במקצת היא כדפסקינן לקמן עכ"ל דברי הרשב"ם הללו א"א לי ליישבם דהא אדרבה הוא דמתנת ש"מ במקצת דבעי קנין יש לה דין מתנת בריא ואם עמד אינו חוזר וכדתנן במתני' דהכא שייר קרקע כל שהוא מתנה קיימת וכדמפרש גמרא לקמן בפרקין ואם הרשב"ם ר"ל בלא קנין אפילו לא עמד נמי לא קנה דמתנת ש"מ במקצת בעי קנין ואי מסירת השטר לא חשיב קנין לענין אם עמד א"כ אפילו לענין לא עמד נמי לא ליחשיב קנין ואי חשיב קנין כשמת וכמ"ש הרשב"ם דכיון דמסרו לידו בחייו אין לך קנין גדול מזה א"כ אפילו לענין אם עמד ליחשב קנין ולא יהא יכול לחזור ודו"ק : **בתום'** ד"ה המוכר שטר חוב לחבירו וכו' פירש רשב"ם וכו' הוה מוחל צריך להחזיר ללוקח מה שנתן לו נ"ל דמ"ש הוא חדא דהא הרשב"ם לא כתב האי לישנא אלא כתב שצריך להחזיר לו מעותיו ועוד דאם איתא דהרשב"ם כתב בהדיא שצריך להחזיר ללוקח מה שנתן לו לא יותר א"כ מה מוסיף ר"י על דבריו וכתב דא"צ להחזיר אלא מעות שנתנו בו הלקוחות כו' הלא גם רשב"ם כתב הכי ע"כ נ"ל דצריך להגיה פירש רשב"ם וכו' צריך להחזיר ללוקח מעותיו ואומר ר"י וכו' ר"ל דר"י מפרש שלא תטעה בדברי רשב"ם לומר שצריך להחזיר ללוקח כל דמי הסך הכתוב בשטר לכך פירש דא"צ להחזיר אלא המעות שנתן לו הלוקח וק"ל : **בא"ד** והיאך תמחילנה לר"מ דאית ליה דינא דגרמי ר"ל והלא תהיה חייבת לשלם כל דמי הכתובה ללוקח וכ"ת לא יהא לה במה לשלם ללוקח כשתמחול מ"מ כיון שלא תרויח כלום במה שתמחול ואדרבה תשאר עליה חוב ללקוחות בכדי כל הכתובה ליכא למיחש שתמחול וישאר עליה חוב ללוקח גם באפשר שתהיה לה לאחר זמן במה לשלם אלא ודאי הדין הוא שלא תצטרך לשלם ללוקח כי אם מה שנתן לה בה לכך איכא למיחש שתעשה קנוניא עם בעלה ותמחול לו כתובתה והוא יתן לה בעד הכתובה סך מה יותר ממה שנתן לה הלוקח וא"כ תרויח המותר וכי תימא מה יפסיד הלוקח ולמה לא יקנה הכתובה בטובת הנאה הלא אם תמחול לבעלה תהיה חייבת להחזיר לו מעותיו מה שנתן לה מ"מ אין מי שיקנה אותה משום דכל לגבי בעלה ודאי תמחול לו ולמה ליה לאטרוחי בכדי ועוד שמא תאמר שלא נתן לה בעלה כלום בעד שמחלה לו ותאמר שאין לה במה לשלם א"כ גם מה שנתן לה הלוקח יפסיד וק"ל : **בא"ד** לאו דוקא נקט שהרא מעליא שהרי לא תחזיר אלא מה שנתנו לה הלוקח וכו' צ"ל דזה לא קאי אלא אשורף שט"ח וחזר ומחלו אבל בשורף שט"ח של חבירו אה"נ שצריך לשלם לו כל דמי החוב אבל שיטת התוס' לא משמע כן אלא דקאי גם על שורף שטר חוב של חבירו או י"ל שגם בשורף שט"ח של חבירו אין צריך לשלם אלא דמי שוויו שהיה עומד לימכר בהם לפי שעבוד נכסיו של לוה ולפי אלמותו וכן משמע מדברי הרא"ש שם בפרק הכותב ע"ש אבל מדברי הטור ח"מ סי' שפ"ו משמע דבשורף שט"ח של חבירו צריך לשלם כל הסך הכתוב בשטר וע"ש : **בא"ד** וא"ת מ"מ מפסדת הרבה שהרי גרושה היתה וכו' ר"ל דאפילו את"ל דאפילו למאן דדאין דינא דגרמי אין צריך המוחל לשלם כ"א מה שנתן בו היינו כשמכר לו שט"ח שעדיין לא הגיע זמנו לגבות אבל הכא שאמה היתה גרושה וכבר הגיע זמנה לגבות כתובתה א"כ היו הלקוחות אז גובין כתובתה מבעלה וא"כ כשהבת מחלה הכתובה לאביה הפסידתם כל סך הכתובה וא"כ למאן דדאין דינא דגרמי היתה הבת צריכה לשלם ללקוחות כל דמי כתובתה וא"כ מה הרויחה הבת במה שמחלה הכתובה לאביה ואומר ר"י דשמא הבת היתה קטנה ולא היו הלקוחות יכולין לגבות ממנה כלום מה שהזיקה אותם ומ"מ מחילתה מחילה כיון שהגיעה לפעוטות אבל לענין חיוב תשלומין עדיין קטנה היא ואין מוציאין ממנה מה שתזיק והשתא לפי זה אין ראיה מכאן לדברי ר"י דהשתא איכא למימר דלעולם למאן דדאין דינא דגרמי צריך המוחל לשלם כל דמי השט"ח ואעפ"כ נתן לה ר"נ עצה שתמחול כתובתה לאביה משום דקטנה היתה ולא היו הלקוחות יכולים להוציא ממנה מה שהזיקתם אבל אם לא מחלה הכתובה לאביה היו

התוס' והגיה ומכל מקום כו' בוי"ו והוא מוסב אדלעיל ולא ידענא מהיכא פסיקא דלא נאמר כן לקושייתם וא"ת כו' שצריכה להחזיר כל ההפסד שהיה להם עכשיו [א] כשהיתה גרושה מדין דינא דגרמי דכ"כ גרמו להפסיד ללקוחות אע"ג שלא נתנו בה רק מועט דהיינו טובת הנאה אם תתגרש או שתמות קודם לבעלה ובהך דמוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו שאין צריך להחזיר ללוקח אלא מה שנתן בו היינו נמי משום דבך הוא שוה התוב עכשיו למכרו בשלא נגבה עדיין והלוקח יגבהו וכן לקמן בגרושה שהפסידה שלקוחות הרבה שכך נתנו לה כמו ששוה עכשיו למכור ובהסיא דהחובל כיון דמחלה לבעלה קודם שנתגרשה אז נתחייבה מדינא דגרמי ולא התחייב לשלם לו רק מה שנתנו לה אף אם נתגרשה אח"כ דהא בשעה שמחלה לא היה שוה רק כפי מה שנתנו לה והשתא מכה קושית וא"ת מ"מ כו' הוצרכו לומר תירוץ אחר ואומר ר"י דשמא קטנה כו' דהשתא אין ראיה מכאן (לעיל) אדלעיל וק"ל: **בא"ד** ומיהו קשה לי מכל מקום יטרוף לקוחות שלא כדין שהרי יחזרו עליה ממה שנתנו בה לכל הפחות ואומר ר"י דבדבר מועט כזה כו' עכ"ל צריך לומר דודאי גם אם השובר ניתן בניסן היא צריכה להחזיר ללקוחות מה שנתנו לה אלא שאנו אומרין שעשתה קנוניא עם בעלה אבל למחול לבעלה בחנם לא תעשה כיון דלכל הפחות יחזרו עליה מה שנתנו לה אבל ק"ק דאם כן כיון דלא אמרינן במחילה שעשתה קנוניא עם בעלה תקשי להו נמי לעיל בהסיא דהחובל למה תמחול לבעלה בחנם כיון שצריכה להחזיר לכל הפחות ללקוחות מה שנתנו לה גם בדברי הרא"ש בפ"ק דמציעא משמע דשייך במחילה קנוניא ודו"ק: **בא"ד** וא"ת מאי הוי כו' ניחוש דלמא כתבה ליתן בניסן כו' והלכה והכניסתה לבעלה שאז כו' עכ"ל פי' לבעלה שני וע"כ בגרושה שנשאה בעל שני בין ניסן לתשרי והכניסתה לו כתובתה מבעלה הראשון ולפי מה שפירשו בפ"ק דב"מ דבגרושה ליכא למיחש הכי כמ"ש התוספות לעיל אין מקום לקושייתם הכא אבל קושייתם לפי מה שכתבו לעיל דבגרושה נמי איכא למיחש הכי אלא דמוקמינן להך ברייתא כמאן דלא דאין דינא דגרמי ולפי זה הקשו הכא שפיר אכתי מגרושה ושמא הכניסתה כתובתה לבעל שני ודו"ק:

ח"א דף קמז ע"א שלשה דברים צוה אחיתופל את כו' אמר אל תהיו במחלוקת ולא אמר אל תחלוקו. לפי שלפעמים לא הוחזק אדם מלחלוק עם חבירו כששבר עליו הדרך אבל אמר אל תהיו עוסקין גורמי המחלוקת ואמר אל תמרדו במלכות בית דוד כמ"ש בפרק חלק שעשה עצה שלא בזרחה לרעת על אמתו ושבר היסו מלך ולכך יעץ שיהרוג אבשלום את דוד ושוב ע"פ ב"ד יהרוג לאבשלום כאשר שכב עם אשת אביו כמ"ש במדרש אך כשראה שלא נעשתה עצתו גם הוא ראה דבת שבע היה דנפיק מיניה. ואמר ויו"ט של עצרת בהור כו'. כדאמרינן בפי שמעתתא ליגותא כיומא דאיקטלא ולכך כשעצרת שהוא יום קבלת תורה בהור ורוח צפונית מנשבת בו הוא סימן יפה להלכה דאין להקב"ה בעולמו רק ארבע אמות של הלכה וע"כ אמר זרעו בו חטין שהחטין מביאין הדעת לאדם דאמרינן בפרק בן סורר עץ הדעת שאכל ממנו אדם הראשון חטה היתה ואמרינן נמי פרק לולב הגזול יוסיף דעת יוסיף מכאוב תינוק שאוכל כזית דגן מכחיקין כו' ואמרינן ע"ש שאין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן מדקרי ליה עץ הדעת כו' וק"ל: **מוצאי** יו"ט האחרון של חג כו'. דהיינו אחר גמר דין המים שהיה בחג כי הכל הולך אחר גמר דין ואמר שהיו נופין לעשן המערכה שהיה עדיין עשן בגולאי יו"ט דהיינו בלילה מאברים ופדרים שלא נתעכלו והכל נופין בעשן המערכה ולא בעשן אחר דהא אין סברא שעשן אחר לא היה נוטה לפי הרוחות במוצאי יו"ט דחג לענות שבעו ועוד דא"כ ליתשב נמי כן תלתא בנכים שהיו במקדש כדחשיב נמי שלא נלאה הרוח עמוד העשן דאף שבמוצאי החג היה נוטה לפי הרוחות הוה אזיל כדיקלא ולא איבדור כדאמרינן פ"ק דיומא אלא שהכהנים דודאי בעשן אחר נמי היו יכולין להסתכל זה אלא דנקט עשן המערכה דשם היה עשן מצוי תמיד בלילה במוצאי יו"ט של חג כמ"ש ועוד נראה דעשן אחר כיון דאבדור א"א להסתכל בו שפיר לפי הרוחות תשא"כ עשן מערכה גם כי הלך לפי הרוחות במוצאי יו"ט הוה אזיל כדיקלא ולא איבדור היה בידם לכוין לפי הרוחות: **האי** יומא קמא דרים שתא אי חמימא כולה שתא כו'. משום דבר"ה כל באי עולם נידונים כדאמרינן פ"ק דר"ה והחום והקור הם השני מקריים אשר החיים והמיתה תלוי בהם שע"כ היה הכה"ג מתפלל עליהם ביוה"כ שתהא שנה זו שחונה וגשומה כדאמרי' פ"ק דר"ה העולם נידון בר"ה ונגזר דין שלו ביוה"כ:

דף קמח בפרשב"ם בד"ה איבעיא להו כו' אם נתן דקל לאדם אחד ונמלך וחזר ונתן כו' עכ"ל דבלא נמלך משמע ליה דפשיטא דלא שייר לעצמו מקום פירי כדלקמן גבי בית לאחד ודיוטא לאחד דלא שייר נמי לעצמו כלום ולא מיבעיא ליה התם אלא אם שייר מקום לבעל הדיוטא מיהו הכא לא ניחא ליה לפרושי דמיבעיא ליה אם שייר מקום לבעל הפירי דודאי עיקר המתנה לבעל דקל ואם כשנתן הדקל לא שייר לעצמו לבעל פירות נמי לא שייר [ב] ולהכי מפרש ליה בנמלך מיבעיא ליה אם שייר לעצמו מקום פירי כשנתן לזה הדקל אם כן שוב אחר כך כשנתן הפירות לאחר נמי שייר לעצמו מקום פירי ואם עמד אינו חוזר וה"מ לפרושי נמי הכא דלענין כשייבש האילן דיקון ענפיו מבעיא ליה כמו שמפרש לה לקמן גבי שייר לעצמו מהו אלא דניחא ליה הכא לפרושי טפי דאמתני' קאי בשכיב מרע ששייר כל שהוא אי הוה מתנתו מתנה אם עמד או לא משא"כ לקמן גבי שייר לעצמו דע"כ ליכא לפרושי לענין אם עמד חוזר דהא עכ"פ שייר הפירות לעצמו ולכך פי' לענין ענפים ויש לדקדק דכיון דבנמלך מבעיא ליה א"כ את"ל דלא שייר לעצמו מקום פירות מאי קא מיבעיא ליה שוב בשייר לעצמו פירות אם שייר מקום פירי דהא בנמלך נמי היה משייר לעצמו הפירות מעיקרא ואפ"ה קאמר באת"ל דלא שייר לעצמו מקום פירי ולפי גירסת דחוץ מפירותיו ניחא דמשום לישנא יתירא קמבעיא ליה מיהו לפי זה ה"מ למיבעיא מעיקרא בנתן דקל לאחד ושייר לעצמו פירות ואת"ל דלא שייר מקום פירי חוץ מפירותיו מהו ודו"ק: **תוס'** בד"ה ש"מ שאמר כו' דלא מני להקטת דבר אחר עם הלוהה לא כו' יורש נמי דירת הבית ופירות דקל היינו כו' כיון דליתא בכעין שהוא בשכ"מ כו' מתנה וקנייה והא דקאמר הואיל ויורש כו' כצ"ל: **בד"ה** איבעיא להו כו' ועוד הרי נתן כל האילן ואיך יש לנו לומר ששייר מקום פירי כו' עכ"ל התם ודאי נמי איירי בנתן כל האילן אלא דאיכא למימר מ"מ דשייר קרקע אבל מקום פירי אין לנו לומר דשייר בנתן כל האילן והוו הכא הפירות דשלב"ל וק"ל: **ע"ב** בפרשב"ם בד"ה א"ר ששת כו' כדאמרי' לעיל ידור פלוני בבית זה לא אמר ולא כלום עד דאמר תנו כו' עכ"ל לא ידענא מה שייך ידור פלוני כו' לכאן דהא אי נמי דקאמר תנו דירת בית לפלוני לא מהני מידי משום דהוה דשלב"ל כדאמרינן לעיל עד שיאמר תנו בית זה לפלוני וידור כו' ויש ליישב ודו"ק:

קרני ראם [א] נ"ב ומדברי התוס' בב"מ דף י"ט משמע להדיא בגרושה א"צ לשלם רק דמי הקניה ומ"ש התוס' בסמוך בגרושה שהפסידתם הרבה פי' דאז נתנו בעדה דמים מרובים וכמ"ש כך הסברא בב"מ שם לא הוי הפסד מיעוט ותוס' בסמוך כתבו דלמחילה ולקטניא לא חיישינן ודברי מהרש"ל ברורין ועיין ותבין היטב: [ב] נ"ב ולפירושו לק"מ קושית התוס' דאף מעלעלין הוי שיור ע"ש:

מהר"ם

היו הלקוחות נובין הכתובה מאביה שכבר נתחייב הכתובה לאמה והם קני אותה מסנה וכן הוא מבואר בתוספות דכתובות שם בדף פ"ו וז"ל ד"ה תזיל ותמחול לכתובתה דאמה לגבי דאביה קשה לר"י דמה הרויחה הא אמרי' בסמוך מאן דדאין דינא דגרמי מגבי דמי שטרי מעליא ורב נחמן דאין דינא דגרמי וכו' וי"א דקטנה כמו הפעוטות דמתנתן מתנה ולא מיחייבא מדינא דגרמי ולר"י נראה מתוך כך דלא מיחייב מדינא דגרמי אלא דמים שנתנו על כתובתה ולא כל הכתובה ונמצא שמרויחה הרבה עכ"ל מבואר בהדיא דלפי פירוש הי"מ אין ראיה לדברי ר"י והי"ם לא מפרש כדברי ר"י ומכל הלין נ"ל דהאי וא"ת דהכא והתירוץ שמתרץ ואומר ר"י דשמא קטנה היתה אינו מדברי ר"י דלעיל מיניה אלא גליון הוא ופליג אדברי ר"י דלעיל והוי כאילו אמר שאף לדברי ר"י עדיין איני מתורץ מה הרויחה במחילתה שהרי עדיין קשה מ"מ הפסדתם הרבה והיתה צריכה לשלם ללקוחות כל הכתובה שהפסדתם וא"כ מה הרויחה אלא ע"כ צ"ל דקטנה היתה וכו' וא"כ אין ראיה ג"כ לדברי ר"י ודו"ק: **בא"ד** לא שבק לדידי ויהיב לאחריני וכו' לשלם הכל אם ימחול וכו' בושתה לבא לב"ד לתבוע מבעלה מה שמחל כצ"ל: **בא"ד** וא"ת מ"מ יטרוף לקוחות שלא כדין שהרי יחזרו עליה ממה שנתנו בה לכל הפחות וכו' ר"ל דאם היתה מוחלת בלא שובר היו הלקוחות חוזרים שתשלם להם מה שנתנו לה בה לכל הפחות והשתא שיחזרו לבעל השובר יפסידו הלקוחות וצ"ל דהשתא ס"ל לתוס' דכשיוציא הבעל השובר ויטרוף שהלקוחות ר"ל שלא ישלם להם לא יוכלו הלקוחות להזור על האשה שתשלם להם מה שנתנו לו בה וזה דבר תימה: **בא"ד** ומיהו לפי מה דפרישית בפ"ק דמציעא דבגרושה ליכא למיחש להכי הוה א"ש כצ"ל ור"ל דשם בפ"ק דמציעא דף כ' ד"ה ש"מ איתא לדשמואל הקשו שם דליחוש שמא מכרה במעמד שלשתן דאינה יכולה למחול ותירצו דלא תקנו מעמד שלשתן בכתובה דאינו חייב עד אחר גירושין אין לחוש שמא מכרה אחר גירושין במעמד שלשתן כי אחר גירושין מסתמא מכרה בדמים יקרים וכשמוציא הבעל שוברו שקדם הא צריכה לשלם ולא תרויח כלום בקנוניא ולא חיישינן אלא שמא מכרה בעודה תחתיו בטובת הנאה שהיא דבר מועט ואינה צריכה לשלם אלא מעט ומרווחת הרבה ומשני איתא לדשמואל ואם היתה מוחלת לבעלה לא תפרע ללקוחות אלא דבר שנתנו לה ותרויח הרבה עכ"ל ר"ל ולכך אין מפסידין הלקוחות במה שמהזירין לבעל השובר דבלא שובר נמי היתה יכולה למחול ולא היתה צריכה לשלם להם אלא מה שנתנו לה וזה גם כשיוציא השובר צריכה לשלם להם מה שנתנו לה וא"כ לפי זה גם הקושיא שהקשו התוס' הכא לעיל מזה ומיהו קשה מ"מ יטרוף לקוחות שלא כדין שהרי יחזרו עליה ממה שנתנו לה לכל הפחות לא קשה כלל דהא השתא נמי שיש לו שובר כשיוציא בעל השובר תצטרך לשלם להלקוחות מה שנתנו לה בה ודו"ק: **ד"ה** אלא אינה כשל תורה וכו' מה שפירש רבינו יעקב שאין להוכיח מכאן דסבר שטר חוב אינו חל מן התורה וכו' כצ"ל ודו"ק (וע"ל בפרק הספינה שם בתוספות ותמצא שכן הוא):

דף קמח ע"א בגמ' את"ל לאחר לא הוי שיור חוץ מפירותיו מהו אמר רבא אמר רב נחמן את"ל דקל לאחר ופירותיו לאחר לא הוי שיור מקום פירי חוץ מפירותיו הוי שיור ואליבא דרב זביד דאמר שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא אמר ליה ר' אבא לרב אשי אנן ארשב"ל מתנינן לה וכו' כך היא הגירסא לפי פרשב"ם והא דאיתא בספרים שלפנינו מ"מ דכל לגבי נפשיה בעין יפה משייר הוא לפי הגירסא האחרת דכתב הרשב"ם וכך היא הגירסא האחרת את"ל לאחר לא הוי שיור לעצמו מהו אמר רבא אמר רב נחמן את"ל דקל לאחד ופירותיו לאחר לא הוי שיור מקום פירי דקל לאחד ושייר פירותיו לעצמו הוי שיור מ"מ כל לגבי נפשיה בעין יפה משייר א"ל ר' אבא לרב אשי וכו' וצ"ע לפי גירסא זו מאי קאמר את"ל לאחר לא הוי שיור שייר פירותיו לעצמו מהו הא בנתן דקל לאחד ופירות לאחר נמי הוי האבעיא אי אמרינן דכשנתן להראשון הדקל ושייר לעצמו הפירות שייר ג"כ לעצמו מקום הפירות דהיינו הענפים וכן כשנתן להשני הפירות אי אמרינן דשייר לעצמו מקום פירי אי לא ויש ליישב בדוחק דה"ק את"ל לאחר לא הוי שיור ר"ל דכשנתן הדקל לאחד ואחר כך נתן גם כן הפירות לשני אמרינן ודאי כשנתן מתחלה הדקל לראשון היה ג"כ אז בדעתו ליתן הפירות להשני ולכך ודאי נתן להראשון כל הדקל ולא שייר מקום פרי עם הפירות אבל כשנתן הדקל לאחד ושייר הפירות לעצמו ולא נתנם אח"כ לשום אדם אמרינן שפיר דהואיל ושייר הפירות שייר לו ג"כ מקום הפירות דכל לגבי נפשיה בעין יפה משייר ודו"ק ועל גירסתו של הרשב"ם נמי קשיא דגרים את"ל לאחר לא הוי שיור חוץ מפירותיו מהו מה תלי האבעיא דחוץ בנתן הדקל לאחד ופירותיו לאחר דקאמר את"ל לאחר לא הוי שיור חוץ מפירותיו מהו דר"ל דשייר הפירות לעצמו אי אמרינן מכח לישנא יתירה דקאמר חוץ דשייר לו ג"כ מקום הפירות או לא וזאת האבעיא אינו תלוי באחר והכי הוי ליה למיבעיא נתן הדקל לאחד ושייר הפירות לעצמו שייר מקום פירי או לא את"ל דלא שייר אמר חוץ מפירותיו מהו וכן קשה בהאבעיא דבית לאחד ודיוטא לאחר ועוד קשה באותה האבעיא מאי קא מיבעיא ליה באומר בית לאחד ודיוטא לאחר מי איכא להאי בעל דיוטא שיור מקום בחצר להוציא זיזין או לא מהיכי תיתי דנימא דיש לו שיור מקום בחצר הא אפילו דסבר הבית סתמא ושייר הדיוטא לעצמו אין לו שיור מקום בחצר אלא באומר על מנת שהדיוטא העליונה שלי דאז יש לו מקום בחצר להוצאת [זיזין] מחמת יתור לשון וא"כ מהיכי תיתי לומר שיש לבעל הדיוטא שיור מקום להוצאת זיזין כשאומר בית לאחד ודיוטא לאחר ויישבתי הקושיות ע"פ דרכי הישיבה ששתי הגירסות הם צידקות יחדיו והבעיין דלעיל הוה בעי ג' איבעיות והכי קאמר מיבעיא ליה דקל לאחד ופירות לאחר הוי מקום פרי שיור או לא ואת"ל לא הוי שיור שייר פירות לעצמו מהו הוי מקום פירי שיור משום דכל לגבי נפשיה בעין יפה משייר או לא את"ל דאפי' שייר הפירות לעצמו לא הוי שם מקום פירי שיור אמר חוץ מפירותיו דקאמר יתור לשון מהו ואליבא דרב זביד וכו' דקאמר דכשאמר על מנת לישנא יתירה יש לו שיור מקום בהצר כשלא אמר ע"מ אלא אמר חוץ מהו וכן בהאי בעיא דבית לאחר ודיוטא לאחר בעי ג' איבעיות והכי קא מיבעיא ליה אמר בית לאחד ודיוטא לאחר ר"ל שאמר לראשון בית אני מוכר לך אבל הדיוטא אמכור לאחר ובעי דהאי דקאמר לראשון שימכור הדיוטא לאחר הוי נמי לישנא יתירה וכשמוכר אח"כ הדיוטא לשני יש לבעל הדיוטא שיור מקום בהצר כמו באומר על מנת שהדיוטא שלי או לא ואת"ל דאין לו שיור מקום בהצר כשמוכר הדיוטא לאחר לעצמו מהו ר"ל שאמר בית אני מוכר לך והדיוטא אחזיק לעצמי יש לו שיור מקום בחצר דהוי כאומר על מנת שהדיוטא שלי או לא ואת"ל דאין לו שיור מקום בחצר משום דאין זה לשון תנאי אמר חוץ מהדיוטא מהו הוי כאילו אמר ע"מ או לא ומה שלא הזכיר האבעיא האמצעית בפירוש משום שהיא נפשטת מתוך תשובות האבעיות השני קצות שמ"נ כאשר הארכתי בזה ואפסיק מזה כי אין כוונתי לזה בחבור זה ולא כתבתי זה אלא כדי להלהיב לב התלמידים ולפתוח לפניהם פתח העיון וחדוד הלכה: **שם** ברשב"ם ד"ה שייר פירות לעצמו מהו וכו' והיינו פי' לשון אחרון דקל לאחד ופירותיו לאחר מהו מי הוה שיור מקום הפירות או לא את"ל לא הוה שיור חוץ מפירותיו מהו כיון דמעיקרא דקל לבדו מכר לו למה הוזקק לומר לישנא יתירה חוץ מפירותיו דהא אפילו לא הוכיר חוץ מפירותיו וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה שכיב מרע וכו' אי גרסינן הסיק בדרב פפא וכו' ר"ל בההיא עובדא דרב פפא הוה ליה תליסר אלפי זוזי בי חוזאי אקנינהו ניהליה לרב שמואל בר אחא אגב אסיפא דביתא דאייתי לעיל פ' הספינה דף ע"ז ולקמן דף ק"נ ע"ב ואי גרסינן תריסר אלפי זוזי וכו' שמעינן מינה דהלואה נמי נקנית אגב קרקע דהא רב פפא אקנינהו אגב אסיפא דביתא וא"כ איתא נמי בבריא מ"מ כיון דליתא בבריא בקנין דלא מצי להקנות אלא ע"י ד"א וכו' כנ"ל להגיה: **בא"ד** כדמוכח לקמן דשכיב מרע שהודה קנה בלא טעם דשכיב מרע מדקנה בנר ר"ל אלא אפילו אם היה בריא הוי קני דהא בההוא עובדא דאיסור גיורא קאמר רבא היכי נקנינהו רב מרי להנהו זוזי אי בירושה לאו בר ירושה הוא אי במתנת ש"מ כירושה שוייה רבנן וכו' וכל היכא דליתיה בירושה ליתיה במתנה ופריך עלה וליקנינהו באודיתא וכו' ש"ם דהודאה קנה אפילו בלא טעמא דש"מ ר"ל שטעם ש"מ הא כבר אמר דמתנת ש"מ ליתא בגר כיון דלאו בר ירושה הוא: **בא"ד** ונראה לי דהא לא חשיב איתא בבריא כיון דליתא בעין שהיא בשכיב מרע בלשון מתנה וקנייה והא דקאמר הואיל ויורש יורשה לא בעי למימר וכו' כצ"ל: **ד"ה** ש"מ שאמר הלואתי לפלוני וכו' וגם שאין נראה פי' ר' חננאל וכו' כצ"ל: **ד"ה** איבעיא להו דקל לאחר וכו' ועוד מה יש לחוש בשיור קרקע וכו' כצ"ל · ע"כ נראה לר"י דאדלעיל קאי וכו' ושייר מקום ציטות הפירות מי אמרינן לא הוי שיור או שמא נתן גם לבעל הפירות מקום ציטות הפירות וכו' וא"ת לאחר לא הוי שיור וכו' כך היא הגירסא לפנינו והלשון מגומגם קצת וצריך ליישב דה"ק ושייר מקום ציטות הפירות ר"ל שבשעה שנתן האילן לזה לא זכר ולא פירש בדבריו למי נתן מקום ציטות הפירות מי אמרינן לא הוי שיור ר"ל שכשנתן האילן לראשון לא שייר מקום ציטות הפירות אלא כל האילן נתן לראשון ולא נתן לשני כ"א הפירות לבדם והפירות הוו דבר שלא בא לעולם וא"כ לא קנה השני כלום או שמא הוי שיור וכשנתן האילן לראשון שייר מקום ציטות הפירות ולא נתנו לו וכשנתן אח"כ הפירות לשני נתן לו אז ג"כ מקום ציטות הפירות ולא הוי דבר שלא בא לעולם כי כבר זכה במקום הפירות שהוא בעולם ואת"ל לאחר לא הוי שיור ר"ל כשנתן הפירות לאחר אמרינן דכשנתן להראשון האילן כל האילן נתן לו ולא שייר מקום הפירות לעצמו מאי פירות ששייר הפירות לעצמו אי אמרינן וכו' כצ"ל ור"ל שנתן האילן לאחר והפירות שייר לעצמו ר"ל שלא נתנן לשום אדם מי אמרינן כשנתן האילן לאחר שייר לעצמו מקום הפירות עם הפירות: **ד"ה** אנן אדרבי שמעון ב"ל מתנינן לה וכו' מ"מ כיון דבחוץ מיירי וכו' · ר"ל הבעיין מיירי בחוץ ור"ל מיירי בעל מנת והכי קא מבעיא ליה מה יאמר ריש לקיש בזה רוצה לומר בחוץ דבע"מ פשיטא ליה דמשייר כדאמר ר"ל אבל בחוץ קא מיבעיא ליה ר"ל אפילו בלעצמו והספרים טועים לפנינו וכצ"ל אבל בחוץ קא מיבעיא ליה:

בתוס'

חכמת שלמה

ר"ש בד"ה ומודה שמואל כו' במקנת הוא כדפסקינן לקמן כצ"ל וכס"ד: **תוס'** בד"ה המוכר כו' שנתנו בה ומכל מקום וכו' ואתי למטרף לקוחות כו' נ"ב פירוש לאו דוקא שיטרוף אלא כלומר שיחזיק הבעל בקרקע המיוחד לכתובתה שלא כדין וכן פרש"י שם: **בא"ד** ומכל מקום יטרף לקוחות שלא כדין כו' אין לחוש ואין כאן טריפה וכו' כצ"ל:

דף קמח ע"א גמ' לעצמו מהו אמר רבא אמר רב נחמן כצ"ל ונ"ב גירסת רשב"ם את"ל לאחר לא הוי שיור חוץ מפירותיו מהו אמר רבא אמר רב נחמן אם תמצא לומר דקל לאחד ופירותיו לאחר לא שייר מקום פירי חוץ מפירותיו שייר מקום פירי ואליבא דרב זביד דאמר שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא אלמא כיון דדיוטא שייר מקום זיזין נמי שייר הכא נמי כיון דאמר חוץ מפירותיו מקום פירות שייר עד כאן נ"ל: **ר"ש** בד"ה אמר רב נחמן כו' לעצמו בא הס"ד: **תוס'** בד"ה שכיב מרע שאמר הלוואתו לפלוני כו' אי גרסינן מסיק מדרב פפא כו' נ"ב פי' שהלוה ממנו ואפילו הכי הקנה אגב קרקע ומבואר לעיל דף ע"ג ע"ב: **בא"ד** כדפריבית ותימה לי כו' כעין שהוא בשכיב מרע בלשון מתנה וקנייה והא דקאמר כו' כצ"ל: **בד"ה** איבעיא להו כו' הוו הפירות דבר שלא בא לעולם כו' ואפילו לעצמו וכן תניא כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' ניהוי כמחלק ולחד מינייהו כו' כצ"ל: **שם** הפקיר כל נכסיו מהו מי אמרינן כו' חילק כל נכסיו לעניים מהו מי כו' כצ"ל ונ"ב מן הקדיש כל נכסיו ועמד כו' עד ומקנו תיקו איתו מגירסת רשב"ם ונמחק כלישנא אחרינא:

נתוס'

דף קמט תוספות בד"ה שכ"מ שהודה כו' ונראה לר"י כו' אע"פ שאנו מוחזקין בו שאין לו מי אמרינן דקני במתנת ש"מ כו' עכ"ל ויש לדקדק דהדרא קושיין לדוכתא דאימא דשלא להשביע אמר כן ואם נאמר בדוקא באנו מוחזקין שאין לו בידו כלום איירי ניחא דלא שייך ביה שלא להשביע אבל לישנא דאע"פ שאנו מוחזקין כו' לא משמע כן ונראה דלא שייך שלא להשביע [א] אלא במת אבל בעמד כי הכא הרי אומר דלא שלא להשביע אמר כן אלא בדרך קנייה וק"ל: **בא"ד** וכן משמע מתוך פר"ח דפירש לודי כו' וקני להו באודיתא כו' עכ"ל לא ידענא מאי משמע להו ראיה לפירוש ר"י מתוך פר"ח טפי מתוך לשון התלמוד שלפנינו והיה נ"ל לכאורה דלא הוו גרסינן בשמעתין מלת ולקנינהו דהשתא ניחא דממלות וקני להו שבפר"ח משמע כפר"י דלפרשב"ם לא שייך לשון קנייה אבל לקמן בתוס' בד"ה ואי אגב קרקע כו' מוכח דהוו גרסי ולקנינהו גם במרדכי נראה דפירוש ר"ח מסכים לפרשב"ם וצ"ע: **בא"ד** ועוד י"מ שכ"מ כו' פי' שהודה שיש לו פקדון ביד אחרים והקנהו לזה כו' עכ"ל לכאורה מאי הודאה שייכא בהודה שיש לעצמו פקדון ביד אחר ומה קנייה באמירה מועיל לאחר בזה דהא ודאי בכה"ג שיש לאדם פקדון ביד אחר בעי מעמד שלשתן כדמוכח לעיל בכמה דוכתין ונ"ל דכיוני שיש לו לא קאי על הנותן רק על המקבל שזה הנותן הודה שיש לו למקבל פקדון ביד אחר ואף שהוא נתן הפקדון בידו אין הפקדון של עצמו ואף שאנו מוחזקין בזה הפקדון שהוא של הנותן ואינו של המקבל דאל"כ הוה שייך ביה שלא להשביע אלא דבהך הודאה רוצה להקנות לזה המקבל ושוב מצאתי כן במ"י וז"ל ור"י מפרש שכ"מ פי' שידוע לנו שאין פקדון בידו והודה שיש לו פקדון מי אמר כגון דשכ"מ מקני באמירה קני וה"ה בבריא מלי כו' עכ"ל והתוספות שפירשו כן על פקדון שיש לנותן ביד אחרים משום דהשתא הוי דומיא דעובדא דאיסור דמייתי ומה שהוצרכו לומר דבבריא נמי קמיבעי ליה היינו נמי משום דמעובדא דאיסור הא אפילו בבריא פשיט ליה דקני וק"ל: **בד"ה** דקא מגמרו כו' ד' מאה זוזי לר' אביגא כו' וע"ק מפרק השולח גבי כו' כצ"ל: **ע"ב** בא"ד ואע"ג דפריך על רב יוסף בסוף ההוא פרק והא קי"ל כו' ולא פריך עליה דרב כו' ואע"ג דפריך כו' והא קי"ל התם דשכ"מ כו' עכ"ל ר"ל על רב יוסף בס"פ פריך מהא דק"ל מלד"ה ועל רב בתחלת הסוגיא לא פריך מהא דמלד"ה אבל מדש"מ כו' פריך נמי על רב וק"ל: **בא"ד** עשיתי פלוני עבדי כו' אר"י וכותב בשטר וא"כ הא דקתני בתר הכי כו' רבי אומר זכה וחכמים אומרים לא זכה אלא כופין כו' עכ"ל הסוגיא שלפנינו התם בפרק השולח ליתא הכי אלא דר"י וכותב בשטר אכולה מלתא קאי גם לא הוזכר שם הא דכופין את היורשים כו' ואולי דגירסא אחרת היה להם שם ודו"ק: **בא"ד** למה לי שטר הס"ד ואח"כ מ"ה כן פר"ח שייר קרקע כו' והתוספתא נראה דבשיבוש מתניא כו' ומיהו אין נראה לשבש כו' עכ"ל כל"ל דברי התוספתא ופירושה עיין לקמן בסמוך בתוספות בד"ה שייר קרקע כו' וק"ל: **בא"ד** אין נראה לשבש התוספתא הס"ד ואחר כך מ"ה כל דאיתא בירושה איתא כו' וראיה לדבר מים מוכר אביו דמוקי ר"י בש"מ ומש"מ שכתב כל נכסיו וכו' עכ"ל כל"ל ר"ל ר"י בעל התוס' שכתב כן בפרק נושאין על האנוסה ע"ש ובדברי מהרש"ל נפל טעות בדפוס ר' יוחנן במקום ר"י וק"ל: **בד"ה** שייר קרקע כו' ור"ש אומר כו' ופי' ר' שמואל דדלמא הוא העבד ששייר ואין נראה לר"י דהא תניא בהדיא בתוספתא ר"ש אומר אפי' אמר כו' עכ"ל כל"ל וכן מצאתי בתוספות ישנים ומהרש"ל האריך בזה לאין צורך ואין להאריך וק"ל: **בא"ד** להך דהכא למימר דפלגינן דיבורא כו' ופלוגתייהו פ"ק גמרא גבי ר"מ אומר עכו כא"י כו' עכ"ל כל"ל:

דף קנ גמרא ומטלטלא למטלטלא הויא שיור לכתובת אשה מקרקעי כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה קרקע כל כו' לא יתפור פירשתי לה והס"ד ואח"כ מ"ה וכל היכא דתנן כו' ובד"ה וכמה כל כו' מי פליגת על רב בכל הני הס"ד ואחר כך מ"ה מנה ופרס כו' מנא ליה הס"ד ואח"כ מ"ה ואיידי כו' עכ"ל כצ"ל: **ע"ב** בד"ה ואלו הן כו' ר"א אומר תיקרע כתובתה כו' ואע"ג דשטר מברחת נמי איכא פלוגתא כו' עכ"ל כתב מהרש"ל פי' וא"כ מ"ש מברחת עד שתכתוב כל כו' פליג רשב"ג ואמר מקצת ככולו ומ"מ איכא פלוגתא ממש כו' עכ"ל ודבריו דחוקים דאם נאמר דההא דקאמר כל נכסיה איכא פלוגתא דרשב"ג סבר דלא תליא מלתא בכל דאפי' במקצת נמי דינא הכי א"כ מה תירצו בהא היכא דגליא דעתיה כו' דמכ"ש תקשי אמאי נקט כל נכסיה דהא במקצת נמי מודו כ"ע היכא דגליא דעתה כו' ואי בלא גליא דעתה קאמר כל נכסיה אם כן הדרא קושיא לדוכתא הא איכא בהא פלוגתא דרשב"ג והיה נראה ליישב דאיכא פלוגתא במברחת היינו רב ענן דפליג התם בכתובות וס"ל דמברחת אפי' בכולה קני והיינו המיתיבי שהביא רשב"ם דהוה ס"ד לרבנן דאפי' בכולה מברחת קני אבל מרשב"ג דס"ל מברחת אפי' במקצת לא קני לא קשיא להו דמ"מ שפיר קאמר דבכל נכסים כ"ע מודו דלא קני ואהא תירצו שפיר דבגליא דעתה כ"ע מודו בכל נכסיה ואע"ג דבגליא דעתה במקצת נמי כ"ע מודו כמ"ש התוס' לקמן מ"מ נקט בכולה משום דלרב נחמן התם בכל נכסיו אף בלא גליא דעתיה לא קני וגם זה קצת דחוק ודו"ק: **בד"ה** מטלטלין כו' פי' שייחדה לכתובה כו' ולא דמיא להא דאמר לעיל פ' י"נ כו' עכ"ל מדבריהם נראה דלא הוו גרסי מטלטלי דכתיבי בכתובתה כמו שהוא בגמרות שלנו אלא מטלטלי דאיתנהו בעינייהו הוי כו' והשתא ניחא דהוה קשיא להו טפי מההיא דפרק י"נ ממאי דקשיא להו דהא בכולה שמעתין נמי קאמרינן הכי דמטלטלין לא הוי שיור לכתובה אלא משום דהך דשמעתין איכא לאוקמא בליתנהו בעינייהו אבל ההיא דפרק י"נ משמע להו דמיירי באיתנהו הפירות בעינייהו אלא דלא הוו מחוברין כדהוה ס"ד התם ואם כן ע"כ ליכא לפלוגי אלא דהתם איירי דלא ייחדם לכתובה ואימר מיירי דייחדם לכתובתה ודו"ק:

דף קנא בפרשב"ם בד"ה מלוגא כו' כגון שקנו מידה א"כ בלא קנין וכגון דלא שיירה כו' עכ"ל לכאורה דקנו מידו היינו אפי' בשיור ואם כן מאי קאמר טעמא משום דדברי שכ"מ ככתובין ומסורין דמי הא בקנו מידו ושייר מידי הוה כמתנת בריא לגמרי כדלקמן ויש ליישב דהא שכתב וכגון דלא שיירה קאי נמי אקנו מידה דאז הוי נמי כמתנת ש"מ ועוד יש ליישב בע"א ודו"ק: **תוס'** בד"ה גליא דעתה כו' דאפילו כשהיא תחת בעלה לא קננהו לוקח דפריך התם כו' עכ"ל כל"ל וכ"ה בא"י ע"ש: **ע"ב** בד"ה מתה וקיימו כו' שיחלוק רבא במה שאומר כו' ולא יסבור שאם עמד אינו חוזר אלא דבעי קנין דהא שמעינן ליה לרב נחמן כו' עכ"ל וכתב מהרש"ל והא בודאי איירי סתמא כל היכא דקונה ש"מ כו' והיינו אף בלא קנין עכ"ל וכפי מה שהבין דבריהם הם תמוהים דטפי תקשי להו בפשיטות אמלתא דרבא דהכא דאמר דבעי קנין ובלא קנין ודאי דאם עמד חוזר ומרב נחמן דלעיל דסתמא איירי אף בלא קנין שמעינן דאינו חוזר גם קשה לדבריו למה נקטו בדבריהם רבא רב מרשיא ורבינא ה"ל למנקט בדבריהם גם אם מסתבר להו בקושייתם דליכא למימר דלית ליה הא דרב נחמן דלעיל א"כ איך לא חשו אדבר זה בתירוצם שכתבו ועי"ל כו' דלא בעי קנין ה"ה נמי שסובר שיכול לחזור בו כו' הא רב נחמן דלעיל לית ליה האי סברא דסתמא איירי בלא קנין ואפ"ה קאמר דאם עמד אינו חוזר ואין זה דרך התוס' אבל ביאור דברי התוספות נ"ל דמשמע להו לכאורה דרב מרשיא ורבינא לא פליגי ארבא אלא בהא דקאמר רבא דמתנת ש"מ במקצת בעי קנין ואינהו קאמרי דלא בעי קנין אבל בהא דמתנת ש"מ במקצת אם עמד אם הוא חוזר או אינו חוזר לא פליגי עליה דרבא והשתא מדברי רב מרשיא ורבינא ליכא לאוכחי מידי דאיכא למימר דבלא קנין אם עמד חוזר ולהכי נקט במתני' מת דוקא ודרב נחמן איירי דוקא בקנין ולכך אם עמד אינו חוזר אבל מדברי רבא הוכיחו כי אין נראה שיחלוק רבא כו' ר"ל שיהיה מפליג בזה שאמר רבא הרי הוא כמתנת בריא שלא יסבור כן לענין שאם עמד אינו חוזר כמתנת בריא אלא לענין דבעי קנין אמר דהוי כמתנת בריא אבל אם עמד חוזר אפי' בקנין דבהך מלתא לא הוי כמתנת בריא והא קאמרי דהא שמעינן ליה לרב נחמן כו' וא"כ מ"מ בקנין ע"כ אית ליה דאינו חוזר וכיון דע"כ רבא אינו חוזר קאמר רב מרשיא ורבינא נמי אינו חוזר קאמרי למר כדאית ליה בקנין ולדידהו אף בלא קנין דבאינו חוזר לא פליגי עליה דרבא וא"כ אכתי תקשי אמאי נקט מת במתני' וה"ה ממתני' דהכא דקתני בשייר כל שהוא מתנתו קיימת כו' ה"מ לדחויי לכאורה דלית לן למימר לרבא דבעי קנין דאם עמד חוזר אלא דניחא להו לאתויי מרב נחמן דלעיל דבהדיא קאמר אם עמד אינו חוזר אבל מתני' איכא לדחוקי דמתנתו קיימת דוקא במת ובסיפא דלא שייר אין מתנתו קיימת אפילו מת ואפילו בקנין דה"נ אמרינן לקמן לשמואל לפרשב"ם והשתא נמי ניחא שכתבו ועי"ל דסבר המקשה כו' ר"ל דודאי כן הוא לרבא דסבר דבעי קנין כמתנת בריא בהא נמי הוי כמתנת בריא דאם עמד אינו חוזר אבל לפי סברת המקשה דרב מרשיא ורבינא דס"ל דלא הוי כמתנת בריא ולא בעי קנין ה"ה נמי בהא לא הוי כמתנת בריא ואם עמד חוזר ושפיר נקט במתני' דוקא מת ורב נחמן דלעיל דאמר אינו חוזר איירי דוקא בקנין והדברים ברורים לכל מבין ודו"ק: **בד"ה** תנו גט כו' ול"נ תן גט דתן גט משמע שנתנו כבר כו' עכ"ל דלשון תן לא משמע כתוב ותן דאחד לא יכתוב גט רק הוא יכול להיות שליח לזכות בו אבל תנו משמע דלשנים אומר שהם יהיו העדים ויכתבו אותו ויעשו שליח ליתנו וק"ל: **בא"ד** כל האומר תן כזכי דמי היינו כשנתנו כו' והא דקתני תנו גט זה אשמועינן כו' עכ"ל כן הגיה מהרש"ל אבל אין צורך להגיה מלת זה דלפי דברי התוס' דהכא משמע להו דתן בלחוד נמי משמע דהוי הגט בעין כמו שכתבו לעיל מינה בתוס' פרק קמא דגיטין לא משמע להו הכי רק מזה ק"ל: **בא"ד** ואם תאמר מאי קמשמע לן דאין כו' א"ר זירא בשתם חולקים כו' כל"ל: **בד"ה** תנו מנה כו' אבל למאן דמוקי לה התם בבריא ובמעמד ג' כו' עכ"ל יש לדקדק למאן דמוקי לה התם בבריא תקשי ליה אמאי נקט מת דבלא מת נמי במעמד שלשתן קני כמו שהקשו התוספות לעיל לפי סברת המקשה ויש ליישב כיון דלא מת לא הוי רבותא טפי ממת איכא למימר שפיר דנקט ומת איידי דרישא דתנו גט דלא יתנו לאחר מיתה אבל לפי סברת המקשה דאיירי בש"מ ולא מת הוי רבותא טפי ממת לא ה"ל למתני מת משום איידי דרישא ודו"ק:

קרני ראם [א] נ"ב איני מבין דאיסור גיורא מת ומ"מ קני בהודאה אלא ע"כ מיירי שאין לו בידו וכמש"ל:

חכמת שלמה

דף קמט ע"ב תוס' בד"ה דקא מגמר כו' איכא דמוקי לה התם בבריא ובמעמד שלשתן נ"ב פירוש וס"ל לרב דאין מעמד שלשתן אלא בפקדון משום הכי בעי נצורין ומאן דמוקי ליה בשכיב מרע סבר דס"ל לרב דאין מועיל מתנת שכיב מרע אלא בתנו מנה זה ולא תנו סתם ומשום הכי בעי נצורין וכו': **בא"ד** ומשום מצוה לקיים דברי המת נ"ב פירוש ואפילו בלא נצורין כו' וק"ל: **בא"ד** כדאיתא התם ולהכי מודה נמי איהו כצ"ל ונ"ב פי' שמואל: **בא"ד** ואע"ג דפריך התם עלה דרב והא קי"ל כו' במתנה מצוה לקיים דברי המת כו' וכן פירש ר"ח כצ"ל והס"ד ואח"כ מתחיל הדיבור שייר קרקע כל שהוא וכו': **בא"ד** ובמסקנא מפרש משום דלאו כרות גיטא כו' נ"ב ולפי זה אפילו לא שייר סתם אלא אמר חוץ מסדה זו אפילו הכי לא יצא לחורין משום דלאו כרות גיטא הוא וק"ל: **בא"ד** מתחלה היה סבור כו' ושם פירש ר"ח כו' כצ"ל ונ"ב פירוש קודם שמסיק שם טעמא דתנא קמא משום כרות גיטא וק"ל: **בא"ד** לשון ר"ח ור"י פי' דאף מתחלה סבר דת"ק לא איירי דוקא בשייר סתם דשמא שייר בגוף העבד אלא אפילו שייר דבר מבורר ופירש מה ששייר אפ"ה פליג ת"ק וכן מוכח מהתוס' ר' שמעון אומר כל נכסי נתונים לפלוני עבדי חוץ מא' מריבות שבכן לא אמר כלום חוץ מעיר פלוני מסדה פלוני אע"פ שאין שם אלא אותה שדה ואותה העיר זכה העבד זה בנכסים וקנה עצמו בן חורין כו' זכה בנכסים אם יש לו שאר נכסים וקנה עצמו לחורין בכל ענין כן פירש רבינו שמשון בפרק ג' דפאה ומדאמר ר' שמעון בחוץ מעיר פלונית או חוץ מסדה פלונית דיצא בו לחירות מכלל דשמעי לרבנן דאף בכה"ג לא יצא לחירות ובהכי פליגי דר' שמעון סבר כו' כצ"ל והשאר הוא הג"ה עד אין נראה לשבש התוספתא: **בהג"ה** בשיבוש מתניא דמאי בא ר"ש להשמיע לן דאפילו היכא שאומר חוץ מעיר פלוני כו' וכי בשביל כו' אין נראה לשבש התוספתא אלא כמו שפירש בפנים כצ"ל והס"ד ואח"כ יתחיל דבור חדש כל דליתא בירושה ליתא במתנת וכו' כצ"ל נ"ב זה הדבור שייך לעיל: **בא"ד** דאע"ג דהמקבל גר וליתא בירושה כו' וראיה לדבר בפרק נושאין על האנוסה שיש מוכר את אביו דמוקי ר' יוחנן בשכיב מרע וכן מי שכתב כל נכסיו כו' בעבד ואם מת ולא חזר קנה העבד הכל כדאיתא בפ"ק דגיטין ועבד ליתא בירושה אפילו הזכיר בהדיא מה שמוציא מן השחרור כו': **בד"ה** שייר כו' ומדמהדר בנכסים כו' ובפ"ק דגיטין גבי ר"מ אומר עכו כארץ ישראל כו' מייתא לה נמי בהא דפלגינן דיבורא אליבא דר"ש ולא כפרש"י דהתם אלא כמו שפירש ואליבא דתוספתא דלא שייר כלל מן העבד אלא מן הנכסים ובהא פליגי רבנן עליה כדפי' אבל אין להקשות על פירוש רבינו שמואל שפירש כו' כצ"ל והד"א:

דף קנ ע"א ר"ש בד"ה אמר ליה רב יוסף כו' שדך כתיב כו' ולכתוב עליה פרוזבול כו' ולקנות עמהן נכסים שאין להם כו' כצ"ל: בסוף העמוד כדפריסית טעמא דאתן כו' הד"א: **תוס'** בד"ה קרקע כל שהוא כו' פירשתי לה הס"ד · מתחיל דבור חדש מנה ופרס כו' מנא להו כצ"ל והס"ד ואח"כ מתחיל דבור חדש ואיידי דקאמר כו' איכא נמי למימר כו' כצ"ל: **ע"ב ר"ש** בד"ה מברחת כו' לאחריתא מיתיבי כו' לא קנה לוקח כצ"ל והס"ד והד"א ואח"כ מתחיל הדיבור ובכולהו הני תמשה כצ"ל והס"ד: **בד"ה** דתנן בקדושין הס"ד: **בד"ה** ושאין להם אחריות כו' דמיתני נכסים שאין להם אחריות הס"ד: **בד"ה** כי הא דרב פפא כו' אחריות אהני קנין כו' בקנין סודר כצ"ל והס"ד: **בד"ה** אם קדם כו' יכול לעשות כן הס"ד: **תוס'** בד"ה א"ל אנן משום כרות גיטא כו' כצ"ל: **תד"ה** ואלו הן שכ"מ כו' כצ"ל: **בד"ה** ואלו הן שכיב מרע כו' דניחא לה דתיפוק קלא עליה דכתבין ניכסה לכולהו נכסי כו' כצ"ל: **בא"ד** איכא פלוגתא בכתובתה נ"ב פירוש וא"כ מה שאמר מברחת עד שתכתוב כל נכסים בלא שיור פליג רשב"ג ואמר מקצת ככולהו ומ"מ איכא פלוגתא ממש מאחר דלא פליגי בכל גוונא אלא בחד ענינא ודו"ק:

דף קנא ע"א גמ' איבעיא להו ספר תורה מהו תיקו כצ"ל והשאר נמחק: **ר"ש** בד"ה כותבין שטר כו' לו הבטר הס"ד: **בד"ה** ייעות כו' במסכת שקלים הס"ד: **בד"ה** משום דקא בעיא כו' דגליא דעתה משום כו' כצ"ל: **בד"ה** ה"מ כו' רצה משחק בה כצ"ל: **בד"ה** והא מתה כו' והכי ס"ל כצ"ל והד"א: **תוס'** בד"ה איבעיא להו כו' דקנין במשיכה כו' בנכסים כו' קנייה הוי בנכסים כו' כצ"ל:

ע"ב גמ' אתמר מתנת שכיב מרע במקצת אמר רבא אמר רב נחמן הרי היא כמתנת בריא ובעי קנין אמרוה רבנן כו' כצ"ל: **רשב"ם** בד"ה אמרה כשגלתה כו' הד"א: **תוס'** בד"ה מתה וקיימו כו' דהא שמעינן ליה לרב נחמן כו' נ"ב והא בודאי איירי סתמא כל היכא דקונה שכיב מרע במקצת אינו יכול לחזור והיינו אף בלא קנין ודו"ק: **בד"ה** תנו גט לאשתי וכו' והא דקתני תן גט זה אשמועי' חידוש שאע"פ כו' הוה מתוקמא מתני' בשכיב מרע לא הל"ל כתבו ואין נראה לומר ···ייק מדהוה ליה למיתני כתבו גט לאשתי ותנו שטר שחרור זה לעבדי דהוה שמעינן כו' רבנן מודו אלא אם כן אנו קיימים כו' כצ"ל:

מהר"ם

דף קמט ע"א בתוס' ד"ה שכיב מרע וכו' וכן משמע מתוך פי' ר"ח וכו' ר"ל מדפירש לודי איסור דהני דמים דרב מרי בריה וקני להו וכו' משמע מתוך לשונו דר"ל קנין גמור כדין מתנת בריא: **בא"ד** אלא אפילו בש"מ דמקני באמירה בעלמא לא פשיטא לי אי קני אי לא · ואם תקשה לך והכל טעמא מאי דמאי בעי דכיון דקי"ל דש"מ קני באמירה בעלמא מאיזה טעם נאמר הכא דלא קני י"ל משום דסתם מתנת ש"מ דעלמא אומר בלשון נתינה כגון תנו מנה לפלוני או יזכה או יטול כדאיתא לעיל בגמ' אבל הכא דלא קאמר שום לשון נתינה לכך קא מיבעיא ליה אי קני באמירה בעלמא אי לא: **סליק מסכת בבא בתרא**

מכאן ועד סוף מסכת זו ועם הדף ס"ח השייך לסוף זה הקונטרס והוא ממסכת סנהדרין מתחילת ע' וכו' והיה מן הראוי להיות מחובר במלאכת הדפוס עם דף זה הכל נאבד מבית הדפוס והוכרח ליטאר חסר והשם ימלא חסרוננו וחסרון כל עמו ישראל אמן ותבא על דאבדין וכו':

דף קנב בא"ד דקמ"ל ברישא דאין מעמד שלשתן מועיל בשטר א"כ אף לדידיה הנו דמתני' היינו כתבו ותנו דכה"ג כו' עכ"ל כל"ל מתוספות ישנים ופי' לדבריהם דאין נראה לומר דאין מעמד שלשתן מועיל בשטר כשהוא בעין וא"כ ע"כ לדידיה דהיינו למאן דמוקי לה בבריא נמי תנו דמתני' היינו כתבו ותנו כמו למאן דמוקי לה בש"מ שהוכיחו התוס' לעיל דאיירי מתני' בכתבו ותנו שאין הגט בעין ובכה"ג לא אילטריך ליה לאשמועינן דלא מהני מעמד ג' דבממון כה"ג נמי לא מהני מעמד ג' וכתבו שוב ועי"ל כו' כיון דאוקי מתני' בבריא השטר הוי כו' ר"ל די"ל דגם אם השטר הוא בעין אשמעינן דאין מועיל מעמד ג' דאיכא לאוקמא דמיירי שאינו באותה שעה ברשות הנפקד כו' א"כ שאין הנפקד כו' ומהרש"ל הגיה לפי דרכו וכתב דהאי ועי"ל כו' אינו מלשון התוס' ואין צורך ואין להאריך : **בא"ד** מיהו אין נראה להעמיד רישא בפלוגתא כו' עכ"ל ר"ל כיון דלא מלינו דפליגי אמוראי ברישא אלא בסיפא לית לן למימר דפליגי נמי ברישא אלא דכ"ע הרישא בכתבו ותנו כן נראה מתוס' דפ"ק דגיטין ומהרש"ל פי' בזה דרך אחרת ולא ידענו מי דחקו וק"ל : **בד"ה** מתנת ש"מ כו' ועוד דלשמואל כו' ה"ה נמי דאין קנין כו' א"כ מתני' כו' היינו בקנין היך יועיל לשמואל כו' עכ"ל ל"ע מאי קשיא להו לפרשב"ם ממתנת ש"מ במקצת דבעי קנין אמתנת ש"מ בכולה דלא בעי קנין ול"ל לאקנויי בסודר אלא דמתנת ש"מ הוא מקנה לו לאחר מיתה ואין קנין לאחר מיתה כפרשב"ם בהדיא דבהכי מפליג בין מתנת ש"מ בכולה ובין מתנת ש"מ במקצת דבעי קנין וה"ל כמתנת בריא דאין דעתו להקנות לאחר מיתה ונראה לפרש דבריהם דמסיפא קשיא להו דקתני לא שייר כל שהוא דאין מתנתו מתנה וחוזר אם עמד אבל אם מת קנה כדמשמע בכולה שמעתין ולשמואל אף לאחר מיתה לא יקנה משום דאין קנין לאחר מיתה ומתני' ע"כ בקנין איירי כמו שהוכיחו מהרישא דבמקצת מתנתו מתנה דקי"ל דבעי קנין כמ"ש התוס' לעיל ובהכי ניחא לקמן בתוס' שכתבו בשם רבינו יעקב דרישא איירי בקנין והסיפא איירי בלא קנין דלפי דרכו יתיישב קושיית התוס' דהכא בין לרב ובין לשמואל אבל אי הוה קשיא להו הכא לשמואל מרישא לא יתיישב לפי' רבינו יעקב קושיית התוס' לשמואל ודו"ק : **בא"ד** ודוחק להעמיד משנתינו במיפה כחו וכגון שאמר דבסמוך לא משמע הכי כו' עכ"ל לפי' רשב"ם דבקנין לחוד נמי נאמר דאין קנין לאחר מיתה דוחק הוא להעמיד משנתינו דוקא במיפה כחו עם הקנין וכגון שאמר כן בעל פה דבסמוך לא משמע הכי דליהוי בעי ייפוי כח עם הקנין לחוד והיינו מדפסקינן מתנת ש"מ במקצת בעי קנין ולא קאמר נמי דבעי ייפוי כח ולשיטת התוס' דלקמן דמפלגי בקנין עם השטר בין שהקנין בתוך השטר בין שאינו בתוך השטר אמרינן דאין שטר לאחר מיתה לשמואל אבל בקנין לחוד לא אמרינן הכי ומהני שפיר בלא ייפוי כח כפסקא דלעיל דבעי קנין ולא קאמר דבעי נמי ייפוי כח השתא שפיר מתני' איירי ביפוי כח כההיא דשמואל דלקמן בש"מ שכתב כל נכסיו כו' אע"פ שקנו כו' דמתני' נמי דהכותב כל נכסיו כו' קתני דאיירי נמי בקנין עם השטר וכ"כ התוספות בהדיא בפרק אע"פ לשיטת ריב"ס דמתני' דהכא איירי בקנין עם השטר ובייפוי כח כההיא דשמואל דלקמן ובהכי ניחא דפסיקא להו לתוס' לקמן לרב בקנין עם השטר אלא שאינו בתוך השטר דהוי גרעון כח דאם עמד חוזר והיינו ממתני' דהכא דאיירי קנין עם השטר וקתני בסיפא בלא שייר דאם עמד חוזר ודו"ק :

ע"ב בא"ד ואע"ג דליכא קנין בשטר כו' דאית ליה דקנין בשטר גרעון כח כו' שסובר למעלה אבל דוחק הוא לומר דשמואל כו' עכ"ל כל"ל והד"א ור"ל דהשתא דמפלגינן בין קנין עם השטר ובין קנין לחוד דמהני ביה לשמואל אפי' בלא ייפוי כח כדפסקי' הלכתא לעיל ומתני' מיירי בקנין עם השטר ובייפוי כח כמ"ש התוס' בפרק אע"פ אבל דוחק לומר דלא מפליג בין קנין לחוד ובין קנין עם השטר וטעמא דמתניתין בייפוי כח דהא פסקינן לעיל בקנין לחוד בלא ייפוי כח וכמ"ש לעיל וק"ל : **בד"ה** כתב וזיכה כו' דאי במסירה לא היה אומר רב שאינו כו' שאני אומר כתובים היו ונמלך עליהם כו' עכ"ל כל"ל מהכא ה"מ נמי לאוכחי דבלא מסירה לאו כלום היא וק"ל : **בא"ד** פסידא דבתרייתא זכי כו' דהא לרב גרידא הוא כו' ובד"ה שלחו ליה כו' והיא דכתב וזיכה היינו מסר כפי' ר"ח כו' עכ"ל כל"ל :

דף קנג בא"ד אפי' לא שייר נמי כיון כו' ובסיפא דתני לא שייר כו' דליכא קנין על כן נראה כו' וגם מה שפי' ר"ח דמשנתינו כו' עכ"ל כל"ל מה שהגיה מהרש"ל כאן ר"ת במקום ר"ח א"א לומר כן דהא בשם רבינו יעקב שהוא ר"ת כבר כתבו התוס' לעיל בהדיא דרישא דמתני' ודאי איירי בקנין ולא הוה רב חולק על פסק ההלכה דמתנת ש"מ במקצת בעי קנין אבל ודאי אלו דברי ר"ח הם דבעי לפרש דכולה מתני' איירי בלא קנין וכ"ה בתוספות ישנים ר"ח וק"ל : **בא"ד** וקשה אמאי דפסיק כו' ומתניתין בדקנו מיניה כו' ואין נראה כלל כו' כל"ל : **ע"ב** בד"ה ר' נתן כו' חוששין לקידוש שניהם וקאמר כו' מייתי מר' נתן לרבה כו' ומסיפא נמי דקתני אם ש"מ כו' להך סוגיא סברא דהתם עכ"ל ובד"ה בימות הגשמים כו' כדקתני בתוספתא שהביא ר"ח כו' משתרד רביעה שניה לאו כו' בסוף פרק מרובה מהלכים כו' עכ"ל כל"ל : **בד"ה** אמר רבא לא שנו כו' ונראה דחולק בענין זה כו' א"כ כו' ושמא כדברי רבי ר"ל כדאיתא בירושלמי עלה כו' והכ"א בא ליטאל בימות החמה כו' ונראה לר"י לפרש לא כו' כל"ל מתוספות ישנים וכ"ל לפרש דבריהם משום דר"ח בפירושו סתם דבריו לומר דלענין טומאה קאי אלא שהתוס' הביאו לעיל דבריו דאם עברו על הטומאה ימות הגשמים אף אם נכנס בודאי בימות החמה הוי רה"י והקשו ע"ז למה יחשב רה"י כו' ועוד למה אמר רבא דבריו בכאן כו' וע"ז כתבו שוב דכל זה לא קשיא לפי מה שפר"ח דרבא חולק אדר"א ולא כתב יותר אלא שיש לפרש דבריו דמדחלק רבא בענין זה כו' ושמא בירושלמי ר"ל עלה כדברי רבי דהיינו כפי שהביאו לקמן לפנינו בשם ר"י דאיירי בספק לו אם נכנס בימות החמה או בימות הגשמים ולזה נתכוין גם ר"ח בפירושו בחתימת דבריו לקצר במקום שהיה לו להאריך ולזה לא כתבו התוס' ולרבי נראה לפרש כו' כחולק על פי' ר"ח אלא ונראה לרבי לפרש לא כו' דאפשר דלזה גם נתכוין ר"ח ודו"ק :

דף קנד בא"ד פי' על טומאתה שנודע כו' ימות הגשמים מעבר שם כו' עכ"ל כל"ל : **בד"ה** וכן אמר רבה כו' דמוקי רבנן כר' יעקב ור"מ כר' נתן כו' כל"ל : **בד"ה** ועוד סימנים כו' וא"ת למה יש לנו כו' י"ל שאחר שהיה זה גדול כו' לא היה לו סימנים כו' עכ"ל פירוש כבר בגדולתו קודם המכירה בדקו אותו ולא היה לו סימנים דהמכירה ע"כ היה סמוך למיתתו שאם היה אחר המכירה אין בדיקתו ללקוחות ראיה שמא אח"כ הביא סימנים וכ"כ בחדושי הרמב"ן ודו"ק : **גמ'** א"ל אביי מ"ט כו' יש לדקדק מאי קא קשיא לאביי דהא איהו גופיה סבר לעיל דלא אזיל בתר השתא אלא בתר חזקת ממון וי"ל דדוקא לעיל הוה סבר דלא למיזל בתר השתא משום דאיכא רוב חולין לחיים משא"כ הכא דלא שייך רוב וק"ל : **ע"ב** שם שאל רשב"ל את ר"י כו' בחדושי רמב"ן לא גרסינן ת"ש כו' ושאלה היא ששאל ר"ל כו' ע"ש אבל נ"ל לקיים שפיר כל נוסחות הגמרות שכתוב בהן ת"ש שאל כו' ומקשה למאי דקאמר תלמודא לעיל לר"י מתני' ראיה בעדים ולר"ל ראיה בקיום השטר ת"ש ששאל ר"ל לר"י כו' לימא ר"מ היא וכו' דאמר מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו דהשתא לפום מאי דפליגי לעיל אתיא בפשיטות לר"י כר"מ ואדרבה לדידיה תקשי לימא ר"מ היא כו' דחכמים דפליגי עליה דר"מ סברי דצריך לקיימו לר"ל ומשני לה א"ר זירא אם כו' ברם נראין דברי רב יוסף כו' דהשתא לר"י נמי תיפוך מתני' וע"כ תיפוך נמי פלוגתייהו דר"י ס"ל ראיה בקיום השטר ור"ל ס"ל ראיה בעדים ולפום מה דלא ידע ר"ל למימר איפוך מתני' לר"י מקשה ליה שפיר לר"י לימא ר"מ היא כו' ולא רבנן והשיב לו ר"י תיפוך מתני' והשתא אני אומר ד"ה מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו כרבנן דהוו ד"ה לגבי ר"מ והדברים ברורים למבין וק"ל : **שם** דאמר ר' ינאי מודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו כו' כ"ה בנוסחת גמרות שלנו אבל בחידושי רמב"ן ובכ"י גרסי' מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו וכן משמע קצת לשון דה"ל ר"י לא משנתינו היא זו וק"ל : **תוס'** בד"ה והלא משמך כו' עדים הס"ד ואח"כ מ"ה ברם נראין כו' וא"ל ר"י שאני אומר מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו לא אמר כו' עכ"ל הד"א כל"ל מה שכתבו הא דא"ל ר"י שאני אומר כו' לא אמר דבר זה מעולם הוא תמוה לפי גירסת כל הספרים וכפרשב"ם דמשני לה תלמודא לפי המסקנא מאי ד"ה דרבנן לגבי דר"מ ד"ה היא ויש לפרש דבריהם דה"ק משום דלדעת ר"ל דמקשה לר"י לימא ר' מאיר היא כו' והוה סבר ר"ל דר"י לא נפיך מתני' הא דהשיב לו ר"י שאני אומר כו' ה"ק לא אמר דבר זה מעולם שיהיה ר"מ סובר מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו אלא דמפכינן מתני' דהשתא רבנן ס"ל אין צריך לקיימו והיינו ד"ה דרבנן לגבי ר"מ כו' ושוב כתבו דכולה סוגיא דלעיל בתר הכי הא דפריך והא מיפלג כו' ור"י השיב דלוי אלימי עדים כו' וא"ל והלא משמך כו' כולה ליתא לפי המסקנא דע"כ ההיא מתני' נמי תיפוך לה לר"י ורבנן ס"ל א"צ לקיימו ודו"ק :

דף קנה בפרשב"ם בד"ה ה"ק ליה ר"י כו' ואפכינן נמי מתני' דלרבנן א"צ כו' עכ"ל ר"ל דלרבנן ניחא בפשיטות דמשכחת לה דנכסים ביד לקוחות אפי' בלא קיימו ולר"מ בקיימו אבל לדידך דלא תיפוך מתני' כדמוכח מה דהקשה לו לימא ר"מ היא כו' א"כ לרבנן דס"ל ראיה בעדים היכי משכחת להו דנחתי לקוחות שהרי צריכין להביא ראיה להוציא מחזקת ממון ומהרש"ל הבין בדברי התוס' דלר"ל נמי אמרינן איפוך במתני' ולא ידענא מי הכריחו לזה דשמעתין לא משמע אלא כפרשב"ם גם מה שפירש בזה דברי התוס' בדרך רחוק לא ידעתי לקיימו ולהולמו אבל דברי התוס' הם ממש כפרשב"ם ופירוש לדבריהם כיון דלדידך ראיה בעדים למקבל מתנה להוציא מחזקת ממון נכסים ביד לקוחות היכי משכחת לה שילטרכו היורשים להביא עדים שהיה קטן ואף אם לא יוכלו למצוא עדים מה היא דקתני מערערים היורשים שצריכין להביא עדים דאדרבה הנכסים בחזקתן והלקוחות צריכין להביא ראיה בעדים שהיה גדול וזה ברור : **תוס'** בד"ה אתגר כו' עפי בהכי הא דקאמר כו' ור"ש הירך שם כו' דהיינו בת י"ב שנים כו' עכ"ל כל"ל ור"ל דהאי כנגדו קאי אבן י"ב דהגיע לעונת נדרים שאז בשנת י"ב היא גדולה ושפיר חולצת ועי' בתוס' וק"ל : **בא"ד** דאמרינן בפרק מצות חליצה לדברי ר' יוסי קטנה כו' דלדברי ר' יוסי קאמר כו' כל"ל : **בא"ד** שהרי הוא כתוב אחר שלא גידל כו' עכ"ל ר"ל דלפי מה שמחקו הספרים דגרסינן והא דרבא לאו כו' כתבו הך עובדא דפחות מבן כ' כו' בתר הך דגידל בר מנשיא דהוה מפרשי ליה כפרשב"ם דמיירי בחכם ויודע בטיב משא ומתן דומיא דהך דגידל בר מנשיא ופחות מבן כ' דקאמר לאו דוקא וכל שהוא בן י"ג עד כ' הוא בכלל וע"ז כתבו דאין נראה לומר כן שיהיה חכם בשביל שהיה יודע לסבור וא"כ כיון דע"כ לא איירי הך עובדא דפחות מבן כ' בחכם א"כ אי הוה גרסינן הכא בדרבא עד שיהא בן כ' הוי קשה דרבא אדרבא אבל אי גרסינן בדרבא בן י"ח ניחא דהך עובדא דפחות מבן כ' הוי נמי כרבא דהכא ושפיר גרסינן הכא והא דרבא לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אתמר מהך עובדא דפחות מבן כ' ודו"ק : **בד"ה** מתיב ר' זירא כו' אבל למ"ד בחזקת יורשים הוו לא הל"ל כו' ולפי זה אין הוכחה גמורה דבזמן כו' עכ"ל ל"ל דודאי למ"ד בחזקת יורשים איכא הוכחה גמורה דהיה ידוע לנו דבזמן מכירה מכר דאל"כ אף אם היה לו ב' שערות ליטענו היורשין דעדיין ליכא זמן המכירה אבל שיעור דבריהם כיון דמהאי ליסנא דקאמר כי בדקי ליה מאי הויא כו' מוכח דלמ"ד בחזקת הלקוחות הוי קאמר הכי ולפי זה ליכא הוכחה כו' אלא דמסתמא קודם לכן לא מכר כמ"ש לעיל ודו"ק : **בא"ד** אבל מגלו עדים שהיה פחות מבן כ' כו' עכ"ל אף שלא העידו שהיה בן י"ח כיון דלמ"ד בחזקת הלקוחות קיימי קיימינן מלו למימר הלקוחות שהיה בן י"ח מספק אבל למ"ד בחזקת יורשים קיימי הולרך ריב"ם לפרש לקמן שהביא עדים שהיה בן י"ח שאם לא היו עדים שהעידו בפי' שהיה בן י"ח מלו היורשים למימר מספק שהוא פחות מבן י"ח ואף אם היה לו שערות אין מכירתו מכירה וק"ל : **ע"ב** בד"ה לאו מי כו' קא משני הס"ד ואח"כ מ"ה הכי גרים ר"ת כו' כל"ל : **בד"ה** לא אמרו אלא במטלטלי אבל במקרקעי

חכמת שלמה

דף קנב ע"א תוס' בד"ה תנו מנה לפלוני כו' לא שייך מעמד שלשתן כו' כנ"ל : **בא"ד** ועוד י"ל דמאי לאוקמי רישא כו' נ"ב זו היא הגה"ה וחולקת על הא דלעיל בפנים דאין נראה לומר כו' ודו"ק : **בהג"ה** דאיכא דמוקי לה במעמד ג' ואיכא דמוקי לה בכתבו ותנו כו' כנ"ל וכ"ב פירוש ולא מהני מעמד שלשתן כשטר ומר דמוקי לה בשכיב מרע ולא במעמד ג' סבר מעמד ג' נמי מהני כשטר ודו"ק : **ע"ב** רשב"ם בד"ה אבל כהך בתרייתא כו' יפוי כח בקנין ואימא מודה לשמואל ולא הודעת כח כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין כו' היה לו לחושבו לשמואל כו' נ"ב פירוש דוקא שטר עם קנין אבל קנין לבד פשיטא דקנה אם מת דלא שייך למימר אין קנין לאחר מיתה אלא דוקא בשטר כך דעת התוס' ודו"ק : **בא"ד** דקנין בשטר כו' ממה שסבור למעלה ק"ו לשמואל דלא גרע אבל דוחק הוא לומר כו' להעמידה בטוב מתנת שכיב מרע כו' וקנינא מיניה מוסיף על מתנות דא והא דכתב וזיכה לזה וכתב וזיכה לזה כו' ומוקי לה למתניתין דשכיב מרע יהבינן ניהליה דקאמר הא אמר תנו נותנין לית ליה פסידא דבתרייתא זכי כו' כנ"ל : **בא"ד** ופריך והא אפליגו בה הדא זימנא שהרי הזכוי בתוך השטר במקום הקנין עומד כנ"ל וכ"ב חוזר לסוגיא דלעיל וק"ל : **בא"ד** דהא לרב גרידא הוא דצריך לאקשויי הכי שלחו ליה מבי רב כו' אפילו לעצמו נמי אינו יכול כו' כנ"ל והד"א :

דף קנג ע"א גמ' אמר רבא ואי כתב בה מהיום כו' עד מחיים מודה רב קא משמע לן נ"ב כל זה שייך קודם עובדא דרב נחמן לעיל וכאן נמחק : **ע"ב** ר"ש בד"ה הולים דרוב כו' שהוא קיים לא כל שכן כו' כנ"ל : **בד"ה** והם אין מוציאין כו' מביאים ראיה בעדים כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה ר' נתן כו' איזו ראיה מייתי מר' נתן לרבה כו' כנ"ל : **בד"ה** אמר רבא כו' אלא למ"ד בפ"ק דשבת נ"ב ותימה לי דבודאי ר"ש פי' מסנגדרה למ"ד שיש לה מחיצות וממילא למ"ד דלא בעיא מחיצות ממילא יש לפרש משנה שנעשית בקעה דהיינו שדה וק"ל : **בא"ד** זו ימות הגשמים ואו כו' טומאה זו ימות הגשמים אפילו כו' כנ"ל : **בא"ד** וכא ליטאל בימות החמה נ"ב נ"ל לאו דוקא ולפום ריהטא קאמר לרווחא דמילתא מאחר דנכנס בימות החמה אפילו בא ליטאל בימות הגשמים מה מועלה וק"ל : **בא"ד** גם על פירוש זה תמיה גדולה היא כו' דמייתי הך משנה ויש לומר דהא נמי לא קשיא היא כו' ונראה לפרש דחולק בענין זה כו' ושמא כדברי ר' יוחנן רוצה לומר כדאיתא בירושלמי כו' מחלוקת ר' מאיר וחכמים בא ליטאל בימות החמה נשאלין לו בימות החמה בימות הגשמים נשאלים בימות הגשמים אמר ר' יוחנן ובלבד ימים הסמוכים לגשמים וכן נראה לר"י לפרש כו' כנ"ל : **בא"ד** ובלבד ימים הסמוכים וכו' נ"ב נ"ל פירושו כמו מלבד ודו"ק :

דף קנד ע"א ר"ש בד"ה אין נאמנין כו' דברי ר"מ ופליג אמתניתין דלא כו' כנ"ל : **בד"ה** [illegible] בכק מקום הס"ד : **בד"ה** ועמדו עליו בני משפחה וקא סלקא דעתך כו' כנ"ל : **ע"ב** גמ' אתו ואמרו ליה מהו לבדקו כו' כנ"ל : **שם** תא שמע שאל ר' שמעון בן לקיש את ר' יוחנן כו' נ"ב נ"ל שהש התלמוד אומר תא שמע עד סוף הסוגיא שמהפך דברי ר' יוחנן לריש לקיש ודו"ק : **שם** [illegible] ומאי דברי הכל דרבנן כו' כנ"ל : **ר"ש** בד"ה והלא אמרו כו' לא מרעינן ליה והלא משמך כו' כנ"ל : **בד"ה** תיובתא נמי נ"ל נמי תיובתא וכו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה ואם תאמר אינו התחלת הדבור ושייך לדבור דלעיל מיניה :

דף קנה ע"א תוס' בד"ה אלא לדידך כו' דיבואו היורשים עדים כו' נ"ב פירוש התוספות סבירא להו דמפכינן תכמים לדברי הכל ודו"ק : **בד"ה** אמר קטן כו' דאית ליה מדאסבריה וסבר כו' ואילו בגיטין פרק התקבל גבי ג' מדות בקטן כו' קאמר רבא כו' כנ"ל : **בד"ה** מוכר כו' במה יכול

לא כו' דמ"ש למטלטלי כו' עכ"ל כצ"ל: באו"ד דמקרבא דעתיה לגבי זוזא ישום אותה יותר משויה כו' עכ"ל כ"ה בכל נוסחות תוס' שלפנינו ובתוספות ישנים ולכאורה הוא קשה להבין דאדרבה כיון דמקרבא דעתיה לגבי זוזא ישום את הקרקע בפחות משוויה ויש ליישב דבריהם דה"ק דישום אותה היינו דישום מן הקרקע שיעור יותר גדול משיעור שוויה לפי הדמים המשל שישום לאח אחד קרקע השוה מאה ועשרים זוזים בעד ק' זוזים נגד ק' זוזים מעות שיטול את השני ונמצא אותו שנטל הקרקע נטל יותר משווי הדמים שנטל את השני והיינו משום דמקרבא דעתיה לגבי זוזא ודו"ק: באו"ד וגם אין הפסד במטלטלי כמו במקרקעי עכ"ל כ"ה בתוספות ישנים והוא יותר נכון מנוסחת התוספות בדפוס שלפנינו וק"ל:

דף קנו בד"ה וליטעמיך כו' דהוי ליה ביטול מקח להחזיר אונאה כו' עכ"ל ק"ק האי ליסנא דביטול מקח ומחזיר אונאה ב' דברים הן דביטול מקח הוי ביותר משתות וקנה ומחזיר אונאה הוי בשתות ונראה להגיה דה"ל ביטול מקח ומחזיר אונאה כו' ר"ל לרב כדאית ליה ולשמואל כדאית ליה בפרק הזהב דהכא זבין שוה חמש בשיתא הוי שתות מעות דלרב הוי ביטול מקח ולשמואל קנה ומחזיר אונאה ותירוצא בתרא א"כ לא יתבטל לגמרי כו' היינו כשמואל דהלכתא כוותיה ובהכי ניחא נמי מה שכתבו א"כ דוקא וא"ש למה שמפרש ר"ת דאין אונאה כו' דהיינו שמפרש ר"ת בפרק הזהב דאין אונאה לקרקעות עד פלגא ולמה הוצרכו לזה דהא הכא בשתות מיירי ובודאי דאין אונאה לכ"ע דמשנה שלימה היא אבל לדברינו דלעיל ניחא דלרב הוצרכו לפי' ר"ת דהכא שתות מעות הוי כיותר משתות לרב ואמרינן התם דביטול מקח יש להן ביותר משתות לכך הוצרכו לפי' ר"ת דלא אמרינן ביטול מקח יש להן אלא בפלגא ודו"ק: בד"ה בודקין כו' וגם מהניא הך בדיקה כו' אי משכחינן בתר הכי סימנין כו' וליכא למימר כו' וכדשמואל כו' חוששין לקדושי שניהם דלשמואל דהתם לא כו' עכ"ל כצ"ל ופירוש לדבריהם דגם מהניא הך בדיקה דאם נמצאו בה סימנין אף בתר הקדושין מחזקינן לה שגדולה היתה אף בשעת הקדושין וליכא למימר דבכה"ג לא מחזקינן לה בגדולה ודאי בשעת קדושין וכדשמואל דחושש שם לקדושי שניהם דהיינו גם לקדושי אב דשמא עתה נעשית גדולה וה"נ הכא ניחוש דשמא אחר קדושין הראשונים נעשית גדולה ובאו לה ב' שערות דלא דמי דהתם לא קאמר הכי אלא ביומא דמישלם שית דהשתא נעשית גדולה משא"כ הכא שכבר בא לה זמן הגדלות דמחזקינן לה שפיר בגדולה שהיו לה ב' שערות כבר ודו"ק: בד"ה ולגרושין כו' בהכרת גומות הס"ד ואחר כך מ"ה וכי מאחר כו' ועוד דהל"ל האי ליסנא למאי הלכתא בדקין לגרושין כו': בד"ה ר"א אומר כו' ואי גרס ר' אליעזר הא אית ליה בסמוך דבשבת דבריו כו' עכ"ל דמסתמא ר' לוי אמתניתין קאי דאית ליה לר"א דבריו קיימין בלא קנין ולא קאי אברייתא דקאמר ר"מ אליבא דר"א דבשבת בעי קנין וק"ל: ע"ב בא"ד וקאמר ר"י הגלילי שאמר משום ר' יעקב שאמר משום ר"מ כר"א דבחול צריך כו' בשטר ובחזקה ר"א אומר נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה ושאין כו' עכ"ל כצ"ל: באו"ד בד"א בחול אבל בשבת לא יעשה כו' דברי ר"מ כו' עכ"ל נראה לפי מה שהבין ריב"ס דבד"א אמלתא דר' אליעזר קאי דבעי קנין ל"ל הגירסא בד"א בשבת אבל בחול לא יעשה כו' דברי ר"מ ור"י אומר ר"א אומר בד"א בחול אבל בשבת כו' ופי' בד"א דבעי קנין בשבת אבל בחול לא יעשה בקנין משום דאין קנין לאחר מיתה ואם עשה בקנין עשוי ור"י אומר בד"א דבעי קנין בחול אבל בשבת לא יעשה בקנין משום דאין קונין בשבת ואם עשה הקנין עשוי אבל לפי' ר"י דקאי בד"א אמלתא דרבנן דאמרי דלא בעי קנין ל"ל הגירסא בד"א בחול אבל בשבת לא כו' דברי ר"מ ור"י אומר בד"א בשבת אבל בחול לא כו' דהשתא לפי זה ליכא לפרושי בפשיטות כדלעיל בד"א דלא בעי קנין בחול אבל בשבת לא יעשה בלא קנין ואם עשה בלא קנין עשוי וכן בדברי ר"י בד"א דלא בעי קנין בשבת אבל בחול לא יעשה בלא קנין ואם עשה עשוי בלא קנין שזה סותר מה שאמרו ר"מ ור"י בשמעתין דלר"מ אף בדיעבד בשבת אין דבריו קיימין בלא קנין ולר"י אף בדיעבד בחול אין דבריו קיימין בלא קנין ולכך הוצרך לומר לפי' ר"י דה"פ דאם עשה בקנין עשוי דכן צ"ל בין לר"מ בין לר"י דהא דקאמרי לא יעשו קאי אבלא קנין ודקאמרי ואם עשה עשוי קאי אקנין ומהרש"ל כתב אהא שכתבו התוס' ולא יעשה בלא קנין ואם כו' גם זה הפי' לר"י דוקא עכ"ל דרכו לא ידענו דלר"מ ודאי נמי הא דאם עשה עשוי בקנין דוקא איירי ודו"ק: בד"ה כבינתי לבתי כו' דהכא ופי' רש"י התם נוסקא ולמה כו' ובד"ה קונין מש"מ כו' אין מגרשין בשבת כו' עכ"ל כצ"ל:

דף קנז בד"ה אמר רב יוסף כו' דאיקני קנה והורים מיד ואליבא דר"מ קאמר כו' עכ"ל כצ"ל ר"ל דממתני' דהכא דנפל הבית עליו כו' עדיפא ליה להביא ראיה דאיקני קנה והורים מיד ולא עבידי דאתו ודחינן לה דאליבא דר"מ קאמר אדם מקנה דשלב"ל וא"כ ההיא דרב נחמן דאיירי נמי בכה"ג איכא לאוקמי נמי אליבא דר"מ ולכך לא הביא מדרב נחמן ואהא קשיא להו וא"ת אימר דאמר ר"מ כו' דעבידי דאתו הני דהיינו מתני' ודרב נחמן דאקני קנה והורים דלא עבידי דאתי שיקנה נכסים ויורים לא וי"ל כו' כן נראה לפרש דבריהם שהכל ד"א וכ"ה בתוספות ישנים אבל מהרש"ל כתב כאן שני דבורים ואין צורך וק"ל: בד"ה אלא כי כו' דפי' לעיל דהכא מבעיא ליה לרבנן כו' עכ"ל כצ"ל: בד"ה מלוה כו' בסמוך מדפריך מדקאמר מלוה כו' משמע דאי למ"ד כו' דגבי קטינא דארעא דהתם כו' והכא בדין בעי למימר דאע"ג דלא משתעבד כו' כצ"ל

מתוספות ישנים: ע"ב בא"ד ליתומים גדולים דאמרי לא ניחא כו' ובד"ה המוקדמים כו' אך י"ל דשאני כו' כצ"ל: בד"ה גובה את הקרן כו' ואפי' כתב לו דאקני וקנה ומכר ומשתעבד כבר לקח הב"ח כל שעבודו כו' עכ"ל כצ"ל מתוספות ישנים ור"ל לתירוצם דבין המשועבדים שגובה מהן הלוקח הקרן ובין הבני חורין שגובה מהן הלוקח השבח ע"כ איירי שלא היו לו למוכר נכסים כשטורף הבע"ח המשועבדים לו מן הלוקח דאל"כ יאמר לו הלוקח הנחתי לך מקום לגבות אלא שאותן המשועבדים והבני חורין שגובה מהן הלוקח חזר המוכר וקנה אותן אחר שטרף הב"ח מן הלוקח וע"ז כתבו ואפילו כתב לו דאקני כו' ומשתעבד לבע"ח אותן הנכסים המשועבדים השניים לא שייך לומר שיגבה מהן הבע"ח שהרי כבר לקח שעבודו מן הלוקח טרם שקנה המוכר אלו המשועבדים מיהו התוס' בפ"ק דמציעא לית להו האי תירוצא משום דאם טרף הבע"ח מהלוקח טרם שקנה המוכר משועבדים השניים למה לא יגבה הלוקח גם השבח מאותן משועבדים ע"ש ומהרש"ל כתב בזה בדרך רחוק לפי גמגום לשון התוספות שלפנינו ואין להאריך וק"ל: בד"ה את"ל משתעבד לוה ולוה כו' והורים לוה ולוה אפילו את"ל כו' עכ"ל כצ"ל:

דף קנח בד"ה וב"ה אומר נכסים כו' קשה לר"י מ"ש כו' בחזקת יורשי אשה ואלו בסיפא כו' מודים שיחלוקו כו' עכ"ל הא דלא קשיא להו למ"ד הכא בחזקת יורשי הבעל ואילו בסיפא מודים דיחלוקו וכן בנכסי מלוג ברישא קתני ב"ה בחזקת יורשי האב ואילו בסיפא מודים דיחלוקו כבר כתבנו בזה בחידושינו בפרק החולץ דף ל"ח ע"ש: באו"ד מיהו קשה לר' אלחנן דהא ר' עקיבא איירי כו' וע"ק לו לטעם דמחמת קורבא כו' עכ"ל פי' לדבריו כ"ל דרבינו אלחנן ס"ל כפרש"י בפרק המפקיד דר' עקיבא שמותי הוא משל ב"ש ואומר בשאר נפילות יחלוקו בזו אני מודה לב"ה שהנכסים בחזקתן והשתא הקשה הר"א דע"כ האי יחלוקו דקאמרי ב"ש ברישא ר' עקיבא קאמר לה כדמוכח מסיפא דעלה קאמר ומודה אני וכיון דיחלוקו דרישא ר' עקיבא קאמר לה דס"ל ירושת הבעל דאורייתא א"כ הדרא קושיין לדוכתין דליכא לפלוגי כמ"ש בתירוצם קמא וכתבו שוב מיהו מלינן למימר דהרישא לאו ר"ע קתני לה אלא מאן דס"ל ירושת הבעל דרבנן קתני לה ודקאמר ר"ע ומודה בסיפא היינו משום דס"ל יחלוקו ברישא כב"ש אבל מ"מ איהו לא קתני לה אלא מאן דס"ל ירושת הבעל דרבנן וכתבו עוד ועוד קשה לו לר"א לטעם דמחמת קורבא למה כו' תלה קושייתו בטעם דמחמת קורבא משום דלמאי דמפלגינן לתירוץ קמא דירושת הבעל דרבנן איכא למימר למ"ד דבחזקתן היינו בחזקת הבן היינו טעמא כפרשב"ם לקמן משום דהבן היה ראוי ליורשה קודם לכל קרוביה כו' ע"ש ובריבא דלא אמרינן הכי שיהיה בחזקת יורשי הבעל מה"ע שהיה הבעל ראוי ליורשה כו' היינו משום דהבעל אינו יורש כלל מדאורייתא אבל להא תירוצא בתרא דיורשי אשה קודמין היינו משום קורבא אע"ג דירושת הבעל הוי נמי מדאורייתא והיה ראוי נמי ליורשה קודם לכל קרוביה אינו מועיל לו לגבי יורשי אשה דבאו מחמת קורבא א"כ ע"כ הך סברא דראוי היה ליורשה ליתא כלל וא"כ למה יהא בסיפא יותר בחזקת הבן יותר מיורשי האם כיון ששניהם יורשים מדאורייתא ושניהם באים מחמת קורבא וזה ברור ודו"ק: בד"ה וב"ה אומרים נכסים כו' למ"ד בחזקת יורשי הבעל ל"ל כו' אבל ר' יוחנן דהכא מסתמא לא פליג ארב כו' עכ"ל ק"ק דטפי ה"ל להקשות כן בפשיטות לרב ושמואל דאמרי אין אדם מוריש שבועה לבניו ל"ל טעמא דחזקתן ת"ל כו' וכן תקשי להו לר"ל דקאמר יחלוקו והלא אין אדם מוריש כו' ומסתמא לא פליג ר"ל ארב ושמואל ודו"ק: באו"ד האשה לא תוכל להוריש לבניה ולא כו' מוחזקין בממון כו' להוריש לבניה בממון ולא אמרינן כו' ולב"ש נמי הואיל כו' דחיים לגררי הס"ד ואח"כ מ"ה נכסים בחזקתן כו' אבל בכתובה ב"ש כו' פליגי ב"ש אפילו בכתובה כו' ולהכי יש כח כו' כתובה לגבות מחיים כו' דיחלוקו מטעם דשטר עומד לגבות כו' וליכא לאקשויי למאי דפרישית התם הוו כו' בהדי נכסים הנכנסים ויוצאין דלא שוו כו' כצ"ל: בד"ה נפל הבית כו' שיש לה בנים אחרים מ' שאם מת הבן אחריה אין כו' אפי' יש לה בנים כו' מדקאמר לקמן גבי נפל כו' ופי' רש"י בני מורישין אחי יורשי האב אחי הבן כו' עכ"ל ומ"ש בניי כו' הוא לפי סברת המקשה לקמן אבל עיקר הוכחתם לקמן מדברי המתרץ ע"ש: ע"ב בא"ד אמר רב אסי נוטל כו' אז יחזור על האחין אי כלקוחות שלא באחריות אז לא יחזור על האחין ולכך נוטל רביע כו' עכ"ל כצ"ל: גמ' יורשי הבעל ור"א בחזקת יורשי האשה כו' כי סליק ר' זירא קם בשיטתיה דר' אילא כו' כצ"ל: בפרשב"ם בד"ה ומתמה גמ' לוה מאי מפיק כו' יוליא מיד הלקוחות מה שמכר לכן אביו או הוא עכ"ל נראה מפירושו למאי דס"ד בן שלוה כו' לא מיירי בבן הבן שמוליא מיד הלקוחות אלא הבן שלוה גופיה מוליא מיד הלקוחות ומאי דקאמר לא קאי אבן אלא אאביו אבל התוס' הבינו גם למאי דס"ד בן שלוה כו' נמי הא דקאמר בנו מוליא כו' היינו בבן הבן ומקשה כיון דלא לקחו מאביו כלום אלא לוה מהם מאי מפיק שייך ביה שהרי אינו בחזקתן וק"ל: תום' בד"ה הואיל והוחזקה כו' סובר כיון דתטלם כו' עכ"ל כצ"ל:

דף קנט בד"ה ולימרו ליה כו' היינו כגון שלא מת הבן בחיי האב אלא שנתנו לו כו' עכ"ל וכ"ה בתוספות ישנים ודבריהם מבוארים בפשיטות למאי דאמרינן פ' י"נ יכיר לרבנן ל"ל למיתבא לו פי שנים לא יהא אלא אחר אלו בעי למיתבא לו במתנה מי לא יהיב לא צריכא בנכסים שנפלו לו לאחר מכאן ולר"מ דאמר אדם כו' בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס ומהרש"ל הגיה בכאן לאין צורך אולי היה נעלם מעיניו הסוגיא שם וק"ל: באו"ד לא חשיב נמי לענין ראוי דאינה כו' שגבו קרקע בחובת כו' וע"ק למה

חכמת שלמה

יכול למכור כו' כצ"ל: בד"ה מתיב כו' הא ליכא למימר דא"כ מאי קאמר אלא למ"ד כו' כצ"ל והד"א: ע"ב גמ' תני ר' חייא עד רוב שנותיו הני סימנים זימנין דאתו מחמת כחישותא וזימנין דאתו מחמת בריותא כי אתו לקמיה דר' חייא איכחש אמר להו ליברי ואי אברי כו' אמר להו ליכחוש איבעיא להו כו' כצ"ל: שם מכללא אתמר דההוא תוך זמן כו' אתא לקמיה דרבא כו' כצ"ל: שם מעשה שהיה כך היה ההוא פחות מבן עשרים דאזיל זבין בנכסי אבוה כגידל בר מנשיא אתא לקמיה דרבא כו' סבר וכיון דמסברי ליה סבר מידע ידעי כו' כצ"ל: ר"ש בד"ה והוא הסרים כו' לא אייתי שערות כצ"ל והד"א: בד"ה אית דגרסי כו' בת עשרים ומכלה שמעינן כו' כצ"ל: בד"ה ה"ג וממכרה ממכר וליסלא ליה בתינוק כו' הס"ד והד"א: בד"ה כי כתבה ליה שטרא כו' כצ"ל: בד"ה ועמדו שני האנשים כו' במסכת שבועות ובעינן אנשים ולא קטנים כצ"ל:

דף קנו ע"א תום' בד"ה לאפוקי מדר' יהודה כו' וא"ת מנא ליה לאפוקי כו' איירי וי"ל כו' כצ"ל: בד"ה ר' אליעזר כו' דשמע מינה בבא אחריתי כו' כצ"ל: ע"ב גמ' ור' אליעזר לטעמיה כו' כצ"ל: ר"ש בד"ה שהיתה חולה ואמרה תינתן כו' אם מתנת שכיב מרע בלא שיור היתה כו' נ"ב ותימה בעיני איך יתכן דבלא שיור איירי הא כבינתי לחוד קאמרה ועוד הא פריך לעיל תלמודא מינה דמתנה במקצת לא בעי קנין אלמא קים ליה דבשיור איירי ודו"ק: תום' בד"ה ר' אלעזר כו' לימא להו דשבת הוה עד כו' בכסף ובשטר ובחזקה ר' אלעזר אומר נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה ושאין להם אחריות כו' אמר ר' אלעזר מעשה במרוני אחד כו' דרישא דר"א דתוספתא אלא אמלתא דרבנן קאמר דאמרי דלא בעי קנין כו' כצ"ל ונ"ב פירוש בא ר' אלעזר לחלוק ולומר הא דלא בעי קנין בד"א בחול כו' וק"ל: באו"ד והכי פירושא דאם עשה עשוי ולא אמרינן כו' נ"ב פירוש הא דר' יהודה שאמר בד"א בשבת כו' אבל דברי ת"ק שאמר בד"א בחול כו' אין צריך לפרש מידי דקמ"ל דקנין מהני בשבת אף שאסור לקנות בשבת ודו"ק: באו"ד לאחר מיתה דכיון שאין יכול כו' כצ"ל: באו"ד וה"ק לא יעשה בלא קנין כו' כצ"ל ונ"ב גם זו פירוש לר' יהודה דוקא וק"ל: בד"ה כבינתי לבתי וכו' ולמה אסור לנאת בו בשבת כו': והסגים והכדיד כו' ופי' בערוך כו' ותתעלף ומתרגם בתרגום ירושלמי גרידא כצ"ל:

דף קנז ע"א תום' מתחיל דבור חדש דאיקני קנה ומכר מאי אליבא דר' מאיר דקאמר אדם מקנה כו' לא קמיבעיא ליה כדפירש כו' כצ"ל: בד"ה מלוה על היתומים כו' כי ההיא דגבי קטינא דארעא דהתם כו' כצ"ל וכ"ב פרק מי שהיה נשוי: ע"ב ר"ש בד"ה פסולין כו' לקמן בגט פשוט המוקדמין כו' כצ"ל: בד"ה ואת"ל כו' בעיא באפי נפשה היא הס"ד: בד"ה ומשני כו' מהא שמעינן כו' דאיקני קנה נ"ב פירוש אף לרבנן: תום' בסוף ד"ה מלוה על היתומים כו' והיכא דאמר לא ניחא ליה למעבד מלוה אמרי' בכתובות דמכין אותו עד כו' כגון עשה סוכה ועשה לולב כצ"ל והס"ד: בד"ה המוקדמים פסולים כו' אך י"ל דשאני התם דמשעת כתיבה הוא דעביד ליה שומא אבל הכא לא עבד ליה שומא כצ"ל ונ"ב פירוש מי יימר דמגבי ליה מזמן ראשון: בד"ה גובה את הקרן כו' ואפילו דאיקני קנה ומכר משתעבד משתעבד כבר לוקח לבעל חוב ונ"ב הכי פריך אע"פ דאיקני כו' משתעבד ואם כן למה המלוה אינו גובה מהנכסים משועבדים שיטרוף הלוקח שהרי הניח לו מקום כו' היינו משום דהתחיל שעבודו כבר על לוקח ראשון דבע"כ איירי שלא היה למוכר באותו העת נכסים יותר כי אם אותה שדה שמכר ללוקח ראשון דאם לא כן יאמר הלוקח ראשון הנחתי לך מקום כו' וא"כ חל כבר השעבוד הכל על הלוקח ראשון אבל בתוספות דפ"ק דמציעא משמע דלעולם יכול הלוקח ראשון לסלקו בשאר משועבדים אי לאו דעשאו אפותיקי ע"ש:

דף קנח ע"א גמ' נכסים בחזקתן וכתובה בחזקת יורשי כו' כצ"ל: שם נפל הבית עליו ועל אמו כו' אלו ואלו מודים שיחלוקו כו' כצ"ל ונ"ב משנה זו שייכת לעמוד שני: תום' בד"ה נפל הבית עליו כו' שיש לה בנים אחרים כו' אלא יורשי האם היינו אחיה שאם מתה האחיה אין להם כלום כו' כדקאמר לקמן גבי נפל כו' לאו יורשי האב כו' ופירש רבינו שמואל יורשי האב אחי הבן כו' שאין לנו לומר כן כו' ישבע שאין לו פחות מרביעי ויטלנו וזה ישבע שאין לו פחות מג' רביעים ויטלנו אמאי לא הוי כו' כצ"ל: ע"ב גמ' קם רבה בשיטתיה דר' זירא נ"ב לרשב"ם לא גרס אבל ברי"ף ורא"ש גרים שפיר: ר"ש בד"ה בחזקת מי כו' דקאמרי ב"ה הס"ד: בד"ה מ"ט כו' באותו שבט של אם כצ"ל: בד"ה אלא אי אתמר כו' ומוקי למתניתין יורש אחוה דהסיא קשיא וכו' והתלמוד מפרש דלא תסייעיה ממתניתין ולעולם קשה בדיני ממונות כו' כצ"ל והד"א:

דף קנט ע"א גמ' ולימרו ליה אבוך מזבן ואת מפיק כו' אבל אחרים יכולים לקיים כתב ידו השתא איהו לא מהימן כו' ומאי קושיא אחריני מהימני כו' כצ"ל: ר"ש ד"ה ולימרו ליה צ"ל ולימרו ליה לקוחות אביך מזבין כו': בד"ה אבל אחרים כו' בדיני ממונות דאיהו לא מהימן כו' והד"א: בד"ה דגזירת הכתוב כו' זייף וכתב כדאמרן כו' כצ"ל: תום' בד"ה ולימרו ליה כו' וסבירא

לנו

יש לו להיות ללקוחות שעבוד על אביו מי עדיף ממלוה על פה כו' עכ"ל הנס שכתבו לעיל דקיימינן הכא כמ"ד מלוה על פה גובה מן היורשים היינו משום דמלוה לפרוע חובת אביהן בשחל השעבוד מעולם על קרקע זו שהיה של אביהן אבל הכא מעולם לא חל השעבוד של הלקוחות על קרקע זו דמעולם לא באת הקרקע ליד אביהן שהיה מוכר ללקוחות דקרקע זו של אבי' אביהן היה מעולם והוא לא חייב כלום ללקוחות שיהיה שעבודן על קרקע שלו ולא שייך כאן מלוה לפרוע חובת אביהן וא"כ הך דהכא אפילו למ"ד מלוה ע"פ גובה מן היורשין לא עדיף ממלוה ע"פ שאינו גובה מן היורשין למאן דאית ליה דאינו גובה מה"ט דלא חל שעבודו של המלוה מעולם ודו"ק: בד"ה כגון שהוחזק כו' מי לא מלי למטעי בההוא גברא אי גזלן כו' עכ"ל ר"ל דאין דרך לכתוב זמן בהגפק וא"כ אף שמתוך זמן השטר ניכר שבטרם היותו גזלן נכתב כפרשב"ס מ"מ אפשר שהיום כתבו הגזלן והקדים זמנו ובא לפני הדיינין היום ולא ידעו בו שהוא גזלן וקיימוה היום אחר שכבר היה גזלן דליכא למימר לפרשב"ס שהדיינים הם בכאן והגידו שקיימוה טרם היותו גזלן דא"כ הגפק ל"ל דסני להו למימר בע"פ שראו שטר זה קודם שנעשה גזלן כמו שפירשו התוס' ועוד שכתב הני אחריני אכתב ידן הן מעידים ולא אכתב ידו כו' ואם נאמר כן הרי ודאי אכתב ידו מעידין שראו אותה קודם שנעשה גזלן ודו"ק: בא"ד בספ"ק דב"מ הס"ד וא"כ מ"ה ואע"פ שלא הוחזק כו' כל"ל: ע"ב גמרא לא יורשי האב אחיו מורישיו אחי דאבוה כו' כל"ל נראה דה"ה נמי מלי לאוקמא לפי המסקנא מורישיו אחי כגון שנפל הבית על ראובן ושמעון ואחיהם לוי אומר ראובן מת ראשון ובע"ח אומר ראובן מת אחרון וירש את שמעון ונטל חלקו דהכא לוי לאו מכח ראובן קאתי לירש ולפי סברת המקשה דאמר נמי מורישיו אחי ל"ל דהיינו שנפל הבית על ראובן ושמעון והתוך אומר ראובן מת ראשון דהשתא מכח ראובן בא חתוך לירש דומיא דיורשי האב לפי סברת המקשה ודו"ק: בפרשב"ם בד"ה אמר אביי כו' בבעל כו' המקראות כו' הד"א כשהיא מתה בקבר הס"ד וא"כ מ"ה אין הבן יורשת אמו כשהוא בקבר כו' האי בקבר לא דמי כו' עכ"ל כל"ל ור"ל אבעל איירי כשהיא בקבר ולבן איירי כשהוא בקבר אבל התוס' פירשו תרוייהו כשהוא בקבר ודו"ק: בד"ה ההוא דא"ל כו' גררא דמיירי כו' כל"ל: סליק פרק מי שמת

ה"א דף קנט ע"א תחת אבותיך יהיו בניך בברכה הוא דכתיב כו' · עיין פרשב"ס ובע"י בדברי הכותב ולי נראה לפרש לפי הדקדוק שיש בהאי קרא דהל"ל תחת אביך יהיו וגו' אבל אמר אבותיך בלשון רבים דלברכה הוא דכתיב כלומר תחת אבותיך אברהם יצחק ויעקב שהובטחו על הברכה כמ"ש באברהם והיה ברכה ביצחק ויברך אלהים את יצחק ביעקב ויברך אותו שם יהיו בניך תחתם לקבל אותם ברכות וקיים תפיתמו לשרים בכל הארץ שהיא ירושת הארץ שהובטחו אבותינו לתת לבניהם וק"ל: סליק פרק מי שמת

פרק גט פשוט

דף קס תוספות בד"ה גט פשוט כו' וכהאי מלתא שייך למיתני פ' הניזקין ולא בסדר נזיקין כו' דאיירי בשטרות ואגב דאיירי התם כו' כל"ל מתוספות ישנים: בד"ה מקושר כו' תימה לרב ירמיה כו' דסתם שטר יש בו גליון מן הצד כו' עכ"ל הך קושיא בעלמא הקשו לקמן גם לרב הונא שיכתוב שטר למעלה מן העדים או מן הצד ואפשר שהקשו כן בפשיטות טפי לרב ירמיה דכל שטר מסתמא יש בו גליון מן הצד ויש לכתוב בו שטר גמור משא"כ לרב הונא אין לכתוב מן הצד רק כתיבת יד בשיטה אחת ודו"ק: בא"ד וסהדי של אחוריו מסהדי כו' לצד אחד ואיכא טיוטא בין עדים כו' ויכתוב למעלה מן העדים בגליון או מן הצד כנגד כו' וה"נ איכא למיחש כו' כל"ל: בא"ד וגם ל"ע אם מקושר חתום בכתב ידו כו' דא"כ אי הוי מחוי אשחור כו' עכ"ל ר"ל דהשתא ליכא ראיה מהך דכתובות דא"כ דיכול להזדייף בשחור לא ה"מ למחוי בשחור משום דהוה עביד ליה המולא מקושר בכתיבת ידו וק"ל: בד"ה פשוט כו' והכי מוכח מר' חנינא כו' שום חילוק אלא כו' כתוב בו שריר כו' כל"ל: בד"ה מקושר שכתבו כו' ואם נאמר כאן שנדון כפשוט כו' לדברי ר' חנינא בן גמליאל כו' רבי לר' חנינא בן גמליאל כו' וזימנין דזיף ביה כו' לא הוה קשה לרבי על מתני' כו' הוי מאוחר ולא כו' שכתוב בשטר שכיון שהיה כו' יעשה שובר מקושר תו לא כו' כל"ל: בד"ה שדות בכסף כו' ונתנו לתורף כו' והעד עדים כו' עכ"ל כל"ל: ע"ב בד"ה לרב הונא כו' שאין העד אחרי השיטה כו' עכ"ל כל"ל אבל אחורי השיטה ודאי מקרי כמ"ש לעיל וק"ל: בד"ה ואם איתא כו' דרך אורך השיטה וה"ה כו' ואפי' פשוט שפסול כשעדיו מאחוריו לא היה מי' עכ"ל כל"ל: בא"ד דהיה יודע ר' מתני' דפשוט ודמקושר ולא היה יודע דבמקושר שנה כו' עכ"ל ולפ"ז ע"כ טעם דפשוט עדיו מאחוריו דפסול לאו היינו משום שעשאו מקושר והוי מוקדם כמ"ש התוס' לעיל אלא כאידך טעמא שכתבו התוס' שלא נעשה כתיקון חכמים וק"ל:

דף קסא בד"ה וליחוש דלמא כו' וליכא למימר דמטייט לה מלד אחר דשמא כו' עכ"כ מלד אחר היינו לד שהשטר כתוב בו ולא יניחו לטייט גם שם מפני האשרתא ובלד העדים פסיקא להו דלא יניח להו לטייט מפני הגפק וקיום העדים שדרכו להיות תחת עדים ולעיל שכתבו התוספות שאפשר לטייט לצד העדים עד סוף השטר היינו למאי דמסיק דחתימי עדים ממטה למעלה ודו"ק: בד"ה וניחוש כו' וא"ת והוא יחתום כו' כי אם עד אחד חתום ואם הוא עצמו יחתום שני פסול כו' שלא יבא אדם אחר ויכתוב כו' ויהיה העד לזה שזהו כתב ידו עכ"ל כל"ל ונראה דר"ל שיוסיף לחתום עדים בסוף השטר נגד העדים הראשונים ויכתוב בפנים מאי דבעי נגד העדים שמוסיף מבחוץ ואהא תירלו שלא היה בכל שיטה כ"א עד אחד דהיינו ג' עדים זה תחת זה ואם יוסיף לחתום ולהוסיף נגד כל עד עוד עד שני הרי הוא פסול דלא מכשרינן אלא באין בכל שיטה כ"א עד אחד אפי' עד ק' עדים בזה תחת זה ועוד תירלו שהעדים לא יניחו הגליון עד סוף השטר בלא טיוט משום שלא יעשה מכל עד א' כתיבת יד וכמ"ש התוס' ג"כ לעיל אבל לא ידענא מאי קא קשיא להו מעיקרא בעיקר קושייתם דא"כ שהם כתובים בשיטה א' לריכין לעשות טיוטא עד סוף השטר שלא יעשה שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק: בד"ה דכתב ראובן כו' כשאפרש שיעקב וראובן בחד דרא לאורכו כו' שאם לא היה כשר בהכי בבן למעלה כו' עכ"ל נראה פי' לדבריהם שאם

נפרש קושיא של ריב"ס דוקא בכה"ג* בראובן ויעקב בחד דרא דהשתא כשיתחוך שיטה התחתונה מהשטר עם ראו ועם בן תחתיו וישאר למעלה בן יעקב בשיטה א' הוי כשר אבל בבן למעלה ויעקב למטה בב' שיטין לא היה כשר כגון שיכתוב למעלה ראובן ולמטה בן יעקב* דהשתא כדגייז ראו שלמעלה עם בן שתחתיו לא ישאר בן יעקב בשיטה א' אלא בן למעלה ויעקב למטה ואינו כשר בהכי וע"ז כתבו דזה טעות ואין להעליל את ריב"ס בלשונו בקושייתו דנקט דוקא בכה"ג

*כזה
ראובן יעקב עד
בן

*כזה
ראובן
בן יעקב עד

שראובן ויעקב בחד דרא לאורכו של שטר למעלה אלא דה"ה בבן ויעקב בחד דרא למטה באורכו של שטר ואם יגייז ראו עם בן שלמטה ישאר בן למעלה ויעקב למטה והוא כשר ושפיר יפול גם בזה בקושיית ריב"ס ואין להשיב גם בזה אלא בלשון ריב"א

אלא שיהא בן שלמטה גדול כנגד כל ראובן שלמעלה
או שיהיה
בן של מטה
תחת בן של ראובן

כזה
ראובן
בן יעקב עד

ולפי פירוש ריב"ס דראובן
ויעקב בחד דרא באורך השטר יהיה

כזה
ראובן
בן יעקב עד

בן שלמטה גדול כנגד כל ראובן שלמעלה
או שיהיה בן של מטה נגד בן של ראובן

כזה ראובן יעקב עד
בן

כזה
ראובן יעקב עד
בן

מיהו לא ידענא מאי הכרע איכא בלשון קושית ריב"ס שכתב אי בן ברא ראובן ואח"כ יעקב כו' דאדרבה משמע טפי דבן ויעקב למטה בחד דרא לאורך השטר מיהו מלשון ריב"א דלקמן משמע דקושייתו דראובן ויעקב בחד דרא למעלה באורכו של שטר ממה שכתב בתירולו ואפי' ימחקנו לאותו בן שלמטה כו' ואי איירי בבן ויעקב בחד דרא למטה באורך השטר הל"ל ואפילו ימחקנו לאותו בן של מעלה ודו"ק: בא"ד ולא כטועים שאינו כשר כו' מעולות שפירשנו ואין כו' אלא ראובן ובן ביחד ולא ישאר אלא יעקב עד והשתא ניחא הוא כו' וישאר בן של שם ראובן וגם יעקב ומתכשר בהכי אלא בן כנגד כל ראובן א"כ בן תחת בן של שם ראובן ואי גייז לראו כו' זה תחת זה ויעקב אחרי בן וז"ל ריב"א כו' בן תחת בן של שם ראובן שאם כו' לראו של ראובן וגם בן שלמטה כו' העליון של ראובן ישאר בן כו' כל"ל: בד"ה ומתכשר ביעקב עד כו' שיעקב לא חתם זה ומה סבור כו' יעקב שנשאר הוא העד שפירושו הוי לראובן בנו של יעקב זה דוחק דא"כ הל"ל כו' עכ"ל כל"ל ור"ל כיון דהמלוה ידע שיעקב לא חתם א"כ מה סבור לחתוך ראובן בן דהא מיעקב לא מתכשר ולא יתקיים ע"י יעקב כיון שהוא לא חתמו אלא ע"י ראובן בנו שנחתך דבהסיא דב' גיטין ניחא להו דהתם פריך דאימא דקושטא הוא דיעקב עד יעקב חתמו וע"י יתקיים כמ"ש התוס' לקמן ואי מיירי הכא בחתימת יונית וקושטא הוא יעקב היה העד בנו של ראובן והיה חתום מתחלה ראובן בן יעקב עד שפירושו הוי ראובן בנו יעקב והוא חתך ראובן ובן ולא נשאר רק יעקב עד ומתכשר שפיר ביעקב וזה דוחק דא"כ הל"ל כו' ודו"ק: ע"ב בא"ד נחזור כו' את שהעדים ראשונים נקראים כו' ליתכשר האי בראובן בן והאי ביעקב כו' ועם הראשון נקרא בן יעקב עד כו' ויעקב עד אדבתרא כו' דאבוה ופריך כו' הד"א והאי ביעקב עד דתנן כו' עכ"ל כל"ל: בד"ה דלא כתב כו' ומכשרינן בן איש פלוני עד או כו' עכ"ל יש לדקדק אדבריהם דמאיכא קיתי להו דליתכשר בבן איש פלוני עד דהא שייך בבן נמי שמא יגוז ליה כדפריך וליחוש שמא יגוז לראובן בן ומתכשר ביעקב עד ויש ליישב דר"ל דמכשרינן בבן איש פלוני היינו בן למעלה ופלוני עד למטה תחתיו כמ"ש התוס' לקמן. אבל ק"ק דא"כ בכה"ג בראובן בן יעקב עד נמי מתכשר ראובן בן למעלה ויעקב עד תחתיו דלא שייך ביה שמא יגוז ויש ליישב דס"ל דבראובן בן יעקב עד פסול בכה"ג דכיון דיעקב הוא התת ראובן בשוה נראה כאילו שניהם עדים וכן מוכח מדברי התוספות לקמן שפירשו בההיא דאין עדיו כלים בשיטה אחת פסול כלומר שיחתום ראובן כו' ותחתיו בן ותחתיו יעקב כו' ולא כתבו בפשיטות טפי שיחתום ראובן בן כו' ותחתיו יעקב עד והיינו משום דבכה"ג פסול מה"ט שכתבנו אבל בחידושי הרמב"ן מכשיר ליה בכה"ג ע"ש ודו"ק: בא"ד או בן למעלה ופלוני עד למטה תחתיו כו' וי"ל דהא תנן בן כו' אע"ג דפלוני בן פלוני כשר וכ"ש כו' זיוף פסול ויש שנוהגין כו' הד"א כל"ל: בד"ה כל מקושר כו' פי' ר"ש כו' אפי' כתב עד וא"כ כשהותמין מלמעלה כו' גייז בהדיה עד של כל החתומין כו' עכ"ל ובפשיטות לא קשיא להו כשהותמין מלמטה למעלה שיגוז שמות כל החתומים שבשיטה אחרונה דמסתמא אין שמות החתומים שוה ולא יכול לכוין לגוז אותם שלא יהיה ניכר אבל מלת עד הוא שוה בכולם לגוז כולם יחד ולא יהיה ניכר ודו"ק: בד"ה ולריך כו' אי משום דאי הוה בעי מזייף כו' וי"ל דודאי כן הוא וכו':

חכמת שלמה

להו לשלחו מתם כו' כנ"ל: ע"ב גמ' מאי לאו יורשי האב בני מורישיו כו' לא יורשי האב אריי כו' כנ"ל: רשב"ם בד"ה הכי גרסינן כו' בני מורישיו, אחי כו' אבוה דאב ומשני כו' ואחרי כן מת יעקב כו' כנ"ל והד"א: סליק פרק מי שמת

גט פשוט פרק עשירי

דף קס ע"א ר"ש בד"ה גט פשוט כו' וכין בגיטין וכין בשאר שטרות כו' כנ"ל: בד"ה מקושר עדיו כו' כל כפל וכפל בפני עצמו כו' כעין קסת הסופר כנ"ל ומצויר כזה:

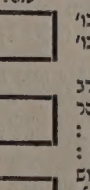

תוס' בד"ה מקושר עדיו מאחריו תימה כו' והעדים מצד אחד ואיכא טיוטא בין העדים כו' כנ"ל: ע"ב גמ' שלשה למקושר ואיפוך אנא כו' כנ"ל: ר"ש בד"ה תרי שריר וקיים כו' יודע שהוא זיוף ופריך דלמא זייף ומחיק כו' ומשני האמר ר' יוחנן כו' כנ"ל:

דף קסא ע"ב ר"ש בד"ה לאו דיעקב כו' ששמו יעקב שיכתוב כך כנ"ל: בד"ה רב צייר כו' זה נהוג לאכול דגים וזה נהוג בתמרים כ"ב ול"נ זה דקדק ונזהר בדגים גדולים לכבוד שבת כדאיתא בפרק כל כתבי וזה בתמרים טובים:

דף קסג ע"א תוס' בד"ה שיטה אחת כו' זה השטר לזה אין להוש כו' כנ"ל: בד"ה גופא כו' ועדיו על המחק דכשר ומחק על השטר כו' ואין לחוש שמסר לו שטר פסול וא"ת כו' וגם כשטר שהוא על הנייר ויהיה שטר כו' ונמחק בזיוף אז ראוי לפסול כו' אין כותבין זה הדבור כנגד החתימה כו' דלמא יכתוב בשיטה מפני העד כו' כנ"ל וכ"ב כ"ל ושמא יש לו כבר שטר בעד אחד ועכשיו יצטרף עם אותו העד ודו"ק: בא"ד ואין לומר שיחתום בשביל אחד דלענין אפוקי ממון חשוד דלא מהימן אלא בשבועה כ"כ כך נראה לפרש אין לומר שיעשה שטר לחבירו ראובן על שמעון ויהיה חתום בו עד אחד והוא יבא גם כן לחתום שיהיה בו שני עדים ויחלוק עם ראובן לא חיישינן להכי דדוקא לאפוקי ממון חיישינן והא ראיה אפילו מי שיש לו שטר אי אמר לו אישתבעי לי דלא פרעתיך צריך לישבע לו והוא הדין כל הנשבעין ונוטלים אבל למשהדיה שמא יהיה עד כדי שיחלוק עמו בממון לא מלינו שהזקיקום חכמים לשבועה שלא עשה קנוניא ודו"ק: בא"ד בינתיים בזה אין רגילות כו' על המחק דלמה כו' לעשות תקנה כשהשטר עשוי על המחק דאיכא למיחש כו' מה שהקשה ר"י על פירוש ריב"ס כו' למה יכתבו אנתנא סהדי ירחיקו העדים כו' כנ"ל:

דף קסד ע"א גמ' ושטרא על מחקא השתא נמי מאי אמרת כו' כנ"ל: ר"ש בד"ה וא"ת כו' וזייף ותתימי סהדי ומשני כו' כנ"ל והד"א ומה"ד השתא נמי חוזר עוד ומוחק ומזייף ומקיימן והא אמרת אינו דומה כו' ומשני הני מילי כו' כנ"ל והד"א: בד"ה ונקבל כו' ונדמייה הס"ד: בד"ה אית ספרים דגרסינן בהו וניסהי א"ר ירמיה כו' לדקדק כ"כ ולשהותו ויבואו להכשיר שטר כו' כנ"ל: תוס' בד"ה וניחוש דילמא כו' פירשתי לעיל הס"ד וא"כ מתחיל דבור חדש אי לאו מתיק לפירוש ריב"ס שפירש כשנמחק שתי פעמים כו' כנ"ל: בד"ה ליסהייה מאן דלא גרס ליה סבר דכמו כן אינו דומה נמחק בן שני ימים לנמחק בן שלשה כנ"ל: ע"ב גמ' ת"ר הריני נזיר סומכוס אמר הינא אחת כו' כנ"ל: ר"ש בד"ה ומקשין כו' זמן השובר ופרקינן כו' הד"א: בד"ה כך מנהג כו' דרבנן כו' כריש פירקין ומשני כו' הד"א ובד"ה טרגין כו' ל"ל דיגון לשון שנים כו': בד"ה ת"ר כו' שלנו הם הס"ד ונמחק או: בד"ה פונטיגין יש לו תמש פינות מצוייר כזה:

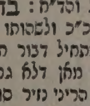

כתבהיו כנ"ל: תוס' בד"ה הינא אחת כו' בלשון בנדרים דף י' הריני נזיק נזית פזית איכא דאמרי להיות בו נזיר כנ"ל וכ"ב פירוש שהתוס' סוברים בד"ה כלך מלשון כו' היה לך לומר אני הקודש כמו דיגון טריגון כו' וכה"ג אמרינן לשון עכומ"ז שבדו ואיכא דאמרי לשון חכמים דנפקא מיניה בין לשון עכומ"ז ובין לשון חכמים דבלשון עכומ"ז צריכין להבין הלשון לאפוקי בלשון שבדו חכמים הוי דינו כלשון הקודש וכן משמע בתחילת נדרים בתוס' ודו"ק: בד"ה עיון תפלה הוא רע כשמהרהר בתפלתו כו' ועיון תפלה ומזה אין אדם כו' והכי אמר בירושלמי אמר רבי יוחנן מחזקנא טיבותא כו' כנ"ל:

דף קסב בא"ד כיון שאין יוכל לזייף מדכר דכירי מיהו מלינן למימר דאף לר"י פריך ולא הכשיר ר"י אפי' כו' עכ"ל מתוספות ישנים כל"ל: **בד"ה** לפי כו' וי"ל שחששו כו' וירחיקו ב' שיטין כו' וכיון דכתב שריר וקים למדין כו' עכ"ל ויש לדקדק דהשתא נמי דכתיב שריר וקים שמא ירחיקו העדים ב' שיטין וימחוק שם שריר וקים ויכתוב בשיטה עליונה וגם באחרונה מאי דבעי ויקיים המחק ואח"כ יכתוב שריר וקים וי"ל דאף אם יהיה נמחק לפני העדות ב' שורות לא יועיל בו קיום מחקים כיון שכתוב בתר במגא דכשר למקניא ביה כנראה מפרשב"ם לעיל ועוד דכיון דיש לחוש שהרחיקו ב' שיטין מקרי שפיר המחק במקום שריר וקים וק"ל: **בא"ד** חובתו מיהא למדין שבחובתו כו' עכ"ל אבל מפרשב"ם שכתב לעיל וצריך שלא יהא כתוב בסוף כו' שום דבר חידוש ושום תנאי כו' ויגבה בו שלא כדין כו' עכ"ל נראה מדבריו דלחובתו נמי אין למדין ודו"ק:

ע"ב בד"ה איבעיא להו כו' בעובי כזה מהו כו' ברחוק יכתוב ב' שיטין ופסול עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה אלא מיהא כו' ומהלה כשיטה א' כו' כשני שיטין דפסול דמי עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה דאמר חזקיה כו' אלא כשנמלאו בסוף אחרי עדים כשרים כו' בכה"ג כשר הס"ד ואח"כ מתחיל הגה"ה שיטה כו' מה שירלה בחלי השלימה כו' עכ"ל כל"ל אע"ג דע"כ דליכא כ"א רוחב שיטה א' בין עדים לשטר כשמרחיקין שיטה וחותמין באמצע שיטה כמ"ש התוס' לעיל מ"מ איכא למיבעיא שפיר שיהיו למדין מחלי השלימה שהיא שלא כנגד חתימת העדים ולכן הרחיקו העדים חתימת ראש השיטה כדי שיהיו למדין מצד השלימה ואח"כ מחלי האחרת וגם מחלי שלמטה אשר לפני העדים לא יהו למדין דההוא שיטה אחרונה מקרי ודו"ק: **בד"ה** פחות כו' ולר"ת דמן הצד מיירי עכ"ל דברחוקים מן הכתב ותחת הכתב הא קתני ברישא דלכ"ע בהרחיק ב' שיטין מן הכתב דפסול אלא דמן הצד פליגי הכא ולא מן הצד ממש בגליון ימין או שמאל שהכתב שתי והחתימות ערב דהא פסול לכ"ע כדתנן בפרק המגרש מן הצד או מאחוריו בגט פשוט פסול אלא מן הצד היינו שחתימתה כלפי הכתב אלא שהם בגליון בסוף שיטה התחתונה ודו"ק: **בד"ה** שהרי אויר פוסל בג' לא מיירי כו' למה תהיה פסולה וגם כו' ובד"ה נמלא כו' דגרס ברחשונה לאו לאפוקי כו' דרב נחמן כו' כל"ל:

דף קסג בא"ד פסול בתחלה בין בתחלה בין בסוף כו' לשם עדות חתמו כו' וחזר בו ר"ת ואין מכשיר כ"א בתחלה ולא בסוף כו' עכ"ל כל"ל והיא דהמביא תניין אי חתים קרוב בתחלה פסול לא אתי לאפוקי לבסוף דכ"ש דפסול כו' אלא היכא שחתמו באמצע כו' עכ"ל הרא"ש ועיין בתוס' שם וק"ל: **גמ'** א"ר יצחק בן אלעזר כגון לך לך כו' כל"ל: **תוס'** בד"ה שיטה א' למאי חזיא אי מזייף ביה וכתב ביה ב' שיטין כו' עכ"ל נראה מפרשב"ם דל"ג שיטה א' אלא דה"ג דאס"ד הן ולא אוירן למאי חזיא כו' ופריך בפשיטות ב' שיטין בלא אוירן למאי חזיא והלא ניכר כו' ע"ש אבל התוספות גרסי ליה שפיר ופריך נמי הכי שיטה א' למאי חזיא כו' דשתי שיטין בלא אוירן הויא שפיר שיטה א' באוירה באותו כתב ממש ולמאי חזיא דע"כ אם יכתוב בו ב' שיטין דקות כדי להיות להן אויר יהא ניכר כו' ולפי' י"מ פריך על שיטה א' בלא אוירה דהא דומיא דב' שיטין בלא אוירן דפסול קתני נמי שיטה א' בלא אויר דכשר ודו"ק: **בד"ה** כגון לך כו' רגל כ"ף שבשיטה ראשונה או כו' כנגד זה לך לך דלא יתחיל כו' לעשותו בריוח עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה שיטה א' ושני כו' כל"ל ור"ל דשיטה א' בשני אוירין ל' למעלה וכ"ף למטה ע"כ הוי יותר מב' שיטין בלא אוירין דא"כ תקשי כדפריך לעיל שיטה א' באוירה למאי חזיא שאם יכתוב בו ב' שיטין דקות כו' כמ"ש התוס' לעיל לפי' קמא וק"ל: **בד"ה** שטר הבא כו' על הנייר הס"ד ואח"כ מ"ה ר"י אומר כו' כל"ל: **ע"ב** בפרשב"ם בד"ה אלא בין כו' וחתמי סהדי הס"ד ובד"ה ודלמא כו' השטר מלמעלה הס"ד ובד"ה ומשני כל כו' תחת אותה שיטה עדים כו' כל"ל: **תוס'** בד"ה אמר ר' יוחנן כו' א"כ שיטה א' בין עדים לאשרתא לרב כשר כו' עכ"ל פי' בלא טיוט וכ"ל דה"ה בב' שיטין בין אשרתא לעדים דכשר בלא טיוט לפי סברא זו דכה"ג אין מקיימין אותו מאשרתא דהא בב' שיטין נמי בין אשרתא לעדים לא יכול ג"כ לעשות רק שטר ועדים בשיטה א' ואין מקיימין אותו מאשרתא כו' דהא לא יכול לעשות שטר בשיטה א' ועדיו בשיטה האחרת דהוא פסול אלא לאפוקי טובא דקאמר רב נקטו התוס' שיטה א' דבטובא כגון ג' שיטין ודאי אפילו לרב בעי טיוט כדי שלא יעשה שטר ב' שיטין ועדיו בשיטה הג' ואשרתא מקיימו ודו"ק: **בד"ה** שיטה א' כו' שטר הבא הוא בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת משום כו' דאמרינן חלק היה למעלה בשטר כו' ועשה זה שטר לפני העדים שיכולים להניח כו' אלא יש לנו לחתום כו' ויחתוך ויודע זיופו כו' ולכך אינו עורך השטר כו' כל"ל: **בד"ה** גופא כו' ועדיו על המחק דפסול כו' עכ"ל ומהרש"ל הגיה דכשר אבל א"כ הויא בעלמא קושית התלמוד דפריך וניחוש דלמא מחיק כו' וע"כ נראה לקיים נוסחות ישנות שבתוס' ור"ל ניחוש שמא מעיקרא היה הוא על הנייר ועדיו על המחק דפסול אם לא היה נכתב בו אנחנא סהדי כו' והא תירלו דלהא ליכא למיחש דודאי הוה כתוב בו אנחנא סהדי כו' דאין לחוש שמסר לו שטר פסול ודו"ק:

דף קסד בא"ד והשטר שכתב על הנייר שמחקו ה"ל נמחק פ"א כו' עכ"ל ל"ע דשמא ימחוק נמי השטר ב' פעמים ואי משום דאז יהיה ניכר הזיוף דהשטר יהיה מחוק ב' פעמים ותתימת העדים לא נמחק כ"א פ"א וכמ"ש לקמן א"כ ה"ה הל"ל הכא דאין לחוש שמא ימחוק אנחנא סהדי כו' דאם ימחקנו ה"ל נמחק ב' פעמים ותתימת העדים לא יהיה נמחק כ"א פ"א ודו"ק: **בא"ד** אדרבה זה ראוי להכשיר יותר דודאי כו' עכ"ל ר"ל היה להם לתקן כך שלא יועיל אנחנא סהדי כו' אא"כ שכתוב על הנייר דודאי לא עשה שום זיוף וק"ל: **בא"ד** אנחנא סהדי ונמחק וזייף אז ראוי כו' אין כותבין בזה הדבור כו' וי"ל דלא חיישינן שמא מחק כו' דלמא יכתוב ב' שיטות לפני העד ואין לומר שיחתום בשבילו דלענין אפוקי ממונא חשיד דלא מהימן אלא בשבועה קלה עכ"ל כל"ל ופי' לדבריהם דכן משמע לקמן דב' שיטות בכל א' עד א' מלטרפין להוליא ממון דאין לומר כיון שאין בכל שטר רק ע"א יש לחוש שיחתום כ"א בשבילו שקר דלענין אפוקי ממונא חשוד עד א' בשהעיד בכתב משא"כ בעדות בע"פ שכל א' מעיד בולא יגיד ונשא עונו ואין להאמינו זה אינו דמוכח לקמן דלא מהימן הלוה כנגד א' בכתב אלא בשבועה כמו בעדות ע"פ כמ"ש הרא"ש לקמן ע"ש וא"כ ה"ה בב' שטרות בכ"א ע"א מהני לאפוקי ממונא כמו ב' עדים כ"א בע"פ וה"נ יש לחוש הכא בדאיכא ב' שיטות בין עד לעד שיעשה ב' שטרות כ"א בע"א להוליא ממון ויש לדחות התירוצים

דהשתא נמי שבא השטר שלפנינו על הנייר ועדיו על המחק ונכתב בו אנחנא סהדי כו' יהיה השטר פסול מהאי טעמא שמא ימחוק אנחנא סהדי כו' ויגוז אותו וגם ימחוק שטר הראשון ויעשה ב' שטרות כ"א בע"א דהיינו שטר אחד בשיטה העליונה ושטר שני בשני שיטין שלפני עד שני ויש לומר כיון שהשטר אינו נמחק לפנינו עדיין יהיה זה חששא רחוקה שימחוק אנחנא סהדי וגם השטר הראשון ואח"כ יעשה ב' שטרות ושוב מלאתי בגליון תוס' וז"ל מה שפי' בפנים דחיישינן שמא יעשה ב' שטרות בע"א ולא אמר שכל עד ועד חתם שקר כיון דלוה בע"א לריך שבועה זה אינו דא"כ ניחוש דלמא גייז אנחנא סהדי ואין נראה לחלק משום שהשטר אינו מחוק עדיין מהרמ"מ עכ"ל והוא כעין דברינו אבל מהרש"ל הבין דברי התוס' בדרך רחוק ודחוק ואין להאריך לאין לורך כי מדברי הגליון תראה ככל דברינו: ודע דהאי תירולא של התוס' הוא לפריב"ם ובשכתב אנחנא סהדי כו' על הנייר דאז יש לחוש דלמא יכתוב בב' שיטין שבין עד לעד ויעשה ב' שטרות כ"א בע"א אבל בשכתב אנחנא סהדי כו' על המחק אין כאן בית מיחוש שיכתוב באותן ב' שיטות שבין עד לעד דזה יהיה ניכר דאותן שני שיטין יהיו נמחקים ב"פ והתימת עדים אין נמחק רק פ"א ודו"ק: **בא"ד** וקשה לפי' רשב"ם שפי' כו' שאם יש ריוח מחוק בין עד לעד פסול כו' למה יכתבו אנחנא סהדי ירחיקו העדים זה מזה שיעור כו' עכ"ל כל"ל אבל לפריב"ם לא קשיא מידי דאם לא יכתוב אנחנא סהדי כו' בריוח מחוק בין עד לעד אינו פסול אא"כ יהיה נמחק ב' פעמים ותתימת עדים פ"א ולכך יכתוב אנחנא סהדי כו' באם נמחק שיהיה ניכר שנמחק ב' פעמים ועוד להאי תירולא שכתבו לפריב"א דשיעור דיבור אנחנא סהדי כו' הוא כשיעור ב' שיטין בין עד לעד הרי ודאי לא יוכל להניח ריוח שיעור זה בין עד לעד משום דהוא פסולא שכתבו שיעשה ב' שטרות כ"א בע"א ודו"ק: **בא"ד** וזה אינו נראה לומר שאינו מלריך אנחנא סהדי אלא כשיש נייר כו' עכ"ל ק"ק דהכי נמי ביש נייר בין עד לעד ימחקנו ויניח חלק כשיעור אנחנא סהדי בין עד לעד ודי בכך שאם ימחוק ויהיה הכל על המחק יהא פסול ויש ליישב ודו"ק: **ע"ב** בד"ה הינא א' כו' ומה לי לשון כו' משמע בלשון הקודש כמה דיגון כו' דהוי כלשון חכמים וחייב כו' עכ"ל כל"ל ותבא על תוכן דבריהם בחידושי הרמב"ן ע"ש:

ח"א דף קסד ע"ב א"ל לאו אנא כתבתי' א"ל כלך מלשון הרע הזה כו' עכ"ל · הא ודאי כיון דחזא ביה ביעות הוה הולרך ליה למימר לאו אנא כתבתיו להציל נפשו אבל הא דקאמר יהודה חייטא כתביה לא הולרך ליה למימר וזה שדקדק לומר מלשון הרע הזה אף שבאת להציל נפשך לא הולרכת לומר דבר זה ודו"ק: **אלא** הכא מאי לשון הרע איכא משום כו' מתוך טובתו בא לידי רעתו כו'. לכאורה קשה דבכמה דוכתין בתלמוד מלינו שהיו משתבחין במדות ומעלות החסידים והלדיקים והרמב"ם בפירוש המשנה פ"ק דאבות כתב בדבור ההוא לשבח החשובים במעלתם כדי שייטבו מנהגיהם בעיני בני אדם כו' ע"ש ואפשר כי רש"י בפרק יש נערכין הרגיש בזה שכתב שם בא לידי רעתו שכשהוא תמיד מספר בטובתו יותר מדאי הוא עלמו אומר חוץ ממדה הרעה זו כו' או אחרים שומעין כו' עכ"ל וכן יש לדקדק קלת מפרשב"ם הכא שכתב מתוך שמרבין בשבחו כו' עכ"ל אבל לפי הסוגיא דהכא דמייתי ליה הכא אהך עובדא דר"ש בר רבי דלא היה משבחו יותר מדאי אלא דבשבחו שהולרך לספר היה מספר דלא אנא כתביה יהודה חייטא כתביה לא משמע הכי וע"כ נראה לומר דה"פ שמתוך טובתו זו בעלמה שמספר הוא בא לידי רעתו דהיינו כי הך דהכא שמתוך שאמר שזה כתב מיושר הוא כתבו של יהודה חייטא היה מקיים נה"כ דלעיל דחזא ביה רבי ביעות ג"כ כתב יהודה חייטא דכתב אחד היה שניכר שאיש א' כתבם דה"ל שמתא ההוא טובה שסיפר כתב מיושר שלו הוא בעלמו רעתו שלו בכתב המקושר דלעיל וכה"ג אין לאדם לספר בטובתו של חבירו אבל בגוונא אחריגא מלוה הוא לספר בטובתו של חבירו כפירוש הרמב"ם ודו"ק: **ג'** עבירות אין אדם ניצול מהם בכל יום כו'. יש לדקדק דמשמע לשנא דה"א להציל מג' עבירות הלו וא"כ מאי עבירה שייך בהו וע"ק למ"ל אצטריך ליה למימר הכי דאין אדם ניצול כו' ונראה לומר שם אדם מונח על הממוצע בין העליונים ובין התחתונים כדאמרינן אברא אותו מן העליונים ומן התחתונים זכה הוא מן העליונים לא זכה הוא מן התחתונים ולכך העובדי כוכבים שלא זכו הם מן התחתונים ואינן קרויין אדם כדאמרינן אדם אתם כו' וישראל שזכו הם מן העליונים כמ"ש ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה ובפרק אין דורשין דרשו במעלת החכם כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא אם דומה הרב למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו כו' כלומר שיהיה האדם נמשך במעשיו שיהיה דומה למלאך ה' צבאות וז"ש כאן אין אדם ניצול מהם כו' דהיינו העומד בשם אדם המונח לו ואינו מדמה עלמו למלאך כי הוא נקרא אדם ע"ש אפר דם מרה כדאמרינן בסוטה הנה מצד שהוא מוטבע בחומר מן התחתונים שנברא מעפר ואפר א"א לו לכוין ולעיין בתפלתו ומצד שהוא בעל דם בתיחת הדם שבו מביאו לידי עבירה ומצד שהוא בעל המרה הוא בעל לשון הרע ומדות רעות אבל האיש הזוכה ומדמה עלמו במעשיו למלאך ה' יוכל שפיר להציל מג' עבירות אלו ושייך בהו לשון עבירה וק"ל:

דף קסה בד"ה אמר אביי כו' ובב' שטרות ולא מיירי כגון כו' כגון שאותו שבכתב העיד על ההלוואה שראה כו' ושבע"פ מעיד שראה כו' ולהכי כשר נמי לאמימר כו' עכ"ל וליכא לאקשויי דא"כ מאי קא פריך לאמימר אלא מתני' קשיא אימא דמוקי לה בכה"ג כגון דליכא שני עדי מסירה אלא שהא' מעיד בכתב והשני מעיד בע"פ על ההלוואה דאפשר דפשיטא ליה לתלמודא דבכה"ג אינו מעיד ולא איצטריך ליה למיתני דפסול וק"ל: **בא"ד** שהרי על חתימתו יש כו' כגון שכתוב בשטר בפני כו' א' שבע"פ היינו שמעיד על מסירת שטר כו' היינו משום שבשניהם כו' אפי' בשטרי דלאו אקנייתא דעדיו בחתומיו כו' לא חשבינן עדותו כראיית כו' עד בע"פ מהו ואחד כו' כל"ל:

ע"ב בד"ה מה התם כו' או פסול הס"ד ואח"כ מ"ה ה"נ כו' דאורייתא ולאו דוקא כו' עכ"ל כל"ל: **בד"ה** אימא נסכא כו' והכי הוה מלי כו' פ' בתרא אמרינן כתוב בו בבבל מגבי ממעות כו' כל מה שירלה לוה מגביהו כו' שאין רק שיתא פרוטות ומשמע שם שיתא פרוטות דמה כו' וה"נ בשמעתין כו' דאי לא גריעא טפי מאיסר ברישא כו' עכ"ל כל"ל ר"ל דתפסת מועט תפסת ה"ל לאקשויי ברישא ואימא פריטי דהיינו איסר כמ"ש התוס' לקמן וק"ל:

ח"א דף קסה ע"א רובן בגזל ומיעוטן בעריות כו' · קחשיב הכא ג' עבירות הללו כוללים הא' מצד ממון והאחד מצד הגוף והאחד מצד הנשמה הגזל עבירת הממון העריות עבירת הגוף לשון הרע הוא הדבור מעבירת הנשמה ואמר רובן בגזל ומיעוטן בעריות שחביב עליהן הממון יותר מגוף כדאמר אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאודך יש לך אדם שחביב עליהם ממונו יותר מגופו כו' ואמר הכל בלשון הרע כי אין לך אדם שנשמר נשמתו שטהורה כמו שנתנה לו בנקיה אבל הוא מתאבקה באבק לה"ר כדבסמוך לעיל וק"ל:

דף קסו בא"ד אבל הכא פריך ואימא כו' מעות ופונדיונים ואיסרין כו' שאין הולך מטבע של כסף הפחותים מדינר קורין פריטי כו' עכ"ל יש להוכיח כן הכא מדמוקמינן ליה אדינר ולא אמעה או פונדיון או איסר דתפסת מועט תפסת ומה שיש לדקדק בההיא סוגיא דכתובות דמאי פריך ואימא נסכא ואימא פריטי אימא דקושטא הכי הוא דמה שירלה מגביהו היינו נסכא או פריטי עי' בתוספות במנחות וק"ל:

חכמת שלמה

דף קסה ע"א גמ' במתניתין מלמעלה מנה ולמטה מאתים מלמעלה מאתים ולמטה מנה כו' שאם תמחוק אות אחת מן התחתון ילמד מן העליון כצ"ל ונמחק כל מתניתין וצ"ל במקום המתניתין פיסקא פשוט שכתוב בו עד אחד כו' בשלמא מקושר כו': **ר"ש** בד"ה ור' אליעזר מכשיר דסבר מראה מקום הוא כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה אמר אביי כו' כגון שאותו שבכתב מעיד על ההלואה כו' ולהכי נמי קשה לאמימר כצ"ל וכ"ב פי' ולפי פירוש זה קשה שפיר לאמימר ודו"ק: **בא"ד** שהרי על מסירתו יש שני עדים כו' שמסר לוה למלוה ומיהו יש לומר דהאי דלא אשכחינן צירוף בעד אחד כו' ובירושלמי גרסינן זעירא בעי עד אחד בכתב ועד בעל פה מהו שילטרפו ועד אחד בכתב כלום הוא לכך צריכא כו' כצ"ל:

ע"ב גמ' בפיסקא נ"ב בכאן צ"ל מתניתין דלעיל בסיפוך הדף כתב בה זוזין כו': **שם** תנו רבנן כסף כו' מבשני דינרין זהב כסף כו' כצ"ל וכן בכל העמוד: **ר"ש** בד"ה כתוב בו כו' הרי הן כ"ה סלעים אין למלוה אלא עשרים סלעים דיד בעל השטר כו' כ' סלעים כצ"ל והס"ד: **בד"ה** תנו רבנן כו' מדינר כסף כסף לוה כו' כצ"ל: **בד"ה** אין פחות כו' נמחק כל הדבור · **תוס'** בד"ה הכא נמי כו' דאורייתא ולאו דוקא כו' דאפילו אי הוי כו' כצ"ל: **בד"ה** אימא נסכא תימה לרבי מאי כו' כתב בו בכל כו' וכי נסכא פחותה מאיסר שאין בו רק מיני פרוטות כו' כצ"ל:

דף קסו ע"א תוס' בד"ה אימא נסכא כו' ושיעור זה לנסכא פחותה אפשר שהיו כו' כצ"ל ואח"כ מתחיל הדבור אי הכי רישא כו' על התחתונה ולא גרסינן נמי ברישא כו' כצ"ל וכ"ב פירוש דאי גרסינן הכי אם כן משמע דכפשוטו פריך מאי שנא רישא מסיפא כמו שבסיפא זהב בדינרים אין אומרים שהכל זהב קאמר אלא חד של זהב וחד של כסף אם כן הוא הדין זהב דינרים או דינרין זהב לא נימא דתרוייהו זהב קאמר אבל היכא דפריך מרישא דקמייתא דנימא כסף בדינרין יהיה הכל של כסף היינו מבח

באו"ד איתא נמי במנחות הס"ד ואחר כך מ"ה א"ה כו' כל כמה דלא אמר בדינרין אין כו' ופריך רישא נמי כסף בדינרין יהיו של כסף כו' ה"א טעמא דרישא דכתיב בדינרין הם של זהב כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם דפריך מעיקרא אסיפא בזהב בדינרין אימא דהבא פריכא דכיון שזהב דינרין ודינרין זהב הן דינרי זהב כמו כן זהב בדינרין יהא של זהב כו' כמ"ש התוס' לעיל מה"ט גופיה לפרוך ברישא כיון שכסף דינרין ודינרין כסף הן דינרין כסף כמו כן כסף בדינרין יהא של כסף שבכסף משתעי שטר ויש ליישב דברישא הוי סבר המקשה דב' בדינרין מהפכו לזהב אע"ג שבכסף משתעי אבל הכא בסיפא פריך כיון אע"ג שבכסף משתעי כיון דבזהב נמי משתעי מכ"ש דנימא ביה דיהא של זהב כמשמעות הב' של בדינרין והוא דוחק ודו"ק: בד"ה אמר רב אשי כו' דדינרי אינו משמע כו' לא מפליג בין בית ובין לא בית בין דינרי לדינרין אבל כסף דינרי ודינרים כו' עכ"ל כל"ל ור"ל דבלא בית נמי ה"ל לפלוגי בין דינרי דדינרין היינו כסף אבל כסף ודינרי כסף בלא בית ודאי דלא משמע זהב גם לא משמע דינרי כסף כי זה לא היה שום דיבור כו' ומהרש"ל הגיה כאן ללא צורך ואין להאריך כי לא מצאתי כהגהתו בתוס' ישנים וק"ל: באו"ד דתפס לא מפקינן מיניה הס"ד ואח"כ מ"ה לר"י לפי הספרים כו' יאמר לעולם דינרין ולא דינרי כו' שנה גבי זהב דינרי זהב כו' ושנה דינרין סתם כו' במקום זוזין בלשון משנה ובלשון כו' שלאותן כו' קורא זוזי כו' עד שיהיו בדינרין של כו' ודינרין גבי כסף אע"פ ששניהם דבוקים ונראה לספרים דגרסינן כו' וק"ל: בד"ה נכנס כו' עליה חובה וכ"כ בכל הספרים כו' הכא טעמא דרשב"ג דפליג לפי גירסא זו כמו מלאת כו' ור' עקיבא כו' אבל לתרוייהו תאמר עליה חובה כרישא כו' כל"ל והיינו לפי מה שפרש"י שם דל"ג בדברי ר' עקיבא ותפטר אבל רשב"ס פי' במתניתין דגרסינן בדר"ע ותפטר וק"ל: ע"ב בא"ד דל"ג ואין דאי גרסינן ליה כו' כל"ל: בד"ה רבעתים כו' בפרוטה מנלן כו' ומדחס רחמנא כו' ואי גרסינן רבעתים כו' בההוא פירקא גר בזמן כו' ופ"ק דכריתות פרש"י שני כו' יכול לומר שלשה קינין בשלש רבעים כו' עכ"ל כל"ל ור"ל דכיון דלטהרת אדם לא בעי רק קן א' אמאי קאמר שעמדו כ"כ בזול עד שלקח ב' קינין בב' רבעים כך היה יכול לומר ג' קינין בג' רבעים וק"ל ושוב בתוספות ישנים מצאתי כזה הלשון היה יכול לומר ג' או ה' קינין בב' רבעים ולמה היה לו ליקח שימכור ביחד ב' קינין בב' רבעים אלא נראה כו' ודו"ק: באו"ד אלא נראה דגרסינן רבעתים ב' אחת פי' כו' נמי קן בדינר זהב כו' ב' פרידין ד' זוז כו' עכ"ל כל"ל ור"ל א' מב' הפרדות הוה ד' זוזין כפרש"י שם דחטאת שמתו בעליה היא ומהרש"ל הגיה ח' זוזין ואין צורך דע"כ לפי תירוצם דד' זוזי פשיטי ע"כ צ"ל דנקט שיעור דכל הקן אף שלא צריך רק כנגד פרידה א' כמ"ש מהרש"ל גופיה וק"ל: באו"ד וי"ל דמלוה מן המובחר כו' בפרק בתרא דכריתות כו' בחטאת בת דנקא והכא סלע שהנסכים כו' ישלים מן הנסכים כ"ג חלקים כו' עכ"ל כל"ל: בד"ה א"כ למה כתוב כו' לבדו מפני מה כותבין את העליון באחד מהן די עכ"ל כל"ל ואח"כ מ"ה א"כ למה כתוב העליון שאם תמחק כו' האי טעמא כו' היא וקאי אהא דאמר כותבין כו' ובפי' ר"ח כתוב א"כ למה כותבין את העליון כו' ר"ל לפי גירסת הספרים התם דתנן א"כ למה כתוב העליון היה אפשר לבעל דין לחלוק ולומר דקאי אמאתים ומנה אבל לפי פי' ר"ח דגרים במתני' א"כ למה כותבין כו' דהאי לישנא משמע דכותבין כן למעלה בכוונה ומדעת וה"א לפרש אמאתים ומנה דקתני במתני דודאי אם היה דעתו לכתוב מנה למטה לא היה כותב מדעת למעלה מאתים אלא בטעות אבל אי קאי אתני וחנן ניחא שהיה כותב כן למעלה מדעת ודו"ק: בד"ה הגה"ה בתוספתא תניא לעולם התחתון כו' ונראה לר"י דבחזרת וקנינא מיניה מיירי כו' עכ"ל נראה דודאי בפשוט נמי ילמד התחתון מן העליון באות א' כו' כדאמרינן במתניתין אלא דבמקושר קתני דלעולם ילמד התחתון מן העליון כו' היינו אפילו בחזרת וקנינא כו' דהיינו בשיטה אחרונה ילמד התחתון מן העליון באות א' וניזל בתר התחתון כמ"ש התוספות לעיל דבמקושר למדין אף משיטה אחרונה משא"כ בפשוט דאין למדין משיטה אחרונה וא"כ אף באות א' לא ניזיל בה בתר התחתון וק"ל: בד"ה ספל וקפל כו' ספ"ל ס' פלגי כמו כו' קפ"ל ק' פלגי כו' כל"ל:

דף קסז בד"ה ומשוי ליה כו' איסתרי זוזא כו' מאה זוזי וזוזא כו' ור"ת היה גרים בסוכה זוזא מלעיל כאיסתרא כו' עכ"ל כל"ל ור"ל לפר"ת שם סתם איסתרא היינו פלגא דזוזא כפר"ת ע"ש בתוספות וק"ל: בד"ה אע"פ שאין כו' דאמרי לה כו' כל"ל: בד"ה ושובר לאשה כו' זכין לו והא דשביק כו' הד"א דמיירי בכל ענין אין האשה כו' כל"ל: ע"ב בד"ה כותבין כו' זכין לו הס"ד ואח"כ מ"ה ס"א וליחוש דלמא כתביה כו' שאין זה שם האשה הזאת ועוד כו' עכ"ל כל"ל מתוספות ישנים וזו היתה גירסת רשב"ס דל"ג ואזיל וממטי לאתתיה דהאיך אלא דלמא דכתביה בשם אתתא דלאו דיליה ומגרש לה דהיינו לאשתו דיליה ומתכוין להתירה להנשא שלא כדין ולקלקלה ולזה הקשו בתוספות שפיר דגם אם יכירו עדי המסירה שזו אשתו מיבעי להו למקרי הגט ויראו כו' שאין שם אשה הזאת אשתו אלא שם אשה אחרת ולא יוכל לקלקלה ומהרש"ל הבין דברי התוספות ופרשב"ס בדרך רחוק ודחוק והקשה מה שהקשה אבל אין להאריך בדחוקיו כי הדברים ברורים באין גמגום כמו שכתבנו וק"ל: בד"ה שם האיש כו' שכבר הוצרכה להזכירם וה"ה כו' עכ"ל כל"ל: בד"ה וליחוש כו' לר"מ דאמר עדי חתימה כרתי כו' מאחר שכותבין לו גט בלא אשתו אז לא יעשו הגרושין בפניהם כו' עכ"ל כל"ל ור"ל דאם יעשו הגרושין בפני הסופר ועדי החתימה ודאי שהיו נותנין לב לדעת שיש עוד יוסף בן שמעון אחר דחתימת עדים הוא מעשה ב"ד בכמה דברים ולא היה כאן חשש טעות וק"ל: באו"ד כמו שפירש רבי וליחוש כו' דאי לא הוחזקו לא הוה מבעי ליה לרב למימר וה"ה לשם אשה דכי מוקי לה כר"מ סבר שאין שוין כו' כל"ל: בד"ה ומחזיק כו' א"נ מכירין את אשתו של יוסף בן שמעון שאומרים על פלונית שהיא אשתו של זה אבל לא שמעו שמו שיאמרו שפלונית היא אשת שמעון כו' עכ"ל כל"ל מתוספות ישנים ור"ל שאיש זה הבא ומחזיק שמו יוסף בן שמעון עדים מכירין כבר אשתו שזאת פלונית בשמה היא אשתו של זה אבל לא שמעו שמו היאך הוא דאם כבר קודם שהחזיק עצמו שמעו שפלונית היא אשת שמעון הרי הוכחש על שמחזיק עצמו יוסף בן שמעון ודו"ק:

דף קסח בד"ה אמר רב נחמן כו' עד ל' יום ליבטלו כו' באיזהו נשך הדר אמר כו' ומגיומי החזירני מדברי כו' ואני איני מבין בזה דבהא רב נחמן כו' ומה"ט נמי א"ש לרב נחמן עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה ובא לפני כו' וכל"ל ועיין בתוס' בפרק איזהו נשך שגמגמו בזה דלרב נחמן לא א"ש להאי טעמא: בד"ה מעמיד כו' וקיום השטר עושין ב"ד ולא כפי' רשב"ס שהעדים כו' כל"ל: ע"ב בפרשב"ס בד"ה בשטרי כו' א"נ דלמא חזר ומצאו כו' עכ"ל דודאי היכא דאיכא עדים דנאבד השטר בשוק אין לחוש שימצאהו דוקא המלוה ומכ"ש אם העידו שנאבד לגמרי כגון שנשרף דכותבין לו שטר אחר אבל הכא כיון שאין לו עדים שנאבד אף אם נאמר שאמת הוא כדבריו ולא ידע היכן הוא אפשר שהניחו באיזה מקום המשתמר ושכחו שם וימצאהו אח"כ וק"ל: תוס' בד"ה ופלוני כו' לר"י שמזכירין ה"ה נמי העדים שהעידו שראו אותו שטר כו' לפוסלן כו' לכותבן כו' מזכירין כו' כל"ל מת"י: בד"ה אבל בשטר כו' ותימה קצת אם לא כתב לו שטר מכירה אלא קנה לך איהו כו' עכ"ל נראה דלהא ודאי לא ניחוש שיארע כך שימכור לו הלוקח שוב הקרקע באותו יום שקנאה הלוקח אלא שניחוש שהוא יטעון כן ומש"ה בכתב לו הלוקח שוב שטר מכירה על קרקע זו ויש בו זמן מאוחר לזמן ב' שטרות שביד הלוקח לא יוכל הלוקח להפסידו אבל בכתב לו קנה לך איהו כו' דאין דרך לכתוב ביה זמן יפסידנו הלוקח שלא יהיה המוכר מוחזק בה יותר מן הלוקח שיאמר הלוקח קנה לך איהו כו' נכתב בו ביום שנכתבו הב' שטרות ושמא הוא החזירה כו' ומה שכתב ר"י בתירוצו דכולי האי לא חיישינן היינו שיטעון כן דלא מסיק אדעתיה טענת שקר כזו וגם אם מסיק אדעתיה לא יהא לו פנים כו' ודו"ק: באו"ד אין כתוב בו זמן ואח"כ כו' הכא שירא הוא כו' מתחלת כתיבה כתבת כו' ועוד תימה לר' שמעון בן גמליאל כו' ולא תקשה לרשב"ג כל זה רשב"ג אומר אף כו' אבל אם נכתב לו שטר שני ללוקח אפילו כו' שהחזיר לו לא יועיל כו' חזר המכר וא"ת אפי' כשים כו' שמכרת לי השדה עשית שנים או כו' כל"ל מת"י:

דף קסט בא"ד ומקנה לו הג"ה וקשה לפי פי' ענין בתרא זה אמאי כו' אלא דבר ברור הג"ה וקלא כו' מת"י וכל"ל ור"ל לפי פי' ענין בתרא שכתבו לעיל ובע"א יש לפרש כו' דאיירי שיש עדים שזה השטר שביד המוכר הוא שנתנו ללוקח כו' א"כ יבררו כו' כמ"ש התוס' אלא שהלוקח טוען כיון שלא החזיר לו גם השני לא חזר המכר דהשתא קשה שפיר שיעשו שטר שני שאמר לנו אבד שטרי כו' שעכשיו יש הוכחה טובה למוכר שמעולם לא היה לו רק אותו שטר שהחזיר לו בעדים ומעצמו עשה השני ע"י ששיקר לעדים לומר שנאבד אבל לפי' קמא דלא החזיר למוכר השטר בעדים ולא יכירו שזה הוא השטר שנתנו ללוקח ליכא הוכחה למוכר יותר מן הלוקח דאדרבה הלוקח יאמר לו שאמת הוא שאבד שטרו ועדים נתנו לו שטר כזה ושטר שבידך את עצמך עשית אותו ודו"ק: באו"ד וקלא קשה לפי ענין בתרא זה הא דמשמע כו' עכ"ל כל"ל ור"ל נמי לפי' ענין בתרא זה שפי' דמיירי שיש למוכר עדים שזה הוא השטר שנתן ללוקח כו' יש לחוש נמי שנתן הלוקח השטר לאינש דעלמא וכיון שלא החזיר לו שטר השני יאמר שלא חזר המכר אבל לפי' קמא ודאי דלא ק"מ דלאינש דעלמא לא יכתבו שטר בשם המוכר דדוקא למוכר כותבין כו' וק"ל: באו"ד שטר השני אבל לחזור למוכר לא הועיל כו' כל"ל מתוספות ישנים: בד"ה לכתוב כו' המוכר לפנינו כו' כדפירש לעיל על מלתיה דרשב"ג וי"ל דרשב"ג ודאי בשאינו לפנינו אבל הכא כו' ונראה דודאי ה"ה דה"מ כו' אם הוא לפנינו הס"ד ואח"כ מ"ה לבר ממאן כו' כל"ל מת"י: ע"ב בד"ה בעלמא כו' אמאי אין כותבין שני שטרי כו' ואומר ר"י דבשטרי הלואה לא מלינן למכתב כו' ואיכא נטילה דלת כו' שמא יפסיד האחר לאחר זמן ותימה למ"ד כותבין שובר לכתוב בר כו' עכ"ל כל"ל מת"י ומהרש"ל

חכמת שלמה

יד בעל השטר כו' פריך אע"פ שאינו בשום ממש והיינו דגרסינן אי הכי ודו"ק: ד"ה לפי הספרים שגורסין כו' אם כן בלשון תלמוד אי אפשר שיהו דינרי של כסף שלאותם קורא זוזי בלשון תלמוד כו' כל"ל וכ"ב פירוש הברייתא קרוייה תלמוד ודו"ק היטב: בד"ה הכי גרסינן נכנס לב"ד כו' טעמא דרשב"ג דפליג לפי גירסא זו אבית שמאי כו' כל"ל והבאר נמתק: ע"ב תוס' בד"ה הכי גרסינן נכנס כו' כתוב ואין בי' בכריתות כו' כל"ל: בד"ה רבעתיים כו' דגרסינן רבעתי ולא רבעתיים כו' דגרסינן ברבעתי ופירש קן כו' דהויא פלגא דזוזי ונקט שיעור דכל הקן דהיינו ב' פרידות אף שלא צריך אלא כנגד פרידה אחת דהיינו חטאת ומשום חטאת שמתו בעליה ואע"ג כו' כל"ל וכ"ב נ"ל: באו"ד וי"ל דמצוה מן המובחר לשכיא כו' ובפ"ק דבכורות אמרינן סטרוזא בת דנקא כו' כל"ל וכ"ב פירוש שם כאום ששוה רק דנקא: בד"ה א"כ למה כו' לבדו למה כותבין כו' כל"ל: ד"ה א"כ למה כתוב העליון כו' צריך להתחיל הדיבור שאם תמחוק כו' ה"ט כו' אחר התחתון ואין למדין כו' שאין לומר שכן רצה כו' כל"ל: בד"ה אבל לא בשתי אותיות כו' כל"ל: בד"ה ספל וקפל פירש רבינו תם ספל ס' פלגי כמו ל' תלאי כל"ל וכ"ב פי' שדרך התלמוד להזכיר מנין תלאים ודו"ק:

דף קסז ע"א גמ' שית מאה איסתרי עזי יד בעל השטר כו': ר"ש בד"ה אמר אביי כו' ואין צריך ראובן להעיד על כתב כו' כל"ל: בד"ה ואי איתרמי כו' בסוף שיטה הס"ד: בד"ה אזרנוקא כו' מן הבור הס"ד: בד"ה ושובר לאשה כו' כסף כתובתה הס"ד: תוס' בד"ה אע"פ כו' דאמרינן לה אייתי כו' כל"ל: בד"ה ושובר לאשה כו' הא פריך הכי בפרק קמא כו' כל"ל והד"א: ע"ב תוס' מתחיל דבור חדש וליחוש דלמא כו': באו"ד יקראו את הגט כו' נ"ב תימה פשיטא דצריך לקרות הגט דאי לאו הכי אפילו יכירו שם האיש והאשה בשעת כתיבת הגט ותתימה שמא יתן לאשה אחרת ודו"ק ואפשר שהתוספות סוברים בודאי צריך לפתוח הגט ויראה לכל הפתות שם האשה ולא יראו אחר שם בעל הנותן ודו"ק על כן מביאין ראיה שצריכין לקרות כולו נ"ל: באו"ד ויראו העדים שאין זה שם האיש ועוד בלאו הכי כו' כל"ל וכ"ב נ"ל שהתוספות מבינים שרשב"ם סבר דמקשן לא פריך דלמא כתב גיטא ואזיל ואמטי לאיתתא אחריני היינו לאשת פלוני ששמו כשמו דהא אכתי לא אסיק הא דשני יוסף בן שמעון כלל דאי הוה סבר רשב"ם דהמקשן פריך הכי אם כן לא הוה ליה לפרש הא דמקלקל להתירה דאיכא דוחק ולא שכיחא אלא הוה ליה לפרש משום כתובה כו' כמו שמפרשים התוספות לפי האמת אי לאו משום סבר רשב"ם דכתובה לא שייך שהרי צריכה להראות גיטה במקום כתובה ויראו שאין כתוב על שם בעלה אבל להתירה איכא למיחש דקורעין הגט מיד אחר הנתינה משום הכי הקשו התוספות הא צריכה לקרות כל הגט ויראו שאין זה שם בעלה ומשום הכי התוספות מתרצים בהאמת משום כתובה והיינו שיכתוב גט לאשת פלוני ששמו כשמו ודו"ק: באו"ד לאיש אחר ששמו כשמו ויתן הגט לאשת האיש כו' כל"ל: בד"ה וליחוש לשני כו' אי לר' מאיר דאמר עדי חתימה כרתי כו' כל"ל: באו"ד הגרושין בפניהם כו' נ"ב פי' בפני הסופר ועדי חתימה: בד"ה ומחזיק ליה כו' שא"כ יודעין שאין כו' כל"ל:

דף קסח ע"א ר"ש בד"ה ור' שמעון סבר אין כופין ומשנינן כו' לא דכ"ע סברי כופין וטעמא כו' סד"א וכ"ב פי' במדת סדום ודו"ק: בד"ה הכתב תנא עלי כו' טעותיי ונבא לידי כו' כל"ל:

שלמה

תוס' בד"ה כיון דדק כו' זאת היא דנאמן אע"פ כו' כל"ל: בד"ה אמר רב נחמן כו' א"ל רב נחמן אומר אני אסמכתא קניא כו' אתי שפיר לרב נחמן כל"ל והס"ד ואח"כ מ"ה מעמיד עליו עדים כו' ואח"כ מ"ה ובא לפני ב"ד דוקא נקט כו' מקרעין את השטר הס"ד ואח"כ מ"ה ופלוני ופלוני וכו': ע"ב ר"ש בד"ה ומפרש תלמודא כו' הוזקקנו כו' שעמדו כו' הד"א וכ"ב נ"ל ברייתא מפ' והיינו תלמודא ולאפוקי דלא תימא שכך נוסח הקיום אם כתוב כו' אבל אין לומר שגמרא מפ' הברייתא א"כ עיקר דין הקיום שצריך לכתוב חסר מן הברייתא ודו"ק: בד"ה נקרע ע"י אדם הס"ד: בד"ה ערכאי ישמעאלים הס"ד: בד"ה בשטרי הלואה כו' א"נ דלמא חזר ומצאו נ"ב פי' מאחר דספק הוא אבל אם יש לו עדים שנאבד בודאי כותבין ודו"ק: תוס' בד"ה ופלוני ופלוני כו' אם צריך לכותבן מאחר שאין התלמוד מזכירן וצריך כו' כל"ל: בד"ה אבל בשטר כו' שמכרה לו השתא נמי כו' שנכתב לו מחדש שהרי כתוב מאותו הזמן כו' מתחלה כתבת שכתבת כו' כל"ל: באו"ד הואיל ובמעי להדדי נ"ב ס"א דשמעי מהדדי: באו"ד אפילו אמרי' בעלמא כו' ולא תקשה לרשב"ג ולא תצטריך לכל זה כו' כל"ל:

דף קסט ע"א ר"ש בד"ה אמר רב ספרא כו' ממנו וא"ל כו' וכתבו לו אחר ומפיק ליה לשטרא קמא דכתבו כו' כל"ל וכ"ב כאשר הגהתי כן מצאתי בפי' הרי"ף וכן נראה דבודאי מתחלה יראה הכתב חדש שכתבו לו ולא יראה הישן שלא ירגישו ודו"ק וגם לבסוף יראה הישן ולא יראה הכתב חדש דבלאו הכי איכא גמגום חשדא עליו ואם יראה כתב חדש יכירו בדבר ודו"ק: בד"ה ומשני כו' ותוזר הלוקח הזה בשטר קמא וטורף בו פעם אחרת כו' כל"ל: מס"ד לבר מדייפקון כו' כלומר כו': תוס' בד"ה אבל בשטר כו' וקשה לפי פי' זה ומאי לא כו' וכ"ב כל זו הג"ה הוא עד אלא דבר ברור: בהג"ה לפי שאמר שנאבד השטר הראשון כו' כל"ל: בד"ה לכתוב לאידך כו' המוכר לפנינו וי"ל דבודאי אי הוה פריך על רשב"ג דאמר אין כותבין איכא למפרך הכי אבל הכא כו' מאחריות שבו היינו שבשום ענין אין כותבין אחריות אפילו הוא כו' ה"ה אם הוא לפנינו דכותבין ורבותא קמ"ל דאפי' אינו לפנינו אפ"ה כותבין לו אלא דעדיפא משני ליה כל"ל והס"ד ואח"כ מתחיל דבור חדש לבר ממאן כו' ויכתבו לו מזמן שני נ"ב ומ"מ נראה שכתוב בשובר ששטר זה נכתב תחת שטר הראשון שנכתב בזמן הראשון וכן משמע פירוש רשב"ם דאל"כ יפסיד לוקח בשובר זה כגון שאם ימצא שטרו שנאבד ודו"ק: באו"ד בברייתא היינו דכותבין שטר מקח כו' כל"ל: באו"ד כדפרישית לעיל נ"ב מאחר דאיירי שלא בפניו נ"ל שכותבין מזמן ראשון אבל היכא שהמוכר לפנינו ומודה לו ליכא למיחש למידי ודו"ק: ע"ב גמ' והדר זבנה ניהלה באחריות נ"ב הא דקאמר הדר זבנה ניהלה לאו שיכול לכופה בכך שהרי היא יכולה לומר אחריות דמוכר עדיפא מינך אלא אם היא רוצה בכך קאמר כן פי' הר"ן בפרק האיש מקדש ומ"מ נראה שאם היה רוצה שכופין אותו בכך שהרי הוא הוציא מעותיה זכתה בקנין ומשום שקלקל ועיוות כופין אותו שיכתוב אחריות וצ"ע: ר"ש בד"ה אמר להו כו' בעל חוב דמוכר שהוא לוקח ראשון שנאבד שטרו וטורף הקרקע מיניה דלוקח שני ותברא איתו כו' כל"ל: בד"ה אחריות כו' בשטרי הלואה הס"ד: בד"ה מ"ט חוזר מתנתו הס"ד: בד"ה ת"ר כו' ולקמן מפרש לה כו' כל"ל: תוס' בד"ה בעלמא כותבין כו' ליכתוב בר מזימנא כו' כל"ל כך נראה להגיה ולית נגר ובר נגר דיפרקיניה אי לא:

סוגיא לא ראה ת"י: בד"ה דמאן דמסיק כו' למה יניחו קרקעם כו' השטר עדיין אלא שיכולין לומר כו' עכ"ל כצ"ל מת"י: בד"ה בחזקה כו' וקיימא לן דצריך כו' דבפרק ד' אחין קאמר כו' היא נראה בעי כו' ההיא משנה הס"ד ואח"כ מ"ה ורשב"ג כו' בגיטין וכ"ל דאליבא דרבנן דפליגי כו' עכ"ל כצ"ל ומהרש"ל הגיה בדברי התוס' דכצ"ל ודוחק הוא דהא אף אלו קאמר דמשמע בשאר שטרות נמי ס"ל הכי וכ"ל כו' עכ"ל אבל בת"י איתו אלא כמו שהוא בתוס' שלפנינו גם אין כאן קושיא מאף אלו כו' דקאמר התם דה"ק דאף אלו אינן כשרין אלא במקום שאין ישראל חותמין כו' כפרש"י התם וע"כ נראה לקיים דברי התוס' שלפנינו דמקיימין תירוץ של ר"י לחלק בין גיטין ובין שטרות אלא משום דהתם לר"ע בכל השטרות מכשיר חותמי עכומ"ז הוצרכו למימר דרשב"ג לא קאמר אליבא דר"ע אלא אליבא דרבנן דפליגי עליה דר"ע התם וקאמרי דחותמי עכומ"ז פסולים חוץ מגיטי נשים כו' ועלייהו קאי רשב"ג ואמר אף אלו כשרים דוקא במקום שאין חותמי ישראל כו' מיהו לשון התוס' קצת דחוק ודו"ק:

דף קע בפרשב"ם בד"ה אלא אמר כו' הכתוב בשם אחר כו' פליגי דהא כו' עכ"ל כצ"ל: בד"ה א"ל ר' אבא והאמר רב גידל כו' עכ"ל ור' אבא גופיה דאמר לעיל משמיה דרב דצריך שיבואו עדים ויעידו אליבא דרבי קאמר הכי וליה לא ס"ל ודברי מהרש"ל דחוקין בזה ואין להאריך: **ע"ב** תוספות בד"ה אלא לברר כו' מה דין הוא זה שיפסיד בחנם כו' ואדרבה מה כו' ואף רבי לא אמר אלא כו' פרק שבועות הדיינין דקאמר אתו כו' ואמר רבא כל כו' כדפסיק רב א"כ אפי' לרבי וכדפי' ר"ת כו' אי לא משכח להו או אומרים להד"ס כו' עכ"ל כצ"ל ר"ל ר"ת לא פי' כן לעיל אלא לענין דלא משכח להו אבל אי משכח להו ויאמרו להד"ס מחייב אבל התוס' הכא כדי ליישב דברי רבא אליבא דרבי כתבו כדפירש ר"ת לענין דלא משכח להו ה"כ איכא למימר אי אתו ואמרו להד"ס לא מחייב ולא אמר דצריך לברר אלא אי משכח להו צריך להביאם כדי לצאת י"ש כמ"ש מהרש"ל א"כ אם יבואו ויעידו שידעו שלא פרע שחייב לשלם וק"ל: **בא"ד** על זה שצריך כו' אפילו לפי' שלו ושמא היה ר"ל כו' ויש מיישבים דבריו כו' שהלכה כוותייהו ואפילו למ"ד כו' די"ל דלא כו' עכ"ל כצ"ל הני דמיישבים דבריו כו' הוא בעצמו שכתבו לעיל וי"ל דכרשב"ג ס"ל כו' אלא שהוסיפו לומר כאן דאפי' מ"ד התם הוחזק כפרן א"ש כרשב"ג וק"ל: **בד"ה** אין הלכה כו' דהכי משמע יחליף כו' דאיהו מכשיר בעדים כו' דקאמר לרב הונא כו' ולא הוה פליג כו' דרב נחמן ס"ל דרב הוה מוקי כו' אע"פ שגם אם לא נכתוב כו' אי לאו משום כו' השטר השני ללוה שאם יפרע לוה כו' ועי"ל דרב נחמן כו' אבל הכא כתבי ליה עדים הלכך אין כח לחתום מזמן ראשון כו' עכ"ל כצ"ל נראה לומר מדבריהם דלתירוצם קמא למאי דס"ד דרב נחמן לרב דרבי יהודה במתניתין בין בעדים ובין בב"ד מזמן שני דוקא קאמר והאה הוה פליג רב וקאמר דאין הלכה כרבי יהודה דב"ד מיהא מזמן ראשון הוא אבל בעדים מודה רב דמזמן שני מיהא מהני אבל לתירוץ בתרא שכתבו התוס' דרב נחמן ס"ד לרב אליבא דר"י התם בנמחק משום דבב"ד הוה מזמן ראשון והכא בעדים הוה מזמן שני ליכא למימר דרב נמי מודה בעדים דמזמן שני מיהא מהני דא"כ במאי קאמר רב דאין הלכה כר' יהודה דהא בב"ד נמי ס"ל לר"י דמזמן ראשון הוא כדמוכח ממתניתין דנמחק אלא ע"כ דאית לן למימר דבהכי פליג רב עליה דר' יהודה למאי דס"ד דר"י בעדים מזמן שני קאמר ורב סבר בעדים אפי' מזמן שני לא מהני והא דקאמר רב נחמן דאילו ידע רב ברייתא דבעדים מזמן ראשון קאמר הוה הדר ביה שכל עצמו לא בא אלא לאפוקי ממה שהיה סבור שר"י לא היה מכשיר מזמן ראשון בעדים לא מסתבר ליה מזמן שני אבל אי הוה שמיע ליה דאף מזמן ראשון מהני אף בעדים לא הוה פליג עליה ואל תתמה בזה לומר להאי תירוצא לרב דאפילו מזמן שני לא מהני שכבר כתבו הגהת אשר"י בשם ר"י לפי' אחד לרב בעדים מזמן ראשון לא מהני ולפי' ב' דאף מזמן שני לא מהני בעדים והוא ממש כדברינו ועיין עוד בזה בחידושי הרמב"ן אבל בדברי התוספות אין לך אלא כדברינו ודו"ק: **בא"ד** תדע דאמר בהגוזל קמא גבי טורף שטרות כו' לכ"ע והכא קאמר ר"י כו' דכתיבי מדעת שניהם כו' כצ"ל:

דף קעא גמ' אמר ר' פדת הכל מודים שאם הוזקקו כו' כצ"ל מפרשב"ם ותוספות: תוס' בד"ה אלא עדים כו' כי ההיא דהתקבל דכתבי תפוותא כו' דאין לומר כי הלוה כו' על ידן כו' ובד"ה מזמן ראשון כו' שנכתב לחובה בעלמא כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' והאידנא דלא קעבדינן הכי דכתבינן שטרי מאוחרי וכתבי תברא בתר כו' כצ"ל וכ"ה ברא"ש: תוס' בד"ה בתר דא"ל כו' שמא היו סוכרין לכתוב כו' עכ"ל כ"ה בתוספות ישנים וכ"ל דכצ"ל וטעות נפל בתוס' שלפנינו סוכחין במקום סוכרין ור"ל שהיו סוכרין להוסיף לסופרים שכירות לכתוב כל זה שטרא דין לא בזימניה כו' ע"כ כתבו זה ר"ל שתמא כדרב ספרא וק"ל:

דף קעב גמרא ואע"ג דמסירן לכו מילי בשילי · ברי"ף וברא"ש גרסי הכא כי היכי דלא מתחזי כשיקרא ועיין בזה במרדכי ודו"ק: **במשנה** עשאן לשכר הסכר כו' כצ"ל: תוס' בד"ה אי ידעיתו כו' מדעת עדים דללקוחות כו' עכ"ל כצ"ל מת"י וכ"ל דר"ל לאפוקי אי לא נכתב מדעת שניהם כההיא דשנינו כותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו אין כאן קול למקח וממכר אפי' באקנייתא ואיכא פסידא ללקוחות ודו"ק: **ע"ב** בד"ה מינך אפי' מר"ג לשון שאילה הוא וכן ההיא דאמר רב הונא כו' ובשנים אוחזין עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה אפילו מרים כו' ור"ל מינך לשון שאילה הוא ומספקא ליה אי חיישינן לנפילה כמ"ש התוספות לקמן וכן ההיא דאמר ר"ה חיישינן לב' סוירי כו' דס"ל דחיישינן לנפילה וק"ל: **בא"ד** אפילו מרים גלותא שאין כו' נאמר אפילו באותו כו' אבל פי' רשב"ם שתופס בו עיקר אין נראה כו' ההוא גברא דנפיק כו' לרב הונא הוה מספקא ליה כו' עכ"ל כצ"ל: **בד"ה** עדי כו' והא דאמר היום לא כו' ור"א לא הוה בעי זמן כלל דס"ל עדי כו' עכ"ל כצ"ל: **בד"ה** אבל הכא כו' המ"ל נמי דמשמע מההוא כו' הלכך לא שייך למיחש כו' ואפילו בלא אקנייתא כו' דנפק מידו ולא דנפק לב"ד ולא הוצרך מהיום אלא אם כו' ידעינן בבירור שלא כו' מקנה לו מטעם דפריסית או כו' משום דכר' אליעזר לה כו' כצ"ל: **בד"ה** לנפילה דחד כו' לבד כי היכי דמתרמי כו' יש לתלות בנפילה הס"ד ואח"כ מה"ד אלא הא דתניא כו' ולנפילה כו' וברייתא דמוליאין זה בלא זה עכ"ל הס"ד כן הגיה מהרש"ל אם נפרש דברי התוספות דר"ל דאי לאו דקאמר לנפילה דחד חיישינן ומתני' בבא כו' הרי העיקר חסר מן הספר ובתוספות ישנים ראיתי כלשון התוספות שלפנינו וז"ל הג"ה אלא הא דתניא כו' א"כ לנפילה דחד חיישינן ומתני' בבא בהרשאה ומברייתא דמוליאין זה על זה ניחא ע"כ מהרא"ם עכ"ל ת"י וכ"ל לפרש דבריהם דקשיא להו מאי מקשה הכא דמאי לאוקמא כאן לנפילה דחד חיישינן כדקאמר בברייתא ומתני' בבא בהרשאה מיהו מברייתא דלקמן דמוליאין זה ע"ז ניחא דפריך שפיר ממתניתין ודו"ק:

דף קעג בד"ה והכא בצריך כו' בפ' המוכר את הספינה כו' עכ"ל כצ"ל: **בד"ה** שטרו של כו' אע"ג דודאי לזה חיישינן כו' עכ"ל כצ"ל וכ"ה בת"י והגהת מהרש"ל אינו מבורר לן ודו"ק: **ע"ב** בד"ה חסורי כו' דיכול להפרע מן כו' כדפריסית וקבלן כו' הד"א תובע מלוה תחלה כו' ולא מן הלוה שאין כו' מדר' נתן דקי"ל כו' לשון הלואה ולא לשון פרעון כו' עכ"ל כצ"ל וכ"ה במרדכי:

ח"א **דף קעג ע"ב** מנין לערב כו' האי קבלנות הוא דכתיב תנה וגו' · יש לדקדק דהא האי קרא תנה אותו על ידי וגו' ראובן אמרו ויהודה לא אמר אלא אנכי אערבנו וגו' ולא הזכיר לשון קבלנות בדבריו כמו שלא הוזכר קבלנות בקרא דמייתי כי ערב זר וגו' וא"כ מאי פריך ליה רב חסדא מקרא דראובן דכתיב תנה אותו וגו' וי"ל כיון דראובן בקבלנות קבל ערבותו ולא נתרצה לו יעקב אין סברא שיבקש ממנו יהודה בערבות למוד אלא ע"כ שגם יהודה בא בערב קבלנות אלא שלא הוזכר זה כאן וסמך אקרא דראובן שזכר בו קבלנות תנה אותו על ידי פרש"י כלומר כאלו מקבלו בידי אחזירנו לך עכ"ל דקדק לומר שפירוש תנה לי לאו היינו תנה לי לידי ממש דא"כ לאו היינו קבלנות אלא נשא ונתן ביד ממש ומש"ה פירש דתנה לי הוא כאלו אתה נותן לי בידי דהיינו קבלנות וק"ל: **לקח** בגדו וגו'. חיבור הפסוקים הכתוב לאשון מיירי מי שהוא נעשה ערב בעד זר אמר כי הוא ראוי לקחת בגדו ממנו עבור התשלומין שלא היה לו להיות ערב בעד זר שאינו אוהבו ופסוק שני מיירי במי שנעשה ערב בעד רעהו ואוהבו שהוא קלת מהראוי ואמר אף אם ערבת לרעך שהוא הלוה וכראוי עשית נגד הלוה אבל תקעת לזר כפך שהוא המלוה כי הוא לטובתו נעשה ערב והוא זר נגדך ואמר נוקשת באמרי פיך להיות ערב בעד הלוה אבל ע"י זה נלכדת למלוה באמרי פיך ואמר והנצל כי באת בכף רעך ראה להנצל שיתפייס המלוה ויהיה לך לריע ואוהב להרצות ליקח ממך החוב לחלקים ולזמנים שלא ידחוק עליך לשלם לו כולו בפעם אחד והיינו התר לו פס יד התר לשלם לו פס ותלק מהמפתח יד שהוא החוב וסיים ואם לאו כו' שלא יתרצה המלוה להיות לך לאהוב ולא יתפייס בזה הרבה עליו רעים לפייסו בזה כן נראה לפרש הכא הא דקאמר ואם לאו כו' ורשב"ם פי' ואם לאו כו' הדברים קשים שאמר אדם לחבירו שצריך להרבות עליו רעים לפייסו וכן פרש"י בס"פ המקבל דאם לאו קאי אנוקשת באמרי פיך שהוגיתו בדברים הרבה עליו רעים לבקש ממנו מחילה וכן נראה לפרשו בסוף יומא לפי ענינו עוד פרש"י שם ביומא הרבה עליו רעים לעיך בתרא דקרא מלא כתיב שהוא בלשון רבים עכ"ל:

דף קעד גמ' לנכסי דלוה מקמי דלהתבעיה כו' כ"ה ברי"ף וכן נראה מפרשב"ם: תוס' בד"ה מקמי דלודעינהו כו' דודאי אם אין לו נכסים כו' אחר שישכיר עצמו ויקנה נכסים מ"ל אם ידחה כו' עד שישכיר עצמו עכ"ל הס"ד וכצ"ל וכל דבריהם אלו לשיטת ר"י לקמן בתוספות דבמלוה בשטר נמי אינו יכול לגבות מיתומים עד דגדלי אבל לפרשב"ם דיכול לגבות מיתומים קטנים במלוה בשטר אינו נפרע מן הערב דהא יש נכסים ללוה דהיינו לגבות מיתומים וק"ל: **בד"ה** ואם כתב בו כו' וכן גרס ר"ח משכחת לה בשחייב מודה ומפרש כדפריסית דאלים כו' עכ"ל ר"ל דגרס בשחייב מודה כגירסת ספרים שלנו וכפרשב"ם ולאפוקי מפר"י שכתבו לקמן דאיירי בשכתב הלוה התקבלתי דל"ג לפי זה משכחת לה בשחייב מודה דאי נמי אין החייב מודה ניחא לרב הונא דליכא למיחש הכא לגררי כמ"ש התוספות לקמן והוסיפו לומר דר"ח מפרש כדפי' דאלים כו' ר"ל דהוא מפרש נמי דלהכי אף בחייב מודה בעי נמי דכתב ליה התקבלתי כדפי' דאלים כו' דאי לאו שטרא הוה חיישינן שמא לא גבה המלוה ממנו כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק: **בא"ד** שוב היתומים ל' יום בשלמא כו' עכ"ל כצ"ל: **בא"ד** ועוד קשיא כיון דמוקי מלתיה במלוה על פה כו' דטוענין ליורש שפרע שהאב כו' עכ"ל ומאי קושיא דאימא דמוקי מלתייהו בחייב מודה דליכא למימר שהאב פרע ולהכי אילטריך טעמא דלאו בני מיעבד מלוה ובקטנים ויש ליישב ודו"ק: **ע"ב** בא"ד מיהו קשה לר"י מן כו' ולשון בו משמע כפי' ר"ח ויש לפרש קצת לפירוש ר"י כי כו' עכ"ל כ"ה בת"י ור"ל דקשה על פר"י שפירש שהלוה כתב לערב התקבלתי ובתוספתא קאמר ואם כתב בו ב"ח גם לשון בו דקתני נמי במתניתין משמע כפירוש ר"ח דמשמע שבאותו שטר שנתן הלוה למלוה כשפרע הערב למלוה נתן אותו השטר לערב וכתב בו התקבלתי אבל לפר"י דמעיקרא נתן הלוה לערב שטר אחר לשון בו מגומגם דהל"ל ואם כתב לו התקבלתי וק"ל: **בא"ד** אבל הב"ח לוה כו' קבלן גמור והא דאמר מלוה כו' במלוה על פה ובמקום שלא כו' ולא כייפינן כו' עכ"ל דבריהם ל"ע מה שייך והא דאמר מלוה כו' לענין דלעיל מיניה גם קשה בדבריהם שכתבו דהיינו במלוה על פה במקום שלא נשארו קרקעות כו' הא במטלטלי דיתמי אפילו במלוה בשטר לא כייפינן אפילו לגדולים דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח כלל אפי' במלוה בשטר ולשון המרדכי מיושב בכל זה וז"ל רב הונא אמר לגררי אתפסיה ס"ל דנזקקין לנכסי

חכמת שלמה

לאו כמו שהגהתי ודו"ק: **מתחיל** דבור חדש רשב"ג כו' ונ"ב זה הדבור שייך לעמוד שני: **בא"ד** אף הן כשרים כו' נ"ב פירוש גיטי נשים ושחרורי עבדים ע"ש (עי' במהרש"א):

דף קע ע"א גמ' הכי קאמינא לך מתניתא לא מתרגא אלא כדמתרגמה מר כצ"ל ונ"ב כל זה לא היה כתוב בספרים של רשב"ם וק"ל: **שם** ויעידו א"ל והאמר כו' כצ"ל: **ר"ש** בד"ה א"ל אביי לרב דימי הס"ד: **בד"ה** אלא אמר אביי כו' הכתוב בשם אחר ומסרו לזה פליגי דהא כו' כצ"ל והד"א: **בד"ה** ומודה ר"א כו' דדוקא גט שאין כו' רחמנא מיהו אם כו' כצ"ל: **בד"ה** אמר רב נחמן כו' דשנים אוחזין הס"ד: **בד"ה** אלא הכא כו' מזדכר ור' שמעון כו' הד"א: **בד"ה** א"ל ר' אבא הס"ד ונ"ב נ"ל דר' אבא ס"ל דהלכה כרשב"ג דא"ל לברר פי' ואם לא בירר דבריו לא הפסיד ולאפוקי מרבי וא"כ אבא נמי לא הפסדתי אם לא אברר והא דקאמינא שצריך לברר בשם רב היינו לא בירור ממש אלא שצריך שיבואו ויעידו ואם לא יעידו כן מזקיקים אותם ליפרע ודו"ק: **ע"ב** גמ' הא ברייתא דתניא עדים כו' כצ"ל: **ר"ש** א"ל אבא נמי לברר קאמינא כו' נ"ב פי' דוחה הוא דליכא לא משמע הכי דהל"ל אבא כרבי ס"ל אלא לפי פי' רשב"ם נ"ל כפשוטו קאמר אבא לברר קאמינא ולא להפסידה ממון אלא להזקיקה שבועה כדפי' בגליון מעבר לדף ודו"ק: **בד"ה** ולא כר' יוסי כו' עדיין ורב תנא כו' הד"א: **תוס'** בד"ה אלא לברר כו' שיוכל ומ"מ כו' כצ"ל: **בא"ד** י"ל דלא מפסדי נ"ב והא דקאמר צריך לברר היינו לצאת ידי שמים ואולי מתיירא שלא יתביים ויתפשר עמו או יפטירנו או שמא יבאר ויעידו להיפך מדבריו ודו"ק: **בד"ה** אין הלכה כו' שפירש ר"י ורבינו שמואל נ"ב פי' דביום פלוני דהתם היינו מזמן ראשון וק"ל:

דף קעא ע"א ר"ש בד"ה ומשני כו' אמר רב יהודה א"ר ס"מ כו' כצ"ל: **בד"ה** ת"ר כו' מאוחר וכשר כצ"ל והס"ד: **תוס'** בד"ה אלא עדים כו' דהתקבל דכתבי תפוותא כו' כצ"ל: **בד"ה** שאם הוזקקו כו' אלא ג' בניסן נ"ב לפי האמת נ"ל י"ז בניסן ודו"ק: **בא"ד** נמצאת עונתו מכוונת כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' אין כותבין שובר אבד שטרו כו' אי אדכרתן השתא הוא כו' תברא א"ל בתר עבדינן הכי א"ל בתר וא"ל הוי זימנא כו' כצ"ל: **ר"ש** בד"ה לא נחלקו כו' אם לאו הס"ד: **בד"ה** ונפיק מינה כו' וכל זה דכתב בשטר כו' כצ"ל: **ד"ה** ור' יהודה כו' נ"ל דר' יהודה דמכשיר כו' בזמנו לעולם אינו כו' כצ"ל **בד"ה** ור' יוסי דפוסל כו' כצ"ל והד"א: **ד"ה** מסתברא כותבן כו' נ"ל ומסתברא דכותבין כו': **בד"ה** תנן התם כו' בביעית הס"ד: **בד"ה** אדכרתון כו' שאפילו כתב את השטר כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה בתר דאמר ליה האי שטרא כו' כצ"ל ונ"ב פי' שטרא דנן כו':

דף קעב ע"א ר"ש ד"ה אי נמי כו' שלא כדין פסק כו' אבל מקמי כתיבה כו' כצ"ל והד"א: **ע"ב** תוס' בד"ה מינך אפילו כו' אבל רשב"ם אין תופס בו עיקר ואין נראה לר"י ממה שמפרש כו' לא יגביהו או לא כצ"ל: **בד"ה** עדי מסירה כרתי כו' ואין נראה לר"י דהא אמרינן זמן כו' ור' אליעזר לא בעי כלל זמן דס"ל עדי כו' כצ"ל: **בד"ה** אבל הכא כו' אם ידעינן בבירור שלא כו' כצ"ל: **בד"ה** לנפילה דחד פירוש שאין כו' יש לתלות בנפילה כצ"ל והס"ד ואח"כ מה"ד ואלא הא דתניא כו' ולנפילה דחד כו' וברייתא במוליאין זה בלא זה כצ"ל והס"ד ואח"כ מה"ד והכא בצריך כו' ונ"ב זה הדבור שייך לעמוד שני:

דף קעג ע"א ר"ש בד"ה והב"א כו' במסירה בלא שטר מכירה אחר כדפסקינא הלכתא כו' כצ"ל והד"א · קודם ד"ה במשולשין נרשם גמרא: **תוס'** בד"ה אביי אמר כו' והא דמוקי לה כו' נ"ב לפי מה דמסיק התם דסימפון היוצא מתחת יד המלוה בכתיבת ידו לא מהני ובמתניתין משמע דמהני כו' וק"ל: **בא"ד** בין שטרות פרועין כו' מוקי לה בשובר היוצא כו' כצ"ל: **בד"ה** שטרו של כו' הכא לא אמרינן שמא אבירו כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' ואם אמר לו על מנת כו' כצ"ל: **ר"ש** בד"ה קבלנוה כו' קבלן ובאמירה בעלמא כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה חסורי מיחסרא כו' אי נמי אינו מזכיר כו' כצ"ל והד"א: **בא"ד** אלא לשון פרעון נ"ב פירוש אפ"ה לא מהני וק"ל: **בא"ד** דיברא"י דהלכתא כרבא ולא לימא ואני קבלן וקונין בכליו כו' כצ"ל ונ"ב זו סברת התוספות דרבא דוקא תן לו ואני נותן קאמר אבל תן לו ואני קבלן לא אבל רשב"ם סבר דכל שכן תן לו ואני קבלן וכן סבר הרא"ש ע"ש:

דף קעד ע"א גמ' לנכסי דלוה מקמיה כו' כצ"ל: **ר"ש** בד"ה ורב חסדא אמר כולן לשון קבלנות הן ואפילו תן לו ואני ערב אפילו הלוהו ואני פורע הלוהו ואני חייב הלוהו ואני נותן לך כצ"ל והס"ד: **תוס'** ד"ה מקמי דלודעינהו כו' ללוה דודאי אם אין לו נכסים יכול כו' אחר שישכיר עצמו ויקנה נכסים ומה לי כו' עצמו הס"ד ואח"כ מה"ד ואם כתב בו התקבלתי כו' לדוחקו ולפוטרו לשלם הוכו למלוה אף אם לא כו' גררי לערב לא הוה מקבל לערב כדפי' בקונטרס הכא מיהא כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' דניזיל דנסיב עלה לרב

יתומים בעודם קטנים כו' וכן פסק רבא כו' הרי לך פסק דרבא בערכין ושלחו מתם שוין והא דאמר בעלמא מלוה על היתומים לפרוע חוב אביהם וקטנים לאו בני מיעבד מצוה נינהו היינו במלוה על פה ובמקום שלא כו' נשאר מאביהם רק מטלטלין לא כייפינן כו' עכ"ל והשתא אפסק דשלחו מתם כרב הונא בריה דר"י דהיכא דליכא למיחש לצררי כגון בחייב מודה מדינא גובה אף מיתומים קטנים קשיא להו הא דאמר בעלמא מלוה על היתומים כו' וכיון דאינו אלא משום מלוה אמאי גובה מקטנים הא ודאי דלאו בני מיעבד מצוה נינהו ואהא תירצו דפר"י דהייט מלוה על פה לא הוי אלא מלוה וקשטא הוא התם דאינו גובה מקטנים דלאו בני מיעבד מצוה נינהו והכא במלוה בשטר דגובה אף מקטנים מדינא וכתבו שוב דכל זה בקרקע אבל במקום שלא נשארו קרקעות מאביהן כו' אפילו מלוה ליכא ולא כייפינן אפילו לגדולים משום דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי ושוב מצאתי גם בת"י ובמקום שלא נשארו כו' פי' בתוס' וי"ו ובמקום דהשתא דבריהם ג"כ מפורשים כדברי המרדכי דלא קאי אדלעיל אלא שהוא מלתא באנפי נפשיה וזה ברור ודו"ק: בד"ה בר מערב כו' ומלתיה דרשב"ג מיירי באבא לגבי ברא דמשעבד נפשיה עכ"ל ובת"י הג"ה ותימה למורי דלא פריך ממתני' הג"ה עכ"ל גם ק"ק בדברי התוספות אמאי לא מוקמי מתניתין כתירוץ קמא דשמעתין דרשב"ג מיירי דהוה ליה ואישתדוף ועי' בתוספות בפ' שום היתומים בזה וק"ל:

דף קעה

בד"ה ורב ושמואל כו' אלא מכח מלוה כאשר בתחלה כו' כצ"ל עכ"ל: בד"ה הא דמקוים כו' כדמפרש בפרק שום היתומים כו' וי"ל דכולהו אילטריכו כו' דקתני כו' אבל נשבעין לקטן כו' הקדש ופריך תנינא כו' הד"א כצ"ל: בד"ה הא דלא מקוים כו' דאי לא מקויים אמרינן שהוא מזוייף כו' בהא נמי לימא שלא להשביע כו' עכ"ל כצ"ל ר"ל בהא באומר תנו דקיימיה האב לשטר נימא דפרוע הוא ושלא להשביע אמר כן ומעיקרא מהקדש ה"מ לאקשויי דנאמן במקויים ולא נימא דפרוע הוא ושלא להשביע אמר כן ודו"ק: בד"ה חזר ואמר כו' פרעתי קודם לכן דלאו אדבורי מדכר באותה שעה כדמוכח בסמוך דקאמר אי איתיה כו' עכ"ל כצ"ל ר"ל דפי' אדבורי מדכר שפרעתי קודם לכן לא שיהיה פירושו אידכר מדכר באותה שעה דהיינו דמש"ה לא אמרתי מעיקרא תנו משום דהשתא באותה שעה אדבורי מדכר באמת שאני חייב לו ופרעתי אז כדמוכחא בסמוך דקאמר אי איתיה כו' דהיינו ע"כ אם איתיה דפרעיה כבר אבל דפרעיה אחרי כן היה אפשר אף שאמר כבר תנו ומהרש"ל הגיה דלמא אדכרי מדכר ואין צורך ודו"ק: בא"ד א"ל הן למחר א"ל תנהו לי נתתיו לך פטור כו' יכולין לומר פרענו אחרי כן כו' לעולם שיאמר טעיתי וגם יאמר כו' פרעתי אחרי כן כדאמכחן הכא כו' משום דקנין חשוב כתנו כו' במקום עדים הוא הכי נמי כו' כצ"ל: בד"ה ודברי שכ"מ כו' דלעיל בפרק מי שמת כו' ובד"ה המלוה את כו' משום דקלא אית להו הס"ד ואח"כ מה"ד שעבודא דאורייתא הקשה הר"ר יעקב כו' יותר מבכאן הס"ד ואח"כ מה"ד גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו כו' אע"ג דהיינו מיניה קרקע כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל אע"ג דהיינו מיניה כו' דדומיא דהכי מיניה קרקע מ"מ לאו הני קרקע שבק אבוהון ואמאי יש לו טפי מגבו מעות אי לאו משום דשעבודא דאורייתא וק"ל: **ע"ב** בגמרא תגא מת וקברו התם כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה דבר תורה כו' סובין ושמא עולא כו' דבמיניה הוא ונראה שמא כו' סובין או קרקע ימכרם כו' דבשעבוד דבמיניה פליגי כו' דבשלא בשעת הלואתו כו' כצ"ל: בד"ה לא מן כו' לא מיניה מיניה אפילו מגלימא דעל כתפיה לא צריכא כו' ותימה דפסקינן כו' כדפי' התם אלא כגון שעשאו אפותיקי כו' כצ"ל ור"ל למאי דמשני הב"ע שעשאו אפותיקי הוי כמו אלא דלא קאי הא דקאמר לעיל לא מיניה אלא דאפילו מיתומים ומלקוחות גבי וכגון כשעשאו אפותיקי וע"ש בתוספות: בא"ד משום דהוי כמוחזק כו' אלא בכתובתה הוי טעמא כו' וכ"ש הלקוחות כו' ומשמיטין לברייתא והגיה טותיה דשמואל כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל דעמד בדין לא הוי כמוחזק ומשמיטין אלא דהוי ככתוב דהיינו כשטרא בעלמא דאית ליה קלא וק"ל: בד"ה דיתבי דיינא כו' רב נחמן וקברו מאחר כו' וש"ל אינו גובה מן הלקוחות כו' עכ"ל כצ"ל וס"ה דאינו גובה מן היורשים דאליבא דרב ושמואל קיימינן הכא ודו"ק:

ח"א **דף קעה ע"ב** הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות שאין לך מקצוע כו'. בס"פ הרואה מייתי לה והכי איתא שם א"ר ינאי מ"ד כי מיץ גו' ומיץ אפים יוציא ריב כל תלמיד שכועס עליו רבו פ"א ושותק זוכה להבחין בין דם טמא לדם טהור כו' ומיץ אפים יוציא ריב כל תלמיד שכועס עליו רבו פ"א וב' ושותק זוכה להבחין בין דיני ממונות לדיני נפשות דתנן ר"י אומר הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות שאין לך מקצוע בתורה יותר מהן שהן כמעין הנובע כו' ויש לדקדק מה הבחנה שייך בין דיני נפשות לדיני ממונות גם מה ראיה מייתי מהאי קרא דהרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות אהך הבחנה דבין דיני ממונות לדיני נפשות ונראה לפרש דה"ק זוכה להבחין בין דם טמא לדם טהור ר"ל מה שהוא ביניהם דהיינו דם הספק לשאר בני אדם שלא יבחינו בו אם הוא טמא אם הוא טהור ומספק הוא טמא ואין שורפים עליו תרומה וקדשים ה"ז זוכה הוא להבחין בו אם הוא טמא ודאי או הוא טהור ודאי וכן הא דקאמר זוכה להבחין בין דיני ממונות לדיני נפשות ר"ל מה שהוא ביניהם דהיינו דיני גזלות וחבלות דפעמים באים הגזלות וחבלות להריגת נפש ופעמים אינו רק ממון וע"פ ת"ש בריש סנהדרין דדיני ממונות לא בעי מומחין וגזלות וחבלות בעי מומחין להכי קאמר התלמוד ומי שאינו מומחה מתחלה ודן דיני ממונות זוכה להיות מומחה מתוך דיני ממונות ולהבחין מה שהוא בין דיני ממונות לדיני נפשות דהיינו גזלות וחבלות דבעי מומחה והא מייתי ראיה מהך מתניתין דהכא דר"י היה מומחה דמי שנקרא רבי כבר נסמך ושמעון בן ננס לא היה נסמך עדיין אז דלא קרי ליה רבי שמעון והנה רבי ישמעאל קאמר בדיני ממונות דערב היוצא לאחר חיתום שטרות גובה מנכסים בני חורין ושמעון בן ננס פליג עליה בדיני ממונות והוסיף בדבריו הרי החונק את א' בשוק כו' פטור שלא כו' הרי אף שלא היה מומחה מתוך דיני ממונות זכה להבחין בדין החונק הנוגע בדיני חבלות דבעי מומחה ומייתי ראיה דר"י גופיה קלסיה לשמעון וקאמר הרוצה שיתחכם להיות חכם ומומחה יעסוק בדיני ממונות שאין לך מקצוע בתורה כו' שהוא נוגע בכמה שאר ענינים והן כמעין הנובע להיות נובע חכמה לבא לדיני גזלות וחבלות דבעי מומחה וע"כ הרוצה לבא למעלה זו יעסוק בדיני ממונות וישמש את שמעון בן ננס שעשה כן לעסוק בד"מ לבא למעלה הימנה להיות חכם ומומחה ולזה הוא סדר המשנה ב"ב ואחריה סנהדרין כי מתוך ד"מ שבמסכת ב"ב יבא למעלה היותר ממנה דהיינו לדיני גזלות וחבלות דבעי מומחין וע"כ התחיל בה ד"מ בג' גזלות וחבלות בג' דהיינו ד"מ בג' הדיוטות ודיני גזלות וחבלות בג' מומחין כדמסיק ריש מסכת סנהדרין וק"ל:

דף קעו

בד"ה גובה מן כו' בפני לוין והכא מוקי הך כו' ואינו גובה כו' ויש לפרש דרב פפא לא אמר אלא מלוה ע"פ גובה מן כו' כצ"ל: בא"ד ובגמרא מפרש לה הכא למ"ד שעבודא לאו דאורייתא והתם כו' עכ"ל אינו דומה לגמרי דהכא לכ"ע כמ"ש התוספות לעיל דהיינו אף למ"ד שעבודא לאו דאורייתא והתם למ"ד שעבודא דאורייתא מיהו לפי מה שכתבו התוספות בפ"ק דקדושין גרסינן הכא ואינו גובה מן הלקוחות דשעבודא לאו דאורייתא ניחא וק"ל: בד"ה מעת כתיבה שעבד נפשיה ול"נ כו' כדפי' בקונטרס כו' כצ"ל ועיין בתוספות בפ"ק דגיטין: בד"ה הג"ה הכא נמי כו' דשאני שאילו דדומה כו' עכ"ל כצ"ל: בד"ה והלכה כמותו כו' דלא פליג עליה ר' ישמעאל כו' ור' יוחנן גופיה אפשר דס"ל כשא"ל כו' עכ"ל ר"ל דר' ישמעאל לא פליג עליה דבן ננס אלא דוקא בחנוק דמשעבד נפשיה ור' יוחנן גופיה קאמר הכא הכי דחלוק ר"י אף בחנוק מטעמא דמשעבד נפשיה אבל בהודאה כי התם מודה ר' ישמעאל דאיכא הודאה ומי יאמר דאית ליה לרבי ישמעאל אלימות דשטרא כדסבר ר' יוחנן התם כך מבוארים דבריהם בתוספות שם בפרק הנושא ע"ש ומהרש"ל הגיה כאן בתוספות ור"י גופיה אפשר דס"ל כו' ואתן לך פטור דליכא כו' עכ"ל אולי לא ראה התוספות שם וק"ל: בא"ד מלתא דשטרא הס"ד ואח"כ מה"ד גמר ומשעבד כו' כצ"ל: סליק פרק גט פשוט וסליקא לה מסכת בבא בתרא

חכמת שלמה

לרב הונא דגירס לדביתהו כו' ערב הוא וקי"ל ערב דכתובה כו' והלכתא אכולהו משתעבד בר מערב כו' כצ"ל: **ר"ש** בד"ה שלחוה מתם כו' וכמי שחייב מודה דמי נ"ב אבל רש"י פי' בפ' שום היתומים דשלחו מתם קאי על הא דשמתוהו ומת בשמתא ר"ל דמה שהקשו מתחלה על הא דרב אסי דאמר אין נזקקין לנכסי יתומים אלא אם כן רבית אוכלת ואשכח כמה ברייתות דנזקקין אף לשאר בעל חוב דאיירי כולן שמת בשמתא ולא קאי אהסיא דהלכתא ע"ש: **בד"ה** והאמר אביי בפרק יש נוחלין הס"ד:

דף קעה ע"א גמ' שלא להשביע את עצמו · נ"ב הלשון קצת קשה שהיה לו לומר שלא להשביע את הסקדש אבל יש לומר דהכא נקט שפיר שלא להשביע את עצמו שלא יאמרו העולם בודאי הוא עשיר שהרי הקדיש כל נכסיו ובודאי עדיין ממון בידו שהרי אוכל ושותה וק"ל: **שם** למילתא ליכא למימר דפרעוה אלא כו' אתם עדי אדם מטוה בשעת מיתה או אין אדם מטעה בשעת מיתה צריך שיאמר כתובו או א"נ לומר כתובו בתר דבעיא כו' כצ"ל: **ר"ש** בד"ה ופרכינן כו' תנו היה ואי משום כו' כצ"ל והד"א: **בד"ה** הא דהקדש הס"ד: **בד"ה** מ"ט דלא דלמא אדכורו כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה הא דמקוים כו' מנכסי הקדש תנינא כו' כצ"ל והד"א: **בד"ה** הא דלא מקוים כו' דבעי קיום קודם שיפרע שייך כו' כצ"ל: **בד"ה** חזר ואמר כו' כדקאמר דלמא אדכורי מדכר היינו באותה שעה כו' כצ"ל: **בד"ה** המלוה את

שלמה

חבירו כו' לא גבי ממשעבדי מדרבנן והא דפרש"י כו' מבכאן הס"ד ואח"כ מה"ד גבו קרקע יש לו גבו מעות כו' דמיניה הוא מ"מ כו' קרקע אמאי יש לו כ"ש דלמא לא הני קרקעי שבק אבוהון וגם לאו מיניה הוא שהרי מעות שלוהו אלא ודאי כו' כצ"ל והד"א: **ע"ב** גמ' ומי אמר רבה הכי והאמר רבה גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו ורב נחמן אמר גבו מעות יש לו איפוך דרבה לרב נחמן ודרב נחמן לרבה והא שמעתא לא אזלא הכי כדאמר ליה אביי לרבה לדידך קשיא כו' וכי תימא איפוך דרבה כו' בזבורית רבה טעמא דבני מערבא קאמר כו' כצ"ל ונמחק אלא ונ"ב כ"ל גירסת רשב"ם: **ר"ש** בד"ה הוציא עליו מלוה הס"ד: **תוס'** בד"ה דבר תורה כו' בבבא מציעא משמע כו' כצ"ל:

דף קעו ע"א **ר"ש** בד"ה בעא רבה כו' וקיום השטר מאי כו' אחריות או דלמא כו' הד"א: **בד"ה** ה"ג כו' ואית דגרסי משעת הכתיבה נ"ב כ"ל כאשר הגהתי מצאתי אח"כ להדיא בתוספות דגיטין דף ג' ע"ב בד"ה וגובה מנכסים משועבדים כו': **בד"ה** הלכה כמותו כר' ישמעאל כו' כצ"ל: **בד"ה** חנוק מה כו' כצ"ל: **תוס'** בהג"ה דשאני שאילו דדומה שסותר הגט כו' נ"ב ומ"מ ושאילו כשר אף שאינו מעכינו דהא כתב להדיא שנוסף על הראשונות רק שאין בו צורך לגט ודו"ק: **בד"ה** והלכה כמותו כו' כר' ישמעאל הא לא פליג כו' כצ"ל:

סליקא לה בס"ד מסכת בבא בתרא

תפארת שמואל השגות על מהרש"א ממסכת ב"ב

דף ב ע"א תוס' ד"ה המותפין כולה וכו' כתב הרב מהרש"א ז"ל ומכות מנזיקין הן וכו' · דברי תימה הם דהא דאמרינן נזיקין חדא מסכת היא כ"ל שלשה בבות וכן פרש"י פ"ק דע"ז והכי אמרינן במדרש · כלים ל' פרקים ונזיקין ל' פרקים וכו' אבל שבועות ומכות ודאי מסכתות באפי נפשי הן · וק"ל:

דף קנז ע"ב בתוס' בד"ה גובה את הקרן וכו' כתב הרב ז"ל ועל זה כתבו ואפילו כתב לו דאיקני וכו' · ואין אלו אלא דברי תימה ועיין ב"ח סי' קמ"ו סעיף ב' ודבריו נכונים ע"ש ול"ע במהרש"ל וא"ל שום הג"ה בדבריהם · והמעיין יבחר ותראה שדברי הן אמת:

דף ב ע"א תוס' ד"ה לפיכך וכו' מגו דאי בעי אמר ממך לקחתיה. קשה לי נמ"ל מדין מגו ולא בפשוטו כי היכי דנאמן לקחתיה מכח דשהו הרבה מוכח שהוא שלו ה"נ יהא נאמן מדשהו הרבה מוכח שהוא בנה משלו ומאי אולמי' טענת לקוח מטענת אני בניתי: **ע"ב** גמ' ודקארי לה. עי' בחדושי הרמב"ן לקמן דף יז ע"ב ד"ה גירסת רש"י: **שם** ודקארי לה. כתובות טז ע"א וש"נ:

דף ג ע"א גמרא כגון שהלך זה. עי' בתשובת רשב"א סי' אלף רכ"ו וצ"ע:

דף ד ע"ב גמרא קילופא מידע ידיע. בתשב"ץ ח"א סימן נ"ג היה לו הגירסא כאן קיפולא וכ' שהוא היפוך הלשון מלשון קילוף וכעין מ"ש רש"י חולין דף מד ע"א ד"ה דאקפל:

דף ה ע"ב גמ' במקום חזקה אמרי' מה לי לשקר. עי' בר"ן קדושין דף רלה ע"א: תוס' ד"ה מי כו' דאי בעיא אמרה אי לבוא עלי. לא זכיתי להבינה שם בנדרים מבואר הטעם דנאמנת בשכי משום דאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה והכא ל"ש כן דהגט בידה וכפי דבריו דבא עליה אינו בעלה עוד וא"כ ליכא חזקה זו דהא ממ"כ אינו בעלה ואדרבה כפי דבריה עדיין זקוקה לו וצע"ג:

דף ו ע"א גמרא דעבד ליה סימלטי. מלשון הכתוב וטמנתם במלט (ירמיה מ"ג ט'): רש"י ד"ה אחזיק להורדי כו' כגון שטוען הוא מכר לי. עי' לקמן דף כג ע"א תוס' ד"ה והא:

דף ז ע"א גמ' היינו הך. עי' ריטב"א שבועות דף לו ע"א ד"ה תרתי למ"ל:

דף ח ע"א גמרא המודר הנאה מאנשי העיר. עיין בר"ן נדרים דף פג ע"ב ד"ה ר"נ אמר: שם דרבנן ל"צ נטירותא. עי' רבינו יונה פ"א דברכות דף ד ע"ב ד"ה שנאמר: **ע"ב** תוס' ד"ה כי כו' מפני כבודו של רבא. וכעין דאיתא בר"ה דף כב ע"ב גיטין דף ג ע"ב סנהדרין דף יא ע"ב:

דף ט ע"ב תוס' ד"ה תמה כו' דתמה משה הרגו. עי' שבת דף נה ע"א תד"ה קנף:

דף י ע"א גמרא כי הא דבני אחתיה. וכעין זה איתא במדרש רבה ויקרא פרשה לד בבני אחתיה דרשב"י:

דף יב ע"א גמרא אמר ר"נ ד' אמות כו'. מיימוני פ"ב מהל' שאה"ט: שם והכם עדיף מנביא. עי' ירושלמי פ"א דברכות עלה דמתניתין בש"א בערב כל אדם יטו ויקראו: שם שנאמר ונביא לבב חכמה. עיין רש"י בשבת דף קיט ע"ב ד"ה ובנביאי: תוס' ד"ה פרץ כו' בקבר זה קבר סתום. עיין לקמן דף ק' ע"ב תוס' ד"ה ורומן: **ע"ב** גמרא מעלי' ליה עלויא. עיין פ"ו משנה ח' דדמאי בפירוש הרמב"ם: תוס' ד"ה כגון כו' אבל הא פשיטא שיכול למחות בו. עיין לקמן דף לט ע"ב ברשב"ם ד"ה אמאי שלו לא הגיעו:

דף יג ע"א גמרא דינא דגוד. לשון משיכה כמו משכו וקחו (שמות יב) דמתרגמי' נגודו עיין תוס' נדה דף לו ע"ב ד"ה גדייה:

דף יד ע"ב גמרא מלמד שהלוחות. עי' עירובין דף סג ע"ב תוס' ד"ה כל זמן:

דף טו ע"א גמרא מכאן ואילך כתב יהושע. עי' (מגילה) [מכות] דף יא ע"א: תוס' ד"ה פ"ה כו' דהא ירמיה. עיין בתשובות נודע ביהודה מ"ת חא"ח סימן קו:

דף טז ע"ב גמרא ר"ש ברבי אתילידא. עיין מדרש רבה בראשית פ' כו: שם אידלי יומא. עי' נדרים דף ח ע"א בהרא"ש ד"ה הירגא דיומא: שם ישמעאל עשה תשובה. עיין סנהדרין דף קד ע"א ובתורת חיים שם ובתוס' ישנים יומא דף לד ע"ב ד"ה מעשה:

דף יח ע"א תוס' ד"ה דיקא כו' דאע"ג דהוי גירי. עיין לקמן דף כה ע"ב תוס' ד"ה עני:

דף יט ע"א גמ' ואיכא דרמי להו מירמי. כעין זה סוכה [טז ע"א] לב ע"א וש"נ:

דף כ ע"א גמרא חזי לה לקריעה. בערוך ערך רקע הגירסא למרקע לבושא ועיין מ"ק דף כח ע"א תוס' ד"ה מאן רקיע: תוס' ד"ה היא. גם החבית נתקלקל. כדאיתא בב"מ דף לח ע"ב וברש"י שם ד"ה לקנקנים: שם ד"ה ועכו"ם כו' יצא עכו"ם שאין לו קשל. בגמרא שם דהה זה דדלמא מכרת אמעטה ולא מטומאה ומסקינן דילפינן מקרא איש אשר יטמא ולא יתחטא כל שיש לו טהרה יש לו טומאה וצע"ג: **ע"ב** רש"י ד"ה מלח סדומית עבה וקשה כאבן. עי' פרש"י ביצה לט ע"א ד"ה סדומית ולזה הכא ע"כ ט"ס והגיון ברש"י הוא על מלח איסתרוקנית. וכן בסוגיין אפי' מלח איסתרוקנית ולא פליגי נ"ל אפי' מלח סדומית:

דף כב ע"א תוס' ד"ה וקמא כו' אמאי לא פריך מהכא. קשה לי על קושייתם הא מהכא לא היה ראיה לסתור ולחזור מכל שינויי דלעיל ולהוכיח דגם לרבנן דר"י מותר לסמוך לרבא דהא כמו דמשנינן על אילן קדם לבור דמיירי בלוקח ה"נ י"ל הכא דמיירי בלוקח המקום שאצל כותל חבירו. גם תמוה לי במה דנקטו קושייתם רק לס"ד דלעיל הא מבואר בסוגיא דהרדל למסקנא מה דקתני ר"י מתיר בהרדל היינו דאמר לדבריהם דרבנן הטינה מברה וירק אבל חרדל יהיה מותר לסמוך אף דבעל דבורים סמך בהיתר מ"מ כיון דקלת עשה של א כהוגן ומזיק להחרדל מותר לזה להעמיד אצלו חרדלו בלי הרחקה כיון דבעל דבורים מזיק גם אותו. ועלה אמרי' לעיל לרבנן היינו דרבנן לא היה להם לחלוק על סברא זו ומשני דס"ל דדבורים לא מזקי להרדל עיי"ש היטב. א"כ הכא בדוושא דשניהם מזיקים זה לזה מה בכך שהראשון העמיד כותלו תהלה מ"מ יהא השני מותר לסמוך כותלו דאמר לו כמו שכותלי מזיק אותך כן כותלך מזיק אותי וביותר דזה לא יתורץ גם בתירוצם דדוושא לא הוי מזיק ממש דמ"מ יאמר השני מה שאני מזיקך בדוושא כמו כן אתה מזיקני בדוושא. ויהיה בהכרח לאוקמי הכא בלוקח דהראשון לא עשה אפילו קצת שלא כהוגן בזה השני צריך ליתן כל הרחקה כמ"ש תוס' בסוגיא דהרדל וצע"ג:

דף כג ע"א גמרא ומישט שלשים ריס. עי' חולין דף קכב ע"ב תוס' ד"ה לגגל: שם יורש תניגא. עיין גיטין דף נח ע"ב תוס' ד"ה כגון: שם גריבא. עי' בב"י חו"מ סי' תי"ז בשם תשובת הרשב"א והרמב"ן במלחמות פ"ד דב"ב בסוגיא דספר כיס יונא על היתומים: תוס' ד"ה אלא כו' ז' ריס ומהלה. כדאיתא ביומא דף סז ע"א:

דף כה ע"א גמרא ומשתחוה קטיא. עי' סנהדרין דף נא ע"ב: תוס' ד"ה אוריה כו' ולר"ת עיקר. עי' קדושין דף יב ע"ב תוס' ד"ה והאיכא: שם ד"ה רוח מזרחית. כדפי' הקונטרס במתני'. כצ"ל ברש"י תנקוק א' ח': **ע"ב** גמרא שמזלת את הזהב. עי' יבמות עב ע"ב תד"ה דלא: רש"י ד"ה ונותן כו' בשביל היזקא דיחיד. עיין לעיל דף יח ע"ב תוס' ד"ה ואי:

דף כו ע"ב תוס' ד"ה גזלן כו' דאע"ג דמותר לסמוך. עיין בר"ש ריש בכורים:

דף כז ע"א תוס' ד"ה לא כו' וי"ל דהתם כשענפי. עיין לקמן דף עא ע"ב תוס' ד"ה ואי:

דף לא ע"א גמ' של אבותי שלקחוה מאבותיך. עיין לקמן דף נב ע"ב תוספות ד"ה דברים:

דף לב ע"ב גמרא אמר רבה מה לי לשקר. עיין בב"מ דף ג ע"א תוס' ד"ה וזה ודף קטז ע"א תוס' ד"ה והא: תוס' ד"ה והלכתא כו' וכוליא מיד המוחזק. עיין לקמן דף מא ע"א ברשב"ם ד"ה תייסינן:

דף לג ע"א רשב"ם ד"ה לקוחה היא בידי כו' דאין נשבעין על הקרקעות. עיין לקמן דף קכח ע"א ברשב"ם ד"ה רצונך:

דף לו ע"א גמרא עיזי דמסירי נרועה. עיין ב"ק דף עט ע"ב תוס' ד"ה אין:

דף מ ע"ב רשב"ם ד"ה גילוי מלתא בשה"ד אא"כ ביטל אחר כתיבה. עי' גיטין דף לב ע"ב ובתוס' שם ד"ה (הכא) [התם]:

דף מא ע"א רשב"ם ד"ה תייסינן כו' והיכא דקיימא ארעא תיקום. עיין לעיל דף לג ע"ב תוס' ד"ה והלכתא: תוס' ד"ה כמאן כו' היינו דלא כר"י. קשה לי הא אמרינן לעיל דגם ר"י מלי סבר דמחאה שלב"פ הוי מחאה אלא דעלה טובה קמ"ל וביותר הא ר"נ אמר כן לעיל ושפיר אמר כאן לרב ענן כמאן כר"י וצ"ע:

דף מב ע"ב גמרא הא דנחית לכולא. עיין לקמן דף נז ע"ב תד"ה בשותפין: שם אמרי לה להאי גיסא. שבת דף קה ע"א פסחים דף קה ע"א גיטין דף סז ע"ב:

דף מג ע"א רשב"ם ד"ה ניסתלקו כו' ויקנו מידם. קשה לי הא קי"ל דגזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדישו ואם כן א"י להקנות ובתשובה הארכתי בעז"ה: תוס' ד"ה וליסלקו כו' ואור"י. עי' בריטב"א קדושין דף מג ע"ב ד"ה והשתא ועי' נדה דף כ ע"א תוס' ד"ה ור"מ: בא"ד בסופו. אלא בממון. עי' תוס' שבועות דף לג ע"א ד"ה קרובים:

דף מד ע"ב תוס' ד"ה דלא כו' ע"מ שיש לי קרקע. שם איתא ע"מ שיש לי בית כור עפר ואם כן הזדא לראיה זו:

דף מו ע"א תוס' ד"ה אלא כו' ואור"י דלק"מ. קשה לי הא כוה קשה במתניתין דקתני רי"א עד שיהא שם מקנת הודאה וקשה הא יש לו מגו דכפר הכל וא"כ מוכח תירוצם השני וצ"ע:

דף נ ע"א תוס' ד"ה אילימא כו' אבל קשה להרשב"א. קשה לי דהיכן פסיקא להו דהמקשן היה מוקי לה בשאר נכסים. דלמא ידע דמליצה בטל מוכח דלא מיירי בשאר נכסים אלא דהיה מוקי (בג' שדות ובנכסי מלוג וזו) רק בג' שדות ומדמי מסברא ג"מ לג' שדות לענין נ"ר והתרצן חידש לו דמדברי רבה בר ר"ה דע"כ בא למעט דבנ"מ לא אמרי' נ"ר וצ"ע:

דף נב ע"ב רשב"ם ד"ה ופסק כו' ומפירכא דאמוראי שייך לומר קשיא. עי' סנהדרין דף עב ע"א ברש"י ד"ה קשיא ושם דף קיב ע"א ברש"י ד"ה קשיא ובבאר שבע שם ועי' לקמן דף קכז ע"א ברשב"ם ד"ה קשיא ובפלפולא חריפתא שם על הרא"ש ובמו"ק דף ג' ע"ב בתוספות ד"ה חייב שתים:

דף נד ע"א תוס' ד"ה אדעתא כו' אבל אם יודע ואינו מכוין לקנות. עיין גיטין דף סא ע"א תוס' ד"ה ליקט: **ע"ב** גמרא אנא לא ידענא. עירובין דף ז ע"ב וש"נ: רשב"ם ד"ה הרי הן כמדבר כו' דהאי שני רשע מקרי. עי' לעיל דף כא ע"ב תוס' ד"ה מרחיקים:

דף נז ע"ב גמרא הלוק של ת"ח. עי' תענית דף י ע"ב:

דף נח ע"א גמרא תבוסו קיברא. עיין אליה רבה א"ח סימן תקסח ס"ק ט"ו:

דף ס ע"א מתני' ר"א מתיר. עיין בר"ש ריש בכורים:

דף סא ע"א מתני' לא מכר יציע. עי' בהרא"ש בפי' נדרים דף נו ע"א ד"ה והכ"א: **ע"ב** תוס' ד"ה לא כו' ממשנה יתירה. וכעין זה בנדה דף נט ע"ב ועי' בתוס' שם דף יד ע"ב ד"ה ור"י: שם ד"ה אלא כו' וכשרוצים להשכיר. להזכיר כצ"ל תשובות שבות יעקב חלק ג' סי' קפג:

דף סב ע"ב תוס' ד"ה איתמר כו' היה נראה לחכמים דיהלוקו. עי' בכורות דף כח ע"ב תוס' ד"ה רביע:

דף סג ע"א רשב"ם ד"ה תנו חלק כו' וקי"ל כסומכוס דסתם לן תנא. משמע דהתוספתא כרבנן דסומכוס ותמוה לי הא אדרבה לרבנן דסומכוס לא יתן לו כלל רק המועט דהמע"ה ואפילו דהתוספתא ס"ל דהלק הוא שיעור כא' מהשנים וסומכוס פליג בזה א"כ מאי ראיה מהסיא דב"ק דקי"ל כסומכוס בזה הא פלוגתייהו דהכא בענין אחר וצ"ע:

דף סה ע"א גמרא כי היכי דדרו בה אבהתי: עי' לקמן עא ע"א ברשב"ם ד"ה זכו בכולה ובתוס' שם ד"ה האין:

דף ע ע"ב תוס' ד"ה סוף כו' וצריך לפרש. עי' לעיל דף ה ע"ב תוס' ד"ה מי:

דף עא ע"ב תוד"ה ואי כו' דלא שייר אלא חוצה לו. עיין לעיל כז ע"א תוס' ד"ה לא:

דף עד ע"ב גמרא דדביתהו דר"ח בן דוסא כו'. עי' בהרא"ש פ"ד דגיטין סי' מו:

דף עו ע"ב רשב"ם ד"ה ואמר לי'. ומחזיר לו דמיו. עי' לקמן עת ע"א ברשב"ם ד"ה בכדי וצ"ע:

דף עז ע"א תוס' ד"ה קני כו' דכמו שא"י להקדים. עי' רשב"א בחידושיו שבועות דף לג ע"ב ד"ה אבל הרמב"ם: בא"ד והא דלא תקנו שיכול להקדישן. תמוה לי היכן מצאו דאינו יכול להקדישן אי מהסיא דפסחים הא שם איתא ג"כ דזבין מצוה אלא דדוקא השטר יכול למכור אבל לא החוב א"כ י"ל דה"נ דהשטר יכול להקדישו

וכדקי"ל בש"ע יו"ד סי' רנח וצ"ע: **ע"ב** גמ' נ"ל באתרא וכו'. לעיל סא ע"ב תד"ה ש"מ: רשב"ם ד"ה לא מכר את הנמד. אלא דפליגי ר"י ורבנן. כה"ג לעיל ר"פ חזקת הבתים במתני', וכן בסנהדרין כג ועי' בתוס' עירובין מח ע"א ד"ה ר"י: תוד"ה נקנה השטר. ובהשיא ודאי מהניא מסירה. עיין בת' תולדות אדם להרשב"א סי' ל"ט:

דף פד ע"ב גמרא שמא לא שמע רבי. כעין זה חולין ס' ב': רשב"ם ד"ה מין אחד וכו' דאם טענו יין ותומן. קשה לי הא קי"ל בשבועות דף מ ע"א דטענו חטים ושעורים והודה באחד דחייב והו"ל להרשב"ם למנקט טענו יין והודה הומן:

דף פה ע"א גמרא קונה לו בב"מ. עיין ב"מ לט ע"א תוס' ד"ה כיון: שם ואמאי קרו לה רה"ר. שבת דף ו ע"ב [ח ע"ב]:

דף פו ע"ב גמרא אלא רבה ור"י. עי' ב"ק דף קד ע"א תוס' ד"ה רבה:

דף צ ע"ב תוס' ד"ה לסוריא כו' או לשון סורסי. בפנינו הגירסא שם פרסי:

דף צא ע"א גמרא אמר ר"ש. בכ"מ הל' מלכים היה הגירסא אמר רשב"א. וכן משמע לכאורה דהא סתם ר"ש הוא רשב"י ואיך שייך עלה וכן היה רשב"י. אולם מצינו כזה בר"ה דף ד' ע"א נדה דף מז:

דף צב ע"א גמרא המוכר שור. עי' ירושלמי פ"ה דשביעית על מתני' דבש"א לא ימכור לו פרה החורשת בשביעית: רשב"ם ד"ה (יכול לומר) [לשחיטה] כו' ואפילו טעין חד מינייהו ברי. תמוה לי באם המוחזק אומר ברי גם לסומכוס אין מוציאין ממנו כדקתני במתני' דב"מ השואל אמר שבורה מתה והמשאיל אינו יודע פטור וצע"ג: בא"ד וכמו שבא ויבס. ק"ל הא התם דאין כאן מוחזק ולא חזקת מר"ק גם לרבנן חולקים:

דף צג ע"א גמרא ת"ש המוכר. קשה לי למה דכתבו תוס' חולין דף יא ע"ב בתד תירוצא דמוכח בבכורות דרשב"ג חיים למיעוטא. אם כן מאי פרכי' הכא הא מסקי' דכולה מתני' רשב"ג ולדידיה דבאיסור חיים למיעוטא ה"נ בממון. אבל לדידן דקי"ל דאזלי' בתר רובא י"ל דגם בממון אזלינן בתר רובא: רשב"ם ד"ה דהוא גופיה כו' אבל בתר רובא דליתא קמן לא אזלינן. משמע דברובא דאיתא קמן הולכין בממון אחר הרוב וכן ראיתי בתה"ד סימן שי"ד דהוציא כן מלשון הרשב"ם הנ"ל. ואולם מלשון הרשב"ם לעיל דף נב: ד"ה באיסורא כגון ט' חנויות משמע דבממון גם כה"ג דהוי דאיתיה קמן לא אזלינן בתרה וצ"ע: **ע"ב** רשב"ם ד"ה אמרו לו כו' ורבי יוסי בתר רובא דזריעה. עי' יבמות דף סז ע"ב תוס' ד"ה אין:

דף צד ע"א רשב"ם ד"ה נותן כו' דהא פסקי' הלכתא בב"ק. קשה לי הא מרה דשמעתא הוא רבה והוא סובר בב"ק דהשורף שטרותיו של חבירו פטור. ומה"ט הוצרכו תוס' באמת לחלק וליתא לקושית מהרש"א:

דף צז ע"א גמרא אי דמיא אכשורי מכשרי. עי' שער המלך הל' ברכות פ"ו הל"ד: **ע"ב** רשב"ם ד"ה חמר. לנסכים. עי' בבאר שבע ריש תמיד ד"ה איבעיא להו עליות ממש:

דף ק ע"א גמרא מ"ט דר' אליעזר. עי' בפרשת דרכים דרך האתרים דרוש א':

דף קב ע"ב תוס' ד"ה המקדיש כו' דלשון תורה לחוד. כדאיתא בחולין דף קלז ע"א:

דף קז ע"א גמרא מספקא ליה. עי' לעיל דף סב ע"ב תוס' ד"ה איתמר:

דף קיד ע"ב רשב"ם ד"ה משום ר"י ב"ר שמעון משום דלא היה רבו מובהק. עי' רש"י חולין קיג. ע"ב ד"ה הא דרביה: תוס' ד"ה אף כו' שלא יהיו נכסיו הפקר. עי' בר"ם פ"י משנה ט' דשביעית ועי' בפ"י כתובות יא ע"א בתוד"ה מטבילין:

דף קכד ע"א רשב"ם ד"ה ירשו כו' ודוקא מלוה בשטר. עי' לקמן דף קמה ע"ב תוס' ד"ה ואין [הבכור] ובמהרש"א שם: **ע"ב** גמרא בכל אשר ימצא לו פרט. עי' לקמן דף קכו ע"ב תוס' ד"ה והלכתא: שם א"ל אביי לרבה. כעין זה יומא דף מו ע"א פסחים דף נג ע"ב מו"ק דף ג ע"ב [עירובין מט:]:

דף קכו ע"א תוס' ד"ה וכמאה כו' ובמקום שמפורש בהדיא דחולקים. עי' לעיל דף סב ע"ב תוס' ד"ה אתמר: שם ד"ה אבל כו' שינוי במקומו עומד. עי' ב"ק דף סו ע"ב תוס' ד"ה מי דר"י ס"ל דשינוי קונה ועיי"ש דף לד ע"א בסופו דשמואל ס"ל דשינוי קונה וא"כ פריך הכא שפיר לר"י ושמואל לשיטתם:

דף קכז ע"א רשב"ם ד"ה קשיא כו' אבל תיובתא. עי' לעיל דף נב ע"ב ברשב"ם ד"ה קשיא: **ע"ב** גמרא וחזר ואמר עבדי. עי' בחידושי הרמב"ן לעיל דף לג ע"ב ד"ה אר"נ: רשב"ם ד"ה אינו נאמן כו' כדכתיב יכיר. עי' לקמן דף קלד ע"ב ברשב"ם ד"ה ליורשו וצ"ע:

דף קכח ע"א רשב"ם ד"ה רצונך כו' דקי"ל אין נשבעין על העבדים. עי' רשב"ם לעיל דף לג ע"א ד"ה לקוחה: שם ד"ה ור"נ אמר כו' דאין בע"ח סומך. עי' תוס' יבמות דף נט ע"א ד"ה מני: **ע"ב** גמרא א"ל אין גובין. עי' יבמות דף סז ע"ב תוס' ד"ה מועטים:

דף קלא ע"א גמרא תנאי ב"ד שאני. עי' רשב"א בחי' גיטין דף יג ד"ה אמר אמימר: **ע"ב** רשב"ם ד"ה ואשה אלא בני כו' מיתורא דקרא את אביך. עי' כתובות דף קג ע"א וצ"ע:

דף קלב ע"א גמ' דניחא לה דתיפוק עלה קלא. עי' לקמן דף קנ ע"ב תוס' ד"ה ואלו:

דף קלג ע"ב רשב"ם ד"ה ת"ש. שמואל לית ליה האי כללא. עי' בבאר שבע ריש סוריות ד"ה אמר שמואל:

דף קלד ע"ב רשב"ם ד"ה הכא כו' בלא עדים. תמוה לי הא בגרסתי דידעי' בודאי דהיתה מוחזקת בא"א ואפ"ה נאמן במיגו דבידו לגרשה. וקצת יש לחלק דבגרשתי בכל רגע ורגע בידו לסלק החזקה דא"א ע"י גירושין אבל יש לי בנים דהוא ענין אחר שאין בידו אף דבידו לסלק החזקה ע"י גירושין מ"מ במה שמסלק ע"י יש לי בנים אינו נאמן. ודוחק דמ"מ איך ילפינן ממתני' דגרשתי נאמן הא בני ובני ודמתני' רק בלא אתחזקא לאיסורא בעדים וצ"ע:

דף קלה ע"א גמרא חוש לה. עיין נ"י פי"ב דיבמות דף לח ע"ב וצ"ע.

ונראה דסמכוון כדרך. תירוצים. אי דפירכת הש"ס מנא ידעי' דהוא אינו נאמן אף דבידו לתלות כדאמרי' הכא חוש לה. או דהתליצה בעצמותה בלא עדים לאו כלום היא כמו במקדש בלא עדים ובריטב"א יבמות מפורש הכי: רשב"ם ד"ה נקל כו' דאיכא איסור חזק. ק"ל הא יצאת מאיסור א"א ורק היא יבמה לשוק דהוא רק לאו וכזה ק"ל על תוס' יומא דף נס ע"ב ד"ה והתנן:

דף קלו ע"א גמרא גופא קני מהיום. עי' רשב"א גיטין עב ע"ב ד"ה גרסי' בירושלמי:

דף קלז ע"א גמ' ממאי דמהסיא סדר. עי' חולין דף עז ע"א תוס' ד"ה בלשון וצע"ק:

דף קלח ע"א רשב"ם ד"ה אם יצא כו' מתנת שכיב מרע כיורש כו'. תמיהני הא גם ממתנת בריא גובה בשטר:

דף קלט ע"א גמרא ילמדנו רבינו לותה ואכלה עיין ב"מ דף קד ע"ב תד"ה ה"ג:

דף קמא ע"ב גמ' איני יודע מי שנאה. יבמות דף כז ע"ב ב"ק דף נא ע"א ב"ב דף קטו ע"א: שם ולימא ליה במפרש. עי' במרדכי פ"א דב"מ אות רלה: תוס' ד"ה נכסי כו' ואע"ג דאמר לקמן הלואתי לפלוני. תמיהני הא זהו פירכת הש"ס דף קמז על שלואתו לפלוני הא ליתא בבריא ומשנינן דאיתא בבריא ע"י מעמד ג' גם מה שהוכיחו דמלוה ליתא בבריא בקנין דאל"כ הוי שכיב מרע ובריא שוים (דבריהם צריכים תיקון. דמה בכך דשוים הא מ"מ צריכים לדין שכ"מ שיהא מהני באמירה לחוד בלא קנין. וצ"ל דכוונתם אשיא דמתנת שכ"מ שכתוב בה קנין דאמרינן אתרי ריכשי מתנת שכ"מ דאי אמר הלואתי לפלוני כו' הרי דמדין בריא לא מהני אף דשיה בקנין) דמה הוצרכו לראיה הא אמרי' שם והרי הלואה דליתא בבריא וצ"ע:

דף קמב ע"א גמרא ולימא ליה דאמר לכשתלד. עי' בר"ן קדושין דף רלג ע"ב בדף השני: תוס' ד"ה נוחל כו' אע"ג דשמואל סובר כר"ש. תמוה לי הא בפשוטו ניחא דהא שמואל ס"ל ביבמות דלרבנן דר"י אין לו בנים אוכלים בשביל המשפחה הרי דס"ל דטעמא דרבנן דעובר לית ליה זכייה. אלא דשמואל דס"ל המזכה לעובר קנה היינו דס"ל דהלכה כר"י וכדאמרינן להדיא ביבמות דזו וס"ל קאמר וא"כ מתניתין דנדה דקתני בריבה דבן יום אחד פוסל אבל עובר לא דאתיא כרבנן דר"י ממילא ס"ל למתני' דעובר אין לו זכייה. א"כ אין התחלה לקושית הש"ס בן יום אחד אין אבל עובר לא דהא באמת הך מתני' ממילא ס"ל דאין זכייה לעובר וצע"ג: בא"ד והקנה נכסיו לאחרים. קשה לי למאי הוצרכו לגוונא דמיקא כזה ולא בפשוטו דאחר מיתת האב קודם שמת הבן הזה ביומו מכרו האחים כל נכסיהם או שעבדו כל נכסיהם לבע"ח ולא כתבו דאיקנו ואח"כ מת זה הבן דאם לא היה נוחל ומנחיל והיו זוכים למפרע מכח אביהם קנה הלוקח למפרע גם אלו הנכסים אבל כיון דנוחל ומנחיל והם זוכים לירש אחיהם משעת מיתתו לא קנה הלוקח דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם:

דף קמג ע"א גמרא מתנה לאהרן. עי' בפסקי מהרא"י סי' עב: **ע"ב** גמרא הו"ל ברא וברתא. עי' בתשובת ב"י בדיני כתובה סי' א':

דף קמז ע"ב רשב"ם ד"ה מודה שמואל כו' א"נ ע"י קנין כדין כל מתנת שכ"מ במקצת. תמוה לי דא"כ הוי מתנת בריא ויכול למחול [וכן הקשה הגר"א בח"מ סי' רנג ס"ק מב]:

דף קמח ע"א תוס' ד"ה שכיב כו' כפי' הר"ר חיים. ותמוה לי לפי' הר"ח אמאי פריך הש"ס מהך דר"נ דאמר הלואתי לפלוני דלא נזכר במפורש דא"י למחול אמאי לא פריך ביותר מהא דר"נ לעיל דאמר ומודה שמואל דאם נתנו במתנת שכ"מ דא"י למחול הא לענין זה ליתא בבריא למכור וליתן שלא יהא יכול למחול וצ"ע:

דף קמט ע"א תוס' ד"ה רב מרי. מיהו מה שפי' ר"ש. וכ"כ רש"י ברכות דף טז ע"א ד"ה ברה דבת שמואל: בא"ד דהא אמרי' בירושלמי וכו'. עי' שבת קנד תוד"ה ואמרי לה:

דף קנ ע"א גמרא אלא מאי אית לך למימר כו'. ב"ק דף יב ע"ב: תוס' ד"ה וכל כו' כל שהוא דוקא. לא ידעתי מאי קושיא הא פשיטא דכמה פעמים כ"ש הוא דוקא וכי שייך לומר דמוכרת נומר דלאו דוקא אלא דפרכינן על ר"י דדייק מלשון כ"ש הא מצינו לפעמים דכ"ש לאו דוקא: **ע"ב** גמרא אמר נכסי לפלניא. בתוס' לעיל דף סב ע"א ד"ה ואי היה להם הגירסא כאן אמר כל נכסי:

דף קנא ע"א גמרא והא לא משך. עי' לעיל דף עז ע"א תוס' ד"ה אמר:

דף קנג ע"א בתוס' סד"ה שלחו כו' דהא בשבת פ' מפנין פרכינן. וכן בנדה דף מ' ע"א ב"ק דף קטו ע"א סנהדרין דף ו ע"ב:

דף קנד ע"א תוס' ד"ה ועוד כו' כדאמרי' בנדה גומות אע"פ שאין שערות. נלע"ד דצ"ל כדאמרינן בנדה דב' שערות שאמרו צריכים שיהא לשן גומא: **ע"ב** בא"ד י"ל דאחר שהיה זה גדול. קשה לי אין אמרי' בשמעתא ריש דף קנה היכי משכחת לה דנתתי דלמא הבריתא מיירי בסתם ולא נבדק מש"ה צריכים היורשים להביא ראיה מכח חזקה דהביא ב"ש כקושית תוס': שם ד"ה ברם כו' [גבי פניו מוסמסין]. וכן בכורות ד ע"ב עירובין מ ע"א:

דף קנה ע"ב גמרא אמר אמימר ומתנתו מתנה. עי' בהגהת אשר"י סוף פרק מציאת אשה וצע"ג:

דף קנח ע"א תוס' ד"ה ובית כו' ופריך נמ מברייתא דמוקי כב"ש ליתני ליה כגון שייחד. תמוה לי דהא בסך ברייתא קתני שהאב גובה בשבועה. הרי דמיירי במקום שצריך שבועה ומוכח דמיירי בלא ייחד וצע"ג: בא"ד אלמנה תתפסה. לא זכיתי להבין דלמאי צריכים לסקדמה זו ואף אם היה מהני תפיסה מחיים מ"מ ניחוש שמא תפסה ומהני באמת תפיסתה ונפרעה בזה ובאם לפרוע עתה בהנם וצע"ג: בא"ד רב לא מגבי. מחוסר ביאור מה ראיה מהתם לתפשא דתפסה מחיים:

דף קנט ע"א תוס' ד"ה ולימרו כו' ותימה למה לא יוכל להוציא. עי' כתובות דף נא ע"ב תוס' ד"ה דזבנה:

דף קעב ע"א תוס' ד"ה אי כו' וליכא למיחש למידי. ועי' סנהדרין דף לב ע"ב תוס' ד"ה חייבין:

הגהות הגאון הגדול כו' מהור"ר שלמה איגר זצ"ל

דף ב ע"א תד"ה אומר : ובפרק במה אשה . ובבכורות כ"ב ב :

דף ה ע"א גמרא ואי לא דאיכא לך דינא . עי' בהר"ן פ' לולב הגזול עלה רמ"ח א' : שם ואמר לו פרעתיך בתוך זמנו אינו נאמן . ע' סימן ע"ח ש"ך סוף ס"ק ט"ו : רש"י ד"ה עד שיבוא התובע . לא היה בונה משלו . ושבק הטעם שבגמרא בסמוך דכל שפא ושפא זמני' . ועי' בזה תומים סימן ע"ח ס"ק ד' : **ע"ב** גמרא שאני הכא דכל שפא ושפא זמניה הוא . ונאמן גם בטען פרעתי קודם . דכיון דיכול לטרדו כל כך לתבוע בכל שפא עביד דפרע . עי' ש"ך חו"מ סימן ע"ח ס"ק י"ב: שם דאמר מי יימר דמחייבי לי רבנן . עי' תו"מ סימן קכ"ו ס"ו : שם חזקה לא עביד איגש דפרע בגו זמני' . עי' ש"ך חו"מ סימן מ"א ס"ק י"ט . עי' ת' רא"ה סימן ט"ו מהרי"ט ח"ב סימן קכ"ד : שם מי אמרינן במקום חזקה . עי' מהרי"ט ח"ב הלק אה"ע סימן כ"ז ועי' ב"ש סימן קכ"ז ס"ק ט' . (ובר"ן קדושין דף רל"ה ע"א ד"ה ולענין הלכה) ועי' רש"י קדושין דף ס"ד ע"ב ד"ה ורבי נתן . ועי' ב"ש סימן קכ"ו סק"י . ועי' ש"ך סי' ק"ח ס"ק ז' . ועי' בס' בית מאיר סימן קכ"ח סק"ז . עי' תוספות כתובות ריש דף י"ט . עיין סמ"ע סי' נ"ח סוף ס"ק י"א . ש"ך סי' ס"ב סק"ו ד"ה וכו' בבעה"ת וד"ה ובדין השליש . ובש"ך סי' ס"ה ס"ק ל"ב וסימן פ"א סק"ח ובשו"ע חו"מ סוף סי' ע"ט . וש"ך סימן ע' ס"ק י"א וסימן פ"ב דיני מגו אות י' . עי' סי' ל"ז סמ"ע ס"ק מ"ד וש"ך שם סי' קכ"ו ס"ק כ"ז . קל"ח. סמ"ע ס"ק כ"ז . ועי' בנימוקי ריש סוגיא דתקפו כהן . סימן קע"ו סי"א בהגה"ה וש"ך שם . במהרי"ט ח"א ס"ג הביא ת' רשב"ם דאין הלוה נאמן לומר לקחת רבית שלא בהיתר במגו נגד חזקה לא שביק איניש התירא : תד"ה כי היכי . דאמר בעו מיניה מרבי ינאי . צ"ע להבין ס' רבי יהונתן שבמרדכי ר"פ זה סי' תס"א : בא"ד ויצטרך שוכר לצאת . עי' ש"ע חו"מ סי' שי"ב סי"א : ד"ה מי אמרינן . אך קשה דמכל מקום . עי' ש"ך סי' ק"ח ס"ק ז' :

דף ו ע"א גמרא דאמר מי יימר דמחייבו . עי' ש"ע חו"מ סוף סי' שע"ה :

דף ח ע"ב גמרא ורשאין בני העיר להתנות על המדות . עי' ת' בן לב ספר ד' סי' ע"ו : שם ולהסיע על קיצתן . עי' ת' אהל יעקב לר"י ששפורטש סי' כ"ה :

דף יב ע"א תד"ה פרץ . לכך נראה לי לפרש. עי' ת' ענה"ג סי' ס"ד

דף יג ע"א גמרא שאני אומר עובד לזה יום אחד . ש"ע חו"מ סימן רע"ה ס"ד בהגה"ה : תד"ה כופין . דבעידנא דמעיקרא לאו . וזהו דלא כפסקי תוספות זבחים ל"ז ב' על ק' תוס' שם ד"ה ואחד ענם . ועי' ס' טורי אבן ריש חגיגה ד"ה ליתא שפחה פלפול ארוך : **ע"ב** תד"ה ועושה . כאילו נעשית להם שומר מלכלוך . עי' מג"א סימן כ"ח ד"ה נהגו :

דף יד ע"א גמרא והלוחות ארכן ששה . והיו ה' דברות על כל לוח וחד מ"ד דעשר דברות על כל א' . ואיכא מ"ד עשרים על כל אחת (שהעשר היו נכתבים ב' פעמים) ואחד מ"ד ארבעים י' דברות על כל לוח היו מסכת שקלים דף י' : תד"ה בגויל . גויל הוא עור . עי' בהר"ן פ' המוציא יין :

דף טז ע"ב גמרא אבן טובה היתה תלויה . עי' עקידה שער א' ענה ג' ע"ג :

דף יח ע"א רש"י ד"ה מתונתא . דבר לה . במס' שבת קנ"א ריש ע"ב במתני' ומטילין אותו על החול בשביל שימתין (שיתלחלח) ובמס' מכשירין פ"ו מ"ב המעלה את האגודות כו' לגג בשביל שימתינו (שילחלחו מן האויר) אינן בכי יותן :

דף כב ע"ב תד"ה זאת . ונראה לריצב"א דדינא דגרמי . עי' ש"ך סימן שפ"ו סק"א דיבור שלישי המתחיל ועוד נראה לי ראיה דדינא :

דף כג ע"ב גמרא רוב וקרוב הולכין אחר הרוב . עי' ש"ך יו"ד סימן קכ"ט ס"ק כ"ז וס"ק מ' . עי' ת' כנסת יחזקאל סי' כ"ד : שם וקורבה דאורייתא . בכו"פ סימן ק"י ס"ק ז' דכמו דאין הולכין אחר הרוב בקבוע כן אין הולכין בתר קרוב (בפירש לפנינו ועומד קרוב לחנות בשר) : תד"ה תון . כדי לקיים מצות השבת אבידה . עי' מ"ש בכו"פ סוף סימן ט"ז דש"ם לא מועיל לפטור מן המצוה :

דף כד ע"א גמרא עקולי ופשורי הוה מטבעי לה . הרמב"ם השמיט עקולי ופשורי ולא כ' ג"כ הי' הגמרא לעיל ביושבת בין ההרים . ועי' כו"פ סי' ס"ג סק"ג ד"ה והנה : שם משום דסבר לה דרבי חנינא . עי' סמ"ע סימן רנ"ט סק"ז ובגליון שם : תד"ה דתני . תימא היכי מייתי מהכא . עי' בס' שב שמעתתא ש"ד פ"א : בא"ד על כרחך לאו ספיקא הוא . עי' ביצה דף י' ע"ב לימא מסייע לי' לר"ה . ועי' שעה"מ פ"ב מיו"ט ה"ו עלה י' ריש ע"ג : תד"ה לימא . א"כ הויא ודאי ערלה . עי' ס' שב שמעתתא ש"א סוף פ' ב' : **ע"ב** גמרא עושין שדה מגרש ומגרש שדה . עי' ת' יד אלי' סימן ל"ה : שם ספיקו נמי אמרי' ליה קוץ . עי' ת' רשב"א הובא בב"י חו"מ סימן ק"מ אות ה' ו' :

דף כו ע"א גמרא דיקלא דטעין קבא אסור למקצייה . ט"ז יו"ד סימן קט"ז ס"ק ו' : שם דקן התאנה בלא זימניה . עיין ת' יעב"ץ סי' ע"ו :

דף ל ע"א גמרא את לאו קא מודית . עיין מהרי"ט ח"א דכ"ב ע"ד ד"ה ועדיין וכוא בסימן ל"ט ועיין בסי' ש' כדף ד' סוף ע"ג ד"ה ועוד : תד"ה לאו . ותזיתיה לגזיתיה דהכיבי . עי' קצות סימן קמ"ו סק"י : בא"ד ולצ"ג דהאי לוקח ידע . עי' ב"ד תו"מ סימן ע"ב ס"ק ל"ז ד"ה ומ"ש . וד"ה אבל . ובקצות סימן קל"ג ססק"ו : בא"ד לא היה מעכבה הלוקח . עי' קצות סימן קמ"ו ס"ק י"א : **ע"ב** רשב"ם ד"ה אמר ליה . שטר מכירה שלו עודנו בידו . עיין קצות סימן קמ"ו ס"ק ט' :

דף לא ע"א גמרא אין לך מחאה גדולה מזו . עי' תוס' לקמן ל"ט ב' ד"ה וצריך ועי' מ"ש על זה בב"י כאן : שם טוען ומוזל וטוען . עי' קצות סי' קס"ו ס"ק ח' : תד"ה אבל . דאכלה שלש שנין יהא נאמן . אבל על אכל שית כו' לא ק"ל לשיטתם ל"ט ב' ד"ה וצריך לא היה נאמן מיגו זבינתיה וכמו שכ' בת"ר שם . ובתירוצם הכא מיושב גם ק' זו . והרשב"א שם שהוכיח מכח ק' זו דא"כ בנחית לה בתורת פירי וע"כ לא ס"ל תי' התוס' דהכא ל"ק ליה ק' התוס' לשיטתיה בחדושיו כאן דעובדא היה שטען ש"ח טובא קאמינא והביא עדים ואה"כ אי לא היה עדים היה נאמן במגו דהיה אומר דאכל רק ג"ש ולא נחית מקודם ומיגו זבנתיה: **ע"ב** גמרא אנן מסקינן ליה . עיין בהר"ן פרק האשה שנתארמלה כ"ו ב' על רש"י ד"ה אנן מסקינן : תד"ה ורב נחמן תימה דבפ"ב דכתובות . עיין ת' רשב"א בב"י תו"מ סי' ל"ד אות ז' : בא"ד אלא שאמרו איכא נאמנים . עי' ש"ע סי' ל"ד ס"ק ח ובב"י שם בשם הר"ן :

דף לב ע"א תד"ה אנן בגנאה ואחר כך באו עדים . עי' תומים ריש סי' ל' : **ע"ב** גמרא נפק עליה קלא דקא אכיל . עי' ת' רשב"א בב"י תו"מ סימן ק"מ אות ט' : רשב"ם ד"ה דפרעתיה כגון ערב קבלן . עי' ש"ך חו"מ סי' ק' ס"ק ז' : שם ד"ה ברשות . דמהשתא אכיל ארעא דיתמי . משמעות הדברים דאף דעדיין לא אכל הפירות נאמן במגו אולי לא הוי קלא דלא כרבינו יונה בטור סי' ק"ן . מיהו בתשו' מהרי"ט ח"א סקי"ב פירש דברי רשב"ם כדעת ר"י ע"ש : תד"ה אמאי . ותירץ ר"י בר מרדכי דלא . עי' מהרי"ט ח"א סימן ע' עלה מ"ט דף א' ע"א ד"ה ואם נפשך : תד"ה והלכתא . ספקא דתרי ותרי . עי' במל"מ פ"ז מהכירות הלכה ב' :

דף לג ע"ב תד"ה ואי טעין דאין זה מגו . עי' בתוס' כתובות פ"ח ב' ד"ה סוליאוהו משמעות דבריהם שם דאם טוען פרעתי הכל אף על מנה אינו נאמן במגו דאלמנה נשאתיך . אף דהיה יכול לטעון ג"כ טענת פרעתי . ועי' מ"ש הר"ן בקדושין פ' האומר דף רל"ה ע"א באומר גשבית דא"כ במגו דגרשתי דהוי מגו לחצי טענה ועי' מהרי"ט ח"א סימן ל"ג ועיין תוס' כתובות כ"ה סוף ע"ב :

דף לד ע"א תד"ה הוי מחויב . דבעל דבר מהימן למימר . עי' בב"י חו"מ סימן ל"ד מתודש מ"ט (עלה ק"ט ד"א ע"א) בשם כהב"י העזרי ודברי ש"ך חו"מ סימן ל"ד ס"ק כ"ח בהשגתו על הסמ"ע ל"ע : בא"ד גבי אבימי בריה דר' אבהו . עי' ש"ך סי' נ"ח ס"ק כ"ג :

דף לה ע"א גמרא הכא איכא למיקם . עי' ש"ך סוף סימן קל"ט :

דף לו ע"א רשב"ם ד"ה הני עזי אין מעידין מה אכלו . עיין ש"ך סימן ל' ס"ק ט"ז :

דף לט ע"ב גמרא מ"ד בפני שנים. עי' גיטין פ' השולח ל"ג א' : תד"ה סהדותא . הוה שני בהד . עיין גיטין ל"ב ב' בתוספות סוף ד"ה ורב נחמן ודף ל"ג א' סוף תד"ה וכי תלתא : תד"ה וצריך . אבל אכלה שית שנין . עי' מ"ש שם בנימוקי יוסף ובגליון :

דף מ ע"א תד"ה אנן תימה מודעה דמאי . בת' בית יעקב סימן מ"ג עלה נ"ח ע"א כ' ישובים טובים : **ע"ב** רשב"ם ד"ה האי עובדא . מרי דפרדיסא גבי סהדי . ברמב"ם וש"ע סי' ר"ה ס"ז כתוב בב"ד ובת' בית יעקב סימן מ"ג כ' דדוקא הוא בב"ד והאריך טובא :

דף מא ע"א מתני' והבא משום ירושה . עי' מהרי"ט ח"א ס"ט בדף ד' סוף ע"ג : **ע"ב** גמרא אפילו חד יומא . עי' מהרי"ט חלק ח"מ סי' כ"ו ומ"ש עליו בקצות סימן קמ"ו סק"ט : שם מגו דאי בעי א"ל . עי' קצות סימן קמ"ו סקי"ב בסופו : רשב"ם ד"ה המוכר שדהו וקיבל עליו אחריותו . עי' ש"ך סימן קט"ז סק"ה : שם תד"ה נהלקה נמי תבטל עדותן . עיין קצות סל"ו סק"ד :

דף מג ע"א רשב"ם ד"ה נוגעין . דכל זמן שלא חלקו . עי' מ"ש הרשב"ם לקמן ק"ו א' ד"ה כלקוחות דמי ועי' סמ"ע סימן ל"ז ס"ק ה' . ות' נמח לדק ס"ד : שם דכתב ליה . האי מעיד . עי' ת' מהרי"ט חלק א' סימן כ"ו וצ"ע בדברי רשב"ם לקמן ובסוגיא עצמה דמשמע שסילק עצמו נגד השותף : תד"ה מפני . וי"ל דאין נפסל בשביל כך . עי' ב"ש קל"ב ס"ק י"ב : בא"ד אי נמי הכא מיירי . צ"ע ואם אומר שמכיר בו מי מהימנינן ליה מהרי"ט. ח"א סימן י"ד: תד"ה וליסלקו. ואור"י דלא שייך . עי' בתוס' נידה דף ג' ע"א ד"ה ורבי מאיר : בא"ד (בכ"פי) אלא בממון . בנימוקי בשם הרמב"ן מבואר . עי' ש"ך סימן ל"ג ס"ק י' ובסמ"ע שם ס"ק כ"ז :

דף מד ע"א תד"ה דוקא . דבירושלמי אמר . הכיאו הרא"ש כאן בלשונו :

דף מה ע"א תד"ה מאי . כיון דהשתא לא מרוית מידי . עי' תוס' כתובות דף ל"ב ע"ב ד"ה דינא הוא כו' דאי טריף ליה מיניה בתר ראובן אזיל ועיין בקצות סימן ל"ז סק"ה : **ע"ב** גמרא אי דאיכא עדים למה לי ראה . עיין ש"ך חו"מ סימן קל"ג ס"ד סק"ז : שם אי דאיכא עדים ליתזי . עיין תומים כללי מגו אות ח"י : תד"ה המפקיד . כי איכא מגו מהימן . עיין ש"ך סי' קל"ג ס"ק כ' :

דף מו ע"ב תד"ה לוקח . קשה לרשב"א . עי' קצות סי' ל"ז סק"ז :

דף מז ע"א רשב"ם ד"ה קבלן ; שקיבל המעות מידו של מלוה . עיין ש"ע חו"מ סימן קכ"ט סי"ט ובש"ך סי' ל"ז סקט"ז : תד"ה קבלן משום דטריחא ליה מלתא . עי' מ"ש גליון ש"ך סי' פ"ו ס"ק ה' :

דף נב ע"ב תד"ה דברים (בסופו) דהוי מגו להוציא. עיין ש"ך סי' קל"ג סקי"ג וקצות סק"ז :

דף נד ע"א רשב"ם ד"ה בנכסי הגר . צורת היה או עוף . עי' במרדכי מכאן הביא הר"ס כו' ומ"ש עליו בת' לחם רב סימן ט"ו : תד"ה אדעתא . אבל אם יודע ואין מתכוין לקנות . עי' מל"מ פי"ז מגזילה ואבידה ה"ח וש"ך חו"מ סי' שע"ר סק"ג : **ע"ב** תד"ה כותי . ושטר ודאי לא קנה בכותי . עי' בכורות י"ג א' תד"ה מה אתונה ועי' טור וש"ע יו"ד סי' רס"ז סק"ג :

דף ס ע"א גמרא דקא שקיל תמני בחלר . עי' ב"י ריש סי' קע"ב ובבד"ה :

דף סג ע"א גמ' על מנת שמעשר ראשון שלי. עי' ש"ך יו"ד סי' ס"א ס"ק י"ח וט"ז חו"מ סימן רי"ב ס"ג ובס' אבני מלואים על אה"ע סוף סימן ל"ב : רשב"ם ד"ה כיון דאמר . דאין אדם מתנה על הנס . עי' ש"ע חו"מ סי' קנ"ה ס"ה בהגה"ה :

דף סד ע"א מתני' חוץ מאלו שאין צריך ליקח דרך . ל' רמב"ם והש"ע חוץ מהבור או הדות ועי' סמ"ע סי' שמ"ז סק"ב ומ"ש שם בגליון : רשב"ם ד"ה בזמן . אלא לטפויי מילתא קאתי . עי' סמ"ע סי' של"א סק"ד . ובש"ע ססי' שט"ז :

דף סו ע"א תד"ה מכלל דכולו שאוב הוי דאורייתא . ודמקשה הכא . היינו די"ל פוסל את המקוה משמע דכבר יש שם מים קודם שתפסל . והראב"ד מפרש דהכא בשאיבה בכלים הוי דרבנן משא"כ מילא בכתף . הר"ן הל' נדה ד"ה ת"ר אלו נאמר מקוה מים . וע"ש עוד בין שאובים בכלים טמאים ושאובים בכלים טהורים . ואי איכא רובא שאינם שאובים ודאי רק השאובים פוסלים מדרבנן דמדאורייתא ברובא בטלי :

דף ע ע"ב גמרא האי עיסקא . עי' מהרי"ט ח"א סימן ל"ט עלה כ"ב ע"ד : רשב"ם ד"ה דאמרי נהרדעי . ואם נגנב או אבד . זה כהרמב"ם דעל פלגא פקדון גם דין ש"ש אין לו ולא כהראב"ד שדימהו לכל אומנים ש"ש וטעמו של הרמב"ם שאינו דומה לאומן עי' בגדולי תרומה שער מ"ו ח"ג ס"ז ודעת בה"ג דעל פלגא מלוה איגו חייב באונסים דלא מקרי כל הנאה שלו . וע"כ ס' נמי כהרמב"ם דעל פלגא דפקדון איני חייב אף בגו"א . ועי' ת' גינת ורדים ח"א חלק חו"מ כלל א' סימן א' : שם ד"ה מאי . ומשתבעי יתמי שבועת יורשין . אפשר דוקא הכא דאבוהון היה חייב לשבע מדינא אבל היכא דאבוהון היה חייב רק שבועת היסת מודה הרשב"ם להרא"ש דאין היורשים צריכין לשבע שלא פקדנו לפטור ת' מהרי"ט ח"א סקי"ב דף ע"ו ע"ד : תד"ה מאן . ואי"ת אכתי אמאי גובה . עי' מהרי"ט ח"א סי' ע"ב עלה כ"א ד"א ע"א ד"ה ואיני רואה :

דף עג ע"א גמרא אמר רבה . עי' ביאור כל הני מילי דרבה . בסוף ספר כלי יקר על התורה :

דף עו ע"ב גמרא האי מאן דמזבין ליה שטרא לחבריה צריך . עי' ש"ך סי' ס"ו ס"ק כ"ה : תד"ה קני . והאי דאיצטריך בפרקין . עיין תוספות כתובות פ"ד ע"ב ד"ה המוכר שט"ח עי' בכורות נ"א א' מתני' אין פודין ולא בשטרות :

דף עז ע"א בא"ד דכמו שאינו יכול להקדישו . עי' בקצות סי' ס"ו סק"ב וסימן קכ"ג סק"א : **ע"ב** תד"ה רב פפא . דהוה מסיק . עי' בתוס' לקמן ריש דף קמ"ח ובפ' מרובה דף ע' ובתי' רמב"ן כאן כתב דמיירי בעסקא ועי' ת' דבר שמואל אבוהב סימן ל"ב לענין פלגא מלוה שבעסקא ובעס"ת ס"ל דהכא במלוה שהגיע זמנה מיירי ושהיא נקנית באגב כשהדמים בעין :

דף עח ע"א תד"ה אבל בכדי . דליכא למיפרך מהכא . עי' ב"ש סי' כ"ח ס"ק כ"ח וש"ך חו"מ סי' שנ"ו סק"ז ורש"י בכורות מ"ט קרוב לסוף ע"א ד"ה דכ"ע :

דף פא ע"א גמרא מביא ואינו קורא . עי' ת' שאגת ארי' דיני ברכות סי' כ"ג :

ע"ב רשב"ם ד"ה דמקדיש . לקנות בהן קרבן . עיין מל"מ פ"ב משחיטה ה"ג ד"ה ודע דאף שכתבנו דאסור :

דף פד ע"א תד"ה אי לאו . דקי"ל דבטל מקח . עיין סמ"ע סימן רכ"ז סק"ח :

דף פה ע"א רשב"ם ד"ה המופקדין . ומסתמא הקנה לו נפקד . עי' מהרי"ט ח"א סימן ס"ה : **ע"ב** תד"ה כגון . דנתן לה רשות ומשאילה . עיין בהר"ן קדושין דף ר"ת ע"ב ד"ה ת"ר התקדשי לי במנה תנה ע"ג הסלע ומ"ש שם בגליון עי' תוס' לקמן דף ק' א' ד"ה בשביל ועי' נימוקי בב"מ עלה ק"ב ריש ע"א :

דף פו ע"א תד"ה לך . כלומר החזק בקרקע . והה"מ כתב דקנה קרקע בשכר היפוי ומה דל"א כפשוטו דקונה הפשתן בשכר עי' בהגהרי"י ע"ז פ' השוכר את הפועל ססי' ב' : בעין משפט מיי' פ"ג מהלכות מכירה . טוש"ע חו"מ סי' קנ"ג :

דף ק ע"ב גמרא בההוא הנהו דקא נייתי . עי' בכורות דף י"ח ב' תוס' ד"ה אקנויי קא מקני : שם בעלה מחלוקת . ע' ת' תות יאיר סימן ס"א :

דף קז ע"א גמרא רב אסי מספקא ליה . ומה דל"א המוליא מתבירו עליו הראיה עי' בב"ק תוס' סוף ע"א בדף ט' ובכורות מ"ת א' סוף תד"ה דאמר : רשב"ם ד"ה כלקוחות . שלא יקבל חבירו אחריותו . עי' ת' צמח לדק סימן ד' : **ע"ב** מתני' ונוטל חצי שדהו . עי' בתוספות גיטין ריש דף ע' ומ"ש בס' פני יהושע שם :

דף קכ ע"ב רשב"ם ד"ה שיש שאלה . ואח"כ הלך אצל חכם . עי' ט"ז יו"ד סימן שכ"ג סק"ב . ועי' ת' תות יאיר סימן ק"ל עלה קכ"ב ע"ב מהשם דל"א אלו כולו נשאלים אלא משום דמחוסר מלקות ומנ"ל בעונש כד"ש ותמה על הפוסקים ג"כ דכתבו דנשאלין מנלן בזה"ז דליכא מלקות וע"ש עוד :

דף קכג ע"ב גמרא ומשכרת ביד אחרים . עי' בלח"מ פ"ג מנחלות ה"ב ולע"ע מתוס' פ' הגוזל ל"ט א' ד"ה ואב"א . ועיין שעה"מ פ"ה מאישות ה"ך עלה כ"ה ד"א ע"ב ד"ה ולעיקר : תד"ה הכא . שאם רצה יכול לחזור בו . עיין תוספות בב"מ דף ו' א' ד"ה והא הכא מ"ש שם ע"ב (ב') :

דף קכד ע"א גמרא לתת לו פי שנים . עי' פ' נערה שנתפתתה מ"ב ב' ופירקם תוספות ד"ה ונתן . וגבי כו' נתן לחוד ונתנו לחוד :

דף קכו ע"ב רשב"ם ד"ה בדבר . עונת תשמיש מלוה . משמע במלוה גם בדבר שבממון אין תנאו קיים ועי' ת' שבו"י ח"ג סי' ע"ה : שם ד"ה התם . שמתק הבן אין זו מחילה . עי' ש"ך תו"מ סי' פ"א סוף סק"מ :

דף קכח ע"א גמרא היה יודע לו בעדות קרקע . עיין קצות סימן מ"ו סק"א ד"ה אמנם וסימן רנ"ט סק"ב ד"ה אמנם : שם כל שתחילתו או סופו בפסלות . ותחילתו בפסול מ' עבירה להש"ך סימן ל"ד ס"ק ל"ג כשר . ובתומים השיג ע"ז : רשב"ם ד"ה ונתחרש . דאי בנשתתק מיירי . עי' קצות סמ"ו סקי"ט : **ע"ב** תד"ה נשבע . שהשטר פרוע . עיין בס' קצות התשן ס"ל סק"ג :

דף קלד ע"ב גמרא להימוניה להכא . עיין בהרא"ה כתובות י"ט א' ד"ה אביי אמר : תד"ה למפרע . תימה דמאי קא משמע לן . עיין בס' שב שמעתתא לבעל קצות התשן שמעתא ו' פ"ב :

דף קלה ע"א רשב"ם ד"ה תזיא . ומיהו לכהנא אסורה . עי' קצות סימן קמ"ו ס"ק י"א : שם ד"ה נקל . דאיכא איסור חנק . ל"ע דהא באיסור יבמה לשוק איירינן דאינו אלא בלאו :

דף קלו ע"א מתני' מכר האב מכורים . עי' במל"מ פ' כ"ד ממכירה הל' ט"ז :

ע"ב גמרא יחזרו נכסים ליורשי ראשון . עיין במל"מ פרק י"ב מזכייה ומתנה הלכה ה' :

דף קלז ע"א גמרא ומודה שאם נתנן במתנת . עי' פ"ט מזכייה ומתנה במל"מ הלכה י' : שם ואפילו עשאן תכריכין . עי' סימן קי"ז בקצות ס"ק ב' : רשב"ם ד"ה זה גיטך . דאי עם גמר מיתה . עי' ש"ע אה"ע סימן קכ"א ס"ז וסעיף ד' : **ע"ב** רשב"ם ד"ה ואם לאו . דאע"ג דדרשינן . עי' בת' הרא"ם כלל ל"ה ס"א ת' הכ"ר אביגדור ומה שתמה עליו בס' כפות תמרים סוכה דף מ"א ע"ב :

דף קלח ע"ב גמרא הלכתא אין חושין לבית דין טועין . עי' מהרי"ט ח"א ססי' י"ב : שם בית דינא בתר עדים דייקי . ל"ע בש"ע חו"מ סימן ר"ס סעיף ה' . ועמד ע"ז בת' פני' מאירות ח"ב ס"א ד"ה ותמיה לי :

דף קלט ע"א גמרא לוותה ואכלה . עי' ת' מהרי"ט ח"א ס"ט : **ע"ב** גמרא והיכא דטבא ליה עבדו ליה . עי' ש"ך חו"מ סימן ק"ג ס"ק י"ט :

דף קמ ע"ב מתני' אם תלד אשתי זכר. עי' מהרי"ט ח"א סק"ב :

דף קמד ע"א רשב"ם ד"ה באשה . אשה שמת בעלה והניח נכסים מועטין . עי' בהרא"ש שכתב כגון שתבעה כתובתה בב"ד כו' והניח בעלה נכסים מועטים ועי' בב"י סימן נ"ה קרוב לסוף ד"ה כתב הרשב"א ואם היה נכסים מועטין כו' סוא בדברי רשב"ם אפשר :

דף קמו ע"ב מתני' ושייר קרקע כל שהוא . עי' מהרי"ט ח"א סימן ל"ג בתחלת התשובה :

דף קמז ע"ב תד"ה המוכר . ואם כן צריכה להחזיר לו . עי' ש"ך חו"מ סימן ס"ו ס"ק פ"א פ"ב : בא"ד ותימה למאן דדאין דינא דגרמי . עי' ש"ך חו"מ סי' ס"ו ס"ק פ"ט :

דף קמח ע"א גמרא הואיל ויורש יורשה . עי' מהרי"ט ח"א סימן ל"ט עלה כ"ב ד' א' ע"א : תד"ה שכיב מרע (לעיל ד' ע"ז) ע"ב ועמ"ש שם בגליון :

דף קנ ע"א תד"ה ואיידי . מאי כל שהוא טפח . עי' אהלות מ"א פרק י"א ובהרע"ב שם :

דף קנז ע"א גמרא דאיקני וקנה מהו . עיין בכורות מ"ט ב' תד"ה ודידיה : שם דאיקני קנה ומכר . עיין פ' יש בכור דף מ"ט ב' תד"ה ודידיה אזיל ועיין קצות סימן מ"ג סק"ד : **ע"ב** תד"ה המוקדמים . דפסולים הוו לגמרי . עיין ש"ך תו"מ סמ"ג סקי"ב וסקט"ו : בא"ד אע"פ שלוה מודה . עי' ש"ך חו"מ סי' נ"ב סק"ד :

דף קנט ע"א גמרא ונעשה תחנו הוא אינו מעיד . עי' חו"מ סי' מ"ו סעי' ס"ט וע"ש בקצות :

דף קסא ע"ב רשב"ם ד"ה וצריך . ונמצא מיתקיים השטר . עי' ש"ך חו"מ סי' מ"ה סק"ך :

דף קסב ע"א גמרא אין למדין מטופס אחרונה . עי' תוס' בב"מ דף ז' ע"ב ד"ה דאית ביה זמן וש"ך חו"מ סמ"ב סק"י :

דף קסג ע"א תד"ה נמלא . אבל קשה מגט קרח . עי' ש"ך חו"מ סימן

מ"ס

גליון מהרש"א ממסכת בבא בתרא

מ"ס ס"ק כ"ג ד"ה גם מה שהביא בשם הרמב"ן : ע"ב תד"ה שיטה . שאינו יכול לחותכו . עי' ש"ך סי' מ"ס ס"ק י"ט :

דף קסד ע"א גמרא דכתבי בין שטה לשטה . עיין ש"ך חו"מ ססי' מ"ד וסימן מ"ס ס"ק נ"ג : ע"ב גמרא אל יספר אדם בטובתו של חבירו . ק"ק ממ"ש הרמב"ם פ"ז ה"ד מהל' דעות דדוקא בפני שונאיו אסור ועי' בכ"מ שם :

דף קסו ע"א גמרא יד בעל השטר על התחתונה . עי' ת' הרמ"א ס"ד עלה ג' ד"א ע"א ד"ה והתשובה השנית :

דף קסז ע"א תד"ה לא . אי כתב לשון נקבה . ומ"ד מתלת כו' והא יש שמנה י"ל זכר וא"א לזייף . היינו דהש"ס מיירי בל' תרגום דיעשה מן תמני תמנין ש"ך סמ"ב סק"ו : ע"ב רשב"ם ד"ה ונשואין כתובה . לא מצאתי בפוסק דין זה שא"כ כתובה אלא מדעת שניהם. ודין שהחתן נותן שכר כתיבת כתובה בסימן סו ס"א ליינו מהכא עי' בתמ"ח ובב"ש:

דף קסח ע"ב רשב"ם ד"ה אכד . וכגון שאין לו עדים . עי' בדבור שאח"ז ד"ה בשטרי כו' אי נמי כו' ועי' ת' הרא"ש שבב"י סימן מ"א אות י' (עלה ל"ז ריש ע"ד) ובש"ך סי' מ"א ס"ק י"א :

דף קסט ע"ב תד"ה בעלמא . ולכתוב שובר לאידך . עי' ש"ע חו"מ סמ"א סעיף ד' ובש"ך סקי"ט שם ובסימן ס"ה ס"ו ועיין רהב"ס לעיל קס"א לסוף ע"ב ד"ה בשטרי הלואה .

ובתוספות ד' זה ע"א ד"ה לכתוב וע' מ"ש בגליון ש"ע סמ"א שם :

דף קעא ע"ב רשב"ם ד"ה אכל . למאן דאמר אין כותבין שובר הכא מודה . עי' ש"ך סמ"ג ס"ק כ"ט :

דף קעב ע"א רשב"ם במתני' . ד"ה אינן יכולין . אני החזרתיו לך . עי' ש"ך חו"מ סמ"ט סק"י : ע"ב גמרא לנפילה דחד לא חיישינן . עי' בש"ע אה"ע סימן קנ"ב סעיף י' ובסמ"ע סמ"ו סק"א וע"ש בתומים ובקצות ועי' ש"ך חו"מ סימן ס"ט ס"ק ט"ז : תד"ה עידי . דבעי למכתב מהיום . עיין בס' קצות החשן ס"ל סק"ב :

דף קעג ע"א רשב"ם ד"ה זימנין . והוא אינו יודע . עיין ש"ך סמ"ע סוף ס"ק י' :

דף קעד ע"א רשב"ם ד"ה רב הונא . יתמי בני מיעבד מצוה . עיין ש"ך חו"מ סימן ל"ט ס"ק כ' ד"ה אך הרמב"ן ובדברי שאחריו : ע"ב גמרא אין אדם עושה קנוניא על הקדש . עי' ערכין כ"ג א' תד"ה אלא הא :

דף קעה ע"ב תד"ה דבר . דילמא היינו מיניה במסכת גיטין דף כ' מסיים בדברי עולא שנאמר בחוץ תעמוד כו' מה דרכו של איש להוציא כו' ועי' בריטב"א קדושין בדף י"ג ע"ב כתב דלמ"ד שעבודא לאו דאורייתא סברא הוא וגבי מזבורית וא"צ לרבוי מקרא :

בא"ד דמדאורייתא לא יוכל לשעבד . עיין קצות סימן ל"ט סק"א דף כ"ג ע"א ד"ה ועיין בתוספות כו' ועי' בפ' הנזקין כו' : תד"ה אינו . ולגבייה דלקוחות לא תקנו . עי' קצות סימן ל"ט סק"ו : תד"ה דייתבי . ותימה אמאי . עיין קצות סימן ל"ט סק"ו :

הגהות על הרא"ש

פרק א סימן ח' ד"ה כותל . אבל יכול לבנותו בעל כרחו. עיי' בנמוקי בב"מ קל"ח ב' כתב כן לקושטא דמלתא :

פרק ב סימן י"ז ד"ה והא אף ע"ג דאם הזיק בגרמא פטור . עי' ברא"ש פ' הגוזל עצים אות י"ג :

פרק ג סימן ו' (בסופו) ולכך נמנע מלמחות . עי' פירושו במהרי"ט ח"ב סימן ק"ה עלה פ"ט דף א' ע"ב : סימן מא ד"ה ת"ר . האנס שזרע כלאים. מבואר היטב בתוספות סוכה דף ל' ע"ב : סימן נא ד"ה ואמר . דפרדיסא חשיבי אונס . משמע דבלא אונס אם נראה שאינו מוכרו ברצון לא מהני קבלת הדמים . דדוקא אגב אונסא דזוזי גמר ומקני סמ"ע ופרישה ריש סימן ר"ה : שם ומיהו במתנה היכא דידעי . בטור אה"ע סוף סימן קי"ה מביא ת' הרא"ש על אשה שמחלה כתובתה וטוענת שהיה מחמת אונס כו'. תדא דאין זה אונס ועוד שאין האונס ידוע דלא מסרה מודעה מעיקרא .

ומהרי"ק בשורש קפ"ו הוכיח מזה דגם במתנה צריך מודעה . וא"כ יסתור הרא"ש דברי עצמו . ע"כ יראה כוונת הרא"ש בתשובה דתרתי קאמר הדא דאין האונס ידוע ועוד דלא מסרה מודעה דאלו היה אחד מהני או ידיעת האונס או המודעה היה סגי במתנה : סימן ס' ד"ה אמר . מוקמינן ליה בידיה עיין בהרא"ש בב"מ פרק א' סימן ל"ב גבי איבעי דזרק ארנקי :

פרק ד סימן ב ד"ה וכדרב . מיעוט ארעתא שנים . עי' בהשר"י פ' השואל סי' ל"ד .

פרק ה סימן ה ד"ה ובמילי . דלטובת המוכר ודאי תנאי הוא . ל"ע על דברי הסמ"ע סימן רמ"א ס"ק כ"ב ועיין מל"מ פ"ו מהל' מכירה הל' ט"ו :

פרק ח סימן מח ד"ה אמר . ואף ע"ג דהו תנאי ומעשה . עיין ש"ך חו"מ סי' רמ"א ס"ק ז' :

פרק ט סימן א (בסופו) כדפרישית לעיל . עיין בהרא"ש בב"מ פרק ו' ססי' ח' ועיין מהרי"ט חלק ב' סימן כ' בדף פ"ח ע"א ובסימן קכ"ד כ' לייסב מה דנראה כאן דהי לאו האי טעמא הוי אזלינן לקולא דס' ממונא הוא ובריש פ"ק דנדרים גבי בעיא דיש יד לצדקה כי הרא"ש דלחומרא אזלינן דס' אסורא הוא :

פרק י סימן ז ד"ה גט . וכל חד מינייהו נמסר באפי חד סהדא . ר"ל וידוע שעד התתימה לא נמסר בפניו עי' ב"י סי' נ"ה:

סליק גליון מהרש"א ממסכת בבא בתרא

הגהות וחדושים על מסכת בבא בתרא

מהגאון וכו' מוהר"ר ברוך פרענקיל תאומים זצ"ל מלייפניק בעהמ"ח ספר ברוך טעם .

דף ה ע"ב ד"ה מי · ולא מסימן לומר החזרתי . נ"ב יעוין שם בשבועות בתוספות ד"ה בשטר ולקמן דף ע' ע"ב תוס' ד"ה סוף :

דף כג ע"ב תוס' ד"ה רוב .ואפי' למ"ד.נ"ב לקמן דף נ"ב ויעוין תוס' סנהדרין דף ג' ע"ב ובב"ק דף כ"ז ע"ב ד"ה קמ"ל ובכתובות דף ט"ו ע"ב ד"ה לסתיר ובבכורות דף כ' ע"א ד"ה רבי יהושע :

דף כח ע"א משנה חזקתן שלש שנים מיום ליום. נ"ב יעוין תוס' ב"מ דף ק"י ע"א ד"ה אמר ליה :

דף לב ע"ב גמ' דהיכא דקיימי זוזי לוקמי.נ"ב יעוין תוס' כתובות דף פ"ז ע"ב ד"ה האי : תד"ה אמאי . ותירץ ר"י . נ"ב יעוין תוספות ריש מס' ב"מ ד"ה וזה נוטל וכדף ק"י ע"א תוס' ד"ה אמר ליה : שם ד"ה והלכתא . דמספקא לן דינא . נ"ב יעוין תוס' בכורות דף מ"ח ע"א ד"ה דאמר : שם לא סבירא להו הא.נ"ב יעוין תוספות בכורות דף ל"ז ע"א ד"ה ואמר רבא :

דף לג ע"ב גמרא אמר רב חסדא מה לי לשקר. נ"ב יעוין כריתות דף י"ב ובתוס' גם בתוס' ישנים : תוס' ד"ה ואי טעין וא"ת מאי איריא . נ"ב בהגהות מיימוני פ"ט מהלכות טוען מביא תירוץ על קושיא זו שבתוס' בשם הריצב"א כדבריו שם מבואר בחו"מ סי' ל' סי"ז :

דף לד ע"א גמרא הוה ליה כגזלן . נ"ב יעוין רהב"ן סימן כ"ג דף ט"ו ע"ג : תוס' ד"ה הוי מצוא"ל"מ שלא יפסלוהו לעדות העד ובעל הנסכא . נ"ב יעוין בהרא"ש פרק ז"ב דין ח' ובמרדכי שם דין תרל"ג : בא"ד ואומר ר"י דודאי . נ"ב יעוין לעיל דף ל' ע"א בתוס' ד"ה לאו :

דף לה ע"א גמ' מהא דתנן. נ"ב יעוין תוס' כתובות דף כ' ע"א ד"ה ואוקי ממונא :

דף מא ע"ב גמרא והאמר רב המוכר. נ"ב יעוין תוס' לקמן דף ע"ז ע"א ד"ה חוזר ותוס' סנהדרין כ"ט ע"ב ד"ה הודה : שם גובה מנכסים משועבדים . נ"ב יעוין תוס' לקמן קע"ה ע"ב ד"ה לא ותוס' כתובות דף נ"ה :

דף מב ע"א גמרא בנגעא קא יזיף . נ"ב יעוין תוספות לקמן ק"ע ע"ב ד"ה אין ובתוס' גיטין כ"א ע"א ד"ה או דלמא ובתוס' ב"ק י"ד ע"ב ד"ה ש"מ : רש"י ד"ה יזיף אינים . ומבקש שלא לפרסם. נ"ב יעוין תוס' גיטין ל"ג ע"א ד"ה ובי תלתא : תוס' ד"ה מלוה. ואע"ג דביורשין. נ"ב יעוין לקמן קע"ה ע"ב תוספות ד"ה לא : ע"ב גמרא גופא אמר שמואל שותף . נ"ב יעוין תוס' ב"ק ל"ד ע"א ד"ה הב"ע :

דף מד ע"א תוס' ד"ה דוקא . וקשה לר"י . נ"ב יעוין תוס' סוכה למד ע"ב ד"הוקרקע ובפירוש הר"ש והרא"ש פ"ז דכלאים מ"ו: שם ובשמעתין דסיקריקון שם דף נ"ה . נ"ב נ"ל אין אגפרות בבבל שם דף נ"ח ע"ב וכן מצוין בהרא"ש :

דף נא ע"א גמרא רב ביבי מסיים.נ"ב ברשב"א בחדושיו לקדושין מבואר גירסא הזאת :

דף נד ע"א תוספות ד"ה אדעתא . אם יודע ואין מתכוין. נ"ב יעוין תוס' ב"מ י' ע"א ד"ה ר"נ ובמס' ביצה ל"ט ע"ב ד"ה הכא :

דף סב ע"ב תוס' ד"ה איתמר. אע"ג דבעלמא. נ"ב יעוין תוס' בכורות מ"ח ע"א ד"ה דאמר ותוספות חולין ע"ט ע"ב ד"ה לימא ליה : שם בפ"ק דב"ק דף ט' . נ"ב ולקמן דף ק"ז :

דף סג ע"א גמרא כיון דאמר ליה על מנת . נ"ב יעוין חולין קל"ד ע"א ובנזיר י"א ע"א :

דף ע ע"א גמרא מהו מי אמרינן מיגו . נ"ב יעוין תוס' לעיל ס' ע"ב ד"ה מי אמרינן : שם תוס' ד"ה או . אפשיטי דספרא · נ"ב יעוין ב"מ דף ט"ז ע"ב :

דף עז ע"ב משנה הדמים מודיעין . נ"ב יעוין לעיל דף ס"א ע"ב תוס' ד"ה ש"מ :

דף עט ע"ב תוספות ד"ה אימור . ורשב"א פי' דאי עביד דאתו . נ"ב יעוין נדרים ל"ד ע"ב בר"ן ד"ה אמר רבא :

דף פ ע"ב תוס' ד"ה לא מקשי . נ"ב יעוין תוס' סנהדרין כ"ז ע"א ד"ה לעקל:

דף פא ע"ב תוס' ד"ה אלא . ואע"ג דדמאי . נ"ב יעוין תוס' גיטין מ"ז ע"ב ד"ה טבל וביומא דף ט' :

דף קז ע"א גמרא נוטל רביע בקרקע . נ"ב יעוין יבמות ל"ח ע"א ד"ה הוי יבם ולקמן קנ"ח ע"א ד"ה נפל [דבור ב'] : שם מספקא ליה . נ"ב יעוין חולין ע"ט ע"ב תוס' ד"ה לימא ליה ולעיל ס"ב ע"ב תוס' ד"ה איתמר ותוס' בכורות מ"ח ע"א ד"ה דאמר רב אסי :

דף קכג ע"ב תוס' ד"ה הכא . ואע"פ שאם רצה . נ"ב יעוין ב"מ דף מ"ט ע"א : שם ד"ה וקסבר כו' ובסוף פ"ב דקדושין . נ"ב לפני תוס' היה שם גירסא אחרת וכמבואר שם בתוס' רי"ד :

דף קכד ע"א גמרא בכור נוטן פי שנים . נ"ב יעוין תוס' לעיל ק"ז ע"א ד"ה וכא בע"ח ובב"ק ט' ע"א ד"ה וטרף : ע"ב תוס' ד"ה מספקא ליה . נ"ב יעוין תוס' עירובין מ"ו ע"ב ד"ה רב אסי :

דף קכח ע"א רש"י ד"ה ור"נ אמר . דאין ב"ה סומך . נ"ב כ"כ התוס' ביבמות נ"ט . ויעוין מ"ש התוס' בב"ק דף י"ב ד"ה אנא : ע"ב תוס' ד"ה נשבע . כי טען בהדיא . נ"ב יעוין תוס' כתובות י"ט ע"א ד"ה מודה ודף כ"ח ע"א ד"ה קיום שטרות ודף נ"ב ע"ב ד"ה דינא ובתוס' ריש גיטין ובמס' ב"מ דף י"ד ע"ב :

דף קל ע"א משנה ריב"ב אומר אם אמר . נ"ב יעוין תוס' יבמות ל"ו ע"א ד"ה משום ירושה :

דף קלד ע"ב גמרא הואיל בעל שאמר . נ"ב יעוין גיטין י"ט ע"ב תוס' ד"ה טעמא ובדף י"ז ע"א ד"ה מפני : שם איבעיא להו. נ"ב יעוין תוס' ב"מ י"ח ע"ב ד"ה ואפילו ובגיטין דף כז :

דף קלה ע"א תוס' ד"ה אביי . וי"ל דאביי דהכא . נ"ב יעוין דברי התוס' ב"מ ל"ז ע"ב ד"ה ר"ה :

דף קלו ע"ב גמרא קסבר קנין פירות . נ"ב יעוין שבת קל"ה ע"ב :

דף קלז ע"ב גמרא מידי דחזי ליה קאמר . נ"ב יעוין פירוש הר"ן נדרים י"ח ע"א ד"ה כל מתנה ובתשובת הרא"ש כלל נ"ה סימן ב' :

דף קמד ע"א בעין משפט אות ס' מיי' פ"ו . נ"ב ופרק ט"ז מהלכות מלוה דין ג' :

דף קמו ע"ב תוס' ד"ה מאן נ"ע . נ"ב יעוין תוס' גיטין ל"ב ע"א ד"ה איגלאי ובתוס' כתובות נ"ז ע"א ד"ה וכין:

דף קמט ע"א גמרא וליקניניהו באודיתא. נ"ב יעוין תוס' ב"ק ק"ד ע"ב ד"ה אגב ובתוס' ב"מ מ"ו ע"א ד"ה ונקניניהו ויעוין לעיל מ"ד ע"ב בתוס' ד"ה דלא ובדף קמ"ח ע"א תוס' ד"ה ש"מ ובגיטין י"ג ע"ב תוס' ד"ה גופא ובדף מ' ע"ב :

דף קנו ע"ב משנה זכין לקטן . נ"ב יעוין תוס' גיטין ס"ה ע"א ד"ה לרור ובתוס' ר"פ בן סורר ומורה ובמסכת קדושין דף מ"ב ע"א:

דף קנז ע"א גמרא בעי שמואל דאיקני . נ"ב יעוין תוס' בכורות מ"ט ע"ב ד"ה בדידיה : תוס' ד"ה דאיקני . וא"ת אימר . נ"ב יעוין לעיל ע"ט ע"ב תוס' ד"ה אימר ובתוס' כתובות נ"ח ע"ב ד"ה לאחר :

דף קסה ע"א גמרא ע"א בכתב . נ"ב יעוין כתובות דף כ' ע"א תוד"ה ור"י:

דף קסח ע"א גמ' כיון שהגיד . נ"ב ברש"י שבועות לא ע"ב ובתוס' ב"ק כ"ו ע"א ד"ה פשיטא :

דף קעג ע"א גמרא יד בעל השטר . נ"ב יעוין מנחות ק"ח ע"ב וק"ט ע"א בספרי קדמונים בחידושיהם למס' גיטין ח' ע"ב :

דף קעד ע"א גמרא אר"פ פריעת ב"ח מצוה . נ"ב יעוין לעיל ל"ג ע"א ברשב"ם ובתוס' ד"ה אמור רבנן : ע"ב בתוס' ריש עמוד . וכא דאמר מצוה . נ"ב יעוין לעיל דף קכ"ז ט"א ויעו"ש בתוס' :

דף קעה ע"א גמרא הא דמקויים . נ"ב יעוין תוס' ריש גיטין : משנה על ידי עדים גובין . נ"ב יעוין תוס' גיטין נ"א ע"ב ד"ה או דלמא ותוס' ב"ק י"ד ע"ב ד"ה ש"מ לוה ומכר : שם רש"י ד"ה ופרכינן . דמלוה לקיים . נ"ב יעוין תוס' לעיל קמ"ט ע"א ד"ה דקא : ע"ב גמרא וכין מן הלקוחות . נ"ב בתוס' רי"ד קדושין דף י"ג כתב דצ"ל הגירסא ואינו גובה מהלקוחות : תוס' ד"ה דבר . אע"פ דכתב ליה אחריות . נ"ב יעוין גיטין דף נ' גמרא אע"פ שכתב בו שבח ותוס' שם ד"ה כיון : שם ד"ה אינו . וי"ל מי . נ"ב יעוין תוס' ב"ק י"א ע"ב ד"ה כגון ולעיל מ"ב ע"א תוס' ד"ה מלוה ע"פ : שם ד"ה לא . דבעי למימר כדפירש התס . נ"ב בדף י"א ד"ה כגון שעשאו אפותיקי :

דף קעו ע"א גמרא אמר רב פפא . נ"ב יעוין תוס' כתובות דף מ"ט ע"ב ד"ה הוא ואשתו :

הגהות בהרא"ש

פרק ג דין ז ולי נראה דאע"ג דאותו שמכר היה נאמן במיגו כו' אין מיגו זה טוב . נ"ב יעוין במל"מ פרק י"ד מהלכות טוען הלכה י"ד דין מ"א דבקרקע נמי שייך יאוש כדתנן בפ"ז דכלאים . נ"ב בפירושו שם על המשנה מסיק דיאוש לא מהני בקרקע :

פרק ה דין טו פסק נמי דכליו של מוכר ברשות לוקח קנה . נ"ב יעוין ירושלמי פ"ה דמע"ש אלו היה קופתו של ר"ג כו' :

פרק ח דין מ"ו בתשובת שאלה . נ"ב כלל ל"ה סימן ב' : דין נ"א ולא נהירא דבצוות מעיקרא . נ"ב יעוין ברא"ש ב"ק דף קט"ז :

פרק ט דין ל"ו בהגהות מהרי"ח ד"ה וקונין . אבל זאת הסוגיא משמע . נ"ב יעוין בספר לחם סתרים שאלה א' : סליק

חדושים והגהות מאת הגאון המובהק וכו' משה סופר זצ"ל בעל המחבר שו"ת חת"ם סופר.

דף ב ע"א בתוס' לפיכך וכו' פשיטא כדפי' בקונטרס עיין תוס' ב"מ ב' ע"ב ד"ה ולתני וק"ל : בא"ד מהו דתימא . עיין מ"ש תוס' לקמן מ"ז ע"א ד"ה ירד וכו' ועיין ש"ך סימן קנ"ח ס"ק ב' : ע"ב בתוס' וחייב באחריות ליכא למיחש להכי . ל"ע ספ"ב דחולין דאית ליה שותפית ע"ש וי"ל : בא"ד להתחייב . אע"ג דר"מ קניס בשוגג בגיטין נ"ג ע"ב מ"מ בקיום כלאים דה"ל איסור דאורייתא כמבואר בפתח משנה דכלאים רפ"ח מודה ר"מ דלא קנסי' כמבואר בגיטין שם :

דף ג ע"ב בתוס' כל דאמר וכו' . עיין ע"פ ק"ז ע"ב ד"ה אפילו וכו' :

דף ד ע"ב גמרא דמי קנים בזול . עיין רשב"ם לקמן קמ"ו ע"ב ד"ה ושמין וכו' : שם מקיף וניקף א"ב . נ"ל דלא גרסינן ליה כלל לשיטת רש"י דגרס ניקף במתני' וכן לתוס' ד"ה אם עמד אבל כוא מדברי הרז"ה והוא לא גרס ליסנא אחרינא עיין וק"ל :

דף ה ע"א בתוס' אע"פ שלא נתן דניחא ליה בהגבהה . בהוצאת שם תוספות ד"ה טעמא : ע"ב גמרא דכל שפא ושפא . עיין מרדכי

סוף ב"מ סי' תתע"ו בשם ר"ת וי"ל עפ"ש תוספות בשמו לקמן ו' ע"ב ד"ה האי : בתוס' ואפילו מיתמי דאין מקבלין עדים . ל"ע מתוס' ערכין כ"ב ד"ה אמר רב אשי ע"ש בסוף הדבור : בא"ד ועוד דבכמה מקומות וכו' . אינו מוכרח דמ"מ מסכתא בגווני שכתב תוס' ד"ה כי כו' . וכן נ"ל בדברי רבי יונה שכתבו הרא"ש עיין וק"ל וכל"ע לקמן בתוס' ד"ה ואמר וכו' וכה"ת שם : בתוס' אע"ג דאמור וכו' לא מהני לפוטרו . ל"ע לפמ"ש לקמן ע' ע"א ד"ה או וכו' דעל הלוה וכו' ע"ש :

דף ו ע"א גמרא לא ה"ד מעולם . ולמ"ד לקמן אמרינן מגו במקום עדים דתוק ומ"מ בתוך זמנו אפשר דמשלם זמני' לית ליה מגו כמ"ש הרמב"ן בשמעתין ולקמן שם וק"ל :

דף ז ע"א תוס' והוא דקרו ליה דדמיה מודיעים . עיין לקמן ס"א ע"ב תוס' ד"ה ש"מ : ע"ב גמרא דסהדי בשקרי . עיין ערכין כ"ב ע"ב : שם לאפוקי בחיי . עיין טוש"ע ח"מ סימן כ"א סעיף ט' וסימן ק"ח ש"ך ו' : בתוס' ואי בעית אימא קלא קשה וכו' . עיין כה"ג ב"מ כ"ה ע"א הא בכובא הא בכיתנא וכו' : בא"ד דאית ליה

פיתחא . ל"ע דהא מעלי הוא כפרש"י :

דף ח ע"ב גמרא אב"א קרא . עיין תוספות שבועות כ"ב ד"ה אב"א : לקמן תמחוי בכ"י . ל"ע קצת לשון רש"י שבת קי"ח ע"א : בתוס' אכפיה וכו' אמר על מ"ע . עיין סמ"ע וש"ך רסי' ק"ז ועיין ברכי יוסף סימן רמ"ח :

דף ט ע"א גמרא דכל דקא אתי . מגילה ר"פ בני העיר : שם אין פוחתין לעני . ובאפשר מוסיפים עד כשיעור המעורב בעירובין פ"ג ע"ב ועיין מ"ש שיטה מקובצת כתובות ס"ד ב' : בתוס' שבת נותנין לו ריקם אזיל . ל"ע מה ענין תמחוי לככר לחם : שם איזדקיק לה (היינו כדי סעודה) כנ"ל להגיה שמהרש"ל : ע"ב גמרא חמה אינו כופה משה הרגו . עיין מס' ע"ז דף ע"א :

דף י ע"א גמרא ולא פרנסתו . לעיל ט' ע"א לא מזדקקי :

דף יא ע"א ברש"י אגר מתחלקת ב' פתחין לאגר . בסוכה לא פירש רש"י ע"ש ועיין ב"ח : בא"ד וחולק נכסיו . גם זה לא פירש כן שם : ע"ב גמרא אכסיי' לפי בני אדם . היינו שבת ממון נ"ל סימן י"ט :

דף יג ע"א בתוס' שנאמר ומי' שהות מצוה רבה . עיין תוס' ע"ז י"ז ע"א בשם שאלתות : בא"ד וכפ"ב דמגילה . ל"ע מג"א סימן קנ"ג סק"ט : בתוס' כופין את רבו דבעדנא דמעקרא . עיין פסקי תוס' זבחים סימן ס"ט ועט"א פ"ק דחגיגה : ע"ב בתוס' מדביק וכו' אינו בגאי . ע"פ מ"ש לקמן ד"ה ועושה וכו' בין לר"י ובין לרשב"א עיין וק"ל : שם רבי יהודה אומר או איפכא לא . עיין מג"א סימן קנ"ג סק"ב : שם ומסיים וכו' ובנביא מסיים בסיפו וכו'. ל"ע מנחות ל' ע"א תומשים של ס"ת וכו' ע"ש : שם עושה ברא"שו ולרשב"א כראה . עמג"א סימן כ"ת :

דף יד ע"ב בתוס' תרי בתרי וכו' בלא עמודין . וי"ל עפמ"ש תוס' עירובין י"ד פ"א כ"כ בס' בני יונה :

דף טו ע"א בתוס' פ"ה ליחזקאל. שהלך למצרים . ועיין רש"י קהלת בפסוק ותשבר הכד על המבוע בפירש השני :

דף טז ע"א גמרא בדידיה קיימא אמר ר' לוי כאן תנא יורד ומתעה וכו':

דשוי

דף יח ע"א גמרא דהוי קשו לכותל. פי"ש הכל עמהרש"ל :

דף יט ע"ב בתוס' מי פירות כגון שמן. עיין פירש"י מנחות ל"א ע"א ד"ה אלא אימא ר"ש שזורי וכו' :

דף כ ע"א תוס' בתבית של מתכת. לענין אהל וכו'. ע"ש ל"ד ע"ב ד"ה פ"ש ושלא לו ר"ה כהן וכו' : בתוס' והמלח וכו'. שלא היטב עליו לאכילה וכו'. למשקה שם י"ז ע"ב :

דף כא ע"א גמרא דדייק ולא גריס. עי' מכות י' ע"ב ופירוש ריטב"א שם :

ע"ב בתוס' סופר מתא פסידא דלא הדר. משמע דמותר לקדור השם כמ"ש תוס' ערכין ו' ד"ה יגוד וגי"י בשם ר"י שבמרדכי בי"ד סימן רע"ו שם סקי"ב :

דף כב ע"ב גמרא זאת אומרת. עיין רא"ש פ' הגוזל קמא סי' י"ג ומרדכי שם :

דף כג ע"ב גמרא רגלו אחת. עס"פ מי שהוציאוהו: שם לקמן אפקוה לר' ירמיה. עי' לקמן קס"ה ע"ב עי' נדה כ"ג סוף ע"א : תוס' חוץ לחמשים. דאזלינן בתר רובא. עי' בספ"ק דכתובות תוס' ד"ה להתזירו ותוס' ב"מ כ"ד ע"א ד"ה כי וכו' ועיין רש"י שם ריש ע"ב ד"ה קתני ועמ"ש פ"י כתובות י"ב ע"ב : בא"ד להברר. עיין בזה בש"ג בגליון דמעתין : ד"ה רוב וקרוב. מאי קמ"ל. עי' ברייי' דעירובין ס"ד ע"ב דהולכים אחר רוב עוברי דרכים נגד קורבה כמ"ש בס' שמ"ה י"ל לחומרא א"נ רוב ע"ד שאני : בא"ד דאיכא תרי רובי. צ"ע מט' לפרדעים דמייתי שם נדה י"ח ע"א ותוס' שם והתם לא שייך תרי רובא וי"ל חזקת טהרה מסייעים לרוב ומתבעה שרצים לק"מ דהתם לחומרא והכי מבני פ"ק דכתובות : בא"ד משום גזירה. עמ"ש תוס' סנהדרין פ' סוף ע"א : מסורת הש"ס ביל"ש דף י:. ערפ"ד דשקלים ומשנה א' פ' ל"ב דמכשירין וצ"ע ועפר"ת י"ד סי' ס"ג:

דף כה ע"א בתוס' ונבא השמים וריצב"א אומר. י' תוס' מנחות ל"ה ריש ע"ב :

דף לד ג"ס' הוי מחויב. וליהימנה בשבועה. עי' ריב"ש סי' של"ו :

דף מא ע"ב תוס' נחלקה עדותן תתקיים העדות בשאר דהכי. ואפילו לרבי נמי: בא"ד דהא מכחשי אהדדי לא. ועי' עוד בתוס' סנהדרין ל"א מ"ש בזה ולקמן קי"ד ע"א ועי' תוס' סנהדרין ט' ע"א וק"ל :

דף מו ע"א גמרא אמר ליה אביי לרבה צ"ל לרבא :

דף נא ע"א בתוס' למה כתב בלשון. דאמאי בעי. צ"ל באיכפי בשטר אינו סגי כמ"ש לעיל ד"ה דל זוזי :

דף סא ע"ב תוס' שמע מינה. דגבי קרקע. עי' לעיל ז' ע"א ד"ה והוא וכו' :

דף סו ע"א תוס' והאי פשוטי כלי עץ דרבנן. עתוי"ט פ"ס משנה ה' דמקוואות :

דף עז ע"א גמרא רים ע"א הלכתא. עי' לקמן קס"ה ע"ב תוס' ד"ה אבל וכו'. וע"ש קס"ט ע"ב בגמרא :

דף ק ע"ב בתוס' והכוכין ארכו ד'. ודפי הארון. ובפסיקתא זוטרתי דמגלת אסתר כ"י ראיתי שאחר המיתה נמתח הגוף ועומד על ד' אמות וקחשיב המן לסמן ועשרת בניו מד' אמות ע"ש :

דף קח ע"א בתוס' ואחין מן האב. שאין כל כך ודאין. עי' ס' זו בנזיר מ"ט :

דף קיא ע"ב רשב"ם אלא אמר רבא. דא"כ רבה נמי סכינא חריפא. ומפני קו' זו פליג רבי ישמעאל וס"ל הכא אין גורעין ומוסיפין משום דסכינא חריפא וכו'. אבל בעלמא ודאי ס"ל גורעין ומוסיפין דאל"ה תיקשי מדידיה במנחות ל"ה ע"א תוס' ד"ה לטטפות וא"ש נמי ביומא מ"ח דס מספר יקבלנו דלא פליג רבי ישמעאל משום דהתם ליכא תיבה שלימה דמפסקא קרא כי הכא. ולזה נתכוונו התוס' שם בלי שום הגהות מהרש"א ובזה יובנו דברי קרבן אהרן בפ' ויקרא גבי דם מספר ע"ש. ובבית יצחק דיומא לא עמד על כוונתו ואש"כ הך דתמיהיתו בב"מ כ"ד ע"ב דתיתי ככ"ע. ועיין בכורות מ"ד ע"ב גבי מרוח אשך דפליגי ר"י ור"ע על רחב"א ויש לייישב וק"ל עי' ב"מ כ"ח ע"א מפיק רבא סימנא דאורייתא מעד דרוש אחיך אותו והתם ל"ז ע"ב פרש"י דה' דרשהו וכו' משמע דהך דרשא היא ע"י גורעין ומוסיפין וגם סכינא חריפא וכו' ע"ש. ולאביי התם פליגי תנאי בסי' דאורייתא. ואולי בהא פליגי אי גורעים ומוסיפין בכי האי גוונא. אמנם בתומם הרא"ש מפרש פסוק זה בענין אחר דלא כמשמעות רש"י דב"מ הנ"ל וצ"ע בכל זה :

דף קיד ע"א בעין משפט מיי' פ"ה מהל' מכירה הלכה י'. עי' סנהדרין ט' ע"א בחי' מ"ש בזה :

דף קטו ע"א תוס' בן הבן וכו'. בקדושין דף ד. ביבמות כ"ב : בא"ד וליכא למימר. בקדושין דף ד' ושם : ע"ב גמ' דלא כלה שיבטא. ערש"י ב"ק ק"ט ע"א ד"ה וכי יש לך וכו' וי"ל וק"ל:

דף קכו ע"א גמ' (ומה עד לא אתיל). מקומו כאן ונדפס בטעות בין שני אגאי עגולים : תוס' ובמלוה וכו' לא משום דקי"ל. עי' לעיל ס"ב ע"ב תוס' ד"ה אתמר :

דף קלט ע"ב ברשב"ם אשה שמכרה שאם ימות. קודם שאם ימות נלע"ד שצריך לגרוס התקינו :

דף קמז ע"ב תוס' המוכר וכו' מה שנתנו בה. משמע דס"ל בקטנה מצלמת לכשתגדיל כמ"ש מג"א סימן שמ"ג ומ"מ הפסידתה הרבה כיון שאפילו בלא מחילתה נמי לא היו נזקקים לנכסי קטנה עד שתגדיל ולא היה זמן פרעון עתה נמצא שלא היה שוה הרבה. ולפ"ז נ"ל שגם האב מת כבר וכמ"ש הרא"ש בכתובות ע"ש : בא"ד ממה שנתנו בה לכל הפחות. וסך זה יגבו לקוחות מהבעל כי לא תוכל למחול כמה שתב לאחרינא כמ"ש תוס' פי"ב דכתובות י"ט ע"א מש"ה אם לחזור השובר לא יהיה להם ללקוחות ממה לגבות אותו הסך שנתנו לה בעד הכתובה : בא"ד דבגרושה ליכא למיחש. ע"ש וליכא למיחש נמי שמא השובר בניסן וגם מכירה בתשרי היה תחת בעלה ועתה הי' מגורשת ותפסידם הרבה עתה כיון שהיא כבר מגורשת י"ל דעכ"פ אין ללקוחות לגבות מהכתובה אלא סמעות בעין שנתנו בעד הכתובה בשעת קנין שהוא דבר מועט כיון שאז היתה תחת בעלה אבל הסך שמפסידתם הרבה עתה אחר שנתגרשה נכסי שמתויבת לשלם להם אבל לא יהיה להם ממה לגבות וא"כ ה"ל הפסד מועט אם תחזור השובר. ומה שהקשה תוס' שהכניסתה לבעלה השני. והכל על דאכדין שנתתך השאר מדף זה :

דף קנו ע"א תוס' וכי מאחר וכו' ואם היה ספיקא. עיין בית מאיר סימן מ"ג מוחק זה מהתוס'. ולפע"ד הני תיבות מואם היה ספיקא עד ודוחק לומר שייך לסוף דבור ואז א"ש עיי' וק"ל :

דף קנט ע"א בעין משפט שייך לעיל קנ"ח. עתוס' כתובות נ"א ע"ב ד"ה דזכנה : ע"ב גמ' האב שנשנה וכו'. דוקא שנשנה ומטעם שכתבו תוס' ב"מ ל"ט ע"ב סוף ד"ה דלמא. ולק"מ קושית עני ארזים סימן י"ז סוף ס"ק קי"ד ע"ש וק"ל :

דף קסב ע"א תוס' וצריך שיחזיר. מיהו מצינו למימר. לפי זאת המסקנא שבתוס' משמע דמסקנת תוס' דלע"פ לר' יוחנן מודה בשטר שיש בו רוב תנאים משו"ה פסול על נייר מ"מ בשיטה אחרונה שא"א בו אלא תנאי א' היה לנו להכשיר אי לאו משום לא פלוג ופסול וכן משמע ברא"ש דהכי הוה מסקנא :

דף קסח ע"א רשב"ם ופסיק גמרא וכו' אע"פ שנימוקו עמו. כמ"ש תוס' שבועות ל"ה ע"א :

דף קעה ע"א רשב"ם ופרכינן מכלל ואי משום טעמא. דאע"ג דסוף פרק המדיר לית ליה לשמואל מצוה לקיים. י"ל היינו במתנה אבל פרעון דבלא"ה נמי איכא קצת מצוה יודה שמואל דמצוה לקיים ועל זה תי' רשב"ם דלא היה ליתן להם עד אחר מותו. ולשון מתני' משמע אפי' כשהוא גוסס מתנים הבנים דאז חיוב הפרעון הל על הבנים ומ"מ אין עדיין מצוה לקיים דבריו עד שמת ממש ועתוס' קדושין ע"ה ע"ב :

הגהות על הרא"ש

פרק א סימן יב וכתב הר"ר יונה ז"ל. ועיין שם בשם הרא"בד : סימן כ דלבתר תלת שנין. עיין מע"מ : שם וכן כתב הרמב"ן. הרמב"ם ועמ"ש בחי' רמב"ן דס"ל כרא"בד :

פרק ח סימן מו ועיין בקדושין ספ"א. צ"ל ועיין בקדושין פ"ק סימן כ' : בהג"א עיין כתובות פא"ב. צ"ל סימן ט' :

פרק ט סימן לו בהג"א וקונין וכו' דזכין בין לגדול בין לקטן. ר"ל קטן שהגיע לגרור וזורקו שאינו בכלל קטן דמתני' כמ"ש תוס' גיטין ס"ה ע"ב ד"ה צרור וכו' לכלל גדול לא הגיע שהרי אינו עושה שליח עד שיגדל וא"כ אין זוכין לו ובזה יובנו דברי הגה"ה הזאת התמוה : סליק

מעשה ר"ב

מאת הגאון המובהק כו' מהור"ר בצלאל רנשבורג זצלה"ה

דף נ ע"א גמרא וכי קנו מידן מאי הוי. נ"ב עי' רש"י ד"ה קנין דברים כו' והש"ך בח"מ סימן רג ס"ק א' נראה שלא זכר זה ועיין ערכין דף ו' ע"א תוס' ד"ה ולא ידענא כו' ודו"ק :

דף יב ע"ב רש"י ד"ה דמליך השתא במתא כו'. מלת השתא נמחק : בא"ד להיות ראש הישיבה. כאן הס"ד ואח"כ מה"ד עכשיו שביומי תתים כצ"ל [אבל באמת א"צ להגיה כי י"ג בגמרא כגירסת הב"ח וכן היתה גירס"י] :

דף טז ע"א גמרא אלמא כדידיה קיימא מילתא כצ"ל :

דף כג ע"ב גמרא אמר ר' תנינא רוב וקרוב הולכין אחר הרוב. נ"ב עי' שו"ת מכתם לדוד בחלק אה"ע סימן ג' דף קמח ע"ב בד"ה אחר הדברים :

דף נח ע"א רשב"ם ד"ה אמר להו כלהו נכסי דהאי כו' ומסתברא דלזה אהב יותר. נ"ב עי' בינה לעתים דפוס ברלין חלק ב' דרוש ס"ב דף לג ע"א ד"ה הסוא גברא כו'. יעוש"ה ודו"ק :

דף עב ע"א תוס' ד"ה אלא כו' אבל כר"ע לא מצי כו'. נ"ב תימה דכל זה מפורש להדיא בהש"ס דהכא ואולי גירסא אחרת היה להם וצע"ג:

דף עו ע"א רשב"ם ד"ה מסירה וכו' עד ממקומה. נ"ב דיבור זה מקומו לקמן סוף העמוד אהא דתניא ספינה נקנית במסירה :

דף עח ע"א גמ' הא לא אמר ליה הכי. מלת הכי נמחק :

דף פב ע"ב גמ' מתקיף לה ר' אלעזר השתא דרך אין לו אורה וסלו יש לו. מן תיבת דרך עד יש לו נמחק. ונ"ב עיין מהרש"ל לא גרים זה ולגירסתו יובנו דברי רשב"ם בד"ה מדברי רבינו ר' אלעזר אבל לגירסתנו אין הכרע שר' אלעזר אמר תירוץ זה וכן ראיתי שוב בשם תוס' הרא"ש סוגא בשיטה מקובצת כאן השיג על רשב"ם דאינו מוכרח שמדברי ר"א הוא ולדבריו צ"ל מדברי רבינו סובב אדרבי יוחנן ודו"ק : תוס' ד"ה מדברי רבינו כלמד כו' יש להן דרך. נ"ב עיין מהרש"ל :

דף פט ע"א גמ' ת"ר היה מבקש ממנו שלשה רביע ליטרא לא יאמר לו שקול לי שלשה רביע ליטרא אחת אחת. נ"ב דשמא יפול רביע הליטרא ואין הלוקח רואהו עכ"ל הרמב"ם פ"ח מהל' גניבה הלכה י"ט וכ"כ המחבר בש"ע חו"מ סימן רל"א סעיף י"ד ויעוש"ם בסמ"ע ס"ק כ"ו כ"ז :

דף צ ע"א תוס' ד"ה והשקל. נ"ב עיין בכורות נ' ע"א מיתיבי וכו' דפריך הש"ס ממש כתמיהתם ומשני כתירוצם ז"ל דהוסיפו שתות וצ"ע :

דף קג ע"ב רשב"ם ד"ה בגינה בית חצי קב כו' לחצי שהוא הוי מחילה כל גבי. מלות כל גבי נמחק. ונ"ב כלגבי כצ"ל :

דף קטז ע"ב רשב"ם ד"ה הכי נמי מסתברא וכו'. האב קודם לאחי האב ואחי האב קודמין לאחות האב ואחות (מן) האב קודמין לאבי האב ואבי האב קודם לאחי אביו מן האב ואחי אביו מן האב וכו' כצ"ל ועיין מהרש"ל בכל דבריו בזה ודו"ק היטב :

דף קסז ע"ב רשב"ם ד"ה וניהוש כו' והיה שמו ראובן. מלת שמו נמחק ונ"ב שמה :

דף קעג ע"א רשב"ם ד"ה זימנין דאזיל לגבי ספרא וכו' והוא אינו יודע מה שמניתו מלות מה שמניתו נמחק. ונ"ב מה"ה שניתו כצ"ל וכן הגיה התומים סימן מ"ט סס"ק ו' יעוש"ה ובב"ח וש"ך שם ודו"ק :

דף קעה ע"ב תוס' ד"ה דבר תורה כו' ולא ידע רבי מאי קאמר. נ"ב עיין ביאורי דברי רשב"ם היטב בפני יהושע חלק ד' בחדושיו לח"מ סימן ל"ט וכ"כ בחדושיו למס' ב"ק י"ב ע"א בתוס' ד"ה אנא כו' : שם ד"ה אינו כו' אינו חשש לקלא ולגבייה. מלת ולגבייה נמחק. ונ"ב לגבייתו.

הגהות על הרא"ש

פרק ט סימן טו ד"ה אמר רב יהודה אמר רב וכו'. חדא דר"י פליג עליה דר"ל ואמר מלת ואמר נמחק ונ"ב דאמר : סליק

הגהות וחדושים מאת הגאון המובהק כו' מוהר"ר זאב וואלף בהג"מ שמואל הלוי זצ"ל מבאסקוויץ.

דף כ ע"א גמ' חזו ליה לקריעה. נ"ב עי' בפי' הר"ש במסכת כלים פרק כ"ח משנה ח' :

דף נ ע"א גמ' ר' מאיר אומר הראשון כו'. נ"ב עי' בירושלמי דקדושין פרק האומר ה"א :

דף סו ע"א תוס' ד"ה ושאני. וי"מ בדף כו'. נ"ב עי' בסוכה דף כ' ע"א תוס' ד"ה תנן התם וכו' ושם ע"ב ד"ה מסככין בבודיא ע"ש :

דף ע ע"א תוס' ד"ה או דלמא. א"כ שטרך בידי כו'. נ"ב עי' בש"ך ח"מ סימן קח ס"ק ז' ואין דבריו מוכרחים. ועי' בספר אסיפת זקנים למסכת כתובות דף יט ע"א בד"ה טעמא דר"מ מ"ש וז"ל כתב עוד הרשב"א ז"ל דטעמא דלא וכו' :

דף עט ע"א רשב"ם ד"ה אילן. ולקרבן נמי לא חזו כו' (ובכורים כו') [לא תקטירו]. נ"ב עי' (מסכת) [רש"י] שבועות דף (סז) [יב] ריש ע"ב [ד"ה וכל] :

דף צב ע"א גמ' המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן. נ"ב עי' בירושלמי דשביעית פ"ה על משנה אלו כלים שאין האומן רשאי למוכרן יע"ש.

דף צג ע"ב גמ' תרוייהו בתר רובא אזלי. נ"ב עיין תוס' יבמות דף סז ריש ע"ב סד"ה אין תושבין יעוין שם :

דף צז ע"ב גמ' תמר חיוריין מהו. נ"ב עי' בתשו' תשב"ץ ח"א סימן נז ובסימן פ"ה ובפסחים דף קח ע"ב תוס' ד"ה אל תרא יין ובר"ן שם :

דף קיא ע"ב גמ' קא סבר גורעין ומוסיפין. נ"ב עי' תוס' סנהדרין דף ד' ע"ב ד"ה לטטפת וכו':

דף קכב ע"ב תוס' ד"ה התם. מ"מ אהני הא דתשיב כרבים. נ"ב עי' תוס' יבמות דף מב ע"ב ד"ה התם ואח"כ כו' ובעירובין דף לב ע"א ד"ה והא אר"י כו' ובע"ז דף ז' ע"א ד"ה פשיטא :

דף קמו ע"ב תוס' ד"ה ר"ש שזורי. אלא לר"ש ומתלוקתו קאמר. עי' רש"י פסחים דף כז ע"א סוף ד"ה יוליך הנאה ליה"מ כו' :

דף קנד ע"א גמ' ורבנן סברי מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו. נ"ב עי' לעיל דף ע' ע"א תוס' ד"ה או דלמא כו' : סליק

קרני ראם מהגאון כו' מו"ה אהרן משה טויבש זצ"ל (בעהמ"ס תועפות ראם)

דף לא ע"ב תוס' ד"ה ורבא כו' ואומר ר"י. נ"ב עיין בדבריהם בב"ק בזה ועיין במועד קטן דף ח' ד"ה נפקא :

דף מא ע"ב תוס' ד"ה נחלקה עדותן כו' והכי הלכתא דפסיק. נ"ב והכי הלכתא ואפילו לר"נ דפסק כוותיה דרבי נמי כו' כצ"ל :

דף עט ע"ב תוס' ד"ה אימור כו' ושפחה נמי. נ"ב ואע"ג דבשפחה חב"ת תפסי קדושין מ"מ אם מקדשה גם לצ"ע שבה הוי דשלב"ל ולא מהני אלא בהיכא דכופין לשחררה ועיין בדברי הרמב"ם פ"י מהלכות איסור במקדש יבמה ובכ"מ שם :

דף קלד ע"ב תוס' ד"ה למפרע כו' אלא למפרע. נ"ב ומדברי הרשב"ם משמע דוקא קודם ביאת עדים שזינתה ואז הוא נאמן ול"מ אח"כ עדים אבל אם לא אמר רק אחר ביאת עדים ודאי אינו נאמן ומש"ה יצטרך לחפות ע"י גט שאין בו זמן כשלא אמר קודם וא"ש :

דף קלט ע"ב תוס' ד"ה התם כו' דאיכא פסידא. נ"ב ורש"י שם פי' דכיון דלוקח כא בטריפה מאחריך אין הבעל יוכל להוציא מידו עי"ש ולפי' לק"מ :

דף קנד ע"א תוס' ד"ה ועוד כו' בנדה גומות. נ"ב דלמ"ד דבעינן גומות ושערות הוי השערות ראיה על הגדלות ומש"ה אין לנו לחוש בשנמצאו שערות דלמא לא הוי גומות אבל למ"ד גומות אע"פ שאין שערות אין השערות ראיה כלל רק הגומות מש"ה לא מהני בשנמצאו שערות כל שלא בדקו אחר גומות כנ"ל כוונתם :

דף קנו ע"א תוס' ד"ה וכי מאחר כו' ואם היה ספיקא. נ"ב אין לו ביאור דממ"נ מהני דאו דלא הוי מקודשת או מגורשת מיהו למה דמבואר במ"ל בהלכות אישות דמהני קידושי קטן אחר שיגדיל א"כ משכחת בדיקה לגירושין כדי שלא יועילו הקידושין כשיגדל ונאמר דהגירושין הוי בקטנות ול"מ וא"ש :

דף ח ע"ב גמ' והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע זה דיין שדן דין אמת לאמיתו וכו' • וכתבו התוספות לאפוקי דין מרומה אף על גב שהעדים מעידים אותו אין מחתכין אותו כיון שיודעים שמשקרין וכו'. ועפ"ז מבואר שנקראו משכילים כי בודאי אין הדיין ראה או ידע שהעדים משקרין דמאי רבותא שדן דין אמת אם הוא יודע בבירור רק הכוונה אף שלא ראה ולא ידע רק שהוא ממילא מתוך שכלו הזך שהעדים משקרין ולכך אינו משגיח בעדות לזה נקרא משכיל שפועל עם השכל להוציא הדין לאמיתו ועפ"ז יש לכוון גם כן הדמיון של כזוהר הרקיע ע"פ מה שהביא התוספות בפסחים פ' אלו עוברין בשם רבינו נסים שכתוב שהיה הדבר זר אצלו דזוהר הרקיע יהיה יותר זך מכוכבים עד שראיתי בחכמת תכונת הגלגלים שהדבר כן שהכוכבים מקבלים אורם מאור השמש ולפי שהרקיע גוף דק ובהיר מאד אינו מקבל אורה ממנו אבל הירח וכוכבים מתוך שהם גופים עבים מקבלים אורו כמו שאנו רואים שאור השמש ניכר יותר באבנים ובארץ ממה שהוא ניכר במים ואויר עכ"ל ממילא ע"ז אמר שפיר והמשכילים מי שיש לו שכל זך ונקי ודק ואין מקבל מן האחרים מה שמגידים רק הוא מוציא בשכלו נגדם הוא דומה לרקיע שאינו מקבל אור מן השמש מפני שהוא זך ודק זהו יכול להיות גם הרמז מ"ש במקום אחר הדן דין אמת לאמיתו כאלו נעשה שותף במעשה בראשית ר"ל הקדוש ב"ה ברא מעשה יש מאין ולא קיבל מאחרים כלום כן הוא הדן דין אמת וכמ"ש ודו"ק:

דף י ע"א גמ' תניא היה ר"מ אומר יש פתחון פה וכו' אמר ליה ר"ע אמשול לך משל למלך שכעס על בנו וכו' אימתי ועניים מרודים וכו' (בזמן הזה) וקאמר הלוא פרוס לרעב וכו'. ויש לדקדק למה לא השיב ר"ע בקיצור מפסוק זה ועניים מרודים ומה היה צריך להביא משל למלך שכעס על בנו גם איך באמת מתרץ משל של טורנוסרופוס דעכ"פ נקראים אנחנו עבדים גם כן לפי פשוטו השיב דלענין זה לפרנסם לא נקראו עבדים ומביא ראיה מן הפסוק הלוא פרוס ולענינים אחרים נקראו עבדים ויש ליישב דודאי משל טורנוסרופוס הוא אמת והסברא נותנת וגם ר"ע הודה לו רק שהשיב שנקראו בנים אך זאת היתה תשובת ר"ע ודאי אם יאמרו כך עבדים לעולם הקשית יפה שאין ראוי לפרנסם אבל אנחנו קוים לחזור להיות בנים להש"י ע"ז משל שלו אמת שמחזיק לו טובה למי שמפרנס אותם וע"ז מביא ראיה מפסוק הלוא פרוס גו' איך אתה מבין אלא ודאי זהו הטעם שיחזור לקרוא אותנו בנים ובחידושי אגדות מפרש דמה שהביאו במשל שלהם שחבשו בבית האסורים רמזו כשאין בא"י רק בגלות כמו"ל לפ"ז יש לפרש הנוסח של הא לחמא עניא כו' השתא הכא כו' וקשה כפולים ושאר קושיות ועפ"ז מתחיל הא לחמא עניא של עניים ואמר כל דכפין כו' כל דצריך כו' באמר בזמן הזה שיצאנו לחירות ממצרים שוב אין אנחנו נקראים עבדים לכן כל העניים יתו וייכלו כו' ומקשי לעצמו הלא עכשיו אנחנו בגלות בבל שמם נתקן זה הנוסח ואם כן לא עשינו רצונו של מקום ממילא נקראים עבדים כקושית טורנוסרופוס ומתרץ השתא הכא חבושים בבית אסורים בבבל לשנה הבאה נהיה בנים היינו בני חורין כתשובת ר"ע ולכן יש לנו רשות לפרנס עניים:

ע"ב גמ' אמר רבי אבהו אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע במה תרומם קרן ישראל אמר ליה בכי תשא ופירש רש"י אם באת לשאת את ראשם בהגבהה קח מהם כופר לצדקה כו'. וקשה דהל"ל בונתנו איש כופר וע"כ יש ליישב ע"פ מדרש רבה ריש פרשת כי תשא מלשון כי תשה ברעך וגו' וידוע מ"ש הרמב"ם במעלות הצדקה והביא הטור י"ד היותר מעולה בכל הצדקות אם נותן לעני בדרך הלואה כמ"ש שמעתי שנפלה לך ירושה כו' לזה אמר במה תרומם בכי תשא מלשון כי תשה דהיינו שתתן הצדקה בדרך הלואה וק"ל: שם ואנן היכי חזיתינן התם כו'. לפי פירוש רש"י שמפרש עליונים למטה היינו עשירים כו' אתיא כפשוטו מה ששאל ואנן דהיינו ת"ח היכי מחזיקים אותם שם אבל לפי מ"ש התוספות משום ר"ח שכתב בשם הגאונים שיש בידם קבלה רב מפי רב שהא שמואל ישב לפני רב יהודה תלמידיה משום דמיחה בשמואל גאמרינן פרק במה בהמה לפ"ז קשה מה שאל ואנן היינו ת"ח הלא הגיד לו כי שמואל ישב לפני תלמידיה בשביל שעשה שלא כהוגן משמע לאפוקי חכמים אחרים יושבים לפי מעלתם כמו בעולם הזה ויש ליישב ע"פ מ"ש פרק חלק אמר רב יהודה אמר רב בקשו עוד למנות אחד באת דמות דיוקנו של אביו ונשתטח לפניהם כו' יצתה ב"ק כו' ולא השגיח כו' שצריך להבין מה איכפת ליה לדוד אם הם ימנו אותו בתוך אותם שאין להם חלק עולם הבא מהו מעלה ומוריד בעולם הבא אם הקב"ה יתן להם חלק עולם הבא ומכ"ש קשה על הב"ק מן השמים מה צריך להשגיח בדבריהם אלא צ"ל דודאי האמת הוא כן דת"ח גוזר בעולם הזה ומקיים דבריו בעולם הבא ולכן נתיירא דוד וביקש שלא ימנו אותו וכן הב"ק ביקש מהם על זאת וז"ש כאן שאל ואנן ת"ח אף אם הם בחייהם בעולם הזה היכי איתנן בעולם הבא והשיב כמו דאיתנן בעולם הזה שדברינו נשמעים וקיימים כן למעלה בעולם הבא וק"ל:

דף טו ע"א גמ' הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע כו'. כתב בחידושי אגדות דהיינו שלא היתה כתובה בדיו רק בדמע וכן מביא הכותב בשם הרשב"א ועפ"ז נראה לפרש כוונת הפסוק תהלים נ"ו נודי ספרתה אתה שימה דמעתי בנאדך הלא בספרתך ובגמ' פרק האורג מביא פסוק זה על המוריד דמעות על אדם כשר כו' ופרש"י בתהלים בשם מנחם שהיא מלשון ספר ממש ממילא אמר שימה דמעתי בנאדך שיהיו מונחים בבית גנזיו ושמא תאמר מה שייכות יש לדמעות או איזה קדושה שיהיו חשובים אצל הקדוש ב"ה להניחם בנאדו ואומר הלא בספרתך הלא הדמעות הם כתובים בספר תורה שלך ממילא יש ממשות בהם ומזה שדרש הגמרא פסוק זה על המוריד דמעות על אדם כשר והיכן נרמז זה בפסוק אפשר שדרש מלשון נודי ספרתה שהוא מלשון הפסוק אל תבכו למת ואל תנודו לו ולפ"ז אתיא שפיר כי אותן הדמעות שהם בספר תורה היו על פטירת משה רבינו ממילא אמר גם על פטירת אדם כשר שימה אותם בנאדך וק"ל:

דף יז ע"א גמרא ד' מתו בעטיו של נחש כו'. פירש רש"י בעצתו של נחש כלומר לא היו ראוין למות אלא שנגזרה גזירת מיתה על כל תולדותיו של אדה"ר כו'. וצריך טעם למה תלה בנחש הל"ל בחטא אדה"ר גם מה פירושו של עטיו מה הוא ענין עצה ע"כ נראה לפרש על פי הפסוק שאמר הנחש לא מות תמותון כי יודע אלהים ביום אכלכם והייתם כאלהים וגו' ופירש רש"י מן אילן זה אכל וברא העולם ממילא זה הוא העצה שנתן הנחש שיהיו כאלהים ממילא בשביל עצה זאת מוכרח כל אדם למות שאינו אלהים וכמ"ש בגמרא פרק המוכר הספינה שאמר הקדוש ב"ה לחירם מלך צור בך נסתכלתי וקנסתי מיתה על אדה"ר ובמדרש אמרו שנגזרה מיתה בשביל חירם מלך צור שעשה עצמו אלוה ממילא אמר בך נסתכלתי שעשית עצמך אלוה בשביל זה קנסתי מיתה על אדה"ר שרצה גם כן להיות כאלהים וזה יכול להיות כוונת הפסוק ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך ותאכל מן העץ גו' שקשה הלא זה היה תירוץ של אדם האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי גו' ולמה היה צריך הקב"ה להכניס הפירכא גם קשה הלא אין עונשין אלא מזהירין ולמה נתן לו עוד עונש ארורה האדמה ומתחלה לא הזהיר עונש זה רק ביום אכלך ממנו מות תמות ולפי דרכי מיושב שאמר הקב"ה שתים רעות עשית אחד ששמעת לקול אשתך כי מסתמא אותן הדברים שדיברה הנחש לאוה הגידה הוה לאדם ממילא שמעת לאשתך הלשון הרע של הנחש מן אילן זה אכל וברא העולם ועוד ותאכל מן העץ לכך יהיה לך עונש ארורה האדמה בעבורך להראות שלא תוכל לבראות עולם כמוני ודו"ק. ושוב מצאתי בעין יעקב מביא חידושי ריטב"א ז"ל ולכן קנסתי מיתה כי כן גבה קומתך כשהכנסתיו לג"ע כו' וצריך להבין מה ענין גבהות שעשה בגן עדן אלא כמ"ש:

דף לג ע"א גמ' והוא גברא אמר אנא קריבנא טפי כו'. לפי הגירסא שכתבו התוספות לעיל דגרסינן דשבק דיקלא לקרובים לא הוה צריך ההוא גברא למימר דאנא קריבנא טפי אלא דאנא קרוב כמו שהוא קרוב כו' דאלים גבר וליכא למימר דא"כ ע"פ הודאתו ה"ל רב אידי ודאי קרוב ואיהו ספק כמו לפר"ח על ידי עדים דאם כן יש לקיים גירסת כל הספרים לסוף אודי ליה דאיהו קרוב טפי כפר"ח דרב אידי הוה ודאי ואיהו ספק ולכך אוקמא רב חסדא בידיה אבל לגבי פירות קאמר דיש לו מגו דהוה אמר כדמעיקרא דאנא קריבנא טפי ואביי ורבא לא ס"ל כו' דלא מהימן במגו הואיל והקרקע יוצא מתחת ידו בדין כמו לפי' ר"ח: ע"ב תוספות בד"ה ואי טעין כו' ויש לומר דאיצטריך טעמא כו' דלא תפיס כו' עכ"ל. ק"ק אהכי הא דפריך א"ה ארעא נמי כו' דמשמע לרב זביד פריך אטעמא דלא תפיס כו' בלא תפוס תקשה ליה בתפוס דלפירות ירדתי ע"כ נאמן מ"ד אמטלטלין שאין עשוין להשאיל כו' א"ה ארעא נמי כו' ודו"ק:

דף לד ע"א גמ' וכיון דאמר דחטפה ה"ל כגזלן כו'. מפירוש רשב"ם נראה דגבי שבועה דלא חטפה פסול כגזלן אלא כל שבועות כו' ע"ש והוא דחוק דלאו משום פסול גזלנותא נגעי ביה אלא כיון דהודה לדברי העד שחטפה ולולי. פירושו דה"ק ש"ס דליתשבע הך שבועה המוטלת עליו להכחיש העד דלא חטפה הא כבר אמר דחטפה וה"ל הוזר וטוען ואי ליתשבע דחטפה ודידיה חטפה ה"ל כגזלן דכל מה שיש ביד אדם הוא שלו ואילו הוו ב' עדים ה"ל גזלן ה"נ כיון דהודה לדברי העד ה"ל כגזלן ואינו נאמן בשבועה דדידיה חטף וק"ל:

דף לט ע"ב גמ' מ"ד מפני שנים קסבר מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה כו'. פרשב"ם בפניו די לו בשנים כיון דבפניו אין לך גילוי מלתא גדול מזה כו' ע"ש. ק"ק אמאי לא קאמר דלא פליגי אלא בפניו סגי בשנים ושלא בפניו בעי שלשה ובגילוי מלתא תליא דבפניו הוה סגי גילוי מלתא גם בפני ב' וניחא בזה קושיית התוספות דלא תקשי דרבא אדרבא דבפניו קאמר רבא דסגי בב' אבל שלא בפניו בעי ג' ודו"ק:

דף מ ע"א בתוספות בד"ה אמאן דלא לייט דינא כו'. אנוס בשום ענין ליכא לבא כו' עכ"ל. רצה לומר גם אם חבירו לייט דינא לא תבעו בדינא משום אונס שהיה להתובע שלא היה יכול לבא לב"ד לתובעו וגילוי מלתא בעלמא הוא:

דף מא ע"א בתוספות בד"ה והא אחזיקי לי כו'. וכיון שבמלוותו עשה הוי חזקה כו' עכ"ל. פירוש משום מחילה וק"ק היאך ס"ד לפרש כן דאם כן מאי משני כרבי יהודה וכר"י דאיכא לאו משום מחילה נגעי בה בלא טענת מכר דאם כן לעיל מאי פריך פשיטא הא איכא רבי יהודה ור"י דס"ל דהוי מחילה בלא טענה ויש ליישב ודו"ק: בתוספות בד"ה כמאן כר"י כו'. משמע דלא בעי מחאה בפניו והיינו דלא כר"י כו' עכ"ל דלא ניחא להו למימר דרב ענן ס"ל דר"י עלה טובא קמ"ל כדאמר רב נחמן לעיל דרב נחמן לא השיב רק אלא לפי טענותו של רבא כמ"ש התוספות לעיל אבל קושטא דר"י הוא דבעי המחאה בפניו כדמוכח כל הסוגיא לרב ושמואל וק"ל: ע"ב גמרא כוותיה דרבי חייא מסתברא כו' ויש לדקדק היאך ס"ד למימר דלא בעי ראיה דדר ביה חד יומא והוה חזקה כאומר מפלניא זבינתה דזבנה מינך והא דייקינן ליה ממתניתין בפשיטות דאיכא חזקה עד שיאמר אתה מכרת לי כמ"ש התוס' לעיל ולדברי המפרשים בטוען קמי דידי דר ביה חד יומא [אינו] נאמן במגו דמהימן כמפורש בר"י בשם הרמב"ן דמגו גרוע הוא ע"ש ניחא דממתניתין לא למד אלא דזבינתה מפלניא' דזבנה מינך לא הוה חזקה היינו כשאינו אומר קמי דידי דר ביה חד יומא [אבל אם אומר קמי דידי דר וכו'] מודה דהוה חזקה מגו דמינך זבנתה וקאמר רבא דכר"ח מסתברא כו' דבעי ראיה והדי דדר ביה חד יומא אבל אין לו ראיה אלא שהוא אומר כן קמי דידי דר ביה חד יומא אינו נאמן מדקתני אין צריך טענה אבל ראיה בעי בעדים ולהתוספות שכתבו לעיל בטוען קמי דידי דר ביה חד יומא הוי חזקה כמו קמי דידי זבנה מינך דנאמן במגו דמינך זבנתה צריך לומר שהם סוברים כדברי המדחה ודלמא לא ראיה בעי כו' והא"ח שאני לוקח כו' ולא בעי ראיה אלא דאיהו גופיה נאמן לומר קמי דידי דר ביה חד יומא ובהגהות אשר"י כתבו גם כן דרבינו ברוך מארץ יון פסק דלוקח לא בעי ראיה כו' והיינו דאיהו נאמן בכך:

דף מב ע"א בתוספות בד"ה ואם"ד לוקח כו' דה"מ לשנויי כאן בשטר כו' עכ"ל. ויש לומר בהא לידע המקשה והמתרץ דהני תרי מילי באכלה האב כו' ובאכלה בפני האב כו' בהדדי מתניין ואי ה"ל לפלוגי בין בשטר ובין בלא שטר אם כן ברישא גבי אכלה האב ה"ל לפלוגי הכי ולמאי דמוקי סיפא במוכר שדותיו סתם רישא נמי איירי הכי ומכל מקום הוה חזקה כיון דהחזיק בה הלוקח לא ה"ל לאפוקי אדעתיה שלא לקחה בין שדותיו ודו"ק:

דף מג ע"א בפרשב"ם בד"ה מפני שמעמידה כו' (כדאית ליה אחריות) [ובדלית ליה ארעא אחריתי] מוקמינן כו' עכ"ל. ק"ק ומאי פריך אדרבא ואימא דאיירי הכא בדאית ליה ארעא אחריתי: ע"ב בתוספות בד"ה כגון דאית כו' ולשמעון הגזל אית ליה סהדי דאכלה שני חזקה וטעין כו' עכ"ל. כבר כתבנו במ"ק שדבריהם צ"ע והשתא נראה ליישב דבריהם ולזה לומר דשמעון וע"א עמו פוסלים עדי יהודה בפני הב"ד בגזלני' או על ידי שהודה יהודה שאין השדה שלו ולא שמעון הוא מביא בפני הב"ד עדי חזקה וראובן גזלה ממנו אלא שלא בפני ב"ד אומר כן והשתא פריך למה לא נאמין לו לפסול בע"א עמו את עידי יהודה ואי משום דאנו חוששין לו שהוא מעמידה ביד לוי שלקחה מראובן על ידי עדי חזקה שהיה לו וראובן גזלה ממנו ה"כ גם אם לא היה פוסל עדי יהודה היה יכול לזכות על ידי עדי חזקה ובטענה דמיהודה זבנא ובמגו זה היה להאמינו גם כן לפסול עדי יהודה ומשני דהשני לוי נוח לו לזכות נגד טענת חזקה וראובן גזלה ממנו והשני יהודה קשה לו לזכות נגדו בטענת חזקה ושקנאה ממנו ולכך הוא פוסל עדות יהודה כדי לזכות אחר כך נגד לוי והוה נוגע בעדותו ואין להאמינו לפסול עדי יהודה והתוספות הקשו על זה הפירוש דלשון הש"ס לא משמע כן דהא לאו בהאי זכותא הוא דמלוי מפיק ליה בעדי חזקה ושראובן גזלה ממנו ומיהודה מפיק ליה בעידי חזקה ושקנאה ממנו ואין להקשות דמגלי' למקשה למימר דאית ליה לשמעון עדי חזקה אימא דלית ליה כלל עדי חזקה ולא תקשי ליה דבההוא זכותא כו' ליפקה מיהודה למימר דזבנה מיניה דאיכא למימר דמשמע ליה למקשה דהנהו עדי גזילה דאית ליה לשמעון על ראובן ע"כ דידעו דהוה ליה לשמעון חזקה מקודם דאל"כ לא הוה ידעי נמי דראובן גזלה משמעון ואימא דמעולם לא היתה של שמעון ולדברי המתרץ וא"נ כגון דאית ליה למר סהדי ולמר סהדי כו' נמי צריך לומר דאית ליה לשמעון עדי חזקה אלא דליהודה נמי אית ליה עדי חזקה ועדים המכחישים הם דבאותן שלשה שנים גופייהו דהנהו סהדי אומרים דשמעון החזיק בו וראובן גזלה ממנו אומרים עדי אחרים שיהודה החזיק בו לכך אין שמעון נאמן לפסול עדי יהודה בגזלנותא אבל אם לא ליהודה רק עדי אבות היה שמעון נאמן לפסול עדיו במגו שהיה אומר דזבנה ממנו דלהכי אוקמתא לא חיישינן להא דקאמר דהשני נוח לי והראשון קשה ודו"ק:

דף מד ע"א גמרא ולוקמא בגזלן משום כו'. ק"ק כיון דהסיפא מכר לו פרה כו' לא מתוקמא בהכי אדפריך ולוקמא בגזלן דהיינו דליתני ליה הרישא בגזלן ה"ל למפרך ולוקמא הרישא במכר ממש בלא גזלן: שם [בתוספת ד"ה] דוקא במכר כו' דאין שום הפסד ללוי שיחזור על ראובן כו' עכ"ל. לאו דוקא על ראובן אלא על יורשיו דהא לא מתוקמא אלא במת גזלן כדלקמן: ע"ב בתוספות בד"ה כגון שלקח כו'. ה"מ למפרך [אי הכי] אפילו בית ושדה כו' עכ"ל דליכא למימר בבית ושדה דניחום משום דאקני הוא דאם כן תקשי ליה בהיפך ש"מ דאקני קנה כו' משתעבד:

דף מז ע"ב בתוספות בד"ה לאייתן ראיה כו'. דאי לא הוה תנא אלא אין ראייתו כו' הלכך קאמרי תרוייהו כו' עכ"ל. ק"ק ומאי פריך ומאי קמ"ל תנינא לקח כו' הא איכא למימר דאשמועינן דטעמא הוי משום דאי לאו דאיירי כו' ויש ליישב:

דף מט ע"א בתוספות בד"ה וכדרב כהנא כו' וי"מ כו' מכלל דבלשון גרוע מיירי כו' עכ"ל. ורבא דקאמר לשון אי אפשי שהוא לשון טוב לאו דוקא קאמר דלשון גרוע נמי מהני: בא"ד ע"ב דאטו יש לה ליטול מזונות בע"כ דכשרוצה הוזרת כו' עכ"ל דבאמירה בעלמא דידה אינו ניזונת ודאי דחוזרת בה כשרוצה ולא קמ"ל כו' אלא שתוכל להפקיע מעשה כו' ומשום דעיקר התקנה לטובתה משום מזונות הוא אבל מהא דרב כהנא כו' מתנה עליה שלא יירשנה משמע שפיר דאינו חוזר אם ירצה והאי הולכך להביא ראיה לענין פירות דבעל שיוכל לסלק ואינו חוזר אם ירצה כיון דהתנה כן בעודה ארוסה ודו"ק:

דף נ ע"א בתוספות בד"ה המוכר עבדו כו'. הא דלא נקט המוכר עבדו לפירות כו' עכ"ל ולפי מ"ש התוספות לקמן דקנין פירות דבעל שלא היה לו בגוף כלום מעולם לא דמי לקנין פירות במוכר עבדו ע"מ כו' שמתחלה היה הכל שלו כו' ע"ש לפי זה ניחא בפשיטות דלא נקט הכא המוכר עבדו לפירות דאם כן (לי"מ) [לר"מ] לא הוה לשניהם בדין יום או יומים ודו"ק:

דה נא ע"א גמרא פשיטא כיון דאית לה מזוני מזוני הוא דקא אכלה כו'. יש לדקדק אמאי לא מוקים לה בשסלקה ממזונות ואמרה איני ניזונית שיכולה אשה לומר כן כדאמרינן לעיל ודומיא דהכי מוקמינן לעיל הא דאין לאיש חזקה בנכסי אשתו כשסילק עצמו מפירותיה ויש לומר דלר"מ לא תוכל לסלק ממזונות דס"ל כמתנה על מה שכתוב בתורה והא דקאמרינן שיכולה אשה לומר איני ניזונית היינו כמ"ש התוספות לעיל דאטו יש לה ליטול מזונות בע"כ וכשרוצה היא חוזרת ולא קא משמע לן רב הונא אלא שתוכל להפקיע מעשה ידיה ואם כן כיון שהיא חוזרת אכתי תקשי ליה פשיטא דאימא מזוני הוא דקאכלה ודו"ק: ע"ב בתוספות בד"ה במתנה קנתה כו' שלא היה נותן לה הבעל מקום הגע אלא משאיל כו' עכ"ל ולא דמי האי משאיל למוכר מקום דקנה משום דהוא מוכר לזמן גם אחר מיתה משא"כ הכא במשאיל דלא השאיל לה אלא בחייו לקנות הגע כו':

דף סא ע"א בפירשב"ם בד"ה ולא את החדר כו' דכיון דאין תשמישו כשל בית כו'. עכ"ל לא שאמת כן דמה"ט אינו מכור דהא קתני דתשמישי בית לבית וא"ה אינו מכור ודקאמר ש"ס השתא יליע לא מיזדבן חדר מבעיא אלא דמה"ט לא איצטריך ליה אי לאשמועינן ממשנה יתרה דאפילו מצר לו מצרי כו' כדמסיק בגמרא ודו"ק: שם בפי' רשב"ם בד"ה כ"ש בדקא חלילה כו' דאינו מכור דאין תשמישו דומה לתשמיש של בית כלל כו'. עכ"ל נראה מכאן הא דקאמר ש"ס לקמן השתא יליע לא מזדבן חדר כו' היינו למ"ד דיליע היינו אפתא דלמ"ד בדקא חלילה הוי חדר מבעיא: ע"ב בתוס' בד"ה ארעתא תרתי כו'. דאין נראה לחלק דהא [מיירי התם רב נחמן] אפילו בא בסוף החודש כו' עכ"ל והך דמוכר לחבירו שור נגחן דאזלי בתר מוחזק במעות כו' ע"כ דלא דמי' לההיא דיש לחלק ודו"ק:

דף סב ע"א גמ' כמין גאם מהו כו'. גם בפי' רשב"ם הכא שמצר לו ב' קרנות כמין גאם יש לדקדק ומאי קמבעיא ליה וכי עדיפא ממצר לו ה' קצר וא' ארוך ומצר לו גם שאר הרוחות כפי' הרשב"ם לעיל וא"ה אינו קונה אלא כנגד ראש התור ולדברי הרא"ש לפי שיטת ר"י לעיל דגם אם לא מצר לו שאר הב' רוחות עדיף ממצר לו ג' רוחות לרב אסי ה"נ הכא נימא דכמין גאם מב' קרנות עדיף ודו"ק היטב: **בתוס'** בד"ה מצר לראובן כו' שבין שדות לראובן ובין שדות שמעון כו'. עכ"ל הוסיפו על פרשב"ם שכתב בתוך שדות ראובן ושמעון כו' דההוא ודאי איכא לפרושי שדות לשון רבים א' של ראובן וא' של שמעון ואתי לומר שיקנה אף שדה ממש בלא אלכסון אבל כשכותב לו שדות לראובן ושדות שמעון דמשמע שמצר לו ב' שדות של ראובן וב' שדות של שמעון דלא מצי למימר לו שיקנה אף שדה אלא באלכסון וק"ל: **ע"ב בפרשב"ם** בד"ה מבי מר כו' בכך וכך ממון כו'. עכ"ל עיין במה שכתבנו במ"ק בזה ולא ניחא ליה לפרש כפשוטו דלא ראה אביי כן בשטרות וכמ"ש התוס' שראה שהיה מגבין פלגא כו' דאם כן במאי ראה אביי שלא חזר רבה ושמא לכך היו מגבין לזה פלגא משום יתור לשון דואילין מארנה ולזה מגבין ריבעא משום דלא הוה כתיב בו ואילין מארנה דהאי מלתא דיתור לשון שייכא הכא בתוס' לקמן:

דף סג ע"א בפרשב"ם בד"ה תנו חלק כו' ואיכא למימר דרבנן היא דפליגי כו' וקי"ל כסומכוס כו' עכ"ל. פירושו אינו מבורר כיון דרבנן ס"ל דיורש עם הבנים ע"כ לאו משום ספיקא הוא דאל"כ לא היה נוטל אלא משהו דסמע"ה ואם כן א"נ דהלכה כסומכוס היכא דאיכא ספיקא ויחלקו הכא הלכה כרבנן דלאו ספיקא הוא כלל ודו"ק:

דף סד ע"א בתוס' בד"ה ואם"ד כו' ואי כי אמר בסתמא נמי קני כו' לא קנה לאויר של מעלה כו' עכ"ל. דאין לומר דודאי לדברי המתרץ כיון דלא קנה לגג לא קני נמי אויר שלא יהא הפסק בקנינו אבל המקשה מוזל לסברתו הראשונה דקני לאויר של מעלה דאם כן הדרא קושיא לדוכתין דאם"ד בסתמא קנה כו' כי גבוה מאי הוה כו' ואין סברא כו' וכמ"ש התוס' ודו"ק:

דף סה ע"א בפרשב"ם בד"ה שניהם במכר כו' דכי היכי דלפנימי זבין ויהיב בעין יפה כו'. עכ"ל. נראה מפירושו דאי הוה אמרינן דבעין רעה מכר לא הוה אמרינן אין להם דרך זה על זה אלא דיש לפנימי דרך על החיצון ולא ידענא למה לא נאמר כה"ג דכי היכי דלחיצון מכר בעין רעה לפנימי נמי בעין רעה מכר וכן יש לדקדק קצת לעיל באחין שחלקו דאין להם דרך כו' דמייתי ליה ש"ס אשמואל דסבר בעין יפה מוכר הא א"נ דבעין רעה הוא מוכר קשה למה יהיה לפנימי דרך על החיצון כיון דחיצון בעין רעה מכר לו ודו"ק: **ע"ב בתוס'** בד"ה אילימא ר"א כו' ונראה לר"י דזה דחקו כו' עכ"ל. לכאורה נראה לפרש דהיינו שדחק לפרש דלא רבנן לאו הנהו רבנן פליגי במכתשת אבל אם כן מה יאמר לקמן גבי כוורת דע"כ לאו היינו רבנן דכוורת אלא דרצה לומר דזה דחקו לפרש דווקא דלא רבנן לאו הנהו רבנן דכוורת: **בד"ה** הרי היא כקרקע כו' וצריך לפרש והרי היא כקרקע לקנותה בכסף כו' עכ"ל נראה מדבריהם השתא דס"ד דמיירי בכוורת מחוברת לא הוה איצטריך ליה למימר הרי היא כקרקע אלא לאשמעינן מלתא חדתא לקנותה בכסף כו' אבל למאי דמסיק דאיירי בכוורת תלושה איצטריך ליה למימר לענין דינא הרי היא כקרקע לכל הני מילי דחשוב דכותבין פרוזבול כו' וק"ל:

דף סו ע"א בפרשב"ם בד"ה האמר ר' יוסי בר' חנינא כו' משום דפשוטי כלי עץ לית להו טומאה כלל הלכך אוקמא בדף של מתכת עכ"ל. ק"ק לפי מה שכתבו התוס' לעיל בהאויה דפשוטי כלי עץ נמי בחזו למדרס טמאה מדאורייתא נוקמה בפשוטי כלי עץ דחזו למדרס ולא איצטריך לדחוקי לאוקמא בדף של מתכת: **בתוס'** ומאי פשוטי כו' וע"כ טהורים אפילו מדרבנן דכלי זכוכית כו' עכ"ל. ק"ק דע"כ הא דמקבליהם טמאים גלדדין קתני דכלי עץ טמאים מן התורה וכלי זכוכית אינו טמא אלא מדרבנן וה"נ איכא למימר בפשוטיהם טהורים בכלי עץ מן התורה ובכלי זכוכית אפילו מדרבנן טהורים ויש ליישב ודו"ק: **ע"ב בתוס'** בד"ה (בע"א) מכלל דשאיבה כו' וא"ת כו' היינו דגזרו חכמים ג' לוגין כו' אי כולו שאוב מדרבנן אמאי גזרו כלל בשאיבה אלא דרלו לייסב נמי דא"כ כולו שאיבה דאורייתא אמאי גזרו אג' לוגין: **בד"ה** בעי רב יוסף כו' דאין סברא לדמות הכשר זרעים כו' רלו לומר למאי דמסיק לעיל דבמכר איכא למימר אי משום עין יפה אי משום עין רעה:

דף סז בפרשב"ם בד"ה (בדף הקודם) כי כו' א"ד עשמייהו גבי מכתשת כו'. וליכא לאקשויי לפי מה שפרשב"ם דהכא קיימינן כמ"ד פ"ק דחולין דכותלי הבית חשיבי כתלוש לענין מחובר הוה ליה כותל ומכתשת סברא הפוכה דלענין מכרה לכותל הבית מחובר ומכתשת אינו מחובר ולענין הכשר זרעים ה"ל מכתשת מחובר וכותל הבית אינו מחובר דיש לומר דודאי כותל היה עפי חשיב כתלוש אלא דלענין מכר הבית הכותל הוא גופא של בית ובודאי נמכר אפילו אם נאמר דבעין רעה מכר משא"כ מכתשת דלא הוה גופו של בית ואינו נמכר משום עין רעה:

דף עו ע"א גמרא ובפלוגתא כו' אותיות נקנות במסירה כו'. המקשה נמי הוה ידע דהני תנאי דלעיל פליגי בהכי כפרשב"ם והתוס' אלא דלא ידע למימר לגבי ספינה דר"נ אמר לת"ק בספינה מודינא לך והמתרץ לא הוה איצריך ליה לאתויי הך פלוגתא דר' ורבנן דאותיות אלא משום הך שקלא וטריא דבמאי אוקמת כו' ספינה נמי כו' ודו"ק: **בתוס'** בד"ה אי כרבי ספינה כו' ועוד מדקאמר עד שיכתוב וימסור כו'. עכ"ל הביאו מסברת רבנן לסברת רבי דאם כן הוה סברתם הפוכה דלרבי הוה קנין אותיות במסירה והשאר דברים בעי קנין חשיב עפי דהא לא מצינו בשאר מטלטלין חוץ מבו"ת וספינה דקני במסירה ומלישנא דאמרי רבנן עד שיכתוב וימסור כו' משמע דבעינן באותיות קנין חשוב עפי וק"ל: **ע"ב גמ'** משיכה ברה"ר מי קניא והא אביי כו' משיכה קונה בר"ה כו'. ק"ק לפירוש ר"י דמשיכה עדיפא ממסירה ואפילו ר' מודה דמשיכה קניא כמ"ש התוס' מאי קושיא מאביי ורבא ואימא דמסירה קונה ברה"ר וכ"ש משיכה ויש לומר מדקאמרי והגבהה קונה בכל מקום דהיינו בכל הני מילי דנקט שהם רה"ר וחצר שאינה של שניהם ובסימטא ובחצר של שניהם ואם כן משיכה קונה ברה"ר דווקא נקט דאל"כ משיכה נמי קונה בכל הני מקומות ולפי' ר"ת דבסימטא קונה בין במסירה בין במשיכה נ"ל הא דקאמרי הגבהה קונה בכל מקום היינו אפילו ברשות מוכר כפי' רשב"ם אבל מסירה אע"ג דקונה בין ברה"ר בין בסימטא מכל מקום ברשות מוכר לא קנו: **בתוספות** בד"ה ואי ברה"ר ממאן אגר כו' וי"ל דאפשר לאוקמה ברשות של שניהם כו' עכ"ל. ק"ק כיון דהמקשה ידע לאוקמא הא דעד שיפכיר את מקומה ברשות של שניהם אמאי לא ידע נמי לאוקמא ברשות שאינו של שניהם: **בד"ה** ות"ם מרשה מקום כו' משום דאיכא למדחי דפליגי במסירה אי קני בסימטא אי לא עכ"ל. ק"ק דהא ליכא לאוקמא פלוגתייהו הכי דא"כ תיקשי רבי אדר' כדפרכינן מעיקרא במאי אוקמתא כר' כו': **בד"ה** אמר רב פפא כו' דדלמא סבר רב פפא דצריך להביא ראייה כו' עכ"ל דאיכא פלוגתא דאביי ורבא בזה לקמן פ' גט פשוט מיהו ק"ק דאם כן מאי מדקדק בשמאן אדרב פפא הא לא כתב הכי לא קני וכי לצור כו' דאימא דלא קאמר הכי אלא משום ראיה בעלמא וע"ק לפי מה שפירשתי במ"ק דלא פריך הכי אלא אכל שעבודא דאית ביה דלא הוה צריך למכתב אבל צריך למכתב ביה קני אם כן משום ראיה נמי לא הוה איצטריך נמי למכתב אלא קני ויש ליישב:

דף עז ע"ב גמרא ואי אין הדמים ראיה ליהוי ביטול מקח וכ"ת כו'. ק"ק דאמאי ל"ק ליה הכי גם לרבי יהודה אריפא דמלתא אהא דקאמר אילימא דקרו ליה לגיתדא גיתדא כו' פשיטא גיתדא זבין ליה כו' ואי דמים ראיה ליהוי ביטול מקח ויש ליישב וק"ל:

דף עח ע"א בתוספות ד"ה אבל בכדי כו' אימור מתנה כו'. ק"ק דהא המעשה נמי קיים בסך שהלוה ולא דמיא כלל לקדושין באחותו דאין המעשה קיים כלל ויש ליישב: **שם** בד"ה או דלמא כו' ה"נ המ"ל או דלמא בין בזו ובין בזו מחלוקת עכ"ל. לפום הסברא דבין בזו ובין בזו מחלוקת נראה דה"מ לעיל לשנויי דמתני' בעודן עליו ואפילו לא אמר לו חמור וכליו וברייתא באין עודן עליו כדאוקמתא ובזמן שא"ל הוא וכל מה שראוי להיות עליו ולכך בעי שיאמר חמור וכליו ודו"ק:

דף עט ע"א בתוספות בד"ה בשלמא נראין כו' דודאי נראין דברי ר"י כו' שאף ר' יוסי לא נחלק כו' עכ"ל. נראה מדבריהם השתא דרבי קאמר הכי נראין לי דברי רבי יהודה בבור ושובך שאף ר"י לא נחלק כו' אבל לקמן קאמר נראין דברי רבי יהודה לרבי יוסי גופיה בבור ושובך שאף כו' משום דניחא ליה למימר הכי כיון דשמעינן ליה מרבי יוסי גופיה דקאמר אין אני רואה כו' בשדה ואילן דמשמע דבבור ושובך הוא רואה:

דף פח ע"ב גמ' ואמר רבי לוי קשה גזל הדיוט מגזל גבוה שזה הקדים חטא למעילה כו'. ופרשב"ם דמיד בהתחלת הגזל קרי ליה חוטא וקשה מה לי בהתחלת הגזל או בסופו וע"כ נראה ליישב עם מ"ש בילקוט לו ומה כתיב למעלה מן הענין והשיב את הגזילה אמר הקב"ה אם בקשת להקריב קרבן לא תגזול לאדם כלום כו' וגם קשה למה תקפיד דוקא על גזל ולמה נמי עולה אלא הוא הדבר שאמר שזה הקדים חטא למעילה דהיינו גבי גזל אף תיכף כשהוסב לעשות גזל תיכף נקרא חוטא ולכן הקדים חטא ממילא אמר במדרש אם בקשת להקריב קרבן גבי עולה שבאה על המחשבה וכן מצינו בפרקין בסמוך על הא דאמרינן שלא ירתית פ"ש לא תגזול כלום שגם שם נקרא חוטא במחשבה ואם הכוונה על כל קרבן יהיה הכוונה כמ"ש במדרש שעיקר הגזל הוא בידים ולכן התחיל מי יעלה בהר ה' וגומר נקי כפים וכן ארחץ בנקיון כפי והיינו שצריך בכל קרבן סמיכה לסמוך ידו על הקרבן שהכוונה הוא להניח כל עונות שלו על הקרבן ממילא אם בקשת להקריב קרבן לא תגזול שאז לא יועיל סמיכת ידים לפרוק העונות מתוך על הקרבן מאחר שהידים עושים החטא ודו"ק: **שם** אמר רבי לוי כו' הקב"ה בירך את ישראל בכ"ב וקיללם בח' כו'. בחידושי אגדות מביא המדרש רבה פרשת בחקותי שבברכות מא' עד תי"ו ובקללות מו' עד ה"א ולא עוד שהן הפוכות אמר הקב"ה אם זכיתם הריני הופך לכם הקללות לברכה ע"ש מה שפירש וצריך ביאור וכי בשביל שהאותיות מהופכים נרמז שמהפך קללה לברכה גם למה נרמז ענין זה בשתי אותיות אלו ולא בשאר אותיות והנראה ליישב ע"פ מ"ש במדרש איכה גבי רבי יוחנן בן זכאי כששרפו הפריצים את כל אוצרות התבואה ואמר ר' יוחנן וי והלבישו אותו לראש בריוני והביאו אותו אליו ורצה להרגו והתגלגל רבי יוחנן שאמר וה בין וי לוה ניצל רבי יוחנן כו' וה הוא ל' שמחה ממילא אמר הקללות מתחילין בוי"ו ומסיימין בה' שהם וה להראות שהקב"ה מהפך קללות לברכה ונעשה מהם שמחה ולכן כל מקום שנא' והיה ל' שמחה מפני שאותיות וי"ה הם תחילת התיבה.

דף קכב ע"א גמ' עתידה א"י שתתחלק לי"ג שבטים אידך למאן אמר רב חסדא לנשיא דכתיב והעובד העיר וגו' ופרשב"ם למלך הוא בן דוד כו'. קשה למה קראו בשם נשיא הל"ל בהדיא לבן דוד ואי משום הפסוק שמביא אחר כך והנותר לנשיא וגו' גם שם קשה למה קראו נשיא וע"כ הנראה ע"פ מ"ש פרק חלק א"ר יהודה אמר רב עתיד הקב"ה להעמיד להם דוד אחר שנאמר ויעבדו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם אשר אקים להם הקים לא נאמר אלא אקים א"ל רב פפא לאביי והכתיב ודוד עבדי נשיא להם לעולם כגון שלמון ופלגא דשלטון ופרש"י דוד החדש המלך כדכתיב אשר אקים ודוד המלך שני לו כדכתיב נשיא להם ולא כתיב מלך ועפ"ז נראה לפרש הכתוב מגדיל ישועות מלכו וגו' ר"ל הקב"ה יגדל ישועות מלך שלו אשר יקים על ישראל אבל מכל מקום יעשה חסד למשיחו שהוא עבדיו נמשח שיהיה לו ולזרעו גם כן עד עולם כמש"ה ודוד עבדי נשיא להם לעולם שיהיה גם כן עד עולם שיהיה גם כן אף שאינו מלכו או מכל מקום יהיה גם כן נמשח ממנו לפלגא דשליט ממילא זה כוונת הגמרא אידך למאן לנשיא דהיינו לדוד אחר שיהיה נשיא לאפוקי המלך הכל שלו אין צריך ליקח חלק ומביא ראיה מדכתיב והעובד העיר וגו' דהיינו הנשיא עכ"פ צריך לעבוד למלך לעסוק בצרכי העיר ולפי הפשוט בלא גמרא דפ' חלק יש לתרץ דלכך קרא אותו כאן נשיא ע"ש הפסוק ודוד עבדי להם לעולם ודו"ק:

דף קסד ע"ב גמרא לעולם אל יספר אדם בטובתו של חבירו שמתוך טובתו בא לידי רעתו וכו'. עיין פרשב"ם ובערכין פרש"י קלא בלשון האחר מתוך שזה מספר בטובתו בא אחר ואומר וזו מידה רעה יש בו וכו' עיין בחידוש' שמקשי וכי לא מצינו בש"ס שכמה ת"ח משבחין אחרים ויש ליישב כי מה שאמר שמתוך טובתו וכו' אינו נתינת טעם על מה שאמר אל יספר רק שמפרש דבריו ואמר אל יספר בטובתו דהיינו טובה כיון שיכול לבא מתוך זה לרעתו שאחרים יאמרו ויהפכו שאדרבה זה הוא רעה כענין זה אל תספר ויפה שתיקותך אבל טובתו ושבחו שא"א להכחיש אותו תוכל לספר אז הענין אם תראה אנשים שיש לחוש כשתזכיר אותו בטובה ידברו רעות ממילא מתוך טובה שלך בא לידי רעתו וכענין שפרשתי מדרש רבה פרשת מצורע קחשיב שם כמה ת"ח שהרחיקו את עצמם מן המצורע זה בכך וזה בכך ולבסוף אמר רבי אלעזר בר"ש כד הוי חמא חד מנהון הוי טמשיל מיניה ואמר שיש ב' מינים וכו' משום דכתיב זאת תהיה תורת המצורע המוציא שם רע וכו' ופירש המתנת כהונה שזה קאי אכולהו ת"ח שהרחיקו את עצמם על זה נותן טעם משום דכתיב זאת תורת וכו' לדידי נראה שקאי אדסמוך ליה שלא הלך במבואות שלו ע"ז קאי ונותן טעם מפני שנקרא מצורע ע"ש שמוציא רע תעלמו מה שלא היה מטולם ולכן לא רצה לילך שם כדי שלא יראה המצורע אותו ולא יזכור לדבר ממנו אבל אם ילך לפניו תיכף שיראה אותו יוציא רע עליו ועל זה יש לכוון הפסוק סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא וגו' כי על כל יבא במשפט אם טוב וגו' ע"פ גמרא בערכין איתא בלשון אחר רב דימי אחוה דרב ספרא תנא עייל רב ספרא לביילי ליה אמר תיתי לי דקיימתי כל מילי דרבנן א"ל מי קיימת אל יספר אדם בטובתו וכו' א"ל לא שמעתי וכו' ממילא אמר סוף דבר הכל נשמע מכל מה שאמרתי לך בספר זה הכל נשמע ממנו שתהיה ירא אלהים וגו' והפשר שכוון לאפוקי מה שאמרו בקשו לגנוז ספר קהלת וכו' מחמת כמה דברים של זה בא ואמר שאינו כן כפי פשוטו רק כל דברי שדברתי הוא הכל יראת שמים א' ואף עוד וצריך שתדע שתביא במשפט גם על כל נעלם ויש פנים לכאן ולכאן אם הוא טוב או רע כגון שמספר בטובה של חבירו ויוכל לבא מזה רע גם מזה תזכר שלא תבא עבור זה למשפט ודו"ק: **סליק מסכת בבא בתרא**

השמטות מן נמוקי הגרי"ב על מהרש"א

דף ז ע"א תד"ה היינו. ע' מהרש"א מה שהקשה. ויש ליישב משום דלכאורה אין מוכח ממעשה הסני' דאיירי דלא אישתמש אלא היכנא כו' וי"ל כמ"ש הנ"י דאל"כ מאי קמ"ל בזה. ע"כ להורות נתן זה הרבותא. וא"כ שפיר הייתו יכולין לומר דמקשה על הך דלעיל נ"ל ותי' הגמ' דבדלעיל שמעינן זה. אע"ג דקאמר שם לא מתדר כו' גם בהני' קאמר לא מתדר כו' רק מחמת יתורא אנו לומדים זה. ולכך כתבו התוס' ולעיל איצטריך וא"ש וזה פשוט:

דף ח ע"ב תד"ה אכפיה ועוד תי' דהכא כו'. ע' מהרש"א מה שהקשה. ויש ליישב משום דאי ר"י בר' שמואל מיירי ג"כ כה"ג. א"כ מאי אתי לאשמועינן דאינו רשאי למשכן הלא ברייתא מפורשת היא דאין ב"ד של מטה כו'. ודיוקא דר"י הוא מדכתב על כל כו' להורות אף גבי צדקה דהוה מצוה שלא בל"ז אינו רשאי כדאיתא בברייתא. ובע"כ דר"י מיירי אף היכי דקבילו כו' או בנדרים ומש"ה הוצרך לתרץ דאמיד כו'. ודע דיש צדקה דרשאי למשכן כגון אם נדר וכדאמרינן בפ"ק כו' וממשכנין עליו דאזהרה לב"ד אבל הברייתא לא מיירי מזה דא"כ מאי שרותי' וכנ"ל וע' בחי' הרמב"ן:

דף לא ע"א תוס' ד"ה אבל. עי' במהרש"א. לכאורה כוונת המהרש"א לפרש קושית ריב"ם דיהי' נאמן במגו שאכלה ג' שנים. אבל היכי שטען שלקח זמן מה מקודם אינו נאמן משום דהי' לו לזהר בשטרו כיון שמיחה. ולזה כתב דקושייתם אינו רק פרשב"ם. וכן הבין הש"ך בח"מ סי' קמ"ו והשיג עליו ע"ש. והדין עמו כי י"ל לאחר שראה שיש לו מגו לזהת לא נזהר בשטרו וסמך על נאמנות המגו שיש [illegible]

כתר הכי מלוקח. דא"כ הוחזק גזלן על שדה זו ותו לא מהימן. וה"מ כתבו לענין דינא ולא בפשט סוגית הגמ'. זה נ"ל בכוונת מהרש"א ונדקו דבריו וע' רמב"ן:

דף נג ע"א תד"ה נעל. ע' מהרש"א והאמת נראה בזה דהנה באחין שחלקו ל"צ למימר לך חזק וקני כמ"ש התוס' לעיל נ' א' ד"ה ר' אסי כו' ולק"מ ומעיקרא אמרו נגד קושית רשב"ם דנגר לא שייך בפניו ע"ז קאמרי דבאחין שחלקו שייך שפיר בפניו. וזהו לס"ד משא"כ למסקנא. דוק היטב:

דף מב ע"א תד"ה כמין כו'. ע' מהרש"א מ"ש וסיים ויש ליישב. והנראה בזה אחרי שהביאו בד"ה מצר כו' בשם ר"י מה שהקשה על הרשב"ם נשמע מזה שדעתו לפרש דלאו מצר רק מזרח ומערב ולא יותר. ובע"כ להצילו מקושית התוס' דא"כ לרב אסי לא יקנה רק תלם א' במזרח ותלם א' במערב. צ"ל כמ"ש הרא"ש דיותר טוב כשלא מצר לו אלא ב' מצרים כו' דאז ודאי קונה כל מה שבין ב' המצרים. כי נתכוון לקצר. ולא כתב מצר הצדדים. אבל היכא דמצר לו מצר אחד מן הצדדים ודאי נתכוון לשייר כו' ע"ש ולזאת בכמין גאם. מבעי שפיר אם נתכוון לקצר כנ"ל או דלמא מחמת דלא מצר לו מן המזרח ומן מערב לבד. ש"מ דכונתו רק לתלם מן המזרח ותלם מן הדרום ומיושב קושית המהרש"א והבן:

דף סד ע"ב רשב"ם ד"ה אלא כו' והא ל"ל כו'. ע' מהרש"א כונתו להקשות רק על הרשב"ם דאמאי לא הקשה נ"כ אף לר"ע. אבל לפי האמת והתי' של הרשב"ם. גם זה לק"מ דבזה לא פליגי ר"ע ורבנן אם דריסת בור ושדה חשוב יותר מדריסת בית. וכמו לרבנן בדעת מוכר כמו כן לר"ע בדעת לוקח. [illegible]

דף ב ע"ב בתוס' בד"ה ה"א במסיפס כו' ובקונטרס פי' כו' ותימה דהא אסיק דמחיצה היינו גודא דאי פלוגתא לחצות מבעיא ליה ועוד כו' הא שמעינן ליה מסיפא כו' ועוד כו' הא בהדיא קתני במתני' גויל וגזית. וכ"ל דאפשר לתרץ דס"ל לרש"י דהא דאסיק לחצות מבעיא ליה היינו דאף אם קאי רצו אחלוקה (א) כיון דתני כותל בהדיא בונין את הכותל כו' וקמ"ל היזק ראיה שמיה היזק וכיון דרצו בונין בע"כ אז קשה לאיזה צורך אפקה לחלוקה בלשון עשיית מחיצה ולחצות מבעיא ליה. אבל השתא מיירי אי לא הוי כותל אלא בונין אותו דקאי אמחיצה הנזכר שפיר יש לפרש כפרש"י דרצו קאי אחלוקה ונקיט לעשות מחיצה במקום לחצות כדי לקצר סוב ולומר בונין אותו דאל"כ אותו אמאי קאי ומ"מ א"ש הלשון דה"ק שרצו לעשות מחיצה בחצר כדי לחלוק החצר וישתמש כל אחד בחלקו ומתחלה כשהקשה לפי' פלוגתא לחצות מבעיא ליה ה"פ למה ליה דנקיט ב"פ מחיצה וכותל דהא לדידך קמ"ל תיכף כשרוצין לחלוק כופין זה את זה לסלק היזק ראיה ולבנות כותל באמצע א"כ למה ליה להזכיר ברישא לעשות מחיצה הו"ל לחצות אבל אי לא תני כותל בהדיא בהכרח היה צריך למיתני לעשות מחיצה ברישא לסיים בונין אותו דאל"כ אהייא קאי אותו. ועי"ז הקשה ואלא מאי גודא אותו מבעיא ליה הא נקיט כבר מחיצה שפיר' לדידך גודא ר"ל כותל והו"ל לסיים בונין אותו דהוי קאי אמחיצה שהזכיר כבר ותרתי למה ליה ועל זה השיב אי תני אותו כו' וכפרש"י דרצו אחלוקה קאי כו' וכלומר אי תני אותו ה"א כפי' פלוגתא דאז לא הוי קשה לחצות מבעי ליה דאי לא נקיט לעשות מחיצה היה צריך למיתני בונין הכותל דעכ"פ חד זימנא צריך להזכיר מחיצה או כותל וכמ"ש לעיל לכן קמ"ל כותל כלומר דתני בהדיא בונין הכותל וא"כ ליכא למטעי כפי' דידך פלוגתא דא"כ לחצות מבעיא ליה וק"ל. וחריף. וב' קושיות האחרונים של תוס' י"ל דרש"י נמי ס"ל במסיפס (בעלמא) דהכא [בסיפא דגויל וגזית] ר"ל יותר טוב מסתם מסיפס דהכא קמ"ל שחייב לעשות עמו מסיפס טוב כמנהג המקום מגזית וגויל כו' אלא דס"ל לרש"י דבונין אותו ה"א מסיפס בעלמא ר"ל מסיפס שאינו טוב כדמשמע לשון מסיפס בעלמא דלקמן ודכוליה שמעתיה וכמ"ש התוס' עצמן בדבור זה דלקמן במסיפס בעלמא מיירי באינו טוב כו' רק דתני ליה הכא לאשמעי' דהכל כמנהג המדינה לענין גויל וגזית לכן אינו מפרש דרצו קאי אמסיפס טוב כתוס' דהא קאמר במסיפס בעלמא ולתוס' הרי אינו מסיפס בעלמא שהוא סתם מסיפס אלא מסיפס טוב יותר ולכן צריך [רש"י] לפרש דרצו קאי אחלוקה וק"ל: ואא"ב שפרש"י מיושב מקושית תוס' קשה ממ"נ איזה פירוש עיקר אי פרש"י קשה למה ליה לשנויי ה"א במסיפס בעלמא אי לפי"ז רצו קאי אחלוקה ואפ"ה לא קשה לחצות מבעיא ליה אי לא תני בונין כותל א"כ הו"ל לשנויי בקיצור אי תני בונין אותו ה"א כפי' פלוגתא (ב) ואשמעי' תנא היזק ראיה שמיה היזק דלא הוי קשה לן לפי"ז לחצות מבעיא ליה להכי תני כותל דאז ה"א לפרש פלוגתא משום קושית לחצות מבעיא ליה אלא צ"ל גודא (ג) וקמ"ל היזק ראיה לא שמיה היזק אבל לתוס' מיושב זה דהא ס"ל בהדיא דאף אי לא תני כותל אלא בונין אותו אין לפרש פלוגתא משום קושית לחצות מבעיא ליה כמו שהקשו על פרש"י דהכא דהא אסיק דאין לומר פלוגתא דלחצות מבעיא ליה. ואי פי' תוס' קשה מאי משני ה"א במסיפס טוב מיירי מתני' ועי"ז קאי רצו שנהרצו לחלוק במסיפס טוב יותר מסתם מסיפס וקמ"ל משום דרצו בונין אותו הא לא רצו לא משום דהיזק ראיה לא שמיה היזק (ד) הא למ"ד גודא השתא נמי דתני כותל קמשמע לן הא גופא וא"כ מה לי למיתני כותל והקושיא במקומה עומדת [בונין אותו מבעיא ליה] דאלו לרש"י לא קשה מידי די"ל [דה"א] דקמ"ל אם אין בו דין חלוקה ורק רצו לחלוק חולקין במסיפס בעלמא ולא בכותל דמצי למימר כי אתרצאי לחלוק ולא לעשות גודא כדמשני לקמן בים ספרים ובתוס' בד"ה וכיון דרצו כו' דלמ"ד פלוגתא קמ"ל מתני' דמיירי באין בו דין חלוקה דלא מצי למימר הכי [ולכך אי הוי תני בונין אותו ה"א דהאמת כן הוא דאף דהיזק ראיה שמיה היזק מ"מ יכול לומר כי אתרצאי כו' וסגי במסיפס] אבל בים בו דין חלוקה דצריך לחלוק בע"כ מחויב ג"כ לבנות כותל עם חבירו משום היזק ראיה [קמ"ל כותל ורצו אכותל דהיזק ראיה לא שמיה היזק] אבל להוס' מיירי מתני' בים בו דין חלוקה ורצו קאי אמסיפס טוב הא לא רצו לא אפילו בים בו דין חלוקה אלמא היזק ראיה לא שמיה היזק א"כ למה ליה כיתל לאשמעי' היזק ראיה לא שמיה היזק כיון דבבונין אותו נמי שמעי' הך גופא. אלא י"ל דלתוס' הכי משני ה"א במסיפס כו' וקמ"ל דס"ד אמינא דאף דרצו לבנות מסיפס [טוב] וליתן חצי הוצאות מ"מ צריך לכנוס תוך שלו שעל חצי מקום עובי הכותל לא נתרצה קמ"ל בונין אותו באמצע שצריך ליתן גם חצי המקום [והיינו במסיפס דוקא] אבל הוצאות חצי כותל אפילו רצו [לעשות כותל] לא דמצי לומר לא אתרצאי על חצי הוצאות כותל כ"א על חצי המקום ודוקא במסיפס שיש הוצאות קטנות. דלעולם סברא דקאי הרצוי טפי על חצי המקום מעל חצי הוצאות מש"ה תני כותל וקמ"ל דרצוי קאי על שניהם מקום והוצאות. והא דפריך תו באמצע למה לי אע"ג דכבר ידע תי' שיש הפרש בין הוצאות למקום כדמשני באמת הכי (י"ל דתרי מקשנים הם. כן היה במוסגר. ואולי רצה לתרץ כן לכאורה ומסיק לא קשיא מידי) לא קשיא מידי אדרבה מש"ה פריך עכשיו תיכף אחר הך שינויא דלכאורה קושיא זו באמצע פשיטא הוא שלא במקומו. אלא כיון דאמרת ה"א במסיפס כו' אבל כותל אפילו רצו לא דעפי סברא דרצוי קאי אמקום מאהוצאות א"כ השתא דתני כותל דאלמא קאי הרצוי אפילו אהוצאות כ"ש אמקום וא"כ באמצע למה לי והתרצן משני דה"א סברא הפוכה אי לא אשמעי' בהדיא. אבל א"כ קשה מנ"ל למידק לא שמיה היזק מדנקיט רצו דוקא דלמא שמיה היזק ורצו נקיט לגופא דמש"ה בונין באמצע ולא כסברת הס"ד בתשמישתא לא אתרצאי לך (ה) אלא משום דהרצוי לעשות גודא קאי ע"כ אמקום ולא אהוצאות כותל כיון דמיירי מתני' בים בו דין חלוקה וס"ל היזק ראיה שמיה היזק א"כ אהוצאה לא צריך רצוי אלא קאי אמקום [וא"כ לגופא לא איצטריך אע"כ למידק רצו דוקא הא לא רצו אין כופין דהיזק ראיה לא שמיה היזק] אבל אין להקשות לתוס' מאי קמ"ל בכותל טפי הא לה"א זו דפי' מחיצה מסיפס [אף השתא דתני כותל אכתי] י"ל שרצו לעשות מסיפס מחייבי' ליה בכותל ולעולם שמיה היזק דהא אין למידק לא שמיה היזק אלא אי פי' מחיצה גודא דהיינו כותל דוקא קשה למה לי רצו אי שמיה היזק אלא לדיוקא דדוקא רצו כו' משא"כ אי רצו בפחות ואפ"ה מחייבינן ליה טפי והיינו בכותל א"כ לגופא אתי דמחייבינן טפי ממה שנתרצו וה"ט משום דהיזק ראיה שמיה היזק. הא בורכתא דאי שמיה היזק למה לי רצו בפחות כלל וה"ל לשנות רצו לחצות אפילו את"ל דאיירי באין בו דין חלוקה אבל [באמת] למ"ד גודא הא מיירי מתני' בים בו דין חלוקה כפשוטו וא"כ רצו לגמרי למה לי אי ס"ל היזק ראיה שמיה היזק אע"כ לדיוקא אתי וק"ל:

כאן חסר עד פרק יש נוחלין

דף קח ע"א גמרא מ"ש כו' וה"ה דהו"מ למיפרך מ"ש דקתני נוחלין ברישא ליתני מנחילין ברישא הדא כו': **בתוס'** בד"ה האב את הבנים כו' תימה כו' ואומר ר"י דאייתר למידק מיניה כו' ולא כתבו למידק דבנים קודמין לאב ולעולם בנים ולא בנות משמע בלא ייתורא דהשתא לא קשיא וא"ת שני וי"ל דזה אינו במשמע דממנחילין משמע בהיפך האב קודם לבן דקתני הבנים מנחילין את האב: **בא"ד** ומתוך כך צ"ל דמתני' איני יודע מי שנאה כו'. מבואר דף קט"ו ע"א דלרבנן דדרשי מטות וכל בת יורשת ממטות מקים מטה אם למטה אב לכך בני אחיות ולא בנות לענין לקדם כמו בנכסי האב א"כ אשה יורשת בנה כמו האב ומתני' קתני האשה את בנה לא נוחלת ואי כר' זכריה דלא דריש מטות ולכן האשה אינה נוחלת בנה א"כ אמאי בני אחיות ולא בנות אחיות: **בא"ד** לימא דבנים לאו דוקא כו'. לכאורה הא קתני האיש את אמו משמע ולא בת את אמו מדלא קאמר הבנים את האם ועיין לקמן דף ק"י סוף ע"ב והאיש את אמו כו' מנא הני מילי כו' ופי' רשב"ם דהאיש יורש את אמו ולא הבת את אמו דבן קודם לבת וכו' ולקמן דנקיט בני אחיות ולא בנות אחיות כו' משום דתני בהדיא [בברייתא] ולא בנות וה"ה דמצי לדייק מהאיש את אמו וא"כ אין מקום לוא"ת כו': **בתוס'** בד"ה ואחין מן האב כו' הקשה ר"י אמאי לא קתני אחי האב כו'. לפי מ"ש לעיל בד"ה האב את הבנים והבנים את האב ולא בנות יקשה נמי אמאי לא קתני נמי בת [נוחלת ומנחלת] שכתובה בפרשה דמי יימר לנו שבנים ולא בנות ליקדם דש"מ דיורשין מיהת דלמא בנים ולא בנות כלל [ואם כן ניתני בהדיא בנות] (דמבני אחיות שמעינן דהבת נוחלת כי האחות יורשת מהאח בקבר ע"י משמוש האב ומנחילות לבנים. מיהו דלמא האחות יורשת האח זולת משמוש האב והמשמוש דשמעינן מבני אחיות שכתבו התוס' הוא בני אחיות ע"י האם בקבר שהיא אחות המת. כן היה במוסגר) ואם נאמר דהאב את הבנים כולל אף בנות לנוחל ומנחיל (והאב את הבנים [והבנים את האב] לאקדומי [דרק זה הבבא מייתר למידק מניה ולא בנות וכיון דרישא האב את הבנים כולל אף בנות להיות נוחלין ומנחילין ממילא משתמע דסיפא ולא בנות היינו לאקדומי ולא אצטריך למיתני בת]. מ"מ למ"ש ר"י דכולהו בנים דמתני' דוקא לא אתי שפיר: **בא"ד** דאם היה אבי האב קיים היה יורש כו' ומשמוש שמעינן מבני אחות כו'. לא כתבו מאחין מן האב דדלמא לא מכח משמוש ירתי רק מלד שהן אחי המת (ובסמוך בכל הסוגיא מפלפל דלמא את הוא קודם לאב. כן היה במוסגר) והא ראיה דאחין מן האם היה ה"א לירות כמ"ש א"כ אף דלא שייך שם משמוש דהאם אינה יורשת בנה אבל הקשו דלא ליתנו אחין מן האב ונשמיענה מכח משמוש. ויש לעיין לכאורה דדלמא קתני אחין מן האב להורות שיורשים מלד האח בלא ע"י משמוש ונפקא מניה טובא לענין דינא עיין סוגיא דסוף מי שמת [דף קנ"ט] אגא מכח אבוה דאבא קאתינא. (ו) ומ"מ היכא שיש אב האב קודם דהכי נמי בן קודם לאב ואב יורש כשאין בן לא מכח משמוש ואחי האב [באמת אינו יורש אלא מכח משמוש. לכך] אין צריך תו למיתני דממילא ידעינן: **בא"ד** וכ"ת דמ"מ כו'. דא"ל דתני אחין מן האם איידי דרישא אחין מן האב דתני להורות דוקא מן האב ולא מן האם דכיון דאחין מן האב אין צריך לגופיה דממשמוש ידעינן רק להורות דאחין מן האם לא נוחלין ולא מנחילין א"כ לא הו"ל למיתני עוד בסיפא אחין מן האם והוא קושיא עלומה בפני עצמה. (ז) או משום שהוצרכו לסיים וא"ת א"כ אחי האב נמי ניתני משום סיפא ותירצו דא"כ תו לא היה צריך למיתני אחי האם לזה הוצרכו ליישב דאחין מן האם צריך לשנות אף שסנה אחין מן האב: **בא"ד** דקתני אחין מן האב דוקא כו' לרבותא כו'. אין הסברא דשמעינן מרישא מדלא קתני אחים סתם ונקיט מן האב ודאי לדיוקא ותירצו דהוי מוקמינן אחים סתם על אחים מן האם ולא מן האב א"כ יש קיצור בדבריהם דליתרצו בקצרה הוא"ת דה"א אחין מן האם בסיפא לרבותא קתני וכ"ש מן האב [דלא הוי ודאין] דלא נוחלין כו' וכ"ת דכי האי גוונא אין לטעות דהא כתיב עכ"פ אחין בתורה רק בהיפך שייך לטעות אחין מן האם יורשין דוקא ולא מן האב (או יורשין שניהם. כן היה במוסגר) דז"א דא"כ אמאי לא הקשו הוא"ת כפשטיה דלא ליתני אחין מן האב כיון דתני בסיפא אחין מן האם לא נוחלין כו' וכתיב אחין בתורה דנוחלין [ע"כ דאחין דאורייתא אאחין מן האב קאי דנוחלין] ולמה להו משמוש. אע"כ התנא אין סומך עצמו על התורה וכל הכתוב בתורה שנה במתני'. ועוד דהיאך אפשר לומר הסברא זו דה"א בסיפא מן האם וכ"ש מן האב הא יורשין מיהו מלד המשמוש. (ח) אף שי"ל דכיון דאין ודאי א"כ גם מלד משמוש אינו יורש דאם יורש ע"י משמוש משום שהוא בנו ודאי א"כ הוא אחיו של זה ודאי. וצ"ל דהא דנקיט בלשון מן האב כיון שיש בו לד רבותא אף דקושטא הוא דידעינן מן האב מכח משמוש ואין ה"א לומר אחין מן האם ירשי ולא מן האב מ"מ כיון שיש בו לד רבותא נקטו כאלו אמר והאחין אפילו מן האב: **בא"ד** מכלל אחי האב שמעינן כו'. יש להקשות דלמא הדיוק אחי האם לא נוחלין ולא מנחילין. ואי משום דמנחילין ידעינן מהאיש את אמו. לא נוחלין נמי ידעינן מהאשה אינה נוחלת בניה: **בסה"ד** ועוד דלא שייך למיתני אגב אחי האם כו'. אין להקשות ליתני בני אחין איידי בני אחיות. דהא לא כתיב בתורה וכך כתב מהר"ם ז"ל: **ע"ב** גמרא איידי דאתיא ליה מדרשה כו' ומאי דרשה כו'. לכאורה מפשטא דקרא דאחי האב ש"מ האב דמכח מאן קאתי [ואין צריך ע"ז דרשה דלשארו] ולימוד דשארו זה האב אצטריך להקדימו לאח וזה לא נשמע ממתני' דאב קודם לאח ואי משום דאקדמיה לאחין ה"כ אקדמיה לבנים את האב אף דבנים קודמין. וצ"ל מ"מ כיון דאב גופיה בפירוש נכתב בתורה (ואתיא) [אתיא] מדרשה [ר"ל הא דנכתב בתורה בפירוש הוא אתיא מדרשה דדרשינן שארו זה האב] משא"כ מאחי האב לא נשמע רק ע"י כ"ש וקושטא הוא שהתורה כתבה בפירוש לאב [מדרשה דשארו] לזה פתח ביה כי התנא אינו חושב בבבא זו רק מה שנכתב בפירוש לא מה שנשמע מכלל דיוק [וכפירוש לא אתיא רק מדרשה וחביבא ליה]: גמ' ומה ראית כו'. פשטא משמע ומה ראית לרבות הבן מהקרוב שיהיה קודם לאב ולהוציא האח משארו מלמד שהאב קודם לאח אדרבה מרבה אני את האח מהקרוב

באור

(א) ר"ל דודאי לפרש מחיצה פלוגתא מלשון ותהי מחצת העדה כקושית ואימא כו' זה ודאי נסתר מלשון לעשות דמשמע עשיית מחיצה ממש רק דיש מקום לומר אף דמלשון לעשות משמע עשיית מחיצה ממש מ"מ נימא דרצו קאי אחלוקה ואפקה בלשון עשיית מחיצה כמו לפרש"י הכא דמפרשו נמי מלשון מחיצה ממש ואפ"ה רצו אחלוקה קאי. וזהו קושית התוספות. לזה כתב דלעיל שפיר מקשה לחצות מבעיא ליה דאף אם קאי רצו אחלוקה כיון דתני כותל כו' ולמה ליה ב' פעמים מחיצה וכותל: (ב) ר"ל דרצו קאי אחלוקה. דודאי פלוגתא ממש מלשון מחצת העדה כקושית ואימא פשיטא דליכא לפרושי דכיון דקתני בונין אותו ודאי דקאי אמחיצה ממש שהזכיר מקודם וגם מלשון לעשות משמע מחיצה ממש וכמ"ש לעיל. רק כוונתו כפי' פלוגתא דרצו אחלוקה קאי וצ"ל לסיים ה"א במסיפס בעלמא. אף דמחיצה היינו כותל מ"מ דלמא רצו קאי אחלוקה. וכיון שרצו לחלוק בע"כ צריכין לעשות כותל דהיזק ראיה שמיה היזק: (ג) ר"ל דרצו קאי אגודא וקמ"ל כו': (ד) אין זה מדוקדק כ"כ דהא גם השתא שרצו ובונין מסיפס טוב אינו מציל מהיזק ראיה כמ"ש התוס' לסדיא. אך מ"מ נקיט רצו להורות דבלא רצו סגי אפילו במסיפס בעלמא דהיזק ראיה לא שמיה היזק ואף למסיפס טוב צריך רצו דוקא: (ה) דלהיזק ראיה אף דשמיה היזק מ"מ א"צ רק ליתן לו ההוצאה ולא חצי המקום כמ"ש התוס' בד"ה בונין כו' דלמ"ד פלוגתא אצטריך סד"א דלשום היזק ראיה יש לו לסייע בבנין הכותל אבל אין לו לבנות בחלקו בשביל כך. א"כ דלמא האמת כן הוא ומש"ה בעינן רצו: (ו) כ"מ כגון שמכר האב נכסי הבן האחד בחיי הבן ומת האב וא"כ מת הבן דאתי אחי הבן ומוציא מיד הלוקח דמצי אמר אנא מכח אחי קאתינא אבל אם אינו יורש רק מכח משמוש האב מצי אמרי ליה הלקוחות אביך מזבן ואת מפיק כדאיתא התם דף קנט ריש ע"א ע"ב: (ז) דלכאורה רהיטת לשון התוספות משמע קצת כאילו באו לחזק תירוצם שתירצו דנקיט אחין מן האב אגב אחין מן האם ולזה כתבו וכי תימא אחין מן האם גופיה לא צריכא וא"כ היאך שייך למיתני אחין מן האב אגב אחין מן האם דהיא משנה שאינה צריכה. כן נראה מלשונם לפום ריהטא. אבל באמת זה אינו דאי נימא דאחין מן האם מרישא שמעינן מדנקיט אחין מן האב לדיוקא א"כ אין צורך לומר דנקיט אחין מן האב אגב רק לדיוקא אצטריך. וע"כ צ"ל דהוא קושיא בפני עצמה דאחר דקתני אחין מן האב נשמע מדיוקא אחין מן האם ולמה ליה למיתניי' עוד: (ח) נראה דר"ל דמתחילה מקשה אמ"ש התוס' דלהכי נקיט אחין מן האב דאי הוי נקיט אחין סתמא הוי אמרי' דהיינו אחין מן האם אבל אחין מן האב דאין ודאין אין יורשין. לזה הקשה תחלה דאי נימא דאיכא למיטעי דאחין מן האם ירתי ואחין מן האב לא ירתי. ק"ו דאיכא למיטעי אחר דקתני סיפא אחין מן האם לא נוחלין ולא מנחילין דמכ"ש אחין מן האב דאין ודאין דלא נוחלין וא"כ הו"ל לתוספות לתרוצי בקצרה הוא"ת דה"א אחין מן האם כו'. ועי"ז כתב ועוד דבאמת אף אחר דקתני סיפא אחין מן האם לא נוחלין מ"מ אין ס"ד דנימא כ"ש דאחין מן האב לא נוחלין דפשיטא דירתי מלד המשמוש וא"כ ה"ה וכ"ש אי הוי קתני ברישא אחין סתמא דירתי דלא הוי

שבן קם כו' ואולא הבן משארו ויהיה הסדר אח. אב. בן. דאף דודאי בן ואח בכל אחד יש צד להקדים לאב שאין קם תחת בנו ליבומה מ"מ בע"כ שארו מורה לן לאקדומי לחד מינייהו דלאקדומי לאחי האב לא צריך כדמסיק מכח מאן קאתי אחי האב מכח כו' רק מנ"ל לאקדומי לאח דלמא לבן. וכן משמע מהתוס' ומה ראית דמוקמית הקרוב לבן ושארו להקדים לאח אימא איפכא (כאן חסר אלי שורה מהכתבים שאכלה בהם מלחת אבל לפי דעתינו קל בעיני המעיין לבא בזה על כוונת המחבר ואנחנו לא נדע אם נעשה בתיקון מה שנראה לנו את השוה לכל נפש לכן הנחנוהו כמות שהוא. כן היה במוסגר) (ט) אלא מנ"ל שהבן קודם (חסר איזה תיבות) שכן קם וכו'. והאב בודאי לפי"ז לאחרונה יפסע שאין לו שום יתרון רק לא נחית להקשות אכתי בזה עד לבסוף ולזה כתב (הרשב"ם) ומשום דמלתא דפשיטא הוא לא חשש התלמוד להקשות מה ראית לרבות הבן כו' א"כ כשמקשה דלמא שהאח קודם לבן בעל כרחו האב בתרייהו ולזה מפרש ומה ראית כו' כאלו אמר ומה ראית להקדים בן לאח שהרי אתה אומר בן קודם לאב ואב קודם לאחין כמו שהאריך לפרש וסיים אדרבה מרבה אני את האח כדלקמן כו' ולקמיה מפרש בהדיא בד"ה אדרבה ומהפכינן קרא כה"ג אח בן. בת אב. ויש לראות מאי דוחקיה. ועוד דלפי"ז דפשיטא ליה להמקשה דבן קודם לאב בע"כ בן קודם לאח דאי אח קודם. אב להיכן תשליכו. אי קודם לאח או מיד אחר אח א"כ יהיה האב קודם לבן ואי בתר בן א"כ לא יהיה שארו מוקדם רק לאחי האב ולא צריך קרא ודו"ק. [עיין במהרש"א שמישבו]: ברשב"ם בד"ה דהגיא ונתתם את נחלתו כו' ובד"ה מלמד שהאב של מת קודם לאחיו של מת כו' וכן הסדר אותם כו' ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב ואח"כ ונתתם וגו' לאחיו כלומר אם אין לו שאר כו'. משום דלגבי שארו לא כתיב אם אין לו שהוא האחרון במקרא לזה הוסיף כלומר כו':

בתום' בד"ה יכול יהא קודם לבן פריב"ס יהא קודם לבן ולא לאח כו'. יש לראות מאי תיתי נהפוך המקראות ונאמר לפי"ז אח אב בן דלא כסדר המקרא דאף דשארו צריכא למיקדמי' דשארו למה לי מ"מ למה נהפך דאח ללא צורך בשלמא לפרש"י או לפי' התוס' ניחא דבתחלה למה דלא ידע הקרוב כו' פריך כיון דשארו ע"כ צריכי למיקדמיה נקדמיה לגמרי ויהא קודם אף לבן ת"ל הקרוב כו' והו פריך כיון דהקרוב לגלויי על סדר נחלות קאתי לסדר לפי קורבתן מה ראית כו' אבל לריב"ס קודם דגלי לימוד דהקרוב למה נהפך אח קודם לבן: בתום' בד"ה יכול כו' וא"ת כו' עד יעקב כו' ובראש וסוף הדבור כתבו ראובן דלקמן אמרינן גמירי דלא כלה שבטא א"כ אי אפשר לומר לפי האמת רק עד ראובן דאי אפשר שבא ליעקב אם לא שכלה שבטא משא"כ בה"א זו דאף שיש בן ובת ואח אפ"ה ממשמשת למעלה א"כ אף שהשבט קיים ממשמשת ליעקב וחוזרת לכל ישראל. פשוט:

הא דקאמר גמירי דלא כלה כו'. והא מקרא מוכח דאל"כ נמצא הסבת נחלה שלא ע"י בת [בכלה שבטא דממשמש עד יעקב וחוזר לכל ישראל] דמ"מ שמא משום דלא שכיחא משא"כ בה"א זו שכיחא ושכיחא דכל נחלות לעולם א"א שלא יהיה מוסבת: בא"ד כיון דדריש מקרא לקמן שאין לך וכו'. מכח הך קושית התוס' גופיה הו"מ למימר דלא נאמר משמוש היכא שיש בן ובת ואח וכן משמעות הרשב"ם דהיכא דיעקב קיים יורש וקרא איירי כשמת לא ימשמש: בא"ד וא"ת אחי אביו כו'. לעיל [בד"ה ואחין מן האב] דקדקו אמשנה [אמאי לא קתני אחי האב ותירצו דידעינן ע"י משמוש וחזרו והקשו אחין מן האב לא ליתני הא שמעינן לה ע"י משמוש] וכאן אקרא גופיה: בא"ד ה"א דכסדרן כתיבי כו'. ושארו לגופיה שיורש האב אחר האחין וע"ז הקשה הרשב"א ממנ"פ אם ר"ל בה"א דשארו לגופיה שיהא יורש אטו בר קשא כו' ואם ר"ל בה"א דשארו לגופיה שיהיה דוקא אחר האח ולא קודם דאלו לא נכתב כלל ה"א מסברא קודם אח א"כ לפי האמת שלנו דקושטא הוא דלכך כתיבא אחי האב להורות דאב קודם לא לכתוב רחמנא לא אב ולא אחי האב [ויהיה נסמך כסברא מבחוץ דאב קודם לאחין]. ובאמת אין לאומרו כלל שיכתוב רחמנא אחי האב לאקדומי האב לאח משום דאי לא כתבי' ה"א האב אחר אחיו ככתוב ואלו לא כתיב אב ג"כ ה"א אב קודם לאחין ומה"א זה מתיירא התורה ולכך כתבה אב להורות שהוא בתר אחיו ולכך אצטריך אחי האב להורות שהוא קודם אחין. דכלפי לייא דא"כ לא מורה התורה יותר באב ואחי האב יותר מהה"א אלו לא נכתבו שניהם דאלו לא נכתבו שניהם נמי הייתי אומר כן. ודברים פשוטים ודברי מותר הם והארכתי בהסברתו שלא תגמגם: שם תירוץ ריב"ס דכתבינן לאשמעינן דקרא שלא כסדרן כתיבי כו'. הסגנון של התירוץ הזה רחוק שיכתוב התורה ייתור* משום הכי עפי הו"ל למיכתב כסדרן. גם מפי' רשב"ס משמע דמהקרוב שמעינן שנסדר אותן כפי קורבתן: בא"ד ואומר ר"י דמאין לו כו'. אף דכתב אחין ה"א אחין מצד אח יורש לא משום משמוש (ומה שהקשו א"כ ואחין דכתב רחמנא למה לי כו' עד ראובן כו' היינו ודאי דאף אם לא השמיענו דאח יורש מצד אח מ"מ נדע מכח משמוש למעלה לבתר דכתב אחי האב זה היה במוסגר) ולעיל [ע"א בד"ה ואחין מן האב] שכתבו דמבני אחיות ידעינן משמוש דאחי האב אף שנאמר דאחיות יורשת מצד שהיא אחותה מ"מ ידעינן משמוש מבני אחיות שיורשין אמן בקבר וזה נקרא משמוש למעלה הואיל שהוא ע"י אמן. מיהו לפי"ז נדע משמוש למעלה ואם אין לו אחין דדרשינן עיין דהיינו בני אחין וצ"ל דזה נקרא משמוש למטה כיון שאח יורש מכח אחיו ומורים לבניו ובני בניו וא"כ אחי האב לא ידעינן מבני אחין. ונראה שהתוס' לעיל ליש לומר כתבו כן שיש לומר שלכך לא שנה מתני' אחי האב שסומך על בני אחיות דלא ס"ל חילוק בין משמוש למשמוש. ומ"מ התורה אפשר דכתבה ולא סומכת עצמה על אין לו אחין עיין שלא יטעה לחלק בין משמוש למעלה למשמוש למטה: שם דמאין לו לא הוי שמעינן נחלה ממשמשת למעלה כו'. וא"ל והלא מאן לירות כיון דבן ואח אין לו אלא דה"א אבי האב [ולא אחי האב] וכן עד ראובן (י) א"כ מצינו העברת נחלה משבט לשבט דממשמש עד יעקב ומורים לכל ישראל ומ"ש הסבת נחלה ע"י בת כשיורשת כשאין בן ה"נ ע"י בן כשאין לו [לבן] בן ואח. וא"ל ע"י בת יש ודאי הסבת נחלה דבנה ובעלה יורשה משא"כ בבן [כשיש לו בן או אח] דבבת נמי יכול להיות שאביה ואחיה ודודיה נוחלין. (גם כאן חסר כמו כן שורה שלימה) (כ): תירץ

הרשב"א וא"ת ראשון [א"כ לא ירשו בן ובת וכו' דנחלה ממשמשת כו'] דבה"א נמי היתה ודאי לעולם הסבת נחלה בשכולן קיימין ובזה אתי שפיר קצת דפריך (כאן נמחקים איזה תיבות וצ"ל שכוון לקושית הגמרא דף ק"ט ע"ב ואימא שארו זה) האם הא א"כ נמצא הסבת נחלה שלא ע"י [ירושת ו]נישואי הבת. וזה קאי למ"ד שלא כסדרן דמוקי והעברתם לכדרבי אלא משום דבאם לא פסיקא הסבת נחלה שאם כל היורשין קיימין בנה הוא היורש הראשון ולא מוסבת הנחלה משא"כ בבת אף שבאם אם יש לה בן מאיש אחר נמי יורשה. ואולי באמת ר"י לא ס"ל תירוץ רשב"א [על קושית וא"ת ראשון] דמקרא לא שמעינן אין לך מעביר כו' רק תלמודא נקיט לשון זה מפני שהאמת הוא כן ואי משום דממילא שמעינן מדכתב בבת והעברתם ואיך ונתתם היינו משום לאורויי דין בבת דבנה ובעלה יורשה וכן משמע מפי' רשב"ם בהדיא בסמוך דף ק"ט ע"ב אבל הרשב"א לא פירש כן כמ"ש לקמן דף ק"י ע"א בתוס' בד"ה טעמא ור"י כתב שם בענין אחר. ובזה תלוי הוא"ם האמר כאן בזה הדבור שאין כאן מקומו לכאורה גם הקדימו אחי האב לוא"ת אחרון כו' ובזה א"ש ודו"ק: בא"ד וא"ת אחין דכתב רחמנא למה לי כיון דנחלה ממשמש עד ראובן כו' (עה"ג) אם יש נ"מ אם הנחלה ע"י משמוש או מצד עצמו וכמ"ש לעיל [בד"ה והאחין מן האב] לא קשיא נמי על התורה אחין דכתב רחמנא למה לי דנדע ממשמוש כו': בסה"ד וי"ל דאי לא כתב אחין כו' למ"ד כסדרן ושארו ר"ל אשתו אין מקום להך י"ל ואולי גם אין קושיא לדידיה הוא"ת כיון דאחי האב צריך לכתוב משום משמוש אי לא כתב אחין בהכרח ה"א אחי האב קודמין דכך מסודר ואף שאבי האב לא כתיב [ואפ"ה קודם לאחי האב גם למ"ד כסדרן] מ"מ מסברא קודם לאחי האב ועיין:

דף קט ע"א גמרא ואימא כו' קודם לבת כו'. קשה א"כ אחים למה לי דהשתא אין לומר י"ל דהתוס' [בד"ה יכול בסוף הדבור] ונדחוק דאי לא נכתב ה"א אחר בת דכלום יש ייבום כו' דבת עדיפא דמקיימא שם לזה כתב לאקדומי לבת אע"ג דכתב אחר בת. ה"נ אב כתבי' רחמנא לאקדומי לאחין אע"ג דכתיב לבסוף ואולי לזה מסדר רשב"ם בין אב אח בת. אבל אח"כ דמקשה ואימא כו' לאחי האב כו' בה"א זה אחין למה לי: (ל) וכ"ת ה"נ לאקדומי לבת. דרשב"ם לא מסדר כן ועוד שכבר תירץ כיון דלענין ייבום בן ובת כהדדי כו' אין סברא לאוקמי אחין בכי האי גוונא: (מ) וא"כ מאי פריך תו ואימא לאקדומי לאחי האב ואחים לאקדומי לבת ודו"ק. לעיל כי פריך יכול יהא קודם לבן [לא קשה אחין למה לי דהא לא שייך י"ל דהתוספות בסד"ה יכול] שם י"ל אחין לאקדומי לבת (וכמו שתירץ בקושית ואימא כו' קודם לבת) ועיין: ברשב"ם בד"ה מלמד שהאב קודם לבת כו'. ואם אין לו אחין והעברתם את נחלתו לבתו כו'. אם מקדים אח לבת משום דאל"כ מנ"ל לאקדומי [אב] גם לבת די אם נקדימנו לאחד מהן א"כ הו"ל לפרש דלמא לבת לחודיה ולא לאח דעדיף מבת. ואי משום הלשון יכול יקדים לבן ולא קאמר יכול יקדים לבן ולאח או יכול יקדים לאח משמע מלבן מיעטי' ולא מאח מ"מ אגמרא גופא קשה. ועוד דלפי"ז מאי מקשה דלמא קושטא נקיט בברייתא מלמד שהאב קודם לאחין וכ"ש לבת שהאחין קודמין לבת. משא"כ אלו מקשה מנ"ל קודם לאח דלמא רק לבת לחודיה ניחא: ברשב"ם בד"ה ומשני אחין כו' מאחר שכתוב למעלה כו' דלקדם אחי האב כבר שמעינן לה ממאי דאמר כו'. אפילו לא נכתב אחי האב הוי ידעינן דהאב ירית דאלא בר קשא דמתא כו' וק"ל: ברשב"ם בד"ה אימא דהאי והעברתם אאחין דקיימא קמן בקרא כו' הא אין בת אחין יורשין כו'. דבמקום בת אתה מעביר נחלה מן האח ואי אתה מעביר נחלה מן האחין במקום אב. ואי משום דדייקינן ואי אתה כו' כדמסיק הך דיוקא כו' במקום הבת הסוף דבור. והא דסיים הגמרא ואי אתה מעביר נחלה מן האב אפילו במקום בת לאו דוקא כמ"ש הר"ם א"כ בד"ה ואי אתה מעביר נחלה מן האב כו'. רק ר"ל דאיכא לדיוקא מקרא לאחר האב לאחין ועכ"פ מהאי קרא לא תשמע מידי ואפ"ל שהוא קודם אפילו לבת. דאם נאמר דיוקא דקרא אאב נאמר הדיוק לאחרו. אלא הפסוק לא מיירי רק מאח לסדר אחין אחר בת ואפשר שהאב מוקדם לכל. ונכנס בדוחק זה משום סיום דואי אתה מעביר כו' שאין זה סיומא להתחלת הקושיא ועוד דבאמת אין הסיומא במשמעות דיוקא דקרא. ועוד דאם הסיומא הוא הדיוקא דקרא לא משני מידי א"כ לא נכתב והעברתם דודאי צריך לכתוב וק"ל. והתוספות ע"ב בד"ה ואימא מיישבין התירוץ לא לכתוב לשון העברה שאין נופל העברה מאחין (לאב) [לבת] ורשב"א מפרש לכתוב ונתתם כו' מיתורא כו': בתום' בד"ה כיון דלענין יבום כו' זרע זרעה פסול כו'. דודאי זרע זרעה פסול וזרע זרעה כשר אין שקולין אבל בת וממזר שקולין. וכ"ת זרע זרעה פסול לענין ייבום מנ"ל דפוטר דהתם כי פריך והא אפיקתיה לזרע זרעה משני זרע זרעה לא צריך קרא דבני בנים הרי הן כבנים וכיון דנלמוד הכא ממזר ממילא ה"ה זרע זרעה פסול דבני בנים כו' ובבת כהן שנישאת אין צריך לימוד לבת דהתם זרע כתיב משא"כ בייבום כתיב בן. ועיין לקמן דף קט"ו ע"א בתום' ד"ה בן כו': בתום' בד"ה במקום בת כו' מיהו השתא דכתיב והעברתם כו'. ראיתו שהייתו טועין בסברא שהיינו סוברין אב מאוחר אפילו לאח וסברת התורה הוא שהיה ראוי לקדמו אפילו לבת: בתום' בד"ה ואי אתה כו' מדלא כתיב אלא והעברתם אתב כו'. עדיפא הו"ל למימר דאל"כ והעברתם למה לי מסברא נמי הוי אב בתר אחין כמ"ש מקודם בד"ה במקום בת ואע"ג דאי לא כתיב והעברתם לא הייתי אומר שהאב קרוב כו'. ואולי כיון שמלשון והעברתם חזינן שסברת התורה אינו כן רק הסברא הישרה הוא שהאב ראוי ליקדם א"כ נימא שלכך כתבה תורה והעברתם לאחרו לבסוף לזה הוצרכו אין לנו לעשות רק העברה אחד כו': **ע"ב** גמרא אימא שארו זה האם כו'. אע"ג דא"כ נמצא הסבת נחלה כבר כתבנו לעיל. ויש ליישבו בענין אחר ועיין לקמן בתוס' דף קי"ד בסוף ע"ב בד"ה אף תמצא מבוקשך: גמ' אלא לאו דאבוה מלוי ואמיה מיהודה. רש"י בשופטים והוא לוי. מצד האם. ואין זה ה"א בשמעתין: גמ' דכתיב בני משה גרשם ואליעזר כו'. דכתיב בתריה שבואל כו' [ובני גרשום שבואל כו' וכתיב ושבואל בן גרשום בן מנשה] ולכך לא מייתי מהתורה [משום דאפשר דהך גרשום

באור

הוי אפשר למיטעי ולומר דדוקא מן האם נוחלין אבל מן האב דאין ודאין לא. כיון דירתי מיהת מצד המשמוש: (ט) את אשר נראה לנו לפי המשך הלשון אל מה שקדם ולאחריו היה כתוב זה אבל הרשב"ם לא מפרש כן דלפירושו קושית המקשן אינו אלא מנ"ל שבן קודם לאח דלמא אח קודם שכן קם כו'. ולזה כתב הגאון והאב ודאי לפי"ז לאחרונה יפסע שאין לו שום יתרון ואף לפי שינויא דתלמודא דבן יש לו לאקדומי לאח כיון שיש לו ב' מעלות מ"מ עכ"פ לאב הו"ל לאקדומי את האח שכן קם כו' והאב אין לו שום יתרון. רק לא נחית להקשות אכתי בזה עד לבסוף כדפריך לקמן ואימא שארו זה האב מלמד שהאב קודם לאחי האב יכול יקדים לאחין כו' וכפי' רשב"ם שם דאחין קרובים יותר שקמו תחתיו לייבום אבל לאביו אין קם תחתיו לכלום: (י) מ"ש אלא דה"א אבי האב כו'. נראה דצ"ל אבי אבי האב שהרי אבי האב קושטא הוא דקדים לאחי האב כדפשיט רבא לרמי בר חמא לקמן דף קטו וע"כ ירושת אחי האב אינו אלא כשאין לו אבי האב. ומ"ש תחלה כיון דבן ואח אין לו היינו בן ואח ואב ואבי האב אך בעיקר דבריו אינו מובן כלל במ"ש אלא דה"א אבי אבי האב כו' עד ראובן כו' א"כ מצינו העברת נחלה כו' דממשמש עד יעקב ומורים לכל ישראל שהרי קיימינן בסברא דלא שמעינן משמוש למעלה ולא הוי ידעינן ירושת אחי האב. אלא דה"א אבי אבי האב לירות משום דאלא מאן לירות. דמלבד שזה בעצמו אינו מובן אמאי נימא דאבי אבי האב לירות ולא אחי האב שהרי אחי האב קרוב יותר ובניהם ליכא למימר משמוש ומ"מ עכ"פ אי אפשר שתלך הירושה למעלה רק למי שהוא קיים דירית הוא משום דאלא מאן לירות. אבל אם כלו האבות פשיטא דאחי האב ירית משום דאלא מאן לירות. וא"כ כיון דיעקב ובניו כבר מתו בשעת חלוקת הארץ. אי אפשר בשום פנים שתהיה הירושה חוזרת אליהם. רק מי שהוא קיים מקרוביו הוא היורש משום דאלא מאן לירות. ולא משכחת הסבת נחלה לעולם: (כ) מה שנראה שהיה כתוב כאן וחסר מבפנים תירוץ שלם וזהו דשאני הסבת נחלה ע"י בת. שמסבת הנחלה אם כל יורשיה קיימין. משא"כ ע"י הבן כשכל יורשיו קיימין אין כאן הסבת נחלה. שבנו או אביו ואחיו יורשו. אבל לעיל שפיר תירץ הרשב"א הוא"ת ראשון דבה"א כו' הסבת נחלה בשכולן קיימין כו': (ל) אף דלפי מה דבעי השתא למימר דלא קדים האב רק לאחי האב אבל אחין קדמי לאב א"כ לא קשיא לכאורה קושית התוס' דלעיל אחין למה לי ונדע מכח משמוש הא צריך למיכתב בהדיא דירתי מצד עצמן וקודמין לאב. נ"ל כיון דמכח הסברא אחין קדמי לאב א"כ אף אי לא יכתוב אחין בפירוש נאמר מצד הסברא דאחין קדמו לאב. וכעין מ"ש התוס' לעיל דף קח ע"ב בד"ה יכול יהא קודם לבן ע"ש במ"ש וז"ל וליכא למימר אי לאו דכתיב אחי האב ה"א דאיצטריך שארו כו' דאי לא הוי כתיב שארו ה"א דאב קודם לאחין. הרי דיש מקום לומר דאב דלא כתיב בהדיא יהא קודם לאחין דכתיב בהדיא רק שהתוס' דחו שם דבכל הסוגיא משמע דמסברא אית לן למימר דאחין קדמי לאב. וא"כ אף אם לא יכתוב אחין נימא דקדמי לאב מסברא דהקרוב קרוב קודם והתוס' שהקשו לעיל אחין דכתב רחמנא למה לי הא נדע ע"י משמוש היינו לפי מסקנא דשארו ע"כ לאקדומי לאחין דלאחי האב לא צריך רק דלא נימא דלא ירתי אחין כלל כתבו דנדע ע"י משמוש אבל לס"ד השתא די"ל שארו לאקדומי לאחי האב ואחין קדמי א"כ למה לי אחין כלל דנדע מסברא דקדמי לאב: (מ) אף דמ"מ הרי כתבו התוס' לעיל דאי לאו אחין ה"א דשארו קודם לבת והיינו דמיתורא דשארו ע"כ נאמר דגזירת הכתוב הוא לאקדומי לבת וא"כ ה"נ מהכרח יתורא דאחין נאמר דקדמי לבת מגזירת הכתוב. די"ל דלעיל שפיר תירצו תוספות דאי לאו אחין נהיה מוכרחין לומר דשארו קדמי לבת כיון דאית לן לאקדומי לאב לחד מהנך דכתיבו בהדיא בקרא ולאחי האב הא לא אצטריך. אבל הכא מאי פריך ואימא לאחי האב קשה א"כ אחין למה לי. דהו"ל לאקדומי לבת דהוא נגד הסברא אע"כ דאב קודם לאחין וא"כ אי לאו אחין ה"א דאחין קדמי לאב מסברא וכמש"ל כתב רחמנא אחין בהדיא כדי לאקדומי שארו לאחין הכתוב בפרשה בהדיא: סליק

אחרינא הוא]: גמ' שתולין את הקלקלה כו' כמה שאמרו [יומא ל"ח ע"ב] ושם רשעים ירקב נדיק מעצמו רשע מחברו וכמ"ש כבר על ושם האיש המוכה כו' [ילקוט פרשה פנחס]: ברתום' בד"ה ואימא כו' א"כ לא לכתוב רחמנא והעברתם כו' ונתתם כו'. דא"ל דלמא ה"א ונתתם לאורויי אפילו במקום אב ונתתם לבת. דא"כ לא לכתוב ונתתם ומסברא נמי בת קודמת כיון דלענין יבום כו' אלא לאורויי דוקא במקום אחין ונתתם לא במקום אב. וכ"ת א"כ לא לכתוב כלל כיון דמסברא נמי בת קודם ולא לכתוב והעברתם ולא ונתתם כו' י"ל להורות דאי אתה מעביר נחלה מן האב במקום אחין דמסברא הוי אחין קודמין לאב:

דף קי ע"א גמרא אלא אי אבוה כו'. [לפי' התוספות] לא קאמר בקרה משום שיהונתן היה מלך אב כו' כמ"ש התוס' דמ"מ יש לעומתו הקורבה מלד האם באליעזר שלקח בת יתרו ממש משא"כ ביהונתן לזה הכריח מקודם דע"כ לא לקח אליעזר בת יתרו ממש מהכרח פוטיאל כו' ואחרי שפגם היחום בשוה תו מכריע לד אב ולד אם. ובלא פירושם אפשר לומר דב' פטפוטים עושה שקול לא פגם ולא יחום מעתה מכריע דבק טוב של אהרן. וכן בגרשון מסתמא דיבוקו היה שקול לא פגם ולא יחום ומכריע דיבוק משה [לבת יתרו] ליאות יהונתן: מ"ש הרא"מ ריש פנחס [על מה שפרש"י שהשבטים מבזין כו' בן שפיטם אבי אמו כו' הקשה דמהכא משמע דפשיטא להו שאבי אמו מיתרו ובפרק יש נוחלין מספקא להו אי אבוה דאימה מיתרו או אמה דאמה] אגב שיטפי' לא דק דודאי יתרו היה אבי אמו של פנחס רק היה אחד או שנים בינתיים וע"כ נריך להטיל אחד ביניהם שהרי אליעזר לא בת יתרו ממש לקח שהרי היה מבנות פוטיאל [ב' פוטיים מיתרו ומיוסף] ומסופק תלמודא אם שדינן אבוה או אימא בינתיים. אבי אבוה דאמיה. או אבי אמא דאמיה וכן גבי יוסף וק"ל: גמ' לאו ממשה קאתית כו'. אם כוונתך כי עתה נעשית כהן וחושב אתה שהכהונה ראויה לך כמו שאמר עתה ייטיב כו' כי היה לי הלוי לכהן לאו ממשה כו' במ"ש הגני לכהונה הגני למלכות על שם אל תקרב הלום כו' שהקב"ה לא רצה לתת למשה הכהונה. ואי משום עריות כמו שאמרו יודעין היו ישראל שאין ממש כו' [לאו ממשה קאתית] דכתיב ואתה פה כו' כמ"ש פירש מן האשה מדעתו והסכים עמו שנאמר שובו לכם כו' ואתה פה כו': כל הנביאים היה מתנבאין בכה מוסיף עליהן משה שהתנבא בזה כו'. אספקלריא המאירה כו' [נראה שהוא כעין דרשה דגמ' על מ"ש ומה אתה עושה בזה. לאו ממשה קאתית שהתנבא בזה]. ורש"י בשופטים ממשה דכתיב ביה מי שם פה לאדם: גמ' ישכיר אדם עצמו לע"ז. אפשר לומר דנקיט באמת לשון זה להורות מי שאינו מצטרך לבריות ועושה מלאכה בזויה הוא כאלו עובד עבודת כוכבים דקרי ביה ולמשנאי אהבו מות כו'. ולעולם ילמוד אדם אומנות נקיה ראה חיים כו' דרשוהו זה אומנות. ורמז אומנות שהוא חיים לאפוקי ולמשנאי אהבו מות. והודעת להם זה בית חייהם: ויש לעיין על מה שאמרו שהתנה יתרו עם משה לתת בן הראשון לעכומ"ז ויואל משה והוא תמוה. ועיין במ"ש בספר הזוהר עובדא בחד גברא דאקדים בריה לאלהי' שמתי' כו' א"ל משום דאקדשי' לעכומ"ז דכתיב זובח לאלהים יחרם כו' ע"ש. וביתרו ויבא זבחים ועולות לאלהים. בכל פרשת הקרבנות לא כתיב לאלהים כו'. יתרו נתן ממש בעכומ"ז. עתה ידעתי כו' כי גדול ה' מכל אלהים [ז"ש] זובח לאלהים יחרם [בלתי לה' לבדו] וגר לא תונה כו' [לא נודע למה הביא סוף הפסוק]*): יש לעיין בכל זה ביקש דוד לעבוד עכומ"ז שנאמר ויהי דוד בא עד הראש והנה חושי הארכי לקראתו מלך שכמותו כו'. אפשר לומר שביקש לצאת חוץ לארץ כמ"ש כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים הדר בחוץ לארץ כאלו עובד עבודת כוכבים: בתום' בד"ה טעמא כו' למה יש לנו לשנות כו'. דלמ"ד כסדרן כוונת התורה להורות לנו סדר נחלות זה אחר זה אם אין בן יורש בת ואם אין בת אחין כו' ומאי תיתי לומר שאם אין לו בן ונתתם כו' אינו מסדר נחלות דאף בים בן יורשת בת. רק הוא כאחריני [דבקרא דמסדר הנחלה זה אחר זה. דאם אין בת. אחין. וכן אם אין בן או יורשת בת] משא"כ למ"ד שלא כסדרן אינו מכוון על הסדר כלל וק"ל: בא"ד ועוד דקאמר אביי כו' הא אצטריך למידרש כו'. יש לראות הא לפירוש הרשב"א גופיה לעיל בד"ה ואימא כו' לא שמעינן מוהעברתם דאב קודם לאחין דדלמא אב קודם לבת רק דא"כ לכתוב ונתתם ונדע דבת אינה יורשת במקום אב דאל"כ ונתתם למה לי כו' ואי להקדים בן לבת מוהתנחלתם שמעי' כו' וא"כ השתא דרצה ללמוד קדימה בן לבת מהאי קרא ולא כאיבעית אימא מוהתנחלתם א"כ מונתתם לא הוי שמעינן מידי רק להקדים בן לבת ומוהעברתם נלמד דאב קודם לבת. והכי הו"ל לרשב"א לדייק דע"כ לא אזיל זה למ"ד כסדרן דא"כ לא ידעינן הסדר דאדרבה נימא אב קודם לבת כקושית הגמרא לעיל. ואולי רשב"א תופס קושיתו בסגנון זה להקשות אף לשאר הפירושים [דלעיל בקושית ואימא כו']: בא"ד וליכא למימר דאביי דייק כו' דא"כ מאי פריך כו'. אלא אין זה קושיא דנכתוב בן כיון דקרא על הסדר אתי אין לקרא לכתוב כן. ולא כתב דהו"ל למיכתב והעברתם לבנו ולבתו. דבא לאשמעינן שיורשת הבת כל הנחלה וכפי' רבותיו [של רשב"ם] לזה כתב דמ"מ הו"ל והעברתם לבתו: ע"ב גמרא למה יגרע כו'. קצת קשה דלמא הכי קאמרי למה יגרע בשביל שאין לו בן כיון דאלו הוי ליה בן היינו יורשין בשוה א"כ כשאין לו בן דין הוא שנירש הכל ולמה יגרע כו' ודו"ק: ברשב"ם בד"ה אמר ליה אביי כו' אלא ודאי לאשמעינן אתי דבן קודם לבת ואצטריך לאשמעינן דאע"ג דאין הבת כו'. מוהרות הוא. אף דודאי עדיף לומר שמכוון המקרא להורות על שיורשות דכן משמעות ונתתם כו' להורות שתירש הבת כשאין בן שלא תימה כיון דבמקום בן אין לה כלום ה"נ שלא במקום בן. ולאפוקי לס"ד דר"פ [דאי איכא בן ובת כי הדדי לירתו ספיר השיב אביי ואצטריך כו'] שאין נריך לדידיה להורות שיורשות כשאין בן והסברא זו עדיף מלומר שמכוון התורה להורות שאין יורשים במקום (שאין) בן. מ"מ הא לקושטא דכתיב וכל בת יורשת כו' א"כ נ"ל ע"כ שכוונת התורה להורות שאין יורשת במקום בן: בתום' בד"ה האיש את אמו כו' בין לירש בין להורים כו'. דאינו נעשה הסבת הנחלה אף שיורשת אותו אחותו או בתו עד שתנשא לאיש משא"כ בבן את אמו ע"י ירושתו גרידא הוסב הנחלה:

דף קיא ע"א גמ' מ"ט דיו לבא מן הדין כו'. על שיהיה בן קודם לבת בנכסי האם אין ק"ו רק במה שאינו רוצה למילף וקאמר דיו דאפילו בק"ו אמרי' דיו ומכ"ש ללמוד ממקום שבאת שלא בק"ו והולך להיקש דמטות. ואף אלו כתב כן בפירוש לירש בנכסי אם מ"מ בלא מטות אין להקדימו אפי' למ"ד דלא אמרי' דיו [ודבריו בזה נריכין תיקון ועיין]:

*) הכוונה דהסמוכות מורה על יתרו דהיה גר דאין להונתו.

(ע"ב ממה שזכינו לראות עד היום מכתבי קדש של מסכת זו. וה' יראנו בנחמה ובאו האובדים וגו'):

סליקא לה מסכת בבא בתרא

מסכת ביאור להרבב"ח מהריטב"א ז"ל בבא בתרא

יש במעשיות שבפרק זה ענינים זרים לבני אדם לפי שלא הורגלו בהם והם דברים קרובים מאד ליודעים בטבעם כענין גודל הדגים שבים וגודל סערת גלי הים ויש גם במעשיות אלו ענינים נרמזים שלא היו נראים להם במראית העין אלא במראה החלום וזה כי כשהחכמים הולכים בים אוקיינוס ורואין שם נפלאות השם יתברך וגם שהם שם מתבודדין מחשבין בענינים נוראים ונפלאות ובעת השינה יראה להם כענין הרהורים ענינים נפלאים מורים על ענין והגאונים כתבו כי כל היכא דאמרינן הכא לדידי חזי לי במראה החלום היה כשהיה מהלך בים אוקיינוס. ומפני שיש טופלי שקר מלגלגים על דברי חכמים ז"ל נרמוז בקצת הענינים האלו קצת רמזיהם הקרובים יותר לפשט וישמע חכם ויוסף לקח וכללא דהאי סוגיא דכל נחותי ימא דאמרינן הוא ים אוקיינוס והא דאמרינן בין גלא לגלא ארבע מאה פרסי שנראה למראית העין שיש מרחק זה ביניהם ופרסאות הם מפרסאות שבים שיש עשרים פרסאות בפרסה של יבשה ורומא דגלא שהוא עולה ונגבה בים שיעור זה קודם שישקוט וזה קרוב מאד. ווימנא חדא דלינן גלא תלת מאה פרסי כלומר שרחפם לפנים בים שיעור זה וכל שנכנס יותר בים הוא חושב עולה ונגבה כי הים באמצעיתו הולך ונגבה וסמוך לים הוא שפל ולכן נקראים יורדי הים באניות ואלו השליכם הגל הרבה לפנים עד שקרבו מאד לכוכב הקוטב הצפוני עד שהיה נראה להם גדול כשיעור שהזכירו והרגישו ברומו כי רום גדול יש לו. ורמי ליה קלא גלא פי' השר שלו וכל הענין הזה להזכיר נפלאות השם שבים שהוא גבוה באמצעיתו ואינו יורד לשפתיו לשטוף העולם: הורמין בר ליליתא. י"א שהיה שד ולצד צפון השדים נגלים לבני אדם מאד וי"א שהוא שם אדם שהיה יודע מאד במעשה שדים ואחיזת עינים: ארזילא דימא דהוי כהר תבור. פירוש עופר של ראם והכתוב אומר בדרך משל ותועפות ראם לו וזה היה משל שראה אמונה שקמה מהרה כמעט וראמה וגבהה ובצואתם קלקלו הירדן שהוא אמונת ישראל: עובדא דאקרוקתא כו'. יהיה המשל על מלכות בני ערב והם המושלים בישראל אחר שנתערבו בהם כמה אומות: ופושקנצא הוא עורב נקבה וגדול כחו של אילן ונפלאות השם יתברך שיכולין ישראל לחיות עמהם ולקיים תורתם ביניהם ואלמלא שאנו רואין לא היינו מאמינים והמעשה הסמוך לו הוא משל להענין כזה כי הזמה קמה ושטפה אומות אחרות ואחר כך כד אמפא ליספי לה: עובדא דההוא כוורא דיתיב חלתא אגבה וכו'. המשל כי ראו שיבאו ימים לישראל שיהו בגלות בשלוה וזו לשמור תורתם יותר כי הרוח קל מהרה עובר. המעשה הסמוך לו בא לומר כי לא בכח יגבר איש ולא לקלים המרוץ ולפעמים הימים משחקים לו וגם בזה רמוז השמד שאירע בגלות והסנפירים הם המלכים ואף על פי שהיו בהם צדיקים גמורים לא הועיל להם כי גזרה היתה מן השמים דרדיפו מיא וכענין בעשרה הרוגי מלכות. מעשה ציפרתא דקרסוליה במיא. ברור הוא שהוא על ישראל דאף על גב דאיכא שיעבוד גליות עוסקים בתורה ופעמים שרוצים לשמוח אל גיל בעמים ונזוקים ועיין במ"ש ההוא וזו שרי היא: ההוא אווזי דשמפי גדפייהו משמנייהו. מלכות בבל וישמעאל ועתידות לחזור לקרוא בשם ה' לימות המשיח בסופו הנשארים מהם ומפני שגלותנו מעכב תשובתם אנו עתידין ליתן עליהם את הדין: עובדא דטייעא דמורח ארעא דבר טבעי הוא ואף על פי כן יש בו משל כי השם אורחותיו זוכה ומקבל פני שכינה: ענין מתי מדבר דזקיפא ברכיה דחד מינייהו וכו'. בא לומר כי לא כהתה עינם והיו דומים כאדום מיין ואף על פי שהם יושבים בהר והם עוברים בעמק כשיעור שהטייעא עובר רוכב גמל והניתו בידו ולא היה משיג לארכובתם עם כל זה היה נראה פראה פניהם אדום כל כך וכל שכן אם היו עומדים בקרוב ובשוה להם: אוי לי שנשבעתי ומי מיפר לי. פירוש שאילו חזרו ישראל בתשובה היתה שבועת זמן הגלות מותרת שלא נשבע אלא אם יהיו ישראל חייבים: היה לך לומר לו מופר לך כלומר יהי רצון מלפניך שתפר שבועתך להחזירנו בתשובה: כל שלשים ימים מהדרא להו גיהנם וכו'. פירוש כי בכל סוף שלשים ימים הם נדונים בגיהנם: היכא דנשקי ארעא ורקיעא. כתוב הוא בספרים החיצונים כי הרמז המלך עשה בצורת כל הגלגלים וצבא השמים להראות לעולם מהלכם ותנועותיהם ועלייתם וירידתם והיאך הוזרין לזמנם למחזור שלהם וזה המקום הראה לו. וכן כתב הרמב"ם ז"ל באיגרת אחד: עובדא דכוורא דאפיק רישיה. קרוב הוא מאד לפשוטו וגם רמז הוא שראה אי זה מלכות שיהיה עתיד לעמוד וסופה נופלת ביד עובדי כוכבים כי לויתן הנזכר בכאן רמז הוא להם מפני שהיה מקובצת ממלכות ונלוו לאמונתם רוב העובדי כוכבים: עובדא דקרטליתא. משל לחכמה ושאינה נשגת אלא אחר הפרישות הגדול ושכרה לעולם הבא וכיוצא בו עובדא דרב יהודה הנדואה: אבן טבא. היא הכמה ונחש מקיף אותה שלא יקרב אדם אליה עד שימית הנחש ויהפך מימיו לדם וכשתולה בצוארו חיה ופעמים ישראל מתרשלים ממנה ולבסוף ישובו אליה ויחיו: ואף לויתן זכר ונקבה בראם. פי' אין אומה נופלת אלא ביד מלכות זקמה עליה ונבלעת בה כזכרות בנקבות וכו'. היו ארבע מלכיות המושלים בישראל שלא ימשלו ב' מלכיות בישראל: לויתן זה אדום ובהמות בהררי אלף זה מלכות ישמעאל ודו"ק. ויש מפרשים לויתן זה כינוי לחכמה שהיא לוית חן והנקבה החומר והתאוות ואלמלא נזקקים זה לזה לגמרי שלא היה האדם נגרר אחר כח הגוף ונגרר אחר השכל לגמרי חרב העולם וכל שכן אם נגרר אחר הגוף ודו"ק. והענין יפה הוא אבל אינו ענין לכאן ולא על מה שאמר הנביא על לויתן נחש בריח דאיירינן בהו השתא ולא על התנינים הגדולים שנבראו מששת ימי בראשית: מעשה שר של ים וכו' רמז לחכמה הנעלמת מעיני כל חי עד לעתיד לבא והיא הכוללת כל מימות שבעולם: אימתי בהמות בהררי אלף בטוחות שאינה יראת משום דין וגזירה שתבא עליהם בזמן שיגיח ירדן בפיתו של לויתן כל זמן שישראל בגלות בבל אין פחד לשום אומה כי דינם לימות המשיח: ועתיד גבריאל לעשות קניגיא. דהיינו מלחמה עם לויתן עם שר עובדי כוכבים כדכתיב מי זה בא מאדום והקדוש ברוך הוא עתיד להפיל שרי וכו': וענין לויתן שמרתיח כו' לגן עדן וכי יעשו ממנו ישראל סעודה הכל מובן מדברינו כמו שנאמר יאכל גוים צריו וגו': איפלגי בה תרי מלאכי ברקיע. פי' בשעה שבא מראה הנבואה ההיא לנביא זה אומר כדין וזה אומר כדין אמר הקדוש ברוך הוא תהוי כדין וכדין אז אמר הנביא ושמתי כדכד שמשותיך כלומר כדין וכדין וכן נחלקו שני אמוראים מה הם שני דברים אלו שעליהם אמר כדכד: הפליגה ספינתו בים וראה מלאכי השרת. פי' שנראה לו במראות החלום ויש אומרים שהעמיק בחכמה והשיג הענין: ענין עשר חופות שעשה הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון בגן עדן. הוא בנגלה ורומז בנסתר לענין עמוק והעמיק יותר ויותר מי שאמר שהיו י"א ופירש בתחלת ספר יצירה: בך נסתכלתי. פירוש על חירם מלך צור שעשה עצמו אלוה כי להראות חסרונו וכל כיוצא בו ברא הקדוש ברוך הוא באדם הרבה טינופות שאין כמותם בשאר בעלי חי ולכן קנסתי מיתה עליו כי כן גבה הוא כמותך כשהכנסתיו בגן עדן: אלף טפ"ף וקפ"ל. פרש"י ז"ל שהם אותיות חשבון והנכון שהם מגרשי' ותחומין וכל אחד מאלו השמות נופל על ענינו והוא מגודל הרחבת הלשון: אם שלשים ירושלים הן. כלומר שיהיו לה למטה שלשים מגרשים גדולים יהיה באחד מהם למעלה שלשה מדורין. ע"כ להריטב"א ז"ל:

כתב הרשב"א ז"ל כבר הנדתי לך ענין לויתן שהוא רמז לשכל והנפש. וענין בהמות שהוא רמז לחומר הגופות ועתה גלו לנו מקום עיקר אצילות הנפש ואיך מתהוה באדם לנפש חיה ועתה מפרש מתי ינהג מנהג הזמן הזה הגופני. ואקדים לך מזה הקדמה דע כי נפש האדם הוא אצילות הנאצל ממקום צרור החיים ומשתלשל מאצילות לאצילות עד הגיעו אל המקום אשר ממנו הוה באדם לנפש. ודע כי כל מקום קבול יקראו ים כאמרו כמים לים מכסים. עוד תרע שדעת אנשי תורתנו והמקובל מן הנביאים (והקדימו) [והסכימו] עליו מבואר מחכמי התלמוד כי יש לעולם הזה זמן יבא אל תכלית כאמרם שיתא אלפי שנין הוי עלמא וחד חרוב וכאלה רבים. ומעתה דע כי הירדן נהר ממש ויוצא באמת מן המעיין שהוא במערת פמיים ומתגלגל משם לימא של טבריא ומשם לים הגדול ולקחוהו ז"ל במשל לרמוז לנו בו ענין הנפש וציירו לנו בציור הזה ענין אצילותה מאיזה מקום ולאיזה מקום פורחת. אצילותה מערת פמיים ששם עיקר מקום אצילותה והוה באדם מקום עיקר המעיין ומשם משולשלת ויורדת ממקום הראשון שמשתלשל שם הנפשות מן המעיין ים טבריא. המקום שמשתלשלת משם עוד ושמשם פורחת והוה באדם ים הגדול והענין כאילו תאמר בדרך משל שאצילות הנפש (כן) [מן] השכל הראשון והוא ומימיו משתלשלות משכל לשכל עד השכל הפועל בדרך משל ושהשכל הפועל יקרא ים הגדול לפי שהים הגדול כל הנהרות נמשכים אליו כינה לשכל הפועל בדרך משל ים השכל שכל נהרי השכל נמשכין אליו ומקום מעמד הנפשות יקרא ים הגדול שהוא ים החכמה ומשם הווה לנפש. והוא מ"ש יוצא מן המערה ומתגלגל לימא של טבריא ומשם לפיו של לויתן רוצה בו הווה באדם לנפש חיה שהוא מתהוה לגוף ולשכל וזהו יבטח כי יגיח ירדן אל פיהו. והקשו עליו שהמקרא הזה כתיב בבהמות והשיב אימתי בהמות בהררי אלף בטוחות בזמן שיגיח ירדן אל פיהו של לויתן רוצה בו עד מתי יהיה בטוח מנהג העולם האומרים להיות נוהג דור הולך ודור בא כל זמן שיגיח וישתלשל אצילות זה כי מעת התחלת העולם הבא יפסוק השתלשלות אצילות זה וממנו והלאה לא ינהג עוד המנהג הבהמיי החמריי אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה. ועל הצד הזה הוא שאמרו עתיד גבריאל לעשות מלחמה עם לויתן ואלמלא שהקב"ה עוזרו אינו יכול לו שנאמר העושו יגש חרבו לפי שכל חבור העוה"ז השפל ולויו יש לו קצב ובא אל תכלית ועתיד ליחרב כמו שאמרו רז"ל שיתא אלפא שנין וחד חרוב ע"כ אמר כאן שעתיד גבריאל לעשות מלחמה עמו ר"ל שינצח הסידור הזה ויבטלנו ולפי שהם ז"ל כינו בכל מקום מדת הדין לגבריאל כאמרם בא גבריאל וחבטן בקרקע בא גבריאל להפוך את סדום בא גבריאל ועשה לה זנב והמלה גזורת מגבורות לפיכך כינו הענין הזה בגבריאל ואמרם אלמלא שהקב"ה עוזרו אינו יכול לו לפי שהעולם השפל הזה עם היותו פרטיו הווין ונפסדין כלליו נשמרים וא"א למין אחד מן המינין שיפסד ויבטל כולו כמו שאי אפשר שיפסדו ויתבטלו הגלגלים כי אם ברצונו יתברך שעשאן ולא יתבטל בכח מזל או גלגל ולא בכח אחד מן השרים ואף בכח הראשונים לפי שהוא יתברך עשאן ענין חזק שאי אפשר שיבטל עד הגיע הקץ שחייבה חכמתו לבטלו ואין הכל אלא מרצונו המתכוון יתברך שעשאו ורוצה בקיומו עד קצב א' ורוצה בביטולו בהגיעו אל הקצב ההוא. עכ"ל הרשב"א ז"ל:

הגהות וחדושי הרש"ש על מסכת בבא בתרא

מאת הרב הגאון הגדול כו' מוהר"ר שמואל שטראשון זצ"ל מווילנא

דף ב ע"א במשנה בונין אה"כ באמצע כו' זה נותן ג"ט וזה נותן ג"ט כו' · לכאורה ה"נ דז"א אלא כשחלקיהן שוין אבל כשחלק א' גדול משל חבירו נותנין לפי הערך שיש לכאו"א חלק בו · ודומה להא דלקמן (ז' ב) דגובין לפי ממון וע"ש בתד"ה לפי קירוב · וזה משמע לן המגיה בא"ת באמצע לומר דמיירי בחלקים שוים · אבל לא כן כתב הטוש"ע בסי' קנ"ז ס"ג · ועל האיות הגר"א ז"ל שם אומר אני ערכך ערכא לריך : שם כפיסין לבנים · פי' הרע"ב דשיעור לבנה ג' טפחים · ול"ד במהרש"א דלפי המסקנא בגמרא משמע דמתני' בזוטרי דעם סידן לא הוין אלא ג"ט : שם וכן בגנה כו' · עתוי"ט העתקת פי' הרמב"ם בזה (ויש בו ע"ש כמש"כ ולא זכר שהיא מעורבת עם גנת פלוני · דנ"ל עם גנה פלונים וכ"ה בפיה"מ וכ"מ להדיא מהה"ת שם וע' ש"ך ר"ס קנ"ח) · ושלזה כוון ג"כ בחבורו ומ"ת חלוקין הן דבפירושו כ' דבבקעה סתם אין כופין כו' ואפי' במקום שנהגו לגדור · ובחבורו כ' אלא במקום שנהגו · גם מהכ"מ משמע שהיה גורס (בחבורו) בגנה סתם ואפי' במקום שלא נהגו לגדור · ופי' דבריו דהיינו סתם · ובפירושו כ' ואפי' במקום שנהגו שלא לגדור · אמת דבב"י משמע דגם בחבורו גורס כן (וכגי' שלפנינו) וכן העתיק בשו"ע ואפ"ה פרשהו דהיינו סתם ודוחק : גמרא מחילה גודא כדתניא מחילת הכרם כו' · תימה דהיה יכול להביא מכמה משניות המוזכר שם מחילה על כוונת גודא · ועי' לשון התוספות לקמן ע"ב ד"ה ואימא · ואולי באותו מעמד נשאו ונתנו בברייתא זו לענין שהובאה בב"ק לכן הביאוה לדוגמא · וכה"ג כתבתי ברפ"ב דשבת ושם (קי"ב ב) עשו"ש : תד"ה כפיסין וקשה לר"י כו' · התוי"ע תמה דהא אמרינן בגמ' דכפיסין ארחי גמרא גמירי לה כו' · ולנ"פ דהא גם מקמי דשני ליה גמרא גמירי לה לא פריך אלא דילמא הם ליבני (כ"ה גי' רש"י) דלא משפיין אבל דליהוי עו"ן לא הוי קס"ד ולכן מקשה ר"י שפיר : ד"ה סברוה · מחמת פירכי דלקמן כצ"ל ועי' לקמן בתד"ה ואימא : ד"ה אומר · ונפרלה פעם ג' מספקא לר"י כו' · והוא משום דמלינו בכ"מ דנקיט תרי זימני והכוונה עובא כאשר הבאתי בחי' לס' נת"ע אות י"ג ע"ש : בסה"ד דראשונה ראשונה בטלי כצ"ל : ע"ב גמרא בונין אה"כ באמצע פשיטא כו' · הנקודות מיותרות כי אין זה פיסקא אלא נקטיה לקושיא כמ"ש התוס' : שם גג הסמוך לחצר חבירו עושין לו כו' · לקמן הגי' עושה וכן נכון דהכי לא קאי אלא על בעל הגג לבד ע"ש ברא"ש : רש"י ד"ה קידש · לישנא דקרא נקיט פן תוקדש · לכאורה ה"ל להגיה מקדש כדכתיב · ואולי נקיט לישנא דדרשא בקדושין (כ"ו ב) תוקד אש דילפינן מזה דאסור בהנאה : ד"ה וטעמא דרצו · ולקמן פריך כשרצו מאי הוה כו' · לפנינו שם לא פריך אלא אלישנא דפלוגתא ע"ש בתוס' · אבל באמת קושיא ראשונה דשם יפול גם אלישנא דגודא: תד"ה וחייב בסופו · ועוד כו' במזיד דוקא ה"ל להתחייב · עמש"כ בכלאים פ"ז מ"ה : תד"ה גנה · וא"ת ולמ"ד כו' דאפי' בחצר כו' כ"ש בגנה · אבל הרא"ש וה"י כתבו דלמ"ד הזה"ר שמיה היזק חצר עדיף מגנה דאפי' במקום שנהגו שלא לגדור מחייבין אותו : ד"ה היזקא · ורשב"ג אע"ג כו' ת"מ כו' · לכאורה ה"כ דלא איכא משום הז"ר אלא משום שמירה דומיא דדלתים לעיר · וי"ל דדעתם ז"ל דא"כ הל"ל גם בריח כמו בעיר · אבל בתוס' הביאוה הרי"ף והרא"ש איתא גם בחצר נגר ומנעול ופי' סמ"ע ר"ס קס"א : ד"ה שאני · תימה כו' · לכאורה איכא למימר דהם מיירי ברצו :

דף ג ע"א גמרא לביני אריחי · ב"מ מ"ב : תד"ה ארבע · טפי (ר"ל יותר מגובה ד"א) אפורתא (ר"ל אפחות מרוחב ה"ע) : ע"ב גמרא והדרי הורדי · אולי צ"ל הורדי וכדלקמן (ו') ודשם הביאו הערוך בערך הרדי : שם מלכותא שאני דלא הדרא בה · ולמ"ד משום גלויי ל"ק אפי' למ"ד לא קדשה לע"ל דיש תקנה ע"י קלעים כדאיתא במגילה (י') אבל ק"ל מאי משני דהא היו כפופים למלכות רומי וכדאמר ליה מסתפינא ממלכותא וכדשלחו ליה אם סתרת אל תבני : רש"י ד"ה משום פשיעותא · דילמא מתרמי אונס · עמש"כ בשבת (כ"א) : תד"ה אמר · מה שתמה מהרש"ל מהא דלא קאמר אלא ע' לקמן (נ"ז) תד"ה ונתמד : תד"ה מכלל וא"ת כו' · לע"ד י"ל דהדיקא נמי איגו רק לאכותי דים תרי מיני ליבני וא"כ ליכא למיפשט דא"ל דאיכא זוטרתי :

דף ד ע"א גמרא דכתיב והסכו אליו כה"ג · מהמהרש"א בח"א משמע דסמיך אקרא דבתריה כי מליון תלא תורה ודוחק · ויותר נראה דדרים והסכו מל' ואל תוסף עליו הסרה (איוב ג) : שם פשיטא · עפרש"י ותוס' לעיל במשנה · ומשמע דאפילו אם היה טוען האחד כולו שלי והב' חליו שלי דבכה"ג איתא בריש ב"מ דזה נוטל ג' חלקים וזה רביע · או דאפי' הא' היה טוען ודאי והב' ספק כגון יורש היה הדין דיחלוקו בשוה כיון דהם בחזקת שניהם : שם אמר אביי ה"ק כו' ובמקום שנהגו לגדור בבקעה כו' · ללישנא דמחילה גודא ה"נ יותר לפרש ובמקום שנהגו לגדור בחצר דאיירי ביה מלאוקמי בבקעה דלא נזכר כלל · ועוד דע"ז לא הוה רבא מקשה מידי · אלא ע"כ דס"ל לישנא דחלוקה וסייעתא להפוס' שתפסו לשון זה להלכה : שם א"ל רבא א"כ מאי אבל · עמש"כ בזה במהדורות לס' נת"ע (קי"ג ב) בס"ד : רש"י ד"ה ודפנא · ערמונים שקורין נו"ר כו' · סופר א"ע למה שפי' בר"ה (כ"ג) ד"ה ערי וד"ה דולבי וע' סוכה (ל"ב ב) בפירושו ד"ה דולבא : ד"ה מכפייה · וכן מחזה אל מחזה כו' כצ"ל : ע"ב גמרא א"ל לא צריכא דקדים כו' · כצ"ל העתיק דילמא קדים כו' והוא יותר נכון : רש"י ד"ה סינופי ירכי · ור"ח פי' כו' וזהו לשון סניפין · נראה דיכוון להא דאיתא במנחות (ל"ו) במשנה סניפין של זהב כו' וכן שם בגמרא (ל"ד ב) ע"ש : ד"ה אלא בשטרא · ואם עשוהו שנים יעידו עדים כו' · תימה דלמה נלרך שטר כלל וקושיית רבא מפרזיקא ותירוצא דר"א שם לא יעלה הכא : גמרא דמי קנים בזול · עי' לקמן (קמ"ו ב) עד כמה בזול כו' : רש"י ד"ה דת"ק סבר · שכבר ילא מהם זכאי בב"ד כו' · ביבמות (ל"ז ב) יש פלוגתא דאמוראי בכה"ג · ודוקא בב"ד קאמר ר"ל שכבר היה דין ביניהם וב"ד פטרוהו כדהתם ע"ש · ולכן מה שהקשה הגה"ה שבתוס' לק"מ :

דף ה ע"א תד"ה הגהה · וקשה דמנלן כו' · דהא דדייק בתחלת הסוגיא הא רביעית מחייבין אותו · הטעם דקאמר דבעמד ניקף מודה ת"ק דמגלגלין עליו את הכל · י"ל דמש"ה לא קאמר נמי דגדר את הרביעית : ד"ה ואי · מדל"ק ואי לא מגבינא לאפדנא מתך · (ר"ל כמו שאמר בב"ק י"ב) ובכתובות (כ' ב) או מחינא לך כו' כמו שאמר (שם נ"א) : ע"ב גמרא כי היכי דלא ניטרדן · כה"ג בב"מ (ס"ו ב) : שם דכל שעתא ושעתא זימניה הוא · עי' בש"ך סי' ע"ח סק"ב פי' נכון בזה : שם ת"מ בחזקת שלא נתן כו' אלא לאו דא"ל פרעתיך בתוך זמני כו' · לכאורה כיון דע"כ כשו"ש זימניה הוא כדמוכח מרישא א"כ תיקשי לכ"ע וגם מרישא לסיפא · וביותר לר"ה לקמן דסמך לפלגא סמך לכולה · וי"ל דתוך זמנו נקרא כ"ז שלא בנה בגובה יותר על ד"א דבזה השיעור עדיין לא נתחייב כלום דהא לגובה ד"א כבר נתן חלקו בכותל התולן · ואפי' לפי' הש"ך שם דכיון דכשו"ש זימניה הוא לכן מסלק קודם בעד הכל היינו דוקא היכא דכבר נתחייב במקצת כגון שהתחיל במקצת השפה כמש"כ שם בדעת הטור · ולפ"ז בנידן דהש"ך שם נ"כ אינו אלא בשטוען דלאחר גמר קונטרס הראשון סלק בעד כל הקונטרסין וכ"מ מלשונו שם : תד"ה ואפילו בסופו · מ"מ גם לדידן מוכח דלא קיימא לן כר"ל אלא בתלת · כעת ל"מ מקור לזה :

דף ו ע"א גמרא בקרנא ולופתא · ע' פירש"י ותוס' · ולעד"נ לפרש בקרנא ע"פ פרש"י בחולין (קכ"ח ב) בד"ה שבזוית · שדרך לתת בזוית אבן גדולה המחזקת כל עובי הכותל · ולופתא הוא כדרך לעשות בראש הכותל בגדו כעין זר (גזימ"ס בל"א) וע"ש שהוא מחובר אליו נקרא לופתא : רש"י ד"ה אפריזא · ובלשון משנה קרוי מלטיסין · נראה דכוון להא דב"ק (כ"ד ס"ז) ללעות הבית אלו המלטותין כ"ה גי' הערוך בערך מלטס · ופרש"י דהתם סותר קלת לדהכא : ד"ה תו' אחזיק · לסורדי · ובשעה א' שמשתמש בפניו כו' כצ"ל : ע"ב גמרא ממטורי קמאתירכנא · פי' תמ' פ"ז (ע' ב) ובפרש"י ומהרש"א שם : שם איתבר תמאי · מפרש"י משמע דגרים איתבע · ובר"ף הגי' איתבם ואולי גם רש"י היה גורס כן : רש"י ד"ה תוס' ומדלא מיחה בסופו לגורך כל ימות החג שבכל השנים כצ"ל :

דף ז ע"א גמרא גסי דעלו להדדי דמי כו' והורדי כ"ג דנ"ל וכמש"כ לעיל (ג' ב') וכ"ה בהרי"ף וכא"ש : תד"ה איספלידא · מדקאמר גסי דעלו כו' כצ"ל : ע"ב גמרא ורבא אמר יש להן · נ"ל ורב וכדמוכח לקמן (ס"ה) : רש"י ד"ה האחין · והי' אביו רגיל ליכנס כו' כצ"ל ומה שביניתיים למחוק וכן ליתא ברש"י שברי"ף : גמ' מ"ט ל"ת ליה מהא אני חומה כו' · נראה דכ"ת דמהאי קרא משמע דתורה לחודא מומרת כחומה ואע"פ שאינו מפורסם במע"ע רק שלא יגזל במלות כו' כדמשמע בשו"ע יו"ד סי' רמ"ג ס"ג מא"כ בקרא דר"ל משמע דבעינן מע"ע · וק"ק מדוע לא הביאו קרא דובשכבך תשמור עליך וע' בפ' שנו חכמים מ"ע : תד"ה ואב"א · ק"ק דלא הוי כשאר שטיי כו' · תמוה הא לא יכול למימר כאן הגד דלא מעלי וכמש"כ לעיל · ועמש"כ בברכות (כ"ח) בס"ד :

דף ח ע"א גמרא יכנסו בעלי מקרא בעלי משנה בעלי גמרא כו' · משמע דאפשר שיהיו בעלי משנה או בעלי גמרא ולא בעלי מקרא · וכן כשהשיבו ריב"ע דלא קרא שאלהו שוב אולי שנית · ודלא כאותן שטופכין בוז על מקלת גדולי זמנינו בב"ם ופוסקים ואין להם · · "כ במקרא · ובעלי הלכות משמע לי דהיינו שטונין הלכות פסוקות כמו פסקי הרמב"ם ושו"ע כי גם בימיהם אולי היו פסקי הלכות המורם מן המשניות וברייתות כמו אומרי מתנייתא בשבת (קנ"ח) : רש"י ד"ה מגדה · על אנשי כנה"ג · פי' בתקרא דלא עליהם נאמר · ובע"י הגי' כשעלו אכנה"ג : ד"ה כבלבי · לפי שהעורב אכזרי כו' · פי' כתובות (מ"ט ב) ובפירושו שם ד"ה אוכמי : ד"ה לפרשא · פי' מגילה (כ"ז) בפירושו ד"ה פרשא דמתא : תד"ה לא שליע למירמא עליהם כצ"ל : ע"ב גמרא א"ע שרכה עס"ל פחות משנים כו' והם יקחו אה"ז כו' · לכאורה זהו דכתיב ג"כ בעשייה בויקהל ויקחו מלפני משה את כה"ת וגו' · וא"כ מאי שרכותייהו כיון שלא לקחו רק את אשר כבר הורם · ואולי דס"ל להש"ם דעל בגדי כהונה דכתיב בהאי קרא הם בעצמם גבו את התרומה מבנ"י וכ"מ בפרש"י שם : תד"ה אכפיה · ובני לדקה כתיב כו' כי בגלל הדבר הזה וגו' · לעד"נ דבגלל וגו' לא קאי רק על ולא ירע לבבך וגו' דסמיך ליה והזה למעוטי אתי דלא קאי על נתן תתן לו [אח"ז מצאתי כן להמל"מ בפ"ג מה' עבדים הי"ד] :

דף ט ע"א גמרא הנהו טבחי דעבדי כו' כצ"ל וכ"ה ברי"ף ורא"ש : שם הלא פרוס לרעב לחמך כו' · עי' בע"י נ"א יותר נכונה : ע"ב גמרא ואילו בשוטי לדקה כתיב מתן וגו' ושוחד בחיק חמה עזה כ"ה גי' מהרש"ל · ונראה דכוון בזה ליישב מה שנדחק המהרש"א בח"א איך מוכח דפליג אדרי"ל · ובהגהתו מוכח שפיר דר"א ס"ל דתימה נמי כופה מדמקיים עלה ג"כ הא דושוחד כו' : רש"י ד"ה בימי (כצ"ל) ספורו · איתקש למת לטמא אף באהל · לשון הספרי פרשה בהעלותך מה המת מטמא באהל אף מצורע מטמא בביאה וע' בפ"א דכלים מ"ד וברמב"ם · ולשון רש"י אינו מדויק : תד"ה מה · ולא גמרה מהיקשא · לישנא דהיקשא ל"ד אלא כ"ל בגז"ש או במה מלינו :

דף י ע"א גמרא זכה הלא פרוס כו' · לעיל (ט') : שם אריב"א אמר ריו"ח כתיב לא יועיל וגו' כצ"ל : רש"י ד"ה בעלי אגדה · שהן דרשנין ומושכין את"ל כו' כצ"ל : ד"ה פש גבייהו · עד"ה · הרש"א בח"א הגיה פי"כ : ע"ב גמרא אר"ג פדיין אנו צריכין למודעי שבת (כ"ה ב) מגילה (ע"ו ב) : רש"י ד"ה יום עברה · ביום הדין משמעי כו' עמש"כ בשבת (קי"א) :

דף יא ע"א במשנה רע"א בית רובע · תמ"כ התוי"ע דרובע הוא ק"ד אמות ומותם ל"ד כי אינכו אלא ק"ד אמות ושתות כי הו' השארים נלערך לחלקם לל"ו חלקים כמנין הרביעיות ויעלה שתות · ותמ"כ עוד דבעשר וחומש על עשר וחומש יעלה שתי לק"ד וחומש · שנה מאד דלא הוי רק ק"ד ואחד מכ"ה שהרי החומש הנשאר הוא ארכו כרחבו חומש על חומש וכשתרלה לעשותו רוחב אמה תלטרך לחתכו לה' חלקים ותחבר אורך חלק לחלק ויהיה אמה על א' מכ"ה באמה : גמרא תנ"ה א"ת אה"ח עד שיהא בה ח' אמות לזה כו' · ע"כ הכוונה על רוחב ד' כמבואר' וקשה דאיך מיקתם לה סתומי דבשלמא מתני' י"ל ד' אמות מרובעות דהיינו דע"ד אבל איך יוכן באמרו שמונה דהיינו על רוחב ד' : ע"ב גמרא דתניא א' מבני מבוי שבקש לסחזיר כו' מעכבין עליו · הא דלא מייתי מזה סייעתא לרב אמי דלעיל עמש"כ בברכות (כ"ו) : רש"י ד"ה אכסדרה · שיש לו מה"פ לחצר · כ"ל דהאכסדרה היא לפני פתח הבית והיא פתוחה לחצר · ועי' ברש"י שברי"ף ג"א:[שם ד"ה אכסדרא דבי רב · שמוקפת חלונות · ובד"ה אכסדרא רומייתא ודפנות נמוכות כו' · ובמנחות (ל"ג ב') פי' להיפך ע"ש] : ד"ה ל"ת קרויו · שא"ד לתת כלים בחלי שאינו מקורה כצ"ל : ד"ה של"פ פנימיו · כשנכנסים פתחו לא חלק כו' כצ"ל : תד"ה הכא · ולכך קאמר שמואל באכסדרה בבקעה כו' כצ"ל : ד"ה והפנימית · פי' לעצמה שאין אחרת כו' כצ"ל :

דף יב ע"א גמרא ד"א הסמוכות לר"ה כרה"ר דמיין · נשמט הציון להרמב"ם בפ"כ מהלכות אה"ע ה"ב : שם תלת אליאתא בני תריסר כו' כצ"ל וכ"ה בערך ערך אלי : ע"ב שדור זוגא דרבנן כו' עכביה · ע' ר"ה רפ"ב בגמ' ודלא כהג' הב"ח ועמ"ש בנדה (כ"ח ב) : שם ואמר ר' אבדימי דמ"ח כו' · כצ"ל בו' : שם הרגיל ביין כו' מפקחו כו' · וכן אמר רבא ביומא (ע"ו ב) חמרא וריחני פקחין ועיין סוף הוריות : תד"ה כגון בסופו · דהוה זה לא נהנה כו' כצ"ל : ד"ה מעלינן · ויטול כל אחד שדה שלם כצ"ל : בא"ד וכן יל"פ תרתי ארעתא אחד נגרא כצ"ל :

דף יג ע"א גמרא פלגין לה בקרנא זול · ב"מ (ק"ח ב) : שם מיתיבי מי שחליו כו' · עי' תד"ה ש"מ (בע"ב) · ולעד"נ דדייק מהא דב"ה אמרו עובד א"ר יום א' כו' משמע דאין לו תקנה אחרת אפי' באגוד ואית ליה דמי ואפשר לכוון זאת בדבריהם : תד"ה אית דינא · הרא"ש הכריע כפירש"י (והוא כפיר"י) מלישנא דמעלין אותו בדמים דלקמן וכ"כ הגר"א ז"ל אחריו בסי' קע"א ס"ק כ"א · ואנכי תמה דלשון זה מלינו על כוונת שומא כמו מעלין לו את תפליו דפ"ו דערכין ופירש"י בעצמו בב"ק (ק"ב ב') שמין · וכן לקמן (קנ"א) פי' הרשב"ם דפודין בשווייהן · ול"כ ראיה לפי' הי"ת שבהרא"ש והוא כהריב"א (וכ"מ מלשון הרמב"ם בפי' אחריו והתוי"ע לא הרגיש) מהא דפריך תמי שחליו עבד ומהא דב' אחין דהתם לא שייך עילוי דמים כיון שאין השני יכול לקנות ואפ"ה אמרינן ליתני דגוד ואגוד : ד"ה בכור · ואו"ת כו' · ויל"פ ע"ד ר"ת כגון אם לא היו דרים במקום אחד והיה דרך מהלך שעה ביניהם וא"כ הפשוט יחסר לו שעה אחת מיומו בכדי להביאם מבית חבירו ולהבכור לא יחסר לו רק שעה א' על ב' הימים : ד"ה שנאמר · ואליה שפחה כו' דלא כפו את רבה כו' הא דלא כפו אותו כו' כצ"ל : ד"ה כופין · וא"ת כו' ליתי עשה דפו"ר וידחה ל"ת דל"י קדש · ע"כ כוונתם שיפא ב"ת · דבשפחה אינו מקיים המ"ע כמ"ש לעיל · וא"כ הל"ל ל"ת דלא תהיה קדשה · וי"ל דבל"י קדש נכלל ג"כ איסור עבד בב"ח דכל שאין קדושין תופסין מיקרי קדשות ובל"ת קדשה נכלל איסור ב"ת בשפחה אלא דהראשון הוא אזהרה עליו והשני עליה : ע"ב גמרא ל"ל דמי למיתן לך · ואם יאמר אתפס עליך במלוה יוכל להשיב איני רוצה להיות עבד לוה לאיש מלוה או להיות לוה רשע ולא ישלם כדלקמן (מ"ה): שם א"ל אביי לר"י הא דר"י דשמואל היא · עירובין (ז') וע"ש בגה"ש ואיפשתימיעתיה הא דהכא וכן כאן לא ציין כלום : שם ואם"ד לית דינא דגוד כו' אפי' בשני כריכות נמי · עפרש"י ותוס' · לכאורה קשה מאי ס"ד דאביי · וכ"ל משום דחזינן בלשון המשנה דהיכי דכופין לחלוק תני חולקין והיכא דברצונם תלי תני יחלוקו · ושמואל אמר לישנא דחולקין לכן הוה משמע ליה דהוא ע"י כפיה · ראה לשון רש"י בד"ה בשניהם רוצין דהחליף לישנא דחולקין ביחלוקו : שם ואמר רבי יהודה מעשה כו' כצ"ל : שם וי"א לא ה"ל אלא אחד כו' · הב"ח הגיה וחכ"א ול"נ יותר להגיה אמרו לו פי' ב"ת (ס"ג): שם וכן בין כל נביא לנביא · ראיתי נביאים כתובים בקלף מכותבי סת"ם דעירנו אשר בין שמואל א' לבין שמואל ב' ג' שטין וחצי חלק וכן במלכים · ונראה דטעו בתרתי · חדא דשמואל כולו אינו נחשב אלא לנביא אחד וכן מלכים · שנית הנחת ג"ש וחצי נראה כמו שמכריעין בין גי' רש"י לגי' הרמב"ם ועושין דלא כחד ועוד ראיתי אשר בראשו וסופו כדי לגול עמוד ונגלל לאמצעיתו · וגם זה טעות כי לפי העולה מסוגיית הגמרא וגי' התוס' והפוס' לריך שיהיה נגלל לתחלתו ויהיה בו כדי לגול היקף ועי' בשו"ע או"ח סי' תרצ"א ס"ב ובט"ז והגר"א שם : תד"ה מדביק · אע"פ כו' כשהן מדובקין יחד אינו גנאי · לכאורה לפ"ז יקשה הא דאמרי' במגילה (כ"ז) אבל דמניחין תורה ע"ג תורה ש"ה דלא"ח דאלת"ה מיכרך היכי כרכינן והא קיתיב דפא אחבריה · ומאי ראיה היא זו דהתם שאני שהן מדובקין יחד · ונ"ל דכוונת התוס' דכיון דמדובקין יחד ה"ל כקדושה אחת (ע"ד דאמרי' בשבת (מ"ח ב) כל המחובר לו ה"ה כמוהו ועי' בפכ"ח דכלים מ"ז) וכן לשון הרמב"ם בספ"ז מה' ס"ת כרך זה שיש בו תנ"כ אין קדושתו כקדושת ס"ת אלא כחומש כו' ולשון הטוש"ע בסי' רפ"ג ואין קדושתם כו' משמע דכולו קדושה אחת היא אבל אי אמרינן דאפי' בקדושה אחת ממש אסור לא תהני מידי מה שמדובקין יחד : ד"ה ומסיים ובילב"א כו' · אבל בין חומש לחומש לא יקיים מלמטה כו' אפי' כו' · ק"ל מהא דא"ר במנחות (כד"ל) הכותב ס"ת כו' גומר אפי' באמצע הדף ומסיק דהיינו בחומשין של ס"ת · ומדקאמר אפי' משמע דבסוף הדף כש"כ דעדיף טפי · וע' בפ"ת ר"ס רע"ג תמ"כ בשם תשובה מאהבה : בא"ד כדאמר בירושל' כו' ובנביא מסיים בסופו ומתחיל בראשו כו' · ומסיים שם ובנביא של י"ב אסור · ובנביאים הנ"ל ראיתי באיזו מהם שמסויים בסופו ומתחיל בראשו · ולריך להזהירם על ככה : ד"ה ועושה · וקשה לר"י דתניא במ"ס כו' · עיין ר"ס פ"ג דידים מ"ד : בא"ד ולקמן כו' ספר עזרא כו' · לפנינו איתא עזרה וע"ש בפרש"י : בא"ד והדיא כו' עושה אדם כו' עמוד לס"ת בסופו · מהרש"ל מחק מלת תורה וכן בר"ש שם ליתא · וז"ל הירוש' ועושין עמוד לספר בסופו לתורה מכאן ומכאן כו' :

דף יד ע"א גמרא כדתניא כה"ם נגללין לתחלתן כ"ה גי' הרא"ש והר"ם שם ועי' לעיל בתד"ה ועושה : שם שבו שמודין עומדים · ורש"י פי' שהיו שוכבים וכן לקמן ע"ב של הא דפריך ור"ת עמודים היכא הוו קיימי פי' מנחי · ונראה דאע"פ כו' שכתוס' שם דחקו ושב"ל שהיו מכילות כל ארכו של ארון : תד"ה בגויל · וכותבין בו במקום שער · כ"ה בירוש' פ"ק דמגילה ה"ט : ד"ה שלא · וביוה"כ לא אשכחן כו' · ורש"י שכתב לקמן ע"ב בד"ה ספר עזרה ס' שכ' משה ובו קורין כו' וכ"ג ביוה"כ · כ"ל דמיירי בבית שני שלא היה הארון וביומא (כ"ב ב) לא חשיב הס"ת בין אותן דברים שנגנזו עמו · ועוד הרי כתב י"ג ס"ת כדאיתא במדרש ס"פ וילך · ואולי היה בב"ע אחת מהן · אך עכ"ז ראייתם מדלא אשכחן כו' אינה ראיה דהתם אי כי בב"ב וכדאמרי' שם

שם : ד"ה אלנס · דאי גרע ומתלה תקעי שוים עשר כו' · משמע דלא מתקו ומתלה אלא מריחא אבל בקיפא עפיר גרסי' ליה וכגי' שלפנינו · ודי"ל דבשודיין לא היו תכילות עפה עלם · אבל א"כ לא היו עולי הסוילין עוין : ע"ב גמרא ואיכון דלאתלעויא נגלל בשים ליה תחרי עפפת רוחאת דעני בעני · נראה דר"ל רוחב הסודך בין רוחב עיגול אחד לבין רוחב ב' העיגולים שמשפע מתמנו ובעינן שלפעינו רוחב הס"ם ב"פ וסקיפו ו"פ וסמטו ג"ס ברוחב כלאחת אלו רחבו בכלי סקיפו · וכשמפשמה מתנו ב' עיגולים שוים יהא כ"א מהם עפה ועפה ומלא ויהיה ע"כ סקיפו קרוב לד' עפחים וכיהו שליפיותו דהוא $1\frac{5}{12}$ ושני העיגולים יחד $2\frac{19}{12} = 2\frac{5}{6}$ ועפי"ש תמוה : שם סדרן של כתובים כו' וס' תהלים כו' ומגלת אסתר · לכאורה יפלא מדוע שים לקרות תהלים בסם ספר וכן אסתר בסם מגילה ואינך קהלת בסמן לבד · וכן לקמן בגמ' כמו כתבן · ונ"ל משום דבכתובים דמיא במקלח לנ"ח בהתהלים לס' ספרים ובו פסוקים קרובין לפסוקי תורה (עיין קדושין ל') לכן קוראהו ספר · ואסתר משום דלריך לכותבה על גויל או על קלף (עי' ר"ס מג"א) לכן קראה מגילה עי' פי' הרד"ק בירמיה (ל"ו א') וכן פרש"י במו"ק (כ"ו א) את המגילה זה הגויל · אבל כל מגילה נקראה בסם מגילה סתם · וכן בברכות על מקרא מגילה סתם · ומשמע דרוב וסמבורותיה אינון נקראין בסם מגילה · [illegible] : שם בן [illegible] · [illegible] : רש"י ד"ה [illegible] [illegible] : תד"ה תרי · משמע עפש מעודין כו' עי' ברא"ש :

דף טו ע"א גמרא מקיים ליה לרב כו' · הא דאמתיל מסיפה דברייתא ואח"כ מפרש מליעותא

יהושע כ' עפרו ולבסוף כתיבה מסה כ' עפרו · דנומר עוזר נקיט כריתא ותפיק להו וכדאמרי' פ"ב דבכורות : שם ומסה אומר וכותב · עי' מנחות (ל') ודלא כהגהת הב"ח : שם מי ימן אפו ויכתבון מלי כל"ל : שם איוב הם הוציס כל"ל : רש"י ד"ה כתבו יחזקאל · שנ"ג נבואה ליכתב בח"ל כו' וכן ס' דניאל כו' וכן מג"א · מוכח דגם כתובים ל"נ ליכתב בח"ל · וקשה מהא דעזרא כ' ד"ה עד יחוס עלמו ועלה : ד"ה תניא כת"ד · כלומר הך כו' כל"ל : תד"ה ועל ידי · וי"ם כו' וקשה כו' דמנ"ל ט' פ"י אברהם · גם לגי' דידן קשה אדפריך וליחשוב נמי איתן האזרחי יותר ה"ל ליפרוך מנ"ל אברהם : ד"ה חזקיה · דמנשה בן בתו כו' ר"ל בן בתו דישעיה כדאיתא בברכות (י') בעי"י (כי בגמרות שלפנינו נשמט ד"ז) דחזקיה נסיב ברתיה דישעיה וממנה נולד מנשה : ע"ב רש"י ד"ה איתא כמשפט · וכתיב ויחי כו' כל"ל : תד"ה דור · תימה כו' כל האשכולות · דהאשכולות היינו אותן שנמסרו להם קבלה מתורה שבע"פ דור אחר דור ובין השופטים היו גם אנשים אבל לא היו ראוים לה עי' בהקדמת הי"ד להרמב"ם :

דף טז ע"א גמרא ויקמוס וגו' · עד זה מדבר כו' כל"ל : שם אברותא כלפי שמיא · ברכות

(ל"ד) וסם : שם מי פלג לשטף תעלה הרבה שיפין כו' · ורש"י באיוב בפי' סא' כתב בשערי קורין לשערה שיעפא כו' · וכ' הרש"א בח"א דל"י מנין לו · ונעלם מכ"מ דהילקוט הביא זאת בשם התנחומא לעיל ע' בפסוק אשר בשערה ישופני וכ"ה ברבה ויקרא פט"ו : רש"י ד"ה ברא לו תורה כל"ל : ע"ב גמרא שמכישה בבה"כ ומתרפה ויולדת כ"ה בעי"י : שם שנכנסו כולם בשער כאחד כ"נ דל"ל : שם ויהי לו שבענה בנים כו' כל"ל : שם קרן הפוך כו' · ק"ל מדוע לא נפרש שהוא מין אבן טוב כמו מרבין בפוך אבניך (ישעיה נ"ד) שפרש"י שהוא נופך · וכן פי' הריו"ו בביאור ד"ה (א' כט) ושכא שכבר קדמו פרש"י בזה : רש"י ד"ה שאין אדם נתפש · לא אמר לו ברשע ידבר כל"ל · ובעי"י ליתא כלל לא השני : ד"ה רבייה שממהרת להיות לה זרע כל"ל · וע' סנהדרין (ס"ע ב) : ד"ה קרנא דקרש · וקרניה משחירין · עי' חולין (כ"ע ב) דקרש אין לו אלא קרן אחת · לכן לריך להגיה וקרנה משחיר · ובסה"ד נראה דל"ל כמו לבע הפוך : תד"ה כבוחלא · הא דמייתי תקרעי בפוך כו' כל"ל בל"ו וכן לקמן :

פ"ב דף יז ע"א רש"י ד"ה מערה · מקורה בקירוי · והיא מרובעת כדאיתא בב"ק (כ' ב') :

ד"ה גפת · פסולת זיתים כו' · בר"פ במה טומנין מבע"ל גפת של זיתים תנן או דשומשמין ע"ש ונקטו הפוסקים שם דאפי' דשומשמין אסור עי' בהגרא"ז בא"ח סי' רנ"ז סקי"א · ולקמן בגמרא (י"ע) מדמן להדדי · וכן בר"פ כירה פי' דשומשמין : ע"ב גמרא כלא מרא ומרא דקא מהיית קא מרפית לה לארעאי עפרש"י · ול"נ דר"ל משום דכל חלקי עפר סומך ודוחק חלק לחלק ונעשה כולו מקשה · אבל כשעושה חלל באחת המקומות אז נדחקים חלקיו הסמוכים לו אליו וכן סמוך לסמוך עד שנעשה חלולה ומנוקבת ככברה : רש"י ד"ה וליתני תבורו ש"ח · ואגא ידענא כו' · נ"ל פירוש לפירושו דקס"ד דהא דתשני מכותל בורו שנינו היינו מנגד פנימיותו הרואה את חללו · ולכן מקשה שפיר דליתני מבורו ואגא ידענא כו' דאי מחלל כו' דהיינו מכותל הב' דלגד אבירו אין זה כו' · והתוס' לא הבינוהו כן : ד"ה ה"ג בא בידים · ואמי דנקיט בא בידים כו' כל"ל :

דף יח ע"א ד"ה אוצר · עליה ט' ויין והשמן קשה להן · נ"ל למתוק תיבת ויין דהא תנן

התם דביין התירו : ד"ה ואת החרדל · ומחדד את פיהם ואוכלות את דבש שלהן · כ"ה לקמן בגמרא (פ') אבל הרמב"ם פי' שם דאדרבה זה גורם שחוזרות ועופות דבש · ולכאורה יל"פ דההפסד הוא שמסתרסות כדאיתא שם · והרמב"ם בפי' כתב שגורם שיעשה הדבש חריף ומד · וז"ל הירושל' לקמן על מתניתין מפני שפי הדבורים חד ומחריבות הדבש · וזהו כפרש"י או כהרמב"ם : תד"ה לא יפתח · ושמן ודאי מזיק ליין דהא יין תעומן פסול לנסכים · ולעד"ד אין מזה קושיא דהא מבושל ג"כ פסול לנסכים ותנן ברפי"א דתרומות אין מבשלין יין ש"ת כו' ר"י מתיר מפני שהוא משביחו · והא דפסולין לנסכים משום דנשתנו וכמו שהאריך בזה הרא"ש לקמן פ"ו סי' י' ע"ש · (ועמ"ש בס"ד במגילה (ע"ז ב)) וכל הייעות לאו לנסכים קיימי עי' ב"ק (נ"ח) : ד"ה הא · המ"ל ה"ה כו' · ולעד"נ דל"מ לשנויי הכי משום דתני ביין התירו ואם איתא דלמא מימלך ויעשנו לתבואה ולשמן : ד"ה ה"נ אבל לפי' ר"ח כו' כל"ל בחי"ת עי' ע"ב בד"ה וסבר : ע"ב רש"י ד"ה ואי לא · ואית ליה לר"י כו' כל"ל בו' : תד"ה לגלוגי · פי' הקונע' כו' · הוא לקמן (כ"ה ב) : ד"ה ואי לא · מ"מ קלת שלא כהוגן עושה גם כו' כל"ל בלא ו' :

דף יט ע"א גמרא ר"ח בדל"א מתני לה בהדיא אלא א"כ כו' · נראה דר"ל דתני ברייתא

שמפורש בה מהתנן · דבמתניתין לא יאות לשון זה וכה"ג בב"מ (ק"ז) : שם בתפולת יד · פרש"י דחוק · ולעד"נ דהוא נגד מפולת שורים עיין ב"מ (ק"ה ב) וערכין (כ"ה) ופי' מפולת שורים נ"ל דלא כפרש"י שו"ש אלא ע"ד שמבואר במשנה רפי"ז דאהלות גותן רובע כרשינים על בורך המחרישה ע"ש בפי' הרע"ב · והיינו שחורש וזורע כאחד · והמקשה הוה ס"ד דמיירי בתפולת שורים ולכן שפיר הקשה תיפוק ליה משום מחרישה דהא הזריעה והחרישה כאחד ומשני ליה בתפ"י והיתב חרושה מעיקרא ומיירי בלוקח כדלעיל · ובזה מתורץ הלע"ג שהניח הגרע"א ז"ל בסוף קונטרס בתילי דנזקין · ועמש"כ בפסחים (מ"ז ב) בס"ד · ודע דמש"כ דמיירי בלוקח · לפמש"כ התוס' לעיל ד"ה ואי לא סמיך · נחלק בין אילן לשא"ד יש לדון בזה דלריך לעמם המחרישה : שם ותיפוק לי משום מיא עפרש"י · ולעד"נ דהקושיא קאי אמינוית בחורש לאילנות והמה דרך להשקותם אפי' בשדה הבעל עי' ריש מו"ק ברש"י ותוס' בד"ה מושכין : רש"י ד"ה משום דמשחכי (כצ"ל ומלת הנך למחוק) וכ"מ שמעתיו שמעלה חלודה · ר"ל אבל כאן א"א לפרש כן דמאי חלודה שייכא בקדירת חרס · וכ"מ בתוס' שכן כוונתו ודלא כתוי"ע שהבינו דלוה לפרש הכא כן : תד"ה המבריך · עמש"כ לקמן (פ"ב ב) ע"ד ובמש"כ בכלאים בפ"ז בס"ד : ע"ב גמרא חזי לסיסק גדול · בילה (כ"א ב ל"ג) : תד"ה ותיפוק · דאפילו בידות האוכלין מוכח בפ"ק דסוכה כו' כל"ל : ד"ה רואין · ומיהו בפי"ת מלא ר"י כו' ומטעמא דל"ח אבל כו' כל"ל :

דף כ ע"א גמרא בריסקא · נראה דל"ל בדיסקא · בדלי"ת וכן כולם ופי' כעין שק העשוי

מגולה של עזים וע' לקמן (קי"א) בתד"ה דין ולא כפרש"י בברכות (י"ח) דהוא עשוי מעור דעור שיעורו חמשה על חמשה : שם מלח כו' כיון דקשיא לכותל שקלא · נראה דלרבה דשני לעיל בכותל הורבה אין כאן קושיא ולא פריך אלא לר"פ לעיל : רש"י ד"ה באפרזתא · והוא סם המות לבהמה · ב"ק (מ"ז ב) : תד"ה בחבית · ונראה לר"ת כו' ועוד אור"י כו' · ע' מה שמתהתי ע"ד בפ"ג דאהלות מ"ז : ד"ה והמלח · אבל השלג כו' · נראה דזהו דבור חדש : ד"ה כולן · וניתסין כמים כל"ל בכ' : בא"ד אלא אפי' דמנחי בחספא כו' · ק"ל לפמש"כ לעיל בד"ה רואין דטעמא דאם א"י לעמוד בפ"ע אין הולכין הוא משום דעומד ע"י דבר המקבל טומאה או ע"י כלי אמאי לא יחולו בעומדין ע"י חספא · ויש לחלק : ד"ה כיון · ולא נקיט בהמה גופיה · ולע"ק מהא דכתבו לעיל ד"ה רואין דאין לפרש דטעם משום דסופו ליפול כו' דא"כ למאי דפריך כו' תיקשי ליה כו' : ד"ה אתיא · ואמרי' דשם תהא קבורתו · תמוה לר"פ דמוקי לה בכותל ייסוב הלא ימצא כל אשר בבית וע' בפ"ו דאהלות מ"ג · ומשמע קצת מדבריהם דאין מצוה לקבור את הנפלים ועמ"א סי' תקכ"ו סק"כ : ע"ב גמרא אלא משום קלא · ע' לעיל (י"ח) תד"ה דעירייא · וכן ברי"ף ורא"ש ליתא מלת אלא : רש"י ד"ה מלח סדומית שנס"ש · וכבר קדמו בזה בנו"ב מ"ת חאו"ח סי' כ"ז · והבה"ז במנחות (כ"א) שמד ג"כ בזה

ובביאור מלת איסתרוקנית עמ"ש שם בבילה בס"ד : ד"ה שני לבורי · ומגיח שני כאשי קורת המבוי כל"ל בלא ו' הריבוי : תד"ה ושל · דתנן חמור שתחת המלבן כו' · נ"ל דתניא כי היא בתוספתא דכלים פ"ח דב"מ · ובערוך ערך חמרא הגי' דת"כ : בא"ד וכן עץ אשר מפוח של נפחים סומך כו' כל"ל וכ"ה בערוך שם : בא"ד כדתנן במס' זבים כו' של ליחיים של יד כל"ל בלא ו' : גמ' אסקדלא תחת האוכל מהו · ברא"ש ורי"ף ליתא וכ"נ מפרש"י : רש"י במשנה ד"ה ואם הזיק ואעפ"כ כו' ואין לו מה לשלם · ע' לקמן (ס') בפי' רשב"ם על הא דאין עושין חלל תחת ר"ה שאין רלונס כו' לירד לדין כו' וכה"ג כתבו התוס' לעיל (ס"ד י"ז) אבל הכא מילתא פסיקא דאם ידלק הבית קרוב הדבר שלא יציל תאותה מכל אשר לו וכ"מ מלשונו של' ואין לו ולא כ' ולא יהיה לו וע' בסמ"ע סי' קנ"ה : ד"ה ביין · שאין השמן קשה ליין · ע' לעיל (י"ח) תד"ה לא ובמש"כ שם · והרע"ב פתח בשמן וסיים בתום ול"ד : במשנה אבל עושה כלים ויולא כו' כ"ה הגי' ברי"ף ורא"ש :

דף כא ע"א גמרא ה"ז לא ישכירנו לא לרופא כו' · נראה דקמ"ל אע"פ דשכירות אינו אלא

לזמן קלוב · ועיין במרדכי שדייק מזה דלמכור שרי : תד"ה בסופר · בפ"ה בהמקבל כו' מספר אנשי העיר · הגרי"פ כ' דל"ת שם · אבל ע"ש בתוס' ול"ל בהשואל פ"ע בדף ל"ז ותלא : בא"ד כמו שפר"ח ס"מ כותב שטרות כל"ל : ע"ב רש"י ד"ה שתלא · נוטע כרמים לתחלה כל"ל :

דף כב ע"א במשנה בין מלמטן · רש"י פי' דהכותל למעלה מהחלונות · ומלמטן היינו

שהוא נמוך מהם והרמב"ם פי' איפכא · ולכאורה לפרש"י לא קאי בין כנגדן אדסמיך ליה דכשהכותל נמוך מהחלונות אינו מאפיל וא"ל להרחיק מכנגדן כדאיתא ברמב"ם ושו"ע · אמת דבכ"י משמע דאף כשהכותל נמוך לריך להרחיק מכנגדן שלא יאפיל אבל הוא תמוה וגם האחרונים לא הביאוהו גם תמ"כ בכ"י אם בא כו' ולהעלות בנינו לריך שיהיה מתקום שיעמדו בו רגליו ולמעלה ד"א כו' כ"פ דע"ס הוא ונ"ל תחת ולמעלה ולמטה : ע"ב גמרא בנא מן הגד · כל"פ מגד החלונות לא שנא כנגדן (כפרש"י) והשמעינן שירחיק מהלאה לגד החלון לאורך הכותל שהחלון בו כדי שיבוא האור להחלון גם מלדדיו דומיא דשתי רוחות דבסמוך · ויש לכוון גם פרש"י לזה ע' מעי"ת : שם כאן משתי רוחות · ע' ברא"ש שפי' דלריך שיהיה בין כתלי הרוחות ד"א מלבד רוחב החלון · ופשטיה משמע דעל חלון שביניהם קאי לפי מה שהוא רחב · וסברתו דאי עם רוחב החלון קאמר (כדעת הרמב"ם והש"ע) א"כ אם הוא קלר כמו רחב אצי אמה יהיו ב' המרחקים מב' לדדיו ביחד ג"א ומצי ואם הוא רחב ג"א ומצי לא יהיה רק חצי אמה · ואם הוא נחב ד"א לא יהיה הרחק כלל ואם יותר יהיו הכותלים כנגדו ופי' המע"ת לא מחוור בעיני כלל · ודע דבפסקי תוס' משמע דמפרשי דמב' רוחות לריך שיהא מרוחק מכל לד ד"א ול"ת להם אבר : רש"י ד"ה מן הגד · דהכא ליכא למימש לדווסא דהוא פורתא · וק"ל דשין דהכותל יהיה מפסיק הלוכס וילטרכו להקיפו בהגיעם שמה ודאי לא ילכו כלל סמוך לכותל הישן אלא להלאה כנגד כלות הכותל החדש וכש"כ למאי דמוקי למתניתין בשתי רוחות מי פתי יסור הנה ללכת שוב ביניהם וילטרך להקיף גם הכותל הב' · ולעד"נ לפרש כיון דאין הדרך גר אלא כדי עובי הכותל (ובמתניתין ב' עובי הכותלים) דמקי דרך שם ולא תמנעי ומלינו בעירובין (ה') דאפי' בפרלת ג"ע טיילי היכא דממעטי בהילוכא ע"ש : ד"ה והלא מליץ · כיון דסמוך הוא כו' · ולפ"ז יל"פ דרק על הברייתא דאין מרחיק אלא טפח (כגי' הרי"ף והרא"ש) פריך אבל על מתניתין לא · ולכן לכאורה ל"ד התוי"ע במה שהביא זה על המשנה · אבל לפמש"כ התד"ה בתדיר תהיה הקושיא גם על מתניתין וסברת התוס' הוא כמו שתמה הה"מ על פרש"י דאדרבה כשהכותל מרוחק טפי יכול להליץ וכ"מ בסוף דבריהם של' יכול לעמוד בסוף הכותל ור"ל בקנהו הרחוק וכמש"כ הרא"ש והטור : ד"ה במזחילה משופעת ויולאת להלן כו' · אולי מפרש משופעת מלשון שפע ור"ל שהיא מתלוותת להלאה מן הכותל ע' ערוך ערך שפע וכמ"ק בערך מזחל : תד"ה אלא · הקשה ריב"ס כו' · ע' ברא"ש ישוב נכון לזה ולדבריו כוון גם הטור אלא שקילר קלת וגרם להתוי"ע לפקפק בישובו ואיסתמיעתיה במחכ"ת דברי הרא"ש : ד"ה ז"א · ועוד חילק כו' היינו שבא ההיזק מסבת מעשה כל"ל : בא"ד כדמוכח בירוש' · הוא בשבועות פ"ו ה"ו : בא"ד שלא יהא כ"א הולך ומזיק חבירו בעין כו' · מלת בעין אין לה מובן · ואולי נ"ל והיינו כעין טעמא דמאן דמחייב בהשא"כ והוא בגיטין (נ"ג) ע"ש :

דף כג ע"א ד"ה והא · דמדלא מיחה ג"ש כו' · ולעיל (ו' ב) ד"ה ואי חבריה כתב בשם

הרשב"ם (בלי חולק) דהאי חזקה הוי לאלתר · ואולי דוקא לפי שלא באו בטענה בעי ג"ש אבל בטענה גם הריב"ת מודה דלאלתר הוי חזקה · וע"ש ברש"י בד"ה תו' אחזיק להורדי : ד"ה בית · דמודו רבנן דבית ד' כורין הוי שגר היונה · והא דאמרינן לקמן דמישש שייס' עד שלשים ריס עתוי"ע ונ"ל לפרש ע"פ מש"כ התוס' בשבת (מ"ע) בשם המדרש דיונה בשעה שהיא יגיעה פורחת באחת ונותנת באחת · ומלא שגר נקרא כ"ז שהיא פורחת בשתים והוא בבית כור · ואח"כ נעשית יגיעה ופורחת באחת ושייטא עד שלשים ריס ואח"כ מוזרת לשובכה : ע"ב רש"י במשנה ד"ה כמלא · בתוך המשים לשניסן · בגמרא מסיק דמיירי בתוך לנ' אמה ובכביל של כרמים (ויותר תמוה לכאורה פי' הרע"ב שפירש ג"כ כפרש"י) וכן מש"כ לקמן בגמרא בד"ה וליזיל דקס"ד כו' אתוך לנ' אמה כו' לכאורה אינו מדוייק דהא למסקנא נמי הכי קאי · אולם התוס' כ' שם דהמג"ל דמיירי תוך נ"א : תד"ה מוך · ואפי' למ"ד א"ה בממון אחר הרוב כו' · ק"ל דא"כ כש"כ דלא נלך בתר קרוב דהא רובא עדיף ולכן הוה שפיר של מוגאו : בא"ד דתק"ח הוא כו' כיון דיוכל להתברר כו' · לכאורה דינא הכי הוא כדמוכח בפסחים (ד') לתנ"מ לפייליה ובתוס' שם ד"ה לאו ועי' ריש סו"ע יו"ד · וי"ל דהיינו דוקא לאפקועי מחזקה כמ"ש המ"א סי' תל"ז סק"ד : ד"ה רוב · ורב אזיל בתר רובא היכא דהקורבא לא מוכחא אבל כו' ותיבות ודלא כר"ח מיותרים כאן ולריך להגיגם בסוף הסורה : ד"ה ביושבת · שקרויה רוכלת העמים · עמש"כ ע"ד בב"ק שם :

דף כד ע"א גמרא הדר ביה רבא מההיא · בילה (י"ח ב) וש"נ : תד"ה וש"ת · מ"מ

אילטריך ליה למימר גבי חנות כו' אע"ג דל"ל הכי כו' · ל"י מדוע ל"ל הכי הלא גם באשה הטעם ברוב העיר דילמא אזלא איהי לגבייהו ובחנות נמי י"ל דילמא יקח מן הקבוע וכדמסקי וכן בכתובות מדמי להו הש"ם אהדדי : ד"ה לימא · דהא אי ל"ל כר"ח כו' הוה ודאי ערלה · לכאורה זה סותר למש"כ לעיל בד"ה דתני דאע"ג דקתני ספיקו שמא ע"כ לאו ספיקא היא מדתר"ח כו' · אלמא דים סברא לומר דספיקא היא וכ"כ שם בהגה"ה : ד"ה ואלנוטי · וי"ל דרוב גנבי ישראל · לכאורה אפי' כל גנבי ישראל מ"מ כיון דרובא דעלמא עובדי כוכבים הל"ל דמהם גנבו · וי"ל דאע"ג דגנבי איסורא לא אכלי כדפי' הרא"ש בנדרים (ס"ד כ"ז) · ובזה מיושב נמי מה שקשה לכאורה דהא הוו תרי מיעוטי לאיסורא דיי"כ ודערלה למאי דס"ד · אך לפ"ז קשה מאי קס"ד דהתיר משום דר"ח כימא משום דאיסורא לא אכלי · וי"ל משום דאם הולכין אחר קרוב הל"ל דעובדי כוכבים גנבי ואכמ"ל: ע"ב רש"י ד"ה דשפוכאי כדמסיים ואזיל ברברבי כו' כל"ל בד"א: גמרא ה"ד גורן שאינו קבוע אליב"א כו'· נראה דבלאו שנויא דאביי היינו מפרשים כפשוטו דקבוע היינו תמידי ולאפוקי ערא' שאינו אלא לשעה שא"צ להרחיק כלל עי' נ"י · אבל לאביי שנתן שיעור אחר לשאינו קבוע א"א לפרש כן דמממ"כ או דילטרך נ' אמה כשיעור הזיקו או כלל כלל לא וע' בסמ"ע סי' קנ"ה סקמ"ז : שם כך מרחיקין ממדלועיו כו' כל"ל וכדבסמוך בשלמא ממקשואיו וע' נ"י · ובזה יובן פרש"י ד"ה מקשואיו וע' פסחים (ו' ב) ובפרש"י ד"ה קישואין : תד"ה קשיא · והשתא דבברייתא מפרש טעמא כו' מתניתין נמי כו' · ק"ק מהא דלקמן דבברייתא מפרש טעמא דר"ע מפני שהיא תדירה ובמתניתין ליתא וכן לעיל בחלונות וכן בד"ע :

דף כה ע"א במשנה אין עושין גורסקי אלא למזרח העיר · נ"ל דה"ה לנבלות וקברות ונקיט

במאי דסיים ועמש"כ בס"ד בפ"ב דפאה מ"ז ולעיל (י"ח) בתד"ה ואם : שם ומרחיקין את המשרה כו' · ופי' הנ"י דהיינו נ' אמה ע"ש · וכ"ע התוי"ע וע' בד"ה נ"י דעת הרא"ש ודעת הרמב"ם · משמע דר"ל דפליגי עליה · וכ"מ מדבריו שם · ותמוה דהנ"י לא כתב הרחקת נ"א אלא לדעת הת"ק והם כתבו אליבא דהלכתא דקי"ל כר' יוסי ולזה גם הנ"י מודה כמבואר בדבריו ע"ש · רק שחולק על הרמב"ם במה דמצריך להרחיק ג"ע גם בחרדל ולהנ"י א"צ וכ"נ דעת הרא"ש וכ"כ הטור : גמרא איבעיא להו ר"ע ס"ק כו' · לכאורה גם בהת"ק יש להסתפק כמו כן ה"ק א"ע גורסקי (בסמוך) אלא למזרח אבל לשאר רוחות א"ע אלא בהרחקת נ"א א"ד א"ע כו' אלא למזרח בהרחקת נ"א ולשאר הרוחות א"ע כל עיקר : שם אבל שלוחיך למקום שמשתלחין משם מחזירין כו' · כאן שייכא הגהת הגרי"פ בילקוט כו' : רש"י במשנה ד"ה אלא למזרח · לפיכך אינה מביאה הריח לעיר כל"ל : ד"ה אמה הוא ה' · בתריה ולגא כו' כל"ל : תד"ה ולגא · ורילב"א כו' הארון כו' היה במזרח בית קה"ק · התוי"ע תמה עליו ועל הרמב"ם שכתבו שהיה במערבו מגמרא מגילה דה"ל עשר אמות לכל רוח · ואישתמיטתיה פי' הרשב"ם לקמן (נ"ע) ד"ה ארון שעשה משה ע"ש : ע"ב ד"ה פני בהג"ה · דכל מרא דמאי כו' · אמת שכ"ה לשון הגמ' לעיל (י"ז ב) אבל הכא נראה דל"ל דכל מחא כו' :

דף כו ע"א ד"ה זיקא · ואור"י דלא דמי לאש כו' כל"ל : בסה"ד דבע"ח שאני ט' מרוח

דכח אחר מעורב בהן כו' · תמיהני כיון דעורבים לאו דידהו הוו אלא מעלמא אתו ה"ל כמו גור המתגלגל ברגלי אדם ובהמה דקרו ליה התוס' שם בד"ה מה הא' כח אחר מעורב בו אי לא דמעיקרא נמי נעשה בור מתהכיתו ע"ש : רש"י במשנה ד"ה מעמיק וד"ה קוצץ

קוצץ צ"ל בד"א וע' לעיל (י"ח) בפי' ד"ה מעמיק : ד"ה והא ארחיקו ד' אמות · לכאורה ה"ל לפרש ב' אמות דהא איכהו הוו בבבל וע' בהה"ת ספ"י מהל' שכנים · ואולי תמיהת התוס' דוחקתו דבאתרא דרב יוסף היה המחרישה גדולה כבא"י · ודע דמש"כ בטור"ע דלהרמב"ם לא מהני ד"א בין אילנות לגפנים הוא תמוה ע' בפירושו ובחבורו שם · ואולי ט"ס הוא וצ"ל להראב"ד ע"ש בהה"ת או דצ"ל להרא"ש · גם דברי הרב"י סי' קנ"ה אות ל"ה ד"ה אבל מש' דהב"י נסתפק אי ד"א דקאמר בר מצרים לבני בבל וד' לבני א"י דה"ל לבני בבל ו' ולבני א"י ח' תמוה דלענין זה מה חילוק בין בבל לא"י וכן איתא בנ"י להדיא דאף בא"י סגי בד' : ד"ה שכחת בכרי · כך שמו · ע' הס"ד אות ש"ן בשם שכחת כוונת דבריו : תד"ה אבל בגפנים · אבל אם נטע גרעין לא כו' · נ"פ דלפי מש"כ הנ"י דכי סליק למגדריה לדקליה מפריח העופות על הגפנים וה"ל גיריה א"כ אפי' נטע גרעין נמי וכ"כ הרב"י שם אליבא דהרא"ש שכ' כעין פי' הנ"י · ומהטוש"ע משמע דל"פ נ"י על התוס' ול"ד : ע"ב גמרא מידי איריא כו' · כה"ג בשבת (ק"א) פ"ש : רש"י ד"ה מידי איריא וד"ה לא נהנין הד"א וצ"ל ולא בו' : ד"ה עשר נטיעות וד"ה יונקות הד"א וצ"ל וכולו צריך להם : ד"ה ואלא מדתנן · ומפוזרין כו' בשוה · הן שם מסיים וכמה יהא ביניהן כשנג"א כדי שיהא הבקר עובר בכליו · א"כ משמע דלא בעינן מפוזרין בשוה · וצריך ליישב הסוגיא דכאן · דלעולם שיעור יניקת אילן כשהוא לבדו הוא בכדי שלים ב"ם והוא באמצעו · אך כשסמוך לו אילן אחר או שתים שנוזלין זה מזה קרקע יניקתו מתפשטת יניקתן להלאה כדי שיעלה לכ"א לבדו בכדי שלים ב"ם · גם מש"כ ואם לאורכו' אלא כו' כדי לרכו דהיינו תחתיו כו' · שיעור זה לא נאמר שם אלא אם החסרון מצד האילנות עצמן דאין עושין כשיעור המפורש שם אבל אם אינן אלא שנים או אחד נראה דעתנין לכ"א שלים ב"ם וכ"כ בעצמו בסוכה (ל"ד) ועמש"כ שם ועדיין יש לעיין בזה ואכ"מ : תד"ה עד · דאל"ה אין חזקתן מועלת כצ"ל : בא"ד כדמשמע התם אליבא דר"ל כו' · נראה דצ"ל כדמשני התם כו' : בא"ד היינו מכל הני והיא דתנן אם האילן קדם לבור כצ"ל וכדלקמן בפירוש ר"ת · אבל עדיין אינו מיושב מה הם כל הני · וכן בפי' ר"ת מה המה הנהו דמייתי הכא : ד"ה רבינא · וי"ל כו' · הכוונה דהתנא רוצה לאשמעינן דין דל"כ ולא מועלין בתרווייהו ר"ל בין באילן של הדיוט ובין באילן של הקדש והא כדאיתא בתוך ע"ז והא כדאיתא חוץ לע"ז · ולשונם מגומגם קצת : ד"ה עשר · וכן נמי אם היו בב"ם יותר מע"כ אין חורבין כו' · עמש"כ בשביעית על פי' הרא"ם דשם בס"ד :

דף כז ע"א רש"י ד"ה וכמה מרובע יתר · ובידך נשארו ס"ו ברוחב ח"א · מה שנדפס בגליון צ"ל ס"ה הוא טעות נגלה : תד"ה ה"ג · שהיא יותר ס"ה אמות ושליש כו' כצ"ל : בא"ד ותמלא לך אחר האורך כו' כצ"ל ברי"ש : בא"ד שיחסר הרביע שהוספת כו' כצ"ל : ד"ה אילן · לאמי דמוקי לה כו' מאי אתא לאשמעינן · לפד"כ דאשמעינן דקני בקרקעו דהיינו שעיקר יניקתו ממנו דהוא ע"ז אמה ואע"ג דמיזל אזלי עד כ"ה אמה אכאוסי לא מכחשי כדלקמן ע"ב וע"ש בתד"ה בחיטה בסופו : ד"ה הא · שמדקדק מרישא מה שיכול · עמש"כ בשבת (קמ"ה) בס"ד : ד"ה ובוידוי · דלא כתיב במע"ש שים שם וידוי כו' כצ"ל : ד"ה ולכתוב · פי' רשב"ס כו' דאין אונאה לקרקעות כו' וא"כ דנכסי כו' ביתר מפלגא יש לכן · באמת דעת הרשב"ס מפורש לקמן (ק"ו) בסוף המשנה דאין להם ביטול מקח אפי' שוה פרוטה במתנה וכדעת הרי"ף בפ' הזהב : ע"ב ד"ה ואחד · ולפיכך שמעתין דהכא כרב כו' · לפי מה שפרש"י שם דנטוע סמוך למיצר רק דהשרשים נוטין בשל חבירו א"כ לכאורה כרב נמי לא אתיא הא דאילן הסמוך למיצר דהכא וע' בנ"י שם · וע"כ צ"ל דהתם שאני דכל השרשים נטויין בשל חבירו · לשמואל נמי התם משום דכל הגזע עומד בשלו וע"ש בתוס' : במשנה קוצץ מלא המרדע ע"ג המחרישה · ובמשנה הסמוכה כדי שיהא גמל עובר ורוכבו . נ"ל דבא לאשמועינן בזה ג"כ שיעור קציצת המשוך ברוחב לשדהו או לר"ה שא"ל לקוצצו עד המיצר או עד סוף רוחב ר"ה כי גב המחרישה מסתמא מופלגת קצת מן המצר וכן רוחב הגמל אינו חופף עצמו באילן · ולכן אמר בניגודו כנגד המשקולת הנופל יותר על שיעור המשך ברוחב כמו בעירובין (כ"ח) ע"ש : תד"ה בדאגולי · שעושים צורות כו' (כצ"ל) · וצ"ל דלפי' ר"ח גרסי' בגמ' ושרי התם ברי"ש פי' ויגוח שם :

פרק ג דף כח ע"א במשנה כנס את תבואתו · פרש"י יין של גפנים · נ"ל משום דגיתות שלהם היו בכרם ושם היו דורכין כמש"כ התוס' במס' ע"ז (כ"ו) ד"ה ואע"פ · אבל הבדים היו בעיר כמש"כ התוי"ט לקמן פ"ד מ"ט (וכ"מ בפ"ג דמע"ש מ"ז דתני בתי הבדים שפתחיהן לפנים כו' ע"ש בפי' הרע"ב ול"ת ג"כ בתי הגיתות) ולהכי תני גבי זיתים מסיקה משום דתיכף לאחר מסיקתן מכניסן לבית לדורכן · ומה שפרש"י דשדה לבן נלקטין כל פירותיה בפ"א · אף דקציר שעורים הוא בפסח ודחטים בעצרת ובמדרש רות (סוף פרשה ב') מתחילת קציר שעורים עד כלות קציר החטים ג' חדשים וע' בנדרים פ"ח מ"ד ומקרא מלא בס"פ וארא כי השעורה אביב וגו' והחטה וגו' אפילות הנה · מ"מ אסיפתם לבית דהוא עיקר החזקה כמש"כ התוס' היא בזמן אחד בעת האסיף · עי"ל דשדה לבן אינה נזרעת בערבוב אלא כל מין לבדו משא"כ בשדה האילן ע' לקמן (ל"ז) בפי' הרשב"ם סד"ה דבזאי בזויי : רש"י ד"ה בית השלחין · וכ"ד שעושה פירות תדיר כו' מיום ליום · פשוט דכוונתו בזה לתת טעם מדוע חזקת בה"ש אינה אלא ג"ש מיום ליום ולזה כוון ג"כ הרע"ב ולהכס תפס עליו התוי"ט : תד"ה שלשה · דאמרי' בר"ה כל תבואה כו' · הוא שם (י"ג) : ד"ה כנס · א"כ לוקטין אותו חצי סיון כו' ומניחין כו' כצ"ל דצ"ל · להוסיף תיבת כו' אחר חצי סיון ולמחוק מלת קודם : ע"ב גמרא מה שור המועד בעידנא דאיתא להא נגיחה ליתא להא נגיחה כו' · לכאורה הכא נמי האכילה שהיא נגד הנגיחה ליתנייהו בהדדי · וע"כ צ"ל דר"ל דהתם גם השוורים המנוגחים ליתנייהו בהדדי דאף ר"מ לא קאמר אלא ג' פעמים ולא שינגחם בפעם אחד דהיינו במעמד אחד : שם בתלתין יומי כגון אספסתא כצ"ל : שם בתלתא ירחי כגון אספסתא כו' ה"נ דתנן כו' · ק"ל א"ה בית השלחין נמי ובמתניתין קתני ג"ש מיום ליום אליבא דכ"ע כדמשמע מפרש"י ותוס' ר"פ המזבח מקדש : רש"י ד"ה צלף · ונגמר לסוף ג"י · לפי פרכת הגמ' ה"ל לפרש דנגמר ליום אחר · ואולי היה גירסתו בגמרא בתלתא תלתא יומי : ד"ה אספסתא ולסוף ל' יום כו' ועוקרין כו' ובתוך ל' יום גוזזין אותו ג"פ · נראה דל"ד דבפעם הג' עוקרין · ואולי דט"ס הוא וצ"ל ב"פ : תד"ה כגון · צלף שיש לו ג' פירות ביחד · עמש"כ בביצה (כ"ה ב) בס"ד :

דף כט ע"א גמרא הני דבי בר אליטיב · גיטין (י"ד) : ר"ש ד"ה והאי גברא מוכרה ועומדת בין שדות בורות כמותה · פשוט דז"א אלא לטעם הראשון דלפי הוא"כ אפי' זכופות נמי וכ"ה בנ"י : תד"ה הני · וי"ל כו' שיראין כו' ויתבע מהם פעם שניה · לכאורה מ"מ תקשי לה דלאמר המחזיק בפני ב"ד לייתי סהדי דדלו ביה וסליקו לי אגר ביתא דמו לא יוכל לתבוע מהם כיון שכבר הודה שנשתלם : ד"ה אמר מ"ז בע"ב · ור"ת כו' ולא לפלוגי אאביי אתא · ע' ברא"ש שהסבירו יפה : ד"ה אבל · גבי אין מורידין קרוב לנכסי קטן כצ"ל :

דף ל ע"א ר"ש ד"ה מי לא א"ל קיים שטרך בסופו · וכ"פ פי' ר' חנינא כו' · אולי צ"ל חננאל : תד"ה לאו · וכן הסיא עובדא דמייתי שם איירי כו' כצ"ל : ע"ב ר"ש ד"ה ואמרת לי זיל כו' · ואם שלך כו' להוציאה ממנו כו' · משמע דמפרש דא"ל המערער דיקנה השדה בשבועו וזהו הדין המפורש בטוש"ע סי' קמ"ו סי"ח וע"ש בסמ"ע : ד"ה וה"מ בסופו · אפי' כי מייתי סהדי בהני אחרונים · ר"ל בדבריו האחרונים וא"צ להגי"ה שבגליון :

דף לא ע"א גמרא אין לך מחאה גדולה מזו · לקמן (מ"ב א) : ר"ש ד"ה טולא · אע"פ שמכחישם קצת כזה כו' כצ"ל בכ"פ : תד"ה מה · ונאמר שלקחום (ר"ל אבותיו) מאבותיו כצ"ל : ע"ב גמרא א"ר אלעזר אימתי כו' כצ"ל בנ"י וכן בכל הסוגיא : ר"ש ד"ה זו באה · בשאר עדיות כו' כצ"ל בבי"ת : ד"ה בזמן · שאמרו לא מת כו' כצ"ל : תד"ה ור"ל בסופו · שאומרים קרובים היו ועכשיו נתרחקו · ק"ל דמ"מ נוקי להו אחזקה דהשתא כדאשכחן בכ"מ ועיין בקדושין (ע"ט) : ד"ה אבל · ודוקא כשנשאת כו' שסבר נאסרה לכה"ע כו' א"ח אלא בעבורו · ק"ק דהא מ"מ נ"מ גם לעצמה אם ימות העד הו יגרשנה וי"ל · אבל עדיין קשה מנ"ל דמחמת זילותא דבי"ד דילמא משום דמספיקא ל"מ תבטל כיון דהתירוה כבר ולא נשאת באיסור :

דף לב ע"א ר"ש ד"ה עד שיראו · לאפוקי כו' בפני הלוהו כו' בפני הודה לו עליו · ולקמן בסמוך כתב ות"ק כו' לא קא מסיד האי כו' והם תרתי דסתרי ע' סנהדרין (ל' ב) : תד"ה אנן · והכא לענין תרומה דרבנן הקילו · ובב"ק (קי"ד ב) לענין קטן מסיח לפ"ת אמרינן ג"כ בשבויה הקילו כמו דאמר שם בתרומה דרבנן · ועיין בדבריהם בכתובות (כ"ו ב) מש"כ על הא דתרומה ונטמאה דעירובין :

דף לג ע"א ר"ש ד"ה א"ל אביי · וא"כ מלוה ע"פ כו' וישבע ויטול כו' וישבע שלא פרעו ויטול · ע' בטוש"ע ר"ס ק"ח ובסמ"ע ותראה שדבריו תמוהים אולם מצאתי לו חברים הרמב"ם בפיה"מ רפ"ו דערכין והרע"ב אחריו וכבר תמה עליהם התוי"ט שם · ודברי הגהת הב"ח בכאן אינם ברורים ע"ש והכמ"ל : תד"ה אמור בסופו · כיון דלאו בני כו' כצ"ל : ע"ב גמ' אמרינן ליה אחוי שטרך · בטור"ע אות י"ט הגיה בלע"ב דעת הרמב"ן דטעם דלא אליף עדיף ממיגו · א"כ אמאי נאמן לומר לקוח במיגו דלהד"ם (כוונתו נראה להא דרפ"ב דכתובות ומודה ר"י כו' וע"ש בתוס') ול"א אחוי שטרך · ומטעם דלא אליף א"נ ע"ש · ותמיהני דשם איכא טעם דלא אליף ג"כ ולכן נאמן משום דאיכא תרתי :

דף לד ע"א תד"ה הוי מתיב · ונראה לר"י כו' אלא מסברא כו' והא דקאמר כו' מדתני כ"א שבועת כו' · ר"ל וכיון דאית ליה סברא קרא ל"ל · וק"ל דהלא יל"פ דעיקר דין מתוך שאיל"מ צריכא קרא · רק בהאי עובדא דנסכא יכול לישבע דדידיה חטף משום מיגו · בזה ס"ל לר' אבא מסברא דל"א מיגו משבועה לשבועה בשבועת עד אחד וכמו שהעתיקו הר"ן בפרק כל הנשבעין אלא כיון דא"י לישבע אותה שבועה שהעד מחייבו מיקרי א"י לישבע ומשלם מקרא דתני ר' אמי · ורב ושמואל ג"כ לא פליגי אלא על דרשת ר' אמי ולכן אע"פ שא"י אותה שבועה שהעד מחייבו לא מחייבינן ליה לשלם מפני זה · מ"מ בכדי לא פטרינן ליה וישבע דדידיה חטף ודו"ק : ד"ה הוה יתיב · עמש"כ ע"ד בשבועות מ"ז בס"ד : ע"ב ר"ש ד"ה האי אמר · מתניתי' דשנים כו' שז"כ עד מקום שידו מגעת כו' · ז"א במשנה אלא בברייתא שם (ז') :

דף לה ע"א ד"ה ומאי שנא · ואילו משכה לביתו אחר מתן מעות כו' · נ"ד דאפי' לא נתן המעות קונה במשיכה לאודא ע' שו"ע ר"ס קנ"ח בהג"ה וכ"מ מינה גופא דאל"כ מ"ל במשך ולא נתן דמים :

דף לו ע"א גמרא איזיל איגזרה לדיקלא כו' · נראה להגיה איגדריה בדלי"ת כדלעיל וע"ש בתוס' · דפעל גזר מצינו בלשון מקרא על קציצת העץ במלכים (ב' ו' ד') : שם נ"ל דאית ליה אימא · מהרשב"ס משמע דהיה לפניו הגי' דעיילא אימא : ר"ש ד"ה האי מאן · ועכשיו אם בא אדם כו' כ"ג דצ"ל : ע"ב גמרא דאר"י א' שמואל זו דר"י ור"ש · ופי' בפיר"ש · ולכאורה ל"מ במשנה אלא דרי"ש אמר זה ומנ"ל דגם ר"ע ס"ל כן וכן אביי לא הזכיר לקמן אלא את רי"ש : ר"ש ד"ה פירא רבה · א"כ כגון ירק דגדלין סילקות בחדש א' · לעיל (כ"ה ב) איתא דאספסתא נגמר בחדש א' אלא דשם מבואר דגם לרי"ש הוה חזקה על ידה וע' תוס' בר"פ ד"ה שלשה חדשים בראשונה : תד"ה היו לו · אבל ע' אילנות גדולות כו' · הגה"ה שבגליון בשם מהרש"ל טעות היא כי גירסתו היא כמו דאיתא לפנינו בתוס' וכ"ה במהרש"א בשמו ובמהרש"ל ע"ש :

דף לז ע"ב ר"ש ד"ה מכאן לנופין · כגון שנטועים יותר מי' בבית סאה · דבריו אינם מתאימים לא עם הסוגיא דלקמן (פ"ג) ולא עם התוספתא שהביאו התוס' לעיל (ל"ו ב) בד"ה מתמעט הב' ע"ש ול"ע · והרי"ף פי' שאין ביניהם ד"א ונכון : תד"ה אינו כרם · אלא ג"ע כו' · עמש"כ לקמן (פ"ב ב) ע"ד :

דף לח ע"ב בסה"ע ר"פ ד"ה ולמחר וד"ה ואי לא (דבר"ד הסמוך) צ"ל הד"א : בסה"ד ופי' הוא כו' לארעאי בגזלנותא כצ"ל :

דף לט ע"א ד"ה דמתאמרא באפי ג' · ואמר אביי התם דכל מילתא דעבידא לגלויי כו' · ע"ש דל"א זה הלשון רק מאי קעביד גלויי מילתא בעלמא הוא והוא לכוונה אחרת כדפרש"י שם · גם מה שתמה בהג"ה לקמן דהמאי ל"א דקמיפליגי באביי כו' אינו מובן ואף לפי הבנת הרשב"ס בדבריו : ע"ב גמרא אמר רבא הלכתא צריך למחות בסוף כל ג' · מרשב"ס ותוס' נראה דל"ג ליה וכן לא העתיקוהו הרי"ף והרא"ש · אך הב"י בסי' קמ"ו אות ה' כתב בדין זה והכי אסיק רבא : תד"ה לית בה · דבפ' כו' מייתי עלה הא דאר"י כו' · ע"ש דמאמר ר"י קדים לה ואולי מלת הא ט"ס או דצ"ל הא עלה דר"י ור"ל דמייתי הא דרבה בר"ה עלה דר"י ומ"מ צ"ע דשם אינו במשמע דשייכא לה דר"י אלא מאמר בפ"ע הוא : ד"ה מ"ד · תימה כו' דרבא קאמר לקמן כו' ולעיל פסק רבא כו' · יותר ה"ל להקשות מדר"נ אדר"נ · דעל רבא י"ל דמשמיה דרביה קאמר וליה לא ס"ל · והא דקאמר עלייהו אי ק"ל הא ק"ל כו' י"ל דל"ל קושיא על הא דמחאה בפני ב' אבל מ"מ ל"ל מסברא :

דף מ ע"א ר"ש ד"ה הודאה בפני ב' בסופו · אפילו הוציא כו' כת"י כו' וא"כ לומר פרעתי · הרי"ף והרא"ש בסוף מכלתין חולקין בזה וס"ל דנאמן לומר פרעתי ועיין בנ"י לקמן בפ' המוכר את הב (דף קנ"ב) על הא דשטר כיס היוצא על היתומים : תד"ה קנין בסופו ועוד כו' שטרה ביחיד אע"ג כו' · ראיה זאת תמוה וכבר דחוה בעצמם בסנהדרין שם : ע"ב גמרא אמרה ליה אי כתבת לי כו' כצ"ל : ר"ש ד"ה האי עובדא דפרדסא · וא"ל כתוב לי שטר מכירה שלא בפני כו' · דאם יבואו שניהם תופש המחזיק דילמא יחזור בו המערער מהמכירה ושוב לא יוכל לטעון לקוחה היא בידי מקודם ואכלתיה שני חזקה דא"כ למה רצה לשוב לקחתה עוד הפעם · ואף דעביד איניש דזבין דיניה (לעיל ל' ב) מ"מ הוא אינו רוצה להכנס בזה · ועתה לא יוכל לטעון דזבני לדיני ולעולם לקחתיה מקודם דמסתמא יחזיר לו השטר משכנתא והיא כתובה בעדים וילאוה המערער דבמשכנתא אכל לה · אך הרשב"ס כ' בסה"ד והוא לא יתן לבו כו' משמע דאם היה טוען כן היה מועיל ועי"כ בלא החזיר לו השטר משכנתא · ואולי כותבין גם שטר משכנתא אפי' אין מלוה עמו · או היה בלא עדים אלא בכ"י לבד · רק די"ל דהוי כחוזר וטוען דמכחיש לגמרי טענתו הראשונה דעכשיו קנאו כפי שטר המכירה ויש לדון בזה :

דף מא ע"א ד"ה והא אחזקי · אלא שתק הרי חזקתי חזקה כו' כצ"ל : תד"ה שלא כו' פשיטא · ופי' שם בתוס' פי' אחד כו' כצ"ל בדלי"ת : ע"ב ד"ה אתא · ומסיק דאינהו דאמור כרשב"א משמע דר"י כו' כצ"ל ומלת והכא למחוק או דצ"ל דהכא :

דף מב ע"א גמרא למימרא דלוקח א"צ קלא וכמינהו כו' · לכאורה לפי מ"ש התוס' לעיל (ל"ח) ד"ה מחאה (ושנוי עוד בדף (כ"ח ב) בד"ה אלא מעתה מחאה) דחזקה נשמעת שפי ממחאה אין זה רומיא : ר"ש ד"ה מנכסים ב"ח · וכגון שמודה כו' · ע' מהרש"א · ויותר ה"ל לדקדק מסיום דבריו אבל משועבדים ל"י דעדים כו' צ"ל קלא כו' · דילמא טעמא הוא משום דטעינן להו שפרעו : ד"ה והאריסין · אם טוען כו' ואכלתי כל הפירות כו' כצ"ל : ד"ה אבל בטוען · בפנינו ואומר לו כו' כצ"ל · וכ"ה ברש"י שברי"ף : ע"ב ד"ה ה"ג רבינא · ד' אמות לזה כו' · זה השיעור נ"כ לעיל (י"ח) במשנה אלא בחצר אבל בשדה (דמיירי הכא) הוא שיעור ט' קבין ובבבל שיעור אחר כדאיתא שם בגמרא : תד"ה שבח · זיל הב לה מתמרי כו' כצ"ל : בא"ד דהא רש"י נמי לא בע"ל מאותן העומדים ליבצר מיד כו' · כ"כ רש"י להדיא בב"מ שם · קרוב ליקצר אלא שעדיין צריכין לקרקע וכ"כ שם (ק"י ב) :

דף מג ע"א ר"ש ד"ה מפני שמעמידה · ובדל"ל ארעא אחריתי כו' · והא דלא משני דהכא מיירי בדאית ליה פי' לקמן (מ"ו ב) תד"ה לוקח הא' · ולע"ד י"ל משום דאכתי תקשי דניחוש שמא עשאה אפותיקי כמש"כ התוס' לקמן (ל"ד מ"ה) : תד"ה אין · לכשתברח ממנו כו' כצ"ל : ד"ה מפני בסופו · א"כ כו' במכיר כו' · לפ"ז לכאורה לא א"ש מאי דמקשה לקמן (מ"ד ב) והא"פ כו' חוזר עליו כו' דהא ע"כ אף לרב זביד צריך לאוקמי במכיר · אמ"ז מצאתי בש"ך סי' ל"ז סקכ"א שהרגיש בזה וע"ש · ולי י"ל דשם קאי אליבא דאביי בב"ק שם דתרעומות לאו מילתא היא : ע"ב ר"ש ד"ה אר"פ שמור לי היום כל השדה כו' · צ"ל דכוונתו על עומרי השדה התלושים או בקמה העומדת ליקצר מיד דא"צ לקרקע עוד דבמחובר אין דין שומרין כדאיתא בפרק הזהב ובפ' שבועת הדיינין · אך מש"כ עוד הלכך נעשו ש"ש זל"ז להתחייב באונסין תמוה דש"ש אינו חייב באונסין :

דף מד ע"א ד"ה הניחא למ"ד · וכל היכא דאיתא בעין הדרא לנגזל כ"כ דצ"ל : ד"ה אלא כדרבין · שהיתה משועבדת לבע"ח · נ"ד דאכן הוא דחיישינן דילמא יש עליו בע"ח ע' לקמן (מ"ו ב) תד"ה לוקח הא' : תד"ה דדוקא · כיון דאין שום הפסד לגוי שיחזור על ראובן · ק"ל דהא מוקמינן במית גזלן וע"כ איירי בהנית קרקע דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי · וא"כ אפי' שלא באחריות ישאר הקושיא מדמי מי מיאם דהוא עצמו יוכל לגבות מהיורשים לפי מאי דקי"ל מלוה ע"פ גובה מן היורשין ע"ש ברים הגוזל ומאכיל : בא"ד וקשה לר"י דבירושלמי אמר דיאוש מועיל בקרקע כו' · הירוש' הוא בספ"ז דכלאים ולפי מה שאמרו הר"ש שם במ"ו והתוס' עצמם בסוכה (ל' ב) ד"ה וקרקע ע"ש אין משם קושיא כלל : ד"ה אלא · עי' מהרש"א דמסיק דפסול דנוגע בעדות הוא מפאת דאדם קרוב אצל עצמו ולא מפני שהוא משקר · והש"ך בר"ס ל"ז חולק עליו ע"ש · וצ"ל ראיה להש"ך מהתוס' לקמן (מ"ז) סד"ה קבלן שכ' דמשום החלופי כו' לא יעיד שקר אלמא דטעמא הוא משום דחשדינן ליה במשקר ועמ"ש לקמן (קנ"ט) עוד ראיה ברורה מהגמרא : ע"ב ר"ש ד"ה לא משתעבדא · דל"ל קלא כו' · הן המלוה גופה ודאי אית לה קלא כיון דבשטר היא ולכן קרקעי משתעבדי אלא ע"כ כוונתו אף שמעבד בפירוש מטלטלין בהשטר מ"מ לא מישתעבדי דל"ל קלא להשעבוד דמטלטלי וכמו דאמרינן בסמוך לענין אפותיקי · ועיקר הטעם דמטלטלי לא משתעבדי הוא כמ"ש הטור ר"ס קי"ג ומה שהקשה עליו הסמ"ע שם מאפותיקי לק"מ דאפותיקי ל"ל קלא אבל המלוה אית לה קלא כנ"ל : ד"ה ומקנינן בסופו · אבל אקני ליה מטלטלי גרידא כו' דכל דאי ל"ק דאסמכתא כו' · תמוה דגם אגב מקרקעי הוה אסמכתא ולכן אר"ת והוא דכ"ל דלא כאסמכתא וא"כ אפי' אקני ליה מטלטלי גרידי וכתב דלא כאסמכתא נמי · אלא הטעם דמטלטלי גרידא ל"ל קלא וכמש"כ בסמוך : ד"ה כמלאת · אבל בגוקא מגזלן כו' אלא הדרא ארעא והדרי פירי · תמוה דפירי מאן דכר שמייהו הלא לא אמר שמואל אלא שבח · וע' בש"ע סי' שע"ג ס"ב ובהגר"א שם :

דף מה ע"א גמרא דצלקין למילא כו' · ב"ק (כ"ג ב קי"ג ב) : ר"ש ד"ה אלא שמסר לו בסופו · דמילתא דעבידא לאיגלויי לא משקר איניש כו' · והא דל"א מיגו דפרעתיך בפני פלוני ופלוני שמתו פ' ברא"ם · אבל ברשב"ס נראה דס"ל כמ"ש הר"ן שם בשם הרשב"א דאפי' בעין הכי אינו נאמן דדוקא במייחד עדיו והם עתידים לחזור הוא דמהימן משום דמירתת ולא משקר ע"ש : ד"ה אבל מסר · מתוך שיכול לומר להד"מ שלא מסרתו כו' (כצ"ל) כי א"ל נמי אתה כו' · משמע דאי ליכא מיגו דלהד"מ אינו נאמן לומר מכרת לי וא"כ בדאיכא

עדים

עדים שמכרו לו אפי' דלא ידעי שנתן לו לתקנו לא יהא נאמן ולעיל פי' בפני עדים לתקנו וע' בתוס' : תד"ה מאי נ"מ תימה דנ"מ שיפטר כו' כצ"ל : ד"ה אבל · ור"י אומר דאפי' כו' דאין יכול כל שעה כו' כצ"ל : ע"ב ר"ש ד"ה ביוצא · כי א"ל נמי כו' דזבינתיה ניהליה לאומן ט' · נ"ד ,דלא שמין כן אלא שהאומן מכר במנותך : תד"ה אי דאיכא · והכי הל"ל כו' דמהימן לרבה במיגו כצ"ל :

דף מו ע"א ר"ש ד"ה אי דאיכא עדים . והא נ"ל דבדאיכא עדים ולא ראה מיירי כו' דהא אוקמינן לעיל כו' · מיניה ובי' גופיה ה"ל להוכיח דאל"כ אפי' אחר לא יהא נאמן : ד"ה ה"ז ישתמש בכן · אותו שנפל עליתו ש"ז מהאומן כצ"ל : ע"ב תד"ה שלא · ובפ' מי שהוציאוהו אמר יתיב כו' · כזה איתא גם לקמן (קנ"ב) : ד"ה לוקח הא' · פ"ה כו' שמא כו' וימכור ממנו דלא יהא כו' כצ"ל : בא"ד וא"ת ומלוה וערב אמאי מעידים כו' · ומאי שהוסיפו בד"ה תיבת והלוקח הוא שבוש וטעותם הוא ממהרש"ל וע"ש ותראה שהוא ציין לתיבת והלוקח דלקמן בתירוצם :

דף מז ע"א ר"ש ד"ה קבלן · שקבל המעות מידו כו' וזהו דינו דממי שירצה ט' תמוה דבכזה אין למלוה על הלוה כלום כדלקמן (קע"ד) וכבר עמד בו הסמ"ך בסי' ל"ז סקפ"ז : ד"ה אי דאתו · שהרי אין לאביו חזקה כצ"ל : תד"ה ה"ג כגון דקאמרי בפנינו כו' כצ"ל וכ"ה ברא"ש : ע"ב ד"ה מגולפת · דאל"ה אין לה חזקה כצ"ל : ד"ה אבל · כדמוכח בהניזקין כצ"ל : בא"ד כמו חתמו גבי תורף כו' · גיטין (כ"א ב) :

דף מח ע"א ד"ה אילימא · ומגיעי נשים כו' שנפטר כו' אבל א"א לומר כן דא"כ כו' · ול"י מדוע לא נאמר הטעם בגט משום דמצוה קעביד דכיון דהדין הוא דהיו כופין ע"כ מצוה היא להוציאה ומצוה היא שוה ממון (חולין פ"ז · ב"ק נ"א ב) ומטעם זה היה עולה גם לקרבן · ואולי לזה כוון הר"י בתירוצו · אך לקמן בד"ה דבר תורה לא משמע הכי : ע"ב גמרא · ואמר אמימר תלוה וקדיש ק"ק · עפרשב"ם · וליסנא דקדיש משמע דקאי אאיש וכ"פ הסמ"ג ע' בב"י אה"ע סי' מ"ב · וכ"כ דפי' הרמב"ם שכ' רפ"ד מה"א האיש שאנסוהו עד שקידש בע"כ הז"ת · ומר בר"א לא פליג בזה אלא שחדש דבאשה ר"ל שנאנסה לקבל קדושין ודאי קדושין לא הוו ומטעם שחילק הה"ת שם · ופי' זה כעין הכרע בין פי' הסמ"ג לפי' הרשב"ם וש"פ : ר"ש ד"ה ר"ה לטעמיה · מהכא כו' ודלא כרבא כו' שאחר פסק שלו כו' · לכאורה י"ל דר"ה לא פליג עליה דרבא בשדה סתם דלא מהני מודעה · ועובדא דהכא הוה בשדה זו :

דף מט ע"א ד"ה אין נאמנים · כדאמרי' בכתובות כו' א"ל רבא כיון שהגיד שוב אחו"מ כו' · איתו מביא מתם אלא לראיה דמעל חשיב כהגדה אבל מ"מ הא כדאיתא והא כדאיתא שם הוא דוקא בשכ"י יוצא מתק"א והכא אפי' אין יוצא ומטעם שחלקו התוס' : ד"ה מודעא הא' · והראנו אונסו והכרנו בו כצ"ל : ד"ה מודעא הב' · כדי להציל הנאנס מאונסו כצ"ל : תד"ה וכדר"כ · וי"מ מדקאמרי' נחלה הבאה כו' ולא הבאה לו כבר · הן מצינו לשון זה גם על העבר כמו שהלעקתה הבאה אלי (בראשית י"ח כ"א) וכן השבה עם נעמי (רות ב' ו') אלא דר"ל דכאן ע"כ פירושו דעדיין לא באה כמו הבאה אל ביתך (שם ד' י"א) דהוא מלרע עי' פרש"י ויגש (מ"ו כ"ו) דאל"כ אלא שכבר באה הרי היא שלו ממש ומה לי מאין באה : בא"ד וא"ת בלא ר"כ מאי מייתי כו' · ואף דהתם סלוק חובתו והכא סלוק זכותו מ"מ גם התם איכא למימר דניזול בתר דידה דהוי סלוק זכותה : בא"ד ע"ב דאפי' בנשאים יתומות כצ"ל : ע"ב ר"ש ד"ה תימא נ"ר עשיתי · אבל הכא דליכא אונס כ"כ ל"ג ואקני' · לכאורה הסברא הוא להפך · וע' לשונו לעיל (מ"ח) ד"ה אלא ר"ה מסברא דידיה ובסמ"ע ר"ס ר"ס : תד"ה יכולה · מהו דתימא מיכל לא נכלינהו כו' כצ"ל :

דף נ ע"א גמרא כמ"א הראשון כו' מפני שהוא תחתיו · הרשב"ם פי' דיליף מן ותת תחת ידו והתוס' נדחקו דלמאי איצטרך תו טעם דקסבר ק"פ כקנין הגוף דמי וע' מה שהקשה המהרש"א · ולי קשה ג"כ מר"א דנימא טעמיה דבעי תרוייהו תחתיו וכספו · ולענ"ד דפי' מת"י דקרא הוא כפשוטו דהיינו שמת מיד ולא עמד יום או יומים וליסנא דתחתיו שבדברי הת"ח הוא למעט דלכן נקרא כספו הואיל והוא תחתיו לפירות וק"פ כקנין הגוף (והוא קרוב למש"כ התוס' לקמן בסד"ה ר' אלעזר) · ויסוד פלוגתתם הוא בפי' כי כספו : תד"ה המוכר הא דלא נקט המוכר עבדו לפירות כו' · לפי הא"כ דל"ד קנין פירות דבעל שלא היה לו בגוף כלום מעולם כו' שבדבריהם לקמן ד"ה קסבר · בדווקא נקט בכה"ג · ומש"כ דאין דרך כו' אלא משכיר כו' · ע' בר"ן ספ"ק דע"ז על הא דקאמר שם אריס אריסותיה קעביד דשדה אין דרך נתתה בשכירות כו' : ד"ה קסבר · וא"ת א"כ כו' כדאשכחן בחובל כו' · לכאורה י"ל דהכא שאני משום דכתיב תחתיו (דהיינו תחת ידו לפי הבנתם כמש"כ לעיל) וכזה כתבו בב"מ (נ"ו) בד"ה בעל : בא"ד דלר"א אין מכירתה כלום כצ"ל : בא"ד א"כ דל"ד כו' שמתחלה היה הכל שלו כו' · עמש"כ בב"מ שם בדבריהם בס"ד : בא"ד בע"ב וכעין זה כו' בפ"ק דפסחים ממה שהיה קשה כו' ושם מפורש כצ"ל : בא"ד דא"ל כלל דלר"מ כו' יקבור שם לאים כו' כצ"ל : ע"ב ר"ש ד"ה אין מחזיקין בנכסי א"א · ובשאר בנ"א דלא בעל כו' שכן משמע כו' ועוד כו' · ועוד נראה דאי בבעל הל"ל בנכסי אשתו כבמתניתין : ד"ה לעולם בבעל · דלפירות הוא דאשתעבד כו' · ר"ל ולכן אפי' לא כתב לה דו"ד אין לי בנכסיך מ"מ לריכה למחות וז"פ :

דף נא ע"א גמרא במוכר שדהו מפני רעתה · ב"מ (ע"ז ב) : שם ש"ה דל"כ ליה לשוויה נפשיה עבד כו' · משמע דיותר יש לו לאדם למכור שדהו מללות וברמ"י ס"פ בהר (והוא לקוח מגמרא דקדושין כ') משמע דוקא מללות ברבית אבל בלא רבית ללות קודם שלמכור שדה · ונראה דהכא כדי שלא יהא עבד לעבדו או לאשתו הוא דיותר טוב למכור שדה : ר"ש ברה"ע ד"ה ודייני גולה · שמואל וקרנא כו' · לפנינו שם איתא קרנא לחוד : ד"ה מחזיקין · דהיה לה למחות כ"ה ברש"י שבריי"ף : תד"ה למה בסופו · באי קנה שני כ"כ דנ"ל · וכוונתם למש"כ הר"ן בקדושין שם בשם הרב אלברגלוני דבקנין סודר קני אע"ג דלא יהיב זוזי · ולמהרש"א בתוס' שם בשם מהריב"ל נראה דאישתמיט דברי תוס' הללו : ע"ב גמרא · רבן עוקבא ורבן נחמיה ב"ב דרב כו' · וכ"א בחולין (נ"ב) וע' פסחים (קע"ו ב) ול"ע עמ"ד הב"ח שהגיה ב"ב דר"ח : ר"ש ד"ה רברבי · אמר רב האי כו' דמזיתיניה לר"מ מאחוריה · וכ"ע הרש"ל שרי ליה מרי' ל"ד הוא רבי כו' וכ"א בירוש' כו' · התוס' במנחות (ר"ד ק"ד) הביאו ג"כ הירושלמי ואפ"ה גרסי בהא דעירובין רב אלא שכ' די"ג רבי משום עובדא דירוש' : תד"ה בלם בסופו והא דכתב לה לשון מכר כדי כו' שיאכל הפירות כי המכר מבעל הקנין · נראה לקמן אפי' היכא דהמכר קיים כגון במעות שאינם עמונים ג"כ אוכל פירות · ולא הוצרכו לטעמא דהמכר בטל אלא אליבא דר' אלעזר : ד"ה קבל · ואם תקף הבעל מידה שוב אינה יכולה כו' כצ"ל :

דף נב ע"א ר"ש ד"ה ה"ג ואם לאו · דא"כ היינו רישא ואם מתה יחזיר לבעלה כו' כצ"ל : ע"ב גמרא ראיה במאי כו' · כה"ג לקמן קנ"ד : שם מ"ד אמה כיון דשביחא לה מילתא כו' · כה"ג לקמן קמ"ד : ר"ש ד"ה קשיא ואעפ"כ א"נ בעיני כו' · ע' לקמן (קכ"ז) בדבריו ד"ה קשיא ובמע"ת שם : ד"ה בקיום השטר · וכיון דקיימוהו ב"ד כו' שכל הכתוב בשטר אמת כו' · פי' כתובות (ק"ע) ובתוס' שם ד"ה נ"ש ובר"ן שם בשם הרא"ה : גמרא ה"ת והכי קתני בד"א כו' כגון מוכר כו' אבל כו' כגון נותן מתנה כו' · נ"ע מאי אריא בריסא מכר אפילו מתנה נמי בכה"ג כדתנן לעיל (מ"א) שנתת לי במתנה כו' · וכן בסיפא מאי איריא מתנה אפי' מכר נמי כמבואר וכן קשה ליסנא דמתניתין אבל בנותן מתנה דהא במכר נמי : ר"ש ד"ה אבל בחזקה שאין עמה טענה · כיון דנפל כו' בפני עדים כו' · ל"י עדים מאי עבידתייהו כיון דמודה ע' קדושין (ס"ה ב) ולעיל (מ') בתד"ה קנין : תד"ה נפל · שלא תטרף דעתו עליו כדאמר לקמן · הוא בדף (קנ"ו ב) :

דף נג ע"א תד"ה אטו · והאחין שחלקו לאו בני חזקת ג"ש ניהו · לעיל (מ"ב ב) איכא ליסנא בדנחית לפלגא לא הוי חזקה וכן דעת הרי"ף בדרבינא שם כמש"כ שם הנ"י (ולפלא בעיני שהנ"י כ' שם שכן גם דעת ר"ח ובטור ר"ס קמ"ע כתב בשמו דאף בנחית לפלגא יש לו חזקה ואולי ל"ל בא' מהם ר"ת) ול"ל דדעת התוס' כבעה"ע שהביא הטור שם אות ב' דאחין אינן כשותפין ומחזיקין זע"ז ומשמע אפילו בדבר של שותפות או דס"ל כדעת הר"ח שהביא הטור וע' לקמן (כ"ז ב) בתד"ה בשותפין ועוד י"ל דמשמע להו דאחין שחלקו ר"ל שחלקו בודאי ואח"כ החזיק אחד בחלק חבירו דומיא דלעיל (מ"ז) בן שחלק ואשה שנתגרשה : ד"ה אמר שמואל · אע"ג דשמואל א"ל כו' · תימה דאדרבה גם שם אמר וכי יפה כח מתנה ממכר · רק דשם מטעמא אחרינא קאתי עלה וכמש"כ שם רש"י בד"ה יפה ויפה : ע"ב גמרא וכמה הר"י אמה נראה דנ"ל (או דר"ל) על אמה וכדלקמן בס"פ וכ"כ מלשון הסמ"ע סק"כ וכ"א : שם א"ר עמרם האי מילתא א"ל ר"ש כו' · כעין זה (יבמות ל"ה כ"א) סוטה (ו') : ר"ש ד"ה אותה קנה · כדאמר ריב"א לקמן בשמעתין המוכר כו' · לפנינו שם איתא רב אסי אריו"ח · (וכ"ה בדבריו לקמן כ"ו בד"ה וקנעי) ושם משמע מדבריו דגם הכא גריס ריב"א : ד"ה מהו · ואמרי' בקדושין תדע דאילו מכר לו עשר בהמות כו' כ"ה שם · וע"כ שם במתנה נמי דאילו במכר דוקא ובנתן דמי כולן א"כ מאי ראיה משם לנכסי הגר דקיימינן בהו הכא לפי מה שחלק לעיל · אבל אי מיירי במתנה ניחא דמשמע מלשונו לעיל דמתנה שוה לנכסי גר וכמש"כ התוס' הכא ודלא כמ"ש בקדושין שם בשם הר"ח ובב"ק י"ב ד"ה נ"ל · אך לפ"ז ק"ק שם אמילתא דשמואל תדע כו' דע"כ התם עדיף טפי דאפי' במתנה מהני : ד"ה והליע מלעות · ושכב שם כו' · וברמב"ם משמע דאף בלא שכיבה קנה וע"ש בהה"מ בשם מג"ש ונדחק שם הלח"מ לפ"ד בהראיה מעבד · ול"נ דהראיה היא דמשום מקרי הנאה חשובה למקני ביה העבד ולכן ממילא אם התקין הקרקע לשימושו מהני כמו גרה שתקנה לעשות פרי לאטול ממנה : ד"ה והכפילו · היינו נעל כו' ואגב כו' · ול"נ דנעל ליה דריסא היינו שקשר לו רצועות המנעל והוא נגד התיר כו' דר"ל התרת הקשר וכמו נעל דבדלת לפי' התוס' לעיל · ובקדושין וכן ברי"ף כאן ל"ג נעל לו ברישא :

דף נד ע"א ד"ה דבלא ליפתא · וכן נמד לה מיא כו' משקה אה"ע ומנגב אה"ק כו' · מלם ומנגב איכה מוכנת וכגסת הב"ח בזה לא הועיל · ואולי נ"ל ומנגר והוא מלשון נגרא לעיל (ס"ד י"ב) וגם זה רחוק קלת : ד"ה פילי · כמו פילאי · כוונתו לברכות כ"ה ע"ש : ד"ה כיון שהכים בסופו · נ"ל קנה כולה או דנ"ל לא קנה כלום : תד"ה אדעתא · אבל אם יודע ואין מתכוון לקנות לא קני · לפ"ז נ"ל דהא דתנן בב"מ (י"א) כהא אותן רלין אמר מליאה כו' ואמר זכתה לי שדי כו' · דדוקא נקט ואמר דכיון דרואה אותן רלין אחריהם והוא ישתוק נראה דלא איכפת ליה במה שיקחום ואינו רוצה לקנותם והתוס' נדחקו שם : ע"ב ד"ה ואינה · והן היו יודעים מדת התלם כו' · וברא"ש איתא כגון אם המענה מאה אמה · ואנכי גמרא ידענא וכמה מלא מענה מאה אמה תמורה ר"ד י"ג וע"ש · והנה מלת והדר לא ביארו לנו לפירושם · ולכאורה אתא לשיעור הרוחב ור"ל דקני באורך תלם וברוחב תלם כפול · ולפי' הרא"ש שכ' דקני לכל לד כשיעור אורך מלא המענה נראה דזהו המכוון במלת והדר דר"ל דזה השיעור הדר לכל לד ואולי דלזה כוונו גם התוס' · ובכ"י משמע דמפרש והדר שחוזר לאחוריו ואינו חורש הלאה כמש"כ התוס' דלא היו חורשים במענה א' כל אורך השדה : ר"ש ד"ה באגי מטמרי · שדות שמונים כ"כ דנ"ל ור"ל דבעליהם היו מטמינים א"ע :

דף נה ע"א גמרא ולא היא התם לאוקמי מילתייהו הוא דאמרי כ"כ שהיה גיר' הרשב"ם · ולהגי' שלפנינו יל"פ דהאי א"ל (והוא ר"ת אמרתי לו וכן נ"ל גם לפי' הרשב"ם) א"ה אפי' משכא נמי כו' הכל מדברי הונא ב"כ ובא בזה ליישב דברי ר"ה בריה דרב יהושע ומשמע דישרו דבריו בעיניו ולכן אמר ר"א (או הגמרא) ולא היא כו' וקאי על הונא ב"כ לא על הספרי : ר"ש ד"ה זבינייהו או יתעשרו כו' כצ"ל : ד"ה חלב · הוא אילן · תמוה דהא בפ"א דכלאים מ"מ תנן אין נוטעין יחור של תאנה לתוך החצוב כו' מפני שהוא אילן בירק וע"ש בפי' הרמב"ם והר"ש וכן כפ"י בבילה שם ובע"ז (י"ד ב) והתו' שם והערוך כולם פי' שהוא מין עשב · ואין לחלק בין חלב לחצוב דהא לקמן (כ"ו) וכן בבילה שהביא קרי ליה הש"ם חלובה · ואולי ה"ק חלב מין אילן וא"כ איננו חצוב ותלובה הנזכרים או עשב כו' והכל אחד :

דף נו ע"א ד"ה אבל פיסלא לא · או עמוד שאין גבוה י' אמות · מלת אמות מחק הב"ח וכן המהרש"א בגיטין (ע"ז ב) בתד"ה פליג לא גריס לה : ד"ה כל שהראהו · את הגלעד עד דן כצ"ל : ד"ה חייב במעשר · א"כ אם כבשו ישראל כו' פטורין מן המעשר · ע' גיטין (ח') תד"ה כיבוש מה שהביאו בשם הספרי ולקמן (נ' ב) בד"ה כך · ואולי הני גריעי טפי דבפירוש הוזהרו עליהם (בדברים ב') ואפי' לר"ת ור"ש כיון דבכ"מ לא כתיבי אלא שבעה מהם מוכח דהשלשה הנשארים לא רלה לתת להם עתה ואינם בכלל כ"מ אשר תדרוך וגו' ויתורץ בזה גם הוא"ת כו' שבתד"ה לאפוקי : תד"ה אבל פיסלא · מה שהתנה המהרש"א במקום פטור שיהא דווקא רחב ג' הוא תמוה ולשון רש"י בשבת (ס"ד ק') ד"ה מקום פטור שיש לו ראש רחב קלת וגבוה ג' (ובר"ן ליתא לתיבת רחב וכ"כ למחוק ברש"י) וכ"ת בעירובין (ע') בהא דרבא מתיר בין לחיים מטעם ת"פ ושיעור עביין כ"ם לד"ה שם י"ד ב' במשנה וכ"ת מכה"פ · וי"ל שע"ש בדבריו ול"ל אם הוא גבוה ג' · וע' מה שתמהתי ע"ד בגיטין ע"ז ב' בתד"ה פליג : בסה"ד נ"ל ככרמלית בכ"ף : ד"ה אין · אמרו לפני ר"א ה"ה של יחיד כצ"ל · ור"ל אם כל הבקעה של אדם אחד : ד"ה כל · שפי ה"ל למינקט כו' · לכאורה שם לא נכתב רק תלרי עבר הירדן מערבה אבל במה שהראהו נכלל גם עס"י מזרחה דהכי כתיב שם גלעד : ע"ב ר"ש ד"ה מתניתין דחשיב כו' עדות לג' שני חזקה כ"כ דנ"ל ולמחוק מלת אחת וע' לשון רש"י שבריי"ף : ד"ה אלא · וכל כת וכת יכול לראות ב' השערות כו' · משמע דאם למח בה שער א' היום ולמחר למח הב' אף דהראשון עדיין קיים אינו כלום דהואיל דשער א' אינו סימן ה"ל כשומא ולא מהני תו · דאלת"ה הרי לא היה יכולה הכת הראשונה לראות את שער הב' דעדיין לא למח · ולעיל בסמוך כ' וגבר נשר הראשון משמע דאם לא נשר מהני אף שלמח אתמול יחידי · וע"כ נ"ל דעתו ז"ל דלעולם מהני אף שלא למחו בב"א רק דבכה"ג (ר"ל דבשעה דראו הכת הא' לא למח עדיין הב') לא מקרי חזי דבר ולא ממעטינן אלא אם בשעה שראו הכת הא' כבר למח גם הב' וכמש"כ לעיל ובשעה אחת ראו כו' ול"ע לענין דינא : ד"ה מתקיף · ואשלתי לעובדי אדמה כו' · ע' ב"מ (ר"ד ק"ז) בתד"ה האי ולפרש"י שם הוא בהפך : ד"ה בין תימי · בין קמת חטים כו' · הס"ך בר"ס קמ"ה גורס קמת בתי"ו בתרווייהו : תד"ה אלא מעתה · כיון דתרווייהו מיהא אחזקה קא מסהדי · כדאיתא לעיל (כ"ע) ומודה ר"י באתרא דמוכרי באגי :

דף נז ע"א במשנה היה מעמיד כו' תנור וכירים כצ"ל וכ"ה ברי"ף ורא"ש ובמשניות ובפי' הרשב"ם וכדתני בסיפא : ר"ש ד"ה אלו דברים בסופו · כדמוכח בברייתא כו' יגעת בני יגעת · הוא לקמן (ס"ד כ"ע) וע"ש : ע"ב גמרא גבי ממונא לקולא · ר"ל קולא לנתבע דהמערער נקרא מוחזק כיון דגוף החצר אף לדברי המחזיק הוא של שותפות דגם הוא אינו אומר אלא שנתן או מכר לו לתשמיש זה בלבד כדפירש הרשב"ם לעיל · והרשב"ם נדחק כאן : ר"ש ד"ה אסורין ליכנס לחצר · הרי הפקיר את החצר לכל בני החצר כו' · לשונו אינו מדויק לפי המבואר בב"מ (ל' ב') דאינו הפקר עד שיופקר לכל :

דף נח ע"א גמרא סנדלין בימה"ח כו' · עיין פרשב"ם · ולע"ד הגל"פ בהפך דדרך סנדלין לנעול בימה"ח ולכן כשחולצן קודם שינה (עיין יומא (ע"ח ב') האי מאן כו' ליסיים מסאני וליגני) מניחם תחת המטה · וכן תפרש במנעלים בימות הגשמים · אח"ז ראיתי שכוונתי בזה לפרש"י בסוכה (כ"א ב') וע"ש שהיה לפניו הגירסא בהפך : ר"ש ד"ה א"ל כולהו נכסי דהאי · ומסתברא דלזה אהב יותר כו' · בפשוט יל"פ דמסתברא דזהו הבן ומסתמא לבנו נתן וכדמשמע דיען דשמע לדביתהו כו' הוא דלוה כן · ואולי דבא ליישב בזה קושיית הא"כ בסי' תקמ"ח אות ע"ו דלפי מש"כ בס"ח דטבע דם הבן להתבלע בעלם האב המת ה"ל יותר לבדוק בזה · ולפרושו א"ש דהכתי לא יוודע בזה לניעותו אשר כוון האב גם לזאת · או משום דע"י נסיון דס"ח יתגלה שהן ממזרים ור"ב לא רלה שיוודע פסולם ע"י (וכמש"כ הרע"ב בעלהי עדיות והוא לקוח מפי' הרמב"ם ע"ש) אבל נסיון שלו אינו רק הודעת לניעותו יותר משאר אחיו וזה יותר נכון בעיני : תד"ה מליין · וא"ת כו' · עי' פרש"י בפסחים (ע') ד"ה מי לא תנן ובמש"כ שם בס"ד : בא"ד דכתיב האדם הגדול · הוא ביהושע י"ד וע"ש בפרש"י בשם מ"א · אולם עדיין אינו מיושב לפי מה שחלקו במס' ע"ז (ג') ובב"מ בשם ר"ת בין אדם להאדם : ע"ב ר"ש ד"ה רביעית · ומד' לשוני גאולה כו' כצ"ל בו' : תד"ה מרזב · והר"י פי' כו' ויש לו חזקה משתי רוחות כו' כצ"ל בו' : בא"ד להסיר לראש לד אחר כו' כצ"ל :

דף נט ע"א גמרא היכי דמי סולם המלרי כו' · כזה איתא בעירובין (ע"ז ב') : ר"ש ד"ה לא במהרה · כדדרשי' נמי מפי זקנך כו' · הוא בב"מ (פ"ה) ומה שמלויין ליומא הוא שבוש : ד"ה זה ר' אושעיא · שאמר כזקינו · משולל ההבנה וע' כתובות (ס"ב ב') ובמהרש"א ע"ש : ע"ב במשנה ד"ה ויכול למחות · דודאי איכא חסרון כדאמרי' כו' · והתוס' נדחקו לרב יהודה למאי דס"ד דל"ל היזק ראיה · ולכאורה הטעם פשוט דכיון דיש לו חזקה לכן יכול למחות כדי שלא יטעון אחר ג' שנים דשלו הוא · ואולי דמשמע להו דאפילו אם רולה בעל הגג לתת לו שטר דאין לו זכות בזה ושיוכל בעל החצר לקללו כשירלה לבנות אעלו מ"מ יכול למחות אבל מכל מקום קשה דיכול לומר בשטר איכני מובטח מן העכברים : ד"ה החזקת בסה"ע · דכיון דבפניו החזיק כו' כצ"ל :

דף ס ע"א גמרא ומאי עליה אפתא · פי' רשב"ם בזה דחוק דמאי איריא ע"ג החדר דלפנים אפי' על כל הבית נמי וכ"ת ליסנא דמתניתין ע"ג ביתו ועיין מהרש"א · ועוד קשה דמ"ש כשאי הלא בלא זה לא היה יכול להרבות דיורין באויר · ולכן הגל"פ דאפתא איכה עשויה לדירה אלא לתשמיש ולאוצר להניח שם חפליו וכ"ה בנ"י וכ"כ הרי"ף בר"פ דלקמן : במשנה שתהא עגלה מהלכת וטעונה אבנים · נראה משום דבדבר קל המשקל אין טוענין כ"כ שיהיה שוה במשקל כמו דבר כובד המשקל מפני הגפת דקשה לתשאוי או כמשאוי (ב"מ פ') להכי שיער באבנים שהם רבי המשקל · או כפשוטו דאבנים כובדם במקום אחד ומעיק תחתיו משא"כ דבר קל מתפשט כובדו · ומאי דכתיב כאשר תעיק העגלה המלאה לה עמיר (עמוס ב') רלונו שתהיה מועקה כוללת כמו שאמר אחריו ואבד מנוס מקל וגו' כאשר העגלה מועקת בכל לדדים ע"י העמיר · או כפירוש הביאור שם : ר"ש ד"ה ר"א מתיר · והכי אמרי' לעיל ספ"ב כצ"ל : ד"ה ה"ז בחזקתה כו' או שיטעון שני חזקה החזקתי וכנסתי לתוך שלי · לפי מש"כ התוס' לעיל (כ"ג) בד"ה אחולי משמע דאי טעין דמחלי ליה זמ"ה במעמד אנשי העיר ג"כ טענתו טענה : ע"ב גמרא מעיקרא סבר ניחא להו כו' כי חזא כו' · משמע מזה דמסתמא א"ל לקוץ עד דחזא דמעכבי ולא בארוהו הפוסקים: שם ור"ל אמר מחזיר כו' הכא איכא רווחא · לעיל (כ"ו ריש ע"ב) כ' התוס' דאי איכא רווחא ע"ז אמה מודה ריו"ח וכ"כ הנ"א כאן ולפלא שהשמיטוהו בעלי השו"ע : שם א"ל נאכל בשר שממנו מקריבין על גבי מזבח כו' · כ"ל שהוא ע"ד שאמרו במ"ר שמות פל"ה לא היה העולם ראוי להשתמש בזהב ולמה נברא בשביל המשכן ובשביל בהמ"ק וכן אמרו שם בארזים וכיון שבטלה הסבה יבוטל המסובב

שהסובב · וכן בב"ר פל"ד אפין דעמים הוא במגדלא והיו נוהגין בהם איסור משום קדושת הארון : שם פירות צ"ל שכבר בטלו בכורים אפשר בפירות אחרים · לפ"ז גם בשר חיה ועוף (לבד תורים ובנ"י) היה אפשר להם לאכול · וכן להם ממיני קטניות אבל של כוסמין ושבולת שועל ושיפון אף שאין קרבין ע"ג מזבח וכן אין מביאין מהם בכורים לדעת קצת כמש"כ בפסחים (ל"ו ב') היו אסורין דהוו ממין שקרב ע"ג מזבח עי' בתוס' : ר"ש ד"ה שכבר נגזרה גזירה · מורכן · לשון גזירה משמעה בכ"מ על דבר העתיד · ויותר נל"פ שכבר גזרו שחייבין להתאבל · וי"ל גם פי' הרשב"ם דצ"ל שתהיה בחורבנה עד עת קץ : ד"ה אפר מקלה · ומשום דאיכא אפר פרה כו' · נ"ל ראיה מהא דתנן הנוטל שכרו כו' להזות כו' ואפרו אפר מקלה (בכורות פ"ד) אלמא שהוא ספק אפר פרה · אבל רש"י ברפ"ב דתענית פי' דבא לאפוקי עפר : תד"ה מים · דפסולין לניסוך . עמש"כ בסוכה (מ"ח ב') :

פרק ד דף סא ע"א במשנה ולא את הגג · כתב התוי"ט אבל עלייה בכלל בית כחכמים בפ"ז דנדרים ותמה על הי"א שבטור דעלייה לא הוי בכלל בית ע"ש · ואנכי תמה דהרי אף לדעת הרי"ף והרמב"ם דעלייה מכורה אינו אלא בפתוחה לבית דרך ארובה · ולענין נדרים פשיטא דבכל גווני אסור · ועוד להכא תרגימו דיליף היינו אפתא וזהו עלייה לפי' הרי"ף מא"ל · אבל פשוט דכ"ע מודו דעלייה ג"כ נקראת בית כחכמים דנדרים שם והטור עצמו הביא שם באות י"א המוכר לחבירו בית יכול ליתן לו עלייה · אלא דהיא חשובה בית בפ"ע ואיננה בכלל הבית שמכר · וי"ל והדר אצטריך לאשמועינן דאע"ג דתשמישן לבית וס"ד דבטלין לגביה · ואולי לענין נדרים גם הם אסורין (ופי' הרא"ש שם בנדרים ד"ה וחכמים לענ"ד לע"ג · וצ"ל דחזר בו בפסקיו דשם לא כתב זה וכן הטור לא הביאו ודלא כב"י והפ"ך שהעתיקוהו) · ועיין לקמן ע"ש מש"כ בעצמו בשם הרשב"ם לענין מחיצת הקנים : **גמרא** רי"א בדקא חלילה · נראה דצ"ל בדקא ברי"ש כמו בעירובין (ע"ו) וכן הביאו בערוך וכ"ה ברי"ף : **ר"ש** ד"ה הכי נמי · והלא שהם בור לא הוי ד"א רוחב כו' · נ"ל ראיה דאינו רחב יותר מעשרה טפחים · דבב"ק (נ' ב') במשנה איתא מה בור כו' עשרה טפחים ושם בגמרא (נ"א ב') מבואר דברחבה יתר על עמקה לכ"ע אין בו הבל וכן קרי לה שם קמין וכריכא : **תד"ה** והצלעות · וכתיב בהאי קרא ולא יהיו אחוזים בקיר הבית כצ"ל : **ד"ה** והתא · והא דתנן במסכת מדות כו' ורובד שם כו' דרובד היינו שורה כו' · ר"ל דלפי' הראשון ע"כ רובד שם פי' כל מעך התקרה דהתחונה שהיא לגפת התיכונה (עיין יומא נ"ב בדבריהם) ובאמת אין רובד אלא שורה כדהביאו מתמיד · וכן ביומא (מ"ג ב') במשנה על הרובד הרביעי דר"ל שורה כדפרש"י שם · והמהרש"א שגה בזה במהדו"ת · גם מש"כ ובקרא כו' משמע דלמטה היה חמש תמוה דגם המשנה עצמה אומרת לחבה חמש : **ע"ב גמרא** האי מאן דמזבין ליה מידי לחבריה כ"ה בהרא"ש וכצ"ל : **ר"ש** ד"ה דלא הי"ל למימכר · היאך ימכר שדה אחת כו' כצ"ל : **ד"ה** בוסתני · גנות · בכ"מ משמעו אילנות ולשון הערוך בערכו גינה של אילנות ועי' לקמן (ס"ח) מאי שלחין גינונייתא שנאמר שלחיך פרדס רמונים וברשב"ם ותוס' שם · ומה שפי' פרדסי כרמים · ובערוך שם פירש גינה של ירק צ"ע דלעיל (ז') מוכח דהוא של רמונים : **תד"ה** ש"מ מיזרי · דפעמים קונה כו' הרבה יותר ממה שהיה שוה כדאמר בפ' מי שהיה כו' · לכאורה אינה מובנת הראיה משם דהתם הוא משום דבלה הלוקח שיפאלו בידו בדמי שויין ואדרבה רמב"ח שם היה סבור דאינו יכול להעלות על דמיו וכמתניתין דאין שותפין להן · וצ"ל דראייתם היא מהא דקיים שם ומיפרא בכמה כתבינן והיינו היכא דקבלה הבע"ח באלף זוז אלמא דיוכל להיות שיקבלנה בכפל שוייה · ואולי תיבת וכו' שבדבריהם שאין לה מקום באשר היא שם צריך להגיהה בסוף אחר תיבת ואיסתליק ויכוונו למש"כ :

דף סב ע"א גמרא א"ל ר"כ ור"א לרב ויקנה כנגד ראש תור כו' · כעין זה בסוכה (ז') : **ר"ש** ד"ה היכא דאיכא · הכי ה"ל למכתב שמעון כנגד יהודה כלומר כו' כצ"ל : **ד"ה** מצר לראובן · ולשמעון שכינו כו' ואחת בדרום · בגליון מחק זה בשם רש"ל · ולפנינו לא נמצא בו וגם אינו מהצורך למחוק · ודע דהציור שבדבור זה הוא בטעות וצריך להיות כזה 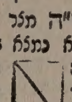 וכ"ה ברש"ל דכוונתו שיקנו את השדה באלכסון · ואולי הציור שלפנינו שייך בתוס': **ד"ה** כמין גאם · גם בכאן הציורים בטעות וצ"ל הגאמי"ן מחוץ לשדה כזה : 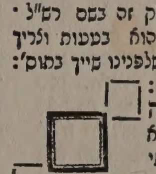 **תד"ה** אי לשון נכסיי שהני כו' כצ"ל בשני יודי"ן עי' ברא"ש : **ד"ה** מדהוה ה"ל אם מצר מצר לראובן ושמעון כו' דקנה כנגד הארוך כו' · מש"כ המהרש"א דאם מצד מזרח מצר לראובן לאוד כו' ג"כ מודה רב דקנה כנגד הארוך · לדעתי אינו מוכרח דמאי חזית למיזל בתר הארוך והקצר תלינן במאי דאין כותבין מצר עולם · ניזל בתר הקצר והארוך נתלה במה שאין כותבין אי מצר : **ע"ב ד"ה** איתמר · כגון לעיל דאמר דאיכא סהדי למר כו' וכן איתא בהרא"ש ומצויין (ל"ב) והוא שבוש וצ"ל (מ"ג ב') : **בא"ד** דמספקא ליה לר' יוסי כצ"ל : **ד"ה** חזיבא · פלגא דאית לי כו' כצ"ל :

דף סג ע"א גמרא לנפיש אין פחות מי"ו כצ"ל : **ר"ש** ד"ה פשיטא · או כל המחלק נכסיו על פיו שאמר כו' כצ"ל : **ד"ה** מנו חלק · בתוספתא דרך בבא (ר"ל דב"ב) כו' הכא איירי ט' א"כ כו' מנו חלק לפלוני בני כו' · בד"י ליתא מלת בני וכן בהג"ה ובהעתקת ב"י ותמצא לכאורה דבהאי גוונא דתוספתא אפי' אמר יחלוק פלוני ג"כ הדין דיורש עם הבנים וכ"מ בב"י לחילוקו בין התוספתא להגמרא אך מלשון הטור סי' רנ"ג אות מ' נ"מ כן וכן מלשון הרמ"א שם סכ"ד : **בא"ד** ואיכא למימר דרבנן היא כו' א"כ כו' משום דפליג סומכוס עליה · לכאורה היינו הך · ומש"כ וקי"ל כסומכוס כו' · משמע דלא ליתן טעם בזה להא שכ' ולא הוה ס"ל כו' · ותימה דפלוגתא א לא שייכא להכא · דהכא בפירושא דליכא פליגי ועי' רא"ש סוף סי' ו' : **בא"ד** דהתם לן תנא כוותיה בפ' שור שנגח ארבעה · שם לא נמצא ועי' לשון הרא"ש : **ד"ה** סומכוס · ור"ת פי' דאזדא סומכוס לטעמיה · נראה דצ"ל וגם ר"ת כו' : **בא"ד** ופלגא דהוא שיעורא כו' · נראה דצ"ל וריבעא : **ע"ב ד"ה** אלא לר"פ · כדאמרינן במתניתין ומודה ר"ע כו' · לכאורה גם התם שייך מקום דרך ופיקסי נמי לר"ז · וי"ל דהתם מ"מ הדרך שייך ללוקח לזרעו כדתנן לקמן (צ"ט ב') והמיצר זורע אה"ד · וגם הסילוק אינו אלא בתנאים המבוארים שמה וכש"כ גבי בית שודאי כולו שייך ללוקח והמוכר אין לו רק הסילוק ובתנאים דאיתא שם (בעמוד א') משא"כ הכא בהוצאת זיזין שייך מקומם בעדו שלא יוכל הלוקח לעשות באותו מקום מאומה : **ד"ה** האי מאן · ומכר לו כו' ואת הדות צריך לו כו' כצ"ל : **בא"ד** אבל למיקני בו"ד לא שאין כו' כצ"ל : **תד"ה** שאם · ואמר בעל העליה לבעה"ב לבנות כו' אומר ר"י דוקא כו' כצ"ל :

דף סד ע"א ד"ה ואמ"ד · פי' בקונטרס כו' וגם הבנין שלמטה ממנה קנה כו' כצ"ל : **במשנה** וצריך ליקח לו דרך דר"ע · לענ"ד דדוקא דרך דהוא רוחב ד' אמות (לקמן צ"ט ב' במשנה) הוא דצ"ל אבל שביל דהוא כי היכא דשקיל כרעא ומנח כרעא (שם ק') אית ליה דאין סברא כלל דיהיה כ"כ עינו יפה שלא ישייר לו מקום להגיע לשם עד שיצטרך לחזור ולקנות ממנו ועי' לעיל (ז') תד"ה א"ל · וכ"מ לי מדברי התוס' לקמן (פ"ב ב') ד"ה מדברי דאל"כ מי יחלוק ע"ז דיותר מצטרך לו דרך ממלא אורה וסלו · והגמרא שפיר קרי ליה פריחת אויר לקמן ע"ד הסברה כמו עומדין צפופין (אבות פ"ה מ"ה) : **גמרא** יתיב רבינא וקק"ל היינו בור היינו דות · עד כאן לא שנה התוקע לתוך הבור או לתוך הדות (ר"ה פ"ג מ"ז) · ואולי היה מפרש דבור עגול וקמין (ב"ק נ' ב') ודות הוא רחב יותר או מרובע וים חילוק ביניהם לענין קול השברתם אבל לענין מכירה מסיכא תיתי לחלק : **ר"ש** ד"ה בזמן שא"ל · ולרבנן כו' ולרוותא כו' ולא עיכבת דרך כו' · כיון דע"כ צ"ל דלרוותא כו' יותר נראה לומר דגם על הבור והדות גופייהו נתכוון לרוותא כמו שאמר בפירוש : **ע"ב ד"ה** בין ישובין · ואית דגרסי יושבים · נראה דצ"ל ובנקוד שורוק קמ"ץ שהוא בינוני מבנין פעל :

דף סה ע"א גמרא א"ל איפכא תניא כו' · לפ"ז נראה דגם מה שאמר בשם שמואל הל' כר"ע היה סבור דהיינו הל' דבע"ב מוכר · והא דר"נ דאמר בשמו האחין שחלקו אין להם כו' דמוכח דס"ל דבע"י מוכר ע"כ לא שמיעא ליה : **שם** ואי איתמר בהא כו' אבל בהסיא איתא מודי ליה לרב כו' כצ"ל : **ר"ש** ד"ה שניהם במכר · ולא מקרי ע"ר אפי' לרבנן כו' · נראה דצ"ל אפי' לר"ע : **במשנה** המוכר את הבית מכר כו' · לכאורה הא אתי ועסיק במשניות הקודמות במכירת בית ולא ה"ל למיתני אלא מכר את הדלת כו' ועוד קשה מדוע לא כלל האינם מכורין דלעיל במשנה זו כמו דתנא הכא ולא את התנור כו' · ונראה משום דלא תטעה דהאי בזמן שא"ל הוא וכל מה שבתוכו כו' קאי נמי על הנך דלעיל לכן פתח בכאן המוכר את"ב בכדי להפליגה מהקודם לענין הא דקיים בזמן כו' וכדאיתא בברייתא לקמן : **ע"ב ר"ש** ד"ה לימא · דאי כר"מ כו' כגון קנים שבכרם כו' · עי' לקמן (ס"ט) דזה הוא לר"ע רק דר"מ ביניהם במשפיין ולא מוקמן : **ד"ה** ר"א אמכתשת קבועה פליג · נ"ל דאזיל בשיטת רשב"א שבתוס' לעיל במשנה דתנור כו' אפי' לר"א לא מכר אף במחוברין · וכ"כ דעת הרא"ש מדהעתיק במשנה לא את התנור כו' ולא העתיקם בברייתא ושר"א פליג ואומר כל המחובר כו' ש"מ דס"ל דר"א ל"פ עלייהו רק על המכתשת ואותה כבר הזכיר במשנה דמכר · ותמיהני על הטור בסי' רי"ד שפסק דמכר התנור וריחיים אם קבועים הם נגד דעת אביו ז"ל : **תד"ה** ליטר · ודוקא כו' אבל כו' המתכה היא · עי' ש"ך סי' ר"א ס"ק ע"ז · ואין תירוצו עולה על דברי התוס' כמבואר · ולעד"נ דכיון דלשון התוס' שם דכל הליטר נעשה כלי ע"י הגומא לכן לא מהני השמשכה דרך עליו כדאיתא שם סעיף מ"ז וע"ש בב"י לשון המרדכי בשם השאלתות וכש"כ דא"ש שפי לדבר שהביא הרמ"א שם דאין המתכה מועלת אלא ע"ג קרקע הראוי להתבלע בה :

דף סו ע"א ר"ש ברה"ע והלכך תשמשה שמלותיו לב"ד כו' · פי' מכות (ג' ב') תד"ה המוסר שהביננו ע"ז : **ד"ה** ומתמה גמרא · וה"ע דמדאורייתא כו' ואפי' נפלו בתר הכי שאובין בטלו בתוכה א"כ כו' כ"כ דצ"ל והוא כדעת ר"ת שבתד"ה מכלל בסופו · אלא דס"ל דמדרבנן מיהא מיפסל ברובה ול"א קמא קמא בטיל ובהא דיבמות ובהכי מיירי הא דלינול דמשמעתין : **ד"ה** ועוד · דל"א לא קמפליג מידי בין קבעו מעיקרא כו' כ"כ דצ"ל : **ע"ב תד"ה** מכלל · דריקן משמע לגמרי ריקן כו' · ק"ל דגבי עבד עברי כתיב לא תשלחנו ריקם ופליגי תנאי בקדושין (י"ז) בשיעור העניקו · וכן ריקם דגבי בכור (שם) שיעורו ה' סלעים וכן לגבי ראיה (שם) ובלשון חכמים (סוכה מ"ו) כלי ריקן מחזיק מלא אינו מחזיק :

דף סז ע"א ר"ש ד"ה אפי' מאיצטרובלא · ואע"ג דרבותינו הגאונים שתקנו כו' כצ"ל : **במשנה** ד"ה המוכר · מכר בתים הפתוחים לחצר · ר"ל לאפוקי הפתוחים לר"ה ואין להם מבוא כלל בחצר אבל הפתוחים לבית הפתוח לחצר זהו בתים הפנימים שבברייתא דמכורים ופי' בנ"י : **ד"ה** הרי כולן מכורין · תשמישי הבית כולן כו' ולא חיפי ושערי וכ"כ במתניתין דלעיל וכ"ה בטוש"ע (והנ"י לא כתב כן) · ונראה דהילייהו מדתנן אבל לא את המטלטלין ולא פריט להו כמו לעיל גבי בית ע"כ משום סיפא דכולן מכורין קאמר מטלטלין בכדי לכלול כל מאני תשמישתא אבל חיפי ושערי דאינן בכלל מטלטלין כדלקמן (ק"ג) אין לנו (והנ"י יאמר דלהכי נקיט מטלטלין כדי לקצר והכוונה להכי דפריט לעיל גבי בית) וממש"כ הרשב"ם במתניתין דלקמן דחיפי ושערי מכ"ש דמכורין מק"ו דעבדים ובהמה מוכח דס"ל דעבדים ובהמה ג"כ אינם בכלל מאני תשמישתא · א"כ היכא דתו"מ אינם בכלל ה"ה עבדים ובהמה (או כש"כ) והא דלקמן (ק"ג) דאיבעי' הני עבדי אי כמטלטלי ור"ל ויצנה בכלל מתנת מטלטלי · ע"כ היינו דוקא היכא דתו"מ בכללה כגון דאמר כל מטלטלי וכ"כ הה"מ בפי"א מהל' זכייה הי"ג וכ"מ ברשב"ם שם ד"ה לגבר מחיפי ושערי · ולכן תמוהים לי דברי התוס' לקמן (ס"ח) ד"ה אלא מש"כ וה"ה כו' אפי' גבי חצר יהו מכורים · כיון דגם תו"מ אינם מכורים א"כ ה"ה עבדים ובהמה (וק"ו ליכא שהכי אכתי לא אסיק הסברא דניידי) וצ"ל דהתוס' פליגי על הרשב"ם והה"מ וס"ל דעבדי ובהמה נכללים עפי במאני תשמישתא (וכן במטלטלי) מן תו"מ · וצ"ל שהוא ע"פ שפרש"י ותוס' בקדושין (כ"ח ב) דשור דמי לכלי מפני שמשתמשין בו · והאחרונים לא דברו מאומה בזה וצ"ע : **ד"ה** אלא אוירא · ודמים כו' דאין אונאה לקרקעות · וכ"ע התוי"ע אבל לדעת הסוברין דפלגא איכא כו' כשהדמים יותר מפלג הוה ביטול מקח · דבריו סותרין זא"ז ועי' בדבריו בכתובות שם שהאריך בזה : **ד"ה** ורבנן סברי · דרכתא ודירתא כו' ולכך ליתנא כו' חצר כו' · הכל מודין כו' אינו מוכרת · וגם לבד דליתא דמתניתין דהיקא עובא לפ"ז וכדמסיק קשה ג"כ מדוע ל"א ג"כ ואי דא"ל חצר כ"ע ל"פ דאוירא משמע לאפוקי מפשטא דמתניתין : **גמרא** מכר לו אולסית ומצולה החזיק כו' לא קנה כו' · נראה דה"ה שדה ואולסית שדה ומצולה (עי' רשב"ם ע"ב ד"ה חדא תשמישתא) ולשון קצר נקט : **ר"ש** ד"ה כיון שהחזיק · והא דאמרי' בח"ה כו' לא תיקשי לשמואל כו' · התם מיגרא היא ומיגרא א"ל דלא ס"ל · יותר ה"ל להביא משמואל גופיה דאמר שם (נ"ד) דל"ק אלא מקום מכושו בלבד וע"ש בדבריו : **ע"ב ד"ה** מכר את הנקרים · אינם כיבשי דא"כ תקשי אמתניתין כו' ובברייתא א ע"כ פליגא אמתניתין דבמשנה איתא דאם אמר וכל מה שבתוכו גם העבירין מכורין ובברייתא תני בין כך כו' ע' ברא"ש · יותר ה"ל לומר מסיפא גופא דתני בין כך כו' לא את העבירין · ואולי גירסא אחרת היה לפניו בברייתא פי' רש"ל והגה' הב"ח : **בא"ד** ונראה דנקרים גרס והיינו סקל בה"ב · דכן במסכת ע"ז (ע"ה) איתא העקלין של נקרים : **תד"ה** יש · ור"ת מגיה כו' · כן הוגה בגליון ויפה שכן איתא בהר"ש בעוקצי טהרות : **בא"ד** ור"ת אומר כו' · בגליון הוגה ור"י · אמת שכן הביאו בנדה אבל לפ"ז צריך להגיה גם לקמן ב' פעמים : **ר"ש** במשנה ד"ה הנקרים · שנותנין ע"ג כו' ועומדין עליהם כו' · וכ"מ בס"פ כ"ב דכלים וכ"כ הרמב"ם בחבורו ודלא כבפירושו ונמשך אחריו הרע"ב :

דף סח ע"א ד"ה בין בימות החמה · שהן מועטין כו' · מדוע לא נפרש כהסיא דלעיל (נ"ה ב') ושביל כו' הקבוע בין ביה"ח כו' · וי"ל שאין פוסקין אף ביה"ח או השיבי ולא בטלי ועמש"כ באהלות פי"ו מ"ד : **ד"ה** וכל תשמישיו · וכדמפרש לקמן שכתב לו מצרים החיצונים וכ"מ מדבריו לקמן דלא בעינן רק שימצר לו מצרים החיצונים ואע"פ שלא כתב ואלין מצרנוהי · ולעיל (ד"ד ס"ג) פי' על כי האי ליבנא דדוקא בשכתב לו כן ומשום יתור ליבנא · ואולי דאי משום יתור לשון לא ה"ל לחלק בין וכל מה שבתוכה לוכל תשמישיו כדהתם : **ד"ה** הכי כתב · אבל אם א"ל מרחץ כו' הואיל כו' לתשמיש בית הבד כו' · פתח במרחץ וסיים בבית הבד : **תד"ה** אמר מ"ק באגי לא מזדבני · הגה' שבגליון שבושא : **ע"ב ר"ש** ד"ה המוקפים · מזומנים · בכ"מ מוקפה הוא ספק מזומן · אלא פירושו הוא הפרשה · או מדעתו או מדבר אחר או לד"א ולכן נופל עליה שפיר לשון ממנה או לה דבכאן : **ד"ה** ה"ג איפוך · הא קתני בסיפא כו' ואם א"ל כל מה שבתוכה כו' בין כך כו' לא את שיריה כו' · אמת שכ"ה בתוספתא דאמר מאמר ר"י בקנטר וכו' איתא ואם א"ל היא וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין ואע"פ כו' לא מכר את שיריה כו' ע"ש · אבל לפ"ז מאי מקשה לעיל פיסקי בגי הוא דל"מ הא בגי עצמן מזדבני · ע"ש משום דא"ל וכל מה שבתוכה וכדאמר בסדיא ואם א"ל וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין וקאי גם אקנטר ואי משום דלא משמע ליה דוכל"מ שבתוכה ליהני לבני שהרי הם חוצה לה א"כ יקשה ליה מגופיה מהא דאמר דוכל"מ שבתוכה נכלל גם קנטר וצ"ע : **במשנה** ד"ה את הקנים שבכרם · ובגמרא כו' מכלל דאילו שמק היו מכורין כו' · מזה אין ראיה לכרם דהיינו ב' כנגד ב' ואי יוצא זנב דים לו שם בפ"ע והוה כמו ערוגה קטנה של בשמים דלקמן · והתם מיירי בפחות מה' גפנים או דאינן נטועין כהלכתן · ומתני' נמי א"ל דמיירי בכה"ג ודקאמר שבכרם ל"ד אלא אשיגרת לישן הוא :

דף סט ע"א גמרא קנים מאי עבידתייהו כו' (ב"מ ק"ג ב'): **ר"ש** ד"ה ואע"ג דלא מחתן · והא דאמרן לעיל כו' · הוא בדף ס"ה ב' : **ד"ה** ואע"ג דמטאי למיתלש · ובדלא תמאי לא איצטרך כו' וזה הלוקח לא יניח כו' · אלמה לא · כמו שייר שני אילנות לר"ע דבע"י מוכר ולכי יבשי אין לו קרקע מ"מ כ"ז שלא יבשו לא מ"ל ליה עקור אילנך וזיל : **ד"ה** אע"ג דקביע · השומירה בקרקע ואיכה מיטלטלת עוד כיון דעומה בעים תשיבא וים כו' כ"כ דצ"ל : **ע"ב ד"ה** ארעא ביה דיקלי · נ"ל ללוקח דיקלי כו' · לכאורה ה"ל למחוק תיבת ללוקח דיותר נל"פ דמלות נ"ל דיקלי דבגמרא הוא מגופא הענין ור"ל דאי לית בה דיקלי אמרי' דהכי קא"ל דחזיא לדיקלי וממלת ליה (דלכאורה לפ"ז הל"ל בה או ביה) אין ראיה דה"נ קאמר בסמוך ליה על כוונה זו · אבל נראה דהיה לפניו הגי' מ"מ דחזיא כו' וכ"ה הגי' ברי"ף ולכן הוכרח לפרש כן : **ד"ה** נופי ודיקלי · וי"מ כו' והלכך המועט דהיינו גפנים כו' · עי' לקמן (פ"ב) תד"ה מתקיף בסופו : **ד"ה** כל שעולין · ובדקל מיירי כדמפרש כו' שגבוה הרבה כו' כצ"ל :

דף ע ע"א תד"ה א"ד · פי' בה"ד · ועי' מה שהקשיתי ע"ד בשבועות (מ"ה ב) בתד"ה בספר: **ע"ב גמרא** לימא בפלוגתא דהני תנאי דתניא כו' דייני גולה כו' ודייני א"י כו' · עי' רשב"ם מפ"ק דסנהדרין מי התם · ותימה להזכירם בברייתא ולקרותם תנאים הלא אמוראי ניהו כולהון ועי' לקמן (ק') ברשב"ם ד"ה ה"ג דייני גולה אמרי וצ"ע · ועי' מגילה (ס' ב') תד"ה סלמדין ובנזיר (מ"ב) ד"ה מחכו [אח"ז מצאתי בתוס' כתובות (נ"ב ב') בד"ה דינא שהעתיקו לימא בפלוגתא שטר כים כו' וכ"כ מהרשב"ם כאן שגרס כן] : **תד"ה** סוף · בספר צריך להחזיר לו בספר כו' · לפנינו שם איתא להחזיר לו בעדים ועי' רשב"ם לקמן (בד"ה הסמוך) : **שם** וצריך לפרש צריך כו' כצ"ל : **בא"ד** ואי בשבועת היסת איירי כו' · תימה איך מצינו לומר דלא איירי אלא משבועת היסת אבל מדאורייתא נאמן לומר החזרתי בלא שבועה וכן למאי דמסקי בשם ר"ת לא איירי אלא משבועת התקנה א"כ מאי תירוצא היא על הא דמקשה ליה לבה שבועת מודה במקצת דחייב רחמנא הש"ל · ובשבועות מסקי באמת בתימה לשיטת ר"ת : **ד"ה** מאן · ואין לסקמות לר"ה דא"ל מתוך שאינו יכול לישבע משלם כו' · בב"מ (ג' ב') בד"ה בכוליה פשיטא להו דבשבועה דרבנן לא אמרי' מתוך שאינו יכול לישבע משלם ולמאי דמסקי לעיל בשם ר"ת דהכא א"ח אלא שבועה דרבנן ליכא לאקשויי מידי וכ"כ בעל המאור ע"ש · ועכ"ל צ"ל דלא כתבו הכא אלא לשיטת הריב"א (בב"ק ק"ז) דמחייב שבועה דאורייתא בנאמנו אפי' בלא הודאה ולדידיה גם בטוען החזרתי צריך שבועה דאורייתא כיון דאינו נאמן אלא ע"י מיגו דנאמנו לא עדיף מיניה · וא"כ מוכח כדעת הסמ"ע והב"ח שהביא הש"ך בסי' רל"ה סק"ג ודלא כהש"ך שם · ומש"כ שם דכ"מ להדיא בדבריהם לעיל (ל"ד) בד"ה הוי מחויב (וע"ש שם ל"ג ב') נראה דכוונתו למש"כ שם וכ"ת דהא ל"ה מיגו דהא אם אמר לא תפשי הוי חייב שבועה דאורייתא משמע דאבל עתה כשטוען דידי תפשי לא מחייבינן ליה אלא שבועה דרבנן · אבל זה דוחק דמאין פסיקא להו כ"כ · אלא פשוט דר"ל דזה יודע דעד אחד קם לשבועה לכן טוען דידי תפשי דסובר שבזה יאמן בלא שבועה דאורייתא :

דף עא ע"א במשנה · לא את הבור כו' · לשון הרע"ב אע"פ שמכר לו השדה כו' · ול"ד דהכי הל"ל אע"פ שא"ל כל מה שבתוכה כדפי' הרשב"ם דהכי קאי על בין כך וב"כ לא מכר כו' דבמשנה דלעיל · וביותר לפי הגי' דבמשניות ולא את הבור כו' וכ"כ בעצמו לקמן ואפי' הני דאינן בכלל כ"מ שבתוכה כגון כו' ובור וגת : **ר"ש** ד"ה אבל בנוטן · ומיהו כו' או תבואה תלושה שא"ל לקרקע כו' ודאי לא קנה לה כו' · ומשמע מהתוי"ע בר"פ דלקמן ד"ה אבל לא מכר דאם אמר וכ"מ שבתוכה אפי' במכר קנה לנו · אך מש"כ שם וראיתי לנ"י שכ' להדיא דאף המטלטלין בכלל וראייתו מדתנן כו' מכר בור כו' ועל הרשב"ם א אינה תשובה כו' ע"ש · ונראה מזה שהבין דעת הנ"י דאף שא"ל לקרקע כלל בכלל המתנה ופליג על הרשב"ם · וז"א שהרי הנ"י מקיים שם בדברי הרשב"ם בלי מחלוקת ע"ד הראשונים ע"ש ודע דק"ל על הנ"י שקורא למים דבור מטלטלי

מתלמלי: ד"ה זכו בכולה · שכיון כו' לסתלק זה מש"ה נתכוונו ומיהו כו' ועי' ג"כ בתוס' ·
ולפע"ד דמתניתין לא איריא לאשמעינן אלא דל"מ דר' תשמישין ניתנו ולא תסני להו חזקת השדה
כמו תולדות ומגולה בל"ך דרבה לעיל (כ"ח) (ועי' ב"מ מ"ז דא"ל חמור בפרה ועלות ומגבן אה"פ
כו') קמ"ל דמסני וכמו דאשמעינן בנכסי הגר ועי' לעיל (מ"ב) במשנה כס"ג · ולטעם מיירי
שפירשו לסדיה עם סגור כו' · והא דאמר כאן זכה ובנכסי הגר החזיק · לי"ל משום דתלוקה האחין
א"ש חזקה בגמורה [illegible]
ד"ה החזיק בכולה · ואע"ג כו' מיהו ליכא מילר כו' · לכאורה עדיין יקשה לשמואל דאמר לעיל
(נ"ד) דלא קנה אלא מקום מגעו · ולפמש"כ התוס' בכוונת הרשב"ם שם (נ"ו) בד"ה וקנעי
א"ש · וכן למש"כ הס"ת וכ"ת בפ"א מהל' זכיה הי"ג בדעת הרמב"ם ע"ש א"ש ג"כ · והנה לכאורה
נ"ד מחזיק בנכסי הגר לאיכך בקניית מטלטלין המונחין בתוכה כמו תבואה תלושה הצריכה לקרקע
ודומיה · דקניית אגב לא שייך בהפקר כיון דבעינן שיאמר קני אגב כדמסקינן בקדושין (כ"ז)
ומטעם חצר לא קני אם לא במשתמרת לדעתו ואז יקנה אפילו מעות ותבואה תלושה שא"צ לקרקע
ולכאורה לדעת הש"ך סי' ר"ב סק"ג אף בחצר המשתמרת לא יקנה ע"ש ויש לחלק · וע"ד הש"ך ק"ל
מתעשה דר"ג וזקנים לפ"ד ר' אבא ור"פ בב"מ (י"א) דמטעם חצר הקנה להם ואכמ"ל : ע"ב
תד"ה נימא · ותימה דמה כח כו' · אולי צ"ל דמה הוכחה : ד"ה מדנפשייהו · דהה"ג פריך לקמן
לר"ש אליבא דמ"ד מקדים כו' · ר"ל אליבא מאן הוא דאמר מקדים אילן אחד כו' : בא"ד והשתא
לפי' זה כו' שיהא הקרקע הצריך לאילן המשייר כו' כצ"ל :

דף עב ע"א גמרא · אלא אפי' הקדים את האילנות וחזר כו' · פי' הרשב"ם דר"ל דהקדישם
בזה אח"ז וכן רש"י בערכין פי' דקאי על שאינן נטועין כסדרן · כוונתם מבוארת
דאילו הקדישם בענין שהוקדש גם הקרקע עמהם יחד הרי מבואר ברישא דנפדין אגב הקרקע · וקשה
דא"כ לא הל"ל רק אלא אפי' חזר והקדיש את הקרקע ולכן נלע"ד דר"ל אפי' הקדישן בבת אחת
ונטועין כסדרן אך מפני שהקדים את הקרקע בפירוש א"כ גלי דעתיה דמעיקרא לא כוון להקדיש
רק את האילנות לבדן · וכה"ג בשבועות (כ"ג) כיון דהדר אמר שלא אשתה גלי דעתיה
דאכילה דאמר אכילה גרידתא היא ונכון בס"ד : ר"ש ברה"ע לא הוה מסיק אדעתיה שיש שום חידוש
כו' אלא האי ואפי' כו' · עי' מנחות (מ' ב') תד"ה תכלת שהוכיח ר"ת מגמרא דיומא דהיכא דאמר
ואפילו כו' יש חידוש בדבריו אפי' בלא ואפי' : ד"ה אלא פשיטא ר"ש היא · דמשום דין מקדים
כמוכר כ"כ דל"ל : ד"ה אף מקדים · שתיכן ר"ה ר"ש כר"ע ואנן כו' כצ"ל : בא"ד והלכך משייר
ארעא גבי מקדיש קרקע כו' · פי' הגהת הב"ח ורש"ל · ול"נ דא"ל להגיה כלום · ודעתו ז"ל דלשון
ומשייר ארעא אינו נופל אלא במקדיש קרקע אמרי' דשייר ממנו לצורך אילנותיו אבל לא על הקדיש
אילנות ולומר דשייר קרקע יניקותם כיון דכל הקרקע לפניו · לכן הסב הכוונה על הדיוקא דהוא
בהקדיש קרקע : ע"ב גמרא · במאי אוקימתא לה כר"ש כו' ואי ר"ש כו' · נ"ע דלפמש"כ התוס'
לעיל (נ"ז) בסד"ה מתמע הא ע"כ לא מצי אתי ברייתא כולה כר"ש ע"ש : ר"ש ד"ה אלא לדידכו ·
די היה כו' כמוכר לר"ע כו' כגון המקדיש את השדה כו' ולא שייר מן הקרקע כלום כו' · הן לר"ע
גופיה נ"כ שייר קרקע כדפי' לעיל ולקמן · אלא דר"ל כר"ע ועדיפא מיניה אבל מ"מ הכל רק
למאי דהקדיש בהדיא כו' : ד"ה דלא מיזדבן אגב ארעא · ואם היו שני אילנות והאי חרוב כו' ·
לרבותא נקט דאפי' יש ג' בהדי חרוב דתורת אילן עליו להצטרף למנין שאר אילנות ומנין ג' חבוב
אפ"ה מכורין האילנות דאף אם היו ג' לבד החרוב או אפי' יותר ג"כ מכורין :

דף עג ע"א ד"ה הא קמ"ל · דהסיא דר"ש ממילא כו' כדדייקינן מברייתא לעיל · לכאורה השתא
אינו מוכרח לומר דברייתא ר"ש היא . דאיכא לאוקמה כר' מנחם ברי"י ור"ש מעמא
דנפשיה קאמר :

פרק ה במשנה ובזמן שא"ל היא וכל מה שבתוכה הכ"מ · נראה דלשון זה לא מהני אלא אם
היו בתוכה בשעת מכר · אבל אם א"ל וכל מה שראוי להיות בתוכה מכורין אפי' לא
היו בתוכה · וד"ז מתבאר מלקמן (ע"ח) · ותמיהני על לשון הסמ"ע בסי' ר"כ ס"ק י"ד שכתב
ה"ה אם א"ל וכ"ת שראוי כו' ע"ש דאדרבה לשון זה עדיף לקנות ע"י אפי' לא היו עליו · וכן לשון
הטור בשם כמ"ה שם אינו מכוון בזה ע"ש : ר"ש ד"ה וכה"א אלונים מכאן · ומדקאשיב המשוטות
ש"מ כו' ונמכרין כו' · הן שם (בפסוק ח') חשיב ג"כ האנשים התופשים המשוט ואפ"ה אינם
מכורים כדתנן לא את העבדים · ול"ל דהם אינם מכורין מסברא משום דניידי : ע"ב ד"ה תרתי
כמא · שניהם מלאים כו' תרוייהו ביחד כו' · זה דבר שא"א ומנין לו : גמרא והר תבור כמה הוי
ארבעין פרסי כ"ה בזבחים וכן הגיה הש"א : שם דנפלת ליה אזינא לבר נגרא כו' כצ"ל וכ"ה בע"י :
ר"ש ד"ה באוסייה · חמשה אימות הן כו' כצ"ל : תד"ה ס"ג · האמרי' בפ"ק דקדושין כו' ·
גם בזבחים שם איתא לזה :

דף עד ע"א גמרא · חזאי דסדרן ליה עקרבי וקיימין כו' כ"ה בע"י : שם והוה ליה קרני
וחקיק עלייהו כו' כ"ה שם : ר"ש ד"ה חוליות י"ג חוטין כו' במס' מנחות · הוא
בדף ל"ט : ד"ה שמעית דקאמרי · שהרי ילדו חיים שאולה · כוונת הקרא הוא דנבלעו בעודם חיים
אבל אח"כ ודאי דמתו כי איך יחיו בלא אויר ובלא מזונות ואיך אפשר שיחיו עד הנה · וכן מדכתיב
ובני קרח לא מתו משמע דזולתם כולם מתו : תד"ה פסקי · והיא דלקמן יצתה ב"ק כו' אתיא
נמי כשמואל · ור"ל ודלא כריו"ח · וקשה דהכי הוא גופיה ספר ההיא עובדא · ורהיתי בע"י הגי' שם
ר' יונתן : ע"ב גמרא ואלמלי נזקקין זל"ז כו' · כצ"ל ביו"ד פי' מגילה ר"פ הקורא עומד בתוס'
וכצ"ל בסמוך : שם ולינן הנקבה ושמרס כו' כצ"ל : ר"ש ד"ה שנאמר והרג · ומדלא כתיב
וְיַהֲרוֹג (פי' לשון עתיד מבורר) וכתיב יפקוד (דהוא עתיד מבואר) ור"ל דלכן יש לדרוש ו' דוהרג
וו' ההיפוך לא למהפך לעתיד ועמש"כ בזבחים (נ' ב') : ד"ה די שאבלע · דלהכי כו' שבולע
אותם · בקרא גופיה כתוב הטעם אל מקום כו' הם שבים ללכת :

דף עה ע"א ד"ה סוכה · היינו כו' ואבבע דפנות כו' · תימה דסוכה אין משמעה אלא סכך
ולא דפנות כדפירש"י בסוכה (י"ב) במשנה וע"ש (ז' ב) ובתד"ה מחילה · ולרשב"ם
דחקו דאל"כ היינו גלגל · אבל נ"ל דגלגל הוא כעין איזור כמו בעירובין (ק"ג ב) ובפסחים (כ"ה)
ובשלהי מנחות · (ומצינו במקרא לשון חבישה על מגבעת ועל אגירת הגוף) ודומיא דענק וקמיע :
ד"ה קוממיות · שני ממי"ן דרים · יותר הנל"פ דדרים ו' ת' שהם סימן רבוי לנקבות · ונראה דר"י
דריש ג"כ ב' קומות כי מאה אמה דגובה היכל הוא מב' קומות קומת הבית והעליה כמבואר
במדות פ"ד מ"ו : ד"ה ענן יומם · ועשן ב' · ותימה דהלא אינהו רק למלאות עיניהם עשן ולעונשי
ולכן נ"ל דהוא אינו מן החשבון · וגם לנגה איננה רק סומך להאש להורות דאינו של נחלים אלא
של להבה · ואכנים תחתיהם ולמחסה ולמסתור דמלת וסוכה דבריש דקרא שבה גם עלייהו ועי'
סוכה (ו' ב') תד"ה וסוכה : ד"ה כך נסתכלתי · ביום הבראך כוננו ביום שנתתי כו' כצ"ל : ע"ב
תד"ה קפל · באגדת ויקרא קפלאות של ברזל · הוא שם בפכ"א : בא"ד מה עמודים כו' · הוא
שם בפכ"ה : גמרא עד שתהלך מלא קומתה · עמש"כ בסנהדרין (פ"א ב) בס"ד : שם ושמואל
דאמר כרב אחא · עמש"כ בברכות (י"ג ב): ר"ש ד"ה ואותיות שימכור לו המוכר · הרש"א מגיה שימכור
כו' ונראה דצריך להגיה ג"כ לידי ביו"ד בסוף · אבל גם לקמן בדבור הסמוך קורא למשיכה מסירה :

דף עו ע"א ד"ה ואותיות במסירה · צריך שימסרנו מלוה ליד הלוקח · אולי יכוון למ"ש התד"ה
אי דאותיות בעינן דוקא מסירה מיד ליד : ד"ה ספינה במשיכה · ואתא ר"נ
דהוא תנא בתרא לשפויי כו' · ועי' בתוס' · ודעת הרשב"ם נראה דכלל זה (והוא לקמן נ"ג ב) ל"כ
אלא היכא דלא פירשו דבריהם אמרינן דסמכו על הכלל · אבל בפירושו איכא עובא דתנא בתרא
לגרועי קאתי · אולם בעיקר פירוש דלשפויי ה"נ דהכוונה לחזק הענין ביותר וא"כ ה"נ יל"פ שבא
לחזק המשיכה שתהא מעיכה יפה וכפי' התוס' : תד"ה מ"מ · וי"ל משום כו' תיהוי דלא כחד ·
אכתי תכמים דהתם דלא כחד · וי"ל דמשום זה לחוד לא רלה להגיה בדברי ר"נ וכ"ת בדברייתם
בדבור הסמוך · ופי' הרשב"ם נראה נכון דלא שייך קנין משיכה לבד אלא בדבר שגופו ממון ובזה
יפלו דקדוקי ר"י שבתד"ה אי : ד"ה ר"נ · כי היכא דאתיא כו' לכולי עלמא · ליטנא דלכ"ע אינו
מדויק ואולי ט"ס הוא ול"ל כהכי תנאי : ד"ה אי · וכ"ת בפ' מ"ש דפריך גבי מלוגא דשמרות והא
לא משך · ואף שע"כ לאו דוקא נקט משך כמ"ש בעצמם לקמן (פ"ו) ד"ה אבל · מ"מ אי לא הוה
שייכא כלל משיכה בהו לא הוה נקיט לה : בא"ד לאפוקי מפקיר שמרותיו כצ"ל ברי"ש : ע"ב
גמרא נימא אביי ורבא דאמרו כרבי · לכאורה י"ל דס"ל כמתניתין דקדושין (כ"ה ב) דבהמה
גסה נקנית במסירה ועי' בתד"ה ספינה בסופו : ר"ש ד"ה עד שימשכנה · לרשות המיוחד לו · ל"ד
דא"כ תקנה לו מטעם חצירו : ד"ה מאי עד שימשכנו · נ"ל דבור אחד עם הא דלעיל דקאי הכל
על ה"נ : תד"ה קני · והאי דאצטריך כו' היינו שמלא שטר לאחר יאוש ומוכרו כו' · ק"ל דבכ"ד
אמרינן דדעת אחרת מקנה עדיף טפי · ואם מכר דאיכא דעת אחרת לא מהני כש"כ מציאה :

דף עז ע"א ד"ה אמר · הכ"מ מתנת שכ"מ שאינו צריך לכתוב כו' כצ"ל : בא"ד [illegible] קאמר
התם למאי ניחוש לה כצ"ל : ע"ב גמרא כיון שהחזיק זה בקרקע נקנה שטר
בכ"מ שהוא וזו היא ששנינו כו' · לכאורה קשה דהא רישא דמתניתין ושאין להם אחריות אין נקנין
אלא במשיכה לא איירי בשטרי דלכ"ע אין נקנין במשיכה גרידא כדלעיל וא"כ מנ"ל דבסיפא נכללו
גם שטרות · וי"ל משום דשטר כזה דנכתב על שמו ודאי דנקנה גם במשיכה ע' בתוס' · וע' לקמן
(ק"נ ב) בהא דשטרא איקרי נכסי כו' ושם (קנ"א) בתד"ה איבעי' :

דף עח ע"א תד"ה אבל בכדי בסופו · ועוד כו' כיון דלא הודיעו כו' · תירוץ זה יוכל
לעלות גם אדהכא : גמרא בעודן עליו מחלוקת כו' · וכתב הרי"ף והרא"ש ולא

אופשיטא כו' · וכ' שתו"ש וסיינו שסל"ב לא פי' במתילה שיאך מיירי כו' · תמוה דסכי שפתיר
בזור מללו ח"ק סבר לא מכר שכ"ג שמליו ותמה סמדי סבר תכר כו' · שמליו · סרי דמוקי פלוגתייהו
בעודן עליו · וכ"ה דעת הלחמ"ס בפי' ובהבורו דלא משום ספיקא פסק דלא תכר אלא דמיפסק
פשיטא ליה וכמו שסטיל גם התו"ש · ועפמתייהו נ"ל משום דהדסויים דלא למיפסק מהכרייתא
ומדברי ל"י דשווי בפלוגתא ניכהו [illegible] מקומות : ר"ש
ד"ה ומוכי · שסתפס יוכבת כשמלוי · וכן אמרינן בב"מ (ע"מ ב') שסוכר את החמור לרכוב עליה
איש לא תרכב עליה אשה · ומה שסיים הרשב"ם דסתם חמור לרכיבת אנשים קאי (ומוכרח הוא)
נראה דאפי' שכלו לכתוב עליה אשה · וכן אפי' שכלו סתם [illegible]
למשוי · והנ"י נראה דסותר ד"ע דכאן כ' דלא לרכיבת נשים קאי ושם בב"מ כ' שעשוי לכתוב עליה
בין איש בין אשה וי"ל : ע"ב ד"ה ואר"פ פיסקא דאית בה · מיהו מתני' לא אצטריך כו' · יותר
הנל"פ דמסיפא דאם אמר וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין מוכח דלא איירי אלא בדמתתן בגוה
וכדדייקינן לעיל מהברייתא דמיירי בעודן עליו : במשנה המוכר את הח' כו' · עי' תוי"ט שדקדק
מדוע לא תני בפרה עגל בשם עצמו כמו בחמור סייח ותירוצו לא מחוור · ול"נ דתני בכל חד
רבותא · בחמור אף שכבר גדל קצת ואינו נקרא עוד על שם אמו אלא יש לו שם בפ"ע סייח אפ"ה
מכור · ובפרה אף בעודו קטן ביותר עד שאינו ראוי להיות לו שם בפ"ע עגל · אלא שנקרא עדיין
ע"ש אמו אפ"ה אינו מכור :

דף עט ע"א גמ' עד דעביד מאי דבעי · פי' רשב"ם · ויל"פ דקאי על הרשע עד דעביד
מה שלבו חפץ (ע"ד מאמרם בא לטמא פותחין לו) עד שתתמלא סאתו : שם
שדה מלאה עשבין אילן נמי פירות · מפי' הרשב"ם נראה דגרים אילן קודם שדה וכ"ה במעילה
וכמו דנשנו בסיפא : שם תניא א"ר כו' ודברי ר' יוסי כו' · מתד"ה בשלמא מוכח דגרסי ונראין
דברי ר' יוסי [ול"ע קצת מדבריהם בב"מ (נ"ד) ד"ה מכלל ע"ש] : ר"ש ד"ה כל הראוי · דהמתפיס
תמימים לבה"ב כו' · משמע דבע"מ מיהא ראוי לבה"ב והיינו להוליך בהם עלים ואבנים וכיוצא
לצורך בה"ב וסייעתא למש"כ בב"מ (נ"ה) : ד"ה מים · וגם אין מדימין בשר כו' · תמוה א) דלא
מצינו הדחה בבשר רק בקרבים וכרעים · ב) דמפורש בזבחים (כ"ב) דמכונסים כשרים לזה · ג) דזה
לא מיקרי ראוי למזבח · וזאת י"ל עפ"י מש"כ בסמוך בהא דקרי לבהמת בע"מ ראוי לבה"ה · גם מש"כ
דמכונסים פסולים לניסוך עמש"כ בסוכה (מ"ח ב') בס"ד : ד"ה אילן · ובכורים לכהן הן כתרומה ·
עי' תוי"ט במעילה שם : ד"ה הכי קאמר · דקנה לו רשות הקדש · נ"ל דר"ל כפי' הרשב"א
שבתד"ה אימור לקמן (בע"ב) בסופו · ומש"כ עוד בסוף דבריו דלא אלים רשות הקדש לקנות
כשותו (כ"כ דל"ל ולמחוק מלת מן) אינו בא נתת טעם מדוע לא קדיש אם אדם מקדיש דבר
שלבל"ע · דמה תשובה היא זו דמ"מ תיקדש מחמת הקדישו · אלא הוא ענין בפ"ע ובא ליישב דלא
תיקשי למה לא תיקדש ממילא ע"י חצר הקדש אף אם אינו מקדיש דשלבל"ע · ודברי מהרש"א בזה
תמוהים : תד"ה ואין · דחצר משום יד כו' · בב"מ (כ"ד י"ב) אמרינן דלא גרעה משליחות ·
ושליחות מצינו להקדש כמו בהכי דשלוחי רחמנא ניכהו וכן הגזברים : ד"ה בשלמא · דמצי לפרש
שאף ר' יוסי כו' כצ"ל : ע"ב ר"ש ד"ה פלוגתא דר"מ · ע"מ שאתגייר ע"מ כו' · ט"ס הוא וצ"ל
לאחר תתת ע"מ וכמש"כ ברים המפקיד וכמו שהעתיק בעצמו לקמן (קמ"א ב') והתוס' כאן :
תד"ה אבל · ותימה המ"ל דפליגי אם יקדשו כו' אם יבואו לרשותו · כ"ל בלא הקדיש השדה והאילן
רק הענבים והפירות : ד"ה אימור · אע"ג דלכ"ע דאתו שתמות היא קודם השבל · וכ"כ לקמן קכ"א
בד"ה ובה"א הא' ק"ל מהא דר' בכתובות (כ"ב) ד"ה רלה דנשים ממהרות לאות מן האנשים וכ"כ
שם (פ"ג ב') בד"ה מיתה שכיחא וכ"כ הרמב"ם בפיה"מ לנדה פ"ה מ"ו : בא"ד ועוד קשה כו'
דהיאך יכול להקדיש דבר שלעולם לא יבא ברשותו כו' · ובדבור הסמוך תימה לרשב"א כו' · לפמש"כ
בס"ד בב"מ (מ"ע) דיכול להקדיש דבר הפקר ע"ם אין כאן קושיא :

דף פ ע"א במשנה הלוקח פירות שובך כו' · עי' ל"י מש"כ ליישב אליבא דמ"ד אין אדם
מקנה דשלבל"ע · דאין לפרש דלוקח פירות שנה שעברה שכבר נולדו · דלפי' ל"י
א"ש בהא דומסרם דבסמוך ע"כ לא איירי אלא בלוקח אותן שעתידין להולד · וע"ע מש"כ בבילה
(יו"ד) : ר"ש ד"ה גרופיות · עגפים · ויל"פ ג"כ או באגרוף (דפ' משפטים) דר"ל בענף עץ
וכמש"כ בפ' תשעי או בכלי עץ יד · והנ"י הביא בשם הריטב"א דפי' ב' אגרופין והוא פרש"י
בב"ק (פ"א) ד"ה חוץ מגרופיות : בא"ד הכנים שמו זמורות לנטיעות כצ"ל : ע"ב גמרא
והכ"א אינה כקרקע ואין כותבין כו' ומקבלת טומאה כו' כצ"ל : ר"ש ד"ה אלונים · בוטמי (משמע
דכן היה הגי' לפניו בגמרא בוטמי כמו דאיתא בר"ס) כדמתרגם תחת האלה בוטמא · תימה דאלה
ואלון המה ב' מינים כדכתיב כאלה וכאלון · תחת אלון ולבנה ואלה ות"י אלה בוטמא ואלון בלוטא ·
והכא מפרש הגמרא על אלמונים בלוטי : תד"ה בקנים · וי"ל כו' וממקום שאין עושה פירות ·
אולי מפרשי כן לגה דאיתא התם מן אוגו כו' :

דף פא ע"א ר"ש במשנה ד"ה לא יעפה · אע"פ שהלל רע לניה"ם כו' · נראה דאף מלא
המרדע שמעכבו מלחרוש ג"כ לא יעפה · ועי' לקמן (פ"ב ב') : גמרא והכתיב
אשר נתת לי כו' · נראה דלרבנן ל"ק דהאי אשר נתת לי קאי על גידול הפירות שגדלו אצלו וכמו
שמברכין המוציא לחם מן הארץ וכדומה אבל בקונה פירות שכבר גדלו אצל בעליהן לא שייך לומר
נתת לי · והרשב"ם בד"ה ואינו קורא שכ' לפי של"ק קרקע ולא קרינן ביה פרי האדמה אשר נתת
לי לכאורה תמוה לפ"ז דהא הש"ס לא מקשה ממנו על שמואל וע"כ משום דלא קאי רק על הפרי
ולא על האדמה ולקמן (בע"ב ברא"ש) תבריה לגזיזיה ומביא מקרא דאשר תביא מארצך · אבל קשה
דהא בבכורים פ"א מ"ה ממעט אשה מקרא דאשר נתת לי לפי דל"נ לנקבות ואכמ"ל : תד"ה ההוא
הא' · דאין נאסרין באכילה אע"פ שלא הפרים מהן בכורים · כדאיתא בפ"ב דבכורים מ"ג : ע"ב
גמרא ודילמא לאו בכורים ניכהו וקא מפקע להו מתו"מ · פי' פרשב"ם · וק"ל דהא יכול להקדישן
על תנאי בשעה שקורא עליהן שם בכורים במחובר דהוא קודם עונתן למעשרות כמש"כ התוי"ט
ברפ"ג דבכורים ותנן (פאה פ"ד מ"ח) הקדישן עד שלא נגמרו וגמרן הגזבר כו' פטורין וע"ש
בתוי"ט ושנ"א דהיינו עד שלא באו לעונת המעשרות והגיעו בעודן ת"י הגזבר וכ"פ הרמב"ם
בספ"ב מהל' מעשר וצ"ע : שם דמפרים להו · פי' הבעה"ב כדמוכח מהא דאמר בשלמא כו'
יהיב לה לכהן כו' ואי הוא המפרים כהן היתן לו הבכורים יעכבם לעצמו ואפי' מעשר עני אם
הוא עני כמש"כ בק"א להש"א סי' ל"ז בס"ד · ולא עוד אלא אפי' מע"כ א"ל הכהן לתתו ללוי אף
לר"ע כמש"כ בס"ד בספ"ב דקדושין בשם הספרי והרמב"ם · ופשיטא דלא שייך הכא הא דתנן בפ"א
דפאה בסופו כהן ולוי שלקחו את"ג המעשרות שלהם עד שימרח · אבל אחר שימרח לא · דהתם
אינו אלא קנסא והכא למה יוקנס מה עשה · ועוד כיון דספק בכורים הן המעה"כ עי' תד"ה
אלא · והא דל"א באמת שיתן לו הבעה"ב בשבלייהו והוא יפרים · הוא משום דתנן בפ"ב דפאה
מ"ח דאין רשאי למכור שבל אלא לצורך · ועי' בדמאי פ"ג מ"ג דר' יוסי מתיר במתנה ובלבד
שיודיענו · ואולי דהכא אף ר"י מודה דילמא הכהן לא יפרים דיורה סיתר שהן בכורים וכעין
טעמא דרב מסרשיא לקמן : שם מע"ם נמי יהיב ליה לכהן · עיין הגהת הב"ח · ומה שהקשה
דה"ל להגמרא לתרץ בקדושין דמיירי בכהן שפודה מע"ם מבכורים שניתן לו כו' ע"ש · (מלבד
דלשון במתנה אינו נופל בזה כיון דמחויב לתתו מחמת ס' בכורים · ולכן גם קושייתו בסוגיא
דהכא י"ל דזה שרי אף לר"מ) נ"ל דלק"מ דלמאי יפדם · חוץ לחומה לא יהא רשאי לאוכלם מפני
ס' בכורים · ועוד שקלטוהו מחיצות עי' מע"ש פ"ג מ"ו · ואם נטמאו נ"כ אסורים משום ס' בכורים
אפי' בהדלקה כדאיתא ביבמות (ע"ג) : ר"ש ד"ה ולקחת והבאת בסופו · וה"נ בולכן ושולחן כו'
כצ"ל : תד"ה ודילמא · כי הכא שים הנפה כו' · ליטנא דהנפה ל"ד דבפ"ה דמנחות מ"ו מבואר
דאין בהם הגשה אלא כוונתם על הא דכתיב בהו והניחו לפני מזבח ה' כו' · וכן לקמן בד"ה
דמקדים כתבו הגשה אצל המזבח · ובני הרב מו"ה אליהו שיחי' הזכירני לשון הירושלמי פ"ג
דבכורים מ"ו "תניא מניחן בקרן דרומית מערבית כו' הא כיצד מגישן על קרן דרומית מערבית
כו' וע"ש בש"א" : בא"ד יאכלו · שיאכלו עמה חולין כו' כצ"ל : ד"ה אלא · דהכא אין הכהן
מוחזק יותר מן הלוי כו' · הן גם הלוי אינו מוחזק יותר מהכהן · וצ"ל דהדין הוא דיחלוקו והש"ס
לא פריך אלא מחציו · ומה שפי' הרשב"ם דאין לנו לעשות תקנה לגזול את הלוים · דברים
תמוהים הם בעיני · אבל קשה מדוע לא יתנו ללוי והוא ימכרם לכהן כמו בפ"ג דחלה מ"ו וביבמות
פי"א מ"ה ומ"ז וכן בבכורות (י"א ב') לר"ש · ועוד קשה למה לא נאמר בהבכורים גופייהו
דהישראל ימכרם לכהן דהמע"ה (ואולי כיון שהביאם לעזרה כבר יצאו מחזקתו) ואף לפרש"י בסוטה
(מ"ח) גבי ת"ת של דמאי דגזרינן דילמא אכיל לה · דע"כ צריך לחלק בינה לכל הני שהבאתי כמ"ש
התל"מ בפ"ט מהלכות מעשר או כמש"כ אנכי שם בס"ד ויש להאריך בזה ואכ"מ : בא"ד ועוד
דמאי כו' א"ל לקיים מצות נתינה · משמע דבספק גמור צריך לקיים מצות נתינה ותימה מהא
דפ"ג דחלה ואינך שהבאתי וכן בב"מ (ו' ב') ספק בכורות כו' המע"ה וכן מבואר בבכורות בג'
פרקים הראשונים ובפ"ח · ועי' ג"כ בחולין (קל"ד) ובפרש"י שם · וכן מצינו דמחלק הש"ס בין
איסורא לממונא אף במקום מצוה בברכות (י"ע ב') ובב"מ (ל"ד) ובש"מ ולע"ג · שוב מצאתי לטעה"מ
בפ"ט מהלכות מעשר שעמד במקלת ע"ד אלו ע"ש : ד"ה דמקדים · שאין עושה בבכורים אלא
הגשה כו' כצ"ל · ועמש"כ לעיל בד"ה דילמא : ד"ה דעביד · וי"ל דס"ק ר"ת מביא וא"ק כו' ·
צ"י מדוע דקדקו למינקט ר"מ הלא גם לשון רבנן בשניהם כן : ד"ה בצרן · ולפ"ז הפרים בכורים
לפני החג כו' · לפ"ז היה יכול הש"ס לתרולי הכא נמי דעביד להו הכי :

דף פב ע"א ר"ש ד"ה וליחוש · זימנין שיש לו אילן אחד כו' ויבאו כג' אילנות · לפי ליזרו

לא ירחו אלא כב' · וסכי הל"ל שיש לו ב' אילנות · או שיתכסו ב' אילנות היולאים מן הגזע : בא"ד ויעפון לוקח שיש לו קרקע · היינו כפי דפשיט לקמן (פ"ג) דג' בדין קנה ג"כ קרקע : ד"ה אסור · פי' כה"ד · ולכאורה ה"כ לומר דמימרא זו דר"כ (לפי סברת ר"ז) שייכא באידך מימריה דלעיל דאמר יקוץ · ודקא אס יקלך היולא מן הגזע יתייבם כולו : תד"ה מתקיף בע"כ · ארעא ובתי ארעא כל"ל : בא"ד דיקלי וגופני דיקלי · שם ליתא כן להדיא אבל מכללא שמעינן לה מהא דאיתא שם אילני וגופני אילני וכש"כ דיקלי דעדיפי מאילני וע"ש בתוס' : ע"ב ר"ש ד"ה אותן אורה וקלו מי זורעין · אבל כו' פשיטא לן כו' כל"ל : ד"ה וזרע את הניר · התריסה ריקנית דהוי י"ו כו' . ל"ד שזרע כל הי"ו דהא לפי דמשמע מדבריו לקמן בד"ה והתירוה · הב' שורות שהפך שערן הוי כרס · (ול"ל דאין זה אלא חומרא בעלמא בכלאים וכמש"כ לקמן בד"ה רואין אבל לענין קניית שקרקע אין הענפים ממעטים את האויר וכדמוכח לקמן בדבריו בד"ה או ממקום רוחב) וא"כ לריך להרחיק מהן כדי עבודת הכרם (שהוא ד"א) כמ"ש התוס' : תד"ה וזורע · והוי גפן יחידי דא"ל להרחיק אלא ג"ט · סתמו דבריהם כר"ע ברפ"ו דכלאים נגד הת"ק · וכן לעיל (י"ע ול"ז ב') · והוא משום דבירוש' שם פסק ר"י בשם רב כר"ע ועי' בר"ש שם פ"א סוף מ"א וברפ"ז :

דף פג ע"א גמרא וכר"י מי לא תנן ר"מ ור"ש כו' · אף דסתם שם בריתא כר"י י"ל דכולה ר"י קאמר לה כדמשני בכ"ד · או משום דגם רהב"ל דלקמן קאי כוותייהו : שם ר"מ ור"ש אומרים הנוטע את כרמו ח' על ח' מותר כו' · לפי מה שפי' רשב"ם לעיל דהנופות ממעטין את האויר ע"כ צ"ל דהם יכוונו ג"כ ע"י היפוך השער · אבל קשה כיון דהב' שורות המהופכין הויין כרם א"כ לריך להרחיק מהם בכל צד כדי עבודת הכרם שהוא ד"א כמש"כ לעיל א"כ לא ישאר מקום לזרוע · וכמו כן קשה לשיטת התוס' לעיל בד"ה וזורע · וצ"ל דפליגי עליה דר"י בזה וכן הת"ק דר"י משמע ג"כ דפליג עליה מדלא הזכיר הפיכת השער · ותכש"כ לפמש"כ לעיל בדעת הרשב"ם דאף ר"י לא אמר אלא משום חומרא בעלמא : שם רהב"ל אומר אם יש כו' ואם לאו אין מצטרפין · הרא"ש שם כ' ול"י למה הולרך לשנות ואם לאו א"ת פשיטא וכי עדיפי מנוטע בתחילה · ואני אומר דלפמש"כ התוס' לעיל דטעם הרחקת ד"א אינו בכדי שיוכל לעבור הבקר בכליו וע"כ הטעם הוא דלא ליערבבו היניקות אהדדי והכא דתרווייהו יונקין משרש אחד ה"א דל"צ ד"א קמ"ל : ר"ש ד"ה מפוזרין · לכל היותר · וד"ה רלופין · לכה"פ · ר"ל גבול היותר הוא פ"ז וגבול הפחות הוא ד' ולאנס נמגס עליו מהרש"א : ד"ה רואין · וחומרא היא גבי כלאים · לכאורה תמוה דהא לעיל (ל"ז ב') אר"ז כתנאי ע"ש · אבל עי' ברא"ש שם ויתיישב לך : תד"ה זיל בסופו · תדע כו' · לכאורה אין ראיה כלל די"ל דהכא משום דבעינן לכל שורה כדי בקר וכליו בכדי שיוכל לחרוש בשני למדים כאחת למד לזו ולזו אבל התם א"ל להרחיק רק כדי למדו לאילנו : ד"ה אפילו · וא"ת כו' · הרשב"ם לעיל ד"ה והתירום יישב קושיא זאת : בא"ד דעפ"י חכמים עשה כל"ל : ד"ה כמה · וי"ל דגבי מכר כו' מלומלמות אבל כו' שוחקות כו' · תימה דהרי אמה שוחקת יתירה חלי אלבע על עולבת כמ"ש בריש עירובין וא"כ לע"ז אמות ח' אלבעות שהם ב"ע והל"ל לענין מכר ע"ז אמה ושלים · ואולי מלומלמות דקאמרי לא עולבות אלא פחות כ"ש משוחקות · ולפמש"כ הרשב"ם דלענין כלאים החמירו · בלא"ה נ"ק · ואין להקשות לדבריהם דלגבי מכר למה סגי בד"א הלא הן פחותין מד"א שוחקות דכלאים · משום דגם ד"א דכלאים אינן שוחקות כדמוכח בעירובין (ג' ב') :

דף פד ע"א ר"ש ד"ה מדקתני לבנה · שני מראות יש בחטין ולא יותר · ואף שעינינו רואות שיש ג"כ שחורות · השחרות איננה שינוי בגופן (שהרי עוברת ע"י רחילה) אלא שבאה להם מבחוץ ע"י שנמלאו ביניהם קלת גרעיני שרופי חמה (קאנקא"ל בל"פ) אשר נשחקים לאבק שחור דק כפית הכבשן ונשחרין מבריהם · משא"כ אדמימות היא שינוי בעלם החטים עי' נ"י · ול"כ לפי שבחמה אין להסתפק אלא בשני המראות הללו כדמסיק · ומדקתני לבנה ש"מ דשחמתית שהוא ע"ם החמה הוא אדום : תד"ה בגפרא · וכ"מ במדרש דארץ כוש במזרחו של עולם וכתיב כו' כ"כ דל"ל · אך מש"כ בשם המדרש ל"י מקומו כעת : בא"ד משמע דאה"כ וקין במזרחו של גן עדן היו כ"כ דל"ל ועיין בדבריהם בבכורות : ע"ב ר"ש ד"ה מין אחד · דאם טענו יין והומץ כו' · יותר הל"ל בהם טענו יין או תומץ לבד והודה לו בחבירו · ועמש"כ בב"מ (ק' ב') ברש"י : תד"ה ת"ש · ונראה כו' משמע כו' מדלא קתני כו' · לכאורה הא גם לר"ז מהני עכ"פ בתודד לתוך קופתו · והנה יל"פ בחמת דקושיית הגמרא הוא כל ריו"ח בעלמו ואפילו לר"ז · ובזה א"ש מאי דמתרץ ברה"ר והולרך לדחוק בסיפא דס"ק ואם ברשות בעלים ולא מוקי לה כולה בר"ב (והתוס' נדחקו בזה) משום דלקמן מיבעיא לן אי כליו של לוקח קונה בר"ב וכנון בעז"ה :

דף פה ע"א גמרא ואמאי קרו לה רה"ר לפי שאינה רה"י · כה"ג בשבת סוף ד"ו וע"ש ריש ד"ז בגה"ש ד"ה רה"י קתני : ר"ש ד"ה ה"ג בתוספתא · דהא תנן במתניתין גבי רשות מוכר טו' כל"ל : ד"ה משנתמלאת ה"ה ברשות לוקח לקנותה וליטול כו' כל"ל · ועי' לשונו לקמן (פ"ו ב') בד"ה מלאתי גירסא זו : ע"ב גמרא והא דומיא דחלר שאינה ש"ש קתני · לכאורה מחלר גופא היה יכול להקשות לפי מאי דס"ד דהרי לא עדיפא מר"ה כמ"ש הרשב"ם לעיל · אמנם מלינו כה"ג בב"מ (י"ד ב') ע"ש בתד"ה סיפא · או משום די"ל דמיירי דנתן להם רשות למדוד שם דומיא דמדה שאינה ש"ש דקתני · אבל א"כ גם מדומיא לא קשה כ"כ : ר"ש ד"ה דמחו לה · במשקל שמשו עוכלא · לקמן (פ"ע ב' וכ"ד ב') מוכח דהוא שם מדה ומלאתי להמוסף שהעיר בזה : תד"ה כליו של לוקח · דמאן פיים ומאן שביק · הוא לשון הגמרא לעיל (כ"ג) : בא"ד וכ"ת בגיטין כו' ומשני עלה ריו"ח כו' · אבל מה יענו בדשמואל לפי מאי דס"ד דרבינא לקמן דס"ל דקונה (ועי' בדבריהם בגיטין שם) · וגם ריו"ח ור"ל דמוספי אף בר"ה משמע דברשות מוכר מודו להו : ד"ה כגון · וא"ת כו' · עי' בכורות (י"ח ב') תד"ה אקנויי ובמש"כ שם בס"ד : ד"ה בכליו · והוי מלי לדחויי אע"ג כו' · וא"כ גם על פשיטות רבא לקמן ל"ל דהוי מלי לדחויי כמו כן ודוחק :

דף פו ע"א ר"ש ד"ה במשיכה · שמושכן לרשותו · עמש"כ לעיל (ע"ו ב') בדבריו וכאן י"ל דר"ל בכליו דמוכר : ד"ה והא כיון · אי לאו משום איסור שבת כו' · בפשוט הל"ל מדקאמר שהרי כו' וגניבה באין כאחד : תד"ה ומדכליו · וא"ת כו' דילמא מתורת משיכה קנה כו' · מרשב"ם נראה דמפרש פסק עד שלא מדד אין שניהם כו' היינו בפסק אחר שפירקן והכניסן א"כ המשיכה איננה כלום כיון דעדיין לא פסק · אבל התוס' מפרשי פסק כו' היינו קודם וכדמוכח ג"כ בדבור הקודם : ד"ה אבל · הא דפריך כו' והא לא משך כו' · עי' לעיל (ע"ז) תד"ה אמר : ע"ב גמרא כור בשלשים סאה בסלע כו' ראשון ראשון קנה · נראה דוקא בכה"ג דהוי כמו חזרה פי' (לקמן ק"ה) אבל בא"ל אני מוכר לך כל התבואה כור בשלשים (או סאה בסלע) הלשון האחרון אינו אלא הודעת המקח ויכול לחזור בו עד מדידה האחרונה · ולפ"ז הברייתא דד' מדות דמיירי בכזה כדפי' הרשב"ם שם בד"ה כיון שקבל עליו מוכר וכן כתן בד"ה מלאתי בסופו „דהתם כשהקנה לו כה"ת איירי" · המקשה דבסמוך ה"ת להקשות גם מרישא משנתמלאה מדה ללוקח · אלא דעדיפא פריך דאפי' תימא דגם בכגון זה הוי כמו חזרה מ"מ בלא נתמלאה אמאי קנה · ובתירוצו כגון דא"ל הין כו' לוג כו' מיושב הכל · אך כ"ז הוא היכא דמעשה הקנין לא הוה אלא במה שמדד דהמדה שלו קנתה לו אבל היכא דמעשה הקניה היה בכולה בכל גווני קנה והמדידה לא מעלה ולא מורדת וזהו שכוון הרשב"ם במש"כ דמסיפא דקתני ברשות לוקח כיון שקבל כו' לא פירכא היא כו' · והמהרש"א שכ"ע דלא הוה דומיא דרישא ל"ד במחכ"ת : ר"ש ד"ה דסרכא · מלשון שרוך נעל · נראה דזה ל"ל אחר פי' הראשון : ד"ה מלאתי בסופו · אפי' אם מדד לו הין בי"ב לוגין כו' · אולי צ"ל בי"א לוגין : תד"ה כדאמר· תימה כו'· עמש"כ בזה בגיטין (מ"ב ב') דבר נכון בס"ד:

דף פז ע"א גמ' ה"כ קמא קמא מיפסק פסק מהיום בדינר ליום ולגוכן כו' כל"ל : ר"ש ד"ה אבל · ולא הוי אגר נטר לי שהרי מיד התחיל כו' · ק"ק דהא מ"מ שכירות אינה משתלמת אלא בסוף · וכמו כן קשה בהא דמרבין על השכר שהביאו התוס' ולמאי דמסיק רבא א"ש · גם מש"כ הא כיון דיכול לחזור בו כו' · לכאורה יקשה הא בלא"ה קי"ל דפועל יכול לחזור בו אפי' בחלי היום · וי"ל דמ"מ כל כמה דלא חזר ביה הוה מושכר לבעה"ב פי' לקמן (קכ"ג ב') תד"ה הכא · ועי' ב"מ (מ"ע) ובמש"כ שם : ד"ה מדה דמוכר הוא · דהא אפי' את"ל דברשות לוקח מיירי כו' · לכאורה מ"מ יקשה א"ה עד שלא נתמלאת נמי וכה"ג יקשה בדברי המהרש"א · ואולי י"ל דהתם עד שלא נתמלאת היא עדיין ברשות מוכר ומשנתמלאת נושאין אותה מיד לרשות לוקח וע"ד שתירץ הפ"ם לעיל (סוף דפ"ה) סתמא דמילתא כו' : תד"ה מי כו' לרב מדות כל"ל : ע"ב גמ' [א"ד אסיפא קאי · וכ"ה המסקנא וק"ל אדמודי ליה אודויי ליפלוג עליה איפלוגי דכה"ג פריך בס"פ שבועות הפקדון · וכאן לא שייך תירוץ התוס' ביבמות (מ"ו ב') ד"ה בשטבל ועמש"כ בפ"ב דפאה מ"ב] : תד"ה והתנן · תימה כו' א"כ כמו כו' תהיה של תרומה כו' · עתוי"ע · וקושייתו השני' אינה מובנת דאיתא דגם כוונת התוס' שיהיה טבל ותמיהתם איננה רק דלמה יהיה תרומה · או י"ל כוונתם דהם מדד ד"מ כ' סאה לתוך כלי הרי הם תסרים כ' מילויים וא"כ כשתורם א"כ מהם סאה לתרומה הוה בה ג"כ אחד מכ' לבד המילוי שלה והוא יפאר חולין · ודע דהסאה שתורם לתרומה לריכה להיות מאומד ולא במדה ממש כדתנן שם בפ"א מ"ז : ד"ה משום יאוש · הוי מלי לשנויי כו' לא הבנתי ד"ק דהא כתבו בדבור הקודם שהמילוי הוא תרומה ודאי ואפ"ה הוי קשה לר"א מסכא · וע"כ כוונת הקושיא הוא כתש"כ שם דקס"ד דהכא הטעם משום דלא חשיב ליה ללוקח וא"כ ליהוי כמו גרעינים דשם מ"ה ואיכך דמותרות מטעם שכתבתי שם בס"ד והמתרץ השיב דלעולם חשיב הוא רק דהכא משום יאוש בעלים ואילו הפקיר כהן תרומה חשובה אטו תיפקע שם תרומה מינה •

ולפ"ז יוכל הישראל למכרו לכהן ודלא כהרשב"ם שכ' לעיל ונותן לכהן · ועמש"כ לעיל (פ"א ב') בתד"ה אלא : ר"ש ד"ה אבדה מדעת · ואינו חושש אם יחזירנה לבנו טו' כ"כ דל"ל : תד"ה הלוקח בסופו · דהתם ודאי דהוי כו' כל"ל :

דף פח ע"א גמרא · דאנקמינהו ניגרא בריתא · ב"ק קי"א ב' ושם : שם אפו משום דגמר בלבו לקנות קנה · עי' פי' רשב"ם · ונראה דאפי' משך או הגביה ג"כ כיון דלא אמר בפיו דדברים שבלב אינם דברים · וריטא ודאי מיירי אפי' משך והגביה כיון דאף בלבו לא גמר לקנותו · ומהר"ם פ"ג דדאי מ"ב משמע דמפרש לריטא נמי בשלא משך ותמוה : ר"ש ד"ה מעשרן · ונותן ללוי · תמוה דמע"ר יכול לעכב לעצמו כדאיתא בסוטה והובא בתוס' : ד"ה סימון · ומשום שקונה הרבה מעין כו' · עי' מהרש"א · וכן התוס' בב"מ (מ"ח) ד"ה נתנה הביאו ראיה מכאן דסימון הוא מוכר דבר לא · אולם הגי"י מקיים (אחר שכ' כעין דברי הרשב"ם) ופ"ז נקרא כל תגר גדול הן מיבש הן מלא סימון : ע"ב במשנה היה שוקל לו עין בעין · נראה פירושו דהמשקל הוא שוה בלא הכרעה כמו העינים שעומדים בקו שוה · או ירלה שמעיין היטב בהמשקל (וכליפנא דברייתא לקמן אין מעיינין כו') להעמידו במכוון והוא כלשון המקרא (במדבר י"ד) : שם למחוק לא יגדוש · ומשמע שאין נותנין וויתור כלל · וקשה מ"ם ממשקל דהא גם גבי מדה כתיב ולדק · ועי' ברשב"ם לקמן בגמרא ד"ה ולדק : גמרא לדק משלך ותן לו · חולין (קל"ד) : ר"ש ד"ה ולדק · אע"פ שבאבן שלמה שקלת כו' כ"כ דל"ל : ד"ה אחד מי' · ס"א דשיעור א' ממאה במשקל מכריע טפח · וקשה ממשקל יבש דהכרעתו ג"כ טפח וגירומיו הוא א' מכ' או מת' · וכמו כן קשה מדוע בהכרעה שניהם שוים ובגרומים מחולקים : ד"ה למעוטי מדות מכרת · ולא משום גז"ש כו' דאין אדם דן גז"ש מעלמו כו' · הן תועבה תועבה כבר נתקבלה לגז"ש לרי"ש בסנהדרין (כ"ד ב') ע"ש ברש"י ד"ה וגם קדש ברס"ע : תד"ה התם · כדאמר ביבמות (כ"ב ב') כל"ל ולהמגיה בגליון איסתמיט זה : בא"ד והכ"א אומר כו' · מ"מ קשה מנא על א"א דאסרה על בעלה דהוה כעין גזל שגזל ממנו את אשתו עי' חגיגה (ס"ד ע') ומש"כ התוס' לעיל והוליד ממנה בן ע"כ ר"ל באנוסה : ד"ה וקללם · מוהיה אם לא תשמע כל"ל וכן לקמן ל"ל דקאמר מוהיה אם לא תשמע :

דף פט ע"א גמרא מוסיף אם לא תשמע בו' כל"ל : שם ת"ר מניין שאין מעיינין כו' · הך בריתא ל"ל קודם מהך דלעיל כפי סדר הכתובים וכ"מ מהסימן : שם אר"י תסורא ל"י לך בביתך כו' ל"י לך בכיסך · גם כאן לריך להפך סדר הדרשות כל"ל : בסה"ע וקנס ומתנה שלה איני יודע · יש לחלק זה מהא דכתב התוס' בשבועות (כ') בד"ה איסור דאין דרך משנה וברייתא שיסתפק כו' ע"ש : ר"ש ד"ה מ"ל איפה שלמה · משמע דל"ג הכא ולדק כל"ל : ד"ה מ"ל ל"י לך בכיסך · דמלי למיכתב ל"י לך אבן ואבן איפה ואיפה כי אם אבן ואיפה שלמה ולדק כו' כ"כ דל"ל ודריש יהיה לך דכתיב בכל חד דהוה מלי למיכללינהו בחדא ועי' מהרש"ל : ד"ה ה"ג דמתקני · ב"ד קדמונים התקינו המשקלות כו' כל"ל : ד"ה ל"י שקול לי א' א' · ולא היא כו' שהרי ההכרעות הוא טפח ומכריע רבע הכרע ליטרא כל"ל · והמכוון הוא שכמות הכרע טפח לעולם לפי ערך כובד דבר הנשקל דכמו שאם הנשקל ליטרא הכרעת טפחו הוא א' ממאה לליטרא כן לעשרה ליטרות הוא א' ממאה לעשרה ליטרות וכן ברבע ליטרא הכרעת טפחו א' ממאה לרבע ליטרא ועי' בסמ"ע סי' רל"א ס"ק כ"ה · ולא תקשה מהא דלקמן דשל גרומי ושל למכים דבעי הכרעתם ב' וג' טפחים לפי' הרשב"ם שם · דמ"ה שהקנה שלהם יותר גדול וזה ידוע דלפי ערך ריחוקו מהלשון שהוא באמלעו כן הוא ערך הכרעתו · אך לכאורה קשה למש"כ הרשב"ם במשנה דנפיש יותר מדאי הכרע טפח בדבר קל · וי"ל דהתם משום הכרעת כובד הכף שהוא שוה בכל הנשקלים : ע"ב גמרא מאי קמ"ל תנינא חוט מאזנים של חנוני כו' · כפי פי' הרשב"ם בפורעני ה"ל לש"ם להקשות ממשנה הקודמת שם חוט מאזנים של זהבים כו' ג' אלבעות · וי"ל ע"פ מש"כ התוס' בפסחים (ק"ב ב') בד"ה מיתיבי ועמש"כ שם · וק"ל מדוע לא תני שם שיעורא דיגרומי · ולא עוד אלא דבתוספתא שם תני חוט מאזנים של שוקלי מתכות טפחיים וע"ש בר"ש ול"ע : שם ק"ו לסין כו' ורביעית וחלי תומן · לפי' הרשב"ם דתומן הוא שמינית הקב א"כ חליו היינו רביעית · והב"ח הוסיף עוד כאן תומן ועל הראשונים אגו מלטערים כו' דהרי הוא חלי לוג · לכן הנכון כפי גי' הישנה שהביא המהרש"א ברשב"ם דתומן דהכא הוא שמינית הלוג · ודע דבמהרש"א יש ע"ש וכל"ל דבהך בריתא לפי גי' התוספתא שכ' רשב"ם כו' : ר"ש ד"ה דמתרמי בה"ש · א"כ הלוקח עלמו כו' · לפ"ז נראה דקאי ולא היא אף על אתרא דתמימי והפוסקים לא כתבו כן : ד"ה תומן · איכא כו' ואם שמינית הלוג הוא היינו עוכלא · לפי הגי' בדבריו לעיל דעוכלא הוא אחד מתמשה ברובע ודאי לריך לתחוק זה וכ"כ מהמהרש"א · וגם לפי גי' א' משמונה ברובע נראה מהמהרש"א דל"ג לה · ומה שנראה מדבריו דלגי' זו כוונת הרשב"ם במש"כ מאי האי דקפריך כו' דר"ל הלא הן שוין תמוה דיותר ה"ל להקשות דאיך חשיב להו בברייתא לתרתי · ואולי דתומן איננ שוות דזה מרובע וזה עגול או דזה גבוה וקלר וזה נמוך ורחב : תד"ה כדלך · וקנה שיש להן בית קבול · כדאיתא שם בפי"ז מי"ו ע"ש : ד"ה שלא ישמין · ומפרש ר"ת לפי שהמלח מיקל המשקל כו' · וכן איתא בתוספתא מפני שהן חסרין :

דף צ ע"א ר"ש ד"ה וחלי שמינית גרסי' בתוספתא הס"ד ומה"ד וזהו כו' : ד"ה אלא · משום דאותו מכר כו' ואין שניהם חוזרין כו' כל"ל : בא"ד בה' דינר · כן הוגה בשה"מ · ונראה יותר דל"ל בה' פשוטים כדכ' לקמן ויחזור (נראה דל"ל ויוסיף) לו פשוט · או להגיה שם דינר : תד"ה והשקל · כמו שת"י וסלעא עסרין מעין כל"ל: בא"ד כולהו שיתין (פי' סלעים) כו' · ובת"י שלפנינו וכן בהעתק רש"י ורד"ק ע"ם ע"ש : בא"ד דאם לא היו אותן שלשה כו' כל"ל : ע"ב ר"ש ד"ה מנה כ"ת הוי · והא קי"ל מנה כ"ה סלעים כו' ולאלמנה מנה · משם אין ראיה אלא דלא הוי כ"ת דא"כ נפיש כתובתה מדבתולה אבל דלא הוי אלא מאה זוז דהם כ"ה סלעים לא מוכח · אולם מדלקמן (קס"ה ב') במשנה זוזין מאה כו' אין לו אלא מנה ומשם (קמ"ה) קדשה בעשרים כו' ע"ש מוכח יפה דמנה אינו רק כ"ה סלעים דאינון מאה זוז : ד"ה וש"מ מוסיפין · על ה' שקלים הוסיפו שית מעלמא כל"ל : בסה"ע ד"ה מפני שמתעע · דנכנס יין יצא סוד (עירובין ס"ה ושם) · אולם זהו דבר קטן · אבל הרבה דבר עליו שלמה במשלי (כ"ג) ובגמ' סנהדרין (ע') ובמ"ר נשא פ"י ובמ"ת :

דף צא ע"א גמרא אלא א"כ עמדו סאתים בסלע · הוא כפל שער הנהוג כדלעיל (ע') מד' סאין בסלע : שם ומפני מה נענשו מפני שילאו מארץ לח"ל שנאמר ותהם כו' · עי' רש"א בח"א · ול"כ בכור שמכר מהגמרא כאן ונ"ל כמו דאיתא בתוספתא פ"ה דתמ' פ"ז וז"ל ועל שילא לח"ל מת הוא ובניו ברעב והיו כל ישראל קיימין על אדמתן שנאמר ותהם כל העיר עליהן מלמד שכל העיר קיימת כו' : שם אימיה דמשמון ללפונית · פי' מ"ר נשא פ"י בדרשת פרשת ויהי איש אחד מלרעה : ר"ש ד"ה אין יולאין · שמפקיע כו' כל"ל : ע"ב גמ' דאריו"א נהירנא כד הוו קיימין ארבעה סאין בסלע כו' · עי' תמ"כ בזה בתענית שם : שם ששבה ונדבקה בבית לחם יהודה · ר"ל אחר שכבר היתה למחלון שהיה מבית לחם שבה עוד הפעם להדבק בבועז : שם וגדרה זו סנהדרין כו' · נראה משום דאיתא בת"כ פ' ויחי לא יסור שבט מיהודה זו סנהדרין כו' :

פרק ו דף צב ע"א ר"ש ד"ה ולא למתו · דרוב זרע פשתן (כל"ל) הנקח בעולם לזריעה כו' · וכן איתא בגמרא לקמן · ותמוה דאיך יתכן זה הלא איתא בב"מ (ק"ה ב') דבימי ר' אמי דכחישא ארעא היתה מוליאה קרוב לד' פעמים בזרעה · ואם בכל שנה יוכפל הזריעה מהקודמת ילך הדבר עד אפס מקום לזרוע · ול"ל דודאי רובה לתשמיש כגון לשמן וכיולא אולם אותם הקונין לזה קונים בשופי הרבה ביחד · ואותן הקונים לזריעה ולמאכל קונים מעט המעות ומהן הוא רובה לזריעה ובהו איירי מתניתין : תד"ה זרעוני · אם מכת מדינה היא מנכה לו מן חיכורו כל"ל : ע"ב גמרא דאמרי אינשי כו' · עמש"כ בזה בר"פ המניח בס"ד : ר"ש ד"ה בהינומא · קלתא כו' · לפנינו בכתובות (י"ז ב') הגי' קריתא · וע"ש (ע"ב ב') קלתא שפיל דמי : תד"ה אי · ואע"ג דב"ה אי אית לי' זוזי לא מלי מסלק ליה בש"ת כו' · ול"ל לפ"ז דהאי מן מכי רשותיך כו' אינו בתלוה אלא שמגיע לו בעד נזקיו וכיולא ואפי' בדאית ליה זוזי : בא"ד יוכל לחלק בין לוקח כו' כל"ל בלא ו' : בסה"ד דאלטריך לאשמעינן כו' · וכ' המהרש"א דס"ל כשיטת רשב"ס כו' · בפירוש כתבו התוס' בשמו בב"ק שם דלא נראה לו גי' אי דליתנהו להני זוזי :

דף צג ע"א ר"ש ד"ה בתר רובא אזלינן · דרוב שורים שבעולם נחוהו כו' · לעיל פי' דלהכי נקט רועה דדרך שוורים הרבה להיות לשם ואיכא למפוקי בשוורים טובא · משמע דדוקא בדאיכא שם באותו מקום · ועוד ה"כ דאפי' ליתא שם אלא שור אחד זולתו תולה בו לת"ק וכ"מ בתד"ה ר"א בסופו · והאי בתר רובא אזלינן דקאמר לא קאי אדהכא אלא דר"ל בעלמא · ונראה דלרב אם היה שם עוד ב' שוורים לאחד אמרינן כל דפריש מרובא פריש והייב ועי' ברת"א סי' רל"ב ס"י : ע"ב גמרא מאן תנאי כו' כל"ל : שם מר אזיל בתר רובא דאינשי כו' · עי' מה שנדפס בשמי בס' יהגה חכמה אות ת"ח בסופו דמה שנסתפקו האחרונים בתשע חנויות מוכרות בשר שחוטה ואחת בשר נבלה ובה יש בשר מרובה מבכל הט' הכשרות אי אזלינן בתר רוב החנויות או בתר רוב בשר · דל"ל דזהו פלוגתת ר"י וא"ל · ועתה התבוננתי דאין הכרח לומר דא"ל סברי דרובא דאינשי עדיף אלא דר"ל דגם זה חשיב רוב וכהדדי ניננהו והמוע"ה : תד"ה חייב · כעין אבדה דחשיב ליה בשואל קרוב לפשיעה אדם המזיק חייב כ"נ דל"ל :

דף צד ע"א גמרא לעולם חיטי ושערי מקבל עפרורית כו' · פשוט דל"ח כן אלא לדחויי

סייעתא

סייעתא אבל מ"מ הדין אמת כדמוכח מדתאני ר"ק וליכא דפליג עליה · לכן תמיהני על הסמ"ע בר"ס רכ"ט שכתב ואיכא מ"ד דגם בכן מקבל עפרורית ובברייתא כו' ומשמע דר"ל דאף רובע מקבל · והש"ך שם השיג על איכא מ"ד קמא שבדבריו ופ"ז שתיק ליה : ר"ש ד"ה נותן לו דמי חטין · והזורע כלאים כו' דבההוא שעתא קנזיל ליה מיד כו' · ואף דאינו נאסר עד שתשרש · עי' ברא"ש בפ' לא יחפור סי' י"ז : ד"ה כל שהו · אבל אם נשרשו כו' שכבר נאסרו בהשרשה כו' · ול"נ דאפי' לשיטתו דכלאי זרעים נאסרים · משכחת לה בדזרע בלא ידע דאינו נאסר בהשרשה כדמוכח בפ"ה דכלאים מ"ו : תד"ה שהו · דלשון ימעט משמע שכבר נשרשו · אינו מובן · ואולי דע"ש הוא ול"ל שכבר נזרעו ורלונס דאילו קודם שנזרעו יש תקנה ג"כ להוסיף על השאה כדאיתא בירוש' הביאו המפרשים שם · אך בלשון ימעט נכלל ג"כ תקנת ההוספה ע"ש בפי' הרמב"ם וכ"מ ליטנא דירושלמי : ע"ב ד"ה וחכ"א בסופו · א"נ י"ל דהתם כגון שאומרים טעינו בשנות המלך · ול"ל דדוקא העדים נאמנים אבל המלוה א"כ נומר שטעה עי' לקמן (קנ"ד ב') אי עדים אלימו כו' · דאל"כ מדוע יוקנס לתאי דמוקי לה רשב"ל כר"ת :

דף צה ע"א גמרא דכיון דחזי ליה לאיצטרופי כו' עד באפי נפשה · כ"ז נראה למחוק עי' (לקמן ק"ד) פלוגתת ר"ה ור"נ ופירשב"ם שם : שם מיהו פחות משתות לא ידיעה ומחיל כו' כצ"ל ומלת במנה נראה למחוק : ר"ש ד"ה ותאי מחזיר כל האונאה כו' בין ביתר משתות כו' · הן ביתר משתות הוי ביטול מקח ואין בו חזרת אונאה כלל : ד"ה וזהו אוכל · לקבל קוססות הס"ד ואח"כ מה"ד דא"ל ושייך לע"ב : תד"ה נותן · הגהות מהר"ס בדבור זה הם לחנם ללא צורך : ע"ב ר"ש ד"ה מרתף זה של יין ולא א"ל כו' · דאילו אמר מרתף זה למקפה צריך כו' ומקבל כו' · וכ"כ הל"י בשם הריטב"א והטור בר"ס ר"ל והה"מ בפי"ז מהל' מכירה ה"ח בשם הרמב"ן (ומש"כ שם בתחילה וכ' רבינו שמשון כו' נ"ל דע"ש הוא ונ"ל רבי' שמואל והוא הרשב"ם · וכצ"ל שם וה"ה דינו כאילו א"ל מרתף זה של יין למקפה) ולכן לשון הכ"מ שם בס"ד ומלד שאמר של יין למקפה יפה כתו (והעתיקו התוי"ע) לא דייק דבלמקפה לחוד סגי : תד"ה חד · תימה כו' אמאי מוקי ר"ז כו' · המהרש"א הבין דוזהו אוכל כו' הוא מהברייתא · ונראה משום דהיה ק"ל מה תמהו התוס' מר"ז שהוא אמורא על ר"א או רבינא · ואישתמיטתיה מש"כ התוס' בב"מ (פ"ח) ד"ה הניחא דמקשה שם הש"ס על ר"א ורבינא מדר"פ לפי שהיו אחריו · ור"ז ור"פ היו בדור אחד שם (נ"ד) וכן לעיל (ס"ג ב') איפליגו בהדדי : ד"ה וחד · קשה לרשב"א א"כ כו' · לע"ד י"ל דמיירי בא"ל חבית זו של יין למקפה וכמש"כ הטור שם בשם הרמ"ה · או אפי' בלא הזכיר יין וכמש"כ לעיל :

דף צו ע"א ר"ש ד"ה הבודק בסופו · אבל לרבנן לכתחילה א"מ ואם עשה עשוי · עי' לעיל (פ"ד רע"ב) בתוס' : ד"ה המרא מעיקרא עקר · והלכך דין הוא כו' · נראה דצ"ל ודין הוא דבתר טעמא כו' : ע"ב גמרא והל' כוותיה דשמואל · עמש"כ לקמן (נ"ה) : תד"ה אחד · ועוד דמייתי עלה ברייתא דתרומה כו' דתניא כו'. משנה היא בפי"א דתרומות מ"ב : ד"ה אין · ומנא כדי מדתו כו' כצ"ל : ד"ה כל · דרביע דסנהדרין לא חזו כו' כצ"ל :

דף צז ע"א ר"ש ד"ה להודיעך · וליכא חידוש כלל כו' · לכאורה היה חידוש גדול לאשמועינן דלא כאחרים · וי"ל דזה ידעינן מדלא התמיכו במנא כדי מדתו אטו יתר · ובזה מיושב נמי הא דלא מוקי כרבנן דר"י באחרים · וביותר דאחרים הם ר"מ דהוא בר פלוגתיה דר"י · אך מש"כ ומילתא דר"י כו' ואע"ג דליכא טעם יין · לכאורה הא דלא כר"נ וריב"א בחולין (כ"ו) דמוקי פלוגתייהו בשהחמיץ ורבא נמי משמע שם דס"ל כוותייהו : ד"ה לא צריכא · אבל כו' יין מכשיר בלא מחשבה כו' ועי' בתוס' . ולי קשה ע"ד משנת (י"ז) גבי הבוצר לגת · וכן מחלב בהמה בסוף מכשירין · והנכי ל"י מה נלאו בזה דלעד"נ פשוט דהיין כבר חשבו בעת דריכת הענבים להוציאו : תד"ה שמרים · וי"ל דמיירי כו' ומ"מ בהקדם החמיצו · ועי' מהרש"א דהוסיף וכן בתרומה · ומש"כ דבמעשר נ"ל דהחמיצו דהא רבנן דר"י במעשר קמשתעי ולא מהמרי · לכאורה תמוה דהא מיירי בטבל · ואם ר"ל דטבול למעשר כמעשר א"כ יהא מוכח דאף בתרומה לא מהמרי דהא טבול ג"כ לתרומה · וי"ל משום דאיתא בפ"ה דמעשרות מ"ד דאם הוציאו מתקין מן הזגים חייב במעשרות ופטור מן התרומה כו' ע"ש ולכן י"ל דה"ס מן השמרים : ע"ב ר"ש ד"ה למעוטי מאי · ואי ס"ל כריו"ח כו' · תמוה כיון דאמר למעוטי יין קוסם ע"כ דלא ס"ל כוותיה · וגם סיום דבריו הכי הל"ל כו' אין לו ביאור : ד"ה מודים · דפליגי בניסוך ומכשיר במזוג כ"כ דל"ל ור"ל דר"א מכשיר :

דף צח ע"א במשנה יין מבושם כו' · אולי נ"ל מבוסם בס' והוא מלשון מחייב איניש לבסומי בפוריא מגילה (ז' ב') ושם עוד איבסום כו' ולעיל (ס"ד ע"ג) כמאן דמיבסמי דכולא לשון שכרות הן (וגם לפי הגי' בש' יל"פ כן) וכאן ר"ל יין חזק המשכר שמתקיים יותר כדאיתא בב"מ (ס') במשנה התירו לערב קשה ברך מפני שהוא משביחו ופי' הרא"ש דמתקיים יותר : גמרא הלא מאי א"ל רב הלל לר"א כו' · כה"ג שבת (ק"ט) : ר"ש ד"ה עד העצרת · משום תקופת תמוז כו' · תמוה דברוב השנים אין התקופה נופלת במועד הזה ועוד דה"ל להש"ס לפרושי כאן של תקופה כמו בספ"ג דגמין על בקידוש של מוצאי החג ועמש"כ שם · ולשון רש"י שבאלפסי חום הקיץ : ד"ה אבל בקנקנים דמוכר · ההוא שעתא הוא דמתבחרי אנפשייהו חמרא · ב"ת האחרונות ליתנייהו שם וע"ש גי' הרי"ף והרא"ש : בשה"ע ואמרן לעיל שביד ר"י עובדא כו' · נראה מזה שלא היה לפניו הגי' שם והל' כוותיה דשמואל וכ"כ ברי"ף ורא"ש וכ"כ הכ"מ בפי"ז מהל' מכירה ה"ג לדעת הרמב"ם : תד"ה הא · ומיהו קשה כו' מעובדא דקביל חמרא כו' · נראה דצ"ל בעובדא · אבל לכאורה ליתנא דהאי מאן משמע דלאו על עובדא שאירע קאמר : ע"ב במשנה המוכר מקום לחבירו לעשות לו בית וכן המקבל מחבירו לעשות לו בית חתנות כו' כ"ה גי' הרי"ף והרא"ש ופי' תוי"ע · ונ"ל דלגירסתם המשנה מתפרשת פ"פ מדה י"ע מל"ב מדות דר"א בבריה"ג מדבר שנאמר בזה וה"ה לחבירו · וכה"ג כתבתי בשבת (קנ"ה) ע"ש : גמרא ולא מצאתי קל משובין עפירשב"ם · ונ"ל מזה ראיה לפירש"י בשבת ספ"ז דשובין גרוע מתורכן · וכן מהא דאמרי' שוה כסף ואפי' שובין ודלא כפי' הרשב"ם לעיל (נ"ג ב') והרמב"ם בשבת שם : ר"ש ד"ה קובתא · שעשוי אגודות כעין קובה כ"ה בד"י : תד"ה רי"ם · נראה כו' אלא א"כ יש לו ו' על ח' ה"כ כו' · מליונס על דרי"ם נראה דדוקא לדידיה דפליג אדר"ע בבית חתנות ומשמע להו דס"ל שיעוריה כבית קטן הוא דקאמרי דגם למחלוקת אחים בעינן ו' על ח' אבל לר"ע י"ל דסגי בד' על ו' כבית חתנות וכדעת הר"י שהביא המרדכי ודלא כהמהרש"א שעשה מחלוקת ביניהם : בא"ד מוקמינן כו' לפי פתחיה · אינו מדוייק דע"ש דאתיא לכ"ע בין לר"ה ובין לר"ח לכל חד כדאית ליה · מה שהקשה מהר"ס ע"ד מסוגיא דסוכה · לפי מש"כ שם בס"ד ע"ש לק"מ :

דף צט ע"א ר"ש ד"ה הכנף הכרוב האחת כצ"ל : ד"ה מתקיף לה אביי · ידייהו בהדיא בר"פ כו' כצ"ל בבי"ת : ד"ה ודילמא שלחופי · כדכתיב שכל את ידיו כו' · ול"נ לפרשו מלשון אלכסון דמצלא ג"כ בלא אל"ף לוכסן והנו"ן שבו נוסף כמו נ' דגזלן · אלמן · ושרשו הוא לכס · ושכל הוא משרשו בהיפוך אותיותיו כמו כבש כשב ודומיהם והסי"ן הוא במקום ש' · וכן סכל נקרא ע"ש עוות שכלו · ונ"ל דכן אלפס שהוא כעין מחבת בלשון משנה ומצינו ג"כ בלא א' בפאה (פ"א מ"ד) וס"מ הוא משרש ספל במקרא בהפוך אותיות : ד"ה מעשה לצלוטים · והוא לשון נהלאים כצ"ל ור"ל הנהאים דכתיב בישעיה (כ"ג) וע"ש בד"ה בהמפרש : ע"ב במשנה ולא יכנס מתוכה כו' · פי' הרע"ב דכיון כו' שעובר באמצע שדהו כו' · תימה דהא גם בנתנו לו מן הצד תני קיפא דלא יכנס כו' · ונראה דהכיון הוא ע"ש ונ"ל ואינו מכניס לתוכה וכ"מ מפי' רשב"ם : ר"ש ד"ה אמה בה"ש · וא"ד קילון ולהשקות בהמות כו' · ברים מו"ק איתא דמשקין ממנו ג"כ שדות ע"ש : במשנה דרך היחיד ד"א · בגמרא פסק ר"ה דלא כמתני' · ותימה על פי' הרמב"ם והרע"ב דשתקו מזה :

דף ק ע"א ר"ש ד"ה במאי קנו לה · וכי בדבורא כו' כצ"ל או דצ"ל בבירורא : ד"ה נקנה בהילוך · דרך הנאת כו' כדאמרינן בת"כ הליע מלגות כו' · לכאורה הוא ראיה לסתור דהדא אין דרך הנאתה לשכב עליה וביותר למש"כ התוס' דדוקא בשאינו עשוי אלא להילוך : ד"ה גמדין · תפרקו עד אצבעותיו · נ"ל דצ"ל ממרפיקו עי' תוס' מנחות (ל"ז) ד"ה קיבורת : בא"ד וי"א אמות שלימות דקרא כתיב גמד · ר"ל ומתרגמינן גרמידא והוא אמה : ע"ב ד"ה שהמלך פורץ · ואגב גררא כו' · ר"ל דהא כבר תני לה שם במקומה · ועוד דלא שייכא לענין מכירה דהא פסיק תנא ואזיל : ד"ה משום פגם · שאין לקרובים מקום כו' כצ"ל : ד"ה משבעה מעמדות · והיינו דמפרש לקמיה כנגד שבעה הבלים כו' כצ"ל : תד"ה והכוכין · ובתרגום אחשורוש אקפתא ט' · בהתנליע שם ובעירובין (מ"ח) הביאו פרשנדתא וכגון דהוא הראשון ועי' לשונם ביומא (נ"א) : בא"ד ותתוכי לא היו · עמש"כ במגילה (ע"ו) בד"ה עשרה : ד"ה וזומן · וא"ת כיון שגזרו כו' א"כ כו' יטמא סביביו כו' · תימה דזה נ"פ דל"ג בית בו פ"ע אלא כנגד הטומאה אבל לא סביביו כיון דל"ג אלא אטו אין בו פ"ע ושם אינו בוקע אלא כנגדו · ונ"ל דע"ש הוא ונ"ל יטמא כנגדו ור"ל ומבואר בב"מ דמת בבית עליה טהורה וכיון דיבקע לעליה ה"ל לטמאות את כולה דשם מתפשטת על כולה הואיל דאיכא אהל ואכמ"ל · מש"כ מהר"ם כשפרך פלימיו גזרו עליו טומאה כמו בקבר · נ"ד דמה"ת טמא כמש"כ התוס' לעיל בסמוך : בא"ד ומדקאמר סתום כו' א"כ הוי בפותח טפח כצ"ל בבי"ת : בא"ד ומיהו מה שפי' כו' לא ידע ר"י מנ"ל כו' · עי' ברכות (י"ט ב') בתד"ה רוב ובנזיר שם להביא לו ראיה ממשנה דאהלות : בא"ד תיבת המגדל כו' ואין ביציאתו פ"ע טומאה בתוכה כו' כצ"ל ותיבות ויש בה כוך למחוק : בא"ד פי' שדרך להוציאו מן התיבה והמגדל כ"כ להגיה כמו שהגיה המהר"ס לעיל : בא"ד ור"י נמי אמאי פליג כו' · מה שעיין

המהרש"א דהא ר"י נ"ל טומאה בוקעת ועולה · נ"ל פשוט דס"ל להתוס' דע"כ נ"פ אלא בטומאה רצוצה אבל לא בקבר סתום דילפינן ליה מקרא :

דף קא ע"א ר"ש ד"ה רש"ה · הציור הוא מבואר כי הכוכין שבאורך כל מערה נמשכין ויוצאין עד כנגד חצי כותל אמצעי דכוכי מערה הב' שבצדה : ד"ה הכל לפי הסלע · ולא יעשה יותר מה' כוכין במערה כ"כ להגיה לכאורה · אבל י"ל דכוונתו לר"ש (כדכ' בסמוך יותר מי"ג דזהו לר"ש) ור"ל דאם באורך מערה מזרחית בכותל דרומי יעשה ב' כוכין אז לא יעשה באורך מערה דרומית בכותל מזרחי רק כוך אחד וכן בכל הסמוכות : תד"ה דעביד · ואומר רשב"א כו' ושבשמאל יעשה בקרן זוית · ולפ"ז יהיה הב' כוכין שבב' מערות הסמוכות נוגעין אהדדי בכל שיעור משכן וזה דלא כמש"כ בשו"ע יו"ד סי' שס"ב ס"ג מאבל רבתי · וכן לפי' הרשב"ם לקמן בר"ד הסמוך אין בין כוך לכוך רק ב"ע והאחרונים כ' שם דבעינן ו' טפחים וצ"ע : ודע דהציור הוא מבואר כי האמה חלק שאצל הפתח בכל רוח הוא שייך להפתח : בא"ד ואע"פ שאנו מקפידין כו' להרחיקן כו' כצ"ל : בא"ד (ע"ב) ואפי' הפתח שהמערה היא (כצ"ל) רחבה ד' קשה אמתא באמתא היכי יתיב כו' · לפמש"כ בעלמא בשבת (נ"ב) דמשקעין הארון בתוך הכוך טפח או טפחיים ע"ש לק"מ · ודע דבהציור האי אמה חלק שאצל הפתח בכל רוח הוא מיותר : ע"ב ר"ש ד"ה ומקשינן והא קא נגעי כוכין · של זוית ושני הכתלים כו' כצ"ל : ד"ה כמה הויא להו · וז' אוירים בינתיים של ז' אמות · נ"פ דאע"ג דפי' לעיל דכוכין שבזווית אינו מרחיק רק חצי אמה מהכותל וא"כ אין ביניהם רק כדי אלכסון של חצי אמה על ח"א · מ"מ השתא דמשני דעבידי כחרתא א"כ הולכין גם המה זה אצל זה כהשאר לכן צריכין ג"כ ריוח אמה ביניהם : בא"ד כולן יוצאין כו' דכך הם · לכאורה אותן שאצל הזוית לא יגיעו אליו כי הוא רחוק מהזוית עצמה כחצי אלכסון שהוא ה' אמות וחצי וחצי חומש ונוכל לעמוד עליהם בכוון בחשבון המשלשים ואכ"מ : ד"ה מת מושכב · שלא היה להם פנאי כו' ומיהו כו' נוטל גם את תפוסתו כו' · ובסה"ע כ' א"כ אם ישראל כו' עד שיהיה להם פנאי כו' הלכך אין להם לא תפוסה · נראה דהחילוק הוא דהכא היה דעתם שישאר שם לעולם לכן יש לו תפוסה · ושם נקבר אדעתא לפנותו לכן אין לו תפוסה · אבל קשה לקמן בסד"ה מנא שלשה שכ' אבל מצאן רצופין כו' ע"מ לפנותן כו' ואיתא בברייתא דיש להן תפוסה · ולקמן בסה"פ בד"ה אדעתא לטלו כ' דלגמרי נקברו לשם ור"ל שלא לפנותם והוה א"ש הא דיש להם תפוסה וצ"ע : תד"ה המוצא בדף הסמוך · ונראה לפרש כו' ולא כידוע כו' כצ"ל בכ"ף :

דף קב ע"א ר"ש ד"ה מנא שלשה · וה"ל נמי יו' כילד כו' ובי"ע בין כוך לכוך וטפח לזוית כו' · ולפ"ז מד' ועד ח' ל"ד אלא פחות ב"ע וכ"כ למעלה קרוב לד"א כו' · והא דלא פי' דבין כוך לכוך הוא ג"ע ובזוית אינו מניח כלום · דא"כ יהיה אורך המערה ח' וחצי · ועוד דלתירוצא דואב"א דלעיל לר"ש ע"כ צריך שיהיה ריוח קצת בזווית : ד"ה לעולם ר"ש · תרי תנאי אליבא דר"ש הס"ד ואח"כ מ"ד והאי תנא : ד"ה יש לכן · והיינו ההוא תנא דלעיל כו' · נראה דלא רצה לפרש דמתניתין דהמוצא הוא כר"ש ב"י אליבא דר"ש דהרי פליג ברצופין דואין את המצאים כאילו אינן ובמתניתין תנן מד' כו' · אבל לפמש"כ מהר"ם דאיסו מיירי במצא יותר מג' (ומוכרח הוא) ובמתני' תנן מצא ג' וא"כ שפיר אתיא נמי כוותיה וצ"ע : ד"ה לעולם · וריצה ר"ש כו' · הוא דוחק גדול · ולכאורה י"ל דאתיא אפי' כרבנן ותלינן דשניה מהן מרוחב המערה ואחד מהאורך או איפכא והוא ע"ד פי' ר"ת וזה נכלל במה שתירץ דבדק באלכסונה : תד"ה מארבע · וקשה לר"י כו' ה"ל למידק נמי כו' · לכאורה י"ל דזה נכלל במאי דאמר בסמוך אי רבנן כו' אי ר"ש כו' : ע"ב ר"ש ד"ה אדעתא ליטלו · גי' אחרת היה לפניו :
תד"ה הב"ע משמע דאותו שמצא מוקמי בניפלי כצ"ל :

פרק ז ר"ש ד"ה אין נמדדין עמה · וכגון שההבין ארבעה על ארבעה כצ"ל דהכוונה על טפחים :
תד"ה המקדיש בסופו · מי כתיב בשנת היובל כצ"ל :

דף קג ע"א מ"ש אין אדם כו' בשנים ושלשה מקומות · לכאורה הוא כשמואל ולא כרב בב"מ (קי"ח) ויש לחלק : ר"ש ד"ה פאות מיכן · ונפקא לן בת"כ כו' ת"ל שדהו · פי' הק"א דמשמע כל הנקרא ע"ש שדהו · ואולי יל"פ משום דהוה מיעוט אחר מיעוט ואינו אלא לרבות : ד"ה בשני מקומות · בשתי שדות כצ"ל : ד"ה ערבין שאמרו · וה"ה לנקעים מלאים מים דל"ת לזריעה כו'. משמע דבראויין לזריעה אפילו ביותר מד' קבין נמדדין ולא כן כ' הטור בסי' רי"ח ובשו"ע שם מיסתם לה סתומי וגם האחרונים שתקו בזה · גם מש"כ בהגהת רמ"א והם גבוהים ג' ומשמע דקאי על שא"כ לזריעה תמוה דז"א כמבואר להדיא בטור : ד"ה בפי רחב"א · אם רובן של ד' קבין דהיינו פ' כו' · כאן שייכא ההגה' שבגליון בשם רש"ל : בא"ד ולפ"א של ריו"ח רובע לכ"ש בעינן כמו שכל כו' כצ"ל : תד"ה ואמאי · דלכ"ע לווה ופודה וגואל לחצאין כצ"ל : ע"ב ר"ש ד"ה כשיר · ולא ברבוע או כעין הגובה כ"כ דצ"ל · דהגובה היא כמו (דרייא פום בל"א) עפירש"י בב"מ (כ"ה) · ומש"כ וכשיגיע אצל הסלע יגביה מחרישתו מעט כו' · אינו מובן דבפחות קצת מי"ע אינו מעט · ואולי ר"ל מעט במשך ודוחק · גם איך יתכן שהשורים ידלגוהו · והאפשר דכוונתו דיגביה מחרישתו ויטנה מכנגד הסלע לצדו מימין או משמאל · אבל קשה דסמוך לסלע בכדי אורך השורים איך יחרוש : ד"ה תנא · ורבותינו מפרשים כו' וקס"ד ה"ש כו' וגבוהין יותר מג' כו' · לכאורה ממש"כ לקמן בסמוך ול"כ לי כו' דמ"ש סלע יחידי כו' משמע דכ"ה האמת לפירושם דבסמוכים דוקא גבוהין ג' · ואולי ליטנא דוקס"ד קאי על רבותינו שאינו לפי האמת לדעתו ז"ל : ד"ה יעשה חשבון בסופו · אהותיר יתר מיכן קאי אבל פיחת כו' לא שייך כו' · ל"י מדוע לא יפול לשון עשיית חשבון על פיחת כמו אהותיר דמובנו לחשוב לפי ערך מחיר הב"כ שהקצב ביניהם שיווי יתרון על הב"כ או פחיתותו · ואדרבה דנראה דלהכי נקיט התנא לשון זה שיכלול ב' הצדדים ועי' בב"י · ומה הוא מחזיר כו' דלקמיה שב על הרישא דתני הותיר כ"ש יחזיר :

דף קד ע"א גמרא דא"ל אי ארעא יהבת ליה הב ליה כו' כצ"ל : תד"ה פיחת . אגב הותיר' לא עיין כו'. עמש"כ בישוב דבריו בב"מ (נ"ו ב') : בא"ד אבל הכא לא מדדו עדיין כו'. נ"ד אלא אפי' מדדו רק שלא הטעהו וכמש"כ דרבא איירי כשמדדו והטעהו : ד"ה אלא לאו . ולרשב"א נראה כו' דאם התנה ב"כ עפר למכור כו' אפי' ע"י ניכוי לא היה מקבל כו' . לכאורה ראיה לזה מהא דרב ושמואל לקמן (ק"ה) כור בשלשים כו' יכול לחזור כו'. אבל התם בדאית ליה . או דיש לחלק בין קרקעי למטלטלי כמש"כ הרשב"ם : ע"ב ר"ש בד"ה ואי איכא מילתא יתירה . וק"ל מאי חזית כו' אדרבה שדיי' אכולהו כו' דלא מטי לכל ב"ס אלא עפי מרובע פורתא · הלשון אינו מדויק דהכי הל"ל דלא מטי לכל ב"כ אלא עפי מז' קבין ומחצה פורתא. ונ"ל דנסתרסו השורות ומן דלא מטי עד פורתא שייך לקמי' אחר א"כ מנלן כו' על רבעי כור "דלא מטי כו' פורתא" שדיי' להאי תוספת כו' : שם ועד שיהיה ע' קבין לכל כור וכור לא ה"ל כו' כצ"ל בלא ו' : ד"ה ונעשית גנה . או נבע מעיין כו' כצ"ל : ד"ה אמת המים . אבל ר"ה ממש ליכא למימר כו' כ"כ דצ"ל :

דף קה ע"א תד"ה אבל . ומאי פריך בה"ס מהמחליף כו' על ז"א של אבותי ט' כצ"ל : בא"ד וי"ל דמסתברא ליה כו' דאיכא חזקת מרא קמא לא אמרי כו' כצ"ל בלא ו' : בא"ד וי"ל דבמשנתין ה"ע דכי כו' אמרינן דאודויי כו' כצ"ל : ע"ב גמרא והתם טעמא מאי משום דתפיס. נראה דר"ל התם גבי כור בשלשים כו' והכא נמי כו' ר"ל מתניתין דהכא ועי' בב"מ שם ובפרש"י . ומהרשב"ם משמע דלא פי' כן : ר"ש ד"ה דהתם . דאמרי' בפ' המקבל והא קיי"ל כר"כ כו'. הוא בדף ק"י : בא"ד אלא ספיקא היא כשמואל וכר"כ כו' כצ"ל : תד"ה פירוטי . ובשם רש"י פי' כו' אהסיא דאיסתרא כו' כצ"ל : בא"ד כתב זוזי מאה דאיטון סלעין עשרין כצ"ל וכן באידך :

דף קו ע"א גמרא ה"ק פחות משתות ושתות בכלל . נראה דהכי מפרש פחות (היה פחות מבית כור) משתות (משתות ולמטה ושתות עצמה בכלל) הגיעו . וכמו בסיפא דתני ינכה ע"כ לכ"ע איירי בחסר וה"ה ביותר דיחזיר כן ברישא תני פחות הגיעו וה"ה ביותר : ר"ש במשנה ד"ה פחות משתות . וה"נ טעמא כו' דהא כו' ב"כ עפר כו' כהן חסר כו' דמי כו' . אבל מדלא פשיט לעיל מהכא ע"כ גם טעם אחר יש כאן : ד"ה אמר לך ר"ה . ואדמקשית לי כו' אלא ודאי ה"ק פיחת שתות או הותיר כו' כצ"ל : בא"ד ואמר לך ר"י כו' ולעולם שתות כיתר משתות ויחזיר והיינו דקא מדמי ליה לשום הדיינין בשתות כו' כ"כ דצ"ל : בא"ד והג"ה כו' ואין כתוב בספרים אלא כו'. ר"ל דבספרים שלפניו ל"ג תיבת אלא : בא"ד ולא לגמרי כשום הדיינין דאילו בשום כו' כצ"ל : ע"ב ד"ה קנו כולן . ומיהו היכא דנפל הגורל לכולן כו' דכיון דמוחזקין כו'. עי' ברים מכילתין ברא"ש סי' ג' כה"ג : תד"ה ושמואל . פ"ה שיתן לו כ"א שלים מחלקו כצ"ל :

דף קז ע"א ד"ה רב . משום דא"ל אנא לבע"ח נמי מסליקנא בזוזי ורב א"ח לאותה סברא . לע"ד י"ל דרב ל"ל לגמרי דמצי הלוקח או היורש לסלוקי לבע"ח בזוזי ועליו יכוון הש"ס (בב"מ ע"ו ב' ושם) באמרו הניחא למ"ד אי אית ליה זוזי ללוקח ל"מ מסלק ליה לבע"ח ועמש"כ שם : ע"ב גמרא דמתורת מנה לא מפקי ליה. פי' אינם מוציאים אותו ממחיר מנה להלאה דתרווייהו אמרי שאינו שוה יותר ממנה : במשנה אגיה בדרוס כו' כצ"ל ועמש"כ בב"ק (כ"ה ב') : שם והוא מקבל עליו כו'. הרשב"ם פי' דקאי אמוכר. אבל הרמב"ם מפרשו אלוקח. ופשוט דלפירושו קמ"ל מתניתין לאפוקי מסברת הרשב"ם . וגם נראה דאשמעינן דהמוכר יכול לכופו בכדי שלא תהא חי' נכנסת דרך הלקו לתוך שלו ועי' בהס"מ בפ"ב מהל' שכנים הל' י"ז ·
ועי'

ועי' לעיל (ד' ב') בסוגיא דהמקיף א"ת מג' רוחותיו. ודברי התוי"ט בזה מגומגמין ע"ש: **גמרא** דקתני סיפא כו' ונוטל חציה בדרוס כצ"ל: **שם** אמנא תריץ מבחוץ כו'. נפלא בעיני על התוי"ט שהביא זה מפי' הרמב"ם והרשב"ם: **רש"י** ד"ה והאגן משמנין. דמשמע כו' לימול זה כשותא כו'. נראה דצ"ל כשומן:

פ"ח דף קח ע"א רש"י ד"ה והאחין בסופו כדילפינן בגמרא כצ"ל: **ד"ה** ולא מנחילין. אין נכדה בן אחותה. וכן לקמן בפי' הגמ' קורא לבן אחיו נכדו. ול"י אנה מצא שם זה עליהם כי לא מצאתיו רק על בן הבן או הבת: **בא"ד** אלא קרובי בעלה של דינה כו'. לא ה"ל לתלות בבעלה כי אם באביו. ולשון רש"י שבריי"ף קרובי אביהם בעל דינה כו': **בסה"ד** כלומר בני אחיות כו' כצ"ל: **ד"ה** לא נוחלין. גם הנהו קרובין דקתני בהן (כצ"ל) כו' ה"מ שיש כו' אבל אם אמו קרובה לו מצד משפחת אביו כו'. לכאורה פשוט הוא אף לדרדקי דכי בשביל שהיא אמו תגרע. ואולי דהוה ס"ד לדמויי להא דאיתא ביבמות (נ"ז ב') מן האם ולא מן האב כ"ע ל"פ דאסור כי פליגי מן האב ומן האם מאן דשרי כו' ע"ש והכא נימא איפכא ומדרבנן לא תיכות דהספק ב"ד כו': **תד"ה** האב. תימה האב את הבנים כו' כצ"ל: **בא"ד** וא"ת כו' ומתוך כך כו' לימא דבנים ל"ד כו'. לע"ד י"ל דהמיך אמתניתין דלקמן (קכ"ב ב') אחד הבן וא' הבת בנחלה אלא כו' וכדמסיק מר בר"א דשוין יורשת האם והאב ואף ליקדם בן לבת מדקאמר אלא כו' וכ"פ הרמב"ם להדיא בפיה"מ. ועי' לקמן (קט"ו) בפירוש הרשב"ם ד"ה ותנא דידן ובמהרש"א שם: **ע"ב רש"י** ד"ה דתניא. וכתיב נמי כי אם לשארו כו' ולאביו. משמע דמפרשו בכלל ופרט כפשטי' ועמש"כ בנת"ע (דף ק"ב ב') בס"ד: **ד"ה** מלמד. אתא לגלויי על סדר כו' כצ"ל ומלת פי מיותרת: **בא"ד** ונתתם א"כ לשארו הקרוב. ובסה"ד משך מלת הקרוב למטה ועמש"כ בנת"ע אות ח'. אבל כאן הוא ללא צורך דשארי קרובים הכתובים אחר כי אם לשארו באו כאן בפירוש. ולמעוטי אם ואחות נמי שמעינן מן ממשפחתו ומהקישא דירושה שניה לראשונה דלקמן (קי"ג ב'): **ד"ה** אדרבה ומהפכינן כו' ונתתם א"כ לאחיו כצ"ל: **תד"ה** יכול הא'. ולא פריך השתא שיקדום אף לבן כו' כצ"ל: **ד"ה** יכול הב'. וי"ל כו' בבן דבר כו'. ע"כ ר"ל דמת בן הגר דא"ת דהגר מת א"א לקיים שירשנו אחיו. וכן מש"כ וב"ב של גר ג"כ כוונתם דמת בן הבן דאל"כ אכתי ל"ת לה שירשנו אחי אביו. וק"ל דבמת בן הגר אביו הגר ירשנו בקבר והוא יורים לבניו אחי המת בשוה לבן המת ואיך אתה קורא ואם אין לו בת ונתתם א"כ לאחיו וכן יקשה במת בן בן הגר ירשו אחי אביו מאביהם הגר בשוה עם אבי המת וחלקו ירשו אחי המת עם בנו בשוה. וי"ל דיתפרש הקרא ע"ד שהקשה ר"פ לאביי לקמן (ק"י) ע"ש ודו"ק:

דף קט ע"א רש"י ד"ה קראי שלא כסדרן. וא"ת כו' לשתוק כו' ולכתוב ונתתם א"כ לקרוב כו'. תימה דא"כ לא הוה ידעינן דאב קודם לאחים דהרי הם קרובים יותר מן האב כדלעיל. וצ"ל דכצ"ל ולכתוב ונתתם א"כ לשארו הקרוב ותלשארו דהוא האב דמיותר הוה דרשינן להקדימו לאחין כדלעיל: **תד"ה** במקום. לפי שהמת יוצא יריכו כצ"ל: **ע"ב גמרא** דכתיב שאר אביך הוא. עתוי"ט ד"ה והאיש הב'. גם י"ל דדרים מיתורא דאביך דה"ל לכתוב שארו הוא וכדכתיב בקדושים (כ' י"ט) כי את שארו הערה וה"ל דכינוי דשארו שב על אביו דסליק מיניה: **רש"י** ד"ה שארו זו אשתו. וכתיב נמי שארה כו'. עתוי"ט שם. או י"ל דמפרש שארה ר"ל בעלה. כשותה ועונתה ל"י: **ד"ה** הואיל ובנה בסופו. וכבי דרים לה מהכא. לכאורה קשה היאך מוכח דילמא משום ירושת הבעל לאודא כתיב והעברתם. ונראה דהכי ס"ל ירושת הבעל דרבנן (ומאי דקאמר ובעלה אשיגרת לישן הוא הואיל דיורש מתקנתא דרבנן) ומסתבר ליה יותר לאוקמי אבן עי' לקמן (קי"א ב') בסוגיא דכיש"א א"ל כו' עד סופה. והתוס' לקמן (ק"י) בד"ה שעמא כתבו דוהעברתם לרבי אין בו שום מידום דין: **תד"ה** א"כ. שהבת קרובה למת יותר כו' ולענין יבום ולא ה"ל כו' כצ"ל: **בא"ד** אבל מן האב לבת ניחא כו' כצ"ל:

דף קי ע"א רש"י ד"ה אלא אי אבוה. דמה ענין בת יתרו אצל שבט יוסף. אדמה לא כגון שנשא יתרו בת יוסף: **ד"ה** אבוה דאמיה. מבנות יתרו. לכאורה מה הכריחו לומר מבנות ולא מבני ועי' בתוס' ובמש"כ שם. ואולי יכוין למה דפי' לקמן דאמו יצאה משתי בנות שאחת היתה מיתרו וא' מיוסף: **ד"ה** פוטיאל תרתי. א"כ מדכתיב מבנות כו'. כפי' זה מבואר להדיא בב"ר ספ"ז: **תד"ה** אלא. וי"ל משום שיוחנן מצד האב כו'. ק"ל דמ"מ אביו לא היה מיתרו אלא מצד אמו ולישנא דאבוה דאימיה מיתרו מא"ל דהרי לענין ירושה בת הבן קודמת לבן הבת וי"ל: **רש"י** ד"ה והבנים את האב מנלן. מדלא קתני כו'. התוי"ע תמה דא"כ ריבא נמי כו'. ור"ל דה"ל להס"ם לשמול אריבא. וי"ל דאצומלין דתני בריבא פריך ודו"ק. ועי' לקמן (ר"ד קט"ו) ובפי' הרשב"ם: **ע"ב** ד"ה וא"ל אביי. אלא ודאי לאשמועינן כו' ואיצטריך לאשמועינן כו'. אינו מדויק והכי הל"ל ואיצטריך נ"כ לאשמועינן כו' ועי' מהרש"א. ומש"כ דלר"פ אי הוה כתיב וזרע אין לו לא הוה מוקמינן ליה אלא בבן. אע"ג דבכ"מ בזרע בכלל גם בת כמו בבת כהן וזרע אין לה. הכא שאני משום דמשפחת נשים אינה קרויה משפחה כדר' לעיל או משום דכתיב לאחי אביו כמש"כ לקמן: **ד"ה** א"ל ר"פ. כדכתיב ונתתם א"כ לאחי אביו. צ"י מדוע לא הביא מאחיו המוקדם: **ד"ה** אחוה אמוה. בני איש מיותר כו'. ע"ש בסוגיא דיבמות דל"ת הכי וצ"ע: **ד"ה** לענין יבום. ולא אחיו מאמו. שם משמע דלא איצטריך אלא דל"ת עד דמייחדי באבא ובאימא ע"ש:

דף קיא ע"א גמרא ות"ק לא דרים דיו והא דיו דאורייתא כו'. ק"ל דכאן בלא דיו הק"ו אינו אלא על שיהא שוה כבת אבל לא על שיהא עדיף וביותר תימה לי קושיית הרשב"א שבתד"ס מקים (בע"ב) דלילף מק"ו דבן קודם לבת. דמאי ק"ו איכא בזה. וכן פי' הרמ"ה בהק"ו דשכינה י"ד יום מוקצה. וגם קשה לפירושו מאי פריך בב"ק מהך דיו לר"ע דהא שם אתא מהק"ו נזק שלם בקרן משא"כ כאן דאין הק"ו עולה כל כך על יותר מז' ועמש"כ בב"ת (נ"ה): **שם** ומ"ה דא"ק ממעות מקים כו'. משמע דמ"ת לימוד הק"ו נשאר וכן פי' הרשב"ס. ולכאורה מהסיקא לחוד ה"ת למילף הכל: **רש"י** ד"ה מקים משה האם. והוקשו המטות (כצ"ל) בתיבה אחת דלא כתיב שני מטות. בר"פ שני שעירי אמרינן איפכא מדכתיב שני השעירים דשני מיותר למידרש שיהיו שניהן שוין: **תד"ה** ק"ו. אבל ק"ק דא"כ כו' דמן הדין כו'. ר"ל דפשיטא דה"ה לשכינה דלמה תגרע מאביה כיון דגם היא יש לה חלקים בה כביכול כמו האב וכמש"כ הלא הוא אביך כו' וכמה מקראות כיוצא בו. אבל מש"כ המהרש"א על מלך וכ"ג ג"כ דמן הדין כו' לא מחוור כלל: **ד"ה** מקים. וא"כ לרשב"א דהא מכח אבוה דאם לא ירית כו'. ר"ל דע"כ ל"א לקמן ס"פ מ"ם סברא זו אלא באבוה דאבא אבל לא באבוה דאמא דמשפחת אם אינה קרויה משפחה: **בא"ד** והא דדרשינן נמי מן ויירש כו' הוה מוקמינן בבת הבן דוקא. וגי' המהרש"א בבן הבן והכל חדא דר"ל דבן הבן קודם לבת הבן אבל בן הבת לא הוה ידעינן דיורש כלל דמשפחת אם א"ק משפחה. ופי' הרש"א בזה נ"כ כלל: **בא"ד** ולמאן דדריש בעל משארו איצטריך לע"ע בב' לאוין. פשוט דהלאוין הם שלא תסבא באופן שיסובב בזה הסבת נחלה יהיה ע"י מי שיהיה אם ע"י בן או ע"י בעל ודברי מהרש"א בזה מגומגמין: **בסה"ד** ערח וכתב לה קרא. דהיקש הוא כמפורש בקרא כדפרש"י בסנהדרין (ע"ג) בד"ה היקשא הוא: **ע"ב גמרא** תרין הכי ונתתם א"כ להקרוב אליו כצ"ל: **שם** דתניא וירש אותה מלמד שהבעל יורש את אשתו דר"ע ריש"א א"ל כו'. והתוי"ט הביא דרשת וירש אותה בדבי ר"י ע"ש וע"כ ע"ש הוא. ומה שהביא מרפ"ח דכתובות צ"ל רפ"ט ומש"כ ורש"י מפרש התם אליבא דרבא ג"כ ע"ש וצ"ל דאביי: **שם** מנין לפינחס שלא היה לאלעזר. תימה דהרי כתיב ביהושע (כ"א) דנתנו לבני אהרן י"ב ערים ומגרשיהן ופינחס נמי בכלל. וכ"ת משום דאמרינן במכות (י"ב) דלא נתנו לקבורה (א"כ משום דקיימא דקרא אשר נתן לו בהר אפרים ובהי"ג ערים לא נכתב הר אפרים) א"כ דאלעזר נמי והתוס' הקשו לקמן כה"ג על יאיר וכאן שתקו: **רש"י** ד"ה מפסקי קראי. מש"כ המהרש"א דלרבא קאי הקרוב אליו אשארו. זה מוכרח בלא"ה כמש"כ בס"ד בב"מ (י"ח) ע"ש. אבל עיקר דבריו תמוה דמאי אהני לן דהקרוב שייך לשארו מ"מ ממשפחתו ע"כ שב אאם אין אחים לאביו ואכתי מפסקי קרא. ועוד דגם לפי' אביי איכא למימר דהקרוב קאי אשארו וה"ק ונתתם א"כ למשפחתו שארו הקרוב אליו וירש אותה:

דף קיב ע"א גמרא אבל בעל לא ירית ת"ש ולא תסוב נחלה לבנ"י ממטה אל מטה כו' ת"ש ולא תסוב כו' כצ"ל: **רש"י** ד"ה וכ"ת אלעזר. מק"ו פריכא דאיכא למיפרך דיו. קשה דבעל יורשת בן כמו בת הק"ו שוב ואין בו פרכת דיו. ועוד קשה מ"ק א"כ תרי קראי ל"ל נימא דאידך אתא להקדים בן לבת: **ד"ה** יש שנוטלין. מקראי טובא דלקמן במשנתין ובפרקין לעיל כצ"ל: **ע"ב** ד"ה דמנסבין בסופו. דאי ירית לה בעל שהוא משמעון כו' כצ"ל: **ד"ה** ותשני. אם לא תרצה כו' גברא דאימיה משבטא דאמה כצ"ל: **בסה"ד** ולעולם מנסבינן כו' משבטא דאמה כצ"ל: **תד"ה** ה"ג. לא תסוב נחלה לבנ"י ממטה אל מטה הרי בסבת הבעל כו' כצ"ל:

דף קיג ע"א רש"י ד"ה כבמוחזק. וה"נ כבמתה כו' יקדים האב לבנו דק"ו הוא כו'. קשה דנימא דיו כדלעיל. ולפמש"כ התוס' בד"ה מתה י"ל קצת: **תד"ה** ומתו. כדתניא מ' שנה עסק בפרקמטיא. ק"ק דהא קודם שלמד היה רעיא דכלבא שבוע. ובמ"ר ס"פ ויחי איתא דעשה בור מ' שנה. גם בספרי שלפנינו חסר לגמרי מ' שנה הראשונים וגי' הילקוט שהביא הז"ח שם ג"כ אינה מתוקנת. ומש"כ ומ' שנה לימד. קשה ג"כ דהלא כבר אחר י"ב שנים הראשונים ממ' האמצעים בא עם תרי סרי אלפי תלמידי ובעוד י"ב שנה עם כ"ד אלף. ובספרי שם איתא דפרנס את ישראל במ' האחרונים. ובמ"ר שם שמש את ישראל: **ע"ב רש"י** בד"ה ג' שנכנסו. דאמר רבא הכי אמריע להו כו' כצ"ל: **בא"ד** מתשובת ר"ב זקני מ"כ כצ"ל והוא ר"ת מחמתו כבוד:

דף קיד ע"א תד"ה אבל בסופו. הורג ורובע יליל כצ"ל: **שם** דבעינן למימר כדמסיק רבא כו' כצ"ל: **ד"ה** ניחום. ואי ליכא בתרא קני קמא כצ"ל: **בא"ד** וא"כ לר"י דא"כ הל"ל והא מני הדר ביה. פי' דמלת וניחום קשה לפירושו: **ע"ב גמרא** אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מה"א. כ"פ דה"ה דאינו מנחיל לאביו (וכגון שגרשה או מתה היא קודם מוריסים או באנוסה ומפותה) וכמ"ש הרשב"ם „דסד"א כו' דהוכבה נחלה לאביו" וכן לקמן בס"פ מ"ם איתא שתם יורשי הבן ואביו נ"כ בכלל. והא דלא נקטי' הכא משום דפשיטותא היא כדאיתא בר"פ (או משום דלא מ"ל אלא בהכי גווני שכתבתי) וכן לשון התוס' בד"ה מה שב' ואם נפלם כו' להנחיל לאחיו. ל"ד דה"ה לבניו מאשה אחרת אלא דלישנא דהגמרא נקטי. ותימה בעיני על האחרונים שלא העירו בזה. ולא עוד אלא שהגרע"א בתוספותיו לכתובות פ"ד אות כ"ו הקשה דהא גרע כח הבעל מכח האב לענין ראוי (ב"ב קי"ג). ושם מיירי בענין ירושה ובכה"ג אף האב אינו יורש. אלא דים להקשות מטופר ומלוה וניזקין שב' התוס' כאן בסד"ה מה: **רש"י** ד"ה האשה את בנה ל"ל בסופו. דכי היכי דהאיש נוחל את דודתו וא"מ ה"נ נוחל את דודו וא"מ כ"נ דצ"ל: **ד"ה** אף האשה. חד להיכא דמתה אמו מקמיה דירית לה כצ"ל: **ד"ה** יורשת את בנה כצ"ל: **תד"ה** מה. דמה שפי' ריב"ם כו' דאירות פקע ליה ע"י מיתה כמו ע"י גירושין א"כ דאמר כו'. לענ"ד דברי הריב"ם נכונים דכיון דילפינן בקדושין (י"ג ב') דמיתת הבעל מתירה ליגשא מדאיתקש לגירושין וכן ביבמות (כ"ז ושם) איתא התם (ר"ל היכא דמית) פקע קניינו. א"כ תו לאו שארו היא. ועוד הכי איתקש לגירושין דנקרא כריתות שהוא כורת בינו לבינה. ועוד הנע עצמך היכא דנשאת לאחר מיתתו הכי בעלה הראשון שהכר תת יירשנה. וכל ה"מ לא שייכי במתה היא דמיירי ביבמות ועי' מהרש"א. (וק"ק הא דאמרי' בגיטין (פ"ג ב') כל ימי חייכי אין זה כריתות וכ"י חיי ה"ז כריתות ע"ש. ולפמש"כ היה ראוי להיות להיפך וי"ל). ועמש"כ ביבמות ל"ה בתד"ה דים לה וד"ה לאמר: **בא"ד** וקשה לרשב"א דא"כ כו' תיפוק ליה כו' מכח שאירות. ולענ"ד דע"כ לא אמר ר"י אלא היכא דירושה לאשונה באה מכח שאירות דלא אשכחן בה אין לו למידרש. אבל אם ירושה ראשונה באה מחמת קורבה דכתיב בה אין לו דרשינן שפיר עיין עליו אפי' על ירושה דשאירות ודו"ק כי נכון הוא בעז"ה: **בא"ד** ובס"פ מ"ם יליף לה מקראי נאמר כו' כצ"ל ומלת אתרינא למחוק: **ד"ה** אף. הקשה ר"י כו' וירשנו בנו וא"כ ימותו הבן כו'. ל"י מאין פסיקא ליה דניחוש כ"כ שמא יולד לו בן וימות בלי זרע בחיי האם (ואולי ר"ל דאף שתמות היא קודם ירשו קרוביה מאביה ע"י משמוש. אבל נראה דז"א דהא גם הבן אינו יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב ותדע שהרי גם הר"י לא חשש רק אם ימות האב קודם אבל במת הבן תחילה משמע דאינו יורשו בקבר להנחיל לאמו) פי' לעיל (ר"ד קי"א) ברשב"ם דאם היה לה אח מותרת להנשא לשבט אחר ול"ת דילמא ימות בלי זרע והכמ"ל:

דף קטו ע"א גמרא משנתינו א"י פי שנאה. לקמן (קמ"א ב') וכה"ג ביבמות (כ"ז ב'): **שם** בת אין לי אלא בת בן הבת ובת הבת ובת בן הבת מנין כו' כ"ה גי' הרי"ף והרא"ש ויפה: **תד"ה** בן. ולא מהני טעמא דפרי' לעיל. ר"ל בדבור זה והמציין טעה: **ע"ב גמרא** בכ"ד בשבת כו'. במגה"ת פ"ה איתא דזה היה באב: **רש"י** ד"ה נחלה מתמעטת. דבור זה משובש מאד וכבר חלו בו ידי המגיהים אולם לא כלו לכן אתקנהו בעז"ה מרישיה עד סיפיה וכצ"ל. שבודקין אחר אבי אבי אביו ואם אין כו' בודקין אחר אבי אבי אבי אביו כו' אבל האבות (ר"ל של האבות) קודמין לאחי האבות (ר"ל האבות שהזכרתי ועי' לקמן קט"ז ב' בפי' ד"ה הכי נמי וברש"ל שם) כו' עד לראובן דאבי אבי אבי אב תחילה ואם אינו כו' דהיינו אחי אבי אבי האב כו' דהיינו אחות אבי אבי אבי אביו כו' אם אין לו אחים נותנין לאליאב אבי אביו של מת מת אליאב נותנין לאחי אביו דהיינו דתן דודו או הוא או בניו כלה דתן חוזרין אצל פלוא ואם מת נותנין לראובן ואם אין לראובן [illegible] לחנוך כו': **ד"ה** א"כ הונא. ולאו מילתא היא כו' דאפי' ריב"ב כו'. פשוט דאיכהו מפרשי דר"ס סובר כשנויא קמא דלקמן (ק"ל) דת"ק סבר דנחלקו ע"ש ועי' בפי' שם (קכ"ט ב') ד"ה הוא מותיב לה: **ד"ה** אלא לצבעון. א"כ לא ליכתביה גבי צבעון. נראה דצ"ל דלא ה"ל לאפסוקיה ביה בין בניו ממש וה"ל למיכתביה לבסוף. אבל אין זה הוכחה דאולי מפני שקם תחת אביו לצבעון לנחלה לכן כתביה אחריו. ופי' הב"ח דחוק: **תד"ה** אפי'. שלא תירש בת הבן כו' כצ"ל: **ד"ה** מלמד. וצ"ל דענה אחר היה דהא אמר הכא דלצבעון הוליד ענה. דבריהם סתומין. ואולי יכוונו דכמו שכתוב כאן בבני שעיר ואחות לוטן תמנע להיותה פילגש אליפז כן ה"ל להזכיר כאן אותה ענה שלקח עשו בתה אלא ע"כ שבאמת הוזכרה כאן בבני צבעון: **בא"ד** שירשה עם אחי צבעון כצ"ל:

דף קטז ע"א גמרא ויאמרו ירושת פליטה (פי' ירושה שתפול מהפליטה) לבנימין (תאמר לבנימין) דהיינו שלא תירש כו'. ולפי' הרשב"ם קשה לשון הסמיכות. ותמ"כ דאם לא הניח אלא בנות כו' דלא ניחא כו'. לע"ד ה"נ הטעם עפ"י דקיי"ל כריב"ב לקמן (ק"ל) דאם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין וע"ש בפירושו ונכון בעז"ה: **שם** אמר ריו"ח משום רשב"י כל שאינו מניח בן ליורשו כו'. עי' מש"כ בס"ד לקמן (קמ"א): **שם** כל מי שיש לו נער או חולה בתוך ביתו כו'. כ"ה הגי' בע"י ובזה יובן פי' הרשב"ם: **רש"י** ד"ה תאמר בבתו. ולא לקחו בני חפר כל נכסי חפר ובנות חפר לא לקחו כלום נמצאת כו' כ"נ דצ"ל. אבל ק"ק מנ"ל דה"ל לחפר בנות: **ד"ה** בעי כמב"ת ומשום דתרווייהו כו' מכח אבי המת קב"ל. לכאורה משמע דאבי המת ואחי המת לא קמבעיא ליה דודאי האב קודם כדלעיל (ק"ח ב') בברייתא. כי קמב"ל אבי האב כו' משום דאיפלוג דרבא מהמת: **תד"ה** כי. והא דכתיב ויתנו כו' לא מפני שהיה עני כו'. בלא"ה צ"ל כן שהרי כתיב קודם לזה וה' שב כו' ויוסף כו' למשנה: **ד"ה** אבי. א"ר ת"ש האב קודם לכל יוצאי יריכו כו' כצ"ל: **ע"ב גמרא** א"ר ת"ש האב קודם לכל יוצאי יריכו. נלע"ד דלרבא נמי דייקינן יוצאי יריכו ולא יוצאי יריכו של מת ולכן לדידיה נמי בן קודם לאב כדאיתא בברייתא לעיל (ק"ח ב') והתוס' שכתבו דרבא מעה בזה תמוה בעיני: **רש"י** ד"ה הכי נמי. לבני שמעון ולוי ואם אין כו' ולא בני בנים ולא בנות בנים תמנו לבנותיהן כצ"ל: **בסה"ד** האב קודם לעולם לאחי ואחי קודמין לאחות ואחות קודמין לאבי האב ואבי האב קודם לאחי האב ולאחותו ואחי האב ואף אחותו כו' כ"כ להגיה ועי' רש"ל וב"ח. והגהה שבגליון משובשת: **ד"ה** וחלקו עם אחיו. לבד חלק עצמן שגם יום יצאו ממצרים. צ"י מנין לו. וצ"ל דע"ם הוא וכצ"ל אם גם הם כו': **ד"ה** ושהיה לפחד בכור. ואם היה אביו בכור אף הוא נוטל פי שנים כו' שאם היה יעקב בכור כו' הרי בא ראובן כו'. לשונו אינו מדוייק דמשמע דים עדיפותא לראובן הבכור מיתר אחיו בחלק בכורתו דיעקב בנכסי יצחק וז"א דכיון שמת יעקב בחיי יצחק הוי ירושתו בנכסי יצחק בין חלק פשיטותו ובין חלק בכורתו ראוי ואין לראובן בהם יתרון מאומה על שאר אחיו. אולם לשון זה נמשך אחר ראשית דבריו אשר כבר תפשוהו התוספות: **בא"ד** (בדף הסמוך) ואי לאשמעינן דליו"ת נתחלקה הארץ. תמוה דבשלמא אי הוה ידעינן דהוא אחא מית קודם חפר אביהן שפיר הוה תישתמע דאי לבאי הארץ הרי אין לו בשביל עצמו כלום רק מה שהיה יורש מחפר ע"י חזרת אחיו וכיון דמת קודם אין יורשים מכחו אלא מאבוהון קא ירתי כדמוכח לקמן (קי"ט ב') ע"ש בפי' ד"ה ומשני. אבל שמא מת אחר מיתת אביו וירש חלקו וא"כ המה יורשים אותו עי' לקמן (קי"ח ב') ובפירושו שם ד"ה ה"נ תרי אחי כו'. ואולי יכוין לסברת ר"פ דמקשה שם מזה למ"ד לבאי הארץ שמש"כ שם:

דף קיז ע"א ד"ה ליוצאי מצרים. דלפ"ח הראשון שנמנו בשנה שניה כו'. לכאורה ה"נ דצ"ל ליו"ת ממש דלא היו רק כשש מאות אלף (ובמספר השנה השניה ניתוסף עליהם ג' אלפים תק"ל עי' במ"כ במדבר פ"א בפסוק ויהיו כל הפקודים) דכ"מ מקרא דונתתי אותה לכם מורשה דמייתי הגמרא לקמן ע"ש. ואולי ס"ל דיו"ת ממש נמנו אף שבט לוי וגם הפחותים מכ' (עי' רמב"ן ר"פ תשא) אשר להם לא ניתן חלק בנחלה: **ד"ה** אלא מה אני וכגון דהנהו יו"ת היו בני כ' כו'. וכ"כ לקמן (בע"ב) ד"ה היה מיו"מ ובדבור הסמוך. ולכאורה דרשת נחלה כחלה אינה אלא למ"ד ליו"ת בלבד נתחלקה אבל למ"ד דלבאי הארץ איצטריך לגופה. ולקמן שם בד"ה היה מכאן כ' ולאו מילתא היא דמשום באי הארץ לא ימול כו' משמע דעל משום יו"ת לא ק"ל ונ"כ משום דלא דרשינן כחלה: **ד"ה** שני אחין. והתנו כו' הנתונות לשניהן. נראה דצ"ל לבניהן: **תד"ה** ומחזירין. והא דפ"ה כו' לא מיירי בכו"מ אחים כו'. מש"כ המהרש"א דמש באחין איכא כ"מ כו' אבל אי ליו"ת כו' כור אחד כו'. מאי פסקא הלא היה יכול להיות עוד יותר מכוריים ואי ויכול להיות ג"כ פחות מכור ולשון רש"י בתומם מדוייק יותר קצת ודו"ק: **ע"ב** ד"ה היה מיו"ת בסופו. נוטלין ביניהן חלק א' כו' כצ"ל: **ד"ה** ובזכות אבי אמותיהן ובני אחי אבי אמותיהן כ"כ דצ"ל פי' לקמן (קי"ט) תד"ה ובזכות: **תד"ה** מכאן. כיצד היה מיו"ת ולא מש"מ מבאי הארץ ולא מיו"ת נוטל חלק אחד מכאן ומכאן נוטל חלק מכאן וכו' כצ"ל: **בא"ד** ולא פרנס א"י אלא כ"ח שנה. עי' רש"י שופטים (י"א כ"ו):

דף קיח ע"א רש"י ד"ה משום מפלים. וגם לא היה להם שום מורים כו'. אף דגם אם היה להם מורים מ"מ כיון דמרובין הן לא יגיע לכ"א כי אם מעט וי"ל דלכן צווהו וכמו שפי' אליבא דמ"ד דליו"ת. אך מלשון אביי דבסמוך משמע דהצוואה היתה על שהיה בהם אשר לא ימול כלום. וכן מסתבר דהא גם אם יחלקו לפי ערך המפלים דעכשיו הלא על שמחיד א"א לתקן אם לזה יולדו בנים רבים ולזה אחד אלא ברכת הבית כרובה לקמן (קמ"ד ב') ובלבד שיהיה על מה שתחול הברכה פי' ע"ז או"ח סים הל' חנוכה: **תד"ה** בשלמא. ונראה לרשב"א כו' כגון שמתו כו' בלא זרע ולא נכנסו לארץ כו' כצ"ל: **בא"ד** ולריב"ס קשה כו' ונראה לו דגרס כו' כ"ה נד"י: **ע"ב גמרא** אלא למ"ד לבאי הארץ מתניתא הוא דפוי כו' ותרי דידהו כו'. **שמוס**

דכיון

דכיון דמחד אתא ע"כ הוה ידע מדקאמר בפלגא כו' ולרבנן דידהו . א"כ סל"ע מ' הוא דהוי . ועוד דכמו דאמרי' דס"ל חד ס"ע י"ע דס"ל מרי ודקארי ליה מ"ק ליה . וגומר דלא אפיק אדמתיה דמתו אחר אחר ובלכתוב בקמוך זהו דוחק . ועוד דה"ל עיקר הקולוק דהוא שמתו אחר חפר חפר בלבדי . ע"כ נלפע"ד דאלר שהמתגוננים על שני בלשון שבדבדי לאבי דבעד אחת דהוא לכן (דפי' לסבנות) והכתבי אמר הוה לאו דלא נוחא להו למיתב למ"ד לבאי הארץ דכ"ל אחי ללפפאד מג' טעמי חדא דכיון דלחלקן לא הוה אלא מתה מיוסו חפר מתה שבא לו לעצמו ע"י חזקת בניו כמו חלקי ללפפאד לא ה"ל להתכן בפ"ע דמאי לאשמועינן בזה . שנית דמה קמשנים תב' חלקי ללפפאד שבא לו מאבינו עלמו . ולכן מסני לו אביו דהדרי אחי דאתא הוא להו כ"ל ללפפאד ואחיו ומתו ולכם היו בנים באי הארץ רבים יותר מלפפאד ונוטפין לו מכ"א מתם עד שמוטפו חלקם להדדי כלפעל במתל דבדי ובוהא דמשמעינן ונכון בס"ד : ר"ש ד"ה לכולה לכלב . כדכתיב ויתנו כו' . עי' רפ"ב . ולי ס"ל יותר לפרש דכסוגה היא על ויוצאו דבתר משמע דקדק דכתיב בם בקקבל אשר הוא מודיך ללמון נועדים ומסתמקת שם המה אשר כתוב במעשה ויקול פלויםס קרא את כל הסדים ולכן הקדימם לפות המכוזים : ד"ה היינו דכתיב . הגורסין כנומפפתאות סם : באיד וחד אחא . דאכא מסים מיו"ח . וחא דלא פי' מה מיים בנכסי חפר אבוי כדלקמן למ"ד לבאי הארץ . משום דע"כ דלא נחית לזה דה"כ לא הוי פריך מידי וכדמתני ליה אבוי : ד"ה ואבי דידיה . הכי בנגות ללפפאד אבי חלקים של אביהם כו' כצ"ל : תד"ה ואמ"ד לבאי הארץ . ותימה מה"ד דהא כו' בני מרגלים כו' נעלו בזכות אבי אביהן . דלכאורה י"ל דקס"ל דג"א בזכות אבי אביהן נטלו אבל בבני בנים דאמרי מכח אבוה דאבא קאתו [illegible]

ול"כ לייסב משום דלרבנן דדרסי נחלת אביהן מן נתון תתן ר"ל בגירוף תיבת נחלה (כדמשמע מפי' רשב"ם ד"ה מאחוזת) ואחוזת דרשי לאחי אבא הכי דמב"ת אחוזת נחלה (דהם נשוא הענין עיקר המערכה) דרשי ב' נחלות א' של אביהן ב' של אחי אביהן . ולכן קאמר דמ"ד זה דרים הב' נחלות דאחוזת נחלה לתרי אחי דאבא :

דף קיט ע"א ר"ש

ד"ה דלא הוו בני עשרים . דהיינו אבות המתאוננים שיצאו כו' כצ"ל : באי"ד נמצאו אלו בני בניהן (ר"ל של המתאוננים) יורשין אותן (פי' את אבות המתאוננים) והמגיה בני בני בניהן לא הפסיד : תד"ה ובזכות . וי"ל כגון כו' והחזירום בנים לאבותיהם ומלקו בשוה . לפמש"כ לעיל (קי"ז) בשם ר"ת דבכה"ג דלא היה להם בנים בבאי הארץ הראוים ליטול לא היו נוטלים ע"י חזרה (אפי' מבני אחיהם) צ"ל שהיה לאבי אמותיהם אב מיו"ת ולו הוחזר ע"י בני בנים וזה דלא כהמהרש"א לעיל (קי"ח) במה שהשיג על הג"א : גמרא ביתדות אוהלים ועי' פי' הרשב"ם . ותימה מדוע ל"א באוהלים גופייהו . ומהתום' משמע דגרסי יתידות ואוהלים : ר"ש ד"ה לאויה היה לחפר ולצלפחד כו' . לצלפחד מאי בעי הכא : ע"ב ד"ה ושפטו ליה משמיא כצ"ל : ד"ה בבה"מ היו יושבין . ונשיאים והעדה כצ"ל . והעדה שנאמרה כאן נראה דהיינו סנהדרין כמו ושפטו העדה וכיולא : ד"ה הגהה . ובן היולא כו' . שפת יתר הוא . ועוד דמשמעו שאין שאר בניו מאשה אחרת יורשין אותו בנחלת אחיו וזה ודאי אינו : ד"ה שאפי' היה בת לבן . שהיו יודעות לדרוש כו' . וזה נוכח ממה שאמרו כי אין לו בן ביו"ד דר"ל אפי' ע"י עיון כדדרשינן לעיל (קט"ו) : ד"ה ומשני כיוכבד שילדה אחר ס' כ"כ דל"ל . ור"ל וכפי הסשפ אפי' נשאת קודם כ' אינה יולדת אחר ס' :

דף קכ ע"א גמרא

אפשר בת ק"ל שנה וקרי לה בת כו' . עמש"כ בס"ד בפ"ג פ"א אות ל"ב ול"ד במ"ק : שם בנות צלפחד הותרו כו' אלא כו' עלה טובה כו' . ובזה מדויק הכתוב אחריו ולא תסוב נחלה לבני ישראל וגו' דר"ל אבל לשאר בנ"י אני אומר באזהרה דלא תסוב מ' וכן יתפרשו כל בנ"י הכתובים אח"ז : ר"ש ד"ה ויתאר מב"ל . ועכשיו החזירה כו' שנתנבאת לו כו' . בסוטה שם (י"ב) מבואר מפני שא"ל קשה גזירתך כו' ועי"ש בח"א : ד"ה ותהיינה . מיותר כו' . ודוחק . ול"כ משום דס"ת למיכתב ותהי ל"י כמו ויהי אנשים (במדבר ע"ו) ע"ש בבאור : ד"ה וכל בת . ליוצאי מצרים נאמר כו' . נ"ד כי לבאי הארץ נאמר וכמש"כ בעצמו לקמן (קכ"א) בד"ה לבא זה בזה : ד"ה מאי משמע . דהכי קראי כו' כצ"ל : ע"ב גמרא זה הדבר דראשי המטות ה"כ כו' א"ל ההוא יליף זה זה כו' . המ"ל דמבעי ליה לחכם מתיר כו' כדלקמן ובפרש להא"כ שבתד"ה מיבעיא : שם מדתניא וידבר משה כו' . ברשב"ם לקמן בד"ה שבת בראשית מוכח דהיה הגי' לפניו כאן פסוק אלה מועדי ה' וגו' . אכן בתו"כ מביא ג"כ דרשות אלו על פסוק דוידבר משה וכן בנדרים הגי' כן ועי"ש בק"א : ר"ש ד"ה מה להלן · אף בנדרים כאלו כתיב בהם אהרן ובניו וכל ישראל כצ"ל : ד"ה לומר שהפרת נדרים בג' הדיוטות . כגון שלשה דהוו ב"ד כו' ואפי' לשמואל כו' . אולי יכוון למאי דמשמע מדברי התוס' כתובות (ח') ד"ה שהכל דכל איתו נופל על פחות מג' והכא כתיב כל בנ"י ודלא כהתוס' כאן : תד"ה דתנן כ"ם שתבטל אמירתו את מחשבתו כצ"ל :

דף קכא ע"א ר"ש

ד"ה יום שנתנו . ויכד בכ"ח באב . א"כ לא הוה אלא ל"ע יום שלמים דתמוז הוא חסר . ומדוע לא פירש דיכד בכ"ט וגו ביום עלה ועי' ב"ק (פ"ב) תד"ה כדי ובמש"כ שם : ד"ה לבא זה בזה . שפסק אותו דור כו' . זה דוחק . ול"כ שבאותו יום עמדו על דרשה דזה הדבר : תד"ה יום שכלו . א"כ כו' ולא מתו אלא כו' בני כ' ומעלה . קשה דא"כ מתו בני ל"ע שהרי אפי' האחרונים מתו בשנת הל"ע : ע"ב ר"ש ד"ה מ"ר . א"כ משום דאיירי לעיל דמוסיף יוסיף כו' כצ"ל : ד"ה קיפלו . שימש יעקב את שם כ' שנה כצ"ל כי כ"ה לפ"א שנות הדורות וכ"ה בס"ע :

דף קכב ע"א גמרא

באורים ותומים שנאמר על פי הגורל . עי' רשב"ם . ואולי יליף מעל פיו יצאו דכתיב לעיל מינה ושאל לו במשפט האורים (במדבר כ"ז) : שם אידך למאן . לכאורה זיל קרי בי רב הוא ביחזקאל (מ"ח) מפסוק א' עד כ"ג ע"ש בפרש"י . ולבד זה מונה שם באותה פרשה י"ב חלקים לי"ב שבטים . ואולי ליפגא דלי"ג שבטים קא ק"ל ולזה משני ליה מהאי קרא דוהעובד כו' דכתיב ביה מכל שבטי ישראל (ור"ל דהוא כלול מכל שבטי ישראל וכדפי' רש"י (במדבר כ"א כ"א) משה הוא ישראל כו' והוא מהמדרש שם) ולכן שפיר כוללו בתוך השבטים . ולא מייתי קרא דוהנותר לנשיא דלכאורה עדיף שפי דמפורש בו הנשיא : שם תנא אך בגורל יצאו יהושע וכלב . ר"ל דאך מיעוט הוא : ר"ש ד"ה ועוד תניא . ומשום דאיכא כו' . עי' לקמן ע"ב בפי' ד"ה בן קודם לבת . ולפמש"כ התום' לעיל (קי"ח) והמהרש"א שם בלא"ה אין ראיה מהקרא ע"ש : ד"ה ועוד תניא כו' . דאי משום לוי כו' כדכתיב התם שער לוי אחד הא מנשה ואפרים כו' שער יוסף אחד . וכ"כ התום' . ואנכי תמה דהא בהדיא חשיב שם (מ"ח ד' ה') למנשה אחד ולאפרים אחד (ולכהנים ולוים ניתן בתוך חלק הנשיא (שם מפסוק י' עד י"ד) ושם (מ"ה) מתחילתו עד פסוק ח') . וכתיב נמי שם (מ"ז י"ג) יוסף חבלים ופרש"י והרד"ק ומ"י דיוסף יטול שני חלקים ומזה הקשה גם המהרש"א . ומה שהביאו מהשערים ג"כ תימה דהמה יהיו לעיר ושם יקראו ע"ש השבטים . ומאי ענינם לנחלה . והגמרא שהביאה לקמן כאיה מהם לנחלה אינה אלא דרשה בעלמא מתיבת אחד . ואולי דמסתפינא הייתי אומר דשער שער שבגמרא ע"ם ור"ל לאובן אחד יהודה אחד ויכוונו לפסוקי ו' ז' דשם ותפסו לאובן הבכור ויהודה החשוב שבשבטים ושער לוי אחד הוא ג"כ ע"ם ומיותר והכל הוא מטעות אחד : ואגב עמדתי על פרש"י שם (מ"ח א') שראה לייסב אשר ירושלים תהיה במקומה הראשון . ולא הביר דלפי המבואר שם יהיה המקדש לחוק מהעיר מ"ה מיל נגד לפון דו"ק שם . ואולי לזה כוונו ישעיה ומיכה באמרם באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים וגו' דר"ל שיהיה אז על הר אחר אשר הוא ראש ההרים בגובה דלא כפי' המפרשים והאלשיך הקשה שם האם מתנה כו' : ד"ה וקלפי . י"ב פתקין כו' . לכאורה ל"ד דהרי כבר נטלו ראובן וגד וחצי שבט המנשי ע"י משה בעה"י מזרחה . וכן כתיב ביהושע (י"ד) בגורל נחלתם כו' לתשעת המטות וחצי המטה כי נתן משה נחלת שני כו' . ול"י איך חלקו את עה"י מערבה . לעשרה חלקים שוין א"א דא"כ נטל חצי שבט המנשי כשבט שלם . וע"כ חלקו לט' חלקים וחצי ועפ"י א"ת והגורל נפל חצי החלק לחצי שבט המנשי . ודברי הרמב"ן בזה בפ' מסעי אינם מובנים לי ע"ש : ד"ה והיה מכוין בכוה"ק . ושני קלפי היו צריכין כו' ולא סגי בחד כו' . אולי י"ל משום דכתיב ב' פעמים גורל : ד"ה רוגגר . ור"ח פי' כו' וגר שכיר . ואפשר לפרש עפ"ז ובין גרו (דברים א' ע"ז) דר"ל שכירו : ד"ה ולאחוזת העיר . וכתיב בסיפיה דקרא לעמת חלקים כצ"ל כי כן הוא שם מ"ח כ"א . ושם מ"ה ז' לעמות אחד החלקים : ד"ה לקורבה . מי שלוקה מן הכחוש נוטל יותר כו' . אכתי יקשה דהא אמרי' בכ"ד דעדית יפה מזיבורית אף אם דמיהן שוים . ומדוע לא נפרש דלכ"א היה עדית וזיבורית בשוה לחבירו (עי' תד"ה העוה"ז) ודברי ר"י יתפרש כפי' הא"כ : באי"ד וצריך להעלות כספין שוה ד' סאין כו' . נ"ד כי איתו נצרך לתת אלא בעד הלייס דהוא שוה ב' סאים : תד"ה לא . ובכ"ר בפ"כ כצ"ל : באי"ד מדכתיב והעובד העיר כצ"ל : ע"ב גמרא וכתיב חרס . המרשים לשופטים א' וכוונתו לכא דכתיב שם בפסוק ל"ה בהר חרס שבוע הוא אלא דהכוונה לשם ב' ע' :

שם פי שנים כאחד . נראה דצ"ל באחד בני"ת וכן בטולם וכלשון הכתוב ויהי נא פי שנים ברוחך אלי וכ"ה הגי' בספרי : ר"ש ד"ה והבנות ניזונות בנכסים מועטים כו' . עי' מהר"ם . ול"כ משום דפשטיה משמע דאשמעינן דבן ובת שוין בכ"ד אלא שבבכורה עדיף בן מבת ולענין מזונות עדיפא בת מבן וכאוקימתי קמאי דבגמרא (וע"ז הוא עיקר מסכת אלא) ובמרובין אדרבה בן עדיף דהוא יורש את הכל והבת אינה אלא ניזונת וכדקאמר אדמון לפי' דרבא שם : ד"ה ודין הוא . ופשוט הס"ד ואח"כ מתחיל דבור נוטל פי שנים ושייך לר"ד הסמוך : תד"ה סתם . תימה כו' . עמש"כ שם בבילה ע"ד :

דף קכג ע"א ר"ש

ד"ה והיה ביום הנחילו . בוליה קרא יתירה כו' . לעיל (קי"ג ב') דרים מיניה ביום אתה מפיל נחלות כו' : ד"ה זו תפלה . ושזכה לקנות הבכורה מעשו בתפלתו . תימה דמאי שייכא בכורת עשו לכאן . ול"כ לפרש עפ"י פרש"י בפ' וישלח (ל"ו ז') מהמדרש שאמר עשו אין לי חלק לא במתנה כו' וקאי אשר לקחתי על הארץ בכללה אשר נתן בה ליוסף חלק בכורה : ד"ה כראובן ושמעון . וכדאמרן לשבטים איתפלג . לכאורה לפ"ז ה"ל לפשוט לעיל מכאן דלשבטים איתפלג ועי' ברמב"ן ומזרחי פ' ויחי : ע"ב גמרא ואת בנימין אחיו בן אמו . נ"ל את בלא ו' . וק"ק דה"ל לאתויי מן המוקדם וירא יוסף אתם את בנימין : שם ובני מנשה ספר ויספי כצ"ל (רש"א בח"א) וע"ש : ר"ש ד"ה דכתיב . בלכתו אל נקלג להלחם בעמלק . בשובו אל נקלג מדיין לא ידע מפשיטות עמלק עליה ושריפתה עי' בשמואל (א' ל') : גמ' הכא במכירי כהונה כו' וקסבר מתנות שלו"ה כו' . משמע דאם כבר הורמו לא הוי רבותא כלל וכ"מ מפי' הרשב"ם . ולכאורה זה גופא דמכירי כהונה אע"ג דיכול לחזור מ"מ כל כמה דלא הדר תיקרי מוחזק כמש"כ התום' הוי רבותא גדולה בעלמה . ואולי י"ל משום דאם לא אתא לאשמעינן אלא דבר זה דמכירי כהונה מאי איריא דתני הזרוע כו' . ליתני תרומה ומעשר אלא ע"כ דאשמעי' מתנות שלו"ה כו' ודוקא בזרוע כו' כמו שחלקו התוס' בא"כ וכמון בפז"ס : שם בקדשים קלים ואליבא דריה"ג כו' . הא דלא מוקי בקדשים שחייב באחריותן וכר"ם כתבתי בזה בח"א : ר"ש ד"ה מוחכרת . למחלית שכר . בכ"מ תבואר דחכירות הוא דבר קצוב ועי' בב"מ בפ' המקבל . וכאן צ"פ דמוחכרת היינו שיתן לו דבר קצוב מחלבה או מתבואת השדה אשר יחרוש בה או מתבואה שידוע בה ותושכרת היינו במעות . או מוחכרת היינו לחרוש שדה פלונית ופלונית ומושכרת היינו לזמן : ד"ה ה"ג במכירי כהונה . ומזכין לו זיכוי גמור כו' . ר"ל בלבן : ד"ה מוקדשין לאו דידיה . כגון חטאות ואשמות . הן חטאת שמתו בעליה תמות . ובאשם רועה ויפלו דמיו לנדבת צבור ואיזו יכושה שייכא בהו · אלא יל"פ עולות ואביהן היה כהן וק"מ לעורותיהן ועבודתן דכהן מקריב קרבנותיו אף במשמר שאינו שלו : באי"ד ומיהו לאחר שחיטה לא כדאמרי' כו' . עי' תוס' שם ד"ה ומחיים שכ' דחלק בעלים אפי' לאחר שחיטה ממונם הוא : תד"ה סיתה . והא דלא נקט חכרוה ושכרוה היתומים . נראה דצ"ל החכירוה והשכירוה עמש"כ בב"מ (ק"ד) : באי"ד משום דהשתא אשמעינן כו' . לע"ד י"ל דאשמעינן דאפי' דמי החכירות והשכירות שעלו כבר בחיי אבוהון לא תימא דהוי כמלוה ע"פ דאפי' רבי מודה בה כדלקמן קמ"ל דמאי מלוה ע"פ דיכול לומר פרעתיך משא"כ שכירות דאינה משתלמת אלא לבסוף דאינו נאמן כדאיתא בב"מ (ס"ד ק"ב) ועדיף טפי ממלוה בשטר דאינו יכול לומר השבעה לי שלא פרעתיך כמ"ש הנ"י בסוגיא דלעיל (ה' ב') בשם הרמב"ן ועי' לקמן (קמ"ה ב') במהרש"א בתד"ה ואין הבכור . (ובפשוט יש לחלק כיון דא"מ אלא לבסוף א"כ עיקר שכרה הוא כשהיא ברשות היתומים וה"ל כאלו השכירוה בעצמם) וע"כ צ"ל כן לדעת הרמב"ם בפ"ג מהל' נחלות ה"ב דפסק להא דמושכרת דנוטל פ"ש ובמלוה בשטר פסק שם בה"ס דאינו נוטל : ד"ה וקסבר א"כ דוקא במתנות דתרומות ומעשרות אית ליה כו' כצ"ל :

דף קכד ע"א גמרא

ואם אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי כצ"ל כדלקמן וכ"ה ברשב"ם ותוס' והרא"ש . כי בכ"מ כה"ג מזכיר הקבה קודם למסובב כמו איני ניזונת ואיני עושה לעיל (מ"ע ב') : שם אר"פ דיקלא ואליס כו' כ"ע ל"פ דשקיל . פי' מהרש"א . ול"כ דר"פ בא לדחויי הא דאמר לעיל טעמייהו דרבנן מלתא לו . (ואית להו נמי כרבי בדרשת פי שנים) דא"כ אפי' דיקלא ואליס נמי לא יטול . אלא דממעטי הכל מימלא לו וכדתני רמב"ת לקמן . ומעתה לא נצטרך למש"כ המהרש"א שם דסמיך על לתת לו ולדברי התום' שהביא . והא מעין תש"כ הה"ת בדעת הרמב"ם שם ע"ש : שם בחפורה והוה שובלי כו' . בכורות נ"ב ב' : ר"ש ד"ה עד דמטיא לידיה . דנותן איני (כצ"ל) כו' דאין אדם מקנה דבר שלב"ע . תימה כיון דהקרקע ישנה בעולם והיינה עליה המתנה א"כ מה שהשביחה א"כ ברשות הבכור השביחה עי' לקמן (קכ"ו) בפי' ד"ה אר"ה . ול"כ לפרש עד דמטיא לידי' ר"ל לתקבל בא' מדרכי הקניה (דומיא דאמרי' בנדרים מ"ג) והכא בעינן שיגלה דעתו שחפץ בה וכ"מ מדבריו בעצמו שם בד"ה קסבר אין לו ועי' לקמן (קכ"ו ב') בתד"ה והלכתא : ע"ב גמרא מספקא ליה כו' אי הלכה כר' שחבירו ואפי' מהבירו . עי' פרשב"ם . ונראה דלנ"ד זה הא דאמרי' מחבירו הוא לאפוקי רבו דעדיף מרבים כדמוכח בתוס' מנחות (נ"ח ב') ד"ה אלא : שם תני ר"ג כו' פרט לשבח שהשביחו יורשין כו' ותני רבי היא . קשה איתא דמיירי כגון שהזבילוה דלא איפשתני דגם רבנן מודו . וי"ל דלפמש"כ התום' לקמן (קכ"ו ב') דעיקר דרשה דרבנן למעוטי שבחא דממילא הוא מיתלא לו וכדמוכח מברייתא דרב"ח דבסמוך לכן אי רבנן היא הל"ל נמי פרט לשבחא דממילא בדאשתני . וביותר א"ש טפי לפמש"כ לעיל דלר"פ נ"ל כלל דרשה דלתת לו : שם ואלא הא דתניא יכשו שע"ח בכור נוטל פ"ש בין במלוה בין ברבית תני לא רבי כו' . הא דלא מייתי ברייתא דלעיל (בע"א) דתני נמי יכשו שע"ח כו' . י"ל משום דהיה אפשר לדחוק דשמואל ר"ל שבח מלוה דהיינו רבית . אבל מדוע לא מייתי ברייתא דלקמן דתני בה בהדיא רבי אומר . ואולי ההיא דלקמן היא הך דהכא אלא דהש"ס הוסיף שם רבי אומר מפני דכבר אמר הכא דע"כ רבי היא : ר"ש ד"ה הא דעלתו מתם . וי"ת כו' דהא דר"י א"ש במלוה של ישראל כו' . קשה א"כ מאי פריך לעיל עלי' מהא דירשו שע"ח כו' דהא הברייתא ע"כ בעכו"ם מיירי מדתני בין ברבית וי"ל . ותמ"כ והבל הוא כו' . לכאורה בב"ק (קי"ד) איתא להדיא כדבריהם מטעם דדייני בגייתי ע"ם : ד"ה נהרדעי . דתרווייהו הוו מנהרדעא כדאמר אמימר אנא כו' . ועל ר"כ לא הביא . ועי' קדושין (ע') ברש"י דר"כ היה ראש בנהרדעא . אבל רבה היה בפומבדיתא כדפרש"י במגילה (ז' ב') ועי' ספ"ק דסנהדרין :

דף קכה ע"א

ד"ה ועוד קשיא . אזר וגובה אותם מהן של"ל : ד"ה לטעמייהו . אלא לדידהו בקרקע תודו לי כו' כדאמרי' לקמן שלחו כו' . מש"כ המהרש"א דמסתמא לא פליגי ארבנן דאית להו דאין לו פ"ש במלוה . ל"י אנה מצא לרבנן דפליגי במלוה הלא אמרי' לעיל דלשלחו מתם ס"ל דמודו במלוה דכמאן דגביא דמיא ועי' לקמן ע"ב בתד"ה ואין ובמהרש"א ואי משום דתניא לעיל רבי אומר בכור נוטל פ"ש כו' דמשמע דרבנן פליגי עליה (ולא ס"ל כמש"כ לעיל) דילמא משום דקאמר בין ברבית . ועוד לפמש"כ התום' לדעת הרשב"ם דר"נ גופי' פסק כרבי בשבח ולא במלוה . כן י"ל לדידהו דפסקו כוותיה במלוה ולא ברבית : תד"ה לטעמייהו . ולפירושו הא דפסיק כו' היינו דוקא בשבח כו' . וזהו דוחק דהא בברייתא דלעיל דנקיט פלוגתייהו דעלה קאי ר"נ ואמר מותר לעשות כרבי תני נמי ירשו שע"ח בכור נוטל פ"ש . ולעד"נ מלשון הרשב"ם דהא דלא ס"ל כרבי מערבא היינו במאי דקאמרי דאפי' לרבנן נוטל פ"ש במלוה בגבו מעות . אבל להלכה ס"ל כרבי . והא דנדחק הרשב"ם בהא דאר"נ יתומים שגבו קרקע כו' . היינו משום דבבע"ח יודה רבי ג"כ דדוקא בבכור פליג וכן בבעל כדמוכח בב"ק (מ"ג) וכמו שהביאו התוס' לקמן (ע"ב) בד"ה אר"פ . וע"ש גם בד"ה ואין : באי"ד אבל בני מערבא ל"ל כדאמר מעכשיו דמי דמטעם דזבינה כו' כצ"ל : באי"ד מדלא קאמרי (כצ"ל) הבכור כו' בין גבו קרקע כו' . עי' מהרש"א . ול"כ משום דשלחו דהלכה כרב ענן ויש למעות דהוא מטעמא דרבה וא"כ גבי בכור נמי . ולכן ה"ל לפרושי בהדיא בין גבו קרקע : באי"ד וי"ל כו' משום רבה דלדידיה כו' כצ"ל : באי"ד הא דקתני הכא אמם כו' כצ"ל : ע"ב גמרא הויא ליה ברתא כצ"ל לפי' הרשב"ם ועי' נ"י : ר"ש ד"ה אר"ס . כיון שֶׁנְּתָנָהּ (כ"ה כוונתו לנקוד והה' במפיק וכינויה הוא על אבת כמו ולא נתנו בראשית ל"א ז') ליורשם הרי כו' כצ"ל בלא ו' : ד"ה ולא היא . דליורשיו הראוין לירש מן התורה כו' דאילו היה ראוי לירש כו' מן התורה כו' . מן התורה שהזכיר נ"ד דעיקר החילוק הוא משום שאין הבעל יורש בראוי : ד"ה מסתברא . כדאמרי' בכתובות (נ"ה ב') ולקמן כו' כצ"ל : תד"ה לירתי . וא"ת כו' ולרב ענן כו' תמאי נקיט התם כו' . ועי' לקמן (קל"ו ב') בדבריהם ד"ה לא . והרשב"ם בד"ה ורב ענן בסופו אדרבה הביא משם ראיה דאפי' בשכיב הוה הדין כן . ועוד משמע מדבריו דדוקא בלירתי פליג ר"ה אבל בלפלוני מודה דאין כוונתו ליורשיו (ודלא כדמשמע מדברי התום') וכ"ה דעת הרמב"ם בפי"ב מהל' זכייה ה"ז ועי"ש בהס"מ וכ"ה דעת המאור ע"ש : ד"ה אר"פ . אפי' במה שהלותה אמתו כו' כצ"ל :

דף קכו ע"א גמרא

אבל דרכוש לא . ועי' פי' הרשב"ם . ולכאורה קשה מאי איריא חלק בכורה אפי' ממונו ממש קנו . וי"ל דאשמעינן דאפי' לא כוונו לגזול ממנו אלא עדיפותי' במה שהוא בכור וקד"א כמו שאביו אינו יכול להעביר חלק בכורתו אפי' לריב"ב ע"י תי שראוי ליורשו כדלקמן (ק"ל ב') ה"ה איכא נמי ולא קנו קמ"ל : שם קא סבר אין לו לבכור קודם חלוקה ונה דאתא נידיה אסיל כו' . הסגה' שבגליון בשם רש"ל תמוה ועי' הגהת הב"ח : ר"ש ד"ה אבל דרכוש . ור"ח פי' כו' ולא נהירא כו' עד שיטול חלק כו' . ל"י מה זו הטעם דהרי הכ"ח כ' אבל אם דרכוש ואלקו ור"ל שוה בשוה וכה"ג מיירי בענבים ובגלוס וכן מבואר להדיא בהרמב"ם

נסרמב"ם פ"ג מהל' נחלות ה"ו : ע"ב גמרא א"ל אהיל ואיתרחם במקצת כו' כצ"ל בב' ווי"ן וכ"ה ברי"ף ורא"ש : תד"ה לא. אלא נראה כו' ומ"ש לא עשה ול"כ בכולהו לא חלק בכורה כו'. נפ"ז בכולהו אינו מדוייק דהא חלק פשיטותו ודאי מכור. גם לפי מה שהבאתי לעיל (ק"כ ב') מדבריהם (כתובות מ') אין טפל לשון כל פל פחות מג'. וצ"ל מלשונם דהיה לו אחים טובא ואולי היה בנירכתם דידיה ודפשוטים וקאי כולהו אאחי ועליו בחלק בכורתו : במשנה ריבה לאחד כו' משום ירושה ל"א כלום. הרשב"ם פי' דלא אתיא כריב"ב. אבל שיטת הרמב"ם ורבותיו דאתיא גם כוותיה פי' בהס"מ פ"ו מהל' נחלות ה"ג והל' ה'. וכ"מ מהרי"ף בגמרא דלקמן (ק"ל) ע"ש. ולפ"ז להאב"א השני דשם. לא נמצא מחלוקת עליו במשנה. וק"ל א"כ מאי פריך לעיל (קכ"ב ב') סתם ואח"כ מחלוקת היא ושם אזלא הסוגיא להאב"א הזה מדקאמר שם בן בין הבנים : גמרא דתניא האומר כו' ע"מ כו' ותנאו בטל דר"מ רי"א בדבר של ממון תנאו קיים. ועי' פרשב"ם. וצ"ל דלכ"ע מחילה גמורה ודאי מועיל בממון כגון מזיק דהתנא אמר ישלם ואם מחלו מחול וכן כל כיוצא בזה. ובגזל ונשבע דכתיב והשיב את הגזלה ותנן בב"ק (ק"ג) מחל לו על הקרן כו' וע"ש (ק"ט) פלוגתת ריה"ג ור"ע ואוקימתא דרבא. רק דהכא ס"ל לר"מ דאין מחילתה בכלון ור"י ס"ל דגמרה ומהלה אבל לערא דגופה ודאי לא מחלה דכן מחלקינן גם בשלהי החובל : שם איש פלוני בני בכורי הוא נוטל פ"ש בכור הוא א"כ פ"ש. כ"ה גי' הרי"ף והרא"ש ועמש"כ בסמוך : שם ההוא דאתא לקמיה דרבב"ח כו' א"ל מנא ידעת דהוה ק"ל כו' דלמא כו'. נ"ל דכ"ז עד גמר שמאמר הוא דברי רבב"ח. מדל"ק א"ל דהוה ק"ל כו' וכן ודלמא כו' כבעובדא דבסמוך : שם דכל בורכא דאמא נמי בורכא הכלא ק"ל. (ברשב"ם ליתא תיבת נמי) משמע דאי לאו הכלא הוה מחזיק ליה לבכור וא"כ פליג על רב יוסף דלעיל ועל הא דלקמיה דקאמר ודלמא בורכא דאמא הוא. ולכן השמיטוהו הפוסקים : ר"ש ד"ה המחלק. וכגון שמצוה מחמת מיתה כו'. גם מתנת שכ"מ בכולה אף בא"מ מחמת מיתה לא בעי קנין : ד"ה האומר איש פלוני. הנה הוא בני בכורי כו'. משמע דמפרש דתיבת בני הוא ג"כ מגמרא הענין וכגון דלא ידעינן אם הוא בנו כלל. ולקמן (קל"ד רע"ב) לא כתב כן וכן בתוס' שם. לכן נ"ל דכאן נשתרבו התיבות וכצ"ל איש פלוני בני הנה הוא בכור וכבדבור הסמוך. ועי' בחורי הגר"א ז"ל סי' רע"ז סק"ו וכ"ס רע"ע. ודברי הסמ"ע שם מגומגמין בזה. אולם לקמן (קכ"ז ב') בד"ה אינו נאמן כ' דהתורה האמינתו במאי דאמר בני כדכתיב יכיר ולכאורה סותר א"ע. אבל י"ל דהתם כ' אליבא דר' יהודה דהל' כוותיה ולדידיה דא"ל כך נאמן לומר זה ב"ג וכן שזה אינו בנו אלא הוא ממזר כדאיתא בקדושין (ע"ח ב') ודאי נאמן לומר ג"כ זה בני וכ"מ מלשון הס"מ בפ"ב מהל' נחלות סי"ד : ד"ה אבל אמר פלוני בני הנה הוא בכור כצ"ל ותיבת ייכם מיותרת : ד"ה מוחזק אני בו כו'. ועוד אחר עמו והס"ד כצ"ל : ד"ה א"ר אמי. וכ"ש אנדרוגינוס כו'. תימה דמתנ"ל אם יש בן אחר עמו אפי' כפשוט לא שקיל ואם אין בן אלא בת. אם זכר הוא יורש הכל בלא בכורתו ואם הוא נקבה אין דין בכורה בנקבות :

דף קכז ע"א

גמרא שתי נשים שילדו ב' זכרים במחבוא כו'. נראה דה"ה באשה אחת וילדה תאומים : ר"ש ד"ה משב לזכר. אם תראה דם עד ארבעים ללידתה כו' כצ"ל :

ד"ה תנא · דשמא לא דרשינן כו' אלא כו' אשה מזרעת תחלה כו'. זו היא דרשה דאגדה. ויותר ה"ל להביא דרשה דדינא בר"פ יוצא דופן לרבנן כדא"ל ולר"ש כדא"ל וכן דרשינן שם תלד דנקבה לכל חד כדא"ל ע"ש : ד"ה הגהה. או ראתה ביום ע"ד וביום פ"א כצ"ל : ד"ה שתי נשים. של אדם אחד. יל"פ ג"כ של שני ב"א והתה ראבית אונס ודלש רבא דאפי' על חלק בכורה יוכלו להרבות זה את זה וכן פרש"י בבכורות אלא דמשמע דמפרש אף בפשוטים וזה תמוה מאד כדמשמע לעיל גבי טומטום ועמש"כ שם : ד"ה היו מוחזקים. לאו בעדים כו' דא"כ אין האב נאמן. משמע אפי' לר"י וכ"כ לקמן בד"ה לאי הלכתא. דבשלמא לר"י טובא אשמעינן כו' אפי' במקום חזקה. ולא אמר רבותא טפי דאפי' במקום עדים. אך מסיים שם דל"ל גבי אב מיגו כו' דמ"ל נשקר במקום עדים לא אמרי'. משמע דאפ"ה אשמעינן דמהימן. ויש לדחוק דה"ק אפ"ה אשמעינן קרא דבמקום חזקה מהימן. אבל הנ"י וכן הס"מ בשם הרמב"ן והרשב"א כתבו דאפי' במקום עדים נאמן וכ"מ בתד"ה כך שכתבו ואפי' על א' מבניו הקטנים כו' א"כ אף שהדי שאינו בכור וכן ליתא דהלא ר"א לקמן האומר על תינוק בין הבנים. וכ"מ מהא דקדושין שם דנאמן לומר על בנו שהוא ממזר וע"ש : ע"ב גמרא מכאן אר"י נאמן כו' זה בני בכור. לפי מה שאמר רב יוסף לעיל (קכ"ו ב') נ"ל דלאו דוקא נקט בכור ור"ל בכורי : שם ת"ר היו מוחזקין בו שהוא בכור כו' היו מוחזקין בו שאינו בכור כו' רישא ר"י וסיפא רבנן. (הגה' שבגליון בשם רש"ל הוא שבוש לפי הגי' שלפנינו ואיננה אלא לגי' רשב"ם) נראה דרישא רבותא קמ"ל אף דקיים לפנינו בכור מוחזק שאינו יכול להעביר ממנו חלק בכורתו אפי' לריב"ב מ"מ ע"י אמירתו על אחר שהוא בכור מעביר בכורתו ממנו. וסיפא קמ"ל אף שאין בכור מוחזק לפנינו רק שמוחזקין בזה שאינו בכור כגון שמוחזקין בבתו שהיא בכורה או בבנו שמת בלא זרע שהיה בכור (ולדעת הרמב"ן בפיה"ת אפי' הניח הבכור בנים יכול להעביר מהם חלק בכורת אביהם ע"ש) דיכול להוריש לא' מבניו פי שנים לריב"ב אפ"ה ע"י אמירתו שהוא בכור אינו נאמן. אבל באמת דרך התנאים בכזה להחליף הלשונות כמו בפסחים (ל"ז ב') המעיסה כו' החליטה כו' ועי' שבת (ל"ב ב') ובתוס' שם ד"ה תברא ובגה"ש שם. ועי' ב"מ (מ"א) : ר"ש ד"ה כך נאמן. לאחר שגרשתיה החזרתיה כו'. ופי' הנ"י כגון שאומר שוגג הייתי כו' דבמזיד א"כ דאין אדם משים עצמו רשע. וגם י"ל דזה ידוע שנשא גרושה והוא אומר דזה נולד מתנה. אבל אין לומר דהא דאין אדם משים עצמו רשע הוא מטעם דאדם קרוב אצל עצמו והכא חזינן דהתורה האמינתו על בנו אף שהוא קרוב אליו. דהא ביבמות אמרי' דאם יש לבן בנים שוב א"כ אפי' על בנו ע"ש בתוס'. ועוד דלדבריו רשע הוא ופסול לעדות וע"ד שאמר ר' יהודה ביבמות שם לדעת רנב"י שם : ד"ה לר"מ דאמר. על מנת שאתגייר כו'. ע"ש הוא וצ"ל לאחר שאתגייר ועמש"כ בכפ"ג דב"מ בפרש"י : תד"ה כך. ההוא דאתא לקמיה דרבי יהודה כצ"ל : ד"ה בנכסים. עי' מהרש"א. ומש"כ בשם הרשב"ם הוא לקמן (קכ"ח ב') בד"ה ובנכסים של עכשיו. אבל דבריו תמוהים דמ"מ אית ליה מיגו דאי בעי הוה מפרש :

דף קכח ע"א

ר"ש ד"ה אתה נתתו לי. או בעבד שלא ראה כו'. פי' בנ"י ובפרש"י שם : ד"ה לנוך. דקי"ל אין נשבעין על העבדים כו'. משמע אפי' שבועת היסת וכ"מ לקמי' בד"ה אינו יכול. אבל התוס' לעיל (ל"ג) ד"ה מיגו הוכיחו שאינו כן : ד"ה נאמן עלי אבא. אבא פסול מה"ת לדוניני כו' כצ"ל : ד"ה שלשה רועי בקר. ורועי צאן לא נקט משום כו'. וק"ק לפ"ז איך הס"ד בסנהדרין (כ"ה ב') לאתויי ראיה מכאן דרועה בהמה גסה ג"כ פסול. ואפי' למאי דדחי שם לא קאמר דיקא נמי מהא דלא תני רועי צאן : ד"ה גובין מן העבדים. בע"ח שמת כו'. קרי בע"ח להלוה ובסמוך כ' דאין בע"ח סומך כו' ור"ל המלוה ועמש"כ בב"ק (ל"ג) : ד"ה ונתחרש. א"כ נשתתק כו'. וכמו ביבמות (ק"ד ב') במשנה החרש כו' ואמרי' שם בגמרא לפי שאינן בואמר ואמרה : ד"ה ומתה בתו. וכגון שאין לו בנים כו'. לכאורה שנה משנתו כר"י שם דל"ה כוותיה. אח"ז מצאתי לגה"ש שהרגיש עליו בזה. אולם עי' בערכין שם ובתד"ה עד שלא נעשה ותראה שהדין עמו : ע"ב ד"ה תיובתא דכולהו. והכא קא פסיל כולהו עדיות מדהדר כו'. לכאורה יל"פ דדייק מדכייל ליה בהדי הנך וקרי להו פסולין משמע דאפי' יוכל לכוון עדותו יש בו פיסול וכמו שדחה לעיל ד"ה ונתחרש פי' הא"כ מטעם זה. אבל ק"ל מאי פריך דילמא הא מני ר' יהודה דפוטר סומא מכל המצות והדינין בב"ק (פ"ז). דלכאורה נראה דמפני זה פריך בערכין שם לר' יהודה מהך ברייתא משום דלא אתיא אלא כוותיה : ד"ה נאמן. דאלת"ה ה"ל לר"י למימר הכי כל בכור כו' כצ"ל : ד"ה האומר תמול אשתי. א"כ לבר מכתובתה כו'. וקמ"ל דתיפול הוא לשון מתנה ולא לשון ירושה עי' ל"י : תד"ה אבל. אילתותי מירתת כו' טעמא משום דמירתת כו' כצ"ל : בא"ד והגידו לו דעתן תו ליכא כו' כצ"ל בלא ו' :

דף קכט ע"א

גמרא אנחתת לן חדא כו'. חולין (קל"ז ב') : תד"ה אי. כדפי' בקונטרס דשליפי כראשון כשר ולא ממעט כו' כצ"ל : בא"ד א"כ הל"ל אין הלכה כרבא. כה"ג איתא בשבועות (ל"ח) ובמוחל עד דאודי ליה אודויי ליפלוג עליה איפלוגי : גמרא האומר תנו שקל לבני כו'. נראה לי דבלשון כזה באנו למחלוקת ר' יוסי ורבנן שהביאו התוס' בחגיגה (ג') ד"ה חכם מהירושלמי ע"ש דלרבנן יתנן שקל לכל אחד ואחד ולר"י שקל בין כולם ועמש"כ בערכין (ל"ג ב') בס"ד : ר"ש ד"ה וריש לקיש. אבל אם אמר כו' ותנתן לכם שדה פלוני ופלוני ויירשום כו' כצ"ל : ע"ב גמרא לימא נמי תיהוי תיובתא דר"ל ותסברא והא"ר כו'. לכאורה מאי אולמיה דרבא ·טפי מר"ל גופיה ומכולהו אמוראי נימא דגם הוא איתותב. וע"כ צ"ל כפי' הרשב"ם ואם איתא כו' לא פסקינן הלכתא הכי. וש"מ דמילתא דרבא בזה נתקבל לבעלי הש"ס להלכה. ובזה מיושבים דברי התוס' לעיל (ה' ב') בד"ה ואפי' ממה שהעירותי עליהם שם : ר"ש ד"ה הוא מותיב כו'. ואם מתו יירש א' כו' כצ"ל : ד"ה לא קשיא. והאי דקאמר ר"ל לא קנה כו' האי דלשון ירושה כו' כצ"ל : ד"ה והלכתא כו'. ויש שמספקא ליה כו' כצ"ל : ד"ה לבר מעובד כוכבים. כדאמרינן נמי במס' ע"ז שקץ כו'. הוא שם (מ"ו) : תד"ה חוץ. ויש לדחות דאם יתסרנו כו' כצ"ל :

דף קל ע"א

במשנה ועל מי שא"ר לו ליורשו כו'. לעיל וכן ברי"ף ובמשניות ליתא לתיבת לו וכבריישא : גמרא וכן א"ר הל' כריב"ב וא"ר ת"ע כו' כצ"ל בו' כמו בסוכה (מ"ו) ובש"מ : ר"ש ד"ה פעמא. דהוה מתנה כו' דקמורים לאחר כו' כצ"ל : ד"ה וכי תימא בסופו. הואיל ואין ראוי ליורשו עד שתמות בתו ואחיו. לפ"ז נ"ל דאף אם אמר אחיו ייכפש

במקום שתי בנות ל"א כלום דהא א"כ ליורשו עד שימותו שתיהן. וכן לבת במקום שני בנים. ובזה א"ש דבבן אמר בין הבנים וכן בבת בין הבנות דמשמע אפי' טובא ובאחר אומר במקום בת וכן בבת במקום בן דמשמע במקום בת יחידה ובן יחיד. אבל עיקר פירושו דחוק דאין במשמע ראוי ליורשו אחר מיתת אחד דוקא. ולע"ד נל"פ דכינוי דליורשו אינו מוסב על המצוה אלא על היורש דקאי קמן שמעביר ממנו הנחלה : ד"ה ומשנינן וד"ה ומתניתין רבנן ל"ל ד"א : ד"ה ואב"א. והכי קתני האומר כו' לא"כ שריבב"א כו' אבל אמר על מי שא"ר ליורשו כו'. מפרש דתביא מאמר ריב"ב לראיה על אחר במקום בת דלא"כ. והגמרא אומרת דהוא לראיה על הדיוק דבת במקום בנות כו' דבריו קיימין : ד"ה הלכה כריב"ב. ולעיל נמי הכי אמרינן כו'. הוא בדף (קכ"ח ב') : ע"ב גמרא שיכול כו' ומה פשוט כו' בכור כו' לא כש"כ ת"ל לא יוכל לבכר. לא מצאתי מפורש אם יוכל לקחת ממנו חלק פשיטותו דלכאורה חלקו זה שוה לחלק שאר אחיו. או אולי מדכתיב לא יוכל כו' כי כו' לתת לו פי שנים משמע דלא יוכל לגרוע ממנו מפי שנים. או נאמר דמקשינן ב' חלקיו להדדי עי' לעיל (קכ"ד) : שם אר"ז אר"א א"ר ינאי אמר רבי הלכה כריב"ב כן הגיה הב"ח וכ"ה ברשב"ם לקמן בדף הסמוך בד"ה ושמע מינה ושם ע"ב בד"ה לעולם. ולע"ק דבב"מ (פ"ה ב') משמע דר"א גדול מר' ינאי דקאמר שם ור' ינאי אלא ר' חנינא : ר"ש ד"ה עד שיאמרו לו כו'. דכיון שאל ע"י מעשה ואינן יודעין כו' כצ"ל : בא"ד ר' אליעזר אומר ד' נשים כו' כצ"ל ביו"ד : בא"ד ובשלמתן תנן במשנה הלכה כדבריו. בשנים האחרונים ליתא במשנה אלא בברייתא ואיתנייהו בתוספתא שם בפ"ה ובפ"ט ועמש"כ בס"ד בשבת (פ"ג ב') וברשב"ם לקמן (קל"ח) בד"ה יורשין : בא"ד כמו שסדרן ר"א עד שיאמר לו הל"ת כצ"ל : ד"ה בטרפות. שחתך הבשר עד העצם כשרה כו' · ע"ש דמוכח להדיא דאף אם נחתך גם העצם כשרה. וצ"ל להגיה עם העצם :

דף קלא ע"א

גמרא וזה לזה במתנה ולזה בירושה וכל לזה בירושה כו'. הא דמעיקרא תקדים מתנה משום דהה עסיק ואתי דהיא בנן נוקבן כו' דאייתא ומקיים בהקדמת ירושה דכן הוא סדרן במתניתין דשם : ר"ש ד"ה שהוא תנאי ב"ד בסופו. והיה לכם לבנות משנתכם כד"ה ולא אליבא דיחידאה ואע"ג דרבי פסק להדיא כוותיה מ"מ טוב יותר לאוקמי מתני' כד"ה כ"כ לקמן בסוף הסוגיא. וכה"ג כתבו התוס' בגיטין (י"ג) ד"ה והא ולקמן (קמ"ע ב) ד"ה דקא. אך ק"ק הא דק"ל יחידאה דהכי גם רא"ב"ע לקמן כוותיה אזלא כדפי' הרשב"ם שם וכן פרש"י בכתובות. וחכמים דיבנה משמע ג"כ דהסכימו עמו בזה. ובאמת אין הכרח לפרש כן בדרא"ב"ע דאפי' אם תנן ישבון אין לאם בחייו : ד"ה וא"ל רבי ישבון תנן. ואם מכר לאחר מכן הוי טרפא כו' כצ"ל : ע"ב ד"ה לעולם. דקכתיב בה ירתין כו' ומיהו בעיא דרבא כו' כצ"ל : ד"ה הכותב כל נכסיו לאשתו. לא עשאה אלא אפטרופא כצ"ל : בא"ד וכן הא דתנן התם כו' דרבא בעי עלה נמי כו' כצ"ל : בא"ד ודוקא כל נכסיו כו'. כ"ה לקמן (ק"כ ב') : ד"ה ה"ג כדאמרינן בכתובות (ק"ג) ואת לרבות כו' כצ"ל : ד"ה פשיטא בנו ואחר בסופו. ואם אין לו אחין כו' דל"ל משום אפטרופסות כו'. תימה דכיון שאין לו אחין א"כ מת"כ הנכסים שלו. ואין לומר דנ"מ לענין מזונות האשה דאם כוון לשם מתנה אבדה מזונותיה דאין מוציאין למזון האשה מנכסים משועבדים. דהא מסקינן לקמן דממתנת שכיב מרע מפקינן. וצ"ל דמיירי בקנין ומהיום (ועי' שו"ע חו"מ סי' רמ"ו ס"ז ובסמ"ע) וכה"ג ע"כ איירי האי עובדא דתלתא לברת כו' דלקמן (קל"ב ב') ע"ש בפי' הרשב"ם : בהגה' בנו ואחר כו' או שקבל עליו לזון את בן אשתו כו' דכולה שיכבדו אותו כו' או בן אשתו. לכאורה מאי נ"מ לבן אשתו מת"כ יירשנו בנו ומזונותיו לא יפסיד אפי' אם נתן לבנו משום מתנה שהרי הוא כבע"ח וניזון אפי' ממשעבדי כדתנן בר"פ הנושא. וי"ל דנ"מ אם אמו קיימת למזונותיה וכמש"כ בסמוך :

דף קלב ע"א

גמרא ונמלאת קרחת מכאן ומכאן. כה"ג בב"ק (ס' ב') : שם דתיפוק עלה קלא דכתבינהו ניהלה לכולהו נכסיה. כ"ה גי' התוס' לקמן (ק"ל ב') וכ"ה ברי"ף ורא"ש : ר"ש ד"ה בעי רבא בבריא. א"כ מהיום ולאחר מיתה כו' דאי משום כבודה הא קאי הוא כו'. ואי משום כבודה לאחר מיתתו למה מיסר לתתה מהיום : ד"ה גובה. ומיהו האי דקתני למחלה כו' בזו וא"צ זו מיפרשה. לכאורה יל"פ כאן דר"ל מחלה או שליש או רביע ישאר לו כמו בר"פ המקבל דכ"ע יהבי בתילתא ואזיל איהו ויהביה בריבעא ועי' תוס' שם : ד"ה אמר רב. והפסידה כתובתה אם לא כו' כצ"ל : ע"ב גמרא תנן רי"א אם קבלה כו' מכלל דת"ק ט' עד סופה ובפי' רשב"ם ותוס'. ועי' בסוגיא דבילה (ל"א) : ר"ש ד"ה מכלל. דהכי הוה להו למתני כו' כצ"ל :

דף קלג ע"א

ד"ה אר"ה שכיב מרע. משום כו' דהא בבריא מבעיא לן כו'. ולעד"נ כיון דע"כ מיירי בלא קנין דירושה לא שייך קנין לכן אמר שכ"מ דיוכל לקנות לשם מתנה ג"כ בלא קנין : ע"ב ד"ה לגזבר. ויקחנה לאבני אפוד. בערוך ערך מרגל מביא דעל וישפה תרגם ירושלמי מרגליתא. והוא באבני חושן : ד"ה בי עבורי אחסנתא. ואפי' להרבות כו'. לכאורה תימה מגליה זה דליפנא דמתני' והניח את בניו משמע שהניחם בלא ירושה כלל. אך י"ל דלרבותא דמה שעשה עשוי נקיט כן. ת"ע דבהא דנקיט לאחרים ע"כ נ"ל כן. אמנם בי עבורי משמע שמעביר הכל כמו בליפנא דקרא והעברתם את נחלתו לבתו. וכתובת בנין דכרין ועיפור נכסי דבנות דתקינו רבנן יוכיחו. אולם בכתובות (ר"ד נ"ג) מוכח כדבריו : תד"ה עיליתא. עלת נקפת בכד כצ"ל : ר"ש ד"ה במקלו. והוי כמו שמפקיד לך כו'. ר"ל כיון דהמתנה במלה א"כ המה ישארו אצלך בתורת פקדון ע"מ כו' :

דף קלד ע"א

ד"ה תקופות. מולד הלבנה. ורש"י בסוכה פי' חשבון הילוך חמה ולבנה. ועי' רש"א בח"א : במשנה נפלו לו נכסים ממקום אחר יירשו אחיו עמו. לכאורה נראה כיון דאין לו אב ידוע הוי נכסיו הפקר וכל הקודם בהן אפי' אחד מן השוק זכה. והכא ע"כ מיירי שקדם וזכה האומר עליו שהוא אח. ומה שפי' הרשב"ם שנפלו לו בחייו כתב עליו התוי"ט ול"י למה דקדק לכתוב כן. ולנ"פ דהא א"א שתפול לו ירושה אלא מאמו (או ממשפחתה) וכיון שאינו מוחזק באב ידוע ולא באחין מן האב ואותו איננו שמת א"כ קרובי האם מן האב יורשין אותה. ועוד דהא אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב לעיל (קי"ד ב'). אולם משכחת לה שנפלה לו ירושה מבנו שמת אחריו : ע"ב גמרא ליורשו פשיטא. עי' פרשב"ם ועמש"כ לעיל (קכ"ו ב'). אבל קשה דא"כ מאי פריך פשיטא דלמא אתי לאשמעינן אפי' במקום שאין מיגו וכר"י דהלכתא כוותיה. וי"ל משום דלא רצו לאוקמי כיחידאה כמש"כ לעיל (קל"א) ובפרט שבקדושין (ע"ח ב') סתם דלא כוותיה : שם מאי שנא מדרבא כו'. לפמש"כ התוס' בכתובות (ע' ב') ד"ה לא „ועוד דאין זה מיגו דמיפסלא נפשה מכהונה" ע"ש וכ"מ סברא זו בדבריהם לעיל (ל"ג) בד"ה ה"ג ושם (בע"ב) בד"ה ואי ע"ש · קשה דא"כ מאי פריך הכא נימא דה"ל דכיון דלא מהמנינן ליה על למפרע לכן אינו נאמן גם על להבא דל"פ דבורא להיות נאמן על אליו לבד דאין זה מיגו משום דרוצה לשוויה פנויה מעיקרא וע"ז אין לו מיגו. אולם מדבריהם כאן בד"ה הואיל משמע דאמרינן מיגו לאוי טענה וכן הביגס המהרש"א לקמן בדף הסמוך. וקשה יותר דהא אפי' למיפלג דבורא איכא למ"ד דלא פלגינן כ"ש כה"ג דמבטלינן דבוריה לגמרי בזה בני ודו"ק : ר"ש ד"ה מנפח. כאדם שמנפח קש כו' ומשליכו לאבוד כלומר כזה הבוח כו'. פתח בקש וסיים בבוח : ד"ה איבעיא להו. כלומר הא פשיטא לן כצ"ל : תד"ה אז. בסופו דיכול להיות שיש לו בן. הלשון אינו מדויק דהל"ל דזהו בנו :

דף קלה ע"א

גמרא הא אמר ר"ח בר אבא כו'. לעיל וכן בגיטין הגי' בר אבין וכ"ה ברי"ף ורא"ש כאן : ר"ש ד"ה ההוא דהוה כו' והיו לו אחין כו'. לפמש"כ לעיל ד"ה הכא „חזקה בעלמא בלא עדים" משמע דבאיכא עדים דאית ליה אחי אינו נאמן לומר זה בני במיגו דאי בעי פטר לה בגיטא. א"כ גם באומר גרשתיה אף למאי דס"ד דרבא דבזה נמי אמרינן האי מיגו לא ליהני אלא במוחזק לן לבד והכי הל"ל ואיתחזיק באחין : ד"ה ואנן אשינויי כו'. דאם גירסה קלא ה"ל למילתא כדאמרינן כו'. הוא שם בדף (כ"ג) אבל מסיק שם דעבידי איכפי דמגלפי בלינעא : ד"ה ועוד האמר כו'. ואע"ג דמוחזק לן באחי נאמן כו' ומ"ל לשקר כדאמרי' כו'. משם אין ראיה דהכא הוה החזקה היפך אמירתו. ואולי ס"ל דגם שם על ההוא דאמר זה בני הייתו מוחזקין בו שאינו בנו. אולם יש ראיה ברורה מאוקימתא דאביי בקדושין (ס"ד) לברייתא דר"ל ע"ש. וע"ש ברא"ש. ודברי הנ"י ברים הסוגיא כאן צ"ע ועי' לח"מ בפ"ג מהל' יבום : תד"ה אביי. והשתא הא אפי' ר"י מודה לשם דאיכא נאמנת כו'. ה"מ לאקשויי מדשמואל גופיה וכן הקשו בכתובות : ע"ב גמרא כי תבעי לך כו' דיקלא ואלים כו'. לכאורה אם הנכסים שנפלו הם ג"כ השביחו מאליהם לא תיבעי ליה דודאי אינם נוטלים בחלק של זה כיון דגם להם יש כזה בחלק הספק שהיה ת"י דקי"ל דנגזל נוטל את השבח עי' ב"מ (י"ד ב') ובפרש"י ותוס' שם : שם ש"מ שאמר כתבו כו' אין כותבין ונותנין כו'. ועי' בפי' הרשב"ם. וה"ה אפי' כתבו מחיים אין נותנין לאחר מיתה עי' שו"ע סי' ר"נ סי"ח : ר"ש ד"ה ואיזו היא מתנת בריא כו' בסופו. ולאחר מיתה היאך אדם יכול ליתן אחרי שמת ונקבר. מה שהוסיף ונקבר צ"י כוונתו. אולם לשון חכמים הוא כן אין הבעל יורש את אשתו בקבר כו' לעיל (קי"ד ב') הרי מת והרי קברו כו' לקמן (קנ"ג ב') ועי' לקמן (קל"ז) מתנת שכ"מ מאימתי קנה כו'. ועמש"כ לקמן (קמ"ב ב') : תד"ה כל. והשתא הא דקתני מתנה היינו מהיום כו' כצ"ל :

דף קלו ע"א

ר"ש ד"ה גט ואינו גט. ואם פשטה ידה כו' צריכה גט משניהם · משמע

דבעודו

דבמולו מי קאמר . ותימה דאפי' אי ודאי הגלה הוה נ"מ דילמא לא מיית ולא הוה נס : ד"ה מוכיח עליו . וגבי גט אשה הוליד ואין בו דבר קנין כו' משום הוחלה דבריות . ולכאורה אתרי ריכבי . ולשון הלה"מ משמע דבס תרי טעמי : ע"ב תד"ה ריו"ח . א"כ הכס כו' לא היו אלא מדרבנן ולא הוי דקנין הגוף כו' כצ"ל . ומה שהניחתיים נראה למתוק : ד"ה לא קנה . משום דבמיתת הבן נפלו נכסים לפני בנו ממילא כצ"ל וכ"ל אע"פ דלא"ל למתנו משום קנין פירות דלאביו מ"מ יורש דממילא היא הלא שליטה . ומלקמן נראה למתוק מאי נולא ממילה : ד"ה מניח . וכלאה שתקנו מדרבנן לכבוד משום קנין פירות . לכאורה קשה א"כ מאי פריך לעיל (פ"ח ב') מ"מ דר"ל בהלכך אחד כו' ולהגכיך לשינוי דקפוקי מספקא להו מילא דרבנן הוא שתקנו משום קנין פירות [illegible] בהלכך אחד מכנה לא עיקר [illegible] ברים בכורים המתפקפקא ומאחר דהא מ"מ לא יש לו קנין פירות ובכמ"ש התוס' לעיל (כ"ז) ד"ה לא [illegible] ע"ש :

דף קלז ע"א ר"ש ד"ה לתניא כו' . וכ"נ ס"ל דקנין הגוף דמי כו' [illegible]
דפסקינן כריו"ח בכ"ע . לכאורה יקשה א"כ למאי [illegible] בהדיא כוותיה [illegible]
לן נב' מקומות דק"פ דקנין הגוף . אבל באמת לא [illegible] דהלא דמתניתין מכר הא איזו מכור וכמ"ש [illegible] . ואם נאמר דאתריך איטו מועיל כלום נ"ל דמחלוקת הוא [illegible] : ד"ה ויורד כו' [illegible] ולא ולתכל הספוק דמילתא נקט כו' . ולי י"ל דכלפי דאמדינן [illegible] נפ"ק (ע"ז) [illegible] לא נבא [illegible] במתנה דלא סדר אינו נוגע ע"ש . לכן קאמר הכא לרבותא אע"ג דכבר אבל המעטו ולא יוכיח לגוקה [illegible] . דניחא ליה [illegible] ואינו נוגע ליה כו' . ומש"כ לקמן (בע"ב) ע"ד : ד"ה א"ב בכ"א . דבסס אדם כו' איני רוצה שהוליא לו עד שתגמר מיתתו . ולכאורה כאן גם בלא נתינתו יזכה הבני עם נגמר מיתתו . ואולי מיירי שנתכן עם שאר נכסיו שלו ובין דבגלו [illegible] לנאור גמר מיתתו ואמרי' דהכי נכסי ג"כ מעל כו' כווזם זו : ע"ב ד"ה מקנו לתרום בסופו . ואם ממש לתרום . וגבי מי שמשמע שמת בנו כו' בפ' מי שמת . ואיתא ג"כ לעיל (קל"ג) : ד"ה אקנייה לבנו . דבעי שישתייר כו' כצ"ל . ומש"כ קלת וכ"כ לעיל אינו מובן

נקמן וא"כ נריכין לו עוד לשאר היתיס . ואפשר דר"ל דיתנתו להשיג בשהנס : ד"ה ואס נהו כ"י . דאע"ג דדרשינן כו' בגדיהם כו' כצ"ל : בא"ד אבל כיון דכתיב לכם נריך שיהא כולו שלו . ק"ל מהא דפסחים (כ"ג) ונטעתם ליחיד משמע (והוא כדדרשינן הכא ולקחתם שתהא לקיחה לכאו"א) כתב רחמנא לכם להביא את הנטוע לרבים . וכ"ל דהכא אתיא כר' יוסי דירושלמי שהבאתי לעיל (קל"ע) ע"ש : ד"ה ואם נאו בסופו . וגבי מי שמשמע שמת בנו כו' בפ' מי שמת . ואיתא ג"כ לעיל (קל"ג) : ד"ה אקנייה לבנו . דבעי שישתייר כו' כצ"ל . ומש"כ קלת וכ"כ לעיל אינו מובן דהכי הוא רולה דאחריו יהיו כולן לבני ולכן לכתחלה אינו רשאי הראשון למכור אפי' מקנתן : ד"ה ה"ז מוקדם ומאוחר . ואף לא שומר . ר"ל שומר שכר אבל שומר הנס מיהא הוי מדאייב בפשיעה ועמלו"מ פ"ג מהל' זכייה ה"י : תד"ה אבל . דכי יש לנותן כו' . נ"ד נקטי אגא כיון שאין מקפידין ה"ל כנותנין : ד"ה לא . ע"מ שתחזירי לי את הכייל מגורשת כצ"ל : בסה"ד אבל רבא סבר כו' כאומר מעכשיו כו' ומגורשת מיד וא"כ תקיים התנאי . תמוה דא"כ נ"ל לשנויי משום דמעשה קודם לתנאי אפי' היה תנאי גמור נמי מגורשת ותקיים התנאי והחזיר לו את הנייר וכדמשני רב אשי שם . וכ"כ התוס' שם דרבא משני אליבא דרבנן דרבי וצ"ע :

דף קלח ע"א ר"ש ד"ה כאן בנות . דחוב הוא לו כו' . תימה דא"כ לא יזכו לו מתנה שלא בפניו ואנן קיי"ל בכ"ד דזכין עי' בגיטין (י"ד ב') וכאן פשוט כיון דאינו רולה לקנות אינו קונה בע"כ . ואולי לא כוון אלא לתת טעם מדוע איננו חפץ כדלקמן בד"ה והיו בהן עבדים : ד"ה והיו בהן עבדים . ומתוך כך כו' . עמש"כ בסמוך . אבל פשוט דהבריית' אתא להשמועינן דיאכלו בתרומה עי' כריתות שם : גמרא אם אמר בבכורתו ידו עס"ע כו' . לכאורה הכל"פ דר"ל אף אם אמר ג"כ כראוי לו אבל מפי' הרשב"ס ל"מ כן וגם הסמ"ע בשי' רכ"ג סקט"ו פי' ולא אמר כראוי לו וצ"ע : ר"ש ד"ה ת"ר שכ"מ . אבל בריא רגיל כו' . ר"ל אף דגם בבריא מ"ל שזיכה לכולן ע"י אחר ביחד מ"מ רגיל כו' : ד"ה אם יצא עליו שע"ח . א"נ כו' הלכך כו' גובה בע"ח מהן כו' . ר"ל אפי' בע"ח בלא שטר דאמרי' לקמן (קל"ע) וכן מסקינן בשלהי תכלתין דמלוה ע"פ גובה מהיורשין ואין גובה מהלקוחות וה"ה ממקבלי מתנה כדאיתא בשו"ע ר"ס קי"א : ע"ב ד"ה שאין לריך . והא דאמרן הא מני ר"ע כו' אלא משום כו' . כה"ג כ' התוס' בסנהדרין (כ' ב') ד"ה כשהוא ועמש"כ שם : ד"ה ומשני בי דינא . כיון דהלינהו ומיאונין בג' כו' . הן במיאונין פסקינן ביבמות (ק"ז ב') דבשרה בשנים . אולם למש"כ התוס' שם בד"ה הלכה א"ש :

דף קלט ע"א ד"ה וזה אומר . שהבנות ניזונות מן הבנים בנכסים מרובים כו' . כוונתו לפי' הרי"ף ע"ש ועי' בנ"י : גמרא מאי לאו נשאו גדולות לבעל ישאו קטנות מבעל . ר"ל דאם נשאו גדולות מעות מתפוסת הבית לפרנסת נשואים גם מחלק הקטנות . ישאו הקטנות נגדן מבעל מהקרקעות שהכניסו לו ודברי הנ"י בזה קלת מגומגמין : ע"ב תד"ה גבי . כיון דאית ליה איכה הוזרת כו' כצ"ל : ד"ה התם . תימה כו' והשתא האמר הכא כו' דלא ה"ל למיזבן מאתתא כו' . לכאורה י"ל דהא לא קאמר הכא גבי דריב"ה אלא משום פסידא דידיה והיינו היכא דהפסידא הוא ע"י הלוקח אבל התם גם בלא קנייתו לא היה הבעל עומד ליורשה אלא אהריך וכ"מ מפי' רשב"ס בד"ה דיתבא תותי גברא : בא"ד וא"ת דאמר כו' שמו לה לאשה והינשבה כו' . עי' מהרש"א . ולנ"פ דהתוס' דהכא אזלי בשיטת הרא"ש שם דיורש ממילא מתזיר ואורתם דקאמר התם דלא מיהדר היינו דאורתה מחיים ולכן אם היה הבעל יורש הוה מיהדר : בסה"ד ותקנו דבכ"מ כו' אפי' במקום כו' דאיכא פסידא דאחריני כו' . וצריך לחלק בין זה להא דאביי שהביאו התוס' בריש הדבור :

פרק ט ד"ה והבנות יזונו . מה שהזכיר רשב"ס כו' פרנסה אי נמי לריב"ן כו' . נראה דמ"מ כסות ולבוש שנצרכות עד שתבגרן ודאי דהוו בכלל מזונות וכמש"כ הר"ן בכתובות פרק נערה על הא דתנן התם כיצאת כו' וחייב במזונותיה ע"ש וכמו אלמנה דלא תנן בה אלא ומיתזנא ואפ"ה גם כסות בכלל כדאיתא בשו"ע אה"ע ר"ס צ"ד . ואע"ג דבכ"מ איכן בכלל מזונות כמו במתניתין דס"פ דלעיל וכן בכתובות (מ"ח) וזנין ומפרנסין את אשתו : ד"ה אר"ג בסופו . אלא שמתמיה על התקנה שתקנו בנכסים מועטין כצ"ל :

דף קמ ע"א גמרא יתיב ר' ירמיה קמיה דר' אבהו כו' . גי' התוס' לעיל בד"ה אר"ג קמיה דר' אבא וכן מצינו בשבת (ס"ה) אמנם לפ"ז לא א"ש מאי דאמר לקמן (ע"ב) א"ל פשוט מיהת חדא דא"ל אבא כו' . אך ברי"ף ורא"ש שם הגי' דא"ל אבי אריו"ח : ר"ש ד"ה כבר זכו בהן יורשין . ויקחו הבנות חלקם כו' . לפ"ז משמע לכאורה דאפי' אם לאחר שנתמעטו עדיין נשאר בהן כדי מזון אלו ואלו עד שתבגרן (ואפי' עוד יותר) נמי יפסידו הבנות . ועי' ברא"ש והג"א . ואולי בכה"ג אף הרשב"ס יודה דניזונים יחד : ד"ה אלמנתו מהו . או דלמא כו' לא ממעטא כו' ומוציאין מה"כ לבנות כו' . נ"ל משום דזה דומה לדינים המבוארים בשו"ע חו"מ סי' ע"ג סעיף י' ע"ש . וה"כ כיון שהאלמנה קיימת ואולי לא תינשא לאחר וא"כ לא יספיקו למזונותיהן עד שיבגרו לכן יכולות לתבוע בב"ד שישלשו הנכסים בעדן מעכשיו ועי' ברא"ש מש"כ במתניתין . ודלא כמהרש"ל שהביא הש"ך שם ס"ק ל"ד שמחלק בכגון זה . וסא"כ שכ' הרשב"ם בסוף דבריו שיזונו שלשתן יחד הוא כדעת החולקין שהביא הש"ך שם או כחילוק מהרש"ל : ד"ה לא ממעטא בסופו . ואותה הבת תיזון עמהם כצ"ל דר"ל עם הבנים : תד"ה יתומים . והשתא א"ש דבכל ענין משמע דפשיט דמועטין כו' כצ"ל : בא"ד וא"ת כיון כו' מה חילוק כו' . ר"ל כיון דגם במועטין יד הבנים שולטת לעולם א"כ אין חילוק ולא ה"ל לתנא למיתני רק דלעולם בין במרובין בין במועטין הבנות יזונו עד שתבגרן . ודברי מהרש"א בזה מגומגמין : ד"ה מה . וקשיא דא"כ כו' והכא אזלינן בתר מיעקרא כצ"ל כדלקמן והוא לשון עקירה . אבל ק"ל על קושייתם דהכא לא מיעקרא עיקר תקנתא דהא הבנות יזונו עכ"פ . והא לא ק"ל דהא הכא והתם אזלינן בתר הרבייה . דהא הכא לא קאמר אלא מטעם שקדמו ומכרו כו' : ד"ה מי . ומאי קאמר נמי ב"ח כו' בת נמי כו' ואי מתה נמי נ"ל כו' . נ"ל דואי מתה כו' נ"ל קודם לומאי קאמר נמי ב"ח כו' כסדר האיבעיות : בסה"ד (בע"ב) ופעמים שהאלמנה דוחה את הבנות פ"י הבנים כו' . נ"ע מהא דכתובות ספ"י דבכה"ג איתא שם דחוזרין חלילה וע"ש בגמרא במימרא דאביי : ע"ב גמרא אלמנתו ובת איזו (כ"נ דנ"ל) מהן קודמת . ופי' התוס' דהייט דוקא בשיש בנים . ונ"ל דהך בעי' היא ג"כ באת"ל דאלמנה ממעטת כאינך בעיות דהך ליבנא . ולהכי נל"ק דהוויין באת"ל דלא ממעטא לא נקט להך בעיא : שם ורבא אמר דומין אותו ויש לו כו' . עי' בנ"י שכ' דה"ה אנדרוגינוס נוטל בפחות שבהם כו' . וכוונתו דכמו דסיפא דאתיא כרשב"ג אע"ג דנקיט טומטום ה"ה לאנדרוגינוס דהא לדידיה ודאי שוים הם כמו כן רישא דאתיא כרבנן נקיט טומטום וה"ה לאנדרוגינוס ובזה שוב אין מקום לדחיית התוי"ט ע"ש : ר"ש במשנה ד"ה הזכרים בסופו . אע"פ שגם הנה ידחוהו . ובפי' לגמרא מסיים אצל הזכרים . ור"ל דהנה יאמרו לו לנו לא ניתן מזונות רק בעדינו לך אצל הזכרים שיתנו לך . וכשיפוב אליהם לתבוע רק מזונות ג"כ ידחוהו לאמר בריה אתה : ד"ה האומר . ומלוה לקיים דברי המת . לכאורה לפ"ז מאי פריך לקמן לר"ה דאמר המזכה לעובר לא קנה ממתניתין . ועי' לקמן (קמ"ט) תד"ה דקא : ד"ה ה"ג . ולאשמועינן אתא כו' . יותר הל"ל דאשמעינן דאפי' אמר פרוייהו טומטום אינו נוטל : ד"ה ואם אין שם יורש לא נפיק מכלל בן אין לו עיין עליו כו' . ק"ק דהא לעיל (קט"ו) דדרשינן ליה על בן הבן ובת הבן כו' הוא אפי' במקום שיש בן או בת וכאן הוא דוקא אם איגס וי"ל : ד"ה והא קתני סיפא . כ"ל דס"ה שאינו מתאבל עליה דבהדווייהו פתיב לשארו הקרוב אליו . ואף שהפוסקים דחו לפירושו מ"מ לענין אבילות יש לסמוך עליו דהלכה כדברי המיקל באבל [עתנס הק"נ בנו"ק אות קס"א מב"א

וה"ה לענין ירושה . ליפנס קטיעא היא דה"ל למינקט גם מזונות : ד"ה רבא אמר . וסיפא כו' ע"כ דומין אותו ואין לו קאמר . וכ"כ לקמן בד"ה בשלמא . עליו תפאר תמיהת התוס' לקמן בד"ק ולטעמך שהרי כאן מפורש בהדיא מועטין :

דף קמא ע"א גמרא אלא לאביי מאי ניזון כבת . הא דלא תקשה נמי מן יורש כבן משום דזה גם לרבא קשיא כדמסיק : שם למימרא דבת עדיפא ליה מבן כו' . ק"ל לדעת הרא"ש בפ' דלעיל סי' כ"ג בסופו דאם אמר תנו מאתים זוז לפלוני בני . מתנה נתן לו יתר על חלקו בירושה . א"כ בפשוט י"ל דמיירי בהיה לו בנים ולכן אם יהיה הנולד בן דיטול לבד זה חלק ירושה אינו נותן לו יתרון אלא מנה אבל אם תהיה נקבה שלא תטול כלום בירושה נותן לה מאתים : שם והאריו"ח כל מי שאינו מניח בן ליורשו כו' . לכאורה בלא דרשת ריו"ח מוכח מהא דרתמנא אמר דבת אינה יורשת במקום בן . ואולי יל"פ כוונת ריו"ח אם יש לו בן ואינו מניחו ליורשו אלא שנותן במתנה לבת . וא"כ מוכח דגם האדם מעצמו יש לו לתת לבן יותר מלבת . ובזה א"ש דלא פריך לעיל (קט"ז) מהך דריו"ח על הא דאמר דין גרמא כו' ע"ש ותבין . אולם מהרמב"ן שהביא המהרש"א שם מוכח דאינו מפרש כן : שם לענין ירושה בן עדיף ליה . וגי' הרשב"ס לענין נחלה . וכ"ל דר"ל נחלת שדה וכרם דהיינו קרקע ומטעם שפירש הרשב"ס : שם אלא הא דתניא ילדה זו"נ הזכר נוטל כו' . תוספתא פ"ט בשינוי קלת : שם והא דתניא ילדה זו"כ אין לו אלא מנה הנ"ל . ההגה' שבגליון טעותא היא : תד"ה אלא . והא דקאמר התם עולה בנמרא אפי' בקדושת אימא כו' כצ"ל והוא בתמורה (כ"ה) : בא"ד בהוייתן הם קדושים כצ"ל בבי"ת וכן לקמן : בא"ד ולהוי לעולה אם הוא זכר . פ"כ ר"ל אליבא דר"א בתמורה (י"ח ב') במשנה דמפרים נקבה לעולה וילדה זכר יקריבנו לעולה . או בתמורת עולה וככ"ע לרבא שם : בא"ד ואפשר דאביי סבר הכי ועוד דאם אימא כו' כ"כ דנ"ל : ד"ה לדידי . וכן רב מרי וכ"פ בני ר"ח בהגוזל כו' . עי' הגרי"פ ועי' כתובות (ק"א) : ד"ה אידך . לרבנן כו' הוי הכל בחזקת הזכר כו' . נראה דאם יש עוד זכרים לא מצו למידחי לכל חד וחד . דיכולים לכתוב הרשאה זל"ז עמש"כ לעיל (קכ"ז) : ע"ב גמרא דאמר נמי אם זכר ונקבה נמי יטול (פי' ולא אמר כמה) ופריך מנה (פי' איך מלית למימר דכוונתו היתה רק למנה) אלא למעוטי מאי (פי' וע"כ היתה כוונתו דיטול בעד כ"א מנה) ומשני למעוטי נפל : ר"ש ד"ה אימור דשמעת ליה . שאשה הנקנית לו ה"ה בעולם כו' . משמע דמחלק בדבר הנקנה אם הוא בעולם אם לאו וכמו שהעתיק בדבר טו' בבי"ת . ובאמת הדבר הנקנה אמרינן בעלמא דאפי' איגו בעולם כלל קני לר"מ עי' תוס' יבמות (נ"ג ב') ד"ה לאחר ובגיטין (י"ג ב') ד"ה לדבר וצ"ע : ד"ה דתנן . ואינו מאכיל את אמו כו' דק"ל לר"י עובר במעי זרה זר הוא . וכ"כ התוס' בשם פרש"י . וע"ש בתד"ה למאי נ"מ . וי"ל לדעתם ז"ל דמאי זר דמ"מ הוא מזרעו של כהן אבל עובר מכהן כיון דזר הוא ע"כ אינו נקרא עדיין זרעו של כהן עד שיוולד : תד"ה נכסי . אע"ג דאמר לקמן ש"מ שאמר הלואתי כו' . ר"ל ואמר שם ר"פ הואיל ויורש יורשה . וא"כ מאי קאמר הכא שאני ירושה הבאה מאליה . ותמ"כ דאם איתא בבריא בקנין ש"מ ובריא שוין ר"ל דתרוייהו קנו רק זה בקנין וזה אף שלא בקנין וא"כ מאי פריך שם מזה להא דהר"כ ש"מ שאמר ידור כו' נא"כ הלא התם ליתא בבריא אפי' בקנין : ד"ה ולימא . תימה כו' דבלשון מתנה מועיל . לכאורה ה"כ דדוקא לריב"ב דקאמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין וקס"ד דעובר נקרא ראוי ליורשו כשיוולד כפי' רשב"ס אבל לרבנן הוה כשאר מזכה לעובר דלא קנה :

דף קמב ע"ב גמרא ואין הבן יורש את אמו בקבר כו' . בקבר נ"ד אלא ר"ל אחר שימות : שם הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו . ועי' נ"י בשם הגאונים דדוקא בש"מ כדי שלא תטרוף דעתו . והקשה הגה"ח דא"כ איך מוקי שמואל לעיל למתניתין במבכרת כו' . ולק"מ דשמואל לטעמיה דמזכה לעובר קנה : ר"ש ברה"ע להנחיל ממונו לאחיו מן האב . הוא דבור אחד ליון על הא דאיתא בגמרא ואין הבן כו' להנחיל לאחין מן האב : תד"ה דהוא . הייט דוקא כשהעה כו' שאז כו' כדאמרי' בפ"ק דערכין . זה מפורש שם בגמרא להדיא . והגהת הגרי"פ שייכא לקמן על כדמשמע כו' :

דף קמג ע"א גמרא וליקט אחד כלכלה של תאנים כצ"ל : ר"ש ד"ה ותמאי את ותמור הוא . עי' כה"ד ועי' רש"ל ורש"א . ול"כ כוונתו דאם הקישות של תרומה יש בו מר יותר והיתרון הוא עודף על א' מחמשים שהרי תחתיו הוסיף כבר כבילה מתוק . והוא מכוון לחלוק את העודף הזה על כל המ"ע של הולין בין על המתוק ובין על המר כמלא שרולה שיקנה המתוק והמר שם תרומה מהעבל של מתוק : ד"ה אין אחיות מקודשות . דקדושין שאין מסורין כו' . לכאורה לפי מאי דס"ד השתא דאמר כולכם . לכ"ע אחיות איכן מקודשות (אף לאביי דאמר קדושין שאין מסורין כו' הוי קדושין) מטעם כל שאינו בזא"ז אפי' בבת אחת אינו ע"ש בסוגיא ותבין : תד"ה אין . ור"י פליג כו' אלא מוסיף מן החיצון כו' . משום דמיירי שסככן אבל לקישות של תרומה ומלאו מר והמ"ע שנשארו אגלו א"י אם הם מרים או לא אך רובא איכם מרים לכן לריך להוסיף . ומוסיף מן החיצון שהוא ודאי אינו מר ומיושב הק"ק דהמהרש"א : ע"ב ד"ה ת"ש . או מתנה כו' . עי' לעיל (קל"ה ב') בתד"ה כל : ד"ה והשביחו דשותף אינו מוחל כו' . ור"ל כש"כ אחר : ד"ה ואם . משמע שר"ל שאינו משביח אלא מחלקו כו' . ולענ"ד תלשון הרשב"ס שכ' מחלקינו משמע דר"ל שנקח על שכירות פועלים מתפוסת הבית ע"ח חלק שלנו ולכן הוה כמו שבחו מחמת עלמן ולעולם שבחת כל הנכסים וכל השבח שלהן : בא"ד ועוד אם כו' מה היו יכולים לתבוע כצ"ל : בא"ד אם מגיע חלק האחר לחלקו כו' כצ"ל ברי"ש :

דף קמד ע"א גמרא מהו דתימא כיון דשביחא לה מילתא כו' . כה"ג לעיל (כ"ב ב') : שם בית והכסדרה מהו שני בתים כו' . כיוצא בזה בפסחים (מ"ה ב') ושם פרש"י ע"ד פי' הרשב"ס ודלא כתוס' כאן וכה"ג פי' הנ"י האיבעיות דלקמן (קמ"ה ב') הקדיש כל נכסיו כו' : ר"ש ד"ה באשה יורשת . פירשה לעצמה לא פירשה השבח לאמצע והאלמנה כו' . לפמש"כ המהרש"א בתד"ה באשה בא"ד שהוא מפרש הסיפא לענין אלמנה כו' ע"ש . נ"ל שאינו גורס בריפה השביחה לאמצע ומפרש וכן האשה כו' דינה כדין בנים בין בשתם בין במפורשת ואם אמרה כו' דסיפא הוא דין בפ"ע וקאי על סתם אלמנה שאינה יורשת וזה שכ' והאלמנה שאמרה בב"ד כו' הוא פי' על הסיפא וכוונה אמירתה לאו מה שהניח לי בעלי היינו לכתובתה וא"כ הוגבעת כתובתה ולזה א"ש גי' התוס' בדבריו דשוב אין לה תזונות והתוס' שלא הבינו כן דבריו לכן כתבו וא"כ לרשב"א : תד"ה באשה . שאז יורשין בני להונן ובת שמעון מאביהן . ר"ל של כאוכן ושמעון דהייט יעקב : ע"ב ד"ה הוץ ובירושלמי אמר כו' . הוא בפ' חלק הלכה ה' : גמרא נשתלחם לאביו שושביכות כו' . ר"ל כשפסיא אחד מבניו וכדמוכח ממתניתין להירונא דריו"ח וכמש"כ התוס' וכ"כ הרמב"ס בחבורו : שם ר' אסי אמר לא קשיא כו' . נ"ל להגיה ר' אסי דידי' אמר והאיתי ברי"ף הגי' כאן רב אסי ועמש"כ בב"מ (כ"ד ב') וגי' הרא"ש רבא וא"כ להקדימו לשמואל : ר"ש במשנה ד"ה נגבית בב"ד ובגמרא פריך כו' . לא נמלא שום פירכא בגמרא ע"ז . וג"ל למחוק מתס"ד עד אביהם . ובגמ' פריך כו' שייך על הס"ד דלעיל וה"כ מה"ד נגבית בב"ד כדין מלוה : ד"ה כדתניא . כלומר נתן לו אביו מעות כו' . נ"י למה דייק כאן לומר מעות . ומדוע לא כתב דהייט שפירש שהשושבינות תחזור לאותו הבן כדכ' לעיל :

דף קמה ע"א ד"ה בככר . הייטו כ"ה מנה וכ"כ לקמן . ותימה דבבכורות (ס') מבואר דהוא ס' מנה וע"כ ע"ש נפל בו : תד"ה ור"י סבר . דבמת הוא יכולה כו' כצ"ל או דר"ל דבמת (פי' הוא) היא יכולה כו' : ד"ה נותן . שכך כו' . ול"כ משום דשקלי קדושיה אין נכנסין לה בחשבון כתובתה אלא מכל שקל תניו ולכן עושה החשבון בתלאים : ד"ה ור' יוסי . בהמוכר את הבית (ס"ב ב') כצ"ל : ע"ב גמ' ועד כמה כו' . פי' רשב"ס שהרי לא אכל עמו . משמע דמפרש דקאי אף על דהוה במתא או שמע קול עבלא . ולא כן כ' הרמב"ס והטור : שם עשה עמו בפומבי כו' עשה עמו בבתולה כו' . נראה דס"ה איפכא כדמוכח מגבא דעשה עמו בשניה וכ"ה ברמב"ס וטור . אלא דלגב אורחא קמ"ל נמי דיש חילוק בין ראשונה לשניה : שם שתיר נכסין . עי' פרשב"ס . וקשה מלקמן (ק"נ ב') דמטלטלי נ"כ אקרי נכסי : שם שדעתו קלרה . נ"ל דר"ל שמכלו קלר מלראות למרחוק את הנולד ואינו משתדל מקודם להצלל ממנו ודעת רחבה הוא הסיפך שרואה את הנולד ומשתדל להסירנו טרם בואו : ר"ש ד"ה דלאו אדעתא . שאם רנה פוחת לו . נראה דר"ל מן הרבוי אבל מכדי שנתן לו משמע ודאי דאינו פוחת וכדמוכח לקמן :

דף קמו ע"א ד"ה ואריב"ל . שיש לו מנות כו' . בנ"י הגי' מנות בת' : גמרא ואר"י א"ר מעשה כו' שא"ל אשתו כו' כצ"ל בו' : ר"ש ד"ה וכתב . חמיו הס"ד וא"כ מתחיל ד"ה ומתה : ד"ה בעי רבא . אם לא בלו בשעת הזרת אותן כו' כצ"ל : ד"ה ת"ש סבלונות . אלא רבותא אשמועי' אפי' כשעשויין לבלות כו' . לגי' המהרש"א נראה דנ"ל אפי' כשאין עשויין להבלות : ד"ה דאי מעין . ומעין יין ושמן חדש שלחתי כצ"ל . ומש"כ והדר ליה . אם איכם מודים ליה אין עליהם אלא שבועה . ולא מ"ל אלא במודו במקצת ועל אלו אמרו אין אנו יודעים דמתוך שאיל"מ : תד"ה סבלונות . הייטו עשוין לבלות א"כ (הוא ר"ת אין נגבין) ובמועטות בעינן (הוא לשון בעיא) דוקא שהן עשוין לבלות כצ"ל לפי' המהרש"א ע"ש : ד"ה איבעיא . וליפנא דתבלם כמו משלשין כו' . עמש"כ במכות שם : ע"ב גמרא אר"ה ברי' דרב יהושע ושמין כו' כצ"ל : ר"ש ד"ה כפלה . ומהכא שמעינן שמי שמתה אשתו מתוך קטטה כו' שוב אינו יורשה . נ"ל דס"ה שאינו מתאבל עליה דבהדווייהו פתיב לשארו הקרוב אליו . ואף שהפוסקים דחו לפירושו מ"מ לענין אבילות יש לסמוך עליו דהלכה כדברי המיקל באבל [עתנס הק"נ בנו"ק אות קס"א מב"א

תניא בשם רשד"ם ורא"ש דבפוסקים ל"א כלל זה] : ד"ה שבלונות הדלי. אבל אם פירש כו' ול"ש שבלונות מועטים כדפי' במתניתין כצ"ל : ד"ה ושמין. וה"נ אמרו כו' דמי עמיד בזול. לפנינו שם ליתא תיבת בזול. אולם בהרי"ף שם איתא. ותימה על הכ"מ רפ"ג מהל' נזקי ממון שלא הטיב מגי' הרי"ף והרשב"ם ע"ש : ד"ה ש"מ. וה"ה אם אלך על פיו כו' עד סופו. לכאורה תמוה דהא כאן מיירי בקנין דוקא וכמש"כ לקמן. ומאי שייך אמן של בני רוכל לזה. ונראה דהכא פי' אליבא דאמרוה רבנן דלקמן (קנ"א ב') דמתנת שכ"מ אף במקצת לא בעי קנין ואם עמד אינו חוזר. ולקמן שכ' דמיירי בקנין הוא אליבא דהלכתא כמש"כ כדפסקינן כו'. וצ"ל דגם סוגיית הגמרא דכאן אזלא אליבא דאמרוה רבנן מדקקבעה לקמן עלה דמתניתין מנין למתנת שכ"מ כו' ולהמסקנא דמיירי מתניתין בקנין מאי שייטא מתנת שכ"מ לזה. ומיהו לפי מאי דמשמע לקמן (קמ"ז ב') ברשב"ם ד"ה מודה שמואל דאפי' בקנין מיקרי מתנת שכ"מ. אין ראיה מזה. אולם ק"ל דלמסקנא ליכא דין מתנת שכ"מ בכולה דלא בעי קנין בכולה משניות דמעשה דאמן של בני רוכל מוקי לה לקמן במצוה מחמת מיתה וע"ש במשנה בפי' רשב"ם :

דף קמז ע"א

ד"ה שהיא כזו. כרשות הבת כצ"ל בכ' : ד"ה ורוח צפונית. מאיר את היום כזהב. ולעיל (כ"ה ב') פי' בגמרא שמזלת את הזהב : ד"ה הא לן. וברייתא קמייתא כו'. רב יצחק בר אבדימי אמרה. ואם שהיה בימי רבי כמו שהביאו התוס' לעיל (פ"ז) מ"מ לאו ברייתא היא אלא מימרא : ע"ב ד"ה מתנת ש"מ. שמא עד שיבואו עדים לקנות כו'. לעיל (מ') בתד"ה קנין הוכיחו דקנין לא בעי בפני עדים. ואי לאשהודי אף לוואתו בעי' : ד"ה אר"כ. דמילי לא מיקני. מילי דמיזדבני בדינרי ניניהו. אלא אשיגרת ליש הוא וכוונתו כמש"כ לעיל שהדירה אין בה ממש כו' : תד"ה המוכר. וא"כ צריכה להחזיר לשם כל הדמים כצ"ל : באה"ד איך השיאה עצה למחול כתובת אמה כצ"ל : באה"ד וכ"ש דינא דגרמי שיש מחייבין שאסור. תמוה דהל"ל דמחייב ר"נ וכמש"כ בתחילה. וגם דבריהם באו כפולים. ונראה דצ"ל ועוד דאפי' בגרמא כו' וכ"ל דאפי' לא הוי מחייב ר"נ בדינא דגרמי מ"מ יש בו איסור יותר מגרמא דהא יש שמחייבין בו : באה"ד ועוד הוה ק"ל כו' למיפרך מגרושה שכתבה ליתן בניסן כו' וזבנה לכתובה מניסן (כצ"ל) כו' שהרי לא תוכל למחול מה שהפקידתם. תמוה דגם עתה שיוציא את השובר שנכתב מניסן תצטרך לשלם כל מה שנתנו לה הלקוחות. והוא כעין תמיהת מהר"ם על ומיהו ק"ל דלעיל וע"ש במהרש"א שדבריו אינן מחוורין. ונלפע"ד דהם במחכ"ת לא עמדו על עומק דבריהם כי כוונתם הוא עפ"י מש"כ בב"ק (י"ד ב') בד"ה ש"מ דלמ"ד שעבודא דאורייתא ניזק גובה מלקוחות ועי' בש"ך רסי' תי"ט. ולכן אם תמחול כתובתה לבעל למאן דדאין דינא דגרמי. הלוקח שהוא כמו ניזק גובה מנכסי הבעל שהיה שעבודה עליהם ומחלתו עתה דהוא כמו שמכרה או נתנה לו וזה מכוון מאד בלישנייהו. שהרי לא תוכל למחול ועי' בש"ך סי' ש"ו ס"ק קי"ד. ואף למאי שכ' שם מיהו כו' במחול אפשר כו' מודה כאן כו' דאין קול למאי דעביד היתר בדיבורא. הרי הכא הבעל יודע בשעה שמוחלת לו דמזקת להלוקח וכוון בס"ד :

דף קמח ע"א

ר"ש ד"ה במעמד שלשתן. אפ"ה מטבע כו' מהאי טעמא דהלואתי לפלוני. לכאורה ל"צ לזה דהא נקנית במשיכה : ד"ה איבעי'. ואילן המחובר כקרקע דמי כו'. מלשון זה משמע דס"ל דפירות המחוברין לא הוו כקרקע לענין שיור. אי משום דטעם שיור קרקע הוא דבעינן דבר המתקיים ופירות עומדין להתלש אף דלענין הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כ"ש הוויין כקרקע לעיל (קל"ב ב') יש לחלק. או דמיירי שא"צ לקרקע עוד. וכ"מ מלשונו בדבור הסמוך ויותר מבואר בד"ה שייר לעצמו בפי' ל"א. וכ"מ מקושיית התוס' ועוד מה יש לחוש בשיור קרקע כו'. וזה דלא כהמהרש"א. ולשיטתו ל"י למה נדחק על הא דלא מפרש הרשב"ם אם שייר מקום לבעל הפרי דא"כ מאי נ"מ דבראשון הא הוי שיור פירות. ולשני ממ"נ הוי בלא שיור. וכן בסוף דבריו מש"כ מיהו כו' תמוה דא"כ מאי נ"מ לענין שכ"מ דהא מ"מ פירי הוי שיור : תד"ה ש"מ הא'. דש"מ שהודה קנה כו' מדקני בגר כצ"ל : ד"ה ש"מ הב'. דליתא בבריא שיכול למחול כו' משא"כ בש"מ כדאמר לעיל. ר"ל בדף הסמוך שאמר ר"נ מודה שמואל שאם נתנו במתנת ש"מ דא"י למחלו והמציין טעה : ד"ה איבעיא. ועוד דשיורא דשיור הוה כדי פרנסתו כצ"ל : באה"ד ע"כ נראה לר"י דאדלעיל קאי ידור פלוני בבית זה וכו' וא"כ כצ"ל : ע"ב גמרא ל"א הקדים כו' עד תיקו. בגליון נמחק כ"ז בשם רש"ל. וע"ש ותמהה שלא כתב אלא דלשון הראשון דהאי בעי' אינו לפי' הרשב"ם וצריך למחוק גם תיבות ל"א. וכ"ה גי' הרי"ף והרא"ש :

דף קמט ע"א

ה"ל תריסר אלפי זוזי. התוס' בקדושין (ר"ד י"ח) העתיקו תליסר. אולם בגיטין (י"ג) ד"ה והא העתיקו תריסר ועמש"כ בשבת (קי"ט) : שם ובי רב הוה. ל"י לאיזה כוונה אשמעינן. וברא"ש ליתא. ואולי דר"ל דאף דהוה צורבא מרבנן עכ"ז אמר רבא דלא יוכל לשית עצה איך לקנות המעות ועי' ר"י. או דלכן הודיעו עצת רב איקא לאיסור אביו : ר"ש ד"ה אדהכי. ולמדוהו לטעון כן. ברש"י שברי"ף הגי' לעשות כן : תד"ה שכ"מ. ונראה לר"י כו' אע"פ שאנו מוחזקים בו שאין לו. ר"ל וא"כ ע"כ לשם מתנה איכוון ומיירי בגוונא דלא נוכל לומר דשלא להשביע את בניו אמר כגון דאמר תנו עי' לקמן (ס"ד קע"ד) וכ"כ הרמב"ם בפ"ט מהל' זכיה ה"ט ולאנס גמגם המהרש"א בדבריהם : ד"ה רב מרי. מיהו מה שפי' ר"ת דר"מ בר איסור גיורא כו' כצ"ל : באה"ד דהא דאמרי' בעלמא ר"מ ברה כו' כצ"ל : בסה"ד וכן ר"ש בן פזי. כוונתם להא דאיתא ביבמות בס"פ הבא ע"י פזי וסווי אחוותא. ועי' בסה"ד דהיה פזי ג"כ שם אכס : ד"ה מגמר. הלוה מעות מן הגר שנתגיירו בניו כו' כצ"ל : באה"ד והתניא רוח חכמים נוחה הימנו כו' כיון דלא קתני בהדיא בברייתא כו'. מוכח שהיה הגירסא לפניהם בקדושין כמו שהיא לפנינו דבמתניתין גרסי' אין ר"ח כו' ובברייתא ר"ח נוחה. ובסוף הביאו ממתניתין דשביעית ר"ח נוחה הימנו ? ועמש"כ בקדושין שם בס"ד : באה"ד לכולהו בני בת' שביעית כו' והלוה מעות מן הגר כו' כצ"ל : ד"ה דקא. ואין לחלק בין היכא דאמר תנתן כו'. אבל מ"מ בעינן שיאמר בפני מי שהמעות ברשותו דאל"כ מדוע לא חשש רבא שיאמר תנתן ועי' לקמן בסה"ד ועוד היה אור"י כו' : באה"ד כי הא דתנו שקל לבני כו' כצ"ל : באה"ד (ע"ב) וא"ת על הך משנה דגיטין כו' אמר רב עלה בגמרא כו' כצ"ל ותיבות בספ"ק עם הציון צריך למחוק כי הוא שם בסמוך להמשנה : באה"ד ואע"ג דקיי"ל הכי כדאמר בספ"ק דגיטין כצ"ל : באה"ד אע"ג דר' יוסי פליג עלה כו'. ר"ל ולא רבנן מ"מ חולקין כרבנן כו' : באה"ד ואע"ג דפריך התם עלה דרב והא קיי"ל דברי שכ"מ כו' (כ"נ דצ"ל ומלת התם הב' למחוק). וק"ל דניחא משום דאיכא לשנויי עלה וכדמשני התם : באה"ד ואע"ג שבגמרא כו' גבי הולך מנה לפלוני מצוה לקיים דה"מ קתני התם ולא קתני זה כו' כ"נ דצ"ל : באה"ד משום דכל דאיתא בירושה איתי' במתנת מצוה לקיים דה"מ וכל דליתי' בירושה כו'. הגהה שבגליון בשם רש"ל היא טעות כי תפס בלשון רש"ל ע"ש ובמהרש"א : ע"ב גמרא שייר קרקע כ"ש מתנתו קיימת. הוא פיסקא על מתניתין וחסרים הנקודות : שם אר"ז כמה מכוונן כו'. עירובין י"ב ב' : תד"ה שייר הא'. ולא פי' איזו כו' כ"ש י"ל גופו כו' כצ"ל בלא ו' : באה"ד ובגמרת א"י בפ"ג דפאה ר' יוסי כו' לא עשה כלום כצ"ל בלא וי"ו : באה"ד ובמסקנא מפרש כו'. ר"ל ר"ח כפי גי' המהרש"א ברים הדבור : באה"ד זכות בשטר שכתב בו שיור כו' כצ"ל : באה"ד וכי בשביל שהכיר מה שמוציא יש לו להיות פחות דכש"כ שהוא בן חורין מאומר סתם כו' כ"נ דצ"ל : ד"ה שייר הב' מכלל דרבנן כו' דלא פליגינן דיבורא ומדהדר בנכסים הדר נמי בעבד א"נ מדשייר בנכסים כו'. לפ"ז לכאורה לא א"ש מה דהלה רבינא לפשוט מזה לקמן דעבדא כמטלטלי דמי. וצריך לדחוק ולומר דאי כמקרקעי דמי אפי' אי לא פליגינן דיבורא מ"מ שאר לשון כל נכסי בשלימות על הקרקעי והעבד :

דף קנ ע"א

גמרא התם כו' ואיידי דתנא רישא רע"א כו' מ"ה קתני קרקע. ק"ל הא קתני התם סמוך להא דר"ע ג"כ הך דשכ"מ ואיכא למימר יותר דתני איידי והכא תני שיגרת לישנא דהתם וע"ש במ"ז בלשון הרע"ב : שם ולכתוב עליה פרוזבול ולקנות עמה כו'. כ"ה הגי' בר"ם ורע"ב שם ונכון : שם ואיידי דקאמר ת"ק שיעורא רבה אמר איהו נמי שיעורא זוטרא. עי' פרש"י בחולין (קל"ז ב') ד"ה מה בין לי. ומשמע דלא גרים יותר וכ"מ מרשב"ם ותוס'. או דצ"ל וקרי לה כ"ש כו' : ר"ש ד"ה ולא עשו מטלטלי שיור אלא כתובה. אבל שייר לה וכתב לה מטלטלין כו'. הדין אמת כדאיתא לעיל (ס"ד קנ"ב) אבל הכא ל"י מדוע לא פי' כפשטא כדלקמן (ע"ב) בד"ה בניו. ודע דהרע"ב ל"ד במחכ"ת בפ"ג דפאה מ"ז שכ' דכל הני שייר קרקע כ"ש עד סוף פרקין ה"ה מטלטלין ע"ש. דה"ל להוציא הא דכתב לאשתו קרקע כ"ש דדוקא קרקע קאמר : ד"ה ואיידי. דבשלמא גבי פאה פאת שדך כתיב קרקע כ"ש. עמש"כ בפאה שם בס"ד : תד"ה וכמה. וי"ל כו' על רב בכל הני. לישנא דבכל אינו מדויק דליכא אלא הך דהכא והוא דראשית הגז פי' כתובות (ח') תד"ה שהכל בסופו : ע"ב גמרא שכ"מ דתנן כו'. וה"ה לענין דלא בעי קנין אם מת למאי דמסקינן לקמן (קנ"א ב') : שם אמימר אמר מטלטלי כו' ואיתנהו בעינייהו כו'. לפי' רש"י בר"פ אע"פ דליתנייהו בעינייהו היינו שאבדו קשה פשיטא דדוקא באיתנהו דאי אבדו מאי שיור שייך בהו. ולפי' הרי"ף שם א"ש : שם אמר נכסי לפלניא עבדא איקרי נכסי דתנן הכותב כל נכסיו כו'. קשה דילמא דוקא בכל נכסי הוא בכלל אבל בלא כל לא כדלעיל גבי מטלטלי לפלניא. ולעיל (בר"ד ס"ב) משמע בפי' רשב"ם ותוס' דגרסי הכא כל נכסי לפלניא והתוס' דשם משמע דגרסי נמי נכסיי או דמנקדי נכסי בפתח. ובהרי"ף ורא"ש הגי' הכותב נכסיו בלא מלת כל וא"ש ג"כ. אבל מהר"ן פ"ק דגיטין (קמ"ה ב') מוכח דבאמר ל"ג כל ובהכותב גורס כל ודאי קשיא : ר"ש ד"ה מברכת בקופו. כדמשני התם עשאוס כו' אליבא דר"מ. התוס' שם גרסי ואליבא דר"מ כו' וע"ש הגה"ת בין הנכסאות : ד"ה ואיתנהו. כדאמר אמימר בפ' אע"פ. וכ"כ התוס'. ולפנינו שם לא נזכר שמו : ד"ה אמר נכסי לפלניא. איזו דבר קרוי ממון וה"ה כו'. משמע דלשון נכסי עיקרו הונח על ממון וא"כ לא א"ש מאי דקאמר זוזי איקרי נכסי פשיטא הרי הם עיקרן של ממון : תד"ה ואלו. ואע"ג דשטר מברחת נמי איכא פלוגתא כו'. עי' מהרש"א. ול"נ דיכוונו לרבנן דר"ש במתניתין דשם דהא לדידהו אי לא הוי קני לוקח קני בעל ולכן אית לן למימר דלמתנה גמורה איכוונה וכמו שכתבו שם בד"ה עשאוס בשם ר"ת. ודבריהם לקמן בד"ה אפילו שכ' דאי בכל נכסים פשיטא דלא קנה כו' תמוהים דהא לדידי לרבנן דר"ש ולמהרש"א לרב ענן אפי' בכולה קנה ולדידי י"ל דלרבנן כיון דאי לא קני לוקח קני בעל לכן אפי' גילוי דעתא לא תיהני : ד"ה מטלטלין. ולא דמי להא כו' מטלטלי לא קאמינא כו'. לכאורה התם היינו דכתב לה מטלטלי והכא ר"ל דשיירן ולא כתבן כלל לא לבניו ולא לה :

דף קנא ע"א

גמרא כיון דלא מיזדבן כו' עד תיקו. מהרש"ל מוחק כ"ז וכ"כ מהרשב"ס ותוס' : ר"ש ד"ה כיון שהחזיק זה בקרקע. דלדעת כן מכר כו' שיזכה הלוקח בשטר כו'. וכפרש"י בקדושין פי' כגון שא"ל זה קני קרקע בחזקה והשטר עמה וכ"ד הראב"ד פ"ו מהל' מכירה ה"ד : ד"ה אפי' למ"ד. דר"ש בר אבא מהגרוניא כצ"ל : באה"ד לזכות בהן אחר מיתתה כצ"ל : ד"ה הני לעמרם בני. כגון שקנו מידה. עי' מהרש"א. והנה התוס' לעיל (ע"ז) ד"ה אמר כתבו בשם ר"י גאון דאין אותיות נקנין בחליפין. ומוכח מפי' רשב"ס לעיל (קמ"ז ב') ד"ה מודה שמואל דמתנה במקצת בקנין מיקרי נמי מתנת שכ"מ דליהוי ככתובין וכמסורין ומעתה א"ש דברי רשב"ס כאן כפשטא : תד"ה איבעי'. או בנכסים שיש להם אחריות. ר"ל בכללן. והגהה שבגליון טעותא : ע"ב ד"ה מתה. כי א"כ לומר שיחלוק על רבא כו'. כ"נ שהי' גי' מהרש"ל. ופי' שלא נחלק רב משרשיא על רבא רק במה שאמר ה"ה כמתנת בריא ובעי קנין אפי' מת אבל בזה לא יסבור שאם עמד אינו חוזר (כמו שאמרוה רבנן כו') אלא דוקא אם הי' בקנין. ופי' מהרש"א בזה דחוק : ודע דהא דהקשו מתנו מנה לפלוני ומת. לכאורה י"ל דנקיט ומת לרבותא דחלוק בזה מתנו נמי וכו' : ד"ה תנו נמי. דהא כו' תנו כזכי היינו כשנתנו מיד ליד. לכאורה אם לא נתנו מיד ליד ודאי דל"ל דליהוי כזכי דהא הוה כמו שאומר עלי גיטך מע"ג קרקע דלא"כ (גיטין ע"ח) וזכיה דהיא מטעם שליחות לא עדיפא מהיא גופא ושחרור ילפינן לה מאשה עי' בסוגיא שם (ע' ב') : ד"ה תנו מנה. לפי שהשטר כו' אין בטולם כו' כצ"ל : גמרא בסה"ע. והלכתא מתנת שכ"מ במקצת בעיא קנין ואע"ג דמית ואם עמד אינו חוזר תצוה כו'. כ"ה ברי"ף ורא"ש וכ"כ שהי' גיר' התוס' לקמן בדף הסמוך בד"ה מתנת ש"מ :

דף קנב ע"א

ארכבי' אתרי ריכשי כו' שאם עמד אינו חוזר. לכאורה לפי' הרשב"ם מתני' דלקמן הוא אומר שכ"מ הייתי כו' המ"ל אי בקנין אפי' הי' שכ"מ אינו חוזר אי בלא קנין כי הוי בריא אינה כלום : שם שכ"מ שאמר כתבו ותנו מנה כו'. נראה דר"ל קרקע שוה מנה דאי מנה ממש מי מיקני בשטר וכ"מ מלשון רשב"ם לעיל (קל"ה ב') וברש"י בגיטין (ע' ב') ומיירי במחלק כל נכסיו : שם ומת אין כותבין ונותנין כו'. משמע דאם כתבו ומסרו מחיים קנה דהוה כמו כתב וזיכה (לפי' הרשב"ם) לקמן ועי' ברא"ש : שם דשמואל אדשמואל ל"ק במייפה א"כ. לפ"ז נראה דר"י א"ש לא בא לחלוק על הא דרב אלא לפרש דפעמים כותבין דהיינו במייפה וכמו שפי' הרשב"ם לעיל (קל"ה ב') דהא דריו"ח אמר עלה תיבדק דודאי במייפה לא פליג רב : ר"ש ד"ה לא ידענא בסופו. א"כ כו' אלא שצוה כו' ומקנה בסודר כו' ומיד (כצ"ל) כמתת נפלו נכסים קמי יורשין כו'. ועי' לעיל (קל"ז) דהדר בי' אביי לגבי רבא דס"ל דמתנת שכ"מ לא קנה אלא לאחר גמר מיתה ועי' בתמורה (כ"ה) בבעיא דאילפא. אבל לכאורה בלא זה הרי אז הדר סודרא למרי' כדאר"א בנדרים (מ"ח ב') : ד"ה קשיא דרב כו'. והכא קאמרי איפכא כצ"ל : ד"ה במייפה. וה"נ בלוואתו כו' ייפוי כח דקנין כו'. לשון קנין אינו מדוייק דהא מוקי לה דלא קנו מיני' : תד"ה מתנת. ועוד דלשמואל כו' א"כ מתניתין כו' דהיינו בקנין איך כו' כצ"ל : באה"ד ודוחק כו' דבסמוך לא משמע הכי. המהרש"א פי' דר"ל מהא דפסק לעיל מתנת שכ"מ במקצת בעי קנין ולא קאמר דבעי ייפוי כח. ותמוה דהא במקצת ס"ל לרשב"ם דאף שמואל מודה דל"ב ייפוי כח וכמש"כ בעצמו לעיל בסמוך. ול"נ דיכוונו להא דמקשה לקמן מדר"י א"ש ש"מ שכתב כל נכסיו כו' ומוקי לה בייפוי כח ולא מקשה ממתניתין. משמע דמתניתין אתיא לי' שפיר אף בשאינו מייפה ועי' בדבריהם בכתובות (נ"ה ב') : באה"ד (ע"ב) ק"ו לשמואל דלא גרע. ר"ל מקנין בשטר דס"ל דלא קנה אף אם מת : בסה"ד ומש"כ הגאון כו' קנו מתני' כו' או אף קנו מתני כו' כצ"ל וכ"ה בדבריהם בכתובות שם : ע"ב ר"ש ד"ה אמוי לי'. שיודע תיכון בדבר. לפי' זה לא א"ש כ"כ שאלת רנב"י מאי אמוי לך : ד"ה אבל בהן. הגה' שבגליון בשם רש"ל למחוק מן דשני עד כח ל"י על מה וכן הב"ח גרים להו : תד"ה כתב. על ידיהו אינו כלום כצ"ל : באה"ד ומוקי לה כו' דבשכ"מ יהבינן ניהלי' דלית לי' פסידא כו' כצ"ל והגהת רש"ל אינה ברורה : באה"ד ולמה כו' דלמא. הכא לזה מתחלה ומקרה כו'. ר"ל לנתרא מסר מתלה. או דר"ל דא"כ יאמרו דלקתא מסר מתלה : באה"ד אלא זיכה היינו שזיכה לו את הנכסים כו' כצ"ל :

דף קנג ע"א

ר"ש ד"ה א"ל ר"ח. אבל הכא כתב וזיכה וקנו כו' כצ"ל : ד"ה כדמקנו. שכיבי מלע כו' כצ"ל : תד"ה לא. אלא כו' דאי' שהיה שכ"מ כו' כצ"ל : ע"ב ר"ש ד"ה הוא מוציא ואיכא (כן הגיה הב"ח) למימר דהדר בי'. כאן ודאי הדר בי: וצ"ל דקאי על עובדא דרבה. אולם לקמן (קנ"ד ב') ד"ה בשלמא לדידי. משמע דמפרש למתניתין דמיירי ג"כ דעתה הוא מת והיורשים טוענין דהבריא בינתיים ומקמא הדר בי' : תד"ה כמאן. לא מוכחא בהדיא שהוא בריא עתה כצ"ל ומלת בחזקת נראה למחוק : ד"ה בימה"ג. מהלכים בשבילי הרשות עד שתרד רביעה שניה כצ"ל : ד"ה אמר רבא. וא"כ כלל כי איזה סברא כו'. וכן הקשו לקמן לפי' ר"ח. לכאורה י"ל הטעם דלא ליהוי כמוכח כיון דרבר שמאנו אותו שנכנס בימה"ג איך נטהר את הנכנס אחריו (או אף אותו האיש בעצמו) בימה"ח. ובזה הוא א"ש ג"כ פי' ר"ח דרבא חולק אדר"א דלרבא אף אם נכנס ודאי בימה"ח אי לא בא לישאל עד ימה"ג לא נוכל לטהרו לכ"ע כיון דרבר שמאנו אותו שנכנס עתה בימה"ג. אבל ז"א דהתנן ברפ"ו דטהרות מקום שהי' רה"י ונעשה ר"ה כו' כשהוא רה"י ספיקו טמא כשהוא ר"ה ספיקו טהור. ובסיפא שם תמצא רבותא יתירא לת"ק ע"ש : באה"ד ועוד כו' אלא למ"ד כו' והוא שיש לה גדר כו'. נראה מדבריהם דלר"א שם דאוקי כגון דאית לה מחילות אינה רה"י לטומאה אלא בב' תנאים ימה"ג וגדר. וא"כ שפיר פי' הרשב"ם לדידי' דעבר עלי' ימה"ג וגדר. ולמולא שם דמוקי לה בשאינה גדורה יתפרש כפי' הר"ח. אולם מהרמב"ם פ"כ מהל' אה"ט ה"ו משמע דגם לר"א הוא רה"י לטומאה אף בלא גדר ולא מוקי בגדורה אלא משום רה"י דשבת : באה"ד ושמא כדברי ריו"ח רוצה לומר כו'. פי' רבא ר"ל כריו"ח. ולא כפי' המהרש"א דקאי הר"ל על הר"ח (וגם יש בו כמה ט"ס ע"ש) : באה"ד נטמא בספק בקעה בין בימה"ח כו'. פי' דספק לו בין ימה"ח לימה"ג ר"ל אם נכנס בימה"ח או בימה"ג : באה"ד אריו"ח ובלבד ימים הסמוכים לימה"ג. פי' הא דאמרי' בא לישאל בימה"ח דטהור היינו דוקא שהי' הספק בתחילת ימה"ח הסמוך לימה"ג אם נכנס בשעה שעדיין היה ימה"ג או בשעה שכבר נכנסו ימה"ח וא"כ הוי ימה"ח קרובים יותר לשעת הספק וכדמסקי בסמוך בפי' הר"י בדברי רבא : באה"ד (בד' קנ"ד) פי' על טומאתו שנודע כו' כצ"ל וכ"ה ברש"א :

דף קנד ע"א

גמרא רמי' במאי כו'. כה"ג לעיל (נ"ב ב') : שם כה"א רמי' בעדים קא מיפלגי בפלוגתא דר"י ור"כ. לכאורה הא יל"פ גם בדר"י מה שאמר והן א"מ מידו אלא בראי' היינו בקיום השטר. וי"ל דמשמע דדומיא דהוא מוציא בלא ראיה דאמר דע"כ פירושו בלא ראיה בעדים. וי"ל עוד בפנים אחרים : שם ועוד סמנים עשויין להשתנות לאחר מיתה. פי' דהמיתה גורמת שישתנו וכלשון התוס' ומחמת מיתה יש שם גומות. דומיא שהן משתנין דבכורות (כ"ח). דאל"כ ה"ל לריו"ח להוכיח מזה דלא אזלינן בתר השתא. אך לפי מש"כ התוס' בסד"ה ועוד אין זה הכרח : ר"ש ד"ה אין נאמנין. וכיון שאמר לוה כו' תו לא מהימני עדים כו'. מפרש דפלוגתייהו מיירי בשהלוה מודה שכתבו וכדמוכח ג"כ מדבריו בסמוך והוא כפרש"י בכתובות שם והתוס' שם חלקו עליו ע"ש : ד"ה ועמדו עליו כו'. וקיי"ל כו' עד שיהא בן כ'. לכאורה כאן לא הי' צריך לזה דהא טענתייהו הוא דלא הביא ב' שערות. ואולי לא בא אלא לאפוקי מהא דקיי"ל הפעוטות כו' וממכרן מכר במטלטלין : תד"ה ועוד. וא"ג דלא אשכחן בשום מקום כו' חילוק בין לבנות לבחורות. ועי' מל"מ בפ"ב מהל' אישות ה"ב : ע"ב ר"ש ד"ה בשלמא לדידי. ויגבה מתנתו מיד היורשין. עמש"כ לעיל (קנ"ג ב') בדבריו : ד"ה והלא אמרו משמך. אע"ג דמודו כו' נותן מתנה. וכ"כ לקמן (בר"ד הסמוך). ותימה דלקמן (ס"ד קנ"ה) אמר אמימר דמתנתו מתנה ופסקינן כוותי'. ואף שפי' רשב"ס שם של בן י"ג. מ"מ בהאי עובדא פשיטא לי' לר"ז לקמן ולסתמא דגמרא דמתרצה נאו איתמר עלה כו' דהוה בן י"ח או כ' וע"כ משום דמיירי במכר וכדאיתא מעשה כו' שמכר. ולהו קרינן לקוחות בכל הסוגיא : ד"ה זו דברי חכמים. מתני' כו'. נראה דר"ל מתניתין דבר קפרא :

דף קנה ע"א

תד"ה איתמר. מדא"ל לרב אסי שמא לא שמעת. כ"נ דצ"ל כדאיתא שם. ואולי הי' לפניהם הגי' רבי אתה אומר כן שמא לא שמעת כו'. (ומצינו לשון זה בגיטין כ"ד ב') : שם דאילו רבא לא עלה לא"י. תימה דהרי רב אסי הי' ג"כ בבבל כדאיתא בקדושין (ל"א ב') והכי הל"ל שהרי רב אסי הי' בימי ריו"ח ורבה הי' ג"כ בימיו פי' עירובין (כ"ב ב') תד"ה קרקפתא. ואף דמצינו ג"כ רב אסי בגמרא כמש"כ בסוכה (ס') בימי רב אסי ועכל

וטעה טמר שסי' נ"כ אף בימי רבה . מ"מ לא ה"ל לקרותו רבי לפי גי' התוס' שכתבתי : באה"ד דא"כ לא הל"ל וכנגדו בקטנה כו' . פי' דהרי היא אינה קטנה דבת י"ב ויום א' הוא גדולה : באה"ד ולספרים דגרסי כאן בדרבא כו' פ' המקבל כצ"ל עי' מהרש"א : באה"ד משום שייך לעובדא דגידל כו' כצ"ל וכן הגיה הב"ח : ד"ה מוכר . ומה שהקשה ר"י נימא כו' כ"כ דל"ל . ור"ל כדאמרי' בכתובות (כ') : ד"ה מתיב . דל"ל דלא הוי' מחזיקים לי' בן כ' לפי שהוי' פרים . ר"ל דפרים לא שכיח או משום דהוי' לו קול : ע"ב גמרא ההוא פחות מבן כ' דאזיל זבין נכסי אבוה כו' כצ"ל :

דף קנו ע"א ר"ש ד"ה לאפוקי מדר"י . דמשום תלינא אים כו' כצ"ל : ד"ה והלכתא כר"נ . אבל בנכסים כו' או שקנה שאינם כו' כצ"ל ותיבת מטלטלין נראה למחוק או דצ"ל ממטלטלין : תד"ה בודקין . ואי לא משכחי סימנים הוי ספיקא כו' . הגרע"א ז"ל בתשובה סי' ז' הניח דבריהם בצע"ג ע"ש . והגו"ב חלק חו"מ סי' ד' בסופו נדחק ביישובם ע"ש : ד"ה לחליצה . דמשמע כו' בין באשה דומיא דלגיטין . תימה דהא קטנה מתגרשת משתגיע לעונת הפעוטות כדאיתא בגיטין (ס"ה) ולא אשכחנא פתרי אלא לשטת רש"י שהביאו התוס' שם (ס"ד ב') ד"ה נפרה אך רש"י בעצמו הדר בי' וכן הסכימו שם התוס' וצ"ע : ד"ה לאפוקי . מיהו צ"ע אי כו' גבי מיאון דוקא או לא . עי' מל"מ פ"ב מהל' אישות ה"ב אריכות דברים בזה : ע"ב במשנה ואמרה תנו כבינתי לבתי . לעיל (קמ"ט) בתד"ה דקא מגמר מוכח להדיא דהוי' לפניהם הגי' תנתן וכ"ה בגמרא לעיל (קנ"א ב') ובריי"ף ורא"ש וברשב"ם כאן : גמרא מעשה במרוני א' . עי' הגהת הב"ח . אבל מצאנו ג"כ מעלות בית מרון כ"ה י"א (לפי הגי' שלפנינו) . ובמקרא שמרון מראון (יהושע י"ב) . ואולי גם מי מרום (שם י"א) הוא ע"ש המקום ואותיות מ"ן מתחלפין : ר"ש במשנה ד"ה שהיתה חולה . אם מתנת ש"מ בלא שיור כו' . מה שתמה עליו מהרש"ל . נראה דאישתמיטתי' במתכ"ת הא דאיתא לעיל (קנ"א ב') דר"ה בריה דר"י מוקי לה במחלק כל נכסיו . ואי קשיא הא קשיא דלרשב"ם עדיף מלוה מחמת מיתה ממתנה בלא שיור ואילו ר"ה הנזכר אמר איפכא דמלוה מחמת מיתה אפי' לרבנן לא מהני ובלא שיור פליגי וזה דוחק לומר דכוונת הרשב"ם במלוה מחמת מיתה ובלא שיור דאיכא תרתי . ועוד דא"כ אפי' למאן דמוקי במלוה מחמת מיתה נמי נימא דדוקא בשיור פליג ר"א : ד"ה קונין מש"מ אפי' בשבת . שהרי קונין בכליו של קונה כו' . תמוה דהלא לוי ס"ל בב"מ (מ"ז) בכליו של מקנה . ואולי ס"ל דלוי לחוד וכדי לוי לחוד : תד"ה ר"א . בסופו . וה"ק ל"י בלא קנין . וכ' מהרש"ל דזה הפי' לר"י דוקא . נראה כוונתו דלר"ת דאיירי בשבת . יל"פ דבקנין לא ישתה משום דדמי למקח וממכר ופליגא אגמרא דילן פי' לקמן בתד"ה קונין . והמהרש"א לא הבינו כן וכתב עליו דל"י דרכו : ד"ה קונין . ואפי' בשבת מותר להקנות כדאמר כו' . גם מכאן גופא מוכח דמותר להקנות אפי' היכא דהקנין הוא לצורך דהא קאמר ולא למום לדברי ר"א ולדידיה הקנין מוכרח ועי' ברא"ש :

דף קנז ע"א ר"ש בסוף המשנה שהרי יעקב כו' עד תכתו . כ"ז שפת יתר וכן ליתנייהו ברש"י שברי"ף : ד"ה אלא כי תיבעי . וטעמא כדפרישית ור"ל כיון דקרקעות איתנייהו בעולם אלא שעדיין לא קנאן כו' . וקשה דהא לאחר שתתגיירי ג"כ האשה הנקנית היא בעולם אלא שעדיין לא נתגיירה כמש"כ לעיל (קמ"א ב') בד"ה אימור דשמעת ויש לחלק . אבל קשה דבב"מ (ע"ז ב') אר"ה א"כ האומר לחבירו שדה שאני לוקח כו' קנה ומוקי לה שם רבא כר"מ דוקא וכן רנב"י ביבמות (נ"ג) : תד"ה דאיקני . וי"ל דמודי ר"מ בהא שהשעבוד כו' אע"פ שלגבי קנין לא ה"ל להועיל כו' . תימה דהא גם לגבי קנין אר"ה א"כ דקנה כדהבאתי לעיל מגמרא דב"מ . ואין לומר דשאני הכא דאיכא נמי מי יימר דימכור (עי' לעיל ע"ע ב' בדבריהם) דהא השעבוד והקנין הוא מיד כשיקנה : מה שהגיהו בתוס' דבור חדש המתחיל דאיקני בשם רש"ל . ברש"ל שלפנינו ליתא לזה רק על דבור הקודם . וכאן יכול להיות דבור אחד : ד"ה מלוה . דהא נזקקין ליתומים במלוה בשטר כצ"ל בלא ו' : באה"ד (ע"ב) אע"ג דמלוה לפרוע מדידהו . עי' בהג"א בהכותב סי' י"ד וכ"פ בשו"ע סי' ק"ז ס"א דאם לא ירשו כלום אפי' מלוה ליכא : באה"ד אין כופין כדמוכח בהכותב . נראה דט"ס הוא וצ"ל בתי שהיה נשוי . והוא שם (נ"א ב') גבי קטינא דארעא שהביאו לעיל : ע"ב ר"ש ד"ה והמאוחרים . ולא נכתב עד תשרי כו' . ל"י מדוע הרחיב כאן הזמן מניסן ועד תשרי ולעיל גבי מוקדמין קרבו מאחד בניסן עד ט"ו בו . ואולי בכל חד לרבותא נקט : ד"ה הא מני . וגם אם לא נכתב בו אחריות כו' . לכאורה ע"כ אי כר"מ אתיא מיירי ביש בו אחריות דאל"כ מוקדמין אמאי פסולין כיון דלא טריף ביה ממשעבדי : ד"ה מהדורא . ר"א חיי' ש' שנה כו' . בנ"י הגי' היה ס' שנה ראש גולה ונכון וכאן ט"ס וכ"כ הסה"ד : בסה"ע שם . א"כ מיבעיא ליה לרבנן כצ"ל : תד"ה המוקדמין . דהא תניא בתוספתא המוצא שט"ח כו' כצ"ל והוא לשון מציאה : באה"ד יקרעוהו לבתר דתני הך משנה (ר"ל פלוגתת ר"מ וחכמים) דהתם משמע דהכא נמי פסולים לגמרי כצ"ל ועי' הגהת הב"ח : ד"ה גובה . ולכשיחזור ויקנה נכסים יחזור זה הלוקח ויטרוף ואפי' כו' כצ"ל ותיבות ב"ח . מב"ח למחוק ועי' בב"מ בדבריהם : ד"ה את"ל . וה"נ כו' ואפי' כו' לא משתעבד . לע"ד ה"נ כיון דלא מישתעבד רק משום דמיגי' אפי' מגלימא דעל כתפי' א"כ אין זה אלא כשבאו לידו ולכן פשיטא דיתלוקו [ועמש"כ בכתובות (פ"ו א') בתד"ה נאמנה] : ד"ה מאי . עד סוף הסוגיא לא יורשי האב כו' כצ"ל : בסה"ד וכן גרס ר"ת . מיותר :

דף קנח ע"א ר"ש ד"ה יורשי האשה . קרוביה ממשפחת אביה הס"ד וא"כ מתחיל דבור ואחרי כן ועי' ברש"י שברי"ף והגה' שבגליון בשם רש"ל למחוק לא נהירא וליתא ברש"ל שלפנינו . ונראה דל"ד ממשפחת אביה אלא ה"ה בניה מאיש אחר שהם יותר קרובים לה . ובסיפא דמתניתין דקתני יורשי האב מתוי"ט ותימה שלא הביא גיר' הרי"ף והרא"ש דגרסי גם בסיפא יורשי האשה : באה"ד ויירשנה בכל נכסים . ט"ס וצ"ל ונרשנה . וברש"י שברי"ף הגי' ויירשנו כל נכסיה : ד"ה נכסי ל"ב ט"ס וצ"ל בדבור אחד : ד"ה בש"א וי"מ כו' דאכתובה ל"פ כו' . ותימה על התוי"ט שפי' כן מדנפשיה ולא הזכיר את הרשב"ם . אולם גם התוס' כתבו בפשיטות להיפך מדברי הרשב"ם ולא הזכירוהו . ומש"כ התוי"ט בשם הסה"ד כדאמרי' לרש"י דהגמרא מפרש כאן כו' . פשוט דכוון למה שפי' רש"י בכתובות דנכסים בחזקתן דבדברי ב"ה דשם הוה פירושו כמו הכא והביאו התוי"ט לעיל בקולר וכמו שהביאו התוס' . והתוי"ח שהגיהו כמ"ש הרשב"ם שגה במתכ"ת : תד"ה ובה"א הא' . לפי שכמו שדרך האשה כו' כך דרך הבעל כו' . עמש"כ לעיל (ע"ע ב') בדבריהם : באה"ד ולכך לא סמכה דעתי' כו' כצ"ל : ד"ה ובה"א הב' בסופו . ואמרינן כו' רב לא מגבי כו' . ל"י מאי עדיפותא ממתניתין דשם דתני אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה . וע"כ יאמר הכל"ם דהתם בחלה קודם שמת ומה דנקיט כגון שהלך למ"ה לאו דוקא אלא משום דכן אשכחן בכתובות (ק"ז) . ולא אתא אלא לאפוקי מיתה פתאומית כדמסיק וכ"כ הרא"ש לעיל בפ"ק סי' מ' בשם הרילב"א ע"ש : ד"ה נפל . מאי לאו יורשי האב בני מורישיו אחי כו' ופי' ר"מ יורשי האב כו' כצ"ל . ובס' שלפנינו נסתרסו התיבות : באה"ד (ע"ב) ע"כ נראה לר"י כו' שיש לה בנים אחרים כו' . התוי"ט הוסיף בדבריהם מאיש אחר אלא שאין לה בן מאבי הבן הזה . משמע דאם היה לה בן מאיש הזה אף דהיה לו עוד בן מאשה אחרת דהשתא הוא אינו טוען רק חלק רביעי גם הר"י מודה דאין לו כלום משום דהבן שלה יש לו חלק ודאי גם בחצי השני אפי' אם הבן מת אחרון ובן שלו שמא אין לו כלום . ולעד"נ דגם בכה"ג היה נוטל בן שלו חלק שמינית לסברת הר"י כיון דשניהם יורשין ודאין להבן המת . ולא דמי להא דהחולץ דהתם הספק אינו יורש ודאי להסבא . ונראה דסוף דבריהם שכתבו אבל הכא הוי אלו ספק כמו אלו בחלק המגיע לבן . אטפי' להרב במתכ"ת . אבל היטב הולך יוכל לכוון דבריהם למש"כ ואכמ"ל : ע"ב ר"ש בד"ה נפל הבית . בסופו . ויורשתי כל הנכסים כצ"ל : ד"ה אלו ואלו . ותנן ספק בן תשעה לראשון כו' וחייבין א"ת כצ"ל ומלת עליו מיותרת : ד"ה אלא אי איתמר . בא חנוך בן ראובן ומוציא כו' כצ"ל : באה"ד וכשם שהראוי אינו משתעבד כך אינו נמכר . לעיל (קנ"ז) בד"ה אלא כי תיבעי לך כתב דאלמוה רבנן לשעבוד יותר מקנין כ"כ התוס' כאן . וא"כ הוה מכירה ק"ו משעבוד : תד"ה הואיל . כיון דתפלס כשתלא . הוא כדפסקינן ביבמות (ס"ו ב') כר"י דהדין עמה :

דף קנט ע"א גמרא מדע דכתיב תחת אבותיך כו' תשיתמו לשרים כו' . אולי יכוון הש"ס בהביאו סוף הפסוק תשיתמו כו' . מפני דמפרש ליה ג"כ לענין ירושה דקיי"ל דבכל עניני שררה בנו קודם אם ממלא מקומו . ואם בנו אינו ממלא מקומו ובן בנו ממלא יירש הוא את השררה וזהו תחת אבותיך כו' תשיתמו לשרים ומוכח יותר דהירושה באה אליו מזקינו בלי אמצעית בנו שהרי הוא איננו בירושת השררה : שם הי' יודע לו כו' עד שלא תפול לו בירושה כו' דלמא ה"נ כגון שהוחזק כו' . מדל"ק הכא כמו לקמן בנעשה חתנו דאע"פ שלא הוחזק כו' ולאו משום דמשקר מוכח דהכא באמת חדינן ליה למשקר וכ"כ האורים סי' מ"ז ס"ק ק"ס . והוא ז"ל קוראו שם נוגע בעדות . ולפ"ז יהיה ראיה מכאן להש"ך שהבאתיו לעיל (מ"ד) ודלא כמהר"ס . אולם כאן הוא בעל דין ממש כיון שנפלה לו בירושה והאורים ל"ד בקראו לו רק נוגע בעדות . אמנם מלשון הש"ס דקאמר עד שלא תפול ולא עד שלא נפלה ונפלה נלע"ד דמיירי דגם עתה לא נפלה עדיין אליו שמורישו עודנו חי רק שקודם היה חי הקרוב יותר ועכשיו מת ועומד הוא לירש ואינו אלא נוגע בעדות . ואולי הוא בכלל וכל הראוי ליורשו דאיתא בסנהדרין (כ"ז ב') במשנה וכפי' הרמב"ם שם דהוא תשלום משנת ר"ע ויתיישב קצת בזה מה שתמהתי עליו שם : תד"ה ולימכו . לענין ראוי דאינה בכתובה כו' כצ"ל בני"ת : באה"ד לאו היינו משום דא"כ בראוי אלא כו' . משמע דאיכא גווני דאי' לומר אגב מכח המורים קאתינא

ועמש"כ בס"ד לעיל (ק"ח ב') . ולאיתי בהג"א שצייר כגון שנפל לו לאחר מיתת אבי אמו שאחיו מאביו א"י לירש אם לא מכחו . ותימה דהא אין הבן יורש את אמו או אביה בקבר להנחיל לאחין מן האב כדלקמן . אח"כ מצאתי בתומים סי' ק"ד אות י"ד שעמד בזה וע"ש . ובב"ח סי' רי"א אות ב' מוכח דאפי' בן הבן א"י לומר מכח אבוה דאם אבי קאתינא ע"ש וגם זה תימה : ד"ה אלא כו' בן בכור שמכר כו' סל"ל וכ"מ מסדר דבורי התוס' . והגרי"פ במתכ"ת שגה בזה שכ' דשייך לעיל וכן שם הרחה לעיין בתוס' דכאן . כי לשון הראשון ודאי אין לו קיום כדפריך הש"ס עליו . וכן לקמן דקאמר הש"ס אלא לעולם כדאמרינן מעיקרא פי' הרשב"ם בן שמכר כו' : באה"ד ומה שעלתו כו' לא ידעו כו' כצ"ל בלא ו' : ד"ה כגון . ואפי' מה שבשטר א"ל כו' . כ"ה בכתובות (ק"ט ב') : באה"ד וכגון הואיל דאיתחזיק בב"ד אי בעי קלתי' ל"א כצ"ל : ד"ה ואע"פ . שאחרים מעידים על כת"י כו' היום חתמו כצ"ל : ע"ב גמרא מאי לאו כו' מורישיו אחי כו' לא כו' מורישיו אחי דאבוה . עי' מהרש"א . ולפירושו העיקר חסר בין בדברי המקשן דס"ד דמורישיו אחי דהא ת"מ יל"פ דהיורשים הטוענים הם ג"כ אחי . וכן בדברי המתרץ דמורישיו אחי דאבוה ת"מ יל"פ דהיורשים הטוענים הם בני היורש דנפל עליו הבית . לכן נ"ל דמלת יורשי שבה ג"כ על מורישיו ושיעורו יורשי מורישיו . ובין להמקשה ובין להמתרץ מסתבר להו דיורשי מורישיו אינם אותם עצמן שהם יורשי האב (ואף דיורשי מורישיו אינם נזכרים במשנה אבל הם בכח שאמר) והמקשה אינו מקשה אלא מיורשי האב ודו"ק : שם ליתה לאמיה בקבריה ולירתינהו לאחי מאבוה כצ"ל : תד"ה אשה . נ"ל כשהוא תחת כשהיא :

פ"י דף קס ע"א ד"ה גט . כל שעות קרוין גט כצ"ל וכדאיתא ברשב"ם ועי' דבריהם ריש גיטין : באה"ד והאי מילתא שייך למיתני בהאי פרקין כו' והתם שייך למיתני פ' הניזקין כו' . כ"ה הנוסחא הישנה וישרה היא ותרתי קאמרי דהכא שייך האי דנ"פ ובגיטין שייך למיתני הא דהניזקין וכדמסקי וגי' הרש"א מת"י לא מתוורא : ד"ה מקושר עדיו . תימה לרב ירמיה כו' דהתם שטר יש בו גליון מן הצד כו' . קושייתם הוא אפי' א"ת שחותמין מאחוריו כנגד סופי השיטות שבפנים דאלו אם היו חותמין כנגד ראשי השיטות יותר קשה דהא יש לו ריוח לכתוב מאי דבעי למעלה מהעדים כנגד כל השטר . וגם תירוצא דגייז ליה לא שייך התם : ד"ה פשוט . א"כ טעמא דפסול כו' שלא"כ כתיקון חכמים כו' . והתוי"ט ל"ד בהעתיקו דבריהם דלעיל על פי' הרע"ב שכ' טעמא דפסולין שלא"כ כתיקון חכמים : ד"ה מקושר . ואח"כ יעשנו אידך ש"פ כו' כצ"ל : באה"ד ומ"ת ק"ק כו' בלא"ה נידון כפשוט כדפרישית בשטר מקושר כו' כצ"ל : באה"ד וא"ת אמאי לא הוה קשה לרבי כו' כצ"ל : באה"ד או זמן שכתב בשטר שהיה מקושר דלא מסיק כו' כצ"ל ועי' בהגהת הב"ח ותיבת שכיון שהוסיפו בד"ח ונראה שהוא מהרש"א הוא לנ"ל : באה"ד אבל מאוחרין כו' מסיק אדעתיה כו' כצ"ל בלא ו' : בסה"ד וג"ל שאם יעשה שובר מקושר (ר"ל שיכתוב בו שנפרע השטר מקושר כמו שתירץ ר"י לעיל) תו לא אתי כו' (ר"ל אף כשיעשנו פשוט) ובא בזה לדחות תירוץ ר"י . ופי' הב"ח בדבריהם לא מחוור כלל : ד"ה עדות (שייך לע"ב) זהו העדים שהוא גילויו של שטר כ"כ דל"ל ור"ל דהעדים מפקי ליה לקלא כדפי' רשב"ם לקמן (קס"ה) ונמצא דהם מגלו ליה לשטרא : ע"ב גמרא ע"פ שני עדים כו' כצ"ל וכן לקמן : תד"ה שלא בסופו . אבל עדי שטר כו' כצ"ל :

דף קסא ע"א ר"ש ד"ה מחק פסול . אף מה שהגיהו עליו . ברש"י שברי"ף ליתא למלת אף וג"ל שהוא הנכון ואתי לאפוקי דמה שכתוב קודם המחק כשר דהתם ליכא למיחש למידי : ד"ה אלא מלמטה כו' . זה תחת זה . אבל קס"ד שהראשון לאחד מתחיל מכנגד שיטה אחרונה והשאר מתחילין למעלה קצת מכנגד שיטה הב' או עוד למעלה . ומר זוטרא חידש לקמן דכולן מתחילין מכנגד שיטה התחתונה . וגי' הב"ח ופירושו ל"נ לי ועי' בתד"ה וניחוש ולקמן בד"ה כל : תד"ה וכשיעור . שימחוק כו' כדי להעריס . ל"י מדוע לא נאמר שהיה כתוב שם ריפותא ויהיה כל השטר פסול : ד"ה ומתכשר (בע"ב) . ואי לא טענינן ליתמי ולקוחות מלוה טענות זיוף כו' כצ"ל ועי' ב"מ (י"ג ב') תד"ה הא קאמר :

דף קסב ע"א ד"ה וצריך . ופריך עלה והא בעינן כתב שא"י לזייף כו' כצ"ל : באה"ד והשתא מאי פריך כו' אי משום דלמא כתב מאי דבעי כו' מדכר דכירי אי זייפו ואפי' לאחר כמה ימים כו' כ"כ דל"ל ועי' ברא"ש : באה"ד כדאריו"א פ"ב (דף כ"ב ב') כצ"ל : באה"ד מכשיר ר' אלעזר כצ"ל בל"י וכן לקמן : באה"ד וה"נ פריך שפיר כו' וליכא דיוכל לזייף כו' אבל ריו"ח כו' שא"י לזייף דמדכר דכירי כצ"ל : ד"ה לפי . ובעיא היא בהמגרש אי בעינן ודין כו' . הוא נראיה דודין כו' לא הוי משום חזקת השטר דהא בעיא היא דאולי הוא לורך הגט : ע"ב ד"ה פחות . ונראה כו' דמן הצד מיירי . עי' רש"א ונראה כוונתו דסיום השטר היה באמצע שיטה והעדים חתומים בסופה והרחיקו חתימתם מסיום השטר לאורך השיטה : ד"ה ואל . ולכן לא גזרי קרובים אטו אויר דאפי' כו' כצ"ל . ותיבות שני שיטין מיותרים :

דף קסג ע"א ד"ה נמצא . וי"ל התם כו' דעדי הגט א"ח אלא זה בפ"ז כו' יאמרו קרובים לשם עדות חתמו כו' כצ"ל . ומה שבינתיים נראה למחוק : באה"ד וא"כ כשיראו כו' יאמרו קרוב או פסול כשר . לכאורה בפשוט הל"ל דלמא יקיימו רק חתימות הקרובים לבד כדחיישינן בפ"ב הזורק . וכן איתא בדבריהם שם (י"ח ב') ד"ה אמרי : גמרא בין עדים לאשרתא נמי כו' מאי דבעי ומחתים סהדי כ"כ דל"ל . דכאן הכוונה דיזייף ג"כ חתימת העדים ויקיימו מהאשרתא : ר"ש ד"ה ותסני דמטייע . אבל אם בא הנפק לפנינו ויש בו ב' שיטין כו' פסול הוא שלא"כ כת"ח . ור"ל אע"פ שאין כאן חשש זיוף וכמש"כ הרש"א בתד"ה ריו"ח . מ"מ פסול הוא שלא"כ כת"ח . אבל א"כ אולי אפי' שיטה א' חלק פסול מטעם זה וכריו"ח ועוד ק' היכן מצינו תק"ח בזה : ד"ה ותסני ב"ד . אבל עדים כו' ואפי' ע"ה כו' . משמע דב"ד להכי ל"א דחתמי אטיוטי משום דלאו קטלי קני באגמא נינהו . והתוס' כתבו עוד דריו"ח ס"ל דגם ב"ד חתמי אטיוטא . וק"ל הא סגנון ההנפק יוכיח דלאו אטיוטא חתימי : ע"ב ד"ה ודלמא . והכי פריך כו' הך חלק שהיתה כו' זייף בה והתך כו' . משמע דמפרש דהך קושיא קאי על הא דאמר שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת כשר . ולכאורה יותר נל"פ דקאי על הא דכשר בהרחיק את העדים שיטה א' מן הכתב דלמא יזייף ויכתוב הוא ועדיו שם . ואולי ליסנא דכתב דהוא לשון עבר דחקו לפרש כן : תד"ה שיטה . דאמרינן חלק היה בשטר כו' . עי' ברא"ש בסי' ב' בסופו ותבין דבריהם :

דף קסד ע"א גמרא וא"ת מוחק וחוזר ומוחק . פי' כמה פעמים שירצה אם ימלך להוסיף עוד איזה דבר לטובתו : שם דלמא שדי דיותא אמקום עדים מעיקרא כו' . ר"ל קודם שיכתוב וימחוק מקום כתיבת השטר והעדים . והרי"ף גורס דלמא כו' מעיקרא ומחיק ליה והדר כתב כוליה שטר ומחיק ליה דכי הדר כו' וכ"כ שהיה גי' התוס' בד"ה גופא . וברשב"ם נראה להגיה קודם שכתבו חילוף שחתמו . ומלשון רש"י שברי"ף נראה שמפרש מעיקרא היינו קודם שחתמו אבל הוא אחר כתיבה ומחיקה : שם השתא נמי מאי אמרת . לגי' השתא נמי שהיא גי' הרשב"ם צריך למחוק תיבות מאי אמרת . וברש"ל ראיתי שגורס תרווייהו ותימה : שם וליתי מגילתא אחריתא ולמחוק ולידמי . מדלא קאמר ולמחוק וליכתוב ולידמי וכן בסמוך . משמע כפי' ריב"ס דניכר אף ע"פ שאין כתוב עליו : תד"ה גופא . וריב"ס פי' כו' כיון וכו' ואם ימחקנו כו' ב' פעמים והעדים שחתומים על הנייר כו' כ"כ להגיה ותסור הצ"ע דהמהרש"א : באה"ד וג"ל כו' אבל הנייר מחוק גרידא כו' אינו ניכר . ואין לומר דליכתבו על המחק שבין עד לעד ולפסוי' עד שיהא יבש . משום דבזה חיישינן לב"ד טועין וכל"ל לקמן במש"כ בד"ה אי אבל לפי' רבי ניחא כו' : באה"ד אדרבה זה ראוי להכשיר יותר כו' . ר"ל וכיון דאם כתוב אנחנא כו' על המחק כשר מטעם שפי' ריב"ס שאין כאן חשש זיוף מכש"כ שיהא כשר אם כתוב על הנייר ואי משום דיוכל למחוק ולזייף באמת נפסול כשהוא ועדיו על המחק ודלא כרב וזהו שכתבו אבל כשנמחק השטר כו' (דזהו דינו של רב) אז ראוי לפסול . וזה דלא כמו שהבין המהרש"א דכוונתם ליפסול כשכתבו אנחנא על המחק אלא דר"ל דתרווייהו ליתכשרו ובא הוא ועדיו על המחק ליפסול : ע"ב ר"ש ד"ה למעלה . וכתב קיום הס"ד : ד"ה הכי . ומראיהן שפל כו' כצ"ל :

דף קסה ע"א ד"ה וכ"א מכשיר . דסבר מלאה מקום כו' לערוה וללכת בשבילה עד אותו מקום כו' . ורש"י פי' שם ובגיטין מלאה מקום שם תמלאנו : תד"ה אמר . עי' כה"ד וג"ל מדבריהם דלא היה הגי' לפניהם לקמן (בע"ב) שנים בכתב הוא דמצטרפי אלא שנים בע"פ לחוד . וכן לעיל מייתי אליבא דת"ק כו' דאפי' שנים בכתב ול"ג רק דאפי' שנים בע"פ : באה"ד מנה דאודאי לך בהאי שטרא כו' כצ"ל : באה"ד והכי משמע נמי כו' ואי הוה כששניהם מעידין כו' כצ"ל : בסה"ד ובירושלמי פ"ב דכתובות כו' . הוא שם בהלכה ד' וכן ציין הרא"ש ולאנס תתקו בד"ח וטעותם הוא מהרש"ל : ע"ב גמרא מדע דשלחו חברייא לר' ירמיה כו' כצ"ל ומלת מתם נראה למחוק וכן ליתא לקמן ובריי"ף ורא"ש : ר"ש ד"ה על דא עיילוה . רגלו אחת חוץ לחמשים ורגלו א' בתוך חמשים כצ"ל . והסופר נשתבש מהא דעירובין (כ"ב ב') : תד"ה ה"נ . ורשב"ס פי' כו' דלא גבי מב"ח . לפנינו איתא אינו טורף ממשעבדי : במשנה זוזין מאה דאינון סלעין עשרין אין לו אלא כ' וכו' . פי' הרשב"ם דיד בעה"ש עה"ת . ובגמרא ל"א עלה טעם זה אלא משמע דאביי לא חידש זאת רק לטעם הבריתא . ונ"ל דהכא בלה"ע נמי דיניהו הכי דבהיפך דליהוי מטבעות גדולות מהשיעור לא שכיחא (והא דלעיל (ק"ה ב') דאמרי' מ"ד פירושי קמפרש אינו כפרש"י בב"מ אלא כפי' רשב"ם או פיר"י) אבל דליהוי חסרים שכיחא כפירש"י בב"מ (נ"א ב') במשנה . וכן בסיפא ע"כ הכוונה על סלעים חסרים שנחסרו

בתוך

בתית דדרך להוציאם עדיין בתורת מטבע כדאיתא שם: שם כסף זוזין דאינון ונמחק כו'. נל"פ דנמחק שם המטבע הכוללת ומלינו ג"כ (דדרכן היה לקבץ מספר המטבעות הקטנות ולכוללן במטבע הגדולה מהן כדלעיל זוזין כו' דאינון סלעין כו') אין פחות משתים די"ל דנמחק שקל אחד. וכן כסף סלעין דאינון י"ל דנמחק דרכון אחד דהוא ב' סלעים כדפי' הרמב"ם ברפ"ב דשקלים. וכן תפרש בדרכונות דאולי היה לשם גם מטבע פי שנים בדרכון. ומיושב בזה הל"ע דתוי"ע: שם שאם תמחק את אחת כו'. מה דאיתא בגליון בשם טת"ח גי' שאם לא כתב כו'. עיין לקמן (קס"ו ב') תד"ה אבל: ר"ש ד"ה למה. אחריות ממון זה כך וכך קבלתי כו' כצ"ל וכ"ה ברש"י שברי"ף וברע"ב: תד"ה אימא. ותימה דאי (כ"ה הב"ח) נסבא כו' מאי שנא נסבא ממיני פרוטות כו'. ר"ל מ"ש דנסבא דקתני כל מה שירצה לוה מגביהו נכללו ביה כל מיני פרוטות דהיינו מעות ופונדיונין ואיסרין (לבד פריטי דנחשא) ונסבא לא ליהוי בכללי' דליפרוך ואימא נסבא: בא"ד (בדף הב') ושיעור היה (כצ"ל) לנסבא פחותה שהיו יודעים כו'. ר"ל דודאי הא דפריך ואימא נסבא היינו הפחותה שבנסבות (ומ"מ היא גדולה מדינר) ולהם היה ידוע שיעורה:

דף קסו ע"א ר"ש ד"ה ספק ה' זיבות. ורואה ה' חדשים ג"י רצופים כו'. אינו ר"ל דבינתיים ודאי לא ראתה דא"כ מפעם ראשון ואילך הי' ודאי תחלת נדה כמו שנתבאר בערכין (ח') בסוגיא דמועה. אלא שבאותן הימים ספק לה: ד"ה ואין השאר שנשה"ע. ור"ע דאמר התם כו' כצ"ל וע"ש: תד"ה א"ה והגמרא היה יודע מכ"ה מברייתא אחת כו'. פי' נדרים (ד' ב') ובר"ן ורא"ש שם ד"ה א"ה היינו ריבא. ונראה דכ"ה ג"כ כוונת הר"ת כאן: ד"ה אר"א. דלא קאתי לדחויי דאביי כצ"ל: בסה"ד כי ההוא דרב אסי כו' כצ"ל: בד"ה לפי. ול"ג בדינרין בל כסף לא ידענא כו' כצ"ל: בא"ד אם נפסך נומר כיון שיאמר זוזי כו' כצ"ל: ד"ה נכנס (בע"ב) כי מוקי טעמא דר"ע דלא חיים לפסיעה כצ"ל: ע"ב ר"ש בד"ה בריבעתים. במס' מע"ש בש"א כו' ובכריעית כסף בריבעא מעות כצ"ל: תד"ה א"כ הא'. מה שכותבין פעמיים בענין הראשון כו' כצ"ל: ר"ש ד"ה וה"ל רובא דשמא שתי אותיות לא תיסר הסופר. ר"ל היכא דהויין רובא דשמא: ד"ה קפל. וי"פ גימטריא כו' והבל הוא. עי' לעיל (ע"ה ב') בפי' ד"ה אר"ל ולע"ק: בא"ד אלא הכי נקט כ"כ דנ"ל: ד"ה מי חיישינן לזבוב. שחיסר רגלה כו'. ועי' בעירובין (י"ג). ובב"י הו"ה סי' ל"ו כתב בשם ב"ש באות ק' דזבוב מסך רגל הקצר נגד רגל הארוך כו' ע"ש. ותרווייהו צריכן. ועי' תומים סי' מ"ב אות ע' ודבריו מגומגמין: תד"ה קפל. כמו שלשים חצאין דלעיל במ"ב (קמ"ה). עמש"כ שם בס"ד:

דף קסז ע"א גמרא נהדריה לדבוריה תרין כו'. מפי' רשב"ם נראה דגרים לדכוריה בכ"ף: ר"ש ד"ה ושובר. דלדידה הוב כו' כצ"ל: תד"ה אע"פ. וא"ת וליחוש כו' וטרפה כו'. בגיטין (י"ז ב') בסד"ה עד ובב"ת שם הקשו ג"כ דליחוש שמא תזנה ויחפה עליה ותירצו כדהכא. והנ"י כאן התחיל בתרווייהו וסיים משום דצריכה להביא ראיה אימת מטא גיטא לידה ע"ש. וזה לא יספיק לחשש דחיפוי דתספיקא לא קטלינן לה: ד"ה ושובר. אע"ג דמצי לפרש דאומלת מזוייף כו' כצ"ל: ע"ב גמרא שם האיש בגט וש"ה לשם האשה כו'. וכ' התוי"ע בשם הס"ת אבל במלוה ולוה כו' לא נכרך להכיר את שניהם דב' יוסף ב"ש אין מוציאין עליהם שמ"ח. תמוה דאף א"ת דמוציאין עליהם מה יועיל הכרת המלוה לזה דמ"מ יש לחוש שזה המלוה יתבע ע"י השטר ליב"ש האחר. אח"ז עיינתי בהס"ת עצמו שכ' ועוד דאל"כ בהכרת המלוה כו' מה יועילו וזאו מש"כ. ומה שסיים התוי"ע וכלומר תשה"כ שובר כו'. לכאורה בשובר מתלוה (ר"ל לאפוקי שובר דאשה לבעלה דאיירי בה מתניתין) מה יועיל אם מכירין את הלוה ג"כ דשמא הוא חייב ליב"ש האחר ונפסידנו בשובר זה. ואפי' יראה לפני העדים השט"ח שלו שיכתב השובר עליו יש לחוש דעשו קנוניא ביניהם וכתב לו שט"ח מכוון לשט"ח שיש ליב"ש האחר עליו וצ"ע. אח"ז מצאתי להתומים ר"ס מ"ע שעמד בזה ע"ש: שם אמר אנא נמי א"ל לאו איהי היא (פי' בטעם שבאה לפני לחתום על השובר) וא"ל מיקם כו' (פי' ואפת לדבריהם והתמתי דהרי הכירה על פיה ועי' ברא"ש ועתה כשאמרה לאו אנא הואי הודה לדבריה ושהם הטעוהו אז) ואמר אביי אע"ג כו' כיון שהגיד (ר"ל ובמאי דהתיס ס"ל כהגדה כדאיתא בכתובות י"ח ב') שוב אינו"ת (ר"ל וא"כ לא נאמינהו שוב במה שאומר עכשיו שאינגה היא) טרבא כו' (ר"ל ולכן נאמן במה שאומר דמעיקרא לא דק) ועי' בנ"י. ויתורץ בזה גם קושיית התוס' לקמן בד"ה כיון ופי' הרשב"ם בזה דחוק: תד"ה שם. ומתניתין גופה לכך דברה באלו לפי שכבר הוצרכה להזכירם כצ"ל ועי' רש"א: ד"ה וליחוש. ואי אליבא דר' אלעזר פריך כצ"ל ...:

דף קסח ע"א גמרא במוכר שדהו מפני רעתה. לעיל נ"א וס"ג: שם דניחא ליה לאמוה לקרובי' כצ"ל: שם ל"ל גבורה. עי' פי' רשב"ם. ולע"ד נל"פ שעמדה ביד הנותן כמה שנים בורה דלא מצא מי שיחפוץ ליטלה באריסות או בחכירות: שם וכי מאחר שריו"ח מלמדנו כו'. כה"ג ביומא נ"ג ב': ר"ש ד"ה והשלים את שטרו. שהרי טורח היה לשם לכתוב שובר. ר"ל ולהשליטו על תנאי הזה: ד"ה אסמכתא. המבטיח כו' ע"מ שיעשה דבר כו'. התוי"ע נתקשה להבין לשונו ולסוף העלהו בצ"ע. ול"נ דר"ל כגון בנידון שלפנינו שמבטיחו שלא יעלה לו שמקבלת דמים שנתן עתה לפרעון ע"מ שיקיים התנאי דהוא שלום המותר ליום הנועד ור"ל דלא היתה הכוונה רק להשמיכו יפה שיקויים התנאי בבירור: תד"ה מעמיד. דבשביל העדים כו'. פי' דאף אם יבואו העדים שהיו חתומים על השטר שנמחק ויעידו שחתמו לו שטר כזה לא מיהני אלא מלוה ע"פ ועי' תומים סי' מ"א אות ד': ע"ב גמרא נמחק כו' אם רישומו ניכר כשר. נ"ל דלשון נמחק הוא אפי' ע"י אדם כלשון נקרע דבסמוך ולהכי שפיר פריך לקמן רב אחא ב"מ ודלמא רישומו ניכר ועי' תומים שם אות ח': תד"ה אבל. שלא אין כותבין זמן ויאמר שאח"כ כו'. כ"ה גי' הישנה ונכונה היא. והגי' שבגליון מהרש"א נל"ע וגם היא משובשת:

דף קסט ע"א גמרא ואמר ליה לבעה"ח שוף לי כו' כצ"ל: ר"ש ד"ה ואמר ר"נ. ומזמנינן ליה ללוה בדינא ואי לא אתי כו' כצ"ל ומלת כדאמרי' מיותרת: בא"ד כדין בומת ב"ד כדמפרש בב"ק. אולי צ"ל בערכין והוא בפ' שום היתומים: ע"ב ד"ה א"ל ר"א. גבי מלוה שאבד שטרו דכותבין שובר ללוה ויפרע חובו למלוה או פרע מקצת חובו שנכתוב לו שובר והכא גבי מו"מ כו' כ"כ דנ"ל: בא"ד וטורף הקרקע מיניה דלוקח הס"ד ומה"ד ותברא והוא ציון על ושובר שבגמרא ולפניו היה הגי' ותברא. והוספת רש"ל לא מחוורא: ד"ה אחריות. בין בשטרי הלואה הס"ד ומה"ד דלא כתב והוא ציון בדברי ר"א וא"ש מלת לא וכ"ל כוונת הרש"ל: ד"ה רבי הכר. שהרי שמעון כו' מסר לי כו' כצ"ל: בא"ד וגם החזקתי בשדה שלש שנים. לפי מה שפירש לקמן בדרשב"ג דהיינו דא"ל לך חזק וקני כו' הצל"פ גם הכא כן: תד"ה בעלמא. אבל בשטרי מו"מ אם יפסיד כו'. נראה דר"ל אם יחזור וימכרנה למוכר ושוב יחזור ויקנה ממנו. והשוכר פוסל כל השבחות שיגלו על שדה זו ע"ש הלוקח הזה. ולכן גי' רש"ל שמא יפסיד פעם אחרת נכונה: ד"ה בחזקה. וקיי"ל דבעינן לברר קא מיפלגי. כ"ה הלשון בסנהדרין שם ולכן הגהת הב"ח נל"ע: בא"ד כדאשכחן בד' אחים כו'. וכה"ג כתבו בפסחים (קט"ז) ד"ה כולו ועמש"כ שם:

דף קע ע"א גמרא כי הא דרב יצחק בר"י כו'. גי' הרשב"ם ר' חייא בר"י: ר"ש ד"ה אלא אמר אביי. הכתוב בשם אחר ומשלו לזה פליגי. כ"ה הגי' הישנה וכ"ה ברש"ל. ומה שנמחק בגליון בשם הרש"א הוא שבוש עי' ברש"א שכתב כו': ע"ב ד"ה א"ל ר"י. שיהא הלוה בדאגת כו' ולא המלוה. נראה דר"ל דהמלוה לא יצטרך כ"כ לדאוג על שמירת שטר חובו דאף אם יאבד יכתוב לו שובר: תד"ה אין. מ"מ אע"פ שאין דומה לגמרי כו' כצ"ל בלא ו': בא"ד אע"ג דמצי לאשתעוייהו כו' עד מ"מ מזיק כו'. הלשון מגומגם ועמש"כ שם (ת"ב) בד"ה ר"ם:

דף קעא ע"א ד"ה אלא. והכא אע"פ שלוה מלוה כו' לעשות שטר מזמן לאמון כו' כצ"ל: ד"ה כותבין. וי"ל כו' דהוא אמר אבד שטרי וחייסינן כו' כצ"ל: ע"ב ר"ש ד"ה המוקדמין. רב אשי מוקי לה בשטרי הקנאה כצ"ל:

דף קעב ע"א ד"ה א"ר אשי. שהרי פרע לי המותר וקרעו שטר זה כצ"ל: תד"ה עבידו. ואור"י כו' אפי' ידעינן שאינו פרוע. תימה דהכתי איכא למיחש שמא יפרענו אח"כ ע"י שובר. ולע"ד י"ל דהכא מיירי שהלוה לפנינו ומודה שלא פרעו וידע להזהר בכתיבת השובר אם יפרענו אח"כ: ע"ב ר"ש ד"ה דלמא א"ש. וכי היכי דר' אלעזר כו' כצ"ל בל"י וכן כולן וכן בתוס': תד"ה מינך. וכן הסיא כו' ובשנים אוחזין (י"ח). עמש"כ שם ונשמע שם ציון לתוס' שלפנינו:

דף קעג ע"א במשנה נמצא לאחד שם שנים הגדול פרוע. ק"ל דהא יש כאן ס"ס ספק שהפרוע אינו שלו ואת"ל שלו שמא הוא הקטן. ולדעת האומרים דס"ס הוא כרובא יקשה מכאן לרב דאזיל גם בממון אחר הרוב. ועוד יקשה לו דאם היה לאחד שנים ולאחד אחד נימא דאזלינן בתר רובא דנשתלם אחד מהשנים. ולזה י"ל דהרי הספק הוא על האנשים מי משניהם פרע ועמש"כ לעיל (נ"ג ב'). ולכאורה י"ל משום דהכא הוה רובא דתלי במעשה דהיינו הפרעון עי' רפ"ג דבכורות בגמרא. אך ז"א אלא אם המיעוט הוא ממילא בקוא"ת אבל היכא דתרוייהו ע"י מעשה אזלינן בתר רובא כדמוכח בכ"ד: ע"ב גמרא והסב לעיק כצ"ל תלא יו"ד עפרש"י ביומא שם:

דף קעד ע"א א"ר בר בר חנה אריו"ח כ"מ שמנה כו' כצ"ל וכ"ה בכה"ת המצויינים: ר"ש ד"ה תן לו. משום כו' אלא שליחותיה דהאי כו'. וקבלן דכתובה דלקמן ע"כ אינו מפרש כמ"ש הרמב"ם בפי"ז מהל' אישות ה"ע שא"ל הנשאי לזה ואני נותן כו' דשם לא שייך דשליחותיה קעבדא אלא יפרש כמש"כ זקינו רש"י בגיטין (מ"ט ב') ובערכין (כ"ג ב') וכפי ביאור הנ"י כאן כוונתו בשם הרשב"א ע"ש. והתוי"ע ל"ד בהעתיקו דברי הרשב"ם והרמב"ם יחד ואין זיווגם עולה יפה: תד"ה מיקמי. דודאי אם אין לו נכסים שאין יכול הערב כו'. מה שנמחק בגליון בשם רש"ל מלת שאין אינו מובן וברש"ל נראה דיש ע"ש: ד"ה ואם (בע"ב) ובתקום כו' כי אם מטלטלין לא כייפינן כו' כצ"ל בלא ו' וכ"ה במרדכי שהביא המהרש"א: ע"ב גמרא זה המשיא עלה למכור בנכסין כו' כצ"ל וכ"ה בכה"ת שהובא זה המאמר: תד"ה בר. ומילתא דרשב"ג מיירי באבא כו'. עי' מה שהקשה המהרש"א. ול"נ דלק"מ דהא ערב אע"ג דאית לי' לא משתעביד. ולאוקמי בקבלן זהו דוחק. (גם דא"כ לתנא כתב בדהוה ליה ואישתדוף דלמסקנא דאיירי התוס' קבלן אף דל"ל מישתעביד. ואולי דהמהרש"א אינו תופס לדוחק לפרש ערב דרשב"ג דהיינו קבלן דכן במתניתין דס"פ אמר בן ננס אלא איזהו ערב כו' הלוהו ואני נותן לך. ולר"ת לעיל הוא לשון קבלנות) ובערכין לא כתבו התוס' כן אלא לתרץ המקשן מדוע ל"פ כל הני פירכות אמתניתין ע"ש: ד"ה ש"מ. דאי חוזר חוזר נמי במתנתו. היא מימרא דשמואל לעיל (קנ"א) והגה שבד"ח טעותא:

דף קעה ע"א גמרא ה"נ אדם עשוי שלא להשביע א"ע. ר"ל שלא יהיו אומרים עליו שהיה עשיר כ"כ ולא פיזר בחייו לצדקה וכיוצא. וכעין זה פי' הנ"י. והרש"ל נדחק בזה: ר"ש ד"ה ופרכינן מכלל. ואי משום כו' לא ה"ל ליתן כו' עד לאחר מותו. משמע דנותנים דקאמרי רו"ם היינו מיד א"כ מאי פריך מהא דאמרי דמלוה ע"פ אינו גובה מן היורשין ול"ע: תד"ה הא דלא מקוים. בהא נמי לימא שלא להשביע כו'. נ"ל דר"ל במקוים נמי כו' או אולי דכל"ל בדבריהם דפי' המהרש"א לא מחוור בעיני: ד"ה חזר. והא דאמר א"נ כו' היינו דעפי משתכר כו'. כה"ג כתבתי במגילה (ג' ב') בד"ה ולאחותו והבאתי עוד דוגמא לזה מסנהדרין (ר"ד נ"ה) ע"ש: בא"ד ונ"מ יכול כו' שיהו מודים אחרי כן שפטה משום דקנין כו' כצ"ל: ד"ה המלוה. אע"פ שאין כתובים דהוה כמלוה ע"פ כצ"ל ומלת משום למחוק: בא"ד אלא טעמא כו' ומזון האשה כו' כצ"ל: ע"ב גמרא ריו"ח ורשב"ל כו' מלוה ע"פ גובה כו' ובין מן הלקוחות. תמוה דהא מתניתין אומרת ע"י עדים גובה מנכסים בנ"ח. ואולי י"ל דאינהו מפרשי דטעמא דמתניתין משום דטעינן להו שפרעו (עמש"כ לעיל (מ"ב) בד"ה ר"ם) ואינהו מיירי בגווני דהוין השם פרעון כגון בגו זמני' פי' לעיל (ה'). או אפשר דאינהו קאמרי מדין תורה. אח"ז מצאתי בתוס' רי"ד בקדושין (י"ג ב') דמשבש להו לספרים וגרים גובה מן היורשין ולא מן הלקוחות ע"ש: ר"ש ד"ה ומי אמר רבה. דכמאן דמשעבד בחיי אבוהון דמי. ע"ש בפי"כ דלשונו שם מדויק יותר: ד"ה ומשני לטעמייהו. דאמרי התם כו' כצ"ל: תד"ה ד"ת. ואפי' אמר בהדיא הכי לא הוה דיוקא דשפיר כו' כצ"ל: ד"ה אינו וי"ל כו' ואינו חושש לקלא לנבייה דלקוחות כו' כצ"ל ועי' לעיל (ר"ד מ"ב) ובב"ק (ר"ד י"ב) בדבריהם: ד"ה לא. ומשום קלא גובה מן היורשים ומן הלקוחות שלא תנעול דלת הלווים כצ"ל: בא"ד מספקא לרבי אי משום תפים דמיחשב למוחזק כצ"ל: בא"ד ומי לא מיירי אלא ככתוב הוי טעמא כו' כצ"ל: בא"ד משום נעילת דלת בפני הגזלנין כצ"ל: ד"ה דיתבי. שהשטר היה ממיתו וקברו מועיל כו' כצ"ל. ועמש"כ לעיל (קל"ה ב'):

דף קעו ע"א גמרא אע"פ שקילס ריו"ם כו'. כה"ג בברכות (נ"ו): תד"ה מעט. כדאמר ר' יוחנן דאמר ר"א בין בגיטין כו' כצ"ל: ד"ה והלכה. ונראה לר' דתנוק נמי דהכא בשטר ומטעמא דאלימא כו' כצ"ל: ע"ב ר"ש ד"ה ה"ג. ואם כתב בתוך הספר קודם סיום כו' כ"ג דנ"ל:

בריך רחמנא דסייען

הגהות וחדושים מבנו הרב הגאון וכו' מו' מתתיהו שטראשון שליט"א

דף ב ע"א גמ' מחיצה גודא כדתניא מחיצת הכרם כו'. עי' בהגהות מר אבא הגאון ז"ל. ואוסיף על דבריו שבחי' הרמב"ן כ' וז"ל הך ראיה כדי נסבא שבכמה משניות וברייתות שנויות בתלמוד בלשון מחיצה שהוא גודא אלא חדא מינייהו נקיט דחביבא ליה משום שהוא חידוש גדול דמינה שמעינן דינא דגרמי עכ"ל. (דינא דגרמי חביבא בעיני הרמב"ן. וכתב ע"ז קונטרס גדול) וכן כ' הנ"י בשם מפרשים. ואח"ז ראיתי בתו"ח שהאריך בזה. ולא הביא ג"כ מרמב"ן. ובמ"ש שם התו"ח דמחיצה הוא לשון תלוה כדמשמע בהדיא בערוך ערך חץ ובמ"ש אינה מיסוד התיבה אליו כמו מ"ם דמכירה וכיו"ב כו' ע"כ. לכאורה מדקר שגיאה כי במכירה המ"ם הוא מן היסוד. אבל ללמד עליו זכות י"ל כי יאמר ששניהם מגל"ה מחיצה שרשו חצה. ומכירה שרשו כרה כמ"ש מים תכרו מאתם (דברים ב) ומ"ש בר"ה (כ"ו א') ובסוטה (י"ג א') ואכרה לי (הושע ג) שכן בכרכי הים קורין למכירה כירה לע"ק. ובחולין (נ"ב ה') ליתא: תוס' ד"ה השותפין. עי' רש"א שכתב ול"נ למימר דלמ"ד כולה נזיקין חדא מסכתא פריך דשבועות ומכות מנזיקין הם כו' עכ"ל. וכבר תפסוהו איזה מחברים כי בהאמת מ"ש כולה נזיקין ח"מ הכוונה על תלתא בבי (שנקראו יחד „מסכת נזיקין" כמ"ש מר אבא הגאון ז"ל בהגהותיו לב"מ יו"ד א'). אך המגנס לא הרש"א לבדו אמר כן. וכבר קדמו חד מן קמאי הוא מורינו הר"י ן' מיגש בחידושיו בריש שבועות (שנדפסו בס' אוריין תליתאי) שכתב וז"ל א"נ י"ל דהכיא דאמרינן התם ור"י כולה סדר נזיקין כחדא מסכת לאו אתלתא בבי בלחוד קאמר אלא אכולה סדר נזיקין דהוו ליה מכות ושבועות בכלל ע"כ. והשיגו עליו הרמב"ן בליקוטיו לשבועות והריטב"א שם בחי' שנדפסו בס' מעשי נדיקים ע"ש: ע"ב גמ' נתיאש הימנה ולא גדרה ה"ז קידש וחייב באחריותה. הרמ"ה כתב וז"ל ש"מ דמאן דמחייב למגדר כו' ואתו גנבי כו' חייב לשלומי ליה. וכן כל הגורם כו' והוא דמתרו ביה מעיקרא עכ"ל. והטור (סי' קנ"ז) העתיק לשונו. ועי"ש בב"ח דאף שלא ראה את הרמ"ה. כוון מדעתו שמקור הרמ"ה הוא מכאן: שם ה"א כמסיפס בעלמא. עי' פירש"י והערוך פי' (הביאוהו בתוס') כותל תלול שיש בו חלונות חלונות ע"כ (וכ"ה ביד רמ"ה) והמוסף כתב בל"י דבר תלול באמצע ע"כ. ובחי' הרמב"ן הביא פי' הערוך בשם הר"ח. והוסיף ראיה מאדר"נ [פכ"ח] שאיתא שם שלש [מדות] בת"ח כו'. אבן מסיפס שיש לה ד' פיות מד' רוחותיה ע"כ. הא למדנו שהמסיפס כותל של אבנים הוא. והוא עשוי כלו חלונות כל אבן ואבן שבו יש לו ד' פיות לד' רוחות של חלון עכ"ל. והביאו הגר"א בביאורו לחו"מ (סי' קנ"ז סק"ט). ול"נ שבמח"כ הגדול נזדקרה לפניו שגיאה בכאן. כי באדר"נ הגי' שלפנינו (והיא הנכונה) אבן פסיפס (וזהו ת"י של אבני גזית) והמה אבנים משופים מארבעה רבעיהם. וזהו מ"ש „ד' פיות לד' רוחות" (ואולי צ"ל באדר"נ „פנות" תחת „פיות" ומקודם ג"כ צ"ל „פנה" תחת „פיה") והאבנים קטנות כאלה הן לצחוק הקוביא. כמ"ש בסנהדרין (כ"ה ב') משישברו את פספסיהן. ובירושלמי שם מהתוספתא המשחק בקוביא אלו הם המשחקים בפספסים. (ורש"י שכ' שם „התיכות עליסי' הוא שלא בדיוק) וז"ל כמ"ע פספס בל"י אבני הצחוק והקוביא עצמם ועל שמם נקראו כן אבנים מרובעות ואבני גזית בשם הקוביא עכ"ל. וכן עשו לתפארת בית מהודר את הרצפה באבני משכית (מאזאייק) מלבעים שונים ומתחלפים. ומזה בדברים רבה (פ"ח) למה"ד לכלה שהיתה עומדת בתוך הופתה נתפחמו ידיה אם מקנחת אותן כו' בפסיפס הפסיפס מתפחם כו' (והמ"כ שם שגה וכתב בשם הערוך פי' פסיפס כותל הגול שיש בו חלונות. ושיפס במסיפס נתחלף גם לו. וכבר תפסו המעריך) ועי' בשמ"ר (פ"י) בתיהם של גדולים שהיו עשוים בשיש ובפסיפס (ושם פי' המ"כ כנכון). ועי' בערוך ערך רצף שכ' ולמה נקרא שמה רצפה שהי' עשוי קרקע העזרה מאבני שיש חשובים מגוונים הרבה והיו רצופים ונראים כאחד עכ"ל. (והארכתי עוד מזה במ"א) מכ"ז נברר שפסיפס שבאדר"נ אין זה מסיפס שבכאן. ולא קרב זה אל זה: שם דא"ר א"ר"ה אמר רב אסור לאדם לעמוד בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותיה ע"כ. ברמב"ם לא נמצא דין זה. אך בפי"ב מהל' שכירות ה"א כתב הלשון: כי תבוא בכרם רעך. וכתיב כי תבא בקמת רעך. מפי השמועה למדו שאין הכתוב מדבר אלא בשכיר כי אילו לא שכרו מי התיר לו שיבוא בכרם רעהו ובקמה שלו שלא מדעתו כו' עכ"ל. ולכאורה עדיפא הל"ל. „מי התיר לו שיאכל בכרם רעהו ובקמה שלו כו'" ואולי רמז בזה האיסור הנזכר. ולכן אמר „מי התיר לו שיבוא כו'". היינו אף לבוא בלי לאכול ג"כ אסור. אך באמת כ"ה דרכו של הרמב"ם להשמיט דברים שיוצאים מהיקש הטבעי ונוגעים לעין הרע ולרוח רעה ולשדים וכדומה (עי' להגמרג"ח ז"ל בדרכי משה. ויש לי להוסיף עליו כהנה) לכן השמיט גם את זה המאמר שהוא משום עינא בישא. ומצאתי בתשו' הרמב"ם לחכמי לוניל שהעתיקה במגדל עוז פי"ב מהל' שכנים הי"ו (גם הרמב"ן בחי'. והרב המגיד שם והנ"י ומרן בב"י (סי' קנ"ח) הביאוה. ונדפסה בפאה"ד סי' מ') שכתב בפירוש: ל"ש לכו בין היזק ראיה שהוא היזק גדול ודאי. שיראה אדם חבירו שהוא עומד ויושב ועושה צרכיו ובין היזק ראיה שיראה קמת חבירו משום עינא בישא שאלו דברי חסידות הן שלא יהיה אדם עוין בעין רע את חבירו. ואותו השינוי שנויה בעלמא הוא ואינו אליבא דהלכתא אלא עיקר היזק ראיה בחצר הוא במקום שבנ"א דרים כו' עכ"ל. ועי' קרוב לזה ברא"ש (סי' ו') בשם י"מ. ובנ"י בשם הרשב"א ע"ש. וזהו נגד סברת התוס' ד"ה גינה שהקשו דגינה הוא כ"ש מחצר: שם תוס' ד"ה היזקא. עי' בהגהות מר אבא הגאון ז"ל. וראיתי בנ"י לקמן במתניתין שכתב בשם הרנב"ר בפירוש „דלא לסוגרו בלילה": שם תוס' ד"ה שאני התם. בתו"ח כתב וז"ל ולא ידענא מאי קושיא דלמ"ד הז"ר לא"ה מ"מ היכא שרצו וקנו בוודאי כופין כו' עכ"ל. ולא ראה דברי הרמב"ן בחי' שכתב בקיצור וז"ל: ולא מצית אמרת התם בשקנו מידו דקתני סיפא היתה חצירו למעלה מגגו של חבירו אינו זקוק לו עכ"ל. ועי"ש:

דף ג ע"א שם כפיסין ארחי פירש"י אריח חצי לבינה כו'. עי' לעיל (ב' א') תוס' שהקשו מפ' וכפים מעץ יעננה דמשמע שהוא עץ. ואור"י דשמא היו מניחין עצים מלמעלה ומלמטה ע"כ. (ועי' בתוי"ע) וכן ברש"י תענית (י"א א') וז"ל כפיס חצי לבינה היא ורגילין לתתו בין שני נדבכי העצים ע"כ. אך צ"ע לשון רש"י בחגיגה (ט"ז א') כפים חתיכת עץ כמו כפיסין בב"ב עכ"ל. וראיתי בחי' הרמב"ן שכ' וז"ל

כפיסין

כפיסין פירשו בו חתיכה והלשון כולל בין חתיכת עץ ובין חתיכת אבן או לבינה ומפני שהוא חצי לבינה קרוי כך וכ"כ כפיס מעץ יעננה עכ"ל. ובש"מ הקשה בשם הריצב"א דבתענית יליף דקורותיו ש"א מעידין עליו מכפים כו' ע"כ. ובאמת הגירסא הישנה היא ורהיטיו תחת קורותיו כמ"ש בד"ס. ול"כ שאולי צ"ל וקירותיו תחת קורותיו. ובאוה"ש כתב מלשון ארמי כפיס הוא עמוד. וגשתבש. (ויש נוסחאות דגרסי תרוייהו) וכן אמר ר' שמעון בר יצחק בפיוטו ליום ב' דר"ה המתחיל שבתי וראה תחת השמש "קורותיו ורהיטיו ועליו ואבניו": שם א"ל רבה בריי' דרבא לרב אשי. נ"ב בודאי צ"ל רב אחא בריה דרב אויא כדלקמן וכ"ה ביד רמה. ועי' בד"ס: שם הכ"מ בטינא אבל בריכסא בעי טפי וא"ד הכ"מ בריכסא כו' אלולי דמשתפינא הייתי מגיה "בטרכסיד" תחת "בריכסא" (כי תיבת ריכסא אין לה חבר בש"ס) וטרכסיד עי' לקמן ס"פ ח"ס. ועי' בפירש"י ריש ע"ב. שכתב "ומעזיבה של טיט טרכסיד" וראיתי בד"ס שבאיזה דפוסים הגי' של טיט "טרכסיד" ונכון: שם ומנלן דהוה גבוה טפי דכתיב גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון כו' ע"כ. תפסו רבותינו כאן כפשטיה דקרא. דמ"ש "הבית הזה האחרון" קאי על בית שני. וכ"ה בשי"ר פ' הנגנים ופ' אחות לנו. ועי' מש"כ התוי"ט בפ"ז דדמאי (מ"ג) ד"ה ומע"ש וז"ל: ושמעתי שמן הכתוב הזה [ואת לאה וילדיה אחרונים] תשובה לשואל פי' גדול יהיה כבוד הבית [הזה] האחרון שעל ב"ש נאמר ונמצא שאין עוד שלישי. והתשובה שפירושו כמו אחרונים דלאה כו' וזכיתי אני לשבית עד שני. וע"פ שניהם יקום דבר. דכתיב בפ' שמות ושמעו לקול האות האחרון. ותוזר ונותן עוד אות שלישי כו' עכ"ל. ואין דומה שמיעה לראיה. כי כן ראיתי לשבא דמשפטים (ק"ג ב') שכ' וז"ל: מקדמאה ואילך הכי איקרי אחרון כו' מנלן מבית שני דאיקרי אחרון דכתיב גדול יהיה' כו' דהא תקדמאה ואילך אחרון איקרי עכ"ל. וכבר הרחיב לדבר בזה כמ"ע (פנ"א) והביא מדרז"ל כנז'. אף הביא שבעל העקידה והרדי"א נטו מדעת רבותינו. ופירשו כי רק על הבית השלישי אמר. והוא (הרע"ז) מצא להם עזר וסעד מן הכמנא בתקונים (ת' י"ב) וכן בזוהר פינחס באורו כהמה כו' עכ"ד. ואילו היה פתוח לפניו בעת ההיא הסבא דמשפטים הנז'. היה בודאי מהדר פני זקן להביאו ג"כ. וראיתי בקול הרמ"ז שהשיג על התוי"ט וכתב שהעיקר כמ"ש בזוהר פינחס כו'. ותידוש עליו שסכת אז מהסבא דמשפטים. וכן ראיתי בבל"ע (דרוש י"ז) שכתב ג"כ "כי מלת הזה מורה על הבית השני ואיך יאמר עליו האחרון כו'". וסםה"ד בשם ס' שה"ע כתב הלשון "כת"ש גדול הבית האחרון מן הראשון ש"מ שהיה מקדש שני באמצע עכ"ל. ועי"ד שמת התוי"ט שזכה להביא עוד ראיה מפסוק דשמות. יש להעיר ממש"כ המ"ע שם. שיתכן שיקרא את השני אחרון בערך הראשון אשר קדמהו כפי אשר מצאנו הכתוב (ירמיה נ') וזה האחרון עצמו כ"כ מלך בבל. וגלות בבל לא היה אחרון כו' גם אם תדרוש מעל ס' מאיר נתיב תמצא כי זולת פה קדום אני ראשון ואני אחרון. אין בכל המקרא אחרון שלא יובן בערך כו' ואמר הדור האחרון בניהם. ובניהם לדור אחרון כו' עכ"ל. והנה זכה המ"ע להוסיף עדים רבים ע"ז. ועי' בנזיר (כ"ה א') ע"ד אחרון: וכעת ראיתי בשו"ת הרשב"א ח"ד (סי' קפ"ז) שכבר אמר מהנך קראי לתשובת המינים. ובהו"ע הביא שם בדמתי מסכת דמשפטים הנז': ע"ב דלמא מתרמי להו פדיון שבוים ויהבי להו. עי' ברש"ל שכ' הגירסא "מילתא דמצוה" בשם הר"ן (נ"ל הנ"י) וכןמצאתי הגי' כן ברמ"ה (סי' ל"ג) ובש"מ בשם לשון הרשב"א. וברור שזהו גירסת הרמב"ם בפ"ח מת"ע הי"א. וממרן בב"י (סי' רנ"ב) נעלמה הגירסא הזאת ע"ש: שם כי הא דרב אשי חזא בה תיוהא בכנישתא דמתא מחסיא בסרמ"ס ובאגודה ובנה"מ הגי' דמר ב"ר אשי וכ"ה בכ"י (ד"ס). וכן בתשובת רשב"א ח"ד (סי' רע"ח). אבל נ"כ שגרסתינו "רב אשי" היא הנכונה. עי' שבת (י"א א') א"ר אשי אנא עבדי למתא מחסיא כו'. ובמהרי"ע שם. ובמגילה (כ"ו א') א"ר אשי האי בי כנישתא דמתא מחסיא אע"ג דמעלמא אתו לה כיון דאדעתא דידי קאתו אי בעינא מזבנינא לה. ע"כ: שם סתרי' ועייל לפורייה להתם ולא אפקי' עד דמתקין לי' שפיכי ע"כ. עי' פירש"י ותוס'. וכ"ל שלא רחוק לומר שקיים בעצמו מ"ש נעים ז"י בס' תהלים (קל"ב) ש"ה זכור ה' לדוד את כל ענותו אשר נשבע לה' נדר לאביר יעקב אם אבא באהל ביתי אם אעלה על ערש יצועי אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב כו' (והתרגום פי' אוהל ביתי ע"ד אין אהלו אלא אשתו). ומ"ש עד דמתקין ליה שפיכי. ר"ל עד שנגמר הבנין בכל וכל. כי תיקון הכיור והמזחילה יעשה אז כאשר תשלם המלאכה בכל פרטיה. ויהיה עדה"כ (מ"א ו') וממסד עד הטפחות. וי"ל כי שם טפחות יורה ג"כ על המזחילות. לפי שמי הגשם זוחלים מן הגגות טיפין טיפין. והערוך כתב שטפי וטפית אחד הוא. וכ"כ הרמב"ם בפירוש המשנה (כלים פ"ב מ"ד) דטפי הוא שם חסר והשלם הוא טפית: שם ובבא ב"ב היכי אסביה לי' עצה להורדוס למיסתריה לבהמ"ק והא"ר לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתא אב"א תיוהא חזא ביה אב"א מלכותא שאני דלא הדרא ביה כו'. ק"ל איך שייך לומר על בהמ"ק שלא למיסתרי' עד דבני אחריתא. הא בהמ"ק הוא מיוחד שיבנה דוקא במקום המקודש לו. ואיך יכולין לבנות בהמ"ק אחר על מקום אחר. ולכן הסברה לסתור מקודם שבנין סיסן ולפנות המקום לבנין החדש. ונראה דקושיית הגמ' היא איך אסביה עצה להורדוס לסתור את בהמ"ק. הא אחרי שהיה הבהמ"ק בתיקונו ובמצב טוב. אלא שהורדוס רצה לבנותו בהוד והדר ולהרחיבו ולהגדילו. הנה בודאי אסור לסותרו בכדי כמ"ש ר"ת שאסור לסתור בהכ"נ עד דבני בהכ"נ אחר. וכאן בבהמ"ק דלא שייך עד דבני בהמ"ק אחרינא. בודאי אסור לסתרו מכל וכל (ועי' ביוסיפון) וראיתי להרמ"ה שכתב וז"ל: וש"מ [שאם] חזא ביה תיוהא אע"ג דליכא דוכתא אחרינא לצלויי. סתרי ובני דהא בי מקדשא לגבי קרבנות כדינא דבי כנישתא היכא דליכא דוכתא אחרינא לצלויי דמי ואפ"ה קאמרינן דהיכא דחזי ביה תיוהא סתר ובני כו' עכ"ל. ותמהני עליו הא מקריבין אע"פ שאין בית כדתנן במשנה דעדיות (פ"ח). והיו יכולין להקריב קרבנות אע"פ שאין בית בנוי. ולאכול קדשים בכל העזרה אע"פ שאינה מוקפת מחיצה: אח"ז ראיתי בת"ח שכתב כן. וכעת נדפס הד"ס וראיתי שמביא מד' פיזארו שבפירש"י אחר דבור היכי אסביה מתחיל [ואי משום דוכתא אקרובי ולמיכל קדשים. הא אמרינן במס' שבועות פ' ידיעות הטומאה מקריבין אע"פ שאין בית ואוכלין קדשים אע"פ שאין חומה עכ"ל]. ובשכבר הימים אמרתי שאולי מ"ש בנוסחת התפלה למוסף ר"ה "מזבח חדש בציון תכין ועולת ר"ח נעלה עליו ושעירי עזים נעשה ברצון ובעבודת בהמ"ק נשמח כולנו". הכוונה שתיכף בבואת הגאולה ב"ב. נבנה לראשונה את המזבח ונעלה עולות וזבחים. ואח"ז נתעסק בבנין המקדש. ומ"ש "בעבודת בהמ"ק" הכוונה בעבודת הבנין (וכמ"ש בעזרא עבידת בית אלהא) וכמו שהיה בבית שני שהתחילו להקריב קרבנות משבאו שם בימי כורש והיכל ה' לא יוסד. עד כ"ב שנה אחרי זה בשנת שם לדריוש האחרון: שם כל מאן דאתי ואמר מבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא דלא אישתיירא מינייהו אלא ההיא ינוקתא וההיא ינוקתא נפלה מאיגרא לארעא ע"כ. נראה שכוונו למרימי אשת הורדוס. ועי' ביוסיפון לרומיים בתולדתו שמתהלל ביחוסו שהוא מבני החשמונאים: שם תד"ה ועיילים ותימה והא אמרת בתי כנסיות אין ישנים בהם לא שינת קבע ולא שינת עראי כו' עכ"ל. המלייכים לא הראו מקום המאמר. ובאמת לא נמצא המאמר הזה בכולי הש"ס. ומהא דמגילה (כ"ח א') ודסוכה (כ"ח א') ששבחו את ריב"ז ואת ר"ז שלא ישנו בבה"מ לא שינת קבע ולא ש"ע. בודאי אין ראיה. שהם תשבו זה למדת חסידות. ואדרבה דמשמע מזה דמדינא שרי אלא שהחמירו ע"ע לפנים משוה"ד. דאל"כ אין כאן שום שבח. וראיתי למהרש"א בח"א במגילה שם שכ' וז"ל: לא ישנתי בבה"ס כו' אמרינן בעלמא דאסור ליישן בבה"ס ומסמיך ליה אקרא שנאמר וקרעים תלבים ממה. ור"ז החמיר על עצמו אפי' שינת עראי עכ"ל (ותמהני שכ' זה המאמר מזכרונו בלי עיון בספר כתב הלשון אסור ליישן של"כ בגמ'). וכעת נדפס ס' גבורות ארי על תענית וראיתי שם (בדף כ' ב') על הא דלא ישנתי בבה"מ לא ש"ק ולא ש"ע. כתב ג"כ משמע מדינא שרי כו' דאל"כ מאי רבותא. וק"ל ה"א ר"ב בפ' ב"ס (ע"א) כל הישן בבה"מ תורתו נעשית לו קרעים אלמא לאו ש"ד ליישן בבה"מ. וי"ל דהא דאסור היינו ש"ק אבל ש"ע ש"ד. תדע דבפ' מ"ש (כה א') א"ל ת"ח הני ליפי דבי רב דהני גנו וחני גרסי והשתא היכי גנו בבה"מ א"ו ש"ע שרי ואינהו ש"ע הוו גנו עכ"ל. ושכחו להביא מש"כ מרן בב"י (או"ח סי' קנ"א) וכ"ע אפי' ש"ע אסור בבהכ"נ אבל בבה"מ אע"פ שהוא חמור מב"ה נראה דמותר דאמרינן בפ' מ"ש הני ליפי דב"ר ה"ג וה"ג עכ"ל. וראיתי בתשו' הרשב"ש סי' קנ"ב שכ' וז"ל: וא"ת הרשב"ן ז"ל מוסיף ראיה מדאמרינן הני ליפי כו' נראה שמותר ליישן בבה"מ כ"ש בבהכ"נ דבהמ"ד חמור מבהכ"נ כדאי' פ' ב"ה עכ"ל. ובאמת המאמר וכל הישן בבה"מ תורתו נעשית קרעים. אפשר שהוא רק מאמר הגדי ומוסרי ואין למדין ממנו להלכה. ואחרי החיפוש מצאתי ב"ה בתוספתא ספ"ב דמגילה הגירסא בברייתא (דאיתא במגילה כ"ח רע"ב) בתי כנסיות אין נוהגין בהם ק"ר אין אוכלין ואין שותין בהם ואין ישנים בהם כו'. ובירושלמי פ' בני העיר הגי' בתי כנסיות ובתי מדרשות כו' ולא ישנים בהן ע"כ. ואפשר שלפני התוס' היה הגי' גם בברייתא דמגילה שם אין ישנים בהן לא ש"ק ולא ש"ע כמו שהעתיקו. ואח"ז ראיתי להגר"א בביאורו לאו"ח (סי' קנ"א סקי"א) שכ' וז"ל אין ישנין בב"ה אפי' ש"ע כן הגי' בתוספתא ואין ישנים בהם. ובתוס' ב"ב ג' ב' ד"ה ועיילים. משמע שהגי' בגמ' ואין ישנים בבהכ"נ לא ש"ק ולא ש"ע עכ"ל. ושמחתי שכיוונתי לדעתו הגדולה. אבל תידוש שלא הביא מהירושלמי. אגב ראיתי במו"ק סי' קנ"ב שעל מ"ש המג"א שם דהא דעיילי לפוריא מיירי שהביאו סמוך לבה"כ עי' סי' קנ"א עכ"ל. כתב היעב"ץ וז"ל נ"ל שלא דק דהא ר"א בבבל הוה והבה"כ שבבבל ע"ת עשויות כו' עכ"ל. ונראה דשכח לפי שעה שהמג"א לא מעצמו אמר כן. כי הם דברי התוס' והרא"ש: גם ראיתי במו"ק שם (סי' קנ"א) שעל מ"ש הכ"י בשם המרדכי פ"ק דשבת בשם ר"מ איני יודע איסור גמור להשתמש בעליה שע"ג בה"כ כו'. כתב היעב"ץ הפשתי לשון זה במרדכי שלי בקשתיו ולא מצאתיו עכ"ל. והכל בחזקת סומין כי כ"ה במרדכי פ"ק דשבת סי' רכ"ת ואולי ס' המרדכי שלו היה חסר:

דף ד ע"א גמ' אבל סתם בקעה כמקום שלא נהגו דמי ואין מחייבין אותו. עי' בפי' המשניות להרמב"ם שכתב אבל מי שמכר בקעה סתם אין כופין את הלוקח לגדור ואפילו במקום שנהגו לגדור. סתם בקעה כמקום שנהגו שלא לגדור עפ"ל. ומ"ש ואפי' במקום שנהגו לגדור הוא תמוה. וכ"ל ברור שהוא ט"ס וכ"ל אלא במקום שנהגו לגדור וכמ"ש בחבורו (פ"ב מהל' שכנים הי"ז). ובזה יכון מ"ש דסתם בקעה כמש"כ שלא לגדור. והתוי"ט הביא את דברי הרמב"ם מפירושו וחבורו. ולא הרגיש בזה. וכן ראיתי את"ז בפ"מ על הירושלמי (שהוא בזה מקור הרמב"ם בחיבורו ע"ש) ואחריו הקנה"א (סי' קנ"ת) שעמדו על הרמב"ם שסותר א"ע (בדין בקעה) בין פירושו לחיבורו. ולענ"ד הוא ט"ס מוכרח: ע"ב גמ' אריא"ש הלכה כר"י כו'. נ"ב: עי' בב"י (סי' קנח) שלא מצא כן בנוסחת גמ' שבידנו. רק ברי"ף ורא"ש ועי' בד"ס:

דף ה ע"א לאכלויי פירש"י להזעיק וירעש מתרגמינן אכלי (תהלים י"ח) וכן כל לשון הכרזה בתרגום יונתן ע"כ. המ"מ נ"ל (ש"א ז') כי על תילים אינו תרגום יונתן ובמ"א כתבתי יותר. והערוך ערך כל ב' משמע שמפרש לאכלויי לשון מניעה. וכ"ה בשמ"ק בשם בן מיגש וכ"פ הרמ"ה. ומ"ש אתא לקמיה דרבא. ולא אתו. עי' בתומים סוף סי' י"ז שהאריך בזה: שם א"ל רב ספרא בריה דרב ייבא. נ"ב ברי"ף הגי' רב סמא. וכ"ה הגי' לפני המהרש"א. ועי' לקמן (ט' א'): שם ארבעה לגלא ארבעה לגללא. עי' פירש"י ותוס'. וראיתי פירוש מחודש בחי' הר"י מיגש וברמ"ה. וכי נכסים אלו שאתה מרבה כלום יש לך מהם לאחר מיתה. יותר מן ד"א של קבורה שאתה נקבר בהם כו': תד"ה ואי. עי' בהגהות מר אבא הגאון ז"ל. והוספתי בגליון: ועיין בב"ק (כ"ה א') אגביה ר"כ לאפדניה מיניה. ומש"כ מהא דכתובות (נ"א א') הוספתי. שם אמר רב עמרם אבל יש לציין הא דלקמן (קל"א ב') שאמר כן רב נחמן: שם תד"ה מארבע. והיה מסרהב. נ"ב וכן העתיק התוי"ט. ובודאי נ"ל והיה מסרב: ע"ב גמ' דכל ספא וספא זימניה הוא. נ"ב ברי"ף הגי' דכל שעתא ושעתא וכ"ה בר"י מיגש. דכל שעה ושעה זמניה הוא עי' שמ"ק:

דף ו ע"א הימלטי. מש"כ בגליון הש"ס מלה"כ במלט במלבן. לא זכר את יוסף בעל הנימוקים כאן. והוא מסערוך ערך מעזב וז"ל. מנהגם לשום על סקורות קנים וקולים וחרסית ולרורות ושמו מליטה בלשון ארמית מן ועמכתם במלט במלבן עכ"ל. (ועי' בשרשים לרד"ק). ומש"כ רש"י ובלשון משנה קרוי מלטיסין. ציין מר אבא הגאון ז"ל לב"ק (ס"ז א'). ויש לי להוסיף אשר אף שגם בב"ק הוא בברייתא אין תימה שקרא רש"י לשון משנה. שכן דרכו לקרוא כן. פי' רש"י (דברים לב ה) לשון משנה תולדם שאינם עקומות ועקושות. וכוון למ"ש בגמ' (חולין כ"ו א') והיה הגירסא לפניו כן. (ובירמיה כ ט"ו) ובלשון משנה אלו שהופרין לאושין. וליתא במשנה כ"א בגמ' ב"ק (כ' א'). ובשה"ש (א') כתב בלשון משנה שנינו רהיטי ביתו כו'. וכוון למאמר בתענית ובחגיגה (כמ"ש לעיל ג' א'). ובאיוב (כ' ח') לשון משנה גרדו ומעמידו על גלדו כו'. והוא ברייתא בר"ה (כ"ז ב'): ובדניאל (ו' ע') ודחיין שולחן במשנה כך פתר דונש לא הכניסו שולחן לאכול עכ"ל. וכתב הגאון מוהרי"ב ז"ל בהפשב"ע שלא ידע פירושו. ורוצה להגיה במשתה אבל לפי מש"כ פשוט שכוונת רש"י שבלשון משנה נקרא שולחן "דחיין" וכוון להתוספתא (וכ"כ דונש בתשובותיו בשם התוספתא וכן רבינו תם בהכרעותיו. וכן הרד"ק) דכלים (כ"מ פ"ה) ולפנינו הגירסא שם הזיונות. ועוד באיזה מקומות קרא רש"י לשון משנה ללשון ברייתא (ועי' תר"ן) ומ"ש שם. במלט במלבן אשר בפתח בית פרעה. אשר לפי המפרשים יפלא מאד שיהיה בית משרפות לבנים בפתח היכל המלך. אבל באמת יתכן שהוא ג"כ מלשון המשנה. שמלבן הוא שם על חבור משקוף של הדלת והמפתן (ראה"ס) ומחמת שהוא מרובע ארוך כדמות לבנה נקרא מלבן. ויהי' הכוונה במלט במלבן על משקוף הפתח. ולכן יאות אמרי ושמתי כסאו ממעל לאבנים האלה אשר טמנתי. (ואולי כן יפרש גם יונתן שתרגם בטפיל בבינא. ובביאור לא ידע כוונתו): ע"ב בגמ' מיתיבי אם היה אגירו למעלה כו' תניא כוותיה דר"ח ב' אגירות כו'. נ"ב: שתי הברייתות אלו הן בתוספתא דב"מ פי"א ע"ש (וידוע שמחלה הב' מהתוספתא דפי"א דב"מ. הוא שייך לפ"א דב"ב): תד"ה עד שבעה יומי. נ"ד ז' דבשמ"ע לא יוכל לסתור. הרמ"ה כתב: שב"ע לבני א"י דלא יתבי ביה אלא עד בין השמשות דשביעי כו':

דף ז ע"א האומר בית כור עפר אני מוכר לך כו'. כתב הת"ח איירי שאמר לו ב"כ עפר זה אני מוכר לך. פרדס זה כרם זה כו' אבל אם א"ל סתם ב"כ עפר אני מוכר לך פשיטא דצריך ליתן לו ב"כ שלם עכ"ל. כתב זה מסברתו. ולא הזכיר שכ"כ הרמב"ם (פכ"ד מהל' מכירה הי"ד) ואחריו הטוש"ע (סי' רס"ח) הלשון ב"כ פלוני וכרם ופרדס שיש לי במקום פלוני. וכתב ע"ז מרן דאל"כ לית לן למימר שלא מכר לו אלא שמא עכ"ל: שם פרדס אני מוכר לך אע"פ שאין בו רמונים הגיעו כו'. הן בכמה מקומות בש"ס נקרא כרם בשם פרדס. עי' ב"מ (ק"ג ב') ולקמן (י"ב א' כד א' כו א') וש"מ. ואמנם אף שכן כתוב בשה"ש שלחיך פרדס רמונים. עכ"ז אמר קהלת (ב' ה') עשיתי לי גנות ופרדסים ונטעתי בהם עץ כל פרי. הרי משמע דשם פרדס אינו מיוחד דוקא לרמונים. ומנחמיה (ב' ח') נראה שבפרדס יש גם עצים לבנין כמ"ש ואגרת אל אסף שומר הפרדס אשר למלך אשר יתן לי עצים לקרות כו'. ועי' בסוטה (יו"ד א') ויטע אשל אר"ל מלמד שעשה פרדס ונטע בו כל מיני מגדים. ובאמת בלשון סורית שם פרדס הוראתו גן מכל מיני נטעים. ומצאתי בתוספתא דמכילתין (פ"ו) ובירושלמי מעשרות (פ"ב) וכתובות (פ"ח) הגירסא אע"פ שאין בו אילנות. והיא לדעתי גירסא נכונה. אח"ז ראיתי ברש"ל שהגיה כן בשם ס"א ובד"ס בשם כ"י ועי' בפ"ת ס"פ המקבל: ע"ב במשנה כופין אותו לבנות לעיר חומה ודלתים ובריח רשב"א לא כל העיירות ראויות לחומה ע"כ. ובגמרא נייתי בברייתא רשב"א לא כל העיירות ראויות לחומה אלא עיר הסמוכה לספר ע"כ. נראה לי דחיליה דרשב"ג הוא ממש"כ (ש"א כ"ג ז') ויגד לשאול כי בא דוד קעילה ויאמר שאול ניכר אותו אלהים בידי כי נסגר לבוא בעיר דלתים ובריח ע"כ. ומשמע מזה דקעילה היתה מצויינת בזה שהיתה עיר דלתים ובריח (כי שאר עיירות לא היו כולן עם דלתים ובריח) והיינו לפי שקעילה היתה עיר סמוכה לספר כמו שאיתא בעירובין (מ"ה א') תנא קעילה עיר הסמוכה לספר היתה. כי לערים העומדות אצל הגבול נחוצות להיות ערים בצורות עם חומה דלתים ובריח. וכמ"ש בדברים (ג' ה') כל אלה ערים בצורות חומה גבוהה דלתים ובריח ובדה"ב (ח' ה') ויבן את בית חורון ערי מצור חומות דלתים ובריח. ושם (י"ד ה"ו) ויבן ערי מצורה ביהודה כו' חומה ומגדלים דלתים ובריחים. ולהיפך אצל ערי הפרזות כתוב (ירמיה מ"ט לא) לא דלתים ולא בריח לו. וביחזקאל (ל"ח י"א) כלם יושבים באין חומה ובריח ודלתים אין להם: שם קנה בה בית דירה ה"ה כאנשי העיר. לכאורה הל"ל ואם יש לו שם בית דירה. וניחא לי ע"פ מ"ש הרמ"ה שדוקא בלוקח אבל נפל לו בירושה כיון דממילא קא אתיא ולאו איהו טרח בהדה. לאו כאנשי העיר דמי. דהכתי לא גלי [דעתיה] דניחא ליה למידר בהדייהו. ומתנה כו' כירושה דמיא עכ"ל. ולפ"ז אתי שפיר שמדויק הלשון "קנה" אח"ז מצאתי בתשו' הריב"ש (סי' רי"ד) בשם הריטב"א שכתב כן (והובא בית יוסף סי' קס"ב). והנה המרדכי כתב דשוכר אין לדמותו לקונה. שהקנין מוכיח שדעתו להשתקע. אבל בשכירות אולי אין דעתו להשתקע. וגם התלמוד מוכיח כן דלא מחייבינן ליה [לשוכר] בתוך יב"ח לפסי העיר ומשמע תוך יב"ח שכר דירה ואפ"ה ליכא חיובא עכ"ל. ונראה פשוט שנמה דבריו אמורים באם שכר בית על זמן קצר. ובכלות הזמן שכר פעם שנית ושלישית. אבל אם שכר לכתחילה על משך יב"ח. מודה המרדכי שהוא כאנשי העיר. דהא גלי דעתיה שידור בהדייהו. וכ"מ בריב"ש (סי' קל"ב וסי' תע"ב) דכל ששכר דירה לי"ב חודש ה"ה כאלו קנה. לכן לענ"ד נ"ע על דברי הרמ"א בד"מ ובהגהותיו שם שמשום פלוגתא בין המרדכי והריב"ש: גמ' מ"ט ל"ת ליה מהא אני חומה כו'. עי' בהגהות אאמ"ו ז"ל שק"ק מדוע לא הביאו קרא דובשכבך תשמור עליך כו'. ויש לי להעיר ע"ז מרש"י (ב"מ ק"ח א') שכתב רבנן ל"צ נטירותא תורתן משמרתן כדכתיב בשכבך תשמור עליך ע"כ. ובגליון מדרש שמ"ר (פל"ג) שאיתא שם בנוהג שבעולם אדם לוקח חפץ מיצר לשמרו. אבל התורה משמרת בעליה שנאמר בהתהלכך תנחה אותך ע"כ. כתבתי בזה"ל: מהרז"ו כתב "סיפיה דקרא בשכבך תשמור עליך" והרד"ל הגיה שצ"ל כן בפנים. ול"נ שמדרש לא הביא בכוונה סוף הפסוק. דאזיל לטעמיה דדרים האי בשכבך תשמור עליך קאי על המיתה כדלעיל בב"ר ספל"ה (בהתהלכך תנחה אותך בעוה"ז. בשכבך תשמור עליך בשעת המיתה) וכ"ה בספרי פ' ואתחנן ע"פ ודברת בם. וכ"ה בפ' ש"ת בלבות. וכ"ה בסוטה (כ"א א') ובמדרש שוח"ט (מזמור א') ובתדבא"ר (פי"ח) ובתדא"ז (פי"ז) ובש"מ. ומהא דבהתהלכך תנחה אותך גרידא מוכח שהתורה משמרת בעליה כי תנחהו ותלוה אותו בכל דרכיו. ומר אבא זצ"ל בהגהותיו רמז לסא דפס"ת:

דף ח ע"א גמ' דכתיב מנדה בלו והלך כו'. עי' בהגהות מר אבא הגאון זלה"ה. וראיתי להריב"ש בתשו' (סי' תע"ה) שכתב ואע"פ שבפסוק שבכתובים כתוב בו [די כל] כהניא [ולויא] זמריא תרעיא [נתיניא] ופלחי בית אלהא דנא מנדה בלו והלך לא שליט למרמא עליהם. אין להוכיח מכאן שכל משרתי בהכ"נ יהיו פטורין. דמשרתי בהמ"ק שאני כמ"ש בית אלהא דנא. אלא שהחכמים נמוקם עמם ותלמודם בידם לעולם ולכבוד תורתם פוטרין אותם בכל זמן עכ"ל: שם רבי פתח אוצרות כו' אבל עמי הארץ אל יכנסו ע"כ. כן מצינו לרבי דאמר (פסחים מ"ט ב') ע"ה אסור לאכול בשר כו': שם ואם נשתהו שם שלשים יום כו' הא ליתובי מתא. פירש"י יתובי מתא ל' יום וגבי עיר הנדחת כתיב יושבי העיר ע"כ. הקשה הט"א במגילה (י"ט א') דאיתא שם: מכדי כתיב היהודים הפרזים ל"ל למכתב היושבים בערי הפרזות. הא קמ"ל דפרוז בן יומו נקרא פרוז. אלמא דביום אחד נקראו יושבים בערי הפרזות ומדוע כאן לא נקראו יושבי העיר בפחות משלשים יום ונשאר בקושיא. והיה לו לחזק קושיתו יותר מרבא על רבא. דהכא והתם רבא הוא האומר. אבל באמת לק"מ כי כאן כתיב יושבי העיר שהוא שם התואר. ופשיטא שבישיבתם יום אחד בעיר לא נחשבו עדיין לתושבים ולא יתוארו בשם יושבי העיר. כ"א דוקא אחר שקבעו ישיבתם שלשים יום. אז נוכל לקראם בשם תואר יושבי העיר (וכן לענין מזוזה השוכר בית. רק לאחר שלשים יום חייב במזוזה כדאיתא במנחות מ"ד א' וע"ש בתוס'). אבל שם כתיב היושבים בערי הפרזות. ולא כתיב יושבי ערי הפרזות. שתיבת היושבים איננה שם התואר. כ"א בינוני פועל שהכוונה מהאנשים שיושבים שם בעת ההיא היינו ביום י"ד לאדר. (ואין ישיבה אלא עכבה) ולא פרוז בן יומו נקרא פרוז. וכ"מ בסנ"ד: שם רבה רמא לדקה איתמי דבי בר מריון א"ל אביי והתני רב שמואל בר יהודה אין פוסקין לדקה על היתומים אפי' לפ"ש א"ל אנא לאחשוביגהו קא עבידנא ע"כ. כה"ג מצינו בכתובות (ק"ה ב') רבא שאל שאילתא מדבי בר מריון כו' התם לאחשוביגהו הוא דבעי ע"כ. ולפי"ז נראה שיש להגיה כאן "רבא" או בכתובות "רבה" (ודברי התוס' בב"מ (כ"ד ב') אתא לקמיה דרב גרסינן. נ"ע כמש"כ במ"א) אך ראיתי בשו"ת הכ"י מינץ (סי"ח) שכ' וז"ל: והא דפריך התם (בב"ב) מרב שמואל [בר יהודה] ולא פריך מברייתא (דהניזקין נ"ב א') דאין פוסקין לדקה על יתומים י"ל דרבה גרסינן. דרבא לא היה עושה מעשה כי האי בימי אביי שהרי אביי מלך קודם רבא. ואביי שהיה תלמידו של רבה. ידע שרבה ידע הך דרשב"י. ולא ידע דרבה ידע הברייתא [דהניזקין] וי"ס דגרסי א"ל אביי והתני רשב"י כו' ולק"מ עכ"ל. ובספרים שלפנינו הגי' והתני רשב"י. ועי' בבכורות (ל"ז ב') וסימנך תני רשב"י ופירש"י דאשכחן מקומות הרבה בש"ס דאיירי רשב"י בלשון מתני'. תני רשב"י במס' ע"ז (כ"ח ב') עכ"ל (הגאון מוהרי"ב ז"ל ציין שם בגמ' רק למס' ע"ז שם. ובשבת במח"כ לציין לשבת (ע"ט א') ויומא (י"א ב') וב"ב (ח' א') ונכונים דברי רש"י שכתב "מקומות הרבה") אמנם בתשו' ב"ח סימנות (סי' כ"ה) הביא הגי' רבא רמי לדקה כו' א"ל והתני רשב"י כו'. והקשה דאמאי שביק ברייתא דפ' הניזקין דמתנייא בי ר"ח ור"א ונקיט ברייתא דתנא לה רשב"י כו'. (ומ"ש דמתנייא בי ר"ח ור"א. ברור שזה כתב נגד מ"ש הרי"ת (שהזכירו אח"ז שם) דלספרים דגרסי והתני לק"מ) ומ"ש הרי"מ דרבא לא היה עושה מעשה כ"ה בימי אביי כו'. עי' מהרי"ט בתשו' (ח"ת סי' קכ"ז) שכ' בהיפך וז"ל דרבא ב"ד הוה כו' ואע"ג דאביי הוה יתיב בריש' ומלך בפני רבא כמה שנים. מ"מ ב"ד של רבא היתה בפ"ע. כדאמר ההוא מדרבנן [רב אדא בר אבא] לתלמידי דאביי אדגרמית גרמי בי אביי תו אכלי בשרא שמינא בי רבא כו'. וכן הא דאמרינן בס"פ י"כ שאלוה לספרא דרבא וידעי. לספרא דאביי וידעי והכי אשכחן בכמה דוכתי וגדול בחכמה היה כמו אביי עכ"ל. ועתה ראיתי בס' יד שאול בו"ד סי' רמ"ת שהאריך ליישב מה שלא הקשה אביי מברייתא דגיטין. שהוא לפי שכת ב"ד יפה מכח האפוטרופסים (ותידוש שלא הזכיר מ"ש הט"ז בחו"מ סי' ר"ן סט"ו) ובכל מה שטרח שם והשב זה לדבר חדש כבר קדמו המגיה ביד רמה כאן. וגם מה שהעיר הי"ש ממש"כ הרמב"ם בהל' מ"ע "הדיין" ובהל' נחלות לא הזכיר כלל. גם בזה קדמו הרב המגיה שם. וכן ראיתי שגם העיר על הרי"מ ממש"כ המהרי"ע כמ"ש: שם רש"י ד"ה ככלב וכעורב. לפי שהעורב אכזרי על בניו והקב"ה מזמין להם יתושין מתוך צואתם ואוכלין. נ"ב: כ"ה בויק"ר (פי"ט) ובמדרש שמואל (פ"ה) ובפדר"א (ספכ"א) ובתנחומא (פ' עקב). ועי' רש"י עירובין (כ"ב א') ובכתובות (מ"ט ב') והכתיב לבני עורב אשר יקראו הא בתיורי הא בזוכמי פירש"י זוכמא כשגדל משחיר והאב והאם אוהבין אותן אבל מתחילתן לבנים ושונאין אותן עכ"ל (וע"ש בתוס') ולא רחוק לומר דדרים לבני עורב שהלמ"ד הוא מן היסוד והוא מלשון לבן. ויהיה לבני עורב. העורבים הלבנים. ועי' בס' המפתח לרנ"ג בעירובין שם. וביד רמה כאן: שם הד"ה והלך ור"ת פי' ארוחת דורון כו' נ"ב: וכ"ה בערוך וברי"ף. ובתוס' ד"ה כריא פתיא פיר"ת להסיר כו' נ"ב: כ"פ הרי"ף וכ"ה בערוך ערך כר י"א וע"ש עוד פירוש אחר של גאון קרוב לפירש"י. ומ"ש רש"י וע"ש הכלי כו' קורהו פתיא ע"כ. נ"ב: כי דני וכלי חרס נקרא פתיא. עי' רש"י ברכות (נ' א') וע"ז (ע"ז ב') ד"ה פתיא אוכמא. וב"מ (ק"ה א') ובערוך ערך פתיא. ועל מ"ש בגמ' אלא דלא נפקי באוכלזא. נ"ב: עי' ערוך ערך אוכלסא וערך פתיא. ועל הגהת מוהרי"ב ז"ל על נפסי העיר בשם הערוך נ"ב: ועי' בנימוקי יוסף ובתידושי אגבי שם:

ע"ב גמ' א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא כו'. נ"ב: עי' כס"ג יבמות (ס"ב ב') וב"ק ס"פ התוכל

שם

שם ומתחלקת בשלשה כדיני ממונות. גירסת רש"י ותוס' מפני שהוא כדיני ממונות. ופירש"י מפני שהוא כד"מ לעיין ולתת בה"כ כו' ע"כ. אמנם לפי פירוש זה. הל"ל בהתלת: מפני שהוא ד"מ. ולענ"ד נראה שיותר נראה הגי' „כדיני ממונות" שבאמת הוא דיני נפשות [illegible] שם חיי נפש. עכ"ז מתחלקת כד"מ [illegible] בשלשה. וכן מצאתי מפורש בירושלמי פאה (פ"ח) ויהיו עשרים ושלשה (כדיני נפשות) [illegible] [illegible]
בג' פר"ת לפי שהיה ידוע סכום של כאו"א כמה ליתן ע"כ. ולזה קאמר בתמחוי גבויה וחלוקה שוים. היינו כמו שאין ידוע כמה יחלקו. כן אין ידוע כמה יקובל מהנותנים להתמחוי. לכן צריכין להיות בשלשה כד"מ. אח"ז ראיתי כי כן פירשו הרי"ף והרא"ש והרמ"ה וש"פ. וכן מהרמ"ל כתב בזה. אמנם בירושלמי פ"ת דפאה מפורש כפירש"י ע"ש במרה"פ: שם מנה"מ א"ר נחמן א"ק והם יקחו. כ"ב: בשאלתות (פ' תרומה) ובר"יף וברמ"ה הגי' ר"נ ב"ר כהן (וברא"ש ב"ר נתן) והסה"ד כתב שלא מצא זכרו: שם לפי שממשכנין עה"ל הו' אני והכתיב ופקדתי כו' ואפי' על ג"ל כו'. עי' ברמב"ם (רפ"ח דהל' מת"ע) ובטוש"ע (סי' רנ"ז) שהצדקה היא בכלל נדרים לפיכך שהאומר ה"ע או ה"ז סלע לצדקה חייב ליתנה לעניים מיד ואם איחר עובר בב"ת (והמקור הוא בר"ה ו' א'). ולפ"ז ק"ק הא מאי סגמ' להעמיד הא דממשכנין היכי שנדר. כמו שממשכנין על הקרבנות: שם דרב אשכחיה לרשב"ש דהוה קאי בגינתא א"ל שבקיה להמנותך א"ל הא תליסר שנין דלא חזיא לי כו' ע"כ. נ"ל שמ"ש תליסר שנין הוא לגוזמא בעלמא. ר"ל דלא ראה אותו זמן כביר. ומלבד שמספר תליסר הוא מספר גוזמי בש"ס (והארכתי במק"א) הנה יש לי בכאן ראיה נאמנת לזה. כי מצינו כה"ג בכתובות (ס"ו ב') אדהכי אתיא אתתיה דרבא דלא חזיא ליה תליסר שנין כו' וכקדושין (ע' ב') ר"מ לא חזיא לנהרדעא תליסר שנין הכוא יומא אתי. שבודאי קשה לשמוע שבהנך תלתא עובדי אתרמי שמשך תליסר שנין בצמצום לא אתחזי. וכ"ל שמ"ש בגינתא אולי ר"ל בגינתא דרב כמ"ש (בקדושין ל"ט א') ולקמן (כ"ד א'). וכמו שפירש"י שם שהיתה הגינה לצורך התלמידים. ועי' כתובות (ס"ב א'). ואולי ע"ז כיוונו מ"ש במנחות (פ"ב ב') בתרבינא אמרי כו' (ע"ש פירש"י ותוס') ר"ל התלמידים היושבים בגנים הסמוכים לביהמ"ד ולומדים שם. ועי' נדרים (ע"ז ב') מיזדקק ליה רב לרבה בקיטונא דבי רב ולקמן (י"א ב' קלה ב') ומנחות (לג ב') אכסדרה דב"ר: וראיתי בשו"ת מהריט"ן (סי' ע"ס) שכתב וז"ל: ובוודאי שר"ש ב"ר שילא לא היה מהרבנים הגדולים של התלמוד. אלא מלמד תינוקות קטנים כו' ולא היה מכלל חכמי התלמוד כו' עכ"ל. ותמהתי איך פה קדוש יאמר כזה. ואיך ערב את לבבו לפגוע בכבוד האמורא הקדוש ר' שמואל ב"ש. ולהקטין ערכו. ובאמת ראיתי להמהריט"ן בכ"מ שהי' אמין בדעתו מאד. והרבה להשיב כ"פ על מרן ז"ל ועל שארי גדולים בתוקף ועוז. ובסי' ס"ז כתב בלשון: ובמתילה מכבודו שגם ברואה כי הוא ראה בשולחן ערוך שעשאו הרב מהריק"א זלה"ה לקטנים ועמי הארץ כו' עכ"ל. ומה מאד קשה לשמוע ביטויים כאלה: ומצאתי בשו"ת מהרח"ש (תורת חיים ח"ב סי' ל"ב) דשקיל שם במהריט"ן למטרפסיה. והמטיר עליו הרח"ש דברים קשים ומרים עד מאד בחירופים וגידופים. ע"ד איזה תשו' שכתב מהריט"ן נגדו ע"ש ותשתומם. וע"ד ר"ש בר שילא עי' במג"א (סי' ר"מ סק"ג) ומש"כ עליו היעב"ץ במו"ק שם „דהא וודאי רשב"ש מן האמוראים היה". והאריך שם כדרכו ומסיק שמ"ש „כגון רשב"ש" לא נקטיה רב אלא לדוגמא כו' ע"ש. ותידום שלא הביא זה בשם הב"ש באה"ע (סי' ע"ו סק"א) שכתב כן (ועי' בישו"ע או"ח (ר"מ) ובאה"ע (ע"ו) מהש"מ בשם תר"י. ובאמת תר"י הביאו כן בשם י"א ודחו זה. וכן היעב"ץ במו"ק שם רצה ג"כ לומר כן וחזר מזה ע"ש. אח"ז ראיתי בהפלאה שכתב ג"כ לפרש כך. ותידום על הישו"ע שלא הזכיר את היעב"ץ ואת ההפלאה) ואמנם מצינו בכ"מ בירושלמי שאמר רב שמואל בר שילא הלכות. כגון בירושלמי פיאה (פ"ח סוף ה"ד) ובעירובין פ' בכל מערבין ובמגילה (פ"א ה"ט ופ"ד ה"ג) ובברכות (פ"ז ה"ב) ובב"ר (פכ"א) שמואל ב"ש בעא קומי רב ואית דאמרין בעון קומי דרשב"ש. ועוד בכמה מקומות. אך מ"ש בסה"ד ערך רשב"ש. רב יהודה משמיה דשב"ש אמר רב מפ' בכל מערבין (כ"ה א') לולב וערבה (מ"ו ב'). אגב שטפיה לא דק. כי בסוכה שם איתא ר' יהודה בריה דרשב"ש א"ר. ובוודאי כנ"ל גם בעירובין שם כמ"ש בכ"מ בש"ס. עי' סה"ד ערך ר' יהודה ברשב"ש. וראיתי כעת בד"ס שהגיה בערובין כמ"ש: שם אמר אביי מריש לא הוה יתיב מר אליפי דבי כנישתא כו'. עי' בחי' הרמב"ן בשם רבינו אבן מיגש דה"ג אליפי דבי כנישתא בבי מדרשא. וכן בהלכות רבינו ז"ל [רב אלפס] ופירש שמתחלה נלקחו הני ליפי לצרכי בהכ"נ ועכשיו העמידום בבהמ"ד. והרמב"ן הקשה עליו והאריך בזה (ועי' בש"מ ג"כ אריכות דברים) וכן הרא"ש כתב בשם בן מגש שליפי דבכ"נ שינו אותן מבה"כ לבהמ"ד. וברי"ף על הא דכתב ליפי דבי כנישתא בבי מדרשא הגיה המהר"ם וז"ל: איני יודע מי הכריחו לפרש אליפי דבכ"נ בב"מ דאפי' בבכ"נ היה אסור לסברתו שהיה סובר שאין משנין כיון שנעשו מן הקופה ושמשתמא לעניים כדפירש"י והאשר"י ז"ל עכ"ל. ונעלמה מאתו דעת הר"י מיגש שכ"ה גם דעת הרי"ף רבו. ועי' (בברכות כ"ה א') הני ליפי דבי רב כו': שם תד"ה ולשנותו נראה לר"ת כו'. עי' ברא"ש כאן (סי' כ"ט) באריכות. ובנימוקי יוסף ראיתי שכתב וז"ל: ולאו דוקא כשהסכימו בני העיר אלא אפי' פרנסים הממונים עה"ל משנים כרצונם כדגרסינן בירושלמי דשקלים אין ממחין ביד הפרנסים כיון שהסכימו ב"ה. והא דתנא בגמרא דילן מותר עניים לעניים וכו' ה"מ בשלא הסכימו ב"ה לשנותה כו' עכ"ל. ובמח"כ נזדקר טעות תחת קולמסו במ"ש דתנא בגמרא דילן שהלא היא משנה מפורשת בשקלים פ"ב (מ"ו) והירושלמי מביא שם את הברייתא (מתוספתא שם) דאין ממחין כו'. ולמס' שקלים ליכא כלל גמרא דילן. ומ"ש הרב בעל היוחסין אשר לבעלי התוספות היה תלמוד בבלי למס' שקלים, טעה במח"כ. כי באמת בתוס' חולין (ז' רע"ב) כיוונו לירושלמי שקלים:

שם תוס' ד"ה ומלדיקי הרבים. ואריב"א כי מצא בפדר"א כו'. כ"ב: ברפ"ד ע"ש:

דף ט ע"א גמ' הלא פרוש לרעב לחמך בשי"ן כתיב. עי' מש"כ הגרי"ב בהגהתו. ובאמת כ"ה לפי המסורה שבסמך כתיב עי' במנ"ש. אבל כבר האריך בזה הרמ"ה בס' יד רמה. והוא מרא דמסורתא בעמח"ס מסורת סייג לתורה: שם א"ל רב שמא בריה דר"י לרב פפא. כ"ב: ברמ"ה הגירסא רב ספרא. עי' לעיל (ה' א') אבל רבינא היה מאותר הרבה מר"פ: שם עניים מרודים. פירש"י זה שצועקת תמיד הבו כו' ע"כ. נראה שמפרש עניים מלשון צעקה בקול רם. כמו שנמצא כ"פ במקרא לשון ענייה על קול רם ואב לכולם וענו הלוים כו' קול רם. ומרודים פירש"י מלשון אריד בשיחי. ג"כ לכוונה זאת. והרש"א פי' „מרודים לשון הרודים בעס". אבל מרודים הוא פעול ורודים הוא פועל. ועי' בויק"ר (פל"ד) ע"פ זה אר"י כהדין סמיא דקריין ליה סגי נהורא. ר"ל שקרא עניים מרודים לעשירים רודים. ובמ"כ שם כתב שקרא אותם מרודין לשון ממעלה כד"א ושוא רודה ע"כ. והרמ"ה כתב וז"ל באים [עובדי כוכבים] שהם עניים מן המצות ומורדים במקום כו': ע"ב גמ' מה שריון זה כל קליפה וקליפה כו'. כ"ב: עי' סנהדרין (ל"ה ב') לובשי שריון קליפה ומש"ש בגליון בשם הערוך: רש"י ד"ה חימה עזה. ור"א סבר דהא ושוחד בחיק אריטא קאי ושוחד בחיק יכפה חימה עזה ע"כ. עי' בקד"י (בע"י) שמפקפק בזה. ובאמת כ"ה בברייתא מפורשת בל"ב מדות דר"א בריה"ג (מדה כ"ב) מדבר שחבירו מוכיח עליו כיצד מתן בסתר יכפה אף הקב"ה ושוחד בחיק חמה עזה. יכפה הראשון מוכיח על השני:

דף י ע"א גמ' בזמן שאתם עושים רצונו של מקום אתם קרויים בנים. כ"ב: עי' קדושין (ל"ו א'): שם רב פפא הוה סליק בדרגא אישתמיט כרעי' בעי למיפל כו' א"ל חברמ"ד לר"פ שמא עני בא לידך ולא פרנסתו כו' ע"כ. מתחלה עלה ע"ד לומר שאולי ע"ז כוון ר"פ במ"ש שבת (קיח ב') לדידי תדנא ולא הוה בי. אך נזכרתי מ"ש לעיל (ט' א') דהוא עניא דהוה מחזר עפ"פ דאתא לקמיה דרב פפא לא מזדקק ליה כו': ע"ב גמ' כי הא דיוסף בריה דר' יהושע חלש איגנד כו'. עי' הגהת מוהרי"ב ז"ל. ובמדרש רות (פ"ג) הגי' ר' מיאשה בר בריה דריב"ל. וביוחסין הגי' רב הונא בריה דר' יהושע. ונראה שמוכין קצת לגירסתו. מהא דר"ס (י"ז סע"א) ר"ה בריה דרב יהושע חלש כו' דהלים ליה עלמא לסוף איתפח כו'. אבל בכ"ז גירסתו אין כ"ל: שם ר"א המודעי פירש"י מהר המודעי היה ע"כ. בפסחים (ל"ג ב') מן המודיעים פירש"י מודיעים שם העיר. ובחגיגה (כ"ה ב') פירש"י מודיעים שם כרך רחוק מירושלים ט"ו מיל כדאמרינן במס' פסחים ע"כ. ונמצא עוד מודיעים נזכר בקדושין (ס"ו א'). ונראה לי שמה שקראו רש"י הר. ידע זה מהיוסיפון. אשר זכרו כ"פ בשם הר המודעית שישבו שם החשמונאים. וכן הערוך גורס בגמ' ג"כ מודעית (ומש"כ הרמ"ל שם בשם ספר המכביים (י"ג ל') ממלכת מתתיהו תשמונאי. כ"ל שלא דק בלישניה) אח"ז ראיתי להגיעב"ץ בלח"ק אבות (פ"ג מי"א) שכ': המודעי נראה שהוא היה ממקום הנקרא מודיעים פ"ג דחגיגה. או מהר המודעית דפ' האומר ויוסיפון עכ"ל. ולא זכר את פירש"י דכאן. גם כתב הר המודעית בשם פ' האומר. ושם לפנינו ליתא הר. ועל מה שציין מר אבא הגאון ז"ל על הלשון „צריכין למודעי" לשבת ומגילה. הניח לי מקום להוסיף מחולין (נ"ב א'): שם איפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא שדרה ת' דינרי לקמיה דרב אמי ולא קבלינהו שדרינהו קמיה דרבא וקבלינהו ע"כ. הנה איפרא הורמיז עם רבא מצינו בכ"מ. עי' תענית (כ"ד ב') זבחים (קטז ב') נדה (כ' ב'). וכן שבור מלכא עם רבא בחגיגה (ה' ב') ושבועות (ו' ב'). וכן איפרא הורמיז עם רב יוסף (רביה דרבא) לעיל (ח' סע"א). ושבור היה מלך פרס ואיך שלחה לר' אמי שהיה בא"י. ועוד ר' אמי היה קדים טובא מרבא. והסכרה לומר שהיה רב אמי אמורא בבבל בימי רבא. עי' מש"כ בהגהותי לעירובין (ט"ו א'). וראיתי בסה"ד שכתב וז"ל: בודאי אין זה רב אמי תלמיד ר' יוחנן ע"כ. ואח"ז נדפס בד"ס וכתב הגי' רב אמי. שרבי אמי קודם שעלה לא"י ונסמך היה נקרא רב אמי כו' ע"כ. אבל מה יושיענו הנוסח הלז לדחות זמנו עד דורו של רבא:

דף יא ע"א מעשה במונבז המלך. פירש"י בנה של הילני מזרע החשמונאים ע"כ. וכ"כ התוס' בכתובות (ז' ב') ד"ה הורזה. וקשה שאחיו ובית אביו ירצו למנעו מצדקה ועוד איך יאמר על אבותיו החשמונאים אבותי גנזו כו' לגנזי. אך באמת כפי הידוע מהיוסיפון לרומיים והובא במ"ע (פכ"ב וביוחסין) אין כן הגי' רק הוא ואמו היו גרים (כמ"ש גם בתא"ג) ובירושלמי (פ"ק דפיאה) הגי' שלחו לו קרוביו. ובתוספתא (פיאה פ"ג) שלחו לו אחיו. וי"ל ששלחו לו אחיו וקרוביו מהדייב מקום מלכותו. כי אחיו שהיו עמו בירושלים היו ג"כ גרים גמורים. ובירושלמי ובתוספתא סוכה (פ"א) הגי' והלא שבעה בניה (של הילני) תלמידי חכמים היו. ועי' בב"ר (פמ"ו) מעשה במונבז המלך וזוטוס בניו של תלמי המלך. הוא ט"ס וצ"ל בן של הילני המלכה פי' מ"ע שם (ודלא כיפ"מ בפ"ק דפיאה שם). ועי' בערוך ערך מלבז שכ' וז"ל: בפי' א"ל התמונה מונבז המלך עשה כל ידות הכלים. פי' מולבז המלך בלע"ז מונבז תנא בגמרא עכ"ל. ומ"ש מולבז המלך בלע"ז אין מובן. אך באמת הוא ט"ס וצ"ל: מולבז המלך בלמ"ד. מונבז תנא בנו"ן (נזכר בספרא ובשבת (סח ב') שהיה דן לפני ר"ע). וכן מצאתי אח"ז (בד' ווינציא רנ"א) ועי' בירושלמי מגילה פ"ד (ה"י"ב) חקק כראש המקל והניחו (את המזוזה) כו' והוא שיחדו לכן. של בית מלוון היו עושין כן בפולמסאות ע"כ. פי' הק"ע מלוון שם אדם כו'. ול"נ ברור שצ"ל מלווז. והוא כמו מולבז. כי בתוספתא שם הגי' של מונבז המלך. וכ"ה במנחות (ל"ב ב') של בית מונבז המלך. ותידום על התוי"ט בפי"ת דכלים (מע"ז) בד"ה מקל שיש בו ב"ק מזוזה (שהשיג על הרע"ב. ולא זכר את הר"ש)

שאיתמיטתייהו התוספתא הלז שהובאה בבבלי ובירושלמי. וכן הק"פ ופ"מ והמציין לא הביאו ממנחות. ובשו"ת דרכי נועם (יו"ד סי"ח) לא הביא את הירושלמי. ואח"ז הגיע התוספתא שנד"מ וראיתי שבכ"י הגי' מולבז. וכן ראיתי בד"ס יומא (ל"ז א') בשם כ"י מולבז: שם סע"א האי פירא דשופלי יש לו ד"א לכל רוח כו'. פי' פירש"י וכ"פ הערוך ערך שופלי והרמ"ה פירש מקום עמוק כעין חפירה שמעבדין בו עורות בפסולת של גרעיני תמרה שהיא נקראת סופלי. וחפירה זו יש לה פתח לכל רוח ליכנס תמנו ולפרוק משא עורותיו כו' עכ"ל. וכן מצאתי במגיד (פ"ב מהל' שכנים ה"ב) בשם אבן מגש ז"ל. ובחי' הרא"ש שלפנינו לא נמצא זה: ע"ב גמ' ת"ר כו' ומרפסת י"ל ד"א. היו פ' בתים כו'. כ"ב: תוספתא ב"מ פי"א ע"ש. (ועי' ערוך ערך מרפסת והסר יבואנו הגמ' דכאן) וכן הברייתות זבל שבחצר כו' והמש חצירות כו' ואחד מבני מבוי שביקש כו'. שנויין בתוספתא שם: רש"י ד"ה בני מבוי מעכבין אבני מבוי אחר שאינו רגיל אצלם ע"כ. אחרי שלא סיים רש"י „קאי" נראה שהוא ט"ס וצ"ל בני. וכ"ה ברש"י שברי"ף. וכן העתיק הב"י בסי' קס"ב. (אח"ז ראיתי בד"ס שכבר הגיה כן הרש"ל) וכוונת רש"י פשוט לפרש מ"ש בני מבוי היינו בני מבוי שהוא דר שם להוציא מן המפרשים שר"ל בני מבוי שמצד השני שרוצה לפתוח שם פתחו עי' חי' הרמב"ן וברא"ש וב"י: תוס' ד"ה אכסניא. פיר"ת דמצע"ל שיירה שחנתה במ"א הזבל איך תולקין עכ"ל. התוס' קצרו מאד בלשונם. ואין כ"כ מובן. ועי' ברי"ף וברא"ש ובב"י שכתבו פירוש הלז בהרחבה ע"ש. וראיתי בערוך ערך אכסניא שכתב וז"ל אכסניא לפי ב"א מחלקין אותה. פי' זבל של אכסניא לכל אדם. אין יכול למחות על חבירו אלא הקודם זכה אבל זבל שבחצר מתחלק לפי פתחיה עכ"ל. ולכאורה תמהתי כי בגמ' מפורש אכסניא לפי בני אדם. אשר הפשוטה לפי מספר האנשים שדרים בבתי החצר שיחלקו בשוה. והערוך אומר לכל אדם שכל הקודם זכה. אתמהה. אח"ז ראיתי בחי' הרמב"ן שהאריך בזה. ובתוך דבריו כתב וז"ל ור"ת ז"ל כתב לכל בני אדם ופירש שכל הקודם בשם זכה. ובתוספתא נמי כך מצינו לכל בני אדם אבל גירסת הספרים עיקר עכ"ל. ושמחתי למצוא את המעין שאכל ממנו בעל הערוך:

דף יב ע"א פירש"י ד"ה ואבע"א יומא כרבא. בהדורי עסקינן שארץ קשה ויש בה מעלות ומורדות כו' ע"כ נראה שרש"י מפרש הדורי מלשון מקרא (בישעיה מ"ה) והדורים אישר שפירש"י שם ארחות עקלקלות ע"ש. והנה המהרש"ל הגיה בסיום התוס' ד"ה ואבע"א בכרבא כו' וזה בהדורי. ור"ל מלשון חורה כמ"ש ובהזירתו עוד מושך כו'. וכתב המהרש"א ע"ז ואין צורך דבהדורי היא לשון חרישה ור"ל דזורע בחרישתו. וכן מפורש בערך רד ע"כ. ולדעתי נראה שדברי רש"ל נכונים. ומ"ש הרש"א „וכן מפורש בערך רד" לא מצאתי כלל מפורש ובערוך בודאי ט"ס וצ"ל וזהו פי' דזרעי לה בהדורי (ור"ל לשון חזרה. וכמ"ש מקודם ובהזירתו) ומ"ש בערוך. והוא תורש תרגום והוא רדי כו' לא קאי על מ"ש בהדורי (כמו שנראה שהבין כן הרש"א) כ"א מוסב זה על כל המלות שהביא שם בערך הלז תכור לרדיא. וגשתלם מרדיא. ורובא לרדיא. בי רדי יומא כנ"ל. (אגב אעיר שמש"כ בערך הדר ב' פי' צ"ל בערך דרי צ"ל בערך רדי) גם מש"כ הרש"א: גם ע"ש [בערוך] דברי המקשה לפר"ת שאינו כפירש"י. ל"ע: ע"ב גמ' בריסתקא דמחוזא כ"ב: ברכות (נ"ד א') פירש"י שוק ב"מ (פ"ג א') פירש"י רחבה. ועי' בגיטין (מ' א') דיסקרתא דעבדי. פירש"י קרייה. ובערובין (נ"ט א') דאיסקרתא דריש גלותא. דיסקרתא דנתזואי פירש"י כרך. ובמגילה (ט"ז א') נחד דיסקרתא פירש"י כפר. וכ"ל שנ"ל בכולהו „ריסתקא". שבלשון סוריא הוא שם לכפר גדול ועיר השדה (לאגרגוס) הסמוך לכרך. ובתרגום שני (ע"פ קח את הלבוש) סגירסא ריסתקא חדא. ואמנם בלשון פרסי יורה שם ריסתקא על שוק. כמו שפירש"י שם והערוך: שם הרגיל ביין אפי' לבו אטום כבתולה יין מפקחו. כ"ב: ר"ל היכא דשתי סורתא אבל היכא דשתי טפי כש"כ דמיטפש הה"א לך היין הומה שכר כל שוגה בו לא יחכם (הרמ"ה):

דף יג ע"א גמ' דינא דגוד כו'. כ"ב: מש"כ בגליון הש"ם מתוס' נדה שפי' לשון משיכה שהוא כן פי' הערוך. אבל מפירש"י כאן נראה שמפרש קיצה מלשון גודו אילנא. ותידום על הגרע"א שלא הביא מהתוי"ט שהאריך בזה קצת: רש"י ד"ה ה"ג שאני הכא דאגוד איכא גוד ליכא. כ"ב: נראה שבא למעוטי גיר' שהיא איפכא. דגיד איכא אגוד ליכא. והכוונה ע"פ מ"ש התוס' (ע"ב ד"ה ש"מ). כ"כ המל"מ הל' ק"פ (פי"ב סי"ב). ול"נ שבא למעוטי הגירסא שאני התם שכ"ה ברמ"ה: תוס' ד"ה כופין. וא"ת אמאי כופין ליתי עשה דפ"ו וידחה עשה דל"י קדש ואור"י כו' ועוד כיון דאפשר לקיים שניהם ע"י כפיה לא דחי עכ"ל. עי' בטו"א ריש חגיגה בד"ה ליתא שפחה א"י דשקיל וטרי טובא בדברי התוס' אלו. ומתוך דבריו העיר ג"כ כעין קושיית המהרש"א בגיטין (מ"א א') על תוס' ד"ה ליתא. דאכתי ליתי עשה דלעולם ב"ת ולידחי ל"ת דל"י קדש כו'. ומה שתירץ הטו"א דכיון דכבר פקע רשות הרב מעליו ע"י תקנת חכמים תו אינו עובר על עשה דלעולם ב"ת ע"ש באורך קצת. כבר קדמו הפ"י בגיטין שם. ומה שתירץ הטו"א עוד דלמי שחציו עבד ליכא עשה דלעולם ב"ת כיון דביומו לעצמו ואין רשות רבו עליו כו'. מצאתי ג"כ שכבר קדמהו הרשב"א בחי' לשבת (ד') וכתב בקיצור וז"ל ול"כ דשאני התם כיון דחציו ב"ת לית בהו משום בהם תעבודו משום צד חירות שבו עכ"ל. ולדידי קשה טובא על סברתם זאת מגיטין (ל"ח א') דפריך הגמ' מתליה שפחה ותליה ב"ת שכפו את רבה ועשאה ב"ת. על אביי דהסיא אמתה. כי לדברי הרשב"א והטו"א הא תליה ב"ת שאני דליתא בה עשה. ומ"ש התוס' וא"ת ימכר עצמו בע"ע למ"ד בפ"ק דקדושין (י"ד ב') מוכר א"ע רבו מוסר לו שפחה כנענית ולמ"ד נמי דאפי' אין לו בנים רבו מוסר לו שפחה כנענית עכ"ל. הלשון אינו מדוקדק כ"כ. ובתוס' גיטין מתוקן. כי ז"ל: וימכר א"ע בע"ע. דע"ע שרי בשפחה. ואפי' אין לו אשה ובנים הא איכא למ"ד דרבו מוסר לו שפחה כנענית ע"כ. וציין גם שם הגרי"ב לקדושין. ובאמת בקדושין (י"ד ב' וכ') ליתא שם כלל מ"ד דאפי' אין לו אשה ובנים רבו מוסר לו שפחה כנענית. רק (בתמורה ל' א) לפי פירש"י שם ומצאתי שהעיר שם כן מר אבא הגאון ז"ל בהגהותיו לגיטין שם. ויש להעיר דהתוס' לטעמייהו אזלי בקדושין שם דמוכר עצמו אין רבו מוסר לו שפחה כנענית אפי' אם רוצה. אבל הריטב"א שם כתב דמוכ"ע מותר בשפ"כ אלא שאין רבו כופהו בכך ע"ש ראיותיו. (ועע"ק מתמורה שם. דאם מותר מדוע הוא אתן): ומ"ש התוס' ואור"י דאין זה תקנה דאסור למכור א"ע בשכד עברי כדאמרינן בפ"ק דקדושין אזן ששמעה כו'. ובחגיגה (ב' ב') ובגיטין (שם) כתבו התוס' דגר אינו נמכר בע"ע כדאמרינן בא"כ דבעינן ושב אל משפחתו. והקשה בט"א שם מהא דתנן בספי"א דיבמות כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה כו' ופריך בגמ' שחררו אי בעי כו' ואמאי ליתא שפחה א"י כו' הא יכול למכור א"ע בעבד עברי על תנאי כו' ע"ש. עי' בגל"מ פסחים (פ"ח א') על תוס' ד"ה ליתא אשה שהביא את הקושיא הלז בשם הט"א ויישבו קצת. ומה שהעיר מר אבא הגאון ז"ל עמ"ש התוס' וידחה ל"ת דלא יהיה קדש דהל"ל ל"ת דל"ת קדשה. כן העיר המהרמ"ל בתוס' גיטין שם ע"ש: שוב ראיתי במל"מ פ"ג מהל' עבדים ה"ד שהביא את הריטב"א והקשה עליו מתמורה. ועי' בשעה"מ שם ה"ג. ותידום קצת שלא הביאו את דברי התוס' מכאן: ע"ב גמ' דתניא טול אתה שיעור כו'. כ"ב: בתוספתא פי"א דב"מ (ושם ט"ס) רשב"א אין שומעין מפני כבוד אבותיו. וצ"ע: שם רש"י ד"ה פילכא. ל"א ביסתרקי כו'. כ"ב: ר"ל שיש גירסא שגורסין בגמ' ביסתרקי עי' בערוך ערך נול שהביא הגי' וחדא נוולא ביסתרקי. וברי"ף הגי' פילכא ומולא וביסתרקי. ובחי' רמב"ן וחדא ידעא ביסתרקי: שם רש"י ד"ה ה"ג ובין כל נביא ונביא כו'. כ"ב: מ"ש רש"י ה"ג. הנה מלבד הגי' שכ' הגרי"ב בשם הרמב"ם כו'. איכא נוסחי דאית בהו מתחיל מלמטה ומסיים מלמעלה. ואיכא נוסחי אחריתא דאית בהו הכי ובין כל נביא ונביא שאינם של י"ב מתחיל מלמעלה ומסיים מלמטה כו' כמ"ש בש"מ בשם הר"י בן מיגש. וכן הרמ"ה מביא ג"כ הגי' מתחיל מלמטה ומסיים מלמעלה: תוס' ד"ה מדביק. עי' מש"כ האמ"ו הגאון ז"ל בהגהותיו. וראיתי בר"ן במגילה שם שכ' וז"ל: וא"ת היכי אמרינן דאין מניחין כ"כ על גבי תורה. והא קי"ל בפ"ק דב"ב דמדביק אדם תנ"ך וכיון שכן לא סגיא דלא הוו כ"ך ע"ג תורה בכריכה. וי"ל דהא קי"ל התם דנו"כ נגללין כלפי תחלתן כלומר שמתחיל בסופן וגולל עד שמגיע לתחלתן וס"ת נגלל לאמצעיתו ונמצא דלעולם ס"ת על גביהן דכולהו עכ"ל:

דף יד ע"א תוס' ד"ה בגויל. דבלשון מדי קורין לבשר סוסטוס. העיר הגרי"ב דבשבת כ' התוס' דבלשון יווני כו'. ועי' במו"ע ערך דכסוסטוס שהאריך בזה וכתב שהאומר לר"ת שבלע"י קוראים לבשר סוסטוס כתם לו. שבאמת בלע"י דוכסוסטוס עור מעובד משני עבריו ע"ש ובערוך: ע"ב גמ' וכיון דלאמצעיתו נגלל כו'. על מה שכתב מר אבא הגאון ז"ל בהגהותיו. כתבתי בגליון לעיין בס' כליל התשבון פ"ה: שם משה כתב ספרו ופ' בלעם ואיוב. עי' בס' מ"ע א"ב (פ"ד) בשם חכם קדמון בימי רבינו הקדוש כי מצא כתוב במגלה קדמונית איך מרע"ה היה מוליך ומביא בידיו את ס' איוב לאחד אחד מזקני ישראל בשעבוד מצרים למען ישמעו ולמען ילמדו כי יש תקוה לכל בוטח בד' שאחר הרע יקבל גם טוב ותסד ממנו. עכ"ל. (והש"ק לקח זה הלשון וכתב כן בשם קונטרס ישן). ובשכבר הימים אמרתי מ"ש בשמות רבה (פ"ה) ע"פ תכבד העבודה על האנשים מלמד שהיו בידם מגלות שהיו משתעשעין בהן משבת לשבת לומר שהקב"ה גואלן. א"ל פרעה תכבד העבודה על האנשים ואל ישעו כו'. אל יהיו משתעשעין ואל יהיו נפשין ביום השבת ע"כ. פי' המהרז"ו שהמגלות הם דברי ס' בראשית מגילות של ספורי אדם ונח והמבול והפלגה וסיפורי האבות כו' ע"כ. אמנם לפי הנזכר קרוב מאד לומר שהמגלות הם מספר איוב. ואולי מ"ש „ואל ישעו בדברי שקר" אל יהיו משתעשעין בקריאת המגלות. הוא רומז שאל ישתעשעו בדברי משלים ודמיונות כמיטב השיר והמליצה. ואתיא כהסוא מרבנן להלן וכ"ה במדרש וירושלמי. שאיוב לא היה ולא נברא אלא משל היה: שם ופרשת בלעם. הגרי"ב ז"ל כתב לעיין בשל"ה דף שס"ב. עיינתי שם וראיתי מה שהביא בהגהתו בשם הציוני כי מרע"ה חבר ספר מיוחד ע"ד בלעם (לבד מש"כ בתורה) ושם כתב כל הענין באורך ונאבד הספר ההוא כו' עכ"ל. ולא היה צריך להביא ממרחק לחמו. כי כן כתוב בע"י בשם הריטב"א:

דף טו ע"א גמ' שבנותיו ארוכות כען. הוא ע"ד לה"כ (בישעיה סס) כי כימי העץ ימי עמי. אח"ז ראיתי כן בת"ח: שם מיתיבי ימי שנותיו כו'. הברייתא הלז היא בסע"ר פ"ג כשירדו ישראל למצרים נולד איוב וכשעלו מת. וכ"ה בירושלמי (סוטה ספ"ה) (וב"ר פנ"ח) בשם ר' יוסי בן חלפתא (דתנא סדר עולם). וכן מ"ש (ע"ב) מיתיבי שבעה נביאים כו' הוא ג"כ שם (ספכ"א) ע"ש. וכן מ"ש להלן בתר דסכיב משה מי שריא שכינה על עובדי כוכבים והאמר מר ביקש משה כו' מפורש שם בסע"ר שם. אלו נביאים שנתנבאו לאומות עד שלא ניתנה התורה לישראל. אבל משנ"ת לישראל פסקה רוה"ק מן העובדי כוכבים וכן במשה הו"א ובמה יודע איפוא כי מצאתי חן בעיניך וגו' ומנין שעשה הקב"ה רצונו שנאמר הנה אנכי כורת ברית וגו' באותה שעה פסקה רוה"ק מן העובדי כוכבים ע"כ. וכ"ל שכיוונו בזה להוציא מדעת מי שיצאו לדון בדבר החדש שהיו להם נביאים מאוה"ע: תוס' ד"ה וע"י שלמה וע"י בני קרח. לפי הספרים דגרסי שלמה צ"ל דאסף הוא מג' ב"ק והוא אביאסף. ולספרים דל"ג שלמה לא הוי אסף אביאסף אלא אסף הוא מן הלוים המשוררים ע"כ. יש להעיר כי זהו פלוגתת רב ור' יוחנן (בויק"ר פי"ז) ובמדרש שה"ש (ע"פ כמגדל דויד) ובמדרש קהלת (ע"פ החכמה תעוז) (וע"ש במהרז"ו): ע"ב טול קיסם מבין עיניך. כתב הגרי"ב גיר' ילקוט ועי' שיניך. כ"ב: לא הביא מ"ש הרש"א בתא"ג כאן: שם רש"י ד"ה מהול מעורב וכן כל לשון הוללות שבתורה לשון ערבוב. מ"ש שבתורה „צ"ל שבמקרא" ורמז להא מש"א בויק"ר ר"פ אחרי וש"מ: להוללים למערבביא. וכ"כ בפי' לישעי': מהול. מעורב ואין לו דמיון במקרא וכמ"א פותר לשחוק אמרתי מהולל מעורב ע"כ. וידוע דרש"י ז"ל הוא מהמדקדקים בעלי השניים לכן ערבן יחד מהול עם מהולל;

הגהות וחדושים ממסכת בבא בתרא

מהגאון הגדול מו"ה גדליה ליפשיץ זללה"ה ובנו הגאון המפורסם מו"ה ישראל ליפשיץ זללה"ה (בעהמ"ס תפארת ישראל)

דף ג ע"ב גמ' גבי זוזי ומחתי. ר"ל ומונה דתרגום רד מות: שם כשורי. ר"ל קורות דתרגום גלל קורתי בטלל שרותי:

דף ד ע"א לייף. תרגום ויחבר ולפיף:

דף ח ע"א שנית א"ל לאו. ומה"ט לא שאלו על השאר דאלו למד אחת כשהשיב לאו הל"ל עכ"פ למדתי גמרא והא דשאל על משנה ולא הוכית שלא למד משנה מדלא השיב על מקרא למדתי משנה דהתם י"ל שהוא שטה בזה הכרוז לומר דבעינן הכל אבל השתא דשמע דשאלו על משנה והשיב שלא למד ש"מ דבחדא סגי וא"כ היה לו להשיב שלמד גמרא אלא על כרחך דגם גמרא לא ידע:

דף יא ע"א במונבז המלך. כמדומה לי דמ"כ שאינו ממלכי ישראל רק ממלכי אוה"ע ונתגייר הוא ואמו וכ"ל ראיה מדתנן פ"ג דנזיר דף יט ב' דדרו בתו"ל ואח"כ עלו לא"י (א"ה) [נ"ב בכ"י בנו רי"ל] ואני בו"ת [הוא ר"ת בנו ותלמידו] מצאתי כתוב שהיה ממלכי פרס בזמן בית שני ובב"ר פ"י אמרו שהיה הוא ואחיו בניו של תלמי מלך מצרים:

דף יב ע"א ומתאמרא משמיה דגברא רבא אחרינא כוותיה ואלו אין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד כפ' אלו הן הנחנקין בסנהדרין:

דף יג ע"ב ועשה בבית הכד. נ"ב נלע"ד כמו מעשה אגיעא [גיטין פה: וש"מ] שהוא ענין מיעוך ולחיצה כמו שם עשו דדי בתוליהן. הנני עושה את כל מעניך שהכל לשון עיסה כמו ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת וגו' כ"ל י"ל [הוא ר"ת ישראל לפשין]: שם והא "ר" בר חיננא (כ"ה בדפוס שם) נ"ב רבין כצ"ל וכ"ה גי' הרא"ש:

דף יד ע"ב כיון דכתיב נבואתיה "גבי" נ"ב אפשר תיבה זו מיותרת. וכן מוכח לקמן דאנשי כנה"ג וכניהם חגי זכריה ומלאכי כתבו תרי עשר:

דף יט ע"ב מאי אוירא רקיק. נ"ב תרגום רקיקי מצות אספוגין פטירין:

דף כא ע"א עד שית לא תקבל. נ"ב והא דתנן בן חמש למקרא ר"ל סוף חמש היינו תחלת שש כהכא או דהתם ללמדו אביו בביתו אמנם לבית המלמד כבן שש כ"כ בשו"ת תשב"ץ [ועי' תוס' כאן ובכתובות]:

דף כג ע"א אבל רבים מאן פיים. נ"ב ר"ל דסד"א דאינו מצוי לפיים רבים קמ"ל דתולין גם ברבים בדבר שאינו שכיח: **ע"ב** ועל דא אפקוהו לר' ירמיה מבי מדרשא. נ"ב נ"ל דר"ל דשאל דבר שאינו והו"ל ת"ו כהוכא ברבו וכפ"ג דמנחות דל"ז ע"א בבעיא דפלימו מרבי בתינוק שנולד עם ב' ראשין וכו' ואף דבעי בכה"ג ספ"ד דעירובין דכ"ב ע"ב רגלו אחת בתוך התחום וכו' והכא לא אפשר דקים להו דאינו מדדה יותר [כאן מתחיל כ"י בנו ר"י] וכן נמי במ' שאה תסר קורטיב דבעי ר"י במס' עירובין ולא אפקוהו לא בפעם ראשון ושני אך בשהרבה לשאול כאלה חששו לתוכא ת"ו כנ"ל בו"ת [הוא ר"ת בנו ותלמידו] של הכותב הנ"ל ישראל ליפשין ועי' עוד לקמן דקס"ה ע"ב דהדרו עיילוה לר"י בכ"מ [הוא ר"ת בבי מדרשא] ע"ש י"ל. [הוא ר"ת ישראל ליפשין]:

דף לב ע"ב איזי. נ"ב אוהבי. מ"כ [וכ"כ רש"ל בב"מ דף ע' בשם י"מ]:

דף מא ע"ב עביד איניש דשאיל. נ"ב תרגום פוקד עון אבות שועל. ונחלף פה הע' בא' ור"ל דלמא הלך לתוכה לבודקה ובאמת לא קנה [ועי' רש"י שבת יב ע"ב]:

דף נד ע"א דאתקיל תקלא. נ"ב דמסלק התקלות ונקט אתקיל מלשון תקלה. לסלק הקלה דלשון הקודם משתמש דבר והיפוכו כפירש"י בחומש פ' תרומה (שמות כז ג') וסירותיו לדשנו לסלק הדשן. [ועי' ב"מ לח ע"א רש"י ד"ה והדביש]: רשב"ם ד"ה הלך צורה צורת חיה או עוף. נ"ב אבל צורת אדם לא דלא אחזיק כדאחזיקי איכפי דאסור לעשות צורת אדם כמו אכלה ערלה (לעיל נו א') ואפשר לחלק ודו"ק וכ"ל דלהכי נקט רבינו כי האי ליפנא להורות דלא הייתו כיור דאינו רק מעשה לצלועים ופרחים אבל צורת בריה חשובה ומכ"ש צורת אדם היכא שמותרת לעשות [ועי' תוס' יומא דנ"ד]:

דף נז ע"ב גמרא גבי ממונא לקולא. נ"ב ואף דגם בממון יש איסור גזל. עכ"פ שאני ממון דאתייהיב למחילה בגיטין ס"ד וגם שהיה מהני מגד שהיה הפקר ב"ד. ומה"ט נמי י"ל המוחזק קים לי כשייש פוסקים אפילו נגד רבים כח"מ סכ"ה וכ"ש בא"ה סי"ג ואי"ל קים לי באיסורין:

דף עד ע"א והן בדאין. נ"ב ק"ל ממ"ש [בעירובין דף יט].רשעים אף בפתחו של גיהנם אינם חוזרין בתשובה וצ"ל ממה דמ"כ מדסיים והן בדאין דמשמע דגם מ"ש מעיקרא משה אמת ת"ו שקר. ולי בו"ת נראה דוקא בפתחו של גיהנם דאז תועיל להם התשובה או אין חוזרין. והיינו בנוטין למות אבל בגיהנם ודאי חוזרין דהרי רואים למה פעולתן אלא דאין מועיל להם. כנ"ל ישראל ליפשין:

דף עז ע"ב נפק לאפי' עד תורך. נ"ב נ"ל דסיים הכי לומר כיון דנפיק לאפי' ע"כ היה בטוח שיביא מפותיו. מהתם מוכח דלכו"ע נקנה באגב מדהיה בטוח שיתנו לו עי"ז:

דף פא ע"ב ושגרן ביד שליח ומת. נ"ב הוא וי"ו המחלקת ור"ל או מת שליח:

דף פב ע"ב רש"י ד"ה א"ל לעולם כר"ע. "דפריך" נ"ל דפריש [וכ"ה בדפו"י]:

דף פד ע"א גמ' דהלפא אבי וורדי דג"ע. נ"ב תמיהני ממ"ש בעץ חיים כתבי האר"י שער מ"ו דג"ע הארצלגד דרום מישוב וגיהנם בצפון הישוב וצ"ע. ולי בו"ת נ"ל דהיינו בקרן דרומית מזרחית ור"ל דקיימי ג"ע לגד דרום אלא קרוב למזרח. ישראל ליפשין:

דף פז ע"ב משום יאוש בעלים. נ"ב תמיהני דהול"ל בקיצור גבי ממונא לקולא וגבי איסורא לחומרא כדלעיל נ"ז ב' ואפשר דהיא היא. או דהכא דיש תקנה ואפ"ה התירו לכתחלה ליכא להתיר מהני"ל לולא דיאוש בעלים נגעו בה:

דף צא ע"ב לא הוי מהגרין פועליא למדנח קרתא מרית פיתא מייתין. נ"ב ר"ל פועלים לעבוד את האדמה לא נמצא מי שישכרם מחמת דתבואה מצוי להם הרבה וא"צ לעבוד אדמה ואפ"ה מתו במזרח העיר שהוכא שם ריח פת מרוח מערבית דקשה כלפי רוח מזרח כדמוכח מדתנן בפ"ב דאין עושין בורסקי רק למזרח עיר ומתו ברעב למזרח דלא היה מעות מצוי:

דף צג ע"ב תוס' ד"ה מאן כו'. נ"ב וכמו כן מצינו כמה פעמים דפליגי ר"מ ואחרים. וכ"ל דהיינו שקודם שנקרא שמם כך אמרו באופן אחר וכמדומה שמצאתי שכל מה שאמר ר' מאיר בשם אחר רבו קראוהו אחרים [עי' סוטה יב ע"א תד"ה אחרים] ולא מהוור מתוך קושיית י"א:

דף צה ע"א גמ' לא ידיעה "במנה". נ"ב במנא כצ"ל לענ"ד [וכ"ה בדפוס פיזרו] ור"ל בכלי:

דף צז ע"ב של נמוקים. נ"ב לאו בנתן מים על גבי נמוקים מיירי דא"כ לא עדיף מיין מזוג דלקמן אע"כ בעוצר נמוקים בגלגל לסחוט יין הנשאר בהם בלא מים וכמדומה לי דכ"כ נמי הכם לגבי דלא כמ"א בהלכות פסח דיין נמוקים עדיף ממזוג דאינו מתמיך דליתא:

דף צח ע"א אדעתא לסבוייה. נ"ב מלשון זולל וסובא ומלשון ששאך מהול במים. ור"ל להשקות לקונים מעט מעט:

דף צט ע"ב אמה בית הקלון. נ"ב שאותן משם בכד תרגום וכדה על שכמה וקולתא על כתפה:

דף ק ע"א ורבנן התם משום חביבותא דאברהם הוא כו'. נ"ב אין הטעם לקנותה בהילוך זה אלא כדי שיראוה אברהם אבינו ע"ה ויתרצה במתנה זו ויקנתה ע"י אמירת הקב"ה כדין נותן שאומר ליתן דאינו חוזר במתנה מועטת אפילו לעשיר דליכא נדקה וכח"מ ר"ס רמ"ט ולגבי קב"ה הכל במתנה מועטת כדכתיב ולי כל הארץ כדי שיהיה נוח ליכבש לבניו. דאלו לא נתרצה המקבל אין המתנה כלום כח"מ ר"ס רמ"ג. כנ"ל כוונת הגמ' דלא כרב א' במ"כ שטעה בזה לעייל פילא בקופא דמחטא: רשב"ם ד"ה גמדין אמות קטנות מפרקו עד אצבעותיו. נ"ב ר"ל מפרק זרועו אגל הכתף דידוע דאמה כמדת זרועו כמ"ש ת"ל בבכורות בגליון ומג"א בא"ח סי' שמ"ט ורנ"ז:

דף קב ע"ב האי זה וזה מאי עבדי ליה. נ"ב וקשה בני הרב מוה' אליעזר נ"י לאי"ט דה"ל להקשות גם לב"ה ל"ל זה דגבי מן בשמות ט"ז פסוק ט"ז ופכ"ב. ותירץ דע"כ הרי הותירו ממן להספיק ממן שבכליהם מז' באדר שמת מרע"ה שפסק המן לירד עד ט"ז בניסן כפ"א דקדושין (דף לח) וגם מפורש בקרא שאמר מרע"ה לאהרן ליתן בצנצנת למשמרת אע"כ זה וזה למעוטי הנהו אתא. עכ"ד בני הרב הנ"ל יאריך חייו בטוב ויהיו צאצאיו כמוהו לאיו"ט אמן:

דף קבג ע"א ולא מדעם. נ"ב תרגום מאומה מדעם:

דף קל ע"א על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין. נ"ב דנהי דא"י לעקור נחלה בלשון לא יירש דהוי"ל כמתנה עמ"ש בתורה כדתנן דף קלו ע"ב עכ"פ בלשון יירש מהני לומר יירש אחד מבני הכל דנהי דעוקר נחלה מאחרים ממילא עכ"פ אינו עוקר בפירוש אלא נעקר מהם ממילא וכח"מ רפ"א ס"א:

דף קלג ע"א דלמא כי הא קאמרת. נ"ב לולי פי' רשב"ם נ"ל דר"ל בדליכא יורש אחר קרוב ממנו ולא צריך כריב"ב תדע ממ"ש בהאי עובדא דלמא לפלגיא משמע משום דלא ידעו מיורש אחר ולז"ק דאם אינו ראוי ליורשו דנמצא קרוב יותר אה"כ אפ"ה נטלם משום מתנה. כיון דלא הזכיר לשון ירושה או מתנה: **ע"ב** רשב"ם סד"ה דייני דתגלתא. בית הקברות. נ"ב ר"ל כמתים שאינם יודעים מאומה כנלע"ד כוונת רבינו:

דף קלד ע"ב רשב"ם ד"ה אינו נאמן דאם איתא דגרשה קלא אית לה. נ"ב וא"ל ממ"ש בכתובות דף כג ע"א דעבדי אינשי דמקדשי בצנעה די"ל דב' עדים מעידים ע"ז שאני. ובכה"ג אף בב"ע שאמרו לא ראינו אמרינן לא ראינו אינו ראיה. גדליה ליפשין:

דף קסד ע"ב רשב"ם סד"ה כלך מלשון. אני כתבתיו [כ"ה בדפו"י]. נ"ב אני לא כתבתיו כצ"ל לע"ד [וכ"ה בדפוס פיזרו]. ישראל ליפשין:

דף קסז ע"א רשב"ם ד"ה אזנוקא כו'. לעיל נח א' הוסיף רשב"ם לפרש שהוא נוד של שור וכן פי' רש"י בב"מ קג ב':

דף קסח ע"א גמ' כי אריא ארבא. נ"ב כדכתיב דוב אורב הוא לי ארי במסתרים נקט ליפנא דקרא:

הגהות על הרא"ש

פ"א סי' ד' והא דקאמר התם רבינא כו'. נ"ב [דכ"ו ע"ב] וכן כתבו התוס' שם [דכ"ח ע"ב] ד"ה בתי: **סי' ט** טפי מביתמי' משום דהתם אי איתא כו' כצ"ל: **סי' טו** דכיון דלא סמיכי אהדדי. נ"ב ואין האחד מרגיש שחבירו רואה אותו משא"כ בסמיכי מרגיש שפיר ולהכי התם היזק ראיה לש"ס וכר"ת בתוס'. י"ל: **סי' יז** דאין היזק ראיה מחצר לגג. נ"ב דדוקא מחצר לחצר או מגג לגג הוי היזק ראיה דבחצר קביעא תשמישתיה לגבי ניזק וכב' גגין נמי עכ"פ מהאי טעמא גופא דלא קביעא תשמישתי' ואינו מגיס לבו שחבירו רואהו משא"כ מחצר לגג הוי ב' לטיבותא: **שם** אין בעל החצר מסייע לבעל הגג בבנין כלום. נ"ב דאז בלא מחילה נתפס עליו כגנב כ"כ הטור בסי' ק"ס בח"מ: **סי' כט** ולטורזינא. נ"ב נ"ל שהוא נוטריקון טור זינא ר"ל שומר כלי זיין של העיר. י"ל: **שם** שגבויו וחלוקו שוה. נ"ב ר"ל הכל בפעם אחד כי שני מיני שוה יש שוה בתאר ובמנין או בזמן. י"ל: **סי' לח** לא שהן נו לקנין אלא כו' ופורק חבילתו לשעה. נ"ב ע"ל ר"ס מ"ג:

פ"ב סי' ג בהג"ה ד"ה ודוקא בבור קיי"ל כוותיה. נ"ב דרבא: **סי' יב** והוא לא ידע מחלוקתם דיפסיק הלכתא כו'. נ"ב עי' לעיל פ"ק סי' מ"ב: הג"ה ד"ה ומרחיקין כו'. דנכסי הכנעני "כהפקר הם" ואפי' כצ"ל: **סי' יט** הג"ה ד"ה מכיון כו' ביה "היורש". נ"ב "ביורש" כצ"ל: **שם** הודאת דמוכר או המורים. נ"ב אבל היכא דערערו מחמת הודאת המוכר או המורים התם ודאי וכו' כנלע"ד חסרון הניכר כאן י"ל: **סי' כא** הג"ה ד"ה דאזלינן כו'. ועי' לקמן ר"ס המוכר בית בהג"ה ד"ה ודמים ע"ש. י"ל:

פ"ג סוף סי' א אפי' אם אירע שלא אמרוהו לשום אדם הויא מחאה. נ"ב ועי' לקמן ס"ס כ"ח לא תפיקו שותא וכו' ודו"ק: **סי' ז** כי הוא שנוב שימלא עדים. נ"ב שישקרו ויאמרו: **ס"ס ח** דאין זה מגו טוב. נ"ב דהוי מגו למפרע: **סי' טז** הג"ה ד"ה פי'. אי אמרי כצ"ל: **סי' כו** אפיק ולא אכיל לא הוי חזקה. נ"ב ועי' לעיל סי' ג': **סי' כז** ואע"ג דר"ז מוקי מילתא דרבא כר"ש. נ"ב ועי' לעיל בפ"ק סי' מ"ב ודו"ק: **סי' כח** דאחרים ישמיעו הקול במקום שדר המחזיק. נ"ב ועי' לעיל ר"פ סי' א': **סי' כט** לא נתבטלו אותן טענות. נ"ב עיין לעיל סימן י': **סי' ל** לא הוי כעד מפי עד. נ"ב עי' תוס' ד"ה קיום: **שם** דהיה לו ליזהר בשטרו. נ"ב והוי כמגו במקום עדים דאנן סהדי כיון שלא שמר שטרו שלא היה לו כלל שטר: **סי' לב** בגלוי דעתא כל דהו בטלה המתנה. נ"ב ועי' לקמן סי' נ"א: **סי' לו** הג"ה סד"ה פיר"ת כו' הוי מחילה. נ"ב ועי' ברא"ש ב"מ פא"כ סי' ל"ב ע"ש: **סי' מא** כי היכי דתיהדר ליה "ואקשינן" וכיון כצ"ל [וכ"ה ברי"ף]: **שם** דלאו טוגע בעדות הוא [ופרקינן] דאמר כצ"ל [וכ"ה ברי"ף]: **שם** ואורחא דמילתא נקט "ואקשינן" וסיפא כצ"ל [וכ"ה ברי"ף]: **סי' נד** במתנה גמורה עד שתתגרש. נ"ב ומתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה: **סי' נח** הג"ה ד"ה כתב כו' מעיסתו קימן. נ"ב ואין להקשות א"כ כמו שתולין בתלוקין בעיסתן שמא קימ"ע ה"נ נימא שמא מצא מציאה נ"ל דמציאה לא שכיח. ישראל: **סי' סג** דזכי זכיה. נ"ב כמו שמן זית זך. י"ל: **סי' סו** הג"ה ד"ה מיהו. וה"ל ראוי. נ"ב ועי' [בב"מ] פא"כ ברא"ש סי' ל"ד:

פ"ד סי' ב א"כ מאי בעי רב יוסף מ"ט שתיק רב. נ"ב מיהו נלפע"ד דמהתם אין כ"כ ראיה. דמדהשיבם מעיקרא כשהקשו מגולד מכשירה ש"מ דשתק האידנא שלא ידע לתרץ עצמו אבל בכל דוכתי דליכא ה"ט איכא למימר הכי ואכ"ל הכי. י"ל:

פ"ה סי' ב בפ"ק דמציעא דאמר ר' "אבא בר כהנא". לפנינו אין הגירסא כן: **סי' ז** אלא דקרו נמי "לבקר נמד" כוליה כצ"ל:

פ"ח סי' א ואמה משבט אחר ומתו וירשתן כצ"ל: **סי' יא** כיון גבו קרקע "אינה" גובה מהם משום דהוי ראוי אבל בעוד שלא גבו יפה "כתה" לגבות כצ"ל: **סי' לה** הגה"ה ד"ה ואפי'. כן פי' ר"י לעיל. נ"ב סי' י"ב: **שם** ואחריך לפלוני. נ"ב ואחריך לפליני: **שם** והראשון אם מכר אין כו' כצ"ל: **שם** כיון שמכרו הסוא שאמר ואחריו לפלוני לא היה יכול להוציא מן הלוקח אם לא שמכר הסוא שאמר ואחריו יחזיר לי ואם יחזיר לנותן כצ"ל: **סי' לט** [ליורשו פשיטא כו' עד דהוה פריך מיניה מעיקרא. נ"ז דברי הרא"ש שהוסיף בדברי הרי"ף וק"ל]: **שם** שאמר ר' חייא בר אבין. נ"ב גירסת הש"ס ר' חייא בר אבא [אבל בדף קלד ע"ב איתא בגמ' ג"כ כגירסת הרי"ף והרא"ש כאן]:

פ"ט סי' ב הגה"ה ד"ה כך. "שיקנו" נ"ל "איקנו":

סי' ה הגה"ה ד"ה גר כו' לאביי החזיק בראשונה לא קנה בשניה (לא) תו"מ ונ"ב ל"ג לא [ודע כי הגירסא בדפו"י "לאביי החזיק בראשונה לא קנה בשניה לא קנה ולרבא החזיק בראשונה קנה ובשניה לא קנה" וכך הגירסא בדפוס שהגיה המחבר. ובדפוסים אחרים נשמט מן החזיק בראשונה עד החזיק בראשונה]: **סי' יא** מוניקא דהרסנא. נ"ב כמו כלי הרסנא דתרגום כלי מגא ובש"ס גרסינן עגילא והיא היא. י"ל [ועי' רש"י שבת ק"ס ב' ד"ה מוניני וכתובות ס' ע"ב ד"ה מוניני וש"מ]: **סי' טז** ועוד אפילו מטעת כו' אלא שנתגרשה לבסוף. נ"ב וכ"ל ראיה מב"מ די"ג ע"א דלאביי עדיו בחתומיו זכין לו דוקא היכא דמטי שטרא לידיה לבסוף:

פ"י סי' ז ועוד הא דשלחו לר' ירמיה עד כו' כצ"ל: **סי' כב** והלכתא כוותייהו. נ"ב ועי' לעיל פ"ס סי' ד': **סליק**

הגהות וחדושים

מאת הרב הגאון המובהק וכו' מו"ה שמחה מדעסויא זללה"ה.

דף ג ע"א גמ' מאי כפיסין "אבני" דלא משפיין. נ"ב רש"י גרס לביניס: תוס' ד"ה מאי כו' לשמעיניה כשים בה דין חלוקה אלא קמ"ל כשרצו פלגי תנינא כ"ה ברמב"ן: **ע"ב** תוס' ד"ה ועיילים. וכא אמרת [נ"ל אמרינן]. נ"ב במגילה [דף כח]:

דף ד ע"ב גמ' (דת"ק סובר כו' עד ל"א מקיף וניקף א"ב) תא"מ ונ"ב רש"י ל"ג כ"ז:

דף ה ע"א רש"י (במתני') ד"ה עד כו' שתבעו ולא נתן לו. נ"ב עי' ברא"ש: תד"ה ואי. כדפי' רש"י. נ"ב נ"ל כדפריסית ור"ל מדלא קאמר מגבינא לאפדנא ממך כו': **ע"ב** ד"ה ואפי' כו' בבעל חוב עובד כוכבים שקיבל כצ"ל:

דף ו ע"א רש"י ד"ה אתווק להורדי כו' אינן חזקת שנים. נ"ב ועיין דף נז ע"א בפרשב"ם ד"ה אלו דברים ודף מה ע"א:

דף ז ע"א תד"ה אף כו' ותימה שהי' יכול כו'. נ"ב עי' דף נט ע"א ועי' דף יא ע"א ועי' מהרש"א וברא"ש: בא"ד אבל עדיין היו בו אור גדול. נ"ב פי' הרא"ש ע"י שהיה לו חלון מגד אחר: ד"ה והוא כו' וא"ת ונימא כו'. נ"ב עי' דף סא ע"ב בתוס' ד"ה ש"מ וקנ"ע במהרש"א: **ע"ב** גמ' ת"ר כופין אותו לעשות לעיר חומה דלתים כצ"ל: תד"ה אין וכו' וכל אחד מכר. נ"ב עי' דף סה ברשב"ס:

דף ח ע"ב תד"ה אכפיה ואר"ת דהאי כפייה כו'. נ"ב מהרש"א תמה ע"ש ואני מוסיף דממשכנין נאו הייטו דברים לכן נ"ל היכא שלא רצה ליתן כלל מודה ר"ת דכופין בשביל פקוח נפש של עניים:

דף ט ע"ב רש"י ד"ה שכבת זרע נ"ל לקמן אחר ד"ה בהדיא כתיב:

דף י ע"א גמ' אימתי עניים מרודים תביא בית האידנא. נ"ב במ"ש רש"י דף ט סוף ע"א:

דף יב ע"א רש"י ד"ה אוציאתא כל י"ב גפנים. נ"ב ורשב"ם פי' דף מא ריש ע"ב דאוציא הוא שורה וכ"כ רש"י בב"מ דף פט ע"ב: **ע"ב** ד"ה יכם מאי כו' לנחלה ומטל כו'. נ"ב כדאיתא בבכורות בפ"ח דף נב ע"א:

דף יג ע"א רש"י (בסוף העמוד) שאין ע"ע כו'. נ"ב עי' בב"מ דף עא ע"א: **ע"ב** תוס' ד"ה ועוזס כו' ולקמן אמר. נ"ב דף יד ע"ב:

דף יד ע"א רש"י ד"ה באמת בת כו' דאמר. נ"ב בכלים פי"ז משנה י': ד"ה ר"י אומר כו' דקאמר. נ"ב בכלים שם:

דף טו ע"א תד"ה ועל ויש ספרים דקא חשיב אברהם. נ"ב ולא חשיב אסף ושלמה:

דף כב ע"א תד"ה וקמא היכי סמיך ס"ד כו'. נ"ב דאל"כ ה"ל למפרך מאי קאמר לא יסמוך אם שכותל חבירו הא כבר סמך ואם לכותל שלו זה שרי בפחות מד' אמות: **ע"ב** ד"ה זאת אומרת כו' והשורף שטרותיו. נ"ב ב"ק דף נח ע"ב: **שם** ומוכר שט"ה לחבירו. נ"ב כתובות דף פו ע"א:

דף כח ע"א תד"ה כנס. לוקטין אותו קודם תאי (סיון). תו"מ ונ"ב אב: **ע"ב** ד"ה אלא מעתה כו' דא"כ עד נגיחה חמישית כו'. נ"ב פי' כמו דאמרינן להך סברא ליעודי תורא לא מחייב באותה נגיחה שהוחזק כך אי בעינן לעבור ההתראות לא מחייב על אותה נגיחה שהוחזק לעבור ואין זה מוכרח:

דף לג ע"א רשב"ם ד"ה א"ל אביי כו'. אין נזקקין לנכסי יתומים. נ"ב פי' קטנים: **שם** בשפ"ד וישבע שלא פרעו ויטול. נ"ב זה תמוה הא מלוה על פה יכול לומר לוה פרעתי וא"כ איך יוציא המלוה מן היתומים הא טוענין ליורש:

דף לה ע"א תד"ה רב כו' אלא משמואל פריך. נ"ב והא דמשני הגמ' עי' ברמב"ן ז"ל:

דף מ ע"א רשב"ם ד"ה קיום שטרות כו' והוא [נקרא] הנפק כצ"ל:

דף מו ע"א רשב"ם ד"ה תיובתא דרבה כו' כי אמר מכרת כו' ובשבועה. נ"ב פי' ובשבועת היסת:

דף נו ע"ב תד"ה הרי. שהרי העד כו'. נ"ב עי' מהרש"א ודברי תוס' אלו מיוסדין ע"פ מסקנא דגמ' ריש דף נז:

דף נז ע"ב רשב"ם ד"ה כל שאין בשרו נראית מתחתיו שיהא ארוך. נ"ב ולא כפי' הרמב"ם הלכות דעות פ"ה הל"ט:

דף נח ע"א תד"ה מציין. משום דקבר כו'. נ"ב כדאיתא דף ק' ע"ב בתוס' ד"ה ורומן:

דף ס ע"א רשב"ם ד"ה סבר רמי כו' כדאמרי' בפ' כו'. נ"ב לרב חסדא דתניא כוותיה שם:

דף סב ע"ב תד"ה אתמר כו' ועוד דאוקי שמואל מתני' דסוף השואל דאיירי בה ר' יוסי. נ"ב עי' במסכת בכורות דף מח ע"א בתוס' ד"ה דאמר:

דף סד ע"א רשב"ם ד"ה ת"ש דאמר ר"ל כו' ואם היה רוצה לבנות בונה. נ"ב כגון שלא יכביד על ביתו כמ"ש רשב"ם לעיל: ד"ה ה"ג בפי' כו' אלא בבנין דיוטא עצמה. נ"ב והיא מכביד על הבית:

דף סה ע"א רשב"ם ד"ה שניהם במכר כו' ועיכב לעצמו את החיצון. נ"ב או איפכא:

דף סז ע"ב גמ' בין כך ובין כך לא מכר (לא את העבירין). נ"ב מרשב"ם משמע דל"ג זה:

דף סט ע"א גמ' לא את תרוב המורכב ולא סדן השקמה ואע"ג דקטיני. ובגליון רש"ל מ"ז ונ"ב ואי אפשר למוחקו דרשב"ם ותוס' גרסי לה אלא דרשב"ם גרס לה אחר זה ותוס' גרסי לה כאן:

דף עב ע"ב רשב"ם ד"ה שהוא שדה אחוזה שם ויחזור לו ביובל. נ"ב עי' מהרש"א ונ"ל ולא יחזור לו ביובל:

דף עו ע"ב גמ' אימא סיפא וחכמים אומרים לא קנה עד שימשכנה כו' כצ"ל [ועי' הגירסא ברשב"ם בשם ר"ת]: תד"ה אמר ר"פ כו' דצריך להביא ראיה. נ"ב כדאיתא דף קעג ע"א:

דף עט ע"א רשב"ם ד"ה הכי קאמר כו' דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם. נ"ב נע"ד נ"ל או דקנה ובזה מסולק תלונת מהרש"א מן רשב"ם ותוס' ודו"ק: **ע"ב** ד"ה דלך שוכבו (ולא דמי לפירות דקל). נ"ב רש"ל מ"ז ולי נראה דאין למוחקם:

דף פא ע"ב תד"ה דלמא כו' או תנופה למ"ד. נ"ב הביאו תוס' ד"ה דמקדים: ד"ה אלא נ"ל אחר ד"ה דמקדים:

דף פב ע"א בתוס' (סד"ה בגרן) משמע "משום" דמת כצ"ל ונ"ב ועיין בגיטין דף מז ע"ב: ד"ה מתקיף כו' משמע נקנן אע"פ שלא יבש עדיין. נ"ב עי' מהרש"א ועי' שם בהרא"ש: **ע"ב** ד"ה דמי לא מודה כו' דאמרן בחזקת הבתים. נ"ב דף לז ע"ב ועי' בתוס' שם: ד"ה והתירוה כו' דבציר ליה אויר ט"ז אמות. נ"ב נ"ע הא אי' דף שאח"ז ע"א דמודדין מעיקר אילן ולא מנופות והר"ש בסוף פ"ד דכלאים פי' דלכך היה מהפך כדי שלא יהיה הזרעים תחת הגפנים דאסור בכלאים ע"ש: תד"ה וזורע כו' שביערו נגד א' משיבי כרם. נ"ב פי' מהרש"א ד' אמות וקשה א"כ מנ"ל להגמ' להוכיח מכאן דיו"ו הוי מפוזרים הא גם בקרחת הכרם הדין כן:

דף פד ע"ב תד"ה ת"ש כו' משמע דלא מהני מידי אלא מביכה. נ"ב נ"ע הא מדידה נקה

נמי מהני וי"ל דזה הוי הגבהה :

דף פה ע"א תד"ה כל כו' דבעי למימר זיל קני כו'. נ"ב עי' מהרש"א ועי' בהגהות"ש : ד"ה ארבע כו' ועוד דאין נראה שתועיל קבלה ברשות מוכר. נ"ב עי' ע"ב ד"ה כליו וד"ה כגון ועי' בהרא"ש שביאר זה יפה : ד"ה ה"ג בתוספתא כו' יקנה לו כדאמר הכא. נ"ב משמע דס"ל להתוס' דמיירי שלא בפני הלוקח :

דף פח ע"ב רשב"ם ד"ה לא ימוד בגסה כו' כל כך בגמגום נ"ב פי' הדקה אינו יכול למחוק כל כך כמו הגסה וא"כ מפסיד הקונה וסברא א מפרש בדבור שאחר זה ויש ללמוד דס"ל לרשב"ם דבמקום שגודשין דרכן לשקול אחר המדידה ודו"ק : ד"ה שזה נאמר כהן אל וד"ה ואלה הד"א :

דף פט ע"א רשב"ם ד"ה לא יאמר לו שקול כו' שהרי ההכרעות הוא טפח לא מכריע כצ"ל :

דף צ ע"א גמ' אחד מחמשה „ברביע". נ"ל ברובע : רשב"ם ד"ה נראה בעיני כו' שהתני תומן אינו גדול. נ"ב על עוכלא :

דף צב ע"א רשב"ם ד"ה לשחיטה מכרתיו כו' וקיי"ל כוותיה. נ"ב ותוס' דף נה סוף ע"א כתבו דאין הלכה כסומכוס בד"ה ומאי וכן כתבו דף סג ריש ע"א :

דף צד ע"א רשב"ם ד"ה נותן לו כו' ואמרינן נמי התם. נ"ב דף צא ע"ב :

דף צה ע"א רשב"ם ד"ה נותן לו יין כו' והכי מוכח לקמיה. נ"ב דף צו ע"ב :

דף צו ע"ב רשב"ם ד"ה תלתא עול „במים". נ"ב נ"ל ממים :

דף צז ע"א רשב"ם ד"ה בקדושת דמים וד"ה בקדושת הגוף. נ"ב מהופך. [ועי' דקדוקי סופרים כי י"ג בגמ' כאן בקדושת דמים כאן בקדושת הגוף וכאן קמא קאי על ברייתא ראשונה דומיא דמעשר] : תד"ה לא צריכא כו' בשום דוכתא שיהא כו'. נ"ב ועי' בפ"א דמכשירין מ"ה בר"ש מ"ש בשם תוספתא ושם בפ"ד משנה ב' וי' :

דף צח ע"א רשב"ם ד"ה ודלא כר' יוסי ב"ח כו' דהא שמואל קאי כוותיה. נ"ב דף צו ע"ב :

דף צט ע"א גמ' ודלמא שלהופי הוו מצלהפי. נ"ב עי' שבת נא ב' : סע"ב ברשב"ם וגם שלו הספיד. נ"ב מה שנתן להם :

דף קא ע"א רשב"ם ד"ה והו דאת"ל כו' ואם איתא הרי נטמא באהל. נ"ב אף דיש אויר טפח כמ"ש הרשב"ם סוף דף הקודם כבר כתבו תוס' שם ד"ה ורומן ז' דאף דיש טפח טמא מדרבנן : תד"ה דעביד כו' ואם היינו אומרים דכותל המערה הוא אמה א"כ. נ"ב די"ל דקבור תוך אותה אמה ועיין דף יב ע"א בתוס' ד"ה פכין : שם ואומר רשב"א כו' וכגון שירחיק כו'. נ"ב מן הקרן זוית : ע"ב רשב"ם ד"ה יש מפרשים כו'. ואם תאמר מפני כו' הלא יש. נ"ב כמו דקאמר הגמרא אחר זה :

דף קג ע"א גמ' (פחות מכאן נמדדין עמה) אמר. נ"ב עי' ברא"ש : רשב"ם ד"ה ליקדשו וד"ה בית זרע הד"א :

דף קד ע"א תד"ה פרוטי וכן חסר כו'. ונדפס בגליון רש"ל מ"ז נ"ב ולעד"נ דלא נתכוון רש"ל למחוק זה [וחסר במהרש"ל] מלת כו' קודם מלת דמשמע:

דף קה ע"א תד"ה אבל כו' אודי על הכל „ומש"ה". נ"ב מהרש"א גרס למה : ע"ב רשב"ם ד"ה קמ"ל רב כו' [בשני ענינים]. נ"ב כ"ג רש"ל :

דף קו ע"א רשב"ם (במתני') ד"ה פחות כו' כדאוקימנן לעיל. נ"ב דף קד ע"א : ע"ב גמרא ואזול כי תרי. ונדפס בגליון ואזיל חד רש"ל. נ"ב אבל רשב"ם ותוס' כאן ובמסכת כתובות גרסי ואזול תרי :

דף קח ע"ב תד"ה יכול כו' וכ"ל כו' אף לבן. נ"ב וכן משמע מפי' רשב"ם ד"ה יכול :

דף קט ע"א רשב"ם ד"ה קראי שלא כסדרן כו' משום דסמך אמאי דכתב. נ"ב עיין דף שלפני זה ע"ב בתוס' דבור שני :

דף קי ע"א רשב"ם ד"ה והלא יונתן שמו בדברי הימים. נ"ב א' כ"ג :

דף קיא ע"ב רשב"ם סד"ה אלא אמר רבא כו' נחלתו. וד"ה לשארו הד"א :

דף קיב ע"א רשב"ם ד"ה וכי תימא אלעזר. כדאשכחן לעיל. נ"ב דף קיא ע"א :

דף קיג ע"ב תד"ה אורעה. וא"ת הא דאמר כו'. נ"ב עי' בב"ק דף ל ע"ב בתוס' ד"ה כגון תירוץ נאמר על קושיא א ותמצא נחת :

דף קיד ע"א תד"ה אבל או משום דהויא עדות שאי אתה יכול להזימה. נ"ב בכתובות דף כא סוף ע"ב ד"ה הנח כו' ובב"ק דף ל ע"ב ד"ה כגון כו' דאו טעם זה : ע"ב תד"ה מה. ולקמן נמי מרבינן. נ"ב דף קטו ע"א : בסה"ד אשה (הוי). רש"ל מ"ז :

דף קטו ע"ב רשב"ם ד"ה נחלה כו'. ובני ראובן חנוך ופלוא. נ"ב וחצרון וכרמי : תד"ה אפילו. שמצינו בבני בנימין. נ"ב דף קטז ע"א :

דף קיח ע"א רשב"ם ד"ה כולהו שקול כו' ומיהו לקמן. נ"ב דף קכב ע"א : ע"ב רשב"ם ד"ה לכולה ארעא דישראל כדכתיב וילונו. נ"ב שמות טו :

דף קכ ע"א גמ' בנות צלפחד הותרו להנשא כו'. נ"ב יש להוכיח ראי' מהא דכתיב בפרשת פינחס והעברתם את נחלת אביהן להן ולקמן דף קמז ע"א תניא רבי אומר בכולן נאמרה בהן נתינה וכאן נאמרה העברה אין לך שמעביר נחלה משבט לשבט אלא בת הואיל ובנה ובעלה יורשין אותה :

דף קכא ע"ב רשב"ם ד"ה מניסן וכל עץ שהוא נקצץ [בו] היינו כצ"ל וכ"ה שם ופי' בט"ו :

דף קכב ע"א גמ' ש"מ לשבטים איפלוג ש"מ. נ"ב עי' מהרש"א ועי' תורת חיים וכ"כ הרא"ש פרשת ויחי ע"ש : שם אידך למאן. נ"ב אף על גב דביחזקאל סי' מ"ח מפורש בהדיא שהיה תרומה לעיר וללוים ולכהנים ולמקדש מ"מ הרי מפורש שם דכל זה לא היה רק כ"ה אלפים קנים אורך על כ"ה אלפים קנים רוחב ונשאר עוד הרבה עד גבול קדימה ועד גבול ימה כמו שמפורש שם להיות חלק זה בזה לחלק שאר שבטים : תד"ה ואידך כו' דלא מנו שבט יוסף אלא כאחד. נ"ב מהרש"א תמה על זה מיחזקאל סימן מ"ז אני מוסיף לפליאה מפי' מ"ת ע"ש ועוד קשה מפי' מ"ח דמכל הני מוכח בהדיא להיפך דמנשה ואפרים נטלו כאחד מכל השבטים ולוי לא נטל רק חלק בתרומת ארץ כדאיתא שם סי' מ"ח פסוק י"ג : ע"ב רשב"ם ד"ה ובנכסי האב שאין חילוק כו' בין לענין ירושת הבנות כצ"ל :

דף קכג ע"א רשב"ם ד"ה ת"ש כו' דדברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן ט'. נ"ב כדאיתא ריש ב"ק :

דף קכד ע"ב רשב"ם ד"ה פרט לשבח וד"ה שהשביחו. נ"ב מהופך [ואולי גי' רשב"ם בגמרא מעיקרא פרט לשבח שבחו ואח"כ פרט לשבח שהשביחו] :

דף קכו ע"א רשב"ם ד"ה יש לו לבכור כו' ואע"ג דחלק פשוט אין לו. נ"ב עי' ריש ע"ב בתוס' ד"ה לא : ע"ב תד"ה לא. כדקאמר לעיל. נ"ב דף קכד ע"א :

דף קכט ע"ב סוף העמוד ברשב"ם וכדאמרינן נמי בעבודת כוכבים. נ"ב דף מו ע"א וע"ש דף נד ע"ב :

דף קל ע"ב רשב"ם ד"ה ולא מפי מעשה. דהרבה טועין בדבר הלמוד ממעשה כצ"ל :

דף קלא ע"א רשב"ם ד"ה לאו מלתא היא כו' דבלא שום דיוק. נ"ב של רב פפא :

דף קלז ע"ב רשב"ם ד"ה מכרה או שאכלה ומשום דסד"א (מכור) רש"ל מ"ז :

דף קלט ע"ב תד"ה והבנות. מזונות היינו אכילה כו'. נ"ב וכן משמע דף זה ע"א במשנה : שם ופרנסה היינו מלבושים. נ"ב כן משמע דף זה ע"א בגמ' :

דף קמ ע"א תד"ה יתומים כו' אין נראה לדחות כן. נ"ב וביבמות דף כז ע"ב ד"ה שקדמו כו' דחו בע"א ע"ש : ע"ב ברשב"ם (במתני') ד"ה ה"ג אם כו' כדאמרינן בגמ'. נ"ב דף שאח"ז ע"ב :

דף קמא ע"א רשב"ם ד"ה היכי משכחת לה. דאע"ג דאמר כו'. נ"ב והא דמשני במשבחני נ"ל דס"ד הא דאמר אם תאומים יטול מנה על כל אחד ואחד קאמר קמ"ל דלא אבל בלא משבחני ליכא לאוקמא בדהתנה גם על התאומים וס"ד הא דאמר אם תאומים יטלו מנה לכל אחד קאמר קמ"ל דלא יטלו ביחד רק מנה דא"כ מאי אין לו אלא מנה אין להם מבעי לי' למתני' כן נ"ל : ע"ב רשב"ם ד"ה אימור דשמעת ליה לר"מ כו' האשה הנקנית. נ"ב לפי מ"ש רש"ל בגמ' ה"ל למימר האיש המקדש הרי הוא בעולם : ד"ה ר"י היא דאמר כו' שמת פוסל את העבד. נ"ב אפילו יש לו בנים : שם והיינו מאכיל את אמו ישראלית. נ"ב כשאין בנים כן הוא שם : תד"ה איתיביה כו' כר' יוחנן לקמן. נ"ב דף קמג ע"ב :

דף קמב ע"ב גמ' דאמר מר בריה דרב יוסף. נ"ב בנדה דף מד ע"ב גרסינן ואמר בוי"ו ומיירי קמייתא שמת עובר וכן נראה מתוס' ע"א סד"ה נוטל וכו' : רשב"ם (בראש העמוד) ובים נוטלין. נ"ב דף קיד ע"ב :

דף קמד ע"ב רשב"ם ד"ה ושמואל אמר כו' ואמרי' לקמן. נ"ב דף שאח"ז ע"ב :

דף קמה ע"ב גמ' אכליה בכרסיה. נ"ב עי' דף קמו ע"א רשב"ם ד"ה אורחא דמלתא קתני : רשב"ם ד"ה עתיד תקוע כו' (כשאר) נ"ב כשכר כצ"ל :

דף קמו ע"ב רשב"ם (במתני') סד"ה שכיב מרע כו' לקמן בגמרא. נ"ב דף קנג ע"א : ד"ה מתנתו מתנה. כדפסקינן לקמן. נ"ב דף קנא ע"ב : ד"ה לא שייר כו' כדמוכח בגמ'. נ"ב דף קמח ע"ב : שם וטעמא מפורש בגמ'. נ"ב דף שאח"ז : תד"ה מיכלא כו' שבלועות הדרי ולעיל אמרינן מוהרי כצ"ל : בסה"ד לעיל. נ"ב דף קמה ע"א :

דף קמז ע"א תד"ה ולא כו' ובבבל קשה. נ"ב ולפ"ז ברייתא קמייתא היא לבני בבל :

דף קמח ע"א רשב"ם ד"ה במעמד שלשתן כו' במע"ם [לפי]. נ"ב נ"ל שצ"ל אע"פ : ד"ה או לא הוי שיור כו' ואמרי' לקמן. נ"ב בדף שאח"ז ע"ב : שם ד"ה שייר לעצמו כו' יקוץ ענפיו. נ"ב עי' רש"א לעיל ועי' למטה דליתא : שם ול"נ האי ליתנא משום דלא מיתני. נ"ב דהתם הטעם משום יתור לשון והכא משום עין יפה : שם וקנה ראשון. נ"ל דנקט ראשון משום בעי דחוץ מפירותיו דליכא שני : שם ואיכא שיור קרקע. נ"ב דלא כמהרש"א לעיל : שם ד"ה אמר ר"כ כו' אם רצה להוציא כו' שהיא שלו בחצר כו'. נ"ב עי' דף סג ע"א בתוס' ד"ה ע"מ : תד"ה שכיב מרע כו' בלא דבר אחר. נ"ב כ"ג מהרש"א : בא"ד ופירות דקל היינו. נ"ב כ"ג מהרש"א : ד"ה איבעיא להו כו' ועוד מה יש כו' אמרינן דהוי שיור. נ"ב וא"כ בעי דחוץ מפירותיו לא משכחת לה בשיור דשכיב מרע : בא"ד ע"כ נראה לר"י כו' ידור פלוני בבית [יאכל פלוני פירות דקל זה] לא כו' כצ"ל : בא"ד לאחד מי שייר מקום לימות כצ"ל : בא"ד מי אמרינן לא הוי שיור. נ"ב לבעל הפירות :

דף קמט ע"א תד"ה שכיב מרע כו' מי אמרינן דקני במתנת כו'. נ"ב עי' מהרש"א ול"נ דמיירי דאמר אתם עדים וכן משמע בהגהת הרא"ש : שם ד"ה דקא כו' ומתנת ש"מ נמי לא קני אלא לאחר מיתה. נ"ב כן משמע דף קנב ע"א ודף קנג ע"א והעיקר מקור דין זה בהדיא בפרק יש נוחלין דף קלז ע"א : שם תעשה לא קורת רוח כו'. נ"ב ולשון תעשה הוא כמו לשון הנתן א"כ מוכח דאין לחלק בין תנו לתתנו כן נ"ל : ע"ב תד"ה שייר קרקע כל שהוא כו' ובמסקנא מפרש. נ"ב דף שאחר זה ריש ע"ב : בסה"ד דאפי' היכא שאומר כו'. נ"ב כלומר דאף דמסיק משום כרות גיטא וא"כ פליג ת"ק נמי בשיור קרקע פלוני מ"מ ר"ש ה"ל לאשמעינן רבותא אפי בשיור קרקע סתם :

דף קנא ע"א רשב"ם סד"ה אפילו למ"ד כו' ולעיל פרישית לה. נ"ב דף קנ ע"ב : ע"ב תד"ה תנו גט כו' ואין נראה לומר דדייק כו' כתבו גט (זה). נ"ב רש"ל מוחק זה : ד"ה תנו מנה כו' שהשטר שרוצה ליתן לאחר מיתה אין בעולם. נ"ב דמוקי לה התם בכתבו כמ"ש תוס' לעיל : שם והמנה בעולם. נ"ב דאמר רב שם והוא שמונחין בקרן זוית :

דף קנב ע"א תד"ה מתנת כו' דא"כ מתני' דקתני כו'. נ"ב עי' סוף ע"ב בתוס' ד"ה שלהו : שם דבסמוך לא משמע הכי. נ"ב מהרש"א פי' מדפסק הגמ' סוף דף שלפני זה מתנת שכ"מ בעי קנין ולא קאמר נמי דבעי יפוי כח עכ"ל ולפי מ"ש הוא עצמו לפני זה דבמתנה במקצת הוא לגמרי כמתנת בריא וקושיית התוס' הי' מלא שייר קרקע כל שהוא דמשמע דאם מת קנה א"כ אין זה הוכחה וי"ל דהוכחתם ממה דאמרינן שם דמצוה מחמת מיתה לא בעי קנין ומשמע כל שכן בקנין אף בלא יפוי כח גם י"ל דהוכחתם מדפריך מרב יהודה ולא ממתניתין : ע"ב רשב"ם ד"ה ושמואל אמר כו' ואמרינן לעיל. נ"ב דף קנא ע"א :

דף קנג ע"א רשב"ם ד"ה כדמקנו אינשי כו' שמטינן „מה'" מילי כצ"ל : שם מתנת שכיב מרע כו'. נ"ב א' : שם אבל אם ייפה את כחו כו'. נ"ב ב' : שם ושכ"מ שאמר כו'. נ"ב ג' : שם ואם כתב וזיכה כו'. נ"ב ד': שם אבל אם כתב וזיכה והקנה כו'. נ"ב ה': שם (במתני') ד"ה לא כו' כדאמרינן בגמ'. נ"ב דף שאח"ז ע"א : ע"ב רשב"ם ד"ה הוא מוציא כו' כדאביי דרוב חולים כו'. נ"ב פי' אע"ג דהשתא מת הכי נמי כאן אף דהשתא בריא לא נתקיים המתנה מספק: שם דאיכא למימר דהדר ביה. נ"ב פי' ולכך לא נתקיים המתנה : תד"ה השתא כו' שהוא בחזקתו כמו שהניחו. נ"ב פי' וא"כ הכא אמרינן דלא עמד : ד"ה בימות וד"ה רשות. נ"ב מהופך :

דף קנד ע"א רשב"ם ד"ה ועמדו כו' וקיי"ל לקמן כו' עד שיהא בן עשרים. נ"ב ויש לו סימנים :

דף קנה ע"א גמ' והא דרבא כו' אלא מכללא אתמר. ובגליון רש"ל מ"ז. נ"ב לפי פירוש רשב"ם לקמן אבל התוס' כאן ד"ה אתמר גרסי כן : תד"ה אלא. דיביאו היורשין עדים כו'. נ"ב רש"ל ע"ש ומהרש"א בפי' רשב"ם השיג עליו ע"ש ול"נ דקשיא להו לתוס' דלמא בהמת נתקיים בידי לקוחות ע"י עדים ועכשיו בקשו יורשים לבדוק ולברר שעדי שקר הם לכך מתרצו התוס' דכל זמן שלא יביאו יורשים עדים להכחישן בודאי לאו כל כמינייהו דיורשים לומר שעדי שקר הם ולהצטרך בדיקה כיון שיש לפנינו עדים שהעידו בפירוש שהיה גדול וזה ברור : שם ד"ה מתיב כו' אא"כ נעשה גדול בן כ'. נ"ב לפי שלא הביא שתי שערות : שם לפי שהיה. נ"ב משוינן ליה סריס כו' : שם בסה"ד דנכסי בחזקת לקוחות קיימי. נ"ב ויש לתמוה כיון דדברי ריב"ם ברורין בטעמן למה כתבו התוס' לפני זה דאין הוכחה גמורה דבזמן מכירה מכר הא איכא הוכחה גדולה דאין עדים חותמין על השטר אא"כ נעשה גדול ומכח זה נתקיים בידי לקוחות כדלעיל ריש עמוד זה ונ"ל דמעיקרא ס"ל להתוס' דאי לאו דהוו עדים שבזמן מכירה מכר שפיר מצו היורשים לערער שלא הביא ב' שערות דאז ודאי לא הוי בן עשרים ונדחית החזקה דאין עדים כו' ואי משום דהוא סריס לא הביא ב' שערות ס"ל לתוס' מעיקרא דמכח חזקה א משווינן ליה סריס : ע"ב גמרא אבוהו כגידל בר מניומי. נ"ב כ"ג רשב"ם ועי' תוס' ע"א ד"ה אתמר והרי"ף גרס לה :

דף קנו ע"א רשב"ם ד"ה והלכתא כר"נ אמר שמואל כו' ואיכא למימר דוקא כו'. נ"ב עי' בדף שלפני זה ע"א בתד"ה מוכר: תוס' סד"ה בודקין. נ"ב עי' למטה סד"ה וכי כו' ושייך כאן: שם ד"ה וכי כו' ואם היה ספקא כו'. נ"ב שייך לעיל בסוף תוספות ד"ה בודקין :

דף קנז ע"א רשב"ם ד"ה יורשי האב כו' כדאמרינן בגמ'. נ"ב דף קנט: שם בסה"ד (הבן). תו"מ ונ"ב היורש : תוס' סד"ה אמר כו' מתני' עדיפא ליה. נ"ב והמסקנא י"ל דס"ל מצוה על היתומים כו' : ד"ה דאקני כו'. נ"ב רש"ל גרס כמו שהוא לפנינו ועיקר הוא דלא כמהרש"א ע"ש : שם וא"ת אימר כו'. נ"ב כדאיתא בב"מ דף לג ע"ב :

דף קנח ע"א תוס' סד"ה נפל כו' בסמוך. נ"ב ד"ה נכסים : ד"ה וב"ה כו' ברישא דנפל הבית עליו ועל (אמו). תו"מ ונ"ב אשתו : ד"ה נכסים כו' אבל הכא אית להו. נ"ב לב"ש דיחלוקו מטעם כו' ולכך אין לחלק התם לב"ה בין כו' : ע"ב רשב"ם במתני' ד"ה אלו ואלו כו' דלעיל. נ"ב דף קנז ע"א : שם וגם נפל כו' ועל אשתו. נ"ב דף זה ע"א : תד"ה אמר כו' הלכה כמותו מחבירו. נ"ב עירובין דף מו ע"ב :

דף קס ע"א רשב"ם ד"ה מקושר וכו' כעין קסת הסופר. נ"ב לשון קסת הסופר הוא ביחזקאל סי' ט' : תד"ה מקושר כו'. שחותמין בו שתור. נ"ב דהיינו הקלף לצד שער : שם א"כ דאימטוייט ליה. נ"ב עי' דף שאח"ז ע"א בתוס' ד"ה וליחוש : ד"ה פשוט כו' טעמא משום שמא כו'. נ"ב ומקושר שכתבו עדיו מתוכו פסול לת"ק מטעם דפריך רבי לר"ח דף קסד סוף ע"א כ"כ רמב"ן בחדושיו : ד"ה שדות כו'. נ"ב שייך לע"ב : ע"ב תוס' סד"ה לרב הונא. „אחורי". נ"ל „אחרי" מהרש"א ע"ש :

דף קסא ע"א תד"ה ומהכשר כו' ומה סבור לומר כו'. נ"ב עי' מהרש"א ועי' ריש מס' גיטין בתוס' ד"ה ואם : ע"ב רשב"ם ד"ה מר זוטרא כו' לא יתכן להעשות המקושר פשוט. נ"ב נ"ע דהא ע"כ הא דתנן מקושר שחתמו עדיו מתוכו היינו שחתמו מלמטה דאל"כ גם לרב הונא לא יתכן להכשיר פשוט שחתמו בפנים בין שיטה לשיטה שאינו כתיקון חכמים וכן משמע להדיא מן תוס' ע"א סד"ה וניחוש : בתוס' (ד"ה בע"א) ואי לא טענינן לית מי ללקוחות ולווה. נ"ב כגון שלא בפניו ועי' בתוס' גיטין הנ"ל :

דף קסב ע"א רשב"ם סד"ה אמר כו' ובאין כתוב בשטר שריר וקיים. נ"ב עי' בתוס' ד"ה לפי : ע"ב ד"ה ה"ג כו' וי"ל בנגע קרח. נ"ב דלא כפירוש ראשון: תוס' סד"ה דאמר כו' מה שירצה בחצי השלמה. נ"ב אף שהמהרש"א רוצה ליישב הגהה זו לא נהירא והעיקר כמ"ש תוס' לעיל : ד"ה ואל כו' כדאמרי' במשנה. נ"ב בתוס' ד"ה מקושר עדיו :

דף קסג ע"א בתוס' (סד"ה נמלא) בקיומא „דהכא". נ"ב נ"ל „דתרי" וכ"ה בגיטין דף יח סוף ע"ב תוס' ד"ה אמרי וביאור דבריהם דבנגע קרח אי' שם דף פא ע"ב דלא מכשרינן רק חד קרוב בלבד וכאן דבעינן לקיים תלתא כדאי' שם הרי תרי כשרים : ד"ה ר' יוחנן אומר כו'. נ"ב שייך לע"ב אחר ד"ה הניחא : ע"ב רשב"ם ד"ה אלא בין העדים כו' ואע"ג דמטייט. נ"ב הטעם עי' בתוס' ד"ה ר' יוחנן סוף ע"א : תד"ה שיטה כו' וגם רוב פעמים שמושכינן חותמין בכתובות כו'. נ"ב בסוף הדבור משמע שחותמין למטה העדים וכ"כ רמב"ן בחידושיו בהדיא :

דף קסד ע"ב גמ' וזמנין דזייף מיניה זוזי. נ"ב הא דלא פריך על כל שטר מאוחר עי' בתוס' ריש פרקין במתני' סד"ה מקושר שכתבו : רשב"ם סד"ה ומקשינן דלמא כו' לקמן בפרקין. נ"ב דף קע ע"ב ובדף קעה ע"ב : תד"ה השתא כו' כדפרישית לעיל. נ"ב דף שלפני זה ע"ב ד"ה שיטה :

דף קסה ע"א תד"ה באתרא. ובקדושין. נ"ב דף מט ע"א: שם ד"ה אמר כו' והכי משמע נמי מדתשיב. נ"ב לקמן ע"ב : שם ובמיעוט ההודאה אין השטר מועיל כלל. נ"ב כדעת רמב"ן ורא"ש : שם ומיהו קצת קשה כו' חשוב כעד. נ"ב וא"כ הוי כמו שראו כאחד : שם לפי שהרבה פעמים היתה. נ"ב ומיירי כשאין מפורש בשטר שראה הלואה כאחד : ע"ב גמ' מהו שיצטרפו אליבא דת"ק. נ"ב עי' תוס' ע"א ד"ה אמר וברמב"ן : במשנה א"כ למה כותבין את העליון. נ"ב עי' דף שאח"ז ע"ב שני דבורי תוס' השייכים למתני' : תד"ה הכא כו' דלא גבי [אלא] מבני חרי כו' גבי [אלא] מבני חרי כצ"ל :

דף קסו ע"א רשב"ם סד"ה אורנוקא כו' מן הבור. נ"ב עי' דף נח ע"א : ע"ב תוס' סד"ה וליחוש דלמא כו' לגוביא מבעלה כתובתה. נ"ב כמו דפריך גבי שובר : שם ד"ה וליחוש לשני כו' ואומרים דבכוחזק מיירי. נ"ב עי' לשון תוס' בגיטין דף כד סוף ע"ב : שם מוקרין כ"ד ודאי אם בני יוסף היו שם. נ"ב פי' בשעת שכותבין :

דף קסח ע"א רשב"ם ד"ה שטרי טענתא כו' והודרין וטוענין. נ"ב עי' רמב"ן במשנה : תוס' סד"ה אמר כו' לר"נ דאמר. נ"ב התם מעיקרא : שם סד"ה מעמיד כו' שהעדים עושין אותו. נ"ב כן איתא ע"ב בברייתא בהדיא כפי' התוס' : שם ד"ה וכא כו' (מיירי שמביא עדים). תא"מ נ"ב ע"ס הוא ונ"ל שמביא השטר לב"ד דוקא : שם על הסיא. נ"ב דף קע ע"ב וע"ש בתוס' ד"ה אין : ע"ב רשב"ם ד"ה ומפרש גמ'. ותקרו עדים התאומים בו. נ"ב עי' בקיצור פסקי הרא"ש סימן כ' שכתב עדים שמעידין עליו שנמחקו : תד"ה אבל כו' שהרי אין לזה שטר. נ"ב ומיירי שלא החזיק הלוקח ג' שנים וכן מוכח לקמן בתוס' : שם וצ"ל דכי האי גוונא. נ"ב משהחזיק ג' שנים :

דף קסט ע"א רשב"ם ד"ה זאת אומרת כו' במתני' בפרקין. נ"ב דף קע ע"ב : ע"ב תוס' ד"ה בעלמא כו' שיעשה מכאן ואילך. נ"ב כיון שכתב בשובר שכל השטרות בטלים לגבר מדיפקין בזמנא דא ומ"ש דאיכא נעילת דלת פי' כשרואין בני אדם שהפסיד זה תנם : ד"ה דמאן כו' או מעות ואם אין כו'. נ"ב ועי' בחדושי רמב"ן ורא"ש הביאו :

דף קע ע"א גמ' הכל מודין שאם (כתוב בו). תא"מ נ"ב ע"ס הוא : רשב"ם ד"ה רשב"ג ויש לו עדים שהחזיק בה קנה. נ"ב עי' בחדושי הרמב"ן :

דף קעא ע"ב גמ' עבד לוה לאיש מלוה. נ"ב משלי כב : רשב"ם סד"ה לא נחלקו כו' אם לאו וד"ה ונפיק כו'. נ"ב הד"א ורש"ל לא כ"כ : שם ד"ה המוקדמין פסולין כו' רב אסי מוקי לה. נ"ב להא דתנן כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו :

דף קעב ע"א רשב"ם (במתני') ד"ה קח לך עבדים דבהכיא חזקה כו'. נ"ב תוס' דף יג ע"ב כתבו דמיירי שאין מוצא להשכיר : תוס' סד"ה עבידו כו' אפילו ידעינן שאינו פרוע. נ"ב עי' בחדושי הרמב"ן : ע"ב תוס' סד"ה מינך. „אלא" ש"מ. נ"ב לע"ד נ"ל „או" ועי' למטה ד"ה אבל כו', וא"כ א"צ להגהת רש"ל : ד"ה אבל כו' פירכא דר"א (בהלואה). תו"מ ונ"ב נ"ל בלאו הכי :

דף קעג ע"א רשב"ם ד"ה שדה שיש לי כו' כמו שדה אדום. נ"ב בפרשת וישלח : ע"ב תוס' סד"ה תסורי. דהלכתא כרבא ולא לימא ואני קבלן. נ"ל „ולא לימא ואני קבלן דהלכתא כרבא". רש"ל ע"ש :

דף קעד ע"א רשב"ם ד"ה בר מתן לו כו' וכ"ש תן לו. נ"ב דהא הלוהו ואני נותן לא הוי קבלן לרב הונא ובהלוהו ואני קבלן פשט ר' יצחק דהוי קבלן: ד"ה רב הונא בריה דר"י כו' דקי"ל לקמן כו'. נ"ב דף קעו ע"א ונ"ע דשם פסק ר"פ כן דמלוה ע"פ גובה מן היורשים לכן נ"ל דר"פ שם מיירי בגדולים ודברי רשב"ם הן לאמת דקי"ל כרב הונא בריה דר"י כאן : תד"ה מקמי כו' שאין. נ"ב כצ"ל וכ"ה בפסקי תוס' : ע"ב רשב"ם ד"ה היוצא מתחת כו' ותובע את היתומים. נ"ב עי' בחדושי רמב"ן שהוכחה לזה : ד"ה אינו גובה כו'. נ"ב לרשב"ם דמפרש מלתייהו דר"פ ורב הונא דוקא במלוה ע"פ קשה דהא הכא איכא שטרא וצ"ל דס"ל כרמב"ן דכתב דלגבי ערב לא הוי שטרא ועי' בתוס' : בתוס' (ד"ה בע"א) דהיינו [אפילו] במלוה על פה. נ"ב כצ"ל לע"ד דלא כהמהרש"א ועי' בשו"ע סי' קי"ז וק"ח : בא"ד ולא כייפינן. נ"ב נ"ל לא וכ"מ במהרש"א. והטעם עי' בתוס' דכתובות דף פו סוף ע"א ד"ה פריעת :

דף קעה ע"א גמ' איכא למימר דלא פרעיה. ובגליון גרסת רש"ל ליכא למימר דפרעיה. נ"ב וגרסא דידן ניחא טפי כמ"ש תוס' ד"ה חזר : תד"ה ודברי. אבל הכא לא בעי' למימר כו'. נ"ב עי' ריש דף זה בתוס' ד"ה ורב : ד"ה המלוה כו' [מדרבנן]. נ"ב כ"ג רש"ל והיינו למ"ד שעבודא דאורייתא : ע"ב תד"ה גבו קרקע כו' אע"ג דמיניה (מיירי). נ"ב רש"ל מוחק זה : תד"ה לא כו' אע"ג דעדיפי לקוחות הכא. נ"ב משום דלית ליה קלא למלוה על פה : שם ואע"ג דאינו גובין מן היורשין. נ"ב למ"ד שעבודא לאו דאורייתא ומשום נעילת דלת בפני הלווין בלבד תקנו במלוה בשטר שיגבו והתם ליכא מלוה : בא"ד שלא תפתח דלת הלווין. נ"ב נ"ל המזיקין עי' סמ"ע סי' א' : שם ואי הוית מעשה בית דין. נ"ב לע"ד יש כאן ט"ס והכרון ומ"מ כוונתם למ"ש הר"ש בפי' דמסכת שביעית משנה ב' ע"ש : שם וכ"ש מן הלקוחות. נ"ב דהא בהדיא אמרינן המוכר שדהו בעדים גובה מן הלקוחות :

דף קעו ע"א רשב"ם ד"ה אמר רב פפא כו' לעיל פירשתי. נ"ב דף קעד סוף ע"א :

סליק

הגהות וחדושים למסכת בבא בתרא

מאת הגאון המובהק נודע ביהודה כו' מרנא **יעקב עמדין** זצ"ל בהרב הגאון רשכבה"ג **צבי אשכנזי** זצ"ל

[נעתק מעצם כי"ק מגליון הש"ס שלו].

דף ב סוף ע"ב גמרא סליקא· נ"ל סלקת:

דף ג ע"א תוס' ד"ה טרקסין· וסין כו'· נ"ב ול"נ סין הוא תרגום של טיט כבכ"מ בת"י וכתובים· ופירוש טרקסין שאותו רוח סתום בבנין אומר ולבנים לאפוקי בבית שני דהוה פרוכת: **ע"ב** גמ' קטלינהו לכולהו רבנן· נ"ב אותם שידע שהיו מתנגדיו: **רש"י** ד"ה ג' טפחים· "לגבי"· נמחק: תוס' סד"ה כל· אינו במצות· נ"ב או שמא לפי שבא מאדום לפמ"ש קלא הסופרים:

דף ד ע"ב גמ' מקפיל· נ"ב הוא מלשונות המספסכים: **רש"י** (במתני') סד"ה הג"ה וכן· תמו' ס"ת· נ"ל תמ"ש [וכדפו"י איתא "ת' מו' שת" והוא תוס' מהרשב"ם]:

דף ו ע"ב תוס' ד"ה עד כו'· נ"ב ל"י מה נורך לומר כן· דס"ע דעד ז' לא הויא חזקה דכיון דיכול לסתרה בשביעי ולא סתרה עד שנכנס שמיני שלא יכול לסתרה וזה לא מיחה· משו"ה בתר שבעה הויא חזקה דהו"ל למחויי שאע"פ שיכול זה לומר לא אוכל לסתרה היום דילמא מתרמיא לי סעודתא למיכל בה (אע"ג דככר אכל בה הכוא יומא ויצא י"ח) מ"מ הוא יעשה את שלו וימחה ויאמר ע"ע המתנתי כדי שתקיים מצות סוכה שהאלתי לך המקום· ועכשיו משיצאת י"ח קום סתור אותה· ומדלא מחי עד שנכנס י"ט דשמיני מחל והויא חזקה· ודווקא קאמר עד שבעה ולא שבעה בכלל אלא מקצתו של יום השביעי הוא בכלל דלא הויא חזקה דאכתי מצי מחי ביה· משא"כ כשלא מחה כל יום השביעי· היינו בתר שבעה· או לא מהניא ליה אפי' עבד מחאה בי"ט האחרון כיון דהוי אפשר ליה למעבדה מאתמול ושתיק [אבל נראה פשוט כיון דתנן בסוכה מ"ת א' גמר מלאכול לא יתיר את סוכתו· בודאי אדעתא דהכי השאילו ג"כ לעשות כתיקון חכמים ודברי התוס' מוכרחים]:

דף ז ע"ב תוס' ד"ה מר כו'· נ"ב ואפשר היניק הכיס טפי הוה משו"ה אקדמיה כענין משה ואהרן וזולא [וא"ם פרש"י דכתובות]: **שם** ד"ה אין· ואע"ג דאמרינן המוכר כו'· נ"ב נראה דהיינו מתניתין דבור ודות פלוגתא דר"ע ורבנן: **שם** ד"ה לפי· ונותנין עניים כו'· נ"ב אי אפשר לומר עניים ממש כי מי יחייב את העניים לתת שום דבר לסייע בהוצאת שמירת העיר הלא מצווים לתת להם די מחסורם· ואיך יעלה עפ"ד לקחת ממון ממי שאין לו כל מאומה· אלא ר"ל בינונים דלגבי עשירים עניים נינהו· אמנם י"ל הב"ע בבתים של עניים· ואע"ג דלית להו ממונא גובין מהם לפי ערך הבתים בתי אחוזתם ונחלתם וימכרום או ילוו עליהם לפרוע מה שעליהם לשאת במשא ההוצאה בשמירת בתיהם שלא יחריבום הגייסות כשלא ימצאו בהם [ממון] מיהו העניים גדולים דלית להו [בתים] ודרים בבתים שכורים פשיטא לא קמיירי:

דף ח ע"א גמ' אדאורייתא דכתיב כו'· נ"ב הוה למילף מדאורייתא טפי· דאפי' אדמת הכהנים לא קנה· אלא דהתם שאני כי חוק לכהנים מאת פרעה ולא היה יכול לשנותו· ומ"מ ודאי לכך נכתב בתורה ללמד חוק לכהני ה' לתת לחם הקם וככתוב בחוקיה [דה"ב לא] ויאמר לתת מנת הכהנים והלוים וגו': **שם** ושרים· נ"ל שרים: תוס' ד"ה כריא. רחוב· נ"ב רתובה [תרגומו] פתיה [דברים יג]: **ע"ב** גמ' שררות· נ"ב שם דבר בשקל עבדות שפלות:

דף ט ע"א גמ' סדיא· נ"ב נ"ל הוא כמו סעדיא שסוכב ונשען עליו כמ"ש [שבת קי"ט א] מזיגנא רישי אבי סדיא· ועי"ן מובלעת כמו זיכא זעירא: **שם** גדול המעשה כו'· נ"ב לפי שטורח וסובל עלבונות מן הנגבים על ידו· ולערא דגופא ובזיוניה כבד ליה לאנש לסבול מממוניה: **ע"ב** אמאי קרו ליה עולא כו'· נ"ב נראה ששם עולא הוא לנחור עול ימים· וגם שנמצא בכתוב (דה"א ז') שם עלא דגוש: תוס' ד"ה גדול· דמשה נמי עשה כו'· נ"ב מי יגיד לנו זה· שמא לא היה מזומן לו עני כלל· וכן נראה דבמדבר היו כל ישראל שוים ולא היה בהם עני הצריך לפרנסה· שכולם היו אוכלי המן ושותי הבאר שלמותיהם לא בלו וגו'· הרי ודאי כולם עשירים היו שמחים בחלקם· ולמי היה צריך לתת בסתר· ואע"ג דכתיב והדל לא ימעיט· לענין כסף לחוד הוא שלא היה יד כולם משגת בשוה· ובשביל כך לא היו צריכין לקבל צדקה ואעפ"כ גם מכסף לא היה חסר שום אחד מהם· כולם יצאו ברכוש רב בין רב למעט לכן נתחייבו כולם בשקלים בשוה· ולא נקרא דל אלא בערך העשיר הגדול· ודכתיב במשה צדקת ה' עשה אינה צדקה לעניים אלא כדכתיב צדק צדק תרדוף בפרשת שופטים· והיינו נמי דמפרש בהך קרא ומשפטיו עם ישראל:

דף י ע"ב גמ' שדרתינהו קמיה דרבא וקבלינהו משום כו'· נ"ב שהיה דר תחת ממשלתה וד"א היה דר בא"י שלא היתה תחת ממשלת שבור מלכא כי בעת ההיא הרומיים היו מושלים בא"י:

דף יא ע"ב תוס' סד"ה בעיא· ורב אמי לחוד· נ"ב אי גרסי הכי גרסי· אברא בלא"ה דכמה רב הונא הוו· ואותו ר"ה דגטין ר"ג הוה ותלמידיה [דרב] ובבבל הוה· ור"ה זה בא"י והלך נ"ס מבבל ללמוד תורה לפני ר"א:

דף יב ע"ב גמ' שכביה· נ"ב לזוגא חד הוא [וא"צ להגהת הב"ח]:

דף יג ע"א תוס' ד"ה כופין· דאסור למכור עצמו בע"ע כו'· נ"ב קשיא לי ההיא דס"פ האומר [קדושין ס"ע א'] דס"ד דהוה מנסיב ליה ענה זיל גנוב ואזדבן בע"ע דמשמע אפי' הרי אסורי שרינן ליה [ע' רש"י ותוס' שם שלא פי' כן וע' ט"א ריש חגיגה] כדי להכשיר זרעו· ואע"ג דדחי לה התם מטעמא אחרינא לא אפשר· מיהא פשיטא ליה דבשביל הך אסורא ואפי' איכא תו אסורא אחרינא בהדיה [שרי] ובפרק הערל [ע"ו א'] שרינן אסור הוצאת שז"ל החמור משום להכשירו בבת ישראל:

דף יד ע"א גמ' בגויל ששה· נ"ב כמדת ס"ת שבארון כדלקמן אליבא דר"מ וכן היה הקפו מכוון למדה זו כי עביו היו ב"ע וכל שבעביו טפח יש בהקפו שלשה וכדמסיק· ש"מ דשל גויל היה וכו מלוה מן המובחר כדעת ר"ת [ע' ר"ן פ"ת דשבת]:

דף טו ע"א תוס' ד"ה ועל· חמש עשרה מעלות דוד אמרן· נ"ב כדאיתא בהתליל [דף נג]: **שם** סד"ה פ"ה· נ"ב י"ל שהוא עיקר ספרו בא"י והשאר ספל· ול"ד ליחזקאל ודניאל ומג"א שכל עקרם בחו"ל היו· ושמא נבואות ירמי' שבחו"ל· תלמידו ברוך ב"כ אסקינהו הוא עלה לא"י נתנבא שם [ע' מגילה טז ב' וברש"י שם ד"ה שכל]: **שם** ד"ה שמנה· שנוהגים עתה לקרות שנים· נ"ב ר"ל השולה עם הש"ל: **שם** אלא יעמוד ויקרא· נ"ב שיקרא בשמם שיעלו לקרות: **ע"ב** גמ' לאו מישראל הוה· נ"ב נראה דלא דווקא כי מתוך כינויו שקראו הכתוב הבוזי מכלל שהוא מבני נחור שילדה לו מלכה את בוז· אלא לפי שהיה בן אחיו של אברהם· והיינו נמי ממשפחת רם· נקרא ג"כ מישראל ע"ד קרב לגבי דהינא כו' [שבועות מז:]: **שם** דור שכולו הבל כו'· נ"ב א"א לומר שכל דורות של שופטים כולם היו הבל הבל שהרי בודאי כל השופטים בכלל צדיקים גדולים היו לא נמצא בהם דופי חוץ משנים אבימלך ושמשון (ואע"פ שחטא כצדיק אשר יעשה טוב ויחטא· לא כולו הבל היה ח"ו כי נזיר אלהים קדוש מבטן היה) אלא על אותו דור (שנאמר בו שפוט השופטים) בלבד אמרו כן: **שם** איוב בימי כשדים· נ"ב בזמן שמשלו בכשה: **שם** הולכים תזיתם ולמה כו'· נ"ב וה"פ דקרא הן כולכם חזיתם במראה נכוחה ודאי כי עם חבריו דבר שהיו נביאים ודאי כדלעיל אלא שלא היה דורש דומה יפה שטופי זמה ולפי שלא מחו בידיהם אמר ולמה הבל תהבלו להבוד כבשרים כמוני· ולא למחות ביד עושי הבל שנקראו על שמם כמ"ש ברא"ב"ע [שבת נד ב בילה כג א]:

דף טז ע"א לשם שמים נתכוונו שטן כו'· נ"ב גדולה מזו נאמר שכל עיקר מציאותו היא לטובת האדם כמש"ד רז"ל עה"פ והנה טוב מאד· וכמ"ש דמהו לזונה מקושטת שאלחה המלך לנסות את בנו· ועיין סולם שלנו:

דף יט ע"ב כשם ר' יוסי· נ"ב נראה הוא ר' יוסי בר' חנינא: **שם** אפי' עבה· נ"ב פת עבה: תוס' ד"ה מי פירות פר"ח כגון שמן· נ"ב נ"ל שהיה כתוב שומן· כי א"א שיתעלם זה מר"ת:

דף כא ע"א תוס' ד"ה פר"ת דרביה כו'· נ"ב זה שייך לקמן אחרור עושה מלאכת ה' רמיה ועלא"ם: **ע"ב** גמ' ואומנא וספר [כ"ה כדפו"י]· נ"ב סמ"ך (קמץ) [פתח] פ"א (פתח) [קמץ] ודגש:

דף כב ע"א דאייתי דקולי לבבל כנ"ל: **שם** דאגא עדיפנא מיניה· נ"ב נ"ל עדיפנא משמעיה דרבא ואפ"ה קפיד רבא משום דשלוחו של אדם כמותו דוק [ועי' רש"א בח"א]:

דף כג ע"ב תוס' ד"ה בדליכא כו' ואמאי כו'· נ"ב נ"ל ליישב· התם ה"ט משום זקני אותה העיר שיאמרו לא ראינוהו והנחנוהו בלא לויה דהו"ל כהורג· והשתא לא הוי טעמא משום שאותה העיר הקרובה משם בא ההורג אלא שהקרובה נתחייבה בדמו של זה שלא לווהו· וזה לא שייך אלא בב"ד כיון דקפיד קרא אזקני דהיינו ב"ד· ומייתי ראיה מדלא אזלינן אחר גדולה ורחוקה דאים בה ב"ד שמא עבר דרך עליהן ופטרוהו בלא לויה וליתו אינהו עגלה· אלא ש"מ רוב וקרוב הולכין אחר הקרוב· ומשני בדליכא עיר רחוקה גדולה מזו הקרובה· ודמקשי ליזיל בתר רובא דעלמא· נמי לאו משום רולא· דהא ע"כ צריך להבין הא דמשני בדליכא· איך אפשר זה· א"כ לא משכחת לה עגלה ערופה כי אם בנמצא אצל הגדולה שבכל א"י· הא ודאי ליתא· ובהכרח כך צ"ל שאין מודדין אלא בקרובות הסמוכות לחלל מסביב שאין עיר אחרת מפסקת כגון שאחת סמוכה לו ממזרח ואחרת כנגדה ממערב בלי הפסק עיר אחרת· מודדין איזו הקרובה לו יותר סביבות החלל כדכתיב ולא תם הכתוב לעיר הגדולה שאחורי הקרובה על כל פנים· דלא סגי דליכא· אהא פריך השתא כיון דלא אפשר דליכא דנפישא בעלמא· ואקרא קאי· אמאי לא מצריך שתביא הגדולה הרחוקה אע"פ שאינה סביב החלל· אם איתא למדאורייתא הולכין אחר הרוב שמא משם בא ההרוג והם פשעו בו דהוי רובא· ומשני ביושבת בין ההרים· שידוע שאין דרך לחלל לבא משם: **שם** ד"ה ביושבת· שקרויה רוכלת עמים· נ"ב לא ידעתי זה· רק בצור נאמר רוכלת העמים (יחזקאל כז)· אבל ודאי היו באים שם תגרי או"ה ורוכלי צור כמ"ש בסוף ספר נחמיה וילינו הרוכלים· והצורים מביאים דג:

דף כה ע"א גמ' ורוח דרומית קשה מכולן· נ"ב זהו אצלם ז"ל שהיו שוכנים בדרומו של עולם: **שם** דכתיב וצבא השמים לך משתחוים· נ"ב נראה שההשתחואה שלהם היא ע"י גלגל היומי שמחזירם לאחוריהם בכל יום למערב· עם שעיקר הליכתם במהלך השניי היא ממערב למזרח· והיא הראיה ממה שהוצרכו להקפה יומיית נגדיית למהלכם העצמי· והאי אקשי ראב"י ודילמא משו"ה אית להו תרי הקפות· שבמהלך השניי הם משתחוים בדרך הליכה לאחור ע"י הקף היומי שמוליכים לאחור כדי שלא יתקרבו לצד שכינה· אלא משנטלו פרס מרכם מתרחקים לאחורם ועם זה פניהם אליו להטות עצמם נגדו בתקופה השניית· ויש לייחב הקושיא שעיקר ההוכחה היא מצבא השמים שאין להם תנועה לנוזרח· ומשתחוים בכל יום למערב· עם שהתוכנים מניחים גם לכוכבי שבת תנועה כבדה מתונה מאד למזרח· אינה נחשבת לתנועה כנודע: **ע"ב** א"ל ר' חנינא לרב אשי· נ"ב נ"ל רב אסי נ"ל תלמידיה דרב והוא היה תחלה בבבל ועלה לא"י מפני אמו כדאיתא פ"ק דקדושין [לא:]: **שם** פאפי יונאה· נ"ב מארץ יון היה:

דף לא ע"א רשב"ם ד"ה דלא מגלין· בפני עדים חוץ לב"ד חייב כו'· נ"ב שאמר אתם עדי [וכ"ה ברא"ש וכמ"ש בסנהדרין כט]:

דף לב ע"א תוס' ד"ה אנן· ואין נראה לר"י דלמה כו'· נ"ב תליא בפלוגתא דפ"ק דכתובות [ועי' תוס' כתובות כ"ו ב' ד"ה אנן· ואפי' מאן דפסל כו']: **ע"ב** רשב"ם ד"ה אין שטר· ומועים העדים כו'· נ"ב או אחרים המעידים על א"י של אלו· או שנתקיים ע"פ שטרות אחרים שעדים אלו חתומים עליהם: **שם** ד"ה כה"ג מאי· שככר נמחל שעבודו· נ"ב מיהו מניה גבי [ע' ש"ך ח"מ סי' מח ס"ק ב ובהגר"א ח"מ ס"ס נה]:

דף לג ע"ב גמ' לא תליף אנש "דגזר"· נ"ב נ"ל דגדר בדלית כמו הגודר בתמרים היינו מלקט:

דף לו ע"א איגזרה· נ"ב נ"ל אגדריה בדלית וכ"ה לעיל: **שם** למיגזר· נ"ב נ"ל בדלי"ת:

דף מא ע"א תוס' סד"ה והא· ואין הסוגיא מוכחת כן· נ"ב משום דא"ל את גופך אי הוה ידעת כו'· ואכתי י"ל דהכי הוה עובדא· מעיקרא ודאי בטעות הוה· תלילה לר"ע להשיג גבול חברו במזיד· ושכנו סייעו בטעות ואח"כ כשנודע לו טעותו חזר בו· ופייסו ר"ע במעות כדי שלא יצטרך לסתור הכותל והלה קבל ממנו דמים ומחל ליה באונס קס"ד מדסייע בהדיה אחיל ולא יזכה בדין· משו"ה נתפייס עמו מתחלה והשתא קהדר ביה דידע דמחילה בטעות לאו כלום היא· להכי קתבע ליה בדינא ובעי לאהדורי ליה דמי ודו"ק:

דף מב ע"ב גמ' במערתא· נ"ב הזכירו זה לומר שאף כשהיו נחבאים במערה מפחד אויב מגור מסביב היו עוסקים בתורה· כל כך היו חביבים עליהם ד"ת:

דף מה ע"א מכריז רבא כו' דסלקין כו'· נ"ב נראה מכאן שהיתה מגודתו של רבא פרוסה בא"י:

דף מו ע"ב גמ' עמלק סימן· נ"ב אידוע שנתנו סימן כזה במי שנאמר בו תמחה את זכר עמלק· אולי מצאו לו רמז מ"ם במאי דסיים קרא לא תשכח· שתיבת לא מופסקת בטעם טפחא· להורות שיש בו מקום גם לשכחה (דוגמא לזה דרשו בספר הזוהר באזהרות שבעשרת הדברות) ולהתיר להשתמש בו לאוקומי אגרסא· דכל מה דאס"ר שרי [חולין קט:] להכנים מגזול לבה"מ לשבר כחו ולהוציא ממנו ניצוץ קדושה שבו· וכן עשו ג"כ שלום· ואדז"ל רחמנא או בטולך או בטולא דכר עשו [גיטין י"ז א']:

דף מח ע"ב מר בר רב אשי אמר· נ"ב שמא בשם ר"א אביו אמרם [וברי"ף ורא"ש ליתא מלות "מר בר" וא"ש מ"ש א"ל רבינא לר"א כו'· אבל י"ל דא"ל רבינא לר"א בשאר המקומות שבש"ס ובפרט על מימרא דר"א גופיה ביבמות ק"י א' והש"ס מסדר לה גם הכא· וי"ל ג"כ דמר בר"א מדמי הך דהכא למילתא דאבוהי ביבמות ומשו"ה לא אמר בהדיא בשם אביו]:

דף מט ע"א אמרי דבי ר"י כנ"ל [וכן ליתא מלת לה בדפו"י]:

דף נ ע"א תוס' סד"ה ישנו· מעת לעת· נ"ב ופירושא דקרא או יום שלם כשל בראשית וכלילי שבת ויומו· או יומים מעת לעת אפי' מחצות יום לחצות יום או מחצות לילה לחצות לילה:

דף נג ע"ב גמ' הגביה רכו לו כו'· נ"ב משמע אפי' הוא קטן:

דף נה ע"א אנא "כשמעתיך" ס"ל· כנ"ל [וכ"ה בדפו"י] וכ"ב ונראה דהיינו משום דאע"ג דרב ושמואל הלכתא כשמואל בדיני· בהא כיון דשמעתך הוא· הכי דיינינן לך כפא דהטא נגרא כו' [פסחים כ"ת א'· אבל הפוסקים פי' כפשטות הלשון דהכא ס"ל לר"נ כרב]:

דף נו ע"א פיסלא· נ"ב מלשון פסל לך: **שם** ושלמאה· נ"ב כך ת"א הקיני· א"כ שלא כסדרן קמפרש להו· ונפתוחא הוא מבני מצרים ככתוב· וערבאה הוא מבני ישמעאל: תוס' ד"ה כל· טפי ה"ל כו'· נ"ב במו"ק לא דקו בה· כי הור ההר הכתוב שם (שלא הראהו כי לא נזכר שם) הוא הר הלבנון ונקרא גם אמנה ושנינו רפ"ו דשביעית מאמנה ולפנים נאכל ונעבד כמצא אין שביעית נוהגת בו וכן אינו חייב במעשר והוא חלק מא"י שלא נכבש עד לעתיד: **שם** ד"ה חייב· דקסבר ק"ר כו'· נ"ב אינו מוכרח די"ל בחיוב מעשר של עולי מצרים קאמר· אלא דלתוס' משמע דשמואל הלכתא לדידן אתי לאשמועינן· וגם בזה י"ל דחייב מיהת מדרבנן האידנא נמי: **שם** ד"ה הר· תימה דמשמע כו'· נ"ב לכאורה דבר תימה הוא שהוצרכו למשמעות זה שלא הוא דבר מפורש בתורה כי לא אתן וגו' [דברים ב] א"כ פשיטא לא כבשו אלא לפי שבימי דוד פרצו הגדר והותר הנדר כמ"ש במד"ר [עתוס' ב"ק לא ד"ה נסא] ושמא אח"ז לקחו ישראל מארגם· ואע"פ שלא נראה כן מהכתוב שלעולם נשארו בארגם עד שבא נ"כ והגלם: **שם** היינו ארן סיחון כו'· נ"ב היא ודאי עדיפא דארץ האמורי ורפאים היא אבל באמת גם עמון ומואב שטהרו נזכרים בתוספתא [פ"ז דשביעית] בפירוש:

דף נח ע"ב גמ' בראש כל מרעין אנא דם· נ"ב יש לפרש הקזת דם היא צריכה בראש ותחלת חולי· ושתיית יין יפה לו אחר שסר החולי והיא ראש רפואת תשוה הכת אחר שנחלש מהחולי· היין מחזירו לבריאותו:

דף ס ע"ב תוס' ד"ה מים· דישתו יין מבושל כו'· נ"ב לא הבנתי הוכחה זו מי יגיד לנו שאסרו יין מבושל ואם אסרוהו ג"כ היינו דאפשר בלא יין ואל"ה קשה נמי מה שפרשו מן הבשר· ויאכלו בשר מליח ובשר עופות ודגים· אלא מא"ל אב"א אה"נ לא פרשו מהן· א"נ משום דאפשר בלא"ה· ומש"ה לא בא עליהם ריב"ח מגד זה· אלא ממאי דלא אפשר לגמרי· ולעולם א"ל דמי בורות אינן צריכין להיות בכלל הפרישה· ואפ"ה נראה דלק"מ משום דמי בורות לא שכיחי ואם לא ימצא· הכי ימות בצמא:

דף סא ע"א גמ' בדקא· נ"ב בדקא. ברי"ש ה"ג ערוך. והוא גהלעריי"ע בל"א לפי פרשב"ם: תוס' ד"ה ואיבעית· בכמה מקומות· נ"ב בכ"מ לשון גוזמא הוא· לא נודע לי אלא פ"א ס"פ החובל [אבל כוונת התוס' דמצינו ג"כ במגילה ל"א א' דבר זה כתוב כו' ובמו"ק י"ח ב' ומכות יו"ד ב' מן התורה כו' וש"מ ולרבותא נקטי התוס' לדוגמא הסיא דב"ק דאמר ג"כ ושני במשנה וע"ש]:

דף סה ע"א גמ' דשכיחי דייני· נ"ב בקמ"ץ ולגר"ת בחירק: **רשב"ם** ד"ה דמקרביתו. א"כ דייני· נ"ב דיני הוא דהוו שכיחי ליה משום דהוה דיינא כדא"ל לר"ש אנא דיינא ומר לאו דיינא [כתובות נד:] ואמר ר"ה עליה· ר"כ ושבור מלכא אתי כדינא [ב"ק נו:] ואמר כגון אנא דן כיחידי [סנהדרין ה' א']· משו"ה יהיב דעתיה עלייהו ובקי בדינין טובא:

דף סו ע"א תוס' ד"ה ומקבלת· נ"ל ואינה מקבלת:

דף סז ע"א רשב"ם ד"ה לא מכר· תפשתם "בה" מלת בה נמחק [וכן ליתא בדפו"י]: **ע"ב** רשב"ם ד"ה מכר את הנסרים· דנגרים· נ"ב כמו כלי נגרים:

דף סח ע"ב גמ' אנקולמוס· נ"ב בעל קולמוס:

דף סט ע"ב רשב"ם ד"ה הוצין וציצין· נ"ב מפרשב"ם נראה דגרם וציצין [וכ"ה בערוך]:

דף עג ע"א גמ' האסכלה· נ"ב כמו אסכלה דפכ"ג [עד א' עה א'] שהיא ג"כ בשליבות כסולם: **שם** הוה אזלינן באורחא· נ"ב דרך אניה בלב ים [משלי ל]: **ע"ב** תנינא· נ"ל תנינה· וכנ"ל ברשב"ם [וכ"ה בדפו"י]:

דף עד ע"א אבעי לך לממני חוטין כו'· נ"ב ואיסו דלא מני להו· אפשר שלא היה לו אז שהות שלא היתה השיירא ממתנת לו עוד אחר שכבר שהו כל צרכם ובקשו לילך היה נחוץ לחזירם שלא יתעכב במדבר לבדו· ורבנן דקפדי עליה משום דה"ל לראות הנולד ולממנינהו מעיקרא מקמי דפסקה· להכי לא מהדר להו מידי בהא: **שם** "שקלי" גבבא [כן תיקון בפנים וכ"ה ברשב"ם]· נ"ב אולי שקלי נ"ל ובבב"ת הוא דעבד הכי וטייעא עייליה להתם: **ע"ב** ויש אספמיא· נ"ב מכאן נראה שאין אספמיא ספרד· שלועזין אותה היספניא· והכי מוכח בפ' חזקת (כ"ו א) דאיכא מ"ד שאספמיא היא מעברה עממין· וספרד ג"כ אינה ארץ ספניא באמת אלא ספרוים היא ספרד:

דף עה ע"ב ירושלים· דכתיב כו'· נ"ב כתיב בה נמי קרא בירמיה (לג): **שם** אני ראיתי לפורי כו'· נ"ב בודאי הכוונה עליה ועל עיירותיה הפרזות בנותיה וכפריה השייכים אליה ומובלעות בתחומה שהיה גבולה ומצטרף עמה להיות כולן נקראים על שמה:

דף עז ע"א תוס' ד"ה אותיות· ואר"י דמסירת השטר כו'· נ"ב לשטתיה דלעיל אזיל [דגרס אין אותיות כו']:

דף ע"ח ע"ב רשב"ם ד"ה המושלים· בירא"ת· נ"ל ירא"ת:

דף פא ע"א גמ' ערניס· נ"ב בר"ה הגרסא ארוגים באל"ף והיא הנכונה עמ"ש שם בס"ד:

דף פג ע"ב בעא מניה "הלל" מרבי· נ"ב שמא היה נינו ונכדו ורא"ה רבי בני רבעים שבנו של ר"י נשיאה בן ר"ג בנו של רבי· הלל שמו דור עשירי להלל הזקן שבבלי ראשית משפחה קדושה· וזה הלל האחרון שבו נסתיימה שושלתא דר"ג [לשון הגמ' גיטין נט:] ולא נודעה עוד אם נשאר לה שם ושארית בארץ:

דף פד ע"ב ואיכא דניחא ליה בחלא· נ"ב כגון בשרב או לעשות כבשין וכיוצא:

דף פה ע"א רשב"ם ד"ה עד שלא· שהשאילו· נ"ב שהאלו נ"ל או שהשאילו לשניהם:

דף פח ע"ב גמ' וקללן בעברים ושתים· נ"ב מ"מ לטובה נתכוין בכך כמ"ש בספר הזוהר ע"ד שאגת אריה:

דף פט ע"ב ותומן· נ"ב מלשון ארמית תמניא:

דף צא ע"א צללפונית· נ"ב נ"ל התי"ו ע"ש ונ"ל הצללפוני והיא נזכרת בדברי הימים א' ד' במשפחות הצרעתי שעל שמה נקרא המקום צרעה· מקומו של מנוח: **שם** בקרדו· נ"ב היא ארץ אררט דת"א קרדו: תוס' ד"ה אימתי· תימה כו'· נ"ב נ"ל ר"ש לאו אסאתים קאי אלא ה"ק אימתי מותר לצאת· ול"ש עמדו סאתים או אלף בסלע לא מפליג:

דף צג ע"א רשב"ם ד"ה גמל האוהר· וסתם בהמות כו'· נ"ב ער"פ ויצלא בנמוקי רש"י עה"ת דגמל דווקא משום דצנוע הוא בתשמישו וכ"ה בב"ר: תוס' (סד"ה בעמוד הקודם) שופרא דשטרא· נ"ב דהכי אשכחן ליה דכוותה במאן דמזבין ארעא כו' בהמוכר את הבית (ס"ע ב):

דף צה ע"א גמ' במנה· נ"ל כמה: **שם** רב זביד "דבי"· נ"ל כדבי:

דף צו ע"א דרומאי· נ"ב זקני דרום:

דף צז ע"ב תוס' ד"ה חמר· ולר"י נראה כו'· נ"ב לי נראה אפכא דחוורין הוא יין משובח מאד אלא שהוא לבן ובא ממקום חורן (שבסוף ספר יחזקאל) שידוע שהוא יין טוב מאד ולכן קורהו חוורין ולא לבן או חוור אלא ע"ש מקומו נקרא וגם מורה על לבינותו כי לבן נקרא גם שם המקום חוורן· ומחמת שבחו הוא דקמבעיא ליה דילמא כה"ג אפי' לבן שפיר דמי ופשיט ליה דלכתחלה מ"מ האדום משובח· מיהו אם הביא כשר· וה"נ מסתברא דלשנא קרוי חוורין· דמי סני למימר יין לבן או חמר חיור מהו· ודייק למנקט חוורין· וכי הא דתניא נמי בברייתא דפטום הקטורת [כריתות ו' א'] והתם לפי שהוא משובח מאד ועז מביאו תחת יין קפריסין שהוא עז כמ"ש שם:

דף צט ע"א גמ' כרובים בנס כו'· נ"ב היו מחוברים לבית וכל המחובר לבית כמוהו נמדד· באמת הבנין של ששה טפחים:

דף קט ע"ב אין דאתרמי ליה גברא דשמיה לוי· נ"ב ואע"ג דשם העצם לא יוודע. אשכחן נמי שמות עצמיים דאתו בה"א הידיעה:

דף קיג ע"א סימן· נ"ב נראה שחסר כאן תיבת "אימס" והוא ר"ת הארבע תיבות המקראות שדייקו הכך אמוראי דבסמוך· והיינו היש ידבקו

ידבקו מטות ממטה · ולפי שהוא דומה לתיבת סימן ולא ידעו מה הוא לפיכך השמיטוהו המדפיסים :
דף קטו ע"ב בטבת · נ"ב במג"ת דידן גרס כאב :

דף קטז ע"א בחרת מעוני · נ"ב והא דכתיב קדמוני ימי עוני · היינו עינוי יסורין כדמוכח ריסיה דקרא מעי רתחו : רשב"ם ד"ה שלא תירש · והכי משמע קרא ויאמרו לתת כו' · נ"ב פירושא קמפרש לקרא הכי :
דף קכא ע"ב רשב"ם ד"ה ת"ר · כסדר עולם · נ"ב ספ"א :
דף קכב ע"א גמ' שוה ממש שאין בגליל · נ"ב לא משום שארץ הגליל גרועה בפירותיה דהא אדרבה כתיב ביוסף מבורכת ה' ארצו וכן בשאר שבטים ואמרינן נמי [פסחים ח:] שלא היו בירושלם פירות גינוסר · אלא כדמפרש בגמ' לקורבה ורחוקה :
דף קכג ע"א חרבי זו תפלה כו' · נ"ב חרב פיפיות · ובקשתי בי"ת קדרים דהול"ל וקשתי :
שם לימים העשיר כו' · נ"ב כשבא לצוות את בניו :
ע"ב „במכירי" כהונה · נ"ב לפר"ה נ"ל במכרי :
דף קכו ע"ב בוכרא דאמא נמי בוכרא שכלא"ר קרו ליה · נ"ב שנותן לכהן ה' סלעים ואינו נוטל פי שנים :
דף קלג ע"ב לא תהוי „בי" נ"ל „בי" · וכנ"ל ברשב"ם [וכ"ה בדפו"י וע' פ"ח על הרא"ש] : שם בא עליו שמאי כו' · נ"ב דילמא ס"ל כר"מ דאית ליה המעביר ע"ד של בעה"ב גזלן הוי ע"פ האומנין (עח ב) :
דף קלה ע"א לכהנא רבה · נ"ב בודאי לא נתכוין לכ"ג שלא היה אז כ"ג · וגם בבבל · אלא על אדם גדול ששמו כהנא · וכי הא דאיתא לעיל (דק"י) וכע"פ ל"ת כהנא גברא רבה אנא ורב כהנא לא היה כהן כמ"ש תוס' בכ"מ וגם כמה ר"כ הוו :
ע"ב רשב"ם ד"ה לעולם · אמרינן · נ"ל אמרי [וכ"ה בדפוס ישן] : תוס' ד"ה כל · כתוב לאשתי כו' · נ"ב אי ה"ג היה נראה דל"ק · אברא התם נמי גרסינן לארוסתי :
דף קלז ע"ב רשב"ם סד"ה שקנו אתרוג · וא"צ לו עוד · נ"ב ונמחר מנפים להשיג אחרים שיכולים לתלום בתוך המועד אחר מן האילן :
דף קלט ע"א גמ' מתה הבת אמר „רב" יהודה · נ"ב נ"ל רבי ביו"ד [וכ"ה ברי"ף ורא"ש ובדפו"י ברשב"ם] אע"ג דאמורא הוא מא"י הוה : תוס' ד"ה מתני' · נתשדכן · דשדכא · נ"ב ולנוסחי דידן כולהו ברי"ש [ועתוס' דב"ק שם] :
דף קמא ע"א גמ' אמר ר"ח ולדידי בנתן עדיפן · נ"ב שמא כשאמר כך כבר היו בנותיו נשואות לגדולי הדור ובניו עדיין היו קטנים אז ולא ידע אם יגלימו כל כך · [ועתוס'] ובודאי היו בנותיו גם הנה חכמניות ודרשניות מדא"ל רבא לנ"ס כולהו מהילנא בר מבת ר"ח [ברכות נ"ו א] ש"מ דאשה גדולה חכמה הואי : שם שלא היה לו בת · נ"ב אתי כתנא דברייתא ר' נתן ואליבא דב"ה דס"ל או זכר או נקבה [יבמות ס"ב א] : תוס' ד"ה בת כו' דגוי כו' · נ"ב שרי להו מרייהו תם להו לרבנן קדישי למימר הכי כי אתר שגמול אתע"ה ודאי לא הי"ל דין ב"נ ואפי' משהתחיל לעסוק בתורה מוהכפש אשר עשו כמו שהוכחתי במ"א והוא דבר אין ספק בו · ובכ"מ נדחקו תוס' בכך בתנס : שם א"נ מהגר כו' · נ"ב אע"ג דבודאי גיירה דקיים כל התורה [ע' יבמות ק' ע"ב ובח"א שם] ותו דהא"ה לאו בתו היא דולד שפחה כמותה · מ"מ אינה ראויה ליצחק בן הגבירה · גם הנושא אשה יבדוק באחיה [לעיל ק"י א'] :
דף קמב ע"ב גמ' דקשישנא מנייכו · נ"ב והא דאיתא לעיל ר"פ יתיב ר' ירמיה קמיה דר' אבהו וקבעו מניה משמע דר"י תלמיד היושב לפני רבו ר"א הוה · דילמא ההוא ר"י אחרינא הוה :
דף קמג ע"ב רב יוסף אמר ובני כו' · נ"ב דילמא סבר לשון תורה לחוד ולא נילף מניה ללשון בני אדם · להכי מייתי איהו פסוק מדברי קבלה דמסתבר טפי למילף מניה · ובאמת בד"ה יש הרבה דוגמתו · וע"ש אם לבינה מ"ש לפי פשוטו של מקרא : תוס' ד"ה שהיו · לא הי"ל בנים כו' · נ"ב דא"כ הו"ל לממניינהו · והוו יותר משבעים נפש : שם סד"ה בתוספתא · דה"ב בפני עדים · נ"ב ודנקט בפני ב"ד לפי שהם אביהן של יתומים :
דף קמד ע"ב רשב"ם ד"ה או קולמוסטוס [כ"ה בדפו"י ולפנינו הוגה פולמוסטוס] סוטר · נ"ב נ"ל שצ"ל סופר מלשון קולמוס : שם פולמוסטוס לוחם כו' · נ"ב מלשון פולמוסא דאתי לנהרדעא [עירובין לד: ע"ז ע: ובמשנה סוף סוטה בפולמוס] חיילות (נמחק איזה מלות) :
דף קמה ע"ב גמ' ת"ר עתיר נכסין עתיר פומבי · נ"ב אגב פומבי דלעיל נסיב להא נמי :
דף קמז ע"א ויו"ט של עצרת ברור זרעו חטים · נ"ב בזמן זריעה של אותה שנה הסמוכה אע"פ שזמן הזרע מתחיל בשנה שאחריה מתשרי · ולר"ש (מטבת) [ממרחשון · ב"מ קו:] ולמנחות זורעים בשבט [עתוס' שם] וזה דבר תידוש שהעת של ימי סיון יורה על עת זרע של חורף הבא אחריו :
דף קנ ע"ב אמימר אמר מטלטלי כו' · נ"ב נראה דלאו דוקא · אלא ה"ה בגמלי דערביא ואשלי דקמחוניא כל היכא דאסמכתייהו עלייהו הו"ל כתיבי · וכדהוה ס"ל (לאמימר) [לרבא] אפי' בארנקי דמחוזא כדאיתא פרק מציאת האשה (ס"ז א) :
דף קנא ע"א השתא אמרי מר כו' כתבתינהו · נ"ב אפשר שכתבה לו רק מקצתן · וגמרא לא סיים לפרושי מה דלא נריך ליה :
דף קנג ע"א ואפ"ה לא אפרק מטבעא · נ"ב דלא קללת חנם הויא · כיון דעבד כשמעתיה דלא כהלכתא :
דף קנה ע"ב שלא ליה גידל בר מנשיא לרבא · נ"ב בכ"מ מוכח דגידול ב"מ תלמידיה דרב ושמואל הוה · לכן נ"ל דלרב הוא דשלח וכ"ב רשב"ם : שם ושדי „ביה" · מלת ביה נמחק :
שם מגלת אסתר בוזא · נ"ב זה דבר גוזמא לפי מ"ש בבטולה (ל"ה ב) ע"ש . ושמא י"ל בין ספרי א"י לשל בבל :
דף קנו ע"א דלעבדו ליה מליה כנ"ל : ע"ב רשב"ם ד"ה א"ל · וקנסא הוא כו' · נ"ב והפקר ב"ד הפקר :
דף קנח ע"א רשב"ם ד"ה יורשי האשה · אביה הס"ד ואח"כ מה"ד ואחרי כן מתה היא וירשוה בכל "נכסיה נכסי" כו' כנ"ל וכ"ב הלשון מכוון והתחלה היא שמניין במשנה ואח"כ מתה האשה · וקמפרש והזיל מאי ב"מ · וירשוה כו' דיורשיה באים ליירש כל נכסיה וקפרים מאי נינהו נכסיה : תוס' ד"ה וב"ה (דבור הב') לפי שהיא צריכה שבועה כו' · נ"ב תמיה לי טובא שנתקשו אבות העולם בכך ושנו כמה שינויי · הא לשטת הרמב"ם דפשיטא ליה כ"מ וכנ"ב נוטלת בלא שבועה · לק"מ · ואפי' למאי דפרים הה"מ דרמב"ם דס"ל דוקא כשהם בעין ל"צ שבועה משא"כ בנאכבו או נפחתו · מ"מ מי סני לאוקמה למתני' בהכי בגוונא רוזיתא ומילתא דשכיחא · דילמא בקושטא תוס' וסיעתם הגדולה לא פסיקא להו הא דרמב"ם · אלא ס"ל לא פלוג רבנן בשבועת אלמנה · ותקשי לטור דמזכי שטרא לבי תרי עי' טור וקציעה סנ"ו :
דף קסב ע"א תוס' ד"ה לפי · ול"ג את המוצל עם השם כו' · נ"ב הא נמי גרסינן לה התם בתשובת פרושים · אבל ודאי גרסינן בריש בשאלת נדוקים את המושל עם משה :
דף קסד ע"ב רשב"ם ד"ה ת"ר הריני · לשון לעז כו' · נ"ב הצרפתית שנלקח מן היוונית ונשתנה ונשתבש קצת : תוס' סד"ה עיון · והכי אמר בירושלמי כו' · נ"ב נ"ע כמדומה היא ראיה לסתור שאם כדתוס' לא היה ראוי להחזיק טובה לראשו אדרבה ראוי הוא לטיתו בכותל · תו קשיא ע"ד תוס' דהאמרינן בהדר [ס"ה א] יכולני לפטור את כה"ע מדין תפלה מיום שחרב בהמ"ק · ומאי דק"ל אפי"מ מהרבה ב"א כו' · נ"ל דלאו מב"א גדולים קמיירי ואף לא מהדיוטות אלא מאדם הטוב בינוני · דצדיקים גמורים בודאי אינם בכלל הזה שאינם מצפים לתשלום גמול בעוה"ז · והדיוטות יודעים בעצמם שאינם כדאי ולא יעלה על לבם שתקובל תפלתן ותעם בקשתן מיד וכך נ"ל בשני הדברים האחרים שאינם מצויים אלא דוקא בב"א גדולים כמ"ש [סוכה נ"ב א] כל הגדול מחברו יצרו גדול · אבל בצדיקים גדולים ודאי אינם מצויים תדיר בכל יום אף אם אין צדיק וגו' :
דף קסה ע"ב גמ' דשלתו מתם כו' · נ"ב פירושו בכ"מ מא"י לבבל · שמא ר"י בתר דאסקוהו מב"מ 'בא"י הלך לו לבבל כדאשכחן בלוי [שבת נט: כתובות קג:] · כי ר"י ודאי מא"י היה ולכן נקרא ג"כ רבי ירמיה · וא"כ פירוש עיילוהו ר"ל קראוהו לשוב אליהם לא"י ולחזור אל מקומו הראשון שהי"ל בבה"מ שם :
דף קסו ע"א בזבינא · נ"ב הבי"ת שרשית שמא נגזר מן ענין מבזבז לפי שהמוכס מבזבז ממונו על כך לקנות המכס מן המלך וגם עי"כ מבזבז ממונם של אחרים : ע"ב דהוה חתים עלה רב ירמיה בר אבא · נ"ב נראה שאין זה ריב"א תלמיד חבר דרב דאביי היה בדור רביעי לו · אלא תרי ר"י בר אבא הוו [עתוס' פסחים ק"ו ב' ד"ה שבקיה וש"מ] · א"ד אביי לאו בההוא עובדא הוה פסיק דינא אלא בתר הכי הוה פרים טעמיה דר"י :
דף קסח ע"א נידבר ע"ה בהדיה · נ"ב ש"מ הא דאסור לקדש אשה עד שיראנה [רפ"ב דקדושין] היינו אפי' ע"י שלוחו שכמותו לא סגי ליה · ויש לדחות דהכא מיירי דלית ליה שליח · וע"ה אינו נעשה שליח אע"ג דמהימן דלא לחלפוה · א"נ אינהו מרתתי למחלפה מכי חזי לה ע"ה :
דף קע ע"א דרב יצחק בר יוסף הוה מסיק ביה זוזי בר"א אתא כו' · נ"ב מלוה ע"פ סיתסי וריב"י איידי דעריד בגרסיה אשתלי הא דפרעיה ר' אבא :
דף קעא ע"ב ולא היא אפי' אכוליה כו' · נ"ב עמו"ק ח"מ (סנ"ד) : שם אין עבד כו' · נ"ב הוה מצי למימר · לא דמי · אי אמרת אין כותבין שובר ודאי יאכל הלה בהתר וחדי · אבל אי אמרת כותבין משו"ה לא נימא יאכל הלה וחדי דא"כ גזלן הוא ולא נחשדו עם ישראל על כך · אע"ג דאמרינן לעיל (קסה א) רובן בגזל היינו אבק גזל ולא דוקא רוב ממש אלא רוב הנכשלים נכשלים בעון גזל · מ"מ מעוטא הוא ולמעוטא דרשעים לא חיישינן · אלא דעדיפא מבני ליה דאפי' באתרא דשכיחי רמאי טובא (כפומבדיתא ונהרדעא [נ"ל ונהר פקודא] ונרש [חולין קכז א] אתרא דהני רבנן) אפ"ה לית לן למיחש לתקנתא דלוה במקום הפסד מלוה · ותו דזמנין דבהתר נמי אכיל הלה וחדי כי אמרת כותבין שלא יתושו עוד לשטר פרוע כלל לא הלוה ולא המלוה כי יסמכו על השובר ויבואו לשהות שטר פרוע ולאחר זמן ישכח דבר הפרעון וכתיבת השובר · ויאבד מן הלוה · והמלוה ימצא שטרו ויחשוב שעדיין לא נפרע וזה דבר מצוי גם בכשרים וכמש"ל [דף קע] בעובדא דר' אבא · או ימצאוהו יורשיו ויתבעו שבועת יורשים ויגבו בו כדין שלא יודעים :
דף קעד ע"ב אגלאי מלתא דכהן הוא כו' · נ"ב ואע"ג דמצי לגרושי על תנאי · ולא בעי למכתב תנאה בגיטא · ויהיב לה על תנאי שלא תחזור אליו או הוא אליה וכל כה"ג · שמא לא היה יכול להעלים מפני העדים שיגלו סודו · א"נ אם היה מתנה ע"מ שלא תשוב אליו · היה מתיירא שמא את"כ בחמת לא תאבה האשה ללכת אחריו עוד · ואם ירצה לתלות התנאי בו אולי לא תאמין בו האשה להתגרש ע"ת כך · שתירא פן לא ישוב אליה עוד · ובעל כרחה לא יוכל לגרשה · שאז תגלה סודו וגם לא תתן לו מאומה : בתוס' (סד"ה בע"א) דמיקסריף · נ"ל דמדקטריף [והגהת הב"ח דארעא במקום דאביי אי"ל דהתוס' נקטי לשון הגמ' גיטין ל' ע"ב] :

הגהות בפסקי תוספות

סימן צט בית · נ"ל ובית [והד"א עם סי' שקודם] :

סימן קעז והוסיף · נ"ב נדוניא משות בעין · מוסיף בע"כ (ושום במנה פוחת תומש) · ויש גם תוספת רצוני שעושה מנדבת לבו מאהבתו לה :
סימן רסט וזולא · נ"ב ברשות לוקח : שם מדלא · נ"ל מוכר :
סי' רצ אני אטול · נ"ל איני טפל :
סי' רצג בשכרו · נ"ל בשבת :

הגהות על הרא"ש

פרק א סימן ה עושה מעקה כמו שירצה כו' ודפנא נ"ב לא בקש כי מ"מ נריך בנין חוק :
פרק ב סי' יא היינו כשאינו מוגא כו' · נ"ב ונ"ל מיירי שאינו משכירו לבית דירה או שידוע שאינו מכנים לתוכו ע"ז · דאל"ה לעולם אסור כדתנן ספ"ק דע"ז :
פרק ג סי' יב הוא בעצמו זייף אותו עד שסעדים כו' · נ"ב או אחרים המכירים כתב ידם או שכתב ידם יוצא ממקום אחר · דהשתא אפי' ליתנהו או כי נמי איתנהו ואתו ואמרי אין כתב ידינו הוא מיהא לא דכירנא דתתמינן ולא ידעינן בשטרא ובמכירה · דאפ"ה הו"ל מגו כה"ג : סי' נח בהג"ה ד"ה ואין נאמן · „דגרים" · נ"ל דגיים [וכ"ה בתוס'] :
שם גרים · נ"ל גיים · שם ד"ה ואם · דגרים · נ"ל דגיים :

הגהות בפי' המשניות להרמב"ם

פרק ב (במתני' דף כה) סד"ה מה שאמר כו' הוא האויר · נ"ב שבמקרא : שם ובלשון הגמ' כרתי · נ"ב נמצא גם במשנה פ"ק דברכות [ט' ב' · ובפ"ג דסוכה לד ב'] ותלוף שי"ן בסי"ו נמצא כיוצא בו גם בלה"ק ברושים ברותים :
פרק ג (במתני' דף מב) ד"ה ואין לאיש כו' לפי שהאשה מותר לבעלה · נ"ב ואין זו מחילה דקרוב לאנוסה היא ובושה למחות בו אבל פירות שאכל נראה דויתרה ודאי ומחלה עליהם : (במתני' דף נג) ד"ה פירוש מרזב · נ"ב תרין מלין · מר · מן כמר מדלי [ישעיה מ] הוא טפה · זב · נוטף :
פרק ה בראשו ד"ה התורן · ובלשון הפסוק קלע נ"ב מן קלעים לתאר · הם וילונות · אבל גם ותורן נזכרים בכתוב אצל האניות : (במתני' דף פד ד"ה יש כו' והגבהה „קונה בכל מקום" כנ"ל
שם ומשיכה אין קונין · נ"ב כאן יש איזה השמטה :
פרק ט (במתני' דף קנג) אבל אם אמר „יהיו" : נ"ל תנו :
פרק י (במתני' דף קעג) לא יפרע „כהן" · נ"ב נ"ל תחלה : סליק

חדושים על בבא בתרא

מהגאון המובהק וכו' מוה' דוד לוריא מביחאוו זצללה"ה (בעל המחבר פי' על פדר"א)

דף ה ע"ב שאני הכא דכל שפא ושפא זמניה הוא והקשה הס"ך בסי' ע"ח דא"כ הדלא קושיא לדוכתא פשיטא דהוא בחזקת שנתן דזמנו הוא. ותירץ דקמ"ל דשפא ראשונה ישלם לו בעד כולה אע"ג דהשאר הוי תוך זמנו וקמ"ל דריב לקים מודה נמי הכא בסברא דלא לטרדן ודוקא בזמנו דיום א' לא ס"ל סברא זו אבל כיון דכל שפא מודה ר"ל בהא דפרכינן כיון וכו' ע"ש וזה תו"ד. וקשיא לי לתירוצו מסיפא דפריך הגמ' לאביי ורבא אלמא לא עביד אינש דפרע בגו זימני' ותקשי נמי לר"ל דהא הכא ר"ל נמי מודה בסברא דלא לטרדן כיון דכל שפא וכו'. וגם קשי' מה דפריש בגמ' דף ו' ע"א מסיפא דד' אמות ולמעלה ה"ד וכו' אלא לאו דפרעתיך תוך זמנו אלמא במקום חזקה לא אמרינן מה לי לשקר וקשה דהך חזקה דאין אדם פורע אינה אלא לר"ל וא"כ היכי פשיט הכי להא דתבעו לאחר זמנו וא"ל פרעתיך בתוך זמנו דלמא שאני התם דהוי חזקה אלימתא כיון דזמנו יום א' ליכא סברא דלא לטרדן אבל הכא כיון דכל שפא וכו' מודה ר"ל נמי דפרעתיך תוך זמנו מהמנת סברא דלא לטרדן וכסברת הס"ך הנ"ל. וביותר תמיהני על הרב תורת חיים שתירץ קושיית התוס' ד"ה ואמר לי וז"ל דלא מני למטויי כסברת התוס' דהא ר"ל אית ליה דכל שפא זמניה עכ"ל והוא תימה דא"כ באמת מאי קאמר הגמ' אלמא במקום חזקה לא אמרי' הא ליכא חזקה כלל כיון דכל שפא ושפא זמניה הוא . (וע"ש בחדושי לב"ב בזה). אבל מה שהקשה האו"ת על הס"ך דהכא לא שייך לא לטרדן דלמא לא יבנה ע"ש. היה נראה לכאורה לתרץ דסברא זו דסיכא דספיקא לו אם יתחייב לשלם או לא לא פרעו ליכא סברא דלא לטרדן אינו מוכח אלא לבסוף דקאמר בגמ' התם מי יימר דמחייבי ליה רבנן אבל השתא דלא ידעינן עדיין סברא זו דאל"כ היכי פרכינן מסיפא ולק"מ קושיית האו"ת. אך באמת משגה הוא דא"כ מאי כתבו התוס' ז"ל ומיהו קשיא הא דפריך מכותל חצר שנפל וכו' לאביי ורבא נמי תקשי' והוכרחו לומר דהות"ל למטעיך דהא בלא"ה לק"מ דהא לא ידעינן עדיין מסברא זו אך על התוס' גופיה קשי' למה לא משני הכי ודו"ק היטב כי נכון הוא :

דף ל ע"ב ברשב"ם ד"ה א"ל מפלניא זבינתא דאמר לי דזבנה מינך ואע"ג כו' ולא מסימן מנו וכו' הלכך כו'. דבריו אין להם שחר והנ"ל בפי' דבריו דהנה ר' יונה חולק על רשב"ם וסובר דאינו יכול לחזור על המוכר וטעמו כתוב בטור ובשמ"ע [סי' קמ"ו] וס"ל דיכול לומר היה לך לטעון שאתה יודע בבור שמתנו זבינתא ורשב"ם סובר שאינו מחויב לשקר במזיד. א"כ זה כוונת רשב"ם וחוזר על המוכר ואע"ג דאין עדים ולא היה כלומר וא"כ היה המוכר יכול לומר כסברת ר' יונה הנ"ל לזה כתב רשב"ם דז"א שהוא עצמו אינו יודע לשקר אינו מחויב הלכך הפסיד ומייב המוכר להחזיר לו דמי המקח דו"ק ותשכח :

חלופי גרסאות ע"פ נ"י במסכת בבא בתרא

דף ה ע"ב תוס' ד"ה מי כו' צריך להחזיר לו „בשטר" · וכ"ה בתוס' לקמן דף ע' ע"ב ד"ה סוף וברשב"ם לקמן ע"א א' ד"ה אמר רבא כו' · בשטר פר"ת כו' · וכן היתה גירסתם בגמ' דשבועות שם ונתנס הוגה כאן בגליון „בעדים" :
דף כד ע"א רש"י סד"ה ספקו טמא · לפרוזדור „שהוא עלי" גבו כנ"ל וכ"ה בדפו"י :
דף לז ע"ב רשב"ם ד"ה פלוגתא · ומוקמינן לה בגמ' „כרבנן ודחי ומוקי לה אפי" כר"ע כנ"ל וכמ"ש בתוס' ד"ה מכר :
דף כו ע"א תוס' ד"ה ספיר כו' · ע' בהגר"א ח"מ סי' ע"ב ס"ק ק"ז :
דף נב ע"ב רשב"ם ד"ה ופסק ר"ת · או מברייתא שייך לומר תיובתא ומפירכא דאמוראי שייך למימר קשיא · וז"ש ביבמות י"ד א' והאי מאי תיובתא כו' והאי מאי קושיא כו' :
דף צו ע"ב תוס' ד"ה אין כו' · ע' בהגר"א א"ח סי' רע"ב ס"ק יב · ובסי' ר"ד ס"ק י"ח כנ"ל „תמד כו'" עתוס' דב"ב שם ד"ה אין כו' : (ליקוט) תמד כו' · שאם מצא ד' ע"כ חלק א' יין (ע"כ)" :
כ"ה בכת"י קדשו · ומ"ש שם בס"ק י"ט „ומ"ש אלא ג' שאם מצא ד' ע"כ חלק א' יין" כ"ז ליתא שם בכי"ק אלא המעתיק הוסיף כאן ע"פ מ"ש רבינו בלקוטים (כדרכו כידוע) ושגגה גדולה היא כי באמת כוונה רבינו בליקוט הנ"ל לתת טעם על מ"ש בש"ע ברישא דינא בשמרים והרי מבואר שם בשמרים שאם נתן ג' ומצא ד' מברך בפה"ג וכדאיתא בגמ' כאן ומג"ל בתרצנים הכי לזה כי רבינו (בליקוט כאן ובסי' רע"ב ס"ק י"ב) דמסברא אמרינן הכי :
דף קלז ע"ב רשב"ם ד"ה אקניתיה ניהליה כו' · ע' בהגר"א ח"מ סי' רמ"ח ס"ק כ"ב „או ליורשי · ערשב"ם שם ד"ה אקניתיה והיינו כגירסת הגאונים בההיא שכתא (לעיל קכט ב) ובתרא לירתה וכמ"ש בסעיף ע' ובודאי הסברא נותנת שאין חילוק בין לי או ליורשי · ומכח זה" כ"ה בכי"ק קדשו ונשמט בדפוס מן או ליורשי עד או ליורשי :
דף קלח ע"א רשב"ם ד"ה גובה מכולן · והא דנקט כו' · ע' בהגר"א ח"מ סי' רנ"ג ס"ק י"ח :
ברא"ש (פ"ג סימן יא) הגה"ה ד"ה דסבירא כו' גבי „נאי" נ"ל „ינאי" (והוא בקדושין ס"ו א') : שם לגבי עירוב למ"ד כנ"ל : (פ"י סימן מז) וש"מ דהאי כו' ואי קשיא כו' התם דלא אמר בתורת הודאה אבל הכא דאמר בתורת הודאה · כ"ה לשון הרי"ף · והרא"ש הוסיף לבאר כוונת הרי"ף דעיקר החילוק הוא בין ע"י תביעה כו' וז"ש פי' שלא תבעו כו' פי' שתובעו כו' (אבל ש"פ לא הבינו כן בדברי הרי"ף) · וע' ש"ך ח"מ סי' פא ס"ק ל"ד ד"ה ומעתה נסתלקה כו' הגם שאפשר עוד כו' · תירוץ אחר מבהון מה שלא נזכר ברי"ף כו' · ופלא שלא הביר כלל דברי הרא"ש ופירושו ברי"ף : סליק

חדושים והגהות למסכת בבא בתרא

מהרב הגאון החסיד כו' מרנא יעקב צבי יאליש זצ"ל בעל המחבר ספר מלא הרועים

דף ג ע"ב רש"י ד"ה אלא דלא חזי ביה תיוהא כו' · ע' ב"מ דע"ג ע"א כיון דהוי ביה תיוהא לא מיחזי כאגר נפר וע' רש"י שם : **תוס'** ד"ה מאן אחיך במצות כו' זה תלוי בפלוגתא דר"י ורבנן בב"ק דפ"ח ע"א אי עבד קרי אחיך עיי"ש :

דף ד ע"א תוס' ד"ה והא מבחוץ קתני קשיא ותיובתא כו' · משמע דתיובתא אין לה תירוץ ובב"ק דמ"ו ע"ב תיובתא והלכתא עיי"ש דמתרץ התיובתא :

דף ה ע"א גמ' ארבעה לצלא ארבעה לצללא · בערוך פי' צלא הוא הפועל שעומד בשרב ובשמש וצריך ד' ככרות למזונות וכן העני שיושב בצל ביתו א"צ רק ד' ככרות הלכך דייק במה שיש לך ועזוב השדה זו לרוניא :

דף ו ע"ב אמר ממצורי קממצורנא · ענ"י פירושו : **שם** מאי לאו אין נזקקין לו כלל כו' · קשה דהא ברייתא מוכח דזקוק למחיצת עשרה אפי' היכא דליכא היזק ראי' דא"כ למה נקיט הצירו למעלה מגגו אלא ע"כ דאי לא הי' החצר למעלה הי' צריך עכ"פ לעשרה לנתפס כגנב אבל כשהחצר למעלה א"צ לעשרה דמחמת גובה החצר א"י לבוא לגג ויהא נתפס כגנב א"כ מוכח דאף במקום דליכא היזק ראי' צריך עשרה דא"כ מאי ארי' דהחצר למעלה מגג אפי' כששוה לגג אין נזקקין וי"ל דהך ואם היתה חצירו למעלה מגגו מתנייא לקמן גבי שתי חצירות זו למעלה מזו דצריך העליון לסייע מלמטה ועז"א דוקא חצר למעלה מחצר אבל חצר למעלה מגג אין נזקק העליון ואיידי דתנא בחצר למעלה מחצר נזקק העליון לסייע למטה תני דבחצר למעלה מגג אין נזקק העליון לסייע ועוד יש בו רבותא דאף כשהחצר למעלה מגג יש בו היזק ראיה יותר אל הגג דיכול להסתכל מלמעלה למטה אעפ"כ אינו נזקק דבגג ליכא היזק ראיה דלא קביע תשמישתי' :

דף יב ע"א רש"י ד"ה פרדיסא כרב · עיין לעיל ד"ו ע"א פרדס אני מוכר לך עיי"ש : **שם** ד"ה איציתה כו' וב' גפנים קרי אוציא · ע' לקמן דמ"א ע"ב שפי' רשב"ם אוצייתא שורות ע"ש:

דף טו ע"א גמ' מכאן ואילך הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע · ולא אמר שלא רצה לאמר מיתה על עצמו וגם לא כתב תיבות מפוזרות ומחוברות אותיות התיבה רק כל אותיות מעורבות שיוכלו להצטרף לצירוף אחר ולא יהיו מורין על מיתתו וז"ש בדמע לשון מעורב ולשון דמוע וכעין זה פי' בס' עשרה מאמרות דהאי בדמע מעורב :

דף טז ע"א ומאי אהדרו ליה חברי' דאיוב אף אתה תפר יראה כו' כי לדבריך אין לירא כי מההכרח אין יראה וכן לדבריך שאתה אומר ארץ נתנה ביד רשע אין תפלה וכ"ש שאתה תפר יראה בהכחישך הבחירה וגם אתה מגרע שיחה שהיא תפלה כמ"ש אין שיחה אלא תפילה בהכחישך ההשגחה באמרך ארץ נתנה ביד רשע : **ע"ב** גמ' מפני מה לא נכפלו בנותיו · אבל הבנים נכפלו כמ"ש רש"י ורד"ק שבענה בנים היינו שני פעמים שבעה וע' רש"א : **שם** בורסי · מעבד עורות וכן פי' בערוך ע' בורסי וכן מוכח בכתובות עז ע"א וכן פרש"י ותוס' שם : **רש"י** ד"ה ושם את הבכורה · מדוע הקיליתני תרגום כו' · תמיהא למה הביא מתרחק להמו הלא ממקומו הוא מוכרח דעל ויבז עשו את הבכורה תרגומו ושם :

דף יז ע"א גמ' בעטיו של נחש · בערוך פי' בקולמסו שנכתב בו המות לשון עט סופר :

דף יח ע"א רש"י ד"ה טוריא איטנו"ר בלע"ז כמו דטרייא לרישיה כו' ועיי"ש שפי' פוריטא מוציי"ר בלע"ז וצ"ע : **ע"ב** תוס' ד"ה מכלל כו' מ"מ כיון דסמך בהיתר לא חשוב מזיק אע"ג דהשתא הדר ביה טמה דמוקי בלוקח כמ"ש התוס' בד"ה וסבר לפיר"ת ור"ח דדבור זה של התוס' כאן קאי לפר"ת ור"ח כמ"ש מהר"ם מ"מ קאמר דסמך בהיתר כיון דמסיק דמותר לסמוך כל זמן דליכא ניזק כמ"ש התוס' בדבור שאח"ז ד"ה וסבר ודו"ק : **שם** ד"ה וסבר כו' וקשה לו מה הוצרך לחלק ברוחק בין לוקח דאילן ללוקח דמשרה · ר"ל לפי מה דאוקי דבעל החרדל זרע תחלה בהיתר כשהי' שלו ואח"כ מכר מחצה ואעפ"כ צריך לסלק החרדל ואף דבאילן כשסמך בהיתר לא יקוץ חלקו התוס' לעיל בד"ה ואי דשאני אילן דאיכא הפסד מרובה וזה דוחק :

דף כ ע"ב רש"י ד"ה כדי ליתן פצימי חלונות כו' · ע' רש"י בשבת שם שלא פי' כן :

דף כא ע"ב רש"י ד"ה פסידא כו' ס"ת במעות · ע' תוס' ואפשר דסופר כתב תפילין ומזוזות ושם הוא פסידא דלא הדר דבעינן כסדרן : **שם** ד"ה שיוסקי שקדים · ע' רש"י ב"מ ועמש"ש בגליון :

דף כב ע"א רש"י ד"ה דוקולאי מוכרי סלים כו' · ע' חולין דף צ"ח ע"א ההיא כזיתא תרבא דנפל לדוקולי דבישרא שפי' רש"י קלחת ועי"ש בתוס' בשם הערוך : **שם** ד"ה ריש כלה דורש ברבים בשבתות משמע בכל שבתות השנה ובכל דוכתי פרש"י דכלה היא שבת שלפני הרגל והדרשה שבכל שבת נק' פרקא : **תד"ה** אמר כו' כדאמרינן בקדושין · ועיי"ש ברש"י דס"ל שהי' זה רק שהאריך ימים ועיי"ש בתוס' ג"כ דתרי רב אדא בר אהבה הוה משמע דגם כאן גרסי רב אדא בר אהבה וע' בב"ק ס"ב ע"א מתקיף לה ר' אדא בר אהבה על שנויי דאביי ורבא אלמא דיש רב אדא בר אהבה שהיה אחר אביי ורבא :

דף כו ע"א גמ' אזלא רקתא · ע' חולין נ"א ע"ב דגרים בד' :

דף נג ע"ב רשב"ם ד"ה מהו דאת"ל החזיק בשדה כו' משועבד הוא לשדה · נ"ב תמיהא כיון דמשועבד פשיטא דלאו קנין כמו בחיצון לקמן שוב מצאתי בת"ח שתמה כן :

דף נה ע"א גמ' הני זהרורי · נ"ב זהרורי פי' הערוך הממונים מן המלך לקבל מסקא דפרדיסי : **ע"ב** רשב"ם ד"ה ספק ביאה כו' וס"מ הוא ומהור · נ"ב ע' רש"י פסחים כ"ב כשיטת רשב"ם ובע"ז כ' שלא כדבריו כמ"ש התוס' כאן :

דף נו ע"א גמ' דקרי לי' בי גרגותא · נ"ב בערוך ערך גרגותא גרים כל שדולין אותה ומשקין אותה מגרגותא חדא : **שם** בגמ' אמר ר"י אמר שמואל כל שהראהו כו' נ"ב ע' בפרשת דרכים דרך הקודש דרוש ו' :

דף נח ע"א רשב"ם ד"ה כל שאין כו' ר"ר שורה עליהן · נ"ב וע' רש"י סוכה כ"א ע"א שפי' הטעם שמרגיל בני בית לשם עיי"ש וא"ש דלכך כל דבר אפי' אינן אוכלים אין מניחין :

דף נט ע"א תד"ה החוט כו' לפי שהי' גדול יותר מדאי · נ"ב ע' תוס' ב"מ ד"ד ע"ב ד"ה אין שחולקין ע"ז וס"ל אף דאינו חריף מפי מזכירו קודם וכמ"ש בכללים שלי כלל ו' :

דף סב ע"א גמ' ודשמעון כנגד יהודה · נ"ב ר"ל או דשמעון כנגד יהודה לחוד : **רשב"ם** ד"ה היכא דאיכא מיצר כו' מדהו"ל למכתב ראובן כנגד לוי דמשמע כו' נ"ב ר"ל מדלא כ' כן אלא כ' ראובן ושמעון : **ע"ב** תד"ה איתמר כו' כחד מינייהו ועבד מאי דעבדי נ"ב ע' תומים סי' כ"ה ס"ק ב' מ"ש בזה :

דף סו ע"א רש"י ד"ה ואינה מקבלת טומאה כו' דלא בעי מחשבה דאיכא מאן כו' · נ"ב צ"ע דהתם קאי על במקומה אבל נטלה משם חשוב משקה ואם חשב עליו לאוכל הוה אוכל כמבואר שם וצ"ע וצ"ל דכוונתו דנטלה משם מן הקרקע שמחובר בו אבל עדיין היא בכוורתו וא"ש :

דף עג ע"א רשב"ם ד"ה ביזרא בית זרע ארבעים כור · נ"ב משמע דמפרש גריוי כור ועיין פסחים ל"ב ע"א ומה שציינתי שם וע' לקמן דק"ו ע"א מה דמפרש גריוי :

דף עד ע"א גמ' (סוף העמוד) כרשא · נ"ב ע' רש"א ובספר עוללות אפרים דגרסי ברשא בבי"ת ודורשים לגנאי על אנשי רשע אך בכל הספרים גרסי' כרשא בכ"ף ועיין בספר גבולות בנימין שמיישב ג"כ הגי' כרשי בכ"ף לשון אנשים כשרים :

דף עה ע"א ואין שיבה פחותה משבעים · נ"ב ע' בתיקונים תקון כ' דס"ח ע"א דאמר לית שיבה פחותה משתין וע' בכסא מלך שם שכתב דרשב"י תנא הוא ופליג ודבריו תמוהים דאין הקושיא על רשב"י כן על ראב"י דהכא דהוא אמורא איך יחלוק על התנא ואי משום דבמשנה בפ"ה דאבות אי' בן שבעים לשיבה הלא תי' הוא בעצמו שם דלא פליג המשנה על רשב"י כן דהפירוש דמס' ועד שבעים היא שיבה אך על ראב"י קשה דאיהו אמר אין שיבה פחותה משבעים ובספרי קהלת יעקב ע' שיבה הארכתי בזה :

דף עו ע"א לא קנה עד שיכתוב וימסור · נ"ב צ"ע דימסור ויכתוב הו"ל למימר דהא צריך המסירה שיהי' קודם הכתיבה כמבואר בסי' ס"ו ס"ד ואף בבת א' אינו מועיל כמ"ש הש"ך שם ואין לומר דימסור קאי אשט"ח זה שכתב לו קני לך דצריך למסור לו זה השטר דבעינן דלימטי לידי' כמ"ש הש"ך ס"ק י"א אך זה דחוק דהא מסר ולא כתב אשט"ח קאי מסר וא"כ יכתוב וימסור שאח"כ קאי ג"כ אמסירת שט"ח והדק"ל דהא צריך למסור השט"ח קודם הכתיבה : **תוס'** סד"ה אי כו' שאין דעת אחרת מקנה אותן · ע' ש"ך סי' ס"ו ס"ק כ"ה : **ע"ב** תוס' סד"ה במאי · דאפי' ר' מודה כו' · ע' רש"א ודבריו תמוהים דהא לר"י צ"ל דוקא ברה"ר מועיל מסירה לפי שאין שם משיכה אלמא דמשיכה אינו קונה ברה"ר לרבי :

דף עז ע"א תד"ה אמימר כו' א"ל והא לא משך וליכא למימר דלא ידעו הדין מדשאלו על קניות שטר ססתמא ידעו הדין דקניות השטר במה נקנו והו"ל למימר והא לא כ' ומסר ועוד דהש"ס הו"ל למינקט הכי אף שהן לא אמרו כן כיון דהדין כן הו"ל למינקט אליבא דדוקא: **בסד"ה** לשמא מסר לי' לקנות · נ"ב זה טעות דהתוס' ס"ל דאינו מוסר לו לקנות שיודעים דאין אותיות נקנות במסירה וכמ"ש אח"ז תיכף וכן בתוס' ביבמות שם ליתא להך מילתא רק דל"ח שמא מסר לצור אך קשה לי על דבריהם דלמה לא חיישינן שמתחלה מסר לו לקנות והי' רוצה לכתוב שט"ח אח"כ ואח"כ חזר בו דהא בעינן המסירה קודם כתיבה כמבואר בחו"מ סי' ס"ו ועוד דא"כ מהו ראיית רבא מדחבי בר נאני דלמאי איכא למיחש דנפילה ופקדון ס"ל לרבא גופי' דלא שכיח ולשמא מסר לו לצור פשיטא דלא שכיח כלל וכלל דהיאך ימסור אדם שט"ח שלו העומד לגבות לצור אם לא דנאמר דיכול זה לטעון שכבר פרע לו ולכך א"צ לו השט"ח לגבות ומסרו בידו לצור עפ"י צלוחית ובזה יתיישב קו' הרשב"א ביבמות שם דמה הוצרך רבא להביא ראיה מחבי בר נאני לייתי ראי' ממשנה דהן מוציאין שט"ה על אחרים ול"ח שמא מסר לו יב"ש השני ולפמ"ש א"ש דמתניתין איכא לאוקמא בתוך זמנו דאיכא חזקה דאין אדם פורע בתוך זמנו וא"כ כיון דודאי לא פרעו ליכא למיחש שימסור לאחר השטר שעומד לגבות וימסרנו לאחר לצור ע"פ צלוחית לכך מייתי ממחווא דמעשים בכל יום דמגבינן אף לאחר זמן אף דחבי בר נאני שכיחי טובא · אך קשה דרבא מדוילו משתלם דס"ל לעיל ד"ה א' עביד איניש דפרע וי"ל דמודה רבא דלא שכיחי ליפרע בתוך זמנו כך דס"ל כשהוא טוען בבריא כן אמרינן עביד איניש דפרע ואף שהוא מ"מ הרוב אין פורעים מ"מ אין הולכים בממון אחר הרוב דיוכל לומר שאני מן המיעוט ע' תוס' ריש

דף עז ע"ב (continued left column)

המניח אבל כאן שאין ניחוש לזה שפרע ל"ש דרוב אין פורעין ת"ז : **ע"ב** רשב"ם ד"ה עד תוך מקום · נ"ב ע' רשב"ם לקמן דק"ג ע"ב שפי' עוד פי' ב' :

דף עח ע"ב רשב"ם ד"ה בעלי במות כו' בפ"ק דע"א · נ"ב וכן הוא לעיל דף י"ד ע"ב :

דף עט ע"ב רשב"ם ד"ה איסור דשמעת כו' שהבטיחו רבו לשחררו · נ"ב ע' ב"מ ט"ז ב' והא אשה כשדה זו דמי ולדבריו ל"ד דהכא הבטיחו לשחררה אבל התם בשדה זו מי יימר דמזדבן לה ניהלה כדאי' בגמ' שם להדיא דדוחק לומר דמוקמינן ג"כ שם שהבטיחו למוכרה והא דאמר בגמ' שם מי יימר דמזבון היינו שמא יחזור בו רות דוחק מכמה טעמים למעיין בסוגיא שם וצ"ע :

דף פג ע"א רשב"ם ד"ה בדורא דרעותא בעיר של רועים · נ"ב ע' לעיל נ"ד ע"ב שפי' שם מקום א"נ כפר של רועים וע' עירובין דף ז' ע"ב וע' פסחים כ"ה ע"ב מרי דוראי ועמש"ש בגליון :

דף פד ע"א גמ' משום דכתיב רע רע יאמר הקונה · נ"ב ומינה דטוב טוב יאמר המוכר ולכך אף שא"ל יפות יודע לוקח שרעות הן ולא מצי למיהדר קמ"ל כנ"ל וכפי' תוס' שמעתין · **תוס'** סד"ה בצפרא כו' · נ"ב וע' תוס' בכורות דנ"ה ע"ב דמסקי דג"ע במערב וע' תוס' קדושין דף ע"א שכ' ר"ת שם דג"ע הוא בצפון העולם ובספרי קהלת יעקב ע' ג"ע בארתי דהעיקר כדבריהם דהכא דג"ע הוא במזרח העולם וממערבו של עדן וכן הגיהנם בצפונו של עדן ובדרומו של עוה"ז וז"ש באותיות דר"ע אות ס' שג"ע הוא בצפון ר"ל בצפונו של עדן ועיי"ש שהארכתי :

דף פח ע"א רשב"ם ד"ה מעשרן ונותן ללוי כו' · נ"ב ע' תוס' ד"ה לעשרו :

דף צא ע"א רשב"ם ד"ה ואוליד חד דמשיתין כו' · נ"ב שהי' בן מנוח שאמר עליו כודנא עקרה :

דף צז ע"ב גמ' הילסטן · נ"ב ובערוך גרס אליסטין ופי' השמש בלשון יון אליסטין ופי' יין שעשה בשמש שאינו מן המובחר פי' יין שחור שנתן בו טעם שמש :

דף ק ע"א ור"א רבים במאי קנו כו' · נ"ב ע' רש"א וע' רש"ל ד"ה וטעמא מאי ונראה שנעלם מן הרש"א דברי מהרש"ל אלו ודברי רש"ל נכונין ומיושבין עי"ז כמה קושיות בסוגיא למעיין : **שם** אידי ואידי חד שיעורא הוא · נ"ב והא דלא אמר ר"ה רק הלכה כדייני גולה דהוא שיעור מבורר י"ל עפמ"ש המגיד בפכ"א מהל' מכירה בשם הר"י מגא"ש וכ"כ הרב בהגה"ה בחו"מ סי' רי"ז ס"ד דהיכא דסיימי מחיצות צריך טפי מב' אמות ומחצה דאין יכול הגמל לעבור דרך ב' אמות ומחצה לכך הוצרך לומר תרווייהו הלכה כדייני גולה בלא סיימי מחיצות ואי הוה אמר הלכה כדייני גולה לבד הו"א אפי' בסיימי מחיצות לכך אמר הלכה כאחרים ודו"ק :

דף קג ע"א רשב"ם ד"ה נמדדין עמה · סלע ופונדיון כו' · נ"ב לעיל דע"ב ע"א ברשב"ם :

דף קו ע"א רשב"ם ד"ה א"ל ההוא גריוי משחא עשרים סאין סרתה · נ"ב ע' לעיל דע"ג ע"א דמפרש גריוי כור ועמש"ש :

דף קז ע"א רשב"ם ד"ה מספקא כו' לשון אחר פי' רבנו זקני כו' נ"ב בערוך ע' ויתר פי' כגון שהי' ירושתם ת"נ דינרין והיו ג' אחין וגטל כ"א ק"נ ובע"ח נטל חלקו של אחד מהם ונשאר ש' ביד שני אחין אם יורש נוטל הוא מקרקע ואם לוקח אינו נוטל כלום והוה ממון המוטל בספק ונוטל ג' ואלו נוטל כ"ה בקרקע דילמא יורש הוא וכ"ה במעות דילמא לוקח באחריות וקשה דהא הוי ס"ס שמא יורש ואת"ל לוקח שמא לוקח באחריות וצ"ל דס"ל אף בס"ס אין מוציאין ממון [ועתוס' בכורות מ"ח ע"א שדחו פי' זה] :

דף קי ע"א רשב"ם ד"ה ששב לאל א"ל ומה נעבוד כו' · נ"ב ע' ביפה מראה שפי' דזה ענין בפ"ע דכשבא אדם ומייתי לי' תור הי' צריך לומר לו שאין בו ממש שאין אוכלת וכשאדם בא להמלך הוה א"ל מה נעבד א"ל אייתי חד פינך סולת ובירושלמי סיים והוא אכל בכל מה דאתי ואנא מפיים עלך והנה הרשב"ם שהשמיט הך דהוא אכל נראה דס"ל דהכל אמירה אחת דא"ל שהיא אינה אוכלת רק אייתי לי פינך סולת שאוכל אני ואני מפיים עלך אך למה אמר כיון דאזל לי' אכיל הלא גם בפניו אמר שהוא יאכל אותו וצ"ל כפירוש היפה מראה : **שם** בר פחין · נ"ב בן בליעל :

דף קכד ע"א גמ' אמר רבה בר חנה · ג"ב אין זה רבה בר בר חנא ע' תוס' סנהדרין ה' ע"א דרבה בר בריה הוא בן בנו של חנה והי' תלמיד דר"י וזה הוא בן חנה כמ"ש הרשב"א בחי' קדושין ועמ"ש בספרי כנוס סופרים רב"ח עיי"ש :

דף קכה ע"ב א"ר אלעזר דבר זה נפתח בגדולים כו' · נ"ב צ"ל דלפרושי מילתא דר"ה קאמר הכי ולי' לא ס"ל דהא שלחו מתם הלכתא כוותיה דרב ענן ושלחו מתם היינו ר' אלעזר כדאי' ספ"ק דסנהדרין :

דף קכו ע"א רשב"ם ד"ה ויתר כו' ולא יזכה בה עוד · נ"ב דא"ל מטעם דמהול דס"ל מחילה צריכה קנין לכך כ' טעם אחר וע' תוס' סנהדרין ד"ו ע"א ד"ה צריכה :

דף קכח ע"א רשב"ם ד"ה שלשה רועי בקר כו' ופסולין לכל דין שבעולם · נ"ב משמע דס"ל דבכה"ג אינו מועיל קבלה וז"א דבהדיא מבואר בסנהדרין דכ"ד ע"ב אמר רבא קיבל עליו קרוב או פסול לאחר גמ"ד א"י לחזור הרי אף פסול מועיל קבלה וכ"כ הרי"ף שם מהך דיוקא · ועוד תימה דאף רועה בהמה גסה מ"מ פסול הוא לכל דין שבעולם משום דלא גמירי וכמ"ש בסנהדרין דכ"ה ע"ב ואפשר כיון דפסולייהו משום דלא גמירי וא"כ כיון דכתב המרדכי בשם הה"מ שם וכן פסק בש"ע סי' כ"ב דבטעו אז יכול לחזור רק בלא טעו מהני הקבלה א"כ כיון דלא טעו חשובין הם ככשרים דהא הורו כהלכה אך בל"ז מאד תמוה לי על הרשב"ם שכתב דרועי דקה גזלנין ופסולין לכל דין דהא אף רועי גסה פסולין לכל דין כי מסקינן בסנהדרין דכ"ה ע"ב כך במגדלי איכא חילוק בין גסה לדקה ובא"י וכדפסק בש"ע סי' ל"ד ועוד תימה דהא דוקא רועה בהמה דידי' פסול אבל לעלמא כשר א"כ יכול למינקט אף רועי צאן ובבהמות דעלמא אך זה י"ל דאי הוה נקט רועי צאן הוה אתי למיטעי אף דרועי בהמות דידהו מכשרי לכך נקיט רועי בקר דאף בדידהו אינן פסולין אך ז"א דאף רועי בקר דידהו פסולין כרועי צאן ואין חילוק ביניהם כלל וצע"ג: **תד"ה** ה"ג כו' אפי' קודם שבועה חשוב גמר דין כו' · נ"ב ע' רש"א שכתב דקושיא ראשונה הדרא לי' מנ"ל דסבר הלכה כחכמים ולענ"ד יש ליישב דהנה שם במשנה תני עוד הי' חייב לחבירו שבועה וא"ל דור לי בחיי ראשך רמ"א יכול לחזור בו וחכ"א א"י לחזור וק' לר"ל דמוקי קודם גמ"ד א"כ דור לי הוה גמ"ד וצ"ל דבהא פליגי ר"י ור"ל דר"י ס"ל דזה הוה גמ"ד ולכן ס"ל דלאחר גמר דין מחלוקת ור"ל ס"ל דלא הוי גמ"ד ודו"ק א"כ הכא לרש"י דלא גרים ונשבע כ"א נשבע ממ"נ מוכח דס"ל הלכה כחכמים דאם נאמר דאף קודם שבועה חשוב גמר דין א"כ... גם. ע"כ כיון שא"ל דור לי הוה גמ"ד [ולר"י] אעפ"כ יכול לחזור בו א"כ ש"מ הלכה כחכמים ואם נאמר כר"ל דקודם גמ"ד מהלוקת א"כ ע"כ גם כאן כיון דלא נשבע הוי קודם גמ"ד דע"כ לר"ל אף שאומר השבע ל"ח גמ"ד כמו התם בדור לי וא"כ מוכח דס"ל הלכה כחכמים דקודם גמ"ד א"י לחזור בו ודו"ק היטב וע' בחידושי הר"ן לסנהדרין שם דכ"ד :

דף קלב ע"א רשב"ם סד"ה אמר ר"י אימתי כו' לפרש דברי חכמים · נ"ב מכאן קשה על בעל יבין שמועה שכתב דוקא היכא דר' יהודה קאי על דברי חכמים ולא כאשר קאי על תנא אחרינא והא הכא לפום ס"ד דהשתא כולה ר' יוסי היא ולא קאי רק אר' יוסי ואעפ"כ אמר אימתי לפרש וגם מוכח מסוגיא דהכא דאפילו בברייתא אימתי לפרש וקשה על דברי התוס' גיטין ז' ע"ב שכ' דבברייתא אימתי לחלוק אך קשה מאי מקשה על רב ושמואל וריב"ח מר"י ומריב"ל דס"ל אימתי לפרש דילמא אינהו כרמב"ח דהתם ס"ל דאף אימתי לחלוק ולפמ"ש התוס' בחולין פ"ח ע"א דאף לרמב"ח לא אמרינן אימתי לחלוק רק היכא דמוכח אבל היכא דלא מוכח לכ"ע אימתי לפרש א"ש אך מדברי התוס' גיטין שם מבואר דאף בלא מוכח ס"ל אימתי לחלוק גם בחולין שם כ' דלר' ירמי' אימתי לחלוק אף בלא מוכח והדק"ל וצ"ע :

דף קלג ע"א רשב"ם ד"ה סבר רב אדא בר אהבה · נ"ב בגמ' גרים רב אדא בר אבא וע' תוס' לעיל כ"ב ע"א ד"ה א"ל : **ע"ב** רשב"ם ד"ה ת"ש דא"ל שמואל כו' שמואל לית לי' האי כללא כו' נ"ב ולא מצי להוכיח דשמואל לית ליה ההוא כללא מדאמר בשבת דק"ו ובביצה דכ"ד הלכה כרשב"ג וי"ל דמהתם ליכא למישמע מינה די"ל דמשמיענו הלכה מכלל דפליגי ועיי"ש וע' תוס' ע"ז דל"ב ע"ב שהוכיחו ג"כ ממה דאמר הלכה ש"מ דלית להו ההוא כללא יעויי"ש :

דף קמד ע"ב גמ' לא שנו אלא שחלה בפשיעה כו' · נ"ב לפמ"ש בש"ע סי' קע"ז ס"ג דהיכא דכל השותפין עוסקים ביחד אפילו חלה באונס נתרפא משל עצמו א"כ מאי דוחקא דרבין לאוקמי בחלה בפשיעה לוקמא בשכולן עוסקים בשותפות שכן הוא דרך השותפין להתעסק יחד משא"כ חלה בפשיעה אינו שכיח וי"ל דמשמע לי' דסיפא קאי ארישא דנפל א' מהן לאומנות ואינו עוסק אלא הוא לבד ואעפ"כ מתרפא משל עצמו לכך צ"ל בחלה בפשיעה ודו"ק: **תד"ה** חלה · ובאונס דהכא כו' · ע' ש"ך סי' קע"ז ס"ק ג' :

דף קמו ע"א גמ' שינוי וסת תחילת חולי · נ"ב חולי מעים :

דף קמט ע"ב רשב"ם ד"ה ר"ש אומר כו' אם שייר קרקע כו' · נ"ב לדעת רשב"ם היכא דפירש שדה פ' אף לת"ק העבד ב"ה רק באומר קרקע סתם לת"ק העבד בכלל קרקע ולר"ש העבד ב"ה דאינו בכלל קרקע ואין כן דעת רש"י בגיטין ח' ע"ב וע' בתוס' :

דף קנב ע"א גמ' יתיב רב נחמן בר יצחק כו' · נ"ב מכאן תימה לדעת רש"י גיטין דל"א דכתב ר"נ הוא רנב"י :

דף קנז ע"ב והמאוחרין כשרין ואי ס"ד דאיקני כו' : נ"ב קשה לפמ"ש רש"ל והב"ח בסי' קמ"ו בפי' דברי התוס' בסמוך ד"ה גובה דאף אי דאקני משתעבד מ"מ גובה ממשועבדים דקנה ואין הלוקח יכול לדחותו אצל המשועבדים דאקני כיון דבעת הלואה כבר חל שעבודו על השדה זו ולפי זה ק' דגם לדידן למה מאוהרים כשרים הא יטרוף מלקוחות אלו שלא כדין דהי' לו ליטול מלוקח ראשון דהוי דקנה ולפי שאיחר זמן השטר הוי כולם דקנה ויוגבו מלקוחות המאוחרים והוי שלא כדין · וי"ל דמשום זה אין לפסול השטר דהחשש רחוקה הוא שמא יש לקוחות דקנה ולקוחות דאקני וגם אף שיטרוף מלקוחות דאקני אין זה שלא כדין דנהי דלכתחילה אין הלוקח מוקדם דקנה יכול לדחותו אל הלוקח מאיחר דדאקני מ"מ אי טריף מדאקני כדין טריף דהא באמת דאקני משתעבד רק דלכתחלה יש לו לטרוף מדקני ואפשר דגם לכתחלה אם רוצה יכול לטרוף מלוקח דאקני רק דאם הוא רוצה לטרוף מהמוקדם דקנה א"י לדחותו אל הלוקח דדאקני כיון דבעת הלואה חל עיקר שעבודו על דקנה: **תד"ה** המוקדמים

תמוקדסים · היינו אפי' לוה מודה כו' · נ"ב ע' ש"ך חו"מ סי' נ"ב סק"ד וע' בהגהותי לחו"מ מש"ש בסמ"ע : שם ד"ה גובה · ואפי' דאקני קנה ומכר משתעבד כבר לוקח לבע"ח כו' · נ"ב עי' רש"ל וב"ח בסי' קמ"ו ועש"ך ס"ק א' מ"ש בזה :

דף קנח ע"ב בתוס' (ד"ה בע"א) דהכא מיירי שפיר שיש לה בנים אחרים לאם · נ"ב מאיש אחר אלא שאין לה בן מאבי הבן הזה כך פי' התיו"ט והדין עמו דאם יש לה בן מאבי הבן הזה הרי הוא אחיו מאביו ואז הוא ודאי על כולו ויורשי הבן כגון אחיו מאביו ולא מאם הם ספק ממש לספק ויבם אך באמת י"ל דמיירי שיש לה בן מאבי הבן כזה ואעפ"כ אין הבן הזה יורש הבן כגון שאביו קיים והוא קודם ליורש הבן וא"ל דא"כ הוא ג"כ יורש האם שהיא אשתו י"ל דמיירי שגירשה והאב טוען האם מת ראשון וירש בני מחצה כמותך ואני יורש חלקו ובנו החי' טוען הבן מת ראשון ולא נשאר יורש לאמו כ"א אני ודו"ק :

דף קסא ע"ב רשב"ם ד"ה מר אטרא כו' דאי גייז חד מן העדים גייז כולהו · נ"ב ויהי' ניכר הרמאות דכל העדים לא חתימי רק בן פ' עד וע' בתוס' וברש"א :

דף קסג ע"ב תד"ה הניחא א"כ כל שטר מקויים ימחקנו · נ"ב עש"ך סי' מ"ו ס"ק פ"ט שיתברר ע"י דייני קיום שיאמרו שלא חתמו על המחק ולענ"ד כוונת התוס' דשטר הבא הוא ועדיו על המחק דכשר לשמואל הא יכול למחוק עוד פ"א השטר והעדים ואז לא יתברר ע"י הדיינים שבאמת קיימו שטר הבא הוא ועדיו על המחק ועמ"ש בגליון ש"ך שם :

דף קסז ע"ב גמ' וליחוש לשני יב"ש הדרין בעיר אחת · נ"ב פי' וגם שמות נשותיהם שוות ע' בת"ח וכן מבואר בש"מ פ"ב מה"ג הלכה ג' ובש"ע סי' ק"כ ס"ג :

דף קסח ע"ב רשב"ם בד"ה גובה כו' שהי' כתוב בשטר · נ"ב ואז מועיל הקיום לגבות ממשעבדי ושלא יוכל לטעון פרעתי · סמ"ע :

דף קעב ע"ב גמ' אלמא היום ההוא יומא דנפיק בי' משמע · נ"ב לכאורה למ"ד משום בת אחותו א"ש אלא למ"ד משום פירות קשה וע' בש"ג הביאו חב"ש באה"ע סי' קכ"ז ס"ו וע' בבית מאיר :

דף קעד ע"א רבה בר חנה כו' · נ"ב צ"ל רבה בר בר חנה דרבה בר חנה לא הי' תלמידו דר"י ואדרבה הי' גדול מר' יוחנן כמ"ש הרשב"א בחידושי קדושין דנ"ט ע"א ובהך מימרא גופי' בב"ק ובב"מ ובכתובות ובגיטין ובסנהדרין [ובכורות] בכולהו גרים רבה בר בר חנה :

דף קעה ע"ב אמר ר' אילעא · נ"ב בערכין שם הגירסא ר' אילאי :

הגהות על הרא"ש

פרק א סי' ד כי הא דרב פפא · נ"ב רבינא כ"ה בתוס' : **סי' ו'** ואע"ג במתני' איירי בשאין בו שיעור חלוקה לא מצי למימר אותו שהאבנים כו' · נ"ב נסתפקתי היכא דמנהג העיר בגזית וחומה זו בכפיסין נפל לרשות א' אי מצי למימר דאני כנסתי לתוך שלי נבניתי משלי וראיה לזה דהלא שניתי מהמנהג של גזית ולא שרי כן בכה"ג כמבואר בסי' הקדום ובכאן ל"ש מ"ש רבינו כאן כיון דמסתמא היזק ראיה על שניהם שניהם נתרצו דבאמת נתרצו שניהם רק חבירו רצה בגזית כמנהג לכך הוצרך לכנוס בתוך שלו ולבנות לבדו כנ"ל או דילמא דאף בכה"ג דאיכא שינוי לפנים אמרינן דשניהן נתרצו לשנות המנהג ובנאוהו במקום של שניהם וביציאת שניהם וצ"ע : **סי' כה** ארנונא כגון תשורה כו' · נ"ב ע' רש"י ועיין פסחים דף ו ע"א בהמת ארנונא ומשמע כפרש"י : **סי' כט** וציפי דבי כנישתא שינו אותן מב"ה כו' · וקשה לי דא"כ היכי קאמר כיון ששמע להא דתניא ורשאי בני העיר לעשות קופה כו' ולשנותה לכל מה שירצו מה ראי' קופה לב"ה ובית המדרש התם אידי ואידי לעניים ועוד דהא בתמ"ד קדושתו חמורה מביהכ"נ לריב"ל כדאיתא בפ' בני העיר והו"ל לאתויי הך דריב"ל או הך דהתנדב מנורה דערכין : **סי' מ** ואין האחין והשותפין חולקין בו עד שיהא לכל א' כו' · נ"ב ע' סוכה שם דמפרש אי בה דין חלוקה כחצר וצ"ע על רבנו :

פרק ב סי' א ב דכותל בור ג"ט והשני מרחיק מכותלו שלשה טפחים · נ"ב ר"ל מכותל שלו של החופר נמצא מניח מן החלל בורו ו"ט ג' של כותלו ועוד ג"ט פנוין מן המיצר : **סי' יא** ולא לסופר יהודי · נ"ב בש"ס מוקי בסופר מתא ועיי"ש פרש"י ותוס' : **סי' כא** וש"מ איתא לדר' זירא . נ"ב ואי ר"ז לא ס"ל דהולכין אחר הרוב אלא אחר הקרוב הו"ל תיובתא לר"ז דהא לר"ז אין הולכין אחה"ר ודוחק לומר דאיתא לר"ז כהא דס"ל אע"פ שדלתות מדינה נעולת וליתא לר"ז בהא דס"ל והולכין אחר הקרוב :

פרק ג סי' ג והוה להו סהדי. נ"ב והא"ה די"ל דטעני דקמאי דידהו קנאה המוכר מן המערער ואם היו להו חזקה הוי מהימנו במיגו דאי בעי הוה אמרו דאינהו קנהו מהמערער אך מטה דאמר לקמן כתבי עיסרא די"ל דרבנו מפרש כפי' בני יונה דמיירי דהמוכר כ' להם שטר מכר דאז קלא אית להו שהן שותפין וא"כ ע"כ צ"ל דהמוכר השתמש בה חד יומא דהשתא אין להם מיגו דמסך ובינתי' דהא השטר מכר מורה דמאחר לקחוהו ואם יכבשו לשטר מכר שוב לא יהי' להם חזקה דעיקר החזקה הוא מחמת השטר מכר וכן מוכח מדברי הטור בסי' קמ"ו דדוקא בכה"ג בעינן שזה ידוע שהשתמש בו המוכר יום אחד ודו"ק : **סוף סי' מז** ואכלה שיעור זוזא · נ"ב קאי אדלעיל אכבשי' למשכנתי' ואוכלים שיעור אזי כדאי' בגמ' :

פרק ה סי' ד אע"ג שגם במסירה נקנית כו' · נ"ב ר"ל ברה"ר : **שם** אלא פליגי אליבא דמ"ד אותיות נקנות במסירה כו' · נ"ב וזה דוחק דפליגי אליבא דלא כהלכתא עדיפא הו"ל למינקט בשטר שכ' בו שנשתעבד לכל מי שמוציאו בין מחמתו ובין שלא מחמתו דבכה"ג נקנה במסירה אליבא דכ"ע כמבואר בסי' ס"ו ס"א בהגה"ה וע' בש"ך ס"ק י"ד :

הגהות על קיצור פסקי הרא"ש

פרק א סי' נ שתי שפחות שאין מלאכתן שוות כצ"ל :

פרק ב סי' י שתלא מבהא אוטנא כצ"ל :

פרק ג סי' סט אין החי כו' · נ"ב נ"ל לגרוס האח של החי דהך דינא דאין החי יכול להעיד הוא בפ"ב דכתובות אבל כאן קמ"ל דאפי' האח אין יכול להעיד :

סליק

הגהות וחדושים על מסכת בבא בתרא

מאת הגאון המובהק כו' מהור"ר יהודה בכרך זצ"ל בעל המחבר נמוקי הגרי"ב .

דף ב ע"א גמרא סברוס כו' כדתניא. הא דמייתי דוקא הך ברייתא לראי' דמחיצה גודא והלא כל משניות מלאים מזה. ע' חידושי הרמב"ן. ולי נראה משום דהרא"ש הביא דעת מי שאומר דאם חבירו רוצה לבנות מתוך שלו מחיצה קלה לסלק היזק ראיה ש"ד. ואין חבירו יכול לכופו לעשות כמנהג ונסתייע מהך ברייתא דמחיצת הכרם ע"ש היטב. ולדעתי מתורץ בזה מה שהקשו התוס' כאן דלמאי נקיט חזר ונפרצה להורות נתן דאינו מחויב לעשות מגויל וגזית רק במחיצה בעלמא ואם יזיקנו יש שופטים בארץ. והנה לדידן דאית לן היזק ראיה ומתני' דקתני רצו בשאין בה דין חלוקה ובונין את הכותל בע"כ צ"ל דוקא דכופין זא"ז. היינו כשאין האחד רוצה לבנות על הוצאות שלו רק על הוצאות שניהם. והנה מתני' נקט סתם וקצת דוחק הוא מש"כ אם נאמר דמחיצה גודא והתנו לעשות כותל ניחא טפי. ודינא דהרא"ש מוכח מהך ברייתא. לזאת הביא הש"ס הברייתא הזאת לראיה דמחיצה גודא משום דעל ליפנא דא איכא טובא להקשות כמ"ש התוס' ע"כ. ורצה הא' ליפנא לסייע מהך ברייתא דניחא טפי לומר מחיצה גודא והיזק ראי' לאו שמי' היזק ומתני' בכל גוונא ודו"ק : רש"י ד"ה הכל כו' כונתו לתרץ קושית התוד"ה בגויל. והיינו דאמאי איצטריך וכונתו להדין כהרמב"ן והרא"ש: שם ד"ה חזרה ונפרצה אומר לו לגדור. נלע"ד כונת רש"י משום דקשיא לי' קושית התוס' דלמאי נקיט תרי זמני אומר לו גדור. ופי' כן דפעם ראשון צריך הוא להתרות ולומר לו גדור אתה את הכרם שלא יאסרו כמ"ש רש"י בד"ה שלפני זה. ובפעם שני אינו צריך להתרות כלל רק להודיע לו שהצורך לגדור. לבל יתנצל שלא ידע שנפרצה. לזה דקדק רש"י בפעם ראשון בתיבת גדור בלשון צווי כאלו נקוד גדור דהיינו התראה שלא יאסרו הגפנים את תבואת השדה כמ"ש רש"י ד"ה אומר לו וכאן כתב רש"י לגדור · להורות נתן כי בכאן תיבת גדור מנוקד גדור והיינו מקור וחסר למ"ד השימוש כנודע לבעלי הדקדוק והכונה שאינו אומר לו שום טעם רק שמזכירו כי עת לגדור. ואינו צריך להתרותו בכל פעם אף בפעם הב'. וזה השמיענו הברייתא . כנ"ל : תוס' ד"ה כפיסין. וקשה לר"י כו'. ע' תוי"ט שתמה על קושית ר"י הא בגמ' קאמר דהלכתא גמירי לה דל"ת לחוד ול"ת לחוד. ולק"מ דקושיתם דלס"ד דמקשה ממאי דכפיסין ארחי ולא ידע מזה דהלכתא גמירי הי' לו להקשות קושי' חמורה דהא משמע דהוה מען. ולא הו"ל להקשות מנלן רק קושית הסותר. ובזה ניחא דבריהם בתי' שכתבו דשמא כו' דע"פ שאמת לק"מ כמ"ש התוס'. רק על המקשן רצו לתרץ אמאי לא הקשה מזה לפום ס"ד. לזה כתבו דהמקשה לא רצה להק' מזה דשמא כו' וכונת התוס' מפרש בגמ' רצונם בגמ' מפרש ולא הלכתא גמירי וכס"ד וקשה לר"י כו' והבן. ועי' חי' הרמב"ן. ועלי' יש לתמוה כדברי התוי"ט דתירוצו דשם כפים הוא חתיכה הן מען הן מאבן ובהכרח דתירוצו הוא רק למסקנא. משום דלתירוצו לא קשה קושית הגמ' כלל דאימא ליבני כו' דא"כ לא הוי כפים חתיכה ובמסקנא א"ש דברי התוי"ט ולשון תורה כו' וצ"ע . בתענית י"א א' פרש"י דכפים הוא הני לבנה וכתי' התוס' דכאן ובחגיגה ט"ו פי' דהוא חתיכת עץ וכוונתו שם כמו שתי' הרמב"ן דכפים שם חתיכה וצ"ע לכאורה : ע"ב תוס' ד"ה גינה כו'. לפי דברי הרא"ש הב' דלמסקנא היזק ראי' בחצר יותר שייך מגינה והיינו דלא קתני במתניתין מנהגא גבי חצר משום כו' מתורץ קושית וא"ת השני. ויש לקשר בזה דברי התוס' אחרי שתי' דבגינה ג"כ כל שעה והוא ממש כמו בחצר לזאת הקשו קושיתם. דא"כ למאי תני גינה. ומ"מ הרא"ש מחלק שפיר ועיין בלשונו ותבין. ולדברי התוס' נ"ל דאיירי בעיר חדשה שאין מנהג כמ"ש הרא"ש ע"ש : בא"ד וי"ל דאיצטריך. והיינו דוכן קאי על כל הדין והדין דין אמת רק שא"צ רק משום גויל כו' מעתה"כ בקושית הגמ' והבן : שם ד"ה מאי כו'. וי"ל דחולקין משמע באמצע. כונתם דחולקין יש לפרש על באמצע וגם על שהם חלוקה אך בכאן הוי דוקא באמצע דאל"כ לתני אין עושין את הכותל כמ"ש התוס' כי היכי דלא ליתי למטעי אלא להורות באמצע ובזה א"ש ליפנא דשמי' היזק והפי' בכותל תקשי דמשמע ממתני' דדוקא בכותל אין חולקין הא בד"א חולקין אף שאין בה ד"ת וזה לא"ש כי היפך הדין. ולפמ"ש ניחא דבאמת לפי הא' ליפנא דשמי' היזק יהי' הפי' דאין חולקין אפי' אם יכניס לתוך שלו. והא דתני הכי להורות דאם יש ד"ת חולקין באמצע משום היזק ראיה. וא"ש בזה הא דמסקי התוס' דאי אשמועינן לכאורה הלא לא צורך וכמ"ש ניחא ועי' בפסקי תוס' ותמצא כדברי : שם ד"ה שאני כו'. ואין לומר דשם ברצון. דא"כ לא א"ש סיפא דברייתא ואם היתה כו'. וכן מבואר בחי' הרמב"ן דלא כת"ה ועי' בס' א"ר. ומהאי טעמא נ"ל דאיירי לענין נתפס כגנב והבן :

דף ה ע"ב גמרא תנן בחזקת שנתן כו'. הא דלא אקשי מתניתין אהדדי. י"ל משום הא הוי פשיטא לי' דברישא החיוב ברור לו ובסיפא מי יימר דמתייבי לי. והיינו דעביד איניש דפרע בג"ז אך היכי דהוי ספק חיוב לא מקדים נפשי' כמו בסיפא כמ"ש התוס' לענין בכור. מעתה"כ על ר"ל פריך שפיר. ואמר שתי' כל שפא כו' והיינו כמ"ש הש"ך סי' ע"ח דמשום הכי מודה ר"ל דהוי טרדא גדולה ופריך שפיר על אביי ורבא אף דיש כאן ספק. נגד זה יש הך סברא דכל שפא כו' ומשני הגמ' דס' מי יימר חזקה מאד דאף לאחר מצלם זימני' אינו מצלם ועי' בזה וכן לקמן : תוס' ד"ה כי. שמא יפול ביתו. משמע מזה דאם נפל הבית צריך השוכר לצאת ואינו יכול לכופו לבנות לו בית וכן הוא בפסקי תוס' :

דף ו ע"א גמרא מאי אין לך בידי כו'. דאמר מר כו' ע' בפי' רש"י ובתוס'. הנה לדעת רש"י דאמרינן מגו למפרע כמ"ש התוס' כשמו לקמן ל' ע"א ובכ"מ ברש"י יש לומר בפשיטות דלכך הביא הגמ' דא"ת משום דמתניתין משמע דכי קאמר אין לך בידי חייב לשלם לעולם ואינו יכול לחזור מזה לטעון טענה אחרת ולשיטת רש"י הי' נאמן לטעון א"כ פרעתי מכבר קודם שהודיתי והי' נאמן כי אין זה סתירה למה שאמר להד"ם כי נגד זה הוה מפטור לפטור. ויכול לחזור ולטעון כמ"ש בח"מ ס' פ' ס"א. ונגד מה שטען אתמול והודה שלוה. הלא בשעת הודאתו הי' יכול לטעון שפרע מחמת מגו והפה שאסר הוא הפה שהתיר וגם היום לא הפסיד המגו כיון דאמרינן מגו למפרע. לכך אסיק הגמ' דאמר מר וא"כ אתמול הודה שלוה והיום הודה שלא פרע לזאת חייב לשלם לעולם. ואינו יכול לטעון עוד כלל. ויש להעמיס זה בפירש"י ד"ה לא הד"מ דאלו אמר פרעתי נאמן. ר"ל אף אם אמר פרעתי מכבר קודם שהודיתי לך ובשעת ההודאה לא הייתי חייב כלל הי' נאמן דהיינו מחמת מגו כנ"ל. וכוונת רש"י לתרץ קושית התוס' כנ"ל. אבל התוס' מקשים שפיר לשיטתם. לקמן דלא אמרינן מגו למפרע לזאת הוכיחו שפיר לתירוצם :

דף ח ע"ב א"ר ואוכליו כלאת השמש. רש"י פי' ת"ח שעוסקים בתורה תדיר משמע מכאן דת"ת עדיף מדין ואילו בשבת יוד א' גבי רבי אמי ור"א דדיין שדן דין אמת לאמתו הוא כת"ת ועדיף יותר ושם בתוס' שהקשו ממו"ק ומכאן לא הקשו וצ"ע ועי' ברכות ו' א' דין היינו תורה . אולם לגרסת השאלתות שהג"ב בגליון הגמ' כאן א"ש. ועי' בתוס' ד"ה ומצדיקי . ולכאורה לפי סוגיא דשבת הנ"ל מוכח כן מרישא דרקיע לדיין ודין היינו תורה ות"ת עדיף מגבהי לדקה וצ"ע :

דף ט ע"א תוס' ד"ה שבת כו' פי' בשבת בצהרים כו'. קאי לשטתם לעיל דתמחוי אינם מחלקים בערב. וא"כ אם לא נתנו לו רק בע"ש לא הי' לו רק ד' סעודות עם הסעודה שהביא עמו. בשלמא אם גם בלילה מחלקין א"ש דיש לו ה' וסעודה ג' דשבת אינו נוטל משום עשה שבתך חול לזה פירשו דבשבת מחלקין. ובזה סיימו פירושם ושיטתם כאילו הכל דבור אחד. ואח"ז חזרו להקשות ע"ז כפי' דא"כ פי' שיש לו כו' למה לא יטול כו' בשלמא אם מחלקין בלילה ניחא. דבעת שיש לו מזון ב' סעודות אינו נוטל. ובערב הרי אכל סעודה אחת בצהרים לעת האוכל וממילא אין לו רק סעודה אחת ואם אחת ואוכל לערב וסעודה אחריתא נשאר לו לדרך בכדי שלא ילין רקן . מעתה"כ לפי פירוש דאין מחלקים בלילה קשה שפיר דא"כ אמאי לא יטול הא אחת יאכל בצהרים ואחת בערב ולא ישאר לו כלום אזל בריקם אזל וכתבו וצריך לפרש כו'. ואח"ז הקשו עוד על זה הפי' לשיטתם. שבת אמאי נותן לו ג' סעודות. דהא יש לו סך הכל שתי סעודות ובשלמא אם מחלקים בלילה ניחא כנ"ל דבשבת גופא אין מחלקים כלל. וא"כ בע"ש נתנו לו ג' סעודות ואחת לערב הרי יש לו ס"ה חמש סעודות עם אותה שהביא עמו. וא"ש כר"ע מעתה"כ לפי שיטתם נ"ל דבשבת נתנו לו הג' סעודות ושפיר הקשו. כתבתי לפי דעת קודשים וזה ברור ופשוט : **ע"ב** תד"ה חמה. רבים מפרשים לדבור זה. והמתחוור לדעתי כי המהרש"ם. דהיינו שבכאן משמע דחמה יותר חזק מאף ושם אמרינן דחמה משה הרגו ולאף לא להרוג. ואף שנשאר חמה כדאיתא שם בתי' הגמ' מסתמא נשאר הרפה דא"ת החזק א"כ איך אין לי הלא הקטן הרג. ובע"כ הגדול הרג ולחמה הקטן לא הרג משה כי י"ל שלא בא לפניו. לפניו לא הרג ש"מ דאף יותר חזק. והקשו שפיר ומתורץ קושית מהר"ם לובלין ולמסקנתו דלמאי סובר כתי' ראשון שם דתרי חמה הוה. ומ"ש נראה ברור דלשני התירוצים שם קשה קושיתם. ודו"ק :

דף יז ע"א תוס' ד"ה לא יחפור כל הני מייר כו'. הנה רש"י בד"ה אלא א"כ כתב להדיא דלא כתוס' והטעם מפני שהחפירה הסמוכה לבור מחלשת כותלי הבור ומרפה ואפילו ליכא מיא בגמ' הטעם דכל מרא וכ"כ הרמב"ן והא דקאמר בגמ' הטעם משום מתונתא קאי אאמת המים כו' וכללינהו בהדדי משום דהכל בחפירה. וניחא לשיטתו הא דפריך לקמן י"ט א' תנא דידן כו' קתני אמת המים ולא קאמר הא קתני בור ולשיטת התוס' צריך לומר כמ"ש לקמן ודו"ק :

דף כ ע"ב גמרא אם היתה רפת בקר קודם לאוצר מותר. ע' ברא"ש שכתב דירה שאני ועמד בזה והוא תמוה לכאורה. ואמרתי בזה דבר נכון והוא דמוכח בשיטת הרא"ש בכ"מ אף אם סמך קודם מ"מ לאחר שבא דבר הניזוק מהצורך להמזיק להרחיק עצמו היכי דהוה גירא דילי' ר"פ מחלוקת הרא"ש עם הר"י גם לקמן כתב הרא"ש להדיא כן והתוס' שם חולקים ע' כ"ו ב' ד"ה והנה כאן מבואר בברייתא אם רפת בקר כו' דהיינו שכבר נעשה הרפת. וא"כ ע"כ מותר דקתני קודם דיעבד שא"צ להרחיק לא על היתר לעשות דהא כבר עשוי ועומד. וא"כ הא קשה הא הוה גירא ולשיטתו מהצורך להרחיק אף היכי שכבר נעשה בהיתר. לזה מתרץ דירה שאני ושפיר כתב הרא"ש. סותרים כלל למ"ש לעיל בשמעתא דחרדל. ולשיטת הרא"ש ארווח לן שיטת הגמ' לעיל י"ח דאיתא דיקא נמי דקתני עלה ואם רפת כו' מותר עמ"ש ברש"י דלכאורה לפי"ז תקשי לאביי וע"ש בתוס' מה ע"ז. אבל אין זה ככל דיקא נמי שבתלמוד דמשמע דאף לסברת אביי צריך לומר הסברא דירה שאני סברת הרא"ש ניחא בפשיטות· והיינו דאף לאביי דמותר לסמוך מ"מ אחרי שבא גם דבר הניזוק על להרחיק עצמו היכי דהוי גירא דילי' וא"כ אמאי קתני מותר דמשמע דאין צריך להרחיק עוד הלא הוה גירא דילי'. ובע"כ נ"ל הסברא דירה שאני וא"כ גם לרבא לק"מ כן הוא כונת הגמ' לפי הרא"ש וזה ברור :

דף כח ע"א רש"י ד"ה ומסק את זיתיו וכנס את קייצו תאנים לקט ויבשן בה כו'. רש"י רמז בדברים קצרים לתרץ קושית התוס' ד"ה כנס והיינו כפי הא"כ שכתבו התוס' וזה רש"י וכתב ויבשן בה להורות שלוקטים אותם ומניחים בשדה לייבש. וזמן כניסתן לבית באחרונה ועיקר החזקה הוא במה שהכניסן לבית וכמ"ש התוס' ומה שציין רש"י ומסק את זיתיו וע"ז לא פי' כונתו לתרץ קושית התוס' כמ"ש. והנה לכאורה ל"ק ממה דנקיט קיץ דהיינו תאנים לבסוף משום דזמן מיד לאחר בתרא. ותאנה ד' לאחר קמא ויש לזמן חשיבות כמבואר בברכות אך לפ"ז הי' להקדים בראש כולם וא"ש קושית התוס' :

דף סא ע"א גמרא אמר מ"ז והוא דהוה ד' אמות. ע' ברא"ש שנסתפק אם גם בחדר כן. ותמוה מוכח מקושית הגמ' השתא כו' דזה וזה שוין דאל"כ מאי מקשה והרמב"ן באמת הוכיח ולאחר העיון שניהם צדקו ותלוי בספק הבני שנסתפקו התוס' לקמן ד"ה ל"צ. ומקור הספק הוא אם לאחר שנוכית ממשנה יתירה הדין החדש. אם יכול להיות הרישא בחדא וסיפא בחדא. או נלמד על הכל דממשנה יתירה שמעינן. ועי' רמב"ן ותבין והנה הרמב"ן הביא דעת האומר לפרש דגם ביציע הדין דרישא בחדא גונא כו' ואח"כ התוה דעתו כדעת ההלכות דדוקא בחדר אמרינן מגרים הרחיב ביציע. ולפי"ז הוכיח שפיר מדלא אוקימנא בדלית לי' ד' כו' ש"מ דחדר נמי כו' השכיל לכתוב דדוקא השני מוכח כן. דלפי' הא' ליכא לאוכוחי מידי אחרי שאין ס' לומר רישא בחדא כו' ובזה יהי' כן דהא אמר בהדיא דצריך ד"א וכנ"ל אבל הרא"ש מפשט פשיטא לי' בספק הב' דל"ש. והיינו כפי' הא' של ה והיינו דרישא בחדא כו' לא אמרינן וכנ"ל לכך בספק הראשון בחזקתו דליכא לאוכוחי מידי מקושית כנ"ל וספק הא' נכלל בספק הב' והבן :

דף סה ע"א רשב"ם ד"ה כמה דברים אמורים כו' לא מבעי לרבנן כו'. לע"ג כפי' רשב"ם כמ ע"א ד"ה אבל בנותן כו'. וא"ש ספי לפירושו דהתם ועיין :

דף עו ע"א תד"ה ספינה. ואור"י דכיון דמשיכה כו'. לפי"ז לק"מ קושית התוס' לעיל ד"ה חסורי. כי אנו להגיה כך ודו"ק : **ע"ב** תד"ה ואי. דאפשר לאוקמה ברשות של שניהם. ואין ל דעכשיו נמי לוקמי כך ומאי צריך לומר דאם ברשות בעלים כו' י"ל דא"כ משמע דלרבי מהני מסירה א"א לומר לפי' ר"י. אבל כאן כתבו לשיטתם דאי מיירי בסמטא הייתו אומרים דפליגי רבי ורבנן בהך כמ"ש בד"ה במאי כו' ודו"ק :

דף עז ע"א בתוס' (בראש הדף) והא דלא תקינו רבנן דיכול להקדישן כו'. הגאון רע"א בשו"ת סי' קמד הק עצומה דהיכן מצאו זה דהוי להקדיש ע"ש באורך וכן הקשה בקצוה"ת. ואני אומר לד הי' להם להקשות על התוס' קושי' יותר חמורה במ"ש בתחלת דבריהם דכמו שהוי להקדישו כדמוכ כ"ש למה להם להביא ראי' מהקדש למכירה הלא מכירה גופא מבואר שם דהוי המלוה למכור כמש" מלוה כו'. ובע"כ נ"ל דלא הוי גירסתם בגמ' שם זבן מלוה. לכן הוכרחו להביא מהקדש מלוה. ולפי גופא קשי' להו דלמה לא אמר בגמ' שם גם זבן מלוה כמש"ש זבין לוה ע"ש. מזה הוכיחו דלהורו דבהקדש לא מהני לעולם אף בהקדיש בשט"ח. לכן קאמר שם בגמ' מלתא דפסיקי דלעולם לא מהני מש"כ במכירה דמהני אם מכר השט"ח בכו"מ. ועי' חי' הרמב"ן שהסוברים דמ"ש דאורייתא הוא כיון דכתב לי' קני לך איהו וכל שעבודי דאית בי' קני קרקעות בשטר. והוא דהא זה משום שאם מכר קרקעותיו של הלוה קודם גבי' לא עשה ולא כלום ודברי' כדברי התוס' שסוברים דמ"ש דרבנן וזה ברור :

דף קכז ע"ב גמרא ולר"מ דאמר אדם מקנה דשלב"ל יכיר ל"ל. ע' בשו"ת רע"א ססי' קל"ב הא כמה יכול להקנות מעות שיפלו לו דלית בהו קנין רק משיכה או

ונק"ס

ובק"ס אין מטבע נקנה בחליפין. ובקנין אגב הא כתבו התוס' דק"א אינו אלא מדרבנן. א"כ במעות שלב"ל אין שייכות להגבהה ומשיכה ובמה יקנה. והנראה בזה כמ"ש התוס' בכתובות ע"ז א' ד"ה כיון כו' לרב פריך דאית לי' הולכין בממון אחר הרוב. וכ"כ התוס' לעיל ל"ב ובב"מ הרי דסתמא דגמ' פריך אליבא דחד מ"ד אע"ג דלית הלכתא כוותי'. ה"נ הכי מצינו בב"מ מ"ה ב' פלוגתא רב ולוי חד אמר מטבע נ"ח וחד אמר אין מטבע נעשה חליפין ולמ"ד דנ"ח כ"ש דנקנה בחליפין וכמ"ש התוס' שם. וא"כ שפיר פריך הגמ' לר"מ לסהוא מ"ד דמטבע נ"ח. וכיון דלר"מ מוכח מהא דיכיר דאין מטבע נ"ח מה"ת לאיפלוגי עלי' כמ"ש התוס' לעיל ל"ה ד"ה ומ"ש כו'. וביותר כיון דרב ולוי פליגי בהא כנ"ל והגמ' לא סיים מ"ד הכי כמו סוגית הגמ' בב"מ כה"ג לימא תסתייס כו' וא"כ יכול להיות דרב קאמר הכי דנ"ח ובודאי נקנה כנ"ל. ורב סבר כר"מ דאדם מקנה דבר שלב"ל. וכמ"ש בב"מ ע"ז ב' אמר רב אפי' בשדה זו מכדי כו' וביבמות צ"ג א' רב כר' ינאי כו' וא"כ לרב תקשי שפיר לדידי' דס"ל הכי דנ"ח ואדם מקנה דשלב"ל :

דף קלח ע"ב גמרא בי דינא בתר ב"ד לא דייקי. לפי"ז כיון דפסקינן דמיאון בפני שנים והם עדים כמ"ש הרמב"ם וש"ע אה"ע ס' קנ"ה. א"כ אין כותבין אא"כ מכירין. וקשה על הרמב"ם והש"ע שפסקו דכותבין ועי' ב"ש ואחריו בס' בית מאיר ולא מצא מענה. ואחר העיון לק"מ כיון דחיישינן לב"ד טועין שיטעו בב"ד הראשון שבודאי הכירו בזה גופא יבאו לטעות שמיאון צריך להיות דוקא בפני ג'. כיון דסתם מתני' כן בסנהדרין וביבמות פ"ב ויסברו שזהו אזקא בתר ב"ד ויטעו. וסברא כזו יש במ"א הל' כ"כ בענין כהן שנשא גרושה שידור ע"ד רבים ע"ש ובכאן עדיף טפי וא"ש ודו"ק :

דף קנו ע"א תוס' ד"ה וכי. ואם הי' ספקא כו' עד סה"ד. אינו מובן כלל כונתם וכם' בית מאיר סי' מ"ג כי' שהוא ט"ס ושייך לאמצע דבור ד"ה בודקין וכל התיבות מן ואם הי' ספק עד ודוחק כולם למותר ולענ"ד כונתם דשפיר יש שייכות לדבריהם כאן. ושעתיות דבריהם דמתחלה הקשו וכי חובה כו' ומ"ש ועוד דהול"ל כו' זה אינו קשה כ"כ אם הי' חובה לבדוק לקדושין דקושיא זו יותר פשוטה דלא משכחת בדיקה לגירושין כלל מלהקשות למאי הלכתא בדקינן לגרושין דממ"כ כו' רק דקושיתם דלא נימא דדלמא באמת כונת הגמ' לגירושין למה לי מתמת ממ"כ וכמ"ש לכן כתבו דהל"ל האי לשנא למאי הלכתא בדקינן לגרושין. ור"ל דאף בלא בדיקת קדושין יש להקשות. ול"ל הסקדמה דבדקינן לקדושין. וע"ז כתבו ואם הי' ספיקא כו' ר"ל דהקושי' וכי חובה כו' הוא לפי מ"ש למעלה ד"ה בודקין כו' דא"צ בדיקה אלא לאחר שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר ובקדושי קמאי א"צ לבדוק. אבל אם נימא דאם לא בדקו הוה ספיקא לקולא. א"כ כל הבא לקדש מחוייבין לבדקו אם הוא גדול לדעת שמא הוא גדול וקדושיו קדושין. דאם לא נבדוק יהי' ספיקא לקולא ותיפוק מיני' תורבא לענין אם בא אחר וקדשה לכן תקנו חז"ל לבדקו מצד החיוב. וכיון שחובה לבדוק לקדושין קושית הגמ' עדיפא וכנ"ל לכן כתבו דהא סד"א לחומרא. וא"כ אין חובה לבדוק לקדושין. וקס"ל כיון דלא נפיק מיני' תורבא. והביאו ראי' לזה דאזלינן לחומרא דדלמא אוקמינן אחזקת פנוי' אף דהוה ספיקא דאורייתא. לזה כתבו דהא חזינן דחיישינן שמא נשרו מוכח דלא אזלינן בתר חזקה דפנוי' וטעמא משום דאיכא חזקה דרבא בנדה וכמ"ש התוס' ד"ה ולגירושין דחזקה שהביאה סימנין. תו כתבו ודוחק לומר דבודקין לקדושין כו' דלפי"ז הבדיקה חיובית בכל המקדשים דאם לא מצאו שערות לא תהא מקודשת. דכיון שיכול לבא לידי בירור אי הוו קדושין בודאי או לא הוו קדושין כלל. בלתי ספק דחיוב לבדקו למען לא יבעלו בלא קדושין. לכן כתבו דהוה דלא כהלכתא דחיישינן שמא נשרו. וא"כ לא יבא לידי בירור. וממילא אין החיוב לבדקו וקל"ל. וז"ב סליק

חדושים מהגאון כו' מוה"ר צבי הירש זצ"ל אבד"ק ברלין והמדינה נכד הגאון הגדול בעל חכם צבי זצ"ל.

דף כב ע"ב גמרא הא בעיר ישנה הא בעיר חדשה. נ"ב וכתב במרדכי שיש ללמוד דעיר חדשה מקרי שתים שנה מתלוליות דכתובות דף כ' ע"ב ועיין בתוי"ט פ"ב מ"ד ד"ה לא יסמוך שכתב על דברי המרדכי והיא משנה בפע"ז דאהלות התלוליות כו' וישנה שתים שנה דברי ר"מ ר"י אומר שאין אדם זוכרה. ולפירושו אני תמה דהוי לי' לפרש שאין אדם זוכרה דכל ר"מ ור"י הלכה כר"י עיי"ש. ואני בעניי תמה על תמיהתו חדא דלכך הביא המרדכי ז"ל מכתובות ולא הביא המשנה במקומה אלא משום דהתם בכתובות מייתינן לה למילף ממנה לענין עדות כדאמר רב חסדא התם ויליף לה מדר"מ וע"כ אי משום דהלכתא כר"מ. אי משום דר"י נמי מודה בכל מקום לבד מהתם. וכן מצאתי בשטה מקובצת עיי"ש. ותו דהתם משום זכירה להוד אייתינן עלה שפיר קאמר ר' יהודה דל"ש זמן קרוב ל"ש זמן רחוק כ"ז שאין אדם זוכרה משא"כ כאן דמשום דוושא הוא ודאי הישנות תלוי באורך הזמן. ומדא שעורא איכא. וכיון דחזינן דלר"מ סתם שתים שנה זמן גדול והרוך הוא איכא למימר דבמקום שנזכר ישנה הוא שתים שנה וע"כ חדשה כעין דשנינן התם. ואע"ג דאין ראי' לדבר זכר לדבר משא"כ לענין אין אדם זוכרה אין טעם למשנתנו כ"א בדוחק. שוב מצאתי בס' בני שמואל הלכות עדות סי' כ"ח שהביא פלוגתת הפוסקים אי הלכתא כר"מ או כר"י עיי"ש [וע' ש"ך ח"מ סי' קנה ס"ק ט' ובהגר"א שם] : סליק

הגהות וחדושים למסכת בבא קמא

מאת הרב הגאון המפורסם כו' מוה' בצלאל הכהן זצ"ל מו"ץ דווילנא ונקראות בשם מראה כהן.

דף ה ע"א רש"י ד"ה עדים זוממין כו' כדלקמן בהך פרקין. נ"ב דף ע"ו ובפחות לא פסיקא ליה כיון דאיכא ח"כ לצרות כדלקמן ע"ו ע"ש :

דף יב ע"ב גמ' ואיתיביה רבא לר"נ. נ"ב תמורה דף ח' ע"ש : שם ומשני רבינא וכו'. נ"ב נ"ל אביי וכ"ה בתמורה שם : שם ואם איתא וכו'. נ"ב בהגהות הגר"א ז"ל כ"י ראיתי [כי לא באו בדפוס בהגהותיו הנדפסים מכבר במסכת זו] כי מתיבות ואיתיביה רבא לר"נ עד תיבות הא רבנן הכל נמחק ורק אחר תיבות לסקרבה לא נ"ל לימא דלא כריה"ג ואח"ז נ"ל אפילו תימא ר"י הגלילי מתנות כהונה קאמרת וכו' ודלא כמו שדחקו רש"י ותוס' ז"ל כאן בכל זה ומש"כ כאן ואיתיביה רבא וכו' ומשני וכו' נפל הטעות כאן מסוגיא דתמורה ח' דשם לבד הוא מקומו כאמת ע"ש :

דף יח ע"א גמ' ת"ש תרנגולין. נ"ב תוספתא רפ"ב : שם אימא סיפא ניתז ממנו כו'. נ"ב שם בסיפא דתוספתא הנ"ל נפל הדלי ונשבר [ואריכא קאי שהיו מתטטין רק בחבל והדלי נפל מאליו ונשבר דהו"ל הדלי הראשון ג"כ כצרורות וכמש"ל] וניתז ממנו שבר כו' על הראשון [דהיינו הדלי שנפל ונשבר רק ע"י הטיעת החבל כנ"ל] משלם נזק שלם ועל האחרון [שנפל עליו השבר מהדלי] משלם ח"נ : שם ותני עלה משלם חצי נזק מגופו. נ"ב בתוספתא שלפנינו ליתא והוא חסרון בתוספתא לפנינו : שם ותסברא לר' אלעזר וכו'. נ"ב גם דר"א ליתא בתוספתא שלפנינו ועכ"פ נראה דל"ל כאן והסברא הא דתני עלה רבי אלעזר אומר משלם נזק שלם [כי כך היה הגירסא בוודאי בתוספתא שלפניהם וע"כ שיש חסרון בזה בתוספתא דידן באמת] נזק שלם מגופו מי אשכחן וכו' :

דף כג ע"א תוס' ד"ה וליחייב בעל הגחלת כו' ואפשר לשמור עצמו כדי שלא יכנס כלב. נ"ב נ"ל ואין לשמור עצמו וכן הוא בהגהות מיימוני בפ"ב מהל' נזקי ממון אות ב' בהעתקת לשון התוספות :

ע"ב גמ' א"ל לגדור מר גדירא באו̇רעיה. נ"ב חו"מ סימן שנ"ז ס"א ודלא כאביי בזה וכמש"כ התוס' ד"ה יכלי בשם הרי"ף ז"ל כו' ועי' בש"ך שם :

דף ל ע"א במשנה רשב"ג אומר כל המקלקלין ברה"ר. נ"ב במשנה שבירושלמי לא הובא דברי רשב"ג במשנה כלל. [א"ה. ואפשר דהירושלמי ס"ל דמתני' מיירי בהוצאה ברשות וכמו דס"ד בש"ס דילן וכהס"ג לא ס"ל כלל לרשב"ג דחייב אם הוזק בהן אחר וכמו שמוכח מברייתא דב"מ דף קי"ח ולפיכך לא גרים כלל להא דרשב"ג במשנה דרשב"ג מיירי בהוציא שלא ברשות ועי' בתוס' שהקשו באמת על ל"א שברש"י דפי' דמיירי אפי' בהוציא ברשות מהך דב"מ קי"ח ע"ש ולענין מה שהקשו התוס' מתחלה דלפי הס"ד דש"ס דמיירי בהוציא ברשות דא"כ היכי תנן דכל הקודם זכה [ומה שתי' בפני' רש"י דמיירי לאחר ל' נ"ע דא"כ בפשיטות ה"מ להש"ס לאוקמי דחייב בנזקו ג"כ מיירי שהזיק לאחר ל' ולא היה צריך לתרץ דמיירי שלא בשעת הוצאת זבלים ומה שכ' שם לייסב זה הוא דחוק ע"ש] ונ"ל דמזה ראיה באמת לדעת הרמ"ה שהובא בטור סי' תי"ד דאף בתוך ל' אם כבר הוזק אחר בהן תו אסור להשהות עוד ואם לא הסיר הפקלה כל הקודם זכה וא"כ י"ל דמתני' ג"כ לאחר שהוזק מיירי וסיפא אריכא קאי ובחידושי ישבתי בעז"ה בסברא זו כמה קושיות שיש להעיר בסוגית הש"ס כאן והכמ"ל. ע"כ הגה"ה מכבוד אחיו מהרש"כ נ"י] : תוס' ד"ה מתני' בסוה"ד המזבל מזבל ושפיר אית ליה רשות להניח וכו'. נ"ב נ"ל מדקתני המזבל מזבל משמע בשעה שרגילין לזבל והא דלא הוה ק"ל דר"י שרי ל' יום ומתניתין לאחר משום דאיכא למימר דשפיר אית ליה רשות וכו' כנ"ל :

דף מא ע"א תוס' ד"ה כמאן בסוה"ד ואסורה לכ"ע. נ"ב כלומר כה"ג בביאת איש [דאילו ע"י ביאת בהמה לא נאסרה לבעלה ואף לא לכהן וכדאיתא ביבמות נ"ט דאין זנות לבהמה] וה"ה שנהרגה ע"י ביאת הבהמה בכה"ג כך צריך לפרש דברי התוס' אלו :

דף נא ע"ב רש"י ד"ה אפילו רבנן מודו. דהא מסקנא דמלתא וכו'. נ"ב כלומר דהשתא ע"כ נ"ל דס"ל דודאי לא סמכינן על הך מיעוטא דאיס לבד דנפק"ל מיניה דאחד ולא שנים דזהו רק למאי דקא ס"ד מעיקרא דאידך ברייתא דסייד וכייד לבד אתיא כרבנן אבל ברייתא קמייתא דהוסיף עשרה דכולן חייבין אתיא רק כרבי וע"כ דס"ל דלרבנן גזה"כ הוא דרק אחרון חייב ממיעוטא דאיש ואף דקעביד קמא נמי שיעור מיתה אבל השתא דמסיק רב זביד דגם לרבנן היכא דעביד קמא ג"כ שיעור מיתה כולם חייבים ע"כ דלא סמכינן אמיעוטא דאיש רק היכא דלא עביד הראשון שיעור מיתה וע"כ דסמכינן גם אקרא דוסמת יהיה לו וכו'. [א"ה. הנה כבוד מר אחי האריך בביאור דברי רש"י אלו הרבה כיד ה' הטובה עליו אך מפני יראת האריכות השמטתיו מכאן ואי"ה כשיודפס חידושיו על הש"ס בכרך בפני עצמו אזי יוצא כל הענין שכתב כאן בשלימות] :

דף נו ע"א גמ' ורב אשי אמר טמון איתמר. נ"ב והפי' לר"י לקמן דף ס"א משכח"ל כגון שהיה מקום הגדיש שאול לחבירו שם להגדיש חיטין ובא הבירו ותיפן בשעורין כדלקמן דף ס"ב דמודה בזה ר"י דאינו משלם בעל הגדיש רק דמי שעורין וזה שחיפן בשעורין הרי הוא פטור מד"א וחייב בד"ש על החיטים וא"ש הך דרב אשי לכו"ע וכמש"כ. ולפ"ז היה נסתר קצת עיקר ראיות הראשונים ז"ל בזה מהך דרב אשי דקי"ל כרבנן דר"י עי' ברא"ש ז"ל סימן י"ג להלן ולמ"ש א"ש גם לר"י וכמ"ש. אולם מהך דאמר לקמן לרב אשי מ"ד אנא כסויי כסיתיה וכו' נראה לכאורה דאין לפרש כמש"כ וא"ש דברי הרא"ש ז"ל הנ"ל בזה ומ"מ לפמש"כ התוס' בד"ה כסויי וי"ל וכו' יש ליישב קצת ודו"ק :

דף סו ע"ב רש"י ד"ה קרבנו אם עולה קרבנו. נ"ב בתו"כ דרים להאי קרבנו קמא לרבות שלמים ע"ש והך דרשא דלא הגזול מואס מן הלאן קרבנו נפק"ל ע"ש :

דף ע ע"ב תוס' ד"ה אתנן וכו' דגבי אתנן בחייבי כריתות משתעי. נ"ב צ"ע דהכתי מנ"ל לחייבי מיתות ב"ד ג"כ דפוטרין מתשלומין שהרי חייבי כריתות אינם פוטרין מהתשלומין וא"כ גם בידי אדם מחייב ונ"ל דנפק"ל מקרא דוהיתי עד ממהר במכשפים ובמנאפים וגו' ובעושקי שכר שכיר ואמרינן בחגיגה דף ד' דשקל הכתוב קלות כחמורות כו' ונ"ל לפרש דר"ל דהכתוב שקל בזה שגם בחמורות עצמן אם יש בהם גם קלות כמו במנאפים דבתם ניאוף היינו בא"א כמש"כ במכילתא בפ' יתרו דהו"ל מיתות ב"ד ואפ"ה אם פסק לה אתנן ולא נתן לה א"כ דבדיני אדם ודאי פטור משום דקם ליה בדרבה מיניה ואעפ"כ כתיב וקמתי עליכם למשפט כלומר שבדיני שמים נענש הנואף גם על עושק שכר שכיר על שלא נתן לה האתנן אף שהוא בהנך ג"כ ומהא שמעינן דאתנן אסרה תורה אפי' בעא"א [ואולי כך היה כתוב בר"ת והוא ר"ת בא על א"א וכמש"כ והעתיקו בא על אמו וצ"ע] :

דף עז ע"א תוס' ד"ה פרה וכו' ומשני אין צריכין הכשר וכו'. נ"ב תיבת אין טס"ה :

דף עח ע"א גמ' אי לבכור העברה העברה יליף. נ"ב ורבא גופא הא פשיט מברייתא בזבחים דף נ' דדבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בג"ש בקדשים ע"ש :

דף פ ע"א גמ' אמר רב הונא אמר רב כו'. נ"ב עיין תוס' גיטין דף ו' ד"ה מכי שכתבו דלא גרס כאן אמר רב שרב עצמו לא היה אומר מכי אתא רב לבבל :

דף פב ע"ב תוס' ד"ה ואין וכו' שנתנו דושנה של יריחו תחתיו כדאמר התם. נ"ב שם ביומא ליתא כלל דנתנו דושנה של יריחו כו'. רק הוא בספרי פ' ראה סימן ס"ב ע"ש אבל באמת מפורש שם דדושנה של יריחו היה רק בעבור מקום המקדש לבד ולא בעד ירושלים כלל ע"ש בספרי :

דף צא ע"א גמ' זאת אומרת בייש בדברים וכו'. נ"ב בהגהות הגר"א ז"ל כ"י מוחק תיבות זאת אומרת :

דף קא ע"ב רש"י ד"ה יש להן וכו'. ואסור לצבוע בהן דהיינו סחורה. נ"ב נ"ל ואסור לצבוע בהן בשכר דהיינו סחורה : באה"ד אבל מותרים הן להסיקן. נ"ב נ"ל אבל מותרים הם לצבוע לעצמו כנ"ל ועי' משנה ג' פ"ז דשביעית צובע לעצמו ולא יצבע בשכר שאין עושין סחורה כו' ומש"כ ברש"י לפנינו להסיק לע"ג דהכי אין הנאתן וביעורן שוה ולא הוי דומיא דלאכלה וע"כ נ"ל דנ"ל כמש"כ בעז"ה וכהיה דכגד שנצבעו וכו' לעיל ע"כ לאחר זמן הביעור איירי או שנצבעו בשכר ע"ש ברש"י : תוס' ד"ה ולדמיהן כגון שלקט מתחלה לאכילה דיכול למכרן. נ"ב ר"ל למכור מעט כמש"כ הרמב"ם בפ"ו מהלכות שביעית הלכה א' ועי' סוכה ל"ט בכדי מן שמו ועי' מהרש"א ז"ל וצ"ע :

דף קב ע"א גמ' ור' יוסי אומר אמר קרא לכם וכו'. נ"ב לגי' רש"י ז"ל בשם רבותיו כאן שהוא קשה מאד להעמידו כמש"כ רש"י בסוכה דף מ' ע"ז באמת ע"ש ואף דהכא דחק רש"י להעמיד הגירסא וכמו שהגהתי בעז"ה בצידו [ויבואר בסמוך בהגה"ה שאחר זה] דכצ"ל ברש"י לפי גירסת רבותיו ודו"ק אמנם לע"ג לפי' זה כל הך שקלא וטריא מר"י אומר וכו' עד סוף הסוגיא דאין כל זה ענין כלל לפי' רש"י כאן דגם ר"י לא שרי אלא בשלקטן למשרה דאז לא חייל עלייהו קדושת שביעית כלל מעיקרא ואף לאחר זמן הביעור שרי להנות מהם בכל דבר לר"י וא"כ אפשר דגם ר"י מודה בדרבא דלאכלה והכא ע"כ כשלקטן למשרה איירי דמהני ע"י מחשבה זו לר"י להפקיען מקדושת שביעית כמו עלי קנים שלקטן לעצים ודו"ק : רש"י ד"ה ינאו משרה וכו' ותו לא מהני מחשבה לאפקועי והסורין וכו'. נ"ב נ"ל לאפקועי למשרה ולכבוסה דאין נוהגין בקדושת שביעית וגבי עצים כו' כנ"ל וכן העתיקו התוס' בסוכה דף מ ע"א ד"ה ועצים לדברי רש"י אלו ע"ש : תוס' ד"ה ה"ג ועוד י"ל לפי גירסת הספרים ועצים דהסקה. נ"ל ועצים להסקה :

דף קה ע"ב רש"י ד"ה פטור העד כו' בה ולא במוצאה. נ"ב הכל דיבור אחד וצ"ל דבה ולא במוצאה : באה"ד דאי נמי אסהידו ליה. נ"ב שני עדים ג"כ ועי' רש"י לעיל וצ"ע : שם יכול לומר נאנסה ממני. נ"ב אחר שראו אותה בידו ועי' במהרש"ל ז"ל. [הגה"ה ועי' בשמ"ק בכאן דהביא מחלוקת הראשונים ז"ל אי דווקא בע"א הוי גורם לממון או אפילו בב' עדים הוי גורם משום דדלמא יטעון דנאנסה אח"כ ע"ש ונראה דמה שמסיים רש"י ומיהו ממון ממש לא מפסדו וכו' הוא לשון אחר שסוגה בפרש"י וחולק על מש"כ רש"י לעיל ובע"א קמיירי דאפי' בב' עדים נמי אינו אלא גורם לממון וק"ל. ע"כ הגה"ה מאחיו מהרש"כ נ"י] :

דף קי ע"ב תוס' ד"ה דאדעתיה וכו' כדידיה קאי ונדפס על הגליון ועי' תוס' כתובות מ"ז ד"ה שלא. נ"ב ובהגהת מרדכי דשייך לפ' החולץ סימן ק"ו וק"ז ע"ש :

דף קטו ע"ב גמ' והתניא תורמין מן הטמא על הטמא. נ"ב תוספתא דתרומות פ"ג הלכה י"ט :

סליקו הגהות ממסכת בבא קמא

הגהות וחדושים למסכת בבא מציעא

דף כ ע"א במשנה מצא אגרות שום וכו'. נ"ב אין להקשות לדעת הסוברים דגט צריך ב"ד של ג' [וכן משמע להדיא מפי' רבינו גרשום מאור הגולה ז"ל על ב"ב היוצא כעת מבית הדפוס דף קפ"ד ע"ב דגרים שם בגמ' אטו כל דמגרש בבי דינא רבא מגרש ופי' הוא ז"ל דכיון דא"ל ב"ד מומחין וסמוכין רק ב"ד של הדיוטות חיישינן לב"ד טועין ע"ש ועכ"פ מוכח שם מן הש"ס לפי גירסתו ז"ל דגם צריך ב"ד של ג'] א"כ גט נמי מעשה ב"ד הוא ויחזיר דזה אינו קושיא דאף הסוברים דגט בעי ב"ד היינו סידור הגט אבל לא בכתיבה ועוד דהא על הגט בעצמו ליכא חתימת ב"ד כלל רק חתימת עדים וא"כ מנ"ל דגט זה נכתב ע"י ב"ד דלמא כתב בעצמו שלא ע"י ב"ד ונמלך אח"כ משא"כ שטרי חליצה ומיאונים היינו שטר ב"ד ממש דב"ד בעצמו חתומים עליו וזה ברור :

דף כא ע"א גמ' שמפון שיש עליו עדים יתקיים בחותמיו. פרש"י בעדי קיום. נ"ב נראה דהכריח לרש"י ז"ל לפרש כן דאם עדים ממש קאמר א"כ בשלים דאמר אפילו אין עליו עדים כשר ג"כ ר"ל דאין על השובר עדים כלל וזה אין סברא דמאי סברא דהימניה שייך כאן דהא חספא בעלמא הוא ועל מאי סימניה וכן הוא באמת דעת הנ"י כאן דאי ליכא עדים גם בשלים פסול והא דאמר ואין לו עדים היינו עדי קיום וא"כ ע"כ ריבא דיש עליו עדים היינו ג"כ עדי קיום והא דאמר יתקיים בחותמיו היינו משום דקיום ב"ד נמי צריך קיום ומיהו התוס' בסו"פ זה בורר מפרשים גבי שלים דמיירי דאין עליו עדים כלל אך דמיירי ביוצא השטר והשמפונות מתחת יד שלים דשייך הימניה אשטר ע"ש :

דף כב ע"ב גמ' יתמי דלאו בני מחילה נינהו מאי. נ"ב עי' בביאורי הגר"א ז"ל על חו"מ סימן רל"ה ס"ק ט' שכתב דדוקא בדבר שלאחר בני אדם מסתמא הוי מחילה לדידהו לא הוי מחילה מסתמא משום דאין דרכן למחול ולהתייאש אבל אם מחלו בפירוש הוי מחילה מדרבנן כמו במתנתו ע"ש ואכן מדברי רש"י ז"ל כאן שכתב ואין הפקרן הפקר משמע דאפי' הפקיר ומחל בפירוש אינו הפקר ובאמת שאין זו סתירה לדברי תשובות הרשב"א המיוחסות להרמב"ן בסי' ב' דהובא שם בחו"מ דהוא ז"ל מיירי שם דמוחל איזה דבר לאדם פרטי ובזה שפיר כתב דמתנה ומחילה כי הדדי נינהו דכמו דתקנו דמתנתו מתנה מדרבנן משום כדי חייו ה"כ במחילה אבל בנד"ד דמפקיר לכולי עלמא מאי משום כדי חייו שייך ביה ודברי הגר"א ז"ל צל"ע [והרמב"ן בתשובה שם לא הזכיר כלל באמת מדברי הש"ס הלזו. וראיתי להסתפק דאף לפרש"י דאין הפקרו הפקר וגרע אפי' ממתנה מ"מ אפשר דוהו דוקא כל זמן דלא הגיע למופלא סמוך לאיש אבל במופלא הסמוך לאיש כיון דנדרו נדר מה"ת וככר כתב הרמב"ם ז"ל (בפ"ב מהל' נדרים הי"ד) דהפקר מטעם נדר א"כ אפשר דהפקרו הפקר מה"ת ועדיף ממתנה ומכירה ובחדושי לחו"מ האדכתי בזה] מאחיו מהרש"ך נ"י :

דף נד ע"א גמ' ש"מ חומשא מלבר ש"מ. נ"ב ויש לומר סמך לזה מדברי המסורה בפ' בחקותי על פסוק ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישית כסף ערכך ב' חמישית מלא דמלא חד הכא ואידך בפ' ויגש ונתתם חמישית לפרעה וארבע הידות יהיה לכם וגו'. וא"כ י"ל דחז"ל סמכו בזה על הג"ש דכתיב התם חמישית וכתיב הכא חמישית מה להלן חומש מלבר דהא מסיים וארבע הידות יהיה לכם אף כאן חומש מלבר וממילא אנו למדין לכל התומשין שבתורה דהוא חומש מלבר ואף אם לא נתקבלה ג"ש זו מסיני מ"מ זהו מידה בתורה דלמדין סתום מן המפורש וכיון דמצינו פעם אחד בתורה מפורש דהוא חומש מלבר מסתמא בכל החומשין הוא כן [א"ה. זה שמעתי ממנו בע"פ] :

דף עא ע"ב תוס' ד"ה בשלמא שאם כן היה הישראל המקבל וכו'. נ"ב נ"ל שאין הישראל המקבל שלוחו של הישראל לזכות במעותיו אלא שלוחו של הנכרי ואין שליחות לנכרי כך היה נכון להיום

רק

רק שמדברי קצת ראשונים ומן הגאונים האחרונים ז"ל לא נראה כמו שהגהתי בזה אבל כל דבריהם נראים נפלאים באמת :

[דף צא ע"ב גמ' ואת"ל עושה בגפן זה וכו'. שור במחובר היכי משכחת לה א"ר שישא בריה דרב אידי בשרכא. נ"ב לכאורה תמוה כיון דלא נפשטה האבעיא כעושה בגפן זה גם שור במחובר לא מצי אכיל כי אם בשרכא וא"כ אמאי לא הובא זה ברמב"ם ובטוש"ע בסי' של"ח דמספיקא לא מצי אכיל כי אם בשרכא וכמו דפסקו באיבעיא דעושה בגפן זה וכו' משום דכל תיקו דממונא הוא קולא לנתבע ונראה דשאני פועל דליכא לאו דלא תחסום רק דהתורה זיכתו לאכול ושפיר הוי ספיקא דממונא אבל בשור דאיכא לאו דלא תחסום הוי ספק באיסור לאו ופשוט דאסור לבעה"ב לחסום אותה מספיקא ואח"כ כשאכלה או הוי בעל הפרה מוחזק ואינו צריך לשלם עבור האכילה ודבר זה ברור ויפה עשו הפוסקים ז"ל דהשמיטו זה משום דלגבי שור אין נפקותא לדינא בזה"ז ומיהו על הרמב"ם ז"ל עדיין תקשה דהו"ל לבאר דהוי ספק ואם חסמו פטור ממלקות וצ"ע. [והדרישה בסימן של"ח הביא סוגיא זו ומסיים דבזה דברי רבינו הטור מבוארים ותמהני דהיאך לא העיר על הטור בקושיא הנ"ל וצ"ע]. ע"כ דברי אחיו מהרש"כ נ"י :

דף קי ע"ב גמ' זה לפי שלא שכרן וכו'. נ"ב אולי יש לפרש דלהכי לא מהני שכירות השליח לחיובי לבעל הבית אע"ג דבכל התורה כולה קיי"ל דשלוחו של אדם כמותו והו"ל לכאורה כאילו שכרן הבעה"ב בעצמו רק י"ל משום דקי"ל באמת כשמואל בדיני דאמר בגיטין דף כ"ט דמתנה פ"ה כגט דמילי לא מימסרן לשליח ע"ש. והנה באמת מדע כי יש בזה הרבה שיטות לראשונים ז"ל בפירוש הסוגיא דהתם. [אמר אחיו מהרש"כ נ"י. הנה מר אחי זצ"ל נשאר בכאן באמצע הענין ונראה שדעתו היה לסיים דיש דעות הפוסקים דס"ל דאפי' בשליח ראשון לא מהני שליחות למילי וכן מצאתי להגר"א ז"ל בביאוריו לחו"מ סימן קכ"ג ס"ק ע"ו שכתב טעם לדברי השו"ע שם דלא מהני הרשאה על שבועה משום דמילי לא מימסרן לשליח ע"ש והיינו ממש כדברי מר אחי ז"ל ובמק"א כתבתי דמחלוקת זה אי אמרינן מילי לא ממסרי לשליח גם בשליח ראשון תליא אי אמרינן דמודה ר"י באומר אמרו או לא ועי' בגיטין דף ע"א ע"ב וברש"י שם ודו"ק [ונראה דגם מה שנחלקו הפוסקים ז"ל בהא שש"ץ מוציא לשאינו בקי אם הוא מגד שליחות והלכך אף שלא היה בבהכ"נ כלל מוציא אם היה אנוס ולא היה יכול לבוא או מגד דשומע כעונה והלכך ע"כ צריך לבוא לבהכ"נ ולענות אמן ועי' בב"י או"ח סימן תקצ"א שהביא מחלוקת בזה י"ל ג"כ דפליגי בזה דהני פוסקים דס"ל דאינו מוציא מגד שליחות הוא משום דהוי מילי וס"ל דגם בשליח ראשון לא מהני על מילי ועי' בחת"ס או"ח סי' ע"ו שכתב טעם אחר דלא מהני שליחות על מצוה התלוי בדיבור פה ע"ש והנלע"ד כתבתי בעז"ה]. וראיתי לכתוב בכאן מה שנשמט מדפוס בהגהותי על ב"מ. ע"ד שכתבתי שם בהגה"ה ראשונה דמשו"ה נקט במתני' לשון אוחזין לאשמעינן דמיירי בתפיסי בכרכשתא הנה מצאתי אח"כ שכבר כתב כן בתורת חיים ואמנם העיקר נ"ל להוסיף כעת דנראה דהא שכ' רש"י דהיכא דאיכא ודאי רמאי כגון דזה אומר אני ארגתיה וכו' יהא מונח עד שיבוא אליהו היינו דוקא בתפיסי בכרכשתא דומיא דמתניתין אבל באדוקין ממש בבגד נראה דמודה רש"י דנוטל עד מקום שידו מגעת וכו' ואף דאיכא חד מינייהו רמאי והיינו דבברייתא דף ז' דתני שנים אדוקין בטלית לא הוזכר כלל דטוענין דזה אומר אני מצאתיה וכו' ובזה ניחא נמי מה דמקשה הש"ס על רבי דס"ל בשנים אדוקין בשטר דיתקיים השטר בחותמיו דאטו מי לית ליה מתני' דשנים אוחזין בטלית ולכאורה לפי דעת רש"י מאי קושיא דהא בשטר אד מינייהו בוודאי רמאי ואכן לפי מש"כ א"ש דהא התם אדוקין קתני ודו"ק [וכן מצאתי בספר שב שמעתתא להגאון בעל קצה"ח ז"ל שמעתתא ד' פי"ג שכתב שם דאפי' אם יש לאידך חזקת מרא קמא כגון דידוע שהיה הבגד של אחד והלה טוען דאני לקחתי ממנו מ"מ כל אחד נוטל עד מקום שידו מגעת ע"ש ומדברי הש"ך בס"ס ע"א משמע דס"ל דהיכא דאיכא חד מינייהו רמאי לרש"י אפי' בשנים מוחזקין לא אמרינן דחולקין ע"ש והנלע"ד כתבתי בעז"ה]. הגה"ה מאחיו מוהרש"ך נ"י :

הגהות וחדושים למסכת בבא בתרא

דף ב ע"א רש"י ד"ה הכל כמנהג המדינה אם מנהג לבנות בגויל וכו'. נ"ב ר"ל שזה לבד תלוי במנהג אך בגויל או בגזית עצמו אינו רק לפי השיעור המפורש כאן במשנה ואפי' נהגו ביותר וכו' וכמש"כ התוס'. [א"ה. ובשיטה מקובצת כאן כתב דבחד גד רש"י חולק על התוס' דהתוס' ס"ל דאם נהגו לעשות בפחות מו' טפחים בגויל יעשה ואכן מדברי רש"י ז"ל אלו משמע דאפי' בפחות לא אזלינן בתר המנהג וכן דעת הרשב"א ורוב המפרשים ע"ש. ע"כ הגה"ה מאחיו מהרש"כ נ"י]: תוס' ד"ה בגויל כמנהג כל המקומות כמו שנהגו וכו'. נ"ב ר"ל דאם נהגו בפחות משסה בגויל כמש"ל וכימא דאך ע"ז לבד קאי תיבת הכל לאתויי ולא גם אהוצא ומכ"ל לאתויי גם הוצא וכו' וע"ז כתב ר"ת ז"ל דבפחות מכאן ר"ל דאם נהגו בגויל בפחות משסה וכו' אין לסמוך על המנהג בזה דמנהג גרוע הוא וכמש"כ הרא"ש ז"ל וס"ל לר"ת ז"ל ג"כ כדברי הרא"ש ז"ל בזה ומיהו לקמן בהרא"ש ז"ל סימן ה' לא משמע כן : שם ד"ה כדתניא. מכח מתניתין דכלאים. פ"ז משנה ד': בא"ד והסיא סתם משנה היא. נ"ב ומוכח מזה דר"מ ס"ל דאדם אוסר דבר שאינו שלו וה"ל בהך ברייתא הנ"ל דמחילת הכרם וכו' דע"כ ס"ל נמי דאדם אוסר דבר שאינו שלו דע"כ וודאי דאתיא כר"מ בזה וא"כ מוכח ג"כ דלר"מ דיינינן דינא דגרמי :

דף ד ע"ב רש"י ד"ה אין מחייבין אותו. ה"מ בין בקעה לבקעה. נ"ב ברש"י שבריה"ף איתא הני מילי שא"צ לעשות כותל גבוה ד"א לגם משום דליכא התם היזק ראיה וכו' וכצ"ל כאן ומש"כ כאן ה"מ בין בקעה לבקעה וכו' היינו לפי פי' התוס' בב"ק דף כ' דכולי הך מתניתין קאי על היקף שהמקיף מקיף מבחוץ לשדותיו לבד ולא מבפנים ע"ש ועי' בב"י דקאי גם אתרווייהו באמת בין מבפנים ובין מבחוץ

ע"ש אך רש"י ז"ל ס"ל דקאי רק על היקף שבפנים לבד ע"ש : תוס' ד"ה דמי קנים ואומר ר"י דשאני הכא. נ"ב והיינו בשעמד מקיף אבל בעמד ניקף קי"ל ככה"ג התם דהיכי דגדרה שמין לו לנטע וידו על התחתונה ג"כ עיין שם :

דף ה ע"א תוס' ד"ה ואי לא וכו' ובעי למימר התם. נ"ב דצ"ל ודתי הש"ס התם דאך להפחידם לבד הי' אומר כן : ע"ב תוס' ד"ה ואפילו. לרב פפא דמפרש טעמא. נ"ב לקמן דף קע"ד ובערכין דף כ"ב : בא"ד בבע"ח שקיבל. נ"ל בבע"ח עובד כוכבים וכשקיבל וכו' : בא"ד כמסקנא משני. נ"ל במסקנא דהתם משני : בא"ד משמע בבעל חוב. נ"ל משמע בבעל הוב : בא"ד אע"ג דרבא ודאי פליג אריש לקיש. נ"ב דצ"ל אע"ג דלרבא ודאי דלא תקשה למה לא קאמר ד' דהא פליג אריש לקיש וכו' :

דף י ע"א גמ' אדם נותן פרוטה לעני זוכה ומקבל פני שכינה. נ"ב וכ"ל דהיינו דכתיב נמי בישעיה נ"ג הולך צדקות וכו' לחמו ניתן וכו' הוא מרומים ישכון וכו' מלך ביפיו תחזינה עיניך וכו' ויש לומר עוד דהיינו דכתיב נמי בקראי דתורה בסוף פרשת ראה ושמחת בחגך וגו' והגר והיתום וגו' לא יראה את פני ה' ריקם שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' וגו' איש כמתנת ידו כי על ידי מצות ושמחת אתה והגר והיתום והאלמנה וכו' שהוא מצות צדקה וכן ע"י איש כמתנת ידו יזכה לראות את פני ה' או וכדאמרינן בריש חגיגה יראה יראה כדרך שבא לראות וכו' :

דף כא ע"ב גמ' מיתיבי עושה אדם חנות וכו'. נ"ב תוספתא דב"ב פ"ג :

דף מא ע"א תוס' ד"ה אמר וכו' גמר ומקני. נ"ל משום דגמר ומקני :

דף מג ע"ב ברשב"ם ד"ה אמר רב פפא נפשו ש"ם זה לזה להתחייב באונסין. וכ"ב תיבת באונסין עס"ס ובב"י סימן קע"ו אות י"א ליתא :

דף מד ע"ב רשב"ם ד"ה נ"ל זה שאינם לא נתפרש ממנו. נ"ל לא נתפרשנו ממנו :

דף עד ע"ב גמ' כי הוא על ימים יסדה וגו' אלו שבע ימים ושבע נהרות שמקיפין את א"י. נ"ב לכאורה יש לתמוה דהרי בקרא דלעיל כתיב לה' הארץ ומלואה תבל וכו' וא"כ גם קרא דבתריה נראה דקאי ג"כ על כל העולם כולו בכללו כמש"כ על ימים יסדה וכו' והיך אמרו כאן דהך קרא דעל ימים יסדה דקאי על ארץ ישראל בלבד ואולי י"ל דמשום דהך סיפא דקרא דתבל ויושבי בה יתירה הוא דכבר כתיב ברישא לה' הארץ ומלואה ולכן י"ל דדריש הך סיפא דתבל וכו' דקאי על א"י וכמש"כ בספרי ריש פרשה עקב אקרא דעד לא עשה ארץ וחוצות וראש עפרות תבל דהארץ אלו שאר ארצות ותבל זו א"י שנאמר משחקת בתבל ארצו ולמה נקרא שמה תבל שהיא מתובלת בכל שבכל הארצות וכו' אבל א"י אינה חסירה כלום ד"א על שם התבלין שבתוכה וזו התורה ע"ש ועכ"פ א"ש ג"כ הכא בזה דלס' הארץ קאי על שאר הארצות ותבל ויושבי בה דמיותר דריש ליה על א"י ולפי שאינה חסירה כלום וכמש"כ בספרי הנ"ל וע"ז קאי נמי קרא דבתריה דכי הוא על ימים יסדה דקאי ג"כ על א"י שאינה חסירה כלום שיש בה נמי ימים ונהרות ולהכי קרי לה תבל וכמ"ש וא"ש :

דף עט ע"א גמ' כל הפורש עצמו מד"ת. נ"ב כל המרפה עצמו מד"ת וכ"ה בעין יעקב כאן ובילקוט משלי כ"ד ועי' במהרש"א ז"ל בח"א שדחק בזה :

דף קכג ע"ב גמ' בכור נוטל פי שנים. נ"ל בה ובוולדה :

דף קמ ע"א גמ' כיון דאילו מתה לית לה ולא מתעטא. נ"ב ירושלמי פ' הנושא [כתובות פי"ב סוף הלכה א] מתה כבר מתה ע"ש והוא בשו"ע אה"ע סימן קי"ד סעיף ב' ע"ש : רש"י שקלי להו בנות לכולהו בתמיה. נ"ב אבל מעיקרא אדרב דאמר עד שנים עשר חודש לא פריך נמי כהאי גוונא הכי דודאי אין הכי נמי דכל שהנכסים מועטים שאין בהם כדי מזון יב"ח לבנים ולבנות באמת הדין כן אליבא דרב ור"ג בר רבי דכל כה"ג מקרי נכסים מועטים והדין הוא דשקלי להו בנות לכולהו. ויותר אף יותר מי"ב חודש והבנים יחזרו על הפתחים מיד ולא [קשיא כלל] דהא ודאי דגם אליבא דרב לא שקלי בנות בנכסים מועטים רק עד שיבגרו בלבד ולא יותר אלא דשקלי יותר מיב"ח וכמ"ש. אבל לשמואל עיקר הקושיא הוא דאיך אפשר דבנכסים מועטים לשקלו הבנות יותר מתנאי הכתובה דתנאי הכתובה אינו אלא עד שיבגרו כמ"ש רש"י ז"ל ממתני' שם והיינו דפריך ושקלי בנות לכולהו כלומר אף יותר מתנאי הכתובה כיון דיהבינן להו אף אחר שיבגרו וכמ"ש ושפיר משני רבה דבאמת אין מוציאין רק עד שיבגרו ומותר לבנים וא"ש :

דף קנא ע"ב גמ' אע"ג דמית. נ"ל ואם עמד אינו חוזר [וכ"ה בתוס' לקמן דף קנ"ב וברא"ש ז"ל כאן] :

דף קנג ע"א גמ' ואפי' הכי לא איפרק מטיבעא. כעין זה בגיטין ל"ס :

דף קסה ע"ב גמ' צריכי למכתב במותב תלתא הוינא וכו'. נ"ב כתובות כ"ב ע"ש בסוגיא :

דף קסו ע"א תוס' ד"ה נכנס. אבל לתרווייהו תשאר וכו'. נ"ב נ"ל אבל לתרוייהו השאר עליה חובה כרישא דהאי משנה דהכא כנ"ל : ע"ב שם בתוס' כי מוקי טעמא וכו'. נ"ל כי מוקי לה טעמא דר"א דלא חייש לפסיעה כנ"ל :

דף קע ע"ב תוס' ד"ה אין וכו' משום דהתם אין לחוש אם זה דומה למוקדם. נ"ב נ"ל דנכון להיות משום דב"ד אלימי לאפוקי ממונא וכפי' רשב"ם ז"ל בזה ועוד דהתם אין לחוש אם זה דומה למוקדם כיון שב"ד בעצמם כותבין אותו ולא יבוא לחתום בשטר מוקדם ע"י שנכשיר זה אבל הכא כותבין ליה עדים הלכך אין לחוש כה לחתום מזמן ראשון ועוד שדומה למוקדם וכו' כן היה נראה שכך נ"ל בתוס' ודו"ק : סליק

פורת יוסף

למסכת בבא בתרא

מאת הג"מ יוסף שליט"א חופ"ק ווילנא.

דף ב ע"א גמ' סברוה כו'. עיין ברמב"ן ז"ל שכתב וכן לקמן בממוכר את הבית איכא סברוה דקאי. ועיין במלחמות ה' ב"מ (דף קט:) גבי סבר רב אשי למימר רבעא דהוא דנקא. וליתא שם ונראה שכיון לדף (ע:) ברשב"ם ונראה דל"ג סברוה משמע דהגירסא הישנה היתה סברוה אע"ג דקאי במסקנא והתוספות לא הביאו מזה משום גירסת הרשב"ם : תוס' ד"ה השותפין כו' ואומר ר"י דקאי על הך פירקא דלעיל כו'. בתוספתא סוף ב"מ כולל פרק השותפין עם פרק אחרון של ב"מ : שם ד"ה בגויל והא דלא קאמר בגויל ו' טפחים משום דלא נקט למימר ו' לכל אחד ואחד. וקשה דא"כ גם גזית הו"א דבעינן חמשה טפחים לכל אחד וא"כ צריך הכותל להיות רחב עשרה טפחים והיאך אפשר לומר כן הא אמה טרקסין דהוה גבוה ל' אמה וקאי ברוחב אמה כדאיתא לקמן (דף ג.) ואילו הכא לגובה ד' אמות צריך י' טפחים רוחב. וי"ל דתוספות אזלי לשיטתייהו לקמן (דף ג.) ד"ה שאני התם וז"ל הו"מ למימר דאגב תקרה ומעזיבה קאי טפי כדאמרינן בסמוך אבל לפי מה שכתבו התוספות שם ע"ב אמר אביי השתא לא צריך לשנויי קמא י"ל דליתא להאי סברה כלל וצריך לדחוק ולומר דמ"מ חשש התנא שלא נטעה : שם ד"ה אומר לו גדור כו' ונפרצה פעם שלישית מספקא לר"י. וי"ל דתרי זימני דקתני הוא מתורת חזקה ואליבא דרבי דאמר בתרי זימני הוי חזקה ולרשב"ג צריך שלשה פעמים וכה"ג איתא ב"ק (דף כג:) הנהו עיזי דשוקא דמפסדי מהרינן במרייהו תרי תלתא זימני והא דנקט תרי או תלתא י"ל לרבי תרי ולרשב"ג תלתא אבל מדברי ר"י ז"ל משמע דהספיקא הוא אם בשתי פעמים או בפעם אחת : ע"ב תוס' ד"ה ומייב באחריותו אע"ג דהיזק שאינו ניכר הוא ועוד אם קנס הוא במזיד דוקא היה לו להתחייב. פירוש כמו במטמא ומדמע ומנסך בשוגג פטור ובמזיד חייב והכא משמע לישנא דנתיאש דאפילו בשוגג. וקשה דהא ברייתא זו אתיא כר"מ כדאיתא ב"ק (דף ק) והביאו התוס' לעיל ע"א ור"מ הא ס"ל גיטין (דף נג:) המטמא ומדמע ומנסך אחד שוגג ואחד מזיד חייב וע"ש בגמרא דמתחלה רצו לומר דטעמא דר"מ משום דס"ל דהיזק שאינו ניכר שמיה היזק ואח"כ מסיק הגמרא דטעמא דר"מ משום דקנסינן שוגג אטו מזיד וי"ל דס"ל לתוס' ז"ל למסקנא דהתם דפריך דר"מ אדר"מ מהמבשל בשבת דלא קנים ומשני דכי לא קנים בדאורייתא ובדרבנן קנים וס"ל להתוס' דה"נ אסורא דאורייתא ולא קנים ר"מ ומ"מ הדבר דזה שנתיאש לכאורה לא הוי איסורא דאורייתא ואף אם הפירות נאסרין מ"מ לא נקרא זורע כלאים ואל התמה היאך הפירות נאסרים והוא אינו עובר על זריעת כלאים דהא מצינו כה"ג דס"ל להרמב"ם ז"ל (פ"ה מהלכות כלאים) דאע"ג דאינו לוקה משום כלאים עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד וכר' יאשיה מ"מ לענין איסור פירות בחד מינא סגיא ואף דהר"ן קידושין (פ"א) משיג על הרמב"ם ז"ל בכ"ז גם הוא ס"ל במפולת יד לא בעינן לאסור פירות וכדמוכח מתניתין דהמעביר עציץ נקוב בכרם כלאים (פ"ז) ואף אם נימא דהתוס' ס"ל דזה נקרא אסורא דאורייתא מ"מ כיון דלא עביד מעשה רק במחשבה יותר ראוי לדמותו למטמא ולמדמע מלדמותו להמבשל בשבת בשוגג דשם לא שייך לקונסו שוגג אטו מזיד ויבשל בשבת משא"כ כאן שמתעגל מלגדור. וצריך לומר דקאי קושיית התוספות על מתניתין דהמסכך גפנו על גבי תבואתו של חבירו דקידש וחייב באחריותו הביאו התוס' לעיל ע"א ד"ה כדתניא דהתם קעביד איסורא דאורייתא ומ"ט קנים ומ"מ גם התם לפי מה שכתבו התוספות מנחות (דף טו.) ד"ה והתירו הגפנים וז"ל ונ"ל דתבואה דהתם [פירש דמתניתין דהמסכך על גפנו] אינו מחמת המינים דא"כ הוי איסורא דאורייתא כמו קנבוס ולוף דמסקינן הכא דאסור והיכא מסיק ר' יוסי דשרי ולכאורה גם הברייתא דמחילת הכרם שנפרצה איירי כה"ג וא"כ דברי התוספות נריכים ע"ג ומהר"ם ז"ל דחק לפרש בדברי התוס' בע"א אבל זהו לא כפשוטו : תוס' ד"ה נפל שאני שהורגלו לעשות דבר הנגע בחצר. הא דלא ניחא להו לפרש כפרש"י ז"ל משום דמשמע להו להוספות דכמו דכל התירוצים דלקמן היזיקא דרבים שאני והזיקא דבית שאני היינו הכוונה דשם היזק ראיה שמיה היזק כמו כן הכא דקאמר נפל שאני הכוונה דשם היזק ראי' שמי' היזק ומהר"ם ז"ל פירש באופן אחר : שם ד"ה ודקארי לה מאי קארי לה כלומר פשיטא דנפל שאני ואדרבה היה לו להוכיח מדקתני כו'. הא דדחקו להתוס' כאן יותר מבשאר מקומות נ"ל משום דלכאורה תירוץ הגמרא לא אתיא שפיר דמאי מתרץ סיפא אילטריך ליה דמ"מ וכי משום הכי מקשה על מאן דאמר לא שמיה היזק ע"כ כתבו התוס' דעיקר קושית הגמרא דמקשה על מאן דאמר שמי' היזק וע"ז תירץ הגמרא סיפא אילטריכא ליה : שם ד"ה שאני התם תימה אמאי לא מייתי מדתניא לקמן שתי חצרות. לכאורה אפ"ל דמיירי דומיא דמתניתין כשקנו לעשות כותל וקמ"ל דמחויב העליון לסייע גם התחתון וי"ל משום דמסיים התם אם היתה חבירו למעלה מגגו אינו זקוק לו ואם בשקנו אמאי לא :

חשק שלמה

מהג"מ שלמה הכהן שליט"א מו"ץ דווילנא.

דף ב ע"א במשנה לפיכך אם נפל הכותל כו'. נ"ב הא דלא הוזכר במשנה גבי חצר דצריך לעשות חזית מכאן ומכאן כתב הרמב"ן בחידושיו והרא"ש כאן בסימן ו' בשם הר"י אבן מיגש זצ"ל דמוכח מזה דבחצר לא תקנו חזית כלל ואם אחד עשה משלו לית ליה תקנתא אלא בשטרא והרא"ש ז"ל דחה זה די"ל דהא דלא תני חזית ברישא משום דפשיטא הוא ובסיפא נמי לא תני ליה אלא איידי דתני דינא הנא תקנתא כמו דאמרינן לקמן בגמרא דף ד' ע"ב ע"ש והדבר תמוה דהדא דאכתי תקשי לאביי שם דס"ל דתנא תני תקנתא לחודא וכמו שכ' התוס' שם בד"ה לאפוקי ועוד דאף לדידן הא מסקינן שם דבסיפא מיירי בהוצא וקמ"ל דינא דבחזית סגיא והך אידושא שייך לאשמעינן גם ברישא גבי חצר. [ואפשר דמשום זה מסיים שם הרא"ש וכיון דבבקעה וכו' ור"ל דבחצר נלמד מכ"ש מבקעה דמהני חזית גם בהוצא. והכל תד תירוצא הוא ודלא כדברי הפלפולא חריפתא שם ודו"ק] ע"ש במשנה וכן בגינה. נ"ב הטור בסימן קנ"ת העתיק דין דגינה בים בה דין חלוקה וכתב המ"ל בפ"ב משכנים והקצה"ת שם בסי' הנזכר דס"ל להטור דבגינה אין בו היזק ראיה כ"כ כמו בחצר ולכן באין בו דין חלוקה ונתרצה לחלוק לא כפינן ליה לבנות כותל והא דקתני וכן בגינה לא קאי רק אגויל וגזית ע"ש והדבר נ"ע דהא בגמ' לא מקשה רק אל"ק דהיזק ראיה לאו שמיה היזק מגינה דמחייבין אותו ואליביה מתרץ דוכן קאי אגויל וגזית ומשמע דלל"ב דהיזק ראיה שמיה היזק שפיר קאי וכן בגינה אכולהו ונולא דבריהם ז"ל יש לומר דכוונת הטור דלישנא דסתמא הוי כמקום שנהגו לגדור לא שייך רק בים בו דין חלוקה דבאין בו דין חלוקה לא שייך מנהג דהא תליא ברצונו דיכול לומר אין רצוני לחלוק אם לא שיבנה חבירו בשלו ודו"ק היטב : תוס' סד"ה לפיכך אבל בבקעה אם שהו הרבה היה נאמן וכו'. נ"ב נראה דר"ל אם לא היו עושים חזית [והא דמקשה ולא יעשו חזית וכו' ולא מתרץ משום שמא יטהו הרבה היינו משום דזה ס"ל להגמ' בפשיטות דלא שייך לעשות תקנה בשביל זה דהא בידו ליטול משם ולחלק קודם שישהו ואם שהה הוא ניהו דאפסיד אנפשיה] אבל השתא דתקנו דיעשו חזית מכאן ומכאן בוודאי אפי' שהו הרבה הוו של שניהם וזהו דמסיים במשנה לפיכך אם נפל ור"ל לפיכך דעושים חזית מכאן ומכאן ודו"ק וכן מבואר במהרש"א ומהר"מ לובלין זצ"ל ובקצה"ת כתב לפרש דברי התוס' דאם שהו אפי' חזית לא יועיל ע"ש ודבריו ז"ל תמוהים אצלי בתרתי דחדא מאי לפיכך דקאמר דבלא שהה גם בלא חזית הוי של שניהם ועוד דא"כ לא איירי סיפא דומיא דרישא דגבי חצר מיירי אפי' בשהו וסיפא דווקא בדלא שהו ואלו מדהני להו תנא בחד לישנא משמע דמיירי בחדא גוונא ודבריו צל"ע :

דף ג ע"א רש"י ד"ה בבנין שהיה גבהו ק' אמה. נ"ב עס"ה וצ"ל ארבעים אמה דכן מבואר שם במשנה במדות דעד שתקרה של ההיכל היה גובהו מ' ואף דבס"ה עד תקרת העלי' היה גובהו מאה באמת כמבואר שם מ"מ הש"ס לא חשיב כאן רק גובה של הבית בעצמו ותדע דהא בס"ה עם גובה העליה היה בבית ראשון יותר גבוה מבית שני וכמו דכתיב בד"ה ב' ג' [וכן הגיה התיו"ט בפ"ה דיומא משנה א' ברש"י שם דף נ"א ע"ב] :

דף ד ע"ב רש"י ד"ה ולא יעשו חזית וכו' והרי סימן שלא עשאה האחד בשלו וכו'. נ"ב ועי' בחידושי הרמב"ן שכתב דבזה ניחא במה דתני ברישא גבי חצר לפיכך וכו' משום דהתם ליכא הוכחה מחזית והלכך עיקר טעמא דאם נפל הוא של שניהם מגד דתקנו חכמים דיכול לכוף חבירו לעשות כותל ע"ש והתוס' בד"ה לפיכך דסקשו מבקעה לחצר ע"כ דלא ס"ל כפרש"י דאף בלא סברא דחזית לא מהני חזקתו וכו': כתב בגליון המשניות להגרע"א ז"ל כאן באות ג' וראיתי להש"ך בסימן קנ"ח ס"ק י' שהוכיח מכח קושיית תוס' דס"ל דגם בחצר מהני חזית ע"ש ותמהני דאם איתא דעיקר קושיית תוס' הוא דבלא"ה המקום והאבנים של שניהם מגד דלא עשה חזית וכמו בבקעה א"כ מאי מקשו מפ' השואל והוצרכו לחלק משום דהכא אל הספק מעיקרא היפוק לי דהכא איכא הוכחה דחזית ולכן דברי הש"ך ז"ל צל"ע : שם במשנה ד"ה הגה"ה תמ"ש ולי נראה טעמא משום דהאכתי לא מהני ליה מידי. נ"ב לכאורה י"ל דשני הפירושים אמת ומוכרחים דלפי האוקימתא בסוגיא שם דדווקא בעמד ניקף וגדר את הרביעית מחייבין אותו משום דגלי אדעתיה דניחא ליה אבל בעמד מקיף לא ואף דאהני ליה וע"כ דהטעם משום דבקעה מקום שנהגו שלא לגדור הוא אבל לאוקימתא השניה דאפי' עמד מקיף מחייבין אותו ע"כ נ"ל כדברי הג"ה ודו"ק היטב :

דף ה ע"א במשנה סמך לו כותל אחר אע"פ שלא נתן עליו את התקרה וכו'. נ"ב עי' בביאורי הגר"א ז"ל בחו"מ סימן קנ"ג ס"ק מ"ט דמשום סיפא נקטה דבסיפא לא הוי בחזקת שלא נתן רק אם עדיין לא נתן עליו את התקרה ע"ש היטב : ע"ב גמ' והלכתא כר"ל ואפי' מיתמי ואע"ג דאמר מר וכו'. נ"ב בפירושי רבינו

רבינו גרשום מאור הגולה זצ"ל [שיוצא כעת לאור הדפוס בש"ס החדש והמפואר שנדפס כעת בדפוס ראם] ראיתי שכתב דאפי' אם טען אבי היתומים בחייו שפרוע הוא ואעפ"כ גובין מיתמי אם הוא תוך זמנו ולכאורה נראה דס"ל כדעת הר"י מיגאש והרי"ף ז"ל שהובא בטור בסי' ע"ח דבתוך זמנו אפי' בטוען הלוה בפני דפרעתיו נוטל המלוה בלא שבועה ואמנם אינו מוכרח די"ל דמודה דשבועה מיהו בעי רק דקאמר דאפי' בטוען בפני מ"מ בשבועה מיהו נוטל ואפי' בבא לגבות מן היתומים וכן משמע קצת מלשונו שם :

דף יד ע"א תוס' ד"ה שלא כו' וא"ת והלא לא היו מוציאין אותו וכו' וביום הכפורים לא אשכחן בסדר יומא שהיה מוציאו עכ"ל. כ"ב עי' בספר ראשית בכורים למר אחי הגאון זצ"ל דף כ"ה שהעיר על דבריהם ז"ל דמאי ראיה מהא דלא נזכר בסדר יומא הלא כל סדר היום שנשנה שם הכל מבית שני קמיירי דהא מוקים לה התם דף נ"ב דהא דתנן שם הגיע לארון דבמקום ארון קאמר משום דבבית שני כבר נגנז הארון וא"כ גם הס"ת נגנז עמה ואף לר"י דהיתה מונחת על הארגז ששלחו פלשתים הלא גם הוא נגנז עם הארון ולא הי' הס"ת מונחת עוד בק"ק בבית שני אבל בבית ראשון שפיר י"ל דהכה"ג הי' מוציא אותה ביוה"כ לקרות בה וכמו שכתב רש"י כאן לקמן עמוד ב' דמש"ה נקראת ספר עזרה שבו היו קורין בעזרה פרשת המלך בהקהל וכה"ג ביוה"כ [ואני מוסיף על דבריו דאף די"ל דהתוס' מקשים לפי סתמא דמתני' דיומא שם דתנן משניטל ארון ואמרינן דס"ל דארון גלה לבבל מ"מ כיון דבבית שני לא היה ארון ע"כ דהס"ת היתה עומדת באיזה בהכנ"ס בירושלים סמוך לעזרה [ועי' רש"י שם דף ס"ח ע"ב ד"ה בהכנ"ס] וא"כ אינו ראיה מהא דלא אשכחן דהוי מוציאין ואולי דכוונתם דמ"מ לא הוה משתמיט תנא למתני דבבית ראשון היו מוציאין אותה מהארון ביוה"כ וק"ל] ובמו"ק י"ח ע"ב משמע דגם בבית שני הי' נמצא הס"ת ההיא ע"ש ברש"י ד"ה אפילו בספר עזרה ובחידושי הארכתי בזה ואכ"מ :

דף טו ע"א תוס' ד"ה חזקיה וכו' דמנשה בן בתו הרג לישעיה. כ"ב [illegible]

דף טז ע"ב [illegible]

דף כ ע"ב [illegible]

עליו הדרישה שם וז"ל ול"ע דלא מצאתי זה לא בגמ' ולא ברי"ף וברא"ש ולא ברמב"ם ואי בבא דעשה אכסדרה תחת האוצר וכמעט דאין זו ענין לנידון זה ולקיים הנוסחא דהב"י צריך לפרש דאבעיא ליה אם עשה חנות של נחתומין באכסדרה שאינו יכול לצאת מכל צד תחת האוצר אם נאמר דא"צ להרחיקו בכה"ג או לא עכ"ל הדרישה שם ועי' בפלפולא חריפתא שמיישב גירסא זו בענין אחר וע"ע בלח"מ פ"ט מהל' שכנים :

דף כג ע"ב תוס' ד"ה מלאו אבל קשיא לרשב"א דהיכי מצי למימר וכו'. כ"ב עי' בכנה"ג בסימן ר"ס מש"כ ליישב קושיית התוס' ע"ש וע"ש בש"ך מה שהשיג עליו ואמנם מו"ר הרב הגאון המפורסם חכם הכולל מו"ה יעקב נ"י (המכונה בפי כל ר' יעקב קאוונער) מ"ך דפה תי' בלימוד הישיבה דיש לפרש דמתנה על מתנה היינו בשתי כיתי עדים אחת אומרת דהיה קרוב לשוכן זה ואחת אומרת דקרוב לאידך והלכך אי לאו דר"ת אף דחד מינייהו נפים מחבריה לא אזלינן בתר רוב דהא לפי כת השני השניה קרובה ורוב וקרוב כי הדדי נינהו וגם לר"ת לא קשיא מסיפא די"ל דבזה גופא נחלקו הכי' כתות דאחת אומרת דהכא נפים ואידך אומרת דהתם נפים ולכן יחלוקו [וכן מצינו בגיטין דף ע"ז דרבה ורב יוסף פירשו נהא דתנן התם מתנה על מתנה אינה מגורשת דהיינו בשתי כתי עדים ע"ש] ודפח"ח :

דף כו ע"ב גמ' ת"ש דתניא בית השלחין אבא שאול אומר כל האילן כנגד המשקולת וכו'. כ"ב נ"ע דבמאי פליג אבא שאול את"ק דהא ת"ק נמי הכי ס"ל במתני' ובתוספתא ספ"א ראיתי דהגי' שם בית השלחין ובית האילן כנגד המשקולת אב"ש אומר כל אילן סרק כנגד המשקולת ע"כ והנה מש"כ שם בדברי ת"ק ובית האילן הוא סייעתא לדעת הרמב"ם פ"י מהל' שכנים דאם נוטה לשדה אילנות צריך לקצוץ ג"כ כנגד המשקולת וכמו בבית השלחין והב"י בסימן קנ"ה כתב דהרמב"ם גורס במשנה וכל האילן ע"ש ולפענ"ד י"ל דהוציא כן מדברי התוספ' הנזכר אך מה שמסיים בתוספתא דאב"ש סובר דדוקא אילן סרק כנגד המשקולת נ"ע דא"כ יהיה מוכח אדרבה דאסיפא פליג דהא מסיים מפני שהצל רע לבית השלחין ונראה דט"ס נפל בתוספתא וצ"ל כמו דאיתא במתניתין לפנינו והך ברייתא דמייתי הש"ס הכא הוא ברייתא אחריתא ופי' דברי הברייתא הוא דבבית השלחין מודה אב"ש לחכמים דכל האילן כנגד המשקולת מפני שהצל רע לבית השלחין:

דף ל ע"ב רשב"ם ואת מינאי לא זבינתא שאפי' אם היית טוען דמינאי זבינתא הלא אין לך שטר ולא חזקה וכו'. כ"ב עי' בדרישה בסימן קמ"ו שביאר לדברי הרשב"ם דטעמו משום דהוי כמיגו במקום עדים דאם איתא דזבן מיניה בודאי היה לו שטר דלא שכיח איניש דזבין בלא שטר כ"כ הדרישה שם והנה אף שסברא נכונה הוא מ"מ קשה דהיאך יפרנס להש"ס דכתובות כ"ב דמבואר שם דנאית ליה מיגו נאמן ואולי דמפרש דהתם מיירי דטוען שכבר אבל שני חזקה רק דאין לו עדים על זה ושפיר נאמן לטעון לקוח ונאבד השטר ממנו במגו דלהד"ם דהא יותר מתלת שני לא מוזהר איניש בשטריה אבל בתוך שלש הוי כמיגו במקום עדים בין אם טוען שלקח בלא שטר ובין אם טוען שלקח בשטר ונאבד מידו כיון דעד ג' שנים מוזהר איניש בשטריה וזה טוען דלא נזהר הוי כמיגו במקום עדים כן צריך לומר לפי דברי הרשב"ם ז"ל אבל זה דין חדש ולא משמע כן מדברי הפוסקים ז"ל ונראה דאף לפי דברי הרשב"ם ז"ל היינו דוקא אם טוען לקוח דאין דרך לקנות בלא שטר אבל אם טוען דנתת לי במתנה בודאי נאמן במיגו ופשוט הוא :

דף לא ע"א תוס' ד"ה מה לי לשקר פימה לרשב"א וכו' נימא של אבותיו היתה יום אחד וכו'. כ"ב ונראה שמתוך קושיא זו יש להביא ראיה לדעת בעה"ת בשם העיטור שהובא בטור חו"מ סימן ק"ח סעיף ד' דהא דטוענין ליורש היינו אם התובע הוא בעל דבר בעצמו אבל ביורשין התובעין מיורשי הלוה אין טוענין ליורשין המוחזקין דאין טוענין ליורש לחוב ליורש אחר ע"ש והכא נמי כיון דלזה יש עדי אבות והוא יורש בודאי אין טוענין להמוחזק :

דף מד ע"ב גמ' נמצאת שאינו שלו חוזר עליו וכו'. כ"ב הא דהוצרך לומר רבין בר שמואל לעיל לומר טעמא דאינו מעיד משום דמעמידה בפני בע"ח ומפי הו"ל לומר דהוי נוגע בעדות כדי שלא יחזור עליו נ"ל דס"ל כרב זביד דאפי' בגמלאת שאינו שלו אינו חוזר עליו או דהוצרך לומר טעם דמעמידה דנ"מ בפרש בשעת מכירה דאינו מקבל עליו אפי' אחריות דגזילה נמי או דמכיר שהיא בת חמורו והתוס' לעיל מ"ג ד"ה מפני דמוקמי נמי דרבין מיירי במכיר שהיא בת חמורו מחמת קושיא אחרינא דנוגע בעדות מלד תרעומות ע"ש ע"כ נ"ל נמי דס"ל דרבין ס"ל כרב זביד ודו"ק. ועי' בש"ך בסי' ל"ז דהעיר על דברי התוס' דלפי דבריהם תקשה הכא בסוגיא גבי פרה וטלית כיון דאכתי לא ידע הש"ס מתי' שהיא בת חמורו א"כ תקשה בלאו דברי ר"פ ג"כ הוי נוגע בעדות מצד תרעומות ע"ש ולענ"ד י"ל דגבי פרה וטלית לא שייך תרעומות כלל דהא הנגזל יצטרך לשלם לו מחמת תקנת השוק משא"כ בקרקע ליכא תקנת השוק ודו"ק :

דף נח ע"א תוס' ד"ה מציין וכו' וי"ל דאברהם נקרא אדם דכתיב האדם הגדול בענקים. כ"ב וכזה ניחא נמי הא דאמרינן בספרי בפ' בהעלותך ומייתי לה בסוכה דף כ"ה ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם דאותן אנשים מי היו נושאי ארונו של יוסף היו ולכאורה הא יוסף הי' מת שלפני הדיבור ואינו מטמא במשא דלא מרבינן מאו בקבר לרבות קבר שלפני הדיבור רק לנגיעה ואמנם לפי דבריהם ניחא דיוסף נמי נקרא אדם בהך קרא גופיה דהא כתיב לנפש אדם ועוד מצינו בתהלים ע"ח דיוסף נקרא אדם דכתיב ויטוש משכן שילה אוהל שכן באדם והיינו יוסף דמשכן שילה היה בחלקו של יוסף וכן איתא להדיא במד"ר שמות פרשה כ' דקאי על יוסף וז"ל שם אמר לו הקב"ה אתה אמרת לאחיך וכו' שנאמר ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ואין אדם אלא יוסף שנאמר אהל שכן באדם וכו' עכ"ל המדרש שם :

דף סז ע"א רשב"ם ד"ה אבל לא את המטלטלין וכל הנך דאמרן לעיל שאינן מכורין בכלל בית וכו'. כ"ב נ"ע דבהדיא תניא בתוספתא דמכילתין פ"ג דכל שאינו מכור בבית מכור בחצר ע"כ ומשמע דקאי אבור ודות ויציע דהזכיר שם מתחילה ומדאמר כללא דכל שאינו וכו' משמע דגם תנור וכירים מכור ואולי דט"ס יש שם בתוספתא ובחדושי הארכתי בזה בעז"ה :

דף עג ע"ב גמ' אמר רב אשי הכוא זיז שדה הוא דכתיב וזיז שדי עמדי. כ"ב וכן פירש בתרגום שם וז"ל ותרנגול ברא דקרסוליה שרין בארעא ורישיה מטי בשמיא מרנן קדמי עכ"ל :

דף פד ע"ב תוס' ד"ה מדד אבל על גבי קרקע לא אע"ג דמשיכה מועלת בסמטא וכו'. כ"ב עי' במהרש"א מה שדחק בדברי התוס' אלו אבל הדבר ברור דחסרון הניכר יש בדברי התוס' ובשיטה מקובצת כאן העתיק דבריהם על נכון וזה לשון התוס' שהועתק שם אבל על גבי קרקע לא דפשיטא דקני דמשיכה גמורה הוא שמשך התבואה לרשותו אבל כשהמוכר מודד והניח ע"ג קרקע לא אע"ג דמשיכה מועלת בסמטא כאלו מושך ברשותו בלא משיכה מיהא לא קני מטעם חצר עכ"ל התוס' שם וכן נ"ל גם כאן :

דף פז ע"ב גמ' אלא שבר גלוסקא אבידה מדעת היא. וכ"ב עי' בקצה"ח בסימן רס"א שהעיר לדעת הפוסקים ז"ל דאבידה מדעת הוי הפקר א"כ בנטלה ע"מ למוד בה למה חייב על הגלוסקא עוכן לדעת הטור שם שפירש דהזהב נתן לבנו גם הפונדיון תקשה נמי למה חייב לרבנן לשלם את האיסור [יש] והעלה מזה דהנותן לקטן הכל מודים דלא הוי הפקר ואמנם לא ביאר הטעם דלמה עדיף משאר אבידה

דף ג ע"א גמ' והא אמה טרקסין דהוה גבוה תלתין כו' כיון דאיכא טפח יתירתא קאי. קשה דהא לקמן איבעיא לנו הן וסידן או הן בלא סידן וא"כ אם הן ולא סידן עם סידן הוי יותר מחמשה ובאמה טרקסין הא הוה ששה טפחים עם הסיד כדמוכח מדות (פ"ד) דכל העובי לא היה אלא אמה וא"כ מאי קאמר כיון דאיכא טפח יתירא קאי וי"ל דקאי לפי מה דרנב"י דאמר מסתברא הן וסידן ומ"מ קשה דהא יכול לפשוט מזה דהן וסידן דאי הן בלא סידן לא מסתבר כלל דמשום מששו דרחב יותר קאי עד ל' אמה דהא משמע לקמן בגמרא דהסיד אינו מגיע לטפח אבל מ"מ קרוב לטפח הוא וי"ל תירוץ התוספות דתגב תיקרה ומעזיבה קאי אבל תקשה למה לא אמר הגמרא זה התירוץ דמספיק לכו"ע ונקט תירוצא שאינו מספיק: שם תד"ה קנין דברים. בפרק השוכר את הפועלים (דף לד) דתנן מתנה שומר חנם להיות כשואל. תיבת דתנן נ"ל דתניא דברייתא היא ולא משנה ושם איתא מתנה שומר שכר ועיין שם בגירסת ר"י ברלין ז"ל ולכאורה הי' אפ"ל דגירסת התוס' היא עיקר דאילו שומר שכר כיון שנוטל שכר אמאי לא יוכל להתחייב עצמו כשואל כיון שמשכיר עצמו על דעת זה לא מיבעיא אם נתן לו בשעת התנאי כסף אלא אפילו לא נתן לו עדיין הכסף מ"מ כיון כשמשך השומר החפץ נתחייב לו הבעה"ב שכר ממילא גם הוא נתחייב באונסין כפי שנאו ועיין כה"ג בנימוקי יוסף בבא מציעא על מתניתין דהשוכר את החמור והבריקה ע"ש אע"כ דגרסי' שומר חנם ועי"ז מקשה שפיר במאי בדברים ועיין ב"מ (דף נח) גבי השוכר את הפועל : שם ד"ה רב אשי אמר כו' תימא מאי קמ"ל כו'. ואפ"ל דר"א קמ"ל דאפילו בשותפין בקרקע שייך קנין חזקה משום דלכאורה לא שייך בשותפין קנין חזקה דהיינו נעל גדר ופרץ דכיון דעושה האדם העושה בתוך שלו הוי חזקה משא"כ בשותפין לא מוכח כלל מהא דנועל דזהו מחמת שהוא שלו ע"כ אשמועינן רב אשי דגם בשותפין בקרקע שייך קנין חזקה ואפ"ל דר' יוחנן לא ס"ל הא דרב אשי ואפ"ל דמשו"ה אמר רב אשי כגון שהלך זה בתוך שלו והחזיק וזה בתוך שלו והחזיק דהכא בשותפין בעינן דוקא שהחזיקו שניהם דאז מוכח דכל אחד החזיק בחלקו משא"כ כשלא עשה אלא אחד דאז לא מוכח כלל ועי' גיטין (דף עז) תיזול איהי ותיחוד ותפתח וכתב שם הרא"ש (סימן ג) וז"ל א"כ בנעילה לחודא לא מוכחא שהיא לשם קנין אלא כמו שהיתה רגילה כו' ע"ש ועיין לקמן (דף מב): **ע"ב** גמ' היכא בינייהו דאיכא בי כנישתא אחריתי. עיין בנ"י בשם הרשב"א ול"נ דהא דקאמר הגמרא מאי בינייהו אין הכוונה בין שתי הלשונות אלא הכוונה למאי מפרשי הטעמים הא בלא הטעמים נמי אתי שפיר ע"כ אמר אביי דאיכא בי כנישתא אחריתי דאלו אם אמר סתמא ה"א אע"פ דאיכא בי כנישתא אחריתי אסור אבל להני טעמא אי איכא בי כנישתא אחריתי שרי ועי"ז מקשה הנ"י דאכתי מאי איכא בין הני תרי לישני : תוס' ד"ה אמר אביי כו' השתא לא צריך לשנויא קמא. מהרש"ל ז"ל הקשה לדברי התוס' למה לא אמר הגמרא אלא אמר אביי וקשה דהא לקמן (דף מד:) כתב הרשב"ם ז"ל וז"ל בד"ה לא צריכא והא דלא קאמר אלא לא צריכא משום דאמורא לא תירץ הכי לעיל אלא סתם גמרא תירץ כן ומהרש"ל הגי' שם ושיטה זו נוהגת ברוב מקומות ודוחק לומר דהתם שאני משום דגם תירוץ השני גמרא הוא דמשני ומשמעות הרשב"ם לא משמע כן אלא דתלוי בתירוץ הראשון : תוס' ד"ה מכלל דאיכא זוטרתי וא"ת ודלמא איכא רברבי ותירץ ר"י כו' וממילא הייתי מטעה בקטנה. עיין במהר"ם לובלין פירושו וקשה דהא התם מפורש במתניתין דיו לקורה שתהא רחבה טפח א"כ היאך אפשר לטעות ולומר דכוונתו אריח שהוא פחות מטפח ותני מנ"מ כיון שהקורה אינה צריכה כלאמת להיות רחב אריח וכדמסיק שם הגמרא דאידך תני טפח מלבין לה וקאים וי"ל משום דאיתא שם במתניתין רחבה כדי לקבל אריח ובריאה כדי לקבל אריח א"כ נ"מ אם צריכה להיות בריאה כדי לקבל אריח של טפח ומתנא או פחות : שם ד"ה ועיילה לפורי' להתם ותימא כו' ואין לתרץ דבבבל הי' כו' והא דאמר על תנאי מפרש ר"י לענין שאם יחרבו. וק' הא כיון דסתר ממילא הוי כמו שנתרבו ומותרין לישן בשל בבל וגם אחר שבנה אותו כל זמן שלא התפללו בו לא נקרא אלא אזמני' ולא מר בי' ואפ"ל דס"ל לתוס' ז"ל דכיון דכבר היה בית הכנסת תיכף שחזרו ובנו אותו חזר לקדושתו הראשון :

דף ד ע"א גמ' אם סתרת לא תבני כו' אם סתרת ובנית כו' לא רבא ולא בר רבא. נ"ל משום דאיתא סנהדרין (דף כ:) שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ למנות להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות בית הבחירה וכל הקודש קודש ע"ז שלחו לו לא רבא פירש שלא נמשח כדכתיב רך ומשוח ולא בר רבא פירש דקי"ל מלך בן מלך אין טעון משיחה (הוריות דף ז) אבל אתה הרי לא בן מלך אתה ואפ"ל שמטעם זה לא נתנו בני חשמונאי הכהנים הגדולים המלוכה לבני דוד משום דקי"ל מלך ראשון טעון משיחה וגם שלמה המלך משחו אותו רק מפני מחלקותו של אדוניהו ואפ"ל שבכאן כיון שכבר נתבטל מלכותם שוב טעון משיחה בשמן המשחה לא באפרסמונא דכיא ע"ש ויאשי' כבר גנז שמן המשחה (יומא דף נב) ע"כ לקחו המלוכה לעצמן הכה"ג שאע"פ שגם הם לא נמשחו בשמן המשחה מ"מ הם הי' קדושתן במרובה בגדים ואין בין כהן משוח בשמן המשחה למרובה בגדים כו' מגילה (דף י) ואפ"ל שגם בבא בן בוטא שאמר לו שיבנה בהמ"ד היתה כוונתו להודיעו שמחשב אותו למלך כדאמרינן לעיל (דף ג:) שאני מלכותא דלא הדרי ועיין גיטין (דף נו) גבי ריב"ז שאמר לו אי לאו מלכא את לא מימסרא ירושלים בידך: שם שאני עבדא דמחייב במצות. עיין קדושין (דף נו:) בגמרא אבל כופר איש דבר מצות אין אבל אשה לא ובתוספות שם : רש"י ד"ה פשיטא דהאבנים של שניהם דאפילו לא פסק לו דינא דמתניתין כו' היו חולקין בשוה האבנים שהרי גרסות שניהם מונחים ואיזה מהן תיגבר . מהר"ם לובלין ז"ל דחק הרבה למאי הוצרך רש"י ז"ל לפרש כן ול"נ דאפשר לומר כפשוטו דקשה לרש"י ז"ל דכיון דמסקינן מאי מחיצה פלוגתא ומיירי בשאין בה דין חלוקה א"כ מאי פריך פשיטא דלמא הא קמ"ל דאינו יכול למימר האחד אני עשיתי המחיצה משום דלא רצית לחלוק א"כ אני אעשה המחיצה ועיין ברא"ש ע"כ כתב רש"י ז"ל דהקושיא פשיטא היא אף אם לא נתחייבו שניהם לעשות אלא כיון שהוא ברשות שניהם הרי היא של שניהם : תוס' ד"ה הכי קתני וסיפא נמי יש לפרש כן אבל סתם כו'. במהרש"א דחק דלפי זה מאי פריך רבא א"כ מאי אבל ול"נ די"ל כפשוטו דרבא קשיא לי' דסיפא מיותר דכיון דתנא רישא דסתם גינה ומקום שנהגו לגדור בבקעה מחייבים אותו ממילא משמע דמקום שלא נהגו בגינה וסתם בקעה אין מחייבים אותו וכה"ג מקשה ב"מ (דף צד) גבי ואלו פועלים אוכלים מן התורה ועיין ב"ק (דף קד) בתוס' שם ד"ה פחות משוה פרוטה ואביי ס"ל דאילו בלא הסיפא לא הוה מפרשינן ברישא כן ורבא לא ס"ל הא דא"כ יותר הו"ל לפרושי ברישא מליתני סתמא ואח"כ נידוק מסיפא : **ע"ב** במשנה המקיף את חבירו משלש רוחותיו וגדר את הראשונה כו'. נ"ע דהא מיירי שהקיפוהו מארבע רוחותיו אלא שגדר מג' רוחותיו : גמ' אימא סיפא ר' יוסי אומר כו' אלא לר' חייא מאי איכא בין ת"ק לר' יוסי. נ"ע דאמאי לא משני הגמ' כולה ר' יוסי היא וה"ק אין מחייבים אותו הא עמד וגדר הרביעית מגלגלין את הכל שר' יוסי אומר אם עמד וגדר הרביעית מגלגלין את הכל וכה"ג משני הגמרא כתובות (דף י) ולקמן שם (דף סו) ועיין ב"ק (דף כ) דמקשו התם מר' יוסי והקשה התוס' הא אפ"ל דהגמרא ס"ל דכולה ר' יוסי היא עפ"ה : תוס' ד"ה דמי קנים בזול וא"ת מ"ש משדה שאינה עשויה ליטע כו' דשמין לו וידו על התחתונה. וקשה דהא התם דוקא כשרוצה לקיים האילנות אבל אם אמר לו טול נטיעתך שומעין לו כמבואר בבבא מציעא וא"כ מאי קושיא הכא דהא יכול לומר לי' לא בעינא לי' ואם הוא אינו רוצה מחמת שצריך לשמור שדהו מאי איכפת ליה : בא"ד ואומר ר"י דהא"ה דמצי אמר ליה לדידי סגי לי בנטירא בר זוזא ומ"מ דמי קנים בזול יהיב ליה . הא דלא ניחא להו כפרש"י שפירש דאמר ליה לדידי סגי לי בגדר קנים ולא הוה צריכא לדחוקי י"ל משום דפרש"י ז"ל לא שייך אלא על מה שאין צריך לשלם דמי גדר אבנים אלא דמי קנים. אבל מ"מ קשה למה אינו משלם לו אלא בזול דהיינו ארבעה דנקי כדפרש"י ז"ל ב"ק (דף קיב) גבי משלם דמי בשר בזול דהיינו ארבעה דנקי בשלמא התם יכולים לומר אם היינו יודעים לא היינו אוכלים בשר אבל מ"מ בזול משלמי דמסתמא כיון שרצו לאכול בשר אם הי' נותנים להם בזול היו קונים אבל הכא היאך יכול לומר כיון שצריך לגדור אני הייתי לוקח בארבעה דנקי ע"כ פירשו התוס' דבאמת יכול לומר לדידי סגי לי בנטירא בר זוזא אלא דמ"מ אנן סהדי דאם היה מוצא בזול היה נותן וכה"ג איתא ב"ק (דף כ) גבי רבה אומר דמי שעורים בזול. ומ"מ נ"ל דעל פרש"י ז"ל לא קשה דאפ"ל דרש"י ז"ל מפרש הכא בארבעה דנקי כמו שפרש"י ז"ל בב"ק אלא בזול היותר גדול וכה"ג ב"מ (דף מב:) גבי ההוא תורי דלא הוה ליה ככי ושיני דאמר התם ומשלם דמי בשר בזול ופרש"י בזול בארבע דנקי והראב"ד והרא"ש פירשו שם בזול כמו שהוא למכור בשר כמות ועי"ש ברא"ש : תוס' ד"ה ורבי יוסי אע"ג דעד השתא הוי מחמיר כדמשמע לישנא דמגלגלין עליו את הכל להך לישנא כו'. ול"נ דאפ"ל דהגמרא לא דייק כלל מהאי לישנא אלא משום דתנא בתרא לנטפוי אתא כדאיתא לקמן (דף נג) משא"כ לישנא בתרא דלשון אם עמד ניקף דייק לי' דר' יוסי מיקל ועיין לקמן (דף נג) ובשבת (דף כו) בתוס' ובע"ז (דף ז:) רש"י :

דף ה ע"א גמ' רבינא אקפי' כו'. פירוש כיון דאמר ליה כמה דגדרי ולא יהיב ליה סבר דס"ל כר' חייא בר רב ע"כ א"ל הב לי' דמי קנים בזול וכיון דאמר לא סבר דס"ל כת"ק ע"כ אמר ליה הב לי אגר נטירותא והיינו אמר ליה לא צריך נטירותא כלל ע"כ אמר להריסי' כו' : תוס' ד"ה ואי לא כו' מדלא קאמר ואי לא מגבינא לאפדנא מינך במס' ב"ק (דף קיב) או מחינא לך בסילוה דלא מבע דמא לקמן (דף קנא:) : בא"ד הכא נראה דהכי ס"ל כדפירש רש"י נ"ל כדפירשתי וכדדייק התוס' מעיקרא מדלא אמר מגבינא או מחינא משא"כ התם סוכה (דף לד) לא שייך לומר כן : תוס' ד"ה ובא בזמנו כו' ואומר ר"י כו' ואע"ג דמסקינן שילהי דשואל (דף קב) דעבד איניש דפרע ביומא דמשלם זימני'. נ"ל דלא הוה צריך למידק מהא דשואל דהא מהכא גופיה מוכח מדאמר פרעתיך בתוך זמנו אינו נאמן דהוה משמע אף בזמנו אינו נאמן . גם מהא דשואל נ"ל דאינו ראיה כ"כ דאפ"ל דשאני התם גבי שכיר ושוכר כיון דיכול לכנוס לביתו למשכנו ע"כ עביד איניש דפרע ביומא דמשלם זימניה משא"כ גבי מלוה וכדדרשינן ב"מ (דף קטו) לביתו אי אתה נכנס אבל אתה נכנס לשכר כתף: **ע"ב** תוד"ה הכי היכי כו' וכן שוכר שמא יפול ביתו של משכיר ויצטרך שוכר לצאת דלא עדיף מיניה. ק' דהא בתוך זמנו אינו יכול להוציאו והא דאמר ב"מ (דף קא:) נפל ביתו של משכיר א"ל לא עדיפת מנאי היינו דוקא לאחר זמנו ובשלא הודיעו ל' יום מקודם ואין לומר דהגמרא מיירי ג"כ בסתם חדא דתוך זמנו לא משמע הכי ועוד דמנ"ל לגמרא להקשות פשיטא דלמא איירי בתוך זמנו והשכירו לזמן ומבעיא לי' אי כר"ל אי כאביי ואפ"ל דס"ל להתוס' דהגמרא דב"מ גם בשוכר לזמן הוא הכל זה אינו משמע מדברי הפוסקים וע"ש ברא"ש ובנ"י ובב"מ (דף קב:) הוסיפו התוס' שמא יפול ביתו „פירש של השוכר" ונראה דגם כאן נ"ל כן : בא"ד ומיהו קשיא כו'. מהרש"א ז"ל הקשה למה לא מקשו התוס' מאידך קושיא דמאי מקשה לאביי ורבא מסיפא דהא התם גם הם מודו ודחק הרבה בתירוצו וי"ל כפשוטו דהיינו דמשני מי יימר דמתייבו לי וה"ה היכא דאיכא ספיקא אחריתי דלמא נפל הבית : תוס' ד"ה ואפילו מיתמי דהא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע לית להו חזקה דר"ל ועוד דבכמה מקומות יכול למצוא איכא בינייהו טובא כו'. נ"ל הא דלא סגי להו בתירוצא קמא משום דאפילו לאביי ורבא מצי למימר נ"מ בעין מתניתא וכעין ההיא דהשואל דהשוכר אמר נתתי דכולהו מודו דלא פרע בגו זימניה לכ"ע וכמו שכתבו התוס' לעיל ד"ה כי היכי : תוס' ד"ה מי אמרינן כו'. אך קשה דמ"מ תפשוט מדרמי בר חמא דסבר המפקיד אצל חבירו בשטר צריך להחזיר לו בשטר . וקשה דהא לקמן (דף ע:) תוס' ד"ה סוף סוף כתבו דהא דצריך להחזיר לו בשטר היינו לפטור משבועה אבל בשבועה נאמן במגו וא"כ לא קשה כלל : בא"ד ומיהו קשה כו'. אע"פ דאית לה מגו דאי בעיא אמרה אינו יכול לבא עלי דנאמנת כדמוכח בסוף נדרים (דף צא) . וצ"ל דאפ"ל דע"כ לא אמרינן התם דנאמנת אלא משום דאשה אינה מעיזה בפני בעלה ואע"פ דממ"נ אם אמת שלא בעלה

להגידה מדעת וכ"ל דהא קי"ל דיש זכיה לקטן מדרבנן והיאך שייך לומר דהוי הפקר ועוד דאף אם נימא דלגבי האב הוי הפקר משום דמסר לאינו בן דעת מ"מ הקטן גופו זכה בה מן ההפקר כאשר מציאה וקי"ל דמציאת קטן לאביו וא"כ ממילא חייב שתגוזני לשלם לאביו מגד דקנה מפני דרכי שלום וכשהצעתי קושיית הקלה"ת לפני הגאון הגדול מו"ה יוסף נ"י מפ"ק השיב לי דלדידיה לא נסירא ליה הך קושיא כלל דהיאך שייך לומר דחשיב כהפקר דהא אדרבה שלחו להביא לו שמן אלמא דבטוח הוא שלא יפסיד ומחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שלא הפקירו אבל בסתם אם אחד מוסר דבר לבנו קטן שפיר י"ל דהוי הפקר כן השיב לי הגאון הנ"ל והנה אף שסברא נכונה הוא מ"מ יש לדחות דהא קי"ל דכל שסתמו יאוש אפי' בעומד וצווח שלא נתייאש מ"מ הוי הפקר וא"כ מה בכך דהאב אינו מפקירו מ"מ כיון שסתמו יאוש בטלה דעתו אצל כל אדם והוי כעומד וצווח על ביתו שנפל ועל ספינתו שטבעה בים ולכן מש"כ בתחלה נ"ל נכון יותר בעז"ה :

דף קעג ע"ב גמ' אמר ליה רב אשי לאמימר הא מעשים בכל יום דאסמכתא לא קניא וערב משתעבד : נ"ב עפי הו"ל למפרך דהא ילפינן מקרא דערב משתעבד ותקשה לר' יהודה דס"ל דאסמכתא לא קניא וכ"ל דלזה כוון הב"ח הו"מ בסי' ר"ז במש"כ דמהש"ס מוכח דהא דאסמכתא לא קניא אינו אלא תקנה דרבנן אבל מה"ת אסמכתא קניא והא דאמר אמימר דלר"י ערב לא משתעבד היינו האידנא דתקנו רבנן דאסמכתא לא קניא גם ערב אינו משתעבד ולכן לא פריך רב אשי רק ממעשים בכל יום ועי' בש"ך שם בסי' ר"ז ס"ק י"ח דתמה על הב"ח דהא בערב דמשתעבד הטעם משום דבההוא הנאה וכו' ואכן לענ"ד כוונת הב"ח כמו שכתבתי בעז"ה וראיית הב"ח ברורה הוא ומיהו מדברי המרדכי בב"ק רפ"ד משמע אדרבה להדיא דאסמכתא לא קניא מה"ת ע"ש דהביא ראי' דגבי שבועה ונדר אינו נוהג אסמכתא מיעקב אבינו ע"ש ומיהו מדברי ר"נ שם במרדכי מבואר אדרבה להיפך כדברי הב"ח וצ"ע . ובחדושי הארכתי בזה בעז"ה :

חדושים על הרגמ"ה

דף קד ע"ב רשב"ם ד"ה הכי גרסינן וכדברי ר"ע בית רובע מאי לאו דזבין ליה סאה וכו' ולשונות אחרים יש וכו' ואמרי בית סאתים שיעור גינה ובית כור שיעור שדה והכל הוא ודברים רקים וכו' וגם מפרשים דלר"ע לית ליה יעשה חשבון בגינה וכו' והכל הבל וגם מפרשים דרובע לסאה בגינה לרבנן יעשה חשבון וכו' וכל סברות הללו הבל הן ומטעיין הן עכ"ל הרשב"ם ז"ל . נ"ב דע דהמפרש הזה שכתב עליו הרשב"ם דהוא הבל לאו קטיל קני באגמא הוי והוא ניהו רבינו גרשום מאור הגולה ז"ל בפירושו על מסכת ב"ב כאן [היוצא כעת ראשונה לאור עולם בדפוס המפואר דבית ראם נ"י על הש"ם החדשים] וגורס באמת בסוגיא כאן בהא דמקשה רבא לר"נ מהא דתנן שאם שייר בגינה וכו' מאי לאו דזבין ליה ד' סאין לא דזבן ליה סאתים וכן בקושיא דמקשה מר"ע גרס מאי לאו דזבין ליה סאתים לא דזבן ליה סאה [ולזה כוון הרשב"ם במש"כ ה"ג ובגינה בית חצי קב מאי לאו דזבין ליה סאתים וכן בד"ה וכדברי ר"ע כתב ג"כ ה"ג מאי לאו דזבין ליה סאה וכוונתו בזה לסותר מגי' רגמ"ה ז"ל] ויודע דהי' מרבותיו של רש"י ז"ל ופרסת גדולת חכמתו הלא נודע בשערים המאיירים בהלכה בספרי רבותינו הראשונים והכי קראו שמו בשם מאור הגולה על שם שהיה מאיר עיני הגולה בצדקתו ובתורתו הטהורה ורש"י ז"ל בעצמו מביאו ג"כ בשם זה בביצה ד' כ"ד ע"ב וז"ל שם ובתשובת רבינו גרשום מאור הגולה מצאתי כמותי עכ"ל ובתשובת מהרש"ל סי' כ"ט כתב כי קיבל הרגמ"ה ז"ל מאת רב האי גאון זצ"ל וכבר ידוע דגי' הגאונים ז"ל וקבלתם הם אמיתים שכל דבריהם דברי קבלה מחכמי הש"ס וכמו שכ' בספר מגיד מישרים להרב ב"י ז"ל בפ' ויקהל וז"ל שם ומידע תדע דכל דברי הרמב"ם על סהוב אינון קושטא בגין דאיהו אידבק גרסאי קדמאי כגון ר"ח ורבינו האי דגרסתהון ברירא ולזימנין תוספת מסגיאות פלפולא הוו מקשו על האי גירסא ודמו לה ולית קושטא הכי עכ"ל וא"כ ח"ו דילא מתח"י פירוש שאינו מתוקן ולכן לא מזיגנא רישא אבי סדיא עד דמהפיכנא בזכותיה ואחר העיון היטב בדברי הרגמ"ה ז"ל בזה האיר ה' את עיני וראיתי כי גירסת רגמ"ה ז"ל בזה ופירושו אמת ודבריו דברי אלהים חיים הם והוא דעיניו הבדולחים שפיר חזו בלשון המשנה בזה דדייקא ואמרה האומר בית כור עפר וכו' משמע דוקא במוכר בית כור שלם אמרינן דמחיל ארובע לסאה משום דבטיל לשיעור שדה דבית כור אבל בפחות מכן לא נאמר דין מחילה כלל מדלא תני זה גם במוכר לתך או סאה [ועוד מדתני ליה דומיא דרים פרקין דאם היה שם סלעים פחותין מיו"ד נמדדין עמה דהתם ודאי דוקא תני במתני' בית כור דבודאי אם מוכר לתך או סאה שיעור אחר יש לנקעים הנמדדין עמה] אבל בגינה דחשיבה עפי מסתבר לי' להש"ס דשיעור שדה לענין דין זה הוי סאתים כמו דמוכח מהא דמשני לא דזבין ליה סאתים ומשמע דבית סאתים דגינה כבית כור עפר בשדה הלבן ולר"ע דחשיבה ליה גינה עפי מת"ק ס"ל דשיעור גינה לענין זה הוא סאה · ופי' השמועה לפי זה כך הוא דרבא מקשה לר"נ דס"ל דכל זמן דליכא בהיתרון שיעור שדה לענין חלוקה בשיעור שדה דבית כור וגם לא היה יותר מרובע לסאה הוי מחילה מהא דתנן שאם שייר בגינה בית חצי קב מאי לאו דזבין ליה ד' סאין דליכא בשיעור גינה דסאתים שיעור גינה הנאמר לענין חלוקה ומ"מ יחזיר כיון דבש"ס איכא חצי קב ומשני לא דזבין ליה סאתים דהוא שיעור שדה דגינה הנאמר לענין דין המשנה וכיון דשייר באותו שדה שיעור גינה הנאמר לענין חלוקה לא בטיל לגבי שדה ולא הוי מחילה ולפיכך צריך להחזיר ולפי זה לא משכחת לה יעשה חשבון במוכר שיעור גינה רק אם היה פחות מרובע לסאה דליכא בשיעור שדה חצי קב הוי מחילה ואם איכא רובע לסאה יחזיר ובמוכר גינה פחות מסאתים לא הוי מחילה כלל רק אם ליכא ביתרון חצי קב יעשה חשבון ואם איכא חצי קב יחזיר וכן לר"ע מיירי מתני' דמוכר לו בית סאה דהוא שיעור שדה דגינה לענין דין המשנה ולכן מחזיר אם שייר רובע הקב ובפחות מרובע הוי מחילה אבל דין דיעשה חשבון לא משכחת לה במוכר שיעור גינה כמו לרבנן ובמוכר חצי סאה לא הוי מחילה לעולם רק אם היתרון מחזיק חצי רובע יעשה חשבון ואם מחזיק רובע יחזיר וזה מדוייק במשנה דתני שאם שייר בשדה בית תשעה קבין ובגינה בית חצי קב משמע שאם שייר בשדה הנזכר במשנה לעיל דהיינו בבית כור וכן בגינה ג"כ אם שייר בשיעור גינה הנאמר לענין זה והיינו בית סאתים לרבנן או סאה לר"ע ובשיעור שדה זו אם הותיר חצי קב לרבנן או רובע לר"ע יחזיר ואף דליכא ביתרון כי אם רובע לסאה ונמצא דכל התילוקי דינים היוצאים מגירסת הרגמ"ה ז"ל ופירושו הכל דברי אלהים חיים הם ונובעים ממקור לשון המשנה והגמרא וכל קושיות הרשב"ם ז"ל אודא להון לפי מש"כ בעז"ה דוק ותשכח ודברי הרגמ"ה וגירסתו הוא נכון וברור ולית בהון ספיקא כלל הכלע"ד כתבתי בעז"ה :

דף קכח ע"ב גמ' הרי זה נשבע וגובה מתנה מבני חורין ע"כ. נ"ב הנה הרשב"ם וכל המפרשים ז"ל [זולת הרגמ"ה ז"ל בפירושו הנדפס כעת בש"ס החדשים בדפוס ראם] פירשו דנשבע קאי אלוה דנשבע ש"ד כדין מודה במקצת וגובה מתנה קאי על המלוה דאינו גובה רק מתנה ואותו מתנה אינו גובה רק מבנ"ח ואף דעפי היה נראה לפרש דקאי הכל על המלוה דכן משמע פשטא דלישנא דקאי הכל אאדם אחד וכמו דין נשבע וגובה מתנה דתנינן לעיל דף ע' ע"ב גבי שטר כיס היוצא על היתומים דקאי הכל על המלוה הייט משום דא"כ צריך לפרש דגובה מתנה מבנ"ח לבד מתנה שמודה הלוה דגובה אפי' מנכסים משועבדים וא"כ הו"ל לפרש בהדיא דגובה מתנה מנכסים משועבדים ומתנה מבנ"ח ולכן טפי ניחא להו לדחוק דנשבע קאי על הלוה ולגדדין קתני . [ועי' בש"ך סי' פ"ב ס"ק ל"ז דדעתו שם דדוקא במלוה בשטר צריך הלוה ליכבע משום דהעדים מוכחשים מכח השטר אבל במלוה ע"פ א"צ לשבע דמסייע ליה עדים ודלא כהב"ח ע"ש ולכאורה נראה דאשתמיט מיניה דברי הרא"ש ז"ל בריש ב"מ גבי הא דאמרינן שם מה לפיו שאינו בהכחשה דפי' שם דמיירי לענין שבועה דאם נתחייב שבועת מודה במקצת ואפי' באו עדים אח"כ ואמרו שאינו חייב כלום מ"מ צריך לשבע משום דהוא בעצמו מכחיש להו ע"ש וע"כ דבמלוה ע"פ מיירי דבמלוה בשטר היך חייבו לו ב"ד שבועה מקודם קודם שבאו העדים הא הלוה אינו נאמן נגד השטר כלל ועוד דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות . ורציתי לייסב דהש"ך מיירי באופן דלא הוי הכחשה גמורה כגון דאומר סתם דפרעתי מתנה וכמו שכתב בבעה"ת שם דמיירי בכה"ג ולפיכך נאמן הלוה בשבועה ע"ש ודברי הרא"ש י"ל דמיירי בהכחשה גמורה אכן מדברי הר"ן והנ"י שהובא בב"י ובש"ך שם שכתבו הטעם דמשו"ה צריך לישבע משום שהוא פסלם ולא כתבו משום שהשטר מכחישם מוכח להדיא דגם במלוה ע"פ צריך לישבע ודו"ק ודברי הש"ך צל"ע : והנה בכאן באתי למלאות דברי אשר כתבתי בשולי הדף [קכ"ח ע"ב] תחת פי' רגמ"ה שבסוף המסכת יבוא ביאור לדברי רבינו [כי כל ההגהות הנדפס בשולי הדף על פי' רב נסים גאון ופי' הר"ח והרגמ"ה ז"ל הכל מאתי יצאו הדברים בעז"ה ואם באיזה מקומות שגיתי בהבנת דבריהם הקדושים הנה ה' הטוב יכפר בעדי וכבר אמר הכתוב שגיאות מי יבין וגו' ומי שידין אותי לכף זכות המקום ידין אותו לזכות] והנה כל מעיין בדברי הרגמ"ה ז"ל כאן יראה דשיטה חדשה יש לו לרבינו ז"ל כאן בסוגיא זו ומפרש דנשבע וגובה מתנה קאי על המלוה [והא דאמרי' דגובה מתנה מבנ"ח צריך לפרש דמלבד דגובה מתנה שמודה הלוה ממשועבדים גובה נמי עוד מתנה השנית מבנ"ח] וגובה כל החוב באמת והנה פשוט שטעמו גנה משום דהיה קשה לו לפרש דנשבע הלוה כיון דהכחיש לעדים הרי נשאר השטר בתוקפו וכמו שהקשו התוס' כאן בד"ה נשבע דהיאך יהיה נאמן נגד השטר מה שתי' התוס' ע"ז משום דהשטר אינו מתקיים כי אם על פיו כבר הקשו בעצמם ממודה בשטר שכתבו למ"ד דא"צ לקיימו והוצרכו לחלק ביניהם ומה שתי' בבעה"ת בשער מ' משום דכל היכא דהלוה אומר דפרע מתנה בטל ליה חזקת השטר דע"כ היה צריך להניח השטר בידו ע"ש כבר תמה עליו הש"ך שם מסוגיא ערוכה דכו"פ השואל דף ק"ג דאמרינן שם להדיא דאיבעי ליה למכתבא אגביה א"כ למכתב ליה תברא ע"ש . וגם מה שתי' שם בשם הר"י הלוי כיון דאיכא סהדי דפריעא כולי שטרא איבטל ליה שטרא כבר הקשה ע"ז בבעה"ת בעצמו שם בשם הראשונים ז"ל דכיון דפסל להעדים למה נפסל השטר על פיהם והוצרכו לדחוק דלא הוי הכחשה גמורה דאפשר דאינו זוכר יותר ומ"מ הוי הכחשה קצת לענין דצריך מיהת לישבע וכמו שתי' הר"ן והנ"י ז"ל והובא בב"י שם וכל זה דחוק דמ"כ או דהוי הכחשה גמורה או דלא הוי הכחשה כלל וע"כ נ"ל דגבי בע"ד מכחיש לא אמרינן דיש בכלל מאתים מנה משום דבע"ד דייק טפי [ומזה סייעתא באמת לדברי הלבוש עיר שושן בסימן ל' בסעיף כ' דבדין דע"א אומר מאתים ואחד מנה דגובה מנה דוקא בהמלוה תובע שניהם ודלא כהסמ"ע שם בס"ק י"א שהשיג עליו ודו"ק היטב] וא"כ הדרא קושית הראשונים לדוכתיה ומכל זה הכריח להרגמ"ה ז"ל לפרש דהמלוה נשבע וגובה כל השטר משום דהשטר נשאר בתוקפו באמת כמו שלא היו עדי פרעון כלל רק דמתנה שכופר אינו גובה רק מבנ"ח משום דיכלי לקוחות למימר אנן אעדים סמכינן [והא דגובה מתני שמודה הלוה ממשועבדים ולא חיישינן לפרעון ולקנוניא נראה דאפשר דבמודה במקצת לא חיישינן לקנוניא כלל דאם היה רוצה לעשות קנוניא על הלקוחות היה עושה קנוניא בכל החוב ולא יכלי למימר אנן אעדים קא סמכינן רק בהאי השני שכופר הלוה ומ"מ צ"ע בזה ובמקום אחר יבואר באריכות בזה בעז"ה] ומה שנתן הרגמ"ה ז"ל טעם דמשו"ה צריך המלוה לשבע משום דהלוה מודה במקצת וכתב ע"ז כלל דכל היכא דאם היה מלוה ע"פ הוי הלוה נאמן בלא שבועה כגון בכופר הכל בכה"ג בשטר גובה המלוה בלא שבועה [וצ"ל דליכא עידי פרעון] אבל אם הלוה מודה במקצת דבמלוה ע"פ חייב הלוה לשבע ש"ד כה"ג במלוה בשטר צריך

הא נאמנת ואם לא נאמנת שלא נבעלה א"כ שוב הוא בעלה וא"כ היאך מעיזה דהפ"ל דלא כן דלא שייך לומר אין האשה מעיזה אלא כדידעינן בודאי שבעלה הוא אבל לא בכה"ג :

דף ו ע"א רש"י ד"ה לא היו דברים מעולם כו' דאילו אמר פרעתי נאמן אפילו לוה בעדים דקי"ל בשבועות (דף מא:) המלוה בעדים א"צ להחזיר בעדים . צ"ע למאי הוצרך רש"י ז"ל לזה דהא הכא אינו אלא שמודה בפני עדים ומודה בעדים כו"ע ס"ל דאין צריך להחזיר בעדים ע"ש בשבועות : תוס' ד"ה כל האומר לא לויתי הקשה ה"ר יצחק מה צריך כאן לטעם כל האומר לא לויתי . נ"ל דהפ"ל משום באמת קשה על המקשה דאמר מאי לאו דנתתי לך בזמנו אין לך בידי בתוך זמנו מי הכריח אותו לומר כן ולהקשות ומאי לא ניחא ליה לומר כפשוטו אין לך בידי שלא לויתי אלא משום דהוה קשה ליה דא"כ פשיטא ע"כ מתרץ מאי אין לך בידי שלא לויתי כאומר לא פרעתי ומיתורא דמתניתין קמ"ל דאם אמר אין לך בידי חייב אע"ג דאמר אח"כ פרעתי משום דכל האומר וכו' ועיין בנ"י : **ע"ב** גמ' פשיטא לא נריכא דקדים חד מינייהו ועבד מהו דתימא כו' הרי"ף לא הביא כלל זאת האוקימתא משמע דלעולם הדין כן דזה עושה מעקה לחצי גגו וכן השני ואינם יכולים לכוף זא"ז לעשות כל המעקה משא"כ לפי' התוס' והרא"ש משמע דיכולים לכוף זא"ז או אתה תעשה כל הכותל או אני אעשה כל הכותל ולא נצטרך להעדיף וגם היזק ראיה יותר משו לק כשיעשה אחד כל הכותל כמבואר ברא"ש ובנ"י . וצ"ע על הפוסקים שלא הביאו כלל דעת התוס' והרא"ש : תוס' ד"ה עד ז' יומי לאו דוקא ז' יומי דבשמיני עצרת הא לא יכול לסתור . קשה למה לא יוכל לסתור בשביעי וכדאיתא סוכה (דף מז) פוחת בה ארבעה ואפ"ל דס"ל לתוס' כיון דעד שבעה לא הוי חזקה ממילא אינו מצווה לסתור וממילא גם בשמיני לא הוי חזקה ונפקא מזה לדינא היכא דבל' יום או בג' שנים אם נגמר ביום השבת שבו ביום הא לא יכול לסתור לא הוי חזקה עד למחר :

דף ז ע"א גמ' אע"פ שאין בו אלא לתך הגיעו. בתוס' הקשה ולימא הדמים מודיעים ועיין לקמן (דף סא:) תוס' ד"ה ש"מ ומה שפירש רשב"ם דאין אונאה לקרקעות כו' הא ביטול מקח יש להם ע"כ ולפי מה שכתב ר"ת ז"ל ב"מ (דף נז) ובשארי דוכתי דדוקא עד פלגא מיקרי בטול מקח אפ"ל דהכא בדוקא נקט לתך דהוא חצי כור דאין לו אונאה אבל פחות מלתך דיש להם בטול מקח הדמים מודיעים כקושית התוס': תוס' ד"ה שוף אכריסך כו' ולר"י נראה שוף מלשון שפשוף שמתחכך בארץ . נ"ל להביא ראי' לפירושו מזבחים (דף יד:) ודלמא יושב דשיף מושיף וע"ש בפרש"י ז"ל : שם ד"ה איספלידא כו' מדקאמר נמי דעלו להדדי . נדל"ל „נמי" דעלו להדדי : **ע"ב** רש"י ד"ה ומרעי ליה לשובר שהן עידי שקר . נ"ל דמעיקרא הוה סבר דהחשש הוא דלמא שכר עידי שקר ולכי גדלי יתמי יביאו עדים להזימם ע"כ אמר דהא לית הלכתא כרב חמא משום דאחזוקי סהדי בשקרי לא מחזקינן ומד אטרא סבר נמי דליכא למיחש לסהדי שקרי מ"מ חיישינן דלמא זיופי זייף אבל בנימוקי יוסף פירש על ומרעי דהיינו מזוייף ולא ידענא היכי קאמר לדידיה אחזוקי סהדי בשקרא לא מחזקינן :

דף ח ע"א תוס' ד"ה ככלב כו' בהמה בגמטריא כלב . כלאים (פ"ח) כלב מין חיה ר"מ אומר מין בהמה : תוס' ד"ה איפרא הורמיז . עיין לקמן (דף נב) אישתעי לי רב הייא מהורמיז ארדשיר דהורמיז שם עיר ועיין חולין (דף יב) ד"ה זעירא ובמהרש"א : **ע"ב** תוס' ד"ה אכפי' לרב נתן וא"ת הא בחולין דף קי) איתא כל מצות עשה שמתן שכרה בצדה אין ב"ד מוזהרין עליה . נ"ל דאפ"ל דלא אמרו שאין מוזהרין עליו אלא במצוה שמוטלת עליו כגון כבוד אב ואם דאם אינו מקיים אינו עובר אלא הוא בלבד ויכול לומר מה לכם ולי כבר העונש אמור משא"כ בצדקה דאם אינו נותן מה שמוטל עליו אזי הנצרים צריכים לצאת וכדאמרינן לקמן (דף מג) בעניים דרמו עליהו יכולים לכופו עוד אפ"ל דבא"ה דהא קי"ל דמצוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא ומוטל השעבוד על הנכסים כמו למ"ד שעבודא דאורייתא לקמן (דף קעה) וא"כ ה"נ בצדקה כיון שמוטל השעבוד על הנכסים א"כ כופין אותו מתורת שעבוד משא"כ בכבוד אב דהא קי"ל קדושין (דף לב) דכיבוד הוא דוקא משל אב וא"כ אין מוטל כל השעבוד על הנכסים אלא על הגוף אין ב"ד של מטה מוזהרין עליו ואפילו למ"ד (שם) משל בן אפ"ל דהתם לא מיירי בכבוד של נכסים אלא שלא היה רוצה לקיים כבוד שבגופו ע"כ קאמר שאין מוזהרין עליו ועיין כתובות (דף מט) גבי ב"ד יורדין לנכסיו ומפרנסין בנו ודבר אחר בר"ן שם :

דף ט ע"א גמ' רב אשי אמר אלא אתנויי נמי לא צריך דכל דאתי אדעתא דידי אתי. מגילה (דף כו): שם אמר רב הונא בודקין למזונות ואין בודקין לכסות אבע"א קרא ואבע"א סברא כו'. הא דהתחיל במאי דמסיים סברא הא קא מבזי כו' ולא התחיל כמה שהתחיל קרא הלא פרוס כו' משום דהפ"ל דתרווייהו צריכא דלכאורה קשה כיון דאיכא סברא קרא ל"ל וכה"ג הקשו התוס' שבועות (דף כב:) ד"ה ואבע"א ע"ש ואפ"ל דהכא מסברא לא מוכח כלל דאע"ג דהאי קא מבזי והאי לא קא מבזי מ"מ הא אפ"ל דלשניהם בודקין או לשניהם אין בודקין ומקרא אין ראיה דאפ"ל פרס בשין ואפ"ל פרס בסמך וכן כי תראה י"ל לאלתר וי"ל כשיראה אלא הא תזינן מדשנו הכתובים דהכא כתיב פרוס והכא כתיב בלשון נראה דהזיקן דמשונה ובאחד צריך לבדוק ובאחד אין צריך לבדוק ע"כ אמר ואבע"א סברא דרב יהודה ס"ל דהאי מצטער והאי לא מצטער ע"כ אמרינן דהא כי תראה הוא לכשיראה ופרס לאלתר ורב הונא ס"ל איפכא ע"כ אמר איפכא מעיקרא ואבע"א סברא דעיקר פלוגתא היא בקרא והסברא היא לאסבורי קראי : שם ואמר רב אסי שקולה מצות צדקה כנגד כל המצות שנאמר והעמדנו מצות מצוה לא נאמר אלא מצות . צ"ע דלמא אינה שקולה אלא כנגד שתי מצות אבל לא כנגד כל המצות ואין לומר דכיון דכתיב סתם מצות משמע כנגד כולן דהא אמרינן שבועות (דף כט) ולימא להו קיימו מצוה חדא מצוה קיימו מצות תרתי הרי דבלשון מצות לא משמע אלא תרתי ואפ"ל דלעולם בלשון מצות משמע סתמא כל המצות וקושית המקשן שם אלא דגמרא קאמר דמ"מ אם יחשבו בלבם תרתי מצות לא נקרא סותר דבריו ע"ש בסוגיא : תוס' ד"ה ואע"פ שאין ראיה לדבר כו' ראיה גמורה אינה דשא"ה שהיו צדיקים גמורים . נ"ל הא דלא פירשו כפירש רש"י ז"ל משום דלפרש"י ז"ל האי אע"פ שאין ראי' לא קאי אלא על גבאי צדקה אבל על הקדש עם הגזברין לא קאי אע"פ שאין ראיה אלא ראיה גמורה היא ולפירוש התוס' קאי על כולה מילתא : **ע"ב** גמ' ואמר רב יצחק הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות . נראה משום דחשיב בשו"ע יו"ד (סימן רמט) שמונה מעלות בצדקה ראשונה שאינו יודע למי נותן וממי נוטל שהנותן יודע והנוטל א"י וכאן נחסרים השנים הראשונים ע"כ מתברך רק בששה ברכות ועיין בזה :

דף י ע"א גמ' בזמן שאתם עושים רצונו של מקום אתם קרויים בנים ובזמן שאין אתם עושים רצונו של מקום . עיין קדושין (דף לו) פלוגתא דר"מ ור"י דר"מ ס"ל דבין כך ובין כך קרויין בנים ור"י ס"ל דדוקא בזמן שנוהגים מנהג בנים קרויין בנים ואפ"ל בזה דהא דאמר ר"מ יש לבעל דין להשיבך פירש לבעל מחלוקתו דס"ל דדוקא בזמן שנוהגים מנהג בנים : שם דרש ר"י בר' שלום כשם שמזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה . ביצה (דף טז.) תני רב תחליפא כל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה עד יום הכפורים וסרה בזה קושיית המהרש"א :

דף יא ע"א במשנה ולא את הגינה עד שיהא בה חצי קב רע"א בית רובע· פאה (פ"ח מ"ה) ר"ע אומר פרס חצי לוג ר"ע אומר רביעית ואפ"ל דלשיטתו אזיל ומשו"ה לא קאמר הגמרא על ר' עקיבא מר כי אתריה כמו על ר"י : גמ' אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן ד' אמות שאמרו חוץ משל פתחים איכא דרמי ליה מירמא כו' . לכאורה מאי נ"מ בין הכי תרי לישני וי"ל דנ"מ לדינא משום דאיתה ברא"ש דאע"ג דבעינן לכל פתח ארבע אמות מ"מ חולקין את החצר כיון שיש לכל בית ד"א אע"פ שאין ד"א לכל פתח וא"כ ללישנא קמא דאמר ר' יוחנן ארבע אמות שאמרו חוץ משל פתחים משמע דבעינן לכל פתח ארבע אמות ואם לאו אין חולקין משא"כ ללישנא בתרא דרמו להו מירמא דבמתניתין אמר ארבע אמות ובברייתא אמר שמונה אמות וע"ז משני ר' יוחנן ארבע אמות שאמרו חוץ משל פתחים משמע דיותר מש' אמות לא בעינן אע"פ שיש להבית כמה פתחים ולענין הלכה כיון שפסקינן בכל מקום כלישנא בתרא שפיר פסק הרא"ש דלא בעינן אלא ח' אמות: תוס' ד"ה ולא את השדה אע"ג דבכל דהו מקרי שדה קדושין (דף סא) . לכאורה אין משם ראיה דהא התם מרבויי מרבינן ואפ"ל דבלא רבוייא לא מקרי שדה ואפ"ל דס"ל לתוס' אי ס"ד דפחות מט' קבין לא מקרי שדה מנ"ל התם לרבויי פחות מתשעה קבין דהא התם גם ללתך דהיינו חצי כור צריך ריבוייא וכדאיתא התם אין לי אלא בסדר הזה לתך וחצי לתך א"כ מריבויא אינו מרבה לכל הפחות אלא דמקרי שדה אבל פחות מט' קבין מנ"ל כיון דלא מקרי שדה אבל אין זה מוכרח גם צ"ע למה הביאו התוס' ממרחק ולא הביאו מלקמן (דף קג) שאיתא ג"כ הכי : **ע"ב** גמ' אמר רב הונא אחד מבני מבוי שבקש כו' . הרא"ש והרי"ף ז"ל פסקו דלא כרב הונא והדבר קשה לכאורה למה דחי לדרב הונא כיון שהוא פסק דלא כרבי עיין בדבריהם ונראה להביא ראיה לדבריהם מדאיתא כתובות (דף נא) דפליגי שם רבי ור"ש בן אלעזר וקאמר הגמרא אע"ג דקי"ל הלכה כרבי מחבירו ב"ב (דף קכד) הכא הלכה כרשב"א משמע מפורש דבכל מקום דפליגי רבי ורשב"א הלכה כרבי וכן דקדקו התוס' ב"מ (דף כט) ובשאר דוכתי מדלא קאמר בגיטין (דף עד) בהא הלכה כרבה ע"ש : שם א"ל בני מבוי מעכבין עליו . צ"ע אמאי לא מייתי תניא כוותי' מהא דאיתא לקמן בעמוד זה בברייתא אחד מבני מבוי שביקש להחזיר פתחו כו' וי"ל כיון דהברייתא חסורא מחסרא לא פסיקא ליה וגם אפ"ל כיון שמפורש לא תם לאתויי וכה"ג כתבו התוס' מ"ק (דף ג:) ועיין כתובות (דף כג) : שם הרי"ף ז"ל הביא תוספתא אחד שיש לו פתח למבוי כו' יכול לומר רצוני שאכנס בהבילתי עד פתחי והלשון דחוק ואפ"ל הכוונה דיש לו פתח מביתו למבוי לא כשאר בני מבוי שהגרם פתוח למבוי (בשו"ע העתיק בלשון אחר וז"ל אין בני מבוי יכולים לכוף זא"ז לעשות דלת למבוי) ובתוספתא שלנו סוף בבא מציעא (אשר אני הפרק משם שייך לב"ב) הגירסא אין בני המבוי יכולים לכופו לעשות הימנו דלת למבוי משמע דקאי על פתחו הפתוח למבוי לא על פתח המבוי : תוס' ד"ה בעא מיניה רב הונא מר' אמי והא דקאמר בפ' הניזקין (דף נט:) גבי רב הונא קרי בכהנא כו' וי"ל דרב אמי לחוד כו' . עיין תוס' חולין (דף יג) דתרי רב הונא הוו :

דף יב ע"א גמ' ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתרי' . צ"ע מנ"ל להגמרא הא וגם מ"ט לא אמר כן גם בסיפא בפלוגתא דרע"ק ורבנן ונראה משום דקשה להגמרא דלקמן (דף קג:) וכן בכתובות (דף נט) איתא שאם שייר בשדה בית תשעה קבין ובגינה בית חצי קב וכדברי רע"ק בית רובע ולמאי לא קתני וכדברי ר"י בית תשעת חצאי קבין אלא משום דר"י ורבנן לא פליגי כלל משא"כ רע"ק פליג ולא רצה לסתום דלא כרע"ק ע"כ אמר וכדברי רע"ק בית רובע ועיין בנימוקי יוסף דיש מפרשים דקאי על רע"ק גם כן : רש"י ד"ה בני אותה העיר שאחרת מעכבין עליהן שבכבר הוחזקו לקצר דרכן . צ"ע למאי כתב רש"י ז"ל כאן כן בשלמא לקמן (דף ק) וכן בהמניח (דף כח.) הוצרך הגמרא לפרש כן משום דנותן להם דרך אחרת ומ"מ שלו לא הגיעו משום דאותו הדרך דרך קצרה הוא להם משא"כ הכא כיון דאין נותנים להם דרך אחרת אע"פ שיש להם עוד דרך אחרת קצרה כזו היאך יכולים לטול שלהם כיון שהחזיקו ברשות ועיין בזה : **ע"ב** גמ' אמר רבא ואנא בתרא. המהרש"א ז"ל כתב דרבא היתה טונאו שיגרש אותה רמב"ח וא"כ ישא הוא וצ"ע דהא חולין (דף קלג) פרש"י שם דרבא כהן הי' ומדבית עלי אתא ע"ש וא"כ היאך יכול לישא גרושה ואפשר דפירש כן לפי מה שכתבו התוס' שם בחולין דרבה הוה כהן ולא רבא וע"מ היה לו להביא דברי רש"י ותוס' . ול"נ דאפ"ל לפי דברי המהרש"א דרבא לא הוי כהן ורמב"ח היה כהן ע"כ לא אמר רמב"ח ואנא בתרא ועיין ברכות (דף מד) גבר מרמב"ח ורב עוקבא ב"ח ואע"ג דאינשי הוי כהנא אינהו לא הוי כהני דמשמע דלא היה כהן ואפ"ל דעל רב עוקבא קאי ואינהו כוו אחי מאם ולא מאב והמעק : תוס' ד"ה כגון זה כשוטו אפילו נהגו

לשבע וליטול ולכאורה דבריו תמוהים דכלפי לייא דכיון דמודה במקצת ריעא טענתיה דלוה דהא במלוה צריך לישבע ש"ד א"כ בשטר כ"ש דנאמן המלוה בלא שבועה ונראה דמ"מ ריעא חזקה דשטרא בידי מאי בעי דהא השטר ע"כ היה צריך להניח בידו רק דהיה צריך למכתב תברא א"כ אם טוען הלוה דלקח שובר ממנו טענתו טענה לענין דצריך המלוה שבועה דע"ז לא מצינו בש"ס היפוך מזה דהתם בב"מ לא קאמרינן אין הלוה נאמן בטענה זו וקצת ראיה לזה מהא דאיתא בטוש"ע בח"מ ק"מ דאם לא החזיק בקרקע ג' טוען דהיה לו שטר ואבד דאף דאין טענתו טענה ואינו נאמן מ"מ צריך המערער לישבע היסת ונוטל התם הוי חזקה דקרקע דאינו חזקה גמורה ומכ"ש בנידון דידן דהלוה מוחזק בממון. וכשהגעתי פי' הרגמ"ה לפני הרב הגאון הגדול מהור"ר יוסף דפ"ק נ"י העיר על דברי רגמ"ה דהיאך אפשר דמניחין להמלוה נגד עדים המעידין דפרוע הוא דנהי דלא מהמני לגבי לוה משום דמכחישים להו מ"מ לכו"ע כשרים הם ועוד פסלו אותו לעדות ולשבועה א"כ ואכן לענ"ד אינו קושיא כ"כ דהא בשבועה שנשבע הנתבע נגד ע"א מבואר בשו"ע סימן ל"ד סעיף כ"ז דאחר שנשבע מצטרפין הבע"ד והעד לפוסלו ואעפ"כ נשבע ולא לן בזה מה שיפסל אח"כ כיון שהוא רוצה לישבע וה"נ דכוותיה ואי משום דהוי כנשבע לשקר דיש לפנינו המכחישים אותו הרי מצינו כיוצא בזה ממש בסי' ע"ח סעיף ה' בהגהת הרמ"א ז"ל דאם פרעו בעדים מאחר שהאמינו נגד עדים אין לו עליו רק שבועת היסת והוא מדברי הטור בשם הרא"ש והרי"ף גם נ"ל הכי דמניחין אותו לישבע נגד העדים ואף לפי מש"כ הש"ך שם בס"ק י"ג דמיירי דטוען מ"מ הוי הכחשה מעדים דהא הם מעידים דעל אותו דבר פרעו וכמו שהקשה התומים שם בס"ק ו' השיב על זה מדברי ה"ה ז"ל בפ"ו מהל' טוען הלכה ג' שכ' שם להוכיח דהיכא דהוחזק הלוה כפרן נוטל בלא שבועה דאם איתא דצריך שבועה היאך מקבלין שבועתו נגד שני עדים עכ"ל דלכאורה הוא סתירה כ"ל אבל באמת כבר העיר בזה המ"ל ז"ל שם ותירץ דהאי התם דהוא שבועה כדי ליטול אבל הכא בסימן בני נאמנות היא שבועה כדי ליפטר וכוונתו פשוט דגבי נידון ד' ה"ה דאם לא היה יכול לשבע כגון שהיה לא היה נוטל כלל וא"כ בשבועה כזו דהעדים מכחישין ג"כ אינו יכול ליטול אבל בנידון דין דסי' ע"א הנ"ל מא דאין מקבלין שבועתו יפטר לגמרי כמו בחשוד דמבואר בש"ס ב"מ דאם היה חשוד פטור והלכך עדיף ישבע דאולי לא ירצה לישבע לשקר וישלם ואף אם ישבע אינו ראיה דהוא נשבע לשקר דדילמא הוא טוען אמת והם אומרים שקר [ולא דמי לחשוד דאין מניחין אותו לישבע משום כיון דחשוד הוא אמרינן דבוודאי ישבע ואין תועלת בשבועתו כלל] [והקצה"ת בסי' ע"א כתב עליו דאינו מבין החילוק בזה והניח דבריו בצ"ע לענ"ד דברי המ"ל ברורין וכמש"כ בעז"ה] וא"כ בנידון ד' רגמ"ה נמי י"ל דס"ל כדעת הרמ"ה בטור בסי' לב דכים שטר מקויים בידו והיה חשוד אף בפוגם שטרו נוטל בלא שבועה וא"כ בנידון דברי רגמ"ה שפיר מקבלין שבועתו דדמי כמו שנשבע לפטור ודו"ק ובזה עולין דברי רגמ"ה ז"ל כמין תומר בעז"ה . ונ"ל דאם תפס המלוה י"ל דקים לי כרגמ"ה ז"ל ואף דכתב הש"ך בכ"ד דאין יכול לטעון קים לי במקום שרבים חולקים מ"מ כבר ידוע דדברי רגמ"ה דברי קבלה הם מחכמי הש"ס וכמש"כ לעיל ומ"מ למעשה הדבר צ"ע . וזכות הרגמ"ה יעמוד לי ולכל משפחתי דתריצנא מלתיה בקושטא וה' אל יציל מפי דבר אמת עד מאד אכיה"ר :

דלא קיימא לאגרא וגברא "דלא" עביד למיגר דהוה זה "נהנה" וזה לא חסר . עיין ב"ק (דף כ) דקרי לה לאמר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר זה לא נהנה וזה לא חסר ואפ"ל דתיבת "לא" עביד למיגר הוא מיותר או דצ"ל דהוה זה לא "נהנה" :

דף יג ע"א תוס' ד"ה בכור ופשוט תימה אמאי נקט בכור ופשוט . עיין לקמן (דף קכג:) תוס' ד"ה סיפא מותכרת דלפי דבריהם דהתם יתורץ קצת אליבא דרבנן : שם ד"ה כופין וא"ת אמאי כופין ליתי עשה ולדחי ל"ת ואומר ר"י כו' ועוד כו' ועוד כו' . נ"ל דכולהו ועוד צריכי דאילו הטעם הראשון אפ"ל דכיון דלא אפשר לגמר ביאה בלא הערלה כולהו מקרי בעידנא וכה"ג כתב הנימוקי יוסף ב"מ (דף ל) גבי והתעלמת ע"ש ע"כ כתבו התירוץ השני דלגבי דידה ליכא עשה וכה"ג כתבו התוס' כתובות (דף מ) בתוס' ד"ה אי אמרה לא בעינא וז"ל ונ"ל דהכא גבי דידה ליכא עשה ומ"מ קשה לר' יוחנן בן ברוקה דאמר על שניהם הוא אומר ומסתמא לא פליג על ב"ש וב"ה וגם איכא שם אמוראי דפסקי כר' יוחנן בן ברוקה במסכת יבמות (דף סה) ע"כ כתבו ועוד אף אם מפקדא אפשר לה כאחר ומ"מ גם זה אפשר לדחות דזה אינו דומה להא דאיתא בכתובות דהתם אם אמרה לא בעינא נדחה העשה מכל וכל משא"כ הכא דלגבי דידיה נשאר העשה ע"כ כתבו ועוד הכא אפשר בכפייה : בא"ד וא"ת והיאך משחררו והא אמרינן כל המשחרר את עבדו עובר בעשה . ואפ"ל דלגבי חציו עבד לא שייך לעולם תעבודו דהא לעולם הוא משום דגם הולדות הם משועבדים בניו ובני בניו משא"כ גבי חציו עבד דלא שייך לעולם כיון דאי אפשר להיות לו ולדות :

ע"ב גמ' מדביק אדם תורה נביאים וכתובים כאחד . בהג"א תמה על מה סמכו העולם דהא ר"מ ור"י הלכה כר"י ונ"ל דזה אינה תמיה דהא מסיק בברייתא אמר רבי מעשה והביאו לפנינו תורה נביאים וכתובים מדובקים כאחד והכשרנו ומעשה רב ב"ב (דף פג) וגם הלכה כרבי מחבירו ואפשר מחביריו ועיין לקמן (דף קכד) : תוס' ד"ה ש"מ וא"ת שא"ה שאין העבד נותן דמיו אלא שטר . בה"ג איתא קדושין (דף יח) סבר רבא למימר בע"כ דאדון א"ל אביי מ"כ דכתבינן ליה שטרא אדמיה אמאי נקיט מרגניתא (פירוש השפחה) יהבינן ליה חספא (פירוש השטר) ומ"מ צע"ק אמאי סתמו התוס' דבריהם :

דף יד ע"א גמ' רב אשי אמר כי תניא ההיא בספר תורה דתניא ס"ת לאמצעיתו הוא נגלל . צ"ע דהא איתא ידים (פ"ג) ר"י אומר שבסוף אינו מטמא עד שיעשה עמוד ופירש הרע"ב ז"ל דצריך כדי סיקף בתחלתו וכדי לגול עמוד בסופו ודוחק לומר דבשאר ספרים איירי וגם מהרע"ב מוכח שם דבס"ת איירי ומדאמר שבסוף משמע שבתחלתו א"צ עמוד . ובזה יש לתרץ מה שהקשה החתם סופר (סימן רעד) שהביא ראי' דלא כהרמ"א (סימן רעח) דמשמע מדבריו דספירת העמודים מעכב ממתניתין דידים דמשמע אפילו בלא עמוד מטמא אלא שהגליון אינו מטמא עד שיעשה עמוד ואין דבריו מוכנים דהא כל כתבי הקודש מטמאין את הידים אלא שמחלוקת בקהלת ובשה"ש א"כ בודאי גם חומשים לא גרע משאר כתבי הקודש גם במשנה ידים (פ"ג) מגילה שכתב בה פ"ה אותיות מטמא את הידים ופירש הרע"ב כלומר יריעה של ס"ת כיון שנכתב בה פ"ה אותיות מטמאה את הידים א"כ הדבר תמוה להביא ראיה מזה דבלא עמודים ג"כ יש קדושת ס"ת וראוי לקרות ברבים (ועיין במגדול עוז הלכות ס"ת שכ' דהקריאה בחומשים פסול דהא אין להם עמודים) וגם הר"ש ז"ל הביא שם תוספתא הכותב הלל ושמע אע"פ שאין ראוי מטמא את הידים וכן פסק גם הרמב"ם ז"ל גם קשה לדבריו דכל המטמא את הידים אסור לאוחזו ערום א"כ גם תפילין שמטמאין את הידים כדאיתא שם (פ"ב) אסור ג"כ לאוחזן בידים וזו לא שמענו ועיין חגיגה (דף כד:) תוס' ד"ה דתנן דכתבו דלאיית ר"י הוא מהנהו דלית בהו דרי' פרקך ואפ"ה מטמאין את הידים כמו רצועות התפילין הרי דלא הלכה לא בהא : תוס' ד"ה שבהן עמודים עומדין והתם בר"פ (דף כו.) פריך והא הוה ארון ומשני מכפר קאמרי' ושני עמודים נמי כמו מכפר . צ"ע דהא ליתא התם הכי אלא הכי איתא התם והא איכא ארון תוטא בל יקריב קאמרינן ופרש"י ז"ל האדם לא יקריבנו הלוס שהוא חטא בו וא"כ נשאר קושית התוס' דמ"ש ארון ומ"ש עמודים וי"ל שהיה להם לתוס' גירסא אחרת שם או שהם מפרשים בל יקריב פירוש שהוא מכפר דלא כפרש"י ז"ל ומ"מ קשה דהא פריך התם והרי כף ומחתה ומשנה חוטא בל יתנאה וצ"ע : **ע"ב** רש"י ד"ה אשר שברת קרא יתירה הוא למסמכי' לוסמתם לדרשא . נ"ל די"ל דר"י לשיטתיה פסחים (דף כח) דחמץ בין לפני זמנו בין לאחר זמנו עובר בלא תעשה וכתב שם הרא"ש ז"ל דהלכה כר"י משום דלא אשכחן דכתבה התורה קרא יתירה לסמוכין ע"ש על כן דרש ליה כדריש לקיש ושוב לית ליה סמוכין וליכא למימר ר"י לטעמיה דלא דריש סמוכין דהא במשנה תורה דריש אבל ר"מ אפ"ל דס"ל כר"ש פסחים (דף כח) דחמץ בין לפני זמנו בין לאחר זמנו אין עובר בל"ת וס"ל דכולה קרא אתיא לסמוכין :

דף טו ע"א רש"י ד"ה תניא כמ"ד "כל" הך דקתני לעיל כו' . נראה דתיבת "כל" נ"ל כלי והוא ר"ת כלומר הך דקתני ופירושו כיון דפלוגתא דתנאי היא א"כ לא שייך למימר תניא כמ"ד דמסייע לו ע"כ כתב רש"י ז"ל כלומר הך ברייתא אתיא כאותו מאן דאמר :

דף טז ע"ב רש"י ד"ה שאין אדם נתפס כו' דאמר לא בדעת ולא אמר לא ברשע . נראה דתיבת לא מיותר וצ"ל ולא אמר ברשע ידבר :

דף יז ע"א תוס' ד"ה לא שיח כו' ובפרק ספרה (דף נ) אחד החופר בור שיח ומערות ומצריך לכולהו התם כו' ניחא כו' כיון דכתיב בור בקרא . קשה מאי קשה להו כלל מפרק הפרה דהא התם איתא הכי במתניתין החופר בור עשרה טפחים כו' חייב ואח"כ קאמר אחד החופר בור שיח ומערה א"כ הא חזינן דתנא גופיה מצריך להו לריבויא וא"כ שפיר קאמר הגמרא הצריכותא דאי תימא דהגב בור קתני להו א"כ ברישא הו"ל למתני החופר בור שיח ומערה ונפל שם שור חייב א"כ כיון דברישא לא קתני להו ורק בסיפא קתני להו א"כ משמע דלרבותא קתני להו כמו הרילין ונעילין ונכון : שם ד"ה וסד בסיד כו' והא דפשיטא ליה לגמרא דבסיפא הוי או סד בסיד הייתו משום דהסיזק אין כל כך מרובה שלא יועיל סיד להודים . וי"ל כפשוטו דלא פשיטא ליה לגמרא כלל אלא דגמרא מוכיח מדלא עריב ותני להו משמע דחד הייתו עם סיד וחד או סד בסיד וממילא ברישא הייתו תרווייהו ובסיפא חדא דהיזיקא דסיפא קיל מהיזיקא דרישא אבל באמת למאי דדחי הגמרא אפ"ל דתרווייהו שוין ותרווייהו בעינן תרווייהו או סגי בחדא ומי הכריח לתוס' ז"ל לומר דבסיפא פשיטא ליה מסברא : **ע"ב** גמ' בשדה העשויה לבורות . הרא"ש ז"ל כתב (סי' א) ובשדה העשויה לבורות קמ"ל דכותל בור ג' טפחים וגם צריך להרחיק ג' טפחים נמצא מרחיק ששה טפחים . וצ"ע דא"כ מאי פריך לקמן לאביי ממתניתין דהא אפ"ל דמרחיק בשלו ששה טפחים : שם (סי' ד') בהגה"ה כפה זמורה של גפן בסופו ובלבד שירחיק מהאילן ג' טפחים . וצ"ע דהא בשאר אילנות מותר לזרוע אילן בתוך ג' טפחים חוץ מצפנים ועיין יו"ד (סימן רצה) גם מה שכתבו ג' טפחים וכן בתוס' להלכה בעינן ששה טפחים עיין כלאים (פ"ב מ"ח) ואפשר דכוונתם בחוץ לארץ דכל המיקל בארץ הלכה כמותו (ברכות דף לו) ורבי עקיבא ס"ל ג' טפחים :

דף יח ע"א גמ' לא יפתח . הא דלא מקשה מדתני ביין סתירו ולא סמיך גם ביין אסור משום דמסיק לקמן (דף כה:) ביין מותר מפני שמשביחו וא"כ כיון שמשביחו מותר לסמוך אפילו לרבא ועיין ירושלמי בכאן איתא ביין סתירו אע"פ שמשביחו מפני שמשביחו וכן בתוספתא וכזה אפשר לתרץ דקדייק מהא דב"מ (דף ס) ביין סתירו לערב קשה בכך מפני שמשביחו אמר ר' אלעזר עדא אמרה כל באמת הלכה ופרש"י ז"ל מדיסיב טעם למילתא מפני שמשביחו ואין לגמגם בדבר ונקט לה באמת ש"מ כל באמת הלכה ואין לגמגם ולחסם בדבר וא"כ אמאי לא מוכח לה ג"כ מהכא אלא משום דהכא אין כל כך ברור דהא ממעיטו מ"מ כיון שהשבח יותר אין יכול למחות בידו א"כ גם כאן אע"פ שיכול לבא לידי הפסד מ"מ יכול לסמוך כיון שמשביחו כעת היאך נקרא אותו מזיק ומ"מ מוכח מירושלמי כפירוש התוס' מהכא משום שבלא הוא דאילו משום עשן היכא אשכחן דהעשן ממעיט ומשביח : תוס' ד"ה לא יפתח כו' דהא מעושן פסול לנסכים . בהגהות הרש"ש כתוב דלמא משום דנשתנה כמו מבושל וכן איתא בחידושי הרמב"ן ונ"כ דאפ"ל דס"ל לתוס' ד בשלמא מבושל נשתנה כמו דאשכחן גבי בשולי כותי (ע"ז דף לג) דבשול נקרא נשתנה אבל מעושן לא נקרא נשתנה כמו דבבישול כותי מותר אע"כ הא דפסול משום דאשתני לגריעותא :

דף יט ע"א גמ' ולא נכרכת כוכסין אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ל"ש אלא מן הסתמא אבל מן הצדדין ארבע אמות תנ"ה כו' ואיכא דרמו להו מירמי כו' . לכאורה מאי נ"מ בין הני תרי לישני וצ"ל די"ל דס"ל להגמרא וסד בסיד תנן . וכדאמר לקמן פשיטא וסד בסיד תנן וא"כ אי קאי אמתניתין ל"ש אלא מן הסתמא בעינן שלשה טפחים וסד בסיד אבל מן הצדדין ארבע אמות ובלא סיד וברייתא אע"ג דלא תני אלא שמונה אמות אפ"ל דסמיך אמתניתין דבעינן וסד בסיד אבל למאן דרמי ליה מירמי מתני' אברייתא אפ"ל כפשוטו דברייתא דבעינן ארבע אמות בלא סיד כיון דהברייתא לא הזכירה סיד וגם ר' יוחנן לא קאי אמתניתין אלא דמתרץ הרומיא אהדדי ומתניתין בסיד וברייתא בלא סיד והא דלא פריך הגמרא מהא דבמתניתין תנן וסד בסיד ובברייתא לא תני סיד אפשר משום דהוה מצינן לומר דמתניתין אי סד בסיד תנן : שם א"ל אביי לרבה וכי דרכן של בני אדם להטמין בגיזי צמר ובלשונות של ארגמן . קשה דלמה לי להקשות מברייתא וגם שאינה כ"כ קושיא חזקה דהא אפ"ל דתנא דמתניתין לא חשיב זה שאין דרכן של ב"א להטמין ותנא ברא קא חשיב הא יכול להקשות קושיא זאת ממתניתין גופה דקתני טומנים בשלחין ומטלטלים אותם (דף נ) ואין מטלטלים אותם ולומר דעניין הקושיא היא מלשונות של ארגמן דלא קתני במתניתין הוא דוחק וע"ש בפ' במה טומנין דמוקי לה בשל הפקר ע"ש : תוס' ד"ה ס"ג ר"ת בלא בידים אין כו' ויש ספרים דלא גרסי האי דיוקא ואין נראה דהא איכא למיבעיא הסיא דר"י גופיה . ואפ"ל דרבי יהודה ודאי וסד בסיד קאמר דהא נחזי אנן דבודאי אין סברא לומר דכשסד בסיד אין צריך להרחיק כלל אלא ודאי אי ס"ל דאו סד בסיד תנן הייתו דבכשסד בסיד לא בעינן ששה טפחים אבל מ"מ קלת שעורה בעינן וא"כ בשלמא במתניתין דקתני לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו א"כ הרחיק שלשה טפחים מכותל של חבירו וכדמפרש הגמרא לעיל הא קמ"ל דכותל בור שלשה טפחים דמסתמא הרחיק הראשון שלשה טפחים שפיר אפ"ל דאו סד בסיד תנן כיון שיש כותל ג' טפחים וכן אם היו באים שניהם כאחת היה זה מרחיק טפח ומחצה וזה טפח ומחצה והוו הכ"מ דכשמרחיקין ששה טפחים בין שניהם סגי בלא סיד או ג' טפחים עם סיד אבל בר' יהודה דקתני זה מרחיק שלשה טפחים וסד בסיד וזה מרחיק שלשה טפחים וסד בסיד לא ידעינן כלל שעורה כמה צריך להרחיק בכשסד בסיד ובלא הרחקה ודאי אי אפשר : **ע"ב** גמ' ותיפוק ליה דהו"ל דבר המקבל טומאה . מהרש"א לובלין ז"ל הקשה דלמא באמת זה טעמא של שמואל ולפי מה שכתבו התוס' לקמן (דף כ) תוס' ד"ה היא גופה דהיכא דסותם כל החלון לא בעי בטול י"ל דכיון דנקט שמואל רקיק אינו ממעט בחלון דמשמע הא כשסותם כולה הוי חציצה כתבו התוס' לקמן וא"כ אם הוא מטעם משום דבר המקבל טומאה הא קי"ל דדבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה (אהלות פ"ה) אפילו בכולו דלשון חוצץ משמע אפילו בכולו וכמו שכתבו התוס' לקמן : שם תזי לאיסק גדול ע"כ מותר לטלטלינהו . ואילו בפ' מפנין אמרינן ולא את הלוף ולא את החרדל משום שלא שכיח וא"כ משמע דהיסק גדול שכיח ועיין ביצה (דף לג) ובר"ן שם : תוס' ד"ה רקיק כו' שלא יהא בשיריים רוב אלגביים על רוחב גודל . כן איתא במשנה אהלות (פי"ג מ"ח) ועיין בהגהות הב"ח : בא"ד ומלא אגרופו מפרש התם באגרופו של בן אבטיח . מדברי התוס' משמע דר' יוסי פליג על ת"ק אבל לפנינו הגירסא שם אמר ר' יוסי ויאנו כראש כל אדם משמע דלא פליגי כלל ע"ש : תוס' ד"ה מאי איריא רקיק הפתח ס"ד דנקט רקיק דוקא משום דאית בי' פרתי . מהרש"א ומהר"ם ז"ל דחקו הרבה לפרש דברי התוס' ע"ש ונ"ל די"ל דס"ל להגמרא מדנקיט שמואל רקיק משמע ודאי דבעינן תרי טעמי היינו דסופו לפול מאליו וגם סופו לטלו דאי משום חד טעמא אכתי לא ידעינן אינו טעם ע"כ מקשה הגמרא מאי איריא רקיק אפילו עבה נמי דאין סברא לומר דהצטרפות שני הטעמים גורמים שאינו ממעט וגם אי אפשר לתרץ דוקא רקיק כיון דסופו לפול מאליו כיון דבאמת איכא ברקיק עוד טעם מנא ידעינן דמשום האי טעמא הוא וזה דוחק להגמרא לומר דשמואל הוה ידע דנודע דהטעם הוא משום דסופו ליפול דא"כ לנקט עבה דהא אפשר דנטעה ונאמר דבעינן תרווייהו לכך נקט רקיק ע"כ מתרץ הגמרא לא מיבעיא קאמר דהייתו שמואל לא אתא לאשמועינן כלל דבעינן בטול אלא דזה סי' אלנו לדין פשוט דבעינן בטול אלא דאתא לאשמועינן דה"א דרקיק נקראת בטול כיון דממאיס קמ"ל דרקיק אינו ממעט ולא בטלו משא"כ אם נימא דהיה לו לשמואל לפשוט דבעינן שלא יפול מאליו א"כ אמאי נקיט כלל האי דינא וכה"ג כתב המהרש"א ז"ל שבועות (דף כג) בתוס' ד"ה מי איצטריך עש"ה בתוס' ובמהרש"א : שם ד"ה שנילושה במי פירות הו"מ לשנויי כגון שאין בו כביצה . ונ"ל דאפ"ל דס"ל להגמרא דרקיק פחות מכביצה ודאי מבטל ליה התם וכדאשכחן ברכות (דף נב) אמר ר' יוחנן פרורין פחות מכזית מותר לאבדן ביד וכן שבת (דף קמג) במשנה מעבירין מלפני השולחן פרורין פחות מכזית אלמא דס"ח דאסור לטלטלן כלל משום דלא חשיבי כלל מתכל א"כ אפ"ל דפחות מכביצה אע"פ שאסור לאבדו ביד מ"מ לא חשיב דכיון דלא בטיל ממילא כיון שמוכח בחלון וממאיס וא"כ אמאי לא ממעט בחלון וכן משמע פשטא דמתניתין דאהלות דלא קתני כלל בטול ואפשר דהטעם הוא דאינו מקבל טומאה משום דלא חשיב והוה כמו מטלניות שאין בהם שלש על שלש דאינם מקבלין טומאה משום דלא חשיבי ועיין לקמן (דף כ) גבי מטלניות שאין בהם ג' על ג' דפריך והא חזי לקריעא דלבושא ומ"מ י"ל : שם ד"ה מי פירות פירש ר"ת כגון שמן ולא דק דשמן מכשיר . אבל קשה לומר על ר"ת דלא דק ואפ"ל דחסר תיבה בפר"ת ונ"ל כגון שמן שומשמין גם אפ"ל דר"ת כשכתב זאת סי' בבבל ואיתא נדרים (דף נג) הנודר מן השמן בבבל אסור בשמן שומשמין ומותר בשמן זית משום דהתם סתם שמן הוא שמן שומשמין ושמן שמכשיר הוא דוקא שמן זית וכדאיתא בשו"ע או"ח (סי' קנ"ח) וע"ש בבאר היטב (ס"ק ה) ועיין מכשירין (פ"ו מ"ד) וגם צ"ע על התוס' למה כתבו כדמוכח בפ"ק דשבת ולא הביאו ממש' מכשירין דמפורש בהדיא במשנה ולפי מה שפירשתי יש לתרץ דברי רש"י ז"ל מקושיא חמורה שהקשו עליו התוס' שבת (דף עת:) ברש"י ד"ה רבב שומן או שמן וכתבו על זה התוס' בד"ה רבב וע"כ אינו שמן דשמן נתנו בו שעור אחר במתניתין ולפי האמור ל"ק כלל דאילו במתניתין הוא שמן זית כדמשמע בכמה מקומות שהיו סכין עצמן בשמן זית ואילו ברייתא אפשר דאיירי בשמן שומשמין דגם הוא נקרא רבב :

דף כ ע"א גמ' והאבר והבשר המדולדלין בבהמה ערקא ואזלא . קשה דהכא משמע דכיון דיכולה לברות שוב לא הוי תלויה דאל"כ לא קשה דלמא מיירי דחזינן דלא ברתה ואילו במס' סוכה (דף כו) קאמר הגמ' הכא דאין עושין ב"ה דופן לסוכה ולא לתי קאמר הגמ' אביי אמר חיישינן שמא תמות ר"ז אמר שמא תברח כו' ולמ"ד גזירה שמא תברח לא חיישינן משמע דהטעם הוא משום גזירה אבל אי לא הייתו גוזרין הוי מחילה מעליתא אף שיכולה לברות ואפשר סי' לומר דהתם דוקא לענין מחילה הוא דאמרינן דאף שיכול לברות הוי מחילה אי לא דמשום גזירה אי כדמסיק משא"כ הכא לענין מעוט החלון אבל כאן כתבו התוס' נסיפך בד"ה ועוף ששכן בחלון שכתבו נראה דאפי' לר"מ אתי דהתם דוקא לענין מחילה עשרה אבל הכא לענין מעוט ממעט וגם זה אין סברא לומר דהכא ג"כ הקושיא הוא מטעם גזירה הדא דהלשון לא משמע כן כלל ועוד מנ"ל דגזרינן הכא בשלמא התם גבי סוכה גזרינן דילמא יברח בעיו"ט ולא יפסי' לו במה לישב וכן במבוי דלמא יברח והוא לא ידע ויבוא לידי אסור משא"כ כאן דבודאי יראה אם עדיין מונח שם או לא וגם צ"ע אמאי לא גזרינן גבי מחיצות של ב"א עירובין (דף מ"ב) דילמא אזיל ואזיל בכפות דערקא לא גרע מסופו לטלו ולשמואל דוקא פריך וזה לא שייך אלא במעוט : תוס' ד"ה כתבית של מתכת הקשה ר"ת דתבית גופה תביא טומאה לבית אחר דע"י אהל נעשית המתכת כחלל כו' והוי כחלל נמי לטמא אחרים . לפי מה שכתבו התוס' נזיר (דף נד:) ד"ה ת"ש שלא לו ר' חיים כהן איזה בית תבנה לי ע"ש דע"כ דעל טומאת חרב הרי הוא כחלל אין כהן מוזהר א"כ איכא נ"מ דאם הוא חוצץ בפני טומאה אלא שמטמא מתורת חרב כחלל אין כהן מוזהר אבל אם אינו חוצץ אסור לכהן לכנס שם משום דטומאת המת גופיה נכנס דרך החלון וכהן מוזהר עליו ועיין מג"א ויו"ד עש"ה : **בא"ד** ודייק ר"ת מדנקט גרוגרות וכה"ג דייק שבת (דף קמו) . לכאורה ק' דא"כ תקשה לתירוץ קמא אבל נ"ל דאין זה דיקא הכא משום דכיון דקתני אם יכולים לעמוד בפני עצמם ובשאר פירות ודאי אינם יכולים לעמוד בפני עצמם וכדאיתא ב"מ (דף כה) דפירי עבידא דמשרקי משא"כ בגרוגרות שהם מדובקים יחד וצריך לקרדום לחתוך את הדבלה יכולים לעמוד בפני עצמם ועי' מהרש"א ז"ל שהקשה נ"ל לר"ת ז"ל להביא ראי' ממס' שבת דגרוגרות משמע דרוסות ולא מפורדות כיון דבלא"ה צ"ל כן עכ"ל ולא הבנתי דבריו וכי לזו הוצרך ר"ת להביא ראי' שלא בכמה מקומות מוכח כן אלא ראית ר"ת ז"ל כך היה כמו דמדייק הגמרא בפ' חבית דמדקתני גרוגרות דוקא דאילו לשאר פירות הי' אסור לטלטל הסכין כדאיתא התם כמו כן הכא מדקתני גרוגרות משמע דוקא וזה ראי' לפירושו דאיירי שהגרוגרות מכסין את החבית וזה אי אפשר בשאר פירות ואפשר דכוונת קושיתו כמו שכתבתי אבל לשונו אינו מורה כלל כן וצ"ע : תוס' ד"ה אתיא אמיה ודריא לי' בשבת וכתבו דאיירי בגוסס שימות קודם שילא השבת . וק' דא"כ למה לי' לאוקמי' בשבת דהא גם אם הוא בחול ג"כ חוצץ דהא כיון שהוא גוסס אסור להזיזו ממקומו וכיון דאוקמי' הגמרא דשם תהא קבורתו ממילא חוצץ ודוחק לחלק משום דהוי נפל :

דף כא ע"א תוס' ד"ה כסופר מתא כו' ואין לפרש כפירוש הקונטרס במקבל סופר מתא מספר אגבי העיר . נ"ב ליתא בפרק המקבל ונראה שהוא ע"ס ונ"ל בהשואל (דף נז) : **ע"ב** גמרא אמ"ל היכי אקרי' א"ל זכר . עיין בתוס' ואפ"ל עפ"י שידוע שהמדקדקים קורין לצירי קמץ קטן וכן מבואר ברש"י ז"ל פ' מקץ על פסוק אוכל כו' ע"כ אפשר דבזה הי' הטעות דרבי' א"ל לקרות בקמץ ע"כ הי' סבור לקרות זכר וכוונתו פי' לקרות בקמץ קטן דהיינו צירי וע"כ הי' נראה ראי' מכאן דצריכין לקרות זכר ולא זכר בסגול דא"כ לא הי' יכול לטעות כלל דהא סגול נקרא פתח קטן כמבואר ברש"י שם פרשת מקץ :

דף כב ע"א גמרא ואי צורבא מרבנן הוא אפילו לאקבועי נמי נראה דלא קאי אלא על רוכלין דמותרים לההדורי גבי צורבא מרבנן מותר אפי' לאקבועי אבל לשאר דברים ל"ש בין צורבא מרבנן לאחר דאטו צורבא מסלת גלימא מאינשי (שבועות דף מא) וצ"ע בדברי הפוסקים : **ע"ב** תוס' ד"ה זאת אומרת כו' ועוד חילוק דדינא דגרמי דמחייב היינו מעשה שבא ההיזק . נדצ"ל להיפך היינו שבא ההיזק משעת מעשה וכן הוא במהר"י ז"ל ועוד יש לחלק דכל היכא דההיזק נעשה מיד בשעת מעשה נקרא גרמי :

דף כג ע"א תוס' ד"ה אמולי אחיל פירש ז' טובי העיר כדאיתא במגילה (דף כו) . ק' דהא התם לא איירי אלא במילי דבי כנישתא אבל לשאר ענינים אשר הוא מזיק לכאו"א מה שייכי טובי העיר בזה ועיין שם בר"ן בשם ירושלמי ג' מבני הכנסת כו' שבעה מן העיר כעיר : **ע"ב** רש"י ד"ה רוב וקרוב כו' רובא דאורייתא דכתיב אחרי רבים . מלשון רש"י ז"ל דדוקא רובא דאיתא קמן דאתיא לן מפורש וכדאיתא חולין (דף יא) רובא דאיתא קמן לא מיבעיא לן וכל הסוגיא מיירי ברובא דאיתא קמן אבל רובא דליתא קמן וקרוב אפשר דהיינו הולכין אחר הקרוב ואפ"ל שזה תלוי בשני הפירושים שפירש רש"י ז"ל שם בחולין (דף יב) דלחד פירוש נפקא לן במסקנא גם רובא דליתא קמן מאחרי רבים ולחד פירש מהלכה ועי' לקמן (דף כד) בהגהה ועי' יומא (דף לד :) תוס' ד"ה ילמד עליון מתחתון דכתבו כה"ג : תוס' ד"ה רוב וקרוב ט' ורב אזיל בתר רובא היכא דהקורבה לא מוכחא "ודלא כר"ח" אבל אותה סעיר . נראה דהשתי תיבות ודלא כר"ח נ"ל לקמן הוי קורבא דמוכח ולכך אזיל בתרה ודלא כר"ח אף שיש לדחוק קצת לפי הגירסא שלפנינו

וקאי

וקאי אמאי דאמר לעיל דהא דמתיר הוא משום דר"ת קאמרי' הששתא אפילו בלא ר' חנינא ומ"מ כאשר הגהתי כנ"ל: תוס' ד"ה ועל דא אפקי' נר"י אין לפרש משום דבעי מילתא דלא שכיח דהא במתני' קתני מתנה על מתנה. ול"נ דהאסר לתרץ פירוש רש"י ז"ל דהא דאמר מתנה על מתנה אין הכוונה דוקא שמונה במאנע אלא כגון שהוא ספק אם קרוב לזה או קרוב לזה וכה"ג אשכחן יבמות (דף לא) וכה"ג גיטין (דף עח) זרק לה גט קרוב לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת רבה ור"י דאמרי כגון ששני כתי עדים מעידים אלו אומרים קרוב לו ואלו אומרים קרוב לה והכא עדיף דבכלל מחצה על מחצה הוי הכל בכלל מה שאין כן התם דאי אפשר כלל לומר מחצה על מחצה שקרוב לשניהם דא"כ אינה מגורשת כלל דהא אגידא בי' וכדאיתא שם בגמרא: תוס' ד"ה מצאו בין שני שובכות כו' אבל קשה לרשב"א היכי מצי למימר דחד נפיש דא"כ מאי מחצה על מחצה אמאי יחלוקו ניזל בתר רובא. לפי מה שפירשתי למעלה דהאי מחצה על מחצה הוא ספק אם קרוב לזה או קרוב לזה י"ל דהכא לא שייך כלל לומר ניזל בתר רובא כיון דס"ל דרוב וקרוב הולכין אחר הקרוב לסברת המקשה א"כ מאי מועיל לן מאי דחד מינייהו נפיש כיון דלא אזלינן הכא בתר רובא ואפ"ל דקושית הרשב"א אזלא לשיטת התוס' לעיל דסברי שמחצה על מחצה הוא שקרוב בשוה ועיין (פסחים דף ז) גבי שרבו ימי מנה עליו דאע"ג דאזלינן בתר בשתא מ"מ היכא דספיקא לן אזלינן בתר רובא וי"ל:

דף כד ע"א גמרא ש"מ רובא דאורייתא. עיין תוס' ונימוקי יוסף שדחקו מאי קמל"ן ול"נ דאפ"ל דכוונת הגמרא דאע"ג דאיכא חזקה נגד הרוב דאשה בחזקת טהרה קיימא וכדאיתא ריש נדה וע"ש (דף י"ז) בשלשה מקומות וכו': שם תנית שנפה אמר רב כו'. לכאורה שא"ה דהוה לי' ספיקא דרבנן דסתם יינם לא אסור אלא מדרבנן ע' חולין (דף ה:) ואפ"ל דמ"מ מינו שלתמירו בסתם יינם יותר משאר איסורי תורה וכה"ג כתב הר"ן ע"ז גבי יוליך הנאה ליס המלח עש"ה: תוס' ד"ה וש"מ בהגה"ה וש"מ תשיב לה רובא דליתא קמן. לכאורה גם רובא דליתא קמן מבואר בכמה מקומות דהוי דאורייתא וכ"ל שהכוונה משום דרש"י ז"ל פירש חולין (דף יב) במסקנא דהא דאזלינן בתר רובא הוא משום דאין ג"מ בין רובא דאיתא קמן בין ליתא קמן והכל נפקא מן הפסוק אחרי רבים או דרובא דליתא קמן נפקא לן מהלכה ע"ש והבאתיו לעיל וע"כ אמר רבא ש"מ רובא דאורייתא פירוש דנפקא לן מאחרי רבים לא מהלכה וכמו שכתבתי לעיל דאי נפקא לן מהלכה לא הוי לן למימר רובא עדיף אלא קרוב עדיף דהא קורבה כתיב מפורש ורובא דליתא קמן ליתא מפורש ומכאן יש להביא ראי' להרמב"ם ז"ל דס"ל דכל הנלמדים מי"ג מדות וכן מסתמא מהלכה נקראין דרבנן ועיין (יומא דף לד:) תוס' ד"ה ילמד: תוס' ד"ה ואגנוטי כו' וי"ל דרוב גנבי ישראל. צ"ע דמאי נ"מ כיון דרובא דעלמא עכו"ם ודילמא גנבי מעכו"ם: תוס' ד"ה לימא כו' וליכא למימר דשריא משום דספק ערלה. עיין פסחים (דף ט:) ובחידושי שם ולכאורה צ"ע דמסתמא של ישראל היו וא"כ היאך עשו יין מהערלה דהא אסור בהנאה ואין לומר דשל עובד כוכבים היו דא"כ נ"ל למימר דשל ערלה היו דהא אסור בהנאה בלא"ה: ע"ב גמ' הכא שאול אומר כל אילן סרק. בנימוקי יוסף איתא אפילו כל אילן סרק ונראה דס"ל דשקמה ג"כ אילן סרק הוא ע"כ אמר כל אילן סרק פירוש לאו דוקא שקמה אלא כל אילן סרק וכן פירש"י ז"ל ב"מ (דף קט) דשקמה אילן סרק הוא אבל צ"ע מהא דאיתא דמאי (פ"א) שקלין שבדמאי בנות שקמה משמע שעושין פירות וכתב הר"ש ז"ל בנות שקמה בברכות מפרש דילבי והוא תאנה מורכבת בערמון כדאיתא ר"ה (דף כג) ערמון דילבי ולדבריו אפשר דאתי שפיר אולם הגירסא שלנו בברכות (דף מ:) דולבי ובר"ה דולבי וכן משמע מפירוש הרמב"ם ז"ל דמפרש תאנים מדבריים משמע שאינם מורכבים ועי' ע"ז (דף יד) הד"ה בנות שוח:

דף כה ע"א גמרא והאמר רב חנן בר אבא. בגיטין (דף לא:) איתא רב חנן בר רבא ע"ש ועיין קידושין (דף פא:) רב חנן בר רבא איקלע לרב חסדא חתנו: תוס' ד"ה ונבא השמים וא"ת אמאי לא נילף ממקדש וי"ל משום דשם אי אפשר אלא בצד אחד. ק' דא"כ מאי פריך רב אחא ב"י ודלמא כעבד שנוטל פרס מרבו וא"כ הוי במזרח דהא כיון דידעינן דאינו אלא במקום אחד ממילא הדר נילף מבית המקדש דהוא במערב מדלא העמידו הק"ק לצד מזרח: בא"ד הקשה מהרש"א דאכתי לא ידעינן דלמא בכל מקום וכ"ל די"ל דאיתא סנהדרין (דף נא:) א"ל אנטונוס לרבי מפני מה חמה יוצאת במזרח ושוקעת במערב א"ל אי הוה איפכא הכי הוה אמרת לי א"ל הכי קאמינא לך מפני מה שוקעת במערב ופירש"י ז"ל הו"ל לשקוע במזרח ממקום שהיא יוצאת שכן היא אורחא דמילתא א"ל כדי ליתן שלום לקונה דכתיב לך משתחוים ופירש"י ז"ל משום דהשכינה במערב ע"כ כופפת עצמה שם וא"כ שפיר מוכח דאי ש"ד בכל מקום א"כ תשאר קושית אנטונינוס:

דף כו ע"א גמרא ארבע אמות שאמרו משום עבודת הכרם אמר שמואל לא שנו אלא בא"י אבל בבבל שתי אמות תנ"ה כו' איכא דרמו להו מירמא כו' א"ש כאן בבבל כאן בא"י. לכאורה מאי נ"מ בין הני תרי לישני וי"ל דכוונת הגמ' לתרץ קושית התוס' ד"ה אבל וז"ל תימה דבהמוכר את הספינה (דף פב:) כו' משמע מהתם דבבבל נמי בעינן ד"א ותירצו דבדורא דרעותא היתה להם מחרישה כמו בא"י. וא"כ זהו כוונת הגמרא דבלישנא קמא דאמר שמואל ל"ש אלא בא"י אבל בבבל כו' משמע דבבבל ליכא שום מקום דבעינן ארבע אמות ואפ"ל דפליג על סוגיא דהמוכר את הספינה אבל בלישנא בתרא דרמי להו אהדדי ומשני כאן בבבל כאן בא"י דאפ"ל דיש מקומות דבא"י שתי אמות ובבבל ארבע אמות ולא פליג אסוגיא דהמוכר את הספינה (דף פב:): תוס' ד"ה זיקא כו' ומדפריך מגן היוצא מתחת הפטיש ב"ק (דף סא:) דהיינו ברות מצויה דחייב משום אש. ול"נ דאין זה ראי' מוכרחת דגמרא מייתי ראי' דזה נקרא אש מדחייב לשלם ברות מצוי' וממילא גם ברות שאינה מצוי' אסור דהא קיל"ן ריש פרק הכונס (דף נו) דהכופף קמת חבירו לפני הדליקה ברוח שאינו מצוי' פטור מדיני אדם וחייב מדיני שמים ומשמע ה"ה לכל דיני אש דהיכא דברוח מצוי' חייב בדיני אדם ברוח שאינו מצוי' חייב מדיני שמים. ואפ"ל דס"ל לתוס' דדוקא בכופף קמתו שעשה מעשה בממון חבירו משא"כ הכא: בא"ד בסופו. ועוד אור"י דבע"א שאני דתמירי טפי מרוח דהא אחר מעורב בו כדאמרינן ב"ק (דף ו.) עיין שם (דף כ:) תוס' ד"ה כי שדית: ע"ב תוס' ד"ה אלא הכא בגידולין. בסופו. דאין מיושב כ"כ לומר דתנא רישא אגב סיפא כמו תנא סיפא אגב רישא. עיין זבחים (דף נא:) דאיתא כן בגמרא:

דף כז ע"א רש"י ד"ה ובוידוי לא גרסינן לי' במתניתין דמסכת פאה דאין וידוי אלא במעשר והוא אינו תלוי בקרקע. אע"ג דקיל"ן ב"מ (דף פח) תבואת זרעך ולא לוקח וא"כ גם מעשר תלוי בקרקע מ"מ אשכחן מעשר בלא קרקע וכמו שכתבו התוס' שם וגם אשכחן בתורם משלו על חבירו עיין נדרים (דף לז): תוס' ד"ה אילן וקרקעו כו' מאי אתא לאשמועינן. הרש"ש ז"ל תירץ דקמ"ל דלא בעינן כ"ה אלא ט"ז ודבריו המוסים דהא במתניתין לא ט"ז קתני ולא כ"ה קתני אלא סתמא וקרקעיתו ואנן הוא דאמרינן ט"ז משום דס"ל דאין יונק אלא ט"ז ואם היינו סוברים דיונק עד כ"ה גם המשנה היינו מפרשים כן ועיין מה שכתבתי בגיטין (דף מח) לתמוה דהתם מקשינן על ר"ל דס"ל קנין פירות לאו כקנין הגוף אמאי מביא וקורא ומסקנא דאיירי ביובל ראשון וא"כ קושיית התוס' לא קשה כלל דהא או דאשמועינן דקנין פירות כקנין הגוף או דביובל ראשון עדיין נקרא כקנין הגוף כיון דלא סמכא דעתי': תוס' ד"ה ובוידוי כו' דלא כתיב במעשר שני שיש שום וידוי. נדל"ל דלא כתיב בוידוי מעשר שני לא אהרנך כו':

דף כח ע"א במשנה שדה הבעל' חזקתה ג' שנים ואינם מיום ליום. רש"י ז"ל פירש דר' ישמעאל ור' עקיבא מפרשי מילתא דת"ק אבל בנימוקי יוסף משמע דמפרש דת"ק פליג עם ר' ישמעאל ומפרש אינם מיום ליום היינו שאינו אוכל רצופים שלש שנים כמו בשדה בית השלחין שאוכל רצופים משום שעושה פירות תדיר ולכאורה ק' הא דאמר הגמ' לקמן (דף לו.) אמר ר"י אמר רב זו דברי ר"ש ורע"ק אבל חכמים אומרים שלש שנים מיום ליום וי"ל דלפי דבריו הוא מוסיף דניר אינו חזקה או שהוא מפרש מילתא דת"ק:

דף כט ע"א גמרא אי נמי בהכי ניחא לי. לכאורה למאי צריך גם הא"נ וי"ל דאע"ג דכולהו בהאי בהגה לא מוכרו דלא מצי למימר חדא ארעא בכולהו בהגה מ"מ יכול למימר בהכא אי נמי בהכא ניחא לי: גמרא כגון דאתו בי תרי ואמרי אגן אגרינן מיני'. עיין בנימוקי יוסף שכתב בשם ר"י דאפילו אם ·דלו בה שנה ותרי אחריני שנה מצטרפין ואינו דומה לג' לקוחות דדוקא בשטר משום דהכא שם המשכיר עליהם והרשב"א ז"ל לא ס"ל כן ונראה לי דתליא בפלוגתא דאיתא ב"ק (דף מ:) סיפא רשות משנה רישא רשות אינה משנה א"ר יוחנן תברה כו' רב פפא אמר מדסיפא רשות משנה רישא נמי כו' ורישא ה"ט משום דכ"מ שהולך שם בעליו עמו פירוש משום דאינו אלא שואל ושם המשאיל עליו: ע"ב גמ' ז"ל כרור אבילתך. עי' ברי"ף פירוש הגאון ונראה דס"ל דר"כ ס"ל כרשב"ג לקמן (דף קע) דהכא לידון בשטר ובחזקה נידון בשטר דצריך לברר וגם כאן כיון דאמר דאכל שני חזקה צריך לברר אף על פי דאית ליה מגו:

דף ל ע"א גמרא אנא בשוקאי כוואי טרידנא ולא ידעתי שאתה דר בביתי. לכאורה קשה מכאן לדברי התוספות לקמן (דף לח.) ד"ה מחאה שלא בפניו דהחזקה נשמעת בכל מקום אלא דהמחאה אינה נשמעת מיהודה לגליל וא"כ היאך מצי למימר בשוקאי הוה טרידנא דהא כיון דידע דמחזיק א"כ מ"מ לא מחי ואפ"ל דרבא לטעמי' לקמן (דף לט) בתוס' ד"ה ליתיב אדוכתי' ואור"י דרבא הי' טועה וס"ד דבכל מקום שהחזקה נשמעת גם המחאה נשמעת וא"כ הי' משמע דלדינא לא פסקינן כרבא דהכא דהא כתבו התוס' שם דרבא הי' טועה משמע דבאמת לא כן אלא כמו שכתבו התוס' לעיל דהחזקה נשמעת בכל מקום וא"כ טענה בשוקאי טרידנא אינה טענה כלל וא"כ צ"ע על הפוסקים שפסקו כרבא: ע"ב גמרא הסם עביד מעשה אבל הכא דיבורא עבד איניש דאמר. מכאן נ"ל להביא ראי' למאי דאיתא ביו"ד (סי' קפ) גבי אומרת שמא אני לחלק בין אמירה יכולה לשאת אמתלא משא"כ בלבשה בגדי נדותה דאינה מועיל אמתלא:

דף לא ע"א תוס' ד"ה אבל אכלה שית שנין כו' ואור"י דאין זה מיגו דמעיקרא לא הוה ידע כו' דמגו למפרע לא אמרינן נ"ע מהא דאיתא פ' כל פסולי המוקדשין נאמנין על מעשר בהמה דאי בעי שדי מומי בכולי' עדרי' והא הוי מגו למפרע ואפ"ל דשאני התם דהוה בידו או לגבי אסורא שאני ועיין גיטין (דף נד): תוס' ד"ה מה לי לשקר כו' וכן לקמן נמי כו' אלא שאמר שדר בה המוכר אגן טעניגן לי'. נ"ל דאפ"ל דלא אמרינן טוענין ליורש וטוענין ללוקח אלא היכא דידעינן בודאי דהוה לוקח דאז אמרינן לא שדי איניש זוזי בכדי וכן ליורש כיון דידעינן דודאי יורש הוא אבל כגון הכא דלא ידעינן כלל דהוא יורש אלא מפיו לא טענינן לי' אך אלא א"כ יטעון כפירוש ועיין בנימוקי יוסף: ע"ב תוס' ד"ה זו באה כו' תימה להמנינהו לבתראי במגו דאי בעי פסלי' לקמאי בגזלנותא או בזומה. לכאורה לפי מה שכתב הר"ן ריש ב"מ דלא אמרינן מגו ממומון לממון פשיטא דלא אמרינן מגו כשרוצה להפסיד לאחד ממון דהא יכול להפסיד לאנשים אחרים לעדות ואע"ג דבקדושין (דף מג:) אמרינן מגו דאי בעי אמרי אהדרינהו ללוה יכלי למימר פרעינהו למלוה אפ"ל דשא"ה דמשו"ה לא נחשב כנוגע בעדות וכש"כ לגבי הזמה מגו דצריך לקיים בהעדים כאשר זמם וגם כיון דעד זומם חידוש הוא אפ"ל דלא אמרינן וכה"ג כתב הר"ן קידושין פרק האומר על מתניתין קדשתי את בתי הקטנה וז"ל ואחרים אומרים כיון דהא דהימנא לאב חידוש הוא דיו שנאמין אותו באותה טענה אבל אין אומרים מגו דאין לך בו אלא חידושו בלבד:

דף לב ע"א תוס' ד"ה אגן מסקינן לי' כו' והא דאמר לעיל (דף לא:) שנים אומרים מת דאם נשאת וא"כ כאו עדים לא תצא אע"ג דתרי ותרי ספיקא דרבנן הוא ומדאורייתא הו"ל לאוקמי' אחזקת אשת איש. מהרש"א ז"ל הקשה בשם אב"א למה לא הקשו התוס' מת"ק דקשה עפי דס"ל דאף אם באו עדים ואח"כ נשאת לא תצא ונשאר בקושיא. ול"נ די"ל דת"ק לא קשיא להו משום דהוה ידעי דסברת דאשה דייקא ומינסבא מרעא לה לחזקת אשת איש אלא דלר' מנחם קשיא להו לתוס' כיון דאיכו איירי בנשאת עפ"י עדים וליכא תומר בסופה וע"ז דקדקו בתירוצם גם הכא איכא תומרא אם תעמוד תחת בעלה בטענת ברי שלא פירוש מ"מ עכשיו שכבר באו העדים שוב אסורה לעמוד תחתיו אא"כ תאמר ברי לי דאל"כ באשם תלוי קיימא וכדפריך הגמרא וא"כ עכשיו שאומרת ברי לי מוזרת לדייק כדי שלא תאסור לחזור מכאן ולהכא וע"כ גם קושית השני' גבי נתגרשה פרכי' יותר מסיפא: ע"ב גמ' הכוא ערבא כו'. עי' פירשב"ם ול"נ דאפ"ל דהא איבעית הוא אליבא דרבה דס"ל דנאמן במיגו דאפשר דהתם הוא דלא תזר כלל מטענתו הראשונה דאמר כאי ארעא דידי הוא או שטענו מנה אלא דמעיקרא אמר שהשטר הוא אמת ואח"כ הודה שהשטר הוא שקר משא"כ הכא דמעיקרא אמר הב לי מאה זוזי דפרעתי למלוה עליך ואח"כ הודה שאותה המנה כבר פרע לו אלא שתובעהו מנה אחר שהלוהו אפשר דבזה גם רבה מודה שאינו נאמן כיון שהוחזק שקרן בתביעתו וע"ז השיב לו אביי מאי תיבעי לך כיון דכבר פסקת בזוזי כרב יוסף דהיכא דקיימי תיקום מאי נ"מ לך אי מודה רבה אי לא:

דף לג ע"א גמרא קריביה דרב אידי בר אבין כו' אתא לקמי' דרב חסדא אמר זהו שאומרים עליו אדם גדול הוא. עיין שבת (דף כג) רב הונא הליף ואזיל אפתחי' כו' תרי גברי רברבי נפקא מהכא רב אידי בר אבין ור"ח בר אבין ולזה אמר ר"ח זהו שאומרים עליו אדם גדול: רשב"ם ד"ה א"ל כו' וה"מ שיש עדים שהלוהו וישבע שלא פרעו ויטול. עיין בהגהות הב"ח ודבריו סתומים ונראה לי לפרש דס"ל לרשב"ם דאע"ג דאמר לעיל (דף ה) ואפילו מיתמי היינו דוקא יתומים גדולים אבל יתומים קטנים לא גבי אפילו תוך זמנו כל זמן שהם קטנים ולכי גדלי גבי מינייהו אבל דוקא בשבועה ואע"ג דכשהיו יתומים גדולים בשעת מיתה גובה אפילו בלא שבועה ובזה אתיין דברי הרשב"ם כפשוטו ובתוך זמן והרמב"ם ז"ל לא הבין כן וע"כ תמה הרבה עיין בהגהותיו למסכת בבא בתרא: תוס' ד"ה אמור רבנן כו' נראה דרבא ב"ש סבר כר"פ דאי כר"פ יתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו אפילו אם אמת שחייב לו. ול"נ דאפ"ל דאפילו ר"פ לא אמר אלא שאין כופין אותו על מצוה אבל אם הי' תפוס א"צ להחזיר דהא אעפ"י דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי מ"מ מהני תפיסה לר' טרפון אפילו לאחר מיתה ולרע"ק מחיים וכה"ג מחלק הגמרא סוף כתובות (דף קי) וע"ש בר"ן ועיין שם (דף נב): תוס' ד"ה ה"ג כו' ואביי ורבא ס"ל כיון דאודי ומסתמא לא הי' מוחל לו אלא משום שהי' קרוב יותר. עיין כתובות (דף ל"ג:) גבי מנה מניתי לך בפני פלוני ופלוני וע"ש ברי"ף: ע"ב גמרא היינו נסכא דר' אבא. נ"ל דלכאורה הי' אפשר לומר דמיירי שהמערער הי' מודה שאכלה שלש שנים אלא כיון שלא הי' לו להמחזיק עדים ע"ז הי' המערער נאמן לומר דבגזילה היא אצלו במגו שלא הי' מודה כלל אלא כיון שלא הי' לו אלא עד אחד שאכלה שלש שנים הי' צריך לשבע המערער להכחיש העד וכיון שלא הי' יכול לשבע משלם ונשאר הקרקע אצל המחזיק ועיין ח"מ (סי' נה) מחלוקת הפוסקים אי אמרינן כה"ג מתשאיל"מ ועיין לעיל (ע"א) תוס' ד"ה ה"ג לסוף אודי בסופו ועיין ברי"ף:

דף לד ע"א בסוגיא דנסכא דר' אבא. רב אלפס ז"ל כתב וה"ה היכא דאיכא חד סהדא לשלש שניט וכן העתיק בשו"ע (סי' קמו) דהיכא דאיכא חד סהדא לשלש שנים צריכין שניהם לשבע וק' דהא המוחזק אין צריך לשבע דהא הוה עד המסייע וגם המערער צריך לשבע שבועת המשנה להכחיש את העד דהא דאין נשבעין על הקרקעות מ"מ נשבעין שבועת המשנה להכחיש את העד וכמבואר בכתובות פ' הכותב ע"ש ברי"ף וברא"ש ול"ע דסתמו דבריהם דמשמע דהיכא דליכא עד ובין היכא דאיכא עד שוים לגבי שבועה וי"ל דהכא לא מיקרי עד המסייע משום דאעפ"י דהעד מעיד שאכלה שני חזקה מ"מ אינו מעיד בבירור שלקחה דאפשר דבגזילה אכלה ולא לקחה: תוס' ד"ה הוי מחוייב שבועה כו' או משום שירא שלא יפסלוהו לעדות העד ובעל הנסכא. ול"ע דא"כ לא שייך האי דינא אלא כבבעל הנסכא כשר לעדות אבל אם בעל הנסכא פסול לעדות או קרוב להתוסף לא וזה הא אינו במשמע: בא"ד כדאמר בפרק זה בורר דבע"ד נאמן לומר לדידי אוזפי בריביתא (דף כה.) ול"נ דאפ"ל דאין משם ראי' דהתם ע"כ פלגינן דבורא ומהימן לי' דאוזיף בריביתא אבל לא לדידי' דאל"כ הוה לי' רשע ופסול לעדות וכדאיתא התם וא"כ שוב לא נקרא בעל דבר משא"כ הכא דהוא בעל דבר לא מהימן ליצטרף להעד ולפוסלו:

דף לה ע"ב תוס' ד"ה ואי דלי וא"ת ולהימני' במגו דאי בעי אמר לפירות הורדתיו. נ"ל די"ל דהוי מגו להוציא דהוא מוחזק בקרקע ואפשר לומר דכל שלא החזיק שני חזקה לא מקרי מוחזק:

דף לו ע"ב תוס' ד"ה למעוטי מאי כו' תימה לרשב"א דהיכי מוכח מהכא דלמעוטי נירה קאתי דלמא קסברי רבנן נירה הוי חזקה והא דצריך ג' שנים מיום ליום משום דעד תלת שנין מזדהיר אינש בשטרא כו' ואפילו לא עשה כאותן ג' שנים אלא ניר הוי חזקה דלא עביד איניש דכרבי' לארעי' ושתיק. ולכאורה הוא קושיא עצומה. ול"נ די"ל דגמרא מדייק מדקתני מיום ליום משמע שכל השלש שנים שוים דהיינו ניר והא אם נרה ג' שנים זה אחר זה ס"ל דאפילו ר' אתא מודה דאינה חזקה דהא איתא לעיל בתוס' דאפילו בשתי שנים אם נרה זה אחר זה אינו חזקה:

דף לז ע"ב תוס' ד"ה אינו כרם עיין מה שכתבתי לעיל (דף יז:) על דברי הרא"ש:

דף לח ע"א במשנה ג' ארצות לחזקה יהודה ועבר הירדן והגליל הי' ביהודה והחזיק בגליל וכו' והחזיק ביהודה אינו חזקה. לכאורה למאי כפל הדבר. ול"נ די"ל דאיתא גיטין (דף ו) רב חסדא מצריך מאקטיספון לבי ארדשיר ומבי ארדשיר לאקטיספון לא מצריך משום דהני ידעי בחתימת ידם דהני והני לא ידעי ע"ש בסוגיא א"כ גם הכא ה"א דמגליל ליהודה הוי חזקה מחמת בשולים שם לרגל או לבתי דינים כדאיתא ריש גיטין (דף ד) משא"כ מיהודה לגליל ע"ש בתוס' ע"כ כפל הדברים: תוס' ד"ת קני ליה מפולא ועד תהומא קשיא לרשב"א מהא דתניא לקמן (דף עב) כשהקדיש ג' אלנות בזא"ז. ונ"ע דהא היא קושית הגמ' לסדיא בערכין (דף יד:) ותירץ שם הגמ' ולאו מי אוקימנא בבא מחמת ספנה:

זה הציור שייך להרגמ"ה דף יב

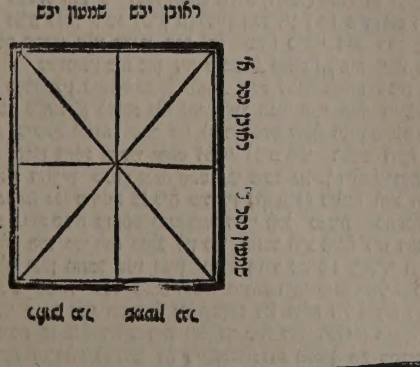

יפה עינים על מסכת בבא מציעא

הגהות וחדושים מאת הג"מ אריה ליב יעלין אבד"ק בילסק (בעהמ"ס מצפה אריה וקול אריה וכו׳)

דף ב ע"א שנים אוחזין. עמ"ש לקמן ג. ד"ה ותנא: ויחלוקו. לקמן ח. מוקי לה לדמי וכ"כ המס"פ כאן ועי׳ שמ"ק לקמן שם דמוקי בתיקרה דאל"כ כמו"מ אמאי נשבעין כיון דתרווייהו יהבי דמי ע"ש בשם הרא"ש וקשה א"כ איך אמרי׳ לקמן ע"ב דמורי ואמר כו׳ מכרתי ליזל כו׳ ואם הוקרה ל"מ למזבן בהני דמי ואכמ"ל: **ע"ב** לימא מתני׳ דלא כבן ננס. בעג"ד נ׳ דהיינו הא דאיתא בירושלמי הל"א רבה בר ממל סליקו הן דרב ביני [וכד׳ יתן דר׳ בניני] א"ל אין מוסרין שבועה לחשוד א"ל אפי׳ לשון שבועה אין מוסרין לו כיצד נשבע ר"ה אמר שבועה שיש לו בה כו׳ ע"ש ונלאו המפרשים בבאורו. ובעג"ד נ׳ דרב ביני הוא ע"ש וצ"ל דר׳ בן ננס ושורש הטעות ממה שסי׳ כתוב בר"ת בנ"נ ובמקום קוי רשימה לר"ת הגיגו יו"ד. ופי׳ סליקו הן דר׳ בנ"נ דהיינו ממתני׳ מוכח דלא כבן ננס דאמר [תחת א"ל צ"ל דאמר] אין מוסרין שבועה לחשוד שהוא כיצד אנו ואלו כאין לידי שבועת שוא א"ל אפי׳ לשון שבועה כו׳ פי׳ דהכא יתכן ששניהם נשבעים אמת כדאמר הכא. והגליון והגוע"י קשרו זאת לענין שלפנינו פלוגתא דר"ח ור׳ יוחנן והרואה בכתובות פ"ב הל"א דאיתא שם ג"כ האי פלוגת׳ נראה דליתא שם הן דרבה בר ממל וכל הענין ומ"ש בירושלמי כאן א"ר יוחנן שבועה זו תקנה צ"ל קודם רבה בר ממל וקאי אר׳ חייא לדחות ראיתו ממתני׳ כדאיתא בכתובות או משום דגם לטעם תקנה נדרש סברא זו דל"ת איך יתקנו שבועת שוא ע"כ הקדים דאין כאן ודאי שוא: ולרבה בר ר"ה. ולפי׳ הא׳ במה"פ פ"ח הל"ד ד"ה זו ס"ל לר׳ יוסי האמורא בירושל׳ כן ע"ש:

דף ג ע"א דאר"י שבועה זו תקנת. עמש"ל ב ע"ב: מעידים שיש לו. בירושל׳ שחייב לו ושם פלוגת׳ דר׳ חייא ור׳ יוחנן בזה עי׳ ירושל׳ כאן הל"א וברפ"ב דכתובות: ותנא תונא. ה"נ בירושלמי הל"א וברפ"ב דכתובות מסייע ר׳ לא לר׳ חייא ממתני׳ והאי ק"ו מהודאת פיו ליתא שם ועי׳ בתוספתא שבועות פ"ה דאיתא שם דפטור משבועה וזה מסייע לר׳ יוחנן דפליג אר"ח בירושל׳ שם: מפ"מ אגרה תורה. עמ"ש ב"ק קז ע"א: **ע"ב** אר"מ אם סביאוהו. ת"כ ויקרא חובה פ"ז: תים׳ ד"ה מה אם ירצה לליסנא. עי׳ ש"ק בנזיר פ"ח הל"א ד"ה רב יסודה ובירושל׳ שם פליגי רב ור׳ יוחנן בהני תרי לישני ועמ"ש בס"ד כתובות יב ע"א: שם בת"כ. ויקרא חובה פרק ז׳:

דף ד ע"ב רשב"א אומר. בירושלמי כתובות פ"ב הל"א ע"ש בן עזאי ודר"ע ע"ש חכמים גם משונה שם הטעם לדעת חכמים שאין הודאה ממין הטענה ופי׳ הפ"מ משום דהודאה הוי בקרקעות ואף שהשלע או הדינר השלישי אינו כתוב בשטר מ"מ אחר שהודה הו"ל כאלו נכתב בשטר וזה דחוק מאד והק"ע פי׳ דהוי כמשיב אבדה ואין הלשון סובל זאת ובב"ב פ"י הל"ב פלוגת׳ דב"ע ור"ע ת"א כו׳ ושם הפלוגת׳ בז"א חמשה וז"א שנים ת"א נשבע על השאר ות"א כיון שאלו לא הודה לו כל עיקר לא היה לו אלא שנים אינו נשבע אלא על מה שהודה וק׳ דהכי הו"ל גם אם לא הודה לו היו לו השנים גם מ"מ אלא על מה שהודה הא לא הודה יותר ממשמעות השטר. ובעג"ד נ׳ דע"ס דמוכח שם דבירושל׳ ב"ב צ"ל והלוה אומר שלש וע"ז שפיר הטעם כיון דאלו לא הודה לו לא היו לו אלא שנים ועתה הוא חייב שלש הו"ל כמשיב אבדה ע"כ אינו נשבע אלא על מה שהודה יתן ובירושל׳ כתובות צ"ל דהלוה אומר שנים ושפיר נאות הטעם לחכמים דפטרי משום דאין ההודאה ממין הטענה והו"ל שע"ק בשנים ולא מיירי שם בשלש. וא"ש: והא קמ"ל. בה"ג משני בירושלמי כתובות פי"ג הל"ד אהא דמקשה רשב"ל לר׳ יוחנן דס"ל טענו שני מינים והודה לו בא׳ מהן פטור לחכמים דר"ג דא"כ מאי אריא כלים וקרקע כלים וכלים נמי ומתרץ בשביל סיפא לזוקקו שבועה על קרקעות בשביל מטלטלי:

דף ה ע"א מורה ממין הטענה. עי׳ ירושלמי כתובות פ"ב הל"א ומש"ל ד ע"ב: שכנגדו קאמינא. במכלת׳ משפטים פט"ז משמע דמקרא ילפי׳ לשכנגדו וצ"ל דאסמכתא היא: **ע"ב** אר"ה דאמר שבועה. ה"נ בירושלמי הל"א ושם כדברי ר"ה ושאין לו בה פחות מש"פ ואין לו מובן ופי׳ הפ"מ דוחק וכ׳ להגיה פחות מחצי ש"פ דהיינו גם ש"פ פחות מחצי׳ אין לו: דא"ר יוחנן. עמש"ל ב ע"ב: על לאו דלא תחמוד. עי׳ מכלתא יתרו בחדש פ"ח דלא תחמוד היינו עם מעשה ממש לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך ה"נ בלוקח אמור:

דף ו ע"א שאינה ברשותו. עי׳ ירושל׳ רפ"ג וסוף שבועות ומה"פ שם ומ"ש בב"ק קז ע"א: אמירתו לגבוה. עש"ק גיטין פ"ז ד"ה כל עמא ומ"ש בס"ד בב"ב קל ע"א: התם כריתות בעינן. בירושל׳ גיטין פ"א סוף הל"א מקרא בידה שיהיה כולו בידה ועי׳ מה"פ שם דכ"מ בזה דלהירושלמי ל"מ קפילת ידה וכדעת הר"י בתוס׳ ולטעם הבבלי אפשר כהר"ת: רשבג"א. בירושל׳ כאן הל"א רבן גמליאל ובגיטין פ"א הל"א ככאן: ואי מקיים ליי׳ פליג. בירושלמי גיטין פ"א הל"א מוכח דמפרש דאי מקיים ליי׳ גבי כולו מדמדמי התם לגט דאין שייך שם חלוקה ומטעם דמוקמינן להשטר בחזקתו ולא מוזר הוא הסברא דהלא ר׳ יוסי ס"ל דה"ס בחזקתו והבבלי לא ניחא ליי׳ לפרש כן דא"כ היינו ר׳ יוסי והירושל׳ ס"ל דר׳ יוסי קאי אנפל ליד דיין דכ׳ בו הנפק וכבי ס"ל אפי׳ בלא הנפק אי מקיים ליי׳ השתא סגי. והנה כאן בירושל׳ איתא א"ר חסדא אין שמעתוני׳ אתיין כר"ש ופי׳ הפ"מ דקאי אר׳ לעזר דאמר הכל הולך אחר התפוס בעדים דאינו כ"א לר"ש ומסייע מזה לפרש"י בכן דר׳ אלעזר לק׳ ע"ב ובעג"ד אין זה שייך לפרש"י דהזכיר לר"ש משום דפי׳ מחלוקת דאר"א היינו אלוקס ולא פלוגתא ע"כ פי׳ אר"ש דהזכיר לי׳ יחלוקו אבל גם לרבי הדין כן דאי הוה ס"ל לרש"י דרי׳ לא ס"ל יחלוקו היה יכול לפרש מחלוקת כפשוטו. ובירושל׳ דקאמר דר"ש היא לפמש"ל דהירושל׳ ס"ל דלרבי ל"א יחלוקו כ"א דהמלוה גובה הכל לדידי׳ אפי׳ בתורף ביד הלוה ומשום דר"א אמר שם סתם דבירושל׳ שם ליתא מחלוקת כו׳ ע"כ באר ר"ח דרק לר"ש אמרי׳ כן וכן אפשר לפרש בבבלי מחלוקת בל׳ פלוגתא וס"ל לר"א בדעת רבי כהירושל׳ ובהמלוה תפוס בתורף ובעדים מודה ר"ש לר׳ דגבי כולי׳ או יותר ממחצה. אולם בעג"ד נ׳ ע"פ המבואר בגיטין פ"א דד"ה בגט דל"ה גט ול"א בחזקתו וכנ"ל גם כאן בב"מ וע"ז קאי ר"ח ואמר דלאו ד"ה אלא רק לר"ש דאמר יחלוקו ובגט לא שייך חלוקה ע"כ לא זכתה אבל לר׳ דאמר דשטר בחזקתו גם בגט אמרי׳ הכי ול"ד למתיה בידו דהתם בשעת נתינה נתגרש אבל הכא לאו להתגרש בזה קאמר רק שהיא אמרה שכבר גירשה במסירה לידה ממש ולענין חזקת הגט שפיר אמרי׳ דיש לה חזקה אף דגם הוא אדוק וחסרו דברי ר׳ מנא שבגיטין כאן ודברי ר"ח שבכאן בגיטין שם ועפ"ז ישבתי דברי הרמב"ם שלא חילק בין טופס לתורף ואכמ"ל: **ע"ב** תוס׳ ד"ה דאית. ובירושל׳ כאן הל"א גיטין פ"א הל"א וק"ל במ"ש התוס׳ בדעת הירושלמי דס"ל אליבא דרשב"ג עמ"כ הא בעל המימרא הוא ר׳ אלעזר האמורא ואמר בסוף גיטין לא הכשיר ר"א אלא בגיטין ולא בשטרות וא"כ רשב"ג יקיל יותר מר"א שהוא עיקר המ"ד עמ"ב ועגו"י מ"ש בפירוש הירושלמי ועי׳ מ"ש לעיל ע"א:

דף ח ע"א מיגו דזכי לנפשי׳. עי׳ מה"פ בירושל׳ הל"ג ד"ה הדא ובעג"ד יתכן לפרש מש"ש לא מרישא היינו מהאי דמייתי רמי בר חמא דליכא למשמע מינה דין המגביה מציאה לחבירו והסיפא היא מתני׳ דהי׳ רכוב ועי׳ פאה פ"ד ה"ה דהשיב שם הסוברים אדם זוכה לחבירו במציאה ר"א ור׳ יוחנן וריב"ל ולפי האמור בבבלי כאן יש לחשוב גם רמי בר חמא: **ע"ב** ור"מ פוטר. בירושל׳ כלאים פ"ח הל"ב מפרש פלוגתייהו דרבנן סברי מסקל חייב פי׳ דכמה שהוא יושב עושה מסקל ומסייע עי"ז להליכת החמור ור"מ סובר מסקל פטור:

דף ט ע"ב וקני כליס סעלי׳. בירושלמי קדושין פ"א הל"ד פשיטא לי׳ דקני ומשמע אפי׳ בלא כפותה: מי שלקט את הפאה. בת"כ קדושים ספ"ב לא תלקט לא תסייע את העני לא תלקט הוזהר את העני בשלו: אבל מעני לעני. עמש"ל ת. ובמע"ש פ"ה הל"ד:

דף י ע"א רישא דאמר תחלה. עי׳ ירושלמי ה"ג ובמה"פ שם: א"ל כל כמה דלא הדר. בירושל׳ הל"ה כאן ובפאה פ"ד הל"ה מקשה ר"ל על מתנית׳ דתני רב הושעי׳ השוכר את הפועל לעשות כו׳ הא פועל יכול לחזור בו ומוכיח הירושל׳ מזה דס"ל לר"ל אין אדם זוכה לחברו במציאה ור׳ יוחנן ס"ל מגבי׳ מציאה לחברו קנה חברו כמ"ש כאן בבבלי ובירושל׳ פאה שם וכאן ה"ה וא"ש מה דמציאת פועל לבעה"ב אף דגם ר"י ס"ל לקמן פ"ו הל"ב דפועל יכול לחזור בו אך לר"ל קשי׳ לי׳ ככ"ל ולא מתרץ שם כהכא כל כמה דלא הדר כו׳ וכ׳ דתלוי הך סירוגא בפלוגת׳ דלקמן פ"ו הל"ב רב אמר כי לי ב"י עבדים גו׳ ר׳ יוחנן אמר בעבד עברי היא מתני׳ ע"ד דרב בין פועל בין בעה"ב יכול לחזור בו ע"ד דר"י פועל יכול לחזור בו ולא בעה"ב ועפ"מ וגליון שנדחקו ובעג"ד מש"ש בעבד עברי היא מתני׳ פי׳ מתניא והיינו נשנית וקאי על הקרא שנשנית בפרשה פעמים עבדי הם (ויקרא כ"ה פסוק מ"ב ונ"ה). למעט הבעה"ב דהוא אינו עובר בקנותו עבד והוא יש לו אחיזת קנין בו לענין שלא יוכל הבעה"ב לחזור ולזאת כל כמה דלא הדר ביה יד הפועל כיד בעה"ב ור"ל ס"ל כרב דאין אחיזת קנין בשום צד בעבד עברי ע"כ ל"א הסברא כל כמה כו׳. אך בסוגיין הוא רב ואולי לא ס"ל להבבלי כן אליבא דרב דלא מלינו לו בבבלי כן. והגו"י היפך הגירסא בירושל׳ דר"ל ס"ל אדם זוכה לחברו ור"י ס"ל אין אדם זוכה וקשה להגי׳ בפאה וכאן מלבד שהוא נגד הבבלי לר"י כאן גם בפאה מבואר גם מקודם דר"י ס"ל אדם זוכה ומש"ל אליבא דרב אין זה הכתשה בין התלמודים דרב ל"א בפירוש כן רק מדיוק י"ל דהבבלי ס"ל דל"פ כלל רב ור׳ יוחנן ועמ"ש לק׳ בסמוך: ד"א של אדם. ה"נ אמר ר"ל משום אבא כהן ברדלא בירושל׳ רק דבירושל׳ פאה פ"ד הל"ב איתא אדם זוכה לחברו במציאה ובגיטין פ"ח הל"ג וכאן הל"ד אית׳ אדם זוכה במציאה בתוך ד"א ומחמת הך דפאה הכריח הגו"י להפך הגירסא בפאה פ"ד הל"ה דר"י לדר"ל ועמש"ל דל"ל הכי לסגי׳ במקומות רבים בעבור מקום א׳ שבפאה פ"ד הל"ב ובעג"ד נ׳ דל"ל בפאה כבגיטין וכאן ולהרכיב ב׳ הגירסות ביחד אדם זוכה לחברו במציאה בד׳ אמות וכן מצאתי בהגר"א לפאה ובאורו נ׳ דאף דס"ל לר"ל אין אדם זוכה לחברו במציאה הייט משום דטרם שקנה אין בכחו להיות מזכה לחברו ואחר שקנה אין אדם מזכה בשלו כ"א ע"י אחר אבל בד"א אף שקנו לו הד"א מ"מ לא הו"ל כבידו אך לענין זה מועיל דל"ה כמגביה מרס"ר וזוכה בהגבהתו מהד"א בשביל האחר ומייתי ראי׳ מקרא ואני בעניי הכינותי דהיינו ע"י ד"א שעדן נקרא עני שלא בא לידו ומ"מ אל הקדשו ור׳ יוחנן ס"ל בירושל׳ כאן הל"ד דאין ד"א קונות ועמ"ש לק׳ ע"ב ומשום דס"ל המגבי׳ כו׳ קנה חברו יש לאוקמי קרא בעניי הכנותי בכה"ג שהגבי׳ להקדש והוא אין לו כלום וא"ש הגירסות בכל המקומות ככתבן לפנינו וא"צ לשבש במקומות רבים כמו להגוע"י: מתיב ר׳ יעקב בר אידי נזיקין. ה"נ בירושל׳ פאה פ"ד הל"ב וגיטין פ"ח הל"ג וע"ש בפאה שם מש"ש בשם ר"ל וצ"ל קומי ר"ל כבגיטין שם: נטל מקצת פאה. ה"נ מקשה בירושל׳ ע"ש סתמי׳. כאן הל"ד ובגיטין שם: **ע"ב** יש לה חצר ויש לה ד"א. בירושל׳ גיטין פ"ו הל"ב ר"א אמר בחצר פליגין אבל ד"א אין לה גם לר׳ יוחנן והתם משמע דמיירי בגט והכא מסיק דבגט כ"ע ל"פ גם מאי דמשמע הכא דבמציאה פליגי ולר"י יש לקטנה ד"א בירושל׳ כאן הל"ד משמע דר"י ל"ל כלל תקנת ד"א במציאה גם בגדול ועמש"ל ע"א וי"מ דבירושל׳ הל"ד קאי במתנה וכמו בפאה פ"ד הל"ב ובגיטין פ"ח הל"ג דאיתא התם דעת ר׳ יוחנן במתנה ובב"מ ליתא וע"כ קאי גם התם דבריו במתנה ועמש"ל ע"א ומ"ש בפנ"א פאה: אין לי אלא ידו. עי׳ מכלתא משפטים פי"ג דדרים אין ידו אלא רשותו ועי׳ מ"ש לקמן נו ע"ב: ת"ל ונתן מ"מ. בירושל׳ רפ"ח דגיטין ת"ל ונתן ונתן עד כדון כר"ע כר׳ ישמעאל כו׳ מידו ועי׳ ש"ק ומה"פ שם דהנ"מ ביניהו דלר"ע משום שליחות אתרבאי ולר"ב עומד בצד שדהו ולר"י ש"מ דמידו בעינן עומד בצד שדהו ועמ"ש לקמן נו ע"ב:

דף יא ע"א והוא שעומד בצד שדהו. בגיטין עז: פליגי בזה עולא ור׳ הושעי׳ ועי׳ בירושל׳ שם פ"ח הל"א ובפ"א הל"א שם והרשב"א מייתי הך דירושל׳ פ"ח שם לעולא ומשום דהוי ברצונה יש טעם שליחות אבל בע"כ בעינן שמוכה כידה ועש"ק שם ועי׳ ירושל׳ פאה פ"ה הל"ו דאמר שם שמואל דגם במציאה הוא כדין שכתב דבעינן עומד בצד שדהו ואולי שדה הו"ל אינה משתמרת: בחצר המשתמרת. עי׳ ירושל׳ כאן הל"ד והפ"מ מוקי מש"ש יצא לו שם בעיר שנפלה בחצרו קונה בחצר המשתמרת. וליתא אלא מיירי באינה משתמרת ומ"מ זכי משום דמבדל בדילי אינשי מינה כמ"ש לק׳ קב. ולזאת בריתא ל"א כלום וכ"ה בגוע"י אך מש"ש בפי׳ כהדא דאריסי׳ לא נהירא ויבואר בס"ד לק׳ קב.: יכול לא יהא שכחה. בירושל׳ פאה פ"ה הל"ו ובמעשרות פ"ג הל"ד איתא דבשדה הוי שכחה ולא בעיר והגי׳ הפ"מ בפאה שצ"ל איפכא ובמעשרות פי׳ כפי הגירסא הכתובה ותמיה ועי׳ מהרא"פ ואכמ"ל ועי׳ פנ"א שם: עישור שאני עתיד. בירושל׳ מעשרות פ"ג הל"א דייק מזה דבמעשרות גם החצר אינו מועלן בשדה כ"א בבית: **ע"ב** וכי בצד שדהו. לפי הגהגר"א במע"ש פ"ה מקשה שם בירושל׳ הא קופתו של ר"ג מפסיק בין המעשר ובין מקומו דר"ע ור׳ יהושע ומשני שהיו מונחים בארץ בלא כלי וא"כ מתורת חצר קאי ולא מטעם אג"ק דא"כ לא היה בעי לגבורין כמ"ש פאה פ"ג ה"ז קדושין פ"א ה"ה ב"ב פ"ט הל"ז: סוה"ג אינה ממון. עי׳ ירושל׳ ספ"ב דקדושין ונדרים פ׳ בתרא: שרץ אחריהן ומגיען. עי׳ ירושל׳ פאה פ"ה הל"ו:

דף יב ע"א גבי גט דתוכהוא לה. עמש"ל יא. ד"ה והוא: להוציאו בדיינין. בירושל׳ עירובין פ"ז הל"ו מע"ש פ"ד ה"ג גיטין פ"ח הל"ט א"ר אבהו א"ר יוחנן דר׳ יוסי לא אמר רק לדינין אבל לקרבן שבועה עד שיביא ב׳ שערות: **ע"ב** וסמוך על שלחנו. ה"נ בירושל׳ הל"ה ובפאה פ"ז הל"ה וכתובות פ"ו הל"א ומדייק מזה בפאה שם דס"ל לר׳ יוחנן אדם זוכה לחברו במציאה ומוכח דלא כהגו"י דמגי׳ בפלוגתא דר"י ור"ל בירושל׳ ומהפך דר"י ס"ל אין אדם זוכה כו׳ וליתא כמש"ל י׳ ע"א: בעבד נוקב מרגליות שאינו רוצה לשנותם. בירושל׳ כאן הל"ה ובכתובות פ"ו הל"א אמר דבעבדו ושפחתו העברים אינו רשאי לשנותם למלאכה אחרת מצא"כ בכנענים רשאי לשנותם למלאכה אחרת ע"כ הוי של בעה"ב: במגורשת ואינה מגורשת. עי׳ רא"ש שהביא בשם הירושל׳ דגרשה ולא סילק כתובתה חייב לזונה וא"כ א"ל לאוקמי בספק גרושין. הירושל׳ הוא כאן הל"ה ועמ"ש ברא"ש בשם בעל העיטור ועפ"ז ס"ל גם להירושל׳ דס׳ מגורשת חייב במזונותי׳ כדאי׳ פ"ח דגיטין סו׳ ה"ב והיינו אף שסילק כתובתה: איבה. ה"נ בירושל׳ כאן ובכתובות פ"ז הל"א: מבני חרי מגבה גבי. וכן מוכח בירושלמי שביעית רפ"י ובכתובות פ"ד במתני׳ כל הפותח כו׳:

דף יג ע"א דאמר שמואל אומר הי׳ ר"מ. ה"נ בירושלמי ה"ו לגי׳ הפ"מ שם ומקשה בירושל׳ מהא דשמואל אמר דאיקני אינו גובה ממשועבדים הא מבנ"ח מגבי גבי ופי׳ הפ"מ דאיקני היינו דאתי מדייק וקאי אמלוה בעדים דאמר רב אינו גובה מהיורשים ושמואל מדייק מדתני א"ג ממשעבדי הא מבנ"ח גובה ולפירושו מסיק דשטר שא"ב אחריות גרע ממלוה ע"פ ע"ש והוא נגד הסברא. גם מ"ש בדעת שמואל הוא נגד הבבלי סוף ב"ב דגם שמואל ס"ל מע"פ א"ג מן היורשים ועוד מעיקרא הקושי׳ אינו מובן דודאי האי מע"פ מיירי בעדים מעידים שלא נפרע או שהוא תוך זמנו והכא במתני׳ שטר שא"ב אחריות מיירי באין חייב מודה ופי׳ הרא"פ נ׳ יותר שפי׳ בב"ק פ"י הל"א בירושל׳ כפשוטו שכ׳ בשטר דאיקני לא קנה וא"ג ממשעבדי והקושי׳ כך היא אמאי שטר שא"ב אחריות לר"מ גם מבנ"ח א"ג ולדאיקני גובה מבנ"ח ומשני משום דאל השעבוד אנכסים שהיו לו אל גם אבנ"ח שקנה אח"כ ועדן לא הונח מה דמקשה לשמואל מסברת ר"מ דרבנן פליגי עלי׳ וי׳ דהנה לרבנן דס"ל אחריות ט"ס גם בדאיקני אמרי׳ אחריו׳ ט"ס כמ"ש הרא"ש ורשב"א פ׳ מי שמת מובא ברמ"א ח"מ סקי"ב סעי׳ א׳ ע"כ מכריח הירושל׳ מדאמר שמואל דאיקני לא גבי ממשעבדי היינו בדלא כתב דאיקני ומזה דן דלר"מ קאמר דלא ס"ל אט"ס וקשי׳ אמאי גבי מבנ"ח וע"ז משני דלעולם לרבנן קאמר ואף דאט"ס בכה"ג דפי׳ בשטר אחריות ולא פי׳ דאקני גרע ול"א בזה אט"ס גם לרבנן וכ"ה לדינא בשו"ע שם: לצור ע"פ בלוחיתו. ה"נ בירושלמי: **ע"ב** ותיובתא דר"א בחדא. בירושל׳ כאן הל"ו אר"א משום כתב ללות ולא לוה אר"א בשחייב מודה יחזיר אר"א אם הוחזק השטר ביד המלוה ה"ז יחזיר ותלתיהון מתברן ופי׳ הפ"מ דסותרי׳ זא"ז וכאמת אין סתירה ביניהם דמ"ש דר"א ס"ל חיישי׳ לפרעון לית׳ ואדרבה ס"ל דל"ת ופי׳ הרא"פ מיושב יותר דמתברן כולהו מחמת הקושי׳ מברייתא דמותיב הכא דהוא מוקי באין חייב מודה. ובחייב מודה ובשהוחזק השטר ביד הלוה ל"ת לפרעון ובברייתא איתא דבחייב מודה ג"כ חיישי׳ לפרעון ולקנוני׳ ובזה מיירי מתני׳ ולזה ל"מ הוחזק ביד המלוה:

דף יד ע"ב מפני תקון העולם. פרש"י משום שאין לו קנסה ועש"ך חו"מ סי׳ ס׳ ס"ק י"ב דקאי הכא כשיטת ר׳ הנינא והביא ראי׳ לפסוק כן משום דבירושל׳ פ"ה דגיטין הל"ג לא הוזכר כ"א דברי ר׳ חנינא שאין קנוביס ור׳ יוחנן הוא מסדר הירושל׳ אלמא דס"ל גם לר׳ יוחנן טעם שאין קנוביס ולכאורה יש ראי׳ מפורשת יותר בכתובות פי"ב הל"ב דשם אית׳ להדיא לר׳ יוחנן דאפי׳ כתב בשטר ל"מ אלמא דלא ס"ל משום שאין כתובים כ"א משום שאין קנוביס. אולם לרש"י גיטין נ: שפי׳ במ"ש ר׳ יוחנן אמר משום שאין כתובים היינו שאין מועיל בשם כתיבה שלא היו בעולם וא"כ אין ראיה:

דף טז ע"ב משום כדי חייו. בירושל׳ כתובות פ׳ אע"פ הל"ה מוקי לה ר׳ יוחנן והוא שתהא מגודה פרוסה בפניו וכ׳ הק"ע ופ"מ דבבבלי משמע דל"ב זאת ובירושל׳ לא הוזכר משום כדי חייו ועש"ק שם שכ׳ דתרווייהו בעינן דגם במגודה פרוסה אין ודאי שנגוד כמ"ש בירושלמי שבת פ"א הל"ז בינה פ"ג הל"א ע"כ בעי כדי חייו וכמו כאכיו בעינן שהי׳ חולה או גוסס ה"נ בעינן שתהי׳ המגודה פרוסה: כר"מ דאמר אדם מקנה דשלב"ל. בירושל׳ כתובות פ"ה הל"ה וברפ"ו מוכח דר"ל ס"ל אליבא דר"מ אין אדם מקדים דשלב"ל דמוקי לפלוגתייהו דר"מ ור"י הסנדלר במותר מעשה ידי׳ אי הוי שלו ובאומר יקדשו ידיך לעושיהן כבבלי כתובות נז: רק דמקשה שם מהברייתא ומשני מהסיה אין כו׳ ובירושל׳ לא מקשה ור׳ יוחנן סל"ג עלי׳ ומוקי דפליגי בדשלב"ל וגם לר"ל מסיק שם דיעון דיעון לר"ל פי׳ אמוראי פליגי אליבא דר"ל ועי׳ ירושלמי קדושין פ"ג הל"א דדן מקדש אשה לאחר שיגרשה בעלה בפלוגת׳ דבר פדא ועולא בבבלי נדרים כט. ובירושל׳ שם הזקי׳ ור׳ יוחנן בנטיעות לאחר שיוקצו ועמ"ש בס"ד נדרים שם: איתיבי ר׳ ירמי׳ לר׳ אבהו כל מעכ"ד. בירושל׳ הל"ח א"ר ירמי׳ בשם רב איסור שדינין כו׳ היינו הנפק:

דף יז ע"א וכתוב בו הנפק. והירושל׳ ה"ח דכתוב בו הנפק יחזיר צ"ל דמ"ש הל"ו ע"ש ר׳ יוחנן בו ביום יחזיר היינו אפי׳ בלא הנפק: שטר שלוה בו ופרעו. בירושל׳ הל"ז מסיים עלה ר׳ יסא בשם ר׳ יוחנן אפי׳ לנו ביום והכא מדייק לה מהוכחה אילימא כו׳ ושם ר"ח בעי קומי ר׳ יסא הכא את מר אפי׳ לנו ביום א"ל אדם מצוי ללות ולפרוע בו ביום ואין אדם מצוי ללות ולפרוע וללות בו ביום ונדחק הפ"מ לכוין עם הקושי׳ והתי׳ שבכאן ובעג"ד נ׳ דהא ר׳ יוחנן חושש לקנוני׳ כמ"ש בהל"ו שם ומאי דאמר בו ביום יחזיר היינו דליכא חשש קנוני׳ דיכול לכתוב אחר אבל מיירי בשחייב מודה וכדמוקי רב כהנא הכא ולזאת הוקשה לו דניחוש דלוה ופרע וחזר ולוה דחייש לפסיטי דספרי ומשני דלא שכיח שילוה ויפרע ויחזור וילוה ע"כ ל"ח וז"ש אדם מצוי ללות ולפרוע בו ביום ע"כ בעינן חייב מודה ולחשש שמא לוה ופרע וחזר ולוה ל"ח דלא שכיח אף דחיישי׳ לקנוני׳. ובבבלי אמרי׳ הטעם משום שירא. והגו"י כ׳ דהירושל׳ לא ס"ל דר"כ ובעג"ד אדרבה מוכח דס"ל דר"כ: אינו חוזר ולוה. בירושל׳ הל"ז לא יחזור ויגבה בו היינו שאינו כשר לגבות בו ובכתובות פ"ע הל"י ככאן: **ע"ב** במקום שאין כותבין כתובה. בכתובות פט. גם רב מוקי הכי למתני׳ דשם והדר בי׳ את"כ וכ"ה בירושלמי פ׳ הכותב הל"ט ועמ"ש בס"ד:

דף יח ע"א ורמינהו. לפי מאי דמוקי לה בירושלמי פ׳ בתרא דיבמות הל"ו בא׳ שיש לו ב׳ גיטין א׳ כשר וא׳ פסול ואבד הכשר והשליך הפסול ועתה במצאו יש לספק אם אינו הפסול שהשליך ל"ק כלל מהך דגיטין דפסל לזמן מרובה דהא אינו מכיר בטב"ע ויש לחוש שמא מצא את זה שהשליך: שיירות מצויות. בירושלמי שם מפרש איזהו לזמן מרובה כל שעבר שם סיעה של ב"א והוא כר׳ נתן בגיטין כז: ובעי התם אם עבר עובד כוכבים ופשיט דכשר משום דאין לספק בו שנאבד ממנו: **ע"ב** אע"פ שלא הוחזקו. בירושל׳ יבמות פט"ז הל"ו משמע דגם ר׳ מנא ס"ל דחיישי׳ לשמו כשמו אף שלא הוחזקו: נקב יש בו בצד אות. שם:

דף יט ע"ב והא אידי ואידי דייתקאות קתני. בירושל׳ פאה פ"ג הל"ו בריא שכ׳ דייתיקי חוזר ע"כ גם אי נוקי בבריא הלא יכול לחזור בו:

דף כ ע"ב אמר ירמי׳ בר אבא אמר רב סמפון. כ"ה ג"כ בירושל׳ ה"ח רב ירמי׳ בשם רב ובשבועות פ"ז סוף הל"ז ר׳ חייא בר אבי בשם רב: אע"פ שכתוב בכתב ידו. עש"ך חו"מ סי׳ ס"ה ס"ק כ"ב שכ׳ בשם הירושל׳ דבכתוב בכת"י הלוה כשר ולפ"ז שמואל בעל מימרא זו לא פליג על רב שם והקושי׳ משבועה שלא פקדנו ושלא מצאתו שטר זה פרוע צ"ל דמשום דזה לא יתכן שיהי׳ השבועה ע"ז שבכת"י הלוה דזה ל"ש. והרא"פ גריס בירושל׳ כדברי שמואל לעולם אין הסמפון כשר עד שיצא מת"י הלוה בכת"י המלוה וקאי על הא דאמר ביוצא מתחת יד אחר כשר וע"ז אמר ר׳ יצחק בר נחמן בשם שמואל ובשבועות פ"ז הל"ז ר׳ אבהו בשם שמואל דפסול עד שיצא מת"י הלוה בכת"י המלוה ומיושב יותר לפ"ז הקושי׳ משבועה שלא פקדנו כו׳ ואפשר שגירסא זו היה לפני בעה"ת ע"כ לא הביא ירושל׳ זה. ומה שהכריח עוד הש"ך דינו מהירושל׳ אינה הכרח ואכמ"ל: אמר רב ספרא שנמצא כו׳. בירושל׳ משני בדייתיקי דאין אדם פוסל דייתיקי ועש"ך חו"מ סי׳ ס"ה ס"ק נ"א ומ"ש הפ"מ:

דף כא ע"א ויוצא מת"י שליש. לפי׳ הש"ך בירושל׳ הל"ח היינו יוצא מת"י אחר דאיתא שם ופלוגת׳ שם בזה ועי׳ מה"פ שם שכ׳ דאפשר דהאי אחר אינו שליש: **ע"ב** בזוטו של ים. בירושלמי משמע דהוא מטעם יאוש והכא מטעם גזה"כ ועי׳ מה"פ הל"א ד"ה אלו: ר"ל אמר לקוטי. בירושל׳ רפ"ח דפאה הוא כמ"ד משושות ועפ"מ שם:

דף כב ע"א מה שנטל נטל. תוספת׳ פ"ב ועי׳ ירושל׳ חלה פ"ד הל"ד לענין א"י וא"ל בנעקרה הקרקע מזה לזה ע"ש: מפני שנתיאשו הבעלים. בירושל׳ ב"ק פ"י הל"ה פלוגת׳ דר"י ור"ל באם עומד וצווח איני מייאש דר"ל אומר דל"ה יאוש ור"י אמר חזקה מיאש הוא ועי׳ שם הל"ב: דשוי׳ שליח. בירושל׳ תרומות פ"א הל"א מפרש דמכאן ולהבא תרומתו תרומה ולפ"ז ל"ב שוי׳ שליח ובזה יש ליישב קושי׳ הט"ז יו"ד סי׳ של"א ס"ק ט"ו מה שהקשה על הרמב"ם שהשמיט תנאי דשוי׳ שליח ובתשו׳ האלכתי ועי׳ קול ארי׳ דרוש א׳ מיע"ל קג"ס מש"ש: אלא לענין תרומה. בירושל׳ תרומות שם משמע שגם לענין גזל מהני כלך אצל יפות ואפשר דהרמב"ם סמך ע"ז ומיושב קו׳ השגי׳ של הט"ז שם: **ע"ב** מנין לאבדה. ע"ל כה: ד"ה זוטי: רבא אמר ל"ש. הפ"מ במה"פ ד"ה אלומות בתר בדעת הירושל׳ דס"ל ככרבא דמקום הוי סימן וכן העשוי לדרס הוי סימן והכרחו לזה מדנקט בה"א בעגולי דבלה באלין רברבי׳ ברם באלין זעריא דאתין מבלרה חייב להכריז משום סימני מקום אך הרא"פ פי׳ סימני מקום ממקומן שבם מבלרה. וכפירושו נראה דהלא בעגולי דבלה לא חילק בין רה"י לרה"ר וכרה"ר גם לרבא ל"ה סימן. משום דמנשתפא אם לא דנגי׳ בירושל׳ שצ"ל איפכא הדא דתימר באלין זעריא ברם באלין רברבי׳ כו׳ חייב להכריז משום סימני מקום דרברבי׳ לא מנשתפא. ואז י"ל כהפ"מ:

דף כג ע"א דאין מעבירין על האוכלין. תוספת׳ פסחים פ"ב ויק"ר פל"ז: חיישי לכשפים. בירושלמי דמאי פ"ג הל"ג וע"ז פ"א הל"ט ר׳ יעקב בר זבדי בשם ר׳ אבהו הדא דתימר בראשונה. אבל בזה"ז מותר דחיישי׳ לכשפים והכא אין נוגע הדבר דמ"מ אין נדרס רק דמותר להעביר מבלי ליקחם: בסימן הבא מאיליו. בירושל׳ הל"ב במשוקע בו הכא את מר במשוקע וכא את מר בנתון בו דכך הנות [פי׳ מש"ל בהל"א ובתוכו כנד א׳] הן דתימר במשוקע בו ברה"ר כן דתימר דרך הנות ברה"י ואפי׳ ברה"ר בנתון דרך הנות

במה אני אומר שנפלה עליו דרך נפילה וכ' שצ"ל תחת ואפי' דאלו וא"ש בפשיטות דברה"ר באינו משוקע ל"מ מה שנראה דרך הנוח די"ל דע"י נפילה הוא ופי' הפ"מ דחוק : ע"ב ומחרוזות. בירושל' הל"א מחרוזות של דגים ובתוכן ירק א' או לכים א' חייב להכריז וכן בחתיכות של בשר איתא ובתוכן כבד או כוליא א' חייב להכריז : מקום ל"ה סימן. עמש"ל כב: ד"ה רבא : לעולם דלית בהו סימן. בברייתא לק' כד. איתא דשבעתן הטעין חייב להכריז וע"כ לפרש להכריז בשביל ת"ח ובירושל' לא הוזכר מזה יתכן דמפרש דבשבעתן הטעין מכירים בעליהם סימניהם ובלא שבעתן בהסקף ראשון ליכא בהו סימן ועי' בירושל' ה"ב דמייתי עובדא דאמורי' דר' יצחק בר שבליי אשכח כו' והורי לי' כרשב"א דמתני' ואמורי' דר' יוחנן אשכח כו' והורי לי' כרשב"א דמתני' ופי' הרא"פ דיש חילוק בין מתני' לברייתי' דלמתני' כל כלי אנפורי' א"א להכריז לרשב"א ולרשב"א דברייתי' הוא רק כדי מהעין כו' ובענ"ד אין שום חילוק בין דמתני' ובין דברייתי' בדין כלי אנפורי' ומ"ש בעובדא דאמורי' דר' יוחנן דאמר לי' כרשב"א דמתניתא היינו מ"ש בברייתי' בשם ר"ש ב"א דכ"מ שהרבים כו' וזה ליתא במתני' כ"א רשב"א דברייתי' אמרה ע"כ שאל ר' יוחנן אנה מצא אם בסמטא או בפלטי' ובעובד' דאמורי' דר' יצחק לא שאל ממנו ע"ז ע"כ אמר כרשב"א דמתני' שלא שבעתן הטעין. ופי' הפ"מ קשה להולמו : תוס' ד"ה מחרוזות. עמ"ש שקלים פ"ז הל"ב : לצורבא מרבנן בטב"ע. ירושל' הל"ח :

דף כד ע"א ואלו הן כלים חדשים. בירושל' הל"ב סיום זה ע"ש ר' יוחנן ובתוספתא פ"ב איתא האי ואלו הן הכלים ששבעתן העין דמודה רשב"א משום דמשתמשים בהם : וכן היה רשב"א אומר. בירושל' שקלים פ"ז הל"ב הוזכר ע"ש סתמא וכ"ה בירושל' ב"ק פ"י הל"ב ובתוספת' כאן פ"ב כבגמרא : ע"ב אבל ברוב ישראל לא. בירושל' שקלים פ"ז הל"ב מוכח דגם ברוב ישראל מותר משום מציאה כעובדא דמייתי התם מגדי ללוי ועגולי גבינה ע"ש : לפנים משורה"ד. יתכן דזהו דאמר בירושל' שקלים שם א"ר מנא קומי ר' יוסי אנן תמינן רבנן מכרזין א"ל את אין הוית משכח לא נסבת ר' יונה אבוך לא אמר כן אמר הלואי כד נשכח נשכח מן פיוס' ולגאו [פי' מקום שהרבים מצויים] אפי' כן אשכח ולא נסיב : תוס' ד"ה אתא בירושל' פרק אין מעמידין. הל"א וכ"ה בשקלים פ"ז הל"ב : גדי שחוט. כה"ג בירושל' שקלים שם בגדי ללוי ועמש"ל ד"ה אבל : ר' יצחק נפחא אשכח. כעין זה בירושל' כאן הל"ב באמורי' דר' יצחק בר טבליי ואמורי' דר' יוחנן. ועמש"ל כג: ד"ה לעולם :

דף כה ע"א א"ר יצחק מגדלאה. בירושל' הל"ג ע"ש ר' אלעזר : א"ר חנינא ל"ש אלא של ג'. בירושל' ע"ש רב יהודה : כחצובה מהו. בירושל' הל"ג א"ר יוחנן אין הוא כגון הסיא מגובה אין חייב להכריז מהו אכן מגובה כגון אכן קרפיפא של ג' בנ"א מכיון דלא ידע למאן מחזרה אין חייב להכריז והם דברים מחוסרי הבנה מה ענין מגובה לזה ומה דמיון להם בסברא וכ' דחסר כאן תיבה א' וצ"ל מהו אכן מגובה כגון [טרגול] שהוא משולש בל' הירושל' ב"ב פ"ה הל"א ובבבלי ב"ב קסד: טרגון ועי' רשב"ם שם. אכן קרפיפא של ג' בנ"א הוא ענין אחר דאיתא לק' כו. ועמ"ש בס"ד אופן אחר ליישב כפי הכתוב שם : ע"ב אחת מכאן. בירושל' רפ"ד דע"ז שתי אבנים זו ע"ג זו ואחת מלמעלה וע"ג זו פי' בסמוך כבפ"מ ויותר נ' להגיה זו בצד זו : המוצא סלע. תוספת' פ"ב : במקושרים בכנפיהם. בירושל' הל"ד ע"ש רב יהודה : תוס' ד"ה ואם בירושלמי. כאן הל"ד : וא"ר אבא בר זבדא אמר רב כל ספק הנוח. בירושל' הוא ע"י עובד' דר' בא בר זבדי שמצא כו' כמובא בתו' הנ"ל : מצא כלי טמון באשפה. בירושל' הל"ד מובא ברייתי' זו וליתא היכא טמון וכ"ה בתוספת' פ"ב ואפשר לפרש במגולה ולא קשה : תנא מפני שיכול. תוספתא פ"ב וכ"ה בירושלמי הלכה ד :

דף כו ע"א דמשפע בחד גיסא. בירושל' הל"ד ובתוספת' פ"ב מצא בין פסים לפסים [בתוספתא פנים] מן האגף ולפנים כלפנים כו' אם הי' מפולש לפנים אפי' מחציו ולחוץ הרי אלו שלו הי' מפולש לחוץ כו' ומובא בש"ך חו"מ סי' רס סק"ו : ובירושלים. עמ"ש פסחים ו ע"א : שעשאו פונדק. בירושל' הל"ד א"ר ירמי' בפונדק אתפלגון אבל בחצר כ"ע מודו שחייב להכריז א"ר יוסי בחצר אתפלגון אבל בפונדק כ"ע מודו דהוי של מוצאו ופי' הפ"מ דקאי אפלוגת' דרשב"א ורבנן ודוחק גם אין מובן הנ"מ בין חצר לפונדק. וכ' בענ"ד שחסר כאן הפלוגת' שבבבלי וכצ"ל אם היה משכירו לאחרים כו' [מאן אחרים ר' מנשי' בר יעקב אמר אחרים עובדי כוכבים ר"נ אמר רבה בר אבהו שלשה ישראלים] ר' ירמי' אמר בפונדק אתפלגון כו' וסברת פלוגתם הוא בזה דבפונדק שהם ביחד ורואין כ"א מה שביד חברו אין מועיל סימן ביניהם אבל בחצר שכ"א בחדרו מועיל סימן. וסברא זו שהודיעם ולא החזירו לו מיאש לא ס"ל לר' ירמי' ור' יוסי ס"ל זאת ועפ"ז יש להעמיד הגיר' שלפנינו בה"ג שם גבי מגובה ולא קאי על מטבעות אלא ר' יוחנן קאמר שאם היה כעין מגובה קרפיפא של ג' בנ"א שעומדים, באופן זה שכ"א רואה מה שביד חברו אז בטל הסימן ולא ידע למאן מחזרה ע"כ אין חייב להכריז אבל בעומדים כשורה חייב להכריז בים סימן ור' יוסי אמר שם דלפ"ז הסברא במטבע שאין סימן גם בשנים הדין כן דלא ידע למי להחזיר ותקשה מהך דב"ב פ"ב בין שני שובכות יחלוקו וע"כ דאין הטעם משום שאינו יודע למי להחזיר אלא משום דמיאש ע"כ בעינן שלשה ולפ"ז גם בשורה הדין כן ור' יוסי לטעמי' אמר בה"ד דפליגי בחצר אף שאין רואין כ"א מה שביד זולתו. ועי' ירושל' ב"ב פ"ב הל"ו הדא יל' מההיא שאם היו שנים שחייב להכריז והיא ילפא מהדא שאם היו ג' שהוא של מוצאו והוא כר"נ דאחרים היינו ג' ישראלים דלר' מנשי' דאחרים היינו עובדי כוכבים אין לזה שייכות להך דב"ב : ע"ב כדתני רישא מצא בחנות. משמע דבחנות מודה דמצא על התיבה הוא של חנוני ובירושל' הל"ה איתא אר"א על הכסא שלו על התיבה שלו ועש"ך חו"מ סי' רס ס"ק יז :

דף כז ע"א אבל בלוקח מבעה"ב. בירושל' הל"ה מייתי עובדות דגם לעובד כוכבים החזירו בכה"ג : אף השמלה בכלל. ספרי תצא רכ"ד : פרט לאבדת שא"ב ש"פ. ספרי שם : תוס' ד"ה מה שמלה בירושל'. הל"א : דאר"י משום רשב"י. בירושל' משום ר"ש בן יהוצדק : ע"ב אף השמלה. ספרי תצא רכ"ד : והי' עמך. ספרי שם רכג : אמרי גופו דארוך וגוץ. בירושל' יבמות פט"ז הל"ג מקשה מהא דמחזירין אבדה בסימנין ומשני שאני הך דיבמות דסימנים עשויין להשתנות. ותי' זה אין מספיק כ"א לגופו אבל בכליו צ"ל כהכא דחיישי' לשאלה :

דף כח ע"א והי' עמך. ספרי תצא רכ"ג : כאן במקדש ראשון. גם בירושל' תענית פ"א הל"ב מוקי לה במקדש ולא מחלק שם בין מקדש ראשון למקדש שני: תד"ה ט"ו יום. עמ"ש בזה תענית י. מגילה ו. : ע"ב התקינו שיהו מכריזים. ירושל' כאן הל"ו תוספת' פ"ב : אבן הטוען. בירושל' תענית פ"ג הל"ט הטועים : אם רמאי הוא. ספרי תצא רכ"ג מכלת' משפטים פ"כ: אם אינו רמאי. בירושל' ה"ז איזהו רמאי עבד גרמי' מחזר מציאה כו' ומפקידין גבי' והוא נסיב כולא ואזיל לי' כו' ויש להבין מה שייך רמאות זה לענין השבת אבדה וכי באשר שהוא מחזיר מציאה למען רמאות לא ישיבו לו אבדתו וכ' דה"פ דע"י שיש לו פקדונות רבות הוא מכיר כל החפצים בסימניהם ועי"ז נסיב כולא ושייך זאת שפיר לענין השבת אבדתו : כ"ד שעושה ואוכל. ספרי תצא רכ"ד מכלת' משפטים פ"כ : שם דמיהן. עי' טוח"מ סי' רס"ז שכ' לחד מ"ד דל"ב ב"ד ובירושל' יבמות פ"ב הלי"ב משמע דבעינן ב"ד ועי' מה"פ כאן בירושל' הל"ח ד"ה הלכה : שלא יאכיל עגל. תוספתא פ"ב ובירושל' כאן הל"ח :

דף כט ע"ב כדרבה. עיקרו הוא על מתני' דרפ"ב דשקלים וכ"ה בירושל' שם : א"ר יהודה אמר שמואל. בירושל' הל"ח רב יהודה אמר רב ומסיים שם בדבר שיש בו סימן ועי' מה"פ שם : אר"ה ל"ש. ה"נ בירושל' אר"ה הכל מודים שאם היו צרור מעות כו' : מצא ספרים. תוספת' פ"ב ירושל' הל"ט : כסות. ספרי תצא רכ"ד : כלי כסף. שם : כאן שנה ר'. בירושל' פ"ג ע"ש תני ר' חייא והיא תוספת' פ"ג ועי' מה"פ שם ה"ב ד"ה אין השואל וכתובות פ"ט ה"ג ד"ה תרי דהוכיח משם ומקדושין פ"א הל"ד דס"ל להירושל' למ"ד אין השואל כו' שומר שמסר לשומר חייב ודלא כסברת התוס' כאן לו. גיטין כט. שכ' דגם למ"ד שומר שמסר לשומר פטור מ"מ אינו רשאי לכתחלה למסור לאחר ע"ש ולכאורה סבור הייתי לחלק דשאני שמאל"ש דגם השומר השני אינו משתמש בהחפץ אבל שואל ושוכר שמשאיל או משכיר יכולים הבעלים לומר דמלאכת השני תכבד על החפץ יותר והוא שינוי מדעת הבעלים אך בירושל' כתובות וקדושין שם מסיים ולא מי שמפקידין בידו רשאי להפקיד אצל אחר [וכ"ה בתוספת' כאן רפ"ג] ועלה מסיק וכולם אם שינו מדעת הבעלים חייבים : סומכוס אומר. בירושל' הל"ט נסתם כדברי סומכוס ונכנסו דברי סומכוס בהת"ק ובאבדה והכא משמע דדוקא בפקדון יעי' מה"פ שם ד"ה ולא :

דף ל ע"א לצורכו ולצורכה. במכלת' משפטים פט"ו ופט"ז אם לא שלח ידו במלאכת רעהו לצורכו או אינו אלא לצורכה ושלא לצורכה [גי' הגר"א לצורכו ושלא לצורכו] כו' משמע התם דלצורכו ולצרכה פטור והכא מבעי' לי' לענין לכתחלה אי ג"כ מותר : משתמש בהם בחמין. תוספת' פ"ב וירושל' הל"ט : והתעלמת. ספרי תצא רכ"ב ורכ"ה מכלת' משפטים פ"כ : ולא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה. עי' ירושל' הל"י ומה"פ ד"ה בכל אתר ושם בירושל' משמע דבהשבת אבדה רק ל"ת מדפריך אכבוד אב שאמר אל תחזיר ליתי עשה ולדחי ל"ת ומשני משום דהוא ואביו חייבים בכבוד המקום ועמ"ש לק' לב. בשם הספרי : ע"ב ומי הוי הפקר. עי' ירושל' פ"ו דפאה הל"א בהפקיר לבני עיר הזאת כו' פלוגת' דר"י ור"ל דלר"י הוי הפקר גם לב"ה דל"ד לפאה שהוא רק לעניים ולר"ל ל"ה הפקר דל"ד לשמיטה ועי' ר"ש שם שכ' דהסוגי' דב"מ אזלא אליבא דר"ל ועי' נב"ק אהע"ז סי' כ"ט שהוכיח מזה דקי"ל כר"ל ועי' ט"א ר"ה ט"ו א' שכ' דקי"ל כר"י ועמ"ש בפנ"א פאה שם : דתני רב יוסף והודעת. מכלת' יתרו פ"ב ע"ש ר"א המודעי : מצא חמור ופרה. ספרי תצא רכ"ב : החזירה וברחה. שם :

דף לא ע"א הוכח אפי' ק' פעמים. ת"כ קדושים פרק ד' ושם משמע דמכפל לשון דרשי' כך : עזוב תעזוב. לק' במתני' לב. משמע דדרשי' הכפל לכ"פ וצ"ל ג"כ עזוב אפי' ק' פעמים : הקם תקים. בספרי תצא רכ"ה משמע דדרשי' שכפל לכ"פ. וצ"ל ככ"ל : לר"ש לא מסיימי קראי. בירושל' הל"י מוכח דגם לר"ש מסיימי קראי ע"כ מחלק בין פריקה לטעינה לענין כנעני דגבי טעינה שבפ' תצא כתיב אחיך ממעט כנעני וגבי פריקה לא כ' אחיך והא דלא מחלק לענין בהמה הוא משום דס"ל צער בע"ח לאו דאורייתא וליכא ק"ו וצריכי קראי ולפי הגהת הנוע"י להפך הגי' דלחכמים פורק ולא טוען ולר"ש לא פורק ולא טוען י"ל כפשוטו דלר"ש דלא מסיימי קראי קאי המעוט אחיך גם על פריקה ולרבנן אינו כ"א על טעינה : ע"ב מנין שאם אי אתה יכול. ספרי ראה ל"ד : ת"ל חבל תחבל. בתו' לק' קיג. איתא דשמואל מפיך ותני אין לי אלא שלא ברשות ב"ד כו' והפ"מ בירושל' לק' פ"ט הלי"ב נדחק לפרש הברייתא' בהפך כלדעת שמואל ולא ידעתי מה הכריחו לזה הא התוס' מפרשי' להברייתא' דקאי לאידך תנא דמיירי ברשות ב"ד : פתוח תפתח. בספרי ראה קט"ז דריש לי' ליתן אפי' מאה פעמים : נתן תתן. בספרי שם קי"ז דריש ג"ז לכ"פ : אלא שנתברך. ספרי שם קי"ע ומקודם שם דריש ג"כ מהעניק תעניק אפי' מאה פעמים (וסגור בחצאי עגולים) ומשמע דהגר"א מחק: ד"ת כלב"א. עמ"ש ברכות לא ע"ב :

דף לב ע"א תוס' ד"ה כ"ד דבירו'. פסחים פ"א הל"ד כאן פ"ג הל"ד : מצאה ברפת. ספרי תצא רכ"ה : פרק וטען. כה"ג בספרי שם מהקם תקים להעמידה ונפלה כו' : והלך וישב לו. ספרי שם : מנין שאם אמר לו אביו. מכלת' משפטים פ"כ : והאי ל"ת ועשה. עי' רש"י ובספרי תצא רכב ורכה לא תראה וגו' זו מצות ל"ת ולהלן הוא אומר כי תפגע זו מ"ע וברכב שם לא תוכל להתעלם זו ל"ת כברש"י ועי' מכלתא משפטים פ"כ וירושל' ה"י ומש"ל ל ע"א : והוקש כבוד אב. מכלתא יתרו בחדש פ"ח : שנא' כבד את ה' מהונך. בירושל' דפאה פ"א הל"א וקדושין פ"א הל"ז ע"ש רשב"י שהעדיף הקב"ה כבודו של אב ואם מכבודו דבכבוד ה' אמר מהונך ובכבוד או"א לא אמר מהונך דאפי' אם אין לו מחויב לחזר על הפתחים בשביל אביו : מ"ש פריקה דכ' עזוב. בספרי תצא רכב עזוב תעזוב זו פריקה הקם תקים זו טעינה דברי ר' יהודה בן בתירה וכ"ה במכלת' משפטים פ"כ ושם ר' יאשי' אומר א' זה וא' זה בפריקה וטעינה ידעי' בק"ו ע"ש : משום דלא מסיימי קראי. עמש"ל לא ע"א : ע"ב בהמת כנעני. מכלת' משפטים פ"כ ועי' ירושל' הל"י שם פלוגתא דר"ש ורבנן בזה ועמש"ל לא ע"א : כדי לכוף את יצרו. עי' ספרי תצא רכב ורכה : תוס' ד"ה ואי בספרי. שם אבל אין מבואר כדברי התוס' דהכי איתי' התם אין לי אלא שור אחיך שור אויבך מנין ת"ל שור אויבך א"כ מה ת"ל אויבך לא ד"ת אלא כנגד היצר. ויתכן דהתוס' מפרשים דכל ישראל הם אחיך וכשמרבה אויבך משמע שאינו מאחיך. אולם אינו מוכרח די"ל דאחיך היינו אוהבך כאח ומרבה גם השונא אך במכלת' משפטים פ"כ איתי' פלוגתא ור' יאשי' ס"ל דאויבך היינו כנעני ושאר תנאי פליגי עלי' ואפשר דע"ש בתוס' וצ"ל במכלת' תחת בספרי :

דף לג ע"א רובץ ולא רבצן. מכלת' משפטים פ"כ ובירושל' הל"י מקשה ע"ז מהא דאמר במתני' אפי' ד' וה' פעמים [ובתוספתא אפי' מאה פעמים] ומשני הכא רבצן מרצונו והתם מחמת אונס שנטען עליו יותר מכח שאתו : יכול אפי' מרחוק. ספרי תצא רכב מכלת' משפטים פ"כ ובירושל' הל"י : שלמדו חכמה. בירושל' הלי"א מסיים כל שפתח לו תחלה והיינו שלמדו בהתחלה : שמואל קרע מאני'. בירושלמי מוכיח מזה דפסק כר' יוסי ואית' שם דרב פסק כר"מ ור' יוחנן פסק כר' יהודה ומוכיח לה מעובדות דכל א' ודחו על דר' יוחנן דאין ראיה ע"ש ולק' פסק להדיא ר' יוחנן כר' יהודה וכן בירושל' מו"ק פ"ג הלכה ז והוריות פ"ג הל"ד מבואר דר' אבהו בשם ר' יוחנן הלכה כר' יהודה ומוכח בהוריות דלענין להקדים רבו לאביו בעינן שילמדו משנה ולא סגי במקרא ומשמע אפי' לר"מ ור' יוסי : העוסקים במקרא. ירושל' ברכות ושבת פ"א הל"ב ועוד בכמה דוכתי. ובברכות ושבת מבואר דרבנן פליגי ע"ז וס"ל מקרא כמשנה ע"ש ועי' מס' סופרים פט"ו הל"ט : ע"ב בימי רבי נשנית. בירושל' שבת פט"ז הל"א והוריות פ"ג הל"ה משני דעד שלא שיקע רבי הלכות רבות במשנה הי' תלמוד גדול משסיקע ר' במשנה הלכות רבות משנה עדיף : והא אין אדם מקנה דשלא"ל. בירושל' מפיק לה מקראי דין דשלם ולא רצה לישבע כו' ועי' פ"מ שכ' דס"ל להירושל' כמ"ד תרוייהו בטוע"ג ועמ"ש בר"פ מרובה הנ' בענ"ד דהירושל' הכ' דאם לא ימצא הגנב אתי שאם אין לגנב לשלם אי' נתבוע להשומר ועמ"ש לק' לה: וטוע"ג ידע מקרא דאם ימצא הגנב דגם הוא מיותר דבכר ידעי' כפל לגנב מקרא אם המצא כו' והנה פה בירושל' הל"א נדרש אם ימצא הגנב לזה אם שילם ולא רצה לישבע כו' ובענ"ד כך דרשא אסמכת' היא דבלא"ה סברא היא דמקני לי' הבעה"ב כפלא כבבבלי ולמשמעות המפרשים דילפות' היא צ"ל כמ"ש התוס"מ במכלת' משפטים פט"ו דמיתור' תיבת הגנב השני נדרש טוע"ג. והנה בירושל' אית' רבי עלא לפרקי' דר' יודן אמר קמי' הדא מלת' א"ל אמור דבתרה נשבע כו' ר' נסא בשם ר' יונה חיים שנים ישלם למקום שהקרן מהלך שם הכפל מהלך ועגו"י שכ' דר' יהודה לטעמי' דל"ל ברירה ע"כ בעי קרא ובענ"ד ממה שהשיב ר' נסא בשם ר' יונה שהם אמוראים מוכח דגם ר' יודן הוא אמורא והיינו רב יהודה והא"ל רבי חסר שם שם אמורא ר' אילא או אחר מהרגילים אצל רב יהודה והוא שאל מרב יהודה א"כ דנדרש מקרא גם בנשבע נמי ומשני ע"ז ר' נסא כו' כנ"ל :

דף לד ע"א ארחב"א א"ר יוחנן. בירושל' הל"א ר' יוחנן ור' אלעזר ור' נסא מוסיף משום ריב"ח לא סוף דבר שילם כו' : שואל עד שישלם. בירושל' אינו מחלק בין שומר לשואל ועי' פרק ח' דשבועות הל"א דאית' שם וגונב מבית האיש ולא מבית שואל א"כ ס"ל להירושל' דליכא כפילא להגונב מהשואל ע"כ אין שייך כלל דין זה בשואל אולם לפי הנ' מבואר שם בשבועות הגירסא ועמ"ש ר"פ מרובה ובפנ"א שבועות. והנה הכי' בשם הרשב"א כ' בשם הירושל' דאפי' ביש עדים שנגנבה בפשיעה ה"ז בכלל שילם ולא רצה לישבע ולפנינו בירושל' כשאר אבעי' לראשון או לשני או לשניהן ומוכח דהשורות נתחלפו בירושל' וצ"ל האבעי' קודם ואח"כ פשיט ה"ז בכלל שלם כו' ולא כמ"ש לפניג ומתחלה ה"ז בכלל כו' ואח"כ ספיקות האבעי'. וביש עדים שנגנבה באונס אית' בירושל' הדא דמר ר' לעזר המוכר קנסיו לא עשה ולא כלום ומובא בנ"י בשם הרשב"א ובסמ"ע סי' רנ"ה. והשו"ע לא הביאו וכ' בענ"ד דהירושל' לטעמי' דס"ל דהך דשלם ולא רצה כו' הוא מגזה"כ ולא מסברא דלא ס"ל להירושל' דהו"ל כאומר לו מעכשיו לכשתגנב וכו'. והכתוב לא זיכה כ"א לשומר שיש עליו קצת חיוב משא"כ ביש לו עדים שנאנסה יצא מחיוב שומר והרי הוא כאיש אחר שלא יוכל לזכות בתשלומי הקרן את הכפל וזה שדימה הירושל' למוכר עבדו לקנס אבל להבבלי דאמרי' דהבעה"ב הקנה לשומר מעכשיו ויש לו זכי' גם ביוקר נכלל גם הכפל ועי' קצה"ח סי' רנ"ה מכ"ש באופן זה דפטור ומשלם ודאי מקני לי' כפילי' : ע"ב ושילם א' מהם. עי' רא"ש סי' ג' ובנ"י מ"ש בשם הירושל' פרק שבועת הפקדון והוא בה"א שם : שבועה שאינה ברשותו. בירושל' בסוף שבועות מבעי' לי' בזה ומשמעות המסקנא דאינו נשבע והכא בירושל' הל"א אית' אמר משלם אני תושבין שמא שלח בה יד ופי' הרא"ש ספ"ו דשבועות והפ"מ כאן דמשביעין אותו שאינה ברשותו והוא סתירה בירושל' לפ"ז והנו"י פי' כאן בדרך אבעי' אי תושבין ובענ"ד כ' דמ"ש בירושל' ראה שמגלגלין כו' א"ר יוסי לא חייבה תורה שבועה להחמיר כו' היא פלוגת' אדלעיל דעיקר שבועה היא שלא פשע ואינך ע"י גלגול כמ"ש לעיל בתוס' ו. ד"ה שבועה ומאחר שאין נשבע עיקר השבועה תו אין לישבע גם על הגלגולים וכן מבואר בירושל' שבועות פ"ח הל"א דבים לו עדים שלא פשע אינו נשבע עוד ועי' טוח"מ סי' רנ"ד והשתא אין סתירה בירושל' דבסוף שבועות מסיק כר' יוסי ולולא פי' הרא"ש הייתי אומר לפרש בפשיטות שלא שלח בה יד ולא להשביעו קאמר רק דהירושל' סובר דבאיכא עדים שנאנסה ל"מ תשלומי שומר למיקני כפלא כנ"ל ע"א משום דבזה שאין עליו שום חיוב הו"ל כאיש אחר שאינו זוכה בהקנס בתשלומיו הקרן. וע"ז אמר הירושל' דתושבין שמא שלח בה יד ומחמת זה משלם וכיון דמחמת חיוב משלם קני לי' כפלא ומה טוב הי' להגי' שצ"ל זאת אחר דין אם יש עדים שנגנבה באונס ולפמ"ש לפנינו צ"ל דהאי אם יש עדים כו' מעידים ג"כ שלא שלח יד. עוי"ל דהאי תושבין הוא לענין זה דאם שלח יד הו"ל כשואל ול"מ אמר וע"ז קאי :

דף לה ע"א היכי מני מפיק לה. בירושל' שבועות ספ"ו מוקי לה שמואל ארישא וכן רב ור"ל ולא קשה לי' כהכא משום דהירושל' ס"ל דאין משביעין שא"ב כנ"ל לד ע"ב : ע"ב והשאילה לאחר. עי' ש"ק כתובות פ"ט הל"ה מה שהקשה על הרא"ש דמפרש כאן כהרי"ף דמיירי בלא נתנו לו רשות להשאיל ובכתובות ספ"ט מייתי להירושל' דהוא אליבא דסברא דמיירי בנתנו לו רשות ועמ"ש בפנ"א קדושין פ"א הל"ד :

דף לו ע"א מדר' אמי דאמר כל שבועה. בירושל' סנהדרין פ"ג הל"ט שבועות פ"ד הל"א פ"ח הל"ב פלוגתא דרב ור' יוחנן בזה דרב ס"ל דחייב משום שבועת ביטוי ור' יוחנן ס"ל דפטור ועי' ירושל' סוף שבועות: ור' יוחנן אמר חייב. בירושל' גיטין פ"ג הל"ה וקדושין פ"א הל"ד פלוגת' דר' יוחנן ור"ל ור"ל ס"ל דפטור ולגי' הק"ע בגיטין שם ס"ל לר' יוחנן חייב הפני והוא סתירה למ"ש בקדושין שם בשם ר' יוחנן ועמ"ש ב"ק יא ע"ב : אין רצוני. עמש"ל כט ע"ב : ע"ב אויר' דשר קטלה. עי' ירושלמי פ"ו הל"ג ומ"ש לקמן עח ע"א :

דף ,ו ע"א והאמר רחב"א א"ר יוחנן. עמש"ל לד ע"א : ורמי גזל אגזל. בירושל' יבמות פט"ו הל"ט מקשה אהאי מתני' דנימא דלא כר"ט דאמר מניח גזלה ביניהם ומסתלק ומשני ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן ד"ה היא לא ידי שמים ר' בא בשם רב יהודה כאן שיש עדים יודעים כו' ר' הילא בשם ר"א כו' רב ירמי' בשם רב כאן כשנשבע כאן כשלא נשבע וכ"ה בירושל' כאן הל"ג ובשינוי. והנה אוקימת' בשנשבע קשה דא"כ גם בסיפא אמאי לא יתן לזה ולזה ובבבלי ב"ק קג: מחלק ג"כ בין דאשתבע אבל האי מתני' לא מוקי כאן בהכי רק משום דלני"ם מודה ר"ט וסיפא מוכח דמיירי בדיני אדם מדקתני תבעוהו אבל לאוקימת' שנשבע אין הוכחה דסיפא מיירי בלא נשבע וי"ל דרישא ע"כ מיירי שנשבע כבר ונפטר בשבועתו ע"כ אינם תובעים אותו רק ע"י הודאתו מתחייב וסיפא שתובעים אותו והפקדון עדן בידו לא שייך שנשבע כבר ונדון עתה לפי טענתם בזה :

לח ע"א לא יגע בהן. בירושל' הל"ד א"ר אבהו אם אומר את אבודין הן לא יגע בהן אף הוא ממציא להן ופי' הפ"מ דהוא טעם רשב"ג דחשש שמא ימציא להן הנפקד הסרון לגרום שירקבו ע"ש ודחוק הוא כי למה נחשדו שיהי' חוטא ולא לו ואם הבע"ד האמינו אין נפגום אנחנו בנאמנותו ובענ"ד כ' דקאי את"ק ופי' אף הוא המפקיד ממציא להן ממציא א"ע להנפקד לדרוש עליהם ולא יסמוך על הנפקד וטובה היא להמפקיד מה שאמרו לא יגע בהן : ואין מוכרין לעצמן. בירושלמי יבמות ספ"ב מקשה מהא דאמרי' מיאנה או שחלצה בפניו ה"ז ישאנה מפני שהוא ב"ד ומשני ר' יוסי תמן המקח דרכו להשתלם היינו להחלק ביניהם ויש חשד על הב"ד ברם הכא אין שנים מצוין לתעוה בשביל אחד : ע"ב ר' אבא בר יעקב א"ר יוחנן. ה"נ בירושל' יבמות ספ"ב וכאן הל"ד ר' אבהו בשם ר' יוחנן : חוץ מערב. בירושל' פ' גט פשוט הל"א משמע דרב פליג דאית' שם ר' אמי בר קרחה בשם רב ולמה אמר ובכל מקום הלכה כרשב"ג שהלכות קצובות היה אומר מבית דינו. ומשמע דהוי בפלוגת' עמש"ם מקודם חוץ כו' ואיהו אמר בכל מקום. א"כ דקאי עמש"ם ובלבד במשנתנו דרב ס"ל בכל מקום אף בברייתי' : תוס' ד"ה היורד וא"ת לימא רב הלכה כת"ק כו'. לפמ"ש בירושל' יבמות פט"ו הל"ג וכתובות פ"ד הל"ח דמ"ש שמואל יצא לדעת אין מורידין כו' הוא משום דזהו נטוש ומפרש מ"ש בברייתי' היורד לנכסי נטושין מוציאין כו' היינו ביצא לדעת דאז מוציאין א"כ פסק כת"ק ולא כרשב"ג דלרשב"ג גם ביצא לדעת מורידין. ול"פ רב ושמואל בפלוגת' דת"ק ורשב"ג כ"א בפי' דברי הת"ק פליגי דרב מפרש לה ביצא שלא לדעת ושמואל מפרש לה ביצא לדעת. ואפשר גם בבבלי כן ומ"ש ומורידין קרוב לנכסי שבוי תנאי היא לא קאי אפלוגת' דרב ושמואל ע"כ לא אמר כתנאי כ"א הוא מלתא אחריתי' דפליגי בהאי עניגא ואם נגיה בירושל' זהו רטוש תחת נטוש אפשר להתאים עם פי' התוס' בבבלי :

לט ע"א שמין להן כאריס. בתוספתא כתובות פ"ח הגיר' שמין להם בעידית וכ"ה בירושל' שם הל"ח ומפרש הפ"מ שם דשמין לו השבח והק"ע מגיה שם כאריס כמ"ש כאן. אך בזה מחולק הירושל' מהבבלי דהכא משמע דוקא לא קאי אנכסי אשתו דמקשה ע"ז ומ"ש מהא דתנן המוציא כו' אשתו ובירושל' מוכח דקאי אנכסי אשתו ג"כ ע"ש בק"ע ופ"מ : אר"י אמר שמואל שבוי. בירושל' יבמות פט"ו הל"ג ע"ש ר' יעקב בר אחא בשם רב יהודה וקאי אמש"ם מקודם מטלטלין אין בהם משום נכסי רטושין. וע"ז אמר דקמה לקצור ג"כ כמטלטלין וכ' להגיה נטושין במקום רטושין והיינו דין שבויין בלא שמעו בו שמת דלרשב"ג מורידין קרוב ומתחלה אוכרין כמטלטלין ומפקידין ביד נאמן וכן בקמה לקצור. ובזה סר תמיהת הק"ע שם ד"ה המטלטלין שתמה על הרמב"ם ושו"ע בדין יצא לדעת ע"ש דלהנ"ל לא מיירי הירושל' שם מיצא לדעת ועי' ירושל' כתובות פ"ד סוף הל"ח דשם משנה הגירסא והגיה הק"ע כביבמות ע"ש :

דף מ ע"א וכן אמר רבה. רש"י גרים רב ועי' ירושל' ב"ב פ"ט הל"ג דהתם איתא רב אמר אפי' של השבת דהיינו שבחו האחים מחמת עצמן שהרויחו במלאכה מחמת הקורדום שמין אפי' קורדום דהיינו שבירות החפץ : תוס' ד"ה וכי בירושל'. כאן הל"ה : הרבה אובדות. בירושל' ע"ש ר' יוחנן האמורא : בימות הגורן. וכ"ה בירושל' הל"ה ובתוספתא פ"ג הוא ע"ש ר' יהודה ועי' מה"פ ד"ה מפני. שהבין מ"ש הרמב"ם כפי' המשנה ואין הלכה כר' יהודה דקאי על דין זה ולזאת כתב דבחבורו חזר בו ובענ"ד אין דרך הרמב"ם להביא על המשנה דין שבתוספתא אם לא שתפס כן להלכה. גם לא הזכיר הרמב"ם זאת בשם ר' יהודה שנוכל לומר דעלה קאי ופשוט דקאי על ר' יהודה דמתני' דאמר אם היתה מדה

מרובה

מחכה סי' ח"ש ולא סריב"ש דנהוג מדה מרובה למועטי' אלא דבמרובה הוי החסרונות יותר : ע"ב אדרבה הי' לדברי חכמים מותר . כ"כ דס"ל להירושלמי דאיתא שם הל"ה אמר רב הושעי' בשלא אמר שמן מזוקק אני מעמיד לך כל השנה אבל אם אמר לו כן חייב להעמיד לו שמן מזוקק ועפ"מ ומהרא"פ ובענ"ד נ' דקאי ארבנן ובשלא א"ל שמן מזוקק יכול לערב ומדלא עריב אחולי אחיל אבל במוכר שמן מזוקק מפורש שאסור לו לערב מקבל עליו שמרים כמו לר' יהודה והרמב"ם וטוש"ע חו"מ סי' רכ"ח תפסו כהבבלי : לצורכו חייב .
מכלתא משפטים פט"ו ופט"ז :

דף מא ע"א מאן דמתרגם . בירושל' הל"ו מתרגם אליבא דחד תנא וקוטב הענין לחלק בין שומר דלא כלתה שמירתו דל"ב דעת בעלים בהחזרה ובין מבית בעלים וכדמחלק רב זביד משמי' דרבא ב"ק קיח: ע"כ בסיפא דיחדו לו הבעלים הוי כמונח ברשות בעלים ובעינן דעתם וגם החזירה למקומה ל"מ ועי' מח"א ה' שומרין סי' ג' ד' שהוכיח דגם ביחדו מיקרי ברשות שומר מדלא מוקי הכא כחד תנא ובירושל' איכא תרי לישני ונל' זה דהוי ברשות בעלים אתיא כאמת כחד תנא : מובלנא מתני' בתרי' . כה"ג בירושלמי ב"ק פ"ו הל"ו מאמר ר' מנא הכי וכאן אמינא בדרך מליצה לכוין זאת להענין שבמרחץ דרך הנכנס לפשוט בגדיו ולהניחם במקום מיוחד ואי נימא דלא מתחייב הבעה"ב בשמירתן אז יש לפרש כחד תנא כבירושל' ואין הפי' מובלנא אנא אוביל כ"א מבלנא פי' בעי לאים המוביל וישמור בגדיו שם : צריכה חסרון . בירושל' ס"פ ובשבועות פ"ח הל"א תלי' מלתא דא בגירסא דמתני' לק' מג: המגביה את החבית ליטול או נטל דאם ליטול ל"ב חסרון וזה דלא כבבלי לק' מד. דגם אי ליטול י"ל דבעי חסרון עוד יש ל"מ בין ליטול ובין ונטל . אין תימר ליטול החזירה בין למקומה בין שלא במקומה פטור [גר' שצ"ל חייב] אין תימר נטל למקומה פטור שלא למקומה חייב ופי' דלהגירי' ליטול משמע דהגביה במקומה ומ"מ חייב ויתכן דלזאת מייתי הכא האי פלוגתא דש"י ל"א אי לא משום דנוגע הדבר לענין שלפניו דאי נימא א"צ חסרון ליטול גרסינן לקמן וא"כ גם במקומה ל"מ חזרה והודא לה תי' הגמ' דהניחה שלא במקומה ובריכה הוי מקומה ע"כ פטור . מאחר דגם במקומה ל"מ החזירה וע"כ תנאי היא והתם דחייב אף למקומה ר"ע היא וכאן רישא דמתני' ר' ישמעאל היא : הניח מקלו ותרמילו . ירושל' כאן ס"פ ובשבועות פ"ח הל"א ובש"ס מיירי התם ובש"ח א"ה עד שימשוך ע"ש : ע"ב ואני אומר . בירושל' ס"פ ובשבועות פ"ח הל"א איתא ברייתא דמחלק בין שליחות יד דש"ש ובין דש"ח ור' יוסי בן נהוראי אמר אני איני מקבל עלי הדבר הזה אלא א' זה וא' זה עד שימשוך ע"ש ולפ"ז האי ואני אומר הם דברי ר"י בן נהוראי עוד שינוי דהכא מפרש לענין ש"י צריכה חסרון והתם מפרש לענין משיכה דש"ח בעי משיכה וש"ש ל"ב משיכה. ועוד דהכא גם למ"ד א"צ חסרון ה"ה בש"ש דילפי' מהדדי והתם נשאר כך חלוק ש"ח מש"ש לענין משיכה :

דף מב ע"א אמר רבה א"ר יצחק . ה"כ בירושל' פ"ב הל"ה ע"ש ר' יצחק וע"ש בעובדא יעקב בר אחא שמסר המעות לשמעי' בעת תפלתו וברח עם המעות א"ל חזקי' ומה בידך פי' הפ"מ מה אתה עושה עם צרת הכסף בידך ובפנ"א כתבתי באור אחר ע"ש : אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי . ב"ר פס"ד ושם מפ"מ מדר' יצחק מפני המעברות ועי' שוה"ט ק"ג : בע"ש בהש"מ . עי' מה"פ בירושל' כאן הל"ו ד"ה מתי ועי' ברא"ש מ"ש בשם הירושל' נתנן במקום שנוהג ליתן שלו כו' הוא בירושל' שם ומ"ש עוד בשם הירושלמי לחלק בין ש"ח לש"ש הוא בירושל' ס"פ ובשבועות פ"ח הל"א :

דף מג ע"א בצרורין וחתומין . בירושל' הל"ה בעי ר' ירמי' מה צרורין בחותם או צרורין שלא בחותם ופי' הפ"מ שלא בחותם ובקשר משונה והיינו בעי' דרב מרי כאן לאיכא דאמרי : כדרבה . לק' נח. על מתני' דשקלים רפ"ב ובירושל' שם ע"ש ר' אבא : בש"א ילקה בחסר . ת"כ ויקרא סוף הסדר פס"ר פי"ט : ע"ב ש"י א"צ חסרון . עמש"ל מא ע"א : א"ל ר' הושעי' לרב יהודה . בירושל' הל"ט איתא דרב הושעי' אמר כשאין שם עדים אבל כשיש עדים כ"ע מודי על הדא דר"ע והוא הפך ממ"ש כאן . והנה על השינוי לא קשה דידוע שרבות כיוצא בזה גם יתכן דר' הושעי' ורב הושעי' לחוד כנודע רק יש להסביר סברת הירושל' דלמה יגרע בעדים להלוך בתר התביעה הא אדרבה עיקר החיוב הוי השליחות יד כשהיא בעדים והסבר דכיון דהחיוב הוא ע"י עדים לא נתחייב כ"א בשעת גבית העדות בב"ד אבל בלא עדים ומודה אין תלוי הודאתו בב"ד ומתחייב על שעת גזלה והוצאה מן העולם : החושב לשלוח יד .
מכלתא משפטים פט"ו : ונשל הימנה . עמש"ל מא. מהירושל' כאן ושבועות פ"ח הל"א :

דף מד ע"א ולשלוחו מנין . ה"נ מסני לב"ה בירושל' כאן ס"פ ושבועות שם : אבל התמילה . בירושל' שם הוא ע"ש ר' הושעי' וט"ס שם שכתוב נשברה או התמילה וצ"ל אבל התמילה ועי' פ"מ שפי' דחוק ובענ"ד פשוט דפסיק מר' הושעי' דנטל גרסי' דאמר בהתמילה משלם כולה והטעם משום דחסרה כמ"ש רש"י אלמא דנטל גרסי' ולזאת מסיק שמואל דבעי חסרון : לא נטל נטל ממש . עמש"ל מא ע"א : הזהב קונה . במשנה שבירושל' הכסף קונה כו' וכילדותי' דרבי ומ"ש בירושל' מתני' אמרה כסף כפירות קאי על המשנה והפ"מ פי' דקאי על עובדא דברתי' דר"ח ודוחק גדול שיקראנה הירושל' ברייתא : מי שפרע . ב"ר פ"ל : שנית לנו בילדותך . כ"ה ג"כ בירושל' שאמר ר"ש לאביו לינא חוזר בי דעד דהוא חילך עלך אתניתני הכסף קונה כו' : ע"ב אתא לקמי' דר"ח . בירושל' היא בעצמה שאלה מאבי' ואמר לה שקילי מני' דנרין טבין ותקילין : איסר א' מכ"ד . תוספת' ב"ב פ"ה ומובא בירושל' קדושין פ"א : ר' יוחנן ור"ל ה"א . בירושל' מע"ש פ"ב הל"ג מבואר דר"י הוא דס"ל מחלוקת בסוף אבל בתחלה אף ב"ש מודי ור"ל אמר בין בתחלה בין בסוף מחלוקת וטעמייהו שם ע"פ גיר' הגר"א והרא"פ לר' יוחנן משום ולא כסף שני ולר"ל הטעם משום כסף ולא זהב ועי' פ"א מ"ש בזה באורך :

דף מה ע"א אסור ללות דינר בדינר . בירושל' הל"א ר"י ור"ל דא"ת מותר ללות דינרין בדינרין : תוס' ד"ה בכל הסלע מעות ועוי"ל כו' . עי' תוי"ט במע"ש פ"ב שכ' על הר"ש שם דלא נקט כ"א תי' בתרא שבתוס' ובאמת הר"ש הביא גם תי' קמא רק דנקטי' על המשנה שאח"כ הפורט כו' בירושלים דשם יאות התי' הראשון לבל יפסיד בחלופו פעמים ושלש דשם בירושלים הלא מוכרח להוציא המעות ותי' בתרא יאות למשנה הפורט סלע ממעות מע"ש דהיינו חוץ לירושלים שלא יתעפשו בדרך כו' וכן י"ל בתוס' דשני התירוצים נצרכו א' לבבא דרישא וא' לבבא דסיפא : סלע של מע"ש בירושלים . ואח"כ מייתי רישא דמתני' במע"ש הפורט סלע ממעות מע"ש והוא חוץ לירושלים להחליף המעות בסלע והרמב"ם כפי' המשנה פי' גם הרישא שמחליף סלע מע"ש על מעות קטנות ועי' מה"פ במע"ש פ"ב הל"ג שסייע להרמב"ם ממש"ש בירושל' כיני מתני' המצרף סלע ממעות מע"ש דזהו כוונת הירושל' ובאמת הל' מורה איפכא ולפירושו הו"ל לומר הפורט ובענ"ד יש הוכחה לפי' הרמב"ם ולא מזה . עפמ"ש בפנ"א לפרש ע"פ הגהגר"א דהאי כיני מתני' היא קושי' לר' יוחנן דאמר ולא כסף שני הא הכא המצרף כו' שמחלל מעות מע"ש על סלעים חוץ לירושלים והיכא כסף שני . ומשני עד כדי כסף פי' דהאי הפורט סלע ממעות מע"ש אף שהוא חוץ לירושלים מ"מ מיירי שמחלל סלע על מעות קטנות ומיראת יוקר דמי החלוף בירושלים שרבו הדורשים מעות קטנות הוא מחלל סמוך לירושלים והו עד כדי כסף דהיינו לא למעלה מכסף רק כדי כסף שסופן לבוא למדת כסף כזו מעות קטנים בירושלים ולמען לקמן עי"ז משכר השלחני בירושלים . והוא כפי' הרמב"ם שתפס ג"כ כר' יוחנן : אלא דכ"ע . הרא"פ פי' בירושל' מע"ש שם מש"ש אלא עד כדי כסף לכוין עם מ"ש כאן ובענ"ד לא ס"ל להירושלמי סברא זו דגזרה אלא התי' שם דמסלע על פריטי יכול להחליף כמו בירושלים אם יש לו טעם להקדים החלוף וכנ"ל : ע"ב רב ולוי ת"א . עי' ש"ק קדושין פ"א הל"ו ד"ה נצורין דלדבריו שם תסתיים דרב הוא דאמר מטבע נעשה חליפין ועמ"ש לק' מו ע"א :

דף מו ע"א א"ר יוחנן אין מטבע נקנה בחליפין . עש"ק קדושין פ"א הל"ו ד"ה נצורין דרצה לפרש דרב דאמר אפי' נצורין היינו מטבע נעשה חליפין ור"א פליג עלי' וס"ל כל הנשום . והדר הש"ק מזה מחמת הא דבירושל' כאן ס"א אית' דר' יוחנן אמר אבל לא נצורין ובקדושין אית' בירושל' דר"ה בשם רב הוא כר' יוחנן ע"ש . הנה דעת ר' יוחנן מוכח מכאן דס"ל אין מטבע נעשה חליפין אך גם ר"ה דס"ל דמהני נצורין אין ראי' דס"ל נעשה חליפין כמ"ש בגמ' לקמן מז. לימא קסבר ר"ה מטבע נעשה חליפין ודחי לא ר"ה ס"ל כר' יוחנן דאמר ד"ת מעות קונות כו' אולם קושיתו מר' יוחנן תקשה גם לפי' הק"ע דהא ר' יוחנן אמר כן בפירוש בירושל' כאן דנצורין לא . ונ' בענ"ד דבקדושין אינו כ"א הו"א לדמות לפלוגת' דר"י ור"א גבי חלקו גדיים כנגד גדיים אי כלקוחות הן והא"כ דחי לה במאי דאייתי משך בעל החמור והוא דדין חליפין הוא דתהני משיכת הא' גם לחברו והתם דר' יוחנן אמר כלקוחות הוא שכ"א משך בשלו וא"כ מאי שפיר ר' יוחנן למסבר דנצורין ל"מ לחליפין [ומ"ש הק"ע שם דשוים הוי גריעות' לחליפין הוא נגד דברי התוס' בשם ר"ח לק' ע"ב דשוים הוי מעלה לענין חליפין ויש לחלק] וע"פ מסקנא דהתם אמר ר' יוחנן כאן בירושל' נצורין לא : ע"ב יש דמים שהן כחליפין . עי' מה"פ כאן הל"א ד"ה ר' בא ובקדושין פ"א הל"ו שכ' דפלוגת' דר' בא ור' יסא הוא בפלוגתא הרמב"ם והראב"ד אם דמים כה"ג מועילים לקנות או רק למי שפרע ע"ש ובענ"ד אין זה ענין כלל לפלוגתייהו דהם מיירי כשמשך הראשון קנינו ונתחייב בתשלומיו ובירושל' נראה שהוא ענין אחר דשם לא משך קונה הפרה את הפרה רק עשה פסיקת מקח ולא נתן עדן ג"כ הכסף וא"כ בתבוע המוכר המעות ושיקח הפרה נתן לו חמור בדמי הפרה וזהו דקאמר משך בעל הפרה את החמור לא נקנית הפרה [משום דאין זה חליפין הפך בהפך רק בדמי הפרה] חמור מהו שתקנה ר' בא אמר קנה ר' יוסא אמר לא קנה סבר ר' בא דאינון חליפין ואינן חליפין כ' דנ"ל סבר הדא כו' והוא טעם ר' יוסא דאמר לא קנה משום דסבור בעל החמור קונה הפרה שע"י משיכת זה את החמור יקנה הוא הפרה ובאמת לא קנה ולדעתא דהכי לא הקנה לו את החמור ובב"מ כאן הגי' משובשת והגי' הפ"מ כמו בקדושין . וכן מוכרח . רק במה שהגי' אח"כ תחת מ"ש דיודי בה ר' יוסא שצ"ל יודי ר' בא לר' יוסא לא נ"ל דלפירושי הנ"ל א"ש דר' יוסא ס"ל דגם החמור לא קנה דבכה"ג שעשה בעל החמור קנין כסף בהפרה כיון דכבר קנה עכ"פ בכסף ל"ה טעות במשיכת זה את החמור בעד מותר המעות המגיע לו ולכ"פ קנה בעל הפרה את החמור ובעל החמור יקנה את הפרה בקנין גמור כשימשכנה ואין זה ענין להכא דמיירי שכבר משך בעל החמור את הפרה : סבר לה כר' יוחנן . בירושל' שביעית פ"ח הל"א נתהפך שם דר' יוחנן ס"ל אין מעות קונות ד"ת . ור"ל ס"ל מעות קונות ד"ת והגי' שם הגר"א כבכאן וכן מוכח מהירושל' כאן הל"ב ולהנם נדחקו המפ' בשביעית לפרש כגי' הכתובה שם : אפי' כיס מלא מעות. עש"ק קדושין פ"א הל"ו ד"ה נצורין ומש"ל ע"א בזה : אר"ה מכור לי באלו . כ"ה ג"כ בירושל' קדושין פ"א הל"ו ע"ש ר"ה בשם רב אפי' נצורין בנצורין והיינו בלא שומא וכאן הל"א הוא ע"ש ר' ירמי' אמר רב ועמש"ל מז ע"א:

דף מז ע"א חליפין ומקפיד עליהן . ער"ן קדושין פ"ק שכ' לסתור מזה דעת ר"ת דבכל חליפין בעי שומא כמשמעות כל הנשום דהא הכא אף דרבא קאמר דבקפדי ג"כ הוי חליפין מ"מ משמע דבלא קפדי עדיף ועי' מה"פ כאן ובקדושין פ"א הל"ו דהיא פלוגתת אמוראי בירושל' ור"א ס"ל כדעת ר"ת דצריך נשום: רב אמר בכליו . בירושל' קדושין פ"א הל"ה אית' שם רב ולוי ת"א כו' והכא מפורש פלוגתייהו גם התם קאי פלוגתא זו אקרא שלף איש נעלו וכפלוגת' דתנאי לק' שמובא ג"כ שם . וכן במדרש שמואל פ"ת רב ולוי ת"א וכן ברו"ר פ"ז נעלו של מי רב ולוי ת"א כו' ודכוותה ויתפוש אחים בשלמה שלמה של מי רב ולוי וכו' : נכסים שאין להם אחריות . ירושל' קדושין שם פאה פ"ג הל"ו ב"ב פ"ט הל"ז · ע"ב דברי ר' דוסא . ירושל' מע"ש פ"א הל"א : פולסא . בירושל' שם א"ר יוחנן ליטרא כסף ע"ש : כל דבר הנגרר ביד . שם בטעמא דר' דוסא : א"ר יוחנן . עמש"ל מו: ד"ה סבר לה : שמא יאמר לו ה"ג בירושל' כאן הל"ב דא"ל כן ר' ינאי לר' יוחנן ושם ר' שמואל בר סוסרטאי בשם ר' אבהו אם אמר לו נשרפו חטיך בעלי' נאמן ר' יצחק

מקשי מה כן קיימין אם בשקנו לו מעותיו שלא נשרפו ואם לא קנו לו מעותיו של זה נשרפו ונדחקו המפ' בבאורו ובענ"ד דר"ש ב"ס מקשה וכי נאמן יהי' באמירתו בלא שבועה שלא פשע ולא שלח יד וא"כ ומקשה ע"ז ר' יצחק דמאי קושי' מה כן קיימין [באונס ובעדים כצ"ל וזהו הנ"מ] אם בשקנו כו' ואם לא קנו לו מעותיו של זה נשרפו ועדת יותר ומגיע: מי שפרע . ב"ר פ"ל : אמאי קאי בהלב . ה"נ מקשה ומתרץ בירושלמי הלכה ב עיין שם בפ"מ :

דף מח ע"א אין רוח חכמים נוחה . בירושל' סוף שביעית ר' חייא בשם ר"י הנושא ונותן בדברים זמנין דלא אמר אין רוח חכמים נוחה הימנו וזמנין דלא אמר אין מוסרין אלא למי שפרע ופי' הפ"מ דהיינו עם נתינת מעות הוי מש"פ ובענ"ד נ' דתיבת אלא ט"ס וכ"ה כאן בירושל' הל"ב ב' פעמים ובה"ג אין מוסרין אותו למי שפרע ואין ל"מ בין זמנין כך או כך כ"א בלשון ותרוייהו בלא מעות : מנין ליתן את האמור. ת"כ ויקרא פרש' י"ג : ע"ב יהבו לי' זוזי . בירושל' כאן הל"ב איתא איפכא דר' חייא בר יוסף יהיב זוזי לאים אחר אמלחא וא"כ אין ראית הגמ' כאן ראי' גם משמע שם דלא בא לר' יוחנן לדון לו כ"א בעצמו אמר לא ידע דכבר יהבון מגלא גו שקי' דההוא גברא מי שפרע כו' : הוא סבר כנגדו . וכ"ה בירושל' כאן הל"ב בעובדא דאתא לקמי' דר' חייא בר יוסף ור' יוחנן. ר"ח אמר כנגד ערבונו הוא קונה ור' יוחנן אמר כנגד כולו הוא קונה וכ"ה בקדושין פ"ב הל"א וכאן הל"ב פליגי ר' לא אמר ערבון הי' ור"ז אמר מקצת דמים נתן לו ובקדושין שם ר' בא ור' הילא ור' יעקב בר אחא תלתיהון אמרין מקצת דמים נתן לו : רב אמר כנגדו . וכ"ה בירושל' סוף שביעית דעת רב וכלקמן מט ע"א : דברי רשב"ג . בירושל' פ"י דשביעית סוף הל"א פסק שם שמואל ואפי' על המתנה היינו דאינו משמט כלל ולא ידעתי מה שפי' שם הפ"מ דמשמט הכל ואולי ט"ס בדבריו גם מש"ש במה"פ דליכא פלוגת' שם בירושל' בענ"ד קרוב ונראה דמ"ש אח"כ את אחיך תשמט ידך פרט מה שיש לאחיך בידך הוי פלוגת' דרק מה שיש לו בידך אינו משמט וכמ"ש הכ"מ פ"ט משמטה דפלוגת' בירושל' ופלוגת' דתנאי שבכאן לא הוזכר שם ומצוי כה"ג בירושל' :

דף מט ע"א דאתמר דברים רב אמר . עי' שנו"א סוף שביעית שמגי' בירושלמי שם ולולא הגהתו יש סתירה מירושל' שם לכאן וגם מירושל' דשם לירושל' כאן הל"ב איכא סתירה ובהגהתו מיושב ע"ש : ר' יוסי בר' יהודה . ת"כ קדשים פרק ח' : אמר אביי ההוא . כ"ה ג"כ בירושל' כאן הל"ב בשעה שאמר צריך לומר בדעת גמורה ומשמע שהוא סיום דברי ר' יוחנן ובסוף שביעית קם ר' יוסי עם ר' יעקב בר זבדא [שאמר בשם ר' יוחנן דהוזר] הכן לאו צדק והן צדק [כתמי'] א"ל בשעה שאמר הן צדק הוא ובמע"ש פ"ד הל"ד וגיטין פ"ו הל"א ר' יוסי הוא מהאומרים בשם ר' יוחנן והוא ג"כ המקשה ובשבועו' פרק ד הלכה ז ר' יעקב בר זבדי הוא המקשה מר' אבהו ור' אבהו השיב כן : מי שפרע . ב"ר פ"ל : אין לו עליו אלא תרעומות . בירושל' תרומות פ"א הל"א מחלק דאחר שאמר הלוי שיהי' תרומ"ע שוב אינו יכול הבעה"ב לחזור והכא משמע דאין חילוק ועפ"מ ומה"פ ומ"ש בפנ"א שם : ע"ב האונאה ארבעה כסף . ת"כ בהר פ"ג : עד מתי מותר להחזיר . שם ושם אית' הורה ר' שמעון בלוד : שוה שתא בחמשא . בירושל' הל"ג כהנא בעי מרב בשעה שהמוכר מתאנה מתאנה עד חומש בשעה שהלוקח מתאנה מתאנה עד שתות א"ל הוא והוייתו מצטרפין עד שתות ועמו"י שכ' דהירושל' פליג על הבבלי וס"ל דלרב בכל אופן שיהי' שתות הוי אונאה ובענ"ד עשה מחלוקת חנם דפשוט דשאלת כהנא מרב הי' לפי מאי דס"ל שתות מקח א"כ שוה שתא בה' דנתאנה מוכר הוי בחומש ובלוקח שוה שתא בשבעה הוי עד שתות היינו עוד פחות משתות מעט . ועוד נ' דלהירושל' חמשא בשתא לכ"ע הוי ביטול מקח וע"ז קאי מש"ש יכול מימר לי' לית איקרי דיהון כו' ע"ש ומ"ש הרא"פ והפ"מ דמש"ש רב אמר שיעור' הוא היינו שתות מקח ור' יוחנן אמר לית היא שיעורא אלא גם שתות מעות מלבד שאין הלשון סובל כונה זאת יש כמה קושיות ואין להאריך כאן ובענ"ד נ' דה"פ דקאי פלוגת' דרב ור' יוחנן על מ"ש במתני' האונאה ארבעה כסף דכך הוא שיעור אונאה אבל בפחות מזה אף שהוא שתות מקח ל"ה אונאה וכרב כהנא לק' נה. אין אונאה לפרוטות ופירש"י עד מעה כסף ובירושל' אמר עד ארבעה כסף ור"י אמר לית היא שיעורא וגם בפחות מזה כל שהיא ש"פ יש אונאה. ובזה יבואר ג"כ מ"ש אח"כ רב אמר כל הנו"כ במנת שאין לו אונאה יש לו אונאה תני לוי האונאה פרוטה כו' דלפי' המפ' הם ענינים נפרדים ולהנ"ל יש לזה שייכות לשלפניו דרב אמר כל הנו"כ כו' פי' שאם אמר ע"מ שאין בו אונאה אז גם לרב גם בפחות משיעור ארבעה כסף הוי אונאה תני ר' לוי האונאה פרוטה כו' פי' דזה סיוע לדעת ר' יוחנן ומש"ש שניה והאונאה פרוטה נלאו המפ' בזה ובענ"ד נ' דצ"ל והמודאה פרוטה והוא כמתני' לק' נה. דחשיב שם פרוטות ותני לוי במתניתי' גם אונאה כמ"ש לק' שם . ואח"כ שואל אונאה מה היא היינו מה דינה ומייתי פלוגתא דר' נתן ור' יהודה הנשיא . ולפ"ז לא נזכר כלל בירושל' מ"ד שתות מעות :

דף נ ע"א בפחות משתות נמחל. עי' נוע"י בה"ג כאן שהשב פלוגתת רב ור' יוחנן בירושל' לזה דרב אמר שיעורא הוא היינו דגם לפחות משתות צריך שיעור כדי שיראה ור"י ס"ל דבפחות משתות ליכא שיעורא ובענ"ד רחוק הוא מלי' הירושל' ומ"ש בענ"ד בפי' הירושל' לעיל מט: נ' יותר . ע"ב קנה ומחזיר אונאה . בירושל' הל"ג ע"ש ר"י הנשיא ונתחלפו שם המ"ד וגרסי' שם ר' נתן אומר במקום ר' יוחנן וכ"כ הרא"פ [והפ"מ כ' דר' יוחנן פליג עמ"ש בתוספת' שוה חמש בשש ואמר דבטל מקח והוא סותר לפירושו בעצמו דר"י ס"ל שתות מעות ומ"ש במה"פ דריה"נ ס"ל גם ביותר משתות קנה ומחזיר אונאה וע"ז פליג ר' יוחנן והוא. פלא דלא מצינו מ"ד כן ביותר משתות קנה אלא דר' נתן גרסי'] וקאמר ר' נתן בטל מקח היינו שיכול המתאנה לבטל המקח ופליגי ברבה וכרבא לק' נא. ועמ"ש בס"ד :

דף נא ע"א א' הלוקח וא' המוכר. ת"כ בהר פרש' ג' : מי שהוטל עליו . שם רבא אמר לעולם ר"י הנשיא היא . עמש"ל נ: דבירושל' מוחלפת השיטה מדריה"נ לר"נ ומשמע דתפס דברבה פליגי והנה בתוספתא פ"ג איתא דרבי [דהיינו ר"י הנשיא] ס"ל לעולם יד מוכר על העליונה וכשם שהמוכר יכול לחזור בו כן הלוקח כו' . להבבלי לרבה י"ל דכולה ר' קאמר לה ולעולם יד מוכר עה"ע הוא כשנתאנה הוא וכן שלוקח כשנתאנה ידו עה"ע ולרבה ע"כ האי וכשם כו' ר' נתן היא ולר' רק יד מוכר עה"ע ולא לוקח אף שנתאנה וא"כ בנתאנה לוקח לר' אין הלוקח יכול לחזור ואם המוכר מחזיר אונאתו קיים המקח ולר"נ יכול הלוקח לבטל ובאופן זה מיושב הירושל' דריה"נ ס"ל קנה ומחזיר אונאה ור"נ ס"ל בטל מקחו שיכול הלוקח לבטל וס"ל להירושל' כרבה וא"ש : ע"מ שאין לך עלי אונאה . בירושל' הל"ג לרב ע"מ שאין לו אונאה ועמש"ל מט: דהפי' שאין בו אונאה : ותנאו בטל דברי ר"מ . בירושל' כתובות פ"ה הל"ת אית' סתמא תנאו קיים ומשמע גם על עונה וכן בקדושין פ"א הל"ב ושם גבי יעוד אית' הפלוגת' דלר"מ תנאו קיים ולרבנן תנאו בטל משום דהוי תנאי הגוף ומקשה שם מהא דע"מ שאין לך שאר כו' ועונה לאו תנאי הגוף היא ומשני בקטנה דלא אכפת לה . א"כ מוכח דמתני' סתמא תנאו קיים ובכתובות פ"ה הל"ב לא הוזכר כ"א על מזונות לחוד תנאו קיים : ע"ב ע"מ שא"כ אונאה . לפמש"ל מט: הוא בירושל' הל"ג ע"ש רב : כמה תהא הסלע חסרה . ת"כ בהר פ"ג : ארבע איסרות . מזה מוכיח אילפא בירושל' קדושין פ"א סוף הל"א דסלע ארבע דינרין והוא מהדברים שאלוהו מאמרי ברייתא' שיגיד להם שורש במתני' :

דף נב ע"א עד מתי מותר להחזיר . ת"כ בהר פ"ג : עד כמה תפחת ויהא רשאי . ספרי תצא רצ"ד : פחות מיכן איסר אסור . בירושל' הל"ד אפי' הוא כאיסר אין לו להוציאה משמע הכונה אפי' נתקטן עד כאיסר וא"א לרמות בו אסור להוציאה אפי' בשוי' והוא דלא כפי' אביי ורבא לק' ובתוספתא פ"ג לית' תיבת הוא אף לא כ' הדמיון כאיסר כ"א אפי' איסר אין לו להוציאה והסבר לפרש דקאי אפחת כאביי ורבא אף לשון אפי' אינו מדוקדק : לא ימכרנה . בירושל' שם לא יתננה : ע"ב בא לפורטה . בירושל' כאן הל"ה מאמר חזקי' בשינוי לגרפה בירושלים מגרפה ביפה בא לחללה בגבולין מחללה ברעה ובמע"ש פ"ב הל"ג בל' אחר כשהוא מחללה עושה אותה ברעה וכשהוא מחלל עלי' עושה אותה ביפה ובפנ"א שם האריכתי בבאור זה ואין כאן מקום להאריך :

דף נג ע"א אפי' באלף לא בטיל . בנדרים נח. מונה למע"ש בין הני דהוו דשיל"מ וכן בירושל' שם פ"ו הל"ד ובשביעית פ"ז הל"ג ובבכורים פ"ב הל"ב מע"ש ובכורים אוסרים בכל שהן והכא כדמסיק ובאיזה מע"ש אמרו כו' : משנכנס לירושלים ויצא . בת"כ בחקתי פי"ב ממעט מקרא ממעשרו פרט למע"ש שנכנס לירושלים ויצא : מנין למע"ש שנטמא . בספרי ראה ק"ח מפיק לה מג' כספים אחד לטהור ואחד לטמא ואחד ללקות ועיין ירושלמי פרק ג דמעשר שני ובתוספת' שם פ"ב : תוס' ד"ה והאסורים בירושל' . בכורים פ"ב הל"א ושם קאמר הכי לר' יוחנן דזר בתרומה במיתה ולרב דס"ל דאין מיתה לזר בתרומה א"צ לאוקמה בתאי שיעור ובש"ס דילן נסתם דזר במיתה : תוס' ד"ה ועולה בספרי . קרח קכ"א ומובא בירושל' תרומות פ"ד הל"ו ערלה פ"ב הל"א : שם דמתוך שכפל . ירושל' ערלה שם : תוס' ד"ה כאחד בירושל'. ערלה פ"ב הל"א ע"ש ר' יוחנן ומסיק שם ותני כן כל תרומה שאין הכהנים מקפידים עליה כגון הכליסין כו' א"צ להרים : תוס' ד"ה וטעונין . עי' ירושל' חגיגה פ"ב הל"ה ובכורים פ"ב הל"א ד"ה ולא שכ' דלמסקנת הירושל' גם נגיעה דמעשר אסור וקס התי' הא ר"מ הא חכמים וכהו"א שם ובבלי חגיגה יח: ובענ"ד לית' הכי אלא דכונת הירושל' במסקנא לחלק בין פת לפרי ומתני' דחגיגה בפת ודבכורים בפרי ותרוייהו לאכילה וכבתו' בחגיגה שם ה"נ י"ל בירושל' ותמוה מ"ש הש"ק שם בשם התוס' דחגיגה דס"ל דמסקנא בבבלי ג"כ הוא שלא לחלק בין נגיעה לאכילה וז"א דהתוס' לא כ' כן כ"א כפי' הגמ' כהו"א ולא למסקנא כדמוכח למעיין שם : ע"ב ואין שאת אלא אכילה . בירושל' מע"ש פ"ג הל"ה לא תוכל לשדותו ומגי' הרא"פ לאכלו וכתיב ונתת הכסף נ"ל בכסף דהיינו פדי' ובספרי ראה ק"ח מפיק לה מג' כספים ועי' מ"ש פסחים לז ע"א : יקבר . עי' ירושל' בכורים פ"ב הל"א ומ"ש פסחים לח. ומ"ש לק' בסמוך : ממעשרו . ת"כ בחקתי פי"ב ע"ש : ר' אמי אמר אין בו . בירושל' כאן הל"ה ע"ש ר' יעקב בר זבדי ר' יוחנן בשם ר' סימון ובמע"ש פ"ד הל"ב ר' יעקב בר אדא בשם ר' סימיי : רב אסי אמר אין בחומשו . בירושל' כאן ע"ש ר' יוחנן בשם ר' ינאי ובמע"ש שם ר' יוסי בר' סימון בשם ריב"ל ומקשה שם מהא דחמש פרוטות הן ניתני שם וכאן בירושל' הקושי' למ"ד אין בחומשו ממתני' דחמשה חומשין והיא המתני' דלק' נה: אמאי לא תני עד שיהא בחומשו ש"פ ופי' דאם משונה בזה מע"ש מהאר דחשיב שם הו"ל לפרש בזה עד שיהא בחומשו ש"פ : דיו שיאמר . תוספת' מע"ש פ"ג ע"פ גיר' הגר"א שם ובירושל' מע"ש שם : הבעלים אומרים בעשרים . ת"כ בחקתי פ"י : תוס' ד"ה כר' יהודה . קושיתם מהק"ו שבמתני' מהורגלת עפמ"ש בירושל' שם על המתני' דלדבריהם דרבנן קאמר :

דף נד ע"א הוא וחומשו חמשה . ספרי נשא ג' ושם איתא משום ר' יאשיה אמרו חומשו של סלע דהיינו מלגאו והוא איפכא ממ"ש כאן . ובת"כ ויקרא חובה פרק ד' וכ"ב ואמור פ"ו בחקתי פי"ב סתים הוא וחומשו חמשה וכן סתם בירושל' רפ"ו דתרומות ועי' במד"ר פ"ח ובתוספתא מע"ש פ"ד פלוגתא דת"ק ורא"בר"ש וס"ל לרא"בר"ש כר' יונתן כאן : ליתא בדרבנן · בירושל' דמאי פ"א ה"ב איתא טעמא משום גזרה שאם נתמיר עלי' בפדיונה יאכלנה בלא פדיון ובתרומ"ע מוסיף חומש שלא יזלזלו בה ע"ש : ר"א אמר יאכל · תוספתא פ"ד דמע"ש ועי' ירושל' מע"ש פ"ד ה"ב סנהדרין פ"א ה"ב דר' יוחנן אמר מימרא בפ"ע דבהקדש בדיעבד פדוי בלא חומש ובמע"ש אינו פדוי ותימה שלא הזכיר הברייתא : הואיל וגזברים · בסנהדרין פ"א ה"ב נתחלף הטעם במימרא אחרת עי' פ"מ שם ובמע"ש פ"ד ה"ב איתא כהוגן : קרן וחומש מן החולין · עי' מה"פ תרומות פ"ז ה"ב ד"ה קרן · ע"ב מוסיף חומש על חומשו· ת"כ ויקרא סוף הסדר : תוס' ד"ה ולא · בהודה המתפיס · עי' ירושל' פ"ג דמע"ש ה"ב דשם משמע דאינו מוסיף כ"א חומש א' משום דפקע שם מעשר
מינה

פינס וע"ש במס"פ ד"ס שלמים ומ"ש בפנ"א: ואריב"ל. ה"ג בירושלי' שם: אמר רבא מ"ע · שם ע"ש ר"א וכן הוזכר גם כאן לקמן:

דף נה ע"א דאמר רבא הטולם · ירושלי' פסחים פ"ה ה"א ע"ש רשב"ל ועי' בירושלי' יומא פ"ב הל' א' דבעי התם אי למצוה אי לעכב ועי' תוס' יומא לד. ובמל"מ פ"א מהל' תמידין ותימה שלא הזכירו את הירושלי': פרה זו תחת. עי' ירושלי' כתובות פי"א ה"ד ומ"ש לק' נו.: רש"י ד"ה הקדשו פדוי · שאם דמים הללו יתרים כו'. אבל במע"ש אינו כן כדאיתא בירושלי' מע"ש פ"ד ה"ב וסנהדרין פ"א ה"ב [ועי' מע"ש פ"ד ה"א אריב"ל אין פודין מע"ש אלא עד שלשים וששה בשוה ועי' מה"פ שם ה"ב שמבא את הירושלי' שנ"ל עד ט והגר"א מוחק תיבות שלשים וששה ובענ"ד נ' לכוין עם מש"ש אח"כ אמר חזקיה אין מחללין כו' אלא עד ש"פ ועי' ירושלי' קדושין פ"א ה"א ל"ב פרוטות במעה ושתותו ה' ושליש ס"ה ל"ז ושליש ופחות משתות הוא ל"ו ממעה וזהו שיעור הפרוטה] וכ"מ לעיל נב: נג: מחללו על מעות הראשונות ואם נתפס כל הסלע אין שם עוד על מה לחלל: האונאה ארבעה כסף · מזה מוכיח איפלא בירושלי' פ"א דקדושין ה"א דשם מעה כסף דינר כבבריי': והטענה שתי כסף. בירושלי' קדושין פ"א ה"א שבועות פ"ו ה"א פלוגתא דב"ש וב"ה בזה דב"ש ס"ל מעה א' וליתא זאת בבבלי: חמש פרוטות הן. עמש"ל נג: וכן תני לוי. עמש"ל מט: ד"ה שוה: לאפוקי מדרב קטינא. עי' ירושלי' קדושין פ"א ה"א ושבועות פ"ו ה"א דדריש מקרא לאשמה בה פרט לפחות מש"פ וכ"ה בת"כ ס"פ ויקרא ועי' ירושלי' מע"ש פ"א ה"א וגירסת הגר"א שם ועש"ק קדושין שם ד"ה כבר: ניתני מעשר בפרוטה. ה"ג מקשה בירושלי' כאן ה"ה ובמע"ש פ"ד ה"ב ועמש"ל נג: **ע"ב** לרבות פחות מש"פ להשבון. ת"כ ויקרא חובה פי"א ועי' ירושלי' פסחים פ"ב ה"ג: וכי עשו חכמים חיזוק. בירושלי' דמאי פ"א ה"ב הקושי' ממתני' דתני הדמאי מע"ש שלו אין לו חומש: הא מני ר"מ היא. ה"נ מוקי לה בירושלי' פ"א מדמאי ה"ב ובערלה פ"ב ה"א אך לא ר"מ דגיטין כ"א ר"מ דכתם וכן בפסחים פ"א ה"א מוכיח מהא דכתם דר"מ מחמיר בדבריהן ובמע"ש שם מסיק הטעם שלא יזלזל וד"ה ועמש"ל נד. ד"ה ליתא: ישלנו הימנה · עי' בבלי גיטין עה. פלוגתא דרבי ורשב"א בכה"ג באמירת הא גיטך ובירושלי' גיטין פ"א ה"א מדמה אמירת בפ"ג להאי פלוגתא דר' ורשב"א ותימה שלא הביא שם ברייתא דהכא ובתוספתא גיטין רפ"ב מבואר סתמא לענין בפ"ג ישלנו הימנה ועש"ק גיטין פ"א ה"א ד"ה ור"י ומ"ש בס"ד בגיטין שם: ר"מ לטעמיה · מובא בבלי גיטין פ"ח ד"פ. על מתני' דכ' לשם מלכות ובפ"ט דפ"ו. על מתני' דג' גיטין וכן בירושלי' שם:

דף נו ע"א שמיקל ר"מ בפדיונו · ומטעם זה מע"ש אין לו חומש בדמאי גם לר"מ כדמוכח במתני' פ"א מדמאי ה"ב דהוזכר ר"מ בסיפא ובתרומ"ע יש לו חומש. דבמע"ש הוא לפדיון ובתרומ"ע הוא באכילה ועי' תוס' נה: ד"ה ויתזור דבתרומ"ע באכילה יש עברה ופדיון מע"ש הוא בלא עברה ובירושלי' שם מתרץ באופן אחר ועמש"ל ד"ה וליתא: בין כך ובין כך · מ"מ מצינו לר"מ דמחלק בין גסה לדקה בפ"ב מדמאי ה"ה ועמ"ש בפנ"א שם: תוס' ד"ה לא התירו · קושיתם משמע דהוא לרבנן ובירושלי' פ"ג מדמאי ה"ב מוקי ריבא דמתני' הלוקח ירק דמייתי התוס' כר"מ וכן מוקי ר"א סתם מתני' בפ"ו ה"ו שם כר"מ ואפשר דגם לר"מ קשי' להו למה הותר לסיטון: תוס' ד"ה הלוקח · בירושלמי פ"ה מדמאי ה"ד מוכח דר"י לא קפיד כלל אדפוסים משום דנחתום א' עושה כמה דפוסים ופלטר אינו קונה כ"א מנחתום א' ור"מ ס"ל דנחתום אינו עושה כ"א מדפוס א' ע"כ חייב בפלטר מדפוסים הרבה דעי"ז מוכח שקנה מנחתומים הרבה ונחתום אינו קונה תבואה כ"א מאיש א' ויתכן דהתוס' לא כ' כן כ"א בהו"א ולמסקנא דמסיק כאן משום דנחתום מחד גברא זבין גם בפלטר סברות הפלוגתא הוא בזה אי נחתום יש לו דפוס א' או הרבה דפוסים: דא"ר אילעאי · בירושלי' ספ"ב דתרומות ע"ש ר' יוחנן ר' בון בר כהנא בשם רבי: **ע"ב** קדשים שחייב באחריותם · עי' ת"כ ויקרא חובה פרק כ"ב ירושלי' שקלים פ"ב ה"א ב"ק פ"א ה"ב פ"ז ה"ד שבועות פ"ו ה"ו: יצאו קרקעות · ת"כ בהר פ"ג ועי' ירושלי' רפ"ז דב"ק ורפ"ו דשבועות: מיכן אמרו · עי' מה"פ שבועות פ"ו ה"ו ד"ה מיכן: אלא מרשותו. עי' ירושלי' גיטין רפ"ח דאיתא שם דרש לחצרו וקרפיפו מונתן ונתן וקאמר עד כדון כר"ע כר' ישמעאל אין ידו אלא רשותו ופי' הק"ע והפ"מ כר' ישמעאל דס"ל ד"ת כלב"א ותמה הש"ק עצמו מה ענין זה לד"ת כלב"א ובענ"ד פשוט ע"פ הגמרא דהכא דמוכיח דידו היינו ממש מדאצטריך כפל אם המצא תמצא וא"כ לריש"מ דלא דריש כפל לשון לדידיה אין הוכחה דידו ממש ולא אצטריך ונתן לזה ויתור ונתן אתי למ"ש בספרי תצא ע"ש ובמכלתא משפטים פי"ב דשם בדרש המצא תמצא בידו דריש מידו היינו רשותו משום דסתם מכלתא ר' ישמעאל ועי' ספרי ראה ק"ז וצרת הכסף בידך פרט למה שילא חוץ מרשותך ועי' ירושלי' מע"ש פ"א סוף ה"א מבידך שיהא כספו בידו וכן לעיל מב. ובירושלי' ברכות פ"ב ה"ה וצ"ע לעשו' פלוגתא בזה:

דף נז ע"א ביטול מקח יש להם. עי' רי"ף ורא"ש שהביאו בשם הירושלי' כתובות פי"א ה"ד דהיינו בפלגא ולא ביותר משתות וכ"ה בתוס' בשם ר"ת ועי' בפוסקים: דמים מדבריהם. בירושלי' כתובות שם לר"ל מדבריהם ולר' יוחנן ד"ת ובמסקנא הכא איפוך ומפרש שם פלוגתייהו לענין קרבן מעילה דלר"י לא יצא לחולין ומועלין בה והוא כאופן דאמר הכא פליגי בדשמואל: **ע"ב** בונין בחול. עי' ירושלי' שקלים פ"ד ה"ג: דת"ר על כל דבר פשע. מכילתא משפטים פט"ו: הקדשות. עי' ירושלי' תרומות פ"ו ה"ב: בני העיר. עמ"ש שקלים פ"ב ה"א: תוס' ד"ה כי יתן ובת"כ. ברייתא די"ג מדות ועי' מכילתא פט"ו דדריש לשמור עד שיאמר שמור לי זה ע"כ לא דריש בת"כ כ"א כלל ופרט משום דלשמור אינטריך להא דבמכילתא שם ועי' פי' הרא"ב"ד:

דף נח ע"א במעמד גזברין. ה"ג בירושלי' שקלים פ"ב ה"א ובתק"א מוחק זאת שם ואכמ"ל: ר' יוחנן אמר הא מני ר"ש. בירושלי' שקלים נתחלפו המ"ד דר' יוחנן אמר שם שבועה זו תקנה היא ור"א אומר ר"ש היא ושם ליתא הקושיא דמקשה כאן משנתרמה התרומה קדשים שא"ח באחריותן נינהו כדמקשה הכא ועי' תק"א וגליון שם ובפנ"א האר‍כתי בזה ואכמ"ל: תורמין על האבוד. ירושלי' שקלים שם ושם פלוגת' בזה ע"ש: שאני קורא בהן בה' וכחש. בת"כ ויקרא חובה פכ"ב וירושלי' ב"ק פ"א ה"ב שבועות פ"ו ה"ו איתא גבי קדשים שחייב באחריותם בעמיתו וכחש ושא"ח באחריותם בה' וכחש: **ע"ב** וחמישום · כ"ה ג"כ בתוספתא ובירושלי' כאן ה"ו ובתרים: ת"ר ולא תונו. ת"כ בהר פ"ד: אם היה בעל תשובה. פס"ר פמ"ב: פה שאכל נבלות. בת"כ קדשים פ"ח אמש היית עוע"כ ועי' מכלתא משפטים פי"ח: אף לא יתלה עיניו על המקח. פס"ר פמ"ב: דבר המסור ללב. ת"כ בהר פ"ד ובפ"ו שם ובקדשים ספ"ג וספ"ז:

דף נט ע"ב של עכנאי · בירושלי' מע"ק פ"ג ה"א תכנאי ומפרש תנך גדול היה באותו היום [וכלק' אך גדול כו'] ועל שם זה נקרא תכנאי: אמר להם אם הלכה. בירושלי' שם אר"א כן לר"ע אחר שהודיעו מהנדוי ואמר אם הלכה כמותם יתעקר החרוב ולא אתעקר ואמר אם הלכה כמותי כו': כותלי בהמ"ד. שם: אחרי רבים להטות. עי' ירושלי' סנהדרין פ"ד ה"ב שוח"ט יב: ושרפום. בירושלי' מע"ק פ"ג ה"א איתא דגם ר"א ידע דאחרי רבים להטות רק דקפיד על שרפם טהרותיו בפניו. והכא לא משמע שהיה בפניו: נשרף. בירושלי' שם נשדף אפי' חטה אחת תלי' נשדף ותלי' לא נשדף היינו המחצה שלא ראה: מפני שסורו רע. עי' מכלתא משפטים פי"ח: מום שבך. מכילתא שם:

דף ס ע"א מי שנתערב מים. עי' קה"ר רפ"ו: כל באמת אמרו. עמ"ש שבת יא. לענין משמעות דהכא הלכה דהיינו שלכתא כך ולא הלמ"מ: תוס' ד"ה רבא ומיהו בירושלי'. לא מצאתי בירושלי' ונראה דצ"ל במדרש והוא במד"ר פ"א שהש"ר פ"ו תנחומא תשא ב' במדבר ד' פס"ר פ"י ולהפסקת' רמזו התוס' ג"כ בב"ב צו: **ע"ב** ואין פורין את הבשר. תוספתא היא ספ"ג: רבה שרא למידק. בירושלי' ה"ז רבה שקר טהר ועי' פ"מ ומה"פ והרא"פ פי' שהוא מדברי ריב"ת שמקודם שהתיר ליפות בדידים ונתן טעם משום דרבה הטקר שכל האומנים מיפים בשקר הפתן והיופי ע"כ טהר והותר הדבר מאיסור אונאה ועפנ"א:

איזהו נשך. ת"כ בהר פ"ה ושם מסיים ויין אין לו ואם יש לו חייב ליתן לו ועי' ש"ק בירושלי' קדושין פ"ב ה"ה ד"ה הא ובמה"פ ד"ה ובקרקעות שכתב לחלק בין הלואה וחוב הבא מחמת מלוה דלא קנה אף למי שפרע ובין חוב הבא מחמת מכר דהוי קנין ממש והגוע"י כ' כן לק' בשם המתנה אפרים ואין זה מדוש דכן מבואר גם בש"ק ומה"פ: נשך באוכל מנין. בירושלי' ה"א מרבה מקרא אל תקח מאתו נשך ותרבית להקיש זה לזה ועי' ספרי תצא רסב:

דף סא ע"א לכובש שכר שכיר. ה"נ בת"כ קדשים פ"ב מפרש דלא תגזול מלמד על לא תעשוק שהוא ממון והיינו כובש שכר שכיר ובספרי תצא רע"ה מני ללא תגזול בין החמשה לאוין השייכים לכובש ש"ש: **ע"ב** לא תגנוב ע"מ למיקט. ת"כ קדשים פ"ב תנחומא נח סי' ד' תוספתא ב"ק פ"י ירושלי' סנהדרין פ"ח ופי"א: במדה זו מדידת קרקע. ת"כ קדשים פ"ח: תוס' ד"ה שתולה. מותר להלותם ברבית. עי' ת"כ בהר פ"ה כספך ולא של אחרים: אמר הקב"ה. בת"כ שמיני פי"ב על תנאי כו':

דף סב ע"א שנים שהיו מהלכין. ת"כ בהר פ"ה: הניח להם אביהם. עמ"ש ב"ק קיא: קיב': הגזלנין ומלוי רבית. עי' תנחומא נח ד: **ע"ב** יצא השער. בירושלי' ה"א משמע דמוקי לה בלא יצא השער דמפרש שם ר' בא בר כהנא מ"ש וכן השער היינו שער זה יפה לעולם ועמ"ש לקמן סג.: דלאו כאיסר הבא לידו. בירושלי' ה"ו מייתי לה ע"י עובדא דר"ת גבי כיתן ודאסרו לי' וקבע מתניתא ועפ"מ שהגי' עוד בבא מהתוספתא שיהיה שייך לענין דר"ת והרא"פ פי' בלא הגה"ה ועמ"ש לקמן: וחזר ולקחן הימנו בכ"ד. ירושלי' סוף ה"א ועמ"ש לקמן בזה:

דף סג ע"א ומאי לקח לקח בהלואתו. עי' רש"י וכ"נ בירושלי' ה"א דאיתא שם א"ר בא בר כהנא השער שהוא יפה לעולם כו' רנב"י סבר מימר חייב להעמיד לחברו ופי' הפ"מ בעד דמי חוב וכן פי' הנו"י וכיש לו וקמ"ל דמלוה קונה ועמש"ל ס: אך לשון להעמיד משמע באין לו. ובענ"ד כ' דהירושלי' לא מוקי מתני' כלל בלקח בהלואתו כ"א בכסף ועי' רש"י וס"ל לרנב"י בירושלי' דבחיטים אין איסור אף שאין לו משום דמוקי בילא השער וחייב להעמיד לו וקונה הלוקח לענין מי שפרע ולזאת אין כאן רבית בחיטים כ"א ביין משום דהוי ע"י חוב ופליג רנב"י על ר' בא בר כהנא דפי' יוכן השער דהוא טעם למאי דנקט המקח בדינר זהב הכור דזה השער יפה לעולם פחות מכאן וי' לזבונא כו' ורנב"י מפרש דילא השער. וא"ש בפשיטות: מה לי הן מה לי דמיהן עי' ירושלי' ה"ו לפי' הפ"מ: ר' יהודה אומר אף בזמן. בירושלי' ה"ב יליף מבתי ערי חומה וברייתא דתני בבתי ע"ח רבית הוא אלא שהתורה התירתו ר' יהודה היא ועי' ערכין לא: ונראה דבירושלי' הוי איפכא ממ"ש בבבלי וברש"י ותוס' שם אלא דלר' יהודה אמרי' רבית גמורה והתורה התירתו דהכי משמע ממ"ש דיליף מבתי ע"ח ובזה א"ש קושית הנו"י מהא דירושלי' פ"ד עמ"ב דלהנ"ל י"ל דהבבלי במגילה כז: מוקי לר"מ כר' יהודה משום דס"ל דלרבנן דר"י הו"ל רבית גמורה גם במכר אבל להירושלי' לרבנן דר"י לא הו"ל רבית במכר וא"ש גם אי ס"ל דלא כר' יהודה: ע"פ ראב"ע · בירושלי' שם ע"פ חכמים: **ע"ב** מאבניג' בהיני ובשילי. עי' מה"פ ה"ו ד"ה כיון וד"ה ר"י:

דף סד ע"א כיון דממילא קא רבו. עי' מה"פ ה"ו ד"ה פוסקין: **ע"ב** צריך להעלות לו שכר. עי' רא"ש סי' י"ז מה שהביא בשם הירושלי' והוא כאן פ"ה ה"א ועי' מה"פ ד"ה קים וד"ה ר' לא:

דף סה ע"א אלא לבסוף. ה"נ בירושלי' שביעית פ"י ועמש"ל סד: מ"ש בשם הרא"פ דהא דר' לא ור"ז שבסוף ה"א כאן שייך לטעם דין מתני' דהכא ע"ש: אר"נ טרשא שרי. עי' ירושלי' כאן ה"ו ובמה"פ שם ד"ה ר' חייא: **ע"ב** דאי ר' יהודה. עי' ירושלי' ה"ב ומש"ל סג.: בשניהן מותר. בירושלי' ה"ב בשהתמכרנה לא תמכרנה אלא לי מותר וזה אפשר לאוקמי כרבנן ובשויהן קאמר אך מאי דמסיק שכ"ז שאני רוצה נותן דמי' ונוטלה ע"כ ר"י היא וכבמה"פ שם:

דף סו ע"א אסמכתא לא קניא. בירושלי' גיטין פ"ה ה"ח ב"ב פ"י ה"ה קרי ליה עיצומים ועי' תוספתא פ"א כאן ופליגי אמוראי בירושלי' ר' אבהו ור' אחא ור' אמי גבי ר' יונה ור' יוסי לא גבי ועמ"ש ב"ב קסח.:

דף סז ע"א ולא מחשבי' משטרא לשטרא · לפמש"ל סא: ה"נ בירושלי' ה"א לדברי ר' יוחנן גם ברבית קצוצה סלוקי בלא זוזי אפוקי מני' הוא. עי' רא"ש סי' י"ז מ"ש בדעת הירושלי' עפמ"ש הרמב"ן דס"ל נר' בלא · זמינא בה"א דלאו אפוקי מניה הוא וכן י"ל עפמש"ל סא: בדברי ר' יוחנן בר"פ דבאותו שטר מנכין ליה: **ע"ב** כליו של לוקח. עמ"ש בב"ב פה.:

דף סח ע"א לא כטרשי פפונאי. עי' מה"פ ה"ו ד"ה ר' חייא: **ע"ב** בין מרובה בין מועט. בירושלמי ה"ג חד ב"נ אשאל לחברי' דינרין [היינו למחצית שכר] א"ל הב שני דינרין אגרך ומה דיטון עבדין דילי ודילך ופי' הפ"מ דנותן לו שני דינרין בעד טרחתו והמותר יחלוקו והוא כשמואל לקמן סט.:

דף סט ע"א קוצץ לו דינר. ה"נ בירושלי' ריש ה"ג ועמש"ל סח: סומכוס אומר באתונות י"א חדש. בירו' ה"ז סומכוס אומר באתונות כ"ד חדש כו': לפי שאינו דומה טפולו. ה"נ בירושלמי שם: ר' יוסי אומר בדקה · ה"נ בירושלי' שם: מאן פלג לך. נ' דהיינו דקאמר בירושלי' ב"א עושין כן פי' וכי עושין כן לעצמן: **ע"ב** ת"ר מפריז. בירושלי' ה"ד מפרין ואיתא שם ע"ש רשב"ג [דס"ל להירושלמי דרשב"ג קאי גם על מפריז והוא אמר לה]: אבל אין מפריז לא על חנות. בירושלי' שם פלוגתא דר' יוחנן ור"ל דר' יוחנן ס"ל מפריז על חנות כו' ור"ל ס"ל אין מפריז ומתנית' מסייע לר"ל ע"ש:

דף ע ע"א מעות של יתומים. בירושלי' שקלים פ"ד ה"ב גם בהקדש כן מותר ובענין אחר אסור לעשות עסק בשל יתומים ושל הקדש אם יש חשש הפסד ע"ש: ורחוק להפסד רשע. ה"נ בירושלי' כאן ה"ו: **ע"ב** תוס' ד"ה אין מקבלין וכפר"ת משמע בירושלי'. כאן ה"ה: ורמינהו. ה"נ מקשה בירושלי' שם ע"ש וכה"ג ג"כ בירושלי' יבמות פ"ז ה"א: בעשה ול"ת. עי' ספרי תצא רסב:

דף עא ע"א סמיות עיניהם. ה"נ בירושלי' ה"ח ושם הברייתא באריכות יותר: רשב"א · שם: תניא רבי אומר. ירושלי' ה"ה ופי' במה"פ שם: ולא לך אלא לגר. ת"כ בהר פ"ח ע"ש: אין הגר נקנה בע"ע. במכלתא משפטים פ"א איתא לרבות את הגר דברי ר' ישמעאל רע"א א"ל כו' א"כ נקנה בע"ע ועי' התוס"מ שם: אבל אתה נעשה לו עבד. ת"כ בהר פ"ה וירושלי' כאן ה"ה: **ע"ב** ואלו עוברין בל"ת. מכלתא משפטים פי"ט: אלא לעובד כוכבים. ה"נ מוקי בירושלי' כתובות פ"ט ה"א סנהדרין פ"א ה"ו שבועות פ"ז ה"ז: ואם העמידו אצל עובד כוכבים מותר. עי' ת"כ בהר פ"ה את כספך ולא כסף אחרים ועי' ירושלי' ה"ה ומה"פ שם ד"ה א"ר יוסי מ"ש בשם הרמב"ן: ה"מ איניסו לדידן. ה"נ סברת ר' יוסי האמורה בירושלי' דמאי פ"ו ה"א ובתרומות פ"א ה"א ור"ז מדחה לו ויתכן דר' יוסי האמורה אשר שם הוא הר' יוסי דאמר גם כאן והוא שהעמידו אצל ישראל דס"ל דיש שליחות ול"נ לאוקמי בגנא ונתן ביד וא"כ אין ראיה מהירושלי' כלל דהא אדמי' שם האי סברא דידי': תוס' ד"ה כגון בירושלי'. ה"ה ועי' מה"פ שם באורך:

דף עב ע"א ר' יוסי אומר. בתוספתא פ"ד איתא בגי' משונה מבכאן ועי' ירושלי' ה"ה ובמה"פ ד"ה בר קפרא: קונסין אותו. עמ"ש ב"ק ל: וב"ב לד:: ור' יוהנן אמר. בירושלי' שביעית פ"י פלוגתא דר"י ור"ל באופן אחר דר"ל ס"ל דפי' פסולין היינו מזמן ראשון וכשרים מזמן שני ור' יוחנן מפרש פסולים לגמרי והכא תרוייהו ס"ל דפסולים לגמרי רק ר"ל מוקי לה כר"מ: **ע"ב** מודה בשטר שכתבו. עמ"ש בב"ב קנד: אין לווין על שטר שבשוק. לפי' הפ"מ היינו פלוגתא דר' ירמי' ור' יוסי בזה שם בירושלי' ה"ו: המוליך תבילה. עי' באור הגר"א יו"ד סי' קעג סקל"ד וקעז סק"ס מ"ש בשם הירושלי' ה"ג וה"ה ועמ"ש לקמן עג.:

דף עג ע"ב למזבן ליה תמרא.נ' דכה"ג היינו הא דבירושלי' כהנא יהיב מ' דינרי אכיתנא לסוף אייקר אתא שאל לרב וא"ל הב לי' מ' כורין רברבין והיינו אף שאין לו מחויב להעמיד לו: ואסמכתא לא קניא. עמש"ל סו.: אשלם במיטבא. ירושלי' יבמות פט"ו ה"ג כתובות פ"ד ה"ח ב"מ פ"ט ה"ג:

דף עד ע"א מחוסר שתים. בירושלי' ה"ו לרב מחוסר מעשה א' פוסק ור' יוחנן ור"ל אמרי אפי' כמה ומקשה לרב ממתני' ולא מתרץ לה משמע משום דקאמר התם א' דוקא לא מני לשנויי כהכא ועי' מה"פ שם: **ע"ב** אי פסקת עמו כשער הגבוה. עי' ירושלמי ה"ו עובדא דר' בא בר זמינא משמע דפסק כר' יהודה במתני' אע"פ שלא פסק ולא הודה רב ע"ש כמה"פ:

דף עה ע"א ואני נותן לך לגורן · בירושלי' ה"ז דייק הא לשתים ושלש שבתות מותר וטעמא משום דאין דרך להתיקר בזמן קצר ואף שכ' התוס' דגם לגורן אין דרך להתיקר מ"מ לשתים וג' שבתות לא שכיח כלל: אמר שמואל הלכה. ה"נ בירושלי' שם: ת"ח. בירושלי' ה"ה איתא אמר רב כגון אנא לרבב"ח ורבב"ח לי ופי' הפ"מ משום שהיו קרובים ומוותרין זל"ז אבל לא שאר ת"ח: בניו וב"ב. עמ"ש שבת קמח: **ע"ב** רג"א יש רבית מוקדמת. ספרי תצא רסג: רש"א יש רבית דברים. ספרי שם רסב: ואלו עוברין בל"ת. מכלתא משפטים פי"ט: שאסור להקדים לו שלום. ה"נ בירושלי' ה"ח: מלוה עובר בכולן · בספרי תצא רסב מלוה מנין ת"ל לא תקח מאתו ועי' מכלתא משפטים פי"ט: ואומרין אלו היה יודע משה. בירושלי' ה"ח ע"ש ר"ש בן אלעזר:

דף עו ע"א דאטעו פועלים אהדדי. ה"נ מפרש בירושלי' ה"א ועי' ש"ך ח"מ סי' של"ב ס"ק ט"ו שהביא דברי הירושלי' דכאן כגי' ופי' הסמ"ק ועי' פ"מ ומה"פ: ל"צ דאיכא דמיגר בארבע. בירושלי' מוקי בהטעי' בשומת המלאכה שזה המשכיר הי' שומתו שיהיה כאן מלאכה לימים רבים ויקחו שכר יום ויום ולא נמצא כ"א לימים מעטים וכן כיוצא בזה: אפי' הגיע גט לידה אינה מגורשת. עי' ירושלמי גיטין רפ"ו: **ע"ב** שכרן משלם. בירושלי' ה"א נותן להם שכר הליכה וחזרה: חביבי אמר. בירושלי' ה"א איתא ר' חייא רובה אגר חמרי למית' ליה כיתן הלכו ומצאוה לחה אמר לי' רב פוק והב לון אגרון מכלם ואמר להון לא דהוא הייב למיתן לכון אגריכון אלא דהוא הייא מוותרית לכון: ר' דוסא כו' ואם סלע נותן להם סלע. בירושלי' ה"א איתא ואם שקל נותן לו שקל וכ"ה בתוספתא והש"ך ח"מ סי' של"ג סקכ"ב הביאו לסייע מזה דעת הראב"ד ע"ש ועי' מה"פ:

דף עז ע"א הלכה כר' דוסא. ה"נ בירושלי' ה"א ע"ש רב: פועל יכול לחזור · עמש"ל י.: **ע"ב** בע"ח דינו בבינונית. עמ"ש ב"ק ח.: הנותן ערבון. עמש"ל מח:: אסמכתא. בירושלי' גיטין פ"ה ה"ח וב"ב פ"י ה"ה קרי לי' עצומים ועמש"ל סו. וב"ב קסח.:

דף עח ע"א עד כדי שכרן. עי' רא"ש סי' ו' מ"ש בשם הירושלי' דהיינו כפל נגד שכרן ועש"ך סי' שלג ס"ק לב' הירושלי' הוא כאן ה"א ועי' מה"פ ד"ה עד כדון: אמרי דבי ר' ינאי · בירושלמי ה"ג ע"ש ר"ש בן יוקים והך דרבה כאן הוא שם ע"ש ר' דוסתאי בר' ינאי. ודר' יוחנן כאן הוא שם ג"כ ע"ש ר' יוחנן ודריב"ת לא הוזכר שם כלל ועי' מה"פ שם ד"ה ניחא: כל המעביר. עמ"ש ב"ק לט: ד"ה לנבוע: **ע"ב** תוס' ד"ה מגבת. עי' ש"ק מגילה פ"א ה"ד ד"ה אלא שהקשה על התוס' שלא הביאו את הירושלי' לסיוע דהתם מחלק להדיא בין פורים לשאר לדקה: לא יקח בו טלית. עי' ירושלי' שקלים פ"ב ה"ה ואין גובין טלית בטלית ופי' הק"ע בטלית אחר ומשמע אף לאותו העני. ופשטות ל' הברייתא שם היינו לעני אחר ולאו ר"מ היא: רבא אמר אבזקת. ה"נ בירושלי': באנגרי' חוזרת. בירושלי' ה"ג מחלק בין שיכול לפטר בין אי לפטר ויש חלופי גירסאות שם ע"ש במה"פ: אם בדרך הליכתה. שם הוא בברייתא כדתניא לקמן: רשבא"א. ע"ש בירושלמי:

דף עט ע"א לרכוב עלי'. יש שאינן גורסים לרכוב עליה ועי' סמ"ע סי' ש"י סק"ט: אי דא"ל חמור זה. יש גורסים אלא דא"ל ועי' באור הגר"א ח"מ סי' ש"י סק"ז: לא מכלינן קרנא. בירושלי' ה"ג פלוגתא דר"ה ור"ז דר"ז ס"ל מכלינן ור"ה סבר לא מכלינן ועי' הרא"פ ופ"מ:

דף פ ע"ב קב לכתף. בירושלי' הוא בברייתא דסומכוס [ובירושלי' שעם הרא"פ ליתא ע"ש סומכוס] ושם אית' ג' סאין לעגלה. וספינה לפי מה שהיא. ועי' תוספתא פ"ז: רמ"א כש"ש. במכלתא משפטים פט"ז סתים דכש"ש: שמור לי ואשמור לך. בירושלי' ה"ה הדא אנטיכריסים רבית הוא ופי' הפ"מ דקאי על מתני' כולן שאמרו טול את שלך כו' ודחוק דמה ענין רבית בזה ויותר נכון פי' הרא"פ דקאי על שמור לי וכדמוקי לה בגמ' פא. שמור לי היום כו' ולא כל העתים שוות:

דף פא ע"א לאחר ימי שאילתה. עי' ירושלי' לקמן פ"ח ה"ב ובמה"פ שם ד"ה לילה: השאילני ואשאילך. עי' ירושלי' פ"ח ה"ג ובמה"פ שם ד"ה השאילני: **ע"ב** אר"ה הנח לפניך. בירושלי' כאן ה"ה ע"ש שמואל: במשכנו שלא בשעת הלואתו. לפי' הרא"פ בירושלי' ה"ה פליגי בזה ריב"ח ור' יוחנן אליבא דר' יהודה דלר' יוחנן אליבא דר"י בהלוהו פירות ש"ש דוקא בשעת הלואתו ולריב"ח גם בשלא בשעת הלואתו הו"ל ש"ש. ולפי' הפ"מ ל"פ כלל ע"ש:

דף פב ע"ב נשברה כדו. בבלי ב"ק וסוף הברייתא מודין חכמים כו' מוזכר בירושלי' ב"ק פ"ג ה"ב ועי' מ"ש בב"ק כט.:

דף פג ע"א הא יש רואה. מכלת' משפטים פט"ז: אתו ואמרו לי' לרב. בירושלי' ס"פ תני ר' נחמיה קדר מסר קדרוי לבר נש תברין ארים גולתי' [היינו שקל גלימי'] אתא גבי ריב"ח א"ל אזיל אמור לי' למען תלך בדרך טובים כו' ע"ש: השוכר את הפועלים. ב"ר פע"ב: **ע"ב** פועל בכניסתו משלו. ב"ר פע"ב א"ר מונא במקום שאין מנהג תנאי ב"ד הגדול שהתנה כו' וכ"ה בירושלי' כאן ה"א ע"ש יהודה בן בוני' ר' אמי רב יהודה ועי' שוח"ט ק"ד: מדור לפי כבודו. עי' שוח"ט ססי' ל"ד פס"ר פל"א במד"ר פכ"א ספרי עקב מג מה כוכבים אין אורו של זה דומה לזה כו': אתיוה לר"א בר"ש. פדר"כ י' בשלח ירושלי' מעשרות פ"ג ה"ד: אף בשרי ישכון. עי' ב"ב יז. שוח"ט עז:

דף פד ע"א ללודקי'. פי' ירושלי' מעשרות שם ופדר"כ שם: ר' ישמעאל בר' יוסי. עי' פסחים פו: כרסי רחבה ובפדר"כ י' בשלח איתא העובד' דפסחים ע"ש ר"א בר"ש ואיהו אמר כרסי רחבה ושני הגי' יתכנו ע"פ האמור כאן: בעי למסדר לאתויי מאני'. עי' שהש"ר פ"ה עובדא דראב"ש ודבן ברתיה דר"ג שע"י לימוד תורה הותש כחם וכן בפדר"כ י' בשלח מבן ברתי' דר"ג: **ע"ב** קביל עלי' יסורי. עיין קה"ר פי"א ופדר"כ י' בשלח: אוגנין בעלית'. בקה"ר פי"א ופדר"כ י' בשלח איתא שמקבר בגוש חלב [דהייט עכברי דהכא] והיה רשב"י מתגלי על בני מרוני' [מקום קבורת רשב"י] ואמר להון חד עין ימין כו': ריחשא. בקה"ר שם ופדר"כ שם אמר ר"א בר"ש כן מקודם בחייו שילא תולעת א' מאזנו ובזה הסימן הכירה אותו אשתו אחר מותו ליקחהו מגוש חלב למרוני' לקברו אצל אביו: יומא חד מעלי יומא דכפורי. ה"נ שם: לבני בירי. צ"ל עכברי: שלח רבי. קה"ר שם פדר"כ שם וירושלי' פרק המצניע ה"ה: באתר דמרי בית'. ויק"ר פ"ד:

דף פה ע"א רשב"ג. בירושלי' פסחים פ"ו ה"א מונה תחתיו ראב"ע ורבנן דקסרין אמרין אף ר' חנינא דצפורין לר' מנא: דההוא עגלה. ב"ר פל"ג ופנ"ו ירושלי' פ"ט דכלאים ה"ג כתובות פרק הנושא ה"ג ושם איתא דמחלת רבי כל י"ג שנה היה בשיניו ואלי' רפאהו כבואו אליו בתמונת ר' חייא ע"ש: כולהו שני יסורי דרבי. בב"ר שם וירושלי' שם איתא כולהו שני יסורי דרבי לא מתו חיות ולא הפילה אשה עוברה: כל שהוא ת"ח ובנו ת"ח. עי' שוח"ט סי' נט: **ע"ב** על עזבם את תורתי. עי' פתיח' דאיכ"ר א': איעלם מני'. בירושלי' כלאים פ"ט ה"ג וכתובות פרק הנושא ה"ג הוא באופן אחר דר"ל הוה לס תלת מאה תעניתי דיחמי לר' חייא [פי' בחלום כעין ר' יוסא שם מקודם דלס פי' תענית] ולא חמי והוה מצטער אמרין לי' [חבריו] הוא גלי מלפני פי' שגלה להרבין תורה ובקה"ר פ"ט איתא שהועיל לו תעניותיו וראהו בחלום רק מקודם

שלם

שלא אמרו לו חכמים [illegible]

דף פו ע"א [illegible]

דף פז [illegible]

דף פח ע"א [illegible] כמש"ש ואתיא דר"ע כחנויות כו' ולא לוקח מוכח כהריב"ס דהא התם קודם מרוח מיירי ונתן טעם דלוקח פטור ועפנ"א שם שכתבתי שם גם לדברי ר"ת והכמ"ל ועמ"ש בקול אריה הנדפס דל"ה ע"ב : אף פועל אם חסמת פטור . בספרי תצא רפ"ז לא תחסום מ"מ א"כ למה נאמר שור שור אי אתה חוסם אבל אתה חוסם אדם וכ"ה בירושל' מעשרות פ"ב ה"ד : משינטל פקס . ה"נ בירושל' מעשרות פ"א ה"ד מאן די יריס פקסותי' : מכי אתתולי פקוסייהו . בירושל' שם היה מפקס ראשון ראשון לא נטבל עד שיפקס כל צרכו והיא בתוספתא פ"ק שם ועי' מה"פ דהיינו בשדה ובבית בהתחלה סגי ע"ש : מה לשור שכן אתה מצווה . בירושל' מעשרות פ"ב ה"ד למד ק"ו משור ולא פריך הכי ומסיק ת"ל לא תחסום שור בדישו ועי' פ"מ ופי' דחוק ונראה דה"כ דהנה גם בשור אין חייב על חסימתו כ"א בתלוש כמ"ש בירושל' שם בדישו אתה מצווה כו' וא"כ אם אדם לא היה אוכל בתלוש לא היה צריך מיעוט למעטי' משור דבמחובר גם בשור אינו חייב . והבבלי דלא ס"ל המיעוט משור ע"כ אין ראיה משם ומ"ש בירושל' ת"ל אפשר דהוא ג"כ מתמת הך פרכא דהכא : מה לאדם . בירושל' שם דריש ק"ו ולא פריך כן ונראה משום דדריש התם בדישו אי אתה חוסמו אבל אתה חוסם במחובר ש"מ דאוכל שור במחובר מדהוצרך למעטי' מחיוב חסימה :

דף פט ע"א מה דיש מיוחד דבר שגד"ק. ספרי תצא רפז ירושל' כאן ה"ב מעשרות שם : שבשעת גמר מלאכה . ספרי שם וירושל' שם : יצא הבוצר . ירושל' מעשרות שם: יצא הלש . שם : להשקות פועלים . שם : ע"ב המרכסות . בירושל' פ"ט דתרומות סוף ה"א בדישו ולא בדרכו ראב"י אומר אף בדרכו . ופי' הפ"מ דרכו ענבים ובענ"ד נראה דקאי על מרכס בתבואה וכ"מ במהרא"פ :

דף צ ע"א והדשות בתרומה ומעשר . בירושל' שם פלוגתא אית תניי תני דישו שהוא מותר לך . את"ת בדישו שהוא אסור לך ומוכית ממתני' שם כמ"ד דגם בדיש שאסור לך מדבעי בגדולי תרומה להביא כרשינים ולתלות בה ולא מחלק שם בין גד"ת לתרומה ועי' בפ"מ שם דתלי זה בדין אי קליפה החיצונה או הקש יש בה דין תרומה ואינו מובן דודאי קש שהוא מאכל בהמה מותר להאכילה לבהמה והגר"א הגי' דנ"ל ענין זה דדישו בתר הך דין דבלל ואינו ענין כלל זה לזה : גדולי טבל . היינו בדבר שזרעו כולה אבל אין זרעו כולה אסורין עד שלשה גרנות כמ"ש בירושל' תרומות פ"ט ה"ב ועי' נדרים פ"ו ה"ד פ"ז ה"ז שביעית פ"ו ה"ג בכורים פ"ב ה"ב : מע"ש ממון גבוה . עמ"ש פסחים לז: : אף הוא . סוטה בבלי וירושל' שם ובסוף מע"ש : ע"ב כדי שתאכל מן הדישה . ה"נ בירושל' מעשרות פ"ב ה"ד : בבואכם . בירושל' פ"ט דתרומות סוף ה"א ר"א שאל כן לרשב"י והשיב לו כן : רש"י ד"ה מבית אביך . כהן הי' . עמ"ש ברכות יח. לישב אין אזיל ר' יונתן שם בבה"ק : ור"ל אמר פטור . בירושל' כלאים פ"ח אמר מר עוקבא בר חמא בשם ריב"ח הנהיגה בקול בכלאים לוקה וליתא שם פלוגתא ומייתי שם ראיה מברייתא גבי קנין :

דף צא ע"א ר' יהודה היא . עמ"ש סנהדרין סג: : ד' קבין לפרה . בירושל' תרומות פ"ז כתובות פ"ג שהה קבין לפרה וד' קבין לתמור : הא מני ר"מ היא . בירושל' תרומות פ"ז ה"א כתובות פ"ג ה"א איתא מודים חכמים לר"מ בחוסם כו' וע"כ הוא כר"פ דמשעת משיכה כו' ועפנ"א מש"ש בזה : אלו נאמר במתך . ת"כ קדשים פרק ד' : ע"ב עד שיעשה בידיו וברגליו . בספרי תצא רפ"ז ריבר"י אומר עד שיעשה בידיו וברגליו ובגופו יצא זה שעושה בידיו וברגליו אבל לא בגופו . וכ"ה בירושל' מעשרות פ"ב ה"ד בדברי ריבר"י ובגופו וכ"ה כאן ה"ב ובמתני' לא הוזכר בגופו : מה שור . שם מה דיש וכאן ה"ב עיקר הקש זה מה דיש כו' ותפס הקשים אחרים דמודו בהו רבנן וצ"ל כבמעשרות שם : היה עושה בתאנים . ספרי תצא רסו ירושל' שם ושם מסיק ותני עלה היה עושה ביחור זה אינו אוכל מיחור אחר ותאנים וענבים מוקי לה ביחור א' דהיינו במודלית ומלתא דאבעי' להו הכא פשיטא להו התם מברייתא :

דף צב ע"א ר"א חסמא אומר . ספרי תצא רסו ושם בן חסמא ודריש לי' מכנפשך ועי' בירושלמי מעשרות שם דמפרש דנפשו היינו שכרו כדכ' ואליו הוא נושא את נפשו וכמ"ש לקמן בגמ' וחכמים דרשי שבעך : איסי בן יהודה . בירושל' איסי בן עקביא ועמש"ל פז: : מה נפשך אם חסמת פטור . עמש"ל פח: : ע"ב כר"ע דאמר משיקפה . במעשרות פ"א שתים לן התנא במתני' שם היין משיקפה וכן נסתם בירושל' בכמה דוכתי וגם כאן ה"ב ומשמע דפלוגתא דר"ע ורבנן ל"ה כ"א לענין יי"נ : ע"י בנו . ירושל' מעשרות ה"ב שם :

דף צג ע"א קוצץ . ירושל' שם : אמר רב ל"ש . בירושל' ה"ו ר"ה פליג עם שמואל ומייתי שם לר"ה סיעת' מהא דמשמר הפרה מטמא בגדים וכדמותיב הכא לשמואל מזה ושם נשאר הסיוע לר"ה דהוא כרב דהכא . ובסוף פ"ב דמעשרות משמע כשמואל דאמר התם על שמירת תלוש מהלכות מדינה ולא מה"ת : ר"מ היא . עמש"ל פ: בשם המכלתא : ע"ב אלו היה שם . פי' אלו היה אחר שם אלא מטערין בגופו של השומר כן מוכח בירושל' ב"ק פ"ד ה"ט שבועות פ"ח ה"א והפ"מ סותר א"ע בפי' מב"ק לשבועות ועמ"ש ב"ק ספ"ד ביפ"ע ובספ"ג כאן כתוב מפורש אלו היה שם א' והיינו אחר זולת השומר : תחלתו בפשיעה וסב"א . עמ"ש ב"ק נו: ונז: :

דף צד ע"א מתנה ש"ח להיות פטור . עי' ירושל' כתובות פ"ט ה"ה קדושין פ"א ה"ד דבשינה בטל תנאו כגון שמסר לאחר שלא מדעת הבעלים נכנסים בחיובן כדין השומרין ופשוט : האומר לאשה . עמש"ל נא: דבירושל' ליכא פלוגתא וכ"מ כאן סוף פרקין : הא סברא ר"מ . עי' ירושל' קדושין פ"ב ה"ה דר"ש פליג וחשש לתומרא להתנאי אך לבירושל' א"צ לאוקמי רישא ר' יהודה דבירושל' ליכא פלוגתא דבתנאי ממון קיים וכמש"ל נא: : ומתנה ש"ש . בירושל' פ' א"כ ה"ג וס"ה איתא מתנה ש"ח אך ברפ"ז דשבועות איתא ש"ת וש"ש ועי' בנר מערכי שם ולפי' הגר"א בבאורו ליו"ד שהבאתי לעיל עג. דקאי אתמרין והם הנא הוו ש"ש : ר' יהודה בן תימא . תוספתא פ"ה דגיטין ומובא בירושל' נזיר פ"ב וכאן ס"פ : ע"ב פרשה ראשונה . עי' מכלתא משפטים פט"ו ובירושל' פרק בתרא דשבועות ה"א : איפוך אנא . עי' מכלתא שם פט"ז : אבדה מנין . במכלתא שם פט"ז פלוגתא דת"ק יליף במה מלינו בגניבה ור' יוסי יליף מגנב יגנב ובירושל' שם מקשה על הדרש גנב יגנב עד כדון כר"ע כר' ישמעאל דלא דריש כפל לשון ומשני ק"ו כדמייתי הכא בשם מערבא: נאמרה שבוי' ומתה בשואל . מכלתא משפטים פט"ז וסתם מכלתא ר' ישמעאל ובירושל' שבועות שם אמר ע"ז עד כדון כר"ע כר' ישמעאל ומשני לרי"ש כר' נתן או לרבות השבוי' וקשה מהמכלתא וגם אין מובן איזה פלוגתא בין ר"ע ורי"ש שתמניע דעתו שם לרי"ש מדרש זה ויבואר בסמוך בס"ד : איש אשר . ת"כ קדשים פ"ט בהגוסף מחדש ועי' מכלתא משפטים פ"ה ב' פעמים במכה ומקלל . ועי' בגמ' סנהדרין פה: דר' יונתן ע"כ ס"ל ד"ת כלב"א וכן יש להוכיח איפכא דמאן דס"ל ד"ת כלב"א ס"ל כר' יונתן דאל"כ מאין ידע לרבות בת טומטום"כ ע"ש וא"כ רי"ש דס"ל ד"ת כלב"א ס"ל כר' יונתן ומאי למדרש או אבל לר"ע דלא ס"ל ד"ת כלב"א ל"מ למדרש מאו דבעי לחלק ובזה יש לפרש הירושלמי שהבאתי לעיל דעד כדון כר"ע מוכרח למילף מג"ש אבל לרי"ש דס"ל ע"כ כר' יונתן מאי למדרש כר' נתן מאו וא"ש המכלתא דס"ל לרי"ש ג"כ הג"ש רק דהירושלמי קאמר דמאי ג"כ למדרש מאו ועמ"ש סנהדרין שם דמסת"כ קדשים פ"ט מוכח דר"ע ג"כ ס"ל כר' יונתן ועי' שבועות כז: ר' יאשי' סבר לה כר"ע ועי' נב"ת אה"ת סי' קיט בתשו' מבן המחבר . ומהמכלתא הנ"ל מוכח דרי"ש לא ס"ל דון מינה ומינה דבירושל' מקשה לר"ם דס"ל [illegible] :

דף צה ע"א דתניא ונשבר כו' . מכלתא משפטים פט"ז וכ"ה בירושלמי שבועות שם : שאין עליו תשיבה . בירושל' שם פשיט מזה דלסטים מזוין גזלן הוא וא"ב כפל דאל"כ יש תשובה לטק"ו והוא כהבע"א הכא : פשיעה בבעלים . בירושל' שבועות שם פלוגתא דר"ז עם ר"ח ור' לא ומייתי שם ברייתא דמסייע לפטור ועי' נה"מ סי' רנ"א בבאורו . ואח"כ מייתי בירושל' ראיה לר"ז דמחייב ומסיק טעמא מעל כל דבר פשע דכל בפשיעה חייב אפי' בבעלים : ע"ב שוכר כש"ש . במכלתא משפטים פט"ז סתים דכש"ש ובירושל' שבועות שם משמע דתפיס כש"ח : במקום אחר ומתה פטור . ירושל' כאן ה"א : היה עמו בשעת שבורה עי' מכלתא משפטים פט"ז . וירושל' כאן ה"א וע"ע בה"ג שם :

דף צו ע"א כיד רבו . בירושל' כתובות פ"ו ה"א נדרים פי"א ה"ה קדושין פ"א ה"ג תלי לה בפלוגתא דר"מ ורבנן ורק לר"מ אמרי' דעביד יד עבד כיד רבו וכן במע"ש פ"ד וערובין פ"ז איתא כן והכא משמע דלכ"ע יד עבד כיד רבו : ע"ב שואל מהלם לשוכר . עמש"ל לה: : באושא התקינו . עמ"ש ב"ק פח: ב"ב נ: וקלט: :

דף צז ע"א והלכתא כרב כהנא . עמ"ש ב"ק יא. : ע"ב והלה אומר א"י . עמ"ש ב"ק קיח. ובירושלמי לקמן פ"י ה"א ובמה"פ שם :

דף צח ע"א מתוך שא"י לשבע משלם . עמ"ש ב"ב [illegible] : צריכין כפירה במקצת . עי' מכלתא משפטים פט"ו וירושל' פ"ו דשבועות ה"א ובמה"פ שם ד"ה הטוען סנהדרין פ"א ה"א ד"ה במה :

דף צט ע"א יד עבד כיד רבו . עמש"ל צו. : אמר שמואל . בירושל' מע"ש פ"ד ה"ג ערובין פ"ז ה"ו קדושין פ"א ה"ג ע"ש ר' אלעזר . [illegible] יוחנן שם הוא כרב הכא ועש"ק ערובין שם : נימא מסייע [illegible] . היינו הך ברייתא דמסייע בירושל' שם מינה לר' יוחנן ושם לא דחי לי' כהכא : דאר"א כדרך שתקנו . עמ"ש ב"ק עט : ע"ב שמין בית סאה . עמ"ש ב"ק נח: :

דף ק ע"א בשלמא לרבה דאמר כי אמר סומכוס . בירושל' כאן ה"ז א"ר יוחנן זו להוציא מידי סומכוס שאומר כל הספיקות יחלוקו [ופי' הפ"מ דקאי על סיפא ז"א גדול כו' דזה דלא כסומכוס] א"ר לא תפתר כשז"א ברי לי וז"א ברי לי ר' יוסי בעי אם כשז"א ברי לי וז"א ברי לי על דא א"ר יוחנן להוציא מדברי סומכוס ועי' פ"מ וקשה דהלא ר' לא באמת נראה כחולק על ר' יוחנן ומאי מקשה [illegible] ר' יוסי מר' יוחנן ועט"י ובענ"ד נראה דר' לא קאי ארישא דהיינו דלדברי ר' יוחנן דאמר להוציא סיפא מידי סומכוס דהוא משום דס"ל דאמר סומכוס אפי' ברי וברי א"כ מתוקמא רישא אפי' בברי וברי ור' יוסי בעי אם כשז"א ברי כו' פי' דגם אי ס"ל דאמר סומכוס אפי' ברי וברי ג"כ לא היה הכרח לומר דסיפא דלא כסומכוס משום דבשבועה דאוריי' מודה והמתוור הוא מ"ש המס"פ דקאי אמתני' דס"פ המניח וא"ש : ע"ב את הנכסים שאין להן אחריות . ירושל' פ"א דקדושין ועי' כתובות פי"ג ה"ד שבועות פ"ו ה"ד : והודה לו בשעורים . עי' ירושלמי כתובות ושבועות שם ומ"ש ב"ק לה: : רמ"א בעבדים . ירושל' ב"ק פ"ט ה"ב והפסוק שם הלכה כר"מ ועי' בבלי שם : ואריב"ח בענבים העומדות . ה"נ ע"ש ריב"ח בירושלמי כתובות פ"ח ה"ד :

דף קא ע"א אבל בתוך שלש . בירושל' ה"ה אריב"ח שני ערלה ביניהון ופי' הרא"פ בין בעל הזיתים ובין בעל הקרקע אבל לאחר שלש הכל לבעל הקרקע וכרבין הכא והוא מפרש דברי ר"ה דמוקי לה בגוסיכן והפ"מ פי' בין ר' יוחנן ור"ה ולהרא"פ ר' יוחנן קאי על הרישא ור"ה הוא בודד על הסיפא : משום ישוב א"י . עי' ירושלמי ב"ק פ"ט ה"א וגיטין פ"ה ה"ו ע"ש בש"ק : קסבר אין קנין . ה"נ במנחות סו: לד' ר' יהודה ובירושלמי דמאי פ"ה ה"ח וגיטין פ"ד ה"ט איתא לר' יהודה דס"ל יש קנין ובקול אריה הנדפס ד' דביר הבית האריכתי : המקבל שדה אבותיו ממציק . וכן מפרש ר' יוחנן בירושלמי דמאי פ"ו ה"א למתני' דשם ר' יהודה אומר אף המקבל כו' דבמסיקין שנו : ולדידיה הוא דקנסו רבנן . בירושל' דמאי פ"ו ה"א איתא גם בחוכר מעובד כוכבים סתם בא"י שדה דאיתא בתוספתא פ"ו שם דמעשר ונותן לו פלוגתא דחברי' ור' לא דחברי' ס"ל דתפסה מדה"ד בחוכר מהעובד כוכבים ור' לא סבר משום קנס וע"ש דמייתי סיעת' לר' לא ומאידך לחברי' . ומייתי שם ברייתא דלקמן בירושלמי פ"ט ה"ו בחוכר מישראל דלר"מ מעשר ובישראל אין שייך קנס ועי' פ"מ לקמן פ"ט ה"ז ועי' ר"ש דמאי שם דכתב דפלוגתא דחברי' ור' לא הוא באין קנין או יש קנין לעובד כוכבים ומקשה הנוע"י א"כ מאי מקשה שם הירושל' מר"ש דס"ל יש קנין וכן העיר הרא"פ ועי' פנ"א מ"ש בזה ע"פ הגהגר"א שם . וכאן מיירי במקבל דלית ביה דין דחוכר הנ"ל : ונמצא שלא ברשות . ירושל' גיטין פ"ה ב"ק פ"ט : ע"ב א"ב תולה לארץ . עי' ירושל' גיטין פ"ה ה"ו ולגי' הק"ע שם מסיק שם דדוקא בא"י ולהפ"מ אפי' בחו"ל ועש"ק שם : תנ"ה כשאמרו לי יום . ה"נ בירושל' כאן : והאי נמי לאו מעשה אומן . בירושלמי איתא דמזוזה מעשה אומן והיינו על מקום מזוזה דבמזוזה איתא בירושלמי סוף מגילה דעל השוכר ועי' מה"פ :

דף קב ע"א לעשות לו מזוזה . עמש"ל קא: : חצרו ש"א קונה . עי' ירושל' פאה פ"ה ה"ו גיטין פ"א ה"א ופ"ח ה"א ובב"מ פ"א ה"ד כהדא דאריסי' דר' בא בר מינא סליק לדקלא אשכח גוזלין ונסתון אזל שאיל לרב לא א"ל כלום אזל חזר א"ר בא בר מינא קשיא לן פניתא חזר ותייתר ממגיאתו ע"ש ובמפרשים ונראה לתקן שם קלא דשאיל לרב צ"ל לרבי' דהייט ר' בא בר זמינא ולא א"ל כלום ואזל חזר החזיר הגוזלות למקומן א"ר בא בר זמינא קשיא לן סויתא כו' ונראה לחלוק לשנים התיבה קשיא לן הוי תא . פי' קשיא לן הוי שהיה מספקא לן אי קנה לי חצרי . תא חזר בוא שוב ותייתר ממגיאתו ותרוית במגיאתך דאף שיתכן שזכיתי אני מזכה לך : לא אמר כלום . שם בירושלמי ב"מ פ"א ה"ד : יצא לו שם מציאה . שם : ע"ב אי סוכי התם . ה"נ בירושלמי ה"ח ועי' ב"ב קה: : שמואל אמר בבא . ה"נ בירושל' שם ע"ש שמואל :

דף קג ע"א בזמנו נשבע . עי' ירושל' פ"ט ה"א פלוגתא דר"ל וריב"ח : אר"ל דאמר לי' . בירושל' ה"ט אר"ל במעמידו על גבו ור' יוחנן אמר בית כזה : ע"ב בעינא דתתכרי ארעא . עי' ירושל' ה"א :

דף קד ע"א איבעי לך לאתויי בדוולא . בירושל' ה"ב אסיפא דמנכה לו א"ר יצחק כשיכש כל המעין כרם אין הוה עמיק תרתין קומין ואת עביד תלתה קומין עמיק יכלין מימר לעי בי' והוא סגי : כרמא אני מוכר לך . תוספתא ב"ב פ"ו ירושל' כתובות פ"ת ועמ"ש ב"ב ז. : והובירה . בירושל' כאן ה"ג אם משכה בה סובירה וכ"ה בירושל' כתובות פ"ד ה"ח . וביבמות פט"ו ה"ג הלשון כבכאן : שכך כותב לה . ת"כ מצורע ספ"ד בשינוי ובירושל' יבמות שם וכתובות שם חשיב כל הני דדרשי לי' כתובה או שטר ונחשב שם עוד ראב"ע דדריש לשון כתובה : ע"ב ואסמכתא לא קניא . בירושלמי גיטין פ"ס ה"ת ב"ב פ"י ה"ה קרי ליה עלומים ועמ"ש ב"ב קסח. :

דף קה ע"א כדי שתעמוד בו הרחת . ה"נ בירושל' ה"ד : ע"ב ד' קבין מניח ע"ג קרקע ומתפלל . בירושל' פ"ב דברכו' ה"ה ד' קבין מותר ויותר מזה אסור : ארבעה קבין לכור . בירושל' כאן ה"ד א"ר אבהו בנופל בה כדי לזורעה דהייט אם יש בה כדי לזורעה לשנה הבאה ובפאה פ"ה ה"א מקשה דר' אבהו אדר' אבהו דאמר התם ארבעה קבין לכור ועי' מה"פ כאן ובפי' המשנה להרמב"ם כתב כדי זרע השדה מארבע רוחותיה . בירושלמי ה"ה ר"ה אמר בשנשתדף כל אותה הרוח משמע דגם מרוח א' סגי :

דף קו ע"א נשתדפו כל שדותיו של מחכיר . נראה דהיינו הא דבירושל' ה"ה היו שם שדות אחרות ולקו דקאי בשל מחכיר וחש"ש יכיל מימר לי' עד הוינא חייב מכאן ולהלן לינא חייב בה דהיינו האי טענה דהכא כי נשתרנו מעט מהרבה דעד כאן הוא מדת רשעתו לגבות ממנו ויותר לא ואינו מכה כיון דל"ה מכת מדינה והפ"מ פי' של חוכר ובענ"ד נכון יותר לפרש כנ"ל : אבל לא זרעה . ה"נ בירושל' ה"ה : אלו היה שם . עמש"ל נג ועיקר הכונה דאין מטערין בכח של גבור יותר מטבע השומר : ע"ב כרבי . בירושל' יבמות ספ"ו פלוגתא דרבי ורשב"ג ע"ש אית תניי תני ועי' ירושל' כאן ה"ט ובמה"פ שם : רשב"ג משום ר"מ . תוספתא תענית פ"א וב"ר פל"ד ושם איתא וכן היה ר' דוסא אומר כדבריו ובתוספתא שם עוד שינוי דבמקום רשב"ג שם רשב"א ועי' תנחומא בראשית : ר' יהודה מונה . בב"ר ובתוספתא שם מהופך ר' יהודה מונה ממרחשון ר"ש מונה מתשרי : תבואה לא יזרענה קטנית . במשנה שבירושל' מהופך קטנית לא יזרענה תבואה . תבואה יזרענה קטנית ועי' מה"פ שם ד"ה קטנית : מגבת פורים . עמש"ל עח: :

דף קז ע"א טעמא דרשב"ג . בירושל' ה"ז מוקי דרשב"ג במקום שאין מעלין שעורים כפלים בחטים ות"ק מיירי במקום שמעלין כפלים בחטים ועי' בפ"ו מדמאי ה"א דמשום זה ממין אחר צריך לעשר ונראה דזה אפשר גם לטעם ר' לא דמדינא [עמש"ל קא.] וגם חברי' לא אמרו קנס כ"א בחוכר מעובד כוכבים ולא מישראל ועי' בהגהגר"א ובאורו לדמאי שם ומיושב בזה דברי הרמב"ם מתמיהת המס"פ : תבואה יזרענה קטנית . נראה דהיינו דגרים קטנית לא יזרענה תבואה תבואה יזרענה קטנית וכגי' הירושל' : מה ביאתך לעולם בלא תטא . דב"ר פ"ז ירושלמי ברכות פ"ב סוף ה"ג מגילה פ"א ה"ט : ע"ב זו עין . ירושלמי שבת פי"ד ה"ג ושם רב דהוה שרי בעינא בישא ופי' הק"ע שבבבל היו רבים מתגסי עיה"ר : רח"א זו ליגב . ה"נ בירושל' שם ואמר שם משום דר"ח הוה בציפורין דשכיח ליגה אמר ל"ע מתים בליגה כו' : רא"א זו מרה . ה"נ בירושלמי שם : קשוט עצמך . סוה"ט נג ועמ"ש ב"ב ס: :

דף קח ע"א וכן תמצ תגרו' . תוספתא פי"א ירושלמי ב"ב ספ"ק :

דף קט ע"א לשנים מועטות . ערש"י ועמה"פ בירושלמי ה"ח ד"ה המקבל : ואסמכתא ל"ק . עמש"ל קד. וכב"ב קסח. : אשלם במיטבא . ירושלמי כאן ה"ג כתובות פ"ד ה"ח יבמות סט"ו ה"ג
ע"ב שכיר לילה . ת"כ קדשים פ"ב ספרי תצא רע"ט : אינה מתלמת . עמש"ל סה: : מלמד שאינו עובר : ת"כ קדשים פ"ב :

דף קיא ע"א ושמואל אמר כו' . בירושל' ה"י שמואל אמר למחר עובר עליו משום ביומו תתן שכרו ופי' הפ"מ דקאי אשכיר שעו' דלילה וכהכא ובמה"פ שם נדד לפרש דהיינו למחר בבקר וע"ש מ"ש בשם הרמב"ן ובנו"י : שם שכירות בעלמא . לפי' הנוע"י ה"נ בירושל' דעת ר' דוסא שם ה"י [להרא"פ ר' יוסא ובמלחמות ריב"ח] : המחהו אצל חנוני . ת"כ קדשים פ"ב : ע"ב מאחיך פרט לאחרים . ספרי תצא רע"ח ובירושל' כאן ה"א : בשעריך לרבות אוכל נבלות . בירושל' שם מבשעריך לרבות המטלטלין וגר תושב אדרבה ממעט לי' מקרא דלא תעשוק את רעך ועי' מה"פ ד"ה באהרך : מנין לרבות . ה"נ בירושל' שם ובת"כ קדשים פ"ב מלא הלין פעולת כל דבר ויתכן דהיינו מאתך כמ"ש לקמן : יש בו משום ביומו . עי' ספרי תצא רע"ח דמני ה' שמות כלעיל ע"א : ר' יוסי ברי"א . בספרי תצא רע"ח ריבר"א משום בל תעשוק ומשמע דקאי על גר צדק ולא על בהמה וכלים : גר תושב . עמ"ש פסחים כא: בהירושלמי יבמות פ"ח ע"פ הירושלמי דערלה פ"ג ה"א פסחים פ"ב ה"א ע"ש : גזלו . עי' דכ"ר פ"ג ומ"ש בכ"ק קיג: :

דף קיב ע"א כל הכובש . ספרי תצא רעט נפשו של נגזל . עי' ויק"ר פכ"ב תנחומא אח"מ יב : אתך ולא שהמחהו . עי' ספרי תצא רעט ת"כ קדשים פ"ב ובירושלמי כאן ה"א מסיים הוא אינו עובר עליו אבל הן [הייט החנוני והשולחני] עוברין עליו ועי' מה"פ שם : ע"ב עבר זמנו . בירושלמי רפ"ז דשבועות ודכוותה תקינו בבעה"ב שאם עבר זמנו שלא ישבע ויטול . ונראה דהוצרך לטעם תקנה [illegible]

הגהות וחדושים מאת הג"מ אריה ליב יעלין אבד"ק בילסק (בעהמ"ס מצפה אריה וכו')

דף ב ע"א שבורה. בירושלמי ה"א היך. תנינן תמן אין חולקין את החצר עד שיהא ד"א לזה וד"א לזה אמרי תמן בשאין שניהם רוצין ברם הכא בשבניהם רוצים ואפילו תימר הכא בשאין שניהם רוצים רצה זה כופה כופין לזה ופי' הרא"ש ופ"מ דמתחלה מוקי בא"ב כדי חלוקה ואח"כ מוקי לה בי"ב כדי חלוקה וכופין על המחיצה ורצו קאי אשותפים דעלמא שא' יכול לכוף את הב'. ומוכן הדוחק ובענ"ד נ' לגרוס ואפילו תימר הכי [ביו"ד] אין שניהם רוצים כו' וה"פ כיון ששניהם רצו לחלוק אף דהכי הייתו כן במחיצה אין שניהם רוצין יכול הא' לכוף את הב' לעשות מחיצה והוא כל"ב הכא: **ע"ב** נתייאש הימנה. עי' תוס' ועפ"ז יש לפרש מ"ש בירושלמי כלאים פ"ב ה"ג וכאן ב"ב פ"ה ה"א רוצה הוא בהן כאילו עקורים כו' דהיינו שהוא רוצה בעקירתם ואינם אוסרים משום שבדעתו לעקרם ועמ"ש בב"ק פ"א.: אין חולקין. מתני' היא לק' ובירושלמי ה"ה. ובה"א מייתי לה אמתני' כמש"ל ע"א: בדי שלא יאפיל. עמ"ש לק' כב: בהירושלמי לק' פ"ב ה"ד דלא כהרא"ש ופ"מ שם: גג הסמוך לחצר חברו. בירושלמי ה"א א"ר יוחנן כופין בחצרות ואין כופין בגגות ר' נסה סבר בחצר שהיא למעלה מן הגג אבל גג שהוא למעלה מן החצר כופין ר' יוחנן סבר מימר בחצר שהיא למעלה מן הגג כופין אבל גג שהוא למעלה מן החצר אין כופין. ולפ"ז פליגי בסברות הפוכות והרא"ש פי' דר' נסה דאמר בחצר גבוה מגג אין כופין היינו לבעל הגג אבל לבעל החצר כופין וכר' יוחנן ול"פ כ"א בגג שלמעלה מן החצר אי כופין לבעל הגג וקשה מהא דתניא לק' ו: ואם היה חצרו למעלה מגגו ש"מ אין זקוק לו והוא דלא כר' יוחנן ולהרא"ש הוא דלא כתרווייהו ודוח"ל דמתחילה י' פליגי. ובענ"ד נ' להגי' כדברי ר' יוחנן בחצר שהיא למעלה מן החצר אבל גג שהוא למעלה מהחצר אין כופין דס"ל דל"ת לניזק ראיה דבעל הגג בחצר ודלא כר"נ אמר במוהל כאן ור' נסה ס"ל כר"נ א"ש:

דף ג ע"א תוס' ד"ה טרקסין וי"מ. בירושלמי כלאים פ"ח ה"ד יומא פ"ה ה"א איתא כהי"מ ע"ש רבי יונה בונרייא ועי' הגרי"ב יומא נא: ומש"ש: ה"א בבנין. בירושלמי ספ"ק דמגילה שתים כמ"ד בשנים ע"ש: **ע"ב** תוס' ד"ה ועיילה. עי' ירושלמי מגילה פ"ג ה"ג: תוס' ד"ה כל. בתוס' יבמות מה: מקשים עוד לרש"י ממה שנענשו על שהחניפו לו [וכ"ה בירושלמי סוטה פ"ז ה"ז ובתוספתא שם] ואם אמו מישראל הלא כשר הוא ומקרב אחיך אינו כ"א מדרבנן ע"ש ובסוטה מא: ד"ה אותו הונה להם קושיא זו ע"פ הירושלמי דקדושין דגבי מלך מה"ת בעינן מן המבוררים ע"ש הירושלמי הוא בפ"ד ה"ה שם וגם קושיא דהכא יש ליישב לרש"י והכמ"ל:

דף ד ע"א התך זה דניאל. אסת"ר פ"ח: הכי קתני וכן סתם גינה. עי' פי' המשנה להרמב"ם דמפרש במוכר לחברו גינה מעורבת ועי' מה"פ ה"ב ד"ה תני שהקשה סתירה למ"ש בחבורו ובענ"ד נ' דמ"ש הרמב"ם בפה"מ בבקעה אפילו מקום שנהגו לגדור אין מחייבין אותו פי' שנהגו לגדור בין השותפין אין מחייבין את הלוקח והנה בירושלמי ה"ב איתא תני בגינה בין מקום שנהגו לגדור בין מקום שלא לגדור כופין ומזה דנו הפוסקים דבמקום היזק ראיה ל"מ מנהג ועי' רא"ש סי' ה' וברמ"א ח"מ קנז סע"א בחצר והרמב"ם מפרש דהיינו במוכר ומקום שנהגו שלא לגדור הוא בין השותפין ויש טעם לחלק דבשותפים משום כלאים ירחיק כ"א חצי הרחקה אבל בלוקח כל דין הרחקה עליו ע"כ מוכרח לעשות גדר וכמ"ש הט"ז ח"מ סי' קנח וסמ"פ הרחיק דבריו ובענ"ד נדרשים לנ"ט לחלק בין לוקח לשותפים ועי' לק' קז: ומקבל עליו דהרשב"ם מפרש דהמוכר מקבל מקום הגדר והרמב"ם בפי' ספ"ז פי' דהלוקח מקבל וכ"כ בחבורו פכ"א מהל' מכירה [והא דמשמע הכא דשניהם בונין דומיא דרישא י"ל דש"ה דמכר תני שדהו דמשמעו דהתני ישאר לו בשלמות והכא מיירי במכר במדה] וכן מיושב בזה הך דבקעה כמ"ש לק' בסמוך: אבל סתם בקעה. בירושלמי איתא בבקעה מקום שנהגו לגדור כופין מקום שנהגו שלא לגדור אין כופין והירושלמי לשיטתו דמפרש בגינה גם מקום שנהגו שלא לגדור כופין שפיר יש חילוק בין גינה לבקעה. והרמב"ם דתפס בגינה כהירושלמי צ"ל דמפרש כן גם בבבלי והא דנקט סתמא צ"ל דמפרש דבין מוכר ולוקח הוי סתמא בגינה כמקום שנהגו לגדור אף דבין השותפין המנהג שלא לגדור ובבקעה איפכא. ובבקעה משונה הירושלמי מהבבלי. דס"ל דמקום שנהגו לגדור בשותפין גם בלוקח כופין גב בבקעה: **ע"ב** ולא יעשה לא זה ולא זה. עע"ז וש"ך ח"מ קנח סע"ה: ר"ה אמר הכל לפי מה שגדר. בירושלמי ה"ג רב הונא אמר ובלבד בשעה שבנה עכשיו דאין הוה בני לה דכיפין בני לה דכיפין ברם הכא בני דכיפין ובינתים בלבנין גבי ליה דכיפין וכל שעה דנפל בני ליה ועי' פ"מ שפי' דחוק ובמה"פ בשם הרמב"ן דקאי על ר' יוסי [אף שהוזכר בירושלמי אח"כ ר' יוסי] וה"פ דאם המקיף גדר בלבנים והניקף גדר הרביעית בכיפין גבי ליה כיפין שהוא יותר חזק בעד כל הג' רוחות כאילו היו של כיפין ועל המקיף לבנות בנפול הג' רוחות בעוד רוח רביעית מכיפין קיים ע"ש והוא דין חדש שיתן יותר מכאשר הוציא המקיף עתה על סמך שיבנה אח"כ לעתים רחוקות ועגו"י שמגיה ולולא דברי הרמב"ן הייתי אומר שמה שתפסו דכיפין הוא חזק יותר מלבנים הוא באשר שכיפין היינו כפיסין דמבואר במתני' דרחבו יותר מלבנים אבל באמת יתכן דבמתני' כפיסין היינו שני אריחין וטיט ביניהם עובי הכותל והכא אפשר דהיינו מאריח א' וגרוע מלבנים ויתפרש שפיר דקאי ר"ה על רבנן וכגמ' דילן וז"ש ובלבד בשעה שבנה עכשיו היינו כפי שעת שיוכל לעמוד הבנין מרוח רביעית מחויב לתת להמקיף ברם הכא דבני דכיפין ובינתים בלבנים פי' שהניקף בני כיפין וסמכו לג' רוחות של לבנים גבי ליה כיפין ולא יותר ודלא נימא דאחר שנפל הרוח הרביעית לא יכול עוד לבנות הרוח הרביעית ולהיות מהשלש רוחות ע"כ אמר וכל שעה דנפל בני לה ולא יכול אח"כ לתובעו יתרון כותליו שעומדים יותר וז"ש בתחלה ובלבד בשעה שבנה עכשיו ועפ"ז מסיים ר' יוסי אומר מגלגלין עליו את הכל ליתן לו מלבנים:

דף ו ע"א סמך לפלגא סמך לכולה. לפי' הרמב"ן מובא במה"פ ה"ג ד"ה ר"ה הוא בירושלמי שם מאי דאר"ה מגלגלין עליו פשוטו של כותל ושם בירושלמי עד כדון לארכו לרחבו א"ר נסא כותל חצר לא נעשה אלא להציל לו סברין מימר שאם רצה לקרות אינו מקרה אר"י בר' בון תפתר ע"י מריסיו ופי' הרמב"ן מובא במה"פ דלרחבו היינו עובי החומה ותמה ע"ז הפ"מ אולם גם פירושו דחוק ובענ"ד רחבו של כותל היינו גובה ועי' תוס' דפי' כאן סמך לכולה היינו בין לאורך בין לגובה ובירושלמי מבעי' ליה אם גם לגובה אמרינן כן סמך למקצת גובה סמך לכולה וע"ז א"ר נסא אלא להציל היינו לעשות לו צל ולא תועלת אחר ולמה יתחייב. ומקשה ע"ז הירושלמי סברין מימר שאם רצה לקרות אינו מקרה בתמיה. שלא אפשר שיסמוך קורה על כותל שביניהם ואר"י בר' בון תפתר ע"י מריסיו פי' שעשה זה שסמך אקבעתא דכשורי שזה אות שרוצה להקרות לא מחייבין אותו על כל הגובה אבל בסתם לא מחייבינן ליה על כל הגובה כ"א נגד מה שסמך: **ע"ב** גג הסמוך לחצר חברו. עמש"ל ב': לא יאמר העליון. כה"ג בירושלמי ב"מ פרק בתרא ה"א ובתוספתא שם:

דף ז ע"א כרם אני מוכר לך. תוספתא פ"ו ומובא בירושלמי מעשרות פ"ב ה"ג לענין גנת וורדי' שבמתני' שם: **ע"ב** תניא רשב"א. בירושלמי איתא ע"ז משום מאן דמתפרנס מבני לי' שור שנאמר הון עשיר קרית עוזו. ופי' הרא"ש דקאי לרבנן ודחוק וני' דהוא שייך לרשב"ג דמי שאין לו פרנסה חפץ שיבאו רבים ויקנו ממנו סחורתו להתפרנס מזה אך מי שא"צ לזה למשא הוא עליו דחיקת רבים וע"ז ארשב"ג שיבנה בית שער שסמוך לרה"ר: אני חומה זו תורה. בשהש"ר פ"ח דריש שם על מעש"ט:

דף ח ע"א גם כי יתנו בגוים. עי' פדר"כ ו' את קרבני לחמי ופס"ר פט"ז: שנתתי פתי לע"ה. עי' קה"ר רפי"א: מאנשי העיר. הגרי"ב ציין להתוספתא פ"ב דנדרים וכ' דשם הוא ענין אחר דמיירי שבא אחר וישב שם אחר זמן נדרו של זה אף שישב שם שלשים יום מותר בו ולאו משום דבעינן יב"ח אלא דהוא משום שנכנס בעיר אחר זמן הנדר אבל נדר מיושבי העיר משמעו גם שישב אח"כ אוסר עליו וכ"מ מהירושלמי נדרים פ"ה ה"ד דמייתי שם לענין אי אזלינן בתר שעת הנדר או האיסור: ל' יום לתמחוי. בירושלמי כאן ה"ד ל' יום לקופה וכ"ה בתוספתא פאה פ"ד והגי' שם הגר"א לתמחוי ג' חדשים כו' והוא כגי' הרי"ף כאן וכ"ה בשו"ע יו"ד סי' רנ"ו סע"ה דלקופה ל' יום ולתמחוי ג' חדשים ועי' ירושלמי פאה פ"ח ה"ו: לפסי העיר. בירושלמי כאן ה"ד מקשה ובתר כל הלין מלין אתמר לפסין ולזמיות יב"ח אר"י בר' בון מיטי דפסחא ופי' בפ"מ דלא ידע מאי לפסין ומפרש דהיינו פסח בר מיטי דפסחא ובענ"ד הוא דחוק דא"כ הו"ל מאי לפסין [ועי' מרדכי דפי' פסי הייתו פיוסים מיני צדקות וזמיות היינו מסים ובירושלמי פאה פ"א ה"א מן הפיסין ומן הזמיות שניהם עניני מסים] ועי' מהרא"פ וגם פי' דחוק והכמ"ל ובענ"ד נ' עפמ"ש בירושלמי פאה פ"ח ה"ו דמקשה שם למ"ד אין בודקין לכסות מהא דתני לכסות ו' חדשים ומשני ההוא ליתן ומקשה הא תנן לפסין ולצדקות יב"ח הא קדמייתא ליטול ופי' הפ"מ דהיא ברייתא אחריתא ומיתור' דברייתא מקשה ובענ"ד הפי' שם דס"ד דליכא עוד ענין לצדקה זולת מה דחשיב שם מקודם מזונות וכסות וקבורה כבכאן בגמ' ואם יש עוד איזה מין לצדקה דינו כאחד מהנ"ל ע"כ מקשה מה יש עוד מין לצדקה אשר ישתנה דינו ליב"ח וע"כ מאי דחשיב מקודם הוא ליטול ומשני שכר הסופרים והמשנים השייך לתושבי העיר בעינן יב"ח ולעולם מיירי כולה ליתן וזהו דמקשה ג"כ כאן בתר כל הלין מלין אתמר לפסין כו' וחסר כאן תיבת ולצדקות כבפאה שם ומקשה ע"ז איזה צדקה חסר עוד ושיפתנה דינו ליב"ח וע"ז משני מיטי דפסחא והו"מ לשנויי בשכר סופרים והמשנים כבפאה רק דתפס מלתא אחריתא ואין כ"מ בזה וא"ש בפשטות ולפסין היינו פסי העיר כבכאן: **ע"ב** שאין עושין שררה על הצבור פחות משנים. בירושלמי פאה פ"ח ה"ו פחות משלשה ובמשנה שקלים פ"ה ה"ב מבואר פחות משנים ואולי מיירי בירושלמי פאה לחלק ועי' מרדכי שהביא את הירושלמי: תמחוי בכל יום. ירושלמי פאה שם: מעשה ומינה רבי. בירושלמי שם ר' יוסי בשם ר' יוחנן אין ממנין ב' אחין ור' יוסי עבד חד מן תרין אחין ואמר לא שנמנה בו [בהשני] דבר עבירה אלא שאין ממנין ב' אחין והוא דלא כהבבלי: אר"נ א"ק. בשקלים שם אר"נ א"ר מני: ואפילו גבאי צדקה. ויק"ר פ"ל ע"ש ר' ברכי' ור' חייא אבוי בשם ר' יוסי בן נהוראי: ומצדיקי הרבים ככוכבים. ספרי עקב מו ועי' ספרי דברים י' שוח"ט י"א ע"ז קמת ובויק"ר פ"ל: תוס' ד"ה אכפי' בירושלמי דהמוכר את הספינה. ה"ה ושם מובא דאף באיכא נאו אין ב"ד נזקקין דהא במדה ומשקל איכא נאו לא יהיה לך בכיסך ועי' מל"מ פ"ג מהל' עבדים ה"ד:

דף ט ע"א ואע"פ שאין ראיה. עמ"ש שבת קנ.: ואין בודקין לכסות. עי' ירושלמי פאה פ"ח ה"ו: ת"כ דרב יהודה. בירושלמי שם מייתי ברייתא לכסות ו' חדשים וקס"ד דהיינו ליטול ומשני דההוא ליתן ועמש"ל ח.: אם היה מחזר על הפתחים. ספרי ראה קטו ועי' תוספתא פאה פ"ד ובירושלמי שם: שלישית השקל בשנה. בירושלמי שקלים פ"ב ה"ג שמשתלש ג' פעמים בשנה ופי' המפרשים שנותן ג' שקלים לשנה: גדול המעשה. במ"ר פי"ג: **ע"ב** תוס' ד"ה דהא היסט דבת"כ שמיני. פ"ה מנין לרבות שאר כלים כבגדים ת"ל טמא ופי' הראב"ד שם דהיינו בהכורין דומיא דבגדים ועי' מל"מ פט"ז מהל' טומאת צרעת ה"ו:

דף י ע"א זכה הלא פרוס. ויק"ר פל"ד ועי' ויק"ר פ"ל פדר"כ כ"ח: בני אחתי' דר"י בן זכאי. בויק"ר פל"ד כעין עובדא זו בבני אחתיה דרשב"י ע"ש: עשרה דברים קשים. בקה"ר פ"ז ארבעה עשר דברים קשים ע"ש: כביכול עבד לוט. שמ"ר פל"א ויק"ר פל"ב: אחת שמלת ממיתה משונה. מדרש משלי י' ובירושלמי פאה פ"א ה"א דרים וצדקה תציל ממות היינו שלא ימות לעוה"ב: **ע"ב** נענה ר"א ואמר. פדר"כ ב' שקלים ע"ש ר"א שאין עושין אלא להתיהר כו' כלק' כדברי ר"ג: נענה ר' יהושע. בתנחומא תשא ה' ובפדר"כ שם דברי ר' יהושע באופן אחר היינו שחטא ישראל הוא להם חסד שמשעבדין בהם: שאין עושין אלא להתיהר. בפדר"כ שם הוא ע"ש ר"א וע"ש ר"ג הוא חסד שעובדי כוכבים עושין חטאת הוא להם ש[illegible] אמר לנ"כ תמלך בצדקה ופי' חטאת קרבן חטאת וכריב"ז לק': נענה ר' נחוניה בן הקנה. בפדר"כ שם ה[illegible] ר"א בן ערך וכנכס"ק אמר שם ענין אחר ממי אתה למד ממישע מלך מואב שהקריב בנו הבכור ע"ש ו[illegible] תשא ה' וכן דהכא ליתא בתנחומא כלל:

דף יא ע"א ואני גנזתי לעצמי שנאמר והלך. ה"נ בתוספתא פאה פ"ד ובירושלמי פ"א ה"א שנאמ[illegible] תציל ממות ולא מיתה אלא שלא ימות לעוה"ב: א"ר יוחנן כו' חוץ משל פתחים. [illegible] בירושלמי ה"ה: תנ"ה. ה"נ בירושלמי ע"ש תני בר קפרא: אר"ה חצר מתחלקת לפי פתחים. ה"נ ב[illegible] ה"ה ומשמע שם דברייתא היא ור"ה מפרשה לזבלין היא מתניתא והיינו דהזבל מתחלק לפי הפתח[illegible] החצר מתחלק בשוה: נוטל שמנה אמות כנגד הפתח. עי' תוספתא ב"מ פי"א: האי פירא דשופלי. ב[illegible] ב"מ פי"א ובירושלמי כאן ה"ה חולית שבאר יש לה ד"א: **ע"ב** באכסדרה דבי רב. בתוספתא ב"[illegible] איתא אם יש לה גיפופי נותנין לה כניסה ויציאה ד"א ע"ש: היו חמשה בתים פתוחים למרפסת. עי'[illegible] שם: לול של תרנגולין. בירושלמי ה"ה ר' ינאי אף בית התרנגולין יש להן ד"א והכא לול שאני: ת[illegible] שבחצר. תוספתא ב"מ פי"א וירושלמי כאן ה"ה: חמש חצרות. עי' תוספתא שם וירושלמי שם: [illegible] מבוי מעכבין עליו דברי רבי רשב"א. בתוספתא פי"א דב"מ איתא רשב"א בני מבוי מעכבין עליו ו[illegible] כאן בהתסורי מחסרא רשב"א מעכבין עליו וכן חמש כו':

דף יב ע"א מצר שהחזיקו בו רבים. עי' ירושלמי לק' ספ"ג:

דף יג ע"א תוס' ד"ה שנאמר. ועי' תוס' בחגיגה ב: ד"ה לא תהו שכתב בשם הירושלמי דמ"ק דט[illegible] בפ"ו ע"ש. הירושלמי היא במ"ק פ"א ה"ז וכ"ה בגיטין פ"ד ה"ה אך בתוס' גיטין מא: [illegible] תהו מייתי מירושלמי דשם ראיה איפכא דאין העבד מצווה על פ"ו ומש"ש אלא לפ"ו הייתו שבת ועפ[illegible] שם וקושיתו יש ליישב והכמ"ל: **ע"ב** ל"ש אלא בכרך אחד. עי' מרדכי ספ"ק מ"ש בשם הירושל[illegible] בפרקין סו' ה"ה ועפ"מ שם: רבי יהודה אומר תורה בפ"ע. עי' מס' סופרים פ"ג דאיתא שם לא [illegible] מדביק אדם תורה ונביאים וכו' כא' והגר"א מגיה שם כבכאן והג ר"ב בספרו ראשית בכורים עש[illegible] והמ"ס לחולקין בדעת ר' יהודה והאריך שם בפלפול ובענ"ד א"ש גי' המ"ס דהלא מסיים שם את[illegible] בדפתרא אבל בגויל [נ"א בקלף] תורה בפ"ע כו'. וזה קאי לדעת ר' יהודה דמתיר שם להדביק ד[illegible] בדפתרא דאינו בקדושת ס"ת אבל בגויל או קלף דקדוש בקדושת ס"ת אוסר ר' יהודה להדביק וב[illegible] הברייתא כאן בגמ' [וראיתי להעטור סופרים להגריא"ל למ"ס שינה הגי' במ"ס בד"א בקלף אבל ב[illegible] ע"כ תמה למה לא הביאו זאת הפוסקים ואין זה גי' הגר"א כנראה מהגהגר"א הנדפסים בהש"ס. [illegible] שהיה רשום מצד נ"א בקלף תחת תיבת בגויל טעה להגיה תחת תיבת בדפתרא והוא משגה במח"כ] [illegible] הארכתי לבאר עפ"ז דברי הרמב"ם בפ"ז מהל' ס"ת והירושלמי מגילה פ"ג ה"א דנתקשה בה הרא[illegible] שם והכמ"ל ובמנחות ל. ידובר מזה בס"ד: וכן בין כל נביא. עי' הגרי"ב ובירושלמי פ"ק דמגילה [illegible] שהוזכר כלל ריוח בין כל נביא דהכי איתא שם וצריך שיהא משייר בין ספר לספר ד' שיטין ובנביא של [illegible] וצריך שיהא גומר באמצע הדף ומתחיל באמצעיתו ובנביא גומר בסופו ומתחיל בראשו ובנביא של י"ב [illegible] משמע דבין נביא לנביא א"צ ריוח משום דגומר בסופו וכ"מ ברמב"ן אבל במ"ס פ"ג ה"ב מבואר [illegible] מניח ריוח בסופו ומתחיל למעלה וא"כ גם בירושלמי צריך לפרש כן דגומר בסופו היינו עם ריוח [illegible] וצ' דספר כולל ג"כ ספרי נביאים כמשמעות ל' הירושלמי מקודם שם לענין הנחת ריוח למעלה ול[illegible] לק' שם לענין עמוד ועמ"ש בתוס': תוס' ד"ה ומסיים בירושלמי פ"ק דמגילה. ה"ט אך שם אין מ[illegible] אתורה כ"א על נביא של שנים עשר וכ"כ מפ"ג דמגילה שם ה"א דעושין מחומשין תורה וכ"ה במ"ס [illegible] הקפד במה שמתחיל למעלה גם בתורה וכ"ה דעת כמה גאונים מובא בתשב"ץ ובסמ"ק ובמ"ס ובתשובה [illegible] תוס' ד"ה ועושה בירושלמי בפ"ק דמגילה. ה"ט אבל ליתא שם כן בס"ת כ"א בשאר ספרים וז"ל [illegible] ועושין עמוד לספר בסופו ולתורה מיכן ומיכן לפיכך גולל הספר לתחלתו והתורה לאמצעיתה ע"ש ו[illegible] פ"ב ולק' יד. מפורש הברייתא איפכא כל הספרים נגללים מתחלתן לסופן וא"כ מחולק גי' הגמ' מ[illegible] ובירושלמי ואולי גי' התוס' בגמ' לק' איפכא מסופן לתחלתן:

דף יד ע"א ה"ק שאם בא לחתוך. עי' רש"י ותוס' לעיל יג: ד"ה ומסיים וקשה מ"ש בברייתא [illegible] דאיתא ג"כ ומסיים מלמטה הלא בסיפא דמיירי בנביא של י"ב אסור לסיים מלמטה [illegible] מגילה פ"א ה"ט וכ' בענ"ד דקאי שם על סיום הנביא של י"ב דבסוף מלאכי מסיים מלמטה בלא ריו[illegible] ומתחיל בכתובים למעלה משום דבכה"ג הו"ל כפרודים וכ"ה כונת הברייתא השניה דהלא לא הוזכ[illegible] כל נביא לנביא כ"א תורה ונביאים וכתו' א"כ קאי ומסיים אתורה דהיינו סוף וזאת הברכה ונב[illegible] מלאכי ובזה א"ש דברי הרמב"ם בפ"ז מהל' ס"ת שערת הה"ס בבאורו דעפ"ז דבריו הם מ"ש בבריי[illegible] שאם רצה לחתוך קאי על מ"ש הרוצה לדבק כו' דלזאת שרי דהוו כפרודים ובתשו' הארכתי וא[illegible] הספרים נגללים. במ"ס פ"ב וירושלמי מגילה פ"א ה"ט לתחלתן והוא איפכא ממ"ש כאן ועמש"ל [illegible] מאה ס"ת. בדב"ר פ"ט ובוח"ט ל' י"ג ס"ת כתב משה ביום שילא מן העולם: ארון שעשה משה. [illegible] פ"ד ירושלמי סוטה פ"ח ה"ג שקלים פ"ו ה"א עמ"ש ביפ"ע שם: ורחבן ששה. כ"ה ג"כ בבמד"ר פ"ד ושמ"ר פמ"ז ובברייתא דמלאכת המשכן פ"ו אבל בתנחומא תשא לג עקב יא וירושלמי פ"ד דתענית ה"ה וסוטה פ"ח ה"ג ורחבן שלשה. ובירושלמי שקלים שם איתא ורחבן ו' ומגי' הגר"א שלשה ועמ"ש ביפ"ע שקלים שם: דברי ר"מ ר' יהודה אומר. בירושלמי שקלים שם ובסוטה פ"ח ה"ג פליגי ר' יוחנן ור"ל בפלוגתא דר"מ ור' יהודה דר' יוחנן ס"ל כר"מ ור"ל כר' יהודה: ועליו ס"ת מונח. בירושלמי שקלים שם סוטה שם כמין גלוסקי עשוי לו מבחוץ ויתכן דהיינו מקמי דלייתי לארגז וע"ש בירושלמי מה דפליגי ר"מ ור"י בפי' ונתת אל הארון ונתת את הכפרת: **ע"ב** שברי לוחות. ירושלמי שקלים פ"ו ה"א סוטה פ"ח ה"ג תנחומא ויקהל ד' ועי' במד"ר פ"ד: דאר"י ארשב"י מלמד ששם. במד"ר פ"ד: איוב בימי משה. עמ"ש לק' טו: ע"י עשרה זקנים. בשהש"ר פ"ד ע"ש דאיתא שם פלוגתא ובקה"ר פ"ז שוח"ט א' בשינויים:

דף טו ע"א איתן האזרחי זה אברהם. ויק"ר פ"ט במד"ר פי"ט קה"ר פ"ז פדר"כ ד' פרה פס"ר יד מדרש משלי א' אג"ב פנ"ה תנחומא חקת: הימן זה משה. במד"ר שם פדר"כ שם מדרש משלי שם: איוב בימי משה. בב"ר פנ"ז ובירושלמי סוטה פ"ה ה"ו ע"ש ר' לוי איוב בימי השבטים היה ובשם ר"י בן חלפתא אמר בימי ירידתן למצרים היה וע"ש בירושלמי ספ"ה: ואימא בימי יצחק. בירושלמי שם אליהוא זה יצחק: איוב לא היה ולא נברא. בב"ר פנ"ז ובירושלמי סוטה פ"ה ה"ו ע"ש ר"ל ומקשה שם מהא דר"ל משום בר קפרא אמר איוב בימי אברהם היה ומשני שהיה רק שלא היו היסורים עליו ע"ש: איוב מעולי גולה. ה"נ בב"ר שם וירושלמי שם ע"ש ר' יוחנן וכן אמר ריב"ל שם: **ע"ב** אימא כמשעה שנכנסו. בב"ר פנ"ז ובירושלמי סוטה פ"ה ע"ש ר"י בר חלפתא בירידתן למצרים הי' ובעליתן מת וכ"ה בסע"ר פ"ג: רא"א בימי שפט השופטים. בב"ר ובירושלמי שם ע"ש ר"י בר' יהודה: ריבק"א איוב בימי אחשורוש. ה"נ בב"ר וירושל' שם: וחכ"א איוב בימי כשדים. שם ע"ש ר"ש בר נחמן בשם ר' יונתן: וי"א איוב בימי יעקב. בירושלמי שם ע"ש ר' אבא ובב"ר שם ר' אבא בר כהנא וע"ש פע"ו ופ"פ: דור ששופט את שופטיו. ב"ר פמ"ב ויק"ר פי"א במד"ר פ"ו רו"ר פ"א אסת"ר פ"א תנחומא שמיני פס"ר פ"ה: א"ר אבא בר שמואל איוב ותרן. בירושלמי סוטה ספ"ה ע"ש ר' אחליפא קיסרייא ור"ז א"ל ומאן דלית אנא ותרן לית הוא כשר אלא ותרן על קללתו: פרצו גדרו של עולם. עב"ר פע"ג קה"ר פ"ט פ' כי לא לקלים: מלמד שהטעימו הקב"ה. ויק"ר פי"ז רו"ר פ"ב פס"ר י"ז:

דף טז ע"א דמעיקרא לא הוה ידע לה. תנחומא לך ה' ע"ש: הרבה נימין בראתי. ויק"ר פט"ז תנחומא תזריע: כל טפה. ב"ר פי"ג דב"ר פי"ז ירושלמי ברכות פ"ט ה"ב תענית פ"א ה"ג: וכל קול וקול. ויק"ר פט"ז: **ע"ב** שלא מרד עשו בימיו. ב"ר פס"ג: אותו היום נפטר. עב"ר פס"ג פדר"א פל"ה פס"ר פמ"ב: מה עדשה. ב"ר שם: חמש עבירות. בב"ר שם שתי עבירות ר' אומר אף גנב ויתכן דלזאת ל"ת עברה דכפירה בעיקר ובתה"מ משום דזה נעשה לאחר מיתת אאע"ה שראה שגם באותו צדיק פגעה מדה"ד וכן שט הבכורה הוי אח"כ ושם בהמאמר דבשביל זה נתקצרו ימי אאע"ה שלא יראה ברעת בנו אין לחשוב רק אותן שעשה שלא בסיבת מות אברהם וכאן חשיב סתם כל עברות שעשה באותו יום ובתוס' עה"ת ר"פ תולדות מביא בשם הירושלמי שמקשה דהא עשו כפר שתי שנים קודם מות אברהם מזמן ויגדלו הנערים ומשני שלא נתפרסם עדן ולא מצאתי זאת בירושלמי. ובזה י"ל ג"כ בטעם המדרש דל"ת הכפירה משום שלא היה מפורסם ועשמ"ר פ"א תנחומא שמות ותנא ד' פס"ר פי"ב פדר"כ פ"ג שוח"ט י"ב: ישמעאל עשה תשובה. עב"ר פ"ל רו"ר פ"ח: אדבורי אדבריה. עב"ר פס"ב:

דף יז ע"א וי"א אף דוד. בירושלמי ברכות פ"ט ה"ה וסוטה פ"ה ה"ה מחלק בין אברהם שעשה את היצה"ר טוב שנאמר ומצאת את לבבו נאמן אבל דוד לא היה יכול לעשות כן אלא הרגו בלבבו שנאמר ולבי חלל בקרבי: משה ואהרן ומרים. דב"ר סוף פי"א שהש"ר פי"א תנחומא ואתחנן אדר"נ פי"ב: אף בשרי ישכון. עי' שוח"ט ט"ז: סד בסיד. בירושלמי ר"פ כיני מתני' וסד בסיד אם סד בסיד כל שהוא אם לא סד בסיד ג' טפחים מהדא מרחיקין הגפת והזבל כו' או סד בסיד נ' פירושו דתרווייהו בעינן ופריך דלמא או קתני ובסד ל"ב ג"ט ומשני מהדא מרחיקין כו' והתם או סד קתני ולמה לא ערבינהו כבגמ' לקמן יט. ואת הסלעים. עמ"ש לקמן יט ע"א: את הזרעים. בירושלמי כלאים רפ"ז מקשה מזה ומתרץ כבגמ' לקמן יט: **ע"ב** הבא בידים תוספתא פ"ק:

דף יח ע"א תוס' ד"ה ואם וה"ה תנות. וכן מבואר בירושלמי ה"ג ע"ש וכ"ה בתוספתא פ"ק: **ע"ב** והני לא מזקי הכי. עי' ירושלמי ה"ט דאיתא שם מרחיקין הבצלים מן הכרישין ואכר"ש מתיר א"ר יעקב בן דוסאי מגו הילן מתניתא כשם שזה מרחיק זה מזה כך זה מרחיק זה מזה ר' אבהו בשם ריב"ת מפני שפי הדבורים חד ומחריבות הדבש ונראה דפלוגתייהו דראב"ש ורבנן אם הבא לסמוך צריך גם הניזק להרחיק חצי ההרחקה וס"ל לת"ק דצריך להרחיק ור' יעקב קאי לת"ק וקאמר דה"ה לכל אילן דמתני' ור' אבהו הוא ענין אחר לפרש היזק החרדל להדבורים:

דף יט ע"א או דלמא או סד. עמש"ל ר"פ: לפי שאין דרכן להטמין בסלעים. בירושלמי כאן ה"א ובשבת פ"ד ה"א משני כאן וכאן אין הסלעים מרתיחין אלא מפני שעושין עפר תיחוח ומלקין את ארגות הכותל והכא מסקנת הגמ' משום דמחמם: ה"ם דלא תני חול. בירושלמי פ"ד דשבת ה"א מקשה אהאי דתני ולא בחול מהא דתני מטילין אותו לחול שלא יתחמם ומשני כהכא: **ע"ב** לצדדין קא מהדרשי עמש"ל יז: ושל צונמא מותר. ה"נ בתוספתא פ"ק וירושלמי ה"א: אמר שמואל רקיק. עי' ירושלמי עירובין פ"ז ה"צ דאיתא שם ואפי' רוק ופי' הפ"מ דהיינו רקיק וס"ל דממעט וקשה שפי' נגד הדין והק"ע פי' שם שמילא התריך ברוק הוי מיעוט לבעתו וגם זה פלא שדבר הנמס והולך יהיה מיעוט ולא גם תכן בעינן אין עתיד לפנותו או בטלו שיהיה שם וכן בפ"ז דפסחים ה"ז ובנזיר פ"ט ה"ב אתוו הק"ע והפ"מ בפירושם והוא תמוה ובענ"ד

ג' דקאי אמ"ש הפאו במחגלות בטל פי' שהפא על התבן מחגלת הוי בטול ומקשה ע"ז איתא התי מלאהו במחגלות לא ביטל הפאו במחגלת ביטל וע"ז משני ר"ל אפי' רוק ופי' דמחגלת עצמו ל"ה ביטול רק דזה סימן שמבטל את התבן שהופא מחגלת שיהא טוב להלוך שלא יחליק רגלו בהתבן ולא תמעד אשורו ע"כ הוי בטול להתבן דאפי' רוק שאם רק על התבן ג"כ הוי סימן שחושבו כעפר ושיהיה נדרס ברגלי אדם והוי בטול להתבן כ"ש מחגלאות:

דף כ ע"א בן שמונה . ירושלמי יבמות פי"א ה"ז ועב"ר פי"ד ופ"כ במד"ר פ"ד תנחומא במדבר יח ירושל' יבמות פ"ד ה"ב ושם הגי' ת' אוחטין ט' אופטא ובמדרש הוא בנוסח אחר: **ע"ב** וישל חמור בלבה . ה"נ בתוספתא פ"ק ובירושלמי ה"א הדא דתימר ברתיי' דתמן ברם ברתיי' דידן שלשה מן האנטוכיל ויהבן דרתיי' דידן היו של המור והיינו הך : ובבירה טפח . בירושלמי ה"א הוא ע"ש ר' יהודה וע"כ ברייתא היא ומדברי הירושלמי להביא ברייתא מלהביא המתני' מוכח דהיינו הברייתא דבתוספתא פ"ק דקאי בבירה טפח על הרחקה מן הכד ולא דעומד בעלי' וקאי ר' יהודה על הא דאיתא גם לפני זה ויש להגי' לפ"ז במקום עד שיהא תחתיה מעזיבה ג"ט שנ"ל עד שיהא ממנו לכותל ג"ט ולהפ"מ שפי' דקאי על מתני' דה"ב קשה מאי זה פשיטות מכירה דמיירי מתחתיו לדין הרחקה מן הכד : באמת ביין התירו . עמ"ש שבת יב ע"א ובב"מ ס ע"א: אם היה רפת בקר קודמת. עמש"ל יח ע"א : מפני שמשביחו. בתוספתא פ"ק ובירושלמי ה"ג אע"פ שממעטו:

דף כא ע"ב רשב"ג אומר אף לשכנו כופהו . בתוספתא פ"ק איתא הכי אם קדמה התנות או הרפת א"י למחות בידו ולומר איני יכול לישן לא מקול הפטיש כו' לשכנו אין יכולים לכופו רשב"א לשכנו יכולים לכופו ובאר הפ"מ בה"ג דהאי שכנו פי' דמי שיש לו חנות קודמה דס"ל לת"ק שיכול למסור זכותו לאחר ורשב"ג ס"ל דאינו יכול למסור זכותו לאחר ועפ"ז באר מ"ש בירושלמי תני לשכנו יכול לחזור בו מקבל עליו א"י לחזור בו רשב"א אף מקבל עליו יכול לחזור בו דהיינו האחר הבא לקבל זכות של זה . ובענ"ד אם היה כוונת הירושלמי לפרש כן הברייתא לא היה צ"ל דפליגי מקבל עליו אלא אם זה הזכות נמסר לאחר אי לא . ובאמת אין הכרח לפרש באחר לענין מסירת כ"א הפי' לשכנו מבני המבוי שיכול למחות בידו מתחילה כדאיתא במתני' איני יכול לישן כו' אם המחזיק זה השכן אם מועיל שתיקתו או קבלתו וזהו הדין המבואר בח"מ סי' קנו סע"ד וע' בבאור הגר"א שם וזה דפליגי בירושלמי ר' חנינא ור' מנא ח"א מה לשכנו מערית גו ביתי' [דהיינו שהוזר מהדיבה בעבור דאדעתא דהכי שירבו הנכנסין לא קבל עליו] ור"ה אמר [צ"ל וחד אמר] מהו לשכנו מפתח לי' חנות מקבל עליו כו' והיינו אף שלא בביתו ומוכח דהיינו לפתוח מחדש ולא מיירי בקנית זכות וגם בתוספתא נוח יותר לפרש דקאי אפתיחה מחדש ולהירושלמי מיירי גם התוספתא שקבל ורוצה לחזור :

דף כב ע"א שיהו רוכלין מחזירין . ירושלמי מגילה פ"ד סוף ה"א : **ע"ב** דדושא . ה"נ טעמי' בירושלמי כאן ה"ד ומוקי לי' ג"כ בעיר חדשה כבכאן : תנן החלונות . ה"נ בירושלמי שם ונראה דגם שם בא לסייע מזה לחלק בין עיר חדשה מדלא אמר כאן משום דוושא וע"כ התם בעיר ישנה והפ"מ הסב לכונה אחרת ודחוק או י"ל עפמ"ש הרא"פ לפרש מ"ש בירושלמי שם מתני' בכותל אטום דהיינו בסתום באבנים ועפר ואין יכולים להלוך שם ומש"ש סודמין כ' בענ"ד דצ"ל דיומדין דהיינו כמין גא"ס . וקאי על החלונות שבמתני' להרן דל"ת תיפוק לי' משום דוושא ומשני דמיירי בכה"ג דליכא דוושא וע"ז מייתי ר"י בר' בון ראי' ממתניתא דאמרה טעמים אחרים ולא משום דוושא : בגירי דילי' . לפי' הפ"מ בה"ה היינו טעמא דר' אלעזר בירושלמי שם דאמר הדא דתימר לימין אבל לשמאל זוקף מיד . משום דמלד השמאל אינה ממהרת לקפוץ ול"ה גירי דילי' ע"ש ופי' מהרא"פ שם דחוק :

דף כג ע"א בקוטרא . עי' תוס' ועי' ירושלמי ה"ח א"ר נסא לא אמרו אלא בעשן תדיר : ורמינהו אין פורסין . ה"נ מקשה ומתרץ בירושלמי כאן ה"ה ובב"ק פ"ז ה"ז : **ע"ב** שניהם יחלוקו . עמ"ש ביפ"ע ב"מ כ"ז מהירושלמי דכאן ה"ו : בדליבא . בירושלמי ה"ו מוקי למתני' באין דרך הרבים מפסקת ביניהם ע"ש ובמה"פ ד"ה הדא ולהגהו"י מטעם יאוש בשיש דרך הרבים :

דף כד ע"א בשביל של כרמים . הרמב"ן פי' דבשביל של כרמים אין בנ"א מצוים שם ולא גריס הרמב"ן כל דמדדה כו' ועי' מה"ש : **ע"ב** משום נוי העיר . בירושלמי מספקא ליה אי טעמא שלא יאפיל אי משום נוי מה מפקא מביניהון היה עומד בתוך שלו דטעם שלא יאפיל ליכא ומשום נוי איכא :

דף כה ע"א אבע"ל ר"ע היכי קאמר . בירושלמי ה"ז לפי' הפ"מ פליגי בזה דר' אבהו בשם ר' יוחנן עד מקום שעושה גלד ופי' הפ"מ דקאי עמ"ש לכל רוח הוא עושה דסומך הבורסקי להעיר ומעשה גלד הוא מהשייך למעשי בורסקי ודבית ר' ינאי אמרי עד מקום שעומד ומרית היינו הרחקה המשים אמה וע"ז מייתי ותני כן לסייע לדבית ר' ינאי דמרחיק קאי אריחא . ובענ"ד דחוק הלשון לפירושו ועוד דהקשה לר' יוחנן מהברייתא וכ' דה"פ דגם ר"א בשם ר' יוחנן ס"ל כהברייתא והפלוגתא קאי ארוח מערבית דאית' אינו עושה כל עיקר ועד כמה וכי נימא דעד סוף העולם לא יעשה וע"ז אמר עד מקום שעושה גרד כצ"ל בענ"ד והיינו שעושה וגומת יער קטן מגורדיתא דקני או גרדי דדקלי דהקנים או דקלים הוו מחילה לחוץ בפני הרוח שלא ישא עוד את הריח משם להעיר ודבית ר' ינאי אמרי דהשיעור הוא עד מקום שיתכן שיגיע שם הריח ואין לזה שעור כ"א ע"י בחינה ותרווייהו קאי על רוח מערבית וע"ז מסיים ותני כן דהרחקה חמשים אמה קאי על לכל רוח והוי סיוע לתרווייהו : אילימא תדירא ברוחות . בירושלמי משמע דמפרש ברוחות מדמייתי עלה עובדא דר' מנא הלך עם מוכי שחין וא"ל אביי שלא ילך ממדינחייהו אלא ממערבייהו : וצבא השמים . עמ"ר פמ"ה: דא"ל רב ששת לשמעי'. בירושלמי ברכות פ"ד ה"ה ע"ש ר' יעקב בר אחא דתני תמן לכל הרוחות אין מחזירין חוץ מרוח מזרחית ועפ"מ והרש"ס והגר"א גרסי לכל הרוחות מחזירין ופי' הרא"פ ע"פ הך דרב ששת דהכא . ודוחק לי דתני על מימרא וכ' בענ"ד להגי' דתני תמן לכל הרוחות עושה ומרחיק חוץ מרוח מערבית [והוא כר"ע וכ"ה בתוספתא כאן ואח"כ צ"ל] אמר רב ששת לכל הרוחות מחזירין ונשמט מלכל הרוחות הראשון עד השני : דמורו בה מיני . בירושלמי ברכות שם הטעם משום בתחלה היו אבותינו משתחוים קדמה לשמש ע"ש ובפנ"א: יערף כמטר . ספרי האזינו ש"ו: **ע"ב** הולך אל דרום ביום . ירושלמי ערובין רפ"ה וקה"ר פ"א: ר' יוסי מתיר בחרדל . עמש"ל יח: בשלמא בור למטה . ה"נ מקשה ומתרץ בירושלמי שביעית פ"א סוף ה"ב ע"ש ר' הונא: מודה ר"י בגירי דילי'. עי' מה"פ ובנו"י ה"י:

דף כו ע"א קוצץ ויורד . עמ"ש הפ"מ כאן בה"י דמ"ש כאן בירושלמי דר' יוסי אמר שאם אתה אומר שרשים עיקר הן לבכורים לא היה אדם יכול להביא בכורים קאי על פלוגתא דר' יוסי ור' יונה נרים בכורים ע"ש וסגו"י תלי לה בהך דר' יוסי בשם ר' יוחנן פ"ק דערלה ע"ש : **ע"ב** מצר שהחזיקו בו רבים . ירושלמי ספ"ג : אילן הסמוך למצר . עי' ירושלמי ערלה פ"א ה"א בכורים פ"א ה"א :

דף כז ע"א קנה שני אילנות . בכורים פ"א ה"ו : רע"א קרקע כ"ש. ירושלמי פאה פ"ג ה"ז קדושין פ"א ה"ה לקמן פ"ט ה"ז : **ע"ב** טבל וחולין מעורבין . עי' בתוספתא ספ"ב דמעשרות ובירושלמי פ"א דערלה ה"א כדברי רבי כאלו כולו בארץ ור' יוחנן מפרש לה בירושלמי שם דהיינו טבל ומעושרין מעורבין זה בזה ואיתא שם דרק לענין מעשר שאין החיוב תלוי בדעת האדם משא"כ בערלה אם נטע מתחלה למאכל ומהלה לסייג גם לרבי נגד החיוב חייב ונגד הפטור פטור : גזלן הוא . עי' ירושלמי בכורים פ"א ה"א : א"ר יוחנן א' אילן הסמוך למצר . עי' ירושלמי ערלה פ"א ה"א וה"ג דס"ל לר' יוחנן שרשין אין בהם ממש לענין בכורים ועי' ירושלמי בכורים פ"א ה"א כאן ה"י : ר"א מתיר בכדי שתהא . עי' לקמן בירושלמי ספ"ג ובירושלמי בכורים פ"א ה"א איתא דר' יהודה דס"ל המבריך משלו לשלו דרך רה"ר מביא בכורים כר"א ס"ל :

דף כח ע"א ובית השלחין ועבדים . עי' ירושלמי קדושין פ"א ה"ג : א"ר יוחנן שמעתי מהולכי אושא . ה"נ בירושלמי כאן ה"ג ומקשה עלה ר' יוסי מאן אית לי' שור המועד ג' ימים ר' יהודה והתנינן תמן א"ר יהודה לא אמרו ג' שנים אלא כדי כו' ונשאר בקושי' ובבבלי מוקי לה כר"מ ודס"ל כר' ישמעאל בלק' ע"ב : **ע"ב** שאין עמה טענה . לקמן ה"ד ומובא ג"כ בה"ג שם מהתוספתא דפ"ב בשינוי ועמ"ש לק' לט:

דף לא ע"ב לזלותא דב"ד ל"ח . לקמן בירושלמי ה"ד פליגי בה ר"נ בר יעקב סבר דל"ח ורב סבר כיון כשנחת ע"פ ב"ד נחת המע"ה ונראה דהתם פליגי בסברא זו דשנים נגד שנים מוקמינן אחזקה קמייתא וס"ל לרב דכיון דהוחזק זה ע"פ ב"ד הוי החזקה מסייע לזה ע"כ א"י הראשון להוציא מידו ורנב"י ס"ל דזה שהחזיקוהו ב"ד לאו חזקה היא ולא הוזכר בירושלמי סברת זלותא דב"ד ובירושלמי כתובות פ"ב ה"ב איתא דפליגי בזה רבנן דהכא עם רבנן דתמן ופליגי בפלוגתת ר' מנחם בר' יוסי ורבנן בשנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה ע"ש ומש"ש בכתובות קב: בס"ד מזה: שנים אומרים מת . עי' ירושלמי שם וביבמות פ"י ה"ג וכ' שטעו המפרשים שם ובכתובות דלפי' הק"ע ופ"מ נשאר הדבר בקושי' וגם כל הענין מבולבל דפלוגתא דרבנן דהכא ורבנן דתמן הוא באופן שנשאת מתחלה ע"פ ב"ד וכמבואר בכתובות שם א"כ מאי מדמי לזה שנים אומרים כו' דהתם הלא באו בב"א . ואיזה דמיון יש זה לזה ובדמקשה דאדרבה מתלפי' שיטתי' דרבנן דגבי שדה לא אמרו כ"א בנעשה מעשה ע"פ ב"ד בראשונה וגבי גירושין אפי' בב"א אמרי לא תנא גם מש"ש דרבנן דתמן כרבנן דהכא הוא תמוה דהלא אמר דפליגי ובתכ"ד משום ובענ"ד פי' דמבאר ר' חזקי' דכמו דסברי רבנן דתמן בשדה כן רבנן דהכא פי' גבי שנים אומרים מת כו' ושנים אומרים נתגרשה כו'. ואין הפי' דהכא דמערבא אלא כאן פי' רבנן דתמן הכא בענין זה הא דקאמרי לא תנא היינו דוקא שנעשה מעשה ע"פ ב"ד כמו שאמרו בשדה וע"ז אמר ר' יוסי מסתברא דלא מחלפא כו' פי' דמסתברא דקאי נשאת על קודם בוא העדים השניים דאל"כ מחלפא שטתייהו דרבנן דהא גם בשדה מודו דכשבאו בב"א הוא בחזקה קמייתא וע"כ כחזקי' ורבנן דמערבא ס"ל דלעולם תנא : ערער חד א"ב . הכא בסוגיא משמע דע"א הפוסל ל"מ ובירושלמי כתובות פ"ב ה"ח מקשה ר' בון בר חייא בפשיטות אם העלוהו ע"פ ע"א יורידוהו ע"פ ע"א . והלא העלוהו ע"פ ע"א מיירי ע"כ דאית ליה חזקה ומ"מ מהני ע"א כנגדו אח"כ לפסול ויש להאריך ואכ"מ :

דף לב ע"א והא"ר יוחנן ד"ס. בירושלמי כתובות פ"ב ה"ח ר' חייא בשם ר' יוחנן ובפנ"א כתבתי דהלוק בזה הבבלי מהירושלמי דלהירושלמי מועיל ע"א לפסול גם אח"כ נגד ע"א שהכשיר מקודם משום דל"ה לזלותא דב"ד כ"א מטעם שכבר נעשה ע"פ ב"ד וזה דוקא בשני עדים כמשמעות ל' הירושלמי א"כ משכחת לה ג"כ ערעור חד רק דמ"מ מוקי למתני' בערעור שנים דלא תקשה א"כ דמיירי מתני' בערעור חד מ"ט דר"א וע"כ בערעור תרי ומשום דס"ל לר"א דאין מצטרף עם הראשון משום שלא באו בב"א והו"ל חד כנגד תרי ורשב"ג ס"ל דמצטרף ולהבבלי אין מועיל כלל ערעור חד אף במקום קול נגד א' המכשירו מקודם משום זלותא דב"ד ועפ"מ בפי' דרשב"ג ור"א פליגי אי מועיל ע"א במקום תרי ואיזו זה דבר תמוה ובענ"ד כ' כצ"ל: עד שיראו שניהם כא' . סוטה פ"א ה"א כתובות פ"ב ה"ד סנהדרין פ"ג ה"ט שבועות פ"ד ה"א ועמ"ש סנהדרין ל ע"ב: עד שיעידו שניהם כא' . ירושלמי סנהדרין שם :

דף לד ע"א מחויב שבועה שא"י לישבע . עי' ירושלמי שבועות פ"ז ה"ד דקאמר רבנן דתמן ס"ל הוזה שבועה לסיני ר' יוחנן בשם ר' ינאי חוזר שבועה לבעלין כו' ולא יכול משתבע לי קום שלים לי . וע' בבלי שבועות מז. רבותינו שבא"י . ס"ל חוזר שבועה למחויב לה מאן רבותינו שבא"י ר' אבא היינו דהכא דמשוא"ל"מ ועמ"ש בס"ד : תוס' ד"ה היינו . מדכתיב שבועת. מכלתא משפטים פט"ז : תוס' ד"ה הוה יתיב . א"ר אמי רבותינו שבא"י . בירושלמי משמע דרבותינו שבא"י היינו ר' יוחנן ור' ינאי ע"ש בשבועות פ"ז ה"ד רב הושעי' אמר קמי ר' אמי בשם רבנן דתמן כו' ר' יוחנן בשם ר' ינאי כו' :

דף לה ע"א תוס' ד"ה שודא בירושלמי . כתובות פ"י ה"ד וה"ה ושם איתא שודא דדייני ע"ש בק"ע וש"ק : **ע"ב** ואי דלי לי' . עי' ירושלמי ה"י ובמה"פ שם ד"ה תני :

דף לו ע"א אכלת ערלה . עי' ירושלמי ה"ב דא"ר שני ערלה ביניהון ועי' מה"פ שם בשם הרמב"ן : והאר"ל הגודרות . בירושלמי ה"א ע"ש ר' יוחנן ובקדושין ס"ד פ"ב ע"ש ר' ינאי עגלים וסיתים המקפלים ממקום למקום אין להם חזקה : אבל יש להם חזקה ג"ש . עי' ירושלמי לקמן ה"ה ובתוספתא פ"ב : **ע"ב** וי"א ה"ז חזקה . עי' מה"פ ה"ג ד"ה רב אמר : זו דברי ר' ישמעאל . ה"נ בירושלמי ה"ג בין הא דרב בין הא דשמואל וע"ש דאיתא כך חלוקין בשני אלי' ועמה"פ בשם הרמב"ן שפי' עפמ"ש בוק"ר . ולפניו במדרש ליתא שם פלוגתא בשני אליהו רק שינוי ממקום למקום דבויק"ר פ"ט איתא בשני אלי' ג' תדבים בראשונה כו' ובאסת"ר פ"ב תנחומא מצורע ו' איתא הדש א' : דקל נערה א"ב. עי' רשב"ם ובענ"ד כ' לפרש עפמ"ש בירושלמי ה"ב הבאתיו לעיל ע"א אר"ת שני ערלה ביניהון ה"נ יש לפרש דקל נערה היינו שלא עברו עליה שני ערלה ולהגהו"י שפי' ביניהון היינו בין רב ושמואל ה"נ י"ל כאן :

דף לז ע"א ושייר אילנות . עי' ירושלמי פ"ד ה"ח ומ"ש לקמן עא ע"א: **ע"ב** תוס' ד"ה אינו כרם . וא"נ להרחיק . כן מבואר בכלאים פ"ה מ"ב ובירושלמי שם ה"ב ועוד איתא בירושלמי שביעית פ"א ה"ג לענין חורשין בית סאה בשבילן דאם אינו כרם אין חורשין כל הס"ם . ושם משונה הירושלמי מהבבלי דשם בכלאים ס"ה ה"ב ובנזיר פ"ט ה"ג איתא בשם ר' יוחנן דכשם שחלוקין בכרם כך חלוקין בשבועת קנאות ובבבלי לק' קב. איתא ברייתא דאר"ש בן יהודה משום ר"ש רואין את האמצעים כאלו אינן ושם ע"ב רמי דר"ש אדר"ש מכרם ומחלק בינייהו ע"ש והירושלמי משוה אותם להדדי ועמ"ש לקמן קב ע"ב:

דף לח ע"א א"ר יהודה לא אמרו . ירושלמי לעיל ה"א: בשעת חירום שנו . ה"נ בירושלמי ה"ג ע"ש רב : **ע"ב** כי אמריתה קמי' דשמואל . בירושלמי ה"ג ג"כ פלוגתא דרב ושמואל דרב ס"ל אין מחזיקין ושמואל ס"ל מחזיקין ור"נ בר יצחק מסייע לשמואל מקרא דמלכים ב' ח' גבי שונמית ויתן לה סריס א' לאמר השב את כל אשר לה ומדלא הלכה לדיינים ש"מ דלא היתה זוכה אף שברחה מחמת רעב לגור בארץ פלשתים שבע שנים מ"מ הוי חזקה לבורח ע"כ באה אל המלך :

דף לט ע"א ריב"ח שאל לתלמידי דר' יוחנן . ה"נ בירושלמי ה"ג אך בזה משונה דהתם ר"ח בשם ר' יוחנן אמר דצריך ב"ד והכא ר"ח בר אבא בשם ר' יוחנן בפני שנים ור' יוסי בשם ר' יוחנן אמר שם א"ל ב"ד : **ע"ב** א"ל לא צריכת . ה"נ בירושלמי ה"ג וכאיכא דאמרי דחיית בר רב אמר הכי אמר אבא : אם מחמת טענה הראשונה . בתוספתא פ"ב איתא כה"ג בשינוי שאם אכלה שם שנים וערער בעל השדה בג' ראשונות ואח"כ בא בסוף שם בא וערער אם מחמת טענה הראשונה בא המחזיק וטען אתה מכרתו לי אינה חזקה שטענה שבטלה מקודם בטלה כולה וע' פ"מ בה"ג שמגי' בירושלמי שצ"ל כבתוספתא ופי' דמיירי שבעת ערעור הראשון טען שלא אמר לי דבר דל"ה חזקה ע"כ אין מועיל מ"ש אח"כ אתה מכרתו ומשמע דאף שאמר באחר המחאה קנה ממנו אינו נאמן משום דירד לה בגזלנותא . ועגו"י מה שפי' ע"פ הגי' הכתובה ועתוס' ד"ה וצריך וקושיתם מהא דלעיל לא ע"א ישבה הרא"ש בסי' ח ע"ש :

דף מא ע"א כל חזקה . עמש"ל כח ע"ב : **ע"ב** יש בכלל מאתים מנה . עמ"ש סנהדרין ל: ולא: ובמה"פ פ"ג דסנהדרין ה"ב ד"ה בכלל מ"ש משינוי הגירסות מיבמות פט"ו ה"ה ונזיר ספ"ג למ"ש בסנהדרין שם :

דף מב ע"א מע"פ א"נ מן היורשים . עמ"ש ב"ק קד ע"ב : האומנין והשותפין . עי' רשב"ם שהביא בשם ר"ג דל"ג האומנין ובמשנה שבירושלמי ה"ה הוא כגי' הר"ג ועי' מה"פ שם שכ' דלא מטעם הרשב"ם אלא משום דל"ד לאיכך דהוו בקרקע וג"ש וזה הוי במטלטלין ושמואל דתני אומן ס"ל דמיירי באומן בנין או לעבד שדהו ג"כ ג' שנים וע' לקמן מה: ראה עבדו ביד אומן והוא מתוספתא פ"ב וירושלמי כאן ה"ה : **ע"ב** והאמר שמואל שותף כיורד ברשות . ה"נ מקשה בירושלמי ה"ה דשמואל אדשמואל ומשני כי הכא ולהאי גיסא דלפלגא גרע ול"ה חזקה :

דף מג ע"א דין ודברים אין לי . עי' ירושלמי ר"פ הכותב :

דף מד ע"א רשות יורש לאו כרשות לוקח . עמ"ש ב"ק קיא: קיב. קטו ע"א : **ע"ב** עשה עבדו אפותיקי . עמ"ש ב"ק יא:

דף מה ע"א מתוך שיכול לומר . עי' ירושלמי פ"ו דשבועות ה"א א"ר יודן אין אומרים בממון מאחר דהיינו מיגו ושם י"ל משום דהו"ל מיגו דהעזה בבע"ת וע"ע בה"ת שם חד ב"נ קם עם חבריה בשוקא כו' ומפרש לה בנו"י במגו ומשום דמגו להוציא ל"ה והחפץ הוא בחזקת בעליו הראשונים ועגו"י סוף פרקין ויש להאריך ואכ"מ ועי' ירושלמי שבועות פ"ז ה"א גבי ר' יוחנן אין אומר בממון מאחר ופי' הפ"מ דהוא בתמי' : **ע"ב** המפקיד אצל חברו בעדים . עי' ירושלמי שבועות פ"ו סוף ה"א הכי אמר המלוה את חברו בעדים לא יחזיר לו אלא בעדים ומקשה התם עלי' מברייתא וע' בבלי שבועות מא ע"א : ראה עבדו ביד אומן . תוספתא פ"ב ומובא בירושלמי ה"ה : שתים קצצת לי . עי' ירושלמי שבועות פ"ז ה"א דאיתא שם כלע א' פסקתי לך ונתתי' לך והלה אומר שתים פסקת לי ולא נתת לי כלום ראשונה נוטל בלא שבועה בגי' תפלוגת' דר' יוחנן ור' אלעזר והגו"י מגי' ראשונה לא נוטל אפי' בשבועה ע"ש ובענ"ד כ' דצ"ל נוטל בשבועה דע"ז יש עדים ששכרו ול"ל להבעה"ב מיגו אבל בכמה המקח או כמה ימים שעשה ליכא עדים ע"כ בזה הוי פלוגתא דר"י ור"א לעיל שם אי מועיל מיגו נגד השכיר :

דף מו ע"א נתחלפו לו כליו . ירושלמי ב"ק פ"י ה"א : **ע"ב** א"ר יוחנן באריסי בתי אבות . בירושלמי ה"ה משמע דעת ר' יוחנן דאינו כן דר"ה אמר שם באריס לעולם אבל אריס לשעה יש לו חזקה ור' יוחנן ור"ל אמרי אפי' אריס לשעה אין לו חזקה : אריס שהוריד אריסין . בירושלמי ה"ה ע"ש ר' יוחנן אריס שהוריד אריס אין לו חזקה ולכאורה חשבתי להגי' אריסין והיינו שחילק וכדאמר ר"י הכא אך ממאי דמייתי שם ראי' מזה לבן אריס מוכח דהיינו שהוריד אריס תחתיו :

דף מז ע"א בן אריס יש לו חזקה . בירושלמי ה"ה ר' יוחנן ור"ל אמרין אריס ובן אריס אין לו חזקה : ואשתו שנתגרשה . בירושלמי ה"ה אבל לאחר מיתה יש לו חזקה . וצ"ל שסילק עצמו מירושתה כבר"פ הכותב דאל"כ הלא יורשה ונגד מי הוי החזקה : **ע"ב** מגורשת ואינה מגורשת . עמ"ש ב"מ יב: אבל בשטר קנה . בירושלמי גיטין פ"ה ה"ז מוכח דגם בשטר לא קנה וכשמואל כאן דבעי התם עד כדון בשני שטרות [בלקח מהבעה"ב שטר בפ"ע] בשטר א' [היינו שהתם הבעה"ב בשטר של הסקריקין] ופשיט דר"ש מקחו בטל ועפ"ק שם והפ"מ מפרש שם דקאי על לקח מן האיש וחזר ולקחה מן האשה ובב"ק שם משמע דאיתא בירושלמי אותה האבעי' שתי פעמים לסקריקין לבד ולאיש ואשה לבד ולפנינו ליתא שם כ"א פעם א' :

דף מח ע"א יקריב אותו . ת"כ ויקרא נדבה פ"ג : תוס' ד"ה יקריב בת"כ. שם : תוס' ד"ה גט בירושלמי דגיטין . פ"ט ה"ט ועי' רש"ל ורש"א גיטין דפ"ח: וברש"א כאן ומה שהשיג הרש"א על הרש"ל שכ' דרב ס"ל באומר איני זן דאין כופין מהא דכתובות סג. עז. אמר רב יוציא . אינה השגה דהלא בירושלמי שם וביבמות פ"ט ה"ד וכתובות פי"א ה"ז אמר שמואל אין מעשין אלא לפסולות ומקשה מהא דהמדיר את אשתו כו' יוציא ומשני דיוציא אבל לא כופין וה"נ צ"ל לרב לגי' הרש"ס בבבלי כתובות עז אר"י אמר רב אין מעשין אלא לפסולות דע"כ בכ"מ שנאמר יוציא אין מעשין ובאומר איני זן אמר רב בל' יוציא וצ"ל דס"ל אין מעשין רק יוציא ואח"כ א"ש כפי' הרש"ל לפי הגי' הכתובה ולזאת ס"ל לרב דפסול והו"ל גם מעושה ור"ח ס"ל דכשר משום דס"ל דבאיני זן כופין ג"כ וכדמסיים שם בירושלמי ר"ח בר אשי כו' איני זן כופין [ולפ"ז צ"ל דרב נקט ישראל שעשה כמעשה עכו"ם הוא לרבותא דאפי' ישראל שעשה באומר איני זן הוא פסול משום דהו"ל כמעשה עכו"ם דבדיני ישראל אין כופין ור"ח הוא ג"כ לרבותא אפי' עכו"ם שעשה רק שעשה כמעשה ישראל דהוי כדין ואפי' באומר איני זן כשר] והרואה בירושלמי יראה דקאי על הא דשמואל ובמסקנא שם דהיכי דאמר יוציא אין כופין וא"ש בפשיטות ולגי' התוס' הכא בירושלמי צ"ל דה"ק דאף דלכתחלה אין כופין מ"מ אם כפוהו הוי הגט כשר כיון דהדין יוציא וע' רש"א כאן שהשכים לגי' דהכא : אבל בשטר קנה . עמש"ל מז:

דף מט ע"א דין ודברים אין לי . ע"ל מג ע"ב : **ע"ב** לא נצרכא אלא לג' שדות . עי' ירושלמי גיטין פ"ה ה"ז דאיתא עלה אמר רב בשדה שהכניסה לו בכתובתה כו' ונפדו הק"ע והפ"מ בפירושיהם ולשני הפירושים מוכח דגם בנכ"מ מועילה טענת כ"ר עשיתי לבעלי ותגבה אח"כ מהם והוא דלא כהבבלי כאן דבנכ"מ מועיל חתימתה ולא תוכל לטעון כ"ר כו' :

דף נ ע"א איש ואשה שמכרו . ירושלמי כתובות פ"ט ה"א ועמ"ש ב"ק פח ע"ב : המוכר עבדו . עי' מ"ש בב"ק ל ע"א : **ע"ב** אין חזקה למזיקין . עמש"ל כג. ד"ה בקוטרא :

דף נא ע"א המוכר שדה לאשתו . עמ"ש לקמן ע"ב : אמר שמואל ל"ש אלא בשטר מתנה . ה"נ דעת ר' ירמיה בירושלמי קדושין פ"א ה"ה ופליגי עלי' ר' יונה ור' יסה ע"ש : כדי ליפות כחו . עי' ירושלמי קדושין פ"א ה"ה וכאן פ"ח ה"ד במתנה שכ' בל' מכר ע"ש : **ע"ב** במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות . עי' רא"ש פ' הכותב סי' א' שהביא הירושלמי דשם וכ' דהירושלמי פליג אגמ' דידן דס"ל דלא קנתה הפירות גם במתנה וכ' כן לפי גי' שהביא ולפמ"ש לפנינו יתכן דל"פ דהכי איתא התם רב יהודה בשם רב הנותן שדה במתנה לאשתו אינה מוכרת פירות אר"ז מתנית' אמרה כן [גי' הרא"ש אינו אוכל פירות אר"ז מתניתא לא אמרה כן] אלו הן פירי פירות מוכר פירות ולוקח קרקע והוא אוכל פירות ר' אימי בעי אלו אחר כותב לה יש לו אכילת פירות הוא שכתב לה לא כש"כ לא אמר אלא כותב אבל מוכר לא . ופי' הרא"ש לפי גירסתו דר"ז מקשה מהאי מתנית' דכותב לה דו"ד אין לי בנכסיך ובפירותיהן הרי הוא כנותן לה מתנה ומ"מ יש לו פירי פירות א"כ יש לו פירות מתנתו וכגמ' דילן אזיל לטעמי' דמוקי הא דפירי פירות בדשיירא ע"כ פסק כרב דאין הבעל אוכל פירות והירושלמי ס"ל כהברייתא דתוספתא דלוקח קרקע ע"כ מדחה הדין דרב . ולהגי' שלפנינו כ' לפרש אינה מוכרת פירות דהיינו דאף דאין לו אכילת פירות מ"מ אינה מוכרת לעצמה כ"א ילקח קרקע ויאכל הוא פירי פירות וע"ז אר"ז מתנית' אמרה כן . דבעד הפירות שאינו אוכל ילקח קרקע . ור' אימי מקשה אעיקר דין דרב למה אינו אוכל מ"ש מאלו אחר כתן לה ומסיק לא אמר אלא בכותב דהיינו מתנה אבל במוכר לא ואתיא כהכא ולהרא"ש שפי' דנדחה הא דרב ממתנית' מאי נקשה עוד ר' אימי מסברא ומאי מסיק על רב ל"א אלא בכותב כיון דאידחי לה ולמ"ש א"ש וכ"ה לדינא בשו"ע אה"ע דילקח קרקע : אין מקבלין פקדונות . תוספתא ב"ק רפי"א ירושלמי שם פ"ט ה"ז פ"י ה"ט .

דף נב ע"א יעשה פירוש לפירושן . בירושלמי ב"ק פ"ט ה"ז ליתא יעשה כפירושן רק יעשה פירוש לפירושן ומסיק עלה ר' זבידא בשם ר' בא בר ממל ובלבד בעדים כהדא אתתא דרבב"ח כו' הייתו עובדא דהכא ופי' הפ"מ שימסור לפלוני שאמרו בעדים ותמה הגו"י מה קמ"ל ופי' הוא שיש עדים שאמרו כן קודם מותו דלא ס"ל להירושלמי מיגו ובענ"ד הנחה זו אינה ברורה ועמ"ש בשבועות בס"ד והכתיבות ירושלים גרים במקום בעדים באמיד וכל"ב הכא ובענ"ד כלם טרחו להעמיד דברי ר"ז עמ"ש יעשה כפירושן בזה ליתא כלל בירושלמי רק שהם גרסי לה אבל כד דל גירסתם זאת א"ש כפשוטו דקאי על יעשה פירוש לפירושן ולא מהימני דהיינו בעדים שהיה של בעל או ראו דל"ל מיגו אבל בים מיגו יעשה כפירושן וע"ז מייתי העובדא מדביתהו דרבב"ח דמסיק שם ע"ז דלא משקרא בשעת מיתה ובאופן דהיה לה מיגו רק בחיי' הו"ל מיגו במקום חזקה שהוא של הבעל אבל קודם מותה דאיכא נגד זה חזקה דלא משקרא בשעת מיתה מהני המיגו ומיושב ל' הירושלמי אך בזה משונה הירושלמי מהבבלי דלא הלי התם באי מהימנא או אמידא כבכאן כ"א חזקה דלא משקרא בשעת מיתה ובאופן שהיה להם בחייהם מיגו כנ"ל וזה יתכן בכונת הרמב"ם ועי' מה"פ שם ד"ה אין ואכמ"ל : **ע"ב** חלוקים כעיסתן . עי' ירושלמי פ"ט ה"ג ובמה"פ שם ד"ה בן :

דף נג ע"א בעין יפה. בירושלמי לקמן פ"ד ה"ח משמע דפליגי בזה דרב קאמר סתם טעם החילוק בין מוכר לנותן דנותן הוא בעין יפה ורשב"ג בשם רבי יונתן משום דהלקוחות מדקדקין הייט לפרוץ ולסתות ומדלא פרט לא היה דעתו לקנות אבל מקבל מתנה אין יכול להתנות ולהתאות אין כאן גילוי מלתא דאין חפץ בדבר הנכלל בל' המתנה. וכן בנזיר פ"ה ה"א אפשר דמבעי' לי' כזה ע"ב: והשלימו לעשרה. בירושלמי כאן פ"ג ה"ה הוא ע"ש רב. ושמואל אמר התם אפי' פרץ מקום שאינו ראוי לפרוץ וגדר מקום שא"ר לגדור ה"ז חזקה. משמע דמפרש כל שהוא היינו אף שהוא אף שלא במקום המועיל ורב מפרש כ"ש שהשלימו לעשרה. והכא משמע דבעי שיועיל בפרצה או בהגדר גם בדברי רב שהם כשמואל כאן משנה דשם גם בפתח מעשרה הוי פרץ והכא אמר דבעינן פרצה שיכול לכנוס בה ולצאת: א"ר אסי א"ר יוחנן שתי שדות. ה"נ בירושלמי כאן פ"א ה"ה ובקדושין פ"א ה"ה ע"ש ר' יסא בשם ר' יוחנן ושם מבואר דהייט דוקא בנכסי הגר ובקדושין מבואר דבמכר או מתנה החזיק בא' מהם קנה השני אף מיהודה לגליל וכ"ה בה"ג שם ע"ש ר' יוחנן ובנכסי הגר אפי' מצר מפסיק והיה להרשב"ם ותוס' להסתייע לחילוק זה מהירושלמי ומה שדימו התוס' כאן מתנה לנכסי הגר הוא דלא כמ"ש בירושלמי כנ"ל ועי' קדושין כו. דכתבו התוס' שם בשם ר"ת דמתנה דמי למכר שאין דמי כולן ועי' מה"פ קדושין ד"ה ובנכסי. **ע"ב** בעי ר"ז. ה"נ בירושלמי שם ועוד בפאה פ"ב ה"א לענין אם קדם שאה בהספרים מכדה לחברתה בשתסין גם לסמלר ובירושלמי משמע דהאבעי' שלו כאבעית ר' אלעזר לקמן בסמוך: ה"ק הגביה לרבו. בירושלמי קדושין פ"א ה"ג איתא הכי בדברי ר"ם אם הגביהו ה"ז חזקה הגביה הוא את רבו אין חזקה גדולה ממנה ובדברי ת"ק לא הוזכר הגבהה כלל גם בדברי ר"ם איכא שינוי דהאי אין חזקה גדולה שנאמר על הגביה רבו לו איתא הפס על הגביה הוא את רבו:

דף נד ע"א ושמואל אמר לא קנה אלא מקום מכושו. ה"נ בירושלמי קדושין פ"א ה"ה מאמר שמואל כתולש מן הקרקע דל"ק כ"א אותו קלח בלבד ועש"ק שם ד"ה לא קנה שהקשה מזה על הרמב"ם בפ"א ממכירה דפסק דקנה כל הקרקע. וגרס לו זה שאיתו כפי' הירושלמי בהא דמשני שם אשמואל אקושי' מהברייתא תלש כ"ש קנה. מודה שמואל בנכסי הגר לפרש דבנכסי הגר קנה ולא אמר רק במכירה ומתנה. וזו סברא מסופקת דלעיל שם אמר דבמכר ומתנה קונה בחזקת שדה אחת ביהודה את השני' לה בגליל ובנכסי הגר לא קנה חוץ למצר. וע"כ לפרש דשמואל דאמר לא קנה איירי בנכסי הגר כמ"ש הפ"מ וטוב להגיה מודה לשמואל בנכסי הגר הייט דגם הברייתא מודה בכה"ג וממילא מיושב ג"כ קושיתו מפ"ג דקדושין ה"א דמשמע שם דבכ"ש הגי דהתם במכירה או מתנה מיירי. גם לדינא לא קי"ל כשמואל גם בנכסי הגר כמ"ש הרשב"ם:

דף נה ע"א ואין הבכור נוטל בראוי. ספרי אלא ר"ן מקרא בכל אשר ימצא לו וכ"ה בירושלמי פ"ח ה"ג ומוזכר ג"כ בה"ה שם: המצר. עמש"ל נג ע"א: לענין פאה. בירושלמי פאה פ"ב ה"א ע"ש ריב"ח תלמות מפסיקין לפאה ומצר הוא שם ע"ש ר' הושעי': **ע"ב** הנכנס לבקעה. עמ"ש פסחים י ע"א: דתניא הולא תלי גרוגרת. עמ"ש שבת פ ע"א:

דף נו ע"א אמר רב שבו תיתם. בירושלמי פאה פ"ב ה"א ע"ש רב חסדא: לא מנה יהושע. בירושלמי פ"ק דמגילה ה"א פלוגתא בזה דרשב"ל אמר דיהושע לא מנה אלא המוקפות חומה וריב"ח אמר לא מנה אלא הסמוך לספר והוכרתו שם לזה מחמת הקושי' דהקשה שם אהא דאיתא שהיה רבוא עיירות כו' הא כל הערים שביהושע אפי' מאה אינן ומשני זה כך וזה כך. וק"ל בענ"ד לרשב"ל מאי מספקא לי' לרבי אם טבריה מוקפת חומה הא רקת זו טבריה וכתיבה ביהושע. ולזה י"ל משום דתלד א' יש חומתה ע"כ יש לספק בה אף דביהושע כתובין מוקפות היא אך קשה למה הוליא במתני' דערכין ובגמ' מגילה ד. לוד ואונו וגיא החרשים מכלל כל הערים אחרי שכל הערים שביהושע הם מוקפות ע"כ כ' בענ"ד דל"פ ושניהם אמת דהמוקפות חשיב אף שאינם על הספר ואותן שהן על הספר חשיב אף שאינן מוקפות ועי' תוס' שפי' גבול שבין שבט לשבט ובירושלמי איתא של הספר דהיינו גבול א"י ומה שהקשו התוס' הא נמנה ביהושע כמה ערים שבאמצע י"ל שהם היו מוקפות חומה ע"כ חשיב להו אף שאינם על הגבול: רמ"א נפתולה. בב"ר פמ"ד פלוגתא דר' ור"ש וראב"י ורבנן ובירושלמי שביעית פ"ו ה"א קדושין פ"א כ"ת יהודה ור"ש וראב"י ורבי וכ"נ להגי' במדרש במקום ר' ר' יהודה ובמקום רבנן רבי נבשותם אך במאמריהם הם ג"כ משונים המדרש מהירושלמי. ובגמ' דילן דר"מ היא דרבי יהודה דהתם ונפתולה דהכא היא טעות שבמדרש ונפתולה שבירושלמי רק שסדרן משונה דשם היא השלישית שם לקדמוני וכאן היא לראשונה לקיני. ודר' יהודה היא דר' דהתם וג"כ הסדר משונה ור"ש הייט ר"ש דהתם ועדדיסקין היא דרמוסקין שבמדרש והדמשק שבירושלמי קדושין ודמשק שבשביעית ודראב"י חסר כאן ומ"ש במדרש וירושלמי ואחר בני עמון משום דסיחון הוא ג"כ מעמון ובא הרבה לישראל: **ע"ב** א' אומר בגבה. עמ"ש ביפ"ע סנהדרין ל ע"ב: א' אומר אכלה ראשונה שלישית וחמישית. בירושלמי סוטה פ"א ה"א סנהדרין פ"ג ה"ט שבועות פ"ד ה"א איתא א' אומר שאכלה ראשונה שניה ושלישית וא' אומר שאכלה רביעית חמישית וששית שאלה כלום היא ואין כל חזקה וחזקה צריכה שני עדים כו' ועש"ק סוטה שם שהקשה הא לעיל מזה איתא דמודים חכמים לריב"ק בשני חזקה דמצטרפין ולפמ"ש ביפ"ע סנהדרין ל: לגרוס גם שם ראשונה שלישית וחמישית וא"א שניה רביעית וששית א"ש דבכה"ג צריכין תרוייהו להדדי ובכה"ג אין מצטרפין ומה שדן מזה לשעורות כתבתי שם בס"ד ע"ש:

דף נז ע"א ולגדל תרנגולים. בירושלמי ה"ז א"ר אלעזר נהגו השותפין להיות מוותרין זל"ז בתרנגולים א"ר יוסה מתניתי' לא אמרה כן ושניהם אסורין כו' ולגדל תרנגולין. וכ' בענ"ד דל"ל מתניתי' אמרה כן כמ"ש ג"כ בירושלמי נדרים פ"ה ה"א דדייק דוקא נדרו אבל לא נדרו דרכן לוותר ומוקי מתני' שבכאן בשותפים וכרבינא לקמן ע"ב דסך דנדרים הוא משום דויתור אסור במודר הנאה: **ע"ב** א"ר יוחנן משום ר' בנאה. ה"נ בירושלמי פ"א ה"ה נדרים פ"ה ה"א: מפני שאין דרכן של בנות ישראל. בירושלמי שם מסיק אבל במקום שאנשים מכבסין מעכב אבל בד' אמות דתברי' ל"מ ממחא בידי' ואם מקום מדרון מעכב:

דף נח ע"א א"ר בנאה נסתכלתי. עי' ויק"ר פ"כ קה"ר פ"ח פסוק חכמת אדם: תוס' ד"ה מניין. דאברהם נקרא אדם. וכ"ה בב"ר פי"ד מאמר ר' לוי ובקה"ר פ"ז וע' קה"ר פ"ג ושוח"ט סי' לד דראוי היה אאע"ה להבראות קודם אדה"ר ועי' פדר"כ כג בחדש השביעי פס"ר פ"ז: **ע"ב** אמר שמואל ה"ק. כ"ה בירושלמי ע"ש ר' יוחנן: שאם היה ארוך מקצרו. ה"נ בירושלמי ע"ש ר"ל להאריך ולהרחיב בו ופי' ברא"ש ופ"מ שאין בעל המרזב יכול להאריך ולהרחיב וקשה הלא גם במתחילה אינו יכול להאריך יותר ממקום שהמזיק והפ"מ פי' דזה עצמו דפי הירושלמי הא דר"ל מחמת קושי' א ולא יתכן שיהא דברי ר"ל מופלאים כ"כ. ובענ"ד כ' דה"פ שם שאם בעל החצר רוצה להאריך המרזב להרחיק קלוח המים בעבור שנלכך לו המקום לבנות שם הרשות בידו ולגאת לא הוכא שם דפת ר' ירמי' בר אבא כאן שאם רלה לבנות תחתיו בונה משום דנכלל בדברי ר"ל. ומש"ש בירושלמי והמזחילה יש לה רשות ד"א לא קושיה היא לר"ל כ"א ראי' לר' יוחנן כמ"ש הפ"מ אך לא כבאורו בהברייתא שם המזחילה יש לה רשות ד"א דהייט להרחיק הכותל ממנה דזה אין שייך כלל לטעם ר' יוחנן כ"א לר"ל דמיירי בבנין לפמ"ש בענ"ד רק לר' יוחנן מהפרשת הברייתא כך שיכול בעל החצר לבטת המזחילה ממקומה ולהעתיקה עד ד"א ולא יותר וא"כ במרזב דאין לו חזקה יכול לבנות לכל אותה הרוח ור"ל יתרץ הברייתא לענין בנין וג"כ א"ש:

דף נט ע"א עד ארבע טפחים. ה"נ בירושלמי ה"א ובשבת פ"ט כירה דעד שלשה עווקין שם כשה ע"ז: למעלה מד"א. פליגי בזה הראשונים אי קאי אחלון מצרית או טורית ומהירושלמי כאן ה"ח ומירושלמי יבמות פ' מצות חליצה ה"ג מוכח כר"ת דקאי אמצרית ועי' רמב"ן ובמה"פ ובירושלמי כאן א"ר הושעי' ל"ש אלא בחצר אבל בגגות אפי' למעלה מד"א מעכבו והפ"מ גרים אבל בגגות ואין מוכח בפוסקים משום דפסקי' כרי' אלמא' דלעולם יכול למחות: **ע"ב** אבל בעל החצר בבעל הגג. לפי' הפ"מ הוא בירושלמי ה"ח: רוחב שפת במשך ד'. לפי' המפרשים הוא בירושלמי ה"ט: יגעת ופתחת. בירושלמי ה"י ע"ש גי' הרמב"ן יגעת ופתחת בשמאל יגע וסתום בימין ושם אגע עלמך שהיה עומד שם יכול מימר לי' הוינא בעי תלעי [שהתינס] היה מושים לו לרורות יכול מימר לי' מגתך הוינא בהאי גברא ועי' מה"פ שם ד"ה תני:

דף ס ע"א שחלקו בשנים. לגי' המפרשים להעתיק מ"ש נה"ט להגיה כה"י הוא בירושלמי שם ע"ש נתן בר' הושעי': סוף סוף הא בעית. עי' נמ"י שהביא בשם הירושל' והתוספת' דמבוי דינו כחצר רק דהג"מ דבחצר אין מועיל רשות ובמבוי מועיל רשות עי' ירושלמי ה"י: רא"מ כדי שתהא. בירושלמי בכורים פ"א ה"א ר' יהודה כר"א ע"ש: משונה אבנים. בירושלמי ב"ק פ"ה ה"ז אמר דכיסוי בור בעי שיעור זה: ר' ינאי הוה לי' אילן. כה"ג בירושלמי פס"ב בר' יונתן ע"ש: **ע"ב** משום דר"ל. בירושלמי תענית פ"ב ה"א ע"ש ר' יאשי': כנס מוליא. בירושלמי כאן הי"א פליגי ר' יוחנן ור"ל בהיפוך ובנפלה והגה למאי דמסיק כאן בלהחזיר כתלים ר"י אומר אינו מחזיר ל"ה שברות הסוכות שבירושלמי אבל שינוי זה במקומו עומד מה דפליגי שם בנפלה והכא בנפלה ליכא פלוגתא. וי' דלא כפי' הרא"ש והפ"מ דנפלה היינו להוליא זיזין כבראשונה כ"א להחזיר כתלים וחב"ש ר"י אמר ויתר כו' והוא כבכאן: דרב יהודה מלר. עי' תוספתא פ"ב: אר"ה נפלה. בירושלמי לפי' המפרשים פלוגתא בזה. ועמש"ל: כשחרב הבית בשני'. שוח"ט קלז: שאין גוזרין. שוח"ט שם: סך אדם. שם:

דף סא ע"א אמר מר זוטרא והוא דהוי ד"א. ה"נ בירושלמי ע"ש ר' נחום בשם ר"ת בר אבא:

דף סב ע"א ומצר א' קנה. עי' ירושלמי פ"ז ה"ד: **ע"ב** שורא. עמש"ל נה ע"א:

דף סג ע"א ע"מ שמעשר שלי. ה"נ בירושלמי פ"ו מדמאי ה"ב ב"מ פ"ה ה"ב והיא תוספתא פ"ו מדמאי: שיורי שיירי'. עי' ירושלמי קדושין פ"א ה"ד וכאן פ"ג ה"א דאף בדבר שלא חל קנין מהני לשייר והביא שם דברים כיוצא בזה וכ"ה בדמאי שם ועי' מה"פ שם ובדמאי מ"ש בישוב דברי הרמב"ם מקושית הט"ז ביו"ד סי' פ"א ועי' בהגהת הט"ז להגאון בעל ת"ל בח"מ סי' רי"ב סע"ג: **ע"ב** אהני עומקא ורומא. עי' ה"ב לאיזה דבר כתב עומקא ורומא שאם רלה להשפיל ישפיל להגבי' יגבי' והוא מהתוספתא. ובלא כ' עומקא ורומא גם האויר הוי שיור דגם בי' שייך שיור ועי' ירושלמי פ"ג ה"א מכר תורבתא ושייר אויר הוי שיור וכ"ה בדמאי פ"ו ה"ב קדושין פ"א ה"ד ועי' ח' הרמב"ן:

דף סד ע"א ליפא בהא קמיפלגי. עי' ירושלמי כאן ה"ב ובכתובות פי"ג ה"ז דבעי למימר דאדמון ור"ע אמרו דבר א' ומתק"ח כופין למוכר ליתן דרך ללוקח ובמוכר ששייר לא עשו תקנה ודחי דבשתם הוי פלוגתא דר"ע וחכמים אם נכלל בל' המכירה במכר הבור ודות וס"ל כשייר דס"ל לר"ע דאין שייך לכללי' והגמ' ס"ל דספק לשון הוא ויד מוכר על העליונה בין ברישא בין בסיפא כן משמע מל' הירושלמי ע"ש:

דף סה ע"א הלכה כחכמים. בירושלמי ה"ב רבה בר ר"ה בשם רב הלכה כר"ע דידן דהוא רבנן דר' חייא ורב ירמי' בשם רב הלכה כר"ע דר"ת דהוא רבנן דבבלאי ופי' הפ"מ דרב ירמיה תני דר"ת כמו במתני' וס"ל דרבנן דבבלאי הוא מחליפין הפלוגתא ול"פ לדינא ורבה בר ר"ה ור' ירמי' תרווייהו ס"ל דבעין יפה מוכר והוא דלא כהב"ס דילן דמוכח דפסקו דבעין רעה מוכר ולא ידעתי מה סברתו לזה הלא טוב יותר לומר דגם ר' ירמי' ס"ל דר"ת הוא המהפך ופליג עם רבה בר"ה ובזה ישתנה למ"ש כאן משום דר' ירמיה איפכא תני' קמי' דרב ע"כ הסכים לאמרו הלכה כר"ע והייט כר"ע דר"ת אף דלגמרי אין להשוות דהכא פסק ר' ירמי' כשמואל דלא קאי על ר"ת כ"א על ר"ע דמתני' ופסק בעין יפה כדמוכח מאלודו לטעמייהו וכ"מ לקמן סב. אך קמי' דרב מוכח דאיפכא תני ובירושלמי דקאמר בשם רב שת יותר דקאי על אופן דאיפכא תני והייט ר"ע דר"ת: האחין שחלקו. עי' ירושלמי סוף פרקין דשם איתא יש לבן דרך וע"ז ועפ"מ שם מ"ש בשם הרמב"ן ועי' נמ"י שהקשה הוא מנגד לגמ' דילן שלא דדן אותם כמוכרים רק דפליגי אם בעין יפה הוא מוכר אם בע"ר והתם בירושלמי פשיט מזה למתנה דג"כ יש לבן דרך וע"ז ובאמת ר' דגם הירושלמי לא מחשיב דין האחין כמתנה רק הראי' היא ממאי דתני שם במתני' בסיפא אבל דין מתנה האחין שזכו זכו בכולן ואי נימא דקאי גם על דרך יש להיות הדין דאין לשם דרך וע"ז ואיך פסיק רב דיש לבן דרך וע"ז וע"כ לומר דלא קאי כ"א על בריכה מה דחשיב שם והכ"מ מש"ם אבל במתנה נותן את כולם לא קאי כ"א על בריכה אבל לא על דרך אבל לעולם אחין דין מוכרין להם ופשוט וליכא כאן סתירה: מתנה נותן את כולם. עי' ירושלמי קדושין פ"א ה"ה שמוכר שם לענין ישוי כח במתנה שכתוב בה קנין דיש לו זכות מתנה לענין נתן את הכל ועי' בירושלמי כאן ה"ח ובח' הרמב"ן לקמן עא: בעין יפה יהיב. עמש"ל נג ע"א: **ע"ב** רשב"ם ד"ה אבל לא את הקבועה. מ"ש הוא דלא כמתני' ומתני' ר"א ה"א. בירושלמי ה"ג מתקן המתני' ואמר שם כיני מתני' מכתשת המקוקה אבל לא הקבועה:

דף סו ע"א מה יער. בירושלמי סוף שביעית ע"ש רשב"ל ולא מסקם אמר שם כ"א וכי מורשה מפסיק דובשא וע"כ משום דהכוורת הו"ל מחובר כשאר עלי היער וכלל בשם יער: תוס' ד"ה ושאני בת"כ פ' שמיני. פרשה ו' פרק ז: תוס' ד"ה מכלל בת"כ פ' שמיני. פרשה ט' פרק י':

דף סז ע"א חנויות פתוחות. ירושלמי ה"ד ע"ש תנא דבית לוי: לא מכר אלא אוירה של מצר. ירושלמי ה"ד ר' יצחק שאל על דעתי' דר"א אם אמר הוא וכל מה שבתוכו מכר לו בתים בורות שיחין ומערות אבל לא מטלטלין או אפי' מטלטלין ולא אפשיטא. ולפני זה שם בעי' באמר לו חצר סתם אי קני מטלטלין דאלי מ"ש אבל לא את המטלטלין הוא רק באופן שפרט בתים בורות שיחין ומערות ולא פרט מטלטלין אבל בלא פרט שום א' מהם גם מטלטלין בכלל. ונראה דהדר בי' מהאבעי' הראשונה דהאיכא למפשטה מר"א דאמר לא מכר כו' ע"כ בדלא פרט מיירי דאי פרט בתים כו' לא היה אומר לא מכר אלא אוירה וה"ק נאבעי' השני' כי תבעי לר"א תבעי: אמר שמואל מכר לו עשר שדות. עמש"ל מב ע"א: **ע"ב** ואת המפרנות. תוספתא פ"ג וירושלמי ה"ה: שלא נקרא בית הבד אלא ע"ש קורה. בירושלמי ה"ה כל עצמו אם אין לו קורה אינו קרוי בית הבד ותימר הכין ומאן תניתה ר' לעזר ופי' הפ"מ דהיא קושיא על ת"ק ואין מיושב הקי' עפ"ז ונראה דהאי כל עצמו הוא טעם לדברי ר"א ומסיים ומאן תניתה ר"א דר"א בעצמו אמר טעם זה וע"ז מייתי ברייתא דהכא דמסיק ר"א מפורש הטעם וחסר שם סיומא דברייתא: ולא את הוילאות. תוספתא פ"ג וירושלמי ה"ו: בין כך ובין כך. תוספתא שם פ"ג וירושלמי שם:

דף סח ע"א עבדי כמטלטלי. עמ"ש בב"ק יב. ד"ה סחוק: **ע"ב** ומי מצית אמרת ר' יהודה כרשב"ג. בירושלמי ה"ז כך ברייתא דר' יהודה מתניא כולה ע"ש רשב"ג וגם ס"ל דלא מכר בנותי' אף שא"ל היא וכל מה שבתוכה והכא איתא דרשב"ג ס"ל מכר בנותי' ומשמע אפי' בלא אמר היא וכל מה שבתוכה ולזה יתכן לגי' בירושלמי ר' יהודה במקום רשב"ג ומכר את הסנטר כדקאמר בגמ' איפוך וכדאיתא בתוספתא פ"ג מוכח כתוס' אך הא קשי' דהלא בתוספתא וירושלמי איתא האי אבל לא שיירא ובנותי' אנגונה דא"ל הוא וכל מה שבתוכו. וא"כ ל"ק קושית הגמ' הא בתני מוזבן ואי סנטר הייט בתני הא סנטר אינו מכור. ולפי מאי דקאי באופן שא"ל וכל מה שבתוכו הלא הוי הסנטר מכור וא"ל איפוך ואפשר בזהו טעם הר"ת דגר מגירסא זו דלגירסתו אין ההכרח כ"א דהם לא היו מיירי מבתני לא היה נאות להזכיר בסיפא פסקי בתני: היה לו חלק א' ביס. בירושלמי ה"ז איתא ע"ז אית תניי תני מכורין ואת"ת אינן מכורין מ"ד מכורין את שבן בתחומה כו': המוקצין סימנה. וכ"ה ל' בתוספתא פ"ג ע"ש:

דף סט ע"א אמרי דבי ר' ינאי קנים המחולקין. ה"נ בירושלמי ה"ה ושם ר' חייה רובא שאל היו שם תוליות מחולקות לכרות פי' שמחוסרים מעשה הכריתה לתתכם לכמה אם שם ג"כ כמו מספיין. ונראה דקאי לר"מ דסגי במספיין: ערוגה קטנה. בירושלמי ה"ח בשם ר' יוחנן ערוגה ששה על ששה ויש לה שם בפ"ע אינה מכורה: בעי ר"ז מלבנות של תלונות. בירושלמי ע"ש רב יודן בר' ישמעאל ושם משמע דגם באינן מחוברות רק ששם מחולקות ומשופות למלבנות מבעי' לי' והכא משמע דוקא מחוברות: **ע"ב** לבר מדקלא פלניא. בירושלמי ה"ח כה"ג אבעי' לענין קני' ר' יצחק בר טבליי שאל מכר לו כל האילן וזית שבמקום פלוני אם כל זיתים שיש שם מכורין ולא אפשיטא ועי' מה"פ שם שיש לחלק בין שיור למכר:

דף עא ע"א אבל בנותן מתנה. עמש"ל סה ע"א: זה היה לו לפרש. ערשב"ם בשם ר"ת דפי' דאמכר קאי והלוקח היה לו לפרש וכ"ה בירושלמי ה"ח רב שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן שבן דרך הלקוחות להיות מדקדקין רק דבירושלמי משמע דחלוק מטעם רב בעין יפה דפליג מדקאמר ומה ביניהון הקדש דבעין יפה הוי כמו מתנה ולטעם מדקדקין גם מקדיש יש גוזר המדקדק ומבעי' לי' בזה ולא אפשיטא וכ"ת בירושלמי נזיר פ"ה ה"ב דמספקא לי' בסברת עין יפה והכא משמע דאין הטעמים חלוקים מדמסיק את"כ טעם בעין יפה גם בתר טעמ' דיהודה בן נקוסא ולא משמע דיפלגו גם מאי דמדמה בירושלמי הקדש למתנה הוא דלא כבגמ' דילן לקמן דע"כ דליכא מאן דמדמי לי' למכר: בעין יפה יהיב. עמש"ל נג ע"א: אר"ה את"ג. בירושלמי משמע דמדמה בזה שיור למכר דאיתא שם בה"ח א"ר יוחנן הקונה סדן שקמה בתוך של חברו מחלוקת דר' ישמעאל בר' יוסי פ"ל קנה קרקע ורבנן אמרי לא קנה ר' חייה בר ווא שאל מכר לו כל האילן ושייר לו סדן שקמה ע"ד דרי"ש בר"י קנה קרקע ע"ד דרבנן לא קנה קרקע ולקמן בגמ' עב: איתא סתמא דסדן השקמה ג"כ בעי שני אילנות עמו לקנות קרקע: **ע"ב** אר"ש מה טעם. ה"נ בירושלמי סוף ה"ח: ואי ס"ד שיורי שייר. ה"נ מקשה בירושלמי שם ומוכיח לה דלא שייר ושם פי' הפ"מ דחוק והנוע"י מגי' ומסרס שם ולכמ"ל בדחית פירושו ועיקר מה שמעורר שם שיור דרך לדמות לזה שיור קרקע תמוה דהלא כדברי הרמב"ן מוכח בפ"מ מבואר דגם במתנה אין להמקבל דרך ולא דמי לשאר דברים שנכללו במתנה יותר ממכר. ובענ"ד הוא מוסב למעלה להכריח חילוק ענין דרך מבאר דברים ומביא ראי' מזה דתני מה טעם שיונקין משדה הקדש ולמה לא אמר מטעם שאין לו דרך ואיך נאמר ששייר חרוב המורכב הלא לא יהיה לו דרך דהמקדיש הקדיש את כולן [וס"ל להירושלמי דר"ש לא פליג ע"ז דסם הלשון מוכח רש"א המקדיש את השדה הקדיש חרוב כו' דמשמע דמודה ג"כ דמקדיש את כולן כבמתני' רק שמוסיף והתוספתא ספ"ג איתא ר' יהודה אומר כו' לא הקדיש אלא חרוב כו' ור"ש לא הוזכר כלל. ויתכן ג"כ דגם הירושלמי פ"ל דר"ש לדבריהם דרבנן קאמר] ולמה לא אמר משום דאין לו דרך וע"כ לומר דהאי הקדיש את כולן לא קאי על הדרך ע"כ הוצרך לומר משום שיונקין וז"ש בירושלמי מפני ששייר לו את הדרך [פ"כ אמר טעם יונקין] אם לא שייר לו דרך אף אין יונקין משדה הקדש. פי' דגם בלא סברא דיונקין היה טעם לומר שהקדיש משום דאיך יעבור אליו:

דף עב ע"א הקדיש שלשה אילנות. תוספתא פ"ד כל הברייתא: אבל מקדיש בעין יפה. עמש"ל עא ע"א: **ע"ב** מנין ללוקח שדה מאביו. ת"כ בחקתי פי"א פלוגתא דר"מ ור' יוסי: שני אילנות והאי יש לו קרקע. בירושלמי ה"ח פלוגתא דר' ישמעאל בר' יוסי ורבנן ועמש"ל עא. ויתכן דגם למ"ד דלחרוב המורכב יש לו קרקע בעי צירוף לענין הקרקע שסביב שני האילנות ג"כ: תורת עומר עליו. בירושלמי פאה פ"ו ה"ס מבעי' לי' מה ולא אפשיטא ע"ש:

דף עג ע"א דר' מנחם בר' יוסי כר"ש ס"ל. לפי האמור בירושלמי ה"ח דר' ישמעאל בר' יוסי ס"ל גם במוכר חרוב כו' יש לו קרקע והיא דשייר יתכן דהיינו הפלוגתא דאמר הכא דפליגי ר' מנחם בר' יוסי ורבנן ג"כ בדהדיוט ופליגי אם חשוב יותר שיהיה לו קרקע וקמ"ל דדין הדיוט והקדש שוה לר"ש עצמו והא דקאמר דהקדיש חרוב משום שיונקין לדבריהם דרבנן קאמר: מכר את האסכלה. ה"נ בירושלמי רפ"ה ושם ליתא הך דר' נתן כ"א דסומכוס וכ"ה בתוספתא רפ"ד ומשום דהיינו סומכוס היינו ר' נתן לא הוצרך להביא דר"נ: **ע"ב** וזיז שדי הוא. ב"ר פל"ט א"ר סימון זיז עוף טהור הוא ובשעה שהוא פורח מכהה גלגל חמה ועי' ויק"ר פכ"ב:

דף עד ע"א תא אחוי לך בלועי דקרח. במד"ר פי"ח: אמרין משה ותורתו אמת. עי' קה"ר פ"ט פסוק זכוכי: **ע"ב** תריסר ירחי שתא תזינהו להכי גומרי. ה"נ בשוח"ט סי' קי"ב ב' יבי"ח ובכ"ר פנ"ח י"ח חדש תורף וקין והורף ובירושלמי פאה פ"א ה"א מחג עד פסחה: אר"י אמר רב כל מה שברא. עב"ר פ"ז ע"ש ר"פ בשם ר' אחא: בשעה שבקש הקב"ה לבראות. שמ"ר פט"ו במד"ר פי"ח תנחומא חיי ג' שוח"ט ל"ג: ובימה של טבריא. עב"ר פע"ו אג"ב פמ"ה: האי בבהמות בהררי אלף כתיב. עי' ויק"ר סכ"ב במד"ר פכ"א תנחומא פנחס דדרים לה בהמה לבהית שור הבר ופליגי ריב"ל ורבנן ריב"ל אומר כל מה שהירדן עושה לששה חדשים כו' ורבנן אמרי ליו"ח ובויק"ר תחת ריב"ל ר' יוחנן ותחת רבנן רשב"ל ועי' פס"ר פס"ז: אלו ז' ימים וד' נהרות. עי' שוח"ט כ"ד פדר"א פי"ח ועמ"ש ביפ"ע שקלים פ"ו ה"ב בדבר השינויים בין ירושלמי דשם ובכלאים פ"ט ה"ג כתובות פי"ב ה"ג ובין הבבלי ועי' תוספתא פ"ג דסוכה: עתיד גבריאל. בפדר"כ כ"ט איתא מביא בהמות ולויתן ועושין מלחמה זע"ז כו' ורוח לא יבא ביניהם אלו מה"ש שנקראו רוחות כו' ע"ב ועי' תנחומא דברים ד' דשם איתא דהמלאכים נלחמים עמו:

דף עה ע"א עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים. פדר"כ כ"ט פ' אחריתא דסוכות ע"ש: עתיד הקב"ה לעשות סוכה. פדר"כ שם ע"ש ר' לוי ולכל מי בקיים מצות סוכה ואח"כ איתא שם דלכל צדיק: אר"ש בר נחמני פליגי תרי מלאכי. שוח"ט סי' פ"ז ע"ש ר' ברכיה בשם ר' אחא בר כהנא ועי' פדר"כ י"ח רני עקרה ופס"ר ל"ב: יתיב ר' יוחנן וקא דריש. פדר"כ ופס"ר שם: תוס' ד"ה א"א בפסיקתא. פס"ר לב פדר"כ י"ח רני עקרה: גל של עצמות. עמ"ש ברכות נח.: רמ"א מאתים אמה. במד"ר פי"ג ע"ש ר"ם: מאה אמה. שם ובכ"ר פמ"ב ובבמד"ר שם עוד ראב"ש אומר ג' מאות אמה: שבע חופות לכל צדיק. בשוח"ט י"א משמע דשבע כתות לעת"ל ולכל א' חופה לפי כבודו ועי' ויק"ר פ"ל ובפס"ר פל"ז למשיח שבע חופות: לפי כבודו. עי' שוח"ט סוף סי' לד פס"ר ל"ה: עשן בחופה למה. במד"ר פכ"א: מלמד שכאו"א נכוה. במד"ר שם ועי' ספרי עקב מ"ג מ"ס מה כוכבים אין אורו של זה דומה לזה כו': עשר חופות עשה הקב"ה לאדה"ר. בויק"ר פ"כ א"ר לוי בשם ר' חמא בר' חנינא י"ג חופות כו' רבב"ל אמר חד עשר ורבנן אמרי עשר מאן דעביד הלת עשר עביד כל אבן יקרה מסוכתך הלת. מ"ד י"א עביד לכו הדא מ"ד עשר לא עביד הד מנהון ובכ"ר פי"ח ליתא כמ"ד י"ג ותחת זה שם מ"ד ט' דלא חשיב זהב דלית ביה חופה ובקה"ר פ"ח ופדר"כ ד' פרה כבויק"ר שם ועי' פדר"א פי"ב ופס"ר פי"ד. ובאג"ב פמ"א י"ג פלטריות וי' חופות ע"ש: בך נסתכלתי. ב"ר פ"ט: **ע"ב** אלף קפל מגדלים. בשוח"ט מה מגדלים אלף ובפס"ר ספלוה אלף ותתע"ז טטפראות אלף ותני ועי' ערוך ע' טטפראות: כיצד במסיבה קורא. תוספתא קדושין פ"א ומובא בירושלמי כלאים פ"ט ה"ב: ספינה נקנית במשיכה. בירושלמי כתובות פי"א ה"א ג"כ מובאה התוספתא זו ופלוגתא דת"ק ור' נתן רק דשם נתוסף שני תיבות. ספינה נקנית במשיכה. דברי הכל והוא לכורות לנו דר"נ לא פליג אספינה כ"א באותיות פליג. וכמש"ס דשכ"מ שאמר אותיות לפלוני דל"מ משום דליתיה בברייתא כ"א בכתיבה ומסירה הוא דלא כהבבלי לק' קנה. גבי מלוגא דשערי ולמ"ש הש"ך ח"מ סי' ס"ו בשם פוסקים דבעינן שיאמר קנה עם כל שעבודיה אסבר לומר דבירושלמי איירי בלא אמר עם כל שעבודיה אך למ"ש הש"ך בשם רמ"ג דל"ב שיאמר וכל שעבודייהו נ"ל דפליגי הבבלי והירושלמי ותפסי' כבבלי:

דף עו ע"א בספינה כ"ע ל"פ. וכן מוכח בירושלמי כתובות פי"א סוף ה"א כמש"ל שם ע"ב: **ע"ב** עד שיעקור את מקומו. עי' ירושלמי גיטין פ"ח ה"א קדושין פ"א ה"ד: משיכה קונה בסמטא. בירושלמי גיטין פ"ח ה"א קדושין פ"א ה"ד פלוגתא דרב ור' חייא אי קונה ברה"ר דאיתא בשם ר' שמואל ור' זעירא ור"ת בר אבי בשם רב אין משיכה קונה בחצר שאינה של שניהם תני ר' חייא ופליג אימתי משיכה קונה ברה"ר ובחצר שאינה של שניהם ועי' לק' פה. דמתרץ כה"ג ברה"ר היינו סמטא וחצר שאינה של שניהם

או דפתי כולם פי' ובירושלמי ה"א לפרש כן ועי' מה"פ גיטין שם ועי' ירושלמי סוף שביעית ותוספתא פ"ק דקדושין : והגבהה קונה בכ"מ . עי' ירושלמי שם :

דף עז ע"ב נקנין עם נכסים . ירושלמי פאה פ"ג ה"ד וקדושין פ"א ה"ה כאן פ"ט ה"ז ושם מבוא דל"ב גבורים מקך דר"א מעשה במדוני כו' דלקמן קנו : וכמו בבבלי קדושין כו : רק דשם דחי ראיה זו ובירושלמי קם ראיה זו :

דף עח ע"ב אמר אביי ר"א כו' . קשה אמאי ל"א ר' יהודה דס"ל ג"כ מכר את הסנטר ויש ליישב : ביצית ודוגית . עמש"ל עג. : הפסד מצוה כנגד שכרה . ויק"ר פל"ה במד"ר פי"ד :

דף עט ע"א מפני שהן גדולי הקדש . עי' מה"פ פאה פ"ז ה"ז ד"ה המקדיש שפי' דמבעי' ליה שם אליבא דר' יהודה דלאמר אין מועלין אי מ"מ איסורי' איכא . ובפנ"א בהרתי שם ובפסחים פ"ד ה"ט דקאי שם אדרבנן דמיתא באנשי יריחו שהתירו גמזיות של הקדש באמרם אבותינו קורות הקדישו פירות לא הקדישו וע"ז אמר שם מה רבנן סברי קורות ופירות הקדישו אפילו תימר קורות הקדישו פירות לא הקדישו צריכה לרבנן וכ' פי' דשואל אם רבנן דמיתא הוא מטעם דמכחישים ואומרים דגם פירות הקדישו או אפילו פימא פירות לא הקדישו ג"כ אסור משום גדולי הקדש ולא מנו לשייר הפירות . וע"ז אמר צריכה לרבנן פי' דהכן מבעיא לן אליבא דרבנן כדמשיק המקדיש שדה אילן מהו שישייר בגדוליהן והפ"מ פי' דרבנן עצמן מסופקים ולא נהירא אלא דבירושלמי מספקא ליה אי רבנן ס"ל כר' יהודה או כרבי יוסי או שיור בפירו' שאני : **ע"ב** ובטלאין כמאי פליגי . פי' מה"פ בירושלמי כאן רפ"ה ד"ה המוכר :

דף פ ע"א ברשב"ם ד"ה הלוקח . עופים ולדות בכל חדש . כן מבואר בשהש"ר פ"א : **ע"ב** מה ישר . עמש"ל סה . וכשבת נה. : גבי שביעית עבדינן . בירושלמי שביעית פ"ד סוף ה"ד מג' ועד ס' היא מתניתי' ופי' הרא"ש דפחות מג' מותר ומג' עד ס' אסור . א"כ מ"ש מטעם האדן היינו פחות מג"ט ולאו דוקא מטעם האדן ולא קשה קו' הגמ' : אם נאמר תמר . ב"ר פמ"א ע"ש ר"א ושם אי מה התמר אין עושין ממנה כלום ת"ל ארז כו' : עשרה מיני ארזים . עמ"ש ר"ה כג . ועב"ר פט"ו :

דף פא ע"א רמ"א מביא וקורא . במשנה שבירושלמי בכורים פ"א ה"ו איתא ר' יהודה אומר וא"כ ל"ק קו' הגמ' . אך במתני' ה"ט איתא רמ"א אפילו שנים ועהוס' בשם הרשב"א ובירושלמי שם פ"ו הדרבה מתמה שם א"כ אפילו בלוקח מן השוק תמצא דאין זה סברא כלל לבוס מ"ד ובאמת אתותב רב יהודה שכא:למעוטי אדמת עובד כוכבים.עי' תוס' מ"ש בפ"ק דבכורים הוא בה"א ועוד בה"ב האריסין והחכירין אין מביאין משום שנאמר כו' אדמתך אך ר' יהודה שם בה"ט אמר אף בעלי אריסין וחכירין מביאין וקורין : תוס' ד"ה למעוטי בירושלמי בכורים פ"א מ"א . נ"ל פ"א ה"ד : שם בספרי בהעלותך פי' פא : שם בתוספתא דבכורים . פ"א וכ"ה בירושלמי שם : הקונה אילן א' . תוספתא בכורים פ"א : **ע"ב** דבר שהראשונים . בירושלמי בכורים פ"א ה"ו ריב"ח שאל לר"א אילן א' אין לו קרקע שנים אין לו קרקע מ"ש דבזה אינו מביא ובזה מביא א"ל מלין דצריכין לרבנן בבי ועדא את שאיל ופי' הרא"ש בבכאן שאתה שואל דבר שנתקשו בו הראשונים לביישבו והפ"מ פי' דהוא טעם משום דצריכין לרבנן דמספקא להו בשנים אי קנה קרקע וכדמסיק הכא : ראב"ע אומר אף לכהן . פ"ב במעשר שני פ"ה ה"ג אך במקום ר"ע איתא שם ר' יהושע בן חנני' : קרי' לא מעכבא . במכות יז . הוא צ"ש ר' יוחנן ובדף יח : שם א"ר אלעזר א"ר הושעיא ובירושלמי בכורים פ"א ה"ה ר' יוחנן בשם ר' הושעיא ושם מקשה ממתני' דמכות פ"ג האוכל בכורים עד שלא קרא עליהן לוקה ומשני הא ר"ע וכ"ה בבבלי שם ובירושלמי מייתי ברייתא דתני רע"א קרי' מעכבת : דאר"ז כל הראוי . כה"ג בירושלמי פ' מצות חליצה ע"ש ר' שמואל בר' נתן כל הראוי לקרי' דהלילה ע"ש : ושגרון ביד שליח . עי' ירושלמי בכורים פ"א ה"ה :

דף פב ע"א תוס' ד"ה גאן . בירושלמי דבכורים פ"א . ה"ס : א"ר יוחנן כל שרוהה . בירושלמי כאן ה"ב ע"ש דבי ר' ינאי ושם ובירושלמי כלאים ספ"ה מעשרות ספ"ד העולה מן השרשים ה"ה בירק מן הגזע הוא אילן וכאן בירושלמי העולה מן השרשים ומהגזע ה"ז שורש מן הגזע ה"ז אילן ויתכן לפרש שאם עולה מהשרשים ומהגזע דיש כיונא מן השורש לבד ויותר. ג' דהוא ט"ס וצ"ל כבכלאים ומעשרות מן השרשים ה"ז ירק : **ע"ב** כמלא האורה וסלו . ה"נ בירושלמי כאן ה"ב ע"ש ר' יוחנן כהכא ובירושלמי שביעית פ"א ה"ב רב יהודה בשם שמואל ר' אבא בשם ר' יוחנן : מתקיף לה ר"א השתא דרך . ה"נ בירושלמי כאן ס"ב : דאמר שמואל כל' כר"ע . עי' מש"ל סה ע"א : ת"כ דר"א בר אבא ה"ז קנה . תוספתא פ"ד : ת"כ דאביי . שם : מר"א עד שמנה . הוא כעין פלוגתא דבירושלמי כלאים פ"ד ה"ו ר"א ור' יודן ועי' ירושלמי כלאים פ"ה ה"ד פ"ו ה"ד ומ"ש בכלאים פ"ד שם :

דף פג ע"א ורואין את האמצעים כאילו אינן . עמש"ל לז ע"ב : יבש האילן או נקצץ . תוספתא פ"ד ע"ש : הרכובה שבגפן . עי' תוס' וכפירושם מוכח בירושלמי פ"ז דכלאים סוף ה"א דעיקר השני היינו ממקום השני ביוצא מהארץ ולא פסק השני כפרשב"ם : **ע"ב** רב אמר כשורה . בירושלמי שביעית פ"א ה"ב האליפו שטתן דרב ס"ל כתגובה ושמואל ס"ל כשורה וא"ר יוסי תמן אתאמרת ולא הכא א"ר יונה אף הכא אתאמרת בקרובים א"ל ר' מנא ואם בקרובים והא תנינן כדי שיהא הבקר כו' איתא תמי בשעה שהבקר עובר בכליו השרשים מהלכין מן הצד בשעה שאין הבקר כו' אין שרשים מהלכין מן הצד ועי' הגהת הגר"א דגרים א"ל ר' מנא ואם בקרובים איתא תמי בשעה שהוא כתגובה השרשים מהלכין מן הצד בשעה שהוא כשורה אין השרשים מהלכין מן הצד ובאר בגאורו שאין לחלק בין כתגובה בין כשורה ובענ"ד אמרתי להעמיד הגי' כישנה על מכונה . דהכא אמר מ"ד כשורה כ"ש כתגובה מ"ד כתגובה אבל כשורה לא אבל בשביעית הו"ל איפכא מ"ד כתגובה חורשין כל ב"ס בשבינן כ"ש כשורה שנות נתרוע ביניהם דמותר כל הכ"ס [וא"כ אפשר דאינה מוחלפת דהכא לענין מכירה אמר רב רבותא דאפילו כשורה מכור והתם בשביעית הוי הרבותא איפכא דאפילו כתגובה מותר] ור' יוסי אמר דשם בשביעית ליכא פלוגתא כלל רק לענין מכירה ובשביעית בין כתגובה בין כשורה בעי ביעור זה דהרחקה וא"ר יונה דלענין קרובים כ"מ דאסבר דבכתגובה ל"מ הרחק זה ובעי טפי וא"ר מנא דע"כ כתגובה מועיל מדתנינן כדי שיהא הבקר ומהני' שם מיירי בג' אילנות של ג' ב"א דזה לא שכית שיהיה להדם א' כהמצעית בין ג' ב"א שדה קצרה כזו וע"כ מיירי כתגובה וא"כ כ"ש כשורה וזהו דמסיק איתא תמי בשעה שהבקר כו' דהיינו גוונא דמיירי מתני' דהבקר דהיינו כתגובה הולכין השרשים מן הצד והורשין כל ב"ס בשבינן כ"ש בשעה שאין הבקר כו' כלומר שלא בגוונא דמתני' דהבקר . וגי' הגר"א בודאי פשוטה אבל גם לגירסתו נ' להעמיד מ"ש ר' מנא והתנינן כדי שיהא הבקר הוא להוכיח דמיירי בתגובה וא"כ איתא תמי לדון מזה כ"ש לכשורה ועפנ"א שם באורך : אבל בדקה מכר כראש . בירושלמי ה"ג ר' יצחק שאל מכר תני הראש אי מכר תני הרגלים והפשיטות לפי' הפ"מ דחוק ועגו"י מ"ש בזה : ארבע מדות . עמ"ש לקמן פד ע"א :

דף פד ע"א ותנא תונא . בירושלמי ב"מ פ"ד ה"ג מקשה מזה לר' יוחנן דאמר שם דכשם שבטל לגבי סלוקת בטל לגבי מוכר ומשני שם ר"י בר' בון דר' יוחנן מיירי בלא כסף רק לענין מחוסר אמנה כ"ה לפי' הרמב"ן מובא במה"פ שם ועי' מה"פ שם בשב"ג על הפוסקים בדין תרי תרעי דהכא משום אונאה . ובנ"י מוכח דהוא משום תרי תרעי דגבי מתנה אין טענת אונאה : העמוקה מן הגל . ה"נ בירושלמי ר"ש שבועות : תוס' ד"ה בנפרה במדרש . עי' בכורות נה ע"ב דשם כתבו התוס' בשם המדרש דמפרש גן בעדן מקדם היינו בצד מזרח ולא מצאתי ובב"ר פט"ו מפרש מקדם קודם לאדה"ר : **ע"ב** יין והומץ מין א' הוא . הכא הוא ע"ש רבנן ובתוספתא פ"ד דתרומות הוא ע"ש ר' ישמעאל בר' יוסי [ובהל' שאחרים קוראו בלשון חכמים] וכ"ה בירושלמי ספ"ב דתרומות ובפ"א דכלאים ולפ"ז י"ל דגם בירושלמי ס"ל הלכה כר' מחברו ולא מחבריו ומ"ש בפ"ג דתרומות הלכה כר' מחבריו ט"ס וצ"ל מחברו ומה בפסק שם הל' כר' הוא משום דתפס דיחיד פליג עליה ולא רבים ואנן תפסי' דרבים הם וכל' התוספתא בה' שאח"ז וא"נ"ל כמ"ש המאה"פ רפ"ג דתרומות דבירושלמי פליג על הבבלי וס"ל הלכה כר' אפילו מחבריו ועמ"ש פסחים כז ע"א דהפ"מ סותר א"ע ע"ש ושם בירושלמי פ"א דכלאים משמע דר' בכל מינים שנתקלקלו מתחבם לשני מינים עם היפות וכ"מ בספ"ב דתרומות : אם אינו קדוש . ה"נ בירושלמי ספ"ב דתרומות ע"ש ר' בון בר כהנא בשם רבי : ותלש כ"ש קנה . עמ"ש לק' פז. : דא"ר ינאי א"ר אגר השותפין . בירושלמי נדרים פ"ה וב"ק פ"ג ה"א ר' יוחנן בשם ר' ינאי ובמכות פ"ב ה"ד ר' חייא בשם ר' יוחנן : משיכה ברה"ר מי קניא . עמש"ל עו. : תוס' ד"ה יין . בירושלמי רפ"ג דתרומות איתא ג"כ ההורש חבית של יין ונמצאת חומץ ומוקי לה בירושלמי ה"א כרבי וכן פירשב"ם לקמן צו :

דף פה ע"א תוס' ד"ה ה"ג בתוספתא . קדושין פ"א וליתא שם גבי רשות הנפקד הגבהה או הולאה כ"א קבלה ושכירת מקום וכ"ה בירושלמי סוף שביעית וגיטין פ"ח ה"א קדושין פ"א ה"ד וכונת התוס' נ' דהוא למ"ש שקבל עליו דגי' הספרים שהביאו הוא דליתא קבלה גבי רשות הנפקד ומוכח דס"ל דלא כפרשב"ם שכתב דגם גבי מוכר מהני קבלה : **ע"ב** רבי יוחנן אמר מקום . בירושלמי גיטין פ"ח ה"א א"ר יוחנן במשתמשת בה ומפרש ר' יוסי שמשתמשת באותה שעה ושם האי דר"ל דהכא ומפרש ר' יוסי והוא שמגבהת מתמתה כיינו כשעומדת נגבהה קלתה עמה והיינו תלויה בה והוא דלא כגמ' דילן לר"ל : פסק עד שלא מדד . עי' ירושלמי ע"ז פ"ה :

דף פו ע"א הגונב כיס בשבת . ירושלמי קדושין פ"א ה"ה ב"ק פ"ג ה"ד ומוקי שם ר"י בר' בון כאילן כיסי דברכיי' שאין דרכן להגביה : **ע"ב** בהמה גסה נקנית במסירה . ירושלמי קדושין פ"א ה"ד

דף פז ע"א משום דתלש כ"ש קנה . עי' ירושלמי קדושין פ"א ה"ה כאן פ"ג ה"א דשם שמואל אמר לא קנה כ"א קלא א' ומוקי לה בנכסי הגר ועמש"ל נד. ועי' במה"פ לעיל פ"ג ה"א ד"ה בנין מש"ש בשם הרמב"ן ומה שתמה על מה שלייין הרמב"ן ראי' מפ"ק דקדושין הוכחה להרמב"ם דמיירי בבה"ל הנתלש להקרקע ולא מצא הראיה ובענ"ד נמצא שם בירושלמי ה"ד תלוש מחוברה כו' והורבה הלא עומדת לבתור ע"ש : **ע"ב** משום יאוש . ה"נ משני בירושלמי ר' יצחק בן אלעזר ועי' ח' הרמב"ן :

דף פח ע"א אין אדם מקדים דבר שאינו שלו . עמ"ש ביפ"ע ב"מ י' : הלוקח ירק מן השוק . תוספתא רפ"ד דדמאי ושם מסיק וליטול א' ולהניח א' אינו יכול שמא יבא אחר ליקח ונמצא מעשר מן המתוקן על שאינו מתוקן וקשה היך מסיק כאן מעשר ונותן לו דמי מעשר ויניח המעושר ביד הע"ה הא יש חשש כנ"ל ועי' ירושלמי פ"ג מדמאי ה"ב כה"ג במשך דקנה ונותן עלה לעשות לבור בפ"ע לסימן שהוא מעושר ושלא יעשר עוד שום אדם ממנו : הסימון מקנה . ת"כ קדושים פ"ח ספרי תצא רנד : **ע"ב** לא' מעשרם בליטרא . בירושלמי כ"ה איתא א"ר בא בר ממל בעשיריות חייב להכריע לו טפח ופי' דהשכרעה טפח האמור במתני' הוא במקום הכרעה א' מעשרה אבל במקום חלק העשרים חני' טפח ומשמע דהעשיריות היא נגד משקל הסחורה הנשקל ולא עשרה בליטרא שהוא א' ממאה : אל קשה הוא . ב"ר פ"כ ופס"ד : קשה גזל הדיוט . במד"ר פ"א : ברכן בעשרים ושתים . עי' ויק"ר פל"ה תנחומא ראה ד' הנדב"א ת"א סי' יח :

דף פט ע"א מנין שאין מוחקין . בספרי תצא רנד : מנין שאין מעיינין . ספרי שם : שמעמידין אגרדמין . ת"כ קדושים פ"ח ובספרי תצא שם וירושלמי כאן ה"ה ומש"ל ח : ד"ה תוס' : א"ל שמואל לקרנא . ירושלמי ס"ה רב מנייה ריש גלותא אגרדמוס והוה מחי על מכילת' ולא על משוריא ותבטיה ר"ג אזל קרנא גביה ריש גלותא וא"ל למדות ולא לשערים ועי' מה"פ : לא יאמר לו שקול לי א' . עמש"ל פח: : **ע"ב** אוי לי אם אומר . קה"ר רפ"ו ; במדה זו מדידת קרקע . ת"כ קדושים פ"ח ;

דף צ ע"א כתנים זרזין הן . ירושלמי פסחים פ"ב ה"ז שקלים פ"ב ה"ב וסוף פ"ד . ובמע"ש פ"ג ה"ג פסחים פ"ט ה"א חגיגה פ"ג ה"א וה"ג לשון אוכלי תרומה זריזין הן ועי' שבת פ"א ה"א מע"ש פסחים שם לענין בני חבורה דפסח דג"כ זריזין הן :

דף צא ע"א אין יוצאין מא"י לח"ל . ב"ר פ"מ ופס"ד רו"ר פ"א ושם אדשב"ג אימתי כו' : אותו היום שבלה . רו"ר פ"ג וירושלמי פ"ק דכתובות ה"א : אלימלך ושלמון . ברו"ר פ"ו ותנחומא בהר רבנן וריב"ל רבנן סברין טוב ואלימלך ובועז אחים היו וריב"ל אמר שלמון ואלימלך וטוב אחים ע"ש : אימיה דשמשון . במד"ר פ"י והיא משבט יהודה כמ"ש דה"א ד' וע"ע שם למה נקראה כן ובמדרש משלי לא אג"ב סג"ב : **ע"ב** יואש שנתיאשו מן הגאולה . ברו"ר פ"ב יואש שנתיאשו מן החיים ועל רחב קאי ואח"כ דרים שם על בני אלימלך ובשיטי ובספרי בהעלותך ע"א כבגמ' : אלו אנשי גבעון . ברו"ר פ"ב על רחב שכונה במלך יריחו ואח"כ כדמפרש לה על בני אלימלך מפרש גם כוזיבא עליהם ובספרי בהעלותך שם כבגמ' ועל שרף איתא שם שפרשו בניהם לעבודת כוכבים:שנשאו נשים מואביות.ברו"ר שם על רחב שבאתה ונדבקה בישראל ועשתה מעשיה לאביה שבשמים וכן ויושבי לחם שנדבקה שקבלו התורה דכתיב בה לכו לחמו בלחמי ואח"כ איתא על בני אלימלך שנשאו כו' : בלא שלמנטון . ת"כ בהר פ"ד : שלמד שכל המיוסן . ת"כ בחקתי פ"ג :

דף צב ע"א המוכר שור לחברו ונמצא נגחן . עמ"ש בב"ק ר"פ המניח ור"פ הפרה : **ע"ב** כי אזלינן בתר רובא באיסורא . בירושלמי ב"ק פ"ה ה"א כתובות פ"ב ה"א משמע דלכ"ע דינא הכי ועי' שנו"א להגר"א ובביאורו לירושלמי שביעית פ"ה דטעם רב בשור משום דאין דרך לשחוט מיד : אם יש עדים שיצאת בהינומא . ירושלמי כתובות פ"א ה"א וברפ"ב שם : ואמאי ליזיל הלך אחר רוב נשים . בירושלמי כתובות רפ"ב מוכית מזה דלא אזלינן בממון אחר הרוב : או מוכתב . עי' גליון ירושלמי כאן פ"ז ה"ג :

דף צג ע"א שור שנגח . ירושלמי כתובות רפ"ב וב"ק רפ"ה מוכית מזה דאין הולכין בממון אחר הרוב : רבי אחא אומר גמל האוחר . ירושלמי שם ושם : חייב באחריותם . בירושלמי ה"א בהתנה בתחלת הזרע [היינו שאמר שקונה לזרע] חייב באחריותם : **ע"ב** תרווייהו בתר רובא אזלי . להירושלמי דס"ל דלכ"ע אין הולכין בממון אחר הרוב צ"ל דס"ל כר' יוסי דזרע פשתן היא בכלל שאינן נאכלים והו"ל כודאי לזריעה וע"ז אמרו לו דאף דאינו נאכל מ"מ נמצא נמי מה שעושין ממנו שמן וכיוצא : ר"א אף הונאה . ה"נ בירושלמי ה"א : הבורר גרורות . ירושלמי כאן ה"א כלאים פ"ב ה"א ע"ש ר' יעקב בר אחא אחא בר"ח בשם רב :

דף צד ע"א מקבל עליו רובע קטנית . בירושלמי כאן ה"א ובלבד שנופת ברם המין מין אחר ופי' הפ"מ דהכא דוקא טנופת מקבל אבל מין אחר אינו מקבל כלל וגבי כלאים אפילו מין אחר ובענ"ד כי' דאדרבה איפכא דוקא שנחשב לגריעותא ושם טנופת עליו הו"ל השיעור רובע אבל מין אחר השוב ואינו לגריעותא אפילו יותר מקבל דלא אכפת ליה ללוקח בתערובת מין המשובח אבל בכלאים אפילו מין השוב אוסר : מנפה את כולה . בירושלמי כלאים פ"ב ה"א פליגי בזה ר' חיננא ור' מנא : משום תוזרת דכלאים . ה"נ בירושלמי כאן ה"א ותניא שם עוד תלוקים בין מכר לכלאים : **ע"ב** ה"ט דר' יוסי . בירושלמי כלאים פ"ב ה"א ג"כ טעמיה כעין דהכא : שנים שהפקידו . עמ"ש ב"מ לז. : שמר שי"ב רבית . ירושלמי ב"מ רפ"ה ועוד בפסחים פ"ב וגיטין פ"ד ועמ"ש בב"ק ל ע"ב ד"ה רשב"ג :

דף צה ע"א התם הן חסר הן יתר . בירושלמי פ"ז ה"ב מכיון שאת מוציאו מלפחות בתבל [פי' כיון שאין זה בכלל הן חסר הן יתר] מחזירו את למדה בתבל : קנה ומחזיר אונאה . עמ"ש ב"מ נג : מרתף זה של יין . ה"נ בתוספתא פ"ו במאה חביות אם אמר של יין נותן לו חיפה כרוב יין הנמכר באותו מקום אלו של יין נותן לו כרוב יין הנמכר בתטת חביות אלו אפילו חומץ הגיעו . ובירושלמי כאן ה"א מובא הברייתא ויש שם ט"ס דבריש' חסר תיבות של יין ובמציעתא חסר תיבת אלו ע"ש וכן מוכרח בירושלמי סוטה פ"ח ה"ה : **ע"ב** מברכין עליו בפה"ג . בירושלמי סוטה פ"ח ה"ה מברכין עליו ומזמנין עליו ומקדשין בו את הכלה כו' ע"ש ובמה"פ ועי' תוספתא כאן פ"ו :

דף צו ע"א הבודק את התבית . ירושלמי כאן ה"א וגיטין פ"ג ה"ח : א"ר יוחנן ס"ק . ה"נ בירושלמי שם : דרומאי מתני משמיה דריב"ל . וכ"ה בירושלמי שם ובגיטין שם מקשה מה ופליג ומשני דריב"ל מיירי בנמצא חומץ ברור והוא כדמוקי כאן בהוא סיפתקא ומסקנא הכא משמע דפליגי ר' יוחנן וריב"ל : **ע"ב** כל חמרא דלא דרי על חד תלת . עי' ירושלמי שבת פ"ח ה"א פסחים פ"י ה"א שקלים פ"ג ה"ב ועמ"ש ביפ"ע שם בבאור הירושלמי שם שקרוב שיעור הירושלמי לכך דהכא : תוס' ד"ה אין הלכה אין לפרש איפכא כו' והכיא דהמתמד איירי בשרגני . בירושלמי דמאי פ"א ה"א מפורש דמיירי התמד על הרגנים מדשני שם פ"ז דבראשונה הרגנים לא השיבי ואח"כ השיבי אך הוא דלא כהבבלי דבירושלמי מוקי לתרווייהו בשל תרגנים : תוס' ד"ה כל בירושלמי ובפסיקתא . וכ"ה בתנחומא תשא ב' במדבר ד' :

דף צז ע"א המתמד ונתן מים במדה . ירושלמי מעשרות פ"ה ה"ו מע"ש פ"א ה"ב ועי' ירושלמי דמאי פ"א ה"א דלפי מאי דמוקי לה שם בשל תרגנים לא קשה הקושיא דמקשה כאן מזה ועמש"ל צו ע"ב : שמרים של תרומה . תוספתא תרומות פ"י וירושלמי שם פ"א ה"ד : ושל הקדש . בירושלמי שם ר' יוחנן בשם ר"ש בן יהוצדק הקדש כמיטויין כ"ה גי' הפ"מ ופי' כמינויין לטומאה ובלישי אסור ובכיפי מותר והותק ובפנ"א כתבתי להגי' דצ"ל כמדתן ופי' עפמ"ש התוס' ד"ה שמרים דמיירי הכא ברמה הלתה והתא ארבעה רק שאין בהם טעם יין וע"ז אמר ר' יוחנן דבהקדש לעולם אסור דמיירי בקדושת הגוף ובלק' ואין מותר בלתי אם שלא היה הוספה כ"א מלא כדי מדתו דזה דוקא מותר בהקדש ולא בנתוסף וא"ש בפשיטות : תוס' ד"ה אילימא וירושלמי דשקלים ודע"פ . שקלים פ"ג ה"ב ועמ"ש ביפ"ע שם ודערבי פסחים ה"א : **ע"ב** קוסס פלוגתא דר' יוחנן וריב"ל . עמש"ל צו. דהירושלמי ס"ל דל"פ ר' יוחנן וריב"ל ולתרווייהו: יין קוסס חמרה הוא ע"כ סתים בירושלמי סוטה פ"ח ה"ה דמברכין עליו ומקדשין כו' לית לך אלא שהוא פסול ע"ג המזבח : מודים הכמים לר"א . ה"נ בירושלמי ברכות פ"ז ה"ה ע"ש ריב"ח ושם ר' יונה פליג עליה דבריך ומקדש על כוס ובותה ממנו מעט ומניחו על מתר לקדש עליו ומכביר פגימתו במים ואי הוה מזוג מאתמול הא השותה מזוגים שעבר עליהם הלילה דמו בראשו וע"כ אין הי בריך ועי' רא"ש פסחים פ' ע"פ ומ"ש בפנ"א ברכות שם : אל תרא יין כי יתאדם . בירושלמי שקלים פ"ג ה"ב שבת פ"ח ה"א פסחים פ"י ה"א מצוה ביין אדום שנאמר אל תרא כו' והכא משמע דהוא לעכובא ועי' תוס' :

דף צח ע"א ל"ש אלא בקנקנים דלוקח . לפי' הפ"מ מוקי לה בירושלמי ה"א ג"כ ר' חייא בר ווא דמתני' מיירי בקנקנים דלוקח . ובענ"ד ממאי דמסיק בירושלמי דא"ל לשתיה מכרתי לך מוכח דלא מוקי כא"ל למקפה כדמוקי הכא ומשמעות ל' הירושלמי כ' לפרש דקאי על הסיפא ואם ידוע שיינו מהמין שאי מקח טעות דאם הוא בקנקנים דלוקח גם בזה ל"ה מקח טעות דיכול לומר לשתיה מכרתי ולא אבעי לך לשהויי' כדמקשה הכא ובקנקנים דמוכר הונה לו דכ"ז שאין המוכר דורש קנקניו בחזרה יודע שהלוקח משהה ומתמתא נהן לו אדעתא שישהה : **ע"ב** ומיישן והולך עד החג . ירושלמי כאן ה"א גיטין ספ"ג : תאני וקנתיר . ה"נ בירושלמי ה"ב : רמו ליה קראי . בירושלמי שם רב המנונא ספרא היה השואל מר' הגינא ושם לא השיב ר"ח כלום ושאל לר' ירמיה והשיב לו מן הדביר ולמעלה ור' אבהו מתקן דבריו דהיינו משפת כרובים :

דף צט ע"א דא"ר לוי . בירושלמי ה"ב נחלק לשני מהמרים כרובים ע"ש ר' תנחומא וארון ע"ש רבי לוי : **ע"ב** נפלה ונתנה להם מן הצד . ירושלמי לעיל ספ"ג :

דף ק ע"א הלך בה לארכה ולרחבה . ב"ר פמ"א רו"ר פ"ז ירושלמי קדושין פ"א ה"ג וה"ס : אמר ר"א טעמא דר"א . בב"ר ורו"ר שם א"ר יעקב בן זבדי ובירושלמי שם האי קרא דהתהלך בארץ מצם לרבנן דמודו בשביל כלקמן בשביל של כרמים . וג"ל דאף דלרבנן לא קנה כולה מ"מ ע"י קנים במקנת' בהדרכים שהלך יהיה ע"ז נוח לבניו לכבשה : כדי שיהא נוח לכבוש . וכ"ה בב"ר פ"מ ע"ש ר' פנחס בשם ר' הושעיא רבה : מודים חכמים לר"א בשביל . ה"נ בירושלמי קדושין שם ע"ש סתמא דירושלמי ושם ליתא של כרמים כ"א סתם שביל ועפ"ז אתיא מתני' ככ"ע : **ע"ב** שהמלך פורץ לעשות . עי' ירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ס רו"ר פ"ה אג"ש כ' : עמדו יקרים . ירושלמי מגילה פ"ד ה"ד וכבבבלי שם :

דף קא ע"א כמלא המטה וקוברי' . עי' תוס' נזיר סוף דס"ד שכתב דל"ג שם כמלא המטה וקוברי' דשייכא בהמוכר פירות ותמוה דבמשנה דבירושלמי איתא ושם בגמרא ירושלמי פ"ט ה"ג מקשה מהא דתנן הכא שיעור כמלא המטה וקוברים שם על שם והתם הוא ד' על שמונה ומשני תמן מטה עומדת ברם הכא מטה חוצרת ופי' הפ"מ דלמקח וממכר אין המוכר מחויב ליתן יותר משיעור מטה עומדת ואין נראה דבודאי המוכר נותן כל הנדרש והפי' שם דשאני הכר ממערה דהכא בחצר לי"ב כ"א שיעור עומדת אבל במערה שנכנסין לתוכה עם המטה ותוזרים עמה נריך שיעור שמנה וזהו טעם ר"ש דמגדיל שיעור המערה ובחצר מודה דהוי שם על שם ומוקי לה התם כר"ש וכדמוקי לה ג"כ לק' קב ע"א ועכ"פ מוכח דגרסי לה בירושלמי במתני' שם ול"ע על התוס' שלא הזכירו הירושלמי : דעביד להו כמין נגר . בירושלמי ה"ד ע"ש ר' חייא בר יוסף : **ע"ב** אלא במעמיק . ה"נ בירושלמי ה"ד ע"ש ר' יוחנן ע"ש : נוטלו ואת הפוסקו . בירושל' נזיר פ"ט פ"ג וכאן פ"ה ה"א מקשה ותם לומר מת מצוה הוא שקנה מקומו ומשני שאין מתי מצוה מצויין :

דף קב ע"א במאי אוקימתא כר"ש . גם בירושלמי נזיר פ"ט ה"ג מוקי לה כר"ש ועי' מש"ל קא: : **ע"ב** קשיא דר"ש אדר"ש . בירושלמי כלאים פ"ה ה"ב ובנזיר פ"ט ה"ג א"ר יוחנן כמחלוקת ר"ש ורבנן בכרם כך מחלוקתן בשכונת קברות ר' יונה אמר ולא דמיא תמן יש עליהם שכונת קברות ברם הכא אין עליהן שכונ"ק א"ר ולא דמיא תמן מרווחין ורנפן במחלוקת רצופין ורווחן דברי הכל ברם הכא מה פליגין בשבא ומנאן רצופין רש"א גל נפל עליהם ורנפן ורבנן אמרי מרווחין היו ורנפן כ"ה הגי' בנזיר ובכלאים מבונה הגי' שכלול הכל בדברי ר' יונה . והגיה הפ"מ כמו בנזיר ופירושו דחוק ובענ"ד נ' דרבי יוסי מפרש דברי ר' יונה ובכלאים מבואר כדברי ר' יונה בעצמו ואוכן הדבר הוא דקאי על הברייתא דהכא שהאליפו שטתן ולר' יוחנן יש להפך הפלוגתא בברייתא או דרשב"י ס"ל אליבא דר"ש גם בכרם כן ורבי יונה מחלק בין כרם לקברות דבכרם העיקר לדון כאשר עתה ע"כ מהני רווחן ורנפן מקלקל לבטלו מכרם ובשכונת קברות נדון על ההתחלה ואין מועיל רווחן ורנפן אין מקלקל וכ"ה בהר"ש כלאים וזהו דברי ר' יונה תמן יש עליהם שכונת קברות כו' פי' גבי כרם [ותפס הלשון שכונ"ק משום דקאי בענין זה והכונה כדין שכונ"ק שם להיות נדון לכרם] מהני רווחן אף שמתחלה נוטעו רצופין ברם הכא אין עליהם שכונ"ק אף אם ירויחם אם מתחלה הונחו רצופין . ור' יוסי מבאר תמן בכרם מרווחין ורנפן במחלוקת אם רווחין האמצעים כאילו אינן רצופין ורווחן ד"ה שהוא כרם משא"כ בשכונ"ק אין מועיל המעשה שאח"כ מה פליגין בשמצאן רצופין כו' וכו' להגי' ולהחליף רבנן סברי גל ונפל ורנפן סייעו שלא היה שם כלל בית הקברות וע"י סיבה נקברו בב"א ור"ש סבר מרווחין ורנפן ואזלינן בתר מעיקרא וליישב הגי' יתכן דר"ש אמר גל נפל ורנפן אחר שהיו מרווחין ורבנן ס"ל מרווחין היו ורנפן היינו שמתחלה בעת שהיו מרווחין הי' דעתו לרנפן כשיתוספו . או דצ"ל רצופין היו . ובסגנון פירושי יש לבאר ג"כ הגי' שבכלאים ע"ש ואכמ"ל : המקדיש כו' היו שם נקעים . ת"כ בחקתי פרק י' :

דף קג ע"א בית ארבעה קבין . כ"ה ג"כ בירושלמי סוף ה"א ע"פ גי' ספ"מ והרא"ש פי' לפי גי' שכתובה פ"ש : והוא שמובלעין ברובה . בירושלמי ה"א ובלבד במיעוט שהוא במובלעים בה ומשמע שמובלעים במעוטה דוקא ולא ברובה : רובן במעוטה ומעוטן ברובה . בירושלמי אתא ר' יוסי בשם ר' יוחנן היה רובן מגד פי' שאם חסירה ויש למיעוט נמדד עמה וא"כ איתא מד"א היו רובן מג"א כו' אין נמדד עמה

עמ: ומותקו כפ"מ והרא"ש פי' דפלוגתא היא דאליבא דר' יסא דבעי מובלעין בכס"ג לא פו"ל מובלעין.
אך מש"ס לדמות אבעיא דהכא לגם תמוה דהירושלמי הלא קפיד דוקא במיעוט רק במניעה משום מובלעין
והכא הלא אדרבה בעינן ברוכן והספק הוא משום דרוכן במעוטה ואינו ענין להתם: ע"ב בשורה מהו.
בירושלמי ה"א היינו שאלה ר' חייא בר ווא היו עשוין כמקלות: כחצובה. הייטו שאלת ר' יודן בר' ישמעאל
בירושלמי היו עשוין כמין טבלות של שיש דהיינו משולש: אם היה סלע יחידי. בירושלמי ה"א ואם היה
סלע שבלותו בית רובע אין נמדד עמה היה חלוק נמדד עמה והכא אפילו כ"ש אין נמדד: בעי ר"ה מופסק
עפר. בירושלמי דבי ר' ינאי אמרי כל שמחריסה סובבתו זהו באמצע כו':

דף קד ע"א סתמא נמי כהן חסר. לפי' הרא"ש בירושלמי סוף ה"א מוכרח גם להירושלמי כן:
ע"ב ולא את הרובע. עי' ירושלמי ה"ב ועמש"ל לד ע"ב:

דף קה ע"א זו וסבירא ליה. ס"נ בירושלמי ב"מ פ"ח ה"ח דרב ס"ל כהן נגם: והאמר שמואל בבא
באמצע. ס"נ בירושלמי ב"מ שם: ע"ב הוה יהיבנא כולה למשכיר. ס"נ בירושלמי שם
מימרא דרב דינא דגר. היינו דמשכיר ועפ"מ:

דף קו ע"א ר"ה אמר שתות בפחות משתות. מחלפ' שטתי' בירושלמי כאן ה"ג דשם אר"ה שתות יגכה:
כשום הדיינין. עי' תוספתא כאן פ"ו: ע"ב מה תהלה בגורל. עי' ספרי פנחס קלב יטול
בינם לבין עצמם ת"ל ע"פ ה' ברוה"ק ועי' לקמן קכב ע"א:

דף קז ע"ב והוא מקבל עליו מקום הגדר. עמש"ל ד ע"א:

דף קח ע"ב ת"ל הקרוב קרוב קודם. ירושלמי ה"א ועפ"מ: שכן קם תחת אביו ליעדה. עי' מכלתא
משפטים פ"ג וירושלמי קדושין פ"א ה"ב יבמות פ"י ה"ז. וכמו שהגי' הגר"א במכלתא
דמש"ק ויכה את קם תחת אחיו לאחוזה כו' ת"ל ואם לבנו ייעדנה. כן צריך להגי' בירושלמי ואנ"ל כמ"ש
בש"ק בקדושין דהמכלתא והירושלמי פליגי עם הבבלי:

דף קט ע"א הכא תרתי. היכא גם תלה' לעבד עברי בקדושין יז ע"ב ובספרי ראה קיח אך גם שם
הוא מהאי פרכא כלום יש יבום ולזאת לא הוזכר בספרי שם מעלה דאת גבי יבום וכן בת"כ
בחקתי פ"י גבי שדה אחוזה לא הוזכר מעלה דיבום: דרש ר' ישמעאל בר' יוסי. ספרי פנחס קלד וסוף
דברי בספרי מטעם ק"ו שהאב יורש את הבן וקודם להאחין הוא בירושלמי ה"א בשינוי לשון: ע"ב שהבעל
יורש. בספרי פנחס שם ע"ש ר"ע מקרא ממשפחתו וירש אותה ור' ישמעאל דריש מוכל בת יורשת כו' וכלק'
קיא: קיב: בשטת שהבעל הכתוב מדבר ובירושלמי ה"ס דריש מוירש אותה ולפי' הפ"מ מיירי גם בה"א מדין
ירושת הבעל ומפרש מש"ס ולא הוא האיש את אמו הוא האיש את אשתו כלומר דמקרא דוכל בת ידעינן
הרווייהו ור' יצחק שאל ע"ז דלמא רק על הסבת הבן קאי ולא אסבת תירוצא ותמוה דלדבריו נשאר שם במסקנא
בלא דרש לירושת הבעל. וכ' כפי' הרא"ש דהיינו קושיית הגמ' לק' קיד: הא תני ליה רישא וקאי על
מתני' האשה את בנה כו' הא כבר נשמע מרישא האיש את אמו כו' ולא אסבת תי' הדא הלכתא תניתי' למה
שאצך ומש"ש וכן בת כו' הוא ענין בפ"ע ולא איירי שם מדרש ירושת אשתו: רבי אומר בכולן נאמר נתינה.
במד"ר פכ"א ספרי פנחס קלד ובירושלמי ה"א ע"ש ר' ישמעאל: משפחת אב קרויה משפחה. ב"ר פ"ז
במד"ר פי"ע פס"ר פי"ד תנחומא חקת ירושלמי יבמות פ"ב ה"ו קדושין פ"ג הי"ב ספרי פנחס קלד: והלא
בן מנשה היה. עי' רשב"ם ועי' בפס"ר פ"ב אדר"נ פל"ד ירושלמי ברכות פ"ט ה"ב: והלא אדניה בן חגית.
שמ"ר פ"א שוח"ט סי' ב: שבטים מבזין אותו. ויק"ר פל"ג במד"ר פכ"א:

דף קי ע"א ממשמע שנאמר בת עמינדב. שמ"ר פ"ז: דומים לאחי האם. ירושלמי סוף קדושין: ולאו
ממשה קאתית. בפס"ר פ"ב וירושלמי ברכות שם. ושם ובירושלמי סנהדרין פי"א ה"ה מקשה
והאריך ימים ופי' המפרשים עד דוד אולם בירושלמי מבואר שהאריך ימים עוד אחרי דוד שהוא היה הנביא
הזקן שבבית אל ע"ש בפנ"א מש"ס דהוא סתירה למ"ש בבבלי סנהדרין קא: דהוא שבע בן בכרי וא"כ נהרג
בימי דוד: ששב לאל בכל לבו. בירושלמי ברכות שם סנהדרין שם איתא שחזר אח"כ לקלקולו: ע"ב כי
סרדי ליה. בירושלמי ה"א דחכמי העכו"ם פירשו כן והותיבון להון מאחין דא"כ נפרע גם ואם אין לו בת
ונתתם גו' לאחיו היינו לאחיו לבד ובמקום בת יהיה שניהם ע"ש: משפחת אב. עמש"ל קט ע"ב:

דף קיא ע"א זו שאביה מבשע אי. בספרי פנחס קלד לענין ירושת הבעל ובירושלמי ה"א לירושת הבת או
הבן את האם כהבא: ק"ו ומה בת. ירושלמי שם: ר"י בר' יהודה ור"א בר' יוסי. שם
רשב"א משום ר' זכריה בן הקצב שאמר משום ר"ש בן יהודה שאמר משום ר"ש: מרין ק"ו כיצד. ברייתא
די"ג מדות אדר"נ פ"ע: ק"ו לשכינה י"ד יום. ב"ר פנ"ב: רב תיננא בר שלמי' משמיה דרב הלכה. בירושלמי
ר' מלוך בשם ריב"ל הלכה כו': אכתפי' דר' שמלאי. בירושלמי ר' ינאי ור' יוחנן: ע"ב א"ל לשמעיה.
בירושלמי ר' יוחנן אמר כן לר' ינאי ושם הקושיא היא דר' יהודה הנשיא היא אי מה תחת האם בת וכן שוים כו'
וע"ז משכו לר' ינאי ממנו ולאו אשאלה לענין בכור: אונו ולא אונה. ספרי תצא ריז: ואין היא יורשת
אותו. עי' ירושלמי כאן ה"ה כתובות פ"ט ה"א ר' יוסטיני הוה ליה עובדא קמי רבנן וחייבוניה קם קומי
ר"ל ואמר זיל תוח לנכסך כו' מאן איתון רבנן דר' יוסטיני וירש אותה יכול כשם שהוא יורש אותה
כו' א"ר יוחנן דברי חכמים אבי' יורשים אותה אחי' יורשים אותה כו' ע"ש והמפרשים נלאו בזה ובעני"ד
כ' דהאי עובדא דר' יוסטיני איתו לבד כמ"ש שם בסילק עצמו מנכסי אשתו ומתה דהחקירה היה אם מועיל
סלוק אלא דעוד היה לה בן ממנו ומת אחרי' דהשתא גם אם מועיל סלוק הלא הבן יורשה וכשמת יורשו
אביו וממנ"פ יזכה בנכסים ע"כ מקשה מאן רבנן באיזה סברא חייבוהו וע"ז א"ר יוחנן דברי חכמים אביה
או אחיה יורשים אותה היכי שסילק הבעל עצמו מנכסי' דס"ל דהשתא הבן הוא ג"כ ע"י הבעל שנכנסים
נכסי' לשבט הבעל ע"כ גם הבן יורשה אבל בשסילק אין יוצאים הנכסים משבטה ובזה י"ל מ"ש אחר כך
בירושלמי כאן ואם אין יורשת אשה ד"ת פי' שאין הבן או בת יורשים אמם ד"ת כ"א ע"י הבעל א"כ ע"כ
ירושת הבעל דאורייתא ייבש ארכתו וגם בראוי ע"ב: גורעין. ה"נ בירושלמי רפ"ה דסוטה ובנזיר והוריות
לענין אחר ע"ש: וירש אותה. ספרי פנחס קלד: שנשא פנחס אשה. בספרי שם וירושלמי כאן ה"ה שנשא
אשה מבני אפרים:

דף קיב ע"א שנשא יאיר אשה. בספרי וירושלמי שם שנשא אשה מבני מנשה: ע"ב בסיבת הבעל.
עמש"ל קט ע"ב קיא ע"ב:

דף קיג ע"א שאינו נוטל בראוי. עמש"ל קיא ע"ב: ע"ב ביום אשה מפיל נחלות. ספרי תצא רטז:

דף קיד ע"א אבל בגולה. עמ"ש ר"ה כ"ה ע"ב ד"ה שראוהו: ע"ב הא תנא ליה רישא. לפי' הרא"ש
כ"נ מקשה בירושלמי ה"א ולא מתרץ לה ועמש"ל קט ע"ב:

דף קטו ע"א בן הבן. עי' ספרי פנחס קלד ובירושלמי סוף ה"א ושם מדרשא הקרוב קרוב מ"מ ועי'
ירושלמי יבמו' פ"י ה"ז קדושין פ"א ה"ב דמקשה ר' שמואל בר אבא לר"ז המאי יהבא את
עושה בן הבן כבן ולא ביעידה ואר"ז מאן דמר לי הדא מלתא אנא משקי' קונדיטון ומשני ר' נחום משום
דלנחלות כל הקרובים כבן משא"כ ביעוד ומקשה מטומאות שהקרובים כבן ואין בן הבן כבן ואמר אזל קונדיטון:
ע"ב קרא עליו. בירושלמי ר"ס נחום משכרא כלק' קטז. מה לבת בנו כו' ולא מייתי שם מקרא זה: בלמד
שבא לגבטון. ב"ר פס"ב תנחומא ויבא סי' א':

דף קטז ע"א כל שאינו מניח בן. במד"ר פ"י: דוד שהניח בן. בב"ר פמ"ט תני רשב"א כל מי שיש לו
בן יגע בתורה כאלו לא מת כו'. קה"ר פ"ז ועי' מדרש שמואל סי' ה' מי שמניח בן רשע
או תלמיד רשע ושם בפכ"ג טעמים אחרים על שנאמר ביואב מיתה ובדוד שכיבה:

דף קיז ע"א דתני' ר' יאשיה אומר. במד"ר פ"ג ספרי פנחס קל"ב ירושלמי ה"ב פלוגתא דר' יאשיה ור'
יונתן ובירושלמי ע"ש ר' יוחנן וצ"ל ר' יונתן: כאלה להוציא את הטפלים. עי' רשב"ם מ"ש
גבי הספרי ולפנינו ליתא כן דדברי ר' יאשיה ור' יונתן הם כמ"ש בגמ' ואולי גירסתו כן בדברי הת"ק
שקודם ר' יאשיה בס שחסר שם דרש מתיבת לאלה: אמר רבי אמבול. ה"נ בירושלמי ה"ב ועי' מה"פ שם:
רשב"א אומר. ספרי שם ע"ש ובירושלמי הוא ע"ש ר' יהושע בן קרחה: ע"ב יהושע וכלב נטלו חלקם.
ה"נ בירושלמי ה"ב: בזכות אבי אביהן. שם:

דף קיח ע"א מאי קא נוהי בני יוסף. בספרי פנחס קלב מוכיח מצוותת בני יוסף דלא נתחלקה א"י אלא
לכל שבט ושבט: שלא תשלוט בהם עין הרע. אג"ב פס"ב: ע"ב מה דגים שבים. ב"ר פצ"ז
תנחומא ויחי אג"ב פס"ב: זה עדת מרגלים. בספרי פנחס קל"ב מהופך בתוך העדה זו עדת מליגים הנועדים
כו' זו עדת מרגלים: וארבעה דידהו. עי' פס"ר פכ"א ספרי פנחס קלה: ר"א בן יעקב. בספרי
שם ר"א בן עקיבא:

דף קיט ע"א ואין הבכור נוטל בראוי. ספרי תצא ריז ועמש"ל נה.: א"ר חדקא שמעון השקמוני.
ספרי פנחס קלג וכן שם בהעלתך סח בשאלת הטמאים: יודע היה משה רבינו שבמקושש.
בספרי תצא קיד ת"כ אמור פי"ד ושם משמע שבניהם היו בפרק א' ובספרי שם קיג מבואר דמקושש היה בשבת
שניה קודם מ"ת ועמ"ש בסנהדרין עח: תוס' ד"ה שנאמר. עי' מה"פ בירושלמי סנהדרין פ"ה ה"א ד"ה
כמשינה ומ"ש בסנהדרין עח.: ע"ב שמגלגלין זכות. במד"ר פי"ג תוספתא יומא פ"ה ירושלמי סנהדרין
פ"י ועמ"ש שבת לב.: מורשה. עי' ירושלמי סוף ה"ב א"ר הושעיה כ"מ שנאמר מורשה אינו אלא לשון דיהא
והכתיב מורשה קהלת יעקב א"ל לית דיהא שנין מניה מן דהוא לעי' הוא משכת כולה: ירושה היא לכם
ואהבתיכם. ירושלמי חלה פ"ב ה"א: מלמד שמתנבאין ואינן יודעין. מכלתא בשלח השירה פ"י: אפשר
עמדו לפני משה. בספרי בהעלתך סח פלוגתא זו גבי שאלת טמאים בק"פ ושלח קיג גבי מקושש ופנחס קלג גבי
בנות צלפחד: חכמניות הן. במד"ר פכ"א ספרי פנחס קלג: תתיבם אמנו. שם ובירושלמי ה"ב:

דף קכ ע"א אפשר בת מאה ושלשים. שמ"ר פ"א במד"ר פי"ג: דא"ר חמא בר חנינא זו יוכבד. כ"ה
בשמ"ר ובב"ר פנ"ד ע"ש ר' לוי בשם ר"ש בר נחמן במד"ר פי"ג פדר"כ י' בשלח אג"ש פל"ב:
בר זבידא מלמד שנולדה. בשמ"ר פ"א בר זמינא: מלמד שעשה לה. שם ובפס"ר פמ"ג: הלך אחר החכמה.
כמ"ש ר"ה כו. מ"ש נפי' ירושלמי רפ"ע דשביעית מגילה פ"ב ה"ב הכנסו לפניה דלא כפי' המפרשים
שיכנסו בנים בנים בב"א אלא פי' מי שהוא גדול בשנים יכנס תחלה וזה פשיטות להאבעי' שלהם אי לחכמה
אי לשנים: שקולות היו ספרי פנחס קלג: לאותן העומדים על הר סיני. ת"כ אמור פ"ז: ע"ב נאמר
כאן זה הדבר. ת"כ אח"מ פ"ו: בש"א הקדש טעות. רפ"ה דנזיר בבלי וירושלמי ובתרומות פ"ג: ריהג"א
מועדי ה'. ת"כ אמור פרשה יב:

דף קכא ע"א ארשב"ג לא היו ימ"ט. פתיחה דאיכ"ר לג ירושלמי פ"ד דתענית: יום שהותר שבט בנימין.
שם ע"ש רבנן: יום שכלו מתי מדבר. באיכ"ר שם ע"ש ר' אבין ור' יוחנן ועי' אג"ש פל"ב
ובירושלמי שם ה"ז ע"ש ר' אבין לבד: עד שלא כלו. שהש"ר פ"ב ירושל' תענית פ"א ה"א פ"ג ה"ד ריש
מכלתא ת"כ ויקרא פס"א ועי' פדר"כ ה' בחדש פס"ר פט"ו שוח"ט כג: תוס' ד"ה יום שכלו מתי מדבר
מדרש איכה. בפתיחה ל"ג וכ"ה באג"ש פל"ב שם בירושלמי דמוע"ק. ט"ס וצ"ל בירושלמי בכורים והוא
בפ"ב דבכורים ה"א ומובא בתוס' מוע"ק כ"ח ד"ה מת וד"ה מיתה ומציין א' ציין לעיין במ"ק בתוס' שם ונכנס
בשנים להצטרף להירושלמי: ע"ב עולא אמר יום שביטל. פתי' דאיכ"ר לג וירושלמי תענית פ"ד ה"ז ע"ש

ר' חייא בר אשי בשם רב: יום שנתנו הרוגי ביתר. פתי' דאיכ"ר שם ובירושלמי ליתא טעם זה לט"ו באב:
אותו היום שנתנו. במד"ר פכ"ג איכ"ר פ"ב פסוק בלע ירושלמי ברכות פ"א ה"ה פ"ז ה"א תענית פ"ד ה"ה:
ר"א הגדול אומר. פתיח' דאיכ"ר לג: א"ר המנונא לא נגזרה. במד"ר פ"א ופי"ג ע"ש ר' יהודה בן שלום:
ומכיר בן מנשה. עי' שוח"ט כ"ה וזרעו ירש ארץ גם בני מכיר בן מנשה. הייט שנה לארץ כבכאן: לשבטים
אפלג. בספרי פנחס קלב מלמד שלא נתחלקה אלא לכל שבט ושבט:

דף קכב ע"א אלא בכסף. ספרי שם ע"ש: בגורל. שם וברוה"ק: שנאמר ע"פ הגורל. בספרי מוכח
דבגורל וברוה"ק בגורל הוא מקרא ע"פ הגורל וברוה"ק מקרא דיהושע ע"פ ה' כ"ש ע"ש
גי' הגר"א וכן מוכח בירושלמי יומא פ"ד ה"א ועפ"ז י' להגי' גם כאן ונאמר ביהושע ע"פ ה' ויהיה ראיה
גם לרוה"ק: ועלה בידו תחום גנוסר. בשוח"ט לב ים כנרת המובחר בכולם וניתן לנפתלי כו' ע"ש: תוס'
ד"ה לא ס"ד ובב"ר בפ"ב. צ"ל בפ"ב וכ"ה בשוח"ט סי' א' ובמד"ר פ"ח ובירושלמי קדושין פ"ד ה"א
ובשוח"ט שם ובסי' י"ו דריש כתיב יאבדוהו וליתא בספרינו קרי וכתיב וכן בכל דוכתי הנ"ל ליתא ועי' מנחת
שי שם: ולא נתחלקה אלא לכספים. ה"נ בירושלמי יומא פ"ד ה"א ובספרי פנחס קל"ב אלא בשמיון בית כור
נגד בית סאה והוא כדר' יהושע כאן: יצאו יהושע וכלב. ספרי שם ועי' ירושלמי ה"ב: ע"ב בתחלה
פירותיה כתרם. בב"ר פנ"ח מני לה בין ס' עירות הגרועות בא"י: ת"ר לתת לו. ספרי תצא ריז כש"ע:

דף קכג ע"א ולא להתיחס לבכורה. עי' ב"ר פפ"ב ופנ"ח תנחומא ויחי אג"ב פפ"ב: שמתנותיה ארוכות.
ב"ר פ"ע על פסוק שם הגדולה שגדולה במתנותיה: ותיתה רוכה. ב"ר שם: ואחיו אני
ברמאות. ב"ר פ"ע: ע"ב דא"ר חמא בר חנינא זו יוכבד. ב"ר פנ"ד ע"ש ר' לוי בשם ר"ש בר נחמן
שמ"ר פ"א במד"ר פי"ג תנחומא ויחי פדר"כ י' בשלח אג"ש פל"ב: שאין זרעו של עשו. ב"ר פע"ג ופע"ה
ופל"ט ע"ש ר"פ בשם ר"ש בר נחמן פס"ר פי"ב וי"ג: נפלו עליו ממנשה. עי' שוח"ט סי' כז: ואין
הבכור נוטל בראוי. ספרי תצא ריז וע"ל נה.: ומעלה מטל בפ'. ת"כ ויקרא חובה פרק כב ועמ"ש ב"ק יב:

דף קכד ע"א אמר קרא לתת. בספרי תצא ריז ובירושלמי כאן ה"ג ממעט ליה מקרא בכל אשר ימצא לו
ואפשר דרבי מודה בזה למעט ראוי גמור והכא לענין שבח פליגי ועי' ירושלמי יבמות פ"ז
ה"א: ההוא שאם אמר. הכא מוכח דדינא נקט ובירושלמי כתובות פ"י ה"ז לפי' הק"ע איתא לשמואל דאיכ'
כ"א לעודא דדייני פיכולים ב"ד לפסוק כן אם ירצו והפ"מ פי' שם דרך בתמיה: ע"ב הלכה כר' מחבת.
עמש"ל סד.: בשאר ספרי דבי רב. לפנינו בספרי ליתא מדין שבח כלל רק כתם שאין הבכור נוטל
בראוי ע"ש תצא ריז: ואין הבכור נוטל פ"ש במלוה. ה"נ משמע בירושלמי כתובות פ"ד ה"ב אך התם ע"כ
הכונה במע"פ דבשטר הלא איתא בפ"י ה"ז שם דירשו שט"ח בכור נוטל פ"ש בתם בלא פלוגתא:

דף קכה ע"ב ואין הבעל נוטל בראוי. עמש"ל קיא: ואין הבכור. עמש"ל נה ע"א קכד ע"ב:

דף קכו ע"א ויתר בכל הנכסים כולן. ה"נ מוכח בירושלמי פ"ד דכתובות סי"ב דהויתור הוא בכל
הנכסים אף בחלק במקנת ועי' ק"ע ופ"מ שם וכ"ה משמעות הענין שם אך מה שפי' הפ"מ
כן גם בירושלמי קדושין פ"א ה"ד אין מוכרח דשם מוכח שחלק כל הנכסים עם האחין: ע"ב ותנאו בטל
דברי ר"מ. עמ"ש ב"מ נא. דגי' הירושלמי משונה בזה דשם איתא סתמא תנאו קיים כדמוכח בקדושין פ"א
ה"ד ופלוגתא דר"מ ורבנן הוא גבי יעוד ע"ש ולק' בירושלמי ה"ה ובשארי מקומות המובאים בב"מ שם:

דף קכז ע"א בן ולא טומטום. ספרי תצא רטו: ע"ב תוס' ד"ה כך. בירושלמי דפ' יוחסין. ה"ז
ובאי משמעות כ' דהוא ממ"ש ר' זריקן בשם ר"ה מוחזקין בו שהוא משפחתו נאמן ע"ש
פ"מ דלאו משום הכרת בכורה נאמן כ"א לפסול את הבן ג"כ נאמן לומר שלא שהרה קודם בא אליה דשם
לא מיירי כלל לענין בכור וקאי יכיר ע"ז שהוא בן שנואה וכן בירושלמי כאן ה"ז לא הוזכר בכורה ולמ"ש
הפנ"י בקדושין שם אין ראיה דהוא מפרש מש"ס ליקח דהיינו ע"י בכורה ועמ"ש בקול הרי' הנדפס דף ג'
מדרושי יעלי סלע: היו מוחזקין בו שהוא בכור. בירושלמי קדושין שם כה"ג מוחזקין בו שהוא בנו ואמר
אינו בני אינו נאמן היו מוחזקין בו שאינו בנו ואמר בני הוא נאמן ואית תניי תני על קדמיתא נאמן וכאן ה"ז הוא
כאית ת"ת דגם ברישא נאמן ונראה דהאית ת"ת הוא ר' יהודה ומ"ד אינו נאמן הוא רבנן ומ"מ לומר בני
הוא נאמן משום מיגו דיכיל ליה מתנה. ובתוספתא פ"ז איתא גבי בכור דאינו נאמן לומר בכור הוא ולומר
בנו הוא נאמן ויש להבין מ"ש גבי בכור ל"מ מיגו וי"ל דגבי בכור מדחה הגדול ממנו מבן ולומר אינו בני
אינו נאמן אבל באומר בני אינו מדחה את אחיו: היה עובר על בית המכס. תוספתא היא בפ"ז ותימה שלא
נשנה בשם ברייתא: וחזר ואמר בני הוא אינו נאמן. בירושלמי קדושין שם וכאן מסיים ואית ת"ת נאמן א"ר
מנא כגון אלין נפתאי דמשעבדין בבניהון ועי' מה"פ דהסר שם הא דהיתה היה משמש כעבד ואמר עבדי וחזר
ואמר בני אינו נאמן וע"ז אמר את"ת נאמן ומפרש כגון אלין נפתאי כו' ע"כ אין רעותא בזה שמשמשו כעבד:

דף קכח ע"א דבאתן לך מחלוקת. עמ"ש בזה סנהדרין כ"ד ע"א וע"ב: גובין מן העבדים. עמ"ש ב"ק
יא: ע"ב ור' יוחנן אמר אינו נאמן כרבנן. בירושלמי קדושין פ"ד ה"ז משמע דר' יוחנן
ס"ל כר' יהודה: משיב אבדה. עי' ירושלמי כתובות פ"ב ה"א וכאן פ"י ה"ב ומ"ש בב"מ ד:

דף קכט ע"א תנתן שדה פלונית. בירושלמי כאן ה"ד א"ר הושעיה תנתן לאיש פלוני ירושה שהורשתיו
[זהו בתחלה] יירש איש פלוני מתנה שהורשתי [זהו באמצע] יירש פלוני ירושה שנתתי. זהו
בסוף: רבי יוחנן אמר קנה ור"א ל"ק. בירושלמי כתובות ספ"ו החליפו שטתן דר"א אמר בשני שדות לשני
ב"א גם זה שנכתב לו בל' ירושה קנה ור"י אמר זה קנה וזה לא קנה: ע"ב והוא מפרק לה. בירושלמי
כתובות שם משני דלא יירשו תנן כ"א יטלו ולא משני כהכא ועני' דהירושל' לשטתו בפ"ד דכתובות הי"א וכאן
ה"ו דר"י בן ברוקה לא אמר כ"א בן בין הבנים כו' והתם בספ"ו מוקי למתני' דשקל באין לה אחין א"כ אין
הועלה מדעת ריב"ב: ואחריך לפלוני. ירושלמי כתובות פ"ט ה"א לק' ס"ה ע"ם: תכ"ד כדבור. עמ"ש
בזה ב"ק עג ע"ב:

דף קל ע"א ריב"ב אומר. בירושלמי ר' זעירא כרשם ירושלמי פ"ק דקדושין והוא ע"ש וצ"ל פ"ד
דקדושין ומובא ג"כ בכתובות פ"ט ה"א אך שם מותקו הפ"מ ומגיה תחתיו הלכה כרשב"ג וכן
מוחק בס"ס כאן ובעני"ד י"ל דשייך להענין דשם שסילק הבעל עצמו מנכסי אשתו דהו"ל כמנחיל לבנו
שיהיה לו ממנה דהו"ל ראוי ליורשו והוא כר"י בן ברוקה ועמש"ל דעובדא דרבי יוסטיני הכי הוה
ע"כ שייך שפיר להענין דשם ועמש"ל קיא: על מה נחלקו על בן בין הבנים. תוספתא ספ"ז ובירושלמי
כתובות שם וכאן ה"ה ע"ש ר' יוחנן: ע"ב שיכול והלא דין הוא. ספרי תצא רטז: ת"ל לא יוכל לבכר.
עי' ספרי שם והנה לריב"ב דבפשוט מהני ל' ירושה בראוי ליורשו נגד בכור ל"מ ל' ירושה אבל מתנה מהני
אבל לרבנן דל' ירושה גם לפשוט ל"מ א"כ האי לא יוכל לבכר גם בל' מתנה ל"מ ולעיל הגן דבמתנה דברים
קיימין וכ' דזהו דמקשה בירושלמי אמר לון ר' חגיי ולא קרי' הוא לא יוכל לבכר היינו אפי' מתנה א"ר
אלעזר העבודה שיכול אלא שאינו רשאי אי כן יכול משום מתנה כו' פי' כיון דמשמעות הקרא דבדיעבד
מועיל אמירתו ע"כ בל' מתנה דאי בל' ירושה ל"מ: ברשב"ם ד"ה עד שיאמרו. בפ"ב דפאה ירושלמי.
פ"ד וכ"ה בחגיגה פ"א ה"ה:

דף קלא ע"א בבריא איך. עי' ירושלמי יבמות פ"ד ה"א ובנוע"י שם: שניתם מבנתכם כריב"ב.
בירושלמי כאן ה"ה שאלת ר' לר' נתן מ"ט הלכה כריב"ב וא"ל ממתני' ירתון תנן וא"ל
יטלון תנן ואפילו למ"ד ירתון תנן כת ב"ד מיופה וכן גרסי הק"ע ופ"מ בכתובות פ"ד הי"א: לדבר שאינו
בעולם. עי' ירושלמי כתובות שם: בבן נוקבן. ירושלמי יבמות פט"ו ה"ג כתובות פ"ד ה"ח הי"ב פי"ב ה"א:
ע"ב זו מדרש דרש. בירושלמי יבמות שם וכתובות שם משיב הני תנאי דשבדי כתובה מדרש:

דף קלב ע"א וא"ר נחמן הלכה כרשב"מ. בירושלמי פ' אע"פ ה"א אמר כן ר' יעקב בר אחא ואיתא שם
דהיא ראב"ע [בשם ר"פ] היא דרשב"מ דתרווייהו משום אומדנא: קרקע כ"ש. מתני' היא
בפאה כרשום בגליון ובירושלמי שם ה"ז פלוגתא דרב ושמואל וריב"ה כהכא רק דשם ליתא בדברי ריב"ה
באומר לה כו' רק ריב"ה אמר מקולי כתובה כו' ופי' הפ"מ דטעמא דרב ושמואל קאמר. ולי"י למה נטה
מדרך הפשוט דמבואר כאן וס"ל דל"ב לא מזכה להן ע"י ולא מחלק רק מקולי כתובה וע"ש עוד טעמא
דריב"ת לא סוף דבר מנה ומאתים כו' ופי' שם הפ"מ דלטעמיה יש להיות הדין כך ובענ"ד נ' עפמ"ש
בירושלמי כתובות ספי"ב ובפ' המקין פ"א דפליגי ר' ירמי' ור' יוסי בכתובת אשה בזכורית אי קאי גם על
התוספת כתובה וסבר שם ר' יוסי דגם התוספת בזכורית והיינו ר' יוסי בר' חנינא וקרי ליה ג"כ סתם
לפעמים וע"כ מסיק ראיה שם דהוא לטעמיה דס"ל מקולי כתובה וכן יתפרש בפאה דהוא לטעמיה והפ"מ פי'
גם שם כמו שפי' בפאה ושם הלא מוכח כנ"ל דאחר שאמר ור' יוסי כר' יוחנן [דכולל גם התוספ' בשהה
כ"ה שנים] מסיק דתנינן אמן והוא ראיה: ע"ב תיובתא דכולהו. בירושלמי שם משמע דהונא לו קושיא
זאת ויתכן משום דבתוספ' פ"א דפאה איתא שם ל' ר' יוסי דפליג כן א"ר יוסי בד"א בזמן שקבלה עליה
אבל לא קבלה עליה מה שנתן נתן וגובה כו' ע"ש א"כ מוכח דלת"ק ל"ב קבלה ור' יוסי סבר דל"מ כתיבה
כ"א קבלה דוקא וגם מתני' יתפרש כן ול"ק:

דף קלג ע"ב מי פליגי רבנן עליה דרשב"ג. עי' מה"פ כאן ה"ו ד"ה א"ר בא שמודד בדעת הירושלמי
איך דס"ל בזה ע"ש: דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. עש"ק גיטין פ"ז ה"ג ד"ה כל
עמא ובירושלמי קדושין פ"א ה"ו פ"ג ה"א:

דף קלד ע"א כל מתנה שאינה. ירושלמי ספ"ה דנדרים: שמונים תלמידים. שם איתא שמנים זוג
תלמידים: ע"ב ליורשו פשיטא. בירושלמי קדושין פ"ד ה"ז א"ר יוחנן נאמן לתת אבל לא ליקח
ועי' ק"ע ופ"מ ונוע"י ועמש"ל קכז: ד"ה תוס' וכ' לפ"ז הפי' שם אבל לא ליקח היינו לפוסלו ולומר עליו
שאינו בנו שלא יירשנו אינו נאמן: א"ר יוחנן בעל שאמר גרשתי. בירושלמי קדושין פ"ג ה"ה עולא אמר
משמיה דר' יוחנן נאמן והברין עליה הגע עצמך שהיה כהן הייט שאין לו מיגו דלא מצי מגרשה שלא יוכל
להחזירה: פלגי' דבורא. עי' ירושלמי גיטין פ"א ה"א ובש"ק ומה"פ שם וכתובות פי"א ה"ה ובמכות פ"א
ה"ז וברא"ש ספ"ק דמכות ויודבר בזה בגיטין בכ"ד:

דף קלה ע"א מנה לי בידך. עמ"ש ב"ק קיח.: ע"ב איזהו דייתיקי. עמ"ש ב"מ יט: ורבי יוחנן אמר
תבדק. ע"פ הירושלמי כאן ה"ד וקדושין פ"א ה"ה א"ר יוחנן אם לזכרון דברים כתבו
ונתנו הוי מתנה ואם לזכותו בכתב כ"ע מודי שאין אדם מזכה בכתב לאחר מיתה. יש לפרש תבדק איך שאמר
אם לראיה אם לקנין והכא מפרש לה באופן אחר: דייתיקי מבטלת דייתיקי. בירושלמי פאה פ"ג ה"ו וכאן ה"ז
ע"ש רשב"ג וברייתא היא בתוספתא פ"ח ועמ"ש לק' קנא.: בשיפה את כתו. עי' מה"פ קדושין פ"א
ה"ה ד"ה ור"ס:

דף קלו ע"א התם מספקא לן. ה"נ מחלק בירושלמי כאן ה"ח ובגיטין פ"ז ה"ג: וזמנו של שטר מוכיח.
ה"נ בירושלמי גיטין שם: ע"ב ואחריך לפלוני. ירושלמי כתובות פ"ט ה"א כאן ה"ח
ועמ"ש בב"ק פח ע"ב:

דף קלז ע"א דברי רבי רשב"ג"א. עי' תוספתא פ"ה ובירושלמי כאן ה"ה כפלוגתא באופן אחר דפליגי אם
מת השני והשלישי בחיי ראשון דרבי ס"ל דהראשון אוכל פירות וקונה הקרקע ורשב"ג"א אין
לו אלא אכילת פירות בלבד וא"כ הוא איפכא ממש כאן דלרבי יחזרו ליורשי נותן ולרשב"ג ליורשי ראשון
ובירושלמי

וירושלמי כתובות פ"ט ה"א פלוגתתם כהברייתא השני' שבכאן דלר' הראשון מוכר קרקע ורשב"ג אין לו אלא אכילת פירות ולהירושלמי ליכא רומיא דברייתו' אהדדי וא"צ לחלק בין לגופה בין לפרי לר' ולא בין לכתחלה לדיעבד לרשב"ג: הלכה כרשב"ג. בירושלמי כתובות שם וכאן ה"ח חזקיה אמר הלכה כר' [דהוא רשב"ג דהכא]: במתנת שכ"מ. בירושלמי שם ע"ש ר' ינאי וכאן ה"ח ר' יוחנן אמר אפילו במתנת בריא ל"מ והוא נגד הבבלי לר' יוחנן דאפילו עבדים והוציאן לחירות ועוד מקשה ע"ז פשיטא ובעני"ד כ' דמש"ש ריו"א ולא במתנת בריא פי' דדוקא במתנת שכ"מ ל"מ משא"כ במתנת בריא וכ"מ מהראי' דמייתי שם מההיא אתתא דמקשה שם ר"י ולא מתנת בריא היא ש"מ דמתנת בריא מועילה וזה דלא כהרא"פ ופ"מ וא"ש כהבבלי: גיטך אם מתי. ירושלמי גיטין פ"ז ה"ג ע"ז פ"ב ה"ח מכות פ"ג ה"ד: **ע"ב** ע"מ שתחזירהו. עי' ירושלמי גיטין פ"ב ה"ג ונמה"פ ד"ה לכשתזכה ובסוכה פ"ג ה"י:

דף קלח ע"א הכותב נכסיו לאחר. תוספתא פ"ח: הוכיח סופו על תחלתו. ה"נ מוקי בירושלמי גיטין פ"ה ה"ה וכאן ה"ז פלוגתא דר' ורשב"ג בזה: כראוי לו נוטלן. תוספתא פ"ז:

דף קלט ע"א מאי קאמר. עי' רשב"ם ועי' מה"פ בירושלמי ה"ט ד"ה נשבין: בעל לוקח הוה. עי' נוע"י ר"פ הכותב שהכנים הקירה זאת בירושלמי שם: **ע"ב** באויש' שתקינו. ע"מ ב"ק פ"ת: מהירושלמי כתובות פ"ט ה"א כאן ה"ת והנה מה שהוזכר בירושלמי ענין מזונות לאשה לתלות בזה דין מכירתה דתידון כמתנת שכ"מ אין לזה הסבר במפרשים וכ' בעני"ד דטעם מתנת שכ"מ דל"מ משום דאינה כ"א לאח"מ ואז אין להמקנה רשות ואחריך קודמו. וכן דמיון הירושלמי אשה לראשון דאחריך דהבעל יורש אחרי' קשה דל"ד דהראשון יש לו אכילת פירות משא"כ בבעל דהוא אוכל הפירות וכ' דזה קרי ליה כמתנת שכ"מ שאין לה רשות בהנכסים לא בחיי' לפירות ולא שקנן לאחר מותה ואף שאוכלת פירות נכסי' הלא מדין מזונות אוכלת ואין לה שום הנאה בהפירות וע"ז משני דאיכא ריוח ביתא להשבית ערך מזונותיה עודף על החיוב והויא כאוכלת פירות ודמיא לראשון דאחריך: שמואל אמר זו דברי ר"ג. ה"נ פלוגתא דרב ושמואל בירושלמי כאן ה"א וכתובות פ' בתרא ה"ג: כל שיזונו כו' שיגדלו. בירושלמי שם ושם מכריח דר' יוחנן ס"ל עד יב"ח:

דף קם ע"א והשאר לבנים. עגו"י פי"ג דכתובות ה"ג מ"ש בפי' הירושלמי: פשיטא מרובין ונתמעטו. בירושלמי בעי ר' נתן בר' הושעי' מר' יוחנן ופשיט הוא"ל והתחילו בהיתר ואמר שם רבי [illegible]

פי"ג ועי' מה"פ כאן ד"ה אלמנה ועי' ירושלמי יבמות פ"ז ה"ג דשם שנה הפ"מ בבאורו למש"ם ואשה אינה ראוים לתוספת למזונות דהיינו דאלמנה אלא הבן יש לה כדין נכסים מועטין שהיא נזונת והבת תשאל עהפ"ת דו"א להירושלמי כמ"ש הוא עצמו בכתובות שם וכאן ה"א אלא כהק"ע שם ע"ש: אם זכר מנה. עי' רשב"ם ומהירושלמי פ"ד דיבמות ה"א מוכח דגם בילדה תאומים זכר נוטל כו' מדאמר שם חזר בו ר"א דאמר דרק לבנו זכה מדאמר נקבה ובת במקום בן כאחר הוא דע"כ הוא מפך בבת דזכר ונקבה דנקבה למוד י"ל שאין לו בן כמ"ש הק"ע בש"ק שם ד"ה חזר ועי' נוע"י שם ומ"ש לק' קמא:

דף קמא ע"א כל שאינו מניח בן. כמד"ר פ"י: **ע"ב** המבשרני. ירושלמי ה"ב ושם ל' הבריית' בזכר מאתים ועכ"ז איתא שם זכר ונקבה אין לו אלא מנה ויסיב ר' מנא טעמא משום דביטלה גרת הבת שמחה זכר ומוכח דס"ל להירושלמי דתאומים אף שלא פירש אין זה מגרעת ואינו הולך בשיטת הבבלי ובזה מיושב קו' הנוע"י בפ"ד דיבמות על הרשב"ם במתני' אחרי דהירושלמי יש לו שיטה אחרת ויבואר עוד לק': והמזכה לעובר לא קנה. בירושלמי יבמות פ"ד ה"א וכאן ה"א פלוגתא דר"א ושמואל: ר"י בן ברוקה. עמש"ל קל.: וסבר לה כר' יוסי. להנוע"י דכ"ה באמת תי' הירושלמי ביבמות שם והדר שם מזה משום דסיפא בנקבה הו"ל שא"ר ליורשו הא דלא מקשה הגמ' כאן כן ע"כ כמ"ש הרשב"ם במתני' דלא מתפרש בתאומים ואפשר דאין בן עוד להנקבה והו"ל ראוי ליורשו וזה סיוע למש"ל דמחולק הירושלמי מהבבלי בפי' המתני':

דף קמב ע"א חייבין להזיר. בירושלמי יבמות שם מקשה מזה לר"א דס"ל אין זכין לעוברין ומסיפא מקשה לשמואל דאף דס"ל זכין הלא מודה דלא כן כ"א במצא חי ראשו ורובו ושכא שלא הפילה ועל ר"א משני משום בנו דהיינו תי' אביי כאן ולשמואל מסיפא משום יאוש והיינו תי' דרבא כאן. וכאן בירו' ה"א מקשה לר"א ג"כ מסיפא ומשני משום יאוש ומשיים ואפי' כשמואל לית הדא פליגא או אפילו באחרונה לא יזכה עוד היא משום יאוש ופי' הפ"מ דהוא דיחוי להתי' משום יאוש. ודחוק ובעני"ד כ' דהפי' הוא דקפי' הא גם לשמואל קשי' דהא מודה שלא יצא חי וא"כ בראשונה יזכה ובאחרונה לא יזכה דשלוק הראשון היה בטעות והאי אפילו הוא פי"ם או יתפרש אפי' החזיק באחרונה לא יזכה וע"ז קאמר עוד היא משום יאוש ע"כ גם לדידי' מועיל סילוק הראשון: **ע"ב** קרובה אצל בנו. ה"נ בירו' יבמות שם ולהנו"י מטעם אחר כנ"ל ואית' שם על דעתי' דר"א ל"ש אלא בשכ"מ אבל בבריא לא. לא אמר אלא במטלטלי אבל מקרקע לא. ועש"ך ה"מ סי' ר"י סק"א שכ' דלא קי"ל כהירו' שאינו מובא בפוסקים ועש"ק יבמות שם ועגו"י ובמש"ם דהחילוק בין שכ"מ לבריא הוא רק לטעם הירו' דבנו הוא מטעם ריב"ב משא"כ להבבלי הוא נכון אך מ"ש בחילוק בין מטלטלי למקרקעי דבריו דחוקים ובעני"ד כ' דבירו' גופה לא קמו החילוקים אלו. וכ' דר' יוסי דאמר שם אפי' באחר. לא דהוא פליג על ר"א אלא לדעת ר"א קאמר דמשני לחלק בין בנו לאחר דלעולם באחר והא דקפי' ממתני' אם ילדה כו' ע"ז משני לחלק בין שכ"מ לבריא ובין מטלטלין לקרקע ומתני' אם ילדה הוא בשכ"מ ובמטלטלי וע"ז מקשה מגר דהתם הוי מקרקע וגם אין שייך שם זיכוי דשכ"מ והדר מהלוק זה וע"כ נתפוס החילוק בין בנו לאחר:

דף קמג ע"א אין לך מר. עי' תוס' מה שהביאו הירושלמי דתרומות פ"ג ה"א: ואם אינו קדוש. ירושלמי שם ספ"ב: ואמאי את ותמור הוא. לפי' הק"ע בירושלמי פ"ב דקדושין וגירסתו דגרים מ"ש סוף ה"ה ערוה ושאינה ערוה שאינה ערוה מקודשת דבייכא לה"ו דקידש בב"א אחיות עם שאר נשים דהשאר מקודשות ול"א את ותמור הוא ע"ש: מחצה לאהרן מחצה לבניו. ירושלמי יומא פ"א ה"ב ומייתי שם גם הך עובדא דדמי כלילא: מביא שתים בכלי א'. בתוספתא פי"ג דמנחות איתא איפכא מביא חמשים בכלי א' כו' ואם הביא שתים בכלי א' כו' יצא. וכ"ה בירושלמי יומא פ"א ה"ב והקושיא שם הוא מדיעבד ועפ"ק שם ומה"פ: **ע"ב** התם אנן סהדי. ה"נ משני בירושלמי שם ר' יוסי בר' בון: הראוין לבנים. בירושלמי פ' בתרא דכתובות ה"א כרי שהיה נתון במדה"י ואמר הרי אלו יתנו לבניו בנותיו בכלל ועי' מה"פ שם ומסיק שם ואם בשעת מיתה אמר יתנו לבניו אין בנותיו בכלל:

דף קמד ע"א אודייני. בירושלמי ה"ג ע"ש דבי ר' ינאי אפילו עירני' ופי' הפ"מ שם כפי' התוס' כאן לאודייני וטוב להגי' גם שם אודייני: א"ר הינא השפיה. ה"נ בירושלמי כאן ה"ג ע"ש ר"ת וכל התנאים שהותנו כאן ליתא שם אך בכתובות פ"ה ה"א פי"ב ה"ד איתא ובלבד מן הנשואין הראשונים: זו לפנים מזו. עי' ירושלמי כאן ה"ג: **ע"ב** אחין השותפין. בירושלמי ה"ג רבי חייא רובה אמר האחין שותפין עד ג' דורות ועי' מה"פ שם שמביא גם מב"ר והוא בפכ"ד על פ' לי ולגיני וגבדי א"ר אבא עד כאן לאחין השותפין: לאומנות המלך. וכ"ה בירושלמי ה"ד בריית' ומשמע דהיינו לריוח ומהעובדא דמייתי שם משמע להפסד והפ"מ נדחק לפרש גם העובדא לריוח ע"ש:

דף קמה ע"ב ואין הבכור נוטל בראוי. עמש"ל נה.:

דף קמו ע"א מעשה באדם אחד שחגר. בירושלמי ה"ה עובדא כה"ג בנוסח אחר: **ע"ב** שכ"מ שכתב. פאה פ"ג ה"ג: ר"ש בן מנסי' אומר. עמש"ל קלב.: ר"ש שזורי היא. בירושלמי גיטין פ"ו ה"ה ר' יעקב בר אידי בשם ר' יוחנן הלכה כר"ש שזורי:

דף קמז ע"א רבי אומר בכולן. במד"ר פכ"א ספרי פנחס קלד ובירושלמי פ"ח ה"א ע"ש ר' ישמעאל: אל תהיו במחלוקת. בירושלמי חלק ה"ב אל תאמו ותתנו עם מי שהשעה משחקת לו: ברור. בירושלמי שם ולא ידעין אי ברור בטל אי ברור בברב: הכל נופין לעשן. עי' ויק"ר פ"כ דשם הוא כאופן אחר ועמ"ש יומא כה: **ע"ב** דליתיה בבריא. עי' ירושלמי כתובות פ"א ה"א ומש"ל ע"ה:

דף קמח ע"א לעצמו חוץ מפירותיו מהו. עי' ירושלמי דמאי פ"ו ה"ב קדושין פ"א ה"ד כאן פ"ג ה"א: **ע"ב** עמד הוא בכולן. עי' ירושלמי פאה פ"ג ה"ו שייר קרקע כ"ש מתנתו קיימת אפילו בבריא לא שייר ופוא שהבריא וכ"ה כאן ה"ו רק במשנה קצת ויש להגי' כבפאה: ויחזיק בו' ל' מתנה. עי' ירושלמי פ"ח ה"ח דאיתא שם דיחזיק לא כלום:

דף קמט ע"א אין מטבע נקנה בחליפין. עמ"ש ב"מ מו.: **ע"ב** ורב ירמיה בר אבא אמר מטלטלי. בירושלמי כאן ה"ו רב ירמיה בשם רב שייר מטלטלי לא עשה ולא כלום אלא הניח לו מעות ולקה קרקע כמי ששייר לו קרקע ובפאה פ"ג ה"ז ר' אבינא בשם רב ירמיה שייר מטלטלי לא עשה ולא כלום איתא תמן מקרקע יש לו מתי' מטלטלי אין לו מתי' וסוף המאמר מתנגד לראשו וכ' לפרש ראש המאמר דרך בתמיה וכי לא עשה ולא כלום אלא כך הוא וכן יש לפרש כאן בירושלמי: הכותב כל נכסיו לעבדו. תוספתא פ"ט ונזכרה גם בירושלמי ריש גיטין לענין בפני נכתב ובבבלי שם:

דף קנ ע"א אר"א עשו מטלטלין. ה"נ בירושלמי ספ"ג דפאה ע"ש ר"א: ואיידי דתני רישא. ק"ק הא גם שכ"מ שייר קרקע התם מתני' בסיפא וי"ל בה איידי ויש ליתב: ולקנות עמהם. בירושלמי קדושין פ"א ה"ה וכאן ה"ו מוכח דמפרש קרקע כ"ש דוקא דמוקי במרגלית טמונה בו למ"ד נגורין בעינן ובבבלי קדושין כו: ולפי סוגיא דהכא משמע די"ל כ"ש לאו דוקא ועתוס' קדושין כו. ד"ה קרקע: עבדא כמקרקעי. עמ"ש ב"ק יב. ד"ה שהזיק: הכותב כל נכסיו לעבדו. עמש"ל קמט: **ע"ב** וכתב לאשתו קרקע כ"ש. עמש"ל קל"ב.: נקנים עם נכסים. עמש"ל עז:

דף קנא ע"א ללמוד תורה וליטא אשה. במגילה כז. משום ר"מ ובירושלמי פ"ג דבכורים ה"ו ע"ש רשב"ג: חוזר במתנתו. ירו' פ"ח ה"ז ע"ש ר' יוחנן ור"ל ובפאה פ"ג ה"ז פלוגתא בזה דרב אמר א"י לחזור בו ור' יוחנן אמר יכול לחזור בו ועי' ירושלמי כאן שם דסתם משמיה דרשב"ג דייתיקי מבטלת דייתיקי וע"כ לומר דהתם בפאה בזיכה מיירי או בקנין [וקאי על קנין שהוזכר שם מקודם] ופליגי בפלוגתת רב ושמואל לק' קנב: בכתובים ובמסורים. בירושלמי כתובות פי"א ה"א גיטין סוף פ"ק כאן ה"ו פאה שם ע"ש ר' אבא בר ר"ה: אתא רב אהדבוי בר רב מתנה. כה"ג עובדא בירושלמי פאה פ"ג ה"ז ושם איתא דכתב ליה מסיום זוכה הראשון ועי' מה"פ שם: **ע"ב** שאם עמד אינו חוזר. ה"נ בירושלמי כאן ה"ו ובפאה שם דשייר מקצת מתנתו קיימת ואפילו הבריא: דקנו מניה. כ' דכ"ה ג"כ דעת ר' יוסי האמור' בירושל' פאה פ"ג ה"ז ע"ש: איתיביה רבינא לרבא. הך קושי' היא למאן דמוקי לה למתני' דגיטין בשכ"מ דלרב זביד גיטין יג. מיירי בבריא ובמעמ"ש ואין ראיה ועי' ירושלמי ספ"ק דגיטין דג"כ מוקי לה בשכ"מ אך בזה יש חילוק בין הבבלי לירושלמי דבגיטין יג: מוקי למתני' דלא כר"ש שזורי ולהפ"מ בגיטין פ"ו ה"ה מוקי לה כר"ש שזורי [והק"ע מגי' שם תחת כר' שמעון כר שמעון] וקשי' קושי' הגמ' שם יג: א"כ למה הני הן גט כו' הא שני בכתבו לו ש"ש וי"ל דהירושלמי גרס במתני' זה ול"ק כבתוס' יג. ד"ה האומר תן ע"ש:

דף קנב ע"א שכתוב בה קנין. עמש"ל קנא.: הלואתי לפלוני. עמש"ל עה: **ע"ב** דייתיקי מבטלת דייתיקי. עמש"ל קלה. וקנא.:

דף קנג ע"א ולא כתב בה ומגו מרעי'. בירושלמי פאה פ"ג ה"ז כתובות פי"א ה"א גיטין ספ"ק כאן ה"ו והוא שמת מתוך אותו חולי: **ע"ב** ולטומאה כמחלוקת. פרשב"ם כמחלוקת ר"נ ור' יעקב ובירושלמי ה"ו מבואר כמחלוקת ר"מ וחכמים דמתני' וכ' דהירושלמי קאי למ"ד ראיה בעדים והבא קאי למ"ד ראיה דמתני' בקיום השטר ע"כ מייתי הכא פלוגתא דר"נ ור' יעקב: בימות הגשמים. עמ"ש שבת ה: דלא כהפ"מ שהלך אחר גי' המוטעה רס"ר במקום רס"י וכ' דהירושלמי ס"ל כן דמהירושלמי כאן ה"ו מוכח דס"ל דהוי רס"י לטומאה וכ"ש לשבת: שלא עברו. בירושלמי כאן ה"ו בימות החמה נשאלין לו בימות החמה פי' שדנין כנגעת השאלה ואמר ר' יוחנן ובלבד ימים הסמוכים כו' ומשונה מכאן:

דף קנד ע"א ראיה בעדים. בירושלמי ה"ו פלוגת' דתבריי' רברבי' עם זעירייא: כד הוה קליר. עי' ירושלמי סוף ה"ז: **ע"ב** וקא מערערי. כה"ג עובד' בירושלמי ה"ו דהד טלי זבין נכסוי את' קמיה רחב"י ור' יוחנן ר"ת בר יוסף אמר חזקה על בן דעת חתמו ריו"א כיון שקבל עליו לעקור נכסין ממשפחה עליו להביא ראיה ועפ"מ והרא"פ שמשונים בפירושיהם ועמ"ש לק': שאני אומר ד"ה מודה בשטר שכ' א"נ לקיימו. בירושלמי ה"ו איתא כעין זה ר' יסא בעי מה כרבי ור' ס"ל יד בעה"ש על התחתונה א"ל ד"ה יד השטרות על העליונה והיינו דס"ל דד"ה א"נ לקיימו וכגמ' דילן ויש לפרש דר' יסא הבא דרבי הוא בכלל חכמים דר"מ דס"ל דצריך לקיימו וראיה בקיום השטר וא"ל ר' יוחנן דס"ל לד"ה א"נ לקיימו ולגי' הרא"פ על התחתונה הוא איפכא מהבבלי לר' יוחנן: אי עדים אלימי. להרא"פ היינו דתבריי' רברבי' בירושלמי ה"ו דאמרי'. עדים. היינו דמשום לדין עדים וזעריי' אמרי. אין עדים. פי' דל"ד לעדים וכדמשני' כלום פליגי אלא על העדים: והלא משמך אמרו. קושי' זו היא גם בירושלמי דמקשה דרי"ו אדרי"ו ומכחיש ר' יוחנן דלא אמר זאת מעולם: יכפור בר' ינאי. ה"נ בירושלמי שם: איפוך. גם בירושלמי אמר שמואל חלופין היא מתניתא פי' הרא"פ דאיפכא תניא ופי' הפ"מ דחוק שם:

דף קנה ע"א חזקה אין העדים. זהו דעת ר"ת בר יוסף בירושלמי ה"ו: **ע"ב** מקחן מקח. ירושלמי מע"ש פ"ד ה"ג עירובין פ"ו ה"ז גיטין פ"ו ה"ט ועש"ק ה"ח שם ד"ה השעוטה:

דף קנו ע"א דלא כר' יהודה. בירושלמי יבמות פ"א ה"ב איכא כמה דפסקו כר' יהודה ע"ש: תוס' ד"ה ר' אלעזר. להירושלמי דאיתא שם בה"ח במתני' הגירסא וחכמים אומרים בשבת כו' אין הכרחת התוס' הכרח לגרוס כאן ר' אלעזר וכן בזכין לקטן כו' ליתא שם השיוס בדברי ה"ק דברי ר"א וגרסת בשם חכמים ור"א באמת אין מחלק בין בתול לשבת וכן בהברייתא דאמר לשן ר"א מעשה במדוני כו' איתא ר' אליעזר ומוכח בירושלמי פאה פ"ג ה"ז קדושין פ"א ה"ה כאן ה"ז ע"ש ר' אליעזר: **ע"ב** אמרו לו משם ראיה בריא היה. בתוספתא ספ"י ליתא זאת וכן מוכח בירושלמי דלא גרים זאת דעל הראיה דמייתי כאן ה"ז פאה פ"ג ה"ז קדושין פ"א ה"ה דל"ב נגורין מקשה ר' חנניה קומוי ר' מנא ולא בשכ"מ היא ומשני דשכ"מ לר"א כבריא לרבנן ואם היה גירסתו כבכאן היה ראיה מרבנן ובבבלי קדושין כו: שכ"מ לר"א ובריא לרבנן ולא היה מדחה בירושלמי שכ"מ שאני: תוס' ד"ה כבנתי. ובירושלמי גיטין פ"ו ה"ה מוכח לגי' הספרים דהיינו קליעת שערה שבראשה ומשמע שם דהיינו שערותי' המחוברים בה: המקיים קולים. עמ"ש שבת קמד: בשלמא כרכום. עי' הגרי"ב מ"ש בשם הירושלמי והוא סוף ה"ז: רא"א בשבת. הגרסא כאן ר' אלעזר ע"ש דהלא מתמת דכאן הוא כ' אליעזר גרסי התוס' לעיל ר' אלעזר ע"ש ובירושלמי ה"ח גרסינן הכ"א ועמש"ל ע"א: ואין זכין לגדול דברי ר"א. במשנה שבירושלמי ליתא דברי ר"א:

דף קנז ע"א רבי יהודה אומר. בירושלמי ה"ח ע"ש אית תני ומחליף: בעי שמואל דאיקני. עמ"ש ב"מ יג.: מע"פ א"ג מן סיורסין. עמ"ש ב"ק קד:

דף קנח ע"ב תלמיד חבר. ה"נ בירושלמי ה"ט ובשקלים פ"ג ה"א ר"ה פ"א סוף ה"א מוכיח לה עוז מהא דבכורות נז: א"ל ב"ע ע"ש:

דף קנט ע"א בן שמכר בנכסי אביו. עי' ירושלמי כתובות פ"ט ה"א לפי' הק"ע שם ובש"ק ופ"מ משנים הגירס': **ע"ב** בן מהו שירש את אמו. עמש"ל קיא בענין עובד' דר' יוסטיני שבירושלמי לעיל פ"ח ה"ה ובכתובות פ"ט ה"א ואפשר דגם שם מת בנה קודם לאמו ע"כ פסקו רבנן שתשוב הנחלה לאבי' או לאחיה דהבעל שסילק אין לו כח בנו ממנה דאין יורש נקבר:

דף קס ע"ב רפרם אמר מהכא ואקה. ה"נ בירושלמי כאן ה"א גיטין פ"ח ה"י וכאן הוא כדברי רבנן דקסרין בירושלמי כאן: ר"ה אמר בין קשר לקשר. ה"נ בירו' ע"ש ר"ה ובגיטין שם לא הוזכר ר"ה אך ממש"ש קסבר ר"ה מוכח דצריך לגרוס ר"ה גם בתחלה - ור' ירמי' אמר התם דהותמין לארכו במקושר ובפשוט לרחבו: וניחוש שמא זייף. ה"נ פריך בירו' לר"ה:

דף קסא ע"א מחק פסול ואע"פ שמקוים. ה"נ בירושלמי גיטין פ"ח ה"י: ממטה למעלה. וכ"ה בירושלמי שם מקושר עדיין לארכו: דלא כתב עד. בירושלמי גיטין פ"ט ה"ז לפי' הפ"מ שם יש סברא דל"צ עד גם באיש פלוני לחוד אף דלא כ' בן פלוני ותלי לה בפלוגתא דר' יהודה ורבנן אי בעינן ידים מוכיחות ע"ש: **ע"ב** רב חסדא סמך. שם: צריך שיכתוב ודין קיומיהון. בירושלמי כאן ה"א אמר רב כן ועי' פ"מ: מענינו של שטר. ה"נ בירושלמי גיטין פ"ט ה"ז ואיתא שם צריך להחזיר שתי שיטין מקום הכתב ויתכן דמיירי בקיום מתקין או תלויות דמקיים בשיטה שלפני האחרונה וכר' ירמיה כאן ה"א צריך להרחיק ממקום המחק שני שיטין דהיינו לקיים שם: אין למדין משטה אחרונה. עי' מה"פ גיטין פ"ט ה"ז:

דף קסב ע"א שני שיטין מן הכתב. בירושלמי כאן וגיטין שם ותוספתא פי"א. ופ"ז דגיטין פלוגתא דר"ש ור' דוסתאי בן יהודה [ובירושלמי גיטין ותוספתא כאן פי"א תחת ר"ש רשב"א ותחת ר' דוסתאי בן יהודה ר' דוסתאי בר' ינאי] דר' ס"ל שיהו העדים נקרין עמו ור"ש אומר מלא שיטה ור' דוסתאי ס"ל כמלא חתי' העדים ועי' לק' ע"ב בתוס' ד"ה פחות דמייתי להתוספתי' ומפרש לה מן הנד ובירו' ל"מ הכי: **ע"ב** ונמצא א' מהן קה"פ. עי' תוס' מ"ש בשם ר"ת והש"ך ח"מ סי' מ"ה שהכריע כהורת ר"ת ע"פ הירו' דגיטין פ"ה ה"ד לפי גירסתו שם והש"ק והפ"מ הגיהו כאופן אחר ואין ראיה משם ובעני"ד גם לגי' שהגיה הש"ך הדר' הילא אשטר קאי ג"כ אין ראי' וכגי' הש"ך רק שלא לעשות מפסול כשר וכנ"ל כמ"ד העדים חותמין זה שלא כפ"ז אבל אם העדים אינן חותמין אלא זה כפ"ז [כגון בגט] אפי' אתם ישראל לבסוף פסול. משום דהו"ל ניכוף הקה"פ לפסול כל העדות כיון שהיו ביחד ולא פליג ר' אילא על ר' יוסי האמורה דאיהו מיירי במתני' בכותי דאין ידוע לפסול לזאת הוי מעלה למ"ד זה כפ"ז וידע הישראל ממנו ע"כ מהזקינן לי' בחבר וכשר אבל ר' אילא מיירי מקה"פ וידוע לפסול ע"כ הוי גריעות' למ"ד זה כפ"ז ובשטר דהותמין זה שלא כפ"ז אין כ"מ בין הראשונים ואדרבה בסוף יש להכשיר יותר כיון שכבר נגמר השטר בכשרים תו לא מפסיל: מלאהו בקרובים. בירו' גיטין פ"ט ה"ז מקשה דר' בא אדר' בא מנוחי דאמר דאינו גדון בהרחק ב' שיטין אהא דאמר אם לא הזכיר מעינינו של שטר וגי' הפ"מ לסיים כשר ופירושו דחוק וכ' כגי' הק"ע דסיים פסול והקושי' היא ממאי דר' בא מצריך ענין הגט וענין אחר שהוזכר קודם חתימתם פוסל א"כ יפסול חתימת הקרובים דהו"ל כענין אחר ועש"ק שם ובגיטין פ"ג ה"ב ובכתובות פ"ב ה"ז:

דף קסג ע"א ר' שבתי אמר משמיה דחזקיה. בירושלמי גיטין פ"ט ה"ז וכאן ה"א ג"כ איתא כן בשם ר' שבתי וכאן חזקיה מפרש דהיינו לקולא דהתמא כתב ידי עדים גם יותר: ברוך בן לוי. בירושלמי גיטין שם חתימת יוסי בר' ינאי כחתימת שאול בן ברוך וכאן בירושלמי משונה הגי' ע"ש: **ע"ב** דמתני לה משמיה דשמואל. בירושלמי פ"ב דגיטין סוף ה"ד ס"ל לשמואל דפליגי בזה ריב"ב ורבנן במתני' שם ורבנן מכשרי וזהו כרב שהנא דמתני משמיה דשמואל:

דף קסד ע"א אינו דומה נמחק פ"א. ה"נ בירושלמי פ"ב דגיטין סוף ה"ד ור"א משמע דס"ל לחכמים דגם באין אצלו מחק אחר ג"כ ניכר בין פ"א לב' פעמים. ושמואל ס"ל דוקא בים אצלו מחק אחר ע"ש בש"ק ומה"פ: דכתבי הכי. בירושלמי מוכח דבגט לא עבדי' הכי ועי' מה"פ שם: ה"מ היכי. עש"ק ומה"פ שם: השיב ר' לדברי רחב"ג. עי' ירושלמי גיטין ספ"ח וכאן פ"י ה"א: **ע"ב** תוס' ד"ה סינא ל' יוני. פדר"כ ט' שור או כשב א"ר ברכיה ל' יוני הן חד: סומכוס אמר. ירושלמי נזיר פ"א ה"ב ושם ליתא בדברי סומכוס לא הינא ולא פנטיגון: פנטיגון. עי' שות"ע ע"ת:

דף קסה ע"א ור"א מכשיר. בירושלמי פ' המקבל ה"ג מפרש דר"א קאי גם אריסא בבעל שאמר תגרשנה במקום פלוני ומכשיר מטעם מראה מקום ע"ש ועי' ירושלמי קדושין פ"ב ה"ג. ובבבלי גיטין סה. ס"ל דמודה ר"א באריסא בבעל דתלוי ברצונו וא"כ גם בקדושין מודה ר"א והוא דלא כהירושלמי ועש"ק למה"פ בגיטין שם: תוס' ד"ה אמר ובירושלמי פ"ב דכתובות. ה"ד: **ע"ב** דר"י בן קרחה. עמש"ל ל"ב.: אין פחות משתים. עי' מ"ש ב"מ ד: ד"ה רשב"א: אר"א דכ' מטבע. עתוס' מנחות קז. ד"ה ודלמא מ"ש מהירושלמי שקלים דשם משמע דנסכא הוא פחות ממטבע והכא משמע איפכא והוא בפ"ו ה"ד שם עמש"ש ביפ"ע:

דף קסו ע"א האשה שהיו עליה. ת"כ תזריע פ"ג: **ע"ב** חנן מתנני. ה"נ בירושלמי ה"ג ושם ר' יצחק שאל מלמעלה חנן ולמטה נני מהו ללמד התחתון מעליון חנן ועליון מתחתון נני ולא אפשיטא ועי' מה"פ שם:

דף קסז ע"ב שם האיש בגט. כ"ה ג"כ דעת ר' לא בירושלמי כאן ה"ג ובגיטין פ"ד ה"ב ור' בא ס"ל דבעינן שיכירו שניהם וע"ש דמקשה מהא דבראשונה היה משנה שמו כו' מרישא לרבי בא ומסיפא לר' לא ומשני שם ע"ש:

דף קסח ע"א אסמכתא לא קניא. בירושלמי גיטין פ"ה ה"ח וכאן ה"ה קרי ליה עיצומים ועי' תוספתא ב"מ פ"א ופליגי אמוראי בזה אי גבי אי לא ואמר שם ר' מנא אע"ג דר' יוסי [האמורא] לא גבי עיצומים מודה בההוא דיהיב ברי' גו אומנתי' דגבי עצומים משום חיי הבריות ולא הוזכר זאת בפוסקים: **ע"ב** נקרע פסול. בתוספתא פ"ג דגיטין ופ"ז שם וכאן פי"א הל' איפכא נקרע כשר נתקרע פסול וכ"ה בירושלמי גיטין פ"ב ה"ג ופי' הפ"מ נקרע קודם הכתיבה נתקרע אחר הכתיבה ועי' מפרש להתוספתא פ"ב דגיטין שהשיג עליו ופי' נקרע מעצמו נתקרע ע"י אחרים וכ"ה בק"ע שם: הרי שבא ואמר אבד שטרי. בירו' כאן ה"ה ר' עוקבא תני בכתובו' רבי לוי מי שבא ואמר אבד שטרי ב"ד עושין לו קיום תני רשב"א אף בשטרי ברורין עושין לו קיום. ופי' הפ"מ אבד שטרי בשטר מקח וקשה דא"כ רשב"ג דאמר אף שטרי ברורין משמע דמודה בשטרי מקח ומוסיף א"כ הוא דלא כבכאן דלרשב"ג אין מקיימין בשטרי מקח אם לא דנימחוק שם בירו' תיבת אף ובעני"ד כ' דב"ד קאי על שטרי דהיינו שאבד לו שטרי ב"ד פסקי הדיינים וע"ז קאי רשב"ג אף שטרי ברורין כו':

דף קסט ע"ב נדון בשטר. עמ"ש לקמן קע.:

דף קע ע"א כר"א דאמר עמ"כ. ע' ירו' גיטין פ"א ה"ד פ"ב ה"ב וה"ד פ"ט ה"ד וכאן ה"י: דר' כו' א"צ לקיימו. ע' ירו' כאן פ"ח ה"ו דשם משמע דס"ל לרבי צריך לקיימו ועמש"ל קנד: שנים אדוקין. עמ"ש ב"מ ז.: שנים אוחזין. עמ"ש ב"מ ב: בלברר קמיפלגי. ה"נ מוקי לה בירו' שבועות פ"ו ה"ב ומבואר שם דבדיעבד בלא טלא העדים מודה רבי דאינו מעכב וכבתו' לק' ע"ב: המלוה את חברו בעדים. ע' ירו' שבועו' פ"ו ה"ו: **ע"ב** אמר רב ב"ד. ה"נ בירו' ה"ו: מוזמן ראשון. שם וכה"י: אי שמיע ליי' לרב. ה"נ בירושלמי שם: תו' ד"ה ואין וממאי דהדר בי' ר' יוסי כו'. ה"נ מדייק בירושל' ועמ"ש לק' קעה.:

דף קעא ע"א מאי בריית'. בירו' ה"ו ע"ש תני ר' חייא ומזמן שני קאמר וכן שמואל ס"ל מזמן שני ועי' בה"י שם ור' יוחנן מייתי כתי' ממ"ש ר' יוסי וכן יפה לו ולא יוגרע כחו וכ' דמ"ש כפ"ז את"כ

פי'

פני לא דמי אימת שטר גדול לאימת שטר קטן הוא שייך לסוף ה"ז ולפרך למ"ד מזמן ראשון דנמה גרע כהו ופ"ז אמר לא דמי כו' והיו סטורעת כה להמלוה : כשהכשרתי בזה הכשרתי . בירו' שביעית פ"י ה"ג הל' ולם הכשרתי ושם הוון בעון מימר מ"ד פסול משום מוקדם ומ"ד כשר משום מאוחר אלא מ"ד פסול משום זיוף ופי' הפ"מ דאיטו מקיים ודוחק וג' דהזיוף היינו דחייבי' במאוחר שמא יכתוב שובר ויגבה אח"כ בהמאוחר והאי אם הכשרתי ג"כ הכונה כהכא דדוקא בזה הכשיר דשוכת מתוכו כפי' הרשב"ם : ע"ב לא בזמנו כתבנוס . עי' ירו' גיטין פ' בתרא ה"ז דבעי למכתב האיחור מפורש :

דף קעב ע"א אני הנ"פ לויתי ממך . בירו' ה"ז נזכר מזה וכא מפורש בענין אחר וצ"ל בה"ז שם לענין שהם על אחרים יכולים להוציא כלק' ע"ב דל"ת לנפילה :

דף קעג ע"ב אסמכתא' ל"ק. עמש"ל קס"ה. : בר"א שאין נכסים ללוה . בירו' ה"ח מוקי לה ר' יוחנן בשיש נכסים ללוה ועכ"ז באמר ממי שארצה אפרע יפרע מן הערב ובאין נכסים ללוה גם כלא אמר ממי שארצה על הערב לשלם ורשב"ג ס"ל דאף באמר ממי שארצה לא יפרע מן הערב בשיש ללוה נכסים :

דף קיד ע"א ארבב"ה א"ר יוחנן כ"מ כו'. ה"נ בירושלמי ה"ח בשם תמן אמרין ובירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ב משמע לפי' הפ"מ דפסק ר' יוחנן כרשב"ג גם בגרסא אחרונה ועמ"ש סנהדרין לא :

ע"ב והא ידינא סנאה מנן . ה"נ בירושלמי ה"ט שובדא כה"ג ופסק ר' אחא כרשב"ג דידינה כפלה למכור בנכסים כרשב"ג . לעמש"ל קלז: בשם בירושלמי כאן פ"ח ה"ח כתובות פ"ט ה"א הוא לבירושל' כר' פ"ש :

דף קעה ע"א שלא להשביע . עי' ירושלמי ב"ק פ"ו ה"ז מענין אריסיה דבר וגא וכ"ה בפ"ז דשבועות ה"ב : מע"פ א"ג מן היורשין . עמ"ש ב"ק קה: : ודברי ה"מ . עמש"ל קנא: עי' פדים גובה . ירושלמי הלשה כתרא ה"ז : ע"ב אמר עולא ד"ת . עמ"ש ב"ק ת. :

דף קעו ע"א הוחזק כתיי . בירושלמי יבמות פ"ג ה"ט גיטין פ"ט ה"ג מכרית דמיירי מקני' בסומך דכלא סותק גם מבכ"ה לא גבי ועפ"ק יבמות שם דהבבלי ס"ל דה"נ לומר פרעתי עגד כת"י ובירושלמי ס"ל דנאמן : רא"א . עמש"ל קנ. : ושאילו כשר . עי' גליון הש"ס ירושל' שבועות פ"ט ה"ד שהעיר מהא דכתובות כד : אני פלוני כהן וציין לתשובה ואינו אתי ובענ"ד פלוני כהן הוא ענין שבא דרך אגב ומעורב בעיקר מלתא שהיא הכלוה אבל שאילו הוא ענין בפ"ע י"ל דע"ז מסהדי ועי' בבלי גיטין פו . דר"ל ס"ל דל"ת ויי"ו למשוי כלל ובירושל' שם פ"ט ה"ו ובשבועות שם לר"ל גם שאילו לכל חד תתם ואי"כ הוא היפכא דל"ב וי"ו ונכון לגרוס כהא"ג בק"ע שם דלר"ל גם ושאילו ל"א לכל חד תתם וכהמסקנא שם דר"ל משוי כלל דר' יוחנן לפרט ופי' הפ"מ קשה : ארבב"ח אמר רבי יוחנן . בירושל' כאן ה"ם ר' ישא בשם ר' יוחנן : הלוק היה ר' ישמעאל אף בתנוק . ה"נ בירושלמי שם : סליק

השמטות מיפה עינים למסכת בבא מציעא

דף נג ע"ב דיו שיאמר . תוספת' מע"ש פ"ג ע"פ גי' הגר"א שם ובירו' מע"ש שם ושם משמע דמקשה מזה גם למ"ד אין בחומשו ש"פ וני' משום דהתם הפלוגת' אין בו או אין בחומשו הוא רק לענין מוסיף חומש אבל בר פדיון הוא והקושי' היא ממאי דאמר הוא וחומשו א:מא דאית לי' חומש וכן הוכחתי בפנ"א בכורים פ"ב ה"א דס"ל להירו' דבר פדיון הוא ודהוצרך לאוקמי' דרש קרא דמע"ש בטומאה כר' יהודה דאמר יקבר ולא מוקי בא"ב או בחומשו ש"פ ובזה מיושב מה דלא מקשה הכא מחמשה חומשין דזה ל"ק רק לשיטת הירו' דאיטו מוסיף חומש אף דהוי בר פדיון הו"ל לפרושי אבל לדידן ל"ק דהכ"ת דשייך פדי' הוא מוסיף חומש והקושי' מחמשה פרוטות ג' דמתורגלת היא בירו' מע"ש שם במאי דאמר שם ועוד מן הדא כו' אין קרקע נקנית בפחות מש"פ דה"פ ולפעמיך ניתני שבע ונתבוב אין קרקע כו' וע"כ נומר דכל פרוטות דתניב שם אינם כ"א למעט ולא נגעי יותר בקדושין לאשיקי מכ"ש דס"ל דינר הודאה דל"ב שתי כסף הונאה ללוי דל"ב מעה או ארבעה כסף אבל למעט פחות מש"פ א"נ דידוע דהכ"ד בעינן ש"פ :

דף ס ע"ב ואין שורין את הכבר. תוספת' היא ספ"ג ותמוה לפ"ז פי' הפ"מ בירו' ה"ז במש"ש ר' אבדימא מלהא הוה מפקר סרדווקי' א"ל ר' יעקב בר אחא והתנינן אין מפרכסין מלתי' אמרה שיש פרקים בהוכלין. דהוא ר' אבדימ' ממקים שמו מלחית הי' מפסר בשר במים שיתראה שמן ומיתה בו ר"י בר אחא ומזה מוכח דגם בהוכלין אין מפרכסין דקשה דהלא בריית' הוא כאן ובתוספת' וא"נ להוכיח מר"י בר אחא וגי' יותר פי' הרא"ש שר' אבדימא מוכר מלח הי' מפסר סרדווקי' מהכר בככרים ליפות המלח אך כמה שפי' מלתי' אמרה מר"י בר אחא ולאיסור נ' בענ"ד דהיינו מר' אבדימא מדקרא' בשם ר' ולסיקר דודאי לא עשה שלא כדין · דניחא ללוקח שיהיה האוכל נקי ונאה וא"ב משום הונאה :

דף סא ע"ב ר' יוחנן אמר אפי' רבית קצוצה אינה יוצאה בדיינין . בירו' ר"פ פי' הפ"מ הרי לישני בירושל' ועט"י שהסברים שאינה יוצאה בדיינין כהבבלי ופי' הירו' ע"פ שטתו צמ"ב וע' מהרא"פ ובענ"ד נ' שעיקר הדיוק הוא שם בהא דאית' מודי ר' יוחנן כו' שמזה הוכחת הפ"מ נומר להירו' דס"ל לר' יוחנן יוצאה בדיינים מדאמר מודי ר' יוחנן שאין שטר זוקק לתכרו . ולי נ' בענ"ד דיש כאן ט"ס בירו' דאית' ב' פעמים מודי ר"י א' כצ"ל ועוד מודי ר' יוחנן שאם הי' השטר קיים מגבין לי' והמינא להגי' דצ"ל שאי מודי ר' יוחנן המאוחר קודם וכצ"ל מודי ר' יוחנן שאם הי' השטר קיים מגבין לי' דהיינו שאם לקח הרבית והקרן עדן קיים דמגבין הרבית מהקרן ואף שאינו יוצא בדיינים עכ"ז כ"ז שנשאר מאותו השט"ח קיים הקרן או מקצתו מגבין הרבית להיות סלוק על הקרן ואח"כ נ"ל ומודי ר"י שאין שטר זוקק לחבירו דאם יש להמלוה עוד שטר אחר על הלוה אין מגבין מזה רבית שלקח ע"ח שטר הראשון דזה הו"ל הוצאה בדיינים וא"ש בפשיטות :

דף סד ע"ב צריך להעלות לו שכר . ע' רא"ש סי' י"ז מה שהביא בשם הירו' והוא כאן פ"ה ה"א וע' מה"פ ד"ה קים וד"ה ר' לא ופי' הפ"מ שם בהא דר' לא ור"ז שוף הכל' דחוק מאוד וג' כפי' הרא"פ דפי' על מרבין בשכר דירה וע"ז אמר ר' לא דנותן לו דמי רגל דמה שמוזיל לי' כשנותן לו מיד שלא יצטרך לילך בכל חודש להגוע מהשוכר ור"ז אמר דהו"ל כמשכיר דירה ביוקר וכשנותן מיד מוזיל לי' ופי' הפ"מ ביוקר ממתשבת המלוה בחנם מוכן שדחוק מאד . וכן מש"ש א"ל לית את צריך למיסב אגר כלים או אגר הכתפים נ"ב נ' דלא כהפ"מ דפי' דקאי על המלוה הדר בחצר הלוה דזה ככר סליק ענייני' אלא כהרא"ש דקאי על חור ולוקח סימנו בכ"ד [דלעיל סב:] דמזה מיירי התם וע"ז אמר הטעם שאלו הי' לוקח הלוה התעים הי' לו הוצאה מהכלים והכתפים ליטאם לביתו ולהניחם בכליו ובעבור זה מוזיל לי' ע"כ ל"ה רבית ולא מיירי שם כלל עוד מדין הלוהו ודר בחצרו : קס"ל. ע' רש"י דמחלק בין בית לכרם ור"ת בתו' ד"ה לא ישכור הולק עליו ומוכח ברא"ש סי' י"ז ובירו' לעיל פ"ד ה"ב לגי' הרא"ש מוכרת כפרש"י דבית אסור וכרמא שרי דבית אינו מצוי ליפול וכ"ה גי' הטעי"ש שהביא זאת בפרק זה :

דף עב ע"ב אין פוסקין על הגבל . בירו' כאן ה"ז אית' ר' יוסי ורא"ע [גבי שביעית פ"ג ה"ב] אמרו ד"ה . וסייעו דתרוייהו ס"ל אין זבל מצוי וזהו לפי פתר הראשון שבירו' שביעית שם מ"ק פ"ה ה"ב אבל לפתר הב' בירו' שם הטעם דרא"ע משום מראית עין ואינו ענין כלל לדר' יוסי דהכא ועי' ירו' דשביעית ומ"ק שם דמייתי שם הרי לישני בטעם רא"ע גבי אמת המים דה"א מפני שמכשיר גדדי' לזריעה ות"א משום מראית עין דפליגי בתרי פתרונים הכ"נ: א"ר יוחנן אין פוסקין. בירו' ה"ז נהלף שיטת ר' יוחנן דשם ס"ל דפוסקין על שער של סידקי ור"ל ס"ל אין פוסקין אך לפי' הפ"מ י"ל דהכא כר' ירמי' דאמר התם דבמלוה פליגי ופי' הפ"מ דהיינו הלואת סאה בסאה אי מועיל שער סידקי אבל בפוסק כ"ע מודו שאסור דבעינן שער דאבלבי וארבי:

דף עג ע"א ניחא להו דמגלו . בירו' לא ס"ל האי טעמא אלא דיכול השליח להתחייב באונסין דמהנה ש"ח להיות כשואל כיון דאין להשליח הנאה מהעסק כ"א שכר שליחות יכול לקבל ע"ע אחריות ע"ש פ"ג וכה"ס שם דמקשה אמאי צאן ברזל אסור משום דהאחריות על המקבל והכא נאמרין אחריות עליו מותר ומשני פתגם ש"ה כו' כ"ה ע"פ באור הגר"א ביו"ד סי' קע"ג סקל"ד וקע"ז סק"ס ופי' המפרשים דחוק שם. אך נשאר עדן לבאר מש"ש בה"ג את"ז ותני ר' הושעי' כשם שהוא חייב בכולה כך הוא חייב במקצתה מאי כדון מייתה תמן מבלה כשער היוקר נרם הכא משלם כשער הזול . ולא ראיתי באור נכון במפרשים וג' בענ"ד דקאי על מ"ש ר"י בן פזי שם עד מקום שדרכו לילך ולבא בו ביום היינו שלא קבלו האחריות מכל כ"א במקצת כדרך וע"ז מקשה מר' הושעי' דגם בקבל מקצת אחריות יש איסור משום רבית ומתרץ דיש חילוק אחר בין מוליך תבילה דשם משלם כשעת היוקר ע"כ הוי רבית בשהוא באחריות המקבל אבל באמרין שלא טהגין כשער הזול וביד כל א' להוזיל תשלו ואין בזה משום רבית והוא טעם אחר לחלק: בנרוטאות כן. הייטו כן דבירו' סוף ה"ו וע' מהרא"פ : אינה מ שהלמה אלא לבסוף עמש"ל סה. :

דף קיג ע"א כנגד אותו היום של תביעה . בירו' רפ"ז דשבועות אפי' לאחר שנה נשבע ונוטל א"ר יוסי אין לו אלא אותו היום בלבד ר' יונה אמר אתפלגון ר"ל וריב"ת ח"א תבעו ביום אין לו אלא יום לילה אין לו אלא לילה ות"א בשתבעו ואמר נתתי אבל אם אמר אתן הזקה נתן ומוכיח שם דריב"ת הוא דמחלק בין אמר נתתי ובין אתן והכא בירו' הי"א פלוגתייהו באופן אחר ולא קאי אתבעו בעדים כ"א עמ"ש לאחר זמנו אינו נשבע ונוטל דר"ל אמר דזהו דוקא באמר נתתי אבל אם אמר אתן ולמחר א"ל נתתי אינו נאמן וריב"ה אמר אפי' למחר אם אמר לו נתתי נאמן והוא בתירה דלריב"ת דמוקי הכא אף באתן סיפא תבעו בעדים ג"כ מיירי באתן והוא דלא כמ"ש בשבועות : ומחזיר את הכר בלילה . בספרי תצא רע"ז מכלת' משפטים פי"ע : שליח ב"ד כלום. ה"נ ס"ל לבירו' גיטין רפ"ה וכאן ומ"ש ב"ק ת. ולק' ע"ב : ע"ב שליח ב"ד שבא למשכנו . בספרי תצא רע"ז יכול לא ימשכננו בפנים אבל ימשכננו בחוץ ת"ל לעבוט עבוטו בחוץ . לא ימשכננו בחוץ . יכול ימשכננו בפנים ת"ל בחוץ תעמוד כשהוא והאיש לרבות שליה ב"ד וג' נכנ' שם שצ"ל והאיש לרבות שליח ב"ד יכול ימשכננו בפנים ת"ל והאיש ובירו' כאן הי"ב ובגיטין פ"ה ה"א מוכח דר' סימאי ס"ל דשליח ב"ד נכנס בפנים [דנוהא אמר דבוחר בבינוניה ובגמ' דילן מה דרכו של בע"ח להוציא כו' ס"ל דאין שב"ד נכנס לבית] ור' ישמעאל ס"ל דאין נכנס בפנים : הרי שהיו נושין בו . במכלת' משפטים פי"ט סתים כר' ישמעאל ור"ע : מהרישה דכספא. ע' גליון ובתו' לעיל ע"א ובמכ"פ הי"ג ד"ה פני :

דף קיד ע"ב שלא יתרום . בירו' תרומות פ"א ה"ד תד חסיד שאל לאלי' פרוס מהו שיקרא ק"ש וא"ל לא יראה בך ערות דבר : הא עשיר שהיה ועכשיו אנלך. ספרי תצא רעו אין לי אלא עני עשיר מנין ת"ל ואם איש א"כ למה נאמר עני ממהר אני לפרוע ע"י עני יותר מע"י עשיר ופי' זרע אברהם דפי' דהוא עשיר בשאר דברים ולא כהתפן כממושכן : כבוא השמש או כשמש יום . ע' ספרי תצא רע"ז ובירו' כאן הי"ב א"ר לא זימנין כו' תדנה עלוי שמשא ומלין דהסבר דלא תמשמי עלוי שמשא כבוא השמש עם מעלי שמשא עד בוא השמש עד משמשי שמשא : תו' הנומנין מעל"ד ד"ה מהו וכן בכ"ר . ספ"א וכן בתהב"א פי' י"מ ובת"כ פ' ע"ו וביה"ס סי' נ' שכתו של גד שאלי' ז"ל עומד ממנו ומדרש משלי פ"ט מבואר דהכן הוא ע"ם ובספי"ש :

דף קטו ע"א ולא יעשה מטלטלין . ה"נ בירו' : ת"ל משכה מאומה. ע' ספרי תצא רעו : בין שהיא עניה בין שהיא עשירה . בספרי תצא רפ"א : דברי ר' יהודה רפ"א . כ"ה ג"כ בתוספת' פ"י ובירו' ס"פ דברי ר"מ ר' יהודה אומר ולפ"ז לא קשה קושי' הבבלי דר' יהודה אדר' יהודה ובספרי דברי ר"ש נשיטי' ע"ש : שאתה מחזיר לה . מכאן מוכח דלעשיר א"צ להחזיר וכלעיל קיד : עמש"ש : ולא רחים ורכב בלבד . ספרי תצא ערכ :

דף קטז ע"א בשעה שישנו . עמ"ש פסחים מה: : אינו חייב אלא א' . בירו' איתא בזוג כשחבל א' מהן אינו עובר על א' מהן ובלמד פרות חייב על א' מהן . וקשה דמ"ש ואולי ט"ס וצ"ל גם בזוג אינו עובר [אלא] על א' מהן כדאמר בלמד פרות : מה רחים ורכב . ספרי תצא פרב ובירו' מיר פ"ו ה"א וכ"ה בירו' כאן ס"פ דהייב שתים : ואביי לית לי' ההיא סברא . בירו' ספ"ו דשבועות דייני דנהרדעאי לית להו הלי סברא דיכול לטעון עד כדי דמיהן : ע"ב אי בחבטה נפיל . בירו' ר"פ באופן אחר נגמר כתנור העליונות ראויות והשבר נפל לתוך התחתונות ראויות לישבר : והלה מה טוען . בירו' על פסקא סי' מכיר א"ר הושעי' ז"א שעולמת היד מגד א' ופי' הפ"מ דאף אם רק גד א' טוען ברי והשני שמא זוכה ושולם בה והוא כמ"ד א"י חייב והנו"י הסב הדבר לענין בילה וקאי על יתלוקו שבריטא ולא נהירא דהא על סיפא פי' מכיר קאי וע' כרא"ש מ"ש בזה ובענ"ד נ' דה"פ זאת אומרת היינו דמשרש למתני' דמיירי שגם מגד א' שולטת היד ליקח האבנים ע"כ הו"ל כמוחזק בהם וע' ירו' לק' סו' פ"ו ומהני טענתו ברי והשני בשומן שמא א"י להוציא מחזקתו מכא"כ במנה לי בידך דהנתבע הוא מוחזק ע"כ הוא פטור בא"י [ומה דמייתי הכא בירו' מענין שכל הוא אגב דאם הי' מכיר דבלא הכרה אין לאלות שהוא של זה יותר מזה] והכא בבבלי דמוקי בשניהם א"כ ל"ה בחזקת א' מהם ע"כ קשי' לי' ממנה לי בידך כו' אבל בירו' מוקי דלא פמינהו ומשום דכ"א שולטת ידו בהם הו"ל בחזקת כ"א מהם וא"ש גם ברישא דיחלוקו דשניהם מוחזקין יחד וכא' טוען ברי והב' טוען שמא בעלה חזקת הטוען שמא נגד חזקת הטוען ברי : מנה לי בידך . עמ"ש ב"ק קיח. : מתוך שא"ל"מ . עמ"ש ב"ב לג. : סבר רבא לפ"ח שבורות . לפי' הרא"ש בירו' ס"ל גם לרב הושעי' בירו' כן ולמש"ל אין הפי' כן : רב אמר ברוכה . ע' מה"פ ה"ב ד"ה נפחים דבירו' אין הכרע אם כרב או כשמואל : מעשה באהד. ה"נ בירו' ה"ג :

דף קיז ע"א את"ל שניהם דרין בו . בירו' ה"ב בנפחת מקום שהתנור יורד ומשתמש למטה הייט לאמות רק דא"ל עביד לך סולם דלא תיסוי עליל גו ביתי אך התם לא נעקר דירת השוכר מהעלי' כ"א לצורך אפי' מהא"כ כאן בנפחת רובה או כולה דדר בהתחתונה בזה אבעי' לי': וסטיני א"ל. ע' הנהגרי"ב ובירו' כאן מוכח כפרש"י דאית' שם ר' יוסטיני א"ל התחתון סתן כו' ושם פלוגת' במעזיבה דהעליון טוען דר' יעקב בר אחא בשם ר"א אמר מעזיבה עבה ור' אבהו בשם ר"ת מעזיבה בינונית ומהלך שם דלרבה בגדים להעליון בעי מעזיבה עבה גם לר' אבהו בשם ר"ת: והא איפכא שמעי'. ע' טע"י: בחוק התקרה קמיפלגי. ע' בירו' ה"ב דאית' דר"ת סורה בליסורין דגם התקרה ולווחים על שניהם משום דבם הי' מנהגם לבנית סתורה ומחה על התקרה בעלי' וע' מה"פ שם דמפרש לה בכותפים ע"ש: והוא אינו רוצה לבנות . ע' מה"פ בירו' ה"ד ד"ה שמעט : תו' ד"ה ר' יהודה . ע' טע"י דתלי לה ענין רבית בפלוגת' שבין הבבלי וירו' בה"ד דאית' שם דכופין לבעה"ב לבנות אם ישנו שם א"כ הו"ל כתוב ושייך בזה רבית אבל להבבלי דמשמע דאין כופין לא הו"ל חוב ולא רבית : ע"ב לצבוע לו אדום . עמ"ש ב"ק לט: : לא קני . עמש"ל סז: ב"ב קטח. :

דף קיח ע"א שלשים יום . בירו' כאן ה"ד וכב"ק פ"ג ה"ג ע"ש ר' הושעי' : מציאתו לבעה"ב · עי' ירושל' כאן פ"א ה"ה ופאה פ"ד ה"ה ומש"ל י. : הרוצה מתנדב . עמ"ש יומא לה : ובשקלים פ"א ה"ג ורפ"ד : שמא לא ימכרם יפה . עמש"ש ביומא ובשקלים : ע"ב מודה ר' יהודה שאם הויק . בירושל' ה"ס מסיק בהדיא בדברי ר' יהודה כן והוא דלא כדמסיק הכא ור' יהודה פוטר : כולן חייבין לשלם . בירו' ה"ס אית' פלתה ויצאה לה בדימוס ונפלה פטור ועי' מה"פ שם דמפרש לה אחר שכונתה היסב ע"ש : מן הגזע . ע' ירו' ב"ב פ"ה ה"ב כלאים הפ"ה מעשרות ספ"ד ומ"ש בב"ב פב. :

דף קיט אמרי דבי ר' ינאי . בירו' ה"ז מתניס שיעור עשרה טפחים : אשר אפרים . שם בירו' פוסק בשם ר"ל יחלוקו ופי' הפ"מ משום ספיק' אי כר"מ אי כר' יהודה . ובענ"ד נ' דקאי אר"ש ומשום דבעי ובלבד שלא יהנום ואין שיעור לדבר כ"כ ע"כ פסק דיחלוקו והוא אליבא דר"ש ומתאחד עם הבבלי :

מאמר מראה עינים

אשר הראתי בנוגה צדקי בהיפ"ע בהשיבי לשואלי דבר .

בדבר שנתפלא כת"ר עמ"ש בהיפ"ע פסחים ל"ט א' שר"י בר' בון אמר בשם ר' יוסי · לא הבנתי פליאתו . הלא ר"י בר' בון הוא ר' יוסי בר' אבין שלמד לפני ר' יוסי דמן יוקרת כמ"ש בתענית כ"ג ע"ב והוא ר' יוסי שבירו' ובכלאים פ"ט סוף ה"ג ר' יוסי בר' בון בשם ריב"ה וריב"ת הי' בקודם שהי' בימי ר' יוחנן ור"ל שהיה בר פלוגתייהו בבבלי ובירו' בכמה מקומות וע' רש"י בחולין י"ז ב' ד"ה וכן דהיכי דאמר בשם ל"ע שימשו ממש כ"ה בשמע אחרים אומרים משמו והירו' אין נזהר להזכיר תמיד בשם אביו . ומצינו למימר על איזה ר' יוסי שהוא . ומצינו נ"כ לר' יסא שהי' בימי ר' יונה כמו בבכורים פ"א ה"ד חלה פ"א סו' ה"ג נזיר פ"ט ה"ג שבועות פ"ז ה"א ועוד בכ"מ . ובבבלי מנחות ע' ע"ב באותה הפלוגת' שבחלה פ"א ה"א ר' יונה ור' יוסי בר זבדא ובירו' הוא ע"ש ר' יסא ומצינו שהאריך ימים אחר ר' יונה כדמוכח במע"ש פ"ד ה"ט מובא בתו' יבמות קט"ו ב' ד"ה אימור דר' יונה ור' יוסי הוון שותפין בגרבי' כד דמך ר' יונה אמר ר' מנא (שהי' בנו של ר' יונה כדאית' בבלי תענית כ"ג ב' שביעית פ"ד ה"א ועוד בכמה דוכתי) ומצינו דר' מנא הוזכר עם ר' יוסי ור' יונה בשביעית פ"א ה"ב א"ל ר' מנא ופי' תלמידו דר' יסא כדאית' בכ"ד אמר ר' מנא קומוי ר' יסא ערלה פ"ג ה"ו שקלים פ"ב ה"ג ור' יוסי בר' בון הי' בימי ר' מנא כדאית' שביעית פ"ז ה"ב ר"י בר' בון בעא קומוי ר' מנא מהו לסחון כו' והוא הי' ג"כ בימי ר' יסא · ולמה לא יתכן דר"י בר' בון יאמר בשם ר' יסא שהי' בימיו וגם על הקודמים ממנו אין קושי' כנ"ל בשם רש"י ואיך שהוא אין בזה קושי' . וספי' שכ' כת"ר אינו נוח לי משלה כי תליו מדבר הבדודית כי מלת יסי הוא מל' הרגוס ותלי הוא בלס"ק והי' לו לומר או ייסי מרעין או רופא חלי . והשלמת הדברים מה שהבאתי לנוע מפי' הק"ע ימלא בספ"ג דערובין בהיפ"ע פ"ש מש"ש :

הגהות שונות

ד; לא ע"ב רשב"ם ד"ה א"כ הסדא . ולא יעידו בשום עדות בעולם ואוקי ממונא כו' כצ"ל (הגהת גדול אחד) : ברא"ש פרק יש נוחלין סימן פ"ו בהגהת אשרי ד"ה אבל . משום דמהיה קרייה רחמנא ובירושת אפילו מחל בפירוש כצ"ל . ובזה סרה קושיית הקצות החשן סימן רע"ח ס"ק י"ג . (הגהת גאון אחד) :

*) מפתחות להמפרשים וההגהות שנלוו לסוף המסכת

*) ההגהות והפירושים לא נדפסו על סדר הראוי לפי ערך כבוד המחברים רק לפי מקרי הדפוס.

דף טז ע״א [illegible]

ואין קראו לשם צדיק כו׳ עכ״ל (ובשו״ת בשמים ראש (סי׳ ק״ן) וכשר״ס לא הביאו את התוי׳ . וע״ש שכתב זה בשם מדרש ולא משמא דגמרא . ואולי דברי הדרש) אבל לפי הגירסא ביבמות (ס״ד א׳) אר״ב א״ר יוחנן למה נמנו שנותיו כו׳ (ולפני רש״י היה הגי׳ כן גם במגילה) . מ״ש היפ״ת הא לית ליה קיום . וכן רש״י בכתובות תומה כתב הא דעשה תשובה . וגם הא דלמה נמנו שנותיו כו׳ . ועי׳ ברמב״ן ריש פ׳ ח״ש והרא״ש שם כתב שגבי ישמעאל שנכתב בו שנה בכל כלל וכלל. הוא לחלק שנותיו לומר שלא היו כולם שוים לטובה . ועי׳ בנח״י ס״פ ח״ש שתירץ כעין המהרש״א . וכעת ראיתי בספ״ע שהאריך ג״כ בזה כדרכו . ועב״ז הנים עוד מקום . (ובע״א כתב היבושים) אח״ז ראיתי בגה״ש שציין לתוס׳ דיומא ולסנהדרין ולהתו״ת שם . ושם הקשה התו״ת מגמ׳ דכאן שישמעאל ע״ת.ודוחק לומר דפליגי. ועוד כיון דאשכחן תד״ר ישמעאל נ״ל דעשה תשובה.דאי לאו הכי לא מסקינן בשמייהו כדאמרינן בתענית ושר״י דלא מסקינן בשמייהו עכ״ד.ומ״ש „בתענית" הוא בודאי ט״ס וצ״ל „ביומא": שם רש״י ד״ה ושם את הבכורה שם תרגום של בזיון.מדוע הקילותני ת״י אשיתני ע״כ. נ״ב: צ״ע למה הביא ממרחק לחמו. והלא ויבז עשו את הבכורה תרגם אונקלוס ושט עשו ית בכורתא:

דף יז ע״א גמ׳ ד׳ מתו בעטיו של נחש . פירש״י בעצתו כו׳ תרגום של עצת כו׳ . תימה על הגרי״ב ז״ל שלא ציין בגליון כדרכו מפי׳ הערוך ערך עט שכ׳ בעטיו פי׳ בקולמוסו שנכתב בו המות כמו עט סופר . פ״א בעצתו ע״כ . וכ״כ הרד״ק בשרשיו בשם ר׳ יונה שידמה מלת עט שיא מן השליחים משרש עטה . אחר שמצא בדברי רבותינו ד׳ מתו בעטיו של נחש ופירשו בו בקולמוס שנכתב בו המות לב״א ע״כ . (וע״ש ברד״ק שכתב שהנכון פי׳ בעטיו בעצתו . והראיה מתרגום רות . וגם הערוך מביא שם את התרגום הלז . והמוסף ערך יעט) וכבר כתב הגש״ר ז״ל שנראה שבעל הערוך השתמש בס׳ השרשים של ר׳ יונה . (ושכח להביא ראיה מזה הערך שהוא כלשונו ממש). אמנם מ״ש שהערוך בערך מעפרת ובערך סך שכתב בשם בעלי מקרא יכמוז לפירושו של ר׳ יונה בשרשיו.לא כוון יפה.כי ברור שכוון לר׳ מנחם בן סרוק שכתב במחברתו ערך אפר וערך סך לכוון זה ממש:שם ומרחיקין את הגפת ואת הזבל.נ״ב:עי׳ ברמב״ם שכתב את הגפת ואת הזפת.ונראה שהיתה גירסתו כן.ועי״ש בלח״מ וגם בקיצור פסקי הרא״ש השמיט זבל:שם רש״י ד״ה נברכת לכבס בגדיהם כו׳ שורין את הבגדים יום או יומים בצואת כלבים כו׳ והיא קרויה מחמגן . וא׳ שמשפשפין בה. והיא קרויה נדיין ע״כ . וכ״כ לקמן (י״ט א׳) . והנה בברכות (כ״ה א׳) מוכח דצואת כלבים הוא לעיבוד עורות . וכ״כ רש״י בחגיגה (ד׳ א׳) אבל כאן נקרא בשם נברכת כובסין ולא נברכת עורות . לכן פירש ששורין את הבגדים . וכמ״ש בכתובות (ע״ז א׳) מקמץ צואת כלבים . לא ידעתי מה צורך בה אבל באשכנז ראיתי ששורין בהם בגדים לפני כובסם יום או יומים ע״כ. (ומש״ש לא ידעתי מה צורך בה. בוודאי ר״ל לבד צורך בבורסקי לעיבוד עורות עיי״ש) אבל בערוך (ערך בקע) כתב בשם ר״ח ששורין הבגדים בתוכה ומחמגין אותם במים ובשיני נתר כו׳ ע״כ . וכ״כ הרמ״ה : ומאיזה טעם נקראה נדיין לא ביאר רש״י כלום . אבל נראה שנקראה כך ע״ש נדנוד הבגדים בעת שמשפשפין אותם . וכ״כ בני״י הלשון : ועושין אחרת שמנידין הבגדים בה והיא נקראת נדיין כו׳ . ונדיין היא התפירה שנעין ונדין שם הבגדים ע״כ . וכן בערוך כתב : למנדיאן פי׳ להטיל בתוכה הבגדים לכבסם בנדנוד בהולכה והובאה ברגלים או בכלי עץ . כדרך שהכובסין עושין ומנתזין ניצוצות טיפות מים על הכותל כו׳ עכ״ל . אבל הרמ״ה (אשר כפי הנראה הי׳ כאן פיר״ח שבערוך לנגד עיניו) כתב : ומנדיאן לשון נתיזה הוא . ותרגום וַיַּז [וְיַדֵּי] ע״כ . וכן בשמ״ק מספר רבב״ש ז״ל בשם גאון : ונדיין לשון הזאה . ויז מתרגמינן ואדי כו׳ עכ״ל ולדעת רש״י הוא מלה״ק שכ״כ בפ׳ חוקת (יט ט׳) למי נדה למי הזייה כו׳ לשון זריקה עכ״ל : שם רש״י ד״ה גפת פסולת זיתים שנתעצרו בבית הבד ע״כ . לכאורה קשה למה לא איבעיא להו בגמ׳ כאן כמו בשבת ר״פ במה טומנין (מ״ז ב׳) גפת של זיתים תנן אבל דשומשמין ש״ד . או דלמא דשומשמין תנן וכ״ש דזיתים כו׳ (ועי׳ לאאמ״ו הגאון ז״ל בהגהותיו) . וי״ל לומר דהכא פשיטא להגמ׳ דבל זיתים תנן . משום דהאי תנא דמתניתין בארץ ישראל קאי כמ״ש לקמן (י״ט סע״א) גבי מרחיקים את הזרעים (וכן הא דתנן (כ׳ ב׳) ביין התירו . וכן הא דתנן (כ״ו א׳) לא יטע אדם אילן כו׳ . הוא ג״כ רק בא״י . כמ״ש בגמ׳ שם ושם) ובארץ ישראל לא שכיח כלל שמן שומשמין (וממילא ליכא גפת) כמ״ש בנדרים (נ״ג א׳) הנודר מן השמן בא״י . מותר בשמן שומשמין ואסור בשמן זית . ובבבל אסור בשמן שומשמין ומותר בש״ז . ופירש הר״ן דבא״י אינן מסתפקין כלל אלא בשמן זית ע״כ . וכ״כ בפי׳ המיוחס לרש״י שאין מצוי בא״י שמן שומשמין אלא שמן זית ע״כ . ובבבל לא היה להם אלא שמן שומשמין . וכמ״ש בשבת (כ״ו א׳) עמד ריב״ז על רגליו ואמר מה יעשו אחינו שבבבל שאין להם אלא שמן שומשמין . ושם (כ״ג א׳) אמר אביי מריש הוה מהדר מר אמשחא דשומשמין כו׳. כיון דשמע לה דריב״ל מהדר אמישחא דזיתא כו׳ (ומחמת ששמן זית לא היה מצוי בא״י . היה מסתפק מתחלה בדשומשמי עיי״ש בתוס׳. ולשון „מהדר" הראשון הוא לאו דוקא אלא אגררא דלישנא) : שם תד״ה וסד בסיד . בתוי״ט העתיק דברי התוס׳ ותפס את הב״י . ונ״ב : כבר קדמוהו רבנן . הרש״ך בתשו׳ (ח״ב סי׳ קנ״ה) והלח״מ בהל׳ שכנים (פ״ט) וכן הדרישה והב״ח והט״ז בסי׳ הנז׳ . ובתי׳ הגהות הטור שם : שם תד״ה כליא פירש״ת נסן . נ״ב : לא כתב מקור המלה . ומפירש בערוך שהיא בלשון יווני . ועי׳ בד״ס . והרמ״ה כתב ואיכא דאמרי דכליא דתנור הוא הטיט שטחין את התנור מבחוץ בטיט כדי שלא יבקע ועביו טפח ע״כ . וכ״כ בשמ״ק בשם הר״י מיגש . ולא הודיעו מקור המלה : **ע״ב** גמ׳ נפקא מינה למקח וממכר . עי׳ בתשו׳ הרשב״א (סי׳ רפ״ת) שציין המקומות בש״ס שאיתא „נ״מ למו״מ" בשבת (ל״ז א׳) וכ״ה בסוכה (ל״ד א׳) בביצה (ו׳ סע״ב) בנדרים (כ״ה א׳) ב״ק (כ״ז סע״א) ב״מ (פ׳ ב׳) ב״ב (י״ז ב׳) חולין (ס׳ א׳) נדה (מ׳ ב׳) ב״פ . וסיים הלשון : אלו שאני זוכר עתה ואפשר שיש אחרות ואינני זוכרן עכ״ל . ואפשר שלו הוא וודאי . שכן איתא גם בשבת (כ״א רע״א) ובב״מ (ע״ס סע״ב) ולקמן (כ׳ ע״ב) ואפשר שיש עוד אחרות ואינני זוכרן :

דף יח ע״א גמ׳ ת״ש מרחיקים את הזרעים כו׳ הא קמ״ל דמתונתא קשה לכותל ע״כ. לכאורה צ״ע דלקמן (י״ט ב׳) אמרינן הטעם מחמת שמרפין את הקרקע יסוד הכותל (ולא מחמת מתונתא). שוב ראיתי בתו״ת לקמן שהאריך בזה : שם דיהה שאני . פירש״י הגות ורפ״ב דירתן ש״א הן . עי׳ בחי׳ הר״י מיגש שפירש דיהה שאני . כלומר לא עביד איניש מבית דירתו אוצר כו׳ . וכ״פ הרמ״ה . והרמב״ן כתב : אבל מי שפירש שאין אדם עשוי לעשות דירתו אוצר כו׳ . כמדומה לי שטעה . שמצאתי בירושלמי כו׳ . ועי׳ בשו״ת נו״ב מ״ת (ח״מ סי׳ ל״ז) שהביא את הרמב״ן ופירושו על הירושלמי והש״ג על פי׳ הפ״מ (לא הזכיר כי במהרש״פ העתיק את פי׳ הרמב״ן) והוא (הנו״ב) פירש פירוש אחר על הירושלמי . ובנו הגאון מוהר״ש בהגהתו שם הביא גם את הר״י מיגש . ע״ש דבריהם באריכות . ועי׳ בקה״ת (סי׳ קנ״ה) שהביא ג״כ את פי׳ הרי״מ.ומש״כ עלי׳ הרמב״ן(כי מפני הכבוד לא הזכיר הרמב״ן את שם המפרש שהוא הר״י מיגש) ומסיק (הקה״ת) כי אף שלא נזכרו דברי הרמב״ן (שאוסר גם דירה) לא בדברי הש״ע ולא באחרונים . מ״מ העיקר כדבריו . כיון שמפורש כן בירושלמי עכ״ל . ובאמת כפי הנוסח הירושלמי שלפנינו . ולפירוש הפ״מ אין מפורש כן . וכן כפי מש״כ הנו״ב שם ובנו בהגהתו יש לפקפק בזה : שם שב״ע דאפסיק צונמא. פירש״י סלע חזק שלא יתפשטו שרשיו לשם ע״כ. צ״ע ממה דאיתא בירושלמי (ברכות פ״ט. תענית פ״א.ע״ז פ״ג) ובב״ר(ספי״ג) שרשי חטה נוקבין בארץ נ׳ אמה . שרשי תאנה רכים נוקבים בצור. ובמדרש משלי (ספי״א וע״ש בפכ״א) אילן שטילם ושרשי תאנה שהן רכין ונוקבים בצור ובאבן . ובמדרש שו״ט (צ״ת) שרשי תאנה רכין נוקבין בצור חמשים אמה ע״כ . ואולי השרשים נוקבין לשטה בעומק הקרקע ולא מן הצדדים. ועוד י״ל דצונמא קשה מסלע ומצור . פי׳ בערוך ערך צנם שכתב : צונמא פי׳ אבן חזקה וקשה מאד ע״כ . וכן לקמן (י״ט ב׳) גבי מ״ר בכותל אבנים צריך להרחיק טפח. ושל צונמא מותר . והרמב״ם כתב תחת „צונמא" „נתית סלע" . ועי׳ ירושלמי רפ״ד דכלאים . הבריכה בסלע . הדא דתימר בהדין צלמא . ברם בהדין רכיכה מתפתפת היא ע״כ. וכ״ל שר״ל או של״ל בהדין צנמא : שם רש״י ד״ה אוצר. אאמ״ו הגאון ז״ל מחק תיבת „ויין" ול״נ שאולי רש״י מפרש סוגיא מלת אוצר שיוהה ג״כ על אוצר של יין . ולכן אם לא היה מפורש במשנה „ביין התירו" הוה סבירא לן כמ״ש תחת אוצרו פ״א קאי ג״כ על יין . (ומ״ש רש״י והעשן קשה לשם. קאי על תבואה ושמן) וכ״כ רש״י לקמן (כ׳ ב׳) ביין התירו „אם היה אוצר של יין" וכד״ם תמרי ורמוני „א״ד אין אוצר אלא בתבואה ויין ושמן" וכב״י הלשון : דעיקר אוצר הוא מאין תבואה או יין ושמן . ע״כ. ובגמ׳ נמצא כ״פ בלשון „אוצר של יין": שם תד״ה לא יפתח בהגהות אאמו״ג ז״ל ולענ״ד אין מזה קושיא כו׳ נ״ב : קדמו הרמב״ן בחידושיו כאן : שם ד״ה הא ליכא . הת״ל פ״ה כו׳ . פי׳ בתו״ת שלא הזכיר את דברי התוס׳ וכתב דלא מצי למימר פ״ה כו׳ דהא בהדיא קתני עלה אם היתה ר״ב קודם לאוצר מותר ע״כ . וכ״כ המהרש״ל בשם שקבין השלם . וכבר קדמם בזה הרשב״א בחידושיו המובאים בשמ״ק . ומש״כ מר אבא הגאון ז״ל . הוא

כעין מש״כ הרשב״א שם בתירוץ השני : שם ד״ה ואם היתה רפת בקר . וה״ה חנות של נחתומין ושל צבעים ע״כ . תימה שלא הביאו זה בשם התוספתא דפרקין כי כן מפורש שם :

דף יט ע״א גמ׳ א״ל אביי וכי דרכן של ב״א להטמין בגיזי צמר ולשונות של ארגמן דתניא טומנין בג״צ ובניפי צמר ובלשונות של ארגמן ומוכין כו׳ . לכאורה קשה מאי צריך להביא ברייתא כיון שיש משנה ערוכה (וכמ״ש התוס׳ בעירובין (ע״ט רע״א) דאין להביא ברייתא כיון שיכול להביא המשנה) . והנ״ל וכי דרכן של ב״א להטמין בגיזי צמר דתנן (שבת מ״ט א׳) טומנין בשלחין ומט״א . בגיזי צמר ואמ״ט אותן . ועוד מדוע דלג אביי „ניפי צמר" כי לפי הנראה הנפולים במשכך בוודאי יותר הם יקרים מגיזי צמר שהם בלתי עבודים כלל . אשר לפעמים הבעה״ב יתקנם להשתמש בהם כמ״ש בשבת (נ׳ א׳) . ואם אין דרך ב״א להטמין בגיזי צמר כש״כ שאין דרך להטמין בניפי צמר . לכן עלה בדעתי להגיה ולמחוק מדברי אביי הנך תיבות „בגיזי צמר" לפי שבאמת דרכן של ב״א להטמין בגיזי צמר ובניפי צמר . אך קושיתו היא מלשונות של ארגמן היקרים שאין דרכן של ב״א להטמין בהם . לכן הוכרח להביא את הברייתא ששנו חכמים שם לשונות של ארגמן . כן נ״ל. ות״ל שהסכתני בדרך אמת. כי כן מצאתי בערוך ערך לשן שכתב וז״ל : בפרק לא יחפור בגמ׳ מרחיקין את הגפת . וכי דרכן של ב״א להטמין בלשונות של ארגמן דתניא כרים גמרי׳ דב״ש טומנין בג״צ ובנ״צ ובלשונות ש״א כו׳ . וכעת נדפס הד״ס . וראיתי שהביא בשם כ״י הגי׳ „דתנן" ולפ״ז יש למחוק את הברייתא ולכתוב לשון המשנה . גם הביא בשם מגיה בכ״י . ולא מהערוך : שם משום דמשתבי לה לקידרה . נ״ב : עי׳ פירש״י ותוס׳ . ובערוך ערך שתך מביא גירסא דמשברי לה לקידרה וכ״ה ברמ״ה : שם דמתחמי חיים ומקרירי קריר . הא דמקרירי קריר הוא במשנה ערוכה (שבת קנ״א א׳) מטילין אותו על החול בשביל שימתין. (ובריי״ף הגי׳ שיצנן) ונזכרתי שבירושלמי שבת סכ״ט.על הא דלא בחול.איתא:תמן תנינן מטילין אותו לחול בשביל שימתין . הכן תלא מירתח רתחא . ומיגן צוננא ע״כ : שם והא תני רי הושעיא חול כ״ב : עי׳ פירש״י . וכ״ה בתוספתא דפירקין. אבל מ״ש : כתם במתונא . ופירש״י אבל היזק ליתלות שנאה ולא אבל הבל . הנה בתוספתא שם שנאה אבל היזק הבל ולא אבל ליתלות: שם הא תנא ליה אמת המים . מדלא אמר ממוקדם הא תנא ליה בור ושית כו׳ . משמע דטעמא דבור ושית ומערה הוא כמ״ש רש״י במשנה . מפני שהתפירה סמוך לבור מקלקלת כו׳ וכמ״ש בגמ׳ כל מרא ומרא דקא מחית כו׳.ודלא כתוס׳ שם דטעמא משום מתונתא. וע״ש בתד״ה לא שית. (ומש״כ רש״י שם . בוודאי לא קאי רק על בו״ש ומערה . ולא על אה״מ ונב״כ) וכ״כ הרמב״ן בחידושיו על המשנה . ועי׳ מש״כ השמ״ק בשם הרשב״א שם . והמהרש״ל שם על דיבורי התוס׳ : שם דאי תנא אה״מ משום דקביע אבל נברכת הכובסין דלא קביע . פירש״י דנבה״כ לא קביע דהכובס משתמש לפעמים לאומנות אחרת ע״כ . נ״ב : הרמב״ם בפי׳ המשנה כתב ומ״ש נברכת ואה״מ הוצרכו שניהם כדי שלא נאמר באה״מ בלבד צריך להרחיק ג״ט לפי שהמים נגרים שם תמיד אבל נברכת הכובסים לא כו׳ ע״כ . משמע שמפרש דלא ימלאו מים בנברכת רק בעת שצריכים לכבס שם . ולא יחזיקו שם המים בקביעות: שם תוס׳ ד״ה משום דמשתכי . ולר״י נראה כפי׳ ר״ת דמ״ש להרחיקו כו׳ ומצלין ע״ת כדאמרינן לקמן גבי זרעים ולא משום הבל כו׳ ע״כ . לכאורה קשה לפירושו דא״כ מדוע שנאם במתניתין סלעים גבי הנך בהיזק הבל . גבי זרעים ומחרישה ה״ל לשנויה. כיון דחד טעמא להו שמעלין עפר תיחות. ואולי י״ל ע״פ מש״כ הב״י והפרישה דבזרעים ומחרישה לא שייך בהו סד בסיד . ובסלעים תנני סד בסיד . אח״ז ראיתי בשמ״ק בשם תוספי הרא״ש שהרגיש בזה וכתב : ובהדי זרעים ומחרישה ה״ל למתנייה . אלא דדמי להנך שהם מעלעלין והינם קבועים עכ״ל : שם בא״ד וסר״מ הביא ראיה מירושלמי התם דגרסינן התם איתמר שהסלעים מרתיחין הכא איתמר שאין הסלעים מרתיחין ע״כ . מש״כ מירושלמי התם . כיוונו שבירושלמי הוא בשבת (פ׳ במה טומנין) ולא כאן בב״ב. ושם בירושלמי אמר מקודם : כל דבר שמרחיקין אותו מן הכותל אסור לטמון בו . ונכון מ״ש „התם אמר" . ר״ל בב״ב אתר שמרחיקין את הסלעים מה״כ . ומוכח שהוא לפי שהסלעים מרתיחים . והכא איתמר שאין הסלעים מרתיחין . ר״ל בשבת שלא תני במשנה סלעים בהדי מילי שאין טומנין בהם . והמהרש״ל לא עיין בפנים . וסבר שהירושלמי הוא בכאן לכן הגיה בטעות תהכא להתם ומהתם להכא : **ע״ב** גמ׳ מפני שמתלידין את הקרקע . עי׳ הגהת הגרי״ב ז״ל מהערוך בשם פיר״ת כו׳ כחולדה הדרה בעקרי בתים . ותמוה שלא ציין מרש״י לקמן (כ״ס ב׳) שפי׳ מלשון חלדה דהלכות שחיטה וכו׳ . וג״ל שלפי פירוש ר״ח . פ״ש לקמן הלשון : ומלקין קרקעיתה של בור אולי הוא מלשון מלקקין שהייך גבי חולדה כמו ששנינו במס׳ פרה (פ״ט מ״ג) תון מן החולדה מפני שהיא מלקת (ועי׳ בחולין ס׳ ב׳) ועי׳ לעיל ע״א תוס׳ ד״ה משום לשון הר״ח.וראיתי להפ״מ בירושלמי כאן כתב גבי סלעים.הלשון:מפני שעושין עפר תיחות מפני שמתפרד מן החולדה ומלקין ומקלקלין את היסודות כו׳ ע״כ.והנה בירושלמי שם לא נזכר כלל חלדה. אמנם הוא נמשך אחר מ״ש בירושלמי שבת (ר״פ במה טומנין) שאיתא שם „שהן עושין תלודה" ובחידושי הרמב״ן כאן משמע קצת ג״כ שמפרש מלשון תלודה : שם גמ׳ אמר רבב״ח מותר להשתין כו׳ שנאמר והכרתי לאחאב משתין בקיר ועצור ועזוב בישראל ע״כ. לכאורה הוי מצי להביא מן המוקדם . היינו הכתוב בפ׳ אבל נבל הכרמלי (ש״א כה כ״ב ל״ד) ואבל ירבעם (מ״א י״ד) ואבל בעשא (שם י״ו) . ואולי לשכי מביא מפסוק זה לפי שכתוב בסופו בישראל . (ובכולהי לא מסיימי כך) וסובר שתיבת ישראל קאי על משתין בקיר לאורויי כי בקרב ישראל המנהג להשתין מים בכותל . ולכן מייתי סיפיה דקרא ועצור ועזוב בישראל שלכאורה הוא למותר : שם התם בשופכין . עי׳ רמב״ם (פ״ט דשכנים ה״ב) שכתב ומרחיקין את הגומא שמתקבץ שם מימי רגלים מן הכותל ג׳ טפחים (וכה״ז כי לא יפתח כו׳) . הרב המגיד כתב ע״ז את לשון המשנה מי רגלים ופירשו בגמ׳ שופכין כו׳ ותמה הציר עליו בשם התו״ה (הוא מורנו הרמ״ה) שלא נאמר חילוק זה של שופכין . אלא לתרץ דברי רבב״ח אבל אחר דאיתותב אין אנו צריכין לתירוץ זה ואפשר דרבינו סובר שאחר דמתני׳ סתם קתני . ולא מחלק בין כותל לבנים לכותל אבנים כמו הברייתא.א״כ בכל כותל מיירי דצריך ג״ט דהיינו משום שופכין עכ״ל.ואנכי ראיתי בשמ״ק בשם רבינו יונה שכ׳ ממש כדברי הרמ״ם כדעת הרמב״ם וז״ל:ומסתברא דהא דתנן ולא מ״ר מה״כ ג״ט.אליבא דמסקנא נמי בשופכין מיירי. ולפיכך מרחיקים אותם מה״כ ג׳ טפחים והכי משמע לשון הרחקת מ״ר . מ״ה לא קתני עלה כד״א בכותל לבנים עכ״ל . ועי׳ בלח״מ שתמה ג״כ כנ״ל (מעצמו בלי ראות דברי מרן) והביא עוד את לשון הטור (סי׳ קנ״ה) דהרמב״ם תרתי בעי הרחקה וסיד כו׳ ואח״ז כתב דלדברי הטור ודאי דהרמב״ם סובר . דמתניתין לא איירי בשופכין דאיתותב רבב״ח . והך דינא דגומא לא הוי שופכין. ומתניתין בהשתנה איירי . אלא נ״ל מסברא דאפי׳ בכותל של אבנים כיון שהוא גומא בעינן תרתי . וכן נראה מדברי הרמ״ה ז״ל (שהביא הטור) שהם מוסכמים לדברי רבינו ז״ל דגומא לא הוי שופכין . שכ׳ שם : ה״מ משתין או שופכין אבל ביב שמ״ר או גומא כו׳ משמע דהך דינא דגומא מסברא ידע ליה ולהכי בעי תרתי עכ״ל . הנה כתב כן מדיפסיה הכנת כוונת הרמ״ה כפי שהעתיק הטור קצת לשונו . ולכתו כאשר זכינו ליד הרמ״ה . ראינו שכתב בפירוש המשנה בזה״ל : והנ״מ במשתין א״נ בשופכין דלפי שעה הוא.אבל בביב שמ״ר או בגומא שמ״ר דתדירי לא סגי ליה בג״ט בלחוד.אלא צריך נמי למיסד בסיד דומיא דנברכת ש״כ ואה״מ ומלת.דהשתא סתם דליכא אלא חד היזקא דמתונתא לחודים בפי ג״ט וסד בסיד היכא. דאיכא מתונתא והבלא לא בש״כ. א״ו ש״מ דבש״ג וסד בסיד נמי בעי לי״ם בכותל לבנים ל״ש בכותל אבנים. דכי מפליג בברייתא בין כותל לבנים לאבנים במשתין. א״נ בשופכין דלפי שעה [אבל בתדירין] ל״ש הכי ול״ש הכי ג״ט וסיד בעי . דמ״ל לבנים ומ״ל אבנים הא קא עיילי מיא ביני ארבא א״ו ש״מ כדכירנא עכ״ל . וכפי׳ הגמרא כתב ומסתברא דהנ״מ במשתין או בשופכין דלפי שעה בעלמא הוא.אב בביב שמ״ר או בגומא שמ״ר נקוין לתוכה דתדיר ונפיש היזקא. אפילו בכותל אבנים נמי בעי ג״ט וסד בסיד כדכירנא במתניתין . דיקא נמי דברייתא דקא מפליג לא איירי אלא במשתין דאקרחי בעלמא הוא עכ״ל . העתקתי אריכות לשונו לעמוד על בירורן של דברים . ועי׳ עוד בדו״ס ובב״ח שם ובתו״ת שכתבו הרבה בזה . ועי׳ בביאור הגר״א שם.ובלח״מ שם הביא ראיה מהא דת״ס לא ישפוך כו׳.ובאמת סיבושו ניכר ומתקו הרש״ל : שם וכמה טפח . ברמ״ה הגי׳ : וכמה א״ר פפא טפח (ובד״ס ליתא) ונ״ל שגירסתו היא הנכונה כי כן הוא בתוספתא : שם ושל צונמא מותר . פירש״י ובצונמא אם כותל זה בנוי בסלע. כ״כ הנ״י . וכ״כ הטור „ואם כותל של אבנים בנוי ע״ג סלע מותר" . אבל הרמב״ם כתב הלשון : אבל אם היו האבנים נתית סלע . משמע שמפרש שגוף הכותל הוא של אבני נתית סלע . וכ״ל שגירסת רש״י היא ובצונמא כמ״ה בתוספתא ומאבנים טפח ובצונמא מותר . לכן מפרש שהכותל האבנים הוא בנוי בצונמא.אבל גירי׳ הרמב״ם היא: ושל צונמא (וכ״ה בריי״ף) לכן מפרש שהכותל של צונמא . (ובירושלמי ג״כ הגיר׳ ובצונם מותר . והפ״מ פי׳ אם היה כותל של צונמא) אח״ז ראיתי להט״ז שהרגיש קצת בזה . והניח לי עוד מקום . וכן הגר״א בביאורו רמז ג״כ. ופי׳ בתוי״ט : שם לעמוד כפ״ע חוצלין וא״ל א״ת . נ״ב : במשנה שבמשניות הגיר׳ לעמוד בפ״ע שורין וא״ל סאין . ועי׳ בחי׳ הרמב״ן ובתו״ת שמקיימין הגיר׳ של המשניות . אמנם התוס׳ (ד״ה היא גופא) גורסין „חוצלין" : שם רש״י ד״ה וחבית מלא גרוגרות וכגון שלא הוכשרו ע״כ . נראה שפירש כן לפי הקס״ד (שכן הוא דרך רש״י בכמה מקומות) דלפי האוקימתא שהתריפו הגרוגרות ולא חזו לאכילה . הא תו לא מקבלי טומאה אף שהוכשרו . כמו ששנינו בפ״ח מ״ו בטהרות (והובא בפסחים ובבכורות) כל המיוחד לאוכל אדם טמא עד שיפסול מאוכל הכלב ע״כ . וע״ש בתוי״ט בשם הרמב״ם בפירושו ובחיבורו דכל אוכל שנפסד ונסרח עד שאינו ראוי לאכול אדם אינו מקבל טומאה . ואפילו לדעת הראב״ד ודעמיה . דלא נקבל טומאה לא סגי שיפסל מאכל אדם כ״א דוקא עד שיפסל ממאכל הכלב . מ״מ הכא שהתריפו בוודאי אין ראויין אף לאכילת הכלב . והראיה דלא מקשי הגמ׳ ע״ז „הדי לסו לכלבים" כמו דמקשי גבי תבן ולקמן גבי אבר ובשר המדולדלין . (ואפשר נמי דגרוגרות לא אכלי כלבים כלל אף כשהם שלמים) וכן מצאתי להרמ״ה שכתב וז״ל : ואי לאו דאוקימנא כשהתריפו הוה צריכינן לאוקמה כדלא אתכשר דלא להוי דבר המקבל טומאה . אלא השתא דאיצטריכינן לאוקמה כשהתריפו . אפי׳ תימא כדאתכשר . דכיון דהתריפו נפקא להו מתורת אוכל לגמרי ותו לא חזי דלאו אורחיה למיכל גרוגרות ואשתכח דלא מקבל טומאה ואמטול לסכי תיילי עכ״ל . ועיינתי ברמב״ם בהלכות טומאת מת (פי״ו ה״ב) ותמהתי שכתב : חבית שהיא מלאה גרוגרות סרוחים שאינם מוכשרים ואין ראויין לאכילה וכו׳.ה״א תוליקותימה דכיון שהם סרוחים ואינם ראויין לאכילה אף שהם מוכשרים אינם מק״ט כמ״ש ותוליין(ואולי חסרה תבת או׳ וצ״ל:סרוחים שאינם ראויין לאכילה או שאינם מוכשרים). וע״ד מחלוקת הרמב״ם והראב״ד שהזכרתי עי׳ ברמב״ם מהל׳ טו״א (פ״א ה״ח) שכתב : התמרים והגרוגרות שנתן לקדירה לתבלין עדיין הם מתטמאים עד שיפסלו מלאכול אדם . וכתב עליו מרן : תוספתא בסוף פכו״י אלא שכתוב בה אלא שיפסלו לכלב . והיא גירסא נכונה עכ״ל . ולכאורה נפלאתי . איך כתב שגיר׳ התוס׳ לכלב היא נכונה הא דעת הרמב״ם שאם אינו ראוי למאכל אדם אף שראוי למאכל כלב שוב אינו מק״ט . (ולפי מש״כ לעיל דגרוגרות אף טובים לא אכלי כלבים כלל . בוודאי לא נכונה הגי׳ שיפסלו מכלב) וצ״ל שיש חסרון בדברי מרן וכצ״ל : תוס׳ בטמו״י . אלא שכתוב בה אלא שיפסלו לכלב ויש נוסחא לאדם והיא גירסא נכונה״. שכן ראיתי בתוספתא שנדפסה מחדש מכתב יד . שנוסח שם „עד שיפסלו מלאכול אדם". וכ״ה בנוסח התוספתא שנדפס ע״פ הגר״א ז״ל. (ומ״ש מרן „בסוף טבול יום" הוא ט״ס וצ״ל סוף עוקצין) . ועי׳ שו״ת נו״ב מ״ק (יו״ד סי׳ כ״ו) שתמה שהרמב״ם בפירוש המשנה (בפ״ח דטהרות) כתב כדברי הראב״ד. ובמת״ב לא עיין בתוי״ט שם שהביא את לשון הרמב״ם מהנ״י כנכון . אח״ז מצאתי למר אבא הגאון ז״ל בהגהותיו לאהלות (פ״ו מ״ב) שעמד ע״ד התוי״ט שם . ותמוה שלא הזכיר את דברי רש״י מכאן וע״ש מ״ש עוד בפ״ח דטהרות מ״ב :

שם תוס׳ ד״ה א״ר יוסי . תבנ דפריך לקמן זרעים כו׳ כ״כ : וכן גבי מלא פריך ג״כ כיון דקשיא לכותל אשלא :

שם תוס׳ ד״ה שגלוסה בתי פירות סמ״ל כגון שא״כ כנילה . וכמש׳ אהלות תבי״כ פחות מכזית מכבינה כשדי סע

שמתמעטין

[illegible]

(ובוודאי מש"כ מקודם „ברפתא" צ"ל כדבקה) וכ"ה בש"מ בשם הר"י מיגש: שם בקלניתא יהיב ליה לינוקא. לכאורה צ"ע משבת (נ' ב') שאסור ליתן לתינוק עוף טמא לשחק בו דילמא אכיל ליה. ואולי ר"ל דיהיב ליה לתינוק עובד כוכבים. או אפשר דקלניתא וכעין קלניתא לא הויא למיכל כלל. ובמג"א (סי' שמ"ג ס"ק ג) כתב וז"ל: אבל מותר ליתן עוף טמא לקטן לשחק. דאף דימות לא חזיא לאכילה כדאיתא בב"ב כ'. עכ"ל ונראה דמ"ש „דאף דימות" הוא תנאי. ר"ל שמותר ליתן עוף קטן דוקא כזה דאף דימות לא חזיא לאכילה. וכמ"ש. (ולא ניחא ליה לפרש לתינוק עובד כוכבים). ואח"ז ראיתי במל"מ (טו"מ פט"ו ה"ב) שכ': והוא שיהי' מסרט כו' בספ"ע דשבת דאמרינן דלת"ק אסור ליתן חגב חי טמא לתינוק דילמא מאית ואכיל ליה. ולפ"ז אפשר דאף דאינו מסרט ממעט. וכגמרא בעי לאוקמי אפי' לר' יהודה והו"ק עכ"ל. ותימה שלא הביא כאן את המג"א (הביאו איזה פעמים) [וגם בהל' בית הבחירה (פ"ו הי"ד) לא הביא ג"כ את מ"ש המג"א סי' תקס"א ס"ק ל"ב ע"ש וכן הרמב"ת בכפ"ת (ד' קושט' כ"א א') והיעב"ץ בסיף ס' לח"ם ח"א ג"כ שכחו להביא את המג"א]: שם רש"י ד"ה והשלג והברד הוא"ל ונימוקים מאליהם אין ממעטין ע"כ. וכ"כ התוס' ד"ה כולן. ולכאורה צ"ע למה לא פירש דלהכי אין ממעטין מהמת שהם מקבלין טומאה. והתוס' ד"ה אבל השלג כתבו: אבל השלג מיירי כו' דלא מקבל טומאה דאי חשיב עליו תיפוק לי' דהוי דבר המקבל טומאה. ע"כ. ויוקשה טפי. דאורכה נוקמה שחישב עליו דמקבל טומאה ולכן אינו חוצץ. ועיינתי ברמב"ם (פט"ו מהל' טו"מ ה"ב) וראיתי שכתב הלשון: אבל השלג והברד כו' אינן ממעטין בחלון שהרי הן ראויין ומקבלין טומאה ע"כ. הרי כתב הטעם כמ"ש. ושם למעלה (פי"ג ה"ה) כתב ואלו לא מביאין ולא חוצצין כו' וכיפת הברד והשלג והכפור והגליד והמלח כו' כל אלו ל"מ ול"ח שאע"פ שהאסילו אינו אוכל שמתקיים ע"כ. ודבריו הם במשנה מפורשת באהלות (פ"ח מ"ה) אלא שהוסיף הטעם שאינו אס"מ ול"ע (ובמ"א הארכתי פ"ו). אח"ז ראיתי ברמ"ה שכתב וז"ל: וגבי מים נמי כשקפאו ברוב הניכה קאי.וטעמא דכולהו משום דלאיתמוסי קיימי וכו' דאי מטעמא דמקבלי טומאה ליכא למימר. דאפי' למ"ד טומאת משקין לטמא עצמן דאורייתא הנ"מ במשקין הנגרים אבל מים שקפאו לא מקבלין טומאה אלא במחשבה. ואיכא מאן דמוקים לה במים הנגרים המונחים בכלי סמק"ע ומשום דאין יכולין לעמוד כפ"ע. עכ"ל. והשמ"ק בשם עליות דרבי יונה כתב והמים פי' כגון אמת המים שעוברת בחלון. ואין לפרש שנתונים בכלי דהא הכלי עצמו יחין ולא שייך לפרוקי דלית ביה שעורה בתרס ואפ"ה איכא שיעורא במלח שגבוה על הכלי. ע"כ. וכ"כ בשם תוספי הרא"ש: שם תוס' ד"ה שעלו מעליהן. עי' רש"א שכ' וס"פ דאיכא לאקשויי ממלח כו' וי"ל דהוה מצי לאוקמה הך דהתם במלח אסתרוקנית כדלקמן עכ"ל. והל"ל נמי מהאוקימתא הא דאיכא קורה כו'. ותידוש עליו שבסוגיא זו הביא ב"פ את פי' הר"ש.וכאן לא הביא מ"ש בר"ש שם (ספי"ג דאהלות) שהקשה כן. ולא כיחא ליה לתרץ כמ"ש. דמיהו קשה דממתניתין ה"ל לאקשויי אברייתא דהתם ולשנויי כדמשני ארב ושמואל. ועוד הס"ל לאקשויי על רב מברייתא דהתם דקתני מלח ממעט בחלון. לכך נראה דיש חילוק בדבר. דממתניתין דלעיל לענין אהל מיירי דאהל של מלח אינו מתקיים ואפי' במלח סדומית. אבל מחיצה מתקיימת במלח סדומית או ע"י קורה ואפי' במלח אסתרוקנית כו' עכ"ל. ודברי' המה כדברי ר"ת בתוס'. וראיתי ברמב"ם (פט"ו מטו"מ ה"ב) שכתב והמלח המעורב בקוצים כו' והוא שיהיה מונח על התרס. והשמיט מ"ש בגמ' „בדלית בה שיעורא". ופשוט לפי שאין זה מתני' הממעט: שם תד"ה והמלח כו' אבל השלג. להגהת מוהרי"ב ז"ל. נ"ב: כבר כתב המל"מ בפ"א מהל' טו"א (הל' כ"ב) על התוס' שהוא תמוה: שם תוס' ד"ה חזי. ואע"ג דאמרינן בפ"ק דסוכה ובפ' כל הכלים כו'. ע"כ. יש להעיר כי כ"ה גם בנדה (ס' ב') ובכל ג' המקומות האומר הוא אביי. וכתב הרמ"ה וז"ל: ואע"ג דתנן שלש על שלש שהתקינו לפקוק בו את המרחץ כו' ומסקנא דאי זרקו לאשפה ד"ה טהור הניחו בקופסא ד"ה טמא. לא נחלקו אלא שתלאו במגוד או שהניחו אחורי הדלת. וסדר ביה רע"ק לגבי ר"י. ובין שתלאו במגוד או הניחו אחורי הדלת לאו מוכן הוא וטהור. וכש"כ הכא דכי פקק בו את החלון כמו שפקק בו את המרחץ דאמי. ואמטול להכי לא ממעטי אלא היכא דלית בהו ג' על ג' עכ"ל. והמשנה היא בכלים (פכ"ח מ"ב) והגמ' הוא בשבת (כ"ט א'): שם תד"ה כיון דאיכא נב"ה. וניחא דנקט או"ב ולא נקט בהמה גופא ע"כ. בשמ"ק בשם הר"י מיגש כתב: וליכא למימר דשחיט לה ופסיק להוות אבר ושדי לכלבים. חדא דלאו אורח ארעא למשחט לבהמה כי היכי דנתתוך לה לפני כלבים. (וכ"כ הרמב"ן) ועוד כיון דלאו בת שחיטה היא שהיטתה כמי נער ב"מ. וא"ת אמאי כו' ול"ק הבהמה שישנה בחלון. י"ל משום דהתם חלון קטן ואינו מחזיק גוף הבהמה ע"כ. ובתי' הר"י מיגש שלפנינו כתוב: משום דהתם חלון גבוה מן הקרקע הוא ואין בהמה יכולה לעלות ולישב בה ע"כ: ע"ב גמרא ה"ת חזי למקרא. בבלוי. נ"ל דהמ"ל בס"ת שיש בו פסול שצריך גניזה. עי' מש"כ לקמן (כ"א ב') על התוס' ד"ה סופר מתא: שם במשנה לא יעמיד אדם תנור כו'. כאן לא פירש"י כלום. אבל בב"ק (ס"א ב') שהובאה שם המשנה הלז. פירש"י: בני העיר מעכבין עליו שלא תבער האש בתקרה וכו'. וע"ש בתוס' שפי' שבעה"ב מעכב על בעל העליה. ובעה"ע מעכב על בעה"ב. וכתבו: וכמו שפירש"י ניחא דהוה דומיא דאינך מתני' דהתם בלא יתפור ע"כ. (והביאם פתוי"ט כאן). ולכן פשוט שמש"כ רש"י בד"ה אם הזיק הלשון. „ואעפ"כ מעכבין עליו השכנים" כוונתו על בני העיר. לא על השוכנים עמו בבית או בעליה. וברש"י שברי"ף ליתא כלל תיבת „השכנים" וניחא טפי. וראיתי בב"ת שכתב דלפני הטור לא היה נמצא לשון רש"י שלפנינו כאן (מדלא הביאו להוכיח דאפי' הבית והעליה של אחד ג"כ צריך להרחיק). ובאמת מלשון זה של רש"י אין כ"כ הכרע. וכ"כ בפרישה. שוב ראיתי בשו"ת מהרי"ק (סי' קנ"א). כי יך שרשיו על מלת „השכנים" שברש"י. וכתב: דדבר פשוט הוא לכל מבין דרש"י דתפס לו משום היזק שכנים. מפרש להך מתניתין אפי' הבוה"ע שלו כו' ומשום היזק דשכנים כו'. דאי אמרת דמיירי בבית דחד ועליה דחד כו'. הל"ל שבעל העליה או בע"ב מעכב עליו. ושכנים מאן דכר שמייהו כו'. וכן על מש"כ רש"י בסה"ד עד שיהא תחתיו מעזיבה „ועל גביו ד' אמות" (הייתו שגם בעל העליה לא יעמיד תנור אא"כ יש ע"ג ד"א) ואי אמרת שאין ההיזק אלא מבה"ב לבעה"ע או מבעה"ע שעליו או מבעה"ע לבעה"ב שתחתיה. א"כ למה הצריכו לבעה"ע לסבית גובה ד"א מפני חשש דשבערת התקרה העליונה. והלא התקרה היא של בעל העליה עצמו. אלא פשיטא ופשיטא דהייתו משום היזק השכנים. ואפילו הבוה"ע של אחד עכ"ל. ולפענ"ד נראה מזה תלושה. כי כאשר תצא אש ותבער התקרה. הלא תתפשט הדלקה ותרד גם למטה. ותבער גם את הבית כולו. עוד כתב המהרי"ק. דרש"י דייק מדקתני בסיפא: תחת אוצרו „של חבירו" וברישא לא קתני תחת עלייתו „של חבירו" אלא קתני סתם „בתוך הבית" משמע דרישא מיירי דאיכא חשש תבעירה אפילו כשהכל ברשותו כדפי' (משום היזק שכנים) כו' וזה נכון וישר עכ"ל. והיה יכול לומר מדל"ק „לא יעמיד אדם תנור בתוך ביתו כשיש לחבירו עליה ע"ג" מוכח מזה דבכל בית קמיירי בין תחתון.בין עליון.דעליה היא בכלל בית (נדרים כ"ו א') או אף שאין על גביו עליה כלל.והטעם איסוא שלא תאחז האש בתקרה.ותיבעור הדלקה בכל העיר. וראיתי להב"ח שהרגיש ג"כ בזה. וכתב על לשון הרמב"ם והטור שכתבו „הבית והעליה של שנים". ותימה דלא שנינו אלא בסתמא. ליית תנור בתוה"כ. ומשמע דאף כשהבית והעליה של אחד דמעכבים עליו השכנים ע"כ. וזהו כדברי המהרי"ק (ולדידי עדיפא הל"ל. אפילו שאין על גביו עליה כלל) וכתב עוד דהרמב"ם דייק מדמשנתנו סתמא תנן. משמע אע"פ דליכא שכנים מסביב ואפ"ה לא יעמיד תנור. הלכך צריך לפרש דמיירי בבית ועליה של שנים עכ"ל. ואחר כל אלה נפלאתי על שלשה הרועים האלה (רבותינו המהרי"ק והדרישה והב"ת) ששכחו להביא את המפורש בפירש"י ותוס' בב"ק. ובב"י בראש הסימן הביא זה בשם הנ"י דה"ה שבעליה צ"יך על גביו גובה ד"א. והלא הוא מפורש ברש"י. וכן ראיתי בשו"ת הרשד"ם (חו"מ סי' רס"ז) שכ' ג"כ בשם הנ"י ולא בשם רש"י: שם ובכירה טפח עי' בטור שכתב ושיעור הגובה שע"ג אינו מפורש ודעת הרמ"ה

שהוא ח' טפחים שלש משיעור התנור כו'. והרשב"ם כ' שכיון שבכירה אין פתיחה ע"ג אלא מן הצד כו' הגי בג' טפחים כו' ע"כ. והתוי"ט הביא את לשון הרשב"ם מהטור (וכוודאי נשמט שם הלשון „בין מלמעלה בין מלמטה") והגיה שצ"ל הגי בטפח אמנם הב"ח והדרישה לא הגיהו כן. ודחקו א"ע להעמיד דבריו. גם עי' בדרישה שכ' בשם ס"י הגי' בטור „והרשב"א כתב" והוא אמר שאין צריך למחוק גי' הספרים „רשב"ם" די"ל דרבינו מצא כתוב כן בפי' רשב"ם כי אף שבפי' הגמ' לא נמצא זה. הנה הפי' שלפנינו הוא מרש"י ולא מרשב"ם עכ"ל. ועכשיו שזכינו להשמ"ק מצאנו ראינו שהעתיק מחידושי הרשב"א כל הלשון שכתב הטור משמו. ושם הגי' לנכון „והלכך בין למעלה בין מלמטה בשפח סגי" וכ"מ בירושלמי עכ"ל. וגם הנ"י הביא את הירושלמי (ונזדקר שם ע"ש כמש"כ ותנור בין מלמעלה כו' וצ"ל ותימר וקאי אכירה) ועי' במהר"פ שהגיה לנכון שסייך זה על הך מתניתין דלא יעמיד אדם תנור. וכן מש"כ הטור עוד שם בשם הרשב"ם דאפי' היה לו חנות של נכעים כו'.הוא ט"ס וצ"ל: הרשב"א.כי כן כתוב בשמ"ק בשם חידושי הרשב"א בארוכות ע"ש אח"ז ראיתי בפרישה שכתב בשם ס"א „הרשב"א": שם ר' שמעון אומר ל"א השיעורים האלו. כתב הרי"ף וליתא לדר"ש דהא אוקמה בשיטה בפ' הבית והעליה. ע"כ. וכתב עליו הרא"ש שלא הוצרך לראיה זו דבלא"ה הילכתא כרבים ע"כ. ועי' בתוי"ט שיישב את הרי"ף בתירוץ נכון. ואתמה על מורינו הגר"א ז"ל שבליקוטיו בביאורו לחו"מ (רס"י קנ"ה) כתב אותו התירוץ של התוי"ט מדנפשיה. והרמ"ה כ' וז"ל: וליתא לדר"ש חדא דיחיד ורבים. הלכה כרבים ועוד דהא אסיקנא לר"ש כשיטה עכ"ל. והנה בירושלמי הגירסא ברישא ר' יהודה אומר עד שתהא תחתיו מעזיבה כו'.אך הבבלי אינו גורס כך. לשיטתיה בב"מ שם דאוקמה לר' יהודה בשיטה אחת עם ר' שמעון דהכא. ולפ"ז הירושלמי לא ס"ל דבשיטה אחת קיימי. דיש לחלק בין הנושאים. או אפשר שסובר הירושלמי דהך סיומא דהא הזיק משלם לאו ר' יהודה מסיק לה: שם באמת בציין התירו. ציין הגרי"ב ז"ל לכלאים ולתרומות ולבב"מ. ושכח לציין גם לשבת פ"א מ"ג (י"א א') ושם פ"י מ"ד (נ"ב ב') ונזיר פ"ז מ"ג (נ"ד ב') והנה בשבת שם בגמ' (נ"ב ב') תנא כל באמת הלכה היא. ובב"מ (ס' א') אר"א עדא אמרה כל באמת הלכה היא. ופירש"י „כ"מ דתני באמת הלכה". ואין לחסם ולגמגם בדבר ע"כ. ובשמ"ק בשם הרב יהונתן. שבאמת נשבע שכן הוא לסודיענו שהלכה כמותו ואין לגמגם בדבר ע"כ. אמנם בירושלמי כלאים שם ובתרומות שם ובשבת שם ושם ובנזיר איתא „ כל מקום שאמרו באמת הלכה למשה מסיני" וכ"כ רש"י בנזיר שם. וכ"כ הסה"ג בהלכות קצובות והר"ש הנגיד במבואו. וכ"כ „הרמב"ם" בהקדמתו לפירוש המשניות. ובחיבורו פ"ה ה"ז מהלכות תרומות פ"ז ה"ט מהלכות נזיר (עי"ש בכ"מ שחסר יבואנו המ"מ מהירושלמי) והר"ש בפ"ב דתרומות הביא את לשון הירושלמי. וכתב דמ"ש „הלמ"מ" הוא לאו דוקא. וכ"כ שם הרע"ב וז"ל: כל היכא דתנינן באמת אמרו. כאילו היא הלכה למ"מ שהרי בפ"ק דשבת שנינו באמת אמרו החזן רואה היכן התינוקות קורין ומדרבנן היא עכ"ל. וכ"כ הרא"ש בריש הל' מקוואות וז"ל: וכן כל באמת היא שאמר בש"ס גבי מילי דרבנן כההיא דפ"ק דשבת באמת אמרו החזן רואה. ומפרש רבינו תם התם. כל באמת הלכה כתוב בירושלמי הלמ"מ. אע"ג דאיסור רואה לאור הנר מדרבנן. אלא ברור כהלמ"מ קאמר. עכ"ל (ועי' בשו' הישר לר"ת סי' רי"ד וכנראה משובש שם הלשון קצת). וכן בשו"ת הרשב"ש (סי' תקנ"ג) בשם הר"ש דמ"ש באמת הלמ"מ. הוא לאו דוקא. והצריך עיון על הרמב"ם בהקדמתו שחשב הני דאמרו „באמת" בין הלמ"מ. והביא גם מ"ש בירושלמי שם (מירושלמי נזיר שבת. וכן מהרמב"ם בחיבורו הל' תרומות ונזיר). ובבית דוד שם בתרומות כתב לתמוה על הרמב"ם. ולא הזכיר מ"ש הרמב"ם בהקדמתו לפי' המשנה. גם לא את התשובות חות יאיר (סי' קנ"ב). ובמשנת חכמים שם כתב דהוכחת הרע"ב מהחזן רואה אינה הוכחה כלל. דהא בפ"ד דידים גבי ארץ עו"מ שהוא מדרבנן ואמרו שם שהוא הלמ"מ (הרי חזינן דאף על מילי דרבנן שייך הלמ"מ). ואיסתמיעתיה מ"ש הר"ש שם בידים „הלמ"מ לאו דוקא דאין זה מס"ת אלא כהלמ"מ" וכ"כ שם הרא"ש. וכן בריש הל' מקוואות שם כתב. תומר ר"י שלמ"מ בשום מקום הלמ"מ בפסול מקוה ואם יש בשום מקום. יש לפרשו כמו הל"מ עמון ומואב מעשרין מ"ע בשביעית שאינה אלא כלומר דבר ברור כהלמ"מ ע"כ. וכ"כ מר"ן פ"ו מהל' מת"ע ה"כ. ובקהלת יעקב (אלגאזי) כתב שבפ"ק דב"מ אמר כל באמת הלמ"מ. ובודאי הוא ט"ס כי לא בפ"ק רק בפ"ה. ולא הלמ"מ כ"א סתם הלכה. אח"ז ראיתי בגליון הש"ס בירושלמי פ"ב דכלאים שהאריך ג"כ בזה. ע"ש. וכפי הנראה טעה לתשוב שהלשון שכתב התוי"ט בפ"ב דתרומות.כתב מדנפשיה.ובאמת כל מש"כ שם התוי"ט עד סוף הדיבור הוא העתק מפירש"י ב"מ שם.וכן מ"ש בשם המשנ"ה.לא דק. והארכתי עוד במ"א: שם בגמ' בעי אביי כיבד וריבץ כו'. פירש"י כל האבעיות על בעל העליה. ומהר"י מיגש בשם הר"ת פי' כי האבעיה של ריבה בחלונות קאי על בעה"ב התחתון. וכ' עליו הכן מיגש: והאי פירושא מסתברא דלא דייק דהא תחתון לית ליה רשותא לרבות בחלונות משום דא"ל קא מרעת ליה לכותל כדאמרינן בפ' הבוה"ע [קי"ז] תחתון שבא לרבות בחלונות אין שומעין לו כו' ע"כ. ואמנם בהאבעיה של בנה עליה ע"ג ביתו הסכים גם הבן מיגש לפירוש הר"ת שקאי על בעה"ב התחתון. ר"ל שעשה הפסק מחיצה בין החנות ובין העליה כדי שלא יהיה ההבל מזיק בעליתו (ואולי דייק ממ"ש ע"ג ביתו ולא ע"ג גגו). וכ"כ הרמב"ם (ספ"ט מהל' שכנים). וכימי התוי"ט לא נדפס פי' הר"י מיגש. לכן פקפק בפ"ת כמ"ש הרב המגיד.וע"ד האבעייא „אכסדרה תחת האוצר". עי' הגהות מר אבא הגאון ז"ל. וכ"כ הפ"ת. והגר"א בחו"מ. ועי' בד"ם. וראיתי בדרישה שכ' על הב"י וז"ל: וצ"ע דלא מצאתי לא בגמ' (בדפוס באזיל ישנו) ולא ברי"ף וברא"ש ולא ברמב"ם הך בבא דעשה אכסדרה תח"א. וגם כמעט אין לו ענין לנדון זה כו' עכ"ל. אמנם הרמ"ה הביא הך דאכסדרה. ועוד אבייעות „בנה עלייה ע"ג אכסדרה ואוצר ע"ג עליה מהו. שתי עליות זו ע"ג זו ואוצר מלמעלה מהו" וע"ש שפירש כל האבייעות ע"ד את"ל: והנה ברמב"ם שם כתב הלשון „או שעשה בעל החנות מחילה ע"ג להבדיל בין החנות ובין האוצר" וכ"כ בשו"ע (קנ"ה ס"ג) והיה נ"ל שהוא ט"ס וצ"ל „מחיצה" וכן ראיתי שבב"י ובפלפולא חריפתא כתבו מחיצה בלשון הרמב"ם שהעתיקו. וכן ראיתי בבאה"ג. אבל מורנו הגר"א כתב ע"ז „ועי' סי' רי"ד ס"ג" עיינתי שם וכתוב „כיון שכתב לו מקרקע שתהום עד רום הרקיע קנה הבור והדות שבעובי הקרקע והמעזיבות והמחילות שבין המעזיבות ולמעלה" ע"כ. וזהו לשון הרמב"ם בהל' מכירה (פכ"ד הט"ו). ואמלא את דבריו אשר אף שבגמ' (לקמן ס"ג ב') נראה שהמחילות הם למטה בעומק דוגמא דבור ודות. (כפירוש מחילה. בכ"מ. שר"ל מערה. וכמ"ש בישעיה (ב') במערות צרים ובמחלות עפר) ועי"ש ברשב"ם (ועי' בתוס' שם בשם ר"י בדוחק) וכ"כ הרמ"ה בפירוש. ועכ"ז נראה בהדיא מלשון הרמב"ם שדעתו שהמחילות הם למעלה.וכן מצאתי בחי' הרמב"ן ובשמ"ק בשם הרשב"א שכתבו להדיא שהרמב"ם ז"ל פירש דמחילות הייתו עליה שע"ג הבית ופעמים עושין כעין מחילות על הגגות כו' עכ"ל: שם גמ' אפי' קוטרא דהרגא. נ"ב: ר"ת מוחק תיבת „קוטרא" (עי' לעיל י"ת א' תוס' ד"ה לא יפתח) וכן ברמ"ה ליתא: שם רש"י ד"ה שני ציבורי. ומניח ב' ראשי קורות המבוי עליהן. מדכתב רש"י לשון „מבוי" נראה דמפרש הא דמחילה לענין שבת. וכן ברמ"ה כתב הלשון ומניח עליהן את הקורה של עירובי מבואות: שם רש"י עד שיהא תחתיו מעזיבה. אסטריך בלע"ז. נ"ב: בד"ס הביא גי' דפוס פיזארו „בלשון אשכנז" וכ"מ בשו"ת מהרי"ק (שם) בשם רש"י אייסטריך בלשון אשכנז. ובב"מ (קט"ז א') כתב רש"י „שקורין אסטריך". וכן משתמשים גם כעת לפעמים בלשון אשכנז במלת עסטרי"ך. ורש"י מביא בפירושיו איזה פעמים את לשון אשכנז. עי' תורש"י: שם תוס' ד"ה ושל תמור. פי' ר"ת כו' נ"ב: כ"ה בערוך ערך תמרה. ושם הנוסח כנכון „ורגליו מתוחות". וכמו שהגיה המהרמ"ל:

דף כא גמ' התקינו שיהיו מושיבין מ"ת בירושלים. נ"ב עי' בכתובות (ק"ה א') א"ר פנחס בש"ר הושעיא שהיו שנ"ד בתי סופרים בירושלים. ובשמו אמרו בירושלמי (במגילה פ' בני העיר. ובכתובות שם) ובתזית (ע"פ עיניו כיונים) ובפתיחתא דמדרש איכה. ובפסיקתא (הובא ברש"י ישעי' א' כ"ז) ת"פ בתי כנסיות היו בירושלים. ולכאו"א היה בית ספר למקרא ובית תלמוד למשנה ע"כ: שם ותיקן שיהיו מושיבין מ"ת. כו' נ"ב: בירושלמי ספ"ח דכתובות איתא ששמעון בן שטח תיקן שיהיו התינוקות הולכין לבית הספר כו'. עי"ש בפי"ק: שם ה"ז לא ישכירנו לא לרופא כו'. עי' בשמ"ק בשם הרשב"א שכתב: לא ידעתי למה אמר לא ישכירנו. דה"ס לעצמו שלא יעשה רופא כו' כדאיתא באידך ברייתא ע"כ. והרמ"ה כתב וז"ל: שכירות איצטריכא ליה. דאע"ג דהשתא רופא כו' לא קא אגרי בפירוש למיעבד הסוא עבידתא [אלא בסתמא] לאו כל כמיניה דבעה"ב למיגר להו. ואלו שכינו לא מצי חבריה לעכובי עליה עד דעביד בהדיא הסיא עבידתא. ואע"ג דידיע מילתא דהסוא שבן ידע למיעבד הסיא עבידתא. כיון דמקמי הכין לאו אורחיה בהכי. לאו כל כמיניה לעכובי עליה עד דעביד. וסוף דבריו: ומשתכרא דהא דקתני לא ישכירנו לא לרופא ולא לאומן. כי היכי דלא מצי מוגר. ה"נ לא מצי מזבין. ואשמועינן שכירות דלפי שעה וכש"כ מכירה עכ"ל. וזהו כמ"ש אדנו"ו הגאון ז"ל בהגהתו. וכ"כ הטור שמעכבין עליו שלא למכור ביתו. (נגד המרדכי כאן). ועי' מה שכתבתי לעיל (ז' ב') ד"ה קינה בה בית דירה: שם רש"י ד"ה ואספי ליה כתורא מאכילהו והשקהו תורה בע"כ. כשור שנותנין עליו עול על צוארו ע"כ. הנה כן מצאנו בע"ז (ה' ב') תד"בא לעולם ישים עצמו על דברי תורה כשור לעול. אבל הכא שאמר הלשון ספי. שפירושו האכילהו והשקהו. קרוב יותר שהכוונה כמו שפי' רש"י בכתובות „הלעיטהו תורה כשור שאתה מלעיטו ואובסו מאכל" וכ"כ הרש"א בחא"ג כאן. והוסיף לומר שהא דקאמר דספי ליה כו' שילמוד עמו בנחת כמו שמאכילין את השור שאתה מלעיטו בידים. ולא יכנו וילדנו בכח כמו שאובסין הגמל ומאמירין העגלים שמאכילין אותם בעל כרחם כו' כו' ע"כ. אבל הרמ"ה כתב כשור שמאכילין אותו מאכל מרובה בבת אחת לפי שגדול הוא וראוי לקבל ולא כתינוקות קטנים שמלמדין אותו צו לצו קו לקו זע"ש זע"ש כעגלים קטנים שמלעיטין אותן מעט מעט עכ"ל. ואח"ז ראיתי בשו"ת השב"ץ (ח"ב סי' ס"ה) שנמשך ג"כ אחר פירש"י שבכאן: שם ד"ה רופא מוהל אומן מקיז דם. כן פירש"י גם בספ"ת דסנהדרין (י"ז ב') אבל הרמב"ם והטור ישרשו כאן „רופא שהוא אומן" ולכאורה מלשון הברייתא דלהלן שאמרה „ה"ז לא ישכירנו לא לרופא ולא לאומן" משמע להדיא כפירש"י. וגם ברמב"ם איתא הלשון כך. לא לרופא ולא לאומן (וראיתי בפרישה ובע"ז שהרגישו ג"כ בזה) וכן ברמב"ם ספ"ד הל' דעות חשיב מ"ש רופא. אומן. לשנים. אבל בספ"א דהל' סנהדרין (לפי מש"כ הכ"מ) חשיב לאחד.ע"ש בלח"מ.ועי' רש"א בסנהדרין שם. והנה כאן שפירש"י רופא מוהל לכן לא יכול לפרש אומן. מוהל תינוקות כמו שפירש בב"מ (ק"ט א') ועי' מש"ת להלן(ע"ב.על רש"י ד"ה אומנא):שם ד"ה לסופר מלמד תינוקות.עי' שבת(לא ב') שהיה עובר אחורי ב"ה ושמע קול סופר. פירש"י גם שם „מלמד תינוקות" ובאמת שם פירוש סופר „תינוק הלומד בבית הספר" (כי „בית ספר" נקרא הבית שלומדים שם מקרא כמ"ש בירושל' ומדרש שהבאתי לעיל בגמ'ובדרבוי:בתי סופרים)כמו שמצאתי מפורש באדר"נ (פס"ו) ושמע תינוק שקורא. ועי' במשנה קדושין (פ"ב א') לא ילמד אדם רווק סופרים. ולא תלמד אשה סופרים ופרש"י גם שם „סופרים מלמדי תינוקות".ולכן הדהיק רש"י את הלשון „כלומר לא ירגיל עצמו להיות מן הסופרים וכן אשה לא תרגיל עצמה להיות מלמדי תינוקות ע"כ.אבל כפי הנראה גם כאן פירוש סופרים תינוקות הלומדים בבית הספר. ורווק ואשה אינם ראוים להיות מלמדי תינוקות הקטנים אשר יביאום אבותיהם או אמותיהם לבית הספר. וכמ"ש בגמ'. ונראה שלזה כיוונו התוס' במ"ש „פי' תלמידים" וכן הרמב"ם (א"ב פכ"ב הי"ג) כתב הלשון: מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות כו'.וכן אשה לא תלמד קטנים עכ"ל:שם ד"ה לא ממטינן שהשטן מקטרג בשעה"ס. שכתו המציינים כאן לציין מקום המאמר. שהוא בירושלמי שבת פ"ב (ועי' שם בבבלי ל"ב א') ובבראשית רבה (פנ"א) ורש"י בפי' החומש (פ' ויצב) הביאו: שם ד"ה תיתורא גשר רחב כו' גמלא לוה קלרה. נ"ב: הר"י מיגש והרמ"ה פי' גמלא גשר של עצים דאיכא למיחש דלמא מתלעי. תיתורא גשר של אבנים דליכא למיחש להכי: שם ד"ה כל שכן שיבייישנו בבני העיר. נ"ב: הלשון מגומגם קצת. וברש"י שברי"ף „פן יבאישנו בעיני בני העיר": *[בדף ג' ב' סד"ה ובבא נשמע: שוב ראיתי בהגהות מ"א הגאון ז"ל שכ' שאפי' למ"ד ל"ק לע"ל יש תקנה ע"י קלעים כדאי' במגילה יו"ד: *בדף ז' ע"א ד"ה פרדס. וצ"ל שמלשון פרדס רמונים. יפורש היטב מ"ש בתגיגה (טו ב') ר"מ רמון מצא תוכו אכל קליפתו זרק. לפי שאחר רבו נכנס לפרדס וקיצץ בנטיעות (שם יד ב')]:

[יתר ההגהות יבאו אי"ה במסכתות הבאות]

השותפין· פי' מוקמינן בגמ' מתני' לפום הלכתא *בחצר השותפין דאין בה כדי חלוקה דהיינו ד' אמות לזה וד' אמות לזה ומשום הכי קתני רצו כלומר שהסכימו ביניהם לחלק וכיון שרצו לחלוק חייבין לבנות הכותל דהיינו כותל סתום בלי שום חלון כדי שלא יראו זה לזה דהיזק ראיה שמיה היזק ונקט בחצר לאשמעינן דאפילו שותפין בחצר שעומדת לפני הבתים ומשתמשין שם ורואין זה את זה ויכולין ליזהר שלא יעשו שם מילי דצניעותא אפילו הכי היזק ראיה יש שם וכל שכן מגג לחצר דהא לא מיזהר בעל החצר מבעל

רש"י

השותפין. שיש להם חצר יחד בשותפות ובתי שניהן פתוחין לתוכו: באמצע. כל אחד נותן חצי המקום [א] מחלקו: גויל גזית כפיסים ולבנים. כולה מפרש בגמרא: הכל כמנהג המדינה. אם המנהג לבנות גויל אין חברו יכול לומר איני חפץ אלא בגזית: זה נותן שלשה טפחים כו'. שעובי כותל גויל ששה טפחים ושל גזית חמשה טפחים ושל כפיסים ארבעה ושל לבנים שלשה: לפיכך. הואיל ובתחלת הבנין חייבום חכמים בין שניהם לבנות אם יפול הכותל אחר שנים רבים אין אחד יכול לומר כל הכותל

נר מצוה הגג משום דכיון דקביע תשמישתיה בחצר ובעל הגג לא קביע תשמישתיה בגג זימנין דעביד בעל החצר מילי דצניעותא ולא ידע דבעל הגג רואה אותו הלכך דין הוא שיהא צריך לעשות מעקה לגגו גבוה ד' אמות כדלקמן [דף ב:] וכל שכן מבית לחצר שתשמישה יותר קבוע בבית והיזק ראיית' יותר תמיד וכדלקמן אבל מגג לגג לא וכדמפורש לקמן [דף ו:] וכתב הרשב"א ז"ל דמדלא אדכר תנא גבי חצר מקום שנהגו כלל כמו בגינה ש"מ דלמאן דאמר היזק ראיה שמיה היזק חמיר טפי היזק דחצר מהיזק דגינה וטעמא דמילתא דהיזק ראיה דחצר שהוא מקום תשמישו של אדם תמיד טפי דמקפידים בו יותר מבגינה שהוא משום עין רעה בלחוד הלכך

דף ב.

[דף קנ"ד ע"א]

*השותפין

אתקס"ט ^א^שרצו לעשות מחיצה בחצר בונין את הכותל באמצע מקום שנהגו לבנות גויל גזית כפיסים לבנים בונין הכל כמנהג המדינה בגויל זה נותן שלשה טפחים וזה נותן שלשה טפחים בגזית זה נותן טפחיים ומחצה וזה נותן טפחיים ומחצה בכפיסים זה נותן טפחיים וזה נותן טפחיים בלבנים זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם וכן

אפילו נהגו שלא לגדור אם רצה אחד מן השותפין כופה את חבירו לגדור או בגויל או בגזית או בכפיסים או בלבנים באיזה מאלו שירצה אבל בהוצא ודפנא [ג] לא אלא דוקא במקום שנהגו כן כדאמרי' בגמ' [דף ד.] הכל לאיתויי מאי לאיתויי אתרא דנהיגי בהוצא ודפנא ומדאיצטריך לאשמעינן דבמקום שנהגו בהוצא ודפנא אזלינן בתר מנהגא שמעינן מינה דבמקום שאין שם מנהג לא סגי להו בהכי. ה"ר יונה ז"ל: מקום שנהגו לעשות הבנין גויל. דהיינו כותל אבנים [ד] בלא שום תקון וגזית הם מתוקנות במגרה: כפיסים. הוא אריח שיש לו טפח ומחצה עם הסיד שסדין הכותל שהאריח חצי לבנה ומתניתין בליבני זוטרתי דאין להם כותל עם הסיד אלא שלשה טפחים כדאמרן בגמרא [דף ג.] וכפיסין שהיא רחבה יותר משום שנותנין כפיס אחד מכאן וכפיס אחד מכאן ומניחין טפח [חלק] ביניהם למלאות טיט: הכל כמנהג המדינה. אם יש מנהג בבנין יבנה הכותל הזה כמנהג המדינה אם גויל גויל אם גזית גזית וכן כולן אבל שיעורי הכותל ברחבה אינו תלוי במנהג אלא דדינא הכי דבציר מהכי קים להו לרבנן דלא קאי ומשום הכי האריך תנא למימר זה נותן ג' וזה נותן ג' דלא הל"ל אלא הכל כמנהג המדינה ונחזי אכן מנהגא היכי אלא [ה] אשמעינן דאם נהגו להרבות או למעט בשיעורין אלו הרי הוא מנהג טעות וטעמא דבעינן שיעורים גדולים כל כך אע"פ שאינו אלא משום היזק ראיה משום דחיישינן שמא יפול ויצטרך להתעצם עמו בב"ד ובין כך ובין כך יהא מזיקו בהיזק ראיה ומינה שמעינן דאפילו רצה אחד מהם לכנוס בתוך שלו ולבנות משלו בהוצא ודפנא חברו כופהו שיבנו בין שניהם גויל או גזית כפי המנהג דשמא יפול ויצטרך להתעצם עמו בבית דין והרא"ה ז"ל מוסיף בה דברים דאפילו בא לכנוס בתוך שלו ולבנות גויל או גזית חברו מעכב עליו משום דאמר ליה אם אתה עושה כן לא יהא לי רשות לסמוך עליו ואפילו א"ל אנא יהיבנא לך רשותא למסמך מגי א"ל (א) אי במכר לא בעינא [ו] השתא למזבן ואי במתנה לא ניחא לי דכתיב ושונא מתנות יחיה ומינה שאם [קדם] וכנס ובנה בתוך שלו אינו יכול לתבוע מחברו חצי הוצאותיו ואע"ג דבבקעה אמרינן [דף ד:] שאם הקיפו מד' רוחותיו מחייבין אותו לשלם התם היינו טעמא לפי שכותל בקעה אינו עשוי לסמוך עליו אלא לגדר בעלמא והרי גדרו אבל בכותל חצר יכול הוא לומר אין רצוני אלא כותל שאוכל לסמוך עליו וכיון שכנסת בתוך שלך איני רשאי לסמוך בו וכיון דפרישנא דהני שיעורי נאמרו כדי שיתקיים הכותל נראה כפי אותם המפרשים דאם נעשית הכותל מסיד או מענין אחר יותר קיים עד שיתקיים בבציר משיעורים אלו על פי אומנין בקיאין רשאי דאין לדיין אלא מה שעיניו רואות דכותל דמתני' משמע שאינו אלא מטינא מדאמרינן בגמרא [דף ג.] עלה הני מילי בטינא ולא אמרו סידא ומיהו יש חולקים בדבר דמתני' אפילו בסידא נמי בעינא הני שיעורים: הכל כמנהג המדינה. יש מפרשים שהשותפין אע"פ שנוהגין ביניהם בפחות ממנהג בני העיר כל אחד בשלו אין מנהגם כלום כיון שלא התנו עליו במעמד בני העיר הלכך ינהגו כמנהג בני העיר כמו שנהגו כל אחד לבנות בשלהם וכן נראה דעת הרמב"ן ז"ל: לפיכך אם נפל הכותל וכו'. כלומר כיון שיכולין לכוף זה את זה מסתמא משל שניהם בנאוה באבנים ובמקום הלכך אפילו נפל הכל לרשותא דחד מינייהו או נמי פניהו חד האבנים לרשותו כדאיתא בגמרא [דף ד.] וטען שהם שלו המקום והאבנים אינו נאמן אלא חולקין בשוה ולא אמרינן בכי הא המוציא מחברו עליו הראיה דאנן סהדי דבין שניהם בנאוה ויש מי שכתב דאפילו היה שם חזית מצד אחד האבנים והמקום של שניהם ואע"ג דבבקעה מהני התם הוא לפי שאין יכולין

בדברי רבינושמתם והר"ם פסק דאם כבר פטרו הקהל עם השר ושוב בקש אחד מהם לפוטרו מחלקו הגיל לעצמו כיון דאינו מכביד השר על האחרים מה שפוחת לזה ודוקא באותו פעם פטור אבל אם בקש ממנו לפוטרו לעולם לאו כל כמיניה דמסתמא מה שיקל מעליו יכביד על אחרים כמו שכתב מהר"ם דכל קודם פשרה הכי דיינינן בסתם ועוד שאינו יכול לשנות המנהג ואם השר אמר מעצמו לפלוני אני מוחל המס אז זכה בו אותו פלוני לבדו אם סוברר שאינו מכביד על האחרים מה שפוחת לזה כגון לאחר הפשרה אבל אם מכביד על האחרים מה שפוחת לזה ואפי' לא ידענו שמכביד עליהם בבירור אומרים כך כמ"ש שם מהר"ם לאו כל כמיניה לפחות לזה ולהוסיף לזה אלא כפי מנהגם שהיו רגילין ליתן יתן דשותפין נינהו ושותף אינו חולק שלא לדעת חבירו ונראה דהטעם הוא דאדעתא דהכי נשתתפו מתחלה לפרוע את המס וליכא למימר דכגון זה במקום פסידה שותף חולק שלא לדעת חבירו דאדרבה אנן אמרינן אומדנא דמוכח דאדעתא לפרוע המס נשתתפו הלכך אינו יכול לחלק מהם דהא דאמרי' דבמקום פסידה שותף חולק שלא לדעת חבירו היינו משום דאמדינן דעתייהו אומדנא דמוכח דאדעתא דהכי זמן שותפות שלהם אף באותה פסידה ומש"ה חולק שלא לדעת חבירו דחשיב כאילו נשלם זמן השותפות אבל הכא אנן אומדין דעתייהו אומדנא דמוכח דאדעתא דהכי לפרוע מס נשתתפו כד"ן בטעם הדבר הלכך לא זכה והשר או הסגמון שבא לבנות הדין אין שומעין לו דלא אמרי' בכה"ג דינא דמלכא דינא אלא גזילה היא שמכביד לזה מה שפוחת לזה שלא כדין וכל זה אליבא דכ"ע אם הוא גורם לשר לעשות כן ואם השר אמר מעצמו פלוני לא יתן מס ופלוני ופלוני יתנו אותו שמכביד על אחרים מה שמיקל לזה מתחלה היה סבור מהר"ם דאם קודם פשרה אמר כך דיכול השר להפרידם זה מזה אפי' שמכביד על אחרים מה שמיקל על זה ולאחר הפשרה אם מכביד על זה מה שמיקל לזה לא אחר כך הסכים דכיון שאמר השר מעצמו [כך בין אמר] כך קודם פשרה בין אמר כך אחר הפשרה בכל ענין לאו כל כמיניה דשר להפרידם ולדברי הר"ר אביגדור כהן שהביא המרדכי שם משמע להדיא דאם אמר השר מעצמו פלוני יפטר מן המס ופלוני ופלוני יתנו אותו הרי הוא פטור אע"פ שמכביד על האחרים מה שהוא מיקל על זה וכן אם היו נוהגין לפרוע המס בפירוד והשר בא מעצמו לשנות מנהגם אפי' לאחר הפשרה ומכביד על זה ומיקל על זה כנגד מנהגם ודינם כיון שאמר כך מעצמו יכול לעשות כן שכתב להדיא על מה שהטיל השר מתחלה הייתו מרובין ועכשיו אין אנו יכולים לתת כמשפט הראשון ושלוחי השר אמרו מעצמן לחבר סכל יחד צריכין לתת גם האחרים עמהם הגם שמה שיקל עליהם יכביד על אחרים ואל תשיבני דהסיא דהר"ר אביגדור מיירי שהיו שותפין בפרעון המסים שאר ישובים עם בני פיבר"ס וכך היה מנהגם לפרוע ביחד כי היה מנהג השר לעולם להטיל מס על כלם ביחד אלא שעכשיו שינה השר להטיל מס על אלו לבד ומש"ה אם השר אמר אח"כ לחברם אין זה שינוי דין ומנהג. אבל אם היה מנהגם לתת בפירוד לא היה השר יכול לשנות מנהגם והיה מודה הר"ר אביגדור למהר"ם דהוי גזלנותא דדינא אבל זה אינו דאע"פ דהסוא נראה שהוא כך מ"מ דעת הר"ר אביגדור לומר דהשר יכול לשנות המנהג שכתב וז"ל אף אם מתחלה היה המנהג להטיל מס על פי השר בחבור ועכשיו מעצמו שינה להטיל מס בפירוד משמיה רחימו עלייהו וכו' כלומר דאע"פ שהיה המנהג לתת בחבור יכול להפרידן וכמו שיכול להפרידן כך יכול להחבירן אלמא דאע"פ שהיה המנהג לתת בפירוד יכול השר לשנות המנהג ולעשות שיתנו בחבור או בהיפך גם אין חילוק בין עיירות רבות בין אנשי עיר אחת דאפי' עשיר הנושא ונותן בעיר ומרוית בעיר דינו כך דהלמא אפי' אמר על א' מהעיר שאינו רוצה שיתן מס עמהם ה"ז נפטר אע"פ שמכביד על שאר מה שמיקל על זה כן נראה להדיא אך קשה בעיני על דברי הר"ר אביגדור דמשמע מדבריו דאפי' לאחר הפשרה יכול להקל על זה ולהכביד על זה וכו' משמע מדבריו דשותף חולק שלא לדעת חבירו ועוד למה הביא ראיה מהאלוס אנדסקי וכו' ולא הביא ראיה מהסיא דאבולי ואסטטריגי שהביא מהר"ם הלכך נ"ל דאפשר לומר דלא פליגי מהר"ם והר"ר אביגדור וזה כי ודאי יש ב' מיני גביית המס הא' שהשר קוצב מס על כל בני העיר או מדינה אחת כך וכך ואינו שולח עם גבאים שלו לגבותו אלא שאומר לבני מדינה כך וכך אני רוצה מכם ולהם הבחירה לפרוע אותם כאות נפשם או כל א' לעצמו לשר או כולם בשותפות על זה יוצא מנהג ביניהם אם הסכימו לתת המס כל א' וא' לבדו נקבע המנהג לפרוע כל א' לבדו ואם הסכימו לפרוע בשותפות אז נקבע המנהג לפרוע בשותפות ועל זה אמר מהר"ם דהולכין אחר המנהג ובכל מס ומס שמטיל השר אחר שנתפשרו עמו אם הם שותפים יעמדו בשותפות ואם לא נשתתפו מקדם פורעין כל א' לבדו כפי מנהגם ועל זה אפי' אמר השר לבדו מעצמו פלוני לא יתן מס ופלוני ופלוני יתן ורוצה לשנות את מנהגם לאו כל כמיניה כמו שכתבנו בשם מהר"ם לעיל ובזה אפשר דגם הר"ר אביגדור אינו חולק כלל ויש מין אחר מפרעון המס והוא שהשר הגובה את המס ואינו תלוי הפרעון בבני המדינה רק תלוי בדעת השר ואין בני המדינה משתתפין לדעת בפרעון המס וגם אינן מופרדין לדעתם כדי שנוכל לומר דבני המדינה הם הנהיגו להיות שותפין או מופרדין ועלה הוא דקאי הר"ר אביגדור דאם השר היה נהוג לגבות המס שהיה מטיל בני פיבר"ס מפיבר"ס ומכל בני הישוב ועתה הטיל מס על כל בני פיבר"ס לבדם והם אומרים אין אנו יכולין לתת כמשפט הראשון כי היינו מרובין עם הישוב ועכשיו אנו מועטין והם אמרו לחברם מעצמם ה"ז דינא דדינא כי המנהג תלוי בדעת השר והיינו דקאמר וז"ל ואף אם מתחלה היה מנהג להטיל מס על פי השר בחבור ועכשיו מעצמו שינה בפירוד מן שמיא רחימו עלייהו והביא ראיה מהאלוס אנדסקי דמשמע להדיא דהמנהג היה על פי השר דוקא ותלוי בדעתו לא שהם נשתתפו מתחלה מדעתם אדעתא דשותפין וראיה דאנדסקי יפה בכאן דהסוא מיירי ג"כ ששלוחי השר יצאו לגבות המס מרגונס שהדבר תלוי בדעתם כמו שפי' רשב"ם פ' חזקת הבתים והר"ן שם ונמצא א"כ שלא היה שם שותפות בין בני המדינה כלל כי אם לא נשתתפו מעולם כי הכל תלוי בדעת השר וגם יפה הראיה מאלוס השר דשינו לקטול מן חד בהגא וכו' דכיון דמעצמם עשו מה שעשו ומש"ה לא חש הר"ר אביגדור לשותף חולק שלא לדעת חבירו ולא לגזלנותא דהשר משום דאין כאן מחלוקת כלל כי גם מהר"ם יודה להר"ר אביגדור בזה כד"ן וה' יגילני משגיאות ויאיר עיני במאור תורתו. והוסיף עוד מהר"ם לבאר תשובה אחרת הובאה בתשובה למיי' בספר קנין סי' כ"ט דאפי' שהשר אינו מכביד על האחרים מה שפוחת לזה אלא שיהודי זה גרם עם השר שרוצה להפרידו מן הקהל לתת מס בפני עצמו לבדו ולדעת כן נכנס בעיר לגור לאו כל כמיניה דשר להפרידם זה מזה לשנות המנהג שהנהיגו היהודים בעירו אחרי שמנהג העיר כך הוא להיות כל היהודים שותפין במס והאריך בראיות וסוף דבריו ובדברים הללו ראוי להחמיר אף בלא ראיה מסתלמוד שאם היה כל אדם יכול להפרד מחבירו כמה פעמים היה בא לידי תקלה גדולה ומשמע מדבריו דדוקא כשהוא גורם לשר להפרידו מן הקהל הוא דלאו כל כמיניה ועוד הוסיף מהר"ם לבאר שם בתשובה למיי' סי' כ"ט על אודות ראובן הפורש מן הצבור שלא לתת לתוך כיס של צדקה ושלא ליתן מס עמהם שאם נהגו בעיר מימי קדם שלא לתת ביחד אלא כל א' נותן לבדו אינם יכולים לכופו לשנות מנהגו אלא מדעתו אם נהגו לתת ביחד אינו יכול ליפרד מהם דשותף אינו חולק בלא דעת חבירו ומדברי מהר"ם ז"ל שם מוכח דאיכא ג' חלוקים בנדון זה הא' הוא עיר חדשה דהאכתי לא נהגו בה מידי ובאו בני אדם הרבה לדור בה יכולין לכוף זה את זה להשתתף יחד לתת לתוך כיס של צדקה בשותפות לפי ממון וכן לפרוע המסים יחד בשותפות מתוייבין בם בני העיר להשתתף יחד ואין הא' יכול להפרד מהאחרים בשום ענין כמ"ש שם בראיות מהר"ם להדיא. הב' עיר ישנה שיש בה מנהג קדמון כשכבר נהגו כולם לתת בשותפות ועתה בא שם מחדש איש א' שאינו מבני העיר מקדם אלא שבא לגור שם והוא לא היה במנהגם מעולם אעפ"כ ה"ז הבא לגור שם חשוב כאנשי העיר ונמשך אחר מנהגם בעל כרחו והרי הוא שותף עמהם לעניני מסים ונתינת כיס של צדקה ואינו יכול ליחלק מהם ולהפרד לעצמו בשום ענין וכופין בני העיר אותו להשתתף עמהם אם ירצו אע"פ שלא נשתתף עמהם לעולם ואם השר מפרידו מהם כבר כתבתי לעיל מה דינו. הג' היא עיר ישנה שיש בה מנהג קדום מרצון כולם שכופין זה את זה לקיים מנהגם הקדום ואם היה א' מהם רוצה לשנות המנהג או אפי' רבים רוצים לשנות המנהג יכול היחיד לעכב עליהן ואין יכולין לכופו לשנות מנהגו אלא מדעתו כמו שכתבנו לעיל דאם נהגו לתת ביחד צריכים לתת ביחד ואם נהגו שכל א' יתן לבדו ועשיתי אלו הג' חלוקים מפני ששמעתי מי שאומר דבכל ענין יכולין בני מדינה אחרת לכוף זה את זה להשתתף יחד בפרעון המסים ואע"פ שזה שנים הרבה שעמדו כולם באותה מדינה ולא נשתתפו יחד והיה מביא ראיה מהא דתשובת מהר"ם שאומר דאפי' אם היה עיר חדשה דהאכתי לא נהוג בה מידי מצי לכוף זה את זה להשתתף ואין זה ראיה דאי אמרת דכוונת מהר"ם לומר דבכל ענין צריכים להשתתף תקשי דידיה אדידיה דסיפך פסק שם דאם נהגו שלא לתת כולם ביחד דאכן כופין לשנות מנהגו מאחר שנהגו מעולם כופין להשתתף אלא ודאי מחוורתא דהסיא דעיר חדשה מיירי שבאו עתה מחדש לדור שם דלא נהוג בה שום מנהג אלא שמעתה באים לעשות המנהגים אבל אם היא ישנה וכשכבר יש שם מנהגים ודאי דיש לנהוג כמנהג הקדום לכל הדברים שנתפשט שם עליהם מנהג אך אם יבא שום דבר שמעולם לא היה שם אותו דבר בענין שלא הל על אותו דבר מעולם שם מנהג אז ודאי הוי כעיר חדשה אבל אם היה בכיוצא בו אע"פ שלא היה אותו מעשה ממש יש ללכת אחר המנהג כי לעולם לא יבאו כל המעשים בחדא מחתא מדמינן מלתא למלתא כגון שבני העיר הסוא נהגו כולם לתת מסים שלהם כל' א' וא' בפני עצמו ולא היה מעולם שותפות שם כלל אע"פ שעתה הטיל עליהם השר מס א' בלתי מסודר שמעולם לא היה שם אותו מס כיון שבשאר המסים הם בלתי שותפות וכל א' פורע לעצמו גם עתה אין יכולין לכוף זה את זה להיות כולם שותפות דהא אדעתא שיפרע כל אחד ואחד לבדו ולא עמדו תמיד בעיר ולא חלקו במס שיפול בין שאינו מסודר בין מסודר דא"כ נתת המנהג לשיעורין וכן משמע שם מתשובת הר"ר אביגדור כהן שהביא המרדכי דאם הם בפירוד אין יכולין לכוף זה את זה להיות בשותפות ולפי דעתי דליכא דפליג בזה דבכל ענין אין יכולין לכוף לא את היחיד ולא זה את זה לשנות מנהגם הקדום ואפי' שלא הוברר שיהיה הפסד

שלטי הגבורים

ראיתי לבאר פה עניני מסים השייכים בפרק זה ולהשמיע המחלוקות כי רובם מפורשים בטור סי' קס"ג קע"ג ע"א קנ"ג: פשוט פ' הגוזל בתרא גבי ההיא דשותף חולק שלא לדעת חבירו דכתב שם המרדכי בשם מהר"ם השר שנתן קצת עייריו לבנו ועתה הקהלות תובעין מישובים לתת עמהם מס כבראשונה בהיותן עדיין תחת יד השר והם אומרים כי אין להם עוד שותפות יחד בזה צריך לראות אם השר נתנם מכל וכל לבנו שאף הריוח אין בא כי אם ליד בנו או אין להכרית יושבי העיירות התם לתת מס עמהם ונתחלק השותפות לגמרי כמו שהאריך שם בראיות וזכרתי בהל' שותפין אמנם אם יש לשר עדיין תפיסת יד בהן שלוקח מהם מס לפעמים אז לא נתבטל השותפות ויתנו עמהם כבראשונה ע"כ. ופשוט פ' הגוזל בתרא מההיא דמוכסין שמחלו המכס שהביא רבינו שם גבי שיירא שהנהם במדבר וכו' שהסגמון או השר שמחלו קצת מהמס בסתם מה שמחל מחל לאמצע ואם אחד מבני הקהל פייסו בסתם שימחול קצת מהמס ומחל בסתם מה שמחל מחל לאמצע דהוי זה המפייסו כשליח הקהל וכגון זה אין שותף חולק שלא לדעת חבירו אפי' אם אחד מבני הקהל פיים לשר שימחול לו חלקו שחייב מן המס אחר הפשרה ומחל לו אז איכא פלוגתא אם זכה אם לאו המרדכי שם ותשובת לס' מיי' הל' קנין סי' א' והרא"ש שם כתבו בשם רבינו שמחה דראובן הבא אל השר לאחר שנתפשרו הקהל עבור המס ובקש ממנו למחול לו חלקו מן המס ומחל לו מה שמחל לו צריך לחלוק עם הקהל וכן היה עושה רבינו קלונימוס שאחר שהיו הקהל מתפשרים היה בא אצל הסגמון ומבקש ממנו למחול לו חלקו מהמס וכאשר היה מוחל לו היה הוזר ונותן עם הקהל וכן הוא· דעת הרא"ש שם והטור ח"מ סי' קע"ת דהא מפרשין ההיא תוספתא דמוכסין שמחלו

עין משפט

היינו לפום ליטנא אחרינא וכדפסק רב אלפס

ז מיי' פרק ב מהל' שכנים סמג עשין פב טור ח"מ סי' קנז

הגהות הב"ח

(א) נ"ב סך סברא איתא בברייתא אליבא דרשב"ג סוף פירקין ופסק הרי"ף הלכתא כותיה:

הגהות מא"י

[א] נ"ב עובי הכותל: [ב] דע כי בדפוס ריווא די טרינטא ובאלפס ד"ס נקרא ספי' הזה ע"ש ר"נ וגם הב"ח לא הגיה ע"ז כאשר עשה במס' ב"ק. אף כי מהלשון ומאופני חידושיו נראה כי הוא מהכ"י ולא מהר"ן וגם המפרשי' יקראו אותו נ"י:

[ג] נ"ב פי' דאינ' מחילה לכפות חבירו לעשות מחילה כזו דדוקא בגויל וגזית או כפים דכולם יקראין גדר יכול לכופו:

[ד] נ"ב שהם:

[ה] נ"ב וכן פרשו בתוס':

[ו] נ"ב פי' שעומדת כולה בחלקך:

יכולין לכוף זה את זה ולפיכך אפשר שאחד מהם כנס לתוך שלו ובנה משום הכי מהני ליה חזית אבל הכא אמרי' ליה כיון שאתה יכול לכופו לבנות לא בנית משלך והיינו טעמא דלא תקנו חכמים בכותל חצר חזית מכאן ומכאן כדאמרינן גבי כותל בקעה וכן כתב הר"ר יהוסף הלוי ז"ל אבן מגא"ש. ושאר מתני' מפורש בגמרא: פי' מאי מחיצה דתני הכא פלוגתא. כלומר שהסכימו שניהם לחלוק החצר וכיון שנתרצו לחלוק החצר בונין את הכותל בעל כרחן ואם אמר אחד מהם אי אפשי בהוצאה אין שומעין לו אלא עושין כותל סתום בלא שום חלון שזה

תורה אור

וכן א בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו אבל *בבקעה מקום שלא נהגו לגדור אין מחייבין אותו אלא אם רצה כונס בתוך שלו ובונה ועושה לו חזית מבחוץ לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים הרי הן שלו ואם עשו מדעת שניהן בונין כותל באמצע ועושה לו חזית מכאן וחזית מכאן לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהן:

גמ' (הגה"ה סברוה מאי מחיצה גודא דף ב: *וטעמא דרצו הא לא רצו אין מחייבין אותו אלמא היזק ראיה לא שמיה היזק תא שמע וכן בגינה מקום שנהגו לגדור (א) גינה שאני (א) דאמר רבי *אבהו אמר רב הונא אמר רב אסור לאדם (ב) שיעמוד על שדה חבירו בשעה שעומדת בקמותיה ת"ש כותל חצר שנפל מחייבין אותו לבנותו עד ד"א נפל שאני ת"ש כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר היזיקא דרבים שאני ת"ש החלונות מלמעלן ומלמטן (ג) (*עד) ארבעה ותניא עליה מלמעלה שלא יציץ ויראה מלמטן כדי שלא יעמוד ויראה מכנגדן שלא יאפיל היזיקא דבית שאני ת"ש דאמר שמואל גג הסמוך לחצר חבירו עושין לו מעקה גבוה ד' אמות שאני התם דא"ל בעל החצר לבעל הגג לא ידענא בהי עידנא אתית דאיצטנע מינך דלדידי דף ג. קביעי לי תשמישי לדידך לא קביעי תשמישתך ע"ב): [א] (ג) *°מאי מחיצה פלוגתא כדכתיב °ותהי מחצת העדה וכיון דרצו לחלוק בונין את הכותל בעל כרחן אלמא היזק ראיה שמיה היזק ואי היזק ראיה שמיה היזק מאי איריא רצו כי לא רצו נמי פלגי אמר רבי יוחנן משנתנו בשאין בה דין חלוקה אבל יש בה דין חלוקה אע"ג דלא בעי למפלג אלא חד מינייהו פלגי דהיזק ראיה שמיה היזק ואי [משנתנו בשאין בה דין חלוקה] כי רצו מאי הוי להדרו בהו אמר

רש"י

הכותל. נכנס בחלקו וכל האבנים שלו: וכן בגינה. מחייבין שניהן לבנותו: מקום שנהגו לגדור. [ג] מפרש בגמ': גמ' כותל וטעמא דרצו לבנות כותל שניהם חייבום חכמים לבנות בין אבל לא רצו שניהם שאחד אומר לחולקה ביתידות של עץ תקועים נמוכים לא כפינן ליה ואין זה יכול לומר איני רוצה שתראה עסקי: אסור לאדם שיעמוד כו'. שלא יזיק לו בעין הרע: שאני. שכבר נתרצו הראשונים ב כופין אותו. כל אחד מבני חצר חלקו לבנות בית שער פתח קטן נגד השער משום דבני רשות הרבים מסתכלים שם: החלונות. אחד שבונה שבונה כותל נגד חלונות של חבירו בין מלמעלן. אם הכותל גבוה יותר מן החלונות צריך להגביהו למעלה מהן ארבע אמות כדמפרש ואזיל: מלמטן. אם הכותל נמוך מן החלונות צריך להשפילו מהן ד' אמות: ומכנגדן. צריך להרחיק את הכותל כדי שלא יאפיל: היזיקא דבית. שבבית אדם עושה דבר צניעות: מעקה גבוה ארבע אמות שלא יראה בחצר חבירו כשהוא משתמש בו: בהי עידנא קא אתית. להשתמש בגגך: דאיצטנע מינך. כי עבידנא מילי דצינעא אבל חצר תשמיש שניהם שוה תמיד ולא עבדי בה מילי דצינעא: פלוגתא. חלוקת חצר שהשוו דעתם לחולקה: אפילו לא רצו נמי. שהרי יכולין לכוף זה את זה לחלוק: שאין בה דין חלוקה. דהיינו ח' אמות

נקרא כותל דאילו בחלונות נקרא מסיפס ומתני' בונין את הכותל קאמר אלמא דהיזק ראיה שמיה היזק והכי קי"ל ואע"ג דגרסינן סברוה דהוה משמע דהכי הוה סליק אדעתיה אבל למסקנא לא קאי ליתא דהא אשכחן דכוותה בפרק המוכר את הבית ובפרקא קמא דנדרים [ריש דף יא.]: כדתניא לא כתבתי הך ברייתא אלא ללמוד ממנה כמו שכתוב [לקמן] דאילו לענין חצר דקיימין בה לא צריך. כדתניא מחיצת הכרם כתבו המפרשי' ז"ל דהרבה משניות נשנו בתלמוד בלשון מחיצה שהיא גודא אלא דנקט הך ברייתא דחביבא ליה דמינה שמעינן דדייניגן דינא דגרמי: אומר לו גדור. משום דכרם הסמוכה לשדה תבואה או שדה ירק הכרם אוסר ונאסרו שניהם בהנאה ואפילו קש התבואה ועלים של גפנים אלא אם (ג) יש גדר מפסיק או שיהא ד' אמות ריוח בינתים כדי עבודת הכרם הלכך אומרים לבעל הכרם שהוא המזיק גדור וכתבו מן המפרשים ז"ל דהך ברייתא לא אתיא כר' יוסי דאילו לר' יוסי סבר [דף יח:] על הניזק להרחיק את עצמו אלא כרבנן דאמרי על המזיק ואע"ג דקי"ל כר' יוסי [דף כה:] אפ"ה קי"ל כי הך ברייתא לענין דדייניגן דינא דגרמי אבל היא גופא ליתא: אומרים לו גדור. העלו בתוס' דדוקא בשהתרו בו אבל לא התרו בו אי נמי התרו בו ולא נתיאש אלא היה בדעתו לגדרה ולא הספיק עד שהוסיף במאתים לא קידש שאין זרוע מאליו נאסר אלא ברוצה בקיומו וטעמא דמילתא משום דכתיב (דברים כב) המלאה הזרע אשר תזרע ודרשינן מינה [ג] איסור יניקה וכדאמרינן [פסחים דף כה.] זרוע מעיקרו [ד] בהשרשה זרוע ובא בתוספת ואיתקש מלאה לזרע מה זורע דניחא ליה כיון שהוא זורעו אף מלאה דניחא ליה הלכך דוקא כשהתרו בו ונתיאש הא לאו הכי לא קדש דאמא סבור הוא שאין עליו לגדור לבד אלא על שניהם ומשום הכי תני חזרה ונפרצה אומרים לו גדור דאם לא התרו בו בפעם שניה היה סבור שאין עליו לגדור אלא פעם ראשונה ולא קדש והיינו דתנן [כלאים פ"ה מ"ו] הרואה ירק בכרם ואמר לכשאגיע לשם אלקטנו [ה] מותר לכשאחזור אלקטנו אם הוסיף במאתים אסור ותנן נמי [שם פ"ז מ"ז] הרוח שעטלה את הגפנים על גבי התבואה יגדור מיד אם ארעו אונס מותר [אלמא לעולם לא קידש אלא ברוצה בקיומו או שהוא מתיאש מלקיימו] ופי' במאתים פי' הרמב"ם ז"ל בפ' חמישי מהלכות כלאים כיצד משערין [ו] שיעור זה רואין אם נתלך ירק זה או מין תבואה זה מן הארץ בכמה זמן יבש הנגע עצמך שיבש עד שלא תשאר בה לחה במאה שעה אם נשתהה בארץ משהגיע לו חצי שעה הרי הוסיף במאתים ואסור ואם נשתהה פחות מחצי שעה מותר עכ"ל: טעמו דרצו. ונידוק מינה דטעמא שרצו לעשות מחיצה דהיינו גודא שהוא כותל אבנים הוא דאמרינן בונין את הכותל באמצע הא לאו הכי אם אמר אחד מהם אי אפשי שתראה עסקי [ז] לא כייפינן לחבריה לעשות מחיצה של כותל סתום אלא מסיפס בעלמא משום דהיזק ראיה לא שמיה היזק והקשה הרי"ף ז"ל בתשובה מנא לן מהכא דהיזק ראיה לא שמיה היזק דילמא לעולם אימא לך שמיה היזק והכא במאי עסקינן כגון דאחזוק בלא מחילה [שלם] שנים בהיזק ראיה וכיון דאחזוק מחלו ומשום הכי טעמא דרצו הא לא רצו לא וניחא ליה דאם איתא דהיזק ראיה שמיה היזק לא מהני בה חזקה דכיון דכל שעתא ושעתא מיתזק [הוי] ליה כקוטרא וכבית הכסא דאין להם חזקה וכדאיתא לקמן [דף כג.] וכתב הרמב"ן ז"ל דכן נראה דלא מהניא חזקה אלא בנזקי ממון אבל בדבר שהוא בעצמו ניזק בו לא והא דתנן לקמן בפ' חזקת הבתים [דף נח:] חלון המצרי אין לו חזקה לצורי יש לו חזקה דמשמע דמהני בה חזקה תירץ הוא ז"ל דלאו בחלון שיש בו היזק ראיה עסקינן אלא לומר שאם רצה חברו לבנות כנגדו אינו רשאי עד שירחיק ממנו ד' אמות כדי שלא יאפיל אבל בחלון שיש בו היזק ראיה על חברו לעולם אין בו חזקה כתבתי כל זה משום התועלת היוצאת לענין הלכתא אבל לענין חצר הא קי"ל דמאי מחיצה פלוגתא והיזק ראיה שמיה היזק: [דף ג.] מאי איריא רצו אפילו לא רצו נמי יכול לכוף את חבירו: א"ר יוחנן משנתנו. דקתני רצו אין לא רצו לא: בשאין בה דין חלוקה. שהוא ד' אמות לכל אחד ואחד לפרוק משא מלבד ארבע אמות של רוחב הפתח שאם לא הודה לו לחלוק לא היה יכול להכריחו אבל כיון שהודה ע"כ יוציא חלקו בהוצאת הכותל ולא מצי למימר סגי לי במחילה פחותה דהא היזק ראיה שמיה היזק וכדפירשתי במתני': ליהדרו בהו. כלומר למה לא יכול לחזור בו דהא בדברים בעלמא [ב"מ דף מט.] ליכא משום מחוסר אמנה* ואמאי כייפינן ליה: ומשני בשקנו

שלטי הגבורים

הפסד ממון לזה היחיד בהשתנות המנהג ההוא דהכי מוכחי כל הנהו תשובות דלא מיירי במלתא דאיכא פסידא ליחיד ההוא ונ"ל אם יש שם חשש הפסד ליחיד בהשתנות המנהג ההוא דודאי לא מצי לשנות המנהג ואפי' נתרצו כלם לתקן חוץ מאחד כמ"ש המרדכי שם בשם ר"ת דמה שטוען ראובן לתקן לתת משל אחרים מעתה והלאה ושמעון מעכב הדין עם שמעון אם הוא מפני הייסוב דלהפקיע ממון שלא מדעת בעלים היה אסור אם לא ע"י הפקר ב"ד או לגבור וקודם מעשה כל זה הוא בדיני ישראל היינו בטענות שביניהם דוקא שאילו רוצים להתחבר ואילו רוצים לעמוד בפירוד דודאי אינם יכולין לכוף זה את זה לשנות המנהג ובפרט במקום הפסד ממון כמו שכתבנו: ופי' הר"ם שם במרדכי בתשובתו דהאי דינא דשותפין לא הוי רק לגבי מסים דבהו דוקא שייך שותפות אבל לעלילות וארנוניות לא שייך שם שותפות ואינן שותפין אלא חלוקים הן זה מזה ואם השר מעליל על קצתם שלא כדין לא יתנו האחרים עמהם. וכל עלילה שהושמה בקהל אע"פ ששמו מס אותו עלילה מתחלה על כלם אם ברחו קצתם אותם שברחו פטורין הם כי אינם שותפין עמהם לגבי עלילות וארנוניות אלא לגבי מסים הוא שנשתתפו הלכך אין הנשארים בעיר יכולים לכוף הבורחים שיפרעו עמהם. אבל משמע מדבריו דהבורחין צריך שיפרעו חלקם ולקמן נדבר בזה בס"ד. ונראה דהמעשר שלוקח האפיפיור הוא בכלל המסים לא בכלל עלילות ועוד ביאר שם המרדכי בתשובה ראובן שקבל עסקא וכו' דהשר שם כל היהודים בתפיסה ודאי כי לא בא רק על עסקי ממון ואינו זה אלא כשאר מסים ונותנים בזה כמו בשאר מסים דהכל קרוי מסים בזמן הזה כיון שלא נתפש לבדו אלא גם שאר היהודים תפש עמו ולא בעלילה בא עליו וכו' וכ"ת לנותן מעות לחבירו בתנאי שיפרע מהם המס דוקא לדעת מהו נקרא מס עוד כתב שם המרדכי בשם ר"ת דראובן שיש בידו מעות של אחרים ורוצה לסייע ולתת בפרעון המס מהקהל גם ממעות אחרים שבידו או שהקהל טוענין לו שיתן במס הזה גם ממעות אחרים שבידו נראה דלא יתן ראובן כלל ממעות אחרים שבידו כי אין אדם יכול להציל עצמו בממון חבירו לפי הדין ואף אם יאמרו כי השר יכביד עליהם המס יותר בשביל אותו ממון ומש"ה טוענין לראובן שיתן משל אחרים או שיתן הוא משלו בעד ממון אחרים שבידו זו איננה טענה כי ההגמון יודע וכל השרים יודעים אשר דרך כל היהודים ליתא וליתן בשל אחרים והאריך בראיות לפוטרו מן הדין מיהו הכל לפי המנהג אם יש מנהג עושין כמנהג ובמדינת ר"ש הי' נוהגים לתת מס מן החצי הממון שהיו בידם שכך קבלו עליהם מעיקרא בהסכמת כולם ומשל עובדי כוכבים לא היו נותנים כלום דהויא כולי' פקדון ואם רוצים לתקן עתה מחדש ליתן כתב ר"ת דלא מצי לתקן אם לא מדעת כולם ולקמן יתבאר בסייעתא דשמיא: ועוד כתב שם המרדכי בתשובה אחרת למהר"ם דבמקום שנוהגים להגבות מס מן העיסקא וראובן נתן לשמעון י' זקוקים למחצית שכר הנותן פורע מס מן החצי וע"פ תנאי זה אינו חייב הנותן לפרוע רק דבר הקרוי מס לא דבר הקרוי עלילה וכיוצא בזה שזכרנו לעיל מי הם הדברים הנקראים מס ואם ראובן המקבל נתפס על כל הקהל שלא בעלילה רק נתפס בגזילה ושואל מהם מעות ודתקם לכך גם זה קרוי מס כמו שיתבאר ואם בתפיסה זו לקח ראובן העיסקא כולה ונתנה לשר בשביל פדיון נפשו דעל פלגא שהיא מלוה ודאי מחייב ראובן לשלם לשמעון אותה פלגא דאפי' בקלה השר ממילא מתחייב בה דפלגא שהיא מלוה מתחייב באונסים כ"ש השתא שנתנה לו בידו דמתחייב ועל שאר פלגא דהיא פקדון דאי אמרי' דאדעתא דפקדון סליקו עליה אינו חייב בעלמא הדין הוא כך שיתן הנותן חלקו בפרעון ממון זה לפי ממון כיון שלא בא השר רק על עיסקא דממונא ויתן מכל העיסקא לפי חשבון המגיע לו ויחלקו פרעון המס ביניהם לפי תנאם ונראה דעל השאר יתחייב המקבל לשלם לו דבפלגא שהוא מלוה ודאי חייב ובפלגא שהוא פקדון נמי אינו נפטר דאע"ג דאיכא למימר דאדעתא דפקדון בהו עליו משום שאינו אמוד או אפי' אמוד השר נותן עיניו בממון שנושא ונותן וכה"ג אמרי' התם דפטור הנפקד שנושא ונותן לעובד כוכבים הכא ליכא לפוטרו מכל הפקדון דהא דאמר שהוא פטור מיירי בש"ת דאינו מתחייב באונסין אבל על הפלגא דפקדון חייב הוא באונסין דחשיב ש"ש כדלקמן בס"ד ועוד דלא אנסוהו להראות ממון זה ולא ליתן להם ממון זה בפרעון כדי שיפטר כההיא דכספא דכספא דפקדון לפי דעת אחד אלא יתן מס המגיע אליו ע"פ התנאי והשאר יתחייב המקבל לשלם נותן דכל עצמה של תשובת מהר"ם שם לא באה רק לבאר שאין הנותן יכול להפטר מלפרוע חלקו מהמס המגיע לו בפרעון זה ודחק שם לברר דכיון שהנותן משלם בכל המסים לפי חשבון המגיע לו גם זה שנתפש המקבל שם עם שאר היהודים והוצרך לשלם מעות פדיון נפשו חשוב מס ובין היה לו למקבל מדידיה כדי פדיון ובין לא היה לו לעולם יש לנותן לפרוע חלק המגיע לו. בזה ולא מצי למימר ולטעון למקבל אני לא נתתיה לך ואתה לא קבלתם אלא כדי שתפרע חלקי במסים ועולין לא בתפיסות ואתה נתפסת וע"י ב"ד פרעת אין זה מס אלא פדיון נפשך דאין זו טענה להפטר בכך כי גם זה קרוי מס וידוע הוא בזמן הזה שהמסים אין להם קצבה אלא כפי שיעלה על דעת המושל וכולם גזלנותא דהשר הם שא"א להנצל מהם ואעפ"כ קבל זה הנותן עליו לפרוע חלקו ממסים אלו וקרי להו מסים אע"פ דלפי האמת אינם מסים גם נידון זה דתפיסה זו הוי בכלל מס דלאע"ג דפתח השר בתפיסה ידוע הוא שלא בא אלא על עסקי ממון ולא מבעיא כה"ג שאין לו משלו כדי פדיונו דיכול לתת מן העיסקא אלא אפי' יש לו משלו מה שנותן מן העיסקא שפיר נותן דגם זה הוי מס ונראה דכל זאת התשובה מתנגדת לתשובת ר"ת ז"ל שכתבנו לעיל בסמוך דפוטר לתת מס ממה שיש בידו מעות משל חבירו דהתם מיירי במקום דליכא מנהג והכא מיירי במקום מנהג ולא בא מהר"ם לברר אלא שזה קרוי מס גם מ"ש מהר"ם דהשר העיר נותן דעתו לגבות מכל א' לפי הממון שהוא נושא ונותן בו אינו מנגד לדברי ר"ת דאומר דהשר יודע שהישראל נושא ונותן במעות של עובדי כוכבים ואינו מכביד עליהם מפני ממון אחרים שיש שם דהתם מיירי בענין דאין לומר בו כך שהשר נותן עיניו בממון שנושאין ונותנין בו ונראה דלכ"ע אפי' במקום שאין שם מנהג לתת מן העיסקא ונתפשו הקהל ונתפש א' שאין לו משלו כלום וצריך לתת מס בשביל שהוא נושא ונותן בו דיתן משל אחרים ונפטר מן הנותן כמו שכתב שם מהר"ם ז"ל ראיה על זה מן הירושלמי ועוד הביא ראיה לחייב הנותן לתת חלקו ממס מכל העיסקא היכא שאין למקבל ממון אחר אלא מה שנושא ונותן בו מן העיסקא עמ"ב עוד הביא מהר"ם על ראובן ושמעון שתפסם המושל ונתפשרו כיחד ויש לאשת האחד מעות מתכשיטים שאין לבעלה רשות בהן דבעלה חייב לתת מס מהן דודאי דדעת השר ליקח מכל א' לפי ממון שבידו וביד אשתו מיהו נראה דוקא אם נושאת ונותנת בהם או הוא בשבילה: א כתב ריא"ז גינת ירק דרך העולם לגדרה כמו החצר ואם היו שתי גנות סמוכות זו לזו יכול לכוף א' את חבירו לבנות ביניהם כותל גבוה ארבע אמות:

במשנה בגמ' איתא אבל בבקעה מקום שנהגו שלא לגדור אין כו' (ג"א)

כל זה אינו מהלכות [וכ"ה בס"א וכן בד"ק ליתא]

בגמ' איתא ר' אבא

בגמ' ליתא תיבת עד וכן לקמן במשנה (דף כב.) ליתא תיבת עד. וגם צ"ל ארבע כי ארבעה הוא טפחים (ג"א)

[דף קנד ע"ב]

במדבר לא

הגהות הב"ח

(א) ג"ב במחייבין אותו: (ב) ג"ב ומכנגדן: (ג) ג"ב כן:

ד"ת

הגהות הרי"ו

(א) ג"ב בגמ' מאי וכן ע"ש: (ב) ג"ב לעיל באלפס ב"מ פ' המקבל אחר מתני' ד"ה המקבל שדה חבירו לזרעה שעורים כו': (ג) ג"ב ליתא אחריגא והוא בגמ' דף ג' ע"א:

היינו במתנה מרובה (ג"א)

הגהות מאי' [א] ג"ב ל"ג ליתא אחריגא סברוה מאי מחיצה פלוגתא כדכתיב ותהי מחצת העדה וכיון דרצו בונין את הכותל בעל כרחן אלמא היזק ראיה שמיה היזק אימא מאי מחיצה גודא דתניא מחיצת הכרם שנפרצה אומרין לו גדור נפרצה אומר לו גדור נתיאש הימנה ולא גדרה ה"ז קידש וחייב באחריות וטעמא דרצו הא לא רצו אין מחייבין אותו אלמא היזק ראיה לאו שמיה היזק אלא מאי פלוגתא אי הכי וכו' ואי היזק ראיה שמיה היזק מאי איריא רצו אפי' לא רצו נמי אר"י משנתנו כשאין בה דין חלוקה: [ב] ג"ב באמצע: [ג] ג"ב פי' המלאה הוא זרוע ובא אח"כ ונתערב בכרם ע"י סתירת הגדר והזרע הוא כשיזרע מעיקרא בכרם מה זורע מעיקרא בכרם ניחא ליה שהרי זרעו בעצמו אף זרוע מאליו אינו נאסר ע"י פרצת הגדר אלא כשניחא ליה: [ד] ג"ב אם זורע מעיקרא הוי כלאים בהשרשה ואם היה זרוע ועתה נפרץ הגדר הוי כלאים בתוספות: [ה] ג"ב דהא אינו רוצה בקיומו: [ו] ג"ב פי' הא דקאמר דכשאחזור אלקטנו אם הוסיף במאתים אסור: [ז] ג"ב וכ"כ נמי ברש"י בגמ' וכן משמע בגמ' וע"ש:

בשקנו מידו על הודאה זו: קנין דברים בעלמא הוא. כלומר ואין חליפין קונין אלא על מכר או מתנה או שעבוד קרקעות או מטלטלין שחל עליו הקנין מיד אבל הכא שקיבל עליו בקנין לחלוק על איזה דבר חל הקנין הא אין בחלוקה ממש: ומשני בשקנו מידו ברוחות. כלומר אחר ההודאה ברר לו זה ברוח מזרחי וזה ברוח מערבי וקנו על זה ומיד שקנה נקנה חלק זה לזה ואין לאחר חלק בו דהא על דבר שיש בו ממש קנו זה מזה ורב אשי תירץ דבלא קנין נמי אפשר שהחזיקו אחר ההודאה והברירה כל אחד בחלקו וכיון שזכו בענין זה יכול כל אחד לכוף חברו בבנין חלקו [וא"ת מאי קמ"ל רב אשי מה לי קנו מידם ברוחות מה לי החזיק ברוחות וי"ל דרב אשי לא שמיע ליה פירוקיה דר' יוחנן ופריק לה בחזקה דרוחות והני דתרתי פירוקי סלקי בחדא גוונא בעלי הגמ' סדרו לתרוייהו] ועוד כתבו אחרים דהא קמ"ל רב אשי שיכול כל אחד מן השותפין להחזיק בחלקו שלא בפני חבירו ואע"ג דבמכר [ד] אחר צריך למימר ליה לך חזק וקני [ב"ב דף נג.] היכא שבא להחזיק שלא בפניו בשותפין א"צ והיינו לישנא דקאמר כגון שהלך זה בעצמו והחזיק והא דקאמר וזה בעצמו לאו דוקא אלא או זה קאמר דהא קי"ל *) [במטלטלין] כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו וכתב הרא"ש ז"ל דאם קנו מידם להתחייב כל אחד לחבירו בדמי מחלית הכותל מהני נמי היאך קנין ולא הוי קנין דברים אלא בשקנו מידו לעשות כותל דבהך גוונא לא נתחייב חד מינייהו לחבריה מידי וקנין דברים בעלמא הוא ואמרו בשם הגאונים ז"ל דהוא [הדין] האומר לחברו אתן לך מאתים

רש"י

אמות לכל אחת ד' אמות: קנין דברים הוא. ואין חליפין קונין כי אם בדבר הנקנה או מכר או מתנה או שעבוד קרקע שהקנייה חל עליו או מטלטלין: ברוחות. זה בורר חלק מזרחי וזה חלק מערבי וקנו מידו מעתה נקנה חלק מזרחי לזה ולזה חלק מערבי ואין לאחר חלק בו: והחזיק. רפק פורתא וקרקע נקנה בחזקה אחרי [ג] שנתרצה בשעת חזקה: אריח. חצי לבינה והלבינה ג' טפחים ואריח טפח ומחצה ועובי הכותל אריח מכאן ואריח מכאן וטפח בינתים שנותן שם טיט לחברו: לבני. לבינים שלימות לבינה לעובי הכותל: הן וסידן. הנך שיעורי דמתניתין עם עובי הטיט חשיב להו או דילמא מקום האבנים קא חשיב לבד הטיט: בהוצא. נוצבי דקלים: ודפנא. ענפי עץ *) מרזובין: פשיטא דהאבנים של שניהם דאפילו לא פסק לן דינא במתניתין דבין שניהן עשאוהו ע"כ היו חולקים בשוה כי ברשות שניהם הן מונחים

*) נ"ל ערמונים

תורה אור / נר מצוה

א"ר אסי א"ר יוחנן בשקנו מידו [א] וכי קנו מידו מאי הוי קנין דברים בעלמא הוא ולהדרו בהו שקנו מידו ברוחות פלוני קיבל רוח מזרחית ופלוני קיבל רוח מערבית (א) רב אשי אמר כגון שהלך זה בעצמו והחזיק בחלקו וזה בעצמו והחזיק בחלקו ומשום הכי לא מצו הדרי בהו: מקום שנהגו לבנות גויל גזית וכו': גויל אבני דלא משפיאן גזית אבני דמשפיאן כדכתיב °כל אלה אבנים יקרות כמדות גזית מגוררות במגרה מבית ומחוץ: כפיסים ארחי לבנים לבני: בגויל זה נותן ג' טפחים וכו': *איבעיא להו הן וסידן או הן בלא סידן ואסיקנא הן וסידן: הכל כמנהג המדינה: לאיתויי מאי לאיתויי אתרא דנהיגי בהוצא °ודפנא: לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם: פשיטא לא צריכא דנפל לרשותיה דחד מינייהו אי נמי דפנינהו חד לרשותיה מהו דתימא להוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה קמ"ל דלא: (א) ושמעינן *מהא דמילתא דידיעא לתרי שותפי אע"ג דאיתא השתא ברשות דחד מינייהו לא נפק מחזקה דאידך (ב) מאי טעמא משום *דשותפין לא קפדי אהדדי הילכך לית להו חזקה אלא בראיה או לאחר חלוקה: [ג]*(וכן [ב]בגינה מאי קאמר ה"ק וכן בגינה סתם כמקום שנהגו

זוז וקנו מידו דלא מהניא דקנין דברים הוא והא דאמרינן בפרק בתרא דע"ז [דף עב.] דההוא גברא דאמר ליה לחבריה כי מזביננא לה להאי ארעא לדידך מזבינא לך במאה אזל זבנא בק"כ ואסיקנא כרבי [אחא בר יעקב] מגהר פקוד דאמר האי זוזי אנסוה כלומר וקנה בתרא משמע דאי זבנה במאה קנה קמא ואמאי קנין דברים בעלמא הוא ותרצו דההוא בדאמר ליה מעכשיו וקנו מידו דלאו קנין דברים הוא אלא מוכר בתנאי הוא כך העמידה הרי"ף ז"ל בהלכותיו בסוף פרק בית כור: פירוש גויל אבנים שאינן משופות וחלקות ובמקומות הרבה בולטות לחוץ ומשום הכי נותנים לרוחב הכותל טפח יותר מבגזית: אריח. חצי לבנה וטפח יתרה שנותנין ברוחב הכותל לבנים הנדבכין [ה] בונין נדבך מצד זה של כותל וכן מצד הב' מאריח שהוא חצי לבנה ומניחין ריוח בינתים וממלאין אותו מטיט בין כפים לחבירו נמצא שרוחב הכותל ד"ט: [ו] *ש"מ כל וכו'. וה"מ למקבל עליו לבנות כותל לחבירו מכפיסין שצריך שיעשנו כן: וה"מ בטינא. שממלא אותו מטיט אבל אם נותן בו אבנים דקות ביני ירכי בעי המקום ההוא שיהיה רחב טפי (ב) [דף ג:] אמר רב חסדא לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי איכא דאמרי משום פשיעותא ואיכא דאמרי משום דליכא דוכתא לצלויי מאי בינייהו איכא בינייהו דאיכא דוכתא לצלויי מרימר ומר זוטרא סתרו ובנו בי קייטא בסיתוא ובי סיתא בקייטא א"ל רבינא לרב אשי גבו זוזי ומסרגי ליבני מאי א"ל דילמא מתרמי מילתא דמצוה ויהבי להו רמו ליבני הדר הודרא קרבי כשורי מאי (א) לא דילמא מתרמי פדיון שבוים ומזבני להו ויהבי להו אי הכי (ג) בנייא נמי דירתא [דאינשי] לא מזבן והני מילי דלא חזא ביה תיוהא אבל חזא ביה תיוהא סתרי ובני כי הא דרב אשי חזא ביה תיוהא בבי כנישתא דמתא מחסיא סתריה ובנייה ולא אפיק לפורייה מינה עד דאתקין ליה [*שופריה] (פירוש (ג) הני שיעורי רוחב הכותל דתנינן במתניתין הוה בכללן טיח הסיד או דילמא מקום אבנים לבד אבל בטיח הסיד הוי (טפח) [טפי] ואסיקנא דהן וסידן והא דתנינן בלבינה ג' טפחים ואלו הלבינה בלא טוח סיד הוי (ג) הכי הא אמרינן בגמ' דמתני' בליבני זוטרתי שאין להם ג' טפחים ועם טיח הסיד הוו ג': **גרסי'** בגמרא אמר רב חסדא פירוש) בי סיתוא · שיה להם בית הכנסת שמתפללין בחורף ובית הכנסת שמיוחד לימות הקיץ: גבו זוזי. לצורך בית הכנסת והם ביד הגבאי: מסרגי לבני · והלבנים מסודרין ורהיטי הגג משופין ומתוקנים: מאי. מותר לסותרו או חיישינן לפשיעותא וכתבו האחרונים ז"ל דהא דחיישינן לפשיעותא היינו היכא דליכא [ז] מקום קבוע להתפלל דחיישינן שיתרשלו מלבנותה קלא ובימים שבינתים לא יהא להם בית הכנסת קבוע להתפלל אבל ודאי כל שיש להם בית הכנסת א' קבוע לכ"ע שרי דהא ליכא משום צלויי ולא משום פשיעותא דאילו לפשיעותא דלא בנו לה לעולם ליכא מאן דחייש ורא"ה מדאמימר ומר זוטרא דלא חיישינן לפשיעותא כיון שהיה להם בית הכנסת קבוע דליכא למימר דלא חיישין איהו לפשיעותא דמדסמכא תלמודא בעיא דרבינא דבעי אליבא דמאן דחייש לפשיעותא [ח] לעובדייהו ש"מ הכי נמי סבירא להו וכן דעת הרשב"א ז"ל: אמר המחבר (ד) וצריך לי עיון א"כ אכתי מאי בינייהו ע"כ [ובהג"ה בתוס' מפרש דאיכא בינייהו דאיכא דוכתא לצלויי שאינו ב"ה קבוע] הלכך כל היכא דאיכא בית כנישתא אחריתא דקביע שרי למסתר בי כנישתא מקמי דבני אחריתי: תיוהא. בקע שיהיה מזומן ליפול מחמת אותו ביקוע: לפוריא. לבי כנישתא לאו דוקא דהא [מגילה דף כח:] *אין אוכלים וישנים בבתי כנסיות אלא [ט] במקום סמוך ויש מן האחרונים ז"ל שכתבו דלצורך בהכ"נ מותר אף בבהכ"נ: [הכל כמנהג המדינה]. פי' הכל לאיתויי מאי. כיון דתנא מקום שנהגו וכו' ידעינן שפיר דאזלינן בתר מנהגא אלא ודאי אתא לאשמועינן שום חידוש: הוצא ודפנא. כותל של עצי דקלים ועלי גפנים וכתב ר"ת ובפחות מכן לא ואפילו נהגו דמנהג שוטים הוא וכבר כתבנו במשנתנו דינא דעיר חדשה בזה: פשיטא אפילו לא שמעינן דינא דכפייה ידעינן שפיר דשניהם שוין בה דאיזה מהם תגבר כיון שהחצר של שניהם מסתמא הוא הדין הכותל: לא צריכא דפנה אחד מהם האבנים לחלקו או שנפל מעצמו לרשותיה דחד מהם מהו דתימא כיון דלא ידיע לן בבירור שיהא הכותל של שניהם והספק נולד כשהן ברשות אידך נימא דליהוי בהן מוחזק קמ"ל דכיון דמאי כייף ליה אגן סהדי שיד שניהן שוה בה והלכך אע"ג דהשתא הוי ברשות אידך לא הוי מוחזק בשביל כך וכתב הרי"ף ז"ל מהא שמעינן דמילתא דידיע לתרי שותפי אע"ג דאיתא השתא ברשותא דחד מינייהו לא נפקא מחזקה דאידך מ"ט דשותפין לא קפדי אהדדי הלכך לית להו חזקה להדדי אלא בראיה א"כ [י] חלוקה ע"כ: **גרסי'** בגמ' [דף ד.] וכן בגינה וכו'. הא גופה קשיא אמרת וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו הא סתמא אין מחייבין אותו אימא סיפא אבל בבקעה מקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו הא סתמא מחייבין אותו הא סתמא סתם גינה אמרת לא סתם בקעה מבעיא אמר רבא ה"ק וכן בגינה סתם כמקום שנהגו לגדור דמי אבל בבקעה סתם כמקום שלא נהגו לגדור דמי: ועושה חזית מבחוץ מאי חזית אמר רב הונא דכייף ליה קרנא מלבר ליכייף ליה מגלגאו אזיל אידך (ויכייף מגואו) ויכייף ליה מלבר ואמר ליה דידי ודידך היא השתא נמי גייז ליה גזוזא מידע ידיע ר' יוחנן אמר דשיע לו באמתא מלבר ולישעייה ליה מגלגאו אזיל אידך ושייע ליה מלבר ואמר דידי ודידך היא השתא נמי מיקפל ליה קפולא מידע ידיע: ואם עשו מדעת שניהם וכו' א"ל רבא מפרזיקא לרב אשי ולא יעשו לא לזה ולא לזה א"ל דילמא קדים חד מינייהו ועביד ואמר כולה דידי היא. פי' סתם גינה שהעין שולט בה (אמרת) בקעה שהיא שדה תבואה שאין העין שולט בו כל כך כמו בגינה שיש בה מיני ירק הרבה: בגינה סתם. כלומר שאין בה מנהג הוי כמקום שנהגו לגדור ומחייבין אותו וכתב הרמב"ם ז"ל בתשובותיו שאין מחייבין לגדור בגינה ובבקעה אלא מחילה י' כדי שיהא נתפש כגנב אבל משום היזק ראיה אין בהם ואע"ג דמינה מקשה תלמודא למילף [כ] היזק ראיה היינו לפום מאי דקס"ד וכן דקאי אהיזק ראיה אבל כיון דמסקינן וכן אגויל וגזית קאי הדרינן דלאו משום היזק ראיה הוא ואע"ג דהאי תירוצא אליבא דמ"ד לא שמיה היזק איתמר מ"מ קושטא הכי: דכייף ליה. שיכוף קרן הכותל מבחוץ לצד חברו ופסק ר"ח ז"ל כר' יוחנן ומיהו מסתברא דרב הונא ור' יוחנן לא פליגי אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ותרוייהו איתנהו אלא שפסק כן לאפוקי מחד לישנא דגמ' דאמרי אליבא דרב הונא דההי מלגאו ומיהו הרשב"א ז"ל כתב אנו בברצלונ"א נוהגים לעשות חזית מבפנים: לא יעשו [ל]. וגם זה הוי סימן שיד שניהן שוים בה: ואמר כולה דידי היא. *[מכאן דקדק הרשב"א דחזית מגואי עבדינן ליה דאי מאברא' היכי מצי עביד ליה ואיכא ראיה דאע"ג דחזית נעשה מבחוץ לצד חבירו ואינו יכול ליכנס לשם מ"מ אצטריך הוא

*) ל' הרא"ש וכן שנינו בתוספתא המחליף קרקע בקרקע או מטלטלין בקרקע או קרקע במטלטלין כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין וכן העתיק הב"י

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) רב אשי אמר כגון שהלך זה בעצמו והחזיק וכו' בגמ' ליתא תיבת בעצמו וצ"ל שהרי"ף הוסיף אותו במתכוין לבאר לנו שמשמיע לנו רב אשי דאפי' שלא בפני חבירו יכול להחזיק בו וא"צ שיאמר לו חבירו לך חזק וקני כמבואר בנ"י ע"ש:

ד"ת (ב) חסר לשון כצ"ל. גמ' נתן שלשה וכו' איבעי להו הן וסידן או הן בלא סידן אמר רב נחמן בר יצחק מסתברא הן וסידן דאי ס"ד בלא סידן ליתנייה והכי אסיקנא הן וסידן פי' הני שיעורין של רוחב הכותל דתנן במתני' הוו בכללן טיח הסיד או דלמא מקום האבנים בלבד אבל בטיח הסיד הוי טפח ואסיקנא דהן וסידן והא דתנינן בלבינה ג' טפחים ואילו הלבנה בלא שום סיד הכא הא אמרי' בגמ' דמתני' בלבנה זוטרתי שאין לה ג"ט ועם טיח הסיד הוו שלשה:

מהר"ן שפירא (ג) הני שיעורי וכו' וקאי על איבעיא הנזכרים ברי"ף ובגמ' אי' איבעיא זו לפני דברי רב חסדא אחר הא דאמר אביי ש"מ ביני אורבי טפח וע"ז קאי שפיר דברי הנ"י סלקו בפירושו. ומסיק אבל בטיח הסיד הוי טפח ז"ל מהר"ם נלאה צריך להיות אבל בטיח הסיד לא הוי טפח וכן מוכח סוגי' הגמ' ע"ש עכ"ל ור"ל דבגמ' דבעו למיפשט דהן וסידן קתני דאי הן בלא סידן קאמר ה"ל למתנייהו לשיעורא ודחי ליה כיון דלא הוי טפח לא תני לה ואם נגיה תיבת טפי במקום טפח אתי שפיר בפשיטות:

(ד) אמר המחבר וצריך לי עיון וכו'. ובתוס' בהג"ה מיישבין קושיא זו ומחלקין בין בהכ"נ שהוא מקום קבוע ובין שאינו מקום קבוע אע"ג דאיכא דוכתא לצלויי ע"ש:

הגהות מא"י

[א] נ"ב אשר"י בשלמא למ"ד מחילה גודא ניחא כיון דקנו ושעבדו נכסיהן לבנין הכותל לאו קנין דברים הוא אבל למ"ד מחילה פלוגתא הוא שלא נתרצו אלא לחלוק אין כאן שעבוד נכסי ולא מכר ומתנה ואין לו לקנין על מה שיתפוס: [ב] נ"ב נ"ג הא גופה קשיא אמרת וכן בגינה מקום שנהגו לגדור וכו' הא סתם אין מחייבין אותו והדר תני אבל בקעה שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו הא סתמא מחייבין: [ג] שנתרצו כצ"ל: [ד] אחר כצ"ל: [ה] שבונין כצ"ל: [ו] נ"ג אמר אביי כל ביני אורבי טפח וה"מ בטינא אבל בכספא בעי טפי: [ז] נ"ב וצ"ל הא דקאמר התלמוד דאיכא בי כנישתא אחריתא איכא בינייהו דהיינו שאינו קבוע וכן משמע בתוס' בהג"ה וא"כ אין מקום לקושיית המחבר וכ"כ מהר"ם ז"ל ולפני האחרונים היה כתוב דאיכא דוכתי לצלויי ולפני המחבר כתוב בי כנישתא איכא בינייהו ודו"ק: [ח] נ"ב פי' דמרימר ומר זוטרי: [ט] נ"ב שאורחין רגילין לאכול ולישן: [י] נ"ב אחר: [כ] נ"ב דפריך לעיל אלישנא קמא דסבר דהיזק ראיה לא שמיה היזק והא וכן קתני: [ל] נ"ב לא לזה ולא לזה:

עין משפט

א במ"מ פ"ג מהל' שכנים ומיי' פ"ד מהל' שותפין טוש"מ סי' קעט:
ב מיי' פ"ב מהל' שכנים סמג עשין פב טור ח"מ סי' קנז:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל א"ל: (ב) נ"ב כי: (ג) פי' הכי נמחק:

ד"ת מ"ז דף ד:

הגהות חו"י

(א) נ"ב הוי מלי למידק כך מגמ' ר"פ הבית והעלייה ודו"ק: (ב) נ"ב וכן לעיל שם: מן הגמ'

בספרים ישנים כתוב שופכי פי' מרזובין

מהר"ס

אבל אין מפורש שם אין ישנים אבל בתוספתא סוף פרק ב' דמגילה איתא ואין ישנין בהן כו' (ג"א)

מהר"ס וד"ת [וב"ח] מ"ז

ד"ת

הוא לתקוני לעשות חזית מכאן] ומכאן כיון שאפשר שיזדמן לו ויכנס לשם וישעייה באמתא ואמר כולה דידי היא [ג] תדע דאף כשתרצה להוכיח מכאן מנהגו א) [של הרשב"א ז"ל] למעבד מלגאו ולומר דמש"ה אמרינן הכא דילמא אזיל חד מינייהו וכו' משום דהשתא הוא קל למעבד מ"מ מאי עביד ליכא למימר דליעבד [ד] שיעור אמתא דא"כ אזיל אידך ועביד כן וכדאמרן אלא מאי עביד דלייף [ה] קרנא מלגאו כלומר שיחבר כעין כפיפת קרן כותל מבפנים דאילו כפיפת קרן ממש בשעת הבנין הוא שנעשה אלא ודאי דלייף ליה [והיכי מלי לייף] והא אמרינן בגמרא דלישנא בתרא דרב הונא דאמר מלגאו

נר מצוה

דליפופא מידע ידיע [ו] ג) (וע"כ הכי צריך למימר דאי מבפנים רישא דקאמר חזית מבחוץ לחברו קאמר דהיינו מלגאו וא"כ מאי תקנתא היא האי חזית ליזיל אידך ועביד הכי מלגאו ואמר דידי ודידך היא אלא ודאי הכי צ"ל דלדידיה נמי ליפופא מידע ידיע וא"כ למאי חיישינן) [ז] אלא ודאי צ"ל דחיישינן דילמא איכא דלייף שפיר ולא ידיע ועבדינן חזית שהוא תקנתא מעלייא. לדידן נמי הכי הוא [ואע"ג דחזית מבחוץ הוא ואינו יכול ליכנס לשם חיישינן שמא יזדמן לאחד לעשותו מבחוץ ואמר דידי הוא ולפיכך תקנו חזית מכאן] וכדאמרינן : [ולענין חזית דהאר כבר כתבתי במשנתנו שאינה ראיה *ומיהו היינו דוקא עד ד' אמות שיכולים לכוף [זה את זה ובין שניהם בנאוהו אבל אם הכותל למעלה מד' אמות החזית ראיה לגובה הכותל מד' אמות ולמעלה] וסומכין על החזית וכ"כ ה"ר יונה ז"ל וכתב עוד שאם נעץ קורות אחד מן השותפין בכותל וחבירו לא נעץ אינה ראיה לומר שיהא הכותל שלו שהרי יתכן שהכותל משותף וזה הוצרך לנעוץ וזה לא הוצרך אבל אם נהגו *)[שעושה בעל הכותל חלונות מבפנים לראיה שהכותל שלו] הכל כפי המנהג ובלבד שחבירו יהיה בעיר בשעת הבנין שאי אפשר שלא ידע בדבר ולענין (ג) חלון במקום שהוא חזקה שהכותל של בעל החלון אם יש עדים שנעשה בשעת הבנין הרי זו ראיה ואם לאו יכול האחר לטעון לאחר הבנין עשאה בשעה שלא הייתי בבית ולא הרגשתי בדבר. כיון שאין להבחין שנעשה בשעת הבנין : **מתני'** פי'. מי שיש לו ד' שדות סביב שדה חבירו וגדר בינו [ובין הניקף] את הראשונה ואחר מכאן השניה וכן השלישית אין מחייבין לניקף לפרוע באותן מחילות שהרי בסתם בקעה קיימינן שהוא במקום שלא נהגו לגדור וכיון שאין יכולין לכוף זה את זה מעיקרא גם עתה אינו חייב כלום דליכא למימר הא מתהני בהן וכיון (ב) שלא מיחה בו לומר שלא יגדור ע"מ שישתלם ממנו חייב מידי דהוה [צ"מ דף קא.] כיורד [לתוך שדה] חבירו שלא ברשות ונטעה והיא שדה העשויה ליטע ולא מיחה בו בעל השדה ששמין לו וידו על העליונה ג) (שהרי לא הנהגו כיון שעדיין הוא פרוץ לרוח רביעית אבל גדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל כפי מה שגדר אפילו באבנים וביוקר כדאמר בשדה העשויה ליטע שמין לו וידו על העליונה) וה"ה אע"פ שהוא במקום שלא נהגו לגדור מ"מ ראויה היא וצריכה לכך וכשדה העשויה ליטע דמיא ואע"פ שהיה [ח] כבר פטור מן הראשונה וכן מן השניה וכן מן השלישית לא אמר ראשון ראשון הפסיד אלא כל שעמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל ולרבותא נקט [הכי ולא קתני עמד וגדר] את שלשתן כך העלו אחרונים ז"ל. אמר המחבר פירשנו בפנים שגדר המקיף בינו ובין הניקף מיהו התם בב"ק פרק כיצד הרגל [דף כ:] מוכח דהך מתני' נמי בגדר מקיף בינו ובין רה"ר מיירי דאמרינן התם דא"ל מקיף לניקף אתה גרמת לי היקפא יתירתא וחייב משום דניקף נהנה ומקיף חסר ואי גדר בין מקיף לניקף מאי קאמר אתה גרמת לי היקפא יתירתא הא ודאי כולה היקפא איהו גרם ליה אלא ודאי מתני' מיתוקמא נמי בהכי ומיהו שמעינן מהא דכי מחייב ניקף לפום היקפא יתירתא דגרים ליה למקיף הוא דמחייב ליה לבד הרמ"ה ז"ל ע"כ : [גמרא הכל לאתויי מאי אמר רב הונא לאתויי במה שגדר] . פירוש במה שגדר כל מה שהוציא המקיף בחלקו בגזית וביוקר : רבינא הקיף לרוניא מד' רוחותיו. שהיו לו ד' שדות לרבינא סביב שדה אחת של רוניא ולא רצה רוניא לפרוע לו כלום מאותם גדרים שגדר רבינא סביבו א"ל רבינא לאריסיה אייתי לי בפני רוניא בשעה שגודר התמרים שלו אייתי לי אשכול של תמרים אזל וכשרצה לקחתו גער בו רוניא הנה הנה א"ל רבינא שבקיה די לי דגלית דעתך דניחא לך במאי דגדרי לא יהא אלא עיזי ודאי היית צריך לשכור מי שינטור אותם שלא

א) ד"ת . ב) ד"ת מ"ז . ג) ד"ת מ"ז .

שנהגו לגדור דמי) [א] : *מתני' *המקיף את חבירו משלש רוחותיו ועמד וגדר את הראשונה ואת השניה ואת השלישית אין מחייבין אותו ר' יוסי אומר אם עמד [ניקף] וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל :

גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי דאמר אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל לא שנא עמד מקיף ול"ש עמד ניקף : איתמר רב (א) הונא אמר הכל לפי מה שגדר וחייא בר רב אמר הכל לפי דמי קנים בזול *רוניא אקפיה רבינא מארבע רוחותיו אמר ליה הב לי מה דגדרי א"ל לא הב לי דמי קנים בזול א"ל לא א"ל הב לי אגר נטוראי א"ל לא (יומא חדא הוה גדר דיקלא א"ל רבינא לאריסיה זיל אייתי לי קיבורא דאהיני אזל לאיתויי רמי קלא (א) אמר גלית אדעתך דניחא לך בהו לא יהא אלא עיזא בעלמא מי לא בעי נטירותא) אתא לקמיה דרבא אמר ליה זיל פייסיה (במאי דפיים) ואי לא דיינינא לך כרב הונא ואליבא דרבי יוסי דאמר הכל לפי מה שגדר וכן

רש"י

מונחים ויד מי מהם תגבר: **מתני'** המקיף את חבירו משלש רוחותיו. שהיו לו שדותיו סביב שדה חברו והקיפו לשלש צדדיו : אין מחייבין אותו. כלום לתת לו דאכתי לא אהני ליה מידי שהכל יכולין ליכנס מרוח רביעית : אבל גדר (ב) רביעי' מחייבין אותו אע"ג דאמרי' לעיל דסתם בקעה הוי מקום שנהגו שלא לגדור הני מילי שאין צריך לעשות כותל גבוה של ארבע אמות המגין מהיזק ראיה אבל בשביל היזק בהמות שלא יכנסו תוך השדה צריך לגדור גדר גבוה י' ספחים המונע בהמות מליכנס ואפי' הן מנוקבות דאיכא היזק ראיה : מגלגלין עליו את הכל. לתת חלקו בשלשה ראשונות דכיון דגדר הלל הפתוח גלי דעתיה דניחא ליה במאי דגדר חבריה : **גמ'** הכל [ב] כמה שגדר. כל הוצאות שהוציא הראשון יחזיר לו מחצה : דמי קנים. דאמר ליה לדידי סגי בגדר של קנים ואיני חפץ ביציאת גדר של אבנים : רוניא אקפיה רבינא. ארבע שדות היו לו לרבינ' סביב שדה רוניא וגדרן רבינא : יומא חד גדר. רוניא היה גודר (א). מדקל שבשדה : אמר ליה רבינא לארים שלו זיל אייתי לי קיבורא דאהיני אשכול של תמרים משל רוניא לפניו : רמא ביה קלא. גער ביה רוניא באריס : אמר ליה. רבינא גלית דעתך שחביבין עליך הדקלין וניחא לך בשמירתן : ולא יהא. כלומר אפי' אם איכא ירא מן הגנבים את צריך לשומרן מן העזים: במאי דפיים. כלומר

המאור הגדול

מתני' המקיף את חבירו משלש רוחותיו וגדר וכו'. פי' כגון שגדר החיצון שהוא המקיף בינו ובין הפנימי הניקף ובמקום שנהגו לגדור בבקעה וקמ"ל במתני' שאין מחייבין אותו לגדור בינו ובין חבירו עד שיהא שמור מארבע רוחותיו כלומר שלא יהא פרוץ לרה"ר משא"כ בחצר שמחייבין אותו בכל ענין לבנות כותל באמצע ואע"פ שפרוץ לרה"ר סתם חצר עשויה היא לצניעות לבנות לה כותלים מארבע רוחותיה משא"כ בבקעה שיש הרבה בני אדם שאין מקפידין לסתום מכנגד רה"ר ואע"פ שהוא מקום שנהגו לגדור ביניהם משום שאסור לאדם שיעמוד על שדה חבירו בשעה שעומדת בקמתה אפ"ה משום רה"ר לא איכפת להו כולי האי שאין דרך בני אדם שיתעכבו ברה"ר ויסתכלו בשדה חבריהם ואילו מתחלה תבעו לגדור עמו דכ"ע מודו דמחייבין אותו אלא לפי שהקדים המקיף וגדר מדעת עצמו לפיכך באה משנתנו להודיענו שאין מחייבין את הפנימי לתת חלק במה שגדר החיצון בינו לבינו עד שיהא שמור הפנימי מארבע רוחותיו ואם עמד וגדר את הד' מצד רה"ר או שהקיפו מד' רוחותיו וגדרו מד' רוחותיו מגלגלין עליו את הכל בין לת"ק בין לר' יוסי ובגמ' מפרש מאי איכא בין ת"ק לר' יוסי ופרישנא לרב הונא איכא בינייהו דת"ק סבר דמי קנים בזול ומ"ם שמין לו בזול מפני שגדרה מדעתו ולא תבע את חבירו מתחלה לגדור עמו בשעה שגדר לפיכך יכול לומר לו אילו הודעתני מתחלה הייתי טורח להביא קנים בזול לפי שהזול מצוי בהם יותר משאינו מצוי בכותל אבנים וגדר של בקעה ראוי הוא בקנים ובדבר של זול כגון בוכרא וטפתא וארכבתא דאמרי' בפ' המקבל והוא טים וצרורות ועפר תחתון ואמצעי ועליון ור' יוסי סבר הכל לפי מה שגדר וה"ה לטים וצרורות ועפר לפי מנהג המדינה ואע"פ שלא תבע אותו לגדור עמו בתחלה בשעה שגדר אין חוששין בכך וכשגדר המקיף את הכל וכ"ש אם עמד ניקף וגדר את הרביעית דגליה אדעתיה דניחא ליה ולחייא בר רב פרישנא תלתא פירושי פי' ראשון איכא בינייהו דמי קנים בזול דת"ק סבר אגר נטורא בר זוזא דהוא פחות מן דמי קנים בזול אין דמי קנים בזול לא ולר' יוסי דמי קנים בזול וטעמיה דר' יוסי דשמין לו בזול כדפרישנא לעיל לת"ק ופי' שני ראשונה שניה שלישית איכא בינייהו כגון שלא גדר מתחלה אלא הג' רוחות ובא עמו לדין ופטרוהו ב"ד מאחר שנשאר פרוץ מרוח רביעית אח"כ עמד וגדר את הרביעית וזמניה לדין וחייבוהו ב"ד ת"ק סבר רביעית דהשתא יהיב ליה אחריני דמעיקרא לא יהיב ליה שמאחר שפטרוהו ב"ד מתחלה קם דינא ור' יוסי סבר הדר דינא והרי הוא כמו שגדר מתחלה מד' רוחות ומגלגלין עליו את הכל ויהיב ליה אפי' אחריני דמעיקרא ופי' שלישי ניקף ומקיף איכא בינייהו ת"ק סבר טעמא דעמד ניקף מגלגלין עליו את הכל דגלי אדעתיה דניחא ליה אבל עמד מקיף רביעית יהיב ליה אחריני לא יהיב ליה משום טעמא דאמרי' לעיל קם דינא ור' יוסי סבר ל"ש ניקף ול"ש מקיף מגלגלין עליו את הכל ויהיב ליה אפי' אחריני מ"ט דאמרי' הדר דינא ואע"פ שאין סוגיא זו כאותה שבבבא קמא אין אנו חוששין בכך כי הרבה מן הסוגיות מתחלפות בחלוף המסכתות ויש דומיא בשמעתא דמענו שור ושה וחמור והודה לו שמתחלפות הסוגיא שבשבועות מן הסוגיא שבכתובות במשנתינו דהטוען את חבירו כדי יין וכדי שמן דבשבועות אוקימנא תלמוד ערוך בפיו של רבי יוחנן דבטענו חטים ושעורים והודה לו בא' מהם פליגי ובכתובות אוקימנא לפלוגתייהו ביש בלשון הזה לשון קנקנים וקסבר אדמון דמשתבע במיגו וכמו כן תמצא חלוף הסוגיא במקומות אחרים והשתא קי"ל כרב הונא וכר' יוסי הלכך מחייבין אותו הכל לפי מה שגדר ביוקר ל"ש גדר ניקף ול"ש גדר מקיף ל"ש גדר את כולן כאחד ואח"כ זימנו לדין ל"ש שזימנו לדין בין גדר השלש רוחות ובין גדר הרביעית ואח"כ חזר וזימנו לדין לעולם מגלגלין עליו את כולן והדר דינא וה"ר אפרים ז"ל פסק בשם הגאונים ז"ל בפלוגתא דר' אבא ור' ירמיה דבפרק החולץ כר' ירמיה דאמר הדר דינא והדעת נוטה כדבריו :

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור מתני' המקיף את חבירו משלש רוחותיו וגדר וכו' פי' כגון שגדר החיצון הוא המקיף בינו ובין הפנימי הניקף : אמר הכותב יש לי להשיב א"כ היאך אמרו בפרק כיצד בב"ק הא רביעית מחייבין אותו ש"מ זה נהנה וזה אינו חסר חייב ואמרי' נמי התם לר' יוסי הא מקיף פטור ש"מ זה נהנה וזה לא חסר פטור ואם הגדר בינו לבינו ומשום היזק ראיה היאך זה נהנה וזה אינו חסר והרי הוא מחסרו ומזיקו שלא גדר זה אלא מפני שהוא מזיקו וא"ת מפני שיכול לומר לו הואיל וקדמת וסלקת היזק ממך איני זקוק לך ואם מפני שאני נהנה בהיזק ראיתך שהיית מזיק אותי בה על המזיק להרחיק את עצמו אלא משום שהנאתו בגדר זה מגן ורגל של רה"ר הוא שקראו אותו זה נהנה וזה לא חסר. א"כ מהו זה שאמרו את קא גרמת לי הקיפא יתירא היה לו לומר את קא גרמת לי וכא ודאי כיון שנהגו לגדור לא דמי לחצר דלא קיימא לאגרא וכי עלתה על דעת שאחד מן השותפין שעשה מחיצה בחצר שאין מחייבין את חבירו לשלם עד ארבע אמות שיהא נקרא זה נהנה וזה לא חסר הא ודאי נהנה וחסר הוא וכיון דהאי בנין אתרווייהו רמיא לסלוקי נזקא מינייהו שליחותא דידיה עבד ועוד היאך אמר חייא בר רב דמי קנים בזול אם נהגו לגדור בכותל אבנים היאך יכול לומר לו אילו הודעתני מתחלה הייתי מביא קנים בזול כמו שפי' בעל המאור ז"ל והרי אילו הודיעו על כרחו היה מביא אבנים ואם הפסיד מפני שקדם וגדר יפסיד הכל ואם נהגו לגדור בגדר קנים ומתחלה לא היה יכול לכופו אלא לגדר קנים פשיטא דגדר קנים יהיב ליה ומ"ט דרב הונא וא"ת הואיל ונהנה מהנם ג"כ כל שותף שרוצה לגדור בינו לבין חבירו בכותל אבנים יקרים ויבנה כותל אבנים ויהא חייב שלה ליתן לו לפי מה שגדר ומאי מהנה להו המנהג שנהגו בקנים ומשנתנו סתם שנינו אסתם בקעה שהוא מקום שנהגו שלא לגדור וכן העמידוהו כל המפרשים ועל דרך אחרת ועיקרא שעל גדר החיצון שבין רה"ר למקיף נאמרו הדברים שעמד מקיף וגדרן לסלק מעליו רגל הרבים ונמצא זה נהנה בשלו והוא חסר שהוא גרם לו הקיפא יתירא טפי משאם היו שדות שלו זה בצד זה רצופין ולפיכך שנינו בגדר שלש אין מחייבין אותו מפני שהוא דומה ליורד לתוך שדה של חבירו העשויה ליטע ונטעה שלא ברשות שאומדין כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו לנוטעה שכיון שזה נהנה והוא חסר הוה ליה כאדם אחר ואילו אחד מן השוק גדר על שניהם לשלם לו והיינו פלוגתא דאמוראי בגמ' מר אמר הכל לפי מה שגדר שסתם שדה עשויה לגדר יפה ושמין לו וידו על העליונה ואינו יכול לומר טול עציך ואבניך דודאי ניחא ליה ומר אמר דמי קנים בזול ולת"ק דמי נטורא קסבר סתם שדה אינו עשוי לגדר בנין אלא לשומר או לגדר קנים שגדרו בהן כשמוציא אותם בזול והוה ליה יורד לשדה שאינה עשויה ליטע שאם רצה אומר לו טול עציך ואבניך כדברי רבינו ז"ל הלכך אם רצה יהרוס ויטול שלו ואם לאו משלם לו זה דמי הקנים או השומר שלכך הוא עשויה ואפי' עמד ניקף וגדר את הרביעית בבנין דגלי אדעתיה דניחא ליה אינו משלם אלא קנים לפי שיכול לומר כהוצאה של א' אני יכול לעמוד ולא בכלן ואילו היה מקום שנהגו לגדור ביניהם היה יכול לומר למחר אני או אתה באין לגדור בינתים ואין גדרים החיצונים מהנין אותו כלום אבל בסתם בקעה כיון שלא נהגו אין שומעין לו לומר שמא אמלך לגדור בינתים ואיני נהנה כחיצון שהרי לא נהגו וא"ת והרי שנו בתוספתא כופין בני בקעה זה את זה לעשות ביניהם חריץ וכן חריץ ומה תועלת בגדר שבחוץ אין שמירת חריצין הללו אלא שיהא חבירו ובהמתו נתפסים עליו כגנב ומזיק אבל למנוע ממנו יד הרבים ומן ורגל שלהם א"א אלא (ג) דגדר שהרי עז וחיה רוכלין בהם וכ"ש בני אדם ועוד שהם נכנסים בדרך שהוא נכנס וכך שנינו ומקבל עליו מקום גדר חריץ וכן חריץ (ד) לפי זה שגדר מבחוץ יפה סלק מעליו רגל הרבים ונהנה פנימי ודי לו מחבירו בחריץ אם רצה שהרי נתפס עליו והיינו דאמר רבינא לאריסיה לאיתויי ליה להדיא ואמר נמי עיזא בעלמא הוא שנשמטה מרה"ר ונכנסה מן הגדר לתוך שלך ועלתה השמועה כהוגן וחד לישנא דחייא בר רב דמוקי פלוגתא בראשונה שניה ושלישית לאו בקם דינא והדר דינא שייכא אלא ת"ק סבר כיון דשלש שלו גדר ורביעית של חבירו הגית לאו אדעתא דמתהני מיניה חבריה עבד מעיקרא ולא ע"מ דלישקול מיניה כלום וכי האי גוונא זה נהנה וזה חסר פטור דאחיל משום הנאה דנפשיה ולא דמי ליורד לתוך של חבירו ובונה דהתם אדעתא דלישתלם עבד ור' יוסי סבר הכי נמי לא מחיל מידי ואדעתא דתרווייהו בנה אלא איסו סבר דמחייב לפוסיה מססתא דכי חזא דלא מפני ליה סדר גדר רביעית. וככר תפסתי עליו ביבמות בענין הזה :

*) בכל דפו"י הגי' נהגו שתהיה נתינת תקרה ומעזיבה בכותל לראיה שהכותל שלו הכל וכו'.

שלא יכנסו בשדך אפילו הכי לא אסגא ביה רוניא למיתן ליה אגר נטירא אתא לקמיה דרבא א"ל לרוניא זיל פייסיה במאי דאיפייס דהיינו שכר נטירא שהוא דבר מועט בשעה שעומדת בקמותיה ואי לא דאינא לך כר' יוסי דאמר מגלגלין עליו את הכל ואליבא דרב הונא דאמר כפי מה שגדר דהכי קי"ל כר' יוסי ל"ש גדר ניקף את הרביעית או מקיף ואליבא דרב הונא וכן פסק הרי"ף ז"ל והרמב"ן ז"ל הוכיח מן הירושלמי דלרב הונא נמי אם עמד מקיף או ניקף וגדר את הרביעית בלבנים או בכפיסין אין מחייבין על השאר אלא בדמי לבנים או כפיסין אע"ג שבנה שלשתן גזית דהא גלה דעתיה דבהכי סגי ליה : [גרסינן בגמ'] רוניא זבין ארעא אמצרא דרבינא סבר רבינא לסלוקיה משום דינא דבר מצרא א"ל רב ספרא בריה דרב ייבא לרבינא אמרי אינשי ארבעה לגלא וארבעה לגללא. פי' גלא עור והכי קאמר (ליה רבינא) [נ"ל לרבינא] אמרי אינשי ארבעה זוזי שוה העור וארבעה למעבדו הרי א"כ איך ירויח הרלען בו ודאי לא ירויח אלא דבר מועט ורוניא היה עני רלען ומלוה להניחו לפרנסת ביתו לפיכך לא מחייבינן ליה אי לא בעי למעבד (ה) (ומיהו מסתברא) דכיון דדינא דבר מצרא איתו [ב"מ דף קח:] אלא משום ועשית הישר והטוב אין ישר וטוב גדול מזה הלכך לא מפקינן מידו ואית דמפרשי דרוניא הוה שותף עם רבינא באותה שדה המצר משום שהיה אריס בתי אבות לרבינא ואריס בתי אבות לא מני' לאסתלוקי מאותה שדה שהוא אריס הלכך הו"ל כשותף בו וכיון שהוא מצרן כמוהו ואם קדם אחד מן המצרנים וזבן קי"ל דזביניה זביני וה"ק גלא וגללא (ג) שותפין בשמונה זוזים השוה העור ארבעה למוכר העור שהוא הגלא וארבעה למעבדו : מתני' כותל חצר. [ג] שהסכימו מתחילה לבנותו למעלה מד' אמות ונפל מחייבים אותו לבנותו עד ד' אמות [דבהכי סגי] משום היזק ראיה ואם טען אחד לחבירו שיתן חלקו לאחר שבנה הכותל וזה אומר כבר נתתי לך חלקי נאמן דכיון דהיה יכול חברו לכופו אנן סהדי דלא יהב איהו ושיצטרך לאחר מכן לבא עמו לדין ואע"ג שהתחיל אידך לבנות משלו וזה מסרב [לבנות עמו] דדין זה גלוי לכל הלכך הרי הוא בחזקת שנתן : אבל למעלה מד' אמות אין מחייבים אותו. ואע"ג דמתחלה הסכים לכך השתא לא בעי ואנן לא כייפינן ליה אבל אם בנה כותל כנגד כותל זה והוא רוצה לתת עליו תקרה אע"פ שעדיין לא נתן עליו את התקרה מגלגלין עליו את הכל שהרי גילה דעתו דניחא ליה במאי דבנה חבריה ואם תאמר במה קנאו דמחייבים ליה יש לומר דכיון שחצי כותל [עומד הוא על חצרו קנתה לו] חצרו ואע"פ דלא אמר ליה אידך תקנה לך חצרך ברור לן שעל דעת כן בנאו שיהיה שלו כל זמן שירצה וא"ת ואמאי מגלגלין עליו שמא כשיקרה את ביתו לא יסמוך קורותיו באותו כותל יש לומר דמ"מ כיון שנעשה כותל זה מחילה לביתו חייב והכי תניא בתוספתא [ריש פרק י"א דב"מ] היתה סמוכה לביתו אע"פ שלא נתן את הקורה לאותו רוח נותנין לו יציאותיו של כותל וכו' ואם תבע לו חבירו חלקו וטען זה שכבר נתן אינו נאמן דחזקה שלא פרעו דמימר אמר מי יימר דמחייבי לי רבנן הלכך הרי הוא בחזקה שלא נתן וכתב הרמב"ם ז"ל פ"ג מהל' שכנים דהלה נשבע ונוטל אא"כ הביא זה ראיה שנתן אבל הרמב"ן ז"ל כתב ולא נראה לי כן אלא הוא כפרעתיך בתוך זמני וגריע מיניה והתם בלא שום שבועה שקיל : [גמ'] הקובע זמן לחבירו. פי' הקובע זמן לחבירו על מלוה שהלוהו שיפרעטו לזמן פלוני ופירש רב האי גאון והרי"ף [בתשובה] דהיינו דוקא בקובע זמן בשעת הלואה או לאחר מכן אבל בסתם הלואה אע"ג דקי"ל בפ"ק דמכות (דף ג:) דסתם הלואה שלשים יום ה"מ לומר שלא נתנה ליתבע בתוך שלשים יום אבל ודאי עביד איניש דפרע בגוייהו כיון שלא קבע לו זמן בפירוש ומעתה אם במלוה שיש בה גמילות חסד אמרינן דכי קבע ליה זמן ואמר הלוה פרעתיך בגו זמניה [אינו] נאמן (ד) כ"ש בשכירות בתים שאינה משתלמת אלא לבסוף שאין [להתביים ממנו] שאם אמר פרעתיך בגו זמני שאינו נאמן והכי מוכח בסוף פרק השואל [דף קב:]* דאפילו אביי ורבא דפליגי בהלואה [ד] מודו בשכירות דאינו נאמן וכן הדין בפדיון הבן כדתנן בבכורות (דף מט.) מת בתוך ל' יום בחזקת שלא נפדה משום דזמן הפדיה לא הגיע עד ל' ופסק תלמודא דהלכתא כר"ל ואפילו מיתמי כיון שמת אביהם תוך זמן ההלואה חזקה לא פרע הלכך נפרע המלוה מן היתומים אפילו שלא בשבועה והסכימו המפרשים ז"ל דאפילו מיתומים קטנים ולא חיישינן לומר דעביד איניש דמתפיס לגררי תוך זמן דכי היכי דלא עביד איניש דפרע בגו זמניה ה"נ [ה] לא עביד דאתפיס לגררי וכתב הרמב"ן ז"ל דאם אמר לו תוך זמנו אשתבע לי דלא פרעתיך לא משבעינן ליה : תבעו לאחר זמנו. *) פירש הרמב"ן ז"ל דלאו דוקא לאחר זמנו ממש דה"ה ביומא דמשלם זמניה הוי מגו דאי בעי אמר פרעתיך עכשיו ואע"ג דמסתבר טעמייהו דהכי דאמרי דלאו מגו הוא כלל משום דמכסיף למימר דבר הגלוי והידוע כל כך לב"א מ"מ כתב הרב ז"ל דאם איתא דהך דלעיל דהקובע זמן [ו] מגי קאי בכה"ג תלמודא הוה ליה לפרושי בהדיא לאשמועינן חדושא דלא אמרינן הכי מגו משום דאיכא דבעו הך דר"ל היכי מיירי אי תבעו בתוך זמנו היכי אמר הלה פרעתיך בתוך זימניה והלא בתוך הזמן הוא עומד ואי תבעו אחר זמנו היינו בעיא דבסמוך מש"ה מוקמינן לה דתבעו ביום משלם זימניה ובכה"ג לית ביה מגו (במשלם). אבל הרמב"ן ז"ל כתב (ה) [דהך דר"ל] (דה"ה) בתבעו [ז] [במשלם] עסקינן וה"ק כבר פרעתיך אע"פ שהיה גו זמניה [אבל תבעו ביומא דמשלם זימניה כיון דנאמן לומר פרעתי היינו בעיין דתבעו אחר זמנו דכי היכי דלאחר זמנו מהימן משום מגו הכי נמי ביומא דמשלם זמניה] והכי פירושא דהיאך בעיא הוא דבעינן מי אמרינן מה לי לשקר ודאי אמת הוא טוען שפרעו בתוך זמנו דאי בעי לשקר ניחא ליה טפי למימר פרעתיך בזמניה שהוא טענה מעליא דמהימן בה הלכך אמרינן דקושטא קאמר ומהימן או דילמא כיון דאיכא חזקה אזלינן בתר חזקה ולא אמרינן מגו ואינו נאמן דחזקה לא עביד איניש דפרע בגו זמניה ותלמודא לא פשטא האיך בעיא וכתב הרי"ף ז"ל דכל כי האי גוונא [ח] לחומרא לתובע וקולא לנתבע הלכך משתבע שבועת היסת דפרעיה ומפטר ונראה טעמא דמילתא לזה שזה כלל גדול בדין המע"ה : גרסי' בגמ' מנה לי בידך והלה אומר (אין) [הן] למחר א"ל תנהו לי נתתיו לך פטור אין לך בידי חייב [ט] מאי אין לך בידי דאמר לא היו דברים מעולם שכל האומר לא לויתי כאילו אמר לא פרעתי דמי. פי' דכיון שלא לוה פשיטא דלא פרע: פי' פטור ומיהו בשבועת היסת דהכי אר"כ פ' שבועת הדיינים : (כאומר לא פרעתי פי' דכיון שלא לוה פשיטא שלא פרעו) פירשו המפרשים ז"ל דבלאו האי [י] טעמא נמי פשיטא דלא מהימן דכבר הודה בפני עדים שאמר לו הן השתא לאו כל כמיניה לומר לא היו דברים מעולם אבל הכא אתא לאשמועינן דאפילו אתו סהדי ואמרו שלוה ופרע חייב ולא מהדרינן דיבוריה לומר דה"ק לא היו דברים מעולם שלויתי ולא פרעתי כלומר אלא ודאי פרעתי והרא"ה ז"ל פי' דהכא הכי

*) עי' בלשון שכתבנו ותמלא דברי הרמב"ן ז"ל (דבר) וכר פלוגתיה על נכון ולא כמו שבלבל המפרש הזה [הוא בעל מהר"ן שפירא ד"ת] :

רש"י

כלומר טוב לך להתפייס בדבר מועט באגר נטירה: ארבעה לגלא וארבעה לגללא. עור (ג) ורוניא רלען היה ולוקח עורות ונותן לעבדן ועושה מהן מנעלים למכור וכך אומר לו העני זה שכרו מועט שצריך ליתן הרבה ארבע זוזי עבור העור וארבע זוזי לעבדן (ד) ולכך עשה הישר והטוב והניח לו השדה לפרנסת ביתו : מתני' מחייבין אותו לבנותו עד ד' אמות. דבהכי סגי עבור היזק ראיה : בחזקת שנתן. (ב) אם אמר האחד אחר שבנאו אני עשיתי משלי שזה לא רצה לסייעני ותובע לו חצי הוצאה וזה אומר נתתיה נאמן עד שיביא התובע עדים שתבעו ולא נתן לו דכיון דחובו לסייעו לא היה בונהו משלו : סמך לו. [ב] כותל שני כותל אחר נגד כותל זה לתת עליו תקרה מכותל לכותל : מגלגלין עליו את הכל. דגלי דעתיה דניחא ליה בהגבהה דהאיך : בחזקת שלא נתן. אם בא הראשון ותבעו לדין לאחר שסמך כותלו לכותל זה ואמר לו תן לי חלקך כמו שהגבהתי וזה אמר נתתי לך חלקי אינו נאמן אלא בעדים שאין דין זה גלוי לכל ועד שחייבוהו ב"ד אינו עשוי ליתן : גמ' הקובע זמן לחברו. במלוה שהלוהו: אלא לאו תוך זמנו. קודם שהשלמת לארבע אמות: אפילו מיתמי. אם מת הלוה תוך זמנו גובה חובו מן היתומים בלא שבועה ולא חיישינן דילמא פרע: מה לי לשקר. אי בעי אמר ליה פרעתיך בזמנו ולכך כי אמר נמי פרעתיך תוך זמני נאמן בשבועה : במקום חזקה. דאין אדם פורע תוך זמנו: מסיפא. חזקה שלא נתן כו': בזמנו. כשגמרתי כותלי וידעתי מה שנתחייבתי לסייע בהגבהתך: מי יאמר דמחייבי לי רבנן לכך אפילו אמר פרעתי בזמנו לא מהימן:

וכן הלכתא : (רוניא זבין ארעא אמצריה דרבינא סבר רבינא לסלוקיה משום דינא דבר מצרא אמר ליה רב *סמא אמרי אינשי ארבעה לצלא וארבעה לצללא) (א) :

מתני' [א]כותל חצר שנפל מחייבין אותו לבנותו עד ארבע אמות בחזקת שנתן עד שיביא ראיה שלא נתן מארבע אמות ולמעלה אין מחייבין אותו לבנותו סמך לו כותל אחר אע"פ שלא נתן עליו את התקרה מגלגלין עליו את הכל בחזקת שלא נתן עד שיביא ראיה שנתן : גמ' אמר ריש לקיש [ב]הקובע זמן לחבירו ואמר לו פרעתיך בתוך זמנו אינו נאמן ולואי שיפרענו בזמנו *והלכתא כריש לקיש ואפי' מיתמי ואע"ג דאמר מר הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה חזקה לא עביד איניש דפרע בגו זמניה איבעיא להו תבעו לאחר זמנו וא"ל פרעתיך תוך זמנו מהו מי אמרינן מה לי לשקר במקום חזקה *או לא ולא איפשיטא וכל כה"ג חומרא לתובע וקולא לנתבע הילכך משתבע שבועת היסת דפרעיה ומיפטר (ג) *(תא שמע (א) בחזקת שנתן עד שיביא ראיה שלא נתן אימת אילימא דאמר פרעתי בזמנו פשיטא אלא לאו תוך זמנו (א) (אלמא עביד איניש דפרע בגו זמנו) שאני התם דכל שעתא ושעתא זמניה הוא ת"ש מסיפא בחזקת שלא נתן [א] אימת אילימא דתבע לאחר זמן וא"ל פרעתיך בזמנו אמאי בחזקת שלא נתן אלא לאו שתבעו אחר זמנו ואמר פרעתיך בתוך זמנו אלמא לא אמרינן מיגו במקום חזקה שאני התם דמימר אמר מי יאמר דמחייבי לי רבנן גרסינן בגמרא האומר לחברו מנה לי בידך והלה אומר הן למחר אמר תנהו לי נתתיו לך פטור אין לך בידי חייב דנעשה

[ה] נ"ב ... יכול לכופו ולחזור ולבנותו למעלה מד' אמות : [ד] נ"ב פי' ואמרו תרווייהו דעביד איניש דפרע בגו זמניה : [ה] נ"ב ולא דמי לאלמנה דחיישינן לאתפוסי לגררי אפי' בתוך הזמן דשאני אלמנה דכיון דבתנאי ב"ד חיישינן. רא"ש: [ו] נ"ב פי' מימרא דר"ל דקובע זמן כו' דאינו נאמן אפי' ביומא דמשלים זמניה: [ז] נ"ב בס"א כתיב בגו זמניה כו' [וכ"ה בד"ס] נראה דה"פ דה"ס בתובעו בגו זמניה פי' כמו שטוען שלא פרעתיך בגו ... תבעו זה נמי בגו זמניה ולעולם תבעו ביומא דמשלם זמניה הוי בכלל בעיא דאי בעי וכו' והגהת מהר"מ תי' כמישלם אינו מובן ודו"ק : [ח] תומרא כצ"ל : [ט] נ"ב זהו לשון הגמ' : [י] נ"ב וכן הקשו התוס' :

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) קושיא זו איתא בגמ' אהא דאמר ר"ל לעיל בסמוך. אבל בהא דבעי למפשט האבעיא מייתי לשון אחר. ונ"ל דמאחר דכל כמה דלא ידעינן להשוא תירוצא דכל יומא ויומא זמנו הוא משמע ממתני' דאפי' תוך זמנו ממש נאמן לומר פרעתי א"כ לא אפשר ליה להביא הפשיטות של האבעיא דאז ודאי משמע דאינו נאמן לטעון פרעתי בתוך זמנו ממש ולכך מביא הא דקשה על ריש לקיש דממילא נפשטה האבעיא דלא שייך כלל למבעי בעיא ודו"ק : (ב) עד שיביא התובע עדים שתבעו ולא נתן לו באשר"י הארוך לתמוה בזה ע"ש : (ג) וז"ל תוס' אע"פ שאין לרוניא בגופה של קרקע כלום מ"מ הואיל שהוא עובדן הרי הוא מצרן כמו דאמרי אינשי ד' לגלא נותנין ד' זוז על העור וכמו כן צריך ליתן לגללא לאומן המעבד את העור ע"כ ולזה נתכוין הנ"י אף שאינו מדוקדק בלשונו : ד"ת (ד) לשון הרנב"ר ז"ל הקובע זמן לחבירו ואמר לו פרעתיך בתוך זמנו וכו' ליכא לפרושי דתבעו אחר זמנו עסקינן ואמר לו פרעתיך גו זמניה דאי הכי היינו בעיין דלקמן דבסמוך אי אמרי' מה לי לשקר במקום חזקה או לא וליכא למימר נמי דתבעו בתוך זמנו ואמר לו פרעתיך דא"כ הכי הוה ליה למימר ואמר לו בתוך זמני פרעתיך מדקאמר פרעתיך בתוך זמני משמע דלא בגו זמנו קאי השתא לפיכך פירשה הראב"ד ז"ל דכשתבעיה ביומא דמישלם זימניה ואמר לו פרעתיך בתוך זמני עסקינן דאע"ג דאסיקנא בפ' השואל דעביד איניש דפרע ביומא דמשלם זימניה היינו אם טוען דבההוא יומא פרעיה מהימן אבל לא אמרי' ביה מיגו במקום חזקה משום דלאו מיגו מעליא הוא דמכסיף למימר עכשיו פרעתיך דבו ביום לא משתלי אינשי הלכך ניחא ליה טפי למימר דבתוך זמנו פרעו אבל הסיא דלקמן כשתבעו לאחר זמנו דבההיא הוא דקא מבעיא לן אי אמרי' מיגו במקום חזקה אי לא אבל הרמב"ן ז"ל פירש דבתוך זמנו עסקינן והכי קאמר פרעתיך אע"פ שהוא בתוך זמנו אבל תבעו ביומא דמישלם זימניה כיון דנאמן לומר פרעתי היינו בעיין דלקמן דתבעו לאחר זמנו דכי היכי דלאחר זמנו מהימן משום מיגו ה"נ ביומא דמשלם זימניה דאם איתא דביומא דמשלם זימניה איירי ובעי למימר דאינו נאמן אע"ג דאיכא מיגו הו"ל לפרושי בהדיא ע"כ: מהר"ן שפירא (ה) רצה בזה דמאחר דעל כרחנו צריכין לאוקמי בהכי תו לא איצטריך תלמודא לפרש. וע"ז אמר אבל הרמב"ן כתב דה"ס בתבעו בגו זמניה מצינו לאוקמי ולפרש מהא דאמר פרעתיך א"כ מאחר דאפשר בהכי ודאי שנפרש ליה הכי א"כ מיירי ר"ל אף בגוונא זו ודו"ק :

הגהות חו"י

(א) מן תיבת אלמא עד תיבת זמנו רשומים וכ"ב זה לשון גמ' לעיל מיניה על ר"ל וכאן נ"ל אלמא אמרי' מיגו במקום חזקה:

עין משפט

א מיי' פ"ג מהל' שכנים סמג עשין (פג) טוש"ע ח"מ סי' קנז :

כל זה מוחק הד"ת

בגמ' איתא א"ל רב ספרא בריה דרב ייבא לרבינא כו' כמו בנימוקי יוסף (ג"א)

ב מיי' פי"א מהל' מלוה ולוה [illegible] סמג עשין [illegible] טוש"ע ח"מ סי' [illegible] סע' [illegible] :

גם זה שפת תר ונמחק. ד"ת

הגהות הב"ח

(א) נ"ב אלפסי [illegible]

הגהות מא"י

[א] [illegible]

הכי אתא לאשמועינן דאפילו אמר אין לך בידי לאחר שאמר נתתיו לך חייב דל"ת כיון דמעיקרא אמר נתתיו לך דהיינו פרעתיך כשחזר ואמר אין לך בידי ה"ק אין לך בידי שכבר פרעתיך קמ"ל דכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי וה"ל כחוזר וטוען לא פרעתיך דחייב. משום דינים אלו שואלים מהאי גרסא כתבתיה: פי'. אמרו במתני' דהיכא שלא עכב אחד מן השותפין על חברו לבנות למעלה מד"א ובנה חברו הרי הוא בחזקת שלא נתן כלום באותן אמות של מעלה עד שיביא ראיה שנתן כיון שאינו מוטל עליו לבנותו אלא בד"א שבנה כבר משום היזק ראיה

נר מצוה

א מיי' פ"ג מהל' שכנים סמג עשין פב טוש"מ סי' קנ:
ב מיי' שם סמג שם טור ח"מ סי' קנג:
ג מיי' פ"ו מהל' שכירות סמג עשין פט טור ח"מ סי' שיג:
ד מיי' פרק ח מהל' שכנים סמג עשין פב טוש"מ סי' קנה:

בגמ' איתא אמר רב הונא בי כוי [וכ"ה בר"ס] (ג"א)

ד"ת מ"ז

ד"ת מ"ז

ג"ז נמחק

בגמ' איתא רבא אמר כו' [וכ"ה בר"ק] (ג"א)

דנעשה כאומר לא לויתי וכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי) (א): סמך לו כותל אחר (ב): אמר רב הונא סמך לפלגא סמך לכולה ורב נחמן אמר למאי דסמך סמך ולמאי דלא סמך לא סמך והלכתא כרב נחמן ומודה רב נחמן באפריזא וקיבעתא דכשורי אמר רב נחמן בי [קורי] לא הוי חזקה ואף על גב דמנח (ג) הימלטא דאמר אמינא לכי מיפייסת לי לא תתרע אשיתאי אמר רב נחמן אחזיק להורדי (לא) אחזיק לכשורי אחזיק לכשורי אחזיק להורדי (ורב יוסף אמר אפילו אחזיק להורדי אחזיק לכשורי (א) איכא דאמרי אמר רב נחמן אפי' אחזיק לכשורי לא אחזיק להורדי) ואמר רב נחמן אחזיק לניטפי אחזיק לשיפכי לשיפכי לא אחזיק לניטפי (וא"ד אמר ר"נ אפילו אחזיק לשיפכי אחזיק לניטפי) [אבל] לצריפא דאורבני לא ורב יוסף אמר אפי' צריפא דאורבני עבד רב יוסף עובדא בצריפא דאורבני [כשמעתיה] והלכתא כוותיה אר"נ אמר רבה בר אבוה המשכיר בית לחבירו בבירה גדולה משתמש בזיזיה ובכותליה עד ד' אמות ובעובי הכותל במקום שנהגו אבל בתרבץ אפדני לא ורב נחמן דידיה אמר אפי' בתרבץ אפדני אבל רחבה שאחורי בתים לא רבה אמר אפי' רחבה שאחורי בתים ואמר רבינא האי כשורא דמטללתא עד תלתין

רש"י

סמך [לפלגא]. שלא היה כותל [החדש] ארוך ככותל ראשון: [אי נמי] בגובה שלא הגיע לגובה ראשון: סמך לכולה. חייב לתת חלקו לכל הכותל שסופו להגביה הכל: באפריזא. עץ שנותן על פני אורך כל הכותל לתת עליו ראשי הקורות שלא ירקבו מלאלוחית הכותל: וקבועי כשורי. נסרים קטנים שנותנים בחורי הכותל [א] שמניחים ראשי הקורות אז ודאי סופו להגביה כשעור גובה עלייה וניחא ליה בכותל בגובה ראשו וצריך לתת חלקו: בי (קורי) [כוי] אם שמעון הגביה כותל חצר החולק בינו לראובן והגביהו יותר מארבע אמות ועושה בו [ב] חריץ לצד חצר ראובן להנחת ראשי הקורות כדפרישית לא הוי חזקה לראובן לומר שהוא גילוי שראובן בנאו חציו [ג]. הימלטא. עצים שנותנים בחורין להגין על הקורות: דא"ל אמינא כו'. אמרתי בלבי אולי תמלך לסמוך לו כותל ולתת עליו תקרה ותפייסני ולא אצטרך אז לקלקל כותלי לנקב בו חורין: אחזיק להורדי. להניח ראשי רהיטין דקין על כותל חברו. לא אחזיק לכשורי. להניח עליו ראשי קורות כבדות תחת אלו: אחזיק לנטפי. היתה לו חזקה בחצר חברו שגגו יטפטף מי גשמים בתוכו על כל אורך גגו בלא מרזב: אחזי' לשופכי ואם רצה לעשות מרזב עושה ויקלח כל מי הגג במקום אחד דהא עדיפא ליה לבעל החצר: אבל לצריפא דאורבני. גג של צריף שמכסין בענפי ערבה ומתוך שהטיפין סמוכין זו לזו מאד אין בעל החצר יכול להשתמש תחתיהן: בירה גדולה. בית ארוך מאד וחלוק מתוכה להרבה קטוניות והשכיר לזה אחד מהן הרי הוא משתמש בכותליה ובחורין על פני כל ארכה [ד] ד' אמות כנגד ביתו: זיזין. היוצאין מן הכתלין [ה] בראשו כגון אם השכיר לו עליה: אבל לא בתרבץ אפדני. דרך בונה בירה נאה להניח לה כנגד פתח הטרקלין [ו] אותו החשוב בו כעין גינה קטנה לאויר ועולין בה דשאין לשם אין לו רשות לזה בכתלים כלום שאינו עשוי כדי ליכנס בה: אבל רחבה. כל היקף שהיא אחורי הבתים קרוי רחבה ושלפני הבתים קרוי חצר: לא. דאין הרחבה מושכרת לו להשתמש

ומיהו פי' לעיל שחלקו של אותן ד"א קונין לו כדין חצרו ואם אמר לחברו אני חפץ בשיתוף הכותל שהגבהת הרי זכה מיד חצי הכותל ואילו אמר לאחר מכן שנתן לו חלקו הרי הוא בחזקת שנתן לפי שמשפט זה גלוי לכל דכיון שהודה שהוא רוצה בבנין נתחייב לשלם וכן תנן הכא במתני' שאם סמך לו כותל כנגד אותו כותל שהעלה חבירו גלי דעתו שרוצה להשתמש ממנו לתת עליו תקרה הלכך בדין הוא שיתחייב לשלם מיד ואף על פי שלא נתן עליו את התקרה ועוד שאם נתן עליו את התקרה נראה שהוא נאמן לומר שנתן חלקו וכמו שנראה מדברי הרב רבי יונה ז"ל הלכך בדין הוא שמגלגלים עליו את הכל אף על פי שלא נתן עליו עדיין את התקרה ומש"ה כמי הוה ס"ד דרב הונא למימר דלאו דוקא קודם שיתן את התקרה אלא אפילו קודם שיגמור לבנות הכותל האחר כיון שנראה מדעתו שיגמרנו חייב אלא דר"נ פליג ואמר שאין לנו גילוי דעת בו אלא באפריזי ובקביעי דכשורי: אפריזא. נסר ארוך שנותנין באמצע הכותל כדי שיקשור הבנין היטב אי נמי פירשו בו שמשימין אותו נסר לסמוך עליו ראשי הקורות כדי שלא ירקבו מלאלוחית הכותל ודומיא לזה הוא קיבועי דכשורי שעושין מקום בכותל לראש הקורה וקובעים סביבו עצים כדי שלא ירקבו הקורות סוף דבר הרבה פירושים נאמרו בו וכללא דמילתא דכל היכא שצורת הבנין מוכחא שדעתו להוסיף בכה"ג מודה ר"נ דסמך לפלגא סמך לכולי' אלא אם כן טען ואמר שלא היה בדעתו להוסיף אלא טור א' או שנים דנאמן ואין מגלגלין עליו את הכל אלא ישלם חלקו כפי מה שיבנה בזה הא לאו הכי למאי דסמך סמך למאי דלא סמך לא סמך וקי"ל כר"נ: בי קורי. אם עשה ראובן השותף בכותל זה שהעלה למעלה מד"א מקום קורות לצד שמעון שותפו אע"ג דהניח בחורין הימלטא שהוא חפוי עץ שלא ירקבו ראשי קורות וכדאמרן אעפ"כ לא הוי חזקה לשמעון שיאמר כבר פרעתי חלקי בכותל שלולי זה לא התקנת לי מקום שאוכל [להניח שם] קורות משום דמצי א"ל לשותפו אני חשבתי שמא היום או מחר תמלך לסמוך ותפייסני בממון וכדי שלא אצטרך לנקוב כותלי (הכותל) ולקלקלו קדמתי להניח לך מקום: [אמר ר"נ אחזיק להורדי וכו']. פי' דכיון דמייתי לה להא עלה דמתני' משמע דהאיך חזקה היא לומר שפרע חלקו (ב) בהאי כותל ולא אמרי' דוקא דלהורדי שהן קורות דקות הוא דפייסו אלא אמרינן כיון שמקום הכותל הוא בחזקת שניהם כיון שסמך עליו הרי הוא בחזקת שנתן ול"ש הורדי ול"ש כשורי שהם קורות כבדות מאי למסמך: לכשורי. מועטות: אחזיק להורדי. מרובות ואע"פ שמכבידין על הכותל לרבויין כיון שיש לו חלק בגוף הכותל כדאמרן: אחזיק לנטפי. הא מיירי במי שיש לו חזקה שלש שנים ובטענות מכירה או מחילה שהחזיק על חצר חבירו שיטפטף גגו מי גשמים לתוכו על פני כל אורך גגו בלא מרזב: אחזיק לשופכי. אם רצה עושה מרזב ויקלח כל מי גשמים במקום אחד או איפכא דאין בזה שום היזק טפי מזה אבל לצריפא דאורבני שיעשה גגו צריף בשיפוע רב ושיכסנו באורבני שהם ענפי ערבה לא לפי שמתרבה ההפסד שהטיפין סמוכין מאד ואין בעל החצר יכול להשתמש בחצרו אפילו לאחר שיעבור הגשם מרוב הטיפין היורדין ורב יוסף עבד עובדא דאפילו לצריפא דאורבני יש לו חזקה שאין בזה תוספת היזק כלל אבל משמע דאי מתוסף היזקא כגון שבא להגביה השופכין שיהיו עכשיו יורדין ממקום גבוה ומזקי ליה וכן כל כיוצא בזה שירא' לב"ד שהוא מוסיף בהיזק אין שומעין לו וכן מי שהחזיק על ביב חברו לשפוך שם מי כביסה אחת ממחין בידו שלא ישפוך בה חמש כביסות או אם החזיק למי גשמים לבד ממחין בידו שלא ישפוך בה מי כביסה והא דתניא בתוספתא [דב"מ פרק י"א] העשוי לכביסה אין ממחין בידו לגשמים לגשמים אין ממחין בידו לכביסה ההיא לענין דיוטאות המקלחות מים לביב תניא דכיון שנשתעבד הביב לקלוח הדיוטאות אין ממחין בידו לגשמים ולא לכביסה וכ"כ הרמב"ן והרשב"א והסכים לדעתם הרנב"ר ויש דמפרשין דהא דהורדי וכשורי הוא דומיא דנטפי ושופכי שהוא מטעם חזקה ג' שנים ובטענת מכירה או מתנה (ג) וא"ת א"כ היכי אמרינן דאחזיק להורדי אחזיק לכשורי הא אמרינן פרק הבית והעלייה (דף קיז:) עליון הבא לשנות בשקמים שומעין לו בארזים אין שומעין לו תירץ הראב"ד ז"ל דהתם איירי במקום שמקפידין והכא במקום שאין מקפידין תדע שהענין תלוי במנהג דתניא בתוספתא [דב"מ ריש פרק י"א] בית לאחד ועלייה לאחד ורצה בעל העלייה לבנות דיוטא על גבה מקום שנהגו לעשות שתים ושלש עושה וכו' ואחרים פירשו דה"ק דאם הוחזק לעשרה הורדי הוי חזקה לחמשה כשורי שהם במשקלם ולא מצי למימחי איידך לפי שהכובד יותר במקום אחד מבראשונה והסכימו האחרונים ז"ל שאין לו חזקה אלא בתשמיש כותל זה בעוד שהוא קיים אבל אם נפל אבד חזקתו שאין לו חלק בגוף הכותל לא במקום ולא באבנים אף אם בא בטענת מכירה דלעולם נימא שלא מכר לו אלא לתשמיש הנטילין בד"א בשלא החזיק בתקרה ומעזיבה כדרך המשתמשין בשלהם אבל אם החזיק בתקרה ומעזיבה ובא בטענת מכירה או מתנה כדאמרן יש לו חזקה אף בגוף הכותל דאל"כ במה יחזיק מי שיש לו דין בגוף הכותל אי בשטר הא אמרינן [ב"ב דף כט.] עד ג' שנין מיזדהר איניש בשטריה טפי לא מיזדהר אלא ודאי צ"ל בחזקה כדאמרן וכ"כ ה"ר יונה זלה"ה: [ז] אמר המחבר פירוש מעזיבה מן [נחמיה ג] ויעזבו את ירושלים והם לוחות המשימין על הקורות או קנים וצרורות כפי מנהג המקום ושמו מליטה בלשון ארמי מן [וטמנתם] במלט* ע"כ: פי' בירה דירה גדולה. שיש בה הרבה חדרים קטנים והשוכר אחת מהן יכול להשתמש בכותל שכנגד פתח הבית כד' אמות בין בזיזין היוצאים מן הכותל בין בחלונות או חורים שיהיו שם: ואם. שכר עלייה יכול להשתמש ברוחב עובי הכותל במקום שנהגו הבעלים להשתמש ואין מקפידין בו גם השוכר נמי ישתמש בו בד' אמות ולאו דוקא בכותל בירה שהוא לפני פתחי החדרים אלא אף בכותל [ח] של גן עדנו יכול להשתמש ואפילו ברחבה של אחורי הבתים כיון שביתו פתוח נמי שם: האי כשורא דמטללתא. פליגי בפירושה רבוותא רבני צרפת ור"ת והרשב"א ז"ל סברי (דאין חזקה) [ט] דוקא בג' שנים

מהר"ם (א) בספרים שלנו כתוב בגמ' א"ד אמר רב נחמן אחזיק לכשורים אחזיק להורדי אחזיק להורדי אחזיק לכשורי וכן בהשר"י והלכות גדולות: (ב) ר"ל ולא איירי בטוען שמכר או שנתן לו ובחזקת ג"ש וכ"ז קאי אליבא דר"י דהלכתא כוותיה בזה. וכ"ל דצריכין להגיה בריי"ף איכא דאמרי אמר רב נחמן אחזיק לכשורי אחזיק להורדי אחזיק לכשורי וכזה מליין הני"י בסמוך *)אחזיק לכשורי מרובות נמי אחזיק ורצה לומר דממילא נשמע דמאחר דאחזיק להורדי אחזיק לכשורי ומשמיעינו נמי דהחזיק לכשורות מרובות ודו"ק. ובאמת דכמו שהגהתי בריי"ף בדברי ר' נחמן בלישנא בתרא כ"ה בגמ' גם ברא"ש ע"ש: (ג) וזו היא דעת ר"ת והשר"י וכ"כ בפי' רש"י דאיירי לענין חזקה וקנין ובחזקה שיש עמה טענה אלא שרש"י ורשב"ם מפרשים דכל הני חזקות דשמעתין חזקת שעה הן כיון שהחזיק לפניו ולא מיחה לאלתר הוי חזקה. כענין שאנו אומרין בכשורא דמטללתא אי חבריה בטינא לאלתר הוי חזקה. ולא אמרו חזקת שלש שנים אלא לענין קרקעות וכתב בספר המרדכי שכן פסק רבי' מאיר וכן פסק המיי' בפ"ח מהל' שכנים:

*) אולי צ"ל אחזיק לכשורי מועטות אחזיק להורדא מרובות וכו' דמאחר דאחזיק לכשורא אחזיק להורדא וכו' דהחזיק להורדות מרובות:

הגהות הב"ח
(א) נ"ב ע"כ הג"ה: (ב) נ"ב וכו': (ג) נ"ב ביה:

הגהות מא"י
[א] נ"ב למעלה ולמטה ולצדדים שמניח ראשי הקורות בתוכם כצ"ל: [ב] צ"ל חלונות: [ג] נ"ב וסייעו בהגבהתו: [ד] ארכה מבחוץ עד ד' אמות אף שלא כנגד ביתו כצ"ל: [ה] הכתלין הס"ד ואח"כ מה"ד ובעובי כותל בראשי וכצ"ל: [ו] הטרקלין החשוב שבה וכו' קטנה לאויר וכו' לזה לתלות בכתלים כצ"ל: [ז] נ"ב פי' כ"ל דשייך לעיל: [ח] נ"ב כר"נ: [ט] נ"ב דלכל דבר:

פסוק הוא בירמיה מ"ג

מלחמת ה'

ועוד הא דאמרי' בכשורא דמטללתא לבתר תלתין יומין הוית חזקה ובסוכה דמצוה לבתר שבעה יומי וכו' לאו למימרא דלא בעינן שלש שנים וכו' מן השיעור הזה ואילך: אמר הכותב שיאך הוא הולך דברי כל הגאונים הראשונים והאחרונים ז"ל בחכמי דורו ודוחה אותם בקש שכולם אמרו כך שא"צ חזקה ג' שנים לשמיכת הקורה כמו שא"צ ג' שנים לזיז ולסולם וחלון ומרזב ומזחילה בין בעל חצר בין בעל הגג וה"ה לאמת המים ונברכת וסיד וסלעים ותנור וכירים וכמים וזרעים סמוך לכותלו של חבירו וכן לקורקור דרב יוסף ולכל חזקה המתקיימת בלא טענה והכא בחזקה שלא מחמת טענה ולקיים הכשורה שלא לסלקה משם נאמרו הדברים ואם נפל הכותל אין לו במקומו כלום והפירוש שפירש הוא ז"ל אינו כלום דעד תלתין יומין למה לא יעלו למנין

המאור הגדול

הא דאמרי' בכשורא דמטללתא לבתר תלתין יומין הויא חזקה ובסוכה דמצוה לבתר שבעה יומי ואם חברה בטינא לאלתר לאו למימרא דלא בעינן ג' שנים כמו שדמו הרבה מחכמי הדור אלא בחשבון ג' שנים

א מיי' פ"ז מהל' שכנים טור ח"מ סי' קנט :
ב מיי' פ"ג שם טור ח"מ סי' קנט קס :
ג מיי' פ"ד שם טור ח"מ סי' קסד :

שנים ובא בטענת חזקה כדתנן פרק חזקת הבתים (דף מא.) כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה ובחזקת ג' שנים איירי ומשמע דכללא הוא לכל חזקות שבעולם (ב) ופירשו הך חזקה דהכא דקאי אמתני' ולמימר דכיון ששתק לו הלה לסמוך באותו כותל האי כשורא לגל הרי הוא בחזקת שנתן אבל בחזקה דעלמא לא איירינן הכא ובפ' לא יחפור [דף כג.] גבי והא אחזיקו להו וכן בחזקת הבתים [דף מז.] גבי אלו דברים שיש להם חזקה וכו' כתבו מן הגאונים שיש חזקה שאינה צריכה שלש שנים אלא כל שנגלה ההיזק ולא מיחה הוי חזקה

נר מצוה

יומין לא הוי חזקה בתר תלתין יומין הוי חזקה ואי סוכה דמצוה היא עד שבעה יומי לא הוי חזקה בתר הכי הוו חזקה ואי חבריה בטינא לאלתר הוי חזקה אמר אביי שני "בתים בצדי רה"ר זה עושה מעקה לחצי גגו וזה עושה מעקה לחצי גגו זה שלא כנגד זה ומעדיף מאי אריא רשות הרבים אפילו רה"י נמי רה"ר אצטריכא ליה ס"ד אמינא א"ל סוף סוף הא בעית איצטנועי מבני רה"ר קמ"ל דא"ל בני ר"ה בימָמא חזו לי בליליא לא חזו לי את בליליא נמי חזית לי בני רה"ר כי קאימנא חזו לי כי יתיבנא לא חזו לי את כי יתיבנא נמי חזית לי בני רה"ר כי מעייני חזו לי כי לא מעייני לא חזו לי את כי לא מעיינת נמי חזית לי אמר רב נחמן אמר שמואל "גג הסמוך לחצר חברו עושה לו מעקה גבוה ד' אמות (א) אבל בין גג לגג לא ורב נחמן דידיה אמר אפילו בין גג לגג אינו זקוק לארבע אמות אבל זקוק למחיצת עשרה למאי אי להיזק ראיה ארבע אמות בעינן אי לנתפס עליו כגנב במסיפס בעלמא סגי אי משום גדיים בכדי שלא יזדקר הגדי בבת ראש סגי לעולם לנתפס עליו כגנב *ובעשרה לא מצי משתמיט ליה בציר מעשרה מצי משתמיט ליה אמר (ב) אימצורי הוא דקממצרנא ליה [א] י' טפחים לא משתמיט איתמר ב' חצירות זו למעלה מזו אמר רב הונא תחתון בונה כנגדו ועולה ועליון בונה כנגדו ועולה ורב חסדא אמר מסייע עליון לו מלמטה ועולה תניא כוותיה דרב חסדא שתי חצרות זו למעלה מזו לא יאמר העליון הריני בונה מכנגדו ועולה אלא מסייע לו מלמטה ועולה (א) ואם היתה חצרו למעלה מגגו של חבירו אין זקוק לו הנהו בי ׳תרי דהוו דיירי חד עילאי וחד תתאי איחבים תתאי א"ל לעילאה תא ליבנייה א"ל אנא שפיר דאירנא *אבנייה אנא [ג] לית לי דוכתא דדיירנא בה אמר ליה מוגרנא לך [ג] לא מצינא

רש"י

להשתמש : לא הוי חזקה. אם סמכה על כותל חבירו ולא מיחה תוך ל' יום לא הוי חזקה לומר פייסתיך במעות עד עולם דכל שלשים יום לא קפדי : בתר הכי הויא לי' חזקה. דהוה ליה למחוייה : זה שלא כנגד זה. זה סותם גגו לצפון וזה לדרום: ומעדיף. מוסף המעקה יותר מחצי הגג כדי שיהא במקצת כנגד סתימתו של זה שלא יוכל לראות כלל בגג של חבירו: גבוה ד' אמות. משום היזק ראיה אבל בין גג לגג לא צריך כדאמרי' במשנה קמייתא (ג) דגג לא קביעא תשמישתיה ואמר ליה בעל החצר לבעל הגג לא ידענא בהי עידנא אתית דאיסתלק מינך : מצי אשתמיט ליה. ולומר חפץ נפל מידי על גגך ונכנסתי ליטול : זו למעלה מזו. קרקעית אחת גבוה משל חברתה : זה בונה מכנגדו. התחתון בונה מלמטה עד שמגיע לגובה של קרקעית חבירו ואח"כ מתחיל זה לסייעו ולא יהא עליון נפסד בשפלות קרקעית התחתון : ואם היתה חצרו למעלה מגגו של חבירו. שהיתה קרקע החצר גבוה מקרקע הבית [ד] אין זקוק לו בעל החצר לעשות מחיצה בין חצר לגג דכיון דגג לא קביעא תשמישתייהו נוח לו ליזהר בקל מסכנו שלא יראנו : דהוו דיירי חד עילאי כו'. כשחלקוהו אחים נטל זה בית וזה עלייה : איחבים [ה] ביתא. נטבעו הכתלים התחתונים [ו] עד שהושפלה תקרת העלייה והתחתון לא היה יכול לכנס לביתו אלא אם כן ישוח : נבנייה. נסתור כל הבית ונבנהו : איבנייה אנא. משלי : סוף

הגהות מא"י

[א] תיבות י' וכו' משתמיט רשומי' למחוק:
[ב] נ"ב א"ל :
[ג] נ"ב א"ל :
[ד] נ"ב פירש שב' החצרות שוות הן אלא שקרקע הבית נמוך מקרקע החצר: [ה] נ"ב תתאי כצ"ל :
[ו] נ"ב בארץ:
[ז] נ"ב הויא:
[ח] נ"ב פי' באלכסון :
[ט] אותם כצ"ל:

בגמ' איתא לעולם לנתפס עליו כגנב במסיפס מצי משתמט אמר ממצורי קממצירנא כו' (ג"א) :

וכענין זה שאין בו הפסד קרקע לאידך אלא נזק וכיון שנתגלה ההיזק ולא מיחה מחל דמחמת זה הויא כך חזקה דאלו מטעם מכירה אי אפשר דאם כן נימא ליה אהוי שטריך דאפי' תרס כל שלש שנים מזדהר איניש בשטריה וכל שכן שלשים יום ולפיכך אמרינן דלבתר תלתין דרכם של בני אדם להקפיד וכיון שזה לא הקפיד מחל והסכימו עמהם הר' יוסף הלוי בן מגש והרמב"ן ז"ל *[וכן רש"י ורשב"ם ומהר"ם ז"ל ומהרי"ח והמיימון] הלכך נראה בעיני שהדבר שקול ונראה לי לומר שזה החזיק בכשורא או בנזק כי האי החזיק וכי שתקינן ושבקינן ליה בחזקתיה לא עבדינן ולא מידי אבל אי הוה מפקינן ליה תרי מחזקתיה הוינן כמוציא מחבירו ואיך עבדינן הכי והלא הדבר הזה עליטו בספק : ואי מטללתא דמצוה היא. דהיינו סוכה עד שבעה יומין לא הוי חזקה. שהרי ידוע לו דמשום מצוה הוא דקא עביד ולא משום חזקה ולאו דוקא שבעה דהוא הדין שמיני חג עצרת שהרי אינו יכול לסתור אותה אלא לישנא דקרא נקט ז' ימים אבל לאחר החג אי לא סתרי לה הויא חזקה מכאן ואילך דאמאי מקיימא טפי מאינשי אחריני אי לאו מטעם חזקה דאע"ג דבלאו מצוה לא הויא חזקה אלא בל' יום שאני התם דמעיקרא אדעתא דגל של דבר רשות שבל לו ואורחא דמילתא למחלו ולסבלו עד תלתין אבל הכא כיון שנגמרה המצוה נראה תריא דהוי מטעמא דאמרן : ואי חבריה לה בטינא אפילו לאלתר הויא חזקה. כיון דף ז. שלא מיחה בו דהא א"א שלא הרגיש : אמר אביי שני [בתים בשני צדי רשות הרבים זה עושה מעקה]. פירוש הא דהכא בגגין מקורין שהן כעין בית או בגגים שלפני הבתים שהם עשויין לתשמיש משום הכי

ד"א קאמר יש בהם משום היזק ראיה [ולא פליגא אדרב נחמן דבסמוך דבגגין ליכא היזק ראיה] וקא משמע לן אביי דהיזק ראיה אין לו שיעור שהרי בתים אלו בשני צדי רשות הרבים הם שיש לו שם עשרה אמה ואפ"ה קאמר שזה עושה מעקה לחצי גגו לצפון וזה לחצי גגו לדרום ומעדיף מעט יותר כדי שלא יראהו זה לזה להדיא הלכך מאן דבעי למפתח חלונותיו לרה"ר ואית בהו היזק ראיה לחצר חבירו אע"ג דמפסקא רה"ר יכול לעכב עליו ולא מצי אגא לרה"ר פתחנא ואע"ג דעדיין רואים [ח] זא"ז היאך מהאי גיסא והיאך מהאי גיסא הייתו משום דלא אפשר למעבד בגוונא אחריתי דהיכי נעביד לכוף [ט] אותו בשתי מחיצות אין סברא כיון דבאחד סגי לומר לחד ליעביד כולה מאי אמר

ד"ת מ"ז מיתרע אשיתא (אבל בכי האי גוונא כופין זה את זה) ולא מצי חד למימר לחבריה אנא עביד לך בחלקך כולה ואני אתן לך חצי הוצאה כמו שמגיע לחלקי דמצי אידך למימר ליה לא בעינא [לבנות כותל שאינו שלי ומשום הכי כל כה"ג אין כופין זא"ז לסלק ראייתו אלא כל אחד כופה

ד"ת מ"ז את חבירו לעשות מעקה לחצי גגו ומעדיף והו לא כדי שלא יראה את חבירו להדיא] (להכביד כותלי) וכדאמרן : אמר (רבא) [ר"נ אמר ד"א שמואל גג הסמוך לחצר חבירו עושה לו מעקה]. הכא איירי בגג שאינו מקורה ואינו עשוי להשתמש ולפי זה אין בעל החצר צריך לעשות מחיצה שאין מזיק בראייתו לבעל הגג אבל בעל הגג מזיק לבעל החצר שרוב תשמישו שם בחצר ולפיכך עושה לו מעקה גבוה ד' אמות אבל בין גג לגג אין צריך ד' אמות כיון שאין בהם היזק ראיה וכדאמרן אבל זקוקים הן בעלי הגגין לעשות מחיצה י' טפחים בין הגגים כדי שאם יעבור שום אחד מהם לגג חבירו יהא נתפס כגנב ולא מצי משתמט ולומר אימצוריה כמו אימזורי כדכתיב (מ"ב ד) ויזורר הנער דהיינו פישוט עצמות והשתא לא מצי טעין הכי ולומר בעוד שהייתי פושט עצמי נפל כלי זה מידי דכיון דגבוה כ"כ עשרה טפחים אי אפשר אלא אם כן עבד הוא מרלון ויהיה נתפס כגנב : [איתמר שתי חצרות זו למעלה מזו]. פי' שתי חצרות הסמוכות זו לזו וגבוה האח' מחברתה ואפילו ד' אמות או יותר כיון דכי קאי הוי חזי ליה האי שלמטה חייב לתת חלקו בבנין עד שיסתלק ראייתו שלא יוכל לראות לעליון כלל וקי"ל כרב חסדא דתניא כוותיה *) מ"מ מקצע התחתון מחצר של עליון כדי שיבנה חצי הכותל בחלקו של עליון וכיון שהיה בין שניהם ומסייע לתחתון בחצי הכותל הנבנה כנגד חצרו של תחתון דאע"פ שהעליון אינו יכול להשתמש למטה כיון שהוא יסוד לבנין שהוא חייב לעשות כדי שלא יראה חצר של מטה דין שיסייע בו שאם אין יסוד אין בנין ובין שניהם יבנו עד שיסתלק ראיית תחתון לגמרי מן העליון ואז יבנה העליון משלו ויעלה עד שיסתלק ראייתו מן התחתון שלא יזיקנו בראייתו כי התחתון כבר

גי' מהר"ס סלק ראייתו מן העליון וא"ל לו כותל עוד ולמה יפרע בה : [הנהו בי תרי דהוי דיירי חד עילאי וחד תתאי איחבים]. פי' איחבים שנטבעו

*) כדפו"י הגי' הלכך מקליעין מחצר של וכו'

מהר"ן שפירא (א) ואם היתה חצירו אין זקוק לו ר"ל אין בעל החצר ניזוק לסייע לבעל הגג כשמואל לעיל דס"ל דמגג לגג אין נזקקין כלל אין בעל החצר מסייע לו מאומה אלא בעל הגג צריך לעשות מחיצה גבוה ד"א משפת החצר ולמעלה כדי שלא יזיק הוא לבעל החצר דאף שהחצר גבוה מן הגג שייך בו היזק ראיה וכמבואר בתוס' במשנתין בד"ה שתי חצירות וכו'. ולדברי רב נחמן דלעיל אפי' במגג לגג שייך בו מחיצה אף שאין בו היזק ראיה. משום שלא יהא נתפס עליו כגנב ואח"כ יגביה בעל הגג לבדו עד גובה ד"א ומ"מ מועיל לו לבעל החצר מה שהוא גבוה ממנו דא"צ לסייע עד מחיצת י' אלא שיהא גבוה י' מקרקעית הגג כגון שהיה החצר גבוה מן הגג י' טפחים א"צ לסייעו כי אם בגובה ד"א על קרקעית החצר וממילא יעשה בעל הגג המחיצה בגובה ד' אמות משפת קרקעות החצר. ובעל החצר א"צ ליתן כי אם כפי הנאות שני טפחים ובאשר"י מבואר ע"ש : מהר"ם (ב) בין חזקת קרקעות בין חזקת תשמישין כי הנך תשמישין דמשתין אם משקנה מחבירו והחזיק בעי שלש שנים :

הגהות חו"י

(א) נ"ב אין זה סותר למ"ש לעיל שני בתים בשני צדי רה"ר וכו'. עי' טור וב"י סי' קנ"ט :
(ב) אמר אימצורי הוא דקממצרנא ליה. תיבות אלו מוקפים. ונ"ב ל"ג בגמ' רק הרי"ף קמפרש ליה כך ועיין ב"י :
(ג) כדאמרי' במשנתינו קמייתא חצר קביע תשמישתיה גג לא קביעא כו' כנ"ל :

המאור הגדול

שנים מן השיעור הזה ואילך ויש לפרשה כפשוטה ואמתני' קאי למעלה מד' אמות בחזקת שלא נתן עד שיביא ראיה שנתן וקמ"ל שאם הביא ראיה בחזקות הללו בכשורא דמטללתא הרי הוא בחזקת שנתן וגם זה הפירוש נכון ומוכיח על זה הפירוש הא דאמרי' לעיל בי קורי לא הויא חזקה ואע"ג דמנח המליטה אמינא לכי מפייסת לי לא תתרע אשיתאי לישנא דלכי מפייסת לי מוכחת דאמתני' קאי :

מלחמת ה'

למנין ג' שנים וא"ת דעבידי אינשי דמושלי ל' יום כיון שהוסיף והחזיק עד תשלום ג' שנים שכבר יצאנו מתורת שאלה לחזקה גמורה והיה לו למחות שהרי כל חזקות של ג' שנים כך הם מסופן הם מתקיימין בתחלתן שאפי' היו הבעלים באספמיא נתקיימה חזקתו שהיה לו למחות כיון שמשמע שהחזיק בשלו וכן בתלונות אין הזקתן מתקיימת בשלשים יום דעביד איניש דמתיל ואם החזיק אח"כ עולין למנין ועוד היאך לשון הגמ' מסכים לפירושו דקאמר עד תלתין יומין לא הויא חזקה ואמרי' נמי ואם חברה בטינא לאלתר הויא חזקה

ולא אמרי' מאלתר הויא חזקה וכלשון הזה אמרו ולשתוק לאלתר הויא חזקה שפירושו לאלתר נשלמה ונתקיימה חזקתו והפירוש האחרון גם הוא אינו נראה שאם על הכשורא עצמה שלא לסלקה משם אמרו עד תלתין יומין אמאי לא הוי כחזקת שנתן והרי כיון שסמך הוה ליה לאחר זמנו ויכול לומר פרעתיך דמידע ידע דמחייבי ליה רבנן בהכי שהרי יודע הוא בעצמו שאינו עתיד לסלקה משם ועמד ופרע בזמנו או לאחר זמנו ומעולם לא דנו בחזקה זו אלא בבא לסמוך אבל סמך כבר על הכותל ובעל הכותל בא לסלק משם ודאי לא כל הימנו ואם בשלא סמך אלא במקצת ובא לסמוך בשאר הכותל אמרו מ"ם לאחר שלשים דכיון דהחזיק לזו אמרי' ודאי פיוסי פייסיה אכוליה תוך שלשים יום נמי כיון שאינו יכול לסלקה משם כדפרישית נימא ודאי פיוסי פייסיה לסמוך בכל הכותל ובודאי דינא הוא דמהימן דכיון שמשעה שסמך לו הכותל אחר נתחייב בדמי כוליה והשתא נמי כתן עליו את הקורה הוה ליה לאחר זמנו ומהימן דכיון דמיובי מחייב והוה צריך למייתי קמיה ולפיוסי משום כשורא אכולה כותל פייסיה כדיניה ועוד דאי הכי הוה ליה למימר אחזיק לכשורא דמטללתא עד תלתין יומין לא אחזיק לכולה וכו' אבל לישנא דגמ' משמע דלא הוי חזקה כלל והעיקר כדברי הגאונים שחזקת הניזקין והשעבודין מתקיימות בפחות משלש שנים ויפרשו שזו מתקיימת בשלשים יום וכן פירשה ר"ת ז"ל ורבינו הגדול ז"ל בתשובותיו וכן הדין נותן שחזקה זו אינה צריכה לרבים אלא לרואה ושותק וכן מוכח בקורקור דרב יוסף שהם לא היו טוענין עליו מכירה ולא כלום אלא שאביי מעצמו היה אומר לו כיון שראית ושתקת מחלת להם בנזק זה ומכאן ואילך אסור לך לסלקם וא"ל רב יוסף שלא מחל להו לפי שהם אצלו כקוטרא ובית הכסא וש"מ שחזקה זו מתקיימת להם בלא טענה לפי שאינה בגוף קרקע אלא בניזקין שהאומנין הללו לא היו נכנסין לתוך שלו אלא יושבין בשלהן של האילן וכיון שאינה צריכה טענה שלש שנים נמי אינה צריכה דליכא למימר בהו תלת שנין מזדהר איניש בשטריה וזה פי' נכון בשיטה זו ועל דרך זה יעלה בידך יפה פי' עובדא דרב ענן דגדר גודא בארעא דלאו דיליה וכולה כדאיתא בפ' חזקת הבתים ונאמר שלא כנס רב ענן לתוך של חבירו אלא מקום הגדר שהיה מתחלה במצע ולפיכך טען שאע"פ שהיה חייב לגדור עמו משום היזק ראיה כיון שחזר וגדר בשלו מחל על היזקו שהחזיק במחילה שסייע היאך בגודא והודי ליה רב נחמן אלא משום דהסיא שעתא מחילה בטעות הוה והכי נמי טוען מעיקרא דהחזיק משום דשתק ליה מכי בנה עד השתא ולא אודי רב נחמן משום דלאלתר הוה ואין חזקה לאלתר אלא בגוף הקרקע כר' יהודה ולא בנזקין והשעבודין כר' ישמעאל בר' יוסי אלא מכי שהי עד דמתגלי כל היזקא דמטי ליה מיניה לעולם כמו שפירשו הגאונים ז"ל וכבר ראינו לכל בעלי המחלוקת הזו פירושים משובשים במעשה הזה וכל דבריהם יגעים לא יוכל איש לדבר :

שנטבעו הכותלים וירדה דירת העליון באויר התחתון ואפילו הכי לא מצי כייף תחתון לעליון שיבנה משום דבית לעלייה שעבודי משעבד כל זמן שישאר שם שיעור דירה דהיינו י' טפחים אבל מטו כשורי למטה מי' רשותא דתתאי הוא ולא משתעבד ליה ויכפנו לבנות: חוק בארעא. חפור למטה: או שוף. כפוף קומתך: איסורייתא. חבילי עצים על כתפו ויחזור סביב הבית ולא יעכבו הקורות: אחורי כוי. אחורי חלונותיו בלא הרחקת ד' אמות והיה מאפיל עליו: אפילו בי תיבנא. כלומר לאו דוקא בבית שהוא דר הוא דמצי למימר לא מצי למטרח אלא אפילו לטלטל נר מצוה משם תבן או עצים מצי למימר הכי (ב) והיאך עובדא בתרא מסתברא דלהכי אתא דאל"כ מאי חדושא וכמו דבעי תלמודא ועוד מדאמר סכרנא לך ועבידנא לך נראה שלא היה בית דירה ולא היה סבור שיקפיד על הגבהת החלונות [י] כיון שתהא שם אורה: [הנהו בי תרי [אחי] פלגי בהדי הדדי לחד מטייה איספלידא]. פי' איספלידא טרקלין יפה כמו אכסדרה שאורה רב והיתה משמשת האיספלידא מאור התרבינא שהוא גן: יש לו לבעל הפרדס וכו'. כלומר לצורך עבודת הכרם שהיו חורשים אותה בשוורים אע"פ שלא נזכר בשעת החלוקה הכא נמי נימא שלא יהא רשאי לבנות זה כנגד חלונות האיספלידא כיון שצורך האיספלידא הן: התם עלו אהדדי. בעל הכרם נתן עילוי דמים בעבור זה: אטו בשופטני. כלומר שוטה היה זה שנטל גנה חלקה כנגד איספלידא בנויה בלא עילוי דמים: דעלו להדדי באשיתא. כלומר שאמרו כן בפירוש שמו כמה בנוי שוה יותר מן הפנוי מפני דמיכן של אשיתא והורדי אבל (לא) מהר"ס עלו סתם [הכל] בכלל ואפילו אוירא והיינו טעמא דכרם משום שעלו סתם דאי במפרש מאי קמ"ל מתניתין פשיטא: והשתא אינדרונא. כתב הרמב"ן ז"ל דהא דמסקינן שאם רצה לבנות כנגד החלונות בונה היינו *(כשמאפיל) עליו לגמרי ויוכל עדיין להשתמש לאורה כדרך הבתים ואינדרונות אבל אם היה מאפיל עליו לגמרי עד שאין אדם יכול להשתמש לאורה יכול למחות בידו [וכן מוכיח בתוס']. הא דאמרי' הכא שמא בעלמא ואינו חייב לקיומא ליה איספלידא כתב הרנב"ר ז"ל בב"מ פרק המקבל [דף קי'] דהיינו דוקא כדאמר ליה ההוא דמטיא ליה תרבינא לאחוה הנא אטול תרבינא ואנא איספלידא אבל איפכא לא אמרינן שמא בעלמא אלא קפידא כאלו אמר ליה חוכר למחכיר ושם כתבתיו בס"ד: לא חלונות וכו'. פרש"י ז"ל לערער על סתימת האורה כלומר שאינו יכול למחות לו מלבנות בשלו וכן נראה שאינו יכול זה לכופו לסתום חלונותיו אע"פ שיש לו היזק ראיה שלא חלקו ע"מ לסלק כלום אלא שלא יהיה לאחד מהם שעבוד על חברו דאחין שחלקו הרי הן כלקוחות וכן פרש"י ז"ל: ולא סולמות. שאין לו לקבוע

מצינא דאטרח [א] לא קא מיתדר לי אמר ליה
*°חוק לך בארעא או שוף אבריסך עול
ושוף ופוק אמר רב חמא דינא קאמר ליה והני
מילי דלא מטו כשורי למטה מעשרה אבל
מטו כשורי למטה מעשרה מצי א"ל למטה
מעשרה רשותא *דידי היא ולא משעבידנא
לך והני מילי דלא אתנו אהדדי (א) אבל
אתנו אהדדי סתר ובני ועד כמה אמר רב
הונא בריה דרב יהושע כד נקיט (א) איניש
איסורייתא דמחוזא והדר. ההוא גברא
תריב דהויא קא *בני אשיתא אחורי כוי דחבריה
א"ל קא מאפילת עלי א"ל סכרינא להאי
ועבדינא לך כוי מלעיל מרעת לה לאשיתאי
קסתרנא לה עד הכא ובנינא לה ועבדינא לך
כוי מלעיל א"ל אשיתא פלגא חדתא ופלגא
עתיקא לא קיימא [ב] א"ל סתרנא ליה לכוליה
ביתא ובנינא ליה ועבדינא לך כוי מלעיל לית
לי דוכתא דדיירנא בה אוגרנא לך לא מצינא
דאיטרח אמר רב חמא דינא קאמר ליה
ואע"ג דדייר ביה לתיבני וציבי הנהו [בי] תרי
אחי דפליגי חד מטייה אספלידא וחד מטייה
תרביצא אתאההוא דתרביצאקא בני אשיתא
מהר"ס אפומא דאספלידא א"ל קא מאפילת עלי
א"ל בדידי קא בנינא אמר רב חמא דינא
קאמר ליה א"ל *רב אחא לרב אשי ומ"ש
תריג מהא דתניא 'האחין שחלקו אחד נטל שדה
פרדס ואחד נטל שדה לבן יש לבעל פרדס
ארבע אמות בשדה הלבן שע"מ כן חלקו א"ל
התם דעלו להדדי הכא דלא עלו אהדדי אטו
בשופטני עסקינן דעלו באשיאתא והורדי
ולא עלו באוירא ולימא ליה עד האידנא
הוה לי אספלידא השתא אית לי אינדרונא
אמר רב שימי בר רב אשי שמא בעלמא פליג
תריד ליה מי לא תניא (ב) 'האומר בית כור [ג] אני
מוכר אע"פ שאין לו אלא לתך אחד הגיעו
שלא מכר לו אלא שמא והוא דקרו בית כור הכי השתא התם שמא בעלמא
מזבנא ליה הכא מצי א"ל דיירנא ביה כי דדיירי ביה אבהתא [ד] *נהרדעי
לטעמייהו דאמר רב נחמן אמר שמואל (ג) 'האחין שחלקו אין להם דרך זה על
זה ולא חלונות זה על זה ולא סולמות זה על זה ולא אמת המים זה על זה
תרטו והזהרו בהן שהלכות קבועות הן [ה] ורב אמר יש להן (א) °ההוא 'שטרא דיתמי
דנפק תברא עליה אמר רב חמא לא מקרע קרעינן ליה ולא אגבויי מגבינן ביה
אגבויי לא מגבינן ביה דהא נפק תבראעליה ומקרע לא קרעינן ליהדילמא לכי
גדלי יתמי מייתי ראיה ומרעי ליהלתברא *שלחה רב אחא בר רבלקמיהדרבינא
הלכה מאי שלה ליה (ד) הלכתא (ג) כוותיה דרב חמא לבר מתברא דאחזוקי
סהדי בשקרי לא מחזקינן מר זוטרא בריה דרב מרי אמר בהא (ג) הלכתא
נמי כרב חמא דאם איתיה דתברא מעליא הוא איבעי ליה לאפוקי בחיי אבוהון
תריז ומדלא אפקיה בחיי אבוהון ש"מ (ד) ציורי ציירי וכן הלכתא: **מתני'** 'כופין
אותו לבנות אבית שער ודלת לחצר רשב"ג אומר לא כל החצרות ראויות לבית
שער

רש"י

שוף אבריסך. שחה קומתך עד כריסך: כשורי. קורות העלייה: אבל אתנו אהדדי. כשחלקו שאם תשפיל העליונה יסתרו הבית ויבנוהו: ועד כמה. תשפיל העליונה ויכוף את העליון לסתור ולבנות: איסורייתא. חבילות קנים ארוכות: והדר. ומחזיר את עצמו לכל צדדין: סכירנא לך הכא. אסתום לך חלונותיך באבנים ואפתח לך למעלה מכותלי בגובה [ו] אחרים שיאירו בביתך: מרעת לאשיתאי. כשתפתח החלונות תנוע החומה מחמת המכה: סתרנא לך. הכותל מראש גבהה עד שיגיע אל מקום החלונות שאעשה לך: לא קיימא. שאין טיט החדש נדבק בטיט הישן שיבש כבר: ואפילו בבי תיבני וציבי. ואין הוא עצמו דר בתוכו מצי למימר לא מצינא דאיטרח להוציא העצים והאבנים והתבן: איספלידא. טרקלין יפה: תרבינא. היא גינה שבצד הטרקלין שהיתה מאירה לתוכה: בדנפשאי עבידנא. בשלי אני בונה ואתה אין לך עלי חזקת אורה של שלש שנים דהשתא פליגנא: ד' אמות. לעבודת הכרם שהיו חורשין בשוורים: דעלו אהדדי. שנתן בעל הכרם לבעל השדה דמים של עילוי הכרם עם עבודתו אבל הכא לא נתן לו יותר עבור האורה שום דמים: אנדרונא. חדר אפל ואני ע"מ שיהא לי אספלידא העליתי דמי: שמא בעלמא. שם אספלידא אע"ג שאינו כשאר אספלידא לא בטל שמה: בית כור. לפי חשבון שאתים בחצר המשכן: נהרדעי לטעמייהו. רב חמא הוא מנהרדעא ולא ס"ל הא [ז]: אדור בה כדדיירו אבהתי [ח] דשמואל גם הוא מנהרדעי: האחין שחלקו. ונוטל זה שדה לצפון וזה לדרום והיה אביהן רגיל ליכנס דרך זה לתוך זה אין יכול למעון דרך לי עליך: ולא חלונות. לערער על סתימת האורה: ולא סולמות. אם זה נטל בית וחצר וזה נטל עלייה אין לקבוע סולם בחצרו של זה לעלות לעלייתו: ולא אמת המים. להביא מן הנהר דרך שדהו של זה לתוך שלו: תברא. שובר שהוא פרוע: ומייתי ראיה. עדים שהשובר שקר: **מתני'** כופין אותו. את בן החצר שאינו רוצה לסייע לבני החצר: לבנות בית שער. ששומר יושב שם: [ט] ודלת. לשער החצר לנועלו:

סולם: ולא אמת המים. פרש"י ז"ל להביאה דרך שדהו משמע שאם היו שם כבר לא יסלקם וכן הדין בב' שקנו קרקע בשותפות וחלקו [וכן אם שניהם במתנה] אבל אם נתן לזה קודם שיתן לחברו השאר קיימא לן דנותן בעין יפה נותן ולראשון נתן שישתמש בו בענין שהיה הנותן משתמש בו בחלונות ובאמת המים ובסולמות ומיהו כי אמרינן אין להם חלונות זה על זה פרש"י ז"ל דדוקא בשלא החזיק בחלונות שלש שנים אחר החלוקה אבל אם החזיק מעכב עליו שלא לבנות כנגדו וטעמא דמילתא משום שמחל דאם לא כן היה לו למחות ולומר איני מוחל לך על חלונותיך שתחזיק עלי בהם ולפי' זה שכתבנו הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל אע"פ שלא כתב כן הרמב"ם ז"ל שהוא ז"ל כתב שיכול להסיר אמת המים העוברת שם מכבר וכן סותם החלון המשקיף על חלקו*: נהרדעי לטעמייהו רב חמא מנהרדעא ואזיל לטעמיה דשמואל דהוה מנהרדעא כדאמרינן בעלמא [ברכות דף נח:] אמר שמואל נהירין לי שבילי דשמיא כשבילי דנהרדעא: ורב אמר יש להן. וקי"ל כשמואל בדיני: [ההוא שטרא דנפיק עליה תברא]. פי' דנפקא עליה תברא שהוציאו הבע"ח שובר שכבר פרע דהא קי"ל [ב"ב דף קעא:] כותבים שובר: מייתי ראיה. שמזויף הוא: אימא זיופי זייף. כתב הרשב"א ז"ל שאע"פ שמקויים בחותמיו ואפילו מפי העדים אכתי חיישינן דכיון דזייף וכההיא דאמרינן פרק גט פשוט (דף קסו.) א"ל אין חתימת ידי היא מיהו מטולם לא חתמי מקמיה דרבה בר רב הונא ואפילו אמרו עדים אנו חתמנוהו ונקב יש בלד אות פלונית אין מקבלין מהם לפי שאין מקבלים עדים שלא בפני בעל דין ומיהו דוקא כשיש עדים שתבעו אהב בב"ד וזה לא הוליא שוברו דבכי הא איכא למימר הוה ליה לאפוקי הא לאו הכי אין חוששין לו (ג): **מתני'** [כופין אותו לבנות בית שער ודלת]. [פי'] בני החצר כופין לאחד מהם שלא ירצה לפרוע שיפרע חלקו בבית שער שהוא בנין שעושין לפני הפתח שלא יראו העוברים את בני החצר. ודלת לסגור החצר בלילה וכן כופין לעשות לעיר חומה דלתים ובריח שלא ישללום אם יבואו גייסות ומיהו דוקא בני החצר כופין לאחד מהם המעכב אבל במבוי לא והכי איתא בתוספתא מי שיש לו פתח במבוי אין בני מבוי כופין אותו לעשות דלת במבוי מפני שיכול לומר רצוני שאכנס בחבילתי על כתפי עד פתחי ומשמע דאין הכי נמי שאם באו הם לעשות דלת שיכול לעכב על
ידם

עין משפט

א מיי' (פ"ו) [פ"ז] מה' שכני' סמג עשין פב טוח"מ סי' קנז:
ב מיי' פ"ב שם טוח"מ סי' קעג:
בגמ' ליתא ד' תיבות אלו חוק לך בארעא או (ג"א)
ג מיי' פי"ח מהל' מכירה טוח"מ סי' ריח:
ד מיי' פ"ב מהל' שכנים טור ח"מ סי' קעג:
ה מיי' פי"ז מהל' מלוה ולוה סמג עשין לד טוח"מ סי' קח:
ו מיי' פ"ה מהל' שכנים טור ח"מ סי' קסח:
בגמ' איתא א"ל רבינא לרב אשי (ג"א):
דף ז:
[דף קנז ע"ב]
בגמ' איתא א"ל רב אחא בריה דרבא לרבינא (ג"א)
והאשר"י פסק כדברי הרמב"ם

שלטי הגבורים

א כתב ריא"ז ראוי לבני חצר לבנות בית שער ודלת לחצר וכופין כל א' מבני חצר לבנות עמהם בין בחצר הסמוכה לרה"ר בין שאינה סמוכה ואפי' היחיד כופה את הרבים:

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) אבל אתנו אהדדי דסתרו ובנו אע"ג דמלתא דפשיטא דתנאי מועיל י"ל דנקטי' להשמיענו עד כמה תשפיל העלייה ויהא כח לתחתון לכוף את העליון לסתור ולבנות כמו שמסיק רמב"ן בחדושיו:
(ב) ר"ל דכל המעשה הזה לא נכתב אלא להשמיענו חידוש זה וכמבואר בגמ' דפריך היינו הך דלעיל ומשני הא קמ"ל דאע"ג דלא משתמש בו אלא בתיבנא וכו' ומסיק הנ"י מדאמר סכרנא לך וכו' ולא היה וכו' ק"ק דעדיפא הל"ל דאפי' חבירו באמת לא עיכב בשביל האורה אלא דאמר מרעית לאשיתאי וק"ל:
מהר"ם (ג) והאשר"י לא פסק כן. אלא אפי' לא הגיע זמן בחיי האב ולא תבעו היה לו לזה להחזיק שוברו בב"ד שהרי יודע שזה יש לו שטר עליו וכ"כ בשם הר"ר יוסף אבן מיגש הלוי כו':

נ"ל כשאינו מאפיל עליו לגמרי כו' [וכ"ה בד"ס ובד"ק] ג"א

הגהות הב"ח

(א) נ"ב אלפסי ישן. פי' האי דינא ליתיה אלא באחין שחלקו שהיה הקרקע של אביהן אבל מי שהחזיק בחלונות על שדה חבירו אין חבירו יכול לסותמן ולומר לו בדידי קא בנינא כדתנן החלונות כו' וכההוא עובדא דהוה בני אשיתא אחורי כוי דחבריה כו' והאי פירושא לה"ר יוסף הלוי אב"ן מהג"ם ז"ל:
(ב) נ"ב בכולהו וכן הגיה חו"י: (ג) נמי הלכתא כצ"ל: (ד) נ"ב ס"א זיופי זייפיה:

הגהות חו"י

(א) נ"ב נ"ע מאי ענין זה לשיעור גובה וי"ל דר"ל על ראשו ומ"מ מ"ש והדר אינו ענין לזה:
(ב) נ"ב ב"מ ק"ד ע"א:
(ג) נ"ב לקמן בגמ' ס"ה ע"א: (ד) שלא ליה בכולהו הלכתא כוותיה כו' כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] נ"ב א"ל: [ב] נ"ב א"ל סתרנא לה עד לארעא ובנינא לה ועבידנא לך כווי בגווה א"ל חדא אשיתא חדתא בכוליה ביתא עתיקא לא קיימא: [ג] נ"ב עפר:
[ד] בד"ק סגי' א"ל מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי נהרדעי כו':
[ה] נ"ב בגמ' ורבא:
[ו] נ"ב כותלך חלונות:
[ז] דהא אמר אדור וכו' כצ"ל והד"א: [ח] אבהתי הס"ד ואח"כ מה"ד נהרדעי לטעמיה דשמואל
[ט] נ"ב להרחיק בני רה"ר מלהביט בחצר וכצ"ל: [י] נ"ל כדי:

ידם מפני טעם זה כן כתב הרנב"ר ז"ל וכתב הוא ז"ל דלא קיימא לן כרשב"ג בתרווייהו אלא כרבנן ואע"פ שאמרו [גיטין דף לח.] כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו לא קי"ל כי ההוא כללא דאמוראי (כתובות דף עז) ניניהו ואליבא דרבי יוחנן כדאיתמר בכמה דוכתי ואיכא טובא דלית הלכתא כוותיה: והוא סיום התוספתא. כופין בני מבוי זה את זה שלא להושיב ביניהם לא חייט ולא בורסי ולא אחד מבני אומניות ולשכנו *אינו כופהו רשב"ג אומר אף לשכנו כופהו מי שיש לו בית בחצר אחרת בני החצר כופין אותו לעשות עמהם דלת ונגר ומנעול בחצר ושאר כל הדברים אין משעבדין *[אותו ואם היה שרויעמהם באותה חצר משעבדין אותו] על הכל מי שיש לו חצר בעיר אחרת בני העיר משעבדין אותו לחפור עמהם בורות שיחין ומערות ואמת המים ושאר כל הדברים אין משעבדין אותו ואם הי' שרוי עמהם באותה העיר משעבדין אותו על הכל כופין בני [מבוי] זה את זה לעשות להם לחי וקורה במבוי כופין בני בקעה זה את זה לעשות ביניהן חריץ ובן חריץ כופין בני העיר זה את זה לבנות להם בית הכנסת ולכתוב להם ס"ת נביאים וכתובים והריא"ף ז"ל כתבה בהלכותיו: גמ' [בעא מיניה רבי אלעזר מרבי יוחנן כשהן גובין לפי שבח ממון וכו']. פי' כשהן גובים לחומת העיר לפי הממון שיש לו לאדם גובין ממנו או לפי הנפשות שיש בביתו גובים ממנו ואפילו לא יהיה עשיר יפרע יותר מעשיר שאין לו כל כך נפשות בביתו ובעיא זו כמו שאומר אם גייסא באה מחמת ממון הם יגבו לפי שבח ממון או אם באה מחמת נפשות ויגבו לפי נפשות ורבי יוחנן השיב לו דגייסא לא אתי אלא על עסקי ממון הילכך לפי שבח ממון הם גובין אבל אם ידוע שהיתה באה על עסקי נפשות מחשבין לפי נפשות וכדתניא בפרק הגוזל בתרא (דף קטז:) שיירא שהיתה הולכת במדבר ועמד עליה גייס לטרפה מחשבין לפי ממון ואין מחשבין לפי נפשות ואם שכרו תייר לפניהם מחשבין אף לפי נפשות לפי שהיה סכנת נפשות בדבר אם תעו במדבר וא"ת מ"מ כיון דגייס משום ממון אתי הא איכא סכנת נפשות כדאמרינן (דף עג:) בסנהדרין גבי מחתרת חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו ותירצו בתוס' דאעפ"כ כיון דאין באין ברצון על הנפשות שאם לא

נר מצוה

שער *כופין אותו לבנות לעיר חומה דלתים ובריח רשב"ג אומר לא כל העיירות ראויות לחומה כמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר שנים עשר חדש ואם קנה בה בית דירה הרי הוא כאנשי העיר מיד: גמ' בעא מיניה ר"א מרבי יוחנן כשהן גובין לפי נפשות הן גובין (א) או לפי שבח ממון הן גובין או לפי קרוב בתים הן גובין אמר ליה לפי קרוב בתים הן גובין ואלעזר ברי קבע בה מסמרות: תוספתא* מי שיש לו פתח במבוי (א) אין בני מבוי כופין אותו לעשות דלת למבוי שיכול לומר רצוני שאכנס בחבילתי [א] עד פתחי כופין בני מבוי (ב) זה את זה שלא להושיב ביניהן לא חייט ולא בורסי ולא כל אחד מבעלי אומניות [ב] ולשכנו אינו כופהו ורשב"ג אומר אף לשכנו כופהו מי שיש לו בית בחצר אחרת (ג) משעבדין אותו לעשות עמהן דלת ונגר ומנעול לחצר ושאר כל הדברים אין משעבדין אותו ואם היה שרוי עמהן באותה חצר משעבדין אותו על הכל מי שיש לו חצר בעיר אחרת בני העיר משעבדין אותו לחפור עמהן בורות שיחין ומערות ואמת המים ושאר כל הדברים אין משעבדין אותו ואם היה שרוי עמהן באותה העיר משעבדין אותו על הכל כופין בני מבוי זה את זה לעשות לחי וקורה למבוי כופין בני בקעה זה את זה לעשות ביניהן חריץ ובן חריץ *כופין בני העיר זה את זה לבנות ביניהן בהכ"נ ולקנות להן ס"ת נביאים וכתובים: *ר' יהודה נשיאה רמא דשורא ארבנן א"ל ריש לקיש רבנן לא צריכי נטירותא (ג): *רב פפא שדא כריא חדתא איתמי א"ל רב ששת בריה דרב אידי ודילמא לא מדויל אמר ליה מישקל שקלינא מינייהו ואי לא מהדרין להו א"ר יהודה (ג) הכל לגלי גפא אפילו מיתמי אבל מרבנן לא רבנן לא צריכי נטירותא הכל לכריא דפתיא [ג] הוא תיקון רחובה של עיר ואפילו מרבנן ולא אמרן אלא דלא נפקו בבלוזא אבל נפקו בבלוזא לא רבנן לאו בני מיפק בבלוזא נינהו (ד) (ההוא דמי כלילא דרמי אטבריא אתו לקמיה דרבי א"ל לידרו רבנן בהדן אמר להו לא [ד] ערקי' (ה) ערוקו ערקו פלגא דליוה לפלגא רמי אידך פלגא אפלגא [ה] אתא לקמיה דרבי אמרו ליה לידרו רבנן בהדן אמר להו לא ערקינן (ו) ערוקו ערקו כולהו (ז) פש ההוא כובס (ח) שדא אבובס שכיב כובס פקע בלילא אמר רבי ראיתם שאין פורענות באה (ט) אלא בשביל עמי הארץ (י) ע"ב)

רש"י

לא כל העיירות כו'. בגמ' מפרש איזה ראויה: ויהא כאנשי העיר. לתת ולשאת בעול עמהם: גמ' כשגובין. מעות לבנות חומת העיר: קבע מסמרות. הזהר לדון כך ולא תזוז מיניה: קירוב בתים. [ו] הקרוב לחומה צריך לחומת העיר יותר מן הרחוק: רמא כרגא דשורא ארבנן. הטיל יציאת חומה על החכמים כעל שאר בני העיר: כריא חדתא. כריית באר מים חיים: דילמא לא מידויל. שמא לא ימצאו מים והפסדתם חנם ויתמי לאו בני מחילה נינהו שהם ימחלו: לגלי גפא. לשערי העיר להציב לכן דלתות: לכריא פתיא. חפירה לשתות מים ועל שם הכלי המונח שם תמיד לשתות בו הולכי דרכים קורהו פתיא: אפילו מרבנן. שהכל צריכים מים: דלא נפקא בכלוזא. שאין הן עצמן יוצאין בהכרזה לחפור אלא שוכרין פועלין: דמי כלילא. עטרה למלך: אתו. עם הארץ לקמיה דרבי: דליוה לפלגא. מחל המלך דמי החצי: שדיוה אכובס. הטילוה

יעמדו על ממונו לא יגעו בגופו אין זה סכנת נפשות: איכא דאמרי דהכי קא מיבעי ליה לפי קרוב בתים. הקרובים יותר מן החומה הם גובין משום [ז] שמשתמשין יותר מן החומה או לפי שבח ממון הם גובים ולפ"ז ידע שעל עסקי ממון הם באין והשיב לו רבי יוחנן דלפי קרוב בתים הן גובין וכתב הרב הלוי ז"ל אבן מג"ש דלישנא בתרא לא פליג אלישנא קמא כלל אלא לטפויי קאתי לומר דהאי שבח ממון דאמרן לפי קרוב בתים הוא שאילו עשיר קרוב ועשיר כמותו רחוק גובין מן הקרוב יותר אבל לעולם לפי שבח ממון הם גובין שאילו עשיר רחוק ועני קרוב גובין מן העשיר יותר ממה שגובין מן העני: והא דמסיק' דלפי קרוב בתים הן גובין דוקא בעיר אבל בחצר גובין לפי שבח ממון בלבד שאין רחוק וקרוב בחצר שכל החצר כבית אחד וכן כתבו ר"ח ז"ל והרב יוסף הלוי מג"ש ז"ל: ואלעזר בני קבע בה מסמרות. כלומר הזהר לדון כן ולא תזוז ממנה: פי' רמא שורא. הוצאת חומת העיר: כרגא. מס: שאתה מהבב. שאתה מלהיב להם פנים להמסילם על בניך: כל קדושיו. של ישראל בידך הן לשמרן: בלשון ארמי. יתנו תרגום של ישנו כמו ושנגתם (דברים ו) ותתניגון: אם כולם. וכן רובם יהיו עוסקין בתורה כשיגלו בין עובדי כוכבים: עתה אקבצם. ויחלו מעט כו'. כלומר ואם הם מועטין השוגים בין עכו"ם יחלו ממשא מלך ושרים כלומר יתבטלו כמו (במדבר ל) לא יחל דמתרגמינן לא יבטל: מנדה בלו והלך. דריוש נוה את פחות עבר הנהר על אגבי כנסת הגדולה: מנת המלך. מסין: ארנונא. עשירית תבואה ובהמה כדאמרינן בפסחים (דף ו.) בהמת ארנונא ועיסת ארנונא. והריא"ף ז"ל פירש תבואה או ארוחה שעושין למלך כשעובר עליהם והיינו לשון [ח] והלך: בלו. מס המוטל בראש איש ואיש כתבו המפרשים ז"ל דמסתברא דכי אמרינן הכא דרבנן פטירי מכסף גולגולתא ומעשורי תבואותיהם דוקא כגון שהמלך הטיל על בני העיר ליתן כך וכך מחמת מעשר תבואותיהם או מחמת מנין גולגולתם דאז יכולין תלמידי חכמים לומר לא הטיל המלך עלינו כלום אלא בשבילכם אבל אם אמר המלך שיתן כל אחד ואחד כסף גולגלתו ומעשר תבואתו אין עמי הארץ פורעין בשביל ת"ח והיינו דאשכחן דאיכא מרבנן דיהבי כרגא כדאמרינן בסנהדרין (דף כז.) דבר חמא קטל נפשא אתא רב פפא וזכייה ואתא בר חמא ונשקיה אכרעיה וקביל עליה כרגא דכולהו שני והיכי משכחת לה דרב פפא יהיב כרגא אלא ש"מ כדכתיבנא וכן נראה לר"ח ז"ל וכ"כ הרמב"ן ז"ל. והרנב"ר ז"ל כתב וז"ל וכתב הרב אבן מג"ש בשם רבו הריא"ף ז"ל שלא נאמרו דברים הללו אלא בתלמיד חכם שתורתו אומנתו כלומר שתורתו קבע ועסקו עראי אבל לא במי שעסקו קבע ואין תורתו קבע: שרו לי תגראי. התירו דיני קודם: לפתוח ראשון. בבית הכנסת ולברך ראשון בסעודת מצוה דכתיב בשמואל [א' ט'] כי הוא יברך הזבח וגו': וליטול מנה יפה ראשון (א) אם קנו דבר בשותפות וחלקו אותה שוה בשוה יטול הוא ראשון החלק שהוא חפץ בו: *פי' רמא. השליך יציאת כריית באר מים חיים לשתות במקום שלא היה ידוע בודאי שימצאו מים חיים מתוקים שיהיו ראויים לשתות: ודלמא לא מדויל. מלשון דליה כלומר שלא ימצאו מים שיהיו ראויים לדלות נמצא שהפסדת אותם שלא כדין ויתמי לאו בני מחילה נינהו: אי מדויל. זכות הוא להם לשאוב מהם [ולהשקות ממנו שדותיהן וזכין לאדם שלא בפניו]: ואי לא מדויל מהדרנא להו. מאי דשקלי מינייהו דהוה להו חובה ואין חבין לאדם שלא בפניו: הכל לגלי גפא. להציב דלתות העיר כמו [ברכות דף כח.] טרוקי גלי גפא סתימא כמו מנא אחר הגפה דאלו מציאות (דף כה:): לכריא דפתיא. כלומר תיקון רחובה של עיר שמוכרין שם מיני מאכלים וי"מ לחפור שם באר ברחובה של עיר וכל זה הוא צורך גם לתלמידי חכמים: בכלוזא. המון עם היוצאין הם בעצמם לחפור: רבנן לאו בני מיפק בכלוזא נינהו. שאין דרכן להתבזות בפני עם הארץ וכתבו בתוס' דמשמע לכאורה דכיון שפטורין אפילו אחרים אין שוכרין במקומן: *גרסינן בגמ' [דף ח.] ההוא דמי כלילא דשדו אטבריא אתו כולהו לקמיה דרבי אמרו עמי הארץ ליתבו רבנן בהדן ואי לא ערקינן אמר להו רבי ערוקו ערקו פלגא בטלו פלגא דכלילא אמרו ליה ליתבו רבנן בהדן ואי לא ערקינן אמר להו רבי ערוקו ערקו כולהו פש כובס שדיוה אכובס עריק כובס ובטיל כלילא אמר רבי ראיתם שאין פורענות באה לעולם אלא בשביל עמי הארץ. פירוש ערוקו לא רצה לכופם משום דניחא ליה דליערקו שהיה יודע דאי ערקי הוה בטל כלילא הא לאו הכי ודאי לאו כל כמינייהו דליערקו דמאחר דשדת מלכא דמי כלילא נתחייבו כולם ליתן ואקרקפתא דידהו ואניכסייהו

רמי

עין משפט

א מיי' פ"ו מהל' שכנים סמג עשין פב טוח"מ סי' קסג:

עי' פי' במ"מ פ"ו מהל' שכירות במיי' ולקמן [דף כא:] בפ' לא יחפור מביאו בגמ' גם רב אלפס. מהר"ם:

ב מיי' פ"ה שם טור ח"מ סי' קסג:

ג מיי' פ"ו שם סמג עשין פב טור ח"מ סי' סנו:

דב"מ פ' י"א

ד מיי' פ"ה שם סמג שם טור ח"מ סי' קסא:

ה מיי' פ"ו שם סמג שם טור ח"מ סי' קסג:

ו מיי' פ"ה ופ"ו שם טור ח"מ סי' קסג:

ז מיי' פי"א מהל' תפלה סמג עשין פב טור ח"מ סי' קסג:

ח ט מיי' פ"ו מהל' שכנים סמג עשין פב טור ח"מ סי' קסג:

(בתוספתא שם סוף פי"א)

תרכה

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) אם קנו דבר בשותפות וכו' והתוס' בפ' הנזקין דף נ"ט ריש ע"ב תולקין ע"ז ספי' ומפרשים כגון מעשר עני או לדקה אם הוא עני כחבירים המסובין בסעודה ע"ש:

הגהות הב"ח

(א) (או לפי שבח ממון הן גובין) תא"מ ונ"ב באלפסי ישן אין זה: (ב) נ"ב בני חצר: (ג) רב חנן בר רב חסדא רמא כרגא ארבנן א"ל רנב"י כו' ותנא דבי ר' ישמעאל וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה ראשון. רב פפא שדא כריא חדתא איתמי כו' כצ"ל: (ד) נ"ב אלפס ישן. שאין דרכן של ת"ח להזדלזל בפני עמי הארץ. פי' כלוזא המון עם: (ה) נ"ב אמר להו: (ו) נ"ב אמר להו: (ז) (פש ההוא כובס כו' פקע כלילא) תא"מ ונ"ב ס"א פש כובס ותגר ערק כובס ומית תגר ופקע כלילא. כך מצאתי באלפסי ישן: (ח) נ"ל שדיוה: (ט) נ"ב לעולם: (י) תיבת ע"כ נמחק וכאן נ"ל כמה יהיה בעיר כו':

הגהות חו"י

(א) נ"ב ואפי' הם רוצים לבנות משלהם יחיד מצי מעכב. עי' חו"מ סי' קס"ב: (ב) נ"ב לקמן בגמ' כ"א ע"ב: (ג) נ"ב ב"מ ק"ח ע"א:

הגהות מא"י

[א] נ"ב על כתפי: [ב] נ"ב פי' אם עצמו רוצה להיות בורסי: [ג] פי' ר"ת להסיר גבשושית מרחוב העיר או לחפור ברחוב העיר: [ד] נ"ב אמרו ליה: [ה] אתו הנך פלגי כנ"ל: [ו] נ"ב בית: [ז] נ"ב הא דמפרש האבעיא כך שלא תקשי הא מהגוזל דגובין לפי ממון אבל אם נאמר כפי' הרב ב"ן מיגש א"צ לפרש כן ודו"ק: [ח] נ"ב כמו ויבא הלך לאיש העשיר וכ"כ התוס' כפי' הרי"ף:

רמי והכי איתא בירושלמי בריש פרק המניח את הכד [הלכה א] רתה אמת המים שוטפת ובאת לתוך שדהו רשאי לפנותן למקום אחר כלומר [רשאי לסתום גדר שדהו שלא יכנסו שם] אע"פ שנכנסין לשדה חברו אבל אם נכנסו המים לתוך שדהו אינו רשאי לפנותם למקום אחר אלמא כיון שמוטל הנזק על זה לאו כל כמיניה לסלקו מעליו ולהטילו על חברו. וגרסינן תו התם *)[ז] אהין אכסנו פרכא עד דלא ייתון רומאי שרי **)משח דיניה מאן דייתון רומאי אסיר פירוש אכסנו פרכא חיל המלך מלשון [ע"ז דף ח:] הפרכי וקאמר עד שלא תבא נר מצוה האכסניא עליהם מותר לו לתת שכר שלא יתן כלום באותה אכסניא [אבל] אחר שבאו והוטל המס בשבילם אסור כיון שכבר נתחייב כשפוטר עצמו ממנו הרי הוא כאילו גוזלו מהם: **מתני'** [כמה יהא בעיר וכו']. מוכח בגמ' דאפילו לא ירד להשתקע אלא לגור כיון שעמד שם י"ב חדש הרי הוא כאנשי העיר לכל מסין ותשחורת ולפסי העיר ולכל ענינים כבני העיר ממש וכשלא עמד שם י"ב חדש אפילו ירד להשתקע לא הוי כאנשי העיר לכל מילי אלא לקופה ולתמחוי ולכסות ולקבורה בזמנים ידועין כדמוכח בגמ': ואם קנה שם בית דירה. ר"ל והוא שדר בה [שאם אינו דר שם] לא הוי כאנשי העיר אלא לדברים שהם תועלת הבית כדמפרש בתוספתא שהבאתי למעלה דכשאינו דר עמהם אין משעבדין אותו אלא לבורות שיחין ומערות ואמת המים שזה ודאי הוא תועלת [שמתוך שיש] בעיר [בורות שיחין ומערות] באין לדור שם ושוכרין אותה ואם רצה למכרה מוכרה ביותר וכשדר עמהם משעבדין אותו על הכל ולאו דוקא קנה שלא נשתעבדו אבותיו מעולם עם בני העיר לכל מילי הוא דפטור אלא אף אם היה לו כבר כיון שאינו דר שם פטור כדאמרן לעיל [סי' תרכב] בתוספתא וכן מי שיש לו בית בעיר אחרת או בית בחצר אחרת וכו' דמשמע שהיה לו כבר ומדאמרינן בתוספתא בית בחצר משמע שאף על פי שדר בעיר כיון שאינו דר באותה חצר ממש אין משעבדין אותו על הכל ואע"פ שאפשר שהיה דר הוא בה:

[**גמ'**] תניא המודר מבני העיר וכו'. פי' שלא יהנה מבני העיר לא נאסר אלא באותן שנשתהו שם שנים עשר חדש שהם נקראין אז בני העיר אבל אם לא עמדו שם י"ב חדש אין נקראין בני העיר ומותר ליהנות מהם אבל אי אמר בשעת נדרו שהוא מדיר עצמו מיושבי העיר בל' יום נקרא יושב העיר הלכך כל מי ששהה שם שלשים יום אסור ליהנות ממנו אבל בפחות משלשים מותר ליהנות ממנו שאינו נקרא יושב העיר ומדאמר סתמא דבפחות מותר ולא חלק בין אם ירד להשתקע או לגור ש"מ שאין הענין תלוי בין אם ירד להשתקע או לגור אלא בזמן שאם

תורה אור

(א) *°רבה בר רב הונא רמא *כרגא ארבנן א"ל ר"נ בר רב יצחק עבר מר אדאורייתא ואדנביאי ואדכתובי אדאורייתא דכתיב °אף חובב עמים כל קדושיו בידך אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע אפי' בשעה שאתה מחבב עמים כל קדושיו יהיו בידך מאי והם תכו לרגלך ישא מדברותיך תני רב יוסף אלו ת"ח שמכתתין רגליהם מעיר לעיר וממדינה למדינה לישא וליתן בדיבורו של מקום אדנביאי דכתיב °גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם ואמר עולא הפסוק הזה בלשון ארמי נאמר אם כולן [א] יתנו בגוים עתה אקבצם [ב] ואם לאו ויחלו מעט ממשא מלך שרים אדכתובי דכתיב °מנדה בלו והלך לא שליט למירמא עליהון ואמר רב יהודה מנדה זו מנת המלך בלו זו כסף גולגלתא והלך זה ארנונא כגון תשורה או ארוחה שעושין למלך כשעובר עליהן גרסינן בנדרים* אמר רבא שרי ליה לאיניש לאודועי נפשיה באתרא דלא ידעין ליה דכתיב °ועבדך ירא את ה' מנעוריו והא כתיב °יהללך זר ולא פיך לא קשיא הא באתרא דידעין ליה והא באתרא דלא ידעין ליה אמר רבא שרא ליה לצורבא מרבנן לאודועי נפשיה ולמימר צורבא מרבנן אנא שרו לי תיגראי ברישא א דכתיב °ובני דוד כהנים היו מה כהן נוטל חלק בראש אף ת"ח נוטל חלק בראש וכהן מנלן דכתיב °וקדשתו כי את לחם אלהיך וגו' ותנא דבי ר' ישמעאל וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה ראשון (ב): *כמה יהא בעיר °ויהא כאנשי העיר: ולכל מילי (א) מי בעינן י"ב חדש °ורמינהו [ג] ל' יום לקופה ג' חדשים לתמחוי ששה לכסות תשעה לקבורה שנים עשר לפסי העיר א"ר אסי א"ר יוחנן כי תנן נמי מתניתין לפסי העיר תנן ב ושמעינן מינה דכל הני מילי חיובא נינהו ומפקינן מינייהו בעל כרחן דומיא דפסי העיר תניא המודר הנאה מבני העיר ובא אדם ונשתהה שם כל ששהה שנים עשר חדש אסור ליהנות ממנו פחות מיכן מותר ליהנות ממנו מיושבי העיר כל ששהה שם ל' יום אסור ליהנות ממנו פחות מיכן מותר ליהנות ממנו א"ר אסי א"ר יוחנן הכל לפסי העיר ואפילו מיתמי אבל מרבנן לא רבנן לא צריכי נטירותא א"ר פפא לשורא ולפרשא דמתא ולטורזינא אפי' מיתמי כללא דמילתא כל מידי דאית להו ליתמי *נטירותא בגויה רמינן עילויהו *רבא רמא צדקה איתמי דבר מריון א"ל אביי והאמר רב שמואל בר יהודה °אין פוסקין צדקה על היתומים אפילו לפדיון שבוים א"ל אנא לאחשובינהו קא עבידנא *ת"ר °קופה [ד] נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה נגבית בשנים שאין עושין שררה על הצבור בממון בפחות משנים מתחלקת בשלשה מפני שהוא כדיני ממונות תמחוי נגבית בשלשה ומתחלקת בשלשה מפני שגיבויו וחילוקו שוה (א) ומפני מה קופה נגבית בשנים ותמחוי נגבית בשלשה שהקופה [ה] דבר קצוב הוא על כל אחד ואחד ואין הגבאין מוסיפין ולא גורעין אבל תמחוי אינו דבר קצוב אלא לפי צורך שעה היא נגבת לעניי עולם וצריכין לקצוב על כל אחד ואחד כראוי לו ונמצא (ג) כדיני ממונות לפיכך צריך שלשה תמחוי נגבית בכל יום וקופה מע"ש לע"ש תמחוי לעניי עולם קופה לעניי העיר ורשאין בני העיר לעשות קופה תמחוי ותמחוי

רש"י

על הכוכבים: שאתה מחבב עמים. שאתה מלביב להם פנים להמשילם על בניך: כל קדושיו. של ישראל יהיו בידך לשומרם: אם כולם. וכן רובם שונין ועוסקין כשיגלו בין העובדי כוכבים: עתה אקבצם. אף אם מועטים הם [ו] חשובין ביןהעובדי כוכבים: ויחלו ממשא מלך שרים. יהיו בטלים מלשאת משא מלך ושרים יחלו כמו לא יחל דברו: מנדה בלו והלך. דריוש צוה את פחות עבר הנהר על אנשי כנסת הגדולה: מנת המלך. זו מגבת מסים שממלין תמיד על בני המדינה: ארנונא. עשירית תבואה ובהמה מדי שנה בשנה: לאודועי נפשיה. להודיע מי הוא: באתרא דלא ידעי ליה. שאין מכירין אותו: שרו ליה תגראי. פסקו לי דינא בתחלה: ולכל מילי. ומקמי הכי לא יהיב מידי עם בני העיר: שלשים יום לקופה. לתת מעות לקופת צדקה: לתמחוי. כיון ששהה שם ג' חדשי' גובין ממנו תמחוי מאכל לעניים: לכסות להלבים עניי העיר: לקבורה. לקבור עניי העיר: כל ששהה שם שלשים יום. דבשלשים יום נקרא מיושבי העיר: לשורא. לתיקון חומה: ולפרשא. הרוכב סביבות העיר לשומרה ולידע מה צריכה: ולטורזינא. שומר כלי זיין של בני העיר ויושב בבית אצל השער: שהוא כדיני ממונות. כי צריך לעיין ולתת לכל אחד כפי שפלים התלויים בו: שגיבויו וחילוקו שוה. הכל מיד מדי יום יום לפיכך אינו גובה בב' שלא יהיו צריכין לחזור אחר שלישי לחלוק: לעשות קופה תמחוי. לחלק לעניי עולם אם

עמד שנים עשר חדש הוי כאנשי העיר ממש ואי לא [ח] לא אלא למילי דאמרינן בסמוך: ולכל מילי בעינן שנים עשר חדש ורמינהו שלשים יום לקופה שלשה חדשים לתמחוי ששה לכסות ט' לקבורה שנים עשר לפסי העיר אמר רבי יוחנן כי תנן נמי מתני' לפסי העיר תנן ואמר ר' יוחנן הכל לפסי העיר ואפי' מיתמי ואמר רב פפא לשורא לפרשא ולטורזינא אפי' מיתמי כללא דמילתא כל מילי דאית להו נטירותא ליתמי בגויה רמיא עלייהו אבל רבנן לא צריכי נטירותא: רבא רמא צדקה איתמי דבר מריון א"ל אביי והא תני רב שמואל בר יהודה אין פוסקין צדקה על יתומים ואפילו לפדיון שבוים א"ל אנא לאחשובינהו עבידנא. פי' עמד ל' יום בעיר הרי הוא כאנשי העיר לענין שחייב ליתן בקופה של צדקה לעניי העיר: לתמחוי. מאכל לעניי עולם: לכסות. [להלבים] עניים: לקבורה. היא הוצאה יתירה לתת תכריכים להראוים להם: לפסי העיר. הם הבקעות שסביב (ב) החומה: כי תנן נמי מתני' לפסי העיר תנן. וה"ה לכל מסין ותשחורת אלא בא לומר שפחות מכן אינו חייב אלא לדברים שאמרנו וכתב רבינו אלפסי ז"ל בהלכותיו וזה לשונו ושמעינן מהא דכל הני מילי חיובא נינהו ומפקינן מינייהו בעל כרחן דומיא דפסי העיר: לשורא. חומה: לפרשא. שומר העיר: לטורזינא. שומר כלי זיין של בני העיר: כללא דמילתא וכו'. לאפוקי מילי דמצוה משום דיתומים לאו בני מעבד מצוה נינהו אלא דוקא לאחשובינהו בעיני הקהל מותר כדעביד רבא וכן לאפוקי מהא דתניא כופין בני העיר זה את זה לבנות להם בית הכנסת ולקנות ס"ת נביאים וכתובים [ט] ומיהו אמסין ותשחורת משעבדים אותם שלא פטרו מהם בגמ' אלא תלמידי חכמים וכן כתב הרמב"ם ז"ל והסכימו עמו האחרונים ז"ל אע"פ שלא כתב כן הרב רבי יוסף הלוי ז"ל: **ת"ר** קופה וכו' נגבית בשנים. משום דגבייה דבר קצוב על כל אחד ואין בו כפייה כלל משום הכא לא הוי כדיני ממונות להצריכו שלשה אבל תמחוי נגבית בג' שאינו דבר קצוב אלא לפי שעה הוא נגבה לעניי עולם וצריכין לקצוב על כל אחד ואחד כראוי לו והוי כדיני ממונות [י] ועוד דכיון שבחלוקה צריך ג' דהוי כדיני ממונות לדון שיתנו לזה כך ולזה כך גם בגבייה יהיו הג' שבכל יום הוי החלוקה [ולא יצטרכו] לבקש הג' בכל פעם ופעם: ורשאין בני העיר לעשות קופה וכו' ולשנות לכל מה שירצו. אפילו לדבר שאינו צורך עניים דאע"פ שהגבוהו לעניים וזכו בהם מ"מ הוי הלואה לגבי צבור ואם יצטרכו עניים עילוייהו דידהו רמו (ג) וליכא למיחש שמא ירדו מנכסיהם דאין

*) [בירושלמי שלנו הוא בנוסחא אחרת]. **) [נ"ל שרי משמדוניה פי' לשחד אותו בממון. וכן הגי' בערוך ערך אכסנאי פרחא] וכ"ה בא"י. (ג"א)

כתב ריא"ז
א מה שהתירו לת"ח שיאמר עבדא דבי טרא אנא ולא יהיבנא כרגא הוא מפני שלבו לשמים שנאמר כי ה' אלהיך אש אוכלה אבל להזכיר שם עבודת כוכבים בפירוש כדי להציל ממונו אסור:
כתב ריא"ז
ואפי' לצרכי צבור או לקנות מהם מתנות לבית הכנסת:

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) ואין לתרץ דקאי אהא דקתני במתני' כופין אותו לבנות לעיר דלתים ובריח דהיינו שמירת העיר ולא אשאר ענינים שאין נזכרין במשנתנו דהא במתני' קתני כמה יהא בעיר שיהיה כאנשי העיר ואילו קאי אדלעיל ה"ל למימר כמה יהא בעיר ויכופו אותו וק"ל:
מהר"ם (ב) נראה שרוצה בו ענין חריצים ובקעים של אגמי מים שכן רגילין לעשות סביב החומה ודומה לו הביא הערוך בערך פס שבלשון יון ובלשון ישמעאל קורין המרא שחופרין בה פס או מלשון צרורות אדמה כמו שקל פיסא שדא ביה אבל הערוך פי' פסין דהכא כמו פסי בירא[ו]ת קרשי עצלחוק שערי העיר:
(ג) ולאו דוקא שיתנו בתחלת השינוי ע"מ הלואה אלא אפי' לא יפרשו עוד כיון שלצבור הוא יכול לשנות אפי' לדבר הרשות והגבאי שאינו צבור דוקא לדבר מצוה והיחיד שנדר לדקה והפרישה עד שלא באת ליד הגבאי מותר לשנותה אפי' לדבר הרשות ופי' לשנותה בתורת הלואה דוקא ע"מ לפרוע דהא אמרי' בפיך זו צדקה וה"ה לו לחזור בו ואפי' לא הפרישה עדיין כך פי' האשר"י לפי שיטת ר"ת ס"י' מה שאמר כאן מ"מ הוי הלואה לגבי צבור לרווחא דמלתא אמר הכי כלומר שאין הפסד לעניים בשנוי זה דהא בין כך ובין כך עניים עלוייהו דצבור רמי והם חייבים לפקח על עניים:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב רב חנן בר רב חסדא: (ב) רב פפא שדיא כריא חדתא כו' אלא בשביל עמי הארץ וכ"כ אלפסי ושן ואמר רבא שרי ליה לצורבא מרבנן למימר לא יהיבנא כרגא דכתיב מנדה בלו והלך לא שליט למירמא עליהן ואמר רב יהודה מנדה זו מנת המלך כו' ואמר רבא שרי ליה לאיניש למימר עבדא דנורא אנא כצ"ל: (ג) נ"ב שהוא:

הגהות הרי

(א) מתיבת ומפני מה עד תיבת צריך שלשה הם מוקפים וכ"ב ליתא בגמ' והם דברי הרי"ף וכ"כ התוס' בשם ר"ח וכ"ל שהם מפרשים שמ"ש שוה ר"ל כשם שחילוקה לעניי עולם והם באים לפעמים הרבה ולפעמים מעטים כ"נ בגבייה לפי רוב העניים:

א מיי' פ"ד מהל' ת"ת טור יו"ד סי' רמג:

בגמ' וכרא"ש איתא רב נחמן בר רב חסדא רמא כרגא כו' [וכ"ה בדק"ס] (ג"א):

ב מיי' פ"ו מהל' שכנים ופ"ט מהל' מתנות עניים סמג עשין סב טוש"ע סי' רנו טור ח"מ סי' קסג:
ג מיי' פ"ח מהל' נדרים טוי"ד סי' רכח:
ד מיי' פ"ו מהל' שכנים סמג עשין פב טור ח"מ סי' קסג:
ה מיי' פ"ט מהל' מתנות עניים סמג עשין קסב טור יו"ד סי' רמח:
ו מיי' פ"ו ופ"ט מהל' מתנות עניים סמג עשין קסב טוי"ד סי' רמח רנו:

ויקרא כא
מכילתין דף ח.
[דף קנח ע"ב]

בגמ' איתא דאית להו הנאה מנ"י כו' (ג"א): *בגמ' איתא רבה

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי' ילמדו: [ב] נ"ב בגמ' ואם מעט מהם: [ג] נ"ב בגמ' שלשים יום לתמחוי ג' חדשים לקופה: [ד] נ"ב של צדקה: [ה] נ"ב דברי הרי"ף הם וכ"ה בתוס' וז"ל ומפסקי טעמא הפא נמי נגבית בשלשה וי"ל לפי שהיה ידוע שכום לכל א' וא' וכך יתן כ"ה: [ו] השונין כצ"ל: [ז] הדין כצ"ל: (ח) נ"ב לא הוי כאנשי העיר אלא למילי דאמר בסמוך: [ט] נ"ב פי' שאין כופין: [י] נ"ב זה פירש"י:

דאין לבור עני ולאו דוקא כשהסכימו בני העיר אלא אפילו פרנסים הממונים על הצבור מכניס כרצונם כדגרסינן בירושלמי דשקלים [פ"ב הלכה ה] אין ממחים ביד הפרנסים [ו] (א) כיון שהסכימו בני העיר והא דתנן *(בגמ' דילן) בשקלים [פרק ב משנה ה] מותר עניים לעניים וכו' ה"מ בשלא הסכימו בני העיר לשנותה והא דתניא בערכין (דף ו.) דמשבאת ליד הגבאי אינו רשאי לשנותה וכו' יחיד שאני דאיכא למיחש שמא ירד מנכסיו ומיהו מדעת הגבאי או הפרנסים רשאי כדתניא בתוספתא דמגילה [פרק ג] הפוסק לצדקה עד שלא זכו בה הפרנסים רשאי לשנות לדבר אחר משזכו בה הפרנסים אינו יכול לשנותה לדבר אחר אלא מדעתן ואם התנדב נר ומנורה לבית הכנסת או ס"ת על דעת בני העיר התנדב מסתמא וכמו שזכו בו הפרנסים דמי כדתניא בערכין (שם) ישראל שהתנדב נר ומנורה לבהכ"נ אם נשתקע שם בעליה מותר לשנותה אפילו לדבר הרשות וטעמא משום שהמתנדבין על דעת צבור התנדבו וכתב ה"ר יונה ז"ל דהיינו בשאין צריכין לאותו נר או מנורה שיש בבית הכנסת נרות ומנורות ככל מה שהם צריכין להדליק. ולענין צדקה כתב הוא ז"ל דיחידים דמתנדבים מעצמם אע"פ שהביאו ליד הגזבר אין לבני העיר רשות לשנותה כלומר ללוותה עד שיבאו עניים ויפרעו להם כיון שלא נגבית על דעת צבור דדוקא בצרכי בהכ"נ הוא דאמרינן כדכתיבנא לעיל וגם היחידים עצמם אין להם רשות ללוותה כיון שבאת ליד הגזבר אבל קודם שבאת ליד הגזבר מותרים ללוותה עד שיבאו עניים ויתנו להם כההיא דאמרינן בתוספתא רשאי לשנותה שפירושו ללוותה וכן כתב הרשב"א ז"ל: ואם הסכימו הצבור להרבות בצדקה לחלק בתעניות ובימי התשובה אין רשאים ליטול ולשנות מעות הצדקה לצרכיהם וההיא דירושלמי שהבאתי דאין ממחין ביד הפרנסים היינו כשהסכימו לשנות מותר עניים לצרכי צבור וכן בקופות תמחוי לא גבו אלא כדי ליתן להם כדי פרנסתן וכשהותירו רשאין לשנות כן כתב ה"ר יונה ז"ל: ורשאין וכו' על השערים. שלא ימכרו אלא לסך כך: ועל המדות. להגדילם ולהקטינם: ועל שכר פועלים. שלא ישכור אדם פועל ביום יותר מסך כך: ולהסיע על קיצתן. כלומר להסיעו מדין תורה לקנסו על שעבר על קצת דבריהם: [אמר מר אין עושין שררה על הצבור בפחות משנים מאי משמע אמר רב נחמן אמר קרא והם יקחו את הזהב וגו'. פי'] והם בגלאל והאליאב: שני אחין. כיחיד דמו להוציא ממון על פיהם: אפילו

רש"י

אם ירצו עליהם: להתנות על המדות: להגדיל את העיר או להקטין: ועל השערים. שער חטין ויין שלא ימכרום שנה זו יותר מכך וכך דמים: להסיע על קיצתן. לקנוס העובר על קצת דבריהם ולהסיעם מדת דין תורה: אסור לשנותה. לדבר אחר: עד שלא נשתקע שם בעליה כי הם מקפידים: הא הימוני מהימן: יחיד להיות גזבר: שני אחין. לגבי הימנותא כחד חשיבי: מאי שררותא. דקופה דקאמר אין עושין שררה: אפי' ערב שבת. שיש לו פתחון פה לומר טרוד אני: ופקדתי וגו'. אלמא אסור למשכן: אמיד. עשיר: וגבאי צדקה המשכילים אל דל מהו צריך: ומצדיקי הרבים. מלמדי תינוקות [ג] שמצדיקים ומחנכין ללמוד התינוקות [ד] דרך טובה: ורבנן מאי. תלמידי חכמים העוסקים תמיד בתורה מה כתוב בהן: לפרוש זה מזה. מפני החשד שלא יאמרו זה [ה] גובה יחידי ודעתו לגנוב: אבל זה פורש לשער. לגבות מיושבי (ו) העיר וזה לגבות מיושבי החנות ובלבד שיראו שניהם כאחד: לא יתנם לכיסו. שלא יאמרו ממעות צדקה גונב: פורטין. פרוטות שגבו מחליפין במעות כסף מפני שמחלידות כי הפרוטות הם של נחשת: שנים שנים. פן יאמרו שנים מטיל ואינו מונה אלא אחד: אציפי. מחצלות של בית הכנסת לפי שקונין אותו מלמי

תורה אור | נר מצוה

ותמחוי קופה ולשנותם לכל מה שירצו [א]ורשאין בני העיר להתנות על השערים ועל המדות ועל שכירות הפועלין ולהסיע על קיצותן: א גרסי' בתחלת ערכין *[ב]אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב סלע זו לצדקה מותר לשנותה בין לעצמו בין לאחר לא שנא אמר עלי ולא שנא אמר זו ות"ר האומר סלע זו לצדקה עד שלא באת ליד גבאי מותר לשנותה משבאת ליד גבאי אסור לשנותה וגרסינן התם נמי *אמר רב ישראל שהתנדב מנורה או נר לבית הכנסת אסור לשנותה סבר ר' חייא בר אבא למימר לא שנא לדבר הרשות לא שנא לדבר מצוה א"ל ר' אמי הכי אמר ר' יוחנן לא שנו אלא לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מותר לשנותה °וה"מ עד שלא נשתקע שם בעליה אבל לאחר שנשתקע שם בעליה אפילו לדבר הרשות מותר לשנותה *אמר מר אין עושין שררה על הצבור בפחות משנים מנלן אמר רב נחמן [א] בר כהן דאמר קרא °והם יקחו את הזהב ואת התכלת ואת הארגמן וגו' שררה הוא דלא עביד הא הימוני מהימן מסייע ליה לר' חנינא דאמר מעשה היה ומינה רבי שני אחים בקופה מאי שררותא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [ב] לפי שממשכנין על הצדקה ואפילו בערב שבת איני והא כתיב °ופקדתי על כל לוחציו ואמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב אלו גבאי צדקה לא קשיא הא דאמיד והא דלא אמיד כי הא דרבא כפייה לרב נתן בר אמי ואפיק מיניה ארבע מאה זוזי לצדקה °והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע זה דיין שדן דין אמת לאמתו ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד אלו גבאי צדקה (א) במתניתין תנא והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע זה דיין שדן דין אמת לאמתו וגבאי צדקה ומצדיקי [ג]הרבים ככוכבים לעולם ועד אלו מלמדי תינוקות כגון רב שמואל בר שילת דרב אשכחיה לרב שמואל בר שילת דהוה קאי בגינתיה אמר ליה שבקתה להימנותך אמר ליה הא תליסר שנין דלא חזיא לי והשתא (ב) דעתאי עלוייהו [ג] רבנן מאי (ג) אמר רבינא (ד) °ואוהביו כצאת השמש (ה) בגבורתו ת"ר [ד]גבאי צדקה אינן רשאין לפרוש זה מזה בשוק אבל זה פורש לשער וזה פורש לחנות וגובין מצא מעות בשוק לא יתנם לתוך כיסו אלא נותנן לתוך ארנקי של צדקה ולכשיגיע לביתו יטלם כיוצא בו היה נושה בחבירו מנה ופרעו בשוק לא יתנם לתוך כיסו אלא נותן לתוך ארנקי של צדקה ולכשיגיע לביתו יטלם תנו רבנן גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק פורטין לאחרים ואין פורטין לעצמן כיוצא בו גבאי תמחוי שאין להן עניים לחלק מוכרין לאחרים ואין מוכרין לעצמן תנו רבנן מעות של צדקה אין מונין שנים שנים אלא אחת אחת אמר אביי מריש לא הוה [ה]יתיב מר אציפי דבי כנישתא

בפ"ש. שיש לו טענה לבעל הבית לומר טרוד אני לכבוד שבת ואפ"ה אין ממתינין לו מפני צרכי עניים שעיניהם תלויות לגבאין: שבקת להימנותך. שהיית רגיל ללמדם באמונה ולישב על גבן תמיד: אין רשאין לפרוש. מפני החשד שלא יאמרו הרואים זה הגובה יחידי דעתו לגנוב: אבל זה פורש כו'. כיון דאין בו חשד כיון שאין מרחיקים זה מזה כל כך שזה גובה מיושבי (ו) העיר וזה מיושבי החנות: פורטין. הפרוטות שגבו בדינרי כסף לפי שהפרוטות של נחשת מחלידות: ולא לעצמם. פן יחשדום שפורטים בזול:

תרי

[illegible]

תרי כיסי . משום שאין רשאין לשנות מקופה לתמחוי ולא מתמחוי לקופה אם אינו מתנה עם הגבור שירצה : מאי דבעינא עבידנא. דרצוני הוא רצונם שכל הבאים ומתנדבין לכבודי הם באים וכל כך אעשה מנדבותם אלא מה שראוי לעשות : התנו . שישתוו זה בהמותיו יום פלוני וזה יום פלוני והעובר על קיצתן . שיש להם רשות לקנוס שלא מדין תורה : ה"מ דליכא אדם חשוב . ואע"פ דאיכא פסידא לאחריני עבדי : אבל היכא דאיכא אדם חשוב.

נר מצוה תורה אור

בנישתא בבי מדרשא (א) כיון דשמעה להא דתניא ורשאין בני העיר לעשות קופה תמחוי ותמחוי קופה ולשנותן לכל מה שירצו הוה יתיב אמר אביי מריש הוה עביד *מר תרי כיסי חד לעניי מתא וחד לעניי עולם כיון דשמעה להא דא"ל שמואל לרב תחליפא בר אבימי עביד [א] *ואתני איהו נמי עביד [ב] ומתני *אמר רב אשי אנא אפילו אתנויי לא צריכנא כיון דכל דאתי אדעתא דידי אתי מאי דבעינא עבידנא ביה : הנהו טבחי דאתנו בהדי הדדי דכל דעביד ביומא דחבריה ניקרעינו למשכיה אזל חד מינייהו עבד ביומא דחבריה קרעינהו למשכיה אתא לקמיה דרבא חייבינהו [ג] איתיביה רב ייבר בר שלמיא לרבא ולהסיע על קיצותן לא אהדר ליה אמר רב פפא שפיר עבד דלא אהדר ליה ה"מ היכא דליכא אדם חשוב אבל איכא אדם (א) חשוב לאו כל כמינייהו דאתנו : ת"ר אין מחשבין בצדקה עם גבאי צדקה ולא בהקדש עם הגזברין ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנא' °ולא יחשבו את האנשים אשר יתנו את הכסף על ידם לתת לעושי המלאכה כי באמונה הם עושים אמר רב הונא בודקין למזונות ואין בודקין לכסות איבעית אימא סברא ואב"א קרא סברא דהאי קא מיבזי והאי לא קא מיבזי קרא דהכא כתיב °הלוא פרוס לרעב לחמך פרוש כתיב (ה) התם כתיב °כי תראה ערום וכסיתו לאלתר ורב יהודה אמר בודקין לכסות ואין בודקין למזונות אבע"א סברא ואבע"א קרא סברא האי קא מצטער והאי לא קא מצטער קרא °הכא כתיב הלוא פרוס לרעב לחמך פרוס והב ליה לאלתר [ד] והתם כתיב כי תראה ערום כי יראה לך בעדים תניא כוותיה דרב יהודה אמר כסוני בודקין אחריו פרנסוני אין בודקין אחריו : תנן התם אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום מככר בפונדיון מארבע סאין בסלע לן נותנין לו פרנסת לינה שבת נותנין לו מזון שלש סעודות מאי פרנסת לינה אמר רב פפא פוריא ובי סדיא ואם היה עני המחזיר על הפתחים אין נזקקין לו למתנה מרובה אבל נזקקין לו למתנה מועטת אמר רב אסי לעולם אל ימנע אדם עצמו משלישית השקל בשנה שנאמר °והעמדנו עלינו מצות לתת עלינו שלישית השקל בשנה [ה] וגו' ואמר רב אסי שקולה צדקה כנגד כל המצות שנאמר והעמדנו עלינו מצות מצוה לא נאמר כאן אלא מצות אמר רב *)אסי יותר כח המעשה מן העושה שנאמר °והיה מעשה הצדקה שלום ועבודת הצדקה השקט ובטח עד עולם *רבי אלעזר הוה יהיב פרוטה לעניא והדר מצלי דכתיב °אני בצדק אחזה פניך (וגו') מאי אשבעה בהקיץ תמונתך אמר רב נחמן ברבי יצחק אלו תלמידי חכמים שמנדדין שינה מעיניהם הקב"ה משביען מזיו השכינה לעולם הבא כלומר משכר הקיצה שמקיצין את עצמן מן השינה זוכה לשבוע מתמונתו של הקב"ה (ג) *(אמר ר' יצחק הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות דכתיב °הלוא פרוס לרעב לחמך (ב) א) אז יבקע כשחר אורך ב) וארוכתך מהרה תצמח ג) והלך לפניך צדקך ד) וכבוד ה' יאספך ה) אז תקרא וה' יענה ו) תשוע ויאמר הנני [ו] והמפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות שנאמר °ותפק לרעב נפשך ונפש נענה תשביע א) וזרח בחושך אורך ב) ואפלתך כצהרים ג) ונחך ה' תמיד (ג) וגו' ח) ובנו ממך חרבות עולם ט) מוסדות דור ודור תקומם י) וקרא לך גודר פרץ יא) משובב נתיבות לשבת [ז] ע"ב) (ג) : *ת"ר די מחסורו אתה מצווה עליו לפרנסו ואי אתה מצווה עליו לעשרו אשר יחסר לו אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו וכו' כדכתיבנן בפרק מציאת האשה *איפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא שדרה ד' מאה (ארנקי) דדינרי לקמיה דרבי אמי ולא קבלינהו שדריתינהו לקמיה דרבא וקבלינהו שמע רבי אמי ואיקפד אמר לית ליה °ביבוש קצירה תשברנה נשים באות מאירות אותה ורבא משום שלום מלכותא הוא דעביד ורב אמי סבר אי משום שלום מלכותא (ד) איבעי ליה למיתבינהו לעניי עכו"ם ורבא נמי לעניי עכו"ם יהבינהו ור' אמי דאיקפד לא סיימוה קמיה (ד) *איפרא הורמיז (ס) שדרה ארנקי דדינרי לקמיה דרב יוסף א"ל תהוי הא למצוה רבה יתיב רב יוסף וקא הוי בה מצוה רבה מאי היא אמר אביי הא מדתני רב שמואל אין פוסקין צדקה על היתומים אפילו לפדיון שבויים א ש"מ פדיון שבויים מצוה רבה היא:(ו) גרסינן בפ' דיני ממונות *אמר רב נחמן

*) בגמ' איתא א"ר אליעזר גדול המעשה יותר מן העושה כו' (ג"ה)

רש"י

מדמי הצדקה : ואתני . שתנה עם הגבור לחלקו לכל הבאים : דכל דאתי . לתת מעות אל הקופה : ליקרעוה למשכיה. עור הבהמה שלו : לאו כל כמינייהו דאתני . שלא בפניו : אין מחשבין . כלומר היכן נתתם מעות שגביתם : ואף על פי שאין ראיה לדבר. דלאו בגבאי צדקה כתיב אלא בגיזברי הקדש שהיו הפועלים רבים וא"א לעמוד על החשבון: בודקין למזונות. שלא יהא רמאי : לכסות. אם אמר כסוני : מככר בפונדיון . ככר הנקוח בפונדיון כשנותנין ד' סאין בסלע ומגיע לפונדיון חצי קב [ס] בסלע שהסלע מ"ח פונדיון וסאה ו' קבין וד' סאין מ"ח חצאי קבין. לן. בלילה: בי סדיא. כר למראשותיו : אין נזקקין לו . לתת לו מעות מן הקופה דאחרי שלמוד לחזר על הפתחים דיו בכך : המעשה . שטורח לעשות ולכוף חבירו לתת צדקה : ותפק לרעב נפשך . והוא פיוס ודברי נחומים : אפילו סוס לרכוב עליו . אם הורגל בכך כגון אם היה עשיר או בן עשיר : ביבוש קצירה תשברנה . כשתכלה זכות שבידו ייבש לחלוחית מעשה צדקה שלהן ישבר : לא סיימוה קמיה . דר' אמי דלעניי עובדי כוכבים יהבי : ש"מ פדיון שבויים מצוה רבה . והא דקבלה משום שלום מלכות קיבל

נמוקי יוסף

הממונה על הגבור לאו כל כמינייהו דמתני אלא אם כן נטלו רשות מאותו פרנס כיון דאיכא פסידא לאחריני בתנאייהו אבל היכא דליכא פסידא תנאייהו תנאי והיינו בדאתנו אהדדי כל בני אומנות אחד דהוו כבני עיר (אחרת) לגרמייהו ורשאין להסיע על קיצתן אבל תרי או תלתא מן האומנות לא ומיהו אי הני תרי אתנו שכל מה שישתכרו באומנתן יהא לאמצע קנו שנעשו שותפין זה לזה וכן אם התנו בכל מקח או מציאה שיבא לידם שיהיה לאמצע קנו עד שיחזרו בהם שהרי פועל [ב"ק ד' קטז:] יכול לחזור בו אפי' בחצי היום ודוקא בשיש עדים בדבר שחוזר בו דאינו נאמן לומר קודם שלקחתי זה חזרתי בי שאם כן אף פועל [ב"מ דף יב:] שנשכר ללקט מציאות יאמר כן וכי נאמין אותו אלא ודאי פועל אע"פ שיוכל לחזור בו כל שלא חזר בו מסתמא על דעת תנאו הראשון הוא עושה . כן כתב הרנב"ר ז"ל בשם הגאון ז"ל : שאין ראיה לדבר . משום דלא בגבאי צדקה מיירי הכתוב אלא בגזברי הקדש הנותנין לפועלים מרובים ומתוך שטרודין שוכחין ולמי שאינו כ"כ טרוד לא הוי [ס] ראיה מ"מ זכר קצת הוי שאין ראוי לחשוב עמהם : בודקין. שלא יהיה רמאי שמא יש לו ואין רוצה להתכסות אבל למזונות אין בודקין משום דמצטער : הכא כתיב הלוא פרוס לרעב לחמך פרסינן לאלתר [והכי קי"ל] דהכי אמר רב יהודה והאיך ברייתא אזלא כותיה : הסלע הוה מ"ח פונדיונות והסאה ששת קבין [נמצא י"ב פונדיונות שוים ששת קבין] חצי קב לפונדיון נמצא שככר לפונדיון הוי חצי קב שהן ב' לוגין שהקב ד' לוגין ולוג שש ביצים שהם מזון ב' סעודות וא"כ ב' לוגין הוי ד' סעודות ואיך יתכן זה והא אמרינן שבת נותנין לו מזון ג' סעודות ואיך נתן לו בלא שבת יותר אלא ודאי צריך לומר (ה) שהחנוני שהוא טוחן ואופה ומוכר בשוק משתכר מחצה א"כ לא הוי אלא לוג אחד בפונדיון שהוא מזון ב' סעודות [י] ואם שבת מוסיפין לו סעודה אחת : פוריא. מטה : ובי סדיא . כר תחת מראשותיו : מתנה מרובה. כזו מן הקופה ככר לפונדיון דכיון שהוא למוד לחזר על הפתחים דיו בדבר מועט : המעשה . הטורח ללכת אחר חברו שיעשה צדקה ומגדלו לזה ואין חושש על טרחו : שנאמר והיה וכו' . לא אמר והיה הצדקה אלא מעשה כלומר המעשהו : בשכר הקיצה . אשבעה מתמונתך : ביבוש קצירה . כשלא יעשו עובדי כוכבים צדקה תשבר ממשלתן מיד ואפי' מלך קטן וחלוש כאשה יגלחם: לעניי עובדי כוכבים יהבינהו. והא דאמרי' בעלמא [לעיל דף ח.] דאיפרא הורמיז שדרה ארנקי דדינרי קמיה דרב יוסף דליהוו למצוה רבה וקבלה לתתה לפדיון שבויים שאני התם דלא אפשר לחלקם לעובדי כוכבים דלפדיון שבויים שדרתינהו ואסור לגנוב דעת הבריות אפי' דעתו של עובד כוכבים אבל במעות המתחלקות לעניים אין כאן גניבת דעת דאינהו נמי ידעי דישראל רגילין לפרנס עניי עכו"ם כדאמרינן בגיטין (דף סא.) מפרנסין עניי עכו"ם עם עניי ישראל משום דרכי שלום [ומיהו] לקבל צדקה מן העובדי כוכבים לא שרי אלא משום שלום מלכות הוא דקבליה : איפרא הורמיז . [כ] פר"ת דאיפרא ר"ל חן כמו [ב"מ דף קיט.] אפריון נמטייה לר"ש והורמיז שם מקום כדאמרינן בשלהי אחד דיני ממונות [דף לט.] מפלגא [ל] ולעיל דהורמיז : לא סיימוה . כלומר לא פירשו לו הענין :

דה"ל

שלטי הגבורים

א ופשוט בפ' הנושא דף נ"ח דהפודה את השבוים שלא מדעתם לא חשיב מבריח אדי מנכסי חבירו הואיל וכדי היזק' כך כתבו שם המפרשים שלכך צריך שהשבוים יתנו לפודה מה שהוציא בפדותם דכיון שאינו יכול לבא אליהם לשאול להם אם יש לפדותם דלא מצי להתנות עמהם שיתנו לו מה שיוציא עבוד רבנן תקנתא שיטול מה שיוציא כמו שתקנו בנוטע שקדם ברועים ומקלות הלכך משלמים לו כל הפסידו דברי היזק' וגם שמצילין מן ההפסד ודאי במה שפדאם שהרי היהודים לא היה חייב בדין לעובד כוכבים שפדאו ואין דד"ד מה שהעובד כוכבים כופה אותו שיפדה עצמו אלא גזלנותא דדינא הוא מש"ה חוזר וגובה מן השבוי כל מה שהוציא כך כתב המרדכי שם פרק הכונס ועוד הוכיח בראיות ברורות ונכונות דיהודי שנתפס והיה לו די מעלו שפודים אותו בעל כרחו ואח"כ חוזרים ונפרעין ממנו וחייב שנפדה לשלם ודינא דקושטא הוא משום פגם משפחה שלא נטמע בין העובדי כוכבי' וכופים נמי האב לפדות את בתו משום פגם משפחה ונראה דה"ה דכופין אותו לפדות

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) איני יודע מי הכריחו לפרש אליפי דבי כנישתא בבי מדרשא דאפי' בבי כנישתא היה אסור לסברתו שהיה סובר שאין משנין כיון שנעשין מן הקופה במסתמא לעניים כדפירש"י והאשר"י :

הגהות חו"י

(א) נ"ב הוא רבא מרא דאתרא ולכך לא אהדר ליה ליקח גדולה וכבוד נ"ל : (ב) האלפ"א בית"א הם מבעל חו"י: (ג) ונחך ה' תמיד. והשביע בצחצחות נפשך . ועצמותיך יחליץ . והיית כגן רוה . וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו. ובנו ממך כו' כנ"ל.[וכ"ה הב"ח] : (ד) נ"ב נ"ע למה לא קיבלם וי"ל דלא חש רב אמי לכך רק על קפדוניהו קאמר ודו"ק וי"ל רבא שהיה דר תחתיו היה חש כמ"ש שהיה דביה שבור מלכא וגרביהו : (ה) נ"ב פרק כיצד משתתפין איתא להדיא אמר רב חסדא לא מתלה לחנוני :

הגהות מא"י

[א] נ"ב חד כסא : [ב] עביד חד כסא ואתניה עליה כנ"ל : [ג] נ"ב רבא לשלומי : [ד] נ"ב כדקרינן: [ה] נ"ב לעבודת בית אלהים : [ו] נ"ב פירשו התוס' שמפייסו בדברים לחוד דהם מיירי ג"כ כשנותן פרוטה היה לו לחשוב של דלעיל בקרא ותפק לרעב נפשך לא מיירי שנותן צדקה אלא ה"ק ונפש נענה תשביע פי' משביענו בדברים : [ז] נ"ב וגו' : [ח] תיבת בסלע רשום למחוק : [ט] נ"ב והתוס' פירשו דשאני התם דצדיקים גמורים היו ולכך לא הוי ראיה : [י] נ"ב והתוס' פי' דבשבת מוסיפין לו ג' סעודות אחרות במנחה אוכל סעודה אחת ואחת למוצ"ש ואחת למחר על הדרך ע"ש : [כ] נ"ב ז"ל התוס' חן מאת המקום אפרא חן הורמיז שם מקום כמו כו' : [ל] נ"ב דידך .

עין משפט

א מיי' פ"ט מהל' מתנות עניים סמג עשין קסב טור י"ד סי' רט : ב מיי' פ"ט מהל' מכירה טוח"מ סי' קלא : ג מיי' פ"ח מהל' מתנות עניים סמג עשין קסב טור ח"מ סי' נה טוי"ד סי' רנו : ד מיי' פ"ז שם סמג שם טוי"ד סי' רנ רנא : ה מיי' שם סמג שם טור י"ד סי' רמט : ו מיי' פ"י שם סמג שם : ז מיי' פ"ז שם סמג שם טור י"ד סי' רנ : ח מיי' פ"ח שם סמג שם טוי"ד סי' רנב :

ישעיה נח / שם / ישעיה לב / תהלים יז / ד"ה מ"ו / ישעיה נח / שם / תרמג / תרמד / שם כז

הגהות הב"ח

(א) פרש וכו' הב ליה: (ב) נ"ב סג"ה: (ג) נ"ב סג"ה: (ד) נ"ב סג"ה: (ה) נ"ב אימיה דשבור מלכא: (ו) נ"ב ע"כ סג"ה :

דף כו: בפ' זה בורר וברי"ף קורא אותו פ' דיני ממונות מפני שמתחיל ג"כ דיני ממונו' בשלשה כמו פ' א' וברי"ף קורא אותו פרק דיני ממונות (ג"ה)

דה"ל לאתזוני בלגעת. [ו] עד שילכו הרואים ולא רלה להלטער אותה שעה מועטת כמו כן מי שיאכילנו כרלונו יעיד שקר קודם שילטער מעט ומש"ה הוא דפסול לעדות: **מתני'** כולה מתניתין מפורש בגמרא. ושיעורין אלו דשדה וגנה משום דסבירא להו דבציר מהכי לא חשיב למטרח עליה ואין כופין זה את זה לחלוק ובגמרא מפרש דר' יהודה לא פליג את"ק אלא דהוא מיירי בארץ שמנה ורלויה לחלק אפילו בחלאי קבין: טרקלין. בית המרובע שיש בו עשר על עשר או יתר מיכן: ומורן. מין פלטרין: בזמן שאין שניהם רולים. כלומר נר מצוה שחבירו מעכב עליו אבל אם אין חברו מעכב עליו יחלוקו ויתן חלקו ברוחב כותל המחילה ולא מצי למימר [דף ג:] כי איתרלאי לך למעוטי באוירא אבל למעוטי תשמישתא לא נתרליתי דמסתמא כיון שנתרלה בכולה מילתא נתרלה: אבל שניהם רולים וכו'. הא לא אילטריך דפשיטא הוא אבל [נקט רישא] [דף ג.] אגב דבעי למימר בסיפא דבכתבי הקדש שהם בגליון א' כמין ס"ת לא יחלוקו אף על פי ששניהם רולים משום שאם יחתכם אי אפשר שלא יחסר מחלק האחד [ז] על האחר והוא בזיון דכתבי הקדש: **גמ'** בעינן שיהא ד"א כנגד הפתח לפרק משאו וארבע אמות ברוחב החלר במילואה לשאר תשמישין אבל בבציר מהכי משתמשין יחד בחלר ואין כופין זה את זה לחלקה ומיהו ה"מ [כשהם] משתמשין בה יחד מכבר בכל החלר אבל אם כל א' משתמש לו בחלק ידוע ומיוחד אליו אפילו בבציר מהכי חולקין כדאמרינן בריש פרקין גבי אין בה שיעור חלוקה דחולקין היכא שהלך זה בעלמו והחזיק וזה בעלמו והחזיק דמשמע דבהכי אסתלק ליה ממנתיה דחבריה כן פסק הרי"ף ז"ל בהלכותיו: הלכתא כותיה דרב חסדא דתניא כותיה הלכך מי שחלק נכסיו לבניו על פיו ונתן לאחד בית עם ב' פתחים ולאחד בית עם פתח אחד יש לבעל שני הפתחים ד"א לכל פתח לפרק משאו אבל במילואה של חלר יחלוקו בשוה ד' אמות לכל אחד ואחד כן פרש"י ז"ל. וה"ר יוסף הלוי פי' שאם החזיקו שנים ברחבה של הפקר ובנה האחד שם בית עם שני פתחים יחזיק בד' אמות כנגד כל פתח ופתח והא' שלא בנה אלא בית בפתח אחד לא יחזיק אלא בארבע אמות כנגד אותו פתח נראה מדבריהם דדוקא בכה"ג דאפשר לומר שהאב נתן להם כדרך שהיה הוא משתמש או כשהחזיקו [בהפקר] החזיקו בכה"ג אבל אחים או שותפים שחלקו הבתים תחילה ואח"כ נמלכו לחלוק החלר לא יהיה לבעל שני פתחים טפי בתשמיש משום פתח יתירה אא"כ העלה אותו בדמים סתמא ולא פי' אשיאתא והורדי דאז ודאי הוי כבעל הכרם שיש לו בשדה הלבן של חברו ד' אמות לעבודת הכרם כדפירשתי בריש פירקין ומוקמינן לה בקנו סתמא [ח] דכי היכי דהתם אין לו קנין בגוף השדה אלא שקנה התשמיש ה"ה הכא רק ארבע אמות דיהבינן ליה כנגד פתחו לתשמיש דוקא ולא לקנין הגוף וכן כתב הרמב"ם ז"ל והכי גרסינן בירושלמי בפרקין [הלכה ה] ארבע אמות לא שהם לו לקנין אלא שיהא מעמיד בהמתו לשעה ופורק חבילתו לשעה וכתבן בהלכותיו הרב הנשיא רבי יהודה אלברגלוני ז"ל ולפ"ז הא דאמר רב חסדא שנותן לכל פתח ופתח ד"א היינו כשבעל הפתח א' רולה לחלק אבל בעל שני פתחים אינו יכול לכוף לבעל פתח אחד לחלק שהלה אומר לו עד השתא הייתי משתמש באותן שמנה אמות בשעה שלא היית אתה משתמש בהן ואם נחלוק לא אוכל להשתמש כמלאתי מפסיד בחלוקה זו וכו' הרי"ף ז"ל דדוקא בעינן ד"א לכל אחד במילואה של חלר אבל בבציר מהכי אע"ג דאיכא עשר אמין בארכא לית בה דין חלוקה דלא חזיא לתשמישתא וכתב ה"ר יוסף הלוי ז"ל שאם אין בחלר אלא ד"א על שמונה לזה וד"א על שמונה לזה אע"פ שיש שם כמה פתחים חולקים שהרי יש כאן שיעור חלר ושיעור פירוק משא והיינו דקא פסיק ותני אין חולקין את החלר עד שיהא בה ח' אמות לזה וח' אמות לזה ל"ש פתח אחד ל"ש כמה פתחים וכתב על סברא זו הרב ר' יונה זצ"ל שסברא מקובלת היא ונכונה: חפירה דסופלי. פי' גרעיני תמרים שהם למאכל בהמה: יש לו ארבע אמות לכל רוח. החפירה לזרוק שם הגרעינים שלא יצטרך לטרוח ולסבב עם המשא אלא תיכף שיגיע לאחד מרוחותיה יזרקם שם והיינו כשאין לו פתח מיוחד אלל חפירה זו אבל אם יש לו פתח מיוחד אלל חפירה זו אין לו אלא ארבע אמות כנגד אותו פתח שהרי הוא מיוחד לכך: אכסדרה. שאל"א בלע"ז: הכא אפשר מעייל. דכיון דאין לה דפנות אין טוענין שם כלום ויכול להכנים שם משאו ולפרק: אכסדרה רומיתא. שאין דפנותיה מגיעות לתקרה

נחמן אוכלי דבר אחר ומאי ניהו מקבלי צדקה של עכו"ם פסולין. לעדות ולא אמרן אלא בפרהסיא אבל בצינעא לא ובפרהסיא נמי לא אמרן אלא דהוה ליה לאיתזוני בצינעא וקא מבזי נפשיה בפרהסיא אבל לא הוה אפשר ליה לאיתזוניה בצינעא לא [א] דחיותיה היא:

מתני' *אין *חולקין את החצר עד שיהא בה ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה ולא את השדה עד שיהא בה תשעת קבין לזה ותשעת קבין לזה רבי יהודה אומר תשעה חצאי קבין לזה וכן לזה ולא את הגנה עד שיהא בה חצי קב לזה וחצי קב לזה ר' עקיבא אומר בית רובע ולא את הטרקלין ולא את המורן ולא את השובך ולא את הטלית ולא את המרחץ ולא את בית הבד (א) עד שיהא בהן כדי לזה ולזה (ה) אימתי בזמן שאין שניהן רוצין אבל בזמן ששניהם רוצין אפילו בפחות מיכן יחלוקו וכתבי הקדש °אע"פ ששניהם רוצין לא יחלוקו: **גמ'** א"ר אסי א"ר יוחנן ד"א שאמרו חוץ משל פתחים א תניא נמי הכי אין חולקין את החצר עד שיהא בה שמונה אמות לזה ושמונה אמות לזה והא תנן (ג) ארבע אמות אלאלאו ש"מ כדרבי אסי אמר רבי יוחנן ש"מ והני מילי בשאין אחד מהן מכיר את חלקו שכל אחד ואחד מהן יש לו רשות להשתמש בכולה אבל אם כל אחד מהן מכיר את חלקו (ב) ואינו יכול להשתמש בחלקו של חבירו חולקין ואע"פ שאין שם שמונה אמות לזה ושמונה אמות לזה ממאי מדאמרי' בריש פירקא *ואי היזק ראיה שמיה היזק מאי איריא רצו אפי' לא רצו נמי פלגי א"ר יוחנן משנתנו בשאין בה דין חלוקה ואי לית בה דין חלוקה כי רצו מאי הוי לִיהדרו בהו ופריק שקנו מידן ברוחות רב אשי אמר כגון שהלך זה בעצמו והחזיק וזה בעצמו והחזיק ש"מ דמתני' דקתני רצו בשאין כל א' מהם מכיר את חלקו הילכך כיון דקנו מידם ברוחות אי נמי אחזיק כל חד מינייהו במנתיה איסתליק ליה רשות ממנתא דחבריה ופלגי ולא מצי לעכובי אהדדי ואף על גב דלית בה דין חלוקה דהא ליכא לכל חד מינייהו רשותא במנתא דחבריה: אמר רב הונא בחצר לפי פתחיה (ג) מתחלקת ורב חסדא אמר נותן לכל פתח ופתח ארבע אמות והשאר חולקין בשוה תניא כוותיה דרב חסדא פתחים שבחצר יש להן ארבע אמות לכל אחד ואחד היה לזה פתח אחד ולזה שני פתחים זה שיש לו פתח אחד נוטל ארבע אמות וזה שיש לו שני פתחים נוטל ח' אמות והשאר יחלוקו בשוה היה לו פתח א' רחב שמונה אמות נוטל ח' אמות כנגד הפתח ברוחב ד' אמות בחצר והני ד' אמות על ח' אמות דקאמר ד' אמות על ח' אמות דוקא ולא סגיא בבציר מארבע אמות (ג) ואע"ג דאיכא עשר אמין באורכא אי ליכא בפותיא ארבע אמות לית בה דין חלוקה דכיון דלית בה ד' אמות לאחזיא לתשמישתא אמר אמימר האי חפירה דסופלי יש לו ד"א לכל רוח (ד) ולא אמרן אלא דלא ייחד לה פיתחא *אבל ייחד לה פיתחא אין לו אלא ארבע אמות לפני פתחו בלבד אמר רב הונא אכסדרה אין לה ד' אמות טעמא מאי משום פירוק משאות הכא אפשר דעייל לגואי ומפריק מותיב רב ששת אחד שערי בתים וא' שערי אכסדראות יש להן ד"א כי תניא ההיא באכסדרה רומיתא דלא אפשר למיעל לגואי ומפריק תנו רבנן בית שער אכסדרה ומרפסת

רש"י

קבל והא דלא קבלינהו ופלגינהו לעניי עובדי כוכבים דאסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעת עובד כוכבים וזה היה גניבת דעת כיון דהדרינהו למעבד בהו מצוה רבה אבל במעות המתחלקות לעניים אין כאן גניבת דעת דאינהו נמי ידעי שישראל רגילין לתת לעניי עובדי כוכבים כדאמרינן בגיטין מפרנסין עניי עובדי כוכבים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום: **מתני'** טרקלין ומורן. מיני פלטרין הן: בית השלחין. מתוך שיש לו מעין [ב] וצריך להשקותו תמיד אם אין בו ט' קבין זורעין בו שאר זרעים לכך אפילו פחות מכאן יש בו דין חלוקה: אבל בזמן ששניהם רוצים. משום סיפא נקט ואשמעינן דבכתבי הקדש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו: כתבי הקדש. הם כ"ד ספרים והיו רגילין לכותבן בגליון כספר תורה שלנו לכך גנאי הוא הדבר לחתכן: **גמ'** חוץ משל פתחים. שצריך להניח ד' אמות ולפי אורך הבית לפני כל פתח לפרק משאו מעל החמור וחוץ מן אותם ארבע אמות צריך שיהא לו ד' אמות אחרות לתשמישו: חצר מתחלקת לפי פתחים. היתה לו חצר ובה ב' בתים אחד מהן פתוח לו שני פתחים לחצר ולבית השני אין פתוח לו כי אם פתח אחד וחילק נכסיו על פיו ונתן האחד לראובן בנו והב' לשמעון [ג] ובא לחלק את החצר זה שיש לו ב' פתחים נוטל ב' חלקים בחצר ואחיו נוטל חלק אחד: נוטל לכל פתח ד' אמות. לחוץ מן הפתח כנגדו והרוחב כפי רוחב הפתח: נוטל שמונה אמות כנגד הפתח דהיינו רוחב הפתח וד"א לחלן מן הפתח בחצר כנגד הפתח: חפירה דסופלי. מי שיש לו חפירה בחצר שנותנים בה גרעיני תמרים למאכל בהמה: יש לה ד' אמות. בחצר לכל סביבותיה אבל ייחד לה פתח [ד] בתוך ביתו אצל החפירה ודרך אותו פתח הוא רגיל להשליך הגרעינים וליטלו אין לו בחצר בשביל החפירה אלא ארבע אמות שלפני [ה] הפתח: אכסדרה. הפתוחה לחצר אין לה ארבע אמות בחלוקת החצר: אלא משום פירוק משאו. כי סתם בית אינו פנוי מכלים ואי אפשר להכניס חמור בבית לפורקו שם: הכא באכסדרה. כיון דלית ליה דפנות אפשר דמעייל לגואי ומפרק: אכסדרה רומיתא. מוקפת מחיצות נמוכות שאין

שלטי הגבורים

בניו משום פגם משפחה וגם שלא יטמעו בין העובדי כוכבים דליכא הכא טעמא דעבד עברי דחיישינן ביה דלמא יחזור וימכור עלמו ויפסיד בני משפחה דודאי לא יהיה שוטה בעולם שילך ויפיל עלמו לעובדי כוכבים שבאים שמיסרין ומכין אותו כדי שיגבוהו בני משפחתו דמה תועלת יגיע לו בזה ואדרבה נזק גדול ולא דמי לעבד עברי שמוכר עלמו ולוקח הדמים ואח"כ באין בני משפחתו לפדותו הלכך נראה בעיני דודאי כופין האב לפדות בניו ובנותיו מיד העובדי כוכבים ואם אין להם אב נראה דכופין בני המשפחה לגבותם ולפדותם משום פגם משפחה כיון דליכא למיחש שמא יפסידו כל היום לבני משפחה כדקאמר דהא עבד עברי היינו כופין לבני משפחה לפדותו משום פגם משפחה אי לאו מהאי טעמא דחיישינן שמא יפסיד כל היום לבני המשפחה ואפי' שהם לא פשעו בשמירתו כמ"ש מהר"ם פרק הכונס:

כתב ריא"ז

א שדין הבית כדין החלר שאם מגיע לכל א' ד' אמות על ד"א שם בית עליו ויש בו דין חלוקה: כתב הרמ"ה שאם באים לחלוק בית א' או חלר אע"פ שיש בו דין חלוקה אם אין בו כדי שיגיע לכל א' וא' דרך בפני עלמו שלא יצטרך לעבור על חלק חבירו אין בו דין חלוקה אלא דנין בו דין גוד או איגוד פי' שאם א' יאמר לחבירו מכור לי חלקך בכך וכך או קנה אתה חלקי באותו סכום שומעים לו אפי' אם מעלה אותו הרבה יותר מכדי שוייה כדי שלא יקחנה שותפו שכוונתו להעלותו כדי שתשאר לו אפ"ה שומעין לו והרב ישעיה כתב שאין שומעין לו אלא בכדי שוויה וכן כתבו הגאונים ששמין אותו בב"ד והרא"ש כתב כסברא ראשונה ואם אין שום א' מהם רולה לקנות אלא למכור ימכרוהו לאחר ואם אין שום א' מהם רולה למכור אלא לקנות או אין שום א' מהם רולה למכור חלקו ולא לקנות חלק חבירו ישארו שותפין והוי דינא הכי אם הוא דבר שאינו ראוי לשניהם להשתמש בו יחד ישתמש בו כל אחד יומו או ישכירוהו ויחלקו השכר כמו עבד ובהמה טמאה או חנות דכל חד וחד מפסיד לחיותיה דחבריה וכן בית שא"א להם לדור ביחד וכתבו הגאונים דאף בחלר א"א להם להשתמש ביחד משום היזק ראיה ונראה דבחלר לריכין להשתמש בו בשותפות כיון שאינם יכולים ליכנס לביתם אלא דרך החלר שיאחז יכנס לביתו ביומו של חבירו אבל בדבר שאפשר שישתמשו ביחד כגון מרחץ ובית הבד לריכים להשתמש בו ביחד ואין א' מהם יכול לומר לחבירו

הגהות חו"י

(א) ולא את בית הבד ולא את בית השלחין עד כו' כצ"ל. [וכ"א בגמ']: (ב) נ"ב דמה מזיק לו שחלוקה ודו"ק וכ"כ הרא"ש והאיש של הרי"ף נ"ע די"ל קנין או חזקה שאני ואדרבה יש לסתור ודו"ק ועוד יש חילוק דלדעת הרי"ף קאי דוקא על בית וחלר דאיכא היזק ראיה משא"כ לטעם הרא"ש ועי' טור וש"ע בסי' קע"א ומ"ם הסמ"ע שם ס"ק ד': (ג) נ"ב נ"ע דלא מיירי פה מדין חלוקה ושייך לעיל על דברי ר"א אמר ר' יוחנן:

עין משפט

א מיי' פ"ק מהל' שכנים סמג עשין פב טור ח"מ סי' קעב:

ב מיי' פ"ב שם סמג שם טור חו"מ שם:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב זה סכלל כל שיחלק ושמו עליו חולקין ואם לאו אין חולקין: (ב) ושא אנן תנן כצ"ל: (ג) נ"ב הג"ה באלפסי ישן. פי' כגון שמעון שיש לו ב' בתים ולוי אין לו אלא בית א' והחלר כולו בשותפות ביניהן יקח בעל הפני בתים שני שלישית בחלר לפי פתחיו ובעל הבית הא' יקח שליש וה"ר יוסף אב"ן מיגא"ש ז"ל כתב זה החלר בחלר כפרים הוא כגון שבא ראובן ובנה על קרקע עולם בית אחד ובא שמעון ובנה כנגדו שני בתים ואח"כ הסכימו שניהם להקיף בתים אלו שאין לא' מהן בחלר זו דבר ידוע. כשבאין לחלוק נוטל שמעון שני שלישים בחלר זו וראובן השליש לפי פתחים שכיון שבנה שמעון שני בתים נמלא שחזיק בשני שלישי זה המקום וראובן שלא בנה אלא בית אחד לא החזיק אלא בשליש א'. אבל אליבא של מדינות שהן בין ב' שותפים ויש לכל א' מהן חלק ידוע או שליש או רביע כשבאין לחלוק כל א' וא' נוטל לפי מה שיגיע ראיה כמה שיש לו בה בין הרבה בין מעט והוא דמגיע לו בחלקו מה שיש בו דין חלוקה שהוא בית שיש ב' ד' אמות על ד"א ולפניו ד' על שמונה אבל אם אין מגיע לו בחלקו זה השיעור יש לו לעכב עליו שלא לחלוק אלא הדרי לדינא דגוד או איגוד. ע"כ: (ד) נ"ב ורוח:

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי' שמזה מה לאכול: [ב] נ"ב ובידו להשקותו כו' כצ"ל: [ג] לשמעון והחלר לא חילק ובאו לחלוק את החלר הזה כצ"ל: [ד] בסוף כצ"ל: [ה] נ"ב אותו כצ"ל: [ו] נ"ב שהיה לו להמתין: [ז] עלה אחד כצ"ל וג"ב עי' לקמן בענין גוד או אגוד: [ח] וכי כצ"ל:

לתקרה ומ"מ כיון שיש שם דפנות קצת מכניסין שם כלים ואינו יכול להכניס שם בהמתו ולפרק הלכך יש לה ד' אמות בפתח כנגדו: מרפסת. היא שפתוחים לתוכה בתים הרבה ועולים לה דרך סולם מוצב בחצר ולפיכך אין לכל הבתים הפתוחים לתוכה אלא ארבע אמות ברגלי הסולם בין כולם לפרק משאם: [בית חציו מקורה וכו']. פתם בית יש שם כלים לפיכך צריך ד"א בחצר כנגד הפתח לפרק משאו אבל כשביתו אינו מקורה הרי אין שם כלים ויכול לפרק שם משאו ואפילו קרויו כלפי חוץ שיש שם כלים ואינו יכול לפרק שם מ"מ כיון דלצד פנים אינו מקורה יכול להכניס שם בהמתו לפרק משאו:

נר מצוה

ומרפסת יש להן ד"א היו (א) חמשה בתים פתוחים למרפסת °אין להן אלא ד' אמות גרסי' בסוכה* [א]בית שאין בו ד"א על ד' אמות פטור מן המזוזה ומן המעקה ואין האחים והשותפים (א) חולקים בו דלא חזי לדירה: בית חציו מקורה וחציו אינו מקורה אין לו ארבע אמות ואפילו קרויו לבר ולא מיבעיא קרויו [א] מלגיו דעייל מלגואי ומפריק בעי מיניה רב הונא (ב) מרבי אמי [ב]אחד מבני מבוי שבקש להחזיר (ב) פתחו למבוי אחר בני מבוי מעכבין עליו או אין מעכבין עליו א"ל בני מבוי מעכבין עליו אכסניא לפי בני אדם מתחלקת או לפי פתחים מתחלקת א"ל אכסניא לפי בני אדם מתחלקת תניא נמי הכי [ג]זבל שבחצר מתחלקת לפי פתחים ואכסניא לפי בני אדם מתחלקת יש שפירשו זבל של אכסניא (ג) וגולפא (ג) (ד) ושדריא שדרך האכסנאים להניחם חולקים אותם בעלי האכסניא לפי בני אדם ויש שפירשו אכסניא זו היא אכסניא של מלך או של עבדיו כשגובים אותם לפי בני אדם [ב] ולא לפי פתחים האי דאמרינן בני מבוי מעכבין עליו ה"מ מבוי שאינו מפולש מפני שמרבה עליהן את הדרך אבל מבוי מפולש אין מעכבין עליו דהוה ליה רשות הרבים: אמר רב הונא [ד]אחד מבני מבוי שבקש לסתום כנגד פתחו בני מבוי מעכבין עליו מפני שמרבה עליהן את הדרך מיתיבי חמש חצרות הפתוחות למבוי כולן משתמשות עם החיצונה והחיצונה משתמשת לעצמה והשאר (ה) משתמשות עם השניה והשניה משתמשת לעצמה ומשתמשת עם החיצונה נמצאת הפנימית משתמשת עם כולן ומשתמשת לעצמה תנאי היא דתניא אחד מבני מבוי שבקש להחזיר פתחו למקום אחר בני מבוי מעכבין עליו היה סתום ובקש לפותחו אין בני מבוי מעכבין עליו וחמש חצרות הפתוחות למבוי כולן משתמשות עם החיצונה והחיצונה משתמשת לעצמה והשאר (ו) משתמשות עם השניה והשניה משתמשת עם החיצונה ומשתמשת לעצמה נמצאת פנימית משתמשת עם כולן ומשתמשת לעצמה דברי רבי ר' שמעון בן אלעזר אומר חמש חצרות הפתוחות למבוי כולן משתמשות במבוי וקם ליה רב הונא כרבי שמעון בן אלעזר וליתא לדרב הונא דהא דרבי פליגא עליה דרבי שמעון בן אלעזר וקיימא לן הלכה כרבי מחברו: היה סתום ובקש לפותחו אין בני מבוי מעכבין עליו אמר *רבה לא שנו אלא שלא פרץ את פצימיו אבל פרץ את פצימיו בני מבוי מעכבין עליו א"ל אביי לרבה תניא דמסייעא לך *בית סתום יש לו ארבע אמות פרץ את פצימיו אינלו ד' אמות °בית סתום אינו מטמא כל סביביו

פרץ

אחד מבני מבוי שבקש וכו'. הכא מיירי במבוי שאינו מפולש משני צדדין לרה"ר ומש"ה מצו מעכבי משום דמרבה עליהן את הדרך ולהחזיק בפתח שלא היה אבל אם היה מפולש אין מעכבין עליו דהוה ליה כרה"ר אע"פ שאין לו שם עשרה אמה דלא גרע האי גברא מכל בני רה"ר העוברים ושבים ומשתמשים שם: בני מבוי מעכבין עליו. לא מיבעיא בני אותו מבוי שרוצה לפתוח פתח במבוי שלהם שמעכבין עליו שלא יחדש להם פתח אלא אף אם פייסם ומניחים אותו לפתוח פתח מ"מ בני מבוי שלו מעכבין עליו ויאמרו לו השתא יעברו בני מבוי האחר במבוי זה ותרבה עלינו את הדרך ונקט להחזיר פתחו ולא אמר לפתוח פתחו לרבותא דלא מיבעיא היכא שרוצה גם לפתוח שם פתח למבוי אחר שמעכבים עליו אלא אף אם ירצה לסתום פתח זה של מבוי זה ולהחזיר פתחו למבוי אחר אפ"ה כל היכא שלא פרץ פצימיו מפתח זה שסתם בני המבוי מעכבין עליו שיאמרו לו [לאחר] כשתחזיק בפתח האחר תפתח זה ותרבה עלינו הדרך ומיהו אם פרץ את פצימיו אין מעכבין וראיה לפי' זה דמיירי על בני מבוי שלו דאי [על] בני מבוי האחר שרוצה לפתוח דוקא קאמר דמעכבי הכי הוה ליה למימר בני אותו מבוי מעכבי וכו' ועוד מאי טעמא קאמר אחד מבני המבוי מה לי אם היה [אותו] המבוי או לא הכי ה"ל למימר אחד שבקש לפתוח פתחו למבוי שאינו שלו וכו' אלא ודאי משמע כדאמרינן דבני מבוי שלו מעכבין: אכסניא. פי' חיל המלך המוטל על בני העיר לתת להם אכסניא בבתיהם לפי בני אדם הדין מחלקין אותם שיתאכסן כל אחד וא' בביתו אבל מי שיש לו בתים הרבה בחצרו כיון שאין דרין שם אחרים לא נימא שיתאכסן שם אכסנאי לפי הבתים אלא דוקא אחד כאיש אחר דעלמא. איכא דמפרשי דאכסניא ר"ל זבל של בהמות האכסן הלנות בלילה בחצר שאע"פ שזבל שבחצר מתחלק לפי פתחי' שדרך אותם פתחים מוליכין אותו בחצר עד שנעשית אשפה הילכך דין הוא שכשירצו לזבל שדותיהן שיחלקו אותו לפי פתחים אבל של אכסניא שאינה אלא לפי בני אדם דין הוא שיחלקו מה שיירו האכסנאים הן חביות או שמרים או זבל בהמותיהם לפי בני אדם: אמר *[רב הונא אחד מבני מבוי שבקש לסתום כנגד פתחו וכו'. פי'] [נ] שתם מבוי הוא סתום משלש רוחותיו והפנימי העומד בסוף המבוי בקש לסתום מעט מן המבוי שהוא כנגד פתח חצרו ולערבו עם חצרו: בני מבוי מעכבין עליו. שהרי עכשיו אינם יכולים להשתמש באותו חלק והדרך מתרבה עליהן: מיתיבי וכו'. דמשמע מהכא שיש לחיצונים תשמיש בחלק שכנגד פתח הפנימי ומהך ברייתא משמע שהפנימית משתמשת עם כולן מפני שיש לה דרך עליהם וכל שיש דרך יש תשמיש ומשתמשת לעצמה דוקא כנגד עצמה יש לה תשמיש מיוחד שאין לשאר מבני מבוי תשמיש עמה דכיון שאין להם דרך שם גם תשמיש אין להם שם. ומוקמינן לה כרבי והא דרב הונא כרשב"א דאמר כולן משתמשות במבוי כלומר אפילו החיצונית [ד] בחלק שכנגד הפנימי שהרי השוה התשמיש בכולן בשוה הלכך לרשב"א מעכבין עליו אבל לרבי אין מעכבין עליו ופסקו הגאונים ז"ל כרבי משום דקי"ל הלכה כרבי מחברו ודלא כרב הונא דאע"ג דמילתיה דרב הונא אזלא כרשב"א היינו משום דברייתא לא שמיעא ליה דאי הוה שמיעא ליה הו"ל למימר הלכה כרשב"א ולא ה"ל למעבדה מימרא באנפי נפשיה אלא ודאי לא שמיע ליה הלכך סברא נומר דאי שמעה הוה אמר כרבי ולמיזל בתר כללא דאית לן הלכה כרבי מחברו הלכך כרבי קי"ל ואין בני המבוי יכולין לעכב עליו ומיהו דוקא במבוי שהוא פתוח למוקצה או לבקעה או במקום שאין הרבים מצויים [שם] אבל אם היה פתוח לרה"ר אפילו בני רה"ר יכולין לעכבו משום דזימנין דדחקי ועיילי טובא וכדאמרי' בסמוך [דף יב.] שמבואות המפולשות לרה"ר ובקשו בני המבוי להעמיד להם דלתות בני רה"ר מעכבין עליהן מהאי טעמא דזימנין דדחקי בני רה"ר ועיילי טובא וע"כ [הכא] לאו במפולשין משני צדדין מיירי דא"כ היכי סליק אדעתין להעמיד בהם דלתות ועוד מאי קאמר דדחקי ה"ל למימר דחלפי בכל יום תמיד ולא לזימנין בעלמא וכן מלינו בפרק כל כתבי (דף קיז.) נרה"ר דקרי למבוי סתום מג' רוחותיו מפולש משום שהוא מפולש ברחבו במילואו לר"ה ומיהו אם היה שם מלבן ופלימין לעכב רגל הרבים ודאי מעמידין לו דלתות אע"פ שפתוח לרה"ר וכן נמי אם בא לסתום הפנימי כנגד פתחו אין מעכבין עליו משום דהשתא לא הוי מפולש וכדאמרינן ג' דפנות בלא לחי זהו מפולש זהו דעת הראב"ד ז"ל:
סתום זהו סיום ברייתא דלעיל דרבי ורשב"א וכולהו מודו בהא: בית סתום. שאפילו שהיה סתום קודם שיחלק להם האב הבתים כל היכא שלא פירץ האב את הפלימין שהם המשקופות אע"פ שפרנס הבן לאחר מיתתו לא איבד זכותו שזכה כבר בד' אמות בכל פתח וכמו שלא מחל את המצר כן לא מחל אותן ד' אמות ולענין מבוי דוקא הוא דאמרינן דאם פרץ את פלימיו בעל הפתח איבד את זכותו ולא בד' אמות בלבד אלא אף בכל שתופי המבוי והטעם דלאו רשות גמורה הוא לפי שהוא מדרס אף לבני רשות הרבים אבל כל שלא פרץ את פלימיו לא נסתלק זכותו ממנו דכפתוח הוא חשוב: בית סתום. ומת בתוכו כל שלא פרץ את פלימיו הוי כפתוח

והוא

רש"י

שאין מגיעות לגג: מרפסת. הרבה פתחי עליות פתוחי' לה וכולן עולין דרך סולם א': אין לכן אלא ד' אמות. בין כולם אצל רגלי הסולם: פטור ממזוזה כו'. דבית כתיב בהו והאי לא איקרי בית: ואפילו קירויו לבר. לצד החיצון וגילויו לצד פנים: אין לו ארבע אמות. דאפשר דמעייל החמור עד הגילוי: ומפרק ליה. דאין דרך לתת הכלים בצד שאינו מקורה: בני מבוי האחר. שאינו רגיל אצלם מעכבין עליו: אכסניא. חיל המלך המוטל על בני העיר לתת להן אכסניא בבתיהם: או לפי בני אדם. הדרים בבית: לפי פתחים. מחלקים אותם לזבל שדות לפי שדרך הפתחים השליכוהו עד שנעשית אשפה: שבקש לסתום כנגד פתחו. להקיף מחיצות ד' אמותיו שיש לו במבוי כנגד פתח: שמרבה עליהם את הדרך. שההולך מראשו לצד סופו צריך להקיף המחיצה: חמש חצרות הפתוחות למבוי. זו אצל זו לארכו וראש מבוי סתום בסופו וא' מקצותיו פתוח לרשות הרבים: כולן משתמשות עם החיצונה. כנגדן כי לכולן יש דרך במבוי לצאת דרך ראשו לר"ה וכל שיש לו דרך יש לו רשות להשתמש בתשמיש שאינו מעכב דרך המבוי והחיצונה משתמשת לעצמה כנגדה ברוחב המבוי ולא עם חברותיה שאין לו דרך עליהן: קשיא לרב הונא. דאמר כולן מעכבין אפילו חיצונה: היה סתום. שהיה לו מקום פתח פתוח לו וסתמו ואחר זמן נמלך לפותחו: כולן משתמשות במבוי. ואפילו חיצונה על הפנימית: שלא פרץ פצימיו. כשנסתם הפתח ולא סילק מזוזותיו ומשקוף ומפתן דגלי דעתיה דלא סילק נפשיה ודעתו לפותחו אחר זמן: בית סתום. אחד שהיה לו פתח לחצר וסתמו יש לו ד' אמות בחלוקת החצר אם בא לחלקו: אינו מטמא כל סביביו. אלא כנגד הפתח אם מת בתוכו

לחבירו נשתמש בו לזמן שכשם שאינו יכול להפקיעו ממנו לגמרי כך אינו יכול להפקיעו ממנו אפי' שעה אחת כיון שאפשר להם להשתמש ביחד. כתב הרב יהודה ברצלוני שאם יש לשנים בית בשותפות לא' ב' חלקים ולב' שליש ואין בו דין חלוקה ואותו שיש לו שליש טוען תתן לי שליש השכירות או תשב ב' חדשים ואני חדש או שאמר גוד כשליש שלי אבל לא אמר גוד או איגוד שני השלישים שלך ובעל שני שלישים אינו רוצה אלא שישכור ממנו אין הדין שישכור ממנו בעל שני השלישים כלום וגם אין בעל השליש יכול לומר תשב בו ב' חדשים ואני חדש אלא ישב בו בעל שני חלקים הכל ולא נהירא לטור דא"כ לקתה מדת הדין אלא כיון דאילו ישתמשו בו ביחד יפסיד בעל השני שלישים אם יתרצו שניהם להשכירו ישכירוהו ויקח כל אחד חלקו מהשכירות כפי חלקיו ואם ירצו להשתמש בו בעצמם ישתמשו בו כל א' יומו אם הוא דברים שרגילים להשכירו לימים ואם הוא דבר שרגילים להשכירו לחדש או לשנה ישתמש בו כל א' כפי הזמן שרגילים להשכיר לא פחות ולא יותר ובגורל שיטילו גורל איזה ישתמש בו תחלה ואותו שיש לו ב' חלקים ישתמש בו זמן תשמישו רצופין וכ"כ הרא"ש בשאלה:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ד' או: (ב) נ"ל מרב: (ג) נ"ב בר"פ בני העיר דף כ"ו ע"א אמר אביי שמע מינה אורח ארעא למישבק איניש גולפא ומשכא באושפיזיה ופירש"י גולפא קנקן של חרס שנשתמש בו ומשכא אם שחט בהמה ושדריא פי' שמרים וקאמר הכא דהני מטלטלים שדרך האכסנאים להניחם באושפיזה חולקים אותם בעלי האכסניא לפי בני אדם: (ד) נ"ב בערוך ערך שדר השני. בפרק המפקיד דף מ' איכא גולפי ושדריא פי' שמרים עכ"ל: (ה) כולן: (ו) נ"ב כולן:

הגהות מא"י

[א] נ"ב וה"פ שאינו מקורה לצד החצר דאין לו ד' אמות בחצר דהא יכול לפרק המשא בחצר בית שאינו מקורה דאין דרך לתתן כלים בחצר שאינו מקורה: [ב] נ"ב גובים כצ"ל: [ג] נ"ב דברי הר"ן משמע כפר"ת שרוצה לסתום כנגד פתחו כל רוחב המבוי ומרבה עליהן הדרך של רגל בני אדם פי' שיכולין לומר בני המבוי כשיש רבים במבוי יכולין לכנוס עד סוף המבוי וע"י הסתימה מרבה עלינו את הדרך ע"י בני אדם הדורכים עלינו במבוי ואף לחצירות נצטרכו ליכנוס מרוב דוחק: [ד] נ"ב משתמשת:

עין משפט

א מיי' פ"ב מהל' שכנים ופ"ה מהלכות מזוזה ופי"ג מהל' רוצח סמג עשין פב טור י"ד סי' קעב:
ב מיי' פ"ה מהל' שכנים טור ח"מ סי' קסב:
ג מיי' פ"ב שם טור ח"מ סי' קעב:
ד מיי' שם סמג ופ"ס טור ח"מ סי' [קסב] קעב:

הגהות חו"י

(א) נ"ב נ"ע אף בית בו ד' אמות נמי שצריך לפתוח שיהיה לכ"א ד"א עי' ח"מ בסי' רי"ד ובתוי"ט שם פ"ו דב"ב וי"ל דאה"נ ה"ק דכל שאין מגיעין לכ"א ד"א אין חולקין: (ב) נ"ב נ"ע דלא שמיע ליה ברייתא דלקמן: (ג) וגולפא ושמריא כו' כצ"ל. וע"ב שמרים עי' גמ' ב"מ דף מ' ע"ב

גמ' ורא"ש אית' רבא (ג"א)

[דף קסא ע"א]

גי'

והוא טמא ליגע שם מבחוץ (ב) או המאהיל תחת תקרת הפתח דוקא ולא בשאר כותלי הבית ואם פרץ את פצימיו הכל שוה והוי כקבר שאינו מצויין שגזרו חכמים טומאה בכל ד' אמותיו סביב כדי שלא יהו עוסקי טהרות הולכים בצדו או יאהילו ויגעו בגולל ודופק ולאו אדעתייהו אבל אי הוי מצויין בסימן ניכר או באבן גדולה או בחפירה סביב הקבר לא תפיש ד' אמות דתנן חצר הקבר הנכנס לתוכה טהור : גרסי' בגמ' אמר רבה בר חנה אמר רבי יוחנן מבואות המפולשות לעיר אחרת ובקשו [ג] לסתמן בני אותה העיר [ד] מעכבים עליהן. ולא מיבעיא היכא דליכא דרכא אחרינא דמעכבי אלא אפילו איכא דרכא אחרינא נמי מעכבי משום דרב יהודה א"ר דאמר רב יהודה א"ר מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו. הא דרב יהודה א"ר מוקמינא לה בהמניח את הכד (דף כח.) *כיון שהחזיקו בו ברשות תחלה. אבל אם באין תחלה להחזיק שלא ברשות מותר למחות ולקמן בפרק המוכר פירות [דף ק.] מייתי לה ומוכח הכי: הא פירשנו לעיל *) דלאו במפולשין לרה"ר משני לדדיו דוקא קאמר : *כרה"ר דמיא. להא דקיי"ל דספק טומאה ברה"ר ספקו טהור:[ה] ועיילי טובא. לפעמים ממלאים כל המבוי מחמת גמלים וקרונות: באתריה דמר. ארעא שמנה היא טפי ובט' קבין סגי לתרוייהו : ובאתריה דמר. ארעא כחושה היא טפי ומש"ה בעי ט' קבין לכל חד וחד. וי"מ ה"כ בגנה: חלק בכור. שהוא פי שנים אם בא לחלוק עם אחיו הפשוט לא מצי א"ל הפשוט נחלוק השדה לג' חלוקות ובמקום שיפלו לך שני חלקים בגורל תטלם דודאי יהבינן ליה לבכור ב' חלקים אחד מצרא היכא שיפול הגורל אם לצפון אם לדרום כדאמרי' ביש נוחלין (דף קכד.) פי שנים השוה חלק בכורה לחלק פשיטות ולא חשיבי שני חלקים אלא אלא כחלק אחד: יבם מאי. שקם תחת אחיו לנחלה הוי כאחיו הבכור לענין זה או לא: רבא דהלכתא כוותיה אמר והיה הבכור על החלק שיש לו הויה שמתחדש לו נקרא בכור אבל על החלק שהיה ראוי לו מפשיטותו לא הוי כבכור הלכך יתפזרו חלקיו לפי הגורל: אמצרא וכו'. קנה קרקע אצל שדותיו של אביו וכשהגיע עת חלוקת הירושה עם אחיו בקש מהם שיתנו חלקו אצל קרקעותיו. אמר רב יוסף דהלכתא כוותיה דאין בזה משום מדת סדום שהרי דינם לחלוק

ריש"י

נר מצוה תורה אור

בתוכו : פרץ פצימיו. הרי הוא כקבר וחכמים טימאו סביב הקבר ארבע אמות כדי שלא יקרבו עושי טהרות על הקבר ויאהילו ולאו אדעתייהו : לעיר אחרת. לדרך עיר אחרת : (א) בני אותה העיר אחרת מעכבין. שכבר הוחזקו לעבור דרכם דרך אותם המבואות : פשיטא חלק בכור וחלק פשוט. שני חלקים שנוטל הבכור אחד מבכורה ואחד מפשיטות : אחד מצרא. זו אצל זו כי שני חלקים הן כחלק אחד : יבם. המייבם אשת אחיו וקם תחתיו לנחלה ונוטל שני חלקים מאי: דזבין ארעא אמיצרא דבי נשיא. קנה קרקע אצל שדות אביו : כי מטא למיפלג. עם אחיו בנכסי אביו : על מדת סדום. זה נהנה וזה אינו חסר : אמרי אחי מעלינן כנכסי דבר מריון. עילוי היא לנו ומשובח כקרקעותיו של בר מריון שהיו מעולות (א) (ב) ומשתבחת הא דרב יוסף בשדה בית הבעל שפעמים זו מתברכת יותר מזו : תרי ארעתא אתרי ניגרי. אם יש בית השלחין לשני אחים לחלוק שתי שדות לכל אחת יש לה יאור להשקותה ממנו וזה קנה שדה אצל אחת מהן ורוצה שיתנו לו אחין אלו הסמוכין לשלו : כגון זה כופין. דהא לקרקע השניה גם היא יש לה יאור להשקות ממנו : האי מדויל. דרך היאורים ליבש כשהנהר נמשך מהם מתמעטין ופעמים זה יבש וזה אינו יבש אומרים לו *) תן לנו חלק בשתיהן ואין זו מדת סדום או תן לנו עילוי בדמים : תרתי ארעתא. יש להם לחלוק על נגר אחד ואחד מהם קנה קרקע אצל אחד : כופין על מדת סדום. דכיון שהם על נגר אחד שניהם שוין : ניחא לאפושי אריסי. טוב לי שיהו [ב] שתי שדות אחת מכאן ואחת באמצע כדי שתרבה [אריסין] ותהא שדה שלי משתמרת יפה : חד גיסא נהרא. שדה שיש נהר על פני מזרח ונגרא על פני צפונה : פלגי ליה בקרנזול. לפי שהנהר טוב מן הנגר וסמוך למים טוב מן הרחוק לכך יחלקו לשמונה חלקים שיהא לשניהם בשוה סמוך לנהר ולנגר [וכאשר ירחק מזה] ירחק מזה : אית דינא דגוד או אגוד. זה שרוצה לחלוק אומר לזה שאינו רוצה לחלוק או קוץ לי דמים וקנה חלקי או אני אקוץ ואקנה חלקך : לית דינא. שזה יכול לומר לא שלך אקנה ולא שלי אמכור אלא שותפים נהיה

*) נ"ל טול חלקך בשתיהן

פר״אׄת פצימיו מטמא כל סביביו : א"ר ענן אמר שמואל מבואות המפולשות לרה"ר ובקשו בעלי מבואות להעמיד להן דלתות בני רה"ר מעכבים עליהם דזימני דדחקי בני רה"ר ועיילי להתם : *(אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מבואות המפולשות לעיר אחרת ובקשו בני מבוי לסתמן בני העיר אחרת מעכבין עליהם ואפילו איכא דרכא אחרינא) : אמר רב יהודה אמר רב [א] מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו : ולא את [ב] השדה עד שיהא בו תשעת קבין לזה וכו' : ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה : *פשיטא [ג] חלק [א] פשוט וחלק בכור יהבינן ליה אחד מצרא יבם מאי אמר אביי היא היא ורבא אמר אמר קרא °והיה הבכור הוייתו כבכור ואין חלוקתו כבכור [ב] ההוא גברא דזבן ארעא אמיצרא דבי נשיה כי קא פלגי אמר להו פלגו לי אמיצראי אמר רבה כגון זה כופין על מדת סדום מתקיף לה רב יוסף אמרי אחי מעלינן ליה כנכסי דבי בר מריון והלכתא כרב יוסף : תרתי ארעתא חדא אהאי נגרא וחדא אהאי נגרא אמר רבה כגון זה כופין על מדת סדום מתקיף לה רב יוסף זימנין דהאי מדויל והאי לא מדויל והלכתא כרב יוסף : תרוייהו אחד נגרא אמר רב יוסף כגון זה ודאי כופין על מדת סדום מתקיף לה אביי בעינן לאפושי אריסי והלכתא כרב יוסף אפושי אריסי ולא כלום היא : *חד גיסא נגרא וחד גיסא נהרא פלגילה בקרנא זול* (כגון זו) :

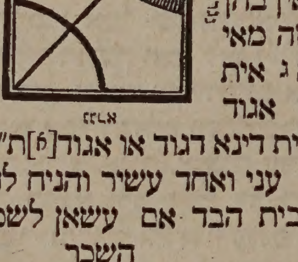

ולא [ד] את הטרקלין ולא את המורן וכו': אין בהן כדי לזה וכדי לזה מאי °אמר רב יהודה [ג] אית דינא דגוד או אגוד ורב נחמן אמר לית דינא דגוד או אגוד [א] ת"ש שני אחים אחד עני ואחד עשיר והניח להן אביהם מרחץ ובית הבד אם עשאן לשכר השכר

בגורל וזה שרוצה שיתנו לו בלא גורל מצו אמרי ליה לך שוה יותר כך ואלו נטיל גורל ובאה לחלקו תקנה אותו ממנו בדמים יקרים לפיכך אין לנו ליתן לך את שלנו הלכך מצו מעלי לה כנכסים החשובים של בר מריון שהיה עשיר ולא ימכור קרקעותיו אלא בכדי דמיהן מיהו אם הוא חכם פותח ואומר להם אני אתן בהאיך קרקע כך שיעלה אותו מעט יותר מכדי שוויו או אתם תתנו בו כך ואז אין יכולין לכוף אותו לחלוק בגורל דבכל מקום העלוי טוב מן הגורל וכן כתב הראב"ד ז"ל. ודעת החסיד ר"י ודעת **) הרמב"ן ז"ל והרא"ה ז"ל תלמידו (ב) כתבו שאין שום עלוי משבית הגורל שהגורל דין והעלוי אינו אלא כעין הסכמה ולא אמרוהו אלא בגוד או איגוד שאין בו דין חלוקה ולזה נוטה דעת הריטב"א ז"ל תלמידו : תרי ארעי אתרי נגרי . וכן תרי ארעי אחד נגרא : לא מיירי (ג) בשיש לאחד ארעא אמצרא אלא באחים שהאחד רוצה שיחלקו כל אחד בפני עצמה והשני תובע שיחלקו אותן זו כנגד זו : וכתב הר"י ז"ל דבההוא דזבן אמצרא וכו'. אם יש גם לשני ארעא אמצרא אין מעלים דמים כלל אלא נוטל כל אחד הסמוך לו כיון שהם שוים בגופן ובכל דבר בנגרא ובנהרא וזה עיקר ונ"ל דהא מדת סדום היא : אתרי נגרי. שני יאורים דהשתא בכל קרקע יש יאור להשקותו. ופסקינן כרב יוסף דאין בזה משום מדת סדום כיון שיש לומר שזה ייבש ושמא זה לא ייבש הלכך יותר טוב הוא שיחלקו בין שניהם שתיהן יחד שאם ייבש האחד יוכלו להשקות מהשני : אחד נגרא. כלומר אבל אם אין בין שתי השדות אלא יאור אחד והשדות שוין ודאי בהא מודה רב יוסף דכופין אותו על מדת סדום דהא זה נהנה וזה אינו חסר והלכתא כוותיה ואין טענה לומר יותר יהיה הקרקע שלי שמור אם יבא חלקך מצד זה שתצטרך אריס מכאן ומכאן דכיון שיש לזה אריס בקרקע שלו די לו : חדא ארעא דקיימא [ו] במזרח ולפון שלה נהר ובצד מערבית דרומית יאור פליג ליה ויזול אחר הקרן שיהיו החלוקות שוות שיהיה לכל אחד חלק מהנהר ומהנגר. משום הכי לא קאמר באלכסון דאפשר שיבא האלכסון בדרך שהנהר כולו יהיה לאחד והנגר כולו לאחר. ומיהו אם אינו תופס כל ד' רוחות השדות נחלק השדות בשמנה חלקים כדי שנשו' החלקים לכל אחד כל מה שטוכל כזה* : קי"ל דיורשין או מקבלי מתנה שיש להם קרקע בין שניהן או כלים או עבדים שהן שוין בתשמישן אם יש בקרקע שיעור כדי לזה וכדי לזה ורצה אחד מהם לחלוק כופה את חבירו לחלוק. וכן הדין בכלים ועבדים כיון שתשמישן ושוין אחד אבל אם אין בקרקע שיעור לחלק כדי לכל אחד ואחד כדמפרש במתני' השיעורין אית דינא דגוד או אגוד כלומר דמצי אחד לומר לחבירו או תקבל אתה כולו בכך וכך או אני אתן בו כך וכך וכן הדין בכלים ועבדים שתשמישן חלוק לפי שכל אחד היה יכול לומר אני צריך גם כן לתשמישן אלו הלכך לימא ליה גוד או אגוד כלומר משוך אתה כולו או אני אמשוך כולו והכי תניא בברייתא דכשאין בו כדי חלוקה מעלין אותו בדמים : אמר המחבר ואומר הרא"ה ז"ל דכי אמרינן דינא דגוד או אגוד הייני ביורשים או מקבלי מתנה וכיוצא בו שלא נשתתפו לדעת אבל שותפין שנשתתפו לדעת בדבר שאין בו דין חלוקה אין בו דינא דגוד או אגוד אלא מדעת שניהם שלא נשתתפו והטילו מעותיהם על דעת שיסלק אחד מהם את חבירו : ובכל דבר שאנו אומרים שהוא כדי לזה וכדי לזה ובלבד שיוכל להשתמש בחלקו בכל מה שהיה משתמש בכולו כגון שאם היה בכולו בית הכסא או פורני או מרחץ שיהא לו עתה גם כן בחלקו דאי לא מצי אמר אנא תרוייהו בעו לי כדאמרינן בתרתי אמהתא ואע"פ שיש לו כיוצא בו במקום אחר או שיוכל לעשות בכאן אין זו טענה כי הוא בכאן רוצה להשתמש בלא הוצאת מעות ואין צריך לומר שיש לו להם לחלוק בענין שיש לו דרך שלא יפרח באויר או שיקחנו במאה מנה או שיצטרך לבנותו

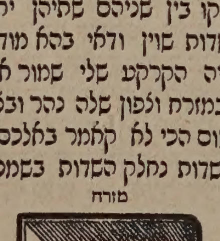

*) [גבי א' מבני מבוי שביקש להחזיר פתחו למבוי אחר בדף יא:] ג"א. **) כד"ס וכדיק הגי' הרשב"א אבל הרמב"ן ז"ל כו'.

[ב] שיהו לך שתי שדות אחת מכאן ואחת מכאן כצ"ל : [ג] נ"ב בני העיר: [ד] נ"ב פי' של האחרת : [ה] נ"ב ל"ג דא"ר זירא אמר רב נחמן ד' אמות הסמוכות לרשות הרבים כרה"ר דמיא ולא היא התם לענין טומאה אבל הכא דזימנין דדחקי בני רה"ר ועיילי טובא:[ו] נ"ב וכן פי' ר"ח שדה שמזרח ולפונה נהר ומערבי ודרומה נגרי חולקין אותה באלכסון מקרן מזרחית צפונית לקרן דרומית מערבי' ויהיה לכל א' חד גד נגר' וחד גד דנהרא וכל היכא דמשיך חד גיסא נהרא ונגר' קרוי חד . ליה לאידך הילכך כדאמר תובע גוד או אגוד לא איכפת לן בנתבע בין אית ליה בין לית ליה דאי לית ליה אמרינן ליה אגיד ליה לחבריך. ומסיים כאן הפרק וכן הגי' מביא ת"ר מדבק כו' מן הגמ'

שלטי הגבורים

א מסכי' דחלוקת בכור ופשוט ויבם כ' הרא"ש נקטינן מהכא שנים שקנו שדה בשותפות אחד שליש וא' שני חלקים כשחולקים נוטל שני חלקים ביחד כיון שקנאוהו כאחת אבל ג' שקנו שדה בשותפות ושוב קנה האחד חלק חבירו כשבאין לחלוק אינו יכול לכוף את חבירו שיתן לו שני חלקיו ביחד כיון ששני החלקים לא היו מתחלה שלו אלא בא מכחו ומכח חבירו שקנה הימנו השליש : כתב ריא"ז

ב אם קנה א' מן האחין שדה סמוך לשדות אבותיו ואמר תנו לי חלקי סמוך לשדה שלי יכולים האחין לומר לא נתן לך חלקך אלא במקום המגיעך ע"פ הגורל כאחד ממנו אם תרצה סמוך לשדה שלך קח אותו בדמים יקרים ואע"פ שכל החלקים שוים יכול כל א' לומר אני רוצה חלקי במקום שמגיע לי על פי הגורל שפעמים שזה מתברך יותר מזה כענין חלקה אחת תמטר וחלקה אחת לא תמטר ואין אדם רוצה לשנות מזלו :

ג דלא אמרי' גוד או איגוד אא"כ יד שניהם משגת לקנות אבל אם א' אין ידו משגת לא ורבינו כתב שהכל תלוי בתובע וכ"כ הרמב"ן י"א דלא אמרי' גוד או איגוד

הגהות מא"י

חדושי אנשי שם

הגהות חו"י

לבנותו והא דאמרינן אין להם דרך זה על זה בשהיה לו דרך ממקום אחר או שנתרצו לחלוק כן וכן הסכים הרא"ש ז"ל ושאר רבותינו ז"ל ע"כ: הגאון רי"ף ז"ל פסק כרשב"ג וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל בפרק א' מהלכות שכנים והלכך אם אמר אחד לחבירו כיון שאין שיעור לכל אחד [י] טול אתה שיעור הראוי לך ואני אטול השאר ונחלוק אפילו הכי אינו יכול לכופו משום דאמר ליה אי בדמים וכו': ואם היה חצר כיון שאין בה כדי לזה וכדי לזה גם דינא דגוד או אגוד לית בה לפי שיטען חברו אין לי דמים וגם אין לי [מקום לקבל] תשמיש ביתי שהרי צריך אני לפרוק משאוי ד' אמות לפתחי כן כתב ה"ר יונה זצ"ל ומסתבר לי טעם הרב ז"ל [דף יג:] כיון שהחצר נגרר אחר הבתים ובבתים לית דינא דגוד או אגוד שכבר נחלקים לכל אחד ואחד ביתו גם בחצר אינו יכול לכופו: לא שנו. הא דאמרינן אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו: אלא בכרך א'. משום דהא"א לנמצא הקונטרסין כשיפרש החומש מן הנביאים או הנביאים מן הכתובים שלא ישאר עלה אחד מחלק האחד על חבירו והוי בזיון אבל אם הם שתי כריכות לא גזרי' ב' כריכות אטו כרך אחד אלא אם שניהם רוצים לזה כרך אחד ולזה האחר חולקין אבל אם האחד אינו רוצה לחלוק וגם האחר אינו רוצה להסתלק משניהם אלא שרוצה לחלק וליתן לו היפה או הגרוע בזה אינו יכול לכופו ולית בה דינא דגוד או אגוד אלא דוקא כשמסתלק מן הכל יחד אז הוא דמצי למימר ליה גוד הכל או אגוד אבל לחלאין לא אע"פ שמעלה לו דמים על היפה היכא דהוי בעל כרחיה דחד מינייהו דלזה ניחא ליה בתרווייהו והכי אמרינן הכא דלרבא בר חנינא ורב דימי בר חנינא הוה להו תרתי אמהתא חדא הות ידיעה למיפא ולבשולי וחדא הות ידיעה לטוות ולארוג אתו לקמי' דרבא אמר להו לית דינא דגוד או אגוד הלכך ישתמשו ביחד בשתיה' וכדאמרי' בשתי כריכות וכדכתיבנא לעיל אבל בשני אחין אחד עשיר ואחד עני מצי למימר העשיר לעני גוד הכל או איגוד הכל והא דאמרינן גבי הא דתניא ב' תרנ"ה אחין א' עשיר וא' עני דלית בהו דינא דגוד או אגוד דגוד איכא ואיגוד ליכא התם הוא שהעני הוא התובע ואומר גוד ולא מצי למימר אגוד דלית ליה דמי ומ"ה הוא דאמרי' דלית דינא דגוד או אגוד לתלאים אבל אי א"ל (א) העני גוד או אגוד אע"פ דלית ליה דמי ודאי כייפינן ליה לעשיר דהא דינא קאמר כן פסק הרי"ף ז"ל ומיהו כבר פירשנו לעיל דהיינו דוקא תרנ"ו ביורשים או במקבלי מתנה אבל אם לקחו שנים טרקלין שאין בהם כדי לזה וכדי לזה אין אחד מהם יכול לומר לחבירו גוד או אגוד שהרי לדעת שיהיו שניהם שותפין בו לקחוה ולא למוכרו איש אל אחיו כן כתב ה"ר יונה ז"ל אבל מדברי הרמב"ם ז"ל [דף יד.] בפ"א מהלכות שכנים נראה שאין תרנ"ז חלוק בין השותפין שלקחו או שהיו שותפין בירושה ומתנה: גרסי' בגמ' תנו רבנן מדביק אדם תורה נביאים וכתובים כאחד דברי רבי מאיר וא"ר מעשה והביאו לפנינו תורה נביאים וכתובים והכשרנום ונותן בכל חומש וחומש ד' שיטין ובנביא של תרי עשר ג' שיטין ומסיים למטה ומתחיל למעלה שהרי אם בא לחתוך חותך: [כ] מדביק אותם וכו'. ולא חיישינן שמא יהיה נראה הכל נביא אחד: ומסיים מלמטה. בסוף הדף וכשיבא לכתוב הנביא האחר בתחלת הדף אינו מניח ריוח משום שכיון שיכול לחתכו בפני עצמו הוי בפני עצמו וזה לאותן שכותבים בגליון כס"ת אבל בכרך מקובץ קונטרסין כמו שאנו עושין אין דרך לחתכן בלתי קונטרסין ובענין זה ודאי מניח

נר מצוה — תורה אור

השכר לאמצע ואם עשאן לעצמן הרי עשיר אומר לעני *קח לך עבדים וירחצו במרחץ קח לך זיתים וענבים ובוא ועשה בבית הבד שמע מינה דלית דינא דגוד או אגוד וקשה לרב יהודה ופרקינן שאני התם דגוד איכא אגוד ליכא איכא מאן דמוכח מכאן דלא אמר גוד או אגוד אלא בזמן שיד שניהם משגת לקנות אבל בזמן שהאחד עשיר ויכול לקנות ואחד עני ואין ידו משגת לא אמר גוד או אגוד ואנן לא סבירא לן הכי אלא כי אמר תובע לנתבע גוד או אגוד אמרינן דינא קא"ל א ולא איכפת לן בנתבע בין אית ליה ובין לית ליה ומתני' דשני אחין היינו טעמא שהעני הוא התובע והוא אין יכול לומר לעשיר גוד את או אנא אגוד דהא לית ליה למיגד ולכן איבטל דינא דגוד או אגוד שהעשיר יאמר לו איני רוצה לגוד גוד אתה וכיון דלית ליה איבטל דינא דגוד או אגוד אבל אם היה העשיר תובע לעני ואומר לו גוד או אגוד הוה אמרי' ליה דינא קא"ל גוד ואי לית לך שבקיה ואיהו לגוד כללא דמילתא היכא שהתובע אומר גוד או אגוד לא איכפת לן בנתבע אי אית ליה למיגד או לית ליה דאי לית ליה יניח לתובע לגוד אמר אמימר הלכתא אית דינא דגוד ב או אגוד ותניא נמי הכי כל שאילו יחלק ושמו עליו חולקין ואם לאו מעלין אותו בדמים תניא טול אתה שיעור ואני פחות שומעין לו רשב"ג אומר אין שומעין לו מ"ט דרשב"ג משום דאמר אי בדמי לית לי למיתן לך ואי במתנה לא ניחא לי דכתיב °ושונא מתנות יחיה וקפסקי רבוותא דהלכתא כרשב"ג תרנ"ד משום דמסתבר טעמיה: "ובכתבי הקדש אף על פי ששניהם רוצין לא יחלוקו: אמר שמואל לא שנו אלא בכרך אחד אבל בשתי כריכות אם רצו לחלוק חולקין ואם לאו [א] (ה) אית דינא דגוד או אגוד ודוקא (ג) לחלוק כגון תהלים ותורה אין חולקים אא"כ [רצו] דתרווייהו צריכי להאי ותרווייהו צריכי להאי אבל תהלים ותהלים תורה ותורה (לא) ע"כ חולקין (א) (דמצי למימר ליה גוד או אגוד): הג"ה עד סוף הפרק: אמר ליה רב אשי לאמימר והא רבין בר חנינא ורב דימי בר חנינא הויין להו תרי אמהתא חדא הוה ידעה אפויי ובשולי וחדא ידעה פילכי ונוולא וביסתרקי אתו לדינא קמיה דרבא ואמר להו לית דינא דגוד או אגוד אמר ליה שאני התם דמר ניחא ליה בתרווייהו ומר ניחא ליה בתרווייהו: תרנ"ו תנו רבנן [ב] ³מדביק אדם תורה ונביאים וכתובים כאחד דברי ר"מ ורבי יהודה אומר תורה בפני עצמה ונביאים בפני עצמן וכתובים בפני עצמן וחכמים אומרים כל [ג] אחד ואחד בפני עצמו אמר רבי מעשה והביאו לפנינו ס"ת ונביאים וכתובים מדובקים כאחד והכשרנום [ד] ומניח כדי לגול עמוד בתחלתו °וכדי היקף בסופה ונותן בין כל חומש וחומש ארבע שיטין וכן בין כל נביא ונביא ובנביא של י"ב שלש שיטין [ה] ומתחיל מלמעלה ומסיים מלמטה [ו] *שאם רצה לחתוך חותך תניא כל תרנ"ז ³הספרים נגללין מתחלתן ס"ת היא נגללת לאמצעיתה ועושה לה עמוד אילך ואילך

רש"י

נהיה בה: קח לך עבדים. ולא מצי עני למימר קני לך: אגוד ליכא. שאין העני אומר אקנה חלקך כי אין לו לכך אין יכול לכופו לקנות: ושמו עליו. שיש בו שיעורו שאם תחלקנו שמו הראשון עליו: מעלין אותו בדמים. היינו גוד או אגוד: טול אתה שיעור. כגון חצר שאין בו ח' אמות ואמר לו חלוק וטול אתה ד' אמות ואני אקח המותר: [ז] הא דאמר רב יהודה. גוד או אגוד משמואל רבו קבלה: אלא בכרך א'. שכל ספריהם היו עשויין כמו מגילה בגליון ואם יביאוהו לבית דין כדי לחלקו יש בו בזיון: אבל בשתי כריכות. כגון תורה בכרך אחד וכתובים בכרך א': דתרווייהו צריכין להאי ולהאי. לא מצי לכופו לחלוק ולתת לו דמי העודפים ביפה ולא למכור חלקו דלא הוי גוד או אגוד אלא אם כן דאמר ליה או קח את שתיהן [ח] דכל אחד אין בה כדי לאחד: פילכא ונוולא. לטוות ולארוג: ביסתרקי. תכשיטים של ספסלים: לית דינא דגוד או אגוד. לכופו לתת דמי [ט] היפים ביפה או למכור חלקו: מתחיל מלמעלה ומסיים מלמטה. אם נזדמן לו סיום ספר למטה בסוף הדף מתחיל ספר אחר בראש הדף ואין צריך להניח ריוח ביניהם: כדי לגול. על גבי עמוד של עץ שהספר נגלל עליו וסופו כדי לגוללו בו: כדי הקיפה. שאין עושין שני עמודים כדי לגוללו לאמצע כמו שעושים לס"ת אלא גוללין מן תחלתו לסופו וכורך החלק על ההיקף: ומתחיל מלמעלה. כדפרישית *בראש הדף ספר אחר וא"צ להניח ריוח חלק שאם בא לחתוך חותך ונמצא זה ראש הכרך וגנאי הוא להיות דף זה משונה מחברו על הגס: ועושה לה עמוד אילך ואילך. כעין ס"ת שלנו:

שלטי הגבורים

א בעיטור באות ח"ת בחלוקת קרקעות כתב וקשיא לו על דברי רב אלפס:
ב כתב רבינו האי בתשובה דשייך בשותפין שנשתתפו דינא דגוד או איגוד ומיי' כתב דבשכירו' נמי אית דינא דגוד או איגוד שכתב אחד השוכר מחבירו מקצת חצר או שדה שאין בו דין חלוקה או ב' ששכרו מקום א' בשותפות כל אחד מהם יכול לכוף חבירו לומר או שכור ממני חלקי או אשכור חלקך ואם יש בו דין חלוקה חולקין ע"כ ותימה היאך יחלקו במחילה דבר שאינו שלהם אלא בשכירות השובה לרב האי היכא שאין בו דין חלוקה ויש שם יתומים גדולים וקטנים והגדולים צריכים לחלוק ב"ד מעמידין להם אפוטרופוס ודנין להם גוד או איגוד והרא"ש כתב בתשובה דלא שייך ביתומים גוד או איגוד שאין אפוטרופוס רשאי למכור חלקו וכ"כ ר"ת:

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי' הא דיכול לומר גוד או אגוד גוד את הכל או אני אגוד הכל אבל לחלוק ולהעלות בדמים אם אחד טוב ויפה אחר לא יכול לומר גוד אם לא רצו כיון דתרווייהו צריכין להאי ולהאי אבל יותר נראה להגיה ואי לא לית דינא דגוד כו' וקאי אלחלוק מעלייהו בדמים וכן משמע בסוגיא בגמ' דקאי אחלוקה פ"ש בגמ' בשניהן רצין וכן ברי"ף משמע דמיירי עתה בגוד או אגוד לענין הלכה כמ"ש למטה אלא ע"כ אין חולקין דמצי למימר גוד או אגוד: [ב] נ"ב אע"פ שא"א שלא יתן נביאים וכתובים ע"ג תורה ובמגילה משמע דאסור ה"מ בב' כריכות אבל בכרך א' כשהן מדובקים יחד אינו גנאי תורה: [ג] נ"ב פי' כל ספר וספר של נביאים ושל כתובים נ"ל בפני עצמו: [ד] נ"ב פי' אם הוא כותב תורה ונביאים וכתובים כאחד: [ה] נ"ב בגמ' ומסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה: [ו] נ"ב תימה לרשב"א הא אמר לעיל אבל בב' כריכות חולקין ופ"ה כגון תורה בכרך א' ונביאים בכרך א' משמע אבל תורה ונביאים בכרך א' אין חולקין אפי' שניהם רוצין וא"כ היאך אמר הכא דחותך וי"ל דלא הוי בזיון הספר אלא כשחותך מתמת חלוקה תוס': [ז] נ"ב שייך לגמ': [ח] נ"ב או אקח שתיהן: [ט] נ"ל העודפים: [י] נ"ב ואחד: [כ] נ"ב פי': [ל] ונוכל ליישב דמיירי כשהעני רוצה לערות ולהלוות מעות אז הוא כמו עשיר:

עין משפט

א מיי' פ"ב מהל' שכנים סמג עשין פב טור ח"מ סי' קעא:
ב מיי' פ"ב שם סמג שם טוש"ע שם:
ג מיי' פ"ז מהל' ס"ת סמג עשין כה טור יו"ד סי' רפג:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) נ"ב עס"ם הוא וכן ז"ל אבל אי א"ל עשיר לעני גוד או אגוד דלית ליה דמי כייפינן לעני דכן פסק הרי"ף ז"ל [נ"ך]:

הגהות הב"ח

(א) לית כצ"ל: (ב) פי' לחלוק ממתק:

הגהות חו"י

(א) על כרחך חולקין ולא מצי למימר כו' כצ"ל. [illegible]

מלחמת ה'

ועוד דינא דגוד או איגוד מעיקרא קס"ד דאיתיה בשתי כריכות וכו': אמר הכותב מי לא ידע בכל אלה אבל ברוב דברים לא ניצל מן הטעות שהרבים טועים בו שלא היה צריך לפרש שתי האמהות שאינן עושות מלאכה אחת ולא שתי כריכות בשאינן שוות בדמים ויש עלוי ביניהן שאפי' בשות נאמרו הדברים בגמ' ומעיקרא קס"ד שיש בהם בי דינא דגוד או איגוד אי לאו דינא הוא אין בהן דין חלוקה כיון שאחת מהן תורה וא' מהן נביאים שאין השותפין כופין זה את זה לחלוק טרקלין כנגד שדה ולא שדה כנגד טרקלין ואפי' גגרא כנגד גגרא מדין חלוקה ומשום דינא דגוד או איגוד בעיא למיתי עלה ולבסוף נדחית ומה שכתב שאין לעשות חלוקה מכח דינא דגוד או איגוד בשני דברים המשמשין מעין דבר א' כגון שתי כריכות בכהני הקדש בכרך זה תורה ובכרך זה נביאים וכו' אבל בחלק הא' לעלות בדמים בין הרע והיפה אין זה דינא דגוד או איגוד על דעתי אפי' בכרך זה תורה ובזה תורה אין מעלין בדמים היפה על הרע כדי למשוך א' מהם היפה ולהמשיך השני לחבירו שיכול לומר אין רצוני למכור כלום או שיאמר איני רוצה ליקח חלקך שבגרוע והיינו טעמא דשתי כריכות שאינן משמשין מעין דבר א' ורע ויפה נמי כשני דברים דמו דלמר מיבעי ליה הא והא ולמר מיבעי ליה הא והא שאין דעתו למכור וכל עיקר אין דיננו בגוד או איגוד לכוף אדם למכור מנכסיו כלום ולא ליקח כלום אלא או ימכור או יקח וכאן אתה כופהו למכור וליקח ולפיכך הוצרכו להעמידה לדשמואל בששניהם רוצים ולא תרגמה רב יוסף לאביי כשניהם שוים וחולקין תורה כנגד נביאים דמסתמא נמי בשוין היא שכל לשון חלוקה בשוין ובמסקנא נמי כי אקשי' והא כתבי הקדש דתרווייהו צריכי להו ואמר שמואל וכו' לא הוקימנא בתורה ותורה ובשאין דמיהן שוין ואילו בתורה ותורה ודמיהן שוין ליכא לאוקומה דאי הכי פשיטא הכל שניהם רוצין קמ"ל שאינן אסור משום מוכר ס"ת אלא שיש לבעל הדין לדחות בזו ולומר דשתי כריכות דומיא דכרך א' דמתני' דהיינו תורה ונביאים:

המאור הגדול

דינא דגוד או איגוד מעיקרא קס"ד דאיתיה בשתי כריכות ויוצא בה כגון תרתי אמהתא שיכול האחד [illegible]

כריכות הולקין לאו בעל כרחו של א' מהם קאמר אלא כששניהם רוצין וכן הלכה במסקנא דשמעתא והא דתנן שני אחים א' עני וא' עשיר וכו' יש לרב יוסף הלוי ז"ל בה דקדוקים ואנחנו כתבנו בה דעתנו בגם משום:

ועמוד אילך תנו רבנן אין עושין ס"ת לא ארכה יתר על היקפה ולא היקפה יתר על ארכה : שאלו את רבי ס"ת בכמה [אמר להן] בגויל ששה טפחים בקלף איני יודע רב הונא כתב שבעין ספרי תורות ולא איתרמי ליה אלא חד : *אמר רבי אבא אמר שמואל [א]שמונה פסוקים שבתורה יחיד קורא אותם (א) :

סליקא להו פרק השותפין

דף יז.* **לא** [ב]יחפור אדם בור סמוך [א] לבורו של חבירו ולא שיח ולא מערה ולא אמת המים ולא נברכת של כובסים אא"כ הרחיק מכותלו של חבירו שלשה [ב] טפחים וסד בסיד מרחיקין את הגפת ואת הזבל ואת המלח ואת הסיד ואת הסלעים מכותלו של חבירו ג' טפחים או סד בסיד מרחיקין את הזרעים ואת המחרישה ואת מי רגלים מן הכותל ג' טפחים מרחיקים את הריחים ג' מן השכב שהן ד' מן הרכב ואת התנור ג' מן הכליא שהן ד' מן השפה : **גמ'** *פתח בבור דף יז: וסיים בכותל (א) ליתני אא"כ הרחיק מבורו של חברו ג' טפחים אמר אביי ואיתימא רב יהודה מכותל בורו שנינו (ב) שנמצא מרחיק מחלל הבור ששה טפחים (ג) (וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו של חבירו שלשה טפחים) הא קמ"ל דכותל בור שלשה טפחים נפקא מינה (א) למקח וממכר כדתניא [ג]האומר לחבירו בור וכתליה אני מוכר לך צריך שיהא הכותל שלשה טפחים °איתמר [ד]הבא לסמוך בצד המצר אביי אמר סומך רבא אמר אינו סומך בשדה שאינה עשויה לבורות דברי הכל סומך כי פליגי בשדה העשויה לבורות אביי אמר סומך ואפילו לרבנן דאמרי מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה התם דבעידנא דקא נטע איתיה לבור אבל הכא בעידנא דקא חפר ליתיה לבור ורבא אמר אינו סומך ואפילו לרבי יוסי דאמר זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו התם דבעידנא דקא נטע ליתנהו

רש"י

שלנו : לא ארכה יתר על היקפה . צריך לגמלם הכתב לפי עובי הקלפים דלכשיגמור יהא חוט מקיף את עביו כדי מדת ארכו : שיעור ס"ת בכמה . ארכה : בגויל . שהוא עב והיקפו גדול צריך שיעשה ו' טפחים זו היא מדה להיות נגמר בו' טפחים היקף בכתב בינונית : ולא איתרמי ליה . ארכה כהיקפה : שמונה פסוקים . מן וימת משה עד לעיני כל ישראל : יחיד קורא אותם . כלומר שאין מפסיקים בהם לפי שיהושע כתבן ואיכא למאן דאמר משה רבינו בדמע כתבן ונשנו מאלו פסוקים שבתורה :

סליקא להו פרק השותפין

לא יחפור אדם בור · עגול : שיח ארוך וקצר : מערה . מקורה בקירוי: נברכת הכובסין . חופר הפירה מרובעת אמה או יותר ומי גשמים מתקבלים שם לכבס בגדים והיה להם ב' אחד שורין בה הבגדים יום או יומים בצואת כלבים והיא קרויה מחמצן [א] ואחד שמשפשפין בה הבגדים והיא קרויה נדיין : אא"כ הרחיק כו' . מפני שהחפירה הסמוכה לבור מחלשת כותלי חפירתו : גפת . פסולת זיתים שנתעצרו בבית הבד: סלעים. אבנים שהאש יוצא מהם שכל אלו קשים לחומה שמוציאין הבל : מן הכותל . כותל לבינים של טיט העשוי ע"ג קרקע ולא בבור קאי השתא : זרעים ומחרישה קשים לכותל שמרפים את יסודו שנופל : מי רגלים . ממסמסין את הטיט היבש : ריחים . מנענעין את הכותל בגלגול חבטתו : מן השכב . ריחים תחתונים : רכב . הוא העליון הרוכב עליו והוא קצר ספה מן התחתון : וכן כליא תחתונה של מושב התנור שמושיבין על בנין לבינים וטיט לבסים שלא יטנפו שוליו מן הקרקע והבנין רחב מלמטה וקצר מלמעלה כמדת התנור תחתון קרוי כליא ועליון קרוי שפה ולפי שהבל התנור קשה לכותל [צריך להרחיק] : **גמ'** פתח בבור . דקאמר סמוך לבורו של חברו וסיים בכותל אא"כ הרחיק מכותלו וכותל הוא בבנין הבנוי על הקרקע : מכותל בורו . כלומר האי כותל דקתני מכותל הבור קאמר שאף הוא קרוי כותל שנמצא מרחיק מחלל הבור ששה טפחים כי רוחב הכותל שלשה טפחים מן המצר וכל מלא הרחקת הראשון קרי ליה כותל : הא קא משמע לן . מדקרי כל הרחקות הראשון כותל דכותל בור שלשה טפחים ואפילו לאביי דאמר דאין הראשון צריך להרחיק כיון שלא היה שם בור לחבירו הא אוקימנא בבאו לחפור בבת אחת שאז כל אחד צריך להרחיק שלשה טפחים : הבא לסמוך . בורו תחלה לצד המצר ולחבירו אין שם בור : בשדה העשויה לבורות . כגון בית השלחין שצריכין תמיד להשקותו : אפי' לרבנן דאמרי מרחיקין כו' . שלא יזיק לבור ולית להו דזה נוטע בתוך שלו וזה חופר בשלו : ליתנהו

נמוקי יוסף

מניח וכן נראה הדין בנביא של י"ב ובחומש שאין דרך לחתכו אפי' בגליון שצריך להניח [ב] וכן נראה מן התוספות : אמר המחבר בין חומש לחומש שאסור לחתוך צריך שתהא התחלה לעולם באמצע הדף או בסופו בשטה אחרונה בענין שאפילו היה רוצה לחתוך לא יוכל לחתוך ויש סיוע לזה מן הירושלמי דגרסי' התם במגילה צריך שיהיה משייר בין ספר לספר כמלא ד' שטין ובנביא של י"ב ג' וצריך שיהא גומר באמצע הדף ומתחיל באמצעיתו [ג] ובנביא גומר בסופו ומתחיל בראשו וכתב הריטב"א ז"ל כן עיקר וצריך לנהוג כן . ותו גרסינן בגמ' ותניא כל נר מצוה הספרים נגללין לתחילתן ס"ת נגלל לאמצעיתו ועושה לו שני עמודים אחד אילך ואחד אילך אר"א א"ר צדוק כך היו עושים סופרים שבירושלים לספריהם : **ת"ר** אין עושין ס"ת לא ארכו יתר על היקפו ולא היקפו יתר על ארכו שאלו את רבי שיעור ס"ת בכמה א"ל בגויל ו' טפחים ובקלף איני יודע : אמר רב גידל אמר רב ח' פסוקים שבתורה יחיד קורא אותם . פי' צריך לגמלם הכתב לפי עובי הקלפין כדי דלכשיגמור יהא חוט המקיף את עביו כמדת ארכו : בגויל . שהוא עב והיקפו גדול צריך ששה טפחים זו היא מדתו בהיקף בכתב בינוני : [ח' פסוקים] . מן וימת שם משה עד סוף הסדר דאי למ"ד יהושע כתבן א"כ צריכין שנוי והיינו שלא יפסיק בהן שיקרא אחד ד' וא' ד' ואי למ"ד ששמונה פסוקים אלו הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע הואיל ואשתני לכתבו בדמע אשתני אבל אין לפרש יחיד קורא אותם כלומר שאין שליח צבור קורא עמו דכל התורה נמי הכי הוא דתנן במגילה קראה אחד קראוה שנים יצאו ואמרינן בגמרא [דף כא:] תנא משא"כ בתורה ומה שאנו נוהגין עכשיו לקרות שנים אומר ר"ת ז"ל שלא לבייש מי שאינו יודע לקרות והא דאמרינן בירושלמי בפ"ג דמגילה [בפ' הי' קורא ה"א] רבי שמואל בר יצחק עאל לבי כנישתא וחזא חזנא קאי [ד] [מתרגם] מקמי קורא ולא מקים בר אינש תחותיה אמר לזה אסור לך כשם שניתנה תורה ע"י סרסור כך אנו צריכים לנהוג בה ע"י [ה] סרסור לא שהחזן יקרא עמו אלא יעמוד שם כדי שתנתן על ידי סרסור ואפשר שמסייע לו קצת בנחת והא דאמרינן במגילה לא יקראו שנים היינו בשוה שניהם בקול רם . כך ראיתי בתוספות :

סליקא לה פרק השותפין

לא יחפור. בור. הוא עגול. שיח. הוא ארוך וקצר . מערה . מקורה בקירוי והני תלת בין איכא מים בהם בין לית בהו מים צריך להרחיק מכותלי חפירות אלו ג' טפחים וסתם כותל שהוא ג' וכדאמרי' בגמ' הרי ו' שצריך [להיות] בין חלל זה לחלל זה : ולא אמת המים . אע"ג דלא קוו בהו מיא [ו] מ"מ כיון שהיא קבועה מזיקה וצריך להרחיק : נברכת כובסין . היא חפירה מרובעת בעומק אמה או יותר לשרות בה בגדים בצואת כלבים ללבנם והיא נקראת מחמצן ועושין אחרת שמנידין הבגדים בה והיא נקראת נדיין וצריך להרחיק ממנה ד"א כדאיתא בגמרא [דף יט.] משום דמנתזי מיא והא דמתניתין היא מחמצן וסגיא בג' טפחים אע"ג דלא קביעא כיון דקוו בה מיא [בעי הרחקה] ובכל הני צריך עם הרחקת ג' שיסוד בסיד דאי לא לא קיימי : גפת. היא פסולת של זיתים מה שנשאר אחר שנעצר מהן השמן וסלעים הם אבנים שמוציאין מהם אש קודולש בלע"ז וכל הני מחמת חמימותם מזקי לכותל ולפיכך צריך להרחיקם ומיהו אינם מזיקין כל כך ולפי' די בהרחקת ג' או סד בסיד וכולה מתני' מפרש בגמרא: **גמ'** פתח בבור. שאמר לא יחפור אדם וכו' סמוך לבורו וסיים בכותל חברו דמשמע בכותל חצר דאי כותל דבור ליתני מבורו של חברו שלשה טפחים והשתא קס"ד דראשון סמך בצד המצר מדלא שמעינן ביה שום הרחקה א"כ הוה משמע לן דבין בור לבור ליכא [אלא] ג' טפחים *ומ"ה מקשה ליתני וכו' דמשמע ששני צריך לעשות כל ההרחקה היכא שהראשון סמך הילכך נפקא לן אליבא דהלכתא דקי"ל בשדה שאינה עשויה לבורות שסומך אפילו לרבא כדאמרינן בסמוך ששני צריך לעשות כל ההרחקה דהיינו ששה טפחים [ז] כדתריך אביי דמתני' דאמר מכותלו של חברו לומר שגם חברו הכניס בתוך שלו נמי שלשה טפחים מדאמר כותל שסתם כותל הכי הוא כשיעור הפחות דמתני' [ח] והא דלא קאמר בפירוש ו' טפחים צריך בין בור לבור וקאמר האי דיקא בהאי לישנא דנקט מכותלו של חבירו לאשמועינן שכותל בור כתם ג' טפחים ונפקא מינה למקח ולממכר כן דעת הרמב"ס ז"ל שהשני צריך לעשות כל ההרחקה וכ"כ הרמב"ן וכן נראה דעת הרשב"א ז"ל: **איתמר** הבא לסמוך . כלומר לחפור בור אצל שדה חברו שיהא לו שדה חברו כותל לבורו : אביי אמר סומך . כיון שעדיין אין לו בור לחברו . ומסקינן דבשדה בית הבעל שהיא קרקע מנותלחת ואינה צריכה לבורות להשקותה אפילו רבא מודה שיכול לסמוך דהא אינה עשויה לבורות כדי דניחוש שיחפור בור בעל השדה ואע"ג שעשוי לאילנות [ט] ומזיקו להרחיק כ"ה אמה הא לא קשיא דהיינו אליבא דרבנן אבל אנן קי"ל כרבי יוסי דזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו כיון דמהשתא לא מזיק ליה לא חשיב גירי דידיה אבל בשדה העשויה לבורות כגון בית השלחין *שעשה חברו לעשות בור בשדהו וא"כ הוא [י] דמזיק ליה מהשתא זה הסומך בצד שדהו משום שהקרקע מתמסמס מחמת ההכאה דכל מרא דקא מחי קא מרפא ארעא וגיריה נינהו ומיהו אף לרבנן לא קשיא לרבא דלא אמר שאינו סומך אלא היכא שאפשר שמזיקו מחמת הבור אבל הכא מה שמרחיק בעל האילן אינו משום שלא יזיקנו בעל הבור אלא משום שלא יזיק הוא בשרשי אילנותיו לבעל הבור א"כ כיון שבעל הבור אינו מזיק כלל אין לנו למנעו מלחפור ואפילו בקרקע העשויה לבורות שמשעבד קרקע חברו שצריך להרחיק כל [כ] השיעור כדפרישנא לעיל [ל] מאי סמיך אי לאו משום כל מרא ומרא וכו' לפי שאינו מתמסמס אלא בשלו ולא דמי לפותח חלונות על חברו אע"פ שאינו מזיקו השתא בהיזק ראיה שאינו רשאי משום דשמא

אביי וכו' מכותל בורו שנינו ופירש"י ולמדנו בה שאף הראשון צריך להרחיק כדי כותל שהוא ג"ט : [ח] נ"ב ז"ל התוס' מאי נפקא מיניה הך נפקותא לא איצטריך לרבא דקמ"ל דאסור לסמוך אלא לאביי דקסבר מותר לסמוך וקאמר מאי נפקא מינה אי לאשמועינן דבעי הרחקה ו' טפחים ליתני אא"כ הרחיק מבורו ו' טפחים : [ט] נ"ב ונמצא יפסיד אותן ג"ט שסמך על המצר : [י] מזיק כצ"ל : [כ] נ"ב פי' ו' טפחים : [ל] נ"ב פי' אפ"ה מאי סמיך כו' :

עין משפט

א מיי' פט"ו מהל' תפלה : ב מיי' פ"ט מהל' שכנים סמג עשין פב טור ח"מ סי' קנה : ג מיי' פכ"א מהל' מכירה טוח"מ סי' ריז : ד מיי' פרק ט מהל' שכנים סמג עשין פב טוח"מ סי' קנה:

בגמ' דף טו. איתא אמר ר' יהושע בר אבא א"ר גידל אמר רב שמונה פסוקי' שבתור' כו' וכן הוא במנחות דף ל': (ג"א)

הגהות הב"ח

(א) נ"ב עכ"ה:

הגהות חו"י

(א) נ"ב ל"ע הא נ"מ דגם הראשון צריך להרחיק . עי' תוס' :

נד"ס ונד"ק הגי' ואפ"ה

נ"ל שעתיד

שלטי הגבורים

א תשובה לרב מתתי' גאון ראובן דאית ליה בירא בצד מיצר שמעון וקם שמעון וחפר בה"כ והרחיק ג' טפחים ואכתי מפסיד לבירא דראובן מי בעי להרחיק טפי או לא ואמרי' הא דתנן לא יחפור וכו' תנא בא"י קאי ותנא בור סמוך לבור ולא בור סמוך לבאר דבור מים מכונסין ודיין בג"ט דבהכי מתזקין מימיו דמתלבי בהרים ואינו נופל כותל שביניהם ואין מזיקות זו את זו אבל בארצות אחרות דרפו ארעיהון ועביד דמתלחלחון ושואבת מים מזו לזו צריך להרחיק בה"כ מבאר מים חיים של חבירו עד כ' אמה ועל המזיק להרחיק את עצמו ואינו יכול לומר בחזקתי שאין חזקה לניזקין וכ"כ רב עמרם מדלא יהבי רבנן שיעורא לכל נזקין ג"ט אלא לכל היזק שיעור בפני עצמו הלכך ירחיק בה"כ עד דאמרי אינשי דלא נגדי שורייני מן טעמא דבה"כ ולרווחא דמלתא ליהוי כ' אמה כהורסקי הרי כל הגאונים שוים בזה דילמוד סתום מן המפורש וכל היזקות שלא נתפרשו בתלמוד שיעור הרחקותיהן בכדי שלא יזיק הלכך אם נראה לעינים שהמים הנאספים לגומת ראובן עוברים למרתף שמעון חייב ראובן לסלק היזקו :

ב לדעת הרמ"ה צריך הרחקת ג"ט וגם טיחת סיד ולדעת מיי' וסמ"ג טור סגי בחד מינייהו :

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) ליתני אא"כ הרחיק מבורו של חבירו ג"ט נריכין למחוק לשון זה מן ליתני וכו' עד ג"ט וכן נראה מלשון תוס' בד"ה פתח וכו' שלא היה כתוב בספריהם לשון זה [וגם בדפוס קראקא ליתא] וכן מהרש"ל בח"ש מחק אותו וק"ל :

(ב) שנמצא מרחיק וכו' לשון זה מדברי הרי"ף הוא משמע לי בפשיטות שמפרש כפי' תוס' שמעתין שפירשו הא דאמר בכותל בורו שנינו לא מחלל בורו קאמר אלא מכותל שיש לבור שהראשון הניח כשחפר בורו ומה שהקשה א"כ וליתני א"כ הרחיק וכו' לאביי פריך דלדידיה משמע שצריך להרחיק ו' טפחים בין ב' הבורות ומקשה ליתני אא"כ הרחיק מבורו ו' טפחים :

ד"ת (ג) נראה שהמפרש הזה היה לו גירסת ר"ח ז"ל ועי' להלן ותמצא גירסתו ז"ל ופירושה וכמו שהביאה הר"ן ז"ל בחדושיו ע"כ . שוב מצאתי נוסחא מדויקת שכן גי' הרי"ף ועי"כ תקנתיה בעמוד ד ע"כ

הגהות מא"י

[א] נ"ב בגמ' : [ב] נ"ב ד' שיטין למעלה: [ג] נ"ב פי' משום דמותר לחתוך בנביא:[ד]קאי וקורא כצ"ל: [ה] נ"ב פי' אע"ג דמשמע שהחזן עומד אצל הקורא לא שיקרא עמו אלא יעמוד ויקרא אותם שיש להם לקרות כדי שתנתן התורה ע"י סרסור כ"כ ר"ת ור"י פירש שיקרא עמו בנחת והא דאמרי' לא יקראו שני' היינו בקול רם : [ו] נ"ב בגמ' מפרש כן דאי תני אמת המים משום דקביע אבל נברכת דלא קביעא אימא לא ואי תני נברכת משום דקוו וקיימי אבל אמת המים לא : [ז] נ"ב כך מסקינן בגמ' הא איתמר עלה אמר

מהר"ן שפירא (א) והא דאמר מכותלו של חבירו היינו לומר מחמת כותלו של חבירו דשמא זה יבנה אח"כ כותל ברשותו ויזיקו לו הגפת והמלח הזה ומבמיע לנו הטעם הסרחק' וכן מבואר בחדושי הרמב"ן גבי משרה וירק בגמרא.

דשמא יבנה חברו במקום שיזיקנו (או) [או] דהתם הוא דמשתמש באויר חברו אבל הכא אינו משתמש אלא בשלו והוי כבעל האוצר שקדם לעשות מעלייתו אוצר שהוא רשאי אע"פ שמוגע לבעל החנות מלעשותו חנות נחתומין וצבעין וכדמוכח בסמוך וטעמא דכיון *דמשתמש בשלו אם אינו מזיקו השתא אין לנו למנעו מלסמוך כ"כ הרשב"א ז"ל ואמרינן עלה בגמ' ת"ש מרחיקין את הגפת ואת הזבל ואת המלח ואת הסיד ואת הסלעים מן הכותל ג' טפחים או סד בסיד טעמא דאיכא כותל הא ליכא כותל סמיך לא לעולם כי ליכא כותל נמי לא סמיך והא קמ"ל דהני קשו לכותל האיך קושיא לא מקשה תלמודא לרבא אליבא דרבי יוסי דקי"ל כוותיה דלר' יוסי ודאי כיון דליכא כותל סמיך ואע"ג דכי בני לה לכותל בתר הכי מזיק ליה השתא מיהא לא עביד מעשה ולא מידי והשתא דעביד מעשה לא מזיק ולא מידי כיון דליכא לכותלו ולאו גיריה נינהו אלא דוקא כשמניחו שם בזמן שיש שם כותל דאז הוא דהוי גיריה שבהדיא מעשה מגיעו ההיזק תיכף משא"כ באילן שבשעה שנטעו אינו מגיע לבור ממנו היזק כלל באותו מעשה עד שיגדלו שרשיו ואז הוי לא עביד מידי אלא לרבא אליבא דרבנן [קא מקשה] דאמרי מרחיקין אע"ג דהשתא ליכא שרשים ה"ה דהוה אמר בבור אע"ג דלית ליה בור לחברו עדיין דטעמא דכל מרא וכו' אליבא דרבי יוסי הוא דאיצטריכא ליה אבל לרבנן בלאו ה"נ לא יחפור בסמוך וכו' ומאי שנא מכותל ותירץ לא לעולם פי' דאין ה"נ דבכותל נמי *יסמוך אע"ג דהכי ליכא[ב] הואיל דכשיהיה שם כותל יהיה מזיקו גם עתה לא יסמוך לרבנן [ג] ומלא תירץ דאין ה"נ [דכי ליכא כותל סמיך עד שיעשה *זאת הכותל] וכשיעשה חברו הכותל יסלק המזיקין דמטלטלין נינהו ולא דמי לבור דקביע. שמעינן דלמאן דאית ליה לסלוקי בשעת הנזק גם עתה קודם שיגיע אינו רשאי לסמוך כדי שלא יצטרך חברו להתעלם עמו בב"ד כשירצה שיסלקנו וכ"ל מינה אליבא דהלכתא לדידן דקי"ל כר"י שלענין היזק ראיה דהוי גיריה שאף קודם שיזיקנו לא יפתח חלונותיו על חורבתו של חברו דסתם חורבה עשויה ליבנות כדפרי' בירושלמי בפרק חזקת הבתים [הלכה ו'] וחורבות לא כתנו

נ"א דסומך

ליתנהו לשרשין דמזקי ליה לבור אבל הבא מצי א"ל כל מרא ומרא דקא מחית מרפית לה לארעאי וקיימא לן כרבא ואף על גב דקיימא לן* כר' יוסי דאמר זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו הא קי"ל* דמודה רבי יוסי בגירי דיליה והא גיריה הוא (א) *((א) תא שמע מרחיקין את הזבל ואת המלח מכותל חברו שלשה טפחים טעמא דאיכא כותל הא ליכא כותל לא מרחקינן [א] הוא הדין אף על גב (א) דליכא כותל וקמ"ל דהנך קשו לכותל (ג)) : *ולא נברכת של כובסין : אמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו לא שנו אלא מן המחמצן

הכל שפת יתר ד"ס

רש"י

ליתנהו לשרשים. אלא *סופו שיתפשטו ויזיקו את כותלי הבור עד כ"ה אמה: מרפית לארעאי. שנדה ורועדת מחמת המכה: מן המחמצן. נברכת ששורה בה הבגדים יום או יומים בצואת הכלבים עד

נ"ל סופן

הגהות חו"י

(א) כ"כ בגמרא בפי' ממשנה הנ"ל וטעמא דאיכא בור וצ"ע דהא קמ"ל שאני הכא דכל מרא ומרא דמחית מרפית לי לארעאי. מצאתי בתוס':

הגהות מא"י

[א] נ"ב לא: [ב] נ"ב כותל:[ג]נ"ב והתוס' פירשו עוד תירץ אחר ע"ש:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב הג"ה: (ב) נ"ב עכ"ה:

נ"ל לא

נ"ל זה

המאור הגדול

[דף יח ע"ב] ה"ג וכן כתוב בספרי ספרד אלא אמר רבינא קסברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו

והנני מפרש מתחלתה ת"ש מרחיקין את המשרה מן הירק טעמא דאיכא ירק הא לאו הכי סמיך וקשיא לרבא לא לעולם כי ליכא ירק נמי לא סמיך והא קמ"ל דהני קשו לירק אי הכי אימא סיפא רבי יוסי מתיר בחרדל ותאני עלה מפני שיכול לומר לו וכו' ואי לא סמיך למה ליה למימרא הכי פירוש לדידך דאמרת דבליכא ירק ובדליכא דבורים עסקי' היכי קאמר מפני שבאות ואוכלות לגלוגי חרדלא דמשמע השתא הם באות והשתא הן אוכלות היה לו לומר למחר הן באות ואוכלות לגלוגי חרדלא אלא אמר רב פפא בלוקח כלומר כשהתיר רבי יוסי בחרדל לא התיר אלא בלוקח כגון שהיו למוכר חרדל ודבורים סמוכים זה לזה ומכר החרדל לאחד ושייר הדבורים לעצמו או שמכר זה לזה וזה לזה וטעמא דאיתנהו לתרוייהו בשעת מקח הא לאו הכי מרחיק ואפילו כי ליכא ירק ולא דבורים כרבא דאמר אינו סומך והיינו דקאמר מפני שבאות לאשמועינן דחרדל ודבורים כולהו איתנהו מהשתא דבלוקח עסקי' ופירוק זה של רב פפא דחייה הוא ואינו מספיק לעלות לכל הענין כהוגן ולפי' הקשינו עליו אי בלוקח עסיקינן בחרדל ודבורי' ה"ה למשרה וירק אי הכי אלמה תנן ברישא מרחיקין את המשרה מן הירק כי איכא ירק אמאי מרחיק והרי לקחו בחזקת שהוא כן ועוד מאי טעמיה דרבי יוסי כלומר למה הוצרך לומר טעם עד שאתה אומר לי הרחק חרדלך וכו' היה לו לומר הטעם מפני שהוא לוקח ועוד כיון שהוא לוקח מה ראה רבי יוסי לחלוק בחרדל ודבורים ולא חלק במשרה וירק היה לו לחלוק אפילו במשרה וירק והיינו דאמרינן ועוד אפילו במשרה וירק נמי: אלא אמר רבינא קסברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו כלומר אינו נקרא מזיק עד שיהא הניזק מזומן מעכשיו לקבל הנזק כל זמן שיבא אבל אי ליתיה לניזק מהשתא אין זה נקרא מזיק ויכול לסמוך ולעולם טעמא דאיכא ירק הא ליכא ירק סמיך ולא קשיא לרבא ולא מידי שהרי במימריה דרבא הניזק מזומן מעכשיו לקבל הנזק והיינו ארעא הסמוכה למיצר דהא א"ל כל מרא ומרא קא מרפי' לה לארעאי וכתירוצא דאביי קיימא לן ואידחו להו כל הנך פרוקיה דלעיל ולעולם סומך בכולן כשאין הניזק מצוי ודיוקא דדייקי' דאם היתה רפת בקר קודמת לאוצר מותר דלא תנא הכי לשארה במאי דתנן אמתני' ליתיה להאי דיוקא אלא אמרי' גלי בהא וה"ה לכל היזק השנוי במשנתנו שאין הניזק מזומן לו מעכשיו וכיוצא בזה בפרק אלו טריפות דייקא נמי דקתני שבעיקרי זיתים ושבעיקרי גפנים ש"מ וליתיה להאי דיוקא דקיימא לן הלכתא כשמואל אלמא לאו בכל דוכתא סמכין אדוקיא דמתני' ודברייתא וגבי קרושין שאין מסורין לביאה נמי אמרינן דיקא נמי דקתני ואינו יודע ולא קתני ואין ידוע ש"מ ולא קיימא לן כההוא דוקיא ודהכא נמי דכותה בבור הלכתא לעולם כרבא שהניזק מצוי מעכשיו כדקאמר בלישנא בתרא כל מרא ומרא דקיא מחית קא מרפית לה לארעאי ואתינן בגמ' למידק על רבינא שתלה טעם הרחקת משרה מן ירק בבעל המזיק להרחיק את עצמו כלומר שהניזק מצוי מעכשיו מכלל דרבי יוסי סבר על הניזק להרחיק את עצמו ולפיכך התיר בחרדל ודבורים אי הכי משרה וירק נמי ודחי' לעולם רבי יוסי נמי על המזיק ס"ל והכי קאמר להו לרבנן בשלמא משרה וירק הני מזקי הני והני לא מזקי הני אלא חרדל ודבורים תרוייהו מזקי אהדדי וכיון דלא מזקי אהדדין לא שכיחא ולא גזרו בה ולא מחמרי' בה לארחוקי מהדדי ובמסקנא אידחי נמי האי סברא והדרי' לסברא קמא דלרבי יוסי על הניזק להרחיק את עצמו ס"ל ולדבריהם דרבנן קאמר להו וכו' וכיון דהלכתא כרבי יוסי אין מרחיקין לא זה לא משרה מן הירק ולא חרדל מן הדבורים(וכן פסק הרי"ף ז"ל וכן פסק הרא"ש בסימן ב' ג') אבל מאי דאוקמא הרב למתניתין בלוקח הא ליתא אלא בין בלוקח בין בכל אדם אין מרחיקין והיינו דאמרי' אלא אמר רבינא גרסינן לאפוקי מדרב פפא דליתיה לשנוייה כלל ודאמרינן דכל הנך שנויי דשנינן לעיל בגמרא אליבא דרבא ליתנהו דהא אידחו להו מפירוקי' דרבינא מצינו סיוע בכך בפירושי' רבינו חננאל ז"ל שכתב כך ואע"ג דהני שנויי דשנינהו רבא ליתנהו ודחיאתא נינהו מיהו בבור כרבא קי"ל וכולה כדכתיב בפירושיה אבל מאי דכתב ליה הלכתא כרבי יוסי בחרדל ודבורים הא ליתא אלא כדברי הרי"ף ז"ל שפסק כרבי יוסי בכולן :

מלחמת ה'

ה"ג וכן כתוב בספרי ספרד אלא אמר רבינא וכו' ואי לא סמיך למה ליה למימרא הכי פירוש לדידך דאמרת דבליכא ירק וכו' : אמר הכותב אין קן לדברי רוח דרבי יוסי אפילו בשמך הראשון דבורים מתיר לסמוך זה חרדל מפני שיכול לומר לו הרחק דבורך מן חרדלי שבאות ואוכלות לגלוגי חרדלי ועוד אפילו כשתמצא לומר מילתייהו דרבנן בדליכא ירק נמי לא סמיך מ"מ משנתי' בכל ענין נשנית בין שהיו שם דבורים בין שלא היו ולשון באות נופל עליו ואפילו לפי דבריו של בעל המאור ז"ל ומה צורך להשיב על דבר זה שא"א לאומרו בלשון אחרת שבעל המגר אומר לבעל החרדל לא תסמוך חרדל שדעתי לסמוך דבורים והוא אומר לו מפני מה ארחיק אני חרדלי מן דבורך אדרבה כשתבא לסמוך דבורים הרחיקם מחרדלי שבאות ואוכלות לגלוגי חרדלי ואילו אמר למחר הן באות היה הלשון מסובב ועוד כיון שלא הוקשה לו למה התיר רבי יוסי אלא לשון הברייתא בלבד היה לו לרב פפא לומר כשהתיר רבי יוסי לא התיר אלא בלוקח להוציא ממה שהיינו אומרים דרבי יוסי בכל ענין התיר והילך אפשר שרב פפא דקדק זה הדקדוק הדק בלשון הברייתא ופירש הכל בענין שאין לשון הברייתא מתקיים בו כלל שלא היה לו לומר עד שאתה אומר לי וכו' : ועוד כתב אלא אמר רבינא קא סברי רבנן על המזיק וכו' ואין הגמרא מתפרשת בכך שהיה לו לומר אין צריך להרחיק עד שיזיק ואם היה מדקדק כאן בלשון הזה כמו שסבר לדקדק בלשון של מעלה היה רואה שלשון על המזיק להרחיק את עצמו הוא בא לרבות את הרחקה ולא למעט ועוד מאי קסברי רבנן וכי דברי חכמים שנה ותירץ או דברי רבא הרי דברי חכמים כפשוטן הם עומדים ודברי רבא הוא שפירש בפנים חדשות והל"ל קסבר רבא או לשון אחר ועוד הא דקאמרינן מכלל דרבי יוסי סבר על הניזק להרחיק את עצמו מנא לן ומאי קא קשיא ליה השתא טפי מעיקרא הא מעיקרא בעי לאוקומיה משום דבא לסמוך בגד המגר סומך והשתא נמי בהכי מתוקמא וא"ת משום דאמר רבינא קא סברי רבנן אלמא רבי יוסי לא סבר לה הכי אין זה כלום ועוד שאם כן כי אמרינן לעולם רבי יוסי על המזיק ס"ל ואדחי' לה דרבינא בהא למה ליה למימר וה"ק להו מאי פירושה בעיא השתא מילתיה דרבי יוסי דלא בעיא עד השתא ועוד כיון שאתה מפרש שרבינא בא למעט ולומר שאין צריך להרחיק עד שיזיק והיינו דקאמר סברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו ולא על מי שאינו מזיק מעכשיו אי דייקת מכלליה שמיע לך מיניה דלרבי יוסי אע"ג דאינו מזיק צריך להרחיק את עצמו והטעם עצמו שפי' אלא חרדל ודבורים תרוייהו מזקי אהדדי וכיון דמזקי לא שכיחא ולא גזרינן בה אינו נכון ואינו עולה כלל דאטו גזרה היא זו להחמיר באיסורין שנאמר בה כן והרי בבורות שניהן מזיקין ומצרכינן בהו הרחקה וכן בכרשין דאמרינן זה סומך לגדר מכאן וזה מכאן דאוקימנא במפסיק גומא ופי' השמועה שהצרכנו להאריך בו כאן מפני שאמרו על רבינו הגדול ז"ל שהוא מעמידה בלוקח אע"פ שנוסחי ההלכות מותלפין בכך אבל הגהתי בזה לנוסחא ראשונה מוגהת בכתב ידו הקדוש ז"ל וכתוב בה כן דהא אוקימנא למתני' בלוקח וכו' וכך הוא פי' הא שמע מתחלתו דייקי' טעמא דאיכא ירק הא ליכא ירק סמיך ודחינן לא כי ליכא ירק נמי לא סמיך והא קמשמע לן דהני קשו לירק ומאי מן הירק דקתני מן הירק שזה עתיד לזרוע בשדהו למחר וליומא אחרא וכן מן הבצלים ומן הדבורים ואקשי' אי מתני' בדליכא ירק ודבורים אימא סיפא וכו' ותני עלה רבי יוסי מתיר בחרדל מפני שיכול לומר לו אי אין עלי להרחיק אדרבה עליך להרחיק הכל שאתה בא בגבולי ואוכל לגלוגי חרדלי ומזיק אותי ואע"פ שאתה נזוק נמי בכך אתה הוא שהבאת נזק על עצמך והיה לך שלא תאכל ואי בדלא סמיך דבורים היכי מסכחת לה שיתיר אדרבה רבי יוסי יהא אוסר על בעל הדבורים לפי הטעם שלו בשלמא אי אמרי' הבא לסמוך סומך משכחת לה בשכבר סמך שם דבורים וכיון שסמך סמך אלא אי אמרת בדליכא דבורים וירק היא מתני' היכי משכחת לה לדרבי יוסי והספרדיות שאמרו שכתוב בהם למה ליה למימרא הכי עולות יפה לפי פירושינו ומפרקי' אלא אמר רב פפא בלוקח כלומר לעולם הא דקתני מתני' מן הירק ומן הבצלים ומן הדבורים דוקא קתני בדאיתנהו לניזקין אבל כי ליתנהו לא מרחיק ולא משום דבעלמא הבא לסמוך סומך אלא משום דהכא בלוקח שלקח משרה וחרדל עסקי' כגון ראובן שמכר שדהו לשני בני אדם לזה משרה וחרדל ולזה ירק ודבורים וכי ליכא ירק ודבורים לא מצי האי למימר לחבריה ארחיק דילמא ממליכנא ועבידנא ואקשי' אי בלוקח והכי ליה מקחו דכי ליכא ירק לא מרחיק כי איכא ירק נמי אמאי מרחיק ותו מאי טעמא דרבי יוסי אפילו משרה וירק נמי תהנה ליה מקחו ולא ירחיק כי היכי דאהנה לבעל דבורים דלא מרחיק אפילו כי איכא חרדל ולמאן דגרים תרי ועוד הכי נמי פירושא מ"ט דרבי יוסי שלא אסר בדבורים מפני שהוא לוקח וכשהתיר בחרדל הוצרך לומר מפני שבאות והאוכלות בשלו ועוד אפילו משרה וירק נמי יתיר מפני שהוא לוקח ומהדרינן אמר רבינא קסברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו ואע"פ שהוא לוקח ויש כאן שאלה היכי סברי רבנן בלוקח צריך להרחיק את עצמו והלא משנתנו היא שאין צריך להרחיק דתנן ואם האילן קדם לא יקוץ ואוקימנא בלוקח ולא היא דא ודא אחת היא התם אילן קדם כלומר שלקח הוא אילן ואין לשכנו בו וכאן נמי אם לקח זה משרה והלה בא לעשות ירק אינו מרחיק והיינו ליכא ירק סמיך דקאמרי' אבל משנתנו מרחיקין מן הירק טעמא דאיכא ירק בשעת מקח דוקא כגון שלקח זה משרה וזה ירק וכן אם מכר ירק ושייר משרה לפניו ואפשר שאפילו במוכר תני שדהו ובו משרה ושייר הירק לפניו נמי כך דינו. וה"ק על המזיק להרחיק את עצמו אע"פ שהוא לוקח כיון שהלה ניזוק מעשה ראשונה שאף הוא ברשות עשה וכאין לסמוך דמי ואין להם זה על זה נזקין והדרינן ודייקי' מדרבינא מכלל דרבי יוסי סבר על הניזק להרחיק את עצמו ומשום הכי לא מרחיק דבורים כיון דלוקח הוא אי הכי אפילו משרה וירק נמי אבל חרדל לא קשיא ליה משום דאפשר דלהכי אמר מפני שבאות והאוכלות לומר שאפילו בלא לוקח בעל חרדל מותר ואע"ג דלעיל הקשו הכי למאן דגרים תרי ועוד אפילו הכי הסתא לפירקא בתרא הייטין לפירקא קמא לא הייטין וכיוצא בזו במקומות רבות בתלמוד שאינו חושש אלא [לאחרונה] מן הקושיות שהקשה המקשה במסכת שבת פרק ח' טריפותא למיסר המיניה ותו ליקום הכי ולילי ומתרץ משום שנאמר הכון לקראת אלהיך ישראל וביבמות פרק כילד אלא מאי כללא ועוד מתיב רב הושעיא ולא חש לתרץ אלא קושיא אחרונה ולקמן בפרק מי שמת איני והא הוה עובדא בנהרדעא ואגבי שמואל פלגא בנהרדעא ואגבי ר"י פלגא ותו כי אתא רבי יצחק ברבי יוסף וכו' ולא מתרץ אלא ותו בתרא וכיוצא בה עוד אחת בפרק קמא דשבועות ואחת בפ"ק דגיטין ומפרקי' אלא לעולם רבי יוסי על המזיק סבירא ליה ואפילו בלוקח כרבנן ולא כשעלה על הדעת שבעל דבורים הוא הנקרא מזיק לבדו מפני שהוא בא בתחומו של חבירו אלא שניהם מזיקים ושניהם כופין זה את זה להרחיק כל אחד חצי ההרחקה ורבי יוסי לאו דינא קאמר שיהא מותר לסמוך מעיקר הדין אלא לרבנן קאמר להו אם אין בעל הדבורים מרחיק למה ירחיק זה והלא הוא הגורם הגדול בנזק זה שהם באות והאוכלות בשלו ומתני' בלוקח קיימא וכדרב פפא ורבינא דאי לאו בלוקח ובדליכא ירק ודבורים לא היה רבי יוסי מתיר אלא על כרחו ירחיק חצי ההרחקה דא"ל אי ממליכנא ועבידנא-דבורים מרחיקנא בדינאי ענין אחר מדברי הראשונים בכך סיומא דשמעתא ה"ק להו רבי יוסי תינח משרה וירק דלא מקני ליה מקחו אלא חרדל דבורים תרוייהו מזיקי אהדדי וכיון דהרחקה אתרוייהו רמיא ותרוייהו לוקחין נינהו אין צריכין להרחיק דבכל מילתא שויא לקוחות ואין להם זה על זה כלום. ודברי רבינו ז"ל במקצת נוסחי הלכותיו מטין לענין הזה אלא לישנא דגמרא נטיא לדידן דקאמר בהאי פירוקא הכי קאמר להו רבי יוסי לרבנן תינח וכו' דמשמע לא שיהא רבי יוסי מתיר לגמרי אלא לרבנן קאמר להו כי קושיא תינח וכו' והדר מסקי' דרבי יוסי לאו טעמא דנפשיה קאמר להו לרבנן אלא לדידהו קאמר להו ולדבריהם קאמר להו והכי קאמר לדידי אפילו משרה וירק ואפילו בלא לוקח לא בעי רחוקי וכ"ש חרדל אלא לדידכו תינח משרה וירק אפילו בלוקח אלא חרדל ודבורים תרוייהו מזיקי אהדדי ורבנן דבורים לחרדל לא מזקי ומסתברא דהלכתא בהאי סברא כרבנן דדבורים לחרדל לא מזקי דאי הוו מזקי צריך הרחקה כדתנן מרחיקין את השובך מן העיר ולא יעשה אדם שובך בתוך שלו וקיימא לן כססיא מתני' ולא פליג בה רבי יוסי ומה לי יונים מה לי דבורים ותניא נמי בתוספתא רבי יוסי מתיר בחרדל שאומר לו כדרך שעשית בתוך שלך אף אני עושה בתוך שלי כלומר שאף אתה מזיק וכן היה רבי יוסי אומר מרחיקין את הדבורים מן העיר חמשים אמה כדי שלא ישכו את בני אדם ש"מ דמודה רבי יוסי בכי הא דעל המזיק להרחיק בהיזק של רבים וה"ה ליחיד כדאמרינן בעובדא דבי מריון ואי קנין דבורים תורה הייתו נמי שן דאמר רחמנא לתשלומין כדאמרי' ובער אלא דלא קני להו אלא מפני דרכי שלום מיהו כי שכית היזקייהו ודאי מסלק ליה דהיינו נמי שובך כדאמרינן וממעיטין מינה דלסבריה בעל דבורים מתקרי מזיק ובעל חרדל לא מתקרי מזיק דלאו גיריה נינהו הילכך אפילו בלוקח בעל דבורים מרחיק ומיהו לדידהו קאמר להו רבי יוסי כיון דסבירא לנו על המזיק אפילו בלא גיריה והני תרוייהו מזיקים זה את זה נינהו. וכל גרמא בנזקין לדידכו אסור הילכך תרוייהו מרחקי או תרוייהו לא מרחקי ומה שכתוב בהלכות לדידי על הניזק להרחיק את עצמו וכולהו לא בעי רחוקי לאו אדבורים אלא אכולהו מזיקין דרבנן קאמר דהיינו משרה כרישין וחרדל והכי פסיק נמי הלכה כרבי יוסי אלא דנוסחא דכתב דמה נפסך אי סבירא לן כרבנן דאמרי דבורים לחרדל לא מזיקי וכו' כדכתיב במקצת הלכות משמע דס"ל ז"ל דרבי יוסי לטעמיה דנפשיה בלוקח לא רחקי כלל דתרוייהו מזיקי וליכא דקדים ולפום הכי אתי לה ממה נפשך ואנן הא קאמרי' בעל חרדל לא מתקרי מזיק ובעל דבורים מרחיק מכל מקום עלה בדברינו פי' השמועה על נכון לפי דרך רבינו הגדול ז"ל וכן הפסק נתחוור כהוגן שאלו לדברי הפוסק כרבי יוסי לגמרי יש לו לבעל דבורים להרחיק כמו שביארנו ואפילו בלוקח נמי הוא מרחיק והנוסחא האחרת שבגמרא שכתוב בה אלא אמר רבינא קסברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו וטעמא דאיכא ירק הא ליכא ירק סמיך ופירשו דאכל הנך תיובתי דאקשי' קא מהדר דלא קשיין לרבא אין פירושו ברור אצלנו ולא לכך כוון ר"ח ז"ל כי מה טעם לומר על זה אע"ג דשנויי דשנינהו רבא ליתנהו מיהו הכא בבור הלכתא כוותיה זה הלשון אין לו ענין ולא מקום שאם השנויים הראשונים נדחו ולא רבא שנינהו ודברי רבינא עמדו לתרץ המשניות לרבא כפשטייהו ולומר דלא קשיאן ליה כלל כ"ש והיא הנותנת לפסוק בבור כרבא שהדחקי' הראשונים נדחו ורבינא דהוא בתרא העמיד דבריו של רבא כהוגן ובתיקון המשניות אלא ודאי דעת רבינו חננאל ז"ל כגרסתנו הראשונה ולפי' אמר דאע"ג דשני רבא להני משניות כעין דחיאתא ושנויי לא סמכינן בעלמא הכא על כרחין בבור כרבא פסקי' דפלוגתא דאביי ורבא היא דליתיה מיע"ל קג"ס כמו שכתוב בפירושיו וכוונתו בזה להוציא מדברי מקצת הגאונים הראשונים שהיו אומרים דהלכתא כאביי דהא אתקשו לרבא ובטילי פירוקיה כמו שתמצא בתשובת הגאון רב שרירא והוא ז"ל שאמר נמי מודה ר' יוסי בכוליה פירקי ומודה במשרה וכרישין ודאמר ברים פירקין ר' יוסי לדבריהם דרבנן קאמר להו בטעמא דמלתא פליג ולא בעיקר דינא ועליו השיב רבינו ז"ל ומדבריהם כולן נלמוד דשנויי דכולה שמעתיה לרבא איתנהו במסקנא ולא מתרצי ליה בגוונא אחריתי אלא כאיתמר בהו בשמעתא לעיל אבל ראינו לרב רב יהוסף הלוי ז"ל שפירשה לגירסא זו ואמר קסברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו לכשיזיק ואע"פ שסמך בשעה שאין שם ניזק וכיון שכן יכול הוא לסמוך לכתחלה עד שיבא הניזק ויסמוך והיה בעתה מרחיק את עצמו ולא מתוקמא השתא בלוקח וכל שינויי דשנינן לעיל ליתנהו ואקשי' מכלל דר' יוסי סבר על הניזק להרחיק את עצמו לעולם דאי משום דמהניא ליה הקדמה ודאי מתחלה יש לו למונעו שלא יסמוך דהכא לסמוך אינו טומך אלא על כרחך ר' יוסי לא התיר אלא משום דאפי' בכאין כאחת על הניזק להרחיק ולא דייקי' השתא לגיריה ולא גיריה דמינה ובה הדרינן לקושיין אי הכי אפי' משרה וירק וכולה שמעתא וגם זה הדרך עולה יפה עם הפי' הנכון שפירשנו בשמועה והא דמפרקי' השתא אלא לעולם ר' יוסי על המזיק ס"ל וה"ק להו לרבנן וכו' כלומר שלא התיר מן הדין אלא שאם אין זה מרחיק אף זה אינו מרחיק ה"ה דמצי לפרוקי הכי מקמי דתיתי דרבינא אלא שלא עלה פי' זה על דעת עד עכשיו ומיהו דברי רבינא לא נדחו אלא במקומן הם עומדין לפרק כל התיובתות שהקשו על רבא למעלה בשמועה זו :

המחמצן אבל מן הנדיין ארבע אמות תניא נמי הכי נברכת הכובסין ארבע אמות והא אנן תנן שלשה טפחים אלא לאו שמע מינה כרב נחמן ש"מ: *ואת מי רגלים מן הכותל שלשה טפחים וכו': תניא לא ישתין אדם מים בצד כותלו של חברו אלא אם כן הרחיק ממנו שלשה טפחים במה דברים אמורים בכותל לבינים אבל בכותל של אבנים בכדי שלא יזיק וכמה טפח °ושל צונמא מותר (הגה"ה אמר שמואל רקיק אינו ממעט בחלון (א) [א] ותיפוק ליה דמקבל טומאה ודבר המקבל טומאה אינו חוצץ מפני הטומאה כשנילוש במי פירות מיתיבי קופה מלאה תבן וחבית מלאה גרוגרות המונחין בחלון רואין כל שאילו ינטלו ויכולין התבן והגרוגרות לעמוד בפני עצמן חוצצין ואם לאו אין חוצצין תבן הא קא חזי לבהמתו בתיבנא סריא גרוגרות הא קא חזי ליה בשהתריפו האי חבית היכי דמי אי פומיה לבר *תיחוץ דכלי חרס אינו מטמא מגבו לאי צריכא דפומיה לגו ואיבעית אימא בחבית של מתכת עד כאן): *מרחיקין את הריחים וכו': מאי טעמא משום טריא והא דתניא ושל חמור ג' מן האיצטרוביל שהן ארבע מן הקלת התם מאי טריא איכא [ג] משום קלא: מתני' לא (יעשה)[יעמיד] אדם תנור בתוך הבית אא"כ יש על גביו גובה ארבע אמות היה מעמידו בעלייה עד שיהא תחתיו מעזיבה ג' טפחים א ובכירה טפח ואם הזיק משלם מה שהזיק רבי שמעון אומר לא נאמר כל השיעורין האלו אלא שאם הזיק יהא פטור מלשלם: גמ' וליתא לדרבי שמעון דהא אוקמה אביי בשיטה בפרק הבית והעלייה

רש"י

שמחמיצין ומסריחין: אבל מן הנדיין. נברכת שכובס ומשפשף בו והמים ניתזין למרחוק צריך להרחיק שם ארבע אמות: כותל לבינים. של טיט שנתייבש בחמה והם נימוקים מחמת המים: וכמה טפח. מפני שמטשטש הקרקע סמוך ליסוד הכותל: ושל צונמא. אם הכותל בנוי על גבי סלע דליכא למיחש לטשטוש מותר לסמוך ממש: רקיק. הרדה דקה ורכה אינו ממעט החלון שבין בית לבית שיש בו פותח טפח ומת מונח באחת מהן וטומאה בוקעת לצד השני אין רקיק זה ממעט שיעורו מלהוציא טומאה דכיון דלאכילה קאי לא מבטל ליה: כשנילוש במי פירות. ואין אוכל מקבל טומאה אלא אם כן הוכשר במשקה כגון מים ויין וחלב: גרוגרות. תאנים יבשים וכגון שלא הוכשרו: כל שאילו ינטלו. הקופה או החבית: ויכולין. התבן או הגרוגרות לעמוד בפני עצמן: חוצצין. בפני הטומאה ואם לאו אין חוצצין שאין החבית והקופה חוצצין מפני שמקבלים טומאה: בתיבנא סריא. נרקב: בשהתריפו. התליעו: אי פומא לבר. לצד הבית שאין המת בתוכו: ושל חמור. ריחים של חמור: אצטרובל. הוא מושב הריחים: מאי טריא איכא. שהריחים קטנים וקלים הם והקרקע אינו נרעד בגלגולם: משום קלא. יש מפרשים משום קול החמור בהנהגתו ויש מפרשים קול הריחים: מתני' אלא אם כן יש על גביו חלל גבוה ד' אמות. מפי התנור עד התקרה שלא תאחוז האור בקורה: עד שיהא תחתיו מעזיבה. של טיח קרקע ג' טפחים שלא יבעיר תחתיו. ועל גביו גובה ד' אמות: ובכירה. שסופתין עליה קדירות הרבה ואין עושין בתוכו היסק גדול כמו שעושין בתנור: ואם הזיק. אחר שהיו שם אלו השיעורין: משלם מה שהזיק ואפילו הכי מעכבין עליו להרחיק כל השיעורין הללו שמא ידליק ואין לו מה לשלם: גמ' בשיטה.

נתנו ליבנות בתמיה וכו' הילכך כשיבנה שם יהיה מזיקו והוי גיריה לפיכך גם עתה לא יפתח כדי שלא יצטרך להתרעם עמו בדין וכ"כ הראב"ד ז"ל בתשובה וכן הסכים הרשב"א ז"ל וכתב ה"ר יונה ז"ל הבא לעשות גג נגד תקרת בית חבירו חבירו יכול למחות ולומר שמא אבנה גם אני עליה בחלונות ותזיקני ברליה הילכך עושה מעקה לחצי גגו מעתה שלא יחזיק עליו וכן אם בא לפתוח חלון כנגד כותל חברו אומר לו חברו שלא יפתח חלונות אלא בחצי הכותל כדי שיוכל חברו לפתוח חלונות בחצי הכותל האחר ועושה מעקה אצל סוף חלונותיו כדי שלא יוכל להציץ משם בחלונות שיפתח חברו בחצי הכותל האחר שלא כנגדו ואין לומר שימנענו מלפתוח חלון כלל בכותל שמא יפתח [ג]הוא למחר שא"כ שניהם ימנעו זה את זה ומה בצע להם כשלא יפתח א' מהם חלון בכותל עכ"ל ולקמן גבי מרזב וירק יש להאריך בכיוצא בזה. אמר המחבר מה שכתב ז"ל. הוא כסברת רי"ף ורש"י ז"ל אבל הרא"ש ז"ל כתב שאין א' יכול לעכב על חבירו ולומר היום או למחר אפתח ותעכב עלי שרשות הרבים (א) הוא והראשון שפתח הוי כזוכה מן ההפקר בחו"מ בסימן קנ"ד ולפי סברתו ז"ל שאין חזקה היכא (ב) שאין יכול חברו למחות א"כ ה"ה אין לו חזקה וכן כתבו ר"ח ור"ת ז"ל שאין יכול למחות. גם ה"ר יונה זצוק"ל האריך כאן בענין הטמנה גבי מתני' דגפת דמייתי בגמ' [דף יט.] הכא היא דבמה טומנין אע"ג שאין כאן מקום של דברים הללו כתבם להרים מכשול מדרך העם וזה שבענין הטמנה אסורים להטמין בדבר המוסיף הבל גזירה שמא יטמין ברמץ ולאו דוקא אם כל ההטמנה בדברים המוסיפים הבל אלא אף אם הטמין הקדרה בדבר שאינו מוסיף הבל אם בא להניחה על גבי דבר המוסיף הבל אסור דגרסינן בפרק במה טומנין (דף מז:) קופה שטמן בה אסור להניחה על גבי גפת של זיתים ואל תתמה מ"ש שהחמירו בהטמנה זו שאין בה איסורא דאורייתא ולגזור גזירה שמא יטמין ברמץ והתירו לשהות על גבי כירה גרופה וקטומה דאתי לידי איסורא דאורייתא אם יחתה בגחלים על האש עצמו לא גזרו וגזרו בגפת ומלח וחול אטו אש די"ל דבהטמנה דוקא החמירו מפני שמגלה דעתו דקפיד עלה שתהא רותחת למחר ואנ"ל אם הטמינה על גבי כירה קטומה שאסור אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל כיון שהיא על האש שההטמנה היא שגורמת האיסור כן פי' ר"ת ור"י וכל רבותי שוין בדבר הילכך אם בא ליתן הקדרה על גבי האש אף על פי שהכירה קטומה אסור להטמינה אלא מניחה מגולה וכסויה עליה כמנהגו בחול ורבים טעו בענין הטמנת החמין שמטמינין אותו על גבי כירה קטומה ומכסה גדולה תחת מקלת העם שטומנין קומקום של מים חמין ליתן לתוך הקדרה בשבת כשהתבשיל מצטמק ופעמים שהאחד אין היד סולדת בו והאחד היס"ב ומתבשל זה עם זה ונמצאו מבשלין בשבת אע"פ [ה] שאין רותחין אם (ג) פסקה כח רתיחתן יש בהן משום בישול: כבר פירשנו במתני' דמחמצן היא החפירה שמשימין בה צואת כלבים ושורין שם הבגדים ללבנן ומש"ה סגי בג' טפחים ונדיין היא החפירה שנוענין וגדין שם הבגדים ומנתזים המים רחוק ומש"ה בעו ארבע אמות: [ה] צונמא מותר]. אם כותל זה של אבנים בנוי על גבי סלע אין צריך להרחיק כלל אפי' טפח דודאי לא יתמסמס ומיהו בכותל לבינים לא מהני צונמא שהרי *האבנים עצמן נימוקין והולכין והא דתנן מן הכותל ג' טפחים אפילו בכותל אבנים מיירי ולא קשיא דמתני' בשופכין מי רגלים אבל במשתין סגי בטפח והכי אמרינן בגמרא [דף יט:] והא אנן תנן ואת מי רגלים מן הכותל ג' טפחים בשופכין וכתב ה"ר יונה ז"ל שמעינן מינה דוקא שופכים דמי רגלים אבל שופכי מים אין מרחיקין אותם מן הכותל שלשה טפחים ולא דמי לנברכת הכובסין דקוו וקיימי אע"ג דבמתני' [דף יח:] תני ר' אושעיא חול באניך דבעו הרחקה אפ"ה לא דמי דשאני התם שאינו ממהר להתייבש והלחות כנוס בו זמן מרובה: של חמור. מושב גלגל [ו] היוצרים נקרא חמור על שם שנושא המשא וכן העץ שהמטה מוטלת עליו נקרא חמור כדתנן [כלים פי"ח מ"ג] נקליטי המטה וחמור טהורין וכן תנן [שם פי"ד מ"ג] חמור של נפחים והוא העץ אשר המפוח סומך עליו: [ז] אצטרוביל. הוא העץ אשר סביב הגלגל הנקרא ניירקל"י בלע"ז: הקלת. טרמו"י בלע"ז: מאי טריא איכא. טריא נדנוד: משום קלא. משום קול הוא הנדנוד כדכתיב ותבקע הארץ לקולם: כליא. שולי התנור שהוא רחב מלמטה טפח יותר מלמעלה וכתבו המפרשים דעובי כותלי התנור מכלל שלשה טפחים כרבנן כדאיתא בירושלמי [בפירקין הל"א] רבנן אמרי מן השפה הפנימית ולחוץ: מתני' לא יעמיד וכו'. תנורין שלהם שפתחן למעלה צריך להרחיק פיו מן התקרה ד"א שלא תבערנו השלהבת וה"ה בעלייה שלא באנו לתת שיעור למטה אלא מפני התקרה ג' טפחים אבל בתנורין שלנו שפתחן מן הצד מוכח בירושלמי ששיעור מעלה כלמטה ג' טפחים דגרסי' התם [פירקין הל"א] היה עשוי כמין [ח] שובך מהו נשמעינה מן הדא ר' יהודה אומר עד שיהא תחתיו מעזיבה שלשה טפחים ובכירה טפח וכירה לאו כמין שובך היא עשויה *ותנור בין מלמעלה בין מלמטה טפח וכאן נמי בין מלמטן בין מלמעלן שלשה טפחים [ט] הנה למדנו שבתנורינו שהם כמין שובך שפתחן מן הצד די בשלשה טפחים למעלה כלמטה: ובכירה טפח בין למעלה בין למטה: [ואם הזיק וכו']. כתב הרב בעל העיטור ז"ל דה"ה לכל הנך דבעי הרחקה אם הזיק אפילו אחר שהרחיק חייב לשלם ומשום דהיזקא דגופא מינכרא לכ"ע הוא *דקטינן בה וכן כתב הרא"ש ז"ל שבכלן חייב לשלם חוץ מן היזק הגמיה [דף כב:] על ידי סמיכת כותל והיזק [דף כו.] דמנפצי כיתנא שלא היה ההיזק ראוי לבא מכח מעשה אלא על ידי הרוח והגמיה לפיכך לא חשיב אלא גרמא בנזקין ופטור ומיהו דעת הראב"ד זכרונו לברכה אינו כן ודעת הרמב"ם ז"ל [בפרק ח' מהלכות שכנים] דבכל אלו לא בעי חזקה שלש אלא מכיון שראה שעשה בלא הרחקה ושתק מחל והרא"ש זכרונו לברכה כתב [בפ"ק] דבעינן חזקת שלש ובטענה. כתב הרמב"ם ז"ל [בפרק י"א מהלכות שכנים] מי שהחזיק בנזק כגון שפתח חלון או לא הרחיק או אמת המים או המחזיק אומר אתה מחלת לי אחר שראית ושתקת ולא מחית והניזק הוא שאומר עכשיו הוא שראיתי ולא ידעתי מקודם או שאמר כשראיתי מחיתי ואתה אמרת עתה ארחיק או אסתור ואתה מדחה אותי יום יום כדי שתקבע היזקך בכל אלו וכיוצא בהם על הניזק להביא ראיה ואם לאו ישבע המזיק היסת ויפטר ע"כ: אם הזיק משלם מה שהזיק. אף על פי שהרחיק כל השיעורין הללו והכי קיימא לן כתנא קמא דאילו ר"ש הא אוקימנא לה בפרק הבית והעלייה בשיטה דאמרינן התם ר' שמעון בן גמליאל ור' שמעון ור' יהודה כולהו סבירא להו כל שנתנו חכמים שיעור והזיק פטור מלשלם. ומקשינן בגמרא [דף כב:] והתניא בתנור ד' ובכירים ג"ט אמר אביי כי תניא ההיא בנחתומין ותנור דידן ככירה דנחתומין דמי: *(מתניתין) בתנור דנחתומין בעינן שיעורא טפי מתוך שמסיקים אותו תמיד עובר חומו למטה ושורף אבל למעלה משמע

שלטי הגבורים

א שיעור גובה של הכירים אינו מפורש וכ' הרמ"ה שהוא ג' טפחים השלים של שיעור התנור כמו שלגבי שיעור המעזיבה בעלייה הוא בכירה שליש של שיעור התנור כן הוא בגובה של גבה והרשב"ם כתב כיון שבכירה אין פתיחה ע"ג אלא מן הצד ואין שלהבת עולה ממנה וא"צ להרחיק אלא בשביל החום בין מלמעלה בין מלמטה סגי בג' טפחים ועל כן כתב שתנור שלנו שפתחן מן הצד בין מלמעלה בין מלמטה שיעורו ג"ט ולא נהירא להרא"ש אלא תנורים שלנו כיון שהם גדולים צריך להרחיק יותר מד' אמות וה"ר יהודה ברצלוני כתב ג"כ כיון שבתנור שיש עליו מחיצות ואינו יכול לעלות כל כך צריך ד"א גובה כ"ש בכירה שאין עליה מחיצות שצריך ד"א ובתנור של נחתומין צריך שיהא עובי המעזיבה ד"ט וכירה של נחתומין ג"ט. ואם הזיק אחר שהרחיק כשיעור חייב לשלם ונראה דאפי' כל אדם בביתו חייב להרחיק שיעורין הללו מפני השכנים שמעכבים עליו וכ"כ ה"ר ישעיה: כתב ה"ר ישעיה דכל הנך הרחקות ששנינו גבי כותל קאי בכותל של לבנים אבל של אבנים אינו ניזוק בכל אלה וכן יראה מדברי רש"י והר"ר יונה כתב דאפי' בכותל של אבנים נמי מיירי. כתב מיי' לא יחפור אדם לא בור ולא שיח ולא מערה ולא יעשה בריכת מים לשרות בו בגדים לכבוס בצד כתלו של חבירו אא"כ הרחיק מן הכותל ג"ט וסד בסיד לכותל הבור או לכותל מקוה המים או לכותל האדמה מצד חבירו כדי שלא יבלעו בו המים ויזיק לחבירו ומקום שהכובס מכה שם על הבגדים כדי שיתלבנו צריך להרחיק ד' אמות מפני שנתזין למרחוק ע"כ ובגמ' מסיק דמכותל בורו שנינו פי' דכל הני מתניין בענין ריחוקו מכותל בורו של חבירו ולא איירי בהרחקתו מכותל דעלמא ומ"מ לטור מסתבר שצריך להרחיק גם מכותל חבירו דטפי מזיקו הנך ממי רגלים שצריך להרחיקן ג"ט:

הגהות הב"ח
(א) נ"ב הפקר:

הגהות מא"י
[א] נ"ב ותימה אם יבטל ליה תו לא מקבל טומאה כדאמרי' בחולין כיפת שאור שיחדה לישיבה בטלה לה וי"ל דצריך לעשות בו שינוי מעשה תוס': [ב] נ"ב בגמ' אלא משום קלא: [ג] נ"ב פי' כנגדו: [ד] נ"ב נ"ל שהן כמקו' שאין: [ה] ושל צונמא כצ"ל: [ו] נ"ב בתוס' גלגל ריחים: [ז] נ"ב ז"ל רש"י אצטרוביל הוא מושב הריחים שבתוך קליפת העץ שינקא. קלת היא המפרכסת שקורין טרומיירי"ר: [ח] נ"ב פי' מן הצד: [ט] נ"ב ע"כ:

חדושי אנשי שם
מהר"ן שפירא (א) דאין לומר שבא להשמיעו דמקבל טומאה ולא אמרי' [illegible] למקבן [illegible] מבטל לי' [illegible] טומאה להשמיעו [illegible] שנינו [illegible] אינו [illegible]

(ב) ר"ל דכמו שסובר הרא"ש שאין אחד יכול לעכב על חבירו כמו שבא לפתוח להר"ר כן נמי אינו יכול לעכב על חבירו שבא לפתוח חלון על רחבה שלו כמבואר באשר"י ובטור ח"מ סי' קנ"ד משום שעדיין אינו מזיק לחבירו מידי וע"ש דלסברתו של הרא"ש שסובר בפשיטות דהיכא דאינו יכול למחות דאין לו חזקה א"כ ה"ה בפותח חלון על חורבתו של חבירו אין לו חזקה שהרי לא יוכל למחות בידו ועז"א וכ"כ ר"ח ור"ת ז"ל שאינו יכול למחות ודלא כמו שדקדק הכ"י לעיל שיכול למחות בידו ודו"ק כ"ל: (ג) ור"ל אע"פ שאין רותחין ממש ברתיחה מ"מ אם לא פסקה עדיין כח רתיחתן יש בהן משום בישול וק"ל:

ז"ו אינו מטלי' בכי"ק ד"ת

נ"ל סלבנים וכ"ה בד"ק

נ"ל ותימר

נ"ל דנקיט

נ"ל מתניתא

משמע דלא מחמרינן טפי כיון [דלא] אשכחן בהו חלוקה מידי : מתני' לא יפתח . מפני שההבל והעשן מזיק לכל מיני תבואה שבאוצר וכן ריח רע של רפת בקר אלא שלענין יין מותר שההבל אינו מזיקו אבל ריח הרפת מזיקו : חנות שבחצר . השותפין : מקול הנכנסים . לאו דוקא משום הקול דליסנא בעלמא הוא דנקט אלא מפני שמרבה עליהם הדרך והכי מוכח בירושלמי [בשמעתין הל"ג] דיכול למימר ליה אינון אזלין ואתו הכא בשו לך ולא משכחית לך והם מרבים עליהם את הדרך [כ] : *משום דכיון דאין הניזק מזומן לקבל הנזק עד לאחר זמן שרי דלא מיקרי מזיק אא"כ מזיקו מיד דהוי גיריה נר מצוה

והעלייה*: מתני' א לא יפתח אדם חנות של נחתומים וחנות של צבעים תחת אוצרו של חברו ולא רפת בקר (א) באמת ביין התירו אבל לא רפת בקר ב חנות שבחצר יכול למחות בידו ולומר לו איני יכול לישן לא מקול הנכנסין ולא מקול היוצאין *) אבל עושה כלים ויוצא ומוכר בשוק (א) ואינו יכול למחות בידו ולומר לו איני יכול לישן לא מקול הפטיש ולא מקול הרחיים ג ולא מקול התינוקות : גמ' תנא אם היתה רפת בקר קודמת לאוצר מותר תנא ביין התירו מפני שמשביחו ולא רפת בקר מפני שמסריחו א"ר יוסף האי חמרא דידן אפילו קוטרא דשרגא נמי קשיא ליה א"ר ששת ואספסתא כי רפת בקר דמיא: חנות שבחצר יכול למחות בידו וכו' מ"ש רישא ומ"ש [א] סיפא אמר *רבא ב סיפא אתאן לתינוקות של בית רבן ומתקנת יהושע בן גמלא ואילך שתיקן שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל פלך ופלך ומכניסין אותן כבן (ב) [ב] שש כבן [ג] שבע א"ל רב לרב שמואל בר שילת [ד] עד בר שית לא תקביל מכאן ואילך קביל ואספי ליה כי תורא וא"ל רב לרב שמואל בר שילת כי מחית ליה לינוקא לא תמחיה אלא בערקתא דמסאנא דקארי קארי ודלא קארי ליהוי צוותא לחבריה אמר רבא מתקנת יהושע בן גמלא ואילך לא ממטינן ינוקא ממתא למתא אבל מבי כנישתא לבי כנישתא ממטינן ואי מפסיק נהרא לא ממטינן ואי איכא תיתורא ממטינן גמלא לא ממטינן זימנין דמיקרי ונפל אמר רבא (ב) ד סך מקרי דרדקי עשרין וחמשה ינוקי ואי איכא חמשין מותבינן תרי ארבעין מותבינן ליה ריש (ג) דוכאנא ומסייעינן ליה ממתא אמר רבא האי מקרי ינוקא דגריס ואיכא אחרינא דגריס טפי מיניה לא מסלקינן ליה דילמא אתי לאיתרשולי ורב דימי מנהרדעא אמר כ"ש [ה] דדייק טפי דאמר מר קנאת סופרים תרבה חכמה ואמר רבא הני תרי מקרי דרדקי חד גריס ולא דייק וחד דייק ולא גריס מותבינן דגריס ולא דייק ושבישתא ממילא נפקא רב דימי מנהרדעא אמר מותבינן דדייק ולא גריס (ה) ושבישתא דעאל עאל: גרסינן בפרק כל כתבי הקדש* אמר ר"ל משום ר' יהודה נשיאה אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל פיהם של תינוקות של בית רבן א"ל רב פפא לאביי דידי ודידך מאי א"ל אינו דומה הבל שאין בו חטא להבל שיש בו חטא ואמר ר"ל משום רבי יהודה נשיאה אין מבטלין תינוקות של בית רבן אפילו לבנין בה"מ ואמר ר"ל משום רבי יהודה נשיאה כך מקובל אני מאבותי כל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן מחריבין אותה ואמרי לה מחרימין אותה אמר *רבא ג מיקרי (ג) דרדקי דפשע בינוקי (ד) ושתלא דאפסיד שיתליה וטבחא דנביל ליה לחיותא [ואומנא] וספר מתא דטעי מסלקינן להו בלא אתרייתא מאי טעם כולן כמותרין ועומדין הן כללא דמלתא כל פסידא דלא הדר כמותרה ועומד הוא °) *תניא אחד ד מבני חצר שביקש ליעשות רופא אומן גרדי ומלמד תינוקות בני

*) בכל דפו"י ליתא כאן הי' אבל ולקמן הגי' אבל אינו יכול וכו'

°) [דף קסד ע"א]

הניזק להרחיק את עצמו ואם בעל האוצר התחיל לכבד ולרבץ או לעשות חלונות בעלייתו לצורך אוצרו או שבנה ממש עליה לצורך אוצר ואפילו נתן בתוכו תמרי ורמוני ובין כך ובין כך עשה זה חנות תחתיו אינו יכול למחות בו משום דבעיא זו סלקא בתיקו [דף כ:] אי מיקרי זה תחלת אוצר או לא וכיון שכן הוי חומרא לתובע וקולא לנתבע והכי אמרינן בגמרא בעי אביי כיבד וריבץ לאוצר מהו ריבה בחלונות מהו בנה עלייה ע"ג ביתו מהו בעי רב הונא ריה בדרב יהודה תמרי ורמוני מאי תיקו וטעמא משום דעיקר אוצר הוא ממין תבואה או יין ושמן : *) [באמת ביין וכו' גמ': תנא ביין התירו מפני שמשביחו ולא רפת בקר מפני שמסריחו אמר רב יוסף וכו'] . מפני שההבל משביחו : האי דידן . יין של בבל אפילו הבל הנר מחמיצו : אספסתא-היא שחת של תבואה מחמת שהוא לח מתחמם ומעלה סרחון : חנות שבחצר וכו' מ"ש רישא . דמצי למימר איני יכול לישן ומאי שנא סיפא דלא מצי למימר איני יכול לישן מקול התינוקות דקא סלקא דעתך דתינוקות אלו באים לקנות יין ושמן בחנות : [גמ' אמר אביי סיפא אתאן לחצר אחרת א"ל רבא אי הכי ליתני בחצר אחרת מותר אלא אמר רבא סיפא אתאן לתינוקות של בית רבן . פי'] אמר אביי סיפא דאמר שאינו יכול למחות מיירי בחצר אחרת ולענין דינא נפקא לן דמבוי אין בו טענת ריבוי הדרך דכבר פירשנו לעיל דקול לאו דוקא אלא משום ריבוי הדרך הוא וא"כ כיון דהכא אמר אביי דבחצר אחרת אינו יכול למחות ש"מ דמבוי אין בו טענת ריבוי הדרך דאע"ג דפרכיה רבא [נ] לאוקימתיה דאביי לעיקר דינא לאו פרכיה אמר המחבר ז"ל [צל"ע] דלעיל [בפ"ק סי' תרמח] כתבנו בקש להחזיר פתחו למבוי אחר בני מבוי מעכבין עליו משום ריבוי הדרך ושמא נחלק בין רבוי הדרך דאתו מעלמא [מ] לרבוי הדרך של מבוי אחר שאין צריכין להם לא לקנות ולא למכור ע"כ : לתינוקות של בית רבן ומתקנת וכו' . שאע"פ שהיה יכול ללמדם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות המיוחדין לכך אפילו הכי לא מטרחינן ליה אלא לסייע בהעמדת התקנה כדי שיהיו המלמדין מצויים : ודלא קרי אין לך רשות לסלקו מלפני הספר אלא ישב בחבורה עם חבריו וסוף אפשר שיתן לבו : מתקנת יהושע בן גמלא ואילך . שהתקין להושיב מלמדים בכל עיר ועיר : לא ממטינן ינוקא . אפילו אין בעיר כ"ה תינוקות וכי אמרינן סך מקרי דרדקי היינו שדי להם במלמד אחד אבל מ"מ אם אין שם סך זה חייבין לשכור מלמד ולא להוליכם לעיר אחרת ללמוד לילך ולחזור תמיד פן יקראנו אסון ואפילו בעיר מבי כנישתא לבי כנישתא היכא דאיכא סכנה כגון דאיכא נהרא וליכא תיתורא דהיינו גשר אלא גמלא דהיינו פלאנק"א בלע"ז וכן הא דאמרינן ארבעים מותבינן ריש דוכנא ובני העיר נותנים שכרו לאו למעוטי אי הוו ארבעים חסר אחת דלא מותבינן ריש דוכנא דהא אמרן דסך מקרי דרדקי כ"ה [ג] אלא לומר דאם יש יותר מארבעים מותבינן שנים והא דאמרינן לחמשים תרי [ס] דדי נמי בכך כן פי' ה"ר יונה בשם רבותיו זכר צדיקים קדושים לברכה ואפילו אם שכרוהו שתם כתב ז"ל שבני העיר נותנין שכר ריש דוכנא דמסתמא על דעת שיושיבו אלו ריש דוכנא שכרוהו : ריש דוכנא . איש מבין שומע מפי המלמד עם התינוקות וחוזר ומשגיר להם עד שתהיה שגורה בפיהם : לאיתרשולי . להתפאר בלבבו לא ימצאו כמוני : קנאת סופרים . הראשון יתחזק בלמודו והשני יפחד פן יחזירוהו ויעסוק יותר : שבשתא דעל על . כדחזינן ביואב [דף כא:] שלמדו רבו זכר ומש"ה לא הרג הנקבות ורבו ידע שהיה בסגול דמש"ה בעי למקטליה דבכה"ג הוי מלאכת השם רמיה דהוה ידע ולא אשגח דאי לא ידע מאי הוה ליה למעבד וכל שכן בדלא גמיר המלמד דודאי שבשתא דעל על כן כתב הרנב"ר בשם המפרשים ז"ל : פסידא דלא הדר . מה שהמלמד מתבטל וכן שתלא שהוא נוטע כרמים אע"ג שישלם הנטיעות שפשע בהן אינו משלם הפסד הריוח שהיה לו אם גדלו והגליחו והשוחט וניבלה אע"פ שמשלם מ"מ הוי פסידא דלא הדר היכא שהזמין אורחים על סמך בהמה זו דלא קי"ל כרשב"ג דאמר פרק המוכר פירות (דף צג:) נותן לו דמי בשתו ודמי בושת אורחיו וכן אומן [ע] אם הקיז וחלה אינו משלם לו צער חליו וסופר מתא שטעה לכתוב במקום מאתים מנה אין משלם הפסד דגרמא בעלמא הוא : גרסינן בפרק כל כתבי הקדש (דף קיט:) אמר רשב"ל משום רבי יהודה נשיאה אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל פיהם של תינוקות

*) גי' ד"ת

רש"י

פירוש שאומר הרבה תנאים בשיטה אחת וכה"ג לית הילכתא כשום חד מינייהו: מתני' ביין . אם היה אוצר של יין התירו לפתוח תחתיו. חנות של נחתומין וצבעים שאין העשן קשה ליין: ולא רפת בקר. קשה ליין : [ו] כיבד וריבץ גגו לצורך אוצר ולא הספיק להכנים בו פירות תבואה עד שזה פתח חנותו תחתיו מי הוי כקדם אוצר או לא : ריבה בה חלונות . דגלי אדעתיה דלאוצר עשוי שיכנס אויר כדי שלא תרקב התבואה : בנה עליה . על גגו ורגילים לבנותו לאוצר : תמרי ורמוני . מי הוי התחלת האוצר בתמרים ורמונים אם הכניסם שם או דוקא ביין ושמן ותבואה: קוטרא דשרגא . עשן העולה מן הנר : מתני' לא מקול התינוקות . סלקא דעתך הבאים לקנות יין ושמן וכה"ג : גמ' מאי שנא רישא . דקתני יכול למחות: יהושע בן גמלא . כהן גדול היה בימי בית שני : רב שמואל בר שילת . מלמד תינוקות היה : וספי ליה . האכילהו והשקהו [ז] : כי תורא . כשור שנותנים לו עול על צוארו : לא תמחיה אלא בערקתא דמסאני . ברצועות מנעל מכה קלה שלא יזיק : ליהוי צוותא . אינך זקוק לייסרו יותר מדאי אלא ישב אצל האחרים בצוות וסופו לתת לב : מתקנת יהושע בן גמלא ואילך . שתיקן מלמדי תינוקות בכל עיר : לא ממטינן ינוקא . מעיר לעיר פן יקראנו אסון בדרך: תיתורא . גשר רחב : גמלא . לוח קצרה : סך מיקרי דרדקי . מנין תינוקות הראויין למלמד אחד : ריש דוכנא . שומע עם התינוקות מן המלמד וחוזר ומשגירו בפי התינוקות ואותו ריש דוכנא נוטל שכר מבני העיר : אתי לאיתרשולי . יתפאר בלבו שאין טוב ממנו ולא ירא פן יעבירוהו ויתרשל בלימודו : דדייק טפי . [ח] שדואג מאותן שסילקוהו [ט] פן יבאישנו בעיני בני העיר: דגריס. שלומד הרבה ואינו מדקדק : שתלא . נוטע כרמים למחצה : אומנא . מקיז דם : ספר מתא. לבלר : כמותרין ועומדין דמו. שאם יקלקלו מסלקינן להו בלא התראה אפילו לא התרו בהן מקודם לכן : כל פסידא דלא הדר. כגון אלו דאחר שנתנבלה הבהמה או הרג המקיז או כתב [י] הסופר ס"ת בטעות : רופא . מוהל : אומן . מקיז דם

שלטי הגבורים

כתב ריא"ז

א ונראה בעיני שאם היה חבירו דר בעלייה ובא חבירו לעשות תחתיו חנות של נחתומין ושל צבעים יכול העליון לעכב עליו בעבור נזקי ממונו כ"ש בעבור נזקי גופו ורוב העשן מזיק לו וגם לבגדיו אבל מבשל התחתון בביתו כדרך שכל אדם מבשל בביתו :

ב דקדק הרשב"א מדתנן חנות שבחצר יכולין למחות בידו ולא קאמר ולא יעשה אדם חנות בחצר ש"מ שאפי' חנות שבחצר שנעשה ברשות אפ"ה יכולין למחות בידו ולומר סבורים היינו שיכולים אנו לקבל ועכשיו אין אנו יכולים לקבל וכ"כ מיי' שהגאונים הורו שאם התזיק ונעשה אומן או גרדי ולא מיחו בו שכניו שאין למק זה חזקה דהוי היזק קבוע כקוטרא וכה"כ וכתב הרמ"ה דוקא בעלי אומנות וכיוצא בהן שאין קצבה לנכנסין ויוצאין ואין קביעות לכניסתן ויציאתן אבל אי בעי לאוגרי לכמה אנשי דדיירי ביה לא מצי מעכבי אבל הוא עושה מלאכתו בביתו ואין בני החצר יכולים לעכב עליו ולומר אין אנו יכולין לישן מקול הפטיש ומקול הריחים וכן אין יכולים למחות בידו מללמוד תינוקות של בית רבן ואפי' הם רבים והה"נ לכל מילי דמצוה כגון לחלק צדקה או להתפלל בי'. ומיי' נתן למבוי שאינו מפולש דין חצר שכתב א' מבני המבוי שאינו מפולש מבקש ליעשו' רופא או גרדי בני המבוי מעכבים עליו :

לשון ריא"ז

ג המלמד תינוקות של עובדי כוכבים יכולין בני חצר לעכב עליו כמו שמעכבים עליו בחנות :

ד כתבו התוס' לפתות מסך כ"ה ינוקי אין בני עיר יכולים לכוף זה את זה להשכיר להם מלמד וכן כתבו הגהות מיי' וטור והרמב"ן כתבו דגם בפחות מסך זה כופין כ"ז מיי' היו יותר מכ"ה עד ארבעים מושיבים א' לסייעו בלמודם היו יותר על ארבעים מעמידים שנים והרא"ש כתב שעד ארבעים יספיק במלמד א' בלי שום סיוע ומארבעים עד חמשים מושיבין אחד לסייע וכשהן חמשים מושיבין להם שנים :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) גי' האשר"י בל' המשנה אבל עושהו כלים ויוצא ומוכר בשוק ואינו יכול למחות לו:

עין משפט

נר מצוה

א מיי' פ"ו מהל' שכנים סמג עשין פב טוח"מ סי' קנו: דיבור בפני עצמו. וקאי על הברייתא תנא אם היתה רפת בקר קודמת כו'

ב מיי' פ"ב מהל' ת"ת סמג עשין יב טוי"ד סי' רמה :

ג מיי' פ"י מהל' שכירות טוי"ד סי' רמה:

ד מיי' פ"ו מהל' שכנים סמג עשין פב טוח"מ סי' קנו:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב דשבשתא :

הגהות חוו"י

(א) נ"ב צל"ע דה"ל להקדים באמת ביין התירו מקמי ולא רפת בקר ולא הוצרך למ"ש ולא רפת בקר : (ב) נ"ב כתובות דף נ' ע"א : (ג) נ"ב פי' שלא השגיח עליהם שילמדו ומניחם בטלים ול"ק ממ"ש רבא לעיל שבשתא ממילא נפקא עי' בתוס' והכי מסתברא ממ"ש דפשע והתראה ודו"ק ובפרק המקבל כתב בנ"י שי"מ שמכה אותם יותר מדאי ול"ע פסידא דלא הדר : (ד) נ"ב גמ' ב"מ קט ע"א :

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) היינו שיכול לכנוס במבוי שאין שם ישראל ובמקום פנוי שאין שם דיורין אז אינן יכולין בני העיר לעכב עליו אבל ודאי דיכולין לעכב עליו שלא יכנוס במבוי שישנו שם דיורין ישראלים וכמבואר בתוס' בשמעתין ושאר דינין בענין זה מתבארין בנ"י:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב חדא: (ב) נ"ב חנואתא: (ג) נ"ב מאי נפקא לכו מינה: (ד) לאהדורי

תינוקות של בית רבן והרשב"ל משום רבי יהודה נשיאה אין מבטלים תינוקות של בית רבן אפילו לבנין בית המקדש: בני חצר מעכבין עליו. כדפירשנו לעיל משום שמרבה עליהם את הדרך ותינוקות דעובדי כוכבים לאו דוקא דהוא הדין לתינוקות דישראל אם מלמד אומנות ולא נקט תינוקות דעובדי כוכבים אלא למעוטי תינוקות של בית רבן שאין בני חצר יכולים לעכב עליו כיון שאנו מושיבין אותם מתקנת ב"ד: בית בחצר השותפין. אתא [ד] לאשמועינן דאפילו יחיד יכול לעכב על יחיד: סופר. כותב שטרות יש לו נכסים הרבה ויוצאין הרבה: לא חייט וכו'. אם יש במבוי אחד מבעלי אומנות אלו כדי שלא ימנע ריוח הדרים במבוי ומיירי באחד מבני מתא אחריתי ומשום הכי בני מבוי מעכבים עליו והא דלא אמר בני מתא מעכבים עליו משום דמיירי שפורע במס העיר וכדאמרינן אם יהיב כרגא לא מצי מעכב ומיהו לבתר דקבע ליה דוכתא במתא אפי' בר מבואה לא מצי מעכב דהוה ליה בר מבואה אבר מבואה אחרינא דסלקא בתיקו וכיון דלא איפשיטא נקטינן מיניה חומרא לתובע וקולא לנתבע ולא מצו מעכבי עליה: בר מבואה אבר מבואה דנפשיה פשיטא דלא מצי מעכב. דתניא עושה אדם חנות בצד חנות של חבירו ומרחץ בצד מרחץ של חבירו ואינו יכול למחות בידו מפני שיכול לומר לו אתה עושה בתוך שלך ואני עושה בתוך שלי ומיהו היינו דוקא כי ה"ג שעדיין לא הגיע ליד אחד מהם דבר שכל מי שקדם באיזה ענין וקרוב הדבר להגיעו אינו רשאי חברו להקדים וליטלו ממנו וכדתניא [דף כא:] מרחיקין מצודת הדג מן הדג כמלוא ריצת הדג שהוא פרסה לפי שכבר נתן דייג זה עיניו בדג גדול זה ויודע מקומו ונתן מזונות במצודה וכאילו נצוד ועומד הוא ואילו בא חברו לפרוש מצודה אצלו זימנין שהדג הוא במצודה זו ויצא לאכול מזונות שבמצודת חברו הבא אצלו והוי כאילו נטל ממנו מה שבידו: רב הונא דאמר לעיל דבר מתא אבר מתא מצי מעכב מודה ברוכלים מוכרי בשמים לנשים להתקשט בהם דלא מצו לעכב עלייהו רוכלי העיר: וה"מ. לסבב במבואות העיר ובבתים ואח"כ ישוב לעירו אבל לקבוע חנות כשאר בני העיר לא: דלא כהלכתא. [ה] לפנים משורת הדין: דיקולאי. מוכרי יורות: ולעלמא ליזבנו. והוי כאילו לא מכר לבני העיר הזאת כלל דבני עלמא מצויין בשוק ביומא דשוקא: עמרויי. מוכרי צמר בהו ולא היה יומא דשוקא: דינא הוא. כדאמרינן לעיל בני מתא אבני מתא אחריתי מצו מעכבי: אשראי. מכרנו באמנה וצריכין אנו לשהות עד שנגבה חובותינו: שיעור חיותייכו. פי' הר"י בן מג"ש ז"ל דהיינו דוקא היכא דלא מוזלי תרעא טפי אז אמרינן דמצו מעכבי אבל אי מוזלי טפי הא איכא

בני חצר מעכבין עליו ודוקא תינוקות דעובדי כוכבים אבל תינוקות של ישראל שרי כדכתבינן לעיל וכן מי שיש לו בית בחצר השותפין לא ישכירנו לא לרופא ולא לאומן ולא לגרדי ולא לסופר יהודי שכותב שטרות ולא לסופר [ה] ארמאי: *אמר רב הונא האי בר מבואה דאוקים ריחיא ואתא בר מבואה חבריה וקא מוקים גביה דינא הוא דמעכב עליה דאמר ליה קא מפסקת לה לחיותאי מיתיבי עושה אדם חנות בצד חנותו של חבירו ומרחץ בצד מרחצו של חבירו ואינו יכול למחות בידו מפני שיכול לומר לו אתה עושה בתוך שלך ואני עושה בתוך שלי תנאי היא דתניא כופין בני מבואות זה את זה שלא להושיב ביניהן לא חייט ולא בורסי ולא אחד מבעלי אומניות ולא [ג] מלמדי תינוקות ולשכנו אינו כופהו ר"ש בן גמליאל אומר אף לשכנו כופהו וליתא לדרב הונא (א) דהא קם ליה כיחידאה ולעולם הלכה כסתם ועוד דהא רב הונא בריה דרב יהושע דהוא בתרא פליג עליה דאמר רב הונא בריה דרב יהושע פשיטא לי בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב א ואי שייך בכרגא לא מצי מעכב בר מבואה אבר מבואה דנפשיה לא מצי מעכב בעי רב הונא בריה דרב יהושע בר מבואה אבר מבואה אחריני מאי תיקו הלכך לא מצי מעכב אמר רב יוסף ומודה רב הונא (א) במקרי דרדקי דלא מצי מעכב דאמר מר *קנאת סופרים תרבה חכמה אמר ר"נ בר יצחק ומודה רב הונא בריה דרב יהושע ברוכלין המחזירין בעיירות דלא מצי מעכבי דאמר מר עזרא תיקן להן לישראל שיהו רוכלין מחזרין בעיירות והני מילי להדורי אבל לאקבועי לא ואי צורבא (ב) מרבנן הוא אפילו לאקבועי כי הא דרבא שרא להו לרב יאשיה ולרב עובדיה לאקבועי (ג) דלאו כהלכתא מ"ט כיון דרבנן נינהו לא ניטרדו מגרסייהו הנהו דיקולאי דאייתו דיקולי לבבל אתו בני מתא קא מעכבי עילוייהו אתו לקמיה דרבינא אמר להו (ג) מעלמא אתו ולעלמא ליזבנו וה"מ ביומא דשוקא אבל בלא יומא דשוקא לא וביומא דשוקא נמי לא אמרן אלא לזבוני בשוקא אבל (ד) במתא לאהדורי לא הנהו [ג] אימרויי דאייתו אימרי לפום נהרא אתו בני מתא קא מעכבי עלייהו אתו לקמיה דרב כהנא אמר להו דינא הוא דמעכבי עלייכו א"ל אית לן אשראי אמר להו זילו זבינו שיעור חיותייכו עד דגביתו אשראי דידכו ואזליתו:

מתני'

רש"י

דה: מעכבין עליו. כי מרבה עליהן נכנסין ויוצאין: דאוקי ריחיא. לטחון בשכר: מרחיקין מצודת דג מן הדג. צייד שנתן עיניו בדג אחד עד שהכיר חורו מרחיקין שאר ציידים את מצודתם משם אלמא אף על גב דלא זכו ביה דלא מטא לידיה מרחיקין משום דא"ל פסיקת לחיותאי: (שאני דגים דיהבי סיירא. נותנין עין בהבטה רגילים לרוץ למקום שראו שם מזון הילכך כיון שהכיר זה חורו ונתן מצודה זאת ומזונותיו בתוך מצודתו בטוח שילכדנו והוי ליה כמאן דמטא לידיה ונמצא חברו מזיקו אבל הכא מי שבא אצלי יבא ומי שבא אצלך יבא: שמרגילו לבא אצלו. שכשאבותיהם שולחים אותו לחנויות לקנות לכן מן החנונים הולכים אצלם: שיסקי. שקדים אבל הכא שזה העמיד תחלה והרגיל להשתכר בכך וזה בא אצלו צירד לאומנותו א"ל קא פסקת לחיותאי): שלא להושיב ביניהן חייט ובורסקי. ממקום אחר שאין לו בית במבוי ויש כאן בני אותו אומנות: ולשכינו. הדר במבוי כמוהו: אינו כופהו. שלא צירד לאותה אומנות: מצי מעכב. שלא צירד לאומנותו ולהביא כאן למכור: ואי שייך בכרגא. שנותן מס גולגלתו אל מושל העיר כבר מתא הוא ולא מצי (א) בר מתא לעכב עליו את כל העיר וגם פשיטא לי דבר מבואה אבר מבואה דנפשיה לא מעכב מצירד לאומנותו כדתניא לעיל אבל אבר מבואה אחרינא מי מצי בן המבוי הזה לעכב לו את בן המבוי הזה או לא מי הוי שכינו ואינו כופהו או דילמא בר מבואה דנפשיה קרוי שכינו אבל בר מבואה אחרינא לא מיקרי שכינו (ג) אלמא לא מצי מעכב דכל תיקו דממונא לקולא: דלא מצי מעכב. לבר מבואה מללמד גם הוא תינוקות שמתוך כך יזהרו באומנותן שידאגו זה מזה דאמר מר קנאת סופרים תרבה חכמה: ומודה רב הונא. דאמר בר מתא אבר מתא אחריתא מצי מעכב מודה הוא ברוכלין מוכרי בשמים המחזירין בעיירות להביא בשמים לנשים להתקשט דלא מצו לעכב עלייהו רוכלי זאת העיר: לאהדורי. לחזור ולסבב בעיר על הבתים על כל הרוצה לקנות ואחרי כן ישוב לעירו: דלא כהלכתא. אלא לפנים משורת הדין: דיקולי. מוכרי סלים וי"א מוכרי יורות: ולעלמא ליזבן. יומא דשוקא הוה והרבה באין ממקום אחר לקנות מן השוק לכך אין בני העיר מעכבין גם על המוכרין מלהביא כאן כלי אומנותו למכור: עמרויי. מוכרי צמר: אית לן אשראי במתא. מכרנו באמנה ואנו צריכים לשהות פה עד שנגבה חובותינו ואם אין אנו מוכרין סחורתנו

תקנת לוקחים דהויא מתא [אם ישראל נינהו] לא מצו מעכבי ונראה דעת הרב ז"ל בזול גדול אבל להוזיל מעט יותר ממוכרי העיר ודאי מצו מעכבי דאם לא כן לעולם לא מצו מעכבי שאי אפשר שכשיש שם הרבה מבני אומנות שלא יוזל השער ובשביל דבר מועט כזה לאו כל כמיניה לבר מתא אחריתי דליפסיד להאי דאי בעו בני מתא דלוזיל גבייהו או יתנו על השערים או יושיבו אחר מעירן כן נראה דעת הרמב"ן ז"ל ומיהו הוא ז"ל מודה דאי לא שוו עיסקי אהדדי דלא מצו לעכב דרע ויפה כשני מינין דמו הילכך הך עיסקא דשפירא כעיסקא אחריתי דמיא דהא ליתא שם דכותה ונראה שהסכים לזה הרנב"ר ז"ל בחדושיו:

גמ'

...לעשות רופא אומן וכו' בני חצר מעכבין עליו דבחצר יכול לעכב עליו ובמבוי אינו יכול לעכב ... בתוס' שפי' כן. [ובר"ק ליתא ולא מ"ת]: [ג] נ"ב אפשר לפרש מוכרי בהמות כבשים מלשון מאי כבני אמרנא פי' כבשים אבל רש"י גרס עמראי בעיי"ן והוא לשון צמר: [ד] נ"ב שנים שיושבים ... מכאן לעשות רופא אומן וגרדי ומלמד תינוקות חברו מעכב עליו ונראה שהוא ט"ס בדברי הנ"י ... מוכח מה שרוצה להוכיח דיחיד יכול לעכב על יחיד וכן הרא"ש מביא זאת הברייתא: [ה] נ"ב אלא:

רק עד התחום והולך לו מותר לישראל אחר להלוות שם ונראה דאותן הדברים דספר אגודה לא מיירי רק בעיר שיש לו רשות מהישוב מאותו העיר בסתם אבל אם פירש לו המלך או השר שמרשהו ומחזיקהו בכל מקום שבשלט יד המלך ונותן לו הישוב שבכל מלכותו אז ודאי הויא העיר וכל גבולה בחזקת הישראל אשר שם ואע"פ שישים לעיר מאה מילין גבול סביב לה: ומדאמר הכא ואי שייך בכרגא לא מצי מעכב משמע שהם שותפין בשביל זה ומהאי טעמא כתבו המפרשים מההוא דבר מתא אבר מתא מצי מעכב מההיא דירושלמי שאם ראובן חייב למלוה של עכו"ם או ישראל והלך אותו המלוה ותפש שמעון בן עירו ומשכנו בעבור ראובן והלך שמעון ונתפשר

גמ' וקמא היכי וכו'. קא סלקא דעתיה דמתני' איירי בסמך כותלו מתחלה ונפל וקאמר דאין יכול לבנות כותל אחר במקומו אלא אם כן הרחיק וכו' ומשום הכי מתמה קמא היכי סמיך ולמה לא יסמוך זה כמו הראשון: אמר רבא דהאי כותל שני הוא לראשון שלא נפל הראשון אלא שרוצה לבנותו סמוך לכותל של עצמו שסמך וקמשמע לן מתניתין שצריך להרחיק כותל זה מהכותל אחר של עצמו ארבע אמות כדי שיהיה בו מקום לדריסת הרבים משום שדישה דהכא שבין שני כותלים אלו מעלה לכותל של חבירו שמחזקו כשמקשה הקרקע דמשום הכי מחל לו לסמוך משום דישה זו ומיהו בלא רשות ודאי לא יכול לסמוך דדישה קרובה מעלי לה מן הרחוקה ודוקא בכותל גינה או אפילו בכותל חצר של עיר חדשה משום שהעפר לא נתחזק בדישה אבל בכותל חצר של עיר ישנה הקרקע נתחזק בדישה ויכול לסמוך בצד מצר שלו זהו הדרך המחוור לאחרונים ז"ל בגירסא [ו] זו שהיא גירסת הגאונים ז"ל המחוורת ואתי שפיר לישנא דקאמר הכא והתם משא"כ לגירסת רש"י ז"ל ולפירושו. והסכימו האחרונים ז"ל וגם הרחקה זו לא הוי טעמא אלא משום שכבר נשתעבד אותו קרקע לחברו כגון שקנאו מן המלך ומסתמא החזיק בד' אמות שהן צריכין לו לדישה הלכך חברו הבא לקנות גם הוא מן המלך אינו יכול להחזיק בהם שכבר נשתעבדו לו לחברו והיינו ההרחקה דאמרינן אבל אי לאו הכי ודאי אין לו להרחיק ולשעבד קרקע שלו לחזק כותל חברו דהא תנינא [דף ב:] בבקעה אם רצה כונס לתוך שלו ובונה אלמא דא"ל להכנים בתוך שלו אלא כדי רוחב הכותל נמצא שאין דין זה היוצא מרישא דמתני' מצוי תדיר ביניהו כיון דלא איירי אלא או בקרקע של הפקר שמחזיק בארבע אמות סמוך לבניינו או בקנה מן המלך וכדאמרינן: מלמעלן. אם בא לבנות ברחוק ארבע אמות מחלונותיו של חברו ולהעלות בניינו צריך שיהיה ממקום שיעמדו בו רגליו ולמעלה ארבע אמות כדי שלא יוכל להביט בחלונות חברו או אם אינו רוצה להגביהו צריך שישפע נמוך ארבע אמות למטה מן החלונות כדי שלא יוכל לעמוד על הכותל ויראה ואף כשיעשה כזה במעלה ובמטה צריך בהכרח להרחיק הכותל מן החלונות כדי שלא יאפיל: אמר המחבר הרחקה כדי שלא יאפיל אינה נאמרה בכל מקום וכמו שמצאתי תשובה להרא"ש ז"ל והיא כתובה בחושן המשפט סימן קנד: שאלה להרא"ש ז"ל ילמדנו רבינו ראובן הוציא בליטת עלייתו לחוץ וברוחב הבליטים מן הצד פתח חלון והחזיק בו כמה שנים לסוף נמלך שמעון שכנו להוציא גם הוא בליטת עלייתו ועתה אמר לו ראובן שירחיק בנייתו ד' אמות מכנגד חלונו כדי שלא יאפיל לו וכו'. תשובה. חזקה לא שייכא הכא דחזקה במקום שטר עומדת דעד שלש שנים מוזהר איניש בשטריה טפי לא מוזהר ונאמן לומר קניתי ואבד שטרי והכא ממי יקנה וגם אין צריך לקנות משום אדם הפותח חלון ברה"ר וכיון שאין לראובן חזקה אין שמעון צריך להרחיק אמנם צריך לדקדק שהרי זכה באורה מן ההפקר ואין שום אדם יכול לסלקו ומיהו לפי שאלתך משמע שמנהג בעיר שכל אדם מוציא זיזין וגזוזטראות ואין יכולים למחות בו דאם לא כן הראשון היאך הוציא בליטת עלייתו וכיון שכל אחד יכול להוציא בניינו ברה"ר לא הויא אויר שלפני ביתו הפקר אלא הוי כחצר השותפין וכשפתח ראובן חלונות* שלא כדין פתח כיון שגם שמעון יכול להוציא בניינו ועד הנה לא היה מקפיד כי לא היה מזיק לו ולא היה יכול למחות בו הילכך אין לו חזקה לראובן ויכול שמעון לבנות לפני החלונות ומצוה לומר כן לשמעון שאינו מחויב להרחיק דהשבת אבדה היא ואם לא דעו כן טעו בדבר משנה וחוזר הדין ע"כ: [וכמה כדי שלא יאפיל]. ומדלא יהיב תנא דברייתא שיעורא בעי כמה הוא שיעור זה ופי' רב זביד דברייתא מיירי בבונה מן הצד כגון שכותל חלונות חבירו הולך לארכו ממזרח למערב וזה בונה מצפון לדרום כיון שאינו ממש מאפיל אלא שעושה לו צל בכותל זה די בהרחקת טפח מן החלונות שהן בקרן זוית הכותל ומתני' דתני ארבע אמות מיירי בבא לבנות מב' צדי החלונות דאז היה מאפיל לו אם לא היה מרחיק ד' אמות ומשום שבנה מן הצד [ז] והיה יכול להטות ולהציץ אפי' הגביה ארבע אמות כדאמר מ"מ בעינא שישפע הכותל כמו מדרון וידרש הרבה כדי שלא יכול לעמוד עליו ולא להשען בו להציץ והשתא לא ידיעא שיעורא כמה צריך להרחיק מכנגדו [ח] ממש ומיהו הסכימו האחרונים ז"ל דמסתברא דבד' אמות סגי דהא דאוקימנא מתני' דאמר מכנגדן ר"ל מן הצד לא קאמרי אלא משום דבכנגדן ממש צריך לארחוקי ד' אמות משום דוושא כדאשכחן ברישא לפיכך מוקמינן סיפא דמתני' דבה מפרש בברייתא שהוא משום שלא יאפיל בענין שלא שייך לארחוקי משום דוושא אלא משום שלא יאפיל והיינו במן הצד דעובי הכותל דבר מועט הוא ואין לחוש לתקוני משום דוושא אבל אין ה"נ דכנגדן ממש צריך לארחוקי ד' אמות משום דוושא היכא דשייך כדפרישית לעיל וסגי נמי בהאי שיעורא לכל כותל לענין שלא יאפיל ונמצא עכשיו דאמר דבכנגדן ממש סגי בארבע אמות וב' רוחות נמי סגי בד' אמות שיכול זה לבנות ג' כתלים סביב חלונות חברו בריחוק ד' אמות *מרובעת כך העלה הרנב"ר ז"ל בחידושיו: מתני' מן השובך. כלומר כותל המפסיק בין ב' חצרות ובעל חצר א' יש לו שובך סמוך לכותל המפסיק בעל חצר האחרת לא יסמוך סולם לאותו כותל אם לא ירחיק משובך חבירו ד"א: כדי שלא תקפוץ משם הנמיה. והאכל היונים ומפרש בגמ' דאפי' ר' יוסי דמתיר ליטע אילן בתוך שלו אע"פ שמזיק לבורו של חברו מודה בהא שצריך להרחיק: ואת הכותל מן המזחילה. מזחילה היא מרזב שמקלחין דרך שם למרחוק מי הגשמים הנופלים על הגג ופעמים עושין אותה מזחילה מעץ חלול שהולך לאורך כל הכותל ויוצא לחוץ ובעל אותה מזחילה אם לקחה [ט] סתמא או החזיק בה החזיק גם בד' אמות בחצר המוכר הזה לזקיפת סולם כשירצה לעלות ולנקות את המזחילה מעפר היורד עם המטר מן הגג דבלאו הכי לא יועיל לו המזחילה לכלום וזהו דעת הרמב"ם ז"ל אע"פ שיש אחרים שפירשו [י] שלא החזיק כלל בחצר בקנין המזחילה והרמב"ן ז"ל [מוקי לה] באחין שחלקו והעלה האחד בדמים מפני המזחילה שיש לו חזקה בחצר לזקיפת סולם כמו שהיו משתמשים בו מעיקרא דמסתמא אדעתא דהכי העלה: גמ' לימא מתני' דלא כר' יוסי. מדאמרינן הכי גבי הרחקה

[ט] נ"ב פי' בלא העלאת דמים: [י] נ"ב אלא הכא מיירי כשמכר ונתן מקום הסולם בחצירו וקמ"ל דבעי מרחיק ד"א כ"כ הרא"ש:

נר מצוה

א מתני' *מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו לא יסמוך לו כותל אחר אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות החלונות מלמעלן ומלמטן ומכנגדן ד"א: גמ' וקמא היכי סמיך אמר רב יהודה הכי קאמר *הבא לסמוך לא יסמוך אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות א"ל רבא והא מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו קתני אלא אמר רבא ה"ק מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו [א] בד' אמות ונפל לא (א) יסמוך לו כותל אחר אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות מאי טעמא דוושא דהכא מעלי להתם אמר רב לא שנו אלא כותל גינה אבל כותל חצר אם בא לסמוך סומך ורב אושעיא אמר אחד כותל גינה ואחד כותל חצר אם בא לסמוך אינו סומך אמר ר' יוסי בר חנינא ולא פליגי הא בעיר חדשה והא בעיר ישנה: [ב] א ב החלונות מלמעלן ומלמטן וכו': תאנא *מלמעלן שלא יציץ ויראה מלמטן שלא יעמוד ויראה מכנגדן שלא יאפיל (טעמא דשלא יאפיל (א) אבל משום דוושא לא [ג] הכא במאי עסקינן בבא לו מן הצד) (ב) וכמה כדי שלא יאפיל אמר רב ייבא חמוה דאשיאן בר נדבך משמיה דרב כמלא רוחב חלון [ד] וכמה טפח וצריך לשפע כותלו כדי שלא יעמוד עליו ויציץ בד"א [ה] מן הצד ומרוח אחת אבל משתי רוחות ארבע אמות: מתני' ג מרחיקין את ב הסולם מן השובך ארבע אמות כדי שלא תקפוץ הנמיה ואת הכותל מן המזחילה ארבע אמות כדי שיהא זוקף את הסולם: *מרחיקין את השובך מן העיר חמשים אמה לא יעשה אדם שובך בתוך שלו אלא אם כן יש לו חמשים אמה לכל רוח רבי יהודה אומר בית ארבעה כורין מלא שגר היונה ואם לקחו אפילו בית רובע הרי הוא בחזקתו: גמ' *אלמא מתני' דלא כרבי יוסי (א) דאמר זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו אפילו תימא ר' יוסי דאמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא הוה אמרינן מודה רבי יוסי בגירי דיליה (ג) מ"מ זמנין בהדי

רש"י

סחורתנו במה נתפרנס: מתני' לא יסמוך לו כותל אחר כו'. מפרש בגמרא: החלונות. מי שהיו חלונות פתוחים לחצר חברו והחזיק בה ג' שנים ובא בעל החצר לבנות שם כותל צריך לשער ד' אמות: בין למעלה כו'. והכל מפרש בברייתא בגמ': גמ' והא מי שהיה כותלו. אלמא כבר היה לו ונפל לו: לא יסמוך. לא יקרבנו לצד כותלו של חברו: דוושא דהכא. מה שדשים ברגל בין שני הכתלים תמיד מועיל לשני הכתלים להקשות קרקעות יסודי הכתלים שלא ימוטו: אלא כותל גינה. מתוך שאין דשין אותו מבפנים צריכים דישה מבחוץ: מלמעלה. צריכים להגביה שלא יציץ בהשענו על הכותל ויטיל ראשו ויראה דרך חלונות בבית חבירו: מכנגדן. צריך להרחיק כדי שלא יאפיל: טעמא שלא יאפיל. בשיש שם חלונות אבל משום דוושא באין שם חלונות לא אלמא לא חייש לדוושא: מן הצד. שאין כותל האחרון מהלך לאורך כותל הראשון אלא מן הצד הוא בא לו אם בא זה ממזרח למערב זה בא לו מצפון לדרום וראש עביו כנגד החלון ומאפיל הסכא ליכא למיחש לדוושא דהשתא פורתא: וכמה כדי שלא יאפיל. לתנא דברייתא דלא יהיב שיעורא: וצריך לשפע. ראש הכותל לצד החלונות עד שאינו ראוי (ג) להשען ולא לעמוד עליו: אבל משתי רוחות. שני כתלים זה כנגד זה משני צדי החלון: מתני' מרחיקין הסולם מן השובך. אם יש לזה שובך בחצרו סמוך לכותל שבין ב' חצירות וחברו בא והעמיד סולם בחצרו אצל כותלו ירחיקנו מן השובך ארבע אמות שלא תקפוץ הנמיה מן הסולם לשובך ותהרוג היונים: ואת הכותל מן המזחילה הוא צנור גדול כעין קני"ל שלנו ומונחת לאורך הכותל על הכותל ומי הגג זבין לתוכו ומקלחתם לארץ *ואפי' אורך כותלו מהלך על פני חצר חבירו ומזחילה עליו צריך זה להרחיק ממנו אם בא לבנות כותלו בצדו: ארבע אמות. על פני כל ארכה כדי שיהא זוקף שם סולם בשיפוע לעלות בו לתקן את מזחילתו ולנקותו מעפר וצרורות שנופלות בה ומעכבין את קילוח המים: גמ' לימא מתניתין דלא כרבי יוסי. דפליג בריש פרקין בנוטע אילן בסמוך לבור ומוכח מילי איכא במתני' דלא אתיין כרבי יוסי אלא לימא דהך זו דסולם ושובך לא אתיא כר' יוסי: בגירי דיליה. חצים הבאים

שמעון לאו כל כמיניה ולאו פרעון הוא ע"כ ונראה דהיינו טעמא דפרעון דזה אינו פרעון משום שאין ביד הקהל למשכן מס מזה בשביל חבירו אבל אם היה בידם הכח בשביל איזה תנאי או איזה הסכמה ביניהם למשכן ראובן בשביל שמעון או היה הדין עם ראובן כד"ן:

א היזק ראיה דחלון כתב הרמב"ן שאין לו חזקה והרא"ש כתב שיש לו חזקה החזיק בא' מכל המזקים כתב מיי' שא"צ ג' שנים והרא"ש כתב שאף בשלו אין מוקמן חזקה בפחות מג' שנים עוד כתב מיי' מי שהחזיק בנזק כגון שפתח חלון או שלא הרחיק מה שהיה לו להרחיק והמחזיק טוען אתה אמרת לי לעשותו או אתה מכרת לי או אתה מחלת לי אחר שראית ושתקת ולא מחית והניזק אומר עכשיו הוא שראיתי ולא ידעתי מקודם או שאמר כשראיתי מחיתי ואתה דחית אותי מיום אל יום וכיוצא בזה על הניזק להביא ראיה ואם לא ישבע המזיק היסת ויפטר ולדעת הרא"ש שלכל דבר צריך חזקה ג' שנים כל זמן שאינו מברר שהחזיק כראוי אינו כלום וצריך להסיר היזקו:

כתב ריא"ז

ב נראה בעיני שאע"פ שצריך אדם להרחיק סולמו משובכו של חבירו אם לא הרחיק ובאה הנמיה והזיקה פטור שאין זה אלא דרך גרמא וחיוב הגרמא אינו מן הדין אלא קנס שקנסו חכמים ולא קנסו אלא במתכוין אבל שלא בכוונה פטור:

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) הא דלא דקדק כן אמתני' דתלוי ליה בחלונות ולא אמר ליה משום דוושא די"ל דאפשר נקט חלונות משום מלמעלה ומלמטה ולכך עדיפא ליה לדקדק מברייתא ודו"ק:

(ב) לא הקשה כן אלמעלה ולמטה שיעורא דה"א לתת בו שיעורא דכל שכותל יותר רחוק או קרוב צריך שיתרבה או יתמעט שיעורו וכמבואר ברש"י ותוס' דמעתין ומתני' דנתנה בהן שיעורא דד' אמות איירי בכותל שנתרחק מכנגדו ממש ד' אמות בלמלום דאז יש בו השיעור הפוא בגובהו ובלמטה ובכתבי הגמ' שהארכתי בו ברש"י ותוס':

הגהות מא"י

[א] נ"ב בגמ' ברחוק ד"א: [ב] תיבת החלונות וכו' ומלמטן וכו' רשומים למחוק ואח"כ צ"ל תנן וכ"כ כך הוא בגמ': [ג] נ"ב וניחא ליה לשנויי דמיירי בעיר חדשה דומיא דרישא ר"י: [ד] וכמה טפח תא"מ וכ"ב בגמ' אינו: [ה] נ"ב מסקנא דגמ' ולא ברייתא: [ו] נ"ב פי' שהגי' לא גרס ברחוק ד"א ולא גרס נמי ונפל אלא מיירי שכותל קמא סמיך לכותל חבירו ע"י רשות של חבירו שמחל לו לסמוך משו' דישה זו שיכולין לילך בצד כותל שלו ולכך לא יסמוך כותל אם רוצה לבנות כותל שלו אלא ברחוק ד"א ולפי פי' לא קשה מה שהקשו התוס' לא ליתני אלא לא יסמוך לכותל חבירו אלא ברחוק ד"א: [ז] נ"ב וז"ל התוס' פי' במדיר הכותל ולא בעי לשנויי במגביה ד"א משום דכיון דקאי מן הצד ואורך הכותל לרוחבו של חלון יכול לעמוד בסוף הכותל ולשחות ולהציץ: [ח] נ"ב פי' דהא כנגדן דמתני' איירי במן הצד:

עין משפט

א מיי' פ"ט מהל' שכנים סמג עשין פב טוש"מ סי' קנה: ב מיי' פ"ז שם סמג שם טור ח"מ סי' קנד: ג מיי' פ"ט שם טור ח"מ סי' קנה:

הגהות הב"ח

(א) דאי ר' יוסי האמר כצ"ל: (ב) תי' מ"מ נמחק ונ"ב וס"ג זימנין דבהדי כצ"ל [וכ"ה בד"ק]: (ג) נ"ב לא:

תנא החלונות מלמעלן ומלמטן מכנגדן ד"א ותנא עלה. מהרי"ם

נ"א ואם

בגמ' איתא לימא [וכד"ק ליתא כלל.]

הגהות חו"י

(א) אע"פ שי"ל כבר נידושה הקרקע די. הרא"ש:

נ"ל חלונו כנגד האויר שלפני בית שמעון שלא כדין פתח כו'. וכ"ה בטור (ג"ה)

הב"י בסי' קנ"ד הסמיע מלת מרובעת ופי' בדרישה שכתב ישוב נכון לזה

זו טפי מכל הרחקות דמתני' וכתבו רבינו הגגאל והרי"ף ז"ל דכולהו מתני' כרבי יוסי אתיא דלא דמו כולהו בבי להרחקת אילן מן הבור דאילו בנטיעת האילן בתוך שלו אינו מזיק לבור חברו שהוא בשדה אחד ואי משום שרשים דאזלי ומזקי לבור זה לאחר זמן הוא דהוי ולאו גרמא דגיריה הוא אבל כולהו מתני' הוו גיריה ממש ולא מבעיא למימר בור ושיח ומערה דהוא מזיק ממש דכל מרא ומרא דקמחי קא מרפי לארעא אלא אף שאר מתני' הוו גיריה וצריך להרחיק לר' יוסי. ואמת המים וכברכת הכובסין במקומן מזיקין שמלחלחין את הכותל נר מצוה א"כ גיריה נינהו ולא דמי להא דפרק

רש"י

הבאים לו מיד גופו של אדם ממש: דבהדי דמנח ליה. בעוד שאוחז בסולם קפצה: גרמא בנזקין אסור. אפי' למ"ד פטור מלשלם מ"מ אסור הוא לגרום וכשבא להעמיד גורם להזיק חבירו מעכב עליו: תאלי. דקלים קטנים: והוי אתו אומני. מקיזי דם: קורקור. עורבים: אפיקו לי. [ה] שלא יזיקו כאן עוד כי על דם העורבים באין: בקוטרא. עשן: בית הכסא. שעל גבי הקרקע ונראה לעינים כי כך היו בתי כסאות שלהן: **מתני'** מרחיקין את השובך מן העיר. שהיונים מפסידים זרעוני הגנות: אלא א"כ יש לו כו'. שלא יפסידו היונים בשדה חברו: מלא שגר היונה. מרוצת פריחתה פעם אחת: ואם לקחו. כמו שהוא עם הקרקע אפילו אין לו כל סביביו אלא בית רובע הקב הרי הוא בחזקתו כי הוחזק בו הראשון כך: **גמ'** טוענין ליורש וללוקח. ב"ד פותחין פיהם וטוענין ללוקח וליורש שערער אדם עליהם ולמערער יש עדים שהיתה שלו או של אבותיו וזה אמר ירשתיו מאבא או לקחתי מפלוני שהחזיק בו ימים רבים והביא עדים שהמוכרים או המוכר החזיק בו ג' שנים אע"פ שלא טען שכן לקחוהו (א) ממנו או מאבותיו ב"ד טוענין[*] אילו אחר [ו] שטען המערער מה אתה עושה בתוך שלי וזה אומר שהחזקתי בו שלש שנים ולא אמרת

בהדי דמנח ליה קפצה ויתבא ארישא [א] והא גרמא הוא אמר רב טובי בר קיסנא אמר רב מתנה אמר רב זאת אומרת °גרמא בנזקין אסור *רב יוסף הוו ליה הנהו תאלי דהוו *אתו אומני יתבי תותייהו ואתו עורבי ואכלי דמי וסלקי(א) יתבו בתאלי ומפסדי להו [ב] אמר להו רב יוסף אפיקו לי קור קור מהכא א"ל אביי והא גרמא הוא (ב) הא אמר רב טובי בר קיסנא א"ר מתנה אמר רב זאת אומרת גרמא בנזקין אסור והא אחזוקי להו (ג) [ג] והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו אין חזקה לנזקין (ד) לאו מי אתמר עלה רב מרי אמר בקוטרא ורב זביד אמר בבית הכסא אמר ליה הגני לדילי כיון דאנינא דעתאי כקוטרא וכריחא דבית הכסא דאמו [ד] לי: °ואם לקחו אפילו בית רובע הרי הוא בחזקתו: אמר רב פפא ואיתימא רב זביד זאת אומרת טוענין ליורש וטוענין ללוקח טוענין ליורש תנינא הבא

הבית והעלייה (דף קיז.) דעילאי משי ידיה ומזיק לתתי ומסקינן התם דאליבא דרבי יוסי דקי"ל כוותיה על הניזק להרחיק את עצמו דהא אמרינן התם דמיא מיתם תיימי והדר נפלי שהניזק אינו בא מחמת האליות כדי דנימא שמזיק במקומו אלא מיתם תיימי והולכים עד שמוליאין איזה פתח והדר נפלי ומזיקין המים לתחתון ודמי לשרשי אילן שאינם מזיקין מיד ולא חשיבי גירי [אבל הכא מחמת האליות הוא שהכותל מתלחלח ונופל וכמאל שהוא מזיק במקומו] גפת ומלח וסיד נמי מחמת חמימותן מזקי לכותלי במקומן וכן כולם הוו גיריה ממש חוץ מהרחקת כותל מכותלו של חבירו או מן המזחילה שהוא מטעם שהקרקע משועבד לחברו כדפרישית והרחקת שובך [ז] הוי נמי מטעם אחר שהוא משום שן דיונים דדמיא לשן דשורו להתחייב על נזקיהן חשבינן להו כאילו הוו שלו לגמרי אע"פ שאינו שלו לגמרי לחייב בהם משום גזל מיהא מפני דרכי שלום איכא והרחקת אילן מן העיר משום נוי [נגעו בה] ובמקומו מזיק וגורן קבועה הוי גרמא דגיריה דבתנועתו [ח] מקרב המוץ והאבק לפרת הזרעים ואע"ג דגרמא בנזקין פטור מ"מ הוי פשיטא ליה לתלמודא דלרבי יוסי נמי חייב להרחיק [ט] כיון דלענין שבת חשיב מלאכה להתחייב עליה אבל בהא דהכא היה מסופק דהא בעשיית הסולם אינו רואה בו שום נזק מיד והיה קרוב הדבר לדמותו לאילן שאין צריך להרחיק לר' יוסי ופריק דגרמא דגיריה דאסור הוא דבהדי דמנח ליה אפשר דקפלה תיכף ושמעינן [י] מהכא דאע"ג דמצי למימר הנא נטרנא ליה לסולם אפילו הכי חייב להרחיק כמאלה שהנזקים חלוקין לג' דינין. לרבי יוסי דהלכתא כוותיה בהני דהוו גיריה ממש חייב להרחיק ואם הזיק חייב לשלם דלא פטרינן בגמ' אלא דומיא דסולם או גורן. השני שבאלו שהם גרמא חייב להרחיק אע"פ שאם הזיק פטור מלשלם. השלישי שמותר לקרב כמו אילן לבור ולא מיבעיא למימר [שפטור] מלשלם כשמזיקו בשרשיו דהא גרמא בנזקין פטור דנהי דקי"ל [ב"ק דף ק׳] כמאן דדאין דינא דגרמי הייגו משום שהוא עצמו מזיק כשורף שטרותיו של חברו ומוחל שטר חוב שמכר אבל גרמא בנזקין הוא ענין אחר שגורם הדבר שהנזק בא על ידו אבל לא שיהא הוא עצמו מזיק כלל כגון האיך דמתניתין: תאלי. דקלים: אומן. מקיז דם: קורקור. עורבים שדומים כלועקים קור קור והיה אומר שלא יקיזו שם עוד כדי שלא יבאו עורבים: והא אחזיקו להו. כלומר ולא כל כמינך להוציאם מחזקתם והאי חזקה דמשמע דהויא חזקה אפילו בלא שום טענה דאי לא אמאי קאמר אביי והא אחזיקו מגא ידעינן דטעני מידי וכבר כתבתי [למעלה] [סי' תרח] גבי כשורא דמטללתא בריש מסכתין אי בעינא בהאי חזקה טענה אי לא: בקוטרא. בעשן הכבשונות שהוא תדיר ובהאי דוקא הוא דלא מהניא חזקה כדגרסינן בירושלמי ההיא איתתא דהות מדלקה קלין תותי רבי אלעא בעיא מימחי בידה אתא לקמיה דרבי נסא אמר ליה לא אמרו אלא בעשן תדיר אמר *המחבר כתוב בחושן המשפט בסימן קנ"ה יש נזקין שאין בהן חזקה כגון קוטרא ובית הכסא ואם החזיק בהם קודם שהיה שם דבר הניזק כתב ה"ר יונה ז"ל דהוה חזקה אם בא בטענת שמכר לו או נתן לו רשות לעשותו והוא הלך לשיטתו שהוא פסק כהרי"ף ז"ל שאין המזיק רשאי לסמוך אע"פ שאין שם דבר הניזק וכיון שהיה יכול למחות ולא מיחה הויא חזקה אבל א"א ז"ל כתב שאין להם חזקה ל"ש אם החזיקו קודם שהיה שם דבר הניזק ל"ש אחר כן אם החזיקו קודם לכן אין להם חזקה לפי שלא היה יכול הניזק למחות כדברי ר"ת ז"ל שכל דבר רשאי לסמוך כשאין שם דבר הניזק וכיון שאין יכול למחות אין להן חזקה ואם החזיק אח"כ לא הוי חזקה כיון שההיזק גדול כ"כ ודאי אין שום אדם מוחל עליו ועל זה סמך ולא מיחה וכן כתב (ד) הרמב"ן ז"ל ע"כ: והאי קוטרא שפירש בו כעשן הכבשונות היינו סבורין דכעשן הכבשונות דוקא בעינן בין בריבוי עשן בין בתדיר ובית הכסא נמי היינו סבורים כי מה שפירש בו בבית הכסא מגולה מפני שריחו רע ביותר דבשאר בית הכסא אע"פ שיש בו ריח וכל היכא שלא יהיה רע ביותר מהניא חזקה כמו שהיינו סבורים בעשן שהיה צריך ריבוי עשן ובא מעשה לפני מורי ה"ר חסדאי נ"ר בעשן הרגיל לעשות בביתו של אדם לתיקון מאכליו ואמר דכל עשן המזיק לאדם זהו קוטרא דגמ' ומה שפירש בו כעשן כבשונות לא בא למעט אלא אינו תדיר דוקא וא"כ נראה לומר כן הטעם בריח בית הכסא דכשאינו מגולה אינו תדיר וא"כ אינו רע ביותר דכל שריח רע תדיר הוא רע ביותר ואחר שכתבתי [כ] הראיתיו אל הרב עצמו נ"ר ואמר לי שעדיין לא היה נלול בדין ואח"כ מצאתי בחושן המשפט בסימן קנ"ו בשם ר"ת כסברתו וכן כתב הרמ"ה ז"ל כבשונות של נחתומין ושל יוצרין וכיוצא בהן אבל תנור שהיחיד אופה בו פיתו וכן כירה כיון דלא שכי קוטרייהו רובא דיומא לאו תדיר הוא ואית להו חזקה ומיהו לכתחלה מצי מעכב אפילו בעשן שאינו תדיר הואיל ונזקא הוי ועשן תדיר דוקא היכא דמטי לרשותא דחבריה ברוח מצויה אבל אי לא מטי ליה אלא ברוח שאינה מצויה לא מיחייב לסלוקי ואפילו ברוח מצויה דוקא דמזיק לאינשי אבל אי לא מזיק לאינשי אע"ג דמטי לביתיה ומשחר לאשיתא היזק הגוף לא הוי אלא היזק ממון ואית ליה חזקה ומיהו הא נמי לכתחלה מצי מעכב דהיזק ממון ודאי הוי ע"כ: בבית הכסא. כתב רש"י ז"ל בבית הכסא מגולה ונראה לעינים שכך היו בתי כסאות שלהם וכן פר"ת ז"ל במגולה מפני שריחו רע ביותר וכתב הרנב"ר ז"ל בחידושיו נראין הדברים שכל שיש לו ריח רע שאין דרכם של בני אדם לסובלו לא מהניא ליה חזקה: כיון דאנינא דעתאי כקוטרא ובית הכסא דמו לי. רב יוסף הוה איסטניס כדאמרינן בערבי פסחים (דף קיג:) ג' חייהם אינם חיים הרחמנים והרתחנים ואניני הדעת ואמר רב יוסף כולהו איתנייהו בי ומהא שמעינן שכל מי שידוע שאינו יכול לסבול נזק אחד מן הנזקין אע"פ שאין שאר בני אדם מקפידים עליו כ"כ אין לו חזקה ולא אמרו קוטרא ובית הכסא אלא מפני שידוע שאין הדעת סובלתן והא דאמרינן הכא ומפסדי לתאלי לומר שהיו מכניסין חוטמיהם בפירות ומאיס ליה טפי אבל אין הכא נמי דבלאו הכי אי הוה מאיס ליה ביותר פועל ההקזה דלא הוה מהניא להו חזקה ומיהו אע"ג דחזקה לא מהניא להו דעת הרמב"ם ז"ל ודעת ר"י בעל התוספות ז"ל דראיה בעדים שמכר או מחל או נתן לו מהני כדאמרינן בפרק חזקת הבתים (דף מט:) אין לאיש חזקה בנכסי אשתו הא ראיה יש ומיהו צריך שיהיה קנין במחילה דעלמא לא בעיא קנין כדמוכח בפ"ק דקדושין (דף טז.) גבי עבד עברי גופו קנוי דאי לא לימא ליה באפי תרי זיל דאלמא לא בעי קנין הוא שאין לו עליו אלא שעבוד בדבורא בעלמא סגי אבל הכא כעין מכירה היא ומש"ה בלא קנין לא מהני ואע"פ דאיכא מרבוותא ז"ל דאמרי דלא בעי קנין. ולמדנו מהירושלמי [דפירקין הלכה ג] שהיזק רבוי הדרך של אומן בחצר נזק גדול הוא כקוטרא ובית הכסא דלא מהני חזקה דתני תמן גבי נכנסין ויוצאין לשכנו (א) יכול הוא לחזור בו [רשב"ג אומר אף מקבל עליו יכול לחזור בו] כרבי מאיר דאמר יכולה אשה שתאמר סבורה הייתי לקבל ועכשיו איני יכולה לקבל ואע"ג דלא קי"ל [ל] כוותיה כדלא קי"ל כר"מ [מ] דמומין היינו לענין מחילה בפירוש אבל מ"מ למדנו הדין לענין חזקה דהא משמע דכולהו חשבי ליה נזק גדול כקוטרא וכבית הכסא מדשקלו וטרו אי מהני ביה מחילה ואפילו בקבלה: **מתני'** [מרחיקין את השובך מן העיר נ' אמה לא יעשה אדם שובך וכו'. פירוש] מרחיקין שובך של יונים מגנות העיר נ' אמה שלא יאכלו הזרעים: ולא יעשה אדם שובך בתוך שלו. אע"פ שיש לו סביב השובך גנות הרבה שיוכלו לאכול משם: אא"כ יש לו נ' אמה לכל רוח. כדמפרש טעמא בגמ': ר' יהודה מצריך שיעורא טפי כמלא פריחתה בפעם אחת דהוי שיעור ד' כורים שפעמים אינה נחה בתוך פריחתה אע"פ שיש לה לאכול שם עד שתגמר פריחתה ונחה אז לאכול: ואם לקחו. השובך בענין זה שאין לו סביביו אלא שיעור בית רובע קב הרי הוא בחזקתו ואין יכולין שכניו לסתור את שובכו וטעמא מפרש בגמרא: גרסינן עלה בגמ' חמשין אמה וכו' ותו לא ורמינהו אין פורסין [נ] נשבין ליונים אא"כ הרחיק מן הישוב ל' ריס אמר אביי מישט שייטי טובא כרסייהו בחמשין אמתא מליא מישט ל' ריס ותו לא והתניא וביישוב אפילו מאה מיל לא יפרוס רב יוסף אמר בישוב כרמים רבא אמר בישוב שובכין ותיפוק ליה משום שובך גופיה איבעית אימא דדידיה ואי בעית אימא דעובדי כוכבים ואי בעית אימא דהפקר. פירוש

מהר"ן שפירא (א) ז"ל ירושלמי תנא לשכינו יכול הוא לחזור בו ומקבל עליו אינו יכול לחזור בו ורשב"ג אומר אף מקבל עליו יכול לחזור בו דיכול למימר ליה אינון אזלין ואייתין לשכי בעיין לך ולא אשכחן לך ומרבין עלינו סדרך אתיא דרשב"ג כר"מ דתנינן תמן ועל כולן אמר ר"מ אע"פ שהתנה עמו יכולה היא שתאמר סבורה הייתי לקבל וכו' וכל זה נראה דצריכין להגיה בנ"י או שיש להגיה באופן זה לשכינו הוא יכול לחזור בו ומקבל עליו אינו יכול לחזור בו רשב"ג אומר אף מקבל עליו יכול לחזור בו כר"מ דאמר יכולה אשה שתאמר וכו' ופי' ענין זה יראה לשכינו יכול לחזור בו היינו לומר שיכול למחות אף לשכינו שלא ירד לאומנתו ודברי ר"מ קאי אם יש לאדם מומין שכופין אותו להוציאה בנגע בשנים שהתנה עם האשה שתקבל עליה מומיו יכולה היא שתאמר סבורה הייתי וקי"ל ומסיק הנ"י ומ"מ למדנו לענין חזקה וכו' ר"ל שסברי אנו אומרים שחשוב ליה גדול וכבר נתבאר בתוס' לעיל בקוטרא וכה"כ לאו דוקא וקי"ל:

הגהות הב"ח

(א) ויתבו כצ"ל: (ב) נ"ב א"ל: (ג) נ"ב א"ל: (ד) נ"ל הרמב"ם:

הגה"ה

כתב ר"ת כל נזק שאין לו חזקה אפי' שקנה לו בעדים יכול לחזור בו דקנין בטעות הוא דסבור הוא שיכול לסבול ואינו יכול לסבול ויש מחלקים שאם יש לו ראיה שמכר או נתן לו מהני אבל אין מועיל ראיה שמחל לו אבל ר"י פי' דנהי דלא אהני להו חזקה אבל אם יש ראיה שמחל לו מהני ולזה הסכים הרא"ש וקנין ג"כ צריך שלא כדעת המפרשים שא"צ קנין שאינו אלא מחילה ומחילה אינה צריכה קנין ולא מהני בין אם מכר או נתן או מחל וכ"כ מיי' המחזיק בנזק שאין לו חזקה וטען שקנה מידו של ניזק על המזיק להביא ראיה ואם לא יביא ראיה ישבע הניזק היסת שלא קנו מידו על כך ויסלק היזקו:

הגהות מא"י

[א] נ"ב הקשו התוס' למה לא פריך לעיל גבי דוושא כן: [ב] נ"ב לתמרי: [ג] כאמר כצ"ל: [ד] תיבת לי רשום למחוק: [ה] כלומר שלא יקיזו כאן עוד כצ"ל: [ו] כשטען כצ"ל: [ז] נ"ב מן העיר נ' אמה: [ח] נ"ל מזרה: [ט] נ"ב כמו שכתב הרי"ף לקמן סי' תרעד: [י] נ"ב פי' דלא אפשר למינטר דשמא [בהדי] דמנח קפצה בחורו ויתבא וקפצה: [כ] נ"ב פי' שלפי דבריו כן הדין בבה"כ שכל שאינו מגולה אינו רע ביותר כו': [ל] נ"ב פי' כרשב"ג: [מ] נ"ב פי' דאמר יכולה אשה כו': [נ] נ"ב דשמא יעוד יוני העיר:

א מיי' פי"א מהל' שכנים סמג עשין פב טור ח"מ סי' קנה:
ב מיי' פ"ו מהל' גזילה ופי"ד מהלכות טוען ופרק י"ג מהל' נזקי ממון סמג עשין סח עג לב טוח"מ סי' קנה קנו קיז:

הגהות חו"י

(א) נ"ב פי' מן המערער:

נשבין מלודות כך תרגם יונתן נמלטה מפח : ל׳ ריס . ד׳ מילין: והתניא ובישוב וכו׳. דאע״ג [דבלאו פירוקא דאביי לא מתרלא רישא דברייתא אסיפא דהכי] תניא בתוספתא דאין פורסין נשבין ליונים אא״כ היה רחוק מן הישוב ל׳ ריס בד״א במדבר אבל בישוב אפילו מאה מיל לא יפרוס לא הוה קשי׳ ליה דלמלאות כריסם הולכים עד ל׳ ריס ובשמולאים ישוב שדות שיוכלו לחפור ולאכול הולכים אפילו מאה מיל אבל לדבריו של אביי הוה קשיא ליה דמשמע דעד ל׳ אמה מליא כרסייהו ושייטי טובא עד שלשים ריס דמשמע שאין הולכין יותר ופריק דאין ה״נ דבישוב כרמים או שובכין אזלי אפילו מאה מיל אבל בלא ייסוב כזה שייטי עד ל׳ ריס אע״ג דמליא כרסייהו בחמשין אמה נמלא שאין פורסין נשבין אא״כ היה רחוק מן הישוב ל׳ ריס ואם יש ישוב שובכין או כרמים אפילו אחר [ו] בסמוך לל׳ ריס אפי׳ מאה מיל לא יפרוס וה״מ משובכי ישראל אבל מעובדי כוכבים מותר לפרוס אבל יכול לבנות שובך ברחוק [חמשים] אמה מגנות שכניו דשוב אין מזיקים הזרעים דהא כרסייהו בחמשים אמה מליא: טוענין ליורש או ללוקח. ב״ד פותחין פה כשבא אדם לערער עליהם שסדה זו היא שלו או של אבותיו ומביא עדים על זה ב״ד טוענין אבותיו של זה היורש לקחו מאבותיך או המוכר הזה כיון שאנו יודעים שהמורים או המוכר היה מוחזק בה ואע״פ שהיורש או הלוקח אין טוען כלום אלא שמראין שירשו מאביו או לקחן מפלוני שהרי תנן הרי הוא בחזקתו דמשמע דטענינן לומר אע״פ שאין לו אלא רובע קב שמא הבונה שובך זה קנה מכל סביביו שימחלו הם וזרעם מה שמפסידים היונים בשדות שלהן : ובה זיזין וכו׳. כלומר שיולאין לרשות הרבים: הרי זו בחזקתה. שב״ד טוענין לו שהראשון כנס לתוך שלו או נתפיים [ז] עם הרבים : ה״א כונס לתוך שלו היה. שאלמלא כן היו הרבים מעכבים עליו ולא היה יכול לעמוד כנגדם אבל כנגד היחיד אימא בזרוע עשה שהיה חזק ממנו : מאן פייס . מי היה רשאי לקבל מעות : או מאן שביק . מי היה בידו למחול הלכך אילטריך לאשמועינן הכא והתם דמהניא להו חזקה וליכא למימר והא קי״ל אין חזקה לנזקין דהא אוקימנא לה בגמ׳ בקוטרא ובית הכסא וכדפרשנו לעיל: **מתני׳** ניפול. גוזל וכולה מתני׳ מפרש בגמ׳ ואמרינן דהאי ניפול הוא גוזל קטן שמדדה ברגליו ואמר מר עוקבא כל המדדה אין מדדה יותר מנ׳ אמה הלכך הוי של בעל השובך דליכא למימר נלך בתר רובא דעלמא ונימא מעוברי דרכים נפל דמתני׳ מיירי בשביל של כרמים שאין דרך עוברי דרכים לשם ומש״ה נמי כשנמצא בין שני שובכים קרוב לזה שלו וקרוב לזה שלו משום דליכא למיחש לרובא דעלמא ולא לרובא [ח] דשובכים שהם תוך נ׳ [ט] ומתני׳ בשוין מיירי שקיני השובכין שוין זה כזה כדאמרינן [י] בגמ׳ : חוץ מנ׳ אמה הרי הוא של מולאו . משום דודאי לא מהני שובכין [כ] כיון שהמדדה אינו מדדה יותר מנ׳ הלכך ע״כ מעוברי דרכים נפל ואייאש דהא אין בזה סימן שיהיה לריך להכריז והוי של מולאו : מחצה על מחצה יחלוקו . כיון דליכא קורבא דמוכח דכולם תוך נ׳ בשוה וגם ליכא למיזל בתר רובא דשני השובכין שוין [ל] במיני היונים : **גמ׳** א״ר חנינא וכו׳ . ר״ח אתא לאשמועינן דאע״ג דרובא דאורייתא כדכתיב [שמות כג] אחרי רבים וכו׳ וקורבא דאורייתא כדכתיב [דברים כא] והיה העיר הקרובה אל החלל אפ״ה רובא עדיף אפילו בקורבא דמוכח כגון תוך נ׳ אמה במדדה היכא דלא [מ] הוי שביל של כרמים אע״כ בהלכה *(דאמרינן) כדלקמן [דף כד׳] דאילו בקורבא אחריגא הא תנינא לה [פסחים דף ט:] ט׳ חנויות וכו׳ ומסקינן פ״ק דחולין (דף יא.) דאפילו ברובא דליתיה קמן אמרינן ניזיל בתר רובא: **וגרסי׳** בגמ׳ [דף כד.] תני ר׳ חייא דם הנמלא בפרוזדור חייבין עליו על ביאת מקדש ושורפים עליו את התרומה אמר רבא ש״מ תלת ש״מ רוב וקרוב הלך אחר הרוב וש״מ רובא דאורייתא וש״מ איתא לדר׳ זירא דאמר אע״פ שדלתות מדינה נעולות דהא אשה כי דלתות נעולות דמיא ואפ״ה אזלינן בתר רובא [ומפרש בגמרא החדר מבפנים בעובי גופה לגד אחורי׳ . פרוזדור מבחוץ לגד פניה . עלייה בנויה על גביהן] : *חכמים משלו באשה משל החדר והפרוזדור והעלייה וכשבא מן החדר (שהוא מלד הפרוזדור) שהוא בא מן המקור טמא וכשבא מן העלייה שהיא למעלה מן הפרוזדור טהור וכשנמצא בפרוזדור איני יודע מאיזה מקום בא ואפ״ה אמרינן בספק זה ודאי טמא שודאי מן המקור בא שרוב הדמים באים משם ואע״פ שקרוב לבא מן העלייה דרך לול המפסיק בין הפרוזדור והעלייה שהיא על גביו ומדאמרינן שורפין ולא אמרינן תולין שמעינן דרובא הוי דאורייתא אע״ג דאיכא קרוב כנגדו : דלתות מדינה וכו׳ . דהשתא ליכא אלא חד רוב דחנויות ולא רובא דטבחי ישראל דעלמא: **ותנן** גרסינן בגמ׳ [שם] איתמר חבית שלפה בנהר אמר רב נמלאת כנגד עיר שרובה ישראל מותרת כנגד עיר שרובה עובדי כוכבים אסורה ושמואל אמר אפילו כנגד עיר שרובה ישראל אסורה אימא מהאי [נ] דקירא אתאי וכ״ע אית להו דר׳ חנינא אלא בהא קא מיפלגי דרב סבר אם איתא דמדקירא אתאי עקולי ופשורי מטבעי ליה ושמואל סבר חריפתא דנהרא נקט ואתא . פירוש דקירא שם מקום שאין ישראל מצויים שם ושמעינן מהא דרב דכיון דרובא ישראל שריא : עקולי . עקלקלות הנהר או פשורי הפשרת השלגים היורדים מן ההרים היו [ס] מעכבין אותה : **ותנן** גרסינן בגמ׳ [שם] ההוא חלבא דחמרא דאשתכח בפרדסא דערלה שריא רבינא משום דלמגנב מיניה ולאגנוטי בגויה לא מגנטי והני מילי חמרא אבל ענבים מגנבי : הנהו זיקי דחמרא דאשתכח בי קופאי ושריגהו רבא דרובא דספוכאי ישראל נינהו והני מילי ברברבי אבל בזוטרי מעוברי דרכים נפול ואי איכא רברבי בהדייהו אימר באברואי הוו מנחי : פירוש שרייא רבינא . ולא חיישינן למימר דמפרדס דערלה הוא : אבל ענבי מגנבי . פירש הרמב״ן ז״ל דאפילו לרבי חנינא דקי״ל כוותיה דאזלינן בתר רובא אפילו כי איכא קורבא דמוכח הכא אסרינן ענבים דאמרינן כאן נמלאו וכאן היו כדאמרינן בברייתא בספ״ק דקדושין [דף לח:] כרם הנטוע ירק וירק נמכר *)חולה בארץ אסור וטעמא דמילתא לפי שדרך הגננים למכור על פתח גנותיהן כדמוכח בסוף ב״ק וה״ל [ע]כמקומו ממש [וליכא מ״ד רובא עדיף]: בי קופאי . שם מקום : דרובא דספוכאי ישראל נינהו . שהעובדי כוכבים עושין יינם במקום ההוא על ידי ישראל וישראל היו מעבירין חביותיהם ממקום למקום כדי שיקחו ישראל מהם הלכך ליכא למיחש [פ] לעוברי דרכים דלרובא עובדי כוכבים נמי ליכא למיחש כיון דרברבי נינהו : באברואי . להכריע המשא הניחום ושרינן כולהו דכיון דעוברי דרכים לא נשאו לעולם רברבי וספוכאי נושאין לפעמים זוטרי רברבי יוכיחו על הזוטרי שהם מותרים אע״ג דלטנין זוטרי לחודייהו איכא רובא לאיסור :

מתני׳ הא הלכתא למשיחא דמתני׳ בא״י מיירי ומשום נוי העיר כדאיתא בגמ׳ עד שיהא לה מקום פנוי בלא שום אילן : ובחרוב ובשקמה שענפיהם מרובים לריך חמשים : אבא שאול אומר אפילו בכל אילן שאינו עושה פירות לריך חמשים. מפני שנגאי הוא לעיר כיון

*) נ״ל חולה לו בארץ אסור

מחמת ירושה אינו צריך טענה לוקח איצטריכא ליה לוקח נמי תנינא °לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות הרי היא בחזקתה צריכא דאי אשמועינן גבי רשות הרבים הוה אמינא כונס לתוך שלו היה אבל גבי שובך (א) דליכא למימר הכי אימא לא ואי אשמועינן גבי שובך כיון (א) דרה״י הוא אימא פיוסי פייסיה אי נמי אחולי אחיל גביה אבל רשות הרבים מאן מחיל גביה דמוכר ולמאן פיים [א] צריכא : הרי הוא בחזקתו: והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו אין חזקה לנזקין רב מרי אמר בקוטרא ורב זביד אמר בבית הכסא :

דף כג:* **מתני׳** אניפול הנמצא בתוך חמשים אמה הרי הוא של בעל השובך חוץ מחמשים אמה הרי הוא של מוצאו נמצא בין שני שובכות קרוב לזה שלו וקרוב לזה שלו מחצה על מחצה שניהם יחלוקו : **גמ׳** א״ר בחנינא רוב וקרוב הולכין אחר הרוב ואף על גב דרובא דאורייתא וקורבא דאורייתא אפילו הכי רובא עדיף וכן הלכתא : °*דף כד: **מתני׳** גמרחיקין את האילן ב מן העיר עשרים וחמשה אמה ובחרוב ובשקמה חמשים אמה אבא שאול אומר

רש״י

לי דבר תנן לקמן דאינה חזקה : אינו לריך טענה . א״ל לטעון אתה מכרת לאבי אלא אומר ראיתי שהחזיק בה אבי : לקח חלר ויש בה זיזין . תנן לקמן אין מוליאין זיזין וגזוזטראות לרה״ר מביתו ואם לקח חלר ובה זיזין וגזוזטראות יולאין לרה״ר הרי הן בחזקתן שב״ד טוענין לו שהראשון כונס לתוך שלו היה [ב] : [כונס לתוך שלו היה] . שאם [ג] הרבים היו מעכבים עליו [ד] לא היה יכול לעשות בזרוע : [ה] מאן פייס . מי היה *ראם לקבל את המעות : ומאן שבק . מי היה בידו למחול: **מתני׳** ניפול. (א) הגוזל הנמלא תוך נ׳ אמה של שובך : נמלא בין שני שובכין. תוך נ׳ אמה לשניהם : **גמ׳** רוב וקרוב . אם בא לפנינו דבר ויש ט נילך אחר הרוב והוא כך ואם תלך אחר הקרוב אינו כך הלך אחר הרוב : אע״ג דרובא הוי דאורייתא . דכתיב אחרי רבים להטות : וקורבא דאורייתא . דכתיב והיה העיר הקרובה אל החלל : (הגה״ה חבית. של יין: מהיא דקירא . שם מקום הוא והוא למעלה בראש נהר פרת ואין ישראל מצויין שם ויכולה החבית לבא משם אצלנו : רב לית ליה דר׳ חנינא . ואזיל בתר קרוב : ושמואל אית ליה דר׳ חנינא . ואזיל בתר רובא: דף כד: עקולי. הרבה מקומות יש משם עד כאן שהספינות והמים מתעקלין (ב) כגלגל במקום אחד מתגלגלין כיפי סלעים ארוכים הבאים לתוך הנהר והמים מכסין עליהן והספינות מתגלגלות שם ומובעות : ופשורי . הפשרת שלגים הנקוים אל הנהר וקיימי ואם תבא חבית שם תעמוד : חריפותא דנהרא. שמא מתחילה נפלה באמצעית הנהר במקום חזק וחריפות המים לא הניחוה לנטות ימין ושמאל : בפרדס . כרם : שריא רבינא . ולא חש שמא מכרם גנוב היה יין זה : דאי גניב מיניה אילטנועי בגוה לא הוו מלנעי . דאין דרך גנבים להלניע הגניבה במקום שגנבוהו שיראים פן ימלאו אותן דורכי הענבים : זיקי . נודות : בי קופאי . שמונים בין הגפנים שבכרם והוא היה של ישראל : לימא לית לרבי חנינא . דאזיל בתר רובא אלא הלך אחר הקרוב וכאן ישראל מלויין יותר מעובדי כוכבים ולא אזלינן בתר רובא דעלמא : ספוכאי . שופכי יין מן החביות לנודות למכור לעוברי דרכים כלמסיק : ברברבי . דליכא למיחש לרובא דעלמא לומר שמעוברי דרכים נפל : ואי איכא רברבי בינייהו . אף הקטנים מותרים דרברבי לא הוו מעוברי דרכים אלא מלוקחי יין של מדינה זו וישראל הם ואותם הקטנים שאין דרך לוקחי יין להביאם : אימר באברואי הוו מנחי . להשוות משא החמור כשים שתי נודות וזה גדול מזה מעט ומכביד המשא מלד אחד מניחין עוד נוד קטן להשוות המשא. עד כאן) : **מתני׳** מרחיקין האילן מן העיר . בגמרא מפרש משום נוי העיר לפי שהוא נוי לעיר כשיש לפניה מקום פנוי : חרוב ושקמה . ענפיהם

רא״ש פליגי על זה דסבירא להו דאם היה לחבירו אלנו דבורים מותר לסמוך לו חרדל וכן אם היה זרעים מותר לסמוך לו כרישין אע״פ שמזיקין לאחר זמן כשיגדילו כיון שאין הנזק בא לו מיד אין בכך

שלטי הגבורים

עין משפט

חדושי אנשי שם

הגהות הב״ח

הגהות חו״י

הגהות מא״י

כיון שאינן מוליאין פירות: ואינו נותן דמים. כיון שנטעו שלא כדין ומזיק את הרבים דין הוא שלא יתנו לו דמים ואע"ג דבאילן לבור נוטל דמים אפילו אליבא דרבנן שאני התם דאינו אלא היזקא דיחיד וכיון שבאילנות איכא משום ישוב העולם תקנו שיטול דמים: וקוצץ ונותן דמים. אע"פ שנטעו וכדין קוצץ תחלה והדר יתנו דמיו כמו שהוא שוה עכשיו דאילו מלי אמר הבו לי דמי והדר אקוץ לא יקוץ אותו לעולם דמי נותן לו דמים: קדרה דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא: ספק זה קדם וכו' קוצץ. דלא עדיף מודאי אילן קדם ואינו נותן דמים דאמרינן ליה זיל אייתי ראיה שאילנך קדם ושקול. כל זה מפורש בגמרא:

מתני' גורן קבוע. מפרש בגמ' שהוא הזורה ברחת מפני שהיא כ"כ גדולה שאז הולכת למרחוק והמוץ מזיק את בני העיר וכיון שהוא היזק תדיר חששו לו עד שיעור שמוליכו הרוח דהיינו חמשים אמה אבל כשהוא דבר מועט שאינו זורה אותו [ג]ברחת אלא הרוח מנשבו מאליו מעצמו לא קביע היזקו שלפי שעה נסתלק ועוד שאינו הולך למרחוק ומשום היזק מועט זה לא חששו לחייבו להרחיק כלל ואע"ג דאפשר דאתי לידי גרמא דגיריה לא חיישינן ליה וכן לא יעשה הגורן הקבוע הזה בתוך קרקע שלו ואע"פ שאינו במקום שיזיק בני אדם מ"מ כדי שלא יזיק הנטיעות והניר לא יעשה אלא בשיש לו קרקע חמשים אמה לכל רוח: **וגרסי'** בגמ' תניא מרחיקין גורן קבוע מן העיר חמשים אמה וכשם שמרחיקין מן העיר נ' אמה כך מרחיקין מן מקשאיו ומן מדלועיו ומן נטיעותיו ומן נירו של חבירו נ' אמה כדי שלא יזיק בשלמא מן מקשאיו ומן מדלועיו דאזיל ואתי בלביה וקשה ליה אלא נירו אמאי א"ר אבא בר זבדא ואיתימא רבי אבא בר ממל ואיתימא ר' אבא בר זוטרתי מפני שעושה אותו גלל: פי' מקשאיו וכו'. ערוגות קשואין ודלועין: בכדי שלא יזיק. משמע דמתני' מה טעם קאמר מה טעם נ' אמה כדי שלא יזיק והא דפי' במתני' דהכא טעם ההרחקה טפי מבכל בבי דמתני' דתנינן מרחיקין כתב הרשב"א ז"ל דמשום דמתני' דלעיל משום נוי העיר ודוקא בארץ ישראל קמ"ל דהיאך מתני' דהכא משום היזקא הוא ואפי' בחוץ לארץ ונפקא מינה נמי דאי משום נוי העיר אין יכולים בני העיר למחול כדתנן [ערכין דף לג:] אין עושין שדה מגרש ולא מגרש שדה ואי משום היזק יכולים למחול: ואתי בלביה. בלב הפרח ומייבש ליה: גלל. שמזבל השדה יותר מדאי ומרקיב התבואה: **מתני'** מרחיקין את הנבילות. מרחיקין משום ריח רע המזיק את הרבים: בורסקי. [מקום] שמעבדין בו עורות ויש לו ריח רע: אלא למזרח העיר. מפני שמנשב בנחת כדכתיב [יונה ד] רוח קדים חרישית ולפיכך אינה מביאה הריח לעיר: ר"ע אומר וכו'. נראה דהלכתא כר"ע מדשקלינן בגמ' [ד] אליביה ומסקינן דלעתיה בהרחקת חמשים אמה קאמר: חוץ ממערבה. שאינו עושה כל עיקר מפני שהיא תדירה בתפלה שפם כבוד השכינה שורה: ור' יוסי מתיר בחרדל. כבר מסקינן בגמ' [דף יח:] דר' יוסי לדבריהם דרבנן קאמר דיש להם להתיר בחרדל מפני שהדבורים נמי מזיקין החרדל אבל לדידיה אפילו במשרה וירק מתיר כל היכא דלא הוו גיריה כדקאמר גבי אילן ובור ולא צריך ליה אפילו במשרה הרחקת נ' אמה כרבנן דמסתמא לרבנן הכי צריך דומיא דנבילות וכדאיתא בתוספתא [דמכלתין פ"א] בחרדל אבל לר' יוסי דקי"ל כותיה לא צריך כל האי שיעורא אלא [ה] בכדי דלא הוי גיריה וכמו שכתב הרי"ף ז"ל בהלכותיו וכתב הרמב"ם ז"ל בפ"י מהלכות שכנים דהיינו ג' טפחים או יותר מעט והיינו דוקא במשרה וירק דבכה"ג הוו גיריה דאי בבינתא לעולם גיריה אבל בחרדל ליכא דהיינו הזרע הנזרע בארץ לא משכח לה הדבורה כדי שתוכל לאכלה אי בטרפא דהיינו העלין לאו גיריה נינהו דאחר זמן סלקי מעלמן וטעמייהו דרבנן בהרחקת משרה וירק ובכולה מתני' משום דעל המזיק להרחיק את עצמו והוקימנא לה בגמ' אפי' [ו] בלוקח (ג) ואע"פ שסמך המשרה ברשות ואע"ג דלא קי"ל כרבנן בהרחקת משרה אלא אע"פ שאינו רוצה לוקח א"ל להרחיק שזה עושה בתוך שלו וזה עושה בתוך שלו מיהו כיון דמודה רבי יוסי בגיריה נפקא לן לענין דינא בלוקח בית ובו חלון פתוחה לחצרו של מוכר שיש לו לסתום החלון משום היזק ראיה דהוי כגיריה ואע"פ שנעשה החלון ברשותא וקי"ל [לקמן דף סה.] דמוכר בעין יפה מוכר שאני הכא דנזקא לא מזבנינן ליה אבל הלוקח כל הני נזקין דמתני' שסמכן המוכר לכותל אין הלוקח חייב להרחיק שהוא לא סמכן ולא נחשב מזיק אבל הלוקח חלון כל שעה מזיק לו בראייתו והני מילי בשיש היזק בחלון בשעת המכר אבל אם מכר לו בית שיש בו חלון על חורבה שלו אע"פ שעשויה לבנות כיון שנפתח זה החלון ברשות ולא נתחייב לסלקו מתחלה אף כשיבנה זה את החורבה אין לו לסותמו וכדתנן אם אילן קדם לא יקוץ. כן כתב הרב רבי יונה ז"ל: וגרסינן בגמ' תניא לכל רוח הוא עושה דברי ר"ע ומרחיק חמשים אמה חוץ ממערב שאין עושה כל עיקר מפני שהיא תדירה מאי תדירה בתפלה: מרחיקין את המשרה וכו'. אמר רב פפא בלוקח אי בלוקח כי היכא ירק אמאי מרחיק ועוד מ"ט דר' יוסי אפילו משרה וירק נמי אמר רבינא קסברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו ורבי יוסי על הניזק ס"ל והכי קאמר להו לדידי על הניזק להרחיק את עצמו ואפילו משרה וירק לא בעי רחוקי אבל לדידכו דאמריתו על המזיק תינח משרה וירק דהני מזקי הני והני לא מזקי הני אלא חרדל ודבורים תרוייהו מזקי אהדדי ורבנן דבורים לחרדל לא מזקי ליה דאי בבינתא לא משכח לה ואי בטרפא הדר פארי: תדירה בתפלה כתבו בתוס' דהא פליגא אההיא ברייתא דברכות (דף ל:) דקתני שחייב להתפלל כנגד ירושלים שנאמר והתפללו אל ה' דרך ארצם והיא אתיא כרבי ישמעאל דאמר שכינה בכל מקום ורבי חנינא דאמר לקמן לרב אשי שהיה דר בבבל כגון אתון דיתביתו לצפונה דא"י אדרימו אדרומי סבר לה כההיא ברייתא דברכות: הדר פארי ורבה העלה ואין לומר הדר נמי אכלי ליה ולעולם לא יפרה ולא ירבה דמתוך שהוא חד כל

רש"י

מרובים: ואילן סרק. גנאי הוא לעיר: (א) ונותן דמים. מי שהעיר שלו (ג): **גמ'** מ"ש מבור. דבעי נמי הרחקה וקאמר אם הבור קדם קוצץ ונותן בעל הבור דמי האילן לבעל האילן: לא חמימא ולא קרירא. שזה סומך על זה אף כאן דמי האילן מי יתנם אם באת להטיל על בני העיר כל א' יאמר ממני לא יתחיל ונמצא ישאר עומד והעיר מגונה ואין זה תפארת א"י: **מתני'** גורן קבוע רחוק מן העיר. מפני המוץ שמזיק את בני העיר כשהוא זורה וגם מיבש הזרעים: [ב] (ומביא) ניר הוא החרישה שחורשין בקיץ כדי שייבשו שרשי העשבים והקוצים ואין זורעים עד החורף כדכתיב נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים: נבילות בורסקי וקברות. כולה משום ריח רע: אלא לרוח מזרחית. שלפי שרוח מזרחית חמה ונוחה כדכתיב רוח קדים חרישית ביונה ואינו קשה אלא אם כן באה לפורענות ולכך אינה מביאה הריח לעיר: חוץ ממערבה. שהשכינה במערב: את המשרה. מים ששורין בהן פשתן: ואת הכרישין. כרתי: ואת החרדל מן הדבורים. שאוכלים את החרדל והוא עז ומחדד את פיהם ואוכלות את הדבש שלהן אחרי כן: **גמ'** לגלוגי. פרחים של חרדל: על המזיק להרחיק את עצמו. אף על פי שהתחלתו ברשות: בינתא. גרעיני הזרע: לא משכחת לה. הדבורה לפי שהוא בשרביטו: ואי בטרפא. אם יאכל העלה: הדר פארי. חוזר וצומח: [ובטעמא] דמילתא לחוד. דקאמר לדבריהם דרבנן (ב): ציתם תיימי. כלים ונבלעים:

אומר כל אילן סרק חמשים אמה אם העיר קדמה קוצץ ואינו נותן דמים ואם האילן קדם קוצץ ונותן א דמים ספק זה קדם וספק זה קדם קוצץ ואינו נותן דמים: **גמ'** ומ"ש מבור דאמר קוצץ ונותן דמים [א] אמר רב כהנא(א)קידר' דבי שותפי לא חמימי ולא קרירא: **מתני'** מרחיקין גורן הקבוע מן העיר נ' אמה ולא יעשה אדם גורן קבוע בתוך שלו אא"כ היה לו נ' אמה לכל רוח ומרחיק מנטיעותיו של חבירו ומנירו (א) כדי שלא יזיק: *מרחיקין את הנבילות ואת הקברות ואת הבורסקי מן העיר נ' אמה אין עושין בורסקי אלא למזרח העיר ר' עקיבא אומר לכל רוח הוא עושה חוץ ממערבה ומרחיק חמשים אמה לכל רוח מרחיקין את המשרה מן הירק ואת הכרישין מן הבצלים ואת החרדל מן הדבורים ב ר' יוסי מתיר בחרדל: **גמ'** *תניא רבי יוסי מתיר בחרדל שיכול לומר לו עד שאתה אומר לי הרחק חרדלך מן דבוריי הרחק דבורך מן חרדלי שבאות ואוכלות לגלוגי חרדלי *טעמייהו דרבנן דסברי על המזיק להרחיק את עצמו הלכך מרחיקין את המשרה מן הירק ואת הכרישין מן הבצלים ואת החרדל מן הדבורים ור' יוסי סבר על הניזק להרחיק את עצמו ואפילו משרה וירק לא בעו לרחוקי והא דקתני ר' יוסי מתיר בחרדל לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי על הניזק להרחיק את עצמו וכולהו לא בעו רחוקי אלא לדידכו דאמריתו על המזיק להרחיק את עצמו תינח משרה וירק דהני מזקי הני והני לא מזקי הני אלא חרדל ודבורים תרוייהו מזקי אהדדי ורבנן דבורים לחרדל לא מזקי אי בבינתא לא משכחת לה ואי בטרפא הדר פארי וקיימא לן כר' יוסי וחזינן בפירושא דגאון דלית הלכתא כר' יוסי בחרדל ודבורים וקאמר נמי דלענין משרה וירק מודה ר' יוסי דמרחיקין °ובטעמא (ב) דמילתא בלחוד הוא דפליג רבי יוסי ולאו בגופיה דדינא ואנן קשיא לן האי פירושא דכד מעיינת ביה בגמרא משכחת ליה לרבי יוסי דבגופיה דדינא פליג דהכי קאמר לדידי אפי' משרה וירק נמי לא בעו רחוקי ודקאמר דמודה רבי יוסי בגיריה ובגרמא דגיריה אין ודאי הכין הוא אלא הכא במשרה וירק ליכא לא לגיריה ולא גרמא דגיריה דמיא מיתם תיימי והדר אזלי ואי מודה רבי

נזרוע בו ירק סמוך לו וה"ה איפכא אם מכר את חצי שדהו עם המשרה שבתוכו והיינו כפי' ריב"ב בדף י"ח אלא דכאן איירי במעכב את המשרה לעצמו והלוקח בא ליטע לירק בתוך השדה שמסיק ואע"ג דלא קי"ל כרבנן אלא אע"פ שאינו רוצה ליקח וכו' ר"ל שאין הלוקח להמוכר משרה סמוך לשדה שלו כי הוא רוצה ליטע ירק ורוצה שיתרחק המוכר אפ"ה א"ל כיון דמודה ר' יוסי בגירי נפקא לן לענין דינא בלוקח בית וכו' וזהו שמסיק

שדהו לאחר והלוקח עשה שם ירק או שעמיד דבורים: [ז] נ"ב ולפ"ז לא אתי שפיר דקאמר דרבנן ואפשר לומר טעמא דמלתא הוא כמו שאמר לדבריהם דרבנן כשם שיש להרחיק על זה כן יש על זה וגופא דדינא דר"י מה שפליג עם רבנן גבי אילן דס"ל על הניזק דצריך להרחיק: [ח] נ"ב פי' בלוקח חצי שדה עם דבורים מן המוכר והמוכר עשה שניהם כששים ברשותו והוי שפיר דלית חד מינייהו דקדים ורש"י לא פירש כן:

כל שטעמו אותו פעם אחת שוב אין אוכלים ממנו כן כתב הרא"ב"ד ז"ל ובהאי סברא קי"ל כרבנן דדבורים לחרדל לא מזקי ליה [הלכך לרבי יוסי נמי לאו גיריה הוא ואין צריך להרחיק. דעת רב אלפס בפנים] וטוליה דינא מפרש במתני': מתני' מרחיקין וכו'. א"ל להאריך בפי' דמתני' כיון דקי"ל כרבי יוסי דמתיר לסמוך: גמ' יוכנאה. נקרא כן על שם מקומו: עני היה. ואח"כ העשיר: אפדנא. בירה: עלורי בשבבותיה. בשכונתו עומדין עולרי שומשמין לעשות מהן שמן: נכתמא וכו'. כסוי ע"פ החבית הא דנקט הכי עני והעשיר לאשמועינן דאע"ג דמסתמא יכלו לאחזוקי למידק שם זמן חזקה דהא לא הוה יכול למבנה מידי אפילו הכי היכא דנאיד האפדנא מחמת המכה כנענוע אפילו מועט [ח] כמה דנאיד נכתמא אפומא דחצבא גיריה הוו דמכחו בא והיא חזקה לא מהניא להו דכל היכא שלא היה בונה שם לא היה יכול למחות בידם כיון שעדיין לא היו מזיקין לו א"כ לא מצו לטעון החזקנו ולא מחית בידיט ואפי' נימא דאף בנזקין דלא מזקי מיד יש לו למחות כדי שלא יצטרך להתעצם עמו בדין כשירצה לבנות אפילו הכי האי נזק אין לו חזקה דקוטרא וכבית הכסא דמי וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפרק אחד עשר מהלכות שכנים: רקתא. הנעורת שנופל מן הפשתן כשמנפצין אותו: מזקי לאינשי. שהרוח מוליכה אותה בעיניהם: מאי שנא מזורה. דשבת דחייב אע"פ שהרוח מסייעתו וחשיב עושה מלאכה וכתבו המפרשים דמר בר רב אשי ואמימר לא הוה סלקא אדעתן למימר שיהא חייב בנזקין לשלם כי היכי דחייב משום מלאכה בשבת דהא אמרינן בפ' הכונס לאן לדיר (דף סא.) דשאני מלאכה דשבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה וממונא מאיסורא לא ילפינן אלא הכי קאמרי מדחשיב מלאכה לחייב בשבת לענין נזקין מסתברא דחייב להרחיק דגרמא דגיריה הוא וכן כתב הרי"ף ז"ל בהלכותיו וכיון דאיכהו גופייהו לא פליגי אדרבינא אלא לענין הרחקה בלבד הלכך קי"ל כוותייהו דמסלקינן להו אבל לא מחייבינן בהיזקייהו דלא דמי לגן היוצא מתחת הפטיש [ס*]) ומדתירץ רבינא דפטור לגמרי דלאו גיריה הוא שמעינן דלרבי יוסי היכא דלא הוו גיריה אפילו בהיזקא דרבים פטור: מתני' לא יטע וכו'. טעמא [י] בגמ': אחד גפנים. כלומר אע"ג דמלינו שיעור זה בגפנים גבי כלאים במקום אחר גם הדינכן בשאר אילנות כדאיתא בגמ': הא דקאמר היה גדר בינתי' אע"ג. (ג) דפשיטא כיון דלא איירי הכא בכלאים [כ] הוא לאשמועי' טעמא מפרש לה בגמ' וטוליה מתני' מפורש בגמ': וגרסי' בגמ' [דף כו.] תנא ד"א שאמרו כדי עבודת הכרם אמר שמואל ל"ש אלא בא"י אבל בבבל שתי אמות רבה בר בר חנה הוה ליה הנך דיקלי אמצרא דפרדסא דרב יוסף אתו לפרי יתבי בדקלי ונחתי ומפסדי לפרדסא א"ל רב יוסף זיל קוץ א"ל והא [נ] רחיקי לי אמר ליה הני מילי

נר מצוה

א מיי' פי"א מהל' שכנים טור ח"מ סי' קנה : ב מיי' פ"י שם טוש"ע שם :

רבי יוסי במשרה וירק וכרישין ובצלין ליבא היזקא דלא מודה ביה רבי יוסי *דלא ליתיה להיזקא דהני אלא לאחר זמן כענין זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו ולענין חרדל ודבורים נמי מסתברא לן דהלכתא כותיה דהא אוקימנא למתני' בלוקחולית חד מינייהו דקדים דמה נפשך אי סבירא לן כרבנן דאמרי דבורים לחרדל לא מזקי אלא חרדל הוא דמזיק דבורים (א) אפ"ה הלכה כר' יוסי דלאו גיריה הוא דהא ליכא חד מינייהו (א) דקדים ועוד אפי' בעל דבורים קדים לאו גיריה דבעל חרדל נינהו (ג) דכי שדי ביניתא בעפרא לא משכחא ליה ואי לבתר דסליק לאו גיריה נינהו ולאו גרמא דגיריה נינהו אלא גרמא בעלמא נינהו והלכך הלכה כרבי יוסי בכולה מתניתין בין במשרה וירק בין בחרדל ודבורים וכדקא פריש [א] רבינא דהוא בתרא אלא מיהו צריך ודאי לארחוקי משרה מירק כי היכי דלא להוי גיריה [ג] כי היכי דמרחיק בור שיח ומערה ואמת המים וכו' דלא ליהוי גיריה דכולי' פירקין מודה ביה ר' יוסי דמודה ר' יוסי בגיריה דאי לא מרחיק כי האי שיעורא גיריה נינהו או גרמא דגיריה הוא: *מתני' מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה ובחרוב ובשקמה חמשים אמה בין מלמעלה [ג] בין מלמטה בין מן הצד אם הבור קדמה קוצץ ונותן דמים ואם האילן קדם לא יקוץ ספק זה קדם וספק זה קדם לא יקוץ ר' יוסי אומר אע"פ שהבור קדם לא יקוץ שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו: גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא הוה אמרינן מודה רבי יוסי בגיריה דיליה רב פפי *יוכנאה עני הוה והעשיר בנא אפדנא הוו הנך עצרי בשיבבותיה דכי הוו קא דייקי שומשמי הוה נאיד אפדניה אתא לקמיה דרב אשי אמר להו כי הוינן בי רב כהנא הוה אמרינן מודה רבי יוסי בגיריה וכמה *כדנאיד נכתמא אפומא דחצבא דבי בר מריון בריה דרב אבין כי הוו נפצי כיתנא הוה קא אזלא רקתא דכיתנא ומזקי אינשי אתו לקמיה דרבינא אמר להו כי אמרינן מודה רבי יוסי בגיריה הני מילי דקא אזלא מכחו אבל הכא זיקא הוא דקא [ד] ממטי ליה מתקיף ליה מר בר רב אשי מאי שנא מזורה (ג) ורוח מסייעתו אמרוה רבנן קמיה דמרימר אמר להו היינו זורה ורוח מסייעתו וכן הלכה וה"מ לענין איסורא דאסור למיגרם היזקא לאינשי כדאמרינן* גרמא בנזקין אסור אבל לענין תשלומין פטור דגרסינן בפרק הכונס צאן לדיר *אמר רב אשי כי אמרינן זורה ורוח מסייעתו ה"מ לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה אבל הכא גרמא בעלמא הוא וגרמא בנזקין פטור: °מתני' לא יטע אדם אילן ²סמוך לשדה חבירו אא"כ הרחיק ממנו ארבע אמות אחד גפנים ואחד כל האילן היה גדר בינתים זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן היו שרשין יוצאין לתוך שדה חבירו מעמיק ג' טפחים כדי שלא יעכב את המחרישה היה חופר בור שיח ומערה קוצץ ויורד והעצים שלו: גמ' תניא ד' אמות שאמרו כדי עבודת הכרם אמר שמואל לא שנו אלא בארץ ישראל אבל בבבל שתי אמות תניא נמי הכא לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אא"כ הרחיק ממנו שתי אמות והא אנן תנן ד' אמות אלא

דף כח: · דף כו. · לעיל דף כב: · דף ס · תרעד · תרעה

רש"י

מתני' חרוב ושקמה. שרשיהן מרובין בין מלמעלה. שאחד בגובה ההר בשיפוע והשני בשיפוע: בין מן הצד. בקרקע שוה: ונותן דמים. כיון דברשות נטע שאינו מזיק עד שיגדלו שרשיו לא חייבוהו חכמים לקוץ בלא דמים כיון שהוא רק היזקא דיחיד: גמ' עצורי. עולרי שומשמין לעשות שמן: בגירי דיליה. והכא נמי [ה] בידיהן בא שמכח מכותיהן הוא מרעיד: כדנייד נכתמא. שאם יניח כד על החומה וכסוי עליה ינוע הכיסוי מחמת הרעדה: רקתא. הוא מה שמנערים מן הפשתן: מאי שנא מזורה. דחייב גבי שבת אלמא דהוי גירי דיליה: היינו זורה. כי היכי דלגבי שבת חשיב כחו הוא הדין לענין נזקין: [ה] גן היוצא. מן הברזל כשמכים בפטיש מכה עליו חייב והרי הרוח מוליכו: ניחא ליה. דליזל לחוץ שלא לשרוף את ביתו: מתני' סמוך לשדה חבירו. בין שדה הלבן בין שדה אילן וטעם כדי עבודת הכרם שכשיחרוש אילנותיו שלא יצטרך להכניס מחרישתו לשדה של חבירו: מעמיק לשם. בעל השדה שיבא לתוכו: קוצץ. בעומק ג' טפחים: והעצים שלו. של (ב) בעה"ב [ו] הוא בעל השדה: גמ' *אבל בבבל. שמחרישתן קלרה: [ז] מאי האי. אמאי קיילת: אמרי ליה: מכולהו ראיות שבאתי לו שלא יקוץ: שהחזיקו בו רבים. לעשות נסם דרך אסור לקלקלו אפילו הוא של יחיד: בתר דנפק. רב פפא: כאן בתוך ט"ז הוי חזקה לאילן חוץ לט"ז לא הוי חזקה אע"ג שמתפשטין כ"ה אמה אין יונקים אלא ט"ז אמה ואני

בכל דפו"י סגי' דהא וכ"ה הב"ח · עי' בגמ'

הגהות חרי (א) נ"ב פי' דמתיר בדבורים: (ב) נ"ב נ"ע למה ליה זה דפשיטא דהיזק חרדל לדבורים מה שהדבורים אוכלים אח"כ דבשם לא גירי דבעל חרדל הוא ומ"ש בגמ' אי בביניתא הוא לומר דאין היזק מחרדל מן הדבורים כלל: (ג) נ"ב ומתני' דהרחקת גורן אתיא כרבנן. תוס':

בצילנות אבל בגפנים בעינן טפי הא אנן תנן אחד גפנים ואחד כל האילן הני מילי אילנות לאילנות וגפנים לגפנים אבל אילנות לגפנים בעי טפי א"ל אנא לא קיילנא דאמר רב דיקלא דטעין קבא אסור למקלייה ואמר רב חנינא לא שכיב שבחת ברי אלא דקץ תאינתא בלא זימנא מר [מ] אי ניחא ליה זיל קוץ: גמ' כדי עבודת הכרם. שהיו חורשין בין שדה אילן ובין כרם ומחרישתן של בני א"י היה ארוכה ד' אמות וכדי שלא ישתמש זה מקרקע חבירו שלא ידרוס עליו כשיסבב מחרישתו לריך שיניח ארבע אמות וכן חברו כי באותם ד' אמות זורעין ירקות ואינו בדין שחבירו ידרוס עליהן ומה ששנינו בתוספתא [סוף פרק ד דב"ב] שנים שנטעו את הכרם זה מרחיק שתי אמות ונוטע וזה מרחיק שתי אמות ונוטע עלה טובה קמ"ל כדי שלא יפסידו בין שניהם אלא ד' אמות אבל אם רצו כופין זה את זה שירחיק כל אחד ארבע אמות ולפי זה אתיא מתני' שפיר אפילו כרבי יוסי שאין לו רשות לדרוס קרקע חברו: אבל בבבל. שאינה ארץ הרים וגבעות היה מחרישתם קלרה וסגי בשתי אמות וכתב הר"י ז"ל שיש לנו ללכת אחר שיעור בבל: *) אבל אילנות לגפנים בעי טפי. ולא משום עבודת הכרם אלא משום דהוו אילנות גרמא דגיריה לגפנים דכי סליק למגדריה לדקליה מפריח העופות על הגפנים וה"ל גיריה [וכי האי גוונא מפרש בתוס' ר"י] שכן נוח להן לפרוח מן האילנות שהן גבוהין לגפנים שהם נמוכים יותר מאילנות לאילנות ולא מגפנים לגפנים ולא איתפרש בגמ' כמה לריך להרחיק והעיד רב יהוסף הלוי ז"ל על רבו הרי"ף ז"ל שהיה אומר שאין להרחיק אלא ד' אמות יותר וכן היה דן משום דטפי מהאי שיעורא לא הוו גיריה: אמר המחבר האי יותר (ד) אינו מלשון הרב ונראה לי דמדהיה דן כן ואנן בתר בבל אזלינן הלכך כיון דאמר

*) כד"ק וכד"ס הגי' כדתיכך רבינא ומיהו מדאמר רבינא וכו'

*) שייך לגמ' דף כו. א"ל ה"מ לאילנות אבל לגפנים בעינן טפי והא אנן תנן אחד גפנים ואחד כל אילן א"ל ה"מ אילן לאילן וגפנים לגפנים אבל אילן לגפנים בעינן טפי א"ל אנא לא קיילנא דאמר רב האי דיקלא דטעין קבא כו' עכ"ל הגמ' והרי"ף הביא הא דרב בפ' המוכל סי' קס"ה כי שם מקומו. (ג"א)

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) נראה פשוט דהרי"ף מפרש דה"ה בלוקח שלקח משרה וירק שסקין כגון ראובן שמכר שדהו לשני בני אדם לזה משרה ולזה ירק וכעין שפי' הרמב"ן לעיל ומסיק דלית חד מינייהו דקדים דשניהן באין כאחד ממש ולכאורה ירחיק משא"כ כשאחד קדים דאז על השני היה להרחיק מאחר ששניהם מזיקין אליבא דרבנן דס"ל על המזיק להרחיק אבל כיון דשניהם באין כאחד ועלה כל אחד ברשות ממש וכו' וצריכין למחוק הא דכתוב ברי"ף דלאו גיריה הוא וכנ"ל אפ"ה הלכה כר' יוסי דהא ליכא חד מינייהו דקדים ועוד אפי' קדים לאו גיריה דבעל חרדל נינהו ומדקאמר ועוד וכו' נמי משמע דלפני זה לא הזכירו עדיין כלל ודו"ק: (ב) של בעה"ב שהוא בעל השדה באמת בגמ' לא נפשטה האבעיא של מי הן העצים אלא מדברי רבינא משמע דבתוך ט"ז הרי הן של בעל האילן וחוץ לט"ז הן של בעל השדה וכמבואר גם ברי"ף וצריכין לפרש דברי רש"י דהכא חוץ לט"ז קאמר וברש"י דגמ' במתני' לא קאמר רק בגמ' מפרש: (ג) ר"ל דמאחר דהטעם הוא שיהא יוכל להפך המחרישה ולא יצטרך לילך על שדה חבירו א"כ פשיטא בגדר בינתים דהרי שהרי אינו יכול לילך על שדה חבירו ע"ז אמר דבא להשמיענו טעם דמתני' כדמפרש בגמ' ר"ל הטעם הוא משום עבודת הכרם מאחר שא"צ להרחיק בשיש גדר בינתים ממילא באין גדר בינתים הטעם שצריך להרחיק משום עבודת הכרם. ודו"ק: (ד) ר"ל וממילא ליכא למידק מהאי לישנא דס"ל דבעינן יותר מד"א ויהיה קאי על שיעורא דמתני' דבבל ומיהו אף שלשון זה אינו מדברי הרב ז"ל מ"מ יש פנים לכאן ולכאן מלשון הגמ' דאמר אבל לגפנים בעי טפי כמו שסקיל וטרי ואזיל וק"ל:

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי' דאוקמא בלוקח: [ב] פי' ג"ט: [ג] תיבות בין מלמטה מוקף ונ"ב בגמ' אינו: [ד] נ"ב וא"ת וליחייב משום אש מידי דהוי אאבנו וסכינו ומשאו בראש גגו ונפלו ברוח מצויה חייב משום אש והכא איירי ברוח מצויה מדפריך מ"ש מזורה ורוח מסייעתו דהתם איירי ברוח מצויה וי"ל דלא דמי לאש דאינו חייב משום אש אלא כשעשה האש לבדו בלא סיוע הרוח ואח"כ הולך ע"י הרוח אבל הכא אין עושה לבדו כל עיקר אלא ע"י הרוח דאי לאו רוח לא הוי רקתא אזלי כל עיקר ולא דמי לגורן דחייב להרחיק אע"ג דזיקא דממטי ליה וי"ל דמתני' אתיא אליבא דרבנן והכא לא מיירי אלא אליבא דר' יוסי דלא מחייב אלא בגירי דיליה וא"ת ומ"ש מגמייה דאפי' אליבא דר"י מרחיקין דהיא ממטי נפשה וי"ל דהתם משום דזימנין דבהדי דמנח וכו' ויתבא בריסא ולא דמי לעורכין דקאמר רב יוסף אפיקו קורקור וי"ל דגמ' לא ס"ל כרבינא דר"ת פוסק כמר בר רב אשי וכאמימר ועוד אומר ר"י דבע"ח תמיד טפי מרוח שכוח אחר שייך לגמ': [ו] שהוא כנ"ל דבר מועט עי' בתוס' או אינו מתנדנד כל כך:

[ה] מידיהן הוא בא לו כנ"ל: [ס] נ"ב סייך לגמ': [ח] נ"ב פי' כשאתו אדם הכד בידו נייד הנכתמא או כפי' הריב"א דכדבר מועט מתנדנד הנכתמא שהוא דבר קל אע"פ שהאפדנא [ע] נ"ב והאיך דחייב לשלם דשאני התם דניחא ליה דליזיל אבל הכא לא ניחא ליה: [י] נ"ב מפרש: [כ] נ"ב ונ"ל דכן צ"ל אפ"ה לא שמעינן טעמא מפורש בגמ' כלומר אע"ג דקם: שבי"א וסיה לו בתלמוד לפרש אפ"ה אין הגמ' מפרש מזה כלום וכולה מתני' מפרש מלבד זה: [ל] נ"ב פי' ד' אמות: [מ] נ"ב רבה א"ל לרב יוסף:

א מיי' פי"א מהל' טוען ונטען ופי"ב סמג עשין טוח"מ סי' קמ קמא וקמג:
ב מיי' פי"ב שם סמג שם טור ח"מ סי' קמ קמא:

דלאמר דבבבל שתים והא דבעי טפי [ו] דנו הם שהם ד' א"כ הוו בין הכל ו' דליכא למימר בין הכל הוו הד' [ז] שאמרו שהרי מקשה ליה ממתני' דאיירי בא"י [ח] והשיב לו הני מילי לאילנות אבל לגפנים בעי טפי אלמא דיותר מד' בעינן הילכך בא"י שני בב' אמות יותר שהם בין הכל [ט] ו' כצ"ל ומיהו אפשר דכיון דרב יוסף היה מבבל והוא הוא דאמר טפי טפי משיעור [י] שלהם קאמר ואם כן אפשר דהוו בין הכל ארבע דוקא ומה שהשיב לו מארץ ישראל [כ] אינה ראיה דלהאי סברא שאין חילוק בין גפנים לאילנות מה לי בבל מה לי ארץ ישראל:

רש"י

מתני' קוצץ. חוץ לט"ז קיילא: ענפים עד [ב] גובהן: מלא מרדע. שלא יעכבוהו מלהוליך שם מחרישתו: חרוב ושקמה. שאלן מרובה וקשה לשדה: כנגד המשקולות. כל מה שנוטה לתוך [ג] שדה: בית השלחין. שהצל רע לו אפילו משאר אילנות: אבא שאול. ארישא קאי: קוצץ מן הענפים. התחתונות כדי שיהא גמל עובר ורוכבו: מפני הטומאה. שלא תהא טומאה תחתיו ויאהיל על האדם העובר תחת האילן:

סליקא לה פרק לא יחפור

חזקת הבתים. ובית השלחין. שמתוך [ד] שמשקין אותו תמיד עושה פירות תמיד: חזקתו ג' שנים. אם החזיק בו ג' שנים שלימות וערערו עליו בעליו ראשונים וזה אומר אתה מכרתו לי ואבד שטרי חזקתו חזקה ואם לאו לא הוי חזקה דבעי שיחזיק ג' שנים בכל הראוי לצאת ממנה: שדה בית הבעל. המסתפק במי גשמים ואינו עושה פירות כי אם פעם אחת בשנה [ה] ואינו מיום ליום ולקמן פליגי בה במה חזקתו: גמ' מחאה שלא בפניו. אם מיחה המערער בפני עדים שלא בפני המחזיקים תוך הג' שנים לא תהא מחאה: וחברא דחברך חברא אית ליה. ונודע לך שמחיתי והיה לך ליזהר בשטרא יותר מג' שנים: שאכלן רצופות. זה אחר זה בלא הפסק

דף כו: אלא כדשמואל ש"מ: קוצץ ויורד והעצים שלו: *ודוקא חוץ לשש עשרה אמה אבל בתוך שש עשרה אמה לבעל האילן:

דף כז: מתני' *אילן שהוא נוטה לשדה חברו קוצץ מלא מרדע על גבי המחרישה ובחרוב ובשקמה כנגד המשקולת בית השלחין *וכל האילן כנגד המשקולת אבא שאול אומר כל אילן סרק כנגד המשקולת אילן שהוא נוטה לרה"ר קוצץ א כדי שיהא הגמל עובר ורוכבו רבי יהודה אומר טעון פשתן או זמורות ר' שמעון אומר כל האילן כנגד המשקולת מפני הטומאה:

סליקא לה פרק לא יחפור

דף כח. תרעו *חזקת *הבתים בורות שיחין ומערות ומרחצאות ושובכות בית הבדין ובית השלחין ועבדים וכל שהוא עושה פירות תדיר חזקתן שלש שנים מיום ליום שדה הבעל חזקתה שלש שנים *מיום ליום:

דף כט. גמ' חזקתן ג' שנים מ"ט *אמר רבא שתא קמייתא מיזדהר איניש בשטרא תרתי מיזדהר תלת נמי מיזדהר טפי לא מיזדהר א"ל אביי אלא מעתה מחאה שלא בפניו לא תהוי מחאה דא"ל אי מחית באנפאי הוה מיזדהרנא בשטרי [א] חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה אמר רב הונא ג' שנים ב שאמרו והוא שאכלן רצופות א"ר חמא ומודה רב הונא באתרא

נר מצוה

אלא לא קאיכנא. לאו למימר שאם היה מזיק יהיה אסור לקוץ דאדרבה תנן קוצץ ומסתמא [נ] בכל אילן מיירי אפי' מוציא פירות אלא שלא היה נראה לו הך סברא דרב יוסף ולדידיה ודאי היה אסור אבל רב יוסף ודאי הוה סריולפיכך א"ל ז"ל קוזופסקו המפרשי' ז"ל כרב יוסף: מתני' קוצץ מלא המרדע. מפני שהענפים מבטלים אותו ממלאכתו ואינו יכול לקוץ יותר כיון שעושה פירות [מ] כאבא שאול דאמר כל אילן סרק כנגד חוט המשיחה מראש האילן עד [נ] הגדר של זה: בית השלחין. היא ארץ יבשה ומשקין אותה תמיד וגם השמש טוב לאותו לאות לפיכך קוצץ כל האילן המצל עליו אפילו עושה פירות ובהך סיפא ליכא מאן דפליג דהאבא שאול ארישא קאי כדפרשינן והכי אמרינן בגמרא: מפני הטומאה. שמתוך שהענפים רבים וסמוכים זה לזה נחשבים הם כאילו הם מדובקים יחד וכשיעברו קוברי מתים תחתיו יביאו ביניהם את הטומאה כדאמרי' [בפ"ח דאהלות מ"ב] סככות [ס] ופרצות כגון אילן המסך על הארץ הילכך מצוה לקוץ את כל הענפים בחוט המשקולת בין שהוא עושה פירות בין שאין עושה פירות:

סליקא לה פרק לא יחפור

תרעו חזקת הבתים. כשבא המערער הזה ומביא עדים שהיה

קרקע זה שלו או של אבותיו ואע"פ שלא העידו שעמדו שם ג' שנים שלא מגיעו שני חזקה אלא לנתבע והנתבע הביא עדים שהחזיק שם ג' שנים שלמים כלדרך שהבעלים משתמשים אע"פ שאין לו שטר די לו בחזקה זו דשמא אבד השטר כדאמרינן בגמרא [דף כט.] דעד תלתא שנין מזדהר איניש בשטריה טפי לא מזדהר דכיון שרואה שאוכל הפירות ג' שנים בשופי ולא ערער אדם עליו לא חייש עוד בשמירת השטר שבטוח הוא שלא יבוא עליו מערער עוד ומשום הכי בעינן שבדבר שעושה פירות תדיר שהבעלים משתמשין בו תמיד באכילת הפירות שזה המחזיק יהנה מהם נ"כ תמיד והיינו מיום ליום וכן פי' הרב בעל העיטור בשם *ר"ת ז"ל ומיהו אם אין לו עדים למערער גם למחזיק א"ל עדי חזקה אלא אפילו לא החזיק ג' שנים נאמן לומר לקחתיה [ע] ממך שהפה שאסר הוא הפה שהתיר: בית הבדים. עושה נמי פירות תמיד שאע"פ [פ] שיש זמן קבוע למסיקת זיתים מכל מקום לשמן שומשמין ולשמן אגוזים אין להם זמן קבוע: שדה הבעל. היא למטר השמים תשתה ויש לפירותיו זמן קבוע ולפיכך אין אכילת פירותיו תדיר והיינו דתנן ואינה מיום ליום וקי"ל כחכמים טעמא דרבי ישמעאל ורבי עקיבא מפרש בגמרא: גמ' טפי לא מזדהר. כי סבור לא יערער עליו אדם עוד כיון שאכל ג' שנים בשופי ולא ערערו בו ולפי שדעת העולם כן לא תקנו חכמים אלא ג' שנים: אלא מעתה: דמשום שאכלה ג' בשופי לא נזהר עוד א"כ כשמערער רחוק ומחה אמאי מועיל הא מצי למימר מה שלא נזהרתי לשמור בשטרי יותר מג' שנים משום שלא מחית בי בפני: דא"ל חברך חברא אית ליה וחברא דחברך וכו'. כלומר כיון שהייתי קובל עליך *לכמה בני אדם אי אפשר שלא שמעת שדרך שמספרין זה את זה עד שהגיע לאזניך וכיון שאין בידך שטר (א) עליו ודאי לא היה לך מעולם שטר קרקע זה שאם היה לך היית נזהר בו וכתב ה"ר יונה ז"ל שאפילו נודע [צ] לזה בודאי שלא שמע המחזיק על המחאה כגון שהעידו עדי המחאה שלא הגידו לשום אדם אפ"ה לא הויא חזקתו חזקה דמצי טעין מערער לא הוזקקתי לטרוח למחות בפניו כדי שיזהר בשטרו לפי שהיה לו לסמוך על מה שדרך בני אדם להגיד זה את זה ונראה טעמו דכיון שלא זכה בחזקה זו אלא משום דכיון דאית ליה להאי למחויי ולא מחה אמרינן ודאי זבנה וא"כ כיון שמחה ואין לו לטרוח ולמחות בפניו לא אמרינן זבנה: שאכלן רצופות. שאם אכל שנה ועשאה ניר שניה לא עלתה לו חזקה ואפילו שאכלה ג' שנים שלמות כיון שאינם רצופות דהא מצי טעין המערער כיון שלא זרעת שנה פלונית הייתי סבור שאין דעתך להחזיק בה הילכך לא היה לי למחות: ומודה רב הונא באתרא שמנהגם להוביר השדות שנה [ולזרוע שנה] שאז הם הפירות יותר טובים ושמנים שעלתה לו חזקה כיון שאכל [ק] פירות ג' שנים שלמים

המאור הגדול

קוצץ ויורד והעצים שלו. כתב הרי"ף ז"ל דוקא חוץ לשש עשרה אמה אבל בתוך שש עשרה אמה לבעל האילן ואני אומר שבתוך שש עשרה אמה אף לקוץ אין לו לבעל השדה ממעשה דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע ודאמרינן בגמרא לבתר דנפק אמר אמאי לא אמרי ליה כאן בתוך ט"ז אמה כאן לאחר ט"ז אמה רב פפא הוא שאמר כן:[דף כח ע"א]פי' פשו להו תרי תלתי אמתא כללו של דבר (איתא) אין מקום האילן נחשב לכלום וכשתוסיף שני שלישי אמה לכל רוח על שדה אילן דעולא נמצא השדה כולו ל"ג אמה ושליש על ל"ג אמה ושליש ותשברתו אלף קי"א ותשיעי ואם תסלק ממנו רביעיתו יתרון המרובע על העגול ישאר בידך חשבון אילן המשנה שהוא ת"ת ל"ג אמה ושליש וכן אם תוסיף על ל"ג אמה ושליש שלישית החשבון שהוא רע"ז אמות ושני שלישי אמה ותשיעי יעלה בידך חשבון שדה אילן דעולא במרובע שהוא אלף קי"א ותשיעי כפי יתרון המרובע על העגול כי אם תחסר מן המרובע רביעיתו או אם תוסיף על העיגול שלישיתו יצא לך חשבון זה מחשבון זה על נכונו ומי שגורס פש ליה פלגא דאמתא יגול לפרשה על הדרך הזה אם יתן למקום האילן שליש אמה יעלה חשבון זה כשתדקדק זה שוה בשוה וי"מ נותנין למקום האילן אמה וחושבים שדה אילן דעולא ל"ג על ל"ג בתבראתא עולה תתרפ"ט אמות כשתסלק מהם רביעתם יתרון המרובע על העיגול ישארו תתי"ז אמות חסר רביע אמה יעלה לשלשה אילנות אלפים ות"ג אמות ורביע אמה דאינון תבראתא דמ"ט אמות וחצי אמה על מ"ט אמות וחצי אמה ברבוע פש ליה פלגא דאמתא מחשבון המשנה שנותנת לג' אילנות בית סאה דהיינו נ' על נ':[דף כט ע"ב]אלא מעתה מחאה שלא בפניו לא תהוי מחאה בדין הוא דתיקשי ליה אלא מעתה חזקה שלא בפניו לא תהוי חזקה דהיא דומיא דשור המועד אלא משום שהחזקה תלויה במחאה ועיקר הטעם לחזקה מפני זה שלא מיחה עליו ואם מחאה שלא בפניו לא היתה מחאה לא היתה חזקה שלא בפניו חזקה דהיינו שמחאה שלא בפניו הוה מחאה הויא חזקה שלא בפניו חזקה והכי אמרינן בשמעתין דלקמן לפי' הקשה ממחאה ולא הקשה מחזקה לפי שהיא עיקר הטעם:

מלחמת ה' ואע"פ

ועוד קוצץ ויורד והעצים שלו. כתב הרי"ף ז"ל דוקא חוץ לשש עשרה אמה אבל בתוך שש עשרה אמה לבעל האילן כו': אמר הכותב ראו דברים ישנים מפי זקן חדש ששתי לבונות אלו הגאונים ז"ל כתבום וכן ר"ח ז"ל כתב שיש מי שפירש דבתר דנפק אמר רב פפא אמאי לא אמרינן ליה כשאמרו קוצץ ויורד לא אמרו אלא חוץ לשש עשרה אמה אבל תוך שש עשרה אמה אין לו לקוץ כמו שכתב בעל המאור ורבינו הגדול ז"ל לא סמך על זה הפי' דלמה לא יקוץ מכיון שהוא מזיקו דמעכב מחרשתו או חפירת בורו אפילו רבי יוסי נמי לא קאמר אלא שלא יקוץ האילן לפי שזה נוטע בתוך שלו הוא אבל שרשים שמזיקין ודאי קוצץ הוא שאין לנו בכל הפרק ניזק שלא ירחיק המזיק מתוך שלו ותמה על עצמך מה בין אילן הסמוך לאילן הנוטה שקוצץ מלא מרדע על גבי המחרישה וכנגד המשקולות וכ"ש הוא שזה דרך חפירתו הוא קוצץ ואינו בדין שלא יחפור בורו בתוך שלו מפני שרשים של אחר שנכנסו כאן שלא ברשות וכי קנו את מקומן ועוד דאדרבה משמע סתמא דמתני' בתוך שש עשרה אמה דאי חוץ לשש עשרה אמה ואין האילן ניזוק בכך היאך שנינו מעמיק ג' טפחים ולא יותר ודאמר ליה מר קא חפר טובא יחפור ויקוץ כל מה שירצה והן שלו דבתר קרקע אזלינן בהו וכמוך על הלשון האחר שכתב רב חננאל ז"ל דרב הונא אמר אמאי לא אמרינן ליה כשאמר רב הונא אסור לקלקלו ה"מ בתוך שש עשרה אמה אבל חוצה להם מותר לקלקלו שהרי יש להם דרך הצריכה להם שדרך הרבים שש עשרה אמה ואע"פ שראינו מי שהשיב מהא דגרסינן בשלהי פרק חזקת הבתים רבי יוחנן אמר אינו מחזיר כרב יהודה ור"ל אמר מחזיר התם ליכא רווחא הכא איכא רווחא אלמא לרבי יוחנן אע"ג דאית להו רווחא אסור לקלקלו ופי' דהאי רווחא ודאי היינו שש עשרה אמה שאין ריוח לדרך הרבים בפחות מיכן ואסור לקלקלו ואעפ"כ אין זו תשובה דמאן לימא לן דרב הונא בריה דרב יהושע לאו כריש לקיש ס"ל ואי נמי לא ס"ל לדחויי לדרב פפא קא מיכוין כדאמרינן אמרי ליה טובא ולא יכלי ליה ומיהו מעלמו נמנע מלחפור ועוד שאע"פ שאסרו להחזיר כותלין למקומן לא אסרו לחפור בור שאין דרך הרבים צריכים ליותר משש עשרה אמה אלא לפי' אסרו חזרת כותלים כדי שיהא מקום פנוי לנושאי משא להפנות לשם ולפעמים כשבני אדם יתירין בדרך עד שיעברו הרבים שלא יפילום ואין בור שבדרך מונעם מלהפנות שם ולעבור אלא שצריכין לעקם מעט וגדר בנין היה גודרו לבור שאין בו משום נזקין ומה שאמר רבינו הגדול ז"ל בתוך שש עשרה אמה לבעל האילן משום דרבינא דלקמן אמרה והנה פי' משנתינו היה חופר בור ושית ומערה קוצץ ויורד ופעמים שהעצים שלו והיינו חוץ לשש עשרה אמה אי נמי והעצים שלו של בעל אילן קתני ובתוך שש עשרה ואף רבי יעקב ז"ל יש פי' אחר דבתר דנפק רב פפא אמר אמאי לא אמרי ליה דבתוך שש עשרה אמה לבעל האילן והוא היה קוצץ ויורד ולוקח הפרשין לעצמו: כתוב בספר המאור אלא מעתה מחאה שלא בפניו לא תיהוי מחאה וכו' והכי אמרינן בשמעתין דלקמן: אמר הכותב אני רואה אותה הסוגיא מוכחת הפך מזה שיש שם מי שאומר חזקה שלא בפניו חזקה ומחאה שלא בפניו אינה מחאה והיינו דאקשי ליה רבא לר"נ אם איתה דמחאה שלא בפניו הויא מחאה ליתיב התם ולימחי אלא ש"מ דמחאה שלא בפניו לא הויא מחאה ועל כרחיך צריך אתה לפרש דחזקה שלא בפניו לרבא גופי' הויא חזקה דהא קתני רישא שלש ארצות לחזקה דשמעת מינה דיהודה ויהודה אפילו שלא בפניו הויא חזקה משום דאמרינן איבעי ליה למיתי ומיתווי כדאמר רבי יהודה ויבא לשנה אחרת ומיהו ביהודה וגליל לא הויא חזקה כיון דאיכא חרום אינו יודע שזה ירד לתוך שלו ושמעת מינה דבין לרבנן ובין לר' יהודה מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה וחזקה שלא בפניו הויא חזקה דאי בעי ליה למיתי ומחוי למאי דקס"ד השתא אדעתיה דרבא ועוד אמרינן התם בהא קא מיפלגי מר סבר מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה וודאי שלא בפניו הויא חזקה לדברי כולם דהיינו מתני' להאי לישנא דאמר רב אין מחזיקין בנכסי בורח משום דמחאה שלא בפניו לא הוי מחאה בודאי שחזקה שלא בפניו הויא חזקה דרב כר"י דמתני' ס"ל ושני' מחאה מחזקה וכיון שכן קושיתו של בעל המאור ז"ל במקומה עומדת דהוי ליה לאקשויי מחזקה ועוד שאין טעמו מספיק שאפילו לדבריו כיון שהחזקה דומה לשור המועד היה להם להקשות מחזקה מן הדומה לדומה דאי מחאה לא דמיא לשור המועד יכולין אנו לומר שתהא מחאה שלא בפניו מחאה לפי שאין זו דומה לזו ומעתה אף החזקה נמי חזקה היא אלא עיקר טעמו של דבר משום דחזקה שלא בפניו פשיטא ליה דלא דמיא לשור דמילתא דעבידא לאיגלויי היא משיך זמנה ואדם עשוי לישאל קרקעותיו ביד מי והן מגלים לו ולדברי הכל הויא חזקה שאם נשאם מאנה ולא שאל הייתו לא נפקא ליה מחזקתיה דהאי דאיהו מפיק לה מחזקתיה הא תלת שנין וקמה בזוות לוקח דמעייל לה לחזקתיה כשור המועד אבל מחאה אין אדם שואל מי מוחה בו כשם שאינו שואל אם נגח שורו וכי היכי דבנגיחות שהם באות ליעודי גברא שלא בפניו לא מיעד ומש"ה לא מזדהר בשורו ה"נ במחאה לא מזדהר בשטרו וכן פי' רבינו שלמה ז"ל וא"ת אכתי לא קים לן טעמא דמזהר בשטריה נהי דלא קים לן טעמא דחזקה משום דלא עביד איניש דמזדהר בשטריה טפי מתלת שנין מ"מ מחאה להתראה שמירת שטרו היא באה:

שלטי הגבורים

א כתב הרמ"ה וה"ה גבי זיז אם א' מבני מבוי רוצה להוציא זיז למעלה מגמל ורוכבו אין יכולין לעכב עליו ל"ש במבוי ולא שנא ברה"ר: שאלה להרא"ש ראובן יש לו ב' בתים במבוי בשני צידי המבוי ורוצה לעשות בנין על רוחב המבוי לעבור מזה לזה ובני המבוי מעכבין עליו מפני שמאפיל עליהם השיב הדין עמהם אע"פ שהוא למעלה מגמל ורוכבו ואע"ג דגבי זיזין כתב רבינו דיכול להוציא שאני הכא שמאפיל על בני המבוי וטעינתן טענה: שאלה לגאון ראובן יש לו אילן ושרשיו בתוך כותלו של לוי ונופו נוטה ע"ג עלייתו ומעכבו מלהטיח את גגו ורוצה לוי לקוץ הנוף המעכבו השיב הדין עמו ואין יכול לומר ללוי אתה

הגהות מא"י

[א] נ"ב דא"ל: [ב] עד גובה מלא מרדע כצ"ל וכו"ה: [ג] שדהו כצ"ל וכס"ד ונ"ב משקולת חוט המרכלין שבונין חומה ותולין בה משקולת של אבר: [ד] נ"ב שמשקין אותו: [ה] בשנה חזקתו ג' שנים ואינו צריכה מיום אל יום כצ"ל: [ו] נ"ב פי' מה שדנו שהם ד' משום דבעי רב יוסף בגפנים בעי טפי מלבד דאמרי' דבבבל צריכין ג' א"כ הוי בין הכל שש: [ז] נ"ב פי' הרי"ף ותלמידו: [ח] נ"ב וי"ל הב"י ונסתפק בי' כפי' דברי ר"י שלוי אי ד' אמות דקאמר בר מב' אמות לבני בבל ור"א לבני א"י דהוי ליה לבני בבל שש ולבני א"י שמנה: [ט] נ"ל שמנה: [י] צ"ל בכל: [כ] נ"ב דהאי טפי יותר מד': [ל] נ"ב ולא כתוס' שפירשו דמתני' איירי באילני סרק: [מ] נ"ב אינו מפרש אליבא דרבנן דאמרו כל אילני סרק אינו יכול לקוץ יותר ממלא מרדע ואליבא דרבנן לית לן טעמא למה קוצץ רק מלא מרדע אלא לאבא שאול דאמר דוקא אילני פירות יקוץ כמלא מרדע אבל אילני סרק כולם במשקולת עולה טעם הדין יפה שאמרו כמלא מרדע: [נ] נ"ל הגבול: [ס] נ"ל ופרצות: [ע] נ"ב כמגו דאי בעי אמר לא כלך היה לקמן בריי"ף: [פ] נ"ב וכן הקשו התוס' ותירצו מ"מ יש בני אדם שמכניסין כל השנה ודורכין מעט מעט: [צ] נ"ב ס"א לך [וכ"ה בד"ק ובד"ס]: [ק] נ"ב פי' דהיינו ו' שנים:

הגהות הב"ח

(א) ד"ה כל עלי:

ואע"פ שאינם רצופין שהפסיק בינתים שעשה ניר: באגי. בקעות: [גמ'. פשיטא לא נצרכא דאיכא דמובר ואיכא דזרע והאי גברא מוברה מהו דתימא כו'. פשיטא]. דאל"כ לא יזכה בחזקה באותו מקום כיון שמנהגם כן לא צריכא דאיכא דזרע באותו מקום [נ] וזה עשה כאותן שמוברין והיה לו לחוש ולעשות כאותן שזורעין כדי להחזיק קמ"ל דמצי אמר כיון שהכניי לא היו זורעין לא היה טוב לו לזרוע ולשכור שומר לבדי לכל הבקעה ואם זרעו שכניו יכול לומר תליתי שתנות ארצי שלא תכחיש ותעשה פירות יותר: תנן חזקת וכו'. וקשיא לרב הונא דבעי רצופין דכיון דבליליא לא ידעי ודאי לא הוו רצופין דבשלמא אי אמרת מפוזרין אע"ג דבעינן שיאכל פירות ג' שנים שלמים ובמתני' לא תני אלא ג' שנים שאינם אלא שנה וחצי מימי' מ"מ אפשר לפרש דמתני' שעור ג' שנים קאמר אלא לרב הונא קשה: שיבבי. שכנים: מידע ידעי. פי' לאו למימרא דצריכי לאסהודי ממש דדר ביה בליליא דבשעת שכיבה מאן ידע ומאן מסהיד אלא דמסהדי דלא הרגישו דנפק דאי נפק ואפיק מאני תשמישתיה מרגישים היו בדבר הלכך רצופים נינהו: רבא אמר וכו'. לאו לאפלוגי אדאביי אתי אלא לרווחא דמילתא דמסכתא לה נמי בכה"ג הלכך כאביי נמי קי"ל דבעדות שיבבי סגי: אגן אגרינן מיניה וכו'. וכיון שעמדו שם בשליחותיה כמאן דדאיר איהו דמי ועלתה לו חזקה ואע"ג דלא דר ביה המשכיר הזה אפילו חד יומא דאע"ג דהיכא שמכרה לאחר בעינן דדר ביה לוקח ראשון חד יומא כדאיתא לקמן [דף מא:] התם הוא משום דשני לאו מחמת שליחותו של ראשון דר שם והסכים הרשב"א ז"ל עם האומרים שבשכירות זה אינה צריכה שטר שכיון ששוכרין אלו דרו ג' שנים אע"פ שלא שכרו בשטר היה לו למחות ולא דמי לג' לקוחות [שם] שמצטרפין דוקא בשטר ומשום דהשתא איכא קלא דשאני התם דכל חד וחד לא דר ביה אלא חדא שתא עוד כתב הרב רבי יונה ז"ל שאם השכיר לשנים שנה ראשונה ולשנים אחרים שנה שניה ולשנים אחרים שנה שלישית מצטרפין לחזקה בלא שטר ולא דמי לשלשה לקוחות דהתם אין שם המוכר לעולם על הקרקע אבל הכא שם המשכיר לעולם על הקרקע: דאי לא אמרינן להו וכו'. כלומר איך נאמין בעדותם והלא נוגעים בעדות הם שאם לא יאמרו שדרו שם בשליחות של זה ג' שנים א"כ לא היה הקרקע שלו ונמצא שילטרכו לחזור ולפרוע לזה השכר והכי אמרינן פ' כיצד הרגל [דף כא.] השוכר את הבית מראובן ונמצא הבית לשמעון משלם השכר לשמעון אע"פ שכבר פרעו לראובן ואע"ג דהדר עליה דמשכיר ומפיק ליה לאגרא מיניה אכתי חשיב נוגע בעדות דלא ניחא ליה לאיניש למיקם בדינא ודיינא: דייני דשפלי. שאינם יודעים לדון הכי דייני. כלומר שמקבלים עדותן לאחר שפורעים לזה אבל אנן לא דיינינן הכי אלא דוקא כשלא פרעיה עדיין: דמי לא עסקינן דנקיטי אגר ביתא בידייהו ושואלים למי נתן אותו. וכתב הרשב"א ז"ל דדוקא בכי האי גוונא שלא פרעו עדיין השכירות אבל אם פרעוהו כבר אלא שהחזירו להם כדי לסלק נגיעתם לא מהני דאע"ג דבעלמא סגי בסלוק כדאמרינן השותפין מעידין זה לזה ואוקימנא לה לקמן [דף מג.] באומר דין ודברים אין לי על שדה זו שאני התם דליכא למיחש למילתא כלל אבל הכא שקודם סלוקו היה השוכר מתירא שמא יפסיד שכרו ועכשיו שזה מחזיר שכרו לידו מצילו לגמרי מן ההפסד איכא למיחש דמתוך שהוא מתביים מזה שעושה עמו לפנים משורת הדין יעזור לו: **אמר** מר זוטרא וכו'. הא דאמר אביי דבעדות שיבבי סגי דכיון דלא שמעי דאפיק מאני תשמישתיה סגי היינו בדלא טעין איהו בבירור שלא היה דר שם בלילות אבל אי טעין ואמר ידענא שילא מתם טענתיה טענה כיון שטוען כן בברי וטעמא דמילתא דכיון דמן הכתם הוא דסמכינן על שיבבי לימא מסתמא הרגישו השתא שטוען טענת ברי אין סומכין על הסתם וצריך להביא עדים שדרו שם ביממא ובלילא וכן דעת רבינו שמואל ורבינו יצחק ברבי מרדכי וה"ר יונה והרנב"ר ז"ל: ומודה מר זוטרא. דאמר אי טעין דמשמע דאגן לא טענינן ליה שאם המערערים רוכלים שאז טענינן ליה שיביא עדים דדר ביה ביממא ובליליא דכיון שדרך הרוכלים לצאת מן העיר בימים ולחזור בלילות שמא כשהיה המערער שב לביתו בלילות היה המחזיק יוצא משם ולפיכך לא ידע בו כדי שימחה: בחנותא דמחוזא. שאין משתמשים שם אלא בימים למכור לחם ויין לעוברי דרכים מודה רב הונא בזה דלא בעינן רצופים וסגי בשלש שנים לבד [מ] אע"פ שאין עולין אלא לשנה וחצי לימים (א) וכן דעת הרמב"ם ז"ל פ' י"ב מהלכות טוען ונטען ודקדק ה"ר יונה ז"ל מהא דרב הונא דמודה [בחנוותא דמחוזא] ומהא [בדף כט.] דמוברי באגי שעולין אע"פ שאינם רצופין דמי שהחזיק בבית ארבע או חמש שנים ודרכו לצאת שבוע או חודש מן העיר עלתה לו חזקה אבל אין אותם חדשים עולים לו למספר שני חזקה *דכיון שהבתים עשויות לדירת יום ולילה צריך שיהיו הג' שנים שלמות (ב) וכן מקומות של בית הכנסת כגון שיושב שם כל שעה שהולך לבית הכנסת ואינו יושב במקום אחר אף על פי שאינו הולך לבית הכנסת בכל יום כגון שהוא טרוד בעסקיו אם החזיק שם במקלת הימים ימים מספר של שלש שנים אין הימים שלא הלך לבית הכנסת הפסק לעשות שני החזקה מפוזרים. ומחנוותא דמחוזא [נ] נלמד בבורות שיחין ומערות שאינם מלוים לשאוב מים אלא בעת שילטרך שכתב הוא ז"ל דכשהחזיק הוא בהם לשאוב שלש שנים כדרך הבעלים הרי זו חזקה: **רמי** בר חמא וכו' נפק ערעור עלה. שהיתה בתורת *שאלה בידם: מ"ט עבדיתו הכי. שלא החזיק כל אחד ג' שנים רצופות דלאו הוו מדין חזקה ואע"ג דקי"ל [דף מב:] דאין שותפין מחזיקין בדבר שאין בו דין חלוקה [ס] אפשר דרמי ורב עוקבא לא סלקא דעתייהו לאיפלוגי בין יש בו דין [חלוקה] [ע] בין אין לו מכל מקום אתם כוונתכם לכך שיהיו מפוזרות ולא ליהוי חזקה הילכך כיון שאין לכם שטר הפסדתם שאין לכם חזקה: וה"מ דלא כתבי שטר. שישתמשו כן שניהם בדילוג אבל אי כתבי הכי הא גלי דבתורת קנייה מחזיקין בה וכיון שיש קול בדבר ה"ל למחויי ומדלא מיחה אפסיד אנפשיה: עיטרא. כמו ניטרא ותרגום [מלכים ב יב] הבמות לא סרו לא נוטרו ומכאן נראה שבשטר זה מזכיר החלוקה לזה שנה ומסיר אותה ממנו ומניחה לחברו שנה ומיהו נוכל לומר כי מפני המכר שטר מרשות המוכר נקרא עיטרא ונראה דבשלש שנים סגי בין שניהם והוו להו חזקה כי הא דקי"ל [דף מא:] ג' לקוחות מצטרפים וכולן בשטר אע"פ שלא דר שם כל אחד אלא שנה וכתב הר"ר יונה ז"ל ולאו דוקא כדאמרן דאחר שלקחו כתבו שטר חלוקה שחלקו ביניהם בדילוג וכדפי' רבינו שמואל ז"ל [פ] דה"ה אם כתב להם המוכר שטר מכר דקלא אית ליה שסותפין היו: אלא דבר זריעה הוא. וכיון שלא זרעו מצי למימר ליה משום הכי לא מחיתי בך שלא ראיתיך מחזיק בו: צונמא. קרקע יבשה שאינו ראוי לזריעה: הכא נמי. אם היה רוצה להחזיק בו היה לו להעמיד שם בהמותיו לרעות או לשטוח שם פירותיו ליבש

נר מצוה

באתרא דמוברי באגי דלא בעינן רצופות ואע"ג דאיכא דמובר ואיכא דזרע[א] מצי אמר הכי ניחא לי דעבדא טפי תנן חזקת הבתים והא בתים דביממא ידיע בליליא לא ידיע אמר אביי מאן מסהיד אבתים שיבבי שיבבי מידע ידעי בין ביממא בין בליליא רבא אמר כגון דאתו בי תרי ואמרי אנן אגרינן מיניה (א) ודרנא בה תלת שנין ביממא ובליליא א"ל רב יימר לרב אשי והא נוגעין בעדותן נינהו דאי לא אמרי הכי אמרינן להו זילו הבו ליה אגר ביתא להאי א"ל דייני דשפילי הכי דייני מי לא עסקינן דנקטי אגרא בידייהו ואמרו למאן ניתבוה אמר מר זוטרא ואי טעין ואמר ליסהידו לי דדיירו בה תלת שנין ביממא שם דף כט: ובליליא טענתיה טענה *ומודה מר זוטרא* ברוכלין המחזירין בעיירות דאף על גב דלא טעין טענינן ליה ומודה רב הונא בחנוותא דמחוזא דביממא עבדי בליליא לא עבדי רמי בר חמא ורב עוקבא בר חמא *זבון תרעה אמתא תרוייהו מר אשתמש בה ראשונה ושלישית וחמישית ומר אשתמש בה שניה ורביעית וששית נפק ערעור עילוה אתו לקמיה דרבא אמר להו מ"ט עבדיתו הכי כי היכי דלא תחזקו אהדדי וכי היכי דלא הוי חזקה לדידכו לעלמא נמי לא הוי חזקה וה"מ דלא כתיב עיטרא אבל כתיב עיטרא קלא תרעט אית ליה אמר רבא אכלה כולה חוץ מבית רובע קנאה כולה חוץ מבית רובע א"ר הונא בריה דרב יהושע לא אמרן אלא דבר זריעה הוא אבל לאו בר זריעה הוא קני ליה אגב ארעא מתקיף לה רב ביבי בר אביי אלא תרפ מעתה צונמא במאי יקנה לאו באוקומי בה חיותא ומשטח בה פירי הכא נמי איבעיא ליה לאוקומי בה חיותא ומשטח בה

רש"י

בינתים [נ]: דמוברי באגי. במקום שנוהגים לזרוע שנה ולהובירה שנה שלא להכחיש הקרקע[ג]: דהא אחזיק כדאחזיקי אינשי. דדי לו בחזקת ג' שנים מפוזרות מיהו שנה שהובירה אינה עולה לו מן החשבון דבעי אכילת פירות ג' שנים: [*ואיכא דזרע והאי גברא מוברא] דעבדא טפי. לשנה הבאה: ובליליא לא ידעי. אפ"ה הוי חזקה בשלמא שדה וכל הנך אין דרכו לעשות בהן מלאכה בלילה וכשעדים מעידין על ימי ג' שנים הוי חזקה: שיבבי. שכנים שראוהו דר בתוכו: דאי לא [ד] הוו אמרי שבית [ה] של זה המשכיר: דייני דשפילי. שפלים שאין בקיאין בדין: דייני הכי. לקבל עדות [ו] אם כבר נתנו את שכר הבית לזה [ז] דבהכי לא איירי רבא: אמר מר זוטרא. מילתא באפי נפשיה היא וקסבר מר זוטרא דאע"ג דבעי ג' שנים רצופים מ"מ אין מחייבים המחזיק להביא עדים שיעידו בפירוש על הלילות אלא כיון שהעידו על הימים אמרינן סתמא גם בלילות דר בו אבל אי טעין המערער ברי לי שלא דר בו בלילות ולכך לא מחיתי צריך המחזיק להביא עדים גם על הלילות: ומודה מר זוטרא. אע"ג דסבר דאי לא טעין לא טענינן ליה מכל מקום מודה הוא שאם המערער רוכל המחזר בעיירות שכמה פעמים הוא חוץ לעיר דשמא בשביל כך היה מחזיק בביתו וכשהיה בעיר היה יוצא מן הבית לכך טענינן ליה שיביא עדים שלא היה אפילו לילה אחת מחוץ לביתו: בחנוותא דמחוזא. חנויות שמוכרים בהם לחם ויין ואין דירתם אלא ביום: מר אישתמש כו'. עובדת לזה שנה ולזה שנה ושום אחד לא החזיק ג' רצופים [ח]: עיטרא. שטר חלוקה [ט] שתעבוד לזה שנה ולזה שנה: קלא אית ליה. ואיבעי ליה למחויי מיד [הילכך] לאלתר הוי חזקה אם לא מיחה [י] א"נ בג' שנים הראשונות וכן עיקר: חוץ מבית רובע [כ]. שלא זרע ולא החזיק בה: ה"נ הוה לאוקמיה ביה כו'.

גרמת היזק שהגבהה את גגך ולאו כל כמינך שתגביה את גגך לקון תאנתי ועוד אותן נופים שנוטין לרשות לוי שלו הן ואוכל פירותיהם שכן נהגו בני מגרא כרב דאמר אילן שעומד על המילר שנוטה לכאן ולכאן ונוטה לכאן ולכאן:

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) והיינו משום דמדמה ליה לשדות ובית הבדים דסגי להו בג' שנים בין הכל שעשה בו מלאכתו וחזקתו כל ג' שנים ככל הצריך לו וס"ג הכא. אבל התוס' בשמעתין כתבו הכא בפשיטות דבעינן ו' שנים ומחלקין בין זה ובין שדות ובין הבדים ולאיתי בגליון תוס' דאין לפרש דלא בעינן אלא ג"ש בין הכל כמו בשדות דא"כ מה ענין זה למלתא דרב הונא והל"ל מלתיה אמתני' אלא ודאי שש שנים בעינן עכ"ל והוא דעת הרא"ש והטור סי' ק"מ ומיהו דעת ה"ר יונה משמע פשוט דמסכים לדעת הרמב"ם: (ב) דכיון שהבתים עשויות לדירת יום ולילה צריך שיהיו שלימות הג' שנים. משמע דחנותא דמחוזא דאינן עשוין אלא לימים די להם בשלש שנים ומ"ש הנ"י א"כ ובחנותא דמחוזא נראה דעתו בבורות שיחין ומערות וכו' ודו"ק:

הגהות מא"י

[א] נ"ב והאי גברא מוברה: [ב] נ"ב אבל הניחה שנה שניה ואח"כ אכלה ב' שנים שלישית ורביעית מאי א"ל בעל השדה הא דלא מחית לך דגלית אדעתיך דלאו דידך הוא שהובירת שנה שניה: [ג] נ"ב מודי דאחזיק בשנים מפוזרות: [ד] נ"ב שאם לא: [ה] זה של המשכיר כצ"ל: [ו] נ"ב אילו: [ז] נ"ב המשכיר: [ח] נ"ב להפסיד חבירו: [ט] נ"ב ובעדים: [י] נ"ב דכמו שמכרה להם בפניו דמי שהרי הניחם להביא ולכתוב שטר חלוקה ושתק: [כ] נ"ב באותו שדה: [ל] נ"ב ואיכא דמוביר: [מ] נ"ב דאל"כ קשה פשיטא כמו דפריך לעיל גבי ומודה רב הונא באגי: [נ] נ"ב ס"א נראה דעתו: [ס] נ"ב ורש"י פי' שלא היה להם עדי שותפות ור"י פי' שלא רצו להחזיק אחד ג' שנים כדי שלא תתבטל השותפות: [ע] ולבין כצ"ל: [פ] נ"ב וז"ל ה"ר יונה דה"ה נמי אם טוענין שלקחו מפלוני ועשה להם המוכר שטר מכר קלא אית להו דשותפין נינהו ושוב אין חזקתן כדרך הגזלנים ומצטרפין דחזקתן חזקה וטוענין להם שהמוכר קנאה מזה המערער:

עין משפט

א מיי' פי"ג מהל' טוען ונטען טוש"מ סי' קמד: ב מיי' שם סמג עשין לה טור ח"מ סי' קמא: ג מיי' פ"ק מהל' מכירה סמג עשין פב:

נ"ס בד"ם

הגהות הב"ח

(א) נ"ל ודרינן:

עיין באברי"י כי הוא לא דקדק כן מפי' ר"ת

נ"א גזלה

עין משפט

ס"א הייתי מוחה
א מיי' פט"ו מהל' טוען ונטען טור ח"מ סי' קמג :
ב מיי' פי"א מהל' מכירה טוח"מ סי' ריח:
ג מיי' פי"א מה' טוען ונטען סמג עשין לה טור ח"מ סי' קמג :

ליבש והלכתא כרב ביבי בר אביי כן פסק הרי"ף ז"ל : [ההוא גברא דא"ל לחבריה מאי בעית בהאי ארעא]. הר"ש ז"ל גריס בהאי ביתא ופי' בשכוני גואי בחדרים הפנימים והייתי עובר דרך עליך לפי זה לא *היית מחזיק [כיון] שהייתי משתמש בו גם אני ומיהו האחרונים ז"ל לא הסכימו לפירושו דודאי כיון שהיה דר בפני עצמו מהניא ליה חזקה אע"פ שיש לפנימי דרך עליו דאי לא תימא הכי מוכר קרקע ושייר בו דרך לעצמו לוקח במה יקנה אלא הפירוש הנכון דהכי קאמר ליה במקום רחוק הייתי ולא יכולתי למחות

נר מצוה

פירי וכן הלכה ההוא גברא דאמר ליה *לחבריה מאי בעית בהאי [א] ארעא א"ל תרפא מינך זבנת' ואכלתה שני חזקה א"ל אנא בשכוני גואי הואי אתא לדינא לקמיה דרב נחמן א"ל זיל ברור אכילתך א"ל רבא דינא הכי המוציא מחבירו עליו הראיה ורמינן דרבא אדרבא ודרב נחמן אדרב נחמן דההוא דף ל. *דא"ל לחבריה כל נכסי דבי בר סיסין [ב]מזבנינא לך הואי ההיא ארעא דמיקריא תרפב דבי בר סיסין א"ל [ב] הב לה נהילי א"ל האי לאו דבי בר סיסין היא ואיקרויי הוא דמיקריא דבי בר סיסין אתא לקמיה דרב נחמן אוקמא בידא דלוקח א"ל רבא דינא הכי המוציא מחבירו עליו הראיה קשיא דרבא אדרבא קשיא דרב נחמן אדרב נחמן דרבא אדרבא לא קשיא התם מוכר קאי בנכסי הכא לוקח קאי בנכסי דר"נ אדר"נ נמי לא קשיא כיון דכ"ע קרו ליה דבי בר סיסין והאי הוא דא"ל לאו דבי בר סיסין היא עליה רמי לגלויי דלאו דבי בר סיסין היא אבל הכא לא יהא אלא דנקיט שטרא בידיה מי לא אמרינן ליה [ג] קיים שטרך קום בניכסי האי מעשה דשכוני גואי חזינא ביה תרי פירושי איכא מאן דפריש דהאי מערער לית ליה סהדי דהאי ארעא דיליה היא דאי אית ליה סהדי דהאי ארעא דיליה היא והאי אמר מינך זבינתה ואכלתה שני חזקה לא הוה אמר רבא בכה"ג המוציא מחבירו עליו הראיה דהא רבא גופיה הוא דאמר בכה"ג דלוקח בעי לאיתויי סהדי דאכלה שני חזקה דאמר רבא [כגון] דאתו בי תרי ואמרי אנן אגרינן מיניה ודרינן בה תלת שנין ביממא ובליליא וא"כ היכי אמר רבא המוציא מחבירו עליו הראיה אלא האי מעשה ליכא לאוקומי אלא כגון דהאי מערער לית ליה סהדי דידעי דהאי ארעא דיליה הות אלא האי לוקח הוא דאמר דיליה היא והוא (א) אמר מיניה זבינתה והוה ליה הפה שאסר הוא הפה שהתיר ומשום הכי אמר רבא המוציא מחבירו עליו הראיה ור"נ סבר אע"ג דלית ליה להאי סהדי (ב) דארעא דיליה הות כי קא מודה האי לוקח דדיליה הות ואמר דזבנה מיניה ואכלה שני חזקה בעי לאיתויי סהדי דאכלה שני חזקה וקא פסק הלכתא בהאי מעשה ובמעשה דבי סיסין כרבא ואיכא מאן דאמר דהאי מעשה ליכא לאוקמיה בכה"ג דהיכא דליכא סהדי דהאי ארעא (ג) למערער הות כ"ע לא פליגי דלא צריך לוקח לאיתויי ראיה ואע"ג דאמר לא אכלתה שני חזקה לא מפקינן מיניה וכ"ש כי אמר אכלתה שני חזקה כדאמרי' (ד) גבי הא דתנן ומודה רבי יהושע באומר לחבירו שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו נאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואמרינן עלה וליתני ומודה רבי יהושע באומר לחבירו שדה זו שלך היתה ולקחתיה ממך נאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ומפרקינן משום דקא בעי למיתני (ה) אם יש עדים שהיא שלו והוא אומר לקחתיה ממנו אינו נאמן היכי דמי אי דאכלה [דקסח ע"ב] שני חזקה אמאי לא מהימן ואי דלא אכלה שני חזקה °פשיטא דלא (א) מהימן (ו) ושמעינן מינה דהיכא דאמר שדה זו שלך היתה ולקחתיה ממך נאמן ואפי' ליתיה בידיה שני חזקה והא מילתא מודו בה כולהו תנאי וליר"א מאן דפליג עלה וא"כ היכי מחזקינן לרב נחמן דפליג על הא מילתא אלא האי מעשה [ד] הכין פירושא כגון דהאי ארעא ידיעא ובבירא דלהאי מערער הות וא"ל להאי מחזיק מאי בעית בהאי ארעא וא"ל מינך זבינתה ואכלתה שני חזקה אמר ליה היאך זבינתה מינאי ואנא [ה] בשכוני גואי (ז) ולא הוינא בהדך במתא בההוא עידנא (ח) ואת טעין דזבינתה מינאי א"ל רב נחמן זיל ברור אכילתך דאכילה דקיימת בה חזקה היא ומוקמינן לה לארעא בידך כלומר אייתי סהדי דקיימא את והאי מוכר במתא ואפילו חד יומא כי היכי דתהוי אכילתך אכילה דאמרינן אפשר דזבינת' מיניה בהאי יומא ואי לא הויא שני חזקה שלך כחזקה שאין עמה טענה אמר ליה רבא דינא הכי המוציא מחבירו עליו הראיה דסבר רבא תובע הוא דבעי איתויי סהדי דלא הוה במתא בההוא יומא דטעין האי דזבנה ביה מיניה ורב נחמן אמר לא יהא אלא דנקיט שטרא בידיה דזבנה מיניה ביומא פלן מי לא אמרינן ליה קיים שטרך וקום בניכסך וכ"ש הכא דאמרינן ליה אייתי סהדי דהוה בהדך במתא כי היכי דמצית למימר מיניה זבינתה וקי"ל כר"נ בתרווייהו בהאי מעשה ובמעשה דבי בר סיסין דרבא בהאי שבת דף כח. וכ"מ עניינא תלמיד הוה דיתיב קמיה דר"נ ואין הלכה כתלמיד במקום הרב וכ"ש דקי"ל *דמעשה רב בהנך תרי עובדי תרפג ההוא דא"ל לחבריה *מאי בעית בהאי *ארעא א"ל מינך זבינתה ואכלתה שני חזקה א"ל אנא בשוקא בראי הואי ולא ידענא דאת נחית גו ביתאי אמר ליה והא אית לי סהדי דכל שתא ושתא אתית להכא תלתין יומין ולא

ממהית

רש"י

ולא קניא ליה אגב ארעא : ואכלתיה שני חזקה . ואבדתי שטרי : אמר ליה . מערער אנא בשכוני גואי הואי בחדרים הפנימים היתה עיקר דירתי והייתי עובר [דרך] (ב)עליך ומשתמש עמך בבית החיצון שדרת בו ברשותי ולכך לא מחיתי : א"ל . לזה המחזיק : זיל ברור אכילתך . הבא עדים שדרת בבית ג' שנים בלא אותו שבא עמך כי אם לבדך : המוציא מחבירו עליו הראיה . דהיינו מוכר כי הלוקח היה מוחזק ועל המוכר להביא ראיה שנשתמש עמו והאי עובדא איירי שהיו עדים למערער שהיה שלו הבית דאם לא כן אפילו לרב נחמן המחזיק היה נאמן במגו דאי בעי אמר לא היה שלך מעולם [ו] : דמיקריא דבר סיסין . ואין ידוע אם זה קנאה מבר סיסין ולכך נקראת כך או כך שמה מעולם וירושה היא מאבותיו: קשיא . רבא ארבא ורב נחמן ארב נחמן דלעיל אוקמה רבא ביד הלוקח ורב נחמן אוקמה ביד המוכר והכא איפכא : כיון דכ"ע קרו ליה דבי בר סיסין . ונראין הדברים שנקראת כן לפי שקנאה מבר סיסין והוא אמר ליה לאו מבר סיסין קניתיה מעולם : עליה דידיה רמי לגלויי . שהוא כדבריו דאקרוייה דבר סיסין ולא קנאה מבר סיסין ואם יביא עדים כדבריו פשיטא דאוקימנא בידיה דהאי דאמר נכסיה דבר סיסין [ז]: פשיטא . דבעי למימר נכסים שקניתי ממנו ולא נכסים שלא קניתי ממנו אע"פ שהם נקראים כך : בשוקא בראי הואי . בארץ מרחקים במקום שאין שם שיירות מצויות ותנן לקמן היה ביהודה והחזיק בגליל אינה חזקה עד שיהא עמו במדינה או באותה מדינה ובשעת חירום דאל"כ לא הוי מצי למיטען הכי לחברא חברך חברא

אית

וקרי לארץ תימן שכוני גואי כדכתיב (א) וחדרי תימן : א"ל רב נחמן למחזיק זיל ברור אכילתך. כלומר הבא ראיה שהיה במקום שהיה יכול למחות וכיון שלא מיחה תועיל לך אכילתך שאכלת שני חזקה משום שסובר ר"נ שעל המחזיק להביא ראיה שהמוחה היה במקום שהיה יכול למחות דכיון דבכך הוי חזקתו חזקה והוא צריך להביא ראיה על חזקתו גם בזה צריך דבהא תליא מילתא ורבא היה סבור שעל המערער להביא ראיה שהיה במקום רחוק שלא היה יכול למחות בו כמו שהיה צריך להביא ראיה אם טעו שמיחה וקי"ל כר"נ בהא ובהא דבי בר סיסין משום דרבא ההיא שעתא כתלמיד היושב לפני רבו היה מדלא אמרינן רבא אמר אלא א"ל ואין הלכה כתלמיד במקום הרב כ"כ הרי"ף ז"ל וכן אם טען המערער ואמר מתי אתה אומר שקניתו ממני ביום פלוני והלא באותו יום הייתי בארץ מרחקים כתב הרי"ף ור"ח ז"ל שעל המחזיק להביא ראיה שהיה באותו יום עמו במדינה דאע"ג דאיכא למימר מילי מסר לא עבדי איניש דמזבני אא"כ הלוקח עמו בעיר אחת והכי פירש ז"ל הא דא"ר נחמן זיל ברור אכילתך ואע"ג דלענין פירוש סוגיין מחוור טפי כמו שפרש"י דאלו לפירושן ז"ל קשה דהא תנן [דף לח.] היה בגליל והחזיק ביהודה ביהודה והחזיק בגליל לא עלתה לו חזקה הא יהודה ויהודה עלתה לו ואע"פ שהתחיל להחזיק שלא בפני הבעלים כי אפשר שהלך לוקח לשם או המוכר בא או שנייהם עמו שליח ומשמע דעלתה לו חזקה בלא ראיה מ"מ לענין דינא נראה שיש לחוש להני אשלי רברבי ומי יכניס ראשו בין ההרים הגדולים האלה לעשות מעשה שלא כדבריהם ועוד אפשר לחלק בין יהודה ויהודה שמצויים עוברים ושבים לארץ מרחקים: ורמי דרב נחמן אדרב נחמן דהכא אזיל בתר מוכר ובעובדא דבר סיסין בתר לוקח ורבא איפכא : נכסי דבר סיסין. קנה נכסים מבר סיסין והיו לו כבר נכסים אחרים שנקראים כן בשם: קאי בנכסי. שהחזיק עדיין בנכסים אלו גבי הא דבר סיסין והכא הלוקח קאי מוחזק שהחזיק ג' שנים : מאי בעית בהאי ארעא. שהיא שלי כאשר ידוע לכל: אנא בשוקי בראי. בארץ מרחקים שאין השיירות מצויות או מפני שיש חירום ביניהם ואיכא דקרו לארץ לפון בראי כדאמרינן בגמ' (ב"ב דף כה:) *ארץ לפון אינה מסובבת : דכל שתא לפון הוא הכא תלתין יום. וא"כ שהיא שלך אמאי לא מחית כי דבשלמא אם לא באת אלא בשנים הראשונים הייתי יכול לומר הייתי סבור לבא בשנה השלישית ולמחות אבל השתא שבאת גם בשלישית

אמאי

וכוה לפון איגה כו' (ג"א)

הגהות חו"י

(א) נ"ב ומסיק בשלמא גבי אביו מסכתת לה דאיצטריך למתניי' כגון דאכלה שני חזקה ואפ"ה לא מהימן כגון שאכלה שתים בחיי האב ואחת בחיי בנו וכו' : (ב) נ"ב ולקמן פי' בע"א :

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא

(א) והפשוט לי טעמו דארץ תימן נקרא גוואי משום דאמרי' בגמ' פ' לא יחפור דף כ"ב דרוח לפון אינה מסובבת וממילא הוא חוץ לעולם ולכך נקרא דרום גוואי ואינו בא להביא ראיה אלא על דקרי ליה שכוני שהוא מלשון חדר וכל זה מבואר ברמב"ן בחידושיו:

הגהות הב"ח

(א) דאמר כצ"ל:(ב) נ"ל דהאי ארעא:(ג) דמערער כצ"ל:(ד) נ"ב פ"ב דכתובות דף י"ז: (ה) נ"ב סיפא : (ו) נ"ב פי' דמדלא פריך דבריתא גופא היא קשיא היכי דמי כו' אלמא דבריתא ניחא דלא אכלה שני חזקה ואפ"ה נאמן כיון דליכא עדים מיהו יש ליישב דהני דמפרשי כפירושא קמא ס"ל כפרש"י דההיא דמודה ר' יהושע מיירי באינו תובעו ומש"ה נאמן ואפי' לא אכלה שני חזקה אבל הכא דא"ל המערער מאי בעית בהאי ארעא דכיון דתובעו אפי' ליכא עדים לא אמר הפה שאסר הפה שהתיר ועי"ש ברש"י פ"ב דכתובות דהתוס' חולקים על פירש"י דאפי' תובעו אמרי' הפה שאסר הפה שהתיר כיון דליכא עדים וכך הוא דעת האלפסי הכא : (ז) נ"ב הואי : (ח) נ"ל דאת :

הגהות מא"י

[א] נ"ב בגמ' ביתא :
[ב] נ"ב פי' הלוקח אמר ליתן לו אותה קרקע נמי:
[ג] נ"ב רשב"ם פי' אחרי שהמוכר רוצה לפוסלו והחזקה של שלש שנים במקום שעד הם עומדים ומאחר שהמוכר מערער על החזקה שאינה חזקה צריך זה להביא עדי' שחזקתו גמורה שלא דר זה עמו :
[ד] נ"ב ובדאיכא סהדי נמי לא הוה הרי"ף לאוקמי כמו שפי' הרשב"ם דקשה לי' למה אמר רבא המע"ה הא רבא גופא אמר לעיל דעל הלוקח להביא ראיה כמ"ש הרי"ף לפי' הא' : [ה] נ"ב וכתב הרא"ש ומלתא דתמיהא לי כיון דחזקה במקום שטר עומדת היאך מהימן המערער לומר כדבורו לא הייתי בעיר באותו זמן שאתה אומר שמכרתי לך ולפ"ז לא היה מהניא חזקה לעולם דהיאך ימצא עדים שראוהו בעיר באותו יום ועוד עיקר כח משא ומתן של המעשה חסר מן הספר דה"ל למימר מינך זבנית בההוא יומא כדי שתהא התשובה על דבריו באותו יום שאתה אומר שלקחת ממני בשכונא גוואי הייתי כו' וסוף דבריו ועוד דלשון בשכונא גוואי אינו מורה לשום פי' אלא כפי' רש"י ורשב"ם שהיה דר בבתי פנימיים והיה עובר דרך עליו : [ו] דהפה שאסר הוא הפה שהתיר : [ז] דבר סיסין פשיטא דבעי הד"א :

שבת דף כח. וכ"מ
בגמ' איתא בהאי ביתא א"ל כו' (ג"א)

(א) ממחית אמר ליה כל תלתין יומין בשוקאי טרידנא ולא ידענא דאת נחית בגויה דביתאי אמר רבא עבדי אינשי דטרדי בשוקא כל תלתין יומין ולא (ב) קמא עליה חזקה: האי מימרא דרבא אוקמיה רבינו האי גאון זצ"ל בשעת חירום דלא קיימא חזקה אלא עד שיהא עמו במדינה אבל שלא בשעת חירום לא בעינן שיהא עמו במדינה דקי"ל מחאה שלא בפניו הויא מחאה דחברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה ומסתברא תרפד כוותיה ההוא דא"ל *לחבריה מאי בעית בהאי ארעא אמר ליה מפלניא זבינתה דאמר לי דזבנה מינך אמר ליה ואת לאו קא מודית דף ל: *דהאי ארעא דידי הוה ואת לאו מינאי זבינתה זיל את לאו בעל דברים דידי את אמר ליה רבא °דינא קאמר ליה. האי מעשה נמי פשיטא הוא ולית ביה ספיקא והלכתא כותיה דכל כי האי גוונא לא מוקמינן לה לארעא בידא דנתבע אלא היכא דאית ליה סהדי דדר בה ההוא דזבנא מיניה חד יומא ואכלה איהו שני חזקה אי נמי דאמר קמאי דידי זבנה מיניה ההוא פלניא דזבינתה אנא מיניה ואכלתה אנא שני חזקה או אכלה איהו שני חזקה כדבעינן למימר קמן אבל היכא דלית ליה סהדי דדר בה ההוא פלניא דזבנה מיניה אפילו (א) חד יומא ולא קאמר איהו קמאי דידי זבנא מינך ואכלתה שני חזקה כגון האי דינא הוא דהדרא ארעא לגבי מרא ואזיל האי ומשתעי דינא בהדי מוכר דזבנה מיניה ואע"ג דלית ליה סהדי למרא קמא דארעא דיליה היא אלא האי הוא דקא מודה דארעא דיליה היא (ג) ולא אמרינן בכה"ג הפה שאסר הוא הפה שהתיר ומוקמינן לארעא בידיה אלא כיון (א) דאודי דהאי ארעא להאי היא הוה ליה ודאי והאי דא"ל א"ל פלניא דזבנה מינך הוה ליה ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי הילכך דינא הוא דמהדר ליה לארעא להאי דאודי ליה דדיליה היא ואזל איהו ותבע לאידך דזבנה מיניה ואי אית ליה פסידא בהאי דאודי ליה איהו אפסיד נפשיה דלא איבעי ליה למיזבן ארעא (ב) הכין וחזינן לרבוותא בהאי מעשה שקלא וטריא ופלוגתא בפירושיה ואיכא מאן דאפקיה להאי מימרא דרבא מהלכתא ואנן לא סבירא לן הכי אלא כדכתבינא וטעמא תריצא הוא ולית ביה קושיא כלל ההוא דא"ל תרפה *לחבריה מאי בעית בהאי ארעא א"ל אנא מפלניא זבינתה ואכלתה שני חזקה אמר ליה פלניא גזלנא הוא (ג) אמר ליה (ד) אית לי סהדי דאתאי ואימליכי בך ואמרת לי זיל זבון א"ל משום דאמינא השני נוח לי והראשון קשה ממני (ה) כמאן כאדמון דתנן העורר על השדה והוא חתום עליה בעד אדמון אומר השני נוח לי והראשון קשה ממני וחכ"א איבד את זכותו אפילו תימא רבנן עד כאן לא פליגי רבנן התם אלא בחיתום דקא עביד מעשה אבל דיבורא עביד איניש דמיקרי ואמר ההוא דא"ל לחבריה מאי בעית בהאי ארעא אמר ליה מפלניא זבינתה *דזבנה מינך ואכלתה שני חזקה א"ל פלוני גזלנא הוא א"ל והא אית לי סהדי דאתית באורתא לגבאי ואמרת לי זבנה ניהליה [א] (ו) דאמינא איזבין דינאי אמר רבא עביד איניש דזבין דיניה: ההוא תרפו דא"ל *לחבריה מאי בעית בהאי ארעא א"ל מפלניא זבנתה ואכלתה שני חזקה א"ל והא נקיטי שטרא דזבנא לי (ז) מארבע שנין א"ל [ג] מאי סברת שני חזקה תלת

רש"י

אית ליה כדאמר לעיל: בשוקאי הוה טרידנא. ולא ידעתי שאתה דר בביתי וכגון שיש לו בית אחר באותה עיר שבו נתאכסן ויש מפרשים בשוקאי הוה טרידנא ולא היה לי פנאי למחות אע"פ שידעתי ואין נראה: מפלניא זבינתיה דזבנא מינך. כלומר שאמר לי בשעת מכירה שהוא לקחה ממך ומסקנא דמילתא דמוקמינן ליה ביד המערער והטעם כיון שמודה לו דשלו היה זה הקרקע מתחלה לא מיבעי היכא דלא החזיק בה ג' שנים אלא אפילו החזיק בה (ג) ג' שנים מפקינן מיניה דהא הוי חזקה שאין עמה טענה כי המחזיק אינו יודע אם היתה של המוכרה לו אם לאו אע"ג שלא היו עדים למערער שהיה שלו מ"מ המחזיק מודה שהיתה שלו וגם מודה שאינו יודע אם קנאה המוכרה לו מן המערער אם לאו דהא לא אמר קמי דידי זבנא מינך הודאת בעל דין כמאה עדים דמי וגם אין עדים למחזיק דדר ביה המוכר אפילו חד יומא אבל אם החזיק בה זה ג' שנים וטען ואמר מפלוני זבינתיה דקמי דידי זבנה מינך כלומר שידעתי בברור דזבנה מינך נאמן במגו דאי בעי אמר אנא זבינתיה מינך ואכלתיה שני חזקה א"נ אם היו עדים לזה שהחזיק בה המוכר יום אחד הוה מוקמינן ביד המחזיק כדאמרינן לקמן (ד) גבי ההוא דדר בקטתא בעיליתיה ד' שנים והכא בהאי עובדא אפי' בלא עדים שהחזיק המוכר יום א'[ג] לא מהניא כיון שזה לא החזיק בה ג' שנים וגם הראשון אין לו לא שטר ולא עדים שקנאו מן המערער: ולא קמודית לי כו'. כדפרישית: ז"ל. מקרקע שלי ולאו בעל דברים דידי את כי אני מוחזק בה יותר ממך כי לא החזקת בו שלש שנים: דינא קא אמר ליה. המערער אפילו החזיק בו שלש שנים כדפרישית: ואידך ספק. שבעצמו אינו יודע אם הוא של מוכר או לא: זבינתיה מפלניא. ואכלתיה שני חזקה ואין לו עדים שהחזיק בו המוכר אפילו יום א' דאי הוה ליה עדים שדר בו המוכר חד יומא תו לא הוה טעין גזלנא הוא דטוענין ללוקח: גזלנא הוא. בשדה זו שגזלה (ה) ממני: דאימלכי בך. שיעצתי בך: זיל זבין. לך וקני: השני נוח לי. אתה נוח לי לריב עמך ולהוציא ממך בדין: דינא קא"ל. ומוקי לה ביד המערער אע"ג דהחזיק בה ג' שנים ולא מיחה הוי חזקה שאין עמה טענה כי אינו יודע אם יש לאותו שקנאו ממנו חלק בה אם לא: והוא חתום עליה. המערער עצמו חתום על השטר שקנאו המחזיק משמעון ומערער ואומר שמשמעון גזלו ממני: השני נוח לי. ולכך חתמתי: זבנה ניהליה. קנהו לי ואם שלך היתה מה לך לקנותה היה לך להוציאה ממני בדין: דאמינא למיזבן דינאי. אמרתי בלבי לקנות בדמים מועטים קרקע [שלי] שלא אצטרך לירד לדין ולריב בך פעמים שהזכאי מתחייב בדין: עביד איניש למזבן דיניה. אע"פ שקרקע שלו כדפרישית: וא"ל הא שטרא. שכתוב בו שמכרו לי וזה ארבע שנים נמצא שקדם שטרא לחזקתך ואת מינאי לא זבנתה והוי חזקה שאין

נמוקי יוסף

אמאי לא מחית: ל' יומי בשוקאי הוה טרידנא. ולא שכנתי שם אלא בבית אחר שלי או הולכתי לעמוד עם חבורתי במקום אחר אשר אכלנו בשותפות ומתוך זה לא ידעתי שהיית מחזיק כדי שאוכל למחות והכי הלכתא דלא עלתה לו חזקה ומשמע מהכא דאין צריך שיהיה המערער כל השלש במקום שיכול למחות אלא דוקא בסוף שלש ואפילו היה בתחלת שלש במקום הראוי למחות ולא מיחה והלך במקום שלא היה יכול למחות לא עלתה לזה חזקה כלום דאימא דעתו היה לשוב אלא שלא נזדמן לו: א"ל מפלוני כו'. מדקאמר הכי ולא טען ואכלתי שני חזקה משמע דאכתי לא דר בה תלת

נר מצוה

שנין מיהו אפילו היה דר בה תלת שנין כיון דהוא ידע דקרקע זו של מערער היה ולא ידע איך בא ליד מי שמכרה לו ה"ל ספק וודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי ומיהו אם אית ליה סהדי דדר בה חד יומא המוכר אז זכה בה האי לוקח כיון שאכל שני חזקה משמע שאין למערער עדי חזקה ומש"ה צריך להודאתו וכיון שכן היכא דהאי לא ידע מעצמו שזה הקרקע של מערער אלא הכי קא"ל הא דמזבנה לי אמר לי שלך היתה ומינך זבנה דמשמע שזה אינו יודע אלא מפיו של מוכר ודאי בכה"ג אין מוציאין אותה מידו ואפי' לא דר בה שני חזקה שהרי המוכר היה נאמן לומר שלך היתה ולקחתיה ממך דהפה שאסר הוא הפה שהתיר וה"ה להאי דבא מכחו דמהניא ליה ההיא טעמא וגדולה מזו כתב הרמב"ן ז"ל שאם דר בה המוכר חד יומא אע"פ שהלוקח לא החזיק בה שלש שנים זכה בה מכח המוכר שהיה זוכה מטעם מיגו דהכחשה דהומ"ל שלא היה שלו א"כ הוי הפה שאסר הוא הפה שהתיר ומהניא ללוקח אע"פ שהוא מודה כבר שידע מעצמו שהיתה שלו דלא שייך ביה מיגו דהכחשה והביא ראיה ממי שהפקיד לחברו כלי ומת הנפקד והכלי ביד יורשין והשתא האב היה נאמן לומר חזרתי ולקחתיו ממנו במיגו דהכחשה דאי בעי אמר החזרתי היכא דלא ראה השתא אדם ברשותו ואנן ודאי טענינן ליורשיו מאי דמצי טעין אבוהון אע"ג שהכלי בידם לפניהו וליכא מיגו דהכחשה ומיהו מגדולי אחרונים מסופקין גם בדין זה של יורשי נפקד. כתב הרב ר' יונה ז"ל דהיכא שעמד המוכר הזה עם המערער על הקרקע זה בדין וזכה בו מטעם הפה שאסר הוא הפה שהתיר אף ע"פ שהקונה מודה למערער שהוא יודע שהיתה שלו ואינו יודע כלום בקנין מי שמכרו לו כלום אלא מפיו אפ"ה זכה בו כיון שזכה בו מוכרו בבית דין כדאמרן: מאי בעית בהאי ארעא. בכל הני דאמרינן מאי בעית הוא דאית ליה למערער עדים שהקרקע שלו או של אבותיו כדין כל מערער: א"ל פלוני גזלן הוא. ומיירי כגון שלא דר שם המוכר אפילו יום אחד ולא מהני ליה הבא מכח חזקתו אי נמי דר שם המוכר יום אחד ומיירי דאית לן סהדי שהוחזק בגזלן וגזלן אין לו חזקה והוא הדין לזה שבא מכחו: ואימלכי. נתיעצתי עמך וכי היכי דאמרת לי לך קנה למה לא הודעתני שגזולה היא ממך: אמר השני נוח לי וכו'. טוב היה לי יותר לריב עמך והייתי חפץ בקניינך: אפילו תימא כרבנן. אתיא הך דהכא דהלכתא כרבנן והתם טעמא מאי אמרי רבנן דלא מצי טעין הראשון קשה דמ"מ אם איתא דהכי הוה שהיתה שלו לא היה לו לעשות מעשה כנגדו ולהעיד שהשדה הוא מאחר אבל הכא אינו אלא דבורא בעלמא דא"ל זיל קני וכן הלכתא:

ואכלתה שני חזקה. ואית ליה סהדי שהמוכר דר בה חד יומא [ד]: (ג) א"ל. המערער איך אתה אומר שלא בא לידך בתורת גזילה והא אית לי סהדי שבקשת ממני למוכרה לך ואם היתה שלך איך אמרת לי למוכרה: אזבון דיני. אמרתי לפדות את עצמי ליתן לך איזה דבר שלא אצטרך לריב עמך והוא הדין אם היה איפכא [ה] שהמערער היה מפייסו שזה הקונה ימכרנה דמצי טען הקונה הזה כן איך אתה מערער לומר שהיא שלך והלא היית מפייס לי למכרו לך ומיהו היה צריך לטעון זה היכא שאין לו עדים שדר שם המוכר אפילו חד יומא

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) ואינו נאמן במיגו דמינך זבינא היכא דה"ל חזקה דחשב מיגו דהעזה דהא דדר ביה חד יומא אינו כ"כ העזה וק"ל ומסיק ולא קאמר איהו קמי דידי זבנה מינך שני חזקה הלא מהני ואכלתה שני חזקה משמע מלשון זה דדוקא בדאכל שני חזקה הוא דמהני טענה זו דקמי דידי זבנה מינך אבל אם לא אכל לא מהני טענה זו ואף אם אין עדים למערער שהוא שלו וכדמסיק הרי"ף ז"ל ולא אמרינן דיהא המוחזק נאמן במיגו דלא היתה שלך מעולם דאינו טוען כרצון שלא היתה שלו דמתירא שמא יביא עדים שהיתה שלו ומיהו אם היה טוען אני קניתי מינך היה נאמן במיגו שלא היתה שלו מעולם דגם טענה זו שקנאה ממנו אינה טובה כ"כ מאחר שאין לו עדים ולא ראיה על הקנין אבל מה שטוען קמא דידי זבנה מינך ואנא קניתי ממנו היא טובה דאיירי בשיש לו שטר מהמוכר הזה או עדים על הקנין וכ"ז הוא ג"כ דעת הרשב"ם ומבואר בח"מ סי' קמ"ו ובאשר"י מבואר קצת סברות שכתבתי ומכ"ש דלא מועיל להמוחזק מה שיש לו עדים שדר בו המוכר והוא עדיין לא החזיק בו ג"ש שאף שאין לו עדים למערער שהוא שלו דאז שייך טעמו וסברתו של הרי"ף דהמערער הוא ודאי והמחזיק הוא ספק ודו"ק : (ב) הב"י הביא לשון זה בח"מ סי' קמ"ו כתב ע"ז ודבריו אינם (נכונים) [מובנים] ומצאתי שכתב הרב המגיד בפי"ב מהל' טוען שנראה מדברי הלכות שסובר כרבינו יונה ועיקר עכ"ל ודברי

הגהות מא"י

[א] נ"ב א"ל : [ב] מי כנ"ל : [ג] נ"ב אבל אינו יודע אם לקח אותה או לא :

עין משפט

א מיי' פי"ד מהל' טוען ונטען סמג עשין לב טור ח"מ סי' קמו :
ב מיי' פט"ו שם סמג שם טור ח"מ שם :
ג מיי' פט"ו שם טוש"ע שם :

הגהות הב"ח

(א) קא ממחת בי. כנ"ל : (ב) נ"ל קיימא: (ג) לא כנ"ל : (ד) נ"ב והא : (ה) נ"ב אמר רבא דינא קאמר ליה : (ו) אמינא כנ"ל: (ז) נ"ב מיניה :

הגהות חו"י

(א) נ"ב מצא"כ כדלא אודי כאמר זה בארעא אפי' אין לו שום ראיה וחזקה ועדים כיון דהמערער ג"כ אין לו וזה פשוט: (ב) נ"ב וה"ל חזקה שאין עמה טענה דלא מהני מיגו רק להאמינו וק"ל מצא"כ אלו אמר בפני לקחה ממך : (ג) נ"ב ואפי' שטר מכירה מפלניא בידו. כנ"ל : (ד) נ"ב לקמן בפ' מ"ה ברי"ף ד"ה בסוף

יומא דאז הוא דאין חזקתו חזקה ואם טען המערער אמינא אזבון דיני כדי שלא אצטרך לריב עמך היה נמי נאמן כדפוסק רבא דהלכתא כוותיה דעביד איניש וכו': הא ארבע שנין. כמנא מקמו קודם לחזקה שלך: שני חזקה טובא קאמינא. אלא שלא חששתי לפרש אלא שני חזקה סתם כי לא ידעתי שיש לך שטר ארבע שנין: עביד איניש דקרי לשני טובא שני חזקה. ולא הוי חוזר וטוען. נראה מכאן דאפילו הוה מייתי סהדא לקיים מה שחזר [ח] וטוען לא מהני ליה היכא דהוי חוזר וטוען [וכן פי' רשב"ס] וכתב נר מצוה הרשב"א ז"ל דאפילו לא אמר סתם שני חזקה אלא שפירש ואמר שלש שנים אמרינן עבידי אינשי דקרו לשני טובא שלש שנים כיון דתלת שנין הוו עיקר חזקה לא חשש להזכיר אלא מה שהיה עיקר לפי דעתו: אבל שית כו'. שהרי כשמכרה לאחר בסוף שהחזיק זה ב' שנים הרי כאילו אודיע שאין הקרקע של מחזיק זה שאין לך מחאה גדולה מזו ואע"ג שהחזיק זה שלשה שנין בתראי ולא מיחה בו בהן ואמרינן לקמן [דף נט:] צריך שימחה בסוף כל שלש היינו דוקא כשהמוכר עצמו הוא המערער ולפיכך יכול זה לטעון סבור הייתי שחזרת ממחאתך מפני שאתה בעצמך ידעת שמכרת לי ומשום הכי לא נזהרתי בשטרי [ט] אבל הכא יטעון המערער שאינו חושש למחות לאזדהורי בשטרי כיון [י] שזה קנאה קודם שהחזיק זה שני חזקה [מפורש בפי' רשב"ס יותר בריוח] ומשום הכי בעינן שאכלה שבע שקדם חזקתו לשטר קנייתו של זה ורבינו חננאל והר"ם ז"ל כתבו שצריך להביא ראיה על חזקת שבע שנים והסכים [כ] הרשב"א ז"ל לדעתם משום דליכא למימר שיהא נאמן לומר החזקתי שבע מגו דבעי אמר מינך זבניתיה לאחר שלקחת אותה והחזקת בה שני חזקה שהרי כשאומר לו זה מאי בעית בהאי ארעא לא היה יודע המחזיק הזה שהוא לקחה כדי שיטעון לו מינך זבנתיה ואלו היה אומר כן היה נפסד עם ראובן שמכרה לו: **זה** אומר של אבותי כו' מה לו לשקר. דהא לאו מגו במקום עדים ממש הוא שהרי אע"פ שמעידין שהוא של אבותיו אינם מעידים שלא מכרו אותה לעולם ואפשר שאבותיו של זה קנו אותה מהן ואביי אמר דהוי במקום עדים ממש דודאי האי כדטעין ואמר של אבותי מעולם קאמר דאם לא כן מאי קא [נ] מערער א"כ כשהשיב לו של אבותי מסתמא כטענתיה טעין וכיון שבאו עדים ואמרו של אבותיו של זה היה קא מכחשי ליה וא"כ איך נאמן לומר במגו ה"ל מגו במקום עדים ממש ולא אמרינן ואף אכן לא מצינו למטען שמא אבותיו לקחוה מאבותיו של זה כיון דסהדי לא מסהדי שלא מכרו לעולם דכיון דאיהו טעין של אבותי כלומר לעולם כדפי' הא מודי דלא קנו והודאת בעל דין כמאה עדים דמו כן בירר הרנב"ר ז"ל בחדושיו [מ] והלכתא כאביי כדאמרינן הכא: הדר אמר וכו'. דכיון דחזא דפסקי ליה כאביי: עולא אמר חוזר וטוען. שהרי אינו סותר דבריו אלא מתקן אותם וקי"ל כוותיה דהא אמימר דהוא מנהרדעא מודה ליה אבל כשאמר ולא של אבותיך לא הוי מתקן אלא סותר

תלת שנין קאמינא שני חזקה טובא קא אמינא (א) אמר רבא עביד איניש דקרי לשני טובא שני חזקה והני מילי דאכלה שבע שנין (ב) דקדמת חזקה להאי שטרא דהך *אבל שית [דף לא.] א אין לך מחאה גדולה מזו °זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי האי אייתי סהדי דאבהתיה היא והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה אמר *רבא מה לו לשקר אי בעי א"ל מנך זבינתה ואכלתיה שני חזקה (א) א"ל אביי מה לו לשקר במקום עדים לא אמרינן והלכתא כותיה הדר אמר ליה אין דאבהתך היא וזבינתה מינך והאי דאמרי לך דאבהתי דסמכי לי עלה כדאבהתי ב טוען וחוזר וטוען או אינו טוען וחוזר וטוען עולא אמר טוען וחוזר וטוען נהרדעי אמרי אינו חוזר וטוען *ומודה עולא היכא דא"ל של אבותי ולא של אבותיך דאינו טוען וחוזר וטוען והיכא דהוה קאי בבי דינא ולא טען ונפק לאבראי והדר אתא לבי דינא וטען דאינו טוען וחוזר וטוען מאי טעמא טענתיה אגמרוהו ומודו נהרדעי היכא דאמר ליה של אבותי שלקחוה מאבותיך דטוען וחוזר וטוען והיכא דאישתעי [מילי] אבראי ולא טען ואתא לבי דינא וטען דטוען וחוזר וטוען מאי טעמא עביד איניש דלא מגלי טענתיה אלא בבי דינא אמר אמימר אנא מסבי נהרדעי אנא וסבירא לן דטוען וחוזר וטוען והילכתא טוען וחוזר וטוען והוא דיהיב אמתלא לטענתיה קמא כדאמרינן לעיל °זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי האי אייתי סהדי דאבהתיה היא ואכלה שני חזקה והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה אמר ר"נ אוקי אכילתא בהדי אכילתא ואוקי ארעא בהדי אבהתא א"ל רבא והא עדות מוכחשת היא אמר ליה נהי דאיתכחוש באכילתא *באבהתא מי איתכחוש [דף לא:] הדר אייתי סהדי דאבהתיה היא א"ר

רש"י

שאין עמה טענה *דלא הוי חוזר וטוען ולא מכחיש טענותיו ראשונות: הני מילי דאוקמה בידיה. דאייתי סהדי דאכלה ז' שני חזקה שקדמו שני חזקתו למכירה של זה שאז לא היתה מכירתו כלום כיון שכבר החזיק בה זה ג' שנים אבל [א] אין לו עדים כ"א משית שנים הדין עם בעל השטר דאין לך מחאה גדולה מזו שמכרה לאחר לסוף ב' שנים ואיבעי ליה למיזדהר בשטריה לעולם עד שיוציא השטר מיד זה ויקרענו ויש מפרשים דאין צריך עדים כי אם מג' שנים אחרונות ואז מהימנינן ליה על השאר ואין נראה דהחזקה קיימת במקום שטר ולא תהא חזקת ג' שנים אחרונות אלא שטר של שלש שנים והרי השטר של ארבע שנים קודמו: של אבותי היה. קרקע זה: מה לו לשקר. לזה המחזיק בודאי דאמר של אבותי הוא: במקום עדים. המעידים דשל אבותיו לאידך הוי מגו וגם החזקה אינה כלום דהא אין עמה טענה כי אם טענת שקר: דסמיך לי עלה. הייתי סמוך ומובטח בה כאילו היתה של אבותי כי החזקתי בה שלש שנים בשופי אחר שמאבותיך קניתיה: טוען וחוזר וטוען. אדם שטוען בב"ד [ב] וכי יכול לחזור אחר כן ולטעון דברים אחרים לתרץ דבריו הראשונים אע"פ שמכחישין קצת כזה שחוזר וטוען דסמיכי עלה כדאבהתי: חוזר וטוען. לתקן דבריו הראשונים: אינו חוזר וטוען. כיון שקצת מכחישו: דאינו חוזר וטוען · דסמיך ליה עליה [ג] שהרי עוקר דבריו הראשונים: והדר אתא. וטען לתקן דבריו הראשונים [ד] ואינו חוזר וטוען אם מכחישין קצת: טענתיה אגמריה. אוהביו וקרוביו: ומודו נהרדעי · היכא דמתחלה טען של אבותיו וחזר וטען של אבותי שלקחוה מאבותיך דחוזר וטוען ומהימן דאינו עוקר כלל דבריו הראשונים אלא מוסיף עליהן וכיון שהחזיק בה ג' שנים מוקמינן ליה בידיה דהוי חזקה שיש עמה טענה דאי בעי אמר מינך זבנתיה ואכלתיה שני חזקה כי אמר נמי של אבותי שלקחוה מאבותיך מהימן: אבראי. לב"ד ולא טען מה שטוען עכשיו בב"ד אתא לב"ד וטען טענות שהן עוקרות את הראשונו' לגמרי דחוזר וטוען: דלא מגלי טענתיה אלא בב"ד. [ה] לא ילמוד מהן מי שכנגדו ליתן לב להשיב עליהן קודם שיבא לב"ד: וסבירא [ו] ליה דטוען וחוזר וטוען. תיקון לשון הראשונות אע"פ שקצת מכחישין הואיל ואינו עוקרו לגמרי: אכלתיה שני חזקה: אותן שלש שנים עצמו שאתה טוען אני אכלתיה ולא אתה: והאי אייתי סהדי. כדבריו על אותם ג' שנים עצמן שהעידו הראשונים באו אלו והכחישו: אמר רב נחמן. עדות דאכלתיה אינו כלום כיון שמכחישין זה את זה אבל בעדות דאבהתא דלא איתכחוש עדותם קיימת ומוקמינן ליה בידיה: והא עדות מוכחשת היא. כיון דאילו שתי כתי עדים מכחישות זו את זו אחת מהן ממה נפשך פסולה לכל העדות שבעולם ולא ידעינן איזו פסולה ולכך תיבטל עדותן לגמרי: באבהתא מי איתכחוש. ואותו עדות קיים לגמרי [ז]: הדר אייתי סהדי. אותו שרב נחמן הפסידו והרי לשניהם עדי חזקה ועדי אבות ואין כח לזה יותר מזה: דאמרינן כל דאלים גבר · ואין אסיקנא כלומר שלא נחזיק בה בזה [יותר מזה]: ולזילותא

ולכולי עלמא אינו חוזר וטוען מיהו דקדק הרב בן מג"ש דהיינו דוקא כי הכא שבאו עדים ז"ל בינתים כדאמר הדר אמר וכו' דאז ודאי לא מצי לאפוכי טענתיה אפילו מפטור לפטור אבל היכא דלא אתו עדים בינתים מצי לאפוכי טענתיה מפטור לפטור כגון זאת וכגון שאמר מתחלה לא לויתי ואח"כ טוען לויתי ופרעתי נאמן אע"פ שמכחיש דבריו הראשונים וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהלכות טוען ונטען. והיכא דהוה [נ] בי דינא ולא טען. תיקון דבריו [ס] דאמרן אלא אחר שילא מבית דין חזר וטען אינו טוען וכו': מילי אבראי ולא טען. מה שהיה טוען עתה בבית דין דהשתא טוען הפך מה שהיה אומר אבראי דחוזר וטוען: והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה. כלומר אותן שנים שטען חבירו: האי עדות מוכחשת היא. כלומר כיון דהני שתי כיתות מכחישות זו את זו אחת מהן פסולה לכל עדות שבתורה ואחרי שאין לברר איזו הפסולה תבטל עדותן לגמרי: כהי דאיתכחש וכו' · דוקא במאי דאיתכחש איתכחש ובמאי דלא איתכחש לא איתכחש וכל שכן דמכאן ולהבא לא פסלינן ליה כיון דבאותה עדות עצמה דאיתכחש לא פסלינן לה [ע] כדאיתמר שתי כתי עדים המכחישות זו את זו אמר רב הונא זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה דכיון דלא ידעינן הי מינייהו מפסלא נוקי כל חדא מינייהו בחזקתה שהיא כשרה אבל עד אחד מכת זו ועד אחד מכת זו אין מצטרפין לעדות דחד מינייהו ודאי פסול (פ) וא"ת [תוס' ד"ה וזו] ואמאי לא להימנינהו לבתראי מגו דאי בעי פסלי לקמאי בגזנותא אי נמי דמזמי להו כלומר דאמרי להו והלא עמנו הייתם במקום פלוני שאתם מעידים שבאותו יום ובאותו זמן ידעתם בו [צ] הייתם עמנו במקום פלוני ואי אפשר שתדעו זה דהזמה היא בגוף העדים עצמם והכחשה היא בעדות ולא בגוף העדים י"ל דעדים לא מהימני במגו טפי ממאי דמהימני מחמת עצמם דבעדים לא שייך מגו דלא שייך מגו אלא במי שאינו נאמן בדבריו ועוד דליכא מגו דשמא לא ישוו שניהם באותה טענה אף על פי שהושוו עכשיו והא דאמרינן בפרק האשה שנתארמלה (דף יח:) דבשאין כתב ידם יוצא ממקום אחר נאמנים לומר אנוסים היינו מגו דאי בעו אמרי אין זה כתב [ק] ידם התם שאני דאפילו אי חד מינייהו אמר הכי מיפסל שטרא הלכך בידא דכל חד מינייהו הוא למיפסליה וכן כתב רבינו יצחק הזקן ז"ל: הדר אייתי סהדי. אותו שהפסידו רב נחמן ואשתכח השתא דלשניהם הוו עדי אבות ועדי חזקה

ומה שירצה זה לטעון לא יטעון זה ע"כ: [צ] כ"ב ביום: [ק] כ"ב פי' וא"כ קשה דאמרי' מיגו בעדים: [ר] כצ"ל דשני חזקה טובא קאמינא ולא הוי חוזר וטוען וכו' וכן איתא בכ"י וכן איתא ברשב"ס ולשון רשב"ס דכתב מהר"ם אינו שייך כאן אלא למטה אחר י"מ דאינו צריך כו':

עין משפט

א מיי' פ"ז מהל' טוען ונטען סמג עשין צה טוש"מ סי' קמו וסי' פ:
ב מיי' פט"ו שם סמג שם טוש"מ סי' קמו:

[ר] מלשון רשב"ס שני חזקה טובא קאמינא ויש לי עדים בכל החזקה ומדברי רבא אין ללמוד דלא צריך עדים לשבע שנים מדאיצטריך למימר עביד איניש דקרי וכו' דאיצטריך לאשמועינן דלא הוי כו'. מהר"ם

הגהות חו"י

(א) עי' בהרי"ף ב"מ פ' האומנין בסופו אחר ד"ה מתני' כל האומנין שומרי שכר הן:

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז
א ולמה לא יהא נאמן זה המחזיק ע"י מתוך שנאמר מתוך שהיה יכול לומר לשני ממך קניתיה שהרי החזיק בה ג' שנים אחר שטרו של שני יהא נאמן לומר שקנאה קודם שטרו אפי' יום א' אין ראוי לומר כן לפי שמתחלה לא היה יודע משטרו של זה שיטעון ממך קניתיה ואין כאן מתוך:

לשון ריא"ז
ב ראה זה המחזיק שהיה מתחייב. כדין מפני שבא בחזקה שאין עמה טענה חוזר וטוען אחה מכרת לי ונפל ממני השטר נאמן שהרי אינו מכחיש טענתו הראשונה אלא שבתחלה היה סבור שאינו צריך לטענה זו ועכשיו שראה שהוצרך לטענה זו טען ואם יצא מב"ד וחזר וטען טענה זו אינו נאמן שיש לומר חוץ לב"ד למדוהו טענת שקר:

הגהות הב"ח

(א) [מן אמר רבא עד זה אומר של אבותי ליתא בד"ק] (ב) דקדים חזקה דהאי לשטרא דהך. אבל אכלה שית כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] נ"ב אם: [ב] נ"ב כך: [ג] נ"ב כדאבהתי: [ד] אינו כצ"ל: [ה] צ"ל שלא: [ו] צ"ל לי: [ז] נ"ב והכל מודים בו: [ח] נ"ב דהא יש לו עדים על כל שבע שנין כמו שפי' הרשב"ס: [ט] נ"ב וז"ל הרא"ש ואע"ג דאמרי' לקמן וצריך למחות בסוף כל שלש שאני התם שהן טעמא שאם שתק ג' שנים נראה כחוזר מן המחאה אבל הכא כיון שמכרה לאחר אי אפשר לחזור בו מן המחאה שאפי' אם יודע שהיתה המחאה שלא כדין והשדה של המחזיק אין בדבריו כלום לחוב ללוקח כדתניא בתוספתא וכו': [י] צ"ל שהוא: [כ] נ"ב בתוס' שלנו כתוב ר"י ב"ר מרדכי הקשה קושיא זו. בפ"א איתא הרשב"א: [ל] נ"ב פי' שמא מכרו אבותיו לזה: [מ] נ"ב וז"ל רשב"ם והלכתא כאביי כדמוכח הכא דאזיל הדר אמר ליה אין כו' ומשום שהיו מפסידין אותו כאביי הוצרך לחזור ולטעון כן. דיקא נמי דקאמר גמרא אמר ליה אביי ולא קאמר אביי אמר: [נ] נ"ב קאי: [ס] נ"ב פי' דסמיך עלה דאבהתי: [ע] נ"ב כן מייתי בגמ': [פ] נ"ב וזה לשון התוס' תימה ולהמנינהו לבתראי במיגו דאי בעי פסלינהו לקמאי דגזלנותא ומיהו במיגו דאי בעי הוי מזמי להו ליכא להמניגהו דיראים להזימן פן יוזמו גם הם ונראה דמיגו במקום עדים לא אמרי' ועוד דמיגו לא יוכל לסייעם יותר מב' עדים ואפי' היו עמהם ק' עדים אינם נאמנים דתרי כמאה ועוד אומר ר"י דלא שייך מיגו דאין דעת

חזקה: אנן אחתיניה. הפסדתוהו ונתנו זכות לחבירו: אנן אסקינן ליה. בזכותו [ח] [כשהיה] קודם שנפסק הדבר ושניהם שוין ולא חיישינן אם ילגלגו הבריות על ב"ד שסותרים דבריהם וכתב רבינו האלפסי ז"ל דהלכתא כרב [נחמן] בין באחותיה בין באסוקיה ושבקינן להו וכל דאלים גבר וכן פר"ש ז"ל וכל דאלים גבר נראה דסבירא להו ז"ל דאפשר[ט] למיקם עלה דמילתא ודאי מי שהדין עמו יחקור אחריהם להוכיח שקרם וקרוב הוא שנדע הדבר בבירור ע"י זה ורבינו חננאל ז"ל פי' יותר בריוח דאפילו לא מצינן למיקם עלה דמילתא דאז לא נימא כל דאלים גבר אלא יחלוקו כדלקמן [דף לה. אליבא דרב] אפ"ה הכא מיירי כגון שמתחלה היתה ביד ראובן והביא שמעון עדים שהיא של אבותיו וסלקו ממנו לראובן והורדנו בה שמעון ועכשיו שמגא ראובן עדים מסלקינן לשמעון ומחזירין אותה לראובן וכן מוכח בירושלמי [בפירקין הלכה ד ע"ש] דהאי עובדא הכי הוה ומכל מקום לענין הלכה נראה למפסק דכל דאלים גבר כלומר מי מהם שיגבר תחלה ותפס לא יוכל חברו להוציא שוב מידו אפילו יגבר אח"כ אלא בראיה וכפי' הר"ש ז"ל לקמן במקומו: שטרא זייפא הוא. כלומר שהיה אמנה שכתב לו שטר מכירה זו אם מפני שצריך מעות ובוטח בו ומאמינו שאם לא יצטרך יחזיר לו השטר וכתב הריא"ף ז"ל פרשי רבנן דהאי שטר זייפא לא ליורי לייריה דבכה"ג אפילו רבה מודה דלא אמרינן מגו ואפשר כדפי' הר"ש דלייריה יפה עד שהם סבורים שהיא חתימת ידם אמרינן שפיר מגו אי בעי אמר ליה שטרא מעליא הוא שהרי[י] קיימו א"כ נימניה במאי דאמר שטר היה לי ואירכס וחשיב ליה רבה כהוחזק באותו קרקע אע"ג דלא דר בי' שני חזקה כיון דאית ליה שטר שראוי להאמינו ומגו לאוקומי ממונא הוא ורב יוסף סבר כיון שהודה ששטר זייפא הוא נתבטלה זכותו וחזקה שלו בממון זה הילכך הוי מגו לאפוקי ממונא ולא אמרינן [כך פי' התוס'] וכ' הר"ש ז"ל דהאי מגו לא דמי למגו דעלמא דהתם שתי הטענות אפשר שיהיו אמת אבל כאן דומה למגו במקום עדים כיון שהבעל דין מודה ונראה דלפי' הר"ש ז"ל אפילו לאוקומי ממונא לא חשיב האי מגו דאע"ג דאמרינן מגו כי האי דלקמן [דף לו.] מגו דאי בעי אמר מינך זבינתה דמדאמר מפלוני משמע ולא מינך מ"מ האי דמי טפי למגו במקום עדים כיון שהודה ממש בפניו אבל (ב) אבל הרב ר' יוסף הלוי ז"ל כתב דמגו חשוב הוא ככל מגו דעלמא אלא דלאפוקי ממונא לא אמרינן מגו ופסק תלמודא דכיון דארעא קיימא ברשותיה דהאי אוקמי ממונא ברשותיה חשבינן ליה ונאמן משום האי מגו והוה ליה אידך כמוציא מחבירו דספיקא לן הילכתא כמאן הלכך פסקינן הכא כרבה ובזוזי כרב יוסף: ערבא. ערב קבלן כגון שאמר לו תן ואני קבלן א"כ שהתנה המלוה ואמר בשעת הלואה ממי שארצה אפרע תחלה ומש"ה נפרע ממנו: והא שטרא. ומיירי כגון שכתב לו המלוה התקבלתי [ממך ונתן לו זכותו הא לאו הכי אע"פ ששטר החוב יוצא מתחת יד הערב אינו גובה בו כיון שהלוה] לא היה משועבד באותו שטר לערב אלא למלוה לאו ראיה היא כלל לומר הא שטרך דשמא פקדון הוא אצלו: כה"ג מאי. הוי כאילו לא נפרע כיון שלא היו לו שני שטרות אלא זה בלבד ואע"פ שפרעו הא הדר אוזפינהו או דילמא מ"מ כיון שפרעו כבר נמחל שעבודו ולא אמרינן ביה דלהימניה במגו כדלעיל: אמר אביי: דלאביי פשיטא ליה דכי היכי דלעיל לא אמרינן מגו הוא הדין הכא וכיון דהלוה לא הודה לו דהדר אוזפיה אמרינן זוזי היכא דקיימי לוקמי: אבל אהדרתינהו ניהלך. אותם מעות עצמן מחמת שהיה נשוף לורתם או שהאדים נחושתם הוי כאילו לא נתנו כלל: במשכנתא. היא משכנתא דסורי דכתבי במישלם שניא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף: והוו לי זוזי אחריני גביה. [כ] ומיירי כגון שהיה לו שטר מאותן זוזי דאם לא כן היכי קא"ל אביי תא אישתעי דינא בהדייהו באיזו ראיה ידון עמהם הא אפילו הלוה לו בעדים טענינן להו ליתומים שאביהם פרע ואין לומר דתוך זמן הוה דא"כ היכי קאמר רבא בר שרשום דלא יפרע אלא בשבועה הא בג' אלו דהיינו [לעיל דף ה:] תוך זמן או [דף קעד:] (ג) בחייב מודה או דשמתיה ומת בשמתיה נפרע בלא שבועה: לא יפרע אלא בשבועה. אע"ג דהשתא קטנים הוו ואפילו בשבועה [ערכין דף כב.] אין נזקקין לנכסי יתומים אא"כ רבית אוכלת בהן מ"מ על המתנת המעות עד שיגדילו לא היה חושש אלא על השבועה: אוכלה שיעור זוזאי. דוקא בשאכלה ג' שנים בחיי אביהם דהשתא הוא דנאמן כמגו בלא שבועה דאין היתומים יכולים להשביעו היסת שהרי אין להם טענת ברי שלא לקחה מאביהם אבל אם לא החזיק בחייו לא דקי"ל [ב"מ דף לט.] אין מחזיקין בנכסי קטן: אמר המחבר אוכלה שיעור זוזאי דוקא בשכבר [ל] אכל הוא דמפטר וכדרך שאמרנו אבל מקמי שאכל לא מפטר משבועה אפי' במגו ואע"פ שהוא משיב [מ] אבידה וכן הסכימו

נר מצוה

א"ר נחמן אנן אחתיניה אנן אסקיניה ולזילותא דבי דינא לא חיישינן והלכתא כרב נחמן בין באחותיה בין באסוקיה ושבקינן להו °וכל ᵃדאלים גבר: ההוא דא"ל לחבריה מאי בעית בהאי ארעא א"ל מינך זבינתה והא שטרא *א"ל שטרא זייפא הוא גחין לחיש ליה לרבה אין (א) זייפא הוא אלא מיהו שטרא מעליא הוה לי ואירכס ואמינא אינקוט האי בידאי כל דהו אמר רבה מה לו לשקר אי בעי אמר שטרא מעליא הוא אמר ליה רב יוסף אמאי קא סמכת אהאי שטרא האי (א) חספא בעלמא הוא: ההוא דא"ל ᵇלחבריה הב לי מאה זוזי דמסיקנא בך והא שטרא א"ל שטרא זייפא הוא גחין לחיש ליה לרבה אין שטרא זייפא הוא אלא שטרא מעליא הוה לי ואירכס ואמינא אינקוט האי שטרא בידי כל דהו אמר רבה מה לו לשקר אי בעי אמר שטרא מעליא הוא א"ל רב יוסף אמאי קא סמכת אהאי שטרא האי [א] חספא בעלמא הוא אמר רב [אידי] בר אבין הלכתא כותיה דרבה בארעא והלכתא כותיה דרב יוסף בזוזי הלכתא כותיה דרבה בארעא היכא דקיימא תיקום והלכתא כותיה דרב יוסף בזוזי היכי דקיימי לוקמי וקא מפרשי רבנן דהאי שטרא דזייפא לאו דציורי ציירי אלא כגון שטר אמנה הוא דאי בעי למימר שטרא מעליא הוא מצי אמר ומצי לקיומי בבי דינא ומש"ה מוקמינן לארעא בידיה אבל שטרא דזייפיה בציורא אפילו רבה מודה דחספא בעלמא הוא ולא אמרינן ביה מה לי לשקר: ᶜההוא ערבא דא"ל ללוה הב לי מאה זוזי דפרעתינהו (ג) ניהליה למלוה ב והא שטרא א"ל ולאו פרעתיך א"ל לאו הדרת אוזפתינהו מינאי שלח רב אידי בר אבין לקמיה דאביי כי האי גוונא מאי אמר אביי מאי תיבעי ליה הא איהו דאמר הלכתא כותיה דרבה בארעא והלכתא כותיה דרב יוסף בזוזי וה"מ היכא דאמר ליה אהדריתינהו ניהלי והדר אוזפתינהו מינאי אבל אי א"ל אהדריתינהו ניהלך מחמת דשופי וסומקי אכתי איתיה לשעבודא דשטרא *רבא בר ᵈשרשום נפק עליה קלא דקא אכיל ארעא דיתמי אתא לקמיה דאביי אמר ליה אימא לי איזי גופיה דעובדא היכי הוה אמר ליה האי ארעא משכנתא הות גבאי מאבוהון דיתמי וה"ל *זוזי אחריני גביה [ג] ואמינא אי מהדרנא להו ארעא ליתמי ואמינא להו הבו לי זוזאי אמור רבנן הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה אלא איכול ארעא שיעור זוזאי

רש"י

ולזילותא דב"ד. שדמי לחוכא ואיטלולא על שסותרין דיניהן לזה לא חיישי': שטרא זייפא. שטר אמנה ולא זייפא [ממש אלא] כלומר שלא נכתב על מכירה זו ומיהו אי לא הוה מודה [ג] לא הוה ידעינן כי העדים היו מכירים חתימת ידיהם ומקיימין א"נ זייפא ממש שזייף חתימת העדים [ד] והעדים היו טועין וסבורים שהוא חתימת ידיהם וראשון עיקר: אמאי סמכת אהאי שטרא. דהא שני חזקה ליכא: חספא בעלמא הוא. [ה] ומגו ליכא למימר דלא אמרינן מגו אלא היכא בשתי הטענות אמת אותה שטוען [ו] ואותו שהיה יכול לטעון (א) אבל הכא הוי כמו מגו במקום עדים כי כל חזקתו על השטר זה והרי הוא הודה שפסול והודאת בעל דין כמאה עדים דמי: הב לי ק' זוזי כו'. כפלוגתא דלעיל: הלכתא כרבה בארעא. באותו דין ראשון דלעיל כי מספקא ליה לרב אידי טעם של מי משניהם נראה יותר או דרבה או דרב יוסף [ז] והמע"ה וגבי זוזי שהלוה מוחזק ובעל השטר בא להוציא עליו להביא ראיה: דהיכא דקיימא ארעא תיקום. ולא נוציא אותו מספק: דפרעתינהו למלוה עילוך. כגון ערב קבלן א"נ שאמר המלוה ממי שארצה אפרע כך התנה בשעת ההלואה: והא שטרא. שנתתי עליך למלוה והחזירו לי לפי שפרעתיו חובו והרי אתה משועבד לי כמו שהיית משועבד לו: א"ל. לוה לערב וכי לא פרעתיך: ולא הדר שקלתינהו מינאי. וכמו שלא פרעתני דמי ולוה לא הודה לו בכך: כה"ג מאי. דלא דמי כ"כ לשטר מלוה דלעיל דפסקינן כרב יוסף דהתם מודה היה בעל השטר ששטר אחר היה לו ואבד ולקח את זה להיות בידו לזכות ואותו מזויף הוא כי לא נכתב על מלוה זו לכך הפסיד והיכא דקיימי זוזי ניקום אבל הכא לא היה לו לערב שטר אחר מעולם כי אם זה הלכך אע"ג דפרעינהו כי הדר שקלינהו כאילו לא פרעינהו דמי וחייב לפורעו או דלמא מ"מ מודה שפרעו וקי"ל(ב"מ דף יז.) שטר שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולוה בו שכבר נמחל שעבודו והאי שטרא חספא בעלמא הוא: וה"מ. דאמרינן היכא דקיימי זוזי ניקום ולא מחייבינן ללוה לפרוע להערב: היכא דטעין ערב הדרת שקלת [ואוזיפתינהו] מינאי. ומודה ללוה דכבר פרעיה ונמחל שעבוד השטר אבל אי טעין ערב החזרתי לך אותם מעות עצמן משום דהוו שיפי כלומר שנישוף צורתן וסומקי שהאדים נחושתן יות' מדאי שלא היו יוצאין בהוצאה נמצא שעדיין לא פרעו ואכתי איתיה לשעבודיה דשטרא וכאילו טען לא נפרעתי דמי: נפיק עליה קלא. של עדות אמת דאכיל ארעא דיתמי כדפרשנו לקמן דמשכון היתה בידו עד עתה ועכשיו כלו שני המשכנתא: משכנתא הות גבאי מאבוהון. במשכנתא דסורא דכתבי הכי במישלם שניא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף ובימי אבוהון אכלתיה שני חזקה: זוזי אחריני. אבוהון נתחייב לי מעות אחרים שלא היה לי עליהם משכון: אי הדרא ארעא. אי אחזיר הקרקע ליתומים ואשאל מהם מה שחייב לי אביהן אע"פ שיש לי שט"ח עליהן מחויב אני שבועה דאמור רבנן כו'

א פשוט פ' הגוזל בתרא דף קי"ב דלאחר שקיים המלוה שטרו אם טען הלוה מזויף הוא שטרו זה תנו לי זמן שיש לי עדים לפוסלו נותנים לו זמן וכתב הרא"ש דיהבינן ליה זמן כ"ד לי' יום ומ"מ פכ"ב מהל' מלוה ולוה כתב הכל לפי ראות עיני הדיינים מדלא פי' התלמוד מהו הזמן שנותנים ש"מ דתלוי במראית עיני הדיינים לפי הענין וכתב מיי' שם וסמ"ג עשין צ"ד וט"מ סי' נ"ת אם יראה לדיין שיש ממש בדבריו דלוה נותנין לו זמן להביא עדיו לפסול השטר ואם נראה לדיין שאינו בא אלא בעלילות ובתואנות וכטענות של דופי אומרים לו שלם ואח"כ אם יש לך ראיה יחזיר שיה המלוה אלם ושמא אינו יכול להוציאו מידו אם יתן לו אז מניחין אותו ביד שליש עד הזמן שיקבעו לו להביא ראיה ומדברי התלמוד נראה דמאריכין לו הזמן הרבה להביא עדיו ואולי דהאי עובדא דתלמודא היה בענין שבמלוה לא היה יכול להפסיד באריכות הזמן ללוה דפשיטא דכך יש לחוש לפסידא דמלוה כמו לפסידא דלוה וכדי

הסכימו הגאונים ז"ל במלוה על המשכון אע"פ ששוה מנה ולא היו שם עדים ותובע עליו [ז] חמשים אפ"ה נשבע כיון שבא ליטול: דמגו דאי בעינא אמינא וכו'. משמע מהכא שגם לאחר דהוה אכל פירי ואע"פ שהיה שטר בידו כדפירשתי היה צריך לטעון מגו לפוטרו משבועה ונפקא לן מינה לענין הא דאמרינן הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע וכו' דאף אם נטל בלא שבועה מחייבינן אותו לישבע מיהו אם לא בעי לאשתבועי לא נחתינן לנכסיה אלא דהוו משמתינן ליה עד דמשתבע כדין מי שהוא חייב לישבע שבועת היסת וכ"כ רבינו אלפס ז"ל בהל' שבועות:

רש"י

כו': איככישנא. אעלים אותו ואמינא לקוחה היא בידי דהא אכלתיה שני חזקה בחיי אבוהון ומהימנא בלא שבועה דהא אין נשבעין על קרקעות ועוד דג' שנים במקום שטר קיימי: דנפק עליה קלא דארעא דיתמי היא. ובתורת משכנתא אתא לידך דכבר שלימו ימי משכנתא [ג] דכיון דידע דאית ליה קלא עלך דארעא לא היא משכנתא גבך ולא לקוחה אין לך מחאה גדולה מזו והיה לך ליזהר בשטרך: וכי גדלי יתמי. שיהו בני מיעבד דינא דהיינו מבני י"ג שנים ואילך והוו חייבי במצות: אישתעי דינא בהדייהו דכל זמן שהן קטנים אין ב"ד גובין מהן דתנן אין ב"ד נזקקין לנכסי יתומין כו' לכך אנו ממתינים להן עד דגדלו שיהו בני שלש עשרה והא דאמרינן בפרק מי שמת ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים ה"מ שמוכר לצורך הוצאתו אבל לפרוע חוב אביהם מבן י"ג ואילך חייב לפרוע: וההוא גברא אמר אני קרוב ספי. ומתוך שלא נודע איזה קרוב יותר החזיק בו אותו האיש לפי שהיה אלים יותר ודינא הוי כל דאלים גבר: לסוף שנה או שנתים אודי ליה. המחזיק לרב אידי: אוקמה רב חסדא. ביד רב אידי: א"ל רב אידי [ד]. הבו לי פירות שאכל שלא כדין: אמאי קא סמיך מר. לזכות באילן: אהאי. אהודאת פיו שמודה עתה שאתה קרוב יותר: והא איהו אמר. עד עתה שאכל הפירות כדין ומה שמודה (עד) עתה הוי כאילו נתן לך האילן מדעתו אע"פ שבדין לא זכית בו: כיון שמודה. שלא כדין החזיק: אודי. וישלם הפירות וכן הלכה: [ה] ויש גורסין לסוף אייתי רב אידי בר אבין סהדי דאיהו קרוב (ספי) ולא היה לרב אידי עדים שזה אכל הפירות כי אם על פיו ולכך אמר ליה רב חסדא אמאי קא סמיך אהודאת פיו של זה שמודה שאכל הפירות הא איהו אמר אנא קריבנא ספי והני סהדי דאייתי רב אידי לא הוו מסהדי שזה אינו קרוב אלא מסהדי דאתה קרוב והם לא ידעי ליה אם הוא קרוב ומיגו דיכול לומר לא אכלי כי אמר נמי אכלי ודידי אכלי מהימן כי בזה לא היו העדים מכחישין אותו ואין נראה לי דכל הסוגיא משמע שעדים ידעו שאכל הפירות ולא שהודה מעצמו: מה לו לשקר. לזה שיש לו עדי חזקה: מיגו דאי בעי אמר מינך זבינתיה כי אמר נמי של אבותי הוה מהימן: במקום עדים. כגון הכא שעדים מעידים שהיה של אבותיו של האחד עד יום מותם [ו]: לא אמרינן מיגו. להכחיש העדים: אייתי סהדי. דאכיל תרי שנין ולא מצא עדים של שנה השלישית: הדרא ארעא. דבתרי שנין לא הוה חזקה: והדרי פירי. של שתי השנים שאכל שלא כדין ואיירי

וכבשינא לשטרא דמשכנתא דמיגו דבעינא אמינא לקוחה היא בידי מהימנינא כי אמינא דאית לי (א) זוזאי [א] מהימנא אמר ליה לקוחה היא בידי לא מצית אמרת דהא °נפק עלה קלא דארעא דיתמי היא אלא זיל אהדרה לארעא ליתמי א וכי גדלי יתמי תא אישתעי דינא בהדייהו: קריביה דרב אידי בר אבין שכיב °ושבקדיקלא רב אידי בר אבין אמר אנא קריביה אנא וההוא גברא אמר אנא קריביה טפי אזל רב אידי בר אבין אייתי סהדי דאיהו קרוב טפי א"ד לסוף אודי ליה דאיהו קריביה טפי אוקמה רב חסדא בידיה א"ל ליהדר לי פירי דאכיל מהויא שעתא עד האידנא אמר זה הוא שאומרים עליו אדם גדול הוא אמאן קא סמיך מר אהאי הא איהו אמר אנא מקרבנא טפי: אביי ורבא לא סבירא להו הא דרב חסדא *דכיון דאודי אודי והלכתא כוותייהו: זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי האי אייתי סהדי דאבהתיה היא והאי אייתי סהדי (א) דאכלה שני חזקה אמר רב חסדא מה לו לשקר אי בעי א"ל מינך זבינתה ואכלתיה שני חזקה אביי ורבא לא ס"ל הא דרב חסדא מה לו לשקר במקום עדים לא אמרינן הילכך הדרא ארעא להאי דאייתי סהדי דאבהתיה היא והדר פירי (ב) וה"ה דאי לא אייתי סהדי דאכלה כלל דהדרא ארעא והדרי פירי דכיון דאתו סהדי דאבהתיה דהאי היא והאי לא קא"ל מינך זבינתה אלא קאמר דמחמת דאבהתיה דיליה אכלתה ממילא שמעינן דלאו פירי (ג) דידיה אכל אלא דחבריה אכל הילכך מהדר לה לארעא ולפירי ולא אמרינן הואיל וליכא סהדי דאכל אמרינן מה לו לשקר אי בעי אמר לא אכלי אלא כיון דאתו סהדי דאבהתיה היא והוא קאמר אכלי [ג] מיחייב לאהדורי פירי (ג) ולא אמרי' מה לו לשקר במקום עדים: ההוא דא"ל לחבריה מאי בעית בהאי ארעא אמר ליה מינך זבינתה ואכלתה שני חזקה אזל אייתי סהדי דאכלה תרתי שני °א"ר נחמן הדרא ארעא והדרי פירי

א"ר

נר מצוה לקוחה היא בידי. מפני שהחזיק בה כבר כדפירשנו ופטור משבועה [עיין בתוס'] כדאי' בתשובה לגאון שדרו ממתיבתא לכך נקראת חזקה שהיא כשמה ולא מיחייב שבועה וכן כתב *)הרא"ש ז"ל אע"פ שהרי"ף והגאונים ז"ל כתבו דנהי דאין נשבעין על הקרקעות היינו שבועה דאורייתא אבל דרבנן בעינן הא כתבינן דיתמי לא מצו למטען ברי: א"ל לקוחה היא בידי לא מצית אמרת. כדי שתפטר משבועה אף אם אכלתה דכיון דנפק קלא דארעא דיתמי היא אין לך מחאה גדולה מזו והיה לך ליזהר בשטרך דטעמא דמחאה כי היכי דלישמע לוקח וישמור שטרו הכא שמעת. כן דעת רבינו האי גאון ור"ח ז"ל: תא אישתעי דינא בהדייהו. על שטר חובך ותשבע ותטול: אנא קריביה. ורא־י ליורשו: אתא ההוא גברא אמר שהוא נמי ראוי ליורשו [ח] והחזיק בו קודם ואכל הפירות דהא ספק הוה וכל דאלים גבר: לסוף אייתי סהדי. רב אידי שהוא קרוב [ט] ראוי ליורשו ואין יודעין שהאחר ראוי כמוהו השתא הוי הוא ודאי וההוא גברא מספקא הוא בעצמו אם ראוי ליורשו כרב אידי לפיכך אוקמי רב חסדא בידיה אבל לא ס"ל שיצטרך לחזור מה שכבר אכל דכיון דליכא סהדי דאכל נאמן הוא לומר קרוב אני במגו דאי בעי אמר לא אכלי וכיון שכבר קדם לאכול אין מוציאין ממנו דשמא קרוב הוא כרב אידי וחלקו אכל: אביי ורבא לא ס"ל הא דרב חסדא. כיון דרב אידי ודאי והאי גברא טען שהוא ספק אין ספק מוציא מידי ודאי אף על פי שקדם ואכל מוציאין מידו דלא מהימן במגו של ספק להוציא ממון מן הודאי כך היא גרסת הרמב"ן ז"ל ופי' דאילו ה"ל לרב אידי סהדי דהוא קרוב טפי אפילו רב חסדא הוה מודה דמגו במקום עדים לא אמרינן כיון דאודי [י] [דהוא ספק] בכה"ג ה"ה שיש להורות השתא. ואי האי גברא גופיה הוה טעין [ודאי] שהוא קרוב טפי אמאי הוו פליגי אביי ורבא יהא נאמן במאי דטעין שהוא קרוב טפי מגו דאי בעי אמר לא אכלי דהנך סהדי לא מכחשי ליה אלא שאומרים דרב אידי קרוב: האי אייתי סהדי דאבהתיה. כלומר מעולם לא מכרוהו ולפיכך אמרו אביי ורבא דהוי מגו במקום עדים שאם הייתו מאמינים מה שטוען שהוא של אבותיו משום מגו א"כ חשבינן להאי מגו טפי מעדות העדים דאמרו שלא היה של אבותיו אלא מאבותיו של זה [כ] מדאמרו שלא מכרוהו מעולם ומגו במקום עדים לא אמרינן והלכתא כאביי ורבא הילכך הדרא ארעא והדרי פירי בין דאיכא עדים דאכל בין ליכא אלא שהודה איהו: ההוא [כו'] דאכלה תרתין שנין. כלומר לא מצא עדים אלא לשתי שנים: הדרא ארעא. דהא ידעינן דשל זה היתה וכן הודה הוא גופיה: והדרי פירי. שאכל בשתי שנים אלו דהא איכא סהדי ולית ליה עדי חזקה אבל מהשנה השלישית שאין עדים *לו ואפילו בכל השנים אם

*) נדפו"י הר"ש

בשטר מלוה דאיכא למיחש לאתפוסי נכרי אבל בשטר מקח וממכר נזקקין אפי' הם קטנים ונראה הטעם דכל שאביהם מכר הנכסים ההם תו לא מקרו נכסי יתומים והשיבי כשדה שנמצא שאינה שלו או שהיא גזולה בידו דודאי נזקקין ב"ד להוציאן מיד היתומים אפי' הם קטנים אבל כשהשטרות הם של מלוה אין זה כי אם חוב אשר יש על הנכסים ומקרו נכסי יתומים וכל דאל עלייהו שם נכסי יתומים אין נזקקין להם עד שיגדילו כדין בטעם החלוק ביניהם. והוקשה להר"ן כיון דלקטן יהבינן דינא דתשוב כשלא בפניו א"כ אמאי נזקקין לנכסי יתומים לשטר שיש בו רבית הא אין מקבלים עדים שלא בפני בע"ת ואע"ג דהתם במלוה בשטר עסקינן ודכ"ע מקיימין את השטר שלא בפני בע"ד אכתי אין נזקקין להגבותם שהרי אילו היה אביהם קיים ואמר מרענא ליה לשטרא מקבעיק ליה זימנא ונמתין להם עד שיגדילו ותירץ בשם הרא"ה דמיירי כשמעמידין לו אפוטרופוס העמידוהו במקומו לקבל עדים בפניו שעשאוהו כשור המזיק שמעמידין לו אפוטרופוס כדאמר לעיל מזיק שאני ואני ראיתי ולא אבין מה קושיא היא זו ומה תקנה יש לטובת היתומים אם ימתין עד שיגדילו הא יצטרכו לפרוע הרבית דאע"פ שהעובד כוכבים המלוה קבל עליו לדון בדיני ישראל מ"מ רוצה הוא הרבית כמ"ש הטור ח"מ סי' ק"י וכל עצמנו אינו אלא להיטיב היתומים ואם נכרית לעובד כוכבים שימתין עד שיגדילו נמצינו אבין ליתומים שיפרעו הרבית כל אותו אורך הזמן. ותו מאי דקאמר דאע"ג דהתם במלוה בשטר עסקינן ודכ"ע מקיימין השטר שלא בפני בע"ד וכו' דמשמע מדבריו דכשהמלוה היא בשטר דנזקקין לנכסי היתומים אי לאו טענה דיהבו לי זימנא ומרענא ליה לשטרא והא קי"ל דאפי' המלוה בשטר אין נזקקין ליתומים בשום ענין אפי' בלא הא טעמא דמרענא לשטרא חיישינן דלמא נכרי אתפסיה וצ"ע:

המאור הגדול

קריביה דרב אידי בר אבין וכו' אזל רב אידי בר אבין אייתי סהדי דאיהו קריביה ולא גרסינן דאיהו מקרב ספי דא"ה אמאי אמרינן במסקנא כיון דאודי אודי הוה ליה למימר מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן כדאמרינן לעיל בגמרא וכדאמרינן לקמן אלא כיון דאייתי רב אידי בר אבין סהדי דאיהו קריביה וההוא גברא לא אייתי סהדי כלל קם ליה ההוא גברא בחזקת רחוק ולא אמרינן מה לי לשקר מגו דאי בעי אמר לא אכלי מעולם יכול למימר ליה אין אכלי ודידי אכלי דאנא מקרבנא ספי דלאו כל כמיניה למימר הכי מאחר שבחזקת רחוק הוא עומד והוא הדין נמי במאן דאמר מפלניא זבנתא דזבנה מינך אי לית ליה סהדי דדר ביה ההיא דקמא חד יומא כמעשה דרבי חייא דלקמן לאו כל כמיניה למימר אנא חזינא ליה דדר ביה חד יומא עד דאמר קמאי דידי זבנה מינך דאי לא אמרינן לית אייתי סהדי כדקאמרת דדר ביה ההוא דקמך חד יומא דכי היכי דחזית ליה את א"א דלא ה"ל נמי אחריני ועדות יום א' אם אמת היה הדבר שדר בו קלה היא להביא עדים עליה ובכל הלין טענתא לא אמרינן מה לי לשקר אבל בחד סהדא דג' שני חזקה אי נמי דליכא סהדא כלל אמרינן מה לי לשקר והדרא ארעא ולא הדרי פירי מגו דאי בעי אמר לא אכלי מעולם יכול למימר אין אכלי ודידי אכלי לפי שעדות חזקה בשלש שנים רצופות קשה היא להביא הילכך הדרא ארעא ולא הדרי פירי וזה הטעם שורש לכל החזקות והשמועות מוכיחות כך:

מלחמת ה'

ועוד קריביה דרב אידי וכו' עד קלא היא להביא עליה עדים ובכל הלין טענתא לא אמרינן מה לי לשקר:

אמר הכותב פתוי דברים הוא זה דאדרבה דירת יום אחד קשה היא להביא עדים עליה דכיון דלא משיך זמנה לא ידיעא ואם ראו אותו שנים ושלשה בני אדם אין קשורין ברגלו שיבאו עמו לב"ד לאחר כמה שנים והרי אפילו נתן בה דירתו בלילה ולמשכי' הפשיט כליו ויצא הויא חזקתו של לוקח חזקה והא אביי אמר אפילו נראה וטעם דבר זה פשוט ואינו צריך לפנים שאם היה בא מחמת טענת עצמו היה נאמן בדין מגו אבל אנו אין טוענין לו שלקח הראשון אלא כשיש לו עדים בדירה דחד יומא שרגלים לדבר ועיקר הדין שאמר דלא אמרינן מגו בדבר הקל להביא עליו עדים אינו ויש עליו תשובות דגרסינן לקמן בפרק יש נוחלין ת"ר יכיר למה לי בצריך הכרה למאי הלכתא למיתב ליה פי שנים לא יהא אלא דקא בעי למיתן ליה מתנה אם אמר בכור הוא ומת נאמן ונוטל פי שנים ואע"פ שקל הוא להביא עדיו אם בכור הוא שא"א שלא יהו מוחזקין בו ועוד נמי שנינו זה בני נאמן וכן יש לי בנים נאמן ואע"ג דמוחזק לן באחי פוטר אשתו מן היבום דאמרי' מה לי לשקר אי בעי פטר לה בגטא ולא אמרי' זה בחזקת רחוק הוא עומד ואילו היה זה בנו או יש לו בנים קל הוא להביא עדים על הדבר והא אינו מוחזק בבנים ולפי דעת בעל החבור הזה במסכת קדושין אף המוחזק באחים שאין לו בנים ואמר אין לי אחין נאמן משום דמה לי לשקר כעדים דמי והרי זה מכחיש חזקתו בדבר שהוא עשוי להתפרסם אם יש לו אחים אם לאו וכ"ש במה לי לשקר דקריביה דרב אידי דהפה שאסר הוא הפה שהתיר הוא ואין לך עליו אלא הודאתו שהחזיקתו בלא טענה היה פוטרתו ועוד גרסי' בפרק האשה שנתארמלה זמנין דתפסה מאתים ואמרה בתולה נשאתני ואע"פ שקל הוא להביא עדים אם נשאת בתולה שרוב הנשאות הבתולות יש להם קול וא"א שלא יהו עדים בראשה פרוע או בשתקו ורקדו לפניה ובדרדיגי משתא אריכא דרבנן ובכמה דברים שעושין לבתולה וגלויי מילתא בעלמא היא כדאמרינן התם בגמ' והאונס עצמו נמי קל הוא להביא עליו עדים שכל כיוצא בו יש לו קול ודבר של פרהסיא הוא ואעפ"כ נאמנת במגו ויש כיוצא בהן ביבמות ובמקומות אחרים בתלמוד ואין צריך לתפש אחריהן שאפילו במקום חזקה אמרינן מגו כ"ש בכיוצא בזה ומאי דאמר לא גרסינן דאיהו מקריב טפי משום דלא אמרינן הכא מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן אי משום הא לא אריא דהכא הפה שאסר הוא הפה שהתיר ולא דמי למה לי לשקר דלעיל לפי' הזכירו הודאתו שהיא המחייבתו לשלם ועוד יש לי פי' טוב מזה ואין צורך למחקה שכן היא גרסתו של רבינו ושל בעל הלכות גדולות ובאמת שהוא מחלוקת בין הנוסחאות הישנות:

עין משפט

א מיי' פט"ו מהל' טוען ונטען טוח"מ סי' קל"ט קמו: ב מיי' שם סמג עשין לה טור ח"מ סי' קל"ו:

הגהות הב"ח

(א) זוזי גבייהו מהימנא: נ"ב: (ב) פירי דיליה אכל אלא פירי דחברי' כצ"ל: (ג) נ"ל דלא:

הגהות הגר"א

(א) עי' לעיל סימן הרפ"ת: (ב) וה"ה דאי. ר"ל קו על תיבות אלו. וכ"ב גמגום. דס"ל ואפי':

הגהות מא"י

[א] נ"ב גבייהו: [ב] נ"ב פי' נמלא שמודה שאכל שאינו שלו: [ג] וכיון כצ"ל: [ד] נ"ב לרב חסדא: [ה] נ"ב מדברי הר"ש משמע דלא גרים לזה הגירסא טפי וכן התוס' מחקו טפי לפ"ז הגירסא וכתבו עלה ואפי' אי גרסי' טפי אפשר לפרש טפי מכל אותן שהיו העדים מכירים: [ו] נ"ב ומעולם לא מכרו לאבותיו של זה השני: [ז] נ"ב דעתה יש לו מיגו דאי בעי היה תבע כל שויו: [ח] נ"ב ולא קריבנא טפי: [ט] ורא־וי כצ"ל: [י] תיבת דהוא ספק נ"ל במוקפין: [כ] נ"ב פי' אנו מפרשינן דברי העדים שהעידו שלא מכרו מעולם ע"ש ועי' לעיל בר"ן:

נ"ל לא. מהר"ש וכ"ה בד"ק

שלטי הגבורים

כתב ריא"ז

א אין מחזיקין בנכסי קטן ואפי' החזיק בהן ג' שנים מאחר שהגדיל הואיל והתחיל להחזיק בהן מקטנותו אין חזקתו חזקה שלא ידע הקטן שימחה בדבר: התוס' כתבו בפ' הגוזל בתרא דמפקינן מיניה דמוחזק ומעמידין בחזקת היתומים קטנים עד שיגדילו ואפי' טוען המחזיק הזה מתינא סהדי שמכרה אביכם לי אין מקבלים דקטן שלא בפניו דמי ואין מקבלים עדים שלא בפני בעל דין וכן כתוב שם בהגהות מרדכי סס"ד וכן בהגהות הרא"ש מה"ז אמנם כתב ריב"א דדוקא היכא דהקטן הוא מוחזק בבית ובקרקע שידוע שהיה של אביו ובא אחר לערער ומביא עדים שקנאו מאביו אין נזקקין עד שיגדיל אבל אם זה מוחזק ובא הקטן לערערו עליו בטענה שידוע שהקרקע הזה היה מאביו כיון שאינו הוא המערער מקבלין את עדיו ונזקקין לו אפי' הם קטנים ואין אומרים נמתין עד שיגדיל ומחזיקין הקרקע בידו וכ"כ מיי' פי"ב מהל' מלוה ולוה וכמ"ש מ"מ דאם אינה בחזקת קטנים אלא בחזקת אידך אין מוציאין מידו ואם הקטנים תובעים אותו מקבלין לטענות המחזיק וכן יש לדקדק מלשון סמ"ג עשין צ"ד ולשון טור ח"מ סי' ק"י ונפקא מינה בהאי פלוגתא דלדברי התוס' נ"ש אם היתומים קטנים הם תובעים אחריני והלה יש לו עדים בזכותו נ"ש אם היתומים הם נתבעים ויש לשכנגדם עדים בזכותו לעולם אין נזקקין לתובת היתומים ואין מקבלין העדים עד שיגדילו ולדברי ריב"א וסייעתו דוקא כשהן נתבעים ויש לשכנגדם עדים לתובת היתומים הוא דאין מקבלין אותם עד שיגדילו אבל אם היתומים תובעים אחריני ויש לשכנגדם עדים בזכותם אז מקבלים אותם כיון שאין האחים המערערין עליהם ונזקקים ב"ד בזה מיהו אם היה הקטן מוחזק והוציא הטוען שטר שהיה לקוחה בידו והשטר מקוים ואביו לא החזיק בקרקע או בבית ג' שנים אחר זמן השטר הרי ב"ד נזקקין להוציאה מידו ואפי' אין השטר מקח מקוים יכול לקיימו דאע"ג דקטן כשלא בפניו דמי הרי מקיימים השטר שלא בפני בעל דין ואם מעמידין לקטן אפוטרופוס כה"ג איכא פלוגתא דלמיי' פי"ב מהל' מלוה ולוה ולסמ"ג עשין צ"ד מעמידין ולטור ח"מ סי' ק"י אין מעמידין ואין כאן מקום מחלוקת זה ומכאן אתה למד דלכל הפוסקים הא דאמר אין נזקקים לנכסי יתומים אפי' יש שטר היינו דוקא

אם אין עדים שאכל פטור [ה] [הכי איתא בפי' רשב"ס וחייב שבועת היסת על הפירות דזבנינהו מיניה דמיגו כו'] [ו] כשבועת היסת מיגו דאי בעי אמר לא אכלי אלא פורתא שהיה נאמן דלא מיגרע חזקתו שהרי אפשר שבשלש שנים אלו לא הוליא אלא מעט כי אמר אכלי ודידי אכלי נאמן לגבי פירי אע"ג דלגבי ארעא לא מהימן אבל ליכא למימר דהשתא [ז] [נמי אמאי] דמסהדי דאכל דלהימניה דדידיה אכל לגבי פירי מגו דאי בעי אמר לפירות ירדתי שהיה נאמן משום דהוי מגו לגרוע טענה ולא אמרינן דטפי ניחא ליה למימר מינך זבינתה שרוצה לזכות גם בקרקע מלטעון לפירות ירדתי שלא יזכה בקרקע :

נר מצוה

א"ר זביד ואם טען ואמר לפירות ירדתי נאמן מי לא אמר רב יהודה האי מאן דנקיט מגלא ותובילא ואמר בעינא למיגזריה לדיקלא א דפלניא דזבניה ניהלי מהימן מ"ט לא חציף איניש למיגזר דיקלא דלא דיליה ה"נ לא חציף איניש דאכיל פירי דלא דיליה אי הכי אפילו ארעא נמי ארעא אמרינן ליה אחוי שטריך פירי נמי אמרינן ליה אחוי שטריך שטרא לפירי לא עבדי אינשי ההוא דא"ל לחבריה מאי בעית בהאי ארעא א"ל מינך זבינתה ואכלתה שני חזקה אייתי חד סהדא דאכלה תלת שנין סבור רבנן קמיה דאביי למימר היינו [א] סברא דר' אמי דההוא גברא (א) דחטף נסכא מחבריה אתא לקמיה דר' אמי הוה יתיב רבי אבא קמיה אזל אייתי חד סהדא דמחטף חטפה מיניה א"ל אין חטפי ודידי חטפי אמר ר' אמי היכי לידיינו דייני להאי דינא לישלם ליכא תרי סהדי ליפטריה איכא חד סהדא לישתבע דלא חטף הא קא מודה דאין חטפי ודידי חטפי א"ל רבי אבא הוה ליה מחויב שבועה ואינו יכול לישבע וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע ב משלם אמר ליה (א) מי דמי התם חד סהדא לאורועי קא אתי אי איכא סהדא אחרינא בהדיה מפקינן לה מיניה הכא חד סהדא לסיועיה קא אתי אי איכא חד סהדא אחרינא גביה מוקמינן לה בידיה אלא אי דמי ודאי הא דר' אבא לחד סהדא ולתרתי שנין ולפירי כגון ראובן דא"ל לשמעון האי ארעא גזלתה מינאי ואכלתה תרתי שנין א"ל שמעון מינך זבינתה ואכלתה שני חזקה אזל אייתי חד סהדא דאכל תרתי שנין אילו אתו תרי סהדי דאכל תרתי שנין הוה מחויב לאהדורי ארעא ופירי כדר"נ דאמר הדרא ארעא והדרי פירי והשתא דלא אתי אלא חד סהדא אמרינן היכי נעביד נימא ליה אהדר פירי נמי ליכא תרי סהדי דאכל ב' שנין ליפטריה איכא חד סהדא דאכל לישתבע

לפירות ירדתי שלא יזכה בקרקע : אי טוען ואמר לפירות ירדתי וכו' · כלומר מתחלה אי לא טעין מינך זבינתה אלא לפירות ירדתי כדין אריס או שמכרת אותם לי לזמן ידוע נאמן בשבועת היסת ודוקא בפירות שאכל כבר אבל לאכול מכאן ולהבא לא דא"כ כל אדם ירד לתוך שדה חבירו ואומר לפירות ירדתי דהשתא ליכא למימר לא חציף אינים כדאמרינן בסמוך (דהיינו דוקא משום שאינו נאמן לומר כן) [ח] דכיון שיכול להוליאו בעל השדה ועכ"ז ירד אמרי' לא חציף דודאי היה ירא מלירד אם לא היה אמת כדבריו אבל אם היה נאמן לאכול מכאן ולהבא בטענה זו לא ישוב מפני כל : תובילא. של לתת בו התמרים או חבל לעלות : לגדור . גבי תמרים שייך לשון גדירה כמו מסיקה בזיתים בלירה בענבים : ואיגדריה לדיקלא וכו'. אע"ג דהכא אפשר דמשום דכיון דאמר כן קודם שיגדור הוא דנאמן דאל"כ כדבריו היה ירא שלא ימנענו בעליו אבל הכא שכבר אכל מ"מ יהא נאמן אפ"ה איכא למימר דכיון דמשיך כל כך זמן אכילתו כמ"ד מתחלה דמי שהרי היה אוכל תמיד לעין כל : ארעא נמי. פירוש כשבא בטענת קרקע שאומר לקוחה היא בידי יהא נאמן לגבי פירי מהאי טעמא דלא חציף וכו' [ט] אבל לא מקשה שיהא נאמן בגופהקרקע דהא דמי למכאן ולהבא ואף לגבי פירי לא מהימן אלא במה שכבר אכל : אחוי שטרך. לאו דוקא דהא טעין דאכלה ג' שנים ולא מזדהר אלא או עדים שהחזקת או שטרך דהוה לך לאזדהורי כיון שאין לך עדי חזקה :

ההוא דא"ל לחבריה וכו'· ארעא ודאי הדרא למריה כיון דלית לה שני עדים אבל פירי מאי דלא ידעינן שאכל אלא בהודאת פיו אלא שיש בו נמי עד אחד : נסכא. חתיכת כסף בלא נורה : ליכא תרי סהדי . ועד א' אינו מחייבו אלא שבועה להכחישו

רש"י

דהוי סהדי שאכל הפירות [ג] דאם לא כן היה נאמן לומר דידי אכלי דזבינתיה מינך במגו (ב) דאי בעי אמר לא אכלתי פירות כי אם מעט כגון אם ע"ל טורא ואפיק ספי מכורא כדאמר לקמן דבהכי הוי חזקה : אמר רב זביד אי טעין כו'. [ג] כלומר אם מתחלה כשאמר ליה מערער מאי בעית בהאי ארעא לא השיבו דמינך זבינתיה אלא השיבו לפירות ירדתי כדין אריס למחלה ולשלים ולרביע או מכרת לי הפירות על עשר שנין נאמן במה שאכל למפרע בשבועת היסת כדבריו ואפילו אם יש עדים שאכל כדמפרש טעמא ואזיל דלא חליף אינים מיהו מכאן ולהבא לא יאכל בלא עדים שקנה ממנו הפירות דאל"כ כל אדם ירד לקרקע חבירו ויאכל הפירות בעל כרחו : מגלא ותובילא. מגל לגדור התמרים תובילא (ג) חבל לעלות בדקל וי"מ תובילא סל ואמר לפניו איזיל ואגדור אלקט מהימן ושבקי ליה ב"ד ללקט אחרי שאין ידוע אם הבעלים מוחין ואי אתו בעלים לאחר שליקט ואמרי לא היו דברים מעולם לית עליה כי אם שבועת היסת אבל אי אתו בעלים מקמיה דליגזזיה ואמרי לא היו דברים מעולם לא מהימן כדפי' ודוקא כשטוען תחלה לפירות ירדתי אבל אי טעין מינך זבינתיה תו לא מלי טעין לפירות ירדתי דהוי חוזר וטוען שמכחיש דבריו ראשונים: אי הכי ארעא נמי . כי טעין מינך זבינתיה יהא נאמן בלא עדי חזקה דלא חליף אינים : פירי נמי. לא יהא נאמן לומר לפירות ירדתי : היינו נסכא דרבי אבא . דין זה דומה לנסכא דר' אבא: היכי לידיינו דייני להאי דינא· כי אם היו שנים מעידין שחטף היה מחוייב לשלם ולא היה נאמן לומר דידי חטפי דהעמיד ממון על חזקת המוחזק בו וזה החוטפו ממנו גזלן א"כ אם לא היה כאן שום עד שחטף היה נאמן לומר דידי חטפי מגו דאי בעי אמר לא חטפתי אי נמי אם היה אחד מעיד שחטף וזה אמר לא חטפתי היה נשבע שלא חטף להכחיש העד אבל עתה שיש עד אחד שחטף וזה אינו מכחישו ומודה שחטף היכי לידיינו דייני : נישלם . כיון שמודה שחטף לאו כל כמיניה לומר דידי חטפי דהעמיד ממון בחזקת מרא קמא : ליכא תרי סהדי . ומהימן במיגו דאי בעי אמר לא חטפתי: ליפטריה. בהאי מיגו דהא סהדא איכא ואי א"ל לא חטפתי הוי בעי לאישתבועי להכחיש העד : לישבע . שבועה שהעד

מודה שהכל אלא הוי מחויב שבועה שאינו יכול לישבע וישלם וכתב הרי"ף ז"ל בהלכותיו דאי ליכא אפילו חד סהדא דאכל והוא אמר מינך זבינתה ואכלתה שני חזקה והאי א"ל מגזל גזלתיה מינאי ואכילתה תרתין שני משתבע ליה מרי ארעא דלא זבינת לך מידי ומהדר [ו] ולא מחייב לאהדורי ליה פירי דכיון דליכא סהדי דאכלה תרתי שנין אלא איהו קאמר אכלי משתבע שבועת היסת דליכא גביה דחבריה מידי מהני פירי דאכל ומהדר ליה ארעא ומפטר עכ"ל : ארבא. ספינה ולא היה שום אחד מהם מוחזק בה : תפסוה . כדי שלא ימכרנה אבל לשמא יחזיק בה אחד מהן ליכא למיחש דכיון דערער עלה הלה אכן סהדי דבתורת גזלה אתא לידיה : ומייתי סהדא . כתב רבינו יונתן דזמן העכבה עד חדש ימים : תפסינן . עד זמן זה ואי לא מייתי סהדי מהדרינן ליה לדינא [ז] וכל דאלים גבר דהא לא יפסיד בעל הספינה מידי בהכי : או לא תפסינן . משום דאי תפסינן לא מפקינן דכיון שבא ממון ישראל ביד ב"ד אין רשאין להפקירו אלא יעכבוהו עד שידעו ברור למי הוא ונמצא שמפסיד בעל הספינה דשמא תתגבר ידו ויקח שלו : אזל לא אשכח [ח] . אירע שתפסו וזה לא אשכח סהדי . והלכתא לא תפסינן ואי תפסינן לא מפקינן . בין שתפסו ברשות כגון שאמרו להם שניהם לתופסה בין תפסוה שלא כדין לא מפקינן שכיון שבא ליד ב"ד אין ראוי שיוציאנה מרשותם עד שיתברר הדבר וכן דעת הרמב"ם ז"ל שבין שתפסו ברשות בין שלא ברשות איירי הואיל שכתבה סתם בפרק י' מהלכות טוען ונטען וכן דעת הרנב"ר ז"ל בחדושיו : כל דאלים גבר . כל מי שתגבר ידו בפעם הראשונה הוא שלו עד שיוציאנה חבירו בראיה אבל כל זמן שלא ימצא ראיה אף אם תתגבר ידו לא שבקינן ליה ומיירי הכא בין בקרקע בין במטלטלין המונחים ע"ג קרקע שאין שום אחד מוחזק בה אבל בדבר ששניהם אדוקין בו הוו להו שניהם [ט] מוחזקים ויחלוקו : משני שטרות . מכר או מתנה שאפילו נתברר שכתב לשמעון בבקר וללוי בערב לא זכה המוקדם כיון שביום אחד נכתבו ואין כותבין בו שעות ולא ידעי' שכתב ומסר תחלה לאחד קודם [י] שיכתוב וימסור לאחר אמרינן יחלוקו לרב או שודא לשמואל פי' שודא שלכל מי שהדיינים רוצים נותנים אותו וכן מפרש בירושלמי והדיינין מחליטים אותו לכל מי שירצו ואמר שם [בכתובות פרק י הלכה ד] שחדא לדייני כלומר צריך ליתן שוחד *לדיינים כיון שיכולים לעשות כל מה שירצו ואם אוהבים זה יותר מזה מפני שהוא עמיתו בתורה ובמצות יעשו לו כדאמרינן בפרק שבועת העדות (דף ל׳) עולא חבירא עמית בתורה ובמצות הוא נפקא מיניה לשודא דדייני : התם ליכא למיקם וכו'. דכיון שהם יודעים מי הם העדים ולא יכלו לעמוד על נכון הדבר מפני ששכחו הענין או שמתו העדים תו ליכא למיקם : הכא איכא למיקם . שמא יבאו העדים שראו שאבותיו של זה היו מחזיקין בו ואיך נפסוק הדין עתה ותתבטל אחר כך הלכך אמרינן כל דאלים גבר עד שיתברר הדבר : המחליף פרה בחמור . דמשמשך בעל הפרה את החמור נקנית הפרה לבעל החמור בכל מקום שהיא בקנין חליפין לפיכך לא ראינו כשילדה דאילו קנאה במשיכה היינו רואין ברשות מי ילדה וכן המוכר שפחתו נקט מכירה גבי שפחה משום דעבד נקנה בכסף בלא משיכה ומשנתן מעות נקנית לו השפחה בכל מקום שהיא הלכך אין ידוע ברשות מי ילדה והא התם מסתמא איכא למיקם עלה דמילתא כי שמא יש עדים שיודעים באיזו שעה ילדה וע"י כן יתברר הדבר ברשות מי ילדה אלא שעכשיו עדיין לא ידענו מי היה שם ואפ"ה לא אמרינן כל דאלים גבר ולא דמיא לשני שטרות דודאי מסתמא ידעינן מי הם העדים וכיון שלא יכלו עכשיו לברר תו ליכא למיקם עלה דמילתא : דררא דממונא . לכל אחד יש שייכות בממון זה לפי שהיתה בחזקתו עד עכשיו וזה לפי שהיא עכשיו שלו וכל אחד יכול לטעון פרתי ושפחתי היתה כשילדה אי נמי אפשר שילדה בשעת חליפין ואין לברור של מי הולד הלכך יחלוקו ולא אמרינן הכא שודא אפילו לשמואל דהא אסיקנא פרק מי שהיה נשוי (דף צד:) דתנאי היא איכא למאן דאמר שודא עדיפא ואיכא למאן דאמר חלוקה עדיפא והאי תנא דפרה סבר חלוקה עדיפא : אי דמר כו'. דוקא הוא של אחד בבירור ואין להם לבית דין [כ] לפסוק וכדפי' : [ל] רב [אשי] אמר לעולם שמיה גזלן . דכיון ששניהם מתעצמים בה ובאין בטענת אבות איך יוציא זה מידם שאינו בא בטענה כדמשמע לישנא דאחד מן השוק דלא הוה צריך למימר מן השוק אלא כדאמרן הילכך שמיה גזלן ומוציאין אותו מידו ואע"ג [לקמן דף קטג.] דשני יוסף בן שמעון (*) *) [הדרים בעיר אחת [מ] כשם שאין מוציאין שטר חוב *על אחרים [כך] אין מוציאין [שטר חוב זה על זה] משום דלא מפקינן ממון מזה [נ] שהוא מוחזק בו מספק אבל הכא אדרבה **) [כיון דתפסה בפניו מוציאין אותה מידו ונותנים אותה לאלו שהין] מתעצמין בה : שלא ניתן להשבון פי' הרמב"ן ז"ל דלא קאי אהאי אחד מן השוק שנטל מהם דזה ודאי ניתן להשבון הוא ויחזור למקום שנטל

*) גי' ד"ת **) ד"ת

לישתבע דכל מקום ששנים מחייבין אותו ממון עד א' מחייב אותו שבועה כיאמרי' נמי (א) א' לשבועה ה"מ היכא דקא כפר במאי דקא מסהיד סהדא אבל האי (ב) קאמר אין אכלי ודידי אכלי הא ודאי דמי לדרבי אבא דאמר ה"ל מחויב שבועה ואינו יכול לישבע וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם והיכא דליכא *[אפילו] חד סהדא דאכל והוא אמר מינך זבינתה ואכלתה שני חזקה והאי א"ל מיגזל גזלתה ארעא מינאי ואכלתה תרתין שנין משתבע ליה מרי ארעא דלא זביני לך מידי ומהדר ליה ארעא ולא מחייב לאהדורי ליה פירי דכיון דליכא סהדי דאכלה תרתי שנין אלא איהו קאמר אין אכלי ודידי אכלי ותלת שני חזקה אכלי משתבע שבועת היסת דליכא גביה לחבריה מידי מהני פירי דאכל ומהדר ליה לארעא ומיפטר והוא הדין היכא דאסהיד חד סהדא דאכלה תלת שנין דחד סהדא הכא כמאן דליתיה דמי דלסיועיה קא אתי **ההוא ארבא דהוה קא מנצו עלה בי תרי חד אמר דידי היא וחד אמר דידי היא אתא חד מינייהו לבי דינא אמר תפשוה עד דאזילנא ומייתינא סהדי דדידי היא תפשינן או לא תפשינן *) רב אמר תפשינן רב יהודה אמר לא תפשינן אזל לא אשכח סהדי אמר להו אפקוה וכל דאלים גבר מפקינן או לא מפקינן רב *יהודה אמר לא מפקינן *רב פפא אמר מפקינן והלכתא לא תפשינן ואי תפשינן לא מפקינן: זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי א"ר נחמן (א) °כל א דאלים גבר ומ"ש ב משני שטרות היוצאין ביום אחד *דרב אמר יחלוקו ושמואל אמר שודא דדייני התם ליכא למיקם עלה דמילתא הכא איכא למיקם עלה דמילתא (ג) ומ"ש (א) מהא דתנן המחליף פרה בחמור [ה] וכן המוכר את שפחתו וילדה (זה אומר ברשותי ילדה וזה אומר ברשותי ילדה ישבע המוכר שברשותו ילדה זה אומר ברשותי ילדה וזה שותק זכה זה (ד) וכן המוכר שפחתו וילדה) זה אומר עד שלא מכרתי [ילדה] וזה אומר משלקחתי [ג] יחלוקו (ב) התם להאי *אית ליה דררא דממונא ולהאי אית ליה דררא דממונא הכא אי דמר לא דמר ואי דמר

*) נ"ל רב הונא אמר תפשינן וכו' וכ"ה בגמ' וברא"ש (ג"א) [וכ"ה הב"ח כאן]

רש"י

אבא : ארבא . ספינה : האי אמר דידי היא כו' . ולא היה שום אחד מוחזק בה: תפסוה . שלא ימכרנה לאחרים כי אביא עדים שהיא שלי אבל מה שהיה מחזיק בה [ג] המערער בזה לא היה קפידא כיון דידעי דבתורת חטיפה אתא לידיה . רב הונא אמר תפשינן . דסבירא ליה כרב פפא דאמר מפקינן מינייהו ואין מפסיד בתפיסתן כלום : לא תפשינן . דס"ל דלא מפקינן לכן לא תפשינן דשמא אין לו עדי' ורוצה להפסיד חבירו ויודע הוא דתו לא מפקינן: אמר להו אפקוה . כי איתרמי דתפסיה כרב הונא[ד]: וכל דאלים גבר . בין בראיות בין בכחות (גבר) : לא מפקינן . כיון שבא ממון ישראל בידי בית דין אין רשאין להפקירו אלא יעכבוהו עד שידעו למי שישיבוהו : מפקינן . דעל דעת כן תפסוה מתחלה דאי לא מייתי סהדי דלפקוהו : זה אומר של אבותי כו' . בין בספינה בין בקרקע כיון שאין לזה עדות יותר מלזה כל דאלים גבר : ב' שטרות היוצאים ביום אחד . על שדה אחד של ראובן שכתב שטר מתנה לשמעון ושטר מתנה ללוי ביום אחד ונמצא שאין זה מוחזק יותר מזה שאפילו נתברר לנו שנכתב אחד בבקר ואחד בערב אין בכך כלום שאין כותבין שעות אלא בירושלים ולכך אין הקדמה בשעות : יחלוקו . כדין ממון המוטל בספק : שודא דדייני . למי שירצה לדיינים שהיה אוהבו או קרובו יותר ודאי להוא גמר ומקני ולו יתנו אבל לא נאמר דיחלוקו דאז ודאי נוטל אחד חצי חלק שלא כדין : שודא . לשון השלכה ירה בים תרגומא שדי בימא : התם . בשני שטרות ליכא למיקם עלה דמילתא לומר היום או למחר יביא עדים ויטול כיון שהשטרות זמנם שוה שאפילו יעידו עדים שלזה נכתב ונמסר בבקר ולזה בערב אין הקדמה בשעות ואין לומר שמא נמסר לאחד יום או יומים או חודש קודם חבירו דמסתמא ביום שנכתבו נמסרו לכך משתלין ב"ד ודנין אותו למר בחלוקה ולמר בשודא אבל בהאי קרקע איכא למיקם עלה דמילתא אם יעידו עדים של מי הוא לכך ב"ד אין נזקקין לאותו דין כי שמא יבאו עדים ויצטרכו ב"ד לסתור מה שדנו אלא מניחין אותו עד שיבאו עדים ויבררו הדבר ובתוך כך כל דאלים גבר : המחליף פרה בחמור . וכיון שמשך בעל הפרה את החמור נקנית הפרה לבעל החמור כל מקום שהיא כדין כל הנעשה דמים באחר שכיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין וכן המוכר שפחתו וילדה דעבד ושפחה נקנין בכסף בכל מקום שהן בלא משיכה אבל בהמה אין נקנית אלא במשיכה או בחליפין כדפרישית : יחלוקו . בפרק השואל פריך וליחזי ברשות מאן קיימי לניהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה ומשני כדקיימא באגם : דררא דממונא . בפרה ושפחה לתרווייהו אית להו דררא דממונא שהפרה והשפחה של שניהם זה אחר זה וכל אחד טוען ברשותי ילדה ולכך יחלוקו שודא ליכא למימר אפילו לשמואל דלא שייך שודא אלא במתנה דב"ד אומדים למי אוהב יותר דלדידיה גמר ומקני : אבל הכא . בזה אומר של אבותי כו'[ה] אם בא אחד מן השוק והחזיק בזה דאמר רב נחמן כל דאלים גבר וזה השליש' הטפה משניהם וידענו שאין לו חלק בה אין ב"ד מוציאין מיד החוטף הזה דשמא גם אין לשני חלק בה: *הגה"ה גזלן של רבים ס"ד דבכה"ג איירי שזה אומר שלי וזה אומר שלי ובא הג' וחטפו מאלו לא שמיה גזלן

שלטי הגבורים

ממון הטענה אינו חייב רק היסת וגם מה שהקשה עליו הרא"ב"ד מדין השוורים אינה קושיא דהתם לא עשו תקנת נגזל בנזקי ממון אבל הכא בשביל תקנה הוא דישבע המפקיד ויטול וצ"ע על סמ"ג כי בסי' ע' כתב דאם ידע המזיק שהכיס היו בו זהובים אבל אינו יודע כמה היו והניזק אומר אלף היו נוטל אלף בלא שבועה והוא שיהיה אמוד שהרי זה המזיק מחויב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם ואילו בסי' פ"ח כתב דאם המפקיד אומר מאתים וזה היו בו והלה אומר מעות היו בו אבל איני יודע כמה דאינו נוטל בלא שבועה דאין זה מחויב שבועה ואינו יכול לישבע כיון שלא הודה לו בדבר שבמנין מ"מ זה מזה שרי הכא והכא לא הודה לו בדבר שבמנין וצ"ע :

א דינא דכל דאלים גבר אותו שתגבר ידו תחלה הוא שלו עד שיביא האחר ראיה ומיהו שכנגדו יכול להשביעו וצריך לישבע שהוא שלו וכל זמן שלא יביא האחר ראיה אף אם תגבר ידו אין מניחין לו ליקח מזה שנגברה ידו תחלה בא שליש' ותפסה בטענה שאומר שהוא שלו אין לשנים האחרים בו כלום כיון שזה הוא מוחזק בו וטוען שהוא שלו אבל אם חטפה בלא טענה מוציאין אותו מידו ופי' רשב"ם שאין לו תקנה עד שיתן לכל א' וא' שהרי אינו יודע למי יזיב ומיי' כתב שמחזירו למקום שנטל ודיו והרא"ש כתב כסברא ראשונה ומיהו פי' ר"י דוקא במטלטלין שהם נגזלין אבל אם הוא קרקע והחזיק בו ואכל פירותיו גוף הקרקע אינה נגזלת אבל הפירות צריך לשלם לכל אחד ואחד ואם אחד משניים שחלוקים עליו אומר לב"ד לכו ותפסוהו עד שאביא ראיה אין שומעין לו ואם תפסוהו ב"ד מדעת שניהם או שעברו ותפסוהו אין מוציאין אותו עד שיתברר של מי הוא :

הגהות הרי

(א) נ"ב עיין באשר"י : (ב) נ"ב עי' ברי"ף כתובות פ' הכותב קודם ד"ה מתני' המושיב את אשתו חנונית :

והתוס' כתבו בשם ר"ת וכ"ה באשר"י ובלבד שלא יהנה הדיין דאי שקיל אגרא לאו דיינא הוא מכר"ם

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) מ"ש מהא דתנן המחליף פרה בחמור וילדה זה אומר ברשותי ילדה וזה אומר ברשותי ילדה וכן המוכר שפחתו וילדה זה אומר עד שלא מכרתי וזה אומר משלקחתי וכו' והגירסא בפ' השואל במשנה בנוסחא אחרת וה"ג המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו וילדה זה אומר עד שלא מכרתי וכו' וכן הביאה כאן בגמ' ואשר"י ושם בהשואל הביא הרי"ף ברייתא דר' מאיר כענין שנדפס כאן אבל חכמים פליגי עליה וע"ש בהרי"ף:

ושם איתא להיפך כשם שאין מוציאין שט"ח זה על זה כך אין מוציאין על אחרים (ג"א)

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"י מהל' טוען ונטען סמג עשין לב טוש"ע ח"מ סי' קלט קמו : ב מיי' פ"ה מהל' זכיה (ופ"ב) [ופ"כ] מהלכות מלוה ולוה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' כב קלח רמ:

הגהות הב"ח

(א) עד א' קם לשבועה כצ"ל : (ב) נ"ב הא (ג) זבינת כצ"ל: (ג) נ"ב בגמ' וברי"ף ובאשר"י גרסי' ומ"ש מהא דתנן המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו וילדה זה אומר עד שלא מכרתי וזה אומר משלקחתי יחלוקו הכא כו' דלפי גירסא זו מקשה ממתני' דפרק השואל אבל לפי הגירס' שבספרים מקשה מברייתא דפרק השואל והיינו טעמא דהאלפסי ז"ל פסק כסומכוס היכא דעומדת באגם ובשמא ובשמא ומשום דבכך ברייתא מפורש בה דבשמא ובשמא יחלוקו כסומכוס על כן גורס הרב דפריך מכך ברייתא דמוכח מינה דכסומכוס קי"ל בכך מלתא וככר הארכתי בזה בח"מ סי' רכ"ג בס"ד ואין כאן מקומו: (ד) וכן המוכר וכו' משלקחתי נמחק נ"ב זה אומר א"י וזה אומר א"י יחלוקו כו' :

הגהות מא"י

[א] נ"ב וילדה: [ב] נ"ב ילדה : [ג] נ"ב אחר שערער: [ד] נ"ב א"נ שאמרו שניהם לב"ד לתפוס: [ה] נ"ב של אבותיו וכו' הס"ד ואח"כ מה"ד אם בא וכו' שייך גמ' : [ו] נ"ב ארעא: [ז] דכל כצ"ל: [ח] נ"ב וכו' : [ט] נ"ב ולכך בשנים שאוחזין בטלית יחלוקו דכיון דשניהם אדוקים בו חשיב כאילו אנו יודעים שלשניהם יש חלקו בו. תוס' : [י] נ"ב דלא כרש"י שפירש דאפי' ידעו העדים שכתב ומסר לזה בבוקר ולזה בערב דאין הקדמה בשעות: [כ] נ"ב פי' תימה וצריך לתרץ: [ל] נ"ב ל"ג אמרי עברדעי אם בא אחד מן השוק והחזיק בה אין מוציאין אותה מידו דתני ר' חייא גזלן של רבים לאו שמיה גזלן רב אשי אמר לעולם שמיה גזלן ומאי לא שמיה גזלן שלא ניתן להשבון:[מ] נ"ב וא' מבני יוסף בן שמעון הללו שהוציא על אחרים שט"ח צריך לשלם ליה ולא יכול לדחותו לומר לא לך אני חייב אלא לאחיך יוסף בן שמעון ואין מוציאין השטר מידו שמא הוא אחר ואידך יוסף בן שמעון הוא המלוה וא"כ הכא אמאי מוציאין מיד האחר שתפס :אלו השנים לא דמי דהתם מאחר שזה מוחזק בשטר אין מוציאין מידו מספק שמא אידך הוא המלוה אבל הכא אדרבה אלו השנים היו מוחזקים ומתעצמין בה ולא הוא האחר ואילו לא מוציאין מיד האחר אדרבה היינו מפקינן ממון מאלו השנים שהם מוחזקים לזה שאין לו שייכות כלל : [נ] נ"ב פי' שהשטר בידו :

(*) בכל דפו"י הגי' כ"ה המוציאין שט"ח על אחרים [כו'] אין מוציאין מידו ודאי לכל אחד ואחד [וע"ז קאי האות [מ] מא"י] משום דלא מפקינן ממון מזה שהוא מוחזק בו [וע"ז קאי אות [נ] מא"י] מספק אבל [הכא] אדרבה אלו וכו'.

שנטל דדוקא בנתון ביד ב"ד הוא דאמרינן אי תפסי לא מפקינן וכדפירשתי לעיל והכי מפרשינן בירושלמי הא דאמרינן פרק אלו מציאות [דף כה:] *ספק היטח לא יטול ואם נטל לא יחזיר לאחר זמן קאמר מפני שמפסידו מן הבעלים שחזרו בינתים ולא מצאו אותו במקומו ונתיאשו אבל ודאי מיד שנטל יכול להחזיר אותו במקומו אלא הכא בגזלן של רבים ודאי קאמר שכיון שאינו יודע למי גזל לא ניתן להשבון וכענין שאמרו [לקמן דף פח:] בעונשין של מדות ע"כ: אי דלי ליה. אם יש עדים שהגביה המערער סל של פירות מקרקע זו על כתפו של זה הטוען שלקחה: לאלתר הוי חזקה. ושוב אינו יכול לטעון לא מכרתיה לו: וה"מ בתוך ג': פירושא בעלמא הוא דקא מפרש תלמודא משום דקאמר דלגא דפירי הוי חזקה אשמועינן דלא דמי לחזקת ג' דהתם לא היה נאמן לומר לפירות הורדתיו דלא שביק איניש לארעיה כולי האי ברשותיה דאחריני ולא מודע לאינשי דלפירי אחתיה וע"כ הכי אית לן למימר שאם אתה אומר נאמן בטלת כל החזקות שלעולם יטעון ויאמר לפירות הורדתיו אבל בהך חזקה אפשר דלפירות הורידו ולפיכך סייעו הילכך נאמן [ז] ורב אשי תמה כשיקרה שיהיה זה מאי תקנתיה ותירץ איבעי ליה למחויי ולומר לעדים דעו שלפירות הורדתיו לכך ולכך שנים: [ח]אי כתיב לשטר משכנתא·כדי שיוכל לומר זמן המשכונא לא היתה אלא שתי שנים והשלש שנים שאכלתיו יותר היו חזקה שלקחתיו ממנו אחר המשכונא דכה"ג היה נאמן אע"פ שירד ברשות וכן כתב הרב בעל העיטור בשם הריב"ן מג"ש ז"ל שהעיד משם רבו הרי"ף ז"ל שיש לו חזקה ויכול לומר חזרתי ולקחתיו וכ"כ הרב בעל העיטור שהשיב לו ר"ת [ז"ל] ומיהו דוקא אחר שעבר זמן המשכונא דבתוך זמן ליכא מ"ד דנאמן ומש"ה אמרינן אי כתיב לשטר וכו' וכן דעת הרשב"א דנאמן [ט] ולא דמי להא דלקמן [דף מה:] בשמעתא דאומנין דאי איכא עדים וראה שנתן כלי זה לאומן או לאחר דלאו אומן בפקדון שוב אין לו חזקה לומר לקחתיו ממך דהתם איירי במטלטלין וכיון דחזקתן לאלתר משעת תפיסתן והשתא איכא עדי פקדון ושוב לא מלי טעין חזקת הנפקד אבל *קרקעות ועבדים שחזקתן ג' שנים ואין דרך הבעלים להניחם כ"כ ביד נפקד אפילו איכא עדים וראה נאמן לומר חזרתי ולקחתיו כיון שלא מיחה: וכי תקינו רבנן וכו'. תקנת חכמים [י] שאסור ללוות על השדה ולאכול פירותיו משום ריבית·אבל הפסח דומה למכר שמוכר לו פירות כל שנה ושנה בכך דמים ואיך לא תקנו שלא יפסיד הממשכן הזה אלא ודאי סמכו שימחה כיון שתועיל לו מחאתו אע"פ דהוית מחאה לאלאין שמוחה בגוף הקרקע דוקא ולא בפירות: עובד כוכבים הטוען שלקח קרקע זו הידוע שהוא של ישראל אע"פ שהחזיק בו שנים רבות לא עלתה לה חזקה דסתם עובד כוכבים גזלנים הם ומתירא אדם למחות בידם ומיהו בשטר יש לו חזקה דלא כתבינן ליה שטרא מחמת יראה אלא בסקריקון ואפילו מלמחות בו אין מתיראין ממנו לגמרי ולפיכך הבא מחמתו אם החזיק מ' שנה יש לו חזקה אפילו בלא שטר והייט דאמר לקמן בפרקין [דף נה.] אריסא דפרסאי עד מ' שנין וכ"כ הראב"ד ז"ל ולזה נראים שהסכים הרנב"ר בחדושיו:אף[כ]הבא וכו'.מפני שיכול לומר לו לא הוצרכתי למחות כיון שהיית בא מחמת עובד כוכבים:ואם אמר קמאי דידי וכו'.כלומר שבאה לידו בתורת מקח וממכר וברצונך נאמן לומר מיגוי דהא החזיק הוא בה וכו' ג' שנים בודאי והה"נ אילו אמר זה העובד כוכבים נתן לי שטר זבינא דזבנא מינך אלא דלא אזדהרי בו ואירכס נאמן:מאן דנקט וכו'.מפורש לעיל: גודא.כותל שדה:דארודי.חיות היער שמניחין זרע סמוך לגדר אותן שדות הסמוכים ליער כדי שלא יכנסו החיות בשדה אם החזיק שום אדם באותו [ל]שתוך לגדר לא הוי חזקה דמצי אמר לא איכפת לי למחות דאמינא כל מה שזרוע שם ארודי אכלי ליה ומה לי אם אכלו אלו או אחרות:אכלה ערלה.כמו חבילי זמורות ערלה שאינם אסורים דכתיב[ויקרא יט] וערלתם את פריו אבל העלים מותרים וכן בשביעית אינו מופקר אלא הפירי כדאמרי' פ' הגוזל[דף קא:]דעלי שביעית מותרין ולגבי ערלה אמרי' פ' האשה שנפלו לה נכסים(דף פ.)עבד רב יהודה עובדא בחבילי זמורות רב יהודה לטעמיה דאמר אכלה ערלה[מ]הרי זו חזקה וכלאי הכרם נמי אע"פ בשאסורין בהנאה הוי חזקה ואע"ג דבערלה אמרינן דהוי חזקה(משום) שיש היתר בחבילי זמורות דמשמע שאילו היה הכל אסור ככלאי הכרם לא עלתה לו חזקה משום דערלה שאני שאין הבעלים נפסדין שום דבר טפי משום המחזיק דערלה איסור דממילא הוא לכ"ע אבל כלאי הכרם האיסור בא מחמת המחזיק שזרע בו כלאים והבעלים היו יכולין לאכלה בהיתר הילכך היה להם להקפיד ומדלא הקפיד הוי חזקה וכן דעת הרמב"ן ז"ל אי נמי כמו שפירש *)רש"י ז"ל בפרק האשה שנפלו לה נכסים כגון שגדלו כבר הזמורות ואח"כ זרע שם חטה ושעורה והפירות גדלים אח"כ וכיון שהוסיפו באחד ומאתים נאסרו אבל הזמורות שלא הוסיפו אחד ממאתים מותרות אם כן הרי יש לך היתר בעלים ולפיכך הוי חזקה: אכלה שחת. דכיון שלא המתין עד שהגדיל התבואה הוי כדרך גזלן דקא שמיט ואכיל ולא הוי חזקה: בוצר. בקעת מחוזא שדרכם להאכיל התבואה כשהיא שחת לפי שיש להם בהמות הרבה הוי חזקה מפני שהיה לו למחות כיון שאוכל כדרך שאר בני העיר: תפתיחא. שדה מלאה בקעות כמו פתחי חרישה וזרע בהם לא הוי חזקה מפני שלא הקפיד מפני רעתה ומש"ה לא מיחה: וכן אפיק כורא ועייל כורא. שאינו מרויח בזריעתו: דבי ריש גלותא וכו'.אין מחזיקין בשל אחרים דמחמת יראתן אין מוחין בהם ואחרים אין מחזיקין בשלהם לפי שבוטחים בזרוע שלהם ואין חוששין למחות כי כל מי שלא יהיה לו שטר יוציאו מתחת ידו: גודרות. גדרות צאן וכל דבר המהלך מעצמו שיתכן לומר הוא נכנס שם ואין לו חזקה ואח"כ עבדים אמאי יש להם חזקה · יש להם חזקה לאחר שלש כעבדים. [נ] *ואתא לאשמועינן ר"ל דלא תימא דוקא עבדים שהם בני דעת איכא למיחש שמא הקניטו רבו אבל גודרות לא קמ"ל: קטן. עבד כנעני קטן אם החזיק בו אחר ואמר לקוח הוא בידי נאמן כיון שאינו יכול לילך הוי כשאר מטלטלין שיש להם חזקה לאלתר: פשיטא· דודאי קנו בדמים דהילך נכנס שם: לא צריכא דאית ליה אימא. והייתי סבור שדומה לגודרות שאמו הכניסתו [ס] קמ"ל [ע] וכו' הילכך ודאי

נר מצוה

דמר לא דמר: חזקתן ג' שנים מיום ליום: אמר *רבה ואי דלי ליה צנא דפירי לאלתר הוי חזקה אמר *רבא ואם טען ואמר לפירות הורדתיו נאמן וה"מ בתוך שלש אבל לאחר שלש לא דאיבעי ליה למחויי (א)וכד לא מחי איהו אפסיד אנפשיה א"ר יהודה אמר רב ישראל הבא מחמת עובד כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים מה עובד כוכבים אין לו חזקה אלא בשטר אף ישראל הבא מחמת עובד כוכבים אין לו חזקה אלא בשטר אמר רבא ואי אמר ישראל *קמאי דידי זבנה עובד כוכבים מינך וזבנה ניהלי מהימן מיגו דאי בעי אמר אנא זבנתיה מינך א"ר יהודה אמר רב האי מאן דנקיט מגלא ותובילא ואמר בעינא למיגזריה לדיקלא דפלניא דזבנה נהילי מהימן (ב)לא חציף איניש למיגזר דיקלא (ג) דלא דיליה אמר רב יהודה אמר רב האי מאן דאחזיק [א] בגודא דארודי ולברא לא הוי חזקה מאי טעמא מימר אמר מאי דזרע ארודי אכלי ליה °אמר רב יהודה אכלה ערלה (ד) *אינה חזקה תניא נמי הכי אכלה ערלה שביעית וכלאים *אינה חזקה אמר רב יוסף אכלה שחת לא הוי חזקה אמר רבא ואי קאי שחת בצואר מחוזא הוי חזקה אמר ר"נ תפתיחא לא הוי חזקה (ה) אפיק כורא ועייל כורא לא הוי חזקה דבי ריש גלותא לא מחזקי (ו) ולא מחזקינן בהו: [ב] ועבדים יש להן חזקה: והאמר ריש לקיש הגודרות אין להן חזקה אמר רבא אין להן חזקה לאלתר אבל יש להן חזקה לאחר שלש שנים אמר רבא [ג] (ז) קטן המוטל בעריסה יש לו חזקה לאלתר פשיטא לא צריכא דאית ליה אימא מהו

רש"י

ואין לב"ד לכופו להחזיר: לא ניתן להשבון. ור' חייא באחד שגוזל הרבים איירי כגון שמודד במדה של *) אמה שלא ניתן להשבון שאי אפשר בתשובה שאינו יודע למי ישיב ע"כ: אי דלי לגא דפירי. מקרקע זו על כתיפו של המחזיק לאלתר הוי חזקה דמאחר שסייע לו להוליך הפירות לביתו אין יכול לטעון עוד ולומר לא מכרתי לו דלא היה מסייע אלא היה מוחה ומסייע כמודה שמוכר לו דמי: ואי טוען. המערער בתר דדלי ליה לגא: לפירות הורדתיו. כדין אריס למחצה ולשליש ולרביע וחלקו דלי ליה נאמן כלומר לא הפסיד במאי דדלי ליה: וה"מ דנאמן תוך ג' [ד] אבל אחר ג' אפילו לא דלי ליה לגא דפירי אינו נאמן לומר לפירות הורדתיו: ישראל הבא מן העובד כוכבים כגון שהיה ידוע שהיתה של ישראל ועובד כוכבים החזיק בה ג' שנים או יותר ואומר שלקחה מבעליו וחזר ישראל אחר וקנאה מן העובד כוכבים והחזיק בה ג"כ ג' שנים אין חזקתו כלום דמה עובד כוכבים אין לו חזקה דסתם עובדי כוכבים אלמים הם וישראל ירא למחות לכך ישראל הבא מכח עובד כוכבים אין חזקתו חזקה כלום דהוי חזקה דאין עמה טענה שאינו ידוע אם העובד כוכבים קנאו אם לאו ודוקא בא מחמת העובד כוכבים אבל אם בא מחמת ישראל אפילו לא דר המוכר אלא יום אחד וזה החזיק בה ג' שנים הוי חזקה כדאמרי' לקמן גבי ההוא דדר בקשתא בעיליתא ד' שנים: האי מאן דנקט מגלא ותובילא כו'.פירשתי לעיל: האי מאן דאחזיק בגודא דארודי. בשדות הסמוכות ליער והחיות באות ואוכלות הזרעים שבקצה השדה ויש גודרין השדה ומניחין מעט מן השדה מחוץ ומשליכין שם זרע ומה שצומח באות החיות ואוכלות אותן ואין נכנסות לשדה אם החזיק אדם באותו קרקע לחוץ לגדר אינו חזקה: אכלה ערלה. אם אחת משלש שנים היתה שנת ערלה אינה חזקה דלא איכפת לבעל השדה למחות בשני ערלה: אכלה ערלה. וכלאים אכילתו אסור ובשביעית הפקר לכל ולכך לא מיחה: אכלה שחת. שלא המתין עד שתגדיל התבואה [ה] אלא קצרה כשהיתה שחת להאכיל לבהמתו אינה חזקה דשמיט ואכיל ולא אחזיק כדאחזקי אינש לכך לא מיחה כי נראה הדבר שירא להחזיק כשאר בני אדם לפי שבגזל בא לידו:בצואר מחוזא. בבקעת מחוזא: הוי שחת חזקה. לפי שעשירים היו בהמות הרבה להן ודרכן להאכיל השדות לבהמות כשהן שחת: תפתיחא. קרקע פתוחה מלאה בקעים ואינה מוציאה פירות לא הוי חזקה דמפני רעתה לא חש למחות ור"ח פירש כגון קרקע שנתבקעה מחום השמש [ו] ולא חרש אותה וזרע בבקעים זה לא הוי חזקה:אפיק כורא ועייל כורא. זרע כור והכניס כור כיון דליכא ריוח לא הוי חזקה דלא חש למחות: דבי ר"ג לא מחזקי. אם החזיק אחד מהן בקרקעותינו לא הוי חזקה וצריך ליזהר בשטרו דמחמת יראתן אין מוחין בהן: ולא מחזקינן בהן. לפי שהם עשירים ויש להן הרבה בתים ושדות ואין חוששין ומניחין בני אדם לדור בקרקעותיהן ושותקין וגם ימלו אותן בזרוע כשירצו: הגודרות. גדרות צאן אין להן חזקה אין המחזיק בהן יכול לומר לקוחין בידי כיון שמעצמן הולכין אימר מעצמן נכנסים: אין להן חזקה. מיד שיוכל לומר לקוחין בידי כשאר מטלטלים אבל יש להן חזקה לאחר ג' שנים דאיבעי ליה למחויי: קטן המוטל בעריסה. עבד כנעני. המחזיק בו לאלתר הוי חזקה דיכול לומר לקוח הוא אחרי שאין יכול להלוך:

*) נ"ל רמאות.

*) ד"ת מ"ז **) [כן כתבו בס התוס' בד"ה אכלה כו' אבל ברש"י בס דף פ ליתו]

ודאי קנאו: [יכול לטעון עד כדי דמיהן. של עיזי] ויהיה נאמן בשבועה בנקיטת חפץ ואע"ג דאיכא מגו דמצי אמר לקוחין הם בידי מ"מ לאו מגו גמור הוא שהרי השתא כשאמר דאכלי לחושלי איהו מעיז ואילו אמר לקוחין הם בידי הוי מעיז וממעיז לשאינו מעיז לא אמרינן מגו לאיפטורי משבועה *) [והיינו טעמא דרבה גבי מודה מקצת לא פטרינן ליה משבועה מגו דאי בעי כפר בכל כדאמרינן חזקה אין אדם מעיז וכו׳ ולפיכך הסכימו כאן כל בעלי הוראה ז"ל שאינו נוטל אלא בשבועה וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפרק עשירי מהלכות טוען ונטען]:

נר מצוה

מהו דתימא אימיה עיילתיה להתם קא משמע לן אימא לא מנשיא ברא הנהו עיזי דאכלי חושלא בנהרדעא אתא מרי חושלא תפסינהו וקא טעין טובא אמר אבוה דשמואל יכול לטעון עד כדי דמיהן *) מיגו דאי בעי אמר לקוחין הן בידי איני והאמר ר"ל הגודרות אין להן חזקה שאני עיזי דמסירן לרועה והא איכא צפרא ופניא (א) בנהרדעא אתרא דשכיחי טייעי הוא ומידא לידא משלמי להו: *מתני׳ *רבי ישמעאל אומר שלשה חדשים בראשונה ושלשה חדשים באחרונה ושנים עשר חדש באמצע שמונה עשר חדש ר"ע אומר חדש אחד בראשונה וחדש אחד באחרונה ושנים עשר חדש באמצע ארבעה עשר חדש א"ר ישמעאל במה דברים אמורים בשדה הלבן אבל בשדה האילן אסף את תבואתו בתשרי ומסק את זיתיו בשבט וכינס את קייצו באב הרי אלו שלש שנים: גמ׳ *אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבא אבל חכמים אומרים עד שיגדור שלש גדירות וימסוק שלש מסיקות ויבצור שלש בצירות °תנו רבנן ניר אינה חזקה ויש אומרים הרי זו חזקה והלכתא לא הוי חזקה מאי טעמא מימר אמר כל שיבי [א] (ב) דכראבא ליעלו בה: *זה (ג) החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע אמר רב זביד זה קנה אילנות וזה קנה קרקע מתקיף לה רב פפא וכי מאחר שאין לו לבעל האילנו׳

*) בד"ק מן מיגו עד איני ליתא וכן ברא"ש ליתא

שאני עיזי דמסירן לרועה. ואין אדם יכול להחזיק בהם וכיון דהוו ברשותיה דהאי היה יכול לטעון לקוחות הן בידי והוי חזקה הילכך כי טעין עד כדי דמיהן נאמן: לפרא ופניא. בבוקר הולכות יחידות עד בית הרועה ובערב עד בית הבעלים [ואז היה יכול להחזיק בהן בתורת גזלה]: [ו] זו דברי ר"ע ור׳ ישמעאל. שאין שניהם בשדה אילן לומר שמלקט ג׳ מיני פירות בג׳ זמנים זה אחר זה אפילו בשנה אחת הויא חזקה אבל חכמים בעו ג׳ לקיטות מכל פירי ופירי דמסתמא הם בג׳ שנים והלכתא כוותייהו ואתיא הא דרבא דאמר לעיל [דף כט.] דטעמא דחזקה משום דלא מזדהר איניש בשטריה טפי מג׳ שנים אליבייהו [ז] דהא ודאי לאו בשנים ממש תליא מילתא אלא באכילת הפירות שכיון שאכל ג׳ פעמים מפרי אחד ולא מיחה בו בטוח הוא שוב לא ימחה תדע דבאכילת הפירות תליא הא מילתא דהא לא מזדהר כו׳ דאמרינן לעיל [דף נו.] תפתיחא או אפיק כורא ועייל כורא לא הוי חזקה ואמאי לא אמר דכיון שעברו שלש שנים לא מזדהר אלא ודאי כדאמר׳ דלא מהייאש משמירת השטר אלא באכילת הפירות שלש אכילות מפרי אחד הוי בסתם בשלש שנים ומיהו מדקנקט שמואל במילתיה בלשון אכילות ולא בשנים משמע שאם היו האילנות ממהרות לבטל פירותיהן קודם שלש שנים הוי חזקה כיון שיש שלש אכילות וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפרק שנים עשר מהלכות טוען ונטען: ניר. החרישה שחורש שדה זה אפילו היה חורש כל ג׳ שנים לא הוי חזקה דאמאי ימחה בו דאדרבה מימר אמר כל שיבי וכו׳ הלואי שתכלה המחרישה לקסמין [ח] ואח"כ אזרעה אני. מהא שמעינן שהבונה חורבתו של חבירו אין שני בנין עולין לחזקה דמימר אמר הלואי כל ממונו יוציא לבנין: זה החזיק וכו׳. הכא לאו בחזקת שלש איירי אלא במוכר לשני בני אדם לזה הקרקע ולזה האילנות וזה החזיק בקרקע שחפר בו וזה באילנות שתקן אילנותיו: זה קנה אילנות. לבד ואם יבשו לא יטע אחרים במקומן: וזה קרקע.לבד: מאחר שאין לו וכו׳. כיון שאין לו בקרקע כלום א"כ אפילו [ט] קודם שיבשו נמי מצי א"ל עקור אילנך

*) ג"י ד"ת

רש"י

אימיה. אמו הכניסתו שם והוי כגודרות: חושלי. שעורים קלופים אכלו בשדה אחר והוי שן בתאר הניזק דמשלם נזק שלם ולא הוו ידיע כמה אכלו וקא טעין בהו בעל השדה דטובא אכלו: עד כדי דמיהן. של העזים: והאמר ריש לקיש כו׳. ולא מצי טעין לקוחין הן בידי וליכא מיגו: שאני עיזי. מתוך שהן משונות יותר משאר גודרות: דמסירן לרועה. לשומרן לכך יש להן חזקה: והא איכא צפרא ופניא. שהולכין יחידות מבית בעלים: טייעי. ישמעאלים שגונבים הם: מידא לידא. משלמין מיד הבעלים ליד הרועה שחרית ומיד הרועה ליד הבעלים ערבית: מתני׳ [ב] שלשה חדשים אחרונים. של שנה ראשונה ושלשה חדשים ראשונים של שנה אחרונה ואמצעית שלימה: ר"ע אומר כו׳. ובתלמוד מפרש במאי קא מיפלגי: במה דברים אמורים. שצריך י"ח חדש לשדה הבעל: לשדה הלבן. שכל פירותיה נלקטין בפרק אחד ולכך צריך שלש שנים: אבל בשדה אילן. שכל פירותיה נלקטין לפרקים ענבים בפרק אחד תאנים בפרק אחד: כנס תבואתו. תבואת הכרם.יין: קיצין. תאנים שליקט ונתייבשו הוי חזקה כאילו היתה ג׳ שנים: גמ׳ עד שיגדור שלש גדירות. דבעי שלש שנים: גדירות בתמרים מסיקות בזיתים בצירות בגפנים דבעי כל הפירות שלש שנים והכי קיימא לן דלא אזלינן בתר לקיטה אלא שלש שנים שלימות מיום ליום בעינן בכל דבר משום דלא מזדהר איניש בשטריה טפי משלש שנים: ניר. חרישה: כל שיבי. כל הקיסמים שבמחרישה יכנסו בו כלומר הלואי אם יחרוש הרבה [ג] אח"כ אטלנה ואזרענה אני: זה החזיק באילנות. שני לקוחות שלקחו שדה האילן מאדם אחד ביחד וכל הקרקע היה צריך לאילן כגון שהיו נטועין כדין שדה האילן ומכר לאחד את הקרקע ולאחד את האילנות וכל אחד החזיק את שלו דרפיק ביה פורתא דקרקע נקנית בחזקה ולאו בחזקת שלש שנים איירי [ד] והכי מוכיח סוגיא דתלמודא: זה קנה אילנות. לפירותיהן בלא הקרקע ואם יבשו האילנות לא יטעו אחרים במקומן: וזה קנה. כל הקרקע ואפילו יש כאן שלש אילנות דתנן פ׳ המוכר דקנה תחתיהן וביניהן ותוצה להן הקרקע כמלא אורה וסלו הכי מילי בלוקח אחד [ה] אבל בשני לקוחות שזה לקח קרקע וזה אילנות ביחד מצי א"ל בעל הקרקע אל בעל האילן

כי

א מיי׳ פי"ב מהל׳ טוען ונטען טוש"מ סי׳ קמא : ב מיי׳ פי"ב שם ופכ"ד מהל׳ מכירה טוש"מ סי׳ קמא רטו :

הגהות מא"י

[א] נ"ב ושילי: [ב] נ"ב הא פלוגתא קאי אשדה בית הבעל דאינה צריך מיום ליום ומפרש עד מתי הוא חזקה : [ג] הרבה עד שתכלה מחרשתו ותתרפה הקרקע ואח"כ כצ"ל : [ד] נ"ב הקשה ר"י למה קבעה אמתני׳ דהכא דאיירי בחזקת ג׳ שנים אלא לקמן גבי חזקת קנין הוי ליה לאקבועי ועוד למה נקט חזקה יותר מבשטר וכסף אלא איירי הכא בחזקת ג׳ שנים ע"ש : [ה] נ"ב שלקח אילנות בשדה חבירו : [ו] נ"ב מתני׳ : [ז] נ"ב פי׳ ואע"פ דתליא רבא בשנים לאו דוקא דהא ע"כ לאו בשנים ממש תליא. כו׳ תדע כו׳ : [ח] נ"ב פי׳ כמפורין ע"פ השדה : [ט] נ"ב דלאחר שיבשו הרי האמת כן דיכול לומר כו׳ וה"פ דקשיא לר"פ כיון דאפי׳ בג׳ אילנות [אמרת] אין לו כלום בקרקע יאמר לו קודם שיבש עקור אילנך כו׳ ואע"ג דבעלמא כהד לוקח בקנה שנים דלא קנה קרקע מ"מ יעמוד שם האילן עד שימות הכא גרע טפי מהאי טעמא דאית לך כי היכי דלדידי לית לי באילנות ה"נ לית לך בקרקע. תוס׳. ורשב"ם פי׳ דלאחר שיבשו מיירי ואין סברא לדחוק אותו מיד לעוקרו כשיבש כיון דג׳ אילנות מכר לו כמו שפירשו התוס׳ :

שלטי הגבורים

גם בשביל ראובן אינו זוכה דמה מכר ראשון לשני אמרי׳ אבל מה מכר ראשון לשלישי לא אמרי׳ והוכחתי לעיל בהל׳ גזילה דאמר בכה"ג מה מכר ראשון לשני ולשלישי ע"ש באורך ואין נראה להוכיח דדבר זה נסתפק בתלמוד והאי בעיא דגזל טישראל ומכר לעובד כוכבים וחזר ומכר לישראל דאיתא פ׳ הגוזל דלמא דעד כאן לא נסתפק בתלמוד אם זוכה הישראל הלוקח בשבח או לא אלא משום דתקנה לעובד כוכבים לא עבדינן דאיכא למימר דהיינו היכא דמטי הסנאה לעובד כוכבים אבל כי מטי הסנאה לישראל נמצא דהתקנה היא בשביל הישראל ועבדינן או דלמא בכל ענין דיד העובד כוכבים באמצע לא עבדי׳ תקנתא אבל אי לאו האי טעמא אפשר דלא הוה מספקא ליה לתלמודא בהסיא שבח גזילה משום אי מה מכר ראשון לשני דוקא אמרי׳ או אפי׳ מה מכר ראשון לשלישי נר"ן ותו נראה דשמעינן מהתם מהא דאמר הכא מחמת עובד כוכבים הרי הוא עובד כוכבים דוקא כשהעובד כוכבים אינו בא מכח ישראל אחר תחלה אבל אם העובד כוכבים בא תחלה מכח ישראל בזה נסתפק התלמוד אי אמרי׳ דישראל הבא מכח עובד כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים או כישראל ועיין לעיל פ"ק דב"ק :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב אמרי׳ : (ב) דכרבא כצ"ל : (ג) שייבי כצ"ל :

המאור הגדול

זה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע אמר רב זביד זה קנה אילנות וזה קנה קרקע ומסקנא אמר רב פפא זה קנה אילנות וחצי קרקע וזה קנה חצי קרקע : ראיתי שמועה זו מעורבבת בפירוש ה"ר שמואל ז"ל ובפירוש ה"ר אברהם ז"ל מכלל פירושם חצי קרקע לאו דוקא אלא מה שצריך לאילנות תחתיהן וביניהן וחוצה להם כמלא אורה וסלו וה"ר אברהם ז"ל הוסיף בפירושו בה בסוף המוכר את הבית ומקהי עלה התם קהייאתא טובא ואלה הם דבריו הא דאמרינן בפרק חזקת הבתים מכר אילנות ושייר קרקע לפניו פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן היא קשיא לן אי שני אילנות הן ופליגי בהו רבי עקיבא ורבנן דלרבי עקיבא אית ליה קרקע וקיימא לן כוותיה אי הכי מתני׳ דקתני בפרק המוכר את הספינה הקונה שני אילנות בתוך של חבירו ה"ז לא קנה קרקע רבי מאיר אמר הרי זה קנה קרקע וקיימא לן כרבנן דפליגי עליה דרבי מאיר אי הכי קשיא הלכתא אהלכתא ותו לימא רבי מאיר ורבנן בפלוגתא דרבי עקיבא ורבנן קא מיפלגי ותו דאמרינן התם בפרק המוכר את הספינה לא מתוקמא מתני׳ כרבי עקיבא דקתני הגדילו ישפה לימא לא מתוקמא מתני׳ כר"ע דקתני הקונה ב׳ אילנות בתוך של חבירו ה"ז לא קנה קרקע ובמסקנא דמילתא מוקמינן לה לסיפא דקתני הגדילו ישפה כר"ע דאמרינן מי לא מודה ר"ע באילן הנוטה וכו׳ אי הכי רישא דלא כר"ע וסיפא כר"ע ואי האי מכר אילנות ג׳ אילנות הם ופליגי רבי עקיבא ורבנן בג׳ אילנות נימא מתני׳ הקתני קנה שלשה קנה קרקע במחלוקת שנויה ורבי עקיבא היא אלו הם דברי הרב ז"ל ועוד האריך בהם מדברי ה"ר שמואל והקשה עליו וסתר דבריו כמו שכתוב הכל בפירושו והניח הדברים סתומים ולא מפורשים ואני אומר שאם היו השמועות שבכאן בפ׳ חזקת הבתים בשני אילנות או בשלשה בודאי היו קושיות *הר"ש נכונות אלא אומר אני שאין אנו עסוקין כאן בבעין אותן משניות ושמועות האמורות להלן בפרק המוכר את הספינה ובפרק המוכר את הבית אלא הכא אברייתא דלעיל קיימי דהיא במטע עשרה לבית סאה ועליה הולכות כל השמועות שלפניה שכיון שהוא נקרא שדה אילן והקרקע נקנה באכילת האילנות למחזיק שלש שנים ואפילו שלש סאים נקנית באכילת עשרה אילנות והוא דבזי בזויי נמצא שהקרקע טפלה לאילנות שהרי הוא נקרא שדה האילנות אי נמי פרדסא או בוסתנא על שם האילנות הילכך בשני לקוחות שהחזיק זה בקרקע וזה באילנות סבירא לרב זביד דמיגרע גרע בעל האילנות אחר שהופרשה הקרקע מן האילנות שהיתה טפלה להם הילכך לית ליה בארעא ולא מידי ולמעקר קיימי ורב פפא ס"ל דאכתי לא גרע כחו אלא יפה כחו מקונה ג׳ אילנות וקנה חצי הקרקע כיון שהקרקע טפלה לאילנות וחצי קרקע דוקא וכן הא דאמרינן מכר קרקע ושייר אילנות לפניו יש לו קרקע כלומר חצי קרקע בשדה אילנות כהאי גוונא עסקינן ממטע עשרה לבית סאה ואתא לאשמעי׳ דיש לו קרקע ואפי׳ לרב זביד ואפי׳ לר"ע מכר אילנות ושייר קרקע לפניו דוקא ששייר המוכר בפירש הקרקע לעצמו דומיא דמכר קרקע ושייר אילנות לפניו שאלו מכר בסתם היתה גם הקרקע מכורה כולה בכלל האילנות כיון שהיא טפלה להן כדאמר כמו שהאילנות מכורין בכלל מכר סתם הקרקע חוץ מהאילנות שהזכירו רבותינו בפרקים כגון חרוב המורכב וסדן השקמה וכל שעולין לו בחבל וכל שהשל כובשו והיכא שמכר האילנות ושייר בפי׳ הקרקע לפניו לר"ע אית ליה ללוקח קרקע ומאי קרקע חצי קרקע דומיא דמימריה דרב פפא בשני לקוחות ואפילו לרב זביד כיון שהקרקע טפלה לאילנות ומוכר בעין יפה מוכר ומשייר לעצמו בצמצום לית ליה קרקע כלל ואפי׳ לרב פפא מאחר שהפריש הקרקע מן האילנות שהיתה טפלה להם ושיירה לעצמו בהעדפה ומוכר בעין רעה ליה ליה ללוקח קרקע ילא מידי ולמעקר קיימי נקוט האי כללא בידך וסוגיא דשמעתא די׳ אילנות בבית סאה פעמים יש להם כל הקרקע פעמים חצי הקרקע פעמים ולא מידי. פעמים כל הקרקע בשמכר כולן סתם פעמים חצי קרקע ולא מידי בפלוגתא דרב זביד ורב פפא אי נמי דר"ע ורבנן ואלו שמועות שקבלום בעלי התלמוד כך ואין להקשות עליהן מדין שני אילנות ושלשה אילנות האמור במקומו שאין זה דומה לזה כמו שפירשנו למעלה ההפרש שביניהם מטעם שזה נקרא שדה האילנות א"נ פרדסא או בוסתנא וזה נקרא שדה לבן אע"פ שיש בו שנים או שלשה אילנות אין כל השדה קרוי על שמם לפי׳ זה האילנות עיקר וזה השדה עיקר הילכך אין להקשות מזה על זה וקי"ל כרבי עקיבא דמוכר בעין יפה מוכר בכל ענין שהוזכר שם וכרב פפא קי"ל הכא בשני לקוחות ודלא כרב זביד הילכך לא משכחת לעשרה אילנות לבית סאה דלית להו בארעא ולא מידי עד שיפרש ויאמר לו עקור אילנך שקול וזיל ודיני שני אילנות ושלשה אלנות מפורשים וברורים במקומם : ובבולן פסק הרי"ף ז"ל בהלכותיו פסק נכון וברור אבל מה שפסק בפרק המוכר את הבית והא דרב הונא עדיפא דאי מהתם הוה אמינא ה"מ תלתא אבל תרי לא קמ"ל רב הונא אפילו תרי זה הלשון אינו נכון דהא אמרינן דהכא בעשרה אילנות במטע בית סאה עסקינן ותו לא מידי :

מלחמת ה׳

ועוד זה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע אמר רב זביד וכו׳ ראיתי שמועה זו מעורבבת בפי׳ ה"ר שמואל וכפי׳ ה"ר אברהם ז"ל מכלל פירושם חצי קרקע לאו דוקא וכו׳ : אמר הכותב אע"פ שבירר דרך לעצמו לא הגיעו ובאמת שזו דרך ישרה ודברי רבינו הגאון ז"ל בספר שמקח וממכר מעין לה אלא שאם שמועה זו בשני בני אדם שלקחו לפנינו זה אילנות וזה קרקע מאי (ג) שיטה הכא בפ׳ חזקת הבתים ועוד שהלך אמרו זה החזיק באילנות אם בחזקת נעל וגדר ופרץ כל שהוא שהיה לו לומר זה לקח אילנות וזה לקח קרקע שהרי כך הוא הדין בקונה בכסף או בשטר או בחליפין ולמה אמרו החזיק היה להם לומר לקח שבכל הקנינין שוין בו והלשון נהוג וידוע בתלמוד אלא ודאי דבר הלמד מענינו הוא שבחזקת שלש שנים הדברים אמורים וכגון שנכנסו באים מחמת טענה זה אומר אני לקחתי אילנות וקרקע וזה אומר לא כי אלא אני ולשון זה קנה וזה קנה בכאן כלומר זכה כמ"ש למעלה קנאה כולה חוץ מבית רובע ועניין מחלוקת רב זביד ורב פפא לפי שהדין כך הוא שרואין אותן כאלו לקחו לפנינו בסתם זה אילנות וזה קרקע שמאחר שהחזיק זה בקרקע אין לבעלי אילנות חזקה בקרקע ואע"פ שהוא בא מחמת טענה כשם שאין לבעל הקרקע חזקה באילנות שחזקתן במקום שהן עומדת להם לכל אחד ואחד ולפי׳ אמר רב זביד דנין אותם כלוקחין סתם ובשני לקוחות אין לבעל אילנות בקרקע כלום ורב פפא סבר בשני לקוחות יש לבעל אילנות בקרקע לפי׳ זה קנה אילנות וחצי קרקע ומה שאמרו בגמ׳ כי היכי דלדידך בעין יפה זבין לך וכו׳ לא שזה טוען כך שהרי פירשנו שהוא אומר אילנות וקרקע לקחתי אלא שאנו דנין אותו דין שני לקוחות שיכולין לומר טענות אלו וכמו ענין לו מכר קרקע ושייר אילנות מכר אילנות ושייר קרקע דמודו בה רב פפא ורב זביד ומה שכתב בכלל דבריו כמו שהאילנות מכורין בכלל מכר סתם הקרקע חוץ מן האילנות שהזכירו רבותינו בפירוש כגון חרוב המורכב וכל שעולין לו בחבל וכל שהשול כובשו אגב שטפה טעה שכל שעולין לו בחבל וכל שהשול כובשו מכורין הן בכלל השדה אלא שאם שייר ואמר חוץ מן האילנות כל שעולין לו בחבל הוי שיור ואינך לא הוי שיור שאין אילן שם אילן עליהם וכן כשהשול כובשו ומפורש בגמרא : ומה שכתב עוד וכולן פסק הרי"ף ז"ל בהלכותיו פסק נכון וברור אבל מה שכתב בפ׳ המוכר את הבית והא דרב הונא עדיפא דאי מהתם הוה אמינא ה"מ תלתא אבל תרי לא אף בזה היה יכול לדוש כדבריו שבודאי אם היא מנת שדה קטנה שלשה אילנות וקרקען כלומר במה שצריך להן ולא יותר ושייר קרקע לפניו בפי׳ הוא הדין והוא הראיה ואע"פ שבשמועה זו במטע עשרה לבית סאה היא מדבר הלמד מענינו אף בג׳ נמי היא דכל שלשה אילנות נמי שדה אילן מיקרו וקרקען טפל להן וסתם נאמרה בכל שדה אילן כלומר כגל מי שהיה הקרקע נמכר בסתם בכלל האילנות אם לא שייר בין בשלשה בין בעשרה וחכמי הצרפתים יוכיחו שהם פרשו שמועות כללו בחבוריהם על זו הדרך הכתובה בספר הזה בין בשלשה אילנות בין בעשרה ולפיכך אמר רבינו ז"ל אע"ג דהתם אמרינן דכל המשייר אילנות לפניו משייר הוא לו קרקע דהא אף במקום שמכר קרקען נמי יש לו חצי קרקע הא בעלמא קרקע הצריך אפילו הכי דרב הונא עדיפא דאמר בשנים נמי שאילן שדה אילן משייר ועוד שהוא לא בא לומר דהסיא בשלשה היא בדוקא אלא דאי מינה דהסיא דייקי׳ הוה אמינא כי שמעת מינה דמשייר ארעא ה"מ שלשה דהוא בשדה אילן אפילו בלוקח אבל שנים לא ודרב הונא ודאי עדיפא :

אילנך : וחצי קרקע. לאו דוקא אלא מה שצריך לאילנות תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו וכתב הרי"ף ז"ל והלכתא כרב פפא משמע אפילו קנה שני אילנות דאמרינן בעלמא [לקמן דף פא.] שהקונה שני אילנות לא קנה קרקע היינו במוכר אילנות לבד אבל הכא גבי שני לקוחות אמר ליה בעל האילנות לבעל הקרקע כי היכי דלדידך בעין יפה מכר לפי דעתך שכל הקרקע יהיה קנוי לך גם לדידי מכר בעין יפה כל מה שצריך לאילנות ואפילו לרבנן דאמרי [דף סד.] מוכר בעין רעה מוכר הכא אין סברא שימכור לאחד בעין רעה ולאחד בעין יפה : רצופין. כגון שאין בין אילן לאילן ארבע אמות: אין לו קרקע. דעומדים הם ליעקר הילכך בקניית האילנות אפילו יהיה הרבה לא קנה קרקע והכא לאו בשנים שהחזיקו יחד מיירי דהתם בשני אילנות לא קנה קרקע אלא מטעם דאמרן וכ"ש [ס] בהרבה אילנות אלא הכי קאמר דכיון שרצופין הם אין להם דין הקונה שלשה אילנות שקנה קרקע : [בגמ' [דף לז:] אמרי נהרדעי האי מאי דזבין דיקלא לחבריה קני ליה מספולי עד תהומא [דף לח.] מתקיף לה רבא ולימא להו כרכומא דריסקא זבני לך עקור כרכומא דריסקא וזיל אלא אמר רבא בבא מחמת טענה. פירוש] קני ליה מספולי האילן עד התהום לזרוע באותו מקום שאילן עומד בו או לחפור בו בור ודות דנהי דאמרינן דהקונה אילן אחד או שני אילנות אין לו קרקע היינו לענין תחתיהן וביניהן אבל מקומו מיהו קני ופריך רבא דכיון דלא מכר לו אלא אילן אחד אמאי לא לימא ליה לכשימות עקור כורכמך וזיל : כרכומא. כרכום : ריסקא. תרגום נרדים ריסקין ריסקא הוא דבר שמניחו המוכר בקרקע עד שיגמור ואז עוקרו הכא נמי לימא ליה הכי : בבא מחמת טענה. שאמר לו מכרת לי האילן עם קרקעו ואכלתיו ג' שנים ולא נזהרתי בשטרי אז הוא דקני מספולי עד תהומא וכדפירשנו כיון שלא מיחה בו להודיע שלכרכומא זבניה אבל היכא דלא בא מחמת טענה מצי למימר ליה כרכומא ריסקא זבני לך וכשיבש האילן יעקור אותו ואין לו מידי בקרקע וקי"ל כרבא וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ' י"ב מהל' טוען ונטען [ומה שהשמיט הרי"ף ז"ל כתב הרמב"ן ז"ל דרבא מדרך פשיטות קמקשה א"ל לנהרדעי אם שמעתם כך שמעתם וגם היא אינה צריכה דפשיטא ודרכו של הרב לקצר מחמת הפשיטות (קצרה) דדבר פשוט שכל מחזיק ובא מחמת טענה דיש לו חזקה. עכ"ל הרשב"א ז"ל] :

נר מצוה

בקרקע כלום לימא ליה עקור אילנך (א) וזיל שקול אלא אמר רב פפא זה קנה אילנות וחצי קרקע וזה קנה חצי קרקע והלכתא כרב פפא : *אמרי נהרדעי מכרן רצופין כגון שאין בין אילן לאילן ארבע אמות אין לו קרקע וכן הילכתא : *מתני' א שלש ארצות לחזקה יהודה ועבר הירדן וגליל היה ביהודה והחזיק בגליל בגליל והחזיק ביהודה אינה חזקה עד שיהא עמו במדינה [א] א"ר יהודה לא אמרו שלש שנים אלא כדי שיהא באספמיא ויחזיק שנה וילך ויודיעו שנה ויבא לשנה אחרת : גמ' מאי קסבר אי קסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה אפילו יהודה וגליל נמי ואי קסבר מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה אפילו יהודה ויהודה נמי לא אמר רבי אבא בר ממל אמר רב לעולם קסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה ומשנתינו בשעת חירום שנו *ומאי שנא יהודה וגליל דסתם יהודה וגליל כשעת חירום דמי °אמר רבא הלכתא א ב אין מחזיקין בנכסי בורח ומחאה שלא בפניו הויא מחאה תרתי ל"ק כאן בבורח מחמת ממון כאן בבורח מחמת מרדין ואפילו ג מיחה בפני [בני] אדם שאין יכולים לומר לו הויא ב מחאה מ"ט חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה היכי דמי [ג] מחאה אמר רב זביד אמר פלוני גזלנא הוא לא הויא מחאה פלוני גזלנא הוא דאכיל ארעאי [ג] ולמחר *תבענא ליה בדינא הויא מחאה אמר להו לא תימרו ליה אמר רב זביד הא קאמר להו לא תימרו ליה אמר רב פפא ה"ק לדידיה לא

רש"י

כי היכי דלדידי לית לי באילנות לדידך נמי לית לך קרקע : לימא ליה. בעל הקרקע כשיבש האילן עקור אילנך וזיל אבל כל זמן שהוא טוען פירות לא מצי למימר ליה הכי דאילן כמו שהוא יונק קנאו לפירותיו : וחצי קרקע. לאו דוקא חצי קרקע אלא קרקע הצריך לאילן תחתיהן [ד] וחוצה להן כמלא אורה וסלו. אי נמי דוקא קתני [ה] וכגון שכל הקרקע צריך לאילנות אם לא [ו] שמכר הקרקע לחברו ואפי' אי לא הוי אלא שני אילנות דקי"ל בהמוכר דאין לו קרקע הכא דשני לקוחות הן שקונין יחד מצי א"ל בעל האילנות לבעל הקרקע כי היכי דלדידך בעין יפה זבין מה שמכר לך מן הקרקע על מנת כן שיהא הקרקע והפירות שלך עולמית אף לדידי זבין בעין יפה שאוכל פירות אילנות לעולם ואם ימותו אטע אחרים תחתם : [ז] אבל היכא שעיכב הקרקע מעצמו משייר לעצמו כל מה שיוכל : אכלן רצופים כו'. כדמפרש : אין לו קרקע. דאין ראויין להתקיים אלא לעקור ולשרשן : מתני' שלש ארצות. בארץ ישראל חלוקות זו מזו לענין חזקה כדמפרש ואזיל: היה. בעל הקרקע ביהודה והקרקע בגליל והחזיק בו אדם שלש שנים : אינה חזקה. כדמפרש טעמא בגמרא: עד שיהא עמו במדינה: אפילו בשתי עיירות במדינה אחת זה מחזיק באחת ובעל הקרקע באחרת הוי חזקה דכיון דשיירות מצויות מזו לזו איבעי ליה למחויי ומדלא מיחה הפסיד : אמר ר' יהודה לא אמרו שלש שנים כו'. דסבירא ליה לר' יהודה דאינן חלוקות לענין חזקה דאפילו היה באספמיא שהוא מהלך שנה מא"י והחזיק בא"י הוי חזקה דלכך הצריכו שלש שנים לשני חזקה כדי שיעור שאם היה באספמיא (א) כו' דקסבר ר' יהודה דטעמא דחזקה לאו משום דתלת שנין מזדהר אינים בשטריה טפי לא מזדהר אלא כדפירש שיהא באספמיא כו' ויותר ממהלך שנה אין דרך בני אדם להרחיק מביתו ולפי שהווה תקנו וטעמא דחזקה לדידיה לפי דלא שביק איניש [ח] דהלכה ארעא דידיה אפילו שעה אחת בלא רשותו ושתיק [ט] והרחיקו שלש שנים כדי שאם היה באספמיא [י] אבל אם היה עמו בעיר (ב) לאלתר הוי חזקה : גמ' מאי קסבר. ת"ק דמתני' : מחאה שלא בפניו. שלא בפני המחזיק הוי מחאה דחברך חברא אית ליה ונשמע למחזיק מחאתו ואיבעי ליה לאיזדהורי בשטריה : אפילו יהודה ויהודה נמי לא. בשתי עיירות : בשעת חירום. תגרות שבין המדינות ואין המחאה נשמעת לכך לא הוי חזקת המחזיק חזקה דטעמא דחזקת ג' שנים משום דא"ל אמאי לא מחית ולכך לא נזהרתי בשטרי והכא לא מצי למימר הכי דמה תועיל מחאתו אחרי שלא נשמע : [כ](ג)דסתם יהודה וגליל כשעת חירום דמי. דאין שיירות מצויות מזו לזו ואפילו בשעת שלום כשעת חירום דשאר מלכות דמי : אין מחזיקין בנכסי בורח. כלומר אם החזיק אחד בנכסיו אין חזקתו חזקה : תרתי. דמדקאמר אין מחזיקין משמע משום דאין מחאה מועלת שלא בפניו ולכך לא הוי חזקתו חזקה : כאן בבורח מחמת ממון. הויא מחאה שלא בפניו מחאה דמצי למחויי כל היכא דאיתיה דאינו ירא למחות שלא ירדפו אחריו [ל] לגבות ואם ירדפו לא חיישינן כולי האי ואם לא מיחה לא הפסיד ולכך הוי חזקת זה חזקה : מחמת מרדין. מחמת רציחות נפש אז ירא למחות פן יודע מקום תחנותו וירדפו אחריו [מ] שם בהא קאמר אין מחזיקין : פלניא גזלנא הוא. לא הוי מחאה שאפילו יודע למחזיק לא ישמור שטרו [נ] ולא ידע במאי קרי ליה גזלן: למחר תבענא ליה בדינא וכו'. ואם לא אמר למחר תבענא ליה בדינא אלא אמר פלניא גזלנא הוא דקא אכיל לארעאי בגזלנותא לא הוי מחאה דהוי כנותן פנים לחברו ולא כמוסר עדות: אמר לעדים לא תימרו. למחזיק מחאה זו: הא קאמר וכו'. ולא הוי מחאה : ורב פפא אמר. דהוי מחאה וה"ק לדידיה

מתני' שלש ארצות. אלו אם החזיק אחד באחד מאלו המקומות והמערער במקום אחר מאלו לא עלתה לו חזקה דלא יכול למחות לפי שאין שיירות מצויות באלו המדינות הילכך לא שמע המערער שזה מחזיק בקרקע שלו ואם שמא שמע למי יגיד שיודיע לו הילכך היה למחזיק לשמור שטרו : עד שיהא עמו במדינה. כלומר באותו מלכות של יהודה עצמו שהשיירות מצויות ויכול למחות ואם לא מיחה הוא דאפסיד אנפשיה : ר' יהודה בא לחלוק ולומר שעיקר חזקה שהיא שלש שנים לא תקנו אלא מפני שאם הוא במקום רחוק אפילו מהלך שנה שיכול למחות דאילו היה בפניו ולא מיחה סבירא ליה דהויא מחילה לאלתר אבל שלא בפניו לא חלקו ונתנו שיעור אחד לכל בין רחוק בין קרוב הילכך גם מיהודה לגליל הויא חזקה : ויבא שנה. לאו דוקא דכולי עלמא מודו דמחאה שלא בפניו הוי מחאה אלא עלה טובה קמ"ל כדאמרינן בגמרא [דף לט.] שלא יאכל הלה הפירות ולא יוכל להוציא בעל הקרקע הפירות מידו דקשה גזל הנאכל ובגמרא פסיק דלית הלכה כרבי יהודה: גמ' שעת חירום. מלחמה בין זו לזו ואין השיירות מצויות הילכך חזקתו לא הויא חזקה שהרי לא שמע אידך שיכול למחות וכתם יהודה אפילו בלא מלחמה אין השיירות מצויות מזו לזו והא דלגבי גט אמרינן שאין צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם [ע] משום שעדים מצויים לקיימו שאני התם כיון דאיכא בתי דינין דקביעי [פ] * [כל מאן דאית ליה גיטא לבי דינא קא אזלא ואינהו דקו במילתא עד דמשכחו קלא שיירות עד שמולאים לקיימו ע"י חקירתן אבל גבי חזקה כל מאן דאית ליה במקום אחד לא אזיל לבי דינא ולחקור אם בא אדם להודיעו מי עומד בקרקעו וגם המחזיק אינו חוקר אם יש מגיד אם ערער אדם עליו] : שאין יכולין לומר לו. כלומר תגרין : והלכתא כותיה [צ] דרב דשייך מילתיה דרב פפא דבסמוך דאמר חברך חברא וכו' ואלו אומרים להלו עד שבא לאוזן המחזיק ויש לו ליזהר בשטרו : אין מחזיקין בנכסי בורח. מפני שאינו יכול למחות: תרתי. כלומר דסתרן אהדדי דאי מחאה שלא בפניו הויא מחאה בורח נמי היה יכול למחות במקומו ואמאי אין מחזיקין בנכסיו: מחמת מרדין. שמרד במלכות או עשה דבר שחייב מיתה וירא שאם ידעו מקומו היו יהרגוהו שם ולפיכך אינו מוחה ואין אדם יכול להחזיק בנכסיו מפני שאינו יכול למחות ממקומו והויא מחאה דמחאה שלא בפניו הוי מחאה: גזלן כו'. מפני שיכול לומר המחזיק שלא נזהר בשטרו כי היה סבור שלבזותו היה מתכוין וכתבו המפרשים דאפילו אמר דאכיל ארעאי בגזלנותא לא הוי מחאה עד שיאמר תבענא ליה בדינא דאז ודאי יש לו ליזהר בשטרו וכתב הרב רבינו יונה ז"ל דאפילו לא אמר גזלנא אלא דאכיל ארעאי בגזלנותא למחר תבענא ליה לדינא סגי והא דנקט פלניא גזלנא לאשמועינן דאע"ג דאמר כל זה לא הויא מחאה עד שיאמר דקא אכיל ארעאי דאם לא כן מנא לך דמקרקע קאמר אימא מטלטלין [ק] ולפי זה יש מי שאומר דדוקא במחאה דגזלנותא [צריך לומר למחר תבענא ליה לדינא] אבל במחאה דמכירת פירות או דמשכנתא אינו צריך לו לומר אלא שבמשכנתא עומד בקרקעו דמאי בזיון איכא אבל מדברי הרמב"ם ז"ל בפי"א מהלכות טוען ונטען נראה דאפילו מחאה דמשכנתא לא הויא מחאה עד דאמר למחר תבענא ליה בדינא : אמר. המערער [ר] לא תאמרו למחזיק שאני מוחה בו אמר רב זביד דכיון דאמר הכי ודאי לא הויא מחאה :
לאחריני

שלטי הגבורים

א כתב הר"י אנרגלוני השבויין והנטופין והרטופים אין מחזיקים בנכסיהם רטוש מפני שאין אדם יודע אנה הוא שבוי מפני שהוא טרוד בשביו ונטוש שהוא במקום רחוק דלא שכיחי שיירא ואינו יודע מי החזיק בשלו וא"נ למחות כללא דמלתא כל מי שיכול למחות במקומו בפני שנים אם לא מיחה הפסיד והוא דהדבר ידוע וברור שזה החזיק בשלו והוא אינו מפחד מדבר ולא נפיש טרדי וכל הנך מכתמא אינן יכולים או משום שאין יודעים מי מחזיק בשלהם או דנפיש טרדייהו :

ב כתב הרמב"ן ז"ל שאין מחאה בפחות משנים אבל באחד לא אפי' מיחה בפני המחזיק ואפי' שמודה במחאה דמתוך שיכול לומר לא מחית בי נאמן לומר נמי לקוחה היא בידי והע"פ שעד אחד מכחישו הכא טענת קרקע הוא ועד א' בקרקע לא כלום הוא ולא כהירת להרא"ש ז"ל דלא שייך הכא להזכיר מיגו דהיה לו ליזהר בשטרו כיון שידע שזה מיחה אפי' שלא יאמרו העדים שמיחה בפניהם לא הגיד דהיה אדם אפ"ה הוי מחאה לבעל חזקה כיון שהיה מיחה כראוי וסמך עליהם שיאמרו אותו לאחרים ואחרים יאמרו לו ואפי' שאמר לעדים שמיחה בפניהם אל תאמרו לו שהם אמרו מעצמם לא נאמר לא הוי מחאה שהם יאמרו לאחרים ואחרים יאמרו לו ואפי' אם אמר לא תוציא דבר זה מפיכם הוי מחאה דמלתא דלא רמי עליה דאינש אמר ולאו אדעתיה אבל אם הוא אומר לא יצא דבר זה מפיכם לא הוי מחאה וכיולד לשון מחאה שיאמר פלוני מחזיק בשלי בגזל או שיאמר משכונה או שכירות היא בידו אפי' לא סיים לומר למחר אתבענו לדין וגם לא אמר פלוני גזלנא אבל ר"ח כתב צריך שיסיים לומר אתבענו לדין וכ"כ מיי' והרא"ש כתב כסברא ראשונה :

הגהות מא"י

[א] נ"ב אחת : [ב] נ"ב פי' שלא בפניו : [ג] נ"ב בגזלנותא: [ד] נ"ב וביניהן: [ה] נ"ב תני: [ו] נ"ב מפני: [ז] נ"ב זה שייך לגמ' : [ח] דהלכה כצ"ל : [ט] ושתיק אלא לכך הצריכו שלשה כצ"ל : [י] נ"ב ויחזיק זה בקרקע שלו שנה ובתוך שנה ראשונה יצא הקול וילכו בשנה שניה ויודיעוהו לבעל הקרקע ובשנה ג' יבא וימחה : [כ] נ"ב ומ"ש יהודה וגליל דנקיט כיון דאיירי בשעת חירום ה"ה לכל המלכיות שיש חירום ביניהם והו"ל למיתני כל הארצות חלוקות לחזקה בשעת חירם. רשב"ם. ומשני הא קמ"ל דסתם יהודה וגליל כשעת חירם כו': [ל] נ"ב דלא ברח אלא לאשתמוטי עד דהוי ליה [זוזי] ופרע וכיון דאין לו מה לפרוע אין רודפין אחריו ואם נודע מקומו אין רודפין אחריו: [מ] נ"ב גואל הדם: [נ] שטרו דלא ידעו וכו' גזלן שיזהר בשטרו כצ"ל: [ס] נ"ב דאפי' בעלמא ג' אילנות קנו קרקע וכ"ש הכא : [ע] נ"ב ממדינה למדינה בא"י: [פ] נ"ב וז"ל התוס' וי"ל דודאי גבי גט מצויין לקיימו אפי' מיהודה לגליל לפי שהאשה רגילה לחזור אחר עדי קיום אבל הכא אי לאו דשכיחי טובא לעולם לא ישמע מחאתו שאין המחזיק רגיל לחזור אם מחה לו ואם לאו הלכך בשיירות דעולי רגלים ובת[י] ... אלא הא קמ"ל דאפי' מחה

רגלים ובתי דינין לא סגי עכ"ל ודעת הכ"י לא נראה כן מתוך דברים הללו : [צ] נ"ב א"ד אמ' רב מחזיק בנכסי בורח כי אמריתא קמיה דשמואל אמר לי פשיטא וכי למחות בפניו אני צריך ורב מאי קמ"ל
דאפי' מחה בפני ב' שאינם יכולין לומר לו הוי מחאה ומפרש טעמא דרב משום דס"ל דחברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה : [ק] נ"ב פי' שבטעם שלגנותו היה מכוון : [ר] נ"ב

עין משפט

א מיי' פי"א מהל' טוען ונטען סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קמב : ב מיי' פי"ד מהל' טוען ונטען סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קמג : ג מיי' פי"א שם טוש"ע ח"מ סי' קמו :

הגהות הב"ח

(א) שקול וזיל כצ"ל :

הגהות חו"י

(א) נ"ב ואם יחזיק זה בקרקע שלו שנה ובתוך שנה ראשונה יצא הקול ילכו בשנה שניה ויודיעוהו לבעל הקרקע ובשנה שלישית יבא וימחה: (ב) נ"ב הא ויחזיק תנן. ועי' לקמן ברי"ף אחר מתני' ד"ה כל חזקה שאין עמה טענה כו' : (ג) נ"ב ע"ש ר"ש גיטין דחשבינן כל א"י למדינה אחת :

לאחריני אמרו. הלכך מחאתו מחאה שזה אומר לזה עד שמגיע לאוזן המחזיק והיה לו ליזהר בשטרו : אמרו העדים אשר מיחה בפניהם לא אמרי' ליה : א"ר פפא וכו'. פליגי בפלוגתייהו דרב זביד אמר דלא הוי מחאה ורב פפא סבר דהויא מחאה: שותא. דיבור כלומר לא תאמרו לשום אדם בהא כולן שוין דלא הויא מחאה דהא לא יאמרו כיון דדרך סוד מסר להם אבל אם אמרו הם שלא יאמרו דבר זה לשום אדם קי"ל כרב הונא בריה דרב יהושע שכיון שאינו מוטל עליו באיסור שלא לגלותו אינו נזהר עליו מלאמרו וחברא חברא אית ליה וממילא נר מצוה קי"ל באידך כרב פפא:מחה קמייהו.

לאו דוקא שיהיו שלשתן לריכין דהא קי"ל [ז] באידך בפני שנים כדלקמן [ח] בסמוך אלא שהיו שם מזומנים : לשנה. [לשנה] שניה היה בא לפניהם למחות שהיה סבור שבכל שנה היה לריך למחות:ולריך למחות.הכי איתא בכולהו נסחי דוקני ומפרש דהא דאמרינן שוב אינו לריך היינו באותן ג' אבל בסוף כל ג' וג' לריך כדי שלא יאמר כיון שראיתי ששתקת ג' שנים לא נזהרתי עוד בשטרי אי נמי חזרתי ולקחתיו ממך אחר שמחית בי דנאמן מגו דאי בעי אמר לא נזהרתי בשטרי [ט] וזה לפי המפרשים שאמרו דכל שמתחלה לא ירד בתורת מקח אינו [נאמן] לומר חזרתי ולקחתיו כדאמרינן בשמעתא דאומנין [ב"ב דף מה.] גבי מטלטלין דהיכא דאיכא עדים ורואה שוב אין לו חזקה אבל *דעת הרשב"א ז"ל דאמטלטלין בלחוד הוא דאמרינן דשוב אין לו חזקה דכיון דהוזקתן הוא לאלתר בתפיסתן ואז איכא עדי פקדון שוב אין להם חזקה אבל קרקעות ועבדים שחזקתן שלש שנים ואין דרך הבעלים להניחם כל כך ביד

רש"י

לא תימרו לאחריני תימרו דרב פפא דייק דאמר ליה (א) : לא תפיקו לכו שותא. לא יצא דיבור מפיכם : אמרו לא מפקינן (ליה) שותא. מילתא באפי נפשיה הוא וקאי אהיכא דמיחה מחאה גמורה והעדים ענוהו לא מפקינן שותא : אמר רב פפא. הכא ודאי מודינא דלא הוי מחאה דמשמע לא לו ולא לאחרים : דלא רמיא. שאינו מוטל עליו שאינו מפסיד אם יאמר אם לאו : לשנה אחרת אתא פעם שניה למחות. בפניהם דקסבר דצריך למחות כל שנה ושנה : שוב אין צריך למחות. בכל שנה עד כלות ג' שנים: וצריך למחות [ד] [בסוף כל שלש]. לעל שלש שנים אחר המחאה (ב) מזדהר איניש בשטריה טפי לא : ערער וחזר וערער. מיחה בפני עדים : אם מחמת טענה ראשונה. שמשום דאמר פלניא גזלנא כו' הוי מחאה : ואם לאו. שבתחילה אמר גזלנא ואח"כ אמר בתורת משכנתא באת לידו כיון שמחאה אחרונה מכחשת הראשונה מודה דהראשונה הוי שלא כדין והודאת בעל דין כמאה עדים דמי ובטלה קמייתא וכ"ש זו [ה] האחרונה דבטלה דהוחזק כפרן וכמי שלא מיחה כלל דמי : וא"ל לומר כתובו . אלא כותבין [ו] העדים שטר מחאה שמיחה המערער בפניהם בתוך שלש שנים ואע"פ שלא

לא תימרו ליה לאחריני [א] אמרו ליה דחברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה אמרו ליה לא אמרינן ליה אמר רב זביד הא קאמרי ליה לא אמרינן ליה רב פפא אמר לדידיה לא אמרינן ליה לאחריני אמרינן [ב] ליה וחברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה אמר להו לא תפיקו לכו שותא הא קאמר להו לא תפיקו לכו שותא אמרי ליה לא נפקא לן שותא אמר רב פפא הא קא אמרי ליה לא נפקא לן שותא רב הונא בריה דרב יהושע אמר כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש א"ל ולאו (א) אדעתא דף לט:*גידול בר מניומי הוי ליה ההיא מחיתא למחויי אשכחינהו לרב הונא ולרב חייא בר רב ולרב חלקיה בר טובי ומחה קמייהו לשנה הדר אתא למחויי קמייהו אמרו ליה לא צריכת הכי אמר רב כיון שמיחה שנה ראשונה שוב א"צ למחות אמר ריש לקיש (ב) (א) וצריך למחות בסוף כל שלש ושלש תאני בר קפרא עירער וחזר ועירער [ג] אם מחמת טענה הראשונה עירער א אין לו חזקה ואם לאו יש לו חזקה אמר רבא אר"נ מחאה בפני שנים *וא"צ דף מ. לומר

כפקד אפילו איכא עדים ורואה נאמן לומר חזרתי ולקחתים וכבר כתבתי דין זה לעיל: ערער וחזר וערער. כדאמרינן בסוף כל [י] שלש דהכי קי"ל כרבי שמעון בן לקיש: אם מחמת טענה הראשונה ערער · בכל פעם הוי מחאה ולא עלתה לו חזקה אבל אם מתחלה טען גזילה ואח"כ טען דבמשכנתא בידיה כיון שהטענות מכחישות (ב) לא הוי מחאה ועלתה לו חזקה והוא הדין למוחה שתי מחאות בתוך שלש דכיון שמכחישות לאו כלום ניהו ועלתה לו חזקה: מחאה בפני שני עדים. וא"ל לנוות להם שיכתבו לו שטר מחאה זו לעדות שמיחה בתוך שלש שנים דכתיבה זו זכות הוא לו וזכין דכיון שמיחה בפניהם כמאן דאמר כתובו דמי וכאילו עשאן שלוחים [כ] וכתבו האחרונים ז"ל דצריך שיכתבו בלשון שליחות פלוני העדנו על עצמו לכתוב עליו שמיחה אבל כתבו שמעתו פלוני שמיחה כה"ג לאו עדות הוא ומפיהם [יבמות דף לא:] ולא מפי כתבם אמר רחמנא ואע"ג דבעלמא בכל שטר בעינא נוואת מקנה דומיא דספר המקנה היינו בדבר שבינו לחבירו אבל במחאה ובמודעא אין הדבר תלוי אלא בו די שיכתבו בלשון שליחות וכדכתיבנא כ"כ הרנב"ר ז"ל בחדושיו: קנין בחליפין לקיים כל דבר דכתיב שלף איש נעלו אע"ג דליכא אלא שנים כותבים ומשום שהיה נראה דלא סגי בשנים דדמי שהוא חוב לו שצריך לקיים הדברים והילכך כיון דלא צריך למימר כתובו היה נראה שצריך שלשה דהוו ב"ד והפקרם היה הפקר לפיכך אשמועינן דסגי בשנים וטעמא משום דסתם קנין לכתיבה עומד כלומר שכיון שלא המתין עד שימשוך המטלטלים והקנה [ל] בקנין ודאי גמר ומקנה וכמי שלוה לכתוב דמי אא"כ אמר בפירוש שלא יכתוב ולפי זה נקט בפני שנים אבל לאו למימר שצריך [מ] שנים דודאי אפילו בינו לבין עלמו סגי [קדושין דף סה:] דלא איברו סהדי אלא לשקרי וכ"כ הרי"ף ור"ח ז"ל בפרק האומר בקדושין :

מודעא

[א] ... דאמר לעיל מיחה בפני בני אדם שאין יכולין לילך לומר לו לא הוה מחאה דהתם איירי בחולה וזקן שלעולם לא ילך למקום שמחזיק שם אבל הכא ילכו למקום המחזיק ויגידו לבני העיר ויאמרו לו הוי מחאה : ... להו : [ג] נ"ב בגמ' וחזר וערער : [ד] נ"ב והא דאמר לעיל אבל אכלה שית שנין אין לך מחאה גדולה מזו פליגי אהך דהכא דצריך למחות בסוף כל ג'. תוס' : [ה] נ"ב פי' דבסוף ג' אחרונות : [ו] כותבין ...ים כצ"ל : [ז] כאינך כצ"ל וכ"ב דאמר רבא מחאה בפני שנים . וכד"ק דהא קיי"ל מחאה בפני שנים : [ח] נ"ב פליגי בגמ' א"ד צריך ג' למחויה וא"ד בפני שנים הוי מחאה וכתב הנ"י דהא קי"ל כאינך דס"ל מחאה בפני שנים : ... פי' הא דצריך מגו לטענה זו : [י] נ"ב אבל בג' ראשונים א"צ לחזור ולמחות משמחה פעם אחת : [כ] נ"ב והתוס' פירשו בענין אחר : [ל] והקנה לו בקנין מיד ודאי כצ"ל : [מ] נ"ב פי' דלא ליתשוב קנין אלא בפני שנים :

המאור הגדול

וכן הא דאמרינן צריך למחות בסוף כל שלש ושלש נראה לי הטעם דלא ליטעון ולימא לבתר מחאה ובנתה מינך ומעיקרא לפירות ירדתי ואי טעין הכי טענתו טענה ואי לא לא טענינן ליה אנן והרב שמואל רומארוג"י ז"ל דחה זה הטעם ואמר לא נהירא דכיון דעל כרחו מודה דמעיקרא לאו בתורת מכירה נחת בה אינו נאמן לומר אח"כ בתורת מכירה החזקתי בה אח"כ ואני תמה מנא ליה לרב ז"ל דין זה אי קסבר דלגבי חזקה בתר מעיקרא אזלינן כגון הא דאמרינן אין מחזיקין בנכסי קטן אפי' הגדיל וכגון מעשה דרבה בר שרשום דאמר ליה רבא לקוחה היא בידי לא מצית אמרת דהא נפק עלה קלה דארעא דיתמי היא אלמא כיון דמעיקרא בתורת משכנתא אתאי לידי לא מהימן תוב למימר לקוחה היא בידי אחר מיכן אכתי אין הנדון דומה לכל הראיות הללו דקטן והגדיל איכא למימר שניא מלתא דקטן משום דלא ידע במילי דאבוה והוא הדין נמי משכנתא כיון דשכונה גביה ובשטרא נחת לה לגופה דארעא קמה לה לחזקה קמייתא עד שיביא ראיה שלקחה אח"כ אבל הכא ה"נ דמצי אמר מעיקרא לפירות ירדתי ובלא שטרא ובתר מחאה זבנתה מינך בשטרא ואכלתה שני חזקה ואירכס דהא אמר רב זביד אם טען ואמר לפירות ירדתי נאמן והיינו דאמרינן צריך למחות בסוף כל שלש ושלש ואין זה דומה לאריסים שהארים אריסותו מוכחת עליו שהוא ארים לכולה בית אב דהא תלמוד לומר ירד מאריסתו יש לו ועוד שהארים דומה לשותף וכיורד לגוף הקרקע ברשות ולפיכך אינו יכול להחזיק אבל היורד לפירות יכול הוא לאחר מיכן להחזיק הילכך זה הטעם שדחה זה הרב ז"ל הוא הנכון בעיני והטעם שפי' הוא משום דתלת שנין מזדהר איניש לבתר המחאה בשטריה טפי לא מזדהר איכא עלה קשיא מההיא דאמרי' לעיל בגמ' והני מילי דאכלה[ו'] שנין דקדים חזקה דהאי לשטרא דהאי אבל אכלה שית שנין אין לך מחאה גדולה מזו ואם כדברי הרב מה הועילה זו המחאה שיש חזקה אחריה ואם מפני שהשטר קיים אבל המחאה מי לא עסקינן שמיחה בשטר ועוד שהמחאה אין צריך לומר בה כתובו אבל לדידן לא קשיא מידי דהא אמרינן דצריך לטעון ולומר לאחר המחאה לקחתיה ואי לא טעין לא טענינן ליה והכא במאי דלפי בדלא טעין דהא קא אמר מפלניא זבנתה ולא אמר מינך זבנתה ולאחר השטר אם קנאה מאותו פלניא לא תועיל לו קנייתו שהרי קדמו בעל השטר ואע"פ שהרב ר' שמואל ז"ל טרח בפירושיו להעמיד דבריו אני כתבתי מהנראה לי :

מלחמת ה'

ועוד וכן הא דאמרינן צריך למחות בסוף כל שלש ושלש כו' אם כדברי הרב מה הועילה זו המחאה שיש חזקה אחריה וכו' : אמר הכותב הרי זה בא ללמד ונמצא למד שעיקר הטעם כדברי הרב רבי שמואל שאילו היה נאמן אדם לומר מעיקרא לפירות ירדתי ואח"כ לקחתיה ממך ונאמן לומר לו ללוקח מינך זבנתה ואכלתה שני חזקה ומעיקרא לפירות הורידני אותו מוכר והכ"ע דלא טען דהא קאמר מפלניא זבנתה ולא קאמר מינך זבניתה כמו שכתב בעל המאור ז"ל א"כ יהא נאמן לומר מיניה זבנתה הא שית שנין מגו דאי בעי אמר מינך זבנתה הא ארבע שנין ומעיקרא לפירות ירדתי אלא ש"מ כיון שעל כרחו מודה מחמת מחאתו של זה דמעיקרא ברשות ירד אינו נאמן מחמת טענה זו לומר אח"כ לקחתים ולא מפני טענתו זו הצריכו למחות בסוף כל שלש ושלש אלא מפני הטענה שפי' ה"ר שמואל משום דא"ל לא אזדהרי בשטרי אלא שלש שנים אחר מחאה סוף חזקה בתחלה כל שאכלה ג' שנים בסופי לא מזדהר בשטרי תוב וא"ת התם נמי לימא הכי כיון שקודם שנגמרה חזקתו מכרה לאחר בשטר וזה שמע היה לו ליזהר לעולם בשטרו דבשלמא בשלא מכר אע"פ שמיחה שלש ראשונות אם לא מיחה בג' אחרונות סבר כיון שאינו תובע אותו בדין זה שלש שנים כבר חזר בו מאותה מחאה ונזכר שיש לו שטר לפיכך אינו נזהר בו אבל כשמכר ויש למכירתו קול היה ליזהר לעולם בשטרו שאין המחאה שוב על המוכר שהרי יצאה שדה מרשותו וא"ת לומר בשלא מיחה הלוקח לא נזהר בשטרו שלא עלה מעולם על דעת שלא יתבעטו הלוקח דודאי לא שדי זוזי בכדי לפיכך היה לו ליזהר בשטרו שהרי הוא יודע שיתבעטו הלוקח בדין שזהו הטעם לכל המחאות והחזקות וקרוב אני לומר שאף ביורש אם מיחה אביו ומת הוא הדין והוא הטעם דכיון דלראשון מיחה וזה אינו בא אלא מכחו בטלה חזקה הראשונה ועל דעת מחאתו של ראשון זה שותק מה שאין כן במוכר עלמו שלא מיחה שהוא כחוזר בו ממחאתו כדאמרינן במערער שלא מחמת טענה ראשונה לפי' אמר אבל שית אין לך מחאה גדולה מזו והוא שיש עדים באכילת כל השש אבל אם לא היו שם עדים אלא על ג' נאמן לומר מיניה זבינתה הא שית שנין מגו דאי בעי אמר מינך זבנתה והוי יודע שאינו חולק בעיקר הדין שבודאי נאמן לומר חזרתי ולקחתיה ממך ומעיקרא לפירות ירדתי אבל לא מחמת טענה זו עלמה אלא מגו דיכול למימר מתחלה בתורת מקח ירדתי ולא אזדהורי בשטרי אלא שלש שנים אחר מחאה כדברי ה"ר שמואל ז"ל והוא עלמו לא חלק בזה אלא שיאמר שמי שפירש שמפני טעם זה הצריכו למחות כל ג' ושלש טענה שאינו נאמן בטענה זו אא"כ מחמת טענה אחרת כלומר מדין מגו ולפיכך בההיא עובדא דלעיל כיון שלא היה יכול לומר לא אזדהרי בשטרי לא היה נאמן אא"כ לומר חזרתי ולקחתיה כמו שפירשנו ומלינו בירושלמי צריך ליעור על כל ג' וג' גדול בר מניומי ה"ל עובדא והוון דיינין רבי חלקיה בר טובי ורב הונא וחייא בריה דרב אמר לון חייא בריה דרב כן אמר הכא מכיון שעדר עמו ג' שנים ראשונות שוב אינו צריך ליעור פי' היינו עובדא דבגמרא דלן והיינו כן שמיחה שנה ראשונה שוב אינו צריך למחות כלומר לעולם שלא כדברי רוב המפרשים ותני כן היה אוכל שדה שש שנים ועדר עמו ג' שנים ראשונות אמר לו אתה מכרתו לי אתה נתתו לי במתנה אינה חזקה פי' היינו אמר חייא בר רב תניא ובנויה היא בתוספתא היה אוכל שדה שש שנים עדר עמו ג' שנים ראשונות ובאחרונה אמר לו אתה מכרתו לי אתה נתתו לי במתנה אם מחמת טענה הראשונה ערער אינה חזקה שמע שמואל ואמר אין אנו מניחין לגדולי א"י כלום כלומר שאינן נזהרין בשטרותיהן אלא ג' שנים אחר מחאה ואם אתה אומר שוב א"צ למחות לעולם לא שבקת חיי לכולהו עתירי דירושלמי ואלו לטעמו של בעל המאור ז"ל אין גדולי א"י כ"כ שאין בכל יורדין לפירות ומוזרין ולוקחין ולא חלק בין יורד לפירות אין בו טעם כעיקר ולא תהא חזקת הקרקעות גדולה מן המטלטלין וכן מה שחלק בין יורד בתורת משכנתא בין יורד לפירות וגם זה מוכיח כדברי ה"ר שמואל ז"ל וכל היכא דאיכא עדי פקדון והלא אפילו אחר דלאו אומן אין לו חזקה בהן לעולם כדאיתא לקמן בהדיא וכמו שהסכימו הגאונים ז"ל כולם וזו ראיה גמורה וכ"ש משנתנו האומנין האריסין והאפוטרופין אין להם חזקה בחזקת ג' שנים כשנה כענין שמנו בברייתא ראה עבדו ביד אומן או אפילו בקרקע נהגו כן להיות אומן יורד ודר בבית עד שישלים בניינו ובזו אמרו בגמרא אי איכא עדים אמאי יש לו חזקה הא למדנו שאע"פ לגופה של קרקע במשכונא אלא שירד לה ברשות בלבד דומיא דאומן מכיון שירד בעדים אין לו חזקה דהא איכא עדים ורואה וכן כולה שמעתא דאומן בין בחזקת ג' שנים כגון העבדים בין בחזקת תפיסה מיד כגון היא המורה וכענין ההיא דקתני בברייתא ראה עבדו ביד אומן וטליתו ביד כובס שהדין בכניסה שקול ושוה הוא וגרסינן לקמן בפירקין גבי הא דאמר רב אשת איש צריכה למחות ואוקמא רב יוסף כגון מקלת חזקה בחיי הבעל ג' שנים אחר מיתת הבעל מגו דמצי אמר מיניה זבניתה ואכלת שני חזקה כי קא' לה נמי אלא ובניתה מינה מהימן וא"ת שנאמן אדם לומר אחר מחאה לקחתיה ומעיקרא לפירות ירדתי היאך אמר רב אשת איש צריכה למחות דמשמע שלריכה למחות כשהיא אשת איש והלא אין מחאתה בחיי הבעל מועלת לה כלום בכך ועוד למה לי למימר מגו דמצי אמר וכו' לוקמה דהא דרב בדטעין הכי מינך זבנתה ומן הבעל ירדתי לפירות אלא שמע מינה דמשמעת' דאי ירד בה כשהיתה אשת איש לפירו' מחמת הבעל לעולם אין לו חזקה כדין קטן והגדיל ואכלה שלש שנים משהגדיל וכן כל היורד ברשות והכא הכי קאמר מתוך שיכול לומר לאחר מיתה ירדתי בה בשלא הביא עדים שלש שנים יכול לומר מתיים נמי לקחתי' ואילו מיחת כשהיא אשת איש הרי נודע הדבר שיורד בה כשהיא א"א ושוב אין לו חזקה לעולם ולהכי קאמר צריכה למחות כשהיא אשת איש משום שמא יחזיק עליה לאחר מיתת הבעל ותהא היא צריכה להביא עדים שמתייו ירד ואם הזמינה עליו עדים שירד בה בחיי הבעל די לה בכך וזו היא מחאתה ובזה יש לרב רבינו שמואל ז"ל דרך אחרת והפי' שפירשנו הוא הנכון :

(א) נ"ל אדעתיה : (ב) נ"ב משום בר קפרא :

הגהות חו"י
(א) ...

הגהות מא"י
[א] נ"ב וכתב ...

שלטי הגבורים
כתב ריא"ז ...

חדושי אנשי שם
(א) ... (ב) ...

מודעא. שמודיע בפני שנים דעו שהמכירה זו שאני רוצה לכתוב לפלוני שלא ברצון נפשי אני עושה שהוא אונס אותי ומשום זה אני מוסר מודעא זו בפניכם קודם שאעשה שטר המכר כדי דכשאוכל לתבוע לו בדין מרענא שטרי אפומייכו: ואצ"ל כתובו. דזכות הוא לו: הודאה. אם הודה לחבירו בפני שנים שחייב לו מנה [אין] כותבים לזה שטר עד שיאמר להם משום דחוב הוא לו דמסתמא לא ניחא ליה דלחייב בשטר משום דלא מצי למימר פרעתי ועוד שיגבה המלוה ממשעבדי ודוקא בהודאת מטלטלין אבל בהודאת קרקע כותבין אפי' בלא מלותו דמאי איכפת ליה [ב] והכי איתא בפרק זה בורר [דף כט:] וכתבו המפרשים ז"ל דלא נר מצוה בעינן שנים כאחד אלא [אפילו] זה אחר זה סגי והכי איתא בפ' זה בורר (דף ל:) הודאה אחר הודאה מצטרפין והכי נמי מוכח בירושלמי דסנהדרין ובמחאה נמי כיון דעדות הוא כתב הרא"ה ז"ל דכיון שמיחה בפני זה וחזר ומיחה בפני זה מחאתו מחאה ואם [מיחה] בו בפניו ובפני אחר כתב הרמב"ן ז"ל דלאו מחאה היא שיכול לומר לו מתוך שלא מחית אלא בפני [ג] אחד והייתי יכול לכפור בך לא נזהרתי בשטרי (א): קיום שטרות בשלשה. מי שיש לו שטר על חבירו וחושש שמא ילכו עדים למדינת הים או ימותו וכשיבא לגבות חובו יטעון

לומר כתובו א מודעא בפני שנים ואצ"ל כתובו הודאה בפני שנים וצריך לומר כתובו קנין בפני שנים וא"צ לומר כתובו דסתם ב קנין לכתיבה עומד קיום שטרות בשלשה דמעשה ב"ד הוא רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו לא כתבינן ג מודעא אלא היכא

רש"י

לזה אותם דזכות הוא לו ומסתמא ניחא ליה: מודעא. מי שאנסוהו למכור או ליתן משלו על כרחו ולכתוב שטר מכירה או מתנה בעדים צריך להודיע ולמסור מודעא ולגלות אונסו בפני עדים קודם שלא יהא ממש בשטר שיעשה לאחר כן לא היתה מודעא מועלת כלום: ואין צריך לומר כתובו. דהא נמי זכות הוא לו: הודאה. שמודה לחבירו שחייב לו [א]: צריך לומר. לעדים כתובו ובלא רשותו לא יכתבו דחוב הוא לו: קנין. סודר בפני שנים ואין צריך לומר כתובו דסתם קנין לכתיבה עומד דכיון דממשר להקנות לו מיד ואינו מדחהו עד שילך וימשוך במטלטלין או ילך ויחזיק בקרקעות מתכוין להקנות לו בענין יפה ומסתמא ניחא ליה שיכתבוהו: קיום שטרות. הנפק שכותבין ומקיימין חתימת עדים שבשטר שכותבין למטה מחתימת העדים במותב תלתא כו' עד ואשרנוהו וקיימנוהו וחותמין למטה שלשה ואין די בשנים אפילו למאן דאמר שנים שדנו דיניהן דין דא"כ מה בין הנפק לשטר שלמעלה הכא תרי חתימי והכא תרי חתימי ודמי לשנים שאמרו שמענו מפי עדים שהשטר שלמעלה כשר ועוד מפי עד פסול אבל כשהן ג' הוי ב"ד הוי כאילו העידו על חתימתן

הגזול והוזק גזלן ואח"כ לקח שדה שגזל אין המוכר צריך למסור מודעא ואם מסר מודעא ובטלה אח"כ כתב רב האי דלא הוי ביטול אפי' אם פי' בשטר זביני שזבין בדלא אנים ותחים ביה דביטול מודע' לאו כלום היא דבכיה אונסא דאנסיה אעיקר זביניה הוא גופיה אנסוה לאודויי ליה מאי דבעי וכ"כ רי"ף ומיי' וכ"כ הרמ"ה דלא מהני ביטול מודעת בזביני עד שיעידו העדים שידעו בסילוק אונסו או שהודה לו שלא מסר מודעא קודם לכן דהודאת בע"ד כק' עדים דמי אבל הרא"ש כתב דאם כפוהו לבטל המודעא מהני הביטול ולא הוי מודעא אע"פ שאמר בשעת מסירת המודעא כל מה שאבטל לא יהיה ביטול אינו מועיל דמ"מ נכסוף בכפו אותו לבטל מה שאמר מקודם הכל בטל דאגב אונסיה גמר ומקני ומבטל ובמתנה היכא דידעי באונסיה אפי' אם בטל לא מהניא בטול דכיון דאנוס הוא אפי' אם לא מסר מודעא *) ובלא ידעי' באונסיה ואח"כ ביטלה מדעתו מהני הביטול כיון שלא הכריחו באונס ולהכי נהיגי למכתב ביטול מודעא במתנה ע"כ: ב הא דאמרי' סתם קנין לכתיבה עומד ואצ"ל כתובו וכתבו התוס' דדוקא בשלא חזר בו יכולים לכתוב בלא רשותו ומיהו יכול לחזור בו וכן פירש"י פרק אע"פ דף כ"ה גבי אמר לעדים כתבו וחתמו והבו ליה לא צריך לאמלוכי ביה אם עדיין עומד בדבורו שיכתבו לו דכיון דקנו ממנו סתם קנין לכתיבה עומד עכ"ל אלמא דמצי הדר ביה וכן פרק הספינה גבי ב' שטרות הם זכו בשדה לפלוני וכתבו לו את השטר וכו' וכ"כ דעת רוב הפוסקים רק דפליגי הפוסקים קצת באיזה שטרות נאמר שיכול המתחייב לחזור בו התוס' בפ' ספינה כתבו בשם ר"ת דדוקא בשטר מתנה יכול לחזור בו אבל לא בשטר מכר ומפרש התם טעמא ובפ' אע"פ כתבו התוס' דלאו במתנה חוזר בשטר דמשמע שם דבכל ענין חוזר ופליג א"כ דידיה אדידיה וצ"ע ובשם ריב"א כתבו התוס' פ' אע"פ דדוקא בשטר מכר חוזר ולא בשטר מתנה וכן במרדכי פ' ח"ה הביא ב' דעות וכן חידושי הרמב"ן פ' המוכר הספינה הביא ב' הדעות ולבסוף כתב וז"ל ונ"ל שאפי' בלא שום טעם אם רצה חוזר דספר מקנה בעינן ועדים שליחותו הם עושין כדמוכח פ' ג"פ ובמס' גיטין ובמקומות אחרים וכיון שלא רצה אין כותבים לו שאין שטר זה כלום וכן פי' הרשב"ם שאפי' קנו מידו חוזר בשטר עכ"ל ולפי טעם זה נראה דהדבר תלוי אם השטר הוא שטר שהמתחייב דוקא עושה העדים שלוחים או לאו והלכך בשטר מתנה דהנותן עושה עדים שלוחיו לכתוב השטר ואין העדים רק שלוחים של נותן בזה ודאי מצי הנותן לחזור בו מכתיבת השטר ולבטל שליחותייהו אבל בשטרות דאידך עבדינהו שלוחין לאו כל כמיניה דמתחייב לעכב על ידם מלכתוב ויש לעדים לכתוב בע"כ ודעה זו היא דעת הרשב"א בתשובותיו סי' אלף ל"ד והולם לא נתחוורו אלו הדברים אצלי דקשה לי למה זה בשטרי מקח והלואה הוו העדים שלוחי קונה ומלוה דוקא ולא שלוחים ללוה ומוכר אדרבה מלשון השטרות משמע לעולם דמשעבד ומתחייב הלא הוא העושה העדים שלוחיו לכתוב השטר ואע"פ דמלשון אתם עדי דקאמר בעלמא בתלמוד משמע דהעדים הוו שלוחי קונה ומלוה מ"מ מלשון השטר הנהוג משמע דהעדים הוו שלוחי לוה ומוכר ולפחות פחות הוו שלוחי דתרווייהו דלוה ומלוה ודקונה ומוכר והיאך יכוף הוא בלי דעת חבירו המותל מלבד כי לא ידעתי מה אידון בה בהסיה תשובה הרשב"א שכבאתי דהא חזינן ליה בתשובותיו סי' אלף רי"א שכתב להדיא דבכל השטרות כולם כל שהמתחייב בשלו אינו עושה את העדים שלוחין לכתוב אין עודתן שבשטר עדות ואפשר שהא אינה תשובת הרשב"א ומ"מ הכנו רואין בעינינו דאין בשליחות תלוי בקונה ומלוה הלכך לא ראיתי לסמוך על זה מלבד מה שיש לחוש לדברי האחרונים הרא"ש בפ' זה בורר ובפ' הספינה הביא כל הדעות ופליג על ר"ת והסכים דבכל השטרות מצי לחזור בו ולעכב מלכתוב אף לאחר הקנין ובפ' ח"ה הוסיף לומר וז"ל וי"מ דלפי' עומד וצוות אל תכתבו כותבין בע"כ ולא מסתבר כך אלא כמו שכתבתי עכ"ל. וכן נראה דעת רש"י בקדושין דבכל השטרות מצי לחזור בו שפי' שם גבי האומר זכו בשדה זו וכו' חוזר בשטר אם אומר אין רצוני שתהא בידו ראיה ע"כ מדקאמר שאין בידו ראיה אלמא דבכל ענין ובכל שטר מיירי ולזה נוטה דעת רוב הפוסקים ר"י ורבינו יונה ומה שתמהא למיי' פי"א מהל' מלוה ולוה שכתב שלאחר שחתמו השטר צריך עדיין לימלך ביה אין עסק בזה דהתם לא מיירי רק דוקא לראות אין צריך לאמלוכי ביה אפי' לא חזר בו הנותן וכל הפלפול אשר מביא שם פ' אע"פ הר"ן ומ"מ מהרלב"ד ומבעל העיטור לא מיירי כשחזר בו הנותן אלא מיירי אפי' לא חזר בו כדמוכח להדיא ההלכה שם וכן בדברי הר"ן שם להדיא ומה שכתב בתשובת הרשב"א דהא דמצי הדר ביה לא הוי רק כשאין שם קנין או כשיש קנין ועדיין עסוקין באותו ענין כשם בעל העיטור והגאונים והסכים לזה הרשב"א כמו שהאריך התם בתשובה דכל שלא חזר בו תוך אותו מעמד לא מצי הדר תו כשיש קנין דקנין מלתא אלימתא היא ובדוקא אמר שלא לחזור ואינו נראה כן מתשובת הרא"ש שהביא הטו"מ סי' רמ"ג שכתב דאפי' כתבו העדים העדות בזכירה אצלם וכשבא לכתוב השטר הלה מוחה בידם דמצי למחות דהתם ודאי לא חזר תוך אותו מעמד מכיון ששהה בינתים עד כדי שכתבו העדים הדבר לזכרון אצלם ועוד מדכתבו הדבר לזכרון אצלם אלמא בסתמא מיירי שעמדו אח"כ ימים הרבה לכתוב השטר דאילו היו כותבים תוך אותו מעמד מה צורך היה לעשות זכרון מזה אלא ודאי דמיירי שבא למחות אחר זמן הרבה ואפ"ה כתב הרא"ש דמצי למחות:

*) נ"ל לא הוי מתנה אבל מסר מודעא וכו' וכ"ה בטור

שלטי הגבורים

א כענין שמודעא צריך שידעו העדים שהוא אנוס אבל לא יסמכו על דבריו שאומר להם שהוא אנוס: וכתב ה"ר יונה אפי' יאמר כתבו לי שמסרתי מודעא בפניכם וכשיודע על פי עדים האונס שאנסוני יצטרף עדותכם לבטל המקח אין שומעין לו ולפיכך כל מודעא שאינה כתוב בה וסכרנו אונסו אינה מודעא בד"א כמודעא של מכר אבל מודעא של מתנה שכפוהו ליתן או על מחילה או גם אין צריכים להכיר אונסו שאפי' אם אינו אנוס כיון שאמר שאינו נותן או שאינו מוחל מדעת אין המתנה או המחילה כלום דדוקא גבי מכר אמרי' כיון שקבל המעות גמר ומקני מבא"כ במתנה ומחילה כתב מיי' בד"א שצריך מודעא בתמכין שכופה את המוכר למכור לו שלא לרצונו אבל

עין משפט

א מיי' פ"י ופ"ט מהל' מכירה ופי"א ופכ"ג מהל' מלוה ולוה ופ"ו מהלכות עדות סמג עשין פב לד לה לו קח טוש"מ סי' לט מד(קמו) [קמו] רס:

ב מיי' פ"י מהל' מכירה סמג עשין פב טוש"מ סי' רה:

הדרושי אנשי שם

מהר"ם (א) והאשר"י חולק ואומר דסוי מחאה אם הוא מודה במחאה שמיחה בפניו ואפי' בלא עדים:

הגהות מא"י [א] נ"ב מנה: [ב] נ"ב דלא שייך כאן לא טענת פרעתי ולא טענת דלא ליגבה ממשעבדי: [ג] נ"ב עד:

מלחמת ה'

ועוד רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו לא כתבי' מודעא אלא אמאן דלא ציית דינא וכו' אביי ורבא דאמרי תרווייהו אפי' עלי ועלך פי' דברי אביי הוא כדברי נהרדעי: אמר הכותב אין לשון הגמ' מסכים עם פירושו דאי כמודעא דזביני פשיטא דלא כתבינן אמאן דציית דינא ולא ידיע לן אונסיה שא"כ אין לדבר סוף דכל דזבין איניש אי לאו דאצטריך לא הוה מזבין וילך וימסור מודעא ולמחר יבטל מקחו מאי קמ"ל רבה ורב יוסף פשיטא ואי אתו לאשמועינן דאמאן דלא ציית דינא כתבינן אע"ג דלא ידעינן דאניס ה"ל למימר הכי כותבין מודעא אמאן דלא ציית דינא ועוד רבא דאמר אפילו עלי ועלך אדרבה ה"ל למימר אפילו אמאן דלא ציית דינא לא כתבינן כלומר עד דידעי' באונסיה וכיון דידעי' באונסיה ודאי כתבינן אכולהו דהא רבה ורב יוסף לא פליגי בהכי אלא רבה ורב יוסף אתא לאשמועינן כותבין בדלא ציית ואביי ורבא סברי אין כותבין וכולהו נקטי להו לישנא דאיפכא זה דבר שאינו כלום ועוד אם דברי אביי ורבא כדברי נהרדעי היכי דייקי' בגמרא אנהרדעי מודעא דמאן וכו' אי דזביני האמר רבא לא כתבי' מודעא אזביני ושבקי' מימריה דרבא גופיה דאיתמר מקמי מלתא דנהרדעי ועדיפא נמי למיפרך דידיה אדידיה ולאו למירמי אנהרדעי משום דגברא אגברא ליכא למירמי וכ"ש הכא דפליגי בה אמוראי דמצינו למימר נהרדעי כרב הונא סבירא להו ולא כרבא וליכא קושיא אדרבא דלא פליג להו בגמרא ועוד דאי מימרא דאביי ורבא כנהרדעי הוו להו למימר בגמרא אפילו עלי ועלך דאמרי נהרדעי וכו' ואין צורך לדברים קרים הללו דבין בזביני בין בגיטא ומתנתא אמרי רבה ורב יוסף דלא כתבי' מודעא אמאן דציית ואע"ג דידעי' באונסא דזביני משום דאמרי' ליה כיון דציית לדינא זיל לבי דינא והוה ליה כמאן דיכיל לאצולי נפשיה מההוא אונסא לעולם דלאו אונסא היא כי הכיא דאמרי' התם נקיטין אין אנפרות בבבל כיון דאיכא בידו ולא אזיל אמולי אמיל גביה אביי ורבא דאמרי תרווייהו כיון שהוא ברשותו של זה אע"פ שהיה יכול להשמט ממנו עד שיבא לב"ד כיון שאם רצה הלה לא ציית לבי דינא והרי זה מסור בידו על כרחם כתבינן מודעי' ועוד לא מסיימי אי כמודעא דזביני ודידעיה באונסיה וכשמסר מודעא או בשלא מסר ואי במודעא דגיטין ומתנה דלא ידעי' לפי' לא הקשו בה מודעא דמאי וכו' ואחרים פירשוה בגיטא ומתנה בלחוד ולא ידעי' באונסיה וכן מה שפירש דברי נהרדעי במסר מודעא וכן דברי רבא דאמר לא כתבינן מודעא אזביני אפילו במסירה מודעא דברי הכאי הם שהרי לא שמענו לרבא דאמר כלום בענין מודעא אלא שאמר בלכתא תלוה וזבין זביניה זביני והוא הלשון שאמר רב הונא בעצמו שבא רבא לפסוק הלכה כן וכיון שרב הונא אמרה סתם ורבא סתם ושמעי' ליה לרב הונא דאמר מודעא מבטלת מנא לן הא דאקשי' אי דזביני הא דאמר רבא לא כתבי' מודעא אזביני דאלמא אע"ג דמסר מודעא לא כלום הוא לעולם אימא לך מודעא מבטלת אשקלתא כדרב הונא שסרי רבא לא הוסיף על דברי רב הונא כלום ולא עוד אלא שרבא פוחת הוא מדברי רב הונא דאיהו אמר לעולם זביניה זביני ורבא אמר לא אמרן אלא בשדה סתם וכו' ועוד הא אמרינן בגמ' כי אמר רב הונא אי לאו מודעא מאן דחתם אאשקלתא שפיר חתם רב הונא לטעמיה ויש ללמוד מכאן שמי שאומר סתם תלוה וזבין זביניה זביני מודה במסר מודעא שהמודעא מבטלת שאם יש בלשון הזה סתם שאפי' מודעא לא תבטל הוה לן לאקשויי והא רב הונא הוא דאמר תלוה וזבין זביניה זביני ולפרוקי כי אמר רב הונא בשלא מסר מודעא אלא ש"מ שהכל מודים במסר מודעא ועוד שהרי גט מעושה בישראל בדין דכשר משום דאגב אונסיה גמר ומגרש והוה ליה כזביני ועדיף מזביני משום דמצוה לשמוע דברי חכמים וכדאתמר בשמעתין דלקמן וגלויי דעתא נמי לאו מילתא היא לבטולי' כדאתמר בגיטין ואפילו הכי כי מסר מודעא בטיל גיטא כדאמרינן בשלהי פרק האומר בערכין האי מאן דמסר מודעא אגיטא מודעיה מודעא וכו' ומינה שמעינן לזביני דכי מסר מודעא בטלי זביני וכן בדין דהא גלי אדעתיה דלא גמר ומקני וכן הסכימו כל בעלי הוראה ז"ל שמסירת המודעא מבטלת ואין כאן בית מיחוש ומשועתינו זו כך פירושה דהוינן בטעמייהו דנהרדעי דאמרי כל מודעא דלא כתב בה אנן ידעינן באונסיה דפלניא לאו מודעא הוא מודעא דמאי אי דגיטא ומתנתא אע"ג דלא ידעינן באונסיה ולא מסר מודעא נמי הויא מודעא דגלויי מילתא בעלמא היא וכמוכחא מילתא סגי כי בסיפא עובדא דאתמר בסמוך ואי בזביני כי נמי כתיב בה הכי לאו מודעא היא עד דכתיב בה מסר לנו מודעא ואנן ידעינן באונסיה וליכא למימר נהרדעי במסר מודעא איירו והיא גופה קמ"ל דבעי' ידעי' באונסיה דבזביני פשיטא שאינה מודעא ע"פ מוכר שאם כן אין לדבר סוף ומפרקי' מודה רבא בכי הסוא מעשה דפרדיסא דכתבי' אע"פ שלא מסר מודעא דכיון דמעיקרא נמי היה אומר לקוחה היא בידי היה נאמן מה הוסיף לו זה ומכירתו אבל בשאר כל האונסין שאונס בדבר אחד ומכירה בדבר אחד מאחר דמחמת האונס רצה ומכרה לשדה זו גמר ומקני הוא ואתו נהרדעי לאשמועינן שכיון שיודעין העדים שמתחלה ועד סוף נאנס באונס זה כותבין לו מודעא אע"פ שלא מסר להם כלום לפי' אם לא פירשו אלא כתבו שנאנס באונס זה כותבין לו מודעא אע"פ שלא מסר להם כלום לפי' אם לא פירשו אלא כתבו שנאנס באונס פלוני סתם חוששין ואינה כלום שמא על פי מוכר כתבו ואע"פ שלא כתבו מסר לנו מודעא חוששין שמא כך היה בהם מעשה ואין צריך לומר בשכתבו במסירת מודעא דמוכר ולא כתבו בה אנן ידעי' באונסיה שהדבר ברור שעל פי מוכר כתבו ולא עלה על דעת שיהא מוכר נאמן ע"י עצמו זה הפי' הנכון שעליו סמך רבינו הגדול ז"ל ואם יש מי שמשיב עליך מלשון מודעא אף אתה אמור לו אין לשון מודעא אלא לשון יסורין כמו שכתוב ויודע בהם את אנשי סוכות ומן הענין הזה וידע אלמנותיו לשון הריסה כמו שכפל ועריהם החריב ואחרים יש במקרא ויכול אתה לפרש מודעא כמשמעו לפי שהנאנס מודיע לערו לאחרים קראו שטר האונס מודעא בכל מקום ולא שיהא זה צריך למסור להם לעולם שהוא אנוס אלא צריך להודיע האונס או למסור שהוא אנוס בכל דבר ודבר כהלכתו:

המאור הגדול

רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו לא כתבי' מודעא אלא אמאן דלא ציית דינא. פירוש מי שבא ואמר לעדים כתבו לי מודעא על פלוני שאונסני בכך אין להם לחשוד אותו ולכתוב עליו על פיו עד שידעו בו שהוא גברא. אלמא דלא ציית דינא וא"כ הוא הרי זה נאמן עליו וכותבין לו מודעא על פיו אביי ורבא דאמרי תרוייהו אפילו עלי ועלך פי' דברי אביי הוא כדברי נהרדעי דאמרי כל מודעא דלא כתב ביה אנן ידעינן ביה באונסא דפלניא לאו מודעא הוא וכיון שהעדים יודעין באונס האנס שוין הם אביי ורבא לשאר כל אדם ואם לאו אין כותבין אע"פ שיודעין בו שהוא גברא אלמא דלא ציית דינא ודייקי' עלה מודעא דמאי אי דגיטא ומתנה גלוי מילתא בעלמא הוא דכיון דלאו דמי שקיל מינייהו אי לאו דאנוס למה ליה למיהב גיטא או מתנה ולממסר מודעא הילכך צריך שיגמור בדעתו לתת הגט והמתנה ומודעא כל שהיא מבטלת אותן ואפילו על פי עצמו אי דזביני הא אמר רבא לא כתבי' מודעא אזביני ופירשוה רבותי' בפירושם הוא מימרא דרבא דאמר הלכתא תלוה וזבין זביניה זביני וטעמא דמילתא משום דאגב אונסיה גמר ומקני ולא דייני' הכי אלא באונסא דגופא כגון סיקריקון וכגון מאבי דתלא לפפי באבנרא אי נמי שמפחידו באונס דבר שהוא נכבד ויקר עליו יותר מהפסדת הקרקע כולו לגמרי ולפיכך הוא חושב הדמים שהוא מקבל ממנו לריוח וגמר ומקנה בהם לא שנא דעבד ליה אונסא ולא שנא דמפחיד ליה באונסא ונמצא זה מציל את עצמו באונס קרקעו שהוא פחות ממנו וכי האי גמר ומקנה והיינו דאמרינן ומודה רבא היכא דאנים כגון מעשה דפרדיסא ועיקרו בבבא מציעא באיזהו נשך דהתם לא אמרינן גמר ומקנה שהרי לא הציל עצמו מן האונס אלא בדבר שהיה מפחידו בו דהכי א"ל אי מזבנת ליה ניהלי מוטב ואי לא כבישנא לשטר משכנתא ואמינא לקוחה היא בידי ובין כך ובין כך הקרקע יוצא מתחת ידו הילכך אי מסר מודעא על מכירתו מודעיה מודעא ולא אמרינן גמר ומקנה כיון שהאונס והצלה בדבר אחד הם כלומר בפרדס עצמו ואם תשאל היאך יתכן מודעא במעשה דפרדסא והלא העדים צריכים שיאמרו אנן יודעין ביה באינסא וא"כ ששמעו העדים מפי המלוה שאמר אי מזבנת ליה ניהלי מוטב ואי לא כבישנא לשטר משכנתא על מה הוצרך למכרו יביא עדיו לב"ד ויוציאו ממנו בעל כרחו וא"כ הוא אין זה אנוס במכירתו יש להשיב שהמלוה לא סיים דבריו בפני העדים ולא אמר בפניהם אי לא כבישנא לשטר משכנתא אלא שמעו ממנו שהיה תובע מן המלוה שימכרנו לו והיה יכול לטעון ולומר אמינא אזבון דינאי דעביד איניש דזבין דיניה וכשראו אח"כ שלקחו ממנו והחזיר לו שטר המשכונא נתפרסם האונס שהיה מאיים עליו מתחלה ושאנוס היה במכירתו וכגון זה ידיעה ברורה היא באונס של המוכר ומודעיה מודעא וראיתי לרבי' האיי גאון ז"ל בשער ל"א מספר מקח וממכר שהאריך בדברים חללו ולא נתישבה דעתי בדבריו ומה שנ"ל כתבתי ובדין הוא דלימא מודה רבא בשדה זו בדלא הוה ליה לאשתמוטי וכדאמרי' בשמעתין דלקמן אלא כיון דאסיקנא התם והלכתא בכולהו הוו זביניה זביני בעינן ה"נ לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא ואמטו להכי אמרינן הכא מודה רבא(הכא)[היכי]דאנים כגון מעשה דפרדסא ושבקי' כל הנך מימרי דאיתפקו להו מהלכתא וקי"ל כנהרדעי וקי"ל נמי כרבא דהא פסק תלמודא כוותיה והלכתא בכולהו זביניה זביני הילכך לא כתבי' מודעה אלא בגיטא ומתנה ובכגון מעשה דפרדסא אבל רב הונא אע"ג דהוא מרה דשמעתא הא אשכחן דס"ל דכתבי' מודעא אזביניה דהא אמר בעובדא דפפי ומאבי אי לאו מודעא מאן דחתם אאשקלתא שפי' חתם וכיון דפליגא אדרבא לא חיישינן לדרב הונא אלא כרבא קי"ל דהוא בתראה ומימרי דרב נחמן ודמר בר רב אשי באמנה היו דברינו ומודעא היו דברינו מוקמינן להו בגיטא ומתנת אי נמי כגון מעשה דפרדסא דלא תיקשי הלכתא אהלכתא דקי"ל כרבא וקי"ל כמר בר רב אשי דאמר מודעא היו דברינו נאמנין ואע"ג דבגמרא מקשי' מרב נחמן על רב הונא במודעא דזבין ליה פפי לטבי ופריקנן ה"מ על פה וכו' הא לא קשיא ולא מידי דמימרי דרב נחמן ומר בר רב אשי סתמא נינהו ומקמי דתיקום לן הלכתא איכא לפרושינהו בין בזביני בין במתנה דאי נמי אמרו בפי' במתנה יש להקשות מהם על רב הונא על דרך מתנה לרב נחמן נשמע בזביני לרב הונא מי לא מודה רב נחמן דכתבינן מודעא אמתנה ואם אמרו עדים מודעא היו דברינו אין נאמנין לרב הונא נמי דאמר כתבי' מודעא אזבינא דהא אמרי' אי לא מודעא מאן דחתם אאשקלתא שפיר חתם אמאי מהימני עדים לבתר מעשה למימר מודעא היו דברינו ופריקנא ה"מ וכו' נמצא שיש דרך לקושיא זו בכל ענין כ"ש כשנאמרו מימרי דרב נחמן ומר בר רב אשי סתם ואנן השתא הוא דדחקי' דמוקמי' להו בגיטא ומתנה ובכגון מעשה דפרדסא כי היכי דלא תיקשי הלכתא אהלכתא כדאמרינן לעיל וטעמא דמר בר רב אשי מפרש בגמרא אמנה לא נתן ליכתב כלומר לא נתן ליכתב שטר האמנה כי עולה היא ואעולה לא חתימי והרי אלו באים לסתור דבריהם כאילו לא היו מעולם וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד והיינו דאמרינן מודעא ואמנה טעמא מאי דעקרי ליה לשטרא הוו להו כחוזר ומגיד מודעא נתן ליכתב פירוש השטר שנמסרה עליו המודעא ניתן ליכתב כדי להציל האנוס מאונסו הילכך לאו עולה הוא כשחתמו עליו ומש"ה נאמנין לומר מודעא היו דברינו אפילו כשכתב ידן יוצא ממקום אחר ואין נאמנין לומר אמנה היו דברינו אפילו בשאין כתב ידן יוצא ממקום אחר ולא שנא על פה ול"ש בשטר לא מפלגינן תוב מאחר דקי"ל כמר בר רב אשי דבתרא הוא כך נראה ליפסוק ולפרש דיני המודעא אע"פ שהוא שלא כדברי הרי"ף ז"ל ושלא כדברי הרבה מן הפירושים וזה שהוצרכנו לתת טעם לאמנה היו דברינו שאין נאמנין מכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד אע"פ שאין כתב ידן יוצא ממקום אחר משום דאיכא מאן דקשיא ליה מאי שנא כי אמר פלוני רבעני לרצונו שנאמן ומצטרף להורגו ואע"ג דקא משוי ליה נפשיה לפום דבוריה רשיעא ובאנוסין היו מחמת ממון ובאמנה היו דברינו אין נאמנין משום דעולה היא ואעולה לא חתימי והתשובה לשאלה זו דא ודא אחת היא הכא והכא לא מהימניה ארשיעותא דנפשיהו דאדם קרוב אצל עצמו ואייתר ליה עיקר סהדותא דמהימני בה על אחרים התם נאמן לומר פלוני רבעו שהוא עיקר העדות להורגו והכא נאמנין לומר כתב ידינו הוא זה שהיא עיקר העדות ונתקיים השטר ואין כח בידם לבטל העדות שהגירו לומר אנוסין היינו מחמת ממון אי נמי אמנה היו דברינו דה"ל כחוזר ומגיד ואמרי' ביה כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד אף בשאין כתב ידן יוצא ממקום אחר וממה שכתב הרי"ף ז"ל בפרק הניזקין קשיא ליה מאי דגרסינן הכא נראה מדבריו שהוא מפ' ארצי ליה זוזי כמו יהב ליה זוזי ומשום הכי קשיא ליה מאי דקשיא ליה ואין אנו מפרשינן ארצי ליה זוזי אלא כמו הרצאת מעות להבריח הרעות מן היפות ולדידן לא קשיא לן ולא מידי והא דאמר רב המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים הלכה פסוקה היא אע"פ שלא הזכירה הרי"ף ז"ל:

יטעון הלוה כי פרוע הוא או מזויף הוא ויצטרך לקיים שטרות בעדים המכירין חתימת העדים שבשטר ולא ימצא כילד יעשה הולך לב"ד ומביא העדים עצמם ומעידים על חתימת ידיהם בפני ב"ד והם כותבים בתוך השטר במותב תלתא כחדא הוינא ונפק שטרא דנא קדמנא ואתו פלוני ופלוני ואסהידו על חתימת ידייהו ואשרנוהו וקיימנוהו כדחזי וחותמים בו שלשה הדיינים והוא הנקרא הנפק [ב"מ דף יז.] וכן נקרא [בכתובות דף כא:] אשרתא דדייני ולכך צריך שלשה דאי שנים מה בין ההנפק לשטר שלמעלה הימנו הכא תרי חתימי והכא תרי חתימי ודומה לב'

רש"י

חתימתן לפני ב"ד וב"ד הכשירו וחותמין שהשטר כשר ודמי לפסק דין : דלא לייא דינא . סרבן [ג] ב"ד: דלאי לייא דינא א"ל אי אנים לך אמאי לא תתבעי ליה לדינא : אפילו עלי ועליך . דלייתינן דינא כתבינן דזמנין דאין ב"ד מזומנין מיד : אנן ידעינן · אנו מכירין של פלוני וידעינן דאונס גמור (ד) אלא כתבו סתם פלוני אמר לנו שנאנס : אי דגיטא אי דמתנה . שמוסר מודעא על הגט או על המתנה [ד] אע"ג דלא ידעינן אונסו והמתנה בטלים דגילוי מילתא בעלמא הוא דודאי אנוס הוא דכיון דנותן הגט והמתנה בחנם ואי לא אנים וניחא ליה לתתם לא ימסור מודעא ואי לא ניחא ליה לתתם לא יתנם אלא ודאי אנוס הוא ולכך אין צריך לפרש : ואי דזביני . שמסר מודעא שנאנס למכור ולכך לא הוי מודעא עד שיכירו העדים אונסו משום דשמא [ה] דלא אנים אלא שצריך למעות והיום או למחר כשיזדמן לו מעות יתחרט באותה מכירה ובעי הדר ביה ולכך מוסר עתה מודעא לבטל מכירה זו : לא כתבינן מודעא אזביני . וטעמא דאמרינן לקמן הלכתא תליוה וזבין זביניה זביני ולא [ו] אמרינן אלא בשדה סתם שכפוהו למכור אחת משדותיו ובירר אחת מהן ומכרה דלא הוה אונס אבל בשדה זו לא ולכך לא כתבינן מודעא דאי בשדה זו אינו מכר ואין צריך למסור מודעא מקודם אלא לאחר כך יביא עדים (א) שאנסוהו ותתבטל המכירה ואי בשדה סתם הוי זביני כיון שמעצמו בירר שדה זו ולא הוי אונס והמודעא [ז] פסולה כגון מעשה פרדיסא דמתוך פחד שמפחידין אותו להפסיד [ח] הכל אנס מזבין ליה להתם לא גמר ומקני אלא רק שינצל מן הפחד : [ט] התם ודאי כתבינן. דהוי אונס גמור דאי לא מזבן ליה ביה מפסיד לגמרי ובזה קא איירו נהרדעי ופר"ח דאי ידעי עדים באונס של בעל הפרדס (אי בפני עדים או המחזיק את הטענות לדלקמן) אין צריך מודעא אלא יעידו ששמעו זה המחזיק פרדם ויטול את שלו [י] ונראה דבעל הפרדיסא אתא רוצה לגזלו בטענותיו והודיעם כל הדברים ואמר להו מיניה דטעין זבינתיה ממך [כ] (זבינתיה מינך) ולית א"ל בחשאי מזבינא לך ואכתוב לך שטר מכירה מהיום מכירה אמר לעדים הנה שמעתם שטען לקוחה היא כתוב לו שטר מכירה מהיום שלא ברצון נפשי אלא בתא ובתר הכי תבענא ליה בדינא והוא יראה השטר יתן לב לטעון לקוח הוא בידי זה ג' שנים ואז אוציא ובטלנו כה"ג מודה דכתיבנא : טמירתא . טמונה : לא נתן לאחר או נעשותו מודעא לחברתה נתכוין כדלקמן. ם : בשוקא ובברייתא · בשוקים וברחובות : סתמא . לא אמר להם זילו איטמרו גם לא ניום לכתוב בשוקים כשרה ולישנא בתרא פסולה:והויא הך.מתנה טמירתא: נה או מכירה גלויה וכשרה שנותן לאחר כך על שדה מירתא דלא ליקני האי בתרא : אלא מכללא איתמר . והוא

נר מצוה

דלא צאית לדינא אביי ורבא דאמרי תרוייהו אפי' עלי ועלך אמרי נהרדעי כל מודעא *דלא כתב בה אנן ידעינן (א) באונסיה דפלניא לאו מודעא הוא מודעא דמאי אי דגט אי דמתנה גלויי מילתא בעלמא הוא ואלא מודעא דזביני הא אמר רבא לא כתבינן מודעא אזביני [א] מודה רבא היכא דאנים כגון מעשה דפרדיסא דההוא גברא דמשכן פרדיסא לחבריה לתלת שנין בתר דאכלה תלת שנין [ג] אמר ליה אי מזבינת לי' ניהלי מוטב ואי לא כבישנא לשטר משכנתא ואמינא לקוחה היא בידי כי הא ודאי כתבינן אמר רב יהודה *האי מתנתא טמירתא לא מגבינן בה היכי דמי מתנתא טמירתא אמר (להו) רב יוסף דאמר להו לסהדי זילו איטמרו וכתובו לי' ואיכא דאמרי אמר רב יוסף דלא אמר להו תיתבו בשוקא ובבריאתא ותכתבו ליה מאי בינייהו איכא בינייהו סתמא אמר רבא והויא מודעא לחברתה אמר רב פפי הא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דההוא גברא דאזיל לקדושי איתתא אמרה ליה אי כתבת לי לכולהו ניכסך הויאנא לך (ב) ואי לא לא הויאנא לך אזיל כתבינהו ניהלה לכולהו ניכסיה שמע בריה קשישא קם (ג) וצווח אמר ליה וההוא גברא מה

לבטל כל מתנה שיעשה אחר מתנה זו שהיא טמירתא כדהוה סלקא דעתיה מהאי דאזיל לקדושי אתתא וכו' וטעות הוא דלעולם אינה מבטלת מתנה שהיא מפורסמת וגלויה והך עובדא דאמר רבא לא מר קנה ולא מר קנה לאו משום שהיא טמירתא ושתהיה מודעא הוא אלא משום דבהך מתנה גלי אדעתיה דאנוס הוה במתנת אשתו ולא ברעות נפשיה אקני לה ומכח הך מתנה דעבד לבריה ידעינן זה דבלאו הכי כיון שלא רצה לו שום אונס לכתוב מתנה לאשתו דמאן אניס ליה וגם לא מסר מודעא א"כ יש לנו לומר ודאי שנתרצה ליתן לה אלא דמחמת מה שנתן לבנו מוכחא לן מילתא נר מצוה דמתנת אשתו אנוס הוה משום שלא נתרצית ליכנס לו: ושמעינן מינה דכל היכא דידעינן באונסיה אע"ג דלא מסר מודעא גטו ומתנתו בטלין דהא הכא לאו משום דהוי מתנה זו מודעא לאיבטיל מתנת אשתו אלא משום דאיגלי לן אונסיה וכדפירשנו וכן דעת ר"ח ז"ל ודעת הרנב"ר ז"ל בחידושיו: מה תהוי עלי. על עצמו אמר כן: זילו איטמרו בעבר ימינא וכתובו ליה. תחלה כל נכסי קודם שתכתבו לאשה כתבו המפרשים ז"ל מהא שמעינן דאע"ג דמחמת טענה אמר להו דליטמרו כלומר כדי שלא יגיע הדבר לאוזן אשתו מכל מקום דין מתנה טמירתא יהב לה רבא ומיהו אפשר דדוקא הכא דלא יהיב מנכסיה ורצונו היה (דאמרן) יותר שלא ליתן לא לזה ולא לזה אבל מי שאמר מחמת טענה איטמרו כדי שלא ישמע פלוני בני או קרובי בכי הא מסתברא דלאו מתנתא טמירתא היא וכתב הרי"ף בשם הגאון רבינו האי ז"ל דשכיב מרע שאמר לא תגלו האיך תפקידתא עד לאחר מיתה לא הויא מתנתא טמירתא והרמב"ן ז"ל הביא ראיה לדבר מדתניא בתוספתא [דב"ב פ"ח] הכותב דייתיקי והיה מתירא מן היורשים נכנסין אצלו כמבקרין אותו ושומעים דבריו מבפנים וכותבים מבחוץ וכתב ר"ח ז"ל המקנה מתנה בקנין צריך להזכיר בעת הקנין כי מתנת פרהסיא אני מקנה ואם לא הזכיר אלא בשעת הקנין נתן סתמא פסולה וכתב ה"ר יונה אם צוה ליתנו בעדי מסירה בשוקא ובבריאתא כשר אף על פי שלא צוה כן על הכתיבה ועל החתימה דהא קי"ל [גיטין דף פו:] כר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי וכן אם צוה על החתימה שתהא בפרהסיא אף על פי שלא צוה על המסירה המתנה קיימת שהרי יש בזה גילוי דעת שהוא טתנה בנפש חפלה: לא מר קנה ולא מר קנה. כלומר לא האשה ולא הבן לא האשה מפני שגילה שהיה אנוס כדפירשנו וכן הבן משום דהוי מתנתא טמירתא: אבל הכא מר ניחא ליה. כלומר למי שרצונו שהיה רצונו ליתן בלא אונס כלל מתנתו מתנה כיון שהיא עשויה כתיקון חכמים ואפילו עשה קודם מתנה זו מתנה טמירתא לא מהני לבטולי להא: והלכתא חיישינן. כבר פירשנו לעיל הילכך צריך לכתוב כתבו בשוקא וכו' וכן אמר הגאון ר"ח ז"ל דהאידנא סמכו רבנן ותקינו למכתב מתנת פרהסיא ומפרשי בה והכי אמר לן מתנתא דא כתבוה בשוקא וחתמוה בפרהסיא כי היכי דלא ליהוי מתנתא טמירתא וכתב ה"ר יונה ז"ל שאם אמר הנותן לעדים כתבו כל יפוי השטרות הרי יש בכלל שיכתבוה כראוי לכתבה בשוקא ובבריאתא מ"מ נכון הדבר שישאלו את פיו בפירוש וכתב הרב רבינו משה בר נחמן ז"ל דאע"ג דהנך שטרי דילן כתיב בהו בכל לשון של זכות לא מהני מידי אם לא פירשו בשטר כתקנת חכמים כמו [ד] שפירש רבינו חננאל ז"ל וכתב הר"י ז"ל דכיון שכותבים הסופרים כתיקון כדפי' והנותן רוצה שיעידו עליו נמצא שהוא נותנה בלב שלם [ה] ונראה מדבריו שכן ראוי להורות בדיעבד: **מתני'** כל חזקה. בין חזקת ג' שנים דקרקעות ועבדים ואילנות בין חזקה דלאלתר כגון הני דמפרשינן לקמן בכולהו בעינן טענה ואז אנו מאמינים [ו] מכח החזקה דכיון שהמערער שתק ג' שנים ניכרין דברי אמת שהדין עם המחזיק אבל בלא טענה אפילו החזיק בפניו עשרים שנה לא מהניא (ג) חזקתו דכיון דיש עדים שהיה של המערער וזה אינו טוען שמכרו או נתנו לו למה יהיה שלו. וכדאמרינן בגמ' פשיטא [ז]: והבא משום ירושה א"צ טענה. שאפילו אינו יודע לטעון ברי לומר אבי קנה ממך אלא שהביא ראיה שדר בו אביו אע"פ שלא דר בו אלא יום אחד סגי כיון שיורש זה החזיק בו לתשלום ג' שנים והימים שדר בו האב יבואו במספר להשלים ג' שני חזקה וכדאיתא בגמ' ואנן טענינן ליורש וטענינן ללוקח לומר שהמערער מכרו לאביו או לפלוני שמכר לזה: [בגמ' פשיטא מ"ד הא גברא מזבן זביניה ליה וטרא ה"ל ואירכס וסבר אי אמינא מזבן זביניה לי יאמרו לי אחוי שטרך הילכך נימא ליה אנן דילמא שטרא ה"ל ואירכס דכגון זה פתח פיך לאלם הוא קמ"ל]: **גמ'** וסבר. דלאו כולי עלמא ידעי דינא דחזקה במקום שטר קיימא וסבר למיטען שפיר טפי כשטוען בפניך החזקתי ולא אמרת לי דבר הילכך מהו דתימא דטענינן ליה אנן ששטר היה לו אלא שנאבד קמ"ל דבכה"ג כיון דאיהו לא טעין אנן לא טענינן ליה וכתב הר"ש ז"ל שאם הוא חוזר וטוען קודם שילא מב"ד שטר היה לי ואירכס ולפי שיראתי שלא תאמרו לי אחוי שטרך טענתי כן טענתו טענה דקי"ל [דף לא.] טוען וחוזר וטוען ואין זה כסותר טענתו הראשונה ולזה נוטים דברי ה"ר יונה ז"ל: שקל בידקא. נכנס שטף מים לתוך שדהו והוליך המחיצות ולא נודע מקומן: אהדר גודא. החזיר אותו הכותל שהיה מוטל על שניהם לגדור בגנה וכיוצא בה באמצע החזירו כולו לצד חבירו והיה חבירו מבקש שיחזיר את הכותל באמצע: [ח] והא אחזיקי לי. ודאי כיון דאפילו בחזקת ג' שנים בעינן שיבא בטענה כל שכן בתוקה דלאלתר כזו הילכך נ"ל דה"ג מחמת טענה הוה אתי והכי קאמר והא אחזיקי לי כלומר על פיו ובמלואו גדרתי וסייע בהדאי והוי כאילו אמר לי זיל חזק וקני והא אחזיקי [ט] במתנה זו שמחל לי חלקו במה שגדרתי כדתנן [דף מב.] גדר ופרץ וכו': א"ל כמאן. הא דאמרת שנתן לך מתנה או מחל לך והוא מכחישך שאומר שלא נתן לך ולא מחל לך כלום א"כ במה אתה רוצה לזכות בטענה זו משום חזקה והלא לא החזקת ג' שנים אי משום דס"ל כר' יהודה דמתני' דתלי טעמא דג' שנים כדי שיהא באספמיא וכו' דמשמע דכל שבפניו ס"ל דלאלתר הוי חזקה: וכר' ישמעאל בר רבי יוסי. בשלהי פירקין באחד שפתח חלונותיו בחצר השותפין בפני שותפו ולא מיחה באותה שעה וא"ל החזקת בני דס"ל דבפניו לאלתר הוי חזקה לית הלכתא כוותייהו: והא קא אחיל וכו'. כלומר יש לי עדים שסייעני בגודא בפניהם והוי כאילו נתן לי או מחל בפניהם וא"צ לחזקת ג' אלא במה שגדרתי אפילו בכל שהוא זכיתי במתנה: מחילה בטעות הוא. שלא היה יודע שהיית בונה בתוך שלו כמו שאת גופך

מה תהא עליה אמר להו זילו איטמרו בעבר ימינא וכתובו ליה אתו לקמיה דרבא לדינא אמר להו לא מר קנה ולא מר קנה מאן דחזא סבר משום דהויא מודעא לחברתה ולא היא התם (א) דמוכחא מילתא דמשום אונסא הוא דכתב לה הכא מר ניחא ליה דליקני ומר לא ניחא ליה דליקני (ב) איבעיא להו *סתמא מאי רבינא אמר לא חיישינן רב אשי אמר חיישינן והלכתא חיישינן כתב רבינו האי גאון זצ"ל לא רגילינן בצוואות למיחש (א) לסתמא ומעשים בכל יום כדנפקא פקדתא דמצוה מחמת מיתה במתנה מקיימינן לה וגבינן בה ולא חיישינן למאי דלא כתיב בה (ב) בפרהסיא ועוד כתב ז"ל שכ"מ דאמר לא תגלו הא תפקידתא אלא לאחר מותי לא הויא מתנתא טמירתא דלכי מתקיימה לאחר (ג) מיתה ההוא עידנא לאו טמירתא היא דהא אמר להו לסהדי לאחר מותי גליוה והא ודאי דבר מוכיח דעבידא לאיגלויי היא דאמר להו לבתר מיתה ליסהדו בצוואתו וליכא למיחש בה למתנתא טמירתא: **מתני'** כל *חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה אמר לו מה אתה עושה בתוך שלי שלא אמר לי אדם דבר אינה חזקה שמכרת לי שנתת לי במתנה הרי זו חזקה אביכם מכרה לי אביכם נתנה לי במתנה הרי זו חזקה והבא מחמת ירושה אינו צריך טענה: **גמ'** רב ענן שקל בידקא בארעיה אזל אהדר גודא בארעיה דחבריה אתא לקמיה דרב נחמן א"ל זיל אהדר (ד) א"ל והא אחזיקי לי כמאן כר' יהודה וכר' ישמעאל דאמרי כל בפניו לאלתר הוי חזקה לית הלכתא כותייהו (ה) והא קא אחיל דאתא א וסייע אגודא בהדאי א"ל מחילה בטעות הואי את גופך אי הוה ידעת מי הוה לך למיעבד הכי כי היכי דאת לא הוה

ד"ה

[דף מא.]

[דף קנ"ז]

תס"א

[עין ק"א]

רש"י

והוא טעות: זילו איטמרו. וכתבו לבני ויהא שטרו מוקדם ויגבה הכל: לא מר קנה. הבן משום דהויא מתנה טמירתא: ולא מר. האשה לא קנתה משום דהוי [א] הטמירתא מודעא לבטלה: ולא היא. דטמירתא כמאן דליתא דמי ולא הויא מודעא לבטל הכא מוכח מילתא דמחמת אונסיה שלא רצתה להנשא לו אא"כ יכתוב לה לכך לא גמר בלבו להקנות לה אלא דעתו לחזור בו אחר שישאנה אבל היכא דליכא שום אונס בבתרייתא לא הוי טמירתא הקודמת מודעא לבטלה דקמייתא דטמירתא היא לא ניחא ליה דליקני בתרייתא שהיא בגלוי וכראוי ניחא ליה דליקני וכן הלכה: סתמא מאי. משום דפליגי תרי לישני בעי היכי הלכתא: והלכתא חיישינן. ולא קא מגבינן ביה הילכך הנהיגו לכתוב בכל שטרי מתנות [ב] מתנה זו כתבוה בשוקא וחתמוה בברא ולכך אף על גב דלא אמר אלא כתבו לו סתם שטר מתנה כמו שתקנו חכמים קאמר: **מתני'** כל חזקה שאין עמה טענה. שיטעון טענה טובה למה מחזיק בשל חבירו כלמסיק בין בחזקת שלש שנים דקרקעות ובתים ואילנות ועבדים בין בחזקת יום אחד כגון שהחזיק להורדי [ג] והנך דלעיל: הבא מחמת ירושה. שהחזיק ג' שנים מכח ירושת אביו שהיה שלו ביום מותו א"צ טענה לבאר איך בא ליד אביו ומיהו ראיה בעי שראו אביו דר בו יום א' הכי מפרשא בגמ': **גמ'** שקל בידקא בארעיה. שטף מים בא ונכנס לתוך שדהו ונטל המחיצות ולא ידע מקומו: אהדר גודא. עשה כותל חדש בינו לבין שכינו והרחיב שדהו ועשה הכותל בשדה חבירו: והא אחזיקי. שבניתי הכותל על פיו ובמלותו וכיון שהחזקתי על פיו יום או יומים ושתק ולא מיחה הוי חזקה שיש עמה (א) טענה: א"ל. כמאן טענת והא אחזיקי דסבירא לך דחזקת יום אחד הוי חזקה כר' יהודה דמתני' דאמר כדי שיהא באספמיא כו' ואם היה בסמוך לו מיד (ב) כשידע ולא מיחה הוי חזקה: וכר' ישמעאל בר רבי יוסי. דסוף פירקין: לית הלכתא כותייהו. אלא כרבנן דבעו ג' שנים: והא קא אחיל. כיון דסייע בהדאי הרי מחל לי אותו: מחילה בטעות הוא. שלא היה יודע שבנית בשלו: מי עבידתה. בתמיה אלא גם אתה טעית שסיית

שלטי הגבורים

אמר כתבוה בשוקא ואח"כ נתן אותה שדה לאחר במתנה גלויה השני קנה ולא אמרי' הרי גילה דעתו במתנה ראשונה שאינו חפץ בשניה אלא אם איכא הוכחה בשניה כהסוא דאזיל לקדושי אתתא וצ"ע בדברי הטור מדבריו שבסי' רמ"ב לדבריו שבסי' רנ"ג:

כתב ריא"ז

אמר להם סתם כתבו מתנה זו לפלוני ולא אמר להם תסתירו עצמכם וגם לא אמר להם כתבוהו בשוקא ותתמוהו בברא הרי זו מתנה גמורה ויש להם לעדים לכתוב בשטר אמר לנו כתבוהו בשוקא וכו' שסתם הדבר מתנה הוגנת לוה להם ואם היה השטר כתוב סתם חוששין בו למתנה מסותרת ול"נ שאם אמר להם סתם אין להם לכתוב אלא סתם ואין להם לכתוב מה שלא אמר להם והרי זו בחזקת מתנה מסותרת והיא בטלה לגמרי עד שיצוה להם לכתוב בגלוי ויכתבו הם ואמר לנו כתבוהו ותתמוהו בשוקא וכמבואר בקונטרס הראיות בראיה ז' וכן היא שיטת רבינו חננאל: ור"י כתב בשם רב האי שאין רגילין לכתוב במתנת ש"מ מתנת פרהסיא ואין חוששין בה למתנה מסותרת ואפי' אם צוה ש"מ לעדים שלא יגלו צואתו עד שימות הרי זו קיימת שהרי אין צואתו מתקיימת אלא לאחר מיתה והרי לאחר מיתה יש להם רשות לגלות ונראין לי דבריהם שאין מטריחין על ש"מ יותר מדאי:

א וכתב הר"ר יונה אם שמעון המסייע מודה שידע שהכניס ראובן בתוך שלו הוי חזקה אע"פ שלא ידע ראובן הבונה וקנה המקום שהכנים לתוך של שמעון מיד אע"פ שלענין פתיחת חלונות כה"ג לא הוי חזקה אפי' שסייעו בפתיחתה לגבי כותל הויא שפיר חזקה דכיון דראובן השיג גבולו ונכנס בשלו והוא ידע לא היה לו לסייע אלא ודאי גמר והקנהו לו:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) בדיני שכיב מרע איירי ס"א במ"מ למיי' פ"ח מהל' זכיה ומתנה:

מהר"ן שפירא (ב) רצונו לומר מאמר דהוא מצוה מחמת מיתה מתנתו מתנה דאפשר דמתוך טרדתו אינו יכול להאריך ולומר כתבוהו בשוקא ב"י כמ"ה סי' רמ"ב ע"ש שהאריך:

הגהות מאי"ר

[א] נ"ב לה: [ב] מתנות וכך אמר לנו כתבוה בשוקא כצ"ל: [ג] נ"ב וכו': [ד] נ"ב פי' לפרש בבדיא וסכי אמר לנו הא מתנתא כתבוה בשוקא וכו': [ה] נ"ב פי' וא"צ לשאול את פיו בפירוש: [ו] נ"ב פי' לטענה: [ז] נ"ב פי' שאין לו חזקה כשאין לו טענה: [ח] נ"ב וכתוס' לא פירשו כן שקאי והא אחזיקא לי כיון שסייע ומחל לי כמו שפי' הנ"י דהא אח"כ פריך והא אחיל לי אלא טוען אתה מכרת לי ורוצה להיות נאמן מתורת חזקה: [ט] נ"ב פי' במה שגדרתי עשיתי חזקה במתנה זו שמחל לי חלקו:

עין משפט

א מיי' פי"ד מהל' טוען ונטען סמג עשין לה טוש"מ סי' קמב קמו:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב לשני לא קנתה האשה: (ב) נ"ב אלפסי ישן והלכך לא מרעא מידי: (ג) נ"ל מותו: (ד) נ"ב ליה: (ה) נ"ב א"ל:

הגהות חו"י

(א) נ"ב פי' טענת מחילה וצ"ע הרי בתר אמר והא קא אחיל: (ב) נ"ב ומה דבעי שנה לאכילה משום דבשדה איירי דזימנין דבעי שנה עד שיאכל ספירות: (ג) נ"ב דהא דמדלא מחה מחיל לאו טענה מקרי וצ"ע כדר' ישמעאל ·

גופך ודאי טעית ואף על גב דשמעינן ליה לרב נחמן [ב"מ דף סו:] גבי פירות דקל דמחילה בטעות שמה מחילה יש לומר דהתם ידע דפירות דידיה אכיל בכה"ג הוי מחילה אבל הכא דהאי גברא לא ידע מידי דמיא לאונאה דאמרינן התם דמשום דלא ידע לא הוי מחילה ושמעינן מהכא דאילו הוה ידע המזכה אף על גב דלא ידע רב ענן שהוא הזוכה קנה ומשום הכי *לא הוה סגי למימר ליה את ודאי לא הוה ידעת ואע"ג דאמרינן ביבמות פרק רבן גמליאל (דף נב:) שהעודר בנכסי הגר וכסבור שהיא שלו לא קנה כיון שזוכה גופיה לא ידע תירך נר מצוה הרלב"ד ז"ל דשאני הכא דאיכא דעת אחרת מקנה ושמעינן נמי מהכא דכל היכא דמסייע ליה לחבריה במידי דהוי מזכה ליה והוה ידע הוי כאילו א"ל זיל חזק וקני ודוקא בכי האי גוונא שמסיג גבולו ואפ"ה מסייעו אי נמי בכותל מחילה שהוצאת הבנין לאמצע אז ודאי לא מצי למימר ליה מחייכנא בך שאין אדם משחק בחבירו ומפסיד שלו אבל בענין אחר לא מהני מידי דאשכחן בירושלמי [דפרקין הלכה י] תמן תני הפותח חלון בחצר חבירו במעמד חבירו רבי אומר פותח בשמאל וסותם בימין הגע עצמך שהיה עומד שם יכול למימר ליה בעינא הוינא [כ] לעינך היה מושיט לו צרורות יכול למימר ליה [ל] מיחך הוינא בך: תרתי אצייתא. שתי שורות של גפנים הכנים רב כהנא בקרקע חבירו: א"ל. רב יהודה תחזיר לבנות הכותל והנח ריוח שתי שורות שיש בהם שני עדים: שיש בכלל מאתים מנה. וחייב ליתן מנה לכ"ע: נחלקה עדותן. מפני שאין כאן אלא עד אחד ועד אחד כי אתי לשבועה קאתי: יש בכלל מאתים מנה. דהוי כאילו הוו שני עדים לענין מנה וחייב לשלם מנה ה"נ לגבי תרי אצייתא שני עדים איכא הילכך זיל אהדר תרי מגו תלת והלכתא כרב יהודה וא"ת והא חד מינייהו שקרא הוא ואפילו לרב הונא דאמר [לעיל דף לא:] בשתי כיתי עדים שמכחישות זו את זו זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה מודה באחד מכת זו ואחד מכת זו שאין יכולין להעיד דחד מינייהו פסיל ודאי א"כ ה"נ נימא הכי י"ל דהכא לאו שקרא הוא דעבידי אינשי למטעי בין תרתי לתלת וכן בין מנה למאתים והכי אמרי' בפ' כל הנשבעין [דף מח.] א' אומר גבוה שתי מרדעות ואחד אומר ג' עדותן קיימת א' אומר ג' ואחד אומר ה' עדותן בטלה: בקשתא. שם מקום: דזבנא מינך. לפי דבריו: אי אית לך סהדי. הא דבעינן ראיה שדר בו המוכר חד יומא לאו משום דלא מהימנינן ליה כשטוען

רש"י

שהיית סבור שבשלך בנית: חד אומר. עד אחד שאמר שרב כהנא עייל כותלו בשל חבירו: תרתי אציאתא. שתי שורות קרקע על פני כל השדה: תרתי מגו תלתא. תרתי אציאתא מן ג' שהשני מעיד דתרוייהו מודו דתרתי עייל בכלל תלת תרי: שיש בכלל מאתים מנה. ואין כת שניה מכחשת הראשונה במנה אלא היא כמוסיפה עליהם מנה ובמנה השני הראשונה מכחשת את השניה ואוקי בחזקת מריה: נחלקה עדותן. דמאי דקא מסהיד האי לא קמסהיד האי: א"ל לכי תייתי. וכרב יהודה קי"ל: בקשתא. מקום: בעליתא. בעלייה: דזבנה מינך. שהייתי סבור שלקחה ממך: דדר ביה ההוא. דזבנא לך חד יומא: ואוקימנא בידך. הואיל ודרת בו ג' שני חזקה [ו] דטוענים ליורש וללוקח [ז]: חביבי. ר' חייא היה דודו של רב: וחזיתיה לדעתיה. דר' חייא דאי טעין האי מחזיק קמאי דידי זבנה מינך האי דזבין לי: כוותיה דרבי חייא. דצריך להביא עדים דדר המוכרו לו יום אחד: הא ראיה. דדר ביה יום אחד בעי: נראה בו. המוכרו ללוקח זה נראה בו למוד [ח] ארכו ורחבו מי חשוב כעדות דירה או לא: ג' לקוחות. שראובן מוכרו לשמעון ושמעון ללוי והחזיק בו כל אחד מאלו שנה ואתא יעקב וקא מערער ואמר שלא מכרו לראובן: מצטרפין. הלקוחות והוי כאילו החזיק אחד מהן ג' שנים מדלא מיחה יעקב הפסיד: וכולן בשטר. אשני לקוחות אחרונים קאי דראשון שלקחו מן המערער מה לנו ולשטרו אם יש לו שטר פשיטא שאין יכול לערער: אכלה האב. שנה ומת ואכלה הבן אחר האב שנה והלוקח שלקחו מן הבן [ט] מצטרפין לג' שנים דיורש כרעיה דאבוה הוא [י]: אכלה. המחזיק בפני האב שהיתה שלו שנה ואומר שלקחה ממנו ובפני הבן אחרי מות אביו ובפני הלוקח שלקחו מן הבן כיון דזבנה הבן להאיך אין לך מחאה גדולה

הוה ידעת איהו נמי לא הוה ידע *רבי יהודה מאי היא דתנן *א"ר יהודה לא אמרו ג' שנים אלא כדי שיהא באספמיא ויחזיק שנה וילך ויודיעו שנה ויבוא לשנה אחרת דשמעת מינה דבפניו לאלתר הויא חזקה ר' ישמעאל מאי היא *דההוא דפתח חלונותיו לחצר השותפין בא לפני ר' ישמעאל בר ר' יוסי אמר לו החזקת בני החזקת בא לפני ר' חייא א"ל יגעת בני ופתחת יגע בני וסתום: רב כהנא שקל *בידקא בארעיה אזל (א) הדר גודא בארעא דלאו דידיה *אתא לקמיה דרב יהודה אזל אייתי תרי סהדי חד אמר תלת אציאתא עייל וחד אמר תרתי אציאתא עייל א"ל זיל אהדר תרי מגו תלתא [א] כמאן כרשב"א דתניא ר' שמעון בן אלעזר אומר לא נחלקו ב"ש וב"ה על שני כתי עדים שבת אחת אומרת מאה ואחת אומרת מאתים שיש בכלל מאתים מנה על מה נחלקו על כת אחת [ב] שבית שמאי אומר נחלקה עדותן וב"ה אומר יש בכלל מאתים מנה (א) א"ל הא מייתינא איגרתא ממערבא דלית הלכתא כרשב"א אמר ליה לכי תייתי °ההוא *גברא דדר בקשתא בעיליתא ארבע שנין אתא מאריה דביתא אשכחיה אמר ליה מאי בעית בהאי ביתא א"ל מפלניא א זבינתיה (ב) דזבניה מינך אתא לקמיה דר' חייא א"ל אי אית לך סהדי דדר ביה ההוא מקמך אפילו חד יומא מוקמינן ליה בידך ואי לא לא: אמר רב הוה יתיבנא קמיה דחביבי ואמרי [ג] ליה וכי אין אדם עשוי ליקח ולמכור בלילה וחזיתיה לדעתיה דאי אמר ליה קמאי דידי זבנה מיניה הוה מהימן מיגו דאי בעי אמר (ג) זבינתיה מינך מהימן אמר רבא כוותיה דר' חייא מסתברא דקתני ב והבא מחמת ירושה אינו צריך טענה טענה הוא דלא בעי הא ראיה דדר בה אבוה [ד] בעי וכן הלכתא איבעיא להו נראה בו מאי אביי אמר היא היא רבא אמר עביד איניש דסאיר [ה] ולא זבין והילכתא כרבא: ג' לקוחות מצטרפין אמר רב ג יוכולן בשטר כי היכי דליהוי להו קלא דלישמע מארי ארעא (ג) ואי לא מיחה הוי חזקה ואע"ג דלא אבלי כל (ד) שום חד מהני שלשה לקוחות אלא חדא שתא הרי אלו מצטרפין והויא חזקה על מארי ארעא *ת"ר אכלה האב שנה והבן שנה והלוקח שנה האב שתים והבן שנה האב שנה והבן שתים הרי זו חזקה למימרא דלוקח אית ליה קלא והא תניא אכלה בפני האב שנה ובפני

שלקחה דודאי נאמן הוא כיון שהחזיק שני חזקה וכן הדין בפרק הגוזל ומאכיל (דף קיד:) גבי תופס מטלטלין שאע"פ שיש עדים לזה שהם שלו וזה טוען ואומר מפלוני לקחתים נאמן דטענינן ליה לומר שזה המערער מכרם לפלוני המוכר אלא הכא היינו טעמא משום דאי לא מייתי (ה) מחזי כשקרא אבל גבי המחזיק הזה אדרבה כיון שהחזיק מחזי דלוקח הוא וא"ל לו ראיה אם לקחו וכ"כ הרמב"ן ז"ל ושמעינן מהכא מדבעיא סהדי ולא סגי אם אמר איהו ידענא דדר ביה המוכר חד יומא משום מגו דאי בעי אמר אנא זבנתא מינך כדאמרינן גבי [וחזיתיה לדעתיה דאי אמר] קמאי דידי זבנה מינך דלא אמרינן מגו אלא במילתא דבתר דמהימנינן ליה משום מגו שוב ליכא ספיקא אבל במילתא דאף כי נימא מגו אכתי איכא לספוקי אם לקחה המוכר מזה המערער אם לא לא אמרינן מגו דלא מפיו אנו חיין שנאמין כל כך לדבריו משום מגו עד שנצטרך לברר ספק אחר מדעתנו לקיים דבריו ולמטען שהמוכר לקחה מן המערער וכן כתבו המפרשים ז"ל: טענה הוא דלא בעי הא ראיה בעי. מדלא אמר אינו צריך כלום אלמא ראיה לפחות בעי דדר ביה המורים חד יומא אבל לא צריך למטען שאביו לקחו מן המערער והלכתא כר' חייא וכרבא דאמרי עביד איניש לעיין קרקע ולמדוד ארכו ורחבו לקנותו ושוב לא יקנה הילכך צריך ראיה שדר בו חד יומא: [ג' לקוחות]. שדה שיש עדים שהיתה של ראובן לעולם והחזיק בה שמעון שנה שטוען שקנאה ממנו ואח"כ מכרה שמעון ללוי שנה אחרת ואח"כ מכרה לוי ליהודה והחזיק בה שנה אחרת הרי ג' לקוחות אלו מצטרפין חזקתם כאילו החזיק א' מהם ג' שנים רצופות ויכול יהודה לטעון כיון שהחזקנו בין שלשתנו ג' שנים היה לך למחות בינתים כי אין לו לשמעון ליזהר בשטרו יותר מג' שנים ולא מצי ראובן לטעון כיון שלא ראיתי שהחזיק שום א' מכם לא חששתי למחות דכיון שמכרו זה לזה בשטר שטר אית לה קלא ממילא נשמע הקול בלא חקירה וכיון דשמע היה לו למחות אבל בעדים לא מתפרסם קלא כולי האי ולא נשמע לו אלא ע"י חקירה ואין לו לחקור דיכול לטעון לא היה לי לחוש שיקחו את שלי [מ]:המוכר שדהו וכו' התם איכהו וכו'. כלומר יש להם ללקוחות לחקור קודם שיתנו דמיהן אם המוכר מחויב באחריות לשום אדם כדי שלא יגבו מהם מה שיקנו ובחקירה ידעו הדבר דמאן דזבין בפרהסיא זבין כי היכי דליפוק עליה קלא וירבו הקופצים וכשלא חקרו איהו דאפסידו אנפשייהו וכתב ר"ח ז"ל דהיינו דוקא במכירה אבל מתנה עבידי אינשי דיהבי בצנעה הילכך הנותן שדהו בעדים וקבל עליו אחריות אינו גובה מנכסים משועבדים. ופי' גובה מנכסים משועבדים דאמרי' במוכר שדהו שגובה הלוקח אחריותו אם יטרפוהו מנכסים שמכר לאחרים זה המוכר לו וכתבו המפרשים ז"ל דהיינו דוקא כשטרפוהו בב"ד וקודם שילא מהם כתבו לו טירפא משעת המכר דאי לא נטען ללקוחות שפרעו מוכר ללוקח דהא [נ] מלוה על פה היא: הרי זו חזקה. ללוקח כיון שלא מיחה המערער בתוך שנים הללו דאע"ג דלא החזיק שום אחד מהם בכל שני חזקה מ"מ הרי אמרנו דג' לקוחות מצטרפין כיון דאיכא קלא דיורש כרעיה דאבוה הוא ולוקח בשטר נמי אית ליה קלא דממילא ולא מצי מערער למימר לא שמעתי ומשום הכי לא מחיתי: אכלה בפני האב (ו). המחזיק שטוען שהאב מכרה לו ובפני הבן שנה (ז) ובפני לוקח שני (שנים) מצטרפין לחזקה אע"ג דלא אכל בפני כל אחד אלא שנה [ולא מצי לוקח מן הדין לאפוקי מיניה משום דקא טעין מחזיק שטר היה לי מן האב ונזהרתי בו לשמרו ג' שנים ואבד ממני שלא ידעתי מלקיחתך מן הדין לסוף ב' שנים דלוקח לית ליה קלא] ואי לוקח אית ליה קלא הלא כשמכרו ללוקח זה הוי מחאה למחזיק שאם

שלטי הגבורים

א ואם אמר מתחלה מפלוני קניתיה סתם ושוב הוסיף לומר שקנאה בפני עדים כתב ר"י כיון שאין למערער עדים שהיה שלו אם יטעון המחזיק קניתיה מפלוני שקנה ממך אין מוציאים אותה מידו אפי' שלא החזיק בה ג' שנים במיגו שהיה אומר לא היתה שלך מעולם ומיי' כתב ג"כ אם יש לו עדים שדר בו המוכר יום א' אפי' אינו טוען שקנאה ממך בפני וגם לא החזיק בו ג' שנים אין מוציאים אותה מידו כיון שאין עדים למערער שהיתה שלו:

ב כתב הרמ"ה הא דטענינן ליורש וללוקח כי אית ליה סהדי דדר ביה אידך חד יומא דוקא כשמברר בעדים שירשה או שלקחה מפלוני אבל אם אין לו עדים אלא על פיו אינו נאמן לשוויי נפשיה לוקח ויורש אבל כשטוען פלוני זבנה ממך קמי דידי אז א"צ עדים שהוא לוקח והרמב"ן כתב שלעולם א"צ עדים שהוא יורש ולוקח כיון שהחזיק בה ג' שנים וכן דעת הרא"ש:

הגהות הב"ח

(א) אהדר כצ"ל:(ב) נ"ב ליה אנא:(ג) נ"ב וימחי: (ד) תיבת שום נמחק: (ה) נ"ב סהדי: (ו) נ"ב שנה: (ז) ובפני לוקח שנה מצטרפין כצ"ל:

הגהות חו"י

(א) נ"ב על מה נחלקו על כת א' שא' אומר מנה וא' אומר מאתים שב"ש אומרים נחלקה עדותן וב"ה יש בכלל מאתים מנה. עי' ברי"ף סנהדרין פ"ג בסופו קודם ד"ה מתני' כל זמן שהוא מביא ראיה כו': (ב) נ"ב פי' כך אמר לי:

הגהות מא"י

[א]נ"ב א"ל:[ב]נ"ב שאחד אומר מנה ואחד אומר מאתים: [ג] נ"ב רשב"ם ואמרי ליה לחביבי אמאי צריך להביא עדים שראוהו בבית יום א' וכי אין אדם עשוי ליקח בלילה ולמכור לאחר באותו לילה שנותנין לו ריוח והוי ליה לאוקמיה לנכסי אנכסיה בטענה זו דהא טוענין ללוקח: [ד] נ"ב בגמ' דמי הא ודלמא לא טענה בעי ולא ראיה בעי איבעית אימא שאני לוקח דלא שדי זוזי בכדי: [ה] נ"ב ארעים: [ו] ג' שני חזקה שוב לא תצטרך להביא עדים שלקחה מבעליו אותו שמכרה לך משום דטוענין כצ"ל: [ז] נ"ב שהמורים והמוכר ודאי לקחו ממנו: [ח] נ"ב כמה: [ט] נ"ב בשטר שנה: [י] נ"ב פי' כרעיה דאבוה הוא וכאילו עדיין היא ברשות אב והיה לו למחות בו: [כ] נ"ב ר"א לעי: [ל] נ"ב ס"א מגחך: [מ] נ"ב ל"ג ועדים לית להו קלא והאמר רב המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים התם לקוחות איהנו אפסידו אנפשייהו: [נ] נ"ב פי' דהא לא כתב לו אלא בעדים:

עין משפט

נ"א ומש"ה איצטריך למימר

א מיי' פ"ג מהל' עדות סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' ל:

ב מיי' פי"ד מהל' טוען ונטען טור ח"מ סי' קמו:

ג מיי' פי"ב שם סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמ:

דף לח. דף נט: תס"ב תס"ג תס"ד דף מא: [ד"קעה ע"ב] דף סב. ד"ס

שאם היה שלו לא היה זה יכול למכור לאחר והויא ליה לאזדהורי בשטריה שלא יסלקנו לוקח זה וא"כ כיון שאין לו שטר אמאי עלתה לו חזקה ולא מצית אמר דלוקח שני זה לא לקחו בשטר אלא בעדים ולא אמרינן לוקח אית ליה קלא אלא [ב] בשטר דהיינו דוקא לגבי המערער שהיה הקרקע שלו לעולם אין לו לחקור שיגזלו את שלו וצריך קלא דממילא אבל [ג] לוקח כל שלא החזיק שני חזקה יש לו לחקור שלא יערער עליו ושיזהר בשטרו תדע שהרי מחאה בפני שנים לבד הוי מחאה וכיון דמוכר לשני אין לך מחאה גדולה מזו ושני נמי בפני שנים אלא ודאי כי היכי דלוקח בעדים במאי דשני בעדים לא חשיב קלא גם ללוקח בשטר לגבי מערער שצריך קלא דממילא לא חשיב קלא: במוכר שדותיו סתם. לעולם אימא לך דאית ליה קלא ומשום הכי חזקתו חזקה ואפי' [ד] כי תוקים להאי סיפא בשטר דומיא דרישא ולא קשיא מידי דהכא מיירי שמכר לו שדות הרבה והיה שדה זו בכלל אותה מכירה והיה סבור המחזיק שלא היה שדה זו בכלל אותה מכירה שלא היה חושדו שימכרנה לאחר כיון שהוא לקחו ולפיכך לא נזהר בשטרו וכתב הרב רבינו משה בר נחמן ז"ל דאף על גב דסיפא דאכלה בפני הבן שתים איירי בבן גדול דאם קטן לא עלתה לזה חזקה דאין מחזיקין בנכסי קטן מיהו רישא דאכלה הבן איירי אפי' בקטן דאע"ג דקטן לא מצי למזהר בשטריה וא"כ מחאה למה דכל היכא דמחאה לא עבדא מידי חזקה לא מהניא כדאמרינן דבשעת חירום דאין מחאה לא מהני חזקה מיהו לאו טעמא דמחאה משום דהלה יזדהר בשטריה לבד כדי דנימא זה דלא מצי מזדהר לא צריך לממחה ביה דמ"מ דרך העולם הוא שמערערין כשמחזיקין אחרים בנכסיהם ואמאי לא ערער זה אם אמת שלא מכרו ולא מצי למימר בחנם הייתי קובל ומערער דהא אין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין וכיון דקטן הוא שלא בפניו מיקרי דהא אמרינן בפרק שום היתומים (דף כב:) בכולהו אין נזקקין לבד מגמלאת שדה שאינה שלו: מתני' האומנין. שהתקין להם כלים לתקן כיון שמביא ראיה שהיה שלו ונתן לו לתקן לעולם אין להם חזקה אפילו החזיקו האומנין בהם זמן מרובה דהא חזקת מטלטלים לאו בג' שנים תליא אלא אפילו לאלתר כל היכא שהוא תופס בהן הרי הן בחזקתו חוץ מכלים העשויים להשאיל ולהשכיר [לקמן דף נב:] שאינו נאמן שום אדם לומר לקוחין הן בידי והכא גבי אומן אפילו אינם עשויים להשאיל ולהשכיר הוי לגבי דידיה כעשויין להשאיל ולהשכיר לעלמא כיון שאינו יכול להחזיק לאלתר שהוא זמנו לחזקת מטלטלין שוב אין לו בהן חזקה: השותפין. אפילו החזיק כל אחד בחלק חבירו ואכל כל הפירות שלש שנים אינה חזקה שכן דרך השותפין לאכול אחד כל הפירות ג' או ארבע שנים ואחר כך אוכל אותם חברו כן: האריסין. שירדו לתקן הקרקע למחצה לשליש ולרביע ואכל כל הפירות שלש או ארבע שנים ג"כ אינו נאמן לומר לקחתיו ממנו שכן דרכם לאכול זמן מרובה ואח"כ יאכלו הבעלים כשיעור זה: והאפוטרופסים. נמי שהרי הכל בידם ויוכלו לאכול כרצונם אינם נאמנים בעבור מה שהחזיקו לומר לקוחין הם בידי: לא לאיש וכו'. בנכסי מלוג שהבעל יש לו דין באכילת הפירות ואע"ג דכתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך אין לו חזקה דמשום אימתא דבעל לא רצתה למחות בידו: ולא לאשה וכו'. מפני שמזונותיה על נכסיו אינה נאמנת לומר לקוחה היא בידי: ולא לאב וכו' ולא לבן וכו'. כל היכא שלא חלקו ולא נתפרדו זה מזה אינן מקפידים זה על זה במה שמחזיקין זה מזה אפילו זמן מרובה הילכך אין שום אחד מהם יכול לטעון חזקה: [ה] בד"א. דבעי שלש שנים בחזקה שיש עמה טענה [ו] שזה טוען לקחתי וזה טוען לא מכרתי אבל בחזקה שאין עמה טענה אלא שזה מחזיק בקרקע וזה מודה שנתנו אלא שעכשיו רוצה לחזור במתנתו או אם הם אחין שחלקו ועכשיו רוצה האחד להטיל גורל פעם אחרת תיכף שנעל או גדר פרצה שהיה יכול ליכנס בה בריוח ועכשיו אינו יכול ליכנס אלא בדוחק או פרץ אפילו מעט שיוכל ליכנס בה יותר בריוח הרי חזקתו חזקה לאלתר ושוב אין יכולין לחזור בהן: גמ' השותפין. שלקחו קרקע בשותפות והחזיק אחד בחלק חברו ואכל הוא לבדו כל הפירות שלש שנים הרי זו חזקה אע"פ שדרך השותפין לאכול זה בלא זה וטעמא כיון שהוא ראוי ליחלק כדמפרש ואזיל ומתני' דקתני אין להם חזקה מיירי בשדה דלית בה דין חלוקה כי אז דרך הוא שזה אוכל כל הפירות שלש שנים או יותר וכן חבירו אחריו: והוא דנחית לכולה. שאוכל כל הפירות אבל אם זה אוכל פירות חצי השדה וזה פירות חצי האחר וחצי האחד יותר מעולה מהאחר אע"פ שאכלו אחד מן השותפין שני חזקה לא עלתה לו חזקה לומר זה בא לחלקי והחזקתי בו אפילו בשדה שיש בה דין חלוקה אלא נאמר כן דרך השותפין שזה אוכל ברוח זה וזה ברוח זה ואין מקפידין זה על זה וכ"ש באין בה דין חלוקה שאין להם חזקה נמצא שאין לו חזקה עד דאיכא תרתי דנחית לכולה ואית בה דין חלוקה דכיון דאכלו ג' שנים ולא מיחה בו חבירו עלתה לו חזקה וכן כתב רבינו חננאל ז"ל וכן דעת הרמב"ם ז"ל [בפרק יג מהלכות טוען ונטען] וכן כתב הרי"ף ז"ל וכתב הרא"ש ז"ל דהכי קי"ל. והיא [דף כט:] עובדא דרמי בר חמא ורב עוקבא בר חמא דזבין אמתא בשותפות ומר אשתמש בה בראשונה וכו' ה"ה אי הוי משתמש בה חד שלש שנים רצופות לא האי חזקה דבאמתא לית בה דין חלוקה אלא עשו כן כדי שלא ישתכח השותפות: גופא אמר שמואל שותף כיורד ברשות. כלומר כאריס היורד ברשות דשותף אין לו חזקה כמו אריס שאין לו חזקה: [ז] שנוטל בשבח וכו'. פי' (ג) הרא"ש ז"ל שאם בשעה שירד בה שותף היה בה שבח המגיע לכתפים כענבים העומדין ליבצר והתבואה ליקצר נוטל מהם דיורד ברשות נמי נוטל מהם כיון שעדיין צריכין לקרקע אבל יורד שלא ברשות אינו נוטל מהם כלל מפני שיכול לומר לו איני צריך לאריסותך שהרי עומדין ליתלש: ובשדה שאינה עשויה ליטע ונטעה נוטל כל השבח כאילו עשויה ליטע ואפי'

נר מצוה

א ובפני הבן שתים בפני האב שתים ובפני הבן שנה בפני האב שנה ובפני הבן שנה ובפני הלוקח שנה הרי זו חזקה ואי אמרת לוקח (א) אית ליה קלא כיון דזבנה אין לך מחאה גדולה מזו ואוקמה רב פפא להאי תניא במוכר שדותיו סתם ולית ליה להאי לוקח קלא דלא מינכר זביני דהאי ארעא דאיזדבנא בכלל ארעאתיה אבל (א) זבנה מארי קמא באנפא נפשיה כיון דאית לה קלא אין לך מחאה גדולה מזו: תקטו מתני' האומנין ב והשותפין והאריסין והאפוטרופין אין להן חזקה ואין לאיש חזקה בנכסי אשתו ולא לאשה בנכסי בעלה ולא לאב בנכסי הבן ולא לבן בנכסי האב בד"א במחזיק אבל בנותן מתנה והאחים שחלקו והמחזיק בנכסי הגר נעל גדר פרץ כל שהוא הרי זו חזקה: דף מב: גמ' *אמר שמואל השותפין מחזיקין זה על זה ומעידים זה לזה ונעשין (ב) שומרי שכר זה לזה מחזיקין זה על זה ג בדאית בה דין חלוקה וקא נחית לכולה ואכיל לה שני חזקה ולא קא ממחי ביה שותפיה אבל אי לית בה דין חלוקה שותף אין לו חזקה תקטז ומעידין זה לזה במידי דמסתליק מיניה וקנו מיניה וקא מקבל עליה אחריות דאתיא מחמתיה דאי אתי בעל חוב דידיה וטריף להויא ארעא משותפיה משלם ליה מדידיה דאי לאו הכי

רש"י

גדולה מזו והיה לו ליזהר בשטרו: במוכר שדותיו בסתם. דמימר אמר המחזיק כל שדותיו מכר לו בר מזאת אבל מכר לו שדה זו בפני עצמה אין לך מחאה גדולה מזאת: מתני' האומנים. שמתקנים כלים: אין להם חזקה. אם הן מוחזקים בכלים של אחרים אפילו אם הם דברים שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר אינם נאמנים לטעון לקוחים הם בידי: שותפין. שיש להן קרקע בשותפות ואכל אחד מהן כל הפירות שלש שנים: אינה חזקה. דדרך שותפין שאחד אוכל ג' וד' שנים ואחר כך זה כמו כן: וכן אריסין. שיורדין לקרקע למחצה או לשליש או לרביע ואכל כל הפירות שלש שנים: אינה חזקה. דמצי אומר המערער לאריסות הורדתיו והפירות היה משלם לי [א] או הנחתיו לאכול ג' שנים ואוכל אני כנגדן שנים אחרות: ואין לאיש. האוכל פירות מנכסי מלוג: חזקה בנכסי אשתו. דאורחיה הוא: ולא לאשה. הניזונית משל בעלה ובגמ' פריך פשיטא: ולא לאב בנכסי הבן ולא לבן בנכסי האב. דכאפוטרופסים זה לזה נינהו: בד"א. הא דאמר אינה חזקה [ויש מהן דהוי חזקה] במחזיק שיש עמה טענה ומחלוקת שחבירו מערער עליו: אבל בנותן מתנה. לפנינו ואומר לחבירו לך חזק וקני דקרקע נקנה בחזקה: והאחין שחלקו. וזכה כל אחד בשלו שלא יוכלו לחזור: והמחזיק בנכסי הגר. שאין לו יורשין וכל הקודם להחזיק בנכסיו זכה: נעל. שעשה דלת או גדר חומה או פרץ בו פרצה: הרי זו חזקה. ותו לא מצי מיהדר ביה: גמ' מחזיקין זה על זה. אם אחד החזיק בחלקו ובחלק חבירו שלש שנים הוי חזקה כדמפרש ואזיל: כדאית בה דין חלוקה. כדי ארבע אמות לכל אחד: ונחית לכולה. שאכל כל הפירות ג' שני חזקה: אבל לית בה דין חלוקה. אז אורחיה שהאחד אוכל ג' שנים לבדו וחבירו אחריו דאין בו כדי לשניהם: ומעידים זה על זה. אם בא אחד מן השוק להוציא מיד חבירו מעיד לו להעמידה בידו ולא הוי נוגע בעדות כדמפרש ואזיל במידי דמסתלק האי מעיד מאותה שדה שאין לו עסק בו ואינו מרויח באותו עדות כדמסיק: וקנו ממנו. דבע"א אין הסילוק מועיל: ומקבל עליה כל אחריות כו'

שלטי הגבורים

א והא דאמרי' אין מחזיקין בנכסי קטן דוקא כשידוע שהי' של אביו אבל אם אינו ידוע הוי חזקה במיגו שהיה טוען לא היתה של אביך מעולם ואם החזיק בה ג' שנים בחיי האב ואחרי מות האב בא בנו הקטן לערער ודאי אין שומעין לו ואם צריך להביא ראיה על חזקתו מביאין ומקבלים עדותן אע"פ שהיה המערער קטן וקי"ל אין מקבלין עדות בפני קטן הכא מקבלין כיון שהחזיק כראוי והוא עתה בחזקתו ואם יצא קול המגרע החזק' כגון שיצא קול שבתור' משכונה בא לידו פי' ר"י דאין חוששין לו כיון שאכל ג' שנים בחיי האב ואין ידוע שבתורת משכונ' בא לידו אין לגרוע את החזקה בשביל הקול אבל רשב"ם פי' שהקול מבטל החזקה כ"כ מיי' ורב האי ופי' הר' יונה את דבריהם שאם יצא קול בחיי האב קודם שהחזיק בו ג' שנים שהיתה משכונה בידו לשנים ידועות וכל השנים הסס אחרי מות אביהם לא הוי חזקה שאין לך מחאה גדולה מזו והיה לו ליזהר בשטרו כיון שיצא קול שבמשכונה בא לידו שמפני הקול לא הוחזק אביהם למחות אבל אם החזיק בה ג' שנים בחיי האב קודם שיצא הקול ואח"כ מת הוי חזקה ומקבלין עדי החזקה אפי' בפני הקטן וכן היא מסקנת הרא"ש ואם החזיק המחזיק ג' שנים בחיי האב ובשעת מיתת האב היתה בחזקת האב אבל לא החזיק בה ג' שנים אחר שהוציאה מיד המחזיק ומת והניח בן קטן כתב ה"ר יהודה ברצלוני מעמידים אותו בחזקת הקטן ואין מקבלין עדות המחזיק להחזיקו כיון שהבן קטן ונמצא בחזקת אביו בשעת מותו ולאחר שיגדיל הקטן יביא המחזיק עדים אם מעידים שהחזיק בה ג' שנים כראוי בחיי האב מוציאין אותו מיד הקטן ונותנין אותו למחזיק אע"פ שנמצא ברשות האב בשעת מותו כיון שלא שהתה ברשותו ג' שנים אחר שהוציאה ביד המחזיק אבל אם שהתה ביד האב ג' שנים או מקצת ג' בידו ותשלום הג' ביד בנו אחר שהגדיל אין מוציאין אותו מידו אבל מה שהיתה ביד הבן בעודו קטן אין מצטרף לתשלום ג' שני חזקה של אביו:

ב דבר שידוע שהוא של שותפים אין לא' חזקה בו על של חבירו ואפי' נשתהה בידו זמן רב אינו יכול לטעון שלקחו ממנו או שנתנו לו במתנה אלא בראיה וכתב הראב"ד לא מבעיא מלתא דידיע לתרוייהו שוה בשוה אלא אפי' לא ידיע לתרוייהו שוה בשוה כגון דחזו דהאי אייתי זוזי והאי אייתי זוזי וזכני בהו עיסקא ולא ידיע כמה אייתי האי או האי ולבתר יומין נפק האי עיסקא מידא דחד ואמר תרי תילתא דידי ותילתא דחבריה לא מהימן אלא פלגי לה בשוה והוא דלא מצי למיטען להד"ם או אהדרינהו לך כגון דחזו ליה סהדי תחות ידיה וידעי דהשתא עיסקא דזכני תרוייהו: שאלה להרא"ש ראובן ושמעון יש להם בית בשותפות ולוי החזיק בפני ראובן ולא מיחה ושמעון לא היה בעיר אם תועיל חזקתו לגבי ראובן כתב […] לא השגחתי למחות הואיל ואין מועיל חזקה לגבי שמעון והבית עדיין בשותפות ואין ברירה: תשובה לא ידעתי טעם למה לא תועיל חזקה ללוי בחלקו של ראובן היאך אמר לא השגחתי למחות כיון שאין מועיל […] שמעון וכי בשביל זה ישתוק ויניח לאחר להחזיק בקרקע שלו ועוד לדבריך מי שקנה חלק השותף האחד ושכר חלק השותף השני לא יהיה לו חזקה כי יאמר לא מכרתי חלקי והבית הוא עדיין שלי ושל שותפי ואין […] לא השגחתי למחות אלא ודאי לא חלקו חכמים אלא אם יש לשותף חזקה בחלק חבירו אבל אחר המחזיק בחלק אחד מהשותפים פשיטא שיש לו חזקה אף אם לא תועיל חזקתו בחלק השני: ג דבר שיש בו דין חלוקה […] על זה וי"מ דוקא כשמחזיק בכולה אבל אם מחזיק בחציה ואמר חלקנו וזה חלקי לא אבל ר"ת כתב שאף בחציה נמי יש לה חזקה והרא"ש ובעל העיטור כתבו דאחים אינם כשותפים ומחזיקים זה על זה: כתב הר[…] האחים שאוכלים על שלחן אחד וכים אחד לכולן הא מלתא ליתא בגמ' ומדאמרי' בא"ב ובן ואשה ובעלה בן שחלק ואשה שנתגרשה הרי הן כשאר כל אדם*) אבל משיקול הדעת יש לנו לדקדק אם אין חולקין בעיסתן […] כא"ב וכן לפיכך אם כל סולאחן ביחד אין להם חזקה זה על זה ולא עוד אלא אפי' אם מוצא האח על אחיו כגון שאח אחד עשיר והשני אין לו כלום ודר בבית מיוחד לאחיו אין יכול להחזיק באותו הבית וג"כ […] והשכיר אין מחזיקין על בעל הבית כל זמן שהוא בן הבית והשכיר כל ימי שכירותו דהכי בכלל אומנין ואריסין ואפטרופסין הם והמחזיק בהקדשות כגון הקדש של עניים ושל ב"ה בזמן הזה אין להם חזקה […] בעבור ההקדש שאם ירד בו שום אדם יאמרו העולם שירד בו לקבץ הפירות לצרכי העניים ויהיו אגלו עד שיצטרכו העניים ואם יטען קניתיו משבעה טובי העיר כדרך שמוכרין ההקדשות משבעה טובי העיר […] שבעה טובי העיר שיש לו חזקה אע"פ שאין לו שטר הרי זו חזקה ואם טוען שהלכו לפני שבעה טובי העיר למדינת הים או מתו נאמר לו והא אם מכרו לך שבעה טובי העיר הוה ליה קלא וכיון שאין עכשיו […] בזה ויש לקבל עדים או שטר שאותו קרקע היה הקדש ולזה אין לו לא עדות ולא שטר במה שהוא טוען לאו כל כמיניה:

*) משמע דאחין בין חלקו בין לא חלקו הרי הן כשאר כל אדם. כ"כ בטור ח"מ סי' קמ"ט

עין משפט

[illegible]

הגהות הב"ח

[illegible]

הגהות חו"י

[illegible]

הגהות מא"י

[illegible]

א טור ח"מ סי' קעו : ב מיי' פ"י מהל' גזילה סמג עשין עג טור ח"מ סי' שעה : ג מיי' פט"ו מהל' עדות סמג לאוין רטו טוח"מ סי' לז :

ואפי' השבח יתר על ההוצאה שהוציא ובזה יש לו דין יורד ברשות דאילו יורד שלא ברשות אם השבח יתר על ההוצאה [ב"מ דף קא.] אינו נוטל מן השבח אלא כנגד ההוצאה והכא שותף נוטל כל השבח אבל אם ההוצאה יתירה על השבח כתב הרא"ה ז"ל דלאו כיורד ברשות לגמרי קאמרינן דאילו יורד ברשות נוטל הוצאה אע"פ שהיא יתירה על השבח ובשבועה דהא שליחותיה עבד והכא לא משמע דאית ליה אלא הוצאה שיעור שבח ובשבועה דלא· עדיף ממוציא הוצאות על נכסי אשתו וגרשה [כתובות דף פ.] דנוטל מה שהוציא בשבועה ואמרינן נר מצוה דאינו אלא הוצאה שיעור שבח וכן נראה דעת הרנב"ר ז"ל :

הוה ליה נוגע בעדותו דאמרינן ומעידין זה לזה *אמאי נוגעין בעדותן הן הכא במאי עסקינן דף מג. דכתיב ליה דין ודברים אין לי על שדה זו וכי כתיב ליה הכי מאי הוי והתניא האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקת ממנה לא אמר כלום הכא במאי עסקינן בשקנו מידו וכי קנו מידו מאי הוי הרי מעמידה בפני בעל חובו ואמר רבין בר שמואל משמיה דשמואל המוכר שדה לחבירו שלא באחריות אין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו הכא במאי עסקינן דקביל עליה אחריות אחריות דמאן אי לימא אחריות דעלמא כגון דאי נפיק עליה ערעור מחמת גזלנותא משלם ליה מדיליה כ"ש דהוה ליה נוגע בעדותו דניחא ליה דלא נפקא ארעא מידיה כי היכי דלא ליהדר עליה ומשלם דמי אלא אחריות דאתיא מחמתיה כגון דאי אתי בע"ח דידיה וטריף לה (א) מיניה דשותפיה משלם ליה מדיליה דהשתא ודאי לאו נוגע בעדותו (ב) : ונעשין "שומרי שכר זה לזה. *אמאי שמירה בבעלים היא אמר רב פפא דא"ל שמור לי היום ואשמור לך למחר *אמר שמואל "שותף כיורד ברשות דמי למאי הלכתא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לומר שנוטל בשבח המגיע לכתפים ובשדה שאינה עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע : *תניא "בני העיר שנגנבה ספר תורה שלהן אין דנין בדייני אותה העיר ואין מביאים ראיה מאנשי אותה העיר (אמאי) [ואם איתא] ליסלקו נפשייהו תרי מינייהו ולדיינו שאני ס"ת דלשמיעה

רש"י

כו'. כלפירש בתר הכי דכתב האי מעיד להאי מחזיק דין ודברים אין לי על שדה זו ואפילו על חלקי שהכל שלך וה"ה דמצי לאוקמה כשהקנה לו חלקו אלא רבותא אשמעינן דאפילו כה"ג הוי לשון מתנה : לא אמר כלום. כיון דכבר יש לו חלק בשדה והוא אמר אין לי עסק בה אין זה כלום אא"כ יאמר האי נתון לך במתנה ואין לשון זה מועיל אלא בדבר שעדיין לא הגיע בידו כדאמרינן לקמן נחלה הבאה לאדם לאחר מכאן מתנה עליה שלא יירשנה : שקנו מידו. בקנין סודר להמחזיק ואז מועיל התנאי: אינו מעיד. המוכר אינו מצטרף עם אחר להעיד עליה להעמידה ביד הלוקח משום דניחא ליה למוכר דתיקום ביד הלוקח : מפני שמעמידה בפני בעל חובו. שאם יש לו שום שטר למוכר שהלוהו קודם שמכר השדה יבא ויטרוף מן הלוקח כי היא משועבדת לו ויפטר ממנו ולא יהא לוה רשע ולא ישלם וה"נ הוי נוגע האי שותף בעדות מפני שמעמידה בפני ב"ח לגבות ממנו : דקביל עליה. האי שותף אחריות נגד חברו ממה שהקנה לו דאי אתי בע"ח וטריף כו' ולא קיבל אחריות אם יבא אחר ויטרפנה ויאמר שלי או של אבותיו הוא להשתא לא הוי נוגע בעדות דאם יטרפנה בעל חוב יהיה נגד שותף חבירו לוה רשע ולא ישלם כו' כיון דקיבל אחריות ואם לא יעיד מה הפסיד הרי אחריות דמעלמא לא קיבל עליה אם יאמר אחד שלי או של אבותי הוא : שמירה בבעלים היא. שכל אחד שומר חלקו וחלק חבירו דכתיב בשואל בעליו עמו לא ישלם וילפינן מיניה שאר שומרים : שמור לי היום. כל השדה חלקי וחלקך וכיון דלא שמרו אלא זה אחר זה לא הוי שמירה בבעלים לכך הוו שומרי שכר זה לזה : לומר שנוטל. כדין אריס היורד ברשות אפילו בשבח המגיע לכתפים כגון קמה לקצור וענבים לבצור נוטל מהן החצי או הרביע כדין אריס : ואפילו היא שדה שאינה עשויה ליטע. כי אם לזריעה נוטל כל דינו כאילו עשויה ליטע כדין היורד ברשות דאילו היורד שלא ברשות שמין לו וידו על התחתונה כדאמרינן פרק השואל : ליסלקו בי תרי · שיכתבו

דף סב:

גרסינן בגמ' ומעידין זה לזה [דף מג.] אמאי נוגעים בעדות הן הכא במאי עסקינן דכתב ליה דין ודברים אין לי על שדה זו וכי כתב ליה מאי הוי והתניא האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקת ממנה לא אמר כלום הכא במאי עסקינן בשקנו מידו וכי קנו מידו מאי הוה הרי מעמידה בפני בעל חובו דאמר רבין בר שמואל משמיה דשמואל המוכר שדה לחבירו שלא באחריות אין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו הכא במאי עסקינן דקביל עליה אחריות אחריות דמאן אי דאתי מעלמא כ"ש דניחא ליה אלא אחריות דאתי מחמתיה: [פירוש] נוגעין בעדותן. כלומר כיון דשותפין הם אם יבא מערער ליקח מן אחד מן השותפין הלא יש לשותף זה חלק בו ואיך יצטרף עם עד אחד להעמידו ביד שותפו : דכתב ליה דין וכו'. וקמ"ל שמואל דבלשון זה הוי מתנה אע"ג דלא מהני האי לישנא בדבר שהוא כבר בידו אלא בדבר שעדיין לא הגיע לידו שאני הכא דקנו מיניה וכדמפרש ואזיל : מפני שמעמידה בפני בעל חובו. דניחא ליה שישאר ביד הלוקח כדי שאם אין לו במה שיפרע לבעל חובו שיטרוף מלוקח זה כדי שלא יהא לוה רשע ולא ישלם דאילו מזה אינו חושש דלהכי זבין ליה שלא באחריות כדי שלא יהא לוה רשע אם יטרפו ממנו הלכך אכתי נוגע בעדות הוא שאילו יקח המערער הטוען שבגזל בא ליד מוכר זה היאך יגבה ממנו בעל חובו והלא לא היה שלו והכי נמי ניחא ליה שישאר ביד שותפו מקבל מתנה זה וא"כ איך אמר שמואל מעידין זה לזה : דקביל עליה אחריות. שאם יטרפוהו משותפו המקבל מתנה שיחזור עליו לפרעו מה שנטל ממנו הבע"ח והשתא לא הוי נוגע בעדות דמה ריוח יש לו אם טרף ממנו הלא עליו לשלם ואם אין לו יקרא לוה רשע וכו' למקבל מתנה זה וליכא למימר אכתי נוגע בעדות הוא דניחא ליה שלא יבא ליד מערער כדי שלא יקרא לוה רשע לתרוייהו לבעל חובו שאין לו ממה יגבה ולמקבל מתנה שקיבל עליו אחריותו ואין לו ממה להחזיר לו דהא לא קביל עליו אחריותו דאתי מעלמא דהיינו מערער דבא מחמתיה דהיינו בעל חוב כדמפרש ואזיל הלכך לא הוי לוה רשע אם יקחנו מערער ואם תאמר אם כן מאי קמ"ל שמואל פשיטא כיון דלא הוי נוגע יש לומר הא קמ"ל דלא חיישינן לקנוניא שיעיד לו ואחר כך יחזרו לשותפותן אף על פי שלא נתן לו אלא עכשיו כשבא מערער דלעולם לא חיישינן להכי כשמסתלק מן הממון אלא דוקא כשמקבל אינו הנאה כגון אם קבל עליו אחריות דעלמא והוא פטרו דאז ודאי לא יעיד לו דכיון דאיכא שרך הנאה [א] חיישינן לומר דבשביל זה מעיד לו : אי דאתא מעלמא וכו'. כלומר שמקבל עליו לפרעו אם יקחנו מערער כ"ש דניחא ליה שישאר ביד מקבל מתנה כדי שלא יחזור עליו ואמאי יעיד לו הרי נוגע בעדות הוא וכבר פירשתי דאפילו יפטרנו מן האחריות כדי שיעיד לו אפ"ה אינו יכול להעיד לו דנוגע בעדות מיקרי כדפירשתי וכמו שנפרש לקמן גבי בת חמורו [דף מד:] : [תניא בני העיר שנגנבה ס"ת שלהם כו']. פי' אין דנין וכו' ואין מביאין ראיה להעיד על מי שגנב מפני שהן נוגעין בעדות דממון של ס"ת שלהם הוא : ואמאי ליסלקו תרי מינייהו. בקנין כדי שלא יהיה להם חלק בו ויעידו (והדייכן שהם) ג' להיות ב"ד דהשתא היו יכולין לדון ולהעיד שאינם נוגעין בעדות [ב] וצ"ל נמי שלא יהיו קרובים לבני העיר כדי שלא יפסלו משום קורבה וא"ת וכי מסתלקי אמאי מכשרו והא בעינן תחלתו וסופו בכשרות כדאמרינן לקמן בפ' יש נוחלין (דף קכח.) גבי היה יודע לו עדות עד שלא נעשה חתנו ואח"כ נעשה חתנו או שהיה קרוב ונתרחק [ג] ומה לי קורבה [ד] דגופא מה לי קורבה דממון תירץ הרמב"ן שלא נאמר תחלתו בפסלות אלא במי שהיה קרוב ונתרחק או פסול הגוף אחר שהרי זה מעיד למי שהיה קרובו בשעת ראיה אבל כאן שעכשיו נסתלק מממון זה אין זה מעיד לקרובו ולא למי שהיה קרובו בשעת ראיה שהרי ממון אחרים הוא ולא שלו ולאחרים הוא מעיד. כללו של דבר אין אדם מעיד לאותו שהיה פסול לו בשעת ראיה אבל היה פסול לזה בשעת ראיה מעיד באותו עדות לאחרים שהרי תחלתו כשר הוא אצלם וזה הטעם מספיק למי שהיה יודע עדות לקרובו ונסתלק אותו קרוב מאותו ממון שהוא כשר עד כאן. ונראה לי שהרב ז"ל סובר דלא אזלינן אלא בתר גברא משום דהאי דמסהיד לו מסהיד ולצורך האיש ההוא מעיד שהרי אינו מעיד לצורך הממון עצמו אלא כל היכא שלא נסתלק שלו הוא ועל עצמו מעיד ואם נסתלק ממנו לאחרים הוא דמעיד דלא שייך גבי ממון למימר שיהיה בו פסול עדות שלעולם יש לו לממון בעלים הלכך כשנסתלק מממון לגבי אדם שהממון שלו כשר הוא לו וכן לגבי הממון לא שייך למימר ביה פסול : גרסי' בגמ' [דף מג.] האומר תנו מנה לעניי עירי אין דנין בדייני אותה העיר ואין מביאין ראיה מהם וכו' ובעניים דרמו עלייהו והיכי דמי אי דקיין להו ליתבו תרי מינייהו מאי דקיין להו ולידייני אלא דלא קיין להו ואבע"א לעולם דקיין להו וניחא להו דכיון דרווח רווח : פי' אין דנין וכו' ואין מעידין. מפני שהן נוגעין בעדות כדמפרש ואזיל ובעניים דרמו עלייהו [כתב הרב בן מיג"ש דלא פסילי מטעמא דרמו עלייהו] אלא היכא דקבילו אנפשייהו למיזן ולפרנס עניים דידהו אי נמי היכא דנהוג למיכף על הצדקה אע"ג דלא קבילו אנפשייהו למיזן ולפרנוסי להו אבל היכא דלא קבילי עלייהו למיזן ולפרנוסי להו ולא כייפי אצדקה כלל ולא ברירא מילתא דאינהו הוא דקדימי במזונייהו ובכסותייהו ומאן דיהיב מידי בדרך צדקה יהיב להו ואי לא בעי למיתן כלל לא כייפינן להו הני ודאי לאו נוגעין בעדותן נינהו ומקבלין סהדותייהו דהא לא רמו עלייהו עד כאן : אי דקיין. שיש לכל אחד מבני העיר דבר קצוב כמה יתן בכל שנה לעניים : דלא קיין. אלא הכל לפי מה שצריכין העניים ונמצא נהנה במה שיבא לידם מן המנה : דכיון דרווח רווח. אע"פ שיש לו קצבה כמה יתן אפ"ה ניחא להו שיבא המנה ליד העניים כדי שיהיה להם יותר ברווח : [דף מג:] ונעשין שומרי שכר זה לזה כו'. שמירה בבעלים היא כל היכא שבעל הבהמה עומד במלאכתו של זה שעוסק במלאכתו כי הכא ששותף זה שומר חלקו של שותפו שהרי זה כאילו עשה לו מלאכה וכששותפו נמי שומר לו חלקו הויא שמירה בבעלים ואף על פי שכל אחד שומרו בביתו בעליו עמו קרינא ליה בפ' השואל (דף צו.) ושמירה בבעלים פטור דילפינן שומר שכר משואל : שמור לי היום וכו'. והשתא לא מקרי שמירה בבעלים כיון דכששומר לו זה אין חבירו עוסק במלאכת השומר לא בשמירה ולא בעשיית מלאכה אחרת וא"כ לא מיקרי בעליו עמו : [ב"מ דף פא.] [ת"ר השאילני ואשאילך] שמור לי ואשמור לך

ר"ת מ"ז [ולפי הגהתו צ"ל וג' לסיום]

ד"ה

הגהות הב"ח
(א) תיבת מיניה נמחק ואח"ז צ"ל משותפיה : (ב) נ"ב הוא :

הגהות מא"י
[א] נ"ב פי' שפטרו מאחריות : [ב] נ"ב נ"ל דשאני ס"ת דלשמיעה קאי : [ג] נ"ב פסול : [ד] נ"ב וכן התוס' מחלקים בין פסול דגוף לבין פסול דממון בקיצור :

לך [כו'] והיינו כעשין שומרי שכר זה לזה דאמר שמואל [ב"ב דף מב:] ומתני' נמי היא בפרק השוכר את האומנין (דף פ:) אלא דשמואל קמ"ל דדין זה שייך בשותפין אע"פ שכל אחד שומר את חלקו מ"מ משום חלק חברו דטריח ליה לשמרו הוי שומר שכר: **תנן** רבנן [כו'] אין מעיד לו וכו'. שמעון הנגזל ללוי שלא יצטרף עם אחר שבשוק להעמיד המקח ביד לוי הלוקח משום דהשתא כשהיא ביד לוי מצי הדרא ליה כדמפרש ואזיל נמצא שהוא נוגע בעדות: דהדרא ליה. כשיביא עדים שדה זו גזולה ממנו הדרא ליה כיון שהיא ביד לוי טפי משהיה ביד יהודה כדמפרש ואזיל: במאי מפיק לה מיניה. הודאת בעל דין כמאה עדים דמי: דאמר ידענא בהאי ארעא דלאו דיהודה היא. אבל אינו מעיד שהיא של לוי וממילא מתוקמא ביד לוי: ובההיא זכותא וכו'. כלומר אמאי חשבת ליה נוגע בעדות אי משום דהדרא ליה גם כי יהיה ביד יהודה הדרא ליה כיון שמביא עדים שזו השדה היתה שלו: השני נוח לי וכו'. [ולאו דוקא בדידעינן דיהודה קשה מלוי אלא לעולם] יש לנו לחוש [אולי הוא] כן שאין לנו להכשיר שום עדות אם לאו דפשיטא לן שאינו נוגע בעדות כלל [והכא] הו"ל [ט] למימר איפכא הראשון נוח לי דהיינו לוי אלא הכי הוא לשון המשנה בכתובות (דף קט.): כגון דאית ליה סהדי וכו'. כלומר שיש עדים ליהודה שהשדה שלו ויש עדים לשמעון שמכחישין עדי יהודה ואומרים שהוא של שמעון והשתא אין חזקה לזה יותר מזה ובכל ספק קרקע אמרינן היכא דקיימא ארעא תיקום אם כן אם היתה ביד יהודה לא הדרא לשמעון אבל אם היא ביד לוי כשיביא שמעון עדיו שדה זו נגזלה ממנו הדרא ליה ואפילו יביא יהודה עדים שדה זו שלו אמרינן היכא דקיימא ארעא תיקום דאע"ג דאמרינן לעיל [דף לה:] אגן אחתינן ליה ואגן אסקינן ליה היינו כששני הבעלי דינין יהודה ושמעון באין לדון עליה ביחד דאם החזקנו האחד בשביל שהביא עדים שסבורין אנו שהדין עמו ואחר כן מביא גם חבירו עדים דין הוא שנחזור הדבר כבתחלה אבל הכא [שמעון ויהודה אינן דנין לפניט אלא שמעון ולוי הלכך] כשהחזקנו השדה ביד שמעון משום שהדין עמו לגבי לוי בדין החזקנוהו וזה הדין אינו סותר לעולם כמאן שבדין שמעון הוא מוחזק בה אלא שיהודה בא להוציא מידו כמי שבא להוציא קרקע מיד המוחזק בה דהיכא שספק הדבר אמרינן היכא דקיימא ארעא תיקום (שמעינן) ומהא דאמרינן לעיל כגון דאסהיד [י] [ואמר ידענא דלאו דיהודה היא] דבעינן למימר [שאם היה מעיד שהיא של לוי היה] יכול להעיד עליה כיון דלא מצי הדרא [ליה שמעינן] דפסול נוגע בעדות אינו כפסול קורבה דאילו קרוב אינו מעיד כלל בין לזכותו בין לחובתו אבל מאן דאית ליה צד נגיעת עדות כל שהוא מעיד בענין דלא מטי ליה שום הנאה מקבלין עדותו וכשר דהא הכא א) נמי דאילו מעיד דלאו דיהודה היא הויא נוגע בעדות ואי אסהיד דלוי היא מקבלין מיניה הרנב"ר ז"ל ומהא דאמר חיישינן שיתשוב שהראשון נוח לו שמעינן דגבי נגיעת עדות בכל מאי דאיכא למיחש חיישינן ב) כדפי' לעיל הר"ם ז"ל וכ"כ הרנב"ר דמה שכתבו ר"ח ורי"ף ז"ל כגון שהיה לוי נוח לו ויהודה קשה ממנו לאו דוקא בדידעינן וכן נמי שמעינן אימתי הוא דאמרינן אגן אחתינן ליה ואגן אסקינן ליה: *)ולוקמה [בגזלן וכו']. לפוס רב ששת דאוקמה בגזלן ואמאי צריך למיתני במכר לוקמה בגזלן גופיה שאם בא מערער להוציא [מיד] הגזלן לא יעיד הנגזל שאינו של מערער משום דהוי נוגע בעדות והו"ל וליתני דלברייתא דקתני מכר הוא דקשיא דאילו לרב ששת צריך ליה לפרש הכי לפי לשון הברייתא אלא אגב שיטתא דפריסנא לרב ששת נקט הכי: ודוקא מכר. ג) פי' הר"ם ז"ל שמכר בלא אחריות ופי' ה"ר יהודה בן הרא"ש ז"ל דלהכי פי' הכי ד) [דאילו] באחריות לא הוי שינוי רשות וכאילו הוא ברשות גזלן הוי והדרא ליה ולא היה יכול להעיד שהיה נוגע בעדות: מדמי' מי מייאש. הרי הגזלן חייב לשלם לו דמיה הילכך נוגע הוא בעדות דנוח לו דתיקום ביד לוי דאילו היתה ביד המערער נמצא שלא היה של שמעון כלל ולא יגבה כלום: ומניח לפניהם. כלומר או מניח לפניהם הגזילה כמו שהיא: פטורין מלשלם. דקנייה ביאוש ושינוי רשות: ולוקמה ביורש. כיון דאהני שינוי

רש"י

דין ודברים אין לנו על ס"ת זו: מכר לו בית. אחד לחבירו: אינו מעיד לו עליה. כולה ברייתא שקיל וטרי ומפרש ואזיל: ואתא יהודה. דהוא איכא מעלמא ומערער על זה השדה שביד לוי ואמר שלי הוא ומביא ראיה או שטר כדבריו וקאמר דלא ליתי שמעון ויעיד אם יודע שום עדות לפסול עדים או שטר של יהודה כי שמעון רוצה שתשאר ביד לוי והיום או למחר יביא עדים שראובן גזלה ממנו ואין קרקע נגזלת ולא מהני ביה יאוש ושינוי רשות ויוציאנה מלוי והכי קאמר מכר לו בית או שדה [ח] אין נגזל מעיד עליה מפני שאחריות הנגזל עליה: הא לא מצי למיסדר כו'. דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי ולא הוי נוגע בעדות: דלאו דיהודה היא. כגון שפוסל עדי יהודה בגזלנות או בדבר אחר: ובההיא זכותא כו'. ולאו נוגע בעדות הוא דבההוא זכותא דמייתי סהדי (ד) דשלו היתה וראובן גזלו ממנו ליפקיה מיהודה: השני. לוי נוח והראשון קשה בעל דין קשה ואלם ולכך ניחא ליה דתיקום ביד לוי דבקל יותר יוציאנה

נר מצוה

דלשמיעה קאי ולא מצו מסלקו נפשייהו אבל מידי דמצו לסלוקי נפשייהו מסלקי ומסהדי דף מג: וכן הלכתא: *ת"ר ^א^מכר לו בית א מכר לו שדה אין מעיד לו עליה מפני שאחריותו עליו מכר לו פרה ב מכר לו טלית מעיד לו עליה מפני שאין אחריותה עליו מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רב ששת רישא בראובן שגזל [שדה] משמעון ומכרה ללוי ואתא יהודה וקא מערער דלא ליתי שמעון ולסהיד ללוי דניחא ליה דתיקום בידיה דהדרא ליה והוה (א) נוגע בעדותו ואקשינן וכיון דאסהיד ליה ללוי [א] דדיליה היא במאי [ב] נפקא לה מיניה הא לא מצי למיהדר ולמימר דדילי היא וליתיה השתא נוגע בעדותו ופרקינן דאמר ידענא דהאי ארעא לאו דיהודה היא ולא קא מסהיד דללוי היא וכיון דהכין קא מסהיד הוה ליה נוגע בעדותו דיכיל לאפוקה מלוי ואקשינן °ובההיא זכותא דמפיק לה מלוי ליפקה מיהודה כלומר למה ליה לשמעון לאסהודי דלאו דיהודה היא לישבקה עד דנחית לה יהודה ומפיק לה מיניה *בזכותא דבעי לאפוקי מלוי ומפרקינן משום דאמר (א) השני נוח לי והראשון קשה ממנו כלומר כגון שהיה לוי נוח לו ויהודה קשה ממנו משום הכין כיון דמסהיד דלאו דיהודה היא נוגע בעדותו הוא ואי בעית אימא לאו משום דיהודה קשה אלא כגון דאית ליה [ג] ליהודה סהדי דדיליה היא בין בקושטא בין בשקרא ואית ליה לשמעון נמי [ד] סהדי דדיליה היא ולוי לית ליה אלא (ב) חד סהדא דדיליה היא ואי שביק ליה ליהודה דאית ליה תרי סהדי דמפיק לה מלוי לא יכיל איהו לאפוקה מיניה דיהודה דאע"ג דאית ליה תרי סהדי דדיליה היא כיון דיהודה נמי אית ליה תרי סהדי דדיליה היא בידא דיהודה קיימא דאמור רבנן ארעא היכא (א) דקיימא תיקום *הילכך צריך ליה שמעון לאסהודי בהדי ההוא חד סהדא דאית ליה ללוי דלאו דיהודה היא כי היכי דתיקום ארעא בידיה דלוי דניחא ליה דהדרא ליה למחר (וליומא אחרא והוה ליה שמעון נוגע בעדותו ולהכי אין מעיד לו עליה) ואקשינן אי בגוזל ונגזל קיימא מתניתא (ולאו בלוקח ומוכר בעלמא נינהו) (ג) אמאי קא מוקמת לה בלוקח מגזלן *לוקמה בגזלן גופיה ולימא הכי רישא בראובן שגזל שדה משמעון ואתא יהודה וקא מערער דלא ליתי שמעון וליסהיד דלאו דיהודה היא דניחא ליה דתיקום (ב) בידיה דראובן כי היכי דהדרא ליה ופרקינן האי דקא מוקמינן לה בלוקח מגזלן ולא קא מוקמינן בגזלן גופיה משום דקא בעי למיתנא סיפא מכר לו פרה מכר לו טלית דדוקא מכר דהוה ליה יאוש ושינוי רשות וקנייה לוקח (ג) דלא הדרא למארה משום הכין מעיד לו עליה דלאו נוגע בעדותו הוא דלא הדרא ליה אבל גזלן דהדרא מיניה למרה לא לסהיד דנוגע בעדותו הוא (ד) כיון דלא סגי ליה דלא למיתנא סיפא מכר משום הכין תנא רישא נמי מכר ואקשינן וסיפא [נמי] נהי דמגופא מייאש דקני לה לוקח ביאוש בעלים ושינוי רשות [ה] מדמיה דידה מי מייאש והא אית ליה מדינא [למישקל] דמי דההיא פרה או דמי דההוא טלית מגזלן גופיה וכיון דאית ליה למישקל דמי דידה מגזלן אי שביק ליה ליהודה לאפוקה מלוי לא מצי שקיל דמי מראובן דכיון דמייתי יהודה סהדי דדיליה היא לא מצי שמעון למישקל דמי מראובן משום דאמר ליה האי פרה לאו דידך הות אלא דיהודה הות וכבר אהדרה מיניה דלוי הילכך כד מסהיד ליה שמעון ללוי דלאו דיהודה היא נוגע בעדותו הוא ואמאי מעיד לו עליה ופרקינן לא צריכא דמית גזלן דמדמי (ה) ג [דידיה נמי] מייאש דאפי' מבניה לא מצי שקיל דמי דתנן הגוזל ומאכיל את בניו [ו]והמניח לפניהן פטורין [ז]מלשלם ותו אקשינן ולוקמה ביורש ולימא הכי רישא בראובן שגזל שדה משמעון ומת וירשה בנו ואתא יהודה וקא מערער לא ליתי שמעון ליסהיד לבן ראובן דניחא ליה [לשמעון] דהדרא ליה אבל גזל ממנו פרה וטלית ומת וירשה בנו מעיד לו עליה אמאי קא מוקמת בלוקח בשלמא אליבא דרבא דאמר בפרק הגוזל (ו) רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי ולא

א) כדפו"י הגי' גמי דאילו. ב) כד"ס ובד' קראקא וריווא דיטרינטא הגי' כדפי' הרא"ש. ג) עי' ב"ך ח"מ סי' ל"ז ס"ק כ"ט שכתב דלא שייך אחריות לשינוי רשות ומ"ש הרשב"א בלא אחריות רבותא קאמר. ד) ד"ת

לרשב"א דס"ד מעיקרא דיהודה בעי לאפוקי מלוי משום דאית ליה סהדי דראובן מכר לו ולגלוי אין עדים וכא שמעון להעיד ללוי דשל לוי היא ומש"ה פריך כיון דמסהיד דהאי ארעא דלוי היא היאך מפיק ליה מיניה והשתא פריך שפיר דבהיא זכותא דמפיק לה מלוי ליפקי מיהודה באו מכח ראובן ואם יביא לשמעון עדים דראובן גזלה ממנו מאי לאפוקי מתרוייהו: [ד] נ"ב וכתב הרא"ש דאין עדי שמעון מזומנין עתה: [ה] נ"ב פי' והא כגזלן חייב לו דמים: [ו] נ"ב פי' או הניח לפניהם הגזילה קיימת שאכלוה אחר מותו: [ז] ומיירי לאחר יאוש ואין גזילה קיימת שאכלוה אחר מותו הכי לוקמה לס ר"ח: [ח] או שדה ראובן הגזלן אין נגזל שמעון מעיד עליה ללוי הלוקח מפני כו' עלי' דלוקח כצ"ל: [ט] נ"ב וכ"כ הרשב"א ז"ל: [י] ללוי דדיליה היא דבעינן למימר שיכול וכו':

שלטי הגבורים

א ראובן שגזל שדה או טלית משמעון ובא לוי להוציאם מידו לומר שהיא שלו אם שמעון מעיד שיודע שזה זו או טלית זה שהוא של ראובן שומעין לו שאז אינו יכול להוציאם מיד ראובן כיון שהודה שהיא שלו אבל אם בא לפסול עדי לוי כדי להעמיד השדה והטלית ביד ראובן אין שומעין לו שהוא מכוין להעמידם בידו ולחזור ולהוציאם מידם בטענה שגזלה ממנו ואפשר שנוח לו יותר להוציאם מיד ראובן משאם תבא ליד לוי וכ' הר"ר יונה אפי' אם אין אנו יודעים שנוגע בעדות אלא ע"י שנתרעם על ראובן בב"ד יש לנו לפוסלו על פי דבריו שיש לנו לחוש שמא נוגע הוא בעדות אבל ר"י פי' שמשום חשש שנתרעם עליו בב"ד שגזלה ממנו אין לפוסלו לעדות אא"כ ידוע לנו שיש לו עדים שיכול לזכות בדין:

ב בדין מכר לו פרה או טלית שלא באחריות או מטלטלין כתב מיי' שאין מעיד לו עליה אא"כ שדה שמעון שזו הפרה והטלית הן של ראובן והוא יודע בודאי שהן שלו שאל"כ אע"פ שמכרה לו שלא באחריות היה צריך לשלם לו אם יטרפה ממנו שמכר לו דבר שלא היה שלו יראה שפוסק כרבא דמוקי לה דמכיר בה שהיא בת חמורו והרא"ש פסק כרב זביד שא"ל דכיון שמכר לו שלא באחריות אם נמצאת שלא היתה שלו א"צ לשלם לו והרמב"ן כתב הא דמעיד דוקא בכגון עניינים דלית בהן תקנת השוק דלאו נוגע בעדות הוא דאי מערער זכה בטענתו אין משלם כלום אי נמי כשהמערער טוען שלי הוא וזה מעיד ללוקח ואומר אני מכרתיו לו ואינו שלך אי נמי כגון שאינו טוען שהמוכר גזלה אלא שלקחה מגזלן אבל אם טוען שהמוכר גזלה ודאי נוגע בעדות הוא שכשמערער כשבא להוציא מיד הלוקח צריך ליתן לו דמים משום תקנת השוק והדר גבי ליה מהא מוכר שהוא גזלן:

ג' דין אם בע"ח גובה ממטלטלי דיתמי בשביל תקנת הגאונים דאיתא פ"ק דב"ק דף י"ד ובמפרשים שמה איכא פלוגתא כתבו הפוסקים בשם ר"ת דאין בע"ח גובה ממטלטלי דיתמי בשביל התקנה דלא תקנו רבנן אלא בכתובה וכ"כ בשם רב שרירא גאון וכתבו עליו סמג עשין ס"ו ומרדכי שם פ"ק דב"ק כי לא דקדק ר"ת בתקנת הגאונים אלא ודאי גם בבע"ת

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) המ"ל דמאחר שיש לו עדים לזה ולזה א"כ יהיה בו דין כל דאלים גבר ולא יוציאנה מיהודה בדין ולפיכך הוא בא להעיד עכשיו לולי דתיקום בידיה אלא דהאמת מתרץ דהיכא דקיימא ארעא תיקום ועל המקשן נק"מ דלא ס"ד דאיירי בענין זה כלל אלא כמ"ש התוס' בשמעתין ע"ש:

*)הרנב"ר ז"ל כי מקשינן ולוקמה ביורש ולוקמה בגזלן לאו דוקא דלרב ששת מקשינן דרב ששת ע"כ אית ליה לאוקמי בלוקח כיון דברייתא קתני מכר אלא אגופא דברייתא' מקשינן דאם איתא דהכי הוא כדמוקי רב ששת למה ליה לתנא למינקט לה בלוקח בגזלן גופיה הוי מצי למתנייה. ד"ת:

עין משפט

א מיי' פט"ז מהל' עדות סמג לאוין קט טור ח"מ סי' לו רכס:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ליה: (ב) נ"ב ארעא: (ג) ולא הדרא למרה כצ"ל: (ד) וכיון כצ"ל: (ה) נ"ב נמי אייאושי קא מייאש כצ"ל: (ו) נ"ב בתרא

הגהות חו"י

(א) נ"ב איפכא הל"ל רק דלשון משנה נקט עיין כתובות פי"ג בריי"ף במשנה ד"ה טעורר על השדה: (ב) רשום קו על תיבות אלא חד סהדא וכ"ב נ"ע נ"ל זה ואיך יתכן כי לוי לא טען רק שקנאה מראובן ויש לו על זה שט"ח ועדים: (ג) נ"ב הוי מצי לקשות תיכף מסיפא נכי דמגופא מייאש וכו' רק ניחא ליה לדקדק ברישא דקאי עלה: (ד) נ"ב ק"ל דלמא לית ליה סהדי דשלו היתה רק שהיה דר כו' וראובן גזלה ממנו ולכן מצי יהודה למימר לשמעון גם אתה דרת בו בגזלנותא שהרי אית לי סהדי דדילי היא וא"כ שמעון הפוסל העדים נוגע בעדות הוא:

הגהות מא"י

[א] נ"ב וכוי מצי לשנויי לפי' התוס' דלא מסהדי בהאי לישנא דלוי היא אלא דאיירי דראובן מכרה ללוי אלא דעדיפי מסני: [ב] במאי מפקא כצ"ל: [ג] נ"ב הלשון קשה דלא שייך לומר כגון דאית ליה סהדי ליהודה דדיליה היא ולשמעון אית ליה סהדי דדיליה היא דהא מעיקרא נמי ידעינן דאית להן סהדי כדקתני ראובן שגזל שדה משמעון משמע דידוע שהיא של שמעון וכן יהודה נמי ע"כ אית ליה סהדי דאי לא"ה מאיזה כח מערער והכי הוה ליה למימר כיון דאית ליה סהדי לשמעון ואית ליה סהדי ליהודה ונראה

שינוי רשות וסוף סוף במת גזלן מוקמת לה אמאי קתני מכר: מפני שחוזרת לו מיבעי ליה. דלא מליט אחריות בתלמוד [אלא במוכר ולא] כמו שאתה צריך לפרשו לפירוש רב ששת שאחריותו וזכותו של נגזל עליו דלוקח כדי להוציא הקרקע אח"כ מידו אלא ששם אחריותו [עליו שבכל הגמרא] חוזר על המוכר: אלא כדרבין. אע"ג דדינא הכי כרב ששת מ"מ ברייתא לא ניחא ליסנא בפירוש לאוקמוה בגזלן ולא מיבעיא בסתמא. דלא הדרא ליה ולא הוי נוגע בעדות שהרי אין בע"ח גובה ממנה: אפותיקי. שיחדו לו ליפרע ממנה לשון נר מצוה פה תהא קאי אם לא יפרע לו לזמן

ולא קנייה היורש להריא גזילה דכמאן דלא נפקא לה (א) גזלן מרשות (גזלן) דמי דליכא שינוי רשות ומחייב היורש לאהדורי גזילה בעינה למארה ליכא לאקשויי דהא ליכא לאוקמה ביורש משום דלא מצי שמעון לאסהודי ליורש דניחא ליה דהדרא ליה הפרה והטלית והוי ליה נוגע בעדותו אלא אליבא דרמי בר חמא דאמר רשות יורש כרשות לוקח דמי ואישתני ליה רשות גבי יורש כדאישתני גבי לוקח וקנייה יורש להריא גזילה דהוי ליה יאוש ושינוי רשות (ב) כדקאני לה לוקח מאי איכא למימר אמאי לא קא מוקמית לה ביורש ועוד קשיא ליה לאביי מפני שאחריותה עליו ומפני שאין אחריותה עליו מפני שחוזרת ואינה חוזרת מבעי ליה פירוש דאי בלוקח מגזלן עסקינן והאי דאינו מעיד בשדה ובית משום דניחא ליה דהדרי ליה והא דמעיד בפרה וטלית משום דלא הדרא ליה אי הכי האי דקתני (סיפא) מפני שאחריותה עליו ואין אחריותה עליו מפני שחוזרת לו ואינה חוזרת לו מבעי ליה לתנא למיתני ומדלא תאני תנא הכי שמעינן דלאו בלוקח מגזלן עסקינן ובטיל ליה פירושא דרב ששת ופרישנא למתניתין כדרבין בר שמואל דאמר רבין בר שמואל משמיה דשמואל המוכר שדה לחבירו שלא באחריות אין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו אבל פרה וטלית לא מבעיא *סתמא[דף מד:] דלא משתעבדא ליה לבעל חובו ולא הדרא ליה דמעיד לו עליה המוכר שהרי אין מעמידה בפני בעל חובו אלא אפילו עשאה אפותיקי נמי לבעל חוב ומכרה מעיד לו עליה דהא לא משתעבדא ליה לבעל חובו ולא הדרא ליה כד מזבין לה כדרבא דאמר רבא [א]עשה א עבדו אפותיקי ומכרו בע"ח גובה[תוספתא] ממנו שורו וחמורו אפותיקי ומכרו אין בע"ח גובה ממנו מאי טעמא האי אית ליה קלא והאי לית ליה קלא ואקשינן אי לא חיישת לפרה וטלית (א) ואפילו עשאה אפותיקי לבע"ח משום דלא משתעבדא ליה ולא הדרא ליה כדרבא ליחוש דילמא אקנייה להריא פרה וטלית לבע"ח דידיה אגב מקרקעי קנין גמור ולא ליסהיד ליה ללוקח עלה דניחא ליה משום דהדרא לבע"ח דידיה כדרבה דאמר *)רבה [ב]אקני ליה מטלטלי ב אגב מקרקעי גבי מקרקעי וגבי[תוספתא] מטלטלי ואמר רב חסדא והוא דכתב ליה דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי ופרקינן הכא במאי עסקינן דמעיד לו עליה ולא חיישינן להכי (א) כגון שלקח אותה פרה או אותו טלית ומכרה לאלתר דלא שהתה (לה) גביה דליחוש דילמא אקנייה לבע"ח דידיה ואקשינן [א] וליחוש דילמא דאיקני א"ל לבע"ח דידיה כדכתבינן האידנא שקניתי ושעתיד אני לקנות הילכך אע"ג דלקח ומכר לאלתר קנייה בעל חוב מעידנא דזבנה וכיון דזבין לה לאו דידיה קא מזבין והדרא לה לבעל חוב ולפום הכין לא יעיד לו עליה שהרי מעמידה בפני בעל חובו ומדלא חיישת להכי דקתני מעיד לו עליה שמעת מינה דאקנה וקנה ומכר [ג] דאיבעיא לן בפרק מי שמת ולא איפשיטא בהדיא לא ממתניתין ולא מברייתא תפשוט מהאי דתניא דלא קנה ופרקינן הכא במאי עסקינן כגון דקא אמרי עדים ידענא ביה בההוא דלא הות ליה ארעא מעולם דהא ליכא למיחש דילמא אקנייה בדאיקני אגב ארעא ומשום הכין מעיד לו עליה ואקשינן והאמר רב פפא אע"ג דאמור רבנן המוכר שדה לחבירו שלא באחריות ובא בעל חוב וטרפה אינו חוזר עליו נמצאת שאינו שלו חוזר עליו הכא נמי אע"ג דהאי פרה או חמור כד מזבין לה לא טריף לה בעל חובו ולא הדרא ליה כיון דכי נפקא האי פרה או

*) כדפו"י רבה

רש"י

יוליאנה מיד יורשם: ואין חוזרת מיבעי ליה. דאחריות לא שייך אלא גבי מוכר ולוקח: אלא. לא איירי בגזלן אלא במוכר שדהו שלא באחריות איירי וקאמר דאם בא אחד לטורפה מן הלוקח שאומר שםלו היא שלא יעיד המוכר ללוקח עליה להעמידה בידו מפני שאחריות בעל חובו דמוכר עליה ולא יהא לוה רשע ולא ישלם כדמסיק: סתמא. שלא עשאן אפותיקי. שיחדו לגבות ממנו את חובו אפה תהא קאי: עשה עבדו אפותיקי. לבעל חובו: אית ליה קלא. ואפסידו לקוחות אנפשייהו והאי פרה וטלית לית להו קלא ולא ידעי לקוחות ליזהר: דילמא מטלטלי אגב מקרקעי אקני. מוכר לבעל חובו להשתעבד לו והוא הדין נמי מטלטלי נמי משתעבדי דנכסים שאין להן אחריות נקנים עם נכסים שיש להן אחריות וגבי בע"ח אפי' מפרה וטלית בכהאי גונא והוי נוגע בעדות: דלא כאסמכתא. משום דאין זה כמכר גמור ולא מתנה אלא שעבוד בעלמא ואמר להם אם לא אפרע לזמן פלוני גבי מכאן ודמי לאסמכתא ולכך צריך לכתוב כן: שלקח הך פרה וטלית בפניהו ומכרה לאלתר. דודאי לא לוה ולא שעבד בינתים למלוה ולכך מעיד: דילמא דאקני אמר ליה. שמא הקנה לו מטלטלי אגב מקרקעי ובשעת הקנין אמר לו אני משעבד לך מטלטלי אגב מקרקעי דקניתי ודעתיד אנא למיקני: לא קני. כלומר האומר לחבירו נכסים שאני עתיד לקנות אני מקנה לך ואח"כ קנה ומכר לאחר לא קנה הראשון שכתב לו דאין אדם מקנה דבר שלא בא לידו: דלא הוי ליה ארעא מעולם. והשתא מתוקס

פלוני אפ"ה אינו טורף מן הלקוחות דמטלטלי לבע"ח לא משתעבדי משום דלית להו קלא ולא יוכלו לקוחות ליזהר ואם יטרפנו בע"ח אין לך אדם שיקח מטלטלין מחברו וכתבו המפרשים ז"ל דמדקאמר סתם מכר לו פרה וכו' מעיד לו עליה מפני שאין אחריותה עליו משמע דאפילו עשאו אפותיקי בשטר אינו גובה ממנו מטעמא דאמרן דלית ליה קלא. וכתב הרשב"א ז"ל דהיינו דוקא מן הלקוחות אבל מן היורשין דאין קול מעלה ומוריד לגבייהו אפילו לא עשאו אפותיקי אלא שכתב לו מקרקעי ומטלטלי דינו לגבות מן היורשין מן הדין (ב) ואנן לריכין [ג] לתקנת הגאונים ז"ל. [ד] שמעינן מהכא כדפי' הרשב"א ז"ל דהיכא שהגזלן מכרו באחריות לא הוי שינוי רשות ולא קני ליה ושמעינן דמכל מקום [גזלן] חייב בדמיה: וניחוש דילמא וכו' מטלטלי וכו'. כששעבד המוכר נכסיו לבעל חובו שעבד מטלטלי אגב מקרקעי וכי היכי דחייל לשעבודא אמקרקעי חייל נמי אמטלטלי והוי נוגע בעדות מפני שמעמידה וכו': דלא כאסמכתא. פירש הרמב"ן ז"ל דטעמא משום דאמרינן נכסוהי דבר איניש אינון ערבין ביה וערב אסמכתא הוא דהכי אמר ליה אם לא יפרע לך הלוה אני אפרע אותך וכל דאי לא קני אלא דערב בהדיא הנאה דמהימן ליה גמר ומשעבד נפשיה אבל מטלטלי אסמכתא היא דמלוה לא סמיך אלא אמקרקעי והוי כמאן דאמר ליה שאם לא ימצא קרקעות יפרע מן המטלטלין ומשום הכי צריך למכתב דלא כאסמכתא לגלויי דעיקר שעבודיה אמטלטלין נמי הוא ולפי זה כל היכא דכתב ליה מטעמיו לא צריך למכתב דלא כאסמכתא דכל דכתב ליה מעכשיו לית ביה משום אסמכתא כדאיתא בפרק איזהו נשך (דף סו:): ודלא כטופסי. כתב הוא ז"ל בשם הגאון רבינו סעדיה ז"ל שהולרך לכתוב כן לומר שלא יהו כטופסי דשטרות שמראין שיד בעל השטר על התחתונה אלא דכל לשון מסופק בו תהא ידו על העליונה: שלקח ומכר לאלתר. וליכא למיחש ששעבד אותם בינתים שהרי לא היה לו פנאי ללוות לכך לא הוי נוגע בעדות כיון שאינו יכול להעמידה בפני בעל חובו: וניחוש דילמא כששעבד נכסיו לבעל חובו כתב ליה ודעתיד אנא למקני ובכה"ג יכול לגבות בעל חובו והוי נוגע בעדות וכיון דלא חיישינן להכי שמעת מינה וכו' והבעיא היא דלא איפשיטא קמן פרק מי שמת (דף קנז:) תפשוט לך מהאיך ברייתא דקתני מכר פרה

מעיד עליה דאפילו אמר דאיקני לא קנה: דלא הויא ליה ארעא. כלומר לעולם אימר לך דמהכא לא תפשוט ולעולם קנה והא דהכא לא חיישינן להכי משום דאיכא עדים דאמרי כל ימיו היה רגיל אצלנו ולא ידענו שהיה לו קרקע מעולם הילכך איך יקנה לו מטלטלי אגב מקרקעי אם לא היה לו קרקע מעולם ושמעינן מהכא מדאיצטריך למימר מעולם ולא אמר שלא היו לו קרקעות בשעה שקנה מטלטלין אלו ששעבודא קמא חייל אמטלטלי שיקנה אפילו לאחר שמכר הקרקע ודעת הרמב"ן ז"ל לומר הטעם לפי שכל שכתב דאקני שוב אין יכול לחזור בו אפילו קודם שקנה אלמא משעה ראשונה חייל שעבודיה אע"ג דבפירות דקל [ב"מ דף סו:] כל שלא באו לעולם יכול לחזור ומיהו הרשב"א ז"ל חולק בדין זה שהוא סובר שאף הכותב דאקני קודם שקנה יכול לחזור בו ומ"מ מודה הוא ז"ל דכל שלא חזר בו בשעה ראשונה חייל [שעבודיה] כדשמעינן מהכא דאיצטריך למימר מעולם. וא"ת כיון דאפשר דאין לו קרקע מפני מה נהגו לכתוב כן [ה] בכל אדם אע"פ שאין יודעין לו קרקע. כתב הרמב"ן ז"ל דכל שיש בית הכנסת בעירו שלקחו רבים או בית הקברות של רבים סגי דבקרקע כל שהוא סגיא כדמוכח פ"ק דקדושין (דף כו:) וכן אמרינן הכא דלא ה"ל [ארעא] מעולם שאין במקומו אלא ביהכ"נ של יחיד ולכל אחד קבר ידוע לעצמו וזה אין לו: נמצא שאינה שלו חוזר עליו. שהלוקח חוזר על המוכר כשטרפו מטעם א"כ למה יעיד הרי נוגע הוא

עין משפט

א מיי' פי"ח מהל' מלוה ולוה סמג עשין לד טור ח"מ סי' קיז:

ב מיי' שם סמג שם טור ח"מ סי' רב:

הגהות חו"י

(א) נ"ב בתוס' המ"ל א"ה בית ושדה נמי אלא דניחא ליה להקשות מיניה וביה וק"ל מ"מ במסקנא דמוקי במכיר בה וכו' המ"ל בית ושדה נמי במכיר שהוא מוכר אינה גזילה בידו נמי ועי' מ"ש שם דבלא"ה קשה שם:

הגהות מא"י

[א] נ"ב והוה מצי למיפרך א"ה אפי' בית ושדה נמי אלא מגופה פריך: [ב] נ"ב לא קני: [ג] נ"ב פי' דתקנו דמטלטלי דיתמי משועבדים לבע"ח: [ד] הך ד"ה שמעינן מהכא כו' שייך אדלעיל אדבור המתחיל ודוקא מכר פי' הר"ש ז"ל שמכר וכו': [ה] נ"ב בהרשאות ונתתי לו ארבע אמות בחלר. פוסי':

שלטי הגבורים

בבע"ח תקנו וכן דעת רוב הפוסקים ובהגהות מרדכי שם כתוב בשם רבינו אליהו דאפי' במלוה על פה גובה ממטלטלי דיתמי ואם תפס בהן לאחר מיתה תפיסתו תפיסה מעליא כיון דבמקום מקרקעי עמדו לאחר התקנה ומדברי הרא"ש ז"ל וטור ח"מ סי' ק"ט משמע דהאידנא בדורות הללו אפי' מדינא דגמ' כל מטלטלי חשיבי כמקרקעי וגובין מהן כדרך שגובין מן קרקעות מיהו אם יש ליתומים קרקע ורוצים לסגבות לבע"ח קרקע נראה דהרשות בידם מאחר שאין מלוה מפסיד ואינו יכול לכופו שיתן לו מטלטלי:

א כדין עשה עבדו אפותיקי וכא בע"ח לגבות אותו מן היתומים או לטרוף אותו מן הלקוחות דאיתא בפ"ק דב"ק דף (ג) ע"ז איכא פלוגתא אי בעינן שעשאו אפותיקי בשטר או אפילו לא כתב כן בשטר אלא שאמר בפני עדים מדברי הרא"ש פ"ק דב"ק משמע להדיא דצריך שיעשנו אפותיקי בשטר ואז בע"ח טורף אותו מלקוחות וגובה אותו מיתמי ומ"מ פי"ח מהל' מלוה ולוה כתב דעשה עבדו אפותיקי אפי' בעדים בלא שטר גובה ממנו מיתמי ומלקוחות (ד):

כתב ריא"ז

ב המשעבד מטלטלי אגב מקרקעי צריך שיכתוב לו דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי לומר שבכל לב הוא מקבל עליו דבר יתר כזה ואע"פ שלא ייחד מטלטלים אלא שעבד סתם מטלטליו אגב קרקע כולן הן משועבדים כקרקעות וטורף אותם מן הלקוחות ונראה בעיני שראוי לומר בזה הכל כמנהג המדינה שבמקום שנוהגים שלא לטרוף המטלטלין מן הלקוחות אין טורפין אותן ואע"פ ששעבדן אגב מקרקעי שכל מה שאמרו ומתנו של בני אדם אינו אלא לפי המנהג הפשוט במקומן וכל דבר שבממון סומכין על המנהג והמנהג מבטל הלכה כמו שמבואר בתלמוד א"י בב"מ בפרק השוכר את הפועלים והוא שיהיה המנהג פשוט וידוע:

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) ר"ל אי הוי טעמא דלא חיישי' לפרה וטלית הוא משום דלא משתעבדא ליה א"כ קשה ליחוש דלמא אקנייה וכו': (ב) וא"ל לתקנת הגאונים ז"ל ונ"מ אי הוה מדינא או מתקנתא כגון ירשו קרקע ומטלטלין דכשהוא מן תקנת הגאונים אזי א"ל ליתן מטלטלין דמאחר דאין בו הפסד למלוה דינו במקומו עומד דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבע"ח אבל כשהוא מן הדין לריכין ליתן מטלטלין וכמו שמשמע להדיא בח"מ סי' קנ"ז. (וכן הוא מבואר בשלטי גבורים לעיל):

הגהות הב"ח

(א) גזילה מרשות גזלן כצ"ל: (ב) נ"ב קונה: (ג) נ"ל דף י"א: (ד) נ"ב פי' שהמלוה היה בשטר וע"ש:

הוא בעדות דניחא ליה שתשאר בידו כדי שלא יחזור עליו : במכיר בה הלוקח. ומודה בפני עדים שפרה זו (בטינה בת) פרתו של מוכר היא ולא גזלה וכתבו המפרשים ז"ל דוקא שהודה מעיקרא אבל אם הודה לו מעכשיו כשבא מערער עליה לא דאיכא למיחש דמש"ה מודה כדי שיעיד לו ומש"ה נמי לא מוקי לה שהלוקח פוטר המוכר מאחריות דהשתא לא הוי נוגע בעדות משום דהיינו חוששין דבשביל ההיא הנאה מעיד לו ומיהו קי"ל כרב זביד דאינו חוזר עליו הלכך בכל ענין מצי מעיד כיון שאינו נוגע בעדות: גופא כו'. מפני שמעמידה בפני בעל חובו. ומש"ה ניחא ליה דליקום ארעא ביד הלוקח דאילו ביד המערער נמצא שלא היתה לעולם של המוכר ואיך יגבה ממנו בעל חובו : עלה הדר. אי אית ליה למוכר קרקע אחרת הבעל חוב עלה הדר דהיכא דאיכא נכסים בני חורין אפילו הן זיבורית אינו גובה ממשועבדין וא"כ אמאי אינו מעיד הא לא הוי נוגע בעדות: מאי נפקא ליה מינה. כיון שאפילו תיקום ביד המערער אינו יכול בעל חובו לחזור עליו דהא לית ליה ארעא אחריתי אמאי חיישינן ליה לנגיעת עדות דודאי אין ראוי לחוש שישקר בעדותו עכשיו כדי שאם יתעשר לא יצטרך לפרוע [ז]: סוף סוף לגבי לוקח לוה רשע ולא ישלם הוא. שנתן לו מעותיו והפסידו אם המערער יוציא הקרקע מידו ומש"ה הוי נוגע בעדות ואמאי נקט רבין בר שמואל טעמא מפני שמעמידה בפני בעל חובו: להכי זבני לך. כלומר הרי כמו שמודיעו מתחלה שאם יטרפנה בעל חוב או שום אדם לא ישלמנה לו הלכך לא הוי לוה רשע ולא ישלם לזה : מכריז. דרש ברבים [דף מה.] דסלקין לעילא. לאותם שעולים לארץ ישראל ולאותם שיורדים לבבל: דמפצי. והמוכר ידין עם העובד כוכבים אולי יוציאנה מידו [ח] בדין העובדי כוכבים דדילמא לית דינא כיון שאינו מתכוין לגזול כדמפרש : [בלא אוכפא]. שמניח האוכף בעבור שאינו שלו ודוקא עובד כוכבים אבל אם ישראל אנסו מידו בטענה זו שטוען שהוא שלו אין המוכר חייב לדון עמו עליו שאין כח בישראל לאנוס שום דבר בלא עדים ובלא ראיה וכשיחזור [וכ"ה] הלוקח על המוכר יאמר לו המוכר [ב"ק דף ס.] אחוי טרפך ואשלם כלומר אחוי שבדין טרפוה ממך ומיהו קי"ל כאמימר דבתרא הוא ואפילו בעובד כוכבים לא מפצי ליה דמידע ידיע דסתם עובד כוכבים אנס הוא ולא קבל המוכר אחריות אלא אם יטרפוה כדין : לא שנו. הא דאמרינן דאומן אין לו חזקה בכלי אומנות : אלא שמסר לו לתקן בפני עדים . דהשתא לא מצי למימר לא הד"מ וכגון דאיכא ראיה דכיון שרואים הכלי עכשיו בידו לא מצי למימר החזרתיו לך : אבל מסר לו שלא בעדים . אע"ג דאיכא ראיה יש לו חזקה כי א"ל לקוח הוא בידי מגו דאי בעי אמר להד"מ שנתת לי דבר לתקן וזה הכלי מאחר בא לידי דס"ל לרבה דלא דמי לכלים העשויים להשאיל ולהשכיר דאמרינן דבדאיכא ראיה אינו נאמן לומר לקוח הוא בידי משום דהכא מצי למימר ליה איך רגיל אצלי וכ"ש שיש לי חזקה בדליכא ראיה אע"ג שמסרו בעדים שיהיה נאמן לומר לקוח הוא בידי מגו דאי בעי אמר החזרתיו לך כיון דרבה סבר דאומן נאמן מטעם מתוך: מתיב רב נחמן . לרבה דסבר דבדאיכא ראיה בלא עדי מסירה יש לו חזקה ולא דמי לכלים העשויים וכו' : הא אחר. דלאו אומן [ט] [מהימן] : אי דאיכא עדים . כלומר וראיה : אחר אמאי יש לו חזקה . הא לא מצי למימר לא הד"מ דהא איכא עדים ולא החזרתיו לך דהא איכא ראיה דאילו עדים בלא ראיה מאי הוי קשיא ליה מאחר אמאי יש לו חזקה הא אפי' אומן יש לו חזקה מתוך שיכול לומר החזרתיו לך דלכ"ע המפקיד אצל חברו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים : אלא לאו בדליכא עדים . כלומר ואיכא ראיה דאי ליכא עדים ולא ראיה אפילו אומן יש לו חזקה אלא ודאי מיירי דאיכא ראיה וקתני אומן אין לו חזקה אלמא דכלי אומנתו לאומן הוו ככלים העשויים להשאיל ולהשכיר לכל אדם דכי איכא ראיה אינו נאמן לומר לקוחים הם בידי : נקטינן אליבא דהלכתא דאומן כל היכא דאיכא ראיה אין לו חזקה דכלי אומנתו לגבי אומן ככלים העשויים להשאיל ולהשכיר לכל אדם דמי אבל היכא דליכא ראיה אע"ג דאיכא עדי פקדון מהימן במגו דהחזרתי ואחר דלאו אומן לעולם יש לו חזקה עד דאיכא עדים וראיה דאז לא מהימן לומר חזרתי ולקחתי ממך ואין להקשות ממשכנתא דסורא דאמרינן לעיל [דף נה:] דאי כתיב שטר משכנתא ואמר לקוחה היא בידי מהימן דהא פירשתי לעיל דהייטו [דוקא] דאי [י] משכנתא מילתא דבתורת משכנתא אתא לידיה הוא דאית ליה חזקה אבל כל היכא דאיכא עדים וראיה ודאי אינו נאמן זו היא שיטת כל הגאונים ז"ל וכן פי' הרא"ש ז"ל ולזה הסכים הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהל' טוען ונטען ואע"פ שיש להרי"ף ז"ל שיטה אחרת בהלכה זו: ראה עבדו ביד

נר מצוה | תורה אור

או חמור מיניה דלוקח מחמת שנמצאת שאינה של מוכר איכא מן דינא למיהדר לוקח עליה דמוכר ושקיל מיניה זוזי דשקיל מיניה היכי מעיד לו עליה הא נוגע בעדותו הוא דניחא ליה דתיקום בידיה דכד נפקא מיניה דלוקח הדר לוקח ושקיל מיניה דמי *דאמר ליה מה דאקנית לי קא אתו סהדי וקא מסהדי דלאו דידך הות ופרקינן הכא במאי עסקינן דמעיד לו עליה ולא חיישינן להכי במכיר בה לוקח (א) בההיא חמור שהיא בת חמורו דמוכר ואינה גזולה בידו דכיון דידע דדיליה היא אע"ג דאתו סהדי דלאו דידיה היא ליכא מן דינא למיהדר עליה דמוכר למשקל מיניה דמי דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי הילכך מעיד לו עליה דלאו נוגע בעדותו הוא ורב זביד אמר אפילו נמצאת (ב) שדה שאינו שלו אינו חוזר עליו דא"ל להכי זבני לך שלא באחריות ורב זביד פליג אדרב פפא והלכתא כוותיה °גופא אמר רבין בר שמואל משמי' דשמואל המוכר שדה לחבירו [א] שלא באחריות אין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו היכי דמי *אי אית ליה ארעא [ב] אחריתא (ג) (א) עלה הדר ולית ליה מן דינא למטרף לה להאי ואמאי אינו מעיד ואי דלית ליה ארעא אחריתא [ג] מאי הוה ליה למעבד הא ליכא גביה דלוה מאי דשקיל בעל חוב ולא מאי דישקיל לוקח ואמאי אינו מעיד ומפרקינן לעולם דלית ליה ארעא אחריתא והיינו טעמא דאינו מעיד דניחא ליה דתיקום ארעא בידא דלוקח כי היכי דליתי בעל חוב וליפקה מיניה משום דלא ניחא ליה (ב) דלהוי לוה רשע ולא ישלם סוף סוף [ד] לגבי לוקח נמי לוה רשע ולא ישלם הוא ולא נפיק ליה מהאי שמא [וכיון דסוף סוף לא נפיק ליה מהאי שמא] לאו נוגע בעדותו הוא ואמאי אינו מעיד ומפרקינן לגבי לוקח לאו לוה רשע ולא ישלם הוא דא"ל להכי זבני לך שלא באחריות לפיכך אינו מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו הדין הוא פירושא דהאי שמעתא ודאי שמעתא דבעי צילותא היא וחזינא בה פירושא דלא דייק ומשום הכין קא פרישנא לה: מכריז רבא ואיתימא רב פפא (ד) *דסלקין לעילא ודנחתין לתתא האי בר ישראל דזבין ליה חמרא לישראל חבריה וקא אתי עובד כוכבים ואנים לה מיניה דינא הוא דמפצי ליה ולא אמרן אלא שאינו מכיר בה שהיא בת חמורו אבל מכיר בה שהיא בת חמורו לא ולא אמרן אלא דקא אנים לה בלא אוכפא אבל אנים לה ולאוכפא לא מחייב לפצוייה דכמה דשקר לגבי אוכפא הכי נמי שקר לגבי חמור אמימר אמר אפילו אינו מכיר בה שהיא בת חמורו ואפילו בלא אוכפא נמי לא מחייב לפצוייה מאי טעמא מידע ידיע דסתם א עובד כוכבים אנס הוא דכתיב °אשר פיהם דבר שוא וימינם ימין שקר והלכתא כאמימר: אומן אין לו חזקה °אמר רבה לא שנו אלא שמסר לו בעדים אבל מסר לו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לו לא היו דברים מעולם כי אמר לקוחה היא בידי נאמן (ה) *)(א"ל אביי אי הכי בעדים נמי מתוך שיכול לומר לו החזרתיו כי א"ל לקוחה היא בידי מהימן א"ל מי *סברת המפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים המפקיד אצל חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים איתיביה אביי ב ראה (ה) עבדו ביד אומן וטליתו ביד כובס אמר לו מה טיבו

אצלך

*) ד"ת מותק מכאן עד הדרי בי. וכן בד"ק ליתא

רש"י

אפילו בלא קנה ומכר לאחר : מכריז רבא. דרש ברבים: דסלקין לעילא. העולים מבבל לארץ ישראל: ודנחתין לתתא. מארץ ישראל לבבל כולכם תדעו דין זה : האי בר ישראל כו' : חמרא. חמור : ואנים לה מיניה. דלוקח דקטעין עובד כוכבים חמור זה נגנב ממני או מי שמכרו לך גזלו ממני ובלא עדים מאנסו הימנו וכדמפרש לקמן דלא אנים לה לאוכפא אלא החמור לבדו דמוכחא מילתא דדידיה [ה] קא שקיל דלאו דידיה לא בעי למישקל : דינא הוא דמפצי ליה. כמו הפוצה את דוד עבדו [ו] יביא עדים וידון עם העובד כוכבים אולי יוציאנו מידו בדין דעובדי כוכבים (ו) לייתי דינא ודוקא עובד כוכבים אבל קא אנים לה ישראל לא מפצי ליה אלא יתבענו בדין שאין כח בישראל לגזול חמור מחבירו בלא עדים ובלא ראיה : ולא אמרן. דצריך מוכר לפצות לוקח אלא שאין מכיר בה לוקח שהיא בת חמורו של מוכר דאיכא למימר הדין עם העובד כוכבים : אבל מכיר בה וכו'. לא מיבעי ליה לפצותו דכיון דדבר ידוע הוא שגדלה בביתו של מוכר וסתם עובד כוכבים אנס הוא מסתברא דשלא כדין מאנסו העובד כוכבים (ז) : ולא אמרן. דמפצי ליה היכא דאין מכיר ביה אלא דלא אנס העובד כוכבים את החמור ואת האוכף דכיון דהניח האוכף מסתברא דשלו הוא נוטל הילכך נקט חמור ולא פרה וטלית דליכא למימר האי חילוק דאוכף : לא מפצי ליה. דסתם עובד כוכבים אנס הוא : אפילו כולהו נמי. אינו מכיר שהיא בת חמורו ולא אנים לאוכפא אפ"ה לא מפצי ליה : מאי טעמא כו'. והכי קיימא לן דאמימר בתרא הוא :

נפני

שלטי הגבורים

א בדין עובד כוכבים שבא על ישראל בתקיפין ואנס ממנו שדה או בית ולא היה ביד האנס להרוג הישראל ומכר האנס אותו השדה לאחר דאיתא פרק הכונס דף נ"ח גבי מבריח ארי מנכסי חבירו ובמפרשי' איכא פלוגתא רש"י ז"ל פירש והביאו דבריו התוס' והרא"ש שם שישראל הקונה מן האנס צריך להחזירו לבעלים בחנם אפי' ששהה בידו כמה שנים דכיון דאין כאן סקריקון דהיינו אונס נפשות לא גמר הישראל להקנות לעובד כוכבים ואע"ג ששהתה בידו דעובד כוכבים הרבה שנים לא נתיאש בשביל כך אלא שלא היה לו שעה לכופו להחזיר הלכך אין מכירת העובד כוכבים מכירה כלל וכ"ה דעת הראב"ד ז"ל בהשגות פ"ק מהל' גזילה אמנם המנסהר"ג ז"ל פסק בתשובה על אנס עובד כוכבים שאנס ביתו של ישראל ובא ישראל אחר ולקחו ממנו שלא יחזיר לבעלים בחנם וכן פסק ר"י דלא מבעיא במקום שאם לא קנאו ישראל לא

אומן . שמלמדו אומנות והאיך ראה בעדים הוא שאינו יכול לטעון להד"מ : מ"ש רישא ומ"ש סיפא . דקס"ד שהאומן הוא שאומר בפני אמרת לפלוני למכרו לי א"כ אמאי מהימן טפי בטענה זו מבזו כיון דאיהו גופיה מצי למטען כך : ידי אחר . שאינו אומן אז הוא דנאמן מטעם מגו כיון שהחזיק בעבד ג' שנים דאילו בטלית שהוא כלי חזקתן לאלתר שמעינן מהכא דבאומן היכא דאיכא ראה לא מהימן לומר לקוח הוא בידי : אפקיה דלחזוה . הוצא אותו כי העדים אין מכירין אותו יפה עד שיראוהו כי לא ראו אלא הצבע : [ו] כדי לא מפיקנא .

אצלך אתה מכרת לי אתה נתת לי במתנה לא אמר כלום בפני אמרת לו למכרו וליתנו במתנה דבריו קיימין מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רבא סיפא ביוצא מתחת יד אחר (א) דקא אמר ליה בפני אמרת לו למכרו וליתנו במתנה מגו דאי בעי למימר ליה מינך זבינתיה כי א"ל נמי זבינת ניהליה וזבנא ניהלי מהימן קתני מיהא רישא ראה היכי דמי אי דאיכא עדים למה לי ראה נייתי עדים וניפוק אלא לאו דליכא עדים וכי ראה מיהא תפיס לא לעולם דאיכא עדים והוא דראה והאמרת המפקיד אצל חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים הדרי בי) (ג) *מותיב רב נחמן בר יצחק (א) אומן אין לו חזקה אומן הוא דאין לו חזקה אבל אחר יש לו חזקה היכי דמי אי דאיכא עדים אחר אמאי יש לו חזקה אלא לאו דליכא עדים וקתני אומן אין לו חזקה ותיובתא דרבה תיובתא הילכך אומן בין דמסר ליה בסהדי בין דלא מסר ליה בסהדי לית ליה חזקה אבל אחר אי מסר ליה בסהדי לית ליה חזקה ולא יכול למימר ליה הדרי זבינתיה מינך ואי לא אפקיד גביה בסהדי אית ליה חזקה וכד אמר זבינתיה ניהלי מהימן ובשבועה וה"מ בדברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר כדכתבינן בפרק המקבל והאי דאמרינן דלית ליה חזקה בין אומן בין אחר (א) הני מילי היכא דראה כדתניא ראה [א] בגדו ביד [ב] אומן וטליתו ביד כובס אמר לו מה טיבו אצלך אמר לו אתה מכרתו לי אתה נתתו לי במתנה לא אמר כלום אבל אי לא ראה אע"ג דמסריה ניהליה בסהדי מגו דאי בעי למימר אהדרתיה ניהלך ומהימן כי אמר נמי זבנתיה ניהלי מהימן (ב) (ג) אמר ליה אביי לרבא תא אחוי לך °רמאי דפומבדיתא א"ל הב לי סרבלאי להד"ם הא אית לי סהדי דחזיוה גבך א"ל ההיא אחרינא הות אפקיה דלחזווה א"ל *עכשיו לא מפיקנא ליה א"ל (ד) שפיר קאמר ליה *ראה תניא אמר רב (ה) אסי ואי חכים משוי ליה ראה (ג) הדין הוא סברא (ב) דרבואתא ואנן קשיא לן האי סברא דהא רבה דאית ליה מגו איתותב וסלקא ליה בתיובתא ושמעת מינה

רש"י

בפני אמרת לו . לפלוני למוכרו וליתנו לי במתנה: דבריו [ג] קיימין. הכי ס"ד השתא והיינו דקא פריך מאי שנא רישא כו' : אמר רבא כו' . ברישא מתרץ לה והדר מפרש תיובתא : ביוצא . הטלית מתחת ידי אחר שטוען שלקחו מיד האומן וקא אמר ליה אחר לבעל הבית התובעו ואמר לו מה טיבו אצלך והלא מסרתיו לאומן לתקנו והוא משיב מן האומן קניתיו ובמצותך מכרו לי שבפני אמרת לו למוכרו הרי הוא כמי שטוען ממך לקחתיו דמגו דאי אמר ליה האי מחזיק לבעל הבית מינך זבינתיה ומהימן דהא לאו אומן הוא כי אמר ליה יודע אני דזבינתיה ניהליה לאומן וזבנה אומן ניהלי מהימן : אי דאיכא עדים . שמסרו למה לי ראה הא אמרת המפקיד אצל חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים ואפילו לא ראה לא מהימן לומר החזרתיו : אלא לאו דליכא עדים . וכי ראה מיהא תפיס בעה"ב מן האומן ולא מהימן לומר לקוח הוא בידי וקשה לרבה דאמר דהיכא דמסר לו שלא בעדים לא שנא ראה ולא שנא לא ראה מהימן אומן ומשני לעולם היכא דלא מסר בעדים אומן מהימן אפילו ראה והכא מיירי כגון דאיכא עדים שראו שמסר לו הטלית וגם ראו עתה הטלית בידו וכיון דאיכא תרתי עדים וראה לא מהימן לומר לקוח הוא בידי דליכא מגו אבל לא ראו עתה הטלית בידו אע"פ שמסר לו בעדים מהימן אומן לומר לקוח הוא בידי במגו דאי בעי אמר החזרתיו דקסבר המפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר בעדים: הדרי בי . ממאי דאמר צריך להחזיר בעדים וס"ל דוקא היכא דאיכא עדים וראה אין לו חזקה אבל ליכא עדים וראה או עדים ולא ראה יש לו חזקה ולאביי היכא דראה אע"ג דליכא עדים שמסרו לו אין לו חזקה כדברים העשויין להשאיל ולהשכיר : אי דאיכא עדים . וראה (ג) דאי לא ראה אפילו אומן מהימן ויש לו חזקה כדפירשתי וכיון דאיכא עדים שמסרו לו וגם ראו עתה הטלית בידו אפילו אחר אין לו חזקה דלא מצי למימר החזרתי ולא לקוח הוא בידי : אלא לאו דליכא עדים . שמסרו לו אבל ראו עתה בידו ולכך אחר מהימן לומר לקוח הוא בידי כדין כל מטלטלין דנאמן המוחזק לומר לקוחין הן בידי אבל אומן לא מהימן אע"ג דליכא עדים כיון דראה כאביי [דאמר אע"ג] דמסר ליה בלא סהדי לית ליה חזקה : והוא דראה . (אבל אחר שאינו נאמן בין אומן אפילו ליכא עדי מסירה בין אחר אי איכא עדי מסירה הכא דראה שעדים ראוהו שעתה בידו וה"ג) דאומן אין לו חזקה בכלים שרגיל אותו אומן לתקן אבל בכלים אחרים הוי כמו אחר וה"מ דאחר נאמן בדליכא עדי מסירה אע"ג דראה בדברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר אבל דברים העשויין להשאיל ולהשכיר אפילו אחר אינו נאמן לומר לקוחין הן בידי אם ראה אפילו ליכא עידי מסירה כדאמר בשבועות : רמאי דפומבדיתא . כי רמאים היו כדאמר פומבדיתא לוויך שני אושפיזך : אמר לו . בעל הבית לאומן המתקן סרבלו : הב לי סרבלאי . והאומן משיב להד"ם שנתת לי שום סרבל לתקן : א"ל בעה"ב (ד) הא אית לי סהדי . שראו בידך טלית שלי באותן סימנין והוא שלי ומיהא אין העדים מכירין אותו יפה בטביעת עין שהוא שלו : אפקיה . הוצא אותו לחוץ אותו שאמרו העדים שראו בידך והם יראו [ד] שהוא שלי והוצא עצמך מן החשד : שפיר קא"ל . האומן דהא ראה תניא שראוהו [ה] בידו שהוא שלו אבל זה אין העדים מכירים שהוא שלו ולכך אינו חייב לו כלום : ואי חכים . שיוכל לפתותו בדברים רכים עד שיראוהו בעדים שיכירוהו שהוא שלו עושה: (הדין הוא סברא כו' . והיינו (דלא) כפי' רשב"ם

זהו הרמאות שאמר כמי שמתכוין לשם שמים שאינו רוצה להראות ממון אחרים ללא תועלת : שפיר קאמרי . אפילו הוו כשרים הדין עמהם דראה תניא כדלעיל ראה טליתו ביד כובס אבל זה שלא ראוהו עכשיו העדים בידו שיכירוהו : משוי ליה ראה . כלומר משדלו בדברים שיוציאנה וכשיוציאנה הוה ליה ראה ושוב לא יהא נאמן לומר לקוח הוא בידי וההשתדלות הוא מפני שאומר לו אמאי [תפסת ליה לאו משום] דאית לך גבאי שמודה לו בכל השכר שתובע ממנו דמסתמא מפני שחולקין על השכר עושה האומן כן ושמעינן מהכא דאמר [ז] ואי חכים וכו' דכל [ח] דמודה מחמת האונס לראות אם יוכל לפתותו שיוציאנו אינו חייב בכך : כבר שמוה וכו' . כלומר שמוה בעליהם אבל אינו אומר כבר שמו טליתך דא"כ היה מודה שהוא שלו וברשותו : גרסינן בגמרא [דף מה:] הנותן טליתו לאומן . לגמרה : אומן אומר ב' קצבת לי והלה אומר לא קצבתי לך אלא אחת כל זמן שהטלית ביד אומן על בעל הבית להביא ראיה נתנו לו ביומו נשבע ונוטל עבר זמנו המוציא מחבירו עליו הראיה : פי' על בעל הבית וכו' . ואם לא הביא כיון דליכא ראה והיה נאמן האומן לומר לקוח הוא בידי א"כ נאמן על הקצבה שהרי יכול לטעון עד כדי דמיו וכתב הרמב"ם ז"ל בפי"ט מהלכות טוען ונטען שהאומן נשבע בנקיטת חפץ ונוטל כדרך כל הנשבעין ונוטלין ומיהו לא היה נראה כן מדקתני סיפא נתנה לו בזמנו נשבע ונוטל משמע דברישא שהטלית ביד האומן נוטל בלא שבועה אלא שאנו אין לנו אלא דברי הגאונים ז"ל וכן הסכימו כולם בטוען על המשכון ואומר כך וכך יש לי עליו אע"ג דאיכא מגו אינו נוטל אלא בשבועה דכל הנוטלין אין נוטלין אלא בשבועה ואי איכא ראה דהשתא אינו נאמן אומן לומר לקוח הוא בידי הואיל שהאומן אין לו בו חזקה בעה"ב נשבע בנקיטת חפץ על הקצבה : ביומו . קודם שקיעת החמה כיון שתבעו בזמנו לדין נשבע האומן ונוטל והימנוה לשכיר משום דבעל הבית טרוד בפועליו והכא לא מיירי בקבלה דבקבלה שפיר נזכר בעל הבית מה שקצץ אלא מיירי שמתעצלים על הפרעון ומתוך שבעל הבית טרוד בפועליו עקר השבועה מיניה ושדיוה אשכיר וזה תקנה לבעל הבית דשמא מחמת שבועה [ס] יפסיד אבל עבר יומו הוי ליה דין כופר או מודה מקלת דעלמא : ותנן גרסינן בגמרא [דף מו.] תנו רבנן נתחלפו לו כלים בכלים בבית האומן הרי זה ישתמש בהם עד שיבא הלה ויטול את שלו . בבית האבל או בבית המשתה הרי זה לא ישתמש בהן עד שיבא הלה ויטול את שלו מ"ש רישא מ"ש סיפא א"ר חייא וכי אין אדם עשוי לומר לאומן מכור לי טליתי א"ר חייא בריה דרב נחמן ל"ש אלא הוא אבל אשתו ובניו לא ואיהו כמי לא אמרן אלא דא"ל טלית סתם אבל אמר ליה טליתך הא לאו טלית דידיה הוא : פי' הרי זה ישתמש בהן . כדמסיק דלא הוי שואל שלא מדעת דכיון דאדם עשוי לומר לאומן מכור לי טליתי אית לן למימר דשל זה מכר והטלית של חבירו שנתן לו למכור הוא שנתן לזה [מדעתו להשתמש בה עד שיחזיר

המאור הגדול

כתב הרי"ף ז"ל בהלכותיו כיון דאיתותב רבה דאית ליה מגו וסלקא ליה בתיובתא שמעי' מיניה דהאי דינא לא אמרי' ביה מגו הלכך בין ראה בין לא ראה אע"ג דיכול אומן למימר לא היו דברים מעולם בדליכא סהדי אי נמי החזרתיו לך בדאיכא סהדי כי אמר זבנתיה ניהלי לא מהימן כך היו דברי הרי"ף ובא ה"ר יוסף הלוי ז"ל תלמידו אחריו ותפס עליו והאריך בפירושו בהלכה זו ובתפישתו על רבו בדברים הללו כמו שמפורשים דבריו בפירושו בב"ב והקשה על הרי"ף מההיא מתניתא דאותביה רבא לאביי לסיועי לרבה הנותן טליתו לאומן אומן אומר שנים קצצת לי וכו' דפרקה אביי ואוקמא בדליכא עדים ולא ראה דאלמא אפי' אביי דפליג עליה דרבא אית ליה מגו בהאי דינא היכא דלא ראה ואני אומר כי אין לתפוס על הרי"ף ז"ל בכך ודבריו נכונים הן אלא שאחז בהם דרך קצרה כמנהגו ובדליכא עדים ולא ראה לא דינא ולא דיינא דאפי' אומן אית ליה חזקה וליכא מאן דפליג בהאי מלתא לא אמוראה ולא סבוראי אלא דברי הרב ז"ל שאמר הלכך בין ראה בין לא ראה לצדדין הם אמורים כלומר בין ראה היכא שמסר לו שלא בעדים בין לא ראה היכא שמסר לו בעדים אע"ג דיכול אומן למימר לא היו דברים מעולם בדליכא סהדי וראה כלומר שלא בא מידך לידי אלא מיד אחר הוא שבא לידי וכן הוא פירש לא היו דברים מעולם האמור בהלכה זו שהרי הוא אמור בדברי רבה בדליכא סהדי וראה וכיון דאיתותב רבה לא אמרי' להאי מגו והרי אנו חוזרין לפי' דברי הרי"ף ז"ל אי נמי אע"ג דיכול למימר אומן החזרתיו לך בדאיכא סהדי ולא ראה לא דמהימנין ליה לאומן בלי מגו וכי אמר זבנתיה ניהלי לא מהימן כך ראוים
לפרש

מלחמת ה'

ועוד כתב הרי"ף ז"ל בהלכותיו כיון דאיתותב רבה דאית ליה מגו וסלקא ליה בתיובתא שמעי' מיניה דהאי דינא לא אמרי' ביה מיגו וכו' עד היכא שמסר לו בעדים וכו' : אמר הכותב נעתרות נשיקותיו שהוא משבש דברי רבינו הגדול ז"ל בשבוש גמור שהרי רבינו אומר בפירוש דהאי דינא לא אמרי' ביה שום מגו ועוד שהוא הופך דברי אלהים חיים מה שאין ראוי לעשות כן בדברי האמוראין שבתלמוד וכ"ש בדברי הגאונים שמפרשים ז"ל שא"כ לא תנית מקום ללבון ובדוחק אמרו כדברים האלו במקצת מקומות בתלמוד בלשון הברייתות שנשתבשו להם ועוד שרבינו הגדול ז"ל כתב ברמאי דפומבדיתא דלא מהימן לומר זבינתא מיהלי והתם ליכא עדים הוה כדמפורש בגמ' לא היו דברים מעולם ולא עלה על דעת שום אדם שיאמר לא היו דברים מעולם על אחר לומר זה שבידי לא היה מעולם שלך שהרי קודם שיאמר לו הא אית לי סהדי דחזיוה גבך אמר לא היו דברים מעולם ומי דחקו לרבינו הגדול ז"ל בגר' הזאת ולא פירשה כפשטא דבליכא עדים ולא ראה וכר מן דין שאין זה הפסק שפסק בעל המאור ז"ל נכון ולא ראוי לסמוך עליו שאם תמצא לומר לאביי בדאיכא עדים ולא ראה אינו נאמן לומר לקוחה היא בידי במגו דהחזרתיו לך כי ליכא עדים ולא ראה נמי לא יהא נאמן במיגו וא"ת שכיון שיכול לומר לא היו דברים מעולם עדיף מגו דידיה יותר ממגו דהחזרתיו לך אי מפלגי' בין מגו למגו א"כ מאי קשיא ליה לאביי עליה דרבה ריביה אי הכי אפי' בעדים נמי והיכי פשיטא ליה קושיא דקאמר אי הכי הא כי היכי דלדידיה גופיה עדיף מגו דלא היו דברים מעולם ממש ממגו דהחזרתיו לך לרבה נמי עדיף מגו דלא היו דברים מעולם שבא מידך לידי ממגו דהחזרתיו לך וכן ודאי דהא רבה לא משוי ליה אומן עד שיהא אומן בכלי

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) והכי כתב לה לקך פיסקא בפ' המפקיד ובפ' המקבל וכן פסק הממי' פ"ו מהל' שאלה וכן פירשו הרב המגיד שם והיינו דלא כמ"ש המרדכי על שמם בהלכה זו :
(ב) היינו הא דמסיק דבאומן לא אמרי' שום מגו אבל מ"ש הרי"ף הלכך אומן בין דמסר ליה בסהדי וכו' דבר זה אמר הרי"ף בשיטת כל הגאונים וכמבואר ברי"ף שם וכתב הדין הוא סברא דרבוותא וק"ל: מהר"ן שפירא (ג) קאי אדלעיל כמה שמסיק הא דאמר ליה אביי לרבא תא אחוי לך וכו' והא דכתב וקדם בדברים הללו משום דמשמעות דברים אלו הן כמ"ש לעיל שהרי לפי סברתו מקשה מזה לעצמו וכדמסיק :

הגהות הב"ח

(א) וקא אמר לי' אחר כצ"ל: (ב) נ"ב עכ"ם : (ג) נ"ב דא"ל כו': (ד) נ"ב רבא : (ה) נ"ל אבי :

(א) נ"ב עיין רי"ף ב"מ סוף פ"ב : (ב) נ"ב דלפי' אומן דוקא ראה : (ג) נ"ב לדעת מסקנת הרי"ף דאומן אפי' לא ראה לא מהימן א"כ [illegible] עדים ולא ראה ולא הוי [illegible] : (ד) נ"ב ואומן אין לו חזקה אפי' לא מסרו בפני עדים :

הגהות מא"י

[illegible]

שיחזיר לו את שלו] : אלא הוא . האומן עצמו דאז הוא דאיכא למימר דבמתכוין נתן לו זה ולא הוי שואל שלא מדעת : דא"ל טלית סתם . דלפיכך אמר לו כן בסתם : אמאי אין לו חזקה . כיון שאכלו ג' שנים לגמרי כל הפירות הרי כשהיה אוכל בתורת אריסות לא אכיל אלא פלגא ועכשיו שאכלן כולן משמע שהקרקע שלו : באריסי בתי אבות . כלומר מתניתין דאמר דאפילו אכל כל הפירות שלש שנים לא הוי חזקה איירי באריסי בתי אבות שהוחזקו הן ואבותיהם לשמור שדה של משפחה זו [ואין] יכולין לסלקן כל ימיהן ואע"פ שלאחר מיתה מסלקין את הבנים אם ירצו מ"מ כיון דבעודן אריסים [ט] אין יכולין לסלקן נוהגין שאוכלין את הפירות ג' או ד' שנים ואח"כ יאכלום כמו כן הבעלים הלכך אכילתם אינה ראיה לחזקתם : שהוריד אריסין . כגון שלא היו אריסין באותה שדה והוא הורידן בה הוי חזקה כיון דלא מיחה בעל השדה כדמסיק : שחלק לאריסין . לפירוש [י] הרא"ש ז"ל אע"פ שהורידן הוא כיון שהוא אריס עמהם אלא שחלק להם חלק ידוע מקום פלוני לפלוני נימא דברשותם של בעלים הוא הילכך אין להם חזקה וכ"ש אם היו שם כבר אלא שחלק להם מקום לבד דאין לו חזקה : הרמנא. רשות : אריס מעיד . אם בא מערער על השדה יכול האריס להעיד להעמידו בחזקת בעליו : או דילמא שכיון שהוא אריס בו הוי נוגע בעדות : דאית ליה פירי. שעדיין לא נטל האריס חלקו אז הוא דאינו מעיד דניחא ליה דתיקום ביד בעל השדה דאי שקיל לה מערער [יטול] גם הפירות כדין נגזל ואפילו יתן לו שכירות אריסות לא יתן לו אלא כפי השבח שהוא עתה ויפסיד השבח שיהיה כשיתבשלו הפירות : דלית ליה פירי . מני מעיד שאינו מרויח כלום במה שתשאר בידו ואע"פ שאכל [כ] שנים שעברו אריסותיה שקל וגם זה היה נותן לו כן ופי' [ל] הרא"ש ז"ל ואי משום דבעל השדה מורידו אריס כך ימצא במקום אחר וגם בידו לסלקו כשירצה משמע דהאריס [מ] בתי אבות לעולם אינו מעיד : ת"ר ערב מעיד ללוה . להעמיד הקרקע בידו אם יצא עליו מערער ולא חשבינן ליה נוגע בעדות לומר דניחא ליה דתיקום ארעא בידיה כדי שלא יצטרך לפרוע בעדו דהא אית ליה ארעא אחריתי שיכול לגבות ממנו הבע"ח ולא חיישינן למימר שמא הלוה חייב חוב אחר שהוא מוקדם לזה של זה הערב ונמצא שיחזור המלוה על הערב דאין לחוש אלא מה שהוא יודע וה"ה והוא הטעם למלוה דמהאי טעמא לא הוי נוגע בעדות : [נ] לוקח ראשון מעיד ללוקח שני . שלקח אחריו מן המוכר ואע"פ שאם המוכר חייב בברור הבע"ח יגבה מן לוקח שני *)(ויחזור לוקח שני) ואם יסלקנו המערער יגבה מן לוקח ראשון אפ"ה לא חשיב נוגע בעדות כיון דאית ליה ארעא אחריתי שיכול לגבות הבע"ח ממנה אבל לוקח שני יכול להעיד לעולם ללוקח ראשון היכא שלא קבל עליו המוכר אחריות נכסים **)[אע"ג דלית ליה ארעא אחריתי דמאי איכפת ליה כיון דראשון שלא באחריות לקח אבל אם לקח באחריות לא] דאז אם יסלקנו המערער יחזור על הלוקח שני מכח אחריותו וא"כ הוי לוקח שני נוגע בעדות אם יעיד להעמיד הקרקע ביד לוקח ראשון ומיהו אם יש קרקע למוכר אפילו קבל עליו אחריות ללוקח ראשון לוקח שני יכול להעיד לו שהרי עכשיו לא [ס] יחזיר עליו (אלא) אפילו יקחנו מערער מידו כיון דאיכא נכסים בני חורין למוכר :

*) ד"ת [נ"ל דנ"ל ד"ת מ"ז] **) ד"ת

נר מצוה

דהאי דינא דאומן (א) לא אמרינן ביה מגו הילכך בין ראה [א] (א) בין לא ראה א אע"ג דיכול למימר לא היו דברים מעולם היכא דליכא סהדי אי נמי החזרתים לך בדאיכא סהדי כי אמר זבינתיהו ניהלי לא מהימן והאי דאמרינן ראה תניא לאו למימרא דאי לא ראה (והדר) [ואמר] זבנתה ניהלי מהימן אלא דאי אמר לא מפקינא להו [ג] לא אמרינן ליה אפקינהו דלחזינהו ולהכי תנא ראה (ב) :

הגהה א אריס* אין לו חזקה: אמאי עד האידנא פלגא והשתא כולה א"ר יוחנן באריסי בתי אבות א"ר נחמן אריס שהוריד אריסין תחתיו יש לו חזקה מ"ט לא עביד איניש דנחתי אריסי לארעיה ושתיק א"ר (א) נחמן אריס שחילק לאריסין אין לו חזקה אימור הרמנא שוייה שלח ליה רב נחמן בר רב חסדא לר"נ בר יעקב ילמדנו רבינו ב אריס מעיד או אינו מעיד הוה יתיב קמיה רב יוסף א"ל הכי אמר שמואל (ג) מעיד והא תניא אינו מעיד לא קשיא הא דאית בה פירא בארעא והא דלית בה פירא בארעא ת"ר ערב ב מעיד ללוה והוא דאית ליה ארעא אחריתא מלוה מעיד ללוה והוא דאית ליה ארעא אחריתא לוקח ראשון [א] מעיד ללוקח שני

רש"י

רשב"ם והתוספות) : אריס . שיורד לשדה באריסות : אמאי . אין לו חזקה : עד האידנא פלגא . הוה שקיל כדין אריס ועתה אכלה כולה ג' שנים ואיבעי ליה למחויי: באריסי בתי אבות. [ד] שאבותיהם רגילין לעבוד שדה [ה] זה באריסות ולא היו יכולין להחליפן באריסין אחרים ואותן אריסים רגילין לאכול את הפירות ב' וג' שנים ואחר כן יאכלו הבעלים כמו כך : אריס . בתי אבות שהוריד כו' : דנחתי אריסין . אחרים בלא רשותו [ו] : ושתיק . שמא יקלקלו שדותיו : אריס . (ג) בתי אבות שחילק לאריסיו שמסר לכל אחד חלק העבודה לעבוד בשדה והוא בעצמו עובד עמהם אין [ז] לכן חזקה דכהאי גונא לא קפיד כיון שבעצמו עושה עמהם : איכא למימר הרמנא . שליח שוייה שנתנו לו רשות להוריד עמו אריסין אם לא יכול לעבוד לבדו : אריס מעיד . לאותו שהורידו לשדה אם בא אחר להוציא מידו ולומר שהוא שלו מי הוי נוגע בעדות או לאו: הא דאית בה פירי בארעא. ועדיין לא נטל האריס חלקו אז אינו מעיד דניחא ליה דתיקום ביד המורידו דאי שקיל ליה המערער יטול גם הפירות כדין נגזל : הא דליכא פירי בארעא . ולא [ח] ימצא בה בזו השנה לא הוי נוגע בעדות דהרבה שדות ימצא לירד בהן לאריסות : ערב . של לוה נגד המלוה מעיד ללוה על קרקעות שלו להצילן מן המערער : והוא דאית ליה . ללוה ארעא אחריתי שיוכל המלוה לגבות ממנו חובו ויפטר הערב עדות והיינו טעמא דמלוה מעיד ללוה וכולי האי לא חיישינן שרוצים שיהיו הרבה קרקעות ללוה שאם חייב גם לאחרים ויטרפו ממנו שישאר לו שגם זה יכול לגבות חובו כולי האי לא חיישינן : לוקח ראשון . כגון ראובן שמוכר שדה אחת ללוי ואחר כך מכר שדה אחרת ליהודה ואתא איניש אחרינא ומערער על השדה שקנה יהודה ואמר שראובן גזלו ממנו לוי שהוא לוקח ראשון מעיד ליהודה להעמידו בידו ולומר שאינו של המערער : והוא

[illegible]

הגהות מאי"י [א] נ"ב ואפי' לא ראה וליכא סהדי נמי לא מהימן לסברת הרי"ף עי' במלחמת ה' ותמצא דעת אחרת לסברת הרי"ף : [ב] תיבת לא מוקף ונ"ב ברא"ש ליתא : [ג] נ"ב וקשה למה לא אמר לוקח מעיד [illegible] אם יש לו ארעא אחריתי . תוס' : [ד] בתי אבות שהן ואבותיהן כצ"ל : [ה] נ"ב של משפחה : [ו] רשותו ולא עשה עמהם ושתק כצ"ל והד"א : [ז] לו כצ"ל : [ח] ולא טרח אריס בה כצ"ל : [ט] נ"ב קיי[illegible] [י] הרא"ש כצ"ל [וכ"ה בד"ס ובד"ק] : [כ] נ"ב וא"כ מרוית במה שתשאר בידו שאין צריך לגלם מה שאכל כבר זה [illegible] [ל] הרא"ש כצ"ל : [מ] נ"ב פי' ואין בידו לסלקו ולכך יש לו הנאה [illegible] בידו ואע"ג דלית בה פירי : [נ] נ"ב והא דאין לוקח א' מעיד ללוקח ב' אע"ג דלא חיים לבע"ח א' מיהו [illegible] וערב והלוקח אמאי מעידים ללוה אע"ג דאית ליה אחריתי] ניחוש שמא היא קרקע גזולה וי"ל דבשום מקום [illegible] משועבדים כבר לבעל חוב [illegible]

מלחמת ה'

בכלי זה בעדים הלכך לטעמיה כל בלא עדים ראה ולא ראה שוין הם והרי הוא כשאר כל אדם ואין בכלל האומנין וליכא לאקשויי עליה בעדים נמי אלא ודאי לא פלגינן בין מגו למגו בכולה בין לאביי בין לרבה ולמאי דקאמר צריך להחזיר לו בעדים לא מהימן היה במגו דנאנסו דצריך היה להחזיר לו בעדים וכן ליקח ממנו ולית ליה כדרב חסדא דכפ' המוכר את הבית וכן אין נאמן לומר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים כדקי"ל לדידן באומר אל תפרע לי אלא בעדים ומה שאמר בעל המאור ז"ל דאיכא עדים ולא ראה וליכא עדים וראה שקולות הן לא אמר כלום דהיכא דליכא עדים וראה לאביי לא מהימן דלית ביה שום מגו מידי דהוה אדברים העשוים להשאיל ולהשכיר וראה שאינו נאמן שכל הדברים עשוים לימסר לאומן אבל לא ראה אע"פ שיש עדים למה לא יהא נאמן לומר החזרתיו ולקחתיו ממך מגו דיכול למימר החזרתיו לך והרי זה מגו שלם ודבר שדרכו לכך הא למדת שאינן שקולות וזו אכרעת למוצאי דעת אלא אדרבה איכא עדים ולא ראה וליכא עדים ולא ראה הם שקולות בלא גרומין כיון שאם אמר החזרתיו לך נאמן אבל ינית לנו בעל המאור במקומנו ולחזור לדברי רבינו הגדול ז"ל שיפה נתנבא עליו שכולם נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת כפשטן הם דלא אמרו לעולם שום מגו באומן שטוען לקוחה היא בידי ואפי' ליכא עדים ולא ראה ממאי מדאמר ליה אביי לרבה אי הכי אפי' וכו' כלומר בשלמא לדידי לעולם אין אומרין מגו באומן שטוען לקוחה היא בידי אלא לדידך דאמרת ביה מגו אפי' בעדים נמי נימא ביה מגו וזו תשובה על דברי הגאונים ז"ל שאומרים דהיכא דאיכא עדים ולא ראה לאביי אומן מהימן שא"כ היאך אמר אי הכי וכו' דהא איהו נמי אית ליה [illegible]

[illegible]

המאור הגדול

[illegible]

נר מצוה

שני והוא דאית ליה למוכר ארעא אחריתא *°קבלן [א] אמרי לה מעיד ואמרי לה אינו מעיד אמרי לה מעיד כערב דמי והוא דאית ליה ארעא אחריתי ואמרי לה אינו מעיד דניחא ליה דנוקמי בידיה תרוייהו דכי אתי בע"ח מאי א דניחא ליה שקיל א"ר יוחנן *אומן אין לו חזקה בן אומן יש לו חזקה אריס אין לו חזקה בן אריס יש לו חזקה גזלן ובן גזלן אין לו חזקה בן בן גזלן יש לו חזקה היכי דמי אי דקא אתו בטענתא דאבוהון אפילו הנך נמי לא ואי (א) אתו בטענתא דנפשייהו אפי' בן גזלן נמי יש לו חזקה לעולם דאתו בטענה דאבוהון וכגון (א) דאמרי עדים בפנינו הודה לו הנך איכא למימר קושטא קא אמרי גזלן אע"פ דאודי ליה נמי לא כדרב כהנא דאמר (ב) אי לאו דאודי ליה הוה ממטי ליה ולחמריה [ב] לשחור: אמר רבא פעמים שבן בנו של גזלן אין לו חזקה היכי דמי דקא אתי בטענתא דאבא דאבוה היכי דמי גזלן א"ר יוחנן כגון שהוחזק בגזלנות על אותה שדה ורב חסדא אמר כגון של בית פלוני שהורגין נפשות על עסקי ממון: ת"ר *אומן אין לו חזקה ירד מאומנתו יש לו חזקה אריס אין לו חזקה ירד מאריסותו יש לו חזקה בן שחילק ואשה שנתגרשה הרי הן כשאר כל אדם *אמר רב נחמן אמר לי הונא וכולן שהביאו ראיה ראייתן ראיה ומעמידין שדה בידן. גזלן שהביא ראיה אין ראייתו ראיה ואין מעמידין שדה בידו: רב ביבי מסיים בה משמיה דרב נחמן קרקע אין לו אבל מעות יש לו בד"א כשאמרו עדים בפנינו מנה לו אבל הודה לו לא כדרב כהנא דאמר רב כהנא אי לאו דאודי ליה הוה ממטי ליה ולחמריה לשחור [ג] ודוקא *)בדמסר מודעא אזביני אבל אי לא מסר מודעא אע"ג דאנים זביניה זביני דקי"ל כדרב הונא דאמר תליוה וזבין זביניה זביני מ"ט סברא היא דאגב אונסיה גמר ומקני (ג) *ואמר רבא הלכתא תליוה וזבין זביניה זביני ולא אמרן אלא בשדה סתם אבל

*) בכל דפו"י כאן הסי' תבכט.

רש"י

והוא דאית ליה. למוכר קרקע אחריתא שיוכל בע"ח דראובן לטרוף ממנו אפילו אם יטול המערער שדה זו שביד יהודה אבל אי לית ליה ארעא אחריתא לא מסהיד דניחא ליה דתיקום ביד יהודה שיגבה ממנו הבע"ח של ראובן מיהודה ולא יגבה מקרקע שביד לוי דבע"ח גובה לעולם מלוקח אחרון אבל לוקח שני מעיד ללוקח ראשון אפילו לית ליה ארעא אחריתא דבע"ח לעולם עליה הדר ולא מרוית מידי בעדותו וכגון שמכר ראובן ללוקח ראשון שלא באחריות דאי מעלמא דאי קביל עליה אחריות דאתי מעלמא א"כ גם שני לא יעיד לראשון: (א) אא"כ אית ליה ארעא אחריתא. (דאית ליה) דא"כ אי מפיק מערער מהראשון הדר על לוקח שני שקנאו אחריו: קבלן. אם נעשה ערב קבלן למלוה היינו דממי שירצה יגבה המלוה תחלה ולא בערב סתם דגובה מן הלוה תחלה ואם אין ללוה גובה מערב: דניחא ליה דניקום. תרוייהו ביד הלוה כדי שיהיו לו הרבה קרקעות בינונית וזיבורית דכי אתי בע"ח גבי ממאי דניחא ליה דאי לא הוי ליה בינונית הוי גבי מבינונית דקבלן והוי נוגע בעדות אבל בערב סתם צריך המלוה למיהדר על הלוה אפילו לית ליה כ"א זבורית: בן אומן. והבן אינו אומן: ואי דאתו. הנך בניס בטענתא דאבוהון שאמרו אבינו הורישה לנו ואין אומרים קמי דידי זבנה אפילו בן אומן ובן אריס לא הוי חזקה דחזקה שאין עמה טענה היא כי האב אין לו חזקה גם הבן הבא מכחו אין חזקתו חזקה: בפנינו הודה המערער לאביו של זה שמכרו לו: הנך. בן אומן ובן אריס [ד] הודאת בעל דין כמאה עדים דמי: אי לאו דאודי ליה. נגזל לגזלן היה מוסר אותו ואת חמורו: לשחור. לפקיד כדמתרגמינן לא תמרא חד מנהון סחרית הלכך אע"ג דאודי אין הודאתו כלום דמחמת פחד אודי: אבל בן בן גזלן יש לו חזקה. כד אתא בטענת אביו דאביו לא היה גזלן ואילו היה אביו קיים היה טוען מינך זבינתיה וטוענין ליורש: דאתא בטענתא דאבוה דאבא ואבי אביו גזלן היה ואית דגרסי פעמים שבן גזלן יש לו חזקה והיכי דמי דאתא בטענתא דאבוה דאבא ואבי אביו לא היה גזלן ומהימן במגו דאי בעי אמר מינך זבינתיה ושניהן אמיתים: היכי דמי. גזלן דאין לו חזקה: על אותו שדה. שידענו שנגזל באת לידו ובאותה שדה אין לו חזקה אבל בשדות אחרות יש לו חזקה: של בית פלוני. אנשים רשעים היו שהיה מכיר בהן רב חסדא וכל אדם ירא למחות בהן ולכך לא הוי חזקה [ה] וקיימא לן כתרי הנך לישני: ירד מאומנתו. ושוב אחר כך מחזיקה יש לו חזקה: כשחילק. כלומר שהפליג עצמו מאביו ונשא אשה ואינו מתעסק עוד בנכסי אביו: הרי הן כשאר כל אדם. ויש להן חזקה: וכולן. אומן ואריס וכל הנך דאמר לעיל אין להן חזקה: ראיה. שטר מכירה או עדי מכירה: גזלן שהביא. עדי מכירה או עדי הודאה ומתן מעות לא ראו אין ראייתו ראיה דאי לא אודי ליה הוה ממטיה לשחור כדאמרינן לעיל דוקא שלא נתן לו מעות אבל נתן לו הגזלן מעות בפני עדים ראיתו ראייה כדרב הונא דאמר לקמן תליוה וזבין זביניה זביני ואע"ג דא"ר ביבי דאפילו נתן המעות לא הוי זביניה זביני ולא קנה הגזלן מ"מ קי"ל כרב הונא כדקאמר בתלמודא דפליג ארב ביבי: קרקע אין לו. כדאמרינן אבל מעות שנתן הגזלן לנגזל בדמי קרקע זה יש לו שיחזירם הנגזל ולא קנסינן (ב) [ו] לנגזל לאבד מעותיו ומהכא שמעינן דקסבר רב ביבי תליוה וזבין [ז] לא הוי זביניה זביני ולא קי"ל הכי כדפרישית: בד"א. שיש לו מעות: בפנינו מנה. הגזלן המעות לנגזל אבל אמרו בפנינו הודה הנגזל לגזלן שנתן לו המעות לא מיחייב להחזיר לגזלן המעות: וה"מ. דלא הוי זביניה זביני כשנתן המעות כדאמר קרקע אין לו: בדמסר מודעא. שאמר מתחילה בפני עדים דעו מה שאני מוכר לפלוני זהו מחמת אונס פלוני שמאנסני והנני מבטל אותה מכירה: תליוה וזבין זביניה זביני. והיינו בדלא מסר מודעא ולפ"ז רב ביבי מני סבר כרב הונא (ורשב"ם לא פי' כן כדפירש לעיל כדמוכח בתלמודא): וה"מ בשדה סתם.
שהכריתו

נמוקי יוסף

מכל מאי דניחא ליה שקליה. כתבו המפרשים ז"ל דלא מיבעיא אם הוא בינוני דהיינו [דיניה] דבע"ח בבינונית ואם יקחנו מערער יגבה מן הקבלן דדין הוא שלא יעיד משום דהוי נוגע בעדות אלא אפילו אם זו השדה שקבלן מעיד עליה היא זיבורית לא יעיד דשמא ירצה מלוה בזיבורית טובא טפי מבינונית פורתא כדאיתא בפ"ק דב"ק (דף ז:) ומש"ה [ח] דניחא ליה דתיקום בידיה ואפילו בעידית שאין דינו של בע"ח לגבות ממנו לא יעיד שמא יפייס את הלוה שיתן לו מן העידית כדי שלא יגבה ממנו או יתפשר עמו המלוה לגבות ממנו מעט מעט כדי שיקח מן העידית ולא יצטרך קבלן לפרוע והכי הלכתא דאינו מעיד ומיהו נראה דאם [יש] ללוה קרקעות עידית ובינונית וזיבורית דאפי' קבלן מצי להעיד · הריטב"א ז"ל: בן אריס שהחזיק ג' שנים באותה שדה יש לו חזקה כדפי' לעיל דלאביו אין יכולין לסלק כל ימי חייו הלכך אין לו חזקה אבל הבן שיכולין לסלק הוי חזקה: היכי דמי. הא דאמרינן דבן גזלן אין לו חזקה: בטענה דאבוהון. דאמרי אבינו הורישה לנו [דלכך בן גזלן] דקאתי מכח גזלן כיון דלאביו אין לו חזקה לדידיה נמי לא הויא חזקה ומיהו אי טעין ואמר קמאי דידי זבנה אבי מינך ונתן לך דמיו נאמן מגו דאי בעי אמר אנא זבינתה מינך: אפילו האי נמי. בן גזלן יש לו חזקה כיון שטוען שהוא לקחה: הכי גרסינן [וכגון דאמר] בפנינו הודה לו כלומר שהבנים טוענים כן ובן אומן ובן אריס מהימניה במגו דאילו היו עדים שמעידים כן אפילו האומן עצמו והאריס הוו מהימני מכאן משמע דאין י"ל משטה הייתי בך אלא במחייב עצמו אבל במודה לפטור חברו במה שבידו אין לומר כן כ"כ הריטב"א בשם כל רבותיו ז"ל אבל גרסת כל הספרים והרב אלפס ג"כ דאמרי עדים בפנינו הודה לו ואפשר דמשום בן גזלן גרסינן הכי דאפילו בעדים לא הוה חזקה משום דאע"ג דמהימניה שהודה לאו כלום הוא דמחמת יראה הוא: לשחור. למושל כלומר היה מלשין אותו לשר או למושל ומיהו אם אמר בפני נתן לו הדמים נאמן במגו אפילו בן בן גזלן וכו' יש שגורסין שאפילו בן גזלן יש לו חזקה כיון דאתי בטענת אבא דאבוה [ט] וכלהו איתנהו: שהוחזק בגזלנות. כלומר שגזלה כבר פעם אחת והחזירו ב"ד לבעלים וכיון שכן אפילו החזיק בה ג' שנים אפ"ה אין לו חזקה: דבית פלוני. אנשים רשעים שהורגים נפשות על עסקי ממון וכל אדם ירא למחות בהם הלכך אין להם חזקה וקיימא לן כתרוייהו: תנו רבנן אומן וכו' ירד מאריסות יש לו חזקה. אם החזיקו אחרי כן שלש שנים: הבן שחילק. שאינו סמוך על שלחן אביו ואין מתעסק עוד בנכסי אביו: [גמ'] בשלמא בן שחילק איצטריך סד"א אחולי אחליה גביה קמ"ל אלא אשה שנתגרשה פשיטא ל"צ במגורשת ואינה מגורשת וכדרבי זירא דא"ר זירא וכו' כל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה. פי'] במגורשת ואינה מגורשת שזרק לה גט ספק קרוב לו ספק קרוב לה: בעלה חייב במזונותיה. וקמ"ל דכיון [י] שגרשה לא אמרינן בהרווחה יהיב לה [כי בטורח גדול יתן לה מזון בלמלום כשיחייבו ב"ד] הלכך אם לא היה שלה היה לו למחות ומיירי בכל [כ] גוונא אפילו לא יחד לה קרקע למזונות מדאוקימנא הכא במגורשת ואינה מגורשת וכדרבי זירא שמעינן דאילו מגורשת גמורה אין לה מזונות אע"פ שלא גבתה עדיין כתובתה הריטב"א ז"ל אע"פ דבירושלמי [פ"ק דב"מ הל' ה] לא משמע כן וכן כתב רבינו אלפס ז"ל בב"מ [סי' רמז] דהא דירושל' ליתא וכן הוא אם החזיק בשלה כיון שלא מיחתה בו עלתה לו חזקה ולא אמרינן כיון דיהיב לה מזוני לא קפדה אלא מדגרשה שונאים הם זה את זה: כולן וכו'. כלומר כל אלו שאמרנו שאין להם חזקה אם הביאו ראיה בשטר או עדים מן המכירה הויא חזקה ואע"ג דמילתא דפשיטא היא משום סיפא דגזלן דלא הוי ראיה אם לא ראו נתינת המעות נקט לה: אין ראייתו ראיה. אפילו כתוב בשטר שהוא הודה על עצמו שקבל המעות ומשום דרב כהנא אבל בשטרות דעלמא מהני הריטב"א [נ] ואע"ג דאמרינן אחריות טעות סופר הוא ההיא דוקא במוכר ברצון נפשו אבל הכא אין רשאין העדים לכתבו עד שיקבל וכפירוש הריטב"א: ואין מעמידין שדה בידו. ולא לבא מכחו דמה דכתב לו מחמת יראה הוא כדרב כהנא וכו'. ומיהו אם כתב בשטר אחריות קנה כדשמואל דאמר שמואל אף בשטר לא קנה עד שיכתוב לו אחריות נכסים טעמא לפי שהאנס מקפיד בשטר להראות שהיא שלו בדין ואיכא למימר דמחמת יראה כתבו. [מ] [אבל] באחריות אינו מקפיד האנס ואי לאו דגמר והקנה לו לא היה [נ] כותבו כיון שלא מסר מודעא וכתב הרנב"ר דמכל מקום אם אמר ליה אנס לכתוב לו אחריות בפירוש אף זו מקחו בטל וכ"כ ה"ר יונה ז"ל: ודוקא כשאמרו בפנינו הודה לו. כדמסיים רב ביבי אבל בפנינו מנה לו המעות לא קנסי ליה לגזלן לאבד מעותיו אלא יחזירם לו הנגזל וה"מ דאמרינן דלא קנה קרקע אע"ג דיהיב זוזי היינו כשמסר מודעא אבל לא מסר מודעא אגב אונסא דזוזי גמר ומקנה כדרב הונא בסמוך: [תליוה וזבין]. תליוה אותו שימכור קרקע זו ויהיב דמי כהאי גוונא גמר ומזבין ואפילו [דף מח:] לא הבחין אם הזוזים יפים או רעים שנראה דעל כרחו מקבל אותם ואפילו [לא] ה"ל לאשתמוטי
כלומר

שלטי הגבורים

להעיד כתב הטור דאפי' אם השדה שהעיד עליו עידית או זיבורית לא מצי להעיד שמא ניחא ליה למלוה ליקח בזיבורית טפי פורתא ושמא נוח ליה ללוה ליתן ליה מעידית בציר פורתא ור"ל שישוו דעתן לכך ועיקר דינים אלו הם פ"ק דב"ק ושם איכא פלוגתא אם מצי המלוה לומר תן לי זיבורית טפי פורתא או עידית הרא"ש ז"ל שם כתב שאם הלוה לא גילה דעתו שרצונו למכור זיבורית כלל דמצי לוה לומר איני רוצה ליתן לך אלא כדינך ואין כופין אותו לתת למלוה זיבורית וכ"כ הטור ח"מ סי' ק"ב והגהת אשר"י שם בשם התוס' וא"ז ומהרי"ח כתבו דשומעין למלוה וכופין הלוה לתת למלוה זיבורית טפי פורתא וכ"כ הרמ"ה ואם אמר המלוה תן לי עידית בציר פורתא כתב הראב"ד דאין כופין אותו לתת לו אפי' דהאידנא זילא ועתיד להתיקר ואמר המלוה תן לי עידית כיוקרא דלקמן אין שומעין לו וכו' ח"מ ק"ב די"א שגם בעידית כופין אותו ליתנם לו ואפי' בזולא דהשתא אם גילה הלוה דעתו שרוצה למוכרם אלא שרוצה לדוחקו שיקחו ביוקרא דלקמיה וי"א שא"צ ליתנם לו בזולא דהשתא אבל אם ירצה ליקחנו ביוקרא דלקמיה צריך ליתנם לו וכתב הטור דהכי מסתבר:

א נדין לוה שיש לו בינונית וזיבורית ואין לו עידית כלל כשבא בע"ח לגבות חובו איכא פלוגתא הכס פ"ק דב"ק דף ח' מאיזה קרקע יגבה או מבינונית או מזיבורית מדברי הרי"ף מוכח

כלומר לדחותו המתן לי עד למחר או שום דיחוי אחר דמ"מ כיון דאמר רוצה אני גמר ומזבן ודוקא זביני אבל מתנה לא דתליוה וזבין אמרינן תליוה ויהיב לא אמרינן וכתב הריטב"א ז"ל דכיון דבתר דעתיה דמוכר אזלינן כדאמרינן דאגב אונסיה דזוזי גמר ומזבין ליכא לדמויי לגמרי לאשה ולומר כי היכי דאשה מתקדשת בפרוטה ה"ה אם קבל פרוטה משדה זו דליהוי מכירה דשאני אשה דהרי נתן לה דמיה דכל אשה מתקדשת בפרוטה ועוד דאשה בכל דהו ניחא לה* כדר"ל טב למיתב טן דו וכו' א"כ דין הוא לומר דאגב אונסא נמי גמר ומקניא נפשה אבל הכא מי איכא למימר דמשום נר מצוה

[א]*°אבל בשדה זו לא ובשדה זו נמי לא אמרן [דף מח:] אלא דלא ארצי [א] ליה זוזי אבל ארצי ליה זוזי לא ולא אמרן אלא דלא הוה ליה לאשתמוטי אבל אי הוה ליה לאשתמוטי לא והלכתא בכולהו תליוה וזבין זביניה זביני ואפילו בשדה זו דהא אשה כשדה זו דמיא ואמר אמימר תליוה [א]וקדיש קידושיה קידושין רב אשי אמר אשה ודאי לאו קידושיה קידושין הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו בו שלא כהוגן וכן הילכתא. ואמרינן (א) טאבי תלא לפפי בבינארא וזבין חתם רבה בר בר חנה אמודעא ואאשקלתא אמר רב הונא מאן דחתם אמודעא שפיר חתם ומאן דחתם אאשקלתא שפיר חתם מה נפשך אי מודעא לא אשקלתא ואי אשקלתא לא מודעא הכי קאמר אי לאו מודעא מאן דחתם אאשקלתא שפיר חתם רב הונא לטעמיה דאמר רב הונא תליוה וזבין זביניה זביני ושמעינן מינה דאע"ג דאנים זביניה זביני ואי מסר מודעא לא הוה זביניה זביני ואמרינן נמי ברישא דהדין פירקא [כדף מ:]*ואלא מודעא אזביני האמר רבא לא כתבינן מודעא אזביני ופרקינן מודה רבא היכא דאנים כגון מעשה דפרדיסא דשמעת מינה [ג] דאף על גב דאנים בזביניה צריך מודעא לבטוליה [ב]וכן הילכתא א"ר נחמן [ב]אמנה היו דברינו אינן נאמנין [דף מט.]*נאמנין מודעא היו דברינו אינן נאמנין מר בר רב אשי אמר אמנה היו דברינו אינן נאמנין מודעא היו דברינו נאמנין מ"ט מודעא ניתן ליכתב אמנה לא ניתן ליכתב והילכתא כמר [ג]בר רב אשי : [ג]ואין לאיש חזקה בנכסי אשתו [ג]*הא ראיה יש ותימא נחת רוח עשיתי לבעלי [דף מט:] מי לא תנן לקח מן האיש וחזר °ולקח מן האשה מקחו בטל אלמא יכולה היא שתאמר נחת רוח

רש"י

שהכריחוהו למכור אחת משדותיו והוא בירר [דף מח:]מעצמו את זאת דכיון דבירר מדעתו גמר ומקני : אבל בשדה זו. אם הכריחוהו למכור שדה זו : דלא ה"ל לאישתמוטי. שלא היה יכול לדחות עצמו מן המאנס אותו בשום דיחוי : ואפילו בשדה זו. [ולא ארצי זוזי] וכגון דלא היה [ליה] לאישתמוטי דה"ל אונס גמור : דהא אשה. שהכריחה להתקדש לו כשדה זו דמיא שאינו חפץ כי אם בה : תליוה וקדיש. שקיבלה קידושין דדמי לזביני שמוכרת את עצמה לזה : הוא עשה שלא כהוגן. שהכריח : עשו לו שלא כהוגן. ואפקעינהו לקידושין דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש דאמר כדת משה וישראל אפקעינהו רבנן לקידושין מיניה אבל במוכר מודה דתליוה וזבין זביניה זביני : טאבי. גברא אלמא הוי : תלי לפפי. באילן ששמו כינרא וכפהו למכור שדהו : וחתם. רבה וחד עמו אמודעא שמסר פפי קודם שכתב השטר מכירה. ואאשקלתא. על שטר המכירה : מאן דחתים אמודעא שפיר חתים. אע"ג דתליוה וזבין זביניה זביני ה"מ היכא שלא נכתבה מודעא אבל המודעא מבטלת המכירה : ומאן דחתים אאשקלתא שפיר חתים. דתליוה וזבין זביניה זביני ואי מסר מודעא לא הוה זביניה זביני ואפילו תלויה וזבין ודלא [ג] כרבה דאמר לא כתבינן מודעא אזביני אלא כמעשה דפרדיסא [ד] וכן הלכה: אמנה היו דברינו. עדים החתומים על שטר ואמרו אמנה היו דברינו לא הלוהו עליו אלא כתבנו לו כשיצטרך ללוות ילוה בו והאמינו בו לוה למלוה שלא יוציא המלוה השטר לגבות ממנו אא"כ ילוה בו או מודעא היו דברינו אם שטר מכר הוא ואמרו העדים החתומים בו פלוני המוכר מסר מודעא בפנינו והראנו אונסו : אין נאמנין. דתרוייהו מודו דשטר מעליא הוא ואפילו אין כתב ידן יוצא ממקום [דף מט:]אחר אין נאמנין דכיון דשניהם מודים שבשכרות נכתב ונחתם ועדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד (דמי) ועכשיו באין לבטלו דמי לחוזרים ומגידים דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד : ניתן ליכתב. למצוה לכתוב להציל האנוס מאונסו ואפילו כתב ידן יוצא ממקום אחר נאמנין דאין חוזר ומגיד דמילתא אחריתי קא מסהדי ולא חוזר ומגיד הוא אלא כאומר אנוסים וקטנים היינו שפוסלין השטר לגמרי מעיקרו ואומר שבפסול נחתם : שלא ניתן ליכתב. דכתיב ואל תשכן באהליך עולה ועדים על עולה לא חתימי כשאומרים חתמנו [ה] אין נאמנין דאין אדם משים עצמו רשע ואפילו אין כתב ידן יוצא ממקום אחר : הא ראיה יש. מדקתני אין לאיש חזקה דאין חזקה מועלת לו לקיים מקחו אבל אי אית ליה סהדי או שטר שמכרה לו אשתו נכסי מלוג שלה קנה : ותימא נחת רוח עשיתי לבעלי. ולא גמרתי בדעתי להקנות לו אלא שהייתי יראה פן יכעום עלי: לקח מן האיש. אחת מקרקעותיו וחזר ולקח מן האשה אותה קרקע שכל קרקעות הבעל משועבדים לכתובה : מקחו בטל. ואם מת הבעל או יגרשנה תטרוף דמלי אמרה

פרוטה שנותנים לו מתרצה על קרקע של מאה מנה ותדע דלא דמיא אשה לקניית קרקע שהרי אשה שאמרה לשלוחה לא וקבל לי קדושין סתם וקבל פרוטה בקדושין מקודשת ואילו שליח קרקעות אם טעה חוזר עד כאן . ונראה שדעת הרנב"ר ז"ל נוטה לזה אע"פ שאחרים אומרים [ו] דשוין הם: הוא עשה שלא כהוגן. שהכריחה: אפקעינהו. ועקרינהו דלא להוי קדושי כי יש כח בידם לבטלם משום דכל דמקדש אדעתא דרבנן קא מקדש שהרי אומר לה הרי את מקודשת כדת משה וישראל נמצא שבדעת חכמים תלה הדבר והכי הלכתא דלענין זביני הוו זביני אבל לענין קדושין לא הוו קדושין:

טאבי. טאבי שם גברא אלמא. ותלא לפפי על אילן ששמו כינרא כדי שימכור לו שדהו ומתוך האונס זבין : חתם רבה בר בר חנה. ועד אחד עמו אמודעא שמסר פפי קודם המכירה וכן נמי חתם הוא בעצמו בשטר [המכירה]. ומתמה תלמודא [כדף מ:] מה נפשך דמדרב הונא משמע שתי החתימות היו עולות לענין דינא והלא האחת הפך חברתה : אי לאו מודעא מאן דחתם וכו'. מהא שמעינן דאע"ג דאמרינן תליוה וזבין זביניה זביני כל היכא דמסר מודעא לא הוו זביני ומיהו אם בטל המודעא ואפילו מתוך האונס מסתברא דמודעתו מבוטלת דלא עדיפא בטול מודעא מתוך האונס מאונס המכר עצמו דאמרינן דאגב אונסא דזוזי גמר ומקנה ה"נ גמר ומבטל לה למודעא ומיהו אם מסר מודעא על כל בטולים שיבטל בכה"ג אין כל אותם הבטולים כלום לפי שכבר מסר מודעא על (ידי) כולן וא"א לבטל מודעתו הילכך כל היכא דמסר מודעא על כל הבטולים וידעינן באונסיה לא הוו זביני וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפי"י מהל' מכירה וכתב הרשב"א דתקנת דבר זה בפוסל עדי *בטול שיאמר [מודעא] הריני פוסל כל עדים שיאמרו שמסרתי מודעא על מכר זה דשוינהו לנפשיה כעדים פסולין וכענין שאמרו בנאמנות והרנב"ר ז"ל כתב שאם מסר מודעא אף על פסול עדים זה אכתי לא מהני שאף פסול זה מחמת אונסו הוא שפוסל אותם וכבר קדם ומסר מודעא על זה ולפיכך נ"ל דכל היכא דידעינן באונסיה ומסר מודעא על המכר ועל כל הבטולים שיעשה ואף על פסול עדים הרי המכר בטל ואין לו [תקנה]: אמנה. שהעדים החתומים על שטר ההלואה אומרים אמת כתב ידנו הוא אבל לא נתן המלוה ללוה דבר אלא שהלוה האמינו למלוה וכתב לו שטר זה שילוהו לו כשיזדמנו לו מעות ושעבד לו נכסיו מעכשיו כדי שלא יהיה שטר מוקדם : אמר המחבר ומיהו מעשים בכל יום שנוטלים קנין סתם ומאמינו מן המעות אע"פ ששעבד נפשיה שהאיסור אינו אלא לעשות שטר הריטב"א ז"ל בשם רבותיו ומצאתי כתוב לאחר זמן בשם הריטב"א ז"ל דכל היכא שמעידים שלא ידעו [ז] בדבר עד לאחר שחתמו נאמנים הם לעולם והרי הן כמעידין על השטר שהוא פרוע או מחול ועל זה אמרו בירושלמי ברם הכא יכולין לומר על זה חתמנו ועל זה לא חתמנו ע"כ*: אין נאמנין. משום דעולה הוא לכתוב שלוה והוא לא לוה ועדים אעולה לא חתימי ודעתם לעקור השטר ולאו כל כמינייהו ואע"פ שאין כתב ידם יוצא ממקום אחר לא אמרינן בכי הא [ח] הפה שאסר הוא הפה שהתיר : מודעא היו דברינו. כלומר אמת שזה כתב ידנו שחתמנו במכירה זו אלא שקודם לכן מסר מודעא בפנינו נאמנין דלאו עולה הוא מה שחתמו במכירה זו אע"ג דאונס הוא דכדי להציל האנוס מיד אונסו ניתן ליכתב ודוקא באין כתב ידן יוצא ממקום אחר דמצינו למימר הפה שאסר הוא הפה שהתיר אבל אי כתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנין דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד* : **גרסי'** בגמ' [דף מט.] אין לאיש חזקה בנכסי אשתו פשיטא כיון דמשתעבדי ליה לפירי פירי הוא דקא אכיל . לא צריכא דאמר לה דין ודברים אין לי בנכסיך וכי א"ל הכי מאי הוי והתניא האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקת ממנה לא אמר כלום אמרי דבי רבי ינאי בכותב לה ועודה ארוסה : פי' . פשיטא . שכיון שידוע לכל דאין לבעל בנכסי מלוג אלא אכילת הפירות שאין לו חזקה בגוף הקרקע משום אכילת הפירות ואינה צריכה למחות אע"ג דבמסכתא [דף לה:] דשורא צריך למחות בסוף כל ג' התם הוא שאינו ידוע כל כך דלפירות נחית וצריך גלוי דעת : דין ודברים אין לי בנכסיך . וכן נ"ל בפירותיהן ובפירי פירותיהן [ט] נמי עד סוף העולם אלא דהכא רישא דמתני' נקט דאי לא כתב לה אלא בנכסיך לחוד ה"ז אוכל פירות ולא מהני אלא שאם מכרה ונתנה קיים כדתנן בהדיא בפ' הכותב (דף פג.) : לא אמר כלום . משום דלאו כל כמיניה לומר אין לי [י] בשלו עד שיתננו במתנה או ימכרנו : בכותב לה ועודה ארוסה . כלומר דבכה"ג שלא הגיע [כ] עדיין לידו יכול להסתלק בדין ודברים וכו':[ל] כדרב כהנא. דא"ר כהנא נחלה הבאה לו לאדם [מ] ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה כלומר כיון שלא תקנו אלא לתועלתו אם אמר אי אפשי בתקנה זו שומעין לו דאין זכין לו בעל כרחו אבל בירושת האב דזכה בה ממילא בלא שום מעשה אינו מתנה עליה דלא סגי בסילוק כדאמרן דדוקא בירושת אשתו שצריך מעשה הנשואין הוא דלא זכה בו עדיין וסגי בסילוק כדאמרן בעודה ארוסה ומיהו קודם אירוסין לא מהני סילוק דכיון דלית בה שום שייכות לא שייך ביה סילוק שכבר הוא מסולק ועומד : הא ראיה יש . כלומר דמדקתני שאין לו חזקה משמע דוקא חזקה הוא דלא מהני הא ראיה בעדים או שטר מכר מהני ואמאי תימא לא נתכוונתי למכור אלא נחת רוח עשיתי לבעלי : לקח מן האיש . נכסים שהם משועבדים וערבאין לכתובת אשה וא"כ לקח מן האשה שהתנה עמה שלא תטרוף מאותן נכסים שלקח: מקחו בטל. והיא גובה מהם מהאי טעמא דיכולה לומר נחת רוח וכו' ודוקא כשהבעל קבל דמי המקח ולא האשה מש"ה מקחו בטל דהוה לגבי אשה כתליוה ויהיב דלא הוו זביני אבל אם קבלה האשה דמים לא הוי מקחה בטל דהא קי"ל [דף מז:] תליוה וזבין זביניה זביני כדלעיל וכן דעת הרי"ף ז"ל בהלכה פ' הניזקין [סי' תנא]ואע"פ שלא פירש כן הר"ש בכאן :

ה"ג

עידים והלכך לא שקיל בע"ח אלא מזיבורית כשאין לו כ"א בינונית וזיבורית בלבד וגם אינהו לא חלקו בין היה לו עידית בשעת שלוה או לא והר"ן שם כתב בשם הרמ"ה דיש חילוק היכא שהיה לו עידית בשעת שלוה או לא וזה אם היה לו ללוה עידית בשעת שלוה ומכר אח"כ אע"ג דהשתא בשעת גביה אין לו עידית אלא בינוני' וזיבורית אזלינן בתר שעבודא דמעיקרא ונשתעבד לו למלוה בינונית זו בשעה שהיה עידית ללוה בידו ותו לא פקע שעבודא מיניה ומש"ה שקיל מבינונית דס"ל להרמ"ה דלית להא דאמר דדבר תורה בע"ח בזיבורית אלא מדאורייתא בע"ח דינו בעידית ורבנן הוא דתקון דלא לגבי אלא מבינונית משום השטה דאקפון ואלונו דכיון דמעיקרא קודם שמכר העידית משתעבד ליה הבינונית תו לא פקע שעבוד מיניה אבל אם לא היה עידית ללוה בשעת שלוה נמצא דעידית היא לו דכשלו הן שמין ובע"ח לא גבי מעידית אלא היכא דליכא קרקע אחריתי וכה"ג דאיכא זיבורית אבל בינונית או שקיל מזיבורית ולא מבינונית עד כאן מסקנת הרמ"ה והרא"ש וסטור בנו נראה שפוסקים כעולא דאמר ד"ת בע"ח בזיבורית :

הגהות מא"י

[א] תי' לי' רשום למחוק וכ"ב והתוס' מותקין תיבת ליה וקאי על המוכר : [ב] נ"ב שלשון דאע"ג אינו מדויק ואפשר דחסר וכנ"ל דאע"ג דאנים בזביניה זביניה זביני כו' צריך מודעא ועי' בב"י סי' ר"ה: [ג] כרבא כנ"ל: [ד] נ"ב והא תזין עובדא אפי' בזבין ותליוה דכתבינן מודעא: [ה] נ"ב פי' אעולה : [ו] נ"ב פי' אשה ומכר : [ז] נ"ב פי' שהוא אמנה: [ח] נ"ב פי' מאחר דלא ניתן לכתוב : [ט] נ"ב וכ"כ התוס' : [י] אין לי בשלי דע"כ הוא שלו כנ"ל : [כ] נ"ב פי' דאין לבעל פירות אלא משעת נישואין : [ל] נ"ב ל"ג כדרב כהנא דאמר רב כהנא נחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא ירשנה וכדרבא דאמר רבא האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זאת שומעין לו : [מ] נ"ב כגון נחלה דרבנן :

וכ"כ האשר"י בפרק ב' דכתובות מהר"ש

וכן מוכיח בתוס' ובהגהת אשר"י ובהגודה ודלא כרשב"ם . מהר"ם :

עין משפט

א מיי' פ"ד מהל' אישות טוח"מ סי' רה טור אה"ע סי' מב : [קדושין דף ז. וכ"מ]

ב מיי' פ"ג מהל' עדות טוח"מ סי' מו :

ג מיי' פי"ג ופי"ד מהל' טוען ונטען ופכ"ב מהל' אישות סמג עשין לה טוח"מ סי' קמט וטור אה"ע סי' פז :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב נמי

ה"כ (ז) נימא וכו'. ואע"ג דמצי לאוקומי מתני' דאמרה הא ראיה יש בשקבלה היא דמי או בשכתבה אחריות מפורש ללוקח דכהאי גוונא אפילו לא קבלה איהי דמי המקח קיים כדאיתא פרק הניזקין [דף נח.] לא ניחא ליה לאוקומי מתני' במילתא דפשיטא דאם כן מאי קמ"ל אלא אוקמוה בגוונא דלא שייך למימר נחת רוח וכו' כדלקמן והיינו דאשמועינן הא ראיה יש ולפיכך פריך תימא נחת רוח וכו': ג' שדות. כלומר הא דאמר מקחו בטל מיירי בג' [שדות] אחד שכתב לה בתוספת כתובתה ואחד שייחד לה לעיקר כתובה דהיינו מנה מאתים ואחד שהכנים לה כנגד השום שקבל מנכסי נדונייתה זו היא גרסת ר"ח ז"ל והרי"ף והריב"ן מג"ש ז"ל (ופי') ונוכל לפרש דהאי בטל רוצה לומר לאלתר ואפילו בחיי הבעל דהכי תניא בריש פרק אלמנה לכ"ג (דף סו:) המכנסת שום לבעלה ורצה הבעל למכור לא ימכור [ולא עוד אלא אפי' הכניס לה שום משלו ורצה הבעל למכור לא ימכור] וקי"ל דכל היכא דאמור רבנן לא ימכור אם מכר לא עשה ולא כלום הרי מפורש שאותה שדה שהכנים לה שום משלו אם מכרו בטל לאלתר והשדות [י] האחרים שעשאן אפותיקי נמי בטל לאלתר [ואע"ג] דתניא בפרק השולח (דף מא.) העושה שדהו אפותיקי לבע"ח ולכתובת אשה [כ] גובה משאר נכסים ואפילו באפותיקי מפורש כדמוכח בפ' המניח את הכד (דף לג:) גבי שור תם דאין לך אפותיקי מפורש ממנו שאינו גובה אלא מגופו ואפ"ה אמרי' התם דאם מכרו *להדיא מכור אפ"ה מצינא לאוקומא הכא שייחד אותן להיות שלה ולא יוכל לסלקה בדמים ונתגם לה במתנה גמורה ומיהו אם *מכר הבעל פירות של שדות אלו מכרו קיים כיון שהפירות שלו אבל כתבו המפרשים ז"ל שאם מכר גוף ופירות אפילו אמר הלוקח ניחא לי לאכול הפירות כל ימי הבעל אין שומעין לו דכי היכי דבטל המקח בגוף הקרקע הוא הדין שבטל לענין פירות נמצא לפי דרך זה שאפילו אפותיקי מפורש הבעל יכול למכרו עד שתתאלמן או תתגרש שתבא לגבות כתובתה ותטרוף אלא אם כן כתב לה שלא יוכל לסלקה בדמים כדפירשנו לעיל ומיהו דעת הראב"ד ז"ל שהמוכר קרקע שייחד לה בכתובתה לאפותיקי מפורש בטל מיד: ולענין נכסי מלוג כתבו המפרשים דאם מכר גוף הקרקע בטל מיד דע"כ לא איבעיא לן פרק האשה שנפלו לה נכסים (דף פ.) אלא בעל שמכר קרקע לפירות מהו אבל מכר גופו של קרקע פשיטא לן דבטל מיד: למעוטי מאי. (שאר נכסים דידה) כלומר אם באלו שלשה שדות מקחו בטל באיזהו דאמרינן מקחו קיים דמצינו למימר הא ראיה יש. שאר נכסים דידה שהכניסה לו קרקע דהוי נכסי צאן ברזל כל שכן דמצי למימר נחת רוח עשיתי כדי שלא יהיה לה איבה דכיון שאם פיחתו פיחתו לו וגובה משאר נכסים למה מעכבת וכ"ש בנכסים דידיה ממש שאין לה עליהם אלא שעבוד דיכולה לומר נחת רוח עשיתי שלא יאמר לי בעלי עיניך נתת בגירושין ובמיתה: דזבין איהו ומית. לאו דוקא מת שהרי אפילו מעכשיו מקחו בטל בגוף הקרקע בנכסי מלוג כדפי' אלא משום סיפא דזבנה איהי ומתה דדוקא הוא דכשמתה מוציא מיד הלקוחות מתקנת אושא כדמפרש בבבא קמא [דף נ.] דאלמוה רבנן לשעבודא דבעל משום איבה ועשאוהו כלוקח ראשון ומכירתה בגוף הקרקע מהני היכא שמת הוא וכדאמרינן בירושלמי [כתובות פ"ט סוף הלכה א] מכרה היא ומת הוא אין האשה מוציאה מיד הלקוחות וכתב הרא"ה ז"ל דכיון דממכרה [ל] קיים אם רצה הבעל לבנות או לסתור או לשנות אותו קרקע ממה שהוא הלוקח מעכב עליו: אבל זביני תרוייהו לעלמא. המכר קיים שהרי היא מכרה הגוף והוא פירות אי נמי זבנה איהי לדידיה זבינה זביני ולא מצית אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי דכיון שהם נכסי מלוג שלה אין לו לבעל להקפיד אם [מ] היא מוחה בידו הלכך אם יש לו שטר מכר ממנה ראייתו ראיה והיינו מתני' דקתני אין לו חזקה אבל ראיה יש: אין מחזיקין וכו'. כלומר אינים דעלמא הבא להחזיק בנכסי מלוג דאשה אין לו חזקה דמצי למימר הייתי סבורה שלא מכר לך בעלי אלא הפירות ומשום הכי לא מחיתי: ודייני גולה אמרו מחזיקין. כדמפרש: הדר ביה מר משמעתיה. אמר להו לא אמרי אלא בכה"ג כדאמר רב יוסף דהיכא שאכלה מקצת חזקה בחיי הבעל ושלש שנים אחר מיתת הבעל אז הוא נאמן במגו דאי בעי אמר לה אנא זבנתה מינך ואכלתיה שני חזקה כי אמר ליה אנא זבנת לבעליך ואנא זבינתה מיניה מהימן ואע"ג דקי"ל [משנה דף מב.] דיורד ברשות אין לו חזקה והאי ירד ברשות [שהרי ירד בשעה שאין לו חזקה] כתב הרמב"ן ז"ל* *) [דנאמן משום] דחיישינן שמא ישתכח הדבר [שירד בה בחיי בעלה] ויאמר מינה זבינתה שמשנתאלמנה ירדתי להוכה [ולא קודם] ואז הוי שלא ברשות מפני שהבעל הוא שאינו יכול למכרו אבל היא יכולה למכור ולפיכך [אמר רב שצריכה כל אשה] להזמין עדים לומר להם שזה אוכל קרקע שלה וזו היא מחאתה ושוב אין לו חזקה לעולם כדין כל היורדין שלא בתורת חזקה אבל היכא שאכל ג' שנים אחר מיתת הבעל ולא מיחתה נאמן. ורב לא אמר כדרב יוסף שהרי קדם לו דורות הרבה אלא ליגנא [דגמרא הוא] שקאר בדברי רב לפי ששמעו פירוש דרב ממילתא דרב יוסף דאמר כן: דייני גולה. הם שמואל וקרנא:

נר מצוה

רוח עשיתי לבעלי הכא נמי תימא נחת רוח עשיתי לבעלי הא איתמר עלה אמר רבה בר רב הונא (א) באותן שלש שדות אחת שכתב לה בכתובתה *ואחת שייחד לה *בכתובתה (א) (א) (ב) ואחת [א] שהכניסה לו שום משלה למעוטי מאי אילימא למעוטי שאר נכסים שהן נכסי צאן ברזל. כל שכן דהויא לה איבה דא"ל עיניך נתת בגירושין ובמיתה (ג) ואלא למעוטי נכסי מלוג (ד) והאמר אמימר איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו כלום לעולם למעוטי בנכסי מלוג וכי איתמר דאמימר כגון דזבין איהו לחודיה ומת דאתיא איהי ומפקה אי נמי זבינתה איהי לחודה ומתה דאתי איהו ומפיק בתקנת אושא כדרבי יוסי (ה) דאמר ר' יוסי בר חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות אבל זביני תרוייהו לעלמא לא שנא זבין איהו ברישא והדר זבינא היא ולא שנא זבינא איהי והדר זבין איהו אי נמי זבינא איהי לדידיה הוו זבינה זביני ולית לה למימר נחת רוח עשיתי לבעלי וכן הלכה: גרסינן בכתובות* הלכה מי שהיה נשוי שתי נשים ומכר את שדהו וכתבה הראשונה ללוקח דין ודברים אין לי עמך השניה מוציאה מיד הלקוחות והראשונה מיד השניה וכו' *וכי כתבה לו מאי הוי והא תניא האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקת ממנה לא אמר כלום ופרקינן בשקנו מידה וכי קנו מידה מאי הוי תימא נחת רוח עשיתי לבעלי וכו' שמעינן מינה דבין נכסי דידה דאינון נכסי צאן ברזל ובין נכסי דבעל דאית לה בהון שעבוד כתובתה אם לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה בכולהו יכולה היא לומר נחת רוח [ג] עשיתי לבעלי וכן הלכתא °אמר רב אין א *מחזיקין בנכסי אשת איש *ודייני גולה אמרו מחזיקין בנכסי אשת איש אמר רב מיסתבר טעמייהו דדייני גולה אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב הדר ביה מר משמעתיה אמר להו מיסתבר טעמיהו (ו) דאמרי (ב) כדרב יוסף דאמר רב יוסף אשת איש צריכה למחות באחר והיכי דמי כגון שאכלה מקצת חזקה בחיי בעלה ושלש שנים אחר מיתת הבעל דמגו דמצי אמר לה מינך זבינתה ואכלתה שני

דף נ. | כתובות דף נה: | שם | כתובות דף נא. | שם נג.

רש"י

אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי ומיהו כל זמן שלא מת הבעל ולא תתגרש שלא בא לידי גיבוי [ג] המקח קיים: באותן ג' שדות. דוקא המקח בטל שהן משועבדות לה יותר משאר נכסים וסומכת דעתה עליהן יותר מעל שאר נכסים דודאי לא גמרה להקנות ומאי אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי: אחת שכתב לה בכתובתה. שיעבד לה אותה שדה בפירוש בשטר הכתובה ואחת שייחד לה לכתובתה ולא נכתב בתוכו אלא ייחדו לה אחר הנישואין [ד] ואחת שהכניסה לו שום משלה שהכניסה לו מבית אביה [ה] ושמוהו וכתבו שוויה בכתובה [ו] והן נכסי צאן ברזל שכותבין ודא נדוניא דהנעלת ליה כו' וסומכת עליו יותר לפי שהכניסתו מבית אביה אע"פ שבכל ענין גם שאר נכסיו משועבדים לה מ"מ היא סומכת על הנך ג' שדות יותר מעל שאר נכסיו ולא גמרה ומקנה: אילימא למעוטי שאר נכסים (ג). דהתם אין מקחו בטל: כ"ש דה"ל איבה. אם לא תמכור שיכעוס עליה ומאי אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי: דא"ל עיניך נתת בגירושין. ולכך אין את מנחת למוכרן אבל בהנך שלשה שדות לא יהא לה כל כך איבה דדין הוא שתערער בהן במכירתם כיון שהן מיוחדין לה: אלא. על כרחך אותן ג' שדות לרבותא נקט לאשמועינן דאפילו בהנך מצי למימר נחת רוח עשיתי לבעלי: אלא למעוטי נכסי מלוג. דבהנהו אי לקח מן האיש וחזר *ולקח מן האשה מקחו קיים כיון דהם שלה אינה יראה למחות בבעלה שלא ימכור ולא מצי למימר נחת רוח עשיתי לבעלי ומתני' דקתני אין לאיש חזקה משמע הא ראיה יש איירי בנכסי מלוג: איש ואשה שמכרו כו'. וס"ד כשמכרו שניהן [ז] איירי לא עשו כלום דמצי אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי וכ"ש [ח] דלבעלה מצי אמרה נחת רוח עשיתי לו: וכי איתמר דאמימר. לא שמכרו שניהם יחד אלא או או קתני: דאתיא איהי ומפקא. שהבעל לא היה יכול למכור אלא הפירות שהיו לו בה או אם היא תמות ויירשנה אז גם הגוף היה של הלוקח אבל אם הוא ימות תטול את נכסי מלוג שלה: דאתי איהו ומפיק. ולא אמרינן אחרי שאין הבעל יורש הגוף אלא מכחה והיא מכרה הגוף יפסיד הבעל: כדר' יוסי בר חנינא. דאמר באושא התקינו כשגלתה הסנהדרין לשם באחת מי' גליות: הבעל מוציא מיד הלקוחות. כדמפרש טעמא בב"ק דאלמוה רבנן שעבודיה דבעל ושוייה כלוקח ראשון מיהו להכי אהני מכירת האשה שאם ימות בעלה יטלם הלוקח אבל זבנו תרוייהו לעלמא היא מכרה את הגוף והוא מכר את הפירות אי נמי זבנה איהי לבעלה זביניהו זבינא ולא מצי אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי כיון דהם שלה: והראשונה מיד השניה. בפרק מי שהיה נשוי מפורש: אין מחזיקין בנכסי אשת איש. אם אחר החזיק בנכסי מלוג שלה אין לו חזקה כי מצי אמרה על בעלי סמכתי שהיה לו למחות ולכך לא מחיתי: ודייני גולה. שמואל וקרנא: מחזיקין. דהיה לה למחות: במגו דאי בעי אמר מינך זבינתיה. אחרי מיתת בעליך ואכלתי שני חזקה ומהימן ולא דמי לאריס דאין לו חזקה [ט] בשירד לשדה לאריסות משום דאין זמן לאריסות וכל הימים יכול להיות שבאריסות עומד אבל הכא מיד שמת הבעל בטל המקח והיה לה למחות

*) בדפו"י הגי' דטעמא דהכי דחיישינן.

א מיי' פ"כ מהל' מלוה ולוה ופכ"ב מהל' אישות ופי"ג ופי"ד מהלכות טוען ונטען סמג עשין לה טוח"מ סי' קמט קנא טור אה"ע סי' פו:

בנדוניתא ואחת שכתב לה שום משלו. כ"ה הגי' בד"ק

דין לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה ומחלוקתו מפורש בארוך בטור ח"מ סי' קמט וקנא וטור אה"ע סי' פו וסי' צ

הגהות חו"י

(א) נ"ב בני"י שגרס הרי"ף שהכניס לה ולא כפי' הרשב"ס: (ב) נ"ב בגמ' מסתברא אמרי כדר' יוסף פי' שבכה"ג אמינא דבריהם נראין אבל הם פליגי בכל ענין: (ג) נ"ב ולא גרס בגמ' שהם נכסי צאן ברזל והרי"ף דגרס לה ל"ג ואחת שהכניסה לו רק וא' שהכנים לה ועי' נ"י ובתוס':

[עיין כתובות פסים שסגים דברי הב"י אלו]

א ודין אין מחזיקין בנכסי אשת איש ומוכר שדה לאשתו מבואר מחלוקתם בארוכה בטור ח"מ סי' קנ"ח ובטור אה"ע סי' צ"ו:

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) ואחת שהכניס לה משלו כצ"ל ופירושו מבואר בנ"י ובזה א"ש הא דאמר אילימא למעוטי שאר נכסין שהן נכסי צאן ברזל וממילא משמע דאותן ג' שדות אינן צאן ברזל כלל ואילו לגי' רשב"ם שגרס וא' שהכניסה לו שום משלה היינו צאן ברזל ודו"ק ולפי פי' הרי"ף ז"ל דהוי כ"ש אם דאותה קרקע הבעל עומד באחריותה והוי ממש כמו שאר נכסים וכמבואר בנ"י:

נ"ל נרדיא

נ"א מכר הבעל שדות אלו לפירות בלבד מכרו כו'. ד"ת

הגהות הב"ח

(א) נ"ב לא נגרס אלא: (ב) נ"ב באלפסי ישן גרסי' ואחת שהכנים לה שום משלו והיא גי' ר"ח כמ"ש התוס' וכך היה גורס נ"י בדברי הרי"ף כמו שהוא לפניך: (ג) נ"ב משמע דהאי למעוטי כו' הוי נמי מדברי המקשה וכן מבואר מדברי התוס' וגרסי' האמר אמימר בלא וי"ו אבל רשב"ם גורס אלא למעוטי נכסי מלוג והאמר אמימר כו' ומפרש דהאי למעוטי כו' הוה מדברי המתרץ כו' עיין עליו: (ד) נ"ל האמר: (ה) נ"ב בר חנינא: (ו) נ"ב הוא: (ז) נ"ל תימא:

ד"ת מ"ז

הגהות מא"י

[א] נ"ב מה שכתוב לפנינו ואחת שהכניסה לו שום משלה אינו מדויק דלפ"ז איך כתב בתר הכי אילימא למעוטי שאר נכסים דהיינו צאן ברזל הא לפי גי' זו ואחת שהכניסה לו שום משלה היינו נמי צאן ברזל אלא כצ"ל ואחת שהכנים לה שום משלו כפי' הנ"י אליבא דהרי"ף וזה לא הוי צאן ברזל: [ב] נ"ב אבל בנכסי מלוג אינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי: [ג] נ"ב כתובתה: [ד] נ"ב ועשאו אפותיקי: [ה] נ"ב שדה: [ו] נ"ב שקבלה הבעל עליו בדמים: [ז] נ"ב יחד: [ח] וכ"ש אי זבנה לבעלה כצ"ל: [ט] נ"ב לטעון אח"כ לקחתיו: [י] נ"ב פי' שכתב לה בכתובתה ויחד לה בכתובתה: [כ] נ"ב פי' ומכר האפותיקי: [ל] נ"ב פי' בשמת הוא: [מ] נ"ב פי' ואפ"ה מכרה אמרי' ודאי ברצון מכרה:

נר מצוה

שני חזקה כי קאמר לה נמי (א) את זבינתה ניהליה ואנא זבינתה מיניה מהימן: *אמר רב המוכר שדהו לאשתו קנתה והבעל אוכל פירות במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות ור' אלעזר אומר אחד זה ואחד זה קנתה ואין הבעל אוכל פירות: אמר רבא הלכתא המוכר שדהו לאשתו לא קנתה והבעל אוכל פירות תרתי לא קשיא כאן במעות טמונים כאן במעות שאינן א טמונים במעות טמונים לא קנתה דאמרינן לגלויי זוזי הוא דעבד במעות שאינן טמונים קנתה והבעל אוכל פירות ובמתנה לדברי הכל קנתה ואין הבעל אוכל פירות ת"ר (א) אין מקבלין פקדונות לא מן הנשים ולא מן העבדים ולא מן התינוקות קבל מן ב האשה יחזיר לאשה מתה יחזיר לבעלה קבל מן העבד יחזיר לעבד מת יחזיר לרבו *קבל מן התינוק יעשה לו סגולה [א] מת יחזיר לאביו מאי סגולה רב חסדא אמר ס"ת רבה בר רב הונא אמר דיקלא דאכיל מיניה תמרי וכולן שאמרו בשעת מיתתן של פלוני הם יעשה כפירושן וא"ד יעשה ג פירוש לפירושן: דביתהו דרבה בר בר חנה כי הוה קא שכבה אמרה (א) כיפי דמרתא דבני ברתא אתא לקמיה דרב אמר ליה אי מהימנא עלך (ב) (דברתך) עשה כפירושה ואי לא עשה פירוש לפירושה איכא דאמרי הכי אמר ליה אי אמידא לך (ברתך) עשה כפירושה ואי לא עשה פירוש לפירושה: (ג) תשלום תוספתא האומר תנו מאתים דינר לבית הכנסת תנו ספר תורה לבית הכנסת ינתנו לבית הכנסת הרגיל בו ואם היו שנים והיה רגיל בשניהם ינתנו לשניהם האומר תנו מאתים דינר לעניים ינתנו לעניי אותה העיר (ד): ולא לאב בנכסי הבן וכו': אמר רב יוסף ואפילו חלקו רבה אמר חלקו לא והלכתא ד חלקו לא תניא נמי הכי בן שחילק ואשה שנתגרשה הרי הן כשאר כל אדם איתמר אחד מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאות על שמו ואמר שלי הם שנפלו לי מבית אבי אימא רב אמר עליו להביא ראיה שנפלו לו מבית אבי אמו ושמואל אמר על האחין להביא ראיה שהן משל אמצע אמר

לא קנתה · דיכול הבעל לומר לא נתכוונתי למכור גוף הקרקע אלא לגלות מטמוניה הטמונים: במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות. משום דנותן בעין יפה נותן וגם לא שייך למימר במתנה לגלויי זוזי דהא איכא מוציאה זוזי מתחת ידה ומיהו אע"פ שאין הבעל אוכל פירות אם מתה הבעל יורשה למה"ד לאב שנתן מתנה לבנו שאע"פ שאין לאב אכילת פירות אם מת הבן האב יורשו ולא עוד אלא אפילו מכרה היא או נתנה לאחר ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות וכן כתב הנגיד רבינו שמואל הלוי בשם רבינו שרירא ורבינו האי גאונים ז"ל*: אמר המחבר אמרינן בגמ' [דף נא.] המוכר שדה לאשתו קנתה ולא אמרי' לגלויי זוזי הוא דבעי אמר ליה פשיטא דל זוזי מהכא ותקני בשטרא פירוש מדנקיט לה סתמא משמע אפילו כתב לה שטר אחר כתיבת המעות ומש"ה קאמר דל זוזי וכו' כלומר אפילו עבד לגלויי זוזי הא הדר אקני בשטרא. לא כתבתי זה אלא מפני דין אחר היוצא מזה דאילו לענין המוכר שדה לאשתו כבר מפורש בפנים האמת אלא מפני שמכאן דקדק הרב בעל העיטור ז"ל דשטרי ראיה שאדם כותב מכרתי שדה פלוני לפלוני יש בהן משום קנייה כאילו כתב בהם שדי מכורה לך דאי לא מאי קושיא דילמא בשטרי ראיה שמכר לו את השדה בכך וכך דמאן נימא לך דשדה מכורה לך כתב לה ונראה שדעת הרמב"ן ז"ל הוא כן אע"פ שהרא"ה ז"ל חלק בדבר וכי היכי דאמרינו במכר לא קנתה דחיישינן למעות טמונים דמספיקא אוקי קרקע בחזקת מריה קמא (ב) ה"ה לענין מלוה אפילו בשטר אין לה עליו כלום ואפילו נתגרשה עד שיתפרש בשטר שהיו ממעות שאינם טמונין הריטב"א ז"ל. ואע"פ שאמרנו דלאחר מיתתה מכירתה ומתנתה בטלין מיהו אם התנה בפי' שתוכל למכור ולתת התנאי קיים ויכולה למכור ולתת בין במתנת בריא בין במתנת ש"מ. הריטב"א ז"ל: תרתי · בתמיה כלומר שני דברים של רבא סותרים זה את זה דמדקאמר לא קנתה ש"מ דגוף ופירות של בעל הם והדר אמר והבעל אוכל פירות דמשמע הפירות לבעל אבל גוף הקרקע לאשה הוא: שאינן טמונים. שהיו לה מעות שנתנו לה ע"מ שלא יהיה לבעלה רשות בהם והשתא ליכא למימר דלגלויי זוזי קא עביד שהרי גלויין ועומדין הם ובהא אמר רבא שהבעל אוכל פירות כלומר שהיא קנתה הגוף והפירות לבעל: אין מקבלין פקדונות. משום דשמא גנבו מבית אדוניהם מה שמפקידין ונמצא שהנפקד מסייע ידי עוברי עבירה כדאמרי' בעלמא לאו עכברא גנב אלא חורא גנב: אמר המחבר האשה נאמנת לומר ממעות שבידה כל היכא שאינן ביד הבעל דמתנה הם שנתנו לה והכי איתא בירושלמי פרק מציאת האשה *)[גבי מציאת האשה לבעלה אמר רבי יוסי לא אמרו כן אלא כדי שלא תהא אשה מברחת זהובים משל בעלה ואומרת מציאה מצאתי ופריך התם] הגע עצמך שנתנו לה במתנה כלומר עדיין מה תקנה עשית תגנוב מבעלה ותאמר מתנה נתנו לי והר"י ז"ל כתב שהאשה נאמנת לומר שנתנו לה במתנה גמורה ע"מ שאין לבעל רשות בה אפילו אפירות [ה] וכן דעת הרשב"א והריטב"א ז"ל וקצת ראיה איכא מהא דאמרי' הכא יחזיר לאשה [יחזיר לעבד] ואם איכא נאמנת לגמרי והבעלים יכולין להוציא מידה למה יחזיר [ו] לה הפוכי מטרתא למה לי ע"כ: יחזיר לאשה. דשמא אחר נתנו לה על מנת שאין לבעלה רשות בו [ומיהו] אם מתה בעלה יורשה וכן בעבד דמה שקנה עבד קנה רבו (ג) ואע"ג דבגמרא אמרינן שהמחזיק בנכסיו זכה בהם שאני עבד דאיכא למיחש שמא גנבו ומיהו בחייו יחזיר לו דהיינו במקום שנטל [שלא] שלא הפסידו הבעלים כלום מפני קבלתו של זה הלכך למקום שנטל יחזיר כדמוכח בירושלמי [פ"ב דב"מ הלכה ד] גבי ספק היטח וגבי קטן דאמרינן יעשה סגולה לאו למימרא שאם החזיר לתינוק ואבדו יהיה חייב לשלם אלא לצאת ידי שמים דוקא קאמרינן ומשום השבת אבדה ומותר לתת ביד אפוטרופוס של קטן וכתב הרשב"א ז"ל דדוקא לקטן שלא הגיע לכלל פעוטות דאילו הגיע יחזיר לו שהרי מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלי: יחזיר לאביו. ולא לאחין לפי [ב"ב דף קטו:] שהאב קודם לכל יוצאי יריכו: כפירושן. יחזיר לאותו פלוני שאמר: פי' לפירושן. כלומר שיעכב *) הפקדון לעצמו אלא אם כן יביא ראיה אותו פלוני או ישבע שהוא הפקיד אצלה וזה פי' לפירושן שהם מתביישין לומר שהיא של בעלים שגנבו מהם: כיפי. נזמים: מרתא. שם חכם אחיו של רבי חייא: דבני ברתא. של בני בתו: אי אמידא לך. פי' אותם שאומרת עליהן שהפקידו לה אם מוחזקים שיהיו עשירים כל כך עשה כפירושה אי נמי אם אשתך אמידא לך שיש לה ממון על מנת שאין לך רשות בו נמצא שרוצה ליתנם לאלו עשה כפירושה: תוספתא [פ' בתרא דב"ק] האומר תנו מאתים דינר לבית הכנסת תנו ספר תורה לבהכ"נ ינתנו לבהכ"נ הרגיל בו ואם היו שנים והיה רגיל בשניהם ינתנו לשניהם האומר תנו מאתים דינר לעניים ינתנו לעניי אותה העיר בן האוכל משל אביו ועבד האוכל משל רבו קולץ ונותן פת לעני או לבנו של אוהבו ואינו חושש משום גזל שכך נהגו בעלי בתים: אפילו חלקו. כלומר נתפרדו האב והבן שאין סמוך על שלחן אביו ואין מתעסק בנכסי אביו כלל וטעמא דאין מחזיקין זה על זה משום דלא קפדי אהדדי: והלכתא חלקו לא · אלא כיון שחלקו יש להם חזקה זה על זה: אחד מן האחין. גדול האחין המתעסק בממון אביו: אונות. שטרות מכירות לשון כח [ז] [בראשית מט] כחי וראשית אוני: ושטרות. כלומר ושטרי הלואות: יוצאין על שמו. כלומר שהשטר אומר שהוא הלוה או לקח: אבי אימא. כגון שאינם אחין מן האם אלא מן האב: להביא ראיה. לקמן [דף נב:] מפרש רבה ראיה בעדים פי' ר"ח ז"ל ראיה שהיה לו סגולה ממקום אחר כשיעור זה: אבא. שמו רב אלא דקרו ליה אבא משום כבוד: על האחים להביא ראיה.

*) ד"ה

דכיון

רש"י

למחות: והבעל אוכל פירות. דלא עדיפא מנכסים שנפלו לה בירושה: במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות. דנותן בעין יפה נותן: תרתי. בתמיה כי דבריו הם סותרים זה את זה: לא קנתה. משמע לא גוף ולא פירות [ב]: לגלויי זוזי. אותן מעות הטמונים שהטמינם רצה לגלותם ולא גמר כלל להקנות לה אבל במעות שאינם טמונים לא שייך למימר הכי כי הם גלויים כבר: אין מקבלים פקדונות. דאיכא למימר גנבום מבעליהן ומאדוניהן וכן תינוקות שמא גנבום מבעל הבית [ג] ואסור לסייע ידי עוברי עבירה וכשלא יקבלום מהן יחזירום למקום שגנבום משם: יחזיר לאשה. דאין לנו להחזיקה כגנבית: מתה יחזיר לבעלה. דממה נפשך עתה הוא של בעלה: יחזיר לרבו. דמה שקנה עבד קנה רבו ונראה דאפילו נשתחרר ואח"כ מת יחזיר לרבו דכיון דהיה עבד כשהפקיד בידו וסתם עבדים (ב) הם גזלנים אבל נתגרשה האשה ואח"כ מתה יחזיר ליורשיה ולא לבעלה דמשנתגרשה שוב אין בעלה יורשה: יעשה לו סגולה. אוצר שהקרן יהא קיים עד שיגדל ויודע לשומרו אז יחזיר לו: ס"ת. שלומד בה והקרן קיים: דיקלא דאכיל מיניה תמרי. אבל לא יעשה בהן סחורה שמא יארע לו תקלה ויאבד: ואיכא דאמרי יעשה פירוש לפירושן. כלומר לא יעשה כמו שפירשו אלא יחזיר לבעלים ואין נראה לי (ג) גירסא זו דאם כן רב לקמן בסמוך דעבד כמאן וה"נ ואם לאו שאינו מאמין להם שהיא של אותו פלוני אלא נראה לנפקד שהן אינן רוצין לומר שהוא של בעלים דלא ליתחזקו כגנבי יעשה פירוש אחר לפירושן ויחזיר לבעלים דהיינו כרב דבסמוך (ד) וי"מ ואם לאו שהם לא פירשו בעת מותו יעשה הוא פירוש למה שהיה להם לפרש ויחזיר לבעלים: כיפי. נזמים הם: דמרתא. אחיו של רבי חייא: דבני ברתא. בני בתו של מרתא: אי מהימנא לך. שלא גנבה משלך: עשה פירוש לפירושה. ועכב לעצמך: אי אמידה לך. שיש לאשתך אוהבים שנתנו לה על מנת שלא יהא לך חלק בהן והיא נותנת זו המתנה לקרובה עשה כפירושה: עשה פירוש לפירושה. ועכב לעצמך: אפילו חלקו. פי' כשנתפרדו זה מזה האב והבן אפ"ה אין מחזיקין שאין מקפידין זה על זה: אחד מן האחין. כגון גדול מן האחין אחרי מות האב: אונות. כותות [ד] ושטרות של הלואות: ושטרות. מכר שנכתבו בשמו: מבית אבי אימא. שאין אתם יורשים עמי: מודה

שלטי הגבורים

כתב ריא"ז
א אף כשהוציאה מעות טמונות אם היא טוענת שלי הם שנתנו לי במתנה נאמנת הואיל והיא מוחזקת בהם כמבואר בקונט' הראיות:

כתב ריא"ז
ב קבל מן האשה יחזיר לאשה שמא נתנו לה במתנה מתה יחזיר לבעלה שהרי בעלה יורשה נתגרשה האשה יחזיר ליורשיה כמו שביאר מז"ה קבל מן העבד יחזיר לעבד שמא נתנו לו במתנה ע"מ שאין לרבו רשות בהם מת העבד יחזיר לרבו נשתחרר העבד ומת יחזיר ליורשיו שהרי אם היה העבד בחיים היה מחזיר לו כמו שביאר מז"ה:

כתב ריא"ז
ג יעשה פירוש לפירושן ויעכבם לעצמו כדברי מז"ה ול"נ שאינו רשאי לעכבם לעצמו אלא יחזירם לבעלים כגון לבעלה של אשה כשהיא תחת בעלה ולרבו של עבד כשהוא תחתיו ולאביו של תינוק כמבואר בקונט' הראיות:

ד כתב הטור ואם חלקו בשום דבר אז על האחין להביא ראיה אפי' בחייו ואפי' אם השטרות יותר מכדי הדבר שחלקו והוא שזמן השטרות אחר זמן החלוקה וכתב מיי' דוקא באחין שמשמשו אהדדי אבל אחר שטוען שנתנו לו או שקנאו מבעלים גובה בו וא"צ להביא ראיה והראב"ד השיג עליו שאין גובה בלא ראיה וכן פי' ר"י ז"ל:

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) התוס' תמהו בזה [illegible] עוד בזה דלמה אמר אשת איש צריכה למחות הרי כשהיא א"א אינה צריכה למחות ואין מחאתה מועיל כלום בחיי בעלה והאריך לפרש את הסוגיא בע"א ואומר אני שיש ליישב קצת קושית תוס' ע"י קושית הרמב"ן דמאחר דאמר אשת איש אינה צריכה למחות דייק בגמ' דאיירי בשטוען דלוקח שקנאה בעוד שהיתה אשת איש ומיהו הרמב"ן מקשה דהוכל לומר דלכך אמר א"א צריכה למחות משום שבא להשמיענו אף אם היתה החזקה שהחזיק בה בעוד שהיתה א"א אפ"ה צריכה למחות והוא חידוש גדול דלא מדמינן ליה לשאר יורד שלא ברשות וכמבואר ברשב"ם בגמ' ובכ"י ומ"מ יוכל ליישב בזה קושית התוס' דאפשר דתלמודא דייק דהטענה באה בעוד שהיתה א"א ודו"ק עד כאן נמצא כתיבת יד הרב ז"ל במסכת זו:
מהר"ם (ב) ק"ק למה כתב ס"ה כי בגמ' משמע דכ"ס הוא דאפי' למ"ד במכר קנתה ולא אמרי' לגלויי זוזי הוא דעביד כלום ממנו מודה דלא משתעבד ודאי לגלויי זוזי הוא דבעי דלא ניחא ליה דלהוי עבד לזה לאיש מלוה:
(ג) ואפי' נשתחרר העבד והרי הוא עכשיו כגר אפי' הכי מת יחזיר לרבו אע"ג וכו':

עין משפט

וכן כתבו התוס' והאשר"י בשם ר"ת

א מיי' פ"ז מהל' פקדון ופכ"ב מהלכות אישות סמג עשין פח טור אה"ע סי' פו:
ב טור ח"מ סי' רנג:
ג מיי' פי"ג מהל' טוען ונטען סמג עשין צה טור ח"מ סי' קמט:
ד מיי' פ"ט מהל' נחלות סמג עשין צו טוח"מ סי' סב.

הגהות הב"ח

(א) נ"ב הכי: (ב) נ"ל דביתהו: (ג) נ"ב פירוש תוספתא בפרק הגוזל בתרא מתחלת ברייתא אין מקבלין פקדונות כו' וזה תשלומה עי' בתוספתא דב"ק: (ד) נ"ב ר' אחא אומר לעניי כל ישראל כ"ה בתוספתא וכן מצאתי מוגה גם באלפס ישן ולי נראה דאין להגיה כך באלפסי משום דנראה דכוונה הסמיך האלפסי דברי ר' אחא לאורויי דהלכה כת"ק וכן הרא"ש לא הביא כי אם דברי ת"ק וכן פסק הטור בחו"מ סי' רנ"ג וי"ד סי' רנ"ח:

הגהות חו"י

(א) נ"ב טובא לעיל בריי"ף ב"מ ס"פ המפקיד: (ב) נ"ב ול"ע א"כ בחייו נמי ולמה אתרע חזקתו במותו: (ג) נ"ב צ"ע דהסיפא מיירי [illegible]

הגהות מא"י [א] מת יחזיר לאביו תא"מ וכ"ב בגמ' איתו: [ב] נ"ב והבעל אוכל פירות משמע שקנתה גוף קרקע: [ג] נ"ב שפה דריש שם: [ד] כותות ושטרי מכר ושטרות של הלואות שנכתבו והד"א כנ"ל פי' של מתנה: [ו] נ"ב דהול"ל יודיעו לבעלה. תוס': [ז] נ"ב כמו: [ח] נ"ב ולא קשה מידי דודאי אנו חוששין לדבריהם שמא אמת דשל פלוני הם ולכך יעכב אלא ולא יחזיר לשום אחד עד ראיה ולא דמי למתו ולא פרשו שאנו חוזרין לבעלן מסתמא שלהן הוא. ואם נאמר שאיכא דאמרי יעשה פי' לפירושן היה לגי' ג"כ כמו שגרס הרי"ף פשיטא דלא קשה ולא מידי:

א מיי' פ"ק מהל' מכירה סמג עשין לס טור ח"מ סי' קלב :

דכיון דיתמי לאו בני ראיה הם ואינם יודעין לחפש זכותן על האחין שהם גדולים להביא ראיה שמן הממון המשותף היו האונות והשטרות דאע"ג דאביהם לא היה נאמן בלא ראיה בהא טענינן ליתמי לומר שאם היה אביהם קיים היה יכול להביא ראיה : זוגא דסרבלא . מספרים של סורקי בגדים שגוזזין בהם הסרבלים והוציאם מיד היתומין אע"פ שלא היו לבעלים עדים שהשאילום רק שהיו להם עדים שהיו שלהם ולא טען ליתומים שאביהם לקחן כיון שאביהם לא היה יכול לטעון כן מפני שהם דברים העשויין להשאיל ולהשכיר : אמר המחבר נר מצוה ודוקא משום דאיכא ראיה אבל אי ליכא ראיה הא"ב היה נאמן וטענינן אנן ליתמי אפילו בכלים אלו : ספרא דאגדתא . דוקא עשוי להשאיל אבל שאר ספרים יש להם חזקה כדמוכח בפרק הגוזל (דף קיד:) גבי מכיר כליו וספריו ביד אחר ע"כ : [ט] *קשיא וכו'. כתב רבינו חננאל ז"ל שקבלה מן הגאונים ז"ל דלא דחינן מימרא בקשיא אלא בתיובתא אם כן קיימא לן כשמואל אהא דאמר מודה לי אבא וכן פסק הרב אלפסי ז"ל אבל אי לא מת קיימא לן *כרב [דאמר] עליו להביא ראיה כדמפורש בסמוך : לא שנו . הא דאמר רב עליו להביא ראיה : שאין חלוקין אפי' בעיסתן . כלומר בשום דבר בעולם אבל אם חלוקין בשום דבר תולין אותו בו ואמרינן עכרן הוא ונתעשר מזה ופי' המפרש דלפי' רבינו חננאל דלעיל [דאמר עליו להביא ראיה בנפלה לו סגולה ממקום אחר כשיעור זה] הכא איירי דוקא כגון שראו ב"ד שהיה יכול לקמץ מעיסתו כשיעור אותו סך : גרסי' בגמרא [דף נב:] ראיה במאי רב אמר ראיה בעדים ורב ששת אמר בקיום השטר אמר ליה רבא לרב נחמן הא רב הא שמואל הא רבה הא רב ששת מר כמאן סבירא ליה א"ל אנא מתני' ידענא דתניא אחד מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמו ואמר שלי הם שנפלו לי מבית אבי אימא עליו להביא ראיה וכן האשה שהיתה נושאת ונותנת בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמה ואמרה שלי הן שנפלו מבית אבי אימא או מבית אבי אבא עליה להביא ראיה מאי וכן מהו דתימא אשה כיון דשכיחא לה מילתא דאמרי קא טרחא קמי יתמי אימא לא גזלה מיתמי קמ"ל : ראיה במאי . הא ראיה דאמרי רב ושמואל במאי צריך שיביא עדים או שיקיים שטרו ויגבה את חובו והוי כאילו אמר הלכה כרב או כשמואל דאילו צריך להביא עדים היינו כרב דאמר עליו להביא ראיה ואי לא צריך עדים אלא שיקיים שטרו ויגבה את חובו היינו כשמואל דאמר על האחין להביא ראיה כלומר וזה אין צריך כלום אלא שיקיים שטרו ויגבה את חובו דליכא למימר דקיום הסטר הוי ראיה גדולה אפילו לרב משום שלא יהיו נזקקין בית דין לקיימו עד שידעו בבירור שהוא [י] משלו וכדפירש הר"ש ז"ל דהא אמרינן בפרק שני דייני גזירות (דף קט:) תני רבי חייא ב"ד חותמין על הסטר אף על פי שלא קראוהו ולפיכך הסכימו האחרונים ז"ל דרבה כרב ורב ששת כשמואל ואתי שפיר הא דלא בעי מו רבא לרב נחמן לבתר דאמר ליה מתני' ידענא דאתיא כרב אי ס"ל אכתי אליבא דרב כרבה או כרב ששת דהי איתא דתרוייהו אליבא דרב פליגי וכדפירש הר"ש ז"ל הכי איבעי ליה למבעי ופסקו המפרשים ז"ל דקי"ל כרב דעליו להביא ראיה דהא ר"נ קאי כוותיה ותניא כוותיה ואם מת קי"ל כשמואל וכדפרישית לעיל: מאי וכן . דלא ה"ל למימר אלא והאשה ומדאמר וכן משמע דרבותא אתא לאשמועינן : דשכיחא לה מילתא . כלומר חשיבות הוא לה דמאמינין אותה בית דין לעשותה אפוטרופא של יתומים וגם משבחין אותה בני אדם על כך : לא גזלה . ואם לא היה אמת לא היתה אמרה קמ"ל דאפ"ה צריכה להביא ראיה שנפל לה ממון בירושה או במתנה וכן הלכה : אטו כל הני [דלקמן] . כלומר דאחין שחלקו ונותן וכו' לאו בחזקה קנו דמדקאמר בד"א במחזיק מכלל דהנהו לאו חזקה נינהו והלא נעל וגדר ופרץ ודאי חזקה נינהו : בד"א . דבעינן ג' שנים לחזקה היינו בערעור מקח וממכר אבל לענין שאין טוענין זה כנגד זה כגון מתנה שמודה נתתי אלא שרוצה לחזור בו או באחין שאחר שחלקו רוצה אחד מהם לחזור ולחלק או המחזיק בנכסי הגר שמת ואין לו יורשים דכל המחזיק בהם זכה אם החזיק אחד [כ] [אחר] שגדר ונעל ופרץ כל שהוא הוי חזקה בכל אותה קרקע ושוב אין אחר יכול להחזיק בו ובמתנה נמי אינו יכול לחזור בו וכן בחלוקה ומסירת מפתח לאו כלום היא וכן פר"י ז"ל והרמב"ן ז"ל והביא דפ"ק דפסחים [ל] (דף ד׳) [דהשכיר בית לחבירו אם מסר לו המפתח עד שלא חל י"ד] היא מפורשת שם . והעלו האחרונים ז"ל דנעל כל שהוא דאמרינן ר"ל כל שנעל את הדלת קנה שהרי הוא נועל בפני כל אדם כדרך שאדם עושה בשלו ולא דמי למבריח ארי דלא הוי חזקה כדלקמן [דף נג.] דהתם המזיק מצוי שם וזה נועל בפניו [כגון] לרור בפני המים [הבאים לשטוף] אבל זה שנועל ולא מפני מזיק אלא כדרך שאדם עושה בשלו למנוע ממנו רגל כל אדם הרי זו חזקה והא דאמרינן בפ' הזורק (דף עז:) תיקון ותפתח דהוה משמע שצריך לנעול ולפתוח כדי דלא ליהוי כמבריח ארי וכמו שנראה מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות מכירה ליתא דה"ה דפתיחה מעכבת היכי תנן סתם נעל אלא התם ה"ק תיקון ואפילו שפתח לאלתר אם הדרין בתוכה מקפידין בנעילתה דבהכי סגי והשתא אתי שפיר הא דלא קאמר האי נעל ה"ד כי היכי דאמר גבי גדר ופרץ [מ] משום דמליסנא דמתני' דאמר נעל כל שהוא משמע שפיר דבנעילה לחודה ולאלתר סגי : בקדושין דבי לוי . ברייתא של מסכת קדושין שסדר לוי כמו שסדרו ר' חייא ור' אושעיא : נעל . אמקח וממכר קאי דתנן בקדושין (דף כו׳) דקרקע נקנית בחזקה : בפניו אין שלא וכו' . בתמיה : לא צריך וכו' . אלא כיון שנגלה לו והחזיק בפניו אינו יכול לחזור בו והלוקח נתחייב לו בדמי המקח : שלא בפניו וכו' . ואפילו אם נתן לו כבר המעות לא קנה אם הוא במקום שדרך לכתוב שטר עד שיכתוב שטר או יחזיק כראוי : כל שהוא . דתנן נעל וגדר ופרץ כל שהוא כמה הוא דמסתמא דבר ניכר בעינן : והשלימו [נ] ליה . לאו דוקא אלא לפי דהשתא לא יוכלו לעלות וליכנס שם : טובא עבד . כלומר והיכי קרי ליה כל שהוא : והשתא סלקי ליה בדוחקא .

בשביל

רש"י

מודה לי אבא . רב קרי אבא : שאם מת . ולו בנים ליורשו : על האחין להביא ראיה . דכיון דיתמי נינהו לא ידעי במילי דאבוהון ועל האחין להביא ראיה אבל כשהוא עצמו קיים אם איתא דשלו היה יכול למצוא ראיה ואי לא מייתי ראיה יפסיד : מידי דלא טעין [ו] לאבוהון . שאין אנו טוענים [ז] לאבוהון שאם היה אביהם קיים היה צריך להביא ראיה : זוגא דסרבלא . זוג של מספרים [ח] שגוזזין בו סורקי בגדים סרבלים והיו לבעלים עדים שהיו שלהם ואפיק מיתמי אע"ג דלא אייתי ראיה שהשאיל או השכיר לאביהן כדין דברים העשויין להשאיל או להשכיר ואמר לקוחים הן בידי שאינו נאמן ולא אמרינן אם (לא) היה אבוהון קיים היה מביא עדים שלקחו ממנו : שאין חלוקין . זה מזה בשום דבר אפילו בעיסתו דניכר דאין לזה שום דבר בלא זה : מעיסתו קימץ . בעבור שהיה עכרן יותר מאחרים קימץ ואצר עד שלקח זה משלו : בד"א . דבעיא ג' שנים : בחזקה שיש עמה טענה . כלומר ערעור : שלא בפניו צריך למימר . אם בא להחזיק שלא בפני המוכר כגון שהמוכר בעיר אחרת או באותה עיר ובא להחזיק שלא מידיעתו לא הוי חזקה אא"כ יאמר לו מוכר ללוקח לך חזק וקני : ל"ש מכר ול"ש מתנה . צריך לומר לו לך חזק וקני ולא אמרינן בעין יפה הוא נותן שלא יצטרך לומר לו לך חזק וקני : מאי קעביד . דכל כמין דלא צריך לא הוי חזקה : טובא עביד . ואין זה

שמואל ומודה לי אבא שאם מת על האחין להביא ראיה [א] (א) דאע"ג דלא טענינן להו ליתמי מאי דלא (א) טעין אבוהון דהא רבא אפיק זוגא דסרבלא וספרא דאגדתא מיתמי בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר כי הא [ב] מילתא טענינן להו ליתמי מאי דלא (ב) טעין אבוהון וקי"ל בהא כוותיה דרב דהא תניא כוותיה *אחד מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאות על שמו ואמר שלי הן שנפלו לי מבית אבי אימא עליו להביא ראיה וכן האשה שהיתה נושאת ונותנת בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאות על שמה (ג) ואמרה שלי הן שנפלו לי מבית אבי אבא או מבית אבי אימא עליה להביא ראיה אמר רב חסדא לא שנו שעליו להביא ראייה אלא שאין חלוקין בעיסתן אבל אם חלוקין בעיסתן [ג] אימור (ד) מעיסתו קימץ ועל האחין להביא ראיה וכן הלכתא ואם מת (ג) על האחין להביא ראיה דמודה בה רב לשמואל ולית בה פלוגתא : °בד"א *במחזיק וכו' : אטו כל הני דאמרינן לאו בני חזקה נינהו *אמר רבה הכי קאמר בד"א בחזקה שיש עמה טענה כגון מוכר אומר לא מכרתי ולוקח אומר לקחתי אבל חזקה שאין עמה טענה כגון הנותן (ה) במתנה והאחין שחלקו והמחזיק בנכסי הגר א דלמיקנא בעלמא הוא דקא בעי כיון שנעל גדר ופרץ כל שהוא הרי זו חזקה תאני רב *שרביא בקידושין [ד] דבי לוי נעל גדר פרץ כל שהוא בפניו הרי זו חזקה בפניו אין שלא בפניו לא אמר רבה בפניו לא צריך למימר ליה לך חזק וקני *שלא בפניו צריך למימר ליה לך חזק וקני ואמר שמואל לא שנא מכר ולא שנא מתנה [ה] ודוקא גדר או נעל או פרץ כל שהוא (ג) אבל בהילוך לא קנה דתניא* (ו) הלך בה ארבע אמות לארכה ולרחבה קנה מקום הילוכו דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים אין הילוך מועיל כלום (ד) ומודים חכמים לר' אליעזר בשביל של כרמים וא"ל לך חזק וקני והלך בו קנאו הואיל ונעשה להילוך נקנה בהילוך *כי אתא לקמיה דר' יצחק בר אבא אמר להו הבו ליה כי היכי דדארי טונא דשבישתא והדר ולא אמרן אלא *דלא מסיימי מחיצתא אבל מסיימי מחיצתא כי היכי דשקיל ברעא ומנח ברעא: וכמה כל שהוא כדשמואל דאמר שמואל גדר גדר והשלימו לעשרה פרץ פרצה כדי שיכול ליכנס בתוכה הרי זו חזקה האי גדר היכי דמי אילימא דמעיקרא לא הוו קא סלקי ביה והשתא נמי לא (ה) סלקי ביה מאי עבד ואלא מעיקרא הוו קא סלקי ביה והשתא לא (ה) סלקי ביה טובא עבד אלא מעיקרא הוו (ה) סלקי ביה בנייחא והשתא בדוחקא: (ז) האי פרצה ה"ד אילימא דמעיקרא (ו) הוו סלקי ביה בדוחקא והשתא נמי עיילי ביה בדוחקא מאי עבד ואלא מעיקרא לא הוו עיילי בה והשתא עיילי בה טובא עבד

דף נב: | דף נג.

בגמ' ליתא אמר רבה רק חסורי מחסרי והכי קתני בד"א כו' (ג"א)

בגמ' איתא רב הושעיא כו' (ג"א)

בגמ' איתא להיפך ולא אמרן אלא דסיימי מחיצתא כו' וגירסא זו של פרי"ף דחס פרשב"ס . (ג"א)

הגהות חו"י

(א) מאי דלא מצי טעין כצ"ל: (ב) נ"ב פי' דלא יכול למטען : (ג) נ"ב לאחר מיתת הבעל : (ד) נ"ב ולכן נמנו זה נאמן. תוס' : (ה) נ"ב צל"ע למה לא אמר כמוכר וקונה גופיה אם שניהם מודים : (ו) נ"ב צ"ע מקומו בגמ' : (ז) נ"ב ועערה דנקט לאו דוקא . עי' רשב"ס :

שלטי הגבורים

כתב ריא"ז

א יש חילוק בין הקונה בנכסי הגר ובין הקונה בנכסים שהבירו מקנהו שאם היה חבירו מקנה ואפי' מכר לו י' שדות בי' מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן כמו שביארנו בפ"א של קדושין אבל בנכסי הגר שאין מי שיקנהו אלא הוא מעצמו קונה אם החזיק בשדה זו לא קנה שדה אחרת אע"ג שהיא סמוכה לה והמצר מפסיק ואע"ג שאינו גדר גבוה י"ט. כמו שביאר מז"ה במהדורא קמא :

ג"י מסר"ס כרב

הגהות הב"ח

(א) ואף על גב כצ"ל : (ב) נ"ב נמי : (ג) נ"ב הכי איתא בפ' המוכר פירות בדף ק' ע"ש : (ד) נ"ב עד שיחזיק : (ה) נ"ב קא : (ו) הוו עיילי בה והשתא נמי עיילי בה מאי עבד כצ"ל והשאר נמחק :

לקמן דף ק. ושם ליתא תיבות ארבע אמות רק הלך בה לארכה ולרחבה (ג"א)

הגהות מא"י

[א] מן דאע"ג עד תניא כוותיה כ"ז מוקף : [ב] נ"ב דיש כאן הוכחה שכן שלו דיוצאין על שמו. עי' בתוס': [ג] נ"ב ואע"ג דלא טען הכי אלא אומר מבית אבי אימא מ"מ נאמן במגו דאי בעי אומר מעיסתי קמצתי . תוס' : [ד] נ"ב בתוספתא דמס' קדושין שסידר לוי : [ה] נ"ב דברי הרי"ף ועי' בגמ' פ' המוכר פירות דף ק' : [ו] אבוהון כצ"ל: [ז] טוענין להן מידי דלא מצי לטעון אבוהון כצ"ל : [ח] מספרים של סורקי בגדים שגוזזין בו כצ"ל : [ט] נ"ב ל"נ מתקיף לה ר"פ כלום טענינן להו ליתמי מידי דלא מצי טען להו אבוהון והא רבא אפיק זוגא דסרבלא כו' קשיא : [י] נ"ב דודאי הקרו ועמדו על אמיתת הסטר וכל הכתוב בו הוא אמת והסטר הרי הוא כתוב בשמו של זה.רשב"ס: [כ] תי' אחר נ"ל מוקף : [ל] נ"ב דאמרי' כשמסר לו המפתח הוי בחזקת שוכר: [מ] נ"ב אבל לקמן דאמר הכונס פלטרין בנכסי הגר ובא אחר ועשה דלתות קנה ע"כ מיירי בנעל דאי לא נעל אמאי קנה הא נמי מספק בלבני כמו קמא כיון שכל אדם יכול לכנוס כשלא נעל אלא ודאי נעל משמע דוקא כשעשה דלתות קנה אבל לא עשה דלתות לא קנה בנעילה בלחוד : [נ] לעשרה כצ"ל :

בשביל תיקון מועט דעבד הוי חזקה: דסכר מיא. שלא יכנס שם שטף מים ולא יקלקל הזרעים או שהיו שם המים כבר ונטל צרור כדי שילאו ולא יקלקלו: האי מבריח ארי. ואין זה דרך מחזיק אלא משיב אבדה דכל ישראל מצווין להציל ממון חבריהם: דלמד לה. שיתחברו שם המים להשקותה שלא ילאו לשון למיד פתיל וזה תיקון הוא בשדה כזומר וזורע שאינו מוטל עליו לעשות מלאכת חבירו אלא ודאי דרך חזקה הוא זה [או] נטל צרור כדי שיכנסו שם המים וישקו השדה: שתי שדות של גר שיש מצר שמפסיק בין שניהם: החזיק וכו'. דרפק בה פורתא כדלקמן: קנה אותה. שהחזיק בה כיון דמכוון לקנותה: חברתה לא קנה. דרבי יוחנן סבר המצר והחצב מפסיקין בנכסי הגר כדלקמן [דף נה.]: אף אותה לא קנה. משום שלא החזיק בה בעבורה אלא בשביל חברתה ולא קנה אלא דוקא בשהחזיק באותה שמכוין לקנות וכתבו האחרונים ז"ל בשם הר"י מג"ש ז"ל דהיינו דוקא בנכסי הגר שאין שם דעת אחרת מקנה אבל במכר דאיכא דעת אחרת מקנה בחזקת שדה אחת קנה הרבה שדות כדאמרינן פרק קמא דקדושין [דף כז.] מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן דסגלא דארעא חד הוא(ב) ולפ"ז האחין שחלקו ונותן מתנה לחבירו כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן כן כתב הרמב"ם ז"ל תלמידו פרק א' מהלכות מכירה: ואם החזיק במצר כדי לקנות השדה שדבק עמו אי אמרינן מיצר אפסרא דארעא הוא ויקנה כמו בבהמה או לא דמי לאפסר בהמה דהתם אגדו בידו והכא לאו אגדו בידו בעיא דלא איפשיטא היא הכא בגמ' הילכך לא קנה לעולם בנכסי הגר אלא כדמפורש לעיל דוקא: ב' בתים וכו'. כי היכי דאמרן לעיל בשדות ה"נ אמרינן בבתים וכך גרסת הגאונים וכן הגי' בהלכות [ח] הרי"ף ז"ל וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' זכייה ומתנה וקמ"ל דלא אמרינן דמשום דחיצון משתעבד לפנימי לפי שדריסת רגל הפנימי על החיצון והוי טפי ממצר לשדה דכל שהחזיק בפנימי קנה את החיצון אע"פ שלענין מצר ושדה לא קנה קמ"ל דכי היכי דלא קנה גבי שדה ה"ה גבי בתים אע"פ דלא גרים כן הר"ש ז"ל: ליבני בעלמא הוא שהפך. לסדר זו על זו דכל זמן שלא העמיד דלתות לאו כלום עבד כיון דלא תיקן דבר [ט] בגוף הקרקע ממש ומ"מ שמין לו כיורד ברשות וידו על העליונה וזוכה בלבנים דהא על כרחין נתכוין לקנותן כיון שבנה מהם הריטב"א ז"ל והריב"ן מג"ש ז"ל כתב שאם חפר יסודות בגוף הקרקע קנה דהוי כניר את השדה שקנה בנכסי הגר וכן מטין דברי הרמב"ם ז"ל תלמידו פ"ב מהלכות זכייה אבל הרמב"ן ז"ל חלק בדבר דדוקא בחרישה שהוא שבח השדה ועשוי לכך אבל חפירת אושים אין בה הנאה בעצמה שעשויה למלאות וליהנות בבנין*): סיוד. שסד בסיד שיעור אמה: כנגד הפתח. בכותל שכנגדו ששם נראה יותר אבל במקום אחר בעי טפי: כיור. ציורין מחוקקין על הקיר נמי כשיעור סיוד: הציע מצעות. ושכב או ישב (על קרקע) [עליהם] קנה והוי' חזקה דכתיב [ירמיה מ] ושבו בעריכם אשר תפשתם במה תפשתם בישיבה ושכיבה כאחת היא ואף על גב שלא תיקן בגוף הקרקע כלום מכל מקום הרי נהנה גופו מגוף הקרקע ולא דמי לאכילת [י] פירות דלא הוי חזקה דהתם לא נהנה מגוף הקרקע אלא מפירותיו: ואנהיר לן עיינין ממתניתא. דקתני הגביהו לרבו קנאו לפי שגוף האדון נהנה מגוף העבד אבל אם תפר לו העבד או עשה מלאכה כיוצא בזה לא קנה דבעינן שגוף האדון יהנה מגוף העבד וכן אם תקן האדון שער העבד או פספסו שהוא תיקן בגופו קנאו אבל בענין אחר הוי כנהנה מן הפירות שלא קנה ויש מן האחרונים ז"ל דכתבו דהאי דנקט הציע מצעות משום דאפשר שאילו שכב ע"ג קרקע לא קנה דאין דרך הנאה בכך: כיצד בחזקה. אעבד כנעני קאי דתנן בקדושין (דף כב:) שנקנה בחזקה: לא תהא חזקה וכו'. וקי"ל כר"ש שהגבהה קונה אפילו בעבד: דשדא. השליך זרע לפתות בתוך נקעים של קרקע הגר ולא כסה אותם אחר כן בעפר: לא עשה ולא כלום. לפי שלא עשה שום תיקון בקרקע: כולהו הני דשמואל אמרינן דבעינן שישביח בגוף שרוצה להחזיק בו ושיכוין בתיקונו בשעה שמשביחו: דפשח. כמו ויפשחני [איכה ג] כלומר שנוטל מן הענפים: אדעתא דדיקלא. כדי שיגדל הדקל כזומר לכרם: אדעתא דחיותא. שנוטל הענפים למאכל בהמותיו: לא קנה. אע"פ שרוצה להחזיק בו באותו מעשה כיון שלא כוון לתקנתו כשעשה זה ואע"פ שאפשר שנתקן האילן בזה מ"מ הוא לא נתכוין לכך: היכי דמי. מנא ידעינן שלא יכול לומר להשביחו כוונתי: מהאי גיסא ומהאי גיסא. כלומר (ואם) מכל לדדין כטל ידוע שנתכוין להשביח שכן המנהג: כוליה מחד גיסא. מקלקל

*) וכן מטין דברי התוס' והאשר"י

נר מצוה

אלא מעיקרא הוו עיילי בה בדוחקא והשתא עיילי בה ברווחא: אמר רב אסי א"ר יוחנן נתן צרור והועיל נטל צרור והועיל הרי זו חזקה. מאי נתן ומאי נטל אילימא נתן דסכר מיא מינה נטל דאפיק מיא מינה האי (א) מבריח ארי מנכסי חברו הוא אלא נתן צרור דצמד לה מיא נטל צרור דפתח לה מיא ואמר רב אסי אמר ר' יוחנן שתי שדות בנכסי הגר ומצר אחד ביניהן החזיק באחת מהן לקנותה קנאה לקנות אותה ואת חברתה אותה קנה חברתה לא קנה לקנות את חברתה אף אותה לא קנה בעי ר' זירא החזיק באחת מהן לקנותה ואת חברתה ואת המצר מהו מי אמרינן האי מצר דהאי ארעא ודהאי ארעא הוא וקני [א] או דילמא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי תיקו בעי ר' אלעזר החזיק במצר לקנות את שתיהן מהו מי אמרי' מצר אפסירא דתרווייהו הוא וקני או דילמא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי תיקו אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה שני בתים א זה לפנים מזה החזיק בחיצון לקנותו קנאו לקנות אותו ואת הפנימי חיצון קנה פנימי לא קנה לקנות פנימי אף חיצון לא קנה החזיק בפנימי לקנותו קנאו לקנות אותו ואת החיצון (ב) (א) (א) [פנימי קנה חיצון לא] קנה לקנות את החיצון אף פנימי לא קנה ואמר רב נחמן (ג) הבונה ב פלטרין גדולים בנכסי הגר ובא אחר והעמיד להן דלתות קנה מאי טעמא קמא ליבני בעלמא הוא דהפיך אמר רב דימי בר יוסף אמר ר' אלעזר המוצא פלטרין בנויין בנכסי הגר [ב] (ובא אחר) וסד בהן סיוד אחד או כייר בהן כיור אחד קנאן וכמה אמר רב יוסף אמה ואמר רב חסדא וכנגד הפתח אמר רב עמרם הא [ג] מילתא שמיעא לן מרב ששת ואנהרינהו לעיינן ממתניתא המציע מצעות בנכסי הגר קנה ואנהרינהו לעיינן ממתניתא דתניא כיצד בחזקה התיר לו מנעלו או שהנעיל לו מנעלו או שהוליך אחריו כליו לבית המרחץ גרדו סכו הלבישו הפשיטו [ד]הנעילו הגביהו קנאו אמר ר"ש לא תהא חזקה גדולה מהגבהה לפי שהגבהה קונה בכל מקום מאי קאמר הכי קאמר הגביהו איהו לרבו קנה הגביהו רבו לו לא קנה אמר רבי שמעון לא תהא חזקה גדולה מהגבהה שהגבהה קונה בכל מקום אמר רבי ירמיה אמר רב יהודה האי מאן *דשדא ליפתא לבי פילחי (ג) דגר לא קני מאי טעמא בעידנא דשדא ליפתא ליכא שבחא וכי קא שבח ממילא שבח אמר שמואל ג (ג) האי מאן דפשח דיקלא אדעתא דדיקלא קני אדעתא דחיותא לא קני היכי דמי שקל מתרי גיסי אדעתא דדיקלא מחד גיסא אדעתא דחיותא ואמר שמואל האי מאן

דזבי

רש"י

ראוי לקרות כל שהוא: והשתא עיילי בה ברווחא. ונעל נמי איכא לפרושי כה"ג שסתם פתח כל שהוא כגון דמעיקרא הוו עיילי בה ברווחא והשתא עיילי בה בדוחקא אי נמי שקבע מנעול בדלת דהיינו בנין אבל סוגר דלת ונועל במפתח בנכסי הגר לא קני דאין זה אלא מבריח ארי כדלקמן אע"ג דגבי שכירות אמרינן בפרק קמא דפסחים דמהני מסירת מפתח וה"ה במוכר הני מילי בשוכר או במוכר לחברו אבל בנכסי הגר מאן מסר ליה דליקני: נתן צרור. בחור שבגדר השדה: נטל צרור. מן הגדר ועשה בו נקב ה"ז חזקה: דסכר מיא. נהר שוטף רצה ליכנס בשדה דרך הנקב ובא זה וסתמו בצרור: דאפיק מיא. שבאו מים לשדה מצד אחד עשה נקב מצד השני שילאו לחוץ: מבריח ארי. שמציל חברו מן ההיזק וכל ישראל מצווים להציל ממון חבריהם ולא הוי חזקה אלא כשעושה בנין ועושה תיקון לשדה: דצמד לה מיא. שמעכב המים בשדה ומשקהו ומיפהו [ה] בהשקאה זו דהוה דומיא דחורש: דפתח לה מיא. שהמים נכנסו מן הנהר לשדה ע"י נטילת הצרור: החזיק באחת מהן. דרפק בה פורתא: חברתה לא קנה. דמצר מפסיק ודוקא בנכסי הגר אבל במכר אמר פרק קמא דקדושין (ד) עשר שדות בעשר מדינות אם מכר לו כולם החזיק באחת מהן קנה כולם והוא [ו] שנותן לו דמי (ה) כולם כדמפרש התם: אף אותה לא קנה. דהא לא נתכוין להחזיק בה דאין אדם קונה אלא מדעתו: פנימי לא קנה. שאין הפנימי משועבד כלל לחיצון דליהוי ליה חזקה דידיה: ליבני בעלמא. היפך לבנים בעלמא וסדרן זה על זה דכל זמן שלא העמיד דלתות מאי קעביד מעיקרא הוי עיילי בה והשתא נמי עיילי בה: פלטרין בנויין. דאין לו מה לחדש בהן: גדולים ל"ג: וסייד. בסיד: כיור. ציורים מחוקים בקיר: וכנגד הפתח. בכותל שכנגד הפתח ששם נראה יותר לנוי אבל במקום אחר לא סגי באמה: המציע מצעות. ושכב שם כיון שנהנה גופו מן הקרקע ושימשהו הקרקע הוי חזקה: כיצד בחזקה. בעבד כנעני תנן: התיר מנעלו. לרבו וכן כולן ששימש לרבו הוי חזקה: גרדו. כמו ויקח לו חרש להתגרד בו: מאי קאמר. מי הגביה למי: הגביה העבד לרבו. שהיה צריך להגבהתו ועלות למטה קנאו רבו שהרי שמשו: לא קנה. דלא שייכא הגבהה כי אם במטלטלין: קונה בכ"מ. אפי' ברשות מוכר משא"כ במשיכה: דשדא ליפתא [ז] בשדה. זרע לפת שזרק זרע: לבי פילחי. בנקעים שבשדה הגר ולא כיסה בעפר ולא עשה כלום כי אם זריקת הלפת: ממילא קא שבח. בלא מעשה שלו: דפשח דיקלא. שנטל מן הענפים: אדעתא דדיקלא. כדי שיגדל יותר כמו זומר בגפנים: אדעתא דחיותא. להאכילן לבהמות ולא קא מכוין להנאת דקל אע"ג דממילא מהני לדקל לא קנה דתרתי בעי בחזקה שיעשה תיקון בקרקע בידים וגם שיכוין (ו) להחזיק באותו תיקון:

שלטי הגבורים

א כתב הטור היו לו ב' בתים זה לפנים מזה החזיק בחיצון לקנותו קנאו לקנותו ואת הפנימי חיצון קנה פנימי לא קנה לקנות הפנימי ואת החיצון קנה שהיכן לקנות החיצון אף פנימי לא קנה ורב אלפס נותן לפנימי כל דין החיצון וכ"כ מיי' ז"ל והסברא ראשונה היא סברת רשב"ם ולזה הסכים הרא"ש:

ב בדין הבונה פלטרים בנכסי הגר כתב הטור וה"ה אם עשה הראשון גם הדלתות ולא נעל ובא השני ונעל קנה וכתב הר"ר ישעיה והעצים והאבנים בין אם הם שלו או של גר וקנאם כבר בהגבהה חייב השני ליתנם לו וכיון שהראשון לא קנה קרקע ה"ל כיורד לתוך חורבת חבירו ובנאה שלא ברשות והר"מ כתב אם הלבנים היו של גר אע"פ שהגביהם ראשון לא קנאם כיון שלא כוון לקנותם אלא ע"י בנין ובזה [לא] קנאם הילכך בתרא קנה הכל אבל אם היו הלבנים משלו או משל גר וכוון לקנותם לא קנה לא זה ולא זה ראשון לא קנה הקרקע כדפרישנא והשני נמי לא קנה דקי"ל היורד לתוך חורבת חבירו שלא ברשות ובנאה שיכול לומר עצי ואבני אני נוטל וא"כ יכול לומר הראשון עצי ואבני אני נוטל נמצא שלא הועילו דלתות השני כלום אם יטול הראשון עציו ואבניו הלכך אם קדם קמא ומסלק דלתות דבתרא ואוקי הוא דלתות מדיליה קנה ואי לא דינא הכי דשקיל קמא לבנים דידיה ובתרא דלתות. וארעא הוי הפקר כדמעיקרא ומאן דמחזיק בארעא זכה ע"כ והרא"ש כתב דלא משכחת ליה דקני שני אלא כשבנה הראשון בלבני הגר ע"י פועלים שהם לא כוונו לקנות ונמצא שנשארו הפקר עד שהעמיד השני דלתות וקנה הכל בהעמדתן אבל אם בנה הראשון בעצמו אם בנה בשלו ודאי לא יקנה השני הבנין שבנה הראשון אלא הראשון נוטל עציו ואבניו ואף אם בנה משל הגר הרי קנאם בהגבהת העצים והאבנים ולא נשאר אלא הקרקע ואותו הקרקע. לא קנה השני בהעמדת הדלתות לפיכך לא משכחת לה אלא כשבנה הראשון על ידי פועלין כדפרישנא:

ב בדין מאן דפשח דיקלא כתב הטור שצריך שיהו מעשיו מוכיחים שמכוין להקנות כתב הרמ"ה וה"ה נמי בלוקח דהוי דינא הכי אבל רבינו האי כתב דלוקח יקנה בכל ענין דלעולם איכא הוכחה דאדעתא למקני עבד דאי בפניו מסתמא כל זמן שעסוקים באותו ענין ודאי אדעתא למיקני עבד ואי שלא בפניו ואמר ליה לך חזק וקני מסתמא שליחותיה דמקנה עבד ואדעתא למקני עבד:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) לשון הרא"ש ורב אלפס גרים לקנותו ואת החיצון פנימי קנה ואת החיצון לא קנה ופירוש הר"ן גם הוא מוכיח על גירסא זו בדברי רב אלפס והכריע הרא"ש כגירסת הרשב"ם *)טעמו [כ]: (ב) ורשב"ם מסיים בה מהא דגמ' והוא שנתן לו דמי כולן והאשר"י חולק וז"ל ובמתנה יראה דהוי כמו מכר ולא נתן דמי כולן והאחין שחלקו הוי כמו מכר ונתן דמי כולן כיון דאותו שכנגדו זוכה ונוטל בחזקתו של זה ע"כ:

*) דגרס החזיק בפנימי כו' לקנות אותו ואת החיצון קנה שתיהן כו'. ג"א

עין משפט

א מיי' פ"א מהל' זכייה ומתנה טוש"ע ח"מ סי' ערה:
ב מיי' פ"ב שם סמג עשין פב טור ח"מ שם:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב כך היא גי' אלפסי ישן וכן מפורש בגי' לפנינו שזו היא גי' האלפסי וכן מפורש באשר"י: (ב) נ"ב אמר רבה בר אבוה: (ג) נ"ב דארעא:

הגהות חו"י

(א) נ"ב התוס' כתבו לתרץ למה קנה נעל גדר: (ב) נ"ב הרא"ש ל"ג ברי"ף כן: (ג) נ"ב עי' במו"ק ברי"ף ספ"א: (ד) נ"ב ברי"ף קדושין פ"א ד"ה אמר שמואל מכר לו שדות כו' קודם ד"ה מתני' כל שנעשה דמים באחר: (ה) נ"ב וא"כ המ"ל בנכסי ישראל ולא נתן לו דמי ב' השדות ובעי למקני בחזקה: (ו) נ"ב לשם תיקון. לשון רשב"ם כדי להחזיק וע"ש שהאריך:

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי' המיצר מופלג משדה גבוה או נמוך: [ב] תיבת ובא אחר רשום למחוק: [ג] נ"ב פי' המציע מצעות וכו': [ד] נ"ב היינו נעול מנעלו דריסא ואגב שיטפא דהלבישו חזר ותנא הנעילו: [ה] נ"ב שמתקן את השדה ומייפהו בהשקאה זו: [ו] נ"ב אע"ג דהכא נמי אינו מחוסר דמים מ"מ לא הוי כמכר שנתן דמים. תוס'. [ז] תיבת בשדה רשום למחוק: [ח] נ"ב פי' לאפוקי גירסת רא"ש ז"ל שהביא מהר"ם בסמוך: [ט] נ"ב ואע"ג דרפק ביה פורתא שבנה בו יסוד מ"מ לא תיקן בגוף קרקע כלום כי זה הרפיקה לא לצורך קרקע אלא לצורך בנין ולא דמי לרפק ביה פורתא דהוי חזקה היינו בקרקע העומדת לחרישה: [י] נ"ב

פי' גבי חזקה לאלתר כמו גבי גר לא הוי. חזקה אכילת פירות. רשב"ם: [כ] נ"ב דלגי' רב אלפס קשה כיון דדין פנימי וחיצון שוה אמאי פלגינן לתרי בבי ליתני המחזיק באחד מהן כו' או ליתני ב' בתים זו אצל זו:

א מיי' פ"ק מהל' זכייה טור ח"מ סי' ערס:
ב מיי' פ"ק מה' מכירה ופ"ק מהל' זכייה סמג עשין פב טוח"מ סי' קצד:
ג מיי' פ"ה מהל' גזילה טור ח"מ סי' שסט:

הגהות הב"ח
(א) נ"ב כל: (ב) נ"ב ישראל:

הגהות חו"י
(א) נ"ב א"כ אפי' ישראל מישראל מאי הוי ביה: (ב) נ"ב בדיקלא [illegible]

הגהות מא"י
[illegible]

מקלקל הוא את האילן שמגלהו כולו מצד אחד וההוא ודאי אינו מכוין להשביח האילן: דזכי זוכיא. מטהר ומנקה הקיסמין והעשבים רעים מן השדה שיהא נוח לחרוש: קני. דהוי חזקה בגוף הקרקע: אדעתא דציבי. לצורך העצים לשרפן: דתקיל תיקלא. מסיר מכשולות ומשוה פני הקרקע שתהא חלקה ונוח לחרוש והיינו אדעתא דארעא: דבי דרי. לעשות גורן לדוש שם תבואה: מוליא. תל: נלא. חפירה: מוליא במוליא. תיקן התל עם מה שזוקף בגבהו שהשפילו ונתנו סביבותיו שיהא נוח לדוש עליו: נלא בנלא. שפתי הגומא השפיל שיהיה נוח לרדת שם: שקל מוליא ושדא בנלא. שסם התל למלאות החריץ שיהיה הקרקע שוה ונוח לחרוש [ד]וקנה דאז הוא תיקון בגוף הקרקע אבל גורן שאינה קבוע אינו תיקון בשדה שאינה עומדת לכך אלא קלקול: פתח חד בבא אדעתא דארעא. שישארו שם מים להשקות: אדעתא דכורי. לצוד דגים: בתפשיחא. כדפרשנו לעיל אדעתא דחיותא: רפק תותיה. [חפר] תחתיו דמהני ליה כחורש לזריעה: כדמחזקי אינשי. כדפירשנו לעיל דהיינו מהאי גיסא ומהאי גיסא: צורה. צורת חיה או עוף והיינו דלא בעינן הכא לא אמה ולא כנגד הפתח כדלעיל משום דהכא צורת בריה הן ולעיל הוו מעשה לצלוצים ופרחים: לגנתא. גן שהיה סמוך לבית מדרשו של רב והיתה של גר וקנאה בכך: המסוימת. כלומר שיש לה מצר בד' רוחותיה: קנה כולה. דבהכי הלכתא [כרב] דרב נחמן דדיינא הוא עבד עובדא כוותיה [בדף נה.]: [ה]תיארת. חרישת צמד בקר שורה אחת: והדר. שחוזר ואינו מאריך בתלם זה יותר ע"כ יש לו דין שדה אחד וכן ברוחב אותו שיעור עצמו שיש באורך: נכסי עובד כוכבים. שמכרן לישראל: הרי הן כמדבר. שכל המחזיק בהם אחר שהעובד כוכבים לקח הדמים זכה בהם דכיון שהעובד כוכבים לא כתב ליה לישראל שטר מכירה זו קודם קבלת הדמים לא קנה ישראל הלוקח משום דלא סמכא דעתיה כיון דמעובד כוכבים אתי ליה אלא בשטר אם כן דישראל זה לא הוי ודעובד כוכבים נמי לא הוי שהרי נסתלק מהן משקבל הדמים ומש"ה הוו כמדבר והמחזיק בהם זכה בהם. ומיהו כיון דבזוזי [ו] דקאי נסתלק העובד כוכבים לוקח שני חייב להחזיר הני זוזי ללוקח ראשון כן דעת הרמב"ן ז"ל וכ"כ הרב ר' יונה בשם הריטב"א ז"ל דראשון זוכה בשעת מתן מעות בשדה מתורת משכונו הילכך השני אע"פ שזכה בגוף השדה נותן ללוקח דמים וכאותה ששנינו בפרק שור שנגח את הפרה (דף מט:) משכונו של גר ביד ישראל ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק בו [זה] קנה כנגד מעותיו וזה קנה את השאר וכ"כ רבינו האי גאון ז"ל בשטר י"ד מספר המקח שחייב להחזיר הדמים ללוקח ראשון ומיהו אחריותו על העובד כוכבים המוכר ולא על ישראל זה שלקח ראשון.

דזכי זוכיא אדעתא דארעא קני אדעתא דציבי לא קני היכי דמי שקיל רברבי וזוטרי אדעתא דארעא שקל רברבי ושבק זוטרי אדעתא דציבי ואמר שמואל האי מאן דתקיל תיקלא אדעתא דארעא קני אדעתא דבי דרי לא קני היכי דמי מוליא במוליא ונצא בנצא אדעתא דבי דרי שקיל מוליא ושדא בנצא אדעתא דארעא ואמר שמואל האי מאן דפתח מיא לארעיה אדעתא דארעא קני אדעתא דכורי לא קני היכי דמי אי דעבד תרי בבי חד דמפיק וחד דמעייל אדעתא דכורי פתח חד בבא אדעתא דארעא ההיא איתתא דאכלה דיקלא בתפשיחא תליסר שנין אתא ההוא גברא קא רפיק תותיה פורתא אתא לקמיה דלוי ואמרילה קמיה דמר עוקבא אוקמה בידיה אתיא קא צווחה קמיה אמר לה מאי אעביד ליך דלא אחזיקת כדמחזקי אינשי אמר רב הצר צורה א בנכסי הגר קנה [ה] דרב לא קנייה לגינתא דבי רב אלא בצורתא איתמר שדה ^אהמסוימת במצריה אמר רב הונא אמר רב כיון שהכיש בה מכוש אחד קנה את כולה ושמואל אמר לא קנה אלא מקום מכושו בלבד והלכתא בהא כרב דהא ר"נ סבירא ליה הכין ועבד בה עובדא: ב ^*אינה מסוימת במצריה עד כמה אמר רב פפא כדאזיל תיארא דתורי והדר: אמר רב יהודה אמר שמואל ^בנכסי עובד כוכבים הרי הן כמדבר(*) (ה) המחזיק בהן זכה מאי טעמא עובד כוכבים מכי מטי זוזי לידיה הוא דמיסתליק ליה וישראל לא קני עד דמטי שטרא לידיה הילכך הוו ליה כנכסי מדבר וכל המחזיק בהן זכה והני מילי באתרא דלית ביה הורמאנא דמלכא אבל באתרא דאית בי הורמאנא דמלכא ואמר לא ליכול ארעא אלא באיגרתא לא קני (א) דאמר שמואל דינא דמלכותא ג דינא ^*שלח רב הונא בר אבין ישראל שלקח ^גשדה מן העובד כוכבים ובא (ג) אחר והחזיק בה ^°אין מוציאין אותה מידו

רש"י

דזכי זוכיא. מכבד הקרקע מקיסמי' ועשבים רעים: אדעתא דארעא. שתהא נוח לחרוש: אדעתא דציבי. ללקט לשרוף עצים: דתקיל תיקלא. מסיר מכשולות [ב] ותלי הקרקע: אדעתא דארעא. שתהא נוח לחרוש: אדעתא דבי דרי. גורן לדוש שם תבואה: לא קני. דסופו לסתור הגורן ולזרוע שם ואין זה תיקון [ג] כיון שסופו לסתור דעיקר ארעא לחרישה קיימא אבל גורן קבוע לעולם נראה דאין לך חזקה גדולה מזו: מוליא במוליא. שהרחיב התל במקומו והשפיל אותו ונתן מגובהו סביבותיו לצדדים שלא יהא כל כך זקוף: וכן נלא בנלא. שהרחיב את הגומא והשפיל [שפתיו] וגרר לאמצעיתו ונעשית הגומא חלקה וחולקין הגומות והתלים כל אחד לבד: אדעתא דבי דרי. ראוי הוא לחבוש חטין ולא לחרישה: בתפשיחא. כדאמרינן לעיל האי מאן דפסח דיקלא (ב): הצר צורת חיה או עוף בנכסי הגר. בכותלי הבית ולא דמי לכיור דלעיל דלאו היינו צורת בריה אלא ציורים בעלמא מעשה ציצים ופרחים אבל צורות חיה ועוף חשיבי וסגיא בחד ולא בעיא אמה כנגד הפתח: לגינתא דבי רב. גינה הסמוכה לבית המדרש והיתה של גר ומת הגר וקנאה בצורה שצר רב להחזיק בה: המסוימת במצרים. שיש לה מצר מד' רוחותיה: כיון שהכיש בה. שחפר במרא: מכוש אחד. הכא אחת בקרקע דהיינו רפק בה פורתא ובקרקע העומד לחרישה דבבית לא הוי חזקה: אלא מקום מכושו בלבד. ודוקא בנכסי הגר אבל במכר מודה בי' שדות ^{דף נד} בי' מדינות ונותן דמי כולן כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן: עד כמה. צריך להחזיק ולחפור אליבא דרב שיקנה כולה: כדאזיל תיארא דתורי. צמד בקר אחד שורה אחת מקצה הגבול לקצהו ובחזרתו יעשה עוד שורה אחרת דהיינו ב' שורות לכל אורך השדה או לרחבה וכאילו חרש כולו דמי וקנה כולו: נכסי עובד כוכבים שמכר לישראל וקיבל הדמים ועדיין לא החזיק בו הישראל הלוקח הרי הן הפקר כמדבר כדמפרש דכל המחזיק בהן קודם זכה בהן וי"מ דמעות מיהא יחזיר ללוקח הראשון ואין נראה כלל מדקאמר הרי הן כמדבר מיהו אם יכול לוקח ראשון לדון עם (ג) העובד כוכבים להוציא מעותיו יעשה ואם לאו יפסיד מיהו נראה דשני מיקרי רשע דלא גרע מעני המהפך בחררה: מכי מטי זוזי לידיה איסתליק. כי כל קניינו של עובד כוכבים בכסף כדאמר בפ"ק דקדושין וישראל לא קנה אפילו מישראל חברו אלא עד דמטא שטרא לידיה כ"ש מעובד כוכבים הילכך ישראל אחד הקודם ומחזיק כאילו מחזיק בהפקר וקנה: דלית ביה הרמנא דמלכא. חוק קצוב מאת המלך: דלא ליכול ארעא אלא באיגרתא. שום אדם לא יחזיק בקרקע אלא בשטר ולא קנה המחזיק דאין לו שטר מן העובד כוכבים אלא לוקח קמא יקנה כי מטא שטרא לידיה:

ומדקא פסיק תלמודא ואמר ישראל לא קני עד דמטי שטרא לידו משמע דבכל ענין קאמר לא שנא החזיק ול"ש לא החזיק סמכא דעתיה אלא בשטר שמתיירא מפני הפסד ממונו דסתם עובד כוכבים אנס הוא אבל השני שמחזיק בלא זוזי דעתיה למקני בהא חזקה מימר אמר אי אניס לה העובד כוכבים מינאי לא מפסידנא מידי דאע"פ שחייב להחזיר זוזי ללוקח ראשון כדאמרן על תנאי זה מחזיר דאי אניס ליה עובד כוכבים מידיה ניהדר ליה זוזי וכן כתבו הראב"ד והרשב"א ז"ל. ועוד כתבו המפרשים ז"ל שאפילו כתב לו העובד כוכבים את השטר לאחר שקבל מעות ובא אחר והחזיק בה זכה דכיון דעובד כוכבים אסתלק ליה הו"ל כנוכרא וכמי שכתב שטר בשדה של הפקר ולפיכך לוקח מן העובד כוכבים לעולם לא קנה עד שיכתוב את השטר קודם מתן מעות: וה"מ. דאמרן דוקא במקרקעי אבל במטלטלי כיון דדבר תורה מעות קונות קונה בעובד כוכבים אע"פ שלא משך: ובמקרקעי דאמרן שהשני המחזיק זכה מיהו רשע מיקרי לפי שהיה לו ליקח בכסף ממקום אחר כאותה שאמרו [קדושין דף נט.] עני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה ממנו נקרא רשע: ולענין מגילה היא פלוגתא ביני רבוותא ז"ל אי מיקרי רשע אע"ג דגבי פאה אמרינן [בב"מ דף י.] שאם נפל לו עליה או פירש טליתו עליה מעבירין אותה הימנה דמשמע דלא מקרי רשע אי הוי דין מגילה כדין פאה והעלו האחרונים ז"ל דבמקום שנקרא רשע מ"מ אין מחייבין אותו ב"ד להחזיר מדאמרינן פרק האומר (בקדושין דף נט.) זבוני לא מזבנינא וכו' שלא כדברי ר"ת שפי' שמחייבין: הורמנא דמלכא. צוואת המלך: לא קני. דאיך קנה זה בלא שטר ומי יכתבנו עוד הרי נסתלק העובד כוכבים וכדפירשנו לעיל והכי קי"ל כשמואל דדינא דמלכותא דינא וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפרק א' מהלכות זכייה ומתנה ושמעינן משמעתין דדינא דמלכותא דינא אפילו במילי דלא שייך ליה למלכא מידי ביה כי הכא דמאי איכפת ליה למלכא אי קני ארעא באיגרתא או לא ולקמן נפרש בזה יותר בעזר השם: אין מוציאין אותה מידו. היכא שהעובד כוכבים מערער על המחזיק כי העובד כוכבים היה יכול לומר למחזיק מי הורידך בארעי א"כ בארעא דאינו ירושה לעובד כוכבים ולא קנאה אלא דערקו בעליה ונחת ההוא עובד כוכבים ופרע טסקא למלכא ואכל ארעא והשתא זבנה לישראל וכיון דאתא ישראל אחר והחזיק בה ואמר אנא פרענא טסקא למלכא ואכילנא ארעא הדין עמו כן לשון רבינו חננאל ז"ל ואיכא דמפרשי אין מוציאין לומר דאין לו לראשון להוציאה

שלטי הגבורים

א ופסוט פרק הפרה דף מ"ט דמחזיק בשטר מנכסי הגר כדי לקנות הקרקע הכתובה באותו שטר שנשעבד לו קרקעותיו ישראל חבירו לא קנה הקרקע בודאי אבל השטר נראה מדברי התלמוד שם דלא איפשיטא אם קנה נייר השטר לצור על פי צלוחיתו וכ"כ בהגהת הרא"ש שם בשם א"ז אכן מיי' בהל' זכייה פסק דקונה השטר לצור ע"פ צלוחיתו ונראה דס"ל למיי' דפשיטא לרב נחמן דכל עוד דאיכא למימר דלצור ע"פ צלוחיתו הוא צריך דודאי דעתו נמי אנייר ואע"פ שלא קנה הקרקע קנה נייר השטר הלכך כי א"ל רב ייבא דעביד איניש דיהיב דעתיה על הנייר לצור על פי הצלוחית איפשיטא ממילא דודאי זכה בנייר השטר ומש"ה פסק מיי' דזוכה בנייר השטר דאל"כ יש לתמוה עליו היאך פסק כן וכתבוה שם הגהות מיי' דמכאן ראיה לכל המחזיק בשטר ותופס בו דלא מהני חזקתו כלום לענין הממון הכתוב בו ובמקומו יתבאר באורך בס"ד ומ"מ נראה דאין חילוק בין יהיה זה השטר של גר שהחזיק זה בו שטר ראיה מקניית קרקע או מתנה ובין יהיה השטר שישראל א' שעבד לו קרקעותיו בכל ענין לא זכה במה שכתוב בשטר אלא מי שיחזיק במה שכתוב באותו השטר בין יהיה הכתוב בשטר קרקע או ממון אחר אותו הוא דהוי מוחזק ובזה ליכא פלוגתא בין רש"י למיי' כלל:

ב ואם השדה מסויימת במצרים כגון שיש ביניהם דבר המפסיק כל מה שהוא בתוך המצר קונה במכוש א' מהו דבר המפסיק כל מה שהוא ומיי' כתב שאם אין ביניהם דבר המפסיק והיא בקעה גדולה קונה במכוש א' מה שנקרא על שם אותו הגר והרא"ש כתב כסברא הראשונה:

כתב ריא"ז

ואם אינה מסויימת במצרים אלא היך כעין בקעה גדולה קנה באורך וברוחב כשיעור אורך התלם כדרך שהחורשים רגילין להאריך התלם:

ג הא דאמרי' דינא דמלכותא פשוט פ' הגוזל בתרא דהמלך הזה הוא מלך שטבעו יוצא באותן המקומות והארצות והסכימו עליו שהוא אדוניהם והם עובדין לו אבל שר אנס שאין טבעו יוצא הרי הוא כגזלן בעל זרוע לכל דבר הוא ועבדיו כך הסכים מיי' פ"ה מהל' גזילה וסמ"ג עשין ע"ג וטוח"מ סי' שס"ט ולא ראיתי חולק עליהם ומכאן יש להביא ראיה לשר שגזל ארץ ומדינה משר חבירו ובחוזק יד הוא מושל עליהם והעם לא קבלוהו עליהם למלך אלא שבכח הוא מושל עליהם ועשה מקום ליהודים שיבאו לדור שמה שאין חוקיו חוקים כי אין דינא דמלכותא מאחר שאין טבעו יוצא באותן המקומות ולא קבלוהו עליהם למלך וכן לכל כיוצא בזה שהוא שלטון בזרוע ושינה חק המלך הקודם מאיש זה לאיש אחר אין במעשיו כלום ולאו דוקא דינא דמלכותא אלא אפי' שלוחא דמלכא הוי כמלכא כל זמן שעושה השליח מחוקי המקום ואם אינו עושה ממש כמצות המלך עליו שאינה קצת ממצות המלך אפ"ה דינא דהאי שלוחא הוי דינא וכן נמצא בשם הרשב"א דכל שלטון ושר וממונה בעיר ומושל במקומו דינו דין והוא בעירו בכלל דינא דמלכותא דינא כ"ז שעושה מחוקי מקומו דומיא דמלך ממש ומיהו נראה דצריך שיהיה שליח מהמלך ממש לאפוקי שאם אחד מן השרים והסדרנים ויועצים מן המלך עשה שאין זה שלוחא דמלכא כמלכא שאע"פ שהמלך לא ימחה ביד היועץ והסדרן שעשה אותו הדבר מ"מ אין מעשיו כדינא דמלכותא ממש מאחר שהמלך לא מינהו שלוחו וכן מצאתי בתשובה דמיי' סוף ה' ניזקין סי' ט' שכתב וז"ל ומכה התגלין שהתנה הסדרן אין לפוטרו כי אם הסדרן התנה המלך לא התנה ע"כ אלמא דלא חשבינן להדרנים כשליחא דמלכא והכי מסתבר והמלך שלוח לעבדיו לעשות דבר כגון לגבות המס אותו הדבר לכל א' וא' מבני עמו והעבדים הלכו ועשו הכל לאיש א' שצייך באותו המס בשביל כולם ה"ז דינא דמלכותא ולא גזל דשלוחא דמלכא כמלכא וזה שנטלו ממנו בשביל כולם הוא יגבה מכל בעלי שדות מכל א' וא' כי הוא נכנס תחת הגבאי והא דפירש"י אבל שתא דחליף כיון שכבר פרע הגבאי למלך כל קצבה שקבל עליו משנה שעברה ומעתה המס שלו אין כח למשכן זה על חבירו ע"כ וכ"כ הטור ח"מ סי' שס"ט אין כוונת רש"י לומר שלא יגבה הגבאי מס זה שפרע בשביל זה מזה שפרעו בשבילו דודאי מאי הוא לגבותו אלא שאינו יכול למשכן בר מתא אבר מתא כמו שיתבאר ודכוותה מצאתי בשם הר"ר חזקיה דמס שנהגו לכוף היחיד לתת משכון לקבל היינו דוקא עד שלא פרעו מנת המלך לא ורלהיה מהגוזל ה"מ בכרגא דשתא אבל בכרגא דחליף כיון דמסיים מלכא וה"ה בנדון זה עד שלא פרעו שלוחי ניכהו אבל

(*) איירי בזמן שהיו העובדי כוכבים פרוצים בלי חוקים ומשפטים שבין אדם לחבירו. ומדדו אז להם במדתם וכדאמר לקמן והנ"מ באתרא דלית בי הורמאנא דמלכא כו'.

להוציאה מידו ע"י העובד כוכבים דא"כ באונסא הוי שקיל עובד כוכבים מיניה: [אמר רבא הני תלת מילי וכו'] לא גרסינן ואריסא אלא אריסא דכל תלת מילי דינא דמלכותא וכלל ופרט הם דלאחר דאמר דינא דמלכותא פירשם: וה"מ לטסקא היא השלישית. אריסא דפרסאי מחוקי המלכות של פרס כי המחזיק בשום קרקע בין של ישראל בין של עובד כוכבים ארבעים שנה שיזכה בו כאילו היה לו שטר ואע"ג דקי"ל [דף נה:] דעובד כוכבים אין לו חזקה אלא בשטר שאני הכא דאיכא דינא דמלכותא הילכך ישראל שלקחו מאותו עובד כוכבים זכה בו וכן אם היה מחוקי המלכות שהמחזיק שנה אחת בשופי יזכה באותה קרקע אם החזיק עובד כוכבים כן בקרקע של ישראל ומכרו לישראל זכה בו. הריטב"א ז"ל בשם רבו ז"ל: ופי' דינא דמלכותא הסכימו כל בעלי הוראה דמדאמר דינא דמלכותא משמע דלא אמרו אלא בדברים שהם חוקי המלכים שלכל המלכים יש חוקים ידועים אבל מה שסר אנס נוטל בזרוע איננו דין הלכך כל שנוטל השר ממון יהודי שלא מחוק המלכות הקבועין חמסנותא הוא וישראל שלקח ממנו לא זכה וכגזל הוא אצלו וכ"כ הריטב"א בשם רבותיו ז"ל ודעת ה"ר יונה ז"ל (בעליותיו) שאם יכול ישראל לכוף את חבירו בדיני ישראל ואין המלך כופה אותן לדון באותן דינין שלו והנהגות שהנהיג נמצא שלא פקע זכותו של ישראל מחמת אותו דינא דמלכותא אא"כ הלך חברו לדון בפני ערכאות שלהם כיון שלא קבע המלך אותם דינים אלא בערכאות שלהם: ואריסא דפרסאי עד ארבעין. פירש הראב"ד ז"ל חזקה איננה אלא עד ארבעין שנין והאי דנקט אריסא משום דדינייהו דפרסאי דכי מחתי אריסא לא מסלקי ליה לעולם נמצא דכשמפסידים חזקתם ביד אריסיהם יהא עדיין ונפקא מינה לישראל הבא מחמת עובד כוכבים דאע"ג דאמרינן לעיל הרי הוא כעובד כוכבים ואין לו חזקה אלא בשטר דחזקה דארבעין שנין מיהא מהניא אבל אם לא אכלה עדיין ארבעין שנין רשאי ישראל אחר להוציאה מידו לומר אותו פרסי גזלה ממני: זהרורי. נקראין הממונין מן המלכות לקבל טסקא [דפרדסאי] ואי איערק מריה דפרדסא ולא פרע טסקא דינא דמלכותא למזבן ההוא פרדסא ומאן דזבין מהני זהרורי קנה כן פר"ח ז"ל: טסקא. מס קרקע: כרגא. כסף גולגולתא שהוא מס הראש ואסיקנא דארעא משתעבדא לטסקא וכל היכא דמיית ולא יהיב טסקא בטלה ירושת בנו הבכור מכלהו ארעי דכלהו ארעתי משתעבדי אטסקא והוה מלכא כמאן דמוחזק בכולהו דהא מלי נחית *ומזבין מנכסיה ואפי' בשביל דבר מועט של טסקא הן מוחזקין לו ולאויין [ו] אבל יורש (ד) מה שאין כן בשאר שעבודין דעלמא דודאי שעבוד כתובת אשה ובע"ח אינו מבטל ירושת בנו הבכור דכיון שאין בע"ח יכול ליפרע אלא בב"ד ובשומא והכרזה וכדי חובו בלבד אלמא לית ליה בגופן של נכסים כלום אלא שעבודא בעלמא הוא דאית ליה ונכסים הם מוחזקין ליתומים וכ"כ הרשב"א ז"ל משא"כ בשעבודו של מלך ולפיכך מי שמת והוא חייב למלך כלום ממיני המסין והתשחורות המוטלין על הממון אין בנו הבכור נוטל פי שנים בנכסים וכ"כ הרמב"ן ז"ל ור"ח ז"ל כ' דאי איכא פירי בארעא למפרע מינייהו טסקא מוחזקין הוו וטעמא דמילתא משום דדינא [דמלכותא] מיניה וביה כלומר מפירי ארעא וכי ליכא פירי הוא דמשלם מגופא דארעא: ולכרגא מסקנא דשמעתא דלא משתעבדן ארעתי אלא אקרקפתא דגברא מנח וכ"כ הרמב"ם בפ"ה מהלכות גזילה: אמר המחבר וכתב הר"י ז"ל דבמקום שנהגו שאין המלך מוכר קרקע לטסקא עד ג' או ד' שנים אלא שהוא משכיר הקרקע עד שיפרעוהו כמו שהוא נהוג בקטאלוניא אם מת בעל השדה בתוך הד' שנים בכור נוטל בה פי שנים: פרדכת. אדם בטל ממלאכה ומתלמוד ומדרך ארץ ואינו עוסק בישובו של עולם כלל: מסייע מתא. כלומר חייב ליתן בעול הקהל ואע"פ שאינו עושה ריוח בעיר: אמר המחבר נראה לי דהא דאמרינן [לעיל דף ח:] י"ב [ז] לפסי העיר וכדפירשנו דהוא הדין למסין ותשחורות הייתו כשאין להם מס קבוע ושמא מתרבה המס בשביל זה כיון שיושב בעיר ועושה בו הוושא: דאגלוה מתא. כגון שעבדי המלך היו תובעין אותו לבדו והם הגלוהו והקלו ממשאו בטענתם שאמרו עליו שאין לו ממון ומתוך כך נתרבה המס עליהם והכביד עולם יותר כגון שהיה המלך רגיל ליקח מס קצוב לשנה ובאו לתבוע לכל אחד ואחד כפי אומד דעתם עד שיעלה גיבוים לחשבון המס הקצוב והיו שואלים לזה [יותר מדאי] והם פטרוהו ומה שפחתו מזה יגבו מהשאר מש"ה נותן כל הראוי לו לתת בעול הקהל נראה שאם לא נתרבה מס עליהם בהגלתו אין לו לסייע להם כלום [כן דקדק הריטב"א ז"ל מדברי הר"ש ז"ל ונראין לי דבריו]: אבל אנדיסקי. אם היו בני אדם שהמליצו עליו למלך ואמרו כי עני הוא ובטל ממלאכה ונתרצה השלטון וכתב לו [ח] אנדיסקי שהניח לו המס שעליו אינו נותן לבני העיר כלום כי מן השמים הגילוהו: אנדיסקי. פירש רבינו האי גאון ז"ל מלשון [ב"ק דף קיב:] דיסקא כלומר חותם מן המלך שיהיה בן חורין ודוקא שעשה לו המלך החותם קודם שעשה תביעתו או קודם שקבע המס על כלל העיר אבל אם אחר שהטיל המס על כלל בני העיר פטרו אינו נפטר מחלקו שכבר חל החיוב עליו*: מצר. שמפסיק בין שתי שדות: והחצב. שהוא עשב שבו תיחם יהושע לישראל את הארץ לפי שהוא יורד ויונק כנגדו ואינו יונק לא מכאן ולא מכאן: אלו מפסיקין בנכסי הגר וכ"ש שהדברים שמפסיקין לפאה ולטומאה ולשבת ולגטין דהוי הפסק בנכסי הגר וא"כ אם החזיק באחד מהשדות לא קנה את חבירו כיון שיש הפסק בינתים וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות זכייה שכל המפסיק בגט כגון פיסלא שהוא עמוד שאינו רחב ארבע מפסיק בנכסי הגר: אין שם לא מצר כו'. בין שדה לשדה מאי כלומר עד היכן [ט] הוי שיעור שדה דליקני במכוש אחד ואע"ג דלעיל [דף נד:] אמרינן כדאזיל תיארא דתורי התם מיירי בשדה בית הבעל והכא מיירי בשדה בית השלחין שמשקין אותה תמיד לרוב יבשותה ולפיכך נתנו שיעור בהשקאה והיינו דפי' רבי מרינוס משמיה דרבי יוחנן שכל שדולין ומשקין אותה מגרגותא חדא זה הוא בור: והחזיק

נר מצוה

מידו וכן היה ר' אבין *ור' אליעזר וכל רבותינו שוין בדבר אמר *רבא הני תלת מילי אישתעי לי עוקבן בר נחמיה ריש גלותא משמיה דשמואל דינא דמלכותא דינא ואריסאין דפרסאי א ארבעין שנין (א) הני זיאהרורי דזבני ארעא לטיסקא זביניהו זביני וה"מ לטיסקא אבל לכרגא לא (כרגא) מ"ט כרגא אקרקף דגברי מנח אמר רב אשי פרדכת מסייע מתא וה"מ דאצלוה (א) אינהו אבל אצלוהו אנדיסקי סייעתא דשמיא היא: אמר רב אסי אמר ר' יוחנן ב המצר והחצב מפסיקין בנכסי הגר *אין שם לא מצר ולא חצב מאי פירש רבי מרינוס משמו כל שנקראת על שמו היכי דמי אמר רב פפא כגון דקרו לה בי גרגותא דפלניא יתיב רב אחא בר רב עוא קמיה דרב אסי ויתיב וקאמר משמיה דר' יוסי בר חנינא חצובא מפסקת בנכסי הגר מאי חצובא אמר רב יהודה אמר רב שבו תיחם יהושע לישראל את הארץ (ב) *(אבל לפאה ולטומאה (ב) לא פאה דתנן אלו מפסיקין לפאה הנחל והשלולית ודרך היחיד ודרך הרבים (ג) *שביל הרבים ושביל היחיד הקבוע בימות החמה ובימות הגשמים טומאה דתנן הנכנס לבקעה בימות הגשמים וטומאה בשדה פלונית ואמר הלכתי במקום הלז ואיני יודע אם נכנסתי לאותה השדה אם לא נכנסתי (ג) ר' אליעזר מטהר וחכמים מטמאין שהיה רבי אליעזר אומר ספק

רש"י

לידיה: ארבעין שנין. חזקת פרסיים היא מ' שנה ע"י דינא דמלכותא [א] ואע"ג דאמרינן (ד) ישראל הבא מן העובד כוכבי' הרי הוא כעובד כוכבים ואין לו חזקה אא"כ יש לעובד כוכבים שטר שקנאו מן ישראל ראשון בארץ פרס אם החזיק ארבעים שנה א"צ שטר אי נמי בא לומר אע"פ דבעלמא הוי חזקה לישראל בג' שנים בפרס לא הוי חזקה אלא עד ארבעים שנה: הני זיאהרורי. עשירים שקונים שדות עניים מן עבדי המלך עבור מס שלהן: מכרן קיים. ואם יתעשרו הבעלים העניים לא יוכלו לערער עליהן כלל: לטסקא. שמכרה עבור מס הקרקע שלא נתנו הבעלים: אבל לכרגא. אם מכרו עבור כסף גולגולת שלא פרעו אין זה מכר דאין זה דינא דמלכותא לגבות קרקע בשביל מס הראש כי אם בשביל מס הקרקע: אקרקף דגברא [ב] על ראש אדם שיתפשהו עד שיתן או יברח מן העיר: פרדכת. אדם בטל ממלאכה ומדרך ארץ ומתלמוד ואינו עוסק כלל בישובו של עולם ואינו עושה שום ריוח בעיר אפילו הכי מסייע ליתן בעול עם הקהל: וה"מ דמסייע. כגון דאגלוה אינהו שעבדי המלך תבעו לו מס לבדו והם הגילוהו והקילו ממשאו ע"י טענותם שאמרו אין לו ממון כי מה שפיחתו מזה הכבידו על השאר כי המלך קוצב לעולם לפי אומד דעתו כמה יעלה המס ומה שפוחת מזה מטיל על השאר: אבל אנדיסקי. ממונים של המלך גובים המס אם הם שכחו (ה) את זה או לא רצו לשאול לו בשביל שסבורים שאין לו ממון אע"פ שמכבידין על השאר כפי מה שהיה לזה ליתן פטור דסייעתא דשמיא היא שמחלו לו: המצר והחצב כו'. שני שדות של גר ומצר או חצב ביניהן החזיק באחת מהן לא קנה השניה דמצר או חצב הנטוע ביניהן מפסיקין: חצב. הוא אילן או עשב כדמפרש שבו תיחם יהושע את ארץ ישראל לפי שיורד ויונק כנגדו ואינו יונק לכאן ולכאן: אלו מפסיקין לפאה. שחייב להניח פאה בכל אחת: הנחל. [ג] קרקע קשה מלא אבנים וצרורות שאינו ראוי לזריעה: שלולית. קבוצת מי גשמים: דרך היחיד. רחב ארבע אמות: דרך הרבים. רחב ט"ז אמות [ד]: שביל [ה] הרבים. מקום הילוך ברגלים: [אבל דרך הרבים]. מקום הילוך עגלות וסוסים (ו) והתם מאריך כולהו: בימות הגשמים. הוי בקעה רשות היחיד לטומאה שאין בני אדם מהלכין בה שלא לקלקל הזריעה: הלכתי למקום הלז. בבקעה זו: וחכמים מטמאים. דספק ספק חדא ספיקא הוא בין שדה

הגהות הב"ח

(א) ...

תזיר בתנם: כתב ריא"ז א וכן בכל מקום שיש להם מנהג פשוט ראוי לדון להם ע"פ המנהג שכל משאם ומתנם של בני אדם על דעת המנהג הוא והמנהג מבטל הלכה וכן המשפטים והחוקים שעשה המלך על המכסים ועל המסיות ועל הגולגלות כולן קיימין הן ודינא דמלכותא דינא לפיכך מי שאינו פורע מס קרקעותיו והלכו גבאי המס ומכרו הקרקע שלו בעבור המס מכרם קיים ואין מוציאין מיד הלקוחות לעולם אבל אם מכרו בעד מס הגולגולת אינו מכור:

הגהות מא"י

[א] נ"ב ואע"ג דלא קני אינם אלא בשטר מיהו אם החזיק עובד כוכבים מ' שנין ובא ישראל וקנאה ממנו קנאה ולא יכול ישראל אחר לומר לישראל זה גזלה ממני ואע"ג וכו': [ב] נ"ב מנח: [ג] נ"ב בנחל איכן: [ד] נ"ב ולא זו אף זו קתני: [ה] תיבת הרבים רשום וכ"ב היחיד: [ו] נ"ב לגא: [ז] נ"ב חדש: [ח] נ"ב פי' שטר: [ט] נ"ב התוס' מפרשים דקאי לענין טומאה והרשב"ם פי' משום דמעינן לר' יוחנן שיעור אחר קבעי' ליה פי': [י] מה שנדפס בשם מהר"ם נ"ל מוקף:

הגהות חו"י

(א) נ"ב פי' בני מתא: (ב) נ"ב נ"ע לענין דינא דבר מגרא מאי עי' בפ' המקבל בריי"ף קודם ד"ה מתני' המקבל שדה חבירו לשנים מועטות וכן הסבורים דמפסיקין בפאה גבי טומאה לר"א מאי ע"ע בגמ' פ' הספינה דף פ"ג ע"א: (ג) נ"ב ואליביה דר"א אמרי' דאין מצר וחצב מפסיקין: (ד) לעיל בפירקין: (ה) נ"ב א"כ אפי' אינו פרדכת: (ו) (והתם מאריך כולהו). רשום קו על תיבות אלו:

והחזיק בו. כשמת הגר: מוציאין אותו מידו. משום שהלוה זכה תחלה בחובו ולא אמרינן בעל חוב קונה משכון אלא כל זמן שהוא חי או ליורש שלו אבל גר זה אין לו יורשין הלכך לא זכה אפילו כנגד אותן המעות שהיה לגר עליו וכן הדין אם היו לו עבדים קטנים אמרינן שזכו עצמן בני חורין: ובא ישראל אחר והחזיק. באותו משכון כשמת הגר קנה כנגד השאר מה ששוה יותר מחוב הישראל: ותקנה לו חצרו. לישראל המלוה ויזכה בכל המשכון: דליתיה למשכון. אי נמי דאיתיה אלא שהבעל החצר לא היה בחצרו ומיירי בחצר שאינה משתמרת דבהכי בעינן שיהיו הבעלים שם כדאמרינן *בגמ' פרק קמא: מתני' ונמצאו זוממין. שבאו שנים ואמרו להם והלא עמנו הייתם באותו זמן במקום פלוני הרבה רחוק ממקום החזקה ואיך תוכלו להעיד על אותו זמן שזה החזיק כאן: משלמין לו את הכל. כלומר הקרקע והפירות שתובע לו בעל הקרקע דכתיב ועשיתם לו כאשר זמם והנכון משלמין לו את הכל כל מה שהיה מפסיד בעדותן בין קרקע בין [ו] פירות ומשום דבעי למיתני בסוף משלשין ביניהן תנא הכי דאי לאו הכי אמאי משלמין כל הפירות הא בלאו הכי היה נאמן לומר אין אכלי ודידי אכלי משום מגו כדלעיל [ז] א"כ לא הפסידו לו כל הפירות: משלמין. וא"ת היכי דמי אי כשהוזמו קודם גמר דין אין להם לשלם כלום כדאי' במסכת מכות (דף ה:) ואם לאחר גמר דין כיון דקא מחזיק בגויה זכה בה מיד והוה ליה כאשר עשה ותירץ אחד מגדולי רבני צרפת שאין אומרים בממון כאשר זמם ולא עשה כיון שאפשר בחזרה והריטב"א ז"ל תירץ [ח]דאיירי *)שהמחזיק הוא חוזלקרקע כשדן עליו ואחר שנגמר הדין הוזמו עדיו קודם **) שהחזירוהו שם והשתא הוא כאשר זמם: שנים בראשונה וכו'. דהיינו ג' כתות לשלש שנים: משלשין ביניהם. אם נמצאו זוממין דכת אחת חשיבי לענין הזמה כיון שאין נעשין זוממין עד שיוזמו כולם הלכך משלשים ביניהם ואע"ג שלא באו רצופים חייבים ולא מצו למימר אנן לסיועיה למערער ולחיובי פירי למחזיק אתינן שהרי לא העדנו על שלש שנים יחד וכדאמר פרק כיצד הרגל (דף כד:) גבי העדאת שור דכל כת לא מסהיד אלא אחדא נגיחה הוי מלי אמרי אנן לחיוביה גברא פלגא נזקא אתינן ומש"ה בעי התם שבאו רצופין אי נמי

נר מצוה

ספק ביאה טהור ספק מגע טומאה טמא) *(א): גרסינן בפרק שור שנגח את הפרה* אמר רבא *משכונו של ישראל ביד הגר ובא ישראל אחר והחזיק בו מוציאין אותו מידו מאי טעמא כיון דמית ליה גר פקע ליה שעבודיה משכונו של גר א ביד ישראל ובא ישראל אחר והחזיק בו זה קנה כנגד מעותיו (א) וזה קנה את השאר ואקשינן ואמאי תקנה לו חצרו מדר' יוסי בר חנינא דאמר חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו ואסיקנא והלכתא דליתיה למשכון בחצרו אבל איתיה למשכון בחצרו קניא ליה חצרו ולית ליה למחזיק ולא מידי: *מתני' [א] היו שנים ב מעידין אותו שאכלה שלש שנים ונמצאו זוממין משלמין לו את הכל שנים בראשונה שנים בשניה ושנים בשלישית *משלשין ביניהם שלשה אחים ואחד מצטרף עמהן הרי אלו שלש עדיות ב והן עדות אחת [להזמה]: גמ' מתניתין דלא כרבי עקיבא דאי ר"ע הא אמר דבר ולא חצי דבר וכו' הא שמעתא קמקשו בה רבוותא הכי מ"ש גבי שני חזקה דהיא מתקיימת בשלשה כתי עדים ומ"ש גבי שתי שערות (ב) שאין מתקיימת בשתי כתי עדים אם שתי כתי עדים לגבי שתי שערות חצי דבר למה לא יהו שלש כתות לגבי שני חזקה חצי דבר והא לא קיימא חזקה עד דאיכא כולהו ולא אשכחו לה פירוקא [ב] (ג) והדין הוא פירוקא לא דמיא חזקה לשתי שערות דעדות כל שתא ושתא משני חזקה דבר מעליא הוא דהא מיחייב לאהדורי פירי דתרתי שני אפומייהו כד לא אתיא כת שלישית וכד אתיא כת שלישית ומסהדא דאכלה שנה שלישית הרי מלאו ליה תלת שנין וקיימא ליה חזקה ואי לאו דינא דחזקה הוה מיחייב לאהדורי פירי דתלת שנין אלא כיון דמלאו ליה תלת שנין קיימא לה חזקה וקיימא ארעא בידיה ודידיה הוה קא אכיל (ד) והיינו טעמא דמצטרפו לענין חזקה דמגו דהויא עדות לענין פירי הויא עדות לענין חזקה דהא בהא תליא אבל שתי ג שערות ליכא למימר בהו הכי דכיון דלא מסהיד אלא בחדא חדא שערה (ג)*אחד[ג] אומר אחת בגבה ואחד אומר אחת בכריסה [ד] ואנן בעינן שתי שערות במקום אחד לא הויא עדותן עדות דהדא שערה חצי דבר הוא ולא מהניא מידי דלא עבדינן בה עובדא וכמאן דליתיה דמיא והויא ליה כג' שנים שאינן רצופות הילכך לא מצטרפי והרי איתברר לך (הדבר) דשניאן שני חזקה משתי שערות ואיפריק קושיין

רש"י

שדה אחד בין הרבה שדות שמא האהיל שמא לא האהיל: ספק ביאה טהור.(ה) דספק ספיקא הוא שמא לא נכנס באותה שדה ואפילו נכנס שמא לא בא על מקום הקבר: ספק מגע. היכא דליכא אלא חד ספיקא [ס]: פקע ליה שעבודיה. וממילא בחזקת מרא קמא איתיה: מתני' משלשין ביניהן. כל כת יתן השליש כי שלש כתות הן לשלש שנים: שלשה אחין. לכל שנה אח אחד ואחד עם האח שאותו אחד מעיד עם כולן: הרי כאן שלשה עדות. דמאי דמסהיד האי לא מסהיד האי ולכך עדותן כשרה דאין שני קרובין בעדות אחד: והן עדות אחת לענין הזמה. שאם הוזמו משלשין ביניהן ואין ניזומין עד שיזומו כולן: גמ' מתני'. דמכשיר ג' כתות לג' שנים דלא כר"ע דלרבי עקיבא לא מהני עדותן הואיל ואינו מעיד כל אחד בחזקה שלימה ג' שנים כי אם על שליש חזקה והיינו חצי דבר שנאמר על פי שנים עדים יקום דבר משמע דבר שלם ולא חצי דבר: לגבי שערות. של גדלות שנים מעידים שראו לה שער אחת בגבה ושנים אחרים מעידים שראו לה שער אחת בכריסה דבהא אפילו רבנן דר"ע מודים דאין

כדרמזי דשאני הכא כיון דמחזיק הוא דמייתי להו מסתברא דלא מייתי איניש חובה לנפשיה ובודאי ידעי דאיכא סהדי אחריני שמשלימין עדות חזקה הלכך משלשין ביניהן דהך אומדנא דמוכחא לא גרעה מרמיזה וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל בפכ"א מהל' עדות שחלק[ט] בשור המועד ולא חלק בחזקה: ג' אחין ואחד. כלומר ואחד מן השוק עם כל אחד מן האחין: הרי ג' עדיות. שהרי כל כת וכת עדות בפני עצמה אח לשנה עם אחד מן השוק וכן לג' שנים ואין כאן שני עדים קרובים לעדות אחת. ואעפ"כ נקראין עדות אחת להזמה שלא נעשו זוממין עד שיזומו כולן כיון דכולהו מעידים על שני חזקה אחת ואע"פ דכשהוזמו נמצא זה משלם בעדות אחיו הא אמרינן התם דהזמה מילתא אחריתי היא ומעלמא אתי להו שכן ראובן העיד על אשה אחת [י] שהיא א"א ואח"כ בא עליה הוא או אחיו הרי זה נהרג עמה ונמצא זה מת בעדות עצמו וטעמא דחובא דהשתא מילתא אחריתי היא: [כת] אחת מהניא לאהדורי פירי למערער אפילו כי לא אתו סהדי אחריני אלמא דבר מיקרי ומדהויא עדות לפירי הויא[כ] לחזקה דהא בהא תליא אבל המעיד שראה בחשה זו שער אחת לא הוי כלום למידי דשער אחת לאו סימן גדלות הוא ובלא צירוף המעידין על שער שני לא הוי דבר כלל הלכך חצי דבר מיקרי: אמר המחבר לענין עונשי אשה אי חשבינן לה גדולה איכא מאן דאמר דלא

*) עי' נודע ביהודה חלק אה"ע במהד"ק סי' ע"ב בהג"ה שלישית (ג"א). **) נ"א שהורידוהו [וכד"ק הגי' שהזהירוהו]

שלטי הגבורים

א וגבי משכון גר אע"ג דהלכה משמע דמיירי דוקא במשכון מטלטלים מ"מ כתב הטוח"מ סי' רע"ה דה"ה נמי אם יש לו משכונות קרקע מוחזק ביד ישראל ומת הגר שחוזר הקרקע לבעליו דפקע שעבודיה דגר ואין חזקת המחזיק בקרקע משכונא זו כלום מיהו נ"ל דדוקא באתרא דמסלקי דודאי או אין לגר על המשכון שעבוד דכל אימת דבעי מצי לפדותו אבל באתרא דלא מסלקי הוי מכור הקרקע ביד הגר עד השוא זימנא דהא לא מצי לסלקו בדמים עד מישלם יומי משכנתא וכי מיית לא פקע שעבודיה הלכך כל הקודם זוכה כד"נ: ומעשה היה בעובד כוכבים שמשכן לראובן וכשתבע ראובן מעות מן העובד כוכבים אמר העובד כוכבים אין לי מעות תמשכן אותו לישראל אחר והלך ראובן ומשכן אותו לשמעון במעות שהיה חייב לו העובד כוכבים ובתוך כך מת העובד כוכבים ואין לו יורשים והמשכון היה שוה כפלים מן החוב שמעון אומר אני זכיתי בכל המשכון כיון שמת העובד כוכבים והן ראב"ן שכל המשכון של שמעון מהכא דאמר בא ישראל והחזיק בו זה קנה כנגד מעותיו וזה קנה השאר והכא כיון שכבר נתן לו כל מעותיו נשאר לשמעון מיהו בזה נסתפק אם משכונו של עובד כוכבים ביד ראובן והלך ראובן למקום אחר והפקידו לשמעון ומת העובד כוכבים ואין לו יורשים אם זכה בו שמעון ויתן לראובן מעותיו שנתחייב לו העובד כוכבים או נאמר כיון שמכח ראובן תופס אותו לא קנה עכ"ל המרדכי פ' חזקת הבתים והגהות מיי' ומיהו כתב מ"מ פ"ב מהל' זכייה בשם בע"ס והרשב"א דאע"ג דכשמת הגר נעשו כל נכסיו הפקר אם היה לראובן חוב עליו בעדים ותוך הזמן או בשטר אין שעבודו של זה נפקע מהנכסו נכסים ואם החזיק א' בנכסיו אינו יכול להחזיק בשיעור זה החוב ואפילו אין לו אלא מטלטלין והמחזיק בנכסי הגר הרי הוא כיורש והבא ליפרע צריך שבועה כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים ואם החזיקו שנים בנכסי הגר זה אחר זה ויצאו עליו כתובת אשה ובע"ח יכול הראשון שהחזיק לומר לבע"ח הנחתי לך מקום לגבות הימנו ויגבה מן האחרון תחלה אין בו כדי פריעת החוב גובה מראשון כל זה הוכיח מגיד משנה שם ומסופקני אם הדין כן באדם שהפקיר כל נכסיו ובאו אחרים לזכות בהן אי דנין כמו הזוכה בנכסי הגר לענין פריעת החוב שזכרנו או דלמא כיון דדרך להשתעבד לבע"ח נכסים דעתיד למקנה אכתי שעבוד הבע"ח על המפקיר הוא וצ"ע: ב גבי הא דאמרי' הכא דחייבין העדים זוממין לשלם הפירות הביא הטוח"מ סי' קמ"ה דברי מיי' שכ' כל המתחייב להחזיר הפירות אם לא היו ידועים ואין ב"ד יכולין

לא הוי עדות דשערות לכלום דחצי דבר הוא אבל לגבי חזקה אמרי' מגו דמהני עדות לענין פירות לענין חזקה והמאור הגדול הקשה קושיא זו ע"ש ובמלחמות: [ה] ספיקא טמא כצ"ל וכ"כ והלכך לר"א אי אלא בינתים וטומאה בא' מהן ואינו ידוע באיזה מהן נכנס ספק ביאה הוא וטהור ואי ליכא מגר נגע איכא ולא ספק ביאה דהא שדה אחת נינהו וטמא: [ו] נ"ב פי' אם יש למערער עדות כמה פירות מ"ש ז"ל: [ז] נ"ב דלא אכלי: [ח] נ"ב ולפסק הריטב"א ס"ל נמי דאין משלמים רק קרקע ולא הפירות דאל"כ הא לגבי פירות הוא כאשר עשה: [ט] נ"ב בין רצופין לשאינו רצופין: [י] נ"ב פי' שיש לה בעל

המאור הגדול

[דף נו ע"ב] ורבנן האי דבר ולא חצי דבר מאי עבדי ליה וכו' ואסיקנא למעוטי שנים אומרים אחת בגבה ושנים אומרים אחת בכריסה ואיכא נוסחי בה דמסקי הני אמרי אכתי קטנה היא והני אמרי אכתי קטנה היא כתב הרי"ף ז"ל בהלכותיו האי שמעתא מקשו בה רבוותא הכי מ"ש גבי חזקה דמתקיימת עדות כה"ג בג' כתי עדים של שלש שנים ומ"ש גבי עדות שתי שערות דאין מתקיימת כה"ג בשתי כתי עדים ופריק הרב ז"ל קושיא זו ואמר דשאני גבי חזקה מגו דהויא עדות כל כת וכת לענין פירי דהא אי לא אתיא כת שלישי ולא מקיימא חזקה הוה מיחייב לאהדורי פירי דתרתי שני משא"כ בשתי כתי עדים קמאי הלכך כי אתיא כת שלישית ומסהדא דאכלה שנה שלישית מצטרפא בהדייהו דהא מלאו להו תלת שנין וקם ליה דינא דחזקה ומצטרפא בהדי קמאי דמגו דהויא סהדותייהו לענין פירי הויא לה עדות לענין חזקה דהא בהא תליא אבל ב' שערות ליכא למימר בהו הכי משום דחדא שער חצי דבר הוא ולאו מידי דעבדי בה עובדא וכמאן דליתא דמיא והלכך לא מצטרפי ע"כ ז"ל והה"ר יוסף הלוי ז"ל תלמידו כתב עליו בפירושו בלשון הזה ודאי אי איתא להאי קושיא האי פירוקא דפריק פירוקא מעליא הוא אלא ודאי קושיא מעיקרא ליתיה דקי"ל דשתי שערות במקום אחד בעינן ושתי כתי עדים מצטרפי הכל כמו שכתוב בפירושו. כשאנו מעיינים בדבריו גם הוא אין אנו מוצאים בהם טעם שאין זה מטעם דבר ולא חצי דבר שאפי' כת אחת בשתי שערות כה"ג ששניהם העדים מעידים על זו שבגבה ועל זו שבכריסה אין השערות מצטרפות הלכך אין זה תלוי בצירוף העדים אלא בצירוף השערות ואין לזה הפירוש טעם בדבר ולא חצי דבר וגם הרי"ף ז"ל ראינו בתשובותיו שצוה לתקן נוסח ההלכות הטעם משום דשתי שערות במקום אחד בעינן ועירבן זה עם זה וארכבה לשמעתא אתרי רכשי ובעיני קלקל דבריו ולא תיקן כי אין שני הטעמים הללו מתערבים זה עם זה כי מהם פונה לדרכו ואינם מתחברים ולא נקשרים וביותר היה טעמו הראשון קרוב אל האמת כי שמועה זו אינה הולכת אלא אליבא דרבנן דסבירא לן לא בעינן שתי שערות במקום אחד אלא אפי' ת על הביצים כמו שמפורש במקומו במס' נדה ולהסביר הענין בהרווחה ושלא לדחוק אותו נאמרה שמועה זו שבכאן על דרך הסברא ההיא והוא הדין למאי דקי"ל נמי השתא דבעינן שתי שערות אנו יכולין ללמוד מזה הסברא אלא שאנו צריכין לדחוק ולומר כגון דאמרי כת אחת אנו ראינו אחד מגבה מימין וכת אחת אומרת אנו ראינו אחת בגבה משמאל ה"ה והוא הראיה לכל מה שאמ ת אחת בגבה ואחת בשמאלה אלא כי דוחק הוא ותמה הוא כיון דבמקום אחד הן היאך נזדמן שלא ראה זה מה שראה זה ולפיכך לא ראו בעלי הגמרא לדחוק עצמם בזה הענין והראו טעמיהם ה והרחבה אע"פ שהיא שלא כהלכה כדי שיהא הדבר יותר מתיישב על הדעת וממנה אתה למד לעיקר ההלכה כמו שאמרנו ודברי הרי"ף ז"ל הראשונים כמו שכתבם מתחלה בהלכות אע"פ ש אמת אינם מספיקים לנו לפרק קושיתנו כהוגן כי אין אנו רואים בכל ההלכה מחלוקת וטענה בפירוש כדי שנתנה הטעם בהם. ועוד קשיא לן ההיא דגרסינן בב"ק בפ' מרובה שנים אומרים בפ א מתני' דלא כר"ע וכו' ואם כן כדברי הרי"ף ז"ל הא דלא כר"ע ודלא כרבנן הוא דהא עדות טביחה לאו מידי דעבדא בה עובדא היא ואכתי לא קמא ליה למאן דמקשה כיון דעדי גנבה טביחה דבר הוא דמי לא מודה רבי עקיבא דשנים אומרים בפנינו קידש ושנים אומרים בפנינו בעל דהדין טעמא מסקנא היא דאסיקנא הכי ומעיקרא לא נחתינן להאי סברא ואם כן היכי א מתניתין דלא כר' עקיבא הא דלא כרבנן נמי היא דהא עדות טביחה לאו מידי דעבדא ביה עובדא הוא ברם נראין דברי רבותינו ז"ל שאנו מקבלים תלמודנו מפיהם והם פירשו לנו בפירוק קושיא קה כיון דשלש הכתות מעידות בשלש שנים כל אחת ואחת בשנתה וזמנה של זו לא כזמנה של זו לפיכך לא היה להם לראות כאחת שאין אנו מטריחין על העדים להתעכב ולראות שלש ש ה זה מה שלא ראה זה העדות מתקבלת מהן כי עדותן תלויה בזמן ושמא לא היה יכול לראות זה מה שראה זה אבל בשתי שערות אפי' למ"ד לא בעינן להו במקום אחד בזמן אחד בעינן להו ששתיהן בזמן אחד והיה יכול לראות זה מה שראה זה ולא ראה ה"ל חצי דבר לפיכך אין עדותן מתקבלת מהם וזה הטעם נכון וברור ועולה כהוגן :

מלחמת ה'

כתב הרי"ף ז"ל בהלכותיו האי שמעתא מקשה בה רבוואתא וכו' עד ודברי הרי"ף ז"ל הכל כמו שכתבנו בתחלה בהלכות אע"פ שהם קרובים אל האמת אינם מספיקים לפרק קושיתנו כהוגן וכו':
אמר הכותב כבר פירשנו בפרק מרובה שאין טענה זו כלום ושם כתבנו בלשון אחר טוב מזה ומזה:

עין משפט

א מיי' פ"ב מהל' זכיה ומתנה טוח"מ סי' ער"ה:
ב מיי' פ"ב מהל' עדות טוח"מ סי' קמ"ה [illegible]

הגהות הב"ח

(א) [illegible] (ב) [illegible] אחת אומר אחת בגבה ואחת אומר כו' כצ"ל

הגהות חו"י

[illegible]

ג"ל שנים אומרים אחת בגבה ושנים אומרים אחת בכריסה [illegible]

הגהות מא"י

[illegible]

שלטי הגבורים

יכולין לעשר אותם כשכר הבתים וכיולא בכן שהוא ידוע אלא פירות אילן ושדה שאין ידועים הואיל ואין כאן טענה ודאי משלם מה שמודה לו ומחרימין על מי שאכל יותר ולא ישלם וכל מי שצריך להחזיר אם השכירם לאחרים בעוד שהיה מחזיק בה והשוכרים עדיין קיימים מוציאין אותו השכר מהם פעם שנית ונותנים לבעל הקרקע וחוזרים ותובעין לזה שהשכירה להן מיהו גבי נזקין בפ' המניח בדין שני שוורים רודפים אחר אחד א' גדול וא' קטן או א' תם וא' מועד ועדים מעידים שא' מהן הזיק ואין יודעין מי מהם ניזק אומר גדול או מועד הזיק ומזיק אומר תם או קטן הזיק והניזק טוען ברי ואומר ודאי שזה מועד או זה גדול הזיק דאיתא פ' המניח דף ל"ה איכא פלוגתא לפי דברי מיי' פ"ט מהל' נ"מ משמע דאפי' טוען הניזק ברי אע"פ שאין עדים ברורים בדבר כיון דאיכא עדים שאחד מהן הזיק דממ"נ צריך לשלם בנזק זה על פי העדים חיוב הקל כדקאמר מזיק היכא דאיכא מוגא הניזק ראיה ברור ואע"פ שזה המזיק אומר הקטן הזיק וזה הניזק אומר לא כי אלא ודאי הגדול הזיק לא מחל לו על הודאת הקטן שהודה בו המזיק דכיון שיש עדים שעשה הניזק בא' מתני שוריו ודאי לא מחל לו על הדבר שיש בו עדים ולא דמי לטענו חטים והודה לו בשעורים דפטור אף מדמי שעורים דהתם מיירי דליכא שום עדות לחייבו כלל בשום א' מהם רק שהן תביעות שיש לו עליו והלכך פטור לגמרי משא"כ הכא דאיכא עדים לחייבו בחיוב הקל דקטן דממ"נ חייב על נזק א' מהם על פי העדים אבל מדברי הרא"ש והטור ח"מ סי' ת' משמע להדיא דכיון דליכא עדים ברורים על איזה מהם הזיק והניזק טוען ברי שזה הזיקו דאז הוא מודה על האחד שלא הזיקו ופטור לגמרי ואין הניזק נוטל כלום כי מזה שאומר שהזיקו אינו נוטל שהרי הודה לו שזה לא הזיקו וה"ל טענו חטים והודה לו בשעורים דפטור והפליא הטור על דברי מיי' מאד . וא"כ דלמיי' הניזק נוטל לפחות כדקאמר מזיק פשיטא דאם תפש דמהניא ליה תפיסה והרא"ש כתב דאפי' אם תפש הניזק התם או הקטן דלא מהניא

נמוקי יוסף

דלא בעינן שתי שערות במקום אחד אלא אפילו אחת בגב היד ואחת בכריסה מיקרי סימנין ומיהו לית הלכתא הכי אלא כמאן דאמר דשניהם במקום אחד בעינן דהיינו בכריסה שהוא כינוי לערוה ע"כ ומיהו דוקא בכי האי גוונא שכל אחת מאלו צריך לצירוף חברתה אבל היכא שאחת אינה צריכה לחברתה אף על פי שהאחרות צריכה לה לא מקרייא חצי דבר כדאמרינן בפרק מרובה (דף ע:) דאפילו רבי עקיבא מודה בעדי גניבה ובעדי טביחה דמצטרפי דאע"ג דעדי טביחה צריכי לעדי גניבה כיון דאין עידי גניבה צריכין לעדי טביחה עדות היא וכן הדין גבי אשה שאמרה התקבל לי גיטי שצריכה שתי כתי עדים שנים שיאמרו בפנינו אמרה ושנים שיאמרו בפנינו קבל וקרע והלא הנך דאמרי בפנינו אמרה לא צריכי לאיצטרופי דהא לא מסהדי בגירושין כלל אלא דמסהדי דאיהי שויתיה להאי גברא שליח משום הכי מהני ומצטרפי ולא חשיב חצי דבר : אחד אומר אכלה חטין וכו' . דטעמא דרב יהודה דכיון דבאותן שנים עצמן דקא מסהיד האי מסהיד האי אע"ג דהאי אמר חטין והאי אמר שעורים ומכחישין זה את זה לא הוי עדות מוכחשת דבין חטי ושערי טעו אינשי דלא ידיע ורב נחמן היה סבור לומר דכן נמי באתר דמוברי באגי אחד אומר ראשונה שלישית חמישית ואחד אומר שנייה רביעית וששית לא הוי הכחשה דטעו אינשי בין [ה] האכילה והסוברה והשיב לו רב יהודה דלא אמרינן טעו אינשי כי האי גוונא דבשתא דקא מסהיד האי לא קא מסהיד האי אע"ג דשניהם מודים באכילה ובהוברה אלא עדות מוכחשת ממש היא וכל שכן אי אסהיד חד אב"ג וחד דה"ו כלומר שמכחישו אבל אם אינו מכחישו ודאי עלתה לו חזקה דכולהו אתלת שני חזקה רצופין קא מסהדי ואמרינן בפרק זה בורר (דף ל:) מודים חכמים לר' יהושע בעדי בכור ובחזקה : לאסהודי אחתימת ידא דאידך . דמיירי שהיה צריך המלוה לקיימו והאי מעיד על כתב ידו ובא עתה אחי החי להעיד עם אחד שבשוק על כתב המת היינו מתני' · דה"כ שתי עדיות הן שהחי מעיד על חתימתו ואחיו עם אחר על חתימת המת : לא קא נפיק נכי וכו' . דהאי הממון יוצא ע"פ שלשה שבשוק כמו ע"פ שלשה אחין אבל הכא שני אחין ניהו ולא אלא עד אחד שבשוק והממון חסר [רביע] ע"פ האחין : (ה) אמר המחבר והתם בדוכתא [בכתובות דף כא.] אמרינן דאי אהוי החי חתימת ידיה אחספא מאי איהו עם אחר שבשוק לקיים חתימת השני כמלא שבני אחין או אב ובנו מצטרפי עם אחד שבשוק לקיים שטר אחד ומיהו אם בא *)אחד מן השוק והעיד על חתימת החי ואח"כ בא החי ומעיד על עצמו [מצטרף הוא או אחיו עם אחר שבשוק על חתימת המת דהשתא] ליכא אפומא דאחי אלא פלגא אבל אם העיד ראשונה החי עצמו הוה אידך יתר שהוא כבטול זו סברת הריטב"א ז"ל כי חצי הממון יוצא על פי האח החתום שמעיד על חתימתו וחצי האחר יוצא בין אחיו ואחר שבשוק נמצא דנפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דאחי ורחמנא אמר ע"פ שנים והחצי ע"פ זה והחצי ע"פ זה והכא ג' חלקים ע"פ א' דשני אחין כא' חשבינן להו : מתני' היה מעמיד בהמה בחצר וכו' . בגמ' [דף נז:] מוקי לה בחצר השותפין [ו] דההעמדה כדי לא קפדי דכיון דכל הני בלא מחילה קיימי והם דברים המטלטלים לא קביע ולא קפיד עלייהו דתנור וכירים דהכא בתנור וכירים של יד דמטלטלים ניהו אבל עשה מחילה היה לו להקפיד כיון שמשתמש הוא נמי באותו חצר אם לא שמכרו או שנתנו לו והיה לו למחות ומשום הכי עלתה לו חזקה בשלש שנים : הכנים תרנגולין . אע"ג דלא עבד מעשה מקפיד אדם בהם משום דמטנפי כל מה שבבית : גמ' מ"ש רישא וכו' . דס"ד דבחצר חבירו מיירי ומש"ה מתמה מה לי עשה מחילה מה לי לא עשה ודאי

*) הרמ"א בדרכי משה סי' מ"ו והכנה"ג שו"ע שם העתיק ע"ש הב"י עדים וצ"ע

גמרא

נר מצוה

קושיין כהוגן °אמר רב יהודה אמר שמואל אחד אומר אכלה חטין ואחד אומר אכלה שעורים הרי זו חזקה מתקיף לה ר"נ *) בר יצחק אלא מעתה (א) אחד אומר אכלה שנה ראשונה שלישית וחמישית ואחד אומר שנה שניה רביעית וששית הכי נמי דהויא חזקה א"ל (א) הכי השתא [א] מי דמי התם בשתא דמסהיד האי לא מסהיד האי הכא תרוייהו בשתא חדא קא מסהדי (ב) אלא מאי איכא בין חיטי לשערי בין חיטי לשערי לאו (ג) אדעתא דאינשי : שלשה אחין ואחד מצטרף עמהן : *ההוא שטרא דהוו חתימי עליה (ד) בתרי שכיב חד מינייהו אתא אחוהי דהאיך דקאים וא' מן השוק לאסהודי על חתימת ידיה דאידך סבר רבינא למימר היינו מתניתין שלשה אחין ואחד מצטרף עמהם א"ל רב אשי מי דמי התם לא קא נפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דאחי הכא נפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דאחי והלכתא כרב אשי : מתני' אלו דברים שאין להן חזקה ואלו דברים שיש להן חזקה היה מעמיד בהמתו בחצר ומעמיד תנור וכירים וריחים ומגדל תרנגולין ונותן זבלו בחצר אינה חזקה אבל עשה מחיצה לבהמתו גבוה עשרה טפחים וכן לתנור וכן לכירים וכן לריחים הכנים תרנגולין לתוך הבית עשה מקום לזבלו עמוק שלשה או גבוה שלשה הרי זו חזקה : גמ' מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר

*) בגמ' איתא ר"נ סתם (ג"א)

רש"י

דאין מצטרפין : אחד אומר אכלה חטין ואחד אומר אכלה שעורים . דהיינו שש שנים בדילוג כך ס"ד וכן מנהג עובדי אדמה שנה אחת זורעים חטין שנה שעורין וכן לעולם : אלא מעתה א' אומר ראשונה כו' . דהיינו ממש [ג] כרבי יהודה הכי נמי דתהוי חזקה הא אין שום אחד מהן מעיד שאכלה שלש שנים רצופין : הכא תרוייהו בחד שתא קא מסהדי . דאיירי שזה אומר אכלה ג' שנים רצופין חטין וזה מעיד על אותן שלש שנים שאכלה שעורים ויש כאן עדות גמור לשלש שנים ואי משום שזה אומר חיטין וזה אומר שעורים בין קמת חיטין לקמת שעורים טעו אינשי : ההוא שטרא . והוצרך המלוה לקיימו ושכיב חד מינייהו ואילו לא מת היה כל אחד מעיד על חתימת ידו לבדו כחכמים בפרק שני דכתובות דעל מנה שבשטר הם מעידים כלומר עדים החתומים הוי כאילו מעידין שראו המלוה והיכא שמת אחד מהן אמרינן התם דצריך שנים מן השוק להעיד על [ג] החתימות והחי מעיד על חתימת עצמו לבדו ולא יצטרף עם אחר להעיד על חתימת המת משום דכשמעיד על חתימת עצמו נפקא פלגא דממונא על פיו דאין צריך אחר להעיד עמו וכי הדר מעיד על חתימת המת נפיק ריבעא דממונא אפומא נמצא דכולי ממונא נכי ריבעא נפיק אפומיה ואנן על פי שנים עדים יקום דבר בעינן חציו על פי זה וחציו על פי זה : היינו מתניתין . דשלשה אחין ואחד מצטרף עמהן כיון דלאחי דמסהיד האי לא מסהיד האי : התם . במתניתין לא נפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דאחי אלא החצי אבל הכא גבי שטרא נפיק ממונא נכי ריבעא אפומא דאחי דלתרי אחין חשובים כחד ונפיק כולי ממונא נכי ריבעא אפומא דחד : מתני' שיש להן חזקה . אם החזיק בענין זה שלש שנים הוי חזקה וכל הני חזקות עד סוף פירקין בחזקת שלש שנים איירי : היה מעמיד בהמה כו' . כל הנך דברים המטלטלין הם ולא תמיד קבוע ולא חשו למחות לכך לא הוי חזקה : תנור וכירים . מטלטלין וכן רחיים ברחיא דידא : ועושה מקום . או עשה מקום לזבלו הרי הוא חזקה דכל הנך הן מילי דקביעות ואיבעי ליה למחויי : גמ' מאי שנא רישא . דלא הוי חזקה : ומאי שנא [ד] [סיפא] . הא ודאי גם בהעמדת בהמות ברשותו קפדי אינשי ואיבעי

עין משפט

א מיי' פ"ט מהל' טוען ונטען טוש"מ סי' קמה : ב מיי' פכ"א מהל' עדות סמג עשין קט טוש"מ סי' מו : ג מיי' פ"ה מהל' שכנים סמג עשין פב טוש"מ סי' קמא וסימן קנ :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב רב יהודה הכי ספחא התם כצ"ל ותיבת מי דמי נמחק : (ב) תיבת אלא נמחק : (ג) נ"ל אדעתייהו : (ד) נ"ל בי תרי : (ה) אמר המחבר וכו' עד הריטב"א ז"ל מוקף :

הגהות חו"י

(א) נ"ב עיין במאור הגדול ובמלחמות :

הגהות מא"י

[א] תיבת מי דמי רשום למחוק : [ב] כרב כצ"ל : [ג] על חתימת המת כצ"ל : [ד] נ"ב דבעשיית מחילה קנה : [ה] נ"ב פי' דסברי הני עדים שאכל בשני הסוברה : [ו] נ"ב והא דאמר לעיל דשותפין אין מחזיקין זה על זה דפעמים מניח האחד להשתמש לחבירו ג' שנים ואח"כ משתמש הוא יש לחלק בין שדה לחצר דהכא איירי שבתים אלו פתוחים לחצר זה דכיון שהוא יוצא ונכנס דרך חצר זה היכי דקפדי אינשי לו לעשות בו לאו דוכתי מיניה :

ליה תפיסה ומוציאין מידו דפטור הוא לגמרי מדינא וכ"ה דעת התוס' שם וי"א דהרי"ף ס"ל דודאי אם היה א' גדול וא' קטן והניזק אמר ברי שהמזיק פטור ולא מהניא תפיסה דתפיסת קטן לא מהניא לתביעה שיש לו על הגדול משום דמיירי שהניחם תמים וכיון דתם אינו משתלם אלא מגופו היאך יועיל לו תפיסת הקטן על תביעת הגדול שהזיק דאינו משלם מזה על זה בהיזק תמים אבל בשאחד תם וא' מועד אם תפס התם מהני או בשביל עצמו או בשביל מועד דמשלם מן העלייה . ואף בזה כתב הרא"ש דלא מהני שתפיסה דמ"מ מחל לו על התביעה מזה שתפס וה"ה דפליגי בהודה לו שעורים ותפס השעורים אי מהני דכל אלו אין משתלמים מגופן ולא דמי לשוורים תמים כמו שיתבאר בהל' טוען ונטען בס"ד . ועל סברת מיי' אי טוען הניזק אתה יודע בודאי שזה הגדול או המועד הזיק לפניך הרי המזיק נשבע שבועת התורה ומשלם כמי שהודה שהרי הודה במקצת והגיה עליו הראב"ד ואתם ומועד קאי כלומר דחייב שבועה זו דמיי' דוקא בתם ומועד שהחיוב הוא על נכסיו כיון שטוען על המועד וזה מודה לו בתם חשיב הכל תביעה אחת והוי כהודאה במקצת אבל א' גדול וא' קטן שהניחם תמים שהחיוב הוא על גוף השוורים כל אחד חשיב טענה בפני עצמו ואין כאן מודה במקצת כלל אבל לדעת הרא"ש בכל ענין אין כאן שבועה כלל דהוה ליה טענו חטים והודה לו בשעורים דפטור לגמרי . ומדברי מיי' נראה דאפי' בשהניחם תמין אם אמר אתה יודע בודאי שזה הזיק צריך לישבע שבועת התורה וכן נראה מדברי מגיד משנה שם :

המאור הגדול

אמר רב יהודה אמר שמואל אחד אומר אכלה חטים ואחד אומר אכלה שעורים הרי זו חזקה מתקיף לה רב נחמן בר יצחק אלא מעתה וכו' ראיתי בפירושי ה"ר יוסף הלוי ז"ל שהקשה על אתקפתא זו דרב נחמן מ"ם אקשי ליה במפוזרות אחד אומר אכלה אג"ה ואחד אומר אכלה בד"ו ולא אקשי ליה ברצופות אומר אחד אכלה אב"ג ואחד אומר דה"ו ופירוקי בקושיא זו דרבוותא קמ"ל דאפי' הני דפתיכא סהדותייהו בהדי הדדי לא הוי חזקה ולא פירש הדבר כל צרכו ואין הפירוק עולה כהוגן בדבריו כי לא פירש אם הוא במכחישין זה את זה או בשאינן מכחישין ואם כך הוא מה דינו ובילדותי הגהתי בפירושו בלשון הזה רבינו זה יתבשר במה שבשר אי איתא להאי קושיא האי פירוקא דפריק פירוקא מעליא הוא אלא האי קושיא מעיקרא ליתיה דקי"ל מודים חכמים לר' יהושע בן קרחה דאמר לא בעינן שיראו שניהם כאחד בעדות בכור ובעדות חזקה כמו שמפורש בסנהדרין במקומו ואם היה א' מעיד אב"ג וא' מעיד דה"ו הוה חזקה ולפיכך לא הקשה לו ברצופין ומקצת חבירי חלקו עלי בזה הטעם בימים ההם כמו שהוצרכתי לשאול עליו לפני ה"ר אברהם זצ"ל ושמח והודה לדברי והגיה הטעם הזה בפירושו כלשון הזה ועתה ראיתי בו זה הטעם הוא מעט דחוק כי איך עלה בדעת רב נחמן להקשות על רב יהודה משנים מפוזרות שאפי' שניהם כאחד היו מעידים על כל השנים כולם שאחד מהן מעיד עכשיו בהם לא היתה חזקה משא"כ בחטים ושעורים וה"ר שמואל רמורוגי ז"ל פי' בפירושו כיון שדרך עובדי אדמה לזרוע שנה אחת חטים ושנה אחת שעורים לפיכך היה סבור רב נחמן שדברי רב יהודה כך הם כל אחד ואחד מהם מעיד בשנתו עד שבירר לו את דבריו וגלה לו טעמא דתרווייהו בחדא שתא מסהדי וכל זה אינו מתיישב על דעתי ואח"כ חקרתי ובדקתי על פירוש ההלכה ונתגלה לי טעמא ברחמי שמים וכך נראה לי כי דברי ר' יהודה אמורים בשני עדים המכחישין זה את זה זה אומר אכלה חטים וזה אומר לא כי אלא שעורים אכלה ובאותן שנים עצמן ולפיכך הקשה לו רב נחמן מאחד אומר אכלה אג"ה ואחד אומר לא כי אלא בד"ו ובדין הוא דתיקשי ליה מרצופות אחד אומר אב"ג ואחד אומר דה"ו דאע"ג דקי"ל כר' יהושע בן קרחה בעדות חזקה דלא בעינן שיראו שניהם כא' ה"מ בשאין מכחישין זה את זה אבל במכחישין זה את זה לא הוי עדותן וקושיא דרב נחמן נמי שהקשה במפוזרות מפוזרות כעין רצופים קאמר באתרא דמוברי באגי דמודה בה רב הונא וכדרמיא לשמעתיה דרב יהודה בעא לאקשויי ליה דהוה סליק אדעתיה למימר כיון דפתיכא סהדותייהו בהדי הדדי משני העדים הללו שכל חזקה מתערבת בחברתה תיהוי דומיא דא' אומר אכלה חטים וא' אומר אכלה שעורים דמסהדי בחדא שתא ותיהוי חזקה וא"ל רב יהודה לאו כדסליק אדעתך דאף ע"ג דמכחישין זה את זה בחטים ושעורים מתקיימת חזקה אבל במכחישין בשנים אין החזקה מתקיימת דהתם שתא דקא מסהיד האי לא קא מסהיד האי אבל הכא תרוייהו בחדא שתא קא מסהדי מיהו בין חיטי לשערי לא דייקי אינשי שמעינן מהני שמעתתא כששני העדים מכחישין זה את זה בשנים דאשתא דקא מסהיד האי לא קא מסהיד האי אין העדות מתקיימת משני העדים הללו לא שנא כשמעידין ברצופות כגון אחד אומר אב"ג ואחד אומר לא כי אלא דה"ו ול"ש כשמעידין במפוזרות כעין רצופות והא באתרא דמוברי באגי א' אומר אג"ה וא' אומר לא כי אלא בד"ו כל העדיות הללו בטלות מצד הכחשת העדים זה את זה א"צ לומר בשמעידין במפוזרות לגמרי והוא באתרא דלא מוברי באגי דהתם אפי' היו שניהם מעידים בחזקה אחת מפוזרות בלא הכחשה לא היתה חזקתם חזקה ואם שני העדים אינן מכחישין זה את זה אלא כל אחד מעיד במה שראה ואינו מכחיש את חבירו העדות מתקיימת בין שמעידין ברצופין בין שמעידין במפוזרות כעין רצופות שכיון שאין הכחשה ביניהם העדות מתקיימת אע"פ שמה שראה זה לא ראה זה דקי"ל הלכה כר' יהושע בן קרחה ומודים חכמים לר' יהושע בן קרחה בעדות בכור ובעדות חזקה דלא בעי שיראו שניהם כאחד אלא אפי' בזה אחר זה ויש לנו עכשיו לשאול מ"ש גבי חזקה שאין עדותן מתקיימת בהכחשת השנים והיא מתקיימת בהכחשת החטים והשעורים מ"ש דדייקי בהא ולא דייקי בהא ועוד הרי מצינו שמתקיימת העדות בהכחשת מנה שחור ומנה לבן ואע"ג דאמנה דקא מסהיד האי לא מסהיד האי כמו שמפורש במקומו במס' סנהדרין וה"ה לא' אומר שנים בכריסה אפי' במכחישין זה את זה עדותן מתקיימת מאחר דקי"ל הלכה כר"ש בן אלעזר הכל כמו שמפורש שם וכיון שכל העדיות הללו מתקיימות בהכחשה מה ראו חכמים להחמיר בהכחשת שני חזקה לבטל העדות בין ברצופות בין במפוזרות כעין רצופות ותשובת השאלה הזאת הוא עמוקה ונפלאת ונעלמה מעין רוב חכמי דורינו וכבר רמזני עליה בספר דברי הריבות ועיקרה של התשובה הזאת נתברר לנו מדגרס התם במסכת סנהדרין אמר רב יהודה עדות המכחשת זו את זו בבדיקות כשרה בדיני ממונות דייקינן מינה דהא שמעתא בבדיקות הוא דכשרה אבל בחקירות פסולה וכן בדין שהחקירות חמורה לעולם מן הבדיקות כמו שמפורש במקומו והקירות הוא באיזה שבוע באיזה שנה באיזה חודש בכמה בחודש באיזה יום באיזו שעה באיזה מקום הלכך כשהעדים מכחישין זה את זה בעדות השנים עדות המכחשת זו את זו בחקירות היא ופסולה דבחקירות הוה להו למידק לפי שהוזמה תלויה בחקירות ולפיכך היא חמורה מה שאין כן בשאר העדיות שהזכרנו ולא בהכחשת חטים ושעורים דשאני חזקה דאין כל זה אלא בדיקות ולפיכך עדותן כשרה והיינו דאמרינן בין חיטי לשערי לא דייקי אינשי וההיא דגרסי' התם אחד אומר בדיוטא העליונה ואחד אומר בדיוטא התחתונה וכו' אימור מעשה כי הוה בלא הכחשה הוה ולפיכך צירף רבי עדותן וי"ל אפי' בהכחשה ואין זו הכחשה בחקירות כיון שבבית אחד העידו שניהם כחד מקום דמי לגבי דיני ממונות ובין דיוטא התחתונה להעליונה לא דייקי אינשי ולזו הסברא דעתנו נוטה :

א מיי' פ"ק מהל' איסורי ביאה סמג לאוין קכו טור אה"ע סי' כג כס:
ב מיי' פ"ה מהל' דעות טור א"ח סי' קסס:
ג מיי' פ"ח מהל' שכנים סמג עשין פב טוח"מ סי' קנג:

ולאי דרך הוא להקפיד אפילו בלא מחילה ולפי האמת כן הוא דבחצר חבירו אפילו בלא מחילה מקפידין ואם לא מיחה הוי חזקה בג' שנים ומשום הכי מוקמינן מתני' בשותפין ומיהו [הא] דקפדי אינשי היינו בכיולא בזה דתנן במתני' שהוא קביעות קצת אבל בדריסת הרגל גרידא אפי' אחריני דלאו שותפי לא קפדי כדמוכח בנדרים ריש פ' אין בין המודר דפריך תלמודא גבי דריסת הרגל והא לא קפדי אינשי: כל שאילו בנכסי הגר וכו' ובנכסי הגר לא קנה· עד שיעשה מעשה בגוף הקרקע והוה מצי לאקשויי מסיפא דמתני' דתרנגולין אלא דעדיפא מינה מקשה ליה: אכילת פירות

תורה אור

אמר עולא כל שאילו בנכסי הגר קנה בנכסי חבירו קנה וכל שאילו בנכסי הגר לא קנה בנכסי חבירו לא קנה מתקיף לה רב ששת (א) והא ניר דבנכסי הגר קנה ובנכסי חבירו (א) לא קנה והרי אכילת פירות דבנכסי חבירו קנהובנכסי הגר לא קנה (אלא) אמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו *הכא בחצר השותפין עסקינן דאהעמדה כדי לא קפדי אמחיצה קפדי (ב) (ואהעמדה כדי לא קפדי והא אנן תנן השותפין שנדרו הנאה זה מזה °אסורין ליכנס בחצר אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו הכא ברחבה שאחורי (ב) הבתים עסקינן דאהעמדה א כדי לא קפדי אמחיצה קפדי) אמר רבי (ג) יצחק משום ר' בנאה בכל השותפין מעכבין זה על זה חוץ מן הכביסה לפי שאין דרכן של בנות ישראל להתבזות על גבי הנהר: °ועוצם עיניו מראות ברע ישעיה לג "אמר ר' חייא בר אבא זה שאינו מסתכל בנשים בשעה שעומדות על הכביסה היכי דמי אי דאיכא דרכא אחרינא רשע הוא ואי דליכא דרכא אחרינא (ג) אנוס הוא לעולם דליכא דרכא אחרינא ואפילו הכי איבעי ליה מצער נפשיה ואזיל בעא מיניה רבי יוחנן מר' בנאה ג'חלוק של תלמידי חכמים כיצד כל שאין בשרו נראה מתחתיו טלית של תלמידי חכמים כיצד כל שאין חלוקו נראה מתחתי' טפח *מטה של תלמידי חכמים כיצד כל שאין תחתיה אלא סנדלים בימות החמה ומנעלים בימות הגשמים ושל עם הארץ דומה לאוצר בלוס שולחן עם הארץ דומה למדורה וקדירות מקיפות זו את זו:

*מתני' ג'המרזב אין לו חזקה ויש למקומו חזקה המזחילה יש לה חזקה סולם המצרי אין לו חזקה ולצורי יש לו חזקה חלון המצרית אין לה חזקה ולצורית יש לה חזקה איזו היא חלון המצרית כל שראשו של אדם אין יכול ליכנס בתוכה ר' יהודה אומר אם יש לה מלבן אע"פ שאין ראשו של אדם יכול ליכנס בתוכה הרי זו חזקה: *זיז עד טפח יש לו חזקה ויכול למחות פחות מטפח אין לו חזקה ואין יכול למחות: *גמ' מאי המרזב אין לו חזקה ויש למקומו חזקה א"ר יהודה אמר שמואל המרזב [א] אין לו חזקה מרוח אחת ויש למקומו חזקה משתי רוחות (ד) רבי חנינא אמר המרזב אין לו חזקה שאם היה ארוך מקצרו ב ויש למקומו חזקה שאם בא לעקרו אין עוקרו רבי אבא בר ירמיה אמר המרזב אין לו חזקה

שאם

רש"י

ואיבעי ליה למחויי: אמר עולא כל חזקה רעועה שאם בא לעשותה בנכסי הגר לקנותה מיד או [ב] המוכר קרקע לחבירו וא"ל לך חזק וקני והחזיק בחזקה רעועה דלא קני כגון העמדת בהמות (ד) וכה"ג דלא עשה שום תיקון בקרקע שיהא כעין נעל פרץ וגדר: בנכסי חבירו. כלומר לענין חזקת שלש שנים נמי שהמחזיק אומר לקחתיו והמערער טוען לא מכרתיו לא הוי חזקה ולא מהימן: והרי אכילת פירות כו' ובנכסי הגר לא קנה. כיון שלא תיקן בגוף הקרקע מידי כדאמרינן לעיל האי מאן דפשח דיקלא אדעתא דתיותא לא קנה: בחצר השותפים. שהאחד מן השותפים העמיד שם בהמותיו שלש שנים לא קפדי שותפין זה על זה ולכך אין לו חזקה במה ששותף חבירו שתק: אסורין ליכנס בחצר. שיש להן בשותפות ואם איתא דלא קפדי אמאי אסורין הא הפקיר חצרו לכל בני החצר לעמוד בו ולגבי עמידה אין לו חלק בו: ברחבה. חצר שאחורי הבתים דאינו מקפיד כל כך אבל בחצר שלפני הבתים צריך שיהא פנוי לכניסה ויציאה ולכך אפילו אהעמדה כדי קפדי: בכל השותפין כו'. בכל תשמישין הקבועין בחצר כגון העמדת בהמה ותנור וכירים המעמטין אויר החצר יכול כל אחד לעכב על חבירו שלא לעשותו חוץ מן הכביסה כדמפרש טעמא: רשע הוא. ואמאי משתבח ביה קרא בעולם פשיטא דצריך לרחק ולא לקרב דרשע הוא אפילו עולם. כל שאין בשרו נראית. שהוא ארוך עד פיסת רגלו: כל שאין חלוקו נראית. וכ"ש אם הוא ארוך כמוהו דלגיע טפי: סנדלים. בימות החמה שדרך להצניעם עד ימות הגשמים: ומנעלים. בימות הגשמים כדי להצניעם עד ימות החמה: לאוצר בלוס. כלומר כעיסה בלוסה מעורבת כן מטת עם הארץ מניח כל דבר תחת מטתו אוכלים וכלים ואמרינן בפסחים [דף קיב.] אוכלים תחת המטה אפילו מחופין בכלי ברזל רוח רעה שורה עליהן: דומה למדורה. שמוקפת קדרות והאש באמצע אף כאן הלחם באמצע והקערות סביב אבל של ת"ח מסודר ומסירין מן השולחן דבר שאינו צורך: מתני' המרזב. הוא צנור קטן ורגילין לתתו בסוף צנור גדול ההולך על פני הגג ורגילין להופכו לכל צד שירצו ומרחיק הקילוח מן הכותל ולכך אין לו חזקה דלא הוי דבר קבוע ולא קפיד: ויש למקומו חזקה. בגמרא מפרש: המזחילה. הוא צנור גדול המחזיק כל אורך הגג והוי מילתא דקביעות ולכך יש לו חזקה: סולם המצרי. קטן הוא ולכך אין לו חזקה דלא הוי מילתא דקביעות ולא חש למחות לכך אם נתן סולמו בחצר חבירו לעלות לגגו ולשובכו אינו חזקה: חלון. מפרש בגמרא: [ג] הזיז. מי שיש לו כותל סמוך לחצר חבירו והוציא זיז טפח מכותלו לחצר חבירו הוי חזקה ואין בעל החצר יכול לבנות שום בנין לסתור הזיז: ויכול למחות. כשבא בעל הכותל להוציא הזיז בעל החצר יכול למחות בו שלא להוציאו: פחות מטפח. לא הוי מילתא דקביעות לכך לא הוי חזקה: ואין יכול למחות. מפרש בגמרא מי [ד] שאינו יכול למחות במי: גמ' מרוח אחת. אם המרזב מונח [בראש דרומי] שלש שנים אין לו חזקה לענין זה שבעל החצר יכול לכופו שיעקרהו מכאן ויתנהו לצד השני לצפון המזחילה כי בעל הגג אין מפסיד בזה ולא הוי קביעות להיותו מונח לעולם לצד זה: ויש למקומו חזקה משתי רוחות. או בצפון או בדרום: שאם בא לעקרו אינו עוקרו. אפי' מצד זה

נר מצוה

וכו' בנכסי הגר לא קנה· כדאמרינן לעיל [דף נג.] אדעתא דחיותא לא קני: בכל השותפין וכו'. כלומר בכל תשמישין הקבועין בחצר כגון דומיא דהעמדת בהמה תנור וכירים שממעטין באויר חצר אם אחד מן השותפין רוצה לעכב על חבירו שלא ישתמש כמוהו שאינו רוצה להשתמש בה יכול לעכב: חוץ מן הכביסה [כו'] להתבזות. שעומדות יחפות ופי' בירושלמי בפרק קמא דמכילתין [הלכה ה] אמר ר' מתנא הדא דתימא במקום שהנשים מכבסות אבל במקום שהאנשים מכבסין לא והדא דתימא בד' אמות דנפשיה אבל בד"א דחברי' [לא] מצי מימחי בידיה והדא דתימא שלא במקום מדרון אבל במקום מדרון אפילו בתוך ד"א [דחבריה] מצי מימחי בידיה דא"ל אשתפיך גו דידך וקא אתי גו דידי: היכי דמי שחושב ליה לדיק כשעולם עיניו דמשמע שאם אינו עולם לא מיקרי לא לדיק ולא רשע: כל שאין בשרו וכו'. עיקר זה הדין נוהג בארץ ישמעאל שדרכם ללכת יחפים והלוקם ארוך לכסות עד פיסת רגלם: טלית. הוא מעיל ובלשון ישמעאלים הוא בורנוס ומכסה בו [כל] הבגדים שהוא לובש: כל שאין חלוקו וכו'. וכ"ש אם ארוך עד להדי חלוק דאיכא לניעות טפי: מטה וכו'. דאמרינן [דף קיד] בפסחים אוכלים תחת המטה אפילו מחופים בכלי ברזל רוח רעה שורה עליהם: בלוס. כמו עיסה בלוסה [שבת דף עו:] כלומר מעורבת במינים הרבה וכן עם הארץ מניח תחת מטתו אוכלים וכלים יחד: גרסי' בגמרא [דף נח.] רבי בנאה הוה קא מציין מערתא כי מטא למערתא דאברהם אשכחיה לאליעזר עבד אברהם דקאי אבבא אמר ליה מאי עביד אברהם א"ל גני בכנפא דשרה וקא מעיינא ליה ברישיה אמר ליה זיל אימא ליה בנאה קאי אבבא אזל א"ל ליעול וליתי מידע ידע דיצר בהאי עלמא ליכא עייל וחזא ונפק: פי' דקא מציין מערתא. כדי לידע כמה צריכין הכהנים להרחיק בשביל הטומאה וכתבו המפרשים דמכאן נראה *) כפר"ת ז"ל [ה]דפסק כרבנן דפליגי עליה דרשב"י וסברי דקברי עובדי כוכבים מטמאין באהל דהא אברהם מבני נח הוה ומיהו אפשר דאפילו למ"ד דאין קברי עובדי כוכבי' מטמאים הכא משום נגיעה הוא דציין וכדדרשינן בספרי [ו] מאי בקבר זה קבר [סתום] ומוקמינן לה לענין נגיעה ואליבא דמאן דסבר דאע"ג דאין מטמאין באהל מ"מ כהן מוזהר [על מגען]: יצר בהאי עלמא ליכא. שמעינן מהגדה זו דרך ארץ שאינו ראוי להתנהג עם אשתו בכיולא בדברים הללו בפני אחרים: מתני' מרזב. צנור שהדלף יורד דרך שם וזהו מרזב: אין לו חזקה. בגמ' מפרש: מזחילה. הוא צנור גדול שהולך לאורך כל אותו צד של גג והמרזב ניתן באחד מראשיו כדי שיקלחו המים רחוק ולא יקלקלו הכותל ויש לה חזקה שאם בא בעל החצר לעקרו אינו יכול: סולם המצרי. הוא קטן שאין לו ארבעה חווקים ולפי שאין לו קביעות מקום אין לו חזקה משום דלא קפדי למחות בו ומיהו אם קבוע במסמר אפילו מצרי יש לו חזקה דתניא בתוספתא בפרק הבית והעלייה סולם הצורי יש לו ארבע אמות ולמצרי אין לו ארבע אמות ואם קבוע במסמר יש לו ארבע אמות ומינה דצורי אף על פי שאינו קבוע במסמר יש לו חזקה דכובדו קובעו וכדאמרינן במסכת עירובין בפרק חלון (דף עח.): חלון המצרי אין לו חזקה דוקא בשאינו פתוח לחצר חבירו כדאמרינן בגמרא וכן נמי שלא עשאו לאורה אלא עשאו לראות ממנו גנותיו ופרדסיו אי נמי שהוא פתוח על גבי מקום שאינו עשוי לתשמיש כלל כגון שהוא [פתוח] על גבי תקרה של רעפים ובכי האי גוונא הוא דאף על פי שהחזיק בה שלש שנים לא הוי חזקה דלאו מילתא דקביעותא הוא ואינו חושש למחות בו ולפיכך אם בא חבירו לבנות אינו צריך להרחיק אבל לכופו לסתום כתבו המפרשים ז"ל שאין כופין אותו לסתום כיון שאין מזיק לחבירו כלום ומשמע מן התוספתא דהא דאמרינן אין לה חזקה אפילו בשיש מלבן או צורת פתח מיירי דתניא התם איזו היא חלון הצורי כל שראשו של איש יכול ליכנס לתוכה דברי ר"מ ובלבד שתהא לה מלבן או צורת פתח ות"ק דמתני' היינו ר"מ דהא סתם מתני' רבי מאיר ולא מחלקינן בין צורית למצרית אלא מפני שאין ראשו יכול ליכנס בתוכה אלא שלפי זה צריך ליישב ליסנא דר' יהודה דהוה ליה למימר כיון שיש לה מלבן ותירצו המפרשים ז"ל דרבי יהודה עדיף ליה מלבן טפי מצורת פתח והכי קאמר כהי דאם יש לה צורת פתח בלא מלבן אין לה חזקה אם יש לה מלבן אף המצרית יש לה חזקה ויש הפרש בין מלבן לצורת פתח דצורת פתח הוא שמשוה את הלדדים או משקוף למעלה ומזוזות מן הלדדים אבל אין לו משקוף למטה כדאמרינן בעלמא קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן אבל מלבן הוא שיש לה נמי משקוף מלמטה: [מאי המרזב אין לו חזקה]. אמר המחבר והא דאמרינן שיכול

*) (בב"מ דף קיד: בד"ה מהו שיסדרו כו'. אך ביבמות דף סא ד"ה ממגע כו' כתבו כן בשם ר"י) (ג"ה)

שלטי הגבורים

א גבי הא דאמר אחד מבני החצר שביקש להשתמש תשמיש קבוע כתב הטור וירלה מדברי רב אלפס שאינו נקרא קבוע אא"כ עשה מחילה לפני בהמתו או לתנור וכיריםועושה לול לתרנגול אבל בהעמדה בעלמא שהעמיד בהמה או תנור וכירים או מגדל או לול של תרנגולים לא מקרו קבוע ומדברי הרא"ש ירלה דהאי נמי מקרי קבוע:

ב הא דאמר שאם היה ארוך אין יכול לקצרו כתב הרא"ש ומיהו דוקא שיש לו קצת טענה לבעל המרזב שאין המים מקלחים יפה כבתחלה אע"פ שאין לו בזה היזק אבל בלא טענה כופין אותו על מדת סדום רק שיקלחו מימיו יפה ובין במרזב ובין במזחילה יכול לעכב עליו כשבא מתחלה לעשותו באויר חצירו כתב הרמ"ה כיון שיכול בעל החצר לבנות תחת הצנור ואין עליו אלא לקבל מימיו לפיכך אם רצה לקבלו בכלי או בצנור הדין עמו ואם בא להשפיל הצנור בעל החצר מעכב עליו לפי שיש לו רשות לבנות תחתיו וכשישפילנו אינו יכול לבנות תחתיו כל כך אבל אם רצה להגביהו הרשות בידו ואע"פ שקלוחו חזק יותר ובע"ס כתב שאינו יכול להגביהו ומסתבר כדברי הרמ"ה דקי"ל אחזיק לנטפי ולשפכי אחזיק לצריפה דאורבני ואם לאחר שהחזיק בעל הגג בחצר שיקבל מימיו רצה להסירם משם יכול בעל החצר לעכב עליו שכשם שהחזיק בעל הגג בבעל החצר כן החזיק בעל החצר במימי בעל הגג כתב מיי' רצה בעל הגג לעקור הצנור מצד זה לצד אחר או שהיה ארוך ורוצה לקצרו אין בעל החצר יכול לעכב עליו שהרי לא החזיק אלא במימי הגג והרי באים עליו מכל מקום:

הגהות הב"ח
(א) נ"ב וכלגא הוא:
(ב) נ"ב באלפסי ישן אין זה וסגה"ס היא וכן מבואר מדברי הטור בח"מ סי' קס"א שכתב ירלה מדברי רב אלפס שאין נקרא קבוע אא"כ עשה מחילה כו' וטעמא דמלא הביא רב אלפסי כי אם תירוץ הראשון דמשמע מיניה כל היכא דליכא מחילה לא קפדי שותפי בחצר אלמא דהכי ס"ל ואע"פ דר"נ גופיה דחה תירוץ הראשון מ"מ מדחזינן בתר הכי דרב פפא דהוא בתרא מיישב מה שקשה על תירוץ הראשון וקאמר אידי ואידי בחצר השותפין ואיכא דקפדי ואיכא דלא קפדי גבי ממונא לקולא גבי איסורא לחומרא הכי נקטינן ותו דר"נ גופיה לא קאמר הכי משמיה דנפשיה אלא משמיה דרבה ב"ר אבהו ולא דחה דבריו הראשונים אלא משום קושיא דלא אשכח עליה פירוקא וכיון דאיפרק קושיתן כסוגן הדרו דברי רבה בר אבהו הראשונים לאיתנן וכדקאמר ר"נ גופיה מעיקרא משמיה דרבה בר אבוה: (ג) נ"ב ס"א יוחנן [וכ"א בגמ']: (ד) נ"ב אלפסי ישן. פי' שאם היו מי המרזב שפכי מהאי גיסא ומהאי גיסא לית רשו לאייתוינהו כולהו בחד גיסא ויש למקומו חזקה דאי נפל עביד ליה כדמעיקרא. ע"כ:

ד"ה מ"ז

ע"כ מוחקד"ת

הגהות חו"י
(א) נ"ב לעיל בפירקין אחר מתני' ד"ה ר"י אומר ג' חדשים בראשונה וג' חדשים כו':
(ב) נ"ב ק"ל ס"ל למתני' לחלק בהכי ולשנות אבל בחצר ממש. שהרי נקט דין הכניס תרנגולין לתוך הבית: (ג) נ"ב עי' בגמ' כפי' הרשב"ס:
(ד) נ"ב ק"ל א"כ הכניס תרנגולים לתוך הבית נמי לא הוי חזקה. מלאתי ברשב"ס:

הגהות מא"י
[א] נ"ב עי' בתוס': [ב] נ"ב בע"ס: [ג] נ"ב מלבן הוא משקוף החלון מלמעלה ומלמטה מימין ומשמאל כעין פתח: [ד] אינו כצ"ל: [ה] נ"ב ופירשו התוס' דאברהם נקרא ג"כ אדם וכן אדם הראשון: [ו] מאו בקבר זה קבר שלפני הכותל. (ועי' בנזיר נד ע"א)

שיכול לקלרו או לטלטלו מכל אלא כל היינו בעל החלר דסוף סוף הא מקבל המים על גגו אבל בעל הגג אינו יכול לעשות בו שום שינוי שלא מרלונו של בעל החלר שמא ירבה לו בנזק וכבר אמרינן אין לו חזקה כלומר על הניזק וזה ברור הריטב"א ז"ל. כבר פירשנו במשנתנו שהמרזב כתן באחד מראשי המזחילה ולפיכך קאמר דאע"פ שיכול לכופו שיסירנו מרוח אחת משום שאינו קבוע שם שהרבה פעמים מסירים אותו מראש זה ונותנין אותו לראש אחר מ"מ משתי רוחות יש לו חזקה דקבוע הוא באחד מראשיו וכן הדין שאם היה ארוך מקלרו שאין קביעות לאורך ונראה דכשעוקרו לריך לעשות בדלך

שלא יטפטף על הכותל ויקלקל הבנין: שאם רלה לבנות תחתיו. בעל החלר בונה דלא מלי למימר בעל הגג כי היכי שהחזקתי במקום המרזב כך החזקתי בכל מה שתחתיו: ויש למקומו חזקה. שאם רלה להעלות בנייגו [למעלה] ממקום המרזב ורולה לעוקרו ממקומו אינו יכול דלמקומו מיהא יש לו חזקה והני תלתא אמוראי לא פליגי אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא הלכך קי"ל כבולהו וכן נראה מדברי הרי"ף ז"ל שהביאן כולן בהלכות וכן דעת הרמב"ם פ"ח מהל' שכנים. הרנב"ר ז"ל: [לדידי נמי קני לי מיא דאיגרך]. אמר המחבר לא שזכה זה [במים] בחזקת חבירו שטופך שם מימיו דא"כ הויא חזקה שאין עמה טענה אלא שהוא טוען שנתן לו זכות בגגו לקבל המים שיבואו לחצירו [ועל מנת כן שעבדתי לך חצירי כדי ליהנות מן המים היורדים לתוכו ממך] וא"כ בא מחמת טענה הוא וכיון דמ"מ הוא בא בטענת שעבוד הגג כיון שנפל הגג*) בעל החצר מעכב וכו' ומיהו אםסתמו בעל הגג וראה זה ושתק איבד זכותו לאלתר כדאמרינן לקמן [ריש דף ס'] גבי חלון דלסלק שעבוד מעליו וסלוקו בפניו הוראה שמחל לו ובבא לקנות זכות ושעבוד לכתחלה הוא דבעי ג' שנים וטענה הריטב"א בשם רבו ז"ל וכתב הרא"ה ז"ל שאם בא בעל הגג לסתור או לעשות שם עלייה אין בעל החצר יכול לעכב עליו והיינו דלא קאמר קני לי איגרך למיא דלא קני אלא מיא דאיגריה כל זמן שהגג קיים שאינו יכול לסתור לנגורותיו ונראה שנוטה לזה דעת הרנב"ר ז"ל.

נר מצוה

°שאם רוצה לבנות תחתיו בונה ויש למקומו חזקה שאם בא לעוקרו אינו עוקרו *אמר רב יהודה אמר שמואל צנור המקלח מים לחצר חבירו ובא בעל הגג לסותמו בעל החצר מעכב עליו דא"ל כי היכי דלדידך קנה לך חצר דידי למישדא בה מייך לדידי נמי קנה לי מיא דאיגרך: סולם המצרי אין לו חזקה: היכי דמי סולם המצרי אמרי דבי ר' ינאי כל שאין לו ארבע [א] חווקים: חלון אהמצרית אין לה חזקה ולצורית יש לה חזקה: אמר ר' זירא למטה מארבע אמות יש לה חזקה ויכול למחות למעלה מארבע אמות אין לה חזקה ואינו יכול למחות ור' אלעא אמר אפי' למעלה מארבע אמות אין לו חזקה ויכול למחות בו שלא יפתח שם חלון מ"ט דא"ל זימנין דמייתית שרשיפך וקיימת וקא דוית בי: ההוא דאתא לקמיה דרב אסי שדריה לקמי' דרבי אבא בר ממל א"ל דייניה כר' אלעא וכן הלכתא אמר שמואל ולאורה אפי' כל שהוא הויא חזקה: הזיז בעד טפח יש לו חזקה: *אמר ר' אסי אמר ר' מני החזיק בטפח החזיק בארבעה °מאי קאמר אמר אביי הכי קאמר א החזיק בטפח במשך ארבעה החזיק ברוחב ארבעה כגון שהוציא לחצר חבירו זיז שיש בו רוחב טפח ומשוך באויר ארבעה טפחים ולא מיחה בו חבירו הרי יש לו גם בצדדין רוחב ארבעה טפחים ולמטה מן הזיז ארבעה ונמצא שיש לו ארבעה על ארבעה במשך ארבעה ולפיכך כשרוצה בעל החצר לבנות תחת הזיז צריך להניח אויר תחת הזיז כשיעור הזה: פחות מטפח אין לו חזקה [ואינו] יכול למחות

רש"י

זה לגד אחר: שאם בא לבנות תחתיו בונה. ולא מלי בעל המרזב לומר כי היכי דהחזקתי במרזב החזקתי במה שתחתיו ותלמודא פריך מזחילה נמי למה לא יבנה בעל החלר תחתיו הלא אינו מזיק כלום למזחילה ובעל החלר לא שיעבד החלר למזחילתו לדבר שאינו מזיק למזחילה ומשני דאיירי במזחילה [ב] של אבנים דחיים שמא תפול מקול המקבת והגרזן כשבונין תחתיה אבל גבי מרזב לא חיים כל כך אי נמי משום דסתם מרזב הוא של עץ: לדידי נמי קני לי מיא דאיגרך. להשקות בהם בהמותי ולשאר לרכי ומתחלה על מנת כן נתרלית לך ונתרלית לי: למטה מארבע אמות. מקרקע הבית קתני מתניתין דחלון לורי יש לו חזקה כיון דאיכא תרתי שהוא גדול ונמוך ויכולים להסתכל ממנו לחלר יש לו חזקה שלא[ג]מניחו לעשות אלא [ד]ברשות וכשבא [ה]לפתוח חלון למטה מארבע אמות שכינו יכול למחות בידו ולעכבו שלא יפתח: למעלה מד' אמות אין לה חזקה. [ו] ואין שכינו מקפיד [ויכול] לבנות כנגדו [ז]ואין יכול זה לומר החזקתי ועליך להרחיק כדתנן החלונות מלמעלה ומלמטה [ח] ואין שכינו יכול למחות בו שלא יפתח למעלה מארבע ודוקא חלון לורי אבל חלון מלרי בין למעלה מארבעה בין למטה מד' אין לו חזקה ואין יכול למחות: שרשיפך. ספסל: וקא דוית בי. תסתכל: ההוא דאתא כו'. רלה לעשות חלון לורי למעלה מארבע אמות וחבירו היה מוחה בו: ולאורה. חלון העשוי [לאורה] אפי' כל שהוא הוי חזקה דלאורה הוי מילתא דקביעות דכל הימים לריך לאורה וכי קתני מתניתין דאין לו חזקה בחלון שאינו עשוי לאורה אלא לשמור גנות ופרדסים: מאי קאמר. דלא מסתבר שאם נתרלה לו בטפח לא נתרלה לו בעל החלר בארבעה: הרי יש לו גם בלדדין כו'. כיון שהניח לו אורך מקום חשוב נתרלה לו גם ברוחב דאין מקום חשוב פחות מארבעה על ארבע' והוא

ונראה שנוטה לזה דעת הרנב"ר ז"ל. [ט] ולבי מגמגם בזה דרב יהודה אמר שמואל כי היכי קאמר וא"כ משמע דכי היכי דבעל החלר אם בא לעוקרו בפניו אינו יכול לעוקרו כך הדין נותן שאם בא בעל הגג לסתור גגו אינו יכול לסתור ודעת הריטב"א ז"ל נראה כן ונראה לו דהא דלא נקט [קני לי] איגרך למיא משום דהא בהא תליא דאם לא כן הוי חזקה שאין עמה טענה אלא דעל סתימת המים שייך הכי מיא דאיגרך להשקות בהמותי או לשאר תשמישי ועמ"כ נתרליתי לך ודמי למקח וממכר: למטה מד' אמות. כבר פירשתי במתני' דלא איירי בחלון שהוא פתוח לחלר חבירו דאיכא היזק ראיה והיזק ראייה לעולם אין לו חזקה כמו שנפרש בסמוך בעז"ה אלא [בחלון הפתוח במקום שאין בו היזק ראיה כלל מיירי] והכי קאמר שאם בא חבירו לבנות לריך להרחיק מכנגדו כדי שלא יאפיל [י] ודוקא בחלון המלרי הוא דאיכא לאיפלוגי דלמעלה מד' אמות אין לו חזקה דלאו מילתא דקביעותא היא ויכול חבירו לבנות בסמוך לו וא"ל להרחיק ולמטה יש לו חזקה אבל בחלון הלורי בין למעלה בין למטה יש לו חזקה כיון שהיא רחבה כל כך ויש לה לורת פתח או מלבן מילתא דקביעותא היא ויכול למחות קודם שיחזיק זה ג' שנים כדי שלא יעכבנו מלבנות בסמוך ואין יכול למחות לפי מה שפירשנו דאין החלון במקום שיוכל להזיק חבירו בהיזק ראיה הא' אין יכול למחות לא איצטריך דמאי מזיק ליה שימחה בו אלא ודאי דעתיה דר' זירא לומר דאפילו היה [כ] פתוח לחלר חבירו כיון שהוא מלרי מד' אמות ולמעלה אינו יכול למחות בו ולהכי פליג עליה ר' אילעא וקי"ל כוותיה דבין למטה בין למעלה בין במלרי בין בלורי אם הוא פתוח לחלר חבירו יכול למחות בו דחיישינן לשרשיפא שהוא ספסל או כסא והא דתנן בפ"ק [דף ה.] למעלה מד' אמות אין מחייבין אותו דמשמע דלא חיישינן לשרשיפא לא קשיא דהתם בחלר וכיון שהוא מקום פרוץ לא חיישינן דמייתי שרשיפא דמיכסיף מחבריה דחזי ליה אבל בבית שהוא מקום לנוע חיישינן: אמר המחבר [ל] הפי' הזה דנקט אינו יכול למחות משום חלון שהוא פתוח על חלר חבירו הוא מוכרח שהרי קי"ל דהיזק ראיה אין לו חזקה [דהא על כרחין] דחלון זה דאמרינן למטה מד' אמות יש לו חזקה לא מלי מיירי אלא בפתוח על תקרה של רעפים וכיולא בזה דליכא היזק ראיה הכי א"ר אילעא עלה זימנין וכו' וחזית לי והלא במקום דליכא היזק ראיה מיירי לפיכך נ"ל ע"כ לא קאי אלא אדיוקא דאינו יכול למחות דהאי דאינו יכול למחות דסוף מלתיה דר' זירא לא איצטריך אלא להיכא שהוא פתוח על גבי חלרו של חבירו (וקי"ל דלא) [וקמ"ל] דחיישינן לשרשיפה דאל"כ פשיטא דאינו יכול למחות דמאי מזיק ליה (ועל זה בא ר' אילעא ואמר דבהא פליג עליה) אלא ודאי חיישינן לשרשיפה ויכול למחות. ע"כ: ולאורה אפילו כל שהוא כיון שעשוי ליכנס ממנו אור במקום אפל אפילו כל שהוא הוי חזקה וכן דעת ר"ח והרב אב ב"ד והראב"ד ז"ל דמיירי כגון שאין לבית אורה אלא מאותו חלון ומשום הכי הוי מילתא דקביעותא דכל הימים לריך לאורה וכתב הרמב"ם ז"ל בפרק ז' מהלכות שכנים דאפילו היתה קטנה ביותר משמע והסכימו האחרונים ז"ל דהכי דאמר יש להן חזקה דוקא בשיש להן לורת פתח או מלבן דבלאו הכי לא הוי אלא כחור שחררוהו עכברים ואפילו לאורה אין לו חזקה וכן כתב הרשב"א ז"ל פי' שיטה זו על דרך המפרשים ז"ל שהסכימו לפר"ת דהא דרבי זירא אחלון המלרי קאי והעיד על אחיו הר"ם ז"ל שחזר בו בסוף ימיו ופירש כן. וכתב הרשב"א ז"ל וכבר נהגו כל המקומות הללו לסמוך על שיטה זו של ר"ת ז"ל: **מתני'** זיז. הוא כעין נסר או ראש קורה הבולט מן העלייה [מ] חוץ ורחוי לתלות בו חפליו וכשהזיז הזה בכותל הסמוך לחלר חבירו כשתולה בו חפליו מזיק בראייתו את בני החלר הילכך יכולים למחות בו וכשלא מיחו בו והחזיק בו ג' שנים יש לו חזקה לבעל הזיז שיכול לבא בטענה ולומר שברשותו החזיק הילכך בעל החלר אינו יכול להעלות בנייגו ולסלק תשמישו מאותו זיז ואע"ג דפסק הרי"ף ז"ל והרבה מגדולי האחרונים דהיזק ראיה אין לו חזקה היינו מחלון לחלר דקביעא תשמישו אבל מגג לחלר וכל שכן בתשמיש כזה מהני חזקה תדע שיש חילוק בין תשמיש זה לזה לענין היזק ראיה דהכא בגמ' נסתפקו אי היזק ראיה בענין זה הוי נזק או לא ואילו לגבי היזק ראיה דחלון משנה מפורשת היא [דף ס.] לא יפתח אדם את חלונותיו לחלר השותפין: פחות מטפח. לא חשיב דלאו מילתא דקביעותא היא ומש"ה לא מיחה הילכך לא שייך למימר ביה חזקה ובעל החלר בונה למטה כשירלה: ואין יכול למחות בגמ' מפרש: **גמ'** מאי קאמר. אם לא החזיק אלא בטפח למה יכול להעמידו על ארבעה: במשך ד'. דכיון שהחזיק בד' מסתמא החזיק בחשיבות מקום ולא חשיב מקום פחות מד' על ד' א"כ לריך שיתרחק ממנו בעל החלר כשבא לבנות ד' טפחים מכל לד אבל אם החזיק במשך ג' כיון דלאו מקום חשוב הוא לא החזיק אלא דוקא במה שהחזיק

כנ"ל: [ס] נ"ב אחד מהם: [ו] דאין כנ"ל: [ז] נ"ב כשבונה זה: [ח] ומכנגדן ד' אמות: [ט] מן ולבי מגמגם וכו' עד למקח וממכר כ"ז מוקף: [י] נ"ב כן פי' ר"ת: [כ] נ"ב וצ"ל דהאי יש לו חזקה ואינו יכול לגדרין קתני: [ל] נ"ב פי' הפירוש הזה הוא מוכרח דהאי אינו יכול למחות מיירי בחלון שפתוח על חלר חבירו ומשום דר' אלעא ובלאו קושיא דפשיטא ודו"ק: [מ] לחוץ כנ"ל:

המאור הגדול

אמר רבי זירא למטה מארבע אמות יש לו חזקה פי' ה"ר יעקב ברבי מאיר דאחלון המצרי קאי אבל הצורי בין כך ובין כך יש לו חזקה ויכול למחות והעיד שחזר בו הרב רבי שמואל בר מאיר ז"ל בסוף ימיו ממה שכתב בפירושו בענין זה בחלוף מה שאמרנו:

א. ואם הוליאו זיז בולט טפח במשך ג' אינו יכול להשלים בליטתו לתוכו אלא ישאר כמו שהוא. ורי"ף כתב כשבולט טפח במשך ד' יש לו רשות ג"כ להשתמש בד' במשך ד' שתחתיו וה"ר יהודה ברללוני הוסיף לומר שיכול לתלות בו חפליו יורדין לאויר החלר ואין בעל החלר יכול לעכב עליו לפיכך אין בעל החלר יכול לבנות בקרקע שתחת הזיז והרא"ש כתב שאינו יכול להשתמש אלא ע"ג אבל באויר שתחתיו אין לו שום חזקה ומיי' כתב דאפי' אין בו טפח לאלתר הויא חזקה אלא שחילק בשיש בו רחב טפח החזיק באויר כנגדו ואם רלה בעל החלר לבנות תחת הזיז לבעל תשמישו בעל הזיז מעכב עליו ואם אין בו טפח לא החזיק באויר החלר וכל שעה שירלה בעל החלר לבנות תחתיו לבעל תשמישו אין בעל הזיז מעכב עליו כתב הרב יהודה ברללוני זיז פחות מטפח אין בו חזקה כלל בין שקבעו בעל הגג בין שקבעו בעל החלר אין בו חזקה ולענין למחות בו בעל החלר אין יכול למחות בבעל הגג מלקובעו שאם ירלה לקובעו ולהשתמש בו כלפי פנים אין בעל החלר יכול למחות ובלבד שלא ישתמש בו בתוך החלר משום היזק ראייה וכן אם בעל החלר בא לקבעו בכותל של בעל הגג כיון שהוא פחות מטפח אין בעל הגג יכול למחות בו וכגון זה כופין על מדת סדום ותולה בו חפליו ואין בעל הגג יכול למחות בו דאי משום ראייה לית ליה לבעל הגג ומשום חזקה נמי לית ביה דכיון שאין בו טפח אין בו חזקה ואי משום טענת היזק הכותל זיז שהוא פחות מטפח מעץ או מלוח אינו יכול לתלות בו משא כבד כל כך שיש בו היזק לכותל אבל בזיז טפח יש בו חזקה שאיזה מהם שהחזיק בין בעל הגג בין בעל החלר הוי חזקה שאם החזיק בעל החלר בבעל הגג משתמש בו ובונה בו ומשעין עליו כל מה שיכול לפי רוחב הזיז שהחזיק ואם החזיק בעל הגג בבעל החלר יש לו חזקה בחלר במקום שתחתיו שיכול לעכב בבעל החלר שלא יבנה תחתיו כלום לא תחת ארכו ולא תחת רחבו ויכולים למחות בתחלה זה בזה ע"כ. ולא מסתבר כלל שבעל החלר יכנים זיז פחות מטפח כותל בעל גג בעל כרחו והא דאמרי' פחות מטפח אינו יכול למחות דוקא בשמוס קאמר כדפי' לעיל שבעוד שבעל החלר מניחו שם אין בעל הגג יכול למחות בו מלהשתמש בו וכתב הרב ישעיה דכל זה לא מיירי אלא בחלר חבירו שאין לו בו לא פתח ולא חלון אבל בחלר של שותפין שיש עליו פתחים וחלונות אם רולה להוליא זיז לפני חלונות אין יכול למחות בו שהרי מחלונו רואה בו ומה יעשה לו היזק וגם לבנות כנגדו בלא הזיז אינו יכול לבנות מפני חלונותיו הלכך יכול להוליא גם הזיז:

עין משפט

א מיי' פ"ז מהל' שכנים סמג עשין פב טור ח"מ סי' קנד:
ב מיי' פ"ח שם סמג שם טור ח"מ סי' קנג:

*) אולי חסר כאן איבד זכותו ובעל החלר הוא דיבור בפני עצמו וכן נראה בב"י סי' קנ"ג אות י"ז. [וכד"ק גורס הגג. הריטב"א ז"ל: בעל כו']

גי' ד"ש

כ"ה בדפו"י ס"א אינו

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי' שליבות: [ב] נ"ב תוס' וא"ת לפלוג במזחילה עלמו בין של בנין לשל עץ וי"ל דניחא ליה לאשמועינן במתני' במרזב דיש למקומו חזקה: [ג] נ"ב היה זה: [ד] אלא ודאי ברשות עשה

א מיי' פ"ה מהל' שכנים סמג עשין פב טור ח"מ סי' קנד :

שהחזיק : [לא שנו כו']. בעל הגג אינו יכול למחות על בעל החצר אם רוצה לתלות שם חפציו שהרי אינו מזיק לו בראיה ואי משום דהשתא לא מצי למיתלי ביה מידי בעל הגג כיון שמלא אותו מחפציו בעל החצר להא לא חיישינן דכיון דאין לו חזקה לבעל הגג ויכול לעקרו בעל החצר כ"ש שישתמש בו כיון שהוא באויר שלו : אבל בעל החצר בבעל הגג יכול למחות. משום שמזיק לו בראיה כשבא לתלות ולא מצי למימר בעל הגג כיון שאוכל להושיט זרועי ולהשתמש בלא ראיה אשתמש בחזרת פנים שאם אסתכל בחצרך כיון שאפשר לי בלא אסתכל אהיה נתפס כגנב דמצי אמר

נר מצוה

למחות : אמר רב הונא ל"ש אלא בעל הגג לבעל החצר אבל בעל החצר לבעל הגג יכול למחות בו שלא יתלה בו כלום שלא יציץ ויראה מה שבחצר חבירו בשעה שהוא תולה ורב יהודה אמר אפילו בעל החצר בבעל הגג אינו יכול למחות דא"ל כי תלינא מהדרנא אפאי ותלינא ורב הונא סבר זמנין דבעית והלכתא כוותיה : מתני' לא יפתח אדם חלונותיו לחצר השותפין לקח בית בחצר אחרת לא יפתחנו לחצר השותפין בנה עלייה על גבי ביתו לא יפתחנה לחצר השותפין אלא אם רצה בונה חדר לפנים מביתו ובונה עלייה על גבי ביתו ופותחה לתוך ביתו : גמ' מאי איריא לחצר השותפין אפילו לחצר חבירו נמי לא לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא לחצר חבירו דלא אלא אפילו לחצר השותפין דאמר ליה סוף סוף [א] לא קבעית לאיצטנועי מינאי בחצר קא משמע לן דאמר ליה עד האידנא בחצר בעינא לאיצטנועי מינך בבית לא בעינא לאיצטנועי מינך השתא אפילו בבית נמי בעינא לאיצטנועי מינך תנו רבנן מעשה באדם אחד שפתח חלונותיו לחצר השותפין בא לפני רבי ישמעאל בר רבי יוסי אמר לו החזקת בני החזקת בא לפני רבי (א) חייא אמר ליה יגעת בני ופתחת לך יגע וסתום והלכתא כוותיה אמר רב נחמן *ולסתום לאלתר הוי חזקה לפי שאין אדם עשוי שסותמין אורו בפניו ושותק : לקח בית בחצר אחרת לא יפתחנו לחצר השותפין: מאי טעמא מפני שמרבה עליהן את הדרך אי הכי סיפא נמי דקתני אלא אם רצה בונה עלייה על גבי ביתו ופותחה לתוך ביתו °והלא מרבה עליהן את הדרך אמר רב הונא מאי חדר שחילק חדרו לשנים ומאי עלייה אפתא : מתני' לא יפתח אדם לחצר השותפין פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון היה קטן לא יעשנו גדול אחד לא יעשנו שנים אבל פותח הוא לרשות הרבים פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון היה קטן עושה אותו

רש"י

והוא הדין אם החזיק ברוחב טפח במשך עשרה לא החזיק כי אם ברוחב ארבעה אבל אם החזיק בטפח במשך שלשה לא החזיק ברוחב שלשה כי אם כמו שהחזיק ולא יותר : ל"ש. דאין יכול למחות : אלא בעל הגג. דהוא בעל הזיז בבעל החצר שאין יכול למחות בו שלא ישתמש בזיז שלו דהא יכול בעל החצר לחותכו כשירצה וגם אין לבעל הגג היזק ראיה מבעל החצר : אבל בעל החצר. יכול למחות בבעל הגג שלא יוציא זיז אפי' פחות [ב] לכתחלה א"כ שלא ישתמש בזיז שהוציא כבר: מהדרנא אפאי. ואי מסתכלנא בחצרך אהיה נתפס כגנב ולכך ליכא היזק ראיה : זמנין דבעית. ליפול מן הגג (ב) (כ"ש) כשתעמוד על שפת הגג [ג] ואפילו אי לא בעיתת תאמר בעיתנא ולכך לא מהדרנא אפאי ולא תהא נתפס כגנב ואיכא היזק ראיה : מתני' לחצר השותפין. לחצר שיש לו שותפות בו וכ"ש לחצר חבירו כדמסיק בגמרא משום היזק ראיה : לקח בית בחצר אחרת. הסמוך לחצר זה : לא יפתחנו. אפילו לחצר שיש לו שותפות בו מפני שמרבה עליהן דריסת הרגל מדיורי אותו בית : בונה חדר לפנים מביתו. שאינו מוסיף כלום אלא חולק ביתו לשנים דבלאו הכי יכול למלאות ביתו דיורים אם ירצה: גמ' מאי אריא לחצר השותפים. דמשמע בשביל [ד] שהן רבים לחיישינן להיזק ראיה : אפילו ליחיד. אין להזיקו בראיה : דאמר ליה. לבעל החלונות עד האידנא כשהיית בחצר בעינא לאיצטנועי מינך השתא אפילו כשאתה בבית בעינא לאיצטנועי מינך שלא תראני דרך חלונותיך: שפתח חלונות. והיה טוען שברשות בני החצר פתח : החזקת בני. דס"ל דלאלתר הוי חזקה וכיון דבפניו פתח ולא מיחה דקסבר [ה] כל בפניו לאלתר הוי חזקה : לך יגע וסתום. דלא הוי חזקה אא"כ החזיק שלש שנים : ולסתום. אם החזיק בחלון שלש שנים בחצר השותפין וכא חבירו וסותמו שבנה כותל כנגדו ושתק זה: לאלתר הוי חזקה. לזה הסותם שלא יפתחנו עוד חבירו כי אם ברשותו דאין אדם רואה שסותמין אורו ושותק ומדשתק אודויי אודי דשלא כדין החזיק מעיקרא : מ"ט מפני שמרבה עליהן הדרך. דריסת רגלי בנ"א היוצאין ונכנסין [ו] יותר מבתחלה : והלא מרבה עליהן את הדרך. שבונה חדר ועלייה שלא היה שם תחלה : שחלק חדרו לשנים. שבנה מחיצה באמצעיתה ולא הוסיף דבר בבנין חדש : אפתא. שבנה [ז] עלייה באמצעית גובהו [ח] עשה מעזיבה ונמצא עלייה בנויה מאליה ולא הוסיף שום בנין : מתני' לחצר השותפין : אף על גב שיש לו חלק בו : חלון כנגד חלון. אלא משהו ירחיק זה שלא כנגד זה משום צניעותא :

אסתכל אהיה נתפס כגנב דמצי אמר ליה בעל החצר כיון דזימנין דבעיתת ליפול מן הגג כשתבא לתלות ואז לא תבוש מלהסתכל בחצרי וגם לא תהיה נתפס כגנב גם כי לא בעיתת תטעון כך הילכך איכא היזק ראיה ויכול למחות. מכאן נראה שצריך ליזהר מלהסתכל בבית חבירו עד שהוא נתפס כגנב בהסתכלות ההוא כיון שאין לו טענה וכתב הריטב"א ז"ל שאותן זיזין שמוציאין מגג של רעפים מפני קיום הכותל מן המטר זה נהנה וזה אינו חסר ואינו יכול למחות ואין לו חזקה וכשירצה לבנות זה יסלקם לגמרי ואם הוא שותף בכותל יטול חצי עובי הכותל לתשמישו כדינו : מתני' לא יפתח אדם חלונותיו [לחצר]. שיש לו שותפות בה משום היזק ראיה וכל שכן בחצר חבירו כדמפרש בגמ' : לקח בית בחצר וכו' לא יפתחנו לחצר השותפין. ואע"ג שסותם הפתח האחר שהיה לבית זה ואינו עושה קפנדריא מחצר השותפין אפ"ה לא יפתח מפני שמרבה דיורים ונכנסים ויוצאים בחצר ומדנקט חצר ולא מבוי דהוי רבותא טפי שמעינן דבמבוי לא חיישינן להכי : בנה עלייה וכו' לא יפתחנה וכו'. מהאי טעמא גופא שמרבה דיורין : ופותחה לתוך ביתו. משום דאפי' אם ירצה שידורו שם כיון שאין לדרים שם דרך אלא עליו אינו עשוי שישאילנו או ישכירנו לאחרים ולא ירבה דיורין אלא להרוחת תשמישו עבד ואע"פ שיזדמן שישכירנו הרשות בידו דלא גרע מהממלא ביתו אכסנאין דרשאי ולפי זה יכול להעלות ולבנות בנין [על גביו] ובלבד (א) בתוך ביתו וכדפרישנא וכן מוכח בתוספתא וכן פירשו הרי"ף ז"ל והרמב"ן ז"ל והריטב"א ז"ל כתב שהדעת מכרעת כן : גמ' בעי לאיצטנועי. מפני החלונות שתוכל לראות [ט] ממש בתוך ביתו : שפתח חלונותיו. והיה טוען שברשותו עשה: החזקת בני. דקסבר לאלתר הוי חזקה כדאי' בפירקין דלעיל [דף מא.] : לך יגע וסתום. ומדלא שאל רבי חייא אם החזיק האי גברא שני חזקה או לא שביא ראיה הרי"ף ז"ל דהיזק ראיה דחלון אין לו חזקה לעולם : ולסתום לאלתר הוי חזקה. מי שהחזיק שלש שנים בחלון דהוי לו חזקה היכא שאינו מזיק בראיה אם סתמו לו אחרים אותו חלון ושתק שוב אין לו רשות לפותחו דמשמע שהוא מודה שבדין סתמו לו וכל שכן דאם הוא עצמו סתמו ונראה דהך סתימה אפי' בלא פריצת פצימין הוא דלמחול שיעבודו מעל חבירו לא בעינן פריצת פצימין ולשון סתימה בלא פריצת פצימין היא מן הסתם כדאמרינן [דף יב.] בית סתום יש לו ד' אמות פרץ את פצימיו וכו' וסתימה זו אפילו בנה זה כנגדו בתוך ד' אמות איירי לומר שכיון שלא מיחה איבד את זכותו כדפי' הר"ש והרמב"ם ז"ל וכתב הריטב"א ז"ל דסתימה בנסרים בעלמא לא הוי סתימה וכ"ש במטלנית וכל שב"ד נון לסותמו יש לו לסותמו סתימה גמורה בלבנה וטינא : ולסתום וכו'. לכאורה משמע דוקא לסתום אבל לפתוח אפי' במקום שאינו מזיק הפתח בראיה לא הוי חזקה לאלתר וא"כ היה צריך חזקה בג' שנים וטענה כי לא מצינו חזקה בדרך אחרת אלא שהרמב"ם כתב דחלון יש לו חזקה לאלתר : שמרבה הדרך. מפני הדיורין ופריך מסיפא דכיון דבונה הרי יש רבוי דיורין שמרבה הדרך ותירץ דלאו בונה ממש אלא שמחלק (ב) חדרו לשנים ומאי עלייה אפתא שבנה מעזיבה באמצעית גבהו של חדר ונמצא עלייה בנויה מאליה כן הוא הפי' לפי פשט הלשון שאין יכול לבנות בניניס אפילו לתשמישו ושפותחה לתוך ביתו אבל מן התוספתא* משמע כדפירשתי במתני' דאמרינן התם קנה בית דירה לפנים מביתו וקנה גנה לפנים מביתו אין לו בחצר אלא ד' אמות ולא יפתחם לחצר השותפין אבל פותחו לתוך ביתו הילכך פירוש שפירשתי במתני' עיקר והא דאמרינן הכא מאי חדר וכו' לומר שבניניס אלו חשובים כמחלק חדרו או כעין אפתא דמסתמא אינו עשוי אלא לתשמישו כיון שפתוחין לביתו וזה כפירוש הרמב"ן ז"ל וכתב הריטב"א ז"ל שהדעת מכרעת כן וכ"פ הרי"ף ז"ל : מתני' פתח כנגד פתח. כלומר שאף שיהיה לו רשות לפתוח מ"מ אין לו לפתוח ממש כנגדו משום היזק ראיה אלא חייב להרחיק קצת כדי שלא יראהו ממש להדיא ולא חיישינן שיצין שאם ירצה גם מן החצר יכול להציץ ומיהו כשהרחיק [הפתח] מכנגד חצר חבירו וכן מחלון כנגד חלון חייב להרחיק לגמרי [כאותה ששנינו [דף כב.] החלונות בין מלמעלן בין מלמטן בין מכנגדן ד' אמות] ואע"ג דבשני גגין [דף ו:] בשני לדי רה"ר אמרי די במעדיף פרס"י ז"ל כדי שלא ירהנו להדיא גגין שאני דלא קביע תשמישתייהו וכן בחלון המצרי שאין לו חזקה ואינו צריך להרחיק מכנגדו ד' אמות אבל [י] למעלה ולמטה יש לו להרחיק כדי שלא יציץ ויראה כן דעת [הרבה] מן המפרשים ז"ל והרמב"ן ז"ל מכללם וכתב הריטב"א ז"ל דהיכא שבאו שנים לפתוח בבת אחת יעשו פשרה ביניהם ובמקום שאחד מהם אינו חסר כופין אותו על מדת סדום : קטן לא יעשנו גדול. טעמא מפרש בגמ' : אבל פותח הוא לרה"ר וכו' חלון כנגד חלון. הכא מיירי בחלון נמוך כעין פתח דאפשר דחזי ליה בני רה"ר להדיא אע"פ שלא פירש כן הר"ש ז"ל : ולענין מבוי שאינו מפולש לא פי' התנא כלום [כ] דברישא נקט חצר משמע אבל לא מבוי ודוקיא דסיפא דרה"ר משמע איפכא ומסתברא דהיכא שהרבים תדירים בו באותו מבוי דיינינן ליה לענין זה כרה"ר ממש דלא בעינן ט"ז אמה אלא לענין שבת בלבד כן כתב הרשב"א ז"ל אבל הרמ"ה והריטב"א ז"ל תלמידיו חולקין בדבר ואמרו דבמבוי שאינו מפולש לא משוינן ליה לרה"ר דלעולם אין עוברין שם תדיר וכן נראה מן הירושלמי שאמרו [ל] הכא איתמר פתח כנגד הפתח מותר והכא איתמר אסור הך דתימא מותר במבוי והך דתימא אסור בחצר והא תני כשם שבני חצר יכולין למחות כך בני מבוי

הגהות הב"ח
(א) נ"ב שיפתחנו : (ב) נ"ל חדרו :

הגהות חרי"ו
(א) נ"ב נ"ל שר"ל מעשה אחר כזה : (ב) ליפול מן הגג כשתעמוד על שפת הגג כצ"ל ותיבת כ"ש נמחק :

הגהות מא"י
[א] תי' לא רשום למחוק : [ב] נ"ב מטפח : [ג] נ"ב ותשוש לתלות דבר על הזיז : [ד] נ"ב משמע מתוך פירושו שהוא אינו שותף באותו חצר וקשה לי הא מסיק בתר הכי דא"ל סוף סוף הא קבעית לאיצטנועי מנאי בחצר דמשמע שיש לו בה שותפות וצ"ל דמעיקרא דפריך מאי איריא ס"ל הכי שאין לו שותפות בה: [ה] נ"ב כר' יהודה : [ו] נ"ב עכשיו : [ז] תיבת עליה רשום למחוק : [ח] תיבת עשה רשום למחוק : [ט] נ"ב כלשון אחד של רשב"ם דאפי' בביתי בעינא לאיצטנועי ממך שתוכל לראות דרך חלונות בתוך ביתי שהן גבוהים י' ע"ש אבל בש"ס שלפנינו פירש פי' ב' : [י] אבל חלון למעלה ולמטה פתח יש לו וכו' כצ"ל : [כ] נ"ב פי' דקשה רישא אסיפא : [ל] נ"ב פי' דוקיא דרישא אסיפא :

[פי"ח דב"מ וע"ש קלא גירסא אחרת. ג"ה]

דף ס.

[דף קפו ע"ב]

מבוי יכולין למחות זה על זה א"ר אילא כאן שנתן רשות כאן שלא נתן רשות פי' בשלא נתן לו רשות יכולין למחות זה על זה כמו בחצר אבל בשנתן לו רשות מותר ואינו יכול למחות ואם איתא אמאי לא פריק דתרווייהו בשלא נתן לו רשות והא במבוי גדול והא במבוי קטן: אמר המחבר לשון חשן משפט כתב ר' יהודה ברצלוני שמבוי המפולש הוא כרשות הרבים ושאינו מפולש דינו כחצר השותפין ע"כ וזה שלא כדברי הרשב"א ז"ל נ"ל שדעת הרב ברצלוני ז"ל הוא כפי תלמוד דידן שלא שקיל וטרי בדוקיא דמתניתין משום דליכא למידק בה [ז] דהדא מילתא הוא אבל לא לפירוש הירושלמי דתירץ כאן שנתן רשות כאן שלא נתן ולא פריק כאן במפולש כאן בשאינו מפולש ומשמע דעל דוקיא דמתני' קאי [ח] ומיהו הדין שכתב הרב ז"ל בשאינו מפולש אמת הוא גם לפי פשט הירושלמי [מוכיח] דהא בעי רשות שלא כפי' הרשב"א ז"ל ע"כ ומ"מ שמעינן מן הירושלמי דבחצר אף בשנתן לו רשות אסור דיכול לומר סבור הייתי לקבל ועכשיו איני יכול לקבל אלמא דלהיזק ראיה דחלון לא מהני שום ראיה ואע"ג דבקוטרא ובית הכסא מהני שאני הכא דכיון דאי אפשר לו לעמוד בעצמו שלא יזיק מתוך שתשמישו תדיר אין מניחין אותו לחטוא דהיזק ראיה איסורא הוא: גמ' [וישא בלעם את עיניו וגו']. דמחנה ישראל רה"י היא וכחצר וכמבוי שאינו מפולש דמי: דקשקיל תמניא. לכל פתח ארבע כדפירש בפרק קמא (וטעמא דכיון דשתקו מחלו לו אי נמי דטענינן ליורש או ללוקח): בחד פתחא או בפתחא זוטא מצי לאיצטנועי טפי שלא יראהו: [ט] [בתרי פתחי או בפתחא רבא] הא בעית לאיצטנועי [י] טפי וכו' כתוב בספר העיטור בעית לאיצטנועי הא לאו הכי לא ופירשו רבנן סבוראי והכי אסיקו דדוקא דליכא [כ] היזק ראיה ולא מנכרא היזקא אבל מנכרא היזקא לא עכ"ל ומדטעה רמי בר חמא לומר שלא יהיה הטעם משום צניעות אלא שלא יקח בחצר טפי משמע דמתני' דאמר לא יעשנו גדול דוקא בגופו של פתח קאמר ובהא הוא דחיים לצניעות אבל לעשות משני דלתות דלת אח' לא יכול למחות אע"פ שנפתח כולו תמיד מה שלא היה כן כשהיה בב' דלתות: סוף סוף הא בעית לאיצטנועי וכו'. וכיון שכן הוא הדין לחלון כנגד פתח דשרי ואע"ג דלא ידע בהי עידנא אתי לאיצטנועי מיניה והא דאמר בתוספתא [חנות כנגד חצר] משום שהוא עומד קבוע שם ובעי לאיצטנועי מיניה טובא: מתני' אין עושין. אע"ג דקביל עליה היזקא דאתי מחמתיה שאין רצונם של בני אדם ליזוק ולירד בדין על עסקי ממונם ולא אזלינן בתר השתא דחזקת הבנין אלא חיישינן שיתליע ויפול ויזיק ור"א אזיל בתר השתא ולא חיישינן שמא יפול הכסוי כדאיתא בב"ק (דף נג): [רבנן זמנין וכו']. הא דחיישינן דמפחית היינו דוקא כשהחלל הוא במקום שרגלי בהמות ועגלות מצויין שם כגון באמצע אבל מן הצדדין ליכא למיחש דמפחית כיון שנתן עליו כיסוי הראוי לעגלה מהלכת וטעונה אבנים והא דחיישינן במקום שמצויין לילך היינו בנזקין דרבים משום דקדרא דבי שותפי לא קרירא ולא חמימא כדאיתא פרק לא יחפור [דף כד:] ומשום הכי לא אזלינן בתר השתא אבל בנזקי דיחיד בתר השתא אזלינן כדתנן [דף כו.] היו שרשים יונקים בתוך של חבירו מעמיק שלשה טפחים כדי שלא יעכב את המחרישה: זיזין. ראשי קורות דקות: גזוזטראות. ראשי קורות גסות הבולטות חוץ לכותל וברה"ר אין מוציאין משום שיזיק את הרבים: כונס לתוך קרקע שלו. את כותלו ומניח מקרקעו לחוץ כשיעור הוצאת זיזין: הרי זו בחזקתה. דטוענין ללוקח ונימא כונס לתוך שלו הוה מי שמכרה לו: גמ' דמפיק למבוי. שאינו מפולש ואע"פ שהוא מקום הלוך לכל בני החצירות מ"מ היו יכולין למחות כיון שהוא שלהם ואע"ג דר' אמי היה שותף עמהם ואמרינן דשותף אין לו חזקה בדבר שאין בו דין חלוקה שאני הכא שאינו ראוי להשתמש בו שום יחיד. כן כתב הריטב"א ז"ל: מחלי גבאי. שאמרו לו בפירוש [משמע] דאם לא כן לאו כלום הוא דהו"ל (למימר) לא אמר לי אדם דבר [דלא הויא חזקה כדתנן] לעיל: לרשות הרבים. כבר פירשנו לעיל דהוא הדין מבוי מפולש כיון דרבים בוקעים בו כל העולם יש בו זכות ואינו מהנסים מיוחדים שיוכלו [ג] למוכרו. הך זיזין דאמרינן אין מוציאין פירשו דמיירי שיהיה למטה מגמל ורוכבו אבל למעלה מוציאין: ר' ינאי הוה ליה [וכו' ולהאי גברא] כמי אילן נוטה לרשות הרבים. ומשום הכי נוה לקוצצו תחלה: כיון דחזא דקא מעכבי. הבין דמשום כבודו שותקין: ולימא ליה וכו'. כלומר אמאי מעכב מלהסיר נזק הרבים: התקוששו. הסירו קש מבין עיניכם תחלה: כנס. כותליו תוך רשותו כדי להוציא זיזין ברשותו: ולא הוציא. מי אמרינן זה ויתר לבני רה"ר אבד כחו או לא: רבי יוחנן אמר כנס מוציא. דלא אבד זכותו ומ"מ לא יוציא אלא למעלה מגמל ורוכבו דכיון שמשתמשים רבים באותה רווחה שהניח לא שבקינן ליה למעבד ביה תקלה דהו"ל כעושה בור ברשותו [והפקיר רשותו] ולא הפקיר בורו. ומיהו אם החזיק למטה מן גמל ורוכבו עלתה לו חזקה כיון דבשלו עשה ואם יזיק ישלם כדינו וכתב הריטב"א ז"ל שאף במקום שנהגו להוציא למטה אין לזה להוציאו בלא רשות משום שיש בזה ריבוי נזק ולא מצי למימר הא בעי לאנטורי מינייכו הילכך לא יוציא אלא למעלה מגמל ורוכבו: להחזיר כותלים למקומן. שלאחר שכנס לתוך שלו והחזיקו הרבים באותה רווחה רוצה להחזיר כותלים למקומן דהיינו בלא שום כניסה כלל: אינו מחזיר.

כיון

תורה אור · נר מצוה

אותו גדול אחד עושה אותו שנים: גמ' מנא הני מילי אמר רבי יוחנן דאמר קרא °וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו מה ראה ראה שאין פתחיהן מכוונין זה כנגד זה אמר [א] ראויין הללו שתשרה עליהן שכינה מיד ותהי עליו רוח אלהים: קטן לא יעשנו גדול סבר רמי בר חמא למימר בר ארבעי לא לישוייה בר תמני דקא שקיל תמני בחצר אבל בר תרתי לישוייה בר ארבעי שפיר דמי *רבא אמר מצי אמר ליה בפיתחא זוטא מצינא לאיצטנועי מינך בפיתחא רבא לא מצינא לאיצטנועי מינך: אחד לא יעשנו שנים סבר רמי בר חמא למימר בר ארבעי לא לישוייה תרי בר תרתי תרתי דקא שקיל תמני בחצר אבל בר תמני לישוייה תרי בר ארבעי ארבעי שפיר דמי ורבא אמר מצי א"ל בחד פיתחא מצינא לאיצטנועי מינך בתרי פיתחי לא מצינא לאיצטנועי מינך: אבל פותח הוא לרשות הרבים פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון: דאמר ליה סוף סוף קבעית לאיצטנועי מבני רה"ר. תוספתא אבא שאול אומר לא יפתח אדם חנות כנגד חצר חבירו כדי שלא יהא יושב ורואה מה שבחצרו של חבירו: מתני' *אין עושין חלל תחת רה"ר בורות שיחין ומערות רבי אליעזר מתיר כדי שתהא עגלה מהלכת וטעונה אבנים אין מוציאין זיזין וגזוזטראות *) לרשות הרבים אלא אם רצה °כונס לתוך שלו ומוציא לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות הרי היא בחזקתה: גמ' ר' אליעזר מתיר כדי שתהא עגלה מהלכת וטעונה אבנים ורבנן זימנין דמפחית ולאו אדעתיה איכא מאן דאמר הא דתנן אין מוציאין זיזין וגזוזטראות לרשות הרבים הני מילי למטה מגמל ורוכבו אבל למעלה מגמל ורוכבו מוציאין רב אמי הוה ליה ההוא זיזא דמפיק למבוי והוה (ליה) ההוא גברא דהוה ליה זיזא דמפיק לרשות הרבים (א) אתא לקמיה דרב אמי אמר ליה זיל קוץ א"ל ומר נמי ליקוץ אמר ליה דידי למבואה מפיק ובני מבואה מחלי גבאי דידך לרשות הרבים נפיק מאן מחיל גבך רבי ינאי הוה ליה אילן נוטה לרשות הרבים והוה ההוא גברא דאית ליה אילן נוטה לרשות הרבים הוה קא מעכבי עילויה אתא לקמיה דרבי ינאי א"ל *זיל האידנא ותא למחר (ב) שדר ליה רבי ינאי וקצייה לדידיה למחר אתא לקמיה א"ל זיל קוץ א"ל ומר נמי אית ליה א"ל זיל חזי אי קייץ קוץ ואי לא קייץ לא תיקוץ מעיקרא (ג) סבר ניחא להו לבני רשות הרבים למיתב בטוליה כיון דחזא דקא קפדי קצייה ונימא ליה [ב] זיל קוץ דידי ודידך סבר לה כריש לקיש דאמר °התקוששו וקושו קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים: אלא אם רצה כונס לתוך שלו ומוציא: איבעיא להו כנס ולא הוציא מהו שיחזור ויוציא ומסקנא כנס ולא הוציא יש לו להחזיר ולהוציא אבל להחזיר כתלים למקומן (ד) פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש רבי יוחנן אמר אינו מחזיר א דסבר לה כרב יהודה

*) [בד"ק הגי' בכל הענין ותנוזרות וכ"ה בירושלמי].

במדבר כד · דף ס:

רש"י

גמ' ראויין הללו. כדכתיב מה טובו אהליך יעקב קדייק: בר ארבעי. היה הפתח רוחב ארבע אמות: לא יעשנו רוחב שמונה. וקמפסיד לחבירו דהשתא קשקיל שמנה אמות בחצר כנגד כל [ג] הפתח באורך ד' אמות רחוק מן הפתח כדאמרינן פ"ק ואילו מעיקרא לא הוי שקיל אלא ארבע אמות: אבל בר תרתי. דשקיל ארבע אמות כבר ארבעי כדאמר פ"ק נותן לכל פתח ארבע אמות לכך מלי שוייה ארבעי: אבל בר תמני. לשוייה תרי בר ארבעי שפיר דמי דסוף סוף לא שקיל אלא שמנה אמות באורך ארבעה ומה לי שיטול שמנה אמות כנגד פתח אחד ומה לי שיטלנו לשני פתחים בשני מקומות מ"מ יש לו שמונה אמות ברוחב ארבע אמות בחצר: ולא בתרי. [ד] ואפילו כשהאחד נטול משני פתות: קבעית לאיצטנועי מבני רה"ר. שרואין בביתך דרך הפתח ורוכבי סוסים וגמלים רואים לתוך חלונותיך: מתני' אין עושין חלל. של בורות שיחין ומערות תחת רשות הרבים אפילו אי מקבל עליה כל היזקא דאתי מחמתיה שאין רצון בני אדם [ה] לדון על עסק ממונם: ור"א מתיר. ובלבד שיהיה שם כיסוי חזק כדי שתהא עגלה מהלכת ולא חיים שמא לימים יתקלקל הכיסוי: זיזין. קורות קטנות: וגזוזטראות. קורות גדולות הבולטות מן הבית פן יכשלו בהן בני רשות הרבים וליתנהו [ו] לימחלו: כונס לתוך שלו. שמניח מקרקע שלו כשיעור הוצאת זיזין ומוציא: הרי היא בחזקתה. דטוענין ללוקח דאמר אולי כונס לתוך שלו היה אע"פ שהמוכר היה צריך להביא עדים כדבריו או שני חזקה כחזקה שיש עמה טענה מ"מ הלוקח אין צריך לטעון דבר אלא כך לקחתיה ואנן טענינן ליורש וללוקח: גמ' הוה מעכבי. בני רה"ר שנופין מזיקין לגמל ורוכבו: מעיקרא סבר. שלא קצץ: כיון דחזא דקא מעכבי. הבין שלכבודו היו שותקין: ונימא ליה זיל קוץ. ולמה אמר

שלטי הגבורים

א לעיל כתבנו קצת מדינא דגרמי וגרמא בנזקין ומהני נזקין דאית' בפירקין טרם אלא מהם אכרר קצת מהם אשר עקרן פ"ב דב"ק בדין זרק כלים של חבירו מראש הגג במקום שאין תחתיו כרים וכסתות ובעודן באויר בא אחד ושברן דאיתא פרק כיצד הרגל איכא פלוגתא הרי"ף ומיי' פ"ז מהל' חובל ומזיק וסמ"ג עשין ע' והרא"ש וטור ח"מ סי' שפ"ו ורוב הפוסקים הסכימו דהזורק חייב והמשבר פטור דמשבי' ליה כשבור מטעה שזרקו דבתר מעיקרא אזלינן והר"ן כתב בשם ריטב"א שכתב בשם רבו דכיון דמספקא ליה לרבה אי בתר זורק אזלינן אי בתר משבר אזלינן יש לחוש לספיקו והלכך שניהם פטורים דהמע"ה ואע"ג דהאי מלתא פשיטא ליה לרבה דאזלינן בתר מעיקרא וכיון דפשיטא ליה לרבה הוה לן למימר דליכא למיחש לספיקו דרבא דאין ספק מוציא מידי ודאי מ"מ כתב הריטב"א דהא דאין ספק מוציא מידי ודאי היינו דוקא כשאינן בדור א' אבל כשאין שני החכמים בדור אחד כי הכא דרבא הוא בתרא יש לנו לחוש לספיקו וק"ק היאך קאמר הריטב"א דאין שניהם בדור אחד הא רבה ורבא שניהם בדור אחד היו וראו זה את זה ורבה היינו רבו דרבא אם לא שנאמר דכוונת הריטב"א לומר שבניהם לא היו גדולים בדור אחד בשוה וזה דוחק וצ"ע:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב הוו קא מעכבי עליה בני רה"ר: (ב) בגליא שדר לרבי ינאי כצ"ל: (ג) מאי קא סבר ולבסוף מאי קא סבר מעיקרא סבר כצ"ל: (ד) נ"ב היא:

הגהות מא"י

[א] נ"ב וכן פירשו התוס' דמסיפא דקרא קדריש דכתיב ותהי עליו רוח אלהים: [ב] נ"ב בגמ' זיל קוץ דידך והדר איקוץ דידי: [ג] נ"ב רוחב: [ד] דאפי' כצ"ל: [ה] בני אדם ליזוק ולדון כצ"ל: [ו] נ"ב כל בני רה"ר גביה: [ז] נ"ב פי' מבוי שאינו מפולש היינו חצר דרישא ומפולש היינו רה"ר דסיפא: [ח] נ"ב פי' הרב הברצלוני: [ט] בתרי וכו' רבא כצ"ל מוקף: [י] לאיצטנועי מבני רה"ר וכו' כצ"ל: [כ] נ"ב וכתב הר"י [illegible] [ל] למוכרו כצ"ל:

עין משפט

א מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון סמג עשין סח טור ח"מ סי' תטו:

בגמ' איתא א"ל רבא(ג"א) [וכ"ה גרס אמר רבא]

מכילתין פ"ב

[דף קפז ע"א]

א מיי' פכ"ה מהל' מכירה סמג עשין פב טוש"מ סי' ריד:

כיון שהחזיקו בו רבים ברשותו ואע"ג דאיכא רווחא גדולה בלא רשותו: מצר שהחזיקו. כלומר מצר שבין שתי שדות שהחזיקו בו וברשותו של בעל המצר כי הכא גבי זה שכנס כותלו מדעתו אבל בלאו הכי לא כדאמרינן וכי רבים גזלנין נינהו ושמעינן מהכא שאם הוא במקום שלא החזיקו אלא יחידים מחזיר כותלים למקומן כיון שלא הפקירו בפירוש ולא דמי כניסת כותלים ממקום שהוא קטי לו קנין גמור לפריצת פצימין דאמרינן [סוף דף יא:] שאין יכול לפתוח עוד אותו פתח שפרץ פצימיו משום שאין קנין גמור בארבע אמות שבמבוי: הרי זו נר מצוה בחזקתה כו'. ואם נפלה חוזר ובונה אותה:[ב] אין מסיידין בסיד לבן משום אבל בית המקדש: מכיירין. ליורין: מפייחין. במיני לבעונין: [ע ירב בו חול]. מפני שמשחירו קלא ובכה"ג א"צ שיור אמה דלקמן דאלו בשיור אמה אפילו בסיד גמור מותר:

[ג] גרסי' בגמרא לא יסוד אדם את ביתו בסיד אא"כ ערב בו תבן או חול: ת"ר כשחרב הבית באחרונה רבו פרושין שבישראל שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין נטפל להם ר' יהושע בן חנניה אמר להם בני מפני מה אין אתם אוכלים בשר ואין אתם שותים יין אמרו ליה היאך נאכל בשר שממנו מקריבין על גבי המזבח ועכשיו בטל והיאך נשתה יין שממנו מנסכים ע"ג המזבח [ועכשיו בטל] אמר להם לחם לא נאכל שכבר בטלו מנחות אפשר בפירות פירות לא נאכל שכבר בטלו בכורים אפשר בפירות אחרים מים לא נשתה שכבר בטל ניסוך המים מיד שתקו אמר להם בני בואו ואומר לכם שלא להתאבל כל עיקר א"א שכבר נגזרה גזירה להתאבל יותר מדאי אי אפשר שאין גוזרין גזירה על הצבור אא"כ יכולין רוב צבור לעמוד בה אמר רב אדא בר אהבה מאי קרא במארה אתם נארים ואותי אתם קובעים הגוי כולו אי איכא גוי כולו אין אי לא לא אלא כך אמרו חכמים סד אדם ביתו בסיד ומשייר בה דבר מועט וכמה אמר רב יוסף [אמה] אמר רב חסדא וכנגד הפתח עושה אדם כל צרכי סעודה ומשייר בה דבר מועט מאי היא א"ר פפא כסא דהרסנא

רש"י

אמר ליה תא נמחר: הכא איכא רווחא. שיחזיר הכתלים למקומם אכתי איכא כל רוחב רשות הרבים ושם רשות הרבים מרווחא הוא: חוזר ובונה אותה. ומוליא זיזין כבתחלה: הדרן עלך חזקת הבתים

המוכר את הבית. [א] יליע. מפרש בגמ' ואינו בכלל בית אע"פ שפתוח לבית ותשמישו לתוכו אפילו הכי אינו מכור: ולא את החדר שלפנים. מן הבית ופתוח לבית ודריסתו עליו אפ"ה אינו מכור עם הבית: בזמן שיש לו מעקה. אז חשוב בפני עצמו ולא הוי בטל לגבי הבית: גמ' אופתא. בנין נמוך אצל הבית או מאחוריו: ברקא חלילא. הוא כמו אופתא אלא שעשוי לנוי חלונות חלונות: כ"ש ברקא חלילא. דאין תשמישו מיוחד לבית ואינו מכור עמו: אבל אופתא מזדבנא. בכלל הבית: אמר מר זוטרא. הא דתנן לא מכר את היליע והוא דהוי ארבע אמות על ארבע אמות אז חשוב בפני עצמו ואי לא לא כו'. מפרש בתלמודא טעמא משום דיליע ובית חד תשמישא נינהו ולא חשיב בפני עצמו אלא אם כן איכא ארבע ואי ליכא ארבע מכור בכלל הבית: ואפילו מגר לו. מוכר ללוקח מגרים החיצונים שחוץ לחדר והחדר בתוך המגרים שמגר אפילו הכי לא מכר החדר והא דכללו בכלל מגר הבית משום דלא הוה ידע לפרש המגרים

תורה אור

יהודה דאמר מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו וריש לקיש סבר מחזיר דסבר דהא דרב יהודה היכא דליכא רווחא אבל הכא הא איכא רווחא וקיימא לן כרבי יוחנן: לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות הרי זו בחזקתה. אמר רב הונא ואם נפלה חוזר ובונה אותה:

הדרן עלך פרק חזקת הבתים

[דף סה ע"ב]

המוכר את הבית א לא מכר את היציע אע"פ שהיא פתוחה לתוכו ולא את החדר שלפנים ממנו ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים רבי יהודה אומר אם יש לו צורת פתח אע"פ שאינו גבוה עשרה טפחים אינו מכור: גמ' מאי יציע הכא תרגימו אופתא פירוש אופתא כגון עלייה שעושין אותה על גבי הבית ואין לה פתח מבחוץ אלא עושין (א) לו ארובה במעזיבה שעל גבי הבית שהיא קרקעיתה של אותה עלייה וממנו נכנס ויוצא וזה הוא פתחה ואמרינן בפרק חזקת הבתים *בענין ובונה עלייה על גבי ביתו והלא מרבה עליהן את הדרך ופרקינן מאי עלייה אופתא כלומר שהאופתא אין לה פתח בתוך החצר כמו פתח העלייה שהיא עשויה לדירה שחוששין שמא יבואו בני אדם אחרים וידורו בה ומרבה עליהן את הדרך אלא פתח שלה בתוך הבית הוא ואין שם ריבוי דרך לפי שאינה עשויה לדירה ורב יוסף אמר מאי יציע ברקא חלילא והוא כמו חדר שעושין סביבות כתלי הבית מבחוץ כמו שהיה במקדש כדכתיב °היציע התחתונה חמש באמה וגו' ויש שעושין כן בתוך עוביו של כותל מאן דאמר אופתא לא מזדבנא כל שכן ברקא חלילא ומאן דאמר ברקא חלילא אבל אופתא מזדבנא וסוגיין כרב יוסף אמר מר זוטרא והוא דהוי ארבע אמות אבל אי לא הוי ד' אמות לא חשיב ומיזדבן: ולא את החדר שלפנים ממנו: *ואע"ג דמצר ליה מצראי אבראי וכדרב נחמן

דף סא. תבנט | דף ס. | מ"א ו | דף סא:

עושה אשה כל תכשיטיה ומשיירת בה דבר מועט מאי היא אמר רב בת צידעא שנאמר אם אשכחך ירושלים וגו' תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי מאי על ראש שמחתי אמר רב יצחק זה אפר מקלה שבראש חתנים א"ל רב פפא לאביי היכי מנח ליה במקום תפילין שנאמר לשום לאבלי ציון לתת להם פאר תחת אפר וכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בנחמתה שנאמר שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה תניא אמר רבי ישמעאל בן אלישע מיום שחרב בהמ"ק דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין אלא אין גוזרין גזירה על הצבור אא"כ יכולין רוב הצבור לעמוד בה ומיום שפשטו העובדי כוכבים וגוזרין עלינו גזירות קשות ומבטלין ממנו תורה ומצות ואין מניחין אותנו ליכנס בשבוע הבן [ד] דין הוא שנגזור על עצמנו שלא נישא אשה ולא להוליד בנים נמצא זרעו של אברהם אבינו כלה מאליו אלא הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין: פירוש. בפירות אחרים. שאין מביאין בכורים אלא משבעת המינים: שכבר נגזרה גזירה. ונתחייבו להתאבל כדכתיב שישו אתה משוש וגו': במארה וגו'. קבלתם עליכם בגזרת ארור להביא את המעשר אל בית האוצר: קובעין. גוזלין: הגוי כולו. ורובו ככולו. כל הקהל קבלו הגזירה ומשמע אם לא היו יכולים לעמוד בה לא היו מסכימים אלמא לא חשיבה גזירה כלל אפילו. גזרו אותה דהא הכא עברו על חרם ואפ"ה לא נענשים אלא משום דאיכא גוי כולו כדאמרן: כסא דהרסנא. [קערה] של מאכל דגים מטוגנים בשמן ובסולת: לשבוע הבן. המילה שהיא לסוף שבעה: כלה מאליו. בענין טוב ולא ע"י העובדי כוכבים ולא יבטלו מצות: אלא הנח להם כו'. משום דלא יוכלו לעמוד בה יבטלו הילכך לא גזרינן: זוכה ורואה בנחמתה. שנאמר שמחו את ירושלים וגילו בה וגו':

הדרן עלך פרק חזקת הבתים

המוכר. ולא את הגג. אע"פ שאינו מקורה ומגופף מדלא פירשו בגמרא אי מיירי דוקא במקורה משמע להו דמתני' כפשטא כן דעת הריטב"א ודעת רבותינו ז"ל דמתני' איירי במוכר בית סתם ולא פירש לו עומקא ורומא ומש"ה לא מכר [אלא] את הבית לבדו משום דהכי תשמיש אחר להם שאינו כתשמיש בית ממש ואפי' הגג שקרקעיתו מכסה הבית מ"מ כיון שיש לו [ה] אפי' צורת פתח נראה שרשות אחר הוא ואינו נשמע במכירת הבית כיון שלא פירש לו עומקא ורומא אבל פירש לו עומקא ורומא מכר את הכל חוץ מבור ודות כדתנן לקמן [דף סד.] ואם מגר לו מגרים החיצונים נראה לי דאף הבירה מכר לו כיון שכתב לו עומקא ורומא משום דלא דמי לבור ודות דלית להו תשמיש בית כלל. ואי כתב ליה ולא שיירית בזביני אילין קדמאי כלום נראה לי דאפילו בור ודות במשמע והוא הדין אם אמר מארעית תהומא עד רום רקיעא כדאיתא בגמ' [דף סג:]: אמר המחבר ומיהו יש לספק בזה ונוכל לומר דעומקא ורומא לא קאי אבירה דלאו בכלל עומקא ורומא הוא והא דלא ממעטינן אלא בור ודות משום שהוא בעומק של בית והוה משמע [ו] [דלא כתב עומקא ורומא אלא לעילוי בור ודות להכי תנן לא את הבור אבל הה"נ דבירה (בכלל עומקא ורומא) אפילו אם פירש לו עומקא ורומא איכה בכלל] וה"ר יונה ז"ל מסופק אם אהני ולא שיירית לבור ודות: גמ' יליע. אופתא כגון עלייה שעושין אותה על גבי הבית ואין לה פתח מבחוץ אלא עושין לה ארובה במעזיבה שעל גבי הבית שהיא קרקעיתה של אותה עליה וממנו נכנס ויוצא ואינו עשוי לדירה אלא להניח שם חפציו והוא תשמיש גדול לבית אלא שאינו דומה לתשמיש בית ממש ורבינו שמואל פירש שהוא בנין נמוך אצל הבית מגדו או מאחריו ובין כך ובין כך נמכר הוא סתם בהדי בית כיון שהוא תשמיש גדול לבית [ז] [לרב יוסף דסוגיין כוותיה] אבל יליע שהוא ברקא חלילא אינו כל כך תשמיש לבית שאינו משתמש להניח שם חפציו אלא לנוי הוא עשוי ולהקר שם ופירוש ברקא חלילא הוא גם כן בנין שאחורי הכותל ופתחא פתוח לבית אלא שהוא עשוי חלונות חלונות ולהכי נקרא חלילא: אמר המחבר וכן מצאתו בפירוש ר"ח ז"ל כתב מר שרירא גאון ז"ל בכתבו פי' אופתא בלשון ישמעאל אגרו"ג והוא שמקרין [ח] בית תחת קירויו של מעלה וטחין אותו ומשתמשין בו ונקרא אופתא ופי' ברקא חלילא אצטבא גדולה בנוי אחורי הכותל והוא חלול ופתוחה לבית ומשתמשין בו השוכנים בבית ונראה לי שהוא תשמיש אחר בפני עצמו ולפי' הר"ם ז"ל הא דאמר בפירקין לעיל [דף ס.] מאי עלייה אופתא אינו לומר שיהיה בנין אופתא למעלה כמו עלייה אלא לומר שהוא בית קטן עשוי לתשמיש הבית ע"כ: והוא דהוי כו'. האי ברקא חלילא דאמרן דלא נמכר בהדי בית היינו דאית ליה ארבע אמות משום שהוא חשוב בפני עצמו וכן נמי חדר אבל אי הוו פחות מארבע אמות לא חשיבי ומזדבני בהדי בית ואע"ג דחדר לא הוי תשמיש בית כל כך כברקא חלילא משום שאינו עשוי אלא להניח שם ממונו מזמן לזמן וברקא חלילא אע"פ שאינו תשמיש לבית מ"מ דמי תשמישו קצת לתשמיש בית שמהלכין שם להתענג ולהקר כדמפרש בסמוך הר"ם ז"ל: [השתא] [ס] יליע. שתשמישו שוה לשל בית לגמרי אמרת לא מזדבן בהדי בית

א בדין מכר בית סתם אם מכר היליע ונראה מדברי מיי' דוקא ביליע אמרי' כשהוא פחות מד"א נמכר בכלל הבית אבל בחדר אפי' אין בו ד' אמות אינו נמכר עמו אבל הרא"ש כתב דאפי' בחדר אם אין בו ד' אמות נמכר עמו ויראה עוד מדברי מיי' דדוקא בחדר אמרי' שאינו נמכר אע"פ שעומד בין המצרים אבל יליע שאינו חשוב כל כך אם עומד בין המצרים נמכר עמו והרא"ש כתב שדינן שוה ובעלייה כתב מיי' שאם היא פתוחה לבית כארובה במעזיבת הבית שהוא בכלל הבית וי"א שאינה בכלל הבית והרמ"ה חולק שאם היה עשויה בתלל הבית כעין אוצר אז היא נמכרת עמו אבל אם היא עשויה על תקרת הבית ויש בה ד' אמות וגבוה י' אפי' אינה פתוחה אלא לתוך הבית אינה נמכרת עמו ואפי' היא עשויה בחלל הבית דוקא דפתיחה לגו ביתא ואפי' אם יש בה ד' אמות וגבוה י' טפחים ואפי' אם יש לה פתח גם בצד א' מזדבנא אבל אם אינה פתוחה לבית אפי' אין בה (אלא) ד' אמות כל היכא דאית ליה שיעור דהזיא לפום מנהג לאישתמושי בה באנפי נפשה לא מזדבנא והיכא (דלא ידע) [דכתב] עומקא ורומא כתבו ר"י והרמ"ה דאעפ"כ אין הגג נמכר עם הבית ורשב"ם כתב דנמכר עמו אפי' גג גבוה י' טפחים בכלל רומא הוא ונמכר עמו אם כתב לו רומא ור"י פי' כסברא הראשונה וכ"כ הרמ"ה שלא קנה גג הגבוה י' טפחים אפי' כתב לו עומקא ורומא וגם כשאינו גבוה י' אינו קונה אותו סתמא עד שיכתוב לו ומיהו נהי נמי שלא קנאו לוקח סתמא מ"מ קרקעות של גג קנה וא"א למוכר להשתמש בו אפי' בדריסת הרגל אבל היכא שגבוה י' שאינו מכור מפני חשיבותו שחשוב בפני עצמו גם קרקעיתו אינו מכור ע"כ לא מהני מה שכתב לו עומקא ורומא אלא לענין האויר שעל גביו שאין המוכר יכול להוציא זיזין על שלו ולא לחפור תחתיו שאילו לא כתב לו עומקא ורומא לא היה בכלל והיה המוכר יכול לבנות עליה ברומא ע"ג עמודין בענין שלא יכביד על הבנין וכן לחפור תחתיו ובלבד שלא יזיקנו והרמ"ה כתב דאפילו לא כתב עומקא ורומא אין המוכר יכול לחפור תחתיו אלא לענין זה הוא של מוכר שאם יש לו בית אצלו שיכול להשתמש בו בהכנסת קורות וכן כתב הרב יוסף הלוי שאין המוכר יכול לחפור תחת הבית כדי שלא יזיק וא"כ מה מועיל למוכר שיור עומקא ורומא שאם חפר הלוקח בורות שיחין ומערות הרי הן של מוכר וכיון שאין מועיל עומקא ורומא אלא לענין האויר והעומק ולא לענין גג בור ודות ומחילות להיות מכורים לפיכך אם מכרם לו בפירוש צריך לכתוב בו בשטר מארעית תהומא עד רום רקיעא ומיהו אם כתב לו מארעית תהומא עד רום רקיעא סגי וקנה גגו ובור ודות ומחילות וא"צ לכתוב לו עומקא ורומא:

[דף סה ע"ב]

הגהות הב"ח (א) נ"ל בה:

הגהות מא"י
[א] נ"ב סתם:
[ב] נ"ב אין מסיידין ואין מכיירין ואין מפייחין ושייך לגמ' דף ס ע"ב:
[ג] נ"ב זהו מהוסף וכנ"ל גרסי' בגמ' לא יסוד אדם את ביתו בסיד אא"כ עירב בו תבן או חול פי' מפני שמשחירו קלת: [ד] נ"ב ואמרי לה ליטוע הבן:
[ה] נ"ב פי' כר' יהודה:
[ו] שלא במעוטי הוא דקאמר:
[ז] נ"ב פי':
[ח] נ"ב באלגע:
[ט] נ"ב כ"א בגמ':

ד"ה

חדר העשוי לשמירת ממונו ואין תשמישו דומה לשל בית לא כ"ש : לא צריכא דמצר ליה מצראי (ה) ברצי . כלומר אע"ג דכשמסר לו הבית א"ל ראובן מהאי גיסא ושמעון מהאי גיסא וכן לצפון ולדרום מהו דתימא כל מה שבתוך המצרים מכר לו קמ"ל מתניתין ולא את החדר שאפ"ה חדר לא מזדבן כיון שאין תשמישו דומה לשל בית והא דמצר ליה מצראי (ה) ברצי מצרים הוא שהרחיב לו אבל ברקא חלילא מזדבנא כיון שהוא דומה טפי לתשמיש בית וכדאמרינן ולא אמרינן ביה מצרים הרחיב לו וכן דעת הרי"ף ז"ל שלא הזכיר הכא יציע בהלכותיו ואף על פי דאמרינן דיציע נר מצוה

מזדבן בהדי בית בסתמא כיון שמצר לו מצרים החיצונים היינו דוקא יציע מפני שהוא תשמיש מיוחד לאותם שבאותו בית אבל אם היה שם בירה לפני הבית לא מזדבן בסתמא בהדי בית אע"ג דמצר לו מצרים החיצונים כדפירש הר"ש ז"ל שאין הבירה עשויה להשתמש אלא לישיבה והילוך כל בני הבתים יחד דבירה הוא בית אחת שמשתמשין בה כל הבתים אשר סביבותיו יחד : אמר המחבר ומיהו *[הרנב"ר ז"ל] נוטה לומר דאף ביציע לא מזדבן אע"פ שהרחיב לו מצרים החיצונים וכן דעת הרשב"א ז"ל וכן כתב ה"ר יונה ז"ל דמיתורא דמתני' שמעינן דאע"ג דמצר ליה מיצרי (ה) ברצי לא מכר את החדר והוא הדין לענין עלייה הבנויה חוץ לכותלי הבית ע"כ . וכן מי שמכר שדה לחבירו לא מכר לו את הבקעה שאצל השדה אע"פ שמצר לו מצרים חיצונים אמרינן מצרים הרחיב לו וכדאמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו המוכר בית לחבירו בבירה גדולה אע"פ שמצר לו מצרים החיצונים מצרים הרחיב לו : פי' כתב המצרים הניכרים מפני שידועים יותר א"כ החדר או הבירה או הבקעה לא מזדבן בהדי בית ושדה עד שיכתוב לו ולא שיירית בזביני אילין קדמאי כלום וכדאמר בסמוך לכל מי שרוצה שלא יוכל לערער המוכר במכירתו כלל לומר לא מכרתי לך הכל : איכא מרבוותא ז"ל דכתבי דלא מהני ולא שיירית בזביני אילין וכו' אלא בבית ובירה וכיוצא בהן דאיכא דקרו להו לכולהו בשם חד אבל בור ודות וחדר דאית להו שם באנפי נפשייהו אע"ג דכתב ליה ולא שייריתוכו' לא משתמעי דחד שם אמר ליה תרי שמות לא א"ל

תשס דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו *המוכר בית לחבירו בבירה גדולה אף על פי שמצר לו מצרים החיצונים מצרים הרחיב לו היכי דמי אילימא דקרו ליה לבית בית ולבירה בירה פשיטא בית זבין ליה בירה לא זבין ליה ואלא דקרו ליה לבירה (א) נמי בית כולה זבין ליה לא צריכא (ב) דרובה קרו ליה לבית בית ולבירה בירה ואיכא דקרו ליה לבירה נמי בית °מהו דתימא כולה זבין ליה קמשמע לן מדהוה ליה למיכתב ליה ולא שיירי בזביני אילין קדמאי כלום ולא כתב ליה שמע מינה שיורי שייר א אמר רב מרי ברה דבת שמואל משמיה דאביי האי מאן דזבין ליה מידי לחבריה צריך למיכתב ליה ולא שיירית בזביני אילין קדמאי כלום ההוא דא"ל ב לחבריה ארעא דבי חייא מזבינא לך הוו ליה תרתי ארעתא [א] דמיקריין דבי חייא אתו לקמיה דרב אשי א"ל הדא ארעא א"ל תרתי ארעתא לא אמר ליה ואי א"ל ארעתא מיעוט ארעתא שתים ואי א"ל כל ארעתא כל ארעתא דאית ליה לבר מפרדיסי ובוסתאני (א) ואי אמר ליה זיהראי אפילו פרדיסי ובוסתאני לבר מבתי ועבדי *ואי א"ל נכסאי אפילו בתי ועבדי : מצר לו מצר אחד ארוך ומצר אחד קצר אמר רב לא קנה ארוך אלא כנגד הקצר (ג) (כגון זה) אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב (ג) ויקנה כנגד ראש תור שתיקרב ומוד' רב היכא דאיכא מצר ראובן ושמעון (ד) מצד אחד ומצר לוי ויהודה מצד אחד מדהוה למיכתב ליה ודשמעון כנגד יהודה ולא כתב ליה ש"מ כנגד ראש תור

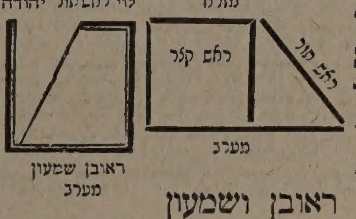

רש"י

המצרים שהיו ידועים בע"א : בירה גדולה . בית גדול ופתוחים לו בתים מסביב כולן לאותו בית גדול ואינו עשוי אלא להילוך וישיבת בני הבתים אם היה אחד עומד באחד מבתי הבירה ואמר לחבירו בית זה אני מוכר לך : כולה זבין . דכיון דליכא דקרי לבית בית ולבירה בירה אלא הכל ביחד מיקרי בית והא בית זבין ליה פשיטא דקני הכל:[ב] דאיכא דקרו לבירה.[ג] יחד בית : מהו דתימא . כיון דמצר לו מצרים החיצונים כולה זבין ליה : קמ"ל . דלא אמרינן הכי משום דה"ל למוכר למיכתב בו [ד] והדמים מודיעים לא שייך הכא דאין אונאה לקרקעות : צריך למיכתב ליה ולא שיירית כו'. דאם לא כן אמרינן מצרים הרחיב לו כדאמר רב נחמן לעיל : ארעא דבי חייא . כלומר שקנה מחייא : ארעא . לשון יחיד א"ל ויטול הלוקח הפחות דיד בעל השטר על התחתונה : ואי אמר ליה ארעתא . מזבינא לך : ובוסתני . גנות וכרמים : זיהרא . כל הקרקעות קרוין כן : ואי א"ל נכסי אפילו בתי ועבדי . אבל במטלטלין לא עד דאמר כל נכסי : מצר לו מצר אחד ארוך . המוכר שדה לחבירו בשטר מכירה וכתב בו מצר מערבי ארוך מאה אמה ומצר מזרחי כנגדו ארוך [ה] רק כ' אמה* : אלא כנגד הקצר . דהיינו רק כ' ומצר מערבי [שהוא] ארוך אימור מצרים הרחיב לו דמצר שלם [ו] רצה לכתוב : ויקנה כנגד הראש . [של] [ז] כ' דנאמר דוקא בכה"ג הקנה לו במצר מערבי ק' אמה ובמזרחה כ' אמה וקנה כל השדה באלכסון : מודה רב . מקמי דשתק [ח] מודה דכל היכא דאיכא מצר מערב ראובן ושמעון דהיינו מאה אמה (א) ומצר יהודה מן המזרח דהיינו רק כ' אמה מודה רב דקני כנגד ראש תור דאי רק כנגד הקצר בעי לאקנויי ליה ה"ל למיכתב [ט] אלא שמעון במערב כנגד יהודה שבמזרח ולא הוה ליה למיכתב בו ראובן ומדכתבי ביה ש"מ כנגד ראש תור קאמר והא דאמרינן לעיל דקנה רק כנגד הקצר היינו כגון שמצר הארוך הכל של ראובן דאימור מצרים הרחיב לו דאין דרך

ומשום הכי קאמר בגמרא כמאן אזלא הא דאמר רב מרי כמאן כרב נחמן אמר רבה בר אבהו משמע דהאי לישנא לא מהני אלא כעין מילתיה דרב נחמן וכן משמע מדאמרינן לקמן [דף סג:] האי מאן דזבין בית לחבריה אע"ג דכתב ליה עומקא ורומא צריך למיכתב ליה מארעית תהומא למיקני בור ודות ומחילות ולא אמרינן דההוא ולא שיירית וכו' ומסתמא ודאי רגילין לכותבו כדאמרינן הכא מאן דזבין וכו' : דבי חייא . דהוו ליה קרקעות והיו נקראין ארעא דבי חייא ואמר לחבריה ארעא דבי חייא מזבינגא לך וא"ר אשי שהלוקח אינו יכול לומר כיון דכולהו מיקרי ארעא דבי חייא כולן שלי דאע"פ ששם ארעא כולל ג"כ הרבה קרקעות מ"מ איטו מוכרח אלא חדא ויד בעל השטר על התחתונה מאחר שלא בירר דבריו משמע דהכי קביל עליה : אבל ארעתא מיעוט ארעתא שתים. בהכרח הלכך המוכר צריך למיתן ליה תרי אבל יותר לא : חדא א"ל תרי לא א"ל . ויהיב ליה גרועה שבכולן כדאמרי' [מנחות דף קח:] דאי א"ל בית בביתי או שור בשורי מראהו מת מראהו כפל ואע"ג דהוי מצי למימר דלשבחא קאמרינן כדאמרינן [ברכות דף לא: וסנהדרין דף סה:] גבר בגוברין כ"ש הכא דאמר ארעא או אם אמר בית סתם או שור סתם וכדתנן [ב"ב דף קז:] המוכר חצי שדהו לוקח נוטל כחוש הריטב"א ז"ל בשם כל המפרשים ז"ל : ארעתא מיעוט ארעתא שתים . פירוש דשם ארעתא שדות הוא והוי כאילו אמר בתי או עבדי דמיעוט רבים ב' וקי"ל כרבנן דאמרי אפי' במטלטלי אין הדמים ראיה לעלויה מילתא שאינו במשמעות הלשון : ואי א"ל זיהרא אפילו בוסתני ופרדיסי . פי' שצריך ליתן לו מכל מין אותן דברים שנקרא בעבורם שם זה ומן הגרועים אבל לא כל הקרקעות שלו עד שיאמר כל [י] אבל אי א"ל כל ארעתא כולן במשמע לבר מבוסתני ופרדיסי שהם גנות ופרדסים מפני שיש להם שם בפני עצמן ואינם בכלל ארעתא : ואי א"ל זיהראי . שהוא שם למי שיש לו קרקעות וגנות ופרדסים אבל לא בתים ועבדים : ואי א"ל נכסי אפילו בתי ועבדי . אבל לא קנה מטלטלי עד דאמר ליה כל נכסי וכן פירש הר"ם ז"ל ורב האי ז"ל בספר המקח אבל אי אמר נכסאי לא קני מטלטלי אע"ג דאמרינן פרק מי שמת (דף קנ.) גלימא איקרי נכסי גבי אמר נכסי לפלוני שאני התם דמתנה הוא ועין יפה דמתנה מרובה אבל הכא מכר. והתם [ב"מ דף קנ.] בהשואל קרדום מחבירו למרפק ביה פרדיסאי דאמרי רפיק ואזיל כל פרדסי דאית ליה איכא למימר דהתם השואל מוחזק והכא הוא איפכא דהמוכר מוחזק ועי"ל כיון שנתן לו הכלי אית ליה לאסוקי אדעתיה דמסתמא יעדור כל הפרדסים דאית ליה וה"ל לפרושי הלכך כיון שלא פירש לו תרי פרדסאי לכל פרדסיו השאיל לו וזה נראה לי משום הכלל המסור בידינו דהמוציא מחבירו עליו הראיה וכל היכא דמצי למידחי ליה דחי ליה אע"פ שהרבה תירוצין נאמרו לומר [כ] דארעתאי ונכסאי משמע כולהו *וכל נכסי אמרו דמשתמע אפילו מטלטלין והעלה הרמב"ן ז"ל בחדושיו שכן דעת רי"ף ור"ח ז"ל לפסוק כוותיה : מי שמכר שדה לחבירו ואמר [לו] מצר אחד ראובן ואותו שדה של ראובן יש לו מאה אמה ומצר אחד של שמעון ולאותו שדה של שמעון אין לו אלא כ' אמה : לא קנה . הקונה שדה זו אלא כנגד המצר הקצר דידו על התחתונה כיון שלא בירר דבריו : ומודה רב היכא דאיכא מצר ראובן ושמעון מחד גיסא ומצר לוי ויהודה מחד גיסא מדהו"ל למיכתב ראובן כנגד לוי ולא כתב ליה . וכתב ליה ראובן ושמעון מחד גיסא ולוי [מחד גיסא] ולא מצר אחר ודאי כנגד ראש תור קאמר דאי לא למה לו להזכיר מצר שמעון כלל וכן פירש הרמב"ם ז"ל דלשון תור מלשון תורי זהב וכל משולש קרוי כן שכן צורת התור ההוא ולא"פ (שאם מכר) [שמצר] לו כל השלשה מצרים שלמים דהא דאמרינן לקמן בסמוך קנה הכל היינו משום שלא נגע ברביעי כלל (אבל) איכא למימר דכיון דכל השדה נכלל בג' המצרים שמקיפין אותו לא חששי אבל הכא שנגע ברביעי גלי אדעתיה שלא נתן לו הכל בג' מצרים אלא לפחות הרוח הרביעי הקצר כן הוא בתוס'

הגהות הב"ח (א)

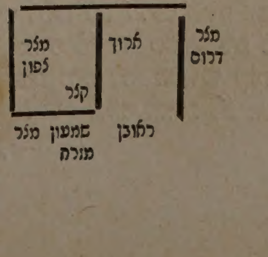

(ב)

(ג)

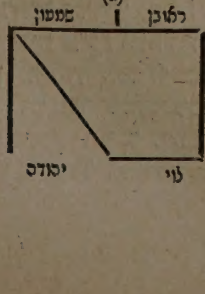

לשון ריא"ז
א האומר לחבירו בית בבתי אני מוכר לך מראהו עליה לפי שגם עליה נקרא בית ויכול לומר לו לא מכרתי לך אלא זה :

חדושי אנשי שם
מהר"ם (א) ומצר לוי יהודה מן המזרח מאה אמה והוי מצר לוי כנגד ראובן חמשים אמה וכן מצר יהודה כנגד שמעון נ' אמה וכתב לו בשטר מצר ראובן ושמעון מן המערב ומצר וכו' וזה ציורו לפי גירסת הר"ם שלפנינו ברי"ף אבל גי' הרשב"ם בגמ' שלנו כתוב ראובן ושמעון מן המזרח לוי ויהודה מן המערב ולפי גירסא שמתק רשב"ם שהיא גירסת רב אלפס מדהוה ליה למכתב שמעון כנגד יהודה יהיה הציור כזה (*) :

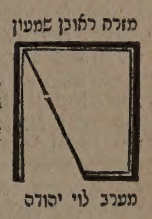

הגהות הב"ח
(א) ואי אמר וכו' בתי ועבדי כ"ז מוקף ונ"ב ואי אמר ליה נכסי אפילו פרדסי ובוסתני לבר מבתי ועבדי ואי א"ל כל נכסי אפי' בתי ועבדי כך היא הגירסא באלפסי ישן גם הרב המגיד בפ' כ"א מהל' מכירה כתב שכך היא גירסת ההלכות וכן פסק הרמב"ם לשם : (ב) נ"ב כזה (א): (ג) נ"ב כזה(ב):(ד) נ"ב כזה (ג) (ה) אברצי כצ"ל :

הגהות מאי"
[א] דמתקריין כצ"ל : [ב] ואיכא כצ"ל: [ג] הכל ביחד בית כצ"ל : [ד] נ"ב ולא שיירית כו': [ה] הציור כמש"כ בצדו : [ו] צ"ל הואך : [ז] צ"ל התור : [ח] נ"ב ולבתר דשתק אודי לתרוייהו: [ט] תיבת אלא צ"ל מוקף : [י] נ"ב נכסי : [כ] נ"ב לשון תוס' וריב"ם מחלק בין פרדיסא לארעתא וה"ה נמי אי הוה אמר מקרקעי הוי אמר כל קרקעות שיש לו וכן התוס' מחלקים גבי נכסי בין נכסיי בין נכסי :

עין משפט
א מיי' פכ"ו מהל' מכירה טור ח"מ סי' ריד :
ב מיי' פכ"א שם טור ח"מ סי' רית ריט :

הגהות חו"י
(א) נ"ב צ"ג נמי עי' בתוס' :
(ב) נ"ב רש"ל גורס דאיכא :

דף סב:

בד"ע ואפילו נכסי

נמוקי יוסף

בתוס': מצר ראובן מזרח ומערב ומצר שמעון צפון ודרום כו'. דאי לא אמר לו המוכר אלא שדה שמצרניו ראובן ושמעון היה יכול ליתנו חצי השדה לבד באלכסון דהא הוה שפיר מצר אחד ראובן ומצר אחד שמעון אבל כשאמר לו רוחין תרתין על כרחו יתן לו כל השדה וכן הדין הוא אם מצר ראובן מזרח ודרום ומצר שמעון מערב וצפון שהיה יכול ליתן לו אלכסון [ז] אחר שהם מצרנים בו: מי שמכר שדהו ומצר לו השלשה מצרים והרביעי לא מצר לו קנה הכל חוץ ממצר רביעי. ולא אמרינן כי היכי דשייר ברוח רביעי ה"נ שייר בכוליה שדה ושיתן לו תלם אחד כנגד ג' המצרים לבד וכל מה שבתוכה ישאר למוכר אלא אמרי' כולו מכר לו חוץ ממצר רביעי דהיינו רביע השדה כנגד אותו מצר רביעי והיינו כשאינו מובלע המצר הרביעי בתוך השלשה מצרים שמצר אבל אם המצרים שמצר ארוכין יותר מן השדה עד שמצר הרביעי נכנס בתוכה קנה הכל ואפילו מצר הרביעי ובלבד שלא יהיה באותו מצר תשעה קבין שהוא שיעור שדה דאז הוא חשוב ואינו נמכר בסתמא כיון שלא מצר לו רוח רביעי א"נ שאין בו דקלין נטועין הרבה משום דקפיד עלייהו והשתא הוו תרתי לטיבותא שנבלע ואינו דבר חשוב: מיבלע ואיכא עליה או לא מיבלע וליכא עליה. דאיכא חדא לטיבותא וחדא לריעותא הוי ספק ואמרינן שודא דדייני. שידונו הדיינים כפי מה שיראה בעיניהם בטעם ובסברא כגון שיראו שהדמים מודיעים או אם מכרו המוכר בעין יפה ואמרו המפרשים ז"ל שזה לשון רב יהודאי גאון הוא שקבל הכי מרבנן סבוראי ולא גמירנא מיניה בעלמא אבל כל היכא דאיכא תרתי לישני הא קי"ל הלכתא כלישנא בתרא א"כ כל היכא דאיכא ספיקא בממונא אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה וכתב ה"ר יונה ז"ל בשם רבינו יצחק ז"ל היכא דלא אשכחן סוגיא בעלמא דמכרעת כחד יש רשות לדיין לדון כפי מה שדעתו נוטה כדאמרינן בסוף כל הנשבעין [דף מח:] האי דיינא דעבד כר' אלעזר עבד כרב ושמואל עבד: אם מכר אדם שדה שיש לו בשותפות וכתב בשטר המכירה או המתנה פלגא דאית לי בארעא אני מוכר [ק] או נותן לך כל חלקי שהוא חצי השדה משמע אבל אמר פלגא בארעא דאית לי משמע חצי ממה שיש לי דהיינו רביע וכן מצא אביי כתוב בשטרות דנפקי מבי רבה כשהיה כתוב דאית לי בארעא היה מפרש בשטר כל החצי וכשהיה כתוב בארעא דאית לי היה מפרש שם רביע כלומר שהיה כתוב שם הלשון עצמו ופירושו: מי שמכר או נתן חלק משדהו ולא פירש חלק השדה אלא שאמר הכי זה השדה מצד [ר] ראובן ומצד שמעון [ומצד מזרח] היא ארעא שלי שממנה פליגא או פסיקא החלק שאני מוכר לך אי לא אמר גם שאר המצרים מצפון ודרום א"כ לא פירש שום חלק מבורר הלכך יתן לו שיעור שדה ולא יותר ואם אמר לו אילין מצרנהא [ש]דהיינו שאר המצרים יתן לו פלגא כיון שייתר בלשונו ודאי דעתו ליתן יותר משיעור שדה דאל"כ למה ליה להאריך כ"כ אי לתשעת קבין שהוא שיעור שדה בלאו הכי צריך ליתן לו כן א"כ ודאי כדי לתת לו חצי השדה הוא דקאמר דאין לנו אלא או לשון פלגא שהוא חציו או שיעור שדה שהוא ט' קבין: אמר המחבר יחלוק פלוני בנכסי פלגא וכו'. הייינו דוקא בשיש לו לחלוק עמו או עם בן אחד מפני שעשאו שותף אבל אם אמר יחלוק עם פלוני ופלוני אינו נראה שיטול אלא כאחד אא"כ אמר יחלוק עם בני שעשה מכולם כלל אחד וכן מצינו בתוספתא [מכילתין פ"ז] שכינו גבי תנו חלק לפלוני בנכסי יטול כאחד מן הבנים ואילו הכא אמרינן נוטל רביע אלא ודאי הכא מיירי שבא לחלוק עמו או עם בן אחד הריטב"א [ת](ולפירוש הגאונים דמוקמי לה [להך יחלוק פלוני] דוקא במתנה. התוספתא דנקט במכר מיירי כגון שאין הדמים ראיה דומיא דמתנה ומסכתת לה דאמר ואני מוכר לך חלק כדשיימי תלתא הריטב"א ז"ל ואמר שכן נראה דעת הרמב"ן ז"ל. ע"כ): סומכוס אומר לא יפחות מרביע. פי' בערוך דסומכוס לטעמיה דאמר ממון המוטל בספק חולקין הלכך מקבל מתנה טוען חצי הוא שלי וחצי הוא שלך והיורש טוען החצי שתודה אקחנו והחצי שאתה אומר שלך אינו כן והלה הנותן אמר אתן לך חלק כל שהוא [והו"ל זה החצי ממון המוטל בספק] וחולקין אותו ונותן לו רביע הבור וכן בכולהו [בחבית אין פחות משמינית שבתי חביות יש בבור כשנותן לו רביע החבית יצא שמינית הבור. בקדרה אין פחות מי"ב לפי ששלש קדרות יש בבור וכשנותן לו רביע הקדרה יצא אחד מי"ב בבור. בטפיח אין פחות מט"ז לפי שד' טפיחים יש בבור וכשנותן לו רביע הטפיח יצא אחד מט"ז בבור וכולן שיעור אחד הוא] דיש ב' חביות בבור וג' קדרות וד' טפיחין משמע מהא דסומכוס דכל היכא שאמר חלק לפלוני סתם ולא פירש כמה נותנין לו רביע דמשמעות חלק סתמא כך הוא בין במטלטלין בין בקרקעות ומשמע מן התוספתא דלאו דוקא במתנה אלא הוא הדין במכר דהכי איתא התם סומכוס אומר המוכר חלק לחבירו וכו' אבל הגאונים ז"ל רבינו האי ור"ח ז"ל מוקמי לה דוקא במתנה וכדמשמע מפשטא דאמר תנו אבל במכר הדמים מודיעים כיון שלא אמר לו חלק ידוע מחשבין ביניהם לפי הדמים דה"ק ליה חלק אחד ששוה כך וכך מעות אני מוכר לך אבל לעיל אמר פלגא בפירות שהוא סך ידוע הלכך אפשר דמיירי בכל גוונא ולא"ת והא קי"ל כרבנן דאמרי בפרק המוכר [דף עז:] גבי צמד ובקר שאין הדמים ראיה י"ל דשאני התם דעילוי במקח מה שאפשר דלא מכר לא עיילי אבל הכא הכל ידוע הוא שזה מכר לו ולא בעינן לעיולי טפי ממה שמכר אלא לברורי מילתא שמכר היכי מכר וה"נ סבר תלמודא לקמן בהמוכר פירות [דף צב.] גבי שור דאמרינן וליחזי דמי היכי משום דודאי שור מכר לו והעלה הרי"ף וכל האחרונים ז"ל דדוקא חלק הוא דילפינן מבור אבל הנך שיעורי אחריני לא גמרינן מינייהו *דאמרינן וטעמא משום דלא קיימינן בטעמא דמילתא דהכי שיעורי: לחבית לקדרה לטפיח. פי' לצורך חבית או שיעור לצורך קדרה או לצורך שתיית בני אדם שיקחו אותו חלק מן הבור

גמרא

קאמר ליה מצר ראובן מזרח ומערב ומצר שמעון צפון ודרום* צריך למיכתב ליה מצר ראובן רוחין תרתין ומצר שמעון רוחין תרתין *מצר לו מצר ראשון ומצר שני ומצר שלישי ומצר רביעי לא מצר לו. רב אמר קנה הכל חוץ ממצר רביעי ושמואל אמר אפילו מצר רביעי קנה אמר רבא הלכתא קנה הכל חוץ ממצר רביעי ולא אמרן °אלא דלא מיבלע אבל מיבלע קנה וכי [א] מיבלע נמי לא אמרן אלא [ב] דליכא עליה ריכבא דדיקלא ולא הוי תשעת קבין אבל [ג] איכא עליה ריכבא דדיקלא והוי תשעת קבין לא קנה ואיכא דאמרי אמר רבא קנה הכל ואפילו מצר רביעי והני מילי דמיבלע אבל לא מיבלע לא קנה וכי [ד] לא מיבלע נמי לא אמרן אלא היכא [ה] דאיכא עליה ריכבא (א) והוי תשעת קבין אבל [ו] ליכא עליה ריכבא דדיקלא ולא הוי תשעת קבין אע"ג דלא מיבלע קנה ושמעינן מהני תרתי לישני דרבא דבשדה (ב) לא שייר ולא מידי ושמעינן (ג) מינה [ז] דהיכא דמיבלע וליכא עליה ריכבא דדיקלא ולא הוי תשעת קבין קנה (ד) מיבלע ואיכא עליה ריכבא דדיקלא לא מיבלע וליכא עליה ריכבא דדיקלא [ח] מאי איתמר להאי גיסא ואיתמר להאי גיסא שודא דדייני אמר *)רבה *פלגא דאית לי בארעא פלגא. פלגא בארעא דאית לי ריבעא אמר רבא מצר ארעא דמינה פליגא פלגא. מצר ארעא דמינה פסיקא תשעת קבין *אמר רב ייםר בר שלמיה לדידי מיפרשא לי מיניה דאביי בין מצר ארעא דמינה פלגא בין מצר ארעא דמינה פסיקא. א"ל אילין (ה) מצראנהא הא פלגא. לא אמר ליה אילין (ו) מצראנהא הא ט' קבין פשיטא *יחלוק פלוני בנכסי פלגא תנו חלק לפלוני בנכסי מהו אמר רבא בר קיסי ת"ש דתניא האומר תנו חלק לפלוני בבור סומכוס אומר אין פחות מרביע. לחבית אין פחות מח' לקדירה אין פחות משנים עשר לטפיח אין פחות משישה עשר ושמעינן מינה דמאן דאמר תנו חלק לפלוני בנכסי סתם דיהבינן ליה

*) בדפו"י הגי' רבא ולקמן הגי' רבה

רש"י

דרך לכתוב חצי מצר בשטר: מצר ראובן מזרח ומערב. כלומר הכותב שטר לחבירו ורוצה לכתוב המצרים ויש לראובן שכינו שתי שדות אחת במזרח ואחת במערב ויש לשמעון שכינו אחת בצפון ואחת בדרום לא יכתוב שדה זו הרי היא בתוך שדות ראובן ושמעון דאתי למיפלג ליה באלכסונו ונמצא שנוטל אלא מצר ראובן ושמעון אבל כשכותב מצר ראובן תרין רוחין ומצר שמעון תרין רוחין הוי ד' רוחין וכ"ש אם יכתוב בפירוש מצר ראובן מזרח ומערב ומצר שמעון צפון ודרום: קנה הכל. כל מה שמובלע בתוך שלשה המצרים: חוץ ממצר הרביעי. (א) התלם עצמו שבמצר הרביעי לא קני ולהכי אהני מאי דלא כתב מצר רביעי: אפילו מצר רביעי. והאי דלא כתבינהו משום דלא צריך: ולא אמרן. דלא קני מצר רביעי: אלא דלא [ט] מיבלע. בתוך שני המצרים שמכאן ומכאן אלא [י] על פי שניהם: אבל [כ] מיבלע קנה. דכל מה שיש בין המצרים הכתובים בתוך השטר קנה: אלא דאיכא עליה. הרכבת דקלים הנטועים שם אי נמי דהוה מצר ההוא בת תשעת קבין כשיעור שדה דכיון דחשיב שייריה לעצמו: לא [שייר]. דבגוף השדה שבין ג' המצרים לא שייר מידי לכ"ע: מיבלע ואיכא עליה ריכבא דדיקלא. דאיכא עליה חדא לטיבותא וחדא לריעותא וכן לא מיבלע וליכא עליה ריכבא דדיקלא: איתמר להאי גיסא. (ב) [ל] דללישנא קמא קנה וללישנא בתרא לא קנה וקא פסיק תלמודא שודא דדייני הלכת הדיינין כיון דמספקא לן ניעביד שודא הכל לפי מה שיראו הדיינים ויכירו המוכר אם עינו רעה או יפה לפי אומד דעתו מיהו בשאר מקומות דמספקא לן בתרי לישני הלכתא כמאן לא אמרינן שודא עד שיפרש כי הכא אלא המוציא מחבירו עליו הראיה: אמר רבה. ראובן ושמעון שהיה להן שדה בשותפות ומכר ראובן את חלקו לאחים מעלמא וכתב לו בו: פלגא דאית לי בארעא. החצי שיש לי בשדה זו אני מוכר לך: פלגא. כלומר כל החצי מכר ולא שייר לעצמו כלום אבל כתב פלגא בארעא דאית לי משמע דה"ק החצי אני מוכר מקרקע שלי נמצא מחצי השדה שיש לו מכר לו החצי דהיינו רביע כל השדה: מצר בארעא דמינה פלגא פלגא. כלומר ראובן שהיה לו שדה ומכר מקצתו לשמעון לצד מערב ולצד מזרח עיכב לעצמו ולא פירש כמה מכר לו וכמה שייר וכתב לו [מ] כל המצרים מצד מערב (לו) [לוי] מצד [נ] מזרח: ארעא דמינה פליגא. קרקע שלי [ס] אותו שדה שמכרתי חלוק ממנו הוא לצד מזרח שלו: פלגא. מכר לו למדקאמר [ע] מינה פליגא משמע חלוקה לחצאין: דמינה פסיקא. משמע שדה הראויה ליפסק מקרקע אחר דהיינו לכל הפחות תשעת קבין דאין חשוב שדה בפחות כדתנן בפרק קמא [דף יא.]: פסיקא. משמע חותך מופש מן המרובה: אי אמר ליה אילין מצרנהא. ואחר כן הזכיר המצרים בפירוש מצד מערב פלוני מצד צפון פלוני מצד דרום פלוני מצד מזרח ארעא דמינה פליגא או פסיקא אם כן אילין מצרנהא הוי יתור לשון והוי ליפות כחו: פשיטא. שכיב מרע או [פ] מחלק נכסיו על פיו שאמר יחלוק פלוני בנכסי שקיל פלגא: תנו חלק לפלוני מהו. כמה נאמר שר"ל אותו חלק ואע"ג דתניא בתוספתא תנו חלק

עין משפט

א מיי' פכ"א מהל' מכירה טור ח"מ סי' ריח:

ב מיי' פי"א מהל' זכיה ומתנה טוח"מ סי' רנג:

הגהות חו"י

(א) נ"ב פי' שרביע השדה לא קנה וצ"ע לדבריו פי' דלא כו': (ב) נ"ב הייטו לפי גי' הגמ' והשרי"י אבל לפי גי' הרי"ף הוי איפכא ללישנא קמא לא קנה וללישנא בתרא קנה:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב דדיקלא: (ב) נ"ב מידי: (ג) נ"ב נמי: (ד) נ"ב לא מיבלע ואיכא עליה ריכבא דדיקלא והוי ט' קבין לא קנה: (ה) נ"ל מצראנהאה פלגא: (ו) נ"ל מצראנהאה ט' קבין:

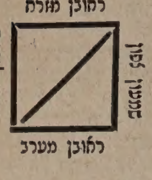

הגהות מא"י

[א] נ"ב לא: [ב] אלא דאיכא עליה ריכבא דדיקלא והוי. תשעת כצ"ל: [ג] אבל ליכא עליה וכו' ולא הוי תשעה קבין קנה כצ"ל: [ד] תי' לא נמחק: [ה] היכי דליכא עליה ריכבא דדיקלא ולא הוי תשעה כצ"ל: [ו] אבל איכא וכו' והוי תשעה אע"ג דמיבלע לא קנה כצ"ל: [ז] נ"ב נמי: [ח] תיבת מאי רשום ונ"ב בגמ' אינו: [ט] הציור נ"ב כזה: [י] אלא הולך על פני שניהם כצ"ל:

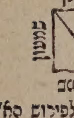

[כ] הציור נ"ב כזה: [ל] נ"ב ולגירסת הרי"ף איפכא ללישנא קמא לא קני וללישנא בתרא קני: [מ] כך כצ"ל: [נ] מזרח ארעא דמינה פליגא כצ"ל וסד"א: [ס] שאותו שדה וכו' חלוק ממנה כצ"ל: [ע] דמינה כצ"ל: [פ] נ"ב כל: [צ] הציור נ"ב כזה

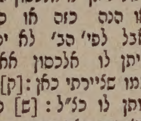

ונ"ב לאפוקי לפירוש הא' יכול ליתן לו אלכסון הנה או הנה כזה או כזה אבל לפי' הב' לא יכול ליתן לו אלכסון אא"כ כמו שציירתי כאן: [ק] או נותן לו כצ"ל: [ר] נ"ב פי' כמו מצד מזרח ומצד מערב והגהת מהרש"ם ומצד מזרח אינו נכון ונ"ל מוקף: [ש] נ"ב ודברי הר"ם אינו כן דלהר"ם אע"ג דהזכיר בהדיא כל סד' מצרים אם לא כתב אילין מצרנהא אינו כלום ולגי' תליא אם הזכיר גם שאר המצרים לפון ודרום: [ת] ולפירוש הגאונים וכו' עד ע"כ נ"ב זהו תירוץ שייך למטה אדברי הגאונים והפי' להך יחלוקו פלוני נ"ל מוקף:

אלא דוקא בבור שא דקאמרינן כו'

ליה ריבעא כמו הנותן בבור חלק סתם שנותנין ליה ריבעא וכן הלכתא °פירוש בור זה בור של מים הוא אם אמר תנו חלק לפלוני בבור סתם ולא א"ל לא לחבית ולא לזולתה יהבינן ליה רביע [א] שאין דרך בני אדם לומר חלק סתם על פחות מרביע אבל אם אמר תנו לו בו חלק לחבית נותנין לו חלק (א) משמנה חלקים ואם אמר (ב) חלק לקדרה נותנין לו חלק משנים עשר חלקים ואם אמר תנו (ג) חלק לטפיח נותנין לו חלק א' משישה עשר חלקים והני שיעורי דמיפרשי בהאי תניא לענין חבית וקדרה וטפיח לא קמינן על טעמיהון שפיר הילכך לא גמרינן מינייהו לדינא אחרינא אבל ודאי מאן דאמר תנו חלק לפלוני (ד) כך וכך סתם ולא פירש כמה הוא החלק נותנין לו רביע כדגמרינן מהאי תניא ואע"ג דחזינן לרבואתא בהאי דינא טעמי אחריני האי טעמא דכתבינן טעמא תריצא הוא ולית ביה ספיקא כלל: אמר ר"ל המוכר בית לחבירו ואמר לו על מנת שדיוטא העליונה שלי דיוטא העליונה שלו *למאי הלכתא אמר רב זביד שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא ורב פפא אמר שאם רצה לבנות עלייה על גבה בונה (א) [ב] דאי נפל הדר באני ליה והלכתא כרב זביד (ה) דאמר אפי' אם רצה להוציא בה זיזין מוציא וכ"ש (ב) אם רצה לבנות על גבה דגרסינן בפרק מי שמת (ו)*אמר רב נחמן אם תמצא לומר בית לאחר (ז) דיוטא לאחר לא הוי שיור חוץ מדיוטא הוי שיור ואליבא דרב זביד דאמר שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא: אמר רב דימי מנהרדעא האי מאן דזבין ליה א ביתא לחבריה אע"ג דכתב ליה עומקא ורומא צריך למיכתב ליה קנה לך מארעית תהומא ועד רום רקיעא מאי טעמא עומקא ורומא בסתמא לא קני

הבור: [ו] בין אמר ליה על מנת. בין א"ל חוץ מדיוטא העליונה דיוטא העליונה שלו ולמאי הלכתא פשיטא אפילו אם לא פירש הוי שלו כדתנן ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה י' טפחים וסתם דיוטא הוא מעקה גבוה י' אמר רב זביד שאם רצה להוציא בה זיזין להשתמש בהן באויר החצר שיוכל להוציא דהכא מיירי כגון שמכר לו הבית והחצר בפירוש הלכך אם לא היה מתנה שיוכל להוציא זיזין ולהשתמש באויר החצר ולא יהא רשאי בעל החצר להגביה ולעקור מהם הזיזין ודאי לא יוכל להוציא כיון שמכר לו הבית והחצר ואע"פ שלא אמר לו אלא על מנת שדיוטא [ז] ולא הזכיר נר מצוה לו לא חצר ולא זיזין מכל מקום דייקינן מדייתר בלישניה לטפויי ליה קאתי וכמו שפירש לו הכי הוא ואע"ג דשמעינו כבר ממתניתין דיתור לשון לטפויי ליה קאתי כדתנן ומודה ר"ע בזמן שאמר חוץ מאלו לטפויי קאתי וכדמפרש במתני' דלקמן [דף סד.] ובודאי בכל ענין מטפינן ואפילו לשייר במה שמכר מ"מ שאני הכא דאתא לשיורי ליה ולמיקני אויר חצר חבירו דהוי כדבר שלא בא לעולם וידוע שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם תדע שאויר נמי הכי הוי דתניא בתוספתא ומייתי לה בירושל' בפרק חזקת הבתים [הלכה א] המוכר עוברי בהמתו לחבירו לא עשה כלום המוכר ולדי שפחתו לחבירו לא עשה כלום [ח] המוכר אויר חורבתו לחבירו לא עשה כלום אלא מוכר לו בהמה ומשייר לו עוברה מוכר לו שפחה ומשייר לו ולדותיה מוכר לו שדות ומשייר לו מעשרות מוכר לו חורבה ומשייר לו אוירה ומהא דמעשרות למדה ר"ש לקיש וכדתניא בברייתא תנו רבנן בן לוי שמכר שדה לישראל ואמר לו ע"מ שמעשר ראשון שלי מעשר ראשון שלו לי ולבני מת מחזיר לבניו ואף על גב דשדה זה עדיין אינו נחרש ואינו נזרע והוי דבר שלא בא לעולם הא אמרינן בגמרא טעמא משום דשורי שייריה מקום מעשר כלומר שמשייר ליה מגוף הקרקע למעשר וטעמא דכל לגבי נפשיה בעין יפה משייר וכדאמר בפרק מי שמת (דף קמח.) המוכר דקל לאחד ושייר פירות לפניו שייר מקום פירי מאי טעמא כל לגבי נפשיה כי משייר בעין יפה משייר ומיהו נהי נמי דאמרינן דשייר מקום מעשר ומקום פירי היינו לענין שיהא שיורו קיים [לו] משום דאין אדם משייר דבר שלא בא לעולם אבל לענין שיהא משויר לבניו אחריו לא כיון שלא הזכיר מקום השדה בשיורו אלא המעשר וקאמר שלי על המעשר היוצא שם בחייו התנה והוי כמי שהתנה ליתן דיכר לאדם בכל שנה דודאי לא יתנו לבניו אחר מותו אלא דיכרי השנים שהיה אביו אם לא נתנם לו וכדאמרינן [גיטין דף עד.] *הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז נותנת לאביו או לקרוביו כיון שהיה דבר שהיו ראוין לו היורשים [ט] במקומו ודוקא הכא גבי מעשר שלא נשאר לו בגוף הקרקע כלל דגוף הקרקע ודאי דלוקח הוי אבל הכא בדיוטא שנשארה לו וכן בדקל אם היה משייר אילנות לפניו כיון דדבר מסוים שייר לעצמו יורש כמוהו ואף היורש יורשם אע"ג דקאמר לי וא"ת ואמאי לא מהני ליה בדבר שלא בא לעולם והא מתנה אדם על דשב"ל שאם אמר שדה מכורה לך ע"מ שתתן לי סאה של חטין מן היוצא שנה שנה ודאי תנאו קיים ואם קיימתנאו שנתן לו כמו שהתנה [מכרו] קיים ואם לאו [מכרו] בטל וה"נ תנאה הוא דאתני בהדיה וי"ל דמש"ה חשבינן ליה שיורא ולא חשבינן ליה תנאה משום דקאמר ע"מ שמעשר ראשון שלי ולא קאמר ע"מ שתתן לי מעשר ראשון [י] וה"ה והוא הטעם בדיוטא הלכך דינא כדאמרן שמשייר לו כח לעשות זיזין ולהשתמש באויר החצר מפני שיש לנו לתלות תנאו על דבר המועיל עכשיו אבל לא מתנה בתועלת העתיד לבא לזמן מרובה כגון שיבנה הדיוטות אם נפלה ולפיכך אם נפלה לא מצי למהדרה ולמבנה דאל"כ מנין לנו הוצאת זיזין כיון שהוצרך לו תנאו שאם נפלה הדר בני לה. [כ] בהאי פירש הר"ש ז"ל דבדיוטא השיגוהו אחד כל המפרשים ז"ל ושינו כל הפירוש אלא לענין הלכתא כולם שוים במה שכתבתי ולענין הפירוש הסכימו כפר"ת ז"ל אחיו שפירש דיוטא בנין שבונין על שורת הכותל ופעמים בולט קלת לחוץ [ל] [להושיב עליו] זיזין וכשהיא בנויה נקרא דיוטא: אם רצה להוציא זיזין וכו'. [מ] אם רצה שהמוכר להוציא זיזין מחצרו ולסמוך אותה ע"ג שורת הכותל לבנות שם דיוטא רשאי: המוכר בית לחבירו סתמא ולא פירש לו עומקא ורומא אע"פ שקנה כל אויר שבתוך הבית או בחצר שמכר לו מ"מ באויר שעל גג הבית או תחת הקרקע נמי אין לו רשות לבנות או לחפור עד שיכתוב לו עומקא ורומא כדאיתא בירושלמי* לאיזה דבר כתב לו עומקא ורומא שאם רצה להשפיל ישפיל להגביה יגביה וכתב הרשב"א ז"ל דדוקא בבית או בחצר בסתמא [לא] קני ליה אבל [בחורבה כיון דסתם חורבות עשויות להבנות אע"פ שלא כתב לו עומקא ורומא יש לו באויר כסתם רומו של בית דהיינו כדנקיט איסורא דמחזא והדר וכדאמרינן ריש פרק השותפין [דף ז.] ובשדה ובכרם כתב ז"ל דמסתמא קני רומא ואם בא מוכר לבנות על גביהן אינו יכול דשוב אלו לא יהיו ראוין לנטיעה ולזריעות אבל עומקא לא קני עד דכתב ליה אבל הרא"ה ז"ל כתב דאפילו עומקא נמי בסתמא כו' כך הם דברי הרנב"ר ז"ל וכ"א כתב הרשב"א ז"ל דדוקא בבית או בחצר אבל שדה בסתמא קני ליה] עומקא ורומא שאם היה בונה למעלה שוב לא היה ראוי לזריעה ואם היה עושה מחילות תחת הקרקע היה מונע יניקת התהום ומן התהום יונקין האילנות והזרעים כדאיתא במסכת תענית (דף ו): [צריך למיכתב ליה מארעית תהומא ועד רום רקיעא] ואע"ג דכתב ליה עומקא ורומא לא אהני למיקני בור ודות ומחילות מפני שאין תשמישם דומה לתשמיש בית עד שיפרש מארעית תהומא עד רום רקיעא או שיכפול ויכתוב עומקא ורומא שתי פעמים ומשום יתור לשון אהני למקני בור ודות ומחילות וכדאמר הכא דמשום דמסתמא לא משמע עומקא ורומא הוא דלא קני [בור ודות] כי כתב עומקא ורומא משום שאינו מיותר הא אי סתמא הוה משמע עומקא ורומא כי כתב עומקא ורומא הוי מקני בור ודות ומחילות משום יתור לשון אבל מארעית תהומא עד רום רקיעא מהני [נ] משמעות הלשון ולא מטעם יתור ולפיכך כתבו רבוותא דאם כתב מארעית תהומא עד רום רקיעא לחוד בלא עומקא ורומא מהני לכל מילי לעומקא ורומא ולבור

*) עיין לקמן.

רש"י

לפלוני בנכסי יורש עם הבנים איכא למימר דהכא איירי בדלית ליה בנים ואע"ג דאית ליה יורשים אחרים לא יהיב אינש דעתיה [ג] וחלק כל דהו קאמר או חצי נכסיו אי נמי הכא איירי כגון דאמר תנו חלק לפלוני בנכסי והשאר תנו לפלוני אי נמי דילמא לא שמיע ליה הך ברייתא אי נמי שמיע ליה ולא ס"ל כי רבנן פליגי עליה דסומכוס כדלקמן והיא רבנן וקי"ל כסומכוס [ד]: בבור. של מים אין פחות מרביע דמספקא לן אי פלגא קאמר או משהו קאמר וממון המוטל בספק חולקין הילכך אין נותנין לו פחות מרביע: לחבית. כלומר אם אמר תנו חלק לפלוני בבור לחבית שלו: אין פחות משמנה. דחאי בור צריך לחבית וכי אמר תנו חלק מספקא לן אי רביע בור קאמר או משהו ויחלוקו: לקדרה. תנו חלק בבור לצורך הקדרה אין פחות משנים עשר דהוא רביע שיעור הצריך לקדרה: לטפיח. כלי קטן לשתות בו והאי שיעורא זוטר מכולה (ובעמוד פירש בענין אחר): דיוטא העליונה. הוא גג שיש לו מעקה גבוה עשרה ואמר במתני' דמוכר הבית לא מכר הגג שיש לו מעקה גבוה עשרה ולכך בעי למאי הלכתא הא אפילו לא אתני היה שלו: שאם רצה להוציא. שאם רצה מוכר להוציא זיזין מדיוטא זו לחצר של לוקח שמכר לו זה הבית והחצר מוציא דכל תנאי שאינו לא מעלה ולא מוריד במאי דאתני אהני לשיור מקום כי הכא דלא היה צריך לתנאי זה [ה] פירוש דבלאו הכי הוא שלו אהני שמשייר מקום שבחצר להוצאת זיזין והכי קאמר על מנת שדיוטא העליונה שלי לעשות בו כל חפצי כבתחלה קודם שמכרתי החצר ולאו דוקא דקאמר על מנת אלא ה"ה אם אמר חוץ מן הדיוטא העליונה הוי דינא הכי כדאמר לקמן פ' מי שמת ודוקא הוא אבל בנו אינו יכול להוציא עד שיאמר בהדיא לי ולבני כדאמרינן בברייתא דמעשר בגמרא בתלמודא בהך מימרא בכל מילתא דדייקינן מיתורא די לנו אם אהני יתור זה לעצמו כמו שפי' ע"מ שדיוטא העליונה שלי וכן גבי מעשר ע"מ שמעשר ראשון שלי אבל לבניו לא מהני תנאי זה המיותר: רב פפא אמר. כולי האי לא מהני תנאי לשייר מקום במה שמכר אלא לענין זה מהני תנאי המיותר שאם רצה לבנות עלייה זו אם תפול על גבי בית זה בונה דאי לא אתני ומכר הבית סתם היתה הדיוטא שלו כל זמן שקיימת אבל אם תפול לא מצי הדר לבנות אחרת על בית זה דלהך דיוטא אישתעבד בית זה של הלוקח לדיוטא אחרת לא אישתעבד עד דאמר ליה בהדיא יתור לשון ורב זביד סבר דלהוצאת זיזין אהני יתור לשון ולא להדר בני לה אי נפל דהוצאת זיזין אסיק אדעתיה כי צריך להן מיד אבל להדר בני לה אם תפול שהוא לעתים רחוקות לא אסיק אדעתיה: חוץ מדיוטא. שמשייר הדיוטא לעצמו הוי שיור לענין הוצאת זיזין כדמסיק: האי מאן דזבין ביתא לחבריה. ורוצה למכור לו גם את הבור ואת הדות: אע"ג דכתב ליה. בשטר: עומקא ורומא. אני מוכר

עין משפט

א מיי' פכ"ד מהל' מכירה סמג עשין פב טור ח"מ סי' ריד:

הגהות הרא"י
(א) נ"ב זה סוף מסקנת הש"ס: (ב) נ"ב דלא כפי' רשב"ם:

[נפויקין הלכה כ']

שלטי הגבורים

א כתב הרמב"ן המוכר בית לחבירו סתם שלא קנה עומקא ורומא פשיטא שאם נפל הבית שאין הלוקח יכול לבנות אלא כשיעור הראשון ואפי' אם כתב לו עומקא ורומא והיתה עלייה בנויה ע"ג העמודים כיון שלא קנאה לוקח אם נפלה חוזר ובונה אותה אבל אם מכרה המוכר לאחר ונפלה אזדא ליה ואין הלוקח יכול לחזור ולבנותה שלא קנה קנין הגוף אלא אותם העצים והאבנים קנה אבל אין הקונה עלייה בנויה ע"ג בית ונפלה חוזר ובונה אותה ע"כ וכתב הטור ואיני מבין דבריו למה אין הלוקח שקונה העלייה מהמוכר יכול לחזור ולבנותה אם תפול כמו שהיה עושה המוכר שמכרה לו שהרי מכר כל הכח שהיה לו:

הגהות הב"ח
(א) נ"ב אחד: (ב) נ"ב תנו לו: (ג) נ"ב לו: (ד) נ"ב סתם בכך וכך ולא פי' כצ"ל: (ה) (דאמר כו' על גבה) תא"מ ונ"ב ס"א אין זה וכן בהשר"י ליתיה וכן משמע מדברי נ"י דלא גרס ליה אבל ברמב"ם מבואר שגם הוא סובר דאפי' זיזין כ"ש אם רצה לבנות ע"ג: (ו) נ"ב דף קמ"ח ע"ב וע"ל בנ"י: (ז) ודיוטא כצ"ל:

בד"ק אמר רבא אר"נ

[לרשב"ג ולע"ק דהא לא קי"ל כוותיה כמ"ש הרמב"ם והטוש"ע אהע"ז סי' קמ"ג]. (ג"א)

הגהות מא"י
[א] נ"ב מכאן נראה דהרי"ף לא פסק כסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין אלא כרבנן ומש"ה פי' הרי"ף טעם אחר על הא דיהבינן ליה רביע משום שאין דרך בני אדם כו' וכ"כ ב"י: [ב] נ"ב כן מסיק בגמ' לרב פפא: [ג] נ"ב ליורשים אחרים: [ד] נ"ב דאמר ממון המוטל בספק חולקין: [ה] נ"ב בפירוש: [ו] נ"ב המוכר בית לחבירו כו': [ז] נ"ב שלו: [ח] נ"ב המוכר מעשרות שדהו לחבירו לא עשה ולא כלום: [ט] נ"ב עומדים: [י] נ"ב קאי אלעיל דפי' הנ"י הטעם ומהא דמעשרות למדה ר"ש לקיש: [כ] ובהאי פירש הר"ש גבי דיוטא כצ"ל: [ל] נ"ב ס"א לחוץ על זיזין [וכ"ה בר"ס ובד"ק]: [מ] נ"ב פירוש: [נ] וממשמעות כצ"ל:

א °אהני עומקא ורומא למיקני עומקא ורומא אהני מארעית תהומא עד רום רקיעא למיקני בור ודות ומחילות: *מתני' לא את [א]הבור ולא את הדות אע"פ שכתב לו עומקא ורומא וצריך ליקח לו דרך דברי רבי עקיבא וחכמים אומרים אינו צריך ליקח לו דרך ומודה רבי עקיבא בזמן שאמר לו חוץ מאלו שאינו צריך ליקח לו דרך מכרן לאחר ר' עקיבא אומר אינו צריך ליקח לו דרך וחכמים אומרים צריך ליקח לו דרך: גמ' יתיב רבינא קא קשיא ליה היינו בור היינו דות א"ל *רבה תוספאה תא שמע אחד בור ואחד דות בקרקע אלא שהבור בחפירה ודות בבנין: וצריך ליקח לו דרך: במאי קא מיפלגי *ר"ע סבר מוכר בעין יפה מוכר רבנן סברי מוכר בעין רעה מוכר איתמר א"ר הונא אמר רב *הילכתא כדברי חכמים ושמואל אמר הלכה כר"ע א"ל רבינא לרב אשי רב ושמואל אזדו לטעמייהו דאמר רב נחמן אמר שמואל [ב]האחין שחלקו לקוחות הן ואין להן דרך זה על זה ולא חלונות זה על זה ולא אמת המים זה על זה ולא סולמות זה על זה והזהרו בהן שהלכות קבועות הן ורב אמר יש להן אמר ליה רב נחמן לרב הונא הלכתא כוותין או הלכתא כוותייכו אמר ליה הלכתא כוותייכו דמקרביתו לריש גלותא דשכיחי דייני [ג]איתמר שני בתים זה לפנים מזה שניהם במכר שניהם במתנה אין להן דרך זה על זה וכ"ש חיצון במתנה ופנימי במכר חיצון במכר ופנימי במתנה מאי סבור מינה דאין להן דרך זה על זה ולא היא דמאי שנא מהא דתנן (א) במה דברים אמורים במוכר אבל בנותן מתנה נותן את כולם אלמא מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב הכא נמי מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב:

*°מתני' המוכר את הבית ב מכר את הדלת אבל לא מכר את המפתח מכר את המכתשת (א) הקבוע אבל לא את המטלטלת מכר את האצטרוביל אבל לא את הקלת (ג) (ב) מכר תנור מכר כירים ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו

רש"י

לך אכתי לא קני בור ודות כדמפרש ואזיל: אהני עומקא ורומא למיקני · עומקא. בגוף הקרקע לחפור תחת הקרקע אם ירצה דאי לא כתב ליה הוי של מוכר לחפור תחתיו בורות שיחין ומערות תחת קרקע הבית ובלבד שלא יזיק לבית. וגם אהני למקני רומא כגון גג שיש לו מעקה גבוה עשרה שאינו מכור סתמא עם הבית וגם לקנות כל האויר עד לרקיע דמסתמא הוי של מוכר לבנות על גבי עמודים באויר ובלבד שלא יכביד על הבית שלקח זה אבל בור ודות לא קנה שאין תשמישו [א] לבית לכך לא הוי בכלל עומקא הבית: ואהני מארעית תהומא למיקני בור ודות. אבל עד רום רקיע לא מהני מידי דמשכתב עומקא ורומא [קנה] עד רום רקיע אפילו גג שיש לו מעקה גבוה עשרה: מתני' אע"פ שכתב לו עומקא ורומא. דלא מהני לגבי בור ודות כלפי' בדרב דימי דכיון שתשמישו חלוק מן הבית שאינו עשוי אלא לשאוב מים: וצריך המוכר ליקח לו דרך. מן הלוקח לילך לבור ודות דמוכר בעין יפה מוכר כדמפרש בגמ': בזמן שאמר לו חוץ מאלו. חוץ מבור ודות ותנאי שלא לצורך הוא ולשפויי דרך קאתי: מכרן הבור ודות לאחר. ועיכב הבית לעצמו: ר"ע אומר אין הלוקח צריך ליקח לו דרך. מן המוכר לבור ודות דמוכר בעין יפה הוא מוכר: גמ' היינו בור היינו דות. למה תני תרתי: בחפירה. בקרקע קשה שמחזיק המים בלא בנין. דות בעפר תחוח שצריך בנין להחזיק המים [ב]: אי תנא בור הוה אמינא [ה"מ בור שהוא בחפירה] אבל דות דהוי בנין כמו בית הוי בכלל בית ואי תנא דות הוה אמינא משום דחשיב אבל בור דלא חשיב הוי בכלל בית: בעין יפה מוכר. ואין משייר לעצמו כלום במה שמכר וגם מכר מה שצריך ללוקח במה שקונה: בעין רעה. ומשייר לעצמו מה שצריך לו ומוכר בצמצום: האחין שחלקו. שניהם מוכרין זה לזה אין להן דרך זה על זה אם זה לוקח בית פנימי וזה החיצון ואין הפנימי יכול ליכנס אלא דרך החיצון אין לפנימי דרך על החיצון דמוכר בעין יפה מוכר ואין משייר לעצמו כלום והפנימי מכר בית החיצון ולכך לא שייר לעצמו כלום אבל החיצון הוא מכר שדה פנימי ובההוא לא שייר הילכך לא שייך גבי דידיה עין יפה שישייר דרך לפנימי בחיצון כי בחיצון הוא לוקח ולא מוכר: ולא חלונות. ואם רצה לבנות בחצירו כותל נגד חלונות של אחיו הרי זה בונה: שהלכות קבועות הן. כלומר שהלכה כן: ורב אמר יש להן. דמוכר בעין רעה מוכר ומשייר לעצמו דבר הצריך לו כגון דרך ואורה: דמקרביתו כו'. ר"נ חתנא דריש גלותא הוה: זה לפנים מזה. ודריסת רגל הפנימי הוא על החיצון: אין להן דרך זה על זה. דאין עינו יפה על זה יותר מלזה: וכ"ש חיצון במתנה. דודאי אוהב יותר לזה שנותן לו בחנם מלזה שמוכר לו: סבורמינה דאין להן דרך. דכיון דאינו מעכב לעצמו שום דבר אין עינו יפה בשל זה יותר מבשל זה: בד"א. דאמרי רבנן צריך ליקח לו דרך לקמן בסוף פרקין: מאן דיהיב בעין יפה יהיב. דאי לאו דרחים ליה לא הוה יהיב ליה מתנתיה: מתני' המוכר את הבית. סתם: מכר את הדלת. דכל המחובר לקרקע הוי כקרקע לכן כל תשמישי הבית הקבועים בו הם מכורין: אבל לא את המפתח. דמטלטל: קבוע. שקבוע בקרקע: אצטרוביל. עיגול שסביב הריחים ודבר קבוע הוא ואינו זז: הקלת.

נמוקי יוסף

ולבור ודות ומחילות וכן כתב ר"ח ז"ל וז"ל זה ששנינו לא את הבור ולא את הדות פירושו המוכר חצרו סתם אע"פ שמכר לו עומקא ורומא לא מכר לו את הדות ולא הבור אם לא יפרש ויכתוב לו בפירוש מכרתי לך חצר זו ובתיה וחזקתם כמו שהם מארעית תהומא עד רום רקיעא ואי כתב לו בלשון זה קנה הכל וכתב ה"ר יונה ז"ל שלמדנו מדברי זה הגאון שזה הלשון מפרש הוא ואע"פ שלא כתב לו עומקא ורומא קנה: מתני' [לא את הבור כו']. מי שמכר ביתו וכתב לו עומקא לא קנה בור ודות שאין תשמישם דומה לתשמיש בית אלא לשאוב מים בלבד עשויין ולא משתמעי בכלל בית עד שיכתוב לו מארעית תהומא עד רום רקיעא כדאמרן לעיל והאי עומקא ורומא למיקני עומקא ורומא וכיון שנשאר לו למוכר זה הבור והדות צריך ליקח לו דרך ממי שלקח ביתו דסבר ר"ע מוכר בעין יפה מוכר ולא שייר לעצמו כלום אפילו דרך וחכמים אומרים א"צ דמוכר בעין רעה מוכר ושייר כל אשר צריך לו לבורו וכן כשמכרן לאחר הבור והדות והשאיר לו הבית א"צ הלוקח ליקח דרך ללכת לבורו ולדותו דהא סבר ר"ע דמוכר בעין יפה מוכר ומכר לו כל מה שצריך לו דהיינו דרך וחכמים סברי דמוכר בעין רעה מוכר הלכך לא מכר לו אלא דוקא בור ודות בלבד הלכך צריך ליקח לו דרך ומ"מ מודה ר"ע אם אמר לו כשמכר לו הבית אני משייר לעצמי אלו דהיינו בור והדות א"צ ליקח לו דרך דכיון שהקפיד לומר כן ודאי אין דעתו להניח הדרך דמש"ה הוא דקאמר דאל"כ פשיטא דבור ודות לא היתה בכלל המכר כיון דלא כתב ליה מארעית תהומא וכו': גמ' בבנין. שהקרקע רך וצריך בנין אבנים כדי שיתקיימו בו מימיו: האחין שחלקו. בית או שדה כלקוחות הן ולמאן דקפיד בלוקח ואמר דבעין רעה מכר לו המוכר הוא הדין בעניים אלו קפדי האחין אע"ג דכמקבלי מתנה חשבינן להו בעלמא כדאמרן [דף עא.] האחין שחלקו זכו בשדה זכו בכולן היינו בדבר שהוא תוך המתנה שנתן לו כגון בור ודות שהם בתוך השדה או דבר שא"צ לו לקרקע אחר אבל דרך שצריך לו לקרקע אחר לא נתן לו ומש"ה אמר הכא דלרב דאמר יש להם דרך זה על זה הוי טעמא משום דמוכר בעין רעה מוכר ומשייר לו מה שצריך לו לקרקע שלו דאל"כ היכי אזיל לטעמיה הא אפילו רבנן דאמרי מוכר בעין רעה מוכר מודו דמאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב כדלקמן ואחין דין מקבלי מתנה יש להן וכדאמרן אלא ודאי כדאמרן ושמואל אזיל לטעמיה דמוכר בעין יפה מוכר ומכר לו הפנימי לחיצון כל החלק החיצון לגמרי הלכך אם הוא בית וצריך סולמות לעלות לעלייה הבאה לחלקו צריך ליקח לו הרשות מאחיו או דרך לאמת המים להשקות שדהו הפנימי הבא לחלקו ואם יש לחלק אחיו חלונות שמאירים לו ואחיו רוצה לסותמן הרשות בידו כלוקח דעלמא ואין זה מעכב עליו ואין להקשות כי היכי דאמרינן [דכשמכר פנימי לחיצון בעין יפה מכר ואין לפנימי] דרך על החיצון משום עין יפה דפנימי אמאי לא אמרינן [איפכא דבעין יפה מכר לו חיצון לפנימי] דיהיב לו דרך עליו משום עין יפה דחיצון משום דחיצון לוקח הוא בחלק חיצון ולא שייך למימר דכשמכר החלק הפנימי ששייר לו דרך בחיצון שאינו שלו ועוד (א) דלא הוי עין יפה [דחיצון] אילו היה לפנימי דרך על החיצון כיון שהיה לו דרך כבר אבל היה עין יפה דפנימי כשלא הניח לעצמו דרך שהיה לו בחלק חיצון: דמקרביתו לריש גלותא וכו'. רב נחמן הוה חתנא דבי נשיאה ורגיל במקום הדיינין הלכך קי"ל כר"ע דאמר מוכר בעין יפה מוכר דשמואל ורב נחמן קאי כוותיה הלכך המוכר וכ"ש הנותן לא הניחו לעצמם דרך במה שמכרו או נתנו: [שניהם במכר [ג] וכו']. דכי אמרינן דמוכר בעין יפה מוכר הייני שנותן ומוותר מחלקו אבל כשנתן ומכר הכל לשני בני אדם מה שעין יפה לזה הוי עין רעה לחבירו וכ"ש כשחיצון במתנה דרחים ליה טפי דלא משעבד חלקו לפנימי אבל פנימי במתנה וחיצון במכר אע"ג דלמוכר עין יפה מ"מ עינו יפה טפי למתנה אפילו לר"ע הלכך דרך נתן לו בחלק החיצון וכ"ש לרבנן דסברי דלמוכר עין רעה ולנותן עין יפה כדאיתא במתני' דלקמן [דף עא:] בד"א במוכר וכו' נמצא דלר"ע אע"ג דהוי עין רעה ללוקח דהשתא המוכר בעין רעה מכר [לחיצון ששייר עליו] דרך לפנימי לא קשה ליה כיון דהוי בעין רעה לנותן אי לא יהיב ליה דרך כדמשמע במתני' דכי מכר את הבור אינו צריך ליקח לו דרך לר"ע משום דבעין יפה מוכר משמע דאי לאו הכי הוי עין רעה ללוקח מלנותן כיון דא"א בלאו הכי לחד מינהו והאמת דלא מיקרי עין רעה כיון דלא משייר לצרכו מידי אלא דעין יפה למקבל מתנה דרחים ליה טפי: מתני' [המוכר את הבית סתם כו'. כללא דמלתא] כל מה שהוא קבוע בבית מכור חוץ מן המפתח דאף על פי שהיא קבועה כדאמרינן בגמרא [דף סה:] מה דלת שהיא קבועה אף מפתח [קבוע] מ"מ אינה מכורה משום דאין קביעותה קביעות גמורה ומפתח זה שאינו [ד] קבוע כגון אותם שאנו קוראים קאדינא"ט בלע"ז שראויות לכל פתח ופתח אבל מכתשת הקבועה היא יותר קבועה ולפיכך היא מכורה: ואיצטרוביל. הוא קבוע נמי קביעות גמור והוא הדבר הסובב עליו הריחים אבל הקלת שהיא טרמו"יא בלע"ז שטוחנין שם חטה אינה קבועה וכן תנור וכירים דאיירי במתני'* לא איירי בקבועים אלא אם אמר ליה הוא וכל מה שבתוכו הכל מכור ואף על פי שהם מטלטלין ודוקא הני שהן תשמישי בית אבל שאר מטלטלין

שלטי הגבורים

כתב ריא"ז

א כתב לו עומקא ורומא קנה שלוקח עומקא ורומא ורשאי לחפור למטה ולבנות למעלה וקונה הגג אע"פ שיש לו מעקה גבוה י' אבל לא קנה הבורות שחפורין כבר שלא הועיל לו זה הלשון אלא שיהא רשאי לחפור למטה ולהגביה למעלה אבל הבורות שחפורין כבר לא קנה עד שיכתוב מארעית תהומא עד רום רקיע ונראה בעיני שאם כתב בלשון זה לא שיירית בזביני אילין קדמי כלום קנה שלוקח אף העלייה שעל גבי ביתו שגם העלייה נקראת בית וגם היא כלולה בכתוב מארעית תהומא עד רום רקיעא:

ב כתב מיי' מכר בית מכר תנור וכירים ורחים ומלבנות הפתחים המחוברים בטיט ולא מלבני כרעי המטה ולא מלבני חלונות אע"פ שהן מחוברים בטיט בזמן שהם לנוי והשב"ם פי' דשל חלונות נ"כ אם מחוברים בטיט נמכרים: לשון הטור ולא ידענא מה ענין מלבני כרעי המטה לגבי מכירת הבית שאין המטה נכללת בכלל הבית כתב מיי' פכ"ו מהל' מכירה אף במוכר ולוקח אין כל דברים הללו וכל כיוצא בהלו אמורים אלא במקום שאין שם מנהג ולא שמות ידועים לכל דבר ודבר כפ"ע אבל במקום שנהגו שהמוכר כך הוא מוכר כך ה"ז מכור וסומכים על המנהג בין בבית בין בחצר בין בשדה בכל הולכים אחר המנהג בין שנהגו כשמוכרים אחד מאלו שמוכרים אותו לבדו או שימכרו עמו כל מה שסביבותיו וכן במטלטלין בכל הולכים אחר שמות הערוכות בפי הכל וזה עיקר גדול בכל משא ומתן הולכים אחר לשון בני אדם באותו מקום ואחר המנהג אבל במקום שאין מנהג ידוע ושמות מיוחדים לכל דבר עושין כמו שפירשו חכמים:

לשון ריא"ז

המטלטלין שבתוך החצר אינן נמכרין עם החצר ואם אמר לו החצר וכל מה שבתוכה אני מוכר לך הרי כל המטלטלין שבתוכה מכורין חוץ מבעלי חיים שהם נדין ממקום למקום כגון בהמות ועבדים כמבואר בקונט' הראיות:

חדושי אנשי שם

ד"ת (א) נ"ל דלאו קושיא היא משום דאמרי' דאין להם דרך הוי עין יפה גבי מכירת פנימי לחיצון ואינה כ"כ רעה גבי מכירת חיצון לפנימי דמ"מ במה שמכר לו לא שייר כלום אבל אי נימא איפכא דיש לו דרך לפנימי על החיצון לפי שהחיצון בעין יפה מכר לו ונתן לזאת הדרך הוי עין יפה לגמרי אבל הפנימי שאף מה שמכר לחיצון דהיינו בית חיצון לא מכרו לגמרי וזו היא עין רעה גמורה שאף במה שאדם מוכר ושייר לעצמו ומש"ה אמר שמואל שאין להם דרך זע"ז שזו עין יפה שלהם שאין לאחד מהם בחלק חבירו כלום:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פכ"ו מהל' מכירה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריד:

[ד"קפט ע"ב]

ב מיי' פ"ב מהל' שכנים סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנב: ג מיי' פכ"ו מהל' מכירה טוש"ע ח"מ סי' ריד:

גמ' א"ל רבא תוספאה (ג"מ)

הגהות הב"ח

(א) נ"ב לקמן סימן תשמה: (ב) [illegible]

הגהות הגר"א

(א) נ"ב כולהו דמוכר בית [illegible] (ב) נ"ב בגמ' ולא את התנור ולא את הכירים:

[גר' רשב"ם לא איירי כו' ב"ח] דהא גרם לא מכר את התנור והכירים. (א"י)

הגהות מא"י [א] נ"ב טוב: [ב] נ"ב והלכך תני תרוייהו: [ג] שניהם במתנה כצ"ל: [ד] נ"ב ור"ש פי' מפתח קבוע שיש מפתחות שאין מזיזין אותן מן הפותחת כגון של כפרים כו':

מטלטלין לא : **גמ'** הנגר · הוא המפתח של עץ הקבוע במסמרים . ומנעול הוא של ברזל וקבוע במסמרים : ולא את המפתח . כדפירשנו במתני' משום דאינו קבוע כ"כ וריחים דהכא איירי בגדולים שאין דרכן לזוז ממקומן : בין כך ובין כך . בין שאמר הוא וכל מה שבתוכו או לאו : לא מכר לא את הבור ולא את הדות ולא את היציע . משום שהם בניינים חשובים בפני עצמם ואין נשמעים במכירת הבית וכיון דיציע מוקמינן עם בור ודות משמע [דהוא] [לעיל דף סא.] ברקא חלילא שהוא חשוב בפני עצמו אבל אפתא מזדבנא ואם תאמר מתניתין [מאי] אתא לאשמועינן הא שמעינן נר מצוה

ממתני' [שם] דלא מכר את היציע אלא מהו דתימא כיון דאמר הוא וכל מה שבתוכו דהוי כאומר עומקא ורומא קמ"ל דלא משתמע אלא מה שהוא תשמיש בית ואין לו שם בפני עצמו וגם לא חשיב בנין בפני עצמו :
גמ' (האי) צנור שחקקו בו וכו'. האי צנור מיירי [ב] כגון שחקקו אותו [ג]לבית קבול לקבל צרורות שלא יעכבו המים וכדתנן התם [מקואות פ"ד מ"ג] החוטט בצנור לקבל בו צרורות בשל עץ בכל שהוא [ובשל חרס רביעית] ר' יוסי אומר אף בשל חרס בכל שהוא [ד] ירד לתוכו עפר וכבש כשר . כלומר שכבש ונדחק שם העפר עד שאין המים העוברין עליו יכולין לשטוף העפר ומש"ה כשר שהרי נתבטל חללו ושוב אינו בר קבלה ולפיכך כשר כדתנן במסכת מקואות [שם] סילון שהוא נר מכאן ומכאן ורחב באמצע אינו פוסל משום דלא נעשה לקבלה ואם חקקו שעשה לו בית קיבול זה בתלוש הרי יש לו תורת כלי קודם שקבעו וא"כ אפילו יקבענו אח"כ לא אזל שם כלי מיניה ופסיל את המקוה כשהוא חסר בשלשת לוגין וג' לוגין מים שאובין פוסלין את המקוה החסר ולא מלינו בין המפרשים מקוה בשאיבה בלא מחלוקת עד דאיכא [ה] רובא דכשרים ומיעוט שאובין ובהמשכה ומיהו היכא דכולן כשרין אפילו מילא בכתף והוסיף עליהם כל היום כולו כשרים דתנן במסכת מקוואות פ"ז [משנה ג] [ו] ארבעים סאה ממלא בכתף ונותן עד שיחזרו מראיהן למראה מים ואם נתן סאה ונטל סאה עד רובא כדאיתא ביבמות פרק הערל (דף פב:) ומקוה שנפסל בשאיבה שניטו [בפרק ג' דמקוואות [משנה א]] שלעולם הוא בפסולו עד שילא ממנו [ז] מלואו ועוד : גרסינן בגמ' [דף סו:] שלח ליה רב נחמיה בריה דרב יוסף לרבה בריה דרב הונא זוטא לנהרדעא כי אתיא הך איתתא לקמך אגבייה עישור נכסי אפילו מאיצטרובלי דריחיא אמר רב אשי כי הוינא בי רב כהנא הוה מגבינן מטמלא דבתי פירוש קי"ל בכתובות (דף סח.) לפרנסה שמין באב והיכא דאין אנו יודעין דעתו נוטלת עישור נכסים וממקרקעי ולא מטלטלי ורבותינו הגאונים שתקנו לגבות ממטלטלין היינו דוקא לכתובה ולמזונות שהוא תנאי כתובה אבל לפרנסה לא ובמקומה עומדת וא"ל רבי ירמיה שתגבה מאיצטרובלי דדין קרקע להם כיון שמחוברים לקרקע וכדר' אליעזר דאמר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע וכן פסקו ר"ח והר"ש ז"ל ומיהו מטמלא דבתי משכירות בתים [גביא] דשכירות קרקע חשיב קרקע כדאיתא פרק מציאת האשה (דף סט.) אמר המחבר והסכימו המפרשים ז"ל דהאי שכירות איירי כגון שהשכירו האב ומת קודם שהגיע זמנו לגבות שאין שכירות משתלמת אלא בסוף השנה והשתא הוי כפירות הצריכין לקרקע שהוא כקרקע ובלאו הכי אי אפשר ממה נפשך דאם השכירוהו יורשים לאחר מיתת האב א"כ ראוי הוא (א) וכתובה ועישור נכסי לא שקלי מן הראוי ואם השכירו האב והגיע זמנו לגבות חובה הוא והרי הוא כמטלטלי ע"כ : **מתני'** קי"ל כרבנן דסברי דבחצר סתם משתמע בתים שבתוכו גם בורות שיחין ומערות דדרך החצר דאית בהו הני ועוד דהני הם תשמיש לבני החצר לבד א"כ כי היכי דמכר חצר מכר נמי הני משא"כ במוכר בית : אבל לא מכר מרחץ ובית הבד ואע"פ שאמר כל מה שבתוכו דמשתמע אפילו מטלטלין היינו דוקא מטלטלין שהם לצרכי הבית ודרך הבתים בהם כמו מפתחות ומכתשת ותנור וכירים כדלעיל ולא מהני *תשמישתיה וחטי ושערי דאילו אין להם שום קביעות בבית ודעתו עליהם להביאם לחצר אחרת שידור בה כיון שאינו יוצא מן העיר דזה ממונו הוא אבל מרחץ ובית הבד אין דרך החצרות שיהיה להם כן ואינו תשמיש מיוחד לחצר אחת דהרבה חצרות משתמשין במרחץ אחד וכן בבית הבד א"כ לא בטילי לגבי חצר ולא משתמעי במה שאמר כל מה שבתוכו ודעת הרשב"א ז"ל שאם מכר לו מצרים ואמר לו כל מה שבתוך מצרים אלו אני מוכר לך דכולהו מכור בין בור ודות בבית או מרחץ ובית הבד בחצר דטעמא דאמרן דאין נמכרין בהדייהו היינו משום דדברים חשובים הם ואינם בטלים וטפלים להני דמכר אבל המצרים *)אינם נמכרים ולא

*) [בדרישה סי' רע"ו הגיה אבל המצרים המה נמכרים כו']

שבתוכו הרי כולן מכורין : **גמ'** *ת"ר המוכר את הבי' מכר את הדלת ואת הנגר ואת המנעול אבל לא את המפתח מכר את האצטרובילאבל לא את הקלת *[ולא את התנור ולא את הכירים] ובזמן שא"ל (א) הרי הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין בין כך וכך לא מכר לא את הבור ולא את הדות ולא את היציע ת"ר "צינור א שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה קבעו ולבסוף חקקו אינו פוסל את המקוה :
*מתני' "המוכר את החצר מכר *[בתים] בורות שיחין ומערות אבל לא את המטלטלין בזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר לא את המרחץ ולא את בית הבד שבתוכה רבי אליעזר אומר המוכר את החצר לא מכר אלא אוירה

רש"י

אפרכסת והיא מטלטלת : ה"ג ולא את התנור ולא את הכירים . דכל הנך מטלטלין הן ולספרים דגרסינן מכר את התנור צריך לאוקומי במחוברים: הרי כולן מכורין. כל הני תשמישי דמטלטלין אבל שאר מאני תשמישי לא זבין אפילו אומר כל מה שבתוכו אני מוכר לך ולא ריבה בלשון זה אלא תשמישין המיוחדים לבית כגון הנך הנזכרים המפתח והקלת וכי האי גוונא : **גמ'** נגר. בריח קבוע בכותל : מנעול . קבוע בדלת : בין כך ובין כך . אפילו אמר כל מה שבתוכה : לא מכר את הבור כו' . דאינו תוך הבית דהיינו בניינים בפני עצמן : צינור . של עץ או של אבן ועשוי כמו סילון ויורדין מים ממנו למקוה : ולבסוף קבעו. בקרקע : פוסל את המקוה . דמים שאובין פוסלין את המקוה דכיון שהיה תורת כלי עליו קודם שקבעו לא נתבטל שם כלי ממנו : קבעו ולבסוף חקקו. הוי כעושה חריץ בקרקע ואין עליו שם כלי : **מתני'** מכר את הבתים. הפתוחים לחצר ובורות שיחין ומערות שבתוך הבית אע"ג דהמוכר את הבית לא מכר בור שיח ומערה לגבי חצר מיהא בטלי ונמכרין בכלל חצר : אבל לא את המטלטלין. תשמישי הבית שאין קבועין והיינו כל הנך דאמרינן לעיל דאינן מכורין בכלל בית וכל [א] שאר מטלטלין שאינן תשמישי הבית : הרי כולן מכורין . כל המטלטלין שהן תשמישי הבית דכל מידי איקרי מטלטלין בר מחיטין ושעורין כדאמרן לקמן בפרק מי שמת : בין כך ובין כך . אפילו אמר כל מה שבתוכה : לא את המרחץ . דאינו בכלל חצר :
גמרא

א כדין הצנור שמתקין תחת הרעפים לקבל המים מהרעפים ומשם נופלים לארץ והולכים אל המקום צריך שיהיה מדף א' שפוי היטב שלא יהיה שם בקעים וסדקים ונקבים כלל וצריך לזוטתו היטב ולא סגי במה שהדף עומד במדרון ובפרט כשיש לדף לבזבזין כמו הצנורות והסיא דפ"ה דמקואות דהעבירו ע"ג כלים אין ראיה דמיירי במעיין דמשום חשש הבאת המים ע"י דבר המקבל טומאה דבמעיין ליכא למיחש ובהבאת מי גשמים למקוה מכונסים איכא למיחש משום טומאה ואע"ג דמשום שאוב היינו מתירים אולי משום דגם הכלי הוא במדרון כמו שנראה נדון דידן דלמא הוא משום שאין לו בית קבול ואפי' שאינו במדרון נמי כשר אבל כי אית ליה בית קבול במקום שהמים עוברים עליו דלמא הוא פוסל משום שאוב אפי' הוא במדרון ודברי מיי' פ"ה מהל' מקואות הכי משמע דמיירי דלית נהו בית קבול ומש"ה מכשיר שכתב מעיין שמימיו נמשכים ע"ג כלים שאין להם בית קבול שולחן וספסל וכו' וכדאיתא פ"ז דמקואות הכר והכסת של עור שכתב בפירוש יש לפקפק עליה דאיכא למימר דהתם היינו טעמא דהרי דכשהוא מעלה הכלי אינו מוריד מים למקוה דכל כמה שהוא מעלהו מהמקוה מעלהו נקי מהמים אבל מי יימר דהמעמיד כלי על שוליו וממשיך ע"ג מים למקוה שלא יהיה שאוב כיון דממשיך דרך בית קבולו עוד התם עיקר עלייתו דרך שוליו אינו משום שאיבה דכבר תנן ליה אלא הוא משום שלא יתסר מים מהמקוה דמיירי במקום שיש לה מ' סאה מצומצמות כמ"ש הטור י"ד סי' ר"א והכי מסתבר דאילו עיקר משום השאיבה היה לנו לראות אם יש בכלי ג' לוגין מים דלכ"ע בסוף אינו פוסל פחות מג' לוגין הלכך לא היה נראה בעיני מכל אלה ראיה אך הראיה דוקפה לידה דפ"ד ממקואות נראה ראיה לפי דברי הטוי"ד סי' ר"א שכתב טעם הכשרה משום שאינה עומדת בענין שראויה לקבל וגם בזה

יש לפקפק דדלמא מיירי בענין שאין המים עוברין תוך הלבזבזין לפי דברי מיי' פ"ו מהל' מקואות שכתב הטעם מפני שלא עשאה לקבל אינו ראיה דאיכא למידק הא עשאה לקבל אפי' עומדת בענין שאינה ראויה לקבל פוסל ולפי שהומרא מדברי מהרי"ק שפוסל התיטוס אפי' בשלא עשאה מתחלה לקבל א"כ אין כאן מקום להתיר לסברת מיי' דעשאה לקבל ולא עשאה חדא היא דבשניהם פוסל ואפי' עומדת בענין שאינה ראויה לקבל איכא לפסול וקצת נראה להביא ראיה דאם עשאה מתחלה לקבל אפי' עומדת בענין שאינה ראויה לקבל שפוסל מדברי הרא"ש פרק מרובה שכתב דלצנור שחקקו ולבסוף קבעו מיירי שעשוי לקבלה אלא שמצדה אחד הוא נמוך והמים עוברין על שפתו דאלמא אע"פ שהוא נמוך מצד אחד דהיינו מדרון פוסל ואע"פ דאיכא למימר דהתם המים מתעכבין גם בתוך הצנור אלא שעוברין על שפתו והכא לא א"א לסיות חילוק בזה דגם הכא א"א שלא ימלא נגדי הנקבים מים ופשיטא שאם באנו לראות אותם הנסרים שהסירו מן המים דודאי היה בנקבים מים דא"א שלא יתעכבו המים ונכנסו בנקבים והלכך נראה לפסול כל עוד שנשוה נקב שאינו עשוי לקבלה לנקב העשוי לקבלה ואין טעם עמידה במדרון מועיל וכן נראה מדברי מהרי"ק שכתב שהתקין הנסרים משופים היטב במדרון רב שלא יתעכב שם מים ויתלחלחו בנסרים מה היה צריך לשופן כל כך היטב וא"ת דלכתחלה לא היה רוצה להקל מ"מ אכתי מה היה צריך לתת טעם למדרון משום שלא יתלחלח כיון שהם עומדות במדרון אין קפידא בכך דבכה"ג אין פוסלים דהשתא לפי דבריו שכתב על כרחין יש לדקדק דאילו יתלחלח הנסר ויינקב שפוסל המקוה ואע"פ שעומד במדרון גם אין לומר דכל עוד שאין המים יורדין מהצנור להדיא לתוך המקוה אלא שיורדין לקרקע ומהקרקע נמשכין למקוה כיון שיש בו המשכה טכל לומר שהשאובין שירדו מתוך גומת הדף לא ירדו למקוה ולומר דדף שיש בו נקב עשוי לקבל אינו עושה שאוב רק המים שעוברים על הנקב ודבר זה מסתייע מדברי הרא"ש בהל' מקואות ותוספתא פ' המוכר שכתבו דחשיב כלי ע"י אותה גומא והמים העוברים על הגומא הוו שאובים ולא כל המים שעוברים על הדף דזה אינו דהא הטור י"ד סי' ר"א כתב דכל הדף נעשה כלי ע"י אותה גומא קטנה שכתב וז"ל אפי' אין הגומא מחזקת אלא כל שהוא נעשה כולה על ידה כלי וכל המים שעוברים עליו חשובין שאובים ע"כ וכן משמע להדיא לשון מיי' שכתב פ"ו מהל' מקואות שכתב דכשהתפר בו כל שהוא פוסל שהרי כל המים שיורדין באין מתוך כלי שנעשה לקבל הלכך אע"פ שהרא"ש כך כתב ודאי דדעתו לומר דהכי היכי שהמים שעוברים על הגומא הוו שאובין כן כל המים שעוברים על הצנור דהטור היה בקי בדבריו טפי מינן ומיהו כתב להדיא דכולם היו שאובין והכי מסתבר דאי לאו היו חשובים כולם שאובין אלא דוקא אותם שעוברים על הגומא לפלוג וליתני בד"א דפוסל צנור כי האי היכא שהמים שעוברים על הגומא יש בהן שלש לוגין אבל ליכא בהם שלש לוגין לא ולא ליתני סתם פוסל דמשמע בפשיטות דפוסל וליכא לעיין אחר דבר אחר ולא מלית אמרת כן אלא כשתאמר דכל המים שבצנור חשיב שאוב דאז ודאי ליכא צנור שיעבור על כולו מי גשמים שלא יהא בו שלש לוגין ולפי סברא זו היה לנו להכשיר דודאי לא נמשך דרך הגומא קטנה שלש לוגין ומ"מ אין להכשיר כאן מטעם דשמא נשארו בקרקע כשמשיכן למקוה על דרך חילוק הרמב"ן ז"ל בתשובותיו סי' ר"ל דהכא נמשכים הן דרך רצפת אבנים שא"א שיבלעו בקרקע והכל הולך למקוה בודאי : בקונטרס ישן שיש בו לקוטים מתוספת שיסה מצאתי בפ' המוכר הבית וז"ל וצנורות שלנו שאין חטוטים מתחלתן ולסוף זמן מרובה נרקבים ומתוך כך נחטטים מאליהן יש לספק אם אותו חטיטה היא חשובה אם לאו הואיל ולא נעשית בידי אדם עכ"ל ומקוה של מעין שנקו אותו בכלים שאינן נקובין וקודם לכן פקקו נביעתו ואחר שנקיה נתזו הפקיקים ונכנסו המים מאחר שנקוהו בכלי שאינו מנוקב יש לחוש שנפל מן הכלי ג' לוגין מים שאובין אחר שנחסר המקוה מכשיעור מ' סאה אמת כי מדברי ת"ס כך הוא נלע"ד ד"ל דאכתי לא אסר ספר ת"ס והתמיר בדבר השאלות אלא היכא סיכא דהוי כעין שאלתות ממש כנדון שהיה לפניו שהיה ברור אלא שחזרו המים מן הכלים לתוך המקוה אחר שנחסר מ' סאה יותר מג' לוגים שיעור שפוסל המקוה כמ"ש שם בשאלה . אבל אם לא נתברר אלינו שחזרו במקוה ג' לוגים מים שאובין שיעור שפוסל את המקוה בכה נראה לפי דעתי דליכא למאן דאסר כלום ובקוטי גדול נ"ל דאפשר למגות שנפלו שמה מים שאובין בענין שיפסלו את המקוה דהא כמה תנאים צריך בזה א' שיפלו מכלי א' או מב' או מג' ולא יותר מזה ואילו נפלו ג' לוגין מד' כלים אין בהם כח לפסול מקוה ואפי' כשנפלו בב' או בג' כלים לא אמר שיפסלו אא"כ שהתחיל ליפול הב' עד שלא פסק הראשון דאז מצטרפים ובלאו הכי לא מצטרפים כדאיתא במס' מקואות פ"ג להדיא והכי פסק מיי' שם בהל' מקואות ריש פ"ה אמת כי צ"ע בזה על דברי מיי' לפי מה שכתב בפי' המשניות פ"ק דתמורה דאין הלכה כמ"ד דיותר מג' אינן פוסלים ואילו נתנו פי' ה' בכלי מקואות פסק דיותר מג' כלים אינן פוסלים ולא עוד אלא אפי' את"ל דכמה פעמים פסק במשנה בפי' מיי' אינו מכוון לפסק החבור דהוי באחרונה מ"מ יש לעיין בסתירת דבריו בפי' המשנה עצמה דבפ"ק דתמורה פסק נגד מה שפסק בפי' משנה פ"ג מהל' מקואות וצ"ע ויהי מה מיי' הכי ס"ל דאינן פוסלים אלא בתנאים אלו וכן פסק הרא"ש ז"ל בהל' מקואות וטור י"ד סי' ר"א להדיא ופסוט דתנאים אלו רחוקים הם מאד למצא אותם אם לא שנה' שנפלו ג' לוגים בפעם אחת מכלי א' וזה נ"כ רחוק ואין לנו לדון כך מסתמא כמו שכתבו התוס' פ"ק דתמורה דף י"ב גבי האי מלתא דתנאים אלו וז"ל כתב הרמב"ד הלכה כיוסי בר חוני לפיכך נראה כשאובין את המקוה לנקותו שמוטלים את המים שבתוכו ובאים מים אחרים התחיהם אין לחוש אפי' ישתייר קצת מן הראשונים במקוה ואע"ג שנופל מן הדלי לתוכו ורוו להם שם יותר מג' לוגים מים שאובין א"ה אין לחוש דמסתמא לא נפלו ג' לוגים בג' כלים ויש מחמירים שנוקבים את הכלי ככונס משקה משום כך חששא דפירוש עכ"ל התוס' אי לימא דאין לחוש לדבר התוס' אפי' לכתחלה לנקותו בכלי שאינו מנוקב משום דדבר רחוק שיפלו ג' לוגים מג' כלים זה אחר זה בשני עד שלא פסק הראשון ולדברי המחמיר נ"כ היינו דוקא לכתחלה אבל בדיעבד מסתמא ודאי לא נפלו שם ג' לוגים בתנאים אלו ובפרט בנדון זה שנקו אותו בכלי א' הכרח הוא לומר דודאי לא נפלו מג' כלים בשני עד שלא פסק הראשון דבכלי א' א"א שלא יפסוק הראשון עד שלא התחיל השני א"כ אין לנו לפוסלו אלא אם נאמר שבודאי נפלו מכלי א' ג' לוגין וזה א"א דשיעור גדול הוא ג' לוגים לומר שיפלו מכלי א' הלכך נ"ל דאין לפוסלו בשביל כך כיון שלא ידענו בודאי שנפלו שם ג' לוגים שאובין שיעור שפוסלים המקוה בתנאי שפוסלים אותו יש לנו לומר דמסתמא לא נפלו בענין ובתנאי שפוסלים אותו דרחוק הדבר הוא והסיא דס' ת"ס שהחמיר ופסל הייני משום שנתברר לו שנפלו בתנאי ובאופן שפוסלים אותו ולא היה שם רק לעיין אם פוסלים במעין או לא כדמוכח להדיא מן השאלה והתשובה הכיא דפשיטא ולא פסלו אותה אם לא היו שם ג' לוגים שאובין בענין שאת"ז שפוסלים ובתנאים הכם וכ"כ בתשובת הרמב"ן סי' ר"ל דמן הסתם לא נפלו ג' לוגים מדלי א' ולא מגנים וכג' כלי הפסק הלכך כל שלא ידענו בבירור נ"ל דיש להכשירו . ולא עוד דאפי' ת"ל דכי להחמיר לכל המרבה להחמיר לא יהא זה אלא ספק נפלו בתנאים שפוסלים ספק לא נפלו כמה ספיקות יש לברכות בזה עד שנתיר אותו כי גם יש כאן ספק אם מים שאובין שפוסלים המקוה בכולו שאוב הוי דאורייתא או דרבנן כמו שכתבו תוס' פ' מרובה והרא"ש האריך בזה והטור י"ד סי' ר"א ולכ"ע מעידוע שנעשה רובו בהכשר מקילין בספק שאירע בו וצ"ע בזה על דברי הטור שספק כך בשם אביו אח"כ ראיה תשובה מהרא"ש שהיה מנגדת לפסק שלו לפום ריהטא וצ"ע ונניח מה שנראה לספק בזה מנדון דידן שנעשה דינו בהכשר הוי דרבנן לכ"ע אלא אפי' תימא דאיכא פלוגתא הוי א"כ ספק אחד ומעתה

המאור הגדול

[דף סו ע"ב] **בעי** רב יוסף מי גשמים שחשב עליהם להדיח את האצטרוביל מהו אליבא דר"א לא תיבעי לך דהא אמר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע אפי' בדף של נחתומין דלא קביעא כולי האי כי תיבעי לך אליבא דרבנן דתלוש ולבסוף חברו לא חשיב להו כקרקע בכגון כלים הללו מי אמרי' כיון דקביעא לעולם קביעותא יתירתא כמחובר מעיקרו דמי והרי הוא כקרקע או דלמא לא שנא תיקו :

הגהות מא"י [א] וכ"ה שאר מטלטלין שאינן בכלל תשמישי כצ"ל : [ב] נ"ב דהתם לינור פרוץ מב' רוחות וכל שאין בו ד' טפחים לא הוי כלי אלא מיירי שחקקו באמצע : [ג] באמצע : [ד] נ"ב שם במשנה היו לרורות מתחלחלים בתוכו פוסלין את המקוה ירד להוטפר ונכבש כשר : [ה] נ"ב פי' דכשרה בשאיבה לכ"ע אלא ברוב הכשר ומיעוט שאוב מלבד ובהמשכה דוקא אבל ע"י נגר אפי' בג' לוגין שאובין לבד פסולין : [ו] נ"ב פי' אם נשתנו מראית מי המקוה מחמת שנפלו שם משקין מפרש אם מתחלה המקוה מ' סאה ממלא בכתף כו' : [ז] נ"ב פי' מים שהיו בו תחלה ועוד דבר מועט למעט מג' לוגין. ב"י :

עין משפט

א מיי' פ"ו מהל' מקואות סמג עשין רמח טוי"ד סי' רא : ב מיי' פכ"ה מהל' מכירה טור ח"מ סי' רטו :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) נ"ע כתוס' כאן ובפ' מציאת האשה שכתוב כגון שהשכירו הבית ומשמע דאתין שם שהשכירו וכ"כ בהגהות מיי' פ"כ מהל' אישות אבל בהגהות אשר"י בהלכה זו כתוב שהשכיר אביהם וכ"כ בפירוש הרב המגיד בפ"כ מהל' אישות וכן מוכיח באה"ע סי' ק"ג :

הגהות הב"ח

(א) תיבת הרי נמחק :

נ"ע שום דלא כפי' הרשב"ם [דף סה: ד"ה הרי כולן]

ולא שייך למימר טעמא משום שהם טפלים להם הלכך כי אמר לו כל מה שבתוך המצרים הללו הכל מכור וראיתי אחרים שכתבו על זה שהוא הגון ומתקבל: גמ' [י] במוכר חצר סתם נמי מיירי דבכלל חצר משתמע הבתים העומדים זו לפנים מזו דחצר כחצר המשכן משמע דכתיב [שמות כז] אורך החצר מאה באמה ורוחב חמשים בחמשים ובתוך זה השיעור שנקרא חצר היה קדש הקדשים ואהל מועד וכל שכן אי אמר דירתא שמשמע לשון דירה וכל שכן אם אמר דירתא דלשון דירה הוא בתים במשמע ואפילו יהיו חשובות כגון [חולסאות והם]

נר מצוה

בתים של חול שעושין ממנו זכוכית

רש"י

אוירה של חצר: **גמ'** תנו רבנן המוכר את החצר מכר בתים החיצונים ובתים הפנימים ובתי החולסאות °והחנויות [א] הפתוחות לתוכה נמכרות עמה ושאינן פתוחות לתוכה אין נמכרות עמה פתוחות לכאן ולכאן אלו ואלו נמכרות עמה ר' אליעזר אומר המוכר את החצר לא מכר אלא מילוסה של חצר: אמר מר פתוחות לכאן ולכאן אלו ואלו נמכרות עמה והא תני רבי חייא אלו ואלו אין נמכרות עמה לא קשיא הא דרוב תשמישתייהו לגיו והא דרוב תשמישתייהו לבר *אמר רבא אמר רב נחמן אמכר לו חולסית ומצולה החזיק בחולסית קנה מצולה החזיק מצולה קנה חולסית פשיטא דהא אמר שמואל המוכר עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן מהו דתימא התם הוא דסדנא דארעא חד הוא אבל הכא הא תשמישתא לחוד והא תשמישתא לחוד אימא לא קא משמע לן:

מתני' בהמוכר את בית הבד מכר את הים ואת הממל ואת הבתולות אבל לא מכר את העבירים ולא את הגלגל ולא את הקורה ובזמן שאמר הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין רבי אליעזר אומר המוכר את בית הבד מכר את הקורה: **גמ'** ים. טלפחא: ממל. א"ר אבא בר ממל מפרכתא: בתולות. אמר ר' יוחנן כלונסות של ארז שמעמידין בהן את הקורה: עבירים. כבשי: גלגל. חומרתא: קורה. קורה: ת"ר המוכר את בית הבד מכר את (א) הנסרים ואת היקבים ואת המפריכות מכר את הריחים התחתונה אבל לא את העליונה ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין בין כך (ב) ובין כך לא מכר את העבירים ולא את הגלגל ולא את הקורה ולא את השקים ולא את המרצופים רבי אליעזר אומר המוכר את בית הבד מכר את הקורה (א) שלא נקרא בית הבד אלא על שם הקורה:

מתני' המוכר את המרחץ לא מכר את הנסרים ולא את הספסלין ולא את הוילאות ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר את המגורות של מים ולא את האוצרות של עצים: **גמ'** ת"ר המוכר את המרחץ מכר את בית הנסרים ואת בית (ג) *היקבים ואת בית הספסלין ואת בית הוילאות אבל לא נסרים עצמן ולא יקבים עצמן ולא ספסלין עצמן ולא וילאות עצמן ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר (ד) את הבריכות (ב) (ה) (ולא את) [ג] המספקות לו מים °בין *בימות החמה בין בימות הגשמים ולא בית כינוס העצים ואם א"ל מרחץ וכל תשמישיו א אני מוכר לך הדי כולן מבורין ההוא דאמר ליה לחבריה בית הבד וכל תשמישתו אני מוכר לך

גמ' ובתי חולסאות. קרקע שעפרו חול שמוציאין ממנו כלי זכוכית ומקום חשוב הוא בפני עצמו: והחנויות הפתוחות לתוכה. שאין מכורין אלא לבני חצר זו: ושאין פתוחות לתוכה. אלא לרה"ר: מילוסה. אוירה אבל בתים וגורות לא מכר כלל: לגיו. לצד החצר: לבר. לצד רה"ר: חולסית. חול שעושין ממנו זכוכית: מצולה. קרקעית הנהר שמוציאין ממנה כסף וזהב וי"מ לדגים: החזיק. מדעת המוכר לקנותו: קנה כולן. והתם מוקי לה בנותן (ג) דמי כולן [ג] דאל"כ לא הוי קנה כולן ומיירי באתרא דלא קנו בכסף לבד אלא בשטר או בחזקה ודי בחזקה שמחזיק באחת: סדנא דארעא. כל השדות הן אדוקין בגוף אחד של קרקע עולם ותשמיש אחד להן שכולן עומדין לזריעה: **מתני'** בית הבד. בית שבו הבד והבית עשוי לכך: ים וממל. כולהו מפרש בגמ': כולן מכורין. ודוקא הנך דצריך לבד: מכר את הקורה. בגמרא מפרש טעמא: **גמ'** טלפחא. [ד] עדשה היינו הגת: מפרכתא. אבן נקובה שמכניסין בו עץ ופורכין בו הזיתים [ה]: כלונסות. עמודים נעולים בראש [הגת] מכאן ומכאן [ו] לקורה ותוקבין זה כנגד זה ונותנין בריחין מזה לזה ומעמידין הקורה על הבריח: כבשי. נסרים שנותנים על הזיתים בבית הבד כשמורידין עליהם הקורה לכובשן: חומרתא. שמגלגלין בו הקורה להעלותה ולהורידה: קורה. קורה כמשמעה שכן בבבל קורין לה קורה: מכר את הנסרים. לאו היינו כבשי דהא מתני' קתני דאינן מכורין אלא הם נסרים שנותנין סביב הזיתים בבית הבד שלא יתפרדו אנה ואנה בהכביד הקורה עליהם והם קבועים שם לעולם: יקבים. היינו ים: מפרכתא. היינו ממל כדפירש לעיל מפרכתא: הריחים התחתונה קבוע בה ונותנין בה זיתים שבתחלה מפרכין אותם במפרכת ואח"כ טוחנים אותם בריחים ואח"כ עוצרין אותם בבית הבד: שקים. עשוי מנוצות של עזים: מרצופים. של עור ונושאין בהן הזיתים לבית הבד: **מתני'** המוכר את המרחץ [ז]. במסכת שבת שבמרחץ יש שלשה בתים זה לפנים מזה הפנימי לרחיצה חיצון עומדין בו מלובשין אמצעי בו פושטין את בגדיהם ותניא בתוספתא המוכר את המרחץ מכר בתים הפנימיות והחיצונות: הספסלין. שיושבין עליהן וי"מ ספלים שנותנין בהן מים לרחוץ: נסרים. שנותנין על קרקע המרחץ ועומדין עליהן שלא יכוו רגליה'[ח]: וילאות. מסך נגד הפתח ולי נראה שהיא אלונטית שמסתפגין בו וכולן מטלטלין הן ולכך אין נמכרין עמה: לא מכר את המגורות. בריכות מים ששופכין מים [ט] לרחוץ: אוצרות. של עצים שמחממין בו המרחץ: **גמ'** בית הנסרים. חדר שבו מצניעין הנסרים: בית היקבים גרסינן. חדר שמצניעין בו את הגיגיות ולי נראה שמצניעין בו את היורות וכל הנך בתים מחוברים למרחץ: בין בימות החמה. שהן מועטין וסד"א לבטלו למרחץ: ולא בית כינוס העצים. ועצים עצמן לאו צורך מרחץ כל כך ה"ה בית העשוי לכך: וכל תשמישו. לטפויי בריכות ואוצרות עצים אתי וכגון שמכר לו מצרים החיצונות והם

נמוקי יוסף

כדאמרינן בפרק קמא דשבת (דף טו:) זכוכיתברייתו מן החול: והחנויות הפתוחות לתוכה. וכגון שאין מוכרין אלא לבני חצר זו: דרוב תשמישתייהו לגאו. נמכרות עמה דכיון דרוב תשמישתייהו לגאו הוי כאילו לית ליה פתח לבר כלל וה"ה איפכא: חולסית. קרקע של חול וכדפי': מצולה. קרקע הנהר שמוציאין בו כסף וזהב ואע"פ דהאי תשמישתא לחוד והאי תשמישתא לחוד כיון שהחזיק באחד מהם קנה חבירו ומיירי בנותן דמי שתיהן דאם לאו לא קנה אלא כנגד מעותיו ואע"פ דקרקע נקנה בכסף מ"מ בעינן שיחזיק דהכא מיירי במקום [שכותבין את השטר] שמעות לבדן אינם קונות והכי אמרינן פ"ק דקידושין (דף כו.) בגמ' נכסים שיש להן אחריות וכו' אמר *רבא לא שנו אלא במקום שאין כותבין את השטר אבל במקום שכותבין את השטר לא קנה עד שיכתוב את השטר אי נמי עד שיחזיק והני מילי בנכסי חבירו דאיכא דעת אחרת מקנה אבל בנכסי הגר לא קנה אלא אותו שדה שהחזיק בלבד כדאיתא לעיל בפרק חזקת הבתים (דף נג:) והייתי מסופק מי שקנה שני בתים והחזיק באחד אם קנה חבירו דס"ל דסדנא דארעא שייך למימר טפי בקרקע ממש מבבתים הבנויים עליו ואח"כ ראיתי לאחד ממחברי ספרים שכתב ומינה למוכר בית ושדה שהחזיק בשדה שקנה בית או איפכא: **מתני'** כל הני דאמרי' דמכר משום דקביעי אבל אחריני דאמרינן דלא מכר משום שהם מטלטלין ופי' (מכר מקום שנעשה השמן ומפורשין) שמות הללו בגמ': כולן מכורין. מטלטלין אלו שהם צורך בית הבד: **גמ'** טלפחא. היא כעין עריבה עגולה כעדשה ותרגומו של עדשים טלפחין: ממל. מפרכתא. היא אבן נקובה שמכניסין בה עץ ומפרכין בה הזיתים: בתולות. כלונסות קבועים הם ומש"ה נמכרים: כבשי. נסרים שנותנים על הזיתים בבית הבד כשמורידין הקורה עליהם לכובשן ומשום דמטלטלי לא מזדבני: חומרתא. הוא דבר שמגלגלין בה את הקורה להעלותה ולהורידה בעגולים העשויין כמין סולמות של אבנים העשויים בינינו ולא הבאתי הברייתא כמות שהיא מפני שפליגא אמתניתין [כ]וקי"ל כסתם מתני' וכן פסקו רבינו חננאל ורבינו האי גאון ז"ל. וראיתי כתוב שנראה כן מדברי הרי"ף ז"ל שכתבה סתם ומה שהביא הברייתא לאו משום דבעי למימר דהלכה היא אלא ללמוד ממנה אותם שנשנו בברייתא ולא נשנו במשנתנו וכן פסקו בההיא דלעיל דהמוכר את הבית מכר את הדלת וכו' וכן נמי כתבתי אני כפי הראוי לענין הלכתא: **מתני'** המוכר את המרחץ. דהם ג' בתים כדאמרי' ביציאות השבת (דף י.) חיצון שעומדין שם מלובשים ביצוני שפושטין שם בגדיהם פנימי שרוחצים שם: נסרים. הם אותן שמשימין ע"ג קרקע שלא יכוו רגליהם: ספלים. ספל מים ונותנין בהם מים לרחוץ: וילאות. בגד שמסתפגין בו בשרם והני מטלטלי נינהו ולפיכך לא מכר: מגורות. הם בריכות מים ששופכים מים לרחוץ: ואוצרות של עצים. לחמם המרחץ ואלו אינם נמכרים מפני שאין אלו מאני תשמישתא לצורך המרחץ כ"כ לפי שיכול לחמם המרחץ בלא קיבוץ גדול של עצים אלא ילך לשוק בכל יום ויקנה כפי צורך היום וכן במים נמי הלכך ממונו הם כמו חטי ושערי ואינם נמכרים: **גמ'** יקבים. הוא כעין סודר שמעטפים בו ראשם מפני חום המרחץ וכל הני בתים [מחוברים] לבית המרחץ אבל לא המטלטלין עצמן: אית דגרסי ספסלים והם שיושבים בהם בבית המרחץ אבל במתני' תני ספלים: בימות הגשמים. שיש בהם מים הרבה ולא בטילי לגבי מרחץ משום דחשיבי ואף לא בימות החמה שהם מועטין וטעמא פריסנא במתני': כולן מכורין. דלטפויי אתא וכגון דא"ל ואילין מצרנהא והם בתוך המצרים כדמפרש ואזיל [בדף סח:] גבי חנואתא דכיון דאמר כל תשמישיו והם בתוך המצרים שמכר לו קנה אבל אמר כל מה שבתוכו כיון דהני חנואתא אינם בתוכו אע"פ שמכר לו מצרים חיצונים והם בתוך המצרים לא קנה דאמרינן מצרים הרחיב לו והר"ם ז"ל פי' דחנויות אלו עיקר תשמישן למכור פת ויין אלא דשטחי נמי בהו שומשמי לייבשן כדי לעשות מהן שמן לבית הבד ואפ"ה אמר דכולן מכורים פי' דמיוחדים לבית הבד וכדפירשנו למעלה וכ"ש הוא במרחץ ובית הבד שהם בתוך החצר ואע"פ שאינם מיוחדים

שלטי הגבורים

ומעתה ראה כמה ספיקות יש אי ספק אם נפלו ג' לוגים אלו בתנאים שפוסלים המקוה ספק לא נפלו וא"ת לומר נפלו שמא חזר והוציאם בדלי ולא נשאר במקוה כלל מן השאובין כמ"ש הרמב"ם בתשובות סי' ר"ל דהו"ל ס"ס דאפי' בדאורייתא דמחמירים בס"ס אזליק לקולא ולא עוד דאי בספק שמא מים שאובין פוסלים כמעין שמא אינן פוסלים ואפי' שפקקו נקבי מעין לא חזר בשביל כך להיות מקוה לפי האמת כמ"ש הרמב"ן בתשובה סי' רל"א דנמצא א"כ יש כאן ג' ספיקות חזקות ויש לסמוך עליהן ולהקל מלבד די"ל דאפי' בספק חד הוי סגי דספק שאובין בזה אינו רק מדרבנן לכ"ע מלבד די"ל דאין כאן ספק הנראה לע"ד כתבתי דרך משא ומתן:

א אמר לו מרחץ וכל תשמישו וכו' כ' ריא"ז ונראה בעיני שאין לחלק בזה בין אם כתב לא שיירת בזביני אילין כלום בין אם לא כתב:

ג"ל [רב ג"א]

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ס"א הנגרי' [וכד"ס שהיה לפני הב"ח וכד"ק הגירסא הסירים]: (ב) נ"ב בגי' הגמ' יש נוסחאות שכתב בהן בברייתא תחלה אבל לא מכר את העבירים כו' ואח"כ כתב ובזמן שא"ל היא כו' ולפי גירסא זו הברייתא מסכמת עם המשנה אבל גי' הרמב"ם היא שהברייתא חולקת עם המשנה ופסק כברייתא וכ"ה באלפסי ישן והרא"ש תמה על זה ועמו הסכים נ"י: (ג) נ"ב וכך היא גי' הרא"ש אבל באלפסי ישן גורס יקמים והיא גי' רשב"ם: (ד) נ"ב לא: (ה) תא"כ:

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי' כן פתוחות לתוכה לבדה או לכאן ולכאן נמכרות עמה: [ב] נ"ב בגמ' לא את הברכות המספקות לו מים: [ג] נ"ב דאישתעבד כולן בשביל מעותיו: [ד] נ"ב ל' ר"ש טלפחא היא עריבה שקורין חייש ועגולה כעדשה: [ה] נ"ב בבית הבד: [ו] תיבת לקורה רשום למחוק: [ז] נ"ב בית שעשוי לרחוץ בו וג' בתים הן זה לפנים מזה כדאמרינן וכו': [ח] נ"ב מחום הקרקע: [ט] למרחץ כנ"ל: [י] נ"ב אמר רבה אי אמר דירתא כ"ע לא פליגי דבתי משמע כי פליגי דא"ל דרתא מ"ס תרביצא משמע ומ"ס בתי משמע. א"ד אמר רבה אי דא"ל דרתא כ"ע לא פליגי דבתי משמע כי פליגי דא"ל חצר מ"ס חצר אוירה משמע ומ"ס כחצר המשכן משמע: [כ] נ"ב דמתני' קתני היא וכל מה שבתוכו כולן מכורין ובברייתא אע"פ כן לא מכר את העבירים כו':

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ק מהל' מכירה סמג עשין פב טור ח"מ סי' קלב:
ב מיי' פכ"ה מהל' מכירה טור ח"מ סי' רטו:

הגהות הרי"ו

(א) נ"ב נ"ל שר"ל כמו ונתת את הבדים בטבעות הארון: (ב) (ולא את) רשום קו על תיבות אלו: (ג) נ"ב א"כ מה מקשה פשיטא דלמא הא קמ"ל אע"פ דלא נתן דמי שניהן:

וגי' רשב"ם שלפנינו בגמ' כך הוא בית היקמים גרסי' בתוס' וי"מ חדר שמצניעים בו הגיגית שמשימים בהם מים חמים ולא נהירא לי דהיינו נמי בית היורות דקתני בתוס' וי"מ יקמים סודר שמעטף בו ראשו מפני חום המרחץ. מהר"ם

מיוחדים לבני החצר לבד מיוחדין מיקרי כיון דאמר כל מה שבתוכו ואילין מצרנהא [ד] [קנה] וכדפי' [לעיל במתני' דמכר את החצר כן כתב בשם הרשב"א] : כל משניות הללו איירי במוכר סתם וכשמכר העיר כל זה בכלל : שלחין. הם שדות הסמוכות לעיר וכ"ש פרדסין שסמוכין לעיר שהרי עשויין לטייל לבני העיר : אבל לא המטלטלין. הנך שפירשנו לעיל גבי בית וחצר : בזמן שאמר וכו' כולן מכורין. ואפילו חטין ושעורים וכרים וכסתות וכל מטלטלי דלא ניידי דכיון שילא מכל העיר ללכת אל עיר אחרת הולאת המטלטלין הוי מרובה מהשבח : גרסי' בגמרא [דף סח:] תניא המוכר את העיר לא מכר את סיריה ולא את בנותיה ולא החורשים המוקלין הימנה ולא ביברין של חיה ושל עופות ושל דגים דנגיח קייהו לבר : סיריה פסקי באגי. שהם שדות רחוקות מן העיר : בנותיה. כדפרש"י [כפרים] ואפילו סמוכין וכ"ש אם יש לה חלק אחד בים וחלק אחד ביבשה והיא בים : [ה] דנגיח קייהו לבר. שפתיחתן פתוחה לצד חוץ מן העיר דאז אינו נחשב עם העיר אבל אם פתיחתן לצד העיר או החורשים שהם יערות פתוחין לצד העיר נמכרים עמה. [האבנים] דמתני' מפרש בגמ' [דף סט.] [ו] אכפי. עמרים (או כתף) והם אבנים גדולות שמשימים על העמרים שלא יפזרם הרוח ואע"ג דתשמישן המטלטלין הם כיון דמיוחדין לזה התשמיש ואין מזיזין אותם מן השדה לעולם כמחובר חשיב להו. ואת הקנים אמרי דבי ר' ינאי קנים המחולקים שמעמידים [תחת] הגפנים. [ז] מפני שלא יתלכלכו האשכולות בקרקע : ואת התבואה אע"ג דמטיא למחצד. כלומר ואיכא מאן דאמר כל העומד לקצור כקצור דמי הכא לא אמר : ואת מחיצת הקנים ואע"ג דאלימי. כלומר שהם עבות וגסות כיון שאינה בית רובע אין להם חשיבות ובטלות הם לגבי שדה : ואת השומירה ואע"ג דלא מיחבר בטינא. פי' סוכת נוצרים והיא קבועה בשדה ואע"ג שלא שם סביבותיה טיט הרבה כמנהג העולם מכל מקום כיון שמכוסה וטוחה מלמטלה כמחוברת דמיא : ואת חרוב שאינו מורכב ואע"ג דאלימי. בטל הוא לגבי שדה דאין לו שם עד שמרכיבין אותו דהיינו כשמזקין וגדל הרבה וכן בתולת השקמה היא בבחרותה ובטלה היא וממילא שמעינן מזו המשנה שהמוכר את השדה מכר את הכרם וכן כל שאר האילנות בכלל שדה הם אחד גפנים ואחד כל אילן חוץ מחרוב המורכב וסדן השקמה : ולא את האבנים וכו' דלא מחתן. כלומר שלא נעשה בהם מעשה זה ואע"ג דמתקנן להכי : ולא את הקנים וכו' דלא מוקמי. אף על פי שמתוקנות לעמוד תחת הגפנים כיון שלא העמידם שם לא בטילי : ולא את התבואה וכו' אע"ג דצריכא לארעא. שלא הגיע זמן קצירתה כשתלשן מכל מקום השתא אינן בכלל שדה : ולא את מחיצת הקנים ואע"ג [ח] דקטיני : ולא השומירה וכו' ואע"ג דמחובר [ט] בטינא. • כלומר הכלונסות כיון שאינה טוחה ומכוסה מלמטלה בטיט : ויש לה שם בפני עצמה וכו']. דחשיבא היא זאת כיון שיש לה שם אע"פ שאינה בית רובע כקנים שהיא בית רובע : (גמ') דקלים. הם גדולים : תאלין. שתלים שהם בחורים קטנים : הוצין וצילין. אילנות הם שאינן מוציאין פירות והא דצריך למכתב ליה הכי משום ב"ד טועין הוא שלא יטעו לומר שלא מכר לו אלא הקרקע אבל לפי האמת [אפילו לא כתב לו] אי אתי אידך לערער אין ערעורו ערעור דלעולם האילנות מכורין בכלל הקרקע [ומ"מ] הוא טוב לכתוב כן כדי [שלא יצטרך לבא לב"ד א"נ משום חשש ב"ד טועין] והיינו שופרא דשטרא : [א"ל לבר מדיקלא פלניא]. אע"פ שיש אחרים דקלים טובים ממנו לא שייר אלא אותו שפירש כיון שהוא טוב דדעתו ליהנות מן הפירות והשאר נמכרין עם השדה אבל אי דיקלא [בישא] הוא אע"פ שיש אחרים *שטובים ממנו כ"ש ששייר לעצמו האחרים והוי כאילו אמר [אפילו] דקל זה שהוא בישא אני משייר אבל אותם שהם רעים ממנו נמכרים הם דהטוב שבהם בחרו ומיהו כתב הרשב"א ז"ל דאם היו שם אילנות אחרים טובים מהדקל שאמר לא אמרינן כ"ש הנך אלא מאותו המין שמשייר בפירוש כיון דמסתמא הכל מכור : [ארעא ודיקלא] כו'. הכא מיירי דאין דקלים באותו שדה ואשמועינן דכל היכא דיהיב ליה תרי דיקלי לא מצי אידך למימר דיקלי [בהאי] ארעא דוקא שקילנא אלא כיון דיהיב ליה תרי דיקלי ואע"ג דלא הוו בארעא דזבין ליה חייב אידך לקבולה דלא הוי מקח טעות כיון דלא א"ל ארעא בדיקלי אבל אי לית ליה תרי דיקלי לא מצי אידך לחיובי למזבן ליה דהא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וזביניה לאו זביני ניהו וכתב הר"ש ז"ל דאי הוו דיקלי בארעא דזבין ליה לא מיבעי למימר דקנה כולן בכלל שדה כדאמרן לעיל אלא אי [ליתנהו] בעי לקיים דבריו וצריך

נר מצוה

לך הוו ליה הנהו חנוואתא אבראי דשטחי בהו שומשמי אתא לקמיה דרב יוסף א"ל תניא[א](א) בית הבד וכל תשמישתו אני מוכר לך הרי כולן מכורין א"ל אביי והא תני ר' חייא אין כולם מכורין אמר רב אשי חזינן אי א"ל בית הבד(ב) וכל תשמישתו אני מוכר לך ואילין מצרנאהא קני ואי לא לא קני :

מתני' *המוכר את העיר מכר(ג) *בורות שיחין ומערות והמרחצאות והשובכות ובית הבדין ובית השלחין אבל לא את המטלטלין ובזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה אפילו היו בה בהמה ועבדים הרי כולן מכורין רשב"ג אומר המוכר את העיר מכר את הסנטר : וליתא לדרשב"ג :

*מתני' המוכר את השדה מכר את האבנים שהם לצרכה ואת הקנים שבכרם שהן לצרכו ואת התבואה המחוברת לקרקע ואת מחיצת הקנים שהיא פחותה מבית רובע ואת השומירה *העשויה בטיט ואת החרוב שאינו מורכב ואת בתולת השקמה אבל לא מכר את האבנים שאינן לצרכה ולא את הקנים שבכרם שאינן לצרכו ואת התבואה התלושה מן הקרקע ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר את *מחיצת הקנים שהיא בית רובע ולא את השומירה שאינה עשויה בטיט ולא את החרוב המורכב ולא סדן השקמה :

גמ' *א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן לא מחיצת הקנים בלבד אמרו אלא אפילו ערוגה קטנה של בשמים ויש לה שם בפני עצמה אין נמכר עמה היכי דמי אמר רב פפא והוא דקרי בי ורדי דפלניא *אמר רב יהודה האי מאן דזבין ארעא לחבריה צריך למיכתב ליה קנה לך דיקלין ותאלין [ג] והוצין ואע"ג דכי לא כתיב הכי קנה אפילו הכי שופרא דשטרא הוא °א"ל לבר מדיקלא פלניא חזינן אי דיקלא טבא הוא שיורי שייריה ואי דיקלא בישא הוא כ"ש הנך. ארעא ודיקלי א חזינן אי אית ליה דקלים יהיב ליה תרי דיקלי ואי לא זבין ליה תרי דיקלי ואי משתעבדי פריק ליה תרי דיקלי (א) (ואיכא מאן דשמיע ליה מהאי מימרא דמאן דמזבין לחבריה מידי דשכיח למיזבן אע"ג דליתיה לההוא מידי ברשותיה מיחייב למיזבן (ד) ולמיתן ליה ואנן לא סבירא לן הכי דכל מידי דלאו ברשותיה דבר שלא בא לעולם הוא והא דאמרינן הכא זבין ליה תרי דיקלי לאו חיובי מחייבנא ליה למיזבן ליה תרי דיקלי דדבר שלא בא לעולם הוא אלא רשותא יהיבנא ליה למיזבן ליה תרי דיקלי דאי א"ל זבינגא

רש"י

והם בתוך המצר כדלקמן : חנוותא. חנויות למכור פת ויין : דשטחי בהו שומשמי. לייבשן לעשות שמן בזה בית הבד אבל עיקר תשמישו הוא למכור פת ויין : [אין] כולן מכורין. כי אין מיוחדין לבית הבד : אי א"ל בית הבד וכל תשמישיו ואילין מצרנהא. והני בכלל המצרים קנה ולא אמרינן דמצרים הרחיב לו דכיון דהנך חנן קלא לתשמיש הבד והמרחץ והם בתוך המצר ואומר וכל תשמישיו ודאי מכרן לו אבל אם לא אמר לו כל תשמישיו אע"פ שכתב לו בית הבד ואילין מצרנהא אמרינן מצרים הרחיב לו : מתני' מכר בתים. וכ"ש חצירות שהם עיקר העיר דעיר משמע אויר עיר : בית השלחין. הסמוכין לעיר ובגמרא פליגי אי איירי בשדה בית השלחין או בגנות ופרדסים השייכים לעיר : אבל לא את המטלטלין. מאני תשמישתיה כגון תנור וכיריים וכל הנך דאמרינן לעיל לא מכר וכ"ש חטים ושעורים : הרי כולן מכורין. אפי' עבדים ובהמות שהן מטלטלין דניידי כ"ש חטין ושעורין ושאר מטלטלין דלא ניידי וכסף וזהב : סנטר. שומר השדות ואיכא מאן דאמר סנטר היינו שדות עצמן ושלהין [ג] היינו גנות ופרדסים השייכים לעיר : מתני' מכר את האבנים שהן לצרכה. שהן סדורות לגדור גדר לשדה ואיכא מ"ד אבנים שמניחין על העומרים שלא יפזרם הרוח : ואת הקנים. שקושרין בהן הגפנים שלא יפלו הענבים על הארץ וממילא שמעינן שהגפנים והוא הדין לכל האילנות מכורין בכלל השדה כדלקמן חוץ מחרוב וסדן ושקמה : מחיצת קנים. קנים הרבה גדילים בקלח אחד : שהיא פחותה. אז בטילה לגבי השדה : שומירה. סוכת שומרין המחוברת בקרקע בטיט : ואת החרוב. בבחרותו כשעדיין לא הורכב וכשמזקין מתגבר ומרכיבין אותו יש לו שם בפני עצמו ולא בטיל לגבי השדה : בתולת השקמה. בבחרותה קודם שחתכו ענפיה דכשמזקין קוצצין את הענפים וגדילים הרבה במקומה וקרוי סדן השקמה : לא מכר את מחיצת הקנים. שכל אלה חשובים כשדה בפני עצמו והוי כמוכר שני שדות ואיכא שדה שלישי מובלע ביניהן שאינו נמכר עמהן דשני שדות מכר ולא שלש' הכא נמי שדה אחד מכר לו ולא שנים : גמ' דקלין. שגדלו כל צרכן : תאלין. דקלים בחורים : הוצין וצילין. מיני דקלים הם ואע"ג דכי לא כתיב ליה הכי קנה הכל חוץ מחרוב המורכב וסדן השקמה כדקתני מתניתין : שופרא דשטרא הוא. שאפילו אם יבא לפני בית דין טוען יהיב דאמרי ליה כי הוא כתוב בשטר : אמר ליה. מוכר ללוקח שדה זו אני מוכר לך לבר מדיקלא פלניא. אי דיקלא טבא הוא. כלומר הוא מן הבינונים שטוענין קצת פירות איהו לחודיה שייריה דדעתיה ליהנות קצת מפירות שדהו וכל שאר דקלים הם מכורים בכלל שדה זה : ואי דיקלא בישא הוא. כגון דלא טעין : כל שכן. שאר הטובים ששייר לעצמו דהכי קאמר אפילו זה הגרוע אני משייר מיהו אם יש בשדה בישי טפי איניהו מזדבני בכלל השדה : ארעא ודיקלי אני מוכר לך. אלו הן שתי מכירות דהא לא קאמר ארעא בדיקלי דהוה משמע בדקלים שבתוכה : יהיב ליה תרי דיקלי. לבר מאותה שבשדה שהן מכורין בכלל השדה ולא גרס אית ביה דיקלי יהיב ליה תרי דיקלי דהוה משמע שאם היו בו דקלים באותו שדה שמכר יתן לו רק שנים ולא יותר ואין נראה דאי אמר ליה האי ארעא מזבנינן לך קנה הכל אף הדקלים וכשהוסיף לפרש ארעא ודיקלי (ה) יפסיד הלוקח כ"ש שייפה כחו כדאמרינן לעיל צריך למיכתב ליה ודיקלי ותאלי לשופרא דשטרא ועוד דהוה ליה למימר לא יהיב ליה אלא תרי דיקלי אלא ודאי דקלים אחרים לבר מאותם שבשדה איירי : ואי לא זבין ליה תרי דיקלי.

שלטי הגבורים

א אמר לו קרקע ודקלים אני מוכר לך פי' ר"י שאין נותן לו אלא ב' דקלים ואפי' יש בו דקלים הרבה ורשב"ם פי' צריך ליתן לו כל השדה כמו שהיא עם כל הדקלים שבה ועוד פי' מכר לו ב' דקלים אם יש לו ב' דקלים במקום אחר יתנם לו אבל אם אין לו א"צ לקנותם כדי ליתנם לו שאין אדם מקנה דבר שאינו ברשותו ואם אין בו דקלים כלל יראה שא"צ לקנות לו דקלים כדפי' והקרקע נמי קנוי לו כמו שהוא ששתי מכירות הן שאין מכירת הקרקע תלוי' במכירת הדקלים אבל מיי' כתב אפי' לא היו בו דקלים אם רצה לקנות לו שני דקלים ה"ז קנה המקח ואין הלוקח יכול לומר איני רוצה אלא בקרקע שיש בו דקלים יראה מדבריו שאם אינו נותן לו שני דקלים שגם מכר הקרקע בטל כן פי' רי"ף והרא"ש כתב כדברי רשב"ם :

כתב ריא"ז היו שלו טובים אינו יכול לקנות וליתן לו פחותים ממקום אחר ואם היו שלו ממושכנין לאחרים חייב לפדותן וליתנן לו שלא מכר לו אלא משלו ואם לא היו לו דקלים כל עיקר חייב לקנות שני דקלים מאחרים וליתן לו :

גי' רשב"ם ואשר"י וכ"ה בספרים שלנו חיצת הקנים [מהר"ס]

הגהות הב"ח

(א) נ"ב גי' אלפסי ישן מהא שמעינן דמאן דמזבן ליה לחבריה מידי דשכיח למיזבן אע"ג דליתיה להשתא מידי ברשותיה מיחייב למיזבן ולמיתן ליה וקי"ל נמי פוסקין על שער שבשוק ואע"ג שאין לו ותניא נמי בתוספתא המוכר פירות לחבירו בחזקת שיש לו ונמצא שאין לו לאו כל הימנו לאבד זכותו של זה ע"כ גירסת אלפס ישן ובדברי הראב"ד בהשגותיו מפורש שכך היה גורס באלפסי עיין בפכ"ד מהל' מכירה :

ד"ת מ"ז וע"ש גירסא אחרת [ועי' בהגהות הב"ח]

הגהות מא"י

[א] נ"ב בגמ' בית המרחץ : [ב] נ"ב בגמ' וצילין : [ג] ושלחין דת"ק כצ"ל : [ד] תי' קנה נ"ל מוקף : [ה] נ"ב דבגמ' פריך ברייתות אהדדי ומחלק בין גו לבר והא דמפרש או החורשין שהם פתוחין לצד העיר יותר מבשאר דברים משום דבגמ' פריך והא תני החורשין המוקלין לא משמע ... מפרש בגמ' עמרים כצ"ל : [ו] נ"ב פי' : [ח] נ"ב פי' קנים דקים : [ט] נ"ב בגמ' ואע"ג דמחובר בארעא :

ד"מ מהר"ס

עין משפט

א מיי' פכ"ט מהל' מכירה טוש"ע ח"מ סי' רטו :

ב מיי' פכ"ד שם סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רטו :

מכר בתים בורות כו' כצ"ל וכ"ה בגמ' וברא"ש ובמשניות (ג"א) [וכ"ה ספ"ח]

גי' רשב"ם בגמ' השומירה שאינה עשויה בטיט גרים ובספר השומירה העשויה בטיט וגירסת הרי"ף היא גירסת ר"ת ז"ל (ג"א)

הגהות הגר"א

(א) נ"ב בגמ' גרס בית המרחץ ועי' ברשב"ם שהקשה : (ב) נ"ב כצ"ל הבנים והמרחצאות כל מה שנמכר עמהם אם מכר בית ומרחץ נ"ל : (ג) מכר בתים בורות שיחין כו' כצ"ל : (ד) נ"ב איך יפרש מקח טעות שהיא דלקמן : (ה) נ"ב הרי"ף : (ו) פי' זה הוא דלא"ם ... ודקלי גרע מה שלוקח ... :

[נראה שצ"ל שרעים ממנו וכ"ה ברשב"ם] (ג"א)

וצריך למזבן ליה תרי דיקלי אחריני ומ"מ השדה מכור ושתי מכירות הן ולא תליא הא בהא: [ואי א"ל ארעא בדיקלי כו']. משום שכך התנה לו בפירוש שהדקלים יהיו בתוכו ואם כן לא מכר לו מה שהתנה עמו והוי מקח טעות: [בי דיקלי]. שיכול לומר לו לא אמרתי אלא ארעא שראויה ליטע בה דקלים דהכי משמע מדאמר ליה בשתי תיבות: *לבר מאילני כו'. שתמא לא מיקרי אילני לא גפנים ולא דקלים ואם כן אי אית ביה שאר אילנות חוץ מאותן אילנות הוא דקאמר והדקלים והגפנים מכורים בכלל השדה אבל אם אין שם אלא או גפנים או דקלים ודאי עליהם הוא דאתני הלכך לא מכרם ואי אית ביה גופני ודיקלי טפי מיקרו הגפנים בסתם אילנות מדקלים הלכך הדקלים מכר בכלל השדה ולא התנה אלא על הגפנים: דרך הוא לעלות בחבל ללקוט פירות דקל בפני גבהו ולפיכך בשאין אחרים בשדה אלא דקלים אותן הגדולים שייר לו כיון דאמר לבר מדיקלי שאינו דוקא נקראים דקלים אבל הקטנים שאין עולים לו בחבל לא מיקרו דקלי והוו דלוקח אבל בשאר אילנות שאינם ארוכים כל כך לא פליג רב עם דייני גולה דהיינו שמואל וקרנא [ד] אלא מודה להו דכיון שהם חזקים שעול השוורים העוברים אצלם כשחורשים אינו כופף אותם ואמר לבר מאילני ודאי אותם שייר ואע"פ שאין עולים לו בחבל וכדאמרן וכן דייני גולה מודו לרב בדקלים דאפילו הוו נכפפין מפני העול

זביננא לך תרי דיקלי לא מצי אידך למימר ליה לא (א) שקילנא אלא ארעא דאית בה תרי דיקלי אלא כד זבין ליה תרי דיקלי מיחייב לקבולה להיא ארעא ואף ע"ג דלית בה תרי דיקלי) ארעא בדיקלא חזינן אי אית בה דיקלא קני ואי לא מקח טעות הוא (א) ארעא בי דיקלי לית ליה דיקלי מאי טעמא ארעא דחזיא לדיקלי קא"ל לבר מאילני אי איכא דיקלי לבר מדיקלי ואי איכא גופני לבר מגופני ואי איכא אילני לבר מאילני דיקלי ואילני לבר מאילני אילני וגופני לבר מאילני גופני ודיקלי לבר מגופני אמר רב כל שעולין לו בחבל הוו שיור ואידך לא הוי שיור ע. *ודייני גולה אמרו כל שהעול כובשו לא הוי שיור וכל שאין העול כובשו הוי שיור ולא פליגי הא בדיקלי והא באילני:

מתני'

רש"י

יקנה לו שני דקלים לגרכו שלא יהא מחוסר אמנה או יחזיר לו מן המעות דמי שני דקלים: ארעא בדיקלי. א"ל שדה עם הדקלים אני מוכר לך: מקח טעות הוא. דסבור היה שהיו בו דקלים ועל דעת כן לקחו: לית ליה ללוקח דיקלי. ואפילו אין בו דקלים לא הוי מקח טעות: דחזיא לדיקלי [א]. קרקע יפה הראוי לגדל דקלים ומיהו [אי] אית ביה דיקלי הם של לוקח וכ"ש דהכי קאמר ליה בי דיקלי שדה שבו דקלים טובים: לבר מאילני. אי א"ל מוכר ללוקח שדה זו אני מוכר לך לבר מאילני אי אית ביה באותו שדה דיקלי ודאי אותן דקלים שייר לעצמו המוכר אע"ג דאין רגילין לקרותן אילנות סתמא מ"מ כיון דאין בו שאר אילנות אלא הדקלים ודאי הא דקאמר לבר מאילני דעתו היה על הדקלים וכן אם אין בו כי אם גפנים וכל שכן אם אין בו כי אם שאר אילנות אלא משום סיפא נקטיה: אם יש בשדה גופני ואילני. והמוכר אומר לבר מאילני הגפנים מכורין בכלל השדה ולא האילנות דגפנים אין סתמן קרויין אילנות: וכן אם יש בו אילני ודיקלי. דאין דקלים קרויין סתמן אילני: גופני ודיקלי. שאין בשדה כי אם גפנים ודיקלי ואיהו אמר לבר מאילני הדקלים מכורין והגפנים שייר לעצמו דגפנים גבי דיקלי נקראין אילני ובכלל אילני הם טפי מדיקלי: כל שעולין לו בחבל. היכא דאמר לבר מאילני כל שגבוה כל כך שעולין לו בחבל ללקוט פירותיו הוי אילן אבל הקטנים לא מיקרי אילני: ודייני גולה. היינו קרנא [ושמואל]: שהעול כובשו. שרגילין היו לחרוש בשוורים סביב האילן [ב] ועובר השור כדרכו [ג] לא חשיב אילן ומיהו אם אין בשדה אילנות אחרים כי אם אלו הוי שיור כדאמרינן גבי דיקלי: הא בדיקלי. מילתא דרב (ב): והא באילני. קאמר כל שהעול כובשו דלא שייך בהו עליית חבל דבלא חבל עולין בכל האילנות

אותם שייר: גרסי' בגמ' [דף ע.] בעא מיניה רב אחא בר הונא מרב ששת חוץ מחאי חרוב פלוני חוץ מחאי סדן פלוני מהו שאר [חרובים] ודאי לא קנה מה ששייר באותו חרוב [קנה] או לא קנה א"ל לא קנה תדע דאילו א"ל שדי מכורה לך חוץ מחאי שדה פלוני ההוא הוא דלא קנה הא אידך קנה אלא לא קני הכא נמי לא קני: [דף ע:] שלח רב הונא בר אבין המפקיד אצל חבירו בשטר וא"ל החזרתיו לך נאמן ושטר כיס היוצא על היתומים אמר רבא הלכתא נשבע וגובה מחצה: [ה] [תדע וכו']. דהא המוכר שדה אחת לא מכר כל שדותיו בכלל ובשביל שאמר [דרך] שטות חוץ משדה פלוני או [חוץ] מחאי שדה פלוני אין לנו לומר שמכר. מה שלא רצה למכור דשדה אחת נתכוין למכור ולא שתי שדות הכא נמי המוכר את השדה לא מכר חרוב וסדן השקמה דחשיבי שדה בפני עצמן והלכך בשביל ששייר ללא צורך אין לנו לומר שמכר את השאר וכן פירש הר"ם ז"ל. מזאת ההלכה נפקא לן דלא דייקינן בדבריו של אדם ענין שיהיה כנגדו אם לא אמר ממש ולעולם נימא דדרך השטות הוא שדבר ללא צורך: המפקיד וכו'. שעשה לו הנפקד שטר הודאה שהפקיד אצלו ממון זה ולאחר זמן כששאלו המפקיד טוען הנפקד החזרתיו לך נאמן בשבועה מגו דאי בעי אמר נאנסו דנאמן בשבועה ולא מצי מפקיד למימר שטרך בידי מאי בעי דנפקד לא חייש לשטרא משום דהוה מצי מיפטר נפשיה בטענת אונס דלא דמי למלוה דליכא למיטען מידי היכא דאיכא שטר דאפילו אמר נאנסו צריך לשלם דמלוה להוצאה ניתנה וא"ת והא אמרינן בפ' הנשבעין (דף מה:) המפקיד אצל חבירו בעדים א"ל להחזיר לו בעדים אבל המפקיד אצל חבירו בשטר צריך להחזיר לו בשטר י"ל דהתם הכי קאמר אי בעי למיפטר נפשיה משבועה חמורה צריך להחזיר לו בשטר אבל הכא אמרינן דנאמן בשבועה. ופירוש שטר

בדפו"י ליתא תי' לבר מאילני וכו'

ע"כ מוחק ד"ת

הגהות הב"ח

(א) הוא דעבד ביה כנ"ל:

הגהות חו"י

(א) נ"ב ואם לא תקנה לי יבוטל המקח. נ"ל. רק דל"ע דלפ"ז נימא דכל מוכר דבר שלב"ל שאם ירצה מוכר לקיים המכר ולקנות לו לא יוכל הלוקח להזור בו וכן להלן נפרש מקח טעות הוא אם ירצה המוכר: (ב) נ"ב וכן לעיל בפירקין (אחר ד"ה אמר רב זביד ואם טען ואמר לפירות ירדתי) האי מאן דנקט מגלא ותובילא ואמר בעינא למגזריה לדיקלא דפלניא ופי' תובילא חבל נ"מ:

הגהות מא"י

[א] נ"ב קאמר: [ב] ואם העול כופף את האילן: [ג] נ"ב ואין האילן מעכב השור: [ד] נ"ב כמו שמפרש בגמ' ולא פליגי הא בדיקלי כו': [ה] נ"ב פירש:

המאור הגדול

(גמ' דף ע) **בעא** מיניה רב עמרם מרב חסדא המפקיד אצל חבירו בשטר וא"ל החזרתיו לך מהו וכו' ומסקנא מהימן ובשבועה חמורה כעין דאורייתא דהא בתורת מגו דנאנסו מהימנינן ליה הילכך דינו כדין נאנסו שנשבע שבועת התורה וההיא דאמרי' בשבועת בפרק כל הנשבעין מכלל דתרוייהו סבירא להו המפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים בשטר צריך להחזיר לו בעדים התם לא לפטרו ממון דבלאו הכי מפטר דהא אסיקנא דמהימן אלא לפטרו משבועה חמורה וכך כתב רבינו האי גאון ז"ל בתשובת שאלה:

נימא בפלוגתא שטר כיס היוצא על היתומים וכו' עד מאי לאו בהא מיפלגי דמ"ד נשבע וגובה כולו סבר מצי אמר ליה שטרך בידי מאי בעי וכי היכי דגבי פלגא דמלוה גבי נמי פלגא דפקדון ולא מצי א"ל החזרתי לך משום דמצי א"ל האיך שטרי בידי מאי בעי וכי היכי דהאי דאבוהון לא מצי טעין אנן נמי לא טענינן להו ליתמי דקי"ל דלעולם לא טענינן להו ליתמי מאי דלא מצי טעין אבוהון חוץ מרין אחד מן האחים שהיה נושא ונותן בתוך הבית כדאמרי' בפרק חזקת הבתים אבל בעלמא לעולם לא טענינן להו ליתמי מאי דלא מצי טעין אבוהון ואיכא דשאיל הכא מ"ט לא טענינן להו ליתמי נאנסו כי היכי דאבוהון הוה מצי טעין ולא מצי א"ל האיך שטרא בידי מאי בעי לדברי הכל וא"כ למאי דסליק אדעתין השתא מאי טעמיה דמ"ד נשבע וגובה כולו וראיתי בפירוק קושיא זו סברות רבות יש מי שסובר לומר היינו טעמא דלא טענינן להו ליתמי נאנסו דאם כן הוה ליה מחויב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם דהא שבועה נאנסו שבועת התורה עצמה היא דהיינו שבועת השומרים מה שאין כן בשבועת החזרתים לך דבתורת מגו היא דאתיא ומדרבנן כעין דאורייתא היא כעין נאנסו אבל היא עצמה אינה שבועת התורה הילכך לא אמרי' ליה מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם ואמטול הכי מהדרינן בגמרא אטענת החזרתיו לך דליטעני' ליתמי ושבקינן לה לטענת נאנסו משום דלא מיפטרו בה והה"ר אברהם ז"ל דחה זו הסברא ואמר דלא אמרי' הוי מחויב שבועה ואינו יכול לישבע אלא בענין היו שניהם חשודין דאיכא גבי לוה רעותא דחשדא אי נמי גבי חמשין ידענא וחמשין לא ידענא דריעא נמי טענתיה מ"ש דידע בהני ולא ידע בהני אבל הכא דאבוהון לא הוה גביה רעותא דאילו הוא קיים הוה משתבע ופטר נפשיה לא אמרי' הכי והביא ראיה לדבריו מדברי רבינו חננאל ז"ל ולא היה צריך לטעם שאמר ולא לראיה שהביא כי הטעם והראיה מפורסם מן הכתוב ומן ההלכה דתני רבי אמי שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין ואוקימנא התם בשבועות כגון דא"ל מנה לאבא ביד אביך וא"ל חמשין ידענא וחמשין לא ידענא שאילו אמר חמשין אית ליה וחמשין לית ליה חוי מחויב שבועת התורה דמה לי הוא מה לי אבוה ומשום דא"ל לא ידענא אפטר ליה אלמא שאין על היתומים לעולם שבועת התורה בטענת איני יודע ולא אמרי' בה מחויב שבועה ואינו יכול לישבע ותו לא מידי ועדיין קושייתנו במקומה עומדת ויש מי שסובר בפירוקא דבטענת נאנסו לא טענינן להו ליתמי משום הטענה ודאי אמרי' אם איתא דנאנסו מימר הוא אמר משום דהוה טענה שאין המלוה יודעה ואין הלוה יכול לסמוך על ידיעתו של המלוה אבל גבי טענת החזרתים הלוה סומך על ידיעתו של המלוה ומתרשל באמירתו עד שעת מיתתו ובשעת מיתתו איכא למימר מלאך המות אנסיה ולא הספיק לומר אבל לגבי נאנסו אין מתרשל באמירתו שכיון שאינו יכול לסמוך על ידיעתו של המלוה מיד מודיע הדבר לעדים מדלא אמר ליכא למטען נאנסו להני יתמי אבל בהחזרתים לך טענינן להו כי היכי דמצי טעין אבוהון וזה הפירוק היה יותר קרוב מכל מה ששמעתי בו אלו היתה הקושיא קושיא ויש מי שסבר להעמיד שמועה זו ביתומים גדולים כדי לפרק קושיא זו לפי עצמם באים בטענת אביהן ואומרים כך אמר לנו אבא שהחזיר זה הממון ואינם באים בטענת נאנסו ומביא סעד לדבריו אס"ד ביתומים קטנים עסקינן הא קי"ל אין נזקקין לנכסי יתומים קטנים וזה המפרש צלל במים אדירים והעלה בידו חרס והרס שיטת התלמוד כולה שאין בכל התלמוד זכר ליתומים סתם שהוא אמור על גדולים ולא על קטנים ואדרבה סתמא דמילתא שם יתומים על קטנים הוא נופל יותר מן הגדולים כי ההיא דתני אביי קשישא יתומים שאמרו גדולים ואין צ"ל קטנים מדקאמר אין צריך אלמא סתם לשון יתומים על הקטנים הוא נופל וזה הסמך שסמך לדבריו מדקי"ל אין נזקקין לנכסי יתומים קטנים אין זה כלום שאין אנו אומרים שיהיו קטנים בשעת פרעון אבל בשעת מיתת אביהן על אותה שעה אנו קוראין אותם יתומים והם מסתמא קטנים ובשעת פרעון אפשר שיהו גדולים והמדקדק בעיקר קושיא זו דאתאן עלה מיהת מ"מ לא טענינן להו ליתמי נאנסו דהא אבוהון מצי טעין ואנן טענינן להו ליתמי כל מאי דמצי טעין אבוהון החוקר ובודק על זה ימצאוהו משתברת מאליה שכך הוא הכלל שמסרו לנו רבותינו בעלי התלמוד ז"ל כלו' טעני' להו ליתמי מאי דלא מצי טעין אבוהון והא רבא אפיק זוגא דסרבלי וכו' כדאיתא בפרק חזקת הבתים וזהו הכלל המסור בידינו דלא טענינן להו ליתמי מאי דלא מצי טעין אבוהון אבל מאי דמצי טעין אבוהון איכא דטענינן להו ואיכא דלא טענינן להו ומי שלמד מכאן דמטענינן להו ליתמי כל מאי דמצי טעין אבוהון טעות היה בידו שאין מחקר הלשון נותן טעם ואי משום דאמרי' בעלמא טוענין ליורש וטוענין ללוקח ההיא בטענת חזקה נאמרה ואינו כלל לכל הדבר תדע דלא טענינן להו ליתמי כל מה דמצי טעין אבוהון דגרסי' בכתובות [ההוא] גברא דאפקיד כסא דכספא בי חסא שכיב חסא ולא פקיד וכו' וההוא גברא דאפקיד שב מרגניתא כי צייר בסדינא בי רבי מיאשא שכיב רבי מיאשא ולא פקיד וכו' וההוא גברא דאפקיד מטכסא בי רבי אמי שכיב רבי אמי ולא פקיד וכו' והדבר ידוע שאלו היו חסא ורבי מיאשא ורבי אמי קיימין והיו טוענין עליהם שלקחום היו נאמנים ואע"ג דלא אמידי והיינו דאמרי' ולא פקידי מכלל דאילו פקידו והיו אומרים שלנו היו נאמנין ועכשיו שמתו אין אנו טוענין ליתומים ומוציאין אותם מידם וכן ההיא דגרסי' בבבא קמא אם אמרו יתומים אין אנו יודעים חשבונות שעשה אבא עמך פטורין והוינן בה משום דלא ידעי פטורין אם אמרו יתומים יודעים אנו חשבונות שהשב אבא עמך ולא פש לך גביה ולא מידי פטורין שמעי' מינה למטענה דמעני הכי בפירוש הא דלא טעני לא טענינן להו אנן ואע"ג דאבוהון הוי מצי טעין וכבר בירנוה רב"ח ואוקימנא בשאין גזלה קיימת ושם הרחבנו בה די הצורך כיון שלמדנו מכל השמועות הללו דלא טענינן להו ליתמי כל מאי דמצי אבוהון למיטען ממילא נסתלקה קושיתנו דלא טענינן להו ליתמי אלא טענת החזרתים לך שסתם פקדון לחזרה עומד כמו שהמלוה עומדת לפרעון אבל נאנסו לא כיון שהיה הפקדון ביד אבוהון בחזקת המשתמר ומונח במקום המוצנע ולא במקום התורפה נהי דאי הוה אבוהון קיים והוה טעין בפירוש נאנסו הוו מהימן אבל אנן לא טענינן להו ליתמי בטענת נאנסו להוציא הדבר מחזקתו וזה

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור נימא בפלוגתא שטר כיס היוצא על היתומים וכו' עד אבל נאנסו לא: **אמר** הכותב לפי דעתי הדבר בהיפך שמכאן יש ראיה שטוענין להם טענת נאנסו שאלמלא אין דיננו לטעון נאנסו אף טענת חזרה לא נטעון להם שהרי אין נאמנות טענה זו אלא מחמת טענת נאנסו וכיון שאין אנו יכולין לומר שנאנסו היאך נאמר החזירם לך ואע"פ שאביהם היה נאמן בטענה זו מפני שהיה לו לומר נאנסו אבל אנו מכיון שאין אנו יכולין לומר נאנסו אין אנו נאמנין לטעון החזירם לך דמאחר שהיסוד הרוס היאך יתקיים הבנין ומה שטרח לאסוף שמועות להנם נתחבט בהם ואין בכולם ראיה של כלום וכבר השיבותי עליו ופירשתים בפ' הגוזל ומה שאמר שאין טוענין ליתומים כל מאי דמצי טעין אבוהון שאין מחקר הלשון נותן כך תמה לי עליו מי דקדק משם כלום והלא עיקר טענתם של יורשים ולקוחות ממה שאמרו טוענין ליורש טוענין ללוקח ומה שדחה דהתם בטענת חזקה נאמרה ואינו כלל לכל דבר והרי בלקח אגר ובה זיזין וגזוזטראות שהדבר רחוק מאד מאד לפייס את הרבים דמאן מחיל ומאן פייס ואעפ"כ טוענין ויורש ולוקח שוין כדמפורש בגמ' ועוד אם לא נאמרה אלא בענין חזקה ואינו כלל לכל דבר א"כ ילמדנו היכן אמרו שטוענין ליורש בשאר הדברים שהיה הענין פשוט בתלמוד בכל דבר ועוד דאקשי' בשילהי פרק המקבל ורבא לית ליה האי סברא דשלא ר' הנניס בר אבי דברים העשוין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הם בידי אינו נאמן והא רבא אפיק זוגא דסרבלא מיתמי בדברים העשוין להשאיל ולהשכיר ומאי קושיא לעולם נאמן ושאני יתומים שאין טוענין להם כל מאי דמצי טעין אבוהון אלא הדבר הקרוב אבל לטעון בדברים העשוים להשאיל ולהשכיר לקוח הוא ביד אביהם רחוק הוא ורבינו הגדול ז"ל כתב בפ' המקבל נשבע וגובה מחצה דחיישי' שמא נאנסו ואע"פ שאין זה קושיא לבעל המאור הזה ז"ל שהוא נחלק בה אבל אנו נאמנין בו ובדבר הנראה שהם שני עדים כשרים וראיתי בפי' ר"ת ז"ל שכתב כאן כלשון הזה ואתינן לאוקמה בדין שטר כיס היוצא על היתומים דפליגי דייני גולה אמרי נשבע וגובה מחצה מן היורשים פי' מחצה שהיה עליו מלוה אבל הפקדון אמרי' (דהאמלא) אילו היו מורישם טוען שנאנסו או החזירם וטענתו טענה וזה הלשון מותמה היאך הזכיר בטענת נאנסו שטרך בידי מאי בעי לפיכך אני לומר שהמקשה זאת הקושיא טעה בפירוש של שמועה וכך הוא מאי לאו בהא קא מיפלגי דמ"ד נשבע וגובה כולו סבר מצי אמר ליה אם איתא דנאנסו או שהחזיר שטרך בידי מאי בעי מיד שנאנסו היה לו לבא עמי לב"ד ולתבעני להחזיר לו שטרו ואם אין אני מאמינו לישבע וליטול שטרו אין אדם עשוי להניח שטר פרוע או בטל על עצמו וכ"ש על בניו ושותק וכיון שלא עשה כן בידוע שלא נאנסו ושלא החזירם ולפיכך נשבע וגובה כולו אלמא בשביל טענה זו הפסידו היתומים נאמנותם ואף"פ שהוא בדין שיהו נאמנין כיון שהיה אבוהון נאמן וכיון שכן מתייס נמי אע"פ שאם אמר נאנסו אין יכול לומר שטרך בידי מאי בעי שהרי עכשיו הוא תובעו שיחזירנו לו מיהו אם אמר החזרתים לך יכול לומר לו שטרך בידי מאי בעי ואע"ג דאיכא מיגו ומר סבר יכולין אנו לטעון להם נאנסו ואינו יכול לומר א"כ מאי בעי שטרו בידי שפעמים שאין אדם מקפיד בשטר כשהוא ברשותו של חבירו לפיכך לא מיחה בו הלכך מתייס נמי אין יכול לומר אילו החזרתם לי שטרך בידי מאי בעי שאדם עשוי להניח שטר כגון זה ביד חבירו לפי שלא נזדמן להם ליטלו ודחי' לא דכ"ע לא מצי למימר ליה שטרך בידי מאי בעי שאדם עשוי להניח שטרו ביד אחרים הלכך מתייס כשאמר החזרתיו לך נאמן והכא במאי קא מיפלגי דמר סבר אם איתא דפרעיה וכ"ש אם נאנסו מימר הוה אמר בשעת מיתה כשפיקד את ביתו כדי שידעו יורשין במה יסלקו בעס"כ מעל עצמן בטענת אמת ולא בדברים בטלים שכן דרך כל המומתין ומר סבר אימר מלאך המות הוא דאנסיה כך נ"ל פי' שמועה זו ויש לי סיוע בדברי רב חננאל ז"ל והוא פי' נכון וכמה דיו נשפכו וכמה קולמוסים נשתברו בהלכה זו על חנם:

שטר כיס היוצא על היתומים. פירוש ואין העסק בעין או מידי דאתי מחמתיה שאילו היה קיים הא ודאי גובה בלא שבועה ואפילו מיתומים קטנים שאפילו אביהם לא היה יכול לטעון חזרתי ולקחתי ממנו הריטב"א ז"ל כגון ראובן שנתן מעות לשמעון למחצית שכר וכתב לו שטר כמה הפקיד לו ומת שמעון והוציא ראובן אותו שטר והאי עיסקא קיי"ל דהוי פלגא מלוה ופלגא פקדון. אמר המחבר אמרינן בפרק המקבל (דף קד.) דאי אתי הפסד בהאי עיסקא שקיל הנותן תרי תלתי בהפסד ואי איכא רווחא שקיל המקבל תרי תלתי מיניה והוו שכר טרחו ואין כאן רבית ע"כ: פלגא נר מצוה מלוה. משום השכר שנוטל כפקדון ואי"כ הו"ל כמלוה ואינו מועיל (טעמא) [טענה] דנאנסו אבל אידך פלגא הוי פקדון מפני שהשכר של מפקיד והוה מצי למטען בה (טעמא) [טענה] דנאנסו הילכך נשבע המפקיד דלא החזיר לו המעות וגובה מחצה שהן המלוה אבל אידך פלגא שהם פקדון טענינן ליורשים כל מאי דמצי טעין אבוהון ואבוהון היה נאמן אילו אמר נאנסו ואנן נמי טענינן הכי בשביל היתומים ומפטרי. אמר המחבר שטר מלוה בעלמא שהלוה ראובן לשמעון ומת שמעון כ"ע מודו דנשבע ראובן וגובה כל השטר מן היתומים דלית לאבוהון שום טענה גבי מלוה שיהא נאמן אפי' בשבועה אלא טענינן משום היתומים מאי דמצי טעין אבוהון דאי טעין אשתבע לי דלא פרעתיך נשבע וגובה כולו ה"נ ל"ש: וכ' *הרא"ש ז"ל דמ"מ נשבעים היורשין שבועת היורשין שלא פקדנו אבא דכיון דבעלמא מפני שהיה אביהם נשבע שבועה דאורייתא נשבעין היורשים אע"ג דטענינן להו הוא הדין הכא כן דעת הרא"ה ז"ל (א) וביתומים גדולים איירינן הכא דאילו קטנים אין נזקקין לגבות אלא היכא דמית אבוהון גו זימניה ואז בלא שבועה היה גובה הכל ואע"ג דאבוהון לא היה נאמן אלא בשבועה והיתומים אינן יכולים לישבע [ג] *ואמרינן בעלמא מתוך שאינו יכול לישבע משלם לא קשיא דלא אמרינן הכי ביורשין כדתניא בפרק כל הנשבעין (דף מז.) מקרא (כדתניא) שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין אלמא היורשין אין נשבעין כלל ואפילו היסת דאין שבועת היסת אלא במי שיודע הדבר או שראוי לידע אותו וכן הסכימו גדולי האחרונים ז"ל: וכתב הרשב"א ז"ל דמהא דשטר כיס דאמרינן דאינו נאמן לומר פרעתי אלא מטעם נאנסו ואע"ג דבהאי שטר אינו גובה מנכסים משועבדים שמעינן דמי שהוציא על חבירו כתב ידו שהוא חייב לו לא מצי אידך למימר פרעתי דהא בשטר חוב ליכא טענת אונסים וכדפירשנו לעיל ושלא כדעת מקצת הגאונים ז"ל דאמרו דנאמן משום דאינו גובה בו מנכסים משועבדים וכל שטר שאינו גובה מנכסים משועבדים אינו חושש אם מניחו ביד המלוה [וכן] כתב הריטב"א ז"ל פרק שבועת הדיינים גבי מאן דמפיק שטרא אחבריה וכו' מי שהוציא על חבירו כתב ידו שהוא חייב לו וזה טוען שפרעו דעת הגאונים ז"ל והרמב"ם ז"ל דמשתבע ומפטר כדין מלוה על פה דלא אמרינן שטרך בידי מאי בעי אלא בשטר בעדים שגובה מנכסים משועבדים ולא בכתב ידו שאינו גובה אלא מנכסים בני חורין אבל בתוספות כתבו והיא דעת רבינו ז"ל דבכתב ידו נמי משתבע אידך וגבי מבני חרי מיהת כדין מלוה בשטר והרשב"א ז"ל הביא ראיה משטר פקדון בעדים שאינו גובה מנכסים משועבדים ואפ"ה אם טען החזרתיו אינו נאמן אלא היכא דיכול לטעון נאנסו ומשום מגו וכדאמרינן פרק המוכר וכן נראה עיקר אלא שכבר פשט המנהג בזה כדברי הרמב"ם ז"ל בכל גלילותינו עכ"ל: **מתני'** ולא את הבור וכו'. משום דחשיבי כשדה ולא בטילי לגבי שדה ואע"ג דאמרינן מוכר בעין יפה מוכר הייינו דברים שהם בכלל שדה אבל אלו לא וכדפי' בריש פרקין: ואפילו חריבין שאינם ראויים כ"כ וכ"ש כשהן יושבין מיושבין כתקנן: בד"א. דלא מכר כל הני ואע"פ שהן תוך הקרקע שנתן לו היינו במוכר מטעם דאמרינן בגמרא: אבל בנותן נותן את כולן. כל הדברים העומדים בתוך הקרקע שנתן ואפילו דברים המטלטלין שאמרנו דלא מכר והכי אמרינן בפ' המוכר את הספינה [דף עט:] דמכר בור לא מכר מימיו והקדיש בור הקדיש מימיו והרי מים תלושין נינהו והקדיש נמי כמתנה הוא ומיהו משמע דליצע וחדר שאינו ממש בקרקע הבית לא נתן ודייק לה ה"ר יהוסף הלוי אב"ן מג"ש מדקתני זכו בשדה זכו בכולן וכתב הר"ש ז"ל ומיהו אם יש מעות בשדה או תבואה תלושה שאינה צריכה לקרקע או כל דבר שלא הולכך תנא דמתני' להזכיר פשיטא שאינם בכלל שדה ובודאי אפילו מקבל מתנה לא קנה: האחין שחלקו וכו'. כיון שזה נוטל שדה אחת וזה אחת כנגדו מסתמא להסתלק זה משל זה נתכוונו והחזיק בכל מה שבתוך השדה כדאמרינן בנותן ואפילו בהרבה שדות כיון שזכה באחת ע"מ לקנות חברתה זכה בכלן וכ"ש במחזיק בנכסי הגר שאין שם דעת אחרת שימחה כשזכה באחת זכה בכולן. ואע"ג דאמרינן בחזקת הבתים [דף נג:] דאם החזיק באחת לא קנה חבירו הייינו כשיש מצר אחד ביניהם וכדפירשנו לעיל: **גמ'** [זה היה לו לפרש]. הלוקח שנתן מעותיו לא היה לו להתבייש מלשאול מה שצריך לו ומדלא פירש משמע דניחא ליה במאי דיהיב ליה מוכר הילכך הפסיד את הכל אבל מקבל מתנה אין דרך לשאול יותר ואם כן על הנותן לפרש מאי דבעי למיתן ליה ומדלא פירש משמע דניחא ליה אי מקבל כל מה שבתוך אותו קרקע שנתן לו: אבל בנותן מתנה נותן את כולם. ואע"פ שלא אמר אלא שדה ה"נ דעתו לומר מעט ויהיה הרבה כיון שאינו בקי בשיעורו תפס המעט א"נ כמו שכתוב בפנים וכתב הריטב"א ז"ל דאין למדים מזה לדברים אחרים אפ"ה אם היה בו יותר ממאה ועשרים אין לנו כח לומר כן ואני לא ירדתי לסוף דעת הרב ז"ל דהיכי דייק רב אשי ממתני' עד עשרים ולא טפי ומהיכן נפיק ליה האי שיעורא דוקא. והאי דלא אמרינן דליזבנו ליה ביתא בת מאה משום דמסתמא מדידיה קאמר תנו ומנכסיו אית ליה למיתן היכא דאפשר וכן משמע פרק קמא דגיטין: בעין יפה יהיב. וכל הבית [נתן] לו והא דאמר דמחזקת ק' גולפי סבור היה שלא יהיה מחזיק אלא מאה חביות ולשם חשיבות אומר כן דמתנה גדולה נתן לו אבל ה"ה שדעתו שיקבל אפילו שתמלא יותר גדולה וכן הלכתא: **מתני'** רבנן סברי דמקדיש כנותן מה נותן בעין יפה נותן את כולן אף מקדיש בעין יפה מקדיש את כולן ר"ש סבר מקדיש כמוכר מה מוכר בעין רעה מוכר אף מקדיש בעין רעה מקדיש והא דקאמר אלא חרוב המורכב וכו' לאו למימרא דס"ל דהקדיש החרוב דודאי כיון דבעין רעה מוכר שיורי שייר לנפשיה כל מאי דצריך לו לחרוב ולסדן אלא לדבריהם דרבנן קאמר להו דכיון דסברי מוכר בעין רעה מוכר אלא דבהקדיש מקדיש טפי די הוא שיאמר בחרוב וסדן משום דינקי משדה הקדש אבל בור וגת ושובך לא הכי פירשו בגמ' [דף עב:]: **גמ'** הקונה ב' אילנות. סתמא בשדה חבירו: לא קנה קרקע

רש"י

על ענפיהן: **מתני'** לא את הבור. אע"פ שמכר לו השדה אין אלו מכורין: צריך. המוכר ליקח לו דרך מן הלוקח לבא לבור ולגת דמוכר בעין יפה מוכר ולא שייר לעצמו בשדה חבירו: וחכמים אומרים אין צריך. דבעין רעה מוכר: מכרן. לבור ולגת: לאחר. ועיכב השדה לעצמו: נתן את כולן. כל הני דאמר לא מכר ואפילו הני דאינן בכלל כל מה שבתוכו כגון חרוב ושקמה ובור וגת משום דבעין יפה נותן יותר מדאי ואע"ג דגבי מוכר אינו בכלל אפילו למ"ד בעין יפה מוכר ואפילו [אמר] כל מה שבתוכו מ"מ הן בכלל מתנה הואיל וקבועין בכלל השדה ומיהו אם יש מעות או תבואה בשדה הא ודאי לא קנה המקבל מתנה בכלל השדה: זכה בכולן. אפילו בור וגת ושובך שבשדה דכל אחד זוכה בשלו ומסתלק מחברו מכל וכל: החזיק בכולן. אפילו בחרוב ושקמה דלא הוי כשתי שדות ומצר ביניהם אלא כשתי שדות ואין מצר ביניהם דאם החזיק באחת קני חברתה: הקדיש כולן. דמקדיש בעין יפה מקדיש: לא הקדיש. מכל הדברים שאמרו גבי מכר דלא מכר דדעת מקדיש כדעת מוכר דלא הקדיש אלא מה [א] שפירשנו לבד מחרוב המורכב וסדן השקמה וטעמא מפורש בגמ' דהואיל והקדיש השדה גם אלו קדושים דינקי משדה הקדש: **גמ'** מאי שנא מכר ומ"ש מתנה. נהי דבעין יפה נותן מ"מ מה שלא פירש לא יהא בכלל מידי דהוה אמכר למ"ד בעין יפה מוכר: זה היה לו לפרש. הקונה הואיל ונותן הדמים אינו מתביים ומדלא הזקיק המוכר לפרש הכל הפסיד אבל המקבל מתנה בוש מן הנותן לשאול בור ודות וגת ולכך על הנותן רמי לגלויי ואם לא פירש קנה הכל: דמחזיק מאה גולפי. חביות באורך ורוחב: מאה ועשרים. ולא היה לו בית אחר של מאה: מאה ועשרים לא ה"ל. ויטול בבית ה' חלקים וחלק ששי דהיינו כ' חביות יפסיד: בעין יפה יהיב. כל הבית כולו אלא שהיה סבור שלא היה מחזיק יותר: אע"ג דאמור רבנן. לקמן פרק המוכר את הספינה הקונה שני אילנות אין לו קרקע לענין שאם (א) יפול שיכול ליטע אחר במקומו או לענין שיהא לו ביניהן ואנה לכן כמלא אורה וסלו כדאמר בקונה ג' אילנות יש לו קרקע ליטע אחר

מתני' *לא את *הבור ולא את הגת ולא את השובך בין חריבין בין שלימין וצריך ליקח לו דרך דברי רבי עקיבא וחכ"א אינו צריך ליקח לו דרך ומודה רבי עקיבא בזמן שאמר לו חוץ מאלו שאינו צריך ליקח לו דרך מכרן לאחר רבי עקיבא אומר אינו צריך ליקח לו דרך וחכ"א צריך ליקח לו דרך במה דברים אמורים במוכר אבל בנותן מתנה נותן את כולם האחין שחלקו זכו בשדה זכו בכולן המחזיק בנכסי הגר החזיק בשדה החזיק בכולן המקדיש את השדה הקדיש את כולן רש"א המקדיש את השדה לא הקדיש את כולן אלא החרוב המורכב ואת סדן השקמה: **גמ'** מאי שנא מכר ומאי שנא מתנה פירש רבי יהודה בן נקוסא לפני רבי זה היה לו לפרש וזה לא היה לו לפרש *ההוא דאמר להו הבו לפלניא ביתא דמחזקת מאה גולפי ואישתכח דמחזיק מאה ועשרים אמר מר זוטרא מאה א"ל מאה ועשרים לא א"ל א"ל רב אשי מי לא תנן במה דברים אמורים במוכר אבל בנותן מתנה נותן את כולם אלמא מאן דיהיב מתנה °בעין יפה יהיב הכא נמי מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב וכן הלכתא אמר רב הונא אע"ג *דאמור רבנן הקונה שני אילנות בתוך שדה של חבירו ה"ז לא קנה קרקע

מהר"ם (א) וכן כתב הרשב"ם וכ"כ בהגה' אשר"י מהרי"ח ע"ש א"ז אבל האשר"י גופיה כתב דאין צריכין לישבע והיא שיטת תוס' [ג]:

בדפו' הרא"ש

בדפו' הגירסא ואיכא למימר כגון מתוך שאינם יכולים כו'

הגהות מא"י
[א] שפירש כצ"ל וכ"כ ס"א שפירש: [ב] כ"כ פי' ההיא שבועה: [ג] כ"כ וז"ל הרא"ש אף שלא פקדנו אבא אין צריכין לישבע דלא נאמרו שבועת יורשין אלא בשהניח אביהן לכן שטלות על אחרים ובאים לגבותו צריכין לישבע שלא פקדנו אבא שטר זה פרוע הוא אבל בממון שהם מוחזקין בו ואביהם היה צריך לישבע הן פטורין מן השבועה עכ"ל:

א מיי' פ"ק מהל' מכירה סמג עשין פב טור ח"מ סי' רטו:
ב מיי' פט"ז מהל' זכייה ומתנה טוח"מ סי' רנג:
ג מיי' פכ"ד מהל' מכירה סמג עשין פב טור ח"מ סי' קמא ועי':

הגהות חו"י
(א) נ"ב הרז"ה פירשו גם עתה וכמ"ה לא הש"ג עליו וסוף פלא ולרשב"ם צ"ע האי מאי קושיא דאה"נ אי לא שייר ודאי מצי למימר אם יפול האילן זיל. עי' בתוס' פ' ח"ה דף ל"ז ע"א וכ"ה דף עא ע"ב:

מלחמת ה'

א אע"ג דאמור וכו' עד וכיון שכל כך היא גדולה עין יפה דמתנה והקדש דין הוא שיהא אפי' לאילן אחד: אמר הכותב פי' בעל המאור הזה ז"ל בשמועה הללו כתחלה הפרות ולבסוף עם מתפרשת כלל בדבריו שאפי' במתנה אין עין יפה שלה אלא שיהא בכללה כל מה שבתוך במתנה כגון בור והדות והחרוב וסדן שבה אבל מאחר שאין כמשמע שני אילנות קרקע כלל נה בכללן ועוד שפי' לר"ש אליבא דמאן אי כר"ע ס"ל בהדיוט זה אמר מוכר בעין יפה דלא מגרע ליה ממאי דיהבי ליה רבנן והא מאי קושיא הכא מן הדין כנדון וכמוכר אין נכס

המאור הגדול

וזה הטעם נכון וברור ואין לפקפק עליו ונפקא מינה שאם יש עדים שהודה האב בשעת מ החזיר זה הממון גובה המלוה כולו ולא טענינן להו דילמא נאנסו:
אמר רב הונא אע"ג דאמור רבנן הקונה שני אילנות בתוך של חברו הרי זה לא קנה קרקע עקיבא בין לרבנן דשני אילנות גבי הדיוט לאו בני קרקע נינהו ולמעקר ולשרש זביני ולא אמרי' בכי הא מוכר בעין יפה מוכר אפילו לרבי עקיבא אבל מכר קרקע ושייר שני איל יש לו קרקע ואפילו לר"ע דאמר מוכר בעין יפה מוכר הני מילי וכו' אבל גבי אילנות דמכחש אי

קרקע. כדי שיכול ליטע אחרים במקומם אם ימותו אלו אבל בעודן בקרקע בחיותן פשיטא דלא מצי למימר ליה עקור אילנך ושקול וזיל דלאדעתא דהכי קנאן שיהיו במקומן משום פירותיו אבל ג' יש לו קרקע אפילו ליטע אחרים במקומם משום דלגבי שלשה בטל קרקע שתחתיהם ושביניהם ושחוצה להם כמלוא אורה וסלו ובלבד שיהו עומדים כהלוכה ודלא מזדרע בינתייהו: מכר קרקע ושייר שני אילנות לפניו יש לו קרקע. בין ששייר לו שני אילנות או אפילו לא שייר לו אלא אחד משום דכל דמשייר לנפשיה בעין יפה משייר ואע"ג דלא מצי למימר ליה עקור אילנך ושקול וזיל מ"מ הוא חושש שמא יאמר לו כן וכי היכי דלא ליצטרך למיהוי עמיה בדינא ודיינא אנן סהדי דמשייר קרקע הצריך להם כדי שלא יהא ללוקח עסק עמו ואפילו לר"ע דאמר מוכר בעין יפה מוכר ומכר הכל ה"מ בור ודות שאין צריכין לשדה אבל אילנות כי ינקי משדה קא ינקי:

סליקא לה פ' המוכר את הבית

קרקע מכר קרקע ושייר שני אילנות לפניו יש לו קרקע ואפילו לר"ע דאמר מוכר בעין יפה הוא מוכר הני מילי גבי בור ודות דלא קא מכחשי בארעא אבל גבי אילנות דמכחשי בארעא שיורי שייר *דאי לא (א) אמרינן ליה עקור אילנך שקול וזיל וגרסינן נמי בפרק חזקת הבתים* פשיטא מכר קרקע ושייר אילנות לפניו יש לו קרקע ואפילו לר"ע דאמר מוכר בעין יפה מוכר הני מילי גבי בור ודות דלא מכחשי בארעא אבל גבי אילנות דקמכחשי בארעא שיורי שייר דאי לא (א) אמרינן ליה עקור אילנך שקול וזיל והא דרב הונא עדיפא דאי מהתם הוה אמינא הני מילי תלתא אבל תרי לא קמ"ל רב הונא דאפי' תרי *מכר אילנות ושייר קרקע לפניו פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן לרבי עקיבא דאמר מוכר בעין יפה מוכר אית ליה [א] לרבנן לית ליה א] ואיפסיקא הלכתא בהדיא* כרבי עקיבא דאמר (א) מוכר בעין יפה מוכר (ג) והוא דהוי תלתא:

דף עא: דף לז: דף לז: כדף סה.

רש"י

אחר במקומו: דלא מכחשי בארעא. ולכך לא חש לשייר דרך סביב הבור אבל אילנות שמכחישין הקרקע משייר מן הקרקע אף ליטע אחרים במקומן אם יזקינו אלו משום דלא לימא לוקח עקור אילנך וזיל כשיפול ואנן סהדי דלהכי כך עיכב האילנות לעצמו שיהא שלו לעולם כמו שהיו שלו עד עתה: אבל לוקח אילנות. אין לו לומר לדעת כל הימים לקחם וליטע אחרים במקומן דעביד איניש דזבין ארעא ליומא ולפירות קנאו: ושייר אילנות לפניו. כלומר לעצמו: והוא דהוי תלתא. ג' אילנות:

סליקא לה פרק המוכר את הבית

הגהות הב"ח

(א) נ"ל אמר: (ב) (והוא דהוי תלתא) תא"מ וכ"ב באלפסי ישן אין זה אבל פתוח בפ' חזקת הבתים דף ל"ז פירשו נמי דמיירי בג' אילנות וע"ש:

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי' קרקע:

הגהות חו"י

(א) נ"ב לעיל בפירקין קודם מתני' ד"ה המוכר את הבית מכר את הדלת כו':

סליקא לה פרק המוכר את הבית

המאור הגדול

אי לאו דשייר לימא ליה האיך עקור אילנך שקול וזיל והמוכר כיון ששייר אותם מסתמא בחזקה הראשונה שייר אותם שיעמדו מחוברים בקרקע כדמעיקרא בכה"ג אמרי' כי משייר איניש לנפשיה בעין יפה משייר וכיוצא בדבר זה אנו אומרים בפרק מי שמת מכר דקל ושייר פירותיו לפניו שייר מקום פירי מ"ט כל לגבי נפשי' בעין יפה משייר וזהו השיור שמשייר לעצמו בעין יפה שישאר הדבר בחזקתו ובצורתו כדמעיקרא הילכך אית להו קרקע ואפילו לרבי עקיבא וה"ה לאילן אחד אלא לישנא דמתני' נקט והאי דאמרינן אפילו לר"ע פי' הוא מבעלי הגמרא ולאו למימרא דרב הונא הוא בפירוש תנן רבי שמעון אומר המקדיש את השדה לא הקדיש אלא חרוב המורכב וסדן השקמה ותנא עליה מה טעם כלומר למה הם נכנסים בכלל הקדש ואינם נכנסים בכלל המכר לפי שהוא מתירא שמא יעמדו בקרקע שעה אחת קודם עקירתן ואדהכי והכי קא ינקי משדה הקדש הילכך מקדיש להו לכולהו דלא ליגע באיסור הנאת הקדש אלמא לא משייר ארעא דאס"ד משייר ארעא בין בשני אילנות שמשייר לפניו בין באילן אחד הא מדנפשייהו קאי ינקי ופריק רב הונא כרבנן ולאפוקי מפירושא דפרשינן לעיל בגמרא דרב הונא דאמר אפילו לרבי עקיבא קמ"ל השתא דלא אמר רב הונא אלא אליבא דרבנן דפליגי עליה דרבי עקיבא ור"ש כרבי עקיבא דאמר מוכר בעין יפה מוכר וקא משייר ארעא בין באילן אחד בין בשני אילנות והיינו דקאמר הואיל ויונקין משדה הקדש תוב אקשינן ומי מצית מוקמא לר"ש כר' עקיבא והתניא הקדיש ג' אילנות ממטע עשרה לבית סאה ובנטיעות עסקינן לפום מאי דגרסינן משמעתא דאילן דעולא וגבי הקדש לא הלכו בו כדין הדיוט מד' אמות עד שש עשרה דכיון דבנטיעות עסקינן ולא באילנות כך ראו חכמים לתת בהם שיעור ממטע עשרה לבית סאה הרי זה הקדיש את הקרקע ואת האילנות שביניהם כגון העולים מן השרשים כשהוא פודה פודה בית זרע וכו' פחות מיכן מקורבין או יותר ע"כ מרוחקין או שהקדישן אחד אחר בזה אחר זה לא הקדיש לא את הקרקע וכו' מני הא אילימא רבנן הא אמרי מוכר בעין רעה מוכר אבל מקדיש בעין יפה מקדיש כעין עין יפה דמתנה שנכנס בה בור ושובך וגת יותר ממה שהוא נכנס בכלל המכר אפילו לר"ע וכיון שכ"כ היא גדולה עין יפה דמתנה והקדש דין הוא שיהא להם קרקע אפילו לאילן אחד אלא לר"ש היא דאמר מקדיש בעין רעה מקדיש בציר ממתנה דהא אמר הקדיש את כולן ובהדיוט כמאן סבירא ליה כרבי עקיבא הא אמר אפילו במוכר דבעין יפה מוכר וכ"ש במקדיש דלא מגרע ליה ממאי דיהבי ליה רבנן אלא פשיטא דר"ש בהדיוט כרבנן ס"ל וקאמר ר"ש כי היכי דבמוכר בעין רעה מוכר ומשייר ארעא מקדיש נמי בעין רעה מקדיש ומשייר ארעא ומשום הכי לא הקדיש את הקרקע בשהקדישם בזה אחר זה אלא קשיא הואיל ויונקין משדה הקדש דמשמע דלא משייר ארעא דאי הוה משייר מדנפשייהו קא ינקי ומסקנא דקושיין הוא כלומר הא ודאי קשיין אהדדי אלא ר"ש לדבריהם דרבנן קאמר להו כלומר לעולם כדקאמרי' מעיקרא רב הונא דאמר אפילו לרבי עקיבא ור"ש בהדיוט ס"ל כרבנן דבעין רעה מוכר וקא מדמה דין גבוה לדין הדיוט ולעולם משייר ארעא וכי היכי דבהדיוט לא מכר חרוב המורכב וסדן השקמה הם הכי נמי במקדיש שכל מה שאינו נכנס בכלל המכר אינו נכנס בכלל ההקדש ור"ש כשאמר לא הקדיש אלא חרוב המורכב וסדן השקמה לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי כי היכי דמוכר בעין רעה מוכר מקדיש נמי בעין רעה מקדיש ולא הקדיש את כולן ומשייר ארעא אלא לדידכו דאמריתו מקדיש בעין יפה מקדיש תהוי עין יפה דידכו גבי הקדש כעין יפה דר' עקיבא גבי מוכר וכי היכי דמודה ר"ע במוכר שלא מכר את כולן אודו לי נמי אתון שלא הקדיש את כולן כלומר בור וגת ושובך אלא חרוב המורכב וסדן השקמה אפשר דסבירא לכו שהקדיש אותן דכיון דבעין יפה מקדיש ולא משייר ארעא לנפשיה אם לא היה מקדישן נמצאו יונקין משדה הקדש ור"ש לא הוה ידע להאי סברא דאמר רב הונא אפילו לר"ע משייר ארעא לנפשיה ולרווחא דמילתא קא פריך אודו לי איזי מיהא שלא הקדיש אלא חרוב המורכב וסדן השקמה ואמרי ליה רבנן לא כלומר לא כדסליק אדעתך דעין יפה דהקדש דידן כעין יפה דמוכר לר"ע אלא עדיפא מינה טובא והרי היא כעין יפה דמתנה שנתן את כולן והקדיש את כולן ולא שייר ולא מידי וטעמא דמילתא כדפריש בן נקוסא וזה היה לו לפרש וזה לא היה לו לפרש וכיון דקם ליה האי תירוצא קמה לה שמעתא דרב הונא כדמעיקרא ואפילו לר"ע ואי נפלי לא שתיל להו והוצרכתי לפרש שמועה זו כדי לזווגה עם מה שפירשנו בפ' חזקת הבתים בשמעתא דרב זביד ורב פפא ולאסוקי שמעתא כולה אליבא דהלכתא כפי מה שנראה לנו לעניות דעתנו זולתי מה שראינו בפי' חכמי הדור. והמקום יצילנו מכל חטא ושגיאה אמן:

מלחמת ה'

להם קרקע ואלו מתשובת ה"ר אברהם ברבי דוד ז"ל ותדע שהרי בתחלה בשמועה אמרו ר"ש כר"ע אלמא אע"ג דס"ל מוכר בעין יפה מוכר וכ"ש מקדיש מגרע ליה ממאי דיהבי ליה רבנן דקאמר לא הקדיש אלא חרוב המורכב ואילו לרבנן ולדידיה נמי כמתנה כולן בכלל וזו תשובה גמורה ובודאי שדברי בעל המאור הזה בכאן דברי דוחק הם ואינם מספיקין לפרש בהם השמועה ועוד הא דאמר רב הונא חרוב המורכב וסדן השקמה תורת אילן עליו ותורת קרקע תורת אילן עליו דהיכא דאקדיש שני אילנות והוא יש לו בקרקע אליבא דמאן אמרה אי לרבנן ור"ע אפי' אילן א' יש לו קרקע אלא לר"ש וליכא לאוקמה לסתם שמעתא כר"ש ודלא כהלכתא ועוד דהא שמעינן ליה לרב הונא דס"ל מקדיש בעין יפה מקדיש במס' ערכין כדבעינן למכתב קמן ותו מי לא משתמיט תנא ותני בשום דוכתא הנותן אילן א' לחבירו קנה קרקע אבל חכמי הצרפתים האומרים שאין מחלוקת ר"ע ורבנן במוכר ב' וג' אילנות כמו שכתב בספר הזה דרך אחרת בררנו להם בשמועה זו והוצרכנו לכתבה בכאן מפני שאנו הודינו לדבריהם מפני הפסק שפסק רבינו הגדול בשמועות הללו וזו הטעתן של דברים גרסי' במס' ערכין בפ' יש בערכין אמר רב הונא הקדיש שדה מלאה אילנות כשהוא פודה פודה את האילנות בשווייהן וחוזר ופודה בית זרע חומר שעורים בנ' שקל כסף אלמא קא סבר רב הונא מקדיש בעין יפה מקדיש איתיביה הקדיש ג' אילנות ממטע י' לבית סאה ה"ז הקדיש את הקרקע ואת האילנות שביניהן וכשהוא פודה פודה בית זרע חומר שעורים בנ' שקל כסף פחות מכן או יתר על כן וכו' וכי תימא פודה וחוזר ופודה והא מדקתני סיפא כשהוא פודה וכו' מכלל דרישא לא אלא הא מני ר"ש היא דאמר מקדיש בעין רעה מקדיש אי ר"ש אימא סיפא וכולה הלכתא כדאיתא הכא ה"נ איתא התם. עכשיו למדת מכאן לדרב הונא דאמר מקדיש בעין יפה מקדיש אית ליה דפודה את האילנות בשוויין וחוזר ופודה בית זרע חומר שעורים בנ' שקל כסף והיינו דאקשי' הכא בשמעתיה מני אי לימא ר"ע הא אמר מוכר בעין יפה מוכר וכ"ש מקדיש וכיון שכן אמאי פודה אילנות אגב קרקע ליפרקו באפי נפשייהו ויחזור ויפדה קרקע לחודיה בית זרע חומר שעורים בנ' שקל כסף ומשום דככר איתוקמא שמעתא בדוכתא בהכי לא תנו בגמר' הכא לאהדורי בה ומשום האי טעמא הוא דאוקימנא כמ"ד מקדיש בעין רעה מקדיש ולאו משום הא דקתני או שהקדישן בזה אחר זה ה"ז לא הקדיש את הקרקע דהא דברי הכל היא וליכא דפליג בה כדכתבי' והא דאמרי' כי היכי דמוכר בעין רעה מוכר מקדיש נמי בעין רעה מקדיש ומשייר ארעא הכי קאמר מקדיש לגמרי כמכר ולרב הונא דסבר שייר שני אילנות שייר קרקע דין הוא שיהא משייר ארעא לר"ש וכיון שכן אמאי אמר מפני שהן יונקין משדה הקדש הא שייר ארעא ומסקנא דקושיין הוא ושמעתא דהתם בערכין דוקא כי האי פירושא דאי לא פימא ככי התם היכי מקשו מהא מתניתא לרב הונא דהא מקשה גופיה חזי בהדיא דרב הונא סבר מקדיש בעין יפה מקדיש ואילו להך ברייתא על כרחיה כי מקדיש בעין רעה מקדיש כדקתני בזה אחר זה הרי זה לא הקדיש את הקרקע וכיון שכן היכי מקשו מינה לרב הונא כלל אלא ש"מ דליכא ראיה מברייתא דר"ש היא וסבר בעין רעה מקדיש אלא לרב הונא משום דאיהו אמר דכל דאית ליה מקדיש בעין יפה מקדיש פודה וחוזר ופודה וזה הפי' צריכה עוד תלמוד לפי שאין שיעורן בשמועתנו כשיעור המפורש להם במקומות אחרים ומה שאמר בעל המאור ז"ל דבנטיעות עסקינן לפום מאי דגרסי' בשמעתא דאילן דעולא וגבי הקדש לא (הלכו) [חלקו] בו כדין הדיוט מד' אמות עד שש עשרה דכיון דבנטיעות עסקינן ולא באילנות כך ראו חכמים לתת להם שיעור ממטע עשרה לבית סאה זה אינו כלום שהרי אילנות אמרו ולא נטיעות ופירושו היפך דברי חכמים ועוד שהרי בנטיעות ובאילנות עצמן לענין שביעית פחות מכן שדה אילן הם דהכי תנן במס' שביעית פ"ק ג' אילנות של ג' אנשים הרי אלו מצטרפים וחורשין לכל בית סאה בשבילן כמה יהא ביניהם רשב"ג אומר כדי שיהא הבקר עובר בכליו ותנן נמי היו עשרה ומעשרה ולמעלה ובין עושין ובין שאין עושין חורשין כל בית סאה אבל השמועות צריכות לפנים שכולן נראות כסותרות זו את זו דהכא אמרי' פחות מיכן או יתר על כן אין להם קרקע והתם אמרי' הלכתא מד' אמות ועד ט"ז קשיא פחות אפחות דהתם אפי' בשתי אמות על שתי אמות לכל אילן יש לכן קרקע קשיא יתר איתר דהכא במטע עשרה לבית סאה לא מטי ליה אלא מאתן וחמשים והתם שש עשרה נמי יש לכן קרקע דהוי להו שמונה לכל רוח וכוו להו מאתן וחמשים ושיתא וכ"ש דקשיא מתני' דשביעית דקא יהיב כל בית סאה לג' אילנות גדולים ואילו גבי מכר ליכא פלוגתא בין נטיעות לאילנות ובפ' ח"ה נמי איתמר היו לו ג' אילנות ממטע עשרה לבית סאה וכו' דאלמא אם היו מרוחקים יותר אין לכן חזקה לכל בית סאה אבל במה שהוקשה מאילנות גדולים שנותנין להם שש עשרה אמה לכל רוח בהלכתיה דעולא כבר פירשו כל רבותינו המפרשים ז"ל דלא דמו דהתם ביניקה תליא מלתא דכל מקום שיונק משם החריש מועלת להם ומותרת בשביעית דקים להו לרבנן דהכי ינקי אבל לענין מוכר ולוקח וכן במקדיש בתר דעתא דאיניש אזלינן וכל יותר מט"ז אמה מזדרעי בינייהו ואין הקרקע טפל לאילנות וכן לענין כלאים לאו ביניקה תליא מלתא כדמוכח בתלמודא בכמה דוכתי וכל יתר מיכן נראין כמפוזרין דהא מזדרע בינייהו ומפני זה הטעם נחלקו בשיעורין בפ' המוכר את הספינה מר אית ליה מפוזרין בשש עשרה ומר אפי' בשמנה ויתר על כן איתר על כן דקשיא לן היכא למימר נמי דחד שיעורא הוא דאיתמר התם בפ' הספינה מד' אמות עד ט"ז ככר פי' ר"ת ז"ל דעד ולא עד בכלל קאמר וכן כתבו כל המפרשים שהרי מותר להביא זרע לשם וכיון שכן הוא היכא למימר דמאחבע עד שש עשרה פחות רביעית טפח ושמין יש להם קרקע דמטי ליה מאתן ותמשין שהוא מטע עשרה לבית סאה והאי פחות מלתא זוטרתי הוא וכיון דאמרי רבנן בגמ' עד שש עשרה ולא שש עשרה עצמן לא הוצרכו לפרש כמה הוא הפחת שידוע הוא מדין מטע עשרה לבית סאה המוזכר כמה פעמים בתלמוד פחות מיכן אפחות מיכן קשיא וה"ר שמואל ז"ל מתרץ דהך מתניתא פליגן והביא ראיה לדבריו מן התוספתא כמו שמפורש בפירושיו בפ' המוכר את הספינה אבל אין דעתי נוחה מזה לפי שהוא מן הסתימה למה לא הובאה בגמ' שם בפ' הספינה כלל ועוד שלא מצינו לאחד מן התנאין שיהא מכוין את השיעור בדרך זה לומר פחות מיכן כל שהו רצופין יתר על כן כל שהו מפוזרין וכי כל ההולך ליטע שדהו אצל סנהדרין הוא הולך לכוין לו השיעור וכי ב"ד הולכין אצל שדה או שדה תלך אצל ב"ד ועוד שא"כ נתת דבריך לשיעורין ימים שהנטיעה היום יש לה כשיעור הזה ולמחר היא עבה יותר ואין ביניהן כשיעור הזה וכי אומדין כמה היתה משעה ראשונה ונותנין לה ובכל מקום שדברו בו חכמים בין לענין כלאים בין לענין שביעית נתנו שיעור לרצופין ושיעור אחד למפוזרין יתר עליו מחלה או יתר על מחלה כמו שמפורש בגמרין ובמשנה מס' שביעית שכתבנו למעלה ועוד שאף התוספתא שהביא ה"ר שמואל ז"ל קשיא עלה דהכי תניא קנה שלשה קנה קרקע ואילן שביניהן נקצץ האילן או יבש קרקע לבעל אילן וכמה יהיו קרובין זה לזה כדי שיהא בקר עולה בכליו וכמה יהיו רחוקין זה מזה ממטע עשרה לבית סאה פחות מיכן או יתר על כן או שקנאן זה אחר זה או שקנה שלשתן כאחת לא קנה את הקרקע ולא את האילן שביניהם המקדיש שלשה אילנות ממטע עשרה לבית סאה הקדיש את האילן ואת הקרקע שביניהם וכשהוא פודה פודה בית זרע חומר שעורים בנ' שקל כסף פחות מיכן או יתר על כן או שהקדישן זה"ז או שהקדישן שלשתן כאחת לא הקדיש לא את הקרקע ולא את האילן שביניהם ולא עוד וכו' והא מתניתא אוקימנא בגמ' כר"ש דאמר כדין הקדש דין הדיוט דמי ועניין התוספתא עצמה כך נראה שלהשוות דיניהן ושיעורן שנאן ולפי משמעה בא להשוותם והפריסם הפרש גדול לפיכך אני אומר דהא דקתני ברייתא פחות מיכן ארישא קאי אשיעורא דתנא במוכר כדי שיהא בקר עובר בכליו דהיינו מד' אמות עד ט"ז ולא ט"ז בכלל כמו שפירשתי ונמצאו כל דברי חכמים קיימין ועולים לדעת אחת אלא אלא שנשארה כאן שאלה דהא אוקימנא להך ברייתא בגמ' כר"ש ואילו איהו מעינן ליה דאמר מד' אמות עד שמונה כדאיתא בפ' הספינה וזו הקושיא אפי' לדברי הרב ר' שמואל ז"ל אלא שאני אומר דרבה דפסק הלכתא מד' אמות עד ט"ז לא לאוקיא מדברי ר"ש אמר אלא לחלק ביניהם ולומר שאפי' לדברי המתיר בכלאים להביא זרע לשם בכרם הנטוע על ה' אמות התם היינו טעמא משום דבהאי שיעורא ליכא עירבוב וכיון שהוסף את השער לצד אחר נראה כערוגה בפני עצמה ולא יהיה זה פחות ממחיצת זמורה שמפסקת בכן כמו שאמרו במס' עירובין. אבל לענין מוכר ומקדיש כל עד ט"ז אמה אם בא מוכר ליכנס שם בשורו לחרוש ולזרוע לוקח מקפיד עליו וסלוקי סליק נפשיה מוכר מינה והרי אמרו כיצד הן עומדין כתגובה אבל כשורה אפי' פחות מה' אין להם קרקע לא נמכר ולא בהקדש והרי כרם שדברו בו חכמים לענין כלאים שורות שורות הוא נטוע ואעפ"כ עד ח' אסור להביא זרע לשם אלא ש"מ טעם אחר בכלאים ולהך סברא דרבא ניחא ברייתא דשילהי פירקין דהכיא וכולה סוגיא דעלה דאוקמוה כר"ש ואליבא דרבא אקבעא בגמ' הכי דבתרא הוא והלכתא כוותיה ולרב יוסף דגמר מדין כלאים ברייתא לא הוה קשיא ליה דאמר לך האי תנא סבר לה כר"ש בתדא דמקדיש בעין רעה מקדיש ופליג עליה בשיעורים כרבנן וסבר נמי רב יוסף דלענין פדיון פליג האי תנא עליה דר"ש דאיהו אזיל בתר פדיון והאי תנא אזיל בתר הקדש ומסתברא דהך ברייתא דאיתא בגמ' בפ' הספינה הניא כוותיה דרבא היא השנויה בתוספתא שכתבנו אלא שהוסיפו בה פי' בגמ' וכן דרכן אף במשניות שבסדר זרעים וטהרות ובתוספתות בכל מקום וזו ששנו בה או שקנאן שלשתן כאחת או שהקדיש שלשתן כאחת נראה שפירושו שקנאן על דעת שיהו אילנות א' והם שלשה כגון שלשה בדין בשורש אחד כעין אותה שאמרו בגמ' שם בפ' הספינה אלא שאילו בגזעיהן יונאין ברואי פני חמה לפיכך אין להם קרקע ולענין מכר אין לחלק בין נטיעות לאילנות שאף על דעת שיהו אילנות למחר לקחן ודאמרי' בפ' חזקת הבתים מכרן רצופין אין לכן קרקע כדין המפורש לכן במקומן קאמר וכן הא דאיתמר התם היו לו ג' אילנות ממטע עשרה לבית סאה וכו' איפריקא לה ממילא דטעמא דהתם דאם הוו מפוזרין יותר אין זו אכילת פירות לאותה שדה שהרי דרכן של אכרים לזרוע ביניהם ואם בא לעשותה שדה אילן נמי מחזקת יותר וכיון דלא אבל כדאכלי איניש לא קנה קרקע ואין חזקת אלו קונה אלו שכל אילן ואילן לבדו כדאמר רבה התם קני ליה מציפוליה ועד תהומא בכא מחמת טענה. כך נ"ל לפרושא שמעתתא ולאוקימהו אליבא הלכתא ומקיימא גמרין ומתניתא הלכתא:

השגות הראב"ד

[א] כתב רב אלפס ז"ל ואפסיקא הלכתא בהדיא כר' עקיבא דאמר מוכר בעין יפה מוכר: כתב הראב"ד ז"ל הלכך ב' אילנות יש להם קרקע לא שנא מכר אילנות ושייר קרקע לפניו. ולא נפלו נמי כדר נטע ליה. אבל אילן אחד אין לו קרקע כשמכר אילן ושייר קרקע לפניו. ואם מכר קרקע ושייר אילן לפניו יש לו קרקע אפילו לר"ע דהא לא אמר ליה עקור אילנך שקול וזיל: כלומר תיכף שימות יאמר לו עקרהו ולך ולאו בכך עדיף ואין בכן להתבונות בכך ועל דעת כן לא מכר. הלכך כיון שיש לו רשות לשמור את הקרקע שם כל זמן שיעמוד האילן. וממילא נקנה לו מקום לכל ימי עולם לפי שאין דרך האילן ליפול מאליו הלכך כי נפיל נמי הדר נטע ליה:

המוכר את הספינה. סתם מכר את התורן שהוא העץ הנקראת ארבור"י בלע"ז שנאמר ארז מלבנון לקחו לעשות תורן עליך: נס. ויל"א בלע"ז שנאמר שם [ט] ורקמה ממצרים היה מפרשך להיות לך לנס: עוגין אנקרי"ש בלע"ז כדתניא רבי חייא אלו עיגונין שלה שנאמר הלהן תעגנה וגו': המנהיגים רימו"ש בלע"ז כדאמר ר' אבא אלו המשוטין שלה שנאמר אלונים מבשן עשו משוטיך דכל הני תשמישי ספינה דוקא נינהו אבל עבדים ומרצופין ואנתיקי אע"פ שבאין בספינה או הם משתמשים בה אינם נמכרין עמה ומילתא דפשיטא היא אלא דאתא לאשמועינן דבזמן שאמר היא וכל מה שבתוכה אפילו הני מכורים: העבדים הם קנויים לעשות צרכי הספינה. מרצופין הם כלים של עור לשאת בהם הסחורה: האנתיקי היא הסחורה: **גמ'** אסכלא. כבש והוא כלשון יון ועושין בעץ עבה שליבות חקוקות לעלות בו: ובית המים. הוא בור המים שבתוכה שנותנין בו מים מתוקים לפי שמימי הים מלוחין ונראה דאלו דוקא הוא דקנה שהם לספינה כתורן וגם אבל הבילית שהיא הדוגית הקטנה שמטילין לים להוציא הסחורה ליבשה לפי שאין הספינה יכולה להגיע לארץ שמפני כובדה היא נכנסת במעמקי ים אינה נמכרת על הסתם דדמי לעבדים שאע"פ שהן תשמיש לספינה ראוים הם לעצמם ולשמש לדברים אחרים שאינם תשמיש מיוחד לספינה והוא הדין הדוגית ומ"מ בזמן שאמר היא וכל מה שבתוכה נראה ודאי דלא עדיפי מאנתיקי שנמכר עמה: [ספינה נקנית] הא דאמרינן דספינה במשיכה וכן בבהמה לא דמו אהדדי דאילו ספינה דוקא בסימטא או בחצר של שניהם אבל ברשות הרבים מקניא שפיר במסירה כדבעינן למימר קמן אבל בהמה אינה נקנית אפילו ברה"ר אלא במשיכה וכגון שימשכנה מרה"ר לרשותו כדגרסינן פרק האשה נקנית [דף כה:] דריש רב בקמחוניא בהמה גסה נקנית במשיכה פי' ולא במסירה דקאי כרבנן דברייתא דתניא וחכ"א אחד זה ואחד זה במשיכה כלומר בין דקה בין גסה דפליגי אמתני' דקתני בהמה גסה נקנית במסירה וכו' כדאיתא התם וכ"ש שאר מטלטלין שאין נקנין אלא במשיכה דמשנה שלימה שנינו [דף כו.] נכסים שאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה: סימטא. כמו מבואות קטנים הפתוחים לרה"ר ורשות לאדם לשבת שם והרי הוא ברשות העומד שם לקנות במשיכה כאילו הוא רשותו דזימנין דדחקי [בני] רה"ר ועיילי להתם ולפיכך אינו לא רה"ר ולא רה"י הלכך כל הדברים הנקנין במשיכה בלבד צריך שימשוך אותם מרה"ר לסימטא דרה"ר אינו קונה לו כיון דאינו רשותו ורבי ורבנן לא פליגי היכא דא"ל לך חזק וקני. אלא כשאמר ליה לך משוך דרבנן סברי כיון דא"ל משוך הרי הקפיד מוכר שלא יקנה אותה אלא במשיכה כדי שיוכל לחזור בו עד שימשכנה והלכתא כוותייהו אבל היכא דאמר ליה לך חזק וקני כ"ע אית להו דאביי ורבא דברה"ר קני במסירה וא"ת אם כן קשיא הלכתא אהלכתא דהלכתא כאביי ורבא דמסירה קונה ברה"ר והלכתא כדדרש רב בקמחוניא [בהמה גסה נקנית במשיכה ולא במסירה] דסבר כרבנן דפליגי אמתני' דתני בהמה גסה נקנית במסירה ומסתמא מתני' ברשות הרבים מיירי דמסירה אינה קונה בסימטא דרשותו של מוכר מבטלת תפיסתו וסימטא כרשותו דמי כדפירשתי ויש לומר ולחלק בין ספינה שמשיכתה קשה ואין דרך למשכה. לבהמה שמשיכתה קלה [ואביי ורבא דאמרי תרווייהו מסירה קונה בר"ה דוקא בדברים הכבדים כספינה וכיוצא בה אבל דברים הקלים ובהמה לא מקנו אלא במשיכה וכדדרש רב ולא פליגי] ומדאמרינן דבלך חזק וקני כ"ע לא פליגי דקנה במסירה ברשות הרבים שמעינן שאין צריך שימסור אותה המוכר מיד ליד אלא יאמר לו המוכר לך חזק וקני והלוקח אוחז בה וקונה אותה במגותו והא דאמרינן בפ"ק דב"מ (דף ח:) מאי לשון מסירה כאדם המוסר דבר לחברו ובמציאה ובנכסי הגר מאן מסר ליה דליקני לאו למימרא דבעינן מסירה מיד ליד אלא ה"ק כל מסירה היא במצות המקנה *(ובהכי ליכא מתני') [ובהכי ליכא מקנה] ופשוט הוא כדאמרן מהכא מדאמרינן לך חזק ולא אמר תא חזק ומדפירש הר"ש ז"ל ספינה במסירה ברשות הרבים כגון רקק מים משמע שאינו קונה אותה במסירה אלא כדרך משיכתה שהיא מונחת על המים או ברקק מים וכן כתבו אחרים דבמשיכה אינה נקנית אלא בכהאי גוונא שהיא מונחת על רקק מים אבל אם היתה מונחת ביבשה אין דרך למשוך ולגרור אותה אלא צריך שיגביהנה: וקי"ל כרבנן דרבים

תורה אור נר מצוה

המוכר א את הספינה מכר התורן ואת הנס ואת העוגין ואת כל המנהיגין אותה אבל לא מכר לא את העבדים ולא את המרצופין ולא את האנתיקי ובזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין: *מכר את הקרון לא מכר את הפרדות מכר את הפרדות לא מכר את הקרון מכר את הצמד לא מכר את הבקר מכר את הבקר לא מכר את הצמד ר' יהודה אומר הדמים מודיעין כיצד א"ל מכור לי צמד במאתים זוז הדבר ידוע שאין הצמד במאתים זוז וחכ"א אין הדמים ראיה: **גמ'** *תורן. אסקריא וכן הוא אומר °ארז מלבנון לקחו לעשות תורן עליך: נס. אדרא וכה"א °שש ברקמה ממצרים היה מפרשך להיות לך לנס: עוגין. תאני ר' חייא אלו עיגונין שלה וכה"א °הלהן תעגנה: ואת כל המנהיגין אותה. א"ר אבא אלו המשוטות [א] וכה"א °אלונים מבשן עשו משוטיך ואי בעית אימא מהכא °וירדו מאניותיהם כל תופשי משוט: ת"ר המוכר את הספינה מכר את האסכלא ואת *בית המים שבתוכה ר' נתן אומר מכר את הספינה מכר [ב] הביצית סומכוס אומר מכר את הדוגית ולית הלכתא כותייהו °*ב תניא ספינה ב נקנית במסירה דברי רבי וחכ"א לא קנה עד שימשכנה או עד שישכור את מקומה ואוקימנא *ברשות הרבים והוא דאמר ליה לך משוך וקנה דרבי סבר מראה מקום הוא לו וקנה במסירה ורבנן סברי קפידא (א) ולא קני אלא במשיכה אבל אי אמר ליה לך חזק וקנה כ"ע לא פליגי דקני במסירה ומאי עד שימשכנה דקאמרי רבנן עד שימשכנה מרשות הרבים לסימטא אבל משיכה ברה"ר לא קניא דאביי ורבא (א) דאמרי תרווייהו מסירה קונה ברה"ר ובחצר שאינה של שניהם משיכה קונה בסימטא ובחצר שהיא של שניהם והגבהה קונה בכל מקום *איתמר ספינה רב אמר כיון שמשך כל שהוא קנה ושמואל אמר לא קנה עד שימשוך את כולה והלכתא כשמואל: (ג) *(ת"ר ספינה נקנית במשיכה [ג] ואותיות במסירה ג ר' נתן אומר אותיות נקנות במסירה ובשטר (ב) והתניא רבי אומר ספינה נקנית במסירה וחכמים אומרים לא קנה *עד שימשכנו או עד שישכור את מקומו לא קשיא כאן בסימטא כאן ברה"ר אי ברה"ר מי קני משיכה (ג) והא אביי ורבא (ג) תרווייהו אמרי מסירה קני ברה"ר ובחצר שאינה של

רש"י

המוכר את הספינה. [ד] ספינה סתם: תורן. נס. עוגין. מפרש בגמ': מנהיגין. מפרש בגמ': עבדים. שיש לבעל הספינה להנהיגה ולשמור את הפרקמטיא שבה: מרצופין. לתת בהן סחורה: אנתיקי. היינו הפרקמטיא וכל הנהו דחשיב הכא אם הקדיש או נתן [ה] [הספינה] אין אלו בכלל ולכך לא קתני בפירקין דלעיל ולא דמי לבור ודות וגת [ו] דכולהו מקרקעי נינהו ובעלין קתא לגבי הקדש ומתנה אבל הני לא בטילי כלל [ז]: פרדות. המושכות את הקרון וכשאין אדוקין בו איירי: צמד [ח] בקר. הוא העול המחבר השוורים יחד וכלי העגלה הקטנה: אין הדמים ראיה. כדמפרש בגמ' אימור במתנה נותן לו: **גמ'** איסקריא. אעץ ארוך שזוקפין ותולין בו הנס מאשטבומ"א: אדרא. בגד פשתן שתולין בתורן נגד הרוח זעגיל"א: אלו עיגונין שלה. ברזל שזורקין בעומק המים לעכב ולעגן הספינה שקורין איינקי"ר: משוטות. שאוחזין להוליך הספינה במקום שרוצה שקורין רודי"ר: אסכלא. כבש קטן שעושין לעלות בו לספינה: ואת בור המים. מתוקים שעושין אותו לשתות מפני שמי הים הם מלוחים: ביצית ודוגית. ספינה קטנה שקושרים בגדולה ונכנסים בה כשרוצים לעלות ליבשה כי הגדולה אינה יכולה ליקרב אל שפת המים מפני שאין שם עומק מים: נקנית במסירה. שאוחזה בחבל הקשורה בו ואע"פ שאינה מזיזה ממקומה: עד שימשכנה. לרשות המיוחדת לו: עד שישכור מקומה. דרשות של אדם קונה לו כדילפינן מואם המצא תמצא בידו הגנבה: ספינה. המוכר ספינה לחבירו קונה ולא יוכל לחזור בו: עד שימשוך כולה. עד שיהא סוף הספינה במקום שהיה ראשה עומד: ואותיות. שטר חוב שמכרו או שנתן לחבירו כדי לקנות השטר והחוב הכתוב בו: במסירה. כשיבא לידו שימסרנו לו המוכר או הנותן: ובשטר. שיכתוב לו שטר מכר או מתנה על השטרות הללו כדאמרינן לקמן קני לך איהו וכל שיעבודיה אבל במסירה בלא שטר לא קני לשטר כי אם לצור על פי צלוחיתו ולא את החוב: כאן בסימטא. הא דספינה נקנית במשיכה היינו בסימטא כגון מבואות קטנים הפתוחי' לרשות הרבים דאינו רשות הרבים ממש אלא דזימנין דדחקי רבים ועיילי לגויה ויש שם רשות לכל אדם ליישב שם וארבע אמות שעומד בהן הרי הן כאילו הן רשותו לקנות במשיכה וכיון דאפשר במשיכה לא קניא מסירה התם ולכך קתני דוקא במשיכה והא דקתני נקנית במסירה היינו ברשות הרבים דהתם א"א במשיכה דאין משיכה אלא כשמושך לרשותו ואין רשות הרבים מיוחד לשום

שלטי הגבורים

כתב ריא"ז

א ומז"ה כתב שאין הספינה נקנית במשיכה אלא ביבשה ולא במים לפי שאינה נחה על פני המים ואין משיכתה משיכה וכבר ביארתי בקונטרס הראיות שאף במים משיכתה משיכה:

ב כתב סמ"ק דמהסיא דפ"ק דמציעא גבי תפס במוסירה יש ללמוד שקנין מסירה צריך מיד ליד אפס מהא דאמר הכא בפירקין לך חזק וקנה משמע שא"צ יד ליד במסירה ואין צריך אלא דעת אחרת מקנה ודוקא בספינה שיש טורח במשיכתה מועלת מסירה אבל בדברים אחרים צריך משיכה ומסירה דאותיות היינו משיכה ופי' ר"י דלהכי קורהו מסירה לפי שאין מועיל כלום קנין משיכה שלהם אלא ע"י דעת מקנה לאפוקי שטר דנכסי הגר וכן כתבו התוס' כמ"ש הטור ח"מ סי' ס"ו בשמם באורך ע"ש ואם בא לקנות הספינה במשיכה צריך שימשוך כולה שיחזיר סופה למקום שהיה ראשה וכתב הרא"ש דיש אומרים דהכי נמי בשאר המטלטלין צריך שימשוך את כולו ונראה דדוקא ספינה צריך למשוך כולה וכן בעלי חיים איכא מ"ד דצריך שתהלך מלא קומתה משום דכי משיך לה כל דהוא אזלא ממילא להכי אין משיכת כל דהוא דידהו חשוב משיכה אבל משיכת כל שאר המטלטלין שמשיכתם מכח אדם המושכן משיכה כל דהוא דידהו חשיב משיכה וכתב הר"י ד"א דספינה אינה נקנית במשיכה אלא כדרך משיכתה כגון שמונחת במים או ברקק מים שהיא בסימטא ובחצר שאינו של שניהם אבל אם היא ביבשה אינו קונה עד שיגביהנה וכתב מיי' דספינה שיש בה טורח במשיכה לא הצריכוהו אלא מסירה וכן כל כיוצא בזה ואם א"ל המוכר לך משוך וקנה לא קנה עד שימשכנה כולה כיון שמקפיד המוכר שלא יקנה אלא במשיכה וכ"כ הרמ"ה ז"ל שכל המטלטלין ניקנין במסירה אלא שחלק היכא דלא מסר ליה מקנה לקונה מידו לידו אלא א"ל חזק וקנה ואזיל ותפס בה אפי' שלא בפניו אי נמי תפס בה בפניו לאחר דאהדי מוכר לאקנויי ליה כה"ג אמר מידי דבר משיכה הוא אינו נקנה במסירה אבל היכא דמסר ליה מקנה גופיה לקונה מידו לידו כדי לאקנויי קנה אפי' במסירה ולדעת התוס' דלעיל הסכים הרא"ש דלא מקני במסירה אלא ספינה ובעלי חיים:

ג כתב הרא"ש בתשובה ראובן שנתן לשמעון כל נכסיו במתנת בריא מטלטלי אגב מקרקעי בקנין ואע"ג דשטרי בכלל נכסי איינון לא קנאם אע"פ שהיו השטרות בבית ראובן וקנה לשמעון כל נכסיו ונמצא שקנה הבית שהשטרות בתוכה ויש כאן כתיבה ותגרו דהוי כמסירה אפ"ה לא קנה השטרות כיון שלא כתב לו קני לך איהו וכל שעבודא דאית ביה. ואם כתב שטר מכירה קני לך איהו וכל שעבודא דאית ביה ומסר לידו אלא שטר הנמכר לא היה מצוי אצלו וקנו מידו שמכר לו שטר פלוני כתב הראב"ד שקנה דחליפין הן במקום מסירה דכמו שאר מטלטלין נקנין בחליפין כן גופו של שטר נקנה בחליפין והכתיבה לקנות שעבוד שבו והרמב"ן ז"ל כתב שאינו מועיל אא"כ ימסור לו גופו של שטר ושטר העשוי בערכאות של עובדי כוכבים ושטר של כתב ידו נקנים ג"כ בכתיבה ומסירה ולא אמרי' דלהשביה כמלוה על פה שאינה נקנית אלא במעמד שלשתן דשטר העשוי בערכאות של עובדי כוכבים אם עשוי כתקונו גובין בו אפי' ממשעבדי וכתב ידו נמי דלא חשיב כשטר לגבות בו ממשעבדי גובין בו מבני חרי ובשטר משכונא איכא פלוגתא ה"ר יוסף אבן מגא"ש כתב שדינו כשאר מלוה כיון שיכול לסלקו במעות וצריך כתיבה ומסירה והגאונים כתבו דמסירה בעלמא בלא כתיבה קניא בלא מסירה דכיון שמחזיק בקרקע וכתב לו קני לך וכו' קנה אע"פ שלא מסר לו שטר המשכונא ודוקא במשכונא מוחזקת אבל אינה מוחזקת הויא כשאר מלוה אבל שטר החוב שבעל המשכון של מטלטלין כיון שמוסר לו החוב ומסר לו המטלטלין אע"פ שלא מסר לו הסטר קנה החוב שעליו במשיכת המשכון: כתב ריא"ז ראובן שיש לו שטר על שמעון שחייב ליתן לו כך וכך ורוצה להקנותו ללוי ומסרו לתוך ידו דבר זה מחלוקת בין גאונים הוא ובגירסות הספרים יש אומר שהיא קונה במסירת השטר לתוך ידו שאותיות נקנות במסירה כשאר החפצים הקטנים שאדם מוסרם לתוך ידו של חבירו ומסירתן היא הגבהתן וכן היא שיטת מז"ה וי"א שאין אותיות נקנות במסירה לפי שאין גופן ממון ואינן אלא לראיה שבהם ולא קנה עד שיכתוב עליו שטר אחר ויאמר קנה לך האי שטרא וכל שעבודא דאית ביה ואם מסר ולא כתב או כתב לו ולא מסר לא קנה עד שימכור לו השטר שרוצה להקנותו ויכתוב עליו שטר בענין זה ולזה דעתי נוטה כמבואר בקונט' הראיות ואם הקנו לו השטר אגב קרקע כיון שהחזיק בקרקע קנה השטר בכל מקום שהוא ונראה בעיני שאם כתוב בשטר שנשיעבד הלוה עצמו למלוה ולכל מי שיבא עליו בשטר זה יכול לגבות ממנו כל מי שיבא עליו בשטר זה ואם בא עליו בשטר זה אדם שלא היה בעולם בשעת השעבוד אינו יכול לגבות ממנו כלום שאין אדם יכול לשעבד עצמו למי שלא בא לעולם כמבואר בפ"ה דגיטין. הנותן שדהו במתנה לחבירו ואמר לעדים זכו בשדה זו לצורך פלוני וזכו בו או בקנין או בחזקה ואח"כ אמר להם כתבו לו שטר אחריות וכתבו לו שטר בלא קנין ה"ז יכול לחזור בשטר עד שלא יגיע ליד המקבל אבל אינו יכול לחזור בשדה שכבר זכו בו והרי השדה קנוי לו בלא אחריות כמבואר בקונט' הראיות:

הגהות הב"ח

(א) ג"ב סוי: (ב) ג"כ בגמ' וכו' (ג) ...

הגהות מא"י

הגהות מא"י [א] ג"ב ומביא ראיה דבכלל תשמישי ספינה הן ונמכרין בכלל הספינה: [ב] ג"ב בגמ' פריך בילית היינו דוגית ומשני אלא ר' נתן בבלאי הוא דקאמר לה בילית נקיט בילית: [ג] ג"ב בגמ' מפרש שת"ק זה הוא רבי: [ד] תי' ספינה רשום למחוק: [ה] ג"ב את: [ו] ג"ב ובית המרחץ ועיר ושדה: [ז] ג"ב דמטלטלי הם: [ח] תיבת בקר רשום למחוק: [ט] ברקמה כצ"ל:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פכ"ו מהל' מכירה ... טוח"מ סי' רכ: ב מיי' פ"ג שם ... סמג עשין ... טור ח"מ סי' קצ"ח:

א מיי' פ"ו מהל' מכירה סמג עשין פב טוש"מ סי' סו : ב מיי' פ"ו שם סמג שם טור ח"מ סי' רמג :

דרבים הם וכדפסק מרימר בסמוך : [א"ר פפא כו']. ואשמועינן ר"פ שצריך למכתב לו אליבא דרבנן קני לך הוא וכל שעבודא דאית ביה בפירוש ואי לא כתיב ליה הכי בפירוש לא קנה כלל וכדמפרש רב אשי בסמוך ואי נתן לו מעות הוי מקח טעות וחייב להחזיר לו המעות וזה יחזיר לו השטר שהרי ודאי עיקר מקחו היה על השעבוד דאנן סהדי שלא היה בדעתו לקנות הנייר לבדו והיינו דהוי קשיא ליה לרב כהנא אמאי לא קנה כיון דאנן סהדי שלא היה בדעתו לקנות הנייר לבדו לצור ע"פ צלוחיתו וא"ל דאין לצור ולצור כלומר דאה"נ דמתוך לשונו לא משמע שמכר השעבוד אלא הנייר בעלמא (וכו')[ג][וכיון] דלאו

נר מצוה

של שניהם (א) והגבהה קונה בכל מקום מאי עד שימשכנו שימשוך מרשות הרבים לסימטא אימא סיפא עד שישבור את מקומו ואי ברשות הרבים ממאן אוגר הכי קאמר (ב)אי ברשות בעלים הוא לא קנה עד שישבור את מקומו ואלא דאמרינן אביי ורבא דאמרי תרוייהו מסירה קונה ברשות הרבים לימא דסברי כרבי אמר רב אשי.לא.כל היכי דאמר ליה לך חזק וקני כולי עלמא לא פליגי דקני כי פליגי דא"ל משוך וקני רבנן סברי קפידא וצריך משיכה (ג) מהאי טעמא [א] עד שימשכנו מרשות הרבים לסימטא ורבי סבר מראה מקום הוא לו) (ד) אמר רב פפא האי מאן [א]דזבין ליה שטרא לחבריה צריך למכתב ליה קנה לך הוא וכל שעבודא דאית ביה אמר רב אשי אמריתה לשמעתא קמיה דרב כהנא ואמר לי ואי לא כתיב ליה הכי לא קני אטו לצור על פי צלוחיתו הוא צריך א"ל אין לצור ולצור : *אמר אמימר הילכתא *אין אותיות נקנות במסירה א"ל רב אשי לאמימר גמרא או סברא א"ל גמרא רב אשי אמר סברא נמי הוא מילי נינהו ומילי במילי לא מיקניין ואע"ג דלא מיקניין במסירה על גב קרקע *מיקניין דהא מטבע לא מיקני בחליפין ועל גב ארעא מיקני כי הא דרב פפא הוו ליה תליסר אלפי זוזי בי חוזאי אקנינהו לרב שמואל בר אחא אגב אסיפא דביתיה כי אתא נפק לאפיה עד תווך (א) °*אמר רבה בר יצחק אמר רב שני [ב]שטרות הן אמר זכו בשדה זו לפלוני וכתבו לו את השטר חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה

על

רש"י

לשום אדם וכיון דא"א במשיכה קני במסירה : והגבהה קונה בכל מקום . אפי' ברשות המיוחד למוכר לבדו : כל היכא דא"ל . מוכר ללוקח לך חזק וקני : כ"ע לא פליגי דקני . במסירה ברשות הרבים : דרבנן סברי קפידא . לא גמר להקנות לו כי אם במשיכה ולא במסירה : מראה מקום הוא לו . אי בעית לך ומשוך דהא [ב] הקניתי לך : צריך למכתב ליה וכו' . ולפרש אתי להלכתא כרבנן דרבי דאמרי צריך מסירה ושטר וגם בא לפרש איך יכתוב השטר : הא לא כתב ליה הכי . רק מסר ליה לא קני אמאי : וכי לצור ע"פ כו' . הא סברא הוא דמשום גביית החוב מסרו ומוכרו לו : אין לצור ולצור . ואי משום אונאה יותר משתות בטל מקח ויחזיר לו שטרו : במילי . במסירה בעלמא לא קני : בחליפין . בקנין סודר: אגב אסיפא דביתיה. אגב סף ביתו הקנה לו כדי שיביאם לו והיינו הרשאה דאל"כ לא היו נותנין אותן לו כי היו חייבים באחריות הדרך : נפיק לאפיה . מרוב שמחה שהביאם לו : עד תווך. מקום: שני שטרות . חלוקים זה מזה וכו בשדה זו לפלוני והם קנו בקנין סודר לצורך אותו פלוני כאשר צוה להם : חוזר בשטר. ואע"פ שאומר כתבו דלכל זמן שלא בא השטר ליד המקבל מתנה זה יכול לבטל שליחותו דאין עושים שטר על כרחו של נותן דלא ניחא ליה דליפוק שטר עילויה דאע"ג דאמרינן לעיל (ב) קנין בפני שנים ואצ"ל כתובו הכי מילי סתם כל זמן שלא מיחה דסתם קנין לכתיבה עומד אבל אם מיחה לא כתבינן על כרחו : ואינו חוזר בשדה . שכבר זכו לו

דעת הקונה בהכי מקח טעות הוא ואפילו הנייר לא מכר וכדאמרן : אמר המחבר לצור ולצור כיון דהוה ס"ד *דרב זביד (הויא) שהכוונה והלשון היה לומר משום שעבוד השטר לפיכך השיב לו דאדרבה כיון שלא הזכיר אלא קני לך האי שטרא לצור נתכוין ולצור משמע עד דיכתוב ליה וכל שעבוד דאית ביה (הרשב"א ז"ל) זהו כפל בלשון [ומיהו] אעפ"כ אנן סהדי שלא נתן הלוקח מעותיו אלא על השעבוד והו"ל מקח טעות וחוזר הריטב"א ז"ל בשם כל רבותיו ז"ל וכן פירשו קצת הראשונים ז"ל ועיקר [וכן] שכיב מרע שנתן שטר חוב צריך שיתן אותו הוא וכל שעבודו בפירוש דאע"ג דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין הייתו בדבר שאפשר להשמע כן אבל כאן הא אמרנו דלצור ולצור *משמע והייתו שמצינו דשכיב מרע שאמר כל נכסי לפלוני שזכה בשטרות [ב"ב דף קנ:] דשטרי איקרי נכסי וידוע שדעת בעל השטר בשטרו משום שעבוד הוא דחשיב ליה הלכך כיון שאפשר לישמע כן ושכיב מרע רוצה לקצר דבריו וליתן בלשון כולל נכסיו הקלו עליו שיהא כמפרש כמו שהקלו עליו בגט [דמסוכן [גיטין דף סה:] ומפרש בשיירא שאמר כתבו גט לאשתי כותבין ונותנין אע"ג [שם דף סו.] דבריא שאמר כן אין כותבין כל שלא אמר כתבו ותנו דרוצה לשחק בה ה"נ בריא שאמר כל נכסי לפלוני אין שעבוד שטרות בכלל] מאחר דאין נכסי הלוה קנויין לו השעבוד אינו בכלל נכסים [של המלוה ודקי"ל [פסחים דף לא.] אקדים מלוה וזבין מלוה לא עשה ולא כלום] לפיכך לא מהני בבריא עד שיתן אותו וכל שעבודו בפירוש ולא מקילינן ביה דליהוי במשמעות נכסיו ולענין דינא הסכים הרשב"א ז"ל דכ"ש שהאומר נתתי או שעבדתי נכסי מקרקעי ומטלטלי אין שטרות בכלל שאין בכלל אלא מה שבפרט וכ"ל מקרקעי ושאר נכסים וכל שעבודן . הריטב"א ז"ל וכל רבותיו ז"ל : אין אותיות נקנות במסירה . לבד שהרי לא מסר לו הנכסים המשועבדים אלא נייר בעלמא הוא דמסר ליה ועיקר הקנין משום השעבוד הוא הלכך אין נקנין אלא בכתיבה ובמסירה שהמוכר מוסר השטר ביד הלוקח כדקי"ל [ב"ב דף פו.] דברים שדרכן להגביה לא קנה אלא בהגבהה ומיהו נראה דהכא אלו מסרו [ד] במסירה בעלמא דהיינו אחיזת השטר בעודו בקרקע קנה נמי וכ"ש שקנאו במשיכה מפני שאין השעבוד שבו בר משיכה ובר הגבהה ואין עיקר קנייתו אלא משום השעבוד הלכך נקנה אף במסירה וכל שכן במשיכה והגבהה זו היא סברת הרמב"ן ז"ל וכתבו האחרונים ז"ל שהיא נכונה ואמימר גמרא היא בידו מרבותיו ורב אשי אמר דסברא היא משום דאותיות מילין נינהו לגבי הלוקח משום שלא נכתב השטר על שמו ולא נתחייב לו הלוה בשטר זה אבל כשיכתוב לו בשטר קני הוא וכל שעבודא דאית ביה לא מיקרי מילי שהרי אמרה תורה שמוכרין ומשתעבדין בשטרות ומדאמר רב פפא האי מאן דזבין שטרא צריך למיכתב ליה וכו' אע"פ דאיכא קנין כסף ומסירה משמע דבעינן כתיבה ואע"ג [דיכול להקנות לו קרקעות המשועבדים לו בכסף] דקרקעות משתעבדי בכסף במקום שאין כותבין ואפילו במקום שכותבין אם עשה לו שדהו אפותיקי א"ל שטר *) (שמעינן דאין אותיות נקנות בכסף ומסירה) וכתב ה"ר יוסף הלוי דאף בקנין ומסירה לא מיקניין אלא דוקא בכתיבה ומסירה ואע"ג דקנין עדיף משטר כגון המטלטלין דמשתעבדי בקנין ולא בשטר דלאו בני שטרא נינהו וכתב ה"ר יונה ז"ל כוותיה ויהיב טעמא למילתיה משום דקנין מאי עבידתיה שהרי אין אדם יכול להקנות לחבירו קרקעות המשועבדים לו כיון דעכשיו אינו שלו דהא אינו יכול להקדישן דקי"ל כרבא דאמר [בפסחים דף ל:] בע"ח מכאן ולהבא הוא גובה אלא ודאי מכירת שטרי בכתיבה ומסירה מתקנת חכמים היא שיוכל אדם למכור את חובו כדמוכח בפרק מי שמת (דף קמז:) [ה] ותקנו דכיון שצריך למימר ליה קני לך הוא וכל שעבודא דאית ביה **) [צריך שיהיו דברים נכתבים ולא שיאמר לו כן על פה דמילי במילי לא מיקניין ומן הטעם הזה לא סגיין בכסף ולא בקנין דהא אע"פ שיש שם כסף וקנין צריך הוא לומר הוא וכל שעבודו ואם אינו כותב כן] הוו מילי במילי בין בכסף בין בקנין [ו] [אע"ג דעדיף] טפי מכתיבה ותדע דלאו מדינא הוא אלא תקנתא דהא איך כתיבה היא אף על פי שאין קרקעות ללוה אלא מטלטלין ומטלטלין לא מיקניין בכתיבה ולפיכך אמרו [ב"מ דף כ. וכ"מ] המוכר שט"ח לחברו וחזר ומחלו מחול לפי שאין המכירה מן התורה וכתב הרשב"א ז"ל דבעי מסירת הנייר מקמי כתיבת השעבוד משום דשעבוד לבדו אינו נקנה קודם שיזכה בשטר החוב כיון דהשעבוד לא מהניא לגוף הנייר *(וכתב הנייר) ואע"פ שמוסרה לו אח"כ כיון שלא קנה בשעה שמסר לו שטר הכתיבה השתא במה יקנה הלכך צריך שימסור לו שטר החוב ואח"כ יכתוב לו שטר השעבוד ומיהו אותיות נקנות אגב קרקע בלא כתיבה ומסירה כלל ובלבד שיאמר קני לך אגב קרקע זה שטר זה וכל שעבודו וכדמוכח השתא בסמוך : [ז] ולא. תלמודא מתמה עליה דרב אשי דאמר דמילי במילי לא מקני ובעי לאוכוחי דהשטר קנוי ללוקח כל היכא שהיה בדעת המוכר להקנותו דקס"ד דמשום שאמר לו קני לך הוא וכל שעבודא נקנה השטר בכ"מ שהוא שיקנה כשיאמר לו במילי ותירץ תלמודא דלא מקני השטר אלא אגב קרקע דקניאתא אלימתא היא ולא מילי : שני שטרות הן . חלוקין זה מזה : חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה . ואע"ג דלכאורה משמע דלא נפקא ליה מידי אם יכתבו לו שטר דמה נפסק אי מתנה הוא הא אינו חייב באחריותה ואי מכר [דף מא:] אפילו לא כתב לו נמי גובה מנכסים משועבדין מ"מ אינו כן דחוב הוא לו השטר דאית ליה בשיודעין שנכסיו משועבדים משום דמתזילי נכסיה דאמרי נתן קרקעותיו או מכרן דאע"ג דבעדים נמי איכא קלא טפי איכא בשטר ועוד דבשטר משתעבד בלא העדאת עדות ואם אין שם שטר צריכים להעיד בפני ב"ד ובפני המוכר כשיבא לגבות הלכך אין להם להעיד על שעבודו [בשטר] אלא במלותו וכדאמרינן בעלמא [ב"ק דף קיב:] יבא בעל השור ויעמוד על שורו [ואם עברו וכתבו אין בשטר כלום] ועוד י"ל שחובה היא לו שלא יהא נאמן [לטעון עייניתי בחושבנאי ולא פש לך גבאי ולא מידי וכי ליכא שטר שמא [לא] יזדמנו לו עדים ויהא נאמן לטעון כך במגו דאי בעי אמר לקוחין הן בידי ובשטר שיש בו אחריות שלוה אותם המוכר לכתוב את השטר ונאבד או נמחק קי"ל [דף קסח:] דאין העדים יכולין לחזור ולכתבו] אפילו לרב דאמר [לעיל דף מא:] המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדין דעדים שעשו שליחותן אין חוזרין ועושים שליחותן משום דאין ראוי להעיד בשטר שלא במלותו על דבר העתיד לגבות והכי אמרינן בפרק זה בורר (דף כט:) מטלטלי ואיתנהו בעינייהו מר זוטרא אמר לא כתבינן כיון דמחסרי גוביינא אבל בשטר מתנה או בשטר שאין בו אחריות כיון שכבר זכה זה במקחו ואין סופו לגבות מן המוכר כלום [אם נאבד או נמחק] יש להם רשות לכתוב שטר שלא במלותו ובכה"ג הוא הא דקי"ל בפ' גט פשוט (דף קסח.) כותבין עשרה שטרות

*) ד"ת מ"ז **) גי' ד"ת

על

ע"כ נמחק

גי' רשב"ם הוא אותיות נקנות במסירה (ג"א)

[ד'קצג ע"ב]

הגהות מא"י
[א] תיבת עד שימשכנו רשומי' למחוק: [ב] נ"ב במסירה : [ג] כד"ק הגי' ובלאו דעת הקונה וכ"ב שלא היה בדעתו לקנות הנייר לבד ויש גורסי' ובלא דעת הקונה והוי טעם למה הוא מקח טעות : [ד] נ"ב פי' עם כתיבה: [ה] נ"ב ס"א וכיון דתקנו וכון : [ו] תיבות אע"ג דעדיף צ"ל למוקף: [ז] נ"ב בגמ' פריך ולא והאמר רבה בר יצחק א"ר וכו' ומשני אגב שאני :

גי' ד"ת
גי' ד"ת
גי' מהר"ס

גי' מהר"ס דרב כהנא

ד"ת מ"ז

עי' בנימוקים בפ' מי שמת גבי שטרי איקרי נכסי שם חילק בהדיא בין פורש שטרות ובין כולל באומר כל נכסי קנוים לך ע"ש :

המאור הגדול

אמר רב אשי כל היכא דאמר ליה לך חזק וקנה דברי הכל קנה פי' כלומר אפי' במסירה כי פליגי דאמר ליה לך משוך וקני מר סבר קפידא ומר סבר מראה מקום הוא לו והלכתא כמ"ר קפידא ולדעתי ה"ה לכל מאי דמקנה במשיכה כגון בהמה נסה ודקה אי א"ל לך חזק וקני קנה אפי' במסירה ואפי' ברה"ר וראיתי לרב רבי אברהם ז"ל שכתב בחילוף זה וגם כתב דמסירה לא קניא אלא ברה"ר ומשמע לדעתיה דלא קניא בסימטא ובחצר של שניהם ולדעתי כי אמרי' מסירה קונה ברה"ר רבותא קמ"ל כלומר אפי' ברה"ר וכ"ש בסימטא ובחצר של שניהם אבל ברשות מוכר ודאי לא קניא : סברא הוא מילי נינהו ומילי במילי לא מקניא . כלומר קניית השטר מילי נינהו לראיה שבו ולא לגופו והמוכר צריך לומר קני לך הוא וכל שעבודא דביה ואילו היה אומר בעל פה נמצא זה מקנה מילי הלכך צריך שיכתוב וימסור כי היכי דתיהוי קנייה אליטתא :

כדפו"י ליתא

הגהות הב"ח
(א) נ"ב משיכה קונה בסימטא ובחצר שהיא של שניהם : (ב) ואי כצ"ל : (ג) ומאי עד שימשכנו שימשוך מרה"ר לסימטא כצ"ל : (ד) נ"ב ע"כ הג"ה:

הגהות הגר"א
(א) נ"ב עיין בפ"ק דקדושין ברי"ף אחר מתני' ד"ה בהמה נקנית במסירה : (ב) נ"ב לעיל בפ' ח"ה ברי"ף אחר מתני' ד"ה שלש ארצות ליהודה :

על מנת שתכתבו לו את השטר חוזר בזה ובזה ורב חייא בר אבין אמר רב הונא שלשה שטרות הן תרי הא דאמרן ואידך אם קדם המוכר וכתב שטר ללוקח כאותה *ששנינו כותבין שטר למוכר אע"פ שאין הלוקח עמו כיון שהחזיק זה בקרקע נקנה א (א) שטר בכל מקום שהוא וזו היא ששנינו נכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף בשטר ובחזקה: (ב) לא את האנתיקי: מאי אנתיקי אמר רב פפא עסקא דבגוה (ג): מכר ב *את הצמד לא מכר את הבקר וכו' היכי דמי אילימא באתרא דקרו ליה לצמד צמד ולבקר בקר פשיטא צמד זבין ליה בקר לא זבין ליה ואלא דקרו ליה (ד) לצמד נמי בקר כוליה זבין ליה לא צריכא דקרו ליה לצמד צמד ולבקר בקר [א] וקרו ליה [ב] לצמד נמי בקר ר' יהודה סבר הדמים מודיעים ורבנן סברי אין הדמים (ה) מודיעים ואין הדמים ראיה ואי אין הדמים ראיה ניהוי ביטול מקח *°וכי תימא [ג] כי האי גוונא קא סברי רבנן לא הוי אונאה והא תנן ר' יהודה אומר אף המוכר ספר תורה בהמה ומרגלית אין להן אונאה אמרו לו לא אמרו אלא את אלו: מאי אין הדמים ראיה דהוי ביטול מקח (א) ואי בעית אימא כי אמור רבנן [ד] כאן בבדי שהדעת טועה כאן בבדי שאין הדעת טועה אימר מתנה (ו) יהיב: **מתני'** המוכר את החמור לא מכר את כליו נחום המדי אומר מכר את כליו ר' יהודה אומר פעמים מכורין ופעמים אינן מכורין כיצד היה חמור לפניו וכליו

רש"י

לו וזכין לאדם שלא בפניו: ע"מ שתכתבו לו כו'. הכי קאמר לא יזכה עד שיבא השטר לידו: אם קדם המוכר. מי שצריך למעות ורוצה למכור נכסיו לחברו פעמים כשמוצא סופר כותב לו שטר מכירה שיהא מזומן לו כל שעה שירצה למכור: כאותה ששנינו כו'. ואע"ג דמיחזי כשיקרא: כיון שהחזיק זה. הלוקח בקרקע נקנה שטר שנכתב לו מקודם: נכסים שאין להן אחריות. היינו מטלטלי: יש להן אחריות. היינו מקרקעי: בכסף. שיתן עבור הקרקע: בקר לא זבין ליה. והיכי קאמר ר' יהודה הדמים מודיעין: כוליה זבן ליה. כיון דכ"ע קרו נמי לצמד בקר וגם הדמים מוכיחים על המוכר רמי לגלויי דלא בקר זבין ליה: וקרו נמי. יש בני אדם שקורין לצמד בקר: הדמים מודיעים. שהוא מאותן הקורין לצמד בקר: ואין הדמים ראיה. דכיון דאיכא דלא קרו לצמד בקר כי אם צמד יד הלוקח על התחתונה: ניהוי ביטול מקח. אי הוי יותר משתות ובשתות יחזיר לו אונאה: וכי תימא סברי רבנן לא הוה אונאה. כלומר אין בית דין כופין להחזיר שום אונאה ולא בטול מקח דלא תונו כתיב דאיסורא דעבד עבד: אין להן אונאה. דדרך למכרן ביוקר יותר מכדי דמיהן: לא אמרו אלא את אלו. השנויין ברישא עבדים ושטרות וקרקעות משמע אבל שאר מילי יש להן אונאה ומאי אמר אין הדמים ראיה משמע שהמכירה תתקיים לגמרי ולא יחזיר לו המוכר שום דבר: ביטול מקח. שאין הדמים ראיה לקנות הבקר אבל המקח בטל אי הוה יותר משתות: בכדי שהדעת טועה. דסבור הלוקח דשוה כ"כ כגון שוה חמשה בשבעה או עשרה בשמונה מקח טעות והמקח בטל: אבל בכדי שאין הדעת טועה. כגון במתני' דצמד שוה פשוט קונה במאתים זוז אמרינן במתנה נתנו לו ומסתברא כזה התירוץ בתרא דקמא דחיקא הוא: **מתני'** כליו. מפרש בגמ': חמורך

נמוקי יוסף

על שדה אחת וא"ת היכי אמרינן דאינו חוזר בשדה והא קי"ל [קדושין דף כו.] דבמקום שכותבים את השטר לא קנה עד שיכתוב את השטר וי"ל דהתם איירי בשטר קנין והכא שטר ראיה הוא א"נ ההיא בכסף אבל [הכא מיירי] כשזכה בחזקה וכיון שהחזיקו בתוכה גמר ומקני וזה נכון ויש לתמוה כיון שזכו העדים בשדה זו ללוקח כיון שאמר זכו א"כ איך יהיה כח בידו לחזור ממה שאמר כתבו אחר שהחזיקו וזכו בו על דעת כן וכתבו התוס' דהלוקח יכול נמי לחזור בו אם ירצה וגם המוכר ה"ק ליה אם תרצה בזביני בלא שטר מוטב ואם לאו אחזר לך מעותיך דחזקה אינו מקנה לו נר מצוה הסטר (בעל הסטר) בע"כ דה"ל כקנין דברים וכתב ה"ר יונה זלוק"ל דלענין חיוב אחריות אינו כן שאם אמר לו לך חזק וקני בשדה זו *(ואתה חייב) באחריות אפילו במתנה כיון שהחזיק על דעת כן בשדה נתחייב זה באחריותו ואינו יכול לחזור בו: אמר המחבר ונ"ל טעם הרב משום דכל היכא שמחוסר מעשה כמו בשטר שצריך אדם לכתבו כל היכא שלא כתבו הוי כאילו אמר כתבו לו השטר כל היכא שלא אחזור בי קודם כתיבתו ודמיא לסיפא דע"מ דהכי פירושו הכא כמ"ש בפנים אבל בדבר שאינו מחוסר מעשה כבר הוא מחויב לא מצי למפטר נפשיה ממה שהוא חייב ע"כ: ע"מ שתכתבו לו השטר חוזר בזה ובזה. דה"ק ע"מ שלא אמחה בידכם וקמ"ל דלא אמרינן יתנו הפירות ביד שליש דשמא יתרצה עוד בכתיבת השטר ואגלאי מילתא למפרע שנתקיים המקח משעה ראשונה דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי קמ"ל דלא דף עח. קאמר הכי אלא כמו שאומר ע"מ שלא אמחה וכבר מיחה: ואידך אם קדם מוכר כו' כאותה ששנינו כותבים וכו' *)אגב שאני וכו'. כלומר דוגמא כאותה ששנינו דלא נפיק מיניה חורבא דבשטרי אקנייתא מוקמינן לה דאי לאו הכי חיישינן שמא כתב למכור ולא מכר **)אלא שקנו כבר מיניה בקנין ואי [ה] [לא] לא הוי מקני שטרא דלבתר הכי אגב קרקע שקנה כבר ועוד דבלא אגב זכי בשטר הלואה או בשטר קניית קרקע אלא הכא [ו] [נמי] בדוגמא דלא נפיק מיניה חורבא קא מיירי וכגון דאמר לעדים כתבו שטר זה לפלוני ויהיה בידכם ואם יבא היום ויקנה שדה זו ממני תנו לו את השטר ואם לא קרעוהו ובא בו ביום וקנה [את השדה וכיון שהחזיק בו זכה] בהשטר בכל מקום שהוא והשתא לא הוי מוקדם ולא נפיק ליה מיניה חורבא והא דקני ליה להאי מטעם אגב טפי משטר קנייה או הלואה דעלמא משום דאותן נעשו בודאי אדעתא דהאי אבל הכא כי נכתב לא היה בו שום בירור שיקנה וא"כ צריך קנייה כשאר אותיות דעלמא: אמר המחבר איכא מ"ד דכי אמרינן כיון שהחזיק זה בקרקע וכו' היינו דוקא שטרי מכירת קרקע עצמו אבל שטר אחר אינו נקנה אגב קרקע בלא מסירה וכן כתב הרא"ש בשם רבינו האי גאון ז"ל ומשמעתין שמעינן תלת ש"מ שצריך שיאמר לו אגב וקני כשמחזיק בקרקע [כדי לקנות השטר בכ"מ שהוא] דמש"ה הוה ס"ד דמקשה דהוה מילי במילי לפי שצריך לומר לו קנה לך השטר אגב קרקע ש"מ דשטר חוב נקנה באגב בלא כתיבה ומסירה דהא דבעינן כתיבה הוא משום שלא יקנה מילי במילי והא פשיטא דאגב שאני ולא קשה טעמא דמילי במילי וכן כתב הרי"ף ז"ל בהלכותיו וש"מ שאם קדם מוכר וכתב שטר ללוקח אין יכול להקנות לו אותו שטר אפילו בקנין אלא דוקא באגב קרקע דהא הוה ס"ד דמקשה שלא יקנה בכה"ג מטעם מילי בשטר חוב ולא דחינן ליה אלא מטעם אגב דעדיף מקנין דהא מטבע אינו נקנה בחליפין ואגב קרקע מקני ומיהו אפשר לומר דכיון דהאי שטרא בכתיבה העשויה בשטר חוב וקנין עדיף כמסירה א"כ הוי הכא ככתיבה ומסירה דשטר חוב דקני והא דאיצטריך למימר הכא אגב שאני דעדיף מקנין משום שטר חוב הוא דקאמר דלא מיקני [ז] בקנין כדאמרן והסכימו הפוסקים ז"ל שאם מסר לו השטר וכל שעבודו בקנין לא מהני ואע"ג דאמרן [לעיל דף מ.] סתם קנין לכתיבה עומד (ב) (משום דכתיבה דבתר קנין אינו אלא לראיה ואנן בעינן הכא כתיבה דהקנאה ובלשון שטר מקנה): כי אתא נפק לאפיה עד תווך. משמחה שהיה מביא לו המעות וכיון שנתנו לו ראיה נמי [ח] שהקנין היה קנין גמור ואם לא לא היו נותנין לו כדי שלא יתחייבו באונסים ולפי מ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכות שלוחין ושותפין אילו עשאו שליח בעדים להביאם לו לא יתחייב באונסיו: ***)**פיסקא** מכר את הקרון לא מכר את הפרדות. ואפילו איכא דמים יתרים [ובהא מודה] רבי יהודה משום דלעולם אין קרון ופרדות נקראין בשם אחד [ט] ודוקא בשאין אדוקין יחד אבל אם הם אדוקין יחד הכל בכלל המכר דפשיטא שעל הכל נתכוונו כיון דאיכא דמים יתרים אף על גב דאין נקראים בשם אחד הוא הדין לצמד ובקר אם אדוקים יחד כ"כ הרב ר' יוסף הלוי והרב רבינו מב"ן ז"ל מיהו דוקא במכר אבל בשכירות הכל בכלל ואפילו אינן אדוקין דאין דרך לשכור עגלה מאחד ופרדות מאחר: מכר את הצמד לא מכר הבקר. והשתא איירו חכמים [כגון] שמכר [י] בלא דמים [אלא בקנין] דסיימי בי תלתא ומצי למימר ליה לא מכרתי אלא הבקר ולא אמרינן העול נכלל עמו אע"ג דאיכא דקרו לכולהו בחד שמא וקרא נמי כתיב [מלכים א יט] והוא חורש שנים עשר צמדים ופליגי נמי בסיפא כגון שנתן דמים יתרים דאפ"ה אמרינן אין הדמים ראיה אלא מתנה נינהו וכדאיתא בגמ': **גמ'** היכי דמי. כלומר במאי פליגי. אי באתרא דלא קרו ליה בחד שמא מאי טעמא דר' יהודה משום ייתור דמים אין לנו לומר שיכלל בשם שאינו שלו ואי באתרא דקרו לכולהו בשם אחד אם כן מאי טעמייהו דרבנן כולהו זבין דאע"פ דקרו ליה נמי בשמו המיוחד דהיינו צמד או בקר מכל מקום בכי האי ודאי הדמים מודיעים אפילו לרבנן: לא צריכא וכו'. כלומר דאיכא מקצת דקרו להו בחד שמא ואיכא מקצת דקרו לצמד צמד ולבקר בקר בכה"ג קסבר ר' יהודה דהדמים ראיה לסייע אותו מקצת דמשמע שפיר דמינייהו הוא ועל המוכר היה מוטל לפרש ורבנן סברי דכיון דלאו רובא נינהו מצי מוכר למימר אנא מאותו מקצת דקרו לצמד צמד ועל הלוקח לפרש ופריך תלמודא מ"מ לרבנן ליהוי בטול מקח ואמאי קאמרי מכר את הצמד דמשמע דמכירתו מכירה [כ] וכי תימא בטעות גדול כזה לית להו לרבנן בטול מקח ולא אונאה והתנן ר' יהודה אומר אף המוכר ס"ת וכו' משום דקאי על הא דאמרינן דאין אונאה לקרקעות ואמר ר' יהודה דאף במטלטלין כאלו אין אונאה ומפרש התם בברייתא ס"ת לפי שאין קץ לדמיו דשמעת מינה דאף באונאה גדולה וידועה דברי ר' יהודה ואפילו הכי אמרו ליה רבנן דאיכא בהו אונאה דדוקא בקרקעות עבדים ושטרות הוא דאין אונאה ותריץ דהכא הויא דבר שהדעת טועה וכדאמרינן משום שאין קץ לדמיו אבל צמד הדבר ידוע שאינו נמכר במאתים זוז: **מתני'** המוכר את החמור וכו'. מפרשים בגמרא דטעמא דתנא קמא משום דסתם חמור לרכיבה עומד והילכך לא מכר את כליו דהם שק ודסקיא וכומני לפי שהם כלים מיוחדים למשאוי אבל אוכף ומרדעת שצריכין בין לרכיבה בין למשאוי אפי' רבנן סברי דמכר להו במכירת החמור אע"פ שמכר סתם ולא פירש שום כלי וה"ה הקילקי והחבק שהם [נ] הליגל"א והפיטרא"ל לפי שצורך רכיבה נמי הני והכי הלכתא מדלא איפליגו עליה בפירוש במתניתין ואע"ג דאמר אביי לקמן רבי אליעזר ורשב"ג ור"מ ור' נתן וסומכוס

*) שייך לגמרא (ג"א) **) נ"ל ולא ועי' במ"מ פ"ו מהל' מכירה מה שכתב בשם הרמב"ן ***) בדפו"י איתא מתני'

שלטי הגבורים

א כתב רבינו שהשטר נקנה באגב קרקע ואפי' לדבריו פי' הרא"ש בתשובה שצריך לומר לו על פה קני לך אותו וכל שעבודיו ולא מהני אגב אלא שא"צ כתיבה אבל ע"פ צריך לאומרו וכ"כ הרמב"ן שנקנה אגב קרקע ואין צריך עדים לענין הקנין אבל צריך עדים לענין התביעה שהרי הנתבע יאמר לו מי לימא לן דבעל דברים דידי את שמסרו לך וכו' כמ"ש באורך בפ"ו מהלכות מכירה אבל ר"ת כתב שצריך להביא ראיה וגם אינו נקנה באגב וכן דעת הרא"ש ור"י אבן מג"ש אומר דאפי' למאן דבעי כתיבה א"צ להביא ראיה ונאמן לומר שטר כתוב היה לי ואבד ור"י כתב כיון שדרך לעשות על אותיות שטר צריך להביא ראיה ואינו נאמן לומר שטר היה לי ואבד ואינו נקנה נמי אגב קרקע:

ב הא דאמר מכר את הצמד לא מכר את הבקר ואין הדמים ראיה לומר אין הצמד שוה כל כך בלא הבקר אלא אם טעה בכדי שהדעת טועה יש בו אונאה או ביטול מקח כדין כל לוקח ואם טעה בכדי שאין הדעת טועה הוי מתנה כך פסק רשב"ם ור"ח והרמ"ה ורב האי כתב שהדמים ראיה לבטל המקח אם טעה בכדי שאין הדעת טועה והרא"ש כתב כדברי רשב"ם ז"ל וכתב הרשב"ם אפי' אם היו קשורים ביחד אינן מכורין אבל ה"ר יוסף הלוי כתב דוקא כשאינן קשורים אבל אם קשורין מכורים והכי מסתברא ואם הכל קורין לבקר צמד לא מיבעיא אם אין קורין לצמד לבדו צמד עד שיפרשו צמד לבדו והוא מכר לו צמד סתם פשיטא שהכל מכור אפי' בלא הודעת דמים אלא אפי' אם הכל קורין לצמד לבדו ג"כ צמד סתם כיון שהכל קורין ג"כ לבקר צמד אמרי' הדמים מודיעים ואפי' אם אין הכל קורין לצמד בקר אלא הרוב קורין לצמד בקר כתב הרמ"ה שהדמים מודיעים כיון דאיכא רוב והודעת דמים והא דאמרי' שאין הדמים מודיעים היינו דוקא היכא שהרוב קורין לצמד צמד ולבקר בקר והמיעוט קורין לבקר צמד או פלגא ופלגא והא דאמרי' מכר הבקר לא מכר הצמד דוקא בסתמא דאיכא למימר לשחיטה זבניה אבל אי פירש לרדיא מכר את הבקר מכר את הצמד. כתב מיי' המוכר את העול מכר את הפרה מכר הפרה לא מכר העול המוכר עגלה מכר הבקר מכר הבקר לא מכר העגלה ותימא הוא היאך תמכר פרה אגב העול וכן השיג עליו הראב"ד ז"ל וכתב אע"פ שכתוב כן בתוס' אין סומכין עליה:

עין משפט

א מיי' פכ"ז מהל' מכירה טור ח"מ סי' רכ:

ד"מ

הגהות הב"ח

[illegible]

הגהות מא"ו

[illegible]

חדושי אנשי שם

ד"ת (א) הרשב"א ז"ל ואי בעית אימא כאן בכדי שהדעת נוטה כלומר לעולם כאן במשנתינו מקח קיים קאמר דהא מכר ולא מכר קתני ואע"ג דבעלמא אית להו לרבנן ביטול מקח כ"מ בכדי שהדעת נוטה מידי משום דהכא לאו בקנין

הדעת נוטה אבל בכדי שאין הדעת נוטה המקח קיים וויתרו חכמים למחילה דמידע ידע דאונאה אית בה ואפ"ה נתרצה במקחו עכ"ל: (ב) כל זה צריך למחוק וצ"ל כך. לכתיבה עומד הכא דלא קני ולא לאו בקנין קני אלא בכתיבה ובהאי שטרא הנא דקני וכל"מ שיש מכר שקנין הוא שגומר ושטרא ראיה בעלמא הוא להעיד שקנו מזה בקנין אבל הכא כודאי לא קני אלא בשטרא ושטרא דמחמת קנין לא הוי אלא ראיה בעלמא ולפיכך אפי' קנו מידו ואמר להם כתובו לא מעלה ולא מוריד עד שיכתבו לו שטר מכירה שיקנה שטר זה וכל שעבודו:

וסומכוס ונחום המדי כולהו סבירא להו דכי מזבין איניש מידי הוא ותשמישתיה מזבין ומייתי להו כולהו כדאמרינן במתני' ולא מייתי לרבנן דהכא ואם איתא לעולא הא מרבו רבנן תשמישין כגון אוכף ומרדעת לאו למימרא דפליג אביי עליה אלא יש לומר דטעמא דלא מייתי להו משום דלא פרשי רבנן למילתייהו לא במתניתין ולא בברייתא א"כ לא מייתי אלא הני דשיטה נינהו ולית הלכתא כוותייהו כדכתב רבינו אלפסי ז"ל הלכך לא בעי לאיתויי רבנן דהלכתא כוותייהו [בהדייהו] א"כ לא מייתי אלא הני דמרבי טפי מתנה קמא דידהו : [גמ' דף עח.] [ז] דלאע"ג דאמר חמור וכליו לא קנה שק ודסקיא וכומני · ולאע"ג דלשון מיותר הוא דבלאו ה"נ קנה שאר כלים חוץ מאלו וכדפירשנו והוה לן למימר דליהני ליה האי יתור לשון דליקני כולהו וכדאמרינן במתניתין [דף עא.] ובזמן שאמר לו [ח] וכו' לא קשיא דהתם הוא שבכלל הלשון שאמר חוץ מאלו נכלל דרך מדינא דמסתברא כי היכי דדרכו של בית מהבית כך הוא מן הדין דדרכו של בור יהיה מן הבור אלא משום דאמר ר' עקיבא דמוכר בעין יפה מוכר הוא דאמרינן דהוי דלוקח היכא דמוכר לא פירש כלום אבל כל היכא דאמר מידי דאפשר דמשתמע דרך דייקינן ליה כיון דמדינא הכי הוי אבל הכא איפכא הוא דשק ודסקיא וכומני לאו כלי חמור ניכהו דסתם חמור לרכיבה והני למשאוי וטפי אית לן למימר דאמר הכי לפרט הדברים כדי לסלק כל ערעור אע"ג דבלאו הכי קני כדאמרינן לעיל בפרק המוכר את הבית [דף סט:] דשופרא דשטרא הוא כן נראה לי ומיהו לפירוש הרשב"א דבאין עודן עליו לא קנה אוכף ומרדעת עד שיאמר חמור וכליו לא קשיא דלאו לשון מיותר הוא דהשתא אי לא יהיב ליה אוכף ומרדעת הוי המכר בטל וכן דעת הריטב"א ז"ל וכתבו רבותינו המפרשים ז"ל דלא מיבעיא בעודם עליו השק והדסקיא ואמר כל מה שעליו דמכורים דאפילו לא היו עליו ואמר הוא וכל מה שראוי להיות עליו נמי מכורין משום דלמשאוי נמי עומד אע"ג דסתמא לרכיבה הוא עומד יותר וקילקי וחבק כאוכף ומרדעת הוו דאין החמור ראוי לא

	וכליו עליו אמר לו מכור לי חמורך זה כליו מכורין חמורך הוא אין כליו מכורין: **גמ'** אמר עולא מחלוקת בשק ודסקיא וכומני דתנא קמא סבר סתם חמור לרכיבה עומד ונחום המדי סבר סתם חמור למשאוי עומד אבל אוכף ומרדעת [א] דברי הכל קנה ואיבעיא לן האי שק ודסקיא וכומני דאיפליגו בהו רבנן ונחום המדי בעודן עליו מחלוקת אבל בשאין עודן עליו מודה להו נחום המדי לרבנן דאינן מכורין או דילמא בשאין עודן עליו מחלוקת אבל בשעודן עליו מודו ליה רבנן לנחום המדי דמכורין [ב] (א) או דילמא בין בזו בין בזו מחלוקת ולא איפשיטא הלכך א בין בזו בין בזו אינן מכורין דכל המוציא מחבירו עליו הראיה מאי כומני אמר רב פפא בר שמואל דף עח: מרכבתא דנשי: *אמר אביי ר' אליעזר ורשב"ג ורבי מאיר ורבי נתן וסומכוס ונחום המדי כולהו סבירא להו כל דמזבין איניש איהו ותשמישתיה מזבין ר' אליעזר מאי היא דתנן רבי אליעזר אומר המוכר את בית הבד מכר את הקורה רשב"ג דתנן רשב"ג אומר המוכר את העיר מכר את הסנטר רבי מאיר דתנן רבי מאיר אומר מכר כרם מכר כל תשמישי כרם רבי נתן וסומכוס ביצית ודוגית נחום המדי הא דאמרן והני כולהו שיטה אינון ולית הלכתא כחד מינייהו: °**מתני'** ב המוכר את החמור מכר את הסיח מכר את הפרה לא מכר את בנה מכר בור מכר מימיו מכר אשפה מכר זבלה מכר כוורת מכר דבורים דף פ. מכר שובך מכר יונים : *הלוקח פירות שובך מחבירו מפריח בריכה הראשונה פירות כוורת נוטל שלשה נחילין ומסרס חלות דבש מניח

רש"י

חמורך זה . משמע כמו שהוא עם כליו : חמורך הוא כלומר אם זה חמורך [ג] תנהו לי הוי כמוכרו חמור סתם וסבר ר' יהודה דאין כליו מכורין אע"פ שעודן עליו : **גמ'** מחלוקת . דת"ק ונחום המדי : בשק ודסקיא . שעשוין ליתן בהן משאוי ולתת על החמור : וכומני . מרכבת נשים וגם הוא משאוי שהאשה יושבת כמו משאוי: לרכיבת אנשים.ולא למשאוי: אוכף ומרדעת. עשוי בין לרכיבה בין למשאוי : אבל בשאין עודן עליו . אינן מכורין ואפילו אוכף ומרדעת . כולהו ס"ל כו' . ולא דסבירא להו כולהו כי הדדי דלמר הך מילתא בטיל לגבי הך ולמר הך מילתא בטיל לגבי הך אלא כולהו בחד שיטה אמרו שמוסיף מכירת תשמישי טפי מרבנן דידהו לבד מן רבי מאיר דסבירא ליה דכולהו [ד] שהרי כלל כל תשמישי הכרם ולכך לא קאמר [ה] אמרו דבר אחד : ביצית ודוגית . דלעיל : **מתני'** סיח . הוא בנו של חמור ובגמרא מפרש טעמא : מכר אשפה . מקום גבוה ג' או עמוק ג' שרגיל לתת שם זבל בהמותיו : בור . של מים [ו] מכונסין : אבל . מכר זבלו לא מכר אשפתו מים לא מכר בור מילתא דפשיטא היא ולא צריך למיתניה ובתוס' דגרסינן מכר יונים מכר שובך מכר דבורים מכר כוורת ושמא היינו טעמא משום דאין רגילות למכור יונים ודבורים כולן בלא שובך וכוורת וא"כ מאי דשייר במתני' קתני בברייתא : הלוקח פירות שובך . כלומר מה שילדו היונים כל השנה ודרך היונים להוליד כל חדש שתי ולדות זכר ונקבה חוץ מבאדר שאינן יולדות וגם הולדות עושין לסוף שני חדשים (ב) ד' ולדות וכל שתי ולדות קרויין בריכה : מפריח . הלוקח בריכה ראשונה ויניחנו למוכר כדי לפרות עם האם שכן דרך המוכרים לשייר לעצמו בריכה אחת להיות [ז] לצוות לאמהות שלא יברחו: פירות כוורת. דבורים הנולדים מן הכוורת זאת השנה : דף פ. נוטל הלוקח שלשה נחילים . ג' חבורות הנולדות ראשונה זה אחר זה (ג) או בד' או

ר'קצד ע"ב

ולא כפי' רשב"ם

לרכיבה ולא למשוי אלא בהני הלכך בסתמא קנו להו אפילו *באינן על החמור וברייתא דקתני דכשאמר חמור וכליו קני הני לאו למימרא דבסתמא לא קנה אלא הא קמ"ל דאע"ג דאמר ליה חמור וכליו שק ודסקיא וכומני לא מכר אלא הני דוקא וכומני אע"ג שהוא מרכבתא לא מזדבן אפילו לרבנן דאמרי דסתם חמור לרכיבה עומד משום דרכיבת נשים משוי היא ולא לרכיבת נשים קאי ותלמודא בעי הא דפליגי רבנן ונחום בשק ודסקיא אי פליגי בעודן על החמור או באינן על החמור והאי בעיא לא איפשיטא הלכך אפילו בעודן עליו לא קנה השק והדסקיא וכומני דמספיקא לא מפקינן ממונא אבל אוכף ומרדעת וקילקי וחבק אפילו באין עודן עליו וכדפרישית וכן דעת הרב מג"ש ז"ל וכ"כ הרמב"ם ז"ל : ר' יהודה אומר פעמים וכו' [דף עח:] מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר רבא רישא דידע דחמרא דידיה הוא והאי דקאמר זה משום כליו קאמר ליה : *חמורך הוא דלא ידע דחמרא דידיה הוא והאי דקאמר ליה חמורך הוא שתמכרנה לי כתבתי האי בבא

סיפא

משום דאיכא דפסיק הכא כרבי יהודה מדשקיל רבא וטרי בה לפרושה ולפי זה כשאמר חמורך זה משמע דידע דחמורו הוא מדאמר חמורך אם כן מאי דקאמר זה כמי שאמר כמו שהוא עכשיו עם משאו קנה וקנה כליו העומדים עליו ואיכא מאן דאמר דאין ראיה מהא דרבא דמשום דקשיא רישא לסיפא הוא דפריש לה וכתב [הרנב"ר ז"ל] דכן נראה דעת הרב אלפס ז"ל שלא הביאה הלכך אע"ג דידע דחמרא דידיה הוא ואמר ליה חמורך זה אין שק וכומני מכורין ולפ"ז כיון דדינא דהמוציא מחבירו עליו הראיה משמע כי הא פסקא בתרא דלית הלכתא כותיה דר' יהודה : **מתני'** [מכר את הסיח וכו'] . מפרש בגמרא [דאמר ליה חמור מניקה ופרה מניקה אני מוכר לך וכיון] דחלב החמור אינו ראוי לאכילה מאי טעמא אמר ליה חמור מניקה אלא ודאי משום דמכר לו הסיח הוא דקאמר : **גרסי'** בגמ' [דף עח:] א"ר שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן מאי דכתיב על כן יאמרו המושלים באו חשבון המושלים אלו המושלים ביצרם בואו חשבון בואו ונחשב חשבונו של עולם הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה תבנה ותכונן אם אתה עושה כן תבנה בעולם הזה ותכונן בעולם הבא . [פירוש] אם אתה מפסיד ממונך ליתן לצדקה או איזה הפסד שיבוא לך משום עסק המצוה הוי מחשב אותו כנגד השכר הרב שיהיה לך ממנה והפסד בעבירה : **מתני'** מכר בור . סתם והוא עשוי להתקבץ מי גשמים לתוכו דומיא דאשפה מכר מימיו : **גרסי'** בגמ' אמר רבה מתני' יחידאה היא ולית הלכתא כוותיה דתניא מכר בור לא מכר מימיו רבי נתן אומר מכר בור מכר מימיו והכי פסק רבינו אלפסי ז"ל דמכר בור לא מכר מימיו . מדלא קאמר הא תינח בור שובך וכוורת מאי איכא למימר ש"מ דכי איכי דפליגי בבור ה"ה בשובך ואשפה וכוורת אלא דחדא מינייהו נקט במתני' ושלא כדברי הראב"ד ז"ל ומיהו בבור פליגי אבל בבאר מים חיים כ"ע מודו שמכר את מימיו שעל שם זה נקרא באר הריטב"א ז"ל בשם רבו הרא"ה ז"ל ואע"ג דקי"ל [דף סה.] דמוכר בעין יפה מוכר הא אמרן דבדברים החשובין לא אמרינן דמכר וכ"ש במטלטלין ומים מטלטלין נינהו וה"מ מכר אבל הקדיש או נתן הקדיש את כולן דתניא [דף עט.] הקדישן מלאים מועלים בהם ובמה שבתוכן וה"ה במתנה כדתנן בהמוכר את הבית [דף עא.] בד"א במוכר אבל בנותן מתנה נותן את כולן ותני נמי התם המקדיש את השדה הקדיש את כולן משמע שהקדש ומתנה שוין הם הלכך ילפינן מהכא דאפי' במטלטלין אמרינן זכה בשדה זכה בכל לענין הקדש ומתנה וכדכתיבנא לעיל : פירות שובך . הם היונים : פירות כוורת . הם הדבורים : ואם לקח פירות שיעשה השובך בכל שנה צריך לוקח להניח הבריכה ראשונה שהיא צוות לאמה שאם לא כן תלך האם ויפסיד המוכר שובכו והוא לא מכר אלא הפירות ואם נטל פירות כוורת נוטל ג' נחילין הראשונים הנולדים בשלשה זמנים זה אחר זה כי מט' ימים לט' ימים יוצא מן הכוורת נחיל של דבורים ויושבים על ענף אילן ומביא כוורת חדשה ומכניסין לה לתוכה ואלו הג' נחילין כמו שיוצאין זה אחר זה רצופין נוטל אותם הלוקח ומכאן ואילך מסרס כלומר נוטל בסירוס כדאמרינן במגילה [דף יח:] (ירושלמי) קראה סרוסין כלומר שהמוכר נוטל אחד והלוקח אחרת וכן עד ו' או עד ז' פעמים ובהרבה מקומות לא נהגו להניחם לעשות נחילין אלא ג' פעמים לבד מפני שמכאן ואילך הם גרועים ומכל מקום יקח מהם המוכר בסירוס לצורך כוורתו כדי שלא ישאר ריקן ויפסיד ולכן ישארו לו גם מן הטובים קצת ולא יטול כל הכחושים והגרועים ולפיכך נוטל בסירוס כי הנחיל היוצא אחר חברו גרוע מחבירו : חלות דבש . אם לקח החלות כי אחר שילאו הנחילין לוקחים הדבש והוא עשוי חלות חלות ויש בו עשר או עשרים חלות זו כנגד זו משעוה ודבש המעורבים יחד והלוקח פירות כוורת אין החלות בכלל אלא הדבורים העושים פירות והלוקח החלות צריך להניח שתי חלות שהם למאכל דבורים בימות

א בדין מוכר חמור וכליו ר"י והרא"ש פסקו כרבי' והרמ"ם כתב דאוכף ומרדעת אם עודן עליו מכורים ואם אינן עליו אינן מכורים ושק ודסקיא אפי' אם הם עליו אינן מכורים אא"כ א"ל הוא וכל מה שעליו או כל מה שראוי להיות עליו בד"א בסתם שלא פירש לו אם לרכיבה אם למשאוי אבל אם פירש לו לרכיבה שק ודסקיא אינן מכורין אפי' הן עליו ואם פירש לו למשאוי שק ודיסקיא אם הן עליו מכורין ואם אינן עליו חומרא לתובע וקולא לנתבע ואוכף ומרדעת אם אינן עליו אינן מכורין ואם הם עליו חומרא לתובע וקולא לנתבע ואם פירש בין לרכיבה בין למשוי כולה חד דינא אית להו אם הן עליו מכורין ואם אינן עליו חומרא לתובע וקולא לנתבע :

ב בדין מכר פרה וחמור סתם כתב הרא"ש ז"ל דאפי' פרה וחמור ושפחה זו סתם ולא אמר מעוברת אם הן מעוברת מכר העובר : כתב מיי' האומר לחבירו ראש עבד זה או ראש חמור זה אני מוכר לך ה"ז מכור הכל וכן הדין בכל אבר שהנשמה תלויה בו אבל אם אמר יד עבד זה או יד חמור זה מכור לך משמנין ביניהם וכן הדין בכל אבר שאין הנשמה תלויה בו ואם אמר ראש פרה זו אני מוכר לך לא מכר אלא הראש שכן דרך למכור הראש לבד :

הגהות הו"י

(א) (או דלמא בין בזו בין בזו מחלוקת) רשום קו על תיבות אלו . וכ"ב בגמ' ל"ג לה ועי' בתוס' : (ב) וגם הולדות עושים לסוף שני חדשים ולדות כצ"ל ותיבה ד' נמחק : (ג) זה אחר זה בד' או בג' כו' כצ"ל . וכ"ב עי' ברשב"ם ושם קיצר :

הגהות מא"י

[א] נ"ב בגמ' וקילקלי ותבק : [ב] או דלמא בין בזו בין בזו מחלוקת נ"ב בגמ' לא גרסי' זה : [ג] זה חמורך מכור אותו לי כצ"ל:[ד] נ"ב מכורים: [ה] נ"ב אביי : [ו] נ"ב וכל הני דקחשיב בטילי לגבי דקביעי : [ז] צוות כצ"ל : [ז] דאע"ג וכו' וכ"ב ל"ג והא קמ"ל דאמר חמור וכליו לא קנה : [ח] נ"ב חוץ מאלו א"צ ליקח לו דרך :

בימות הגשמים כדי שלא תחרב כוורתו שהוא לא מכר לו הכוורת: זיתים לקוץ. כלומר שלקח לו זיתיו שיקללס משדהו ויהיו לו היינו רשאי הלוקח לשרש אותם אלא מניח שני ענפים כדי שיחזור ויצמח וחבירו בב"ר ויטע כרם א"ר אבא בר כהנא הכנים עמו זמורות ויחורים לתאנים וגרופיות לזיתים: אמר המחבר יש מי שפי' ב' אגרופין והוא יותר נכון הריטב"א ז"ל וצריך זה כדי שלא יחרב שדהו כי לא היה כוונתו של מוכר לכך והא דאשמועינן תנא הך דשובך וכוורת אתי שפיר למאן דאמר [ב"מ דף סו:] אדם מקנה דבר שלב"ל ואפילו למ"ד אין אדם מקנה מ"מ היכא שאינן חוזרין ורוצין לקיים המקח צריך התנא נר מצוה

מניח ב' חלות זיתים לקוץ מניח ב' גרופיות:

גמ' *היכי דמי אי דא"ל היא ובנה אפילו פרה[א] נמי ואי דלא א"ל היא ובנה מ"ש חמור אמר רב פפא דא"ל חמור מניקה אני מוכר לך פרה מניקה אני מוכר לך בשלמא פרה לחלבה עומדת אלא חמור מאי קאמר ליה ש"מ היא ובנה קאמר ליה: *תוספתא המוכר שפחה לחבירו מכר לו כלים שעליה אפילו הן מאה אבל לא מכר לו את השירים ולא את הנזמים ולא את הטבעות ולא את הקטלאות שבצוארה שפחה וכל מה שעליה אני מוכר לך אע"פ שיש עליה כלים שוין מאה מנה הרי כולן מכורין שפחה מעוברת אני מוכר לך פרה מעוברת אני מוכר לך מכר את הולד שפחה מניקה אני מוכר לך פרה מניקה אני מוכר לך לא מכר את הולד: מכר א בור מכר מימיו כו': *אמר רבא מתניתין יחידאה היא ולא סבירא לן כותיה דתניא מכר בור לא מכר מימיו ר' נתן אומר מכר בור מכר מימיו: הלוקח *פירות ב שובך מחבירו מפריח בריכה ראשונה *והא תניא מפריח בריכה ראשונה ושניה אמר רב כהנא ל"ק הא דקתני בריכה ראשונה ושניה [ב] בהוהא דתנן בריכה ראשונה באמה משום דמצטוותא בברתא ואזוגא דשבקינן ליה: פירות כוורת נוטל שלשה נחילים [ג] ומסרס במתניתא תנא °נוטל שלשה נחילים בזה אחר זה מכאן ואילך נוטל אחד ומניח אחד: ג זיתים לקוץ מניח שתי גרופיות: *ת"ר הלוקח אילן מחבירו לקוץ מגביה מן הקרקע טפח וקוצץ בתולת השקמה שלשה טפחים סדן השקמה שני טפחים בקנים ובגפנים מן הפקק ולמעלה בדקלים ובארזים חופר ומשרש לפי שאין גזען מחליף (א) *(תנן התם ג הקונה שני אילנות בתוך של חבירו מביא ואינו קורא ר"מ אומר מביא וקורא אמר רב יהודה אמר רב היה ר' מאיר אומר אפילו הלוקח פירות מן השוק מביא וקורא מאי טעמא מדקתני משנה יתירא (ב) דפשיטא כיון דאמר ר' מאיר קנה קרקע (ג) דמביא וקורא אלא הא קמשמע לן כדאמרן [ד] והא תרי אדמתך כתיבי חד למעוטי דגר וחד למעוטי דעובד כוכבים ומסיק ולא קיימא לן הכי והך דרבי מאיר קמשמע לן למעוטי קנה אילן אחד דמביא ואינו קורא) (ד):

מתני' הקונה שני אילנות בתוך של חבירו הרי זה לא קנה קרקע רבי מאיר אומר קנה קרקע הגדילו לא ישפה העולה מן הגזע שלו ומן השרשין של בעל *הבית ואם מתו אין לו קרקע ג קנה שלשה קנה קרקע הגדילו ישפה. העולה (ה) מן השרשים שלו ואם מתו יש לו קרקע: גמ'

(במרחק) [כתובא] כדמפרש בגמ' ולא קנה אלא האילן לפירותיו ושיקללנו כשימות ובעודו בשדה אינו עומד בקרקע של לוקח שאין לו חלק בו אלא בחלקו של מוכר שהשדה שלו היא הלכך השדה שלו משועבד לקיום האילן ולתשמישו שלא סיים לו חלק מיוחד לתשמיש האילן לפיכך הגדילו הענפים לא יחתוך [כ] וידקדק אותם כדי להשפיל ולגרוע נלו אע"פ שהצל קשה לזרעים [דכיון שאין לו קרקע לבעל האילנות הרי שעבד לו שדהו לצורך כל האילנות כל צרכן שע"מ כן לקחן והעולה] מן הגזע שהוא בגוף האילן הנראה על הארץ שלו אבל העולה מן השרשים שהוא מתחת לארץ הוא של בעל הבית שהקרקע שלו הוא הלכך אם מת האילן אין לו קרקע כלל ליטע אחר במקומו ולא לשום תשמיש בעולם מפני שלא קנה קרקע: ישפה. תרגום [ולכות אותו] [דברים ס] ושפית יתיה משום שהצל עוכר [יותר] שיעור מחלק השדה שקנה עם שלשה אילנותיו כדמפרש בגמ' והיינו דין שיזיק קרקע של מוכר וזרעיו: גרסי' בגמ' [דף פא.] תנן התם הקונה שני אילנות בתוך של חבירו מביא ואינו קורא ר"מ אומר מביא וקורא כו' מכדי הא תנא ליה דיש לו קרקע פשיטא דמביא וקורא אלא ש"מ מחייב היה ר' מאיר אף בלוקח פירות מן השוק והכתיב אדמתך [חד] למעוטי אדמת עובד כוכבים וכו'. לא כתבתי זה אלא משום דין גר היוצא מתוך סוגיא זו אם יכול להתפלל ולברך כמותו כאשר אפרש ומשום מה שמדקדק תלמודא לר' מאיר מדקתני משנה יתירה אע"פ שהאחת

[ב] שהאחת היא לענין קרקע והאחרת מיירי לענין בכורים כ"ל שהוא [תמה]. דרך התלמוד [למתני כל חדא בדוכתיה אע"ג דחד מחבריה גמר] וכ"ע: הכי גרס הרא"ש ז"ל והא כתיב אדמתך אדמתך ב' פעמים חד למעוטי אדמת עובד כוכבים וחד למעוטי אדמת גר. כלומר דגר מביא ואינו קורא דתנן במסכת בכורים [פ"א משנה ד] הגר מביא ואינו קורא שאינו יכול לומר אשר נשבעת לאבותינו וכשהוא מתפלל עם הציבור אומר אלהי אבותיכם וכשהוא מתפלל בינו לבין עצמו אומר אלהי אבות ישראל ומיהו בירושלמי פליגי (ב) רבי יהודה דהוה נר מצוה אומר מביא וקורא מה טעם כי אב המון גוים נתתיך לשעבר היית אב לארם [ג] ועתה לכל העולם ר' יהושע בן לוי אמר הלכה כרבי יהודה אתא עובדא קמי ר' אבא ואורי כר' יהודה וכשהוא מתפלל נמי אומר אלהי אבותינו אפילו בצבור וכן בברכת המזון וכיון דאיפסיק בירושלמי כרבי יהודה קי"ל כוותיה וכן פסק הרמב"ם ז"ל וכתבו המפרשים דמוציאין אחרים ידי חובתן אפילו כשאכלו אחרים שיעורא דאורייתא שהיא כדי שביעה ואע"ג דאמרינן בברכות *) דנשים אינן חייבות אלא מדרבנן משום דלאו בנות נחלה נינהו וא"כ גריס נמי לא נטלו חלק בארץ ומאי שנא י"ל דגרים שהם בני אברהם ראויים. לירושה שלהן ובני נחלה נינהו אלא שלא נתחלקה הארץ אלא ליוצאי מצרים ודמי לטפלים דאמרינן בפרק יש נוחלין [דף קיז.] לאלה תחלק הארץ למעוטי טפלים שהם פחותים מבן כ' ולא היה להם שום מורים כגון אב ודוד ואח שכולן מתו במדבר שלא נטלו (ג) חלק בה אפ"ה ודאי מוציאין אחרים ידי חובתן בברכת המזון וטעמא דכל הני בני נחלה וירושה נינהו אבל נשים לאו בנות נחלה נינהו כלל: ותו אמרינן בגמרא [דף פב.] העולה מן הגזע שלו היכי דמי מן הגזע ה"ד מן השרשים א"ר יוחנן כל הרואה פני חמה הוא העולה מן הגזע ושאינו רואה פני חמה הוא מן השרשים וניחוש דילמא מסקא ארעא שרטון ומשכחא דמיחזי כתלתא אילני ואמר תלתא אילני זבני ויש לי קרקע אלא אמר רב נחמן יקוץ וכן א"ר יוחנן יקוץ. פי' מסקא ארעא שרטון ויחפה הגזעים ויראה כג'

גמ' *היכי דמי מן הגזע והיכי דמי מן השרשין אמר רבי יוחנן כל הרואה פני החמה זה הוא מן הגזע ושאינו רואה פני החמה זה הוא מן השרשין א] וליחוש דילמא מסקא ארעא שרטון ואמר ליה תלתא זבנית לי ואית לי נמי ארעא אלא אמר ר' יצחק יקוץ וכן אמר רבי יוחנן יקוץ: קנה שלשה קנה קרקע: וכמה אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הרי זה קנה תחתיהן וביניהן א וחוצה להן *כמלוא אורה וסלו תניא נמי הכי הרי זה קנה תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלוא אורה וסלו ואותו מלוא אורה וסלו אין זה וזה רשאים לזרען וכמה יהא ביניהן רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל מארבע אמות ועד שמונה רבא אמר רב נחמן משמונה ועד שש עשרה *אמר רבא הלכתא מארבע אמות ועד שש עשרה תניא כוותיה דרבא כמה יהו מקורבין ארבע אמות וכמה יהו מרוחקין שש עשרה אמה *(על שש עשרה אמה) ה"ז קנה את הקרקע ואת האילנות שביניהן לפיכך יבש האילן או נקצץ הרי זה יש לו קרקע פחות מכאן או יתר ע"כ או שלקחן בזה אחר זה ה"ז לא קנה (א) את הקרקע ולא את האילנות שביניהן לפיכך יבש האילן או נקצץ אין לו קרקע בעי רבי ירמיה כשהוא מודד ממקום קצר הוא מודד או ממקום רחב הוא מודד א"ל רב גביהה מבי כתיל לרב אשי ת"ש הארכובה שבגפן אין מודדין אלא מעיקר השני: *כיצד הן עומדים רב

רש"י

יספה שלא יזיקנו: גמ' כל שרואה פני החמה. היינו כל אילן חוץ לקרקע: ואינו רואה פני החמה. היינו שמתחת לקרקע: וליחוש. כיון דאמרת היוצא מן הגזע שלו זימנין דמסקא ארעא שרטון ותגביה הקרקע שיתכסה האילן היוצא מן הגזע מקצתו בקרקע ויראו כשלשה אילנות וכגון שהיה רוחב בין גזע לאילן כשיעור המפורש לקמן ואמר ליה לוקח תלתא אילני כו': יקוץ. הא דקתני מתניתין היוצא מן הגזע שלו. לא שיניחנו כן ויגדל אלא הרי הוא שלו ויקוץ אותו וישרפנו: תחתיהם. תחת עיקר האילן והנופות: וביניהם. קרקע מגולה שבין נופות אילן זה לבין נופות אילן זה וחוצה להן סביב האילנות מקום שכלין נופות האילן ולחוץ כמלוא אורה המלקט התאנים וסלו בידו ללקט [פירות] הנופות החיצונות (התאנים) שבכן: וזה וזה. לא בעל האילן ולא בעל הקרקע אינן רשאין לזרוע אותו דרך כמלוא אורה וסלו: וכמה יהא ביניהם. דאמרינן בג' אילנות קנה קרקע דאי קרובים יותר מדאי הרי הן [כיער] העומד ליתלש ולא חשיבי ואי רחוקים יותר מדאי לא מצטרפי: מארבע אמות. לכל הפחות בין [א] אילן לאילן מן השלשה לבד עובי האילן שתהא המחרישה יכולה לחרוש בינתים: ועד שמונה אמות. ולא שמונה אמות בכלל: עד שש עשרה. ולא שש עשרה בכלל: ואת האילנות. הקטנים שביניהן: ממקום קצר. מגובה גזע האילן הוא מודד השש עשרה או השמונה אמות: או ממקום רחב. סמוך לקרקע הוא עב: תא שמע. דמן הבינוני הוא מודד: הארכובה. גפן בחור מרכיבין אותו בגפן זקן כשהוא מודד ארבע אמות בינתים כדי שיהא שתים כנגד שתים ואחת יוצאת זנב: עיקר השני. פקק השני דתניא בקנים ובגפנים מן הפקק ולמטלה ולא מן הראשון שרחב יותר מדאי ולא מן השלישי שקצר יותר מדאי אלא מן הבינוני והוא הדין לאילנות: כיצד הן עומדים. היאך נוטעין הנך שלשה אילנות שהן מארבע אמות עד שש

אילנות ואע"פ שיחפור ויראה שעולים מאילן אחד הא קי"ל דשלשה בדי אילן המרוחקין בשיעור המפורש לקמן דיש להן קרקע ונאמן הלוקח לומר כך נמצא וכך היה ומיהו לענין דינא אם טוען המוכר שאחרי כן הגדילו על הלוקח להביא ראיה שהיו גדולים כך כי הוא הבא להוציא קרקע מיד המוכר כן דעת הרמב"ן ז"ל. והרשב"א והריטב"א ז"ל סברי כמו *שכתבתי בפנים אלא דלענין דינא מבטלין דעתם מפני דעת הרב הגדול ז"ל ולדבריו ז"ל צריך לומר דהא דאמרינן הכא תלתא אילני זבני כלומר ומייתי ליה לידי דינא ודיינא מיהא: אלא אמר ר"כ יקוץ. כלומר הא דהעולה מן הגזע שלו כלומר שהוא שלו לקוץ וליטול אותו לעצמו כשיהיה קרוב לשיעור ההרחקה המפורש לקמן משום שרטון וכדאמרינן וכן א"ר יוחנן יקוץ: [וכמה *א"ר חמא וכו']. [ד] פירוש מדקאמר קנה קרקע ולא אמר קנה הקרקע או השדה משמע דלא קנה אלא קרקע הצריך לו וכמה הוא (ד). תחת האילן שיעור אורה וסלו. כלומר מלקט כמו אריתי מורי [שה"ש ה] והוא לשון מיוחד לתאנים כבוצר לענבים ומוסק לזיתים ומלקט בשאר אילנות (ה) וכן בין אילן לאילן בקרקע מגולה שבין נופות אילן זה לנופות אילן זה ומכאן נראה דהא דאמרינן במתני' הגדילו יפה רוצה לומר הגדילו יותר ממלוא אורה עם סלו שנותן בה הפירות וחוצה לה סביב כל הג' אילנות דזהו המקום הצריך לו ללקיטת פירותיו: ואותה אורה וסלו שהן חוצה להן אינו רשאי לזורעו. לא בעל האילן ולא בעל השדה נראה דבעל האילן לא קנה בו אלא תשמישו ללקוט וכיון שקנאו לכך גם בעל השדה אינו יכול לזורעו מפני שיטנפו פירותיו של זה כשנופלים שם מפני שיהיו שם מים להשקות הזרעים שהם כטיט על העפר אבל אורה וסלו שתחת האילן ושבין אילן לאילן פשיטא שאין זורעים אותם לפי שאין דרך לזרוע שם: [וכמה יהיו מרוחקין וכו'] מדאמרינן דב' אילנות אע"פ שיהיו גדולים וכבדים לא קנה קרקע דלא מפלגינן בהו וג' אפילו דקים קנה קרקע דלא מפלגינן בהו א"כ נ"ל דבעינן שלא יהיו מקורבין יותר מדאי (ו) ולא מרוחקים יותר מדאי א"כ מ"ש תלתא דקין מקורבין משנים גסים וגדולים אלא ודאי משום דמרוחקים זה מזה ומבטלין זריעת הקרקע הוא דמוכר ג' אילנות מכר קרקע משום דלא חשיב עליה כולי האי ומיהו אין סברא לומר שימכור לו כל אותו קרקע בדמי אילנות לבד ואם הם מרוחקין יותר מדאי אין כאן בטול זריעה כלל בעבור האילנות ואמאי מכר מן הקרקע ולפיכך בעי כמה יהיו רחוקים ופסיק רבא דאין פחות מד' אמות ולא יותר מט"ז אמות והכי תניא בברייתא עד שש עשרה ומשמע ולא עד בכלל מדתנן [כלאים פ"ד מ"ט] גבי כלאים הנוטע כרמו שש עשרה אמה (ז) מותר להביא כלאים לשם דלא חשבינן ליה כרם כיון דהשורות רחוקות זו מזו שש עשרה אמה וחשבינן לכל שורה כאילו היתה נטועה בפני עצמה בשדה אחת ולפיכך לא מקרי כרם דבעינן שיהיו שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב כזה ° ° או כזה ° ° וכן בשדה לא מיקרי שדה אילן אם היו האילנות רחוקים כזה השיעור ופחות מארבע אמות נמי אינו ראוי לזריעה ° ° דבעינן ° כדי שיעבור בקר וכליו דתניא [דף פג.] ד' (ח) שאמרו כדי עבודת הכרם ולא מיקרי שדה: ואת האילנות ° שביניהן. ° כלומר ושיהיה בין אילנות אלו ארבע אמות לכל אחד מהשלשה אילנות ששייר לו במכירתו לפחות כדי שלא יתמעט השיעור להיות בין אילן לאילן מהג' וכדאמרינן: יש לו קרקע. ליטע אילן אחר במקומו נראה דלא קנה קרקע אלא מקום האילן דוקא אלא דמשמע לן דכי היכי דסבר תנא דמכר לו קרקע עם האילנות וצריך ללקוט אותם [ה"נ] מכר לו למקום השמים הלקיטה וכדאמרן לעיל: לקחן בזה אחר זה. [ה] בשוק אחד [אחד]. לא מכר לו קרקע דלאו בר קרקע הוא וכדאמרן א"כ גם כשהשלשה הם שלו בכה"ג לא קנה קרקע: מקום קצר. הוא (ט) לעיקר האילן ומקום רחב הוא בגבהו של אילן: הארכובה שבגפן. מפני שמתעקם כמין ארכובה כשהוא מודד הרוחב למהוי כרם וכדאמרינן לעיל: מודד מפקק השני. משום שהוא המקום הבינוני וכן לשיעור הזה כשימדוד הרוחב הצריך בין אילן לאילן לא ימדוד ממש מעיקר האילן שהוא יותר קצר ולא ממש מגבהו של אילן שהוא יותר רחב אלא ממקום הביטוני: גרסי' בגמ' [דף פג.] בעי ר' ירמיה מכר לו ג' בדי אילן מהו א"ל רב גביהה מבי כתיל לרב אשי ת"ש דתנן המבריך ג' גפנים ועיקריהם נראין ר' אלעזר בר צדוק אומר אם יש ביניהם מארבע אמות עד שמנה מצטרפין ואם לאו אין מצטרפין: כיצד הם עומדים רב אמר כשורה ורבי יוחנן אמר כחצובא. אבל כשורה

א הא דאמרינן זה קנה אילנות וחצי קרקע וזה קנה חצי קרקע ופי' רשב"ם לאו דוקא חצי קרקע אלא בעל האילנות קנה מה שתחת האילנות וביניה' וחוצה להם כמלוא אורה וסלו ואפי' לא קנה אלא שנים השאר קנה בעל הקרקע וכ"כ מיי' ור"י כתב שבעל האילנות אין לו בגוף הקרקע כלום אפי' במה שתחתיהם שאין לו כח בקרקע אלא לענין זה שאם יבשו יקח אחרים ויטעם במקומו ואין חילוק בין התזיק בג' או בב' דאפי' בג' אין לו בגוף הקרקע כלום כיון שמכרו לאחר ואפי' בב' אם יבשו יטע אחרים במקומן וכן הדין בלא טענת חזקה אלא בב' שקנו יחד בשטר מאדם אחד זה קרקע וזה אילנות אע"פ שהקונה אילן אחד בשדה חבירו לא קנה קרקע ואם יבש לא יטע אחר במקומו וגם המוכר יכול לחפור לו תחתיו למטה מהשרשין רק בענין שלא יזיק לאילן אם אכלו שלש שנים וכא בטענה שמכרו לו ע"מ ליטע אחר תחתיו טענתו טענה לפיכך המוכר אילן יחידי לחבירו צריך למחות בו כדי שלא יזיק בקרקע:

ד"א

נ"א הרשב"ם [וכ"ה הכ"מ]

*)וכ"כ הרבינו יונה שם שאינן חייבות רק דרבנן וכ"ע דהא התם בדף [כ:] בעי רבינא מרבא ולא איפשיטא ואולי הכ"י והרבינו יונה ס"ל דהא דדחי התם ולטעמיך כו' אלא הכא במ"ע כגון שאכל שיעורא דרבנן כו' אינו דחי' בעלמא אלא מסקנא הכי וכן משמע הלשון דקושטא דמלת' הוא וע"כ מוכרח לומר כן. אבל הרא"ש שם כתב ולא איפשיטא וכ"כ בשו"ע סי' קפ"ו סעיף ב' דספיקא הוא אם חייבות מדאורייתא או רק דרבנן. (ג"א)

אולי צ"ל שכתוב

י[צ"ל וכמה א"ר חייא בר אבא וכו' פי' מדקאמר כו' [(ג"א)

הגהות הב"ח

(א) נ"ב לא: (ב) נ"ב דתני עלה ר"י אומר גר מביא כו': (ג) נ"ב אלו: (ד) וכמה הוא שיעור תחת האילן כצ"ל והס"ד ואח"כ מה"ד אורה וסלו: (ה) נ"ל וביניהן בין: (ו) יותר מדאי דאם כן מ"ש כצ"ל והשאר נמחק [וכ"ה בד"ק]: (ז) נ"ב על ט"ז אמה: (ח) נ"ב אמות: (ט) נ"ב סמוך:

הגהות מא"י

[א] נ"ב כל: [ב] נ"ב פי' להודיע לנו הסוגיא שהיא דרך התלמוד: [ג] נ"ב אחד: [ד] נ"ב נ"ל קנה קרקע: [ה] בשוק אחד לא מכר כצ"ל ותי' אחד השני נ"ל מוקף:

השגות הראב"ד

א] כתב הרב אלפס ז"ל וליחוש דלמא מסקא ארעא שרטון וכו' עד וכן אמר ר' יוחנן יקוץ: כתב הראב"ד ז"ל תמה אני למה הניח הרב שלא הזכיר דברי רב נחמן שאמר נקטינן דקל אין לו גזע ופריש רב פפא לפי שאין לו גזע כלומר אין דרכן להוציא ענפים אלא מראשו או משרשיו ואם ראית ענף יוצא מגזעו דע כי משרשו היה ונתגלה שרשו עד שנראה בו כגזע והרי הוא לבעל הקרקע כאילן אחד לר"ע וכשנים לרבנן ואולי מפני שסבר הרב כי לר"ע אפי' לאילן אחד יש לו קרקע. והעד על סברתו זאת שכן הניח פ' ח"ה מימרא דנהרדעא דאמרי האי מאן דזבין דיקלא לחבריה קני ליה מטפוליה עד תהומא ומוקי לה רבא בבא מחמת טענה הא לאו הכי מצי אמר ליה כורכמא רשקא זביני לך עקור כורכמך וזיל. ונראה כי הוא סובר בזה שאפי' לא בא מחמת טענה יש לו עד התהום ואפי' בדקל אחד. מ"מ אין סברתו נכונה בזה כי אין לדחות סוגיא מוכחת בכלל זה ומלתא דרב נחמן דאמר נקטינן וסוגיא דנהרדעי יעידו נגדו. ואם יטעון עלינו טוען כיון דאמר ר"ע מוכר בעין יפה מוכר לשני אילנות אע"ג דמזדרע בינייהו יש להן קרקע א"כ אפי' אילן אחד נמי. נשוב ונאמר ב' אילנות חשיבי אילן אחד לא חשיב מידי דהוה אהלתא היגי דמייאתא דאע"ג דלא מזדרע בינייהו כיון דלא חשיבי לית להו קרקע והשתא נמי לר"מ דס"ל הכי שנים יש להם קרקע אחד אין לו קרקע. וכיון דאיכא תנא דס"ל הכי וסוגיא נמי הכי אזלא לית לן למדחי סוגיא בכדי:

(א) נ"ל בבהמה דקה : (ב) נ"ב כנגד שתים : (ג) נ"ל וקולא לנתבע : (ד) נ"ב אם : (ס) תי' כא נמחק :

כשורה לא והלכתא כר' יוחנן בעי רב פפא מכר לו שנים בתוך שדהו ואחד על המיצר שנים בתוך שלו ואחד בשל חבירו או שהפסיק בור או אמת המים ביניהם או רה"ר מהו תיקו וקי"ל דכל תיקו דממונא חומרא לתובע וקולא לנתבע. פירוש מאילן אחד נתפשטו שני ענפים ונתרחקו הרבה עד שיעור ד' אמות על הארץ ומתחת נשרשו נדון אותה כג' אילנות אע"פ שבאו מאילן אחד כדאמרינן בהברכה שהשלשה גפנים שנברכו מתחת הארץ ועיקריהן נראין כלומר שנשרשו נדונין כששה גפנים למהוי כרם לחייב בזריעה דהשתא הוו שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב דאילו בהברכת שתים לא להוי אלא ארבע שהן שתים (ב) בלבד ולא הוי כרם וכדאמרן : כשורה . מסודרין : כאלוכא. כגון מושב קנקן שיש לו שלש רגלים האחד כנגד אמצעות השנים וטעמא דרבי יוחנן משום דכשהן נטועים בענין זה אין דרך לזרוע שם בינתים והוי כשדה אילן וקנה קרקע : [חומרא לתובע] (ג) ולא קנה קרקע דלא מיקרי שדה אילן כיון דהוו כאלו אינן יחד בשדה אחת ומיהו כבר פסקנו לעיל דקנה אילנות שביניהם ואע"פ דאפשר שמפסיק בין האילנות אבל אם היה שם רככא דדקלי ושיירה לעצמו בפירוש ומפסיק בין האילנות הייט כבעיא דאמת המים ורשות הרבים שעלתה בתיקו : [גמרא דף פג·] הנוטע כרמו ח' אמות וכו'. כבר פירשנו לעיל דכשאין ד' אמות בין שורה לשורה שהוא צריך לעבודת הכרם שהוא כדי בקר וכליו אין לו דין כרם ומותר לזרוע כלאים סמוך לששה טפחים כדין גפן יחידית שא"צ להרחיק הזריעה מעיקר אלא ששה טפחים ואם [ב] כן (ד) יש בין שורה לשורה ח' אמות שלימות לא הוי כרם משום דמרוחקין השורות טפי ונחשבת כל שורה ושורה בפני עצמה ואכן בעינן כדפירשנו לעיל שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב לפחות ובירושלמי דכלאים פוסק כר"מ ור"ש ודוקא בשתי שורות אבל ג' שורות אפילו נטען על פחות מד' אמות [אסור דתנן כרם הנטוע על פחות מארבע אמות אינו כרם דברי] ר' שמעון וחכמים אומרים כרם ורואין את האמצעים כאילו אינם : ואסור לזרוע בינתיים עד שיהא שמונה אמות בין שורה לשורה בתחלת נטיעתן אבל אם חרבו השורות האמצעיות בעינן שיהיה בין שורה לשורה הנשארות שם עשרה אמה כדרבי אליעזר בן יעקב דתנן ר"א בן יעקב אומר משום רבי חנינא אפילו חרבו האמצעים ואין בין שורה לחברתה שם עשרה אמה לא יביא זרע לשם שאילו מתחלה נטעו היה מותר בשמנה אמות וכתבו מגדולי המחברים ז"ל והלכתא כר"א בן יעקב דמשנתו קב ונקי ולפי זה צריך לומר דשיעורא דכלאים ודקניה אינן שוין אלא דמכלאים שמעינו האי שיעורא דשם עשרה אמה מייתינן ראיה דחשיב שיעור ומשערינן ביה בקניה : קי"ל בפ"ק דקדושין (דף לז.) דכלאי הכרם אסורים מדברי סופרים בחו"ל מפני שאסורין בהנאה בארץ וקי"ל כר' יאשיה דאמר אינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד כדאמר ר"נ [בר יצחק] [בברכות דף כב.] מדאמר רחמנא לא תזרע כרמך כלאים דמשמע לא תזרע כרמך דהיינו חרצן עם כלאים ואם בארץ כן כ"ש בחוצה לארץ שאינו נאסר כלל אלא במפולת יד השלשה מינים ואע"פ שמותר לזרוע הירק בצד הכרם בחוצה לארץ מיהו אסור באכילה ובלבד שיראנו לוקט הלכך אם הירק סמוך לכרם ד' אמות אסור כמו שאסור לזרוע שם כלאים וכן אם הוא סמוך ד' אמות מהעריס. עריס [ריש פ"ו דכלאים] אלו הגפנים שאנו נוטעים בחצרות ואם הם חמשה או יותר והדלה אותם על גבי מוטות או שבכה צריך להרחיק מהם ארבע אמות והירק הנטוע תוך ארבע אמות לעיקרן אסור כדאמר בכרם אבל פחות מחמשה אין אוסרין : מתני' בבהמה גסה אין דרך למכור אלא כל אחד מאלו בפני עצמה ומש"ה לא מכר אבל בבהמה דקה דרך למכור את הרגלים עם הראש דלא חשיבי כולי האי וכן נמי הכבד עם הריאה אבל איפכא לא שהחשוב אינו נמכר עם מי שאינו חשוב ואינו דין שיהא טפל לו ומיהו תניא בתוס' [מכילתין פ"ד] בד"א במקום שלא נהגו אבל במקום שנהגו הכל כמנהג המדינה : ד' מדות וכו'. התנא שנה לנו הארבע דרכים שאפשר בענין חזרת המקח שהן או הלוקח לבדו או המוכר לבדו או אין שום אחד מהם או שניהם יחד כשיש טעות במקח כגון שמכר לו רעות ביפות אע"פ שאין אונאה בדמים לוקח יכול לחזור בו שהרי הטעהו וכן המוכר היכא שהטעהו הלוקח ואמר לו חטים הללו נחשבות רעות בעיר הזאת ובעבור זה מכרן ואח"כ מצא שהיו מחשיבים אותו ליפות הרי הטעהו ומוכר יכול לחזור אבל אם אמר לו המוכר רעות הן ונמצא שהיו רעות שברעות לא מצי אמר לוקח לא קניתים אדעתא דהכי שיהיו כ"כ רעות וכן ההפך ביפות לא מצי אמר מוכר לא מכרתים אדעתא דהכי שיהיו יפות שביפות דהא יפות ורעות קאמר ליה והכל בכלל ואם שאל לו שחמתית שהם חטין אדומים מפני שעושים קמח מרובה ונותן לו חטים לבנה או שאל לו לבנה משום שעושה הפת יותר נאה ויפה הרי אלו כשני מינין והוי כמקח טעות וכל אחד מהם יכול לחזור בו שאם זה לא קנה דבר של זה גם מכירתו של זה אינה מכירה : גמ' הא דרב חסדא דאמר בין שתות מעות שנתאנה הלוקח בין שתות מקח שנתאנה המוכר הכל שוה לענין אונאה אתיא כהלכתא דקי"ל [ב"מ דף מט:] שתות מעות נמי שניטו וכן הא דאמר שהמתאנה יכול לחזור בו ולא המאנה ומטעמא דאמר הכא הוא וכדמשמע ממתני' דאפילו בביטול מקח דאמרינן בעלמא דשניהם חוזרים אמרינן במתני' דהמתאנה דוקא יכול לחזור בו ולא המאנה דהיכא שנתיקרו לא מצי למיהדר ביה מוכר משום דא"ל לוקח אי לאו דאוניתן וכו' וכ"ש באונאה שהמקח קיים שאין שום אחד מהן יכול לחזור בו וקי"ל כרבא דאמר [שם דף נ:] שתות קנה ומחזיר אונאה שהמתאנה דוקא יכול לחזור בו כלומר לתבוע אונאתו ולא המאנה דלא מצי למימר ליה החזר לי מקחי ולא קי"ל כרב חסדא בהא דאמר דבאונאה חוזר אע"ג דבעיקר מילתיה קי"ל כוותיה וכן פסק הרי"ף דכרבא קי"ל בהא והא דמייתי ראיה ממתני' אע"ג דמתני' הוא ביטול מקח והא דרב חסדא היא אונאה כבר פי' דלפי דין ביטול מקח דשניהם חוזרין מייתי דאפ"ה אמרינן דלוקח דוקא חוזר ולפיכך דין אונאה דלעולם [אינם] חוזרין דין הוא שנשמע שהמתאנה יתבע אונאתו והמאנה לא מצי למימר ליה החזר לי מקחי ומיהו משום דקי"ל דיתר משתות אינו שוה עם אונאה שהיא שתות צריך לן למימר דבמתני' אע"פ שהמתאנה יכול לחזור ולא המאנה היינו לומר שהמאנה אינו יכול לחזור בו מעצמו בלא שום תביעה אבל היכא שהמתאנה יתבע ממנו אונאתו

[דף קצו ע"א] · גי' ד"ת [וכ"ס כב"ח] · [דף קצו ע"ב] · ד"ת

הגהות מא"י
[א] נ"ב אלא מד' אמות עד ע"ז : [ב] תיבת כן נמחק :

נר מצוה

רב אמר כשורה ור' יוחנן אמר כחצובא מאן דאמר כשורה כ"ש כחצובא ומ"ד כחצובא אבל כשורה לא והלכתא כר' יוחנן *מכר לו דף פג·ראוי שנים בתוך שדהו ואחד על המצר שנים בתוך שלו ואחד בתוך של חבירו או שהפסיק בור או אמת המים ביניהן או רה"ר הרי אלו כולן עלו בתיקו וקי"ל דכל תיקו דממונא תספתא חומרא לתובע וקולא לנתבע: °מתני' *המוכר את הראש בבהמה גסה לא מכר את הרגלים מכר את הרגלים לא מכר את הראש מכר את הקנה לא מכר את הכבד מכר את הכבד לא מכר את הקנה [אבל (א) בדקה מכר את הראש מכר את הרגלים מכר את הרגלים לא מכר את הראש מכר את הקנה מכר את הכבד מכר את הכבד לא מכר את הקנה] תספתא ארבע [ב]מדות במוכרים מכר לו חטים יפות ונמצאו רעות הלוקח יכול לחזור בו רעות ונמצאו יפות המוכר יכול לחזור בו רעות ונמצאו רעות יפות ונמצאו יפות אין אחד מהם יכול לחזור בו שחמתית ונמצאת לבנה לבנה ונמצאת שחמתית עצים של זית ונמצאו של שקמה של שקמה ונמצאו של זית יין ונמצא חומץ חומץ ונמצא יין שניהן יכולין תספתא לחזור בהן: °גמ' אמר רב חסדא [ג]מכר לו שוה חמש בשש והוקרו ועמדו על שמונה מי נתאנה

רש"י

עשרה כילד סדר נטיעתן דקנה קרקע : כשורה . זה אצל זה : כחצובא. כזה ○ ○ : כל שכן כחצובא. דאין הקרקע ראוי ○ לחרישה ולא שיירה לעצמה : מכר לו שנים · שני אילנות בתוך שלו בקלה שדהו וקנה אחד בשל חבירו סמוך אצלו : או רה"ר. שאינו רוחב שש עשרה אמה [א] : מתני' לא מכר הרגלים . בתוספתא תניא במה דברים אמורים במקום שלא נהגו אבל נהגו הכל כמנהג המדינה : מכר את הקנה. היא הריאה ונקראת על שם הקנה שלה : ארבע מדות . ארבעה דינים חלוקים זה מזה כדמפרש ואזיל : מכר לו חטין יפות. שהתנה עמו ליתן לו חטין יפות : יפות ונמצאו רעות . אין זה מקח טעות שיוכלו שניהם לחזור כי חטין התנה לתת לו וחטין נותן לו ואי משום דנמצאו רעות הוי כאונאה ולכך יכול לחזור בו מי שנתאנה אבל המוכר אפילו אם הוקרו לא יוכל לחזור בו דמי שנתאנה ידו על העליונה כדתנן בהזהב רצה אומר לו תן לי מעותי או תן לי מה שאוניתני ואפילו רבי נתן דפליג התם מודה הכא דהכא קצת הטעו דלא נתן לו כמה שהתנה אבל התם נתן לו כמה שהתנה אלא שנותן לו ביוקר ולכך קאמר קנה והמקח קיים ומחזיר לו אונאה וכן פסק רבא : מוכר יכול לחזור . כי הוא נתאנה : אין אחד מהם יכול לחזור . אפילו הוקר או הוזל ואם הוזל לא מצי הלוקח לומר אני ליפות נתכוונתי לקנות והא דאמינא רעות משום דרע רע יאמר הקונה או להפך מוכר יאמר אני חוזר אני לרעות נתכוונתי למכור והא דאמינא יפות משום טוב טוב יאמר המוכר : שחמתית. אדומה כחמה : ונמצאת לבנה . הן שני מינין וכן כל הנך דמייתי דאיכא דניחא ליה בהאי ואיכא דניחא ליה בהאי הילכך הוי מקח טעות לשניהן : ושניהן יכולין לחזור . אבל ביפות ונמצאו רעות כ"ע ניחא ליה ביפות ולא ברעות : יין ונמצא חומץ . איכא דניחא ליה בחלא ואיכא דניחא ליה בחמרא : גמ' שוה חמש בשש . נתאנה לוקח שתות מעות לוקח יכול לחזור בו כמתניתין דפרק הזהב דמי שנתאנה ידו על העליונה ודלא כרבא

דפסק

א מיי' פי"ז מהל' מכירה טוש"ע ח"מ סי' רכ:
ב מיי' שם סמג לאוין קע טור ח"מ סי' רכז:
ג מיי' שם סמג שם טור ח"מ שם:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור אמר רב חסדא מכר לו שוה ה' בו' וכו' והא דרב חסדא לכאורה פשיטא היא ולא נצרכה אלא לאשמועי' דאע"ג דאמר ליה לוקח למוכר מעיקרא תן לי מעותי סד"א מטעת אמירה נתבטל המקח קמ"ל דלא נתבטל וכו' : אמר הכותב לכאורה ודאי פשיטא וכי מעיינת בה שפיר צריכה ויש לנו בה פי' נכון על דעת רבינו הגדול ז"ל וספי' שכתוב בכאן אינו שא"כ היה לו לרב חסדא לפרש ואין דרך התלמוד לומר מימרא סתומה כגון זו שלא בא לסתום ולסמוך על פירושו של בעל המאור הזה ז"ל ועוד דאי הכי מנא ליה הא ממתני' וא"ת דאי לא לכי אתיא מאי קמ"ל לאו מלתא דמתני' מקח טעות כעין בטול מקח הוא וקמ"ל שמי שנתאנה חוזר ולא האחר אבל לעולם אימא לך אפי' באונאה מכיון שאמר הלה תן לי מעותי נתבטל המקח לגמרי שאין זו קניה שיהא צריך משיכה וכך הוא באמת :

המאור הגדול

אמר רב חסדא מכר לו שוה חמש בשש והוקרו ועמדו על שמנה ולפיכך רוצה מוכר לחזור בו ואינו יכול לחזור בו דמי נתאנה לוקח הילכך לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר והא דרב חסדא לכאורה פשוטא היא ולא נצרכה אלא לאשמועי' דאע"ג דא"ל לוקח למוכר מעיקרא תן לי מעותי סד"א משעת אמירה נתבטל המקח (ה) הא קמ"ל דלא נתבטל עד שיקבל מעותיו וכ"ז שלא קבל מעותיו נתקיים המקח ואזלינן בתר אונאה דמעיקרא ויד לוקח על העליונה כדין מי שהוטל עליו והא הוא דאיצטריכא ליה לרב חסדא לאשמועינן וכן אתה מפרש במכר לו שוה שש בחמש והוזלו כגון דא"ל מוכר ללוקח מעיקרא תן לי מקחי וכן אתה מפרש בדתנא תונא רעות ונמצאו יפות כולה על דרך זה ודחינן ממאי דילמא דרב חסדא תרוייהו מצי הדרי בהו משום דתרוייהו מעיקרא טימעא טעו ולא ידעו כמה שוה הילכך מכי א"ל המתאונה תן לי מקח מוכר או תן לי מעותי אם הוא לוקח מההיא שעתא נתבטל המקח ומתני' היינו טעמא דלא מצי למיהדר בהו משום דליכא טעותא אלא מחד צד דיפות ונמצאו רעות אמרינן מירע הוה ידע המוכר דרעות נינהו והאי דקאמר יפות משום דאזול לו אז יתהלל ולפיכך לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר וכן רעות ונמצאו יפות מירע הוה ידע לוקח דיפות אינהו משום דרע רע יאמר הקונה הוה אמר רעות הילכך כיון דליכא טעותא אלא מצד א' אין ההורה מאותו הצד והלכתא כוותיה דרב חסדא בדין בטול מקח הכל כמו שפי' הרי"ף ז"ל בהלכותיו ;

א מיי' פ"ג מהל' מכירה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קצח ר :
ב מיי' פ"ד שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' ר :

אונאתו אף המתנה יכול לחזור בו ולומר או יחזיר לי מקחי או ישתוק מאונאתו אבל לענין אונאת שתות לא מצי מתנה למטען בשום צד אלא יחזיר לו אונאתו ומטעמא דרב חסדא דא"ל אי לאו דאוניתן לא וכו' והשתא דאוניתן וכו' א"כ מלינו חוטא נשכר ולע"פ שנתאנה המוכר בשהוקרו מ"מ מי נתאנה מעיקרא לוקח א"כ לוקח יכול לחזור בו דוקא כדין אונאה כדפי' וכדין ביטול מקח וכדפי': גרסינן בירושלמי מכר לו שוה חמש בשש ולא הספיק ליטא וליתן עד שהוקרו ונעשה בשבע רבי יעקב בר אמי רבי אבהו בשם רבי יוחנן כשם שהמקח בטל מאלל זה [בטל מאלל זה]

נר מצוה

נתאנה לוקח לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר מאי טעמא [א] *דאמר ליה אילאו דאוניתן לא מצית הדרת בך השתא דאוניתן מצית הדרת בך ותנא תונא יפות ונמצאו רעות לוקח יכול לחזור בו מכר לו שוה שש בחמש והוזלו ועמדו על שלש מי נתאנה מוכר מוכר יכול לחזור בו ולא לוקח משום דאמר ליה אי לאו דאוניתן לא מצית הדרת בך השתא דאוניתן מצית הדרת בך ותנא תונא רעות ונמצאו יפות מוכר יכול לחזור בו [א] חזינן לגאון דקא מוקמי להא דרב חסדא לענין לקבולי מי שפרע וכד מעיינת בהא שמעתא לא סלקא בהאי סברא כל עיקר ומסתברא לן אנן דלא קיימא דרב חסדא אלא אליבא דמאן דאמר מי שהוטל עליו ידו על העליונה והא דרב חסדא ליתא דהא קא פסק רבא הילכתא א שתות קנה ומחזיר אונאה אלא מיהו כי ליתיה לדרב חסדא בשתות הוא דליתיה אבל בביטול מקח (א) כגון שמכר לו שוה ארבע בחמש ולא הספיק בכדי שיראה לתגר או לקרובו עד שהוקרו ועמדו בשבע לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר דאמר ליה לוקח למוכר אי לאו דאוניתן לא מצית הדרת בך השתא דאוניתן מצית הדרת בך וכן המוכר שמכר שוה חמש בארבע והוזל ועמד על שלש מוכר יכול לחזור בו ולא לוקח דא"ל אי לאו דאוניתן לא מצית הדרת בך השתא דאוניתן מצית הדרת בך דאע"ג דדחינן ואמרינן ממאי דילמא הא דרב חסדא תרוייהו מצי הדרי בהו ומתניתין היינו טעמא משום דרע רע יאמר הקונה לא בטילה הא דרב חסדא (ג) דלא דחינן מימרא בדילמא וטעמא דרב חסדא טעמא דמיסתבר הוא : *מתני' המוכר *פירות לחבירו משך ולא מדד קנה מדד ולא משך לא קנה ואם היה פקח שוכר את מקומן הלוקח פשתן מחבירו ה"ז לא קנה עד שיטלטלנו ממקומו ואם היה מחובר לקרקע ותלש כל שהוא קנה : גמ' רב ושמואל דאמרי תרוייהו כליו של אדם *קונה לו בכל מקום חוץ מרשות הרבים ר' יוחנן ורשב"ל דאמרי תרוייהו אפילו ברשות הרבים אמר רב פפא ולא פליגי כאן ברשות הרבים כאן בסימטא ואמאי קרו לה רשות הרבים לפי שאינה רשות היחיד והכי נמי מיסתברא דאמר ר' אבהו אמר ר' יוחנן *כליו של אדם ב כל מקום שיש לו רשות להניחו קנה יש לו רשות להניחו אין לו רשות [נ] להניחו לא שמע מינה והא דתניא ארבע מדות במוכרין עד שלא נתמלאת המדה למוכר משנתמלאת המדה ללוקח בד"א במדה

רש"י

דפסק כרבי נתן דאמר קנה ומחזיר אונאה: ולא מוכר. אע"ג דהוקרו ועמדו על שמונה דהוי ביטול מקח : דא"ל אי לאו דאוניתן. בשעת המקח היה המקח קיים ולא מצית הדרת בך השתא הדרת בך א"כ הוי חוטא נשכר : ותנא תונא. תנא דמתניתין מסייע ליה: לוקח יכול לחזור בו. ולא מוכר אפילו הוקרו להכי רבותא צריך למיתנייה : לענין קבולי מי שפרע. לענין זה קאמר ולא מוכר דאי בעי מוכר למיהדר ביה בעי לקבולי מי שפרע: משום דרע רע יאמר הקונה. כלומר ביפות ונמצאו רעות (א) אם הוקרו [ג] מצי לוקח למימר לא נתאניתי כי בחזקת רעות לקחתי דרע רע יאמר הקונה : מתני' המוכר פירות לחבירו. משך בסימטא או בחצר [ד] שאינה של שניהן קנה אע"פ שלא מדד וכגון שפוסק לו תחלה הדמים בכך יתן המדה דאין המדידה כי אם גילוי מילתא בעלמא לידע כמה מכר לו אבל לא פסק לו הדמים [ה] מודד ומוסף לא קנה דלא סמכי דעתייהו דהמוכר יכול להעלות הדמים כמה שרוצה וזה יכול לומר לא אקנה כי אם בזול : אם היה פקח. הלוקח שוכר את מקומו אם ברשות בעלים ובשליפי רברבי איירי דאין דרכו להגביה לכך קני במשיכה : פשתן. אין דרכו [ו] למשוך כדמפרש בגמרא משום דמישתמיט [ז] : עד שיטלטלנו. דהיינו הגבהה ואורחא דמילתא נקט דדרך מגביה ליתנו במקום אחר ואפי' מידי [ח] דאורחי' במשיכה אם דרכו להגביה אינו נקנה כ"א בהגבהה : גמ' כליו של אדם. של לוקח אם פסק הדמים קונה לו בכל מקום אפילו ברשות מוכר וכגון דא"ל בהדיא יקנה לך כליך כדאמרינן לקמן :שיש לו רשות. כגון בסימטא וחצר השותפין ורשות מוכר [ט] : עד שלא נתמלאת המדה למוכר. דמוכר יכול לחזור בו וטעמא כדמוקי לה :

ואקשינן תמן תנינן יפות ונמצאו רעות לוקח חוזר בו ולא מוכר ולא אמרת הכין פי' דקס"ד דההיא דרבי יוחנן בדאיכא כסף ומאי לא הספיק ליטא וליתן שלא משך וקאמר שניהן חוזרים ואיכא מקבלים מי שפרע ולהכי אקשינן ליה ממתני' דקתני דהיכא דמשך דמתאנה חוזר בו ואינו מקבל מי שפרע אבל מאנה אינו חוזר בו בלא מי שפרע ופריק אתיא כמ"ד הנושא ונותן בדברים אין מוסרין אותו למי שפרע כלומר דההיא דר' יוחנן שלא הספיק ליטא המקח ולא ליתן המעות ואין כאן מי שפרע והא קמ"ל דיכולין לחזור בהן לגמרי ואפילו משום מחוסרי אמנה אין בו כיון שנשתנה השער: גרסינן בגמ' [דף פד.] שחמתית ונמלאת וכו' אמר רב פפא ש"מ שמשא סומקא היא תדע (ג) דסמקא לפרא ופניא והא דלא חזיא ליה כוליה יומא כהורין הוא דלא בריקן : [י] כיון דלית ביה אלא ב' מינים א' אדום ואחד לבן וקרי לשון חמה לאדום ש"מ שמש אדום ונפקא מינה לנודר מן האדום שיהא אסור באורו של שמש : מתני' משך וכו'. בסימטא או בחצר של שניהם מיירי משום דברשותו הוא קונה דסימטא הוא בליטה שמוכה לרה"ר ויש רשות לכל אדם להניח שם כליו וא"כ הוי כחצר של שניהם שיש לו חלק בה אבל ברשות מוכר פשיטא דמשיכה לא מהניא וברשות לוקח ממש פשיטא דקנה ומוכח בגמ' (ד) דמשיכה מהני אפילו בכליו דמוכר : ולא מדד. דאע"פ שלא מדד קנה משום דמדידה לא הוי אלא גלוי מילתא בעלמא ומיהו מוקמינן לקמן מתני' בשפסק סכום המקח דאם לא כן לא סמכא דעתייהו ואז המשיכה לא הוי מהניא : מדד ולא משך. כלומר אפילו בשפסק דמי המקח כיון שלא מדד לתוך כליו של לוקח אבל אם מדד לתוך כליו של לוקח קנה כיון שהמוכר נתנו ברשותו של לוקח וכן אם מדד הלוקח והגביה ידו במדידה אפילו המדה של מוכר קנאו בהגבהה ואפילו ברה"ר דהגבהה קונה בכ"מ : ואם היה פקח.

הלוקח כשמדדו המוכר ע"ג סמטא או בבית המוכר וירא שמא יחזור מן המקח ישכור לו מקום הפירות ואז יהיה רשותו ולא יוכל המוכר לחזור בו : הלוקח פשתן. מפורש בגמ' : גמ' [חוץ מרה"ר וכו']. הלכך אם מדד המוכר פירותיו לתוך קופתו של לוקח בעוד שהיא בסמטא או בחצר של שניהם קנה לוקח אבל ברה"ר ובחצר שאינה של שניהן וכ"ש ברשות מוכר לא קנה משום דאין לו רשות בו והכלי בטל אגב הרשות ואינו קונה עד שיתן לו רשות בעל הקרקע וטעמא משום דהוי קנין זה מטעם משיכה אבל מסירה קונה ברשות הרבים ובחצר [שאינה] של שניהם וכדפירשנו בתחלת פירקין והגבהה עדיף מינייהו דאילו הגבהה פירשנו התם דקונה בכל מקום כלומר אפילו ברשות מוכר ומשיכה ומסירה אפילו אמר ליה מוכר זיל חזק וקנה לא קנה לוקח כיון דברשות מוכר הוא אא"כ יש לו ללוקח כלי ברשות מוכר וא"ל זיל קנה כדאמרינן הכא בסמוך משום דכיון דא"ל הכי הוי כאילו משאיל לו מקום כליו ומש"ה קנה ומיהו הני מילי אחר שפסק דמים אבל בלאו הכי לא וכדאיתא בסמוך מדתניא לקמן פסק עד שלא מדד אין שניהם יכולין לחזור בהם. כיון שטעמו סכום המקח : מדד עד שלא פסק שניהם יכולין לחזור בהם . ואע"ג דפרקו משאם . ובעי הכי כלומר כיון שפרקו המשא ברשות לוקח מה לי אם פסק ערך הדמים או לא הא קנאם רשותו ותירץ דלא סמכה דעתא על מקח זה לא המוכר ולא הלוקח דשמא ישאל המוכר יותר ממה שיתן בהם הלוקח וכל היכא דקיילי דמים הרי הוא פסק כדאיתא בגמ' : [ארבע מדות במוכרים . פי'] *) ארבע דינים חלוקים יש במוכרים [מדה ראשונה] אם מודד המוכר במדה שאינה של שניהם עד שלא נתמלאת המדה עומדת בחזקת המוכר ואי בעי למיהדר מצי למיהדר מן המכירה או אם נשפך היין או השמן נשפך לו דלדעת כן השאילוה לו שתהיה ברשותו למדוד אבל לאחר שנתמלאת המדה היא ברשות לוקח דאדעתא דהכי נשאלה לו שתהיה ברשותו הכלי כשהוא מלא כדי שיגיע שם שמנו עד שישפוך אותו בכליו והלכך אין המוכר יכול לחזור בו ואם נשפך נשפך ללוקח וכגון שלא תהיה המדה ביד המוכר אלא שהניחה בסימטא או בחצר של שניהם משום דהוי כליו ולא תימא דהיינו דוקא כשמכר לו המוכר הין בשנים עשר סלעים אבל אם אמר לו לוג בסלע הוי כאילו מכר לו לוג לוג בפני עצמו ואם הניחו בקרקע סימטא שוב לא הוי ברשות מוכר דזה אינו דכיון שהכלי מושאל אדעתא דהכי מושאל שתהיה ברשות מוכר עד שתתמלא המדה [הרי כאן מדה א'. מדה שניה]. אם היתה המדה

*) מה שפי' המפרש הזה בד' מדות כמו כן הוא פי' של הרשב"א ז"ל והר"ן ז"ל והרשב"ם פי' בע"א ע"ש. ד"ת

א כתב הרא"ש ויראה דאפי' פחות משתות אסור להונות אם יש בו שוה פרוטה כיון שיודע שאין מקחו שוה כך דתמנא אמרה אל תונו בכל שיש בו שווי ממון הזהירה תורה שלא יונה את חבירו אלא שחכמים אמרו עד שתות הוי מחילה לפי שכן הוא דרך מקח וממכר שאין הלוקח והמוכר יכולים לכוין דמי המקח בצמצום ודרך העולם למחול טעות עד שתות אבל אם המוכר בקי בערך ממכרו ואין הלוקח בקי כל כך או אם הלוקח תגר ובקי בערך המקח יותר מהמוכר אל יונו זה את זה אם לא שפירש חוץ ממטבע שכל זמן שלא הגיע לכדי אונאה מותר לכתחלה להוציא ביפה שנים אחר יקבלנו מידו ואין בו הפסד כלל או שמא כיון דדרך מקח וממכר בכך ופעמים הלוקח חפץ במקח ומוסיף עליו דמים יותר מכדי שויו ופעמים שהמוכר מזלזל בממכרו לפי שאין חפץ זה ערב עליו או שהוא דחוק למעות שלכך עד שתות הוי בכלל מקח ואין כאן אונאה כלל ויראה שמים יוצא ידי שניהם : וכתב רבינו בפ' הזהב דאם המתאנה חפץ במקחו ואינו שואל אונאתו אין המאנה יכול לבטלו וכ"כ מיי' אבל רבינו יונה כתב אפי' אם אין המתאנה תובע אונאתו יכול המאנה לבטלו שכל זמן שהמתאנה יכול לחזור המאנה יכול ג"כ לחזור דכיון שהאונאה יתר על שתות אין המקח ראוי להתקיים והוי כמו נושא ונותן בדברים בלא משיכה ואם המתאנה נתרצה במקח אין יכול לחזור בו א"כ וכן אם נתאנה לוקח ביותר על שתות ושהה בכדי שיראה לתגר או לקרובו אע"פ דאמרו רבנן מוכר לעולם חוזר הכא אינו יכול לחזור כיון שנתקיים המקח גבי לוקח שנתאנה והכי מסתבר להרא"ש ז"ל: כתב הרא"ש ואם נתעגל ולא חקר לידע אם נתאנה בלא עכוב אונס מותל אונאתו ע"כ ויש לדקדק בלשונו שאם מכירו שאירעו אונס יכול לחזור בו עדיין כד"א בלוקח שהרי מקחו בידו ויכול להראותו אבל מוכר שנתאנה חוזר לעולם שאינו יודע ערך ממכרו עד שיזדמן לו מקח כאותו שמכר ונודע לו שטעה וכתב מיי' לפיכך היה המקח דבר שאין בו שינוי והוא כולו שוה כגון פלפלים וביוצא בו ה"ז אינו חוזר אלא עד כדי שישאל בשער שבשוק בלבד ע"כ: שאלה להרא"ש הא דאמרי' מוכר לעולם חוזר עד מתי יהיה זה ועוד שאפשר שאדם דחוק לפי שעה ומכר שוה סלע בדינר מחמת דחקו וכשיזדמנו לו מעות יחזור וכן פעמים שהשער משתנה. תשובה. דע שמפני שינוי השער אינו יכול לחזור וגם אם זלזל במכירתו יותר מכדי שהדעת טועה שניכר שמפני דחקו הוצרך לזלזל אינו יכול לחזור כי ידע ומחיל :

כתב ריא"ז

ב היו הפירות בחצירו של לוקח חצירו קנה לו ואע"פ שהיו כליו של מוכר כמבואר בקונט' הראיות :

הגהות הב"ח [illegible]

הגהות חו"י [illegible]

הגהות מא"י [illegible]

[ו] נ"ב והיינו שליפי זוטרי : [ז] דמישתמיט לא קנה במשיכה עד שיטלטלנו כצ"ל והד"א : [ח] נ"ב כדאמר לקמן ל"ש אלא בדברים שאין דרכן בהגבהה כו': [ט] נ"ב וכגון דא"ל זיל וקני : [י] נ"ב פי' :

השגות הראב"ד

א) כתב הרב אלפס ז"ל חזינן לגאון דקא מוקים להא דרב חסדא לענין ופו' עד מי שהוטל עליו ידו על העליונה : כתב הראב"ד ז"ל הטעם הזה לא יועיל ולא יציל . ומה יעשה הרב ז"ל במה שהקשו על רב חסדא דלמא דרב חסדא תרוייהו מצי הדרו בהו ומתני' היינו טעמא כו' והיאך יקשו דבר שאינו לשום אדם . אלא עיקר וברור כמו שפי' גאון ז"ל דברי רב חסדא בנתינת מעות בלבד בלא משיכה וגבי מי שנתאנה ואפי' מי שפרע ויכול לחזור בו שלא אמרו מי שפרע אלא בזמן שהמקח שוה ותזר בו אחד מהם . ואקשי הא מלתא במה שאמרו פ' איזהו נשך ותהוי נמי ר' שמעון אימר דאמר ר' שמעון בחד תרעא בתרי תרעא מי אמר כו'. ואשמעי' רב חסדא דאע"ג דדמיא הא מלתא לבטול מקח דאיכא לד חזרה ה"מ בגוני שנתאנה . אבל לגבי המאנה ליכא דין חזרה ואם הוזר בו מקבל מי שפרע כדין כל מכר בעלמא וטעמא דאמר ליה אי לאו אוניתן כו'. ומסתייע רב חסדא ממתני' שהרי יפות ונמצאו רעות כיון דאיכא שנוי השם כביטול מקח דמי ואיכא דין חזרה אפי' בפחות משתות ואפי' הכי לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר מאי טעמא לא משום דאמר ליה אי לא אוניתן לא מצית הדרת בך ש"מ . ואם תאמר רב חסדא אטו לית ליה ביטול מקח שניהם חוזרים אית ליה. מיהו דוקא היכא דאמר ליה הב לי אוניאתי מצי האיך למימר ליה לא יהיבנא אלא הדרנא בי אבל אי מקבל עליה אוניתיה והאיך בעי למהדר ביה לא מצי למהדר ביה מהאי טעמא דרב חסדא . ואקשו עליה דרב חסדא ממאי דלמא דרב חסדא תרוייהו מצי הדרי בהו. כלומר כל היכא דאיכא דין חזרה בלא מי שפרע כיון דדמי לביטול מקח תרוייהו הדרי בהו ומתני' לאו כבטול מקח דמי דליכא שנוי השם דאורחיה דמוכר למימר יפות אני מוכר לך והלוקח אורחיה למימר רעות הן אלא מתני' משום כדי אונאה וקסבר מי שהוטל עליו ידו על העליונה ויש אלני בשמועה זו פירוש מרווח ובפי' המשנה לדעת רב חסדא ולדעת המקשה . וקי"ל כרב חסדא :

המדה של אחד מהם. כלומר של לוקח אע"פ שאמר לו הין בשנים עשר סלעים [ג] כיון שאמר לו [בפירוש] לוג בסלע ראשון ראשון קנה ובלבד שיהו סימנים בהין לכל לוג ולוג וכדאמר רב כהנא [דף פו:] שנתות היו בהין הלכך קנה דכליו קונה לו כל מקום שיש לו רשות להניחו כי הכא בסימטא ואל תתמה על הלשון שאמר של אחד מהם כיון שאינו רוצה לומר אלא לוקח דאגב שאמר שאינה של שניהם נקט נמי של אחד מהם ובכי האי גוונא איכא ביבמות [דף יט: נר"ם] ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת צרתה ומוכח התם דדוקא במיוחדת מהן קאמר הרי כאן שתי מדות: [מדה שלישית] רשות ד"ה מוכר או רשות נפקד. כלומר אם כליו של מוכר שם לא קנה עד שיוציאנה מרשותו במשיכה או בהגבהה או בשכירות מקום ולפי שהם שוין בעניינים אלו תרוייהו אין נמנין אלא במדה אחת והרי כאן שלש מדות ומיהו יש חילוק ביניהם בענין קבלה שאם המוכר קבל עליו להקנות ואמר לו תזכה בפירות אלו שהם בביתי לא קנה לוקח משום דחצרו כידו ובודאי אם היה כלי בידו של מוכר ואמר ללוקח תזכה בכלי זה לא זכה בו לוקח בעוד שהוא בידו של מוכר דא"כ בטלת משיכה והגבהה ומשנה שלימה היא (בתרומות) [במע"ש פ"ה מ"ט] עישור שאני עתיד למוד נתון לו ליהושע ומקומו מושכר לו דאלמא בעי שכירות מקום ובפ"ק דקדושין (דף כו.) תנן נכסים שאין להם אחריות נקנים עם נכסים שיש להם אחריות בכסף ובשטר ובחזקה אלמא אינו זוכה במטלטלין אלא באחת מן הקניות וכן בעירוב נמי בעי [עירובין דף עט:] שיזכה ע"י בנו ובתו ואילו נפקד אם קבל עליו להקנותו ללוקח מדעת המוכר קנה לוקח אפילו בלא שום קניה אחרת וטעמא משום דכי היכי דאי אמר ליה מוכר זכה לפלוני בזה ורצה לזכות לו (ג) [זכה לו] הה"נ דאף חצרו יזכה לו מדעתו וא"ת אם בשאמר לו מוכר לנפקד תן לו קנה לוקח א"כ למה הצריכו חכמים מעמד שלשתן כדאיתא בגיטין (דף יד.) דכי א"ל תן לו וקבל עליו נפקד קנה וי"ל דהתם איירי בפקדון דליתיה ברשותיה דנפקד כגון פרה שהיא באגם או דבר שהוא בחצר שאינה משתמרת שאינה קונה ואע"פ שאמר לו זכה וקבל עליו לא קנה ומדין מעמד שלשתן קנה כיון שהוא בעין ויש ספרים דגרסי ברשות הלה המופקדין אצלו לא קנה עד שיקבל עליו כו' ולפי דבי מוכר מאי דמוכר שכיחי נקט הכי דאילו כלי לוקח ברשות מוכר פשיטא דכי א"ל מוכר זיל קנה קנה וכדכתיבנא לעיל ולא הוה צריך הגבהה או הוצאה מרשותו: [מדה רביעית] רשות לוקח כיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח משום דבי לוקח מאי לוקח שכיחי אתא לאשמועינן האי בבא שאם יש פירות מוכר מופקדין בבית לוקח ובכליו של לוקח וא"כ נתרצה למכרם לו ופסקו הדמים והוא מכר לו סאה בתוך סאתים קנה לוקח אפילו בלא מדידה ואע"ג שלא א"ל קנה דרשות לוקח כמשיכה דמי ותנן משך ולא מדד קנה והיינו חדושה דהך בבא דאילו מלעיל [דאמרינן במדת לוקח] דקנה ואפילו בסימטא [וא"ל ברשות ד"ה לוקח עצמו לא שמעינן לה] דשאני התם שהמוכר היה מודד לתוך הכלי או הסרסור ומדעת המוכר אבל הכא ממילא קנה [לוקח] ובלא ד"ה מדידה והיינו דאמר*) כיון שקבל עליו מוכר [קנה לוקח] כלומר בלא מדידה [דעד הכא איירי בדין מדידה דקתני במדת סרסור משנתמלאת המדה ללוקח וקתני במדה דלוקח ראשון ראשון קנה ומתוקמא במדה שיש בה שנתות] וכ"ל דאפילו בסימטא אם פסקו דמי הפירות ונתן אותם המוכר בכליו של לוקח אפילו בלא מדידה קנה לוקח [כיון שאינם מחוסרים] מדידה אלא לידע ולגלויי כמה [דמים יתן בו]: משך החמרים או הפועלים והכניסם. עם המשאוי שעל כתפם בביתו כיון שהלוקח לא משך הפירות אין כאן שום מקח מפני שהפירות עומדים על כתף המוכר הלכך שניהם יכולים לחזור בהם אבל אם פרקן הלוקח לתוך ביתו קודם שיפסוק הדמים א"כ מה שמשך לאו כלום הוא קודם פיסוק ואם בעודם שם בקרקע ביתו פסק הדמים קנה דחצרו קונה לו דברשותו הם ומיהו כגון ששפכו הפירות בקרקע הבית או כגון אגודות שומים ובצלים שאין דרך למכרם בכלי אבל אם היה בכלי של מוכר לא קנאם לוקח דכליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה לוקח [וכן] אם כליו של לוקח ברשות מוכר נ"כ לא קנה לוקח אלא דהתם כיון שהכלי ד"ה עומד

א °במדה שאינה של שניהם אבל אם היתה מדה של אחד מהם ראשון ראשון קנה בד"א ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהם אבל ברשות לוקח כיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח. ברשות מוכר לא קנה עד שיגביהנו או עד שיוציאנו מרשותו. ברשות המופקדין אצלו לא קנה עד שיקבל או עד שישכור מקומו דשמעת מינה דכליו של לוקח קונה לו ברה"ר לאו רה"ר ממש היא *אלא סימטא (דף פה:) והאי דקתני ואם היתה של אחד מהם ראשון ראשון קנה ואע"פ שלא נתמלאת המדה אוקימנא* כשהיו שנתות במדה וכן הלכה: (דף פו:) *אביי ורבא דאמרי תרוייהו מסירה קונה (דף פד:) ברה"ר ובחצר שאינה של שניהם משיכה קונה בסימטא ובחצר של שניהם ב והגבהה קונה בכל מקום: *בעא מיניה רב ששת מרב (דף פה:) הונא כליו של לוקח ברשות מוכר קנה (א) או לא קנה א"ל לא קנה והני מילי בדלא א"ל קני בהכי אבל א"ל קני בהכי קני (ב) איכא דאמרי א"ל רבינא לרב אשי תא שמע דרב ושמואל דאמרי תרוייהו כליו של אדם קונים לו בכל מקום חוץ מרה"ר כל לאיתויי מאי לאו לאיתויי בין ברשות מופר בין ברשות לוקח לא שאני התם דא"ל זיל קני [א] [°תניא]משך [ב] חמרין ופועלין והכניסן לתוך ביתו בין מדד עד שלא

פסק

רש"י

במדה שאינה של שניהם. שאחר השאילו לשניהם הילך כל זמן שלא נתמלאת המדה הרי היא ברשות מוכר ומשנתמלאת המדה הרי היא ברשות לוקח ליטול בו מקחו ולהצניע דלדעת כן השאילו להם לזה למדידה ולזה להצניע וכל זמן שעוסק במדידה הוי כליו דמוכר ואין הלוקח קונה אא"כ הגביה או משך ומשנתמלאת אהוי כליו דלוקח כדפרישית: במדה [שאינה] של שניהם. כדפרישית: אבל אם היתה מדה של אחד מהן. או של לוקח או של (דף פה:) (א) מוכר: ראשון ראשון. שנותן במדה קנה שאם המדה של מוכר אפילו נתמלאת הוי של מוכר ואפילו היא ברשות לוקח כדמסיק ואם המדה של לוקח אע"פ שלא (דף פו:) נתמלאת ראשון ראשון קנה דדמי למשך (דף פד:) (ב) אע"פ שלא מדד וקני כדמתני מתניתין ודוקא בסימטא או ברשות לוקח ולא ברשות הרבים או ברשות מוכר: בד"א ברה"ר. כלומר בסימטא כדמסיק: ובחצר שאינה (דף פה:) של שניהם. כלומר שאינו של שום אחד לבדו אלא של שניהם דאי אינו של שום א' מהם הוה כרה"ר: עד שיגביהנה. דהגבהה קונה בכל מקום אפילו ברה"ר או ברשות מוכר או עד שיוציאנה במשיכה מרה"ר או מרשות מוכר לסימטא או לרשות לוקח או שצירף ידו ברה"ר למטה משלש [סמוך] לאסקופת הבית של מוכר וקבלה דקני כדאמרינן במסכת כתובות (דף לא:): ברשות לוקח. שהביא המוכר את תבואתו לבית הלוקח כיון שקיבל עליו מוכר שנתרצה לו ואומר לו כל התבואות קנויות לך כל סאה וסאה בכך וכך קונה לוקח אפילו לא מדד דרשותו קונה לו ודוקא בכליו של לוקח מוקי לה בגמרא ולא הם לפרש משום דבבית לוקח שכיחי מאני דלוקח: ברשות הלה המופקדים אצלו. שהמוכר הפקיד שם פירותיו והשאילו מקום לפירותיו כדרך כל הנפקדים עד שיקבל עליו נפקד במצות מפקיד לייחד לו רשות ללוקח לקנות הפירות באשר הם שם או עד שישכור וה"ה גבי רשות מוכר שייך קבלה ושכירות ובנפקד נמי שייך הוצאה והגבהה אלא אורחא דמילתא נקט דבנפקד שייך קבלה ושכירות דכי היכי שהיה נפקד של מוכר כן יהיה נפקד של לוקח: דשמעת מינה דכליו של לוקח קונה ברה"ר. מדקתני בד"א ברה"ר ולעיל אמרינן דלא קני אלא סימטא וקרי ליה רה"ר כדאמרינן לעיל לפי שאינו רה"י ורשות שאינו של שניהם דקתני לא למימר שאין לשום אחד להם חלק בו דא"כ היינו רה"ר כדפירשנו אלא שיש לשניהם שותפות: שנתות. שהיו סימנים במדה עד כאן סאה ועד כאן סאתים ועד כאן שלש שאין כמין בליטות בולטות מדופני הכלי לתוכו וכשמגיע לבליטה יודעין כמה הוא סאה או סאתים ובכי האי גוונא כיון שמגיע לבליטה הוי כנתמלאת המדה ודמי לכור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך דאמר לקמן דכל סאה וסאה קני הכי נמי כשמגיע לכל סימן וסימן קני ואפ"ה קתני רישא לא נתמלאת המדה לא קנה אע"פ שהגיע לסימן כיון שאין המדה של שניהם והוא רוצה למדוד ולמלאות כולה להכי היא שאולה עד שימלאנה דע"מ כן השאילה לו ודוקא דאית ביה שנתות דאל"כ אפילו במדת לוקח לא היה קונה כשלא היה נתמלאת דהואיל ואין ידוע כמה ד"ה יש והוא מוכר לו מלא מדה והיא חסרה לא קני. דדמי לכור (ג) בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה והך דסיפא ברשות לוקח קני איירי אפילו בלא שנתות דאיירי בקנה כל התבואה יחד וקני ליה רשותו בלא ד"ה מדידה כדקתני מתניתין משך ולא מדד קני: מסירה קני ברה"ר. ולא משיכה: משיכה קונה בסימטא. וכל שכן מסירה: אבל אמר ליה. מוכר ללוקח קני: משך חמרין ופועלין. והתבואה על גביהן והכניסם כך לביתו והך משיכה לא מהניא

*) בד"ה הגי' קנה הרי כאן ד' מדות כיון

הגהות הב"ח

(א) נ"ב לוקח: (ב) בהכי קני דאמרי' כצ"ל ותי' איכא נמחק [וכ"א בפלפולא חריפתא]: (ג) לזכות לו קנה הס"ד כצ"ל:

הגהות חו"י

(א) נ"ב צ"ע: (ב) נ"ב צ"ע הא אוקימנא לה דוקא ביש שנתות במדה וע"ש בפי' רשב"ם: (ג) נ"ב להרי"ף שם במדה של מוכר מיירי. ועי' במלחמת ה' ובמאור הגדול:

שלטי הגבורים

א כתב מיי' המקנה לחבירו דבר שאינו מסוים אם היה מניינו ידוע אע"פ שאין מדתו ומשקלו ידוע קנה ואם אין מניינו ידוע לא קנה כיצד ערימה זו של חטים אני מוכר לך בכך וכך מרתף זה של יין אני מוכר לך בכך וכך אע"פ שאין מדת הערימה ידוע ולא מנין הקנקנים ידוע מכאן קיים אע"פ שנמצא חסר או יתר על האומדן שהיה בדעתם ויש להם אונאה כפי שער שבשוק אבל האומר לחבירו כל מה שבבית זה או כל מה שבתיבה אני מוכר לך בכך וכך ורצה הלוקח ומשך אין כאן קנין כלום לפי שלא סמכה דעת הלוקח שהרי אינו יודע מה שיש בו אם תבן אם זהב ואין זה אלא כמשחק בקוביא וכן המוכר לחבירו בב' דינרים תבן ולא פירש כמה סאה מכר לו נותן לו כשער שבשוק בשעת המכירה וכל החוזר בו אחר נתינת דמים ולא רצה בשער שבשוק בשעת מתן מעות מקבל עליו מי שפרע. שאלה על סרסור שהביא חפץ של שמעון לראובן לקנות ולא היו תגרים בעיר שהיו בקיאין בשומת החפץ כמו שמעון ולא ידע ראובן שהיה של שמעון וביקש ממנו ליועצו כמה הוא שוה ואמר לו שמעון קח אותו בק"נ זהובים שהוא בזול וכל מה שיאמרו קרוביך שהוא ביוקר אחזיר לך המעות ולקח ראובן החפץ ושלחו לעירו מן היריד והראהו לקרוביו והם אומרים שנתאנה בו יותר משלישו ותבע משמעון שיחזיר מעותיו כמו שהתנה עמו וגם החפץ שלו וגם טוען אתה נתערבת לי בשעת מתן מעות שאמרת לי אחזיר לך מעותיך ושמעון אומר לא היה החפץ שלי כי לא הייתי אלא סרסור שנשלח על ידי ליריד ואיני חייב לך מטעם אונאה וגם לא מטעם תנאי כי איני רוצה לעמוד בתנאי יראה כיון ששמעון מכר החפץ מידו לסרסור נקרא בעל החפץ ואפי' בלא תנאי יש במקח זה דין אונאה וצריך להחזיר האונאה בכדי שירצה לתגר או לקרוביו וכו' ע"ש באורך: שאלה להרא"ש שאלת ראובן מכר י' חביות וא"ל אני מוכר חביות אלו המדה בכך וכך ולאחר שלקח שמעון קצת מהיין מחבית אחת חזר בו ולא רצה ליקח יותר אם יכול לחזור בו גם מחבית שפתח: תשובה ודאי משאר החביות יכול להזור בו כיון שלא משך ואם לא נתן מעות אף מי שפרע ליכא ואותו חבית שפתח מלאה דפשיטא הוא שאם יניחנה כך תחמיץ ותתקלקל לפיכך צריך ליקח כולה אע"פ שלא משך אמנם יכול לומר למוכר אני מחויב באחריות וטול אתה היין שבחבית בשומת ב"ד ואם יפסד ויחסר אשלם ואפרע דמי החבית כפי מה שהיה שוה כשקניתיו: והיכא שאין המקח ברשותו ושכר מקומו או נתנוהו לו במתנה ובקנין או אפי' בדבור בעלמא קנהו דהשתא הוי רשותו וחצירו קונה לו ופי' רשב"ם דה"ה נ... ברשות המוכר אבל הרא"ש כתב דוקא כשהוא מונח ברשות אחר ואמר בעל החצר יזכה חצרי לפלוני במקח שקנה מפלוני קונה ואפי' באמירה לחוד דחצירו כידו והרי הוא יכול לזכות לחבירו בשל אחרים אבל א... ברשות המוכר ואמר יזכה חצרי ללוקח במקח שקנה ממני לא קנה לו שאין אדם יכול לזכות בשל עצמו לחבירו שלא ע"י אחרים אלא צריך שיגביה או ישכיר המקום ויקנה לו בכסף או בשטר או בחזקה ובא' מאלו ה... לאחר שפסק סכום הדמים אע"פ שלא מדד: ופשוט פ' הפרה דהמוכר דבר לחבירו ובא הקונה להחזיק באותו דבר חזקה הראויה לו כמו שיתבאר לקמן בס"ד אם הוא רוצה להחזיק שלא בפני המוכר אין ההזק... שיאמר לו המוכר לך חזק וקני והמוכר בור לחבירו ומסר לו כסוי הבור ה"ז כאילו אמר לך חזק וקני וכשהחזיק יקנה ודע כי אע"פ דדין זה נשמט ממיי' פ"ק דהל' מכירה בדפוס הוא טעות סופר ובודאי... בפסקיו כמו שמוכח מדברי המגיד משנה וכן ראיתי במיי' כתיבת יד והמוכר בית לחבירו ומסר לו את המפתח ה"ז כמי שאומר לו לך חזק וקני ואי קנה לגמרי במסירת המפתח אע"פ שלא החזיק בה איכא פלוגתא ומיי' פ"ח מהל' מכירה והרא"ש וטור ח"מ סי' קנ"ב מסירת המפתח שמסר המוכר לקונה מועיל שיכול להחזיק בבית שלא בפניו כאילו אמר לו לך חזק וקני אבל אינו מועיל לענין שבמסירת המפתח יקנה הבי... אחרת כאילו החזיק אלא צריך שיחזיק דדוקא גבי בדיקת חמץ הוא דקני במסירת מפתח משום דמי שהמפתח בידו עליו לבדוק אבל הרשב"ם פי' דבמסירת המפתח החזיק הלה בבית לגמרי מבלי שיעשה עוד... אחרת וכן מצאתי במרדכי פ' ח"ס בתשובה אחת גבי מאן דאמר לחבריה מאי בעית בהאי ביתא ודברי ראבי"ה שהביא המרדכי בפ' הפרה והגהות מיי' פ"ק מהל' מכירה שכתב וז"ל כתב ראבי"ה וה"ה במוכר סחו... בבית או בשוכר ומסר לו המפתח נקנית הסחורה או הבית כאילו שכר את מקומו ע"כ לא ידעתי בודאי להיכן נוטים דיש פנים בדבריו לכאן ולכאן אלא דאיכא למימר מדהביאם המרדכי וכן ההגהות על דברי... דס"ל דלא קנה לגמרי מיהו תשובת מיי' סי' י"א נראה דמסכים. לדברי רשב"ם להדיא דס"ל דבכל מילי כיון שקנה והחזיק בדבר אחד מהסחורה שרגילות כל הסחורה למשוך אחריה קנה הכל לגמרי מבלי... אחרת וכתב ראבי"ה וה"ה במוכר סחורה המונחת בבית או בשוכר ומסר לו המפתח נקנית הסחורה או הבית כאילו שכר את מקומו ומיהו נראה דחזקה הראויה לו בעי וגבי דבר דבעי משיכה אם משך שלא בפני המ... עד שיאמר לו משוך וקני ואם מסר לו משכוכית והיא הבהמה ההולכת בראש העדר והכל הולכים אחריה אנ"ל לו משוך וקני דכמאן דא"ל דמי וקונה אפי' שלא בפניו וכתב ראבי"ה וכן הדין במוכר סחורה ונתן לו ד... רגילים לקנות כל הסחורה שהכל תלוי במנהג הסוחרים וכ"כ המרדכי והגהות מיי' פ"ב מהל' מכירה ותשובות מיי' סי' י"ח והוקשה בעיני דברי אותה תשובה דמיי' דנראה דכיון שהחזיק בדבר שרגילין למשוך כל הס... קנה כולה בלא חזקה אחרת וקשה דהא הכא כי משך את המשכוכית לא קנה שאר העדר עד שיחזיק ואולי דהוא נוטה לדעת רשב"ם ז"ל שכתב דבמסירת המפתח קנה הבית לגמרי מבלי חזקה אחרת ה"ה לכל דבר וא"כ הוי פלוגתא בכל הבבא הזאת אי קנה לגמרי במסירת המפתח ובמסירת כסוי הבור ובמסירת המשכוכית: ב הרמ"ה כ' כדברי רבינו דדוקא בסימטא אינו קונה אא"כ מדד דכיון שגלה דעתו שאינו רוצה למכור ביחד לא סמכה דעת שניהם עד שימדדו אבל אם הוא ברשות לוקח או שהגביה כל הכור קנה והרב יונה הוסיף לומר דאפי' לא קנה אלא כל סאה וסאה לבדה קנאה במשיכה ולא נכירא אלא כדפרישית דאפי' משך הגבהו לא קנה אא"כ שמדדו וכן דעת הרא"ש וכתב עוד הרב יונה דכי אמרי' כשמדד לו סאה אחרונה קנה כל הכור דוקא שמדד לו כל סאה ונשארו כולם בתוך הכלי עד אם כלה למדוד כל הכור. אבל אם מודד כל... ונתנה על גב סימטא כיון שלא קנה בשעת מדידה גם לבסוף לא קנה ואין נראה להרא"ש אלא כיון שגמר מדידת כל הכור איגלאי מלתא שקנה כל סאה וסאה למפרע מטעם שנמדדה אמר לו כור בשלשים סא... מוכר לך ראשון ראשון קנה אם הוא במקום הראוי לקנות כגון בסימטא או בחצר של שניהם וטעמא משום דמספקא לן אי תפים לשון ראשון או לשון אחרון הלכך מה שבא לידו והוא מוחזק בו לא מפקינן מי... נתן המעות כתב הרמ"ה דאף במה שהוא תפוס יכול לחזור בו כיון שהוא מוחזק עדיין במעות הוקי ממונא בחזקת מריה:

הגהות מא"י [א] כד"ק הגי' ת"ש וכוגה בנידו בזה הלשון כ"י מביא דברי הרי"ף תניא ולא ת"ש: [ב] נ"ב כן גורסין התוס'. המרין בנון ולא חמריו דלוקח: [ג] נ"ב כן איתא בגמ' אם היתה מדה של אחד מהן ראשון קנה ואע"ג דלא נתמלאת המדה כגון דאמר ליה הין בי"ב סלעים לוג בסלע אני מוכר לך:

ד"ח מ"ז עומד ברשותו של מוכר (וזכה בה) באמירת מוכר יזכה הלה כגון שיאמר לו זיל קני דהוה כאילו משאיל לו מקום [המקח] כדפי' לעיל אבל כשכלי המוכר בביתו של לוקח במה יקנה לוקח בלא משיכה ומסירה והא אפילו אמר לו תזכה באלו לא קנה אלא באחת מדרכי הקנייה כדפירשנו לעיל אבל [אם כליו של לוקח ברשות מוכר ואמר לו זיל קני] המקום מושכר לו באמירה בעלמא הלכך אם פסק הדמים ואחר כך פרקן אין שניהם יכולין לחזור בהם שהרי קנאם במשיכת כלי המוכר דהא משיכה בכליו של מוכר מהני כדאמרינן לעיל גבי ברשות מוכר וכן מוכיח במסכת ע"ז בפרק השוכר (דף עא:) גבי משיכת עובד כוכבים דקאמר מדמשכיה עובד כוכבים קנייה והא דאמרי' פ"ק דב"מ (דף ט:) גבי משוך בהמה זו וקנה כלים שעליה דלא קנה משום שהיא חצר מהלכת ולא קנה ולא אמרינן דליקני מטעם משיכה הא מפרשי לה רבוותא בדקפיד דלא ליקני הכלים אלא אגב בהמה דהוי מטעם חצר אבל אה"נ דאי לא קפיד אלא דאמר ליה קנה כלים שעל בהמה זו קנה במשיכת הבהמה : [כור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור ואפילו בסאה אחרונה]

הכא מיירי כגון דקפיד אמכירת כל הכור משום שצריך המוכר למעות ואין מקנה לו פחות מכור ולא יתר על כור ומש"ה לא קנה עד שימדוד כולו ומיירי שימדוד בתוך כליו של לוקח ומדאיצטריך מדידה צריך לומר דאיירי בסימטא או ברשות של שניהם דאי בכלים דלוקח וברשות דלוקח לא צריך מדידה דכיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח ואי ברה"ר הא קי"ל דכליו של לוקח אינו קונה אלא במקום שיש לו רשות להניחו ולא קנה נמי ברשות מוכר אפילו מדד מוכר בתוכו עד דא"ל זיל קני ואי ברשות לוקח ובכליו של מוכר נמי לא קנה לוקח אלא במשיכת הכלי אלא ודאי כדאמרן שמודד המוכר לתוך כליו של לוקח העומד בסימטא או ברשות של שניהם וכיון דקפיד אמדידת כולו לא קנה עד שיגמור למדוד סאה אחרונה וכן הדין ללוקח מטלטלי הרבה במקח אחד כדפרישית בפרק הזהב הריטב"א ז"ל אע"ג דלא קנה כל סאה וסאה בפני עצמה מ"מ כיון שגמרן למדוד מכרן כולן דגלי מוכר דעתיה כשנותן בכליו של לוקח שהוא חפץ שיקנה לו כליו של לוקח ולא דמי לאומר לחברו משוך פרה זו ולא תקנה לך עד שלשים יום דלאחר שלשים לא קנה דהתם ליכא גלוי דעת דליקני כיון שלא קנה בשעת משיכה והא דאמרינן הכא

רש"י

מהניא לקנות דהא את האדם הוא מושך ולא הוי משיכה עד שימשוך הפירות עצמן וגם רשותו לא קני ליה דעודן על גואריו ולא פירקן : פירקן · בין מוכר בין לוקח והכניסם לבית הלוקח : פסק אפילו לא מדד . קני ליה רשותו : אבל לא פסק לא קני . דכל זמן שלא פסק לא סמכה דעתייהו שהמוכר יכול לעלות דמיו כמה שירצה והלוקח אומר לא אקנה כ"א בזול : במסבלי דתומי . חבילות שומין שאינן בשקין שהשקים הם כליו של מוכר : כור בשלשים . משמע שרוצה למכור בשלמות לא פחות

פסק ובין פסק עד שלא מדד שניהם יכולין לחזור בהן *פירקן א והכניסן לתוך ביתו פסק עד שלא מדד אין שניהם יכולין לחזור בהן מדד עד שלא פסק שניהם יכולין לחזור בהן [א] ואוקמה מר בר רב אשי במסבלי דתומי דליתינון בכלי אבל כליו (א) של מוכר ברשות לוקח לא קנה (ב) א"ל *חנין בר מר זוטרא לרבינא מכדי פירקן והכניסן לתוך ביתו קתני מה לי פסק מה לי לא פסק א"ל פסק סמכא דעתיה לא פסק לא סמכא דעתיה: *רב ושמואל דאמרי תרוייהו כור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו

דף פו. · בגמ' איתא הונא בריה דמר זוטרא (ג"א) · דף פו:

שלטי הגבורים

א גבי פירקן והכניסן לתוך ביתו כתב ריא"ז וכן האומר לחבירו כשאמכור קרקע זה לא אמכרנו אלא לך וקנה מידו והוצרך למוכרו הרשות בידו למוכרו לכל מי שירצה הוא ולא קנה הואיל ולא פסק עמו כמבואר בפרק בתרא דעבודת כוכבים וכו' עד התנו ביניהם כפי מה שישומו שלשה ובאו שלשה ושמו ואמר א' מהם איני חפץ בשומת אלו אלא יבאו שלשה אחרים וישומו אין שומעים לו ואם בא לחזור מתחלה קודם שישומו ואמר איני חפץ באלו אלא באחרים הרשות בידו שיבררו להם שלשה מדעת שניהם כמו שביאר מז"ה בפסקיו ועי' באלפסי בסוף פ' האומר :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב נראה דהיינו דוקא היכא דפסק ולא מדד אבל בפסק ומדד אף בכליו של מוכר ברשות לוקח נמי קנה והשתא ניחא הך דרב ושמואל דכור בשלשים וכו' דמוקי לה נמי ברשות לוקח וכליו של מוכר דקנה נמדד ואפ"ה בכליו של לוקח ברשות מוכר לא קני אע"ג דפסק ומדד כיון דלא א"ל לך חזק וקני לא השאיל לו רשותו אבל בכליו של מוכר ברשות לוקח לא בעינן לך חזק וקני כיון דהוה ברשות לוקח ה"ה ברשותו אלא דלפי שהן בכליו של מוכר לא קנה לוקח וכיון דמדד חשבינן להו כאילו הן בכליו של לוקח וקנה : (ב) נ"ב לוקח : (ג) ראשון שתתמלא סאתו קנה כצ"ל : (ד) תי' במדה דלוקח נמחק : (ה) אלימא כצ"ל : (ו) שמדד לכליו כיון שיכול כצ"ל : (ז) נ"ב קנה : (ח) הוא כשל מוכר עד שתתמלא כצ"ל : (ט) מוכר ולא לוקח כצ"ל : (י) נ"ב זה : (כ) או דלמא תרווייהו כצ"ל:

הגהות מא"י [א] נ"ב גמ' ומדכליו של מוכר ברשות לוקח לא קני כליו של לוקח ברשות מוכר נמי לא קנה. פרש"י ומדכליו של מוכר ברשות לוקח לא קני מוכר כלומר שאין כלי של מוכר מבטל רשות הלוקח לקנות הלוקח כדתני פירקן ופסק קנה דקני רשות קודם מדידה ואע"פ שעדיין הפירות בתוך שקין של מוכר וכיון דמהני רשות לוקח לבטל כליו של מוכר להוציאן מרשות מוכר כ"ש וכ"ש כליו דלוקח ברשות מוכר יבטל הרשות את הכלי של לוקח שלא להוציאן מחזקת המוכר שמוחזק בהן עד עתה :

המאור הגדול

רב ושמואל דאמרי תרוייהו כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך וכו' כתב הרי"ף ז"ל בהלכותיו משכחת לה בסימטא והוא דאיתנהו בכליו של לוקח אי נמי ברשות לוקח והוא דאיתנהו בכליו של מוכר דאי בר"ה הא קי"ל כליו של אדם אינם קונים לו אלא במקום שיש לו רשות להניחו ואי ברשות מוכר נמי הא קי"ל כליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח ואי ברשות לוקח וליתנהו בכליו של מוכר הא קי"ל ברשות לוקח כיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח ואע"פ שלא מדד הילכך לא משכחת לה אלא כדאמרינן אלו הם דברי הרב ז"ל : ואני אומר דעד כאן לא אמרינן ברשות לוקח כיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח אלא בשמכר לו כל הפירות כולן אע"פ שהזכיר לו סכום מדה כגון שא"ל כל הפירות הללו אני מוכר לך משער כך וכך למדה קנה הכל ברשות הלוקח מאחר שפסק ואע"פ שלא מדד כדתני בברייתא פרקן והכניסן לתוך של חבירו פסק עד שלא מדד אין שניהם יכולין לחזור בהם . אבל היכא שתלה עיקר מכירתו בסכום המדה כגון שא"ל כור בשלשים אני מוכר לך כיון שנתן מתחלה קצבה למכירתו במדה שהזכיר לו לא קנה עד שימדוד לו את כל הכור או אם א"ל כור בשלשים סאה בסלע ראשון (ג) שתתמלא סאתו כדרב ושמואל וכן אם אמר לו סאה בששה דינרים קב בדינר אני מוכר לך והיו בה שנתות בסאה ראשון ראשון קנה כלומר כל קב וקב שהגיע לשנתו מאחר שהיא ברשות לוקח ואפילו במדת סרסור . אי נמי במדה דלוקח בסימטא ובחצר שהיא של שניהם ואם היתה מדה שאינה של שניהם כגון מדת סרסור בסימטא ובחצר של שניהם אע"פ שהגיע לשנתות לא קנה עד שתתמלא המדה כולה עד פיה . ובספרי ספרד ובספרים הבאים מישיבה גרסינן על הא שמעתא דרב ושמואל תא שמע ברשות לוקח כיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח כדאמר רב כהנא שנתות היו בהין ה"נ שנתות היו במדה אלא שר"ח ז"ל גרים תא שמע אם היתה מדה של אחד מהן ראשון ראשון קנה וכן נראה מדברי הרי"ף ז"ל שהוא גורס כלשון ר"ח ז"ל . ונ"ל ששתי הגרסות עולות לטעם אחד דבין ברשות לוקח במדת סרסור או במדה דלוקח בין בסימטא ובחצר של שניהם (ד)במדה דלוקח לא קנה עד שיגיע לשנתות ובין בגרסא זו ובין בגרסא זו כך יש לה לפרש הת"ש כלומר הגע עצמך בפחות מבלשונות רב ושמואל דא"ל סאה בששה דינרין קב בדינר אי להאי לישנא דמאן דגרים ת"ש אם היתה מדה של אחד מהם הא אמרינן ראשון ראשון קנה ומשמע דלא בעינן נתמלאת המדה ואפילו מלוי קב אי להאי לישנא למאן דגרים ת"ש ברשות לוקח הא קתני כיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח ואע"פ שלא נתמלאת המדה ואפילו מלוי קב ופריק לא לעולם מלוי קב בעינן ואהניא ליה רשות לוקח או מדה דלוקח דלא בעינן מלוי סאה עד פיה כדבעינן במדת סרסור אבל מלוי הקב בעינן לעולם . והאי דקאמר ראשון ראשון קנה בשנתות כלומר כל קב וקב ראשון שהגיע לשנתות וכן מאי דקתני כיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח למעוטי מלוי הסאה כולה דלא בעינן אבל מלוי הקב בעינן ובשנתות הילכך משכחת לה לדרב ושמואל בין ברשות לוקח בין בסמטא ובחצר של שניהם ואפילו בשודד מתוך כליו של מוכר לתוך מדת סרסור או לתוך מדת לוקח אלא שבמדת סרסור בסימטא ובחצר של שניהם צריך שתתמלאה הסאה עד פיה אבל במדה דלוקח בסימטא ובחצר של שניהם אי נמי ברשות לוקח אפילו במדת סרסור קנה כל קב וקב ראשון והוא שהגיע לשנתות וכגון שאמר לו סאה בששה דינרים קב בדינר וכל ה"מ דאמרינן כשתלה עיקר מכירתו במדידה שלא מכר לו אלא בסכום מדה מעיקר המכירה אבל אם א"ל פירות הללו אני מוכר לך כלן אע"פ שהזכיר לו סכום מקח וסכום מדה כלומר משער כור בשלשים או משער כור בשלשים סאה בסלע כיון שמשך קנה וכן אם היה ברשות לוקח קנה מיד ואע"פ שלא מדד כלל והיינו מתני' דתנן משך ולא מדד קנה ואם היה פקח שוכר את מקומו ותניא בברייתא נמי פרקן והכניסן לתוך ביתו פסק עד שלא מדד אין שניהם יכולין לחזור בהן והיינו טעמא דאותביה להו לרב ושמואל מברייתא ולא אותביה להו ממתני' דקתני משך ולא מדד קנה משום דמתני' כיון שפירש בה דין משיכה שהוא קונה ולא פירש בה דין מדידה שהוא קונה משמע במוכר שלא תלה עיקר מכירתו במדידה אבל תנא דברייתא שלא הזכיר דין משיכה בתחלת דבריו ופתח בדיני מדידה כדקתני עד שלא נתמלאת המדה ומשנתמלאת המדה משמע אף במוכר שתלה עיקר מכירתו במדידה ומאי דאקשיא לקמן על פסקא דמתניתין דהמוכר יין ושמן מדת מי אילימא מדת לוקח עד שלא נתמלאת המדה למוכר הא מדה דלוקח היא פי' כלומר וכיון דמדה דלוקח היא דין הוא שיקנה בשנתות ואע"פ שלא נתמלאת המדה עד פיה בין ברשות לוקח בין בסימטא ובחצר של שניהם אבל ברשות מוכר לעולם לא קנה אלא בהגבהה או בכליו של לוקח והוא דאמר ליה מוכר זיל קנה ביה וכן במדה דמוכר נמי לעולם לא קנה מדקא מתמהים על הדין פסקא דהמוכר יין ושמן (ה) אי נמי מדת מוכר משנתמלאת המדה אמאי ללוקח הא מדה דמוכר היא אלמא במדת מוכר לעולם לא קנה לוקח : ובין כלי של מדה ובין כלי שאינו של מדה ל"ש דמוכר ברשות לוקח ול"ש דלוקח ברשות מוכר היינו בעיא דבעא מיניה רב ששת מרב הונא כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח או לא קנה לוקח כלומר בתר כלי אזלינן או בתר רשות אזלינן ולא איפשיט בעין בגמרא וכיון דלא איפשיט מוקמינן ליה למקח ברשותיה דמרי' (קיימא) [קמא] ולא קנה לוקח מספיקא לא שנא כליו של לוקח ברשות מוכר ולא שנא כליו של מוכר ברשות לוקח מי' מסתברא לן דאי הוו להו תרין זביני כהדדי להאוא לוקח גופיה ולההוא מוכר גופיה חד כליו של לוקח ברשות מוכר וחד כליו של מוכר ברשות לוקח ודאי קנה לוקח אחד מהם ממה נפשך אי בתר כלי אזלינן האי דכליו של לוקח ברשות מוכר מכור ואי בתר רשות אזלינן האי דכליו של מוכר ברשות לוקח מכור הילכך יהבינן ליה ללוקח הפחות משני המקחות וזוכה בו ממה נפשך ובמקצת הנוסחאות נמצא דקא פשיט ליה רב הונא לרב ששת כליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח אבל ברוב ספרים לא נמצא כן :

מלחמת ה'

ועוד רב ושמואל דאמרי תרוייהו כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך וכו' כתב הרי"ף ז"ל בהלכותיו משכחת לה בסימטא וכו' אי נמי ברשות לוקח והוא דאיתנהו בכליו דמוכר וכו' ראשון ראשון קנה : אמר הכותב הרי כשאמרו כור בשלשים יכול לחזור בו אפי' בסאה אחרונה לא אמרו אלא מפני שכשם שהוא יכול לחזור בו מן הסאה האחרונה שלא קנאה יכול לחזור בסאה ראשונה דכור זבין ליה ולא חצי כור וכדמפורש בפ' בית כור וכיון שכן היכא שהפירות ברשות לוקח היאך יהא יכול לחזור בו והא קנה לוקח אותו כור כל מקום שהוא וכי מפני שהפירות מעורבין לא יקנה לו חצירו והיאך מכירתו תלויה במדידה והרי אמר כור אחד מן הפירות הללו אני מוכר לך ונמצא שמעכשיו מכור באותו מקום שהוא וחצירו של לוקח קונה לו וכן שנינו עשור שאני עתיד למוד נתון לישוע ומקומו מושכר לו אלא מעתה האומר לחבירו בית כור עפר מדה בחבל אני מוכר לך וקנה בכסף בשטר ובחזקה נאמן שיהא יכול לחזור בו עד שימדוד . אבל דברי רבינו הגדול ז"ל הם עיקר דלא משכחת לה אלא כשהפירות מונחין בסימטא או בכלי דמוכר ברשות לוקח והוא מודד מכליו לכלי דלוקח דראשון ראשון קנה וקודם שתתמלא סאתו יכול לחזור בו אפי' במה שמדד (ו) כליו שיכול לחזור בו במה שנשאר דאי ברה"ר או רשות מוכר לא קנה ראשון ראשון שאין כליו קונה לו ואם הפירות כולן מונחין ברשות לוקח וליתנהו בכליו דמוכר קנה באותו כדי כור או סאה ואע"פ שלא מדד שחצירו קונה לו ואין צריך לפנים ואם קנה ברה"ר אי נמי ברשות מוכר בהגבהה שהגביה ראשון ראשון הוא הדין והוא הטעם והגירסא שבעל המאור גורס ת"ש ברשות לוקח וכו' ואע"פ שלא נתמלאת שמדה גרמה לו לומר זה אבל מי שגורס אותה מפרש בשמכר לו כור בשלשים ומקצת פירות ברשותו של לוקח ומקצתן חוץ לרשותו וקתני קנה ואוקימנא כשהיו שנתות במדה ואמר לו כור בשלשים אני מוכר לך מדינר דינר לשנה שאע"פ שאשר הפירות חוץ לרשותו קנה אבל הגירסא איננה מחוורת שהמקשה למה לא הקשה מרישא דקתני בהדיא ראשון ראשון (ז) והקשה בסיפא ובכל מקום ראשון ראשון קודם וכל שכן שהיתה הקושיא יותר נכונה דבהשיא בבא בדיני מדידה קא עסיק וסיפא נשנית סתם ואלמלא רישא אפשר להעמידה במוכר כל פירותיו סתם אף לדברי בעל המאור ז"ל וכ"ש דליכא מינה ראיה ולא משמעתא דבתולה מקחו במדידה היא וניחא הוה ליה לאוקומה דומיא דמתני' ולאשמועינן דיני כלים ורשויות אתא וסיפא קתני משיכה כדקתני עד שיוציאנו מרשותו ועוד היאך אפשר לאוקומה לסיפא בשנתות דהא רישא קתני ראשון ראשון קנה היינו בשנתות ועלה קתני בד"א אבל ברשות לוקח כיון שקבל עליו קנה וי"ש במשמע שקנה אפי' בלא מדידה של שנתות כלל וכן הוא משום דברייתא במוכר הפירות שברשות לוקח היא שנויה ולא במוכר יותר ותו דהא הך מציעא דקתני ברשות לוקח כיון שקבל מוכר קנה אוקימנא לעיל בגמ' בכליו דלוקח ואם לא קנה אלא בשנתות למה חלקן הברייתא דקתני בד"א ברה"ר וכו' אלא ודאי אין זו הגירסא נכונה אבל מי שגורס אותה כך הוא מפרשה כמו שכתבנו ונמצאו שתיהן עולות לדעת אחת גם רבינו הגדול היה יכול להעמידה ברשות לוקח ומקצתן ברשות מוכר אלא שלא הוצרך לכך דודאי בשכל הפירות ברשות אחת נאמרו הדברים בגמ' ובברייתא והוא מודד לתוך כליו של לוקח ראשון ראשון וכן מה שאמר בעל המאור ז"ל דברשות לוקח קנה בשנתות ראשון ראשון ואפי' במדת סרסור אינו כן דמדת סרסור לעולם היא (ח) כשל מוכר משתתמלא ומשנתמלאת היא של לוקח שבעל מנת כן השאילן ואין זה חילוק ברשויות ולפיכך לא העמידו הברייתא למעלה במדת סרסור וזה דעת רבינו ז"ל שכתב לקמן בפיסקא דהמוכר יין ושמן מתני' במדת סרסור ומשכחת לה בסימטא א"נ ברשות לוקח דאלמא במדת סרסור ברשות לוקח לא קנה בשנתות עד שתתמלא המדה כולה וגם זה בטול הגירסא שאמרת שאם ברשות לוקח בעי שנתות בין במדת לוקח בין במדת סרסור אין חילוק כלל בברייתא זו בין רשות לוקח לסימטא ולחצר של שניהם ולמה חלקן :

וכתב עוד ובין כלי של מדה ובין כלי שאינו של מדה לא שנא דמוכר ברשות לוקח ולא שנא דלוקח ברשות מוכר היינו בעיא דבעיא מיניה רב ששת מרב הונא כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח או לא קנה לוקח כלומר בתר כלי אזלינן או בתר רשות אזלינן ולא איפשיט בעיין בגמ' והוזקק לזה מפני שאמרו בגמ' הא מדכליו של מוכר ברשות לוקח קנה לוקח כליו דלוקח ברשות מוכר נמי לא קנה לוקח ולא כוון יפה דאכן מק"ו הוא דאקשי' לומר שאם תמצא לומר כליו של מוכר ברשות לוקח קנה לוקח דבתר רשות אזלינן וקני כ"ש שהוא בדין דניזיל בתר רשות שלא ליקנו כליו של לוקח ברשות מוכר (ט) לא קנה שמרובה מדת שלא לקנות ממדת לקנות בכל מקום שאפי' בשבת שניהם שהוא אינו קונה אבל לעולם אימא לך לא קנה עד שיהו שניהם ללוקח ואילו היה הבעיא אחת נגמרי הוה ליה למימר והא מדכליו של מוכר ברשות לוקח קנה לוקח ש"מ בתר רשות אזלינן וזה הדרך נהוג בלשון הגמ' אלא ש"מ שאפשר שאין אחת משתי מדות אילו קונה ואינן תלויות זו בזו לגמרי ובעיא גופה דכליו של לוקח ברשות מוכר איפשיטא ברוב הנוסחאות המדוקדקות ובנוסחת רבינו הגדול ז"ל וע"כ אתה אומר כן שהרי א"ר ינאי א"ר חצר של שותפין קונין זה מזה ואוקימנא במודד לתוך קופתו מכלל (י) אתה למד דבחצר של מוכר אפי' במודד לתוך קופתו לא קנה ותו מדאמר ר' יוחנן כליו של אדם כל מקום שיש לו רשות להניח קונה יש לו רשות להניח אין לו רשות להניח לא וברשות מוכר אין לו רשות להניח דומיא דרה"ר והצר של שניהם שאל ונתן לו רשות להניח כלל ודאי קנה כדאמרי' התם דא"ל זיל קני וגדולה מזו אמרו לפי שאין אדם מקפיד על מקום קלתה ומהני מילי איפשיטא לן בעיא דרב ששת דכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה ואפי' לאותן מקצת הנוסחאות דלא פשיט ליה רב הונא ואם ישאלך בנך א"כ היאך לא פשטו כן בגמ' אף אתה אמור לו משום דבעיא דר' ינאי ליכא למיפשט דר' אסי מוקי לה ע"ג קרקע ומדברי יוחנן נמי ליכא למיפשט ד הא ר' יוחנן וריש לקיש דאמרי תרווייהו אפי' ברה"ר והוא אמינא רה"ר ממש ולית לן הא דאמר ר' אבהו כל מקום שיש לו רשות וכו' ורבי אסי נמי הכי ס"ל דכיון דאמר רבי אסי קרקע סימטא קני היאך א"ר יוחנן כליו קונה אפי' ברה"ר כלומר סימטא בלא כלי נמי הלכך ליכא למיפשט מהנך מילי ומיהו אנן מיהא דחזינן לאמוראי בתראי ולסוגיא דגמ' דאפשיטו הנהו מילי דרבי ינאי ודרבי יוחנן ממילא אפשיט לן דכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה ומדפריקו לה רב יהודה ושמואל ור"ל ורב מפרשיא ור' יוחנן למימרא דלא קני ואע"ג דלמדתי דלא תיפשט איתמר כיון דאכפול כל הסך אצלי רכרכי לפרוקה דמתני' ש"מ דלא קני ובפ' הזורק מסיימי עלה דר' יוחנן הגיא נמי הכי זרקו לתוך קלתה או לכל דבר שהוא בקלתה לאיתויי עסקא דאכלי בים תמרי מגורשת והיינו כר' יוחנן דאמר אין אדם מקפיד על מקום קלתה הא בשאר כלים קפיד ולא קני ומברייתא תפשוט ובפ' איזהו נשך נמי הכי משמע דגרסי' התם מסלקין ליה מתמרי דעל בודיה ולמאן דאמר כליו של לוקח ברשות מוכר קני אלמא לדידן פשוט לן דלא קנו מדמסלקין ליה אבל איב נראה לו דכליו של מוכר ברשות לוקח לא פשיטא אלא ספק הוא אף לפי מה שפירשנו דמקנה ודאי איכא לאוכוחי מקני דכלים מוכחים לא קנה דרשות ומקנה דרשות מוכחינן לא קנה דכלי דקל והומר הוא כדפרשי' ומיהו מלא קנה ליכא למיגמר מידי דאי נמי לא קנה רשות דלמא רשות עיקר [ודלמא כלי עיקר] (כ) דדלמא תרווייהו בעי' ותמיהני על רבינו הגדול ז"ל שכתב לא קנה סתם וכ"כ לקמן אמתני' אי נמי ברשות לוקח לומר דמדה דסרסור לאחר מלוי ברשות לוקח לא קנה והיינו כליו דמוכר ברשות לוקח ואפשר שהוא מאוה כת קנייתו של כלי לקניתו של רשות וכל א' מצניהם מעכב ולא קנה עד שיהו כלי ורשות שוין ללוקח כלומר שלא יהו של מוכר ולפ"ז מה שספקו בגמ' ואי בכליו של מוכר אמאי קנה לוקח לא דבריו של מקשה אלא לדברי הכל ואפשר שהוא ספק דינו של קני ומפני כן כתב רבינו הגדול ז"ל זה ויש בעיות בתלמוד שכתבן רבינו ז"ל כאילו נפשטו לפטור משום שאמרו המע"ה ואתא מכן בשלהי פרק הפועלים בב"מ ולענין הגט אמרת בתחלת פ' שהקבל ורבות אחרות :

הכא דא"ל כור בשלשים לא שפירש לו שאין רוצה להקנות אלא הכור יחד אלא שאנו אומדים דעתו מדקאמר ליה כור בשלשים דקפיד וא"כ לא אמרינן הכי אלא כשמודד המוכר לתוך כליו של לוקח המונח בסימטא אבל אי משך הלוקח כל סאה וסאה כשמדד המוכר כיון שמשכו בפניו ושתיק מוכר נראה הדברים דקנה לוקח דכל בפניו לא צריך למימר ליה לך משוך כדקי"ל [לעיל סוף דף נב:] גבי חזקה ופשיטא דאי אמר ליה לך משוך בפירוש דקנה לוקח כל מה שמשך ולא אמרינן הא לא אמר ליה אלא כור בשלשים דאדרבה אימא איפכא הא א"ל לך משוך ופשיטא דאיירינן בשפסק הדמים דבלאו הכי לא הוה קנין כלל וכדלעיל:

[כור בשלשים סאה בסלע וכו']. טעמא איתא התם בפרק השואל (דף קב:) משום דמספקא לן אי אמרינן תפוס לשון ראשון או אמרינן תפוס לשון אחרון דאמר סאה בסלע משמע דמוכר ליה כל סאה וסאה בפני עצמה הלכך מספיקא לא מפקינן מיניה דלוקח כיון דתפיס תפיס שהרי הפירות בתוך כליו ואע"ג דגבי תקפו כהן [ב"מ דף ו:] אמרינן אוקי ממונא בחזקת מריה ומוציאין אותה מידו שאני הכא דתפס ברשות שהמוכר עצמו מדד לתוך כלי הלוקח אבל המקבל יכול לחזור כדפירשנו בפרק המקבל. הריטב"א ז"ל: **גרסי'** בגמ' [רים דף פו.] השוכר את הפועל לעשות עמו בגורן [א] היום בדינר ולגורן יפה סלע אסור ליהנות ממנו מהיום בדינר ולגורן יפה סלע מותר רישא שמשכירו עכשיו לזמן הגורן ואינו עושה עמו עד ימות הגורן וכיון דאוזיל גביה אסור ליהנות ממנו דמחזי כאגר נטר לי כיון דלא עביד בהדיה מהשתא אלא דוקא לאותו זמן אבל אם מהיום מתחיל במלאכה אע"ג דשוה יותר לגורן משכרו דהשתא מותר דלא מחזי כאגר נטר לי אלא זלזולי בשכירות הוא וזלזולי בשכירות מותר. ומיהו לענין שכירות קרקעות לא מפלגינן בהכי כדתנן במציעא [דף סה.] דמותר בין ידור השתא בין לא ידור דלא מפלגינן בהכי אלא גבי פועל ואפשר דטעמא דמילתיה כיון דמידלא הוא דשרי כדאמרינן הכא ותסברא זלזולי בשכירות מי [ב] אסיר אלא רבנן הוא דאסרוה בכה"ג משום דמחזי כאגר נטר שאסור משום רבית ונראה להו לרבנן דדמי רבית וגסך טפי כשיהיה משום דוחק חבירו שרואי לרחם עליו ולסייעו אבל בעל הקרקעות א"א לומר שיהיה משום דוחק כיון שיש לו קרקעות אלא שמא ירויח עם המעות טפי מהשתא מאם ירבה לו בשכירות הקרקע לאותו זמן ומיהו קשה שהרי מוכר כלי שברשותו ודאי דחוק הוא ואפ"ה אם אמדו בזול וקבל דמים עכשיו ופסקו שלא ליתנו לו עד לאחר שלשים יום פשיטא להו למפרשים ז"ל דמותר דאוזולי קא מוזיל גביה ממונים אלא נראה טעמא כאותם שפירשו דשכירות פועל שיכול לחזור בו משמע דאסור משום דכשחוזר המעות הלואה נינהו וגם השתא כשאינו עושה מהיום עמו הוו מעות אלו בהלואה אלנו אבל אם שעבד עצמו בענין שלא יוכל לחזור בו הרי הוא כמוכר כלי או כשכירות קרקע. הריטב"א ז"ל בשם רבו ז"ל: **פיסקא** [דף פו.] הלוקח פשתן מחבירו וכו' ותלש כל שהוא וכו' משום שתלש ממנו כל שהוא קנה אמר רב ששת באומר לו לך ויפה לי קרקע כל שהוא וקני כל מה שעליה [ג] במתני' [דף פד:] תנן דהלוקח פשתן מחברו לא קנה עד שיטלטלנו דהיינו הגבהה דמשום דמשתמיט שמחליק ואין יכולין לעשות ממנו משאות גדולות בעי הגבהה דדברים שדרכן להגביה בהגבהה קנו ולא במשיכה ואם היו במחובר לקרקע ותלש ממנו כל שהוא קנה ומש"ה תמהו בגמ' דאי דין תלוש יהבינא ליה ודאי בהגבהת מקצתו לא קנה כולו ואי דין מחובר יש לו מה עשה בשאר כדי שיזכה בו ותירץ רב ששת בין שיהיה לו דין מחובר בין שיהיה לו דין תלוש אם יש לו דין מחובר לקרקע דינו כקרקע וא"כ בחזקה זו קונה כשם שיהיה קונה בזכייה זו לגוף הקרקע כולן [ד][כשהוא] זוכה במקלתו דהיינו הפשתן וכדאמרי' [בח"ה][דף נד.] האי מאן דזכי זכייה אדעתא דארעא קני ואי דין תלוש יהבינא ליה משום דעומד ליתלש כתלוש דמי מ"מ ביפוי זה יקנה הקרקע [לקנות הפשתן שהוא המטלטלין אגב הקרקע מדין שכירות כסף שהיה צריך לשכור מי שייפה לו קרקעו] והכי קא"ל קנה קרקע זה ביפוי לקנות הפשתן אגבו: אמר המחבר ומיהו נ"ל דאי [ה] א"ל לקרקע כיון שלא קנה אלא מדין שכירות קרקע יש לו להזכיר בפי' מקום הקרקע שעומד בו הפשתן מושכר לך ביפוי זה שהרי בעלמא הכי אשכחן כדאמרינן [מעשר שני פ"ה מ"ט] גבי עשור וכו' ומקומו מושכר לו ובמתני' דלעיל [דף פד:] אם היה פקח שוכר את מקומו ועוד דכיון דאם הפשתן צריך לקרקע זוכה בו מדין חזקה בגוף הקרקע ואם לא היה צריך לקרקע לא היה נקנה באותה חזקה שאינה קונה מה שאין לו דין קרקע בדין קרקע כיון שלפי האמת אין הקרקע קנוי לו אלא שהוא רוצה שיקנה לו משום הפשתן וא"כ איך יקנה משום שאמר לו קנה דאפשר שלא אמר לו אלא משום חזקה ובצריך לקרקע אבל מה שאינו צריך לקרקע שאינו נקנה בהכי לא: נכסים שיש להם אחריות. כגון קרקעות: נקנין בכסף. כדכתיב שדות בכסף יקנו דשטר אינה אלא ראיה בעלמא אם* לא פירש אי בעינא בכספא אקנה אי בעינא בשטרא אקנה דהכי הוה מתני רב אידי בר אבין כי הוה זבין ארעא כי היכי [שלא יוכל] לחזור בו המוכר הוה אמר ליה קניתי בכספי שנתתי לך ואם הוא היה רוצה לחזור הוה מצי למיהדר שיאמר עדיין לא כתבנו השטר דמש"ה הוה מתנה ומיהו היינו דוקא במקום שאין כותבין אבל במקום שכותבין את השטר לא קנה עד שיכתוב את השטר דהכי אמר רב התם: בשטר. הוא נקנה נמי בשטר להודיה דכתיב ואקח את ספר המקנה ומיהו דוקא במתנה אי נמי במוכר

תורה אור | נר מצוה

ואפילו בסאה אחרונה כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה משכחת לה בסימטא (א) אי נמי ברשות לוקח והוא דאיתינהו בכליו דמוכר דאי (א) ברה"ר הא קי"ל דאין כליו של לוקח קונה ברה"ר ואי ברשות מוכר הא קי"ל נמי דכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח ואי ברשות לוקח וליתנהו בכליו דמוכר הא קאמר ברשות לוקח כיון שקיבל עליו מוכר קנה לוקח ואף על פי שלא מדד הילכך לא משכחת לה אלא כדאמרינן: *תנן התם א"נכסי' שיש להם אחריות נקנין בכסף בשטר ובחזקה ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה אמר *רבה לא שנו אלא בדברים שאין דרכן להגביה אבל דברים שדרכן להגביה בהגבהה אין במשיכה לא וכן הלכתא ואי קשיא לך *הא דתניא בהמה גסה נקנית במסירה והדקה בהגבהה א דברי ר"מ ור' אלעזר וחכ"א זו וזו נקנית במשיכה דהא בהמה דקה דבת הגבהה היא וקאני לה במשיכה שאני בהמה דמסרכא תניא *כיצד במשיכה קורא לה והיא באה או שהכישה במקל ורצה לפניו כיון שעקרה יד ורגל קנאה ר' (ב) אסי ואמרי לה ר' אחא אומר עד שתהלך מלא קומתה והלכתא כתנא קמא: תנן התם בקידושין* בהמה גסה נקנית במסירה והדקה בהגבהה דברי ר"מ ור' אלעזר וחכ"א בהמה דקה נקנית במשיכה *°נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה נכסים ב שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף ובשטר ובחזקה וזוקקין את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן *דרש רב בקמחוניא בהמה גסה נקנית במשיכה אשכחינהו שמואל לתלמידיהו דרב אמר להו מאי אמר רב בבהמה גסה אמרו ליה הכי אמר רב בהמה גסה נקנית במשיכה והא אנן (ג) תנן במסירה ורב נמי כי אמר במסירה אמר והדר ביה רב והוא דאמר כי האי תנא דתניא וחכמים אומרים זו וזו נקנית במשיכה וכן הלכתא *גנכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה בכסף מנא לן אמר חזקיה דאמר קרא °שדות בכסף יקנו בכסף הוא דקנו ושטר לראיה בעלמא אמר רב לא שנו אלא במקום שאין כותבין את השטר אבל במקום שכותבין את השטר לא קנה עד שיכתוב את השטר ואי פריש פריש כי הא דרב אידי בר אבין כי הוה זבין ארעא אמר אי בעינא בכספא איקני אי בעינא בשטרא איקני אי בעינא בכספא איקני דאי בעי למיהדר לא מצו הדרי ואי בעינא בשטר איקני דאי בעינא למיהדר הדרנא בי: גבשטר מנא לן דכתיב °ואקח את ספר המקנה אמר שמואל לא שנו אלא בשטר מתנה אבל במכר לא קנה עד שיתן לו דמים ואי

רש"י

פחות ולא יתר ולכך אין המקח קיים עד שימדוד כל הכור ולכך אפילו מדד כל כ"ט שאין יכול לחזור בסאה אחרונה: ראשון ראשון קנה. שכל סאה וסאה מכירה בפני עצמה היא: והוא דאיתינהו. בכליו דמוכר ומדד והניחו על גבי קרקע: ברשות מוכר לא קנה. וכ"ש ברה"ר דלא קנה: וליתינהו בכליו של מוכר. אלא בכליו דלוקח או על גבי קרקע: [שאין] להן אחריות. דהיינו מטלטלי: אלא במשיכה. וכ"ש בהגבהה: לא שנו אלא בדברים שאין דרכן להגביה. כגון שכבדים: שדרכן להגביה. כגון דקלים: דמסרכא. מסתרכת ברגליה בקרקע ולא אפשר בהגבהה כ"א בקושי והורחא במשיכה הוא: במסירה. בעלים מוסרים ללוקח באפסר או בשערה אבל לא מקניא במשיכה דאין דרכו להוליכו בפניו: בהגבהה. ולא במשיכה: שיש להן אחריות. קרקעות שאחריות כל מלוה סמוך עליהן לפי שקיימין ועומדים: בחזקה. נעל פרץ וגדר כדפירשנו לעיל: נקנין עם נכסים. אם מכר מטלטלין וקרקע כיון שקנה לוקח הקרקע באחד משלשה הקנינים נקנים המטלטלים עמהם: וזוקקין כו'. אע"ג דאין נשבעין על הקרקעות לבדן מ"מ היכא דטענו מטלטלים וקרקעות ונתחייב שבועה אמטלטלין המטלטלין זוקקין הקרקעות לשבועה: זו וזו. דקה וגסה: ובשטר. דכתיב בקרא וכתוב בספר וחתום והוא בהך קרא גופיה דשדות בכסף יקנו: היינו לראיה. ולא שילטרך כסף ושטר: לא שנו. דקנו בכסף לבד אלא במקום שאין רגילין לכתוב שטר מכירה: לא קני. כיון דרגילין בשטר לא סמכא דעתיה: ואי פריש. אם רצוני יקנה לי כספי או יקנה לי שטרי כדמסיק: דאי בעי מוכר למיהדר. אם יוקירו לא מצי הדר דאז אני אומר רצוני שיקנה לי כספי: דאי בעינא למיהדר. אם יוזלו אמינא שרצוני שיקנה שטרי והדרנא בעוד שלא נכתב: ספר המקנה. אלמא יש קנין ספר לבד: עד שיתן דמים. דלא גמר מוכר

שלטי הגבורים

א בהגבהה כתב סמ"ג פירש"י שצריך שיגביה ג' טפחים שילא מתורת לבוד ורבינו יעקב שרי בהגבהת טפח כמו שמצינו בשתוף מבואות דרבנן כל דבר שדרכו להגביה או למשוך משמשך או הגביה או שנמסר לו קנה אע"פ שלא נתן המעות ופי' הרמב"ם בספ"ג מהל' מכירה שאפי' משוי גדול של פשתן או של עצים שאינו יכול להגביהו נקרא דבר שדרכו להגביהו שאפשר להתיר האגד ולהגביהו כל עץ ועץ לבדו ואינו נקרא דבר שאין דרכו להגביה אלא כמו משוי של פלפלין או אגוזים ושקדים וכיוצא בהם והוא גדול שאין א' מהם יכול להגביהו ואם יתירוהו יהיה בו טורח גדול ויראה כיון שהוא משוי כבד נקנה במשיכה שלא הצריכוהו להגביהו ולהתירו אחד אחד:

ב פשוט פ"ק דב"ק דאע"ג דעבדא כמטלטלי דמי לא לכל מילי אמרי' כך דבמידי דאורייתא עבדי' (לאו) כמקרקעי דמו הלכך לענין קנין חזקה אם קנה קרקע ועבדים והחזיק בקרקע לא קנה עבדים וכן אם החזיק בעבדים לא קנה הקרקעות ואם בעינן שיהיו העבדים עומדים בתוך קרקע ואז החזיק בקרקע קנה העבדים או סגי ליה במאי שהקנה אותם אגב קרקע איכא פלוגתא מיי' פ"ג מהל' מכירה כתב החזיק בקרקעות לא קנה עבדים עד שיהיו העבדים עומדים בתוך הקרקע ואע"פ שא"ל קנה עבדים ע"ג קרקע לא קנה עד שיהיו בתוכה שהעבד מהלך לדעת עצמו וכ"כ סמ"ג עשין פ"ב והאשר"י והתוס' נמי הכי כתבו אלא שמדברי מיי' משמע דאם העבדים עומדים בתוך הקרקע אם לא א"ל קני עבדים אגב קרקע ההזיק בקרקע קנה העבדים וכן נראה מדברי סמ"ג שם דתפס לשון מיי' ממש ואזיל מיי' לשיטתו דבסמוך שם כתב הכי גבי שאר מטלטלין וכן סמ"ג ומדברי הרא"ש פ"ק דב"ק משמע להדיא דאפי' העבדים עומדים בתוך הקרקע לא קנאם אא"כ אמר לו דליקנינהו באגב ואזיל לשיטתו דגבי מטלטלין ס"ל נמי הכי וכודאי דכן הוא דעת הטור ואע"פ שגבי עבדים הביא לשון בנורתו מ"מ בההוא סי' עצמו גבי מטלטלין גילה דעתו דבעינן תרוייהו וכן הוא דעת הראב"ד ז"ל גבי מטלטלים דאפי' אם הן בתוך הקרקע אין נקנין עם הקרקע אא"כ א"ל דליקנינהו אגב קרקע ומ"מ אפי' למ"ד דעבד השוב כקרקע ונקנה באגב אעפ"כ אין קרקע נקנה אגב קרקע ואפי' אמר קני קרקע הסמוך לתהום ואגבו קני קרקע העליון שע"ג לא קנה ואע"פ שהוא גבור בתוכו דעבד אע"פ שחשוב כקרקע לענין קנין לאו כקרקע גמור הוא וחילוק יש בינו ובין הקרקע ממש וכ"כ מ"מ פ"ג מהל' מכירה והיכא שהקנה עבדים ומטלטלין כאחד התוס' והרא"ש וטור ח"מ סי' ר"ב כתבו החזיק בעבדים לא קנה המטלטלין אפי' הן על גבי העבד אא"כ

[עיין בספר כתונת פסים שמהפך כל דברי נ"י אלו ולענ"ד נראה שאין חסר רק תיבת אפי' ונ"ל דשטר אינה אלא ראיה אפי' אם לא פירש כו' ותו שסיים ומיהו היינו דוקא במקום שאין כותבין [או דוקא קונה בכסף להודיה אפי' אם לא פירש] אבל במקום שכותבין לא קנה בכסף להודיה אם לא פירש עד שיכתוב את השטר]. (ג"א)

עין משפט

א מיי' פ"ג ופ"ב מהל' מכירה סמג עשין פב טוח"מ סי' קץ וקצו:
ב מיי' פ"ק שם סמג שם טור ח"מ סי' קצ קצא:
ג מיי' שם סמג שם טור ח"מ סי' קצא:

הב"ח
הגהות
(א) נ"ב והוא דאיתנהו בכליו של לוקח: (ב) נ"ל אחי [וכ"ה בד"ק]: (ג) במסירה תנן כנ"ל:

וכ"ה ברא"ש רבה אבל בגמ' איתא בסורא מתנו לה משמיה דרב חסדא בפומבדיתא מ"ל משמיה דר"כ ואמרי לה משמיה דרבא לא שנו כו'

הגהות חו"י
(א) נ"ב פי' וכליו דלוקח:

שם דף כב:
תהלים
ירמיה לב
שם

הגהות מאי"י
[א] נ"ב פי' ונתן לו עכשיו לי דינר לגי ימי הגורן: [ב] נ"ב פי' דלוקח אדם דבר מועט כשאין לו מה יאכל: [ג] נ"ב פי': [ד] תי' כשהוא נ"ב מוקף: [ה] נ"ב פי' הפשתן:

במוכר שדה רעה שרוצה להסתלק ממנו אפילו בדבר מועט וכתב ליה על הנייר או על החרס שאין בו שוה פרוטה שדי מכורה לך או נתונה לך אבל במוכר שדה יפה שאינו מוכרה אלא משום שצריך לזוזי אין המוכר מסלק זכותו ממנה בפחות מכסף ושטר דהכי אמר שמואל התם: בחזקה. נמי נקנה כדכתיב וירשתם אותה וישבתם בה במה ירשתם בישיבה או שגדר ופרץ בפניו: ושאין להם אחריות כגון מטלטלין אין נקנין אלא במשיכה. ומתקנתא דרבנן כדאמרינן במציעא* (דף מז.) אמר רבי יוחנן דבר תורה מעות קונות מטעם נר מצוה ק"ו אם גופו קנוי בכסף דכתיב בעבד עברי מכסף מקנתו ממונו לא כל שכן ומה טעם אמרו שאינו נקנה אלא במשיכה גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה שאם נפלה דליקה באונס לא טרח ומציל כיון דלאו דידיה נינהו ולפיכך אוקמוה רבנן ברשות מוכר עד דמשיך לוקח ופירשו משמיה דרבא דלוקא בדברים שאין דרכם להגביה כלומר אין דרכם להגביהם כלל אבל דרכם להגביה כשליפי מליעלי לא קנה אלא בהגבהה ומשום הכי אוקימנא הא דמס' שבת [דף נא:] דהגונב כיס במשיכה כגון שמגרר ויוצא עד שיוציאנו מרשות בעליו לרשותו דחייב במידי דצריך אבל למושכו כלומר שאינו ראוי כלל להגביהו ואע"ג דהתם באלו נערות [דף לא:] מוקי לה במליאה הך עיקר וכן הטלו רבוותא ובבהמה דפסיקא כרבנן דברייתא דאמרי בין דקה בין גסה במשיכה הא פירשו בגמרא [כאן דף פו:] שאני בהמה דמסרכא כלומר שנועצת לפרניה בקרקע ואינה דרכה להגביה כלל. הרי"ף בהלכותיו הביא נמי הא דאמרינן בקדושין [דף כו.] דמטלטלין אף על פי שאין נקנין אלא במשיכה או בהגבהה וכדאמרן מ"מ אגב קרקע מיקנו בקניית קרקע כדתנן התם נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה מנה"מ אמר קרא ויתן להם אביהם מתנות רבות לכסף ולזהב ולמגדנות עם ערי מצורות אשר ביהודה. איבעיא להו מי בעינן צבורין ואסיקנא צבורין לא בעי אגב וקני בעי. פי' לא בעינן שיהו המטלטלין צבורין בתוך הקרקע ממש ומ"מ צריך המקנה לומר לקונה [קנה לך] האי ארעא וקני לך אגבה הך מטלטלי דאית לי במקום פלוני וכיון דקנה להאיא ארעא קנה נמי להנהו מטלטלי כל היכא דאיתנהו: עישור שאני עתיד למוד בו. כשמגיע שנה שלישית חייב אדם לקרות שם למעשר ראשון לתתו ללוי ולמעשר עני לתתו למי שיזכה בו לעניים ואע"פ שאינו מופרש עדיין מן החולין והתם רישא דמילתא הכי הוא דר"ג וזקנים היו באים בספינה והגיע שנה שלישית ואמר ר"ג עשור שאני עתיד למוד נתון ליהושע שהיה לוי ומקומו מושכר לו והרי זה היה שדה במכר ומטלטלין במתנה אבל שדה *במכר ומטלטלי לאחד הוא בעיא דלא איפשיטא: הא דאמרינן דקנה מטלטלין אגב ארעא היינו היכא דנתן דמי כולן א"נ היכא דקנה שדות הרבה דבחזקה באחד קנה אחריני ה"מ בשנתן דמי כולן. ע"כ מהרי"ף ז"ל: מתני' עד שלא נתמלאת המדה וכו' ומוקמינן לה בגמ' במדת סרסור ולפיכך עד שלא נתמלאת המדה למוכר דברשות מוכר קיימא למדוד ולמכור ומשנתמלאת היא ללוקח עד שיערה המדה לתוך כליו וחייבין עליה אם נשברה שלא מחמת מלאכה ושלא באונס ואם אינה של סרסור אלא שהוא מודד שנותנין לו שכר על המדידה נעשה כשומר שכר על החבית וחייב בשמירתה ואם נשברה נשברה לו ובלבד שלא יהיה נמי באונס גמור אלא כעין גניבה ואבידה ואם החבית של סרסור והיא מושאלת למוכר או ללוקח ונשברה אע"ג שאינו אונס גמור נשברה לו מפני שהיא שאלה בבעלים מפני שהסרסור נשכר להם למדוד וכן אם הסרסור קנאה מהמוכר למכור תכף ללוקח ומרויח בה ומדד אותה ברשותיה קיימא ולא אמרינן שליחותיה דלוקח קא עביד אלא ודאי ברשות סרסור קיימא לגמרי ואם נשברה נשברה לו עד שיגמר מדידתה: וחייב להטיף אחר שעירה הכלי ג' טיפין מפני מה שנדבק בדופני המדה ובשוליו: [ג] והרכינה *(והיינו מה שנשאר עדיין בדופני הכלי) ומיצה מה שנשאר עדיין בשולי הכלי שנתמצה שם הרי הוא של מוכר מפני שהלוקח מתיאש ממנו כדאיתא בגמרא: וחנוני אין חייב להטיף מפני רבוי הלוקחים ממנו שלא יתעכבו שם כל כך: גרסינן בגמרא האי מדה דמאן אילימא מדה דלוקח עד שלא נתמלאת המדה למוכר מדה דלוקח היא ואלא מדה דמוכר משנתמלאת המדה ללוקח מדה דמוכר היא

נר מצוה　　　תורה אור　　　רש"י

ואי קשיא לך הא דתניא בשטר כיצד כתב לו על הנייר או על החרס ואע"פ שאין בו שוה פרוטה (א) שדה מכורה לך שדה נתונה לך הרי זו מכורה ונתונה דאלמא בשטר מכר נמי קנה התם במוכר שדהו מפני רעתה ורב אשי אמר במתנה ביקש ליתנה לו ולא כתב לו לשון מכר אלא כדי ליפות את כחו: *בחזקה מנא לן אמר חזקיה דאמר קרא °ושבו בעריכם אשר תפשתם במה תפשתם בישיבה דבי רבי ישמעאל תנא °וירשתם אותה וישבתם בה במה ירשתם בישיבה: ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה תקנתא דרבנן היא דאמר רבי יוחנן דבר תורה מעות קונות אם גופו קונה ממונו לא כל שכן ומה טעם אמרו משיכה קונה גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעליה: נכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף בשטר ובחזקה מנא הני מילי אמר חזקיה אמר קרא °ויתן להם אביהם מתנות רבות לכסף ולזהב ומגדנות עם ערי מצורות אשר ביהודה איבעיא להו מי בעינן צבורים בה או לא אמר רב יוסף תא שמע ר"ע אומר קרקע כל שהוא חייבת בפאה ובבכורים ובוידוי המעשר *ולכתוב עליה פרוזבול ולקנות עמה נכסים שאין להם אחריות ואי אמרת בעינן צבורין בה קרקע כל שהוא למאי חזיא תרגמא שמואל בר ביסנא קמיה *דרב יוסף כגון שנעץ בה מחט א"ל רב יוסף (א) קבסתן כלומר הפכתה את בני מעי להקיא °איכפל תנא לאשמעינן מחט אמר רב אשי ומאן לימא לן דלא תלה בה מרגניתא דשויא כמה אלפי ואסיקנא* והלכתא צבורין לא בעינן אגב וקנה בעינן כלומר צריך המקנה לומר לקונה קנה לך הא ארעא וקנה לך אגבה הנך מטלטלי דאית לי במקום פלוני וכיון (ב) דאקני לה להיא ארעא אקני נמי להנהו מטלטלי כל היכא דאיתנהו: איבעיא להו שדה במכר ומטלטלין במתנה מהו תא שמע עישור שאני עתיד למוד נתון ליהושע ומקומו מושכר לו ש"מ דקאני איבעיא להו שדה לאחד ומטלטלין לאחר מהו תא שמע עישור (ג) שאני עתיד למוד נתון לעקיבא בן יוסף כדי שיזכה בו לעניים ומקומו מושכר לו אלמא שדה לאחד ומטלטלין לאחר קאני ודחינן מאי מושכר מושכר למעשר ואי בעית אימא שאני ר"ע דיד עניים הוא וכקונה אחד דמי ולא איפשוט: [א] אמר שמואל מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן אמר רבא לא שנו אלא שנתן לו דמי כולן אבל לא נתן לו דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו תניא כוותיה דרבא מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן בד"א שנתן לו דמי כולן אבל לא נתן לו דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו מסייעא ליה לשמואל דאמר שמואל מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן*: וזוקקין את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן וכו' [כבר כתבתי במסכת שבועות]: *ואם היה מחובר לקרקע ותלש כל שהוא קנה משום דתלש כל שהוא קנה אמר רב ששת הכא במאי עסקינן דא"ל (ד) יפה לי קרקע כל שהוא וקנה כל מה שעליה (ה): מתני' °המוכר יין ושמן לחבירו והוקרו או שהוזלו עד שלא נתמלאת המדה למוכר משנתמלאת המדה ללוקח ואם היה סרסור ביניהן ונשברה המדה נשברה לסרסור °וחייב להטיף לו שלשה טיפין הרכינה (ו) ומיצת המדה הרי זה של מוכר החנוני [אינו] חייב להטיף לו שלשה טיפין רבי יהודה אומר אם היה ערב שבת עם חשיכה פטור:

ומקנה עד למקבל דמים: מפני רעתה. דניחא למוכר שיתקיים המקח מיד שלא יחזור בו הלוקח: במתנה ביקש לתת לו. ולאו או קתני אלא כך כתב שדי מכורה *או נתונה: ליפות כחו. שאם יטרפנו בע"ח של נותן שיחזור עליו ליטול דמים המפורשי': מעות קונות. כדילפינן מונתן הכסף וקם לו: מי בעינן צבורים. שיהו המטלטלין מונחים באותה קרקע: ובוידוי לא גרסינן: ולכתוב עליה פרוזבול. אפילו החוב גדול ולא תשמטנו שביעית: איכפל תנא לאשמעינן. קנין מחט: מושכר. היינו מכר שדה לאחר ואומר קני שדה זו לעצמך ואגבן יקנו מטלטלין לפלוני: רבי עקיבא. היה גבאי: לא שנו. דמטלטלין נקנין בחזקת הקרקע אלא שנתן לו דמי כולן והוא הדין בעשר שדות: לך ויפה לי קרקע. לך והחזק בקרקע לקנות פשתן המחובר בו דקרקע נקנית בחזקה וכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ואשמעינן לחזקה מהני לפשתן אע"ג דלא זבין ליה ארעא ושיפוי שבקרקע הוי חזקה כדאמרינן לעיל (ב) האי מאן דזכי ארעא אדעתא דארעא קני: מתני' יין ושמן. וה"ה שאר פירות אלא משום שלשה טיפין דסיפא נקטיה: והוקרו או הוזלו. אורחא דמילתא נקט דאין דרך לחזור בתנם: עד שלא נתמלאת המדה למוכר. ובמדה שאינה של שניהם ובסימטא איירי כדפרישית לעיל: משנתמלאת המדה. הוי כליו של לוקח כדפירשנו לעיל וקונה לוקח: היה סרסור ביניהן. והמדה שלו: ה"ג נשברה החבית נשברה לסרסור ודרך סרסור לקנות מן בעה"ב ומוכר לאחרים ומרויח וקני ליה כליו הואיל ולעצמו בכליו הוא מודד והילכך נשברה לסרסור ולא אמרינן דהוה שלוחו של לוקח ונשברה ללוקח אלא נשברה לסרסור: וחייב להטיף המוכר שלשה טיפין ללוקח מן הנדבק לדופני המדה לאחר שעירה אותו היין והשמן: הרכינה. הטה את הנגדה על צדה לאחר שעירה אותה והטיף שלשה טיפין ללוקח ומיצה שנתאסף מצדי המדה לשולי הכלי למקום אחד הרי הוא של מוכר ולא של לוקח דמתייאש ממנו והחנוני טרוד הוא שמוכר כל שעה ולא הזקיקוהו להטיף שלשה טיפין דאין לו פנאי: ר' יהודה אומר אם ערב שבת כו'. ר' יהודה אסיפא קאי ולאחמורי ולומר דחנוני אינו פטור אלא (עד) ערב שבת עם חשיכה: גמ'

א מיי' פ"ק מהל' מכירה סמג עשין פב טוש"מ סי' קצב: נ"ל בכורות י"ג ועיין באלפס ב"מ פ' הזהב סי' שס"ד ובנ"י שם. (תו"י) וע"ש בב"מ

נ"ל ונתונה

ב מיי' פ"ג שם סמג שם טור ח"מ סי' קיד קלח: ג מיי' שם סמג שם טור ח"מ סי' רכ: ד מיי' פ"ד שם ופ"ב מהל' שלוחין ושותפין טוח"מ סי' ר: ה מיי' פ"ח מהל' גניבה טוח"מ סי' רלח:

קדושין דף כו: דרבינופא(ג"א) עד כאן שם בקדושין מכילתין דף פו.

אא"כ היה שעבד כפות וגם ישן שאז קונה מתורת חצר דהוו לגו כאילו כן בחצירו ומיי' פ"ג מהל' מכירה וסמ"ג עשין פ"ב כתבו דסגי אם הוא כפות אע"פ שהוא ניעור וכ"כ בהגהת הרא"ש בשם מהרי"ח וצ"ע במיי' דהכא גבי קנין משמע דסגי בכפות לחוייה חצר וגבי גט סוף פ"ה מהל' קדושין משמע מלשונו דבעינן כפות וישן וכן הוכיח מלשונו טור אה"ע סי' קל"ט דבעי' כפות וגם ישן ועיין במ"מ פ"ג מהל' מכירה:

הגהות הב"ח

(א) שדי מכורה לך שדי נתונה לך. כצ"ל: (ב) וכיון דקני לה כו' קני נמי. כצ"ל: (ג) נ"ב אחר: (ד) יפה כצ"ל: (ה) נ"ב בהגהך: (ו) נ"ל ומיצת:

הגהות חו"י

(א) נ"ב ככה"ג בסנהדרין המערה בעצמו מאי. ופי' רש"י נערפים: (ב) נ"ב בפ' חזקת הבתים:

נ"ל לאחד

הגהות מא"י

[א] אמר שמואל וכו' קנה כולן כ"ז מוקף ונ"ב בס"א נמחק מימרא זו דשמואל ונכון: [ב] הרכינה היינו מה וכו' כצ"ל:

ד"ה מ"ז וגרס כך והרכינה הטה המדה על צדה מינה וכו'

היא אמר רבי אלעא אמר רב במדת סרסור ורישא מדה בלא סרסור וסיפא מדה בסרסור עצמו הרכינה ומילת הרי היא של מוכר א"ר אבהו א"ר יוחנן משום יאוש בעלים נגעו בה: פי' מדה דלוקח היא ואפילו קודם שתמלא היא ברשות לוקח כגון שיש בה שנתות ומתני' סתמא קתני שהיא ברשות מוכר ואפילו אית בה שנתות: במדת סרסור כלומר ובסימטא או ברשות של שניהם אבל מדת סרסור ברשות מוכר לא עדיף מכליו של לוקח ברשות מוכר כדאמרינן לעיל דלא קנה ומיהו ברשות לוקח אתי שפיר דקודם שנתמלאת הוי ככליו של מוכר ברשות לוקח דלא קנה: [והמילת] מדינא של לוקח הוא אלא שנתנו אותה למוכר משום יאוש הלוקח דלא קפיד ביה ומכל מקום אם [המוכר] בעה"ב או המוכר הוא סיטון חייב להטיף בה שלשה טיפין בכל זמן אפילו בערב שבת וחנוני פטור לעולם שלא חלק בו תנא קמא ולענין משקה של תרומה כיון דמדינא הכל של לוקח הוא [אלא דמשום יאוש נגעו בה] אם כן מתרומה הוא וטולה הרכינה והמילת ומ"מ מותר לבטלה ברוב של חולין אם הוא בגונן ואם הוא בחמין [ה] ובמעשר דרבנן דיו בהגעלה שלש פעמים אפילו בקדרה של חרס והכי איתא בירושלמי רבי יוסי בר שוגס בעא קומי *יונה תמן איתמר *ונותן שלשה טיפין לתוכה חולין והכא איתמר צריך להגעילה שלש פעמים אמר ליה *בגונן ברם הכא ע"י האור וכתב הרמב"ם ז"ל וז"ל ואני אומר שאין למדים ממנה אפילו לשאר איסורין דרבנן ואחרים הביאו ראיה לדבריו מפגכלא דר' אמי דאמלח בה בשרא *ותבנלא ומלח שמלחו בה לאו איסור תורה אפ"ה לא הגעילה אלא תברא והרשב"א ז"ל כתב דאפילו בדבר שאין לו עיקר מן התורה לא התירו אלא בתרומה דרבנן שהוא איסור שאינו שוה בכל מקום: **מתני'** מי שנתן לבנו פונדיון שוה שני איסרין שיקח לו באיסר שמן ויחזיר איסר והתינוק בחזרתו שבר את הצלוחית ואבד את האיסר והשמן שנתן לו החנוני חנוני חייב לשלם וטעמא מפרש בגמרא בשלמא באיסר ושמן שנתן החנוני לתינוק אית להו טעמא לאיפלוגי· רבנן סברי לאודועי שדריה שישלח לו השמן ביד פקח. ור' יהודה סבר לשדורי ליה שדריה ממש שישלח לו השמן ביד התינוק עצמו ומשום הכי פטור. אלא צלוחית אבידה מדעת היא ואמאי חייב החנוני דאי משום שנטלה מיד התינוק והוי כשומר אבידה וחייב (וכ"ש) בפשיעה וזו פשיעה היא כשנתנו לתינוק היינו בדבר שנאבד מן הבעלים שלא מדעתם אבל זו אבידה מדעת היא ולא נתחייב החנוני בשמירתה דבשלמא בחיוב פונדיון אע"ג דהוי נמי אבידה מדעת משנתנו בעליו בידו מ"מ כיון שלא נאבד ביד התינוק ועכבו החנוני בידו נתחייב [ו] בחליפיו ובתשלומין גמורים וכשהשיבו ביד התינוק לאו השבון גמור הוא דלאודועי ליה שדריה ולא מצי פטר נפשיה ממה שנתחייב: מר סבר שואל הוי. וכיון שהחזירה למקום שנטלו משם דיו: ורבנן סברי שואל שלא מדעת גזלן הוי. וחייב בהשבה מעליא ובידו של תינוק לאו השבה מעליא היא והכי תנן בהגוזל ומאכיל (דף קיח:) הגונב טלה מן העדר והחזירו מת או נגנב חייב באחריותו כיון שלא החזירו בידיעת הבעלים ה"נ בעינן דעת בעלים וקי"ל כרבנן דאמרי גזלן הוי: אמר המחבר וכיון דקי"ל כרבנן דאמרי גזלן הוי היה נראה שאסור לאדם להניח תפילין של חבירו או להתעטף בטליתו שלא מדעתו אבל מורי נר"ו אומר דבדבר מצוה שאני דניחא ליה לאיניש דליעבדו מצוה בממוניה עכ"ל הריטב"א ז"ל *ותמיהני אני על פסק זה של רבותי ז"ל דבהדיא אמרינן סוף פ' אלו מציאות [דף כט:] מצא תפילין שם דמיהם ומניחן ואם לא שמם אותם וקנאם לא היו מתירין אותו להניחם כשאר גוף אבידה שאסור להשתמש בה ולא התירו משום מצוה (גבי) ס"ת נמי גבי אין השואל רשאי להשאיל (שם כט:) דאמרינן סד"א דניחא ליה לאיניש וכו' קמ"ל ואילו היה לרבותי ז"ל שום ראיה הייתי דוחק עצמי ליישב זה אבל עכשיו תמיהני ע"כ: ומודים חכמים לר"י שאם לא נטלה ע"מ למוד בה לאחרים אע"פ שנטלה למוד בה לתינוק לא הוציאה מרשות בעלים והרי היא כאילו הצלוחית ביד התינוק בשעת מדידה: מדאמרינן דבר שדמיו קצובים ועומד לימכר כיון שהחזיק בו אחר על מנת לקנותו תו לא הוי ברשות מוכר לאקדושי ש"מ דהלוקח הוי כאילו לקחו לגמרי ואין רשות למוכר להחזיר בו משום דלוקח ממש הוא דאילו שואל הא קי"ל במס' ערכין [דף כא.] דמשכיר מקדיש וכ"ש משאיל ומיהו אי נקטיה ע"מ לבקרו יכול לחזור בו אם ירצה דלדעתא דהכי נסביה אלא דבכל זמן שלא החזירו הרי הוא כאילו שלו: אמר המחבר וכ"ל טעמא דמילתא משום שלא יוכל המוכר ליטלו ממנו ולמכרו לאחר שאם זה אמר טוב הוא בעיני מאי הו איכא כיון שהוא בידו ודמיו קצובין ועומד לימכר ע"כ: וה"מ בדרכו למכרו שלם כמו שהוא כגון כלי או כעובדא דקרי אבל בדבר שדרכו לחלק כבשר וכבוקא דאטמא כ"ל ירך אינו חייב אלא כפי השיעור שהיה דעתו לקנות דאותו השיעור הוא דוקא כאילו הוא ברשותו ולא יותר והוא שיהיו דמיו קצובין כבשר דבין למשקל בין לחתיכות דמיו קצובין וכ"ש אם המוכר פסק דמיו אבל אם אין דמיו קצובין והקדישו המוכר הרי הוא קדוש אע"פ שאינו ברשותו לפי שהוא כפקדון ביד זה שהרי לא נתכוין לגוזלו אלא לקנותו לרצונו של זה אבל [ב"ק דף סח: וכ"מ] גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהן אין יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו: **מתני'** תבואה היא סיטון בלשון יוני וע"ש זה נקרא כל מוכר תבואה הרבה סיטון (ועש"ז נקרא כל תגר גדול הן מיבש הן מלח כיטון והוא שם יוני למוכר פירות הרבה יחד): מקנח מדותיו. בשביל שנקרש בתוכו מה שנשאר מהרכינה ומילית וממעט המדה: ובעל הבית. שאינו מוכר תדיר דיו בפעם אחת בשנה: חלוף הדברים. דהסיטון דיו בפעם אחת בשנה שאין לו פנאי להיות נקרש מפני שמוכר יותר תדיר מבעה"ב אבל כלי בעה"ב נקרשין מפני שאינו מוכר תדיר הלכך יקנח אחת לשלשים יום: חנוני. שאינו מטיף ג' טיפין מתאסף בתוך כלי יותר מבכלי סיטון ובעה"ב לפיכך צריך שיקנח מדותיו ב' פעמים בשבוע כדי שלא יתקרש בתוכו וימעט המדה וכלהו מודו בהאי וכן ממחה שהוא לשון קנוח כדכתיב [ישעיה כה] ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים: פעם אחת בשבוע. כשמוכר דברים לחים כבשר ושמן ודבש או דג מליח מפני שנדבק בו מהלכלוך ומכביד המשקל

נר מצוה

גמ' אמר *רב רישא במדת סרסור ומשכחת לה בסימטא אי נמי ברשות לוקח:

*מתני' השולח א בנו אצל *החנוני (א) (א) ומדד לו באיסר שמן ונתן לו את האיסר שיבר את הצלוחית ואבד את האיסר חנוני חייב ורבי יהודה פוטר שע"מ כן שלחו ומודים חכמים לר' יהודה בזמן שהצלוחית ביד תינוק °ומדד החנוני לתוכה החנוני פטור: **גמ'** בשלמא באיסר ושמן בהא פליגי דרבנן סברי לאודועיה שדריה ורבי יהודה סבר לשדורי ליה שדריה אלא צלוחית אבדה מדעת היא תרגמא *רבא ורבי זירא כגון שנטלה חנוני ב למוד בה לאחרים וקא סברי רבנן שואל שלא מדעת גזלן הוי (ב) הילכך קיימא לה ברשותיה ואע"ג דאהדרה לתינוק לא מיפטר מינה עד דמהדר לה למריה אמר שמואל הנוטל ג כלי מן האומן על מנת לבקרו ונאנס בידו חייב והני מילי דקיצי דמיה וכולה כדכתבינן בפרק השואל* (ההוא גברא דעל לבי טבחא אגבה להחוא אטמא בידיה אתא ההוא פרשא ואנסי' מידיה אתא לקמיה דרב יימר וחייביה [א] והני מילי הוא דבעי לכוליה אבל לא בעי לה כולי' מאי דבעי מיניה הוא דקמיחייב לשלומי) ההוא גברא דאייתי קרי לפומבדיתא אתא כל חד וחד ושקל חדא קם אקדשינהו אתא לקמיה דרב כהנא אמר ליה אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו וה"מ דקייצי דמייהו אבל לא קייצי דמייהו ברשותיה קיימי וקדשי: **מתני'** הסיטון ג מקנח את מדותיו אחת לשלשים יום ובעה"ב אחת לשנים עשר חדש רשב"ג אומר חילוף הדברים החנוני מקנח את מדותיו פעמיים בשבת [ג] וממחה משקלותיו פעם אחת בשבת ומקנח מאזנים על כל משקל ומשקל ארשב"ג בד"א בלח אבל ביבש אינו צריך

רש"י

גמ' במדת סרסור. שאינה של שניהן וכדפרישית: **מתני'** השולח את בנו אצל החנוני. ובידו פונדיון שהן שני איסרין להביא לו באיסר שמן ואיסר יתן לו חנוני וכן עשה ומדד באיסר שמן ונתן החנוני לתינוק את האיסר להביא לאביו את השמן והאיסר ושבר התינוק את הצלוחית ונשפך השמן ואבד את האיסר שנתן לו החנוני: החנוני חייב לשלם לו השמן והצלוחית והאיסר: שעל מנת כן שלחו. האב לבן אל החנוני שימסור החנוני לבן האיסר והשמן ולא פשע החנוני מידי: ומדד לתוכו החנוני פטור. מן הצלוחית לבד אבל האיסר והשמן חייב: **גמ'** לאודועי. לחנוני שצריך לשמן: שדריה. האב לבנו [ג] שישלח לו החנוני מה שישלח לו ע"י שלוחו פקח: ורבי יהודה סבר לשדורי ליה. ביד בנו שדריה: אלא צלוחית אמאי. חייב חנוני לשלם: אבדה מדעת היא. כשמסרה לבנו שאי לשומרה הפקר היה ולא חש אם יחזירנה ביד בנו ריקנית או שישלח לו (ג) מה שישלח לו [משלו] ע"י פיקח הן איסר הן שמן. ופונדיון דנוטל (ד) בנו בהולכה נהי דבהליכה הוי אבדה מדעת מ"מ בחזרה חייב לחכמים [דהא] לאודועי שדריה: כגון שנטל החנוני. מן התינוק: למוד לאחרים. שלא לצורך התינוק וה"ל שואל שלא מדעת בעל הצלוחית: עד דמהדר ליה למריה. דבעי' השבה מעליא כדכתיב והשיב את הגזלה ואין זו השבה אלא איבוד: ע"מ לבקרו. לבודקו ולקנותו: ונאנס מידו. שנפל ונשבר חייב: וה"מ דקייצי דמיה. דסמכיה דעתיה לקנותו אחרי שפוסק דמיו ומיד דאגביה ע"מ לבודקו ולקנותו הוא דמיחייב באחריותו לא מיפטר תו עד שיחזירנו לבעליו ובמסכת נדרים מוכיח דאיירי בזבינא חריפא דהנאת לוקח הוא: אגבהה. להך אטמא לראותו אם היא שמנה והיה בה הרבה בשר: קרי. דלעת: אתי כל חד ושקל. לקנות: קם אקדשינהו. שלא ידע ממי ישאל מעותיו [ד]: אין אדם מקדיש כו'. דכתיב איש כי יקדיש את ביתו מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו: דקייצי דמיהן. אז זכה בהן מיד כדשמואל: **מתני'** הסיטון. חנוני גדול שקונה הרבה פירות יחד ומוכר להרבה חנונים: מקנח מדותיו. (ה) בשביל שיין ושמן נקרש בתוכו והמדה מתמעטת: ובעל הבית. שאינו מוכר תדיר כסיטון די בפעם אחת לשנה: חילוף הדברים. דסיטון כיון דמוכר תדיר אינו מתייבש כל כך די בפעם אחת לשנה: פעמים בשבת. שהחנוני אינו חייב להטיף ג' טיפין והוא מתייר בכלי ונדבק אבל סיטון ובעה"ב שחייב להטיף ג' טיפין אינו נשאר רק מעט: וממחה. מקנח: אבני משקלותיו. שסוקל בהן דבר לח: על כל משקל. על כל פעם ששוקל צריך לקנח: בלח. יין ושמן ובשר: ביבש. פירות

שלטי הגבורים

א בדין ראובן שהיה חייב מעות לעובד כוכבים ונתנם לשמעון להוליכם לו ושכח עובד כוכבים ולא תבעם מעולם [ומת העכו"ם ואין לו יורשים] איכא פלוגתא אם זכה השליח בהני מעות אם לאו והזכירו הטור סי' קפ"ג ולדעת מהר"ם לא מצי שמעון לומר לראובן כיון דאמרת תן לעובד כוכבים ותן כזכי דמי אני זכיתי לעובד כוכבים ויצאו מרשותך וכי שכחו העובד כוכבים אני זכיתי במה שבידי מן ההפקר וזה דהא קי"ל אין זכייה לעובד כוכבים ואפי' האומר זכה לעובד כוכבים לא זכה כ"ש דלא מהניא תן כזכי ולאו דוקא גבי עובד כוכבים אמרי' הכי דגם גבי ישראל הוי הדין כך כמ"ש המרדכי בשם מהר"ם דאע"פ דפליגי בפ"ק דגיטין גבי הולך מנה לפלוני שאני חייב לו והלך ובקשו ולא מצאו דאמרן יחזרו למשלח ואיכא מ"ד ינתנו ליורשי מי שנשתלחו לו מ"מ ליכא למ"ד שיעכבם השליח כי לא נתכוין המשלח ואע"פ דהולך הוי כזכי לגבי מלוה אפ"ה לא מצי השליח לזכות בהן מהאי טעמא דכיוצ הלה עושה סחורה במעות חבירו וגם דעתו בפירוש הכיא דכריתות דהנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה כל הקודם זכה דר"ל שהמקבל לא אמר אי אפשי בה עד לאחר שבאת המתנה לידו שנתקיימה המתנה שעה אחת ונעשה מחשבתו של נותן ומש"ה מצי אפקרה אח"כ אבל אם לא באת המתנה עדיין ליד המקבל אע"פ שאמר אי אפשי בה לא זכה בה הקודם לזכות אבל דעת רבינו אפרים הוו כפי אותה דכריתות דמיירי אע"פ שעדיין לא הגיע המתנה ליד המקבל אלא שיצאת מתחת יד הנותן ע"י שליח ולדידיה ודאי דהאומר לשמעון תן או הולך ללוי דהוי כזכי ולא רצה לוי בה זכה בה שמעון השליח דחשיב כהפקר ומצי אמר אני זכיתי ללוי וכיון שלוי לא רצה ה"ז הפקר ואני קודם לזכות בו כן נראה בעיני הדברים ודין זה אינו נכנס בדין טעה העובד כוכבים בחשבון לשליח דפליגי בה רבוותא רק הוא דין בפני עצמו כמ"ש שם המרדכי בשם מהר"ם ז"ל:

כתב ריא"ז

ב אם לא חשש בעל הצלוחית על שמירתה שהרי מסרה ביד הקטן אין החנוני חייב לחוש עליה אבל השמן והאיסר אע"פ שלא חשש השולח על שמירת הפונדיון שמסרו ליד קטן חייב החנוני על שמירת שמן שלו ועל שמירת האיסר שלו שהוא ממונו ואע"פ שכך הוא דומה שמירת האיסר כמו שמירת הפונדיון:

ג והלוקח כלי מבית האומן לבקרו וגלה בדעתו שאינו חפץ בו ונאנס בידו קודם שיחזירו י"א שהוא חשוב כשומר שכר וחייב בגניבה ואבידה והרמ"ה כתב שאינו אלא ש"ח ורשב"ם פי' שחייב באונסין עד שיחזירנו וכן דעת הרא"ש והוא שיהיה דבר שיש לו קונים הרבה ואין המוכר קן בו ומחזר למוכרו מפני שאינו מצוי לו קונים ברשות המוכר הוא עד שיפסוק דמיו ויקנהו הלוקח באחד מדרכי הקנאות:

עין משפט

א מיי' פ"ח מהל' שלוחין ושותפין ופ"ד מהל' מכירה סמג עשין פב טור ח"מ סי' קפו קפח:

בגמ' איתא ר' אלעא(ג"א)

ב מיי' פ"ו מהל' ערכין [הלכה יב]:

ג מיי' פ"ח מהל' גניבה סמג עשין עב טוח"מ סי' רלג:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב משמע דהרב לא היה גורס במשנה ופונדיון בידו. ונראה דהיה מפרש דלא שלח את התינוק אלא בצלוחית שלו בלא שום מטבע ומש"ה ס"ל לרבנן דלאודועיה שדריה ופי' ומדד לו באיסר שמן כשהיה לו שמן ופי' ונתן לו את האיסר או כשאין לו שמן נתן חנוני את האיסר לתינוק לקנות בו שמן מזולתו ופי' שיבר את הצלוחית ואבד את האיסר או אבד את האיסר ופי' חנוני חייב כלומר הוא בעצמו חייב בנזקין שמסר ממונו ביד התינוק ואבדה מדעת היא לו וגם על הצלוחית חייב אי נטלו מיד התינוק למוד בה לאחרים דשואל שלא מדעת גזלן הוא כדאסיקנא בגמ' וכך פי' הרמב"ם בפי' המשניות לפי גירסתו דלא תני במשנה ופונדיון בידו וכך היא דעתו בחבורו פ"ב משלוחין וכך הוא דעת האשר"י שכתב כלשון האגפסי דלא תני במשנה ופונדיון בידו וכל זה דלא כגירסת רש"י ופירושו:

עי' ש"ך ח"מ סי' ע"ב סק"ח

הגהות חו"י

(א) אצל החנוני ופונדיון בידו כצ"ל: (ב) נ"ב ור"י לא ס"ל דגזלן הוי והיינו מ"ש שע"מ כן שלחו ר"ל למוד בה גם לאחרים א"נ שע"מ כן קאי על איסר ושמן כ"ל. ועי' ברשב"ם פי' ומודה ר"י וכו': (ג) נ"ב פי' גם הצלוחית יהיה משלו: (ד) נ"ב עי' בתוס':

(ה) נ"ב יש לפרש דגם מיני קמחים וכל מילי דמידבק ענינו הואיל דנדבקין ובעי קינוח ולכן ע"כ טעם דחנוני פעמים בשבת משום דתדיר וכת"ק ורשב"ג דסיפא על משקולת לחוד קאי וכל זה דלא כרשב"ם בגמ' ע"ש נ"ב

הגהות מא"י [א] נ"ב בגמ' אינו: [ב] נ"ב פי' מקנח: [ג] נ"ב כדי: [ד] נ"ב סיה רוצה לאוכמן לשם: [ה] ובתרומה כצ"ל: [ו] נ"ב עי' בתוס':

המשקל ובכל פעם שישקול יקנח המאזנים מטעם זה: *) במקום שנהגו לשקול עין בעין. כלומר בלא הכרע: יתן גרומיו. כלומר הכרעותיו שהם עשירית ליטרא לעשרה ליטרין דלח ואחד מעשרים לעשרים ליטרא דיבש שהוא חלק מד' מאות מפני שאינו נדבק מהפירות בכלי ביבש כמו שנעשה בלח וכולה מתני' מפורש בגמ': [ז] היה שוקל עין בעין וכו': גמ' מנה"מ אר"שב"ל דאמר קרא וצדק לדק משלך ותן לו: אחד מי' בלח ואחד מכ' ביבש איבעיא להו היכי קאמר אחד מי' בלח לי' דלח ואחד מכ' ביבש לכ' דיבש או דילמא אחד מי' בלח *לעשרים דלח ואחד מי'

רש"י

פירות ופלפלין: וחייב להכריע טפח. לכל ליטרא ואפילו שוקל י' ליטרין יחד אינו נותן כי אם הכרעה אחת אבל פחות מליטרא לא בעיא הכרעה טפח: היה שוקל לו בצמצום עין בעין. כגון במקום שלא נהגו לתת הכרעה נותן לו לבד המשקל: גירומיו. הכרעותיו: אחד מעשרה כו'. מפרש בגמרא אחד מעשרה בליטרין מעשרה ליטרא שהוא חלק אחד ממאה: גמ' גזל הדיוט הקדים חטא למעילה. דכתיב נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכיחש בעמיתו ובתחלת הגזל קרי ליה חוטא ובהקדש כתיב כי תמעול מעל וחטאה בשגגה מקדשי ה' ולא מיקרי חוטא עד שכבר נהנה: אל. בעריות נאמר כי כל התועבות האל במדות כל עושה אלה לשון רבים: מאי עודפייהו. למה החמירה תורה בהן יותר: א"א בתשובה. שא"י למי ישיב וכתיב והשיב את הגזילה: מתני' בדקה. בקב: לא ימדוד בגסה. בסאה דהוה פסידא דלוקח כי לא יהיה לו כי אם הכרע אחד לששה קבים ויפסיד ה' הכרעות ואפי' במקום שמוחקים. שא"א למחוק כ"כ בצמצום: לא ימוד בדקה. כי מפסיד למוכר [ג] למחוק את המדה [ד]: לא יגדוש. אפי' אם יוסיף לו שליש עבור הגדים דגדים תילתא וכן מוכיח בגמ': לא ימחוק. אפילו אם פיחת לו מן הדמים: גמ' ת"ל איפה שלמה ולדק. [ה] היינו כמו שמודדין בעיר ולדק לטפויי אתא: [ו] ואגרדמין. הם ממונים על המדות לענוש מעוותי המדות: בין לשערים. שלא ימכרו ביוקר: מפני הרמאים. שמוכרין ביוקר ואומרים שהוסיפו במדה או שנותנין יפות למעלה ורעות למטה וכמה מיני רמאות: נפש מאזנים. הוא הברזל חלול שבמאזנים שהלשון זקוף בתוכו: תלויה באויר ג' טפחים. במאזנים גדולים מיירי ששוקלין בו ברזל ונחשת והם קבועים ביתד או בעמוד: ולריך שתהא. המיתנה שהיא תלויה בו: ארוכה ג' טפחים [על] שהיא תלויה באויר ג' טפחים אבל כשהחבל קצר [אין] יכול להטות המאזנים אילך ואילך ושלא יגע בגג שלמעלה [כשהוא מכריע]: וגבוה מן הארץ. כפות המאזנים: ג' טפחים. פן יגעו בקרקע והכל לפי מה שהמאזנים גדולים צריכים הרחקה יתירה לפי שמכריעין יותר: ומיתנה. שהכף תלוי בו י"ב אבל אי הוי פחות אין מכריע המאזנים בקל לפי שהמשא כבד: צמרים. מוכרי צמר: זגגין. מוכרי כלי זכוכית: טורטני. הם ששוקלים בו כסף וזהב. טורטני צורף: והך קמייתא דמאי. כיון דחשיב צמרים וכסף וזהב הך קמייתא דקתני סתמא נפש מאזנים מה שוקלים בו: גרומני. צורפי נחשת וברזל שמוכרין התיכות גדולות יחד: בעץ. בדיל: אבר. עופרת: גיסטרון: מיני מתכות מעורבין: צונמא. של אבן: [ולא של שאר מתכות]. מפני שמיני

תורה אור

*וחייב להכריע לו טפח שקל לו עין בעין נותן לו גירומין אחד מעשרה בלח ואחד מעשרים ביבש: גמ' הא דתנן וחייב להכריע לו טפח במקום שנהגו אבל אם היה שוקל לו עין בעין נותן לו גירומין °אחד מעשרה בליטרא לעשר ליטרין דלח דהוי חד ליטרא למאה ליטרין ואחד מעשרים בליטרא לעשרים ליטרין דיבש דהוי חד ליטרא לארבע מאה ליטרין (א) מדאורייתא דאמר ר"ש בן לקיש אמר קרא °אבן שלמה וצדק יהיה לך אמרה תורה צדק משלך ותן לו אמר רבי לוי קשה גזילו של הדיוט יותר משל הקדש שזה הקדים חטא למעילה וזה הקדים מעילה לחטא ואמר רבי לוי *קשה עונשין של מדות יותר משל עריות שזה נאמר בהן אל וזה נאמר בהן אלה אל קשה ואלה קשה מאל ומאי עודפייהו הני אפשר בתשובה והני לא אפשר בתשובה: מתני' *מקום שנהגו למוד בדקה לא ימוד בגסה בגסה לא ימוד בדקה למחוק לא יגדוש לגדוש לא ימחוק: גמ' *ת"ר מנין שאין גודשין במקום שמוחקי' ואין מוחקים במקום שגודשים ת"ל איפה שלמה וצדק ומניין שאם אמר הריני גודש במקום שמוחקים ומוסיף לי בדמים הריני מוחק במקום שגודשים ומפחית לי בדמים שאין שומעין לו ת"ל °איפה שלמה [א] וצדק אמר *רמי בר אבא אמר רבי יוחנן מעמידין א אגרדמים בין למדות בין לשערים מפני הרמאין ת"ר המבקש לשקול לו ליטרא שוקל לו ליטרא חצי ליטרא שוקל לו חצי ליטרא רביע ליטרא שוקל לו רביע ליטרא [ג] היה מבקש ממנו שלשה רבעי ליטרא אל יאמר לו שקול לי (ג) (א) כנגד שלשה רבעי ליטרא (ב) אלא שוקל ליטרא ונותן רביע ליטרא עם הבשר ת"ר היה מבקש ממנו לשקול עשרה ליטרין לא יאמר לו שקול לי אחת ואחת ותכריע אלא שוקל לו י' בבת אחת והכרעה אחת לכולן ת"ר נפש מאזנים תלויה באויר שלשה טפחים וגבוה מן הארץ שלשה טפחי' קנה ומיתנה שלה י"ב טפחים של צמרים ושל זגגים תלויה באויר שני טפחים וגובהה מן הארץ ב' טפחים קנה ומיתנה שלה תשעה טפחים של חנוני ושל בעל הבית תלויה באויר טפח וגבוה מן הארץ טפח קנה ומיתנה שלה ששה טפחים ושל טורטני תלויה באויר שלש אצבעות וגבוה מן הארץ שלש אצבעות °קנה ומיתנה שלה איני יודע והך קמייתא דמאי היא *אמר רב פפא דגרומני תנו רבנן אין עושין משקולות לא של בעץ ולא של אבר ולא של גסטרון ולא של שאר מיני ב מתכות אבל עושהו של צונמא ושל זכוכית ת"ר אין

נר מצוה

ביבש לעשרים דיבש תיקו בעו בגמ' אי תנא מתני' בלשון קצרה וה"ק אחד מעשרה בלח לעשרה דלח ואחד מי' ביבש לעשרים דיבש אלא שהתנא לא רצה לכפול בלשונו עשרה אלא אמר אחד לכ' דיבש כלומר ואחד כמו שאמר בלח שהוא אחד מעשרה וגמלא שצריך ליתן בלח חלק אחד מעשרה חלקים שבליטרא לי' ליטראות שהוא חלק אחד ממאה וליבש זה החלק עצמו לכ' ליטראות והוי חלק אחד ממאתים או דילמא כמשמעו חלק א' מעשרים חלקים בליטרא לכ' ליטרין והוי חלק אחד לד' מאות ועלה בתיקו והילכך מוקי בחזקת מריה ולא יתן ליבש אלא חלק אחד לד' מאות: גזל הדיוט קשה. וכ"ש של מדות מפני שאי אפשר להשיבו לנגזל שאינו יודע מי הוא הנגזל להשיב אליו: במתני' אמרינן דאם נהגו למוד במדה קטנה לא ימדוד כשימכור הוא בגסה מפני שמפסידו ללוקח שאין לו עכשיו אלא הכרעה אחת אפילו לא ימכור במשקל אלא במדה מ"מ אכתי מפסידו שאי אפשר למחוק כל המדות כל כך בצמצום כמו שיעשה באחד לבד ואם נהגו למדוד במדה גדולה כדי שיקח הוא מאחרים לא ימוד בקטנה כדי להרבות לה מדידות ומטעמא דאמרן דהשתא יפסיד מוכר: מקום שנהגו למחוק. המדה להעביר ממנו הגודש לא יגדוש ואפילו להוסיף לו דמים כשווי הגודש דהיינו שליש דקיימא לן [עירובין דף יד: ושבת דף לה.] גודשא תילתא הוי וטעמא משום דכתיב איפה שלימה כמות שהיא בעיר יהיה לך דאל"כ יטעו השומעים שזה מכר שליש יותר ולא ידעו שמשום הגודש שהוסיף לו דהיינו שליש המדה מכר לו כ"כ כיון שלא נהגו למכור הכי ושמא ייקרו השומעים השער וכן כמי ההפך כשימחוק במקום שנהגו לגדוש ואפילו יפחות מן הדמים להכי אתא וצדק כלומר שלא יגרום לשנות השער כשישמעו הזול ולא ידעו דמשום שנתן לו מחוק הוא דמתזיל: אגרדמים. ממונים על המדות להלקות מעוותי המדות: ולשערים. שלא ימכרו ביוקר: מפני הרמאים. שאומרים שנתייקר מפני שהוסיפו במדה או משימים הפירות היפים למעלה כדי לרמות ולומר שמפני זה הם יקרים: אבל לא יעשה משקל שיהיה שליש ליטרא דשמא ירמה שישקול עמו כשיקח מאחרים רביע ליטרא וכן לא יעשה משקל חמישי בליטרא דילמא

אתי לשקול בו במקום רביע ליטרא משום דהני משקולות לא מנכר להו לאינשי ולפיכך תקינו מתקלי עד הכי. כלומר על הסדר הזה שאין לטעות כיון שכל אחד מרובה מחברתה מחלה ואע"פ שבמדות לא טעו אלא ריבעא כדלקמן התם חללן מוכיח עליהן אבל במשקולות טועין הנותא. כן פי' הרא"ה בשם הרב אלפסי ז"ל: שלא ישקול לו כל רביע ורביע בפני עצמו כדי שיתן לו הכרעה בכל רביע אלא ישקול ליטרא **)(של בשר) ויתן רביעית ליטרא עמה ויהיו ג' רביעיות: ומניח רביע ליטרא עם הבשר. וה"ה דשקיל בחצי ליטרא וברביע אלא דנקט הכי לרבותא. הריטב"א ז"ל: ואידך מאי היא. כיון דתני של חנוני ושל כולהו אחריני אם כן ראשונים מאי היא ותירץ דההיא מיירי בגרומני שהם מוכרי ככרות בחתיכות גדולות של מיני מתכות ולפי המשקל הככר צריך שתהיה הנפש תלויה באויר יותר כדי שלא יגע למעלה או למטה ויעכב ההטיה הראוי לה. הנפש. הוא הברזל האמצעי שכל המשקל הולך אחריו למקום שהוא נוטה והוא נקוב וזקוף בתוך הענין הנאחז בידים: של צמרים. מוכרי צמר: של זגגין. מוכרי כלי זכוכית ואין שוקלין הרבה יחד לפיכך די שיהיה תלוי באויר שני טפחים וי"מ זגגים עושי כלי כסף: טורטני. הוא מצרף כסף וזהב ושוקל דבר מועט: קנה. הוא הזרוע שהנפש באמצע ומיתנה הם החבלים שכף המאזנים תלויה בהם ולפי כובד המשקל צריך שיהיה ארוך שאז הוא מכריע יותר בקל למקום הראוי להכריעו: של טורטני. פירש רמב"ם ז"ל מוכרי זהב ומוכרי ארגמן טוב. ופי' איני יודע כפי מה שהוא רוצה: אבר. עופרת: גסטרון. מיני מתכות מעורבין וטעמא משום שפוחתין והולכין: צונמא. אבן

*) בד"ק ובד"ס הגי' כך הוא להכריע טפח במקום שנהגו ואח"כ מה"ד לשקול. **) עם הבשר כצ"ל ג"א

שלטי הגבורים

א מהסיא דמעמידין אגרדמים יש להוכיח דיש לב"ד לפקח על עסקי הקהל ולתקן תקנות כפי הצורך וכל המתעסק במקום שיש בו התקנה אדעתא דתקנה מתעסק דומיא דהיא דכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש ונפקא מינה לענין גיטין וקדושין טובא ונראה דהכל הולך אחר התקנה שאם תקנו לאחר שהקדושין נעשו כהוגן שיתבטלו ע"י גט כפי אשר יסדרו הם כהסיא דשמעתתא דידן הוי ביטול הקדושין בעי שיסדרו דדיינין ליה לדעתיה דמקדש דאדעתא דרבנן קידש ותלה קיום הקדושין וביטולן בדעת רבנן וכ"ש כשאמר להדיא בשעת קדושין הרי את מקודשת לי כדת משה וישראל שביאר להדיא דקדושיו תלוין בדעת רבנן והלכך במקומות שנהגו בסדירת כתיבת הגט לגרור אחר פוסק אחד ולא עושין כפוסק אחר אין לסתור אותו המנהג ואין לשנותו בשום ענין דהא המגרש תלה קדושיו בדעת רבנן והם תקנו שיתבטלו באופן זה ולא באופן אחר וכמעט שאומר דהמשנה בגט הסדר שבאותו מקום אע"פ שיש פוסקים שאומרים לעשות כפי השינוי ששינה זה דאין באותו גט ממש כיון שהקדושין של זה מעיקרא הוו תלוין בדעת רבנן קיומן וביטולן ולא נתבטלו בדעת רבנן דאתרי' א"כ בביטולן ע"י גט ששינו בו מנהג מקום ממש ומסתמא כל מקדש אדעתא דרבנן דאתריה מקדש דקי"ל שיש לו לילך אחר מנהג ותיקון דאותו מקום גם באיסורין כדבעינן גם לפרש לקמן והלכך כל המשנה ממנהגם לא עשה ולא כלום ודבר זה מסתייע מאד מדברי הפוסקים ותשובו' שאומרי' לפעמים בריינו"ס נוהגים כך ובריגנספורי"ק נוהגים כך דמשמע דבכל דוכתא יש לילך אחר המנהג שהנהיגו בכתיבת הגט באותו מקום לפסול הגט שנכתב בענין אחר ומפני זה גט שיש בו איזה שינוי שנ"ע אם באותו מקום שניתן הגט מקפידים על אותו שינוי אין להביא ראיה להקל מפני שנמצא בפוסקים ובתשובות מקום להקל ולהפסיד דהמקדש תלה דעתו בקיום הקדושין ובטולן בדעת רבנן דאתריה ולפי זה יש לנו תמיד ללכת אחר מקום הקדושין ואם בשעת קדושין היה במקום פלוני שנוהגים בביטול הקדושין באופן אחר ובשעת הגירושין היה במקום אחר שאין נוהגין בביטול הקדושין באופן שנוהגים במקום הקדושין יש לנו ללכת אחר מנהג מקום הקדושין ששם קדש ותלה קיום הקדושין ובטולם בדעת רבנן שבאותו מקום ולא דמי לדברים דאמרי' דהסולך ממקום למקום נותנין עליו חומרי המקום שילא ושהלך וכל החלוקים השייכים בדינים ההם אין להם מקום כאן דהתם לא תלה החומרא בשעת מעשה בדעת שום אדם אלא בשתם וממילא נגרר אחר מקומו אבל זה תלה המעשה מהקדושין בדעת פלוני ופלוני רבנן דמקומו וקיומם ובטולן הוו על פיהם הלכך בכל מקום שילך המקדש הרי תלוין קדושיו בדעת החכמים שתלם איהו קידש ואחריהם נגררים הקדושין בכל מקום שיהיה וקנת דמי זה למקדים דבר להקדש או לנודר ונשבע שתלה ההקדש והשבועה והנדר בדעת פלוני ופלוני שקיום ההקדש והנדר והשבועה הכיא ובטולה תלוי לעולם בדעת שתלה הוא דעתו ואחריהם נמשך ונגרר באיזה מקום שיהיה. ואם התקנה היא על הקדושין כגון שתקנו רבנן משום מגדר מלתא שלא יהיה אדם שיקדש אשה אם לא במעמד אביו ואמו ובעשרה וכיוצא בזה אז צריך עיון התקנה וזה מפני שמצינו במרדכי פ"ג דקדושין בתשובה למהר"ם דנראה דס"ל דהעובר על התקנה הוו קידושיו קדושין וצריכה גט דהא מצינו קדושין תופסין בחייבי לאוין ובשניות וכיוצא בהן ומינה פסקו האחרונים ומהרי"ק דהעובר על הדרך הוו קדושיו קדושין ומתשובת הרשב"א מוכח דהעובר על התקנה אין קדושיו קדושין דנראה לפום ריהטא דפליגי אהדדי כך נ"ל דיש ליישב דבריהם ובזה האופן שהכל הולך אחר נוסח התקנה אם המתקנים תקנו בהכר עיר שגוזרים חרם על מי שיקדש אשה בלא עשרה או בלא אביו ואמה וקרוביה וכיוצא בזה ובא איש א' ועבר על התקנה וקדשה ביחיד בפני עדים אע"פ שזה עבר על החרם ותקנת הקהל מ"מ הוו קדושין מידי דהוה אמקדש חייבי לאוין ושניות וכיוצא בהן ובכלל כמה דברים דאשכחינן דאע"ג דאמור רבנן לא תעביד אי עביד מהני ועל זה איתא במרדכי פ"ג דקדושין דאע"ג דעבר אתקנות דרבנן מהורי הגולה הוו קדושין וכן משמע מדברי מהרי"ק דבכה"ג מיירי ואם התקנה בזה האופן שתקנו בהכר עיר דכל המקדש שלא בעשרה או בלא רשות אביה ואמה וכיוצא בזה שלא יהיו בקדושין שלו ממש כאילו לא קדשה מעולם אז קדושיו אינן קדושין דכיון דהמקדש אדעתא דרבנן מקדש שיהיו הקדושין קיימין ובטלין לפי דעתם והם אמרו ותקנו שהמקדש בכה"ג לא יהיו בקדושין שלו ממש הוו המעות מתנה והפקר והקדושין בטלין מעיקרם ממש כלל וגם גט אינו צריך: ב פר"ם דוקא משקלות ששוקלין בו בשר שומן לפי שהלחות דבוק בהם ומתייבש ומכביד אבל משקלות של כסף וזהב ודבש יבש מותר לעשותם ממתכת אבל מיי' נתן טעם לדבר מפני שמעלין חלודה

הגהות הב"ח

(א) מדאורייתא: מלון כנ"ל: (ב) ג"כ בשר:

הגהות חו"י

(א) רשום קו על תיבת כנגד וכ"ב עי' שו"ע סי' רכ"ד סעיף י"ד והם דברי הרמב"ם תלמיד תלמידו: (ב) כ"ב אחת אחת עי' הרשב"ם בגמ':

גמ' איתא רמי בר חמא א"ר יצחק מעמידין וכו' (ג"א)

[דף ד ע"א]

הגהות מא"י

[א] כ"ב ג' גירסת ספרי שלומד תרוייהו מולדק ועי' נר"ש: [ב] כ"ב בגמ' מאי קמ"ל מתקינין עד הכי: ת"ר היה מבקש וכו': [ג] כ"ב אינו יכול: [ד] כ"ב כל כך: [ה] ג"כ שלימה: [ו] אגרדמים כ"ב: [ז] כאן ג"כ בליון גמ' ולקמן נמחק:

נר מצוה תורה אור

עושין את המחק לא של דלעת מפני שהוא
מקיל ולא של מתכת מפני שהוא מכביד
אבל עושה הוא של זית ושל אגוזים ושל
שקמה ושל *אשכרוע ת"ר אין עושין את
המחק צדו אחד עבה וצדו אחד קצר ולא
ימחוק מעט מעט מפני שמפחיתו* למוכר ולא
ימחוק בבת אחת מפני שמפחיתו ללוקח ועל
כולן א"ר יוחנן בן זכאי אוי לי אם אומר אוי
לי אם לא אומר אוי לי אם אומר שמא ילמדו
הרמאין אוי לי אם לא אומר שמא יאמרו
הרמאין אין תלמידי חכמים בקיאים במעשה
ידינו סוף אמרה או לא אמרה אמר רב שמואל
בר יצחק אמרה וסמך אהאי קרא °כי ישרים
הושע יד דרכי ה' צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם
ויקרא יט (א) תנו רבנן °לא תעשו עול במדה במשקל
ובמשורה במדה זו מדידת קרקע שלא ימוד
לאחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים
במשקל שלא יטמין משקלותיו במלח
ובמשורה שלא ירתיח והלא דברים קל וחומר
ומה משורה שהיא אחת משלשים וג' בלוג
הקפידה עליו התורה הין וחצי הין ושלישית
ההין ורביעית ההין לוג וחצי לוג ורביעית *לוג
תתג על אחת כמה וכמה אמר רב יהודה אמר *רב
לא ישהה אדם מדה חסרה או יתירה בתוך
ביתו ואפילו עביט של מימי רגלים אמר רב
פפא לא אמרן אלא באתרא דלא חתמי אבל
באתרא דחתמי עד דחזי חתמה לא שקיל
תניא נמי הכי לא ישהה אדם מדה חסרה
ויתירה בתוך ביתו ואפילו עביט של מימי
רגלים אבל עושה הוא סאה תרקב וחצי
תרקב קב וחצי קב רובע וחצי רובע תומן
דף צ. וחצי תומן *ועוכלא וכמה עוכלא אחד מחמשה
ברובע ובמדת הלח עושה אדם הין וחצי הין
ושלישית ההין ורביעית ההין לוג וחצי לוג
רביעית ושמינית ואחד משמונה בשמינית וזו
תתד היא קורטוב אמר שמואל [ב]אין מוסיפין על
המדות יותר משתות ולא על המטבע יותר
משתות והמשתכר אל ישתכר יותר משתות
תתה [ג]ת"ר אוצרי פירות *וסוחרי שביעית ומפקיעי
שערים ומקטיני איפה ומלוי רבית עליהם
הכתוב אומר °לאמר מתי יעבור החדש
ונשבירה שבר (א) מאי כתיב אחריו נשבע ה' בגאון יעקב אם אשכח לנצח
את [א] מעשיהם אמר רב עושה אדם את קבו אוצר תניא נמי הכי אין אוצרין
פירות בארץ ישראל דברים שיש בהן חיי נפש כגון יינות שמנים וסלתות אבל
תבלין כמון ופלפלין אוצר בד"א בלוקח מן השוק אבל במכניס משלו מותר
ומותר לאצור פירות שלש שנים ערב שביעית ושביעית ומוצאי שביעית ובשני
בצורות אפי' קב חרובין לא יאצור מפני שמכניס מארה בשערים תנו רבנן אין
מוציאין פירות מא"י דברים שיש בהן חיי נפש כגון יינות שמנים וסלתות רבי
יהודה

רש"י

מתכות פוחתין והולכין : מחק . שמוחקין בו המדה : צדו א' עבה. אינו מוחק כל כך שאינו נכנס בדוחק וצדו הקצר נכנס בדוחק וכשלוקח מוחק בצדו העבה וכשמוכר מוחק בצד הקצר אלא יעשה שניהן עבה או קצר כמנהג המדינה : בבת אחת . בפעם אחת כל המדה אינו מוחק יפה : מעט מעט. מפני שמוחק טפח ומגביה וחוזר ומוחק טפח: אלא פעם אחת. ובנחת או עד חצי המדה וחוזר ומוחק: על כולן. על כל מיני עוולות אלו : שלא ימדוד. לשני אחים או לשני שותפין קרקע שחולקין לאחד בימות החמה ולאחר באותו חבל עצמו בימות הגשמים שבימות הגשמים החבל לח ומתפשט ובימות החמה הוא יבש ונכווץ ור"ח פירש בימות החמה הקרקע (ב) כווץ ובימות הגשמי' הקרקע מתבקע בתפיחתה: במלח. שמכבידו: שלא ירתיח. שלא ישפוך היין בחוזק מגובה לכלי שיעלה הקצף שקורין שומ"א ויתמלא הכלי: ומה משורה. שהיא קטנה הקפידה תורה ברתיחתה ק"ו לרתיחת כלי גדול כגון הין וחצי ההין ורביעית לוג וחצי הלוג וכו' : ואפילו עשאו עביט של מימי רגלים. איכא למיחש שמא לפעמים רוחצו וימדוד בו : דלא חתמי. שאין ממונה המלך חותם המדות ואתי לרמאות : עד דחזי . עד שיראה הלוקח החותם לא שקיל ומותר לשהות : תרקב. תרי וקב הייני ג' קבין חצי סאה : וחצי תרקב. קב ומחצה: וחצי רובע. זהו שמינית הקב: תומן. שמינית הלוג. הין. י"ב לוגין דהיינו תרקב והחצי הין הייני חצי תרקב ושלישית ההין תיקנוה משום שהיתה במקדש [וכן] רביעית והא דלא עביד נמי חצי רביעית דהיינו לוג ומחצה משום דאתי למיטעי בחצי קב דיבש דהוא ג' לוגין כדמפרש בגמרא בריבעא טעו ביה אינשי ולהכי קאמר נמי דלא עבדי קביים דאתי למיטעי בחצי תרקב דהוא קב ומחצה אבל בתילתא לא טעו אינשי : אין מוסיפין על המדות. אם אנשי העיר באו להוסיף אם רוצים לשבר הראשונים : כי אם שתות. (ב) יותר כי אם יוסיפו יותר משתות אז החמרי' המביאי' פירות לכאן לא ידעו [ג]: ואינם רשאין להשתכר יותר משתות ויפסידו מן הקרן שלהם וגם אסמכתא מקראי מייתי בגמרא: והמשתכר. החנונים הקונים מן הסיטון הרבה פירות ביחד כדי למכור מעט מעט לא ישתכר יותר משתות כגון שלא הוקר השער אבל אם לקחו בעת הזול ואחרי כן הוקר אפילו בכפלי כפלים יכולין למכור כפי השער: מפקיעין מוסיפין על השער : עושה אדם את קבו. מה שהוא מלקט משדותיו יכול לאצור רק שלא יקח מן

נמוקי יוסף

אבן סלע שאינה פוחתת וגם זכוכית קשה מאד ואינו פוחת : כשהוא קל יותר מדאי אינו יכול למחוק המדה בעומק הראוי ויהיה הפסד המוכר וכשהוא כבד יותר מדאי מוחק טפי בעומק והוא הפסד הלוקח לפיכך ימחוק בעצים אלו שאינם קלים ולא כבדין יותר מדאי : אשכרוע. בויי"ש בלע"ז : העבה. אינו מוחק כל כך בעומק כמו הצד הקצר נמצא כשהוא לוקח ימחוק עם העבה וכשימכור ימחוק עם הקצר וכן כשמוחק במהרה בבת אחת או כשמוחק מעט מעט. כלומר שמוחק מעט ומגביה את המחק וחוזר וכובש ומוחק מעט טפח אחד הוי פסידא : אין בקיאין במעשה ידינו. ויוכל לרמות כרצונם : כי ישרים וכו'. הצדיקים ילכו בם . שיזהרו בהם ופושעים יכשלו בם שילמדו חכמה וערמימות וירמו הבריות ונמצא נכשלו בם : שלא ימדוד בחבל . עצמו שמודד לחבירו בימות הגשמים לא ימדוד לשותפו זה בימות החמה מפני שהחבל מתייבש ומתקצר ונמצא שזה נתאנה : שלא יטמין משקלותיו במלח . מפני שהמלח שואב לחות המשקלות ומקילין.הכי איתא בירושל': משורה . היא מדה קטנה כדכתיב מים במשורה תשתה : שלא ירתיח . שלא ישפוך היין בחוזקה וממקום גבוה מפני שעולה קצף אשקומ"ה בלע"ז ונראה הכלי מלא : שאפי' יחדה לעביט של מי רגלים . שמא ימוד בה לפעמים : אבל כשאינה חתומה הוא ירגיש בה וגם הלוקחים ולא שקלי ומותר להשהותה דהא לא יחדה למדוד: משום הא דתניא בספרי דקרא דכתיב גדולה וקטנה ר"ל גדולה שמכחשת את הקטנה מסקינן הכא אלו הן המדות שיכול להתקיים שאין לטעות בהם לתת אחת בעבור האחרת כי אלו ניכרות הן : סאה . היא ששת קבין ולפיכך לא קתני חצי סאה משום דהיינו תרקב שהוא שלשה [קבין]: חצי קב רובע קב תומן [ג] שמינית קב שהם ג' ביצין וחצי תומן ביצה ומחצה : עוכלא . היא ביצה וחומש ביצה מפני שהלוג הוא רובע קב ולוג ששה ביצים ואפילו שהשיעורין אלו קרובים זה לזה מסקינן דבמדות קטנות בקיאין האנשים להכיר בין אחת לחברתה זה הוא במדת היבש . ובמדת הלח הין שהוא י"ב לוגין כתרקב ביבש חצי הין הוא חצי תרקב שלישית הין הוא קב רביעית הין הוא ג' לוגין ואע"ג דאיכא למיטעי בין שלישית לרביעית מ"מ כיון דהוו הכי במקדש כדאמרי' שנתות היו בהין הניחו אותן מדות גם להדיוטות כיון שהם נמי היו משתמשין במדות אלו לענין שמן שהיו נותנין למנחות וליכא למיחש שיטעו הם לכהנים דכהנים זריזין הן להכיר בין שלישית לרביעית לפיכך לא ראו למעט מדות אלו: גרסי' בגמ' אמר שמואל אין מוסיפין על המדות יותר משתות ולא על המטבע יותר משתות והמשתכר לא ישתכר יותר משתות מ"ט דשמואל א"ר חסדא שמואל קרא אשכח ודרש והשקל עשרים גרה עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם מנה מאתים וארבעים הוי אלא ש"מ תלת ש"מ מנה של הקדש כפול היה ושמע מינה מוסיפין על המדות ואין מוסיפין יותר משתות וש"מ שתות מלבר : אע"פ שלענין דינא לא הוה צריך הא דרב חסדא מכל מקום כתבתיה משום התועלת היוצא ממנה דשמעינן מינה תלת אין מוסיפין על המדות יתר משתות המדה אותה שרוצין להוסיף בה : והמשתכר . כמו חנוני שקונה יין ופירות מהסיטון כדי למכור מעט מעט אל ישתכר יותר משתות וכגון שלא הוקר השער וכל זה כדי שלא יוקירו הפירות יותר מדאי אבל אם לקח בשעת הגורן ועכשיו הוקיר ישתכר .אפילו כפלים ובלבד שיהיה כפי השער שהולך : עשרים גרה . כך היה המשקל בימי משה אבל בבית שני הוסיפו בשקל שתות דהיינו כ"ד גרה והגרה מעה והמעה שני פונדיון והפונדיון שני איסרים והאיסר שמונה פרוטות והפרוטה חצי שעורה משקלה כפי הקבלה ונמצא שהאיסר ד' שעורות והפונדיון שמונה והמעה שהיא הגרה שש עשרה שעורות והשקל שהוא עשרים וארבעה מעות שלש מאות ושמונים וארבעה גרגירי שעורות בינוניות והוא הנקרא שקל בלשון תורה וסלע בלשון משנה והוא ד' דינרים וכשאמרו בכל מקום בתלמוד מאתים ר"ל דינרין וכן מנה מאה דינרים שהוא כ"ה סלעים נמצא כסף דעבד שהוא ל' שקלים עולה ק"ך דינרין וחמשים דאונס ומפתה עולה מאתים דינרין והדינר צ"ו שעורות מפני שהדינר ו' מעות והמעה שהיא גרה ט"ז שעורות כמו שאמרנו ושקלתיו ומצאתיו שהדינר חצי רביע אוקיא של כסף : המנה יהיה לכם . משמע שנוכל לעשות מנה מכל אלו השקלים שהם ס' שקלים והשקל ד' דינרים כמו שאמרנו ועל זה מתמה תלמודא מנה מאתים וארבעים הוי . כלומר והלא המנה אינו אלא חצי מאתים כדאמרינן בכתובות (דף י.) נותנים לבתולה מאתים ולאלמנה מנה : כפול היה . של חולין היה כ"ה ושל הקדש היה כפול שהוא נ' והוסיפו שתות חלק שוה לאחד מה' חלקים ונמצא שהחלק הוא עשרה והיינו ששים וש"מ שתות מלבר דאילו מלגאו דהיינו לחלק הנ' לו' חלקים לא היה עולה החלק אלא שמונה [שקלים] ושליש [שקל] ועכשיו עולה עשרה מפני שהוא שתות מלבר כלומר בר מה' חלקים מוסיפין חלק ששי בחלק א' מהחמשה : אוצרי פירות . שקונים בשוק לאצרם ולמכרם ביוקר במקום שרובן ישראל : מפקיעי שערים . שמוסיפין על השער ליקר אותו ומשמע שאינו אסור לאצור אלא בלוקח מן השוק מפני שגורם יוקר לעולם : קבו אוצר . כלומר מה שמלקט מפירותיו ולישנא מעליא נקט כלומר אותו המעט שנתן לו המקום : משמע מהכא שאף במקום שמותר לאצור וליקח מן השוק כמו בג' שנים
אלו

עין משפט

א מיי' פ"ח מהל' גניבה סמג לאוין קנב טוש"ע ח"מ סי' רלא:
ב מיי' פ"ח שם ; סמג עשין פב טור ח"מ שם :

תדהר ותאשור (ישעיה מא) תרגום מורנין ואשכרעין ערוך

זו היא גירסת הלכות גדולות ובספרים שלנו . ובאשרי' גורס איפכא [וכן גרס הב"ח]

ג מיי' פי"ד מהל' מכירה ופ"ז מהלכות גניבה סמג לאוין קע טור ח"מ שם :

בגמ' איתא ורביעית וחצי תומן ועוכלא על אחת כמה כו' ג"א

תיבות וסוחרי שביעית ליתא בגמ' וברא"ש עמוס ח

שלטי הגבורים

תלודה ומתחסרין ולפ"ז אין לחלק ועוד כתב מיי' אחד הנושא ונותן עם ישראל או עם עובד כוכבים מדד או שקל כחסר עובר בלא תעשה וחייב להחזיר :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב והשבת ונפתחה בר לשקטין איפה ולהגדיל שקל ולעות מאזני מרמה כו' : (ב) נ"ב מתבקע ומתרוה בפתיחתא ובימו' הגשמים מתדבקי' הרגבים וכווץ שנמצא ביה"ג המדה מוספת כצ"ל והשאר נמחק :

הגהות חו"י

(א) נ"ב ב"מ דף ס"א ע"ב בגמ' : (ב) כי אם שתות ולא יותר כצ"ל :

הגהות מא"י

[א] נ"ב כל: [ב] ולא ידעו שמוסיפו ולאינס וכו' כצ"ל והד"א: [ג] נ"ב כצ"ל לא גרס חצי רובע דהיינו תומן לפירושו שפי' תומן היינו שמינית הקב. וכן בגמ' ליתא עד כפי' פר"ש :

א מיי' פ"ב מהל' תענית טור א"ח סי' תקטו :
ב מיי' פ"ס מהל' מלכים:
ג מיי' פט"ז מהל' מכירה סמג לאוין קע טור ח"מ סי' רלב :

בגמ' איתא על חד תרי (ג"א)
מדפו"י
[דף פרא ע"א]
דף צב. ע"ש סרכה טינויים (ג"א)
לשון הרי"ף (ג"א)
דף צב.

אלו מפני שאינו נמצא בשדות בשלש שנים אלו לאכול מהם אפ"ה בשנת בצורת אסור מפני שגורם יוקר [גדול] בשערים : מפני שממעט את התפלה . כדאמרינן בעלמא [עירובין דף סה.] נכנס יין יצא סוד : לסוריא . היא שכבש דוד וקסבר כבוש דיחיד לאו שמיה כבוש ואין לה דין א"י : [אין משתכרין בא"י] . היינו לקנות מבעה"ב כדי למכור בשוק אבל משלו מותר וטעמא דבעה"ב מאי מזבן ליה אבל אי טרח למעבד מיניה מילתא אחריתי כגון שקנה חטים ועביד מיניה פת נראה דמותר : הא דמתירין [בביצים] להרויח כ"כ עד הכפל דלא אסרינן אלא נר מצוה על אחד תרין אי נמי שלא ימכור

יהודה בן בתירה מתיר ביין °מפני שממעט את התיפלה וכשם שאין מוציאין מא"י לחו"ל כך אין מוציאין (א) לסוריא ור' מתיר *מאפרכיא לאפרכיא ת"ר אין משתכרין בארץ ישראל בדברים שיש בהן חיי נפש א כגון יינות שמנים וסלתות אמרו עליו על ר' אלעזר בן עזריה שהיה משתכר ביין ובשמן בארץ ישראל ביין כר' יהודה בן בתירה דסבר כיון דממעט את התיפלה מותר שמן באתריה דרבי אלעזר בן עזריה שכיח משחא טובא: ת"ר אין משתכרין פעמים בביצים פליגי בה רב ושמואל חד אמר תגרא לתגרא וחד אמר *זוזא אחבריה : ת"ר *מתריעין על פרקמטיא ואפילו בשבת. אמר ר' יוחנן *[כגון] כלי פשתן בבבל ושמן ויין בא"י משום דמינייהו רובא דחיותייהו א"ר יוסף והוא דזל וקם עשרה בשיתא: ת"ר ג אין יוצאין מארץ לחוצה לארץ אא"כ עמדו סאתים חטים בסלע אר"ש אימתי בזמן שאינו מוצא ליקח אבל בזמן שמוצא ליקח אפילו עמדו סאה בסלע לא יצא *אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן לא שנו אלא מעות בזול ופירות ביוקר אבל מעות ביוקר ופירות בזול אפילו עמדו ד' סאין בסלע יצא וא"ר יוחנן נהירנא כדהוו ד' סאין בסלע והוו נפישי נפיחי כפן בטבריא מדלית איסר וא"ר יוחנן נהירנא כדלא הוו מיתגרין פעליא למידנח קרתא מריח פיתא [מייתין] ואמר ר' יוחנן נהירנא כדהוה בצע ינוקא חרובא והוו נגידי חוטי דדובשא על תרין דרעוהי :

סליקא לה המוכר את הספינה

°*המוכר ב פירות לחבירו ולא צימחו אפי' זרע פשתן אינו חייב באחריותן רשב"ג אומר זרעוני גנה שאינן נאכלין חייב באחריותן : גמ' *ת"ר המוכר זרעוני ב גנה לחבירו זרעים שאינן נאכלין זרען ולא צימחו חייב באחריותן זרעים הנאכלים זרען ולא צימחו אינו חייב באחריותן ואם התנה עמו מתחלה לזרע חייב באחריותן *מה הוא נותן לו דמי זרע וי"א אף הוצאה והלכתא כת"ק. *והני מילי דלא צימחו מחמת עצמן אבל מחמת דבר אחר כגון שלקו בברד או כיוצא בו אינו חייב באחריותן: *איתמר המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן רב אמר ה"ז מקח טעות ושמואל אמר יכול לומר לו לשחיטה מכרתיו לך וליחזי האי גברא אי לשחיטה אי לרדיא זבין בגברא דזבין להא ולהא וליחזי דמי היכי יהיב לא צריכא

רש"י

הסוק לאוצר: מפני שממעט התפלה. דנכנס יין יצא סוד : לסוריא . דכיבוש יחיד לא שמיה כיבוש : מאפרכיא. אחרונה שבארץ ישראל : לאפרכיא. ראשונה דבסוריא כיון דסמוכין מותר : אין משתכרין . לקנות מבעל הבית למכור בשוק : אבל בעה"ב. בעצמו יכול למכור לצריכים מיהו לקנות חטין לעשות פת מותר כיון דאיכא טירחא שרי אבל למכור הדבר בעין כמו שקונהו מן בעל הבית אסור : בביצים . לפי שאין בהן כל כך חיי נפש וגם הטורח מרובה והריוח מועט לעני המחזר בעיירות לקנותו ולכך התירו להשתכר בהן יותר משתות : תגרא לתגרא. כי יש כאן ריוח שני פעמים תגר הראשון ותגר השני מוקירים יותר מדאי אבל בשאר דברים מותר כי אם יוקיר זה ימצא כמה מוכרים אחרים : זוזא אחבריה . כפלים ממה שקנה אותם : מתריעים. בתפלה . על פרקמטיא. בגדים סוחי' שהוזלו ואין הפסד לעניי' אם יוקירו: והוא דזל. כל כך דקם שוה עשרה [א] נותנין בששה קרוב למחצה: אין יוצאין מארץ. לפי שמפקיע עצמו מן המצות: אבל מעות. שאין להם מעות מפני שזלה הפרקמטיא : נהירנא. דכירנא: מדלית איסר. לקנות [ב] : מריח פיתא. כי רוח מערבית מביא ריח הפת [ג] למזרח העיר ומתים מתאות רעבון : נגידי . נמשך :

סליקא לה פרק המוכר את הספינה

המוכר פירות לחבירו . סתם ולא פירש אם לזריעה מכרן או לאכילה : וזרען . הלוקח ולא צמחו ואפילו פשתן דרובו נקנה לזריעה מ"מ כיון דאיכא נמי דזבין לאכילה אינו חייב באחריות דמצי למימר לאכילה מכרתיו כדאמר שמואל בגמרא אין הולכין בממון אחר הרוב : [ד] שרשב"ג אומר זרעוני גינה כו'. הכי מפרש בגמ' : חייב באחריותן . דהוי מקח טעות דהוי כמו עלים של זית ונמצאו של שקמה יין ונמצא חומץ כיון דלאכילה לא חזיא ואפילו דמי עלים לא ישלם לו לוקח דהא לא נהנה בהם כלום וגם לא שלח בהן יד וכמו שאומר לו המוכר זרע אותם דמי דולאי לזריעה זבנינהו : גמ' ונמצא נגחן . שהיה נגחן קודם מכירה ואין ראוי אלא לשחיטה : הרי זה מקח טעות . כיין ונמצא חומץ: יכול לומר לשחיטה מכרתיו לך . דאין הולכין בממון אחר הרוב ולא הוה לו למוכר לפרש אלא הלוקח הוה ליה למימר לרדיא קא בעינא ומדלא פירש הפסיד ולא דמי ליין ונמצא חומץ דפירש בהדיא יין קבעינא : וליחזי האי גברא . אי רגיל לקנות אם הוא עובד אדמה שרגיל לקנות לחרישה או טבח הקונה לשחיטה : דזבין להא ולהא. טבח ועובד אדמה: וליחזי. אי

נר מצוה על אחד תרין אי נמי שלא ימכור תגר ראשון לתגר אחר אלא לצריכים שאינם תגרין כדי שלא יוקירו יותר מדאי אבל [ה]יותר [משתות]על הכפל להרויח בדינר קרוב לדינר אחר מתירינן משום דאין בהם חיי נפש וטרחינהו מרובה : מתריעין . בתפלה בענגו דהתרעה בשבת ליכא בשופר כדאיתא במסכת תענית [דף יד.] . הריטב"א ז"ל : אפי' בשבת שחייב לשמוח [יכולים] להתפלל שיתיקר סחורה זו שהוזלה יותר מדאי שהוא קרוב למחצה דכיון שאין בזה תועלת גדול לעניים בכל כך זול והוא נזק גדול והפסד לרוב אנשי העיר כדכתב הרי"ף דמינייהו רובא דחיותא:

סליקא לה המוכר את הספינה

המוכר פירות כו' . כולה מתני' רשב"ג היא ומחלק בין זרעוני גנה שהוא זרע כרוב וקפלוט וכיוצא בו שאין ראוי לאכילה כלל לזרע פשתן דאיכא דאכלי כדאמרינן [נדרים דף מס.] לוליבא דכיתנא לכותחא דבהני דראויין לאכילה לא מיבעי פירות דקיימי לאכילה כמו לזריעה דהיכא שלקחן סתמא דלא פירש שלזריעה לוקחן דלא הוי מקח טעות בשלא צמחו דמצי א"ל לאכילה מכרתיו לך אלא אפילו זרע פשתן שעיקרו לזריעה כיון דאיכא מעוטא דאכלו מיניה לא הוי מקח טעות דמצי אמר ליה לאכילה מכרתיו לך וטעמא משום דקי"ל כשמואל דאמר לא אזלינן בממון אחר הרוב כיון דאית לן כלל גדול המוציא מחבירו עליו הראיה חשבינן לרובא כאילו לא הוי אלא פלגא וכיון דפלגא ופלגא הוה הלוקח היה לו לפרש שרוצה להיות מפלגא דזבני לרדיא וכיון שלא פירש איהו הוא דאפסיד אנפשיה אבל במלתא דפשיטא וברירא דלזריעה בעי להו כזרעוני גנה לא צריך ליה לפרש והוי כאילו פירש לזריעה בעי להו וכיון דאין ראוין לזריעה דהא לא צמחו מקח טעות הוא ומהדר ליה זוזי כדמפרש בגמ' ומיהו היינו היכא דאין לתלות הדבר ברוע הזמן או הקרקע אלא דוקא בזרעים אבל בזמן ששאר זרעים לוקין או שקרקע זה ידוע שהוא גרוע הוא פטור מלשלם : גמ' מוכח מהך ברייתא כדפירשנו במתני' דכשראויין לאכילה אינו חייב באחריותן וטעמא איתא בסמוך משום

דקי"ל כשמואל: זרעים שאינם נאכלים . ר"ל שאינם נאכלים כלל כזרע כרוב וכדפירשנו : וחייב באחריותן דקתני היינו דמי זרע שנתן לו ואינו מנכה לו כלום מפני הזרעים ואפילו כדמי עלים דעלמא וה"ל שאין יכול לומר לו לא אתן לך מעותיך עד שתתן לי כשיעור הזרעים שלי דכיון שעל דעת זריעה מכרן לו ולכך מסרן לו ויש לו מקח טעות בדבר ולא פשע הלוקח בכלום אינו חייב לשלם לו כלום וכן בכל מקח טעות שבעולם *) שידוע שהלוקח הדבר שבשבילו לקחו כגון בגד ותתכו בהמה ונמצאת טרפה וכן אמרו בבכורות פרק כל פסולי המוקדשין [דף לו.] השוחט את הפרה ומכרה ונודע שהיא טרפה מה שאכלו אכלו ומחזיר להם את הדמים ומה שלא אכלו יחזירו ויחזיר להם את הדמים מכרוהו לעובד כוכבים או הטילוהו לכלבים ישלמו דמי הטרפה ותנו רבנן המוכר בשר לחבירו ונמצא בכור פירות ונמצאו טבלים יין ונמצא נסך מה שאכלו אכלו ויחזיר להם את הדמים ע"כ ולמדנו מכאן כי הלוקח פרקמטיא מחבירו להוליכה למקום ידוע והוליכה ונמצא שם מום שאין לו ללוקח לעשות בה הוצאה כדי להחזירה אלא מניחה ביד שומר חנם והולך זה ויטול את שלו אם ירצה וחייב מוכר להחזיר לו דמיו אבל אינו נותן לו מה שהוציא דלית הלכתא כר' שמעון בן גמליאל דאמר בגמרא נותן לו הוצאה וכן כל כיוצא בזה וכן כתב הרמב"ם ז"ל . עכ"ל הריטב"א ז"ל : [ברייתא דף נג:] [ו] המוליך חטין . משמע מהכא דמתני' לא איירי בהוצאה והלכך על כרחין מתני' כולה רשב"ג היא והכי קאמר שרשב"ג אומר וכו' דאם לא כן במאי פליגי ת"ק ורשב"ג והלא במתניתין לא נזכרה הוצאה וכדמשמע הכא אלא ודאי הכי הוא דמתני' רשב"ג היא והלכתא כוותיה אלא בהוצאה דאיירי בברייתא קי"ל כת"ק דפליג עליה שאפילו רשב"ג לאו דינא קאמר אלא קנסא ואינו נותן לו אלא דמי זרע ואם פועל הוא וזרע במה שאינו ראוי ישלם דמי הזרע אם הוא נוטל שכר כדאמרינן בב"ק פרק הגוזל עלים (דף נט:) א"ר יוחנן טבח אומן שקלקל חייב לשלם והוא דעביד בשכר כי הא דא"ר זירא הרוצה שיתחייב לו טבח יקדים לו דינר אבל אומן דעביד בחנם פטור כדאמרינן [עיין דף מ: בתוס' ד"ה חייב] לענין גניבה לפי שאין דרכם של בני אדם להתבונן בכל ענין : ולא לתתן במים דעליו ללתות אותן במים ולכתוש במכתש להסיר הקליפה החיצונה כדי שתהא סולת נקיה הכי חזי טעמא דמתניתא דאינו חייב באחריותן דהוי מטעמא דשמואל דכיון דאיכא למימר לאכילה מכרתיו לך אע"ג דרובא לאו לאכילה קאי אינו חייב דבממונא לא אזלינן בתר רובא וכדפירשנו במתני' דכלל גדול בידינו דהמע"ה הלכך הוי כפלגא ופלגא והו"ל ללוקח לפרושי: וליחזי אי גברא וכו' . משמע דהיכא שמכירו שהוא לוקח להכי או להכי הוי כאילו פירשו בהדיא וחייב המוכר לתת לו דוקא ההוא שיודע בו שדרכו ליקח ממנו ואי לא הוי מקח טעות וכן נמי אמרינן דהדמים ראיה לפי הדמים שנתן לו יוכל להכיר דעת הלוקח ואע"ג שלא פירש לו כלום הוי כאילו פירש ואי לא יהיב ליה הכי הוה מקח טעות

*) בד"ס סגי' שעשה לו הלוקח וכו'.

כתב ריא"ז
א אין משתכרין בא"י בדברים שיש בהם חיי נפש כגון יינות שמנים וסלתות ובמקום שמצוי רוב יין ושמן מותר להשתכר ביין ושמן כמבואר בקונט' הראיות:
כתב הרמ"ם הא דאמר דאל ירויח אלא שתות הני מילי היכא דאיכא כ"ד דפרשי לכלהו מוכרין לזבוני הכי אבל אי כל חד וחד מזבין בכל מה דיכיל לא מחייב האי לאודיה לזבוני בזול דכי שלמי פירי דידיה מזבני אחריני ביוקר ואפסדוהי לאודי' בידים לא מפסדינן:
ב ומכאן דאמר הכא דכיון דכולהו לזריעה קיימי חייב באחריותו דקדק מיי' דמי שלקח מקח מחבירו ומודיעו שמוליכו למדינה פלונית למוכרו שם ואחר שהוליכו שם מצא בו מום אינו יכול לומר החזר לי מקחי כאן אלא מחזיר לו הדמים והמוכר מטפל בו להביאו או למוכרו שם ואפי' נגנב או נאבד אחרי שהודיעו הרי הוא ברשות מוכר אבל אם לא הודיעו שרוצה להוליכו שם והוליכו שם ומצא בו שום מום הרי הוא ברשות הלוקח עד שיחזיר המקח במומו למוכר והלוקח מקח ונמצא בו מום ואבד או נגנב אח"כ הרי הוא ברשות לוקח ואם התליע או נפסד מחמת המום הרי הוא ברשות מוכר היה לו לסודיעו למוכר ולא הודיעו הרי הוא ברשות לוקח והרמ"ם כתב ואם המוכר ידע שהיה בו מום חייב אף בהוצאה שהוציא הלוקח להוליכו למקום פלוני משום דינא דגרמי אבל אם לא היה מוכר מכיר במום או ההוצאה שצריך להוציא עליו להביאו משעת שנגלה המום הוא על המוכר כיון דלצורך המוכר הוא ואין הלוקח חייב אלא בטירחא בעלמא אבל בהוצאה דהולכה אלוקח הוא . והא דאמר דכל שאר הזרעים אע"פ דרובן לזריעה זבני אינו חייב באחריותן כתב הרמ"ה דוקא שכבר פרע המעות אין מוציאין מידו בשביל הרוב אבל אם המעות עדיין ביד הלוקח כיון דרובא וחזקה מסייעין לו אין מוציאין מידו ואם פירש לזריעה אז חייב באחריותן אפי' בחיטין :

הגהות מא"י

[א] תיבת נותנים רשום למחוק : [ב] נ"ב בו לחם : [ג] נ"ב שהוא טוב מאד : [ד] נ"ב ודוקא זרע פשתן משום דחזי לאכילה אבל זרעוני גינה כגון זרע כרוב וקפלוט דאינו נאכל כלל חייב באחריות שרשב"ג וכו' : [ה] נ"ל יוקר עד הכופל : [ו] נ"ב אלא הא רשב"ג דתניא המוליך חטין לטחון ולא לתתן ועשאן סובין או מורסין כו' בהמה לטבח ונבלה חייב מפני שהוא כנושא שכר כו' רשב"ג אמר וכו':

הגהות הב"ח

(א) נ"ב מא"י:

טעות ומיהו היינו דוקא בכיוצא בזה שאלא ממש שור ושור קא תבע ליה אלא שמגלה דעתו השתא דלרדיא הוי בעי ליה אבל שאל לו למד ואחר כך אמר דבקר נמי הוה בעי מיניה התם אמרינן דאין הדמים ראיה לחייב לו ענין שלא שאל לו דשני גופין ניהו ואיכא נמי דקרו לכל חד שם באפיה נפשיה לגמד למד ולבקר בקר : [ד] לטרחא יתירתא . משמע דאע"ג דלא הוי בטול מקח בשביל דמים דהא שוה כדמים דיהיב עליה מ"מ מצי למימר ליה דלא בעי למטרח הכא למזבן ליה : אי דליכא לאשתלומי . משמע מהכא דהיכא דלית ליה זוזי למוכר לא מצי למימר ליה הרי שלך לפניך טרח

נר מצוה

צריכא דאייקר בישרא וקם כרידיא [א] *ואי ליכא לאישתלומי מיניה לשקול תורא בזוזיה דאמרי אינשי ממארי רשותך פארי אפרע [ב] דאיכא לאישתלומי מיניה רב אמר הרי זה מקח טעות זיל בתר רובא א ורובא לרידיא זבני ושמואל אמר כי אזלינן בתר רובא באיסורא אבל בממונא לא אזלינן בתר רובא והלכתא כשמואל ומדמקשינן ואי ליכא לאישתלומי מיניה לשקול תורא בזוזיה ומפרקי' דאיכא לאישתלומי מיניה שמעינן ב דהיכא דאית ליה לאיניש זוזי גבי חבריה ואמר ליה שקול מינאי מטלטלא או מידי אחריני בזוזך ואיכא גביה זוזי לאו כל כמיניה דיהיב ליה מטלטלי בזוזיה אלא יהיב ליה זוזי כדאית ליה גביה °גרסינן בפרק אלו טריפות* ת"ר ג מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד כשרה משני צדדין פסולה נמצא עליה קורט דם בידוע שהיא קודם שחיטה לא נמצא עליה קורט דם בידוע שהיא לאחר שחיטה הוגלד פי המכה בידוע שהיא ג' ימים קודם שחיטה לא הוגלד פי המכה המוציא מחבירו עליו הראיה *למאי נפקא מיניה למקח וממכר להודיע כי מקח טעות הוא ושנינו בבכורות בפרק כל פסולי המוקדשין* ג השוחט ד את הבכור ומכרו ונודע שלא הראהו מה שאכלו אכלו ויחזיר להן את הדמים ומה שלא אכלו יקבר ויחזיר להן את הדמים השוחט את הפרה ומכרה ונודע שהיא טרפה מה שאכלו אכלו ויחזיר להן את הדמים ומה שלא אכלו יחזיר את הבשר ויחזיר להן את הדמים מכרוהו לעובד כוכבים או הטילוהו לכלבים ישלמו לו דמי טריפה ות"ר המוכר ה בשר לחבירו ונמצא בשר בכור פירות ונמצאו טבלים יין ונמצא יין נסך מה שאכלו אכלו ויחזיר להן את הדמים וכו' ותניא* המוכר עבד לחבירו ונמצא גנב או ו קוביוסטוס הגיעו ליסטים מזויין או מוכתב למלכות אומר לו הרי שלך לפניך : **מתני'** *ה המוכר פירות לחבירו הרי זה מקבל עליו רובע טינופת לסאה תאנים מקבל עליו עשר מתליעות למאה מרתף של יין מקבל עליו עשר קוססות למאה קנקנים בשרון מקבל עליו עשר פוטסות למאה : **גמ'** *תניא המוכר פירות לחבירו חטין מקבל עליו רובע

קטנית

רש"י

אי דמי רידיא יתירים על דמי ניכסתא וניחזי בדמים אי דמי רידיא יהיב או דמי ניכסתא : ואי דליכא. מעות מזומנים למוכר לאישתלומי מיניה לוקח אמאי אמר רב ה"ז מקח [טעות] ויחזיר השור לעצב תורא לעצמו בזוזי : ממארי רשותא. מבעל חובך תרגום לא תהיה לו כנושה מתרגמי' כרשיא : פארי. סובין בשווייהו : באיסורא. כגון ט' חנויות מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבלה: לא אזלינן בתר רובא. אלא אחר המוחזק אם יש לו טענה טובה : בעובי בית הכוסות. מקום יש בראש הכרס סמוך להמסס והוא עב כפול שני כפלים דובלי"ם בלע"ז ונמצאת מחט תחובה באותו עב : מצד אחד. שאין המחט אלא בפנים כשירה שאין זה נקב : שהיא קודם שחיטה. וטריפה : [שהוא] לאחר השחיטה. וכשירה : ג' ימים קודם שחיטה. ואם לקחה טבח זה תוך ג' ימים מקח טעות הוא ויחזיר הדמים ללוקח דמקח טעות הוא כי מכר לו טריפה: לא הוגלד פי המכה. זה אמר עד שלא לקחתי ניקב וזה אומר משמכרתי המע"ה : למקח וממכר כדפרישית : נודע שלא הראהו. לחכם : אם נמצא שהיה גנב. מקודם : קוביוסטוס. גונב נפשות : הגיעו. ללוקח ואין כאן מקח טעות : ליסטים מזויין. הורג נפשות וסופו ליהרג : או נכתב. ליהרג : הרי שלך [לפניך]. דגברא קטילא זבין ליה ורישא מפרש בגמ' טעמא דלכך הגיעו דכולהו איתנהו הכי ואין כאן מקח טעות וכלהו הני אית בהו : **מתני'** המקבל פירות. שקנה תבואה מחבירו הלוקח מקבל עליו רובע טינופת לסאה דדרך תבואה בכך ולא יותר : י' מתליעות לק'. וה"ה אחד לעשרה: קוססות. יין רע כמו פריו יקוסס [ג] : בשרון. כלומר באותו מלכות : פיטסות. *יין רע : **גמ'** חטין. אם מוכר לו חטין מקבל עליו לוקח רובע קטנית דדרך קטניות לגדל בחטין ונישובת בשעורין ועפרוריות בעדשים :

ניסובת

וזבין אלא יפרע ממטלטלי אבל אי אית ליה זוזי בעי למיתן ליה זוזי וכי היכי דאמרינן הכא בלוקח ה"ה מבעל חוב דהא מקח דהוה בטל הוו הדמים חוב עליה דמוכר ונראה דהיכא דלית ליה למוכר זוזי ואית ליה קרקעות ומטלטלין מטלטלין יהיב ליה קרקעות לא יהיב ליה דכיון דאי הו"ל זוזי יהיב זוזי מטלטלים דחשיבי בתר כספא טפי יהיב ליה ודעת הגאונים ז"ל שמקבל חרס סתם שאין לו מעות או מטלטלין קודם שיפרענו בקרקע [או כל היכא] דפרע במטלטלין ע"פ שומת ב"ד וכתב ר"ת ז"ל דבשכירות פועל אפילו לית ליה זוזי בעי ליה למטרח ולמזבן ולפרוע הפועל דתנן בפרק הבית והעליה [דף קיח.] השוכר את הפועל לעשות עמו בתבן ובקש ואמר לו טול מה שעשית בשכרך אין שומעין לו ואמרי' בגמ' מהו דתימא כיון דאית ליה אגרא גביה שמעינן ליה דאמרי אינשי ממארי רשותך פארי אפרע קמ"ל ובשום דוכתא לא איתמר האי טעמא אלא היכא דלית ליה זוזי ופירושא דמילתא מבעל חובך סובין תפרע . כלומר לפחות כיון שאין לו יותר לא תהיה לו כנושה מתרגמינן כרשיא ולענין נזקין העלו הרבה מן המפרשים דמצי למיתן ליה אפילו קרקעות ואפילו ה"ל זוזי *)ובלבד שיהיה הקרקע עידית דמיטב אמר רחמנא אבל מדברי הרמב"ם ז"ל נראה דכיון דאית ליה מטלטלין מטלטלין יהיב ליה: כשאינו אלא מצד האחד הצד השני מגין עליו וכשרה : נמצא עליה קורט דם . דוקא היכא דאיכא מחט שיכול הדם להתעכב ולהסתבך בו הוא דמחלקינן בהכי אבל בנקבים בלא מחט לא הלכך כי ליכא דם [ואיכא מחט] בידוע שלאחר שחיטה נתחב בו המחט וכשרה : הוגלד פי המכה . כלומר שעלה עליה קרום . ולפיכך בעי מאי נפקא מינה כיון דאפילו הוגלד טרפה : ופירוש למקח וממכר . דאם מכרן אתמול או שלשום חייב להחזיר לו הדמים דטרפה מכר ואם לא הוגלד כיון שלקחה תוך ג' ימים אינו ידוע אם נטרפה קודם שלקחה או אחר שלקחה הלכך המוציא מחבירו עליו הראיה אם הלוקח לא נתן לו דמים עדיין יטעון שבהמה טרפה מכר לו ואם נתן כבר המעות לא יוכל להוציאה מתחת ידו בטענה זו שהמוציא מחברו עליו הראיה : בכור בזמן הזה אסור באכילה אפילו לכהן עד שיהיה בו מום קבוע לראיית מומחה לפי שהוא כקדשים בחוץ ואם זה הכהן מכרו בחזקת מום קודם שיראה חכם את מומו קנסינן ליה לכהן אע"פ שאכלו הלוקחין מן הבשר שיחזיר להם הדמים ומה שיותר מן הבשר יקבר כדין פסולי המוקדשין דבעי קבורה ויחזיר להם הדמים : וכן הדין בקצב שמכר טרפה לישראל במזיד דקנסינן ליה אבל לא קנסינן ליה במה שהוא של עצמו ולפיכך מה שלא אכל יחזיר לו הבשר ואע"ג דהיכא דלא סר סכיניה קמי חכם ונמצאת פגומה [חולין דף יח.] מכריזין אבשריה שהיא נבילה דאפילו לעובד כוכבים לא מזדבן אפשר דטעמא דמילתא משום דאיכא תרתי איסורא וזיונא דת"ח הלכך קנסינן ליה טפי : דמי טריפה . הלכך המוכר מחזיר להם המותר שנתנו לו על דמי בשר בזול שהוא דמי טריפה : **המוכר** עבדו לחבירו . כל העבדים בסתם הם בחזקת גנבים ומשחקי קוביא והלוקח [יודע כבר] : ונמצא שהוא גנב או קוביוסטוס . לא מצי לומר ליה הרי שלך לפניך כי הטעיתני . אבל לסטים מזויין או שכבר הוא מוכתב למלכות על שהרג ולפיכך א"כ גברא קטילא ודאי הוא שהלוקח אינו נותן דמיו בעבד כזה הלכך אומר לו הרי שלך לפניך והב לי זוזאי אע"פ דבשעת לקיחה לא פירש לו הלוקח ולא מידי . והא דאמרינן בגיטין [דף פו.] שהתקין רב יהודה בשטר מכר של עבדים שצריך למכתב המוכר האי עבדא דנן עטיר ופטיר מעדורי מלכא ומלכתא הסיא לשופרא דשטרא דבלאו הכי נמי מדינא חייב באחריותו והא דפירשנו הכא טעמא משום דכל העבדים הכי איתנהו משום דאי לא הוי הכי כולהו אלא רובא לבד כיון דקי"ל כשמואל דאמר דאין הולכין בממון אחר הרוב א"כ הוו כפלגא ופלגא והיכי אמרינן הגיעו אדרבה לימא ליה הרי שלך לפניך דהכא לא מצי למימר מוכר ללוקח היה לך לפרש דפשיטא דאם נמצא בעל מום דהוי מקח טעות דמום מבטל מקח היכא דלא נודע ללוקח וכדאמרינן לקמן [דף צג.] איהו אפירי שפירי יהיב זוזי ואין לך מום גדול מזה : מייתינא הכא בגמ' [דף נג.] הא דפרק שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה ואינו ידוע אם עד שלא ילדה ופטור מלשלם חצי נזק על העובר אם משנגחה ילדה וחייב לשלם חצי נזק על העובר ומסקינן דקי"ל כרבנן דאמרי המוציא מחבירו עליו הראיה וכן בענין אומדנא לא אזלינן בממונא בתר אומדנא לחייב אלא בכולהו אמרינן המע"ה כדתניא [שם] שור שהיה רועה ע"ג הנהר ונמצא שור הרוג בצדו אף על פי שזה מנוגח וזה מועד ליגח זה מנושך וזה העומד בצדו מועד לישך אין אומרים זה נגחו וזה נשכו : **מתני'** הלוקח יש לו לקבל פירות עם גרעון זה משום דאורחא דפירות הלו בהכי וסתם לוקח מחיל עליה הלכך באתרא דליכא מנהגא בדברים אלו יקבל רובע הקב מקטנית לסאה חטין וכדאיתא בגמרא וכן למאה תאנים עשר תאנים פחותות וכן כשימכור לו מרתף של יין ואמר לו סתם מרתף של יין אני מוכר לך יקבל למאה קנקנים יין חשוב עשר מיין קוסס שהוא יין גרוע : בשרון . שם מקום שלא היה בו מנהג אבל היכא דאיכא מנהג הכל כמנהג המדינה . כך העלה רי"ף וגדולי המפרשים : פטסאות . הם

כדים

*) כ"כ התוס' בפ' שור שנגח את הפרה

שלטי הגבורים

א כתב הרמ"ה לא מבעיא אם רובא לרדיא זבני דאיכא רובא דמסייע לחזקת הממון דאמר המע"ה אלא אפי' כי הדדי ניניהו חזקת ממונא עדיפא והמע"ה ואם הוא גברא דלא זבין אלא לרדיא והמוכר מכירו הוי מקח טעות אפי' לא יהיב אלא דמי בישרא דהוי כי פירש לרדיא ואי גברא דלא זבין אלא לשחיטה מסתמא לשחיטה קנאו ודיניה כשאר זביני לענין אונאה ובטול מקח ואי זבין לרדיא ושחיטה ואיכא הוכחה בדמים הדמים מודיעין ואע"ג דקי"ל כרבנן שאין הדמים ראיה ה"מ גבי למד בקר שהדמים מכחישין את עיקר הלשון דעיקר לשון בני אדם קורין לעגל בלא בקר למד אבל הכא בין לשחיטה בין לרדיא נקרא שור לכ"ע והולכין אחר הודעת דמים :

ב הא דאמרי' וכי אית ליה זוזי יהיב ליה זוזי בעל כרחיה היינו דוקא היכא שיש לו זוזי אבל אי לית ליה זוזי נותן לו מטלטלין אין לו מטלטלין ולא מעות נותן לו קרקע אם יש לו ואע"פ שמדברי ר"ת ולשונו שהביא המרדכי פ"ק דב"ק דכשאין לו מעות ויש לו מטלטלין וקרקע שיש לו ליתן מן הקרקע ולא מן המטלטלין עד שיהיה לו גם קרקע מ"מ אין הלשון הוא דוקא וכבר הביא סמ"ג עשין ע"ג דברי ר"ת וכתב דמטלטלים קודמים להגבות מהם לבע"ח אפי' יש לו גם קרקע והכי מסתבר וכן כתבו כל הפוסקים ויהיב הר"ן בשם הרמ"ה שם פ"ק דב"ק טעמא רבה דמטלטלין קודמין כי דמיהם מצוין יותר בנקל בלא הכרזה ואם ראובן מכר כל שדותיו לשמעון וחזר שמעון ומכר שדה אחת מהן ללוי ובא בע"ח של ראובן לגבות רצה בע"ח לגבות משמעון גובה רצה לגבות מלוי גובה איכא פלוגתא בין רש"י והרא"ש ובעל העיטור שהביא דבריו מ"מ פי"ט מהל' מלוה וטור ח"מ סי' קי"ט וכן סמ"ג עשין נ"ד והגהות מיי' בשם ר"י:

ג דין מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות עי' בפ' הזהב :

ד פשוט בפרק ד' וה' דהנותן מעות בדבר שיודע בודאי שאין אותם דמים יכולין לעשות קנין אינו יכול לטעון שיחזיר לו מעותיו דהוא היה יודע בזה קודם לכן ובודאי גמר ונתן לשם מתנה מיהו מלתא דברור לן שהוא היה יודע בו ולא היה יכול לטעון כגון המקדש אחותו שיודע בודאי שאין קדושין תופסין בה וגמר ונתן לשם מתנה אבל דבר שהוא תלוי בדין דאיכא לומר שהנותן המעות טעה שהיה סבור שהקנין היה טוב ונמצא בהיפך אז לא אמרי' דגמר ויהיב לשם מתנה דאיכא לומר הטעם דלאו כ"ע דינא גמירי ומש"ה אמרי' בתוספתא דהקונה שור שנגמר דינו הוי מקח טעות אפי' דידע שנגח ונגמר דינו לפי דאיכא למימר שהוא לא היה בקי בדין זה דשור הנסקל והיה סבור דיכול להשהותו לעשות בו מלאכתו או אפי' לשוחטו סבור דשרי ונראה דה"ה לכל כיוצא בזה :

ה כתב מיי' כל שהסכימו עליו בני המדינה שהוא מום ומחזירין בו המקח מחזירין וכל שהסכימו עליו שאינו מום אין מחזירין עליו אא"כ פירש שכל הנושא ונותן סתם על מנהג המדינה הוא סומך וכל הלוקח סתם אין דעתו אלא דבר שלם בלי מום ואפי' אם פירש המוכר ע"מ שאין אתה חוזר עלי במום הרי זה חוזר עד שיפרש המום שבמכרו וימחול הלוקח או עד שיאמר לו כל מום שימצא במקח זה שיפחת דמיו עד כך וכך קבלתי אותו שהמוחל צריך לידע הדבר שמוחל ויפרש אותו ע"כ וזה נוטה לצד דבריו שכתב שאין אדם מקנה לחבירו דבר שאין לו קצבה ואני כתבתי למעלה שלדעת הרא"ש יכול להקנותו וה"ה שיכול למחול : ו פירש"י קוביוסטוס גונב נפשות וכ"כ מיי' פט"ו מהל' מכירה י"מ דגונב נפשות חשוב כמו מוכתב למלכות ופי' קוביוסטוס הוא משחק בקוביא וכן פי' ר"ת : כתב מיי' בפט"ז מהל' מכירה וכן כל מוכר כל דבר שאסור לאכול מה"ת כך הוא דינו בין שהוא בלאו בין שהוא בכרת אבל אם הוא אסור לאכול מדברי סופרים אם הפירות קיימים מחזיר הפירות ואם אכלן אין המוכר מחזיר לו כלום וכל איסורי הנאה בין מן התורה בין מדבריהם מחזיר לו הדמים ואין להם דין מכירה :

עין משפט

א מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' קיט :
ב מיי' פ"ו מהל' שחיטה ופ"ב מהלכות מכירה סמג עשין פב טור ח"מ סי' רלב וטור י"ד סי' מא :
ג מיי' פט"ז מהל' מכירה סמג לאוין קע טור ח"מ סי' רלב :
ד מיי' פט"ו שם סמג לאוין קסח טור ח"מ סי' רלב :
ה מיי' פי"ח שם סמג לאוין קע טור ח"מ סי' רכ :

רש"י בחולין (דף נא.) לא גרים למאי נ"מ למו"מ (ג"א)

נ"ל כדים רעים

מכלתין דף צב:

הגהות מא"י

[א] נ"ב אי הכי מאי נפקא מינה נ"מ לטירחא. פי' טורח מכירת השור לשוחטו ולמכור הבשר : [ב] נ"ב לא צריכא: [ג] נ"ב ויבש דיחוקא: [ד] נ"ב שייך לגמ' :

א מיי' פי"ז מהל' מכירה טוש"ע חו"מ סי' רל:

כדים שאין מתקיים בהם היין זמן מרובה מפני שהם רעועין קצת אבל מ"מ אינן שבורים ורעועים ממש דא"כ אפילו אחת לא מקבל והכי אמרינן בגמ' [דף צז:] פטסאות נאות ומגופרות. כלומר שהגפרית סותם השבר ומחברו קצת: ואיתא בתוספתא [פרק ו דב"ב] וכן בפר"ח ז"ל שנא יתר על כ' מחזיר את השאר ונוטל את הדמים ממנו. ור"ל דיתר מי' פטסאות מחזיר דוקא זה השאר אבל לא העשר דליכא למימר ערובי עריב כדי דקנסינן [ג] כמו גבי טנופות [בדף צד.] והא דתנן עשר מתליעות למאה ועשר פטסאות למאה משום דאכתי שם תאנים ושם קנקנים עליהם וחזו למלתייהו קצת לאפוקי היכא דלא חזו למלתייהו קצת דלא מקבל ליה אפילו חדא ועשרה למאה דנקט ה"ה לפי חשבון זה כשלוקח יותר או פחות. הריטב"א ז"ל: נישובת. שם [פסולת] כמו קש שהרוח מנשבן לשעורין: רובע עפרורית לעדשים. דרך עדשים להיות בהם עפרורית משום דעוקרן בשרשיו ודרך [שאר] מינים אלו שמעורבים ממינים אלו ולא מעפרורית הילכך לא מחיל לוקח אם יש בהם רובע עפרורית לסאה אבל פחות מרובע אפשר שמעורב בו ומחיל: הלכך הנוטל צרור מגורן חבירו אף על פי שלא גזל מידי מ"מ גורם לו נזק שהיה יכול למכרו בחטין כיון שהיה מעורב בו מעצמו ואסור להחזירו בידים וכל כה"ג קי"ל בב"ק (דף ק.) כר"מ דדאין דינא דגרמי משום דהשתא גורם ליה ומזיק ליה אבל הא דקי"ל [ב"ב סוף דף כב:] דגרמא בניזקין

נר מצוה

רש"י

נישובת. קש שמנשב הרוח: ולא מוקים ליה אהאי שיעורא. שיאמר הרובע כבר מחלת[א]: אפירי שפירי יהיב. ולא מחיל טינופת כלל: [ב] וכיון דטרח טרח בכולו. דקל הוא לגמור הניפוי ולא מחיל ומ"מ היכא דליכא אלא רובע ובא לנפות בטלה דעתו: ואיהו דעריב. המוכר ונפקא מיניה דאי ידעינן אם לא עריב אפילו טפי מרובע הוי מחילה: צרור. עפרורית: נותן לו דמי חטין. כי הזיק לו דאיהו היה מוכרו עם העפרורית ולחזור ולערב אינו יכול כי הוא עושה עול בידים וכתיב לא תעשו עול אבל מה שנתערב כבר היה מוכר עם החטין כמלא שאותן צרורות הוו שוין למכור כמו החטין: אבל למקפה. ליתן לתבשיל לקדירה לזה צריך להיות יין טוב ומתקיים הרבה שמעט מעט מסתפקין ממנו: נותן

קטנית לסאה שעורים מקבל עליו רובע נישובת לסאה עדשים מקבל עליו רובע °עפרורית א לסאה *הני שיעורי כולה באתרא דליכא (לשון הרי"ף (ג"א)) מנהגא אבל באתרא דאיכא מנהגא עבדינן כמנהגא דקיימא לן בכל כהאי גוונא הכל כמנהג המדינה א"ר הונא אם בא לנפות מנפה את כולן דהיכא דאיכא עפרא טפי מהאי שיעורא הואיל ונתחייב לנפות מנפה ליה לכוליה עפרא ולא מוקים ליה אהאי שיעורא דמתני' אמרי לה דינא ואמרי לה קנסא אמרי לה דינא מאן דיהיב זוזי אפירי שפירי יהיב ורובע לא טרח איניש יתיר מרובע טרח איניש וכיון דטרח טרח בכוליה ואמרי לה קנסא רובע שביח יתיר מרובע לא שביח ואיהו הוא

דף צג: דעריב וכיון דעריב קנסוה רבנן בכוליה: *אמר רבה בר חייא קטספאה משמי' דרב הבורר צרור מתוך גרנו של חבירו נותן לו דמי חטין דאי שביק להו הוו מזדבני אגב חיטייהו: **מרתף של יין מקבל עליו עשר קוססות למאה והני (תמיד)
דף צה. מילי בדלא ב א"ל למקפה אבל א"ל למקפה נותן לו יין שבולו יפה דתני רב זביד

פטור הייגו כגון שולח הבערה ביד חרש שוטה וקטן דהשתא לא מזק ליה ממש בענין זה כמות שהוא ופעולה אחרת היא אע"פ דקיימא לן [ב"ק דף נח:] דדבר הגורם לממון לאו ממון הוא הייגו גבי חמץ שעבר עליו הפסח שאינו שוה פרוטה לשום אדם ואינו נמכר בממון אלא שגזלן שגזלו קודם הפסח מיפטר מפני שלא עשה בו שום שנוי ואומר לו הרי שלך לפניך אבל הכא כיון שהדין נותן שאין לו לנפותו ונמכר במקום חטין הרי שוה ממון ועפר הנמכר בממון כגון עפרות זהב הוא והיזק ניכר הוא ואפילו למאן דלא דאין דינא דגרמי מודה בהא: **אמר** רב הונא. טעמא דמקבל לוקח רובע קטנית או פחות מרובע עפרורית הייגו משום שאין דרך שיטרח מוכר להסיר דבר מועט כזה דילא שכרו בהפסדו והייגו דשתיק מיניה לוקח אבל בשיש בו יותר מרובע דרך הוא להקפיד בו ויש למוכר לטרוח ולהסיכן וכיון שיש לו לטרוח באותו מותר ינפה את כולו דלא הוי טרחא כולי האי לגמור כיון שהתחיל בו כבר: ואמרי לה קנסא. כלומר דאי לאו דליכא למיחש שמא עירבו בידים כיון דאית ביה מותר שאינו נהוג ודאי היה מקבלו אותו רובע אבל השתא שעשה עול שערב אותו בידים קנסינן ליה אפילו באותו רובע ומיהו להאי לישנא היכא דבריר לן שלא עירב בו ולא מידי יש לו ללוקח לקבל אותו רובע דליתא להאי קנסא ונפקא מינה נמי דלא קנסינן *ביה בבבל ותו נפקא לן אי קנסא הוא דלא ילפינן מיניה לעלמא וכי האי לישנא בתרא קי"ל כיון דלא אתברר בגמרא כחד מינייהו משום שהוא קולא לנתבע ובספיקא דממונא הכי הוא דינא להקל על הנתבע שהוא מוחזק ואם נתן כבר לוקח דמים אם כן המוכר הוא הנתבע [ד] אבל אם לא נתן הדמים עדיין לוקח הוי נתבע דמצי אמר למקח כזה לא נתכוונתי*): לקולא דמוכר אזלינן דאית ליה חזקה דממונא כי על הלוקח לברר מה שמכר לו ואפילו לא פרע עדיין מעות אם עשה משיכה מוציאין ממנו הריטב"א ז"ל וכ"ל שלא אמר הרב ז"ל אלא במרתף וכיוצא בו שיש לו ללוקח לברר אבל במוכר פירות שאין דרך שיהיה בהם תערובת יותר מן השיעור אין עליו לברר כלום הלכך כל היכא שלא נתן דמים מצי למימר למקח כזה לא נתכוונתי: מייתי הכא בגמ' [דף לד:] הא דאמרינן שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים זה אומר מאתים שלי וזה אומר מאתים שלי נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו ואוקמוה במקומה [בב"מ דף לז.] שהפקידו לו המעות שניהם יחד בכרך אחד לפי שעתה לא הוי פושע שיכתוב שם כל אחד בכיס שלו ומש"ה ישאר המנה בידו עד שיודה אחד מהם או עד שיבא אליהו: מרתף יין למקפה. ר"ל לצורך תבשיל מפני שמסתפקין ממנו מעט מעט צריך שיהיה חשוב מאד כדי שלא יתקלקל ויחמיץ אבל אי לא אמר למקפה אלא מרתף יין סתמא משמע יין חשוב כדרכו שיש עשר קוססות לק' חביות של יין חשוב וכשאמר יין זה למקפה איכא חדא לטיבותא שאמר למקפה וחדא לריעותא שאמר זה משמע גרוע כמות שהוא הלכך הוי כיין סתמא שאמרן שצריך שיהיה כולו חשוב מלבד עשר קוססות למאה וכשאמר יין זה ולא למקפה נותן לו יין גרוע שאינו נמכר אלא בחנות שרגילין ללכת שם הקונים ולא אמר יין אלא למעט חומץ. ונראים לי דברי רשב"ס ז"ל דכל שהזכיר למקפה אינו אלא יין יפה ואפילו אמר מרתף זה הריטב"א ז"ל וכשלא הזכיר לו יין [ולא מקפה] כלל אלא אמר מרתף זה לבד אז אפילו חומץ במשמע ומשום דקי"ל [פסחים דף עד:] דכל דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל וקי"ל דספק ממונא קולא לנתבע לא כתבתי אלא טעמא דמאן דמיקל ואמר דביין סתמא מקבל עשר קוססות למאה שהוא תועלת למוכר שהוא נתבע וריש' דברייתא חסורי מחסרא וכדכתיבנא: **גרסי'** בגמ' [ב"ב דף צה:] אמר רב יהודה (אמר שמואל) יין הנמכר בחנות מברכין עליו ב"פ הגפן אמר רב זביד [מודה] רב יהודה בפרלימין דמזבן אקרנתא שמברך עליו שהכל כדתניא על הפת שעיפשה ועל היין שהקרים ועל תבשיל שעברה צורתו אומר שהכל נהיה בדברו א"ל אביי לרב יוסף הא רב יהודה *מר היכא סבירא ליה א"ל אנא מתני' ידענא דתניא הבודק את החבית להיות מפרים עליה תרומה ואח"כ נמצאת חומץ כל ג' ימים [ה] ודאי מכאן ואילך ספק [ו] מאי קאמר א"ל ר' יוחנן ה"ק כל ג' ימים הראשונים ודאי יין מכאן ואילך ספק [ז] מ"ט חמרא מעלויה עקר והאי אטעמיה ולא עקר ות"ל בתר דאטעמית עקר הוה ליה ריחיה חלא וטעמיה חמרא וריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא דרומאי מתנו משמיה דר' יהושע ב"ל ראשונים ודאי יין [ח] אחרונים ודאי חומץ כו' הא גופא קשיא אמרת ראשונים ודאי יין אלמא ריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא והדר אמרת אחרונים ודאי חומץ אלמא ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא הכא במ"ע כגון דאיסתכח חלא [ט] סופתקא דאי לאו דעקר תלתא יומין לא היה משתכח חלא סופתקא. [י] פשיטא להו דכל יין אינו מחמיץ עד שיעבור עליו שלשה ימים דבתוך ג' ימים מתחזק והולך עד שהוא חומץ הלכך כשטועמו והוא חמרא ודאי כל שלשה ימים הוא יין אם כן צריך לומר דריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא דאם לא כן כיון דבתוך ג' אפשר היה ריחיה חלא אמאי קאמר שהוא ודאי יין וכן הדין אם ג' ימים אחרונים הם ודאי חומץ שהיה צ"ל שריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא דאל"כ מנא לך שהיה חומץ אימא השתא הוא דגמר ונעשה חומץ וקי"ל כרב יהודה דמברך איין שבחנות ב"פ הגפן לבד מפרלימין שמברך שהכל משום שהקרים טפי ונראה דריחיה חלא וטעמיה חמרא הוא יין שבחנות וריחיה חלא וטעמיה חלא הוא פרלימא והייגו דמיא להא דר' יוחנן דאמר ריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא וקיימא לן כוותיה שהאי רומאי אמרו [כ] הכי משמיה דריב"ל ועוד דבע"ז (דף סו:) פליגי אביי ורבא גבי חלא בגו חמרא דרבא סבר ריחיה וטעמיה חמרא חמרא ופליג עליה אביי וקי"ל כרבא הלכך כשנמצא חומץ לא אמרינן ג' ימים יש שהוא ודאי חומץ אלא ודאי בסופתקא כלומר שהוא חזק מאד ונפקא מינה דאי נגע בו עובד כוכבים תוך ג' ימים שאין נסך מחמת נגיעה זו ואינו אוסר דודאי חומץ הוה למפרע ג' ימים: ***איתמר*** המוכר הבית של יין לחבירו והחמיצה אמר רב שלשה ימים הראשונים ברשות מוכר מכאן ואילך ברשות לוקח ושמואל אמר חמרא אכתפא דגברא שוור עבד רב יוסף עובדא בשכרא כוותיה דרב בחמרא כוותיה דשמואל. [נ] הלוקח חבית יין ולא אמר דבעי ליה למקפה אם החמיצה תוך ג' ימים שקנאה ודאי ברשות מוכר החמיצה דה"א שיהיה חומץ גמור אם לא התחיל כבר החמוצו ג' ימים ואפילו שטעמו לוקח כשלקחו ולא הרגיש בו שום חמוץ אינה ראיה ובודאי ברשות מוכר החמיצה הלכך במקום יין נתן לו חומץ והוי מקח טעות אבל אם החמיץ מג' ימים ואילך ברשות לוקח הוא דאינו ידוע בודאי ברשות מי החמיץ והמוציא מחבירו עליו הראיה ושמואל אמר כיון שהיין מתנועע בטלטול הכתפים כשמביאים אותו מרשות מוכר לרשות לוקח הלכך אימא דבטלטול זה נתקלקלה ואפילו החמיץ תוך ג' ברשות לוקח הוא ואע"פ שהוא בקנקנו דמוכר דאילו בקנקנו דלוקח אפילו א"ל למקפה הוי ברשות לוקח דמצי א"ל מוכר קנקנך החמיצה אבל אמר לו למקפה והיין בקנקנו של מוכר בהא לא אמר שמואל שהטלטול גורם דיין המתקיים בטלטול היה צריך שיתן לו כיון דא"ל למקפה והלכתא כעובדא דרב יוסף דשכר אינו מתקלקל כל כך ע"י טלטול כיין הלכך בשכר קי"ל כרב ובחמרא כשמואל: [דף צו:] **תנו** רבנן אחד שכר תמרים ואחד שכר שעורים ואחד שמרי יין מברך עליהם שהכל נהיה בדברו וכו' אחרים אומרים שמרים שיש בהם טעם יין מברך עליהם בפה"ג רבה ורב יוסף אמרי תרוייהו אין הלכה כאחרים אמר רבה רמא תלתא ואייתי תלתא כ"ע לאו כלום הוא רמא תלתא ואייתי ארבעה חמרא מעליא הוא דרבה לטעמיה דאמר רבה כל חמרא דלא

*) [נראה שצ"ל לא נתכוונתי ואפ"ה לקולא דמוכר אזלי' כו' והכתובת פסים כתב שזה טעות אחרת ודוחק] (ג"א)

עיין בספר פלפלא חריפתא על הרא"ש שמביא גי' ...

[דף צו.] הא רב יהודה הא רב חסדא מר היכא ס"ל כו' כנ"ל (ג"א)

שלטי הגבורים

א כתב מיי' ובשאר פירות שלא הוזכרו כאן מקבל עליו רובע טנופת לכל סאה וכתב הרמ"ה דוקא דא"ל פירות סתם ולא א"ל אלו או שאמר פירות יפות אלו אבל אם אמר לו פירות אלו ולא אמר יפות אפי' כולן מתליעות סגינו והוא שיהיה כיוצא בהן נמכרים בשוק לאכילה ואי אמר ליה פירות יפות ולא אמר אלו נותן פירות שכולן יפות:

ב הלוקח יין למכור בחנות דאמר אם שנה בו הלוקח דפטור המוכר כתב רב האי ה"ה היכא דלא אמר לו למקפה שאנו אומרים שאינו חייב באחריות משום דא"ל לא איבעי לך לשהויי ה"מ היכא דשהה טפי ממאי דראוי ליה לשהויי לפום שיעור יומי דאורחיה דהאי לוקח למשתי כהו שיעור הדין חמרא היכא דשתי מיניה כל יומא כי אורחיה אבל לא שהה טפי מהאי שיעורא ולא שני ביה דגרים לאחמוצי אע"ג דלא א"ל למקפה אי בקנקני דמוכר הוא חייב באחריותו ע"כ. והמקבל יין מחבירו בעיסקא דאמר הוזל או החמיץ אחריות על המוכר כתב רבינו יונה אבל הלוקח יין מחבירו אע"פ שאמר דעתי להוליכו למקום פלוני והוזל קודם שיגיע לשם המקח קיים שהרי מקחו מקח גמור אע"פ שהמוכר על דעת לעלות לארץ ישראל ולא יכול לעלות מכרו בטל במוכר בלבד אמרי' שהמוכר מתוך אונס הוא מוכר והרי נודע הדבר שלא מכר זה אלא מפני שעלה בדעתו דבר שהיה צריך לומר שמכר אבל ר"ת כתב שאין חילוק בין מוכר ללוקח וכ"כ הרמ"ה אלא שחלק דוקא שהתנה שלא יתן הדמים עד שיוליכנו למקום פלוני כיון שקנהו על דעת שלא ליתן הדמים עד שיוליכנו לאותו מקום שנמכר שם ביוקר וקודם שהגיע לשם הוזל יכול להחזירו דמסתמא דעתו היה על מנת שימצא שם השער ביוקר כמו שהורגל וכיון שהוזל קודם שהגיע שם הוי כאילו התנה על שום תנאי ולא נתקיים התנאי ע"כ:

הגהות מא"י

[א] נ"ב והמותר אשלם לך: [ב] נ"ב אלא מפני שטורח הוא לנפות בשביל דבר מועט אלא כי איכא יותר טורח הלוקח לנפות וכיון דטרח לנפות כו': [ג] נ"ב דאמרי' רובע שביח יותר מרובע לא שביח ואיהו הוא דעריב כו': [ד] נ"ב נ"ל שזה האבל כו' ע"ש או לקולא דמוכר אזלינן קאי לקמן על מרתף [אחר הי' וקי"ל דספק קולא לנתבע] ודו"ק: [ה] נ"ב פי' סמוך לבדיקה: [ו] נ"ב פי' שמא לא נמצא חומץ: [ז] נ"ב פי' שמא לא התחיל להחמיץ עד ג' ימים קודם שנמצא חומץ והשתא בשעת מציאה הוא דנעשית חומץ הלכך הוי תרומה מספק ויחזור ויתרום: [ח] נ"ב מתלמטיים ספק: [ט] נ"ב פי' דמשתכח חומץ חזק יותר מדאי שהדבר ידוע שזה ג' ימים שהתחיל להחמיץ ולסוף ג' נעשה חומץ ובג' אחרונים נתחזק מאד ונעשה סופתקא: [י] נ"ב פי' חזקה: [כ] נ"ב פי' יוחנן: [נ] נ"ב פי'

דלא דרי על חד תלתא מיא לאו חמרא הוא כי פליגי דרמא תלתא ואייתי תלתא ופלגא רבנן סברי תלתא ט"ל תלתא אפיק פש ליה פלגא ופלגא בשיתא פלגי מיא לאו כלום הוא ואחרים סברי תלתא ט"ל [ג] *תלתא ופלגא נפיק פש ליה חד כוזא וחד כוזא בתרתי ופלגא מיא כ"ש דחמרא מעליא הוא. כולה סוגיא בשמרים שנתעכרו כבר בגת וביוצא בו וה"ה לחרצנים שנתעכרו וכדמוכח בפסחים (דף מב:) אבל בשמרים וחרצנים שלא נתעכרו אלא ברגלי אדם אין הולכין בשיעור זה כי פעמים רמו בה תלתא ואתא תרתי בלבד ויהא בו טעם יין מפני שהשמרים והחרצנים עצמם בולעים נר מצוה את המים ויוצא מן היין שהיה בו ויש בו יותר מעל חד תלתא מיא הלכך הכל כפי מה שהוא וכמו שכתבתי בע"ז בשם רבותי שיחיו וכן לענין מזיגה אין הולכים ביינות שלנו למזיגה של רבא [ד] אלא כל שאין דרך בני אדם לשתות כלל בתורת יין אין עליו תורת יין לענין ברכה ולא לענין מגע יין נסך. עכ"ל הריטב"א ז"ל: [ה] תרי ופלגא נפיק. דסבירא להו כי היכי דנפיק טפי ממאי דעייל הכי נמי אפשר לומר דנפיק חמרא טפי ונשאר שם מן המים פלגא דכוס נמצא דכוס אחד של יין יצא ולא הוי אלא יותר מעל חד תרין מיא וכ"ש דחמרא מעליא הוא וכבר פסקו רבה ורב יוסף כרבנן דאין לברך בפ"ה הגפן אלא א"כ רמא תלתא ואייתי ארבעה משום דהשתא הוי הרביע יין ממש ודאי משמע דפחות מכן אין ראוי לברך עליו בפה"ג וכדאמרי' בפ' המוציא (דף עו:) כמה שיעור ברכה רובע רביעית כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית הלוג וזו היא המזיגה הגדולה אלא שעדיין יש לו טעם יין והיינו דאמרינן בנדרים (דף נה.) ובפרק (המוציא תפלין) [ובפרק כילד מעברין דף נד.] דמי האי למזיגה דרבא בריה דרב יוסף בר חמא משמע דלאו מזיגה דרובא דאינשי היא ואין לומר דבפחות מרביעית הוי חמרא מדאמרינן הכא לרבנן ופלגא בשיתא פלגי מיא לאו חמרא הוא [ו] מדלא נקט רבא לענין בפה"ג אלא ברמא תלתא ואתא ד' משמע דבפחות מכן לאו כלום הוא ומשום אחרים דמחשבי ברמא תלתא ונפיק תלתא ופלגא הוא דנקטי. מהכא דאמרינן דברמא תלתא ואיתי תלתא לאו כלום הוא משמע דאי רמא מיא בתוך שמרי יין ולא נפיק אלא כמה דרמא ביה דהני שמרים פסולת גמור נינהו ואין להם דין יין כלל ואפילו יש בהם טעם יין קיוהא בעלמא הוא הלכך אם נגע בהם עובד כוכבים לית בהם איסור וכן לגבי טבל אין בפסולת איסור משום טבל דאפילו בפירות של תרומה שנינו [פרק יא דתרומות מ"ה] המורסן מותר וכו'. בתוספות כתבו שמכאן הורה ר"ת להתיר על עובד כוכבים שהיה רוחץ חבית של שמרי יין ומיהו לכתחלה אין לעשות כן ועוד אמרו בגמ' [דף צז.] אמר רב זוטרא בר טוביה אין אומרים קדוש היום אלא על היין הראוי לנסך ע"ג המזבח למעוטי מאי למעוטי [דף צז:] יין שריחו רע ואי בעית אימא למעוטי מגולה ואע"ג דעבריה במסננת כר' נחמיה אפ"ה הקריבהו נא לפחתך הירצך וגו'. אע"ג דמברכינן עליה בפה"ג דודאי במגולה דעבריה במסננת כר' נחמיה דאמר שארס הנחש ששתה בו נשאר בחוץ ומותר לשתות אותו יין המסונן ליכא מאן דפליג שאם נהנה בו שצריך לברך עליו בפה"ג דע"כ לא ממעטינן ליה מקדוש אלא משום דרך כבוד של מעלה ומשום הקריבהו נא לפחתך וגו' וה"ק רב זוטרא אמר אין אומר קדושת היום על יין שאין ראוי לנסך משום גריעותא שבו כגון שריחו רע ומגונה והיינו דלא ממעטינן יין כושי יין בורק יין הליסטון ושל [ז] מרתף ושל למוקים [ח] ותוסס ומזוג של שמרים דכל הני לית להו גריעות בגופן שיהיה בהם שום בזיון בקרבתן אלא דממעטינן להו [לנסכים] מטעם קרא נסך שכר מידי דמשכר וכן יין מבושל אינו פסול [לנסכים] משום גריעותא דאדרבה אשתני לעילויא כדתנן פ"ב דתרומות דרבי [יהודה] התיר לבשל יין של תרומה מפני שמשביחו אלא טעמא דמילתא מפני שנשתנית ואנן בעינן ככבש שלא נשתנה מברייתו הלכך בכל הני שכתבנו מקדשין בו ועוד מפורש בירושלמי דערבי פסחים יוצאין ביין מבושל ש"מ שמקדשים עליו קדושת היום ואין צ"ל בפה"ג וכן מפורש בירושלמי שיוצאים ביין שיש בו דבש דאמרינן התם מהו לצאת ביין קונדיטון מהא דתני בר קפרא קונדיטון ביין הדא אמרה יוצאין בקונדיטון וקונדיטון מפורש בהגדה שיש בו דבש דאמרינן התם למה נמשלו דברי תורה לקונדיטון וכו' מה קונדיטון יש בו יין ודבש ופלפלים אף דברי תורה וכו' והיינו נמי דלא ממעט הני הכא: אמר המחבר יין בורק ר"ל לבן מלשון ברק: הליסטון. מתוק יותר מדאי: של מרתף. שהם מרתף יש בו יין גרוע של למוקים בארץ ישמעאל עושים אותו כמו שכתוב בתשובת הגאונים ז"ל ואין אנו רגילים לעשותו בארץ הזאת וכן יוצאין ביין מגתו דאמר רבא סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קדוש היום וא"ת יין מבושל אם הוא חשוב יין לענין ברכה וקדוש למה אין בו משום יין נסך זו אינה קושיא כלל דמה ענין זה לזה שאיסור סתם יינם משום בנותיהם הוא ואפילו בשכר *אסרו בחנותא דעובד כוכבים וכל שאין רגילין לשתותו ונשתנה לא גזרו עליו ויין מזוג שהוא פסול לנסכים אסור לענין מגע עובד כוכבים מן הטעם הזה וזה ברור מאד וכן דעת רבותי והטועה מזה תועה מדרך השכל והורכנו לבאר ולפרש מפני ששגגו בו רבים וגדולים. עכ"ל הריטב"א ז"ל. ואמרינן בגמ' [שם] בעא מיניה רב כהנא חמוה דרב משרשיא מרבא חמר חיוורין מהו א"ל אל תרא יין כי יתאדם. גדולי הקדמונים פירשוה לנסכים מהו ביין לבן וא"ל אל תרא יין לשתותו כי יתאדם משום דמשכר [ט] הלכך גבי נסכים עיקרו באדום משום דכתיב נסך שכר אבל לענין קדוש פשיטא להו דמקדשין על יין לבן ומיהו גדולי האחרונים כתבו דבין לקדוש בין לנסכים קא מיבעיא ליה דאם לא כן הו"ל לפרושי להדיא לנסכים מהו וא"ל אל תרא יין כי יתאדם כלומר אינו נקרא יין אלא האדום וכרבי יהודה דאמר בערבי פסחים (דף קח:) דחזותא בעינן ולפי דבריהם אין מקדשין ביין לבן וגם לנסכים פסול: והא דתניא בברייתא יין בורק לא יביא ואם הביא כשר לא גרסינן לפי דבריהם אלא בודק [י] דבורק ר"ל לבן ובודק ר"ל שקשה ובודק כל הגוף והם מסתייעין לומר דאי גרסינן בורק הוה קשיא ברייתא למ"ד דפסול ואני אומר דאפשר לומר ברייתא לא שמיעא ליה ולא חיים לאותובי ליה מינה כדחזינן בכמה דוכתין דמנו לאקשויי ולא מקשו ומיהו לדידהו קשה אמאי לא הוה ממעט ליה תלמודא הכא כיון דמהדר אכל הני דפסול לכתחלה ופסול דיעבד הו"ל למימר נמי אלימא למעוטי חמר חיוורין ומ"מ לענין פסקא דמילתא מסתברא דלא לקדש על יין לבן אלא בשעת הדחק שאין להם אדום וכדאמרינן בעלמא [ברכות דף ס. וכ"מ] כדאי הוא לסמוך עליו בשעת הדחק. חיוורין. הוא לבן כשלג ויין בורק כיין לבן שלנו ולפיכך אם הביא כשר הריטב"א ז"ל וכן נמי על יין מבושל יש ליזהר שלא לקדש עליו אלא בשעת הדחק משום שכתב רש"י ז"ל בתשובה שאין מברכין עליו אפילו בפה"ג וכן אמרו משמיה דרב נמה גאון ז"ל ואנו הוכחנו למעלה שמקדשין עליו וכן הדין ליין שיש בו דבש יש לחוש לדברי האומרים שאין מקדשין עליו וכבר הוכחנו היתרו הלכך בשעת הדחק שרי: **מתני'** יין מבושם אני מוכר לך חייב להעמיד לו עד עצרת. אפילו בקנקנים דלוקח דומיא דרישא כיון דמבושם א"ל לא היה לו להתקלקל ודוקא כשהיו קנקנים דלוקח [כ] בדוקים ולא שני בברזא וכיוצא בו וכן פירשו בתוס' ועוד אומר שם שאם ידוע שיין טוב וחזק להתקיים עד עצרת כשמכרו לו וא"כ נפסד פטור דמאי הוה ליה למעבד הא אפשר שאירע לו שום מקרה מחמת הסטה וכיוצא

[גמרא]

זביד בר אושעיא מרתף של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה מרתף זה של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה ומקבל עליו עשר קוססות למאה וזה הוא אוצר ששנו חכמים (א) ותניא בברייתא מרתף של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה מרתף זה של יין אני מוכר לך נותן לו יין הנמכר בחנות מרתף זה אני מוכר לך אפילו כולו חומץ הגיעו וקשיאן אהדדי ומשנינן *דרב זביד דא"ל למקפה וברייתא דלא א"ל למקפה הלכך מרתף של יין וא"ל למקפה נותן לו יין שכולו יפה מרתף זה (ב) של יין וא"ל למקפה נותן לו יין שכולו יפה ומקבל עליו עשר קוססות למאה מרתף זה של יין ולא אמר ליה למקפה נותן לו יין הנמכר בחנות מרתף זה (א) סתם ולא אמר ליה של יין אפילו כולו חומץ הגיעו ואיבעיא לן מרתף של יין סתם ולא אמר ליה זה ולא אמר ליה למקפה מאי פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר מקבל וח"א אינו מקבל מ"ד מקבל דייק מדרב זביד ומ"ד אינו מקבל °דייק מברייתא ואקשינן ולמאן דדייק מדרב זביד קשיא ברייתא ופריק חסורי מחסרא והכי קתני בד"א דא"ל למקפה הא לא א"ל למקפה מקבל וקיי"ל דכל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל וקי"ל נמי דכל ספק ממונא חומרא לתובע וקולא לנתבע הלכך מקבל ומוקמינן למתני' כדברי המיקל על המוכר שהוא הנתבע ולא [א] צריכנא לאוקומי מתניתין בדאמר ליה זה ולא מפקינן לה מפשטא: **קנקנין בשרון מקבל עליו עשר פוטסאות למאה: תאנא פוטסאות נאות ומגופרות: °מתני' ב המוכר יין לחבירו והחמיץ אינו חייב באחריותו ואם ידוע שיינו מחמיץ הרי זה מקח טעות *אמר לו יין מבושם אני מוכר לך חייב להעמיד לו (ג) עד העצרת ישן

רש"י

נותן לו יין הנמכר בחנות היינו כולו קוסס דלהכי אהני דקאמר מרתף זה משמע כמו שהוא אך צריך, להיות יין כיון שהזכיר יין: דרב זביד דא"ל למקפה. הילכך אהני דאמר של יין שצריך להיות טוב ומתקיים ואהני דאמר זה שמקבל עליו עשר קוססות: וברייתא דלא א"ל למקפה. הילכך אהני של יין דאמר למעוטי של חומץ ואהני זה דאפילו כולו קוסס הגיעו: מרתף של יין. ולא אמר ליה למקפה דאיכא חד לטיבותא וחד לריעותא ולכך קא מיבעי ליה מי הוא כמו מרתף זה של יין ואמר ליה למקפה דאיכא חד לטיבותא דאמר זה ואיכא חד לריעותא דאמר ליה למקפה והכא הוי איפכא: דייק מדרב זביד. דאמר מרתף של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה ואוקימנא בדאמר ליה למקפה הא לאו הכי מקבל: דייק מברייתא. דקתני בה מרתף של יין אני מוכר לך. נותן לו יין שכולו יפה ואוקימנא דלא א"ל למקפה: בד"א. הא דנותן לו יין שכולו יפה ומאן דדייק מברייי' לא קשיא ליה דרב זביד כדמפרש בגמרא דאיכא למימר דמילתיה דרב זביד ברישא אפילו לא א"ל למקפה והא דאוקימנא בדא"ל למקפה כדי ליישב הך מימרא [ב]: תנא. הנך פוטסאות דמקבל אין ר"ל שבורות דא"כ אפילו אחת לא מקבל אלא נאות הן ושבורות קצת: ומגופרות. כלומר ששתם השבר בגפרית: **מתני'** אינו חייב באחריותו. המוכר כי בשעת מכירה יין הוה: הרי זה מקח טעות. מפרש בגמ': עד העצרת. כי עד שם דרך מבושם להתקיים מכאן ואילך אפילו יין מבושם

[שלטי הגבורים]

א וכתבו התוס' של יין כתב הרמ"ה שדים כמרתף של יין אי לא אמר לו למקפה נותן לו מיין שנמכר בחנות ואי א"ל למקפה נותן לו יין שכולו יפה כיון דחד חמרא הוא:
ב גבי מוכר יין לחבירו והחמיץ כתב ריא"ז ונראה בעיני שאם לא פרעו עדיין הלוקח למוכר אפי' אחר ג' ימים יכול לומר לו הלוקח שמא ברשותך החמיץ ועל המוכר להביא ראיה שיין היה בשעת שמכרו לו כמבואר בקונט' הראיות: כתב ריא"ז המוכר חבית של יין לחבירו ע"מ למוכרו בפרוטרוט וליתן לו הדמים שפסק לו והחמיץ בשמכר התגי' או הטליש הרי המוכר מקבל ממנו מה שהחמיץ לפי שברשותו החמיץ ואם פשע בו החנוני כגון שינה הברזא ועשה הברזא במקום אחר שיש לומר שזה גרם לו או שהגיע ימי השוק והיה יכול להוליכו ולא הוליכו החנוני חייב עליו. המקבל חבית של יין מחבירו להוליכו ולמכרו במקום ידוע ובעוד שהיה מוליכו נזדלזל היין או החמיץ הרי זה באחריות המוכר וכל אונס שיארע עד שיוליכנו שם הוא למוכר:

הגהות מא"י

[א] נ"ב וכן הקשו התוס' ד"ה חד אומר מקבל תימה לדידיה אמאי אוקי רב זביד מתני' בדאמר ליה מרתף זה של יין אני מוכר לך ואמר ליה למקפה לוקי מתני' בדלא אמר ליה למקפה ואמר ליה מרתף יין סתם. [ב] נ"ב דסיפא כדאמר יין זה אני מוכר לך דקאי איין זה אני מוכר דברייתא: [ג] נ"ל תרי ופלגא: [ד] נ"ב פי' דאמר כל חמרא דלא דרי כו': [ה] נ"ב פי': [ו] נ"ב פי' זה אינו מדלא נקט כו': [ז] נ"ב כלו' סתם יין של מרתף שלא נבדק ומשום דאיכא בהן חבית של יין קוססת: [ח] קוסס כצ"ל: [ט] נ"ב יותר מדאי: [י] נ"ב וכ"י מפרש דחילוק יש בין בורק לחיור שהוא לבן יותר מדאי אבל בורק אינו אלא מבהיק קצת ודומה קצת ליין אדום: [כ] נ"ב דהא"כ לימא קנקנים גריס:

עין משפט

סי"א תרי ופלגא

א מיי' פי"ח מהל' מכירה טוח"מ סי' רל:
ב מיי' פי"ז שם סמג לאוין קע טור ח"מ שם:

הגהות הב"ח

(א) תי' סתם נמחק:

[דף רב ע"ב]

דף צז:

[דף רג ע"א]

הגהות חו"י

(א) ששנו חכמים במשנתינו כצ"ל: (ב) נ"ב ובהכי מוקי מתני': (ג) נ"ב נ"ע מספ"ג דגיטין

נ"א התירו [טעות דמוכח הוא]

בו שהפסידו והוא לא קיבל עליה וכן נראין הדברים: [המוכר יין לחבירו והחמיץ אינו חייב באחריותו]. מוקמינן לה בגמ' אפילו בדאמר ליה למקפה ובקנקנים דלוקח ומש"ה הוא דאינו חייב באחריותו דמצי א"ל קנקנך גרים דאי בקנקנים דמוכר לימא הא חמרך והא קנקנך כיון דא"ל למקפה היה לו להתקיים אע"פ [ו] שטלטלו מבית מוכר לבית לוקח ואי לא א"ל למקפה אפילו בקנקנו דמוכר לא הוי מקח טעות דמצי אמר ליה חמרא אכתפא דגברא שוור כדשמואל לעיל וכ"ש דמצי א"ל אי עברו עליו שלשה ימים דלא איבעי ליה לשהויי

תורה אור

ישן משל אשתקד מיושן משל שלש שנים: גמ' אמר רבי יוסי בר חנינא לא שנו אלא בקנקנים דלוקח אבל בקנקנים דמוכר א"ל הא חמרך והא קנקנך וכי קנקנים דמוכר מאי הוי לימא ליה לא איבעי לך לשהויי לא צריכא דאמר ליה למקפה ממאי מדקתני אם ידוע שיינו מחמיץ הרי זה מקח טעות אמאי לימא ליה לא איבעי לך (א) לשהויי אלא ש"מ מתני' בדאמר ליה [א] למקפה ש"מ ופליגא דר' חייא בר יוסף דאמר רבי חייא בר יוסף חמרא מזלא דמריה גרים דכתיב °ואף כי היין בוגד גבר יהיר ולא ינוה והלכה כרבי יוסי בר' חנינא אמר רב יהודה אמר רב כל המתגאה בטלית תלמידי חכמים ואינו תלמיד חכם אין מכניסין אותו למחיצתו של הקב"ה כתיב הכא °לא ינוה וכתיב התם °אל נוה קדשך: [א] *איתמר המוכר חבית יין לחבירו והחמיצה אמר רב כל שלשה ימים ברשות מוכר מכאן ואילך ברשות לוקח *ושמואל אמר [ב] חמרא אכתפא דגברי שוור עבד רב יוסף עובדא בשכרא כותיה דרב בחמרא כותיה דשמואל הא דשמואל אי בקנקנים דמוכר קאמר בדלא אמר ליה למקפה היא ואי בקנקנים דלוקח קאמר אע"ג דא"ל למקפה כי היכי דלא תקשי אדרבי יוסי בר' חנינא דתרוייהו הלכתא נינהו ולא קשיאן אהדדי: *אמר רבא האי מאן דזבין ליה חביתא דחמרא לחבריה [ג] ארעתא דליזבנהו ותקיף אפלגא או אתילתא דינא הוא דמקבל לה מיניה ולא אמרן °אלא דלא שני לה בברזא אבל שני לה בברזא לא ולא אמרן אלא דלא מטי יומא דשוקא אבל מטי יומא דשוקא לא ואמר רבא האי מאן דמקבל חמרא מחבריה אדעתא דממטי ליה אפרואתא דבילשפט ואדמטי התם זל דינא הוא דמקבל ליה מיניה איבעיא להו הוה חלא

חבקוק ב · שם · שמות טו · דף צו. · דף צו: · דף צח. · [דף רג ע"ב]

רש"י

חוס הקיץ מקלקל אותו: וישן. אם מכר לו יין ישן יתן לו יין משל אשתקד שנה הקודמת לזו שאנו עומדין בה: ומיושן משל שלש שנים. שנה לפני אשתקד דהיינו שלש שנים: גמ' לא שנו. הא דאינו חייב באחריותן: אלא בקנקנין דלוקח. שקבל שלוקח יין בכליו איכא למימר כליו גרמו: הא חמרך והא קנקנך. ודאי יינך וכליך גרמו ומיום שלקחתיו היה יינך מקולקל אלא שלא היה ניכר עד עתה אפילו היה זמן מרובה שלקחו ולרב דאמר לעיל כל שלשה ימים ברשות מוכר איכא לאוקומי מתניתין בקנקנים דלוקח אפילו תוך שלשה ובקנקנים דמוכר לאחר שלשה הילכך מוכר פטור: לא איבעי לך לשהוייה. בקנקניו מלשהה יפסיד לוקח: ממאי. כלומר אמאי מוקי לה דא"ל [ד] למקפה ודוקא בקנקני' דלוקח נוקמיה דלא אמר ליה למקפה ואפי' בקנקנים למוכר ומשום דלא איבעי ליה לשהוייה: ופליגא דרבי חייא. הא דאמר אבל בקנקנים דמוכר מצי א"ל הא חמרך והא קנקנך פליגא דר' חייא ברבי יוסף דלרבי חייא לאו קנקים למוכר גורמים להחמיץ אלא מזל ללוקח שהוא בעל היין: אף כי היין בוגד. למה משום דגבר יהיר שמגיס לעתו בדבר שאין בו בוגד היין ונעשה חומץ מה שהיו סוברים שהוא יין מדה כנגד מדה: בטלית ת"ח. שעושה לו טלית כת"ח כדמפרש בחזקת הבתים בגמ' טלית ת"ח כיצד: והחמיצה. בבית של מוכר בחבית של לוקח: כל שלשה ימים הראשוני' הוי ברשות מוכר. שהדבר ידוע שאין היין מחמיץ בפחות משלשה ימים ודאי כבר נתקלקל ברשות מוכר וכמוכר לו חומץ דמי והא דאמרינן במתניתין אינו חייב באחריותו רב מוקי ליה לאחר שלשה ימים א"נ בקנקני' דלוקח כרבי יוסי ברבי חנינא: אכתפא דגברא שוור. מדלג כלומר מזלך גורם כדכתיב אף כי היין בוגד וגו' כר' חייא ברבי יוסף: בדלא א"ל למקפה. ומשום דלא איבעי ליה לשהוייה: האי מאן דזבין חביתא דחמרא לחנוני. שמסר לו חבית לחנוני כדי למכור היין בחנות והחנוני משתכר קצת ומקבל המעות ונותנן לבעל היין והיין ברשותיה דמריה קאי והחנוני אינו אלא שליח בעלמא ליטול שכר טרחו הילכך אם החמיץ היין אחר שיצא שליש היין או חציו דינא הוא שמקבל עליו בעל הבית כל ההפסד דיין בוגד לא שייך בחנוני כי אין לו חלק בו והקנקן אינו שלו ואפ"ה אכתי ברשותיה דמריה קאי: ולא אמרן. דמפסיד בעה"ב: אלא דלא שני. חנוני בברזא לעשות נקב אחר בחבית: אבל שני. איכא למימר זה גרם: מטי יומא דשוקא. ונתעצל במכירתו: האי מאן דמקבל חמרא מחבריה. למחצית שכר [ה] ומקבל בדמים כשער של עכשיו בעיר הזאת והריוח יחלוקו וכל מקבל ממון למחצית שכר הוי פלגא מלוה ופלגא פקדון: אפרוותא דבילשפט. שבאותו מקום מוכרין ביוקר וקודם שהגיע לשם זל היין: דינא הוא. דאפילו אם הוא הוקיר לא היה רשאי למוכרו עד שיגיע לשם לענין זולא נמי ברשות בעל היין קאי מיהו לענין גניבה ואבידה באחריות שניהם קאי כדפרישית דפלגא מלוה ופלגא פקדון הוא: חלא מאי. אי הוה חלא קודם שיגיע לשם מי מקבל עליה בעל היין כל ההפסד משום דאמר ליה הא חמרך והא קנקנך ולא מצי אמר ליה לא איבעי לשהויי דהא שהית להוליכו גבילשפט או דילמא מצי א"ל מזלך נמי גרים וקבל חצי ההפסד: חלא

נמוקי יוסף

ואפילו ידוע שיינו מחמיץ אינו מקח טעות כדאמרינן בגמ': ואם אמר לו יין מבושם וכו' עד העצרת. דהיינו חג השבועות אבל יותר לא דתקופת תמוז מקלקל אפילו יין מבושם: וישן. ר"ל של שנה שעברה ואם אינו כן הוי מקח טעות: ומיושן. של ב' שנים לבד משנה זו שהוא עומד בה ואמרינן בגמרא תנא מתיישן והולך עד החג הוא חג הסוכות ואם אינו מתקיים כ"כ המוכר חייב באחריותו דמי שמוכר מיושן צריך שיהיה מתקיים שלש שנים שלימות: גמ' במשנה מפורש ופסק הרי"ף ז"ל כר"י בר חנינא וכשמואל לעיל: טלית ת"ח. כדאמרינן בחזקת הבתים (דף נז:) שאין חלוקו נראית מתחתיו טפח וכניעות יתירה הוא וגסות למי שאינו ת"ח. *פי' הר"ש ז"ל דאין לו חלק (למוכר)[לחנוני] בחבית אלא שנותן לו בעל היין למכור ויתן לו שכר טרחו והוא *בקנקנו הילכך דינא הוא דמקבל ליה מיניה שהיין אינו של חנוני כדי דנימא מזלו גרם ולא בקנקנו שיוכל לטעון קנקנך קלקלו והמפרשים פירשו שהחנוני קנה היין כדמשמע הל' דאמר דזבין. וא"ת א"כ אמאי יקבל אותו המוכר אפילו יהיה בקנקנו הא מצי למימר ליה לא איבעי לך לשהויי או חמרך אכתפיה דגברא שוור [ז] דמסתמא הלוקח הביאו לביתו והטלטול קלקלו וי"ל דכיון דלקחו אדעתא דשבויי למכור אותו בחנות הוי כאילו א"ל למקפה בעינן ליה וה"ל למיתן ליה חמרא דמתקיים דכל היכא דגלי לו דעתו כאילו מפרש בהדיא הוא ומ"מ בקנקן דמוכר איירי וכדלעיל: ולא אמרן. כלומר ובלבד שלא יהיה פושע בשנוי ברזא או שלא התעצל במכירתו ביומא דשוקא כללא דמילתא כל היכא שיהיה הוא פושע אין המוכר חייב באחריותו בין לפירוש הר"ש בין לפירוש שאר המפרשים ז"ל עולה לענין פסק: אמר המחבר נראה דהא דלא אוקמא הר"ש ז"ל שנתנה לו בתורת עסקא שהוא פלגא מלוה וחייב המתעסק באחריות משום דלאו אדעתא דהכי קבלה מפני שהוא ז"ל סובר דבתורת עסקא חייב בפלגא ואפילו באונסים דרמו עליה *וי"א שאפי' אמר כן המתעסק לבדו הכי הוא כאילו התנה בעל העסק דאדעתא דהכי יהיב ליה ואינו יכול למכרה בכאן ולתרוייהו פירושי אונסא וזילא לא קביל עליה אבל בגניבה ואבידה חייב דכשומר שכר הוא עליה כיון שהיה לו להשתכר בה והיינו דלא פטרינן ליה אלא היכא דהוי חלא [ט] ולפי' הר"ש ז"ל דוקא במתעסק דשייכא קפידא דבעל העסק שלא למכרה אלא בבילשפט כיון שיש לו חלקו בריוח אבל המוכר סחורה לחברו על דעת להוליכה למקום היוקר אם הוזלה או נאנסה ללוקח דבאחריותו קיימא ואילו רצה למכרה בכאן או להשליכה ליס הרשות בידו ואפילו התנה עמו שיפרענו מן המעות שיקבל ממנו בבילשפט אינו אלא כקובע זמן בלבד שלא יוכל לכופו לפרעו קודם לכן הא אילו מכרה כאן היה לו לפרוע מיד וכן אם הוזל או נאנסה עליה רמיא והאי פירושא אחרינא דמיירי במכר מיירי בשהתנה כן עם המוכר בתנאי גמור א"נ שא"ל בדרך קפידא דאדעתא דהכי זבין ליה להשתכר שם בבילשפט והשתא דמיא להיא דקידושין [דף נ.] אבל אם לקחו אדעתא שלא יפרענו עד שיוליכנו לבילשפט ויפרענו מן המעות שיקבל שם לא וכדאמרינן כן דעת הריטב"א ז"ל ורבנו הרשב"א ז"ל. הר"ש ז"ל פירש שהוא למחצית שכר ודמי לעסקא שהוא פלגא מלוה ופלגא פקדון שהפסד הוא לתרוייהו אלא דהכא כיון דא"ל שלא ימכור יינו אלא אפרוותא דבילשפט שיש שם יוקר גדול ואפילו היה מרויח בו בזה המקום אין לו רשות למכרו הילכך דינא הוא שלא יפסיד בהפסדו וי"מ שקונה אותו אדעתא למטי אותו אפרוותא דבילשפט למכרו שם ובין כך זל שם היין ואינו יכול להביאו שם דינא הוא דמקבל ליה מוכר דהא לא קנאו אלא אדעתא לממטייה לאותו מקום ודמי להא דאמרי' בקדושין (דף נ.) האי מאן דזבין ארעא למיסק לא"י דמסקינן התם דכיון שאינו עולה שם המכירה אינו כלום כיון שלא מכר אלא אדעתא דהכי ה"נ ל"ש ואפילו אם הוא מחמיץ מסקינן בליסנא בתרא דהוא הלכתא דמקבל מיניה כיון שהוא עדיין בחביתו של מוכר ואי משום הטלטול כבר פירשנו דהוי כאילו א"ל למקפה בכה"ג שיש לו להשהותו זמן וכ"ש לפי' הר"ש ז"ל שהיין והחבית אינו שלו אלא שקבלה להוליכה במקום פלוני וכן פירש הרמב"ם ז"ל (א) וכיון דאיכא דאמרי כר' יוסי בר' חנינא ס"ל

חדושי אנשי שם

מהר"ם(א) כאן שייך מה שכתוב לעיל ולפי' הר"ש ז"ל דוקא במתעסק וכו' עד וכן דעת הריטב"א ורבנו הרשב"א ז"ל:

הגהות הר"י

(א) נ"ב נ"ע לימא ליה קנקנך גרמו שהיא סברא אלימתא וברורה טפי מסברת לא ה"ל לשהויי:

האי מאן דזבין ליה חביתא דחמרי כו' פי' הר"ש ז"ל דאין לו חלק כו' כנ"ל. (ג"א)

הגהות מא"י

[א] נ"ב רשב"ם למקפה להסתפק ממנו מעט מעט והיינו לשהויה: [ב] נ"ב הרי"ף סבר פירושו כמו שפי' הנ"י לעיל: [ג] נ"ב בגמ' אדעתא לשבויי: [ד] נ"ב כאשר כתב רש"י כן איתא בגמ' בהדיא: [ה] נ"ב והקנקנים דמוכר: [ו] נ"ב דהכא לא אמר שמואל שטלטול גריס כמו שכתב הנ"י לעיל: [ז] נ"ב פי' דהא לא אמר למקפה: [ח] נ"ב לא: [ט] נ"ב זה שייך לקמן אחר וכן פי' הרמב"ם כמ"ש מהר"ם לקמן:

האי מאן דמקבל חמרא מחבריה למחצית שכר אדעתא דממטי ליה לפרוותא דבילשפט כ"פ רבינו שמואל. מהר"ם

המאור הגדול

איתמר המוכר חבית יין לחבירו והחמיצה אמר רב כל ג' ימים ברשות מוכר מכאן ואילך ברשות לוקח ושמואל אמר חמרא אכתפא דגברי שוור והלכתא כרב בשיכרא וכשמואל בחמרא חזינא ליה לרי"ף ז"ל בהלכותיו דקא טרח לאסוקא לשמעתא דא דתיקום דשמואל כר' יוסי בר' חנינא משום דתרוייהו הלכתא נינהו ולפום הכי מוקים לה להא דשמואל או בקנקנים דמוכר ולא א"ל למקפה או בקנקנים דלוקח ואע"ג

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור איתמר המוכר חבית של יין לחבירו וכו' חזינא ליה לרב אלפסי ז"ל בהלכות דקא טרח לאסוקא לשמעתא דא דתיקום דשמואל כר' יוסי בר' חנינא וכו' עד דבתוך ג' ימים ליכא למימר לא איבעי לך לשהויי ודרב ושמואל מיירי בטלטול החבית ע"י כתף בלא עירוי: **אמר** הכותב השמיע לאזניך מה שאתה מוציא בפיך ונמצאת למד שאלו רבים ידי הוכחן ועיקר פירושו כך הוא דרב ושמואל בטלטול החבית מיירי

השגות הראב"ד

א] כתב הרב אלפס ז"ל איתמר המוכר חבית יין לחבירו והחמיצה כו' עד כי לא אמר ליה למקפה: כתב הרא"בד ז"ל לא מחוורא לי הא מלתא. חדא דשמואל תוך ג' ימים פליג דליכא למימר ליה ללוקח לא איבעי לך לשהויי. ועוד דכיון דטעמיה דשמואל משום דחמרא אכתפא דגברא שוור. כלומר נדנוד היין בהולכת הכתף גרם לו להחמיץ אע"ג דא"ל למקפה מצי למימר ליה הולכת הכתף גרמה לו ואין המוכר חייב באחריותו. ומלתיה דר' יוסי בר' חנינא כשהחמיץ באוצר. אי נמי דאמטיוה בתרי באגדא דלא משתור. וממעתיה דרבא נמי כיון דמקבל ליה אדעתא דממטי ליה אפריתא דבלשפט אדעתא דהכי זבניה ניהליה דכל גוונא דמתרמי ליה נמטייה בין אכתפא בין אכדא דכיון דאורחא רחקא הוא לא מתרמי ליה אגרא כל שעתא הלכך כי החמיץ החמיץ למוכר. וממעתא דחנוואה נמי כגון דאמטייה במוט לאתוריה אי נמי בתרי באגדא מש"ה כי תקף אפלגא מקבל עליה מוכר:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) בפרק קמא דב"ק כתב הרא"ש שכן פוסק רב אלפס בכל מקום כאיכא דאמרי:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב חתנות לבנו ובית אלמנות לבתו: (ב) נ"ב לו:

הגהות חו"י

(א) על תיבות שיהא מיוחד להליכה ולא לזריעה רשום קו:

הגהות מא"י

[א] נ"ב לא: [ב] לא יכנוס מתוכה לשדה אחרת כצ"ל: [ג] כאן צ"ל הציון מתני': [ד] נ"ב שנאמר משיב דבר בטרם ישמע אולת היא לו וכלימה:

עין משפט

א מיי' פכ"א מהל' מכירה סמג עשין פב טור ח"מ סי' ריד:

ב מיי' פ"ו מהל' שכנים טור ח"מ שם:

ג מיי' פכ"א מהל' מכירה טוח"מ סי' ריז:

נמוקי יוסף

ס"ל יש ראיה לפסק הרי"ף ז"ל דאמר דהלכתא כוותיה: הלכתא כר' יוסי בר' חנינא. והוא שלא עשו בו דבר המפסיד כגון עירוי יתירה אבל משום דעירה אותו לקנקנים אחרים אינו חייב וכ"ש משום טלטול דכיון דלאמטייה לבילשפט [בין] קבליה או זבניה על דעת טלטול ועירוי מכרו לו. הריטב"א ז"ל: [ג] מדא"ל ר' ישמעאל לר"ע רפת בקר היא זו משמע דברפת בקר היה מודה ר"ע שהוא ד' אמות על שש כבית חתנות אבל אמר לו בית סתם עושה לו כשיעור בית קטן דהיינו שש על ח' והא דאמרינן במס' סוכה (דף ג.) כל בית שאין בו ד"א על ארבע אמות אינו בית אלמא דבד' אמות הוי בית התם הוא גבי חלוקת אחין ושותפין דע"כ ראוי לחלק אע"פ שהיא דירה סרוחה אבל בבא לבנות לא טריח בבציר מד' על שש וקי"ל כוותיה מחבירו ובשאר שיעורין שבסיפא נמי לא פליגי: ושיעור רומו כבנין ההיכל שהיה על פני כל הדביר ארכו מ' ורחבו כ' וקומתו ל': גרסי' בגמ' ל"ל למתני בית חתנות לבנו ובית אלמנות לבתו ליתני בית חתנות לבנו ולבתו בית אלמנות לבנו ולבתו מילתא אגב אורחא קא משמע לן דלאו דרכיה דחתנא למידר בבי חמוה כמו שכתוב בספר בן סירא הכל שקלתי בכף מאזנים ולא מצאתי קל מסובין וקל מסובין חתן הדר בבית חמיו וקל מחתן הדר בבית חמיו אורח מכניס אורח וקל מאורח מכניס אורח משיב דבר בטרם ישמע[ד]. בספר בן סירא אע"פ שקראוהו בסנהדרין בחלק [דף ק:] ספרים החיצונים שמעינן מינה שלא אסרו שם אלא שלא לעשותו קבע אבל מ"מ ראוי הוא להגות בו בעתות ללמוד ממנו חכמה ומוסר משא"כ בספרים חיצונים הריטב"א ז"ל: אם מכר לחבירו לעשות לו קנתינר עושה לו תרבץ אפדני דהיינו חצר שעושין שרים בצד אפדני שלהם ועל שם שמרבצים אותו נקרא תרבץ: כיון שיש הפרש בין העשוי כבר לבא לעשותו לכתחלה הא דתנן [לעיל דף יא.] (התם) אין חולקין את הטרקלין עד שיהא בו כדי לזה וכדי לזה אין מצריכין שיהיה בו עשר על עשר לכל אחד מהם כשיעור דנקיט הכא הריטב"א ז"ל: **מתני'** מי שיש לו בור. דוקא נקט בור דאילו חדר דרכו ליכנס שם בין ביום בין בלילה הריטב"א ז"ל שידוע שלא מכר לו בביתו על מנת כן שיטריחנו בדברים אלו אע"פ שמכר לו דרך מ"מ קמ"ל דאינו נכנס כל שעה שירצה וכן לא יכנס בלא רשות בעל הבית כדאיתא בגמ' בסמוך אפילו בבור שאין לבעל הבית בו כלום התירו שיעשה לו פותחת כדי שלא יכנס שם בלא רשותו תמיד והרואים אפשר יוליאו לעז על אשתו ויבואו לחשדה: וכיון שהדרך באמצע שדהו ולא בירכו מדעת שניהם דרך מן הצד שאינו מזיק לו כ"כ אנן סהדי שלא מחל לו לזרעה ולא להכניס שם תגרים אלא דוקא יכנס הוא לצורך גנתו דוקא ובשעה הראויה ליכנס: ואינו מכנים לתוכה תגרים. וה"ה למי שיש לו בית לפנים מביתו של חבירו שאפילו בחצר יש בו משום רבוי הנכנסים והיוצאים וכ"ש ביתו הריטב"א ז"ל ומן המפרשים ז"ל והא דאמרינן שלא יכנוס מתוכה לשדה אחרת היינו בשעה שאין לו שום צורך לגנתו אבל אם יש לו צורך לגנתו ילך משם לכל מקום שירצה. הריטב"א ז"ל: **גמ'** המוכר לחברו בתוך שדהו אמת המים להשקות בית השלחין של חבירו צריך רוחב שתי אמות במקום שיעברו שם המים דבציר מהכי לא יוכלו המים להשקות יפה ועוד יתן לו אמה מכאן ואמה מכאן לגדדי אמת המים כדי שיהא לו רשות לתקן שם אגפי המים כשיצטרך לתקן ואם מוכר לו בית הקילון שהוא אמת המים להשקות בהמותיו ולכבס בגדים די בשיעור אמה ברחבה וחצי אמה לגדדין ומ"מ בעל השדה

יש

גמרא

מאי אמר ליה רב הלל לרב אשי כי הוינן בי רב כהנא אמר לן חלא לא כמאן כרבי חייא בר יוסף איכא דאמרי אפילו חלא כמאן כר"י בר' חנינא (א) מהא שמעינן דהלכתא כרבי יוסי בר' חנינא: ישן משל אשתקד וכו': תנא *מתישן והולך עד החג:

מתני' *א המוכר מקום לחבירו לעשות לו בית (א) וכן המקבל מחבירו לעשות לו בית חתנות לבנו או בית אלמנות לבתו עושה ארבע אמות על שש דברי רבי עקיבא רבי ישמעאל אומר רפת בקר היא זו הרוצה לעשות רפת בקר עושה אותה ד' אמות על ו' בית קטן שש על שמונה גדול שמונה על עשר טרקלין עשר על עשר רומו כחצי ארכו וחצי רחבו ראיה לדבר רשב"ג אומר כבנין ההיכל: **גמ'** מאי טרקלין בי ורדי תנא וקנתינר שנים עשר על שנים עשר מאי קנתינר תרבץ אפדני:

*__מתני'__ ב מי שיש לו בור לפנים מביתו של חבירו נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסין ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין ואין מכנים בהמתו ומשקה מבורו אלא ממלא ומשקה מבחוץ זה עושה לו פותחת וזה עושה לו פותחת: **גמ'** פותחת להיכא אמר רבי יוחנן שניהם לבור בשלמא בעל הבור בעי לאישתמורי במיא דבוריה אלא בעל הבית למה לי אמר רבי אלעזר *משום חשד אשתו:

°**מתני'** מי שיש לו גינה לפנים מגינתו של חבירו נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסין ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין ולא יכנים לתוכה תגרין ולא יכנוס מתוכה לתוך שדה אחרת והחיצון זורע את הדרך נתנו (ג) דרך מן הצד מדעת שניהם נכנס בשעה שהוא רוצה ויוצא בשעה שהוא רוצה ומכניס לתוכה תגרין ולא יכנים מתוכה לתוך שדה אחרת וזה וזה אינן רשאין לזורעה: **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל ג אמת בית השלחין אני מוכר לך נותן לו שתי אמות לתוכה ואמה

מכאן

רש"י

חלא נא.[א] מקבל בעל היין כל ההפסד דמזל שניהם גרם כר' חייא: תנא. היכא דא"ל מיושן צריך שיתקיים שלש שנים ויתקיים ויתיישן עד גמר שנה שלישית דהיינו עד החג דהיא עת הבציר ואם יחמיץ קודם הוי באחריות המוכר: **מתני'** בית חתנות לבנו. שדרך האב לבנות לבנו כשנושא אשה בית יציע קטן סמוך לביתו אבל לבתו אינו רגיל לעשות בית חתנות שאין דרך חתן לדור עם חמיו משום חשד חמותו וכן מפרש בתלמוד: בית אלמנות לבתו. כשמת בעלה ושבה אל בית אביה שבחיי בעלה היתה אצל בעלה כדפירשתי: רפת בקר הוא זה. וצריך לעשות גדול יותר: בית קטן. כלומר הפחות שבבתים הוא שש על שמונה והמקבל עליו לעשות בית בסתם או מכר מקום לחבירו לבית צריך להיות שש על שמונה אבל בית חתנות לא פירש לו שיעור: גדול. אמר לו עשה לי בית גדול: טרקלין. עשוי למושב שרים: רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו. אכולהו קאי דהיינו בבית קטן רומו שבע ובית גדול תשע וטרקלין עשר: **גמ'** וורדי. מקום שנותנין בו וורדין לנוי להסתכל בהן: תרבץ אפדני. חצר גדול שעושין השרים בצד אפדני שלהם: **מתני'** מי שיש לו בור כו'. ע"י חלוקה או שלקחו מבעה"ב ולקח גם זה הדרך: בשעה שבני אדם יוצאין. ביום שע"מ כן חלקו ולא כדי שיטריחוהו לעמוד בלילה לפתוח לו: ואינו מכנים בהמתו. דרך ביתו של זה דאין זה צורך הבור: זה עושה לו פותחת. שלא יגנוב לו בעל הבית מימי בורו ובעל הבית עושה לו פותחת אחרת באותו פתח עצמו שלא יוכל לשאוב בלא דעת בעה"ב משום חשד אשתו כדמפרש בגמרא אבל משום חשד גניבה שלא יגנוב משל בעה"ב לא חיישינן דאשתו משמרתו: **מתני'** מי שיש לו גינה. ע"י חלוקה ונתרצה חיצון לתת לפנימי דרך באמצע שדהו: לא יכנוס מתוכו. [ב] כשאין צורך הכניסה לגינה זו אלא ליכנס בשדה אחרת דכיון דהיזק גדול עושה לו שנכנס דרך אמצע שדהו לא נתרצה לו אלא לדבר שהוא צורך גינה זו לבד: והחיצון זורע הדרך. דכיון דבאמצע שדהו הוא אנן סהדי דלא מחל לו הדרך לגמרי (א) שיהא מיוחד להליכה ולא לזריעה: וזה וזה אין רשאים לזורעה. דכיון דמן הצד הוא יחדוהו לגמרי להילוך גרידא: **גמ'** אמת המים. גדולה כדי להשקות בה בית השלחין אני מוכר לך אם היא קצרה צריך לחפור בקרקע להרחיבה עד שתי אמות שיבואו לכאן מים רבים וגם נותן לו אמה מכאן לשדהו ואמה מכאן לשתי גדותיו לתקן

[דף רד ע"א]

מלחמת ה'

מיידי זכו נתלקנו אבל לא שנעלה אותם כדברי בעל המאור ז"ל אלא שמעתא דרב שייכא לה במתני' דתנן כל ג' ימים ודאי לפיכך סמכוה ענין לה בגמ' והיינו דאמרי' כל ג' ימים ברשות מוכר דכיון דהשתא ריתיה וטעמיה חלא בידוע שהי' מקולקלת ג' ימים קודם בדיקה מכאן ואילך ברשות לוקח דלא איבעי ליה לשהויה ושמואל אמר חמרא אכתפא דגברי שוור שאילו לא טלטלו אותו היה כדבריך דהיינו מתני' אבל מכיון שטלטלו אותה מרשות מוכר לרשות לוקח לא איבעי לשהויה כלל ואפי' לא שהה אלא כדי לשתותו אינו חייב באחריותו מכיון דלא אמר ליה למקפה אפי' אמר ליה למקפה נמי כיון שהטלטול הוא הגורם ליין שיחמיץ בדין הוא שיהא פטור לעולם כדעת בעל המאור ז"ל שכתב בסוף דבריו הלכך כיון שלא עירה אותו ולא טלטל אותו מאי אמר ליה הא חמרך והא קנקנך יקבלו הרובין את תשובתם דודאי בדאמר ליה למקפה חייב להעמיד לו יין יפה אע"פ שטלטלו כשם שהאומר יין מבושם אני מוכר לך חייב להעמיד לו עד עצרת ואע"פ שעירה אותו לקנקנים דלוקח ומנא תימרא מדאמרי' לקמן האי מאן דזבין ליה חביתא דחמרא לחנותה וכו' דינא הוא דמקבל ליה מיניה ואמאי הא איכא כמה טלטולי אלא היינו טעמא דכיון דאדעתא דמזבנא בחנות זבין ניהליה וא"א שלא לטלטל כמה טלטולין חייב להעמיד לו יין יפה המתקיים עד שימכר שיש מקום שהיין יפה ומתקיים ואינו מתקלקל בטלטול ויש שיין יפה אבל הוא רפה ומתקלקל בטלטול והדבר ידוע לפיכך המוכר חבית לחנוני וכ"ש לחבירו ואמר לו למקפה שהוא יודע שיטלטל אותה על כרחו מרשותו של מוכר לרשותו של לוקח וטלטולין אחרים ממקום למקום עליה דידיה רמיא לגלויי או שיעמיד לו יין חזק המתקיים שלא ישתנה בטלטול אבל היכא דלא אמר ליה למקפה יכול לומר לו כיון שדרך היינות שהן משנין טעמן בטלטול מיד אכתפא דגברי לא היה לך לעכבו והיינו נמי דוחקיה דר' יוסי בר' חנינא לאוקומה מתני' בקנקנים דלוקח ולא אוקומה בקנקנים דמוכר ודאמר ליה למקפה ואפ"ה אינו חייב באחריותה בשטלטל אותו לביתו אלא ש"מ דהי אמר ליה למקפה אפי' בשטלטלו ה"ז מקח טעות אבל בעירוי אין לך יין שהוא ידוע שלא ישתנה בו והכתוב צוח כן לפיכך אפי' אמר לו למקפה אינו חייב באחריותו שהרי לא מכר לו יין מבושם וכך הדברים משתלשלין יפה זה אחר זה מכר לו יין סתם וטלטלו אינו חייב באחריותו מ"ט לא הוה ליה לשהויה אלא ימזוג וישתה מיד אמר לו למקפה חייב באחריות טלטול ואינו חייב באחריות עירוי אמר לו יין מבושם חייב אף באחריות העירוי זהו לשון ראשון שפי' בו רבינו הגדול ז"ל. ועוד אמר לשון אחר כדשמואל והעמידה בקנקנים דלוקח וה"ק על כתפם של מערין שוור ומיד הוא מחמיץ מפני העירוי שהוא קשה לו ביותר הלכך אפי' אמר לו למקפה נמי ברשות לוקח הוא ואתיא כר' יוסי בר' חנינא ולא מסתפק רבי' ז"ל בהאי כתפא דגברי אם במעריס או במטלטלין ופירש את שתיהן הכריע בא' מב' הלשונות שניהם עולין אלא שהראשון יותר מחוור ודברי רבינו הגאון הכתובין בספר המקח נראין כן וכן נמי לשון מוכר חבית של יין כשמכר חבית בידה משמע דלא קאמר המוכר יין במתני':

המאור הגדול

ואע"ג דא"ל למקפה ואנן קשיא לן האי פסקא דאי בקנקנים דמוכר ובדלא א"ל למקפה טעמא דמלתא משום דלא איבעי לך לשהויי הוא ולאו משום דחמרא אכתפא דגברי שוור ואי בקנקנין דלוקח נמי הא לאו משום כתפא דגברי הוא אלא משום קנקנים וכדמעיינין שפיר בהלין תרתין שמעתתא נראה לנו בפירוש שרחוקות זו מזו ואינן נוגעות זו בזו ודכ"ע לית להו דרב חייא בר יוסף דאמר חמרא מזלא דמריה גרים דלדידיה אפי' תוך ג' ואפי' בקנקנים דמוכר שלא זזו ממקומם אינו חייב באחריותו הלכך לרב חייא בר יוסף קמה לה הלכתא כר' יוסי בר' חנינא ובתוך ג' אי איתיה בקנקנים דמוכר שלא זזו ממקומן דכ"ע בין לרב בין לשמואל בין לר' יוסי בר' חנינא ל"ש חמרא ול"ש שכרא חייב באחריותו ואע"ג דלא אמר ליה למקפה דבתוך ג' ליכא למימר לא איבעי לך לשהויה שאין זו שהייה מאחר שהוא בתוך ג' ימים וליכא למימר נמי חמרא אכתפא דגברי שוור שהרי לא טלטלו ממקום למקום שיעקר היין על גב כתפות הכתפים וגם לא עירה אותו בקנקנים דלוקח שיוכל לומר כי בשביל העירוי אירע לו זה כמימרא דר' יוסי בר' חנינא ודרב שמואל טעמא להוד ודר' יוסי בר' חנינא טעמא להוד דרב ושמואל מיירי בטלטול החבית ע"י הכתף ובלא עירוי ודר' יוסי בר' חנינא מיירי בעירוי הקנקנים ובלא טלטול האי למדת דכל חדא בשמעתא מינייהו טעמא להוד ולא קא נגען שמעתתא אהדדי ולא מרמי' חדא על חבירתה ואיתא דרב בדשיכרא ואיתא לדשמואל בדחמרא וה"מ בטלטול חבית ע"י כתף ובלא עירוי ואיתא לדר' יוסי בר' חנינא בעירוי בלא טלטול ל"ש בדחמרא ול"ש בדשיכרא ופי' מימרא דר' יוסי בר' חנינא כך היא אמר ר' יוסי בר' חנינא ל"ש שאין חייב באחריותו אלא בקנקנים דלוקח כגון שעירה אותו מקנקנים של מוכר לקנקנים של לוקח לפי שע"י עירוי נתקלקל ועקר היין לפיכך אין חייב באחריותו אפי' לתוך ג' ואע"פ שלא טלטלו ממקום למקום ואפשר דאיתא לדר' יוסי בר' חנינא אפי' בדשיכרא שאע"פ שאין הטלטול מזיק לשכר אפשר שהעירוי מזיק לו וכן הכתוב מעיד עלי לא הורק מכלי אל כלי ובגולה לא הלך וגו' אבל בקנקנים דמוכר כלומר שלא עירה אותו מכלי אל כל מצי אמר ליה הא חמרך והא קנקנך ואפי' לאחר ג' ואע"פ ששכר את מקומו ואקשינן עלה וכ קנקנים דמוכר נמי מאי הוי לימא ליה לא איבעי לך לשהויה כולי האי דאי שהית ליה אפי' לאחר ג ואוקימנא דאמר ליה למקפה שהדבר ידוע שהלוקח יין למקפה משהה אותו ימים רבים לפי שאין מוציא אלא מעט מעט הלכך כיון שלא עירה אותו ולא טלטל אותו מצי אמר ליה הא חמרך והא קנקנך ואפי לאחר ג' ובהאי פירושא סלקן שמעתתא כולהו שפיר והא דתני ר' חייא המוכר חבית יין לחבירו נות לו יין שכולו יפה הלכה היא אע"פ שהשמיטה הרי"ף ז"ל:

א מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון סמג עשין סח טור ח"מ סי' רין:
ב מיי' פכ"א מהל' מכירה טור ח"מ שם:

יש לו רשות ליטע שם באותן צדדין אילנותיו שלא מכר לו בתוך שדהו אותו קרקע אלא כדי שיתקן ממנו אמת המים שלקח ומיהו אין לו רשות לזרען מפני שהזרעין אינם משרשים בעומק כמו האילנות ואתי להזיק ולקלקל צדדי המים: אותן השפתים. אם כלה העפר מהם יתקנם בעפר השדה של מוכר דאדעתא דהכי זבין דמהיכא יביא לו עפר אלא מהם: **מתני'** מי שבתוך שדהו יש דרך עוברת לרבים ורוצה לשנות להם הדרך מן הצד ונתן אותו דרך לרבים אדעתא שיחזרו לו אותו דרך: מה שנתן. יהיה להם דרך לרבים וגם הדרך הקדום שהיה כבר להם תהיה כבראשונה וטעמא מפרש בגמ':

נר מצוה

רש"י

אגפיה [ב] אם יפלו: אמת בית הקילון להשקות בהמות ולכבס בגדים ואינה גדולה כל כך: חלחולי מחלחלי. הזרעים מתפשטי' מיד בתוך שלש ומחלחלים הקרקע ומקלקלי' האגפים אבל בנטיעה השרשים מעמיקים הרבה ואין מזיקין לשפתו: שכלו אגפיה שנפלו: מן השדה הסמוכה לה. באותה שדה עצמה יביא עפר לתקנם: שע"מ כן קיבל עליו. שאם יתקלקלו יתקנם מעפר אותה שדה: **מתני'** מי שהיתה דרך רה"ר עוברת תוך שדהו. שהחזיקו לעבור שם מעולם: ושלו לא הגיעו. ויש להם שני הדרכים דכל מצר שהחזיקו רבים אסור לקלקלו: דרך היחיד. המוכר לחבירו דרך תוך שדהו צריך ליתן לו ד' אמות כרוחב עגלה: דרך המלך אין לו שיעור. שהמלך פורץ לפניו גדר לעשות לו דרך: דרך הקבר. שנותנין בו המת לקוברו אין לו שיעור תקנת חכמים היא זו משום יקרא דמת מיהו לא חמיר כדרך המלך לפרוץ לו גדר או בית לפניו אלא שכל מלוי המת יכולין לעבור ע"ג הזרעים ותבואה ולא יטו ימין ושמאל: בית ארבעת קבין. והוא נ"ג אמות [ושליש] רוחב באורך חמשים אמה לפי חשבון סאתים בחצר משכן שהיה מאה על חמשים [ג]: מקום מעמדו. מקום מעמדות היו עושין בני המשפחה שעומדים שם

מכאן ואמה מכאן לאגפיה אמת בית הקילון אני מוכר לך נותן לו אמה אחת לתוכה וחצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן לאגפיה ואותם אגפים מי זורען אמר רב יהודה אמר שמואל בעל השדה זורען רב נחמן אמר שמואל בעל השדה נוטען מאן דאמר זורען כל שכן נוטען ומאן דאמר נוטען אבל זורען [לא] חלחולי מחלחלי ואמר רב יהודה אמר שמואל אמת המים שכלו אגפיה מתקנה מאותה שדה מ"ט אמר רב פפא שעל מנת כן קיבל עליו בעל השדה: **מתני'** מי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו נטלה ונתן להן מן הצד מה שנתן נתן ושלו לא הגיעו דרך היחיד ארבע אמות ודרך הרבים שש עשרה אמה דרך המלך אין לה שיעור דרך הקבר אין לו שיעור (א) דרך המעמד דייני ציפורי אמרו בית ארבעת קבין: **גמ'** *דרך היחיד ד' אמות תניא אחרים אומרים כדי שיעבור חמור במשאו אמר רב הונא הלכה כאחרים (א) ודייני גולה אמרו שני [א] גמדין ומחצה ואידי ואידי חד שיעורא הוא: *דרך הקבר אין לה שיעור: תנו רבנן המוכר קברו ודרך קברו [דף ק:] מקום מעמדו א ובית הספדו באין בני משפחה וקוברין אותו על כרחו משום

דרך היחיד. מפרשינן בגמ' השיעור דשיעורא דמתני' ליכא: שש עשרה אמה. כך הוא שיעור רשות הרבים כדמפרש במסכת שבת (דף נט.): ארבעה קבין. נלמוד השיעור מחצר המשכן שהיה סאתים והיא מאה אמות ארכה וכו' רחבה נמצא שהסאה חמשים בחמשים והסאה ששת קבין אם כן צא וחשוב ד' קבין כמה וכולה מתני' מפרש בגמ': **גמ'** גרסינן בגמ' אמאי ושלו לא הגיעו ליכנוס פיזרא וליתיב דהא עביד איניש דינא לנפשיה במקום דאיכא פסידא [דף ק.] רב אשי אמר משום שנתן להם דרך עקלתון דכל מן הצד עקלתון הוא קרובה לזה ורחוקה לזה [ד] ס"ל למקשה דמדינא הוה לן למימר דשלו הגיעו משום דזה נהנה וזה אינו חסר כופין אותו על מדת סדום אלא טעמא דאמרינן לא הגיעו משום דאי אפשר לדון עם רבים ולפיכך קאמר יקח מקל וישב לראות מי יעבור בשלו על כרחו דקי"ל בפרק המניח את הכד (דף כז:) דעביד איניש דינא לנפשיה במקום דאיכא פסידא וקי"ל התם דאפילו במקום דליכא פסידא עביד איניש דינא לנפשיה והתם כמי

מפרש דמה שנתן נתן אעפ"כ שלו לא הגיעו משום דקי"ל כרב יהודה דאמר מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו וכתב רמ"ה ז"ל דדוקא בהחזיקו בו מדעת בעליו ואפילו בטעות כי הכא שהוא נתן להם דרך מן הצד ותירץ רב אשי דמדינא הוא דשלו לא הגיעו דאי אפשר שלא יעקם להם הדרך לקצתם [ה] בעברם מן הצד והיה מזיק להם ומש"ה קנסו ליה רבנן דקפדי אהיזק דרבים ואמרו דמה שנתן נתן ושלו לא הגיעו דאילו הדרך שהחזיקו בה מתחלה אע"פ שא"א נמי שלא תהיה רחוקה לאלו שבאין מן הצד שכנגדו הרחוקין מ"מ מה שהחזיקו הם מעצמם החזיקו אבל זה שמדעתו בלא רשותם מזיקן דין הוא דקנסינן ליה: מייתינן הכא בגמ' דרבים שאבדה להם דרך בשדה אחר שהיה להם דרך נזרע השדה ולא הכירו דרכם וברוו להם אחרת בלא רשות ב"ד ובלא רשות בעל השדה מה שבררו בררו כיון שבררו באותה שדה אבל יחיד לא מצי למעבד בלא רשות ב"ד: [הלכה כאחרים]. משמע דלאע"ג דמתני' סתמא היא לא קי"ל כוותיה דבעינן ד' אמות אלא כדפסק רב הונא שהוא שיעור שתי אמות ומחצה ומיהו הר"ש ז"ל פי' דאשבילא של כרמים דאיירינן בגמ' לעיל (הוה) [מזה] *) קאי דאילו דרך היחיד הרי אמרו במשנתנו ד' אמות והריטב"א ז"ל כתב שזהו נכון: אידי ואידי חד שיעורא הוא. כתב הרב בן מג"ש ז"ל ה"מ היכא דלא מסיימי מחיצתא דאין כאן דבר שיעכב בהלוך אבל מסיימי מחיצתא חמור במשאו בב' גומדים ומחצה לא מסתגי ליה וכ"ש דלא [ו] הדר (א): [דרך הקבר אין לו שיעור]. משום כבוד המת הוא דאמרינן דאין לו שיעור אלא יכולים לעבור על גבי תבואה כדי שילוו לו כולם אבל מ"מ להרוס בבנין כמפני המלך לא מצינו שהפסד מרובה הוא והפסד מועט הוא דשרי: [וקוברין אותו בעל כרחו] [ז]. ה"ה למי שבא לישא אשה שאינה מהוגנת שיכולין למחות בידו לכתחלה מפי מורי רבינו הריטב"א ז"ל. רגילין היו לקבור כל בני משפחה במערה אחת ואם אחד מבני המשפחה מכר חלקו לאחר נכרי או שמכר לו דרך שלו שיוכל הוא לעבור עליו דרך המערה באין בני משפחה וקוברין אותו בעל כרחו של לוקח שפגם הוא להם שיקבר שם מי שאינו ממשפחתם ונותנין לו דמיו: אמר המחבר מקום מעמדו מכאן נראה לי ראיה שהמעמד והמושב לא היו עושין אותו אלא הקרובין ומש"ה היה להם מקום מעמד לפי חשיבותם והשתא אתי שפיר דאמרי' בגמ' [דף ק:] שטעה מי שעשה מעמד ברחוקין כלומר שטעה בפי' הברייתא דמדתניא מקום מעמדו ויש כח ביד בני משפחה למחות משמע כן והיא עובדא [ח] באשה היה נראה שאין חלוק בין אשה לאיש בדינין אלו ע"כ: גרסינן בגמ' ת"ר אין פוחתין מז' מעמדות ומושבות למת כנגד הבל הבלים וכו' א"ר אחא בריה דרבא לרב אשי היכי עבדו כדתניא א"ר יהודה בראשונה לא היו פוחתין מז' מעמדות ומושבות למת [ט] עמדו יקרים עמדו ושבו יקרים שבו אל"כ אפילו בשבת מותר לעשות כן בשבת בבית הקברות מאי בעי בעיר הסמוכה לבית הקברות ודאמטיוה בין השמשות. הבל הבלים. בקרא כתיב שתי פעמים הבלים וג' פעמים הבל הם ז' כדי שיתנו לבם לאבל שחיי אדם הבל ופי' **) הרא"ש ז"ל שאלו המעמדות עושין לאחר שקברו את המת במקום הסמוך לבית הקברות לנחם את האבל או להרבות בבכיה ועיקר המעמד והמושב עושים הקרובין שאינם חייבים באבלות שהיו יושבים שם לכבוד המת ומש"ה קאמר דבשבת מותר לעשות כן מאחר שלא היו עושין כי אם מעמדות ומושבות וכגון שאירע להם לקבור סמוך לבין השמשות וכשחזרו שהיה שבת מותר להם לעשות המעמדות והמושבות: אמר המחבר הנכון שהוא כנגד ז' דברים שהעולם נפסקין בהם כדכתיב זרע וקציר וקור וחום וקיץ וחורף ויום ולילה לא ישבותו ויום ולילה נחשבים אחת כדכתיב ויהי ערב וגו' יום אחד לומר כי החי יתן אל לבו כי העולם וכל ענייניו הבל ואשרי מי שעמלו בתורה ובמעשים טובים: דאמטיוה בשבת. ואם תאמר אמאי לא פריך ליה דהא איתא שאין עושין אלא ביום ראשון בשבת היכי משכחת לה תירץ הר"ש ז"ל דליל שבת שהוא ליל שני מיום ראשון הוא חשוב [י] לענין אנינות ליאסר בקדשים [כ] שיהא יום ראשון תופס לילו כדאיתא פרק טבול יום (דף ק.) וכתב הריטב"א ז"ל נראה דהוא הדין לענין הברכה תופס לילו בחול אם חזרו אחר בין השמשות אבל בשבת אין הברכה למדברים שבפרהסיא הוא. מכאן נראה לי פשוט שבאותן מקומות שנהגו לישב במקומם בשבת והם אבלים ואינם רוצים לשנות מקומם

*) כ"ה בס"י **) בדפו"י הגי' הר"ש

שלטי הגבורים

א לענין האנינות שהזכיר כאן הר"ן לענין חיובו ופטורו בשבת איכא פלוגתא ה"ג והרי"ף ומיי' וסמ"ג והאשר"י ורוב הפוסקים דאין לו לשמש מטתו כשהוא אונן בשבת וי"ט וה"ר יוסף הלוי פסק דהרשות בידו אי בעי משמש אי לא בעי לא משמש ורבינו יונה הביא דעת רבו דפסק כבה"ג דחייב הוא לשמש מטתו כשהוא אונן בשבת וי"ט דהלכה כדברי המיקל באבל ואע"פ שעדיין לא חל עיקר האבילות וה"ג סברי דלא שייך הכא טעמא דהלכה כדברי המיקל באבל כיון דאכתי לא חל עליה אבילות כלל: בדין אי אנינות נוהג כלל בי"ט דאיתא שם פ"ג דברכות דף י"ח במפרשים דברי ר"י וסמ"ג עשין ב' דפסקי דהתלמוד שלנו חולק עם הירושלמי א"כ אין דרך למצוא לעולם שיהא אנינות בי"ט ולא בחוה"מ וכ"ש בשבת ולדברי רבינו מנגאל והרמב"ן והאשר"י בטור"ד סי' שמ"א דסברי דלא פליגי אהדדי יש דרך למצוא אנינות בי"ט ובשבת ובזה האופן שאם צריך להשכיר על התחום כדי לעסוק בצרכי המת חל עליו דין אנינות לאסור בכולן מעתה שמחשיך ואי לא יכול למעבד המצוה ביום ונזדמן לו לעשות מעתה שהחשיך תו לא מצי למעבד יתה והרמב"ן עשה מעשה שמתו בניו בי"ט הראשון של ר"ה ובשחרית לוה לתקוע לו ואם רוצה לקוברו בי"ט ראשון ע"י עובד כוכבים כיון שצריך להמציא לו צרכי קבורה חשוב כמוטל לפניו ואסור בכולן וכ"ש בי"ט ב' שהוא בעצמו יכול לקוברו שחל עליו דין אנינות ורבינו יונה והאשר"י פ"ג דברכות האריכו בזה והא דאמרי דמקום הקבר הוא ד' אמות וכו' יש ללמוד ממנו כמה דינין לענין הקבורות דאין קוברין מעומד גם אין קוברים מת ע"ג מת ואפי' אינן זה ע"ג זה אלא שנוגעין זה בזה וזה בזה דמת תופס ד' אמות לטומאה כמו שכתבו התוס' ונראה דגם הקבר תופס ד' אמות:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) פי' הלכך בעי ד' אמות לדרך היחיד כפשטא דמתני' אי נמי אשביל של כרמים קאי ושמא לא היה כתוב בספרים שלהם אבל מסיימי מחיצתא כי היכי דשקיל כרעא ומנח כרעא:

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' בגמ' לעיל דף כ"א ע"א ברש"י ריש העמוד ד"ה דייני גולה:

הגהות הב"ח

(א) תיבת דרך נמחק:

[דף ד ע"ב]

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי' אמות: [ב] נ"ב של אמת המים: [ג] נ"ב נמצא בית סאה נ' על נ' והסאה ו' קבין נמצא בית רובע הוא נ"ג אמות וכו' טפחים רוחב באורך נ': [ד] נ"ב פי': [ה] נ"ב לקצת בני אדם לאותם העומדים בעיר מצד דרך הראשון ועשית להם עכשיו דרך עקלתון: [ו] נ"ב פי' עם טונא דשכיבתא: [ז] נ"ב משום פגם משפחה: [ח] נ"ב כדאמרי' בגמ' אתתיה דראמי בר פפא וכו'. [ט] נ"ב פרש"י לאחר שישבו מעט אמר להם הממונה עמדו ולכו אל מקום אחר: [י] נ"ב דהא: [כ] פי' שיהא נמחק. [וכן בד"ס ליתא]:

המאור הגדול

מתני' מי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו וכו' נקיטינן ממתני' ומגמ' דעלה מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו כדרב יהודה וה"מ במתנה גמורה או במחילה גמורה אבל במחילה בטעות כיון משנתנו לא אמרי' הכי ומתני' ר"א היא ואין הלכה כמותו משום דס"ל כרב יהודה אפי' במחילה בטעות הלכך כיון דליתא לדר' אלעזר מה שנתן לא נתן ורבים שבירו דרך לעצמן בשדה שאבדה להם בו דרך מה שבירו בירו הלכה היא והרב אלפסי ז"ל לא פי' כן:

מלחמת ה'

ועוד מתני' מי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו וכו' והרי"ף ז"ל לא פי' כן: **אמר** הכותב אין זה נכון שאם כן למאן דמוקי לה לר"א בכגון שאבדה להן דרך באותו שדה מתני' אמאן תרמייה ולא עוד אלא שעל כרחך הלכה כמשנתינו שכיון שלא מצינו מחלוקת בדבר משנתינו דברי הכל היא ולא ובקש לה טעם ואם אתה מעמידה כר"א לומר שהוא דומה לאבדה להן דרך א"כ אתה אומר שהיא הלכה ועוד דבפרק המניח את הכד פירשו סתם טעמא דמתני' משום דרב יהודה ולא העמידוה כר"א ולא כדברי יחיד אחר אלמא דברי הכל היא וטעמא דמתני' ודרב יהודה שוין ועוד מאי האי דבעי' הכא ולר"א רבים במאי קנו לה הא טעמים דר"א משום דסבר דמחילה בטעות לגבי רבים מחילה היא דהא תלמוד בלא מחילה כלל מותר לקלקלו הלכך כשם שקנה לרבנן במחילה גמורה כך קנה לר"א במחילה של טעות זו אלא הא דאמרי' וטעמא מאי הכי פירוש נמי דמוקמת ליה לדר"א בבאים מחמת טענה כגון שאבדה להם דרך ה"ה לחליפי טעות דמתני' טעמא מאי וכי הכל מן הרבים להחזיק לעצמן ולברור להן ומהדרינן משום דרב יהודה דאמר מצר הסמוך לרה"ר והחזיקו לעצמן אסור לקלקלו שדרך הרבים להסתלק כך לצדדין וכיון דאחזוק אחזוק ואף כאן בשני דר"א ברשות ירדו ואסור לקלקלו עליהם ועוד נ"ל דהא דאמרי' כשאבדה להן דרך באותה שדה הכי נמי קאמר שאם אבדה להן בו דרך ובררו לעצמן אע"פ שנמצאת דרכן לאחר זמן מה שבררו בררו והיינו מתני' דכשנטלה וגדר לפניהם הרי אבדה מהן דרכן ומה שבררו בררו ורבינו הגדול ז"ל כתבה למשנתינו סתם שהיא הלכה פסוקה שלא פירש דרבים שבררו דרך לעצמן בשדה שאבדה להם בו דרך מה שבררו בררו לפי שהוא למוד ממשנתינו כמו שהקשו בגמ' וה"ר יעקב ז"ל בירר לו דרך בעצמו בפירושה של שמועה וזהו משנתינו בשאבדה דרך בשדהו ובררו להם אחרת ונטלה ונתן להם מן הצד מה שנתן נתן ואותו דרך שלו שבררו לעצמן לא הגיעו ואקשי' אמאי לא הגיעו כיון שהוא שלו כל כמינייהו שיבררו לעצמן כיון שהוא נותן להם דרך ומפרקינן גזירה שמא יתן להם דרך עקלתון בידוע יותר מן הראשון שאין מי שיערער עליו דקדרה דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא ואקשינן ולימא להו שקולו מה שביררתם והבו לי מה שנתתי לכם ומפרקינן כיון שנתן כר"א ואקשינן והיאך אפשר כן וכי רבים גזלנים נינהו ומהדרינן אלא שנויא דשנינן לאו שנויא הוא דר"א נאבדה לה דרך קאמר שיש להם כח לברור כדאמרן לעיל ואכתי מה שנתן אמאי נתן וקאמר אלמא אמר רבא אין הלכה כר"א ואי בשאבדה להם דרך הלכה רווחת היא שמה שבררו בררו ומהדרינן לא מתני לה אלא אף בשלא אבדה להם דרך קאמר ומתני' אתיא כוותיה ובעי' וטעמא מאי למאן דמתני כשאבדה משנתינו אמאי מה שנתן נתן משום דרב יהודה וכו' שזה ברשות החזיקו בו אבל אותו דרך שביררו לעצמן שלא מדעת בעה"ב לאו מצר שהחזיקו בו רבים מיקרי אלא משום שיפה כחן של רבים לברור דרך לעצמן ומוציא מידן עליו הראיה ובעי' ואותו דרך שביררו להם לר"א במה קנאוהו שיהא זה נקרא מוציא ומהדרינן בהלוכה כדתניא וכו' ומודים חכמים לר"א בכיוצא בזו וכן אתה מפרש לנושן הראשון שכתבנו והוא נכון ומחוור ומ"מ למדת שמשנתינו הלכה פסוקה היא כדקי"ל בכל מקום כגון זה הלכה כסתם משנה:

שלטי הגבורים

א הא דאמרי' דנקעים עמוקים י' אין נמדדין עמה אפי' ראוי לזריעה פי' רשב"ם דוקא כשהם רחבים ד' טפחים דאז חשובין מקום בפני עצמן וכתב הרמב"ן אין נמדדין עמה אלא לוקח אלו הסלעים והנקעים בכלל בית כור בלא דמים וכ"כ הרמ"ה דשקיל להו לוקח בלא דמים דטפלים לגבי שדה ומזדבני אגבה וה"מ עד רובע הקב. אבל אי אית ביה בחד מינייהו רובע לא מזדבני ורשב"ם פי' שישארו למוכר וכן נראה מדברי הרא"ש שכתב אין מודדין עמה אלא קרקע המישור שביניהם וצריך לקבלן ואינו יכול לומר איני רוצה שדה מופסקת בסלעים ובלבד שלא יפסיקו בכל אורך השדה בענין שיוכל להעביר המחרישה ביניהם אבל אם מפסיקה ואינו יכול להעביר המחרישה ביניהם לא ע"כ: והראב"ד כתב שכופין את הלוקח ליקח אותם בדמיהן מפני שהן כדברים אבודים ביד המוכר פי' רשב"ם דוקא דא"ל בית כור עפר דמשמע הראוי לזריעה אבל אי לא אמר עפר אפי' כולו סלע שגיעו דשמא לבנות בית או מעטת ביה פירי אמר ליה וכ"כ הרמ"ה אבל ר"י פי' אפי' אמר לו בית כור סתם כיון שהזכיר בית כור סתמא לזריעה קאמר ולזה הסכים הרא"ש: וכשאינן גבוהים י' ויש בהן יותר מד' קבין דאינן נמדדין עמה היה אומר הרא"ש דוקא כשגבוהין ג' טפחים אבל אם אינן גבוהין ג' ואפי' אם יש בהן יותר מד' קבין כיון שראוין לזריעה נמדדין עמה וכתב מיי' הא דנמדדין עמה כשאין בהן יותר מד' קבין כשהן מד"ט עד י' אי נמי עד י' אמות אבל ביותר מכן לא שסרי יש להם שם בפני עצמן ואם אמר לו בית כור עפר אני מוכר לך אפי' היו גבוהין י' ועמוקין י' נמדדין עמו ופי' רשב"ם דהכא נמי בעי שלא יהא בהם טפי מד' קבין וקאמר רב עוקבא שצריך שאותם ד' קבין יהיו מפוזרין בתוך ה' קבין אבל אם מכונסים בפחות מבחמשה אין נמדדין עמה דכאלבן אחד דמו ופי' רשב"ם היינו דוקא ד' קבין אבל פחות מד' קבין כיון שאינן גבוהין י' אפי' היו סלע א' נמדד עמה ור' יוחנן אמר שצריך שיהיו מפוזרים ברובה של שדה דהיינו רובע הקב דבית סאה דרוב בית כור ט"ז סאין וכשנחלק ד' קבין בט"ז סאין יגא רובע הקב לבית סאה אבל אם אינן נבלעים ברובה של שדה חשובין כסלע יחיד ופי' רשב"ם דר' יוחנן פליג אדרב עוקבא וכן פי' ה"ר יוסף הלוי והראב"ד פי' דלא פליג עליה ומוסיף על דבריו וכן פי' הרמ"ה כגון שאלו חמשה קבין שמובלעין בהסיא רצועה אחת ארוכה וקצרה עד שמחזקת רובה של שדה ומסתבר פי' רשב"ם:

כתב ריא"ז

ב ול"נ שאינו נוטלן כשאר הקרקע אבל נוטלן בשוייהן כמבואר בקונטרס הראיות:

ג ואם הוא סלע יחידי שאינו מובלע בתוך השדה אלא עומד אצלו או אפי' עומד בתוכה אלא שהוא סמוך למצר בתוך ג' טפחים אפי' אינו גבוה י' אינו נמדד עמה ויראה מדברי הרמב"ם אם אמר לו כבית כור אז בכל ענין נמדד עמה והרא"ש כתב כסברא ראשונה: ד אם עומד בתוך שדה ורואה אותה וזה אומר בית כור עפר אני מוכר לך הוה ליה כאילו אמר לו הן חסר הן יתיר ואפי' חסר שבעה קבין ומתלה הגיעו וה"ר יוסף הלוי פי' דוקא כשאמר בית כור עפר זה אני מוכר לך וסיים לו השדה או אמרי' שאפי' אם חסר שבעה קבין ומתלה הגיעו אבל בית כור סתמא לא אפי' עומד בתוכו והרא"ש כתב כסברא ראשונה:

נמוקי יוסף

מקומם בשבת מפני שאומרים שאסור לנהוג אבלות ובחול דוקא משנים מקומם לכבוד שזה מנהג טעות הוא שהרי התירו כאן מעמדות ומושבות בבית הקברות בשבת ופי' הר"ש ז"ל הטעם מאחר שלא היו עושין אבלות אלא מעמדות ומושבות בלבד משמע שבישיבה לכבוד האבל אין בה משום חששא: ומסקינן הכא שטעות הוא לנהוג אלא במקום שנהגו וכן נמי טעות לעשות מעמדות ומושבות אלו אלא בבית הקברות א"כ טכל ללמוד מכאן שבאותן מקומות שנהגו כשחוזרין מבית הקברות ונכנסים לעיר או בבהכ"נ ועומדין ממקום למקום ויושבין כאן מעט וכאן מעט שבע פעמים שטעות הוא: ותו גרסינן בגמרא אחתיה דרמי בר פפא הוה נסיבא ליה לרב אויא שכיבא עבד לה ז' מעמדות ומושבות אמר רב יוסף טעה בתרתי טעה שאין עושין אלא בקרובים והוא עבד אפילו ברחוקים וטעה שאין עושין אלא ביום ראשון והוא עבד ביום שני אביי אמר בהא נמי טעה שאין עושין אלא בבית הקברות והוא עשה אפי' בעיר ורבא אמר אפילו בהא נמי טעה שאין עושין אלא במקום שנהגו והתם לא נהוג: **מתני'** המוכר מקום לחברו לעשות לו קבר וכן המקבל מקום מחברו עושה תוכה של מערה ד' אמות על שש ופותח לתוכה ח' כוכין ג' מכאן וג' מכאן ושנים מכנגדן והכוכין [ארכן] ד' אמות ורומן ז' ורחבן שש ר"ש אומר עושה תוכה של מערה שש על ח' ופותח לתוכה י"ג כוכין ד' מכאן [וד' מכאן] וג' מכנגדן וב' אחד מימין הפתח ואחד משמאל עושה חצר על פתח המערה שש על שש כמלוא המטה וקובריה ופותח לתוכה שתי מערות אחת מכאן ואחת מכאן רש"א ד' לד' רוחותיה דף קג: רשב"ג אומר הכל לפי הסלע: **גמ'** הני תרתי להיכא שדי להו אי לבראי הא קא משתרשי אמר ר"י בר חנינא דעביד להו כמין נגר מתקיף לה ר"פ קבורת חמורים היא זו אמר ר"י דעבד להו בקרן זוית והא קא נגעו כוכין אהדדי אמר ר"א במעמיק ופי' מתני' לא ראיתי לפרש משנה זו לפי שפירושה ארוך ואינו נוהג בינינו דינא ומכל מקום נלמוד שיעור הקבר מאורך ומרוחב ומעומק אע"פ שאין שום חשש בבנינו וגם שמעטו שאין ראוי לקבור המת ולשום אותו בחפירה מעומד כדמקשה דקבורת חמורים היא זו כלומר כשמשליכין אותו לבור וכגר נמי כמין בור עמוק ארבע אמות ורחב שש על שש וגם שמעטו שאין ראוי שיגעו הנקברים זה עם זה מדקא מתמה הא נגעו כוכין אהדדי ויש ענינים הרבה דומין לאלו שאין ידוע מקומן ואם תחפשם ותשמרם כמטמונים ייטב לך והארכת ימים: סליקא לה פרק המוכר פירות

נר מצוה

משום פגם משפחה: **מתני'** המוכר מקום לחבירו לעשות לו קבר וכן המקבל מחבירו לעשות לו קבר עושה תוכה של מערה ארבע אמות על שש (א) ופותח לתוכה וכו' וכן הלכתא:

סליקא לה פרק המוכר פירות

דף קב: תתכב

האומר א לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך והיו שם נקעים עמוקין א עשרה טפחים או סלעים גבוהים עשרה טפחים אין נמדדין עמה פחות מיכן נמדדין עמה ואם א"ל כבית כור [א] אפילו היו שם נקעים עמוקין עשרה טפחים או סלעים גבוהים עשרה טפחים נמדדין עמה: **גמ'** היו שם נקעים עמוקין עשרה טפחים אין נמדדין עמה מאי טעמא אמר *רב פפא אין אדם רוצה דף קג. שיתן מעותיו במקום אחד ב ויראה לו כשנים וג' מקומות אמר רבי יצחק טרשים שאמרו בית ארבעת קבין אמר מר עוקבא °והוא שמובלעין בחמשה קבין [ב] אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן והוא שמובלעין ברובה של שדה *תאנא אם ג היה סלע יחידי אפילו דף קג: כל שהוא אין נמדד עמה אם היה סמוך למיצר אפי' כל שהוא אין נמדד עמה: **מתני'** בית ד כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל פיחת כל שהוא

רש"י

שם ויושבים שם סמוך לבית הקברות והיו עומדין ויושבין על שבע פעמים כנגד שבע פעמים הבל הבלים שאמר קהלת: משום פגם משפחה. גנאי הוא להם שאין לקרובים מקום לקוברו הילכך אמרו רבנן דליפקל לוקח דמי וליהדר:

סליקא לה פרק המוכר פירות

האומר בית כור עפר אני מוכר לך. והייט לפי חשבון סאתים בחצר המשכן שהיה מאה על חמשים וכור הוא שלשים סאין ולאו מקום הראוי לזרוע בו כור קאמר אלא לפי חשבון שיעורו כלפירשתי דבית כור עפר הראוי לזריעה קאמר אבל לא אמר עפר אלא בית כור סתם או בית כור קרקע אפילו היו כולן סלעים הגיעו דשמא לבנות בית או למישטח בו פירי זבנה: נקעים. חריצים ובקעים: אין נמדדין עמה. אלא נותן לו בית כור שלם מקרקע חלק וכגון דהוו עמוקין או גבוהין עשרה ורחבין ארבע על ארבע דחשוב מקום בפני עצמו אפילו לענין שבת וטעמא מפרש בגמ': פחות מיכן. בגובה או בעומק נמדדין עמה דאין שדה בלא טרשין ובקעים פורתא ובטלים: כבית כור. משמע כמה שהוא: נמדדין עמה [ג] (א). ומיהו ראוי לזריעה בעי ולהכי אהני דאמר עפר: **גמ'** כשנים ושלשה מקומות. (ב) כל אחד חשוב שדה בפני עצמו ואיכא טורח מרובה: טרשים שאמרו. במתניתין פחות מיכן נמדדין עמה הני מילי כגון דלא הוה אלא בית ארבעת קבין [בין] כולה כי מצרפת להו בההוא בית כור וה"ה לקביים בחצי כור אבל טפי מד' קבין לא מקבל עליה לוקח דכולי האי לא מחיל איניש [ד]: והוא שמובלעים. הנהו ארבעת קבין בה' קבין שמפוזרים בכל ה' קבין וכ"ש ביותר דבטילי אבל בפחות כמכונסים דמיין ולא בטילי: והוא שמובלעין ברובה כו'. כלומר אפילו מובלעים בחמשה קבין חשיבי רצופין ואין נמדדין עמה עד שיהיו מובלעים ברובה של שדה כגון בית כור שהוא שלשים סאין וששה עשר הוי רובא וקאמר שיהיו מובלעים הששה עשר [רבעי הקב שהן ארבעה קבין בששה עשר סאין] דהיינו רובע לכל סאה וסאה: ואם היה סלע יחידי. אמתניתין קיימא דקתני פחות מיכן נמדדין עמה ועלה קאמר אם היה יחידי חוץ מן השדה סמוך לשדה אפילו פחות מיכן לא בטיל אגב השדה ואין נמדד עמה [אלא] מה שבתוך השדה ואפילו (ג) היה סמוך למיצר אין נמדד עמה אא"כ היה באמצע השדה: **מתני'** מדה בחבל. כלומר בצמצום

נמוקי יוסף

האומר. ודאי אין משנתנו מיירי במוכר בית כור מסוים לעצמו דא"כ הא קי"ל [דף קד.] דבית כור סתם כאומר הן חסר הן יתיר הגיעו ואם כן נקעים אלו היו בפחת ויהיה הכל שלו והמקח קיים ולא איירי נמי באומר בית כור זה דא"כ הא סבר וקביל כמות שהוא ואפילו פיחת אלא ודאי מיירי במוכר בית כור אחד משדה גדולה שיש לו במקום פלוני והוא יכול להשלים ולהכי קתני אין נמדדין עמה וכיון שאין בטלים בהדי שדה דלא דמי לבית דהתם לא מכר שיעור ידוע אלא הבית וכל שהוא בטל לגבה בכלל נראה לי שצריך שיתן לו בשדה אחר זה הכור כדי שיהיה אחד שוה או יהיה בטל מקח. בית כור משמע כשהם בית כור שהוא שוה במקום אחד ולא כשנים וג' שדות הלכך אם היו שם בקעים עמוקים עשרה ורחבן ד' שהם רשות בפני עצמן לענין שבת וכן סלעים גבוהים כשיעור זה היה נראה כשנים וג' שדות ובזה קפדי אינשי כדאמרינן בגמרא אין נמדדין בכלל השיעור ונותן לו מדתו בקרקע אחר ולפיכך נראה מה שפירש הראב"ד ז"ל שנקעים וסלעים אלו יהיו למוכר ולא דמי ליליע פחות מארבע אמות [דף סא.] שבטל בהדי הבית דהתם הבית אינו נמכר במדה: אבל אם אמר לו כבית כור משמע דלאו דוקא קרקע שוה ככור ממש הלכך היו שם בקעים וסלעים כשיעור זה או יותר ואפילו אין ראוים לזריעה נמדדין עמה דדוקא גבי הקדש דאמר בית זרע הוא דתלוי בזריעה ודוקא מה שאינו נמדד בכור הוא מה שנמדד בכבית כור אבל אי הוי יותר מארבעת קבין אפילו מובלעין ברובה של שדה אין הלוקח מקבל דהא בכור נמי בנקעים פחותים מעשרה לא מקבל להו וכדאיתא בגמ' [דף קג.] ועפר דנקט במתניתין לאו למימרא דאי לא אמר לו בית כור עפר שיקבל אפילו סלעים דזו איכה סברא דקרקע לצורך זריעה קנה אלא משום חדושא דסיפא נקט לאשמועינן דפחות מיכן נמדדין עמה אף על גב דאמר עפר: **גמ'** הא דאמרינן במתניתין פחות מיכן נמדדין עמה כגון שלא יהיו יותר מארבעה קבין לכור אבל אם יותר לא מקבל לוקח ולא מחיל ליה והני מילי כגון שיש לו קרקע להשלים או שאמר לו מדה בחבל אבל בהני אחריני דאמרינן דאפילו פיחת רובע לסאה הגיעו מסתברא נמי דמקבל טרשים אלו דלא גריעי מפחת ובלבד שלא יהיו מפוזרים בכל הקרקע דאז ודאי גריעי דמקלקל לחרישת כל השדה: וארבעה קבין אלו דמקבל דוקא כשהן מפוזרין ברוב השדה דאז הוא דבטיל אבל אם מכונסין לא מקבל להו דלא בטילי בשדה ומספקא לן בגמ' אי בעינן שיהיו ממש מפוזרין ברוב השדה שהם ט"ז סאה ששה עשר חלקים של טרשין אלו או לא חיישינן להכי לדקדק כל כך כיון שהם מפוזרים בכל השדה וא"כ נראה דמקבל להו לוקח אם הוא תובע בדין המוציא מחבירו והא דאמרינן במתניתין דפחות מיכן נמדדין מיהו אם היה הבקע או הסלע חוץ למצר אפילו היו מאד פחותין מעשרה אין נמדד עם השדה כיון דלאו בתוך השדה ניכהו: ולא זו בלבד אלא אפילו יהיה תוך השדה אם הוא סמוך למצר אינו נמדד עמה דלא מיקרי שדה גבשושית דארעא אלא באמצע הקרקע ומספקא לן בגמ' אם יש עפר מפסיק בין סלע העומד סמוך למצר והמצר אם נדון כאילו היה תוך השדה ממש או לא אם יש עפר תחת הסלע כיון שאפשר לעקור הסלע ולחרוש תחתיו אם נבלע בתוך השדה או לא או אם יש לו עפר מלמעלה כיון שאפשר לזרוע שם מעט אע"פ שאינו עומד בעומק המחרישה מאי ופסק בכל אלו ר"ח ז"ל והרמב"ם ז"ל דהמוציא מחבירו עליו הראיה ולוקח הוא מוציא מחבירו הלכך נמדדין עמה: **מתני'** כיון דאמר ליה מדה בחבל משמע בצמצום ואם פיחת כל שהוא ינכה דהא דאמר רבא [דף ג.] כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפילו פחות מכדי אונאה חוזר לאו למימרא דוקא חוזר שיהיה בטל המקח בכל ענין דיש דברים שאי אפשר להשלים כגון מכר לו בית ונמצא חסר מן המדה הרבה וכן הענין בכלים ומטלטלים [אז ודאי המקח בטל] אבל מכר בית בן כ' ונמצאת כ"א או איפכא דלית בה אלא י"ט ליכא קפידא כ"כ לבטל מקח אלא חוזר האונאה וכ"ש בדבר שיכול להחזיר האונאה כגון פירות דודאי פירושה הכי הוא דאין סברא לבטל המקח בעבור זה וה"ה הכא כיון דבית כור שמיה ובית כור זבין ליה אין סברא לבטל המקח משום דבר

עין משפט

א מיי' פכ"א מהל' מכירה טור ח"מ סי' רים:

הגהות הב"ח

(א) ופותח לתוכה שמונה כוכין כו': כנ"ל ותי' וכן הלכתא נמחק וכ"ב המדפיס השמיט המשנה ובאלפסי יש כתובה כל המשנה עד סופה וכמו שהעתיק נ"י וכן באשר"י:

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' בפי' רשב"ם בגמ': (ב) נ"ב נ"ע לפי טעם זה אפי' נותן לו בית כור יפה בלי סלעים ונקעים מ"מ מפסיקין וס"ל כב' מקומות רק ה"ל ליתן טעם שאינם ראוין לזריעה: (ג) ואפי' הוא בתוך השדה אלא היה כו' כנ"ל:

הגהות מא"י [א] נ"ב עפר: [ב] נ"ב תיבת אמר ליתא בגמ': [ג] נ"ב ולאי הוי יותר מד' קבין אין הלוקח מקבל: [ד] נ"ב דהא בית כור עפר אתני ליה מוכר ללוקח:

דבר מועט: יתר על כן. כלומר שהוא יותר מרובע: יעשה חשבון. ויחזיר הלוקח מעות למוכר דטפי מז׳ קבין ומחצה לכור לא מחיל או יחזיר לו קרקע כדעת המוכר או מדלא אמר יתר על כן יחזיר אלא יעשה חשבון משמע דאפילו פיחת כמי יותר משיעור זה ינכה ולא אמרינן דבטל מקח דאכתי שם כור עליה מחזיר לו את הקרקע משום דדבר חשוב הוא זה ולא הוי פסידא דמוכר לומר מה אעשה בקרקע מועט כזה דהא חשוב הוא: גמ׳ הגיעו. כשאמר לו אחד מלשונות אלו א״כ משמע דיתר מכן יעשו חשבון כדאמרינן במתני׳ דהן חסר הן יתר והא דלא נקט מתני׳ ליתניה סתמא לאשמועינן רבותא דאפילו א״ל הן חסר הן יתר יעשה חשבון ביתר מכן וכתב הרב הלוי בן מג״ש ז״ל דהאי דינא לא משכחת לה אלא במסיי׳ לו את השדה ואמר לו בית כור עפר זה אני מוכר לך אבל אם א״ל בית כור עפר מכל שדותיו נותן לו בית כור בלי פחת ובלי תוספת לפ״ז משמע דלקמן [דף קו.] גבי סימניו ומצריו [ג] ואפילו א״ל בית כור זה אע״פ שראוהו צריך למימר ליה בסימניו ומצריו: יתר מכן. לא הוי מחילה ואם בא לוקח לומר שימכור לו המוכר אותו חלק הנותר כדי שלא יצטרך להשמר ממנו כופין למוכר למכור וכן אם ירצה המוכר שיקחנו הלוקח משום שהוא חלק מועט ולא חזי ליה כופין אותו ליקח אלמא דיפוי כח לוקח ככח מוכר: וזל השתא. והמוכר רוצה שיקחנו ביוקר דמעיקרא ויהיה פסידא דלוקח אז לא כייפינן הלוקח ליקח אלא בזילותא דהשתא דכיון דנתינת מעות לאו בדין הוא אלא תקנתא דמוכר שלא יפסיד דהאי נהנה וזה אינו חסר אבל במקום פסידא דלוקח לא אמרי׳: ויוקרא ליה השתא. דמצי למימר ליה מעיקרא נמי לא לקחתיה ממך אלא בעד הזול: אם שייר לבית כור ט׳ קבין יקבלנו המוכר דקרקע ראוי הוא ואי הוה אתי לכל כור וכור ז׳ קבין ומחצה בצמצום אפילו שלשים [כור] הוי מחילה אבל אם ישאר אפילו כאצבע מחזיר כל הקרקע אם נמצא שיעלו עם כל המותרות לתשעה קבין לא יבואו לחשבון מעות אלא יחזיר לו את הקרקע וכן אם מכר לו כור נחלק לחלקים ז׳ ויש בו תוספת מועט על [ד][רובע]קב עד שיעלו כל המותרות לקב ומחצה שממלאים ט׳ קבין הדר: [תנא] היאך ברייתא קאי לפרושי מתני׳ דתניא דפחות מט׳ קבין ויותר משבעה ומחצה יעשה חשבון ויקבל הלוקח קרקע בעל כרחו ואשמועינן ברייתא דהיינו דוקא כשאין למוכר שום קרקע שיצרף זה עמו אבל אם יש לו קרקע אפילו כל שהוא מחזיר לו זה המותר דהא לא מצי למימר מאי אעביד ביה כיון דכבר יש לו קרקע אחר שם ואם יש ענין מפסיק בעיא [בדף קד:] ולא איפשיטא וכיון [דקרקע] דינא ומעות תקנה כתבו הראשונים דמחזיר לו קרקע והמוציא מחבירו עליו הראיה ואמרי׳ בגמ׳ בעי ר״א בור מהו שתפסיק אמת המים מהו שתפסיק רה״ר מהו שתפסיק רכבא דדקלי מהו שתפסיק תיקו:בגמ׳[שם] בעי ר״א שדה ונעשית גנה גנה ונעשית שדה מאי תיקו והרי״ף ז״ל הביאה משום דהיא מלתא דלא שכיחא כלומר במתני׳ מפלגינן בין שדה לגנה דבגנה רובע או חצי קב יחזירנו למוכר ובשדה עד ט׳ קבין והשתא כשלקח זה בית כור שדה יש בה מותר יותר מז׳ קבין ומחצה שאמרנו יעשו חשבון ובין מכירה למדידה נעשית השדה גנה מי אמרינן בתר השתא אזלינן ומחזיר לו קרקע או דילמא בתר מעיקרא אזלינן ונתחייב בחזרת מעות ולא איפשיט והויא חומרא לתובע וקולא לנתבע וכתבו הר״ש והר״י הלוי בן מג״ש ז״ל דדוקא בכה״ג דלא הוי מחילה אבל אם לא הותיר מעיקרא אלא ז׳ קבין ומחצה שאמרנו לכור ליכא למיבעי אם מחזירין לו דכיון דמעיקרא נמחלו שוב אין חוזרין: [ה] הוא מתמה דהחדוש אינו על המותר דהא אינן שלו אלא הרביעיות לפיכך תאני רבין איפכא וטעמא דכיון דאיכא כ״כ לא מחיל מידי: מתני׳ כבר כתבתי לעיל דמדה בחבל ר״ל בצמצום והן חסר הן יתיר מחיל עד רובע לסאה והשתא אתא לאשמועינן בן ננס דלעולם הלך אחר לשון אחרון כשאומר שתי לשונות סותרין כי הכא דנימא חוזר בו ממה שאמר תחלה וחכמים חולקין כדאיתא בגמ׳: בסימניו ובמצריו. א״ל כור זה ואלו סימניו ומצריו כל מה שבתוך המצרים מכר: עד שתות. ובגמ׳ מפרש שתות עצמו אי כפחות משתות דמי או כיתר משתות דמי: והוי יודע שלא נחלק שום אדם אלא בב׳ לשונות שהן תכופין ולאפוקי ההיא [דף קסה:] דלמעלה מנה ולמטה מאתים שהיא לדברי הכל וק״ל היאך אפשר לומר בשתי לשונות סמוכין שלא יהא חוזר וי״ל דחיישינן כיון דאמר הלשון האחרון ולא ברר יותר כי חוזר וניחוס על האחרון ורוצה בלשון הראשון. הריטב״א ז״ל: גמ׳ הלך אחר פחות שבלשונות. כלומר דנימא דלתועלתו אמר כל מה שאמר כשאמר מדה בחבל משום שאם בשמא ימצאו יותר שיהיה המותר שלו ואמר הן חסר הן

שהוא ינכה (א) יתיר כל שהוא יחזיר א ואם אמר לו הן חסר הן יתר אפילו פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו יתר על כן יעשה חשבון: גמ׳ איבעיא להו בית כור סתמא מאי ופשט רב אשי דסתמא נמי כהן חסר והן יתיר דמי: מתני׳ מה הוא מחזיר לו מעות ואם רצה מחזיר לו קרקע ומפני מה אמרו מחזיר לו מעות כדי ליפות כחו של מוכר שאם שייר בשדה בית תשעת קבין ובגנה בית חצי קב וכדברי ר״ע בית רובע מחזיר לו את הקרקע ולא רובע בלבד (ב) מחזיר לו אלא את כל המותר: דף קד. גמ׳ *ליפות כחו של מוכר אמרי׳ ליפות כחו של לוקח לא אמרינן והא תניא פיחת שבעה קבין ומחצה לכור (ג) *(הותיר שבעה קבין ומחצה לכור) הגיע יתר על כן כופין את המוכר למכור ואת הלוקח ליקח התם כגון דהות יקירא מעיקרא וזל השתא דאמרינן ליה אי ארעא יהבת ליה הב ליה כי זולא דהשתא והא תניא כשהוא נותן לו נותן לו כשעה שלקח ממנו התם כגון דהות זולא מעיקרא ויקירא לה השתא: שאם שייר בשדה בית תשעת קבין: אמר רב הונא תשעת קבין שאמרו אפילו בבקעה גדולה ור״נ אמר °נותן שבעת קבין ומחצה לכל כור וכור ואי איכא יתירא למליותא דתשעה קבין הדרי וכן הלכתא תאנא אם היה סמוך לשדהו אפילו כל שהוא מחזיר לו ולא את הרובע בלבד הוא מחזיר אלא את כל המותר כלפי לייא דף קד: *תאני רבין בר רב נחמן לא המותר בלבד הוא מחזיר לו אלא את הרבעין כולן: מתני׳ מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתיר ביטל הן חסר הן יתיר את מדה בחבל הן חסר הן יתיר עד דף קה. מדה בחבל ביטל מדה *בחבל את הן חסר ואת הן יתיר דברי בן ננס בסימניו ובמצריו פחת משתות הגיעו עד שתות ינכה: גמ׳ אמר ר׳ יהודה אמר שמואל זו דברי בן ננס אבל חכמים אומרים הלך אחר פחות שבלשונות זו ולא סבירא ליה מ״ט ספיקא

רש״י

בית כור כמו שמודדין בחבל לא פחות ולא יותר: פיחת כל שהוא. שלא היה בית כור שלם ינכה מוכר כפי הפחת והמקח קיים ואע״ג דאמר רבא כל דבר שבמדה ובמשקל ובמנין אפילו פחות מכדי אונאה חוזר והוי מקח טעות הני מילי במטלטלי אבל במקרקעי לא דקים להו לרבנן דניחא ליה לקנות מה שימצא הן חסר הן יתיר: הותיר קרקע כל שהוא יחזיר למוכר. לקמן מפרש מה יחזיר לו: אם א״ל בית כור עפר אני מוכר לך הן חסר הן יתיר. ולא א״ל מדה בחבל: אפילו פיחת רובע. הקב לכל סאה או הותיר רובע הקב לכל סאה הגיעו דבהכי הוי מחילה כיון דאמר הן חסר הן יתיר אבל טובא לא: יתר מיכן. הותיר יותר מרובע לכל סאה יעשה חשבון יחשב כמה עולה לפי החשבון שקונה הבית כור דף קד. וכגון שלא הוזלו הקרקעות שאם הוזלו לא נכוף הלוקח ליקח ביוקר כמו שהיה בשעת היוקר ואם הוקר יכול לטעון איני רוצה לקנות ביוקר אבל אם כדקיימי קיימי אז הלוקח צריך ליקח ברצון המוכר אם ירצה דמה יעשה המוכר בקרקע מועט בפני עצמו שאינו חשוב שדה: גמ׳ בית כור. סתמא ולא א״ל הן חסר הן יתיר ולא א״ל נמי מדה בחבל: כהן חסר הן יתיר דמי. והא דנקט הן חסר הן יתיר במתניתין ה״ה סתמא אלא לאשמועינן דאפילו א״ל הן חסר הן יתיר אפ״ה יתר על כן יעשה חשבון: מתני׳ מה הוא מחזיר לו. לוקח למוכר אם הותיר מעות: ואם רוצה מוכר יחזיר לו קרקע. היתר בעין כי מן הדין לא קנה אלא בית כור ולא המותר ומפני מה אמרו אם ירצה מוכר שצריך לוקח לתת מעות עבור המותר: ליפות כח המוכר. שלא יהיה נפסד באותו מעט דלא חזי ליה: שאם שייר בשדה בית תשעת קבין. כלומר הא דצריך לוקח לתת מעות להמוכר היינו משום כדפירשתי דלא חזי הך פורתא מידי למוכר לבדו שאם היה באותו דף קד: מותר שיעור שדה כגון ששייר קב ומחצה עודף על השלשים רבעים לבית כור שהן ז׳ קבין ומחצה דהוי בין הכל תשע קבין אז א״ל לוקח לתת לו מעות אלא קרקע דתשעה קבין חשוב שדה כדתנן ולא את השדה עד דף קה. שיהא בו תשעה קבין לזה ותשעה קבין לזה ולא את הגנה עד שיהא בו חצי קב לזה וחצי קב לזה ר״ע אמר בית רובע: ולא את הרובע כו׳. כלומר היכא דאיכא יתר מרובע לכל סאה ולא את המותר על הרבעים לבד הוא מחזיר [א] אלא גם כל הרבעים הכי מתרץ בגמרא המתניתין כיון דאיכא דבר חשוב בין הכל לא מחיל: גמ׳ ליפות כחו של לוקח לא אמרינן. בתמיה: שבעה קבין ומחצה לכור. היינו [רובע] לכל סאה: כופין המוכר למכור. אם רוצה לקנות לוקח לעבוד נמי רבנן תקנה ללוקח שלא יזיקנו מוכר באותה מועט בדריסה ושיצטרך לשמור ממנו כיון שהמוכר אינו נפסד בהך פורתא לא הוי חזי למידי: התם כגון דהות יקירא כו׳. כלומר אין כופין את המוכר למכור על כרחו אלא הכא איירי שהמוכר חפץ למכור והלוקח צריך ליקח ומיירי דמעיקרא אייקור הך ארעא וזל השתא ורוצה לכוף הלוקח להחזיר לו דמי המותר ביוקר: אי ארעא יהבת ליה. ותרצה ליקח הדמים אז תקח מאותן מעות כזולא דהשתא [ב]: ויקירא ליה השתא. דא״ל אם לא שמצאתי בתחלה בזול לא הייתי קונה דכל היכא דאית ליה טענה מעלייתא ללוקח אין כופין אותו ליקח: אפילו בבקעה גדולה. שיש בו עשרה כורין קאמר דיחזיר קרקע אע״פ דלא הותיר בין הכל אלא תשעה קבין מ״מ הואיל ויש לו במותר חשיבות שדה מחזיר קרקע וא״ל ליתן מעות דלכל כך תשעה קבין ביחד לא מחיל אינים מיהו כל זמן דלא מטי לתשעה קבין מודה רב הונא דרובע לכל סאה הוי מחילה כגון אם מכר ל״ה סאין [וימצא] שלשים וחמשה רבעין [מותר הוי] מחילה דהוי תשעה קבין חסר רובע: נותן שבעה קבין ומחצה. דהיינו רובע לסאה אפילו היו אלף סאין: ואי איכא יתירא דמילתא. שיש אפילו משהו יתר על הרבעים דהשתא ליכא כאן תורת מחילה אפילו ברבעים אם יש אז בין הרבעים והכל תשעה קבין כיון דאיכא חשיבות קרקע יחזיר קרקע ולא מעות כיון דאין כאן תורת מחילה: כלפי לייא. כלומר היכן הסברא נוטה איפכא מסתברא המותר לא הוי מחילה כי אם הרבעים ואיפכא הוי ליה למיתני כדמתני רבי אבין: מתני׳ מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתיר. אם אמר ליה שני לשונות אלו הסותרים זה את זה ביטל אחרון את הראשון דקסבר תפוס לשון אחרון וכן איפכא אם אמר הן חסר הן יתיר מדה בחבל: בסימניו. לקמן מפרש: גמ׳ הלך אחר הפחות שבלשונות. אחר אותו לשון שמפחית את כח הלוקח דמספקא להו אי תפיס לשון ראשון או אחרון ולכך יד המוכר שהוא מוחזק בקרקע ידו על העליונה והיכא דאמר ליה מדה בחבל הן חסר הן יתיר או איפכא

א אמר לו בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל הן חסיר הן יתיר מספקא לן אי תפס לשון ראשון או אחרון ונלך אחר פחות שבלשונות וכתב הרמב״ם דאין לו אלא כדין הן חסיר הן יתיר והרשב״ם פירש שהולכין אחר הלשון שמפחית כחו של לוקח שהוא המוציא ואם הותיר כל שהוא יחזירם דהלך אחר לשון מדה בחבל ואם פיחת כל שהוא לא ינכה דהלך אחר לשון הן חסיר הן יתיר ור״ל שהלוקח חשוב לעולם מוציא שקרקע בחזקת בעלים עומדת והראב״ד כתב נתן הלוקח המעות והוא מוחזק והמוכר תובע המעות היתרים או הוא התובע ואם לא נתן הלוקח מעותיו והוא מוחזק והמוכר תובע המעות היתרים או הוא התובע ופעמים שהחסר קולא או חומרא למוכר ופעמים ללוקח וכן היתיר:

הגהות מא״י
[א] נ״ב היכא דאמרן יעשה חשבון והיכא דאמרן יחזיר קרקע: [ב] נ״ב דדי לך אם יפו לך חכמים לתלות בך מכר המותר במעות או חזרת קרקע היכא דליכא הפסד ללוקח דהו״ל זה נהנה וזה אינו חסר אבל לקנות לוקח בשעת הזול כשעת היוקר לא אמרו אלא או טול קרקע שלך או תן לו כזול: [ג] אפי׳ כצ״ל: [ד] תיבת רובע נמחק: [ה] נ״ב ולא את הרובע בלבד כו׳:

מהרש״ל נ״ג

[ודפרה ע״ב]

הגהות הב״ח
(א) נ״ל הותיר: (ב) נ״ב הוא: (ג) או הותיר כנ״ל:

שלטי הגבורים

א אחין שבאו לחלוק או שותפין והיו לא' מהן שדה אצל שדה שלו ואמר תנו לי חלקי אצל שדה שלי בלא גורל כתב מיי' אם כולו שוה עידית או זיבורית שומעין לו והרא"ש פסק שאין שומעין לו אע"פ שאין חלק אחר שוה על חבירו כלום אלא יכולין להעלותה עליו הרבה אע"פ שאינה שוה כל כך לאדם אחר יאמרו בעינינו הוא שוה כ"כ ומיהו אם הוא פיקח יכול לפחות מעליו ולומר אני אתן בה כך וכך יותר משויה או אתם תקחו אותה בכך בכך ואם לא ירצו בה ותשאר לו באותו השכום ואנ"ל שאם החלק הטוב אצל שדהו ושמו הטוב נגד הרע שאין שומעין לו ליטול בלא גורל וכתב מיי' אבל אם חלק הרע אצל שדהו ואומר תנו לי מחצי מדתה מצד הרע בלא שומא ועלו אתם חצי הטוב כדי שיהא חלקי סמוך לשלי הורו הגאונים ששומעין לו:

עין משפט

א מיי' פ"ו מהל' שכירות סמג עשין פט טור ח"מ סי' ש"ג:
ב מיי' פכ"ו מהל' מלוה ולוה טור ח"מ סי' מג:
ג מיי' פכ"ח מהל' מכירה טור ח"מ סי' ריח:
ד מיי' פ"ג מהל' שכנים סמג עשין פב טור ח"מ סי' קעד קעה:

נמוקי יוסף

הן יתיר אם שמא יחסר מהמדה בחבל שלא ינכה כלום והכי הוא הלכתא באיסתירא ומעי ובשכירות בית לשנה ומ"ש דינר לחדש כלומר אם מעובר וי"ב זהובים לשנה אם אינו מעובר א"כ שלא תטעון אין שכירות משתלמת אלא לבסוף לכך אומר דינר לחדש לומר תפרעני לפי חשבון וכן באיסתירא שהוא כ"ו פרוטות ומאה מעי כמלא שיתריס ד' פרוטות וטעמא משום דבעל הקרקע לעולם הוא מוחזק שהקרקע שלו והדר על של חבירו צריך להעלות לו שכר: ינכה. דאע"ג דאין אונאה לקרקעות הכא משום טעות מדה אתינן והטעם משום שאמר בית כור וגם הראה לו סימניו ומצריו נר מצוה

הידועים לו ויש לשניהם טענה המוכר יכול לומר כבר הראיתיך סימניו ומצריו הרי לא הטעיתיך כאילו אמרתי לך בית כור זה והלוקח יכול לומר מ"מ בית כור אמרת לי ומשום דאיכא *טעותא לתרוייהו אמור רבנן הכי וכל היכא דאמור רבנן ינכה את הכל ואם הותיר שיותיר את הכל הרא"ש ז"ל ורב הונא מפרש מלמעלה למטה וה"ק פיחת שלש ינכה ורובע ינכה וחומש ינכה עד שתות ינכה ולא עד בכלל ובריית' מסייע ליה דקאמר הגיעו דמשמע מחילה גמורה בלא ניכוי ואע"ג דקאמר כשום הדיינים ובשום הדיינים שתות כיתר משתות דאם מכרו נכסי יתומים וטעו בשתות מכרן בטל ה"ק כשום הדיינים דשתות ממש הוא ולא פחות דהוי מלית אמרת כי היכי בדא"ל הן חסר הן יתיר תנן פיחת רובע לסאה ולא בעי למימר אלא רובע הקב הכי נמי כי קאמר ליה בסימניו ובמצריו רצה לומר שתות הקב ולא שתות מקח ממש מש"ה קאמר כשום הדיינין ולא כשום הדיינין דאילו התם בטל מקח והכא הגיעו דהוי' מחילה וכן פסק הרי"ף ז"ל משום דמסייעא ליה ברייתא [ד] עד שתות ינכה וכל שכן הכא שהוא רביע מכר: כיון דקים ליה בגויה סביר וקביל. איכא דמפרשי דדוקא דידע לה דהכי הויא ולא סגיא בשמכירה והורגל בה ושנאמר דמסתמא ידע ליה ומיהו אם א"ל בית כור עפר שיש לי במקום פלוני ואין שם שיעור שיקרא בית כור אע"פ דקאי בגווה וחזי ליה כו' לא קני עד דא"ל בסמנים ומצרים וזה אי אפשר דאי ידע לה מאי קאמר והא עשרים אמר לי ומיהו אפשר דה"ק הייתי סבור שלחשבון עשרים גריוי מכרה לי והדר ליה אדרבה איהו אמר לך דעדיפא כעשרים אמר לך והיינו בכל ענין שא"א לנתקו לענין הלשון שהזכיר (א) וכגון נמי אם הראה לחבירו כוס של עץ וא"ל קנה לך כוס זה של זהב (א)דחזי ליה מצי למימר ליה דעדיף ליה כשל זהב אמרי לך אבל גבי פרדס אמרינן דבעינן דמתקרי פלדס ואע"ג דקאי בגויה דהוי כעין פרדס זה וטעמא דשאני התם דמצי למימר לוקח הייתי סבור כי אמר לי פרדס דבעי למימר שיעשה שם פרדס הריטב"א ז"ל: תניא אם נפל הגורל בכל חלק לאחד ואחד לא מיבעי למימר דקנו כולם אלא אפילו לא עלה הגורל אלא לאחד מהם קנו כולם ואע"פ שלא החזיק בשום ענין דין תורה שהגורל קנה וכגון שהם שני אחים דודאי כיון שעלה הגורל לאחד מהם החלק האחר של חברו הוא ואפילו בשלשה אחים אפשר לומר כגון שבררו ביניהם החלקים ואמרו אם חלק זה יעלה לראובן חלק זה יהיה לשמעון וזה ללוי או איפכא או אם זה יעלה לשמעון או זה ללוי יהיה זה של ראובן כה"ג כיון שעלה גורל לאחד מהם קנו כולן וכן אם נפל הגורל לאחד מהם קנו כולן זה בחלקו שעלה הגורל והשנים בשני החלקים הנשארים שיוכלו לחלקו ביניהם הן בשומא ועילוי דמים הן בגורל ואין רשאין לכוף לזה שנפל לו חלקו בגורל לומר כיון שעדיין לא עלה גורלנו נחזור ונחלק כולנו בשומא ובעילוי דמים או בדרך אחרת ופירש טעמא משום דכיון דאשכחן בחלוקת הארץ דגורל עדיף הוא הדין הכא ואע"פ שאין שם אורים ותומים וכל ישראל והגורל היה חולק במשפט האורים מכל מקום הכא איכא נמי טעמא דבההיא הנאה שגמרו בעצמם שיהיה חלק זה של זה וזה של זה ונתרצו זה לזה בההיא הנאה גמרי ומקני ודעת

גמרא

ספיקא היא ולא מפקינן ממונא מספיקא ורב סבר כבן ננס דאמר תפוס לשון אחרון *דא"ר הונא אמרי בי רב (א) אסתירא מאה מעי מאה מעי. מאה מעי אסתירא אסתירא וקיימא לן כל היכא דפליגי רב ושמואל בדיני הלכתא כוותיה דשמואל והא דפליג רב נחמן עליה דשמואל התם* במעשה *דצפורי בא' ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר זהובים לשנה בדינר זהב לחדש ובא מעשה לפני ר"ג ולפני רבי יוסי ואמרו יחלוקו את חדש העיבור ואמר שמואל (ב) בבא באמצע החדש עסקינן אבל בא בתחלת החדש כולו למשכיר בא בסוף החדש כולו לשוכר ור"נ אמר אפי' בא בסוף החדש כולו למשכיר לאו טעמיה דרב נחמן דתפשינן לשון אחרון הוא דהא אפי' איפך מיפך ואמר מדינר זהב לחדש בשנים עשר זהובים לשנה קאמר ר"נ דיהבינן כוליה למשכיר אלא היינו טעמיה דר"נ דקרקע בחזקת בעליה קיימא ולא מפקינן ממונא מחזקיה מספיקא אלא מוקמינן ממונא בחזקת מאריה והוה ליה אידך המוציא מחבירו עליו הראיה והכי נמי *עבדינן גבי מדה בחבל הן חסר הן יתיר וגבי מאה מעי אסתירא אמרינן °הלך אחר הפחות שבלשונות כי היכי דלוקמו נכסי בחזקת מרייהו וליהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה ור"נ ושמואל בהא לא פליגי והלכתא כוותייהו: *בסימניו *ובמצריו פחת משתות הגיעו עד שתות ינכה איתמר רב הונא אמר שתות כפחות משתות והגיעו ורב יהודה אמר שתות כיתר משתות וינכה והילכתא כרב הונא דתניא כותיה פיחת שתות או שהותיר שתות הרי הוא כשום הדיינין והגיעו ואע"ג דקא פסק גאון בספר מקח וממכר כרב יהודה הלכתא כרב הונא מהאי טעמא דכתבינן: *רב פפא זבן ארעא מההוא גברא א"ל הויא עשרין גריוי משחא. ולא הויא אלא חמיסר אתו לקמיה דאביי א"ל סברת וקבילת אמר ליה והא אנן תנן פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה א"ל ה"מ דלא קים ליה בגויה ומר כיון דקים ליה בגויה סבר וקבל והא עשרין אמר לי דעדיפא כעשרין אמר לך: תניא רבי יוסי אומר האחין *שחלקו א כיון שעלה הגורל לאחד מהן קנו

רש"י

איפכא אם הותיר כל שהוא יחזיר ולכך א"ל מדה בחבל ואם פיחת כל שהוא הגיעו ולכך א"ל הן חסר הן יתיר: ספיקא הוא. כדפירשתי והיינו כרבנן: איסתירא מאה מעי. אם אמר אדם לחבירו בכמה אתה נותן לי חפץ זה א"ל איסתירא מאה מעי ונתרצה מאה מעי חייב לו דתפוס לשון אחרון כבן ננס. איסתירא הוא סלע מדינה שמינית שבסלע צורי והוא חצי דינר שהוא שלש מעות כסף שהן ו' פונדיונות שהן י"ב איסרין וכל איסר שמנה פרוטות שהן צ"ו פרוטות נמצא מאה מעי שהן מאה פרוטות יתירים מאיסתירא ארבע פרוטות: באחד ששכר מרחץ. וכך אמר ליה אני משכיר לך זה המרחץ בי"ב זהובים לשנה בדינר זהב לחדש והיה עיבור אותה שנה ואי תפיסנא לשון ראשון נתעברה לשוכר ולא יתן לו אלא שנים עשר זהובים: יחלוקו. יתן לו שכר חצי החדש העיבור דממון המוטל בספק חולקים דמספקא לן אי אמרינן תפוס לשון ראשון או אחרון: ואמר שמואל. עלה הא דאמרינן יחלוקו בבא לב"ד באמצע החדש כי מספקא לן [א] אמרינן העמד ממון על חזקתו ומה שדר בו כבר לא מפקינן מיניה ומה שלא דר בו עדיין או יצא או יפרע השוכר דקרקע בחזקת בעליה עומדת: כולו למשכיר. דהעמד קרקע בחזקת בעלים: כולו לשוכר. דהעמד מעות על חזקתן: טעמא דרב נחמן דקרקע בחזקת בעלים עומדת. כלומר לא עתה נולד הספק אלא בתחלת החדש והעמד קרקע בחזקת בעליה ונמצא שדר על של חבירו וצריך ליתן לו שכר: הלך אחר הפחות. הלך אחר הפחות שבלשונות וה"ה במתני' דלא כבן ננס: מתני' בסימניו ובמצריו. האומר לחברו בית כור עפר אני מוכר לך בתוך הסימנין והמצרים האלו: פיחת שתות הגיעו. כיון דהראה לו הסימנין והמצרים כמאן דזבין ליה שדה זו כמו שהוא בין גדול בין קטן ואהני מאי דאמר בית כור שיהא קרוב לבית כור שלא יהא חסר יתר משתות וכן נמי דלא ניהוי מותר יתר משתות ולכך קאמר עד שתות ינכה ובגמ' פליגי בשתות עצמו: גמ' כפחות משתות. וה"ק אי פיחת [ב]שתות וכ"ש פחות משתות הגיעו אבל יתר על שתות עד שתות ולא שתות בכלל ינכה: כיתר משתות. והכי קאמר פחות משתות הגיעו יתר על שתות עד שתות בכלל ינכה: פיחת שתות או הותיר שתות. בתוספתא ה"ג בסימנין ובמצרין פיחת שתות או הותיר שתות הרי הוא כשום הדיינים ב"ד ששמו נכסי יתומי' למזון האשה והבנות דאמר רשב"ג התם דאם פיחתו או הותירו שתות מכרן קיים דאל"כ מה כח ב"ד יפה: ה"ג. ההוא מוכר לרב פפא הך קרקע דמזבנינן הוי עשרין גריוין מקחא עשרין שאין מדתה וא"ל

סימנין ומצרין: ה"מ. מתניתין היכא דלא קים ליה ללוקח במדת השדה אבל מר קיים ליה שהיית מכיר השדה והיית יודע שאין בה אלא חמשה עשר וכיון שידעת סברת וקבילת: והא עשרין אמר לי. ולדעת כן אמר לי שישלים לי הפחת משדה אחר או ינכה לי מן הדמים: דעדיפא כעשרים. של שדה אחר ולהשביח מקחו אמר כן: האחין שחלקו. שבררו שנים או שלשה חלקים שוין ולאח"כ יפילו הגורל והוא הדין שותפין: כיון שעלה הגורל לאחד מהן. והוברר [ג] מחלקו: קנו כולן. כלומר זה קנה לגמרי בגורל והנותרים גם יפילו

מלחמת ה'

רב הונא אמר שתות כפחות משתות וכו' ורבינו האי גאון ז"ל פסק בספר מקח וממכר כרב יהודה: אמר הכותב אבל לשון הגיעו הגיעו, לרבי' אלפסי לומר כן שהוא אמור בכל מקום על מחילה וכן לשון הגמ' עוד מוכיח כן מדקא מהדרי' לתרוצי כשום הדיינים ולא כשום הדיינים שאילו לרב יהודה כשום הדיינים ניחא והל"ל מאי הגיעו דלא בטיל מקח והגי' בנוסחאות מדוקדקות ובהלכות אין בה הרי זה כשום הדיינין והגיעו אלא פחתו שתות או הותיר שתות כשום הדיינין הגיעו ולפום הכי מתרץ רב יהודה דה"ק פחות שתות כשום הדיינין או הותיר שתות הגיעו ולסימנא בעלמא נקט ליה וכבר ראיתי נוסחא ראשונה של ההלכות מוגהות בכתב ידו של רבינו הגדול ז"ל והיה כתוב בה ופסק רבי' הא הלכתא כרב יהודה ומסתברא כוותיה משום דדיקא מתני' כוותיה ואע"ג דברייתא דיקא כוותיה דרב הונא לא דחינן מתני' מקמי' ברייתא וחזר ומחק זה וכן בדין דהא מיתרצא בגמ' מתני' לרב הונא והנה בעל המאור מלמד זכות על הגאון שלא כדעתו ודבריו בספר המקח אינם כן ובדקתי אחר הברייתא הזו ומצאתיה מפורשת בתוספתא בסימניו ובמצרין פחות שתות או הותיר שתות כשום הדיינין הגיעו פחות מיכן או יתר על כן מחזירין זה לזה מהו מחזיר לו מעות כדרך שלקח הימנו ואם רצה מחזיר לו קרקע:

המאור הגדול

רב הונא אמר שתות כפחות משתות רב יהודה אמר שתות כיתר על שתות וקא מיפלגי בלישנא דמתני' דתנן עד שתות ינכה ורב"ע מלמעלה למטה קא חשיב כלומר למעלה משתות עד שתות אלא דרב הונא ס"ל עד ולא עד בכלל ורב יהודה ס"ל עד ועד בכלל ורבי' האי גאון ז"ל פסק בספר מקח וממכר כרב יהודה והרי"ף ז"ל פסק כרב הונא ויהיב לבלתיה טעמא משום דתניא כוותיה דרב הונא ואנן מסתברא לן כפסקא דרבי' האי ז"ל שהיה נר ישראל וברייתא כרב יהודה מכרעת ולא כרב הונא ומעיקרא אותביה מינה לרב הונא והכין פירושה מתיבי פיחת שתות או הותיר שתות הרי הוא כשום הדיינין והגיעו דהא שום הדיינין שתות כיתר משתות הוא שהרי מכרן בטל קשיא לרב הונא אמר לך רב הונא ולימעמיך הגיעו קתני ושום הדיינים מכרן בטל אלא דהך ברייתא משבשתא היא וליכא ראיה מינה ותרצינן לה אליבא דרב יהודה כשום הדיינין ולא כשום הדיינין ול"ג אלא כשום הדיינין וליתיה בספרים מדוקדקים הבאים מספרד ואפי' למאן הגריס ליה דא ודא אחת היא ואליבא דר' יהודה קיימין כלומר אלא ודאי מיבעי ליה לתרוצה ולפרושה הכי דלא תיהוי משבשתא והכין מיתרצא כשום הדיינין ולא כשום הדיינין בשתות עצמה כלומר שהיא כלמעלה משתות ולא כשום הדיינין דאילו התם בטל מקח כולי לגמרי כדתנן שום הדיינין שפחתו שתות וכו' ואילו הכא עיקר המקח הגיעו ולא בטל המקח מעיקרו אלא שהוא חייב לנכות עד השתות והשאר המקח קיים וכי קתני הגיעו אעיקר המקח קאי מ"מ מדקאמר בשום הדיינין כשתות עצמה כר' יהודה מכרעת ולאפוקי מדרב הונא והדין הוא סברא דרבינו האי ז"ל וסברא מעליא היא:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) והלוקח הכי ראהו וכיון שהוא אינו עשוי לטעות ודאי סביר וקביל וטענה גבי מוכר איתא וגבי פרדס אינו כן כיון שאפשר לנתקו לענין הלשון שהזכיר טענה גבי לוקח איתא דמצי למימר סבור הייתי דבעי למימר שיעשה שם פרדס:

הגהות מא"י

[א] נ"ב איזה לשון נתפס: [ב] אי פיחת מבית כור כנ"ל ונ"ב במשנה דרש"י גרס פיחת שתות אבל ג"י הרי"ף וכן התוס' פחות משתות והא דנקט לרב הונא במתני' פחות משתות ליתן טעם לדבר דדבר פשוט הוא בפחות משתות ואמר ממילא דשתות כפחות משתות: [ג] חלקו כנ"ל: [ד] נ"ל והאנן תנן כו' עד שתות ינכה וכ"ש היכא:

הגהות הב"ח

(א) ותוס' כנ"ל:

[דף רו ע"א]

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' עוד בס' השואל כרי"ף אחר מתני' ד"ס המשכיר בית לחבירו לשנה ונתעברה השנה כו': (ב) נ"ב אע"פדס"ל גבי מוכר במתנה שהמוכר מוחזק מ"מ ס"ל כאן שהשוכר דר בו כאן אנו דנין על הממון שאני כנ"ל:

ודעת התוס' והרב רבינו שלמה ז"ל דלאו דוקא בקרקעות אלא הוא הדין במטלטלין דהיא הנאה נמי חשוב כאילו מסך: **איתמר** [כו'] בטלה מחלוקת. ואפילו חלקו בב"ד בין קרקע בין מטלטלין ואע"ג דאמרינן באלו מציאות (דף נא:) דלא הדר דיקא היכא שחלק אחד מן השותפין קמי שלשה הדיוטות או [בי תרי] מגו תלתא היינו טעמא משום דמעיקרא אדעתא דכולהו נחית לחלוק, ולברר לכל אחד חלק חברו אבל הכא חלוקה בטעות היתה והדרא וממעשה דאיסור ורב ספרא באלו מציאות (שם) שחלק אחד בלא רשות חברו עסק, ז דהוו להו בהדי הדדי ומהא דאמרינן בהאיש מקדש [מג.] גבי יתומים שבאו לחלוק קרקעות ב"ד מעמידין להן אפוטרופוס ובוררין להם חלק יפה משמע דאין חלוק בין עיסקא למקרקעי דכל היכא דפליג חבריה באפי תלת וכדפי' קס דיכא אבל מעות דלא צריכי שומא כ"ע מודו דלא צריך ב"ד והא דאמרינן גבי *)איסור ורב ספרא מאן פלג לך אע"ג דהוה בב"ד משום דקיימי כולהו במתא כדאמרינן הני תלתא דקיימי אין מעשיהם כלום הא כל היכא דלא הוה במתא ופלג בבי דינא ודאי חלוקתן קיימת אפי' לגבי השלישי היכא דליכא טעותא בהשואת החלקים ובדמי: **איתמר** [ג] הוברר הדבר שזכה כל א' בחלק הראוי ל[ו] ונמצא שלא לקחו זה מזה כלום וכיון דכן על כולם לפרוע חוב אביה' ומשום חלוקה לא הסתלק מקרקעי מבע"ח הלכך חוזרין וחולקין הנשאר בין כולם בשוה : וי"א מכאן שהמוכר שדה לחבירו ובא [נגזל] והוציא מידו מקצתה המקח קיים בשאר דהא הכא שני אחין שחלקו ואמרינן מקמצים וקסבר שמואל לקוחות הן ואפילו בלוקח ומוכר דעלמא מדאקשינן עלה מהאי דכור בשלשים ואפילו רב לא פליג אלא מטעם יורשים הוו אלמא אע"ג שנתמעט חלקו וא"א להשלים לו אינו יכול לומר בטלה מחלוקת וכ"ש כשטרפה בע"ח למקצתה שהמקח קיים בשאר והוי כאילו שטפה נהר דהא בע"ח [פסחים דף ל:] מכאן ולהבא הוא גובה אבל הריטב"א ז"ל סובר שהגוזל שאי אפשר לסלק במעות איגלאי מילתא למפרע שלא חל המכר על הגזול כלל והוי דינו כאילו נמצא חסר ממש וכן דעת רבו הרא"ה ז"ל : וטרף חלק אחד מהם. מכאן נראה ראיה להרמב"ם ז"ל שכתב המלוה לחברו על ידי שני ערבים שגובה מאיזה מהם שירצה הכל דהא הכא ככסוהי דבר איניש איטן ערבין ביה ומדין ערבות גובה מאיזה מהם שירצה כן הוא בתוספות בדברי רבותינו ז"ל ואע"ג דקי"ל דבדאורייתא אין ברירה כדאמרי' במס' ביצה (דף לח.) דבדרבנן דוקא הוא דאמר יש ברירה והכא אפי' בירושה דאורייתא אמרי' יש ברירה תירץ ר"ת ז"ל דשאני הכא דלאו מטעם ברירה ממש הוא דקאמר ולאו יורשין ממש הוו דהא ס"ל לרב דלקוחות הן כדאמרינן לעיל בפ' המוכר את הבית [דף סה.] דיש להם דרך וזע"ז משום דהמוכר ס"ל דבעין רעה מוכר אלמא דלקוחות הן אלא משום דשמא על דעת כן חלקו שאם יבא בע"ח ויטרוף חלק אחד מהם שתתבטל חלוקתן וידוע הוא דבע"ח יטרוף **) מאיזה מהם שירצה כדאיתא בירושלמי פרק מי שהיה נשוי [הלכה ד] כשם ששני שטרות היוצאים על שדה אחת שודא דדייני כך שטר אחד היוצא על ב' שדות שודא דדייני : ושמואל אמר ויתר. הפסיד חלקו ואינו חוזר על אחיו : כולן לקוחות הן. כלקוחות דמו ולא אמרינן ברירה ואמרינן שכל אחד חלק שהגיעו היה ראוי לחבירו וכאילו קנאו ממנו הוא בלא אחריות כאילו פירש כל אחד לחברו שאינו מקבל עליו אחריות ואע"ג דקי"ל גבי מוכר סתם שמקבל עליו אחריות הני מילי גבי מוכר דלא שדי איניש זוזי בכדי אבל הכא ניחא לכל חד מינייהו שלא יהא אחריות על חבירו : והלכתא בכל הני שמעתתא. דבא להם אח או בעל חוב בטלה מחלוקת כרב (ומקמצין ביניהם) וחולקים בגורל והוא הדין נמי אם טעו וחלקו שדה שגזל אביהם ויוצאה מתחת ידם דהא נמי חלוקה בטעות הואי ושמעינן מהא דאחין שחלקו יורשים הם ואין מחזירין זה לזה ביובל : עשרים סלעים. הם פ' דינרין ושלשים סלעים הם מאה ועשרים דינרים נמצא דמנה היא מילתא מציעתא והכי מסתברא למדין האי קרקע . הא דנקט ג' משום שהם ב"ד

גמרא

כולן מאי טעמא אמר רב אשי בההיא הנאה דקא צייתי להדדי גמרי ומקני להדדי איתמר א שני אחין שחלקו ובא להן אח ממדינת הים רב אמר בטלה מחלוקת ושמואל אמר מקמצין: א"ל (א) רבה לר"נ ולרב דאמר בטלה מחלוקת אלמא הדר דינא אלא מעתה הני בי תלתא דקיימי ואזול בי תרי מינייהו ופלוג הכי נמי בטלה מחלוקת א"ל הכי השתא התם נחית אדעתא דבי תלתא מעיקרא הכא לא נחות אדעתא דבי תלתא מעיקרא מהא שמעינן דתרי אחי או תרי שותפי דאזל חד תתכז מינייהו ואיצטריך אידך למנתא דידיה דפלגינן בינייהו ויהבינן ליה מנאתיה ולא נטרינן ליה להאיך עד דאתי °*איתמר (א) [א] שלשה דף קז. אחין שחלקו ובא בע"ח ונטל חלקו של אחד מהן רב אמר בטלה מחלוקת ושמואל אמר ויתר ורב אסי אמר נוטל רביע בקרקע ורביע במעות רב אמר בטלה מחלוקת קסבר האחין שחלקו יורשין הוו ושמואל (ב) סבר האחין שחלקו לקוחות הוו וכלוקח שלא באחריות דאמו ורב אסי מספקא ליה אי יורשין הוו ובטלה מחלוקת (ג) אי לקוחות הוו ויתר ועוד מספקא ליה אי כלקוחות הוו כלוקח שלא באחריות דאמו ולית ליה ולא מידי ואי כלוקח באחריות דאמו ואית ליה דמי אבל ארעא לית ליה וכיון דאילו יורשין הוו אית ליה למישקל ארעא כחד מינייהו ואי כלוקח שלא באחריות דאמו לית ליה למישקל ולא מידי הוה ליה ממון המוטל בספק וחולקין וכיון דמספקא ליה נמי אי כלוקח באחריות דאמו ולוקח באחריות לית ליה אלא דמי אבל ארעא ליתליה לא שקיל להאי פלגא (ד) כוליה קרקע אלא שקיל (ב) רביע מנתיה קרקע ורביע מנתיה מעות דהוי הכל פלגא מנתיה אמר רב פפא הלכתא בכל הני שמעתתא מקמצין ואמימר אמר בטלה מחלוקת והלכתא בטלה מחלוקת ת"ר ב שלשה שירדו לשום אחד אומר תתכח במנה ושנים אומרים במאתים אחד אומר במאתים ושנים אומרים במנה בטל יחיד במיעוטו ב א' אומר במנה וא' אומר בעשרים (ה) ואחד אומר בשלשים סלעידון במנה רבי אליעזר בן צדוק אומר נידון בתשעים אחרים אומרים עושין שומא בינידם ומשלשין

רש"י

יפילו גורל ולא יוכלו לחזור בזה שנפל לו הגורל מיד הנותרים שלא הפילו עדיין גור: ביניהן : מ"ע. כלומר במאי קנה את עדיין לא החזיק : וצייתי להדדי. שנשמעים זה לזה לחלוק בגורל עד שיטול כל אחד חלקו ואינם חפצים בשותפות עוד : גמרי ומקני אהדדי. שאינם רוצים עוד עיכוב בדבר : בטלה המחלוקת. ויחלוקו כבתחלה לג' חלקים ויפילו גורל דהא חלוקה קמייתא בטעות היתה והדרא : מקמצין. כל אחד נוטל שליש מחלקו ונותן לזה כגון אם ירשו כל אחד שלש שדות כל אחד יתן לו לזה שדה אחת או יבא לכל אחד שתי שדות : הני בי תלתא. אחין או שותפין דקיימי תרי מינייהו וחלקו בלא דעת השלישי בפני שלשה ב"ד הדיוטות כדאמרינן פ"ב דב"מ : הכי נמי דבטלה מחלוקת. כשיבא שלישי בתמיה: אדעתא דבי תלתא . שחלקו לשלשה חלקים ומטי לכל אחד חלקו הראוי לו הילכך לא חיישינן לדעתו דאפילו היה כאן הוה פליג בגורל אבל הכא דאיגלאי מילתא [ג] שנוטל יותר מן הראוי לו ניטול טעות הוא ובטלה אותה חלוקה : דפלגינן בינייהו. פי' בפני ב"ד כדאמרינן פ"ב דבבא מציעא ותתקיים החלוקה אבל חילק שלא בב"ד לאו כלום הוא ומה שהשביחו הנכסים השביחו לאמצע כדמוכח בעובדא דרב ספרא ואיסור גיורא דעבוד עיסקא בהדי הדדי בפרק אלו מציאות . וה"מ במידי דצריך שומא אבל חלוקת מעות דלא צריך שומא אין צריך לחלק בב"ד : רב אמר בטלה מחלוקת . וחוזרין וחולקין חלק הנשאר בשוה : ויתר . הפסיד ואינו חוזר על אחיו : נוטל רביע בקרקע ורביע במעות . כלומר או רביע במעות וה"פ יחזיר לו רביע דהיינו חצי חלקו או בקרקעות או במעות וטעמא דכולהו מפרש בגמ' ואזיל : יורשין הוו . ועל כולן לפרוע חובת אביהן דיש ברירה והוברר הדבר שכל אחד זכה בחלק הראוי לו ונמצא דלא לקחו זה מזה כלום : כלקוחות דמי . דאין ברירה ונמצא שכל אחד שמא נטל חלק האחר וכאילו החליפו זה עם זה דמו והיינו לקוחות וכיון דלקוחות הן בל אחד אינו מקבל אחריות עליו של חברו כי רוצים להסתלק זה מזה : מספקא ליה כו'. כדמסיק ליה ואזיל ולכך נותן לו רביע או בקרקע או במעות ל"א נותן לו רביע בקרקע ורביע במעות ממש דמספקא ליה אי כיורשין דמו וצריך לתת לו כל חלקו בקרקע ולא יוכל לסלקו במעות או כלקוחות דמו ומיהו כלוקח באחריות ויכול לסלקו במעות הילכך נותן רביע בקרקע כיורש ורביע במעות כלוקח באחריות כך פרש"י זקני ורא[ש]ון עיקר (ולרשב"א נראה לשון שני עיקר) : בכל הני שמעתתא מקמצין . בשני אחין שחלקו ובא להן אח ובשני אחין שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן יקמוץ מחלקו כל אחד ויתן לזה (ג) כרב דכיורשים דמו ומיהו אין צריך לחזור ולחלק עמו בגורל אלא בלא גורל יחזיר לו חצי השדה באיזה צד שירצה ובלבד שיהא שוה כחצי האחר : הלכתא בטלה מחלוקת . בין באחין שחלקו ובא להן אח אחר ובין היכא שחלקו ובא בע"ח או נגזל ונטל חלקו של אחד מהן ואין חילוק בין אם נטל מקצתו או כולו וש"מ האחין שחלקו כיורשים דמו ולא כלקוחות : ג' שירדו לשום . נכסי יתומים למזון האשה והבנות דשומת ב"ד בג' : אחד אומר במאה . דהיינו מאה זוזי : בטל יחיד במיעוטו . כלומר בטלו דברי היחיד והולכים אחר הרבים : א' אומר במנה . דהיינו כ"ה סלעים ואחד אומר בעשרים סלעים דהיינו ה' פחות ואחד בשלשים סלעים דהיינו ה' סלעים יתר : נדון במנה . דתרוייהו האי דאמר שלשים והאי דאמר מנה מודו דמנה שוה נמצא הך דאמר עשרים הוי יחיד ובטל במיעוטו : נדון בתשעים דינרים . שהם כ"ב סלעים וחצי וכל אחד טעה מעט האומר עשרים פוחת ב' ומחצה לקמיה והאומר מנה פוחת ב' וחצי לאחוריה וגימא דכ"ב וחצי שוה ואחר שנים המפחיתין אזלינן ולא אחר האומר ל' דתפסת מרובה לא תפסת וגם אין לנו לקיים דברי האומר מנה לבד ולומר ששנים האחרים טעו : עושין שומא ביניהן . כלומר חושבין כמה יש בין האומר ל' המרבה להאומר כ' הממעיט דהיינו מ' דינרין ותדון בשליש דהיינו י"ג דינרין ושליש דינר יותר על שמנים ובהא פליגי [מר] סבר לא טעו אינשי כולי הילכך תפוס האמצע והשאר

*) ליתא שם הכי אלא באיזו נשך גבי כותאי **) עי' נ"י ב"ק פ"ק סי' ט' ומ"ש שם על הגליון (ג"ה)

שלטי הגבורים

א והא דאמרי' דאם לא היו כאן כל האחים ואותו שלפנינו מבקש לחלוק חולק בפני ג' כתב רבינו ישעיה דוקא מטלטלין אבל מקרקעי אינו יכול לחלוק בלא דעת חבירו הרא"ש כתב שאין חילוק בין מקרקעי למטלטלי פשוט פ"ק דהאחים שירשו קרקעות מאביהם וחלקום ובא בע"ח לטרוף אם היה שם שדה שהיה לו אפותיקי לבע"ח אע"פ שאינו אפותיקי מפורש שאמר לו לא יהא לך פרעון אלא מזו אלא שמשעבד לו כל נכסין ושייר לו קרקע א' במצריו להיות הוא תחלה לפרעון אם ירצה הבע"ח אז יכול הבע"ח לטרוף אותו שדה מיד מי שהוא בידו ובטלה החלוקה שבין האחין וחוזרין וחולקים בשוה אבל אם לא היה שום שדה אפותיקי לו אינו יכול לגבות כל החוב מיד א' מהאחים אלא יטול מכל א' וא' מהן עד כדי חובו וכתב הרא"ש שם והביא דבריו הטור ח"מ סי' ק"ז דהא דמכריחים אותו ליטול מכל א' וא' מן האחין דוקא היכא שיכול לגבות שדה שלימה מכל א' כגון שירשו ד' שדות וכל א' נטל שתים או יטול מזה שדה ומזה שדה אבל אם לא ירשו אלא שתי שדות בלבד שהגיע לזה שדה אחת ולזה שדה אחת לא יטול הבע"ח חצי שדה מזה וחצי שדה מזה כי היתומים במקום אביהם הן וכיון דאילו היה בא לגבות מאביהן לא היה יכול לומר טול מכל שדות חצי חלק א' משדה זה וחלק א' משדה זה דא"כ נפלת דלת בפני לווין דלא פירעון יפה הוא אלא ב"ד היו מגבין לו חובו משדה א' כך כשבא לגבות שדה מהיתומים נוטל שדה א' מאיזה מהאחין שירצה דמשום שחלקו לא הורע שעבודו ודכוותה כתב מ"מ פ"י מהל' נחלות בשם הרמב"ם והרשב"א שאם חלקו שתי שדות בינונית בע"ח הבא לגבות מהן רצה מזה גובה רצה מזה גובה ואין מכריחין אותו לגבות מכל א' מהם חצי שדה וכ"כ הרא"ש בשם רב יהודאי גאון ז"ל דשני לקוחות שלקחו ב' שדות כאחת ובא בע"ח לטרוף טורף מאחת מהם ממי שירצה ואין ללוקח הא' על חבירו כלום ע"כ כלומר שאין הלוקח שטרף ממנו השדה יכול לומר לחבירו הבע"ח היה לו לגבות חצי שדה זה שלי וחצי שלך ועתה שטרף כולו שלי אתה תשלם לו החצי משלך כי יאמר לו אידך אנחנו נכנסנו תחת הבעלים וכיון דאם היה הבע"ח חפץ בשדה אחד היה צריך המוכר ליתנו לו כך עתה שבא לטרוף ממנו הלכך אין לך עלי כלום ונראה דאם קנאו ב' לקוחות ד' שדות דיש לבע"ח לגבות שדה אחת מזה ושדה אחת מזה ואינו טורף הכל מא' כיון דבמקום בעלים הן עומדים דומיא ממש דיורשים שזכרנו וכתב טור ח"מ סי' ק"ח דהאידנא דשקיל בע"ח מהיתומים מטלטלי כתקנת גאונים אם יחלקו מעות או מטלטלים שקיל מכל חד וחד כפי מנתיה דיליה בד"א שכולן מצוין לפנינו בעין אבל אם אין כולן לפנינו א"צ לחזור אחריהם אלא יקח כל חובו ממנו שהוא לפנינו בעין והוא יחזור אחר האחרים ויגבה מהן מה שהוא ראוי להן לפרוע בשביל חובת אביהן וצ"ע קצת דהכא אמרי' דמשום שלא יוכל המלוה לומר שאין הלוה עושה לו פרעון יפה יכול לסרב מלקחת קצת שדה זו וקצת שדה זו אלא כל שדה שלם יקח ואילו בב"מ אמרי' דהפורע לחבירו פרוטה פרוטה פרעון הוא אלא שיש עליו תרעומת ואמאי כיון שאינו פרעון יפה היה לו למלוה לומר איני חפץ בפרעון זה עד שתפרעני כולם ביחד וכתב עוד הטור ח"מ סי' ק"ז בשם אביו שאם ירשו האחים קרקעות וחלקום ומכר א' מהם חלקו או נתנו במתנה ובא בע"ח אביהם לטרוף מהלוקח שקנה מהיורש והאומר הלוקח הנחתי לך בני חורין ביד היורש הא' לגבות מהם אע"פ דיורש כרעיה דאבוה הוא מ"מ הדין עם הבע"ח דלא אמרי' אין גובין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין אלא כשמשעבד הלוה עצמו נכסיו אבל גבי יורש או לוקח שנשתעבדו לא אמרי' הכי ואין הלוקח מהיורש או לוקח מהלוקח יכול לומר הנחתי לך בני חורין אצל יורש אחר או לוקח ראשון מהנכסים של ראובן בעל חובך לגבות מהם והלכך יטול חצי החוב מהלוקח וחצי החוב מהיורש : לשון ריא"ז ב גבי אחד אומר במנה ואחד אומר בכ' וא' אומר בל' כתב ריא"ז ונראה בעיני שאף אם פיחת האמצעי מן המאה או שהוסיף על המאה הואיל ופיחת מן המרבה והוסיף על הממעיט הרי דבריו ממוצעין ושומעין לדבריו כמבואר בקונטרס הראיות :

עין משפט

א מיי' פ"י מהל' נחלות סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' קעה :
ב מיי' פכ"ב מהל' מלוה ולוה טוש"ע ח"מ סי' קג :

הגהות הב"ח

(א) נ"ל רבה: (ב) נ"ב אמר ויתר: (ג) ואי כצ"ל: (ד) נ"ב למתניתין: (ה) נ"ב סלע:

הגהות חו"י

[illegible]

הגהות מא"ו

[א] נ"ל שני: [ב] נ"ב בסוף: [ג] נ"ב שני אחין וכו' :

ב"ד הבאים לשום קרקע למזון האשה והבנות : **מתני'** משמנין ביניהן . מפרש בגמ' שהוא מלשון שומא ששמין חצי שדה כמה שוה ויתן בשווי בחלק הכחוש וישאר למוכר החלק השומן ואע"פ שבשומא נותנין לו חלק גדול מכחוש טפי מבשומן מ"מ ניחא לאינש טפי מעט קרקע מעידית ממרובה מזיבורית והכא מאחר שהמוכר הוא שאמר לו חצי שדה אני מוכר לך ידו על העליונה ליתן לו הכחוש דעל דעת זה קבלו כיון שלא פירש לו החלק והוא הדין נמי כשאמר לו המוכר חצי בדרום שדרכו לומר כפי ערכו של אותו חצי אם שוה יותר מהחצי האחר יתן לו קרקע בשוויו מהחלק שירצה מוכר זה פירש הר"ש ז"ל ואינו נכון דהא בדרום א"ל ואי האי לישנא לא מהניא ליה מאי לישנא מהני ליה והנכון כמו שפירש ה"ר יצחק ברבי ברוך ז"ל ונותן לו בדמי חציה לרוח דרום בין שהוא כחוש או שומן בהבואת חלקים בעלויא וגרעון קרקע וכן פי' הראב"ד וכן הרמב"ם ז"ל : ומקבל עליו. המוכר שיתן ללוקח מקום גדר וחריץ ובן חריץ כדי שלא יקפצו שם החיות ויתכנו מבחוץ כדי שלא יצטרך למעט מחלקו של לוקח ויהיה כולו ראוי לזריעה דסתם מוכר חצי שדה כל צרכי השדה מכר לו : **גמ'** והתנן משמנין. דס"ד משמנין לשון שומן כלומר שנותנין לו חלקו בשומן : אמר ליה בעוד שעדנת לאכול תמרים ולא עסקת בתורה והוא לשון קנטור : קיימא בגויה וקפלה . שיש ריוח לחזור אחור מעט ולקפוץ וכבר מפורש במתניתין :

סליקא לה פרק האומר

יש נוחלין . זה את זה הוה ליה למימר אלא משום סיפא דאמר ולא מנחילין הוא דלא מצי למימר הכי : מנחילין ולא נוחלין . הוא בכלל נוחלין ולא מנחילין כדמפרש בגמ' : האב לבנים . היכא דאין להם זרע וכדאיתא בגמ' : והבנים לאב . לא איצטריך דבכלל האב לבנים ניהו דנוחלין ומנחילין האבות לבנים אלא לאשמועינן דהיכא דיש בנים ובנות הבנים קודמין לענין מנחילין אע"ג דלענין נוחלין הבנות שוות לבנים שהאב נוחל אותן לא תימא נמי שיהיו שוין גם לענין מנחילין : והאחין מן האב כדאיתא בגמ' דמשפחת אב קרויה משפחה : בני אחיות . כגון בני דינה אחות ראובן נוחלין ראובן מצד אמן וראובן אינו נוחל אותן דמשפחת אב דוקא היא המשפחה והאיך טעמא במתני' דאמר לא מנחילין ולא נוחלין (ומנחילין) דאחים מצד האם לא יגיע להם

נר מצוה

והלכתא כת"ק ואע"ג *דאמר רב הונא הלכתא כאחרים לית הלכתא כותיהו דהא דחי לה רב אשי דהוא בתרא ואמר טעמא דאחרים לא ידעינן הלכתא עבדינן כוותייהו : **מתני'** *האומר לחבירו חצי שדי אני מוכר לך משמנין ביניהן ונותן לו חצי שדהו חציה א בדרום אני מוכר לך משמנין ביניהן ונותן לו חציה בדרום ומקבל עליו מקום הגדר והריץ ובן חריץ וכמה הוא חריץ ששה טפחים ובן חריץ ג"ט : **גמ'** אמר רב חייא בר אבא אמר רבי יוחנן ולוקח נוטל כחוש א"ל ר' חייא בר אבא לר' יוחנן והא אנן משמנין ביניהן תנן א"ל אדאכלת כפניאתא בבבל תרגימנה מסיפא דקתני חציה בדרום אני מוכר לך משמנים ביניהן ונוטל חציה בדרום אמאי משמנים ביניהן והא חציה בדרום קאמר אלא לדמי ה"נ לדמי : ומקבל עליו מקום גדר וכו': תניא חריץ מבחוץ ובן חריץ מבפנים וזה וזה אחורי גדר מבחוץ כדי שלא תהא חיה קופצת וכמה בין חריץ לחריץ טפח : גרסינן בסוף עבודת כוכבים* ההוא גברא דא"ל לחבריה אי מזבינגא להאי ארעא לדידך מזבינגא לה אזל וזבנה לאיניש אחרינא אמר רב יוסף קנה קמא א"ל אביי והא לא פסק ומנא תימרא דהיכא דלא פסק לא קנה דתנן המוכר יינו לעובד כוכבים פסק עד שלא מדד דמיו מותרין מדד עד שלא פסק דמיו אסורין מאי הוי עלה מאי הוי עלה כדאמרינן ודילמא חומרא דיין נסך שאני א"ר *חייא בר אבין עובדא הוה בי רב חסדא ורב חסדא בי רב הונא ופשטוה מהא משך (א) חמריו ופועליו והכניסן לתוך ביתו בין פסק עד שלא מדד בין מדד עד שלא פסק שניהן יכולין לחזור בהן פירקן והכניסן לתוך ביתו פסק עד שלא מדד אין שניהם יכולין לחזור בהן מדד עד שלא פסק שניהם יכולין לחזור בהן הילכך לא קנה קמא כלום ההוא דא"ל לחבריה אי מזבינגא להאי ב ארעא לדידך מזבינגא לה במאה זוזי אזל וזבנה לאיניש אחרינא במאה ועשרין אמר רב כהנא קנה קמא מתקיף לה רב אחא בר יעקב מנהר פקוד האי זוזי אנסוהו דאי לאו דיהיב ליה מאה ועשרים לא הוה מזבין לה והלכתא כרב אחא בר יעקב מנהר פקוד . א"ל כדשיימי בי תלתא אפילו תרי מגו תלתא כדאמרי תלתא עד דאמרי תלתא כדשיימי בי ארבעה עד דשיימי בי ארבעה כולהו וכ"ש היכא דא"ל כדאמרי ארבעה: כדשיימי בי תלתא ואתו תלתא ושמוה וא"ל ליתו תלתא אחריני דקים להו טפי מהני אמר רב פפא דינא הוא דמעכב עליה מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע ממאי דהני קים להו טפי דילמא הני קים להו טפי והלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע וקיימא לן דהני שמעתתא כולהו בדא"ל מעכשיו וקנו מיניה :

סליקא לה פרק האומר

[דף קח ע"ב] *יש נוחלין ומנחילין נוחלין ולא מנחילין מנחילין ולא נוחלין לא נוחלין ולא מנחילין אלו נוחלין ומנחילין האב את הבנים והבנים את האב ואחין מן האב נוחלין ומנחילין האיש את אמו והאיש את אשתו ובני אחיות נוחלין ולא

רש"י

והשאר שמא טעו ור' אלעזר בן צדוק טעו אינשי בעשרה לזלזלו או להוקיר ואזלינן אחר שנים המפחיתים כדפירשתי . ואחרים סברי טעו אינשי בי"ג ושלים וטעמייהו מאריך בגמ' : לא ידעינן. כלומר דלא מסתברא הלכתא עבדינן בתמיה : **מתני'** משמנין ביניהן . בגמ' מפרש : ונוטל חצי שדהו חציה בדרום. כולהו מפרש בגמרא : מקבל עליו . מוכר לתת מחצי שדהו מכל צד : מקום הגדר . מפני החיות שלא יכנסו לתוכו וסתם מוכר חצי שדה את כל צרכי השדה מכר לו : ובן חריץ . חריץ [א] שבין הגדר לחריץ הגדול שלא תוכל חיה לקפוץ כלל לשדה : **גמ'** ולוקח נוטל כחוש . דיד לוקח בתחתונה הילכך נותן לו מוכר מקום הגרוע שבאותה השדה והיינו משמנין כלומר שומן יש ביניהן שנותן לו הכחוש : והאנן משמנין ביניהן תנן . דמשמע שניהם יטלו בשומן שכל א' יטול מן השומן ומן הכחוש : כפניאתא בבבל . תמרים שעדנת עצמך ולא עסקת בתורה : תרגימנה . תוכיח מסיפא : והא חציה בדרום קאמר . ואם כדבריך משמנין רוצה לומר דחצי שדהו ממש מכר לו למה משמנין ביניהן ימתחו קו המדה ויטול לוקח חציה בדרום הן כחוש הן יפה כי כך פירש לו חציה בדרום : אלא . מדקתני אף בסיפא משמנין שמע מינה האי משמנין דקתני לדמי כלומר מה ששוה חצי שדה שבדרום מכרתי לך מן הקרקע שלי ובאיזה מקום שארצה אתן לך מיהו רישא דמתני' שמין כל השדה אם דמיה הן ק' דינרים נותן מוכר ללוקח שוה נ' דינרים במקום כחוש אם ירצה והיינו משמנין ביניהם והיינו ריוח למוכר דניחא ליה לאדם מעט עידית טפי מהרבה זיבורית חציה דקתני סיפא שמין מה ששוה חציה בדרום הן רב הן מעט כך נותן לו במקום כחוש אם ירצה והיינו משמנין דסיפא ולא חצי שדהו בדרום ממש מכר לו אלא שומת חציה קאמר : לדידך מזבינגא . וקנו מיניה בקנין : והא לא פסק . דמים ולא סמכא דעתיה אקנין : דמיו אסורין . דלא קנייה עובד כוכבים במשיכה כיון דלא פסק קודם : מאי הוי עלה . ופריך מאי הוה עלה כדאמרינן : ומשני דילמא הכא משום חומרא דיין נסך החמירו דלא קני בלא פסק אבל בעלמא קני : משך חמריו כו' . לעיל פי' פרק המוכר מ"מ שמע מיניה דמשך בלא פסק [לא] קני: קנה קמא . כי פסק וקנו מיניה : זוזי אנסוהו . שזה נותן לו ק"ך זוזי דאם לא כן לא הוי מזבין דאיהו אי מזבינגא בשויה קא"ל : א"ל אחד לחברו כדשיימי בי תלתא . מזבינגא לך כיון דנקט לישנא דשומא ונקט ג' שהן ב"ד סתמא לתורת דינא נחית : אפילו תרי מגו תלתא . שמין אותו תלתא ואם השלישי חלוק על השנים אזלינן בתר רובא : כדאמרי תלתא. האי לאו לתורת דינא נחית ולאמירת שלשה נתכוין וצריך שיהיו כולן שוין : כדשיימי בי ארבעה . כיון דנחית לדעות להרבות יותר מן כדי ב"ד ודאי לאו לתורת דינא נחית ולא אזלינן בתר רובא עד דאמרי כולהו דאי חלוקי דעות מאי אהני ליה: סליקא לה פרק האומר

יש נוחלין . יש קרובים שנוחלין את קרוביהם [ב] וגם אם הם מתו מנחילין לקרובים את ממונם : ויש נוחלין . [ג] שאם מתו הן אין מנחילין לאותן קרובי' שהם מורישיהן : מנחילין ולא נוחלין . הן אותם בעצמם דאמרינן נוחלין ולא מנחילין [ד] דאותם מורישין מיקרו מנחילין ולא נוחלין : האב נוחל את הבנים . וכגון שאין לבנים זרע אבל היו לבנים זרע אז הם קודמים לזקנים כדמפרש בגמ' : והאחים מן האב . כגון ראובן ויוסף בני יעקב אע"פ שאינן אחין מן האם : האיש . נוחל את אמו אבל אינו מנחיל למשפחת אם אינה קרויה משפחה וקרובי האב יורשין אותו : ובני אחיות . בני אחות ראובן בני דינה נוחלין את ראובן שהרי דינה יורשת ראובן ובניה באים מכחה אבל לא מנחילין לראובן כי ראובן

שלטי הגבורים

א אמר לו חציה בדרום אני מוכר לך רואין כמה שוה חציה שבדרום וכשיעור הזה יתן לו ממקום הגרוע שבה ומיי' כתב שנותן בדרומה כשיעור חצי שדה ולא נהירא לטור אמר לו כרם או פרדס שיש לי במקום פלוני אני מוכר לך אפי' אין ענבים בכרם ולא רמונים בפרדס הגיעו והוא שקורין אותו כרם ופרדס וכתב מיי' כל הדברים בשאין במקום מנהג אבל במקום שיש מנהג הלך אחר המנהג ואחר רוב אנשי העולם הידוע להם : האומר לחבירו ארעא דבי פלניא אני מוכר לך ויש לו שני שדות או ג' שנקראים על שם פלניא אינו נותן לו אלא א' מהפחותה שבהם ואם אמר לו ארעתא מיעוט ארעתא ב' ונותן לו ב' וכתב ה"ר משה הכהן וה"ה נמי אמר לו ארעתאי או ארעתא דילי שאינו נותן לו אלא שתים ואם אמר לו כל ארעתא אין בכלל זה גנות ופרדסים וכ"ש בתים לפי שלשון ארעתא כלשון ארצות ואין קורין ארצות בלשון פרט לא לבתים ולא מקומות שהן מיושבים כגון פרדסים ובוסתנים אלא לשדות אבל אם אמר לו כל קרקעותי אני מוכר לך הכל בכלל אפי' בוסתנים ופרדסים ואפי' בתים ואם אמר לו זיהרא אף גנות ופרדסים מכורים בר בתים ועבדים ואם אמר לו נכסי אפי' בתים ועבדים ופי' רשב"ם אבל מטלטלי לא עד דאמר כל נכסי וה"ר יונה כתב ודאי אם אמר נכסי אני מוכר לך אפי' לא אמר כל נכסי הכל מכור אפי' מטלטלים אבל כשאומר נכסי דבי פלניא אפי' אמר כל אין המטלטלים שקנה ממנו מכורים לפי שאין המטלטלים נקראים על שם המוכר אלא דוקא קרקעות ועבדים :

ב והא דאמרי' דהאומר לחבירו שדה זו לכשאמכרנו אמכרנו לך מעכשיו במנה וקנו מידו ומכרו לאחר במנה וחמשים דהשני קנה כתב הראב"ד שאם הראשון רוצה ליתן לו כמו השני שצריך ליתנה לו ולא עוד אלא אפי' אם מכרה כבר לשני בק"נ אם הראשון רוצה ליתן לו כמו השני מוציאין מידו והרא"ש כתב שאפי' אם ירצה הראשון ג"כ ליתן לו ק"נ זכה השני כיון שבשעת המכר קנה השני לא יתבטל בשביל תוספת דמים של זה ואפי' ידע הראשון קודם המכר שרצו ליתן בה ק"נ ואמר תנה לי בק"נ ומכרה לשני אפ"ה קנה השני שלא היה התנאי אלא אם ימכרנו לאחר בשווייה דהיינו מנה וכיון שנתנה לו בק"נ אין כאן תנאי .

א מיי' פכ"ח מהל' מכירה טור ח"מ סי' ריח : ב מיי' פ"ח שם סמג עשין פב טוח"מ סי' רז : ג מיי' פ"ק מהל' נחלות סמג עשין צו טור ח"מ סי' רעו :

הגהות הב"ח

(א) ג"ב באלפסי ישן גרס חמרין ופועלין בנו"ן וכ"כ התוס' בפ' השפינה דף פ"ה סוף ע"ב :

בגמ' איתא א"ר אידי בר בין (ג"א)

הגהות מא"י

[א] נ"ב קטן : [ב] נ"ב כשמתו : [ג] נ"ב את קרוביהם אבל אם מתו כנ"ל : [ד] מנחילין מכלל דאותם מורישין מקרי מנחילין שאנו נוחלין ולא מנחילין כנ"ל :

המאור הגדול

מתני' האומר לחבירו חצי שדה וכו' יש סברות ופירושים רבים במשנה זו וגמרא שעליה והרי אני כותב מה שנ"ל וראיתי להקדים עיקרי ההלכה דע כי האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך או שאמר לו חצי' בדרום לעולם הוא נוטל חצי השדה במדה ולא בשומ' ובעלוי כמו שסברו רבי' ואין פי' משמנין ביניהם מלשון שומא אלא מלשון שומן אבל יש בפי' ביניהם שני פנים מעיקר לשון הקדש יש בין משתף ומערב כמו כופין בני מבוי זה את זה שלא להושיב ביניהם ודומה לו בכתוב תהי נא אלה בינותינו על שבועת יי' אשר בינותם בינינו ישפוק ויש בין מפריש וחולק כמו מה בין לי ולך תא חזי מה בין תקיפי קמאי לענותני בתראי ודומה לו בכתוב והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה והקיר ביני וביניהם וזו היא השמועה האמורה על משנה זו אמר רבי יוחנן ולוקח נוטל כחוש כלומר חולקים את השדה לשני חלקים שוים במדה החלק האחד שומן והחלק האחד כחוש והלוקח נוטל כחוש משום דקיימא לן המוציא מחבירו עליו הראיה ויד בעל השטר על התחתונה והשומן נשאר אצל המוכר אמר ליה ר' חייא בר אבא והא אנן משמנין ביניהם תנן לפי שהיה סבר רבי חייא בר אבא כי פי' ביניהם מלשון שותף הוא שיהיה השומן משותף ביניהם כלומר יד שניהם שוה בו אמר ליה אדאכלת כפניתא בבבל תרגימא מסיפא דקתני סיפא חציה בדרום אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום אמאי משמנין ביניהם אם איתא כדקאמרת ששניהם שותפין בשמן כלומר יד שניהם שוה בו והיאך אפשר להיות זה בשא"ל חציה בדרום אני מוכר לך והא אפשר שיהיה החצי שבדרום כולו שומן או כולו כחוש אלא לדמי הכא נמי לדמי כלומר אין משמנין ביניהן מלשון שותף וזכות שניהם יחד אלא מלשון הפרש וחלוקה כלומר נותנין השומן כולו לצד אחד ונמצא ההפרש שבין החלק הא' ובין החלק הב' הדמים שהחלק הא' יותר שוה מחבירו מפני השומן שהיא מפריש ביניהם אבל שיעור חצי זה מדה במדה ואין הפרש ביניהם אלא השומן כולו שהוא לצד האחד והוא מפריש ביניהם ומעל' את החלק האחד בדמים וכשא"ל חצי שדה סתם אני מוכר לך נוטל הלוקח הכחוש והשומן נשאר אצל המוכר וכשאמר ליה חציה בדרום אני מוכר לך נוטל חציה בדרום כמות שהוא בין שהוא שומן בין שהוא כחוש נמצא לעול' השומן מפריש ביניהם והוא יתרון דמי החלק האחד על החלק הב' ותניא סיפא לגלויי רישא ולאפוקי שאין חולקין לעולם בשומא אלא מדה במדה כמדת זה כך מדת זה כך פי' שמועה זו בעיני ועל דרך זה הולכת אותה שמועת שבבכורות בענין רחלה שלא בכרה וילדה שני זכרים וכו' דהיא בת ביקתא של זו אף על פי שיש ביניהם

להם מזה לזה ירושה ובגמ' מפרש מתני' : **גמ'** ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו. מדשני קרא בדבוריה ולא אמר ונתתם את נחלתו כדאמר בכל הפרשה גבי האחים שמע מינה דהתא לאשמועינן שיש אחד הראוי לירש תיכף אחר הבן ומאן ניהו אב דאילו אחין הא כתיבי וטעמא דבת קודמת לאב משום דבן ובת כי הדדי ניניהו לענין פטור יבום ה"ה לענין נחלה והא דאמרינן דבת פוטרת כבן מענין יבום אי בעית אימא מהכא מדאיצטריך לאשמועינן דשוין הם לענין נחלה ומי שקם ליבום קם לנחלה. ואי בעית אימא מדכתיב ביבום ולא ימחה שמו פרט למי שיש לו בת דאין שמו מחוי : [ו] ואע"ג דכתיב למען ירבו ימיכם וימי בניכם ולא בעי למימר ולא בנותיכם דהתם ברכה שאני ובודאי לבנים ובנות קא מברך אבל הכא אי בעי ליה למימר בנות ה"ל לפרושי : מדתנן האיש לאמו משמע שגם בנחלת האם הבן קודם וילפינן *דהבת יורשת האם בקל וחומר מבן ומדאמר רחמנא מטות בני ישראל שהאחד מן האב והאחד מן האם והשוום לתרווייהו ש"מ דכי היכי דמנלך האב הבן קודם ה"ה בנחלת האם מטעם היקש כדאמרינן ומיהו לענין פי שנים אינו נוטל אלא בנכסי האב דדרשינן לו משפט הבכורה לאיש שהוא האב : שארו זו אשתו. אף על גב דקראי לאו הכי כתיבי דאדרבה משמע דהיא יורשת אותו דהכי אמר קרא ואם אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו לשארו אפ"ה כיון דכתיב וירש אותה דמשמע הכי. הכי דרשינן ליה גורעין ומוסיפין ודורשין גורעין וא"ו דנחלתו ולמ"ד דלשארו ומוסיפין זו על זו ודורשין הכי ונתתם את נחלת שארו לו : ולא תסוב נחלה. גבי בת יורשת שני מטות מטה אביה ומטה אמה קאמר קרא למטה אביה תהיה לאשה ולא תסוב נחלה ממטה שלה למטה של בעלה אם היה ממטה אחר הלכך לא תנשא אלא לאחד ממטה אביה אלמא בעל יורש את אשתו ומש"ה איכא הסבת נחלה דלא מלית אמרת דבעל לא ירית והסבת דבן הוא דקפיד קרא דאם הבעל ממטה אחר נמצא הבן מתיחס למטה אביו ירית לאימיה והא איכא הסבת נחלה הא ליתא דמדנקט קרא לשון אחר ודאי מבעל הוא דקאמר דבן לאו אחר הוא :

גרסי' בגמ' [דף קיג.] א"ר אבהו א"ר יוחנן א"ר ינאי אמר רב ומטו בה משמיה דר' יהושע בן קרחה מנין לבעל שאינו נוטל בראוי כבמוחזק שנאמר ואלעזר בן אהרן מת ויקברו אותו בגבעת פנחס בנו מנין היה לו לפנחס שלא היה לאלעזר אלא מלמד שנשא אלעזר אשה ומתה בחיי מורישיה ומתו מורישיה וירשה פנחס [ופריך ואימא] פנחס הוא דנסיב אתתא ומתה וירשה או דנפלה ליה בשדה חרמים ת"ש אמר קרא ויקברו אותו בגבעת פנחס בנו בנחלה הראויה לו וירשה בנו:[ז] בראוי. מה שהי' ראוי לירש מלך אשתו כגון שמת חמיו אחרי מיתת אשתו ובזה אינו נוטל אלא בנו נוטלו ולא דמי למוחזק בירושה שנפל בחיי אשתו מחמיו שהוא מוחזק בה והוא קודם לכל אדם וילפינן לה מדקאמר בגבעת פנחס בנו וכי לא ידעינן דפנחס בנו דאלעזר הוא ואמאי איצטריך למימר בנו אלא כלומר שהיתה ראויה לו וירשה בנו במקומו והיינו בראוי דבלאו הכי הוא קודם לבנו : שדה חרמים . הוא לכהנים ונקט הכי משום דאינה חוזרת ביובל לבעלים ונמצא שהיה הצדיק אלעזר קבור בשלו דאם היה שדה אחר החוזרת לבעלים לא היה כבוד לאותו צדיק שיהיה נקבר

תורה אור

מנחילין האשה את בנה והאשה את בעלה ואחי האם מנחילין ולא נוחלין והאחים מן האם לא נוחלין ולא מנחילין : **גמ'** האב את הבנים מנא לן דתניא* את זו דרש רבי ישמעאל ברבי יוסי °איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו במקום בת אתה מעביר נחלה מן האב ואי אתה מעביר נחלה מן האב במקום אחין : *והבנים את האב מנ"ל דכתיב °איש כי ימות וגו' טעמא דאין לו בן הא יש לו בן בן קודם *ואי בעית אימא מהכא °והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם בניכם ולא בנותיכם והאחין מן האב נוחלין ומנחילין מנ"ל דא"ק °ממשפחתו וירש אותה משפחת אב קרויה משפחה ומשפחת אם אינה קרויה משפחה דכתיב למשפחותם לבית אבותם והאיש את אמו נוחלין ולא מנחילין מנ"ל דת"ר °וכל *בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל היאך בת יורשת שני מטות אלא זו שאביה משבט אחד ואמה משבט אחר ומתו וירשתם ואין לי אלא בת בן מנין אמרת ק"ו ומה בת שהורע כחה בנכסי האב יפה כחה בנכסי האם בן שיפה כחו בנכסי האב אינו דין שיפה כחו בנכסי האם וממקום שבאת מה להלן בן קודם לבת אף כאן בן קודם לבת בעא מיניה *רב יהודה מר' ינאי מנין לבן שיקדם לבת בנכסי האם דכתיב למטות מקיש מטה האם למטה האב מה מטה האב בן קודם לבת אף מטה האם בן קודם לבת אי מה מטה האב בכור נוטל פי שנים אף מטה האם בכור נוטל פי שנים *אמר קרא °לו משפט הבכורה משפט הבכורה לאיש ואין משפט הבכורה לאשה : והאיש את אשתו נוחלין ולא מנחילין מנ"ל דת"ר שארו זו אשתו מלמד שהאיש יורש את אשתו יכול אף היא תירשנו תלמוד לומר וירש אותה הוא יורש אותה והיא אינה יורשת אותו : *תניא אידך °ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר בסיבת הבעל הכתוב מדבר אתה אומר בסיבת הבעל או אינו אלא בסיבת הבן כשהוא אומר ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה הרי הסבת הבן אמור אלא מה אני מקיים ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר בסיבת הבעל הכתוב מדבר דבן לאו אחר הוא:

רש"י

ראובן בא מכח דינה אחותו ודינה עצמה אינה יורשת את בניה כי קרובי אביהם בעל דינה יורשים אותם דהאם אינה יורשת בניה כדפי' וי"מ בני אחיות בני דינה יורשין את אחות אמם ולא מנחילין את אחות אמם שאפילו האם אינה יורשת את בנה כדפרישית כ"ש אחות [א] מן האם ובאחיות מן האב איירי אז בני האחיות יורשים אותה דהם אחות אמם : האשה את בנה והאשה את בעלה. הויא בבא הינו הך דנוחלין ולא מנחילין כי מההיא שמעינן הך בבא : האחין מן האם לא נוחלין ולא מנחילין. אלא קרובי אביו של זה וקרובי אביו של זה יורשים אותו. והקרוב קרוב ממשפחת אביו יורש בין זכר בין נקבה כגון בתו או אחותו : **גמ'** והעברתם את נחלתו לבתו. משמע והעברתם ממקום שהיה לו מן הדין לבא כלומר והעברת מן האב [ב] לבת וכ"ש לבן אם היה שם בן אבל לא לאח שהאב קודם לאח: והבנים את האב. משמע בנים ולא בנות מדלא קאמר הבנים והבנות את האב כדכתיב ובן אין לו ולא כתיב בן ובת אין לו : וכל בת יורשת נחלה ממטות. משמע שבת אחת מקבלת נחלה משני מטות [ג] שמתו האב והאם ולא היה להן כ"א בת זו וירשתן ונמצאת יורשת שני מטות : בן מנין. שיורש את אמו : שהורע כחה בנכסי האב. דבן קודם לבת: אינו דין שיפה כחו. [ד] שיורש כמו הבת : מה להלן בנכסי האב הבן קודם לבת · אף כאן בנכסי האם ולא שייך לומר דיו דאהיקישא דמטות דמייתי בסמוך קא סמיך : אף למטה האם. בכור נוטל פי שנים בנכסי האם : והאיש את אשתו. ואפילו היכא דאיכא בן שהאיש קודם לכל הקרובים כי אין ירושתו מחמת קורבה : שארו. ונתתם את נחלתו לשארו שארו זו אשתו דכתיב שאר בשר וכתיב לבשר אחד ולא אלעיל מיניה קאי אותם אין אחים לאביו שאז קרוב יורש אלא מילתא באנפי נפשה היא וכך דכתיב הקרוב אליו קאי על ואם אין אחים לאביו ודרוש הכי ואם אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו להקרוב אליו קרוב קרוב קודם. שארו וירש אותה מילתא אחריתי היא שהבעל יורש אשתו : ת"ל וירש אותה. מדלא כתיב וירש לבד ולא אותה : בסיבת הבעל. שע"י הבעל שירש אשתו תסוב הנחלה למטה אחר בזה הקפיד הכתוב שתהיה לאשה [ה] מחלק משפחת אביה : בסיבת הבן שיורש את אמו. דבן לאו אחר הוא ומוקי קרא בתרא בסיבת הבעל ואיהו מגלה אקרא קמא דאיירי בסיבת הבן ולא בנות אחיות.

הגהות מא"י

[א] תי' מן נמחק: [ב] נ"ב לאח: [ג] מטות כגון שמתו האב מראובן והאם משמעון כנ"ל: [ד] נ"ב בנכסי האם: [ה] נ"ב לאחד: [ו] נ"ב ולא בנותיכם כו': [ז] נ"ב פי':

דף קיא:

דף קיג.

שלטי הגבורים

תנאי אבל אם מכרה לאחר בק' לא קנאה אלא הראשון אבל אם לא הזכיר לו שבוב אלא אמר כשאמכרנה לא אמכרנה אלא לך ומכרה לאחר קנאה השני כיון שלא קבל לו דמים :

[נ"ל וילפי' דבן יורש האם בק"ו מבת ומדאמר כו'] (ג"א)

דף קיא

בגמ' איתא רבי יהודה נשיאה ע"ש (ג"א)

המאור הגדול

ביניהם מעט הפרש בלשון לדמי שהוא אמור כאן ולהלן הוא אומר שומן יהיה ביניהם והכל עולה לטעם אחד ונמצא הפרש בין לשונות רבות מן התלמוד וכולה עולות לטעם אחד כל שכן בסדר קדשים שאינו רגיל כל כך ולפיכך הוסיפו בו פירוש :

מאי דרשא דתניא שארו זה האב וכו' עד מה ראית לרבו' את הבן ולהוציא את האח וקשיא לן והא בהדיא כתב שהבן קודם לאח בנחלה ומאי האי דקאמר לי' ומה ראית ונ"ל פירוש' כלומר אי אפשר לומר שיהיו שניהם הבן והאח קודמין לאב כגון יעקב וישמעאל בנכסי יצחק קודמין לאברהם שאם כן אין האב קודם אלא לאחי האב ולהא לא איצטריך שארו דמילתא פשיטא היא כדאמר לקמן אחי האב לא צריכי קרא אלא ודאי על כרחיך אב קודם לאח דלהכי איצטריך קרא ואימא כשם שהאב קודם לאח כך יקדום לבן שהרי שתי הקרובות הללו שוות כלומר קורבת הבן והאח כל אחת ואחת יש לה מקום שזה קודם לזה ולאב שכשם שהבן קם תחת אביו ליעד' מה שאין כן באב כך האח קם תחת אביו ליבום מה שאין באב ואילו היה יבום במקום שיש בן הרי מצינו במצות יבום שהאח קם תחת אחיו לנחלה וקודם לנחלתו אף לבנו אילו היה יבום במקום שיש בן ומ"מ הרי הוא קם תחת אחיו ליבום ומהדרי' כלום יש ליבום אלא במקום שאין בן הא יש בן אין ייבום שלא אמרה תורה מצות יבום אלא להקים לאחיו שם בישראל נמצא הבן עיקר המצות וכיון שכן נמצאת קורבת הבן גדולה משל אח שהבן קם תחת אביו ליעדה משא"כ באח וכשם שהוא קם תחת אביו ליעדה דין הוא שיהא כך קם תחתיו לנחלה שתהא רואה את הבן כאילו אחיו קיים ולפיכך יעקב קודם לאברהם בנכסי יצחק שהרי ביעקב אנו רואים את יצחק כאילו הוא קיים. ועוד יש לומר בפירוק הקושיא שהקשינו דאסמכתא קא סמכינן דאסיקנ' קראי שלא כסדרן כתיבי ולפום הכין מקשה ליה ומה ראית כלומר איפוך אנא מאחר דקימא לן קראי שלא כסדרן כתיבי וזה הפירוק יותר קרוב ונכון ומסקנא דשמעתא תיפוק ליה דהכא תרתי והכא חדא שדה אחוזה נמי מהאי טעמא הוא דקאמר ליה לתנא ואם תשאל אכתי תיפוק לי דהכא תרתי שבן קם תחת אביו ליבום וקודם לאח בנחלה תשובת' זו היא שהקדמנו לך למעלה שאילו היה יבום במקום שיש בן הרי מצינו אח קודם לבן בנחלת אחיו נמצא הטעם כולו תלוי בזה כלום יש יבום במקום שיש בן . אמר ליה אביי בין למ"ד בהסבת הבן בין למ"ד בהסבת הבעל וכו' . פירוש אביי לפרוקי קשיא דרב פפא אתא דא"ל דילמא לעולם אימא לך בעל לא ירית וקראי כולהו בהסבת הבן כדרשנינן ואתא אביי לגלוייה לי' דעל כרחיה אית ליה למימר בהסבת הבעל ובעל ירית ולפי' בא עליו בדרך השאלה כלומר והיאך תעלה על דעתך בין למ"ד בהסבת הבן בין למ"ד בהסבת הבעל שנתנה תורה תקנה לבת יורשת שני מטות כלומר משבט אביה ומשבט אמה שתנשא למטה אביה כדי שלא תהא שם הסבת נחלה וזהו שאמר הכתוב עליה ולא תסוב נחלה והלא כשנשאת למטה אביה סוף סוף הרי נעקרה נחלת האם שבידה משבט האם לשבט האב שאם יירשוה בנה ובעלה שהם משבט האב הרי הוסבה להם נחלת האם שירשתה זו הבת : אי אמרת בשלמא בהסבת הבעל הכתוב מדבר וזו שירשה שני מטות אין לה תקנה לשמרה מהסבת הבן כדאמרי' שלעולם יהא הבן משבט אביה כשתנשא לשבט אביה אבל יש לה תקנה לשמרה מהסבת הבעל דמנסבינן לה לגברא דכותה דאבוה משבטא דאבות ואמה משבטא דאמה . ונמצאת הנחלה עומדת ביד בעלה ברשות שני השבטים כמו שהיא עומדת בידה ואע"פ שאין תקנה להסבת הבן שהרי הבן לעולם מן השבט האחר כולו בין מצד האם בין מצד האב אפ"ה כמה דאפשר למעבד תקנתא ליה עבדינן . וזהו שהזהירה עליה הכתוב לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה ולא תסוב נחלת כלומר הרי זו תקנה להצילה מהסבת הבעל ואע"פ שאין תקנה להצילה מהסבת הבן כמה דאפשר למעבד עבדינן ולמאי דלא אפשר לא חיישינן אלא אי אמרת קראי כולהו בהסבת הבן אמאי קאמר רחמנא ולא תסוב נחלת הא ודאי סוף סוף מתעקר נחלה וליכא תקנתא להסבת הבן אלא ע"כ כי כתב ולא תסוב על בת יורשת שני מטות בהסבת הבעל כתב למעבד לה תקנתא כמה דאפשר וקרא אחרינא דהסבת הבן לאו על זו הבת קאמר אלא על בת אחרת שלא ירשה אלא מטה אחד שאותה הבת יש לה תקנה בנשואיה למטה אביה להצילה מכל ההסבות ואפי' מהסבת הבן . הא למדת דאיתה להסבת הבעל מדאורייתא ובעל ירית ודחה רב פפא ואמר דלמא ישאני התם שכבר הוסבה כלומר לעולם כולהו קראי בהסבת הבן וזה שאתה אומר סוף סוף הא מתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא אין העקירה הזאת נעשה עכשיו שכבר הוסבה נחלת האם לשבט האב כשירשתה זו הבת שהיא משבט האב דמשפחת אב קרויה משפחה . ומאותה שעה נעקרה הנחלה ולא הקפידה תורה כשאמרת ולא תסוב אלא שלא תעקר מיום זה ואילך כשתנשא לשבט אחר שאינו ממשפחת אביה אבל לעקירה ראשונה אין חוששין דמאי דהוה הוה ואהדר ליה אביי לרב פפא וא"ל בשכבר הוסבה לא אמרי' כלומר אין עליך לומר נחלה שנעקרה נעקרה ומאי דהוה הוה כי זו הבת הבאה משני המטות ממטה האב וממטה האם אע"פ שהיא ממשפחת האם מ"מ ידה חשובה היא כיד האם דיורש כרעא דאימא וכרעא דאבא הוא ונמצא שעדיין לא הוסבה נחלה ולא נעקרה משבט אימא ועדיין יש לנו לומר סוף סוף הא מתעקרה נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא וכולה כדפרישנא לעיל . ולפי שבאו דברי רב פפא ואביי סתומים ולא היו מפורשים כל הצורך בא התלמוד להודיענו כי רב יימר חקר הדברים הללו ושאל אותם מלפני רב אשי ואמר ליה אי אמרת בשלמא שכבר הוסבה וכו' .

כמי

תורה אור

ובני אחיות נוחלין ולא מנחילין (א) °תניא בני אחיות ולא בנות אחיות *למאי הלכתא אמר רב ששת לקדם דכל היכא דכי הדדי נינהו קדמי בנים לבנות תני רב שמואל בר רב יצחק קמיה דרב הונא וירש אותה מקיש ירושה שניה לירושה ראשונה (ג) מה ירושה ראשונה בן קודם לבת אף ירושה שניה בן קודם לבת *תניא °והיה ביום הנחילו את בניו ביום אתה מפיל דין נחלות ואי אתה מפיל דין נחלות בלילה ותניא אחריתא נמי °והיתה לבני ישראל לחקת משפט אורעה כל הפרשה כולה להיות דין וכדרב יהודה דאמר רב יהודה (א) שלשה *שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין רצו עושין דין שנים כותבין ואין עושין דין (ג) *מאי טעמא דהוו להו עדים ואין עד נעשה דיין א"ר חסדא לא שנו אלא ביום אבל בלילה כותבין ואין עושין דין °איתמר °קנין אימתי חוזר רבה אמר כל זמן שיושבין ורב יוסף אמר כל זמן שעסוקין באותו ענין *והלכתא כוותיה דרב יוסף (ד) בשדה קנין ומחצה. שדה בפרק השותפין* תרוייהו אחד ניגרא אמר רב יוסף כגון דא ודאי כופין על מדת סדום. קנין הא דאמרן. מחצה בפרק מי שמת* ההוא דאמר לה לדביתהו נכסאי ליך ולבניך אמר רב יוסף קנאי

רש"י

כדמסיק ואזיל: למאי הלכתא. ממעט בנות אחיות אלא בת יורשת את אמה ובמקום אמה עומדת לירש אחות אמה או אחי אמה: לקדם. שיקדמו בני אחות לבנות אחות: וירש אותה. ה"נ הוה מצי למנקט ואם אין לו [א] בן ונתתם את נחלתו לאחיו דהיינו ירושה שנייה אלא סיפא דכולהו נקט וכ"ש שנייה ושלישית: ירושה ראשונה. היינו הבן שקודם לכל היורשים: הבן קודם לבת. שאינה יורשת במקום בן: אף שנייה. וה"ה שלישית עד העשירית שלעולם זכר קודם. הבן קודם לבת והאח קודם לאחות והבת קודמת לאח והאחות קודמת לאחי האב [של מת] ואחי האב קודמין לאחות האב ובני אחי האב קודמין לבנות אחי האב אחיותיהן אבל אם יש שני [ב] אחים לזה בנים ולזה בנות אלו יורשין חלק אביהן ואלו יורשין חלק אביהן וכן הלכה: ביום אתה מפיל נחלות. כלומר שאין דנין דין נחלות אלא ביום כשאר דיני ממונות כדכתיב דינו לבקר משפט כדמסיק: לחוקת משפט. כדכתיב בפרשת נחלות בסוף הפרשה: אורעה. לשון מקרא ומאורע: להיות דין. שדנין רק ביום כדפירשתי: וכדרב יהודה. גם זה אשמועי' דבעינן שלשה: שלשה שנכנסו לבקר. דוקא נקט שנכנסו לבקר הלכך רצו כותבין את העדות מפי החולה כמו שמחלק נכסיו רצו עושין דין דהא שלשה נינהו וכותבים להם פסק דין שוב לא יוכלו לערער זה על זה ואע"ג דאין אדם כאן שמעיד בפניהם מ"מ לא תהא שמיעה גדולה מראיה והם רואים הודאת דברי החולה והודאת בע"ד כמאה עדים דמי ודוקא שנכנסו לבקר אבל נכנסו להעיד שזימן אותן שיבאו וישמעו ויעידו הרי הן כמעידין ואין עד נעשה דיין דדמי לנכנסו בלילה וכן מוכח בפ"ק דמכות דכל היכא דזימנום לבא להעיד אין עושין דין וה"מ דאם רצו עושין דין כגון שהחולה נותן בענין זה שלא יוכל לחזור בו כגון מתנת שכיב מרע במקצת ודאיכא קנין דלא מצי הדר ביה אבל בלא קנין למצי הדר ביה לא דכל היכא דיכול הדבר להתבטל אין עושין דין דעדיין לא קנו עד שימות דדילמא קא הדר ביה והא דעושין דין כגון שלא כתבו אבל אם כתבו כבר אין עושין דין דאין עד נעשה דיין: אלא ביום שנכנסו לבקר החולה [ביום דכיון דשמעו מפי החולה הרי הועד] בפניהם כדפירשתי דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי וכיון דבאותה שעה הן ראוים לדון ורוצים להיות דיינים הרי הועד בפני ב"ד ויכולין לדון היום או למחר כשירצו אבל בלילה כיון שבאותה שעה אין ראוין לדון ונמצא כששמעו מפי החולה אין יכולין לדון ע"פ אותה שמיעה כי לא נתקבל בב"ד כיון שלא היו ראוין לדון באותה שעה לכך כותבין ואין עושין דין: ואין עד נעשה דיין. ולכך יבאו הם לפני ב"ד ויעידו דלא שייך לומר לא תהא שמיעה גדולה מראיה אלא כשרואה בשעת שראוי לדון ומיהו ב"ד שהעידו בפניהם בלילה עדות גמורה היא ויכולין לדון למחר ביום אך ראיה שלהן לא הוי כשמיעה שיוכלו לדון על פי אותה ראיה: ה"ג קנין עד אימתי חוזר. בין במתנת בריא בין במתנת ש"מ במקצת דבעינן קנין: כל זמן שעסוקים באותו ענין. של המתנה דאדעתא דהכי אקני ליה דעל מנת שאם יחזור בו באותו מעמד שיבטל: אחד ניגרא. דאמר רב יוסף בפרק קמא מאי

א מיי' פ"ק מהל' נחלות סמג עשין צ טור ח"מ סי' רש :

הדין כן שיכול לחזור תוך כדי דבור אלא שיש לבעל דין המחזיק בקנייה לחלוק דמקדש ומגרש איצטריכא ליה לאשמועינן דלא מלי למהדר ולאשמועינן אע"ג דבהקנאת ממון כיולא בו כגון שטר וכסף יכול לחזור תוך כדי דבור בהלו לא מלי למהדר אבל הוא הדין דכיון שמשך או החזיק בקרקע לא מלי למהדר ע"כ : ופסק תלמודא הלכתא כרב יוסף לגבי רבה בשדה קנין ומחלה שדה הוא בפ"ק [דף יב:] גבי ההוא גברא דזבן ארעא אמלרא דבי נשא . כלומר אלל קרקע אביו ואותו קרקע של אביו היה חלי כור עדית וכשבא לחלוק עם אחיו

רש"י

מלי א"ל מעלינא כניכסי דבר מריון (אמר רב יוסף) כו' : קנאי פלגא . דדרש והיתה לאהרן ולבניו לאהרן מחלה ולבניו מחלה : הא קמ"ל . בהך בבא יתירא דלא איצטריך דהא מרישא שמעינן לה דנוחלין ולא מנחילין כדפרישית : אין הבעל יורש את אשתו . בנחלה הבאה לה ממורישיה כשהיו בקבר דאין בעל יורש את אשתו בראוי אלא בנה או אחד מקרובי משפחת אביה יורשה דהא ילפינן בתלמוד מקראי : אין הבן יורש את אמו . כגון אם מת הבן ואחר כך מתה אמו אין זה הבן המת הנתון בקבר קודם מיתת אמו יורש עתה את אמו להנחיל לאחיו מאביו אלא קרוביה ממשפחת אביה יורשין אותה : אשה נמי תירש את בנה . כמו שהבן יורש את אמו : **מתני'** בן קודם לבת . ראובן קודם לדינה אחותו לירש יעקב : וכן [א] יוצאי יריכו של בן .[ב] בנו חנוך בן ראובן בנו [של חנוך] ובן בנו עד אלף דור אם מת ראובן קודמין לדינה לירש את יעקב : בת קודמת לאחין . והוא הדין שקודמת לאב (וכן קודם לדינה אחותו לירש את יעקב) : אחין קודמין לאחי האב . וה"ה לאחות שקודמת לאחי האב [וכן] כל יוצאי יריכה של אחות קודמין לאחי האב : כל הקודם בנחלה . למת : יוצאי יריכו . עומדים במקומו לירש אותה נחלה ולא שאר קרובי המת אע"פ שקרובים *ליורש יותר מיוצאי יריכו של זה : והאב קודם . לירש את בנו או את בתו וכל יוצאי יריכו דהיינו אחי המת ושאר בני האב אבל יוצאי ירך הבן קודמין לכל אדם : **גמ'** ובת הבן . במקום שאין שם בן : ובן בת הבן . וה"ה בת בת הבן : אין לו . יו"ד יתירה דריש דמלי למכתב בלא יו"ד כמו מאן בלעם : עיין עליו . אם יש לו או לבא מכחו זרע : ממשמשת והולכת עד ראובן . דכי היכי דעיין עליו למטה הכי נמי עיין עליו למעלה שאם אין לו זרע תנוהו ליורשים של מעלה כגון אביו ואבי אביו או אחי אביו אם מת אביו ואבי [ג] אבי אביו [ד] ואין לבן לאביו ולא לאבי אבי אביו לא בנים ולא בני בנים בודקין אחר אחי אביו או אחר אחי אבי אבי אביו אבל האבות קודמים לעולם לאחי האבות וכןלעולם יבדוק דור אחד למעלה ויבדוק תחלה באבות ואח"כ באחיהן ובאחיותיהן וכן לעולם עד ראובן כגון ובני [ראובן] חנוך ופלוא בני פלוא אליאב ובני אליאב נמואל ודתן ואבירם מת בנו של נמואל בלא זרע נמואל אביו יורשו ואם אין נמואל קיים בני נמואל האחרים יורשין ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לדתן אחי אביו או לזרע דתן כלה דתן וזרעו נותנין לאליאב אבי אביו או לאחי אליאב או לאחות אליאב ולבניהן ולבני בניהן כלה אליאב ואחיו וזרעם נותנין לפלוא כלה פלוא וזרעו נותנים לחנוך או לבניו דהיינו בני אחי אבי אבי המת כללא דמילתא אבי המת קודם לאחי המת אחי המת קודם לאבי אבי המת וכן אבי אבי המת קודם לאחי אבי המת וכן אחי אבי המת קודם לאבי אבי אבי המת כדמסיק : ולימא עד יעקב . אם כלה ראובן וכל זרעו חוזרין אלל יעקב ואם מת יעקב שאר השבטים ובניהן יורשין אותו : דלא כלה שיבטא . דכתיב אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם : איזה מהם קודמים . כיון דילחק קדם לירש *[עשו] הוי כאילו יורשו כבר ויבא יעקב וירש ילחק אביו שהבן קודם לאביו : או דילמא בני בנים הרי הם כבנים . ונמלא כאילו עשו בן אברהם והאב קודם לאח ולכך אברהם קודם ליעקב ולכל יוצאי יריכו ויעקב יולא ירך אברהם הוא : הכי נמי מסתברא . דיעקב קודם לאברהם : השתא נמי יעקב קודם . כי ירש בכח ילחק

תורה אור | נר מצוה

ד' קיד: קנאי פלגא : *[א]האשה את בנה והאשה את בעלה ואחי האם מנחילין ולא נוחלין : קמ"ל דאשה את בנה דומיא דאשה את בעלה מה אשה את בעלה (א)אין הבעל יורש את אשתו בקבר אף אשה את בנה אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב *אשה נמי תירש את בנה א"ק °וכל בת יורשת ירשת ואינה מורשת (ב): **מתני'** סדר נחלות כך הוא א איש כי ימות ובן אין לו (א)בן קודם לבת וכל יוצאי יריכו של בן קודמין לבת בת קודמת לאחין וכל יוצאי יריכה של בת קודמין לאחין אחין קודמין לאחי האב וכל יוצאי יריכן של אחין קודמין לאחי האב זה הכלל כל הקודם בנחלה יוצאי יריכו קודמין °והאב קודם לכל יוצאי יריכו : **גמ'** ת"ר בן אין לי אלא בן בן הבן ובת הבן ובן בת הבן מנין ת"ל °ובן אין לו עיין עליו בת אין לי אלא בת בן הבת ובת הבת ובת בן הבת מנין תלמוד לומר אין לו עיין עליו *הא כיצד נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן ואימא עד יעקב גמירי דלא כלה שיבטא : זה הכלל כל הקודם בנחלה יוצאי יריכו קודמין : *בעי רמי בר חמא אבי האב ואחיו כגון אברהם ויעקב בנכסי עשו איזה מהן קודם (ג) תא שמע האב קודם לכל יוצאי יריכו ורמי בר חמא יוצאי יריכו שלו ולא יוצאי יריכו של בנו וה"נ מסתברא דקתני סיפא זה הכלל כל הקודם בנחלה יוצאי יריכו קודמין ואילו איתיה ליצחק יצחק קודם השתא נמי (ג) יעקב קודם שמע מינה : מתני'

בית כור זבורית וחלי בית כור זה היה מניח לו הבית כור בעבור חלי כור זה שהיה במלר שלו ואמר רבה כגון זה ודאי כופין אותו על מדת סדום דזה נהנה וזה אינו חסר דהא שוה זה כזה ורב יוסף פליג ואמר דחסרון יש בדבר כיון דאינס ממש ד' קטו: שוין מענין אחד דזמנין שיהיה השנה שחונה או גשומה וילקו כל זיבורית שבעולם וזו שהיא עדית לא תלקה כלל . קנין הא דהכא . מחלה דאמרי' פרק מי שמת (דף קמג.) ההוא דא"ל לדביתהו נכסי ליך ולבניך אמר רב יוסף קנה פלגא דכתיב והיתה לאהרן ולבניו מחלה לאהרן ומחלה לבניו : ויש מרבוותא דפסקי דדוקא בהאי מסכת הוא דפסקינן כרבה לגבי רב יוסף בר מהני תלת דניהו בהאי מס' אבל בשאר מסכתין קי"ל כרב יוסף בהרבה מקומות ואיכא דמפרשי דבכ"מ הלכה כרבה בר מאותן מקומות שמוכיח להדיא כוותיה דרב יוסף כמו בשומר אבדה דקי"ל כרב יוסף דאמר שומר שכר הוי כדאמרינן בנדרים [דף לג:] הא איכא משום פרוטה דרב יוסף משמע דהלכתא היא : הא תנן האיש לאמו ולאשתו נוחלין ולא מנחילין א"כ תו למה לי הא דאשה לבנה ולבעלה מנחילין ולא נוחלין ותירך הא קמשמע לן דאשה לבנה דומיא לדין אשה לבעלה מה אשה שמתה ואחר כך בא לה ירושה בעודה בקבר אינה מורישה אותה לבעלה כדפי' לעיל שאין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק אף אשה לבנה אם מת בנה ואחר כך אמה כיון שהיא בקבר כדי שיירשו אותה מתה היא אינו יורש את אמה כיון שהיא בקבר כדי שיירשו אותה ירושת אחיו מן האב אלא קרובי האם הם יורשים אותה אי נמי מה אשה לבעלה אם מת הוא קודם שמתה היא אע"ג שלא נשאת לאחר בינתים ואח"כ מתה אין בעלה בקבר יורשה כדי להנחיל אותה ירושה לקרוביו דמיד שמת הותרה ממנו לגמרי אף הבן וכו' : כתיב וכל בת יורשת נחלה ממטות וגו' ועבדינן היקשא ממטה האב למטה האם כדאמרינן לעיל מה מטה האב אב יורש לבנו אף מטה האם אשה יורשת לבנה ותירך בעלמא דריש מטות כדמשמע מדתניא במתני' האיש את אמו ולא הבת את אמה ומיהו שאני הכא דכתיב קרא יורשת נחלה דלא איצטריך ליה למכתב יורשת אלא נוחלת ומדאיצטריך למימר יורשת נחלה ודאי הא קמ"ל היא יורשת שני מטות אבל אינה מורשת לשני מטות אלא לאחד מהם דהיינו אב דמסתבר טפי דליכא למימר דאינה מורשת לאחד מהן דמאן דמאן ירית לה [לעיל דף קי:] בר קשא דמתא לירות : **מתני'** יעקב שמת ראובן בנו הוא קודם לדינה בתו וכל יוצאי ירכו של ראובן קודמין לעולם כראובן ואם אין לו זרע כלל אפילו מבת דינה קודמת לאחי יעקב וכל יוצאי יריכה כמותה ואם מתו ראובן ודינה בלא זרע כלל אז זוכין בירושת יעקב אחיו של יעקב או זרע זרען קודם האחיות ואם אין לו אחין האחיות או זרען זוכות ואם אין להם זרע אחי אביו של יעקב [יורשים] בזה הדרך והזכרים קודמים לנקבות לעולם אם יצחק קיים יצחק קודם לאחי יעקב כדתנן האב קודם וכו' ומפרשינן בגמ' דהאב קודם לכל יוצאי יריכו של עצמו אבל לא ליוצאי ירכו של בנו : **גמ'** אין לי . שיהיה קודם לבת : אלא הבן בן בנו או בת בנו מניין : שיהיו קודמין לדינה שהיא *אחות המת ת"ל אין לו כתיב ביו"ד והוה מלי למכתב אן חסר דמשמע נמי לא כמו מאן יבמי אלא ודאי לדרשה אתא למימר עיין עליו באותו בן אם יש לו שום יוצאי ירכו קודם שתעבור הנחלה לבת : בן . משמע מכל מקום ואפילו ממזר וזרע משמע דוקא כשר ר"י ז"ל וכן דרשינן ואם אין [לו] בת ונתתם את נחלתו לאחיו עיין עליה אם יש לה בת או בת הבת עד עשרה דורות ואם אין לה זרע כלל ונתתם את נחלתו לאחיו וכן בזה הדרך לאחיו ואחר כך לאחיותיו וכי היכי דאמרינן עיין עליו למטה הוא הדין נמי למעלה לאחי אביו ואחריהם לכל יוצאי ירכו ואחריהם לאחות אביו ולזרעה הא כילד נחלה ממשמשת והולכת למעלה עד ראובן לאבי אבי אביו ולזרעו בזה הדרך : גמירי דלא כלה שבטא . הלכך עד ראובן אפשר שמתו בלא זרע אי אבל למעלה מראש השבט אי אפשר כדאיתא במלאכי (ג) כי אני ה' לא שניתי ואתם בני *ישראל לא כליתם : גרסי' בגמ' [דף קטז.] דרש רבי פנחס כל מי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אלל חכם ויבקש עליו רחמים שנאמר [משלי טז] חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה זו הביא בגמרא אגב גררא כתבתיה דמנהג זה בצרפת כל מי שיש לו חולה מבקש פני הרב התופס ישיבה שיברך אותו : [דף קטו:] **כל** האומר תירש בת עם בת הבן אפילו נשיא שבישראל אין שומעין לו שאינו אלא מעשה לדוקין . כל ב"ד שאומר כן דרך תקנה וגדר אפילו נשיא שבישראל שהיה לו כח להפקיר ממון אין שומעין לו מפני שהוא עושה מעשה לדוקין והושבין שאנו עושין כן מדין תורה וכי אנו מודין לדבריהם והוא הפירוש הנכון דאין לפרש כל דיין שפוסק כן דפשיטא דטועה בדבר משנה הוא וגם אין לפרש כל ש"מ שמלוה כן דאפילו רבי יוחנן בן ברוקא לא אמר [דף קל.] אלא על מי שראוי ליורשו . נראה מכאן שאם לא מפני מעשה לדוקים אע"פ שמדין תורה אינו כן היו רשאין לתקן זה : אברהם וישמעאל לא אמרינן דפשיטא דאברהם קודם לישמעאל

הגהות הב"ח (א) נ"ב וגו' : (ב) נ"ב אמר רבא : (ג) דליתי' ליצחק יעקב קודם . ח"מ וכן בהלכות . כצ"ל :

הגהות חו"י (א) נ"ב עי' [illegible] שמת : (ב) נ"ב עי' [illegible] בגמ' פירושו :

הגהות מא"י [א] נ"ב כל : [ב] כגון חנוך כצ"ל : [ג] [illegible] אבי [illegible] למחוק : [ד] ואם אין כצ"ל :

המאור הגדול

הוא ולא שנא ולעולם אע"ג דקמו והדר יתיבו תורת דיינין עליהם : [דף קטו ע"א] אי לא דריש ממות בן דקדים לבת בנכסי האם מנא ליה דאע"ג דאמרי' לעיל בגמ' וירש אותה מקיש ירושה שניה לירושה ראשונה הני מילי לאותן ירושות הנזכרות באותה פרשה כלומר שהוקשו כולן זו לזו שבכולן בן קודם לבת אבל בירושת האם שאינה נזכרת באותה פרשה אלא מוכל בת יורשת נחלה ממטות אין לנו שיקדום בה בן לבת אלא בהקשת מטות כלומר מקיש מטה האב למטה האם ת"ל אין לו עיין עליו הא כיצד נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן . יש מפרשי' כשם שאתה מעיין למטה כך יש לך לעיין מלמעלה ונמצאת הנחלה ממשמשת עד ראובן . וזה הפירוש אינו נכון אלא כך פירושה הא כיצד אקר' קאי ואכולה פרשתא קאי שאתה מוצא הנחלות הכתובות בפרשה ממשמשות והולכות למעלה דכתיב ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לאחי אביו ואם אין לו אחים לאביו וכו' זה המשמשות למעלה דור אחר דור והברייתא התחלה מן הנחלה הראשונה ללמד שיש לך לעיין על בן הבן ובת הבן וכל יוצאי ירכו ומשם אתה למד לכולם שבכולן כתיב ואם אין לו ובכולן אתה מפרש עיין עליו אם יש לו יוצא ירך נמצאת אתה אומר כל יוצאי ירכו של בן קודמים לבת וכל יוצאי ירכו של בת קודמין לאחים וכל יוצאי ירכם של אחין קודמין לאחי האב וכל יוצאי ירכם של אחי האב קודמין לאחי אבי האב וכן תמשמש ותלך עד אחי אבי אבי האב עד שתגיע לראובן :

לישמעאל בנכסי יצחק בנו וירושת עשו מכח יצחק קא אתיא והאב קודם לכל יוצאי יריכו תנן אלא הכי מיבעי אברהם ויעקב בנכסי עשו מאי מי נימא בני בנים הרי הם כבנים ואברהם קודם כדתנן במתני' האב קודם וכו' או דלמא כיון דיצחק קודם לירש עשו הוי כאילו ירשו ואתי יעקב מכחו שהבן קודם לאב ומסקינן דהכי נמי מסתברא דהאב קודם ליוצאי יריכו שלו דוקא ולא של בנו דהכי משמע מתני' כל הקודם בנחלה אילו היה קיים יוצאי יריכו קודמין: ממתני' דהכא שמעינן דהיכא דלית ליה בן הבת במקומו עומדת לירש כדחזינא בבנות צלפחד:

תורה אור

מתני' בנות צלפחד נטלו שלשה חלקים בנחלה חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים וחלקו עם אחיו בנכסי חפר ושהיה בכור ונטל שני חלקים: **גמ'** אמאי ראוי הוא ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק אמר רבה ארץ ישראל מוחזקת היא שמעינן מהא מתני' לא שנא בן ולא שנא בת כד הוי אבוהון בוכרא שקלי חלק בכורה בהדי אחי אבוהון ירושלמי כיצד יורש במוחזק מת אביו בחיי אבי אביו נוטל פי שנים בנכסי אביו ולא בנכסי אבי אביו ואם היה אביו בכור נוטל פי שנים גם מנכסי אבי אביו ריש לקיש משום אבא כהן ברדלא נאמר משפט לענין פשוטה ונאמר משפט לענין בכורה מה משפט האמור לענין פשוטה אתה רואה הבן כאילו אביו קיים ליטול פשיטותו אף משפט האמור לענין כפילה אתה רואה הבן כאילו אביו קיים ליטול בכורתו: **מתני'** אחד הבן ואחד הבת בנחלה אלא שהבן נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם והבנות ניזונות מנכסי האב ואינן נזונות מנכסי האם: **גמ'** מאי אחד הבן ואחד הבת אילימא דירתי בהדדי והא תנן בן קודם לבת וכל יוצאי יריכו של בן קודם לבת ועוד מאי אלא ואסיקנא אלא אמר מר בר רב אשי ה"ק אחד הבן ואחד הבת שוין בנכסי האם ובנכסי האב (ג) אלא שהבן נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם תנו רבנן לתת לו פי שנים כאחד אתה אומר פי שנים כאחד או אינו אלא פי שנים בנכסים ודין הוא חלקו עם אחד וחלקו עם חמשה מה חלקו עם אחד פי שנים כאחד אף חלקו עם חמשה פי שנים כאחד: תניא אין הבכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן רבי אומר אני בכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן אבל לא בשבח שהשביחו היורשים לאחר מיתת אביהן ירשו שט"ח בכור נוטל פי שנים יצא עליהן שטר חוב בכור נותן פי שנים ב ואם אמר איני נותן ואיני נוטל רשאי מאי טעמייהו דרבנן אמר קרא לתת לו מתנה קריה רחמנא מה מתנה עד דמטיא לידיה אף חלק בכורה עד דמטיא לידיה ורבי [א] אמר קרא פי שנים מקיש חלק בכורה לחלק פשוט מה חלק פשוט אע"ג דלא מטא לידיה אף חלק בכורה אע"ג דלא מטא לידיה ורבנן נמי הא כתיב פי שנים ההוא למיתבה ליה אחד מצרא ורבי נמי הא כתיב לתת לו (ג) שאם אמר איני נותן

רש"י

יצחק אביו דהבנים בני המת קודמין לאבי המת: **מתני'** בנחלה. בנחלת ארץ ישראל: חלק אביהן. צלפחד שהיה בן עשרים כשיצא ממצרים ואע"פ שמת במדבר נטלו בנותיו חלקו דקסבר ליוצאי מצרים נתחלקה: בנכסי חפר. אבי צלפחד שגם הוא היה מיוצאי מצרים ובניו נטלו חלקו בארץ והם נטלו במקום אביהם דבת הבן כבן: ושהיה צלפחד בכור ונטל פי שנים. [בנכסי חפר ואע"ג] דאין הבכור נוטל פי שנים בראוי כדמסיק ומפרש לקמן א"י מוחזקת היא ליוצאי מצרים. והוי כמו שהחזיק חפר בחלקו דמי: **גמ'** מת אביו בחיי [אבי] אביו כגון יעקב שמת בחיי יצחק ראובן בכור יעקב נוטל פי שנים בנכסי יעקב אביו ולא בנכסי יצחק זקנו שהרי אפילו היה יעקב קיים כשמת יצחק לא היה נוטל פי שנים בנכסיו כי היה פשוט לכן ראובן הבא מכחו לא יטול אלא חלק פשיטות אביו: ליטול חלק בכורתו. שהיה יעקב בכור והיינו עושין כאילו הוא קיים שראובן נוטל בכורתו ה"נ אע"פ שמת צלפחד אנו עושין כאילו הוא קיים שבנותיו נוטלות פי שנים בנכסי חפר: **מתני'** אחד הבן ואחד הבת כו'. מפרש בגמ': הבנות ניזונות. כדתנן מי שמת והניח בנים ובנות והניח נכסים מועטין פחות מכדי פרנסת שנים עשר חדש הבנות ניזונות והבנים ישאלו על הפתחים: **גמ'** אילימא דירתי בהדי הדדי. זה עם זה: מאי אלא. היאך מוסב על הרישא: אחד הבן ואחד הבת. במקום שאין בן שוין שאין חילוק ביניהם בין בנכסי האב בין בנכסי האם אלא לענין בכורה יש חילוק: כאחד. כנגד אחד מן האחין נוטל פי שנים: בנכסים. כנגד כולן אפילו היו הרבה אחין: ודין הוא. שלא יטול אלא פי שנים כאחד: חלקו עם אחד. כשאין שם אלא בכור ופשוט: ירשו שטר חוב. הוי כשהשביחו בחיי אביהם דמלוה בשטר הוי כמוחזק: יצא עליהן שטר חוב. שהיה אביהן חייב לאחרים: בכור נותן פי שנים. דכי היכי דנוטל צריך ליתן: ואם אמר איני נוטל. אני מוחל חלק ירושת בכורתי: רשאי. ולא ישלם למלוה פי שנים וצריך לירד לדין עם אחיו (א) ונפקא מינה אי ליתנהו [ב] שצריכין להמתין עד שיבאו ואין בית דין יורדין לנכסיהן: דלא זכי ליה רחמנא. חלק בכורה על כרחיה עד דמטא לידיה דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: אחד מיצרא. שיתנו לו שני חלקים על מצר אחד

וחלק הראוי לאביו אע"פ שמת האב נר מצוה קודם שיבא ליד בנו או בתו היכא דליכא בן זוכין בו כדחזינן שזכו בנות צלפחד בחלק חפר אבי אביהן *)של מת וחלקו נכסיו עם שאר אחיו של מת חלק כחלק כאילו היה צלפחד קיים שהיה חולק עמהם בודאי ואם הוא בכור ומת קודם לכן קודם שיגיע לידו חלק בכורתו כצלפחד שמת בחיי חפר ולא בא לארץ ולא זכה בה אפ"ה בנותיו נטלו חלק בכורתו כאילו היה הוא קיים. ואע"ג דכתב קרא בכל אשר ימצא לו ודרשינן דוקא במה שהוא מוחזק ולא שהוא ראוי וחלק הארץ לא זכה בה חפר אפ"ה הא אמרינן בגמ' [דף קיט.] דארץ ישראל מוחזקת היא כיון דאמר רחמנא ונתתי אותה לכם מורשה כמי שהיו מוחזקין בה דמיא וכיון שכן כי היכי שהיה זוכה בה צלפחד אילו היה קיים ה"ה בניו וכן שנינו בתוספתא. ובירושלמי כיצד אין נוטל בראוי כבמוחזק מת אביו בחיי אבי אביו נוטל פי שנים מנכסי אביו ואינו נוטל פי שנים בנכסי אבי אביו ואם היה אביו בכור נוטל פי שנים מנכסי אבי אביו הרי מפורש שהבן נוטל חלק בכורת אביו מנכסי אבי אביו אע"ג שמת אביו קודם שיזכה בה אבל כשהבן בכור ולא האב אינו נוטל פי שנים מנכסי אבי אביו אפילו מאותו חלק הראוי להגיע לאביו מפני שהוא ראוי ואין הבכור נוטל בראוי אבל כשאביו בכור הוא עומד במקומו והוי כאילו האב נוטל בכורתו מאביו שהיה מוחזק בה ומעתה אפילו הוא בכור בן בכור אינו נוטל פי שנים כשבא לחלוק הירושה עם אחיו הבאה להם מאבי אביהם מפני שאמרנו שאין זוכה אלא בבכורת אביו כשהוא חולק עם אחי אביו משום שהוא כאביו ובמקומו הוא קם ובאותה בכורה שבא מצד האב כל הבנים שוין בה ואינו דין שיקח הוא אע"פ שהוא בכור טפי משאר אחיו כיון דמשום בכורתו אינו זוכה בנכסי אבי אביו דראוי הוא לגבי דידיה וכדאמרן וכן דעת הרב בן מג"ש ז"ל והסכימו האחרונים לפירושו אע"פ שלא כתב כן בה"ג ז"ל וברור הוא: אמר המחבר ושמעינן ממשנתנו דהא דאמרינן אין הבכור נוטל בראוי היינו כשהוא ראוי למוריש אבל אם הוא מוחזק למוריש אע"פ שהוא ראוי ליורש יש בו חלק בכורה ולפיכך כיון דחלקו של חפר מוחזק הוא לו דא"י מוחזקת היא אע"פ שהיה ראוי בחייו לגבי צלפחד בנו ומת בחיין כשחזר ומת חפר נטלו בנותיו חלק בכורתו ושמעינן נמי שאם היה לאביו קרקע שהוא ביד גזלן יש לו לבכור בה חלוקה דקרקע אינה נגזלת. וכן אם נתנו לאביהם קרקע מהיום ולאחר מיתת הנותן ומת אביהם בחיי הנותן בכור נוטל פי שנים דגופא דארעא דאבוהון הוה ואע"ג דלא אכל פירי דומיא דא"י לחפר ויש לנו לומר דסבר האי תנא ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ דאילו למ"ד [דף קיז.] לבאי הארץ כיון דנקבות היו אינן נוטלות חלק בארץ ע"כ: גרסינן בגמ' [דף קכא:] תניא ר"א הגדול אומר כיון שהגיע ט"ו באב תשש כחה של חמה ולא היו כורתים עצים למערכה מפני שאינם יבשים אמר רב אשי וקרו ליה יום תבר מגל מכאן ואילך מאן דמוסיף מוסיף ודלא מוסיף יסיף תאני רב יוסף מאן דלא מוסיף אורייתא תקבריה אמיה. דמכאן ואילך מתרבה בו לחלוחית ומעלים עשן וגם מגדל תולעת וכל עץ שנמצא בו תולעת פסול לגבי מזבח: יום תבר מגל. שנשברו הקרדומות שאין צורך בהם לחטוב עוד עצים ומפני שבאותו יום היו משלימין ומסיימין המצוה היו עושין שמחה גדולה: מכאן ואילך שהימים מתקצרים צריך לעסוק בתלמודו גם בלילה: מאן דמוסיף. מן הלילה על היום לשנות מוסיף ימים כדכתיב [דברים ל] כי הוא חייך ואורך ימיך וכתיב [משלי ג] כי אורך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך: מאן דלא מוסיף יסיף. סימות בחצי ימיו כמו [אסתר ט] וזכרם לא יסוף מזרעם כתבתי זה לבני תועלות היוצאים להיות זריז להתחיל ולקבוע תלמודו בלילות אלו להביא עליו ברכה ולא קללה וגם שהוא מנהג לשמוח בענין מצוה עד שכשהשלימה עושין שמחה ומשתה וי"ט: **מתני'** בנכסי האב (ד). כדכתיב לו משפט הבכורה ודרשינן [דף קיא:] משפט הבכורה לאיש ולא לאשה: והבנות ניזונות. מיירי אף בנכסים מועטים כדתנן לקמן [דף קלט:] (פרק) מי שמת והניח בנים ובנות בזמן שהנכסים מרובים הבנים [יירשו] והבנות יזונו נכסים מועטים הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים ולעולם אינן ניזונות מנכסי האם שכן כתב לאשתו בנן נוקבן די יהוון ליכי מינאי תהויין מתזנן מנכסי עד דתלקחן לגוברין כתב הריטב"א ז"ל בשם רבינו מאיר הלוי ז"ל דכיון דלא קתני הכא אלא מזונות ש"מ דפרנסת נשואין אף מנכסי האם היא דבשלמא מזונות שהם תנאי כתובה אינם מנכסי האם אבל פרנסת נשואין שאינה מתנאי כתובה שוה היא בנכסי האם כנכסי האב ולא כתבתי זה בפנים: **גמ'** (ה) שהבן והבת במקום שאין בן שוין בנכסי האם. לירש (ו) חלקן כמו שדינן בנכסי האב שאין חלוק בין נכסי האב לנכסי האם אלא בשתים אלו שפירשנו במתני' שהבן נוטל בכורה מנכסי האב ולא הבת דכתיב וילדו לו בנים ולא בנות ועוד לענין מזונות כדפירשנו במתני' שניזונות מנכסי האב משום תנאי ב"ד אבל בנכסי האם אין לבנות ליטול כלום אפילו שוה פרוטה והבנים יירשו והבנות ישאלו על הפתחים: פי שנים כאחד. שאם הם ה' אחין יחלקו הנכסים לששה חלקים הבכור יטול שני חלקים והארבעה אחד אחד נמצא שאין לו אלא פי שנים כאחד: [עיין גמ' דף קכג.] [ג] ואומר. הא

*) [נ"ל שמת]

עין משפט

א מיי' פ"ב ופ"ג מהל' נחלות סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעו: ב מיי' פ"ט שם סמג שם טור ח"מ רעו: ג מיי' פ"ב ופ"ג שם סמג עשין פב וסי' צו טוש"ע ח"מ סי' רעו ורעח ונזור אה"ע סי' קי קטן:

הגהות הרי"ו

(א) נ"ב פי' לגבי מלוה:

הגהות מא"י

[א] נ"ב אומר: [ב] נ"ב לאחין: [ג] נ"ב נ"ב

שלטי הגבורים

א כתב הטור מת הבכור בחיי האב יורשיו עומדים במקומו ליטול חלק בכורתו כדרך שנוטלין חלק פשיטותו כגון ראובן שהיו לו שני בנים בכור ופשוט ומתו בחייו ולזה בן ולזה בן כשימות ראובן יטול בן הבכור פי שנים בנכסיו כאילו היה הבכור קיים וכן הפשוט יטול השלים לשון מיי' וכן הדין בבני אחים ובבני אחי האב וככל היורשים אם היה אבי א' מן האחים בכור נוטל חלק בכורה שלו זה היורש מחמתו ע"כ ואינו מבין דבריו דלא שייך בכורה אלא בבן היורש ולא בשאר היורשין:
ב הא דאמרי' דאם יצא עליהם שטר חוב דמאי בכור לומר אינו נוטל פי שנים ואינו פורע וכ"מ שאם שאר יורשים קטנים או אם אינם כאן שאין בע"ח יכול לגבות אלא כפי פשיטותו כתב ה"ר יוסף הלוי דוקא בחלק הבכורה שהיא מתנה אבל בחלק הפשיטות אינו יכול לסלק עצמו ולומר לבע"ח הנה הנכסים לפניכם איני רוצה לירש כלום ולא לפרוע כלום אלא כופין אותו לטפל בדברו ולמכור אותן ולהגבותן או לשומן שהוא במקום מורישו וכמו שהמורים אינו יכול לסלק את עצמו וכתב הרשב"א ז"ל על דבריו אפשר שלא אמר אלא לרב הונא דאמר פריעת בע"ח מצוה:
לשון ריא"ז
הבכור יש לו רשות בחלק בכורתו אפי' עד שלא חלק עם אחיו לפיכך אם בא למכור לאחרים או למחול לאחיו חלק בכורתו אפי' עד שלא חלק עם אחיו הרשות בידו וכ"ש הפשוט בחלק פשיטותו כמו שביאר מז"ה בכור שחלק עם אחיו דבר אחד בשום בין קרקע בין מטלטלין ולא נטל בו חלק הבכורה ה"ז איבד חלק בכורתו בכל הנכסים הואיל ומחל בזה מחל הכל ומז"ה אומר שלא נאמר כן אלא בשחלק כתם אבל אם פירש ואמר בזה אני מוותר חלק בכורה הרי גילה דעתו שאין דעתו לוותר חלק בכורה אלא בזה בלבד וליטול חלק בכורה בשאר

הא דקאמר ואומר משום דכי תימא והיה ביום הנחילו וכו' לרבי יוחנן בן ברוקא הוא דאתא דדריש ליה לקמן לדרשא אחריתא ת"ש והבכורה ליוסף וגמרינן בכורה לדורות דהיינו לו משפט הבכורה מבכורה דיוסף דכתיב בדברי הימים ואינו אלא גלוי מלתא בעלמא דדברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן פלוגתייהו דרבי ורבנן הוא משום דכתיב בכל אשר ימצא לו דדרשינן מיניה שאין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק : ובדקל קטן שהניח להם אביהן ואלים . כלומר נתעבה אפילו רבנן מודו דשקיל ביה שנים דמוחזק מיקרי לפי שעדיין שמו עליו אי נמי ארעא

תורה אור

נותן ואינו נוטל רשאי אמר רב פפא דיקלא ואלים ארעא ואסיק שירטון כ"ע לא פליגי דשקיל כי פליגי בחפירה והוו שיבולי שלופפי והוו תמרי מר סבר שבחא דממילא ומר סבר אשתני: *תאני רמי בר חמא בשאר סיפרי דבי רב °בכל אשר ימצא לו פרט לשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן וכ"ש שהשביחו יורשין לאחר מיתת אביהן דלא שקיל ומני רבנן היא הא דתני רמי בר חמא לא פליגא אדרב פפא דהאי שבחא דאישתני הוא כגון חפירה והוו שיבולי שלופפי והוו תמרי : *מתני' בבכורות *הבכור נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם ואינו נוטל בשבח ולא בראוי כבמוחזק *ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהן ולא היבם כולם אינם נוטלין בשבח ולא בראוי כבמוחזק : ואמרינן עלה בגמרא ולא האשה בכתובתה איני והאמר שמואל בע"ח גובה את השבח א"ר אבא °מקולי כתובה שאנו כאן : ולא היבם : בכור קרייה רחמנא אמר אביי לא שאנו אלא שבח ששבחו נכסים בין מיתה ליבום אבל בין יבום לחלוקה שקיל יקום על שם אחיו אמר רחמנא והרי קם רבא אמר אפילו דבין יבום לחלוקה לא שקיל מ"ט כבכור מה בכור אין לו קודם חלוקה אף האי נמי אין לו קודם חלוקה : (א) ואי קשיא לך הא דאיפסיקא הלכתא לקמן *דיש לו לבכור קודם חלוקה התם בעיקר ממונא הכא בשבחא : א"ר פפא *הלכתא (ג) אין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה א בין שגבו קרקע בין שגבו מעות *ובמלוה שעמו פלגי (א) כלומר הואיל

רש"י

כל מקום שיפול לו הגורל ולא בב' מקומות : דיקלא. דקל קטן הניח להן אביהן: ואלים. שנתעבה אח"כ או קרקע הניח להן ואסקה אח"כ שירטון שהעלה זבל ונתיפה בכך: דכ"ע. בין רבי בין רבנן מודו דשקיל דעדיין שמו עליו : בחפירה. שהניח להן שחת ונעשה אח"כ שיבולים : שלופפי. דקלים : אישתני. רבנן סברי דנשתנה העשב לחטין וכן הפרחים לתמרים דהוי שם אחר ודבר אחר : בשאר סיפרי. סיפרי [דבי רב] היינו ת"כ כל ספר ויקרא קרוי ספרי. שאר סיפרי [א] מוידבר וישלחו מן המחנה עד סוף הספר : מקולי כתובה. שהקילו בכתובת אשה יותר מבע"ח : בכור קרייה רחמנא. דכתיב והיה הבכור משמע דקאי על יבמה יבא עליה דלעיל מיניה : אין הבעל נוטל בראוי. כגון נחלה שנפלה לאשתו לאחר מיתתה אבל ראוי דלעיל כגון חפירה והוו שיבולי שלופפי והוו תמרי פשיטא דשקיל דהא מיד כשמתה אשתו זכה בנכסים וכי אשבחו ברשותיה אשבחו : ואין הבכור נוטל פי שנים בראוי. כגון חפירה והוי שיבולי כו' דאישתני כרבנן דרבי. אבל לא אישתני כגון דיקלא ואלים וכו' אפילו רבנן מודו דשקיל אבל השביחו יתומים אפילו לא אישתני בכור אינו נוטל בו והיכא דמית בכור בחיי אביו בני הבכור יורשין חלק בכורתו עם האחין : ולא במלוה. ואפילו בשטר בין שגבו קרקע באותה מלוה בין שגבו מעות דלאו הנהו מעות ולא האי קרקע שבק להו אבוהון והוי ראוי (מיד) מיהו אי שקיל עליה משכון פשיטא דשקיל בה בכור פי שנים דבע"ח קונה משכון : ובמלוה שעמו. שנתחייב הבכור לאביו : פלגי. חלק בכורה יחלוקו ביניהן

ואסקה שירטון שהביא הנהר תבן וקש ממקום אחר כשעבר על אותו שדה ונעשה זבל ונתעלה השדה והשביחה בכך : (ג) הניח פרה. מעוברת אף על פי שהוכר העובר כחפירה והוו שיבולי הוו לרבנן ואין נוטל בולדות פי שנים: חפירה. שחת שלא הביא שלים ונעשית שבלים אי נמי דקלים שהפריחו ולאחר מיתת אביהם נעשו תמרים רבי סבר בהאי שבחא דממילא שבח בלא טורח היתומים ובלא הוצאה כבמוחזק בחיי אביהן הוא והבכור נוטל פי שנים ורבנן סברי [כיון] דאישתנו שמם דמעיקרא לא שבלים מיקרו ולא תמרי מיקרו ולא מיקרי מוחזק בחיי אביהן אלא ראוי והיינו נמי דתני רמי בר חמא דבכה"ג הוי שבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן : בשאר ספרי דבי רב. קרי למדרש של וישלחו מן המחנה עד סוף ואלה הדברים. ספרא דבי רב היינו תורת כהנים ברייתא של ספר ויקרא. מכילתא קרי למדרש של ואלה שמות מהחדש הזה עד סוף הסדר : נראה לי דפרה רועה באפר ונתפטמה כדיקלא ואלים היא ונוטל בה בכור פי שנים והא דפליגי רבנן עליה לעיל היינו בשילדה דוקא דאין לך שבח דאישתני גדול מזה : גרסי' בגמ' [דף קכד:] אמר רבא אסור לעשות כדברי רבי ואם עשה עשוי סבר מטין איתמר. מטין בני הישיבה לדעת רבנן וכיון דלא איפסיקא הלכתא כוותייה בהדיא אם עשה כרבי עשה אי נמי מטין לדעת רבי וכיון דרבים פליגי עליה ולא איפסיקא הלכתא כוותייהו להדיא אסור לעשות הדין כמותו לכתחלה ואם עשה הדין כמותו עשוי ומדלא הביאה הרב ז"ל בהלכותיו משמע דהכא לענין חפירה ושלופפי לא קי"ל כוותיה וכ"כ ר' שמואל ז"ל דלא סמכינן אהאי פסקא אלא אפסקא בתרא דגמרא שהביאו הא דרב פפא דבסמוך דלא כרבי בענין מלוה ונראה לי דהוא הדין בשלפופי וחפורי דבתרוייהו בשוה פליגי רבנן עליה דרבי וכי היכי דבמלוה לא אמרינן אם עשה עשוי אלא אינו נוטל אמרינן בשום לד ה"ה הכא ומיהו משום דהשתא פסקא דרבא לאו אהא בלחוד אמרה אלא כללא הוא בכוליה תלמודא חזו רבוותא למפסקא (*לקך דרב פפא) : ואע"ג דאיכא (ד) חדא דנפקא מכללא לא מפריך מש"ה כללין דה"נ איפסקו בכמה דוכתין דלא כרבי אפי' מחבירו ולא מפריך מש"ה כללא דקי"ל הלכתא כר' מחבירו וה"ה הכא גבי חבריו פסקינן הכא כרבא דאמר מטין ואם עשה כרבי עשה היכא דלא איפסקא הלכתא דלא כוותיה כי הכא דפסקינן דלא כוותיה משום פסקא דרב פפא דבסמוך וכן פסק ר"ח ז"ל : [ב] בראוי . גמור כגון שמתה היא בחיי אביה ואח"כ מת אביה אין הבעל יורש נכסים מחמת אשתו מפני שנכסים אלו לא הוחזקו לאשתו אלא ראויים היו לה אבל נכסים שהיו ברשותה והשביחו אחר כך זה ברור שהבעל נוטל אותו שבח לכ"ע אפילו חפורי והוו שבולי שלפופי והוו תמרי ואפילו היכא שנפלו לשאר יורשין עמה נכסים מאביה או מאבי אביה ולא הספיקו לחלוק עד שמתה. הבעל נוטל בשבח שהשביח אח"כ כמו שהיתה היא נוטלת (ה) דהבכור בלחוד משום דמתנה קרייה רחמנא ואינה זוכה בשבח עד לאחר חלוקה אבל אשה זו יורשת היא חלקה כחלק אחד מן הפשוטים שנוטלים בשבח כך היא נוטלת בשבח ואף הבעל כמותו וזה פשוט. כך העלו כל המפרשים : ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה. לאו למימרא הא בעל נוטל מדלא ערבינהו ותנינהו לבעל ובכור בהדי הדדי דהא לא מצי לערבינהו שהרי חלקנו בדיניהם לענין שלופפי והוא תמרי ועוד דהא דמלוה גבי בכור מתנייא לעיל ולענין שאינו נוטל בראוי לא צריך למימר דמשנה שלימה היא בבכורות (דף נא:) דאינו נוטל בראוי כבמוחזק אבל גבי בעל לא מצינו משנה ולא ברייתא אלא מימרא דר' אבהו [ג] לעיל ולפיכך נקטיה רב פפא הכי אבל מ"מ דינייהו שוה במלוה והכי מוכח בהדיא בפ' שור שנגח ארבעה וחמשה (דף מב:) דתניא התם הכה את האשה ויצאו ילדיה נותן נזק וצער לאשה אין אשה נותנת ליורשיה ולא לבעל והתם מקשה ומתרץ תלמודא [בדף מג.] לאוקומי כי הכא בין בגבו קרקע בין בגבו מעות דאינו נוטל בעל משום דראוי הוא כי הכא דלאו הני מעות שבק אבוהון ולא האי קרקע שבק ומדמקשו התם לאוקומי פלוגתייהו בבעל כפלוגתייהו הכא בבכור ש"מ דלא שני להו דאי הויא מלוה מוחזקת לענין בעל היכי מקשו ממאי דאמרינן בבכור שאני גבי בעל דמוחזקת היא אלא ודאי לענין מלוה ראוי הוא בין בבכור בין בבעל וכן כתב רב

כ"ס כד"ס ודר"ק בלי אותיות גדולות

גי' מהר"ס

טעות הוא וכד"ס וכד"ק וריוו"א ליתא

הגהות מא"י

[א] ספרי קרי למדרש של ספר וידבר מויסלחו כנ"ל : [ב] נ"ב אין הבעל נוטל: [ג] נ"ב פי' דהבעל נוטל בראוי :

שלטי הגבורים

א הא דאמרי' אין הבכור נוטל פי שנים במלוה דוקא במלוה בלא משכון אבל עם משכון פי' רשב"ם שנוטל פי שנים דכמוחזק דמי אפי' משכנו בשעת הלואתו ואם הלוה על משכונא של קרקע באתרא דלא מסלקי שקיל בה פי שנים ובאתרא דמסלקי לא שקיל ופי' ה"ר יוסף הלוי הא דשקיל באתרא דלא מסלקי דוקא כדלא מטא זימנא בחיי אבוהון דהא כקרקע דמי כיון דלא מצי לסלוקי אבל מטא זימנא בחיי אבוהון לא שקל ורשב"א פי' הא דלא שקיל באתרא דמסלקי היינו באתרא דמסלקי מיד אבל בסתם המקומות דסתם משכונא שתא הוי כמכר לעולם ואפילו לאחר הזמן וכשהמשכן פודה חשבינן ליה כחוזר ולוקח וכ"ש באתרא דלא מסלקי אפי' אחר שהגיע זמנו ע"כ והא דאינו נוטל באתרא דמסלקי לבאורה נראה דאפילו בגוף השדה הממושכן אבל הראב"ד פי' דלאו אגופא דמשכנתא קאמר אלא אפירי דאכיל מההוא משכנתא בנכייתא דהוי כמו שבח ואין הבכור נוטל פי שנים בשבח אבל כי גבו מהאי ארעא שקיל פי שנים ומיהו אם גבי מעות לא שקיל בה פי שנים דזוזי לא מוחזקי נינהו אבל באתרא דלא מסלקי כיון דקנה להו ארעא לפירי כמאן דקנה ליה גופא דארעא דמי . ע"כ :

הגהות חו"י

(א) נ"ב נ"ע בגמ' ליתא רק פלוגו ופי' רשב"ם כמ"ש הרי"ף בתר הכי ויש לדחוק ולומר דהוא שינוי ג"כ די"ג פליגי ור"ל שהולקים כדרך עולם שבכור נוטל פי שנים :

הגהות הב"ח (א) (ואי קשיא לך כו' התם בעיקר ממונא הכא בשבחא) תא"מ ונ"ב גי' אלפסי ישן וליתא להא דרבא דהא איפסקא הלכתא בהדיא דיש לו לבכור קודם חלוקה. וכן כתוב בפסקי הרא"ש : (ב) נ"ב אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק ואין הבכור כנ"ל [וכ"ה בגמ' וברא"ש] : (ג) נ"ל אבל הניח פרה מעוברת וכ"ב בגמ' ת"ר הבכור כו' או שהיתה רועה באפר וילדה בכור נוטל פי שנים כו'. מני רבי היא כו' אלמא דלרבנן אינו נוטל בולדות פי שנים. ומיהו הרמב"ם בפי"ג מהל' נחלות פסק דנוטל פי שנים וכבר נתן הרב המגיד טעם לדבריו ע"ש : (ד) נ"ב דוכתא : (ה) דלא אמר דאינו נוטל בבכור בלחוד אלא משום כו' : (ו) סבירא ליה דאמר כנ"ל : (ז) דנפשיה כנ"ל : (ח) שהמלוה מוליא. ומעשה כנ"ל ותי' כי נמחק :

המאור הגדול

[דף קכה ע"א] אמר ליה לא לדידי קשיא ולא לר"נ קשיא לטעמייהו דבני מערבא קאמרי ולן לא סבירא לן דלרב' ס"ל כרבנן דפליגי עליה דרבי וסבירא לרב' אליבא דרבנן בין קרקע בין מעות כולן ראויים הם ואין הבכור נוטל בהם נמצא שאין הבכור נוטל במלוה לעולם וכ"ש ברבי' הלכך לא קשיא לי' ממעשה דסבתא למירמא דידיה אדידיה. תדע דהא רבה הוא דאמר דבר תורה אחד מלוה בשטר ואחד מלוה על פה אינה גובה מנכסים משועבדים אלא מנכסים בני חורין מ"ט שעבוד' לאו דאורייתא וכיון דשעבודא לאו דאורייתא אלמא בין גבו קרקע בין גבו מעות הכל ראוי הוא ואין הבכור נוטל בהם אלמא רבה כרבנן סבירא (ו) דאמרי אין הבכור נוטל פי שנים במלוה בין גבו קרקע בין גבו מעות והכי נמי אוקימנא להא דרבה התם בסוף פ' גט פשוט ולרב נחמן נמי אשכחן דסבירא ליה כרבי דאמר בכור נוטל פי שנים בין במלוה בין ברבית כדאמרינן לעיל בגמרא רב נחמן דידיה אמר מותר לעשות כדברי רבי קסבר הלכה כרבי מחבירו ואפילו מחביריו וכשם שהוא נוטל לר' בין במלוה בין ברבית כך הוא נוטל בין גבו קרקע בין גבו מעות שהכל מוחזק הוא הילכך ליכא למירמא דידיה אדידיה מדאמר רב נחמן יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם ב"ח חוזר וגובה אותה מהם אבל אליבא דבני מערבא דס"ל כרבנן ואמרי' דאית להו לרבנן בכור נוטל פי שנים במלוה אבל לא ברבית שזה מוחזק וזה ראוי לדידהו הוא דאיכא לאיפלוגי בין גבו קרקע לגבו מעות כי היכי דמפלגינן בין מלוה לרבית דלרב' אליבא דבני מערבא ס"ל שהקרקע מוחזק ולא המעות מפני ששעבוד המלוה על הקרקע לגבות מן היורשין ומן הלקוחות ולא על המעות : ולרב נחמן אליבא דבני מערבא ס"ל שהמעות מוחזקי' ולא הקרקע לפי שהמעות הלוהו ולא הקרקע ובין מר ובין מר אליבא דנפשייהו כולהו לא סבירא להו כבני מערבא אלא כל חד וחד כטעמיה כדאמרן אבל אנן השתא קי"ל כרבה אליבא (ז) דנפשיהו דסבירא ליה אליבא דרבנן בין גבו קרקע ובין גבו מעות אין הבכור נוטל בהם שהכל ראוי הוא וקי"ל כרב נחמן דאמר יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם הב"ח חוזר וגובה אותה מהם ולא קשיא הלכתא אהדדי . וטעמא דמילתא כדאמרינן בפסחים שאני התם דא"ל כי היכי דמשעבדנא לאבוכון משעבדנא נמי לב"ח דאבוכון מדרבי נתן ואי קשיא דבני מערב' ארבני מערבא לטעמיה דרבה דאמר גבו קרקע יש לו וגבי עובדא דסבתא אמרינן דבעל לא ירית ומפרש רב' טעמייהו דאי קדמא סבתא וזבינה זבינה זביני אלמא ראוי הא · הא לא קשיא דרבה דאמר מסתברא טעמייהו דבני מערבא טעמא דנפשיה קאמר שנראו לו דברי דבני מערבא משום הדין טעמא דאי קדמה סבתא וזבינה זבינה זביני אבל אין זה עיקר טעמם של בני מערבא אלא יש לומר משום דלא סבירא להו דרב הונא דאמר כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי הילכך בידוע שהנכסים של סבתא ראויים היו לבתה ולא היו מוחזקים כלל . וההוא שמעתא דפסחים הואיל ואתאי לידן תמיהא לן מילתא האיך לא הזכיר הרי"ף ז"ל ממנו כלום פלוגתא דאביי ורבה בבעל חוב ומאי דצריך עלה מסוגיא דשמעתא דהתם לענין הדין במקום הראוי לו :

מלחמת ה'

אמר ליה לא לדידי קשיא ולא לרב נחמן קשיא לטעמייהו דבני מערבא קא אמרי' ולן לא ס"ל וכו' עד ואי קשיא לך שנראו לו דברי בני מערבא וכו' : אמר הכותב השיב ה"ר אברהם ברבי דוד ז"ל ואמר כאן הפסיד דבריו ויצא מן הדרך והפליג היה לו לומר טעמייהו דבני מערבא במלוה שהיא מוחזקת משום דסבירא להו שעבודא דאורייתא ודבר תורה גובה מן המשועבדין הלכך ליכא למימר אי קדם וזבין זביניה זביני שהמלוה מוציא (ח) כי מעשה דסבתא דהתם אי קדמה וזבינה הוו זביני לגמרי ואינה יכולה להוציא מיד הלקוחות כר' שמעון בן גמליאל :

מהר"ם (א) וכלישנא קמא דרב אלפס: (ב) והלכך אם אמר איני נוטל ואיני נותן ה"א דאין שומעין לו שמא יחזיר ויזכה קמ"ל לא וכו':

א מיי' פי"ב מהל' זכייה ומתנה טוש"ע סי' רמח:

רב אחא משבחא גאון ז"ל בשאלתות פרשת ויחי בלק דהתם שאיל בעל אי ירית מלוה ואמר ת"ש דא"ר פפא הלכתא אין הבכור נוטל פי שנים במלוה ואין הבעל נוטל במלוה בין שגבו קרקע בין שגבו מעות הנה מפורש דס"ל דאף במלוה ראוי לגבי בעל וכן עיקר וכן דעת הר"י אלפסי ז"ל ואף ר"ח ז"ל כן כתב התם פרק שור שנגח אליבא דרב פפא דהכא נזקיה ליורשיה ולא לבעל בין שגבו קרקע בין שגבו מעות ולענין כתובת אשה ובע"ח [כתבו] האחרונים כולם וגם הרבה מן הראשונים דמלוה מוחזקת היא אצלם וכתובת אשה גובין ממנה ואע"ג דבכל דבר בעלמא קרינא למלוה נר מצוה ראוי בהני שאני וטעמא משום דקי"ל כר' נתן דאמר [פסחים דף לא.] מניין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו מניין שמוציאין מזה ונותנין לזה שנאמר ונתן לאשר אשם לו וכתירך רבא אליבא דר"נ פרק כל שעה (שם) אפילו לטעמיה דרבא דאמר בעל חוב מכאן ולהבא הוא גובה דכי היכי דמשועבד האי קרקע לזה ה"נ הוא משועבד לבע"ח שזה חייב לו וכיון שזה גובהו חשבינן ליה כאילו הוא מוחזק בידו מעיקרא כיון דשעבודיה מעיקרא על אותו קרקע א"כ השתא דתקון רבנן בתראי למגבא ממטלטלי דיתמי גביא נמי ממלוה בין גבו קרקע בין גבו מעות וה"ה בע"ח וכ"ש הוא דעדיף טפי משום נעילת דלת טפי מאשה כדאמרינן [יבמות דף קיג.] יותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא וכן כתב ר"י אלפסי ז"ל בכתובות גבי לא אשכחן תנא דמחמיר תרי חומרי בכתובה ומלוה שיש עליה משכון מוחזקת היא דבע"ח קונה משכון ובכור נוטל בה פי שנים וה"ה למשכנות קרקע באתרא דלא מסלקי וכדאיתא בפרק איזהו נשך (דף סז:) : ובמלוה שעמו פלגי. שהבן בכור חייב לאביו והא הוא מוחזק בה וגם אפשר לומר דאביו נמי מוחזק בה שהרי הבכור רוצה לשעבד נכסיו לאביו כדי דלשקול איהו פי שנים או דילמא ל"ש מלוה שעמו מאחר מלוה והוי ממון המוטל בספק וחולק עם אחיו חלק הבכורה אבל אין לפרש פלגי כבשאר נכסים שיטול הבכור בהך מלוה פי שנים (א) דא"כ הכי הוה ליה למימר ובמלוה שעמו נוטל :

גרסינן בגמ' [דף קכד.] יצא עליהם שטר חוב נותן פי שנים ואם אמר איני נותן ואיני נוטל רשאי. אע"פ דבירשו שטר חוב אינו נוטל פי שנים כדאמרן משום דהו"ל ראוי מיהו לענין פריעת חוב אביהם שנפרע מהנכסים הנשארים לאביו הוא יתן פי שנים כי היכי שנוטל מן הנכסים פי שנים שהרי הנכסים משועבדים לחוב : אם אמר איני נותן ואיני נוטל רשאי. כלומר אע"ג דיש לו [דף קכו:] לבכור קודם חלוקה דין וכח בבכורתו הן למכור הן למחול כדלקמן לא תימא זכות גדול זכתה לו רחמנא כירושה דעלמא שאע"פ שאמר אי אפשי בה יכול לחזור בו *ואפילו פרעו אחיו במעות וזהו דעת התוס' ודעת הראב"ד ז"ל (ב) לא היא דהכא גבי בכורה מתנה קרייה רחמנא דאמר לתת לו ומחילה קלילא סגי בה וכיון שאמר איני נוטל די ולפיכך רשאי הוא לומר כן ולא חיישינן שמא יחזור בו דתו לא מצי למהדר הלכך לא יתן אלא כנגד פשיטותו ומיהו גם מחלק הפשיטות נראין הדברים שאם אמר איני רוצה ליטפל בו הורידוהו בנכסים ועשו לו שומא רשאי והוא הדין לכל לוה שא"ר הרי נכסי לפניכם עשו לו שומא והורידוהו בהם אין כופין אותו ליטפל בהם ומיהו יקבל חרם שאין לו מעות לפרוע לו וכן דעת הגאונים ז"ל וכן דעת הרמב"ם ז"ל : שהניח נכסיו לזקנה ואחריה ליורש שלה והוה לה לאותה זקנה בת דהוה נסיבא ומתה

עי' בטור ובבעל התרומות דמוכח משם דדוקא שפרעו במעות ועי' בסמ"ע רע"ח ס"ק כ"ע טעם לזה

(א) הואיל וישנה תחת ידו יש לו בה חלק בכורה דמוחזקת היא ואיכא מ"ד מלוה שעמו פלגי לה אחוה בהדיה דשקיל איהו פלגא חלק בכורה ואידך פלגא פלגי לה אחוה בשוה דמספקא לן אי הויא לה מוחזקת אי לא דאיכא למימר כיון דישנה תחת ידו הויא לה כמוחזקת ושקיל ליה כוליה ואיכא למימר כיון דלא מטי לידיה דאבוה כמלוה דעלמא דמיא ולית ליה ולא מידי הילכך שקיל פלגא : ההוא דאמר *נכסאי לסבתא ובתרה לירתיה (ג) הויא ליה ברתא דהות נסיבא *ושכיבא בחיי סבתא בתר דשכיבא סבתא אתא בעל קא תבע

דף קכה: גמ' איתא ושכיבא בחיי בעלה ובחיי סבתא בתר כו' (ג"ה)

רש"י

ביניהן: איהו מעכב פלגא. ויהיה לאחיו פלגא: דהוי ממון המוטל בספק. דאין ידוע אי הוי מוחזקת אם לאו כדמסיק ואזיל : לסבתא. לזקינתי אני נותן כל נכסי : ובתרה ליורשי. אחרי מות זקינתי לא יירשו יורשיה כגון בנה ובתה ואחיה אלא יורשים שלי כגון בני ובתי: ה"ל נסהוא גברא ברתא. בת אחת : שכיבא ההיא ברתא. בחיי בעלה ובחיי סבתא ואחר כך שכיבא סבתא : בתר דשכיבא סבתא אתא בעל וקא תבע. לפי שבשעת הצוואה היתה הבת

הגהות הב"ח
(א) נ"ב מ"ש שעמו פי' : (ב) נ"ב משמע מלשון זה שאמר הנותן שאחר הסבתא יהיו הנכסים ליורשיו של נותן ובספרים שלנו גרסי' נמי לירתאי וכן הוא בפסקי הרא"ש אבל באלפסי ישן גורס ובתרה לירתה הויא לה ברתא כו' וכן גורס לקמן בדברי הרי"ף סוף פ' זה והוא גי' הגאונים כמ"ש הרב המגיד פי"ב מהל' זכייה ועי' בדברי כ"י: (ג) ורבה כצ"ל: (ד) מאי שנא כצ"ל :

מלחמת ה'

ועוד ובמעשה דסבתא כתב הרי"ף דלית הלכתא כרב הונא דאמר כל האומר אחריך כאומר וכו' אדחיא לה דרב הונא ורב הונא נמי לא פליג אהאי : אמר הכותב ותמה על עצמך מ"ט אין לשני אלא מה ששייר ראשון הואיל ואמר מעכשיו יקנה ואם יש בלשון אחריך שמה ששייר הראשון יקנה מעכשיו א"כ במשנתינו דמכר האב מכורין עד שימות למה אין במשמע שאם משייר כלום יקנה מעכשיו מ"ש אחריך דשאני ומ"ש אחרי דלא שאני ליה ואדרבא כל לגביה נפשיה הוה לן למימר הכי משום דנפשיה עדיף ועוד משום דיד בעל השטר על התחתונה ועוד למה אין הבעל יורשה מכיון שמתה סבתא ולא מכרה איגלי מלתא דמשעת מתנה קנתה ומוחזק הוא ואע"פ שהיתה יכולה למכור שאפי' פי' לו כדבריך ואמר כשתרד בנכסים ששייר לך ראשון קנה מהיום מוחזק הוא ולא מצינו תנאי במעכשיו שיבטל כלום מן המעשה והוא שיתקיים ואפי' לענין גיטין מגורשת משעת נתינה לגמרי כיון שנתקיים תנאי דמעכשיו ואע"פ שנתקרע הגט או שאבד אי נמי שמת הוא או שמתה היא ועוד כי כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי לדברי הכל היאך אמר רב נחמן בר יצחק דרבי ס"ל קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי הא מכיון שכל האומר אחריך כאומר מעכשיו ולית ליה אחריך שאני פשיטא שהשני מוציא מיד הלקוחות שהרי קנה מעכשיו ועוד גבי אתרוג למה יצא אליבא דרבי והרי קנאו האחרון מעכשיו והראשון אין לו בו כלום ואע"פ שהוא נתנו לו לצאת בו כיון שאם מכרו אינו מכור ואם מכרו האחרון מכור לא קרינא ביה לכם אלא ש"מ שהאומר אחריך לאו כאומר מעכשיו דמי והאחרון לא קנה אלא לאחר שיצא בו ראשון וקנינו קנין כדאמרן לעיל אבא לגבי ברא אהולי אהיל הכא נמי אהולי אהיל נותן זכותו לגבי ראשון כי היכי דליפוק ביה דלמא כי יהביה ניהליה וקרינא ביה לכם אע"פ שאינו יכול למוכרו ועוד הא דשלא רב אחא בר רב עוא לדברי ר' יוחנן בן ברוקא נכסי לך ואחריך לפלוני והראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון שירושה אין לה הפסק והרי אין כאן ירושה ששני קונה מעכשיו וכיון שקונה מעכשיו אין כאן הפסק ירושה שלא חלה עליו שם יורש קודם לאחרון אלא האחרון קונה מעכשיו והראשון אינו יורש אלא ש"מ שהאומר אחריך לאו כאומר מעכשיו דמי ולאו כולי עלמא סבירא להו כרב הונא ואע"ג דאליבא דידיה איתמר לעיל אלא אמר רבא כדשלא רב אחא בר עוא לאו למימרא דאיהו סבר בלשון אחריך אין לשני במקום ראשון כלום אלא לומר שהדין דין אמת כשאין בו לשון מעכשיו ומה שכתוב כאן ולא תתמה אם אנו אומרים שאפשר שתתבטל המתנה ואע"פ שאמר מעכשיו דהא גבי הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו שהוא כותב לו מהיום ולאחר מיתה וס"ל לר' יוחנן שאפשר שתתבטל המתנה כגון מכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב שנתבטלה המתנה ולא קנה לוקח דברים בטלים הם שאעפ"כ לא נתבטלה המתנה וכל היורש מכחו של בן הוא יורש ואע"פ שלא קנה לוקח משום דקנין הפירות של אב מנעו מ"מ בן הבן יורש כמו שהורה בעל התבור הזה ז"ל ומעתה אף כשאין לו בן כל היורש אינו יורש אלא מכחו ונמצאת המתנה קיימת אע"פ שאחין יורשין אותה ועוד שאין אחריך דומה למשנתי' דמכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב משום דליתיה לבן הוא ובמכר הראשון ואיתיה לשני אמאי אינו מוציא אלא עיקר טעמו משום דאחריך שאני כמ"ש א"כ ואעפ"כ ברת ממה שהקשינו אנו עליו מ"ש אחריך מאחריך ומה שפירש במשנתינו שנעשה כאומר לו כשתקנה הפירות לאחר מיתה קנה לך גם הגוף מהיום ולאותו זמן אינו כלום דהא בפ' החובל גבי אימיה דרב שמואל בר אבא מוכח שהאשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות מן הדין לר' יוחנן דאמר קנין הפירות כקנין הגוף דמי אלמא לאו משום שנעשה כאומר לו הוא : ועוד כל זה אינו מן הטעם שכתבתי שכיון שכשאין מכחו של בן יורשין אותה הרי הודית שמתנתו קיימת ואפי' בקבר קנה במיתת האב וכיון שכן איגלי מלתא שקנה מהיום ולמה אין מקחו של לוקח קיים וצריך הוא לחזור אחר טעם אחר :

המאור הגדול

ובמעשה דסבתא כתב הרי"ף ז"ל דלית הלכתא כרב הונא דאמר כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי ודייקי' מינה טעמא דאמר אחריך הא אמר מעכשיו מוחזק הוא ובעל ירית ליה ולדידן לא מסתברא לן מאי דאמר הרב דעד כאן לא אדחיא דרב הונא אלא משום דכיון דאי קדמא סבתא וזבנא זבינה זביני ראוי הוא. אבל בכל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי לא אדחיא לה דרב הונא ורב נמי לא פליג אהאי דאי קדמא סבתא וזבנה זבינה זביני לא אשכחן אמורא דפליג עליה דהא בין לר' יוחנן בין לריש לקיש קיימא לן הלכה כרשב"ג אלא קסבר רב הונא דאי קדמה סבתא וזבנה זבינה זביני כיון דהשתא מיהא הא לא זבינה וכל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי מוחזק הוא ולא ראוי ובעל ירית לה. (ג) ורבא דמפרש טעמייהו דבני מערבא אליבא דנפשיה ס"ל כל היכא דאי קדים וזבן זבינה זביני לאו מוחזק הוא אלא ראוי הילכך אע"ג דאמר מעכשיו נמי ראוי הוא. ואל תתמה אם אנו אומרים שאפשר שתתבטל המתנה ואע"פ שאמר מעכשיו דהא גבי הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו שהוא כותב לו מהיום ולאחר מיתה סבירא ליה לר' יוחנן שאפשר שתתבטל המתנה כגון מכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב שנתבטלה המתנה ולא קנה לוקח מאחר שלא היה שם הבן שהוא עומד במקום אביו אף אתה אל תתמה על זה שאנו אומרים כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי ואפילו הכי אפשר שתתבטל המתנה דאי קדמה סבתא וזבנה זבינה זביני הילכך לא שנא אמר לה אחריך סתם ולא שנא אמר לה בפירוש מעכשיו ראוי הוא מאחר דקיימא לן כבני מערבא וכטעמיה דרבה דאסתבר ליה טעמייהו.וא"ת (ד) מה שאמר הכא בהא דאמרי' אע"ג דאמר לה מעכשיו אי קדמה סבתא וזבנה זבינ' זביני. ומ"ש גבי כות' נכסיו לבנו לאחר מותו דאמרינן מכר האב מכורין עד שימות ותו לא : תשובתך משום דאמרינן בההוא שמעת' אחרי' שאני : ותו אמרינן אלא אחריך נמי תנאי היא כלומר בין לר' יוחנן בין לריש לקיש אחריך שאני ואפי' אמר ליה מעכשיו אפשר שימכו' ויאכל הראשון ואין לשני כלום שכיון שאמר לראשון נכסי לך גוף ופירו' הקנה לו כשם שהיו קנויי' לנותן האומר לו נכסי לך ואף על גב דאמר ליה ואחריך מעכשיו לפלוני אין לשני אלא מה ששייר ראשון והרי הוא כמי שאמר לו כשתרד בנכסים שישייר לך הראשון קנם מהיום : וכן אתה מפרש בהא דקאמר ר' יוחנן מכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב לא קנה לוקח : ואף על גב דא"ל מהיום נעשה כאומר לו כשתקנה הפירות לאחר מיתה קנה לך גם הגוף מהיום ולאותו זמן. ואם מת בחיי האב ולא הניח בן לא קנה לא זה ולא זה. והא סברא דאחריך שאני לרשב"ג אית ליה לרבי לית ליה. ואע"ג דאמר רב נחמן בר יצחק עד כאן לא פליגי רבי ורשב"ג אלא דמר סבר קנין פירות כקנין הגוף דמי ומר סבר לאו כקנין הגוף דמי. עיקר הטעם לרשב"ג היינו טעמא דקנין פירות כקנין הגוף דמי משום דאחריך שאני שאלמלא זה הטעם שאנו אומרים אחריך שאני אין כח בטעם קנין פירות כקנין הגוף דמי שימכור הראשון ויאכל ויסלק השני מן הנכסים דאפי' לר' יוחנן דאית ליה האי סברא לא פליג' אמתני' דתנן מכר האב מכורין עד שימות ותו לא. וכי תימא דילמא שאני התם במתני' דהא אמר ליה מהיום הא אמרי' דלכ"ע כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי אלא מאי אית לך למימר בין לרבי יוחנן בין לריש לקיש אחריך שאני שכיון שאמר לראשון נכסי לך וגוף ופירות הקנה לו לומר שאם מכרן מכורין אליבא דרשב"ג וזהו טעם קנין פירות כקנין הגוף דמי האמור כאן לדברי רשב"ג משום דאחריך שאני וכיון דהלכתא כרשב"ג [לית] הלכתא כההיא מתניתא דקתני יחזרו ליורשי נותן ולא מתרצא לעולם כר' יוחנן אלא כריש לקיש סבירא ליה להחוא תנא קנין פירות דלאו כקנין הגוף דמי וסבירא ליה נמי דלא אמרינן אחריך שאני ומשום הכי לא קיימא לן כההיא מתני' אלא כההוא דקתני יחזרו ליורשי ראשון : ויש מי שאומר דלא אמרינן הכי אלא כשמת שני בחיי ראשון אבל אם מת שלישי בחיי שני יחזרו ליורשי שלישי ולפי שהפרש יש בין שני לשלישי שהשני סופו להסתלק מן הנכסים לגמרי בשעת מיתתו ולא להניחו ליורשיו דהא אפסקיה ממתנתו כשאמר ליה ואחריך לפלוני שהוא השלישי : ומשום הכי כשמת בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי ראשון שא"ל נכסי לך וקנין פירותיו כקנין גוף מטעם אחריך שאני אבל השלישי שלא הפסיקו ממתנתו אם מת בחיי שני יחזרו נכסים ליורשי שלישי כדאמרינן במעשה דסבתא דאילו הוה ליה ברא לברתא ירית ואמר לירתה ואפי' לירתי ירתה הכא נמי לשלישי ואפילו ליורשי שלישי. ויש מי שאומרים שאם מת שלישי בחיי שני יחזרו נכסים ליורשי שני כדין מת שני בחי ראשון לפי שדין זה כדין זה ואין להפריש ביניהם דעד כאן לא קאמרינן לירתה ולא לירתי ירתה אלא מפני שיורשי יורשין כולן בכלל היורשין הן מה שאין כן ביורשי שלישי שאינם בכלל שלישי ודעתי מכרעת כלשון הזה האחרון מפני שמצאנו לו סיוע בתוספתא מת השלישי עד שלא מת השני השני אוכל פירות ואם מת יחזרו ליורשי נותן וזו שנויה אליבא דרבי אבל אליבא דרשב"ג יחזרו ליורשי שני וא"ת לר' דאמר יחזרו ליורשי נותן מ"ש ממתני' דהכותב נכסיו לבנו לאחר מיתה דפרישנא דלא פליג רבי יוחנן אלא כשמכר הבן אבל כשהוריש לא פליג וכן פי' ה"ר שמואל מרמרו"ג והלא האב במשנתינו כמו הראשון בברייתא לדברי רבי ששניהם אין להם אלא אכילת פירות והבן במשנתינו כמו השלישי בברייתא ששניהם יש להם קנין הגוף מאחר שאנו אומרים כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי לדברי הכל וא"כ מ"ש הבן שהוא מוריש ליורשיו והשלישי אינו מוריש ליורשיו. יש לנו להשיב אע"פ שכל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי שאני היכא דאמר בפירוש מהיכא דלא אמר בפירוש וכל זה שטרחנו לתקן דברי רבי ודברי ר' יוחנן שאין הלכה כמותן ולהעמיד פי' הרב שמואל ז"ל אבל אליבא דהלכתא כל האומר אחריך כאומר בפירוש מעכשיו דמי ואחריך שאני ויש שמוחקין מן הספרים אלא אחריך תנאי היא ולא גרסי אלא תנאי היא ועיקר הגירסא היא כמו שנכתב ברוב הספרים אלא אחריך נמי תנאי היא כלומר בין לר' יוחנן בין לריש לקיש אחריך תנאי היא דלרשב"ג סבירא ליה אחריך שאני ומש"ה אין לשני אלא מה ששייר הראשון בלבד ואיהו בודאי סבירא ליה יחזרו נכסים ליורשי ראשון ורבי נמי אפשר דס"ל כההוא תנא דאמר יחזרו ליורשי ראשון ומשום דס"ל קנין פירות כקנין הגוף דמי כר' יוחנן ואע"ג דלא ס"ל אחריך שאני אבל הך תנא דאמר יחזרו ליורשי נותן ההוא בודאי דלא כרשב"ג דהא לא ס"ל אחריך שאני ואיכא לאוקמה כרבי דאית ליה האי סברא דלא אמהה אחריך שאני ואיכא למימר נמי דס"ל קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ומש"ה יחזרו ליורשי נותן נמצאת אתה אומר לר' יוחנן ודאי תנאי היא דההיא דקתני יחזרו ליורשי נותן לא אתיא לעולם אליבא דידיה וריש לקיש מתרץ להו לתרוייהו כטעמיה בקנין פירות ובאחריך שאני פליגי כרבי ורשב"ג מיהו ר' יוחנן וריש לקיש בהא פליגי ר' יוחנן סבר כי היכי דמשום טעמא דאחריך שאני הוה ליה קנין פירות דראשון כקנין הגוף גבי הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו נמי אע"ג דליתיה להאי טעמא דאחריך שאני נפקא מינה שאם מכר האב אינן מכורין אלא עד שימות אבל לעולם אמרי' קנין פירות כקנין הגוף דמי שאם מכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב לא קנה לוקח. וריש לקיש סבר לעולם לא אמרי' קנין פירות כקנין הגוף דמי אלא היכא דאיתא לטעמא דאחריך שאני אבל כי ליכא אחריך קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וקנה לוקח. ומשום הדין טעמא קי"ל כרשב"ג וקי"ל כריש לקיש ולא קשיא הלכתא אהדדי. ומאי טעמא אמרי' כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי מפני שסמכו ענין לו כשם שמתנת הראשון מעכשיו כך מתנת השני מעכשיו שהרי כך אמר להם נכסי לך ואחריך לפלוני כדאמרי' בגם פשום ופלוני ערב גובה מנכסים משועבדים דשייך בשעבודא דשמרא ה"נ כשאמר ליה ואחריך לפלוני מוסף על ענין ראשון שהכל מעכשיו ולעולם אין לשני אלא מה ששייר ראשון בלבד. ואי אמרת כיון דקי"ל כרשב"ג וכדשלחו מתם דאי קדמה סבתא וזבנה זבינה זביני למאי כו' איצטריך לן השתא כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי ומאי נפקא לן מינה. נפקא לן מינה שאם פירש ואמר על מנת שלא ימכור הראשון ויאכל הוה ליה מוחזק ובעל ירית ליה ואע"ג דלא אמר ליה בפירוש מעכשיו משום דכל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי. ואמרי' בכי הא לירתה ואפי' לירתי ירתה ואפי' בבעל. וה"ר שמואל מרמרו"ג ז"ל גרים במעשה דסבתא ובתרא לירתי ואנן לא גרסי' אלא ובתרה לירתה ונ"ל דאי אמר ובתרא לירתאי לא אמרי' בכי הא דאי קדמה סבתא וזבנה זבינה זביני כדאמר במעשה דרב ביבי אפי' רשב"ג לא אמר אלא לאחר אבל לעצמו לא אמר ויורש נמי כרעיה דאבוה הוא. וא"ת למאן דגרים ובתרה לירתה למאי כו' איצטריכא ליה למימר הכי נישתוק מינה ואנא ידענא דבתרה לירתה ויש לומר נפקא מינה דלכתחלה לא תמכור כדקתני רשב"ג אומר אין לראשון אלא אכילת פירות בלבד ואוקימנא לכתחלה :

תוספתא האומר תנו שדה פלוני לפלוני ואם מת פלוני לפלוני ראשון אוכל פירות ואם מת ינתנו לשני השני אוכל פירות ואם מת ינתנו לשלישי מת השני עד שלא ימות הראשון הראשון אוכל הפירות ואם מת ינתנו לשלישי מת השלישי עד שלא ימות השני השני אוכל פירות ואם מת יחזרו ליורשי נותן הראשון אוכל פירות ומוכר קרקע דברי רבי רשב"ג אומר אין לראשון אלא אכילת פירות בלבד כך מצאנו בתוספתא :

ואיכא

ומתה הבת בחיי בעלה ובחיי הזקנה ואח"כ מתה הזקנה אתי בעל ותבע הירושה מפני שהיא היורשת מאותן נכסים והוא בעלה וראוי ליורשה שלחו ממערבא דאם יש להן[לבת]בן או בת או שאר יורשין וכגון אחי האב או אחין שהם יורשין אותה כיון שאמר ולירתה משמע שמורים לה לאחר מיתת הזקנה ואפילו מתה הבת קודם והוי ראוי דלא אשכחן דין ראוי דלא ירית אלא בבעל ובכור ומיהו אם לא אמר ולירתה לא היו יורשים הנכסים אחרי הזקנה קרובי הבת מצד האב משום שאין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב כדלעיל [דף קיד:]

רש"י

הבת קיימת והוא רוצה לירש אשתו : אמר רב הונא. האי ובתרה ליורשי דקאמר ההוא גברא היינו אפי' יורשי יורשי דהיינו הבעל יורש הבת שהיא אשתו : [א] דאית לה ברא (א) ירית. לאותה בת ירית הואיל ובן הבת ראוי לירש את הנותן מדאורייתא דהא בן או בת וכל יוצאי יריכם קודמין לאביו ולאחיו יורשין קרינא ביה אבל הבעל שאינו ראוי לירש את הנותן דהא האי ממון הוא ראוי לאשה ולא מוחזק כיון שעדיין לא בא לידה ואין הבעל נוטל (פי שנים) בראוי אלא מכח אשתו רוצה לירש כמנא (ב) שהוא ירתי דירתיה ואיהו אמר לירתיה וכיון דליכא ירתיה אחרי מות הזקינה נשארו הנכסים ליורשי הזקינה כדאמרינן נכסי לך ואחריך לפלוני ומת השני בחיי ראשון יירשו יורשי ראשון : נפתח בגדולים. רב הונא : בקטנים. את עצמו קורא קטנים נגד רב הונא : כאומר מעכשיו דמי. כיון דאמר בתרה לירתי דהיינו הבת דהוי כמו האומר מיד אני נותן גוף הקרקע לבתי מעכשיו אלא שזקינתי תאכל הפירות בחייה הילכך זאת הבת מוחזקת בחייה בנכסים וכי קא ירית בעל שפיר ירית דהוי מוחזקת : טעמא דאמר אחריך. דלאו כאומר

כאומר

אמר רב הונא לירתיה ואפילו לירתי ירתיה ורב ענן אמר לירתיה ולא לירתי ירתיה שלחו מתם הלכתא כרב ענן ולאו מטעמיה הילכתא כוותיה דבעל לא ירית ולאו מטעמיה דאי אית לה ברא ירית [ובעל היינו טעמא דלא ירית] משום דהוי ליה ראוי ואין א הבעל נוטל בראוי כבמוחזק מכלל דרב הונא סבר דבעל נוטל בראוי כבמוחזק א"ר אלעזר דבר זה נפתח בגדולים ונסתיים בקטנים כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דאמי ולית הילכתא כוותיה ודייקינן מינה טעמא דאמר אחריך הוא דהוי ראוי הא אמר מעכשיו מוחזק הוי וירית ליה

ומש"ה איצטריך למימר ולירתה אע"פ שהניח הנכסים לזקנה של בת אמר רבה מסתברא טעמא דבני מערבא דבעל לא ירית ואפילו נימא דכי אמר ובתרה לירתה כמי שאמר מעכשיו דאם לא כן מהיכי [ג] ירתי להו יורשים מן האב לאחר מיתת הזקנה אפ"ה הוי ראוי דקי"ל כרשב"ג דאמר [דף קלז.] דמי שאמר נכסי לך ואחריך לפלוני ואפילו ראוי ליורשו אם קדם הראשון ומכר מה שמכר מכר ואע"ג דהוי כאילו אמר מעכשיו דאם לא כן מהיכא ירית ליה לאחר מיתתו של זה והטעם דהוי כאילו אמר מעכשיו מה שתשייר אחריך יהיה לזה אם כן יש כח ביד הראשון למכור כרצונו וה"ה הכא לסבתא כיון שאם תרצה היא לא תשאיר כלום לבת אינו אלא ראוי שאין לבת שום חזקה בנכסים אלו ומיהו רבינו אלפסי ז"ל כתב דמאן דס"ל מעכשיו אין הראשון יכול למכור וכן אם אמר נכסי לסבתא ובתרה לבתה מעכשיו בעל ירית לה כיון דאמר לה מעכשיו לא הוי ראוי : אמר המחבר ואי קשיא לההיא גרסא למה ליה לנותן למימר ובתרה לירתה פשיטא דיורשיה יורשין אותה הא לא קשיא כלל שאילו לא אמר ליורשיה האי סבתא היתה יכולה למכור ולתת ואפילו לכתחלה והשתא אפילו לרשב"ג אסור לה למכור ואינה רשאה לכתחלה (א) ועוד כי בעלי חובותיה של זקנה היו גובין מיורשיה ועכשיו אינם גובים שאינם יורשים אלא מכח הנותן דשעבוד אינו מכר לענין זה וגם אילו נתנה לה סתם ונתנה במתנת שכיב מרע מתנתה מתנה ועכשיו אינה מתנה שכבר קדמו אחריך כדאיתא לקמן [שם] וזה ברור ומיהו גם המפרשים שפירשו דמעכשיו הוא כדפירש' דמסתמא כי אמר ובתרה לירתה או ואחריך לפלוני ר"ל מעכשיו דאי בלאחר מיתה זה היכי ירית לה ואפילו [הכי] הוי ראוי לדידהו הם נמי מודים דכשאמר בפירוש מעכשיו כלשון הרב ז"ל שירית בעל ולא מטעם הרב אלא משום יתורא דלא לריך ליה למימר מעכשיו דבלאו הכי נמי משמע הכי אלא ודאי להכי אתא לומר שיהיה כמהיום כדי שיזכה בו בעל דהא קי"ל כר' עקיבא דדריש יתור לשון לעיל בפרק המוכר את הבית [דף סד.] גבי בור ודות ואע"ג דאמרינן לעיל [דף סט:] דאם מכר שדה משמע כל האילנות ואם כתב דקלין ותאלין הולין ונילין שופרא דשטרא הוא דמשמע דלא דרשי יתורא נראה לי לחלק דהכא מה שפירש ממש היה נשמע בלא פירוש לא פחות ולא יותר וכן הוא בבור ודות אבל גבי שדה אינו מוכרח שישמע במכירת השדה כל האילנות אלא בשדה זה אבנים ועניינים אחרים שפירש לעיל [דף סח:] ואע"פ שמדינא נמי נכלל בו כל האילנות מ"מ אפשר לערער בו על כן הוי שופרא דשטרא והילך גירסא שכתבנו נכסי לסבתא ובתרה לירתה היא הנכונה ולא גרסינן ובתרה לירתה דלירתאי הוי כאילו שייר לעצמו ואז לא אמרינן דאם זבנה זביניה זביני כדאמרינן בסוף פירקין [דף קלז:] דעד כאן לא קאמר רשב"ג דאם קדם ראשון ומכר מה שמכר מכר אלא לאחר אבל לעצמו לא דלעולם מניח לעצמו גוף הקרקע ואינו נותן אלא הפירות וא"כ לא הוי ראוי והוה ירית בעל ואכן אמרינן הכי דלא ירית : גרסינן בגמ' [דף קכו.] אמר רב הונא אמר רב אסי בכור שמיחה מיחה אמר רבה מסתברא טעמיה דרב אסי בענבים שבגרוס זיתים ומסקום אבל דרכוס לא ורב יוסף אמר אפילו דרכוס מעיקרא ענבי והשתא חמרא כדאמר רב עוקבא ליתן לו דמי היזק ענביו הכא נמי ליתן לו דמי היזק ענביו : שמיחה. ואמר לאחיו תנו לי חלקי בנכסים ואני אשביח חלקי ונתעצלו אחיו ולא חלקו ושבחו כגון שבגרו ענבים ומסקו זיתים השביחו בחלקו בעבורו כיון שאין בו שינוי אלא שנותן להם הוצאה כדין יורד לתוך שדה חברו שלא ברשות הא דרכוס כיון דמעיקרא ענבים והשתא יין כיון דאישתני והשביח מחמת היתומים אינו נוטל בו פי שנים ומשמע טעמא דמילתא דכיון דאינו נוטל מדינא במה שהשביחו היתומים אלא מפני שמיחה די אם נוטל משום מחאתו במה שהיה נמצא בידו ומוחזק בו קודם לכן אבל יין שלא היה נמצא בידו

גי' מהר"ם

הגהות מא"י
[א] דאית לה כצ"ל: [ב] נ"ב ס"א ירית [וכ"ה בר"ס] :

שלטי הגבורים
א גבי אין הבעל נוטל בראוי כתב ריא"ז ומז"ה כתב שאין הבעל יורש מלוה שהיתה לאשתו ביד אחרים כדרך שביארנו בבכור שאינו נוטל פי שנים במלוה וכבר ביארתי בקונט' הראיות שהבעל יורש כל מלוה שיש לאשתו ביד אחרים בין מלוה בשטר בין מלוה על פה ואפי' מעשה ידיה שלא גבתה לפי שאין הבעל בא לזכות בהן לאחר מיתתה אלא מחייה הוא זוכה בהן ואם מכרה האשה בחייה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות :

חדושי אנשי שם
מהר"ם (א) כדאמר לקמן [דף קלז.] איזהו רשע ערום זה המשיא עצה למכור בנכסים כרשב"ג :

הגהות חוו"י
(א) דאית לה ברא לאותה בת ירית כצ"ל : (ב) נ"ב תמהתי על לשון זה דא"כ ס"ל מטעמיה דר"ע רק הכי הל"ל לפרש דפי' לירתי כאילו אמר רק לסבתא ולא ליורשיה או אמר ואחריה למי שראוי לו ע"פ הדין ודו"ק ומ"מ צ"ע מנא ליה להש"ס דר"ע לא ס"ל כך. ואפשר כי ל"ג לירתיה רק לירתי ולא לירתי ירתי כדר"ע ובהא לא קי"ל כוותיה רק אפי' ירתי ירתי רק צ"ל ירתי ג"כ מגד עצמו מבא"כ בעל דלא הוי כלל ירתי רק ירתי ירתיה ודו"ק. אחר כותבי ראיתי שהאריכות הנ"ל נלא ערך רק דר"ע ס"ל ירתי ממש דוקא ולא סבאים מכח ירתי ולא קי"ל הכי רק אפי' ירתי מכח ירתי ומ"מ כ"ל מגד עצמו ג"כ ירתי והיינו שכתב רשב"ם וכיון דליכא ירתי ירתי דאינהו ירתי דירתי איכא בינייהו :

המאור הגדול

ואיכא מאן דקשיא ליה הא דאמר בגמ' דילן איתיביה ר' יוחנן לריש לקיש נכסי לך וכו'. ואם איתא יחזרו ליורשי נותן מיבעי ליה ובתוספתא אמרו מת השני ינתנו לשלישי. ויש לנו להשיב כך אנו מפרשים דברי ר' יוחנן ואם איתא דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אי אתה מוצא לעולם שיחזרו הנכסים ליורשי ראשון אלא כל זמן שהם חוזרין חוזרין ליורשי נותן וזהו כשמת השלישי בחיי שני או כשמת השני בחיי ראשון ולא היו מתחלה אלא שנים. וזה שהקשו בגמ' והא תניא יחזרו ליורשי נותן זו היא התוספתא הזו בעצמה שכתבנו ואין החזרה אלא כשמת השלישי בחיי השני אבל לא חשו בעלי הגמ' להביא התוספתא כולה כסדרה. כך נראה לנו לפרש דברי הגמ' כדי שלא יקשו עלינו דברי התוספתא והוי יודע כי זו התוספתא היא הברייתא השנויה שהוזכרה בתלמוד במחלוקת רבי ורשב"ג והיא היא דאוקימנא בגמ' לרבי לפירא ולרשב"ג לכתחלה ולפיכך יש עלינו לפרש דברי התוספתא הראשון אוכל פירות ומוכר קרקע דברי רבי כלומר מוכר הקרקע לאכילת הפירות. רשב"ג אומר לא ימכור לכתחלה הקרקע בסתם אלא בפירוש לאכילת פירות שאם מכר בסתם הכל מכור ואין לשני כלום לפי שלא שייר לו הראשון : [דף קכו ע"א] ליתן לו דמי היזק ענביו פי' טופינא דשוו בדמי תרי תלתי ענבים על פלג דחמרא יש לו לבכור כשמיחה ואם לא מיחה אין לו אלא חלק כפשוט ביין אי לאפוקי מדרב' מוסיף הוא ולא פליגי אהדדי דלא שלח ר' אבא לרב יוסף בר חמא אלא מאי דאיצטריכא ליה לפי מעשה שהיה דכל היכא דאמרי' שלח ליה ר' פלוני לר' פלוני ע"י מעשה היתה השאלה והתשובה. ויש לומר מעשה שהיה כך היה ולא פליגי ר' אבא ורבא וכתב ה"ר שמואל ז"ל מרמרו"ג אע"פ דעבדים איתקוש לקרקעות דכתיב והתנחלתם ה"מ לדברים הכתובים בתורה כגון לקנות בכסף בשטר ובחזקה ושלא לישבע עליהם ושאין בהם אונאה אבל לענין בע"ח כמטלטלי דמי שאין בע"ח סומך אלא על הקרקעות שאין יכולין ליאבד ולא לזוז ממקומן אבל אעבדים לא סמכא דעתיה אלו דברי הרב ז"ל ונראין דבריו אע"פ שהם שלא כדברי הרי"ף זה שפירשנו בשאר מקומות וההיא דאמר רב הלכה כר"מ דאמר בעבדים אומרים לו הרי שלך לפניך מעתה אין אנו צריכין לרחותה שהרי אף היא מדברים הכתובים בתורה היא :

מלחמת ה'

וכתב עוד ואיכא דקשיא ליה הא דאמר בגמ' דילן איתיביה ר' יוחנן לר"ל נכסי לך ואם מת יחזרו ליורשי נותן מיבעי ליה ובתוספתא אמרו מת שני יתנו לשלישי ויש לנו להשיב כך אנו מפרשים דברי ר' יוחנן ואם איתא דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אי אתה מוצא לעולם שיחזרו הנכסים ליורשי ראשון אלא כל זמן שהן חוזרין חוזרין ליורשי נותן וזהו כשמת שלישי בחיי השני וגם זה אינו כלום דמ"מ ברייתא גופא קתני מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי ראשון ולא קתני ינתנו לשלישי ובין כדברי האומר יחזרו ליורשי ראשון ובין כדברי האומר ליורשי נותן הדין שוה הוא בחזרה ואין חילוק ביניהן כלל הלכך מהך ברייתא שמעי' לכ"ע שאין מדלגין מן הראשון לשלישי וליכא לאוקומה בשמת אף שלישי דא"כ ה"ל למיתני מתו בחיי ראשון אבל הקושיא אינה מפני שלא אמרו יחזרו ליורשי ראשון ויורשי נותן אלא באומר אחריך שיש במשמע שאחר הראשון יקנה שני ואחר שני שלישי אבל לא אחר ראשון שלישי אבל בתוספתא דקתני אם מת מדלגין מן הראשון לשלישי בשמת שני ומצינו זה מפורש בירושלמי בפ' הכותב אני האומר תתנו כל נכסי לפלוני מת פלוני לפלוני מת הראשון יתננו לשני מת השני בחיי ראשון מכיון שלא זכה בהם שני לא זכה בהן שלישי אמר ליה כך פירשה ר' הושעיא אבי המשנה אחריו לפלוני ואחריו לפלוני אילו אמר מת השלישי בחיי שני מכיון שלא זכה בהן השני לא זכו היורשין יאות מסכתת אחריו לפלוני ואחריו לפלוני ופירושו כך פי' ר' הושעיא אבי המשנה שאין אומרים מכיון שלא זכה שני לא זכה שלישי אלא באומר אחריו אבל אילו אמר מת אין דינו כששלישי קיים אלא כך היה לו להגלא לשנות שאם מת אף השלישי בחיי שני מכיון שלא זכה שני לא זכו היורשין לא יורשי שני ולא יורשי שלישי יאות מסכתת פי' יפה נמצאת למד שהיא שניה בלשון אחריו לפלוני מכאן בטלו דברי בעל המאור ז"ל גם זו תשובה על דבריו הראשונים שהוא אומר כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי בין לרבי בין לרשב"ג לדברי הכל ולמה אמרו מכרו קיים משום דאחריך שאני ובלשון אם מת שנוי בתוספתא לא שייך למימר הכי דכל היכא דאמר מהיום אם מת תנאה דמיתה בלחוד הוי בין בגיטין וקדושין בין בדיני ממונות כלומר שאם מת יקנה מעכשיו ואם לא מת בחייו לא יקנה אבל לא מעכב עלה קנין הגוף מהשתא ועכשיו אני חוזר להתיר קשרי השמועה כדברי רבינו הגדול ז"ל דכ"ע אומר אחריך לאו כאומר מעכשיו דמי ומיהו לר' יוחנן דאמר קנין פירות כקנין הגוף דמי הרי כשנתן הנותן לראשון קנין פירות כקנין הגוף דמי ונסתלק הוא מנכסים הללו לפיכך אם אפשר לאחרונים לקנות יקנו ואם אינם קונים ישארו נכסים ברשותו של זה שמתחלה קנין הגוף יש לו בנכסים והרי הוא כאומר קנה גוף ופירות ולאחר זמן אם ימנו לשני יקנה מאותו יום וכיון שאינו באותו יום לא קנה שהאומר אחריך לא כאומר מעכשיו דמי והיינו דמקשי ר' יוחנן לריש לקיש אלא לדידך ליורשי נותן מיבעי ליה שכיון שהראשון לא קנה הגוף אע"פ שמת האחרון בחייו ולא קנה מעולם לא נתרוקנה רשות לראשון שהרי לא הקנה לו הגוף ופריק דאחריך שאני דכי היכי בשני קני גוף ה"נ ראשון שהנותן סלק עצמו לגמרי הואיל ואמר נכסי לך ולא שייר לעצמו כלום אלא אמר אחריך לפלוני ואקשינן הדריש ואחריך מי שני והתניא ליורשי נותן ואילו לר' יוחנן לא קשיא דהאפשר ליורשי נותן לפי שלא נתן אלא על מנת כן אע"פ שקנין פירות כקנין הגוף דמי אבל לריש לקיש דדאיק לשון אחריך לומר שיש במשמעו לשון סלוק ן מסלק עצמו מן הנכסים לגמרי אמאי יחזרו ליורשי נותן ופריק תנאי היא דרבי דאמר שני מוציא משום דקסבר אחריך לא שאני ולא קנה ראשון אלא פירות ולאו כקנין הגוף דמי ולפיכך אין ממכרו כלום והאחרון מוציא אע"פ שלא קנה אלא לאחר מיתת ראשון ורשב"ג סבר ראשון קנה גוף ופירות שנסתלק הנותן לגמרי דדאיק לשון אחריך והאחרון לא קנה עד לאחר מיתה לפיכך אין לשני אלא מה ששייר ראשון ואילו לר' יוחנן טעמא ג משום דקסבר קנין פירות כקנין הגוף דמי ומכיון שקנה זה הפירות כאילו קנה הגוף וכיון שהאחרון אינו זוכה מעכשיו מה שמכר הראשון מכור והיינו דרב נחמן בר יצחק דסבר לה כר' יוחנן ורב הונא דאמר האומר כאומר מעכשיו דמי סבר בהא פליגי רבי סבר אומר אחריך כאומר מעכשיו לפיכך שני מוציא מיד הלקוחות שהרי קנה מעכשיו ואע"פ שקנין פירות כקנין הגוף דמי היינו מתני' ורב הונא גופיה [סבר] ליה כוותיה דקאמר מוחזק הוי ורשב"ג סבר אומר אחריך לאו כאומר מעכשיו דמי וראשון קנה הגוף אי מדר' יוחנן אי מדריש לקיש לפיכך מה שעשה עשוי והיינו דקאמר רבה עלה מסתברא טעמייהו דבני מערבה וכו' כלומר תימא בני מערבה נמי כרבי סבירא להו דאמר השני מוציא מיד הלקוחות והטעמא בלחוד הוא דפליג עליה דרב הונא לומר דלאו טעמיה דרבי משום דאומר אחריך כאומר מעכשיו דמי דליהוי מוחזק אלא היינו טעמיה משום דקנין פירות דראשון לאו כקנין הגוף דמי ולפום הכי ודאי הוי אלא מסתברא טעמייהו דבני מערבה דסברי לה כרשב"ג דאי קדים וזבין זביניה זביני והלכך נמי ראוי הוא בודאי ומכיון דקי"ל כמעשה דסבתא קדמה וזבנה זביני זביני לרשב"ג איגלי לן דאומר אחריך לאו כאומר מעכשיו אי קדמה וזבנה לאו זבינה זביני וזהו שכתב רבינו הגדול ז"ל ולא אמרי' פירא לחוד וגופא לחוד אלא היכא דאמר יו וכאן מודה רשב"ג דהיינו מתני' וכו' וליכא מאן דפליג לא הכא ולא אמורא כלומר דלמאי דאוקימנא טעמא דרשב"ג משום אחריך שאני וראשון קנה גוף ופירות והאחרון לא קנה מהשתא כלום לא נשאר לו מקום פירא לחוד וגופא לחוד אלא היכא דאמר מעכשיו וכאן מודה רשב"ג דהיינו מתני' ואישתכח דלא סבירא לן השתא כרב נחמן בר יצחק ומכיון דקי"ל הלכתא כרשב"ג ממעשה דסבתא ממילא אידחיא להו נמי דרבי ודרב נחמן בר יצחק דאמר טעמיה דרשב"ג משום דקנין פירות כקנין הגוף דמי וכדפרישית דאי הכי לית הלכתא כרשב"ג דהא קי"ל כריש לקיש דאמר לאו כקנין הגוף דמי אלא ודאי דחויא היא ממעשה דסבתא סיקא בה הלכתא כרשב"ג וכן נפסקה עוד הלכה כמותו במעתתא דאביי בפ' מי שהיה נשוי וכמו שנכתבו בכאן בהלכות וזו היא שכתב רבינו הגדול ז"ל ודקא מוקי רב נחמן בר יצחק לרבי ולרשב"ג בקנין פירות כקנין דמי פליגי לא עדיף וכו' כלומר דאדחיא דרב נחמן דסבר קנין ראשון פירות הוא ממעשה דסבתא דמפרש בה דהלכה כרשב"ג ואילו לדידיה לית הלכתא כרשב"ג דקי"ל כריש לקיש כשם שאדחיא לה דרב הונא דאמר קנין ראשון דפירות הוא ושני קנה מעכשיו וסבר נמי דלית הלכתא כרשב"ג וכדפרישנא ואומר אני דרב נחמן בר יצחק לפרוכה לדרב נחמן בר רב חסדא אתא וחדא מתרתי תלת סברי נקט אליבא דר' יוחנן דאיירי ה שמעתין והכי נמי הוה ליה למימר אליבא דריש לקיש אי נמי עד כאן לא פליגי אלא דמר סבר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ומר סבר אחרין שאני אלא דלא חשש לאהדורי בהו נקט חדא מינייהו דלא אתא לפרוכה לדרב נחמן בר רב חסדא דאי מיפק לא נפיק ביה למאי כו' יהביה ניהליה ולא מכרעא דאיהו כר' יוחנן ס"ל כלל וכשאמר דלר' יוחנן אמר כוותיה סבר לה כטעמא דרשב"ג כבר נפסקה הלכה כריש לקיש וכרשב"ג שאמור בהלכות והם ליה לרבינו ז"ל לומר דרב נחמן בר יצחק ס"ל כמו שעלה על דעת תלמידו רב יוסף ז"ל שסברי הוא כתב מפורש דהיכא דאמר מעכשיו היינו מתני' וליכא מאן דפליג והמקום ידין אותנו לזכות :

בידו כן אינו נוטל אפילו אם מיחה אלא דוקא דמי היזק ענבים כגון שאם נשפך היין יפרעו לו ענביו בצורן ולא מחוברין או אפילו אינו נשפך יכול לטעון שיפרעו לו דמי ענביו שהיה רוצה אותם לעשות מהם צמוקים שישוו יותר כיון שדרכו אותם בלא מלותו לאו כל כמינייהו דליפסדו ליה בידים: **אמר** רב אסי *)כיון שנוטל חלק כפשוט ולא מיחה לפני שנים לומר זה שאני נוטל כפשוט לא מפני שמחלתי א"כ מחל וכי היכי שמחל בנכסים מועטים אלו כן הויא לכל הנכסים שאינו נוטל שוב חלק בכורה כלל בכל הנכסים הנשארים לחלוק דבכור מתנה קרייה רחמנא וכמי שמוחל במתנה הוא וכל הבכורה חדא מתנה היא וכיון שמחל במקצתה מחל בכולה וכן אמר ליה רב [אסי] למר זוטרא ששתק ונטל חלק כפשוט בשל פלפלין ההיא מחילה הויא מחילה אף לשאר נכסים שלא הגיעו עדיין לידו. דהלכתא [דף קכו:] יש לבכור קודם חלוקה דבשעה שמת האב זכה בחלק הבכורה הילכך אם מחלה או מכרה הויא מחילה ומכירה כיון שמת האב ואע"פ שעדיין אינה הבכורה בידו ומיהו לענין מחילה ומכירה שהוא כמי שאינו רוצה לקבל המתנה שייך למימר כן דיש כח בידו למחול ולמכור קודם שיקבלנה כמי שאינו רוצה לקבלה אבל לזכות בשבח שהשביח קודם שהגיע לידו כגון שלפופי והוו תמרי לא דעד דמטיא לידיה לא הויא מתנה: **גרסי'** בגמרא [דף קכו.] ההוא בכור דאזל וזבין בנכסי דידיה והפשוט מקמי דליפלוג בהדי פשוט אזול יתמי בני פשוט למיכל תמרי מחוכהו לקוחות אמרו ליה קריביה דיתמי לא מסתייה דזבנתין לנכסייהו אלא מימחי כמי מחיתו להו אתו לקמי' דרבא אמר להו לא עשה לא כלום רב פפא סבר לא עשה ולא כלום בכולהו ורב פפי סבר דוקא בפלגא אבל חלק בכורה מכורה והלכתא כרב פפי דסבר יש לו לבכור קודם חלוקה: הבכור מכר כל הנכסים חלקו וחלק אחיו הפשוט בלא רשותו לדעת שיתן לו המעות ופסק רבא דחלק אחיו אין לו למכור ולאו כלום הוא אבל חלק בכורתו מכורה כמו שאמרנו דיש לו לבכור קודם חלוקה וכל שכן חלק פשיטותו שיכול למכור אף על פי שלא הוברר עדיין חלקו מ"מ ידוע הוא שיש לו חלק אותו חלק איך שיעלה יכול למכור וכן דעת כל המפרשים ז"ל ולא כן פירש הר"ש ז"ל והלכתא יש לו לבכור קודם חלוקה והא דפסקינן בבכורות (דף נב.) אין לו לבכור קודם חלוקה התם לענין שבח שהשביחו נכסים אחרי כן אבל הכא לענין הגוף המוחזק כן כתב הריטב"א בשם הר"י ז"ל (א): **מתני'** אע"ג דכי קאמר לא יטול זה או לא יירש זה ודאי ממילא היה השאר לאחיו והיה בדין שיהיו דבריו קיימין דקי"ל כר' יוחנן בן ברוקא [דף קל.] דאם אמר על מי שראוי ליורשו זה יירש כל נכסי דבריו קיימין מ"מ כיון שאמר בלשון לא יירש או לא יטול משמע כמתנה על מה שכתוב בתורה כי התורה

תורה אור | נר מצוה

[דף קכו.] **אמר** רב אסי *°אמר רב אסי אבכור שנטל חלק כפשוט ויתר מאי ויתר רב פפי משמיה דרבא אמר ויתר בכל הנכסים (א) קסבר א יש לו לבכור קודם חלוקה ומדאחיל בהא אחיל בכולהו רב פפא משמיה דרבא אמר ויתר באותה שדה קסבר אין לו לבכור קודם חלוקה ומאי דאתא לידיה אחיל ואידך לא אחיל *ושלחו מתם בכור שמכר קודם חלוקה [די' קכו:] לא עשה ולא כלום אלמא אין לו לבכור קודם חלוקה °והילכתא יש לו לבכור קודם חלוקה מר זוטרא מדרישבא פליג בהדי אחוה בצנא דפלפלי (ב) אתו לקמיה דרב אשי א"ל הואיל [דף ריא ע"א] ויתרתה במקצת ויתרתה בכל הנכסים כולן: חזינן מאן דפסק הילכתא כרבי דאמר בכור נוטל פי שנים במלוה ואייתי ליה ראיה מהא דאיפסיקא הילכתא דיש לו לבכור קודם חלוקה (ג) שמעינן דאע"ג דלא מטא לידיה כמאן דמטא לידיה דמי הילכך הילכתא כרבי דאמר בכור נוטל פי שנים במלוה והאי סברא לאו דסמכא הוא דלא איפסיקא הילכתא דיש לו לבכור קודם חלוקה אלא במאי דאתא לידי אבוה ואיתיה השתא ברשותיה אבל מלוה דליתיה ברשותיה לא שייכא בהא מילתא כלל וכן כתב רבינו האי גאון זצ"ל כי האי סברא: **מתני'** בהאומר איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים איש פלוני בני לא יירש עם אחיו לא אמר כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה: **גמ'** (ד) לימא מתני' דלא כר' יהודה דאי כרבי יהודה האמר בדבר שבממון תנאו קיים גבי הרי את מקודשת ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה אפילו תימא ר' יהודה ע"כ לא קאמר רבי יהודה התם אלא משום דידעה ומחלה אבל הכא לא מחיל (ה): א"ר יוסף אמר גאיש פלוני בני בכורי הוא נוטל פי שנים בכור הוא אינו נוטל פי שנים דילמא בוכרא דאימא קאמר ההוא דאתא לקמיה דר' חנינא א"ל מוחזק אני בזה שהוא בכור א"ל מנא ידעת דבכור הוא דכי הוה אתו לקמיה דאבוה אמר להו זילי(א) לגבי שכחת ברי דבוכרא הוא ומסי רוקיה ודילמא בוכרא דאימא הוא גמירי בוכרא דאבא מסי רוקיה בוכרא דאימא לא מסי רוקיה: אמר רבי אמי בכור שנקרע ונמצא זכר אינו נוטל פי שנים דאמר קרא °והיה הבן הבכור לשניאה עד שיהא בן משעת הויה *אמימר אמר אף אינו ממעט בחלק בכורה שנאמר °וילדו לו בנים עד שיהא בן משעת לידה רב שיזבי אמר אף אינו נימול לשמונה שנאמר °אשה כי תזריע וילדה זכר וביום השמיני ימול עד שיהא זכר משעת לידה אמר רבה תניא כוותיה דרבי אמי בן ולא טומטום בכור ולא ספק. בן ולא טומטום כדרבי אמי בכור ולא ספק לאפוקי מדדרש רבא שתי

דברים כא / דף קכו. / שם / ויקרא יב

אמרה שיתן לבכור פי שנים ושינחיל את בניו ומיהו אם סיים בדבריו ואמר אלא שאר בני יירשו כל הנכסים דבריו קיימין לרבי יוחנן בן ברוקא דאמר אפילו בלשון ירושה מהני אלא שהבכור אינו מסולק מחלק בכורתו דאפילו רבי יוחנן ב"ב מודה שלשון ירושה אינו מסלק אלא חלק פשיטות מדכתיב לא יוכל לבכר ובלשון מתנה אם נתן נכסיו לאחד מן האחין לכ"ע דבריו קיימין שהרי בחייו אין לבניו בנכסים כלום ואפילו חלק בכורה הפסיד הבכור כיון דאמר לשון מתנה א"כ מצי יהיב למאן דבעי וכיון שנתן לאחר מיתה לא נשאר כלום כדי שיצטרך להנחילם ואפילו ר' יהודה דאמר בדבר שבממון תנאו קיים אמרינן הכא דלא מצי מתני משום דהכא לא מצי מחיל דבר שלא בא לידו של בן אינו יכול למוכרו ולא למוחלו ואפילו הוי מצי מחיל ודאי לן דלא מחל ואע"פ ששותק כדי שלא יכעיס אביו הוא דעביד ודאמר על אחד מן הפשוטין שיטול פי שנים נוטל הבכור פי שנים כדינו ומן השאר נוטל הפשוט פי שנים גם כן ויש אומרים שאינו נוטל החלק היתר אלא במוחזק כדין הבכור כיון דאפקיה בהאי לישנא וזה דעת מורי נר"ו ויש חולקין על זה. הריטב"א ז"ל: כשאמר בכורי הוא נאמן וכדמפרש לקמן דאפילו ידעינן ביה שנולד אחר בנים אחרים אפ"ה לאב הימניה רחמנא דאמר יכיר וא"כ הראשונים ממזרין הם אבל כשאמר בכור הוא אינו נוטל פי שנים אם מת האב כיון שלא בירר לומר בכורי דדילמא בוכרא דאימיה קאמר ואפילו ממון המוטל בספק לא הוי כיון שהממון בחזקת הבנים האחרים הוה הוא מוציא מחבירו ועליו הראיה: מסי רוקיה. מרפא רוקו למי שחושש בעיניו: דכי אתו. אותן החוששין בעיניהם לקמי אביו וכו' ואם קורהו אביו בכור גמור במסיח לפי תומו בכור הוא ונוטל פי שנים. הריטב"א ז"ל: [ג] כיון דמשעה שנולד לא ידעינן אם זכר הוא שהרי סימניו היו מכוסין בבשר ורחמנא אמר שיהיה ניכר שהוא בן בלאתו מרחם אמו ולפיכך אם פשוט הוא הטומטום אינו ממעט בחלק בכורה כיצד אם הם ג' אחין בכור וב' פשוטין ואחד מהפשוטין טומטום והניח אביהם ו' מנין יסתלק הטומטום מהם כאילו אינו ויחלקו הבכור והפשוט השסה מנין נמצא שיגיע לחלק הבכור ד' מנין שהוא פי שנים יקח לעצמו ב' מנין שהם חלק בכורתו וב' המנין הנשארים יערבו אותם עם ב' המנין שהגיעו לחלק הפשוט ואותן ד' מנין יחלוקו בין שלשתם בשוה עם הטומטום נמצא שיגיע לחלק כל אחד מנה ושליש נמצאו ביד הבכור ג' מנין ושליש נמצא שמרויח זה השליש משום סלוק הטומטום: וביום השמיני.

*) אולי צ"ל בכור שנטל.

רש"י

כאומר מעכשיו: בכור. שנטל באחת מן השדות חלק כאחד מן הפשוטים: ויתר. כלומר מחל חלק בכורתו כדאמרינן לעיל מתנה קרייה רחמנא ואיהו לא קא בעי נה לא יזכה בה עוד: באותה שדה. שנוטל בו חלק: יש לו לבכור קודם חלוקה. מתי שירצה זוכה בחלק בכורתו ויכול למחול מתי שירצה דהוי דבר שבא לעולם ואנן סהדי דכי היכי דאחיל בשדה זו אחיל בכולהו: אין לו לבכור. בחלק בכורה קודם חלוקה דכתיב לתת לו עד דאתי לידי' הילכך האי שדה דאתי לידיה יכול למחול אבל בשאר נכסים אין יכול למחול דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וכל שכן חלק פשיטות דלא קני קודם חלוקה דאין יכול למכור ולמחול מיהו אם מת קודם חלוקה בנו יורש חלקו: והילכתא דיש לבכור כו'. ויכול למכור ולמחול: לנא. סל: **מתני'** לא אמר כלום. שהרי מתנה לעקור מה שכתוב בתורה ובעל כרחו(שלא) יירש עם האחין ואין יכול לסלקו מן הירושה אלא ע"י שיתן במתנה נכסיו לשאר בניו: **גמ'** לימא מתני'. דתנן אין אדם מתנה דלא כר' יהודה ואנן קי"ל כרבי יהודה לגבי ר"מ: בדבר שבממון. כגון שאר וכסות: תנאו קיים. אבל תשמיש הויא צערא דגופא ולא מחלה: בני בכורי נוטל פי שנים. דמהימן האב אפי' לרבנן דפליגי אדרבי יהודה ואמרי דאינו נאמן ה"מ היכא דמוחזק לן דלאו בכור הוא אבל היכא דלא מוחזק לן מי הבכור מודו דנאמן: אבל אמר פלוני בני בכור. ולא אמר בכורי [א] דדילמא בוכרא דאימיה קאמר ובכור לכהן קאמר ומספקא לא יהבינן ליה פי שנים ואפילו אם תפס מפקינן מיניה דלא קרינן ביה יכיר דהכתי מספקא לן: מוחזק אני כו'. ועד אחר היה עמו: דכי הוה אתו. החוששין בעיניהן: שכחת. כך שמו: דמסי רוקיה. לעין: בכור. טומטום שאינו ניכר בו זכרות ולא נקבות ואחר זמן נקרע ונמצא זכר: אינו ממעט. רבותא נקט דאפילו ממעט אינו כגון אם יש שם ששה מנה ויש שם בכור ופשוט וטומטום שמי מכאן טומטום הרי הבכור נוטל ארבע מנים והפשוט שנים נמצא חלק בכורה שני מנים וחוזרים וחולקים ארבע מנים בין שלשתן ונמצא הבכור נוטל ג' מני' ושלים והפשוט והטומטום כל אחד נוטל מנה ושלים: שנאמר וילדו לו בנים. והיה הבן הבכור מי שהוא בן בשעת לידה חולק הבכור כנגדו וממעט בחלק בכורתו אבל בחלק

עין משפט

א מיי' פ"ב מהל' נחלות סמג עשין צו טור ח"מ סי' ערה:

[דף רי ע"ב] ב מיי' פ"ב שם סמג שם טור ח"מ סי' רפא: ג מיי' פ"ב שם סמג שם טור ח"מ סי' רעז:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב כולם: (ב) נ"ב בשוה: (ג) נ"ב ואמר כיון דאיפסיקא הלכתא דיש לו לבכור קודם חלוקה: (ד) נ"ב סגס"ה: (ה) נ"ב עכ"ה:

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' בריי"ף ס"פ החובל שם הגי' שכחת ברי:

הגהות מא"י

[א] נ"ב לא יטול: [ב] אינו ממעט חלק בכורה. כיון כו':

שלטי הגבורים

א כא דאמרי' יש לו לבכור קודם חלוקה ואם נטל כחלק פשוט ויתר כתב מיי' בפ"ג שלא מיחה אבל אם מיחה באחיו ואמר בפני שנים עניים אלו שאני מחלק עם אחי בשוה לא מפני שאני מוחל בחלק בכורה הרי זה מחאה ולא ויתר בשאר הנכסים ואפי' מותל בענבים כשהם מחוברים ובצרום וחלקום בשוה לא ויתר בשאר הנכסים אבל אם דרכום וחלק עמהם בשוה ביין ולא מיחה בהם משנעשה יין ויתר בשאר הנכסים הא למה זה דומה למי שמחל בענבים וחלק עמהם בשוה מזיתים שהרי ויתר בכל. וכן כל כיוצא בזה ע"כ וכתב רשב"ם ובחלק הפשיטות אין לו בו כח קודם *)הפשיטות למכרו או ליתנו ומיהו אינו יכול להסתלק ממנו בדבור כדרך שמסתלק מחלק בכורה אם לא בלשון מתנה או הפקר: שאלה להרא"ש ראובן שמת והניח בנים ואלמנה והאלמנה מתה קודם שנשבעה על כתובתה אם יש לבכור פי שנים ומספקא לן אם הנכסים קרוין נכסי האם כיון שלא נשבעה על כתובתה: תשובה כל זמן שלא נשבעה על כתובתה ולא הגבוהו בית דין את כתובתה כל הנכסים בחזקת בעלה ולא זכו זה בהם כלום והבנים יורשים את אביהם ויש בהם דין בכורה:

*) נ"ל החלוקה

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) וכן כתב לעיל בשיפרי רב אלפס שלנו ונראה שגם לפני הרא"ש לא היה כתוב תיבה זו בספר רב אלפס שהרי דחה אותה מימרא של רבה דבכורות מסר להלכתא:

א מיי' פ"ק מהל' נחלות סמג עשין ט טור ח"מ סי' רעו :
ב מיי' פ"ב שם סמג שם טור ח"מ סי' רעז:

דדרשינן אפילו בשבת הלכך לא ידחה שבת כיון שאינו בן משעת לידה והיינו דאמר רב שיזבי אינו נימול לשמונה: שתי נשים. מאיש אחד. וילדו שתיהן במחבואה שהיו נסתרים שם בחשך ולא נודע מי יצא ראשונה כיון שלא הוכרו אין כותבין הרשאה זה לזה אבל אם הוכרו מתחלה ונתערבו לבסוף ולא נודע מי הבכור אז כותבים הרשאה זה לזה וממה נפשך יתנו לו חלק הבכורה אם בשבילו אם בשביל אחיו דאי משום קרא דאמר בכור ולא ספק דרשינן ליה לספק בכור משעת הויה דהכי משמע טפי אבל מי שהיה בכור בשעת הויה מנא לן למעוטי הלכך נר מצ והכותבין. ודקדקו המפרשים מדאמר רב פפא דבכור מאי מרשה על בכורה שלא הגיעה לידו ולעיל [דף קכו.] סבר דאין לו לבכור קודם חלוקה כלום ואיך מאי מקנה מה שלא הגיע לידו ותלמודא לא מקשה ולא מתרץ עלה מידי דלכאורה משמע דהרשאה הקנאה היא משמע דפשיטא ליה לתלמודא דיש לחלק בין הרשאה שאינו אלא שליחות להקנאה ממש והלכך מלוה על פה שא"א להקנותה כותבין עליה הרשאה והכי מוכח בדוכתיה בפרק מרובה (דף ע.) דמטלטלי דכפריה כתבינן הרשאה אי לאו משום דמחזי כשיקרא ואע"פ שאינו יכול להקנותן והכי מוכח בפרק שבועת העדות (דף לג:) כך העלו האחרונים ז"ל וכן כתבו בתוס' וכן דעת הרמב"ם ז"ל ואחרים עמו כתבו דמלוה על פה כיון דאינו יכול להקנותה אלא במעמד שלשתן אין כותבין עליו הרשאה: **תנן** [ג] נפל זה אינו מתאבל עליו. ורחמנא אמר ראשית אונו מי שלבו דוה עליו יצא זה שאין לבו דוה עליו שהרי לא יצא חי לאויר העולם וכתבו המפרשים שאם יצא כל הולד חי לאויר העולם ראשית אונו קרינן ליה: [ד] [ואין הבא אחריו בכור לנחלה] אבל אינו בכור לכהן זה הנולד אחרי כן דבפטר רחם תליא רחמנא וכבר הוה פטר רחם ביציאת ראשון אע"פ שהי' נפל ומ"מ לגבי בכורה דאב אינו תלוי בפטר רחם אלא בראשית אונו וכיון שהראשון היה נפל לא הפסיד דינו הנולד אחריו: וחכמים אומרים שאם אין לו לראשון צורת אדם אינו מפסיד הכהן בשבילו דינו מזה הנולד אחריו: ושליא משום דקי"ל דאין שליא בלא ולד וצורת אדם היה לה אלא שנימוח:[מכאן אמר ר"י נאמן אדם לומר זה בני בכור]. אפי' יש עדים שזה בכור שנולד ראשון מזה שאביו אומר עליו בכור הוא אפ"ה האב נאמן דרחמנא הימניה כדכתיב יכיר וממילא האחר הוא ממזר וכתבו האחרונים דלרבי יהודה נמי נאמן האב לומר בני זה ממזר אפילו בלא גרלה דבכור כדאמר הכא שנאמן לומר זה בן גרושה או חלוצה כלומר וחלל ותנן נמי בקדושין אפילו אמרו שניהם על העובר שבמעיה ממזר הוא אין נאמנים ר' יהודה אומר נאמנים וכן איתא בהחולץ (דף מז.) ההוא דאתא לקמיה דר' יהודה ואמר ליה נתגיירתי ביני לבין עצמי אמר ליה נאמן אתה לפסול את עצמך ואין אתה נאמן לפסול את בניך ופירש ר"נ בר יצחק דהכי קאמר ליה ר' יהודה לדבריך עובד כוכבים אתה ואין עדות לעובד כוכבים ופסיק תלמודא הלכתא כר"נ בר יצחק אלמא דטעמא משום דאין עדות לעובד כוכבים הא לאו הכי נאמן היה לפסול את בניו וכן נראה דעת הרי"ף ז"ל דהלכתא כר' יהודה וכ"ש הכא שאע"פ שידענו שזה הוא קטן בבנים שנאמן עליו לומר זהו בני בכור והכי אמרינן בסמוך כר' יהודה דאם אמר על תינוק בין הבנים בכור הוא נאמן אבל אם אמר הוא על זה שהוא בכור וחזר ואמר על אחר שהוא בכור אינו נאמן דכיון שהכירו פעם אחת שוב לא נתנה לו תורה הכרה אחר הכרה וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ואפילו תוך כדי דיבור אינו יכול לסתור דבריו וכדאמרינן בסמוך אמר בני זה הוא וחזר ואמר עבדי אינו נאמן דכיון שהכירו שוב אינו יכול לעקור ירושה ממנו אלא אם כן נותן נכסיו לאחר בפירוש אבל לא בזה הדרך ואם תאמר מהיכא תיתי שיהא נאמן לענין בן גרושה ובן חלוצה דקרא דיכיר לא מיירי בהו ורבינו אליהו הקדוש מפרי"ש ז"ל פי' דמקרא זה נפקא דהא דרשינן ביבמות (דף כג.) שנואה שהיא שנואה בנישואין שיש בה הויה אלא שאסור לקיימה כגון אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט הלכך דרשינן הכי אהובה יכיר שנואה יכיר לומר זה בן שנואה וכן אמרו בירושלמי דקדושין אמר רבי חזקיה הא דמתניתא בכור יכיר בן שנואה יכיר ואם תאמר היאך נאמן לשום עצמו רשע שנשא גרושה או חלוצה יש לומר כגון שאמר שוגג הייתי והאומר על בנו ממזר אין אשתו נאסרת שיפסלו הבנים שיהיו אחר כך משום בני זונה דאמר שוגגת הוה [ה] ואינה נאסרת באשת ישראל ואפילו אמר שהיא מזידה אינו נאמן עליה להפסידה כתובתה ולא על הבנים שילדה אחר כך לפסלם לכהונה. הריטב"א ז"ל. והכא בעי תלמודא לרבנן דאמרי אינו נאמן כיון דאיכא חזקה דהאי לאו בכור הוא א"כ יכיר למה לי אי בצריך היכרא כלומר שבאו ממדינת הים ואין מכירים אותם תיפוק לי דנאמן מגו דאי בעי יהיב ליה נכסיה ומתרץ לא צריכא לנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס כלומר דאפילו לר' מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ה"מ בדבר שיכול להקנותו כשיבא להקנותו אבל בדבר שגם כשיבא אינו יכול להקנותו כגון כשהוא גוסס ואינו יכול לדבר כ"ש דלא מצי מקנה כשלא בא לעולם עדיין והשתא מדכתיב יכיר יטול פי שנים באותן הנכסים דהא אמרינן במסכת שמחות [ר"פ א] דגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו ומקרי מוחזק ולא אוקמינן בנכסים שנפלו לו לאחר שמת דהוה ליה ראוי ואין הבכור נוטל בראוי: אמר המחבר השתא דקי"ל כר' יהודה לא קי"ל האי דרשא דרבנן דיכיר הלכך בכור אינו נוטל פי שנים בנכסים

°שתי נשים שילדו (א) ב' זכרים במחבואה כותבין הרשאה זה לזה א"ל רב פפא (א) והא שלח רבין באיגרתיה דבר זה שאלתי את רבותי ולא אמרו לי דבר ברסכך אמרו משום ר' ינאי הוכרו ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה זה לזה לא הוכרו (ב) [א] ולבסוף נתערבו אין כותבין הרשאה זה לזה (ב) הדר אוקי רבא אמורא עליה ודרש דברים שאמרתי לפניכם טעות (ג) הוא בידי ברם כך אמרו משום ר' ינאי הוכרו ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה זה לזה לא הוכרו אין כותבין הרשאה זה לזה: גרסינן בפרק מי שמת* °תינוק בן יום אחד נוחל ומנחיל אמר רב ששת נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא מ"ט דהוא מיית ברישא ואין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב איני והא הוה עובדא ופרכים תלתא פרכוסי אמר מר בריה דרב אשי מידי דהוה אזנב הלטאה שמפרכסת מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא אמר לומר שממעט בחלק בכורה ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא מאי טעמא וילדו אמר רחמנא (ד) ואוקמינא נמי* להאי דקתני ופוסל מן התרומה בכהן שיש לו שתי נשים אחת גרושה ואחת כשרה ומת ויש לו בנים מן הכשרה ויש לו עבדים ויש לו בן יום אחד מן הפסולה דפוסל את העבדים מן התרומה מפני שחלקו מעורב בהן ואי אפשר לברר ולאפוקי מדרבי יוסי דא"ר יוסי עובר נמי פוסל קמ"ל בן יום אחד אין עובר לא וכן הלכתא (ה): *אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא °בן שנולד לאחר מיתת אביו אינו ממעט בחלק בכורה מ"ט וילדו (ו) אמר רחמנא בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו הכי אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא בכור שנולד לאחר מיתת אביו אינו נוטל פי שנים מ"ט יכיר אמר רחמנא והא ליתיה דיכיר והלכתא ככל הני לישני (ז) כדאמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא: מתני' בבכורות* יש בכור לנחלה ואינו בכור לכהן בכור לכהן ואינו בכור לנחלה בכור לכהן ולנחלה אינו בכור לא לכהן ולא לנחלה איזה הוא בכור לנחלה ולא לכהן הבא אחר הנפלים ואע"פ שיצא ראשו חי ובן תשעה שיצא ראשו מת והמפלת מין בהמה חיה ועוף דברי ר"מ וחכמים אומרים עד שיהא בו מצורת האדם והמפלת °סנדל או שליא ושפיר מרוקם והיוצא מחותך הבא אחריו בכור לנחלה ואינו בכור לכהן: *תניא יכיר יכירנו לאחרים מכאן אמר רבי יהודה נאמן אדם לומר זה בני בכור וכשם שנאמן לומר זה בני בכור כך נאמן לומר זה בן גרושה זה בן חלוצה וחכמים אומרים אינו נאמן והלכתא כר' יהודה ואפילו היו מוחזקין בזה שהוא

דף קמב.
בכורות דף מד.
כאן דף קמב:
דף קכו:

רש"י

בחלק פשיטות ממעט מכולם: שתי נשים. של אדם אחד שילדו במחבוא ואין ידוע איזה קודם להיות ראשית אונו: כותבין הרשאה זה לזה. ואחד מהם תובע חלק בכורה מן האחין ואומר אם בכור אני תנו לי בשביל עצמי ואם לאו תנו בשביל אחי וקמ"ל ברייתא אע"ג דמן הדין כך הי' גזירת הכתוב מיעטיה שלא יתנו לשום אחד מספק: הוכרו. משעת לידה. מי שהיה הבכור ולבסוף נתערבו כותבין כו' וכן הלכה: דהוא מיית ברישא. קודם האם: בקבר. כשהבן נקבר אינו יורש את אמו: אזנב הלטאה. שמפרכסת אחר שחתכוהו מן הלטאה אע"פ שאין בו חיות: שממעט בחלק בכורה. כלומר הא דקתני נוחל ומנחיל לא בעי למעוטי עובר מדין ירושה אלא למעוטי דאינו ממעט בחלק [ב]בכורה: שבן יום אחד ממעט בחלק בכורה. כגון יעקב שמת והניח י"ב מנים אז ראובן ראוי ליטול פי שנים משמעון שהן שמנה מנים ושמעון ארבעה מנים ואם נולד לוי בחיי יעקב ומת יום אחד אחרי מות יעקב אז לוי נוטל שלשה מנים ונוטל הבכור ששה מנים ושמעון שלשה מנים וג' של לוי חולקין ראובן ושמעון ובהא לא יטול ראובן חלק בכורה דמכח לוי הם יורשים נמצא חלק ראובן ז' מנים וחצי וחלק שמעון ד' מנים וחצי: ודוקא בן יום א'. אבל אם לוי עובר כשמת יעקב אינו ממעט בחלק בכורה כי אם בחלק פשיטות כיצד ראובן נוטל ארבעה מנים של חלק בכורה כאילו אין העובר בעולם ושמנה מנים הנותרים יחלוקו בין שלשתן ראובן ושמעון ולוי וכשמת לוי ראובן ושמעון חולקין חלק לוי ביניהם בשוה נמצא ראובן נוטל ד' מנים מחלק בכורה ושלשת מנים חסר שליש חלק פשיטות ומחצית חלק לוי דהיינו מנה ושליש סך הכל שמנה מנים וכן לעולם: [בכור] שנולד לאחר מיתת אביו. כגון שילדה תאומים או שהיו לו הרבה נשים וילדו אחר מיתתו: בכור לכהן כו'. מפרש התם בגמרא: הבא אחר הנפלים. דהנפל אינו בכור לנחלה [דגבי נחלה כתיב] כי הוא ראשית אונו מי שלב אביו דוה עליו אבל לענין כהן בפטר רחם תליא מילתא: סנדל. ולד שנתמעך צורתו ונעשה ולד כסנדל: או שליא ושפיר. דאינו בלא ולד אלא שנימוח ואינו ניכר: יכיר. קרא כתיב את הבכור בן השנואה יכיר: נאמן אדם לומר כו'. אף על פי שמוחזקין באחר שהוא בכור כדמסיק: בן גרושה. וחלל הוא: בן חלוצה. מדרבנן הוא גזירה אטו בן גרושה: וחכ"א אינו נאמן. לא בבכור ולא בחלל וכגון שמוחזקי'

(א) נ"ב נרכא: (ב) ולבסוף נתערבו תא"ל: (ג) נ"ל הן: (ד) נ"ב הגהה: (ה) נ"ב ע"כ הגהה: (ו) נ"ב לו: (ז) נ"ל דאמר:

הגהות חו"י
(א) נ"ב ה"ה אשה אחת שילדה תאומים ואינה מכיר מי יצא ראשון: (ב) נ"ב כה"ג סוף חולין:

הגהות מא"י
[א] תיבת ולבסוף נתערבו רשום למחוק וכ"ב בגמ' אינו: [ב] בכורה שבן יום אחד כד"א: [ג] נ"ב פי': [ד] נ"ב פי': [ה] נ"ב דאנוסה אינה נאסרת על בעלה:

[דף ריב ע"א]

שנפלו לו כשהוא גוסס אבל חלק פשיטות יטול בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס כדאמרינן הגוסס נוחל ומנחיל והפשיטות מדין ירושה זכי ביה ע"כ: גרסינן בפרק עשרה יוחסין (דף עד.) אמר ר"נ שלשה נאמנים על הבכור ואלו הם חיה ואביו ואמו חיה לאלתר אמו כל שבעה אביו לעולם. פי' דלכולן איכא למיחש שמא החליפוהו אחר זמן זה מפני שיד הכל בו אבל תוך זמן זה דרך שהאם חוזרת על בנה תמיד להניקו מפני רוב חלב שבה וליכא למיחש לחלוף. אביו לעולם שהתורה הימניה לאב כדכתיב יכיר כדפירשנו: **אמר** ר' יוחנן [כו'] אינו נאמן. שאינו יכול לעקור ממנו נחלה כיון שהכירו ואמר בני נר מצוה הוא שלא נתן לו התורה הבחנה אחר הבחנה וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ולומר מפני שהיה [אהוב] לי כבן קראתיו בני דנהירא לן שאם היה עבדו לא היה קורא אותו בני בשום אהבה בעולם שאין דרך לקרוא לעבד בשם בן א"כ היה רוצה עתה לסתור דבריו ולאו כל כמיניה ופירש הר"ש ז"ל דאפילו תוך כדי דבור אינו יכול לחזור בו: אבל אם קראו עבדו נאמן כשאומר אח"כ שהוא בנו מפני שאינו סותר דבריו אלא מפרש שדרך הוא לקרוא לבנו בשם עבד: ומקשינן ליה מהברייתא שאע"ג שמשמש לו תשמיש העבדים והיה יכול לומר משום זה קראתיו בשם עבד אפ"ה אינו נאמן כשאומר אח"כ בני הוא ואע"ג דהשתא אית ליה מגו דאי בעי יהיב ליה לכולהו נכסי אין אדם נאמן לסתור הודאתו בשום מגו כך פירש מורי כר"ו הריטב"א ז"ל וכן נראה לי אפילו לפי המסקנא והיינו דיהיב טעמא ר' יוחנן למילתיה ולא קאמר טעמא משום מגו אלא אמר שאינו סותר דבריו דמשתמש ליה וכו' תדע דכשאומר למוכס עבדי הוא שוב אינו נאמן לומר בני הוא משום דהוי סתירת דבריו דהשתא ליכא למימר טעמא כלל כיון דאיכא פסידא ואע"ג דאיכא מגו לא מהימן עד כאן ומשני טעמא [דברייתא] הוי משום דקרי ליה עבדא מלר מאה. כלומר שסומכין עליו מאה דינרין וכל כך לא היה מנכה אם היה בנו אבל לעולם כר' יוחנן קי"ל היכי דלא קרי ליה אלא עבדי: במכס. שאינו חק המלך הם כמו גזלנים ומותר להבריח מהם המכס ומנהג הוא שלא יפרעו המכס בעד בניהם ולפיכך נאמן כשאמר אחר שעבר המוכס שהוא עבדו אבל כשאמר למוכס שהוא עבדו אם לא היה אמת מדוע היה משקר לנזקו: **שלח** ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא כל הטוען לחבירו טענה כזו *[זה] גנבת לי נאמן הלה לומר אתה מכרתו לי או נתתו לי במתנה ואע"ג דהכא איירי בעבד דאפשר שנכנס מאליו בביתו של זה ותנן בחזקת הבתים (דף נו.) הגודרות אין להם חזקה היינו לאלתר דוקא אבל הכא איירי שהחזיק בו ג' שנים א"נ בעבד קטן המוטל בעריסה או שאין לתובע עדים שהיה שלו ומ"מ אם אמר הנתבע למערער רצונך השבע וטול אם לא אמר ליה לפני ב"ד יכול לחזור בו קודם שישבע הלה דלאחר שישבע אינו יכול לחזור בו ולומר משטה הייתי בך בשום טענה בעולם דהוה כאילו א"ל אני מאמין לך שהדין עמך אם תשבע וכיון שהאמינו שוב אינו חוזר ומגיד ואם א"ל בפני ב"ד רצונך תשבע וטול וקבלה הלה הוי כאילו נגו כן הב"ד ואע"פ שלא נשבע זה עדיין אינו יכול הלה לחזור בו וה"ג נשבע כלומר מתי שירצה שזה אינו יכול לחזור בו מעתה כיון שקיבל עליו הלה בפני ב"ד. אי נמי גרסינן ונשבע בשלא קיבל בפני ב"ד כלומר כשאמר לו רצונך תשבע ותטול ונשבע אינו יכול לחזור בו כיון שנשבע וכן כתבו האחרונים דבפרק המפקיד (דף לד.) מוכח שאם קבל בפני ב"ד אפילו שעדיין לא נשבע אינו יכול לחזור בו הלה וכן אם א"ל נאמן עלי אבא או אביך אע"ג דפסולין לו לעדות ולדון כדילפינן מלא יומתו אבות על בנים ואפילו שלשה רועי בקר שפסולין לכולי עלמא משום שסתמא גזלנין נינהו שרועין בהמותיהן בשדות אחרים ולא מבעיא בענין מחילה שהוא מחול כשהאמין לאחד מאלו ואינו יכול לחזור ממאמרם אלא אפילו באתן לך שהוא מוחזק בו ולא אידך צריך ליתן לו כדאמרינן הכא נשבע ונוטל הרי התם כיון שאמר ליה אבא או אביך הדין הנראה להם יהיה דין או השלשה רועי בקר צריך ליתן ולקיים מאמרם אחר שגמרו דינם ופסקו ליתן אבל קודם גמר דין יכול לחזור בו שהרי לא קבל בפני ב"ד וגם אין בזה שבועה: [ורב נחמן אמר *בע"ח גובה מהם] היכא דאין ליתומים נכסים שיגבה מהם בע"ח גם לא יגבה מן העבדים אף על גב דאיתקש לקרקעות כדנפקא לן (נ"ל אין) מוהתנחלתם אותם. וטעמא משום דדוקא בקרקעות שהוא דבר קיים הוא דבע"ח סמיך עלייהו אבל לא במטלטלי ועבדי מיהו כבר כתבו דתקנתא דבתראי היא שיהא בע"ח גובה אף ממטלטלי דיתמי: מקרא דלא יומתו אבות על בנים נפקא לן דאבות להדדי [א"כ בנים

שהוא בכור ואמר אביו על אחר שהוא בכור נאמן א (א) [א] וגרסינן בגמ' בשלמא לר' יהודה היינו דצריך יכיר לאשמועינן (ב) דאבא מהימן אע"פ דמוחזק באחר דבכור הוא ע"י קול מ"מ נאמן על זה לומר בכור הוא אלא לרבנן מאי יכיר לא צריכא בצריך הכרה שבא מחדש לכאן ולא ידעינן אי בכור הוא אי לא ולמה ליה קרא תיפוק לי דמהימן מיגו דאי בעי הוה יהיב לי פי שנים אבל לר' יהודה איצטריך דלא נימא מגו במקום עדים הוא לא צריכא (ג) נכסים שנפלו לאחר שאמר דבכור הוא דליכא מיגו בהנהו נכסים [ב] ולר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מאי איכא למימר יכיר למה לי לא צריכא אלא לנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס (ד) וגרסינן בפרק עשרה יוחסין* (דף עד.) אמר ר"נ שלשה נאמנין על הבכור ואלו הן חיה אביו ואמו חיה לאלתר אמו כל שבעה אביו לעולם: *אמר ר' יוחנן אמר *בני (ה) וחזר ואמר עבדי הוא ב אינו נאמן עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא נאמן דמשמש לי כי עבדא קא אמר וחילופא אבית המכס דתניא היה עובר על המכס ואמר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא נאמן עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא אין נאמן מיתיבי היה משמשו כבן ובא ואמר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא אינו נאמן היה משמשו כעבד ובא ואמר עבדי (ו) וחזר ואמר בני אין נאמן אמר ר"נ בר יצחק התסדקרו ליה עבדא מצר מאה דאמרי אינשי מצר עבדא מאה זוזי: שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא עבדי ג גנבת והוא אומר לא גנבתי מה טיבו אצלך אתה מכרתו לי *אתה נתתו לי במתנה רצונך השבע וטול (ז) ונשבע °אינו יכול לחזור בו מאי קמ"ל תנינא ג א"ל נאמן עלי אבא נאמן עלי אביך נאמנין עלי שלשה רועי בקר ר"מ אומר יכול לחזור בו וחכ"א אינו יכול לחזו' בו הא קמ"ל באתן לך מחלוקת והלכה כדברי חכמים: שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא הלכה [ג] גובין מן העבדים (א) ור"נ אמר אין גובין שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא הלכה שלישי ד בשני כשר רבא אמר אף בראשון (ח) מר בר רב אשי אכשר באבא דאבא ולית הלכתא כמר בר רב אשי פירוש קסבר מר בר רב אשי דאבא דאבא שלישי בראשון הוא ומשום הכי קא מכשר ביה ולית הילכתא כותיה דאבא ובנו ראשון בראשון הוא כמו אח ואחיו שהוא ראשון בראשון והוה ליה אבא דאבא שני בראשון: שלח ליה רבי

רש"י

באחר שהוא בכור: דליכא מגו. בהנהו נכסי דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: כשהוא גוסס. הרי הוא כחי לכל דבריו ובהני נכסים ליכא מינו דאפילו לרבי מאיר דאמר אדם מקנה דשלב"ל הני מילי בנכסים שנפלו לו בשע' שיש בו כח באדם ליתנם לאחרים אבל גוסס אין לו כח לדבר ואין לו כח ליתנם ובלאחר מיתה ליכא לשנויי דאין בכור נוטל בראוי: כל שבעה. אין אביו מכיר בו שלא יצא מתחת ידי אמו ליכנס לברית מכאן ואילך מוטל על אביו להכירו כדכתיב יכיר: אינו נאמן. במאי דאמר עבדי הוא דבמאי דאמר תחלה בני הוא האמינתו תורה כדכתיב יכיר וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד בדבר שמכחיש דבריו הראשונים: [עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא נאמן. שמה שאמר בני הוא אינו מכחיש דבריו הראשונים] אלא מפרש דהאי דאמר עבדי היינו פי' בני הוא אלא דמפרש דמשמש ליה כעבדא קאמר אבל ברישא ליכא למימר הא דאמר מעיקרא בנו עבדו הוא אלא שאוהבו כבנו דאין דרך לאהוב עבד כבן: וחילופא אבית המכס. דלשם רגיל לקרות בנו את עבדו להבריח מן המכס אבל את בנו לא יקרא עבדו לעולם כי היה גורם לו הפסד הנס: מיתיבי היה משמשו כבן. מלבישו ומנעילו ואמר בנו וחזר ואמר עבדו אינו נאמן וכן בסיפא גרסינן נמי אינו נאמן וקשיא סיפא: והיה משמשו. לרבותא (ב) נקט דאפילו הכי אינו נאמן: התם. בברייתא כגון דא"ל עבדא מלר מאה כלומר עבד גמור הוא לי כי סמוכים לי עליו מאה דינרים במלר שלו כלומר עבד שהוא שוה מאה דינר ולכך חזר ואמר בני אינו נאמן דאילו היה בנו לא היה קורא לו מלר מאה: מלר עבדא מאה זוזי. כלומר שוה מאה זוזי הוא: שלח ליה. כל הנך שלח ליה נקט משום דפסק הכי בסוף שמעתין ככולהו [ד]: אתה מכרתו לי כו'. ונאמן הוא בטענה זו ואע"ג דהגודרות אין להן חזקה הנ"מ לאלתר אבל עד ג' שנים יש להן חזקה והכא איירי בהחזיק בו שלש שנים או בקטן המוטל בעריסה דלאלתר הוי חזקה או בשלא ראוהו ולא ידעו שהי' עבדו של זה כי אם על פי הנתבע: אינו יכול לחזור בו. ולא מצי אמר משטה הייתי בך כי הייתי פטור דאין נשבעין על עבדים וקרקעות ועוד דאין אדם נשבע ונוטל ולא היה קנין בדבר אלא כיון דעל פי צוואתו נשבע צריך ליתן לו העבד [ה] אי נמי כיון שהטיל עליו שבועה כמאן דאודי ליה שהוא עבדו של הנשבע דמי ונקט עבדים לרבותא וכ"ש שאר מטלטלין שנשבעים עליהם מן התורה: נאמן עלי אבא. לדיין לזכות וחובה: או ג' רועי בקר. אע"פ שאינן בקיאין בדין: יכול לחזור. כיון שלא קבל קנין: אינו יכול לחזור בו. וה"ה בהשבע וטול: הא קמ"ל דבאתן לך. כגון שאמר הנתבע נאמן עלי שאם יחייבוני אתן לך דהוי דומיא דהשבע וטול ואפ"ה אינו יכול לחזור בו ולאפוקי ממ"ד דדוקא במחול לך אינו יכול לחזור ולא באתן לך: וקמ"ל דהלכה כחכמים. אע"ג דמסתבר טעמא דרבי מאיר: שלישי. כגון בן חנוך בן ראובן

כשר להעיד בקרובו שני נמואל בן שמעון אבל שני בשני כגון חנוך ונמואל פסולים זה לזה להעיד: אף בראשון. כגון בן חנוך מעיד לשמעון והכי הלכתא כרבא: באבא דאבא. כגון בן חנוך יעיד לראובן:

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א אם היו מוחזקין באחד שהוא בכור ואמר אביו שאינו בכור נאמן וגו' נאמנים על הבכור חיה ואביו ואמו חיה לאלתר אמו כל שבעה אביו לעולם כמו שמבואר בפ' עשרה יוחסין ואין עד א' חוץ מאלו נאמן עליו עד שיהו שני עדים כשרים שאין מוציאין ממון על פי עד אחד כמו שביאר מז"ה:

ב וכשהוא עובר על המכס אמר זה בני וחזר ואמר עבדי כתב הרמ"ה האי דנאמן בעבר בבית המכס אי חזר ואמר עבדי ה"מ דלא איתחזק אימיה בבת ישראל אבל איתחזק אימיה בבת ישראל לאו כל כמיניה לומר עליה עבדי דכי מהימניה רחמנא אבריה כגון דאמר בני זה ממזר הוא דאיכא למימר אולדיה מחייבי כריתות א"נ כגון דידיע דבר אתתיה הוא ואמר עליה דלאו בריה הוא והוה ליה ממזר ממילא אבל מעלמא לא מהימן ודאי כיון דאיתחזק אימיה בבת ישראל לאו כל כמיניה לאחזוקה כשפחה ע"כ כתב מיי' כל מי שהיה לו שפחה והוליד ממנה בן והיה נוהג בו מנהג בן או שאמר בני הוא זה ומשוחררת היא אמו אם ת"ח הוא או אדם כשר שמוחזק בדקדוקי מצוה ה"ז ירשנו ואעפ"כ אינו נושא ישראלית עד שיביא ראיה שנשתחררה אמו ואח"כ ילדה שהרי הוחזקה שפחה בפנינו ואם משאר הדיוטות הוא ואצ"ל אם הוא מהמפקירים עצמן לכך ה"ז בחזקת עבד לכל דבריו ואחיו מאביו מוכרין אותו ואם אין לאביו בן חוץ ממנו אשת אביו מתייבמת וזה הדין נראה לי שהוא על עיקרי הקבלה ויש מי שלא חילק בין כשרים לשאר העם אלא לענין שלא ימכרו אותו אחיו בלבד ויש מי שהורה שאפי' ליורשו לא נחלוק בישראל ואין ראוי לסמוך על דבר זה ורב נטרונאי כתב שהוא בנו לכל דבר ופוטר את אשתו מהיבום אפי' אין לה גם מירות וי"א שהוא בנו לחומרא שאשתו חולצת ואינה מתיבמת וצריך גט שחרור ליקח בת ישראל ואם קידש בלא גט שיחרור צריכה גט ממנו ואין מניחה אותו ליקחנה ולענין ממון נקטינן לחומרא ולא ירית אבל איהו גופיה לא מזכני ליה ירתיה והרא"ש הסכים לדברי רב נטרונאי וכתב מיי' לא נראו לי דברי הגאונים ואין דבריו נראין ע"כ:

ג והא דאמרי' אם קבל עליו קרוב או פסול לדיין אם קנו מידו דאינו יכול לחזור בו כתב מיי' נגמר הדין והוציא ממון בדין הפסול הזה אינו יכול לחזור בו וכל זמן שלא הוציא ממון על ידו יכול לחזור בו ונראה אפי' לא הוציא ממון רק שאמר פלוני חייב נקרא גמר דין ואינו יכול לחזור בו ואם כופר ואומר לא קבלתיו עלי לדון ואין עדים בדבר ישבע שלא קבלו עליו אפי' אם הדיין מכחישו ואמר שקבלו עליו והא דמהני קבלת פסול דוקא שקבלו במקום א' דליכא אלא חדא לריעותא וה"ה נמי אם קבל כשר אחד במקום שנים אבל אם קבל עליו פסול אחד במקום שנים כשרים דאיכא תרתי לריעותא אפי' נגמר הדין על פיו יכול לחזור בו ואם קנו מידו אינו יכול לחזור בו אפי' שקבל עליו הפסול במקום שנים והשתא דאמר להבריה מהימנת לי כל אימת דאמרת לא פרענא דמהניא כתב הרמ"ה דוקא דאמר ליה הכי בשעת הלואה דלדעתא דהכי חייל עליה שעבודא או לאחר הלואה וקנו מיניה אבל לא קנו מיניה לא כיון שקבל עליו פסול ככי תרי דאדם קרוב אבל עצמו והרא"ש כתב דלא בעי קנין דכיון דקביל עליו הלוה שיהיה המלוה נאמן שלא נפרע ואפי' עדים מעידים עליו שפרעו הרי האמינו עליו ופסל כל העדים המכחישים דבריו וכל תנאי שבממון קיים כאדם האומר אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני דלא צריך קנין אלא קבלה: ד כתב סמ"ג דיש לחוש לדברי ר"ת דפוסל ראשון בשלישי שנים שנשואים זה לאם וזה בת בנה או בת בתה מותרים זה לזה לדעת הרי"ף וכן דעת מיי' אבל ר"ת פוסק לקמן ראשון בשלישי פסול:

עין משפט

א מיי' פ"ג ופ"ד מהל' נחלות טוש"מ סי' רעט:

ב מיי' (פי"ו) [פ"ז] מהל' סנהדרין סמג עשין לז טוש"מ סי' (כב) [קז]:

ג מיי' פ"ח מהל' מלוה ולוה סמג עשין לה טור ח"מ סי' כב:

ד מיי' פי"ג מהל' עדות סמג לאוין רטו טוש"מ סי' לג:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב הגהה: (ב) נ"ל דאביו: (ג) בנכסים שנפלו לו כצ"ל: (ד) נ"ב עכ"ה: (ה) נ"ב הוא: (ו) הוא וחזר ואמר בני הוא כצ"ל: (ז) נשבע כצ"ל: (ח) נ"ל כשר. ונ"ב אלפסי ישן. רבא אמר אף בראשון כשר. פי' כגון בן בן ראובן ושמעון אחי ראובן וקפסק מר רב אהרן גאון ז"ל דהלי דהלכה רבא לענין קידושין להכריכה גם אבל לעדות ממון פסול. ע"כ:

הגהות חורי

(א) נ"ב פי' עבדי דיתמי דקרקעי דמיין: (ב) נ"ב פי' דס"ל דמשמש לי כעבד קאמר:

הגהות מא"י

[א] וגרסי' בגמ' וכו' עד כשהוא גוסס כ"ז ומוקף: [ב] נ"ב פי' חכמים דרבי יהודה הייט ר' מאיר רשב"ס: [ג] נ"ב פי' מן היתומים: [ד] נ"ב לגד מחד מיינו דפסק הלכתא כר' יהודה: [ה] תיבת א"כ רשום ונ"ב גרסי' בגמרא אינו:

בנים להדדי] שהם שני בשני מפסלי בין לדון בין להעיד ופסק רבי אבא דשלישי שהוא בן חנוך שהוא בן בן ראובן כשר לבן שמעון שהוא שני ורבא אמר אף לשמעון שהוא ראשון וה"ל שלישי בראשון אע"ג שהיה נראה ששקולים עם שני בשני והכי הלכה דלא אמרינן לית הלכה אלא כמר בר רב אשי דאכשר בן בן חנוך לראובן משום שהוא שלישי בראשון ולכן ס"ל דאפילו באבא דאבא עד כמה דורות פסול דרבנן תקנו בכל יולאי יריכו דבן ירך אביו הוא ואין לך שיעור עד אברהם אבינו ע"כ. [זו היא שיטת רשב"ם. ותוספות לא כתבו כן גם האשר"י] וקי"ל התם בפ' זה בורר (דף כח:) דבן חורגו שהוא בן בן אשתו כשר אבל לבן אחי אשתו פסול משמע משום דבן חורגו הוי שפי שלישי בראשון מבן אחי אשתו וטעמא דאב ובן או אם ובן הוו ראשון ושני אבל שני אחין הוו ראשון בראשון אע"פ שגדולי המפרשים כתבו שהאב ובן ה"ה להוו ראשון בראשון כשני אחים והוו מכשרי באבא דאבא דאבא [ה][דהוי רביעי בראשון וחשיב שלישי בראשון אף לרבא] ולפי זה הא דאמרינן הכא לית הלכתא כמר בר רב אשי אינו משום תקנתא אלא משום דהוו שני בראשון כיון שהגאונים סברי דאב ובן כשני אחין אם כן הוו ראשון בראשון : [ו] במסכת ערכין בפ' השיג יד (דף יז:) מפרש לה מדכתיב והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד בעינן ראיה והגדה בכשרות והא דבמביא גט [דף כג.] [ז] הכשיר כל שתחלתו וסופו בדעת ואע"פ [ח] *שבשתנה התם קיום שטרות דרבנן והקילו בה רבנן משום עגונה : בעינן שיהא תחלתו וסופו בכשרות. כגון *שמתה בתו ולא נשתייר בנים ממנה הא איכא בן או בת [ט] אכתי בפסולו עומד וכולהו הני מפסלי אפי' לעדות קרקע דמודו כולהו דכיון דיכול לכוין המצרים וכ"ש בגלימא ונסכא דפליגי אי מדה הוי סימן ואי משקל הוי סימן ומיהו נפקא לן מהא דפסלינן למדה ולמשקל משום דבעינן תחלתו וסופו בכשרות משמע דבכה"ג שהוא כשר נאמן ומפקינן מיניה הגלימא או החתיכה של כסף וה"כ מסקינן בהלו מציאות (דף כח.) דמדה ומשקל הוי סימן ומתמהי רבוותא שהרי יש לחוש לרמאים בהרבה גדדים שיתן אדם סימני כלי חבירו בכליו הדומה לו ואח"כ יתבע כלי חברו בעדי סימנין שראו בידו גלימא זו קודם לאותו זמן שעדי התובע מעידין עליו ולהוציא ממון היה ראוי לחוש לכל זה לכך נראה להם דאיירי כגון שהנתבע טוען חזרתי לו אותו כלי שהעדים מעידין עליו הסימנין וכיון שאנו רואין בכלי שהוא עתה בידו. אותם הסימנים לאו כל הימנו לומר החזרתיו לך ומוציאין אותה מידו מפורש לעיל : קמ"ל ר' אבא דלישנא שתטול מתנה הוא ואע"ג דאמר לה כאחד מן הבנים שהחלוקה להם כירושה ה"ק שתטול היא במתנה כאחד מן הבנים בירושה ואיירי בין בבריא בין בשכיב מרע אלא

נר מצוה

רבי אבא לרב יוסף בר חמא היה יודע לו בעדות קרקע עד שלא נסתמא ונסתמא פסול ושמואל אמר כשר אפשר דמיכוין מצרנהא אבל גלימא לא ורב ששת אמר אפילו גלימא אפשר דמיכוין מדת ארכו ורחבו אבל נסכא לא ורב פפא אמר אפילו נסכא אפשר דמיכוין מדת משקלותיו מיתיבי היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו פיקח ונתחרש פיתח ונסתמא שפוי ונשתטה פסול אבל היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו ומתה בתו פיקח ונתחרש וחזר ונתפקח שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה פיתח ונסתמא וחזר ונתפתח כשר [א] זה הכלל כל שתחלתו בכשרות וסופו בכשרות כשר *ותיובתא דכולהו תיובתא : שלח ליה ר' אבא לר"י בר חמא האומר על תינוק בין הבנים בכור הוא נאמן כר' [ב] יהודה ור' יוחנן אמר אינו נאמן כרבנן : שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא האומר *תטול אשתי כא' מן הבנים נוטלת כא' מן הבנים אמר רבא (א) בנכסים של עכשיו °ובבנים הבאים לאחר מיכן : שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא המוציא שטר [ב]חוב על חבירו מלוה אומר לא נפרעתי כלום ולוה אומר פרעתי מחצה והעדים מעידין שפרעו כולו. נשבע (ב) וגובה מחצה מנכסים בני חורין אבל מנכסים משועבדים לא מאי טעמא אמרי לקוחות אנן אעדים סמכינן ואפילו לרבי עקיבא (א) דאמר משיב אבדה הוה הני מילי היכא דליכא [ג] שטרא (ב) אבל היכא דאיכא *שטרא אירתותי מירתת מתקיף לה מר בר רב אשי אדרבה אפילו לר"ש בן אלעזר דאמר מודה במקצת הטענה הוה הני מילי היכא דליכא עדים דקא מסייעי ליה אבל היכא דאיכא עדים דקא מסייעי ליה ודאי משיב אבדה הוה דרש מר זוטרא משמיה דרב שימי בר אשי הילכתא ככל הני שמעתתא כדשלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא *א"ל רבינא למר זוטרא דרב נחמן מאי א"ל אין גובין מתנינן לה וכן אמר ר"נ אין גובין ואלא הילכתא לאפוקי מאי *אי

רש"י

היה יודע לו עדות בקרקע לחבירו. עד היכן הוא שלו : שנסתמא. שנעשה סומא : פסול להעיד. שאינו נאמן להעיד באומד הדעת : דמיכוין מצרנהא. שמכוין המצרים שיש לו בד' רוחותיו : אבל גלימא. בגד או טלית : אין יכול להעיד. שיש טליתות שמדתן שוה: נסכא. חתיכות של כסף או של זהב: לא. דשוין בו: שפוי. חכם: ומתה בתו. דהוי קרוב ונתרחק כגון שאין לו בנים כדאמרינן בזה בורר : כל שתחלתו. ראיית המעשה וסופו הגדת העדות : ותיובתא (ג) דכולהו. דכולן מכשירין בעדות קרקע : פיתח ונסתמא. והכא פסול ליה לכל עדות : נאמן כרבי יהודה. אע"ג דמוחזק לן באחר דבכור הוא וכר' אבא קי"ל דפסק [הכי] לקמן והיכא דלא הוחזק לן באחד מן הבנים שהוא בכור אפילו לא אמר אביו זה בכור נוטל פי שנים דהא אפילו ר' יהודה לא קאמר אלא דהאב נאמן (לו) לבטל החזקה אבל לא אמר אביו כלום אפילו ר' יהודה מודה שהחזקה קיימת : תטול אשתי כאחד מן הבנים. וקבלה ונתרצית א"נ נבד מכתובתה נתן לה חלק בנכסיו ובש"מ מיירי דדבריו ככתובין וכמסורין דמו א"נ בבריא ובקנין: [ובנכסים] של עכשיו. אבל אם נתרבו הנכסים אינה נוטלת דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואפילו לרבי מאיר ה"מ במפרש התם אדם מקנה אבל בסתם אין דעתו של אדם אלא בדבר הראויין לו עתה שמוחזק בו עתה ולא על הבא לאחר כך : ובבנים הבאים לאחר מיכן. כלומר לא לפי הבנים של עכשיו [ד][תחלוק] לאחר מותו ואם נתרבו הבנים לא תתמעט חלקה אלא אף לפי חשבון הבנים הנולדים לאחר כן ונראה דהוא הדין אם היו עכשיו הבנים רבים ונתמעטו דשקלה חלק גדול כאחד הבנים של שעת חלוקה דהא תטול כאחד הבנים על שעת חלוקה קאמר לא שנא נתרבו ולא שנא נתמעטו : פרעתי מחצה. ומחצה אני חייב דהוי מודה מקצת הטענה ישבע : והעדים מעידים. אחר שהודה דלא הוי משיב אבידה : נשבע. ככל מודה מקצת וגובה המלוה המחצה שהודה לוה דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי : ואפילו לר"ע. דאמר בשטר שכתב בו סלעים או דינרים מלוה אומר חמש ולוה אומר שלש דר"ע אומר אינו אלא כמשיב אבדה ופטור מנו דאי בעי אמר שתים והשטר מסייעו דסתם סלעים שתים וקאמר שלש פטור : הני מילי. דחשבינן ליה משיב אבידה : דליכא עדים. שעדי המלוה לא ידעו כמה היה : אבל היכא דאיכא עדים. שרוצים להעיד כאחד מהן איכא למימר שזה הלוה היה יודע שהיו באין להעיד [כאחד] מהן ומירתת כי ירא שיסייעו למלוה לפיכך הוה מודה מקצת : לר"ש בן אלעזר. דפליג אדר' עקיבא התם ודאי משיב אבידה הוי אע"ג דאתו בתר הכי וכרבי אבא קיימא לן כדמסיק: דר"נ דאמר אין גובין מעבדים : מאי. והא קי"ל כר"נ בדיני : לאפוקי מאי. [כיון דלא פליג פשיטא דהכי הילכתא] דבאחרינא ליכא פלוגתא

שבבריא לא סגיא באמירה בעלמא אלא בקנין גמור ובשכיב מרע באמירה בעלמא ואשמועינן ר' אבא דלא אבדה כתובתה בשביל זו דמתנה היא לטפויי לה דאע"ג דנראה שעשאה שותף בין הבנים ואמר ר"נ לקמן דכיון שעשאה שותף בין הבנים אבדה כתובתה ה"מ במחלק כל נכסיו אבל זה אינו מחלק כל נכסיו אלא מתנה בעלמא הוא דיהיב לה לטפויי לה לפיכך אמר רבא דבנכסים של עכשיו דוקא תטול ולפי הבנים שימצאו בעת החלוקה שהיא אחר מיתתו שלפיהם נחלוק שיעור נכסיו של עכשיו תטול היא כאחד מהם ולא שתטול מנכסים אלו כפי חלק שיטלו הם מהנכסים שימצאו לאחר מיכן נמצא שאם ירבו הבנים תמעט חלקה מפני שאין דעתו ליתן לה אלא כפי הבנים שיהיו בעת החלוקה ואין להקשות כיון שנותן לה כפי הבנים שיולדו הוה"ליה כחמור דאמרינן פרק מי שמת [דף קמג.] דלא קנה דשאני הכא שמקנה להם בדין מכח ירושתה שיירשו או ולאו כחמור ניכהו וכן תירץ הגאון ר' מתתיה ז"ל. ולפי הסברא היה נראה ג"כ שאם ימעטו הבנים שירבה חלקה דהא לא איכוין איהו אלא שאם יש לו בנים יותר שלא יפסידו בשבילה אבל כשנתמעטו תחלוק היא עם הבנים חלק כחלק מאותן הנכסים של עכשיו וכן כתב רשב"ם ומיהו הרשב"א ז"ל כתב דהם מוחזקין בירושה הנשארת מהאחין שמתו הלכך הוה היא מוליאה והמוליא מחבירו עליו הראיה ואיכה נוטלת דשמא. כך אמר לה תטול אחר מותו כמו שראויים עכשיו ליטול אחד מהבנים וכן דעת הרא"ה ז"ל דלעולם ידה על התחתונה ואם יש מחלוקת בשעת מיתה אם היו לו נכסים אלו בשעת מתנה על המקבל מתנה להביא ראיה כי הנכסים בחזקת יורשין הם וכן כל כיולא בזה הריטב"א ורבו ז"ל: אפילו לר"ע דאמר. גבי סלעים או דינרין הכתוב בשטר המלוה והמלוה אומר שהם חמש והלוה אומר שלש ואמר ר' עקיבא התם דלוה לא הוי מודה מקלת אלא פטור הוא משבועה משום דמשיב אבדה הוא הני מילי שהשטר והעדים לא מוכחין טפי משתי סלעים דתפסת מועט תפסת והוה בעי למימר שנים הוו הלכך כשאומר שלש משיב אבדה הוי אבל הכא דאיכא שטרא מכל החוב וגם העדים ראו שלא פרעו כולו רתותי מרתת למימר שפרעו שמא יכחישוהו העדים כשיבואו להעיד הלכך לא הוי משיב אבדה וחייב לישבע כדין כל מודה מקלת ואע"ג דבאו העדים אחר כן להעיד שפרע כולו הודאתו טפי היא דכמאה עדים דמי ואם תאמר מכל מקום כיון שמעידין שפרע לפחות תליה אמאי ישבע הא איכא עדים בדבר ויש לומר טעם שהוכחשו העדים מפיו שהרי הודה במקלת והם העידו שפרע הכל ומכל מקום לא חשבינן להו כמאן דליתנהו כדי שלא נאמינהו אף בשבועה כדין כל חוב שהוא בשטר שהרי אפשר לומר שהם זכורין מן הטענין יותר ממנו וכיון דהכחשה ולאו הכחשה הוא אין סומכין לא על העדות לגמרי ולא על השטר לגמרי אלא מספיקא נדון כאילו לא היו לא עדים ולא שטר ומודה מקלת הטענה ישבע : הלכה לאפוקי מאי. דאי ליכא מאן דפליג פשיטא דהלכתא היא : אי לאפוקי מדרבא. דאמר לעיל דשלישי כשר להעיד אף לראשון מוסיף

(א) נ"ב נ"ע : (ב) נ"ב לגירסא א ר"ל דמרתת לומר שפרע כלו דא"כ שטר ביד מלוה מה בעי וגרס גמ' דליכא עדים ועי' פי' רשב"ם ונ"ל שירא שהעדים יאמרו לא זזה ידו מתוך ידינו ובכס"ג גם בלה"נ דוחק הוא : (ג) נ"ב ברשב"ם בגמ' שמואל ור"ש ור"פ כ"ל. ונ"ל דלאו דוקא נקט רב אבא קרקע וכ"כ הרא"ש ומ"מ נ"ע דבדברי שמואל ר"ש ור"פ לא משמע כן ומ"ש הרא"ש דמשום שמואל נקט קרקע דוחק גדול שהרי שלא ליה וכו' ואינו סתם מימרא וק"ל :

[שנסתמא נ"ל]

עי' תומים סי' ל"ג ס"ק ז' לתרץ דברי הנ"י אלו (ג"א)

הגהות מא"י

[א] נ"ב כן איתא בגמ' כל שתחלתו או סופו בפסול פסול כל שתחלתו וסופו בכשרות כשר : [ב] נ"ב בגמ' כר' יוחנן בן ברוקא : [ג] בגמ' עדים : [ד] לגבי : [ה] דהוי וכו' לרבא נ"ל מוקפין : [ו] נ"ב כל שתחלתו וסופו בכשרות וכו' : [ז] נ"ב פי' תחלה וסוף של גט בכתיבה : [ח] נ"ב פי' בשעת נתינה: [ט] נ"ב וע"ע דבסנהדרין כתב נ"י וליתא לר' יהודה דאמר אפי' מתה בתו ויש לה בנים ממנה ה"ז קרוב גם כתב הנ"י שם ומביא הא דאמר ר"נ אין הלכה כר' יהודה גם הרי"ף כתב הא דר"נ:

מהר"ס

א מיי' פי"א מהל' זכייה ומתנה סמג עשין פב טוש"מ סי'(רמז)[רמו] וטור אה"ע סי' קח :

ב מיי' פי"ד מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' פב:

דף קכח:

[דף רי"ג ע"א]

בגמ' איתא א"ל רבינא לרב אשי דר"נ כו' (ג"א)

דף קכט.

דף קכט.

ד"ח

הגהות הב"ח

(א) ובנכסים כצ"ל : (ב) נ"ב לוה שפרעה מחצה :

הוא על דברי רבי אבא ורבי אבא לא פליג עליה בהא אלא כך שאלוהו ועל מה ששאלוהו השיב ולאפוקי ממאן דפסיל בפרק זה בורר (דף כח.) שלישי בשני אבל אין ה"נ דהוה מכשיר אף בראשון כרבא מהא משמע דהלכתא כרבא: אי לאפוקי מדמר בר רב אשי דמכשיר באבא דאבא דחשיב ליה שלישי בראשון הא פסיק דלית הלכתא כוותיה ואמאי איצטריך למפסק הכא לאפוקי מדידיה: לאפוקי מדר' יוחנן דאמר לעיל על תינוק בין הבנים דאינו נאמן אביו לומר עליו שהוא בכור משום הכי פסק הכא כרבי אבא דאמר לעיל נאמן כרבי יהודה משמע דהכי הלכתא:

נר מצוה

לאפוקי מדרבא מוסיף הוא ואי לאפוקי מדמר בר רב אשי לית הילכתא כמר בר רב אשי ואי לאפוקי מדשמואל ורב ששת ורב פפא הא איתותבו (א) אמר ליה לאפוקי מדר' יוחנן דאמר האומר על תינוק בין הבנים בכור הוא אינו נאמן ולאפוקי נמי מהאי אתקפתא דמר בר רב אשי דאתקיף על ר' אבא (ב) במוציא שטר חוב: מתני' *המחלק [א]נכסיו לבניו (ג) ריבה א לאחד ומיעט לאחד והשוה להן את הבכור דבריו קיימין ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום כתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף ב משום מתנה דבריו קיימין: גמ' *היכי דמי מתנה בתחלה והיכי דמי מתנה באמצע והיכי דמי מתנה בסוף כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן תנתן שדה פלוני לפלוני ויירשה זו היא מתנה בתחלה. יירשה ותנתן לו זו היא מתנה בסוף. יירשה ותנתן לו ויירשה זו היא מתנה באמצע ודוקא אדם אחד ושדה אחת אבל אדם אחד ושתי שדות שדה אחת ושני בני אדם לא ורבי אלעזר אמר אפילו אדם אחד ושתי שדות שדה אחת ושני בני אדם אבל שתי שדות ושני בני אדם לא כי אתא רבין אמר יירש פלוני שדה פלונית ותנתן שדה פלונית לפלוני ר' יוחנן אמר קנה ורבי אלעזר אמר לא קנה ורשב"ל אמר לעולם לא קנה עד שיאמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתים להן במתנה ויירשום ואותיב *רב אשי לכולהו מהא דתניא נכסי לך ואחריך יירש פלוני ואחרי אחריך יירש פלוני מת ראשון קנה שני מת שני קנה שלישי ואם מת שני בחיי ראשון

רש"י

פלוגתא: מוסיף הוא. על דברי רבי אבא דגם ר' אבא מודה דשלישי בראשון כשר ומעשה שהיה בשלישי בשני היה: אי מדמר בר רב אשי. דאכשר באבא דאבא הא כבר איפסיקא לעיל דלית הלכתא כמר בר רב אשי וה"ה דהוה מצי למיפרך מוסיף הוא אלא דעדיף מינה פריך: ומלאתקפתא דמר בר רב אשי. דרוצה לומר ודאי משיב אבידה הוא [א]: מתני' המחלק נכסיו על פיו. דלוואות שכיב מרע אין צריכין קנין אלא רק בדיבורו קני: דבריו קיימים. דאין זה מתנה על מה שכתוב בתורה דאדם יכול ליתן נכסיו למי שירצה: ואם אמר משום ירושה. בלשון ירושה שאמר פלוני יירש זה ופלוני יירש זה וריבה לאחד ומיעט לאחד: לא אמר כלום. דהוה מתנה על מה שכתוב בתורה ודלא כרבי יוחנן בן ברוקא (א) כדלקמן: דבריו קיימין. כיון דאמר בלשון מתנה בהדה ולשון ירושה כמאן דליתיה כמי שלא אמרה דמי דהוה מתנה במה שכתוב בתורה ולשון מתנה קני לחוד: גמ' אבל אדם אחד ושתי שדות. כגון יירש פלוני שדה שבמזרח ותנתן לו שדה שבמערב הויא דלשון מתנה קני אבל דלשון ירושה לא קני ולשון מתנה דהאי לא מסייע לאידך וכן בשדה אחת ושני בני אדם כגון יירש ראובן חצי שדה פלוני ותנתן חציה לשמעון שמעון קנה ראובן לא קנה וכ"ש בשתי שדות ושני בני אדם: אפילו אדם אחד ושתי שדות. דכי היכי דנתכוין לזה [ליתן במתנה] ה"נ מתכוין לאידך ליתן במתנה הואיל ובדיבור אחד נתן לשניהן אבל שתי שדות ושני בני אדם דהוו אנשים מחולקים ושדות מחולקות לא מהני מתנה דהאי גברא והאי שדה לאידך גברא ואידך שדה: יירש פלוני שדה פלוני. היינו שתי שדות ושני בני אדם ומילתא באנפי נפשה היא ולא איתמר אמתני' ומ"מ מתני' [ב] מיפרשא בהכי: לא קני. ההוא דירושה: לעולם לא קנה. בשתי שדות ושני בני אדם כיון דגופין מחולקין הם עד שיאמר ירושה בתחלה וירושה בסוף ומתנה באמצע דהשתא יליף לשון מתנה מלשון ירושה דכי היכי דלשון ירושה נאמר לשניהם גם המתנה שבאמצע נאמר לשניהם דלמאן תרמיהו ועל כרחך ירושה קמא וירושה בתרא חדא נאמר לראובן וחדא לשמעון הילכך לשון מתנה נמי לשניהם [ג] כיון דאיכא תרי לשון ירושה אבל אמר ראובן ושמעון יירשו שדה פלוני ופלוני ותנתן להם הייתי מחלק והייתי אומר לראשון לשון ירושה ולשני בלשון מתנה וכן אם אמר תנתן שדה פלוני ופלוני להם ויירשום יהא לראשון במתנה ולשני לשון ירושה: נכסי לך ואחריך יירש פלוני. דהיינו

נמוקי יוסף

מתני' ע"י שריבה לאחד מיעט לאחד והשוה להם את הבכור שחלק להם כן או שלוה שיחלקו בשוה דהוי כאילו חלק הוא ונתן לכל אחד חלקו ובלשון מתנה מלי עביד כדפירשתיו לעיל דאין לבכור דין בכורה אלא לאחר מיתת אביו ואז לא נשאר כלום אבל אם אמר פלוני בני שהוא בכור יטול שדה פלוני ולא יותר ושתק ולא [ד' קכו:] נתן לאחים כלום [ד] אלא שהניח הדבר בסתם ואם לא יטול יותר *)כמו שאמר יעלה חלק כל אחד ואחד מן האחין כחלק הבכור או יותר לא אמר כלום כיון שלא נתן שאר הנכסים לאחין דבלשון לא יטול יותר אי אפשר לו למעט מחלקו הלכך רצה שדה זו נוטל רצה יחלוק עם האחין ויטול בכורתו בנכסים אבל אין לומר שיטול שדה זו כיון שנתנו לו ועם כל זה יחלוק עם אחיו ויטול בכורתו דלאו אדעתא דהכי יהב ליה כיון שאמר ולא יותר: ואם אמר בלשון ירושה: פלוני בני יירש שדה פלוני וריבה ומיעט: לא אמר כלום. מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה. להעביר נחלה של זה לזה והא רבנן הוא דפליגי עליה דר' יוחנן בן ברוקא ולית הלכתא כוותייהו אלא כר"י בן ברוקא כדלקמן [דף קל.] דאפילו בלשון ירושה יכול להנחיל כל נכסיו לאחד מבניו אלא דוקא לגבי בכור דאינו יכול להעבירו ממנו או לסלקו מחלק בכורתו מדכתיב לא יוכל לבכר כדלקמן ומיהו דוקא בלשון ירושה אבל בלשון מתנה הא תנינא אליבא דכ"ע דאם השוה להם הבכור דבריו קיימים ומש"ה שקלו וטרו בגמ' בפירוש להאי מתניתין דאם אמר בין בתחלה בין באמצע וכו' משום דנפקא לן לבכור אי נמי לענין מתנה לאחר דאי כתב בין בתחלה וכו' דבריו קיימין: לא אמר כלום בלשון ירושה. ולגבי בכור שהוא לענין הלכתא וכדפרישית צריך לברר דאע"פ שלא אמר כלום לגבי הבכור מכל מקום לגבי הפשוטין דבריו קיימין והלכך מקמלין מחלקם ומשלימים לבכור עד שיהיה לו פי שנים כראוי להיות אם סיים לכל אחד חלק ידוע ואם לא סיים חולקים כדבריו ונוטל הבכור פי שנים בחד מגרא וכן הסכימו האחרונים אף על פי שמגדולי הראשונים אמרו דכיון דלוואתו לגבי בכור בטלה אף לגבי הפשוטים בטלה וחוזרין לחלק ושמא יתחלפו החלקים ועוד שיבא חלק הבכור כולו במגר אחד:

גמ' רבי יוחנן אליבא דרב דימי אמר דהא דתנן דבריו קיימין כשיש בה לשון מתנה היינו בשדה אחת ואדם אחד שאמר יירש פלוני שדה פלוני ותנתן לו דאז משמע דמה שאמר יירש ר"ל במתנה כמלא שיש בו ירושה ומתנה וירושה כמאן דליתא אם כן נשארת המתנה ודבריו קיימין אבל בשדה אחת ושני בני אדם שאמר חצי שדה פלוני יירש פלוני וחציו האחר תנתן לפלוני נימא דבאותה דמתנה הוא דדבריו קיימים אבל בחצי של ירושה לא אמר כלום והוא הדין בשתי שדות ואדם אחד שאמר יירש פלוני שדה פלוני ותנתן לו שדה פלוני דנימא דהאחד הוי במתנה והשני בלשון ירושה ואסיקנא דלא מיבעיא בכהאי גוונא דנימא לשון מתנה מהני ללשון ירושה והויא כאילו אמר בכולן לשון מתנה וקנה כיון דלא הוי אלא שדה אחת דנימא דכי היכי דחצי האחד נתכוין לתת במתנה ה"ה חצי השני וקנה אלא אפילו בשתי שדות לשני בני אדם דהוו גופין מחולקין ושדות מחולקות היכא דאמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלוני ופלוני שנתתי להם במתנה ויירשום קנו וטעמא דאע"ג דהוה מלינן למימר שהשדה האחת היא לאדם אחד לו לבדו נתן במתנה והשני לשני בירושה מ"מ הכא לא אפשר

*)גי' מהר"ם כמו שסיים.[ה]

שלטי הגבורים

א הא דאמרי' דמחלק נכסיו וריבה לאחד ומיעט לא' דבריו קיימין דוקא כשאמר בלשון ירושה שאמר פלוני בני יירש הכל או יירש בכך וכך אבל אם אמר פלוני בני לא יירש לא אמר כלום וכתב הרמ"ה אי נמי אמר פלוני בני לא יירש אלא כך וכך אי נמי אמר ראובן בני יירש חלקו וחלק שמעון לא אמר כלום דלאו כל כמיניה לאורותי חלקים לאחריני וכמאן דאמר לא יירש שמעון דמי וכן היכא דתליא לירושה דראובן בלא ירושה דשמעון כגון שאמר לא יירש שמעון אלא ראובן לאו כלום היא וה"מ דתליא ליה נחלת ראובן בהעברת נחלת שמעון כדאמרי' אבל אם אמר ראובן בני יירשנה או יירש כל נכסיו ולא יירש שמעון כלום כיון דלא תליא לירושת ראובן בלא ירש דשמעון דבריו קיימין דכיון דאמר ראובן בני יירש קנה ודקאמר שמעון לא יירש מלתא באפי נפשיה הוא וכמאן דליתיה דמי ע"כ בד"א בפשוטין אבל בבכור אינו יכול להעביר מחלק בכורתו כלום להורים לשום אדם ואפי' לא' מן האחים ואין חילוק בכל זה בין בריא לשכיב מרע לדעת ר"ת אבל רב האי והרי"ף פסקו דדוקא בשכיב מרע יכול לשנותה בלשון ירושה אבל בריא לא מהניא לפיכך אם ריבה לאחד ומיעט לשני בלשון ירושה דבריו בטלים ותשאר הירושה בחזקתה ולזה הסכים הרא"ש:

ב שאלה להרא"ש ראובן הי' מצוה ואמר אם אפטר אני קודם לאשתי עשיתי אותה יורשת גמורה בכל נכסי והנחתי ליורשי אחרי ה' זהובים לכל א' מהם ומהיום תלך אשתי ותחזיק בנכסי בכל מה שיש לי בעולם חזקה גמורה מהיום ולעולם ומעכשיו תירש ותורים ותנחיל ותעשה חפצה בכל מה שיש לי בעולם ולקחה קנין [על] זה: תשובה מה שנתן לאשתו בלשון ירושה לאו כלום הוא אמנם מודה אני לקיים צוואה זו מתוך תיבה אחת שכתוב בה ותחזיק בכל מה שיש לי בעולם ותחזיק הוא לשון מתנה ותנן כתב בלשון מתנה בין בתחלה *בין בסוף דבריו קיימין:

*נ"ל בין באמצע

הגהות חו"י

(א) נ"ב ל"ע דא"כ מתנה זו וכל שיטה דבתרה דלא כהלכתא דקי"ל כריב"ב לקמן ודברי הרי"ף בסמוך ג"כ צ"ע:

עין משפט

א מיי' פ"ו מהל' זכיה ופי"ו מהלכות נחלות סמג עשין צו טור ח"מ סי' רפא:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב [illegible] (ב) [illegible] (ג) נ"ב על פיו:

הגהות מהרש"ל

[א] [illegible] [ב] [illegible] [ג] [illegible] [ד] [illegible] [ה] [illegible]

המאור הגדול

והא דשלח רב אחא בריה דרב עויא לדברי ר' יוחנן בן ברוקא. נכסי לך ואחריך לפלוני וראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום שאין לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין לה הפסק איכא דקשיא ליה משום דתנן במתניתא כתובין בתחלה בין באמצע בין בסוף משום מתנה דבריו קיימין אלמא דלשון מתנה אהני להעביר הירושה ממקומה ותניא נמי האומר תנו שקל לבני בשבת וכו' עד ואם אמר אם מתו יירשו אחרים תחתיהם וכו' והא הכא דראשונים ראוים ליורשו ואפ"ה אם מתו יירשו אחרים תחתיהם ולא אמרי' ירושה אין לה הפסק אלמא לשון מתנה מהני ויש למקצת המפרשים בקושיא זו פרושים דחוקים ורחוקים והפירוק הנכון דלא אמר רב אחא בר עויא אלא באומר נכסי לך שלא הזכיר בפירוש לשון מתנה וזה שאמר שאין לשון מתנה אלא לשון ירושה ודומה לו במס' ע"ז שאין טעם כמון אלא ריח כמון והוא כמו שאינו טעם כמון אף כאן פי' שאינו לשון מתנה ודומה לו בכתוב מחסרון הכנוים וחשקת בה ולקחת לך לאשה אשר עשו לירמיה הנביא את אשר השליכו אל הבור:

מלחמת ה'

ועוד והא דשלח רב אחא בר עויא לדברי ר' יוחנן בן ברוקא נכסי לך ואחריך וכו': אמר הכותב בחלמה מותב תיובתא דלשון מתנה ודאי מהני למקבל מתנה ובמקום שאין לו משום ירושה יש לו משום מתנה שהרי זה כמתנת שכיב מרע לפי שאינו ראוי לירש כלל וכי תעלה על דעתך שאין מתנת שכיב מרע כלום ולר' יוחנן בן ברוקא אף שנבטל את זו אלא אף מזה לזה תקנו שאע"פ שאין לו משום ירושה שלו תקנה לו לשון מתנה שבחבירו לשון ירושה נמי מהנה אם מקבל ראוי ליורשו ודרב אחא בר עויא היא דאיכו איירי במורים לבניו וחוזר ומפסיק ירושתו מהם שכיון שבאת' ירושת תורה שנתנה לו רשות להנחיל אין לה הפסק שכשם שאין לנחלה שבאה מאיליה הפסק משעה שחלקו כך אין לנחלה הבאה מעצמו הפסק שזו תורה וזו אינו דומה למשנתינו ואין בהם לד שוה כלל אבל המפרשים ז"ל הקשו מהא דתניא תנו שקל לבני בשבת וכו' דקתני ואם אמר אם מתו יירשו אחרים תחתיהן ולא אמרי' אין לה הפסק אי הכי קשיא הא דרב אחא בר עויא דקאמר שאין לשון מתנה בראוי ליורשו אלא לשון ירושה ואין לה הפסק ואינו נראה ולא נכון להפרים בין תנו שקל לבני שהזכיר לשון נתינה ובין האומר נכסי לך דקאמרי' שאין לשון מתנה אלא לשון ירושה דמשמע שאין לשון מתנה בראוי ליורשו אלא כולן לשון ירושה הן וירושה אין לה הפסק שאילו היה שום לשון מספיק להפסקה אף נכסי לך היה מפסיקה כמו שאמר נותן ואם פסלנו לשונות סתומין בכאן אע"פ שמשמעו לשון מתנה והוצרכנו שיאמר לשון מתנה מפורש ובזה הוא שיש לה הפסק אף תנו שקל לבני בשבת אינו מפורש במתנה אלא שמא תנו בירושתן קאמר דלדידהו לא מפרש מידי ולאחריני הוא דקאמר להו תנו אלא בין נכסי לך בין תנו שקל כולן לשון מתנה הם ואעפ"כ בראוי ליורשו אין להם הפסק תדע דהא אליבא דרבנן דלא מהני לשון ירושה מהני נכסי לך סתם בין לו בין לאחרים שכתב להם לשון ירושה אלמא לשון זה לשון מתנה הוא ואמרי' ללשון מתנה נתכוין כדי לקיים דבריו של מת אף לדברי ר' יוחנן בן ברוקא נמי הוה לן למימר ללשון מתנה כיון כדי שיקיים דבריו של מת וכדאמרי' התם אם מתי שתי לשונות משמע גבי גט ליפנא דמהני בה קאמר אף כאן נמי ליפנא דמתנה דמהני בה קאמר שהרי אמר להפסיקה ומשמע לשון זה לשון מתנה ועוד שהרי השני אין ראוי ליורשו ובלשון מתנה נתן לו ותיהוי כמתנה בסוף דמתני' דהוי כמי שכתב אף לזה לשון מתנה לפיכך אמרו שאין שום לשון מפסיקה לעולם דירושה גמורה היא הואיל ואמרה תורה הנחילו שכל מתנת שכיב מרע לראוי ליורשו ירושה קראה הכתוב והשיבו בתחלת זו השאלה דאילו אמר נכסי לבני ותנו להן שקל בשבת ואם מתו יירשו אחרים תחתיהן אין לה הפסק ואין אחרים יורשין אלא מכיון שאמר תנו להן שקל בשבת הרי לא הורישן אלא שקל בכל שבת ושבת כל ימי חייהם ואין לו הפסק אבל שאר נכסים של האחרים הם ולא של היורשין מעתה וזה הפירוק פשוט ואינו דחוק ורחוק אלא קרוב ויכריע כל מודה על האמת להודות בשבילו שאין הקושיא קושיא ודעת הגאונים ז"ל כן שאף לשון מתנה מפורש בראוי ליורשו אינו אלא לשון ירושה וטעם לדבר משום דכל מה שאדם מכה בו בירושה אין יכול לשנותו למתנה דירושה דנפשיה יהיב ליה ולא שייך בה מתנה וירושה דהאי נמי תורה היא כיון שרוצה לזכותו לאחר מיתה דרחמנא אמרה ינחיל לכל מי שירצה ירושה דידיה דבר תורה ומתנה מן התורה לא כלום היא הלכך כל דקני מדין ירושה קני ולזה כוונו רבינו יצחק אלפסי ורבינו האי גאון ז"ל בפ' מי שמת במעשה דאיסור ורב מארי גם בתשובות גאונים אחרים מצאתי כן זכר כולם לברכה. ולחיי העוה"ב מצאתי זה אחר זמן זכיתי בהלכה זו לנוסחא ראשונה של ההלכות מוגהת בכתב ידו של הקדוש זצ"ל וראיתי בגליון שכתב בלשון הזה ודוקא כדאמר נכסי לך הוא דאמרי' שאינו לשון מתנה אלא לשון ירושה. אבל אם אמר בלשון מתנה מפורשת כגון שאמר ינתן כך וכך לפלוני במתנה ואחריו לפלוני אע"ג שהראשון ראוי ליורשו יש לה [illegible]

אפשר משום תרתי שכללן לשון הירושה בלשון המתנה שאמר שנתתים שקאי למה שאמר יירשו ועוד שלשון המתנה הוי באמצע ואין לך הכרע לאוקומי בחד טפי מבחבריה הילכך נימא דלשון מתנה קאי על לשון הירושה לכל אחד ואחד תסלק לשון הירושה כמי שאינה משום שמתנה על מה שכתוב בתורה ונשארת לשון המתנה ודבריו קיימים ומקשין *להני דאמרינן דלא מהני לשון המתנה ללשון ירושה בגופין מחולקים ושדות מחולקות וגם לריש לקיש דאמר דלא מהני אלא כהאי גוונא דאמרן דהא תניא נכסי לך שהיא לשון מתנה דלשון דלגבי אחרים לא שייך לאקנויי מדין ירושה נר מצוה

ראשון יחזרו נכסים ליורשי ראשון והא הכא דכשתי שדות ושני בני אדם דמי וקתני דקני תיובתא דכולהו תיובתא ואמרינן לימא (א) תהוי תיובתיה דרשב"ל דאמר לא קנה עד שיאמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתים להם במתנה ויירשום ותסברא והא אמר רבא הילכתא כוותיה דרשב"ל בהני תלת לא קשיא ברייתא בתוך כדי דיבור ודרשב"ל לאחר כדי דבור והלכתא תוך כדי דבור כדבור דמי (א) לבר מעבודת כוכבים *וקידושין: מתני' האומר איש פלוני יירשני א במקום בת בתי תירשני במקום בן לא אמר כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה רבי

דף קל. · תמורה דף כה: · נדרים דף פז.

רש"י

דהיינו לזה במתנה ולזה בירושה: יחזרו נכסים ליורשי ראשון. דהא מכח שני נתן לשלישי אחריו וכיון דשני לא קני שלישי מנא ליה: דכשתי שדות דמי. שאין לשני בחיי ראשון כלום והוו ממונות מחולקים וגופים מחולקין וקתני דקני שני אלמא לשון מתנה דראשון מקנה לשני: תיובתא דכולהו. כר מרבין אליבא דר' יוחנן ורב ששת: והאמר רבא. פרק החולץ הלכתא כו' וזו אחת מהן ואם איתא דזו הברייתא תיובתא לא הוי פסקינן כוותיה: תוך כדי דיבור. דאמר נכסי לך ואמר אחריך יירש פלוני הילכך מהני לשון מתנה גם לשני והך דריש לקיש לאחר כדי דיבור אבל רב דימי ור"א איתותבו מדאמרי' לא קנה אלא בארס אחד ושדה אחד ולא בשתי שדות ושני בני אדם משמע אפי' תוכ"ד לא קני (ב) דאל"כ ישמיענו (ג)בכדי דיבור קני בב' בני אדם ובב' שדות וכ"ש בארס אחד ובשדה אחת. והכי הלכתא דתוכ"ד דהיינו כדי שאילת תלמיד לרב שלום עליך רבי כדיבור דמי וכל שני הדברים שאדם מוציא מפיו זה אחר זה בכדי דיבור שסיים הראשון התחיל האחרון לא חשבינן ליה נמלך אלא הוי כאילו אמר שני דברים יחד ואם שניהם יכולין לתפוס כגון הרי זה תמורת עולה תמורת שלמים ימכור ויביא בדמי חציה עולה וחציה שלמים ואם האחד אינו יכול לתפוס כגון לשון ירושה [ומתנה] (ד) נתפס השני ואם סותרים זה את זה כההיא דמפרש בפ' בית כור מי"ב לשנה מדינר לחדש י"א תפוס לשון ראשון וי"א לשון אחרון וי"א יחלוקו ושם פירשתי והיכא דתוך כדי דבור אמר בפירוש חוזרני בי הכל מודים דהויא חזרה: לבר מעבודת כוכבים. אם הקלה או התפים דבר לעבודת

ליורשו ירושה מהני בהו הא לא מגיא אמרת דאם כן לא תבא הירושה לעולם ברשות השני ולא ברשות השלישי דכיון דראשון ראוי ליורשו לאו כמתנה דעלמא הוא אע"פ שאמר לו בלשון מתנה אלא כירושה גמורה וירושה אין לה הפסק דבמקום המוריש עומד ועיין עליו אמר רחמנא ובניו היו יורשין אותו אלא ודאי לא מיירי בראויין ליורשו א"כ תיובתא לכל הני דאמרי לעיל דבגופין מחולקין ושדות מחולקות לא מהני לשון המתנה ללשון הירושה: לימא תהוי תיובתיה דר"ל. דאיהו נמי סבר דלא מהני אלא בכה"ג שפירשנו לעיל שאמר המתנה בין שתי הירושות ובלשון שנתתים שכוללת שגם מה שאמר בלשון ירושה הוה כלשון מתנה אבל פשיטא דאם אמר תנתן לפלוני שדה פלוני ויירש [פלוני] שדה פלוני לא ואלו הכא הא אפילו אמר הכי אמרינן דמהני בשאמר נכסי לך למי שאין ראוי ליורשו שהוא לשון מתנה שהגוף מחולק והממון מחולק ואחריך יירש פלוני כמי הכי (הוי) אמרינן דמת ראשון קנה שני אע"ג דלראשון מתנה ולשני ירושה דבאחר שאינו ראוי ליורשו לא מהניא אלא מכח המתנה שאמר לראשון: ותסברא והא פסקינן כוותיה דריש לקיש בהני תלת והך היא חדא מינייהו ואי ברייתא הוי תיובתיה לא הוה פסיק רבא כל כך בפשיטות כוותיה: אלא (ודאי) לא קשיא כאן תוך כדי דבור. ברייתא דקתני קנה מיירי דתוך כדי דבור שנתן לזה ויירש לזה ולפיכך מהני לשון המתנה של זה לזה כאילו אומר לשון המתנה גם לזה. והא דר"ל איירי דלאחר כדי דבור שנתן לזה ויירש לזה ואחר כדי דבור הוי הפסק הלכך לא מהני ופסקו הגאונים ז"ל דהא דאמרינן ירושה אין לה הפסק אפילו אמר למי שראוי ליורשו בלשון מתנה בפירוש ירושה היא ואין לה הפסק (א): אמר המחבר ונראה שהלשון מסייען קצת דאמר דאין זה לשון מתנה ולא קאמר שאינו לשון מתנה [ב] אלא כלומר מתנה היא אלא שאין לה דין מתנה דעלמא שיש לה הפסק אלא דין ירושה דעלמא דאין לה הפסק ומ"מ האומר נכסי לך מחיים ואחריך לפלוני בקנין כראוי אין אומרים ירושה אין לה הפסק וכן דעת מורי נר"ו הריטב"א ז"ל וכ"ל דמיירי אפילו אמר לראשון בלשון ירושה ממש ולא אמרינן שדבריו סותרין זה את זה כיון שפי' כל כך ע"כ והקשה הרמב"ן ז"ל א"כ היאך כמלא ידינו ורגלינו במתנת ש"מ שהיא בתנאי והלא אינה חלה לאלתר המתנה [ג] עד גמר מיתה שצריך שיקיים התנאי קודם וכל שאינה חלה לאלתר אלא לאחר זמן אינה קונה משום דחלה עליו ירושת תורה של יורש ורב [עוירא] אמר אין לה הפסק ומעשים בכל יום בש"מ שנותן לאחר זמן ובתנאי ותירץ הרמב"ן ז"ל אפשר לומר דלא דייקי בה כולי האי אלא אמרינן התורה נתנה רשות לאב להנחיל מעתה לכל מי שירצה ולהעביר מן היורש וכן בכלל זה נתנה רשות להנחיל לאחר זמן וירושה עוברת ונפסקת מהיורש ורב אחא בר עוא בנכסי לך דוקא קאמר [שהמוריש הורידו לנחלה בפירוש] דכיון דאתחיל בירושה דתורה שוב אינה נפסקת ממנו הלכך בשותק ואומר סתם אם מתו בניו יירש פלוני זכה בהם וצ"ע עכ"ל. ומיהו מגדולי המפרשים ז"ל סברי דאע"פ שלא הורידם בפירוש בנכסים כיון שמדעתו יורדין לנחלה זוכין בכל הנכסים מדין ירושה ושוב אין לה הפסק אלא דלענין מתנה בתנאי שאני דכיון שאין עכבת ירידת האח' מחמת שירצה זה שירדו בה יורשיו אלא מחמת קיום תנאו כשקיים התנאי זכה בהם למפרע משעת מיתתו דלגבי ש"מ אע"פ שלא אמר מעכשיו כיון דבתנאי בעלמא תלה ליה למילתיה מעכשיו משמע והא דרב אחא בר עוא אע"ג דאמר ואחריך ואמרינן דכל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי הא קיימא לן כרשב"ג דאמר [דף קלז.] דאם קדם הראשון ומכר מה שמכר מכר ומה שאמר אחריך מה שתשייר אחריך קאמר וכדפי' לעיל אם כן בזה שהוא יורש תלוי עכבת האחד וכבר אמרנו דבכה"ג כיון שזכה הראשון שראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום דירושה אין לה הפסק ולכך צריך לדקדק בדברי ש"מ כשנתן מתנה לאחר זמן אם היא בתנאי אם לאו דאם יש בה תנאי דבריו קיימין ואם לאו אינה מתנה דירושה אין לה הפסק ולפי דברי הרמב"ן ז"ל אפילו בתנאי נמי אם דקדק להנחיל ליורש תחלה אינה מתנה: אמר המחבר והנכון בזה מה שתירץ רבינו הגדול ז"ל שלא נאמרו דברי רב אחא בר עוא אלא כשהיורש זוכה מכח נחלת מורישו שמחזיקו בנכסים כאומר נכסי לך אבל כל שאין היורש בא *מכח ירושה תקנת החכמים ז"ל היא דתהני מתנת ש"מ ושאינה כירושה ממש אלא הוא זוכה מיד ז"ל הריטב"א ז"ל כמפורש דעת הרמב"ן ז"ל: ומה שהעלינו דבתוך כדי דיבור מהני מתנה דחד לירושה דאידך היינו כשאומר יירש פלוני שדה פלוני ותנתן לפלוני שדה פלוני בוא"ו אבל אם אמר שנתן אפילו בארס אחד ובשדה אחת [לא] מהני לכ"ע אם אמר יירש פלוני שדה פלוני תנתן לו כיון שלא אמר ותנתן שהוא"ו מוספת על ענין ראשון לא מהני לשון המתנה ללשון הירושה אלא אמרינן בהא תפוס לשון ראשון או תפוס לשון אחרון כמו שכתבנו לעיל כן פסק הרשב"א ז"ל גבי שדה אחד וארס אחד: והלכתא תוך כדי דבור כדבור דמי. ולא הוי הפסק אלא כמי שמפרש [דבריו] והולך אבל אם אמר שני דברים סותרים זה את זה יש אומרים תפוס לשון ראשון וי"א תפוס לשון אחרון ולמעלה מפורש הדין ואם אמר בפירוש חוזרני בי הכל מודים דהויא חזרה ופי' הטעם בשם הראב"ד ז"ל דכיון דגם אף לגבי קריאת שמע אינו הפסק כדאמרינן שואל מפני היראה אף בכל דבר תקנו שלא יהא הפסק נראה מדבריו דהא דאמרינן שואל מפני היראה לאו דוקא בדבר שיש בו שום פחד סכנה אלא אף מי שחייב לכבוד שמים כגון רבו ובלבד שלא יאריך אלא כדי לומר שלום עליך רבי שהוא תוך כדי דבור הנאמר בכל מקום ור"ת פירש הטעם מפני שהתלמיד פעמים שמוכר או קונה ובתוך הדברים רבו עובר וצריך לתת לו שלום ואי לא מצי למהדר ולפרש דבריו משום הפסק זה יפסיד בכך והיינו דאמרינן במסכת נזיר (דף כ:) אי הכי לא שבקת רווחא לתלמידא ויש בו תקנת השוק והשוו חכמים מדותיהם אף במקום שאין לחוש והלכתא כל תוך כדי דבור כדבור דמי לבד מעבודת כוכבים וקידושין: אמר המחבר כל תוך כדי דבור וכו' אפילו החזיק בגוה במשיכה או הגבהה דעת הריטב"א ז"ל ויש חולקין פי' שאם אמר לעבודת כוכבים אלי אתה ובתוך כדי דבור חוזר בו לאו חזרה היא וחייב והיינו דמסיים בה בפרק בתרא דנדרים (דף פז.) חוץ ממגדף והכא לא חשיב לה דבכלל עבודת כוכבים היא וכן מסיים בה חוץ ממגרש והכא לא חשיב לה דבכלל קדושין הוא דלכל מילי אתקש יציאה להויה ובקדושין אילו אמר תוך כדי דבור בפירוש חוזרני בי אפ"ה בעיא גט ורבינו שמואל ז"ל פירש דעבודת כוכבים ר"ל כמי שאם התפיס או הקדיש דבר לעבודת כוכבים ובתוך כדי דבור חוזר בו אפ"ה נאסר משום חומרא דעבודת כוכבים דכתיב שקץ תשקצנו וכן צריכה גט משום חומרא דאשת איש ואם בא אחר וקידשה קודם הגט צריכה גם מן השני גט. אלא שהראשון מן התורה והא שפירש הר"ש ז"ל בהא דעבודת כוכבים אינה כדאיתא בתוס': מתני' שהתנה על מה שכתוב בתורה. לעקור הנחלה ממי שראוי ליורשו

*) [כ"ז הוא בגמ' דף קכט: ע"ש שינוי קצת] (ג"א)

שלטי הגבורים

א שאלה להרא"ש ראובן זה מתמת מיתה שיתנו נכסיו לפלוני כך וכך והשאר יחלקו אותו לג' אחיותיו לכל א' שליש והיתה לו בת. תשובה ודאי מסורים לאחיותיו במקום בת לאו כלום היא אמנם כיון שאמר שיתנו לפלוני כך וכך מהני לשון מתנה ללשון הירושה דאחיות ועוד אין אנו צריכין לכל זה דאפי' ליכא הכא מתנה דאמר קנו האחיות דיחלקו לשון מתנה הוא ודבריו קיימים אפי' במקום בת אע"פ שלא שייר לבת כלום דלא בעי שיור במתנת שכיב מרע היכא שמת אלא דבריו קיימין וככתובים וכמסורים דמו: שאלה להרא"ש ילמדנו רבינו אם יש שום צד שאדם יכול להנחיל נכסיו לבנו הגדול ובנו הגדול לבנו הגדול עד סוף הדורות שלא יהא זכות לשאר יורשים שאני חוזרתי למצוא ולא מצאתי שלא אמרו נכסי לך ואחריך לפלוני אלא למי שהוא עכשיו בעולם ורבים אומרים שיכול אדם לעשות ע"י שיקדיש נכסיו ע"מ שאם יתן בהם בנו הגדול ובן בנו הגדול סלע בשנה ידור בהן ויאכל פירותיהם ואני אומר שהמקדים ע"מ מקדים ומשייר וא"א ליפות כחו בשיורו יותר משכיו שלו לגמרי ובתחלה לא היה לו כח ליתן בדרך זה וכל שכן כשהקדיש: תשובה שאלת ללכת בחוקי העובדי כוכבים להעביר הנחלה מכל זרעו ולהעמידה ביד בנו הגדול אסור לכל בן ברית להעלות דבר זה על לבו כדתנן הכותב נכסיו לאחרים והניח בניו אין רוח חכמים נוחה הימנו וכ"ש בדבר זה להיות נוהג שמלה לקמיהם למזכיר עונות לדורות וכל המטפל בדבר זה הוא מחזיק ידי עוברי עבירה וגם אין תקנה לדבר זה כמו שכתבת ושוב השיב בתשובה שאלה זו יראה לי שלא תועיל מתנה זו בתנאי זה דהוי כמו נכסי לך ואחריך לפלוני דקי"ל כרשב"ג שאין לשני אלא מה ששייר הראשון ואם מכר ראשון מכור ועוד אם לא נולד בן בנו בשעת המתנה אינו יכול להקנות לו כיון שלא בא לעולם ואף אם יקדים הממון בתנאי שבנו הגדול יתן כך וכך לשנה ויהנה מאותו הקדש וכן בן בנו עד לעולם אינו מועיל כי אין תנאי מועיל לזכות למי שלא בא לעולם אפי' בע"מ אלא בענין זה יכול אדם לעשות שיתן אותו הממון לבנו הגדול בתנאי זה כאשר יולד לבנו הגדול בן שיזכה לו מיד הנכסים ואם לא יזכה אותם לבנו שיולד א' תוך חדש א' שיולד בתתבטל המתנה ותחזור לאחיו הקטן ממנו וע"מ שאחיו הקטן יזכה אותם הנכסים לבנו הגדול כשיולד לו ואם לא יזכה לו בתתבטל הנחלה למי שקרוב להם לירש אחרי בניהם וכשהוא מזכה הממון לבנו הגדול שיולד לא יתנהו לו על אותו תנאי שקבלו מאביו וכן לעולם:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) וכן כתוב במרדכי ע"ש תשובת מהר"ם אלא שצריך עיון שם כי לכאורה דברי הספר שם סותרין זה את זה גם בתשובת

עין משפט

[בגמ' להכי כו'] (ג"א)

א מיי' פ"ב מהל' ע"ז ופ"ז מהלכות אישות סמג עשין מח טור אה"ע סי' מט:

ב מיי' פי"ב מהל' זכייה ופ"ו מהלכות נחלות סמג עשין צב טור ח"מ סי' רפא:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב נמי:

הגהות הרי"ו

(א) נ"ב עי' בריי"ף שבועות פ"ד אחר מתני' ד"ה כפרוכלאחת שניהם חייבין:

(ב) נ"ב נ"ע דבדברי ר"ל נמי נימא הכי דהל"ל לא קני אא"כ אמר הכי"ד: (ג) דאם לא כן ישמיענו תכ"ד כנ"ל:

(ד) נ"ב שהרי ירש פלוני שדה פלוני ותנתן לפלוני שדה פלונית כתב ר"ל דקני שנתן לשון מתנה וכ"ש בכה"ג נכסי לך ואחריך ירש פלוני מפסקין לשון ראשון והוי"ק:

אולי צ"ל אלא

אסר"י כלל כ"ד סי' ב' ובת"מ סי' רמ"ז משמע דלית ליה הך סברא דמהר"ם דאפי' אמר בפירוש לשון מתנה למי שראוי ליורשו ירושה היא וע"ש ובתבור האסר"י לקמן גבי נכסיי למאן שכתב ז"ל דכיון דהא"ל נכסי לך דהוי לשון מתנה אלא משום דראוי ליורשו מפרשינן ליה בלשון ירושה היינו דוקא ליפות כחו כו' עד אבל במה שראוי לירש אע"פ שנתן לו בלשון מתנה הוי דינו כשאר יורשין ע"כ ושמא רוצה לחלק בין מתנה בפירוש נכסי לך דהוי נמי לשון מתנה אלא שיכול לסבול גם לשון ירושה כמו שמחלק הבור המרדכי בסוף וכן מוכיח במגיד משנה פי"ב מהל' זכייה ומתנה למיי' שכתב כי הגאונים ז"ל פירשו שאע"פ שנתן למי שראוי לירשו בלשון מתנה בפירוש הוי דינו כירושה ואין לה הפסק. וזה דעת המיי' ומהר"ם ז"ל ויש מן האחרונים חולקים כשאמר לשון מתנה בפירוש שיש לה הפסק עכ"ל:

הגהות מא"י [א] נ"ב זה פריך בגמ' וכי תימא כו' כתבתי לקמן: [ב] נ"ב וכי תימא הכי נמי בראוי ליורשו ור' יוחנן בן ברוקה היא אי הכי מת שני קנה שלישי הא שלח רב אחי בריה דרב עויא לדברי רבי יוחנן בן ברוקה נכסי לך ואחריך לפלוני וראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום שאין זה לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין לה הפסק תיובתא דכולהו תיובתא: [ג] עס כצ"ל [וכ"ה בד"ס]:

ליורשו שהבת ראויה יותר מאחרים וכן בן קודם לבת בגמ' מפרש מתני' מני ומשמע דרבי יוחנן בן ברוקא לא אמר שיכול ליתן בתורת ירושה כל נכסיו לאחר אלא כשהוא ראוי ליורשו אבל לאחר (וכדפירשנו) הוה מתנה על מה שכתוב בתורה לא אמר כלום וכן אמר תלמודא לעיל [דף קכח:] האומר על תינוק בין הבנים יירש כל נכסי נאמן כרבי יוחנן בן ברוקא [ולא אמר] אפילו באחר אלא ודאי כדאמרן ומתני' כולה ר' יוחנן היא וה"ק שר' יוחנן בן ברוקא וכו': **גמ'** התורה נתנה וכו'. פי' בפשוטין דבדידהו משתעי רישא דקרא ונראין הדברים דדוקא במחלק כל נכסיו אבל לא במקצת שאם לא כן מצינו מתנה במקצת שאינה צריכה קנין כשאמר בלשון ירושה במי שראוי ליורשו ואפילו באומר לו חצי נכסי לך וזו לא שמענו בכל התלמוד אלא ודאי כדאמרן כנ"ל הריטב"א: שנוטל בראוי כבמוחזק. דהיינו בנכסים הראויין לבא לאביו אע"פ שלא החזיק אביו בהם בחייו משום דלא כתיב גבי פשוט אשר ימצא לו כמו גבי בכור דדרשינן ליה פרט לשאינו מצוי דהיינו ראוי ואם פשוט דדינו חמור שנוטל בכל ענין אמר קרא שיכול האב להעביר ממנו הנחלה. [בכור לא כ"ש] ת"ל לא יוכל לבכר. משמע מהכא דאע"ג דתנן במתני' [דף קכו:] ריבה לאחד ומיעט לאחד דבריו קיימין אפי' בתורת ירושה כדפירשנו לעיל דקי"ל כר' יוחנן בן ברוקא וכ"ש בלשון מתנה דאפילו רבנן מודו מיהו לענין חלק בכורה יש לחלק דר' יוחנן בן ברוקא מודה דבלשון ירושה אינו יכול למעט חלק הבכור מדכתיב לא יוכל לבכר אבל בלשון מתנה שהיא מחיים ועדיין אין לו לבכור חלק בה יכול לסלקו ממנה והיינו דתנן [שם] והשוה להם את הבכור דבריו קיימין: [ז] מה לי הורה מה לי הלכה מ"מ כולהו ס"ל דהלכה כר' יוחנן אם כן במאי קא מיפלגי: הלכה עדיפא. דאילו הורה אפשר שהשומע או הרואה טעה כי שמא מה שפסק הפוסק משום טעם אחר הוה: [ח] הלכה עדיפא. פי' דמשמע הלכה לדורות דאילו הורה יש לומר שהיתה הוראת שעה ומר סבר מעשה עדיף דמעשה כהלכה משמע מן הסתם עד שיאמר בפירוש הוראת שעה: מעשה רב. דהיינו הורה שראה שעשו מעשה כמוהו: לא מפי תלמוד. כמו שכתוב במקצת משניות דתנן והלכה כדבריו דשמא דברי יחיד הן עד שיפסקוהו האמוראים בגמ': לא מפי מעשה. הכתוב במתניתין ובברייתא ואחרים חולקים בו עד שיאמר בגמ' הלכה למעשה: ואם שאל ואמרו לו הלכה[ט] ילך ויעשה. כל ימיו בענין זה וא"צ לשאול בכל פעם ופעם באותו ענין עצמו ואפי' בדדמי כדאמר בערובין (דף כח:) ואסברא בדדמי להו לפי שאי אפשר לדינין המאורעין שימצאו בכתב. ובטריפות בלבד הוא שלא ידמה: עד דאמינא לכו הלכה למעשה. דכשיבא מעשה לאדם ירא לדון ומכוין את לבו יותר: לא מפי תלמוד. ומיהו באמור במתני' לא זזו משם עד דקבעו הלכה כמותו אין לך פסק גדול ממנו כדאיתא פרק קמא דפסחים [דף יג.] וכתבו המפרשים ודוקא ר' יוחנן הוא דקאמר הכי לתלמידיו כדי שילמדו ממנו ויהיו כולם יראי הוראה ועוד דשמא יתבונן בו יותר ויתחדש הדין אבל אנו אין לנו אלא מה שפסקו לנו האמוראים כדאמרי' בב"מ (דף פו.) רבינא ורב אשי סוף הוראה ועל מי נסמוך עוד אם לא נסמוך עליהם: פירכא. שהיה נראה להם כטועה בדבר משנה דקי"ל דהדר דינא והיינו דקאמר ואי לית לי טעמא הדרנא בי דאילו בטועה בשיקול הדעת הא קי"ל [סנהדרין דף ו.] דקם דינא ואפילו לא אשכח ביה טעמא לא הדר ביה למקרעיה: אחר מיתה לא תקרעוניה. שמא אם הייתי קיים אמרתי בו טעם או שמא גם אתם תמצאו בו היום או מחר איזה טעם ולאו מדינא היה אומר להם כן אלא משום כבודו שזהו כבודו שהתלמיד חייב לרב שלא יסתור את דבריו וכיון שכן לא תגמרו מינה במעשה אחר אפילו כאותו ממש: דאין לדיין לדון אלא מה שעיניו רואות. וכדילפינן בסנהדרין (דף ו:) מקרא דכתיב ועמכם בדבר המשפט: בריא שהנחיל נכסיו ריבה לאחד ומיעט לאחד יהיו דבריו קיימין לר' יוחנן בן ברוקא כדין ש"מ דאילו לרבנן

נר מצוה — תורה אור

ר' יוחנן בן ברוקא אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין ועל מי שאין ראוי ליורשו אין דבריו קיימין: **גמ'** תניא אמר ר' ישמעאל [א] לא נחלקו אבא וחכמים על אחר במקום בת ובת במקום בן שלא אמר כלום על מה נחלקו על בן בין הבנים ובת בין הבנות שאבא אומר יירש וחכ"א לא יירש אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוחנן בן ברוקא וכן אמר *רבה הלכה כרבי יוחנן בן ברוקא אמר רבה מאי טעמיה דרבי יוחנן בן ברוקא אמר קרא °והיה ביום הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה (א) [א] ודוקא היכא דליכא בכור אבל היכא דאיכא בכור אי אמר בלשון ירושה לא אמר כלום כדתנן ריבה לאחד ומיעט לאחד והשוה להן את הבכור דבריו קיימין ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום א (ב) ועוד תניא אבא חנן אומר משום ר"א *מה ת"ל °לא יוכל לבכר לפי שנאמר והיה ביום הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה שיכול והלא דין הוא ומה פשוט שיפה כחו שנוטל בראוי כבמוחזק התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה בכור שהורע כחו שאינו נוטל בראוי כבמוחזק לא כ"ש תלמוד לומר לא יוכל לבכר אמר רב זריקא אמר רבי אמי אמר רבי חנינא [ב] הלכה כר' יוחנן בן ברוקא °א"ל ר' אבא הורה איתמר במאי קא מיפלגי מר סבר ב הלכה עדיפא ומר סבר מעשה רב ת"ר אין לומדים הלכה לא מפי תלמוד ולא מפי מעשה עד שיאמרו לו הלכה למעשה שאל ואמרו לו הלכה למעשה ילך ויעשה מעשה ובלבד שלא ידמה מאי ובלבד שלא ידמה [ג] א"ר אשי ובלבד שלא ידמה בטרפות דתניא אין אומרין בטרפות זו דומה לזו (א) שהרי חותכה מכאן וחיתה וחותכה מכאן ומתה א"ל רבי אסי לר' יוחנן כי אמר לן מר הלכה (ב) ניעביד מעשה א"ל *עד דאמינא לכו הלכה למעשה אמר להו רבא לרב פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע כי אתי פיסקא (ג) דידי לקמייכו וחזיתו ביה פירכא לא תיקרעוניה עד דאתיתו לגבאי דאי אית לי טעמא אמינא לכו ואי לא הדרנא בי לאחר מיתה לא מיקרע תיקרעוניה ולא מיגמר תגמרון מיניה לא מיקרע תיקרעוניה דאי הואי דילמא הוה אמינא לכו טעמא *ומיגמר לא תגמרון מיניה דאין לדיין אלא מה שעיניו רואות בעי רבא *בבריא היאך כי קאמר ר' יוחנן בן ברוקא בשכיב מרע [ד] אבל בבריא לא או דילמא ל"ש ולא איפשיטא הילכך לא עבדינן בה עובדא בבריא:

אמר

רש"י

כוכבים וחוזר בו תוך כדי דבור נאסר משום חומרא דעבודת כוכבים וכן אם קידש אשה וחוזר בו צריכה גט: **מתני'** על מי שראוי. כגון על בן בין הבנים שראוי לירש במקצת ואמר יירש הכל דבריו קיימים: **גמ'** הלכה כרבי יוחנן בן ברוקא. הילכך [ל"ש אם] אמר בני פלוני יירש כל נכסי לא שנא אם אמר יירש חצי נכסי דבריו קיימין ול"ש כתב ול"ש אמר והא דאמרינן הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופוס וה"ה לבנו ה"מ בלשון מתנה דאיכא למימר לכבודו נתכוין ותנתן לו להיות אפוטרופוס קאמר אבל בלשון ירושה לא שייך למימר הכי אלא מקנה לו בקנין גמור וקני ודוקא בבן בין הבנים ולא באחר או בבת בין הבנים שאין ראוי לירש כלל: לא אמר כלום. להנחיל חלק הבכור לאחר כדילפינן מלא יוכל לבכר: שיכול. אי לאו קרא הוה ילפינן מק"ו דיכול להפקיע גם חלק בכורה: הורה איתמר. הורה רבי כר' יוחנן ב"ב: הלכה עדיפא. שפוסק בפירוש שמשמע ממנו שפסק לעשות אבל הורה ראה שהורה ושמא טעה הרואה בגוף המעשה איך היה: מעשה רב. בעושה מעשה כדבריו יש לסמוך עליו יותר: אין למידין. מעשה לעשות כן: לא מפי תלמוד. שכתוב במשנה הלכה כפלוני אא"כ נאמר בגמ' בפירוש שהתנאים לא דקדקו כל כך: עד שיאמרו הלכה למעשה. כלומר לך עשה כן א"כ ששאל על מעשה שבא לידו ואמרו לו הלכה כפלוני יעשה כן כל ימיו: שלא ידמה. לדון דבר מתוך דבר: בטריפות. ללמוד טריפות הכבד מטריפות הריאה שאין חיות האיברים דומה זה לזה כדאמרן וחילופא בכבדא: שהרי חותכה מכאן. מעט למעלה מן הארכובה במקום צומת הגידין ומתה ולמעלה מצומת הגידין חותכה וחיה ומק"ו היה לו להיות טריפה: עד דאמינא לכו הלכה למעשה. על מעשה שבא לידכם [ה]דבשעת מעשה ירא לדון ומכוין לבו יותר: דאי הואי אנא כו'. [ו] דאולי [גם אתם] היום או למחר תמצאו תירוץ לקושיא: ומיגמר לא תגמרון. לדון כן דאין לדיין בדין התלוי בסברא אלא מה שלבו דמה וכ"ש בדין התלוי במראית העין: בבריא היאך. וכי בבריא נמי אמר רבי יוחנן ב"ב שמנחיל לבניו

שלטי הגבורים

א היכא שיש לו בכור וריבה לא' בלשון ירושה או שהשוה להם הבכור כתב ה"ר יוסף הלוי כשם שדבריו בטלים אצל הבכור כך הם בטלים אצל הפשוטים אלא חולקין הכל בשוה כאילו לא אמר כלום שהרי אותן שריבה להם צריכין למלאות לבכור פי שנים מאותו שרבוי שריבה להם נמצא שבטלה הצואה שהרי נפחת להם ממה שצוה וכיון שבטלה מכללו חוזר הירושה לעיקר הדין שיטול הבכור פי שנים והשאר יחלקו בשוה ע"כ וי"א שחלוקת הפשוטים קיימת ומקבלים מכולם כפי החשבון ומשלימים לבכור לפי שהבכור עם האחים בזה כדין בע"ח שנוטל מהם כפי חשבון מה שנותן להם אביהם וכן דעת הרא"ש:

ב פי' כי היכי דאיכא חילוק בין הורה ובין הלכה ה"נ מוכח פ"ק דכתובות דיש חילוק בין כשמצינו בתלמוד נהגו לעשות כן בין מותר לעשות כן לפי פי' התוס' דחילוק הוא זה דנהגו משמע דממילא נהגו אורויי לא מורינן כההיא דתענית ומותר משמע דלכתחלה מותר לעשות כן אפס מצינו בערבי פסחים חד נהגו דר"ל לכתחלה גבי קדוש והבדלה דיו"ט שחל להיות אחר השבת דף קג דאמר התם נהגו העם כב"ה לומר בשמים ואח"כ מאור והסיא דנהגו הוי לכתחלה והכי כתבו שם התוס' להדיא וז"ל והאי נהגו לא הוי כהאי דפ' בתרא אלמא דאיכא נמי נהגו שר"ל לכתחלה ולפירש"י דפי' נהגו משמע רובם נהגו ומותר משמע אם ימלך איש יחידי בב"ד יתירו לו נראה דס"ל דנהגו הוא דבר שבפרסום סותר הדבר לגמרי או שרוב העם נהגו כך ממילא או שב"ד התירו הדבר לגמרי אבל מותר משמע שהדבר לא הותר כלל אלא שאם יבא איש לימלך בב"ד יתירו לו דלשון מותר אינו ר"ל דלכתחלה יעשה כך אלא לשון מותר ר"ל שאם יארע שיצטרך שום אדם לדבר ההוא יבא לב"ד ויתירו לו אבל לכתחלה לא יעשה כך וה"מ דהיכא דאשכחן מותר אינו ר"ל שלכתחלה יעשו כ"ע וינהגו היתר בדבר ההוא וצ"ע בדוכתי אחריני דאיכא מותר היכי נפרש אותו דאולי אין זה כלל בכולי תלמודא וכן פשוט שם פ"ק דכתובות דף ג' מההיא דאמר ולדרוש להו דאונס שרי ומשני משום פרוצות דאע"פ שהדבר הוא היתר גמור היכא דאיכא למיחש לפרצת גדר אין לפרסם ההיתר ההוא והיכא דהשעה צריכה לכך לפרסם ההיתר יותר טוב למצוא דרך אחרת באיזה אופן ממה שנפרסם ההיתר דאיכא למיחש שבפרסומו יבא לידי תקלה ופרצת גדר וכן היכא דאיכא למיחש לפריצות גדר לגמרי אם ימחו בידם דבר פלוני מניחין את העם להקל במלתא דרבנן ואין מוחין בידם כדמשמע מסבתוס' והיכא דאיכא למיחש לאיזו תקלה כ"מ כהשוה דאמר התם זמנין דלא אניס וסברא דאניס ומעגנא ויתבא שמיקל לא הפסיד וא"ל היכא דאיכא למיחש נסכנה אע"פ שאין הסכנה כל כך ברורה דהמיקל לא הפסיד כדאמר התם דמשום חשש נגועות דמסכן נפשייהו לקטלא שרינן לכנוס באיזה יום שירצה לולי דבעת גזירה הוא וכן במקום דאיכא איזה אונס המיקל לא הפסיד דחזינן התם דמשום אונס דאמרי שר צבא בא לעיר ויתטוף צרכי סעודה ומשום אונס דאומד' נמי שרינן לעבור מתקנתם דרבנן דקאמר תלמודא מאי אונס דאמרי שר צבא בא לעיר משמע דאפי' אין האונס ודאי דאפשר נמי דלא אתי שר צבא בא לעיר דאכתי ליכא אלא קול בעלמא דאמרי שר צבא בא לעיר אפ"ה המיקל לא הפסיד ולא תימא אונס נפשות אלא אפי' אונס ממון נמי המקל לא הפסיד דהא הכא ליכא אלא אונס ממון שאם שר צבא יבא אם יבא יחטוף צרכי סעודה ואפ"ה שרינן ליה לעבור על התקנה וה"ה אונס דמצוה ומיהו נראה דדוקא במידי דרבנן הוא דמחמת חשש סכנה ותקלה ואונס המקל לא הפסיד אבל במידי דאורייתא אפשר דמחמת תקלה לא מקלינן דהא התם גבי תקלת נגועות דמעגנן ויתבן מקשה תלמודא ומי איכא מידי דמדאורייתא לא

עין משפט

ס"א ג"נ

א מיי' פי"ו מהל' זכיה ומתנה סמג עשין פב טור ח"מ סי' רנג רפא:

בגמ' איתא בשני מקומות רבא וכו' ביבמות דף לו: ד"ה ולא"ל גרסי' ג"כ רבא ע"ש (ג"ח)

הגהות הב"ח

(א) ג"כ ולא פלוגתא: (ב) ג"כ דכי: (ג) ג"כ דוקא:

הגהות חו"י

(א) נ"ב ומיירי בכגון של בני נחלה דידיה: (ב) נ"ב ג"ל דהרי"ף מפרש לה סוגיה ג"כ דעל משנה שמחלק נכסיו בשים בכור ומשום מעוט חלק בכור שעו בו והוא דוחק כב ועוד דקשה א"כ מה מקשה מבריתא דנכסי בכור וכו' ודו"ק ועיין בטור ובש"ע סי' רפ"א:

לא תעבידו עד דאמינא לכו כו' כ"ה בגמ' (ג"ח)

הגהות מא"י

[א] תניא ר"א בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר: [ב] ול"ס סכ"ת: [ג] נ"ב אמר רבי: [ג] נ"ב לא הוורה דמוי מדמינן לם: [ד] נ"ב דבר הוראתי הוא: [ה] נ"ב שתשאלו לי: [ו] אולי כצ"ל: [ז] נ"ב במאי קמפלגי: [ח] נ"ב א"נ: [ט] נ"ב למעשה:

מלחמת ה'

ועוד בעי רבא בבריא היאך כתב הרי"ף ז"ל לא איפשיטא ולא עבדינן בה עובדא בבריא כו': אמר הכותב עד מתי הוא מגבב ומביא עלינו מחלוקתם של ראשונים כאלו לא הרגיש בו אדם אלא הוא וזו מחלוקת ישנה היא שר' הגאל ז"ל אמר דאפשיטא מדר' נתן ורבינו האי גאון ז"ל אמר דלא אפשיטא ולית לן למעבד בה עובדא והסכים בה רבינו יצחק אלפסי ז"ל ובאמת תמהני עליהם עד שנתיישבנו בדבר ולאינו שיש לגרוס הא דא"ר נתן שניהם משנתכם כר' יוחנן בן ברוקא כמתמיה דרך שאלה ועל כרחינו כך הוא שהרי הוצרכנו בגמ' לדקדק מאן שמעת לי דאית ליה כך סברא דר' יוחנן בן ברוקא וש"מ אפי' בבריא נמי אמר

המאור הגדול

בעי רבא בבריא היאך כתב הרי"ף ז"ל לא איפשיטא ולא עבדינן בהא עובדא בבריא ואנן בהדיא חזינן בגמ' ש"מ אמרי' אפי' בבריא ש"מ והויי' וקושיא דרב פפא ואביי ליתנהו למידחיה מאי דאיפשוט דמ"מ ר' נתן תנא הוא וקאמר שניהם משנתכם כר' יוחנן בן ברוקא ואי לאו דשמיע ליה דאמר רבי' יוחנן בן ברוקא אפי' בבריא לא הוי אמר הכי ולא מדחיא מימרא דתנא בהווי וקושיי ודחיאתא בדרך דלמא לאו הכי הוא אלא הכי הוא ואע"ג דהוו בה בגמ' עליה דר' נתן על מה שאמר שניהם משנתכם כר' יוחנן בן ברוקא דלמא תנאי ב"ד שאני אי נמי משום דהוה ליה לזה במתנה ולזה בירושה וכה"ג אפי'

השגות הראב"ד

[א] **כתב** הרב אלפס ז"ל ודוקא היכא דליכא בכור וכו' עד לא אמר כלום כדתנן ריבה לאחד כו': כתב הראב"ד ז"ל זו אינה ראיה כלל דהאי מתני' רבנן קתני לה דהא קתני בגווה ריבה לא' ומיעט לא' דמשמע אפי' חלק פשוט אינו יכול למעט בלשון ירושה. ועל כרחך הא מני רבנן היא אלא מברייתא ומקושיא דאביי איכא למשמע להא מלתא:

לרבנן ליכא למבעי דאפילו בש"מ אין לו רשות אלא בלשון מתנה ואילו בלשון מתנה ליכא למיבעיא בבריא היאך דאי במקנה באמירה אין דבריו כלום שלא תקנו אלא בש"מ כדי שלא תטרף דעתו עליו ואם כשהוא נותן מתייס בקנין ושטר כראוי פשיטא דמהני אבל לרבי יוחנן ב"ב שיש גזירת הכתוב שיכול להנחיל לכל מי שירצה בלשון ירושה קא מיבעיא לן אי דריש קרא אפילו בבריא שיחלק נכסיו בלשון ירושה כמו שירצה ויהיו דבריו קיימין כל זמן שלא חזר בו וכן נראה מכולה סוגיא [א] דסלקין וטרינן בלשון יירתון וכדר' יוחנן בן ברוקא דאמר ר'

רש"י

נר מצוה

דף קלא: *אמר רב יהודה אמר שמואל הכותב א כל נכסיו (א) לבנו לא עשאו אלא אפוטרופוס תוספתא לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופוס פשיטא בנו גדול לא עשאו אלא אפוטרופוס בנו קטן מאי אמר רב חנילאי בר אידי משמיה דשמואל °אפילו קטן המוטל בעריסה. ומפרשי רבנן דוקא

נכסיו כל מה שירצה או דוקא בשכיב מרע : הכותב כל נכסיו. כלומר הנותן במתנה ובש"מ איירי ולקמן בעי היאך בבריא : לא עשאה אלא אפוטרופוס. דכיון דלא שייר לבניו מידי איכא למימר לכבודה כוון שתהא אפוטרופוס ולקמן פרק מי שמת [אמר דהוי] הילכתא בלא טעמא ודוקא כל נכסיו שלא שייר מידי לא במקרקעי ולא במטלטלי אבל איכא שיור קנתה ודוקא אשתו אבל כתב שכיב מרע כל נכסיו לאחר דבריו קיימין : פשיטא. כתב נכסיו לבנו (א) הגדול לכבודו נתכוין שיחלקו לו אחיו כבוד כי הוא הגדול : אפילו קטן המוטל בעריסה. לא קני

יוחנן בן ברוקא שיכול לתת כל נכסיו בלשון ירושה באומר פלוני בני יירש כל נכסי אבל לא בכותב כדלקמן אי נמי יכול לרבות לזה ולמעט לזה אפילו בלשון ירושה ואפילו בכותב וכגון דלא יהיב כל נכסיו וכדאמרי' בפרק מי שמת [דף קנ:] חמשה עד שיכתבו כל נכסיהם א"כ בלשון ירושה מבורר ואפילו כל נכסיו דמסתבר טעמיה כיון דבלשון ירושה ממש נתן לו כל נכסיו וכדלקמן ומשמע ליה אפילו בכותב : כי אמר ר' יוחנן. בכל זה דבריו קיימין אמרינן דוקא בש"מ משום דקרא הכי משמע ביום הנחילו דהיינו סמוך למיתתו אבל בבריא לא או דילמא אף בבריא דשמא התורה נתנה לו רשות אף בבריאותו והני מילי בשלא חזר בו ובלשון ירושה דוקא אבל בלשון מתנה לא דאין מתנה לאחר מיתה אלא בשכיב מרע דוקא אי מדאורייתא אי מדרבנן כדי שלא תטרף דעתו עליו והכא נמי הכי קאמר יירש פלוני בני כל נכסי אחר מיתתו הלכך דוקא בלשון ירושה הוא דבעי אי מהני אי לא היכא שלא חזר בו אבל אם חזר בו פשיטא כשם שיכול לחזור בשכיב מרע יכול לחזור בבריא וכתב ה"ר יצחק אלפסי ז"ל דהאיך בעיא לא איפשיטא הילכך לא עבדינן עובדא בבריא וכן כתב רבינו האי דלא איפשיטא והר"ש ז"ל כתב כן בפירוש הלכך בבריא עבדינן כרבנן שאין יכול להעביר נחלה מזה לזה בלשון ירושה ואפילו תפס מפקינן מיניה דלאו דידיה שקל דכיון דדבריו בטלים נמצא שהיורשים אחרים מוחזקים בנכסיהם : לא עשאה אלא אפוטרופא. דלכבודה נתכוין כדי שיהיו כפופין לה והאיך מילתא מתלתא מילי שהם הלכתא בלא טעמא כדאיתא (בכתובות*) וגיטין (דף יד.) שדברי נבואה הן שאלו סותרים המתנה מדעתנו והא דמשמע מהכא דבכל ענין עשאה אפוטרופא אפילו יכתבו לה לאחר מיתתו ואף על פי דאין שטר לאחר מיתה ופירש ה"ר יונה ז"ל דהכא מיירי כגון שאמר תנו כל נכסי לאשתי ואחר כך שאלו ממנו אם יכתבו לה את השטר והודה שיכתבו לה דודאי ליפות כחה נתכוין אי נמי שפירש ואמר תנו לה כל נכסי וכתבו לה שטר לזכרון בעלמא אי נמי תנו לה כל נכסי ואף כתובו דמשמע דלא אמר כתובו אלא ליפות את כחה אי נמי אפילו לא אמר אלא תנו לה כל נכסי וכתבו לה שטר דדוקא בכתבו ותנו הוא דבעינן שייפה כחו כההיא דתניא [דף קלה:] הבריא שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני [ב] ותנו לו את השטר ומת אין כותבין ונותנין אלא אם כן מיפה את כחו כגון דאמר אף כתובו משום דחיישינן דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה אבל בשכיב מרע שמתנתו קונה בלא שטר וגם לא אמר כתבו ותנו [אלא תנו וכתבו] אימא לא הזכיר את השטר אלא לזכרון דברים בעלמא ומיהו צריך עיון דשמעתין לקמן [דף קנו.] לא קרי יפוי כח אלא בשאמר אף כתבו וכן כתב לקמן הר"ש ז"ל גבי הא דאמרינן כתבו ותנו דלאו דוקא אלא הוא הדין אם אמר תנו וכתבו לא חשיב יפוי כח עד שיאמר אף כתבו. ושכיב מרע שאמר תנו מנה לפלוני ולאחר כדי דבור אמר כתבו ותנו לו את השטר מסתמא לא לחזור בו ממתנה ראשונה נתכוין אלא ליפות כחו שיהא לו לראיה הלכך העדים כותבים מה שלוה בפניהם ואין כותבין ואמר לנו כתבו ותנו לפי שנמלאו מבטלין בכך את המתנה וכתב הוא ז"ל וז"ל נראה בעיני שאם אמר כתבו ותנו כל נכסי לאשתי ואינו מיפה את כחה אפילו אפוטרופא לא עשאה שהרי זה כדרך הקנאה בה לעשותה אפוטרופא ושמא לא גמר להקנותה אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ומסתברא דאע"ג שהאריך לשון השטר בדרך שופרא דשטרא וכתב מעכשיו ולאחר מיתה תלך ותחזיק ותזכה במתנה זו אפילו הכי לא עשאה אלא אפוטרופא שהרי זה מתכוין לעשותה אפוטרופא בלשון מתנה ליפות את כחה דליפוק לה קלא שהנכסים שלה ולישתמעון מילה הלכך מהאי טעמא נמי הוא כותב שטר זה בכל שופרא דשטרא וכדרך שטר מעליא. אמר המחבר וכל היכא שלא עשאה לאשתו אלא אפטרופא הדבר פשוט שלא מחלה כתובתה ולא אמרו [ברי"ף סוף סי' תתנד] דאמרה שתיקה [ג] יומא במאי יקרא אלא בנותן לה מתנה גמורה וכן מוכיח לקמן בשמעתין ולזה הדעת נוטה וכן פירשו בתוספות וכן כתבו משמו של רבינו האי גאון ז"ל ואין לחוש לדברי החולקים על זה וכן נראה דעת מורי [הרא"ה] עכ"ל הריטב"א ז"ל עד כאן. מיהו אם פירש בשטר שהוא מקנה לה הקנאה גמורה ולא בתורת אפוטרופסות אי נמי שפירש בשטר שתהא רשאה למכור ולתת במתנה לאחרים ודאי קנתה ולפי שלא היו רגילים לכתוב לשונות הללו בטופסי דשטרי לפיכך תקנו חכמים בסתם כותב שלא עשאה אלא אפטרופא עכ"ל : פשיטא בנו גדול לא עשאו אלא אפטרופא. כדי שיהיו אחיו כפופין לו ולא אמרינן מתנה הוא דיהיב ליה ושיעביר הנחלה משאר בניו ואע"ג דתנן לעיל [דף קל. ע"ש] האומר יירשני בני נאמן דקי"ל כר' יוחנן בן ברוקא בבן בין הבנים וכ"ש במתנה דהא רבנן דפליגי בירושה מודו במתנה הילכו ר"ח ז"ל ורבינו האי גאון ז"ל והרב אלפסי ז"ל דמתני' באומר והכא בכותב כלומר דכיון דהלכה בלא טעמא היא נקטינן מילתא כדאיתא. עוד פר"ח ז"ל דכיון דכותב אית ליה קלא משום סטרא ואפוטרופוס ניחא ליה דליפוק עליה קלא כי היכי דלישתמעון מיליה היינו טעמא דאמרינן ודאי דבכותב לאפוטרופסות נתכוין והא דאמרינן לקמן הכותב כל נכסיו לאחרים אם ראוי ליורשו נוטלן משום ירושה משמע דאפילו בכותב כל נכסיו לאחר אם הוא ראוי ליורשו אע"פ שיש גם כן אחרים הראויים ליורשו זה נוטלן משמע דבכותב נמי קנה תירץ הרב אלפסי ז"ל דהתם באח בין האחים או בת בין הבנות דלא אמרו שלא עשאו אלא אפטרופא אלא בבן בין הבנים וכן באשה דקפיד טפי ביקרייהו אבל בכולהו אידך אע"פ שראויים ליורשו קנו כיון דלית לן למימר בהו טעמא דקפיד ביקרייהו אי נמי מצינן למימר כיון דמתני' כולה ר' יוחנן היא כדאוקימנא לעיל ומיירי בלשון ירושה א"כ דוקא כשנתן בל' ירושה או שלא פירש לשון מתנה מפורש אלא אמר כל נכסי לבני לפלוני לבדו דכיון שאמר על מי שראוי ליורשו לשון ירושה משמע ואז הוא דקנה כולן אבל בלשון מתנה מפורש לא חזינן לרבי יוחנן בן ברוקא דאיירי בה וגם רבנן דפליגי בירושה ומודו במתנה לא חזינן דאיירי בכל הנכסים אלא בריבה לאחד ומיעט לאחד הילכך היכא דאמר כל נכסיו אין לנו לומר שיהיו דבריו קיימין והיא מתנה אלא דוקא בלשון ירושה (ועוד) דלא משתמע ביה לשון אפטרופסות דיורש לא מקרי אפטרופסות אלא יורש גמור אבל בלשון מתנה מפורש אפטרופסות [ד] מתנה מועטת מיקרי וכן בכותב דוקא הוא דאמרי לא עשאו אלא אפוטרופא ובלשון מתנה וכדמשמע ובכל נכסיו דוקא אבל אם שייר בין קרקע בין מטלטלין קנתה היא או בנו קנין גמור כדאמרינן בפ' מי שמת [דף קנ:] חמשה עד שיכתבו כל נכסיהן וכו' ואמרינן נמי התם הלכתא מטלטלין הוי שיור ומיהו אם כתב כל נכסיו אפי' כתב קנין בשטר לא אמרינן דקנייה גמורה היא דהכותב כל נכסיו סתמא קאמרינן ל"ש בקנין ול"ש בלא קנין דהא קאמרינן שהוא מיפה כחה בדרך הקנאה דלישתמעון מיליה הלכך מהאי טעמא נמי ה"ה בקנין : אפילו קטן המוטל בעריסה. אע"ג דהשתא לאו בר הכי הוא אימא לכשיגדל דבעי דלישתמעון מיליה ויהיו כפופין לו כיון דאפשר דעביד להכי ולא נימא לעולם שרוצה להעביר הנחלה

המאור הגדול

רבנן מודו סוף סוף הא אסיקנא דבתרי בי דינא אתקין ובי דינא בתרא תקין כבי דינא קמא קמא לי' דר' נתן ומתרין מימריה ואפשים בעיא דרבא ממימריה : ודאמרי' הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפטרופיא וכן הכותב כל נכסיו לבנו נ"ל ביורשים קטנים או שהם במדינת הים שצריכין לאפטרופיא דהיא היא חדא מתלת מילי דשוינהו רבנן כהלכתא בלא טעמא ולית לן לארווחי בה ודאמרי' אפי' קטן המוטל בעריסה כה"ג נמי הוא כמו קטן בין הקטנים אבל אם היורשים גדולים ומצויין להחזיק בנכסיהם למה להו אפטרופסות ובזו נ"ל שהוא מתנה גמורה לפי שאין כאן דרך לאפטרופיא ובדין הוא דמצינן לאוקומא להוא ברייתא דהכותב פירות נכסיו לאשתו כה"ג אלא לרווחא דמלתא הוא דאוקימנא כמאי דאיתמר בהדיא בגמ' לרב עוירא כדאית ליה ולרבינא כדאית ליה שלא לדחוק ולחלוק בין יורשים גדולים לקטנים :

מלחמת ה'

וא"ת שר' נתן בודאי אמרה דר' יוחנן בן ברוקא היא למה הוצרכו לכך הא פשיטא דר' יוחנן בן ברוקא היא כדאסהיד עלי' ר' נתן והוה ליה למימר ש"מ ר' יוחנן בן ברוקא בבריא נמי אמר ש"מ ותו לא אלא ש"מ שאין לדקדק מדברי ר' נתן כלום שאין לשון סברא אלא לשון שאלה וה"ק שניהם משנתכם לדברי ר' יוחנן בן ברוקא ואתם סבורים שבבריא נמי אמר ובין בלשון שאלה או בסברא אין עיקר דבריו של ר' נתן אלא מפני שהיה שואל או סבור דמתני' בלשון ירושה ולא אתיא כרבנן ועל כרחו היה צריך להעמידה כר' יוחנן בן ברוקא ולומר דאיהו בבריא נמי אמרה כדאמרי' בעלמא אלא מתני' אמאן תרמייה ור' נתן מטעא קא טעי הוא סבר מתני' ר' יוחנן בן ברוקא היא וכיון שכן על כרחנו אפי' בבריא אמר ודלמא לא היא אלא מתני' רבנן אבל בלשון ירושה בבריא אין לנו ועיקר פשטא וממאי דא"ר ירתון תנן ור' יוחנן בן ברוקא לא אמרה אלא בבריא מתני' מני והשתא איבטיל ההוא דיוקא דדלמא אפי' רבנן מודו משום דלשון מתנה הוא וכי סדר ביה רבי ואמר ילדות היתה בי כשאמרתי יסבון תנן שלא שנינו אלא ירתון לא פשט ליה כלום וכיון שכן איכא למימר מתני' דברי הכל דבבריא לא אמר ומדאמר ליה רב חנינא לאביי לאו פשטא היא דהא איכא למימר הכי ובדלך דלמא אתינן ליה לתרוצי מימריה דר' נתן שלדברי אביי טעה וא"ל רב חנינא שלא טעה אלא כך היתה שאלה כתרי בי דיני אתקון ור' יוחנן בן ברוקא היא או דלמא כחד בי דינא אתקין ורבנן דייקו נמי דאמר אביי לאו מלתא היא דאמרי משום דאסקא בשאלתות של ר' נתן ואי רבי ור' נתן אמרוה לא הוה אביי קרי לה מסברא דנפשיה ולא הוה דחי לה בלאו מלתא היא דאמרי אלא הוה ליה למימר אי קשיא לי הא קשיא לי אלא ש"מ כדפרישית ועוד אני דן שכך פירושה של שמועה כדעת רבותינו ז"ל דאקשי ליה רב פפא לאביי מנה לה כר' נתן דמתני' ר' יוחנן בן ברוקא היא דלמא תנאי ב"ד שאני ואמר ליה משום דקא מפיק לה בלשון ירתון כלומר בודאי שר' יוהנן בן ברוקא לא אמרה אלא לדבר שישנו בעולם אבל להכי קס"ד דר' נתן דר' יוחנן בן ברוקא היא משום דקא מפיק לה בלשון ירתון דאי אמרת בעלמא האי לישנא בעלמא מהני בשום מקום תקינו רבנן הכא כעין דאורייתא אע"פ שהוא דבר שלא בא לעולם והוא בריא אלא אי אמרת רבנן כיון דלשון ירתון לא מהני בשום מקום שאין במקום הזה אלא ירושת תורה היאך תקינו רבנן שיהנה כאן בלשון הבאי שאינו כלום ואין לו עיקר במקום בעולם אלא ודאי ר' יוחנן בן ברוקא היא ומעתה אין אנו יודעין אם אמרה בבריא ותנאי ב"ד לדבר שלא בא לעולם בלבד או שמא לא אמרה בבריא והכא משום תנאי ב"ד כי היכי דמהני לדבר שלא בא לעולם ושנו ירתון כדי שיהא במשמע שלא תטרוף מן המשועבדין ולישנא דגמ' דקאמר דקא מפיק לה בלשון ירתון דיקא כדפרישית ומה שאמרו מדמסקי בגמ' ש"מ בבריא נמי אמרי' ש"מ מנאתי במקצת נוסחאות דלא מסקי בסוף ש"מ ולפיכך דבר ברור הוא דלא מיפשטא להו בגמ' בעיא מדר' ולשאר נוסחאות נמי דמסקי ש"מ מקמי דתיקום ליה האי מסקנא איתמר ולא סמכינן עליה דאפי' בדהויא בעלמא אשכחן בפ' הספינה דאסיקנא בש"מ כדאמרי' ומתני' היינו טעמא משום דרע יאמר הקונה ש"מ ולא קי"ל הכי ובפ' לולב וערבה ברים שמעתא אמרי' אינהו דידעי בקביעא דירחא לידהו ומהדרינן אין ה"נ דתני חדא וכו' אלא לאו ש"מ כאן בזמן שבהמ"ק קיים כאן בזמן שאין בהמ"ק קיים דאסיקנא ש"מ ובמסקנא אחריתי דבתר קמייתא אמרי' כיון דאנן לא דחינן אינהו נמי לא דחו ובפ' נגמר הדין אחר' ואיתמר בה דיקא נמי דקתני וש"מ ורב אשי אסקא בסמוך לה בענין אחר ורבות הבאות בתלמוד מסקנא אחר מסקנא אחרת זה כ"ל לקיים דברי עמודי עולם רבינו האי גאון ז"ל ורבינו יצחק אלפסי ז"ל ויש ללשון ראשון משתי הלשונות שכתבנו ידים מוכיחות בירושלמי בפ' נערה שנתפתתה ודבר נאה ומתקבל הוא :

שלטי הגבורים

א ליטוי גט ומשום לנועות ומשום פרוצות צריך אשת איש לעלמא ומשני אין כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש וכו' דמשמע משום דקדושיו הוי על דעת רבנן גם הגט הוי על דעת רבנן ויכולין להקל כרצונם הא אם הוו קדושיו אדעתא דאורייתא. לא הוי כח ביד חכמים להתיר אותה בגט זה משום חשש תקלה ואפי' משום תקלה ברורה נראה דאין להקל בדבר שהוא מדאורייתא ומשום חשש סכנה נמי נראה דאין להקל בד"ת עד שיהיו רגילין לדבר וברור מלתא דסכנה איכא בדבר דאז אין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש ומשום אונס נמי נראה דאין להקל בד"ת ואפי' ברור האונס כל עוד שהאונס אינו סכנת נפשות כך נ"ל ובפרט כשהקולא הוא בקום ועשה: א הא דאמרי' הכותב כל נכסיו לבנו לא עשאו אלא אפוטרופוס לדעת רבינו דוקא לכותב [לבן] בין הבנים אבל אם כותב כל נכסיו לבתו בין יש לו בנים בין שאין לו בנים אלא בנות הוי מתנה וכן אם כתב לאח בין האחים או לא' משאר היורשים קנה אבל לדעת הרא"ש בת *)בין הבנים לא קנתה וכ"כ הרמ"ה וכתב עוד בן בין הבנות היכא דחזיין למשקל מזוני וכתב כל נכסיו לבנו אע"ג דמשמעתין לא משמע אי קנה אי לא קנה מסתברא אע"ג דקנו לא מפקינן לבנות מזוניה דידהו וכתב ה"ר יונה איכא מ"ד לא דאמרי' בכותב כל נכסיו לבנו שלא עשאו אלא אפוטרופוס דוקא שלא כתב לו בקנין אבל אי כתב לו בקנין קנה כיון שיפה כחו בקנין דכותב דוקא קאמר ונראה דאיירי במייפה כחו דאמר תנו כל נכסי לפלוני ואף כתבו ואפ"ה לא קנה ואם אמר כתבו ותנו לו כל נכסי ואינו מיפה את כחו אפי' אפוטרופוס לא עשאו שהרי זה בא לעשותו אפוטרופוס כדרך הקנאה ומיישי' שמא לא גמר לעשותו אפוטרופוס אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ואפי' האריך בלשון כדרך שופרא דשטרי ילך יזכה יחזיק במתנה אפי' הכי לא עשאו אלא אפוטרופוס דכל יפוי כח שכתב לא הוי אלא כדי דלשתמעון מליה טפי ומיהו אם פירש בשטר שמקנה לו הקנאה גמורה ולא בתורת אפוטרופוס או שפירש בשטר ויהא רשאי למכור ולתת לאחרים קנה ע"כ :

*) בין בין הבנים בין בין הבנות כ"ה בטור ח"מ סי' רמ"ו

עין משפט

א מיי' פ"[..] מהל' זכיה ומתנה סמג עשין פב טור ח"מ סי' רמ וטור אה"ע סי' קו :

[אינו בכתובות ונ"ל כדאיתא בגיטין ובפ' מי שמת דף קמד.] (ג"א)

הגהות הב"ח

(א) (לבנו לא עשאה אלא אפוטרופוס) תא"מ ונ"ב בגמ' ל"ג לה וכן באלפסי ישן ל"ג לה וכן בפסקי הרא"ש:

הגהות חו"י

(א) נ"ב נ"ע דסל"ל דמני טפי להשתדל בנכסיו משא"כ קטן :

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי' דמיירי בלשון ירושה: [ב] פי' ותנו לו את השטר רשום למתנה: [ג] נ"ב מה: [ד] דמתנה כצ"ל:

הנחלה מאחרים אלא דוקא בהני אחריני שאי אפשר לתלות בהם טעם אפוטרופסות : בנו ואחר . שהניח להם כל נכסיו לבנו הניח משום אפטרופסות כיון דאפשר למימר הכי וכדאמרן : ולאחר במתנה . דלגבי אחר אין לומר שהוא מטעם שיהיו כפופין לו בניו דמטעם מה יהיה קפיד בכך לא הוא ולא האחר ואילו משום שבניו קטנים ואין יודעין בטיב משא ומתן היה לו לומר בפי' שיהיה זה האחד אפוטרופוס והא דאמר דבנו [ג] [ואחר בנו] משום אפטרופוס אע"ג דלא הניח לו כל נכסיו דהא לאחר נתן מחלה משום דהשתא מחלה שנשאר לו הוא כל נכסיו וכל אותו חלק נתן לבנו וכ"ש כשהניח לאחר כל נכסיו או לבנו כל נכסיו דנימא לאחר במתנה ולבנו אפוטרופא ומיהו אם כתב חצי נכסי לבני וחצי נכסי לפלוני מדהוה ליה למכתב כל נכסי לבני ולפלוני ולא עשה כן אלא הקדים בנו במתנתו ודאי לבנו נמי במתנה דהוה כנותן לבנו מקצת נכסיו תחלה ואח"כ נותן השאר לאחר ואם כתב שני שלישים בנכסי לבני ושליש לפלוני ודאי לאחר במתנה ובנו אפוטרופוס דכבת אחת דמי כיון שנותן לשניהם *תוך כדי דבור ואם כתב כל נכסיו לשני בניו שניהן אפוטרופין אלא שבעל הלכות ז"ל כתב דדוקא כותב כל נכסיו לבנו אבל אם כתב כל נכסיו לשני בנים במקום שיש בנים אחרים או לשתי בנותיו במקום שיש בנות קנו ולא אמרינן דאפוטרופוס הוינהו ואפשר דכיון דהלכתא בלא טעמא הוא אינלנו אלא מה שהוזכר בפירוש כן כתב אחד מחכמי הדור. ומ"ש בפנים הוא מהר"ר יונה זצוק"ל ואם כתב חצי נכסיו לבנו ואח"כ כתב שאר נכסיו לבנו אחר הראשון במתנה והשני אפוטרופוס על הבנים האחרים שהרי הוא נחשב כותב כל נכסיו לגבי הבן השני ויש לדון דכיון דבנו שני לא עשאו אלא אפוטרופוס ויירשו אחיו עמו גם הראשון יירש עמהם דהוה ליה ככותב תנו מאתים זוז לפלוני בני ולא חלק שאר נכסיו דאמרינן נוטל ונוטל את ירושתו כדאיתא בסוף פרקין [דף קלח.] וכתב הר"ש ז"ל שאם כתב כל נכסיו לבנו ולא לאשתו אם יש לו בנים אחרים לא עשאו אלא אפוטרופוס כדי שיכבדוהו אחיו ואם אין לו אחין ודאי משום מתנה כתב לו דליכא למימר משום אפוטרופא דאינו רוצה שתכבד האם את הבן : אשתו ארוסה ואשתו גרושה דברי הכל קנו . ולאו אפוטרופא נינהו דמאיזה טעם נאמר שלא נתנו להם אלא מתנת אפוטרופסות והלא הם אינן קפידות בכבוד הבנים וגם הוא לא קפיד כיון דלא גם לבו בהן אלא ודאי מתנה גמורה היא אבל בת אצל הבנים ואשה אצל האחין שאין לבעלה בנים ולא אב ויורשיו הם אחיו ואשה אצל בני הבעל מאשה אחרת בכלהו לא קנו אלא דוקא מתנת אפוטרופא היא כדי שיהיו כפופין להם. דין אשה אצל שאר היורשין כאשה אצל שאר האחין ובלשון ההוא כולל כל היורשין ולאו דוקא הריטב"א ז"ל : בריא שכתב כל נכסיו . בקנין ובשטר לאחד מכל אלו ולא בירר לו בשעת הקנין ולא בלשון השטר אם מתנה גמורה היא : דניחא ליה דלישתמעון מיליה . ומשום הכי אמרינן דעשאו אפוטרופוס אבל בבריא [ג] אחר שהוא קיים ע"כ יהיו כפופין לה ואם כן לאו משום אפטרופא יהיב לה אלא מתנה גמורה היא : פירות נכסיו . שהם עכשיו בעין או מקנה לה דקל לפירות כדי דלא ליהוי דבר שלא בא לעולם : גובה כתובתה . כלומר מותר כתובתה דלעולם מחלה כתובתה כנגד מה שמקבלת במתנה לרבנן דקי"ל כוותייהו דאמרינן תקרע כתובתה וכו' וה"נ אמרינן לקמן [דף קלח:] תנו מאתים זוז לפלונית אשתי כראוי לה נוטלתן ואת כתובתה מפרשינן התם דמשום לישנא יתירא דקאמר כראוי לה נוטלתן לבד כתובתה אבל לא אמר כראוי לה ידה על העליונה שאם אותם מאתים הוי יותר מכתובתה נוטלתן מכתובתה ואם כתובתה יתירה נוטלת כתובתה בין הכל : ויצא עליו שטר חוב . הקודם למתנה : רבי אליעזר אומר תקרע מתנתה . שלעולם לא מחלה הכתובה אלא היתה דעתה שאם יבא בע"ח ויטרוף המתנה שתעמוד על כתובתה אם היא קודמת לבע"ח : וחכמים אומרים תקרע כתובתה . שמשעה שנתן לה מתנה זו מחלה כתובתה מנכסים אלו אע"פ דלא מחלה מנכסים העתידין לבוא לבעלה שהוא משועבד לה כדכתיב בתנאי כתובה ודעתיד אנא למקני מכל מקום מאלו מחלה אם כן תעמוד על מתנתה ובע"ח הוא קודם למתנה נמצאת קרחת מכאן ומכאן : טעמא דיצא עליו שטר חוב . משום הכי לית לה הנכסים משמע דאילו לא יצא עליו שטר חוב קניא אי משום דהכי משמע דהא לא אמר עשאה אפטרופא אי משום דאי לא קניא אמאי תקרע כתובתה ואמאי מחלה לה והלא ליכא למימר יומא חד שתי במאני יקרא ולמחר מתבר כיון דלא קניא להו אפילו שעה אחת : אמר המחבר או גרושה . דעת הפרשנים דגרושה אע"פ

נר מצוה

דוקא הכותב אבל אמר (א) יירשני בני שפיר דאמי וירית ליה דקיימא לן כר' יוחנן בן ברוקא ואי קשיא לן ההיא דאמרינן לקמן* אמר רב הונא שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר אם ראוי ליורשו נוטלן משום ירושה ואם לאו נוטלן משום מתנה וא"ל רב נחמן גנבא גנובי למה לך אי סבירא לך כר' יוחנן בן ברוקא אימא הלכה כר' יוחנן בן ברוקא (א) דשמעתין כר' יוחנן בן ברוקא אזלא דשמעת מינה דא"ר יוחנן בן ברוקא אפי' בכתיבה נמי למי שראוי ליורשו דבריו קיימין ההוא בשאר יורשין כגון בת בין הבנות ואח בין האחים אבל בן בין הבנים בכתיבה לא עשאו אלא אפוטרופוס כדקאמר שמואל והא דרב הונא לא פליגא עליה ולא פליגא נמי אדר' יוחנן בן ברוקא אלא כל חדא וחדא קיימא באנפי נפשה ולא פליגי אהדדי ואי אמרת בנו מ"ט לא קני בכתיבה אלא אמרינן אפוטרופוס הוא דשוייה וכולהו יורשים קני הא מילתא כבר אמרינן עלה בגמרא* דהלכתא בלא טעמא היא ולית לן אלא מאי דאמור רבנן : *פשיטא בנו ואחר לאחר במתנה ובנו משום אפוטרופוס אשתו ואחר לאחר במתנה ואשתו אפוטרופיא אשתו ארוסה ואשתו גרושה דברי הכל קנו איבעיא להו אשה אצל האחים א *ובת אצל הבנים ואשה אצל בני הבעל מהו א"ר (ב) אבינא משמיה דרבא בכולהו לא קנו לבר מאשתו ארוסה ואשתו גרושה ורב עוירא משמיה דרבא אמר בכולהו קנו לבר מאשה *אצל (ג) בנים ואשה אצל בני הבעל והלכתא כרבינא *בעי רבא בבריא היאך בשכיב מרע הוא דניחא ליה דלישתמעון מיליה אבל בבריא הא קאי הוא או דילמא בבריא נמי ניחא ליה דלישתמעון מיליה מהשתא ת"ש הכותב פירות נכסיו לאשתו גובה כתובתה מן הקרקע למחצה ולשליש ולרביע גובה כתובתה מן השאר כתב כל נכסיו לאשתו ויצא עלי' שטר חוב ר' אליעזר אומר °תיקרע מתנתה ותעמוד על כתובתה וחכ"א תיקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן אמר רבי יהודה הנחתום מעשה ואירע הדבר בבת אחותי (ב) כלה ואמרו חכמים תיקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן טעמא דיצא עליו שטר חוב הא לא יצא עליו שטר חוב קניא ובמאי אילימא בשכיב מרע והא אמרת לא עשאה אלא אפוטרופיא אלא לאו בבריא לעולם בשכיב מרע (ד) (וה"ה (ה) דלא יצא עליו שט"ח (ו) דלית לה גוף נכסים ולא הפסידה בע"ח אלא לעוקרה מהיות אפוטרופיא) ורב עוירא מוקים לה בכולהו לבר מאשה אצל הבנים ואצל בני הבעל ורבינא מוקים לה באשתו [ארוסה ואשתו] גרושה ולא איפשיטא בעיין ולקולא עבדינן ולא עשאה אלא אפוטרופיא אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן הלכה תיקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן מאי טעמא אומדן דעתא הוא דניחא לה דליפוק עלה קלא דכתבינהו לה לכולהו ניכסיה אפילו חד יומא דאמרי אינשי נהוי חד יומא במנא יקרא וליתבר ותניא (ג) הרי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת בנו ועמד [וכתב] כל נכסיו לאחר ואח"כ בא בנו

רש"י

דשוייה אפוטרופוס : פשיטא. לי (ד) הכותב כל נכסיו לבנו או הכותב כל נכסיו לאחר שאינו בנו ולא חייש לכבודו בהני הוא פשיטא לי דלאחר במתנה ולא לשוייה אפוטרופוס נתכוין ובנו במקום בנים [אפוטרופוס] כיון דאמר שמואל בהדיא : אשתו ארוסה או גרושה קני . דלא חש בכבודה ולא נתכוין לאפוטרופוס : אשה אצל אחין . שאין לו בנים או אב (ה) שיירשוהו כי אם אחיו או בת אצל בנים או אשה אצל בני הבעל שיש לו בנים מאשה אחרת ולא הימנה שאין חייבים בכבודה [כל כך] ולכך דילמא לא חייש שיכבדוה דלמתנה נתכוין : בכולהו. הנך חמש [א] נשים קנו כו' ובסברא בעלמא פליגא וליכא ביניהן אלא בת אצל בנים לרבינא לא קני ולרב עוירא קני : בבריא . שכתב כל נכסיו לאשתו מהו וכן לכל הני מהו מי אמרינן דמתנה גמורה היא דהכא לא שייך משום כבודן דהא קאי הוא ויכבדוה מאימתו : דלישתמעון מיליה . מעתה שיודעין שעתידים להיות כפופין לה: הכותב פירות נכסיו . שעכשיו הן בעין או שכותב קרקע לפירותיה : גובה כתובתה . שלא כולה מן הקרקע ובשביל מתנה זו לא מחלה שעבוד כתובתה שעל הקרקע [ואם] כתב לה קרקע ופירותיה לגמרי מחליתן או שליש או רביע גובה כתובתה משלם מן השאר ולא זו אף זו קתני : כתב כל נכסיו לאשתו . וה"ד דאפילו במקום בנים איירי : ויצא עליו שטר חוב . שקדם למתנה זו : תיקרע מתנתה ותעמוד על כתובתה . ולא יגבה בע"ח דליפות כחה לזכות במותר נכסיו נתנם לה והיא לא מחלה על שעבוד כתובתה: תיקרע כתובתה . לאו דוקא דהא אם קנה בעל שאר נכסים גובה כתובתה מהן אלא לענין שלא תגבה מהנך נכסין קאמר דודאי מחלה על כתובתה לענין שלא תגבה מהנך נכסים כיון דבמתנה נתנם לה דלא מסקא אדעתא שיטרפם בעל חוב וכשתבטל המתנה לא תגבה כתובתה מהנך נכסי : ונמצאת קרחת מכאן ומכאן . מיהו כמחילה בטעות ליתה דמתנה גמורה היתה בההיא שעתא דאי בעי בעל הוי מסלק לבע"ח בזוזי : מוקי לה בכולהו . לאו דוקא דהא אשתו קתני וליכא לאוקומי אלא באשתו ארוסה או גרושה כדמוקי רבינא אלא נקט לישנא דאמר רב עוירא כולהו קנו ואיירי אפילו בשכיב מרע : דניחא לה . בהך מתנה דתיפוק עלה קלא דמהימנא וחשובה גבי בעלה ובההיא הנאה מחלה לכתובתה :

מתנתו

שלטי הגבורים

א שאלה להרא"ש ראובן חלה וגוה מחמת מיתה ואמר הוו עלי עדים שאני מגוה מחמת מיתה ואני נותן כל נכסי לאשתי מתנה אמנם שיהיו כולם משועבדין לתת ולפרוע מהם בכל שנה עד עולם כל החלק משלם שיש עלי לתת לצורך בהמ"ד שידוע לנו ואני משייר כח לעצמי שאוכל לתת מה שארצה בעבור נפשי ובכלל דבריו אמר אל תחשבו לי לשטות שנתתי כל נכסי לאשתי שאני יודע בה שלא יהיה לה בעל לעולם והיורשים אומרים שלא עשאה אלא אפוטרופוס שהרי נתן לה כל נכסיו ומה שייר לצורך בהמ"ד וגם להניח בעד נפשו אינו שיור כי כבר היה חייב בראשונה לבהמ"ד והיו הנכסים משועבדין לדבר ואינו משייר כלום מחדש ועוד שהרי לא צוה לתת כלום בעד נפשו ואפי' ששייר הואיל ולא אמר כלום כמי שלא שייר דמי ועוד כי אביו של פלוני הנפטר צוה לתת מנכסיו לבהמ"ד ההוא והרי הם הנכסים משועבדין ועומדין והאשה אומרת סוף סוף הרי שייר מנכסיו אע"פ שנתחייב בראשונ' לבהמ"ד לדבריהם הרי הוא מתחייב עכשיו בכל הדורות ועוד כי על יורשי הנפטר להביא ראיה שנתחייב מקודם או שחייבו אותו מורישיו ועוד ששייר לתת בעד נפשו בשעה שנתן לה מתנה אע"פ שלא נתן כלום סוף סוף בשעה שנתן לה שייר : תשובה המתנה שנתן לאשתו היתה בלא שיור כי לא הניח ליורשיו כלום ומה שצוה לתת לבהמ"ד מוכיח מתוך לשון הצואה שהיה חייב כבר מדקאמר כל החלק משלם שיש לי לתת ולפרוע אלמא פרעון הוא ואף אם היה מתנה אין כאן שיור כיון דבשעה א' חלק נכסיו כדאמר בפ' מי שמת שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים אם במחלק מת קנו כולם עמד חוזר בכולם אם בנמלך מת קנו כולם עמד אינו חוזר אלא באחרון ואמרי' נמי התם אשתו ואחר לאחר במתנה ואשתו אפוטרופוס ומה שייך לתת בעד נפשו לא הוי שיור אף אם נתן הרבה המתנה של האשה לא חיילה אלא לאחר מיתה ובאותה שעה לא שייר הלכך לא עשאה אלא אפוטרופוס והפוסק דין זה צריך שידע מי הם היורשים אם הם בניה או בני הבעל או אחי הבעל אז היא אפוטרופוס אבל אם הם בני אחי הבעל או רחוקין יומר אז הוי מתנה דטעמא דכותב כל נכסיו לאשתו לא הויא מתנה משום דאנו אומדין דעתו של אדם דאין אדם מניח בנו וכותב כל נכסיו לאשתו אלא שמנה אפוטרופוס על נכסיו לפרנס את בניו כדי שיכבדוה ומבעיא לתלמודא אשה אצל אחין ואצל בני הבעל מהו מי אמרי' אף באלו רוצה שיכבדוה או אינו חושש אם יכבדוה והוי מתנה ומסיק דאף באלו הויא אפוטרופוס אבל ביורשים רחוקים מאלו פשיטא דהויא מתנה וכו' ע"ש באורך :

לשון ריא"ז

שכיב מרע שכתב כל נכסיו במתנה לאשתו ה"ז לא עשאה אלא אפטרופא על היורשים הואיל ולא שייר ליורשים כלום אין דרכו של אדם להניח הכל לאשתו ולא היה כוונתו אלא לכבדה על היורשין שתהא אפטרופא עליהן בין שהיו היורשין בניה בין שהיו בני בעלה מאשה אחרת בין שהיו אחי בעלה יורשין אותה בין שכתב בלשון

א מיי' פ"ט מהל' זכיה ומתנה טוח"מ סי' רמו ואה"ע סי' קו :

אע"פ שנגלתו מחלה כתובתה כיון דקניא ורא"ה מהכא למשום הכי אמרינן תקרע כתובתה. ומכאן ראיה גמורה למה שכתבתי בשם הרב למעלה דמשום אפוטרופיא [לא] מחלה כתובתה ע"כ: אלא ודאי שמע מינה דקניא. ואי בש"מ הא אמרת לא עשאה אלא אפוטרופא ולא מקניא מידי אלא לאו בבריא ומשני דבש"מ נמי איכא קנייה כגון באשתו ארוסה או גרושה כדפירשנו לעיל אבל בבריא לא איפשיטא וכתב הרי"ף ז"ל כיון דלא איפשיטא בעיין לקולא עבדינן ולא עשאה אלא אפוטרופא: הלכה. כלומר הלכה למעשה ולכן לא פירש הלכה כחכמים. פסיק רב נחמן הלכה כרבנן אע"ג דלא צריך דפשיטא דרבים נינהו אלא לאשמעינן דכי היכי דאזיל רב נחמן בתר אומדנא דעלמא כדאמרינן בהא דמי שהלך בנו ה"נ אזלי רבנן הכא בתר אומדנא דאע"ג דאפשר שיצא עליו שטר חוב ותבטל מתנתה אפ"ה ניחא לה דליפוק שם עלה שבעלה הניח לה כל נכסיו ומש"ה מחלה כתובתה וכדאמרי איניש יומא חד וכו' וכן הלכה דאזלינן בתר אומדן דעתה לשון הרב ז"ל הא דשמע שמת בנו אומדנא דמוכח *ולכן ע"כ כה"ג דברים שבלב דברים ואסיקנא ולגבי מתנת אשה לא הוי הכי אלא אדרבה מחלה ודעת כל הפרשנים ז"ל דדוקא אשה שדעתה קלה אבל לא בעל חוב דעלמא. עוד היה אומר הרא"ה בשם רבינו הגדול רבו ז"ל דאם הוכר הדבר שהערים והבריח במתכוין כדי להפסידה לא אבדה כתובתה דאכן סהדי דאילו ידעה כי דרך שכאה הוא עושה להפסיד לה שלא מחלה שאין זה מגא יקרא אלא גרף של רעי והיינו דקתני יצא עליה שטר חוב וכן נראין הדברים באמת והכל כפי מה שעיני הדיינים רואות הריטב"א ז"ל: הכותב נכסיו לבניו ולאשתו נתן קרקע כל שהוא דהשתא היו כל נכסיו בין כולם ולא שייר לו מידי כיון שלא ערערה מחלה כתובתה וכדמסיק רב נחמן דקאי בשיטת שמואל רביה דכיון דחשבה כל כך שעשאה שותף בין הבנים לחלק לה חלק עמהם אפי' הוי אותו החלק חלק מועט ודאי מחלה כתובתה דהכי אית לן למימר כיון שלא ערערה והיינו במחלק לפניה והיא שותקת וכ"ש במזכה להם על ידה כלומר שמזכה לבניו על ידה שהיא נותנת להם סודר שלה וזוכה בעבורם באותו סודר משום דקי"ל [ב"מ דף מז:] קונים בכליו של קונה דכיון דעבידא כ"כ כדי להקנות להם אותם נכסים ודאי מחלה ואע"ג דאמרינן בערכין [דף עט:] דבכל אדם יכול לזכות לאחרים חוץ מע"י אשתו שאני הכא דמגו דזכי לנפשה באותה קרקע כל שהוא זכי נמי לאחריני דהכי אמרינן בשלהי נדרים [דף פח:] ובדרכים אלו נמי קולי כתובה נינהו דאע"ג דלא מחלה בהדיא אמרינן דכמי שמחלה בהדיא הוי מה שאין כן בבעל חוב דאילו בע"ח עד דמחיל בהדיא לא הויא מחילה וטעמא בבע"ח משום דעבד ליה נייח למיתן ליה מעותיו אבל הכא יותר משהאיש רוצה לישא רוצה אשה להנשא וכדרים לקיש [קדושין דף ז.] טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו וכן אם (*אמר לה) אחר שחלק לפניה ושתקה אמר לה טלי קרקע זו בכתובותיך אי נמי אפילו לא חלק *לפניה אלא שידעה שחלק כן ושתקה וקבלה מה שכתב לה קרקע כל שהוא דבכה"ג נמי אבדה כתובתה ודוקא בידעה החלוקה והכי דייק לישנא דמתניתין כתב לבניו וכתב לאשתו אז אבדה כתובה אבל אי לא ידעה החלוקה לא הוי מחילה ולא אבדה כתובתה ומקולי כתובה קאי לכולהו תלת אע"פ שלא פירש הר"ם ז"ל כן: אמר המחבר במזכה להן על ידה פירוש בפנים בסודר שלה משום דהכי מסתברא לישנא אבל טעמא דמילתא כיון שהוא כבוד לה ונעשית בעלתה מחלה ע"כ: **בעי** רבא בבריא. שמחלק נכסים היאך. כלומר בש"מ גמרה ומחלה בנכסים של עכשיו דאין לה במה לתלות כדי דנימא דסברה למגבה מינייהו א"כ ודאי מחלה אבל בבריא אימא לא מחלה והאי דשתקה סברה הדר קני בעלי נכסים ואגבה מהם ואם לאו אערער על אלו שחלק ואם כן לא מחלה או דילמא מ"מ כיון דהשתא לית ליה אין לומר שאינה מערערת על אלו משום נכסים שעתידין לבא אם כן ודאי מחלה בנכסים אלו ומיהו בנכסים שעתיד לקנות לעולם לא מחלה כדמשמע בסמוך והאיך בעיא סלקא בתיקו הלכך אבדה כתובתה משם דהיא המוציאה מיד היורשים ועליה להביא ראיה דכל היכא דלית ליה לסטרא שעת הכושר מיקרי בעל השטר מוציא והכי נמי היא המוציאה* וכן פירש הר"ם ז"ל: פלגא של קרקע לבתו וחצי הנשארת לבתו אחרת ושליש הפירות לאשתו ובעי מי אמרינן דהיינו עשאוה שותף כיון דחילק לה בפירות עמהם או לא כיון שלא חילק לה בגופו של קרקע ומסקינן דאילו הפירות הוו מחוברין. [ב] בקרקע הוו חשובין. ואפילו אם הקנה לה דקל לפירות שהפירות אינן שם השתא וגם גוף הדקל לא הקנה לה דאילו יבש לית לה ביה מידי מ"מ הואיל דמחובר הוא חשיב לה אבל פירות תלושין כי הני מטלטלי נינהו ומטלטלי לא חשיבי לה ולא מחלה והכי תנן במתניתין כתב לה קרקע: שליש קרקע

נר מצוה

בנו מתנתו א מתנה ר"ש בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה שאילו היה יודע שבנו קיים לא היה כותבן אמר רב נחמן הלכה כר"ש בן מנסיא אלמא אזלינן בתר אומדן דעתא וכן הלכה: תנן התם הכותב [א]נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע ב כל שהוא איבדה כתובתה משום דכתב לאשתו קרקע כל שהוא איבדה כתובתה אמר רב במזכה להן על ידיה ושמואל אמר במחלק לפניה והיא שותקת רבי יוסי בר' חנינא אומר באומר לה טלי קרקע זה בכתובתך *ומקולי כתובה שנו כאן א"ל רבא לר"נ הא רב והא שמואל והא ר' יוסי בר' חנינא מר כמאן ס"ל א"ל שאני אומר כיון שעשאה שותף בין הבנים איבדה כתובתה (א) ודוקא דהיא שותקת כשמואל וכ"ש הנך: °בעי רבא בבריא היאך ש"מ הוא דידעה דלית ליה וקא מחלה אבל בבריא סברה הדר קני (ומקני (ב) ליה) או דילמא השתא מיהת הא לית ליה תיקו (ג) הלכך מוקמינן כתובה אחזקה ועל הבעל להביא ראיה דמחלה ההוא דאמר להו פלגא לברת ופלגא לברת ותילתא לאיתתא בפירי איקלע ר"נ לסורא עאל רב חסדא לגביה א"ל כה"ג מאי א"ל הכי אמר שמואל אפי' לא הקנה לה אלא דקל אחד לפירותיו אבדה כתובתה מי דמי התם אקני לה בגופא דקרקע הכא פירא א"ל מטלטלי קא אמרת מטלטלי ודאי לא קא אמינא ההוא דא"ל תילתא לברת ותילתא לברת ותילתא לאיתתא שכיבא חד מבנתיה

רש"י

מתנתו מתנה. שהרי לא פירש בשעת מתנה שבשביל שסבור שמת בנו נותן המתנה הזאת: בתר אומדן דעתא. שאומדים דעתו שבשביל שסבור שמת בנו נותן מתנה זאת לאחר: וכתב לאשתו קרקע כל שהוא. ולא פירש אם לפרעון כתובה או לשם מתנה: איבדה כתובתה. שלא תגבה עוד מנכסים אלו דנתרצה במתנה זו: ופריך משום דכתב לה כו'. בתמיה: במזכה להן על ידה. שנתנה להו סודר שלה להקנות לו לבנים דמוכח מילתא דמשתדלת בזכיית הבנים וגם נתן לה קרקע כל שהוא וכיון דאיכא תרתי ודאי נתרצית בלב שלם ומחלה כל שיעבודה שלא תטרוף כתובתה מנכסים הללו אם לא שתמצא מקום אחר לגבות: ושמואל אמר. אפילו לא זיכה על ידה רק ששותקת בשעה שחילק והיא היתה שם וגם כתב לה קרקע כל שהוא נתרצית אבל לא נתן לה כלום תימא נחת רוח עשיתי לבעלי: ור' יוסי ברבי חנינא אמר. אפילו לא היתה שם ולא חילק בפניה אלא כשאמר לאשה כשכתב לה קרקע כל שהוא טלי קרקע זו בכתובתיך ולא ערערה ודאי מחלה שעבודה משאר נכסיו: ומקולי כתובה שנו כאן. אכולהו קאי ושאר בעלי חובים לא איבדו בכך עד שיאמרו בפירוש אנו מוחלים [א] שיעבודא על נכסים אלו אלא שהקילו לענין כתובה כמו דאשכחן שהקילו שגובה מזיבורית דאיתתא בכל דהו ניחא לה אבל בשאר בעל חוב לא: שותף בין הבנים. שכתב נמי קרקע כל שהוא כדמסיק שחילק לפניה ושותקת וכן פירש זקיני רש"י: בבריא. שכתב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא מאי: בש"מ. איבדה כתובתה מנכסים אלו דהא ידעה דלית ליה נכסי יותר ולא יהיה לו עוד שהרי מת והיה לה לערער ומדשתקה מחלה: אבל בבריא. לכך שתקה וסברה למחר חוזר וקונה בעלי נכסים אחרים ואגבה כתובתי מהם ולמה לי להכעיסו הנם לכך שתקה ולא מחלה כלל ותטרוף אפילו מהנך נכסי: השתא מיהת לית ליה. ולא אסקה אדעתה למימר למחר יקנה ומדשתקה מחלה שעבודה מהנך נכסי אבל מנכסים אחרים גביא אי הדר קני כדפי' דלא מחלה כתובתה מכל וכל: ההוא. ש"מ היו לו שתי בנות וחילק להן כל נכסיו לשתי בנותיו ותילתא דפירי נתן לאשתו וס"ד דהיו מחוברים: כה"ג. שלא כתב לאשתו קרקע כל שהוא אלא פירות: מאי. מי מחלה שעבוד כתובתה הואיל ועשאה שותף בין הבנות [בפירות] או דילמא הואיל ולא נתן לה בגוף הקרקע מידי לא מחלה ותטרוף כתובתה מנכסיו מיהו תילתא דפירי ינכו לה ולא אמרינן במתנה נתנם לה כדמוכח לקמן בפירקין גבי תנו מאתים זוז לאשתי כראוי לה: אלא דקל אחד. לאכול פירותיו עד שייבש ואין לה בגוף הדקל כלום הוי כקרקע כ"ש היכא דאקני לה פירות מחוברים: הכא פירי. כלומר פירות תלושים היו: מטלטלי לא קאמינא. דפשיטא דלא איבדה דקרקע כל שהוא תנן והוא ס"ד דמחוברים הוו: ההוא. ש"מ דהוה אמר תילתא לבתו ותילתא לבתו שניה ותילתא לאשתו דהיינו עשאה שותף ואיבדה שעבוד כתובתה מהנך נכסי אא"כ נפלו לו נכסים ממקום אחר כדפרישית: שכיבא חדא מבנתיה. והאב יורש

הגהות הב"ח

(א) ודוקא דהיא שותקת כשמואל וכ"ש [illegible]

הגהות

[א] [illegible] כצ"ל: [ב] בקרקע כצ"ל:

ע"י בספר הרא"ש מהר"ם

ודלא כרב אלפסי וכ"כ הרא"ש דלא מפקינן מיתמי ורבינו ברוך מארץ יון כתב כרב אלפס כהגהת אשר"י מהר"ם

שלטי הגבורים

בלשון מתנה בין שכתב בלשון ירושה בין שכתב בשטר בין שאמר בפה: עוד כתב ריא"ז ונראה בעיני שאם כתב כל נכסיו לא' מאחיו או לא' משאר קרוביו הרי הוא כאיש נכרי ומתנה גמורה הקנה לו ולא נתכוין לעשותו אפוטרופוס לא על בניו ולא על יורשיו כמבואר בקונט' הראיות [illegible]

א [illegible]

ב [illegible]

[illegible] הראשונים אין מקבל המתנה מחזיר הפירות שאכל שאפי' הנותן מתנה בפירוש ע"מ להחזיר לזמן קצוב אוכל פירות עד זמן הקצוב:

המאור הגדול

תנן התם הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא וכו' עד אמר רב במזכה להם על ידה שכיון שזכתה להם אחולי אחלתיה לשעבודה מינייהו ובדין הוא אפי' לא כתב לה ודקתני במתני' וכתב לאשתו לאו דוקא אלא אורחא דמלתא קתני שאין דרך בני אדם לפטור נשותיהם בלא כלום ודברו חכמים בהווה ושמואל אמר במחלק לפניה והיא שותקת שכיון שעשתה כך מחלה שעבודה מהם וה"ה אע"ג דלא כתב לה כדפרישית לרב אבל לר' יוסי בר' חנינא דאמר אומר לה טלי קרקע זו בכתובתיך ודאי כתיבה בעי אבל קבלה שתתרצה בפירוש במה שצוה בעלה לא בעינן שבשתיקה מחלה ולפום הכין אותבינן לכולהו מדתנן ר' יוסי אומר אם קבלה עליה אע"פ שלא כתב לה אלמא שמעינן לת"ק דאמר כתיבה דוקא בעינן וה"ה נמי בעינן שקבל עליה בפירוש וכי תימא כולה ר' יוסי היא כי היכי דלא תיהוי תיובתיה דר' יוסי בר' חנינא דדלמא כי היכי דבקבלה בלא כתיבה מחלה ה"ה נמי בכתיבה בלא קבלה מחלה והתניא אמר ר' יהודה בד"א שהיתה שם כלומר בכל המתנות וקבלה עליה והקבלה הוא שגלתה דעתה בפירוש שנתרצית במה שצוה בעלה ולא בשתיקה בלבד וכל מקום שאמר ר' יהודה במה אינו אלא לפרש דברי חכמים תיובתא דכולהו תיובתא אמר ליה רבא לרב נחמן וכו' עד שאני אמר כיון שעשאה שותף בין הבנים אבדה כתובתה והיינו בכתיבה וקבלה שאין אדם נעשה שותף עם חבירו אלא בקבלתו בפירוש וכל זה האמור בשמועה זו מקולי כתובה הוא כדאמרי' סמוך למימריה דר' יוסי בר' חנינא מקולי כתובה שאני ואמימרא דכולהו אמוראי קאי דכולהו מקולי כתובה הוא מה ששנוי במשנתנו אבל בע"ח כה"ג לא מחל שעבודו אפי' בכתיבה וקבלה יכול לומר לו השני נוח לי והראשון קשה הימנו ודאמרי' בחובו אין לו אלא חובו משום דה"ל רבית באומר בשכר מעותיך שהיו בטלות אצלי והתניא שמין את המחובר ללוקח ה"נ לה בתוספתא דכתובות מכר הבן בחיי האב ומת האב אם היו שם פירות מחוברים שמין לו וזו היא שהקשינו ממנה כאן על מתני' דקתני מה שהגיח תלוש הרי הן של יורשין תלוש אין מחובר לא והיינו דשני עלה עולא לא קשיא כאן בבנו כאן באחר וכו':

מלחמת ה'

ועוד תנן התם הכותב כל נכסיו לבניו וכו' עד וה"ה אע"ג דלא כתב כדפרישית לרב: **אמר** הכותב אין צורך להשיב על זה דמתני' קתני וכתב לאשתו והוא אומר אפי' בלא כתיבה וא"כ היה להם לפרש וכל עיקר לא נשנית במקומה אלא משום קרקע כל שהוא ומה שאמר כל מקום שאמר ר' יהודה במה אינו אלא לפרש לא אמר כלום דסוגיין אימתי לפרש ובמה לחלוק. ועוד שלא אמרו כן אלא במשנתינו אבל בברייתא הכל לחלוק כדאיתא בדוכתא בהדיא. ומה שפי' כדרב נחמן דאמר כיון שעשאה שותף בין הבנים היינו בכתיבה וקבלה בפירוש אף אלו דברי ר"ח ז"ל הם אבל אינם נוחין שא"כ רב נחמן מחמיר יותר מכולן והיאך אמר כיון שעשאה היה לו לומר שאני אומר לא אבדה כתובתה עד שיעשה שותף בין הבנים ועוד דההוא דאמר להו פלגא לברת ופלגא וכו' ואמר רב נחמן עלה שאבדה כתובתה אע"פ שלא קבלה עליה שלא אמרו כן בגמ' כך השיב ה"ר אברהם בר דוד ז"ל ונתקיימו דברי רבינו הגדול ז"ל שאמר במחלק לפניה והיא שותקת שהוא עשאה שותף בין הבנים שאילו אמרו בגמ' תהא שותף לבנים היה כדברי ר"ח ז"ל. אבל עכשיו שאמרו שעשאה מי הזכיר קבלתן כאן מ"מ הוא עשאה כדבורו שותף בין הבנים וכ"כ ה"ר ר' שמואל בשם זקנו הרב הגדול דרב נחמן כשמואל ס"ל אליבא דר' יוסי ואע"ג דאיתותבו אליבא דת"ק והכי נמי כתוב בהלכות גדולות דכתב לה קרקע כל שהוא ומחלק לפניה והיא שותקת אבדה כתובתה כשמואל ורב נחמן וכן בתשובות לרבינו שרירא גאון. גם זה דעת רב יהוסף הלוי שקבל מרבו זכר כולם לחיי עולם:

קרקע לאשתו ושני שלישים לב' בנותיו שעשאה האשה אשתו שותף בין הבנות בגוף הקרקע ודאי מחלה בנכסים של עכשיו ואח"כ מתה אחת מן הבנות בחיי האב וחזרה אליו נחלתה: סבר רב פפא למימר דבנכסים אלו לא תזכה אשתו במותר כתובתה דאע"ג דלא מחלה בנכסים דעתיד למקני [ה] ודאי מינייהו תגבה מותר כתובתה מיהו בהני נכסים כבר מחלה ולא שקלה בהו וא"ל רב כהנא שהיא לעולם לא מחלה בנכסים הראויים לבא לבעלה מאיזה צד שיהיו דנכסי הבת הוא דמחלה אבל נכסי בעלה לעולם לא מחלה וכי היכי דאילו הדר קני שקלא השתא נמי שקלא: **ההוא** דפלגינהו וכו' לית לה אלא דיקלא. דבשאר נכסי מחלה שהיתה שותף עם הבנים ואמר ליה רב יימר דאי מחלה בכל הנכסים נמי מחלה אלא ודאי משמע שאתה מודה דכל היכא דאשתייר נכסי לא אמרינן דמחלה משום שעשאה שותף כיון שהיא רואה נכסים שאפשר לגבות מהם אם כן לא תימא נמי דמחלה בכל חוץ מדקל זה דכיון דסליק אדעתא למגבא לא מחלה כלל אלא סברה יעשו בית דין שומא על דקל זה ואם אינו שוה כמותר כתובתי אז אערער על הנכסים שחילק דכל היכא דאשתייר נכסים אפי' כל שהם דעתה עליהם ולא מחלה: האי לישנא דאמר אלא למאן. הוי כאלו אמר נכסי לפלוני דאם ראוי ליורשו נוטלו משום ירושה ואם אינו ראוי ליורשו הוי מתנה כלומר כאילו אמר לו בלשון ירושה או בלשון מתנה וסבר רב אדא בר אהבה דהא דנפקא מינה בין אם הוא משום ירושה או אם הוא משום מתנה הוא לענין מזונות אלמנתו דקי"ל [כתובות דף נה:] אלמנה ניזונית מנכסי יתומים אבל אינה ניזונית [גיטין דף מח:] מנכסים משועבדים משום דמזונות הוה דבר שאין להם קצבה ולא יכלי לקוחות להזהר כל כך הלכך מפני תיקון העולם תקנו שלא תהיה ניזונית ממכר ומתנה מפני שהם נכסים משועבדים וסבר רב אדא בר אהבה דאם ראויים ליורשו היינו נכסי יתומים. ואם אינם ראויים ליורשו היינו מתנה שהם נכסים משועבדים ואינה ניזונית מהם וא"ל רבא דהך מתנה שאינה אלא מדרבנן כל שכן הוא דאלמנתו ניזונית ממנה (ז) דאין קנין לאחר מיתה כיון שאין המקנה יכול להקנות ומתנת ש"מ אינה אלא לאחר מיתה ותקנתא דרבנן היא דליהוי מתנה כי היכי שלא תטרף דעתו עליו ומזונות אלמנה הוי נמי תקנה דרבנן והך תקנתא לא תדחה תקנת מזונות הקודמת (ח) ומכל שכן מה ירושה דאורייתא אינה דוחה אותה מתנה שהיא כירושה [ו] [דרבנן] דהיינו לאחר מיתה ומדרבנן לא כ"ש וכיון שאין לה דין משועבדין מלוה על פה גובה ממנה*) ודעת ר"י ז"ל דמטלטלי [דמתנת] שכיב מרע לא משתעבדי לבע"ח דלא תקנו הגאונים ז"ל אלא ביורשים בלבד וזה הנראה לו וכן דעת מורי הרשב"א ז"ל נ"ר וריטב"א ז"ל ומיהו אם היורשין אחר שזכו או מקבלי מתנה אילו מכרו או נתנו במתנת בריא הפסידה והיינו דאמרינן בכתובות [דף סט.] מכרו או משכנו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות ברם נראין הדברים דבמתנה שהיתה מחיים אע"ג שהיא מדרבנן כיון שאינה כירושה יש לה דין מתנה בעלמא שהיא כמשועבדין ובע"ח לא יגבה ממנה אלא מן היורשים וכתב ה"ר יונה ז"ל דהיינו כשפירש המתנה ולא פירש חלק היורשים אבל אם אמר תנו מאתים זוז לפלוני בני ומאתים זוז לפלוני שאינו ראוי ליורשו ודאי בנו קודם שהקדימו ואם יצא עליו שטר חוב גובה מאותו איש נכרי דהא הוה מצי למימר ד' מאות זוז לבני ולפלוני אבל אם אין המספר שוה כגון מנה לאחד ומאתים לאחר דינן שוה וגובה מכולן כאחד ולשון הרמב"ם ז"ל גבי מזונות אלמנה פי"ט מהל"א נתן כל נכסיו במתנה לאחרים הואיל ומתנת ש"מ אינה קונה אלא לאחר מיתה כמו שיתבאר הרי המתנה וחיוב נכסים בתנאים אלו באים כאחד ולפיכך אלמנתו ובנותיו ניזונות מנכסיו אבל במזונות בנותיו תפס עליו הראב"ד ז"ל ואמר דמזונות אלמנה כיון דמחיים תפסה לה לא פקע שעבודיה אבל לגבי מזון הבנות כמשועבדין נינהו אלא אימא דנפקותא דאם ראוי ליורשו או לא הוא להא דרב אחא שאם אמר האי לישנא דאלא למאן ואמר ואחריו לפלוני רואין אם ראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום שהרי הוא כמתנה על מה שכתוב בתורה

*) וכ"כ הרא"ש. מהר"ם

נר מצוה

סבר רב פפא למימר לית לה אלא תילתא *א"ל רב כהנא אילו הדר קני נכסי אחריני מי [ד' קלג.] לא שקלא השתא נמי שקלא פירוש שכיבא חדא מבנתיה בחיי האב ההוא דפלגינהו לנכסי לבניה ולאיתתיה שייר א דיקלא סבר רבינא למימר לית לה אלא דיקלא אמר ליה רב יימר לרבינא אי לית לה נכסי דיקלא נמי לית לה °אלא מיגו דנחתא לדיקלא נחתא נמי לכולהו נכסי ההוא דהוה קא שכיב *אמרו ליה נכסיה למאן דילמא לפלוני אמר להו ואלא למאן אמר רב הונא אם ראוי ליורשו נוטלן משום ירושה ואם לאו נוטלן משום מתנה סבר רב אדא בר אהבה למימר אם ראוי ליורשו אלמנתו ניזונית מנכסיו ואם לאו אין אלמנתו ניזונית מנכסיו א"ל רבא מיגרע גרעה השתא ומה בירושה דאורייתא אמרת אלמנתו ניזונית מנכסיו במתנה דרבנן לא כ"ש פירוש מתנת שכיב מרע דרבנן היא דגרסינן בפרק מי שמת* [ד' קמז:] רבא אמר רב נחמן מתנת ב שכיב מרע מדרבנן בעלמא היא גזרה שמא תטרף דעתו עליו אלמא במתנת שכיב מרע נמי אלמנתו ניזונית מנכסיו ואיכא נוסחי אחריני דאית בהו אטו יורש מיגרע גרע ולית בהו השתא ומה [א] ומיהו תרווייהו לישנא דגמרא נינהו וחד טעמא נינהו אלא חד נוסחא קיטא וחד נוסחא רויחא ואי קשיא לך ההיא דתנן* [גיטין דף מח:] אין מוציאין לאכילת הפירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם והכא קאמרינן אלמנתו ניזונית מנכסיו ההוא במשעבדי מחיים כגון מתנת בריא ומכירה אבל מתנת שכיב מרע דלא (א) קניא אלא לאחר מיתה כדאמרינן* [דף קלז.] מתנת שכיב מרע אימתי קונה אביי אמר עם גמר מיתה ורבא אמר לאחר גמר מיתה והלכה כרבא לא דחיא תקנתא דרבנן (ב) דמזונות אלמנה ומתנת שכיב מרע תרווייהו תקנתא דרבנן נינהו ובהדי הדדי קא אתו לאחר גמר מיתה הילכך לא דחיא חדא מינייהו לחברתה ותרווייהו קנו האי סברא דילן וחזינן למקצת רבואתא דסמכי להו אהאי נוסחא דלית בה השתא ומה [ב] וקא מפרשי לה הכי אטו יורש מיגרע גרע אלא בין (א) משום ירושה בין משום מתנה אין אלמנתו ניזונית מנכסיו (ג) ומסייעי לה למלתא מדתנן אין מוציאין לאכילת הפירות ולשבח הקרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם ואנן הא קא ברירנא לה ופרישנא טעמא בסייעתא דשמיא והא מתניתין דמסתייעי מינה איכא עלייהו תיובתא דאי מתניתין פליגא עליה דרב אדא בר אהבה הוה רבא מותיב עליה מינה ומדלא אותבה עליה מינה ש"מ דמתניתין לא הויא תיובתיה אלא טעמא דמתניתין לחוד ודרב אדא בר אהבה לחוד וליכא עליה דרב אדא בר אהבה פירכא אלא מדרבא *[דף קלג.] אלא אמר רבא כדשלח (ד) ליה רב אחא בר רב (ה) עוא לדברי ר' יוחנן בן ב ברוקא' נכסאי לך ואחריך לפלוני אם הראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום הראשון כלום שאין (ו) לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין לה הפסק אמר ליה רבא לרב נחמן והא אפסקה הוא סבר יש לה הפסק ורחמנא אמר אין לה הפסק [דף קכט.] (ג) *תניא ד האומר

תנו

רש"י

את בתו: אלא תילתא. אותו שליש שכתב לה בתחלה: מי לא שקלא. בתמיה הא לא מחלה כתובתה לגמרי כדפי' לעיל ודאי שקלה אי נפלו נכסים מאחד ממורישיו: השתא נמי. כי נפלו לו אותן נכסים עצמן אית ליה דמה לי אותם נכסים מה לי אחרים נהי דנתרצית שתתקיים המתנה לבנות לבעלה מיהא לא מחלה מידי וכן הלכה: ושייר חד דיקלא. שלא פירש למי: לית לה. ממותר כתובתה אלא הך דיקלא תטרוף בכתובתה דהא עשאה שותף ומחלה לה כתובה מחלק הבנים משום דידעה וקא מחלה בשביל שעשאה שותף: דיקלא נמי לית לה. דהא מחלה כתובתה מכל אותן נכסים בשביל שעשאה שותף ומה לי אותם שחילק ומה לי אותם שלא חילק: אלא מגו דנחתא אדיקלא. שהניח לה קצת מקום לגבות הימנו כגון האי שלא חלק לבניו ומגו דקא נחתא [אהאי נחתא] נמי אחלק הבנים דהאי דלא ערערו לפי שהניח הדקל וסברה למחר שישומו ב"ד הדקל ואטרפנו אחזור ואערער על המותר על הבנים ולא הוי שתיקה דידה מחילה אלא היכא דלא שייר מידי: אמרו ליה. כשנוטה למות: ואלא למאן. כלומר פשיטא שיהיו לו ולא לאחר והוי כאילו אמר נכסי לך: ואם ראוי ליורשו. שקרובו היה הוי לשון ירושה: ואם לאו. אז אלא למאן הוי לשון מתנה. בנכסי לך ב' לשונות משמע בראוי ליורשו הוי לשון ירושה ובאחר לשון מתנה ומפרש מיד מאי נפקא מינה: סבר רב אדא. לפרש הנ"מ [ג] דנ"מ דאי הוה לשון ירושה: אלמנתו. של מת הנותן: ניזונית מנכסיו. שהוא הוריש לזה דאלמנה ניזונית מנכסי יורשין: ואם הוא לשון מתנה אין אלמנה ניזונית מהן. דתנן אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים ומתנה ומכר משועבדים הם: א"ל רבא. וכי בשביל שנתנו במתנת ש"מ שאין בה לא קנין ולא משיכה אלא מדרבנן קני שלא תטרף דעתו וכי בשביל זה גרעה כח אלמנה: מתנת שכיב מרע מדרבנן. כדפירש לכ"ש שתהא ניזונית: אטו יורש מגרע גרע. וכי גרע כחו ממקבל מתנת שכיב מרע דזוכה רק דרבנן והיא היא: קיטא. קצרה: רויחא. ארוכה: נוסחא. לשון כלומר לשון ארוך ולשון קצר: אלא מדרבא. כלומר שהקשה מגרע גרע: אלא אמר רבא. נפקא מינה בין לשון ירושה בין לשון מתנה: כדשלח רב אחא. שאם (אמר) האי ש"מ שאמר ואלא למאן (אם) אמר ואחר כך לפלוני רואים אם ראשון ראוי ליורשו נוטלו משום ירושה ואין לשני אחריו כלום כיון דעשאו יורש וזוכה בו מדאורייתא כדרבי יוחנן ב"ב מביום הנחילו דעל מי שראוי ליורשו דבריו קיימים [ד] כי אמר תו ואחריו לפלוני הוי מתנה על מה שכתוב בתורה שאין יכול לעקור תורת ירושה מאותו שירש כבר וירושה אין לה הפסק כדשלח רב אחא כדפי': והא אפסקה. כי על תנאי שני אחריו הוריש את הראשון: ורחמנא אמר אין לה הפסק. והוי מתנה על מה שכתוב בתורה ותנאו בטל והמעשה קיים והכי הלכתא:

שקל

עין משפט

א מיי' פ"ט מהל' זכייה ומתנה טוח"מ סי' רנג:
ב מיי' שם פ"ח סמג עשין פב טור אה"ע סי' צג וטור ח"מ סי' רנג:
ג מיי' פי"ב שם סמג שם טור ח"מ סי' רנג:
ד מיי' פי"א ופי"ב שם סמג שם טור ח"מ שם:

הגהות חו"י

(א) נ"ב נ"ע וכי ס"ד דבמה שאמר אלא למאן מבטל תנאי כתובה של אשתו: (ב) נ"ב עי' ברי"ף כתובות סוף פ"ט:

הגהות מא"י

[א] נ"ב וכו': [ב] נ"ב וכו': [ג] פי' דנ"מ רשום למחוק: [ד] וכי כצ"ל: [ה] דודאי כצ"ל: [ו] פי' דרבנן נ"ל מוקף:

שלטי הגבורים

כתב ריא"ז

א שכיב מרע שכתב כל נכסיו לבנו ושייר לאשתו קרקע כל שהוא הואיל ועשאה שותף בין הבנים שנתן לה חלק כל שהוא מקרקעותיו אבדה כתובתה והוא שהיה מחלק בפניה והיא שותקת אבל אם לא חלק בפניה לא אבדה כתובתה כמו שביאר מז"ה נראה בשכתב לה קרקע כל שהוא אבל לא כתב לה קרקע אלא מטלטלים או שהקנה לה פירות מחוברין לקרקע אינן כקרקע ומז"ה ביאר בפסקיו שלאחר תקנות שתקנו הגאונים לגבות כתובה מן המטלטלין אם כתב לה מטלטלין הרי הוא כאילו כתב לה קרקע וכן עיקר כמבואר בקונט' הראיות:

ב הא דאמר נכסי לך ואחריך לפלוני אין לשני אלא מה ששייר הראשון כתב מיי' בד"א שמכר הראשון או נתן לאחרים אבל אם מכר הראשון או נתן לבנו או לאחד מיורשיו לא עשה ולא כלום ואיני מבין מה חילוק יש בין אחר ליורש כיון שהוא נותן לו מתנה גמורה וכתב עוד היה חובו על הראשון או כתובת אשה ובאו לב"ד ליפרע מנכסים אלו אע"פ שהראשון קיים אין ב"ד מגבין אותן מגוף נכסים אלו אלא מהפירות בלבד מת הראשון ובא בעל חובו ואשתו לגבות מנכסים אלו אין ב"ד מגבין מהם כלום אפי' שאין אפותיקי או שיחדן לאשתו בכתובתה ואין גובין מנכסים אלו כלום אלא הם של שני ע"כ והר"ם מרוטנבורג לא כתב כן שכתב בתשובה

על

הגהות הב"ח

(א) נ"ל מיקניא: (ב) נ"ב לתקנתא דרבנן: (ג) נ"ב פי' ס"ל לרבותא דזה שנתן נכסיו למי שראוי ליורשו לא גרע כחו מאלו נתנם למי שאינו ראוי ליורשו דבמ"ש נכסי לך נשתעבדו לזה ולכן אין אלמנתו ניזונית מנכסים הללו והיינו דקא מסייעה להו מדתנא כו' דס"ל דהני נכסים שנתן בדבורו שאמר נכסיי לך הוין משועבדים לזה ואין מוציאין מנכסים משועבדי' בין ראוי ליורשו בין אין ראוי ליורשו סוף סוף נקראו נכסים משועבדים שהרי נשתעבדו בדבורו ועל כן כתב הרי"ף דא"כ דמתני' פליגא אדר"א ב"א ה"ל לרבא לאותובי תיובתא עליה ממתני' וק"ל ועי' בהשר"י מפורש כן. מיהו היה אפשר לומר דרבותא לא מסתייע להו ממתני' אלא להיכא שאין ראוי ליורשו דהאי ודאי נקראו בשם נכסים משועבדים אלא שרבא מסברא דנפשיה ס"ל דאטו יורש מיגרע גרע אבל מ"מ ליכא לאותובי לרב אדא בר אהבה ממתני' דאיהו לטעמיה ולסברתו קאזיל דדוקא באין ראוי ליורשו דנותנן לו במתנה בהם הוא דנכסי משועבדים הויין ולכך אין מוציאין מהן למזון האשה והבנות אבל בראוי ליורשו אין נותנין לו כלום אלא כאילו אמר נכסי הן בתורת ירושה לפלוני ואין דבריו אלא לא מעלין ולא מורידין דאף בלא אמירתו יורשו דבר תורה והלכך מוציאין מהן למזון האשה והבנות כך היה אפשר לייש' אליבא דרבותא אלא כיון דחזינן לרי"ף דאקשי עלייהו איהו הוה ידע בודאי ובבירור דרבותא אילין איסתייעי ממתני' ואף בנותן למי שראוי ליורשו נמי אין מוציאין דאידי ואידי משועבדים נינהו בדבורו שאמר נכסי לפלוני ולהכי אקשי עלייהו: (ד) תיבת ליה נמחק: (ה) נ"ל עוא: (ו) נ"ב זה: (ז) כיון שאין המקנה יכול להקנות דאין קנין לאחר מיתה ומתנת ש"מ כנ"ל: (ח) נ"ל במכ"ש:

בתורה שהתורה אמרה שאין לנחלה הפסק כדאמרינן ובן אין לו ודרשינן עיין עליו הלכך אע"פ שהתנה בפירוש תנאו בטל אבל אם אינו ראוי הוי לשון מתנה ודבריו קיימין: [תנו שקל לבני כו' ואם מתו יירשו אחרים תחתיהם]. אע"ג דירושה אין לה הפסק הכא איירי במתנת בריא כגון שהלך למדינת הים וצוה ליתן להם בשיעור הזה עד שיכלה הממון א"נ בש"מ שהיא מתנה וכיון שמתנה היא ותלה הענין באחרים רוצה שילמלמו טפי כי היכי דלישתייר מהנהו נכסי להנהו אחרים הלכך אין נותנים להם אלא שקל כאשר צוה וכבר פירשתי לעיל אמאי לא

תורה אור | נר מצוה

רש"י

שקל. חצי סלע: והם ראויים. שצריכים להוציא סלע: נותנין להן סלע. שלא כוון* אלא היה סבור שיהיה להם די בשקל: אין נותנים אלא שקל. שדעתו שלא למעט חלק הבא אחריו: לזרוזינהו. [שיהיו מלמלמים שלא יפזרו הרבה]: מתני' אין רוח חכמים. כלומר אין דעת חכמים נוחה עליו כי כעוסים הם עליו: גמ' מי פליגי רבנן על רשב"ג. או נאמר שרשב"ג בא לפרש דברי ת"ק מה שלא פירש: בי עבורי אחסנתא. כמעביר נחלה אלמא (ג) דרשב"ג בא לחלוק דאי [לא] פליגי רבנן א"כ שמואל הוה דלא [כמאן]: מתני' נאמן. מפרש בגמרא למאי הילכתא: וזה אחי אינו נאמן. להורישו עם אחיו כי אין מכירין אותו כדמפרש בגמ': ונוטל עמו. עם זה האומר שהוא אחיו בחלקו כגון אם היו שני אחין לבד הספק ויש להן לחלוק שלש שדות זה נוטל שדה ומחצה וזה נוטל שדה ומחצה ונותן זה האומר שהוא אחיו (נותן) לספק חצי השדה כי מודה לו שהיא שלו ועל החצי שביד אחיו האחר יביא ראיה ויטול: מת. הספק: יחזרו אותן נכסים. שנתן לו זה למקומם למי שנתנם לו [א] ואחיו לא יטלו עמו כי עיכבו בידם את חלקו: נפלו לו. לספק נכסים ממקום אחר ומת: יירשו אחיו עמו. דהא קא

תנו שקל לבני בשבת וראויין לתת להן סלע נותנים להן סלע ואם אמר אל תתנו להן אלא שקל אין נותנין להן אלא שקל ואם אמר אם מתו יירשו אחרים תחתיהם בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו אין נותנין להן אלא שקל וגרסינן בפ' מציאת האשה* אמר רב חסדא אמר מר עוקבא הילכתא בין שאמר תנו ובין שאמר אל תתנו נותנין להן כל צרכן והא קי"ל הלכה כר"מ דאמר מצוה לקיים דברי המת הני מילי במילי אחרניאתא אבל בהא מינח ניחא ליה והא דאמר הכי לזרוזינהו הוא דעבד: מתני' *[א]הכותב נכסיו לאחרים והניח את בניו מה שעשה עשוי אבל אין רוח חכמים נוחה הימנו רשבג"א אם לא היו בניו נוהגין בו כשורה זכור לטוב: גמ' איבעיא להו מי פליגי רבנן עליה *דרבן גמליאל או לא תא שמע דא"ל שמואל לרב יהודה שיננא לא תהוי בי עבורי אחסנתא אפילו מברא בישא לברא טבא וכ"ש מברא לברתא דלא ידעת מהי מינייהו נפק זרעא מעליא ירושלמי אמר רבי אבא בר ממל הכותב נכסיו לאחרים והניח את בניו עליהם הכתוב אומר °ותהי עונותם על עצמותם: מתני' *האומר זה [ב]בני נאמן וזה אחי אינו נאמן ונוטל עמו בחלקו מת יחזרו נכסים למקומן °נפלו לו נכסים ממקום אחר יירשו אחיו עמו: *מי שמת ונמצאת דאיתיקי קשורה לו על ירכו הרי זו אינה כלום זיכה בה לאחר בין

חיילא ירושה מדאורייתא מקמי דלימטי זמן של אחרים וכן פירשתי אם לשון ירושה מהני לאחרים שאינם ראויים ליורשו אם לאו ולענין שלא הניח נכסיו לאחרים אחר בניו אלו מסקינן בפרק מציאת האשה במס' כתובות (דף ע.) אמר רב חסדא אמר מר עוקבא הלכתא בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו נותנים להן כל צרכן והא קי"ל כר"מ דאמר מצוה לקיים דברי המת ה"מ במילי אחרנייתא אבל בהא ניחא ליה והא דאמר הכי לזרוזינהו הוא דעבד: מתני' הכותב נכסיו לאחרים. בלשון מתנה אע"פ שמה שעשה עשוי שיכול לתת את שלו למי שירצה מ"מ אין רוח חכמים נוחה הימנו משום דקא עקר נחלה דאורייתא להעבירה מבניו ונתן לאחרים והכי קי"ל כוותיה כדאסיקנא בגמ' דאע"ג דקי"ל [דף קעד.] כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו הייני היכא דלא פסיקא הלכתא בהדיא דלא כוותיה אבל הכא פסק שמואל בגמ' כרבנן דאמרי אין רוח חכמים נוחה הימנו בכל ענין אפילו אין נוהגין כשורה מדאמר שמואל לא תהוי כאעבורי אחסנתא ש"מ פליגי רבנן עליה דרשב"ג דאי לא פליגי וכולהו סבירא להו דכשאינו נוהג כשורה זכור לטוב שמואל דאמר כמאן אלא ודאי רבנן אפילו בשאינו נוהג כשורה אמרי אין רוח חכמים נוחה הימנו והכי איתא בירושלמי א"ר אבא בר ממל הכותב נכסיו לאחרים והניח את בניו עליו הכתוב אומר ותהי עונותם על עצמותם כלומר בעבור בניהם שהם עצמותם נושאין עונות הרבה: גרסי' בגמ' ת"ר מעשה באדם אחד שלא היו נוהגין בניו כשורה הורידן מנכסיו עמד וכתבן ליונתן בן עוזיאל מה עשה יונתן מכר שליש והקדיש שליש והחזיר לבניו שליש בא עליו שמאי הזקן במקלו ובתרמילו ואמר ליה שמאי אם אתה יכול להוציא מה שמכרתי והקדשתי אתה יכול להוציא מה שהחזרתי אמר הטיח עלי בן עוזיאל: [ב] מכר שליש איכא למימר דלהכי מכר והקדיש מעיקרא כדי להודיע על החזרה שמחזיר לבניו שהוא בדין כדהדר ליה (א): במקלו ובתרמילו. כדי להתווכח עמו על מה שעבר על דברי המת שנתכוין ליתן לו ע"מ שלא יהנו בניו מנכסיו דהכי אמדינן לדעתיה (ב) לכך אע"פ שלא פירש וכך אמר לו שמאי כיון שהחזרת לבניו נתבטלה המתנה ודעת שמאי דהוי כאילו פירש ובזה טעה שמאי דהכא כיון שלא פירש אלא נתן לו סתם גמר ונתן לו לעשות בו כל מה שירצה: אי אתה יכול להוציא וכו'. כלומר דודאי אי אתה יכול להוציא דע"מ שההנה מהם נתנם לי: אתה יכול להוציא. כלומר אי אתה יכול להוציא דאין מתנה לחצאין וכיון שלא פירש הנותן כלום לגמרי כדי שאעשה בה כרצוני נתנה לי: הטיח. דרך גנאי כמו [ברכות דף לב.] הטיח דברים כלפי מעלה כ"ל דאע"ג דאזלינן בתר אומדנא כדמשמע לעול גבי ההוא דשמע שמת בנו דאמרינן דמתנתו אינה מתנה כיון שבא בנו ואע"ג שלא פירש על מנת שלא יבא בנו שאני התם דכיון ששמע שמת בבירור עד שבשביל זה נתן נכסיו לאחר לא הוה ליה לאסוקי אדעתיה לפרש מידי אבל הכא אי לא בעי שיתן כלום לבניו הוה ליה לפרושי וכל שכן בענין כזה שהיה ראוי לגורבא מרבנן כיונתן בן עוזיאל לרחם עליהם משלהם כי לא חטאו לו בניו לאבותם חטאו [ונפרש פירושא דלאו למימרא דאם לא מכר והקדיש הייטו חוששין שאינה מתנה ואם היה נותן לבניו עביד שלא כדין לעבור על דעת הנותן דהא ודאי כיון שלא פירש שלא יתן לבניו ליכא אומדנא בכל כה"ג כדפרישית אלא *[אדרבא] מכר והקדיש להודיע שהמתנה גמורה ולא היה לו לחוש לאומדנא כיון דלא גלי דעתיה ולא תיקשי אמאי לא השיב לו יונתן לשמאי כן להדיא דע"כ מה שהשיב לו אם אתה יכול להוציא משום האי טעמא הוא דאין לחוש לאומדנא כיון דלא גלי דעתיה בשעת המתנה דאל"כ אמאי אינו יכול להוציאה והלא היא היא דמקשה לו שמאי אלא שהשיב כן מפני ששמאי הקשה לו מכח מעשה דבית חורון לומר דהתם פירש לו שאינו נותן לו כדי שיוכל להקדיש אבל הכא לא] ומיהו לפי פירוש הר"ש ז"ל משמע שסייע עצמו נמי יונתן משום שמכר והקדיש ונהנה מהם ונתקיימה המתנה בזה במקלת דעל מנת שיהנה בהם גם כן נתנם לו וכיון שכן אין מתנה לחצאין הלכך התם גבי מי שבא בנו אע"פ שהמקבל היה מוכר מהנכסים איפשר שהמתנה לאו כלום היא ומטעמא דפרישנא [כר"ת] ואמר ליה יונתן שמאי אי אתה יכול וכו' כלומר דכיון שנתקיימה המתנה במקלת מה שנהגיתי במכר והקדש אחר שלא פירש לי ולא מידי נתקיימה לגמרי ולא דמיא למעשה דבית חורון דבסמוך זה לפירוש הר"ש ז"ל אבל לפירוש המפרשים שהדיר נכסיו לבניו ונתחרט ונתנם ליונתן משום דסבור שיתנם לבניו מה שמכר והקדיש היה לו להודיע שהמתנה מתנה גמורה היתה לעשות כרצונו וממה שנתן לבניו אח"כ לא עביד איסורא לעבור בלא יחל: ותו גרסינן בגמ' [דף קלג.] תנן מעשה בבית חורון באחד שהיה אביו מודר הנאה ממנו והיה משיא את בנו ואמר לחבירו הרי הסעודה והחצר נתונים לך במתנה ואינם לפניך אלא עד שיבא אבא ויאכל עמנו בסעודה אמר ליה אם שלי הן הרי מקודשות לשמים אמר ליה לא נתתי לך את שלי ע"מ שתקדישם אמר ליה לא נתת לי את שלך אלא שתהא אתה ואביך אוכלים ושותים זה עם זה ומרצין זה עם זה ויהא העון תלוי בראשי מכאן אמרו חכמים כל מתנה שאינה שאם הקדישה [ג] תהא מוקדשת אינה מתנה. משום שאמר ליה ואינם לפניך דמשמע דלא יהיב ליה במתנה גמורה אלא בדרך הערמה שיבא אביו ויאכל ובכה"ג לא הויא מתנה לכך השיב אם שלי הם הרי הם מוקדשות לשמים כלומר דבלאו הכי שיהא יכול להקדישן אינה מתנה גמורה אלא מתנת הערמה ואינה מתנה והיו עוברים בלאו דלא יחל דברו ויהיה העון תלוי בראש המקבל שיהיו סבורין לאכול משלו. מכאן אמרו חכמים כל מתנה שאינה גמורה כזו שאם הקדישה אינה מוקדשת אינה מתנה. כלומר דבשלמא במתנה ע"מ להחזיר אע"פ שאינו יכול להקדישה הייטו משום התנאי אבל במתנה שאין בה תנאי כזו ואמרת דאינו יכול להקדישה ודאי הייטו משום דבעית למימר דאינה מתנה כלל והכי מוכח התם בנדרים דמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה אע"פ שאינו יכול להקדישה ומכחה נתקיימה הגרסא דאתרוג זה ניתן לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי דילא ואע"פ שאינו יכול להקדישו ובירושלמי מפורש דמתנת בית חורון היא מתנת הערמה: מתני' האומר זה בני נאמן. ליורשו ולפטור אשתו מן היבום דמה לו לשקר הא אי בעי מגרש לה השתא דאע"ג דאי מגרש לה מפסלה לכהונה מש"ה לא ריע האי מגו דמאי איכפת ליה בשימות הוא אם אשתו נשאת לכהן או לאחר: וזה אחי אינו נאמן. לאחיו שיחלקו עמו בנחלתם ומפרש בגמרא דאחיו אומרים אין אנו יודעים אם אחינו הוא אם לאו הלכך זה שאומר שיודע בו שהוא אחיו יחלוק עמו בחלקו החלק הראוי לו מחלקו אילו היו חולקים גם אחיו עם זה הספק כיצד כגון שנפל להם ג' שדות בירושה והם ג' אחין עם הספק ועתה שאחיו אינו רוצה ליתן לו מחלקו בעבור שאינו מכירו ויטול שדה ומחצה לחלקו והאחר ג"כ השדה והמחצה הנשאר אלא שכיון שהוא מכיר ויודע שזה אחיו יתן לו מחלקו החצי השדה הראוי לו אילו נטל חלק עמהם שהיה נוטל שדה אחת שלם חצי מזה [וחצי מזה] והחצי של האח האחר אומר הבא לי ראיה שאחי אתה וטול: מת. זה הספק: יחזרו הנכסים למקומן. דהייטו לזה שחלק עמו שהרי יכול לומר אני חלקי הבא לי מנחלתי נטלתי וגם אתם מוחזקים בחלקכם שהיה ראוי לו ועתה אתם יורשים אותו החלק מן הדין כי עד עתה בגזל היה בידכם: נפלו לו נכסים. לזה הספק ממקום אחר יירשו כל אחיו עמו אפילו אגו שאמרו שאינם מכירין בו משום שזה

שלטי הגבורים

על א' שכתב לבנו קרקע והתנה שאם ימות בנו בלא זרע*) ורצו להפקיע מאותו קרקע שעבוד כתובת אלמנתו וכתב הוא שהאלמנה גובה ממנו והרא"ש הביא דברי הר"ש בתשובותיו והסכים לדבריו ונותן בהם טעם משום דכתובה חל שעבוד' מחיים וקדמה לאחרים והוי כשאר לוקח שלקח מן הראשון שמקחו קיים וכתב ה"ר יונה לא משום דא"ל ואחריך לפלוני דיכא משמע מה שתשאיר אחריך אם לא מכרת אלא משום דנכסי לך לשון מתנה גמורה משמע וה"ה נמי אם אמר נכסי לפלוני ומיהו אם אמר לו נכסי לך לעשר שנים ואחריך לפלוני ומכר הראשון השני מוציא מהלקוחות כיון שלא נתנם לו כל ימי חייו לאו למתנה גמורה נתכוין ואם אמר נכסי לך ואחריך מהיום לפלוני ומכר הראשון השני מוציא מן הלקוחות וכן אם מת שני בחיי ראשון יחזרו ליורשי שני ואם הם שלשה ואמר לראשון ואחריך מהיום לפלוני ואחריו מהיום לפלוני כתב הרמ"ה שהראשון ושני לא קנו אלא הפירות והשלישי קנו את הגוף מהיום ופירי לאחר מיתת השני והוא שבאו ליד שני תחלה הלכך אם מת שני בחיי ראשון יחזרו ליורשי נותן: שאלה להרא"ש יעקב שנתן מתנות לבניו לפלוני כך ולפלוני כך והתנה אם ימות א' מהם בלא זרע שיפול חלקו לאחיו ולאחיותיו ונתן שמעון מחלקו לגיסו ועתה קם ראובן אחיו לבטל המתנה שנתן שמעון לגיסו כי אין בנים לשמעון וראויה המתנה ליפול אליו אחרי מות שמעון אחיו: תשובה נ"ל דמתנה טובה היא דס"ל כנכסי לך ואחריך לפלוני דקי"ל אין לשני אלא מה ששייר ראשון: שאלת ראובן נתן חדר בביתו לשמעון ולאשתו וכתב בשטר שישמשו שמעון ואשתו באוירו ובבור שבחצר עם שאר בני הבית מעכשיו ולעולם ונסתפקו בשביל שכתב בשטר מעכשיו ולעולם אם יירשו בניו זכותו אחרי מותו: תשובה דבר זה יכול להתברר בלשון השטר ולפי הנראה לי מדהזכיר אשת שמעון שבא למעוטי בניהם אחריהם:

א הא דאמרי' מי שמת ונמצא דייתיקי קשורה לו על ירכו זיכה בה לאחר דבריו קיימין הראב"ד פליג על הרשב"ם ופירש זיכה בה לאחר שאמר לראובן זכה בשטר זה לצורך שמעון קנה אפי' אם ראובן הזוכה בשביל שמעון הוא יורש ולא אמר כיון שהוא יורשו כאילו לא יצא מתחת ידו ודוקא דחילק מקרקעי אבל מטלטלי לא שאין שטר למטלטלי וכתב מיי' וכן מי שכתב שט"ח על עצמו בשם אחר או בשם אחד מבניו ונתן אותו ביד שליש ואמר ליה יצא זה אצלך ולא פירש כלום או אמר ליה הנח עד שאומר לך מה תעשה ומת ה"ז אינו כלום וכתב הרא"ש בתשובה על דבריו דהייטו דוקא בשט"ח לפי שנותנין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו ושמא

*) שהשוב המהנה לבנותיו ומת בלא זרע. כ"ה בטוח"מ סי' רמ"ח

עין משפט

א מיי' פ"ו מהל' נחלות סמג עשין צ טור ח"מ סי' רפב:

אולי צ"ל שלא כיון לזון בצמצום

ב מיי' פ"ג מהל' יבום סמג עשין מ טור אה"ע סי' קנו:

[דף ריז ע"א]

אולי צ"ל דרשב"ג [וכ"ה בא"י וכ"ה ברש"ין]

יחזקאל לב

דף קלד.

[דף ריז ע"ב]

הגהות הב"ח

(א) כ"ב לשמאי לקמן: (ב) שלכך יהיב ליה כצ"ל: (ג) לפני הב"ח הי' הגירסא דרשב"ג בא לפרש וזהו הגיה אלמא דפליגי רבנן עלי' דרשב"ג דאל"כ שמואל וכו'.

מהר"ס

כ"ה בד"ס

הגהות מא"י

[א] כ"ה ברש"י בגמ' אבל שאר אחין: [ב] כ"ה פי': [ג] כ"ה אינה מקודשת:

בין מן היורשים בין שאינו מן היורשים דבריו קיימין*: גמ' *האומר זה בני נאמן למאי הילכתא אמר רב יהודה אמר שמואל ליורשו ולפטור את אשתו מן היבום *ואע"ג דמוחזק לן דאית ליה אחי: ובעל שאמר גירשתי את אשתי אינו נאמן ואם מת חולצת ולא מתייבמת דאמרינן *ההוא דהוה קא שכיב אמרו ליה איתתיה למאן אמר להו חזיא לכהנא רבה אמר רבה למאי ניחוש לה [א] חדא דאמר חזיא לכהנא רבה ועוד הא אמר רב חייא בר אבין א"ר *יוחנן א בעל שאמר גירשתי את אשתי נאמן א"ל אביי והא כי אתא רבי יצחק א"ר יוחנן בעל שאמר גירשתי את אשתי אינו נאמן א"ל (א) לא קא משנינן להו כאן למפרע כאן להבא אמר ליה ואשינויי ניקום וניסמוך א"ל רבא לרב נתן בר אמי זיל חוש לה ההוא ג דמוחזק לן *דאית ליה אחי ואמר בשעת מיתה דלית ליה אחי אמר רב יוסף מאי ליחוש לה חדא דמוחזק לן *דאית ליה אחי ועוד הא אמר בשעת מיתה דלית ליה אחי א"ל אביי הא אמרי איכא עדי' במדינת הים דידעי דאית ליה אחי אמר ליה השתא מיהא ליתנהו קמן לאו (א) היינו דר' חנינא דא"ר חנינא עידיה בצד אסתן ותאסר א"ל אביי אם *חלקנו בשבויה דמנוולה נפשה לגבי (ב) שבויה נקל באשת איש א"ל רבא לרב נתן בר אמי זיל חוש לה: זה ג אחי אינו נאמן ויטול עמו בחלקו ואינך מאי קאמרי אי (ג) קאמרי אין דאחוהון הוא אמאי יטול עמו בחלקו ותו לא ואי דקאמרי לאו אחוהון הוא נפלו לו נכסים ממקום אחר אמאי יירשו אחיו עמו לא צריכא דקא אמרי אין אנו יודעים: °נפלו לו נכסים ממקום אחר יירשו אחיו עמו. בעי רבא שבח ששבחו נכסים מאליהן מהו בשבח המגיע לכתפים לא תיבעי לך דכנפלו לו נכסים ממקום אחר דמי כי תיבעי לך בשבח שאין מגיע לכתפים מאי כנכסים שנפלו לו ממקום אחר דמי או לא תיקו: *מי ד שמת ונמצאת דאיתיקי קשורה לו על יריכו.

רש"י

קא מודה להו שהוא אחיהם: גמ' דמוחזק לן דאית ליה אחי. והיא זקוקה ליבם: ובעל שאומר גירשתי את אשתי אינו נאמן. והא [דלא] אמרינן דיהא נאמן במגו דאי בעי פטר לה בגיטא שיהא נותן לה עד היום נמי דאם איתא דאיגרשה קלא אית ליה למילתא והוי מגו במקום עדים: חולצת. מספק: ולא מתייבמת. כדמסיק [ומיהו] במתניתין באומר זה בני נאמן כדמסיק במגו דאי בעי פטר לה בגיטא השתא: ההוא דהוה שכיב. נוטה למות והוו לו אחים ולא בנים דמוחזקת לייבום: איתתיה למאן. זקוקה היא לייבום או לא: חזיא לכהנא רבה. [לאו דוקא] דהא אלמנה היא אלא כלומר מותרת לכל אדם (ב) ואפי' לכהן הדיוט אסירה דהא ע"י מגו (ג) דבעל אמר גירשתי את אשתי נאמן מהימנינן ליה: גירשתי את אשתי נאמן. והאי נמי גירשתי קאמר וחזיא לעלמא: למפרע. אם אמר באחד באייר גירשתי את אשתי אחד בניסן אינו נאמן להחזיקה גרושה למפרע מאותו יום ואם יבואו עדים ואמרו שזינתה בט"ו בניסן תדון בחנק כאשת איש דלמפרע אין כאן מגו אבל להבא שאמר גירשתיה עכשיו א"כ גירשתיה סתם נאמן מכאן ולהבא דאי בעי מגרש לה בפנינו: ואשינויי ניקום וניסמוך. דילמא אמוראי פליגי אליבא דרבי יוחנן ואיכא למ"ד אפילו להבא אינו נאמן כדפי' דאם אי' דאיגרשה קלא אית ליה למילתא: חוש לה. כאביי ותיאסר לשוק בלא חליצה ומהכא שמעינן דבעל שאמר גירשתי את אשתי אינו נאמן: הא אמרו. בני העיר וצריכין אנו לחוש לדבריהם [ולהמתין] עד שנשמע מה בפי העדים: ומשני השתא ליתנהו קמן · ואין לדיין אלא מה שעיניו רואות: לאו היינו. דפרכינן גבי בנותיו דמר שמואל דאישתביין ושרינהו ר' חנינא על פיהן שאמרו טהורות אנו ושרינהו לינשא לכהן משום הפה שאסר ופריך התם והא איכא עדים במדינת הים דידעי דאישתביין או שנטמאו ומשני עדיה בצד אסתן בצד צפון ותאסר בתמיה השתא מיהו ליתנהו קמן: דמנוולה נפשה. ומשתמרת עצמה דאיסור קל הוא אם נשאת לכהן: נקל באשת איש. שהיא בחנק והיא בחזקת איסור אין להתירה מספק כיון דאמרי איכא דיש עדים במדינת הים: חוש לה. ותחלוץ (ד): ותו לא. בתמיה עם כל אחיו יש לו ליטול: דאמרי אין אנו יודעים. הילכך לא שקיל מינייהו מידי דאמרי ליה אייתי ראיה וכשהוא מת יורשין אותו מכח אחיהן החי שמודה לכן שאותו ספק אחיהן היה: בשבח המגיע לכתפים · כגון שנתן זה לספק הקרקע ריקנית וטרח בו לחרוש ולזרוע וכשמת הספק היתה מליאה פירות פשיטא דכולהו חולקין בזה השבח דכנפלו לו נכסים ממקום אחר דמי: שאינו מגיע לכתפים. (ה) שהושבחה מאליה: מתני' דייתיקי. צוואת שכיב

נמוקי יוסף

שזה האח המעיד עליו וראוי ליורשו מעיד שאחיהם הוא וכאילו הוא אומר אין לי ליטול כל הירושה אלא חלקי ולכם השאר א"כ יירשו אחיו עמו: גמ' דמוחזק לן. דמגו במקום האי חזקה אמרינן דעד כאן לא נחלקו רבי ורבי נתן התם במסכת (יבמות) [קדושין דף סד:] אלא בדמוחזק באחין ואמר אין לי אחין שהמגו סותר החזקה אבל הכא שאומר שיש לו בנים אינו סותר החזקה וזה ברור: ליורשו מגו דאי בעי יהיב לה השתא כולהו נכסי מתנה כשאמר זה בני נמי נאמן וכתב הר"ש ז"ל דגם כשאמר זה בני אינו זוכה על פיו בנכסים הבאין לו לאחר מכן כגון לאחר מיתה או כשהוא גוסס דהא דאמרינן לעיל [דף קכז:] בני בכורי נאמן בנכסים הבאים לאחר מכן היינו כשמוחזק לן שהוא בנו אלא דלא ידעינן אם בכור הוא אם לאו אבל הכא דלא ידעינן אם בנו הוא כלל אינו נאמן אלא ליורשו בנכסים של עכשיו ואם כן נאמן משום מגו ולא מחוור לי מה שכתבו הרבה מן המפרשים דלרבי יהודה הוה נאמן בנכסים הבאין לאחר מכן דכשאמר על תינוק בין הבנים זה בני בכורי נאמן אע"ג דמוחזק לן באחיו הגדול שהוא בנו ואמרינן שזה ממזר הוא ואם במוחזק אמרת דנאמן ולאפוקי חזקה כל שכן היכא דליכא חזקה כלל ואפשר שהוא בנו דנאמן דסברא הוא שאין אדם אומר על בנו שאינו בנו וחזקה גדולה הוא ואם כן בדין הוא דנהימניה כשאמר שאינו בנו אבל כדי להורישו אפשר שיאמר שהוא בנו על מי שאינו דהא בעבד אומר הכי משום תועלת והנאה מועטת כשעובר על בית המכס כדלעיל [שם] כל שכן הכא שהנאה מאד שיירשנו זה טפי מאחר: ולפטור אשתו מיבום נמי איכא מגו דאי בעי מגרש לה השתא וכדפירשתי במתני': בעל שאמר גרשתי את אשתי אינו נאמן. משום דאמרינן אם איתא דגרשה קלא אית לה למילתא: ההוא דהוה שכיב. ושמעו מפיו דלית ליה בנים ויש לו אחין: ואמרו לו אשתך [למאן]. תהיה זקוקה או. ולא אמר תהיה ראויה לכהן כלומר גרשתיה ומותרת לשוק אבל לאו דוקא לכהן דודאי גרושה פסולה לכהונה: אמר המחבר וא"ת אמאי לא אמרינן דה"ק חזיא לכהונה לפי שיש לו בנים ויש לומר דכיון שאמר סתם ולא ברר אין לנו לומר בלשונו אלא הפחות שאפשר וכ"ש לפי מה שפירשתי בפנים דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ע"כ: כאן למפרע. הוא דאינו נאמן אם זנתה בניסן והנחנו עומדים באייר דאם אמר גירשתיה כבר באחד בניסן אינו נאמן דשמא אירע בה מעשה ומכוין להצילה מחנק דהא לא מצי מגרש לה השתא משום למפרע הלכך ליכא למימר שיהא נאמן מגו דאי בעי מגרש לה השתא אבל אי אירע מעשה השתא פשיטא דאינו נאמן אבל להבא נאמן לומר גרשתיה השתא להצילה אם תזנה מכאן ולהבא מגו דאי בעי מגרש לה עכשיו: ואשינויי נסמוך. שמא מ"ד אינו נאמן בכל ענין קאמר ומטעמא דאמרן דאם איתא דגרשה קלא הוה לה והודה רבא וגוה לרב נתן שלא יתירנה בלא חליצה אבל אינה מתייבמת ואם נשאת לא תצא אלא *מגרש יבם ונושא בעל וכן הלכתא הריטב"א ז"ל: מוחזק. בקול בלא עדים: אם הקלנו בשבויה. דלעולם לא הוי ליה איסור חמור ואפילו לאותו איסור אין לחוש משום דמנטרה נפשה מזונות נקל באשת איש דהוה קיימא *עד השתא באיסור חמור ונתיר אותה מספק ונוציאנה מחזקת איסור והודה רבא וגוה לרב נתן שלא יתירנה עד שנדע אם אמת הוא שיש עדים ונדע מה בפיהם ולא דמי למתניתין דכשאמר זה בני נאמן מגו דאי בעי מגרש לה דהתם לא ידעינן אפילו בקול דאית ליה בנים או לא אבל היכא דאיכא קלא דאיכא עדים דידעי [דאית ליה אחי] איכא למיחש ולא מבטלינן קלא והכא מיירי דידעינן בבירור דאין לו בנים וכתב הרמב"ן ז"ל דהאי קלא דאיתחזק בבי דינא הוא דאי לא הא קי"ל בשלהי גיטין [דף פט:] דכל קלא דלא איתחזק בבית דין לאו קלא הוא: ואמר ליה השתא מיהא ליתנהו. דלאפוקי מחזקה קמייתא למפרע אין חוששין לקול אפילו הוחזק בבית דין וכאותה שאמרו [גיטין דף פט.]* יצא שמה בעיר גרושה אין חוששין לה חלוצה אין חוששין לה: אי דאמרי ומודו דאחיהם הוא. ומשום הכי אמר בסיפא יירשו אחיו עמו מ"מ קשיא רישא דאינו נוטל עמהם בחלקם ואמאי לא כיון דמודו דאחיהם הוא ואי דאמרי דיודעים שפיר שאינו אחיהם א"כ קשיא סיפא דיורשין בנכסים שנפלו לאחר מכן ואמאי כיון דיודעים דלאו אחיהם הוא ומשני דמתניתין מיירי דאמרו אין אנו יודעים הלכך בלא ראיה גמורה לא יטלו לו ממונם ושמעינן ממתני' שאם אחד מן היורשים אמר שטר חוב פלוני פרוע הוא אינו נאמן אלא על חלקו בלבד אלא אם כן השטר יוצא מתחת ידו הריטב"א ז"ל ומיהו יורשין ממונו שהרי את זה הראוי לירש אומר שהם אחיו של ספק שמת וכמי שאומר בנכסים אלו הראויין לי יש לכם חלק בהם והודאת בעל דין כמאה עדים דמי וכדפי' במתני': נפלו לו נכסים. בשבח ששבחו נכסים וכו' פירוש נכסי החלק שנתן לו אחיו: בשבח המגיע לכתפים. הפי' הנכון בזה הוא המקובל בידינו מהרב אלפסי ז"ל והגאונים ז"ל ול"נ כגון דיקלא ואלים ארעא וכו' אלא שבח המגיע לכתפים הם פירות [שאינם] צריכין לקרקע וכן פרש"י ז"ל (והר"ם) והשתא מפרש תלמודא שפיר דאפילו בשבח ששבחו נכסים מאליהם לא מיבעיא ליה אלא בשבח שהיה צריך לקרקע ובעיין לא איפשיטא והרי השבח בחזקת האח המודה דבארעא דידיה קאי והמוציא מחבירו עליו הראיה. *שבח המגיע לכתפים. שבא בשבח טרחו ועמלו כנכסים שבאו לו ממקום אחר דמו ויירשו אחיו עם זה האח המעיד על האח הספק שמת: אבל בשבח הבא ממילא כדיקלא ואלים ברשותיה או ארעא דעבר עליה נהר וזבלה ושבח דשבח זה נעשה ממילא (ד) וגם אם היה ברשות הראשון היה מושבח כמו עכשיו וא"כ יאמר להם זה האח שנתן לספק החלק הזה נכסי דידי הוא דאשבח מעצמם ואין לכם ליטול בהם כי אם במה שהשביח אחינו הספק או דילמא יאמרו לו אחיו מ"מ הנכסים ברשות של הספק השביחו וכאילו השבח שלו ונוטל. תיקו בעיא היא דלא איפשיטא ומסתברא דאותו השבח חולקין שהרי אין אנו יודעים בחזקת מי הוא אותו השבח וממון המוטל בספק חולקין: מתני' צוואת שכיב מרע נקראת דייתיקי משום דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו ועל כן נקראת דייתיקי שהוא נוטריקון דא תהא למיקם ולהיות אחר מכאן. מן התוספתא [דב"ב פרק ח] משמע שגם הלשון הזה כתוב בשטר

נר מצוה

שלטי הגבורים

ושמא כתב ללות ולא לוה אבל במתנת בריא בקנין בשעשה קנה המקבל:

א כתב ריא"ז ומז"ה ביאר שאינו נאמן להתירה אלא לישראל שיכול להתירה לו בגיטו אבל לא לכהן שאינו יוכל להתירה לו בגיטו:

פירש"י ע"ז תמצא לקמן סוף העמוד

ס"א דלית [וכ"ה בכ"ח וכתו"י]

נ"א חקלנו [וכ"ה הכ"ח]

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' רי"ף קדושין פ"א קודם מתני' ד"ה עבד עברי נקנה בכסף ובשטר: (ב) נ"ב ואינה זקוקה ליבום כי גרשתיה: (ג) נ"ב פי' אי בעי מגרש לה עתה: (ד) נ"ב לשון רשב"ם ולא תנשא בלא חליצה ר"ל אם יבורר שיש לה אח וביני וביני אסורה: (ה) נ"ב הכי מפרש בגמ' כגון דקלא ואלים מש"כ בדוכתא אחריתי מפרשינן לה שעדיין לא נתבשלו עכ"ד ל"ד ופה מוכח דפי' שבח המגיע לכתפים ר"ל דטרח בה ולא כרי"ף שם וצ"ע דשא בפירוש אמר רבא שבחו הנכסין מאליהן מהו עי' בנ"י:

חולץ יבם (נ"א)

הגהות מא"י

[א] תי' חדא וכו' רבה ועוד כ"ז מוקף ונ"ב בגמ' אינו ונכון ודו"ק [ועי' בספר כתונת פסים]:

מסר"ס

הוא פי' רשב"ס ודלא כמ"ש לעיל

עין משפט

א מיי' פי"ב מהל' גירושין טור אה"ע סי' קלב:

ב מיי' פ"ג מהל' יבום סמג עשין נה טור אה"ע סי' קנו:

ג מיי' פ"ד מהל' נחלות סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רפ:

ד מיי' פ"ט מהל' זכייה ומתנה טוש"ע ח"מ סי' רנ:

גי' בגמ' דלית ליה [וכ"ה בכ"ח והחו"י וכ"ה בה"י וכ"ה באשרי בשניהם]

הגהות הב"ח

(א) ולא כצ"ל: (ב) צ"ל שבהם: (ג) דקאמרי כצ"ל: (ד) דגם כצ"ל:

עיין סגסות בכ"ח בגמ'

ע"ש גירסא אחרת בגמ' (נ"א)

עין משפט

א מיי' פי"ב מהל' זכייה ומתנה סמג עשין פב טור ח"מ סי' רנג : ב מיי' פי"ח שם סמג שם טוח"מ סי' רנ: ג מיי' פי"ב שם סמג שם טור ח"מ סי' רנח :

בשטר וא"כ ליסנא דסימן חייס הוא דתניא התם איזהו דייתיקי דא תהא למיקס ולהיות ואם מתי יתנו נכסי לפלוני . ושטר זה של צוואה שמצוה שיתנו לפלוני כך מנכסיו לאחר מותו אע"פ שנמצא קשור על ירכו דהשתא ליכא למימר אחר כתבו כדי שיזכה בנכסיו דודאי הוא בעצמו כתבו כיון שקשור על ירכו אפ"ה אינו כלום דכיון דלא מסר דבריו לשום אדם דילמא לא גמר להקנות אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ואפילו יש בה קנין בין שהיא חתומה בעדים בין שהיא בכתב ידו אבל מתנת בריא שיש בה קנין מהיום או מתנת שכיב מרע במקצת שיש בה קנין זכה המקבל דמשעת קנין שעבד

נר מצוה

יריכו הרי זו אינה כלום וכו': ת"ר(א) (א)דאיתיקי דא תהא למיקם ולהיות.(ב) מתנה כל שכתוב מהיום ולאחר מיתה אלא מעתה מהיום ולאחר מיתה הוא דהויא מתנה מעכשיו לא הויא מתנה אמר אביי ה"ק איזו היא מתנת בריא שהיא כמתנת שכיב מרע דלא קני׳ תוספתא אלא לאחר מיתה כל שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה יתיב רבה ברב הונא באכסדרא דבי רב ויתיב וקאמר משמיה דרבי יוחנן שכיב מרע שאמר כתבו א ותנו מנה לפלוני תוספתא ומת אין כותבין ונותנין שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה *ורב יהודה אמר שמואל הלכה כותבין ונותנין וכן אמר רבא אמר רב נחמן הלכה כותבין ונותנין ואוקימנא בפרק מי שמת* במיפה את כחו והיכי דמי מיפה את כחו דאמר יטול מנה פלוני ואף כתבו וחתמו והבו ליה ואי לא אמר הכי חיישינן שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה :

דף קלו. °**מתני'** *הכותב נכסיו לבניו לאחר מיתה תוספתא צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה דברי רבי יהודה ר' יוסי אומר אינו צריך הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו האב אינו יכול למכור מפני שהן כתובין לבן והבן אינו יכול למכור מפני שהן ברשות האב מכר האב מכורין עד שימות

רש"י

מרע : על ירכו. רבותא נקט דליכא למימר אחר כתבה ונתנה שם כדי לזכות בנכסי המת : ה"ז אינו כלום . אפילו אם החזיק לאחר מיתה באותו שטר לא קני אע"ג דצוואת שכיב מרע קני לאחר מיתה שלא תטרף דעתו מ"מ כח השטר לא עדיף כצוואתו כי לא גמר להקנותה אלא בקבלת השטר ואין שטר לאחר מיתה : זיכה בה . שכיב מרע לאחר מחיים אע"פ שלא כתב לשם אותו האיש אלא אמר לו נכסים הכתובים בשטר זה אני אקנה לך בקבלת השטר שתקבל ממני ה"ז קנה ולא גרע מצוואתו ולאחר רבותא נקט : דבריו קיימין . ואע"פ שאין ראוי ליורשו : דף קלו. **גמ'** כל שכתוב בו מהיום ולאחר מיתה . דמשמעו קני לך גופא מהיום ולאחר מיתה הפירות אבל כתב לאחר מיתה ולא מהיום לא קני דאין מתנה לאחר מיתה : מעכשיו . כלומר שכתב מהיום ולא כתב לאחר מיתה דף קנג: ע"ש לא קני בתמיה דהא מכ"ש שיקנה : דלא קנה אלא לאחר מיתה . מיהו בהא עדיפא ממתנת שכיב מרע שא"י לחזור בו ומתנת ש"מ יכול לחזור בו כדלקמן : ומת. השכיב מרע קודם שכתבו ונתנו השטר למקבל המתנה : אין כותבין כו'. והוא הדין אם אמר תנו וכתבו ואין חילוק בזה : [דף ריח ע"ב] אף כתבו. כלומר דאמר תנו ואף כתבו ואי לא אמר ואף כתבו אלא כתבו ותנו או תנו וכתבו לא קני : **מתני'** הכותב. פירוש בריא שרוצה ליסא אשה ואינו רוצה לשעבד נכסיו לאשתו שלא יפסידו בניו שיש לו כבר ורוצה לאכול פירות בחייו : מהיום ולאחר מיתה . דמשמע מהיום הגוף ואחר מיתה הפירות : רבי יוסי אומר כו' . וטעמיה מפרש בגמ' : לבנו לאחר מותו . שכותב לו מהיום ולאחר מיתה כדפרישית : מפני שכתובים לבן . הגוף מעכשיו : מפני שהן ברשות האב . לאכול פירות כל ימי חייו אך שניהם יכולין למכור לאחר . הבן הגוף והאב הפירות : מכר האב . סתמא מכורין פירותיהן ללוקח עד שימות האב אבל כשימות האב יטול הבן גם הפירות או הבא מכח הבן

נמוקי יוסף

נפשיה כיון שנטל קנין סתם וכן דעת רש"י ז"ל בב"מ וכדפירשנו התם ושלא כדברי הרי"ף ז"ל הריטב"א ז"ל : זיכה בה לאחר . כגון שמסר דבריו לשום אדם ואמר ליה יזכה פלוני במה שכתוב בשטר זה בין שיהיה כתוב בשמו או לא כיון שאמר מה שכתוב בשטר זה ינתן לפלוני דבריו קיימין דדברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו וכ"ש אם מסר לו לאותו אחר וא"ל זכה בשטר זה בשביל פלוני שינתן לו מה שכתוב בו בקבלת השטר תזכה לו שזוכה אפי' בלא קנין *)ואע"פ שראוי ליורשו דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו הלכך דבריו קיימין : **גמ'** אלא מהיום ולאחר מיתה הוא דהויא מתנה . דמדקאמר איזו היא משמע בכה"ג דוקא הוא דמהניא מתנת בריא דאי בלא לאחר מיתה מהניא למה לי למימר אלא מעכשיו [הוה ליה למימר] דמעכשיו עדיף טפי דמקנה ליה מעכשיו לגמרי ותירץ דאין ה"נ אלא הכא איירי במתנת בריא שאינו רוצה שיגמור לקנות עד לאחר מיתה דומיא דש"מ ולהכי צריך שיאמר מהיום ולאחר מיתה כלומר גופא קנוי לך מהיום ופירי לאחר מיתה ומיהו לא מצי למהדר ביה מהמתנה כיון שהיא מתנת בריא **)דאילו בש"מ יכול לחזור בו כדלקמן : אמר המחבר זכה בשטר זה הכתוב בפנים אינו רוצה לומר שיזכה מדין השטר דא"כ מתנת בריאה היא זו ואילו במתני' דייתיקי תנן אלא לומר שהיא מסירת השטר לידו כאילו נוה עכסיו בפיו דלא גרע אמירה בכתב מאמירה על פה והיינו דאע"פ שזכה לו על ידי אחד מן היורשין שידם כידו של נותן ומתנת שכיב מרע אינה אלא לאחר מיתה והנכסים בחזקת היורשין אפ"ה דבריו קיימין וטעמא מפני שאין אלו זוכין בשטר אלא באמירה ולא גרעה האי אמירה כדאמרן ומעתה אפילו נתנה על ידי אשתו ועבדו הכנעני שידם כידו דבריו קיימין הריטב"א ז"ל : [במיפה את כחו]. דאע"ג דבדבור בעלמא סגי בש"מ מ"מ השטר הוי יפוי כח כדי שלא יוכלו לכפור מתנתו או לומר כבר פרעתיך דלימא להו שטרא בידי מאי בעי הלכך מירתתי ולאחר מיתתו בכה"ג יכתבו ויתנו כיון דאמר להו בלשון יפוי כח דאמר להו אף כתובו : אמר המחבר [ש"מ שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני] ומת אין כותבין כו'. דעת הר"ם ז"ל והרמב"ם ז"ל שאם כתבו ונתנו מחיים קנה ועושין כן לכתחלה והרבה מן האחרונים הסכימו לדעת ר"י ז"ל שסובר שאם הוא רוצה להקנות לאחר מיתה בשטר או בקנין כדין מתנת בריא אינו כלום אלא אם כן מקנה מעכשיו כבריא ותקנת חז"ל בשכיב מרע שלא תטרף דעתו עליו היכא שמקנה באמירה אבל כשרוצה להקנות בשטר כבריא דינו שוה כבריא והא דנקט הכא ומת לאו דוקא אלא אורחא דמילתא שאין דרך לכתוב צוואת שכיב מרע עד לאחר מיתה ומכל מקום אליבא דכ"ע מיירי הכא בשלא עשה על כל נכסיו דמתנת ש"מ במקצת לא קניא אלא אם כן יש בה קנין ומעכשיו וכיוצא בו שקונה מחיים וכדאיתא בפרק מי שמת [דף קנא:] ור"ת ז"ל אומר דמתנת בריא נמי יכול לחזור בה כמתנת ש"מ לגמרי כל שכתוב בה מהיום תהא מתנה כ"ז שלא אחזור בי עד לאחר מיתה והדין אמת הריטב"א ז"ל : גרסינן בגמ' [דף קנה:] כי אתא רב דימי אמר דייתיקי מבטלת דייתיקי . תוספתא [מכילתין פרק ח] דייתיקי עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בה משזכה בה אינו יכול לחזור בה הפוטרופוס עד שלא החזיקו בנכסים יכולין לחזור משהחזיקו בנכסים אין יכולין לחזור בהם . לא מיבעי כשאמר בפירוש שמבטל וגומן לאחר אלא אפי' מלאו השניה תגורה על ירכו מבטלת הראשונה דמ"מ גלוי דעתא איכא ובהכי סגי וכן כתבו מן האחרונים ז"ל : עד שלא זכה . בצוואה מעיקרו : משזכה . שידע ושתק ומסתברא דוקא בששתק אחר מיתה אבל מחיים דאינה חלה מתנת שכיב מרע אפילו שתק יכול לחזור בו ובריייתא זו כרבנן דפליגי עליה דר' שמעון בן גמליאל לקמן בגמרא [דף קנח.] : **מתני'** מדכתב להו לאחר מיתה שמע מינה שהוא רוצה הפירות כל ימי חייו ומדאיצטריך למכתב להם מהיום אע"פ שהם בניו ובודאי היו יורשין אותו ש"מ דמיירי בבריא שרוצה ליקח אשה וכדי שלא ישתעבדו נכסיו שהם מועטין לכתובת האשה ותעקר הנחלה מבניו כותב להם נכסי מהיום ולאחר מיתה כדי שתחול המתנה לאחר מיתה מכח מה שנתן להם מהיום דהוי כאילו אמר להם גוף הקרקע אני מקנה לכם מהיום ופירות הקרקע לאחר מיתה ורבי יוסי אומר דאפילו לא כתב לו ממש בשטר לשון מהיום כמהיום דמי אם יש בו זמן כאשר נהגו לכתוב בכך וכך בשבת אמר פלוני או שיש קנין בשטר וכדמפרש בגמרא אלא בדוכרן פתגמא פי' לאו דוקא אלא לומר שלא נחלקו אלא בשטר מתנה שאין בו קנין סודר וכל שנתן נכסיו מהיום ולאחר מותו ויש שם מעות או חובות ילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות כדין בעל בנכסי אשתו אלא אם כן פירש שיוכל להתעסק בהם והריוח שלו ואם נפסד מן הקרן נפסד ולא משתעבד ליה רווחא שלא אמרו כן אלא בשותפין ומתעסקין מפי רבינו כר"ו הריטב"א ז"ל : זמנו של שטר מוכיח עליו . לא לחנם כתב זמן בשטר אלא לומר דמאותו יום מקנה ליה דאי לא מקנה ליה אלא לאחר מיתה למה ליה זמן לכתוב פלוני נותן נכסיו לבניו לאחר מיתתו אלא ודאי מדכתב זמן למימרא דמאותו זמן קא מקני ליה : **גמ'** בהקנאה אינו צריך . כלומר אם יש קנין בשטר כמו שכותבין וקנו ממני וכן כותבין וקנינא מיניה אפילו לר' יהודה לא צריך מהיום דודאי מדמקנה ליה ומיפה כחו כ"כ להקנותה לו לא צריך למכתב מהיום דמשעת הקנין נימא דגמר ומקני ליה : ובדוכרן פתגמא. כלומר שאין בשטר קנין אלא יש בו זכרון עדות שהיה בפנינו ובהא פליגי דר' יהודה אמר דכיון דאין בו קנין אי לא כתב ליה מהיום לא מהני ור' יוסי סבר אפילו בלא קנין זמנו של שטר מוכיח עליו וכדפירשנו וקי"ל כרבי יוסי כדפסק רב להדיא ואף בגיטין סבר לה רב כי הכא בממון דהא התם [גיטין דף עב.] מקשה מהא דרב ולא אשכחן דהדר ביה הלכך הא דאמרינן התם בגיטין [דף פה:] אתקין רב בגיטין מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מדר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו היינו משום דאיסורא הוא תיקן הכי לחומרא לרווחא דמילתא ומיהו לכתחלה משמע דעבידנא כרבי יהודה אפילו בממונא מדכתב רב נחשון גאון נהיגי במתיבתא כר' יהודה כתקנת רב בגיטין ומדאסיק דלא פליגי אלא בלא קנין ש"מ דאי איכא קנין לא בעינן אפילו זמן דהא לא בעי ר' יוסי זמנו של שטר מוכיח עליו אלא בזכרון עדות לבד כדאמר וקי"ל כותיה : אמר המחבר הא דקי"ל כר' יוסי בזמנו של שטר היינו בטוה בעל דבר לכתוב כן ולא כשיכתבוהו עדים מעצמן כך היה אומרה הרא"ה ז"ל בשם אחיו ורבו ז"ל וכן אמר בשם הר"י ז"ל וכן דעת הרשב"א ז"ל ועכשיו שנהגו כל כותבי שטרות לכתוב בהם זמן מיום כתיבתם וזה לא מיחה בידם הרי הוא כאילו נוה להם לכתוב דיודע הוא שכותבין ואולי שגמר לתת מהיום מוחה היה בפירוש ע"כ : **מתני'** הכותב נכסיו לבניו לאחר מיתה. הכותב נכסיו לבניו מהיום ולאחר מיתה דהיינו גופא מהיום ופירות לאחר מיתה והא דמקני ליה מהיום כדי שלא יתן לאחר מקדים ומקני להאי מיהו הפירות רוצה שיהיו שלו בחייו אם אח"כ רוצה למוכרן לאחר אינו יכול שהרי כתב כן ונתן לבנו והבן נמי אינו יכול למכור הפירות והגוף מפני שהפירות הם ברשות האב : מכר האב . סתמא מכורין

שלטי הגבורים

א הא דאמרי' אמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין כותבין ונותנין כתב הטור ב"מ שמסדר עניניו וגמר צוואתו . ומצוה לכותבה ודאי אינו מצוה לכותבה אלא לזכרון בעלמא וגמר להקנותו לו מיד וא"צ יפוי כח אבל הר"י כתב דוקא דאמר כתבו ותנו מנה לפלוני הוא דבעינן יפוי כח דמשמע כתבו מנה לפלוני ותנו לו את השטר ולכך חיישינן שמא לא גמר להקנות לו אלא בשטר אבל כשאומר תנו מנה לפלוני וכתבו לו השטר כיון שאינו מזכיר שיתנו לו את השטר לא נתכוין בצוואת כתיבת השטר אלא לזכרון דברים ולא להקנות לו בשטר וכן ש"מ שאמר תנו מנה לפלוני ולאחר כדי דבור אמר כתבו ותנו לו את השטר מסתמא לא לחזור בו ממתנה ראשונה נתכוין אלא ליפות כחו שיהיה לו לראיה והעדים כותבין מה שצוה בפניהם ואין כותבין ואמר לנו כתבו ותנו לפי שנמצאו מבטלין בכך המתנה דמשמע בשעה שאמר להם תנו מנה לפלוני אמר להם כתבו ותנו ע"כ ובריא שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין נותנין אפי' במייפה את כחו וכתב ר"י אבל אם אמר להם תנו ולא אמר כתבו נותנין אע"ג דליכא אלא דבור בעלמא משום מצוה לקיים דברי המת ושייך אף בבריא והרמ"ה כתב דבבריא ובמתנת ש"מ במקצת שאינו מצוה מחמת מיתה ל"ש אם אמר כתבו ותנו ל"ש אם אמר תנו לו להודיה אין כותבין ונותנין לו ל"ש מחיים ל"ש לאחר מיתה ולא קנה אלא במשיכה א"נ אגב ארעא והא דאמר בריא שאמר כתבו ותנו ומת אין כותבין ונותנין לאו למימר דמחיים כותבין ונותנין דהא בריא הוא ולא קני באמירה ולא בכתיבה כה"ג אלא רבותא קמ"ל דאפי' אם מת דסד"א בכך דאמר כתבו גלי דעתיה דבדעת שלימה מפקד ומצוה לקיים דברי המת אפ"ה אין כותבין דלא אמרי' מצוה לקיים דברי המת אלא היכא דאתפסיה ביד שליש וש"מ דאמר כתבו ותנו מנה לפלוני אבל היכא דאמר כתבו ותנו שדה לפלוני איכא לפלוגי אי מחיים כותבין ונותנין אי לא הדר ביה קמי דמטא שטרא לידיה דמקבל לאחר מיתה אין כותבין ונותנין ולא קנו מיניה ואמר לסו כתבו ותנו בכל ענין כותבין ונותנין אף לאחר מיתה ע"כ :

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' בר"ף ס"פ שנים אוחזין :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב איתו:(ב) ואחרי מתנה כל שכתוב בה בג"י :

*) ל' רשב"ם ואע"ג דאין ראוי ליורשו . **) ובפ' מי שמת כתב דגם קנין צריכה כדין בריא אעפ"כ יכול לחזור בו

מכורין הפירות עד שימות האב שהרי הפירות שלו הם: מכר הבן. שמא אין ללוקח כלום לא בגוף הקרקע ולא בפירות עד שימות האב שהרי בחייו פירות הקרקע שלו מה יעשה הלוקח בו והלא לא השלים בו בנו אלא לאחר מותו ומיהו לאחר מותו יקום השדה וכל אשר בו ללוקח כמו לבן מלבד פירות מחוברין וכ"ש תלושין שלעולם יהיו ליורשין או [לבן] מן הבן אשר נתן המתנה ואע"פ שמכר לאחר וכדמפרש במשנה האחרת: אמר המחבר מכר האב מכורין עד שימות פירוש אם ירצה לוקח שאם אינו רוצה חוזר בו ומבטל המקח דכיון דזבין ליה סתם גוף ופירות משמע ליה ללוקח כיון דלא ידע שאין לו אלא פירי והוה ליה מקח טעות ולא שייך למימר הכא אין אונאה לקרקעות ומיהו אם ידע לוקח שאין לו אלא פירות אין זה מקח טעות שהרי הכיר בה שאינה שלו ועוד דסתם מוכר זכותו מוכר וכן אם פירש לו זכותו שיש לו בשדה פלוני אני מוכר לך אין כאן מקח טעות ואינו חייב באחריותו שלא מכר לו אלא זכותו ונראין דברי האומר שאפילו חזר האב וירשה או לקחה מן הבן אין ללוקח כלום דלא דמי הא לחזר [ב"מ דף טז:] ולקחה מבעלים הראשונים דהתם הוא לפי שבתחלה לא הלה מכר לא על הגוף ולא על הפירות וניחא ליה דלא לקריוה גזלנא או דליקום בהימנותיה אבל הכא שכבר חל המכר על הפירות ודעתו שלא מכר אלא זכותו אין כאן לא חשש קריאת גזלן ולא חשש דלא ליקום בהימנותיה. הריטב"א ז"ל: **גמ'** [איתמר מכר וכו']. מדלא פליגי ביירש הבן אלא במכר הבן ש"מ דאף רבי יוחנן דפליג במכר משום דאיגלאי מילתא דלא היה ראוי לבא ברשותיה דבן מודה דיורש הבן יורשו דבן כרעא דאבוה הוא ובמקומו עומד וכי היכי שאם היה הבן קיים הוי שלו ה"ה ליורשו ואין להאריך בזה כיון דקי"ל כר"ל דאפילו במכר לאחר קנה לוקח משום דקנין פירות שיש לו לאב בקרקע זו לאו כקנין הגוף של קרקע דמי א"כ כבר אתא ברשותיה דבן משעת המתנה וקנה לוקח ומיהו באשה [ב"ב דף קלט:] שמכרה בנכסי מלוג שלה התקינו באושא שהבעל מוציא מיד הלקוחות [והואיל] ויהבי ליה דין לוקח הלכך לא מהדר דמי ללוקח דהו"ל כמלוה על פה שאינה טורפת מן הלקוחות וכדאיתא לקמן ויש לדון אף כשאמר הבעל לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירות פירותיהן עד העולם שאחר מיתתה הבעל מוציא מיד הלקוחות ולא אמרי' הא מחיל לה לעולם דאם עשה לה נחת רוח לאחר שמתה היא לא יניח זכותו שזכו לו חכמים לאחר ובכה"ג אמרי' לעיל [דף קלב: ודף קנג.] באשה שמחלה כתובתה לבעלה דאף על פי שמחלה בפירוש כדאמרינן שהיתה שם וקבלה עליה למחול בפירוש כל כתובתה משום קרקע כל שהוא מ"מ הנ"מ בנכסים אלו אבל בנכסים שעתיד לקנות הבעל לא מחלה כיון שיש לה זכות בהן שמשעבד לה בכתובתה דכתב ודעתיד אנא למקני ואפשר שדין זה מפורש במקום אחר אבל כתבתי כן משום דכתבו המפרשים על רבי יוחנן דאמר קנין פירות כקנין הגוף למה לי תקנתא דאושא והירצו דאיצטריך בכגון זה שאמר לה דין ודברים וכו' שהבעל מוציא מיד [הלקוחות] ונראה לי דלר"ל נמי הדין כן. ר"ת:

תניא נכסי לך השני מוציא מיד הלקוחות. משום דס"ל דאף על גב דאמר אחריך לעולם אינו נותן לראשון אלא הפירות ולאחרון הגוף דהא לא שעבד הגוף אחריו לשום אדם הלכך הכל נתן לו ואם כן מה שמכר הראשון בגוף הקרקע לאו כלום הוא והשני מוציא מיד הלקוחות וכ"ש אם לא אמר אחריך אלא שנתן לזה הפירות לזמן ולאחר הקרקע לאחר אותו זמן שאין הראשון יכול למכור הגוף שהרי אינו

נר מצוה

שימות מכר הבן אין ללוקח (א) כלום עד שימות האב *האב תולש ומאכיל לכל מי שירצה ומה שהניח תלוש הרי הוא של יורשים:

גמ' *וכי כתב ליה מהיום ולאחר מיתה מאי הוי והא תנן מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ואם מת חולצת ולא מתייבמת התם מספקא ליה אי תנאה הוי אי חזרה הוי הכא הכי קאמר גופא קני מהיום ופירא לאחר מיתה: רבי יוסי אומר אינו צריך קסבר א זמנו של שטר מוכיח עליו: בעא מיניה רבא מרב נחמן בהקנאה מהו פירוש שטר שיש בו קנין א"ל אינו צריך אמר רב פפי איכא אקניתא דצריך ואיכא אקניתא דלא צריך אקנייה וקנינא מיניה לא צריך מהיום מאי טעמא אקנייה וקנינא מיניה מהשתא משמע קנינא מיניה ואקנייה לא משמע מהשתא ולהכי צריך מהיום ואסיקנא אמר רבא א"ר נחמן בהקנאה אינו צריך בין אקנייה וקנינא מיניה בין קנינא מיניה ואקנייה °בדוכרן פתגמא דהוה באנפנא פליגי ר' יוסי סבר אע"ג דלא כתיב ביה מהיום זמנו של שטר מוכיח עליו וכמאן דכתיב ביה מהיום דמי ורבי יהודה סבר לא אמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו ופסק רב הלכה כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו (ב) ואשכחן בגטין בפרק המגרש* דאתקין *רב בגיטי מן יומא דנן לאפוקי מדרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו וקשיא לן דרב אדרב דהכא קא פסק הילכתא כרבי יוסי והתם אתקין מן יומא דנן לאפוקי מדרבי יוסי וחזינן למקצת רבואתא דשני לא דאמי מתנה לגט דהכא ממונא והכא איסורא וטעמא (א) דמיסתבר הוא כי היכי דלא תיקשי דרב אדרב ורב נחשון גאון פליג ואמר הכין נהיגי במתיבתא כרבי יהודה ואפילו בממון כתקנת רב בגטין: *הכותב נכסיו לבנו וכו' אתמר מכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב *רבי יוחנן אמר לא קנה לוקח ורשב"ל אמר קנה לוקח ר' יוחנן אמר לא קנה לוקח קנין פירות כקנין הגוף דאמי ורשב"ל אמר קנה לוקח קנין פירות לאו כקנין הגוף דאמי והילכתא* כרשב"ל (ג) בהני תלת חדא הא ואידך *דכי אתא רבין אמר (רבי) תנתן שדה פלונית לפלוני ויירש פלוני שדה פלונית ר' יוחנן אמר קנה ורשב"ל אמר לא קנה עד שיאמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתים להם במתנה ויירשום ואידך דאיתמר *החולץ ליבמתו מעוברת והפילה ר' יוחנן אמר אין צריכה חליצה מן האחין חליצת מעוברת שמה חליצה ורשב"ל אמר צריכה חליצה מן האחין חליצת מעוברת לא שמה חליצה: *תניא נכסי לך ואחריך לפלוני וירד הראשון ומכר ואכל שני מוציא מיד הלקוחות דברי רבי רשבג"א אין לשני אלא מה ששייר ראשון בלבד ורמינהו נכסי לך ואחריך לפלוני יורד הראשון ומוכר ואוכל דברי רבי רשב"ג אומר אין לראשון אלא אכילת פירות בלבד קשיא דרבי אדרבי קשיא דרשב"ג אדרשב"ג דרבי אדרבי לא קשיא הא לגופא הא לפירא דרשב"ג אדרשב"ג לא קשיא הא לכתחלה הא דיעבד. אמר אביי איזה הוא רשע

רש"י

אפילו מת הבן בחיי האב כי הגוף הוא של הבן ולא מכר האב רק הפירות וכשמת הבן ואח"כ מת האב ויש יורשים לבן הם יורשים את כחו: אין ללוקח פירות עד שימות. שהרי הבן [אינו] אוכל פירות שהאב אבל כשמת האב מיהו אית ליה ללוקח וכגון שהבן קיים אבל מת הבן ואח"כ מת האב פלוגתא היא בגמ' אם קונה לוקח אם לאו: **גמ'** גט ואינו גט. שמא כך אמר מהיום יהא גט אם ימות או שמא מיהדר קא הדר ביה ואין גט לאחר מיתה ואם קיבלה קדושין מאחר צריכה גט משניהם: חולצת. דילמא אינו גט: ולא מתייבמת. דילמא הוי גט וגרושת אחיו במיתה: התם. בגט לא שייך שתי מתנות כי הכא דנימא מקצת הגט יחול מהיום ומקצתו לאחר מיתה לכך מספקינן לו כדפרישית אבל מתנה איכא לאוקמיה בתרוייהו דה"ק גוף מהיום ופירי לאחר מיתה וכיון דאפשר לקיים שתיהן עדיף טפי מדלימא תנאה או חזרה: זמנו של שטר. שכתוב בו כך וכך בשבת אמר לנו פלוני הוו עלי עדים כו' מוכיח שמאותו יום התחילה המתנה דאל"כ זמן הנכתב בשטר בחנם נכתב: בהקנאה מהו. מי פליג ר' יהודה ומצריך למכתב ביה מהיום או נאמר דוקא בשטר מתנה בלא קנין פליג כגון שכתוב בו שדי נתונה לך לאחר מיתה ומסרו לו השטר דקי"ל קרקע נקנה בשטר: אקנייה. שכתב בראש ואקנייה ובסוף השטר וקנינא היינו יפוי כח הוא ומשמע שני קניינים הוא הקנה וקנינו גם ממנו וקנין יתירא הוי יפוי כח לקנות מהיום אבל אם כתב בתחלה וקנינא ובסוף ואקנייה משמע קנין אחד ופרושי קא מפרש וקנינא והיאך שהרי הוא הקנה לו הילכך כותבין בשטרות תחלה ואמר לנו פלוני הוו עלי עדים וקנו ממני כו' והיינו דאקניי' לעדים בקנין סודר לזכות למקבל ואחד בסוף וקנינא מן פלוני שצריך לחזור מענין (ג) השטר בשיטה אחרונה: בדוכרן פתגמא. היינו שטר עדות בלא קנין לזכרון דברים ולא לזכרון קנין והכי קי"ל דאפי' לר' יהודה אינו צריך זמן בשטר שיש בו קנין: לא קנה לוקח. אפילו כשימות האב אחרי שמעולם לא היו ראויים לבא ליד הבן ויחזרו לשאר יורשי האב ומיהו אם לא מכרו הבן בחיי האב הוה מודה ר' יוחנן שאע"פ שמת הבן ואח"כ מת האב אפ"ה יורשי הבן יורשין מתנתו ולא יורשי האב אבל גבי מכירה הרי סילק עצמו משעת מכירה גם לא בא לידו שיוכל הלוקח לזכות מכחו והא דקתני מתני' מכר הבן אין ללוקח עד שימות האב הא כי מיית האב קונה לוקח היינו כי לא מיית הבן בחיי האב דאתי לידי הבן אבל מת הבן בחיי האב דלא אתו לידיה כי מת אב נמי לית ליה ללוקח: קנין פירות. שיש לו לאב בו: כקנין הגוף דמי. וכי זבין לאו דידיה זבין: שדה לפלוני. פי' לעיל: ומכר ואכל. כלומר שהוציא המעות ואורחא דמילתא נקט: השני מוציא. לאחר שימות ראשון מן הלקוחות דרבי סבר באחריך קנין פירות דקני לראשון לאו כקנין הגוף דמי ולכך שני מוציא מן הלקוחות והיכא דמית שני יחזרו ליורשי נותן: אלא מה ששייר ראשון. ואם לא שייר שמכר ואכל אין לשני כלום דקסבר גוף ופירי אקני לראשון והיכא דמית יחזרו ליורשי ראשון ואפילו ריש לקיש מודה באחריך כרשב"ג דגוף ופירי אקני לראשון כדפי': אין לראשון אלא אכילת פירות. קס"ד הפירות יכול למכור ולאכול אבל מכר הגוף השני מוציא מיד הלקוחות: הא לפירי. בתרייתא דקתני מוכר ואוכל אפירות קאי ולעיל קאמר דהגוף מוציא מן הלקוחות: הא לכתחלה. קאמר רשב"ג אין למכור לכתחלה הגוף קאמר אלא הפירות כדי שיתקיים דעת הנותן דגלי דעתיה דניחא ליה שישתייר קצת לשני וה"ק רבי יורד ראשון ומוכר ואוכל וסתמא דלרבי אין מכירתו מכירה כ"א לפירות רשב"ג אומר לא ימכור שאם לא"כ הגוף היה מכור ולא תתקיים דעת הנותן אלא ימכור בפירות לפירות: הא דיעבד. אם מכר אין לשני אלא מה ששייר ראשון:

שלטי הגבורים

כתב ריא"ז

א יש מי שאומר שאע"פ שאין בו קנין כל עיקר א"צ לכתוב מהיום שהרי זמנו של שטר מוכיח עליו שהרי בחייו נכתב השטר ומזמן השטר הקנה וא"צ מהיום אלא בגט אשה שכותבין בו מן יומא דנן ולעלם (וכן) [אכן] כיאר מז"ה שאף בשטרי ממון צריך לכתוב מהיום אם אין בו קנין וכן עיקר: כדין זמנו של שטר מוכיח עליו הרא"ש כתב כרבינו והרמ"ה כתב דוקא דכתיב ביה זמן. אבל אם אין בשטר זמן צריך מהיום ואע"פ דכתיב מהיום לא קני אלא מעידנא דמטי שטרא לידים וכתב עוד הרמ"ה הא דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו היינו דוקא בכותב נכסיו לאחר מותו אבל הכותב נכסיו לאחר או לבנו לאחר ל' יום ומת בתוך ל' לא קנה דהא לא מקני ליה אלא לאחר ל' וכיון שמת תוך ל' יום נפלו נכסים קמי יתמי והקנאה דלאחר ל' יום לאו כלום הוא אע"ג דכתב ביה זמנא לא אמרי' זמנו של שטר מוכיח עליו דבשלמא שכותב נכסיו לאחר מותו כיון שבמיתה מבררת הזמן מה צריך לכתוב שום זמן בשטר על כרחך להקנות לו מאותו הזמן אבל היכא דצריך לברר הזמן בשטר לברר שני ל' יום מאימתי מתחילין אין לומר זמנו של שטר מוכיח עליו וה"ה אם מת מקבל בתוך ל' יום לא קני מקבל בקבר לממחלו ליורשו וה"מ היכא דאקנינהו נותן לנכסים לאחריני בינ' וביני בתרא קנה דכולהו לא אמרן אלא בשטר שאין בו קנין אבל בשטר שיש בו קנין מעידנא דקנו מיניה גמר ומשעבד נפשיה ולא בעי מהיום: שאלת אלמנה שנתנה שלה לא' מבניה על תנאי שאם לא יתרצה בנה הקטן לכשיגדיל בפשרה שעשו בין הבנים שיהיה מתנה ונפטרה האלמנה ושאלו לבנה הקטן אם יתרצה באותה פשרה ולא אבה ועתה בא אחיו הגדול בכח אותה מתנה ובא לומר שאינה מתנה משום דהוי אסמכתא שאותה המתנה ברצון בנה הקטן וכל דאי אסמכתא היא ועוד כי בשעה ששאלו את בנה הקטן אם ירצה בפשרה ולא אבה כבר נפטרה האלמנה נמצא שעתה אל הקנין ואין קנין לאחר מיתה: תשובה יראה לי שאין זה אסמכתא כלל כי כל אסמכתות שבתלמוד הוא שאדם נודר לחבירו לעשות לו דבר ואם לא יעשה שמקבל עליו להפסיד כך וכך אבל בנדון זה שנתנה ממונה לבנה הגדול אם לא נתרצה בנה הקטן בפשרה שעשו אין ענין אסמכתא כלל דא"כ כל מתנה שיש בה תנאי תהוה אסמכתא וכי מתנה שנתן משה לראובן ולגד ארץ סיחון ועוג היתה אסמכתא לפיכך אם התנאי כפול ותנאי קודם למעשה והן קודם ללאו כגון שאמרה אם לא יתרצה בנה הקטן שאז תהיה מתנת הגדול קיימת ואם יתרצה תהיה המתנה בטלה אז התנאי קיים ואם נתרצה בנה הקטן המתנה בטלה או אם כתוב בשטר ותנאים הללו נעשים כדין התנאים המקויימים או כתנאי בני גד ובני ראובן אז התנאי קיים אבל אם אין כתוב בשטר כו' אז התנאי בטל והמעשה קיים ומה שכתבת לבטל המתנה משום דאין קנין לאחר מיתה אינו כ"ל כי הנתינה היתה בעל מנת שאם לא יתרצה בנה הקטן בפשרה וקי"ל כל האומר ע"מ כאילו

עין משפט

א מיי' פי"ב מהל' זכייה ומתנה סמג עשין פב טור ח"מ סי' רמ: ב מיי' שם טור ח"מ סי' (רמט) [רמח]:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב כמו: (ב) ואשכחן. נ"ב:

בגמ' איתא רבא ובתוס' שם בגיטין דף עב. בד"ה הכי אמר רב כו' הביאו שני גירסות (ג"א)

כאן דף קלט ויבמות דף לו:

יבמות דף לו:

הגהות רו"י

(א) נ"ב וכן פירשו התוס': (ב) נ"ב עי' ר"ש שהולך: (ג) נ"ב נ"ע דהא מטעם זה אין למדין משיטה אחרונה אלא ע"כ משום דבכל שטרי מתנה דידן כותבים מעכשיו עי' דף קנ"ד ע"ב גם בסמ"ע סי' רי"ב ס"ק ו' וע"ש בש"ך סי' ע"ר ס"ק ו':

אינו שלו ורבי שמעון בן גמליאל סבר דכל האומר אחריך כאילו אמר מה שתשייר אחריך דכי היכי דיהיב לשני בעין יפה שנותן לו הכל הוא הדין לראשון דנותן בעין יפה נותן ורחים ליה טפי שהרי נותן אליו תחלה ומתני' דקתני האב אינו יכול למכור מפני שכתבן לבן כו' אף על גב דאחריך הוא דקאמר ליה משום דאי לגבי נפשיה הוה משייר שהיה יכול למכור אם כן לא יהיב אלא מה שמשייר ולא הוי עין יפה אבל כל היכא דלגביה נפשיה לא משייר מידי אלא שנותן לאחרים כי היכי שיהיב לשני בעין יפה ה"ה לראשון הלכך אם קדם הראשון ומכר אין השני מוציא מן הלקוחות אי נמי במתני' מיירי דאמר ליה מהיום או שיש זמן או קנין דהוי כמהיום אליבא דרבי יוסי [דף קלו:] דקי"ל כוותיה וכיון דמעכשיו מקני ליה אינו יכול למוכרו אח"כ והכא נמי אילו אמר מעכשיו יהיה הגוף קנוי לשני ופירי אחריך אם קדם הראשון ומכר השני מוציא מיד הלקוחות ומיהו כיון דדעת הנותן שישאר לשני אין לו לראשון למכור לכתחלה והיינו דשנינן הא לכתחלה דאמר רבן שמעון בן גמליאל אין לראשון אלא אכילת פירות בלבד והא דאמרי' אין השני מוציא היינו דיעבד דמה שמכר מכר וכדפרישית והכי הלכתא כרשב"ג וכדפסקינן גבי ההיא סבתא וכדמשמע בסמוך: זה המשיא עצה כרשב"ג. משום שנתקיימה עצתו הפסיד חברו ולקמן נמי גבי ההיא איתתא דהוה לה דיקלא בארעא דרב ביבי דשקלינן וטריכן אליביה וכבר פסקנו לעיל [סי' התם] דאם הראשון ראוי ליורשו אע"ג דאמר ואחריך אין לשני במקום ראשון כלום דאינו לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין לה הפסק וכתב הרשב"א ז"ל דאפילו אל קנין דשני מחיים כגון שנתן לו בקנין ואמר מעכשיו נכסי קנויין לך בקנין זה אפ"ה אין לו לשני כלום כיון שהראשון ראוי ליורשו ירושה אין לה הפסק ומלא סיוע לדבריו בהלכות ר' יהודה נשיאה אלברגלוני ז"ל ונראה סברת המפרשים דבין שאמר נכסי לך ואחריך לפלוני או נכסי לך ואחר מיתתך לפלוני אם קדם הראשון ומכר מה שמכר מכר אלא שמסופקים אם נתן לראשון לזמן ידוע ואחריו לפלוני ולא קבע זמן אם מה שמכר הראשון מכר או לאו דמשמע דלא יהיב לראשון בעין יפה כמו לשני ואינו יכול למכור בגוף הקרקע או אם נאמר דלאותו זמן מיתה שנתן לו נתן בעין יפה בשלימות ומה שמכר מכר: אמר המחבר מה

רשע ערום זה המשיא עצה למכור בנכסים כרשב"ג *כי אתא רבין אמר רבי יוחנן ואמרי לה אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן הלכה כרשב"ג °ומודה רשב"ג שאם (א) נתנו במתנת שכיב מרע שלא עשה כלום מאי טעמא אמר אביי מתנת שכיב מרע לא קניא אלא לאחר מיתה וכבר קדמו אחריך וגרסינן בהאי פירקא* בענין ההוא (א) דאמר להו א נכסי לסבתא ובתרה לברתיה הויא ליה ברתא דהות נסיבא ושכיבא בחיי סבתא ואמרינן בסופה אמר רבה מיסתבר טעמא דבני מערבא דאי קדים סבתא (ג) וזבין זבינה זביני ושמעינן מינה דהלכתא כרשב"ג דאמר אין לשני אלא מה ששייר ראשון בלבד ואיכא מ"ד דלית הלכתא כרשב"ג דקאי כרבי יוחנן דאמר קנין פירות כקנין הגוף דאמי והאי דפסק רבי יוחנן הלכתא כוותיה משום דס"ל קנין פירות כקנין הגוף דאמי ואנן לא סבירא לן הכי דא"כ קשיא מעשה דההיא סבתא אלא רשב"ג היינו טעמא דסבר אחריך שאני דהיכא דאמר נכסי לך ואחריך לפלוני אין לשני לא גופא ולא פירא אלא אחריו של ראשון ולא אמרינן פירא לחד וגופא לחד אלא היכא דאמר מעכשיו ובהא מודה רשב"ג שאם מכר הראשון שהשני מוציא מיד הלקוחו' דהיינו מתניתין דתנן מכר האב מכורין עד שימות ולא פליג רשב"ג ודקא מוקים ר"נ בר יצחק לרבי ורשב"ג דבקנין פירות כקנין הגוף דאמי פליגי לא קשיא לן מידי דלא עדיף מהא דאמר רב הונא כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי דהוה ליה פירות לזה והגוף לזה וכבר אידחיא לה ממעשה דההיא סבתא אמר רבי זירא א"ר יוחנן הלכה כרשב"ג ואפילו היו בהן עבדים והוציאן לחירות פשיטא מהו דתימא (ג) א"ל מעבדא בהו איסורא לא יהבי לך קמ"ל אמר רב יוסף א"ר יוחנן הלכה כרשב"ג ואפילו עשאן תכריכין למת פשיטא מהו דתימא לשוינהו איסורי הנאה לא יהבי לך קא משמע לן *ההיא איתתא דהוה לה דיקלא בארעא דרב ביבי בר אביי כל אימת (ב) דהות אזלה למיגזרה קפיד עלה אמר קא דיישת לה לארעאי אקניתה ליה כל שני חייו אזל אקנייה לבנו קטן אמר רב *פפא משום דאתו ממולאי אמריתו מילי ממוליאתא °אפי' רשב"ג לא אמר אלא לאחר אבל לעצמו לא

רש"י

המשיא עצה. לראשון למכור דאהני מעשיו דאין לשני אלא מה ששייר ראשון וכרשב"ג מיהו המוכר לא מיקרי רשע דאע"ג דאסור לעשות כן מ"מ לא חמיר איסוריה כי הנותן השליטו בגוף ובפירות לעשות כרצונו אך המשיא עצה שגורם שלא תתקיים נחת רוח בחנם מיקרי רשע: ומודה רשב"ג. אע"ג דאמר אין לשני אלא מה ששייר ראשון אם נתנו הראשון במתנת שכיב מרע לאחר דאמר מהיום ולאחר מיתה דאמר לעיל שהוא כמתנת שכיב מרע או שנתנה כשהוא שכיב מרע שלא עשה כלום והשני מוציא מיד המקבל מתנה: וכבר קדמו אחריך. ואחריך עם גמר מיתה משמע אבל מתנת שכיב מרע לא קניא אלא אחר גמר מיתה ממש: דא"כ. דאין הלכה כרשב"ג: קשיא מעשה דההיא סבתא. דמשמע דהלכה כרשב"ג כדפי': אלא היכא דאמר מעכשיו. ולאחר מיתה דמשמע הגוף מעכשיו והפירי אחר מיתה אבל באחריך הקנה הגוף ופירי לראשון: ואפילו היו בהן עבדים. והוציאן לחירות קאמר רשב"ג דמהני: פשיטא. דמאי שנא: למיעבד איסורא. דהמשחרר עבדו עובר בעשה דלעולם בהם תעבודו: תכריכי המת. אסורין בהנאה: לשוויו איסורי הנאה לא [א] יהבי לך. אלא על מנת שתהנה ממנו: קא דיישת. את דורסת קרקעי: אקניתיה לרב ביבי. כל ימי חייו ואחרי כן יחזיר לה וליורשיה: אקניה לבנו קטן. כרשב"ג דאמר אין לו לשני אלא מה ששייר ראשון אע"ג דרשב"ג לכתחלה אסר ה"מ כשאומר לו נותן בפירוש ואחריך לפלוני אבל הכא שנתנה לגמרי לו כל ימי חייו ולא פירשה לתתן אחריו לאדם אחר אלא לעצמו לקורת רוחו של רב ביבי נתכוונה שיכול ליתנו לכל מי שירצה לכתחלה: בנו הקטן. לאו דוקא דהוא הדין בנו הגדול: ממולאי. מדבית עלי שהם אנשים כרותים קטועי ימים אמריתו מילי קצורים וכרותים: אפילו רשב"ג לא אמר. זה שמוכר

שמכר מכר והיכא שלא מכר הראשון ולא נתן אלא שעבד ואפי' באפותיקי ובמשכנתא ומת (יורד) [יורש] השני ואין חוב זה גובה ממנה כל שלא מכר ונתן ממש זוכה בהם אחריך אם לא החליט לו מחיים וכן דעת שני רבותי. הריטב"א ז"ל: איזהו רשע. שמפסיד ולא לו והוא ערום שנתקיימה עצתו משום דקי"ל כרשב"ג: זה המשיא עצה · לראשון למכור בנכסים שמפסיד לשני ועושה כנגד כוונת הנותן: אמר המחבר המשיאו עצה נקרא רשע לפי שהוא חוטא ולא לו אבל המוכר עצמו איסורא עביד אבל רשע לא מיקרי: ואפילו עשאם תכריכין למת. פי' שזורקן על המת יותר מהצריך דליכא מצוה והיינו דאמרינן לאיסורי הנאה וכו' והוא הדין דאם זרקן ליס דמה שעשה עשוי ואינו משלם כלום. הריטב"א ז"ל: [ומודה רשב"ג] אם נתנם הראשון מתנת בריא כדרך מתנת שכיב מרע דהיינו במהיום ולאחר מיתה או במתנת ש"מ לא עשה ולא כלום ולעולם יהיו לשני: כבר קדמו אחריך. דמעת קודם שימות הוו לשני דאותה שעה אין לראשון צורך בהם והנותן הכי קאמר אחריך לפלוני כלומר אחריך שלא תצטרך להם: למעבד בהון איסורא. דהמשחרר עבדו עובר בעשה דלעולם בהם תעבודו: תכריכי המת. אסורין בהנאה כדנפקא לן מקראי בפרק נגמר הדין [דף מז:] והוא לא יהיב ניהליה אלא כדי שיהנו בהם. בני אדם דניחא ליה לאינש דליתהני אינשי מממונו ולא ילך לאבוד: אמר המחבר גבי הא [דף קלג:] דאתרוג שלקחוהו מתפוסת הבית הגאונים ורבינו אלפסי ז"ל וכמה רבנים לומדים מכאן לאתרוג של שותפין שצריכין כל אחד ליתן זכותו לחבירו בשעת שיוצא בו ביום ראשון ומפי מורי הריטב"א ז"ל שמעתי שאין זו ראיה דהכא מיירי שלקחו מתפיסת הבית לאכלו או להריח בו או לסחורה אבל כשלקחוהו לצאת בו הא ודאי על דעת כן נשתתפו בו שיכול כל אחד לצאת בו וכשהוא נוטל שלו הוא נוטל והו"ל כחצר השותפין שאין בו דין חלוקה [נדרים דף מה:] דאליבא דרבי אליעזר יש ברירה ואפילו הם מודרין הנאה מותר ליכנס שם שיכול כל אחד מהם לומר לתוך שלי אני נכנס וזה טעם נכון וברור ומכאן לאתרוג שקונין הגבאין משל צבור לכל הקהל שיוצא בו כל אחד ואחד יפה בלא שום הקנאה ואפילו יש בו זכות לקטנים דלאו בני אקנויי ניהו אין בכך כלום. הריטב"א ז"ל: **ההיא** איתתא וכו'. פירוש היא הקנתה הדקל לרב ביבי כדי שלא תטריח לו בהליכתה למגזר התמרים ולכבודו עשתה זה ורב ביבי משום דקי"ל כרשב"ג דאמר אם קדם הראשון ומכר מה שמכר מכר וה"ה אם נתן בחייו אזל ואקנייה לבנו דאע"ג דאמר הני מילי לכתחלה כדאמרינן לעיל דלכתחלה אין לראשון אלא אכילת פירות בלבד סבר רב ביבי למימר דהיינו כשאמר אחריך אבל הכא יהבה ליה לגמרי ולא פירשה לו לתת אחריו לאחר ולעשות קורת רוח לרב ביבי נתכוונה וסבר דאפילו ליתנו לכתחלה לכל מי שירצה: מדאתו ממולאי אמריתו מילי ממוליאתא. כלומר דברים כרותין מלשון [איוב יח] ימל קצירו וקרי ליה הכי משום דאתו ממשפחת בני עלי כדאמרינן בר"ה [דף יח.] *אביי ורבא מדבית עלי קא אתו דכתיב בהו וכל מרבית ביתך ימותו אנשים ודרך גדוף אמר ליה: אבל לעצמו. כלומר מה שמשייר לעצמו כי הך איתתא לא אקנייה לך אלא לימי חייך ועל מנת שתחזירהו לה נתכוונה ולעולם הגוף שיירה לעצמה ולא נתנה לך אלא הפירות בלבד כל ימי חייך ולעיל גבי ההיא סבתא כתבנו דין זה דכל לגבי נפשיה משייר והכא בעינן למימר דמה *שהקנה רב ביבי לבנו לאו כלום הוא: אמר המחבר גבי על מנת שתחזירהו לי מידי דחזי ליה קאמר מכאן לאומר על מנת שתתן לי דבר פלוני שאם הקדישו או מכרו לאחרים או נתנו קודם לכן ואח"כ נתנו לזה שלא קיים תנאי דהא לא יהיב ליה מידי דחזי ליה והיכא שנתן לחבירו מתנה על מנת להחזירה לנותן לזמן ידוע ושעבדה לאחרים בעודה ברשותו יש אומרים דשעבודו שעבוד ובאין בעלי חובו אפילו לאחר שהחזירה דהא מתנה גמורה היתה שלו בעודה ברשותו וכן דעת מורי רבי נר"ו אבל לא נראה לי דאם כן היכי מהדר ליה מידי דחזי ליה ואע"פ דאפשר לסלקו במעות מ"מ כשבא זה וגובה ממנו איגלאי מילתא דלאו מידי

שלטי הגבורים

כאילו אמר מעכשיו דמי ואפי' שלא נכתב בשטר ע"מ אלא אם לא ירצה בנה הקטן בשטר אפ"ה הוי כאילו אמר מעכשיו דקי"ל כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו הלכך כיון שבשטר כתוב זמן הוי כאילו כתוב בו מהיום ואין כאן קנין לאחר מיתה: כתב ריא"ז

א מעשה באחד שהיה בשעת מיתה ואמר נכסי יהיו לזקנתי ואחריה יהיו ליורשי והיתה לו בת נשואה ומתה הבת בחיי הזקנה ואמרו חכמים אילו היו בנים לבת הרי יורשי הבת עומדים במקום הבת לזכות בנכסים במיתת הזקנה שהרי לא אמר הנותן ואחריך לבתי אלא ואחריה ליורשיו ויורשי יורשיו הרי הן כיורשיו כמו שביאר מז"ה למעלה אם אין לה בנים לבת ובא בעלה ליורשה אינו זוכה בנכסים אחר מיתת הזקנה לפי שאין הבעל יורש את אשתו בראוי אלא במה שהיתה מוחזקת בחיים והרי לא הוחזקה אשתו בחיים באלו הנכסים ונמצא שאין יורשים אחרים אלא יורשי הזקנה ואם אמר הנותן אחר הזקנה יהיו לבתי מהיום אע"פ שמתה הבת בחיי הזקנה הרי הבעל זוכה בנכסים במיתת הזקנה הואיל ואמר מהיום הרי במיתת הזקנה זכתה הבת למפרע בנכסים והרי היא מוחזקת בגוף הנכסים בחייה והרי הבעל יורשן ואפי' אם מכרה הזקנה הנכסים בחיים לא עשתה כלום שהרי הבת אחריה זוכה בנכסים למפרע בין שהקנה הנותן אחריה לבתו בין שהקנה אחריה לאחר: המקנה נכסיו לחבירו כל ימי חייו ולאחר מיתתו יחזרו לנותן עצמו והלך אותו המקבל מתנה ומכרן לא עשה כלום הואיל והיה דעתו של נותן שיחזרו אליו הרי מתחלה שייר הגוף לעצמו וכן האומר לחבירו נכסי נתונים לך עד עשר שנים ואחר עשר שנים יהיו לפלוני הרי לא הקנה לו עד עשר שנים אלא הפירות ואם מכר המקבל גוף הנכסים בתוך עשר שנים לא עשה כלום וכן ביאר מז"ה בפסקיו:

הגהות הב"ח
(א) נתנן כצ"ל: (ב) נ"ל ותפיסה: (ג) נ"ב מאי:

הגהות הו"י
(א) נ"ב עי' לעיל בפירקין קודם מתני' ד"ה האומר איש פלוני בני בכורי לא יטול פי שנים כו': (ב) דהות אזלה למגדר כו' כצ"ל:

גמ' ליתא כי אתא רבין אר"י ואמרי לה כו' רק אר"י הלכה כרשב"ג כו' (ג"א)

דף קכט:

דף קלו:

גמ' איתא ר"ה בריה דרב יהושע משמיה (ג"א)

הגהות מא"י
[א] תיבת יהבי לך נמחק:

[ומה איתא אביי ורבא הג"א]

נ"א שנתן

מידי דחזי ליה אהדר ליה הריטב"א ז"ל ומן הדין אי עביד ליה הקדש איט מוקדש כלל אבל הראב"ד ז"ל כתב פריק ליה ומהדר ליה ואפשר דפריק ליה ומהדר ליה משום דר' אבהו דאמר גזירה שמא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון כדאמרינן [ערכין דף כג:] גבי מי שהיה עליו כתובת אשה ובעל חוב והקדיש נכסיו : וגרסינן בפרק מי שהיה נשוי (דף נה:) וכו' ומאי שנא מהא דתנן וכו' הכא אמרינן דמי שאמר לאשה פנויה נכסי לך ואחריך לפלוני בשעמדה ונשאת הוי הבעל לוקח בנכסי אשתו וכי היכי דאם מכר ראשון מה שמכר מכר ואין לאותו שני כלום ה"ה האשה דכיון שהשתא פטיה לא אמרינן דמה שאמר לה אחריך אתה למטוטי הבעל דלא סליק אדעתיה אלא לשאר יורשיה אבל כשנתן לה כשהיא נשואה וא"ל ואחריך לפלוני הויא כמו שאמר לה ולא לבעל הלכך אם מכרה בחייה מה שמכרה מכרה אלא שאם מתה הבעל מוציא מיד הלקוחות לפי שהוא לוקח ראשון ולא היה להם ליקח מאתתא דיתבה תותי בעלה ומיהו אחריך מוציא מן הבעל כדפירשנו דכמי שאמר הנותן לה אחריך ולא לבעל הלכך השתא כשהוא ברשות אחריך יבא הלוקח ויוציא מידו משום מה שמכרה מכרה ואין לשני כלום ותעמוד ביד הלוקח כלומר ששוב לא יבא הבעל להוציאו מידא דלוקח : ומאי שנא מהא דתנן מי שהיה נשוי ב' נשים ומכר את שדהו וכתבה הראשונה ללוקח דין ודברים אין לי עמך השניה מוציאה מיד הלקוחות והראשונה מיד השניה והלוקח מיד הראשונה וחוזרין חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם ותירץ התם אית להו פסידא לכולהו הלוקח שהרי הוציא מעותיו והנשים שהרי מפסידות שיעור כתובתן ומש"ה הכי אין שום אחד רוצה להיות נדחה מפני חבירו שיניחנו לירד לאותו קרקע לעובדו ולזורעו אלא הכא דוקא הלוקח שהוציא מעותיו הוא דאית ליה פסידא אבל אותו אחריך וכן הבעל לית להו פסידא שלא הוציא ממעותיהן אלא במתנה בא לידם וכיון שרואים שאין זה הממון בא לידם אלא בטורח ובעמל שאין לו סוף אין רוצין לעשות חלילה ונדחים הם אבל הלוקח שהוציא מעותיו : בצווח מעיקרו. לא קנה: אמר המחבר והדרה למרה ולא הויא הפקר כלל דאדעתא דידיה יהיב ליה ולאו אדעתא דעלמא וכדאמרי' גבי עובדא דאמרה דרב ספרא שבפ' הגוזל [דף קטז:] דאדעתא דאריא אפקריה אדעתא דכ"ע לא אפקריה הריטב"א ז"ל: אבל אם שתק. אע"פ שצווח לבסוף קנה וכ' הגאון הרי"ף ז"ל דהאי דינא הוא דוקא בשכיב מרע דדברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו אבל במתנת בריא לא קני עד דמטי שטרא לידיה מדאשתיק קנינהו וקי"ל כוותייהו דרבים ניכהו לגבי רשב"ג ואע"ג דאמרינן [דף קעד:] כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו היינו דוקא במשנה אבל לא בברייתא ואע"ג דמשנת [גיטין דף סז.] רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי אמרינן בין במשנה בין בברייתא מכל מקום משנתנו דוקא משנה היא : [שתק ולבסוף צווח] קנינהו וכל הקודם בהם זכה בהם כדאמרי' בכריתות בתחלת פ' המביא אשם [דף כד.] אמר ריש לקיש הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה כל המחזיק בה זכה בה ואסיקנא התם כריש לקיש וטעמא דהנותן כבר סילק עצמו מהם : אמר המחבר וכיון דשתק זה קנאו לענין שלא תחזור לנותן (א) ומיהו אם באין בעלי חובות של מקבל וגובין ממנו (בעל חוב המקבל) נפטר הלה מחובו זה נראה דעת הריטב"א ז"ל: שכיב מרע שאמר. להכי נקיט ש"מ משום דבש"מ שמקנה נכסיו בדבור יש לחלק בין אם אמר אחריו אם לא לידע דעתו אבל בבריא הדבר ידוע למי מקנה תחלה: לזה מאתים ולזה שלש מאות דעתו היה ליתנם יחד שלא יהיה האחד קודם על חברו וכגון שלא שתק בינתים דהוי נמלך ומש"ה אמרינן דלא אמר הכי אלא שהיה מוכרח לומר כך שאי אפשר להוציא כולם בדבור אחד וכתבו המפרשים דהיינו דוקא כשלא חלק להם הנכסים חלקים שוין אבל אם היה מחלק להם הנכסים חלקים שוים מאתים מאתים מתוך שהיה יכול לומר ארבע מאות בין שני אלו או לשלשה שש מאות ולא אמר ודאי להקדימו תחלה אמר כך והיה גובה מן האחרון ואפילו תפס כל אחד מטלטלין מוציאין מידו שלא אמרו אין דין קדימה במטלטלין אלא בבעל חוב ודלא שעבדינהו בהגב וזה ברור : והא דאמרינן גובה מכולם . כלומר לפי חלקו כאילו תאמר מקבל מאתים יתן שנים ושלשה מאות שלשה וכן כולם : ואחריו . כשאמר ואחריו יש בהם דין קדימה וגובה מן האחרון דכשנתן לראשונים עדיין נשארו נכסים כדי בעל חוב אם כן מן האחרון גובה דהא לא שייר אחריו כלום דאם שייר כלום אע"ג דמית לא קנו אלא אם כן מקנה להם בקנין סודר כדלקמן [דף קנא:] וכל שכן שלא שייר כדי החוב ואם לא יספיק חלק האחרון יעלה למפרע לשלפניו ואם לא יספיק גובה גם כן משלפני פניו והא דנקט חלקים שאינם שוין לאו דוקא דכיון שאמר ואחריו משמע דלהקדים זה לזה כוון אלא רבותא אתא לאשמועינן דאע"ג שהיה נראה לומר שהאחרון חביב לו יותר שנתן לו חלק גדול אפילו הכי בעל חוב יגבה ממנו תחלה והא דאמרינן דגובה בעל חוב ממקבלי מתנת שכיב מרע היינו בשאין שם ירושה ליורשין אבל כשיש שם יורשין כולם דוחין אותו אצל היורשין כפי מה שתספיק ירושתן דלגבי הא כנכסים משועבדים הם וכן אמרו בתוספתא [דמכילתין פרק ם] האומר תנו מאתים זוז לפלוני וחמש מאות לפלוני ופלוני יירש שאר

נר מצוה

לא וגרסינן נמי בפרק מי שהיה נשוי* אמר אביי נכסי ליך ואחריך לפלוני ועמדה ונשאת בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום בעל כלום כמאן כי האי תנא דתניא נכסי לך ואחריך לפלוני וירד הראשון (א) ואכל השני מוציא מיד הלקוחות דברי רבי רשבג"א אין לשני אלא מה ששייר ראשון בלבד אמר אביי נכסי ליך ואחריך לפלוני ומכרה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות ואחריך מיד בעל ולוקח מיד אחריך ומוקמינן להו בידא דלוקח ומ"ש מהא דתנן וחוזרות חלילה עד שיעשו פשרה ביניהן התם אית להו פסידא לכולהו הכא לוקח הוא דאית ליה פסידא ואי קשיא לך הא דאמר אביי נכסי ליך ואחריך לפלוני ועמדה ונשאת בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום בעל כלום והכא קאמר ואחריך מוציא מיד בעל התם דאמר לה כשהיא פנויה הכא דאמר לה כשהיא נשואה מאי קאמר לה אחריך ליקני בעל לא ליקני: *אמר רב יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו א לאחר ואמר הלה אי אפשי בהן קנה ואפילו עומד וצווח ורבי יוחנן אמר לא קנה אמר רבי אבא בר ממל ולא פליגי *כאן בצווח מעיקרו כאן (ב) בשתק ולבסוף צווח האי דינא בשכיב מרע הוא דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו וכיון ששתק כמי שנמסרו לו דמי אבל במתנת בריא לא קני עד דמטי שטרא לידיה: אמר ר"נ בר יצחק זיכה לו ע"י אחר (א) ושתק ולבסוף צווח (ב) באנו למחלוקת (ג) רשב"ג ורבנן דרבנן סברי מדאשתיק קנינהו והאי דקא צווח מיהדר קא הדר ביה ורשב"ג סבר הוכיח סופו על תחלתו והאי דלא קא צווח עד השתא סבר כי לא מטו לידי (ד) מאי אצווח ת"ר ש"מ ב שאמר תנו מאתים זוז לפלוני וג' מאות לפלוני וד' מאות לפלוני אין אומרין כל הקודם בשטר זכה לפיכך יצא עליו שטר חוב גובה מכולן אבל אם אמר תנו ר' זוז לפלוני ואחריו ג' מאות זוז לפלוני ואחריו ד' מאות זוז לפלוני אומרין כל הקודם בשטר זכה

רש"י

שמוכר ונותן דמהני אלא כשאומר הנותן ואחריך לאחר אבל הכא שאמרה ואחריך לעלמי אפילו רשב"ג מודה דלא אקנייה אלא לאכול הפירות ימי חייו ולא שימכור הגוף לאחר : בעל לוקח הוי . והוי כאילו מוכרה לאחר : ואין לאחריך כו' . כרשב"ג דאמר אין לשני אלא מה ששייר ראשון : כהאי תנא . כרשב"ג כדמסיק וכדפרישית : נכסי לך . כך אמר לה כשהיא נשואה כדמסיק : בעל מוציא מיד הלקוחות . אם בא לדין עמהם יכול לזכות בדין כי הוא לוקח ראשון : ואחריך מיד הבעל . וכי אמר אביי לעיל אין לאחריך במקום בעל כלום הני מילי כשנתן לה כשהיא פנויה ונשאת אבל אמר לה כשהיא נשואה הכי קאמר אחריך ליקני בעל לא ליקנו : ולוקח מיד אחריך . כרשב"ג דאמר מכירת ראשון מכירה : ומוקמינן בידא דלוקח . ואין ב"ד נזקקין עוד לבעל אם בא להוציא עוד מן הלוקח דמתחלה כשהחזיק בה הלוקח מכח מכירת האשה ומיד האשה יכול הבעל לומר אני לוקח ראשון אבל זה שהוציאו לוקח מיד אחריך שלא היה הבעל זוכה אלא בדין אין ב"ד נזקקין לבעל : וחוזרות חלילה . ראובן חייב לשמעון מאה זוז ולו שתי שדות כל אחת שוה נ' זוז ומכרו לשנים וכתב שמעון הבע"ח ללוקח שני דין ודברים אין לי עמך ולא יוכל לטרוף ממנו בע"ח מוציא מלוקח ראשון ואין יכול לומר הנחתי לך מקום לגבות כי חובו הוא כנגד שניהם ולוקח ראשון מוציא מלוקח שני כי באחריות קנה שדהו ונלקח ממנו ובע"ח חוזר ומוציא אף זו מן הראשון ולוקח שני מיד בע"ח וחוזרין חלילה עד שיעשו פשרה וכן באשה שהיה לה כתובתה על בעלה ולו שתי שדות השוים בכתובתה ומכרה לשנים וכתבה לשני אין לי עמך דין ודברים : לוקח אית ליה פסידא . ואחרים מקבלי מתנה הם : דא"ל נכסי ליך . כשהיא נשואה כדפרישית: הכותב נכסיו לאחר . לא גרסינן כל : ואפי' עומד וצווח. איני חפץ במתנה זו כדמסיק: צווח מעיקרא . מתחלה כשמסר לו צווח לא קני דאין זוכין לאדם בעל כרחו דחוב הוא לו כשאינו חפץ לזכות דכתיב ושונא מתנות יחיה ולנותן לא תחזור כי סלק עצמו מהן והפקר הם וכל הקודם זכה כדאמר בכריתות : כאן בשתק תחלה . או מיד זכה כשקיבל השטר בשתיקה נתרצה לזכות במתנה ומאחר שזכה אין מועיל כלום להוציא מרשותו מה שאומר אי אפשי במתנה זו עד שיתנם במתנה לאחר או שיפקירם : זיכה לו ע"י אחר ושתק . כשמסר לו השטר או הקנה בקנין סודר של אחרים לגרכו וכשבא למסור לו השטר התחיל וצווח : באנו למחלוקת . אם קנה אם לאו : הוכיח סופו . שצווח על שתיקה שבתחלה שלא שתק מחמת שנתרצה אלא משום דלא חש כדמסיק דהלכה כרבנן דלא קי"ל כרשב"ג אלא רק במתניתין ולא בברייתא : ת"ר שכיב מרע כו' . לכך נקט שכיב מרע דבדידיה איכא לפלוני היכא דאמר אחריו לפלוני להיכא דלא אמר משום דרגיל לחלק כל נכסיו בדיבור פיו [א] אבל בריא רגיל ליתן לכל אחד בפני עצמו וידוע הוא למי נותן תחלה : שאמר תנו מאתים כו' . וכגון שחילק בענין זה כל נכסיו ולא שייר [ב] כלום דאם שייר

שלטי הגבורים

א המזכה מתנה ע"י אחר בפניו ושתק ואחר כך אמר אי איפשי בה כתב מיי' שהוא ספק לפיכך אם קדם אחר וזכה בהן לעצמו אין מוציאין מידו דשמא המקבל זכה וכיון שאמר איני רוצה בה הרי הפקירה וזה שקדם זכה בה ואין מוציאין מידו ואם חזרו הבעלים הראשונים ותפסו מיד זה וזכו בה אין מוציאין מידן דשמא המקבל הוכיח סופו על תחלתו שלא זכה בו וברשות הבעלים הראשוני' קיימת ע"כ ובדברי הרא"ש יראה שזכה בה המקבל: שאלה להרא"ש יעקב נתן לראובן בנו קרקע במתנה מעכשיו אחר זמן ירד יעקב מנכסיו ופייס מראובן שיחזור לו שטר המתנה וכן עשה וגם עשה לאביו שטר מחילה אח"כ נתעשר יעקב ובקש ראובן מאביו שיחזיר ויעשה לו שטר מתנה כבתחלה ולא רצה יעקב אז ערער ראובן על הבית ואמר שלא יצא מתחת ידו בחזרת שטר המתנה ובמחילה שעשה לו : תשובה הדין עם ראובן שיעקב לא קנה בחזרת השטר ולא במחילה ואם יעקב מודה בכל הדברים בפני ב"ד יחזיקו ב"ד הקרקע ביד ראובן ואם כופר ואומר שלא נתן לראובן מעולם אם עדי המתנה הם קיימין ומעידין על המתנה הרי הבית של ראובן ואם אין עדים ישבע יעקב שלא נתן לראובן :

ב הא דאמר שכיב מרע שאמר תנו [ר'] לפלוני וש' לפלוני ות' לפלוני יצא עליהן שט"ח גובה מכולן כתב ה"ר יונה שאם יש שם יורש גמור ומקבל שמתנה ובע"ח קודם לגבות מהיורש ממקבל המתנה ודוקא שפירש חלק מקבל המתנה ולא פירש חלק היורש אבל אם אמר תנו ר' זוז לפלוני *) שאינו ראוי ליורשו בנו קודם שהרי הקדימו ואם יצא עליהם שטר חוב גובה אותו מאיש נכרי ע"כ : שאלה להרא"ש יעקב שלום מחמת מיתה שיתנו מנכסיו לבתו ב' שלישים והשלישי ישאר למי שראוי ליורשו ויש לו בן ויצא עליו שט"ח ואמר הבן שתפרע הבת ב' שלישים ממה שקבלה : תשובה אין שומעין לו כיון שהבן יורש הוא צריך לפרוע הכל ואפי' אם הזכיר נתינה לבן יורשה הוא כיון שראוי ליורשו וצריך לפרוע הכל ואם אמר תנו ר' זוז לפלוני ואחריו ש' לפלוני ואחריו ת' לפלוני כל הקודם בשטר זכה לפיכך יצא עליו שט"ח גובה מן האחרון ואחרון אחרון קודם ופי' ר"י וכן הדין אם נתן לכולם בשוה ופרט אותם זה אחר זה כגון שאמר תנו ר' לפלוני ור' לפלוני ור' לפלוני הראשון קודם אע"פ שלא אמר אחריו כיון שהיה יכול לומר תנו לכולם ת"ר זוז או לכל א' מאלו ר' [ר'] זוז ודאי דעתו להקדים אותו שהזכיר קודם וה"ה נמי בבריא שזכה להם ע"י אחר הוי דינא הכי אבל אם הקנה למקבלי המתנות (המתנות) מעלמן הרי ניכר למי הקנה תחלה ואותו זכה תחלה . כתב הרשב"א מי שאמר יש לי כך וכך נכסים ביד פלוני כך וכך ביד פלוני והיה מונה והולך את כלו ומתוך כך לוה תנו לפלוני ר' זוז אין נותנין לו כל הר' זוז אלא לפי החשבון מה שיקבלו מהם שהרי גילה דעתו דלפי מה שיש לו רוצה ליתן לפי חשבון אבל אם נאבדו מקצת הנכסים לא נאבדו אלא מקבל המתנה אא"כ נתן לו דבר מסוים כמו תנו חבית יין מחביותי לפלוני ע"כ:

*) נ"ל בני ומאתים זוז לפלוני כ"ה בטור ח"מ סי' רנ"ג

עין משפט

א מיי' פי"ב מהל' זכייה ומתנה טוש"ע ח"מ סי' רמה ורמ"א סי' לא :
ב מיי' פ"ט שם סמג עשין פב טור ח"מ סי' רמה :
ג מיי' פ"ד שם סמג שם טור ח"מ שם :
ד מיי' פ"י שם סמג עשין פב טור ח"מ סי' רנג :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ומכר: (ב) נ"ב ע"ל סימן רמ : (ג) נ"ב פי' דפליגי לענין תרומה עי' בגמ': (ד) נ"ל אמאי :

הגהות חו"י

(א) עי' ברי"ף ר"פ שנים אוחזין:(ב) נ"ב בגמ' מייתי אותו פלוגתא בדף קל"ח ע"א:

הגהות מא"י

[א] נ"ב לזה כך ולזה כך : [ב] נ"ב אחריכן :

חדושי אנשי שם מהר"ם (א) לשון ח"מ סי' רמ"ס מקבל מתנה שאמר לאחר שבלא מתנה לידו בטלה היא אינה מתנה דבריו קיימין כו' וכתב הראב"ד דוקא שאינו חב לאחרים אבל אם חב לאחרים כגון שיש לו בע"ח שיש לו לגבות ממנה אינו נאמן ורש"י פי' שהוא נאמן ואפי' יש לו בע"ח וטעמא דמלתא כיון שלא היתה בחזקתו עד עתה וכן דעת א"א הרא"ש ז"ל:

א מיי' פי"א מהל' זכייה ומתנה טוש"ע ח"מ סי' רנג :
ב טור ח"מ סי' רנה :

שאר נכסי יוצאת עליהם כתובת אשה ובע"ח גובה ממי שיורש שאר נכסים ע"כ ומכאן אתה אומר שאין אלמנה ניזונית ממקבלי מתנת ש"מ אלא באין שם נכסים אלא היורשים וכן כתב ר"י ז"ל איכא דלא גרסי גבי בעל חוב דאם אמר בחובו ידו על העליונה דדוקא בבנו ובאשתו דמקרבא דעתיה לגביה הוא דאמרינן הכי אבל בבעל חוב הא דאמר מאתים זוז בחובי משום דסבור שכך חייב לו והא דאמרינן בחובו אין לו אלא חובו אם החוב גדול יותר גובה משאר נכסים ואם הוא מועט מזה יחזרו המותר ליורשין כי סבור היה שהיה חובו כזה הסך

נר מצוה

זכה לפיכך יצא עליו שטר חוב גובה מן האחרון אין לו גובה משלפניו אין לו גובה משלפני פניו: האי דקתני יצא עליו שט"ח גובה מכולן לפי ממון הוא גובה שנוטל מכל אחד ואחד לפימה שנטל דאזלינן בתר(א)דעת הנותן דכיון דיהב לחד מינייהו ארבע מאה ולחד תלת מאה ולחד מאתים הרי אתברר דדעתיה דנותן למשקל בעל ארבע מאה חדא [א] תילתא במאי דשקיל בעל תלת מאה ותרתי במאי דשקיל בעל מאתים ושקיל בעל תלת מאה חדא ופלגא במאי דשקיל בעל מאתים ולהכי פלגו לפום ממונא דכל חד וחד דהכין הוא דעתא דנותן ובתר דעתא דיליה אזלינן (ב) והכין נמי דינא כד לא משתכח כללא דממונא כוליה דפלגי' מאי דמשתכח לפום הדין (א) חושבנא דאזלינן בתר דעתיה ולפום תפקידתיה פלגינן לממוניה אבל בעלי חובות פלגו לפום שעבודא וכן כתובת ג' נשים של מנה ושל מאתים ושל שלש מאות פלגינן לפום שיעבודא ולא לפום ממונא כדברירנא בדין מי שהיה נשוי שלש נשים*:

ת"ר אשכ"מ שאמר תנו מאתים זוז לפלוני בני תתעז בכורי כראוי לו נוטלן ונוטל בכורתו ואם אמר בבכורתו ידו על העליונה רצה. חלק בכורה נוטל רצה מאתים זוז נוטל ושכיב מרע שאמר תנו א מאתים זוז לפלונית אשתי כראוי לה נוטלתן ונוטלת כתובה בכתובתה *ידה על העליונה רצת נוטלתן רצת נוטלת דף קלח: כתובתה ושכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלוני בעל חובי כראוי לו נוטלן ונוטל חובו בחובו אין לו אלא חובו (ב) משום דאמר כראוי לו נוטלן ונוטל חובו ודלמא כראוי לו בחובו קאמר אמר ר"נ אמר לי הונא הא מני ר"ע היא דדייק לישנא יתירא דתנן לא את הבור ולא את הדות אע"פ שכתב לו עומקא ורומא וצריך ליקח לו דרך דברי רבי עקיבא וחכ"א אין צריך ליקח לו דרך ומודה ר' עקיבא בזמן שאמר לו חוץ מאלו שאינו צריך ליקח לו דרך אלמא כיון דלא צריך וקאמר לטפויי מילתא קא אתי הכא נמי כיון דלא צריך וקאמר לטפויי מילתא קא אתי והכין הלכתא:

ת"ר בשכיב מרע שאמר מנה יש לי אצל פלוני תתעח העדים כותבין ב אע"פ שאין מכירין לפיכך כשהוא גובה צריך להביא ראיה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אין כותבין אא"כ מכירין לפיכך כשהוא גובה אין צריך להביא ראיה אמר רב נחמן אמר לי הונא תנא רמ"א אין כותבין *[וחכמים אומרים כותבין] ואף [וכ"ה הב"ח] ר"מ לא אמר אלא משום בית דין טועין אמר רב דימי מנהרדעא הלכתא אין חוששין לב"ד טועין ומ"ש מדרבא דאמר (ג) אין חולצין אלא אם כן מכירין ואין ממאנין אלא אם כן מכירין לפיכך כותבין גט חליצה וכותבין גט מיאון אע"פ שאין מכירין מאי טעמא חיישינן לב"ד

רש"י

שייר מידי קיימא לן מתנת שכיב מרע במקצת צריכה קנין ואפילו מת: יצא עליו שטר חוב. קודם שקבלו המעות או שהקנה להם שדות השוות כל כך ואפי' גבה כבר בע"ח גובה מהן דמקבל מתנת שכיב מרע קאמר לקמן הוי כיורש וקרקע דיתמי קא משתעבדי לבע"ח: גובה מכולם. כי לכולם נתכוין לתת ביחד אלא שאין אדם יכול להוציא שני דברים כאחד וכגון שלא שתק בינתים דאל"כ הוי נמלך: גובה מכולם. מכל א' לפי החשבון שקיבל כגון אם חובו תשעה דינרים נוטל מן המאתים ב' מן הג' מאות ג' מן הד' מאות ד': אין לו כדי החוב. גובה המותר משלפניו מכל א' כפי מה שנטל כדפרישית: בדלא משתכח כללא דממונא. כלומר כשאין מוצאין כל ממונא שחילק חולקין מה שמוצאין לפי חשבון זה: מי שהיה נשוי. עיין שם: כראוי לו. לישנא יתירה הוא ליפוי כח שנתן לו הני מאתים זוז לבד מבכורתו לכך נוטלן ואף את בכורתו ואם לא היה אומר כראוי היה (ד) נוטלן בבכורתו: [וידו על העליונה. כדאמרינן נמי לקמן גבי היכא דאמר בבכורתו וכו']: רצה חלק בכורה אם הוא יותר ממאתים זוז נוטל [רצה מאתים נוטל] אם חלק בכורה פחות דאין יכול למעט ולגרוע חלק בכורה. דכתיב לא יוכל לבכר: ידה על [העליונה]. וכגון שלא מחלה לו בכך: משום דאמר כראוי לו נוטלן ונוטל חובו. בתמיה: לא את הבור ולא את הדות. אינן מכורין בכלל הבית: אע"פ שכתב לו עומקא ורומא. של הבית כדפירשתי לעיל דתשמיש בפני עצמו הן ואהני עומקא ורומא למיקני עומקא ורומא דסתמא אינו מכור בכלל הבית: וצריך מוכר ליקח דרך. לבורו ודותו ששייר לעצמו דמוכר בעין יפה מוכר ולא שייר לעצמו דרך לבור ודות כיון דלא צ"ל חוץ מאלו כלומר הבור ודות דבלא"ה אינן מכורין: לטפויי מילתא. שאין צריך ליקח לו דרך מיהו גם רבנן [מודו] דלישנא יתירא לטפויי אתי היכא דאיכא לטפויי אלא נקט ר"ע דאמר בפירוש: העדים כותבים. מה ששמעו שאמר פלוני שכיב מרע שפלוני חייב לו מנה: אע"פ שאין מכירין. כלומר שאין יודעים שום דבר אם הוא אמת או שקר: צריך להביא ראיה. לגבות מאותו פלוני דעדים לא ידעו אמיתות הדבר: וחכ"א אין כותבין. דחיישי' לב"ד טועין שיראו שטר שכתבו העדים ויהיו סבורים שהעדים לא כתבו עד שחקרו וידעו שהוא אמת: ר"נ אומר אין כותבין אלא. משום דחיים לב"ד טועין כדפי': והלכתא אין חוששין לב"ד טועין. וכותבין ואע"פ שאין מכירין כר"מ אליבא דרבנן: אין חולצין. יבם ויבמה שבאו לפנינו לחלוץ ואין אנו מכירין שהיא יבמה אין בית דין נזקקין להן לחלוץ דחיישינן שמא תבא לב"ד אחר ויתירוה לינשא ע"י חליצת בית דין ראשון ויטעו לומר לא חלצו לה בית דין ראשון אא"כ הכירו שהיא יבמה: וכן. אין ב"ד (ה) נזקקין למיאון אא"כ מכירין: לפיכך. כיון שאין חולצין אא"כ מכירין כותבין עדים גם עדות של חליצה ושל מיאון ואע"פ שאין מכירין שודאי לא חלצו לה ב"ד ולא נתחלו במיאון אא"כ הכירו: מ"ט. אין חולצין אא"כ מכירין חיישינן לב"ד טועין כדפרישית: ומשני בחליצה ומיאון חיישינן ודאי לב"ד טועין משום דחליצה

הגהות הב"ח
(א) דעתי' דנותן כצ"ל : (ב) והכין דינא נמי :

כפ"י דכתובות סי' שנ"ח

הגהות חו"י
(א) נ"ב פי' שחולקין שעזבון לט' חלקים ונוטל בעל ר' ב' חלקים וכו': (ב) נ"ב ס"ה דקשיא ליה באיך: (ג) נ"ב יבמות ק"ו ע"א: (ד) נ"ב מפני שאמר בכורי דס"ל להזכירו בשמו או הל"ל בני הגדול כ"ל. ובתנו לאשתי ולא אמר כראוי לה צל"ע: (ה) נ"ב צ"ע טעמא מאי ועי' באה"ע סי' קנ"ה ושם בפ"ע ס"ח :

הגהות מא"י
[א] נ"ב ס"א ותלתא. [וכ"ה בר"ם וכד"ק] :

והוא הנכון דכיון דאמר בחובו אם נוטל יותר מחובו הוה ליה כרבית מאוחרת. הריטב"א ז"ל: והא דקאמר בבכורתו לאו דוקא דה"ה אם אמר תנו מאתים זוז לפלוני בני סתם ולא אמר בבכורתו דידו על העליונה ומיהו נראה לי דאם היה בנו בעל חובו דאמרינן שפיר ידו על העליונה: הא דרבי עקיבא מפורש בתחלת המוכר את הבית [דף סד.] וטעמיה כדאמרינן הכא בפירוש דמדאמר לישנא דלא צריך ש"מ דלטפויי קאתי והכא לישנא יתירא הוא הא דקאמר כראוי לו דלא צריך לומר כראוי לו אלא מאי כראוי לו דראוי הוא לכך שעשה לו נחת רוח בדברים אחרים ואין תולין שאמר זה משום רבית מאוחרת שהוא אסור וכן הא דאמרינן בפרק אלמנה ניזונית (דף נו:) גבי משל דרבי יוסי תנו מאתים זוז לפלוני בעל חובי רצה בחובו נוטלן רצה במתנה הכי פירושא רצה בחובו נוטלן בשלא אמר יתור לשון רצה במתנה בשאמר יתור אלא דהתם לא דק א"נ אפשר דבשלא אמר בחובו אע"פ שלא אמר כראוי לו פשיטא לן דלמתנה גמורה נתכוון וכן דעת הרא"ה ז"ל דאתא לאשמועינן דכשאמר כראוי לו לא הוי כאלו אמר בחובו א"נ תירץ רבינו שמשון דהכא לא גרסינן לפלוני והתם בכתובות גרסינן לפלוני הלכך לא אמר התם בעל חובו אלא לסימן בעלמא: אין חוששין לבית דין טועין. שיגבה מנה זה בלא חקירת העדים דהאיך עדים נמי לא כתבו אלא איך אמר לנו פלוני שכיב מרע ומה ששמענו כתבנו וחתמנו: ומ"ש מעדים דעלמא דחקרינן להו לידע אם אמת היה הדבר הלכך לא סמכינן אעדותייהו לגבות עד שיביאו ראיה: אין חולצין אלא אם כן מכירין. שזהו היבם: ולא ממאנין נמי אלא אם כן מכירין. כלומר שלא יקבלו בית דין המיאון והחליצה עד שיכירו וידעו בבירור הענין לפיכך אם אירע שלא יוכלו הבית דין לכתוב לה גט חליצה או מיאון העדים שראו שנחלצה ומיאנה בפני בית דין אף על פי שלא ידעו בירור הדבר כותבים אנחנו עדים שראינו לזו שחלצו לה לפני בית דין או מיאנה וכשתבא היא לבית דין אחר כותבין לה גט ומיאון ונשאת על פי עדות זה ומשום דידעינן שפיר דלא חלצו לה בית דין ראשון אלא שידעו בירור הענין הלכך די לנו כשמעידין אנו שראו את החליצה ואי לא חיישינן לב"ד טועין למה אנו צריכין לזה לומר אין חולצין אלא אם כן מכירין הא לעולם לא תנשא עד שידעו ב"ד בירור הדבר אלא ודאי חיישינן לב"ד טועין שיתירוה להנשא על פי עדות זו ולא יחקרו יותר ומש"ה מצרכינן לב"ד ראשון שידעו בירור הדבר אלמא חיישינן ותירץ דלאו משום דחיישינן אלא משום דבי דינא בתר בי דינא לא דייקי דידוע להם דאין הדבר יוצא מלפניהם אלא אם כן הוא דין ברור ומוחזק הלכך צריך שידקדקו אבל בתר עדים דייקינן דלא מחזיקין לן כל כך הלכך אין לחוש וכותבין אע"פ שאין מכירין. אמר המחבר הא

שלטי הגבורים

א אלא דאמר אם אמר תנו מאתים זוז לבני בבכורתו ידו על העליונה פי' רשב"ם דה"ה אם אמר לבני סתמא דידו על העליונה והרא"ש כתב ודאי אם אמר לבני בכור נוטלן בבכורתו וידו על עליונה כיון שהזכיר בכורי אבל אם אמר לבני סתמא או לאשתו או לבעל חובו סתמא מתנה נתן להם חוץ מהבכורה והכתובה והחוב וכ"כ הרמ"ה וי"א לפלוני בחובו אין לו אלא חובו משום דמחזי כרבית אם הוא נוטל יותר אבל כשאמר כראוי לו לא מחזי כרבית כיון דלא אמר בחובו וכן היכא דאמר לפלוני בעל חובי ידו על העליונה ולא מחזי כרבית כיון דלא אמר בחובו אבל כשאמר לפלוני בחובו מחזי כרבית והרמ"ה כתב דלא מחזי כרבית :

ב הא דאמרי' דכותבין צואת ש"מ אע"פ שאין מכירין כתב הרמ"ה דוקא במחלק נכסיו לאחרים ואמר תנתן שדי שלי לפלוני ומנה שיש לו ביד פלוני תנתן לפלוני וכותבים העדים זכרון עדות שהיה לפנינו שצוה לתת מנה שיש לו ביד פלוני לפלוני שאין מעידין על גוף הצואה אלא על הצואה וכיון דאיתא למקבל זכותה בגוה דאי מודי ליה או מייתי ליה ראיה שקיל כותבין אבל היכא שאמר מנה שיש לי ביד פלוני ותו לא כיון דלית ליורשין זכותא בגוה דהא צריכין להביא ראיה אין כותבין ע"כ ואין נראה לחלק אלא בכל ענין כותבין :

נוסח שטר מתנת בריא לריא"ז:
זכרון עדות שהיתה בפנינו ח"מ בכך בשבת כו' איך פלוני בר' פלוני אמר לנו הוו עלי עדים וקנו ממני בכל לשון של זכות וכתבו וחתמו ותנו לפלוני בן פלוני להיות בידו לזכות וביד יורשיו אחריו מחמת שרציתי ברצון נפשי בלא אונס רק בלב שלם ונפש חפצה ובדעת מיושבת ונתתי לו כך וכך וכו' : ואם הוא בית אומר ומדת זה הבית באורך כך וכך וברוחב כך וכך ואלו מצרי הבית שנתתי לזה פלוני במתנה כו' והבית הזה שנתתי לו במתנה מתהום ארעא ועד רום רקיעא וכל מוצאיו ומבואיו ועליו ואבניו ופתחיו וחלוניו וקירותיו ורסיסיו ותקרתו וסיפי תקרתו עם כל שבח ועמל שבו ועם כל חזקתו ותיקוניו ועם כל חוזק שיש לי הכל בחזקתו כמות שהוא כך נתתיהו לזה פלוני במתנת בריא ולא מתנת ש"מ מתנת פרהסיא מתנה גמורה מתנה חלוטה יציבא ומושלמת שרירה וקיימא מתנה דלא להשנייא לו וליורשיו אחריו מן יומא דנן ולעלם וירש וינחל ויחסן ויקנה ויהיה לו רשות מן יומא דנן ולעלם לירש להורים ולהשאיל ולהשכיר ולהחליף ולסחור ולבנות ולמכור וליתן במתנה לכל מי שהוא רוצה ואיש לא ימחה בידו וביד יורשיו אחריו וביד הבאים מכחו מן יומא דנן ולעלם וקבלתי עלי ועל יורשי אחרי אחריות שטר מתנת זו לספינא ולפצא ולשיזבא מכל דין וערעור וכל מי שיבא מד' רוחות העולם בן ובת אח ואחות רחוק וקרוב יורש וגואל יהודי וארמאי אוכל נכסי ופורע חובי בין שיבא ברשותי בין שלא יבא ברשותי ויקום ויהגה ויטעון ויערער ויספר דין עם פלוני זה או עם יורשיו אחריו מחמת זה הבית שנתתי במתנה יהיו דברים בטלים וחשובים כחרס הנשבר שאין בו ממש וכל כתב עדות ושטר שיצא מתחת ידי או מתחת יד יורשי אחרי או מתחת ידי שום אדם שבעולם כתב יהודי רומי אדומי יוני עברי ישמעאלי או כתב של כל לשון כדי לבטל שטר מתנה זו יהיה אותו הכתב כקרוע וכפלסתר וכמזוייף ואין להשגיח עליו ולא לעשות ממנו דין לא בב"ד של ישראל ולא בדיני עובדי כוכבים וכל מודעי ומודעי דמודעי ומודעי דנפקין מגו מודעי עד סוף כל מודעי המסורים לומר בטלים בפניכם בכל לישני דאמרו רבנן דמבטלין בהון מודעי והנאי וכך אמר לנו פלוני זה מתנה זו כתבוה בשוקא דלא תהוי מתנה טמירתא היא וכל תשמישתה בחזקתו ולא שיירתי לעצמי על מתנה זו כלום וקבלתי עלי ועל יורשי אחרי אחריות שטר מתנה זו כחומר כל שטרי הודאות והלואות ושטרי מתנות שנוהגים בישראל מן יומא דנן ולעלם דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי וקנינן מן פלוני דנן לפלוני בכל מה דכתיב ומפורש לעיל במנה דכשר למיקנייה בה שריר וקים :

מתנת ש"מ לריא"ז מעידים אנו פלוני ופלוני ח"מ עדות ברור ומקוים כי בכך וכך ימים לירח פלוני שנת כך וכך לבריאת עולם וכו' עד על נהר פלוני איך נכנסנו אצל פלוני בר פלוני וראינו אותו חולה ומוטל על המטה אבל דעתו מיושבת עליו ולבו ומלולו מוכנים בפיו ויודע לדבר ולשמוע ולישא וליתן כשאר בני אדם המהלכים על רגליהם וציוה לפנינו מחמת מיתה וכך אמר הריני חולה ומתירא שמא אמות ובקשה מכם הוו אתם עדי נאמני והנני מצוה בפניכם ורוצה אני להניח לפלוני כך וכך ממנוני ולפלוני כך וכך ופלוני בני או אחי ירש וינחל ויחסן ויקנה ויזכה ויהיה לו כל אשר יש לי מתחות ארעא ועד רום רקיעא מקרקעי ומטלטלי כתבים וספרים אמנות פקדונות הלואות וכל אשר יש לי ומתוך אותו החולי נפטר פלוני בר פלוני לבית עולמו ובקשו ממנו פלוני בר פלוני לכתוב שטר עדות זה וכתבנו וחתמנו מה שראינו ושמענו וכו' :

הא דקיימא לן שכותבין אף על פי שאין מכירין לא צריך למימר כגון שפירשנו בפנים דהא פשיטא אלא הכא כגון שהם באים לכתוב בלשונם נתן פלוני לפלוני חוב כך שיש לו אצל פלוני וכן כשאומר נתן פלוני לפלוני קרקע שיש לו אצל פלוני אף על פי שהיה נראה שהם מעידים שאותו פלוני היה חייב לו לא כן דאינם באים להעיד אלא על מתנותיו וכן פירוש מורי נר"ו ועיקר הריטב"א ז"ל ע"כ: ואסיקנא דבי דינא בתר בי דינא לא דייקי. וכיון שכן כתב הרא"ש ז"ל (נ"א הרא"ם) כי מקיימי השטר צריך שיכתבו שמות המעידים על החתימות בפירוש *) או נר מצוה

שיקראו שמות בעלי דבר דאם לא כן שמא יקיימוהו בקרובים ובי דינא בתרא לא דייקי וגובין בשטר זה והכי אפשר דמתוקם הא דפרק שני דייני גזירות (דף קט:) שהדיינין חותמין בשטר אע"פ שלא קראוהו כלומר כולו אלא שמות בעלי הדבר או לא קראוהו כלל ופרש"י**) שמות המעידים: מתני' מיירי גבי נותן לבנו הלכך שאר הבנים יירשו דוקא תלושין שהניח שכבר החזיק בהם אביהם אבל המחוברים לא דדעת האב קרובה אצל בנו וכשנתן לו הקרקע נתנו לגמרי בשלמות גם בפירות כיון שהם מחוברים ושייכי בקרקע וברייתא מיירי באחר שלקח ממנו ולדידיה לא גמר ומקני מידי דחזי ליה כגון פירות אף על פי שהם מחוברין דניחא ליה טפי דליהוו לבניו הלכך אם ירצה הלוקח שמין ערכם ויתן דמיהם ואם לא ירצה ללוקחם יתקיימו שם עד שיהיו ראויין ליתלש וכל מה שישביחו מכאן ואילך הוא ללוקח והיכא דאיכא תרי לקוחות לוקח האב שמכר לו פירותיו ולוקח הבן שמכר לו הגוף נראה ששמין לו ללוקח של בן את המחובר דטפי בעי אב למעבד ניחא לנפשיה ללוקח שלו מללוקח של בנו. וכיון שאמרנו דכל שנולדו הפירות ברשותו זכה בשבחן ואינו מוותר להו לאחריני למדנו למוכר שדהו לפירות זמן ידוע או הממשכן שדהו לזמן ידוע והגיע הזמן ויש שם פירות מחוברים שהם ללוקח או למלוה ושמין אותם לבעלים דהא ברשות אלו נולדו וזכו בהם עד עכשיו ואינם מוותרים כלום לבעלים דנפשייהו עדיף להו הריטב"א ז"ל: מתני' מי שמת בלא צוואה והניח בנים גדולים וקטנים אין הגדולים מתפרנסים על הקטנים. כלומר לקנות לעצמם מלבושים מתפיסת הבית דהיינו קודם שחלקו מפני שממעטין בחלק הקטנים שהרי צריכין מלבוש יותר מן הקטנים הלכך הקטנים יכולין לעכב על הגדולים שלא ילבשו עד לאחר חלוקה כדי שלא ימעטו מחלקם. ונראה מן התוספתא דוקא בשמיהו אבל בסתם ניזונים ומתפרנסים ביחד דשותפין הם ומוחלים זה לזה וגם יפה הוא לקטנים כדי שלא יצא מזה סכסוך ומחלוקת ביניהם והא דמקשינן בגמ' מגדול אחי דלבש איירי בשלבש אחר

לב"ד טוען בי דינא בתר בי דינא לא דייקי בתר עדים דייקי: האב *תולש ומאכיל לכל מי שירצה ומה שהניח תלוש הרי הוא של יורשים: תלוש אין מחובר לא *והא תניא שמין את המחוברין ללוקח פירוש ללוקח (א) מן האב והנה הבן שכתבן לו אינו נוטל הפירות המחוברין אלא(א)לדמיהן ועל מה תנן ומה שהניח תלוש הרי הוא של יורשים תלוש אין (א) מחובר לא אמר עולא לא קשיא כאן בבנו כאן באחר הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו ולפיכך מוחל לו בפירות המחוברין בשעת מיתתו ואין היורשין יורשין אותן אבל הלוקח שהוא אחר אינו מוחל אצל בנו של מוכר ולפיכך שמין לו: מתני' ‏הניח בנים גדולים וקטנים אין הגדולים מתפרנסין על ידי הקטנים ולא הקטנים ניזונין על ידי הגדולים אלא חולקין בשוה נשאו גדולים ישאו קטנים ואם אמרו קטנים הרי אנו נושאים כדרך שנשאתם אתם אין שומעין להן אלא מה שנתן להן אביהן נתן: גמ' אמר רבא האי גדול (ב) אחי (ג) שלבש ואיכסי מביתא °מאי דעבד א עבד ואי קשיא לך הא דתנן ואין הגדולים מתפרנסין על הקטנים התם בשדכא פירוש אדם ריקן שאין להם הנאה ממנו ויש שפירשו שדכא מלבוש של משי: נשאו ‏גדולים ישאו קטנים וכו' מאי קאמר אמר רב יהודה הכי קאמר נשאו גדולים לאחר מיתת אביהם ישאו קטנים לאחר מיתת אביהם נשאו גדולים בחיי אביהם ואמרו קטנים לאחר מיתת אביהן הרי אנו נושאים כדרך שנשאתם אתם אין שומעין להן אלא מה שנתן להן אביהן נתן: מתני' הניח בנות גדולות וקטנות אין הגדולות מתפרנסות על ידי הקטנות ולא הקטנות ניזונות ע"י הגדולות אלא חולקות בשוה נשאו גדולות ישאו קטנות *זה חומר בבנות מבבנים שהבנות ניזונות על הבנים ואינן ניזונות על הבנות:*)פי' אם הבנות קטנות והבנים גדולים ניזונות הבנות הקטנות עם הבנים בלי חשבון (ג) אף על פי שהקטן צריך הוצאה במזונותיו יותר מן הגדול אבל בנים עם הבנים אין הקטנים ניזונין על הגדולים בלי חשבון אלא חולקים את הנכסים בשוה וניזונין אלו לפי צרכן ואלו לפי צרכן ובנות עם הבנות נמי אין ניזונות כל אחת ואחת לפי צרכן בלי חשבון אלא חולקות את הנכסים בשוה וכל אחת ניזונית משלה לפי צרכה: גמ' שלח ליה אבוה בר גניבא לרבא ילמדנו ‏רבינו לותה ואכלה ועמדה ונשאת בעל יורש הוי או לוקח הוי

*) כדפו"י כאן סליק גמ' ולקמן ליתא.

רש"י

דתלישה ומיאונין בשלשה: בית דין בתר ב"ד לא דייקי. אבל ב"ד בתר עדים דייקי ולא יטעו ב"ד לומר לא כתבו אא"כ הכירו: מתני' האב תולש. אכותב נכסיו לבנו אחר מותו קאי דאקני ליה גוף מהיום ופירי אחר מיתה לכך מאכיל האב בחייו פירות שתולש לכל מי שירצה אבל מה שהניח מחובר בעת מותו אע"פ שעומד ליתלש הוי של בנו המקבל מתנה ודוקא בנו אבל כותב לאחר נכסיו אפילו כתב מהיום ולאחר מיתה אפילו מה שהניח מחובר בעת מותו אם ראוי לתלוש הוי של יורשין דדעת אדם קרובה אצל בנו יותר מאצל אחר: גמ' והתניא שמין המחוברין. לעיל מיניה קתני הכותב נכסיו לבנו צריך לכתוב מהיום ולאחר מיתה ואם הלך (ג) הבן ומכר נכסיו בחיי האב זכה הלוקח במה שמכר הבן דהיינו בגוף הקרקע ואם יש בנכסים פירות מחוברין לא זכה הלוקח לאחר מיתת האב אלא בגוף הקרקע אבל הפירות אע"פ שמחוברין הן הרי הן של יורשין: לפיכך. שמין אותן ללוקח [א] ונותנין ליורשין את דמי הפירות המחוברין ולא הוו כגוף הקרקע כלוקח מן האב: דעת אדם קרובה אצל בנו. לכך אקני ליה אפילו הפירות המחוברים: כאן באחר. שמכרו הבן לאחר בחיי אביו והוא הדין אם כתבן האב לאחר מהיום ולאחר מיתה שאין לו חלק במחוברים: מתני' מתפרנסין. לבוש וכסות: ניזונות. מזונות ממש לפי שפרנסת הגדולים מרובה מפרנסת קטנים ומזון הקטנים וטיפולן מרובה משל גדולים לכך קאמר [הקטנים] מעכבין על הגדולים מלהתפרנס והגדולים מעכבין על הקטנים מליזון מתפיסת הבית: אלא חולקים בשוה. וכל אחד יתפרנס ויזון מחלקו: נשאו גדולים. נשים ועשו צרכי חופה מתפיסת הבית: ישאו גם הקטנים. קודם חלוקה: ואם אמרו קטנים כו'. מפרש בגמ' מאי קאמר: גמ' גדול אחי. שנותן ונושא בנכסים: דלבש ואיכסי. מלבושין נאים מתפיסת הבית דליסתמעון מיליה: מאי דעבד עבד. דלא יטלו כנגדן מיהו אין לו לבזבז לכתחלה ממון אחיו: מאי קאמר. רישא דקתני ישאו קטנים והדר תני ואם אמרו משמע דלא ישאו אלא מה שנתן אביו בחייו נתן: מתני' הניח בנות. ולא בנים אין הגדולות כו' כדפי' ברישא גבי בנים: גמ' ועמדה וניסת. והכניסה את כל נכסים לבעל כדרך נשואה: יורש הוי. שויה רבנן לבעל בנכסי אשתו כיורש או יורש

שמיהו וכיון דמתני' בשדכא שמעינן דאפילו שדכא כל זמן שלא מיחו לבים ומכסי מן השותף כי היכי דלא ליתזל כן שיטת הרשב"א ז"ל אבל התוספות כתבו שאם מיחו היתומים מיחו: וכן הגדולים יכולים לעכב שלא ליזון מתפיסת הבית מפני שהקטנים צריכין למזונות טפי שאוכלים תמיד פעמים רבות: נשאו גדולים. נשאו ופזרו למזונות מתפיסת הבית ישאו קטנים ג"כ: ואם אמרו הרי אנו נושאין. פרש"י בגמ' כגון שנשאו הגדולים בחיי האב מה שנתן להם אביהם נתן ולא מצו למימר הקטנים השתא לאחר מיתת אביהם הרי אנו נושאין מתפיסת הבית כמו שנשאתם אתם דמה שנתן להם אביהם בחייו נתן ואינו מן החשבון וכן הדין בבנות כמו שפירשו בבנים וזה חומר בבנות שחייבין לפרנס הבנות שהבנות מוטלות עליהם ליזון בנכסים מתנאי כתובה ואין הבנים ניזונין על הבנים היכא שנתן כל נכסיו לאחד מן הבנים האחרים אפילו יהיו קטנים ניזונים עליו ולא הבנות קטנות ניזונות על הגדולות היכא שהורים כל נכסיו לגדולות לא יזונו הקטנות עמהן דתנאי כתובה דבנן נוקבן אינו מוטל על הנקבות א"נ חומר דבנות דאם הנכסים מועטים כדלקמן בפירקין הבנות ניזונות והבנים ישאלו על הפתחים אבל לא אמרינן הקטנות יזונו והגדולות ישאלו אלא חולקות בשוה משום זילותא דאתתא: גרסי' בגמרא [דף קלט.] אמר רבא האי גדול אחי דלבש ואיכסי מביתא מאי דעבד עבד והתנן אין הגדולים מתפרנסין על הקטנים מתניתין בשדכא מהו דתימא ניחא ליה דלא ליתזיל קא משמע לן. והתנן אין הגדולים מתפרנסים אם כן כשמתפרנסים הוי כנוטל ממון אחרים דודאי חייב לחזור אותו: בשדכא. ר"ל אדם בטל שאינו עוסק בנכסים תרגום ותשקוט הארץ [שופטים ג] ושדיכת ארעא וכיון דלית להו הנאה מיניה לא מחלי ליה יתמי אע"ג דזילא להו מילתא שילך ערום ואף אחיהם הבכור והא דרבא בשטורח בנכסים ובשהוא מלובש לכבודו נשמעים דבריו יותר ומרויחין הנכסים בזה ויכול לבזבז לכתחלה והיינו דלא פרקינן דמתני' לכתחלה והיינו דאי עביד: (ב) פי' במתניתין [ג] *(הוא) נתן ואע"פ שבשעה שהיה נותן להם האב היה אומר שדעתו לתת כיוצא בו לאחרים אין אומרין שעל מנת כן נתן להם. הריטב"א ז"ל: [לותה ואכלה]. ומיירי כשהחוב ברי שאין בו חשש

*) נ"א ושיקראו. **) נ"ל ופירשו שמות המעידים וכוונת הכ"י שב"ד כותבים בפירוש שמות המעידים על החתימות. (ג"א)

שלטי הגבורים

א פסוק פ"ק דכ"ק דף י"א האחין שבאים לחלוק שמין את שעליהן פי' מה שקנו מנכסי אביהם מתפיסת הבית ועדיין לא כלה ונאבד שמין אותו כפי מה ששוה עתה בשעת חלוקה ועולה לו בחלקו ואם כלה לגמרי או נאבד אין מנכין מחלקו כנגדו דמעיקרא מחלי אהדדי בכה"ג שלא יקפידו זה על זה אלא בדבר הנראה לעינים ואע"פ שמתחלה שתיק כל חד לחבירו לאו משום דקא מחיל לגמרי כל עוד שיהיה בעין אלא היינו טעמא דשתיק משום דסבר הא קאי אכתפיה למחר הפיסנא ליה ושיימי ליה והוי כמו שאלה אבל אי שתק עד דכלה או נאבד לא מצי אמר דשתיק אדעתא למיתפס דהא שתק עד דכלה אלא ודאי לגמרי מחל וכתבו הפוסקים בד"א דשמין כה"ג היינו היכא שכבר קנו בסתם ועתה באין לחלוק אבל מתחלה יכולים*למחות שלא יקנה שום אחד מהם מתפיסת הבית אם לא שיחשוב אותו מחלקו ולפי' מה שקנו בסתם לבניהם ולבנותיהם אין שמין אותן בשעת חלוקה ובטעם הדבר איכא פלוגתא וכ"מ אי דוקא בגדי חול או אף בגדי שבת ואם נתן מתנה לאחר וראו האחים ושתקו. רש"י פי' הטעם דעל בניהם ובנותיהם אין שמין משום שמתביישין להביאן לב"ד ומחלי אהדדי והוי כאילו נותנים להם במתנה גמורה וכיון דהטעם הוא משום שמתביישין להביא לב"ד יש חילוק בין בגדי חול לבגדי שבת ויו"ט דדוקא בגדי חול אין שמין משום שאי אפשר לשומן בע"א אם לא יביאו הבנים והבנות לב"ד וכיון שמתביישין על זה ודאי הוא דמחלי אהדדי אבל בגדי שבת ורגל שיוכלו להביא בגדיהם לב"ד שמין אותם ולפי טעם זה כיון דבגדי חול אין שמין אותם משום דמחלי אהדדי והוי כי מתנה כתב הר"ן בשם הלכות דמהא שמעינן להיכא דיהיב חד מן האחים מתנה לאינש אחרינא מתפיסת הבית וחזו האחין ושתקו דמחילה הויא כי הכא שאחד מן האחים נותן מלבושים לבניו ולבנותיו והאחרים שתקו דהוי מחילה אבל מבגדי שבת נראה דאין להביא ראיה בהיפך ולומר כי היכי דבגדי שבת דיהיב א' מן אחין לבניו ולבנותיו וחזו האחרים ושתקו מ"מ לא הוי מתנה הכי נמי מאן דיהיב מתנה לא' והאחין שתקו לא הוי מחילה דזה אינו ראיה דהתם גבי בגדי שבת ויו"ט דיהיב האח לבניו ושתקו יש לתלות שתיקתן בדבר ולומר דשתקו משום דידעי דמ"מ מה שזה לוקח לוקח מחלקו דבשעת חילוק ישומו אותן והוי כמו השאלה דבהשאלה לא קפדי אהדדי אבל אם חד מינייהו יהיב מתנה לא' מן השוק והאחים שתקו אין לתלות שתיקתן בשום דבר אלא דודאי מחלי והוי מחילה והר"ן כתב בשם הרמ"ה דטעמא מאי מה שעל בניהם ובנותיהם אין שמין אותם משום דלא מצי אמר כי שתקינן אדעתא דנתפיס גבו בשעת חלוקה דהא איהו גופיה לית ליה זכותא בגווייהו כדאמרי' המקדיש נכסיו אין לו בכסות אשתו ובניו בין בבגדי שבת בין בבגדי חול ס"ל הכא דאין שמין לא בגדי שבת ולא בגדי חול וגם אין ללמוד מכאן דאחד מן האחים הנותן מתנה לאחד מן השוק שקנה המקבל כלומר דאחים מחלי והו ליכא האי סברא מיהו מהר"ס ס"ל דודאי גבי מקדיש נכסיו אין לו בכסות אשתו ובניו לא בבגדי חול ולא בבגדי שבת ומ"מ ס"ל דהכא גבי חלוקה שמין בגדי שבת ולא בגדי חול והולך לשיטת רש"י לפרש הטעם דאין שמין מה שעל בניהם משום שמתביישין לבא לב"ד ולדעת

עין משפט

א מיי' פי"ב מהל' זכיה: סמג עשין פב טור ח"מ סי' רנז:

ב מיי' פ"ט מהל' נחלות סמג עשין צו טור ח"מ סי' רפו:

ג מיי' פכ"ו שם, סמג שם טור ח"מ שם וטור אה"ע סי' קיב וקיג:

ד מיי' פכ"ו מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור אה"ע סי' ע וסי' צה:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) הרשב"ם פי' בלוקח מן הבן זכות שיש לו בקרקע זו בחיי האב דהיינו גופה והרב אלפס נראה שהוא מפרש אותה בלוקח מן האב זכות שיש לו בה דהיינו אכילת פירות עי' במ"מ פי"ב מהל' זכייה ומתנה:

(ב) ואם אמרו קטנים הרי אנו נושאים כדרך שנשאתם אתם:

הגהות הב"ח

(א) דמיהן כצ"ל: (ב) נ"ל דאלבש: (ג) ואע"פ כצ"ל:

במשנה ליתא ואם אמרו קטנות הרי אנו נושאות כדרך שנשאתם אתם אין שומעין להם זה חומר כו' (ג"א)

הגהות מא"י

[א] ונותן כצ"ל: [ב] פי' במתנה הוא נתן כצ"ל:

מה שנתן נתן (ג"א)

הגהות חו"י (א) נ"ב ס"ל הרי"ף לפי שיטתו דאחר מות האב שוים הם כח שאר בנים בכח ירושה או כח הלוקח אם מכר נכסיו וקושיית הש"ס היא רק בין בן עצמו או דמיכן וצ"ע דלמא ס"ק חלוק ס"ה יורשים תנם מסח"כ מחובר נותנים דמים. אחרי שובי נחמתי על מ"ש רק הרי"ף לפי שיטתו מפרש שמין וכו' שזה הבן שנוטל עתה הקרקע מלוקח עם הפירות נותן דמיהם ללוקח ומ"ש הרי"ף אלא לדמיהן כמו בדמים ור"ל שצריך לשלם: (ב) נ"ב עי' לעיל ברי"ף ב"ק סוף פ"ה. ומכאן מבמע כל מלבושיו ואפי' שבת ויו"ט: (ג) נ"ב בעמוד פי' בע"א:

א מיי' פ"ט מהל' אישות טוש"ע אה"ע סי' צ"ג לג : ב מיי' שם סמג עשין מח וסי' נו טור אה"ע סי' צג, קיב :

חשש פרעון שכיולא בו גובה מן היורשין הא דנקט ואכלה לאו דוקא דה"ה כשהמעות בעין דדין נכסי מלוג יש להם דמלוה להולאה ניתנה. הריטב"א ז"ל : פרנסה. דהיינו מלבושין היא מילתא דאית לה קלא שיש להם פרנסה על הנכסים והוי כמלוה בשטר שגובה מן הלקוחות דהוה להו לאזדהורי אבל מזונות לעולם אימא דלא ישאו קטנות מבעל האחות מזונות לצורך נשואין היכא שהגדולות הביאו עמהן כל הנכסים לבעליהן ואין הנכסים עכשיו בעין אלא שאכלו אותם דה"ל מלוה דאילו כשהן בעין גזלה קיימת היא וכל היכא דאיתא הדרא לדברי הכל נר מצוה וזה ברור וה"ה בלותה ואחר כך עמדה

יורש הוי ומלוה על פה גובה מן היורשים או דילמא לוקח הוי ומלוה על פה אינו גובה מן הלקוחות אמר לו תניתוה נישאו גדולות ישאו קטנות ותאני רבי חייא נישאו גדולות לבעל ישאו קטנות מבעל אלמא בעל יורש הוי ודחינן דילמא שאני פרנסה דאית לה קלא וכמלוה בשטר דמיא אבל בעל לוקח הוי (א) ולא איפשיטא בעיין הלכך מלוה על פה לא גבי מיניה דבעל ואיהו אפסיד אנפשיה דלא איבעי ליה לאוזפי בלא שטרא : שלח רבין באיגרתיה מי *שמת והניח אלמנה ובת תתסג אלמנתו ניזונית מנכסיו נשאת הבת אלמנתו ניזונית מנכסיו מתה הבת א"ר יהודה בן אחותו של ר' יוסי בר חנינא ע"י היה מעשה ואמרו אלמנתו ניזונית מנכסיו דשויה רבנן *הכא כיורש משום פסידא דאלמנתו והא דאמר ר' יוסי בר חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות שויה רבנן כי לוקח משום פסידא דידיה ולא חיישינן לפסידא דלקוחות דאינהו אפסידו אנפשייהו דלא איבעי להו למיזבן מאיתתא דיתבה תותי גברא :

סליקא לה פרק יש נוחלין

[דף קלט:]

ס"ב מי שמת והניח בנים ובנות בזמן שהנכסים תתפד מרובין הבנים יירשו והבנות יזונו נכסים מועטין הבנות יזונו והבנים ישאלו על

רש"י

או כלוקח : ישאו קטנות. מבעל את חלקם המגיעם אלמא יורש הוי שמוציאים מבעלי גדולות מה שהכניסו להם יותר מחלקם דאי לוקח הוי מלוה על פה היא ולא גבי ממשעבדי : שאני פרנסת נישואין דאית לה קלא. לכך גביא ממשעבדי מלקוחות : ואיהו. המלוה אפסיד אנפשיה : שלח רבין כו'. מהכא נפשוט דיורש הוי : אלמנתו ניזונית. בתנאי כתובה שכך כתב לה את תהא יתבה בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מיגר אלמנותיך : נשאת הבת. והכניסה הנכסים לבעל : מתה. וירשה הבעל : אמר רב יהודה. אמורא היה : אלמנתו ניזונית. דלעולם ניזונית עד אשר תנשא או עד אשר תתבע את כתובתה כדאמר בכתובות : משום פסידא דאלמנה. שקדם תנאי מזונותיה לנשואין : באושא התקינו. כשגלתה סנהדרין לאושא : שמכרה בנכסי מלוג. בחיי בעלה שאם ימות בעלה קודם לה יזכה בהם ואם היא תמות קודם יירשנה בעלה : מוציא מיד הלקוחות. כדמפרש דבעל מטעם שנשאה הוי לוקח ראשון דאינהו אפסידי אנפשייהו אבל לותה ואכלה ונשאת נראה דהוי כאלמנה ניזונית דליכא למימר אפסיד אנפשיה וכיורש שויה רבנן :

סליקא לה פרק יש נוחלין

מי שמת והניח בנים וכו' מרובים. מפרש בגמרא : והבנות יזונו. מזונות ופרנסת נשואין עד שתיבגרו או עד שתינסבו לגוברין כדתנן בכתובות : בשביל שאני זכר הפסדתי. בתמיה : גמ' כדי שיזונו. פרנסה ומזונות : אלו ואלו. בנים ובנות : עד שיבגרו. שכן התנה להן אביהן : ואינך. מועטין ויזונו הבנות עד שתבגרו והשאר לבנים כדמסיק : פשיטא

ונשאת והביאה עמה כל אשר לה לבעלה דבעל לוקח הוי והמלוה לא יגבה כלום ממנו (א) וכ"כ הרי"ף ז"ל דבעיין לא איפשיטא הילכך מלוה על פה אינה גובה מיניה דבעל ואיהו דאפסיד אנפשיה דלא איבעי ליה לאוזפי בלא שטרא. אמר המחבר נראה דאם בא המלוה קודם שנשאת למחות בידה שתפרעהו או שתיחד לו נכסים כדי שלא יפסיד וכן לוה שמבזבז נכסיו או שרוצה ללכת מן העיר תוך זמן החוב מעכבין בהם וכן כתב רי"ף ז"ל בתשובה מבזבז נכסיו או רוצה ללכת יכול לעכב עליו שיניח נכסים כדי פרעון כדי שלא יהא כל אחד לוה מחבירו ומבזבז נכסיו או הולך למדינת הים ונמצא נועל דלת בפני לוין : שלח רבין וכו' אלמנתו ניזונית מנכסיו. מתנאי כתובה ואפילו נשאת הבת והביאה עמה כל הנכסי' לבעלה אלמנתו ניזונית מאותן נכסים אע"פ שהם ברשות הבעל ואפילו לאחר מיתת הבת משום דשויה רבנן לבעל בענין זה כיורש ומשום פסידא דאלמנה כלומר כדי שלא תפסיד מזונותיה דאי הוה יהבינן ליה דין לוקח כמו בעלמא לא היתה מוציא' מזונו' ממנו דאין [גיטין דף מח:] מוציאין למזון האשה מנכסים משועבדים : נכסי מלוג. שהגוף שלה והפירות לבעלה שויוה רבנן כלוקח משום פסידא דידיה דאי הוי יורש אם כן הלקוחות קדמו לו ויפסיד הבעל דף קט. הנכסים אבל השתא שהוא כלוקח מוציא מהם שהוא קודם לשאר לקוחות: אמר המחבר לפי מה שכתב הרי"ף דאינו גובה נוכל ללמוד דכל נזקים והפסדות וחובות ומקח שנעשה בין קודם נשואין בין תחת הבעל אינו גובה מנכסי מלוג ואפילו מן הגוף וכ"ש מן הפירות שהרי זכה בהם הבעל משעת נשואין תחת פרקונה וזה לא הוצרך לתקנת אושא ותקנה זו לא הוצרכה אלא לענין הגוף אבל פירות בלאו הכי אינה יכולה למכור ומיהו אתיא שפיר

ולדעת זה דרש"י נטה הרא"ש וטור ח"מ סי' רפ"ח ומרדכי שם ומיי' פ"י מהל' נחלות והרי"ף וסמ"ג עשין נ"ו ומיהו אם היה אפשר לומר דגם גבי מקדיש נכסיו דוקא בבגדי חול אין לו אבל בבגדי שבת יש לו נמצא דלא פליגי מהרמ"ה והני פוסקים ונ"ע :

כתב ריא"ז

וכן אם היו בנות גדולות וקטנות ונשאו הגדולות אחר מיתת אביהן מממון השותפות ינשאו גם הקטנות מממון השותפות ואח"כ יחלקו וכו' ונראה בעיני שאם נשאו הגדולות בחיי אביהן מממון אביהן ובאו לינשא הקטנות אחר מיתת אביהן מממון השותפות אין שומעין להן שכל מה שנתן אביהן לגדולות בחייו מתנה הוא בידן כדרך שביארנו בבנים : דעת רשב"ם גם מלוה על פה גובה ממנו וכן פסק ר"ת והרמ"ה והרא"ש כתבו כרבינו דאם היה עליה מלוה על פה אינו גובה ממנו והשיב הרא"ש על ראובן ששידך לאה ושלח לה סבלונות והלכה לאה וניסת לאחר ותובע ראובן הסבלונות והיא אומרת שאין לה לשלם כי כלתה ואכלה כל הסבלונות אם הכניסה לבעלה נכסי מלוג גובה ראובן מהן סבלונותיו דהוה ליה כמלוה בשטר שדרך לשלוח הסבלונות בפומבי :

חדושי אנשי שם
מהר"ם (א) פי' ואפילו המעות שלותה עדיין הם בעין כדפי' לעיל וכזה היא חלוקה מניסואי גדולה כו' :

[דף קמ. בגמ' וברא"ש איתי' אמר רבא (ג"א)]

הפתחים אדמון אומר בשביל שאני זכר הפסדתי אמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון: גמ' ולית הלכתא כאדמון ואע"ג דגרסינן בפרק שני דייני גזרות* אמר רב יצחק משמא דחזקיה כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו בהא לית הלכתא כוותיה דסוגיא דשמעתא כת"ק סלקא: וכמה מרובין אמר רב יהודה אמר שמואל כל שיזונו מהם אלו ואלו עד שיבגרו איתמר נמי כי אתא רבין א"ר יוחנן ואמרי לה אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כל שיזונו מהם אלו ואלו עד שיבגרו הן הן מרובים ואינך הן הן מועטין ואי ליכא לאלו ולאלו עד שיבגרו *מאי אמר *רבה מוציאין להן מזונות לבנות עד שיבגרו והשאר לבנים וה"מ במקרקעי אבל במטלטלי כיון דבתקנתא דבתראי הוא דמיתזני אע"ג דמועטין נינהו ניזונין מהן אלו ואלו דלא תקינו להו רבנן אלא למהוי כבנים אבל למהוי יתיר מבנים ולמשקל הכל לא והכי שדר גאון כדכתבינן

גם לפירות היכא דכתב לה הבעל דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירי פירותיהן והא דאמרי' הבעל מוציא וכו' בלא שום דמים קאמרינן משום דלוקח ראשון ודאי אינו נותן דמים ללוקח שני ומיהו אם יש לדבר שבא מחמת אותן מעות שנטלה וכל שכן אם (יש) המעות עצמן הם בעין חוזרים אל הלוקח או אם היו לה נכסים מיוחדים שאין לבעל רשות בהם כלל גובה ממנה בחייה או לאחר מיתה ואם נפלו לה נכסי מלוג כבר ברכנו בכתובות שאינו טורף מהם. הריטב"א ז"ל : סליקא לה פרק יש נוחלין

מי שמת. בלא צוואה והניח בנים ובנות : נכסים מרובין מפרש בגמ' שיש להם כדי לזון הבנים והבנות עד שיבגרו הבנות או שינשאו שמתנאי כתובה בנות ניזונות מנכסי יתומים עד דתבגרן או עד דתנסבן לגוברין כדאיתא בכתובות (דף נב:) ופירש הר"ש ז"ל שצריך שיהיה בנכסים כדי מזון ופרנסה לבנות משמע מדבריו דדוקא בכה"ג הוא שניזונית מתחת יד הבנים אבל פחות מכן הוו נכסים מועטין ומוציאין כדי מזון הבנות מתחת יד הבנים ואין נראה לאחרונים שהרי פרנסה עשור נכסים הראוי להם לכשינשאו ואין הדין כן שיוציאו הנכסים מיד היורשים דדי להם שיהיו נוטלין לכשיבואו לינשא : נכסים מועטין. שאין בהם כדי מזונות לאלו ולאלו מוציאין כדי מזונות הבנות מתחת יד הבנים ויעמדו ביד ב"ד או ביד שליש למזון הבנות ומה שנשאר מן הנכסים ברשות הבנים הוא להם ואע"פ שאין בהם כדי מזונותם ישאלו על הפתחים כשיחסר להם אבל בנכסים מרובין משמע שאין הבנות יכולין לומר הוציאו מתחת יד בנים מזונות עד שיבגרו כדי שלא ימכרו הזכרים את הנכסים שהם לא תקנו להם מזונות אלא כך מתחת יד הבנים ואם מכרו מכרו : אדמון אומר. אע"ג דקי"ל דכ"מ שאמר רשב"ג במשנתנו רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו הכא לא קי"ל כוותיה משום דסוגיא כולה כרבנן אזלא דאילו אדמון אין חולק בין נכסים מרובין לנכסים מועטין דאם מרובין הם שניזונין יחד אלו ואלו גם מועטין ס"ל לאדמון שיזונו יחד ולא ישאלו על הפתחים ואילו בגמ' שקלו וטרו הי ניהו מרובים והי ניהו מועטין ואלמנתו מהו שתמעט משמע דכרבנן קי"ל ואין למדין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בהם חוץ וכן פסקו הרי"ף וכל הגאונים ז"ל : גמ' כל שיזונו. אמר המחבר ובכלל המזונות אלו כסוי ומלבוש שכן תנאי מזון האשה והבנות כדאמרינן התם [כתובות דף סה.] גבי דביתהו דרב יוסף מדויל דאמרה פסוק לי שיראי פסק לה אבל פרנסת הבת שהוא עשור נכסי' אינו בכלל תקנה זו ואינה מענין זה ואינה נקראת אלא בשם פרנסה בשום מקום ומה שכתב הר"ש ז"ל במשנתנו פרנסת הבת בכלל מזונות נמי גבי נכסים מרובין כתב לאשמועינן עיקר הדין אבל לא שיהא בכלל ניזונות ולא בתקנת מזונות ואין מחשבין אותם בנכסים מועטין כלל וזה ברור. הריטב"א ז"ל : ואי ליכא וכו'. תלמודא מקשה איך אפשר שיטלו הבנות המותר על המזונות משום שהם מועטין כדמשמע. מפשטא דמתני' דאמר בנכסים מועטין הבנות ניזונות והבנים ישאלו ותירץ רבא דלעולם המותר לבנים והא דאמר ישאלו על הפתחים משום שאין באותו מותר כדי מזונותם ומדאמרינן מוציאין משמע כדפירש במתני' [דבנכסים [א] מרובים אין מוציאין משום חשש הפסד] ומדאמר נמי כמה מרובין וכמה מועטין שאינו כאדמון כדפרישית במתני' והא דאמרינן בנכסים מועטין ישאלו על הפתחים הני מילי במקרקעי אבל במטלטלי תקנת רבנן בתראי הוא וכתב רי"ף ז"ל כיון דבתקנת רבנן בתראי הוא דמתזני אע"ג דמועטין ניהו ניזונים מהם אלו ואלו דלא תקינו להו רבנן אלא למהוי כבנים אבל למהוי יתר מבנים ולמשקל הכל לא והכי שדר גאון כדכתיבנא: אמר המחבר מוציאין להם למזונות הבנות וכו'. כלומר שיוציאו להן ויזונו ע"י עצמם ומכאן ראיה גמורה דבנכסים מועטין הם ברשות הבנות וכשהנכסים

דף קמ. בגמ' וברא"ש איתי' אמר רבא (ג"א)

הגהות מא"י
[א] דבנכסים מועטין מוציאין כב"ש ותינוק מרובים אין רשות למחוק :

ג' מסר"ס

הגהות הרי"
(א) נ"ב ע"ש דר"ם השואל הלכה מפסוק דלוקח הוי עי' בגמ' דל"ק ומ"ש רשב"ם סוף פסק בשם ר"ת דלא כרי"ף :

וכשהנכסים מרובין הם ברשות בנים ואין מוציאין מרשותם כלום : מרובין. בשעת מיתת האב אע"פ שנתמעטו קודם שיבואו לפני ב"ד דעכשיו כשבואין לב"ד מזונותיהם כבר נתמעטו מ"מ כבר זכו בהן היורשים משעת מיתת האב ולא מפקינן להו מחזקתייהו דבהאי שעתא מרובין הוו או מחמת יוקר הנכסים או מחמת זול המזונות ונתמעטו שהיה איפכא הלכך הבנות ניזונות מתחת ידן : מועטין ונתרבו. כלומר מועטין בשעת מיתת האב ונתרבו קודם שיבואו לב"ד : מאי. ניזיל בתר מעיקרא וכיון דהוו מועטין לא מצי למימר זכו בהם יורשין או ניזיל בתר בסוף שנתרבו וזכו הבנות שהרי אינהו נר מצוה

כדכתבינן : פשיטא מרובין ונתמעטו כבר זכו בהם יורשין מועטין ונתרבו מאי ת"ש דא"ר *אמי א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו א בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו איבעיא להו בע"ח מהו שימעט בנכסים (א) *אלמנתו מהו שתמעט בנכסים מזונות בת אשתו מהו שתמעט בנכסים ב אלמנה ובת איזה מהן קודם ואיפשיטא מינייהו חדא דאמר רבי *אסי אמר רבי יוחנן עשו אלמנה אצל הבת כבת אצל האחים בנכסים מועטין מה בת אצל האחים הבת ניזונת והבנים ישאלו על הפתחים אף אלמנה אצל הבת אלמנה ניזונת והבת תשאל על הפתחים והנך כולהו לא איפשיטו ולקולא עבדינן ולא ממעטו דנכסי בחזקת בנים קיימי ולא מפקינן מינייהו אלא בראיה: °מתני' ^אהניח בנים ובנות וטומטום בזמן שהנכסים מרובין הזכרים דוחין אותו אצל הנקבות הנכסים מועטין הנקבות דוחין אותו אצל הזכרים האומר ג ^באם ילדה אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה אם נקבה מאתים ילדה נקבה נוטלת מאתים אם זכר מנה ואם נקבה מאתים ילדה זכר ונקבה הזכר נוטל

רש"י

פשיטא מרובים בשעת מיתה ונתמעטו . שהוזלו או נתקלקלו הקרקעות או נתייקר המזונות שאין בהן כדי לזון אלו ואלו עד שיבגרו : כבר זכו בהן יורשין . בשעת מיתת אביהן והבנים ירשו חלק המגיע להם אותה שעה ומה שנתחסרו הנכסים נתחסרו לכולן בשוה : ונתרבו . שהוקרו או הוזלו המזונות : מאי . מי שקלי הבנים המותר או לא : שקדמו ומכרו . קודם שהעמידום בנות בדין אפילו בנכסים מועטין [א] : מה שמכרו מכרו . דאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים וכ"ש בנכסים מרובים כדאמרי' התם וכיון דממכרם ממכר א"כ יש להן תפיסת יד בנכסים ואם נתרבו יש להן חלק בהן וזכותן עומדת בהן : בע"ח מהו . אם אין שם נכסים אלא כדי החוב ומזון הבנות (והבנים): מי אמרינן דממעט. ויזונו הבנות והבנים ישאלו על הפתחים או לא ממעט ויזונו בנים ובנות עד שעת טריפת החוב : אלמנתו . אם אלמנתו צריכה מזונות מי ממעטת ולא מיקרי נכסים מרובים אם אין אלא כדי מזון הבנים והבנות עד שיבגרו או דילמא כיון דאי מינסבא לית לה לא ממעטי וכמאן דליתא דמי : בת אשתו . מי שקיבל עליו בשעת נשואין לזון את בת אשתו שיש לה מאיש אחר ה' שנים (או בן) ומת והיורשים צריכין לזונה מי אמרינן כיון דאם מתה לא היו חייבין מידי ולא ממעטי או לא : אלמנה ובת . מי שמת והניח אלמנה ובת ואין כאן אלא כדי לזון אחת מהן ושתיהן תובעות מזונות בתנאי כתובה (הוו) איזו תקדום : פשוט מיהא חדא . הא דאלמנה ובת : מתני' וטומטום . שאין ידוע אם זכר או נקבה היא : זכרים דוחין אותו . ליזון ולא לירש דאמרי ליה אייתי ראיה שזכר אתה ותירש עמנו בשוה : האומר אם ילדה כו' . מחלק נכסיו דמצוה לקיים דברי המת א"כ בבריא ומזכה לו ע"י אחר ודלא כרב הונא דאמר המזכה לעובר לא קנה דאיתותב : האומר אם ילדה . כלומר אם תלד אשתי זכר יטול מנה ואירע כך שילדה זכר נוטל [ג] וכן בנקבה : אם זכר מנה אם נקבה מאתים.

כלומר

לא זכו עד דאתא לידייהו דמתנה היא והשתא כבר מרובין נינהו בשעת הדין וידוע כמרובין שיזונו הבנות מתחת יד הבנים: יתומים שקדמו ומכרו וכו'. דוקא קודם שהוציאו להם ב"ד מזונות לבנות אבל לאחר שבאו הנכסים לידם או ליד אפוטרופוס שלהן לא דכיון שזכו בהם ברשות ב"ד שוב אין מוציאין אותם מידם דאין אחר מעשה ב"ד כלום וכן פירש הר"ש ורש"י ז"ל בפרק הנושא וכן הסכימו האחרונים ודחו ראיות שהביאו אחרים מר' ישמעאל ברבי יוסי בפרק אלמנה לכה"ג [דף סז:] ומכתובות [דף קג:] מיתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים וכו' למימר דאפילו לאחר שהוציאו ב"ד מזונות לבנות עד שיבגרו קאמרינן דרווחא ליתמי ליתא וכתבו האחרונים ז"ל דאע"פ דהשתא ניזונות אף מן המטלטלין מתקנתא דרבנן בתראי מכל מקום אם קדמו ומכרו מה שמכרו מכרו ולא נימא מה לי מטלטלין מה לי המעות דדוקא מטלטלין דשבק אבוהון אמרינן דניזונות אבל המעות לאו הכי שבק להון אבוהון למה זה דומה למלוה על פה שהיא גובה מן היורשין*) שאם קדמו יורשין ומכרו נכסים אין גובה מן הדמים משום דלאו הני זוזי שבק אבוהון והכא הכי קאמרינן כיון שאם קדמו ומכרו מכירתן מכירה שמע מינה יש להם עדיין תפיסת יד בנכסים ואם נתרבו יש להם חלק דזכותם בהם עומדת הלכך ניזונות תחת יד הבנים : לא גרסינן אלמנתו מהו לפום דינא דאם כן כיון דלא פשיט אלא חדא הוה שלקא בתיקו ולא ממעטא ולא יתכן זה דאם הבת ממעטת ה"ה וכל שכן האלמנה דעדיפא תקנתה כדאמרינן אלמנה ניזונית והבת תשאל על הפתחים אלא ודאי משערינן זמן חיי האלמנה לפי זמנה היום ונשום הנכסים אם יספיקו למזון הבנות עד שיבגרו ולמזון האלמנה לזמן חייה יהיו נכסים מרובים ואם לאו יהיו נכסים מועטין אבל בע"ח דלא איפשיטא משמע דלא ממעט בנכסים ונראה טעמא דמילתיה משום דלא מפקינן יתמי מן חזקתייהו כיון דמחוסר גוביינא אבל הבת והאלמנה גם הם מוחזקות הלכך ממעטי אבל בת אשתו שחייב הבעל לזונה זמן ידוע דינה כבע"ח : אמר המחבר בעל חוב מהו שימעט בנכסים מי אמרינן כיון דכי מאית נמי אית ליה ממעט דהא עדיף טפי מבת ואשתו שאם מתה אבדה מזונות אבל בע"ח אפילו מת החוב נשאר הלכך ממעט או דילמא כיון דמחוסר גוביינא לא ממעט ולא מפקינן היתומים מחזקתייהו ודוקא במלוה על פה הוא דמספקא לן אבל במלוה בשטר פשיטא לן דממעט דמלוה בשטר כמאן דגביא דמיא והוא הדין דאי לא מספקי נכסים לכתובת האלמנה דממעט דהויא לה כבעל חוב ובירושלמי אמרו שפרנסת הבנות ממעטת ונראה לי דאתי שפיר לפי' הר"ש ז"ל דפי' במתניתין אע"ג דלפום גמרין אפילו בע"ח לא ממעט : וכשאומדים ב"ד זמן האלמנה מעמידים נכסי מזונותיה ביד שליש ומפרנסה אחד לשלשים יום כמו שאמרו בכתובות [דף נז.] במוכרת למזונות הריטב"א ז"ל והא דאמרינן דאלמנה קודמת לבת משמע מפשט הגמרא דמיירי אפילו אין שם אלא הבת לחודה וכ"ש כשיש בן ולא בת וק"ו הוא דאם הבת שדוחה הבן נדחית מפני האלמנה הבן שנדחה מפני הבת אינו דין שידחה מפני האלמנה אבל בירושלמי משמע בפירוש דדוקא כשיש בן ובת אז הוא דהאלמנה דוחה אותם אבל עם א' מהם לבד לא דגרסינן התם אלמנה ובת שתיהן שוות פעמים שהאלמנה דוחה את הבן ע"י הבת כשם שהאלמנה דוחה את הבת ע"י הבן ופי' הטעם משום שהבן לבדו או הבת לבדה שיש להם דין ירושה דאורייתא אינו דין שידחה מפני תקנת אלמנה שהיא דרבנן אבל כשיש שם בת ובן מאחר דהבת בתורת ירושה היא תדחה הבן וכיון דמ"מ השתא אין לה ירושה תדחה מפני האלמנה סוף דבר רוב המפרשים סומכים על הירושלמי הזה כיון שלא מצינו מפורש בגמ' דילן שיהיו מוציאין הנכסים מרשות הבן *כמו מזונות האלמנה אבל הרמב"ם ז"ל נראה שלא סמך עליו : מתני' דוחין. לאו למימרא שכל אחד ידחנו עד שיביא ראיה דמה נפשך אם זכר הוא יטול כזכר ואם נקבה יטול כנקבה הלכך לעולם נוטל כפחות שבהם ובנכסים מרובין שקיל כנקבות ובנכסים מועטין כזון עם הזכרים וסיפא דקתני טומטום אינו נוטל רשב"ג היא דס"ל דטומטום ואנדרוגינוס בריה בפני עצמה היא ולית הלכתא כוותיה אלא כרבנן דפליגי עליה בברייתא וסברי דנוטלת כפחות שבהן ואע"ג דלא תנן במתני' אלא טומטום ה"ה אנדרוגינוס דהא גבי בכור בשניהם הוא דאמר רשב"ג וכיון דסיפא דהכא אליביה א"כ בתרווייהו קא אמר דאינו נוטל וא"כ לרבנן דקי"ל דנוטל נמי בתרווייהו : אמר המחבר נוטל ואין בזה אסמכתא שהרי אינו קונס את עצמו כלל ורוצה שיתקיים התנאי ודוקא באומר [נדרים דף כז.] אי לא אתינא ליבטלן זכותאי וכיוצא בו שקונס עצמו ואינו רוצה שיתקיים התנאי הוי אסמכתא אבל זה רוצה בקיום התנאי ובקיום המעשה הלכך אין זו אסמכתא אלא כתנאי בני גד וזה כפתור ופרח למדתי מפי מורי הרשב"א ומפי מורי הרא"ה ז"ל ומזה הטעם אין אסמכתא בגיטין באומר [גיטין דף עב. ודף עו:] אם מתי ולא באתי ואע"ג דלא ניחא ליה בקיום התנאי כיון שאין האיש מגרש אלא לרצונו אנן סהדי כי רוצה הוא בלב שלם שאם יתקיים התנאי שתהא מגורשת ולא תהא עגונה ולא זקוקה ליבם. הריטב"א ז"ל : ילדה זכר ונקבה. לא בעי למימר דאם ילדה תאומים שקיל דהא אם זכר אם נקבה קאמר. ולא אמר זכר ונקבה אלא אתא למימר דדוקא כשפירש זה וזה מש"ה יטול אבל אם לא פירש אלא אחד וילדה מה שלא פירש לא שקיל מידי וטעמא דבתאומים לא שקיל אלא אם כן פירש משום דלא ניחא ליה בתאומים אי משום טירחא אי משום דלא אפשר בסיפוקייהו אי משום שאינם בני קיימא כל כך זהו לפי פי' הר"ש ז"ל ומיהו אינו נראה בעיני המפרשים משום דחזינן בתוספתא ובירושלמי דאפי' כשלא פירש ואמר המבשר יטול המבשר שאשתו ילדה תאומים נוטל מנה א"כ הכא במתני' דעתן מתנה זו לבנו

הנולד

*) [הרא"ש אות כ' כתב סברא זו וע"ש בפלפולא חריפתא ג"א]

שלטי הגבורים

א יורש שמכר כל הנכסים ודאי בע"ח טורף מהלקוחות אפי' יש בידי היורש נכסים משלהם לפי שהנכסים שלהם אינם משועבדים לחוב אביהם ואם היורש . רוצה לסלק המלוה במעות יכול לסלקו מהנכסים שמכר אע"פ שלא ירש המעות מאביו אא"כ עשה אביו נכסים אלו אפותיקי מפורש לבעל חוב אבל אם אין ליורש משל עצמו לא מטלטלין ולא מעות אלא קרקע ורוצה ליתן למלוה כדי לסלקו מן הלקוחות יכול המלוה לומר איני רוצה אלא בנכסים שהניח אביך שהם משועבדים לי ולפי' הם פתוחים מנכסי היורש שאין מכריחין לאדם ליטול נכסים שאינו חפץ בהם ולא היה שעבודן עליהם ואם אין בע"ח יכול לטרוף מהלקוחות כגון שמכרן או מלוה בשטר ולא שעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי לדברי רב האי גאון שפי' בהסיא דיתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו דבתר דתקינו מזוני ממטלטלי דיתמי חייבים לזונם מן הדמים ה"נ כיון דבע"ח גבי ממטלטלי דיתמי גבי נמי מהדמים והרא"ש תמה על דברי רב האי וכתב כיון דהני זוזי לא אשתעבדו אבנות אלא שעבודייהו אנכסי אבוהון וכיון שמכרו ואין יכולים לטרוף הפסידו מזונותיהם למה הדבר דומה למלוה על פה שיצא על היתומים ומכרו הנכסים שאין בע"ח גובה מן המעות שבידם ולא הני זוזי שבק אבוהון ע"כ נמצא לפי דבריו אין בע"ח גובה מהמעות שבידם ונראה לי שאם מכרו קרקע שחייבים לשלם ולא מטעם חוב אביהם אלא מטעם מזיק שעבודו של חבירו דקי"ל שהוא חייב ואין לך מזיק גדול מזה שהכניסו למקום שאינו יכול . לגבותו *)ממטלטלי דיתמי דהיינו דוקא בעוד שהם בידם אבל אם מכרו נוקמיה אדאורייתא ואין חייבים לשלם ומיהו הרא"ש כתב בתשובה שאף אם מכרו קרקע אין חייבים לשלם שאפי' מזיק שעבודו של חבירו ליכא כי לא קלקלו גוף הקרקע כלום ע"כ אע"פ שנראה לחלק כמו שכתבתי אינו משיב על דבריו וצ"ע כי הטור בסי' ק"ד פסק דמזיק שעבוד חבירו חייב בכה"ג :

ב כתב מיי' הניח אלמנה ובת אלמנה תזון והבת תשאל על הפתחים והרי"ף כתב הניח אלמנה ובת או אלמנה ובן יזונו יחד אבל הניח אלמנה ובן ובת ואין בנכסים כדי שיזונו אלו ואלו עד שתבגר הבת האלמנה תזון והבן ובת ידחו כתב מיי' שמזונות הבת קודמות לכתובת בנין דכרין כיון שדוחין ירושת בן שהיא דאורייתא כ"ש לכתובת בנין דכרין שהיא דרבנן היו הנכסים מועטין וקדמו הבנים ומכרום מכרן מכר ונדחו הבנות וכתב כיון דהאידנא תקנו הגאונים שיזונו ממטלטלין ניזונות מהדמים שקבלו בהם ולא נהירא להרא"ש שהרי אין שעבודן אלא על נכסי אביהן וכיון שמכרום אין יכולין לטרוף מן הלקוחות גם במעות אין להם כלום והם של הבנים ופירש"י דוקא שמכרום קודם שהחזיקו ב"ד הבנות בנכסים אבל מכרום אח"כ אין מכור ויש אומרים שאפי' אם מכרום אחר שהחזיקו ב"ד בנכסים שמכרם מכר והרא"ש הסכים לדעת רש"י : ג שאלה להרא"ש ז"ל ראובן שאשתו מעוברת וצוה מחמת מיתה שאם תלד אשתו זכר יתנו לו שני שלישי ממונו ולאחיו השליש ואם תלד נקבה שיתנו לה שליש ממונו ולאחיו שני שלישין וילדה אשתו זכר ונקבה מהו הדין : תשובה ראובן זה רצה להעביר נחלתו מקצת מיורשיו שקודם לירש וליתנה לאחיו על התנאי שפי' שאם תלד נקבה העביר ממנה שני שלישי ונתנו לאחיו ואם תלד זכר העביר ממנו שליש ונתנו לאחיו על פי התנאים המפורשים אם נתקיימו היתה המתנה שנתן לאחיו קיימת ואם בטלו ולא נתקיים א' מהם נתבטלה המתנה כי כל מתנה שנתנה על תנאי שאם יהיה דבר זה אתן לפלוני כך וכך ממון אם נתקיים התנאי נתקיים המתנה ואם לא נתקיים התנאי המתנה בטלה ובנדון זה לא נתקיים א' מהתנאים שהתנה כי התנה על נקבה לבד ועל זכר לבד אבל על זכר ונקבה לא התנה הנח עצמך אם ילדה ב' זכרים הרי אין עליך לדון בדין אלא כאשר כתבתי בתחלה שלא זכה מקבל המתנה אא"כ שנתקיימו התנאים והרי לא נתקיים א' מהתנאים כי על זכר ונקבה לא התנה נתבטלה המתנה שנתן לאחיו וחזר הדבר כדין תורה והכל לבן : והא דאמרי' אין בן הבן בכלל אע"פ שאמר בלשון רבים כתב הרמ"ה ומיהו אי לית ליה בן אלא בר ברא ודאי אבר ברא קאמר : שאלה להרא"ש ראובן חלק נכסיו מחמת מיתה והיה לו בת א' ואחר שכתב מה שרצה כתב והשאר יחלקו שתי אחיותיו ויתמי אחותו יש בהן זכרים ונקבות : תשובה נראה לי דבכלל יתמי אחותו יש בהן זכרים ונקבות גדולים וקטנים שלא מצינו חלוק בתלמוד בלשון יתומים שיצאו גדולים מכלל יתומים אלא שיש מקומות שתקנו חכמים תקנה דלא שייכא בגדולים וכן נמי זכרים ונקבות בכלל כיון דמתנה נתן להם אע"ג דאמרי' בירושלמי מי שאמר נכסי לבניי הבנות בכלל ואם בשעת מיתה אין בנותיו בכלל היינו דוקא היכא דאמר בנים אין הבנות בכלל אלא דבחייו אנו אומדין דעתו (שאין) [שהוא] חפץ בכבוד בנותיו שתהיינה מלובשות בכבוד כדי שיהא להם קופצים אבל לאחר מיתה יש להן לבנות קצבה שלהן עשור נכסים אבל הכא דאמר ליתמי אחותי אין להוציא בנות נשואות מכלל יתומים כתב הרמ"ה אפי' אמר לכשיולד לא קנה אבל ר"ח כתב ואם אמר לכשיולד קנה ולזה הסכים הרא"ש והוא שלא מת המזכה וגם שלא חזר בו קודם שנולד העובר אבל אם חזר בו המזכה או מת ונפלו נכסים קמי יתמי לא קנה שלא נגמר הקנין עד שיולד ומיירי נמי בשלא הקנה לו בקנין סודר דא"כ לכשיולד הדר סודרא למריה וגם לא בחזקה אלא במסירה ויפנו ברשות הזוכה כשנולד העובר או עמד באגם או קרקע והשטר קיימת ביד הזוכה בשעת שנולד העובר ופסק ר"ח דה"ה נמי בירושתו שאין לעובר זכיה בה וכ"כ הרמ"ה ל"ש הבן בירושת אביו ל"ש בשאר יורשים והראב"ד כתב שיש לו זכיה בירושתו כיון שבאה לו מאליה וכ"כ הרא"ש :

*) נ"ל ואם ימכרו מטלטלין אין חייבין לשלם שאין שעבוד בע"ח על המטלטלין אע"פ שתקנו הגאונים לגבות ממטלטלי כו'. כ"ה בטור ח"מ סי' קיז :

עין משפט

א מיי' פ"ט מהל' נחלות סמג עשין צו טור ח"מ סי' רפו :

ב מיי' פ"ח מהל' זכיה סמג עשין פב טור ח"מ סי' רי וסי' רנג :

בגמ' וברא"ש איתא דא"ר אסי אר"י (ג"א)

בגמ' איתא דאמר ר' אבא א"ר אסי עשו אלמנה כו' (ג"א)

הגהות הב"ח

(א) מזונות בת אשתו מה שתמעט בנכסים . אלמנתו מהו שתמעט בנכסים . כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] מועטין מה שמכרו הר"א : [ג] נ"ב מפס :

[אולי מפני]

הנולד לו כ"ש דלית לן למימר דיטול הלכך ודאי אפילו בתאומים יטול כל מה שאמר בין לזכר בין לנקבה אפילו בתאומים משום שדעתו של אדם קרובה אצל בנו ובתו ולהרווחה דידהו מתכוין ואע"ג דאין אדם מקנה לדבר שלא בא לעולם הא אוקמוה הגאונים דמתני' דוקא בשכיב מרע שדעתו קרובה אצל בנו תקנו שיטול כדי שלא תטרף דעתו עליו והכי איתא בירושלמי דמקשינן לר' אלעזר דאמר אין זכין לעוברין ממתני' דהכא ותירץ על דעתיה דר' אלעזר מתני' בשכיב מרע ובבנו משום דדעתו קרובה אליו אבל בבריא לא וכן הסכימו גדולי המפרשים דדוקא בשכיב מרע

רש"י

כלומר שאומר אם העובר יהיה זכר יטול מנה ואם תהיה נקבה יטול מאתים וילדה זכר ונקבה כלומר זכר או נקבה א"נ שתיהן: טומטום אינו נוטל · דבריה בפני עצמה היא לא זכר ולא נקבה: הרי זה · הטומטום יטול: ואם אין יורש. אלא הטומטום יורש הכל: גמ' מתני' בשכיב מרע. ולכך אהני דבריו ומצוה לקיים דברי שכיב מרע: ילדה טומטום אינו נוטל. דבריה בפני עצמה היא לא זכר ולא נקבה ורישא (א) קתני דוחין אותו אצל הבנות אלמא דלכל הפחות כחד מינייהו שקיל כבנים או כבנות: ילדה טומטום כו'. קאי על האומר על בהמה מעוברת מה שבמעיה של זו אם זכר יהיה עולה נקבה תהיה שלמים והא קאמר רשב"ג אם ילדה טומטום ואנדרוגינוס אין קדושה חלה עליהן דבריה הוא לא זכר ולא נקבה וסיפא דמתניתין אתיא כרשב"ג: כפחות שבשניהם. אם הנכסים מרובים נוטל כנקבה ובנכסים מועטין כזכר דודאי או זכר או נקבה הוא וידו על התחתונה: המזכה לעובר לא קנה. אף לכשתלד: אם ילדה כו'. דהיינו מזכה לעובר: איני יודע מי שנאה. כלומר איכה עיקרית וא"ת משנתנו. דהאומר אם ילדה כו': קרובה אצל בנו. וגמר ומקנה בכל לבו אבל לעובר אחר לא קנה: בגדתאה. מבגדת: בי עשרה. לפרסומי מילתא: והלכתא המזכה לעובר לא קנה. כר"י וכגון שאינו בנו אבל המזכה לעובר שהוא בנו קני כמתני' דדעת אדם קרובה אצל בנו: נכסיי לבני דהוו ליך מינאי· לבנים שתלד לי ולא היתה מעוברת ולכך לא קנו כדמסיק ולא אהני טעמא דדעתו קרובה אצל בנו אלא המזכה לעובר שנתעברה אשתו כבר. כן פי' ר"ח: בריה קשישא. מאשתו ראשונה: זיל קני כחד מינייהו. כאחד מבנים שתלד לי אשתי זו: דהא ליתנהו. כדפרישית: האי. הבן הקשיש

נראה דצ"ל דתנן ילדה טומטום ואנדרוגינוס רשב"ג אומר אין קדושה חלה כו' ומשנה היא בתמורה דף כד: [ועי' בנ"י] וכ"ה כאן בגמרא. (ג"א)

נוטל מנה והנקבה נוטלת מאתים ילדה טומטום אינו נוטל ואם אמר כל מה שתלד אשתי יטול הרי זה יטול ואם אין יורש אלא הוא יורש את הכל: °גמ' מתני' בשכיב מרע [קמא.] והא דתנן ילדה טומטום אינו נוטל אוקמא [תמורה כד:] רבא כרשב"ג *דתניא ילדה טומטום [א] ואנדרוגינוס אין קדושה חלה עליהן ולית הלכתא כרשב"ג אלא אם ילדה טומטום נוטל כפחות שבשניהם *ההוא דאמר לה לדביתהו נכסאי להאי דמעברת אמר רב הונא הוה מזכה א לעובר והמזכה לעובר לא קנה איתיביה רב נחמן לרב הונא האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה א"ל משנתנו איני יודע מי שנאה *ורבי יצחק אמר רבי יוחנן המזכה לעובר לא קנה ואם תאמר משנתנו הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו: א"ל שמואל לרב חנא בגדתאה פוק אייתי לי בי עשרה ואימא לך קמייהו המזכה לעובר קנה והלכתא המזכה לעובר לא קנה: ההוא דאמר לה לדביתהו נכסאי לבני דיהוו ליך מינאי אתא בריה קשישא א"ל וההוא גברא מה תהוי עליה א"ל זיל קני כחד מינייהו הנהו ודאי לא קנו דהא ליתנהו האי קנה או לא

דהא משום גריעותא דעובר הוא ולא משום גריעותא דמקנה וא"כ כי דעת האב קרובה אצל בנו מאי הוי לעשות את שאינו זוכה כזוכה אלא ודאי משום שדעתו קרובה חששו לטירוף דעתו וי"א דדוקא לאחר ארבעים יום אבל תוך ארבעים יום מיא בעלמא הוא ואין דעתו קרובה אצלו דהוי כאילו לא היה בעולם כלל שלא תקנו בו כלום וטעמא דמסתברא. הריטב"א ז"ל: גמ' [דף קמ:] דוחין אותו אמר אביי דוחין אותו ואין לו רבא אמר דוחין אותו ויש לו וסיפא אתאן לרשב"ג דתניא ילדה טומטום ואנדרוגינוס רשב"ג אומר אין קדושה חלה עליהם: יטול מנה [דף קמא:] תניא המבשרני במה נפטר רחמה של אשתי אם זכר יטול מנה [ילדה זכר נוטל מנה] אם נקבה יטול מנה ילדה נקבה נוטל מנה (אם זכר אם נקבה מנה) ילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה והא זכר ונקבה לא קאמר דאמר כמי אם זכר ונקבה יטול אלא למעוטי מאי למעוטי כפל: [א] דוחין אותו ויש לו. ממ"כ דלאו בריה בפני עצמה היא ויטול כפחות שבהם כדפירשנו במתני' הא דר"ש בן גמליאל ליתא ובתמורה היא: [ב] [לשון גמרא והא דתניא ילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה במאי ומוקי לה במבשרני] אין לו אלא מנה. משמע שהייתי אומר שיטול יותר וטעמא מאי. הא לא אמר אלא מנה. [ג] [במבשרני] משום דכיון דאמר בזכר מנה ובנקבה מנה הייתי אומר דכשאמר זכר ונקבה מנה מנה על כל אחד ואחד קאמר קמ"ל דאין לו אלא מנה וכ"ל דאף בנותן מתנה לאשר יולד לו לא יטול יותר דהא מדינא לא קני כלל כיון שלא יצא לאויר העולם אע"ג שהוא בעולם בבטן אמו ולא קני אלא משום תקנה ובשכיב מרע כדפירשנו במתני' הלכך די שיקנה מה שפירש ממש ואף אם אמר כן למה שילדה אשתי ואירע כן שכבר ילדה שהרי מועיל בו קנין אפ"ה לא מפקינן מש"א הבנים היורשים המוחזקים אלא מה שפירש ממש בעינן והא דמוקי לה במבשרני שאין דעתו קרובה אליו הייתו למעוטי דלא יהיב ליה בתאומים אם לא פירש כדאמרינן הכא דאמר נמי זכר ונקבה ממש דאילו בבניו כיון שדעתו של אדם קרובה אליהם יהיב נמי אפילו בתאומים לזכר כמו שאמר ולנקבה כמו שאמר כדפירשנו במתניתין: דאמר נמי זכר ונקבה. משמע מגמרין דאי לאו הכי לית ליה מידי בתאומים ומיהו בתוספתא לא משמע הכי דתניא המבשרני אם ילדה אשתי זכר נוטל מאתים ואם נקבה נוטל מנה ילדה זכר נוטל מאתים נקבה נוטל מנה ילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה ובירושלמי נמי תני המבשרני אם ילדה אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר יטול מנה אם נקבה יטול מנה אם נקבה יטול מאתים ילדה נקבה יטול מאתים אם זכר מנה אם נקבה מאתים וילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה בטלה נורת הנקבה שמחת הזכר ופי' בו הכי דלאע"פ שהוא היה נותן יותר בבשורת הנקבה בתאומים לא ניחא ליה נראה מכאן דאף במבשר נוטל אלא שנוטל כפחות שבהן ולפי זה צריך לדחוק בפי' גמרין דכשאמר זכר לא הזכיר נקבה וכן ההפך משמע דאידך שלא הזכיר קשה עליו ביותר הלכך בתאומים לא יטול: למעוטי מאי. כלומר כיון דבכל ענין דעתו ליתן מנה בין בתאומים או בזכר לחוד או בנקבה לחודה למה לי לפרושי כולי האי לימא המבשרני אם ילדה אשתי יטול מנה: למעוטי כפל. דאז הוי משמע שיתן אפילו בכפל כיון שבשרו שילדה ואין דעתו אלא לולד בן קיימא ומשום הכי פירש זכר ונקבה דמשמע בני קיימא: פסיקנא הלכתא דהמזכה לעובר ע"י אשתו או ע"י אחר לא קנה משום דאין אדם מקנה לדבר שלא בא לעולם ומשמע להו לרבוותא דאפילו כשתלד לא קנה כלומר שלא יזכה עד שיבא לעולם ומ"מ לא קנה כיון דהשתא בשמקנה לו אינו בא לעולם ואע"ג דרב נחמן אמר לכשתלד קנה לא קיימא לן בהא כוותיה והיינו דלא מתרצינן דמתני' איירי דאמר לכשתלד ומשנתנו דמזכה לו ואמרינן יטול כבר פרישנא במתני' דאיירי בש"מ ומתקנתא דרבנן כדי שלא תטרף דעתו עליו ומיהו דוקא בשכלו חדשיו ויצא רוב ראשו הוא דאמרינן דזוכה מעתה למפרע וכדאיתא בירושלמי שמואל אמר זכין לעוברין אמר ר' יוסי אע"ג דאמר שמואל זכין לעוברין מיד והוא שיצא ראשו ורובו בחיים משמע דלא אמר אפילו מ"ד זכין אלא כשהוא בן קיימא בסוף: ובן ח' שנולד חי קתני בתוספתא במסכת שבת [פרק טו] שאינו נוחל ואינו מנחיל וכן מוכיח שם בגמ' בפרק המילה ולא עדיף טפי מבטן אמו אע"פ שהוא חי כיון שאין סופו לגלות בחיים ואמרינן בירושלמי דלא זכה האי שילא ראשו ורובו אלא מטלטלי אבל קרקעות לא ואפשר דטעמא דמלתא דכיון דלאו מדינא הוא דקנה לא מוסיפין אלא דוקא במה דאשכחן והיינו דוקא במטלטלין וכדקתני מתני' אם ילדה זכר יטול מנה: גרסי' בגמ' [דף קמב.] ת"ש תינוק בן יום אחד נוחל ומנחיל אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא לומר שממעט בחלק בכורה ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא מאי טעמא וילדו אמר רחמנא ואמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא בן שנולד לאחר מיתת האב אינו ממעט בחלק בכורה מ"ט וילדו אמר רחמנא בכורה מתנו אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא בכור שנולד לאחר מיתת האב אינו נוטל פי שנים מ"ט יכיר אמר רחמנא והשתא ליתיה דיכירו והלכתא ככל הני תלת לישני דאמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא כו'. מקשה למאן דאמר דעובר זכה דהא אפילו בירושה שבאה מאליה אמרינן דאינו נוחל אלא דוקא בן יום אחד משמע אבל עובר לא ומשני דלעולם זכה בה עובר והכא דבעינן שיהיה דוקא בן יום אחד היינו דוקא לענין בכורה שאם לא נולד בחיי האב אינו ממעט חלק הבכורה כגון שאם הניח אביו י"ב מנין והיו ב' אחין הבכור נוטל ח' מנין נמצא שחלק בכורתו ד' מנין אותם ארבעה יטול גם עתה והשמנה הנשארים יחלקו בין שלשתן ואילו היה נולד בחיי האב היה ממעט בחלק בכורה שלא היה נוטל הבכור אלא שש מנים וששה הנותרים בין השנים הפשוטים: מ"ט וילדו אמר רחמנא. שיהיו נולדים לאב בחייו: יכיר אמר רחמנא. ופי' ר"ח ז"ל והיכא שנולדו בחייו אפילו לא הכירו אביו מימיו הואיל וראוי להיכירא אין הכרה מעכבת בו כדר' זירא [דף פא:] כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו: אמר המחבר בכור שנולד לאחר מיתת האב אין לתמוה אם מת האב וזה בכור אנה הם שאר אחין כדי דנימא שאינו נוטל פי שנים דמשכחת לה בשהניח אשתו מעוברת וילדה תאומים א"נ שיש לו נשים הרבה מעוברות ודקדקו בתוספות מדנקט מטעם יכיר ולא מוילדו כדלעיל למעוטי אם נולד כשהוא גוסס דאינו בר היכירא דאלו מוילדו הא קרינן ביה וילדו לו אע"פ שהוא גוסס דכחי הוא לכל דבריו ומיהו מפני שרוב גוססים למיתה נקט לאחר מיתת אביו וכן כתב הראב"ד ז"ל בשם רש"י ז"ל וכיון דפסק תלמודא הלכתא בכל הני תלת משמיה דרבא ש"מ דזכה בה עובר דהא כל עיקרא דהך מימרא קמייתא דרבא לא אתא אלא להכי דאי לאו משום האוקימתא דחשבינן להו בתלתא לא הוו אלא תרי מימרי למר בר רב יוסף ואע"ג דפסקינן דאפילו במתנה זכה מיהו כבר פירשנו דדוקא בשכיב מרע ומשום תקנה ובלאו הכי לא אבל הכא בכל דין ירושה הראויה לו קנה כיון דבאה מאליה ומיהו הכא נמי אין זוכה בה מעתה אלא לכשילא לאויר העולם ובשכלו חדשיו וכן כתב רי"ף ז"ל בפרק אלמנה לכה"ג: ההוא דאמר לאשתו. שניה נכסיי לבנים שתלד לי אתא בריה שהיה לו מאשתו ראשונה ואמר על עצמו א"כ שכל נכסיך אתה נותן להם מה אעשה א"ל זיל קני חלק אחד כאחד מהם. הבנים שעדיין לא נולדו ודאי לא קנו דהא *(בריה) הוא ואין אדם מקנה למי שלא בא לעולם וכ"ש שעדיין לא נתעברה ואפילו

כתב ריא"ז

א יש אומרים שאם הוא מזכה לעובר שהוא בנו קנה לפי שדעתו של אדם קרובה אצל בנו וכבר ביאר מז"ה בפסקיו שאף אם זיכה לעובר שהוא בנו לא קנה וכן שיטת התלמוד וכן עיקר יצא העובר לאויר העולם המזכה לו קנה ואע"פ שמת לאחר הרי הוא מורים זכותו ליורשיו והוא שיודע שכלו לו חדשיו ויצא מכלל נפל אבל אם הוא ספק נפל אין מוציאין מספק הנכסים מהוחזקן:

דף קמא:

דף קמב:

ג"י מהר"ס

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי': [ב] לשון גמ' וכו' לס במבשרני כ"ז צ"ל מוקף: [ג] תיבת במבשרני צ"ל מוקף:

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' בגמ':

נ"ל בריא וכ"ס בספר כתונת פסים (ג"א) [ובס"א הגירסא דהא לא היו בעולם ואין אדם כו'].

דין המזכה לעובר אין לו אבל בריה קשישא שהוא בעולם מאי · לימא כיון דתלה מתנתו במתנת אלו כי היכי דאלו לא קנו כלל לא קנה ואסיקנא דאין ה"נ דלא קנה דדמי למי שאמר קני כחמור (דאיתמר) דכמו שהחמור לא קנה כך זה לא קנה שהרי תלאו בו : אבל את וחמור קנה מחצה כרב נחמן דהלכתא כוותיה בדיני שהרי לא תלה קנייתו בקניית החמור אלא שיקנה כל אחד מי שיכול לקנות יקנה ומי שאינו יכול לקנות לא קנה הלכך החמור דלא שייך ביה קניה לא יקנה ומיהו כיון דאמר את וחמור אין דעתו שיקנה זה אלא החצי ולא כרב ששת דאמר קנה הכל אלא נר מצוה דוקא כר"נ וכדאמרן ואע"ג דפרכינן להדיא במסכת קדושין (דף נא.) את וחמור הוא לא קנה אורחא דתלמודא למפרך כי הא בהרבה מקומות . כן העלו המפרשים ז"ל : והלכתא כרב יוסף*) בהני תלת · משום הכי מייתי לכולהו. שזה בשלהי פרק ראשון [דף יב:] גבי ההוא גברא דזבן ארעא אמיצרא דבי נשא · קנין בים נוחלין [דף קיד.] קנין מתי חוזר רב יוסף אמר כל זמן שעסוקין באותו ענין · מחצה הא דהכא דכל היכא שאמר נכסי לפלוני ופלוני מחצה לזה ומחצה לזה ואם אמר נכסי לפלוני ופלוני ולבני פלוני דהשתא כלל לכולהו בני ופרט לשנים אלו אי אמרינן דעדיף כל פרט ככלל או לא יש לדון מפשט הלכה זו שנתן לפרטים כולם כמו לכלל ולכלל כנגד הפרטים כולם כדאמרינן הכא דקנתה פלגא וכן כתב הרמב"ם ז"ל : אמר המחבר ואינו מחוור דהא מסוגיא דגמרא דאמר מחצה לאהרן ומחצה לבניו משמע מעלייתא דפרט וגריעותא דכלל ואם כדברי הר"מ פעמים שהכלל יפה מהפרטים כשהפרטים רבים ממנו לכך פי' רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל כי לעולם לא יטול הכלל אלא כאחד מן הפרטים וכן דעת הרא"ה והרשב"א ז"ל*וכתב הריטב"א ז"ל שהוא מקובל מפי רבו ז"ל שאין זה במתנה בלבד אלא בכל דבר אפי' בחוב שאם אמר לוו או הלוו פלוני ופלוני ובניהם הכלל נידון כאחד הפרטים וכן בכל תנאי והסכמת יחיד או צבור: ההוא גברא דשדר פיסקא חתיכה של מעיל שלא לאנשי ביתו ומיירי כגון שאין לו אשה דאי הוה ליה אשה פשיטא דלאשתו שדר אלא בנות נשואות היו לו ואמרי' דמלבושים הראויים לזכרים לבנים שדר אבל נבא שאין ראוי לזכרים ודאי לבנות שדר והיינו דוקא כשאין לו כלתא אבל אי אית ליה כלתא לכלתא שדר המוטלות על בניו לפרנס ודעתו קרובה להם ולא על בנותיו המוטלות על האחרים ואי בנתיה לא נסיבא אע"ג דאית ליה כלתא לא שביק אינש בנתיה מפני שרוצה להשיאן כי היכי דקפלי עלייהו אינשי ונסבו להו : בירושלמי פרק שני דייני גזלות גרסי' מי ששלח ממדינת הים ואמר ינתנו אלו לבניי בנותיו בכלל ואם אמר בשעת מיתה אלו לבניי אין הבנות בכלל טעמא דמילתא משום דבחייו רוצה לכבד בנותיו כדי שיהיו חביבות על בעליהם

תורה אור

לא קנה ומסקנא דלא קנה מ"מ *דאילו א"ל קני כחמור מי קני הכא נמי לא (א) קני ·דאיתמר ‎א‎קני כחמור לא קני את וחמור רב נחמן אמר קנה א מחצה ורב המנונא אמר לא קנה ולא כלום ורב ששת אמר קנה הכל וקיימא לן הלכה כרב נחמן בדיני ההוא דאמר לה לדביתהו ניכסי ליך ולבניך אמר רב יוסף קני פלגא אמר רב יוסף מנא אמינא לה דתניא רבי אומר °והיתה לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו (א) *והלכתא כרב יוסף. °ההוא דשדר פיסקי דשיראי לביתיה אמר רב אמי הראויין לבנים לבנים והראויין לבנות לבנות ולא אמרן אלא דליתליה כלתא אבל אית ליה כלתא לכלתיה שדר ואי בנתי' לא נסיבן לא שביק בנתיה ומשדר לכלתיה ירושלמי בפרק שני דייני גזלות מי ששלח ממדינת הים ואמר ינתנו אלו לבני בנותיו בכלל ואם אמר בשעת מיתה אלו לבני אין הבנות בכלל : ההוא דאמר להו נכסאי לבניי הוה ליה ברא וברתא מי קרו אינשי לברא (ב) בני או לא אמר אביי ת"ש °ובני דן חושים רבא אמר °ובני פלוא אליאב רב יוסף אמר °ובני *(נתן) עזריה ההוא דאמר להו נכסי לבני הוה ליה ברא ובר ברא מי קארו אינשי לבר ברא בני (ב) או לא רב חביבא אמר קארו אינשי לבר ברא בני ומר בר רב אשי אמר לא קארו אינשי לבר ברא בני תניא כותיה דמר בר רב אשי המודר הנאה מבנים מותר בבני בנים : גרסינן בסוף כתובות* ההוא דאמר להו דיקלא לברת שכיב ושבק תרי פלגי דיקלי מי קארו אינשי לתרי פלגי דיקלי דיקלא או לא אמר ליה רב מרדכי לרב אשי הכי קאמר אבימי מהגרוניא קארו אינשי לתרי פלגי דיקלי דיקלא : גרסינן בפרק הכותב* ‎ג‎ההוא דאמר להו נכסי לטוביה שכיב אתא טוביה א"ר יוחנן הרי בא טוביה אמר לטוביה ואתא רב טוביה לטוביה אמר לרב טוביה לא אמר ואי איניש דגייס ביה הא גייס ביה אתו שני טוביים שכן ותלמיד חכם תלמיד חכם קודם קרוב ותלמיד חכם תלמיד חכם קודם. איבעיא להו שכן וקרוב מאי ת"ש °טוב שכן קרוב מאח רחוק שניהם שכנים שניהם קרובין שניהם תלמידי חכמים שודא דדייני : גרסינן בפרק האומר התקבל גט זה לאשתי* גניבא יוצא בקולר הוה כי קא נפיק אמר להו הבו ארבע מאה זוזי לרבינא מחמרא דנהר פקוד *קשיא ליה לר' אבא חמרא לא קאמר דמי חמרא לא קאמר מחמרא קאמר ואידך מחמרא כדי ליפות את כחו : גרסינן בפרק יום טוב שחל להיות ערב שבת *ההוא גברא דאמר להו הבו ארבע מאה זוזי לפלוני ולינסוב ברתי א"ר פפא ארבע מאה שקיל ברתיה אי בעי נסיב ואי לא בעי לא נסיב אבל אי אמר לינסוב ברתי והבו ליה אי נסיב אין ואי לא נסיב לא מאי טעמא לישנא קמא לישנא דמתנה היא בין בזוזי בין בברתא הילכך אי בעי תרוייהו שקיל ואי בעי חד מינייהו שקיל אבל לישנא בתרא ברתיה תנאה וזוזי מתנה הילכך אי מקיים ליה לתנאיה שקיל ואי לא לא שקיל : מתני' הניח ב ‎ב‎בנים גדולים וקטנים והשביחו הגדולים את הנכסים השביחו לאמצע ואם אמרו גדולים ראו מה שהניח (ג) אבא הרי אנו עושין ואוכלים

רש"י

קנה או לא קנה : קני כחמור . כמו שלא קני החמור הוא נמי לא קני ה"נ כמו שהבנים העתידים ליולד לא קנו הוא נמי לא קני : את וחמור . אתה וחמור זה יקנו נכסיי : קנה מחצה . דכן א"ל אתה וחמור כל אחד יקנה החצי ובשביל החמור לא איבד האיש חלקו ולא תלאו זה בזה : לא קנה ולא כלום . דכיון דבקנין אחד שיתף שניהם לא נגמרה בדעתו להקנות לזה בלא זה כלום : קנה הכל . דאדם יודע שאין החמור קונה כלום וגומר בדעתו שמי מהניה' שיכול לקנות שיקנה הכל : קני פלגא . כנגד כל הבנים : והיתה לאהרן וגו' . בלחם הפנים כתיב אהרן זה כהן גדול : מחצה . לכהן גדול ומחצה לשאר בני המשמר : פיסקי דשיראי . חתיכות מעילים ובסתם שלא לחלק לבני ביתו: ראוי לבנים . מלבושי זכר : לכלתיה . שדר ולא לבנותיו : ההוא דאמר . בשעת מיתה נכסיי לבניי ולא היה לו אלא בן אחד זכר ובעי תלמודא מי קרו אינשי בן יחידי בניי לשון רבים ואין הבנות בכלל או לא ויחלוקו הבנות עמו : ובר ברא . בן בנו מבן זה או מאחר : מי קרו אינשי לבר ברא בני . ויחלוק עם הבן מדקאמר לשון רבים או לא והא דאמר לשון רבים כמו ובני פלוא אליאב : מי קרו לתרי פלגי דיקלי- דיקלא . ויתנו שניהם או לא : ואי איכא דגיים ביה . שנם בו ורגיל אצלו (ג) לכך קרא לו טוביה : שודא דדייני . לפי מה שירא' לדיינים שהיה אוהב יותר לו יתנו : מתני' השביחו הגדולים . סתם בעודן בתפיסת הבית : השביחו לאמצע . ויטלו קטנים כגדולים וכדמפרש בגמ' : ואם אמרו . גדולים לקטנים בפני ב"ד או בפני עדים אנו מזומנין לחלוק מה שהניח לנו אבינו ונשביח חלקנו מה שנשביח ונתעלו ב"ד

אבל בשעת מיתה אינו רוצה לעקור נחלה דאורייתא ובודאי לא מיירי התם בדברים הראויים לאלו טפי מאלו דאם כן רישא דירושלמי הוה פליג עם תלמודנו דהתם תני בנותיו בכלל ואינו הכי אמרינן הראוי לבנות לבנות ומיהו בסמוך דאמר כל נכסי אי אפשר שלא יהיה בהם דבר שראוי לבנות טפי ואפילו הכי קיימא לן דלבנו נתן הכל ואפשר לומר דהכי קאמר בנותיו בכלל כלומר ומה שראוי לבנות לבנות אבל בשעת מיתה אימא לך דאפילו מה שראוי לבנות לבנים : ההוא דא"ל וכו' ובני פלוא . דאפילו לחד ברא קרי בניי ולית לה לבת כלום וכתבו המפרשים דהאי דינא בין בבריא בין בש"מ איתיה ואע"ג דבש"מ לא הוה לריך למימר מידי אורחא דמילתא דאמרי אינשי הכי : מי קרו אינשי לבר ברא בני . דאע"ג דאמרן דקרי לחד ברא בני מ"מ כל היכא דאפשר לתקן הלשון טפי עדיף וקי"ל כמר בר רב אשי וכדתניא [נדרים דף סב:] דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם ואין דרך לכלול בני בנים בלשון בנים הלכך לית ליה לבר ברא מידי והיכא שאין לו בנים ויש לו בני בנים ויש לו בנות ואמר נכסי לבני או שהדיר הנאה מהבנים מספקא לן אי משום בני בנים קאמר או משום בנות ודעת רבותינו דמשום בני בנים קאמר שהם ראויים ליורשו ועומדים במקום בנים והד"ר ידוע שהאומר נכסי לבניו או לבנותיו כולם בכלל אפי' הם מאה ולא אמרי' בהא מיעוט רבים שנים וכן האומר לקרובי או לקרובותי יש בכלל כל הקרובים שהם פסולים לו לעדות ודבר פשוט הוא וכ"ה בתשובת רבותינו . עכ"ל הריטב"א ז"ל : דגיים ביה . שרגיל עמו לדרך העולם לקרוא לאוהבו ורעו בלשון חבה ולא לכבדו ע"כ : שודא דדייני . כלומר יעיינו ב"ד באיזה היתה דעתו נוטה ולאותו אמרינן דיהיב . בפ' הכותב לא מסקינן הכי אלא בלא שום עיון יתנו הדיינים לאשר ירצו . כך נראה לי וכם כתבתי בס"ד אלו הדינים הראוי לזה : ד' מאה זוזי מחמרא . זה א"א שילאו מעות מגוף היין דאילו אמר דמי חמרא או חמרא היה הלשון יותר מתוקן אבל השתא אמרינן רלה לשחק בו או דחה אותו בדברים : ליפות את כחו . כלומר דעתו לומר שיתנו ארבע מאה מהמעות הגבורים בביתו ואפי' יגנבו ישלמו לו מן היין : מתני' מי שלא חלק נכסיו והניח בנים גדולים וקטנים ולא מיבעי גדולים וגדולים דפשיטא דמחלי אהדדי דאם זה מתעסק בנכסים היום גם זה יתעסק למחר אלא אפילו היו קטנים שאין יכולים להשביח הגדולים מוחלים טורח מועט כזה דהכי מוקמינן בגמ' כגון שהשבחו נכסים מחמת נכסים : השביחו לאמצע . משמע שחולקים

*) לשון הגמ' והלכתא כרב יוסף בשדה ענין ומחצה .

בשוה

שלטי הגבורים

כתב ריא"ז

א אם אמר לו זכה אתה והחמור קנה מחצה כדברי מז"ה ול"נ שלא קנה כלום כמבואר בקונט' הראיות:

ב היכא שמת והניח בנים גדולים והשביחו הנכסים כתב הראב"ד הא דפלגינן בין שבח הנכסים מחמת נכסים בין שהשביחום משלהם דוקא כשניזונים יחד מתפיסת הבית אבל אם אין ניזונים יחד אין לו רשות ליורד ולהשביח ואפי' השביח מחמת עצמו אינו נוטל אלא כאדם שיורד שלא ברשות דידו על התחתונה ואם יאמר ראו מה הניח לנו אבינו הרי אנו עושין ואוכלים כל השבח שהשביחו בכל הנכסים אפי' בחלק האחין הוא של עצמן ואפי' שהשביחו מחמת הנכסים אע"ג דשאר שותף אין לו בשבח אלא כשאר אריס אפי' אמר לעצמי אני עושה שאני הכא דכיון שהן אחין ולא נשתתפו תחלה אדעתא להרויח ושתקו כשאמר להם לעצמי אני עושה ודאי מחלו ולמה לא יטול כל השבח ור"ת פי' שצריך שיאמר בפני ב"ד לעצמי אני עושה והרא"ש כתב שאם הם כולם גדולים א"צ שיאמר בפני ב"ד רק בפני עדים אבל אם יש בהן קטנים צריך שיאמר בפני ב"ד ואם זה שהשביח ת"ח ואין דרכו ליבטל מללמוד ולטרוח בעבור אחרים הרי הוא כאילו פירש לעצמי אני עושה והרמב"ם כתב אפי' אמר לעצמי אני עושה השבח לאמצע אא"כ השביח מחמת גופו שהוציא משלו אבל אם שבחו מחמת נכסים השבח לאמצע והרא"ש כתב כסברא ראשונה וכן השיג עליו הראב"ד וי"א דהאי דינא לא הוי אלא בגדולים וקטנים אבל אם כולם גדולים והשביחו מקצת גדולים הנכסים לא השביחו לאמצע אלא נוטלים כדין אריס בחלק האחרים וכן אם אמר לעצמי אני עושה אין מועיל בכולם גדולים אבל הרא"ש כתב שאין חילוק בין גדולים וקטנים ובין כולם גדולים והשביחו מקצת גדולים נ"ש לענין בכל השבח לאמצע כשהשביחו סתם ול"ש שיטלו כל השבח לעצמן כשפירשו :

כתב ריא"ז

היו כל האחים גדולים שראוים להשביח נכסיהם והלכו מקצתן והשביחו הנכסים אע"פ שגילו דעתם בב"ד שלא בפני אחיהם ואמרו כל מה שאנו עושים לעצמנו אנו עושים הרי אלו לא השביחו לעצמן ואין כל הפירות שלהם שהיה להם להודיע לאחיהם והיו משביחים גם הם עמהם ולפיכך אם השביחו מקצת הנכסים השביחו לאמצע שהרי לא חלקו ונוטלים שכרם מהלק אחיהם כדין היורד לתוך שדה חבירו :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ע"ל סימן תתלג:
(ב) בניי כצ"ל בכל הענין:
(ג) נ"ב לנו

עין משפט

א מיי' פי"א מהל' זכיה ומתנה סמג עשין פב טור ח"מ סי' רי וסי' רמז :
ב מיי' פ"ג שם סמג שםטור ח"מ סי' רמז :
ג מיי' פי"א שם סמג שם טור ח"מ סי' רנג :
ד מיי' פ"ט מהל' נחלות סמג עשין צו טור ח"מ סי' רפז :

דף קמג:

נ"ל כמו בגמ' ובני איתן עזריה (ג"א) .

דף קנ:

משלי כז

הגהות חו"י

(א) נ"ב מב"כ אלו מעין דא אמר לדביתהו נכסי לבני דיהוי לך מינאי ולבני מאשתי הראשונ' ס"ל קני את וחמור וקני מחצה: (ב) נ"ב ז"ע הא כתיב לבן בן נתור רשואל אביהן ול"ל דידעו רז"ל דנלבני בני אדם לא נקרא כלל בן הבן בן ולאיה מלבנן סמ"ע ס"ק ז ודו"ק : (ג) נ"ב ומ"מ נראה דלא משני סברא דאם יש עוד אחד קרא טוביה :

בשוה ואין לחוש להא דאמרינן [ב"מ דף לט.] אין מורידין קרוב לנכסי קטן דהיא כשאין ניזונין ומתפרנסין יחד דאיכא למיחש שיחזיק בנכסיו ויאמר שהם שלו אבל כל היכא שאוכלין יחד אין לחוש ואע"ג דשותפין [לעיל דף מב:] יש להם דין יורד ברשות שאני אחין דמחלי אהדדי: ואם אמרו ראו מה שהניח לנו אבינו. וכל אחד יאכל ויעשה בחלקו אע"ג שנתעלו ולא חלקו השבח לעצמם ולא מיבעיא אי אמרו קמי ב"ד אלא אפילו בפני עדים דלא בעינן אלא גלוי דעתא דאין כוונתם להשביח להם אלא חלקם ומסתברא דמדינא אין כל השבח נר מצוה להם דמה ענין לומר שישביחו הם בנכסי אחיהם לעצמם ופי' ר"ת מהר"ם[התוספות דקדקו כן מפי' רשב"ם] ז"ל דבנכסי אחיהם יש להם דין יורד ברשות ליטול כאחד מאריסי העיר למחצה לשליש ולרביע ורב ספרא נמי כן שקל ואחיו היו תובעים כל חלקן ולא הוצרך התלמוד לפרש דפשיטא ליה דרב ספרא לא הוה שקיל טפי ולפי דעת הר"י ז"ל אפילו לא נתנו מותר האריסות לאחיהם אם השבח בידם לא מפקינן מידייהו מידי דהא אפשר לומר דכיון דקטנים אינם יכולים להשביח ואינהו אית להו שייכות בהני נכסי כל השבח שלהן דהא איכא דמפרשי הא דרב ספרא דגמרא דשקלינהו לכולהו נכסי ומשום דהוא גברא רבה היה כל השבח שלו והוא הדין באינש אחרינא כשפירש ואמר ראו וכו' ורא"ה דידהו דאי לא שקיל אלא חלקו הא קי"ל [ב"מ דף סט.] דזוזי כמאן דפליגי דמו ואמאי לא היה חולק לעצמו דאיצטריך למימר טעמא משום דגברא רבה הוא ואף על גב דאפשר לומר דהא דאמרינן זוזי כמאן דפליגי דמי היינו לומר שאין צריך ב"ד של שלשה לעשות שומא אבל מ"מ צריך לו לחלוק בפני ב' דלאו כל כמיניה לומר אני חלקתי לעצמי ומה שהרווחתי לעצמי הרווחתי אפ"ה משום הא סברא לא מפקינן מיניה: וכן האשה וכו'. כמו שמפורש בגמרא: גרסינן בגמרא אמר רב חביבא בריה דרב יוסף משמיה דרבא לא שנו אלא ששבחו נכסים מחמת נכסים אבל שבחו מחמת עצמן השביחו לעצמן איני והא אמר ר' חנינא הניח להם אביהם אורייאני השבח לאמצע והא אורייאני דמחמת עצמן הוא שאני אורייאני דלנטירותא הוא דעבידא

[א] ואוכלים השביחו לעצמן האשה שהשביחה [ב] את הנכסים השביחה לאמצע ואם אמרה [ג] ראו מה שהניח לי בעלי הריני עושה ואוכלת [ד] השביחה לעצמה: °גמ' אמר רב חביבא בריה דרב יוסף בריה דרבא משמיה דרבא לא שאנו אלא ששבחו נכסים מחמת נכסים אבל שבחו נכסים מחמת עצמן השביחו לעצמן *רב ספרא שביק אבוה זוזי שקלינהו ועבד בהו עיסקא אתו אחוה תבעוה בדינא קמיה דרבא אמר להו רב ספרא גברא רבה הוא לא שביק גירסיה וטרח לאחריני: האשה אשהשביחה את הנכסים וכו': אשה מאי עבידתה א"ר ירמיה באשה יורשת (א) (א) כגון א ראובן שנשא בת שמעון אחיו ומת שמעון והניח (ב) בנות ומת ראובן בלא בנים נמצאת אשת ראובן יורשת בעלה עם אחיותיה בנות שמעון: א"ר חנינא המשיא באשה לבנו גדול בבית קנאו ודוקא גדול ודוקא בתולה ודוקא אשתו ראשונה ודוקא שהשיאו ראשון פשיטא ייחד לו בית ועלייה בית קנה עלייה לא קנה בית ואכסדרה מהו שני בתים זה לפנים מזה מהו תיקו מיתיבי ייחד לו אביו בית וכלי בית כלי בית קנה בית לא קנה אמר רב ירמיה כגון שהיה אוצרו של אביו מונח שם נהרדעי אמרי אפילו שובבא דיוני רב פפא אמר אפילו אציצא דהרסנא מר זוטרא אנסביה לבריה ותלא ליה סנדלא רב אשי אנסביה לבריה ותלא ליה אשישא דמשחא: (ג) אמר מר זוטרא הני תלת מילי שוינהו רבנן כהלכתא בלא טעמא חדא הא ואידך דאמר רב יהודה אמר שמואל הכותב נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא ואידך דאמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה: מתני'

רש"י

ב"ד לחלוק או השבח לעצמן: וכן האשה. שהשביחה כו' מפרש בגמרא: השביחה לעצמה. וכגון דלא שקלה מזונות דאי קא שקלה מזוני קיימא לן אלמנה ניזונית מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהם: גמ' לא שנו. דהשביחו לאמצע: מחמת נכסים. שהם לא טרחו בעצמן ולא הוציאו משלהם כלום אלא מנכסי אביהן שכרו פועלים והשביחו הנכסים: מחמת עצמן. שחרשו ונטעו והשכירו פועלים משלהם: עביד בהו עיסקא. ותשיב שבח מחמת נכסים הואיל ולא טורח כל כך אלא לקנות ולמכור: לא שביק גירסיה וטרח לאחריני. וכמי שאומר ראו מה שהניח לי אבא דמי. מהכא שמעינן דכל מה שהוא כהאי גוונא כרב ספרא אע"ג דלא אמר ראו כמי שאמר דמי והשביח לעצמו: אשה מאי עבידתה. או תטול כתובתה ותלך לה או תפרח קמי יתמי ותהא ניזונית ומעשה ידיה שלהן: באשה יורשת. כלמסיק או שאומר בעלה תטול אשתי כאחד מן הבנים הילכך אשה שמת בעלה והניח נכסים מועטים שאין בהם כדי כתובתה אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי ונתעלו ב"ד או יורשין להשביעה על כתובתה אפילו אם השביחה אלף זוז השביחה לעצמה אבל אם השביחה הנכסים סתם (ד) תטרוף כתובתה והמותר ליורשין אפילו לא נשתייר לה מבעלה רביעית כתובתה: קנאו הבן. לאותו הבית ותקנת חכמים היא בלא טעם כדלקמן: ודוקא גדול. דחביב ליה טפי וגמר ומקני ליה: ייחד האב לבנו בית. שיש עלייה על גביו ודר בתוכה: בית לא קנה. דכיון דהאב משתמש בבית לא הוציאו מחזקתו ולא הקנהו לבנו: אצילא דהרסנא. כלי שבו דגים מטוגנין בשומן: אסישא דמשחא. כוס מלא שמן: חדא הא דאמרן. המשיא אשה לבנו גדול בבית קנאו ותקנת חכמים היא לכבוד החתן שנגאי הדבר לשאת [אשה] ואין לכן מקום לדור: לא עשאה אלא אפוטרופא. דאנן סהדי דלא שביק בניו ויהיב לאחריני אלא נתכוין שיכבדוה מתוך שניזונין על ידה: במעמד שלשתן. נפקד ומפקיד ומקבל מתנה תקנו חכמים לפי שהדבר תדיר שלא יצטרך לחזור
אחר

ואפילו קטנים מאי מנטרי [לה]: אמר המחבר יש שפירש שכל מלאכה שיכולים הפשוטות לעשות בגופן נמחלת ואפילו קטנים אלו מוטלים בעריסה וה"ק אפילו מי שהם קטנים מצו מנטרי לה. הרשב"א ז"ל: ששבחו נכסים מחמת נכסים. כלומר דממאי דעבדא ארעא אגרו פועלים והשביחו שלא הוציאו משלהם כלום אלא שטרחו לשכור פועלים וטורח כזה אמרינן דמחלי אהדדי אבל אם משלהם הוציאו והשביחו או בגופם טרחו לעבוד ולזרוע השבח לעצמן דטורח כזה לא מחיל איניש: אורייאני. כשוי בור כלומר שהניח להם בור וכשוי שצריך שמירה שלא יהיו מימיו הפקר וגם שלא יטנפו אותו ותלמודא חשיב לזה מחמת עצמם מפני שהם עצמם יושבים שם ותירץ דכיון דאפילו קטנים מצו מנטרי טורח מועט כזה מחלי: אמר המחבר וכן בכל עסק כיוצא בזה הנעשה בכלי הבית שהפשוטות יכולים לעשותו כמו גדולים אבל משקל זוזי ואוזופי ברבית לא הוי דבר שהקטנים יכולים לעשותו דהא צריך דעת גדול להלוות במקום בטוח הריטב"א ז"ל ואע"ג דאמרן בעיסקא אין הפשוטות יכולים לעשותו מ"מ גם אינו חשוב כל כך כעושה מלאכה בגופו הרא"ה ז"ל. ונראה לי דכ"מ לאו דאורייאני ואפילו הגדול גברא רבה דבכל ענין משמע מימרא דרבי חנינא דאמר השבח לאמצע ע"כ: מאי עבידתא. שתמחול דהא כאיש נכרי היא ואפילו בתוך הבית: יורשת. כגון שנשא ראובן בת שמעון אחיו ומת [שמעון והניח בנות ומת ראובן] בלא בנים דהשתא בנות שמעון יורשות אותו נמצא שאשת ראובן היא מן היורשות הלכך שייך בה כולי האי דינא כמו גבי אחין ולפיכך בעי *פשיטא: כמאן דפירש דמיא. כדאמרינן גבי רב ספרא קא משמע לן דדין יורשין יש לה ממש: אמר המחבר הראב"ד ז"ל פי' דרב ספרא אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים הוה ונתעסק בנכסים ונטל אותו ריוח שהיה נוטל מתעסק אחר שנטל רשות מבית דין או מאבי יתומים דבלא רשות אין לו ליטול כלום בשבח שהשביח בנכסי יתומים ואפילו משלו כי אם הוצאתו בלבד ואע"פ שפירוש זה אינו מתחוור בעיני האחרונים ז"ל מ"מ למדנו ממנו כי רשאי אפוטרופוס לתת ממון היתומים לאחרים לשום עסק או הוא בעצמו רשאי להתעסק בו וליטול השכר שהיה נוטל מתעסק אחר אם הודיע הדבר לב"ד והדין הזה נראה נכון. הריטב"א ז"ל: ונראה לי דעכשיו בזמנינו אין אנו ראויין וחשובים כרב ספרא ודין צורבא מרבנן שוה לדין אחרים שאין עוסקין כל כך בתלמוד תורה וכי האי גוונא כתבו המפרשים ז"ל גבי [ברכות דף טז.] חתן פטור מקריאת שמע וכן בענין פטור תפלה בהרבה מקומות ע"כ: וכתב הר"ש ז"ל אלמנה שמת בעלה והניח נכסים מועטין שאין בהם כדי כתובה אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי ונתעלו ב"ד או יורשים להשביעה על כתובתה אפילו השביחה אלף ככר השביחה לעצמה אבל אם השביחה הנכסים סתם תטרוף כתובתה והשאר ליורשים ואע"פ שלא נשתייר מבעלה רביע כתובתה עכ"ל כתב ר"ח ז"ל דהא דהאשה השביחה לעצמה הוא דלא שקלה מזוני אבל שקלה מזוני לא דהא תנן [כתובות דף נד:] אלמנה ניזונית מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהם ויש קצת מן התימה אמאי יהיה מותר ליורשין דבשלמא מתני' שכולן יש להן חלק ודאי בנכסים הלכך יהיה השבח לאמצע אבל כאן שלא נשתייר רביע כתובתה אמאי לא יהיה הכל שלה כאילו נטלה חלקה ואפשר דכיון דלא השביעה חיישינן לה למימר דילמא תפסה הלכך דיה למשקל כל כתובתה: **אמר** ר' חנינא המשיא אשה וכו': כסא דהרסנא. הוא עלין שטוגנין בה קמח ומים ובוללין בו את הדג ומטגנין אותו בשמן על האור ונקרא כסא דהרסנא: אסישא דמשחא. פך שמן: תלא ביה. להודיע שלא היה מקנה אותו לבנו כי הוא היה צריך לתשמישו לאו דוקא שצריך מעשה אלא לומר שדי במעשה מועט כזה ולא מיבעי למימר אי גלי דעתיה בפירוש לפני עדים: הלכתא למשה מסיני. ולא ידעינן ביה טעמא: חדא הא. דכיון שהוא בנו גדול וחביב לו דאגב שמחתו דאב וכל שיש שם תנאים אלו מקנה ליה בלא שטר ובלא קנין: וכן הכותב. לעיל [דף קלא:]: במעמד שלשתן. המלוה והלוה והמקבל או המפקיד והנפקד והמקבל אבל אם אפשר שלא יהיה חייב לו כלום אפילו במעמד שלשתן לא קנה וכן כתב ר"ת ז"ל לענין כתובת אשה בחיי בעל דלא קנתה כיון דאפשר דאינו חייב לה כלום אם מתה היא קודם הבעל מיהו כתב רי"ף ז"ל דבהא דאמרינן דקנה שוב אינו חוזר על המלוה וכיון שקנה הרי הוא כאילו פטרו בפירוש וכתבו המפרשים ז"ל דכן נראה עיקר ורוב המפרשים כתבו דהא דאמר שמואל [לקמן דף קמז:] המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול סתמא קאמר לה ואפילו מכרו במעמד שלשתן יכול למחול: ב' בתים זה לפנים מזה מהו. כלומר אפילו אם תמצי לומר דאכסדרה נמי קנה הואיל ונקנה אגב בית דתשמישו הוא שני בתים ונעשית החיצונה בבית
הפנימי

עין משפט

א מיי' פ"ט מהל' נחלות סמג עשין נו טור ח"מ סי' רפז טור אה"ע סי' לה:

ב מיי' פ"ו מהל' זכייה ומתנה סמג עשין פב טור אה"ע סי' נט:

דף קמד.

הגהות הב"ח

(א) נ"ב פירוש:

שלטי הגבורים

א שאלה ראובן היו לו ג' בנים והשיאן ונתן לכל אחד קרקע ידוע וכולן אוכלין על שולחנו ונפטר א' מהם ואלמנתו תובעת כתובה ותובעת שליש הנכסים שבבית בעלה וכן שליש המעות וכן שליש הפרקמטיא שבבית וראובן אומר כי כל המטלטלין והמעות והפרקמטיא שלו שלא זיכה לבניו אלא מקצת קרקעות אבל השאר שלו ושאר הבנים מודים שהכל של אביהם אע"פ שהם נושאים ונותנים בתוך הבית מפני שאביהם היה מפרנס אותנו והיינו מתעסקים בנכסים הודיענו הדין עם מי: תשובה אם היו שם אונות ושטרות יוצאות על שם אותו שנפטר הרי הן שלו ואע"פ שהיה נושא ונותן בתוך הבית דאימא מפירות קרקע שנתן לו אביו קימץ כדתנן פ' מ"ס אחד מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאים על שמו ואמר שלי הן שנפלו מבית אבי אמו עליו להביא ראיה ואמר רב חסדא ל"ש אלא שאין חלוקים בעיסתן אבל חלוקים בעיסתן אימור מעיסתו קימץ אבל כל שאר נכסים שהן תוך הבית הרי הן בחזקת האב שהבית שלו והן ניזונים על שולחנו וכל מה שיש בתוך הבית בחזקת בעה"ב עד שיביאו ראיה בעדים שהם שלהם ואם רצתה האלמנה להחרים חרם סתם היה הרשות בידה:

הגהות הר"י

(א) נ"ב ה"ג נשאה יתומה: (ב) נ"ב ה"ה לא הניח בנות רק אחים קטנים: (ג) נ"ב עי' הגי' בסוף פ"ח דגיטין: (ד) נ"ב עי' בהרא"ש שהשיג על דברי רשב"ם הללו:

בגמ' פשיטא ומתרץ דה"א כמאן דפריש דמיא (נ"א)

הפנימי מהו מי קנה חילון או לא מי אמרינן כיון דבפנימי נשתמש ובחילון לא נשתמש לא קנה חילון או דילמא כיון דדרך הפנימי על [ב] התחתון אע"פ שיש לו שם בית בפני עצמו כמאן דאשתמש בתרווייהו וקני להו וסלקא בתיקו הלכך לא קנה אלא אותו בית שנעשה בו החזקה : מתני' האחין שהם שותפין . שאם אינם שותפין יחד בתפיסת הבית או שותפין דעלמא שאינם אחים אין שוין בדין זה ומסתמא מיקרו אחין שותפין כשעומדין יחד בלא חלוקה אפילו עד ג' דורות כדאיתא בב"ר [פרשה נד] אם תשקור לי ולניני ולנכדי ע"כ:

ואחין השותפין אם נפל אחד מאלו לאומנות המלך כדאיתא בגמ' שנוטלין מכל בית פעם בחודש וממנין אותו למוכס או לאומנות אחרת הריוח לאמצע דהא מחמת תפיסת הבית מנוהו וגרסי' בתוספתא [מכילתין פ"י] דאם יש בנים מרובין לא' מאלו האחין ולאחר אין לו או שיש לזה נכסי מלוג מרובים ולאחר אין לו לעולם ניזונין יחד בנכסים לאמצע וכן אמר שם עשו כלים לנשיהם ולבניהם ובאין לחלוק הרי אלו לעצמן עשו כלים לעצמן מביאין לאמצע וחולקים והיינו דאמרינן פ"ק דב"ק (דף יא:) האחין שחלקו מה שעליהם שמין מה שעל בניהם ובנותיהם אין שמין ופירשו בירושלמי דכלי רגל וכלי שבת מביאין לאמצע וחולקין פי' כי כלים אלו שהם יקרים אינן מוחלין ומיירי ודאי שהיו כולם גדולים דאי גדולים וקטנים כבר אמרנו לעיל דאין הגדולים מתפרנסים על הקטנים אבל כשכולם גדולים מחלו אהדדי ואין מקפידין זה על זה משום דמרויחין בשותפותם שיש להם קול ומרבין להם בנדוניא לקול עשרם יותר משהיה כל אחד לבדו : אמר המחבר אם כל האחין בעלי אומנות ומרויחין ומביאין לבית הכל לאמצע אבל אם לאחד יש אומנות והוא מרויח לבדו ולא האחרים הוי שלו דומיא דמציאה שהיא שלו כדאיתא בירושלמי. הריטב"א בשם רבו ז"ל : חלה. בפשיעה כדאיתא בגמרא : נתרפא משל עצמו. ואפילו נתרפא כבר מן האמצע יש לו לפרוע להם והכי משמע לישנא דתנן חלה ונתרפא וסברא היא כיון דלא מחלי מידי דפשע ביה איהו ומיהו קתני בתוספת' [פרק י'] אמר רבן גמליאל בד"א ברפואה שיש לה קצבה אבל ברפואה שאין לה קצבה מתרפא מן האמצע כלומר ואפילו חלה בפשיעה וטעמא דמילתא משום דרפואה דאין לה קצבה כמזונות היא כדאיתא בכתובות (דף נב:) וכבר פירשתי דמזונות ניזונין מן האמצע וכתב הרמב"ן ז"ל

תורה אור

מתני' *האחין השותפין א שנפל אחד מהן לאומנות נפל לאמצע חלה ונתרפא נתרפא משל עצמו האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב חזרה השושבינות חזרה לאמצע מפני שהשושבינות נגבית בבית דין (א) אבל שילח לו ביד חברו כדי יין וכדי שמן אינן נגבין בבית דין מפני שהן גמילות חסדים : **גמ'** תאנא לאומנות המלך תנו רבנן אחד ב מן האחין שמינוהו גבאי או פולמוסטוס אם מחמת האחין לאחין ואם מחמת עצמו לעצמו: תנו רבנן אחד מן האחין שנטל מאתים זוז ללמוד תורה או ללמוד אומנות יכולין האחין לומר לו אם את אצלנו יש לך מזונות ואם אין את אצלנו אין לך מזונות מסייעא ליה לרב הונא דאמר רב הונא (א) ברכת הבית ברובה וליתבו ליה לפי ברכת הבית אין הכי נמי : חלה ונתרפא נתרפא משל עצמו : שלח רבין משמיה דרבי אלעא לא שנו אלא שחלה בפשיעה אבל חלה באונס נתרפא מן האמצע היכי דמי בפשיעה כדאמר רבי חנינא הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים שנאמר °צנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם [משלי כב] : ג °האחים שעשו מקצתם שושבינות בחיי האב חזרה השושבינות חזרה לאמצע מפני שהשושביני' נגבית בב"ד אבל השולח כדי יין וכדי שמן אין נגבין בב"ד מפני שהן גמילות חסדים והא תניא שלח לו אביו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת לו אמר רב אסי ל"ק מתני' בסתם ברייתא במפרש כדתניא שלח לו אביו שושבינות (ב) חוזרת לו שלח אביו שושבינות סתם כשהיא חוזרת חוזרת לאמצע שמואל אמר מתני' ביבם דהוה ראוי ואין היבם נוטל בראוי כבמוחזק מכלל דהאיך משלם ולימא תנו לי שושביני ואשמח עמו *אמר רב יוסף הכא במאי עסקינן כגון ששמח עמו בשבעת ימי המשתה (ב) ולא הספיק לפורעו עד שמת ד אמר רב פפא הלכתא בין שמת ארוס בין שמתה ארוסה בין הדר ביה איהו מוהרי

רש"י

אחר עדים וקנין : **מתני'** שנפל לאומנות המלך . שכן היה אז מנהג המלך מעמיד מבית זה מוכס חדש אחד ומבית זה חדש וכן מכל בתי העיר: נפל לאמצע. כל הריוח מפני שמחמת אביהן באתה לו : חלה . מפרש בגמ' : שושבינות בחיי אביהן . ששלח האב אחד מבניו לשמח החתן ובידו דורונות שדרך שושבינות נוטל עמו סעודה ומזמן לחופה ואוכל עמו וזה יחזיר ויעשה גם כן כשישא אשה : חזרה שושבינות . כשישא זה הבן אשה ויחזור זו שושבינות : חזרה לאמצע . מפני שנגבית בב"ד כמלוה : אבל השולח לחבירו . בלא חופה אי נמי בחופתו ואינו הולך לאכול שם אין זה שושבינות כי אם מתנה בעלמא ואין נגבית בב"ד : **גמ'** לאומנות המלך . כדפירשתי אבל אומנות אחרת שנפל בה מעצמו הריוח שלו : פולמוסטוס . שוטר ורבינו חננאל פי' שר צבא המלחמה : אם מחמת האחין . דמנהג העיר לקחת מכל בית שוטר אחד לחודש או לשנה : מחמת עצמו . מתוך חשיבותו וחריפותו : ברכת הבית ברובה . אם היה עמהן היה הבית מתברך בגללו ויתנו לו קצת מזונות ויפחתו לו כפי ברכת הבית לפי חסרון הברכה שאין הוא דר עמהם : צנים פחים בדרך עקש . שבידו להשתמר מצנים ופחים : שלח לו אביו שושבינות . כלומר שלח על ידו ולצרכו מה שיאכל וישמח עם החתן : חוזרת לו . ולא לאמצע : בסתם . כלומר ששלח בסתם ע"י א' מבניו ולא פי' לדעת זה הבן המוליכו שלח לכך [חוזרת] לאמצע : במפרש לצרכו שלח ותחזור לזה הבן לכך חוזרת לו : שלח לו אביו . כלומר נתן לו אביו מעות ושלחו לעשות שושבינות : חוזרת לבן . אבל שולח סתם ולא ייחד את אחד מבניו אע"פ שע"י אחד מבניו שלח חוזרת לאמצע : מתני' . דקתני חוזרת לאמצע : [א] [שמת הבן] וכיון שמת הבן שנשתלחה השושבינות על ידו וייבם אחיו אשתו [דינו היה ליטול שושבינות במקום אחיו] וקמ"ל אע"ג דכתיב יקום על שם אחיו לנחלה מ"מ לא ירית האי שושבינות דהוי ראוי ולכך חוזרת לאמצע : ופריך מכלל דהאיך משלם ולימא ליה תנו לי שושביני . [אותו] שנשתלח לו השושבינות ע"י זה הבן המת שנעשה לו שושבינו בעי לשלומיה בתמיה וכי ישלם ליורשי השושבין: תנו לי שושביני ואשמח עמו . וכיון שמת

נפטרו

דכיון דקי"ל בכתובות (שם) כרבן גמליאל דחייב הבעל ברפואה כזו לאשתו ורבן גמליאל אזיל לטעמיה בהא משמע דבהא נמי הלכתא היא דאע"פ דאפשר לחלק אכן לא פליגינן עליה מסברא דנפשין ודעת הרמב"ם ז"ל דדוקא כשאין רוצים לחלוק הוא דאמרינן הכי אבל אם רוצים לחלוק אע"פ שכבר חלה אין חלוקת שותפותם מעכבת בשביל חליו וכיון שחלקו אינו מתרפא מן האמצע דקודם חלוקה הוא מטעם [א] שאין מקפידין זה על זה אבל השתא ודאי מקפידין וכל זה נראה נכון בעיני האחרונים : שושבינות . הוא שהיו שולחים דורון לחתן ואוכלים עמו כדי לשמחו וכשעשו זה מקצת האחין בחיי האב עכשיו לאחר שמת האב נושאין אלו נשים והאחרים [באים] לפרוע להם השושבינות [ב] דחוב הוא עליהם וכמלוה דמיא שנגבית בב"ד : חוזר לאמצע . ומחלקין ביניהם שהרי ממון אביהם היה הילך עתה כשפורעים חובו ממון אביהם הוא וחולקים אותו ונפקא לן מזה דלא מצי אחד לומר אין לי לפרוע כיון שלא הייתי חייב אלא לאביכם תני לי שושביני דהיינו אביכם ואשמח עמו שהרי הבן שאכל עמו ושמח עמו נעשה שושבינו בכך : אבל השולח לחבירו . ואינו אוכל ואינו שמח עמו אין זה שושבינות ואין נגבה בב"ד אלא גמילות חסד לבד הוא : אמר המחבר ואפילו שלחם בבית המשתה והלך שם להיות שושבין דכל שהוא דבר מאכל ומשקה דורון בעלמא הוא שלא עמד לחזור וכן פירש הרמב"ם ז"ל. עד כאן לשון הריטב"א ז"ל : **גמ'** ברכת הבית ברובה . שהיו צריכין חמשה דינרים אם היו אוכלים כל אחד בפני עצמו כשאוכלין יחד די להם בד' הילכך לא יתנו לו אלא לפי ברכת הבית ויאמרו אם אתה אצלנו יש לך מזונות אבל בפני עצמך תפזר יותר ושמין כמה שוה מה שהוא מפזר להם בכל יום אם עולה לחשבון שמנה פשיטין יתנו לו כן ואית דמפרשי דהיינו דוקא בלפתן ועצים ושמן לבד דהויא ודאי טענה ברורה אבל לחם ויין לא שייך למימר כן ונראה לי דהאי דנקט ללמוד תורה וללמוד אומנות לומר דאע"ג שהוא מצוה יכולים לומר אם אתה אצלנו וכו' : [צנים פחים]. צנה וחמה מלשון עד שיפוח היום אי נמי הצנה והקור פח ומוקש לאדם אבל שאר חלאים אי אפשר להשמר מהם ואונס הם : בסתם . שלא אמר האב לבן הילך לצורך עצמך : במפרש . שאמר לו הילך לצורך עצמך משום הכי הוי שלו : אמר המחבר גבי הא דקי"ל [ב"מ דף עד. ע"ש] מנהג מבטל הלכה כתבו שהנכון שכל מנהג שהוא בתנאי בני העיר מבטל הלכה גמורה ככל תנאי שבממון שהוא קיים אבל מנהג שהוא סתם אינו מבטל דין גמור אלא בדבר שהוא רופף ואין דינו מחוור יפה. הריטב"א ז"ל : ביבם . כלומר לעולם אימא לך דמתני' במפרש ואפ"ה חוזרת לאמצע משום דמתני' איירי ביבם שבשעת נשואין

מת

שלטי הגבורים

א שאלה אחת היא שאלתי לפרש לי הא דגרסי' בירושלמי שאתי' והשותפין שנפל א' מהם לאומנות וכו' כהדא דר"ש ברבי דר' שמואל בר נחמן נתפס לבולי אתא לקמיה דרב נחמן א"ל אין איתא רב נחמן דנפל לבולי נותן משלו ואם לא טתן מאמצע ועי' בתשובה בארוך בש"ת לרמב"ן סי' כ"א :

ב ראובן דר במדינה אחת והשיא לבנו שמעון אשה במדינה אחרת ונתנו לו הוא ואשתו בתים שהיו להם באותה מדינה שהשיאו ולאחר ימים נפטרה אם שמעון וחזר ראובן ונתן לשמעון בנו הנזכר נכסים וקרקעות ואח"כ נשא ראובן אשה והוליד ממנה בן שמו לוי ובין כך נתעסק שמעון בפרקמטיא והלך למסעיו ונתעשר ולא היה סמוך לשלחן אביו ואינו דר עמו אפי' בעיר אחת והלוה לאביו ל' ליטרות בעל פה וקודם פטירת אביו בא עמו לחשבון בפני אשתו ואחר ימים לחשבון נפטר ראובן ועכשיו גדל לוי והעמיד את שמעון אחיו לדין ואמר כי מאשר לאביהם עשה העושר הזה והוא חייב לחלוק עמו מה שיש בידו וכל הנשאר מאביהם הזקן ושמעון משיב אדרבה יש לי לחלוק עמך בנכסי העזבון וליטול תחלה מן האמצע השלשים ליטרים שבאתי לחשבון עם אבינו בפני אמך ואין לך שום חלק במה שהרווחתי בעצמי שלא הייתי סמוך על שלחן אבי הודיעני הדין עם מי ואם יוכל שמעון לתבוע החוב כיון שלא תבעו זה כמה ימים : תשובה הדין עם שמעון ואין לאחיו חלק עמו בכל מה שרווח שלא אמרו אלא בזה נושא ונותן בתוך הבית אם היו לו נכסים אחרים יביא ראיה שהיו לו נכסים אחרים והרי הכל בחזקת שלו דתניא בפ' מ"ה בן שחלק ואשה שנתגרשה הרי הן כשאר כל אדם וגרסי' התם א' מן האחים שהיה נושא ונותן בתוך הבית והיו חובות ושטרות יוצאות על שמו ואמר שלי הן שנפלו מבית אמי רב אמר עליו להביא ראיה ושמואל אמר על האחין להביא ראיה כלומר שהן של אמצע ואמר רב חסדא נ"ש שעליו להביא ראיה אלא שאינן חלוקים בעיסתן אבל חלוקין בעיסתן אמור מעיסתו קמן וכ"ש זה שהיה מוחלק לגמרי ושיהו לו נכסים בעצמו שנתן לו אביו ושלא נתעסק בעסקי העזבון ואלו דברים פשוטים הם ואם ירצה שמעון לחלוק עם לוי בנכסי עזבון אביו הדין עמו אבל השלשים ליטרים אינו יכול לתבוע משום דמלוה על פה היא ומלוה על פה שעבר זמנה אינו גובה מן היורשין : כתב ה"ר יוסף הלוי דוקא לאומנות המלך אבל לא לאומנות אחרת אע"פ שמנוהו מחמת אחיו הוא לעצמו וכתב ה"ר יונה אפי' לאומנות המלך אותו את נוטל שכר פעולת כל היום כראוי לפועל ושאר הריוח חולקין ודוקא שותפין אבל חלקו אמרי' לא נתכוון המלכות להרויח אלא לזה ע"כ. והא דאמר חלה א' מהם מתרפא משל עצמו כתב ה"ר יוסף הלוי דוקא זה שמתעסק באומנות המלך בשביל כל האחין אבל שני שותפין שמתעסקים באומנות או בסחורה וחלה א' מהם אפי' באונס מתרפא בשל עצמו : שאלה לרא"ש ראובן ושמעון היו שותפין ונשבה ראובן ופדאו שמעון ומתו ראובן ושמעון ובאו נשיהם לחלוק ותובעת אלמנת שמעון כשיעור פדיון ראובן שנטל מן האמצע והשיבה אלמנת ראובן בעליך פדאו מן האמצע והיה אח"כ כמה שנים ולא תבעו ועוד כשנשבה הלך בעסק השותפות וראוי לפדותו מהאמצע : תשובה יראה לי כדברי אלמנת שמעון כי לא נתחייב שמעון בפדיון ראובן דדוקא גבי רפואה שאין לה קצבה אמרי' שהוא כמו מזונות אבל אונס הפיסה ושבייה אין זה כמו מזונות ושותף אינו חייב באחריות חבירו דשותפין הן שומרים שכר זה לזה בעסק הממון אבל בעסק שמירת גופו כל אחד שמירת גופו עליו ואינו חייב בשמירת חבירו ואע"פ שלא תבע שמעון כל ימיו בשביל זה לא מחל כי רצה להמתין עד שעת חלוקה ע"כ : כתב ריא"ז ונראה בעיני שא' מן האחין או השותפין שיצא חוץ לעיר להרויח בשביל השותפות כל האונס שיארע לו הרי הוא לאמצע וכו': אם חלה באונס נתרפא מן האמצע שהרי הוא דומה כאילו נלקה מחמת האחין כמבואר בקונטרס הראיות : ג כתב מיי' היה האב את בנו משל אב ועשה לו משתה והיתה הוצאה משל אב ונשתלחה לזה הבן שושבינות בחיי האב כשהיא חוזרת לאחר מיתת האב חוזרת מן האמצע אבל אם הוציא הבן משלו אינה חוזרת אלא משל הבן שנשתלחה לו בלבד ע"כ שלח האב שושבינות לאחר ע"י אחד מבניו אם ייחד האב לזה כששלחו ואמר לו לך ותעשה שושבין לפלוני כשהיא חוזרת היא של אותו הבן לבדו ואם לא ייחד לשום א' אלא אמר א' מכם יעשה שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת לכולם כשאר מלוות אביהם והרמב"ם ז"ל כתב בדרך אחרת וז"ל האב ששלח שושבינות בשם א' מבניו תחזיר השושבינות לאותו הבן אבל אם שלח האב בשם בניו בסתם כשתחזור תחזור לאמצע ואין זה שנשתלחה לו חייב להחזיר עד שישמחו בו הבנים כולם שהרי כולם שושבינין שבשם כולם נשתלחה לפיכך אם שמח עם מקצתן מחזיר חלק זה שמחה עמו בלבד והרי הוא לאמצע והראב"ד השיג עליו וכתב אינו יודע למה הוא לאמצע הרי אינו מחזיר לו חלקו וכשישאו האחרים נשים יחזיר להם חלקם : ד כתב מיי'

מת

עין משפט

א מיי' פ"ט מהל' נחלות סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעז וסי' רסב : ב מיי' פ"ז מהל' זכיה ומתנה ופ"ט מהל' נחלות טור ח"מ סי' רפו וטור אה"ע [illegible] : ג מיי' פ"ז מהל' זכיה ומתנה טור אה"ע [illegible]

הגהות הב"ח [illegible]

הגהות חו"י [illegible]

הגהות מא"י [illegible]

המאור הגדול

[דף קמה ע"א] **המארס** את האשה בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה דהדר ביה איהו מדקאמרי' בההדר ביה איהו ולא אמרי' שמת הוא שמעינן מינה דאפי' במקום שאין כותבין כתובה לארוסה ולא כתב לה גובה כתובתה אם גרשה אבל אלמנה אם כתב לה גובה כתובתה ואם לא כתב לה אינה גובה כדאמרי' התם אלמנה מן האירוסין מנא לן דאית לה כתובה וכו' דילמא דכתב לה ויש מי

מת אחיו החתן קודם שהספיק לשמוח בסעודת נשואין והיה חייב הלה להחזיר לו דהיינו שעת עונתה דאמרינן לקמן היבם עומד במקום אחיו כדכתיב יקום על שם אחיו לנחלה והיה לו לזכות בשושבינות זו במקומו אלא דרחמנא קרייה בכור דכתיב והיה הבכור וכו' וא"כ מה שהוא זוכה בו יותר משאר אחיו הוי מטעם שנקרא בכור והנה הבכור אינו נוטל בראוי כבמוחזק וחוב גמור הוא הלכך הויא לאמצע ומקשינן מכלל דאע"פ שמת זה חייב לשלם הדורון לאחיו ואמאי לימא תנו לי שושביני ואשמח עמו דהא הא קאימנא ואין עכבה ממני ובכה"ג אני חייב לשלמו שאשמח עמו ולא אשלם לאחר תחתיו דהכי אמרינן גבי קדושין דיכולה לומר היכא שמת הבעל תנו לי בעלי ואשמח עמו ואינה חוזרת הקדושין ופריק רב יוסף דהכא מיירי שמת עמו שבעת ימי המשתה וקודם שהספיק לשלוח לו הדורון מת החתן והשתא לא מצי למימר תנו לי שושביני ואשמח עמו שכבר שמח עמו הילכך חייב לפרוע ויהיה לאמצע וכתב הרמב"ן דהא דמצי למימר תנו לי שושביני היינו כשמת החתן אבל אם מת האחר לא מצו יורשים למימר לא נפרע כיון שאינו יכול לשמוח עמו דאינו חייב אלא כשישמח עמו דאינו בדין שיפטר מפני שאינו יכול ללכת לשמוח עם חברו כדאמרינן לקמן דאי לא אודעיה ולא אתא שלומי משלם וזה נראה לי ברור וגם לאחרונים ז"ל: מוהרי. סבלונות ומשום שהיה דרכם לשלחם קודם קדושין מיקרו מוהר מפני שממהר לשולחה: אבל מה שנתן לה בקדושין לא הדרא ואפילו הדרא ביה היא שרוצה להתגרש ממנו כדאמר אמימר גזירה שמא יאמרו שהקדושין לא הוו קדושין מדחזו דהדרי ויאמרו שיכול זה לישא אחותה או אמה או בתה והכי הלכתא כאמימר דקדושין לעולם לא הדרי. נמצא בתשובה לגאון ז"ל דכן הדין בקטנה היוצאה בגט כיון דאסור הוא בקרובותיה ומיהו בממאנת אפילו קדושין הדרי דהא תנן [יבמות דף קח.] הממאנת באיש הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו אם כן טוב הוא שיחזרו שיאמרו קדושין תופסין באחותה: חוזרת בעונתה. בזמן נשואין דכמלוה שיש לה זמן קבוע דמיא ואינו יכול לגבות קודם אבל לאחר שבעת ימי המשתה אם לא פרעו ודאי יגבה ממנו דחוב הוא ואינו ניתן לטבועין דכמלוה דמיא כן דעת רוב המפרשים ז"ל: אמר המחבר וגם אם לא רצה לקבל ממנו קודם לכן הרשות בידו דהא כמי כמלוה הוא והוה ליה [ב"ק דף קיח.] כהלוה לו בישוב ורוצה להחזיר לו במדבר. הריטב"א ז"ל: ואין בה משום רבית. אם חוזר לו דורון גדול יותר משום דלאו אדעתא דהכי יהיב ליה וא"כ מה שמרבה לו אינו אלא גמילות חסד ונראה לי שאין להקל מזה לענין המלוה את חבירו משום דדרך הלואה ברבית הוא ועוד דרך הוא להלוות תמיד וחיישינן לגומלין אבל זה הוא איפכא שאינו תמיד באיש אחד וגם דרך לשלוח לו דורונות בכדי יין

נר מצוה

מוהרי הדרי קידושי לא הדרי הדרה (א) בה איהי אפילו קידושי (ה) הדרי אמימר אמר קידושי לא הדרי גזירה שמא יאמרו קידושין תופסין באחותו וכן הלכתא: [א]שהשושבינות נגבית בב"ד: תנו רבנן חמשה דברים נאמרו בשושבינות נגבית בב"ד וחוזרת בעונתה ואין בה משום רבית *ואין השביעית משמטתה ואין הבכור נוטל בה פי שנים. נגבית בב"ד וחוזרת בעונתה כי מלוה דמיא ואין בה משום רבית דלאו אדעתא דהכי יהיב ליה ואין השביעית משמטתה דלא קרינא בה לא יגוש ואין הבכור נוטל בה פי שנים דהוה ליה ראוי ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק אמר רב כהנא כללא דשושבינותא הוה במתא איבעי ליה למיתי שמע קל טבלא איבעי ליה למיתי לא שמע איבעי ליה לאודועיה לא אודועיה תרעומת אית ליה עליה שלומי משלם עד כמה אמר אביי נהוג בני גננא עד זוזא °אתא *בכריסיה אכליה עד ארבעה משלם פלגא מכאן ואילך איניש איניש כי חשיבותיה ת"ר עשה עמו בפומבי וביקש לעשות עמו בצנעא יכול לומר לו בפומבי אני עושה עמך כדרך שעשית עמי עשה עמו בבתולה וביקש לעשות עמו באלמנה יכול לומר לו בבתולה אני עושה עמך כדרך שעשית עמי עשה עמו בשניה וביקש לעשות עמו בראשונה יכול לומר לו לכשתשא אשה אחרת אני עושה עמך עשה עמו באחת וביקש לעשות עמו בשתים יכול לומר לו באחת אני עושה עמך כדרך שעשית עמי:

מתני' *[ב]השולח סבלונות לבית חמיו שילח שם בק' מנה ואכל שם סעודת חתן אפילו בדינר אין אלו נגבין לא אכל שם סעודת חתן הרי אלו נגבין שילח סבלונות מרובין שיבואו עמה מבית אביה לבית בעלה הרי אלו נגבין סבלונות מועטין שתשמש בהן בבית אביה אין אלו נגבין: **גמ'** אמר רבא דוקא דינר (ב) אבל פחות מדינר לא *אמר רב הונא בריה דרב יהושע ושמין להן דמי בשר בזול *ופירשו קמאי האי שיעורא דכל זוזא חשבינן ליה ארבעה דנקי דהוה תרי תלתי דזוזא *אבל תנן שתה מאי הוא תנן שלוחו מאי שם תנן שיגרו לו מאי ת"ש דאמר רב יהודה אמר שמואל מעשה באחד ששיגר לבית חמיו מאה קרונות של כדי יין ושל כדי שמן ושל כלי כסף ושל כלי זהב ושל כלי מילת ורכב בשמחתו (ג) ועמד על פתח בית חמיו והוציאו לו כוס של חמין ושתה ומת וזו הלכה העלה רבי אחא שר הבירה לפני חכמים באושא ואמרו [א] סבלונות העשויין ליבלות אינן נגבין ושאין עשויין ליבלות נגבין שמע מינה אפילו שתה אבל שיגרו לו או שאכל שלוחו לא

רש"י

נפסדו שכן מנהג שושבינות: מוהרי. הן סבלונות ששולחין אחר הקידושין: גזירה שמא יאמרו קדושי טעות היו. ולכך חזרו ונמצא קידושין תופסין באחותה ויתירו לו אחותה: וחוזרת בעונתה. כשישא זה אשה יחזור לו שושבינותו ולא קודם: ואין בה משום רבית. אם הרבה לו זה בדורון יותר: ואין שביעית משמטתה. אם עברה בינתים שביעית קודם שחזר זה ונשא ג"כ אשה: ואין בכור נוטל בה פי שנים. היכא שחוזרת לאמצע כדתניא לעיל: מפני שהיא כמלוה. דאדעת כן הלוהו שיחזור לו בעונת שמחתו: דלאו אדעתא דרבית יהיב ליה. שאם רוצה פוחת אלא מחמת ריעות מרבה בדורון: דלא קרינא בה לא יגוש. שאין יכול לנוגשו בשביעית כי לא (ב) הגיע זמנו אחרי שלא נשא עדיין כדתניא המלוה את חבירו לעשר שנים אין שביעית משמטתו: הוה במתא. אותו שעליו להחזיר השושבינות אם היה בעיר כשנשא זה האשה ולא בא לשמחתו: איבעי ליה למיתי. ונגבית בבית דין: אתא בכריסיה. ואכל אם נתחייב לו ד' זוזים משושבינותו [א] ואכל עמו: משלם פלגא. דכיון דמביא ד' רגילין להאכילו בריות עד שני זוזים וכיון דלא אכל יפחות ב' מן הד': כחשיבותיה. לפי מה שהוא חשוב ומביא הרבה ורגילים לכבדו במיני מעדנים יפחתו לו מדמי שושבינותו כפי מה שאוכל: בפומבי. בגלוי ושמחה מפורסמת וזה כשהוא נושא בקש לעשות חופתו בצניעות או לפי שעת הגזירה הוא או אם רוצה לצמצם ואינו רוצה להרבות אוכלים: בפומבי. בשמחה מרובה אני עושה עמך כמו שעשית עמי וכן כל הנך דמייתי: בשניה. כשנשא אשתו שניה: בשתים. שתי נשים: **מתני'** השולח סבלונות. מנהג חתנים לאחר קידושין למחר שולח לבית חמיו לכבודו תכשיטין נאים ומיני פירות וכדי יין ושמן ופעמים אוכל עמהם: אין נגבין. אם מת הוא או מתה היא או רוצה לגרשה דמחמת חיבת שמחת אכילה מחל כיון שאכל עמהן ודוקא סבלונות העשויין ליבלות כך מפרש בגמ': שילח סבלונות מרובים. ופי' שיבואו עמה לבית בעלה יהוא הדין למועטין אם שלחם לכך אלא אורחא דמילתא נקט מרובים רגיל לשלוח ולפרש כדי שיבואו עמה לבית בעלה ומועטים כדי שתשמש בבית אביה: **גמ'** דוקא. אם אכל שם חתן דינר תנן במתני' אין נגבין אבל אכל פחות מדינר לא מחיל מידי: הוא תנן. שבעצמו אוכל שם: שגרו. שלחו לחתן מן הסעודה מאי: ורכב בשמחתו. מתוך שמחתו של הון רב ששלח לבית חמיו ושתה על הסוס ומת קודם נישואין שלו: באושא. שהיתה סנהדרין שם: העשויין ליבלות. קודם נישואין אין נגבין דהכהו מחל חתן בסעודה בדינר כמתני': ושאין עשויין ליבלות. כגון

נמוקי יוסף

וכדי שמן דרך חסד [כן פי' ר"ת ז"ל]: דהא לא קרינן בה לא יגוש. דהא אין [ניתן] לגבות עד זמן נשואין ודמיא להיא דאמרינן במס' מכות (דף ג.) המלוה את חבירו לעשר שנים אין שביעית משמטתו משום דלאו בר נגישה הוא: עד כמה. דאין סברא שישלם כיון שלא אכל שם כמו אם אכל: עד זוזא. אם לא היה חייב לו אלא עד זוזא כיון שלא אכל שם לא ישלם כלום דודאי אם היה שם היה אוכלו: ועד ארבעה משלם פלגא. דדרך היה להאכילו בריות ב' זוז: מכאן ואילך. אין סברא לומר שמאכילין אותו פלגא אם הביא עשרים זוז אלא איניש ואיניש כחשיבותיה כלומר כמו שהיה חשוב בעיניהם והאכילוהו עכשיו שלא בא מנכין אותה אכילה: **מתני'** סבלונות. הם עניני אכילה או שאר עניינים ששולח החתן לבית הכלה ואם שלח שם אפי' מאה מנה ואכל שם סעודת חתן בבית חמיו אפי' בדינר ולא יותר הרי מחל לו כל מה ששלח: אמר המחבר פי' לאחר קדושין דבלא קדושין ודאי לא מחיל כלום ואפי' אכל שם ואע"ג דאיכא שדוכין כיון דמצי למהדר בהו ולהכי נקט בית חמיו הריטב"א ז"ל ופי' דלאו בכל סבלונות קאמרי' דאם הם סבלונות מרובין כלומר דברים המתקיימין זמן מרובה כגון כלי כסף וכלי זהב אע"ג שהיו מועטין מרובין מקרו דאילו במאכל ומשתה אע"פ שהיו מרובין מועטין מקרו כיון דלא מתקיימי אלא זמן מועט וראיה לדבר שהכי בגמרא [דף קמו.] מייתי ההוא דשלח לבית חמיו מאה קרונות של כדי יין וכדי שמן וכלי כסף וכלי זהב וכלי מילת ושתה שם ומת ואמרו חכמים שסבלונות שעשויין ליבלות אין נגבות משמע דאע"פ שהיו סבלונות מרובין כיון דאין מתקיימין אלא זמן מועט מועטין מיקרו: אמר המחבר כתב רבינו יונה ז"ל דמטות דין עשויין ליבלות יש להם דלהוצאה ניתנו ופי' המפרשים דהוא הדין מלבושים וקשורי פשתן וכיוצא בזה נקראו עשויי ליבלות ואינם נגבין כיון שאכל שם והני נינהו דתני מתניתין סבלונות מועטין שתשמש בהם והיא בבית אביה אין

שלטי הגבורים

מת מי ששלחו לו אם אחר שנכנס המשלח ושלמו ימי המשתה ולא שלח כופין את היורשין ומשלמין השושבינות בכ"מ שהרי נתחייב אביהם לשלם אם היה חייב לשלם כולם משלמין כולם ואם היה חייב בניכוי משלמין בניכוי ואם מת מי ששלחו לו ואח"כ נשא המשלח ושלמו ימי המשתה במקום שנהגו לגבות השושבינות מן היורשין כופין יורשי מי ששלחו לו להחזיר בניכוי ובמקום שלא נהגו אין משלמין כלום והשיג עליו הראב"ד וכתב לא ראיתי בגמ' מנהג לשושבינות כתב הרמ"ה ז"ל נשתלח לאביהם ומת חייבין להחזיר לא מבעיא אם נשתלח לו בנשואי עצמו שחוזרת מן האמצע אלא אפי' נשתלח לו בנשואי מנשואי בניו חוזרת מן האמצע וכגון שהשיא האב את בנו ועשה לו צרכי חופה ומשתה ומ"מ אע"פ שחוזרת מן האמצע אין להם דין שושבינות לשמוח עמו אלא אותו שהיה שושבינו צריך לשמוח ולא האחרים כתב מיי' השולח לחבירו כדי יין ושמן ופירות בשעת הנשואין אין נגבין בב"ד שלא נאמרו דיני השושבינות אלא במעות בלבד והשיג עליו הראב"ד וכן פי' הרשב"א ז"ל במתנה אבל השולח לחבירו כדי יין וכדי שמן אין נגבין בב"ד או ששלח לו שלא בשעת החופה או בעת החופה ולא אכל עמו כדרך השושבינות אבל אם אכל עמו אין חילוק בין פירות למעות: כתב מיי' הורו רבותינו אם מנהג המדינה שיעשה כל אדם סעודה ויאכיל לריעיו ויחלוק מעות לשמחין וכיוצא בזה ועשה כדרך שעושין כל העם וחזרה בה משלמת לו הכל שהרי גרמה לו לאבד ממונו וכל הגורם לאבד ממון חבירו משלם לו [illegible]

וכיון שנתקדשה לאחר צריך להחזיר ודמי הסבלונות יהיו בחשבון התשלומין ולא מצי ראובן למימר החזר מעותי משלם וקח הסבלונות שלך כמו שהן שוים עתה דאמדינן דעתו של שמעון שלא שלח סבלונות אלא ע"מ שתכנס לו ולא שתכנס ותנשא לאחר ותחזיר לו הבלאות הלכך כיון שחזרה בה חשבינן דמי הסבלונות מעיקרן בחשבון וישבע שמעון כמה הוציא בקניית הסבלונות וכמה היו שוים הטבעות והמותר ישלם ואם הטבעות ישנם בעין מחזירם לו.

המאור הגדול

שמפרש שאין אנו למדין מזה שאמרו בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה אלא שהיא גובה את כולן חוץ מקדושיה שאינן נחשבין לה ובכלל כתובתה לעולם בדכתב לה ואם לא כתב לה אחת אלמנה ואחת גרושה אינה גובה כתובתה והפי' הזה גם הוא נכון:

דף קמו:

עין משפט נר מצוה: א מיי' פ"ז מהל' זכיה ומתנה טור אה"ע סי' ס: ב מיי' שם פ"ו טוש"ע שם סי' נ:

הגהות הב"ח: (א) ג"ב גמ' [illegible] (ב) [illegible] (ג) [illegible]

הגהות מא"י: [א] [illegible]

אין אלו נגבין ומסתברא דאם שלח שלשה או ארבעה זוגות מלבושים שאין דרך כלל ללבושן בבית אביה דודאי יש לאלו דין סבלונות מרובין ונגבין וכן כתב הר"י ז"ל והא דתנן מאה מנה ואכל שם אפילו בדינר אין נגבין איירי או בדבר מאכל או בתכשיטין מועטין שערכם מרובה. כן פירש ר"ת: אסיקנא דשתיה שוה דינר כאכילה שוה דינר ומחל אבל אם אכל שלוחו או שיגרו לבית החתן מאכל ומשקה ולא אכל בבית חמיו בעיא דלא איפשיטא היא ולית לן בה אלא מאי דתנן במתני' א"כ כשאכל הוא דוקא אז הוא דמחיל וכן בבית דוקא או בפתח בית חמיו כדאיתא בגמ' אבל שגרו לו לא מחל: נר מצוה

לא איפשיטו איבעיא להו (א) (א) מהו שישלם שבח סבלונות תיקו בעי רבא *סבלונות העשויות ליבלות ולא בלו מהו ולא איפשיט *יתיב רבין סבא קמיה דרב פפא ויתיב וקאמר בין שמת הוא בין שמתה היא ואפי' הדר ביה איהו סבלונות הדרי מאכל ומשתה לא הדרי הדרא בה איהי אפילו כישא דירקא הדרא: °מתני' בשכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרי' א שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת *לא כתב בה שכיב מרע והוא אומר שכיב מרע הייתי והן אומרים בריא היה צריך להביא ראיה שהיה שכיב מרע דברי ר"מ וחכ"א המוציא מחבירו עליו הראיה: גמ' *מ"ט דאזלינן בתר אומדנא דאי הוה יודע דחי לא הוה כתב לכולהו ניכסי לאחריני אבל אם שייר קרקע כל שהוא אמרינן למיסמך עליה שיירה הלכך מתנתו קיימת ותניא נמי הרי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת בנו ועמד וכתב כל נכסיו לאחר ואח"כ בא בנו מתנתו מתנה ר"ש בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה שאילו היה יודע שבנו קיים לא היה כותבן ואמר ר"נ *הלכה כרבי שמעון בן מנסיא ת"ר הרי גשהי' חולה מוטל במטה ואמרו לו (ב) נכסיו למי ואמר להן *דומה (ג) שיש לו בן עכשיו שאין לו בן נכסיו לפלוני היה חולה ומוטל במטה ואמרו לו (ד) נכסיו למי ואמר להן דומה (ה) שאשתי מעוברת עכשיו שאין אשתי מעוברת (ו) נכסיו לפלוני ונודע שיש לו בן או שהיתה אשתו מעוברת אין מתנתו מתנה אמר

שבח סבלונות. כלומר בסבלונות מועטין שאינם נגבין כשאכל ואם לא אכל ודאי דנגבין מאי נגבין עם שבחן כגון שהשביחו לאחר מכן ואח"כ בלו קודם חזרה מהו [מי] לימא כיון דבשעת נתינה היה דעתן לאכול שם וישארו להם לא יפרע אלא כמו שהיו שוות אז או דילמא דכיון שלא אכל וברשותיה קיימי עד שעת חזרה א"כ חייבין להחזיר השבח וסלקא בתיקו והוי ספיקא דממונא והמוציא מחבירו עליו הראיה הלכך לא יחזרו השבח אבל בסבלונות שאין עשויין ליבלות מה נפסך אי איתנהו בעינייהו פשיטא דנגבין עם השבח ואם הוליאו אותן שלא ברשות פשיטא דמשלמין מה שהשביחו קודם הוצאה ואם השביחו אחר הוצאה לא יהא אלא גזלן דכל הגזלנים אין משלמין אלא כשעת הגזילה הלכך ודאי לא יחזירו השבח וגם לומר שמכרו אותן והרויחו במעות פשיטא דאין חייבין להחזיר מה שרווחו שאין מרויחין לצורך החתן: סבלונות הדרי. אלו שאין עשויין ליבלות הן והא דלא חש ונקט להו סתמא משום דקאי אאל מאכל ומשתה שידוע שעשוי ליבלות הוא והני מילי כשאכל שם אבל לא אכל שם שוה דינר אפילו מאכל ומשתה הדרי: הדרא ביה איהי אפי' כישא דירקא הדרא. כתב הרמב"ם ז"ל בשם הגאונים ז"ל שמשלמת לו דמי סעודה שעשה למריעיו מדין גורם להזיק חבירו ממון אפילו אכל שם: אפילו אגודה של ירק הדרא דאכן סהדי דאדעתא דהכי לא שדר כלום ואפילו דמי סעודה שאכל שם אין מנכין לו: ושמין להם דמי בשר בזול. מה שאכלו או פזרו [ולא] כמו שקנאן אלא בזול דהיינו כל זוזא דהוה שיתא דנקי ארבע דנקי כמנא דפחתינן ליה השליש ורבין לא אתא אלא לפרושי מתניתין כדפירש במתניתין והא אתא לאשמועינן דלא תימא ודאי מאכל ומשתה מרובה לא שלחי אדעתא שיוליאו הכל אפילו הכי קמשמע לן דכל שאכל שם מחל והוא הדין בגדים וכיוצא בהם כדפירשתי במתני' דכולן דין מועטין אית להו ובלא אכל כולהו הדרא ושלא כדברי הרב רבינו יהוסף הלוי בן מג"ש ז"ל (א) כן העלו האחרונים ז"ל ופירש בטעמא דבשר בזול משום דמצי למימר אילו הייתי יודעים שסופנו להחזיר לא היינו אוכלים כל כך מאכל ומשתה ביוקר אלא אם כן היינו מוצאין בזול: גרסינן בגמרא [דף קמו.] אמר רב יהודה אמר שמואל מעשה באדם אחד שאמרו לו אשתו תותרנית היא נכנס אחריה לחורבה לבודקה אמר לה ריח לנון אני מריח בגליל אמרה ליה מאן יהיב לנא מכותבות דיריחו ואכילנא ביה מיד נפל עליה חורבה ומתה אמרו חכמים הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבדקה מתה אינו יורשה. תותרנית שלא היתה מריחה שום ריח והוי מום שבסתר לגרש אותה והכניס עמו תמרים ואמר לה ריח לנון אני מריח בגליל כלומר במקום רחוק להבחינה והיא הרגישה בטוב ריח התמרים והשיבה בבדיחותא מאן יהיב מתמרי דיריחו שהיא עיר התמרים אמרו חכמים הואיל כלומר דאע"פ שהיא ארוסה וארוסה אין לה כתובה הייתי כשלא נכנס עמה לשם נשואין הא נכנס עמה לשם נשואין יורשה ולפיכך אי לאו שלא נכנס אחריה אלא לבודקה הוה אמינא דלשם נשואין נכנס אחריה כיון דמיירי בחורבה דידיה והוא יורשה. יש ללמוד מזה דין גדול דארוסה שארוס שלה נכנס אחריה כיון שבבית החתן הוא אמרי' דלשם נשואין נכנס ואם מתה יורשה: מתני' ש"מ. דידעי' ביה שהוא שכיב מרע *ויש אומרים מצוה מחמת מיתה שאפילו במקצת לא בעי קנין כדלקמן [דף קנא:] אפילו הוה ביה קנין אם עמד חוזר דהא פירש דמשום מיתה יהיב: וכתב. לאו דוקא דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו: שייר קרקע כל שהוא. ה"ה שאר נכסים והכא מיירי דקנו מיניה דבלא קנין לא מהני מידי משום דמתנת ש"מ במקצת בעיא קנין דכמתנת בריא חשבינן ליה דאפילו עמד אינו חוזר כיון דמשייר כל שהוא שיהיה בו עד שירויח הוא דשייר הלכך גמר ומקנה לגמרי: לא שייר קרקע כל שהוא. אלא שנתן הכל אמדינן דעתיה דמחמת מיתה יהיב ואם עמד חוזר אפילו קנו מיניה אבל אם מת מתנתו מתנה דאדעתא דהכי יהב דוקא (ב) ובלבד דהוי הקנין עם יפוי כח כדאמרינן לעיל דאמר אף כתובו וחתומו דאי לא כן הוה אמינא דלא גמר להקנות אלא בקנין ואין קנין לאחר מיתה ואם אמר בפירוש שנותן בקנין מהיום ולעולם הכל כפי לשונו ואפילו הוא מצוה מחמת מיתה צריך שיהא מקנה כדין בריא וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל ומיהו בלא שייר אפילו בלא קנין מאי מיירי: גרסי' [בגמ' דף קמו:] מאן תנא דאזלינן בתר אומדנא ר"ש בן מנסיא הוא דתניא הרי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת לו בנו ועמד וכתב כל נכסיו לאחרים ואח"כ בא בנו מתנתו מתנה רבי שמעון בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה שאלמלי היה יודע שבנו קיים לא היה כותב כן רב ששת אמר ר"ש שזורי הוא דתניא בראשונה היו אומרים היוצא בקולר ואומר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו חזרו לומר אף המפרש והיוצא בשיירא ר"ש שזורי אומר אף המסוכן. [פירוש] מתניתין דאמר דלא שייר קרקע כל שהוא ועמד אין מתנתו מתנה משום דאמדינן דעתיה דדוקא מחמת מיתה יהיב דודאי לא יהיב לגמרי ואם יעמוד שימות ברעב רבי שמעון בן מנסיא היא דאזיל בתר אומדנא וכבר פירשתי לעיל ביש נוחלין ופסיק רב נחמן כוותיה והכי קי"ל ופירש הרמב"ן ז"ל דרבי שמעון בן מנסיא מיירי דוקא בשכיב מרע דאילו בבריא כי היכי דשביק נפשיה ודאי שביק בריה ומיהו בבריא נמי אם אמר מהיום ולאחר מיתה כיון דלא שביק נפשיה בריה נמי לא שביק ואין מתנתו מתנה אם בא בנו: [כתבו גט לאשתו]. אע"ג דלא אמר אלא כתבו הוי כאילו אמר כתבו ותנו דאמדינן דעתיה דמתוך שהוא בהול לא גמר לומר דעתו וכו' רי"ף ז"ל וכן הרמב"ם ז"ל דכל הני ארבעה שוין דהוו כמצוה מחמת מיתה ובאמירה בעלמא מקנו ולא בעו קנין ואם עמדו חוזרין דהכי משמע מדרב הונא דאמר בפ' התקבל (דף סו.) גטו כמתנתו מה מתנתו אם עמד חוזר אף גטו אם עמד חוזר ומה גטו אע"ג דלא אמר תנו אף מתנתו וכיון דאמר תנו אע"ג דלא אמר קנו וכו' ומיהו לא קי"ל כוותיה בגט וכדאיתא בגיטין פרק מי שאחזו [דף עג.] ואם חזרו אין חוזרין בגיטין והביאו אחרונים ראיה לדבריהם דאפי' במפרש ויוצא בשיירא הוי הדין שוה עם מסוכן ויוצא בקולר דאל"כ מאי אתא רב הונא לאשמועינן אטו בלא רב הונא לא ידעינן במסוכן וביוצא בקולר דבאמירה בעלמא סגי והא בסמוך אמרינן מנין לצואת שכיב מרע באמירה בעלמא מאחיתופל דכתיב ויצו אל ביתו ויחנק בצואה בעלמא והא אחיתופל כיוצא בקולר ומסוכן וגרוע מינייהו אלא ודאי אשמעינן רב הונא

רש"י

תכשיטין כסף וזהב: שבח סבלונות מיהדרי. שבח כגון ששלח לאן ובקר וילדו בבית חמיו: העשויין ליבלות. דאמרן דלא הדרי אם לא בלו בשעת חזרה שמחזיר את שאין עשויין לבלות מי הדרי הנך נ"כ או לא: ואפי הדר ביה. שגרשה: סבלונות הדרי. כגון סבלונות שאין עשויין לבלות ושלא שתה: מאכל ומשתה. ששלח לבית חמיו דהיינו עשויין לבלות: לא הדרי. אם אכל שם דינר כדתנן וכגון ששלח סתם דאם פירש על מנת שיחזירו לו יחזירו לו הכל כדתנן (וכגון) הכא במתני': כישא דירקא. אגודת ירק ושמין לה מאכל ומשתה שתחזור בזול דהיינו שליש פחות משוויו כדמסיק זוזא דהוה שש מעות בארבע מעות: [א] תותרנית. חולי שאינה יכולה להריח ומום שבסתר ויוצאה בלא כתובה: נכנס אחריה לחורבה לבודקה. ונטל עמו לנון בחיקו לנסותה אם תריח אמר לה ריח לנון אני מריח בגליל לנסותה מתוך תשובתה אם תריח והיא הבינה והשיבה לדרך שחוק מאן יהיב לן מכותבות דיריחו שהן מתוקים ודרך לאכלן עם לנון: ומתה. ורצה הבעל ליורשה: אלא לבודקה. ולגרשה ומתה תוך כך אינו יורשה דכיון דמתה קודם שנתפייס עמה אינו זוכה בירושתה *ומהכא שמעינן מי שמתה אשתו מתוך קטטה שהיה בדעתו לגרשה שוב אינו יורשה כדאמרינן במס' גיטין כיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות: מתני' שכיב מרע שכתב כו'. והוא הדין אם חולק על פה בלא כתיבה: שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה. דמתנת ש"מ במקצת קיימת ואם עמד אינו חוזר וכגון שכתב בו קנין כדמסיק לקמן דמתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין: ואם לאו. שלא שייר אין מתנתו מתנה ואם עומד חוזר שניכר שמחמת מיתה נתן על מנת שאם לא ימות לא תתקיים כדאמרינן בגמרא אבל אם מת אפילו לא שייר מתנתו מתנה כדמוכח לקמן וכגון שלא צוה מחמת מיתה כדמוכח בגמ' לקמן: גמ' בתר אומדנא. שאומדין דעת הנותן: דאי הוה ידע דחי [ב]. ודעתו שאם לא ימות יחזור בו: ליסמוך. על אותו מקצת ששייר אם יחיה ואין דעתו לחזור במה שנתן: הלכה כר"ש בן מנסיא. דאמר דאזיל בתר אומדן דעת הנותן: דומה לי

שלטי הגבורים

א הא דאמר שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת אלא בקנין מיי' כתב כרבינו דכל שהוא הוי בין בקרקע בין במטלטלי והרא"ש כתב כל זמן שלא שייר כדי פרנסתו יש לו דין מתנת ש"מ משום דאמדינן דעתיה ודאי מחמת דאגת מיתה הוא נותן דלא יהיב איניש כל מאי דאית ליה ומיית הוא ברעב דכיון שהוא נותן משום דאגת מיתה תקנו חכמים שאין צריך קנין כדי שלא תטרף דעתו אם יראה שאין מקיימין דבריו ומטעם זה אם עומד חוזר שלא היה דעתו אלא אם ימות אבל כשמשייר ליתא האי טעמא הלכך כל זמן שלא שייר כדי פרנסתו איתא להאי טעמא ויש לה דין מתנת ש"מ וכתב הרא"ש ויראה שיעור פרנסתו אם הוא עובד אדמה ששייר קרקע כדי פרנסתו ובני ביתו ואם הוא מתעסק בסחורה או ברבית שישייר כדי שיוכל להתפרנס מן הריות ע"כ וכן דעת בעל העיטור דבעינן בדי פרנסתו אלא שנסתפק בשיעורו וכתב דאיכא למימר כדי פרנסתו לי"ב חדשים כדאמרי' גבי נכסים מרובים. אע"פ שנתן ש"מ כל נכסיו הידועים לנו חשבינן ליה כמתנת בריא וצריכה קנין לפיכך אינו חוזר אם יעמוד משום דחיישינן שמא יש לו עוד נכסים שאין ידועים לנו ולא חשבינן ליה מתנת ש"מ בכולה אא"כ מוחזק לנו שאין לו נכסים אחרים ופי' רשב"ם שמוחזק בעדות גמורה שאין לו יותר ור"י פי' שאין צריך עדות אלא בחזקה בעלמא סגי אי נמי באומר כל נכסי ופי' רשב"ם באומר אני נותן כל נכסי לפלוני דהשתא ליכא למיחש למידי שהרי נותן לו כל נכסיו *) אלא אומר כל נכסי אלו הם ואנו מאמינים לומר שאין לו יותר וכן פי' ר"י:

*) נ"ל בכל מקום שהם ור"ח פי' שא"צ לפרש שיתן לו כל נכסיו אלא וכו' וכ"ה בטוח"מ סי' ר"נ:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) שפירש הא דרבין בין אכל ובין לא אכל וכתב דאידחיא מתני' מקמיה דרבין והיא שיטת המיי' פ"ו מהל' זכיה ומתנה כ"כ המ"מ משמו:

(ב) לשון רשב"ם ואפי' לא קנו מידו קנו כל הנכסים לאחר מיתתו היכא דלא שייר מידי דדברי ש"מ ככתובין וכמסורים דמו:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ו מהל' זכיה ומתנה טור אה"ע סי' נ:

ב מיי' שם סמג עשין פב טור ח"מ סי' רנ:

ג מיי' פ"ח שם סמג שם טור ח"מ סי' רנ:

הגהות הב"ח

(א) (מהו שישלח שבח סבלונות) תא"מ ונ"ב גי' אלפסי ישן (מהו שישלמו. שבח סבלונות מהו) וכך היא הגי' בפר"ח כמו שפי' רשב"ם ועי' פי' גירסא זו בפירושו ובדברי התוס': (ב) נ"ל נכסיך: (ג) נ"ב הייתי שיש לי בן עכשיו שאין לי בן נכסי לפלוני כצ"ל: (ד) נכסיך כצ"ל: (ה) נ"ב הייתי: (ו) נ"ל נכסי:

הגהות הו"י

(א) נ"ב בגמ' מהו שישלים. עי' רשב"ם:

ס"א ולא מיירי במצוה מחמת מיתה ותו' ויש אומרים ליתא

הגהות מא"י

[א] נ"ב כ"ז שייך לגמ':

[ב] נ"ב לא היה נותן:

א מיי' פ"ח מהל' זכיה ומתנה סמג עשין פב טור ח"מ סי' סו רנג :

בגמ' ליתא תיבות אמר רבא רק אר"נ אע"ג דאמר שמואל כו' ע"ש (ג"א)

ב מיי' פ"ג ופ"י שם סמג שם טור ח"מ סי' רנג :

ג מיי' פ"ח ופט"ו שם סמג שם טור ח"מ סי' רנ ורנג:

דף קמח.

דף קמח:

טפי דאפילו במפרש כיס ויולא בשיירא מקנו באמירה בעלמא ומיהו לריכי טעמא דהא מפרש כיס ויולא בשיירא כבריאים ניכהו לכל דבריהם שדעתם לחזור שהרי עם סחורותיהם הם הולכים ומתוך דברי הרב רבינו יונה ז"ל למדתי דהרבה מהם הולכין להשתקע שם ומשום הכי יהבי דאפשר דמספקי אם ישתקע שם *)ולפיכך כשלא נשתקע וחזרו חוזרין במתנתם אפילו במתנה במקלא ובקנין חוזר כדין כל המלוה מחמת מיתה וכדכתיבנא : גרסינן בירושלמי איזהו מסוכן כל שקפץ עליו החולי שלשה ימים כלומר שנפל למשכב פתאום וקפץ עליו החולי שלשה ימים נר מצוה ולפיכך חשדינן ליה כמסוכן :

רש"י

כמדומה לי : המוכר שטר חוב. שיש לו על אחר [א] מכר וחוזר המוכר ומוחל ללוה מחל דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו ולא עדיף הלוקח ממלוה דאתי מחמתיה ומיהו מעותיו יחזיר ללוקח דדיינינן דינא דגרמי כדאמר בשורף שטרות חבירו ואכפייה רפרם לרב אשי ואגבייה מיניה כשורא ללאמי : ואפילו יורש. של מלוה מוחל : ומודה שמואל שאם נתנו. המלוה לאחר במתנת שכיב מרע דאלים טפי ממתנת בריא דככתובין וכמסורין דמי ואין היורש יכול למחול : לא אמר כלום. שדירה אינו דבר שיש בו ממש להקנותה ופירות דקל נמי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הואיל ובבריא אין יכול כלל להקנותם [ב] גם בשכיב מרע לא מהני : דבריו קיימין. הואיל ובבריא יכול להקנות במעמד שלשתן : אם כמחלק. שמן שעה ראשונה שהתחיל לחלוק לא היה בדעתו לשייר כלום: אם מת קנה כולן. כדין מתנת שכ"מ בכולה דאין לריך קנין אם מת : כנמלך.

*אמר רבא *אמר ר"נ אמר שמואל *המוכר שטר חוב לחברו וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל °ומודה שמואל שאם נתנו במתנת שכיב מרע שאינו יכול למחול פירוש האי דאמר שמואל אינו יכול למחול איורש קאי ולאו אשכיב מרע גופיה דקי"ל בשכיב מרע כל שאילו עמד חוזר חוזר במתנתו וכבר ברירנא לה להא מילתא שפיר בפרק הכותב לאשתו : אמר רבא אמר רב נחמן ש"מ שאמר ידור פלוני בבית הזה יאכל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום עד שיאמר תנו בית זה לפלוני וידור בו תנו דקל זה לפלוני ויאכל פירותיו אמר רבא אמר ר"נ *ש"מ שאמר הלואה שיש לי ביד פלוני תנו אותה לפלוני דבריו קיימין ואינו צריך למעמד שלשתן *אמר רב יוסף בר מניומי אמר ר"נ שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים רואין אם כמחלק מת קנו כולן עמד חוזר בכולן ואם כנמלך מת קנו כולן עמד אינו

אמר המחבר לענין מסכתין לא הייתי לריך לכתוב הא דרב ששת אלא ללקוט הפרי כוונתי : גרסינן בגמרא [דף קמז:] אמר רבא אמר רב נחמן מתנת שכיב מרע מדרבנן בעלמא גזירה שמא תטרף דעתו עליו : אמר רבא אמר רב נחמן אע"ג דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחברו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל מודה שמואל שאם נתנו במתנת שכיב מרע אין יכול למחול משום דעשאוהו כשל תורה : שמא תטרף דעתו. מתוך לער שלא יתקיימו דבריו ולפיכך תקנו שיהיו דבריו ככתובין וכמסורין ואין לריך להמתין כל כך: וחזר מחלו מחול. משום דלוה משועבד למלוה בשעבוד גופו ובשעבוד נכסיו שהן ערבאין כדאמרינן [דף קעד.] נכסוהי דבר איניש אינון ערבין ביה ושעבוד הגוף א"א למכרו הלכך אף על פי שמכר החוב עיקר השעבוד דהיינו שעבוד הגוף נשאר למלוה וכשמוחל מפקיע שעבוד הגוף וכ"ש שמפקיע שעבוד נכסים שאינם אלא ערבות ומש"ה מחול וה"ה שיורש יכול למחול ומיהו מחזיר מעותיו המוכר ללוקח דהא הלכתא היא [בב"ק דף ק.] דדיינינן דינא דגרמי דהפסיד מעותיו כשורף שטרותיו של חבירו וקי"ל דחייב : אמר המחבר ואם כתב משתעבדנא לך ולכל מאן דאתי מחמתך שוב אינו יכול למחול והריטב"א כתב שאם יש משכונא והחזיק בה ללוקח כגבוי וכתפוס דמי ושוב אינו יכול למחול ואפילו באתרא דמסלקי ויש חולקין בדבר וכל שיכול למחול יכול לעשות שובר הודאה שנפרע או להאריך זמן הפרעון ומשלם לזה כפי מה שהזיקו ואפילו מכר או"נתן לו שלא באחריות ומי שמכר שטר חוב שיש לו על העובד כוכבים לישראל כיון שבדיניהם כל זכותו מכר לו כדיניהם דיינינן ליה שאם חזר ומחלו אינו מחול וכן כל שנתן בדיניהם אפילו בלא כתיבה ומסירה משלם וישראל שמכר לעובד כוכבים דינו כאילו מכר לישראל הריטב"א ז"ל : אבל אם נתנו במתנת שכיב מרע האי שטר אין היורש יכול למחול. דמשום שלא תטרף דעתו עשאוהו כשל תורה ומתנת ש"מ כירושה שויוה רבנן דהא אינה קונה אלא לאחר מיתה כירושה וכיורש חשיב המקבל וכי היכי דשני אחין יורשין לא מצי חד מינייהו לממחל מנתא דחבריה ה"ה הכא ומיהו כיון דטעמא דיורש לא מצי מחיל הוא כדי שיתקיימו דברי השכיב מרע ולא תטרף דעתו עליו משמע דהש"מ גופיה מצי מחיל וכ"כ ריא"ף ז"ל : [ש"מ שאומר ידור פלוני בבית זה כו'] . משום שדירה היא דבר שאין לה ממש והפירות נמי דבר שלא בא לעולם ניכהו ואין אדם מקנה דבר שאין בו ממש או דבר שלא בא לעולם ומדלא מתקנין לישנא למימר דבית לדירה קאמר או דקל לפירות משמע דדוקא בבריא דייקין לישניה הלכך ש"מ שאמר תנו שטר חוב לפלוני לא קנה עד שיאמר הוא וכל שעבודא דאית ביה ומלוגא דשטרי [פי' רשב"ס כרך של שטרות] דאימיה דרב עמרם דלקמן [דף קנא.] הכי קאמר ליהוי לעמרם בני הם וכל שעבודא ואע"ג שלא הארכו לאדכורי בגמ' וכ"ל דלא שייך לאקשויי אמאי לא אזלינן בתר אומדנא הכא בש"מ כדלעיל במתני' וגבי מסוכן בגט דלגבי נפשיה אנן סהדי דודאי לא שביק נפשיה וגבי גט משום עגונא אקילו בה כמה קולות אבל לגבי מתנת אחרים אע"ג דאי לא בעי למימר דקל לפירות הא דאמר פירות דקל דברי בטלה ניכהו מ"מ אין לנו אלא מה שהוליא מפיו . כן פר"ת : *אמר המחבר אע"ג דבהגוזל קמא [דף קד:] בשמעתין דמשלחין מעות בדיוקני מוכח דמהני הרשאה במלוה והילך יכול להרשות הואיל ולא מהני ביה קנין מצי למימר משום דפסקינן במרובה [דף ע.] דשליח שויוה אף על פי שאינו יכול ליתנו בקנין יכול להרשות שליח במקומו בקנין וא"ת הואיל ואין המרשה זוכה בו אלא מטעם שליחות אם מת המרשה קודם שיגיעם הנפקד ליד המורשה כבר פסקה שליחות המורשה ואם כן לימא שיכולים היתומים להוליא מיד הנפקד יש לומר דכיון שאם בא הנפקד לפני ב"ד לישאל אם יתן הפקדון ביד המורשה היו אומרים לו ליתן שהרי יש להחזיק המרשה בחזקת חי הלכך אפילו איגלאי מילתא לבסוף שמת קודם שבא ליד המורשה אין יכולים יורשים לתובעו כלום שהרי ברשות ב"ד נתנן ואפילו נאבדו הוי אונס גמור כהנך שהוא פטור בהם . הרא"ש ז"ל בתוס' ריש פרק אע"פ בכתובות [דף נה:] : גרסינן בגמ' אמר רבא א"ר נחמן ש"מ שאמר הלואתי לפלוני הלואתו לפלוני ואע"ג דליתיה בבריא רב אחא בר איקא אומר איתא נמי בבריא כדאמר רב הונא אמר רב נחמן האומר לחבירו מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה . פי' מלוה על פה שאין קנין תופס בה בבריא מפני שאינו בעין דבשלמא במלוה בשטר דלעיל אפשר למיכתב ליה קני הוא וכל שעבודא דאית ביה או אותיות נקנות במסירה ואע"ג דשעבודא הוא דמכר והשעבוד דבר שאין לו גוף הוא היינו לומר דודאי בפני עלמו אינו מכור אבל אגב הנייר מכור (והוי דכמאן דעתיה בשטרא דמי) והוי כאויר שאינו נמכר אלא אגב הבית אבל מלוה ע"פ אין קנין תופס בה מ"מ במתנת שכיב מרע אלמוה רבנן ואין היורשים יכולים לחזור בהם אי מת המלוה כיון דמלינו בה לד קנייה בבריא במעמד שלשתן כדלעיל ולפום האי טעמא קניית אויר בפני עלמו דליתיה בבריא בשום ענין אינו במתנת שכיב מרע והכי הלכתא : תו גרסינן בגמ' [דף קמח.] אמר רבא אמר ר"נ את"ל דקל לאחד ופירותיו לאחר לא הוי שיור דקל לאחד ושייר פירותיו לפניו שייר מקום פירות דכל לגביה דנפשיה משייר בעין יפה משייר וחוץ מפירותיו נמי מקום פירי משייר [שם ע"ב] אמר רבא אר"נ אם תמצי לומר בית לאחד ודיוטא לאחר לא הוי שיור חוץ מדיוטא העליונה הוי שיור ואליבא דרב זביד דאמר שאם רלה להוליא בה זיזין מוליא · פי' כי היכי דקאמר ר"נ דפירות דקל לא מהני עד שיאמר גוף לפירות ה"נ כי יהיב דקל לאחד ופירותיו לאחר לא קנה בעל הפירות ולא אמרינן כי היכי דגמר בדעתו לתת מתנה גמורה לבעל הדקל הוא הדין לבעל הפירות ומקום פירי שבק ליה אלא פירי דוקא יהיב כמו שהזכיר בדבריו נמלא דלא קנה פירות וגם לא נתרוקנו לנותן דהא איהו לא היה בדעתו לשיירן לעלמו הילכך הכל יהיה לבעל הדקל דאית ליה קנין הגוף כך פירשו האחרונים ז"ל אבל אי משייר הפירות לעלמו כל לגבי נפשיה בעין יפה משייר ומקום הפירי שבק לעלמו ואע"פ שלא פי' ה"נ מצי לפרש בש"מ דמתני' דאם שייר קרקע כל שהוא אם עמד אינו חוזר וכל לגבי נפשיה או ליורשיו בעין יפה משייר וא"נ אפי' בש"מ מצי מיירי אבל פשטא דמילתא בבריא היא [ג] [ומינה שמעי' לש"מ] ואתא למימר דאי יהיב דקל לאחר לא שייר לעלמו מקום פירות כדי דנימא הא שייר לעלמו דבר שהוא מחובר לקרקע והרי הוא כקרקע אלא דווקא הפירות שהם בעין שבק בלא מקום פירי הילכך כשנותן לאחר הפירות שהם בטולם לא שייר לעלמו כלום ואם עמד חוזר בתרוייהו : בית לאחד על מנת שדיוטא העליונה . דהיינו מעקה גבוה עשרה לאחר לא הוי שיור [כדי] שיוכל השני להוליא בה זיזין באויר החלר ואף על גב דאם לגבי נפשיה הוי משייר הדיוטא הוי שיור להוליא זיזין כדאמרינן בריש המוכר את הבית [דף סג:] מכל מקום לגבי אחר לא הוה שיור : חוץ מדיוטא . לישנא דחוץ הוי שיור בגוף טפי ואפילו לאחר מהני והוי שיור ויכול להוליא השני זיזין לאויר החלר ולגבי עלמו נמי אפילו בלא ע"מ כגון שלא אמר אלא אני מוכר לך הבית חוץ מדיוטא הוי שיור להוליא זיזין משום לישנא יתירא דהא המוכר את הבית לא מכר את היליע בזמן שיש לו מעקה גבוה י' טפחים דהיינו דיוטא ואמאי אצטריך למימר חוץ מדיוטא אי לאו לאתנויי זיזין וכן גבי הנותן דקל לחבירו אם אמר חוץ מפירותיו ודאי שייר מקום פירי משום לישנא יתירא דלא איצטריך ליה למימר דדקל הוא יהיב ליה פירות דקל לא הוי יהיב ליה אלא ודאי לשיורי ליה מקום פירי הוא דקאמר : אם כמחלק. שאינו מפסיק בדבורו אינו מחשב בכלום אלא שאומר שדה פלוני לפלוני ושדה פלוני לפלוני עד שחלק כל נכסיו : מת קנו כולן עמד חוזר בכולן. דכיון דלא משייר לנפשיה מידי אמדינן דעתיה כדאמרינן במתני': אם כנמלך. כלומר דנראה מדבורו שבשעה שלוה לתת לראשון לא היה בדעתו לצוות עוד כלום אלא שנמלך לתת לשני: מת קנו כולן עמד אינו חוזר אלא באחרון. משום דבראשונים שייר לנפשיה מה שנמלך ונתן לאחר מכן לאחרים הלכך הוי מתנת מקלת והוי כמתנת בריא כדפרישית במתני' ואם עמד אינו חוזר אלא באחרון דלגבי דידיה הוי כנותן כל נכסיו אבל מת קנה אפילו האחרון ומדאמרי'

*) עיין בהאר"י כי שם כתב דס"ר ר' יונה דלא כרב אלפס ס"ל בכך.

המאור הגדול

[דף קמח ע"א] אמר רב פפא הואיל ויורש יורשה לפיכך קנאה במתנת ש"מ דשויוה רבנן כירושה משא"כ בדירה ובאכילת פירות דקל שאין יורש יורשה בפני עצמן אלא עם הבית ועם הדקל כגון דאמר מורישו תנו לו בית וידור בו תנו לו דקל ויאכל פירותיו :

זה שייך לקמן בנ"י על ד"ה גרסי' בגמרא אמר רבא אמר ר"נ ש"מ שאמר תנו הלואתי לפלוני וכו' ואע"ג דליתא בבריא וע"ז קאי אמר המחבר וכו'

הגהות מא"י

[א] תיבת מכר רבוס למחוק : [ב] נ"ב דמילי לא קני : [ג] ומינה שמעינן לש"מ סמרוכעין נ"ל מוקפין :

מהר"ס מ"ז

מהר"ס

ומדאמרינן דהראשונים קנו דלא הויא אלא מתנת מקצת צריך לומר דאיכא קנין אם כן כשמת איך קנה האחרון לימא דלא גמר להקנות לו אלא בקנין ואין קנין לאחר מיתה דמתנת שכיב מרע לא קניא אלא לאחר מיתה אלא ודאי מיירי בקנין ובמיפה את כחו כדפירשנו לעיל אי נמי בראיה (אלא) שכתב בכתב ידו שדה פלוני נתונה לפלוני או שאמר לעדים שיכתבו לו למזכרת צוואתו וכתבו בו לשון זה שדה פלוני נתונה לפלוני ומחתים עליו עדים וראוי לקנות בשטר זה כאילו אמר לו שדי נתונה לך בשטר זה ובכי האי גוונא לא חיישינן למימר שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר נר מצוה

ואין שטר לאחר מיתה אלא דוקא כשאמר לעדים כתבו ותנו דמשמע מתוך דבריו דהמתנה לא תהיה אלא בכתיבה כ"כ האחרונים בשם הראב"ד ז"ל הלכך מת קנו כולם דלא אמרי' שבשטר זה נתכוין להקנותו כדי דנימא לא יקנה מטעם אין שטר לאחר מיתה: שכתב כל נכסיו. כלומר וקנו מיניה או בשטר וכדפירשנו לעיל אינו חוזר אם עמד מחליו דחיישינן שכבר שייר לעצמו דשמא יש לו נכסים במדינה אחרת ואע"ג דהוה לן לאוקמי ממונא בחזקת מריה דספק הוא אם יש לו נכסים במדינה אחרת אם לאו מ"מ כיון דאוקימנא מתני' באומר [כל נכסיי משמע דהכא מיירי באומר שדה פלוני] [לפלוני] ושדה פלוני לפלוני ומדקאמר הכי ולא קאמר כל נכסי מוכח מילתא ספיר דאית ליה נכסים במקום אחר ואפילו כשמחלק נכסיו לשנים או לג' בני אדם שאז מוכרח לומר כן שדה פלוני לפלוני מ"מ אורחא דש"מ שמגלה דעתיה מעיקרא כשמחלק כל נכסיו וזה כיון שלא גלה ודאי אית ליה נכסים במקום אחר ומתני' דאמר בכותב כל נכסיו דאם עמד חוזר איירי דאמר בפירוש כל נכסי או מיירי באדם שמוחזק לנו שלא הרגיל מימיו ללכת ולהתעסק במקומות אחרים דהאי ודאי אע"פ שלא פירש דיהיב כל נכסיו כמאן דפריש הוא : **איבעיא** להו וכו'. כבר פירשנו דנותן מקצת נכסיו כמתנת בריא חשיבא ובעיא קנין

חוזר אלא באחרון ודילמא עיוני קא מעיין סתמיה דשכיב מרע מידק דייק והדר יהיב אמר רב *יוסף בר מניומי אמר ר"נ שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים ועמד אינו חוזר חיישינן שמא יש לו נכסים במדינה אחרת ואלא מתניתין דקתני לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת היכי משכחת לה אמר רב חמא באומר כל נכסי אלו הן מר בר רב אשי אמר במוחזק איבעיא להו חורה במקצת הויא חורה בכולהו או לא והילכתא חזרה במקצת הויא חזרה בכולהו דתניא כולן לראשון ומקצתן לשני שני קנה ראשון לא קנה מקצתן לראשון וכולן לשני ראשון קנה שני לא קנה ומשכחת לה לרישא בין בשמת בין בשעמד וסיפא לא משכחת לה אלא בשעמד דאי בשמת (א) [תרוייהו ליקנו] ראשון קנה מקצת ושאר הנכסים לשני הילכך לא משכחת לה אלא כשעמד והוא דקנו מיניה °איבעיא להו א הקדיש כל נכסיו מהו הפקיר כל נכסיו מהו חילק כל נכסיו (ב) מהו תיקו אמר רב ששת ב יטול *יזכה יחזיק יקנה כולן לשון מתנה (ג) היא במתניתא תנא אף יחסין ויירש בראוי ליורשו ורבי יוחנן בן ברוקא היא איבעיא להו *יהנה בהן מהו יראה בהן מהו יעמוד בהן מהו ישען בהן מהו תיקו איבעיא להו מכר כל נכסיו מהו זימנין אמר רב יהודה אמר (ד) שמואל אם עמד חוזר וזימנין אמר אם עמד אינו חוזר ולא פליגי הא דאיתינהו לזוזי בעינייהו והא דפרעינהו בחובו איבעיא להו שכיב מרע ג שהודה מהו ת"ש דאיסור

רש"י

שלא היה דעתו לחלק כולם אלא אחר שחילק מה שחילק לא רצה לחלק עוד ושוב נמלך וחילק יותר : אלא באחרון. דלא הוה ביה שיור אבל קמאי קני כדתנן שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה : ודילמא. הא דשתיק לאו משום דנמלך אלא עיין וחשיב בלבו מה יתן לכל אחד ואמאי קנה כולהו : מידק דייק. עיין קודם שהתחיל לחלק ומדשתק נמלך הוי: שכיב מרע שכתב כל נכסיו. הידועים לנו ולא נמצא שיור : כל נכסי אלו הן. כך גריס ר"ח ונראה דגרסינן כל נכסי לפלוני ופלוני כלומר באומר או כותב כל נכסי היכן שהם יהיו לפלוני ופלוני : במוחזק. שהיו מוחזקים בו שאין לו עוד נכסים אחרים : חזרה במקצת. שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחד וחזר בו במקצתו ונתן אותו לאחר דכך יכול לעשות דדייתיקי מבטל דייתיקי : מי הוי חזרה. בכל הנכסים שנתן לראשון דגלי דעתיה שמתחרט בו מן הראשון ומה שנתן לשני מתנה במקצת היא דהא איכא שיור ומתנה היא או לא ומה שנתן לשני קנה שני והמותר קנה ראשון ואם יעמוד מחליו יחזור משניהם כי לא שייר כלום לעצמו: כולו לראשון. במתנת ש"מ ומקצת לשני שחוזר בו במקצת שני קנה מה שנתן לו ממה נפשך לא שנא מת ול"ש עמד כי מתנת ש"מ במקצת היא והוי מתנה כי שייר לעצמו מותר נכסים שנתן לראשון שהרי הדר ביה מקמא : מקצתן לראשון. והדר ביה ונתן כולו לשני ראשון קנה שהרי שייר בה דהוי מתנת ש"מ במקצת שני לא קני דלא שייר כלום ואם עומד חוזר : בין כשמת בין כשעמד. דהא הדר ביה מקמא וקיימא לן דייתיקי מבטלת דייתיקי : סיפא לא משכחת אלא כשעומד ולכך ראשון קני דמתנת שכיב מרע במקצת אינו חוזר כדמסיק והוא דקנו מיניה דאי מת תרווייהו ליקנו : איבעיא להו ש"מ שהקדיש או חילק כו'. ואה"כ עמד מי מצי הדר ביה כמתנת הדיוט או נימא דגמר ומקדיש הכל בין יחיה בין ימות וכן מתנות עניים : אמר רב ששת. ש"מ שאמר יזכה פלוני בנכסי או יטול או יחזיק פלוני בנכסי כולן לשון מתנה הם וקנה : בראוי לירש. אם אמר יחסין יירש על הראוי ליורשו כגון בן בין הבנים קנה כר' יוחנן ב"ב : הא דאיתינהו לזוזי בעין. חוזר להכי שבקינהו בעין שיחזירם אם יעמוד ויחזור במכר: הא דפרע בחוביה. אם עמד אינו חוזר: שהודה. שאמר

ואם עמד אינו חוזר ונותן כל נכסיו לא יהיב אלא מחמת מיתה ואם עמד חוזר והשתא בעינן דאם נתן לאחד כל נכסיו ואח"כ חזר בו ונתן לאחר מקצתן דהא קיימא לן [דף קלה:] דייתיקי מבטלת דייתיקי אי הויא חזרה בכולן ואין לראשון כלום ולשני הויא כמתנת בריא שכבר שייר לעצמו בההיא חזרה מקצת הנכסים או לא הויא חזרה אלא באותו מקצת וכמאן שלא שייר לעצמו כלום ואם עמד חוזר בכולן ופשיט מדתני ברישא דברייתא דשני קנה ראשון לא קנה אלמא דהויא חזרה בכולן דאי לא הויא חזרה אלא במקצתן וכל הנכסים בין שניהם מה נפשך אי מת תרווייהו ניקנו אי בשעמד תרווייהו לא ליקנו דכל נכסיו נתן ואם עמד מצי מהדר אלא ודאי מדתניא ראשון [לא] קנה ושני קנה אלמא חזרה במקצת הויא חזרה בכולן ורישא מצי מיירי בין שמת (דהא) לראשון אין לו כלום בין בשעמד דהא לשני מתנת מקצת היא ואינו חוזר וסיפא דקתני וכולן לשני שפירושו מקצת הנכסים הנשארים לא מצי מיירי במת דאמאי לא ליקני שני מה שנתן לו אלא ודאי דוקא מיירי בשעמד ולגבי שני הויא כנותן כל נכסיו דאם עמד חוזר ומיהו הא דפסק תלמודא דהויא חזרה בכולהו ודאי לא משמע היכא דאמר בפירוש איני חוזר בי אלא ממקצתן דאז ודאי נשארו מקצתם לראשון ואע"ג דהשתא הוי מתנת מקצת ובעיא קנין אכן בתר שעתא קמייתא דיהיב להו כולהו אזלינן וההיא שעתא בדבור בעלמא יהיב ואם מת קנו כולן. כך מצאתי כתוב לאחד מן האחרונים ז"ל: אמר המחבר ואפילו נתן נכסיו לשני בני אדם וחזר בו באחד מהם הויא חזרה באידך כיון שהוא בדייתיקי אחד והיכא שנתן מקצת נכסיו לאחרים והשאר ליורשיו וחזר בו מיורשיו דעת רבינו הגדול והרמב"ן ז"ל דלא הויא חזרה לאידך כי מה שנתן ליורשיו לא הוי אלא כירושה דעלמא וכן נראה עיקר הריטב"א ז"ל ונראה לי דהיינו כשנותן זה הנשאר שחזר בו ממנו[א][מיורשיו] לאחרים דסוף סוף כל נכסיו בעי למיתן אבל אם משייר אותו מקצת לעצמו הא גלי דעתיה דלאו מתנת ש"מ יהיב אלא מתנת בריא וא"כ בלא קנין אי אפשר כלל : **איבעיא** להו וכו' · מי אמרינן דהקדש כמתנה בעלמא ואם עמד חוזר כיון דכל נכסיו הקדיש ומחמת מיתה הוא עביד או דילמא כיון דמצוה קא עביד גמר בלבו להקדיש ואפילו עמד אינו חוזר אם תמצי לומר דמשום חומרא דהקדש גמר ומקדיש ולא מצי מהדר הפקיר מהו דלא הוי כהקדש וחוזר בו [או] דילמא שמא *הוא כמתנתו שהרי רבים מברכים אותו ואפילו עומד אינו חוזר דאדעתא דהכי הפקיר ואם תמצי לומר דהפקר לא הוי כהקדש ויכול לחזור בו היינו משום שזוכין עשירים דלית בהו מצוה אבל חלק לעניים מהו וסלקא בתיקו הילכך בין הקדש בין עניים הם המוציאין דנכסי בחזקת נותן קיימי ועליהם להביא ראיה הילכך אם עמד חוזר ואע"ג דאמרינן [דף קנג:] דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט היינו דלא מצי למהדר על מה שידעו בבירור דעתו אבל הכא מי יימר דדעתו היה להקדיש אפילו אם עמד הילכך ודאי נכסים בחזקת נותן קיימי ואף ספק איסור מעילה ליכא דאיהו ידע בנפשיה ולענין עניים נמי אמרינן דאע"ג דאמרינן [סוף פ"ד דפאה ותורת כהנים פ' קדושים] ספק לקט [לקט] ספק שכחה [שכחה] ואפילו הוה ליה כספק ליכא למיחש דהא פריש לה בירושל' דוקא במתנת עניים ומקראי ילפי לה: **אמר** רב ששת וכו'. אצטריך רב ששת לאשמועינן דלשונות אלו הן לשון מתנה אפילו בש"מ כדי דלא תימא דכיון שאין שם משיכה ולא קנין לא מהני אלא לשון מתנה והיינו דהני אחריני יעמוד יהנה ישען עלה בתיקו ולא קנו בהו דאילו בבריא לשון זכייה הם שהקנין מוכיח כיון שהוא אומר ישען עליהם וקנין זה דכל כי האי גוונא לא הוי קנין דברים בעלמא כדאמרינן [לעיל דף מג.] דבלשון דין ודברים מהני בקנו מידו אף יחסין ויירש מצי למימר דלאשמועינן מתניתין דיחסין מועיל כמו יירש דלשון ירושה הוא [אי נמי] אתא לאשמועינן דהלכתא כר' יוחנן בן ברוקא כתב הראב"ד ז"ל דלאו כשאמר בלשון זה בלבד דא"כ הוו ליה כאומר ידור פלוני בבית זה שלא אמר כלום אלא באומר נכסי לפלוני שיהנה בהם שלשון זה סותר הא' דנכסי לפלוני משמע לגמרי וכשאומר יהנה ישען משמע דוקא עמידה ומשענת ולא מתנה ועלה בתיקו ולא קנה : **איבעיא** להו וכו' · שמכר בקנין ומעכשיו אי נמי דקנה בכסף שלא תיקנו דליקני באמירה אלא דוקא במתנה ומשום דהויה כירושה : מאי · מדמכר ועבד כולי האי ודאי גמר ומקנה ועוד שהמעות תחת ידו והוי כמאן דשייר שהרי יכול להחיות בהם ואם עמד אינו חוזר או דילמא כיון דלא שייר מנכסיו לעצמו לא מכר אלא מחמת מיתה ואם עמד חוזר ואסיקנא דאי איתנהו זוזי שעדיין המעות תחת ידו ודאי לכך הכניעם שיחזירם אם יעמוד מחולי אבל אם פרעם בחובו משמע שאין דעתו לחזור הילכך לא מצי מהדר : **איבעיא** להו וכו'. אמר המחבר מהא דלודי איסור כתבו חכמי פרובינצ"א והריטב"א בשם רבו ז"ל דכל שמחייב עצמו בלשון הודאה מהניא אע"ג דידעינן דלא היה מחויב ליה מעיקרא הוא מחייב כן כתבו פרק הנושא בכתובות. הריטב"א ז"ל עד כאן : שהודה · לאו למימרא שמקנה בהודאה דהודאה לאו קנין הוא לא בבריא ולא בשכיב מרע אלא הכי קאמר מהימנין

א הקדיש כל נכסיו או הפקירם דלא איפשיטא מיי' פ"ט מהל' זכייה ומתנה כתב שחוזר וכן הרמ"ה אבל הרא"ש ז"ל פסק שאינו חוזר דכיון דלא איפשיטא אין מבטלין הקדש והפקר שהרי אנו באים לבטל מעשיו מכח האומדנא אין מבטלין מעשיו אלא היכא דברירא לן האומדנא :
ב הא דאמר דיטול יקנה יחזיק יזכה כולם לשון מתנה הם כתב הרמ"ה ה"מ בש"מ אבל בבריא לא מהני הני לישני וכן יחלוק פלוני בנכסי יאכל פירות דקל זה אע"ג דבאו לעולם וכן נכסי לך דמהני בש"מ לא מהני בבריא עד דאמר מכורין או קנוים לך והרא"ש כתב דהני לישני כיון דמהני בש"מ כ"ש בבריא שיש עמו קנין וכן כתב הרמב"ן וש"מ שאמר אני מניח לפלוני כתב הרא"ש בתשובה דהוי לשון ירושה ואם אמר יחסין או יירש על מי שראוי ליורשו זוכה מתורת ירושה אבל אם אינו ראוי ליורשו לא דאילו לישני ירושה הם ואם אמר לשון יטול פלוני כך וכך כתב בתשובה לשון ירושה הוא ואם אמר יהנה פלוני מנכסי או יעמוד או יראה או ישען בהם מבעיא ולא איפשיטא הלכך לא קנה : כתב מיי' מצוה מחמת מיתה אין צ"ל גלו את המתנה אלא אע"פ שהיה כתובה שהם אין חוששין לומר שמא מתנתא טמירתא היא וכתב רב האי אפי' אם אמר אל תגלו אלא עד לאחר מיתה שהרי בשעה שיש לו לקנות אמר שיגלו אותה : שאלת ראובן שנתן קרקע לאשתו במתנת ש"מ ובאו היורשים לבטל מפני שלא כתב בה כתוב בשוקא: תשובה אין המתנה בטלה בכך ומה שטענו עוד שהוא בטלה שלא כתב בה תלכי ותזכי ותירש ותורים ותמשכן ותעשה ממנה חפצך ורצונך שלא נתן לה אלא בחייה בלבד אין בדבריהם כלום שלשונות. הללו שרגילים לכתוב בשטרות אינן אלא לשופרא דשטרא דממילא הנותן מתנה לחבירו קנאה לעולם :
ג הא דאמרי' תנו מנה לפלוני שיש לו בידי נותנים אע"פ שאין בידו שטר וכן אם תבעו והודה נותנים לו אע"פ שלא אמר אתם עדי שאין אדם משטה בשעת מיתה וכתב הרא"ש בתשובה שאם הודה בכתב ידו שכל הנכסים שהיו לו שהן של פלוני הויא הודאה והא דאמרי' אדם עשוי שלא להשביע את בניו הוא בדבור אבל היכא שכתב בכתב ידו או אחד כתב והוא חתם בחתימה ניכרת ומקויימת כולי האי לא עביד שלא להשביע את בניו מיי' כתב כרבינו גבי גר שנתן מתנה שאינה קונה דוקא בנותן לבניו או למי שראוי ליורשו אבל לאחר קונה ולא נראה להרא"ש אלא אין חילוק בין בנו לאחר וכן השיג עליו הראב"ד אבל אם הודה שנכסיו לבנו הויא הודאה כדמפרש לעיל כתב מיי' ש"מ שצוה לתת מתנה לעובד כוכבים אין שומעין לו שזה כמו שצוה לעבור עבירה מנכסיו אבל אם הודה לו נותנין לו אמר עשו לפלוני עבדי בן חורין כופין היורשים ומשחררין אותו שעבד חייב במצות אמר פלונית שפחתי יעשו לה קורת רוח עושין לה ואינה עובדת עבודה אלא עבודה שהיא רוצה בה מכל העבודות הידועים לעבדים באותו מקום ע"כ ורש"י פי'

א מיי' פ"ט מהל' זכיה ומתנה סמג עשין פב טור ח"מ סי' (רנג) [רנג] :
ב מיי' שם סמג שם טור ח"מ רנה :

בגמ' איתא אמר רב אחא בר מניומי (ג"א)

הגהות הב"ח
(א) שני נמי קנה. כצ"ל :
(ב) נ"ב לעניים:
(ג) נ"ל הן :
(ד) תיבת שמואל מוקף. ונ"ב ס"א רב וכן היא גירסתנו בגמ' ובאשרי :

הגהות מא"י
[א] תיבת מיורשיו נ"ל מוקף :

[שמא לא שוי כמתנתו. כן הגיה בספר כתונת שפים (ג"א)]

מהימנינן בהודאתו שמודה שנכסים אלו של פלוני הם ואם עמד אינו חוזר או דילמא עשוי אדם שלא להשביע את בניו ולאו קושטא קאמר הילכך אפילו מת אין לו כלום ואסיקנא ממעשה דאיסור דודאי מהימנינן ליה וקושטא הוא דקאמר ואם עמד אינו חוזר ודוקא בכי האי גוונא דהכא שהממון בעין והוא מודה של פלוני הם הוא דאמרינן הכי אבל במי שמחזיק עצמו בעני ואומר שהוא חייב לאחרים לא מהימנינן ליה למימר שיפרעו בניו להני אחרים אלא אמרינן עשוי אדם שלא להשביע את בניו והיינו ההוא מעשה דההוא גברא דהוו קרו ליה עכברא דשכיב אדיכרי התם בסנהדרין פרק דיני ממונות (דף כט:) : אמר המחבר [ומספקא] לי אי אמרינן דוקא בההוא דקרו ליה הכי דמשמע שהיו מדברים עליו ומחזיקין עליו בעשיר והוא ודאי הוא דעביד הכי אבל אינש דעלמא שהודה שחייב לפלוני נאמן וראיתי אחר כן דבכל גוונא מיירי וטעמא דלא משוה נפשיה עבד לוה לאיש מלוה. ע"כ : הורתו שלא בקדושה. שנתעברה בת מר שמואל ממנו מעובד כוכבים ששמו איסור ונתגייר קודם לידתו דרב מרי והוה לידתו בקדושה וכיון שהורתו שלא בקדושה אין אבות לעובדי כוכבים ולאו בר ירושה הוא וגם איסור לא שייך למימר ביה דין ירושה ולא דין מתנת שכיב מרע דמתנת ש"מ כירושה שויוה רבנן שהרי אינה חלה עד לאחר מיתה כירושה : אי אגב ארעא לית ליה ארעא ואע"ג שהיה יכול לקנות קרקע כל שהוא או לשכור וכדתניא [ב"מ דף יא:] ומקומו מושכר לו אפשר דרב מרי בי רב הוה ואיסור לאו גברא רבה הוא ולא היה חושש רבא דליקנינהו אלא בהקנאות הרגילות : שלח לי לא אזילנא. כדי שלא יהיה במעמד שלשתן דאי הוה אזיל אמאי לא הוה עביד מנכסי מאי דאמר ליה ומיהו מסתברא דאי הוה אזיל ואמר אין רצוני ליתן לו לא היה קונה אידך דמעמד שלשתן לא משמע אלא מרצונו של המתחייב כך מצאתי בנימוקי האחרונים ז"ל : איקפד רבא. על דאגמרו לאיסור דלודי שאלו מעות שהם ביד רבא אין לו שום זכות [ג] בהם לרב מרי קודם שיבואו לידו ואע"ג דאמרינן במסכת קדושין (דף יח.) דהיכא דלידתו בקדושה רוח חכמים נוחה הימנו אם יחזור יש שפירשו דהיינו לעשות לפנים משורת הדין אבל מי שרוצה שיקוב הדין את ההר אינו עובר כלל : שייר קרקע כל שהוא וכו'. ה' דינים מתחלק בין כתבו כל נכסיהם ולא שיירו כלום ובין שיירו אפי' כל שהוא : שכיב מרע. דתנן כתב כל נכסיו לאחרים ולא שייר אלא משהו *בקרקע בין מטלטלין משום הך מועט מתחלק דינו דנכסיו ששייר הויא מתנתו מתנה גמורה ואם עמד מחליו אינו יכול לחזור בו ובלבד שקנו מידו כדפירש במתניתין וכדמוכח בסמוך דהא כמתנת בריא חשבינן ליה ואם לא שייר חשבינן ליה כמתנת שכיב מרע ואם עמד חוזר דאמדינן דעתיה לא יהיב אינים ממונא לאחרים ושימות הוא ברעב : עבדו דתנן דבכלל כל נכסיו הוי גוף העבד והקנהו לעצמו והוי כאילו אמר לו הרי אתה של עצמך וזהו גופו של גט שחרור אבל שייר קרקע כל שהוא או מטלטלין כדמסיק לא יצא לחירות דהותו גט אינו כורת לגמרי דעדיין יש באותו גט זכות לאדון שממנו יביא ראיה ששייר לעצמו כל שהוא ודומיא דגט אשה שהוא כריתות גמור בעינן : לא עשאה אלא אפוטרופא. כדפירשתי לעיל שלא נתכוין אלא שיכבדוה אבל אם שייר משהו לבנים אמרינן מתנה גמורה נתן לה : בניו היכא דכתב לאשתו קרקע כל שהוא דהשתא חלק כל נכסיו בין אשתו ובניו ואמרינן דמחלה כתובה ואבדה אבל אם שייר קרקע כל שהוא או מחובר לקרקע שלא חלק לא אבדה כתובה כדאמרינן לעיל מיגו דנחתא אדיקלא נחתא נמי לכולהו נכסי וכתב הרי"ף ז"ל דכי היכי דמחלה כתובה בכתב לה קרקע כל שהוא הוא הדין אם כתב לה מטלטלי כל שהם דהשתא הא תקינו רבנן בתראי למגבה כתובה ממטלטלין ואם כן אפילו לכתובת אשה הוי שיור והוא הדין שאם הניח מטלטלין כל

נר מצוה

דאיסור (א) הוו ליה תריסר אלפי זוזי בי רבא רב מרי בריה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה הוה ובי רב הוה אמר רבא °היכי קני להו רב מרי להני זוזי אי בירושה *לאו בר ירושה הוא ואי במתנה מתנת ש"מ כירושה שויוה רבנן כל היכא דאיתיה בירושה איתיה במתנה וכל היכא דליתיה בירושה ליתיה במתנה ואי במשיכה ליתנהו גביה ואי בחליפין אין מטבע נקנה בחליפין ואי אגב ארעא לית ליה ארעא ואי במעמד (א) שלשתן אי שלח לי לא אתינא לגביה מתקיף לה רב איקא בריה דרב אמי אמאי לא ולודי איסור דהלין זוזי דרב מרי נינהו וליקנינהו באודיתא אדהכי נפק אודיתא מבי איסור איקפד רבא אמר קא מגמרי טענתא לאינשי ומפסדי לי פירוש א] הא דאמר רבא מתנת שכיב מרע כירושה שויוה רבנן כל היכא דאיתיה בירושה איתיה במתנה וכל היכא דליתיה בירושה ליתיה במתנה במתנת יורש בלחוד הוא דקא אמר הכי ועיקרא דמילתא משום דקיימא לן דלגבי יורש לשון ירושה ולשון מתנה חד טעמא נינהו כדאמרינן* אמר רב ששת יטול יחזיק יזכה יקנה כולן לשון מתנה הן במתניתא תנא אף יחסין ויירש בראוי ליורשו ורבי יוחנן בן ברוקא היא ואמרינן* (ב) שלח רב אחא בר *עולא לדברי רבי יוחנן בן ברוקא נכסי לך ואחריך לפלוני וראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום הראשון כלום שאין לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין לה הפסק אמר לו רבא לרב נחמן והא אפסקה אמר ליה הוא סבר יש לה הפסק ורחמנא אמר אין לה הפסק ושמעת מינה דלשון מתנה ולשון ירושה לגבי יורש חדא מלתא היא ומכאן אמר רבא מתנת שכיב מרע כירושה שויוה רבנן אבל מתנת שכיב מרע למי שאינו יורש ואפילו לגר [א] דעלמא קני דקיימא לן (ג) דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו והכי שדר רבינו האי גאון זצ"ל : *שייר קרקע כל שהוא וכו' : וכמה כל שהוא אמר רב יהודה קרקע כדי פרנסתו וליתיה לדרב יהודה מדרבא אמר ר"נ *דאמר רבא אמר ר"נ חמשה עד שיכתבו כל נכסיהן ואלו הן שכיב מרע עבדו ואשתו ובניו ומברחת . דשמעת מינה דשיור מידי בכולהו הוי שיור ולא בעינן כדי פרנסתו והא דאמר רב יהודה חדא מינייהו שכיב מרע דתנן שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת . עבדו דתנן הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין . אשתו דאמר רב יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא . בניו דתנן הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא איבדה כתובתה . מברחת דאמר מר

מברחת

רש"י

אמר אלו מעות של פלוני הם ואנו יודעין שהן של השכיב מרע מי אמרינן שלא להשביע את בניו אמר כן או דילמא כיון דאודי אודי : איסור. גר היה שאין לו יורשין ונכסיו הפקר לאחר מותו : והיכי קני להו. הילכך אני זוכה בהן דנכסי הגר הפקר והקודם זכה : לאו בר ירושה. כיון דהורתו שלא בקדושה : דליתיה בירושה. שאינו יכול להורים איסור נמי אינו יכול ליתן במתנת שכיב מרע כלומר אין מתנתו כלום : ליתנהו גביה. אין המעות בביתו של איסור [שיוכל ליתנו לו בידו] : אין מטבע נקנה בחליפין. ומפרש טעמא בב"מ : אי שלח לי. אם שלח אחרי לא אבוא ואין כאן מעמד שלשתן : וליקנינהו. רב מרי באודיתא : נפק אודיתא. יצא הקול מבית המדרש שלמדוהו לעשות כן : במתנת יורש הוא דקאמר. כלמסיק שנותן לו שסבור שראוי ליורשו ואין ראוי ובתורת ירושה נותן לו כדפי' לעיל : אין לה הפסק. כי נופלת על בנו ועל בן בנו לדורות וממשמשת והולכת עד ראובן : והא אפסקה. שאומר אחריך לפלוני : כדי פרנסתו. משום דכי קאי מחליו סמיך עלייהו : חמשה. נותני מתנה השובים נותני מתנה במקצת : עד שיכתבו את כל נכסיהן. אבל אם שיירו אפילו מעט אפילו מטלטלין חשובין מתנה במקצת : ואלו הן כו'. וכולהו מפרש ואזיל דכי שייר מידי אפילו כל שהוא אפילו מטלטלין : מתנתן קיימת. ואם עמד אינו חוזר : יצא בן חורין. ועבד בכלל נכסים : לא יצא לחירות. דשמא העבד שייר דהוא נמי קרוי קרקע *א"כ מדנחת לשיורי שייר נמי העבד ולחנופי ליה קעביד : לא עשאה אלא אפוטרופוס. לעיל פרק יש נוחלין פירשתי : איבדה כתובתה. גם זה מפורש ביש נוחלין : מברחת. אלמנה שיש לה נכסים ודעתה להנשא ורוצה להבריח נכסיה מן בעלה שאם תתאלמן או תתגרש שיחזרו

שלטי הגבורים

פי' שכופין אותם לשחרר וכ"כ הרא"ש ואם אמר אל ישתעבדו בה אין כופין אותם לשחררה רק שלא יעבידום במלאכות כבידות : שאלה להרא"ש גיורת שנתנה נכסיה בגולת ש"מ לשמעון ולראובן ...

הגהות מאי"י

[א] כ"ב עי' ברא"ש מה שהקשה על הרי"ף : [ב] בהם אלא של רב מרי היה קודם שיבואו לידי רבא כנ"ל [וכ"ה בד"ס] :

המאור הגדול

כתב הרי"ף ז"ל במעשה דאיסור ורב מארי דלא אמרי' כל היכא דאיתיה בירושה איתיה במתנה אלא במתנת יורש וכו' כדכתיב בהלכות והדברים ההם רחוקים מדעתנו ועמוקים משכלנו ולא ירדנו לסוף דעת רבינו האי גאון ז"ל שנאמרו הדברים ההם משמו וגם חכמי הדור שלפנינו כתוב בהלכות ואנו אין לנו אלא כלשון רבותינו כל דאיתיה בירושה איתיה במתנה וכל דליתיה בירושה ליתיה במתנה הילכך גר דליתיה בירושה ליתיה במתנת ש"מ לעולם :

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור כתב הרי"ף ז"ל במעשה דאיסור ורב מארי דלא אמרי' כל היכא דאיתיה בירושה איתיה במתנה אלא במתנת יורש וכו' : אמר הכותב אני אפרש דעת הגאונים ז"ל יש שאלה היאך אמרו מתנת ש"מ כירושה שויוה רבנן וכל היכא דליתיה בירושה ליתיה במתנה והרי הוא נותן מתנה למי שאינו ראוי ליורשו ודבריו קיימים ואילו אמר בלשון ירושה לא אמר כלום אלמא אין לשון ירושה אלא לשון מתנה כמשמעה ותקוני הוא דתיקון רבנן שתקנה כדי שלא תטרף דעתו עליו וכיון שכן אף הגר למה אינו יכול ליתן במתנת ש"מ אע"פ שאין לו יורש יהיה כאחד שנותן למי שאינו ראוי ליורשו שאע"פ שהוא מתנה גמורה קונה בדבור והשיב בתשובה תקנו חכמים ואמרו שתקנת מתנת ש"מ לא תקנו אלא לאחר מיתה ואינו קונה אותה בתורת מתנה אלא בתורת ירושה כדרב אחא בר רב עויא לפיכך מי שאין בנו ראוי ליורשו אינו יכול ליתן לו מתנת ש"מ לפי ... לבן שיקנה מתנת האב בדבור בלבד אלא מדין ירושה הוא קונה ומי שאינו יורש במה יקנה הרי אינו בכלל תקנת חכמים ויש מוסיפין בזה טעם אחר לומר דכיון דמתנת ש"מ כירושה היא עד שאנו אומרים ... לשון מתנה גר שאין בנו יורשו א"ת יקנה עשיתו כאילו יורש והתורה אמרה לא יירש לפיכך לא נכלל הכן בכלל תקנת חכמים שתקנו לשאינו יורש והיאך יהיה בכלל(ד)תקנה והם עשו המחזיר לו כעובר על דעתם ואמרו ... נוחה הימנו במקנת הגרים אבל אם רצה איסור ליתן לאחרים נותן וקונים שהרי תקנו חכמים שיקנו אחרים בדבור ואע"ג דלא קניא אלא לאחר גמר מיתה לא אמרי' קדמו זוכה מן ההפקר כי היכי דלא אמרי' בעלמא ... לא זה פורש למיתה ומקבל זוכה ואין יד זוכה מן ההפקר שולטת ביניהם ומעתה תמיהת הרב אב ב"ד ז"ל בטל טעמן וממתן ואמת כי דברים אחרים בזה נאים לדרשן אבל שלומד תורתן של ראשונים כשותה יין ישן :

השגות הראב"ד

א] כתב הרב אלפס ז"ל הא דאמר רבא מתנת ש"מ כירושה שויוה כו' ליתא במתנה במתנת יורש בלחוד וכו' : כתב הראב"ד ז"ל אלהים יודע שאין דעתי נוחה בפי' הזה ואם במתנת יורש בלחוד הוא דקאמר הכי אבל גר דעלמא קני הכי רב מרי בריה דאיסור כגר בעלמא דמי שהרי אינו ראוי ליורשו . ואם נאמר כיון שהוא בנו כוונתו לשם ירושה היא וכן כל דעת מוריש אע"פ שנותן בלשון מתנה כוונתו לשם ירושה א"כ פעמים שיש ליורש הפסד בדבר זה במקום שיש שם בכור דבעינן לשון מתנה ומה יקשה עלינו אם נאמר שלא תקנו מתנת ש"מ אלא לאדם שהוא בתורת ירושה מורישו ואפי' הוא נכרי אבל גר שאינו כן לא תקנו לו ודברי רבא כפשוטן :

כל שכן שלא חלק דלא אבדה כתובה : מברחת. אשה שרוצה להנשא ולהבריח נכסיה מבעלה כדי שאם תתאלמן תחזור על אותן נכסים וכדי להבריחם נותנן לאחר והוו כנכסים שאין ידועים לבעל ולא קנינהו בעל ולא מקבל מתנה כדאמר רב נחמן בפרק האשה שנפלו לה וכו' (דף עט.) לא שביק איניש נפשיה ויהיב לאחריני ואפילו במקום בריה נפשיה חביבא ליה והני מילי בכתבה כל נכסיה אז הויא שטר מברחת ולא קני מקבל מתנה וחוזרת היא כל היכא שתרצה אבל שיירה לעצמה כל שהוא מתנתה מתנה וזכה בה מקבל : אמר המחבר והוי יודע דהא דתקון רבוותא בע"ח וכתובת אשה גובה ממטלטלי דיתמי הנ"מ כשהם בעין ברשות יתומים אבל אם מכרום או נתנום אינה טורפת מהם דלא עדיפא תקנתא דרבוותא מהיכא דשעבד לה בפירוש מטלטלי דכל היכא דלא כתיב ביה אגב אינם גובין מן המשועבדין. ע"כ:

אמר מטלטלי לפלניא וכו'. בין במתנת בריא בין במתנת שכיב מרע : בר מחיטי ושערי. שאין שם מטלטלין להם אלא תבואה וכל שכן ריחים שמשמישן במקום קביעות וכל מטלטלי משמע כל דבר שצריך לטלטלו ממקום למקום לפעמים בר מריחים התחתונה שהרי במקומה מתקנין אותה : כל המטלטל. שאפשר לטלטל בשום ענין כמות שהוא משמע : מי שאומר כל קרקעותי לפלוני [א] אם העבדים בכלל [ב] אי משמעות הלשון שיקראו עבדים בכלל קרקעות אבל למימר אם יש להן דין קרקעות או דין מטלטלין הא קי"ל בפ' יש נוחלין כרב נחמן דאמר אין גובין מן העבדים דדין מטלטלין יש להם ואין בע"ח היוצא על היתומים גובה מהם אבל בעיין הכא לא איפשיטא ולא פשטה ליה מהא דרב נחמן דאפשר דלגבי שעבוד הוא דהוו כמטלטלי משום דאפשר לאברוחינהו לפיכך לא סמכה דעתיה דמלוה עלייהו ולענין [ג] אחר כמי מלינו שיש להם דין מקרקעי כמו בדין תורה גבי אונאה [ב"מ דף נו:] ולענין שבועה דאין נשבעין עליהם [שבועות דף מב:] : אמר המחבר והיכא דאמר מקרקעי ומטלטלי היה מסופק הרא"ה ז"ל אם יהיו עבדים בכלל ממה נפשך או כיון דנייד איתו נקרא לא מקרקעי ולא מטלטלי הלכך לא קנה עד שיאמר נכסי הריטב"א

נר מצוה

מברחת צריכה שתכתוב כל נכסיה ובבולהו מטלטלי הוי שיור לבר מכתובת אשה דממקרקעי תקינו רבנן ממטלטלי לא תקינו רבנן ואמרינן נמי *אמר רב דימי בר יוסף א אמר רבי אלעזר עשו מטלטלין שיור אצל עבד (א) ולא עשו מטלטלין שיור אצל כתובה והשתא דתקינו רבנן בתראי לגבות כתובה ממטלטלי אפילו לכתובת אשה הוי שיור [א] °אמר ב מטלטלאי לפלוני מאני תשמישא איקרו מטלטלי לבר מחיטי ושערי כל מטלטלאי אפילו חיטי ושערי אפילו ריחים העליונה לבר מריחים התחתונה [ב] כל המטלטל אפילו ריחים התחתונה איבעיא להו עבדא כמקרקעי דמי או כמטלטלי דמי והלכתא כמטלטלי דמי דגרסינן בפרק יש נוחלין* (א) אמר רב נחמן אין גובין מן העבדים ואיפסיקא הלכתא כותיה בהדיא אלמא עבדא כמטלטלי דמי *אמר נכסאי לפלניא עבדא איקרי נכסי דתנן הכותב נכסיו לעבדו יצא בן חורין. ארעא איקריא נכסי דתנן נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה. גלימא איקרי נכסי דתנן ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה*. (ב) שטרי איקרי נכסי דאמר רבה בר יצחק שני שטרות הן אמר זכו בשדה זו לפלוני וכתבו לו את השטר וכו'. *בהמה איקרי נכסי דתנן המקדיש נכסיו והיתה בהן בהמה ראויה לקרב ע"ג המזבח עופות איקרו נכסי דתנן המקדיש נכסיו והיו בהם דברים ראויין לגבי המזבח. יינות שמנים ועופות. תפילין איקרו נכסי דתנן המקדיש את נכסיו מעלין לו את תפליו איבעיא להו ספר תורה מאי תיקו: ג אמיה דרב זוטרא בר טוביה כתבתינהו לניכסה לרב [זוטרא בר] טוביה ברה (ג) אמרה (ג) משום דבעינן אינסובי ליה לרב זביד לסוף אינסיבא ואיגרשה אתיא לקמיה דרב ביבי בר אביי אמר משום אינסובי הוא והא אינסיבא א"ל רב הונא בריה דרב יהושע

רש"י

לה ולא יזכה הבעל בהן : צריכה שתכתוב כל נכסיה. לאחר בשתם דכיון דלא שיירה מידי אנן סהדי שלא (ד) נתכוונה אלא להבריח מבעלה ולכשתרצה יחזרו לה אבל שיירה כל שהוא זכה המקבל מתנה ולא יחזירו לה הנכסים עולמית ובכולהו הנך חמשה הוו מטלטלין שיור כמו קרקע : אין גובין. בע"ח מן היתומים מן העבדים דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבע"ח : אמר. שכיב מרע נכסיי לפלוני או בריא שקנה בסודר והוא הדין אמר בלע"ז אזי"ר (ה) ובלשון אשכנז גוט"א או בכל לשון (שמכנין ממון דינו) כאילו אמר נכסיי לפלוני : גלימא כו'. כלי תשמיש : ושאין להן אחריות. היינו מטלטלין ואריפא קאי דכמאן דתני ונכסים שאין להם אחריות וגם מעות קרוי נכסים ואהא מתני' קאמר דתנן נכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות ומייתי [בגמ'] דרב פפא הוי ליה תליסר אלפי זוזי בי חוזאי ואקנינהו לרב שמואל בר אחא אגב אסיפא דביתיה : וכתבו לו את השטר כו'. ומסיק שאם קדם מוכר וכתב השטר להיותו מזומן כשיצטרך למכור ואח"כ מכר לזה את השדה כיון שהחזיק הלוקח את הקרקע נקנה השטר בכל מקום שהוא דתנן נכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות : והיתה בהן בהמה כו'. ומסיק דגם היא קדושה וכן עופות שיש בהן קדושה וכן ביינות ושמנים ועופות דסיפא : מעלין לו תפליו. כלומר גם התפלין הקדיש ומעלין לו בדמים ופודן בשווייהן : ספר תורה מאי. מי קרוהו נכסי או לא : אמינא דבעיא אינסובי. כלומר כך אומרת בפירוש שאין נותנת לו אלא כדי להבריח מבעלה : אתיא לקמיה דרב ביבי. ותבעה את הממון מבנה : והא אינסיבא. והפסידה וקנה בנה ולא מהני בה גילוי דעת אלא לכך שאם לא היתה נישאת לרב זביד לא תתקיים המתנה אבל כיון דאינסיבא נתקיים

ז"ל גם בהא לא איפשיטא ולא קנה עבדים דהמוציא מחבירו עליו הראיה : אמר נכסי לפלניא מכל הני שמענו אלו דברים שהם בכלל נכסים ואם אמר נכסי לפלוני כל אלו בכלל ואפי' מטבע שאין נקנה בחליפין נקנה אגב קרקע ושטרי נמי אי אמר כשמחזיק חברו קני אגבן שטרות דאית ליה במקום פלוני הם ושעבודן קנה ומיהו אגב וקני בעי וכדפירשנו ומהא שמעינן שהמוכר או הנותן כל נכסיו השטרות בשעבודם הם בכלל כיון דבכלל נכסים מקנה השעבוד מטעם נכסים שאין להם אחריות וכו' משמע דהשעבוד מיקרי נכסי הלכך אע"ג דלא פירש שטרות ושעבודן אלא כל נכסיו סתמא השעבוד בכלל וכדפירשתי ומיהו לכתחלה צריך לומר כן דאגב וקני בעינן כדמסקינן בפ"ק דקדושין (דף כו.) וכן לעיל בפרק הספינה [דף עו:] : אמר המחבר ותמיה לי שהרי בשני שטרות הוו הן ושעבודן וה"ה המוכר שטרותיו לחבירו צריך שיאמר הן ושיעבודן ואם לא אמר לא קנה אלא הנייר כדפירשתי לעיל גבי פירות דקל ומאי שנא נכסי ונראה לי לחלק בין הפורט שטרותיו לבד ובין המוכר נכסיו : *)[וכן כתב לעיל בריש פרק הספינה ע"ש [בסי' תשעט] ובסמוך יתבאר עוד] : מעלין. שמשמין כמה שוין ויפדם לומר שהם קדושים : ס"ת מאי. מי אמרינן דדמי לתפילין או דילמא תפילין שהם מלבוש הם בכלל נכסי אבל ס"ת שהוא דבר חשוב יש לו שם לעצמו ולא כיילי ליה איניש בכלל נכסי אע"ג דודאי נקנה מטעם נכסים שאין להם אחריות בין במשיכה בין באגב קרקע אבל בשהם נכסי לא משתמע וסלקא בתיקו : אמר המחבר תיקו ודוקא בס"ת אבל שאר כתבי הקודש הרי הם בכלל נכסים. הריטב"א ז"ל:

אמיה דמר זוטרא כו' מברחת. שרוצה לינשא וקודם לכן מברחת נכסיה ונותן לאחרים כדי שיבואו לידה כשתתאלמן או תתגרש ורב ביבי טעה שהיה סבור דכיון דאמרה בפי' שנותנה לבנה משום דבעיא לאינסובא שהיה דעתה לומר דכיון שאנסבא לא אצטרך להם הלכך יהיו שלך ואע"פ שעכשיו שנתגרשה היתה צריכה להם פנים חדשות הוא דבאו לכאן אבל המתנה מתנה גמורה היתה ולא סליק אדעתיה למידן הך מתנה כדין מברחת וא"ל רב הונא דאדרבה בכי האי גוונא שפירשה ליכא מאן דפליג דמברחת היא ואין מתנתה מתנה כלל : אמר המחבר והיכא דמברחת לא חזרה בה בחיי בעלה ומתה (א) הבעל יורש אותם ומיהו פירות שאכל מקבל מתנה הרי הם שלו דודאי יהבינהו *ומתחינהו ניהליה וזו היא מתנה שנתנה לו אבל פירות שלא אכל אפילו הם תלושים חוזרין לה עם הגוף ומי שרצה ללוות ונתן כל נכסיו לאחרים קודם שהלוה כתב ר"ת ז"ל שזוכה מקבל מתנה ואין בהם דין מברחת שלא אמרו חכמים ז"ל אלא גבי אשה דאפשר שתברחינהו מבעל מדלא זכי בהו מקבל מתנה דהוו כנכסים שאין ידועים לבעל אבל לגבי מלוה אם אתה אומר שלא זכה מקבל מתנה הרי נשתעבדו לבעל חובו שהלוה לו אחרי כן ומה הועיל במתנתו אלא ודאי מתנה גמורה היא וכן כתבו הגאונים ז"ל:

*) מהר"ם

אמיה

שלטי הגבורים

כתב ריא"ז

א כבר ביארנו שמתנת ש"מ לאחר מיתה היא אינה מן הדין שאין מתנה לאחר מיתה אלא תקנת חכמים היא שעשו לש"מ כדי שלא תטרף דעתו עליו והוא דומה לירושה שהיא לאחר מיתה ואין להוק כמתנת ש"מ שהיא מדברי סופרים (ג) מכח הירושה שהיא מדאורייתא לפיכך מי שאינו ראוי לזכות בירושה אינו ראוי לזכות במתנת ש"מ כגון הגר שאינו יורש את אביו שנתגייר עמו ואפי' היתה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה שנתגייר אחר שנתעברה אשתו הואיל ואינו זוכה בירושה אינו זוכה במתנת ש"מ אלא אם יקנה לו במתנה גמורה מהיום וכן כל ש"מ אינו יכול להקנות לשום גר במתנת ש"מ בין שהיה בנו בין שלא היה בנו :

ב הא דאמרי' שאומר אני נותן לפלוני מטלטלי כתב הרמ"ם דשאר מיני סחורות אינם בכלל כיון דלא עבידי לאשתמושי בהו בביתא אינם נקנין עד שיאמר כל מטלטלים ועבדים אם הם בכלל בעיא ולא איפשיטא לרבינו והרא"ש קנה והרמ"ם לא קנה וס"ת כתב הטור אם תפס אין מוציאין מידו והרמ"ם חילק בין ס"ת לשאר ספרים ובשאר ספרים כתב שהם בכלל : שאלה להרא"ש ראובן נתן לדינה אשתו כל נכסיו במתנת בריא מטלטלי אגב מקרקעי ולא שייר ליורשיו אלא ה' זהובים והיו לראובן בביתו שטרי חובות ובאו יחד לדין דינה והיורשים אם השטרות הם בכלל : תשובה ודאי שטרות בכלל נכסים הן מיהו ה"מ בש"מ שא"צ קנין שדבריו ככתובים וכמסורים דמי והוו כבריא שכתב שטר על השטרות בכל יפוי לשון של שטר דהיינו קני לך איהו וכל שעבודא דאית ביה וגם כאילו מסר השטרות ליד המקבל אבל בריא שאינו יכול להקנות שטר אלא בכתיבה ומסירה אע"פ שהקנה לה השטרות בקנין כיון שלא היה מסירה לא קנתה אע"פ שפסק רשב"ם דאין שטר צריך כתיבה רבים חולקים עליו רי"ף ר"ת ור"ת כולם פוסקים דאין אותיות נקנות אלא בכתיבה ובמסירה ושיכתוב לו קני לך איהו וכל שעבודיה וכיון דהיכא פלוגתא לא מפקינן ממונא ומוקמינן להו בחזקת יורשי ראובן ואע"פ שפסק רי"ף שנקנין אגב קרקע היינו היכא שהקנה לו בקנין אגב ואמר ליה קני לך איהו וכל שעבודיה הלכך לא קנתה אע"פ שהיו בבית והקנו לה כל נכסיו וי"ש כאן כתיבה והגרה שהיא כמו מסירה לא קנתה השטרות כיון שלא כתב לה קני איהו וכל שעבודיה דאית ביה ומה שנסתפקה אם השטרות של יורשים או של הפקר דכיון שלא נתן להם אלא חמשה זהובים סלקם מכל נכסיו והרי הם של הפקר וכל הקודם בהם זכה הא מלתא דפשיטא שלא היה בדעתו להפקירם אלא סלק היורשים מהם אדעתא דהכי דתקנה האשה ואם לא קנתה האשה נשארו בחזקתו וזכו בהם יורשים: כתב ריא"ז העבד הרי הוא נקנה בכלל המטלטלין כדברי מז"ה ול"נ שלא נפשט דין זה בתלמוד והרי הוא ספק ואין מוציאין מיד המחזיק בו מספק :

עין משפט

א מיי' פי"א מהל' זכיה ומתנה סמג עשין פב טור ח"מ סי' רמח : ב מיי' פ"ו שם טור אה"ע סי' נ :

לעיל דף קנ.

מהר"ם ל"ג

הגהות הב"ח

(א) ג"ב ע"ל סימן תתמט : (ב) אמרה דבעינא כצ"ל ותיבת משום נמחק: (ג) נ"ב עפי :

וזוא איקרי נכסי דתנן ושאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף ובשטר ובחזקה כי הא דרב פפא הוי ליה תריסר אלפי זוזי בי חוזאי אקנינהו ניהליה לרב שמואל בר אחא אגב אסיפא דביתיה כי אתא נפק לאפיה עד תווך שטרי איקרא נכסי כו' כ"ה בגמ' וברא"ש ועי' פלפולא חריפתא על קיצור פסקי הרא"ש אות כ"ט בפסקם ג"כ על הטור וש"ע והרמב"ם שבשמיטו זוזי וכן תמה בלחם משנה על הרמב"ם ע"ש. (גליון אלפסי)

הגהות מא"י

[א] נ"ב מבעיא: [ב] קיבת אי נ"ל מוקף : [ג] נ"ב דבר :

נ"ל ומתלתינהו

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) הדבר צ"ע כי בנימוקי פ' האשה הוא תופס על דברי האומרים בדין מברחת שעשאום ממש כדין הנכסים שאינן ידועים לבעל שהבעל יורש אותם גם המיי' פ' כ"ב מהל' אישות והאשרי פ' האשה שנפלו כתב שאם מתה בחיי הבעל ישארו ביד מקבל מתנה ואין הבעל יורש אותה גם הלשון קצת הוא מגומגם בעצמו כי למה נקט היכא דלא חזרה בה בחיי בעלה ומתה הבעל יורשה דהא ודאי כ"ש הוא כשחזרה בה מן הלוקח בחיי בעלה ומתה שהבעל יורשה וסבור אני שטעות סופר הוא וכך צ"ל אמר המחבר והיכא דמברחת חזרה בה בחיי בעלה ואשמועינן שהרשות בידה להזור בו מן הלוקח אפי' בחיי בעלה לאפוקי ממה שדקדקו התוס' והאשר"י כאן בהלכה מדברי הרשב"ם וגירסתו ע"ש :

הגהות חו"י

(א) נ"ב ק"ק למה נקט עבד ולא ש"מ ואינך : (ב) נ"ב עי' ח"מ ס"ס רמ"ח : (ג) נ"ב נ"ג בגמ' ומ"מ הרשב"ם פי' כך ומתנה במקלת היה. עי' תוס' : (ד) נ"ב וכהאמרה גם במקלת כדמסיק לקמן : (ה) נ"ב נ"ל דהוא מלשון הני זיהרורי דזבני ארעא לטעקא דפ' ח"ה דף נ"ה ע"א :

השגות הראב"ד

א] **כתב** הרב אלפס ז"ל אמר מטלטלי לפלניא כו' עד לבר מחיטי ושערי: כתב הראב"ד ז"ל וכ"ש יין ושמן ודבש וכל שאר אוכלין והאי דנקט חיטי ושערי רבותא קאמר אע"פ שהם נוחים לטלטל יותר משאר אוכלין. ואם אמר כל מטלטלאי לפי דעתי שאר אוכלין אינן בכלל אלא חיטי ושערי בלחוד. אבל אם אמר נכסי לפלוני יש בלשון הזה כל אוכלין כדתנן המקדיש נכסיו והיו בהם יינות ושמנים וסלתות ועופות כו':

ב] **כל** המטלטל אפי' ריחים התחתונה: כתב הראב"ד ז"ל אומר אני דוקא כל דמטלטל בעיניה כגון ריחים אבל כל דבר שאינו מטלטל כמו שהוא אא"כ סותרים אותו אין זה בכלל כל דמטלטל כי לא אמרו אלא דמטלטל אבל נסתר ומטלטל לא אמרו. הלכך בידה תיבה ומגדל או כגון אותם המגורות של תבואה שקורין אורים שנעשים מנסרים הרבה ואין זזין ממקומם אא"כ נסתרים אינן נכנסים בכלל זה. וזה כלל גדול בדין:

סליקו להו השגות הראב"ד ממסכת בבא בתרא

אמיה דרמי בר חמא כתבתינהו . בקנין ולא מעכשיו והיינו דהוה ס"ד דרב ששת דלא יכלה למיהדר בה [ומסקנא אחרון קנה] והכי קי"ל [דף קנב:] דייתיקי מבטלת דייתיקי ואע"פ שלא קם ממטתו ומת דכל שאם עמד חוזר חוזר במתנתו אפילו לא עמד ונתנה לאחרים : אמר המחבר כל שאילו עמד חוזר איגו כלל גמור בכ"מ שהרי אם נתן כל נכסיו בקנין מעכשיו והוא ש"מ או מצוה מחמת מיתה אם עמד חוזר דוקא אבל אינו בענין אחר וה"ה למכר והקדיש כל נכסיו כדלעיל אלא כלל זה בנותן סתם באמירה ואפילו בקנין סתם נר מצוה ובהדיוט וכל היכא דאמרינן אם עמד חוזר אינו צריך שיחזור בו בפירוש אלא כיון שעמד בטלה מתנתו מאליה דע"מ שימות נתן והרי לא מת וכן מוכיח במסכת גיטין. הריטב"א ז"ל : והא לא משך . לא דק בלישניה דשטרא לאו בר משיכה הוא אלא בר הגבהה ומסירה : מלוגא . כרך או נרתיק וכבר פירשנו לעיל דאיירי כגון דאמרה להוי לעמרם ברי הן ושעבודן דהא לא *מתוקמא ליסגא דש"מ אפי' במקום שהיה לנו לומר ולתקן דבורו כמו [דף קמז:] יאכל פלוני פירות דקל זה בפירות שלא באו עדיין לעולם אע"ג דהתם ודאי לא אמר כלום אם לא אמר דקל לפירות וכדלעיל : האי פסקא דפרדסא הוי כל נכסים והיינו דהוה צריך רב דימי אחוה לשייר מיניה כדי דליהוי מתנת מקצת בקנין ואם עמד אינו חוזר ומסיק רב נחמן דכיון דאמרה ווי דקא מתה הויא איתתא (אמר להו) א"כ הוה מצוה מחמת מיתה ומוכחא מילתא דמחמת מיתה הוה יהבה הלכך אפי' מתנת מקצת ובקנין אם עמד חוזר הלכך הזרתה חזרה וכיון שכן אי בעיא למהדר בתוך חליו וליתן לאחר מצי עביד וכדאמר כל שאילו עמד חוזר וכו' וכתבו רבוותא ז"ל דאפילו בקנין וזכוי דאמרינן לקמן גבי שכיב מרע דלא מצי למהדר משום דאין אחר קנין וזכוי כלום מכל מקום במצוה לאחר מיתה מצי למהדר וכ"כ בפירוש הרב הלוי בן מגא"ש ז"ל ונראה בעיני אחרונים טעמא דמסתבר : אמר המחבר מצי למהדר אפי' בקנין ומעכשיו ושיור שהרי אינו נותן אלא על מנת שימות והרי הוא כאילו התנה בפירוש ומיהו אם התנה בפירוש שנותן מתנה קיימת לעולם וקנו מידו במעכשיו הרי הוא כמתנת בריא לדברי הכל והא דלא עבד הכי רב דימי משום דסבר דמאי דעביד הוה סגי ליה וזה ברור. הריטב"א ז"ל בהל' הרב ז"ל: **גרסי'** [כו'].מהא דהתם למדנו שאע"פ שלא חזר בפירוש היכא דעמד מתנתו לאו כלום היא ואם נתק מחולי לחולי כיון שלא הלך אפילו על משענתו כאילו חליו הראשון לעולם עליו חשבינן ליה וכיון שלא חזר בפירוש מתנתו מתנה אבל אם הלך על משענתו איכא לספוקי כשנפל אחר כן למשכב ומת אם הוא חולי אחר וא"כ הוי כאילו נרפא מראשון והויא חזרה אע"פ שלא פירש הוא או דילמא מאותו חולי עצמו והויא מתנה כיון שלא חזר בפירוש הלכך אמדינן ליה : הרי הוא כמתנת בריא . דכיון שאינו מסוכן ורוב החולים עומדים מחליים ואינו משייר לעצמו מקצת מן הנכסים אמדינן דעתיה שהניח קצת נכסים אלו שיסמוך עליהם כשיעמוד מחליו עד שירויח ומה שנותן לאחרים מנכסיו נותן לגמרי וא"כ הרי היא כמתנת בריא ולפיכך בעיא קנין דדוקא בהניח כל נכסיו לאחרים הוא דסגיא באמירה בעלמא משום דאמדינן דעתיה דלא נתן כל נכסיו אלא אם ימות דאם קם ברור לנו שאינו רוצה להמית עצמו ברעב דכיון דמחמת מיתה קא עביד בכה"ג הוא דאמרינן

רש"י

נתקיים המתנה : ממולאי . מבית עלי שהן כרותי ימים : אפילו למאן דאמר. [א] רבנן דרשב"ג דפליגי [ב] רבנן עליה ואמרי רצה לשחק בה ומעכב המתנה לעצמו וקנה ובכתובות תנן לה פרק האשה : היכא דלא גליא דעתה . אלא נתנה בסתם : הכא גליא דעתה . דלהבריח נתכוונה : בצפרא כתבה למר עוקבא . והתם בפרק מי שהיה נשוי מסיק דדינא הוא שודא דדייני דלהקדמה לא חיישינן הואיל ואינו מוכיח בתוכו (דלהקדמה לא חיישינן) דהואיל וביום אחד נכתבו מיהו התם איירי במתנת בריא והכא בש"מ ובש"מ לא שנא ביום אחד נ"ש בב' ימים קני [בתרא] דהא הדרא ביה מקמא : והא מתה . [ג] וכיון שמתה נתקיימה מתנה ראשונה ויקנה ראשון [ד] כי קונה מתנת בריא דדברים ככתובים וכמסורים דמו ולא אמרינן דייתיקי מבטל דייתיקי כיון שמתה : כל שאילו עומד חוזר . וזאת האשה כיון שאם עמדה היתה חוזרת מהני חזרתה מן הראשון אע"ג דשכיבה וקנה שני וכן הלכה : לעצמו . היכא דחוזר בו החולה ושייר לעצמו ולא נתן לאחרים אבל היכא להזר ונתן לאחר לא הוי חזרה גמורה : מלוגא . כרך של שטרות : הני לעמרם בני . (ג) וקנו מידה או בלא קנין וכגון דלא שיירה מידי : והא לא משך . האי מלוגא דשטרא בחייה : פיסקא . חתיכת קרקע : וכי קיימא הדרא בה . דתניא לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה וחוזר : תא קנייה . בא עתה וקני בכל ענין שתרצה שלא אוכל לחזור בי : שיירה . מעט לעצמה הוי מתנה במקצת בקנין דאין יכולה לחזור כדלקמן וכדתנן במתניתין : בסילוא . קוץ מכאיב ואין יציאת דם ניכר בו כלומר נידוי : אמרה . כששלחה אחר אחיה ולא בא : ווי כי מתה הויא איתתא . ולא תראה את אחיה ומחמת זה מתה : כל מצוה מחמת מיתה חוזר . ואפילו במתנה במקצת ואפי' בקנין הואיל ומתאונן על מיתתו ומדאגת מיתה נותן : אם עמד חוזר . או אפילו לא עמד אם חזר בו או נתן לאחר : שניתק . שנתרפא מחולי ראשון ונפל לחולי אחר : מתנתו מתנה . מתנתו שנתן בחולי הראשון הוי מתנה ולא הוי כעמד דהוי חזרה אפילו סתמא שלא חזר בו בפירוש: אין מתנתו . שנתן בראשון מתנה ובעיא קנין אבל הכא דלא היה בה קנין אפילו מת לא קנה וכ"ש אם עומד אין מתנתו מתנה : אם עמד. מיד [ה] אם מת קנה : (ה) אמאי לא . אפי' אם יעמוד לא

משום דאתי ממולאי אמריתו מילי ממוליאתא אפילו למ"ד מברחת קני הני מילי היכא דלא גליא אדעתא הכא הא גליא אדעתא משום דבעי אינסובי לרב זביד (א) ואיגרשה : אמיה דרמי בר חמא כתבתינהו לניכסה באורתא לרמי בר חמא ולצפרא כתבתינהו לרב עוקבא בר חמא °ומתה אזל רמי בר חמא לקמיה דרב ששת אוקמיה בניכסי אזל רב עוקבא בר חמא לקמיה דרב נחמן אוקמיה בניכסי אזל רב ששת לקמיה דרב נחמן א"ל מ"ט אוקמיה מר לרב עוקבא בניכסי אי משום דהדרא בה הא שכיבא א"ל הכי אמר שמואל כל שאילו עמד חוזר חוזר במתנתו אימור דאמר שמואל לעצמו לאחר מי אמר א"ל בפירוש אמר שמואל בין לעצמו בין לאחר אמיה דרב עמרם הוה לה מלוגא דשטרי כי קא שכבה אמרה ליהוו לעמרם ברי (ב) אתי אחוה לקמיה דרב נחמן אמרו ליה (א) והא לא משך אמר להו א דברי ש"מ ככתובים וכמסורים דמו אחתיה דרב דימי בר יוסף הוה לה פיסקא בפרדיסא כלאימת דהוה חלשא הות מקניא ליה ניהליה *וכי קיימא הדרא בה זימנא חדא חלשא שלחה ליה תא קני א"ל לא בעינא שלחה ליה תא קני כל היכא דבעית אתא שייר וקנו מינה כי קיימא הדרא בה אתאי לקמיה דרב נחמן שלח ליה תא לא אתא אמר מאי איתי והא שיירה וקנו מינה שלחליה אי לא אתית מחינא לך בסילוא דלא מבעי דמא אמר להו לסהדי היכי הוה עובדא אמרו ליה אמרה הכי ווי דקא מתה הך איתתא אמר להו אם כן (ג) האי מצוה מחמת מיתה ומצוה מחמת מיתה חוזר : גרסינן בפ' מי שאחזו קורדייקוס* א"ר אלעזר ש"מ שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה וסוגיא דשמעתא התם בשלא עמד והלך על משענתו אבל עמד בין חולי לחולי והלך על משענתו אומדין אותו אם מחמת חולי ראשון מת מתנתו מתנה ואם לאו אין מתנתו מתנה ואם הלך לשוק בלא משענת אין מתנתו מתנה ואינו בעי אומד:*איתמר מתנת שכיב מרע במקצת אמר רבא אמר ר"נ הרי היא כמתנת בריא ובעיא קנין איתיביה רבא לרב נחמן שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת מאי לאו דלא קנו מיניה לא דקנו מיניה אי הכי אימא סיפא לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת ואי דקנו מיניה אמאי לא אמר לו הכי אמר שמואל שכיב מרע שכתב נכסיו לאחרים אף על פי (ב) שקנו מידו °אם עמד חוזר בידוע

א ומאי דאמרי' דברי ש"מ ככתובין וכמסורים דמו השיב הרא"ש ז"ל ושאלת שטר צוואת ש"מ העולה בערכאות של עובדי כוכבים אי דמי למקח וממכר או למתנה: תשובה מתנת ש"מ בכל נכסיו או אפי' במקצת ומצוה מחמת מית'(וגם לא היה בה)[דלא בעי'] קנין בדבורא בעלמא קני ושטר ראיה בעלמא הוא וכשר אבל מתנת ש"מ במקצת ולא צוה מחמת מיתה וגם לא היה בה קנין או נקנה הכל במסירת השטר ושטרא דידהו חספא בעלמא הוא אבל נראה דבזמן הזה אין רגילין לא בדיני ישראל ולא בערכאות של עובדי כוכבים לקנות בשטר לא במכר ולא במתנה דבשטר קנין היינו שטר שכתוב בו שדי מכורה לך ומוסר השטר ליד הלוקח או שדי נתונה לך ומסרו ליד המקבל וכזה אין אנו רגילים בזמן הזה אלא מקיימין המכר באחד מן הקניינים דשייכי בהו וכותבים השטר לראיה הלכך כולם כשרים בערכאות של עובדי כוכבי' נ"ל דשטר נדוניא אינו עומד אלא לראיה בעלמא ואינו עושה שום קנין הרי מה שנהגו הלועזים בכל מקומות מושבותיהם שבך הנדוניא עושין ממנו שטר בערכאות של עובדי כוכבים היינו משום שנהגו לכתוב בכל כתובות שלהם בסופרי ישראל מאתן ליטרין של כסף צרוף שלא לביים העניות שאין להם ובזה השטר שעושין בערכאות של עובדי כוכבים מבארין באר היטב סך כל מה שהכניסה לו בנדוניא הא למה זה דומה לשטר מלוה שאין השטר אלא לראיה בעלמא לבאר כמה הכניסה לו ועדיף טפי שטר נדוניא הנעשה בערכאות של עובדי כוכבים משטר הלואה כי דינו לגבות ממשעבדי אליבא דכ"ע ואפי' למ"ד גבי שטר הרשאה דלא גבי אלא מבני חרי מטעם דלית ליה קלא כמ"ש הראב"ד והרמ"ם הכא ודאי מודה דגבי ממשעבדי כי פשיטא דאית להו קלא דכיון שמנהג כך בכל קהלות לועזים לעשות שטרי נדוניא בערכאות של עובדי כוכבי' ידוע הוא לכל כי כל הנשואות יש להם נדוניא בערכאות של עובדי כוכבי' דסתמא כל בנות ישראל יש לכן נדוניא והיה לו ללוקח ליזהר מזה ואי משום דלית ביה קנין אין בכך כלום וכל שטר שהוא בעדים אע"פ דלית ביה קנין קלא אית ליה וגבי ביה ממשעבדי וכן תראה בדברי הפוסקים שפסקו דבשטר מלוה הנעשה בערכאות שלעובדי כוכבי' דגבי ביה ממשעבדי מטעם דאית ליה קלא ואע"ג דגם התם לית ביה קנין דאין קנין חליפים בעובדי כוכבים ובזה הושוו כל הפוסקים דכל שטר הנעשה בערכאות של עובדי כוכבים ואין עיקר הקנין בשביל השטר דכשר הוא והכי כתב הרא"ש בתשובותיו דלעיל ולא דמי לשטרי מכר ומתנה שהם שטרי קנין כשקונה המכר או המתנה בשטר כגון דכתב ליה שדי מכורה לך ומוסר השטר ליד הלוקח או שדי נתונה לך ומוסר השטר ליד המקבל ומסירת השטר עביד הקנין וכן שטרי מחילות הודאות ופשרות ומסירת השטר עביד אותו קנין ואי לאו הכות שטרא לא הוה קני כי הודאות ופשרות ומחילות דקאמר הטור ח"מ סי' ס"ח דאפי' נעשו בערכאות דפסילו הוי דומיא דשטר מתנה דקאמר לעיל מיניה מיד והיכי דמי כגון שפלוני כתב על שטר מעצמו ומודה הייתי חייב לפלוני כך וכך אע"פ שלא קבלם לעולם מידו וכן פירש"י פ' החובל דף פ"ד וטור ח"מ סי' מ' דאין כאן הלואת מעות שמלוה יהיב זוזי למודה בחוב אלא שהוא נעשה לו חייב מסך כך וכך ואין שום מעשה שבשבילו יהיה חייב לו אם לא יהיה זה השטר שיחייבנו וכן המחילה ר"ל שהוא מוחל לו מה שהיה לו לקבל ממנו ולא שקבל חובו אלא שמוחל לו דגם בזה ליכא שום דבר שיקנה בו המחל החוב ההוא אלא השטר הלז וכן הפשרה על דרך זה דכולהו הוי השטר שעושה הקנין והלכך פסול אבל שטרי הלואה ר"ל שהלוה לו מעות בודאי ומבלי השטר חייב הוא לשלם הלואתו והשטר אינו עומד אלא לראיה ומש"ה שאם בפנינו נתן לו כך וכך מעות וכתב בשטר שפלוני מודה שקיבל המעות ההם מידו דהכי נמי דכשר השטר אפי' נעשה בערכאות של עובדי כוכבים ואינו נקרא שטר הודאה אלא שטר מלוה ומעשים בכל יום שכותבים בשטרי הלוואות ועיסקאות פלוני מודה שקבל מפלוני כך וכך ואעפ"כ אינו נקרא שטר הודאה אלא שטר מלוה וכן הדין אם בפנינו פרע פלוני לפלוני וכתב לו שטר מחילה דג"כ יהיה כשר בערכאות של עובדי כוכבים שאין השטר גורם לבע"ח שקנה חובו אלא פריעת המעות הם שגרמו לו והשטר אינו אלא לראיה ובכה"ג נ"ל דכשרים בערכאות של עובדי כוכבים כל השטרות וא"כ שטר נדוניא שהכניסה האשה לבעלה נכסים ומבלי השטר היה חייב להחזירה לה אם מת או נתגרשה ואין השטר עושה קנין אלא לראיה בעלמא הוא עומד כדין שטרי הלואה ופשיטא אגלי דכשר הוא כשעלה בערכאות של עובדי כוכבים ואפי' אי אמרת דאיכא תוספת נדוניא שהוא כמו מתנה ואין שטר מתנה העולה בערכאות של עובדי כוכבים כשר : בתי תשובות בדבר הזה דאינו נראה שיקרא תוספת הנדוניא מתנה דהא על פי המנהג הוא מוסיף ואפי' אם אינו רוצה להוסיף לאו כל כמיניה דע"כ צריך להוסיף כפי הערך הקצוב בלי גרעון א"כ אין זה מתנה . ועוד אפי' את"ל דהוי מתנה כבר הבאתי דברי הרא"ש לעיל שכתב בתשובה דכל שטרי מתנות הנעשין בערכאות של עובדי כוכבים דייזינן להו שעשה המעשה שמועיל הקנין קודם שעשה השטר ואין השטר אלא לראיה ואפי' את"ל שהסופר בא בחדר היהודי לעשות שטר הנדוניא לא נתבטל בשביל זה ממנו דין שטר הנעשה בערכאות של עובדי כוכבים כאותם שכתב הטור שהם נקראין שטרי פרוטי"ו בלע"ז כי ידוע הוא שכל שטרי נדוניא נקראים בלשונם אינסטרומינט"י וה"ה לאיסטרומינט"י א"א להיות לו קיום אם לא נעשה בערכאות ואע"פ שבעשה שלקת הזוכה ועשה התופס היה בבית היהודי אין בכך כלום הא למה זה דומה למה שהשיב הרשב"א סי' התקע"ב שאע"פ שנער הערבי כותב השטר כיון שהערבי מקיים אותו נקרא ספיר שטר הכא בערכאות של עובדי כוכבים דמירתת הנער לזייף כ"ש הכא שהערבי עצמו הוא הכותב דלא מזייף : גבי הא דאמרי' מי הוא הנקרא ש"מ כתב הרא"ש דכל ג' ימים הראשונים יש לו דין מתנת ש"מ מכאן ואילך יש לו דין מצוה מחמת מיתה בד"א שלא קפץ עליו החולי אפי' אוך ג' ימים כל גואתו סתמא מחמת מיתה היא לשון מיי' המזוהם או הפסח או הגידם או החושם ברגליו הרי הוא כבריא לכל דבריו במקחו בממכרו ובמתנתו אבל החולה שתשש כחו וכשל מחמת חולי עד שאינו יכול להלך על רגליו בשוק והרי הוא נופל על המטה נקרא ש"מ . וגוסס כתב ר"ת דאין מתנתו מתנה אפי' שמדבר וכן פי' רש"י אבל רשב"ם ור"י פירשו שמתנתו מתנה וכך היא מסקנת הרא"ש ורבינו שמואל בן חפני פי' מי שמזכיר מיתה הוא מצוה מחמת מיתה הא לאו הכי לא ובעל העיטור כתב מסוכן שחליו קשה וניכר שגואתו מחמת מיתה אע"פ שלא הזכיר מיתה דינו כמצוה מחמת מיתה וג' ימים הראשונים נקרא ש"מ ואם הוא מזכיר מיתה אפי' בג' ימים הראשונים נקרא מצוה מחמת מיתה וזהו כדעת הרא"ש ז"ל :

עין משפט

א מיי' פי"א מהל' זכיה ומתנה טוח"מ סי' רנ : ב מיי' פי"ט שם טוח"מ שם : ג מיי' פ"ח שם סמג עשין פב טור ח"מ שם :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב וסא איגרשא : (ב) אתו אחיה כצ"ל : (ג) נ"ב סוף :

הגהות חו"י

(א) נ"ב לא סי' בקי בדינים דסוה מ"ל הא לא כתב ליה קני לך איהו וכל שעבודייהו א"נ י"ל דס"ל אותיות נקנות במסירה עי' בר"פ המוכר את הספינה : (ב) נ"ב נ"ע מה אפי' שהרי בקנין ס"ל לשמואל דלא קנה אא"כ מיפה כחו כבסמוך : (ג) נ"ב צ"ע דבשייר מקצת לא מהני קנין למקני שטרות דה"ל כמתנת בריא ועי' בס"ך ס"ס רמ"ח : (ד) דבור זה נ"ל לפני הדבור אם עמד :

דף קנא:

[דף רכט ע"א]

הגהות מא"י [א] לרבנן כצ"ל : [ב] תיבת רבנן רשום למחוק : [ג] דבשלמא אי לא מתה תנן לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה וכמו שחזרה מן האחד בשנתנה לזה חזרה נמי מן השני אבל עתה כיון וכו כצ"ל : [ד] תיבת כי קונה נמחק וצ"ל שהרי נתנה : [ה] נ"ל מיהו :

דאמרינן דברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמו והוי זה כמצוה מחמת מיתה דאע"ג דלא נתן אלא מקצת נכסיו כיון דאמר ווי דמית או כיוצא בזה דמשמע דמחמת מיתה יהיב סגי באמירה בעלמא ולא בעי קנין ואדרבה הקנין מגרע כח המקבל מתנה דכיון דפשיטא לן דלא יהיב אלא מחמת מיתה ושיהיו למקבל לאחר מיתתו של נותן היכא למיחש כיון שנעשה בו קנין ולא צריך נימא שמא לא גמר להקנות אלא בשטר או בקנין ואין שטר ואין קנין לאחר מיתה [ד] דכיון שיחול המתנה חלה ירושת היורשין וכשמואל דקי"ל כוותיה אם לא שהיה מיפה את כח המתנה כגון שאמר אף כתובו ותתומו דאז משמע שפיר שגומר להקנות לו בלא קנין והקנין לא עשאו אלא ליפות את כחו לעמוד כנגד המערערין אבל במתנת ש"מ במקצת דהוי כמתנת בריא וכדאמרן אי הות בקנין אפילו בלא יפוי כח לא שייך למימר שמא לא גמר להקנות אלא בשטר ואין שטר וכו' שהרי מחיים נקנה דמשום דאיכא שטר אין סברא שיגרע כחו כללא דמילתא מצוה מחת מיתה ואפילו במתנת מקצת וש"מ ובמתנת כל נכסיו ומסוכן שקפץ עליו החולי וכדפרישנא לעיל שוין דמקבל מתנתם זוכה בה לאחר מיתתם בלא קנין ואם יש קנין צריך ליפות את כחו וכדפרישנא ואם לא [לא]קנה דנימא שמא לא גמר וכו' וכדפרישנא ואם עמדו חוזרין ואפילו כי איכא קנין אלא שדעת רבותא ז"ל דמצוה מחמת מיתה ומסוכן נחלקים מגד מה משכיב מרע שכתב כל נכסיו היכא דאיכא קנין וזכוי דאילו שכיב מרע שכתב כל נכסיו אסיקנא לקמן דקנה המקבל גלוי עלמא מעתה משום דאין אחר קנין וזכוי כלום ואין יכול לחזור בו בין לעצמו בין לאחר ובמסוכן ומצוה מחמת מיתה לעולם חוזר כמ"ש הרב הלוי בן מגא"ש ז"ל וצ"ל טעמא דמסתבר דש"מ הזכוי הוא גלוי דבמתנת בריא יהיב אבל אלו שידוע לנו שאינו לעולם אלא מחמת מיתה הזכוי אי אפשר לגלות מה שאינו והחילוק שיש בין המסוכן למצוה מחמת מיתה דמצוה מחמת מיתה הוא כי שמענו דאמר ווי דמית ומסוכן אפילו לא אמר מידי הוי דינו כמצוה מחמת מיתה כדמשמע בירושלמי דמסכת פאה דהתם *) מקשינן להא דמסוכן ממתני' דקפץ עליו החולי והתם בשקפץ משמע דמדמינן ליה להא דלא אמר ווי דקא מית ועוד דאי אמר היינו מצוה מחמת מיתה ואע"פ שלא קפץ עליו החולי דלב יודע מרת נפשו וכן העלו האחרונים ז"ל:

נר מצוה

בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה והלכתא מתנת שכיב מרע במקצת א בעיא קנין ואע"ג דמת ואם עמד אינו חוזר מצוה מחמת מיתה לא בעיא קנין והוא דמת ואם עמד חוזר ואע"ג דקנו מיניה והני ארבעה דתנן בגיטין* דאינון היוצא בקולר והמפרש[דף סה:] בים והיוצא בשיירא והמסוכן כולהו בצוואה דידהו כש"מ דמצוה מהמת מיתה נינהו: (א) גרסינן בגמרא* איתמר (א) מתנת שכיב[כאן] מרע שכתוב ב בו קנין רב אומר ארכבה[ד' קנב:] אתרי ריכשי הרי היא כמתנת בריא שאם עמד אינו חוזר והרי היא כמתנת שכיב מרע שאם אמר הלואתי לפלוני קנה ושמואל אמר לא ידענא מאי אידון בה דשמא לא גמר להקנות אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה (ב) (ג) והא דגרסינן בפרק האומר התקבל גט זה לאשתי. הא דאמר שמואל שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים אע"פ שקנו מידו אם עמד חוזר ג *בידוע שלא היה[ד' קנב:] קנין אלא מחמת מיתה דשמעת מינה טעמא דעמד הא לא עמד קני אוקימנא במיפה את כחו היכי דמי מיפה את כחו א"ר חסדא דכתב ליה וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא ואי לא לא קני דכיון שכתוב בה קנין חיישינן שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה: [תתקיד] פשיטא *כתב לזה וכתב לזה היינו דכי אתא רב דימי אמר דייתיקי מבטלת דייתיקי כתב וזיכה לזה וכתב וזיכה לזה מאי אמר רב ראשון קנה ושמואל אמר שני קנה רב אמר ראשון קנה הרי היא כמתנת בריא ושמואל אמר שני קנה הרי היא כמתנת ש"מ והלכתא כשמואל בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו הכי א"ר ירמיה בר אבא שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו *ש"מ שכתב ד וזיכה וקנו מידו מהו שלח להו אין לאחר קנין כלום ולא מצי מהדר ביה *בין לעצמו בין לאחרים ההיא [קנג.] [א] דכתבה לכולהו ניכסה וקנו מינה אתיא לקמיה דרב הונא אמר לה מאי אעביד לך

רש"י

לא יחזור: בידוע שלא היה בו קנין אלא מחמת מיתה. כיון שלא שייר מידי: מצוה מחמת מיתה. שהזכיר שמדאגת מיתה מחלק נכסיו אין צריך קנין ואפילו במקצת: מתנת שכיב מרע. שכתב כל נכסיו מיירי (ב): שכתב בה קנין. הוא הדין אפילו לא כתב או אפילו אין[דף סה:כאן] שום שטר אלא שהקנה בקנין סודר למקבל מתנה: ארכביה אתרי ריכשי. כלומר נתן לו שתי כחות על ידי שכתב כדקאיר ורמי בערסיה וכל לשון שכיב מרע נתן בו כח שכיב מרע כדלקמן וע"י שכתב קנין שלא לצורך נתן בו כח מתנת בריא שאם עמד אינו חוזר דכיון דדברי שכיב מרע ככתובים ומסורים דמו הילכך ליפות כח המתנה הקנה הקנין שלא יוכל לחזור בו אם יעמוד: שאם אמר הלואתי. שחייב לי פלוני אני נותנה גם במתנה זו לפלוני אע"ג דליכא (ג) מעמד שלשתן קני אע"ג דבבריא לא קני אלא במעמד שלשתן: לא ידענא מאי אידון ביה. דדילמא לא קני כלל אפילו מת דשמא לא גמר להקנות לו באמירה זו אלא בקנין סודר ומהו מקנה לו בהאי קנין מתנת שכיב מרע הוא מקנה[ד' קנב:]לו דהיינו לאחר מיתה: ואין שטר לאחר מיתה. אא"כ הקנה לו מחיים ואפי' ליכא שטר אלא קנין סודר אין קנין תופס שלא נתכוין להקנותו אלא לאחר מיתה ומיד כשמת נפלו הנכסים קמי יורשים ושוב לא היילא מתנתו דפסק כחו: כתב לזה וכתב לזה. שכיב מרע שחילק כל נכסיו במתנת שכיב מרע לראובן בין בכתב בין בע"פ ושוב כתנס לשמעון: דייתיקי. שני מבטל הראשון דשכיב מרע יכול לחזור בו לכך שני קנה דהא הדר ביה מקמא: דייתיקי. צוואת שכיב מרע דא תהא למיקם ולהיות דדברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמו: [כתב וזיכה וכו']. כתב כל נכסיו לראובן וזיכה לו שמסר לו השטר לראיית זכותו: רב אמר ראשון קנה. וזכוי חשוב כקנין והוי כמתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין דאמר ארכביה אתרי ריכשי ואם עמד אינו חוזר: בסורא מתנו. לפלוגתא דרב ושמואל בכתב וזיכה לזה כדאמרינן: אין לאחר קנין כלום. וכיון שזיכה לו וקנו ממנו קנה ואין יכול לחזור ממתנתו [וכ"ש] שלא יוכל להקנותו לאחר [ב] דכולי האי לא הוי אלא ליפות כחו[ג]וקנו[הסוף דקנה מיניה]כתב וזיכה

ה אחרונים ז"ל: **גרסי'** בגמ' איתמר מתנת ש"מ שכתוב בה קנין שמואל אמר לא ידענא מה אדון בה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה: כבר פירשנו דטעמא דשמואל משום דכיון דלא צריך קנין דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו מה שכתב בשטר קנין משמע דמפקיה מדין מתנת שכיב מרע והויא לה כדין מתנת בריא דבעיא קנין והואיל ולא יהבא עד לאחר מיתה דפשיטא לן הכי כדאמרן הילכך לא קנה כדשמואל דשמא לא גמר ומיהו הא דאמרינן דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין ולא בעי קנין היינו היכא דלא כתב בשטר מהיום אבל אי כתב בה מהיום או מהיום ולאחר מיתה בעי קנין דכל שמחיים מקנה לא קנה בדיבור ולא אמרינן דסימנא לחיים קאמר וזה ברור בעיני המפרשים ז"ל ואם כן קנה המקבל מתנה אם מת הנותן ואם עמד הנותן יכול לחזור בו* אבל אם לא כתב בו מהיום בפירוש אע"ג דכתב לו שטר ויש בו זמן ואע"ג דקי"ל [דף קלו.] כרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו לא אמרינן דהוה כאילו כתב בו מהיום אע"ג דבעלמא אמרינן הכי משום דהכא איכא למימר דזמן לא כתבו כדי להקנות לו מהיום אלא אדרבה כדי לגרוע כחו דאי כתב לאחר בתרא ליקני והוא לא ליקני ומשום הכי כתב בו זמן כדי שנדע שזה היה ראשון דהא קי"ל [דף קנב:] דייתיקי מבטלת דייתיקי הלכך אם לא כתב לאחר ואין בו קנין [קונה] לאחר מיתה ואם יש בו קנין לא קנה כדשמואל והא דאמרינן הכא שכתב בו קנין לאו דוקא שאפילו לא כתב בו קנין ואפילו לא כתב בו שטר כלל אלא שצוה וקנו מיניה הוי הכי לשמואל דכולה מילתא חד טעמא היא שהרי במתנת שכיב מרע לא צריך קנין וכיון שקנאו בקנין איכא למימר שמא לא גמר להקנותו אלא בקנין ואין קנין סודר לאחר מיתה וכטעמא דשטר וכדפרישית וכן הסכימו כל המפרשים ז"ל: אמר המחבר והא דלא קאמר אין קנין לאחר מיתה לרבותא דלא מיבעיא קנין בלא שטר דלא קנה דהא כל שלא חל הקנין להקנות מעכשיו אינו קונה לאחר זמן כדאמרינן בנדרים פרק השותפין (דף מח:) דהא הדר סודריה למריה וכן דעת ר"ת ז"ל דכל קנין בלא מעכשיו אינו כלום אלא אפילו קנו מידו וכתבו לו את השטר דבבריא קני הכא לא קני בשכיב מרע וכו' ורש"י ז"ל כתב בכתובות [דף נה:]* כיון דמית תו לא מצינא למכתב שטרא בשמיה וכתב הריטב"א ז"ל נראה מדבריו ז"ל שאם כתבוהו מחיים שהיה קונה וכן כתב הרשב"ם והרמב"ם ז"ל ואינו נכון עד שיקנה ויאמר בפירוש מעכשיו כדין בריא עכ"ל ומה שנטל קנין כמ"ש הרמב"ם ז"ל בהלכות זכייה ומתנה דכמה דברים שאינם צריכין קנין אלא להוכיח שעשה בלב שלם ע"כ: [דף קנב.] **אמר** רב יהודה אמר שמואל וכו'. מפורש כבר שאם עמד חוזר ואם מת קנה המקבל משום יפוי כח דוקא: כתב לזה. אבל לא מסר לו שטר המתנה אלא שאמר בפני עדים נכסי לראובן וכתבו השטר ולא מסרו וכן לשמעון פשיטא דבכה"ג אמרינן דייתיקי מבטל' דייתיקי כמפורש לעיל: כתב וזיכה. לו השטר שנתנו בפני עדים ואמר לו זכה בנכסים אלו שנתתי לך בשטר זה ואף בזו אמר שמואל דאינו נותן אלא לאחר מיתה והא דקאמר שני קנה היינו במיפה את כחו דאי לא הא אמרינן לעיל דשמא לא גמר וכו' וכן לשמעון וקי"ל כשמואל דאמר דכמתנת שכיב מרע הוא שאם רצה לחזור חוזר הלכך שני קנה: שכתב לו כל נכסיו. בקנין או מקלתן ונתן לו השטר אסיקנא דהוי כמתנת בריא ואינו יכול לחזור בו ואפילו לעצמו וכבר כתבנו לעיל בשם הרב ז"ל דאי הוה מצוה מחמת מיתה חוזר אפילו בקנין וזכוי: אמר המחבר דלהכי טרח ועבד כולי האי מפני שדעתו להקנותה מתנה גמורה מהיום אבל במצוה מחמת מיתה חוזר ונראה מדברי הרא"ש ז"ל דמחייס אפילו לא עמד חוזר אלא שזה אינו נראה בעיני הרא"ה ז"ל והריטב"א תלמידו ז"ל:

*) סלשון ל"ע ועי' ירושלמי והאר"י

ההוא

שלטי הגבורים

א כתב מיי' הא דמתנת ש"מ במקצת [בעיא] קנין ובנותן הכל א"נ קנין היינו בסתם אבל אם נתן מקצת נכסיו בפירוש במתנת ש"מ שאינו קונה אלא לאחר מיתה א"נ קנין ואם עומד חוזר ואם לא עמד קונה זה המקבל ואף אם יש בה קנין אינו קונה אלא במיפה את כחו וכן אם כתב כל נכסיו ומפרש שנותן הכל מעכשיו ומקנה לו מחיים הוא כשאר מתנת בריא שאם הגיע השטר ליד המקבל או שקנה מיד הנותן קנה הכל ואין יכול לחזור בו ע"כ:

ב פי' רשב"ס דש"מ שנתן כל נכסיו וכתבו לו שטר ומסר לו בידו ועוד לקח בקנין דאינו יכול לחזור בו. ור"י כתב אפי' כתב לו שטר ומסרו לידו וגם לקח לו בקנין אפ"ה יכול לחזור בו וכן נמי אם כתב לו שטר ומסרו לידו וזכה לו המתנה על יד אחר כגון אם הם מטלטלין ונתנו ליד אחד שיזכה בהן למקבל ואם הוא קרקע ואמר לאחר לך חזק וקני לפלוני אפ"ה יכול לחזור בו אם אין בו קנין כל זמן שלא הגיעה המתנה ליד המקבל וכן היא מסקנת הרא"ש לפיכך אם שנים הוליאו כל אחד שטרו אפי' אם כתב השטר ומסרו וזיכה לזה על יד אחר וכתב ומסר וזיכה לזה השני קונה שהרי חוזר בו מהראשון ודוקא במיפה כחו דשני כדלקמן דאי לאו הכי לא קנה דאין שטר לאחר מיתה וכתב הרמב"ם דה"ה במתנת ש"מ במקצת ול"נ דמתנת ש"מ במקצת דינו כמתנת בריא לכל דבר ואינו יכול לחזור בו אבל אם כתב לו שטר ומסר לידו וגם זיכה לו המתנה ע"י אחר ולקח בקנין ודאי קנה ואין יכול לחזור בו בין לעצמו בין לאחר בין בכולה בין במקצתה וכתב ה"ר מאיר הלוי דמצוה מחמת מיתה נמי יש לו דין ככותב כל נכסיו ואם זיכה לו וגם קנה מידו אין יכול לחזור בו אם עמד ומיהו ה"מ בסתם מצוה מחמת מיתה כגון דאמר ווי דקא מיית אבל אם פירש בהדיא דמחמת מיתה הוא נותן אפי' הקנה כל מיני הקנאות חוזר בו:

ג ש"מ שכתב כל נכסיו לעבדו ועמד חוזר בנכסים ואין חוזר בעבד לפי שילא עליו קול שהוא בן חורין: שאלה להרא"ש ראובן ואשתו שהתנו ביניהם שאם ימות בחייה שירשו אחיו שני שלישי הממון והיא תטול שליש הממון ונכתב ונחתם והגיע השטר ליד שאחין וחלה ראובן וצוה ליתן משני שלישי הממון גם לאחרים ומת ובאין אחיו לבטל הצוואה ואומרים שזכו הם בשני שלישי הממון בקנין שהקנה להם ובא השטר לידם בחייו ולא היה לו כח למעט חלקם וליתן לאחרים שכבר קדמו הם לזכות בשני שלישי הממון אחר מותו: תשובה לא זכו האחין בחייו של ראובן כלום כי לא זיכה להם בחייו כלום אלא התנאי היה עם האשה שלא תטול כתובתה אלא שליש נכסיו ושני שלישים ישארו ליורשי' ומה שצוה ליתן לאחרים קיים:

כתב ריא"ז

ד כתב וזיכה לראשון ועוד קנו מידו הרי זו כמתנת בריא גמורה שהוא מקנה מיד ואינו יכול לחזור בו שהרי הואיל והקנה לו בשטר לא

עין משפט

א מיי' פ"ט מהל' זכיה ומתנה סמג עשין פב טור ח"מ סי' רנ"ג:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב סגה"ה: (ב) נ"ב ע"כ סגה"ה: (ג) כדגרסי' בפ' האומר התקבל גט זה לאשתי: והוא סה"ד ואח"כ מתחיל הא דאמר שמואל ותיבת והא נמחק וכ"ה בד"ק:

הגהות מא"י

[א] נ"ב בגמ' הסוף דקנו מיניה: [ב] נ"ב ואין אומרין בזה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר דהא זיכה לו וקנו מיניה: [ג] ליפות כחו הס"ד ואח"כ צלה"ד וקנו מיניה כתב וכנ"ל: [ד] נ"ל דקודם:

בגמ' איתא ש"מ שכתב כל נכסיו לאחרים וקנו מידו מהו כו' (ג"א)

והיינו ההיא דיש מוחלין [קלה:] איזהו מתנת בריא שהיא כמתנת ש"מ כל שכתוב בו מהיום ולאחר מיתה. מהר"ם

אבל אינו בפי' רש"י שלנו (ג"א)

הגהות הר"ן (א) נ"ב כתובות ר"פ אע"פ: (ב) נ"ב הכי משמע גם ממ"ש הרי"ף עלה והא דגרס וכו' וי"ל דאיירי במקלת רק דפירש שנותן במתנת ש"מ כדקאיר וכו' ודינו כמצוה מחמת מיתה וכן הדין גם במתנה בכולה מטעם דס"ל כמחמת מיתה וכ"כ הפוסקים דין מיפה כח על נתן מקלת נכסיו כפירש מתנה ש"מ עי' ש"ע סי' ר"נ ס"ע ומ"מ דינייהו שוים דבעינן מיפה כחו: (ג) נ"ב עי' לעיל בגמ' דף קמ"ח ע"א

ההוא דהוה כתיב בו בחיים וכו' כיון שכתב בה במות לאחר מיתה קאמר. והוה ליה כמתנת שכיב מרע ובכל נכסיו בין בקנין בין בלא קנין קנה לאחר מיתה ואם עמד חוזר דהא מתנת שכיב מרע היא וגלה דעתו דמחמת מיתה יהיב אלא דאי איכא קנין צריך יפוי כח דאל"כ לא קנה דאין קנין לאחר מיתה. אמר המחבר וכבר כתבנו לעיל בשם הריטב"א ז"ל דאם כתוב בו מעתה ועד עולם וכיוצא בזה דמשמע מתנה גמורה אפילו מחיים זכה ושוב אינו יכול לחזור בו ע"כ: **גרסי'** בגמ' [דף קנג.] ההיא דאתאי לקמיה דרבא עבד לה כשמעתיה הוה טרדה ליה א"ל לרב

רש"י

וזיכה וקנו ורלה לחזור בו כשעומד מחליו: כדקנו אינשי. כשאר שכ"מ הנותן לאחר מיתה לדעת שיחזור בו אם יעמוד מחליו שכותב או מקנה אבל אתה כתבת וקנית וגם זכית ולא מלית הדר בך ושתא מארבע מילי דשמואל דקי"ל כוותיה בדיני [שמעי'] מתנת שכיב מרע בלא שיור שיש בה קנין ולא זיכה לו בשטר לא ידענא מאי אידון ביה ולא קני המקבל מתנה ואפילו מת הנותן דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה אבל אם ייפו כחו בכתיבת השטר או בצוואה שכתב בה וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא קני והוא שמת הנותן אבל אם עמד חוזר דבידוע שלא היה הקנין אלא מחמת מיתה מדרב יהודה אמר שמואל דאוקימנא במיפה את כחו שמעינן זה ושכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת (ג) כותבין ונותנין לאחר מיתה כדאוקימנא לשמואל במיפה את כחו אבל בלא יפוי כח לא קנה דאין שטר לאחר מיתה ואם כתב וזיכה לזה את השטר שמוסרו לזה לראיה וכתב וזיכה לזה שני קני דהא הדר ביה מקמא והוא שמת ואם עמד חוזר דכל מתנת שכיב מרע בכל הנכסים בלא יפוי כח בשטר אם עמד חוזר הילכך שני [נמי] קני דהא הדר ביה מקמא אבל אם כתב וזיכה והקנה קאמר שמואל דקמא קני לגמרי: בין לעצמו בין לאחר. ואפי' עמד אינו חוזר: ההוא מתנת שכיב מרע במקצת שהיה בו קנין וקנה לדברי הכל ואפילו אם עמד: דהוה כתיב בה בחיים ובמות. אני מקנה לך מתנה זו וליכא לאוקומי במתנת בריא דהיכי לימא רב הרי היא כמתנת שכיב מרע למיקני לאחר מיתה [א]: רב אמר הרי היא כמתנת שכיב מרע. וקנה לאחר מיתה ואם עמד חוזר וכ"ש אם מתנת שכיב מרע הוא בלא שיור ואם עומד חוזר: סימנא לחיים. כלומר במות דוקא הוא ובחיים לאו דוקא אלא סימן טוב לפי שהזכיר מיתתו שלא רצה לפתוח פיו להשטן כלומר המקום יחייני מחולי זה ולא אמות: כמתנת בריא. ואם עמד אינו חוזר ואפילו בלא שיור דהכא אין שייך לומר אין שטר לאחר מיתה דהא כתיב בה מחיים דמשמע מעתה תתחיל לקנות: דהא אמרי נהרדעי הילכתא כרב. גבי בחיים ובמות וה"ה דכתיב מחיים: קמ"ל. דלא שני לרב בין בחיים למחיים דלעולם הוי סימנא לחיים: **מתני'** לא כתב בה לשון שכיב מרע. כדקציר ורמי בערסיה וגם לשון מתנת בריא לא כתב ביה כדמהלך על רגלוהי בשוקא שזהו לשון מתנת בריא ולא שייר כלום ונתן כל נכסיו במתנה זו: הוא אומר שכיב מרע הייתי. וחוזרני בי: בריא היית. ולא תחזור: עליו. על הנותן להביא ראיה שכיב מרע היה ואם לא הביא ראיה זכה המקבל מתנה: המע"ה. דהיינו המקבל מתנה דהנותן מוחזק ובגמ' מפרש פלוגתייהו: **גמ'** ולא כתב בה ומגו מרעיה כו'. כך היו רגילין לכתוב במתנת שכיב מרע [ב] לדעת שמת מאותו חולי ולא עמד בינתים: הרי [ג] מת. כבר ובתר השתא אזלינן דיש להעמידו על חזקת מיתתו ולומר כי מתוך אותו חולי מת וקנה המקבל מתנה: א"ל אביי. מאן לימא לך דמאותו חולי נפטר: והא רוב חולים לחיים. וחוזר בו ואח"כ חלה ומת: ומה ספינה. הטובעת שרובן מי שבספינה לאיבוד אפ"ה נותנים לבני אדם שבהן חומרי חיים וחומרי מתים כדתנן פרק כל הגט בת כהן לישראל ובת ישראל לכהן שתיהן אין אוכלות בתרומה: חולין שרובן לחיים. דתנן המביא גט ממדינת הים והניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים לא כ"ש. דחיישינן דילמא עומד: מי מוציא מיד מי. מתנה שאין כתוב בה לא לשון מתנת בריא ולא לשון מתנת שכיב מרע: הוא. הנותן מוציא מידן דהוה מוחזק בנכסים: והם אין מוציאין. המקבלי מתנות אין מוציאין אלא בראיה בעדים דאזלינן בתר המוחזק דיד בעל השטר על התחתונה ולא אזלינן בתר השתא כאביי: אם בריא הוא כו'. דאזלינן בתר השתא כרבא: ראיה במאי. (ד) בין נרבי

גמרא

נר מצוה

דלא אקנית כדקנו אינשי הא קא מפרשי לה רבנן דע"י זכוי וקנין הות ומשום הכין לא מציא למהדר בה ההוא דהוה כתיב בה בחיים ובמות רב אמר הרי היא כמתנת שכיב מרע מדכתב בה במות לאחר מיתה הוא דקאמר וההוא דכתב בה בחיים סימנא לחיים (א) ושמואל אמר הרי היא כמתנת בריא מדכתב בה בחיים מהיום הוא דקאמר ובמות כמאן דאמר מעתה ועד עולם אמרי נהרדעי הילכתא כותיה דרב אמר רבא אי כתיב בה מחיים קני אמר אמימר לית הלכתא כרבא א"ל רב אשי לאמימר פשיטא דהא אמרי נהרדעי הילכתא כותיה דרב מהו דתימא מחיים מודה רב קא משמע לן: **מתני'** לא כתב בה שכיב מרע וכו': ההיא [מתנתא] דהוה כתיב בה כדקציר א ורמי בערסיה ולא כתיב בה ומיגו מרעיה איתפטר לבית עלמיה *אמר (א) רבא הרי מת והרי קברו מוכיח עליו א"ל אביי השתא ומה ספינה שרובן לאיבוד נותנים עליהם חומרי חיים וחומרי מתים חולים שרובן לחיים לא כ"ש אמר רב הונא בריה דרב יהושע כמאן אזלא הא שמעתא דרבא כרבי נתן דתניא מי מוציא מיד מי הוא מוציא מידן בלא ראיה והן אין מוציאין מידו בלא ראיה דברי ר' יעקב רבי נתן אומר אם בריא הוא עליו להביא ראיה שהיה שכיב מרע ואם ש"מ הוא (ג) עליו להביא ראיה שבריא היה ולית הילכתא כרבא דהא אוקימנא להא דרבי נתן כרבי מאיר (ב) ודר' יעקב כרבנן דתנן וחכ"א המוציא מחבירו עליו הראיה ואמרינן ראיה במאי רב הונא אמר ראיה בעדים ורב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי ראיה בקיום השטר רב הונא אמר ראיה בעדים קא מיפלגי ר"מ ורבנן בפלוגתא

נמוקי יוסף

כשמעתיה הוה טרדה ליה א"ל לרב פפא בר רב חנן ספריה ז"ל כתוב לה [וכתוב בה] שוכר עליון או מטען אמרה ליה ליטבע ארביה אטעויי מטעי ליה אמטינהו למניה דרבא במיא ואפ"ה לא איפרק [ד] מחולשיה. לא כתב ש"מ [והוא אומר ש"מ] הייתי והם אומרים בריא היה צריך להביא ראיה דברי רבי מאיר וחכ"א המוציא מחבירו עליו הראיה: עבד כשמעתיה. שכתוב במתנתו בחיים ובמות וכי קיימא בעי למהדר ורבא פסק לה דלא מצי למהדר בה: אמר המחבר לא כתבתי זה לענין פסק דכבר מפורש הוא אלא לפי דרכי ללמוד תועלת הנמשך שהרי דבקה קללתה בו משום דהוי דאינלה שלא כדין [ה] שסגגת חכם עולה זדון ומש"ה אע"פ שאירע לו כן לא איפרק מחולשיה: **(מתני')** לא כתב בשטר המתנה לשון שכיב מרע. דהיינו כדקציר ורמי בערסיה וגם לשון בריא לא כתב דהיינו כדמהלך ברגליה בשוקא אלא סתמא וכתבו וקנו מיניה והיינו דטעין מקבל בריא היית ואם כן אין אתה יכול לחזור והנותן טוען מלוה מחמת מיתה הייתי ויכולני לחזור אף על פי שקנו מידו: וחכ"א אוקי ממונא בחזקת מריה דהיינו הנותן דהא ספיקא הוא דאיכא למימר הכי [ואיכא למימר הכי] כדאמרינן בגמ' הילכך המקבל יביא ראיה בעדים שבריא היה וכדאיתא בגמ': **גמ'** ההוא שטר מתנה שהיה כתוב בו כדקציר ורמי בערסיה. כלומר חולה כדאמרי' פ"ק דר"ה השנה (דף טז.) כמאן מצלינן אאידנא אקצירי ואמריעי: ולא הוה כתוב ביה ומתוך אותו חולי נפטר. דהא כתיבנא לעיל שאם עמד מאותו חולי אף על פי שלא חזר מן המתנה בפירוש אין המתנה כלום ולפיכך היו רגילים לכתוב במתנת שכיב מרע הנכתבת לאחר מיתתו ומגו מרעיה אתפטר וכו': אמר רבא. דמקבלי מתנה זכו במתנתם דאזלינן בתר השתא ונימא כי היכי דהשתא מת הכי דיינינן ליה ונימא שמת מאותו חולי ואזלא שמעתיה כרבי נתן דאמר אם בריא הוא הנותן כשטוען ש"מ הייתי כדתנן במתני' עליו להביא ראיה שכיב מרע היה דכיון דהשתא הוא בריא הכי נמי נימא שהיה בריא בשעת המתנה וא"כ צ"ל דמיירי בשכתב קנין במתנה דאי באמירה בעלמא הא בריא לא מקנה באמירה ורבי יעקב ס"ל כרבנן דמתני' שלא יזכה לעולם המקבל מתנה עד שיביא ראיה שבריא היה משום דנוקי ממונא בחזקת מריה והלכתא כרבנן לגבי ר"מ וה"ה דהכי הלכתא כר' יעקב דקאי כוותייהו וליתא לר' נתן ולא כרבא דסבר כוותיה הלכך כל היכא דלא כתיב ביה ומגו מרעיה אתפטר נוקי ממונא בחזקת יורשין עד שיביא המקבל ראיה דמגו מרעיה אתפטר: אמר המחבר ומ"מ יכולים העדים לסמוך על רפואתו על פי נשים ועבדים המשמשין אותו ואין צריכין לעמוד עמו שלא לזוז מביתו אלא כיון ששואלים לבני ביתו ובני אדם הרגילין אצלו והם אומרים הכביד פלוני הכביד פלוני ונפטר מתוך כך הרי הוא בחזקת שמת מאותו חולי ויכולין העדים להעיד עליו שנפטר מתוך חליו דכל כה"ג דמילתא דמגליא סומכין על החזקה בדיני ממונות וכן דעת אדונינו הרב הגדול הרמב"ן ז"ל עכ"ל הריטב"א ז"ל ומכאן נפקא לן דעדים שלא העידו כל עדותן אלא כתבו סתם לאו שקרא הוא אע"ג דאית פסידא למקבל אם לא ימצאו עדים שהיה בריא וטעמא משום דמה שאומרים ומפרשים דבריהם בתר הכי אינו עקירת השטר כלל דהא סתמא נכתב והם עצמם יכולין לברר הענין אם היה בריא או שכיב מרע ואע"פ שכתב ידן יוצא ממקום אחר והא דאמרינן בכתובות [דף יט: ע"ש] דעדים שאמרו תנאי היו דברינו אין נאמנין בשכתב ידן יוצא ממקום אחר היינו משום דעדותן דהשתא עוקר השטר דאילו מכח השטר נתחייב בין יקיים דבר זה או לא יקיים ומכח התנאי כשלא קיים אין השטר כלום וכיון שהגידו שוב אין חוזרין ומגידין ומחזי כשקרא אבל הכא ליכא למימר דמכח המתנה סתמא יזכה המקבל בין היה הנותן בריא בין היה ש"מ דודאי בלאו הכי ה"א או היה בריא וזכה או היה ש"מ ולא זכה בה הלכך ודאי בעי פירוש ולא מיחזי כשקרא ולא שייך למימר כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד דהא לא הגיד עדיין לגמרי והשתא הוא דגמרן ומיהו פשיטא ודאי דלכתחלה צריכים לברר עדותן: קי"ל כרב הונא ורבא דאמרי ראיה בעדים וכן כתבו המפרשים דטעמא דהשיב רבא לאביי איכא למימר הכי ואוקי ממונא בחזקת מריה טעמא הוא ואמרינן רבי יעקב כרבנן וא"כ הלכתא כר' יעקב דלא אמרינן ניזיל בתר השתא שהוא בריא אלא נוקי ממונא בחזקת מריה עד שיביא המקבל ראיה בעדים שבריא היה הנותן בשעת המתנה: **גרסי'** בגמ' [דף קנד. וע"ש סוף עמוד ב] ר' יוחנן אמר ראיה בקיום השטר ור"ל אמר בעדים איתיביה רבי יוחנן לר"ל מעשה בבני ברק באחד שמכר בנכסי אביו [ו] ובאו בני משפחה וערערו לומר קטן היה בשעת מיתה ובאו ושאלו את רע"ק מהו לבודקו אמר להם אין אתם רשאין לנוולו ועוד דסימנים עשויין להשתנות לאחר מיתה ואיתיביה [דף קנה.] בשלמא לדידי דאמינא בקיום השטר היינו דמשכחת לה דנחתי לקוחות לנכסי אלא לדידך דאמרת בעדים נכסי בידי לקוחות היכי משכחת לה אמר ליה מודינא

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ב מהל' זכיה ומתנה סמג עשין פב טור ח"מ סי' רנא:
ב מיי' פ"ט ופ"י שם סמג שם טור ח"מ שם:

בס"י איתא מחיים

דף קנג:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב קאמר:
(ג) נ"ל עליהן:

שלטי הגבורים

לא היה צריך לעשות לו קנין אלא שדעתו להקנות לו מיד כמבואר בקונטרס הראיות בראיה פ':

כתב ריא"ז

א מתנת ש"מ שכתוב בה כדקציר ורמי בערסיה ואין כתוב בה ומגו מרעיה אפטר לבי עלמיה וטוענין היורשין ואומרין כבר נתרפא מאותו החולי ובטל מתנתו ואח"כ מת מחולי אחר ה"ז דנין אותו כמות שהוא הואיל ואנו רואים אותו עתה שכבר מת אומרין מאותו החולי מת אף על פי שהנכסים ביד היורשין המקבל מוציא מידן עד שיביאו היורשין ראיה שנתרפא מאותו החולי ואחר כן מת:

הגהות חו"י

(א) נ"ב רא"ש גרס רבה:
(ב) נ"ב במתני' דף קנ"ד ע"א: (ג) נ"ב עי' לעיל בגמ' דף קל"ה ע"ב:
(ד) נ"ב נ"ע הא כ"מ מפרש ראיה דידים:

הגהות מא"י

[א] נ"ב וכלא אין שטר לאחר מיתה: [ב] נ"ב הנכתבות לאחר מיתה: [ג] נ"ל אנו רואין שהוא מת: [ד] נ"ב בגמ' מטבעיה: [ה] נ"ב ורשב"ם פי' אל תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך: [ו] נ"ב ומת:

מודינא לך בערעור דמשפחה דלאו ערעור הוא דמאי קאמרי דילמא קטן היה חזקה אין העדים חותמים על השטר אא"כ נעשה בגדול: בקיום השטר. שיקיים כדי דלא לימרו ליה מזוייף הוא וילך ויחזיק בנכסי: ור"ל אמר עד שיביא ראיה בעדים. וכדפסקינן לעיל ואף רבי יוחנן לא אמר בקיום השטר אלא דוקא הכא וכדמוכח בסמוך: [א] וערערו לומר קטן היה. כדאמרינן בסמיך שאינו יכול למכור בנכסי אביו אלא דוקא בן עשרים ושהביא שתי שערות שיהא בהן גומא לאפוקי שומא: עשויין להשתטת. או שנושרות או ע"י נפיחה אינו נראה בהם גומות או שמתמסמס הבשר נר מצוה ונראה שיהיו בהם גומות: בשלמא לדידי. דמסתברא לי דנכסי בחזקת לקוחות ואתו בני משפחה ומערערים והיינו דאשתיקו כדי דלא לגזול קרובם היינו דמשכחת דנחתי לקוחות לנכסי שיקיימו השטר ויחזיקו בנכסים אלא לדידך דאמרת בעדים א"כ לא יחזיקו עד שיביאו ראיה שגדול היה ועליהם הראיה והא ליכא עדים כדאמרן שצריך שנים וסימנין וא"א עכשיו שמת לבדקו: א"ל ר"ל מודינא לך. דהכא שני בקיום השטר דחזקה אין העדים חותמים על השטר אא"כ ידעו שהנותן והמקבל והעדים גדולים וכשרים ופסקו ר"ת והרי"ף ז"ל כר"ל דחזקה אין העדים וכו' דמשמע כמי דר' יוחנן קבלה כן אם כן כיון דרבי יוחנן ור"ל ס"ל הכי הכי קי"ל. כך הטלו האחרונים ז"ל: **אמר** רבי ינאי אמר רב מודה [ג] וכו'. שמודה הלוה ואמר אמת שאני כתבתי שטר זה אבל פרעתיו או אמנה הוא כלומר האמנתי למסור אותו לך קודם שקבלתי הדמים צריך המלוה לקיימו ואפילו קיימו אא"כ גובה חובו בשטר זה וכ"ש אם קיימו קודם שיטעון זה

דר' יעקב ורבי נתן דר"מ כרבי נתן ורבנן כרבי יעקב וכן אמר רבה ראיה בעדים א"ל אביי מ"ט אילימא מדכולהו כתיב בהו כדהוה מהלך על רגלוהי בשיקא והא לא כתיב בה הכי ש"מ שכיב מרע הוה אדרבה מדכולהו כתיב בהו כדקציר ורמי בערסיה והא לא כתיב בה הכי ש"מ בריא הוה איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי אוקי ממונא בחזקת מריה והאי טעמא טפי עדיף ומסתבר מדרב חסדא ורבה בר רב הונא דאמרי' ראיה בקיום השטר הילכך לדברי רב הונא ורבה דאמרי (א) ראיה בעדים קם ליה רבי נתן כרבי מאיר ורבי יעקב כרבנן וקי"ל הילכתא כרבנן הילכך ליהא לדרבא דאמר הרי מת וקברו מוכיח עליו דשמעתא כר' נתן אזלא דלית הילכתא כותיה: *איתמר א בן מאימתי[ד' קנה.-בנ] מוכר בנכסי אביו[תתקי"ז] רבא אמר ר"נ °מבן שמונה עשרה שנה ורב הונא בר חיננא אמר ר"נ מבן עשרים שנה[דף קנו.] והילכתא כותיה *אמר ר"נ אמר שמואל[תתקיח] ב בודקין לגיטין ולקדושין ולחליצה ולמיאונין ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן כ' שנה וכיון דבדקיניה לקדושין למה לי למבדקיה

רש"י

לר"מ בין לרבנן קבעי: ר"מ כרבי נתן. דאזל בתר השתא ואיירי שהוא בריא עתה ואמר ר"מ שעליו להביא ראיה שהיה שכיב מרע היה דאזלינן בתר עתה דבריא הוא: ורבנן כר' יעקב. דלא אזלינן בתר השתא אלא הן המקבלי מתנות עליהן להביא ראיה כי הם המוציאים: ראיה בקיום שטר. מה שאמרו רבנן המוציא מחבירו עליו הראיה ראיה בקיום שטר קאמרי שצריך המקבל לקיים שטר המתנה שלא יוכל הנותן לטעון מזוייף הוא וכיון שנתקיים בעדים שלא ע"פ הנותן דליכא מגו יזכה בעל השטר במתנה אבל אם לא קיימו שטרו בעדים אחרים אע"פ שנתקיים ע"פ הנותן נאמן לומר שכיב מרע הייתי במיגו דאי בעי אמר מזוייף הוא דקסברי מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ור"מ סבר אין צריך לקיימו שהם שטרות כשרים הם ולא אמרינן בהו מיגו ולכך כיון דנותן מודה שכתבו אין נאמן לומר שכיב מרע הייתי במיגו ועליו להביא ראיה: ודכולי עלמא כר' נתן. דאזיל בתר השתא: וליתא לדרבא. דשב"ס פסק כרבא וכדאמר דכולי עלמא כרבי נתן דדיינא הוא ונחית לעומקא דדינא ומסקנא דשמעתין דמודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו לא שנא היכא דמרע ליה לשטרו לומר שטר פסים או שטר אמנה הוא ול"ש דמרעי ליה עדים לומר אנוסים היינו: איתמר קטן היורש נכסי אביו שמת מאימתי מוכר בנכסי אביו. בקרקעות

ותסיה מכירה דאילו גבי מטלטלי תנן הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר וקאמר התם כבר שית כבר שבע כל חד לפום חורפיה ומשום כדי חייו תקינו ליה רבנן במטלטלי דתיהוי מכירה למזונותיו אבל לא במקרקעי: מבן [שמונה] עשרה שנה ויום אחד. גרסינן דפסקינן לקמן הוך הזמן כלפני הזמן ואף על פי שאינו יודע (א) בטיב משא ומתן כדמוכח לקמן דבת י"ד שיודעת בטיב משא ומתן מוכרת כגון שהביאה שתי שערות כדמוכח לקמן: בודקין לגיטין ולקדושין. אף על פי שהוא בן שלש עשרה ויום אחד והאשה בת שתים עשרה שנה ויום אחד לא סמכינן אחזקה להחזיקן כגדולים ובני שערות להיות הקדושין ודאי אף להקל שאם קדשה אחריו שני שתלא הימנו בלא גט אלא בודקין אם הביא שתי שערות אז הקדושין ודאין: לחליצה. שלא תחלוץ עד שתגדיל ותביא שתי שערות: ולמיאונין. אם

לומר אמנה דדוקא כשאינו מקיימו נאמן הלוה לומר טענה זו וכאמן מגו דאי בעי אמר לא מכרתי לך דבר או לא לויתי והרי שטר מזוייף הוא ואע"פ שהטענה בדמים והמגו במכירה וקי"ל*) דאין אדם נאמן על דבר אחד משום מגו דמלי טעין דבר אחר מ"מ איכא למימר דכל כי האי מלתא שמחמת השדה הוא תובע הדמים כדבר אחד חשוב ודקדקו האחרונים ז"ל דכיון דסבירא לן דמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו וכדרב נחמן דסבירא ליה הכי במסכת כתובות (דף יט.) הא דאמרן חזקה אין העדים חותמים על השטר אא"כ נעשה בגדול ה"מ בשטר מקויים אבל בשטר שאינו מקויים נאמן לומר קטן היה מגו דיכול למימר איני מכיר בשטר זה מעולם ושטר זה מזוייף הוא ואף על גב דמיבעי לן בעלמא [בב"ב דף ה:] אי אמרינן מגו במקום חזקה או לא הכא ודאי אמרינן מגו או משום שאין כל החזקות שוות או משום דעוקי ממונא בחזקת מריה ומביאין ראיה מדמקשינן לרבי יוחנן לפום מאי דהוה סליק אדעתיה דרבי יוחנן דמודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו ומקשו ליה והלא משמך אמרו יפה ערערו בני משפחה כלומר ואם אין צריך לקיימו היאך יכולין לערער והך לאו קושיא היא אלא משום דסמיך אמסקנא דחזקה אין העדים וכו' ולפיכך אמרינן למאן דאמר ראיה בעדים הכא אין צריך להביא עדים דאם לא כן מאי מקשה הא קיימא לן גבי מתנה דשכיב מרע דמאן דאית ליה אין צריך לקיימו אית ליה דצריך ראיה בעדים ובגמרא מדמו לה להדיא אלמא דאי הוה סבירא ליה צריך לקיימו הוה אתי שפיר הא דאמר יפה ערערו אף על גב דאית לן האי חזקה משמע משום מגו דמצי למימר השטר לאו כלום הוא עד שיקיימו את השטר: **איתמר** כו'. הטלו המפרשים ז"ל בשם הגאונים דמדנקט בנכסי אביו דוקא בנכסי אביו הוא דבעינן בן עשרים ושיהיו לו סימנין ומיהו אף על פי שאינו יודע בטיב משא ומתן כיון שהוא בן דעת שני אבל בנכסי עצמו אפילו בן שלש עשרה שנה ויום אחד שהוא גדול ובלבד שיהיו לו סימנין ושיודע בטיב משא ומתן או דמסברו ליה וסבר כדאמרינן בסמוך: אמר המחבר נכסי עצמו כגון נכסים שנתנו לו אחרים או שנתן לו אביו בחייו עד כאן. ואפשר לומר דטעמא דמילתא משום שחששו לקרקעות שירש דילמא מוזיל וזבין כיון שלא טרח ולא עמל בהם ולקרקעות דוקא חששו שהפסדן מרובה: אמר המחבר דוקא בנכסי אביו תקנו שהיא ירושה מצויה אבל בשאר ירושות אפילו ירושת אמו דינם כנכסים דידיה דדבר שאינו מצוי הניחוהו על הדין והיינו

*) כ"כ ר"ת ריש ב"מ והובא שם בהגהת מרדכי בשם הרבה ראשונים וכ"כ הנ"י ריש ב"מ דלכך א"נ לומר חציה שלי במיגו דאי בעי אמר כולה שלי (ג"א)

קודם שמכר היה ממכרו ממכר עתה שנתברר שהוא סרים הוי מכר למפרע עד כאן כתב מיי' פחות מבן עשרים שמכר בנכסי אביו חוזר ומוציא מיד הלקוחות בין קודם לעשרים בין לאחר עשרים ומוציא כל ... אם הוציא הוצאות ונטען או זרע שמין לו ומחזיר השאר וכזה הורו רבותי ואני אומר שאפי' קטן שמכר קרקע בנכסי אביו ונעשה בן עשרים ולא מיחה אינו יכול להחזיר כיון שלקח המעות ונשתמש הלוקח בקרקע ... כשהיה בן עשרים ולא מיחה נתקיימה ביד הלוקח שהרי רצה בממכרו:

מלחמת ה'

ועוד ראיתי בתשובה לרבינו האי גאון ז"ל וכו' אבל קרוב אני בעיני לדעת שלישית לומר שאין לחלוק בין נכסיו ובין נכסי אביו אבל יש לחלוק בין יודע בטיב מו"מ וכו' ואם הוא פחות מבן כ' צריך לידע: **אמר** הכותב אין הכרעה זו מכרעת שכבר עמד עליה רבינו ז"ל מדברי בעל הלכות גדולות שכתב כן והיא דחויה אלו מפני שהוא דקדק בלשון שאמרו בגמ' בנכסי אביו ובדגידול בר מנשה אמרו סתם מהו כלומר מהו שתשא ותתן בנכסים ואמרו נמי מקחה מקח וממכרה ממכר ובההוא ינוקא אמר נמי דזבין נכסי וזו ראיה ועוד אחרת שאם כדברי בעל הלכות גדולות ז"ל הא דהקשינן בגמ' למ"ד מבן כ' ממעשה דבני ברק מאי קושיא דלמא יודע בטיב מו"מ היה והיה ממכרו ממכר ואם לא הביא ב' שערות אין מעשיו כלום ואע"ג דחריף טפי ולפיכך היו בודקין אותו אלא ש"מ לעולם אין מעשיו כלום עד שיהא בן כ' תדע שהרי ודאי אילו היה ממכרו ממכר בנכסי אביו ביודע בטיב מו"מ לא היו אומרים סתם עד שיהא בן כ' שרוב קטנים בני י"ג אי מסבר סברי להו בכל כי הא מלתא ועוד דא"כ היכי אמר רבא במס' גיטין ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן כ' ולא פירש שהם נבדקין אם יודעין בטיב מו"מ דהא איהו בנבדקין בדעתו איירי דקאמר צרור וזורקו אגוז ונוטלו וקאמר נמי הגיעו לעונת הנדרים נדריהן נדר והקדשן הקדש דהיינו בנבדקין שאם אמרו יודעין אנו לשם מי נדרנו ולשם מי הקדשנו נדריהן נדר והקדשן הקדש וכן פי' רבינו שלמה ז"ל שם בגיטין ותנן בפ' מציאת האשה א"ר יוסי וכי אינה אלא שדה והיא רוצה למוכרה הרי היא מכורה מעכשיו בד"א בגדולה אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום ואי אמרת נכסיו ונכסי אביו שוין הן והלא אם היתה שדה ורוצה למוכרה אינה מכורה עד כ' וא"ת משכחת לה ביודעת בטיב מו"מ אי הכי ליפלוג וליתני בד"א ביודעת בטיב משא וכו' דהא תלמוד אין סתם קטנים בכל השמועות הללו יודעין בטיב מו"מ עד שיפרשו וכשמן עד שיהו בן כ' שנינו בהם. ועוד דההוא פחות מבן כ' דזבין נכסיה ואמר רבא סתם שפיר זבין ולא בדק ליה כלל ולא אמר כיון דיודע בטיב מו"מ שפיר זבין ולא ידע ליה כלל ומה שפירש בעל המאור ונדחק בה לומר דהא דאמרי' בגמ' והא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דהיא קמייתא דרבא קיימינן דאמר רבא אמר רב נחמן מבן י"ח וההוא נמי בן י"ח הוה ולא היה יודע בטיב מו"מ אין פירושו כלום חדא דלאו לישנא דגמ' הוא למימר בתר אסוקי שמעתא אחריני ובתר מילי אחריני דרבא למימר אקמייתא והא דרבא לאו בפירוש איתמר ומה ראה לאחר כל כך. ועוד דרבא סתם אמר זביניה זביני ולא מסמיה דרב נחמן ומנא ליה למאן דחזא למימרא מסמיה דרב נחמן ואדרבה הוה לן למימר דלאו דרב נחמן הוא כי היכי דלא תפלוג דרב נחמן אדרב הונא בר חיננא מסמיה דרב נחמן ועוד דכיון דרבא אמר זביניה זביני מנא ליה למאן דחזא דמבן י"ח דלמא אפי' בן י"ג ... וא"ת בן י"ח היה אי הכי הוה לן למימר בגמ' דההוא בן י"ח ועוד דאי נמי בן י"ה היה דלמא אי הוה נמי בן י"ג הוה דינא דזביניה זביני אלא ודאי אהא קיימין דגידול בר מנשיא דלא שמעינן ליה לרבא מפורש אם יודע בטיב משא ומתן ממכרו ממכר בנכסיו אלא משום מעשה דחזא מאן דהוא אהדר ליה הכי דאמר רבא והיינו דפסקי' לקמן והלכתא כגידול בר מנשיא כלומר דסליק אדעתיה שממכרו ממכר בנכסי עצמו ואע"ג דלא פסט מימר אמרת וכיונא בפ' שנים אוחזין קבלה מיניה ר' אבא במתנה אע"פ שבן אחריכן ואין מגיען ואע"ג דר' ירמיה לא אמרה בפשיטא אלא בעיא אמרי' קבלה מיניה כאילו פשטה בה מבלי מתליא שאלת התכם תני התשובה ואיתו פשטא רבא כרבה הוא פסקי' בגמ' ודאיתמר פחות מבן כ' ... מבן כ' משום דרבא דידיה סבר עד שיהא בן כ' בפ' התקבל לפיכך למדו בן י"ג שנה ויום א' מכל סתם שאם נכסיו ונכסי אביו שוים לעולם לא יהא ממכרו ממכר עד עשרים:

המאור הגדול

ראיתי בתשובה לרבינו האי גאון ז"ל שהשיב על כל דבר ודבר ממ"ש הרי"ף ז"ל בהלכותיו דבודקים לגיטין ולקדושין וכו' (וז"ל דהיינו האי מימרא דאר"נ א"ש ולמכור בנכ... הא מלתא באפי נפשיה ולא כי"מ דס"ל אכולהו קאי דבודקין לכולהו מכי מטי זמן בוגרת ע... שנה ומסייע ליה להאי סברא מהא דשלח גידל בר מנשיא לרבא וקאמר דהאי דקאמר לא... דבן י"ח לאו אהני דאיפלגו אליבא דר"נ קיימי דש"מ דהלכתא כמ"ד מבן כ' שנה אלא א... דתנן בנדה בת כ' שנה שלא הביאה שתי שערות וכו' אבל האי מימרא דר"נ לית הלכתא כו... איפסקא הלכתא כרב גידל בר מנשיא והאי סברא איכא עליה כמה פירכי. חדא דא"כ לא א... למימר עד שיהא בן עשרים אלא עד עשרים ועוד אי ליכא הפרש בין נכסיו לנכסי אביו ל"ל למי... בנכסי אביו לימא סתם ולמכור בנכסים אלא ש"מ ולמכור בנכסי אביו דוקא וכו' וההיא דשלח... מסייעי להו דלא שלח ליה מהו למכור בנכסי אביו אלא מהו למכור בנכסיו הוא דשלח ליה... יודעת בטיב משא ומתן וכו' אבל בנכסי אביו אפי' יודע בטיב משא ומתן אינו יכול למכור עד... עשרים ואיתי שתי שערות עכ"ל) לפי שנשאל מלפניו בשאלה על מה שכתב בספר מקח ו... דברי אותה שאלה כעין דברי הרב אות באות תיבה בתיבה ועל כל דבר ודבר השיב רבינו הא... ברוחב תבונתו ועומק חכמתו ואעפ"כ דברי הרי"ף ז"ל יותר נכונים וברורים בעיני אבל קרוב... לדעת שלישית לומר שאין לחלוק בין נכסיו ובין נכסי אביו אבל יש לחלוק בין יודע בטיב מ... לשאינו יודע שאם הגיע לעשרים אינו צריך לידע בטיב משא ומתן ואם הוא פחות מבן עשרים... בטיב משא ומתן כגידל בר מנשי' וכולן כשהביאו שתי שערות ובדרך זה מתישבות כל השמ... והא דאמר בגמ' והא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דההוא פחות מבן עשרים... נכסי אההיא דרבא קמייתא קיימיה דאמר רבא אמר רב נחמן מבן י"ח וההוא נמי בן י"ח הו... יודע בטיב משא ומתן ולעולם אין הפרש בין נכסיו לנכסי אביו אי קשיא לך הכא אמר רבא... נחמן מבן י"ח והתם אמר רבא שלש מדות בקטן וכו' דאלמא צריך שיהא בן עשרים יש לומר... הא דרביה אי נמי חדא מינייהו רבה אמרה ולא רבא:

עין משפט

א מיי' פכ"ט מהל' מכירה סמג עשין פב טור ח"מ סי' רלה :

נמוקי יוסף

והיינו טעמא דמתנתו מתנה [ג] אפילו בנכסי אביו זה דעת הרא"ה והרשב"א ז"ל ע"כ: יביא ראיה שהוא בן כ'. כלומר וחשבינן ליה לגדול ואמרינן כיון שלא הביא סימנין סרים הוא ולא מיבם דלאו בר הקמת שם הוא ולא חולץ דכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה והכא כמי אי בעינן בן עשרים למה להו למבדק הא ודאי גדול הוא ומהכא נפקא להו דאפילו הוה חריף טובא ויודע בטיב משא ומתן בעינן שיהא בן עשרים למכור בנכסי אביו דאי לא כן מאי מקשה למה להו למבדק תאמר דמיירי ביודע בטיב משא ומתן ובפחות מבן כ' שצריך למבדק אלא ודאי בכל ענין בעינן נר מצוה

רש"י

אם הביאה שתי שערות שלא תמאן: עד שירבה השחור. כלומר שירבו השערות ויהיו שוכבות ונראה כאילו ריבה השחור ולא גרסינן על הלבן: אבל האי קאי. כלומר גם על למכור בנכסי אביו קאי כדמסיק דאם הביא שערות קודם עשרים מבן שלש עשרה שנה ואילך יכול למכור בנכסי אביו: דשלח (רב) גידל. לקמן מייתי ליה דשלח בת שתים עשרה שנה היודעת בטיב משא ומתן מקחה מקח וממכרה ממכר והוא הדין בן י"ג שנה (והמפרשים כן אינן מחלקין בין נכסים שירש לשאר נכסים ולכך אינן מפרשים דהא דשלח רב גידל איירי בשאר מילי ושלא ירש וסברא זו ליתא כדאיתא באלפס ותו דלא הו"ל למימר עד שיהא בן עשרים אלא עד עשרים שנה דהא אנקבות נמי קאי אחליצה ומיאונין ועוד מכמה פירכות כדאיתא באלפס ורשב"ם חולק ופירש דרב גידל אפילו במקרקעי בנכסי אביו כדפרישית בסוף שמעתין ועיין) : איבעיא להו תוך הזמן. כגון שנת י"ח למר ושנת כ' למר והביאו שתי שערות : תינוקת בת י"ד. שיודעת בטיב משא ומתן מהו למכור בנכסי אביה אע"ג דלא הויא בת [עשרים] (ומהכא שמעינן דעד השתא מיירי בשאינו יודע כל כך בטיב משא ומתן אפ"ה מבן כ' הוא מוכר בנכסי אביו הואיל ואינו שוטה ממש אבל פחות מבן כ' בעי חכמה יתירה

רי"ף

למבדקיה לגיטין (א) ביבם בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו קנאה ואינו נותן גט עד שיגדיל לחליצה לאפוקי מדר' יוסי דאמר איש כתוב בפרשה אבל אשה בין גדולה בין קטנה קמ"ל דמקשינן אשה לאיש ולמיאונין לאפוקי מדר' יהודה דאמר עד שירבה השחור על הלבן ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן כ' שנה לאפוקי ממ"ד מבן י"ח שנה והילכתא כרב נחמן אמר שמואל בכולהו. מהא שמעינן דהילכתא כמ"ד מבן כ' וחזינן ביני רבוותא פלוגתא בהני מילי דכתבינן איכא מאן דס"ל כדכתבינן ואיכא מאן דס"ל דהאי דאמר רב נחמן אמר שמואל (א) ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן כ' אכולהו קאי דבדקינן (ג) לכולהו מכי מטי זמן בגרות עד דמטו כ' שנה ומסייעי להאי סברא מהא דשלח גידל בר (ב) מנשה לרבא *וקאמר דהאי דקאמר לאפוקי ממ"ד מבן י"ח לאו אהני דאיפליגו אליבא דר"נ קיימי דש"מ דהילכתא כמ"ד מבן כ' שנה אלא (ג) אהאי מתני' קיימינן דתנן **(בוגרת) בת כ' שנה שלא הביאה ב' שערות תביא ראיה שהיא בת כ' שנה והיא אילונית לא חולצת ולא מתיבמת ובן כ' שנה שלא הביא ב' שערות יביא ראיה שהוא בן עשרים והוא הסרים לא חולץ ולא מיבם [א] כדברי ב"ה ב"ש אומרים זה וזה בן י"ח רבי אליעזר אומר הזכר כדברי ב"ה והנקבה כדברי ב"ש שהאשה ממהרת לבוא לפני האיש ועלה קא אמרינן הכא (ג) לאפוקי ממ"ד מבן י"ח אבל האי מימרא דאיתמר משמיה דר"נ מבן י"ח ומבן כ' לית הילכתא (ד) כוותייהו דהא איפסיקא הילכתא כגידול בר מנשה והאי סברא איכא עליה כמה פירכי חדא דא"כ לא איבעי ליה למימר עד שיהא בן כ' אלא הכי איבעי ליה למימר עד עשרים שנה ועוד אי ליכא הפרש בין נכסיו לנכסי אביו למה ליה למימר ולמכור בנכסי אביו לימא ולמכור בנכסים סתם אי נמי ולמכור בקרקעות מ"ט קאמר ולמכור בנכסי אביו אלא ש"מ ולמכור בנכסי אביו דוקא ועוד בהדרינן אבל חדא מינייהו ואמרי' להליצה לאפוקי מדר' יוסי למיאונין לאפוקי מדר' יהודה הוה מיבעי ליה למימר עד כ' שנה לאפוקי ממ"ד מבן י"ח שנה ולא לימא ולמכור בנכסי אביו ולא לימא מבן י"ח אלא (ה) בן שמונה עשרה לחוד ועוד דלא צריך לאפוקי מהא מתני' כל עיקר דמחלוקת בית שמאי ובית הלל היא (ו) דקיימא לן דבית שמאי במקום בית הלל אינה משנה והאי דשלח גידול בר מנשה לרבא לא מסייעא להו דלא שלח ליה מהו למכור בנכסי אביו אלא מהו למכור בנכסיו הוא דשלח ליה דהכי אמרינן *שלח ליה *תינוקת בת י"ד שנה ויום אחד ויודעת בטיב משא ומתן מהו כלומר מהו שתשא ותתן בנכסים שלה שלח ליה אם יודעת בטיב משא ומתן מקחה מקח וממכרה ממכר ואמרינן עלה והא דרבא לאו בפירוש איתמר *אלא מכללא איתמר דההוא פחות מבן עשרים דאזיל זבין ניכסיה (ז) °דשמעת מינה דהאי דשלח ליה גידול בר מנשה לרבא לאו לזבוני בנכסי אביו שלח ליה אלא לזבוני בנכסי דידיה הוא דשלח ליה כגון דזבין ליה אפוטרופא דיליה כדהוה קטן נכסי ובעא איהו השתא לזבונינהו ואמר ליה אם יודעת בטיב משא ומתן מקחה מקח וממכרה ממכר ומדאמרינן אהא דשלח גידול בר מנשה דההוא פחות מבן עשרים דאזל זבין נכסיה ולא קאמרינן זבין בנכסי אבוה הוה להו תיובתא ולא הוה להו סייעתא ועוד דגרסינן בהדיא בפרק האומר התקבל גט זה לאשתי* אמר רבא שלש מדות בקטן צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים וכנגדו בקטנה מתגרשת בקדושי אביה. הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלי וכנגדו בקטנה מתקדשת למיאון. הגיעו לעונת הנדרים נדריהן נדר והקדשן הקדש וכנגדו בקטנה חולצת. ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים שנה והא רבא גופיה הוא דאמר הכא דתינוק בן שלש עשרה שנה ויום אחד שהביא שתי שערות ויודע בטיב משא ומתן מקחו מקח וממכרו ממכר והוא דאמר התם א ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים ואי אמרת הא דשלח גידול בר מנשה לרבא למכור בנכסי אביו הוא אם כן קשיא דרבא אדרבא וכללא דמילתא דסברא פריכא הוא וליכא למיסמך עליה אבל סברא קמא דכתבינן סברא תריצא היא ועליה סמכינן וכותיה עבדינן (ח) דלית ליה לינוקא לזבוני בנכסי דאבוה אלא עד דהוי בר עשרין שנין והוא דאייתי שתי שערות ואי הוי בר עשרין ולא אייתי שתי שערות אכתי קטן הוא כדתנן* אחד בן תשע שנים ויום אחד ואחד בן עשרים שנה שלא הביא שתי שערות ובדקינן ליה עד רוב שנותיו ואי נולדו בו סימני סרים כדהוי בר עשרים אע"ג דלא אייתי שתי שערות גדול הוא והוי זביניה זביני דתנן* בן כ' שנה שלא הביא שתי שערות יביא ראיה שהוא בן עשרים והוא הסרים לא חולץ ולא מיבם ואיתמר עלה אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב והוא שנולדו בו סימני סרים ואמר רבא דיקא נמי דקתני והוא הסרים שמע מינה ואמרינן* וכי לא נולדו בו סימני סרים עד כמה תאני רבי חייא עד רוב שנותיו כי אתי לקמיה דרבי חייא אי כחוש הוה אמר להו זילו אבריוה ואי בריא הוה אמר להו זילו אכחשוה דהני סימנין זימנין [נ] דנתרי מחמת כחישותא וזימנין דנתרי מחמת בריותא *°איבעיא להו תוך זמן כלפני זמן או כלאחר זמן רבא אמר רב נחמן תוך זמן כלפני זמן רבה בר רב שילא אמר רב נחמן תוך זמן כלאחר זמן שלח ליה גידול בר מנשה לרבא ילמדנו רבינו תינוקת בת י"ד שנה ויודעת בטיב משא ומתן

דף סס. | [דף רל ע"ב] | דף סס. | יבמות דף נו: | נדה דף מז: | סס | מגלחין דף קנה: [דף רלא ע"א]

נמוקי יוסף

שיהא בן עשרים: והוא שנולדו לו סימני סרים. כלומר דתרתי בעינן שיהא בן עשרים ושיהיו לו סימני סרים אבל אין לו סימני סרים אע"פ שהוא בן כ' אינו חשוב גדול עד רוב שנותיו דהיינו שלשים וששה כי ימי שנותינו שבעים: כי אתא. כי האי שאין לו סימנין והוא בן כ' אם היה כחוש מצווה להשמינו או אם היה שמן יותר מדאי מצווה להכחישו: תוך זמן. כלומר תוך עשרים כלפני עשרים ואין ממכרו ממכר בנכסי אביו:

שלח ליה (רב) גידל וכו'. ה"ג בנכסים כלומר נכסי עצמו דבנכסי סתמא נכסי עצמו ניכהו ולפיכך סגי בסימני גדול דהיינו לזכר שלש עשרה שנה ויום אחד ולנקבה שתים עשרה שנה ויום אחד ושהביאו שתי שערות שיהיה ראשן כפוף לעיקרן והא דאמרינן ההוא פחות מבן עשרים ולא פירש כמה שנים היו לו כיון שבא להוכיח וללמוד על שתים עשרה שנה ויום אחד משום דכיון דילא מכלל עשרים אין קפידא כיון שהוא גדול בין רב למעט והיינו דמקשינן ולישלה בתינוקת בת שתים עשר שנה ויום אחד כלומר דכיון דגדולה היא אין סברא לחלק בין בת שתים עשרה לארבע עשרה: [ד] כיון דמסברו ליה וסבר. משמע מהכא מדלא בדקיה רבא לדעת אם יודע בטיב משא ומתן מסתמא אמרינן כל שהוא גדול יודע הוא ומכירתו מכירה עד דידעו בבירור דאינו יודע כי האי דמעיקרא היה מתנהג כשוטה שהיה אוכל תמרים וזורק הגרעינים לפני רבא כדי שיחשבוהו לשוטה הוא דעבד הכי שהשליך הגרעינים

שלטי הגבורים

א שאלה מה שאמר ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן כ' מי צריך להביא ראיה על הדבר הלוקח או המוכר שבא להוציא: תשובה שורת הדין כל זמן שנתקיים שטר המקח הלוקח נאמן לפי שאמרו ובודקין לקדושין ולגירושין ולחליצה ולמיאונים ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן כ' שנים ולפיכך אין העדים רשאים לחתום על שטר ממכרו עד שידעו שהוא בן כ' שנים ושהביא שערות הלכך בשחתמו חזקה נתברר שהוא בן כ' ושהביא ב' שערות דאל"כ לא היו חותמין כדרים לקיש דאמר חזקה אין העדים חותמין על השטר אא"כ נעשה בגדול והיינו דאמרי' בפ' מי שמת גבי עובדא דבני ברק שבאו בני משפחה לערער ולומר קטן היה באותה שעה ואסיקנא התם כר' יוחנן דאמר דערעור דבני משפחה לאו ערעור הוא ובקיום השטר סגי ומדקאמרי' קטן היה חזקה אין העדים חותמים על השטר אא"כ נעשה בגדול זו היא שורת הדין לפי ההלכה אלא שאני מפקפק עכשיו שהיו יודעים זה אם נסמוך על חתימתן דומה למה שאמרו בפ' זה בורר גבי אודיתא ומי איכא מידי דאנן לא ידעי' וספרי דבי רב ידעי שאלו לספרי דאביי ולא ידעי שאלו לספרי דרבא וידעי אלמא כל היכא דאיכא לספוקי אי ידעי אי לא מספקינן כ"ש עכשיו שהוא קרוב לודאי דלא ידעי אלא שיש לומר דכל כי האי מסתמא לא חיישי' מדלא אשכחן דחשו לה בשום דוכתא ובכל מקום אמרו חזקה אין העדים חותמין על השטר אא"כ נעשה בגדול וכ"ש כשהקרקע ביד הלקוחות: שאלה מי שנתן קרקעותיו במתנת ש"מ ואגבן כל נכסיו הודיענו אם זכה במטלטלין ובספרות כי יש בינינו אומרים שלא קנה מטלטלין וספרות לפי שכתב לו אגב ולא אמר כמיפה כחו: תשובה לא קנה ולא מן הטעם שאמרו המורים אלא מפני שלא קנה בקרקעות אלא לאחר גמר מיתה וכדאסק' דמתנת ש"מ אינה קונה אלא לאחר גמר מיתה והרי זה כמקנה מטלטלין אגב קרקע של עצמו ולא קנה ואפי' אמר במתנה המטלטלין והריני נותן לו מטלטלי אגב מקרקעי במיפה את כחו אא"כ יאמר והריני נותן לו במתנת ש"מ ועוד מוסיף ליתן לו אגב קרקע דכשאתה אומר שהקנאת באגב בטלה יקנה מצד מתנת ש"מ :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב לא נזכר אלא ליבום דתנן בן ט' וכו'. ותיבת ביבם נמחק : (ב) לסני ס' כולהו כנ"ל : (ג) נ"ל אהאיא : (ד) נ"ל כתרוייהו : (ה) תי' בן נמחק : (ו) נ"ל וקי"ל : (ז) נ"ב אתא לקמיה דרבא א"ל זביניה זביני א"ל קרוביה זיל אכול תמרא ושדי קשייתא בי רבא אזל עבד הכי א"ל רבא זבינוהי לאו זביני כי קא כתבו ליה שטרא א"ל לקוחות זיל אימא ליה מגילת אסתר בזוזא שטרא דמר בזוזא הדר אזל א"ל. א"ל רבא זביניה זביני. א"ל קרוביה לקוחות אגמרוה. א"ל כיון דמסברא ליה וסבר מידע ידע והאי דקא עבד הכי חוצפא יתירא הוא דהוה ביה וזביניה זביני דשמעת כו' : (ח) ולית כנ"ל :

הגהות הו"י

(א) נ"ב רשום קו על תיבות ולמכור בנכסי אביו : (ב) נ"ב עי' בגמ' : (ג) נ"ב ל"ע דהא קמן דקאי על דברי ר"נ גם הא אמרי' בפירוש ולמכור בנכסי אביו לאפוקי וי"ל דס"ל להנך רבוותא דגרסי עד שיהא בן כ' לאפוקי וכו' ופירשו דקאי על מ"ש למיאונים ומ"מ דברי הרי"ף מגומגמים כלשון :

הגהות מא"י

[א] דברי כנ"ל: [ב] נ"ב ר"ת גרים זימנין דאתי מחמת בריאות' וזימנין דאתי מחמת כחישותא עי' בתוס': [ג] נ"ב עי' בגמ' דף קנ"ג: [ד] נ"ב הסוא פחות מבן כ' אזיל וזבין נכסיה אתו לקמיה דרבא אמרו ליה קרוביה זיל אכול תמרי ושדי קשייתא בי רבא עבד הכי אמר להו זביניה לאו זביני כו' אמרו ליה קרוביה לקוחות אגמרוהו אמר להו מסברי ליה סבר כיון דמסברי לי וסבר מידע ידע וכו' :

דף קנה: | תתקיט

ומתן מהו שלח ליה אם יודעת בטיב משא ומתן מקחה מקח וממכרה ממכר ולישלח ליה תינוק מעשה שהיה כך היה ולישלח ליה תינוקת בת שתים עשרה שנה ויום אחד מעשה שהיה כך היה אמר רב הונא בריה דרב יהושע ולעדות *עדותו עדות כלומר בן שלש עשרה שנה ויום אחד שהביא שתי שערות ואינו יודע בטיב מקח וממכר אע"פ שאין מקחו מקח וממכרו ממכר לענין עדות עדותו עדות אמר מר זוטרא לא אמרן אלא למטלטלי אבל למקרקעי לא א"ל רב אשי למר זוטרא מאי שנא מטלטלין דזביניה זביני אלא מעתה הא דתנן הפעוטות א מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין הכי נמי דעדותן עדות א"ל התם בעינן ועמדו שני האנשים וליכא אמר אמימר מתנתו ב מתנה א"ל רב אשי לאמימר מאי שנא זביני דלא דילמא *מוזיל ומזבין כ"ש מתנה דלא מטי ליה ולא מידי *ולטעמיך זבין שוה חמשא בשיתא ה"נ דזביניה זביני אלא קים להו לרבנן דינוקא מקרבא דעתיה גבי זוזי ואי אמרת זביניה זביני מזבין לכולהו נכסיה *גבי מתנה אי לאו דהוה ליה הנאה מיניה לא הוה יהיב ליה מתנה אמור רבנן תהוי מתנתו מתנה (א) דליעבדו ליה מילי והלכתא תוך זמן כלפני זמן והלכתא כגידול בר מנשה והלכתא כמר זוטרא והלכתא כאמימר והלכתא כר"נ אמר שמואל בכולהו: **מתני'** ג המחלק נכסיו על פיו ר' אליעזר אומר אחד בריא ואחד מסוכן נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף בשטר ובחזקה ושאין להן אחריות אינן נקנין אלא במשיכה *אמרו לו מעשה באמן של °בני רוכל שהיתה חולה ואמרה תנתן כבינתי לבתי והוא בי"ב מנה ומתה וקיימו חכמים את דבריה אמר להם בני רוכל תקברם אמם: **גמ'** תניא אמר להם ר' אליעזר לחכמים מעשה במרוני אחד שהיה בירושלים והיו לו מטלטלין הרבה וביקש ליתנם במתנה אמרו לו אין לו תקנה עד שיקנם על גבי קרקע הלך ולקח בית סאה סלע סמוך לירושלים ואמר צפונו לפלוני ועמו מאה צאן ומאה חביות דרומו לפלוני ועמו מאה צאן ומאה חביות אמרו לו משם ראיה מרוני בריא היה אמר רבי לוי קונין ב משכיב מרע ואפילו בשבת ולא לחוש לדברי ר"א אלא שמא תטרף דעתו עליו: **מתני'** ר' אליעזר אומר בשבת דבריו קיימין מפני שאין יכול לכתוב אבל לא בחול רבי יהושע אומר בשבת אמרו קל וחומר בחול כיוצא בו זכין לקטן ואין זכין לגדול דברי רבי אליעזר רבי יהושע אומר לקטן אמרו קל וחומר לגדול *ד נפל הבית עליו ועל אביו (או) עליו ועל מורישיו והיתה עליו

כתובת

רש"י

יתירה למכור בנכסי אביו לשון רבינו שמואל): עדותו עדות. נאמן להעיד מה ששמע וראה מבן י"ג ואילך והביא שתי שערות הואיל ואינו שוטה: אלא מטלטלי. עדות מטלטלי דזביניה זביני במטלטלי: אלא הא דתנן הפעוטות כו'. ואוקימנא ליה כבר שית וכבר שבע: אנשים. ולא קטנים: מתנתו. של בן י"ג הוי מתנה אע"פ שאינו יודע בטיב משא ומתן ואין מכירתו מכירה: ואי אמרת זביניה זביני כו'. לכך תיקנו שום אחת ממכירתו לא יועילו: ואי לאו דאית ליה הנאה. גדולה מיניה [לא הוה יהיב ליה]: דליעבדו מיליה. לגמול לו חסד ולהיטיב לו בכל עניניו: והלכתא כגידל בר מנשה. דבן י"ג שנה היודע בטיב משא ומתן מוכר בנכסי אביו אפי' במקרקעי דאילו מטלטלין אפילו פעוטות כבר שית כבר שבע מוכרין: והלכתא כמר זוטרא. דעדות מטלטלי מעיד בן י"ג אפילו אינו יודע בטיב משא ומתן: והלכתא כאמימר. בן י"ג דמתנתו מתנה אע"ג דאין מכירתו מכירה: בכולן. בגיטין בקדושין בחליצה ומיאונין דלא סמכינן אשנים עד שנבדוק בסימנים ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים ויביא סימנים אם אינו יודע בטיב משא ומתן ואם לא הביא שערות בעשרים נחזיקנו כקטן עד רוב שנותיו אם לא נמצאו בו סימני סרים (ואיכא למימר דוקא בנכסי אביו אבל בנכסים שנתנו לו במתנה או שקנה שאינה ירושה לו מאבותיו הנהו מוכר פחות מבן כ' כדין מטלטלים עד כאן ל' רשב"ס (א) והוא כדברי רבותא ופליגי על רב אלפס. עד כאן פי'): **מתני'** ר"א אומר כו'. ר"א סבירא ליה לדברי שכיב מרע לאו ככתובין וכמסורין דמו כלל אלא כבריא בעלמא וצריך קנין ואפי' מת לא קנה המקבל מתנה בלא קנין ואפי' מצוה מחמת מיתה בעי קנין דמעשה דבני רוכל היה במצוה מחמת מיתה ואפ"ה פליג רבי אליעזר והוא הדין אם עמד אינו חוזר אפילו לא שייר מידי אם קנו מידו במתנת בריא דלא מפליג: בני רוכל. אביהם היה שמו רוכל: כבינתי. תכשיט: תקברם אמן. כלומר אין מביאין ראיה מהן דרשעים היו והלואי שתקברם אמן וקנסו רבנן הבנים לקיים לבת מתנת אמם בלא קנין: **גמ'** במרוני. על שם מקומו: וביקש ליתנם. שכיב מרע היה לדברי ר"א ולא היו המקבלי מתנה גביה כדמפרש בקדושין והתם פריך עליה טובא: אמרו לו. אין לכן תקנה לזכות בהן המקבלי מתנה דלא סמכא דעתיה עד שיקנה לו כך מפרש בקדושין ועשה ולקח בית סאה סלע שאין ראוי לזרוע וקנאו בזול לשם כך: בריא היה: בשעת מתנה ואח"כ מת: קונין מש"מ אפילו בשבת. לא שנא היכא דבעי קנין נ"ש במחלק כל נכסיו אע"ג דקנין דמי למקח וממכר כי קונה בכליו של קונה שמקנה סודרו כדי להקנות לו המתנה: ואפילו בשבת. להפיס דעתו שלא תטרף: [ולא] לחוש לדר"א. מה שקונין לא שצריך קנין כדרבי אליעזר אלא שלא תטרף דעתו דלא סמכא דעתיה שתתקיים צוואתו בלא קנין: **מתני'** נפל הבית עליו ועל אביו. על ראובן ועל יעקב אביו או על ראובן ועל אחד משאר מורישיו כגון אחי אביו וכהאי גוונא ואין לכן קרוב יותר מראובן וראובן ראוי ליורשן: והיתה.

על

נמוקי יוסף

הגרעינים: עדותו עדות. גדול זה שהוא בן י"ג שנה ויום אחד ואינו יודע בטיב משא ומתן שאין מכירתו מכירה בקרקעות מיהו כיון שמכירתו מכירה במטלטלין עדותו נמי עדות אם יבוא להעיד אמטלטלי דלא תימא לענין עדות בעינן דעת גדול טפי קא משמע לן ודוקא שיהיו גדולים דבעינן אנשים אבל פעוטות לא אע"ג דבמטלטלי מקחן מקח וממכרו ממכר כדי חיין למזונות: מתנתו מתנה. אף על גב דלענין מכירת קרקעות כיון שאינו יודע בטיב משא ומתן לא הוי זכייה זכייה מ"מ לענין מתנה מתנתו מתנה [ואפי'] בנכסי אביו דכי היכי דבנכסי עצמו חשבינן ליה כגדול יודע וכו' הוא הדין בנכסי אביו חשבינן ליה כבן עשרים ומיהו שיהיה גדול ובסימנים כדאמרן אבל הפעוטות לא מלינו להם יד במקרקעי ואלו במטלטלי ובמתנה לא צריך למימר דקל וחומר הוא כיון דמלי מזבן להו: ואי אמרת זביניה זביני. פירוש כיון דעל הרוב מוזיל ומזבין לא פלוג רבנן ואפילו כי מזבין ביוקר זביניה לאו זביני ויכול לוקח למהדר ביה ומחילה של קטן כמתנתו כן דעת רבותי הריטב"א ז"ל ומסתברא דמתנה שיש בה אחריות אם יש בה חשש הערמה דינו כמכר ואם לאו הרי היא קיימת והכל לפי ראות הדיינים. וכן אתה אומר לענין דינא דבר מגרא דאמרינן דמתנה דאית בה אחריות אית בה משום דינא דבר מגרא והכי מוכח מלישנא דהתם בב"מ [דף קח:]. הריטב"א ז"ל: דליעבדן מיליה. שיגמלו לו חסד להיטיב לו בכל עניניו:

[דף קנו.] **אמר** רב נחמן אמר שמואל בודקין לקדושין. בודקין אם יש לו שתי שערות אע"פ שיש לו י"ג שנה ויום אחד והא דבדקינן לקדושין לאו למימרא שלא יוכל לקדש עד דבדקינן ליה אלא שאין קדושין גמורין אבל לגטין [ולחליצה] לא מצי לחלוץ ולגרש עד דבדקינן ליה בחליצה דמקשינן אשה לאיש אף על גב דאיש דוקא כתיב בפרשה אם לא יחפוץ האיש אבל לגט בבדיקה דידיה סגיא: ובעינן לגט למה לי. דאי הקדושין לאו קדושין גמורין נינהו א"כ אמאי בעי בדיקה לגט ואי גמורין נינהו א"כ גם הגט ראוי וגמור הוא דודאי אפילו נשרו לו הסימנים אין בכך כלום: ולמיאונין. דלא מציא למאן אם הביאה שתי שערות דהא גדולה היא לענין חליצה והוא הדין למיאון ודלא כרבי יהודה דבעי ריבוי שערות: עד שיהא בן עשרים. לאו למימרא דלא צריך בדיקה אלא עד עשרים דהא בעינן עד רוב שנותיו אלא לאפוקי ממאן דאמר דבן שמנה עשרה הוי גדול ובבדיקה סגי למכור בנכסי אביו קמ"ל *) דבהכי בודקין אותו למכור בנכסי אביו עד שיהיה בן כ' ואז הוי ממכרו ממכר אם הביא שתי שערות או סימני סירוס ואם אין לו סימני סירוס אין ממכרו ממכר עד שיגיע לרוב שנותיו שהם שלשים ושש שנה וכבר פסק תלמודא בכולהו הכי וכמו שפירשנו: אמר המחבר ודעת הרא"ש ז"ל דכל שיש לו עשרים וסימנים אע"ג שאינו יודע בטיב משא ומתן ממכרו ממכר אבל הריטב"א ז"ל כ' בשם רבו הרא"ה ז"ל דכל [א] שכן שאם לא היה יודע וכו' שהוא שוטה ואין מקחו וממכרו כלום ויותר נכון בעיני דעת הרא"ש ז"ל שלא תיקנו על דבר שאינו מצוי כמו שכתבו הכי לעיל גבי ירושה והגיהוה על הדין שהרי לענין קדושין וגיטין וחליצה לא חשבינן ליה כשוטה מפני שהוא אינו יודע בטיב משא ומתן. כך נראה לי עד כאן:

מתני' סבירא ליה לרבי אליעזר דלעולם לא קנינן באמירה בעלמא ואפילו בשכיב מרע ורבנן סברי דבאמירה בעלמא סגי בש"מ והביאו ראיה מאמן של בני רוכל שהיתה מצוה מחמת מיתה וצותה לתת תכשיט של כלי מילת לבתה ששוה אלף ור' דינרין וקיימו חכמים את דבריה אלמא דבלא קנין מהני באמירה בעלמא ור' אליעזר אומר דמשום שהיו רשעים שהיו מקיימי קולים בכרם שהוא כלאים לדעת ר' אליעזר משום דמחשב לו אוכל משום שיש מקום שמאכילים אותם לגמליהם קנסו אותם חכמים שמותר לאבד ממונם בידים וטעמא דרבנן כל שאין כמוהו מקיימים אינו בר זריעה ואינו אסור וקי"ל כרבנן כדאיתא בגמ': **גמ'** קונין. באמירה בעלמא ולא חיישינן לר"א דבעי קנין והטעם שלא תטרף דעתו ביני ביני ויש דמפרשים דאם ירצה השכיב מרע שיקנה ממנו בקנין קונין אפילו בשבת אע"ג דדמיא קצת למקח ולממכר בקנין סודר מכל מקום התירו כן כדי שלא תטרף דעת החולה אם לא יקיימו דבריו אי נמי היכא דהוי מתנת מקצת דבעיא קנין אבל לא משום דחיישינן לדברי ר"א דהאמר בעי קנין דודאי לא חיישינן לדבריו: **מתני'** נפל הבית על ראובן ועל יעקב או על ראובן ועל מורישיו דודיו אחי אביו וראובן היה חייב או לאשתו כתובתה או לבעל חוב וטוען הבעל חוב כי יעקב או מורישי ראובן מתו ראשונים ואחר כך מת ראובן ואם כן מה שזכה אף על פי שלא בא לידו באותה שעה ודאי שלו היה כיון דכתב לו נכסי דקנאי ודעתיד אנא למקנא דין הוא

*) אולי צ"ל דבי"ח. [וכס"א אי' דאין בודקין]

שלטי הגבורים

א קטן שלוה מאחרים כתב הרמ"ה שחייב לשלם כשיגדיל וה"ר יונה כתב שאינו חייב לשלם שאם נפרעין ממנו לכשיגדיל יבזבז כל ממונו בקטנותו והרא"ש חילק בדבר וכתב שאם ידוע שלוה לצורך מזונותיו נפרעין ממנו אפי' כשהוא קטן כמו בפעוטות שמקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין משום כדי חייו גם הלואתו הלואה ונפרעין ממנו כדי שימצא מי שילונו בשעת דחקו אבל אם אין ידוע שלוה להו לצורך מזונותיו אין מעשיו כלום ואין נפרעין ממנו לכשיגדיל:

ב רשב"ם כתב שקונין מש"מ אפי' בשבת שזה שקנין אינו צריך משמע מדבריו אבל אם יש נפקותא בקנין כגון שכתב כל נכסיו ומפרש שלא יחזור בו אף אם יעמוד שאז מועיל הקנין אין קונין בשבת אבל הרא"ש כתב דאפ"ה קונין ממנו בשבת (שנתן) דכיון שכתב כל נכסיו מדאגת מיתה הוא נותן ואיכא למיחש לטירוף דעת אם לא יעשו כדבריו אבל אם מקצת נכסיו הוא נותן אין קונין ממנו בשבת דלאו מחמת דאגת מיתה הוא נותן כיון שהוא [אינו] נותן הכל וליכא למיחש לטירוף הדעת:

המאור הגדול

קונין מש"מ ואפי' בשבת שאין לחוש לדברי ר"א שאלו היינו חוששין לדברי ר"א היינו חוששין לדברי ר"מ שאמר משמו בחול דבריו קיימין אבל לא בשבת וכיון שקונין ממנו נמצא שאין הקנין מועיל כלום דבאמירה בעלמא מיקניה כדאמר רבא אמר רב נחמן מתנת ש"מ מדרבנן בעלמא היא שמא תטרף דעתו עליו שאילו היה הקנין מועיל היה דרך מקח וממכר ואסור לקנות ממנו בשבת עכשיו שאינו מועיל כלום אלא הקנין נגמר באמירה בלבד נמצא הקנין כמי שאינו ומותר בשבת וי"מ שמא תטרף דעתו עליו שאם אמר השכיב מרע אני רוצה שתקנו ממנו קונין ממנו להפיס דעתו שלא תטרף עליו שהרי אין הקנין מעלה ולא מוריד:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ט מהל' עדות סמג לאוין ריד טוש"ע ח"מ סי' לה:

ד"מ

ב מיי' פכ"ט מהל' מכירה סמג עשין פב טור ח"מ סי' רלה:

ג מיי' פ"ג וס"ח מהל' זכיה ומתנה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנ רנד רנה:

ד מיי' פ"ט מהל' נחלות טוש"ע ח"מ סי' רפ:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב כי היכי:

בס"י אזיל

בגמ' איתא אבל גבי מתנה (ג"מ)

הגהות הגר"א

(א) והוא כדברי כו' ע"כ פי') תא"מ

הגהות מא"י

[א] הוי שכן רשום במחוק

הוא שיזכה בחובו בנכסים אלו ויורשי ראובן טוענין שאם היה כן הדין עמהם אלא אדרבה ראובן מת ראשון ולא זכה בשום נכסים הלכך אין לו במה יגבה: בית הלל אומר נכסים בחזקת יורשי האב שהנכסים תחת ידם הם ואין לבעלי חובות לגבות אלא בראיה ברורה: גמ' לקמן בגט פשוט [דף קעה.] תנן דהמלוה בשטר כיון שיש קול בדבר גובה תובו מנכסים שמכר הלוה לאחר מכן מפני שכבר היו אותן נכסים משועבדים למלוה ואית קלא למילתא והיה לו ללוקח לחקור וא"כ הוא דאפסיד אנפשיה אבל בלא שטר אין לו קול כ"כ

רש"י

על ראובן כתובת אשה ובע"ח דאין לו מה לפרוע: יורשי האב אמרו הבן מת ראשון. אנפל הבית עליו ועל אביו קאי שיורשי יעקב כגון בני יעקב שמעון ולוי[א] ואפי' חנוך בן ראובן שגם הוא יורש יעקב: אמר הבן. דהיינו ראובן מת ראשון ומכח אבי אבינו דהיינו יעקב קאתינן כדמפרש בגמ' ולא זכה ראובן בהנך נכסים כלל ואנו יורשים כל נכסי יעקב ולענין נפל הבית עליו ועל מורישיו שייך למיתני יורשי מורישיו אמרו הבן מת ראשון: בש"א יחלוקו. כדמפרש טעמא בפרק החולץ דאע"ג דיורשי האב ודאי ובע"ח ספק קסברי בית שמאי שטר העומד לגבות כגבוי דמי ותרוייהו ודאי חשיבי: וב"ה אומרים הנכסים בחזקתן. בחזקת יורשי האב שהן ודאי יורשין או מיעקב או מראובן וכמוחזק דמי ובע"ח ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי: גמ' תנן. לקמן בפרק גט פשוט: גובה מנכסים משועבדים.

נר מצוה

כתובת אשה ובעלי חובות יורשי האב אומרים הבן מת ראשון ואח"כ מת האב *ובעלי חובות אומרים האב מת ראשון ואח"כ מת הבן ב"ש אומרים יחלוקו ובית הלל אומרים נכסים בחזקתן: גמ' תנן התם א"המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים על ידי עדים גובה מנכסים בני חורין בעי שמואל דאיקני מהו אליבא דרבי מאיר דאמר אדם מקנה לחברו דבר שלא בא לעולם לא תיבעי לך דודאי קנה כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי אין אדם מקנה לחבירו דבר שלא ב"ל ומיניה לא תיבעי לך דאפילו מגלימא דעל כתפיה אלא כי קא מיבעיא לן דאיקני וקנה ומכר וקנה והוריש מאי ומסקנא *את"ל משתעבד ב'לוה ולוה וחזר וקנה מהו לקמא משתעבד או לבתרא משתעבד אמר רבינא מהדורא קמא דרב אשי אמר לן ראשון קנה מהדורא בתרא אמר לן יחלוקו וכן הלכתא יחלוקו °והא דתנן לשבחקרקעות כיצד הרי שמכר שדה לחברו והשביחה ובא בעל חוב וטרפה כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסים משועבדים ואת השבח מנכסים בני חורין חצי שבח הוא גובה משום דלא טריף מיניה בעל חוב אלא חצי שבח דהאי שבח דאיקני הוא והוה ליה בעל חוב ולוקח לגבי האי שבח כלוה ולוה וחזר וקנה דקי"ל יחלוקו וכן הלכתא: *שלחו מתם ג'בן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו ומת הבן בחיי האב ואח"כ מת האב בן הבן מוציא מיד הלקוחות וזו היא שקשה בדיני ממונות אבוה מזבין ואיהו מפיק: מתני' *ד'נפל הבית עליו ועל אשתו יורשי הבעל אומרים אשה מתה ראשון ואח"כ מת הבעל ויורשי האשה אומרים

המאור הגדול

מתני' נפל הבית עליו ועל אשתו וכו' פי' הרי"ף ז"ל בהלכות הני נכסי דאמרי ב"ה נכסים בחזקתן נכסי צאן ברזל אינון וכתובה מאי דקביל בעל על נפשיה מדיליה כגון תוספת ועיקר כתובה דהוא מנה

מלחמת ה'

ועוד מתני' נפל הבית עליו ועל אשתו וכו' פי' הרי"ף ז"ל בהלכות הני נכסי וכו': אמר הכותב אין מקום למחלוקת זו שספרי הגאונים יותר נאמנים מספריו וכל היום הוא מתגבר ומשבש ספרי ספרד בפני אחרים

דמתני' מיירי כגון שהאשה הזאת אילו מתה אחרונה היתה יכולה לגבות מן היורשין בלא שבועה כגון שפטרה משבועה כמתני' דפרק הכותב (דף פו:) אי נמי ייחד לה ארעא או מטלטלי ואיתנהו בעינייהו וגובה בלא שבועה כדאיתא ברים אע"פ [דף נה.] שאם לא כן הא אין אדם מוריש שבועה לבניו [שבועות דף מח.] ולדברי הכל אין ליורשיה בכתובה כלום לא בכתובה ולא בתנאי כתובה דהיינו תוספת ונדוניא. הריטב"א ז"ל : בש"א יחלוקו. שהרי שניהן טוענין מחמת ירושה יורשי הבעל אומרים מתה האשה ראשונה ובעלה יורשה ויורשי אשה אומרים הבעל מת ראשון וכיון שאין לה בנים ממנו אנחנו נירש אותה א"כ הוי ממון המוטל בספק וחולקין : וב"ה אומרים נכסים. שהכניסה עמה בנדוניתה וקבלם הבעל על עצמו ואחריותן עליו הם בחזקתן פרש"י בגמ' בחזקת שניהם ויחלוקו אותם מפני ששניהם שוין בהם שהרי עקרן מן האשה ואחריותן על הבעל : וכתובה. דהיינו עיקר כתובה ותוספת בחזקת יורשי הבעל מפני שהוא ממון הנוטל מן הבעל והמוציא מחבירו עליו הראיה : ונכסים הנכנסים והיוצאים עמה. שהם נכסי מלוג *ואם ממון האשה שאין לבעל בגופן כלום בחזקת יורשי האשה והרוצה להוציא מידה עליו להביא הראיה : גמ' וכיון שכל אחד יש לו דין להחזיק בהם הלכך יחלוקו כדפי' במתני' והכי הלכתא כבר קפרא וכן כתב רבינו אלפסי ז"ל : מתני' וכו' נפל הבית על רחל ובנימין ואין לרחל בן אחר לא מיעקב ולא מאחר ואם היה ברור שמתה היא ראשונה היה בנימין יורש ואחי בנימין מנלה לבנימין אבל אם מת בנימין ראשון כיון שהיתה כבר אלמנה היה אביה זוכה בחלקה

והם

[דף רלב ע"ב]

אומרים הבעל מת ראשון ואח"כ מתה האשה ב"ש אומרים יחלוקו וב"ה אומרים הנכסים בחזקתן וכתובת האשה בחזקת יורשי הבעל ונכסים הנכנסין והיוצאין עמה בחזקת יורשי אשה: גמ' *בחזקת מי ר' אלעזר אומר בחזקת יורשי אשה ור' יוחנן אמר בחזקת יורשי הבעל תני בר קפרא הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו וכן הילכתא הא דקאמרי ב"ה הנכסים בחזקתן פירש רבינו האי גאון ז"ל דאינון נכסי איתתא דלא ידיעי אי מנכסי כתובה נינהו ואי מנכסי מלוג דאינון נכסים הנכנסים והיוצאין עמה אינון ובהון איפליגו רבי אלעזר ור' יוחנן ובר קפרא וקא פסק הילכתא כבר קפרא חדא דהוה מסקנא דשמעתא ועוד דהוא רביה דרבי יוחנן וקי"ל דאין הלכה כתלמיד במקום הרב ואיכא מ"ד הני נכסי דקאמרי ב"ה בחזקתן נכסי צאן ברזל אינון וכתובה מאי דקביל הבעל על נפשיה מדיליה כגון תוספת ועיקר כתובה דהוא מנה מאתים ונכסים הנכנסין והיוצאין אינון נכסי מלוג ומסתברא לן דהאי פירושא טפי עדיף ומסתבר מהוא פירושא קמא : °מתני' נפל הבית עליו ועל אמו אלו

ד' קנח:

רש"י

יורשי הבעל. אביו או אחיו או בנים שיש לו מאשה אחרת אומרים האשה מתה ראשונה ואין ליורשי האשה כלום בכל הנכסים שהרי הבעל מת אחרון דיורש את אשתו לפני מותו : ויורשי האשה. קרוביה ממשפחת אביה אומרים הבעל מת ואח"כ מתה היא וירשנו כל נכסיה : נכסי צאן ברזל. [דהיא] נדוניא דהכנסת ליה וכתב בכתובתה ומנה מאתים ותוספת ונכסי מלוג : בש"א יחלוקו. דממון המוטל בספק חולקין וי"מ בהחולץ דאכתובה לא פליג בית שמאי אלא אשארא : ובית הלל אומרים נכסים בחזקתן. בגמרא מפרש בחזקת מי הילכך נכסים בחזקתן דקאמר לאו לקמיה קאי אלא ה"ג נכסים בחזקתן וכתובה בחזקת יורשי הבעל. והכי פירושו נכסים נכסי צאן ברזל בחזקתן כדמפרש בגמ' : וכתובת האשה. מנה ומאתים ותוספת שממון הבעל נותנין לה לא נוציאן מספק מחזקת יורשי הבעל : נכסים הנכנסין ויוצאין עמה. היינו נכסי מלוג שנפלו לה מבית אביה ואחריות עליה : בחזקת יורשי האשה. שמאביה באו לה : גמ' בחזקת מי. נכסי צאן ברזל דקאמרי ב"ה נכסים בחזקתן בחזקת מי הם : בחזקת יורשי האשה. דהיא דהכנסת ליה מבית אביה : בחזקת יורשי הבעל. שהן באחריותו דאם פיחתו פיחתו לו ואם הותירו הותירו לו ויכול היה למוכרן לכך לא דמו לנכסי מלוג : הללו באין לירש הכל. וכן אלו ויש לשניהם טענה חזקה כדפי' היא דהכנסת ליה מבית אביה והוא מתוך שקיבל עליו אחריות קנאם והוי כממונו לכך יחלוקו ובחזקתן דקא אמרי בית הלל היינו בחזקת שניהם ויחלוקו : מתני' נפל הבית עליו ועל אמו. כגון על רחל שהיתה אלמנה ועל בנה יוסף מיעקב ולא היה לה שום בן אחר ועתה טענותיהן שוות שיורשי האם אחיה מן האב אומרים הבן מת ראשון ואחר כך מתה היא ונגו לירש כל נכסיה ויורשי הבן כגון ראובן בן יעקב מלאה אומרים רחל מתה תחלה ויירש יוסף כל נכסיה ואני יורש את יוסף·

אנו

וה"ה שאר יורשיה שהן יורשים במקום בן ובזה חולקין ולפיכך בין בית שמאי ובין בית הלל מודים דיחלוקו וכתב רבינו שמואל ז"ל דאם היה לה בן אחר מאיש אחר שיורש במקום בן זה כמי לא אמרינן יחלוקו משום דיוסף [בנה מאיש אחר] טוען ודאי בחצי הנכסים דאפילו מתה היא תחלה לא יירש בנימין אלא חצי הנכסים אם כן יוסף טוען שכל הנכסים שלו שבנימין מת ראשון והוי ודאי יורש במקלתן ואחי בנימין אינן טוענין אלא בעבור חציין. ואותו חצי ספק הוא ולא אתי ספק ומוציא מידי ודאי ומייתי ראיה מפרק החולץ [דף לח.] מיבם יבמתו תוך שלשה חדשים שמת בעלה וילדה לסוף שבעה חדשים שהוא ספק שמא בן תשעה לראשון שמא בן שבעה לאחרון ואחר כן מת אבל כשהספק טוען אלא בריה דמיתנא ויש לי חצי הנכסים והיבם טוען את ברי וכולן שלי אמרינן התם שהדין עם היבם משום שטוען בכל מה ודאי דהיינו בחצי והוא הדין הכא והלכתא דנכסים בחזקתן :

גמ'

מלחמת ה'

אחרים ושכיב דומה אותם בלא כלום ועוד שאפי' ימלא ספר שאין בו וא"ו אין פי' הגאונים ז"ל זז ממקומו ואם נמצא בוא"ו פי' בעל הספר הזה נעקר לגמרי וכ"ש שלא נמצא אלא בוא"ו וזה לא ניתן ליכתב אבל התייס ... גלמו אינו כלום שמאחר ששנינו במשנתינו בחזקת יורשי אשה לא נשאר מקום ספק בדבר ... יורשין אותם אינן נקראין יורשי אשה שלא אותה הם יורשין אלא הבעל שבאו נכסים ... להם ומחמתו הן באים ולא מחמתה ועוד אם יש בלשון יורשי אשה ספק מה פי' ר' ... הוא מתברר מדברי שאר האמוראים מה אמול' זאת התשובה לשאלה הגדולה והלא במשנתינו ... יורשי אשה בתרתי ואעפ"כ לא הכריעו חכמים אם יורשי אשה בניה או בני הבעל כ"ש שלא ... אחר ועוד שהיה לו לישאל בגמ' מאן יורשי אשה ולא בחזקת מי שמשמע לשון זה על ... במשנה והרי עדה בנדה שאלו בחזקת מי על נכסים בחזקתן שאמר ר"ע סתם וזה שלא ... לפי שבא ליתן טעם בדבר שמעמידין את הנכסים שבכתובה בחזקתם הראשונה וכן אתה ... דברי הכל אבל לבר קפרא הטעם בזה שלא הוצרך לפרש לפי שב"ש וב"ה מודים באלו ... יחלוקו והראיה שאמר מדתנן ביבמות ובכתובות שומרת יבם וכו' מתה מה יעשו בכתובתה ... והיוצאים עמה ב"ש אומרים וכו' ואם איתא דג' מיני נכסים הם ה"ל למימר מה יעשה ... צ"ב ובנכסין הנכנסין והיוצאים עמה הרבה דעות נאמרו באותה משנה לפי' הגמ' שעליה במס' ... ונים שדנו בנכסי מלוג אפי' נפלו לה כשהיא תחת בעלה מתה בחזקת יורשי האב ונכסי צ"ב ... תני בר קפרא הואיל והללו באים לירש והללו באים לירש יחלוקו לדברי ב"ה נמצאו ב"ש וב"ה ... אלו מודים שיחלוקו לפיכך התנא כשבא לשאול לא שאל אלא מה יעשו בכתובתה ובנכסי מלוג ... ספק כמו שנחלקו בו ב"ש וב"ה אבל בנכסי צאן ברזל אין לו בהם ספק שבודאי יחלוקו והתם ... לא פליגי ב"ש וב"ה בכתובתה ותנא מה יעשו בכתובתה ושבקה וכשבאו ב"ה לפרש הדבר ... נכסים בחזקתה שהם נכסי צ"ב ואפי' למאן דפליג הכא ואמר בחזקת יורשי הבעל התם כיון ... רשות לאשה ויצאו נכסים מרשותו של בעל ולא נכנסו לרשות האשה ושניהם באים לירש ... בחזקת יורשי אשה היינו טעמא משום שהיורשין הללו באין לירש אותה מחמת הבעל הם באים ... שלא היו ובחזקת הבאים מכחה הם עומדין לפיכך הם של יורשי אשה אבל התם יבם מחמתה ... גמרי' בפי' האשה שנפלו דלא יכול למימר אנא אני יורש אשתו אין אני קובר אלא אשתו הוא ... הלכך לדברי הכל יחלוקו ולפיכך לא שנה שם מה יעשו בנכסי צ"ב לפי שאין בהם מחלוקת ... אבל שאם נפלו לה כשהיא תחתיו דבעל אף נכסי מלוג כולן בחזקת יורשי הבעל דידו עדיפא ... צ"ב וכששנינו שם מה יעשו בכתובתה הכל בכלל בין מנה מאתים ותוספת בין נדוניא וכן פי' ... שנו בכל מקום נכסי צ"ב בכלל כתובה כאותה שאמרו מקום שנהגו לעשות כתובה מלוה ואיתמר ... מאה זוזי לכתובתה דברתא ועוד אמרו אע"פ שכתובתה בבית בעלה מתה אביה יורשה וכו' ... את כתובתה וכאן אמרו יורשיה יורשי כתובה חייבין בקבורתם שהיא נכסי צ"ב כדמוכח ... שבאו ב"ה לפרש חלקום זה מזה וקראו כל א' וא' בשמו המיוחד לו ולפיכך שנינו נכסים בחזקתן ... כתובה שהן נכסי צ"ב הנשומין בה בחזקתן הראשונה הן עומדין כשם שאם מתה בחיי בעלה ... שמתה בחיי יבם אין לה בהם אלא קבורה שלא נתנו לגבות ממש מחיים וליתן טעם לדבר ... מפי בעל וכתובה כלומר מוהר כתובה שהיא מנה מאתים ותוספת בחזקת יורשי הבעל וזהו שלא ... שמי וזה הפי' הוא הנכון במשנה זו בין שיהא הדין בנכסים שנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל ... או בחזקת יורשי הבעל ור"ש פי' דכי היכי דפליגי הכא בחזקת מי ה"נ דפליגי התם ומה ... שה ושם שנו יורשי האב הטעם ידוע דהכא בשקרובי הבעל באים לירש לא מחמתה הם באים ... יורשי אשה ושם הדבר הספק מי הם יורשי של אשה זו לפיכך שנה בפירוש יורשי האב ואין צורך ... שלו מכאן טענותיו של בעל המאור ז"ל ונתקיימו דברי הגאונים ז"ל ולעולם כאן וכאן ג' מיני ... שנו במשנתינו וכמו שפירשום וחלקום הגאונים ולא כדברי בעל המאור ז"ל :

... על אביו ועל אמו אלו ואלו מודים וכו' ואנו נראה לנו שהלכה כת"ק וכו' : אמר הכותב אף ... אתי דטעמיה דבר קפרא משום שאף בחזקת יורשי הבעל הנכסים עומדים שמשעת שנשאת יצאו ... השבע ואפי' לפי פי' בעל המאור ז"ל שהרי ידו כידה אף בנכסי מלוג מאח"כ בנכסי כאם ... זכות מעתה אלא שהוא ראוי לירש תדע דהא ר"ע כדברי ב"ה אמר שהנכסים בחזקתן והיינו ... קפרא והפ"ה אמר כאן נכסים בחזקתן וכ"ש לפי האמת דאי איכא לדמויה לנכסי מלוג דמיא ... אה : אלא עיקר פיסקא מדאביי כדברי רבי' הגדול ז"ל וראיתי בנוסחא הראשונה מוגהת בקדושת ... ל שהיה כתוב בה ומסתברא לן דהלכתא יחלוקו כאלו ואלו מודים ור' זירא ור' אלעא לפרושי ... א הוא דאתו וחזר ומחק זה והגיה כת"ש בהלכות שהסכימה דעתו לדברי ר"ע וכן עיקר :

המאור הגדול

מנה מאתים ונכסים הנכנסין והיוצאין עמה אינון נכסי מלוג אלו הן דברי הרב ז"ל ונראה מדבריו כי ג' מיני נכסים הם השנוים במשנתינו ודיניהם חלוקים זה מזה ונראה מדבריו שהוא גורס בלשון משנתינו וכתובה ואנו לא ראינו מעולם בכל הספרים הישנים אלא כתובה אבל בספרים חדשים מקרוב באו מחקו לוא"ו דוכתובה והכניסוה בוא"ו דמלת ראובן ושמעון ואהימן הפי' הזה שראו כתוב בהלכות וכל הדוחק הזה דחקם מה שראו בגמרא בחזקת מי ר"א אמר בחזקת יורשי אשה כי הוקשה להם אם אין במשנתינו אלא שני מיני נכסים ודיניהם מפורשים במשנתנו על מה הוצרכנו לשאול בגמ' בחזקת מי והיאך חלקו האמוראין לשנות ממה ששנינו במשנתינו מפורש זהו שהכנים הספק הזה בלבות חכמינו הקרומים ז"ל ובכללם רבינו האי גאון ז"ל כפי מה שהזכיר מדברי הרי"ף ז"ל בהלכות ואנו לא כך קבלנו מרבותינו ז"ל ואין לנו אלא כלשון משנתינו נכסים בחזקתן כתובה בחזקת יורשי הבעל ופרושי מפרש למאי דתנא נכסים בחזקתן ואין במשנתינו אלא שני מיני נכסים והם כתובה ונכסים הנכנסים ויוצאים עמה ששנינו במשנתינו בחזקת יורשי אשה עליו שאלנו בגמ' בחזקת מי כלומר הלא ירושת האשה נפלה לנו בספק ואין אנו יודעין מי יורשה עד שנדע אם מתה ראשונה או אחרונה ואשר לומר שיורשי הבעל הם יורשיה ואפשר לומר שבניה או יורשי אביה הם יורשיה ואפשר לומר שכולם כאחת הם יורשיה ויד כלם שוה בירושתה ועל שלש סברות הללו הסכימו דעת בעלי הגמ' והם ג' אמוראין כל א' וא' ראה בדעתו לברור לו אחת מג' סברות הללו זה ברר לו אחת וזה ברר לו אחת וזה ברר לו אחת ר"א בחזקת יורשי אשה כלומר יורשיה שהם יורשים אותה בלא בעל והם בניה או יורשי אביה ולא חשש התלמוד לפרש דברי ר"א מפני שהם מתבררים ממחלוקת שחלקו שאר האמוראין עליו ר' יוחנן אמר בחזקת יורשי הבעל וריש לקיש אמר משום בר קפרא הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו ונמצאו אלו ואלו נקראים בשם יורשי אשה וטעמיהם של ר"א וריש לקיש ברורים אבל יש לנו לתת טעם לדברי ר' יוחנן שאמר בחזקת יורשי הבעל מאי טעמא ויש לנו לומר טעמו של ר' יוחנן משום דבעי הבעל אי למאן דאמר ידו כידה אי למאן דאמר ידו עדיפא מידה בחזקת הבעל היו עכשיו שמת הבעל ומתה האשה מוקמינן להו אחזקה דמרא קמא וא"ת הא ניחא לר"א וריש לקיש היינו דקתני בחזקת יורשי אשה והיינו דקא מפליג להו לנכסים במתני' בתרין בבי חדא כתובתה בחזקת יורשי הבעל שהם לבדם יורשים בלא שתוף זולתם ובבא תנינא נכסים הנכנסים והיוצאין עמה בחזקת יורשי אשה אי למאן דאמר יורשי אשה לבד אי למ"ד אלו ואלו יורשי אשה הם אלא לר' יוחנן דאמר בחזקת יורשי הבעל למאי קא מפליג להו לנכסים במתני' בתרין בבי ליתני חדא הכל בין כתובה בין נכסים הנכנסים והיוצאין עמה בחזקת יורשי הבעל יש לומר לטעמיה דר' יוחנן היינו טעמא דקא מפליג להו לפי שזו הירושה שהיא הכתובה באה מכח הבעל וזו הירושה שהיא נכסים הנכנסין והיוצאין באה מכח האשה אמטו להכי מפליג לה ונפקא מינה שאם כתב לה דין ודברים אין לי בירושתך לכשתמות בחייו קיים נסתלקו יורשי הבעל מנכסין הנכנסים והיוצאים עמה וזכו בניה בה או יורשי אביה אם אין לה בנים אבל אם לא כתב לה דין ודברים כולן בחזקת יורשי הבעל הם לדברי ר' יוחנן מיהו קי"ל הלכתא כדתני בר קפרא וליתא לדר' אלעזר ולדר' יוחנן וראיה לדברי דלא קתני במתני' אלא שני מיני נכסים ההיא דתנן ביבמות ובכתובות שומרת יבם שנפלו לה נכסים וכו' מתה מה יעשו בכתובתה ובנכסים הנכנסים והיוצאין עמה ב"ש אומרים יחלוקו וב"ה אומרים נכסים בחזקתן וכו' ואם איתא דשלשה מיני נכסים הם הוה ליה למיתני מה יעשו בכתובה ובנכסי צאן ברזל ובנכסין הנכנסין והיוצאין עמה אלא לאו ש"מ שני מיני נכסים הם ותו לא מידי ועוד מדקא מיבעיא לן הכא בחזקת מי והתם לא מיבעיא לן ומדקתני הכא בחזקת יורשי אשה והתם קתני בחזקת יורשי האב בכל זה ימצא המדקדק סיוע לדברינו וא"ת אי הכי קשיא לר"א אפשר לדחוק ולמימר אליבא דר"א כיון דיורשי אשה דהכא אפשר שיהיו בניה מאותו הבעל דהא שומרת יבם היא מש"ה קתני הכא יורשי אשה והתם קתני יורשי האב ומסתברא לן שכל מה שכתב הבעל על עצמו מנכסי האשה בשטר הכתובה כגון כספים ומטלטלין שאינן בעין וקבל עליו אחריות הם נכסי צ"ב שדינם כדין הכתובה הואיל ועמה נכתבו ושאר הנכסים שלא נכתבו בשטר הכתובה בין שקבל עליו אחריות שהם נכסי צ"ב בין שלא קבל עליו אחריות שהם או קרקעות ומטלטלים שהם בעולם אע"פ שנכתבו בשטר הכתובה כולן הם נכסים הנכנסין והיוצאין עמה : נפל הבית על אביו ועל אמו אלו ואלו מודים שיחלוקו וכו' הרי"ף ז"ל לא פסק אם הלכה כת"ק אבל כתב פיסקת הגמ' שעל משנתנו זו שהיא כולה לפרש דברי ר"ע ואנו נראה לנו שהלכה כת"ק כדקי"ל הלכה כר"ע מחבירו ולא מחביריו ועוד דשייך טעמיה דת"ק דאמר יחלוקו וכהוא דבר קפרא הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו דקי"ל הלכה היא ואף הכא נמי ההוא טעמא הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו אמר להו רב ששת תניתוה אלו וכו' וא"ת רב ששת דקא שמע ליה מברייתא מאי טעמא שביק מתני' דנפל הבית עליו ועל אמו אלו ...

לומר משום דקא פליג עלה ר"ע ואיבא למימר בחזקת יורשי הבן כסברא דסבר בה ר' זירא מעיקרא ומשום דבן יורש את אמו בקבר מש"ה שבקה למתני' ושמע לה מברייתא דליכא פלוגתא ·

(גמ') וכו' דהייתו לשבט האם דכיון שנתארמלה ברשותה ובחזקתה הוה ומילתא בחזקת יורשיה כבר מפורש זה ביש טחלין :

סליקא לה פרק מי שמת

גט פשוט. כל השטרות קרויין גט וכדאמרינן בעלמא [כתובות דף נה:] וגט חוב שאין בו אחריות ומשנתנו זו בין בגיטין בין בשאר שטרות מיירי : פשוט . נקרא כעין שלנו כתוב וחתום מתוכו : מקושר . עושין בו לפחות שלשה קשרים : מאחוריו · כנגד תורף הגט וזה שכותבים שיטה ומניחים שיטה חלק ותופרים הכתב על החלק ובזה ג' שיטין והוו ג' קשרים והעדים חותמים שם (שהרי) שלשה בשלשה קשרים כשרים וכל זה היה תקנת חכמים כדאמרינן בגמרא [דף קס:] משום אתרא דכהנים שהיו כעסנים ומגרשי נשייהו ואסור לכהן להחזיר גרושתו ומש"ה תקינו רבנן מקושר שיש טורח בעשייתו לאדהכי והכי מיתבא דעתיה : פשוט שכתבו [כו']. באתרא דנהיגי בפשוט ובמקושר וכותב לו פשוט כהוגן ועדיו בתוכו וכתב נמי עדים מאחוריו כמו במקושר פסול הוא שהרי ואם נוח לו פשוט הא לאו פשוט הוא אם נוח לו מקושר לאו מקושר הוא הלכך קפיד עליה דהא לא עבד כדבעי ליה ואם גט אשה הוא פסול נגרש בו וקי"ל כוותיה דהא דרבן שמעון ב"ג שיטה היא כדמשמע בגמ' [דף קסה.] ולאו הלכתא כוותיה ונראה דהשתא דלא נהגו במקושר ולא ידעינן ליה (ו) והיה נראה שלא לפסול אותו דלא שייך קפידא במאי דלא סליקא (ז) דעתיה כלל כיון דכל דין פשוט יש לו מ"מ נראה לפסלו מדפירש הר"ש ז"ל דטעמא דפסולין משום שלא נעשו כתיקון חכמים ואם כן זה שחתמו בו מבחוץ כבמקושר אינו כתיקון חכמים:

אלו ואלו מודים שיחלוקו א"ר עקיבא מודה אני בזה שהנכסים בחזקתן אמר לו בן עזאי על החלוקים אנו מצטערין אלא שבאת לחלוק עלינו את השוים : גמ' בחזקת מי רבי אלעא אמר בחזקת יורשי האם ור' זירא אמר בחזקת יורשי הבן כי סליק רבי זירא קם בשיטתיה דר' אלעא וקם רבה בשיטתיה דרבי זירא א"ר זירא ש"מ אוירא דא"י מחכים וטעמא מאי אמר אביי הואיל והוחזקה נחלה באותו השבט : *בעו מיניה מרב ששת בן מהו שיירש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב אמר להו רב ששת תניתוה אב שנשבה ומת בנו במדינה ובן שנשבה ומת אביו במדינה יורשי האב ויורשי הבן יחלוקו היכי דאמי אילימא כדקתני היינו יורשי האב והיינו יורשי הבן אלא לאו ה"ק אב שנשבה ומת בן בתו במדינה *ובן שנשבה ומת אבי אמו במדינה יורשי האב ויורשי הבן יחלוקו ואם איתא נהי דבן מת ברישא לירתיה לאבוה [א] (דאבוה) דאמיה בקבריה ולירתינהו לאחוה מן אבוה א"ל רב אחא בר מניומי לאביי אף אנן נמי תנינא נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודים שיחלוקו ואם איתא נהי נמי דבן מית ברישא לירתיה לאמיה בקבריה ולירתינהו לאחוה מן אבוה אלא לאו ש"מ אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחים מן האב ש"מ וטעמא מאי אמר אביי נאמרה סיבה בבן ונאמרה סיבה בבעל מה סיבה האמורה בבעל אין הבעל יורש את אשתו בקבר אף סיבה האמורה בבן אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב :

סליקא לה פרק מי שמת

דף קס. °*גט *פשוט עדיו מתוכו מקושר מאחוריו פשוט שכתבו עדיו מאחוריו ומקושר שכתבו עדיו מתוכו שניהם פסולים רבי חנניה בן גמליאל אומר מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט ר' שמעון בן גמליאל אומר הכל כמנהג המדינה : גמ' *וטעמא מאי תקינו רבנן מקושר אתרא דכהני הוה והוו קפדי טובא ומגרשי נשייהו תקינו להו רבנן מקושר (א) אדהכי והכי מיתבא דעתייהו *(אמר רב יצחק בר יוסף) (ב) והיכן עדים חותמים בגט מקושר אמר רב הונא מבחוץ כנגד החלק שבין קשר לקשר וליחוש דילמא (ג) כתב בסוף השטר מאי דבעי והרי עדיו חתומים מבחוץ דכתיב בסוף השטר שריר וקים וניחוש דילמא כתב מאי דבעי והדר כתב שריר וקים (ד) חד שריר וקים כתבינן תרי שריר וקים לא כתבינן וניחוש דילמא מחק (ה) לשריר וקים וכתיב *מילי דבעי (ומקיים) והדר כתיב שריר וקים הא"ר יוחנן תלויה א מקויימת כשרה *מחק אף על פי שמקוים פסול ולא אמרן דפסול אלא כשעור שריר וקים ובמקום שריר וקים (א) *תנן התם איש פלוני עד בן איש פלוני עד כשר*: רב ירמיה בר אבא אמר אחורי כתב היה חתום מלמטה למעלה שהכתב נכתב שיהו חותמים נגד הכתב *א"ר יצחק בר יוסף

רש"י

אלו ואלו מודים שיחלוקו . כיון שנכנסה באין מכח ירושה וכל אחד תובע את כל הנכסים הוי ספק וספק וחולקין ולא דמי לנפל הבית עליו ועל אשתו דהתם יש שני מיני נכסים יש שהבעל מוחזק בהן ויש שהאשה מוחזקת בהן אבל הכא הכל בחזקת האשה כיון שהיתה אלמנה ושניהם באין מכח ירושה לירש הכל ויחלוקו הילכך לא מיתוקם מתני' אלא כגון שלא היה לרחל שום זרע אחר אבל אם היו לה עוד בנים כגון שהיה בנימין מאיש אחר וראובן בן יעקב אומר רחל מתה ראשונה ויירש יוסף אחי חצי נכסים ואתה החצי ואני אשול חלק יוסף חצי נכסי רחל כי הוא אחי מן האב ובנימין אמר יוסף מת ראשון ואני אשול הכל בזה נראה לי כי אין לראובן בנכסים כלום דהוי בנימין ודאי יורש במקצת נכסים ממה נפשך וראובן ספק שמא אינו יורש כלל ואין ספק מוציא מידי ודאי דכל מקום שנכנסים באין מכח ירושה וידועים מכח מי הם באים לירש וכל א' תובע כל הנכסים יחלוקו כדפי' שאין לרחל שום זרע אחר וכל היכא שאחד תובע הכל והאחר תובע החצי כדפירשתי זה שתובע הכל הוה ודאי ואידך ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי ודומה לשבא ויבם שבאים לחלוק בנכסי ספק בפרק החולץ או שבא וספק בנכסי יבם דחולקים אבל ספק ויבם בנכסי סבא אמרינן התם הוי יבם ודאי [ב] וסבא ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי : אמר רבי עקיבא מודה אני כו' . משום דנקט תנא קמא לישנא דמודים אמר איהו נמי מודה כלומר אני מודה וחולק עליך דלדברי בית הלל נמי אמרינן הכא נכסים בחזקתן ובגמ' מפרש בחזקת מי : א"ל בן עזאי . על מחלוקת דלעיל דב"ש וב"ה אנו מצטערין שלא הושוו דעתם יחד ואתה אומר שגם בזה חלוקים ובאת לחלק על חברינו שאמר שהן שוין : גמ' בחזקת מי . אדרבי עקיבא קאי : בחזקת יורשי האם . הואיל וכל ימי האשה בחייה משמת בעלה היה ממונה דף קס. בחזקתה לכך אחרי מותה היא בחזקת יורשיה מן האב שלאחר שבטי אביה מתייחסת ובחייה היא בחזקת שבטי אביה : דף קס: בחזקת יורשי הבן . דכשמתה היה הבן ראוי ליורשה קודם לכל קרוביה מצד האב : קם רבה בשיטתיה דרבי זירא ל"ג וגם ר"ח ל"ג ליה : אוירא דא"י מחכים . דמשעליתי לא"י נתתי על לבי לעמוד על אמיתת הדבר : הואיל והוחזקה נחלה . בחיי האם באותו שבט של האם כדפירשנו : בן מהו כו' . כלומר יוסף בן רחל שמת בחיי אמו ואחר כך מתה רחל אמו : מהו שיירש את אמו בקבר . כאילו הוא חי כדי להנחיל לאחיו מאביו כגון לבני יעקב מלאה שהם אחין מאביו : במדינה . בארץ דף קסא. מולדתו : היינו יורשי האב כו' . שלא אין בנים לא לאב ולא לבן קרובי האב יורשים את שניהם או יש בנים לבן הרי הן יורשים את האב כשמת הבן : ומת בן בתו במדינה . ויורשי הבן הם קרובי אביו שהוא בעל אמו : ואם איתא . דבן יורש את אמו בקבר נהי נמי דבן מיית ברישא אמאי יחלוקו יורשי האב ויורשי הבן (לירתו יורשי הבן הכל כי יירש הבן את אבי אמו תחת אמו אע"פ שהוא בקבר) : ולירתינהו לאחיו מן האב . שהן יורשי הבן ואמאי יחלוקו עמהן יורשי האב : נאמרה סיבה בבעל . לא תסוב נחלה וגו' המקראות מפורשות בפרק י"נ : סליקא לה פרק מי שמת

גט פשוט . שטר פשוט כעין שלנו שאין תפור ומקושר וכל השטרות הם קרויין גט כדאמר בעלמא גט חוב שאין בו אחריות ובין בגיטין ובין בשאר שטרות איירי : עדיו מתוכו . בתוך השטר כמו שאנו עושין : מקושר עדיו מאחוריו . כותב שיטה ומניחה חלק כמו שיעור שיטה [ג] וכופלה על החלק ותופר ואח"כ כותב שיטה ומניח שיטה חלק וכופלה וכן הרבה כדי מקום תורף השטר והעדים חתומים מבחוץ כמו שמפורש בגמרא ובלבד שלא יהיו הקשרים מרובין מעידיו כדתנן במס' גיטין דה"ל גט קרח ונופס של שטר מקושר כתוב כולו כעין פשוט וזהו הנקרא לפנינו פשוט שבמקושר : שניהם פסולים . שלא נעשה כתיקון חכמים : שיכול לעשותו פשוט · יקרע התפירות ויפתח השטר ויהיה פשוט : הכל כמנהג המדינה . בגמרא מפרש לה : גמ' ומגרשי נשייהו . מתוך כעסם בעודם כעוסים מתוך שהגט נכתב מהר וכשנחים מכעסם אין יכולין להחזיר גרושותיהן : מבחוץ . כנגד החלק היינו כדפירשנו : ודילמא כתב בסוף השטר מאי דבעי . שהרי עדים חותמים בראש השטה בין הקשורים ולא [בסוף] : דכתיב בסוף השטר שריר וקים . אז אינו יכול להוסיף עוד אחריו : וניחוש דילמא כתב מאי דבעי . אחר שריר וקים ראשון וחזר וכתב שריר וקים אחר : תרי שריר וקים לא כתבינן . והרואה יודע שהוא מזויף : תלויה מקויימת . אם הגיה הסופר ותלה תיבה או שתים בין שיטה לשיטה ואח"כ קיימה בסוף תיבה פלונית דביני שיטי והכל שריר וקים וכשר : מחק . פסול מה שמוגה עליו אע"פ שקיימיה כדמפרש ואזיל שאותו מחק שבסוף השטר יש לחוש שמא היה כתוב בו שריר וקים ומחקו והגיה מה שרצה וכותב אחריו שריר וקים אבל באמצע השטר אין לחוש כי הדבר ניכר שקודם שנכתב שריר וקים נמחק ונתקיים: כשיעור שריר וקים . וכ"ש יותר : בן איש פלוני עד כשר. ובמכירין שהוא כתב ידו : מלמטה למעלה . מתחילים

שלטי הגבורים

א בעניני קיום המחקים כתב ר"ת צריך לכתוב קיום המחקים והתלויות קודם שיכתוב וקניא לפני שיטה אחרונה דאל"כ אין למדים מהם והרא"ש כתב שהידנא נהגו לכתוב קיום מחקין ותלויות אחר וקניא לפי שהורגלו עתה לכתוב בכל השטרות שריר וקים וא"א לזייף ולמדין משיטה אחרונה וא"ל להחזיר מעניינו של שטר מש"ה שטר שאין בו שריר וקים פסול שאם יחתמו בלא שריר וקים ימחקו למעלה תוכתו ויכתוב על המחק מה שירצה ויקיימנו בשיטה אחרונה ולפי זה היה נראה לפסול אם כתב בו ב' פעמים שריר וקים דשמא אחר קיום הראשון זייף פעם וקיימו שנית אבל הרב ר' יהודה ברצלוני כתב שטר כיון שעדיו מתוכו כתבינן שפיר שריר וקים טובא ואם לא החזיר מעין השטר בשיטה אחרונה כתב הטור שהוא פסול בכל שטר שאינו עשוי כתיקון חכמים פסול אפי' אין בו חשש זיוף וכן הרא"ש פוסל כל השטר והרמב"ן כתב דאינו פסול רק שיטה אחרונה לבד שאין למדין הימנה ולא כל השטר : שאלה שטר שיש בו מחק ושכחו העדים ולא קיימוהו בסוף השטר וכתבו שריר וקים וחתם הא' וקודם שיחתום העד השני מצאו שלא קיימו המחקים הודיעני מה תקנה יש בו כי שמעתי שיכולין לכתוב אחר חתימת העד הראשון אנחנא סהדי חתימנא על שטרא דנא דכתיב ביה מחקא כך וכך ואחר יחתום העד השני ולא ידעתי ראיה לזה הודיעני הלכה למעשה : תשובה תחלת כל דבר אודיעכם תקנתו של שטר זה הלכה למעשה אם ילטרכו לכך יכתבו אנחנא סהדי לבתר דחתים חד מיננא עד שלא קיימנו כך וכך מחקים דאית ביה קיימנה כדחזי והכל שריר וקים ויחזרו ויחתמו שניהם אבל מה ששמעת שאע"פ שלא חזר הראשון לחתום כשר והוא שיכתבו בין סהדא לסהדא בשמי שמעתם שאמרתי על מעשה שהיה שחתם הא' ונמצא שלא קיימו גרדין וביני חיטין דאית ביה ובעל השטר על שדרך ולא יכול להתמהמה עד שיכתבו שטר אחר ואמרתי אני שיכולים לכתוב ולקיים הכל ושיחתמו העדים אחר כן ושיזכירו קודם חתימתן מה שאירע והגרדים וביני חיטי שיש בשטר פלוני ובשטר פלוני ואח"כ יחתמו וכמו שכתבתי לכם למעלה : עוד שאפי' לא יחזור השני לחתום כשר וכיצד יעשו יכתבו בין סהדא לסהדא אנחנא סהדי חתימנא לתתא על שטרא דנא דאית ביה גרד כך וכך בשיטה פלונית ויחתום השני אחר כן ודייקנא לה מדגרסי' בריש פ' גט פשוט הוא על הנייר ועדיו על המחק כשר ואמאי ליחוש דלמא מפיק ליה לעילא וכתיב מאי דבעי והוה ליה הוא ועדיו על המחק ואידי ואידי נמחק פעם אחד דקא מכשרא ופרקינן דכתבי הכי אנחנא סהדי חתימנא על מחקא ושטרא על ניירא ואקשי' דכתבי היכא אי תתאי גאיז ליה אי עילאי מחיק ליה דכתבי' בין סהדא לסהדא ואקשי' תו אי הכי אימא סיפא הוא על המחק ועדיו על הנייר פסול אמאי נכתוב הכי אנחנא סהדי חתימנא על ניירא ושטרא על מחקא סוף סוף מחיק ליה שטרא וכתיב מאן דבעי אלמא הוא על הנייר ועדיו על המחק כי כתבי בין סהדא לסהדא אע"ג דלא חתים ליה אלא חד לבסוף כשר ולא חיישי' למימר דלא מסהיד על כך אלא חד סהדא וחד סהדא לאו כלום הוא דהא קא מסהיד האי בתרא מיהא דתרוייהו הוזקקו לכך וכתבו כן ולולי שהיה כן לא היה הוא מעיד כן והותם דלא תימא דחד סהדא הוא ולא מהימן דחד סהדא ודאי מהימן דבר תורה דקם הוא לשבועה מיהא וממונא נמי מפקינן אפומיה לפעמים כענין נסכא דבי ר' אבא ואפי' בערוה החמורה לא אמרה תורה עד אחד לאחר קטי וסתירה ולא אמרן חד סהדא שקורי משקר וכיון שכן אף הנדון לפנינו שפיר דמי דכותב וא"ת אינו דומה דהוא על הנייר ועדיו על המחק כי כתבי הכי הרי הוא כאילו הראשון נמי מעיד כן דכיון דהתם הוא על המחק סתמא דמלתא לא התם אלא על דעת שכתוב הוא והכירו השני כן בין שיטה לשיטה דאי לא היאך התם הוא על המחק שלא כדין אבל כאן מאן לימא לן שהיו מחקין והלויין אלו בשעה שחתם הוא דלמא לא וסהדא בתרא לחודיה הוא דמעיד כן ומשוי ליה שטרא ולא מהימן הא ליתא דאי משום הא היכי מקשי' מסיפא דהוא על המחק ועדיו על הנייר פסול אמאי נכתוב הנתנא סהדי התימנא על נייר וטרא על מחק ומאי קושיא דהאי התם דסהדא קמא מעיד והתים אמחקא ואי לאו דעתיד למיכתב ולאסהודי דתרוייהו תהמי אמחקא וטרא אניירא אף הוא לא היה חותם המחקא וכדאמרן אבל הכא דלמא כשחתם הוא אניירא שטרא נמי הוי אניירא וסהדא בתרא הוא דקא מסהיד על כך והאי סהדא שקורא משקר אלא נראה ודאי דל"ם זו שאמרתי להלכה אבל לא למעשה וכבר נחלקו עלי קצת מחכמי הדור בדברי פה ובלי נתינת טעם וראיה אלא שהיה הדבר חדש בעיניהם :

עין משפט נר מצוה

א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' מד :

דף קנט:

ובן בתו שנשבה ומת אבי אמו במדינה ולא ידעינן הי מינייהו מית ברישא יורשי האב ויורשי הבן יחלוקו. כ"ה בגמ' (ג"א)

הגהות הגר"ו (א) [תנן התם כו' עד כשר] סא"מ :

[דף רלג ע"א]

[וכן מחקו הב"ח]

בס"י מאי [וכ"ה הב"ח]

סג"ה [וכ"ה הב"ח] ע"כ [וכ"כ הב"ח]

מהר"ם ל"ג

הגהות מא"י

[א] תי' דאכוב רשום למחוק : [ב] וספק כצ"ל : [ג] נ"ב בכתובה :

הגהות הב"ח (א) דאדהכי כצ"ל : (ב) נ"ב מכאן עד נגד הכתב לא נמצא באלפסי ישן ונראה שכל זה היא הגה"ה : (ג) זייף וכתיב : (ד) נ"ב אחרינא : (ה) נ"ב ליה : (ו) נ"ל היה : (ז) נ"ל אדעתי' :

נר מצוה

(א)כל המחקין כולן צריך לכתוב קומיהון וצריך שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה מאי טעמא *אמר רב עמרם לפי שאין למדין משיטה אחרונה (ב) *דתניא *הרחיק את העדים שני שיטין מן הכתב פסול פחות מכן כשר °היו ארבעה וחמשה עדים חתומים על השטר ונמצאו *הראשונים קרובים או פסולין יתקיים העדות בשאר מסייע ליה לחזקיה דאמר חזקיה מילאהו בקרובים כשר ואל תתמה שהרי אויר [א] פוסל בשלשה בסכך פסול פוסל בארבעה פירוש מילאהו א בקרובים כגון שחתמו אלו הקרובין במלוי שני השיטין *רב שבתאי משמיה דחזקיה אמר שני שיטין שאמרו בכתב ידי עדים ולא בכתב ידי סופר מ"ט דכל מאן דמזייף לאו לגבי ספרא אזיל איבעיא להו שני שיטין שאמרו הן ואוירן או הן בלא אוירן אמר ר"נ בר יצחק מסתברא הן ואוירן *רב יצחק (ג) אמר כגון לך לך זה ע"ג זה אלמא קסבר שני שיטין וארבעה אוירין ר' אבהו אמר כגון ברוך בן לוי בשיטה אחת אלמא קסבר שיטה אחת ושני אוירין רב חייא בר *חמא משמא דעולא אמר כגון למד וכף בשתי שיטין אלמא קסבר שתי שיטין ושלשה אוירין אמר רב לא שאנו אלא בין עדים לשטר אבל בין עדים לאשרתא אפילו טובא נמי כשר (ד) מאי שנא בין העדים לשטר דילמא מזייף [ב]בין עדים לאשרתא נמי דילמא מזייף וכתיב דמטייט ליה בין העדים לשטר נמי לטייט ליה אמרי סהדי אטיוטא הוא דחתמי אבל בי דינא לא חתמי אטיוטא *ורבי יוחנן אמר לא שאנו אלא בין העדים לכתב אבל בין העדים לאשרתא אפילו שיטה אחת פסול מאי שנא בין העדים לאשרתא דילמא גייז הוא לעילאי וכתב הוא ועדיו בשיטה אחת (א) וקסבר שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת כשר אי הכי בין העדים לכתב נמי דילמא [ג] כתיב

רש"י

מתחילים לחתום מאחוריו כנגד שיטה אחרונה והולכים וחותמין לאורך השטר אם השטר כתוב שתי הן חותמין ערב וכן מפרש בירושלמי : ה"ג בפי' ר"ח כל המחקין כולן צריך לכתוב קומיהון ולא גרסינן ודין והכי פירושו כל המחקין שאינן במקום שריר וקים כדלעיל צריך לקיימן גם בסוף השטר לפני שריר וקים שאם אין מקיימין איכא למימר שזייף ומחק והגיה כרצונו לאחר שנכתב השטר ואחר שחתמוהו העדים : וצריך שיחזור כו' · וזהו מה שאנו כותבים בסוף השטר וקנינא מן פלוני ככל מה דכתוב ומפורש לעיל : שאין למדין משיטה אחרונה . ולכך צריך שלא יהא כתוב שום דבר חידוש או תנאי שהשטר תלוי בו בשיטה אחרונה ולכך יכתוב בשיטה אחרונה דברים שאין לנו צורך בהן ללמוד ממנו מה שכבר מפורש למעלה והטעם שאין למדין משיטה אחרונה זהו מפני שאין העדים יכולין לקרב חתימתן כל כך בסמוך בסוף השטר ומניחין ריוח בין שטר לחתימה ויכול אדם לזייף להוסיף בינתים שיטה אחת לכך תקנו רבנן לחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה שלא יוסיף ויזייף שם דבר חדש ואף אם יוסיף שלא יפסיד בזה שלא ילמוד משיטה אחרונה וכשאין כתוב בו שריר וקים (כן נראה לי עיקר אבל רמב"ן כתב דכיון דזימנין לא כתבי שריר וקים יש לחוש וכ"כ ריטב"א ורא"ה כתב כיון דבזמן הזה דנהיגין דבכולהו כתבינן שריר וקים נראה דדי בזה ונראה לי דכשר אם לא חזר (ב) מענינו של שטר בשיטה אחרונה) : הרחיק שני שיטין · מן השטר פסול אם אין כתוב בו שריר וקים ואפי' יש עדים שלא נוסף בו שום דבר חידוש מ"מ הך שטרא חספא בעלמא הוא שלא נעשה כתיקון חכמים כמלוה על פה דמיא (ורא"ה ז"ל פסל אפילו אם כתב בשטר שריר וקים משום דחיישינן דילמא כתב בשיטה אחת ומהדר בשנייה וגייז לעיל דהא חתימי סהדי ורמב"ן כתב כרשב"ם) : היו ארבעה וחמשה כו'. פי' אם היה חלק בין כתב לעדים כשיעור שני שיטין ומילאו את מקום החלק בקרובין כשר השטר ומקיימין זה השטר משאר עדים שבו ואל תתמה על זה שהחלק פסול ואם מילאוהו בקרובין כשר שהרי אויר פוסל בשלשה אם היה בסכך סוכה אויר שלשה טפחים פסולה ואם מילא אותו אויר בסכך פסול כגון בדבר המקבל טומאה הוכשרה הסוכה שאין סכך פסול פוסל אלא בד' טפחים : במילוי שני שיטין . כלומר שמילא בקרובים אותן שני שיטין שהרחיק : שני שיטין שאמרו . כשיעור כתב ידי העדים שהוא יותר מכתב יד הסופר . מאי טעמא . מאן דמזייף לגבי ספרא לא אזיל כי אולי לא יאבה הסופר ולא ישמע אליו והוא בעצמו מזייף בצינעא ואינו יודע לכוין הכתיבה דקה כמו הסופר : הן ואוירן · השיטות ואויר חלק בינתים אז נפסל אבל בפחות מכאן אינו נפסל : מסתברא הן ואוירן . דאי בלא אוירן לא היה יכול לזייף שלא יהא הזיוף ניכר כי היה צריך לכתוב אותיות דקות יותר משאר השטר כדי לתת ריוח בין שיטה לשיטה ואם יכתוב כתיבה [גסה] גם עתה ניכר הזיוף שאין חלק בינתים כגון שאר שיטות בשטר: כגון לך לך . זה על גב זה לאו לפלוגי אחזקיה אתי דודאי לא בכתב יד הסופר משערינן ועדיין צריך אויר בין שיטה לשיטה מלבד הכתיבה כדי שיהא שני לך בשני שיטין זה בעליון וזה בתחתון וצריך שלא יגע גובה הלמ"ד מן [ד] התחתון במשך של ך' מלך העליון דהא זימנין דמיתרמי אהדדי ך' של שיטה העליונה ול' של שיטה התחתונה : שני שיטין וארבע אוירין . ב' אוירין בין ב' השיטין משום ך' העליונה ול' התחתונה ואויר למעלה משיטה עליונה בשביל ל' שבה ואויר למטה משיטה תחתונה בשביל ך' שבה : ברוך בן לוי . ב' אוירין חד למעלה בשביל ל' דלוי וחד למטה בשביל ך' דברוך : ושלשה אוירין . שבין שני שיטין די באויר אחד שיכול לאמן את ידו להרחיק ראש הל' התחתונה מך' העליונה : לא שאנו . דשני שיטין פסול אלא (זהו) בין העדים לשטר אבל אם הם בין עדים לקיום דהיינו הנפק הנקרא אשרתא אפי' הרחיק יותר משני שיטין כשר כדמסיק ואזיל : במטייט ליה . במטשטש בדיו שאינו יכול לכתוב בו שום זיוף [אבל] אם בא לפנינו הנפק ויש בינו לעדים ב' שיטין חלק בלא טיוט פסול : אטיוטא חתימי . ולא אעיקרו של שטר כלומר שמעידין שנמחק בדיו ולא יחשדו בעל השטר אבל ב"ד אטיוטא לא חתימי אבל עדים הכל מגוין אבל עדות אפילו עמי הארץ וחתימי אטיוטא אע"פ שאין יודעים דבר מעיקר השטר : אפי' שיטה אחת פסול. ואפילו במטייט וטעמא דרבי יוחנן דקא סבר שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת כשר ויכול לחתוך את העליון ויכתוב שטר ויזייף עדים באותה שיטה ונסמוך על האשרתא לקיימו וקא סבר שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת כשר דמה לי שטר גדול או שטר קטן אבל הוא בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת פסול [והיינו טעמא] משום דאמרינן לעיל הרחיק שיטה אחת בין שטר לעדים כשר ועתה יש לחוש דילמא גייז כל השטר וכותב באותה שיטה מאי דבעי ולכן פסול ופריך וליחוש שיכתוב באותה שיטה חלק בין עדים לשטר מאי דבעי ומחתים נמי סהדי באותה שיטה ונמצא הוא ועדיו בשיטה אחת והעדים שלמטה בשיטה שניה יאמר לתוספת

על

נמוקי יוסף

שכתוב בו עד אחד בגמרא פריך פשיטא : גמ' (ה) כל מחק שהגיה עליו צריך לקיימו בסוף השטר לפני שריר וקיים שאם אינם מקויימים איכא למימר שמא זייף ומחק כרצונו והגיה לאחר שנכתב השטר וחתמו (ו) וצריך [ה] שיכתוב ענינו נמי כמו שאנו כותבין ומה שהיה בפנינו וקנינו מפלוני ב"פ וכו' וטעמא דחוזר דבר שלא נצרך משום דקי"ל [דף קסב.] דאין למדין משטה אחרונה ואם היה בו שום חידוש היה בחנם נכתב וטעמא דאין למדין ממנו כדי שלא יכתב בין השטר לעדים מפני שאינם יכולים לגמגם כ"כ שלא יניחו איזה ריוח בין חתימתן לכתיבת השטר ואתי לכתוב ולזייף באותו ריוח ובשטר דלא כתיב ביה שריר וקיים איירינן הכא : אמר המחבר אמרו בירושלמי כל מה שאתה יכול לתלות במחק תלה ומשום הכי נקט הכא מחקין שכולל מחקין וגרדין ולא נקט תלויות משום דבתלויות אין הצורך כ"כ דהתם כי לא מקיים להו כל השטר כשר אלא שאין למדין מאותה תלויה אבל במחקין או גרדין שאינם מקויימים כל השטר נפסל דחיישינן שמא היה שם איזה תנאי ותלינן כל מה שאפשר לתלות בו כ"כ בתוס' וכן דעת הריטב"א ז"ל ורבו הרא"ה ז"ל . ודעת הרמב"ן ז"ל הא דאמרי' שצריך לכתוב שריר וקיים ותרי שריר וקיים לא כתבינן היינו דוקא במקושר שתקנו כן משום חשש זיוף שלא להוסיף עליו ושלא לגרוע ממנו אבל בגט פשוט לא תקנו מכל זה כלום ואע"פ שלא כתב שריר וקיים או שיש בו שריר וקיים תרי זימני אין בכך כלום וכן המנהג לכתוב ב' ג' פעמים וכן הדין במחק במקום שריר וקיים ושיעור שריר וקיים אם הוא מקויים כשר בפשוט הריטב"א ז"ל אלא שאנו נהגנו בו פיסול אפילו בפשוט וכן בהפך שנהגנו הכשר ללמוד משיטה אחרונה מה שפוסל בתלמוד בפירוש וכבר טרח הרמב"ן ז"ל לתת טעם בדבר וכן מה שאמרו בגמ' [דף קסא:] צריך לחזור מעניינו של שטר אם לא עשה כן אינו נפסל השטר בכך אלא שאין למדין מאותה שיטה כי לא תקנו חכמים כן בחיוב אלא עצה טובה כן דעת ר"י הזקן והריטב"א ז"ל : תניא הרחיק העדים . פר"י [אף על גב] דאין למדין משיטה אחרונה מ"מ יכתוב על האחת שלמעלה ממנו ויזייף מאי דבעי [ומהדר בשנייה] לפיכך פסול : (ז) פחות מכן כשר . אמר המחבר ומיהו אם מילא אותה שיטה בדיו אע"פ שחתמו העדים בשניה פסול דאמרינן [דף קסג.] עדים אטיוטא הוא דחתימי . כלומר בפנינו נמחק בדיו כדי שלא יחשדו על בעל השטר שמחק לאיזה דבר חיוב שהיה כתוב בו ונמצא שלא באו להעיד אעיקרו של שטר או אפילו היה מלא נקודות שאין בו מחק כלל והגובן כראה בין נקודה לנקודה חיישינן דשמא מעידין בו הילכך פסול וככר אמרנו דאיירי בשטר דלא כתיב ביה שריר וקיים אלא דאינו נראה בעיני האחרונים דכל היכא שיכול להזדייף ע"י גזיזה פסול ואפילו באו עדים והעידו שלא נוסף בו כלום פסול . הריטב"א ז"ל : הראשונים . כגון בשיטה ראשונה מהשנים יתקיים העדות באותם שנחתמו בשטה השנייה שהם כשרים ונימא שהראשונים לכבוד בעלמא והא דאמר נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן פסולה מיירי שנחתמו אחרונים בשטה שניה או כולם יחד בשטה אחת דאז ודאי נימא דלשם עדות גמור נתכוונו : מלאוהו בקרובין כשר . כתב ה"ר יונה ז"ל דדוקא כשבאו כך מיד הלוה או המוכר ליד המלוה או הלוקח הא מלאהו המלוה או הלוקח לאחר שבא לידם פסול דשטר שנמסר להם פסול היה וכמי שאינו דמי וכן אם לאחר שבא לידם נטלו הלוה או המוכר ומלאהו בקרובין כשר דעכשיו הוא שנעשה שטר אבל הראב"ד ז"ל כתב אם היה פקח ממלא אותו קודם שיבא לב"ד : שני שטין שאמרו שהוא פסול שיהיה החלק שיעור כתיבת העדים שהרי הסופר אינו שומע אליו לזייף ומי שאינו סופר ואינו כותב תדיר אינו יודע לכוין בכתיבה דקה ומיושרת כמו הסופר והיה ניכר הזיוף אם לא היו השני שטין (אלא כשני שטין) מכתב הסופר ממש : כגון [לך]. [בב' שטין] כזה* שזה הכף הוא עצמו אויר הלמ"ד נמצא שאין בו אלא אויר [אחד] בין שיטה לשיטה ואויר ל"ך מלמעלה ולמטה הרי שלשה אוירין : אמר רב לא שאנו . פירוש לא שנו הא דאמרינן דשני שטין פסול : לאשרתא . זהו קיום בית דין ועל שם דכתבי אשרתוהי וקיימנוהי כדחזי נקראת אשרתא : (ח) איהו ועדיו . [ויזייף] מה שרוצה לכתוב בשטר ועדים : בין העדים לכתב נמי . כלומר בשטר חתום דמכשרינן בשיטה אחת

דילמא

שלטי הגבורים

א וסיכא שמילא השטר בקרובים כתב הר"ר יונה מלאהו בקרובין אפי' אחר שבא ליד המלוה כשר ודוקא שמלאהו מדעת הלוה אבל אם המלוה מלאהו מדעת עצמו לא מתכשר בהכי דכיון דפסלים רבנן האי שטרא בהרחקת שיטין נמצא שהלוה שטר פסול נתן לו וכי משוו ליה מלוה שטר כשר בלא דעת הלוה לא נשתעבד הלוה מאותו שטר ודוקא שמלאהו בקרובים כיון שנכתב ונחתם אבל אם מלאהו למחר וליומא אוחרא אפי' במצות הלוה פסול דהא לא אתכשר להשתעבד בו אלא מטעם שמלאהו בקרובים וה"ל מוקדם ופסול וי"א שאם הובא לפני ב"ד בעוד שיש בו חשש זיוף שוב אין לו תקנה ומלאה בלא טעמא הוא ע"כ והרא"ש הסכים לזו הסברא דכיון שנראה פסולו בב"ד שוב אין לו תקנה וכתב עוד אבל הוכשר ע"י מלוי קרובים קודם שבא לב"ד אפי' שלא מלוה מדעתו כשר :

שטר מכירת תורה או ספר לריא"ז

זכרון עדות וכו' עד ובנפש חפצה בדעת מיושבת ונטלתי וקבלתי מידו כך וכך ומכרתי לו באלו המעות ספר פלוני במכירה עולמית מכירה פרהסיא מכירה גמורה חתוכה וחלוטה שרירא וקיימא יציבה ומושלמת מכירה דלא להשנייא לו וליורשיו אחריו מן יומא דנן ולעלם על מנת שאין לי עליו תורת אונאה ואע"פ ששוה כך דינרים ומן יומא דנן ולעלם לא יהיה לי רשות ולא ליורשי אחרי ולא לבאים מכחי ולא לכל אדם בעולם לערער כלום ערער עם זה פלוני או עם יורשיו מחמת זה הספר שמכרתי לו וקבלתי עלי ועל יורשי אחרי לשפאה ולשפנה ולשובה ולהצלה מכל דין וערעור וכל מי שיבא מד' רוחות וכו' וקנינא וכו' :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב א"ר יוחנן : (ב)תניא. כצ"ל: (ג)נ"ב בן אלעזר : (ד) (מאי שנא בין העדים לשטר כו' לא חתמי אטיוטא) כל זה מוקף ונ"ב באלפסי ישן אין זה:(ה)נ"ב כל המחקים וכו'. כל מחק כצ"ל : (ו) וצריך שיחזור מענינו וכו' כמו . כצ"ל : (ז) נ"ב אבל והד"א עם תניא : (ח) נ"ל הוא :

הגהות חו"י

(א) נ"ב ואין להקשות מאי ראית דלתקנו לפסול שטר הבא עם עדיו בשיטה אחת וליתכשר קיום רחוק שיטה א' . ויכשרו שטר הבא בשיטה א' ועדיו בא' ולפסלו ריחוק עדיו משטר אפילו שיטה א' די"ל דעדים ע"ה נינהו ואינם יודעים לאמן ידיהם סמוך משא"כ דיינים: (ב) נ"ב ומ"מ אין למידין משיטה אחרונה ואם עדיין רווח כדי שיטה אז אפשר למידין א"נ י"ל לא פלוג :

מסר"ס ל"ג

נ"ל כגון לך לך (ג"א) [וכס"י הגי' כגון ל' וך' בשתי שיטין]

עין משפט

שייך למתני' לקמן דקעו ע"א

א מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' מה :

בגמ' גרס ונמצא א' מהן קרוב או פסול ועי' ברא"ש סי' ג' (ג"א)

דף קסב.

בגמ' איתא וכמה אמר רב יצחק בן אלעזר כגון כו' (ג"א)

בר אמי כ"ה בגמ' וברא"ש (ג"א) [וכ"ה סב"ח]

דף קסב:

הגהות מאו"ר

[א] נ"ב סוכה : [ב] מזייף וכתב מאי דבעי בין עדים לכתב בין עדים לאשרתא נמי כצ"ל : [ג] דלמא גייז ליה לעילאי וכתיב כצ"ל : [ד] נ"ב לך : [ה] שיחזור כצ"ל :

א מיי׳ פ״ד מהל׳ עדות טור ח״מ סי׳ ג וסי׳ נא :
ב מיי׳ שם טור ח״מ סי׳ מו :

דילמא גייז לעילאי והא חתימי סהדי תחת אותה שיטה ובאותה שיטה יכתוב מאי דבעי : אלא מן העדים שלמטלה · כלומר אין מקיימים אלא מהם לידע אם הם מזויפים : אמר המחבר ובשטרי כתובות בכל מקום כשרים ותתקיים העדות בשנים כשרים כי הדבר ידוע ומפורסם שחותמים הרבה בערבוביא לכבוד ואפילו אין השנים הכשרים רצופים וכה״ג מידק דייקי בית דין ולא מקיימי ליה אלא בכשרים ולענין גט שכיח להרבות בעדים ואפילו בשנים אחרונים כשר דתלינן לומר דלתגלחי חתמו דאי לא מידק הוו דייקי משום חומרא דעריות וכן נראה בירושל׳ ועכ״ז

רש״י

על הראשונים חתמתי לפרסם הדבר יותר ומשני כל כי האי גוונא כלומר כשבא לפנינו שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת ויש עוד תחת אותה שיטה עדים אחרים אין מקיימין אותו אלא מן העדים החתומים באותה שיטה [ב] עמו : וא״ת חוזר ומוחק. שנייה ומזייף וסהדי חתימי : אינו דומה. חתימת עדים שנכתב על הנמחק פעם אחת לשטר שנכתב על הנמחק ב׳ פעמים ויהא הזיוף ניכר : דילמא שדי דיותא. במקום חתימת העדים קודם שחתמו על המחק וחתמי עדים בקלף שנמחק שתי פעמים והשטר נכתב על המחק פעם אחת וכי הדר מחיק ומזייף אז אידי ואידי נמחק שתי פעמים : אא״כ נמחק בפניהם. ואז יראו (ג) מקום חתימתם מסוגה במחיקה ממקום השטר ולא יחתמו : ועדיו על המחק כשר. אם יש מכירים חתימתן : סוף סוף מחיק ליה. עוד פעם אחרת וכתיב מאי דבעי ולא יהא ניכר בין נמחק פעם אחת לשתי פעמי׳ כיון שהעדים חתומים על הנייר ולא דמי לעדיו גם על המחק שאז ניכר בין נמחק פעם אחת לשני פעמים : מראה מקום הוא לו. שאם טורח לו לכתוב מקושר יכתוב פשוט ומיהו אם יכתוב מקושר שפי ניחא ליה כיון שמנהג המקום הוא בשניהם : קפידא. הוא מקפיד ואין רוצה בע״א : ומה שאמר לשבח. מפורש בקדושין (ד) התקדשי לי בדינר של כסף ונמצא של זהב מקודשת דכיון דהתרצית בשל כסף כ״ש בשל זהב אלמא דמראה מקום הוא לו ולא אמרינן קפידא הוי דדוקא רוצה בשל כסף: פסול. שאינו רוצה להתגיים במקום אחר : מכשיר. דקסבר מראה מקום הוא פרח בשבילו עד מקום פלוני ואם תטרח יותר ללכת עבורי עד מקום אחר תבא עליו ברכה : מתני׳ שניהם פסולים. ובגמ׳ פריך פשיטא פשוט שכתוב בו עד אחד דפסול ומשני הא קמ״ל אפילו היכא דמסייע ליה עד אחד על פה דפסול השטר דאינו אלא כמלוה על פה : גמ׳ אכשיר בעד א׳ (אומר) בכתב. ומכירין כתב ידו שיוצא ממקום אחר : ועד אחד מעיד על פה. על אותו מלוה נראה דלגמרי מכשיר אפילו לטרוף מנכסים משועבדים כאילו נחתמו ב׳ עדים דעד אחד בכתב ועד אחד על פה מפקי נקלא דאכשר לגמרי משמע : מהו שיצטרפו. דנימא כמאן דחתימי תרוייהו דמי : מהו שיבא ב״ד אצל ב״ד. לצרף עדותן שמעו : לא מסהיד דיינא. שהעד מעיד על גוף המלוה והדיין מעיד רק על חתימת העדים :
מתני׳

כתיב מאי דבעי והא חתימי עדים קסבר שטר הבא הוא בשיטה אחת ועדיו בשיטה [א]אחת פסול וליחוש דילמא כתיב הוא ועדיו בשיטה אחת ואמר אנא לרבות בעדים הוא דעבדי קסבר כל כי האי גוונא אין מקיימין אותו מן העדים של מטה אלא מן העדים של מעלה °אמר רב שטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר *ואם תאמר מוחק וחוזר ומוחק אינו דומה מי שנמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים וליחוש דילמא שדי דיותא אמקום עדים מעיקרא ומחיק ליה והדר כתב כוליה שטרא ומחיק ליה דכי הדר מחיק ליה להאי שטרא הוה ליה אידי ואידי נמחק שתי פעמים אמר אביי קסבר רב אין העדים חותמין על שטר מחוק אלא אם כן נמחק בפניהם ואותבינן עליה דרב מהא דתניא הוא על הנייר ועדיו על המחק כשר ואי ס״ד דשטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר ליחוש דילמא מחיק ליה לנייר וכתיב ליה מאי דבעי והו״ל שטר הבא הוא ועדיו על המחק ואמאי קתני בברייתא הוא על הנייר ועדיו על המחק כשר הא אפשר דמזייף ליה ומשוי ליה שטר הבא הוא ועדיו על המחק אלא מדקתני בברייתא כשר שמעינן דשטר הבא הוא ועדיו על המחק פסול ופריק רב כי קתני בברייתא הוא על הנייר ועדיו על המחק כשר בדכתבי הכי אנחנא סהדי (א) חתימנא על מחקא ושטר אניירא וכתבי ליה בין סהדא לסהדא דאי לא חיישינן דילמא מחק ליה לשטרא וכתיב מאי דבעי והוה ליה שטר הבא הוא ועדיו על המחק דכשר וכן הילכתא הוא על המחק ועדיו על הנייר פסול ואע״ג דכתבי סהדי אנחנא סהדי חתימנא אניירא ושטרא אמחקא פסול דסוף סוף מחיק ליה לשטרא וכתיב מאי דבעי : *רבן שמעון בן גמליאל אומר הכל כמנהג המדינה : כגון אתרא דנהיגי בפשוט ובמקושר (ב) וא״ל עביד לי מקושר ועבד ליה פשוט או אמר לו עביד לי פשוט ואזל עבד ליה מקושר תנא קמא סבר קפידא ורשב״ג סבר מראה מקום הוא לו אמר אביי רשב״ג ור״ש ורבי אלעזר כולהו סבירא להו מראה מקום הוא לו רשב״ג הא דאמרן ר״ש דתנן ר״ש אומר אם הטעה לשבח הרי זו מקודשת רבי אלעזר דתנן האשה שאמרה התקבל לי גטי ממקום פלוני וקבלו לה ממקום אחר פסול ור״א מכשיר

דף קס. והני כולהו שיטה אינון ולית הילכתא כחד מינייהו : **מתני׳** *גט פשוט עדיו שנים מקושר שלשה פשוט שכתוב בו עד אחד ומקושר שכתוב

דף קסה. בו שני עדים שניהם פסולין : **גמ׳** *אמימר *אכשר בעד א אחד בכתב ועד תתקג

דף קסה: אחד על פה *שלחו ליה חבריה לר׳ ירמיה עד אחד בכתב ועד אחד על פה מהו שיצטרפו. שנים שהעידו אחד בבית דין זה ואחד בבית דין זה מהו שיבא בית דין אצל ב״ד ויצטרפו. שנים שהעידו בבית דין זה וחזרו והעידו בב״ד זה מהו שיבא אחד מכל בית דין ובית דין ויצטרפו שלח להו אני איני כדאי שאתם שלחתם לי אלא כך דעת תלמידכם נוטה שיצטרפו וכן הילכתא

תתקגה (ה) אבל עד ודיין אין ^גמצטרפין דהכי גרסינן בפרק האשה שנתארמלה* דמאי דף כא. דמסהיד סהדא לא קא מסהיד דיינא ומאי דקא מסהיד דיינא לא קא מסהיד סהדא

רלוי לחוש להחמיר. הריטב״א ז״ל והלכתא כר׳ יוחנן דרביה דרב הוא ומדקי״ל בשטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת כשר דקדקו בתוס׳ שאין לעדים להניח חצי שיטה חלק ואם אירע כן שלא חתם האחד בראש הקלף יחתום השני תחתיו והשתא ליכא למיחש לזיוף שלא הכשירו אלא שטר הבא הוא ושני עדיו בשיטה אחת ולא שטר הבא הוא באחת ועדיו באחת ואומר ר״ת דמ״מ ראוי למנוע לכתחלה מלחתום אפילו אחד לבדו באמצע הקלף דילמא גייז לעילאי ויכתוב באותו חלק חוב על העד ותנן [דף קעה:] הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מבני חרי ומיהו הוא ז״ל מסופק אם נפסל בהכי וכתב הריטב״א ז״ל עם הסכמת רבותיו ז״ל דכיון שאין זיוף על בע״ח אלא על עצמו אינו [ג] [נפסל בכך] ומיהו לא אמרו שלא יחתמו העדים כן אלא כשהניח חלק לכתוב לוה פלוני מפלוני כך אבל פחות מכן לא : **אמר** רב שטר הבא כו׳ [ד] פי׳ נמחק בפניהם. כלומר שלא היה שם מחק מעיקרא ואם יראו [ה] בו שינוי במחיקה מן העליון אין רשאין לחתום : [הוא על המחק ועדיו על הנייר]. כיון דמסהדי בשטרא על [ו] מחקן אם כן יחזור וימחוק ומי יוכיח אם נמחק פעם אחת או שתי פעמים דהא דאמרינן אינו דומה נמחק כו׳ הני מילי היכא דחתימי סהדי נמי על מחקא אבל הכא כיון דעל ניירא חתמי לא ידיע ועוד יש [פנים] אחרים בגמ׳ כדי להכשיר ולא עלו כלל : קפידא. כיון ששנה לו ממה שאמר לו אינו רוצה שיהיה שלוחו כלל בזה ואם גט אשה הוא פסול לגרש בו : מראה מקום הוא לו. כלומר עשה לו פשוט ואם עושה מקושר שיש טורח יעשה אלא שהראה לו שאם ירצה לא יטרח בו יותר מדאי ולית הלכתא כחד מינייהו דכולהו שיטה נינהו וכן פסק הרב ז״ל : פי׳ עד אחד בכתב. שלא מצינו קיום אלא לחתימת עד אחד אבל יש עד אחד על פה היודע שחייב מנה כמו שמעיד השטר אבל אינו מעיד על אותו מנה עצמו ואפ״ה מצטרפי ומשלם בעל כרחיה ולא אמרינן אמנה דקא מסהיד האי לא קא מסהיד האי ולהאי מנה ליכא אלא עד אחד וישבע ויפטר אלא משלם וטריף ממשעבדי דקלא אית לה למילתא כיון שיש עד אחד בכתב ועד אחד על פה : מהו שיבא ב״ד אצל ב״ד. לצרף עדות ששמעו לפי מה ששמעו וישפטו הדין. וכתב הרב בהלכותיו הא דפ׳ האשה שנתארמלה (דף כא.) דעד ודיין לא מצטרפי. כלומר לא מצינן קיום אלא לאחד מן העדים [ז] ולאחד מן הדיינין שבהגפק

וטעמא דהאי מסהיד אמנה דשטרא והדיין אינו מעיד אלא על חתימה ידן נמצא שאין על המנה אלא עד אחד ומשתבע ומפטר. אמר המחבר דעת הגאונים ז״ל והרמב״ם ז״ל והרשב״א ז״ל דכי היכי שהכשירו לצרף הוא הדין לחייב בשבועה לומר שעד אחד בכתב מחייב

שלטי הגבורים

שטר מכירה לריא״ז זכרון עדות וכו׳ עד ונטלתי וקבלתי מידו כך וכך ליטרים טובים ממטבע פלוני ושקולים בטוב ומכרתי לו באלו בית פלוני או כרם פלוני שדה פלוני ומדת הבית הזה כך באורך וכך ברוחב ואלו מצרי הבית הזה שמכרתי לפלוני בצד מזרח פלוני ובמערב פלוני ובצפון פלוני ובדרום פלוני והדרך והבית הזה שמכרתי לו מתחות ארעא ועד רום רקיעא עד מוצאיו ומובאיו וכו׳ עד ומדעם לנפשי לא שיירית בגו זבינין אלין שום מדעם שבכל כשלמתי ממנו עד גמירא ומכירה זו שמכרתי לפלוני זו מכירת עלמין מכירת פרהסיא וכו׳ עד ולשיזבא מכל דין וערער ולהעמידה בחזקתו ובחזקת יורשיו אחריו וביד הבאים מכחו וכל נערא והסרונא דישזבי לו ותייתי עלויה או ליורשיו אחריו מחמת זה הבית שמכרתי לו וקבלתי עלי ועל יורשי אחרי בקנין גמור לשלם לו וליורשיו אחריו כל אותו ההפסד משום פרוטה ולמעלה ונדרתי לו להעמיד לו הבית הזה בחזקת יורשיו וביד הבאים מכחו ולית לי רשות למיהדר ולא למהפך דין זבינא דזבנית ליה וכל מי שיבא מד׳ רוחות העולם וכו׳ עד ויספר דין עם פלוני זה מחמת בית זה שמכרתי לו יהיו דבריו בטלים וכו׳ ואקום אני ויורשי אחרי ונפשי ונשיב ונציל ומקים זביני אלין ביד זה פלוני וביד יורשיו אחריו בחיי ובמותי מן יומא דנן ולעלם וכל כתב ועדות וכל מודעי ומודעי וכו׳ ואחריות שטר מכירה זה קבלתי עלי וכו׳ וכן קבל פלוני זה עליו ואמר בית זה שמכרתי לפלוני באילו סך ליטרין אע״פ שיודע אני כי שוה יותר ועל יותר אני מוכר אותו בפניכם על מנת שלא יהיה לי אונאה של כלום ולא תורת ביטול מקח ולא שום ערעור בעולם והנני ממחן בפניכם בכולם היום בלי גנבה וערמה ואנו וכו׳ וקנינא וכו׳ :

כתב ריא״ז

א העד החותם בשטר אע״פ שלא חתם שמו אלא הסימן שהוא נוהג בו כשר וכך היו נוהגים מקצת גדולי חכמי התלמוד שלא היו כותבין שמותיהם בשטרות אלא כל אחד הסימן שהוא רגיל בו ויש מי שמצייר כעין דג ויש מי שמצייר כחריות של דקל ויש מי שמצייר כעין וילון של ספינה יש מי שהיה עושה אות גדולה משמו וסימניהן ידועין (ב) כדאיתא בשטרות אבל בגט אשה צריכין העדים לפרש שמותיהם כמבואר בפרק המגרש :

הגהות מא״י

[א] אחרת כצ״ל [וכ״ה בד״ס]: [ב] עמו כצ״ל : [ג] כ״ב פי׳ משום דאיכו דאפסיד אנפשיה : [ד] כ״ב לשון גמ׳ אמר אביי קסבר רב אין עדים חותמין על המחק אא״כ נמחק בפניהם: [ה] כ״ב פי׳ במקום חתימתן : [ו] המחק כצ״ל: [ז] ולא חד כצ״ל וכ״ב ס״א ולא :

הגהות הר״י

(א) כ״ב ואין לחוש דגם זה ימחוק דא״כ ה״ל נמחק ב״פ א״נ כשיש ריוח בין עד לעד כשיעור זה פסול שטר הבא על הנייר ועדיו על המחק דאפשר לזייפו . ג״כ ק״ל לתקנו דשטר הוא ועדיו על המחק פסול וליתכשר הוא על הנייר ועדיו על המחק בלי תיקון : (ב) (וא״ל עביד לי כו׳ פשוט או) הא״מ וכ״ב ל״נ בגמ׳ : (ג) כ״ב נ״ע שלא בפניהם נמי ניכר וע״כ לא ניכר אא״כ בשנכתב א״נ עדים לא דייקו בזה וכ״כ התוס׳ וי״ל דה״ק אא״כ נמחק בפניהם משעה שהיה נייר לבן וכשיראו שמוחק העליון פ״א ולא חלק שהתחתון ב״פ מאיס אל לבו ורואה השתנות ומבין הערמה : (ד) כ״ב בקדושין פ״ב משנה ד״ה התקדשי לי בכוס זה כו׳ :

הגהות הב״ח

(א) כ״ב לשון הר״ש ב״ר נמצא בתשובה מועתקה בכסף משנה פ״ד דהלכות עדות דין ו׳ דהרי״ף ז״ל פי׳ דכך דעד ודיין בדרך אחר משאר מפרשים שהם פירשו אותה בשטר שיש בו קיום ולא הכירו כ״א ע״א וחתימת דיין אחד שאין לצרף עדותן וע״פ זה למדו מכאן דקיום שטרות צריך קיום אבל פי׳ כגון שיש עד בהלואה זו ודיין אחד מעיד שבמותב ב״ד של ג׳ באו שני עדים והעידו שזה חייב לזה מנה שאין לצרף עדותן דמאי דמסהיד סהדא לא מסהיד דיינא משמע מפירושו ז״ל דדוקא בעדות על פה היה זו ולא בקיום השטר אבל אם היה השטר מקוים שוב א״צ קיום והרמב״ם כתבה ע״פ דרכו של הרי״ף א״כ הרי גילה דעתו כאן הרמב״ם שאין קיום ב״ד צריך קיום לפי שהוא כשיטת הרי״ף רבו אמנם ומ״מ כתב דלענין מעשה כיון שר״ת והרמב״ן והרשב״א סוברים דמעשה ב״ד צריך קיום הכי נקטינן לענין ממון לסקל על המתבע דכל היכא דאיכא פלוגתא דרבוואתא נקטינן הכי לסקל על הנתבע כמ״ש המפרשים בפ״ק דפ״ז וכ״כ הרמב״ן והר״ן בפא״ט עכ״ל: (ב) כד״א בשטרות כצ״ל :

מחייב שבועה כמו עד אחד על פה שהרי בגמרא דילן לא חלקו בדבר: רבינא אמר וכו'. לקיום שטרות תלתא בעינן אפילו למ"ד שנים שדנו דיניהן דין ואי לא כתב וחד ליתוהי הוה מחזי כשיקרא דאמר במותב תלתא ולא נחתמו בו אלא שנים: אמר המחבר כתב הריטב"א ז"ל בשם רבו הרא"ה ז"ל דכיון דאמר במותב תלתא כחדא הוינא וחד ליתוהי לא מעכב ולרווחא לומר קושטא דמילתא נקט ליה וכן מה שנהגו לכתוב וחתימנא תרי מגו תלתא אינו אלא לברר אבל אינו צריך ואין מעכב כלל תדע דבפרק האשה שנתארמלה (דף כב.) מוכח דכל היכא דכתיב ביה בי דינא תו לא צריך כי כתב אמר לנא רבנא אשי לסלק חשש דבית דין חצוף: מתני' וכו' אין לו אלא כ'. משום דיד בעל השטר על התחתונה וכיון דאפשר לומר שהזוזין היו פחותין ומאה מהם לא שוו אלא כ' סלעין נאמר כן ואף על פי דמנה סתמא הוא כ"ה סלעים. וכשכתוב בו תלתין נאמר שהסלעים הם גרועים ואינם שוין יותר ממנה: דרכונות. הם זהובים וכיון שנמחק המנין לשון רבים אין פחות משנים ויתר נמי לא. משום דיד בעל השטר על התחתונה: אמר המחבר כתב הרשב"א ז"ל דמי שכתב מטבע סתם במקום שיוצאין שתים או שלש מטבעות אי כולהו סגי כחדא נותן לו מן הגרוע שבהן מדאמרינן אימר פריטי אימר נסכא אימר דהבא פריכא אבל אם האחד מהם יוצא להדיא ולא האחרים מאותו שיוצא להדיא נותן לו ואפילו הוא יותר חשוב כדאמרינן הכא באתרא דלא סגי פריטי (ז) וכתב הריטב"א ז"ל תלמידו דלא חשיב סגי אלא כשנושאין ונותנין בהם במיני מאכל וסחורה ולא משום שמתחלפים בשולחנות והא שכתב הרב ז"ל להדיא לאו דוקא דלא סגי פריטי כלל משמע וכן דעת הריטב"א ז"ל ורבו הרא"ה ז"ל. ושוכר שילא והיה כתוב בו שנתפרע ממנו דינרין יש אומרים דגבי שוכר נדון הלשון על העליונה והמוליא מחבירו עליו הראיה ודיינין הכי דטובא קאמר ולזה נוטה דעת הרא"ה ז"ל אף על פי שאינו נראה בעיני הריטב"א ז"ל תלמידו ע"כ: תנו רבנן כסף וכו'. כיון שכתב בו בשטר מטבע כשכתב כסף סתמא דינר כסף הוא והוא הדין כשכתב זהב סתמא וכשאמר כסף דינרין או דינרין כסף מיעוט רבים שנים וה"ה בזהב אבל אמר כסף בדינרין משמע שמכר כסף שוה שני דינרין ומדכתב דינרי ולא כתב דינרין משמע של זהב וכשכתב דינרין משמע של כסף ויש ראיה בגמ' מדתניא מעשה ועמדו קינין בירושלים בדינרי זהב אמר רשב"ג המעון הזה אם אלין הלילה עד שיעמדו בדינרין כלומר שהיו יקרים בדינרי זהב [ד] ורשב"ג לימד אותם שאינם צריכים [ה] לכל כך קינין שהם תורין שהיולדת מביאה לקרבן ומשום כך הוזלו לדינרין של כסף ומשום האי טעמא הא דאמרי' בגמ' דברישא דאמרי' בשני דינרי זהב מדנקט דינרי הא לאו הכי כל היכא דאיכא למימר כסף או זהב אמרינן כסף דיד בעל השטר על התחתונה: מתני' [כתב בו למעלה מנה כו']. פירוש דרך הוא שכופלין בשטר הדברים כגון ואחריות ממון זה כו' ולעולם נלך אחר התחתון משום דאפשר דחזר מן הראשון ואע"ג דלעיל גבי סלעים תלתין לא פלגינן ביה אם כתב תחתון או עליון דבכל גוונא אמרי' דלא יגבה אלא מנה שאני התם דאפשר לומר הסלעין תלתין היינו מנה אלא שהם גרועים אבל מנה ומאתים ודאי שני דברים הם ויש לנו לילך אחר הראשון או אחר האחרון ומסתבר להלוך אחר האחרון דאיכא למימר חזר בו מן הראשון: למה כותבין את העליון. כיון דלא אזלינן אלא בתר התחתון: שאם נמחקה אות אחת מן התחתון. כיון שנמחקה אות אחת מן התחתון שכתוב למטה חנן לא יוכל לטעון (חנני) [ו] אני הוא אלא מאיש אחר ששמו כך נפל ואתה מצאתו ששמו חנני הוא דהא נוכל ללמוד מעליון שכתוב חנני: אמר המחבר מה ששנינו הכל הולך אחר התחתון אם התחתון מנה שהוא לחובתו למדין אפילו משטה אחרונה כיון שמוציאו מתחת ידו או יורשיו אבל אם הוא מאתים שהוא לזכותו אין למדים אם הוא בשיטה אחרונה. הריטב"א בשם רבו הרא"ה ז"ל*): גמ' שתי אותיות אין למדים מן העליון משום דזימנין איתרמי ליה שם בן שלש אותיות וקילף רובא דשמא אם נלמוד שתי

*) וכ"כ למעלה בשם ר"י בד"ה לפי שאין למדין משיטה אחרונה. מהר"ם

נר מצוה

סהדא: *רבינא אמר הכי שלחו ליה שלשה שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהן צריכין למיכתב במותב תלתא כחדא הוינא וחד ליתוהי או לא שלח להו אני איני כדאי שאתם שלחתם לי אלא כך דעת תלמידכם נוטה שצריכין למיכתב במותב תלתא כחדא הוינא וחד ליתוהי וכן הילכתא: מתני' *כתוב בו זוזין מאה דאינון סלעים עשרין אין לו אלא עשרין. זוזי מאה דאינון סלעין תלתין אין לו אלא מנה. כסף זוזי דאינון ונמחקו אין פחות משנים. (א) דרכונות דאינון ונמחקו אין פחות [משנים] *(כסף) *כסף דינרין ודינרין כסף אין פחות משני דינרין כסף. כסף בדינרין אין פחות משני דינרין דהב כסף: גמ' ת"ר כסף אין פחות מדינר כסף. כסף דינרין ודינרין כסף אין פחות (ב) משנים דינרין כסף. כסף [א] בדינרין אין פחות (ג) משני דינרין זהב (א). אמר מר כסף אין פחות מדינר כסף ואימא נסכא א"ר אלעזר דכתיב ביה מטבע ואימא פריטי אמר רב *נחמן באתרא דלא סגו פריטי דכספא ת"ר *[דהב] אין פחות מדינר זהב. דהב דינרין ודינרין דהב אין פחות משני דינרין זהב. דהב בדינרין אין פחות (ד) משני דינרין כסף דהב: אמר מר *דהב בדינרין אין פחות (ה) משני דינרין כסף דהב (ב) ודילמא בתרי דינרי דהבא פריכא קאמר אמר אביי יד בעל השטר על התחתונה (ו) אי הכי רישא נמי גבי כסף [ב] בדינר רישא דאמר דינרי סתם דינרי זהב קאמר סיפא דאמר דינרין סתמיהו של כסף: גרסינן בפרק שני דייני גזרות* ב המוציא שטר חוב על חבירו וכתב בו בבבל גובה מעות בבל. ארץ ישראל גובה מעות של ארץ ישראל א כתב בו כסף סתם מאיזה שירצה לוה מגבהו מה שאין כן בכתובה ואמרינן ודילמא נסכא אר"א שכתב בו מטבע כו': *מתני' ג כתוב בו מלמעלה מנה ומלמטה מאתים מלמעלה מאתים ומלמטה מנה הכל הולך אחר התחתון אם כן למה כותבין את העליון שאם תמחק אות אחת מן התחתון ילמד מן העליון: גמ' *ת"ר ילמד התחתון מן העליון אות אחת אבל לא שתי אותיות כגון חנן מחנני וענן מענני א"ר פפא פשיטא

רש"י

מתני' כתוב. בשטר זוזין מאה דאינון סלעין עשרים לוה פלוני מפלוני אע"פ דמאה זוזין הן כ"ה סלעים אין למלוה אלא עשרים סלעים דיד בעל השטר על התחתונה דשמא כך פירש מאה זוזין גרועין דאינון כ' סלעים: אין לו אלא מנה. שהיא ק' זוזין שכך יש לפרש זוזין מאה דאינון תלתין סלעים קלים שאינן שוין אלא כ"ה סלעים: ונמחקו. שנמחק המנין הנכתב אחר דאינון: דרכונות. הן דרכמונות שבספר עזרא: גמ' כסף. כתב פלוני לוה מפלוני כסף: כתב לוה כסף דינרין. או דינרין כסף: אין פחות משני דינרין כסף. דהכי משמע כסף שני דינרין לוה פלוני מפלוני: כסף בדינרין. משמע כסף לוה פלוני מפלוני שוה שני דינרין זהב כדמפרש לקמן שכתב כסף בדינרי דמשמע בדינרי זהב אבל בדינרים משמע בדינרי כסף ולכך קאמר זהב בדינרין אין פחות משני דינרין כסף שוה ב' דינרין כסף אותו זהב שלוה כדמפרש לקמן: מתני' ומלמטה מאתים. כשכופל את דבריו בשטר: הכל הולך אחר התחתון. ובלבד שלא יהא כתוב בשיטה אחרונה: למה כותבין את העליון. הואיל ובסוף השטר חוזר וכופל [כעין] שכותבין ושונין אחריות ממון זה כך וכך קבלתי עלי כו': גמ' ילמד תחתון מן העליון כו'. באות אחת שחסר מן התחתון כגון חנן מחנני ענן מענני: אבל לא בב' [ג]. כגון חן מחנני ען מענני שחסר שתי אותיות לא חסר הסופר ונותנין הממון למי ששמו כך כמו שכתוב

שלטי הגבורים

א פשוט פ' הגוזל קמא דף נ"ז דהמלוה את חבירו מעות סתם או מכר לו פרקמטיא ונתחייב לו זה מעות סתם שלא פירש שיתחייב לשלם לו מטבע כלומר שישלם לו מעות הניתנים בהולאה או שיהיה להם הצורה מהמלך שהכריז עליה להוציאן הרי זה משלם למלוה המעות שהלוה לו אפי' נפסלו מההולאה שהמלך הכריז עליהן שלא יוציאו אותן מ"מ יוכל לשלם לו מאותן המעות שנפסלו כיון שלא התנה כלל ואפי' אינם יוצאין בשום מקום דמה שהלוהו משלם לו וקצת נראה מדברי מ"מ פ"ד מהל' גזלה דס"ל דדעת מיי' הוא דבסתם נמי צריך לשלם מטבע היוצא ודייק לה מדנקט הלוה על המטבע כלומר שהלוהו על סמך המטבע דהיינו הצורה והגם כי דבריו מגומגמים בדפוס ולדעתי כי אין זה דקדוק דהא דנקט מטבע הוא להודיענו שלא הלוהו לו דינר זהב בדינר זהב דהיינו פירות אלא הלוהו טיבעא בטיבעא ולפי זה הכל שוין בדין זה דכשהלוהו סתם מה שהלוהו משלם לו ואם נפסל הצורה שאין יוצאין עוד אותם המעות שיש עליהן אותה צורה בשום מקום תיכו אם המטבע הראשון נפסל כאן ויוצא במלכות אחרת אם יש למלוה דרך במקום שיוצא המטבע הראשון צריך לקבל מטבע שנפסל דמאחר שיש לו דרך שם יוליכנו לשם וכ"ש אם סוחרי אותה מדינה מצויין בכאן ולוקחין מאותה מטבע דודאי נותן לו מטבע היוצא בראשונה [illegible] מטבע הראשון אם יש לו דרך למלוה במקום שיוצאים בו כאמור היינו כה"ג דהתנה לשלם מטבע דאז אנו רואין כל הצדדין שאפשר שיהיה מטבע ובשים שום לד יצא י"ח אבל אם התנה בפירוש ואמר שישלם לו כך וכך מעות טובים היוצאים בהולאה נראה דאפי' יש לו דרך ללכת במקום דיוצאין שם המטבע הראשון אינו חייב לקבלם אלא נותן לו מעט מטבע חדש דמדדחק להתנות שיתן לו מעות היוצאין בהולאה ודאי דלאותו מטבע שילא אז בשעת הפרעון נתכוין וא"נ אם התנה בפירוש שיתן לו מטבע שילא בכל מקום או באותו מקום דהכל לפי התנאי ועוד נראה דאם התנה בפירוש שיתחייב לשלם לו מטבע הניתן להולאה בשעת הפרעון וקבע זמן לפרעון ואירע שלא פרעו בזמן הקבוע בשטר והנה בזמן הפרעון היה מטבע אחד ועתה בזמן שפרעו שכבר עבר והלך לו [צריך לשלם לו מטבע של אותו] הזמן הכתוב בשטר שקבע הזמן לפרעו וראיה לדבר מה שכתב המרדכי שם בשם מהר"ם ראובן שנדר לתת לאשתו ב' זקוקים כסף עד חנוכה מכסף הניתן אז ועתה אומר שביום ראשון של חנוכה נפסל המטבע דין הוא שיתן לו כסף הראשון שהיה יוצא בערב חנוכה הכא נמי לא שנא ולא אמרי' דשעת פרעון הכתוב בשטר קאי ארגע ואשעה גופה שישלם לו אלא קאי אזמן קבוע דהזמן קבוע בשטר הוא קרוי שעת פרעון לא כל זמן שהוא עושה הפרעון כי התם בעובדא דמהר"ם: וכתב עוד המרדכי בשם ר"י דכשנפסל המטבע הוי דינא דמלכותא דינא ונראה דבעי למימר דהלוה צריך לעולם לשלם מטבע החדש ולא שהמלוה צריך לקבל מטבע הראשון ומ"מ כל הני חלוקין לא הוי רק דוקא כשהתנה עמו שישלם לו מעות ולא דבר אחר אבל הלוהו מעות או סאה חטין וא"ל תחזיר לי כך וכך פרקמטיא או כך וכך מעות כיון שלא זקף עליו במלוה גמורה שיכול לפרוע לו חטין בפרקמטיא אם ירצה אז צריך ליתן לו מטבע היוצא באותה שעה כך כתב ר"י שם בתוס' ונראה דכל הלוואות שלנו הן ע"מ לשלם מעות אע"פ שמשעבד לו כל נכסיו ואם לא ימצא מעות יגבה נכסים מ"מ דבסתם הוי ע"מ לשלם מעות דהא כי אית ליה מעות לא מצי לסלקו בדבר אחר כי לא אתני עמיה בפירוש והא דאמר דמשלם לו מטבע היוצא באותה שעה היינו דוקא בששוים החדשים והישנים במשקלם ואע"ג דזיל פירי טפי בחדשים הואיל ומחמת הריפותא הוא דזולי אין בכך כלום דאין כאן רבית כלל אבל אם הוסיף על משקל המטבע בזה איכא חילוק וזה דאם המטבע החדש גדול יותר וכבד מן הראשון במשקל אם הוזלו הפירות בשביל התוספת יותר במטבע החדש ממה שהיו נותנין בישן אז לא יפרע לו אלא לפי חשבון הישן אפי' לא הוסיפו עליו אלא כל שהוא דאם היה משלם מן החדש כמו מן הישן היה כאן רבית ואם לא הוזלו הפירות מחמת התוספת הזה אלא שהחדש שוה יותר מהישן להתיכו אז אם אין ביניהם אלא החומש שארבעה מן האחרות שוה כמו ה' מן הראשון נותן לו ה' ואינו מנכה לו בשביל התוספת שעד השעור הזה אין קפידה ודעת הלוה לכך מתחלה אם ישתנה המטבע ואם הוסיפו עליו יותר מחומש יפרע לו ממטבע החדש כפי משקל מטבע הישן ולא לפי המנין אע"פ שלא הוזלו הפירות ואם פחתו המטבע ממשקלו הראשון עי' פ' הזהב וכ"ל דאם הלוהו ביום מטבע ולמחר נפסל ובעוד שהוא בידו בא להחזיר לו המטבע שהלוהו והלה אומר איני חפץ בו אם יש זמן לפרעון דלא מצי לכופו שיקבלם עד הזמן שקבע לו ואפי' ליכא זמן אפשר דכיון דסתם הלואה ל' יום לא מצי לכופו שיקבלם ונפקא מינה דאולי בזה הזמן לא יהיה לשוא תו אותם המעות שנפסלו בידו כי לא יוכל להחזיקם שבותים וגנוזין כל כך וכשלא יהיה לו זה המטבע יתן לו ממטבע היוצא וגם נפקא ביהיה באחריות הלוה עד זמן הפרעון ואע"פ דקי"ל דלוה מצי לכוף המלוה שיקבל חובו תוך זמנו כי ליכא שם רק טענת אחריות כמ"ש הטור ח"מ סי' ע"ד בשם בעל התרומות שקביעות הזמן אינו אלא לתקנת הלוה היינו דוקא היכא שאין הסכנה מצויה וגלויה אבל מטבע שנפסל שהסכנה מצויה וגלויה שאם ימצאו בידו זה המטבע יקפידו עליו המלכות וגם שידוע הוא שצריך להשהות המעות האלו אלו ימים רבים שלא יוכל להוציאם בשום ענין אז נראה דמצי המלוה לסרב מלקבלם עד זמן שקבע לו כן כ"ל ואם יש לו ללוה אותן המעות גופייהו שהלוה המלוה איכא פלוגתא אי מצי להחזירם כשנפסלו אפי' התנה ליתן לו מטבע או לא המרדכי שם פ' הגוזל קמא כתב דאפי' נפסל המטבע והראשונים והחדשים שוים במשקל אם לא הוציא המטבע שהלוה לו אלא שהוא בעין לא גרע מגזלן שאומר לו הרי שלך לפניך ומשלם לו מעותיו ממש אפי' שנפסלו בינתים אבל מדברי סמ"ג לאוין קנ"ג מוכח להדיא דאפי' אם מחזיר לו אותן מעות שהלוה לו אין זה פרעון כיון שנפסלו עד שישלם לו ממטבע החדש שהוא קבל עליו לפורעו ואין כאן פרעון אלא במטבע היוצא ומ"מ אפשר דלכ"ע אע"פ דקי"ל מלוה להוצאה ניתנה לאו למימרא שלא ימצא לעולם שאותם המעות שהלוהו יהיו בעין דאפשר שפיר שיהיו בעין אע"פ דלהוצאה ניתנה וכן מוכח דברי סמ"ג: שאלה מי שהלוה את חבירו מנה והחליף המלך המטבע במטבע אחרת ונפחת השני מן הראשון הרבה שהמאה דינרין מן הראשונים שוין ק"ל מן האחרונים והלוה טוען שאין עליו לפרוע אלא מן המטבע היוצא אחר שגזר המלך והמלוה טוען שחייב ליתן לו כפי המטבע הראשון כמו שכתוב בשטרו ועוד שאינן שוים כל כך הודיעני בכתב הדין עם מי. תשובה גרסי' בפ' הגוזל עלים בעא מיניה רבא מרב חסדא במלוה את חבירו על המטבע והוסיפו עליו מהו אמר ליה נותן לו מטבע היוצא באותה שעה ואסיקנא דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עבדו עובדא בזוזא דאגרדמא טייעא עד עשרה בתמניא כתב הרב אלפסי דה"ה לפיחתו דכל שנפחתו יותר מהשך זה נותן לו דמי שוין המטבע הראשון

עין משפט

א מיי' פכ"ו מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' מב: ב מיי' פי"ו שם סמג שם טור ח"מ שם: ג מיי' פכ"ו שם סמג שם טור ח"מ סי' מב.

מכאן עד סוף המשנה אינו לא בגמ' ולא במשניות רק בברייתא (ג"א)

בגמ' איתא רב פפא (ג"א) [וכ"ה הב"ח]

הגהות הר"א

(א) אין פחות משני דינרין זהב כסף כצ"ל: (ב) ודלמא דהבא פריכא בתרי דינרי דהבא קאמר כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] בדינרי כצ"ל: [ב] בדינרין אין פחות מב' דינר זהוב כסף כצ"ל: [ג] כ"ב אותיות: [ד] נ"ב שהם עולים לידור ה' זוזי ודאי מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים כו': [ה] כל כצ"ל: [ו] נ"ב לאו:

הגהות הב"ח (א) נ"ב כסף סלעין דאינון ונמחקו אין פחות משנים. דרכונות דאינון ונמחקו אין פחות משנים: גמ' ת"ר כצ"ל: (ב) משני דינרין כסף כצ"ל: (ג) משני דינרין זהב כסף כצ"ל: (ד) נ"ל משני: (ה) נ"ל משני: (ו) (אי הכי רישא נמי כו' שכתב בו מטבע כו') כל זה מוקף ונ"ב באלפסי ישן אינו והגה"ה היא וכ"כ הרב המגיד בסוף הלכות מלוה שאין מכל זה בהלכות: (ז) נ"ב דכספא:

שתי אותיות וא״כ העליון הוי עיקר הלכך לא ילפינן אלא אות אחת [ובנמחק שם או] שתי אותיות מן העליון נימא שהאיש הזה ששמו כך הוא אבל לא האיש ששמו כשם העליון דלעולם ניזל אחר התחתון: אמר המחבר לא שייכא הכא פלוגתא דתפוס [ב״מ דף קב: וב״ב דף קה:] לשון ראשון או לשון אחרון דהתם בבת אחת הם סותרין אהדדי אבל הכא שזה למעלה וזה למטה לדברי הכל חזר בו מן הראשון דדייק בחושבנא [ח] [ובשמא *) [ואשכח] שהוא כן: ספל מלמעלה וקפל למטה ניזל בתר התחתון. ממה נפשך אם זבוב חסר רגל הקוף שלמעלה א״כ הרי הוא כלמטה ואם לאו הרי הן כשתי שמות

נר מצוה

פשיטא לי ספל מלמעלה וקפל מלמטה הכל הולך אחר התחתון פי׳ ספל סאה ופלגא קפל קבא ופלגא בעי רב פפא קפל מלמעלה וספל מלמטה מאי מי חיישינן לזבוב או לא תיקו פירוש דילמא זבוב מחקיה ברגליה דקו״ף ושוייה סמ״ך או לא ההוא שטרא דהוה כתיב ביה שית מאה וזוזא שלחה רב שרביא לקמיה דאביי שית מאה אסתירי וזוזא או דילמא שית מאה זוזי וזוזא או דילמא שית מאה פריטי וזוזא אמר ליה דל פריטי מהכא דלא כתבי בשטרא אסוכי מסכי להו *ומשוו להו זוזי מאי אמרת שית מאה אסתירי וזוזא [א] יד בעל השטר על התחתונה אמר אביי מתלת ועד עשר לא ליכתוב איניש בסוף שיטה °דילמא מזייף וכתיב ואי איתרמי ליה נהדרי לדיבוריה תרי ותלתא זימני א״א דלא מתרמי ליה באמצע שיטה: ההוא דהוה כתיב ביה תילתא בפרדיסא אזל מחקיה לגגיה דבי״ת ושוייה ופרדיסא אתא לקמיה דאביי אמר ליה מ״ט רווח ליה עלמא להאי וא״ו כולי האי כפתיה ואודי: ההוא דהוה כתיב ביה מנת ראובן ושמעון אחי הוה להו חד אחא דשמיה אחי אזל כתיב ליה וא״ו שוייה ואחי אתא לקמיה דאביי א״ל מאי טעמא דחיקליה עלמא להאי וא״ו כולי האי כפתיה ואודי ליה אמר אביי *האי מאן דמחוי חתימת ידיה בי דינא לא ליחוי בסוף מגילתא דילמא משכח לה איניש דלא מעלי וכתב עלה מאי דבעי ותנן הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין ההוא *כוזבנא דאתא לקמיה דאביי א״ל נחוי לן מר חתימת ידיה דכי אתו רבנן מחוו לי *מעברנא להו אחוי ליה בריש מגילתא הוה קא נגיד בה א״ל כבר קדמוך רבנן ההוא שטרא דהוה חתום עליה רבא ורב אחא בר אדא אתא לקמיה דרבא א״ל אין חתימת ידאי דידי היא ומיהו קמיה דרב אחא בר אדא לא חתמי לי מעולם כפתיה ואודי א״ל בשלמא דידי זייפת אלא דרב אחא בר אדא דרתית ידיה היכי עבדת א״ל אנחי ידאי אמיצראי ואמרי לה אורנוקא וכתבי: **מתני׳** כותבין [ב] גט לאיש ואף על פי שאין אשתו עמו ושובר לאשה ואף על פי שאין בעלה עמה ובלבד שיהא מכירן והבעל נותן שכר

רש״י

שכתוב בתחתון: ספל וקפל. באלפס פי׳ פירושו (ורשב״ם פירש ספל כמו ספל אדירים. ספל הפקיד פלוני לפלוני קפל טליתות מקופלות): מי חיישינן לזבוב. שמחק רגל הק׳ ונעשית ס׳ ובה נמי נלמוד מעליון: אסוכי מסכי. סוכמין אותו בדינרין במקום קנ״ב פרוטות כותבין דינרין: איסתירא. סלעין: יד בעל השטר על התחתונה. ולית ליה אלא איסתירא דאינון כל איסתירא פלגא זוזא ולפיכך יש לגרוס מאי אמרת בלשון בעיא ומסיק שית ק׳ איסתירא וזוזא (לרשב״ם נראה דזוזא יקבל כי איסתירא היינו סלעין אבל איסתירא פשיטי הוו פלגי דזוזי דהיינו סלע מדינה כדאמרינן בבבא קמא בעובדא דחנן בישא וגרסינן מאי אמרת שית מאה [איסתירי] וזוזי בתמיה): דילמא מזייף. [ב] וכתב ביה תלת ויכתוב תלתין [ג] ארבעין וכן עד עשר אבל אחד עשר לא יוכל לזייף דהיה צריך לכתוב א׳ ועשרים ואם יזייף וי״ו בינתים אז נראה [ד] ומינכר: דאי אפשר דלא מיתרמי באמצע שיטה. ואפי׳ אם יזייף למעלה אין למדין מן העליון אלא מן התחתון: תילתא בפרדיסא. כך היה כתוב בשטר זבינית לפלוני בגינתא דאית לי תילתא בפרדיסא אזל הלוקח ומחקה לגגיה דבי״ת מכאן ומכאן לכרעיה: ושוייה ופרדיסא. וא״ל מכרת לי הגינה תילתא וכל הפרדס: ההוא שטרא דהוה כתיב ביה אנא פלוני יהבינא מנת ראובן ושמעון אחי. כלומר חלק הקרקע שיש לי מב׳ אחים: ואחי. וטען [ה] מנת דתלת בנים: האי מאן דמחוי חתימת ידיה בבי דינא. כדי שיכירו ב״ד חתימתו כותב חתימתו על קלף ומשליכה בב״ד: לא ליחוי בסוף מגילתא. לא יחתום בסוף הקלף אלא בתחלתו שלא יהא חלק למעלה מחתימתו כי שמא ימלאנו אדם רע ויכתוב בחלק שלמעלה אני פלוני החתום מטה לויתי כך וכך מפלוני ותנן הוציא עליו כתב ידו [ו] פירוש חתימתו: כוזבנא. מוכסן שראל היה: כדחלפי רבנן. ותשלח לי כתב ידך למחול על המכס אמחול להם: נגיד. מושך הקלף כדי שיחתום אביי למטה: דמירתתי ידיה. ואותיות שלו פורחות: אמיצרא. על החבל הנטוי משפת הנהר על שפת השניה והעוברים על גשר צר נשענין בו [ז] ונע ונד כל שעה: זרנוקא. שדולין בו מים מן הבור וקם אזרנוקא והיה כל גופו רותת והותם: **מתני׳** כותבין גט לאיש. והותמין והוא יגרש מתי שירצה: אע״פ שאין אשתו עמו. כי לא בעינן דעתה שהרי הוא מגרשה על כרחה: ושובר לאשה. על כתובתה אע״פ שאין בעלה עמה דהוי חוב לדידה וזכות לדידיה וזכין לאדם בגמ׳: בפניו: ובלבד שיהא מכירן. מפרש שלא והבעל נותן שכר. הגט ובגמרא מפרש טעמא

והולכין אחר התחתון אבל ספל מלמטה וקפל מלמעלה נימא ילמוד תחתון מעליון והוא קפל אלא שזבוב חסר הרגל או דילמא שהוא שם אחר וניזיל [בתר] בתרא ועלה בתיקו לחומרא והמוציא מחבירו עליו הראיה ואע״ג דבעלמא אמרינן ממון המוטל בספק חולקין הינו בדבר שאי אפשר להתברר כגון [דף קנז.] נפל הבית עליו ועל אביו דלא אפשר למידע מי מיית ברישא אבל [הכא] אנן הוא דלא ידעינן בירור הדבר כמו שידוע לבעלי השטר שהם יודעין אי ספל או קפל וכיון שאין הדיינים יודעין לפסוק הדין שותקים והמחזיק יחזיק. במה שבידו: ספל. כלי שרוחצין וקפל כמו מקפל טליתות: ההוא דהוה כתוב ביה וכו׳. אסוכי. סך עושין מהם כמה עולים בזוזי וכותבין זוזי: יד בעל השטר על התחתונה. ואם הם איסתרי פשיטי שהם פלגא דזוזא יהבי ליה איסתרי מכאן אתה למד כי שטר שכתוב בו מאה וחמשה דינרין וכיוצא בו שאף המאה דינרין ואין אומר שהן מעות דאם כן אסוכי מסכי להו וזהו ברור הריטב״א ז״ל. גרסינן בגמרא אמר אביי לא ליחוי איניש חתימת ידיה בסופא דמגילתא דילמא אזלי וכתבי עליה מאי דבעי ותנן הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין.[ט]אביי לימד עצה שלא יוכלו רמאים לרמות כשיחתום אדם שמו אם יש חלק מלמעלה שמא ימלאנו אדם רע ויכתוב בחלק שלמעלה אני החתום למטה לויתי מפלוני כך וכך ממון הילכך לא ליחתום אלא בריש מגילתא: דתנן הוציא עליו וכו׳. לאו לשון דכתב דוקא קאמר אלא מחתימת ידו ר״ל כדתנן [גיטין דף עא:] כתב סופר ועד ואמר רבי ירמיה חתם סופר שנינו. אמר המחבר ותנן הוציא עליו כתב וכו׳ ושמעינן מהכא דכל שהוא חתום למטה א״ל שיהיה השטר מכתב ידו אבל אם אין שמו כתוב אלא בתחלה פסול עד שיהא הכל מכתב ידו וא״ת ומה חששא יש בה כשיוציא זה כתב ידו יטעון זה פרעתי לדעת הרמב״ם והגאון ז״ל י״ל דמאן דמפקי עליה

שטר מזוייף אין דרך שיטעון פרעתי אדרבה צווח ואומר לא היו דברים מעולם ושוב אינו יכול לומר פרעתי דכל [לעיל דף ו.] האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי ועוד דדילמא כתב ביה אידך נאמנות והיכא דלא כתב ביה נאמנות כתב בעה״ת וכן בתו״מ אם אומר ברי לי שלא לויתי אלא שחתמתי בסוף מגילה זו והנחתיה ביד בעל דיני והוא כתב מה שרלה עליה או שטוען שאמנה היה בינו לביני הודאה זו בכל אלו וכיוצא בהן הואיל ולא עקר ולא כפר כתיבת ידו החתום כאן מגו דיכול למימר פרעתי כי אמר הכי והכי הוה מעשה מיפטר ובשבועת היסת והא דאמר אביי לא ליחוי איניש היינו טעמא דחיישינן אולי ישכח הוא ענין חתימתו ויאמר לא לויתי מעולם שכן הוא האמת והחתימה אחר שלא בא׳ה על ההלואה ס״ל מילי דלא דכירי אינשי וכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי אבל אם יזכור העיקר ויטעון הכי והכי הוה מעשה אה״נ דמשתבע ומיפטר דאמרינן מגו: **אמר** אביי כו׳ לא ליכתוב איניש וכו׳. אמר המחבר מתלת עד עשרה אי כתיב הכי ולא אהדריה באמצע שיטה ה״ל שטר שיכול להזדייף ופסול וכן כל שמניח ריוח חלק בסוף שיטה במקום שיכול לזייף בו כלום ואי אשכחן תלתין וחמשין בסוף שיטה כשר השטר [ולא] אמרינן שמא תלת וחמש היה דחזקה על העדים שעושין כהוגן וכן דנתי לפני רבותי: כפתיה ואודי. מ״מ דאי לא דאודי לא פסלינן שטרא ואומר מורי הרב דמיירי שלא היה המחק ניכר דאי לא כל מה שאתה יכול לתלות במחק תלה וס״מ דכופין על כי האי גונא ושמעינן מהכא דאותיות רווחות או דחוקות שאינן מקויימות כשרות ומיהו מוטב לקיימם כדי שלא יהא נראה כהערמה וילטרכו ב״ד לכוף עליהם: אין חתימת ידא דידי היא ומיהו מקמיה דרב אחא לא חתמי מעולם. מ״מ דאי לאו דאודי השטר מקויים ואע״פ שרבא לא היה נזכר מהמעשה ושלא כדברי הרמב״ם ז״ל שכתב כי העד שמעיד על כתב ידו צריך שיהיה זכור מן המעשה מעצמו ואם לאו אין קיומו קיום וליתא. כל זה מהריטב״א ז״ל: מתלתא עד עשרה אי כתיב להו בסוף שיטה עביד מתלת תלתין וכן עד עשרה בכלל אבל אחד עשר אם היה עושה מעשר עשרין היה צריך לתת וא״ו בין אחד ועשרים והיתה דחוקה ויהיה ניכר הזיוף כדאמרינן בהני עובדי דחיק ליה עלמא: ואי איתרמי. דעבד לה בסוף שיטה יחזור הלשון בתחלת שיטה או באמצע שיטה כשאר לשונות השטר שדרך להזכירם פעמים הרבה ואפילו יזייף העליון לא יוכל לזייף התחתון וקי״ל דאין למדין מן העליון כדאמרינן לעיל: אזרנוקא. נוד מלא עמדתי עליו וזרועי כשחתמתי והיו ידי רותתות: **מתני׳** כותבין גט לאיש. אמר המחבר וליכא למיחש שמא לא יתננו לה עד לאחר זמן ויבא לחפות עליה או תטרוף היא שלא כדין פירות [י] נכסים שמכר בעלה בין כתיבה לנתינה שהרי כל אשה צריכה להביא ראיה אימת מטא גיטא לידה הרא״ה ז״ל: כותבין גט לאיש אע״פ שאין אשתו עמו. שהרי לא בעינן דעתה שאפילו בעל כרחה מגרשה: ושובר לאשה. כדי שיהא מזומן בידה שכשיפרע לה הבעל כתובתה תתן לו השובר שתהא לו לראיה וכיון שזכות הבעל הוי זכין לו לאדם שלא בפניו: והבעל נותן שכר. הסופר שהרי זכותו הוא ורצון נפשו: ובלבד שיהו הסופר והעדים מכירים. שזהו שמו ושם אשתו דאי לאו הכי איכא למיחש שמא יכתבנו לצורך אחת מקרובותיה הרוצה להתגרש מאישה ובגט זה תגבה כתובתה מבעלה כדתנן [כתובות

[דף קלה ע״א]

א מיי׳ פי״א ופכ״ז מהל׳ מלוה ולוה ופ״ג מהלכות עדות סמג עשין צד קט טוש״ע ח״מ סי׳ מב מו סט : ב מיי׳ פכ״ד מהל׳ מלוה ולוה סמג עשין צד טור אה״ע סי׳ קי קכ :

בזבנא דאתא כו׳ כ״ה בגמ׳ (ג״א)

שלטי הגבורים

הראשון שהלוהו לו אבל הראב״ד כתב דלענין פחת ליכא למיחש להאי שיעורא דקי״ל כרב דנותן לו מטבע היוצא באותה שעה אפי׳ פחת כמה ופטור שלא הקפידו בתוספת אלא משום איסור רבית אבל בפחת אין בו הפרש ע״כ דברי הרב ודעתי נוטה לדברי הרי״ף ומ״מ אם יש מאמר המלך בזה שיגזור כמה יתן לו למלוה בהתחלף המטבע נראה שהדין כפי מה שיגזור המלך שכבר שאלתי חכמי האומות בזה מחוקי המלכות הוא שיכול לומר המטבע הזה יתחלף כן וכן וכיון שכן קי״ל דדינא דמלכותא דינא :

מעברנא להו בלא מכסא כ״ה בגמ׳ (ג״א)

הגהות מא״י

[א] נ״ב או שית מאה זוזי וחד זוזא : [ב] וכתוב ביה כצ״ל : [ג] ולארבע ארבעין וכן עד עשר עשרים כצ״ל : [ד] נ״ב דחוק : [ה] הלוקח מנת דתלת בנים זכנת כצ״ל : [ו] נ״ב וכו׳ : [ז] נ״ב ועוברים : [ח] תיבת ובשמא מוקף:[ט] נ״ב פי׳: [י] מנכסי מלוג כצ״ל

נר מצוה

תורה אור

*כותבין שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו ואין כותב למלוה עד שיהיה הלוה עמו והלוה נותן שכר כותבין שטר למוכר אף על פי שאין לוקח עמו ואין כותבין ללוקח עד שיהא מוכר עמו והלוקח נותן שכר : גמ' מאי ובלבד שיהא מכירן אמר רב יהודה אמר רב ובלבד שיהא מכיר שם האיש והאשה בגט ושם האיש והאשה בשובר וליחוש לשני יוסף בן שמעון בעיר אחת דילמא כתב גיטא (א) ואזלו ממטי לאיתתיה דהאיך אמר להו רב אחא בר הונא הכי אמר רב שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אין מגרשי' נשותיהן אלא זה בפני זה וליחוש דילמא אזיל למדינתא אחריתי ומחזיק לשמיה ביוסף בן שמעון וכתיב גיטא וממטי ליה לאיתתיה דהאיך אמר להו רב הונא בר חיננא הכי א"ר כל שהוחזק שמו בעיר שלשים יום אין חוששין לו ההוא תברא דהוה חתים עליה *רבה בר רב חנן אתא* לקמיה דאביי אמרה ליה לאו אנא הואי אמר (ב) להו אנא נמי אמרי לסהדי (ג) לאו איהי היא ואמרי לי מיקש הוא דקשה לה ובגר ליה קלא אמר אביי אע"ג דאמור רבנן *כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד צורבא מרבנן לאו אורחיה למידק ההוא תברא דהוה חתים עליה רב ירמיה בר אבא אמרה ליה לאו אנא הואי אמר לה איברא את הויא אמר אביי אע"ג דצורבא מרבנן לאו אורחיה למידק כיון דדק דק אמר אביי האי צורבא מרבנן דאזיל לקידושי איתתא נידבר עם הארץ בהדיה דילמא מחלפי לה מיניה : והבעל נותן שכר מ"ט אמר קרא °וכתב ונתן והאידנא דלא עבדינן הכי שדיוה רבנן אאשה כי היכי דלא נשהייה: והלוקח נותן שכר ואפי' במוכר שדהו מפני רעתה: כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו ואין כותבין למלוה עד שיהא הלוה עמו והלוה נותן שכר ואפי' בעיסקא: מתני' *אין כותבין שטרי אירוסין ונשואין אלא מדעת שניהם והחתן נותן שכר ואין כותבין שטרי אריסות וקבלנות אלא מדעת שניהם והמקבל נותן שכר אין כותבין שטרי א בירורין וכל מעשה בית דין אלא מדעת שניהם ושניהם נותנין שכר רבן שמעון בן גמליאל אומר לשניהם כותבין שנים לזה לעצמו ולזה לעצמו : °גמ' *מאי שטרי בירורין הכא תרגמו

רש"י

טעמא וכן שכר השובר דזכותו הוא : כותבין שטר ללוה. להיותו מזומן בידו לתתו למלוה כשילוה המעות והלוה נותן השכר שהרי כל ההנאה שלו היא : (א) שטרי אירוסין. היינו תנאים שפוסקים נדוניא כך וכך וכו' : מדעת שניהם. אבי החתן ואבי הכלה : [א] וקבלנות. שמקבל שדה למחצה ולשליש ולרביע וכולהו מתני' מסודרות לקמן בסמוך : גמ' ובלבד שיהא. הסופר והעדים מכירים האיש שכך שמו ושם האשה דאיכא למימר דאין גט זה אלא לאיש אחר ויבא לרמאות ולהגבות כתובה לשום אשה כדתנן הוציאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה וכן בשובר תפסיד כתובתה לאשה אחרת ששמה כך : וממטי לאתתיה דהאיך. ששמו כשמו (ב) ומתירה שלא כדין : אלא זה בפני זה. דליכא למיחש תו מידי : וניחוש דילמא נפיק כו'. לתנא דמתניתין פריך דבעי מכירין למה כותבין שום גט לאיש אע"פ שמכירין שמו שנקרא ראובן בן יעקב שמא בא מעיר (ג) אחרת לכאן ושמעון היה שמו מתחלה ועתה הרגיל שיקראו לו ראובן והחזיק שמו כן לפי שרוצה לגרש אשת ראובן שבמקום אחר : אין חוששין לו. שמא מחליף שמו כל כך זמן מרובה פן יודע הדבר : תברא. שובר : אמרה ליה לאו אנא הואי. אותה האשה שחתמת על שוברה אלא אחרת היתה ששמה כשמי ושם בעלה כשם בעלי : אמר לה. אף אני אמרתי לעדים הם החתומים עמי איך אותה אשה שחתמתי על שוברה והם אמרו לי שטעיתי במה שנשתנית והוחלף קולך ואת היא : מיקש קשיא. הזקנת : ובגר. נעשה קולך עב : צורבא מרבנן. כגון רבה בר רב חנן : לאו אורחיה למידק. ולהכיר בנשים כל כך והגדה דאמר לאו איהי היא לאו כלום הוא ולא הוי חוזר ומגיד : איברא. באמת : כיון דדק. שאומר דקדקתי ואני מכירה נאמן : והאידנא לא עבדינן הכי. אלא האשה נותנת שכר : דלא נשהייה. בשביל השכר שאינו רוצה לתת ולא תתעגן : ואפילו במוכר שדהו מפני רעתה. מ"מ הנאה דלוקח דאמרי אינשי זבנת קנית זבין אוביד וכתיב הקונה אל ישמח והמוכר אל יתאבל אלמא דאורחייהו בהכי : מפני רעתה. קרקע רעה : בעיסקא. מעות לחצי שכר : (ד) הכא תרגמו. בבבל : שטרי

נמוקי יוסף

דף פח:] הוציאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה וכן בשובר היכא [ב] למימר שלא תתן אותו לקרוב שלא שחייב בכתובת אשתו : כותבין שטר ללוה. ודוקא בשטרי הקנאה ששעבד נפשו באותו קנין סודר שאפילו לא [ילוה] עד זמן מרובה כל קרקעותיו משועבדים מעתה משעת הקנין ואז לא הוי טורף שלא כדין אם יטרוף לקוחות מזמן זה. אבל בלא קנין לא דשמא לא ילוה עד סוף שנה חדשים וכיון שזמן השטר הוי מעכשיו [אתי] לטרוף לקוחות מזמן זה שלא כדין : אע"פ שאין מלוה עמו. דהא זכות הוא לו וכדאמרן : ואין כותבין למלוה. אע"פ שרצו הקנין דשמא רצה ללוות ולא לוה : והלוה נותן שכר. שהרי הנאה שלו : כותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו. ודוקא שכותבין בשטר המכר שקבל המעות מידו שאין כאן שום חובה ללוקח אבל אם לא יעיד על עצמו שכבר קבל הדמים אין כותבין אלא מדעת הלוקח דשמא אינו רוצה לקבל אותה לקיחה : והלוקח יתן שכר. שהרי לעולם הוא נהנה יותר מן המוכר דהא אמרי אינשי [ב"מ דף נא.] זבנת קנית זבין אוביד : גמ' שיהא מכיר שם וכו'. כלומר דלא סגי בהכרת פנים ושיסמוך [ג] על אחרים בשמות משום דהוי מילתא דעבידא לגלויי אלא צריך שיכיר שמותיהם גם כן : אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה. והשתא ליכא למיחש למידי ואע"ג דאמרינן בגיטין (דף פו:) שני יוסף בן שמעון שהלכו למדינת הים ושלחו גיטין לנשותיהן ונתערבו אינן מגורשות משמע שאם לא נתערבו נותנין ומתגרשות שאני התם דשניהם במעמד אחד כתבו גיטין לשליח והוא מכירן וגם מכיר נשותיהן שזו אשתו של זה וזו אשתו של זה וליכא למיחש למידי כמו שהיו בעיר אחת זה בפני זה או אם זה עומד בירושלים וזה בטבריא אם לא נתערבו לו המקומות אלא שידע בבירור שבעלה של זו עומד במקום שכתוב בגטה וכן בגטה של זאת אין בו שום חשש שהרי כותב בגט במקום פלוני נכתב גט זה : וליחוש. כלומר כיון דחיישינן להאי ניחוש נמי שמא ילך במקום שאין שם אלא הוא מאותו שם ויכתבו לו ואח"כ ילך במקום אחר שעומד שם איש ששמו כן דממטי גט זה לאשתו : הוחזק שמו בעיר שלשים יום אין חוששין. דודאי זה שמו דאם לא כן נודע היה הדבר שאין שמו כן בזמן רב כזה הלכך לא כתבינן ליה לשום אדם תוך זמן זה עד שיהא מוחזק בשם זה שלשים יום : אמרה ליה האשה לאביי לאו אנא. האשה הזאת הכתובה בשובר זה אלא אשה אחרת היא ששמה כשמי : אמר ליה רבה בר רב חנן אנא נמי כך אמרתי לעדים אלא שאמרו לה שאת היא אלא שזקנת ונעשה קולך עבה : לאו אורחיה למידק. והא דאמר תחלה שהיא זאת לאו הגדה הוא הלכך כשהודה אחר כך לדבריה לומר שאינה והטעוהו נאמן והא דאמר מעיקרא לפי שאין דרך צורבא מרבנן להכיר בנשים כ"כ : לאו אורחיה למידק. אמר המחבר ש"מ שיכול אדם לסמוך בזה על פי עד אחד אפילו על אשה וקרוב אף על פי שאין סומכין על בעל דבר עצמו דאי ס"ד שצריכין שנים שיעידו לו בתחלה היכי אמרינן לא דק הרי דק על פי עדים כשרים אלא ודאי כדאמרינן דהא מילתא דעבידא לגלויי היא וכן לענין חליצה סומכין על אלו שזה היבם וזו היבמה כדאיתא ביבמות (דף לט:) · כן דעת הרשב"א ותלמידו הריטב"א ז"ל : איברא. בבירור את היא : נידבר. ינהג : עם הארץ. המסתכל ומכיר בנשים כדי להכיר אם חלפו לו באחרת כטורה יותר : וכתב ונתן. משמע שהבעל הנותן הוא מכתיבו שפורע שכרו : והשתא שהאשה נותנת השכר. כי היכי דלא נשהייה. ליתן לה גט בשביל שכר הסופר ובין כך תתעגן והא דכתיב וכתב ונתן לא קשיא דלוואת כתיבה קאמר. אמר המחבר הבעל נותן שכר ואפילו שכר השובר כשיגיע לידו ודוקא במקום שאין כותבין כתובה או שיש עדים שלא כתב לה שצריך השובר כדי שלא תגבה ממנו בעדים אבל במקום שכותבין כתובה כיון שהיא לא נזהרה בכתובתה והוא פורע לה היא פורעת שכר השובר וכן אתה דן בשטרות דעלמא שאם אבד המלוה השטר הוא נותן שכר והא דאיצטריך למימר אין כותבין שטר ללוקח וכו' כתב הרמב"ן דאריסא קאי שאם קנו מיד הלוה או מיד המוכר שלא בפני לוקח ומלוה ובא לוקח ומלוה ותובעין שיכתבו ויתנו להם אין כותבין להם כלל שלא אמרו סתם קנין לכתיבה עומד אלא כשהוא לפניהם אי נמי דלא ניחא ליה שיתנו לו עד שיקבל מעותיו ודעת הר"ר שלמה בן אדרת והרא"ה ז"ל דכל שקנו מיד המוכר והלוה סתם כותבין ונותנין למלוה וללוקח ומתני' פשיטא אלא דאגב רישא נקט לה : מוזיף ליה לעיסקא. שיתעסק אותו ויתן לבעל המעות איזה ריוח אפ"ה על הלוה ליתן שכר משום דרוב הנאה שלו ולא מיבעי למימר בהלואה שכל ההנאה שלו : מפני רעתה. קרקע רעה ולא תימא רווחא דמוכר הוא קמ"ל דלעולם הקונה מרויח : מתני' [שטרי אירוסין]. דאע"פ שהם דברים הנקנין באמירה מ"מ אם נכתבו גובה מנכסים [ד] משועבדים. שטרי אירוסין מפרש בקדושין [דף ט:] דבשטרי פסיקתא מיירי דהיינו שאומר כמה אתה נותן לבנך כך וכך ואתה לבתך כך וכך והלכך איך יתחייבם אם לא מדעת שניהן יחד : והחתן נותן שכר. שהרי הוא קונה וגם מרויח בקבלת נדוניית האשה : והחתן נותן שכר. היינו דוקא אם כתבו הכל בשטר אחד אבל כתבו לכל אחד בפני עצמו כל אחד פורע שלו : אריסות. הוא שמקבל למחצה לשליש ולרביע מן הפירות שיאכלו שם בכל שנה ושנה : קבלנות. הוא חכירות דבין עבדא בין לא עבדא נותן לו חכירתו כך וכך כורים לשנה : שטרי בירורין. מפרש בגמרא דהם שטרי טענתא כלומר סופרי הדיינים היו כותבין טענות אנשי הריב* בכדי שלא יהיו טוענין וחוזרין וטוענין ההפך ועל פי הטענות פוסקין בית דין הדין על כן אין רשאי לכתוב אותן טענות אלא מדעת שניהם רשב"ג אומר אין ראוי לכתוב טענות של שני בעלי דינין בכתיבה אחת כדי שלא יבואו לידי ריב אלא בב' מגילות : גמ' גרסינן בגמ' חתן נותן שכר פשיטא לא נצרכא אלא אפילו צורבא מרבנן. אפילו צורבא מרבנן החתן דסלקא דעתך אמינא חמיו

שלטי הגבורים

כתב ריא"ז א וכן שטרי בירורין שהן שטרי הטענות שמבררים בעלי הדינין טענותיהן או שבוררים להם דיינים וכן כל מעשה ב"ד כגון שומת הנזקין ושומת החבלות והמחייב והמתחייב אין כותבין אלא מדעת שניהם ושניהם נותנין שכר הסופר ואם אמר א' לחבירו לכתוב שנים וכל א' יתן שכר שלם על שלו כדי שיהא לכל א' זכותו אין שומעין לו אלא די בשטר א' ויהיה ביד הדיין עד שיגמר הדין ונראה בעיני שלא נאמר כן אלא בשטר מעשה ב"ד העומד ביד ב"ד עד שיגמר הדין אבל שטר העומד לזמן מרובה כגון שטרי אירוסין ונשואין ושטרי אריסות וקבלנות וכן שטרי חלוקות שבין האחים אם רצה כל א' שטר לעצמו הרשות בידו שיכול לומר כל א' איני רוצה להניח זכותי ביד נאמן שמא ימות ויאבד זכותי כמבואר בקונטרס הראיות ולא אמרו החתן נותן שכר בשטר אירוסין ונשואין והמקבל נותן שכר בשטרי אריסות וקבלנות אלא כשהיה בו זכות החתן וזכות המקבל בלבד או שהיה בו זכות שניהם ונתרצו להניח ביד נאמן אבל אם היה רוצה כל א' זכותו כל א' כותב שטר לעצמו :

הגהות הב"ח

(א) ואזיל ממטי ליה לאיתתיה כצ"ל : (ב) נ"ל לה : (ג) (לאו איהי היא ואמרו לי) תא"מ ונ"ב ס"א דהאי קלא לאו דידה הוא וא"ל כו' :

[דף רלו ע"א]

הגהות חו"י

(א) כ"ב , ד"ה שטרי אירוסין שייך לקמן אחר ד"ה בעיסקא מעות לחצי שכר: (ב) כ"ב צ"ע דהל"ל להגבות כתובה כמ"ש מקמי הכי : (ג) כ"ב פי' לכן יודע ששם אחד שמו ראובן. וצ"ל שבא עם אשתו וג"כ מחזיק שמה כשם אשת ראובן . ועי' תוס' : (ד) כאן שייך ד"ה דלעיל שטרי אירוסין :

* כ"ה בא"י וכה"ד אנשים הרבה.

עין משפט

א טור ח"מ סי' (כא)[כב] וטור אה"ע סי' קי :
ב מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' לט :
ג מיי' פכ"ב מהל' ... טוש"ע ח"מ סי' לט :
ד מיי' פכ"ד שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' יג וטור אה"ע סי' נב :

נ"א האי איתתא וכו' בא"י

דף קסז:

דף קסח.

הגהות מא"ש

[א] אריסות כצ"ל : [ב] נמחק כצ"ל : [ג] נ"ב עי' ביאור דבריו אה"ע סי' ק"כ : [ד] נ"ב פי' ולכך לא יכתבו אלא מדעת שניהם :

המיו שמשיא בתו לתלמיד חכם נותן השכר קמ"ל: [לשון גמ' אין כותבין אריסות וקבלנות וכו'] אפילו בבורה. כלומר שצריך להובירה שנה או שנתים שאין בו ריוח עתה למקבל אפ"ה הוא נותן השכר לפי שהוא נהנה שמוליא דבר שיוכל להתפרנס משם: שטרי טענתא וכו'. אמר המחבר ולאחר כתיבה אין יכול לחזור ולטעון ואפילו בנותן אמתלא ואפילו לא הוכחש בעדים וכן זה בורר וכו' עד שלא כתבו יכולין לחזור בהם ולברור אחרים ומשכתבו אין יכולין לחזור בהם וכן פרש"י ז"ל בפ"ק דמציעא [דף כ:] ומיהו בירושלמי אמרו שאם טענו בפניהם אין יכולין לחזור בהן ולמדו מכאן שאין כופין לשום אדם שיתן טענתו כתובה אפילו לב"ד וכל שכן לבעל דינו דדמי עליה כאריא ארבא: זה בורר לו. דיין וכותבין בשטר פלוני [בירר] דיין פלוני כדי שלא יוכלו לחזור בהן רשב"ג אומר וכו': [לשון גמ' דדמית עלי כי אריא וכו'] דרמית עלי מריבה כשתראה טענותי וקי"ל [דף קעד.] כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה: אמר המחבר כתב הריטב"א ז"ל דעת מורי הרב החכם ומורי הרשב"א ז"ל שהטוען לחבירו שיתן לו טופס משטרו שמוליא עליו כולי עלמא מודו שיכול לומר בעל השטר אתה רוצה לבקש עקיפין של שקר על שטר שלי כדי שתפסידני וזו טענה גדולה היא אבל מראה לו בב"ד לקרותו ולראותו וכן דנתי לפני רבותי פעמים הרבה (א): מתני' השליש השטר. כדי שלא יהיה להם טורח לכתוב שטר ממה שנשאר מחוייב נתנו השטר ביד שליש ומשום שחפלו למהר הפרעון ממה שנשאר אמר לשליש אם לא נתתי לך מכאן עד יום פלוני הנשאר מחוייב תחזיר השטר למלוה כדי שיוכל לתבוע ממני כל החוב אם ירצה וכו' מפרש בגמרא: גמ' אמר המחבר חלוק בין דיני אסמכתא לתנאי בני גד ובני ראובן ושאר תנאים לא אמרינן כל דאי אסמכתא היא אלא במאן דגזים וקנים נפשיה במידי כעין משנתנו ובדבר שאין הקנס מדעתו אלא לסבת דבר שהוא צריך ולאפוקי תנאי שבגיטין וגם באלו דוקא תולה בדעת עצמו במילתא דבידו ולא בידו לגמרי ולאפוקי תולה בדעת אחרים ולאפוקי דבר שהוא בידו לגמרי או שאין בידו כלל וכדמוכח בסנהדרין (דף כה.) וזה הכלל הגמור שכולל כל השמועות קבלתי מפי רבותי: אמר הריטב"א ז"ל כל דליתא מעכשיו אין בו אסמכתא פרק איזהו נשך [דף סו:] ויש למדין ששטם קנין איטו כמעכשיו

תורה אור / נר מצוה

שטרי טענתא רב ירמיה בר אבא אמר זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד: **מתני'** [א]מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו ואמר לו אם לא אתן לך מכאן ועד יום פלוני תן לו את שטרו והגיע הזמן ולא נתן רבי יוסי אומר יתן ר' יהודה אומר לא יתן: **גמ'** במאי קא מיפלגי רבי יוסי ורבי יהודה רבי יוסי סבר אסמכתא קניא ורבי יהודה סבר אסמכתא לא קניא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו אמר רב אין הלכה כרבי יוסי כי אתו לקמיה דרבי אמי אמר להו וכי מאחר שר' יוחנן מלמדנו פעם ראשונה ושניה הלכה כר' יוסי אני מה אעשה ולא היא אין הלכה כרבי יוסי: גרסי' בפרק ארבעה נדרים* ההוא גברא דאתפיס [א] זכותא בבי דינא ואמר אי לא אתינא מכאן ועד שלשים יום ליבטלן הני זכואתי אתניס ולא אתא אמר רב הונא בטלה זכותיה אמר ליה רבה והא אונסא דאורייתא הוא דכתיב °ולנערה לא תעשה דבר וגו' וכי תימא קטלא שאני והא תנן נדרי אונסין הדירו חבירו שיאכל אצלו חלה הוא או שחלה בנו או שעיכבו נהר הרי אלו נדרי אונסים וכו' ואמרינן* לרב הונא מכדי אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא שאני הכא דמיתפסן זכואתיה והא תנן מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו ואמר לו אם לא נתתי לך מכאן ועד ל' יום תן לו את שטרו והגיע הזמן ולא נתן רבי יוסי אומר יתן ורבי יהודה אומר לא יתן ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו אמר רב אין הלכה כר' יוסי דאמר אסמכתא קניא שאני הכא דאמר ליבטל זכואתיה והילכתא אסמכתא קניא והוא דלא אנים פי' חולי וכיוצא בו והוא דקנו מיניה בבית דין חשוב *וקאמר גאון דהאי דינא ליתיה אלא במתפים זכואתיה בלחוד ומסתברא כוותיה: **מתני'** מי שנמחק [ב]שטר חובו מעמיד עליו עדים ובא לפני ב"ד והן עושין לו קיום איש פלוני בן איש פלוני נמחק שטרו ביום פלוני *ופלוני ופלוני עדיו: **גמ'** °ת"ר איזהו קיומו [א] אנו פלוני ופלוני ופלוני הוציא פלוני בן פלוני שטר מחוק לפנינו ופלוני ופלוני עדיו אם כתוב בו והוזקקנו לעדותן של עדים ונמצאת עדותן מכוונת גובה ואינו צריך להביא ראיה ואם לאו צריך להביא ראיה: [ג]נקרע פסול נתקרע כשר נמחק או נטשטש אם רשומו ניכר כשר: ה"ד נקרע והיכי דמי נתקרע אמר רב יהודה נקרע קרע של בית דין נתקרע קרע שלא בבית דין [ב] היכי דמי

רש"י

שטרי טענתא. טענות של בעלי הדינין ופוסקין על פי אותן טענות שלא יהיו חוזרין ומוטנין: זה בורר לו אחד. וכותבים בכתב פלוני בירר דיין פלוני: **מתני'** והשליש שטרו. המלוה והלוה מסרוהו ליד שליש שטורח היה להם לכתוב שובר וסמכו על השליש: **גמ'** אסמכתא. המבטיח לחבירו דבר על מנת שיעשה לו דבר לעתיד וסמך בלבו בשעת התנאי שיוכל לקיים הדבר וכשהגיע הזמן נאנס ולא יוכל לקיים: לא קניא. ולא יפסיד בכך המסמיך ודיני אסמכתא מפורשים בפרק איזהו נשך: אני מה אעשה. איך אומר דלא קניא דכיון דכמה פעמים למדנו הלכה כר' יוסי ופסיק תלמודא אין הלכה כר"י ואסמכתא לא קניא אלא אם כן קנו מיניה בב"ד חשוב בדלא אנים (כך פסק רשב"ם והאלפס חולק לקמן): דאתפים זכוותיה. שטרי זכיותיו וראיותיו התפיס לפני ב"ד ואמר אי לא אתינא מכאן ועד תלתין יומין יתבטלו אלו הזכיות: הדירו חבירו שיאכל אצלו. כלומר הדירו מליהנות אם לא יאכל אצלו: הרי אלו נדרי אונסין. ובטלים: **מתני'** מי שנמחק. ויש עדים שנמחק מעצמו או [ב] נטשטש במים: מעמיד עליו עדים. היודעים מאימתי נכתב ומה כתוב בו והם עושים לו קיום בפני ב"ד וכותבין לו כל מה שהיה כתוב באותו שטר איש פלוני בן פלוני כו' כל זה כותבים אלו המקיימים ואחר כך חותמין: **גמ'** ואם כתוב בו כך והוזקקנו לעדות. שב"ד המקיימין השטר כתבו חקרנו ודקדקנו בעדות העדים: גובה. מזמן הכתוב בשטר: ואם לאו צריך להביא ראיה. על הזמן והמעות והשטר: נקרע. על ידי אדם. פסול: נתקרע. מאליו: אבל

והרשב"א ז"ל כתב פרק איזהו נשך דכל קנין כמעכשיו הוא דאי לא היכי קני לקמיה הא הדר סודרא למריה כדאמרינן בנדרים פרק השותפין (דף מח:) וכ"כ ר"ת ז"ל והא דבעינן הכא ובפ' ד' נדרים ב"ד חשוב ופ' איזהו נשך במעכשיו לבד מפורש שם ע"כ: אסמכתא לא קניא. כלומר המבטיח לחבירו דבר ע"מ שיעשה דבר לעתיד וסומך בלבו בשעת התנאי שיוכל לקיים הדבר לזמן פלוני וכשהגיע הזמן נאנס ולא יוכל לקיים לא קניא ואינו נפסד בכך אע"פ שהתנה דכאנוס הוא וגם המלוה לא סמך על דבריו דספק היה לו אע"פ שהבטיחו בדברים והלכתא הכי אסמכתא כי האי דאתן לך כך לא קניא אפילו קנו מיניה בבית דין חשוב אלא דוקא [במתפים] ומחל אותו בב"ד משום דכשמחל אותו תיכף זכה בו הנתבע כההיא דגרסינן פ"ג דנדרים (דף כז.) ההוא גברא דאתפים זכותיה בבי דינא ואמר אי לא אתינא מכאן ועד ל' יום ליבטלן זכותאי אתנים ולא אתא אמר רב הונא בטלן זכותיה ומקשינן ליה מהלא דפסקינן כרבי יהודה אע"ג דבעלמא [גיטין דף סז.] רבי יוסי נמוקו עמו ופריק שאני הכא [דאמר] דליבטלן זכותיה כלומר שמחל והוציא הממון מתחת ידו ונתנו ביד ב"ד ותיכף זכו בו ב"ד בעד חבירו ובהא עסקינן התם: והלכתא אסמכתא קניא והוא דקנו מיניה בב"ד חשוב. ראויין לדון דיני ממונות ביחיד כדאיתא עלה דהא בנדרים וכתב רבינו אלפסי משמיה דגאון ז"ל ודוקא במתפים זכותיה בלחוד פסקינן הכי: **מתני'** שנמחק. או נטשטש שנפלו עליו מים: מעמיד עליו עדים. היודעים מאימתי נכתב ומה שכתוב בו וב"ד כותבין לו קיום וכותבין כל מה שהיה כתוב באותו השטר וסך המעות ובלשון הזה הכתוב כאן במתני' כל זה כותבין המקיימין ואח"כ כותבין את שמותם בסוף: אמר המחבר מורי נ"ר אומר דבעדים שהכירו החתימות סגי שאין זה עד מפי עד כי על עיקר הכתב הם מעידים ולא על המנה וזו היא עדות גמורה וקיום גמור הוא והרי זה כאילו העידו נתברר לנו שהיה לפלוני שטר מכר או שטר מתנה וכן עיקר. הריטב"א ז"ל: **גמ'** ופלוני ופלוני עדיו. פי' העדים המעידין שראוהו קיים והעדים החתומין בו וזה לריך כשלא רצו ב"ד לטרוח ולברר שהם כשרין וכדי שיוכל הלה לפסלם אבל אם כתבו סתם שהיו עדים כשרים בהכי סגי: הוזקקנו. שחקרנו עדים החתומים: ונמלאו דבריהם מכוונים. כלומר שלא היה השטר מזוייף גובה מזמן הכתוב בשטר ואין לריך ראיה אחרת

כל הגט וז"ל אבל בתשובת הגאון ראיתי לחומרא דיש אונס כליסנא בתרא דפ"ק דכתובות ואם מת תולנא ולא מתיכמת עכ"ל דאפי' באונס דשכיחא ובאונס דשכיחא ולא שכיחא מועיל טענת אונס לבטל הגט ונמצא א"כ דפליג הגאון עם כל הפוסקים הנ"ל אך בזה השוו כי באונס דלא שכיח כלל מועיל טענת אונס כמו שכתבתי וכתב הרשב"א בחידושיו פ' מי שאחזו בגיטין דבאונס דלא שכיח כלל באלו ארי וכנפל הבית עליו ולאפוקי נהרא ואיסתכר נהרא וכיוצא בהן יש טענת אונס לכ"ע ואפי' התנה בפירוש וקביל עליה כל אונסא דלא שכיח לא הוי בכלל מסיק אינים אדעתיה אונסא דלא שכיח כלל עכ"ל ומרדכי פ' מי שאחזו כתב בשם ר"י וז"ל ור"י פ' השואל משמע *) דשכיח אונסא דלא שכיח עכ"ל: [ב] בשטר שאינו קרוע קרע ב"ד דכשר כתב הרא"ש בתשובה דכל זה דוקא שאין יכולין לעמוד על הקרע אם הוא בסכין או ממילא אבל אם ניכר שנעשה בסכין ולא נעשה ממילא כמו שדרך שטר ליקרע בכפליו אע"פ שאינו נקרע שתי וערב פסול וכתב בעל התרומות הא דכשר כשאינו קרע של ב"ד דוקא כשהוא משורה קלתו אל קלתו אבל אם נקרע ממש לשנים גרע טפי מקרע ב"ד ופסול. נמחק או נטשטש אם רשומו ניכר כשר ואם לאו פסול תניא בתוספתא הרקיב ונעשה ככברה כשר נמחק או נטשטש ונשלו קיימת אם יכול לקרות כשר ואם לאו פסול וגבי כתיבת שובר כתב שטור ושובר שנכתב סתם פלוני פרע לפלוני מבטל כל שטר שיש לו עליו שיד בעל השטר על התחתונה וכ"כ הרא"ש ז"ל אם זמן השטר והשובר יוצאין ביום אחד השטר פסול ואם כתב בו דינרים סתם מבטל כל שטר שיש לו עליו אבל אם היה כתוב כך וכך דינרים ונמחק הסכום ונשאר הדינרים או שכתוב הסכום על המחק ולא נתקיים פסול. כתב מיי' יכול הלוה להחרים סתם על מי שגובה שטרו ואמר שאבד ואם טוען הלוה טענת ברי שהשטר אצלו ועתה הניחו בכיסו הורו רבותינו שישבע המלוה שאבד השטר ויכתוב לו שובר:

*) [נ"ל דשכיח וכק"ד הגי' דרובא]

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) והרא"ש כתב בתשובה כלל ס"ז בית דין מעתיקין השטר ונותנין העתקה ביד הנתבע ודין צדק הוא כי מי יחוש יותר מבעלי דבר ואין זה דומה לשטרי טענתא ואפי' פירש הסופר בפירוש בשטר שלא יעתיקו הטופס נמצא העתקת הר"מ בלשון הגרי באין תנאי מועיל בו ולא נאמר כי תנאי שבממון תנאי קיים אלא על קיום עדות שנתקיימת על אותו תנאי אבל תנאי שיהיה לקיים עדות עדים המעידים בשקר לא נפל על זה תנאי שבממון כלל עכ"ל:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי"א מהל' מכירה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רז וסי' נד:
ב מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור שו"ע ח"מ סי' מג:
ג מיי' פכ"ג שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' נב:

ע' נדרים דף כ"ז כר"ן וכבר"י ח"מ סי' ר"ד

דף קסח:

הגהות הב"ח

[א] ב"ב במותב תלתא הוינא: [ב] נטשטש במים כצ"ל:

שלטי הגבורים

א רבינו כתב בכס"ג דאתפים שטריה אבל בעלמא לא והרמ"ה כתב אע"ג דאתפים שטריה לא מהני עד דאתפים בב"ד ואמר ליבטלו זכותיה וקנו ממנו בב"ד חשוב וב"ד חשוב כתב מהר"ם שהם הבקיאים בדיני אסמכתא והיכא דאתפים זכותיה והגיע הזמן ולא באו פירשו המפרשים כגון דעכבו אונס ואולם יש כמה מיני אונסים בענין גיטין ומהם נלמוד לשאר דברים כמו שנבאר בע"ה: פסוק פ"ק דכתובות דף ב' לפי הנ"ל איכא דכ"ע בין למאן דפסק אין אונס בגיטין כגון רוב הפוסקים בין למ"ד יש אונס בגיטין כגון אותו גאון ז"ל שהביא המרדכי פרק כל הגט והגהת אשר"י שם לכולהו נ"ל דס"ל דהמגרש על תנאי ואירע אונס באותו תנאי דהוי אונס דלא שכיח כלל כגון שאכלו ארי או נשכו נחש או נפל עליו הבית וכהס"ג דהוי אונס דלא שכיח כלל אז מועיל טענת אונס בגיטין לחומרא ומבטל הגט והיא זקוקה ליבם ואם האונס היה בענין אחר כגון דהוי אונסא דשכיחא או אונסא דשכיחא ולא שכיחא בכה"ג איכא פלוגתא הרי"ף ז"ל שם ובגיטין פ"ג פסק כלישנא קמא דרבא התם דקאמר אין טענת אונס מועלת לבטל הגט שלא יהיה גט וכתבו התוס' והרא"ש שם דהכי הוא דעת ר"ת וכ"כ סמ"ג עשין סי' נ' בשם ר"ת ומיי' נמי פ"ט מהל' גירושין פסק הכי דאין טענת אונס מועלת בגיטין והכי כתב שם מ"מ בשם רמב"ן והרשב"א ז"ל וכן הוא בחידושי רשב"א פ' כל הגט בשם ר"ת וטור אה"ע נמי הכי פסק סי' קמ"ד ואולם משום דר"ת והרי"ף פסקו בסתם דאין טענת אונס מועלת בגיטין דהיה משמע מדבריהם דליכא בעולם שום אונס שיוכל לבטל הגט עד שתהיה זקוקה ליבום או לחליצה או שתחזור א"י כאילו לא גרסה מעולם הקשו התוס' על דברי ר"ת ואסיקו דודאי לא נתכוין לומר שלא היה לעולם טענת אונס בגיטין אלא ג' מיני אונסין הם אונסא דשכיחא אונסא דשכיחא ולא שכיחא ואונסא דלא שכיחא כלל באונסא דשכיחא ובאונסא דשכיחא ולא שכיח בהני תרי הוא דקי"ל דאין טענת אונס מועלת לבטל הגט ואפי' עומד וצווח ראו שאני אנוס אין שומעין לטענת אונס אילו כגון שחלה או שעכבו נהר וכיוצא באלו שהם אונסין דשכיחי ואונסין דשכיחי ולא שכיחי דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה דהי"ל להתנות באונסים כאילו ולומר חוץ מאם יקראני אונס פלוני דשכיחא או דשכיח ולא שכיח אבל באונס דלא שכיח כלל כגון אכלו ארי והכישו נחש ונפל הבית עליו דלא שכיח כלל באלו מועיל טענת אונס לבטל הגט ולדעת זה הסכימו כמעט כל הפוסקים אלא שהמרדכי בפרק כל הגט והגהת ג"כ בהגהת אשר"י פרק

אחרת אבל אם לא כתבו זה כשירלה לגבות צריך להביא ראיה אחרת דשמא מזוייף הוא או כתב ללוות ולא לוה : ומקום התורף. או קתני שם הלוה והמלוה : אביי לא פליג אלא אמר בשטר הגט הוי הגט פסול בכך : ונתנגו לו . דליכא למיחש שמא כתב ללוות ולא לוה אפ"ה אין כותבין דשמא לא נאבד ממנו שטרו ויהיו שני שטרות בידו ויטרוף בשטר אחד ויחזור ויטרוף בשטר אחר ואפילו לא יכתוב בשטר השני אחריות הא אמרינן [ב"מ דף טו:] אחריות טעות סופר הוא ואפילו יפרט בפירוש שלא יטרוף ממשעבדי מ"מ הוי טריף מבני חרי : אבל בשטרי מקח וממכר. אם אמרו העדים כתבנו ונתנגו לו : כותבים. ב"ד דאילו עדים שעשו שליחותן אינן חוזרין ועושין שליחותן דכיון דקנו מידו באחריות לא היה דעתו אלא לשטר אחד ולאותו בלבד עשאן שלוחין והיא דלקמן דאמר רב יוסף שטר שאין בו אחריות מיירי שמתחלה שטר בלא אחריות הוה ובהא לא קפיד אפילו למאה : חוץ מאחריות שבו. מאחר שאמת הוא הדבר שזה הקרקע הוא קנוי לו ולעדים נזכר העדות והוא ירא פן ישתכח הדבר ויערערו עליו שלא כדין הלכך כותבין לו שטר בלא אחריות כדמפרש טעמא לקמן ולא חיישינן להא דרשב"ג דחייש שמא אחר שלקחו חזר לו שטרו כדי שיתבטל המכר דבמסירת השטר סגי למיקני כל דמשעבד ביה אע"ג דלא כתב קני הוא וכל שעבודא דביה ועתה הוא מתחרט ולפיכך מבקש מהדיינים שיכתבו לו שטר מכר ולא היא דלא חיישינן להכי דכרבנן קי"ל דאין אותיות נקנות במסירה אלא אם כן כותב לו קני הוא וכל שעבודא דידיה וצריך להביא ראיה על אותה כתיבה או יתנהו לו בקנין גמור או בשטר חדש כדין לוקח ומוכר :

אמר מר וכו'. שוף לי. כלומר [ג] [המתן] לי מעט ומכוין כדי שישתכח הדבר וכשיחזור המלוה לקחת ולהוציא מהקרקע יטרוף זה מכח השטר השני מלקוחות אחרים שלקחו אחריו דכיון שהיה כתוב בו אחריות הני קרקעות היו משועבדים לו ועתה כבר נשכח מה שטרף פעם אחרת ואתי השתא למטרף שלא כדין : וכיון דקרעיניה . כלומר דודאי לא טריף בעל חוב מיניה דהאי פעם ראשונה עד דקרעי לשטריה כדאמר ר"נ כל טירפא דלא כתיב ביה דקרעיניה לשטרי דמלוה לאו טירפא היא כל אדרכתא דלא כתיב בה קרעיניה לטירפא לאו אדרכתא היא כל שומא דלא כתיב ביה קרעיניה לאדרכתא לאו שומא היא והלכך השתא כשחוזר לטרוף במאי קטריף ואם ירצה הלוקח להוציא מן הלקוחות צריך להראות במאי טרפו מיניה וא"כ אמאי חיישינן שמא יטרוף שלא כדין ופריק דלא בעי [טריף] מכח שטר כדי שיצטרך לקרעו אלא מערער הוא לומר שדה זו גזולה היא ממני דשל אבותי היא ויביא עדים ויטרוף וכה"ג מאי עביד כמה פעמים כל היכא שישתכח הדבר: [אמר רב נחמן דכתב הכי שטרא דנן לא למגבא ביה כו']. וכה"ג דוקא הוא דמועיל דאילו משום דלא כתב ביה אחריות הא קי"ל דאחריות טעות סופר הוא והשתא לא גבי כלל : לתקוני שדרתיך . ואתה קנית ממנו שלא באחריות שהתנה המוכר עמו בפירוש שאינו מוכר לו באחריות שאם היה בסתם הא אמרינן אחריות טעות סופר הוא והנה עוות השליח ונוה לו הדיין שיקנה הקרקע בשמו מן המוכר כמו שקנאו בלא אחריות וא"כ יחזור וימכרנו לו באחריות ואע"ג דאמרינן בכתובות [דף צט:] טעה השליח לא קאמינא דאפילו בפחות מכדי אונאה חוזר ואפילו בקרקע אע"ג דאמרינן בעלמא אין אונאה לקרקעות א"כ תימא הכא אמאי לא הוי בטל המכר ואפשר כמו שפירשו מן *הדברים דהתם מיירי שיודע המוכר שאינו קונה אותו לצורך עצמו אלא לצורך אחר הלכך אם נתאנה אינו יכול למחול אונאת אחרים ובטל המקח אבל הכא מיירי שלא הודיע זה השליח למוכר דלצורך אותה אשה קנה אלא קנאו סתם והיה סבור המוכר שלצורך עצמו קנאו וכיון שפירש לו בפירוש שלא יהיה עליו אחריות אינו בטל המכר כלל : **ת"ר** הבא לידון . היה מוחזק בקרקע וא"ל חבירו מה לך כאן א"ל אתה מכרת לי ויש לי שטר והחזקתי ג' שנים [ג] [צריך לברר]ונידון בשטר על כרחו צריך להביא שטר ויברר דבריו ואם לא מצא השטר יפסיד ולא מהניא ליה חזקה כיון דאמר שיש לו שטר : לא אמר אלא לברר. כלומר שאם באו עדים ולא העידו כדבריו הפסיד אבל אם לא באו נאמן ולא הפסיד וגבי ממון דוקא אבל גבי חזקה אי לא מייתי שטר מיפסיל כדפרש"י והכי משמע ריש פרק זה בורר

נר מצוה

דמי קרע של ב"ד אמר רב יהודה *אמר רב מקום העדים ומקום הזמן ומקום התורף
תתקמד אביי אמר שתי וערב ת"ר אמי שבא ואמר אבד שטר חובי אע"פ שאמרו עדים אנו כתבנו חתמנו ונתננו לו את השטר א אין כותבין בד"א בשטרי הלואה אבל בשטרי מקח וממכר כותבין חוץ מן האחריות שבו *רשב"ג אומר אף בשטרי מקח וממכר אין כותבין וכן היה רשב"ג אומר הנותן מתנה לחבירו והחזיר לו את השטר חזרה מתנתו וחכ"א מתנתו קיימת *וקא מיפלגי באותיות נקנות במסירה רשב"ג סבר אותיות נקנות במסירה ורבנן סברי אין אותיות נקנות במסירה והילכתא כותייהו *אמר מר חוץ מן האחריות שבו מ"ט אמר רב ספרא מפני שאין כותבין שני שטרות על שדה אחת דילמא אזיל בעל חוב טריף ליה להאי ואזיל האי וטריף לקוחות והדר א"ל לבעל חוב שוף לי פורתא דאיקום בהא ארעא והדר תא טרפא מינאי והדר אזיל טריף לקוחות וכיון דקרעיניה לשטר דמלוה במאי טריף ליה לא צריכא דקא אתי מכח אבהתיה : *אמר מר חוץ מן האחריות שבו היכי כותבין אמר ר"נ דכתבי הכי שטרא דנא לא למיגבא ביה לא ממשעבדי ולא מבני חרי אלא כי היכי
תתקמה דתיקום ארעא בידיה ההיא באיתתא דיהבה ליה זוזי להחוא גברא למיזבן לה ארעא אזל זבן לה ארעא שלא באחריות אתאי לקמיה דר"נ א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי זיל זבנא מיניה שלא באחריות והדר זבנה ניהלה באחריות: ת"ר בא לידון בשטר ובחזקה נידון
תתקמו בשטר ואין נידון בחזקה דברי רבי רשב"ג אומר אף בחזקה קא שקלינן וטרינן במאי קא מיפלגי רבי ורשב"ג ואסיקנא *דבלברר קא מיפלגי דרבי סבר אע"פ שיש עמו חזקה צריך לברר את שטרו ורשב"ג סבר הואיל ויש עמו חזקה אין צריך לברר את שטרו אמר רב גידל אמר רב הלכה כרשב"ג (א) ואף רבי לא אמר *אלא לברר כלומר כשמביא שטרו אומר לו ברר

רש"י

אבד שטר חובי. וכתבו לי אחר כראשון ואין לו עדים שאבד : בשטרי הלואה . ואפילו אמר כתבו לי חוץ מאחריות שבו אין כותבים דאתי ליטרף מבני חרי ושמא לא אבד הראשון אי נמי יחזור וימצאנו ויטרוף והדר טריף : אבל בשטרי מקח וממכר. אם יאמרו העדים כתבנו ונתנגו לו כותבין לו אחר : חוץ מאחריות שבו . כדמפרש לקמן מאחר שהדבר אמת : רשב"ג אומר כו'. אין כותבין דקסבר אותיות נקנות במסירה. כדלקמן גבי מתנה וחיישינן דילמא לאחר שכתבו ונתנו לו אותו שטר מכירה הראשון החזיר הלוקח למוכר אותו שטר וחזר לו מקחו כדלקמן גבי מתנה : חזרה מתנתו . כלומר המתנה בטלה : מתנתו קיימת . אא"כ חזר ומכר או נתן לו בקנין גמור או בשטר חדש כדין לוקח ומוכר אחר : מ"ט . אין כותבין לו אחריות : לפי שאין כותבין שני שטרות על שדה אחת . שאם יכתבו לו שטר אחר חיישינן דילמא אתי בע"ח וטריף להאי שדה והקונה ילך ויטרוף מלקוחות שקנו אחריו ע"י השטר שכתבו לו ויעשה קנוניא עם בע"ח שטרפה : א"ל שוף לי דאיקום בארעא. שלא תערער עתה כלום : שוף. לשון שופי שלא תערער שתתישן הדבר : והדר תא . ותערער עלי זימנא אחרינא ועביד הכי וטריף והדר ואזיל הקונה ומפיק לשטר (א) הראשון והדר טריף מלקוחות ופריך כיון דקרענא לשטרא דבע"ח בזימנא קמייתא כד טריף : במאי אתי השתא אזיל וטריף : מכח אבהתיה . כלומר לכך אין כותבין ב' שטרות דחיישינן דלאו מכח הלוקח יבא ויערער אלא יאמר זה השדה גזולה מאבותי והגזלן מכרה לך ויביא זה עדים שהיתה של אבותיו והמוכר גזלה והוציאוה מן הלוקח והעמידוה ביד המערער והלוקח חוזר וטורף מלוקח שלקח אחריו ויאמר הלוקח לנגזל שוף לי כדלעיל ואחר ד' וה' שנים יביא הנגזל שנית עדים ויטרפנה מלוקח ויחזור בשטר (ב) השני שבידו ויטרוף פעם אחרת מלקוחות שלקחו אחריו ולכך אין כותבין שני שטרות על שדה אחת: היכי כתבינן. להעיד שהשדה קנויה לו ולא יחזור ויגבה בו דחיישינן שמא שטרו הראשון עדיין בידו : זיל זבנה מן המוכר שלא באחריות וכתוב השטר בשמך ואחרי כן מכור אתה הקרקע לאשה באחריות : בא לידון בשטר וחזקה . נגד המערער שטוען קרקע זה קניתי ממך והשטר בידי וגם יש לי עדים שאכלתיה שני חזקה : צריך לברר . ולאמת דבריו שאמר יש לי שטר וצריך לקיים אותו שטר אם אינו מקויים כדמסיק כגון שמתו עדים צריך להביא עדים המכירין חתימתן : ואף רבי לא אמר אלא לברר . כלומר מן הדין הלכה כרשב"ג שאף רבי לא נחלק עליו אלא דס"ל דצריך לברר מה שטען ורבי מודה שאם לא טען די בחזקה לבדה [א] כיון דלא פליגי אלא בלברר : הלכה כרשב"ג . שאין

שלטי הגבורים

א וכא דאמרי' דמי שבא ואמר שאבד שטר חובו אין חוזרין וכותבין כתב הרא"ש בתשובה עכ"ל אין לב"ד לכתוב העתקת שום שטר אם לא שיראו שיש בו צורך כי הסיא דנמחק שטר חובו ואם כתבו לאדם תופס שטר ובא לפני ב"ד אין ב"ד דנין בו עד שיוציא גוף השטר אם לא כתבו בו *) שנים למה עשו שטר אחר כי הסיא דנמחק שטר חובו וכיוצא בו כגון שידוע לעדים שאבד אבל אין ידוע לעדים לא יכתבו לו ובתשובה אחרת כתב אפי' נאבד בעדים אין כותבין לו דשמא ימצאנו אלא א"כ העדים מעידים שנשרף ואפי' לפי זה כתב אם היה ביד אחר ונאבד משם בעדים כותבין לו אחר דליכא למיחש שמא ימצאנו כיון שלא היה בידו כתב מיי' הורו רבותי אפי' היה כתוב לזמן ועדיין לא הגיע הזמן הואיל וכתבו לו שטר ואין בידו השטר והלה טוען פרעתי נאמן ונשבע היסת שפרעו שאנו חוששים שמא פרעו ולפיכך קרע השטר וכן הורו רבותי שאפי' השטר יוצא מתחת יד אחר והלוה טוען ממני נפל אחר שפרעתי אע"פ שהוא בתוך הזמן נשבע היסת ונפטר שכיון שאין שטר ביד המלוה אין כאן חזקה ע"כ. כתב בעל התרומות יש מהמורים שהורו אם הלוה במדינת הים והמלוה חושש שאם יוליך שטרו בידו שמא יאבד לו בדרך בא לב"ד וכותבין לו אחר והוא מניח שטרו ביד ב"ד זה שבעירו וב"ד שבמקום שהלוה שם יודיעו לב"ד שבמקום המלוה דהוא נפרע מחובו וקורעין השטר הראשון שבידם ואם נאבד השטר כשהוא הולך למדינת הים וידוע זה בעדים הולך לפני ב"ד ומחזירין לו השטר אבל על דרך אחרת אין מטפיסין שט"ח. פשוט פ' הגוזל קמא דף צ"ח דעדים שראו אחד שורף שט"ח של חבירו וידעו באותו שטר כמה היה סכומו וקיומו אע"פ שהעדים שראו השריפה אין אלו העדים החתומים בשטר מ"מ יכתבו אלו העדים שטר א' למלוה ולא שייך הכא למימר מפיהם ולא מפי כתבם דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד דמי ונעשה כאילו מעידים עדים האחרונים דהיינו העדים שראו השריפה דאינו פסק דין שנתחייב פלוני לפלוני כך וכך ממון וחשיב שטר זה כאילו הוא השטר הראשון וגובה בו מזמן הראשון. מיהו אם העדים שראו את השריפה לא ידעו סכומו של שטר זה וזמנו אין כותבין אותו רק אם העדים שראו את השריפה הן הן עדים החתומים בשטר ההוא וידעי בשריפתו ורצו לכתוב שטר אחר וכי ליכא עדים דידעי סכום השטר וזמנו אין בעל השטר נוטל בשבועתו דלא עשו תקנת נגזל בכה"ג כך כתב הרא"ש :

כתב ריא"ז ומז"ה ביאר שאם לא הספיק אדם להראות שטרו בב"ד עד שנמחק ואבד והעדים מעידים על מה שהיה כתוב בו והיו מכירין כמו כן החתימה על פיסם שטר זה קיים וכשר לגבות בו אבל אין ראשין העדים לכתוב השטר אלא בב"ד שאין השטר ראוי להתקיים אלא ע"י ב"ד שקיום שטרות צריך ג' ואפי' עדי השטר עצמן אינן ראשין להעתיקו ולכתבו פעם שניה ואע"פ שקורעין הראשון לפי שהעדים שעשו שליחותן אין חוזרין ועושי שליחותן פעם אחרת ואין תקנה אלא להעתיקו בב"ד כמו שכתבנו :

*) [טעם כנ"ל]

עין משפט

א מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' מא וסי' רנא :

ב' תיבות אלו אמר רב אינן בגמ' (ג"א)

ב מיי' פ"ק מהל' שלוחין סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קפב :

ג מיי' פט"ו מהל' טוען ונטען סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קמ :

הגהות הר"י

(א) נ"ב נ"ל לספר עי' רשב"ם בגמ' (ב) נ"ב ונ"ל דבסדר הלוקח על לקוחות שלאחריו צריך לקרוע שטר מכירה שבידו [illegible]

הגהות מאי"י

[א] וכיון דלא וכו' בלברר הלכה כו' כנ"ל והד"א:[ב] נ"ל תניח. [וכ"ה כד"ס] : [ג] שנים נדון בשטר וכו' כנ"ל ותי' צריך לברר נ"ל מוקף :

ס"א הרבנים

חדושי אנשי שם מהר"ם (א) בספר רבינו אשר"י מביא דברי האלפס בלשונו וכתב אמר רב גידל אמר רב הלכה כרבי ואף רבי לא אמר וכו' וכ"כ הרב המגיד למיי' הלכה פט"ו מהלכות טוען ונטען :

המאור הגדול

[דף קע ע"א] **הבא** בלברר קא מיפלגי כי הא דרב יצחק בר יוסף איכא דמקשי על האי עובדא דרב יצחק מההיא דבפרק שבועת הדיינים דההוא גברא דאמר ליה לחבריה הב לי מאה זוזי דמסיקנא בך אמר ליה ולאו פרעתיך בפני פלוני ופלוני ואמר רבא כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש אמר ליה ולאו אדעתיה ומפרקינא עלה התם דאמר ולאו פרעתיך כאדם שאינו זכור בדבר היטב מי היו העדים או אם פרעו בפני עדים אבל זכור הוא שפרעו ולפיכך פטור אבל הכא דאמר ודאי פרעתיך בפני פלוני ופלוני הילכך צריך לברר ואם באו העדים ואמרו לא היו דברים מעולם חייב ולי לא נראה פירוק זה ואין זה שיטת לשון התלמוד ובכמה דוכתא אמרי' לאו מי איתמר עלה מי לא א"ר פלוני הכי והכי והכל נאמר ע"ד הבירור ולא ע"ד הספק הילכך אין להפריש בין שאמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני בין שאמר ולאו פרעתיך בפני פלוני ופלוני אלא אי איכא לאיפלוגי הכין הוא דאיכא לאיפלוגי דהתם דלא אמר הוו עלי סהדי הילכך אפשר דאישתלי אישתליי או הלוה או העדים דלא רמיא למילתא אנפשיה לא הוא ולא העדים אבל הכא במעשה דר' יצחק בר יוסף דאמר להו לסהדי הוו עלי סהדי דפרענא ומעיקרא מעין ואמר הכי פרעתיך בפני פלוני ופלוני ואמרית להון הוו עלי סהדי דכיון דאמר להו הוו עלי סהדי ודאי מילתא דרמיא עלייהו הוא הילכך אם באו ואמרו לא היו דברים מעולם נתחייב הלוה ואע"פ שאין זה מפורש בגמ' דהכין מעין ר' אבא ואמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני ואמרת להון הוו עלי סהדי לא חש התלמוד לפרש ולהכריע במעשה זה אם הלכה כרב ששת דאמרי' התם הוחזק כפרן או הלכה כרבא דאמר כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש וכו' והניח הדבר סתום ואמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני דמשמע הכי ומשמע הכי ואנן השתא הוא דקא משנינא הכי מאחר דקיימא לן כרבא וקיימא לן נמי צריך לברר דלא ליקשיא הלכתא אהדדי והתם בפרק שבועת הדיינין אנן לא גרסינן אמר ליה ולאו אדעתיה אלא הכי נמי כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה ואעדים קיימי :

[כרבי נ"ן]

א מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' נד :

ב מיי' שם סמג שם טור ח"מ סי' מג :

ברר את שטרך ואע"פ שיש עמו חזקה ואם א"א לו לברר כגון שמתו עדיו או הלכו למדינת הים נידון בחזקה רשב"ג סבר אין צריך לברר כלל אלא נידון בחזקה לכתחלה:

מתני' מי *שפרע מקצת חובו ר' יהודה אומר יחליף ר' יוסי אומר יכתוב שובר א"ר יהודה נמצא זה צריך להיות שומר שוברו מן העכברים א"ל ר' יוסי וכן יפה לו ואל ירע כוחו של זה: **גמ'** ומסקנא דכותבין שובר דאמרינן *א"ר הונא בריה דרב יהושע ואפילו למ"ד כותבין שובר ה"מ אפלגא אבל אבולה לא ולא היא אפילו אבוליה נמי כותבין כי הא דרב יצחק בר יוסף הוי מסיק ביה זוזי בר' אבא אתא לקמיה דרב חנינא בר פפי א"ל הב לי זוזאי א"ל הב לי שטרי ושקול זוזך א"ל שטרך אירכס לי אכתוב לך שובר א"ל הא רב ושמואל דאמרי תרוייהו אין כותבין שובר אמר ליה ר' חנינא בר פפי מאן יהיב לן מן עפרא דרב ושמואל ומלינא עיינין הא ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו כותבין שובר [א] כי אתא רבין א"ר אילעא כותבין שובר ומסתברא דכותבין שובר דאי ס"ד אין כותבין שובר אבד שטרו של זה יאכל הלה וחדי מתקיף לה אביי אלא מאי (א) כותבין שובר אלא מעתה אבד שוברו של זה יאכל הלה וחדי א"ל רבא אין עבד לוה לאיש מלוה: תנן התם שטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשרין אמר רב *הונא °לא שאנו אלא שטרי הלואה אבל שטרי מקח וממכר אפי' מאוחרין נמי פסולין מ"ט זימנין דמזבין ליה ארעא בניסן וכתיב ליה שטרא בתשרי ומתרמי ליה זוזי ביני ביני וזבין ליה מיניה וא"ל הב לי שטרא זבינאי וא"ל אירכס ויהיב ליה זוזי וכי (ב)מהדר ליה ארעא כי מאטי תשרי מפיק ליה לשטרא וא"ל הדר זבינתא מינך אי הכי אפילו שטרי הלואה נמי זימנין דיזיף מיניה בניסן וכתיב ליה שטרא בתשרי ומתרמי ליה זוזי ביני ביני ופרע ליה ואמר ליה הב לי שטרי וא"ל אירכס לי וכתיב ליה תברא וכי מאטי זימניה מפיק ליה וא"ל השתא הוא דיזיפת מינאי קסבר האי תנא אין כותבין (ג) שובר א"ל רב יימר לרב כהנא ואמרי לה רב ירמיה מדפתי לרב כהנא והאידנא דלא עבדינן הכי דהא כותבין שובר בתר דאמר להו רב *ספרא לספריה כי כתביתו שטרי מאוחרים כתובו הכי שטרא דנא לאו בזמניה כתבנוהו אלא אחרנוהו וכתבנוהו אמר ליה רב אשי לרב כהנא והא האידנא דלא עבדינן הכי בתר דאמר להו רב ספרא לספריה כי כתביתו תברא אי ידעיתו זימנא דשטרא כתובו ואי לא כתובו סתמא דכל אימת דנפיק לירעיה אמר ליה רבינא לרב אשי ואמרי

רש"י

שאין לו להפסיד בשביל שפת יתר [ב] [מכלל דלרבי מפסיד] (ד)(כ"פ רשב"ם והאלפסי פי' בע"א לרבי צריך לברר אם העדים קיימים צריך להביאם אבל מתו אין צריך לברר): **מתני'** מי שפרע מקצת חובו. במלוה בשטר איירי: יחליף. יקרע אותו שטר ויכתבו לו אחר כפי חשבון הנשאר: נמצא. זה הלוה יצטרך לשמור שוברו מן העכברים שמא יאבד ויגבה המלוה את כל חובו: א"ר יוסי וכן יפה לו. למלוה שיהא הלוה טורח בדאגת שימור (השטר) [השובר] וימהר לפרוע לו ואל ירע כח המלוה להחליף שטרו כדאמרי' שממהר לפורעו: **גמ'** הני מילי אפלגא. פן יחזור מלוה ויתבע את כל החוב אבל אכוליה חוב כדמסיק בסמוך לא כתבינן דמלוה אפסיד אנפשיה שלא שמר שטרו ולא יפרע לו לוה אלא אם כן יחזיר לו את שטרו ומסתברא דכותבין שובר אכולה [היכא דאירכס שטרא]: יאכל הלה וחדי. בתמיה ישמח זה באכילת ממון אחרים בחנם: עבד לוה כו'. כלומר מוטב שיהא דאגת שמירת השובר על הלוה מעל המלוה: המוקדמין. שכתבוהו באחד באייר והקדימו בשטר וכתבו בו זמן של אחד בניסן: פסולין. ואפילו מזמן שני לא גבי דחיישינן דלמא אתי לאגבויי מזמן ראשון אבל המוקדמין בענין זה כגון שנכתב בניסן ונכתב בו זמן הכתיבה ולא לוה עד תשרי בזה נחלקו פרק איזהו נשך: לא שאנו. דמאוחרים כשרים אלא בשטרי הלואה דלא נפקא מיניה חורבא דקא סבר אין כותבין שובר כדמסיק: אבל בשטרי מכר אפי' מאוחרים פסולין. דזמנין דזבין ראובן ארעא בניסן לשמעון ע"מ שאם יגיע לו דמים שיחזירנו לו וכשכתב שטר מקנה כתב בו ראובן מכר שדה לשמעון בתשרי וחוזר ראובן [ג] דילמא אי איתרמי ליה זוזי ביני וביני בתמוז ופודה שדהו משמעון וא"ל [שמעון] [ד] זבינת מינך אחר שפדית חזרתי ולקחתי ממך והא שטרי הנכתב בתשרי: אין כותבין שובר. לכך לא נפיק מיניה חורבא דהלוה לא יפרע לו כלל עד שיחזיר לו המלוה שטרו: והאידנא דלא עבדינן הכי. אלא כתבינן תברא ואפילו הכי כתבינן שטרי מאוחרים: אלא אחרנוהו וכתבנוהו. ומעתה לא נפיק מיניה חורבא דהשטר מוכיח מתוכו שהוא מאוחר והשובר מוכיח עליו שהוא פרוע ומה שהשובר קודם לשטר מפני שהוא מאוחר: והאידנא. דכתבינן שובר וכתבינן שטרי מאוחרים ולא כתבינן ביה אחרנוהו וכתבנוהו ואפ"ה לא חיישינן לחורבה: אי ידעיתו זימנא דשטרא כתובו. בשובר פלוני פרע לפלוני חוב של כך וכך של אותו שטר שכתוב בו זמן פלוני: ואי לא כתובו סתם. אל תכתבו בשובר זמן הפרעון אלא סכום המעות שהיו כתובין בשטר כתבו בשובר דכל אימת דנפיק השטר שכתוב בו סכום ממון זה שעל השובר יפסול השטר ע"י השובר ומעתה צריך המלוה ליזהר שלא ילוה עוד ללוה סכום מעות הכתובים בשובר דתברא מרע

דף קעא:

בגמ' וברא"ש איתא אמר רב המנונא לא שנו כו'

בגמ' איתא דא"ל ר' אבא לספריה

נמוקי יוסף

בורר [דף כג:] : [ה] הנא נמי לברר וכו'. לפום מאי דא"ר יצחק בר יוסף הנא נמי לברר קמייתא משמע דהלכתא כרבי ועוד הא קי"ל הלכה כרבי מחברו וכדפסק רב גידל משמיה דרב הלכה *כרשב"ג והרמב"ם ז"ל כתב כרבי : לכתחלה . כלומר שאומר לו קיים שטרך אם נתקיים הרי טוב ואם אי אפשר לקיימו סומכים על עדי חזקה וישבע היסת שלקחה ובהא דאמרינן הכא פרעתיך פסקינן נמי שצריך לברר ואם אמר לעדים הוו לי עדים שפרעתיו הוי מילתא דרמיא עליה דאיניש ואם אמרו העדים לא היו דברים מעולם חייב הלוה אבל לא אמר לעדים הוו עלי שהדי אפשר שאע"פ שהיה בפניהם אשתלו אישתלי ואם שאלו העדים ואמרו לא היו דברים מעולם ישבע הלוה ויפטר ובהאי גונא מיירי ההיא (דכל הנשבעין)[דפרק שבועת הדיינין סוף דף מא:] דאמר רבא עלה כל מלתא דלא רמיא עליה דאיניש א"ל ולאו אדעתיה. כך כתבו מן הראשונים ז"ל (א) : **מתני'** מי שפרע מקצת חובו. ואינו רוצה המלוה לשומו ביד שליש : ר' יהודה אומר יחליף. שטר אחר מסכום הנשאר ויקרע זה כדי שלא יגבה כל שטר זה כיון שפרע מקצת חובו ור' יוסי אומר [ו] שלא יקרענו אלא יכתוב לו שובר ממה שפרע ואע"פ שיצטרך לשמור שוברו מן העכברים זה יפה לו שיטרח בשמירת השובר כדי שיהיה זריז לפורעו ולא יאחר ואם יחליפנו בשטר אחר כפי הסכום הנשאר לא יהיה זריז לפרוע אלא זוזא זוזא והלא המלוה הלוה לו בבת אחת וקי"ל כר' יוסי כדאי' בגמ': **גמ'** ה"מ אפלגא. דהא טוב יותר מכלום שלא יוכל לגבות כל החוב הכתוב בשטר מכח השובר בעוד שישמרנו : אבל אכוליה. כגון שרוצה לפורעו כל החוב ואמר לו המלוה אירכס לי שטרא אבל אכתוב לך שובר לא יפרע לו לעולם עד שיתן לו השטר : ולא היא. דהא אסיקנא שאינו בדין שאם יארע שאבד המלוה השטר שיאכל הלוה דמי המלוה וישמח בהם ואע"פ שאפשר גם כן שאם יכתוב לו שובר ויאבד אותו יגבה המלוה ממנו כל החוב וישמח במקלתו שפרע לו יותר טוב הוא זה דהא עבד לוה לאיש מלוה ובדין הוא שיטרח בשמירת שוברו בשביל שיפרע המלוה ממה שהלוה לו בשעת דחקו ומיהו אע"ג דקי"ל הכי דטוב יותר שלא יחליף כר' יוסי משום דעבד לוה וכו' מ"מ אם הסכימו שניהם להחליף יכתוב הזמן הראשון הכתוב כבר בשטר שקרע שאם היה כתבו זמן שני של עכשיו שמחליפו אשתכח דאפסיד המלוה כל אותו שעבוד קרקעות שמוכר משעת ההלואה : **גרסי'** בגמרא [דף קעא.] בשלמא בי דינא אלימי לאפקועי ממונא . ואף על פי שנקרע שטר הראשון ונפקע שעבודו רשאין ב"ד לשעבד נכסיו כדמעיקרא מן הזמן הראשון במה שנשאר לפרוע : אלא עדים שעשו שליחותן היאך חוזרין ועושין שליחותן . כלומר כי הוא מתחלה לא עשאן שלוחין אלא לכתוב שטר אחד והשטר ההוא כבר נפקע כשנפרע ולפיכך אפי' הוא מלוה עתה לכתוב להם שטר אחר מן הנשאר מן הזמן הראשון אין להם לעשות דשליחותן הראשון כבר נגמר ונפקע והוא אינו יכול עתה לעשותן שליחות על שעבוד דלמפרע שאין בידו וא"ל כי בלא דעתו אינם יכולין לעשות שטר אחר ואפי' מזמן שני והא דאמרי' בב"ק (דף נח:) גבי שורף שטרותיו של חבירו אי דאיכא עדים ליכתבו ליה שטרא אחרינא ה"ק דאי איכא עדים שראו השטר ואמרו וכוונו מה שכתוב בו והכירו החתימות שבו ליכתבו ליה ב"ד שטרא אחרינא באחריות דהכא ליכא למיחש דגבי והדר גבי כיון דאיכא עדי שריפה · ושט"ח או שטר מכר באחריות שנחתם בו אחד מן העדים בלבד ואבד או נמחק אומר מורי הרב שיכולין לחזור ולכתבו ולחתום בו שניהם דכל זמן שלא עשו שניהם מעשה שטר אף הראשון לא עשה שליחותו וכן כתב הר"ר יצחק הלוי ז"ל בספר תורת הבית שלו : **תנן** התם מוקדמין . כגון שלוה בשנה זו וכתב השטר בשנה שעברה ואתי למטרף מן הלקוחות שלקחו בשנה שעברה וטריף שלא כדין אבל אם כתב ללות וקנו מיניה אע"פ שלא לוה עד שנה שניה לא טריף שלא כדין ומדינא גבי מינייהו דהא שעבודי שעבד נפשיה מיד משעת הקנין: מאוחרין כשרים. כגון שלוה בניסן וכתב הזמן מתשרי הבא דהשתא ליכא למיחש שיטרוף שלא כדין אדרבה הניח לו השעבוד שלא יוכל לטרוף אלא מתשרי ואילך ובכל מה שיש לחוש בהא מבואר בגמ' : אירכס. נאבד : [ז] [שטר שזמנו כתוב בשבת [ח] וכו']. אף על גב דאיכא למימר דשמא מוקדם הוא דכשאנו נזקקין לאותו מנין הכתוב בשטר לט"ו ימים של חודש פלוני לחשבון העובדי כוכבים [ט] נמצא שנכתב בשבת והלא ידוע הוא שאין ישראל כותבין לא בשבת ולא ביוה"כ ואפשר שהוא מוקדם ופסול ומ"מ כיון דקי"ל כרים לקיש דאמר [כתובות דף יח:] עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד ש"מ שכל מי שבא לפסול השטר עליו הראיה הלכך מעמידים שטר זה בחזקת מאוחר וכשר והא דמזכרינן קיום בהדיא אמרינן קיום שטרות דרבנן : אמר המחבר שטר מאוחר הוא וכשר ולא אמרינן יד בעל השטר על התחתונה אלא בלשון הכתוב בשטר שיש לו שתי משמעות אחד לזכות ואחד לחובה אבל לפסול את השטר ולומר שעשאה שלא כדין לא דחזקה על העדים שעושין דבריהם

נר מצוה

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) סוא דעת הר"ן שלוי שכיאו בח"מ סי' ע' וכתב עליו כי מדברי רש"י ורב אלפס והמיי' משמע שאין חילוק ובכל ענין א"צ לברר אלא לכתחלה להפטר מן השבועה :

הגהות חו"י

(א) נ"ב כתבו התוס' דמ"מ אביי גופיה ס"ל דכותבין שובר ונ"ל דלא הקשה אביי רק לשמוע מה יענה רבא ורבא שני ליה לפי דבריו כי באמת נ"ק כלל ונ"ד דשארית ישראל לא יעשו עולה ועוד וכי ידע שחבירו אבד שוברו : (ב) נ"ב אפי' יכתוב לו שטר מכירה לא אסיק אדעתיה ששטר ראשון זמנו מאוחר : (ג) נ"ב נ"ע דאי ס"ל דאין כותבין שובר ה"נ ס"ל גבי מכר דלא מהדר ליה שדהו וכ"ש הכא שהרי לא נפסד מוכר דבר שהרי יש לו דמי שדהו:(ד) נ"ב ונ"ע לרי"ף סוגיא דמפ"ב דסנהדרין :

[דף רלז ע"ב]

הגהות מא"י

[א]וכי נ"ל:[ב]תיבת מכלל דלרבי מפסיד נ"ל מוקף : [ג] תיבת דלמא רשום למחוק : [ד] נ"ב סדר : [ה] נ"ב א"ל אנא בההיא כשמעתא דמר סבירא לי דאמר ר' אבא אמר רב אדא בר אהבה אמר רב האומר לחבירו פרעתיך בפני פלוני ופלוני צריך שיבואו פלוני ופלוני ויעידו והא אמר רב גידל אמר רב הלכה כדברי רשב"ג והפרדי לא אמר אלא לברר הנא נמי לברר קמייתא: [ו] לא כנ"ל : [ז] נ"ב לי גמ' דף קעא. : [ח] נ"ב או בעשרה בתשרי : [ט] נ"ב שמונים לתמה :

דבריהם כהוגן והא דקי"ל כר' יוחנן וריש לקיש דאמרי כותבין שובר כתבו הגאונים ז"ל שהיה לו לקבל חרם סתם שאינו מולא שטרו ואינו מעריס בדבר. הריטב"א ז"ל: **אמר** להו (רבא)[רבה] וכו' אקנייתא. שטרי מקנה שאין כתוב בהם אחריות ולא אתי למטרף לקוחות אבל שטרי הלואה לא יכתוב אם יש בהן אחריות מאותו זמן שנעשה ההלואה אלא מזמן שהוא עומד בשעת כתיבה כיון דעדים החתומים על השטר איהו ניהו דמפקי לקלא אם כן מה שלקחו קודם [ג] השטר לא משתעבד למלוה ואם היה כותב זמן המוקדם הוה ליה דין מוקדם ופסול דטריף מינייהו שלא כדין דלא הוי להו ללקוחות למידק כיון שלא היה נכתב עדיין: אמר המחבר וכן נכתב ביום ונחתם בלילה חשבינן ליה מוקדם ופסול כדמוכח בגיטין (דף יז.) ואם [שם דף יח.] היו עוסקין באותו ענין כשר אע"פ שנחתם בלילה וכן כתב הרמב"ם ז"ל: *)אבל אם שטר קנין הוא אפילו לא חתמוהו אלא לאחר זמן מרובה כשר לכתוב מיום שקנו ממנו דסתם קנין לכתיבה עומד וקול יש בדבר וגובה ממשעבדי אבל כשלא נכתב כלל הקנין אינו גובה מנכסים משועבדים דהא בטיל קליה כן כתב ר"י ז"ל וכתב בעל העיטור ז"ל דבשטרי הלואה נמי לא כתבו מיומא דקנו מיניה אלא כשעומדין עדיין תוך זמן הפרעון אבל לאחר זמנו אין כותבין שמא פרע וכן דעת הרא"ה ז"ל והרשב"א ז"ל סובר דכתבינן כל היכא שלא מיחה בהם הלוה ע"כ: יומא דאקניתו. יום שנתנה בו המתנה או מכר המכירה דאיכא למיחש שמא נתנה אחר מכן לאחר והוי שלא כדין: כי היכי דלא מתחזי כשיקרא. אם יכתוב יום אחר שלא יהיה בו המתנה ולא הכתיבה ומהאי טעמא גופא צריך להזכיר מקום שנמסרו בו הדברים ומקום שנכתוב בו שאם לא יכתוב אלא אחד מהם מיחזי כשיקרא ומיפסל כדמוכח בגיטין (דף פ.) שיאמרו לו איך אמרת בהיני ולא נכתב בהיני או הלא במקום שילו אמרו לכם: דליפגום שטריה. כשפרע מקצתו נפגם השטר ואם אמר זה אחר כן פרעתיו כולו והמלוה אומר לא פרעת אלא מקצתו לא יפרע אלא בשבועה כדאמרינן [בכתובות דף פז.] הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה וה"ה לשאר שטרות: דליכוף לפורעו. שיהיה זריז יותר מפחדו שלא יתבע לו כל החוב הלכך לא יחליפו השטר אלא מדעת שניהם המלוה והלוה: והאי אחרינא הוא. שהלויתי לך חמשים ומה שפרעת הוא החוב של מנה: **מתני'** הכא תני הא דב' אחין דדמיא להא דאמר יאכל הלה וחדי דהכי נמי יאכל העשיר ואין העני יכול לומר כיון שחציו שלי איני רוצה שתשתמש ממנו אלא חצי שבוע האחר יהיה שלי ויעמוד בטל משום דזה נהנה וזה אינו חסר הוא אלא כך יאמר לו העשיר או קח לך עבדים וזיתים ותשתמש בהם או אשתמש אני בו כלומר דבהיא חזקה שהניחו אבינו יהיה לעולם הלכך גם לא תשכירנו לאחר ומיהו העשיר מצי למימר ליה גוד או איגוד אבל העני לא מצי למימר גוד דלא אמרינן הכי אלא כשכל אחד יכול לקנותו ואומר גוד או איגוד אבל הכא שהאחד עני לא: **מתני'** שנים שהיו. (יושבין) דמיא נמי להאי דהלה יאכל וחדי כיון דבמקום אחד הם ואינן ניכרים לא בשם ולא במקום אם יוציא האחד שטר חוב על חבירו יאמר לו הלה אדרבה אתה היית מחויב לי זה החוב ופרעת לי והחזרתי לך השטר הזה ואם מחויבים לאחרים הם כל אחד ידחה המלוה אצל חבירו לומר אין אני המחוייב אלא חברי: נמצא לאחד בין שטרותיו וכו'. מפורש בגמ': אמר המחבר ולא אחר יכול להוציא וכו'. ומיהו אם אחד מהם היה קטן בזמן הכתוב בשטר גובין מן האחר שהיה גדול וכדמוכח בפרק מי שמת [דף קנה.] הריטב"א ז"ל: כיצד יעשו. אם רוצים להלוות שימצאו מי שילוה להם: ישלשו. שמותן אם שמו של אחד יוסף בן שמעון בן יעקב והאחר שמו יוסף בן שמעון בן נפתלי דהשתא יהיו ניכרים ואם שמותיהן שוים בשילוש יכתבו סימנים אם האחד ארוך והאחר גוץ או אחד לבן וחבירו שחור ואם היו שוין בסימניהם יכתבו כהן.

*) עי' בב"י טור ח"מ סי' מ"ג אות י"ב

נר מצוה

להו רב אשי לרב כהנא *והא האידנא דלא עבדינן הכי א"ל רבנן תיקוני תקיני מאן דעביד עביד ודלא עביד איהו אפסיד נפשיה אמר להו רב *ספרא לספריה וכן אמר רב הונא לספריה כי קיימיתו בשילו כתובו בשילו ואע"ג דמסירי לכו מילי בהיני וכי קיימיתו בהיני כתובו בהיני ואע"ג דמסרי לכו מילי בשילו משום דמיתחזי כשיקרא אמר להו רבה בר רב שילא להנהו דכתבי שטרי אקניאתא כי כתביתו שטרי אקניאתא אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כתובו ואי לא א כתובו יומא דקיימיתו בי' ואי לא מיתחזי כשיקרא: אמר רבא

תתקמט האי *מאן דנקיט שטרא בר מאה ואמר שויוה ניהלי תרי בר חמשין חמשין לא משוינן ליה עבדו רבנן מילתא דניחא ליה למלוה וניחא ליה ללוה ניחא ליה למלוה כדי שיכוף לפורעו וניחא ליה ללוה כי היכי דניפגום שטריה ואמר רבא האי מאן דנקיט תרי שטרי בר חמשין חמשין ואמר שוינהו ניהלי חד בר מאה לא משוינן ליה עבדו רבנן מילתא דניחא ליה ללוה וניחא ליה למלוה ניחא ליה למלוה כי היכי דלא ניפגום שטריה וניחא ליה ללוה כדי שלא יכוף לפורעו אמר רב אשי האי מאן דנקיט שטרא בר מאה ואמר שויוה ניהלי חד בר חמשין לא משוינן ליה מ"ט אמרינן האי מיפרע פרעיה וא"ל הב לי שטרי וא"ל אירכס לי וכתב ליה תברא אבר מאה והשתא מפיק ליה להאי וא"ל אחרינא הוא:

תתקנ °**מתני'** בשני אחין אחד עני ואחד עשיר והניח להן אביהם מרחץ ובית הבד עשאן לשכר השכר לאמצע עשאן לעצמו הרי העשיר אומר לעני קח לך עבדים וירחצו במרחץ קח לך זיתים ובא ועשם בבית הבד: **גמ'** *איידי דתנא רישא מי שפרע מקצת חובו ורבי יהודה אומר יחליף [א]רבי יוסי אומר יכתוב שובר וכו' דסבר רבי יהודה דלא כתבינן שובר וסבר רבי יוסי כתבינן שובר ואי אבד שוברו יאכל הלה וחדי תנא נמי שני אחין אחד עני ואחד עשיר דדמיא לה דאי לית ליה לעני עבדים ולא זיתים אכיל הלה וחדי וכן נמי הא מתני' שנים שהיו בעיר דמיא להו בהאי עניינא:

תתקנא **מתני'** שנים גשהיו בעיר שם אחד יוסף בן שמעון ושם אחד יוסף בן שמעון אינן יכולין להוציא שטר חוב זה ב על זה ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב נמצא לאחד בין שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון פרוע שטרות שניהן פרועין כיצד יעשו ישלשו אם היו משולשין יכתוב סימן אם היו מסומנים יכתוב

רש"י

דף קעב. ליה ואם הלוה אותו סכום איהו דאפסיד אנפשיה: והאידנא לא עבדינן הכי. אלא כותבין בשובר זמן הפרעון אומרין לו ללוה רבנן תקינו לכתוב סתמא: אי עביד עביד ואי לא עביד איהו דאפסיד אנפשיה. שכתוב בו זמן הפרעון אם יש לזה שטר מאוחר עליו: כי קיימיתו בשילי. ואתם כותבין שם שטרי מכר או הלואה או מתנה אז כתבו בשטר שם המקום שאתם יושבים בו בשעת כתיבתו: שילי והיני. שם מקום: אקנייתא. שטרי קנין של מכר או של מתנה או הלואה שיש בהם שעבוד נכסים: יומא דקיימיתו ביה. דחתימה כך פר"ח (ורשב"ם פי' דוקא שטר מכר או מתנה שאין בו אחריות ולא אתי למיטרף מלקוחות הלכך אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה מן המוכר או מן הנותן כתובו עתה אותו יום שניתנה בו המתנה או המכירה דאיכא למיחש שמא אחרי כן נתנה לאחר ויפסיד זה שלא כדין אבל שטרי הלואה ומכר שיש בהן אחריות לא יכתוב אלא יום שעומד עתה שאל"כ הוי מוקדם ופסול דאתי למיטרף מלקוחות מזמן הכתוב בתוך השטר שלא כדין דלעולם אין הלקוחות משועבדים לשום אדם כל זמן שלא נכתב השטר כי עד ההיא שעתא מלוה על פה היא דחתימת העדים קלא אית להו והלקוחות של אחר כן אפסידו אנפשייהו ואפילו נכתב ביום ונחתם בלילה חשבינן ליה מוקדם ופסול): וניחא ליה למלוה. שיאמר שלם בר מאה שאם יפרע לו חמשים יכתבו ללוה על אותן חמשים שפרע שובר כי בזה יכוף המלוה את הלוה לפרוע לו את המותר כי ידאג פן יפסיד שוברו וימהר לפרוע הכל כדי שיחזור לו שטרו: כי היכי דליפגום. כשיפרענו נ' אז השטר פגום ותנן הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה והוא הדין לכל שטרות: אמר. המלוה לסופר ולעדים כתובו לי חד בר חמשין מזמן הראשון וכל שכן מזמן זה דשמא שטר פרוע הוא זה ויש ללוה שובר עליו ויוציא מלוה עליו שטר בר חמשין ויאמר חוב אחר הוא זה: **מתני'** הרי העשיר אומר לעני כו'. ואפי' למאן דאמר בפרק קמא אית דינא דגוד או אגוד שאני הכא דגוד איכא אגוד ליכא כדמשני בפרק קמא: קח לך עבדים כו'. דבחזקה שהניח אביו יהיה לעולם ולא יניח להרבות ולהביא בני אדם למרחץ אלא מבני ביתו: אינן יכולין להוציא שטר חוב זה על זה. דכל אחד יאמר ויטעון שטר שבידך החזרתי לך כשהחזרת לי החוב שהלויתיך: ולא אחר יכול להוציא שטר חוב עליהן. דכל חד מיניה מדחי ליה אצל חבירו דמן השטר אין ראיה אא"כ שיש עדים שזה לוה ממנו: נמצא לאחד כו'. לקמן מפרש: כיצד יעשו. ואם רוצים ללוות זה מזה או מאחר: ישלשו. יכתוב שם אבי אביו כגון חנוך בן ראובן בן יעקב: ואם היו משולשין. ששמותן ושמות אביהן ואבי אביהן שוה יכתבו סימן כגון פלוני בן פלוני שהוא לבן או גיחור או גוץ: ואם היו. שוין בסימנין יכתבו פלוני בן פלוני הכהן

שלטי הגבורים

כתב ריא"ז

א שטר שאין בו קנין אע"פ שהלוהו בניסן בפני עדים ואמר לו המלוה מאז לכתוב לו שטר ולא הספיקו לכתבו אז ואיחרו לכתבו אין רשאין לכתוב בו אלא הזמן שעומדין בו בשעה שחותמין ואפי' נכתב זמנו ביום ונחתם בלילה פסול לפי שהוא מוקדם שאין להם לכתוב אלא זמן החתימה שהוא היום שאחר הכתיבה שהלילה מהיום הבא הוא נחשב אע"פ שהיתה ההלואה קודם לכן ונמסר להם לכתוב שטר מאז לא נשתעבדו נכסי הלוה אלא משעת חתימה כמבואר בקונט' הראיות:

כתב ריא"ז

כל מעשה ב"ד הרי כמי שתופס שטר בידו שאם נתחייב אדם לחבירו ממון בב"ד ע"י שום תביעה ב"ד כותבין לו שטר ואפי' אם היתה מלוה על פה ולא רצה הלוה לפורעו עד שהזמינו לדין ונתחייב לו בב"ד נעשה עליו מלוה בשטר ואם רוצה המלוה שיכתבו לו שטר כותבין לו על כרחו של לוה ואם לא הספיקו לכתוב לו שטר בעת שאל מהם ובאו לכתוב אחר זמן כותבין לו מזמן ראשון ואין בו משום הקדמה שהרי הוא ככתוב מאז מעת שגמרו הדין וכן אם נכתב ביום ונחתם בלילה כשר:

כתב ריא"ז

ב ונראה בעיני שאין דברים הללו אמורין אלא בשטרי קנין אבל שטרות שאין בהם קנין כבר ביארנו למעלה שאין כותבין ללוה בלא המלוה והואיל ואין בהם חשש זו יכולין להוציא זה על זה שטר חוב. ואדם אחר אינו יכול להוציא שטר אחד עליהם בין שטרי קנין בין שטרות שאין בהם קנין שיכול כל א' לדחותו ולומר לא הלוית לי אלא לחבירי הלוית שמנו כשמי ואם היה א' מהם מעיד אחרת אין חשש בדבר לפי שצריכין לכתוב שם: רו:

עין משפט

א מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' מג:

ב מיי' פ"ק מהל' שכנים סמג עשין פב טור ח"מ סי' קעה:

בגמ' א"ל רב לספריה וכן א"ל ר"ה כו'

ג מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' מט:

הגהות מא"י

[א] ורבי כו"ל:
[ב] ל"ה כתיבת:

ל' הרי"ף ז"ל (ג"ש)

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור והא דתנן שני אחים א' עני וא' עשיר הרב ר' יוסף הלוי ז"ל וכו' ומושל ומוכר לכל מאן דבעי וכו': **אמר** הכותב א"כ למה שנינו הרי העשיר אומר לעני קח לך עבדים שמשמע שהעשיר מפסיד על העני חלקו הרי אינו צריך ליקח עבדים אלא יחלוק בימים וישכור ויפה כחו בזה יותר ממה שעשאן לשכר שהרי יכול להשכיר חלקו לעולם והשוכר ירחץ עם העשיר בכל שעה ואם רצה חולק בימים ואלו כרישא אינו חולק בימים אלא ודאי לא אמר חולקים בימים במרחץ ובית הבד כיון שאפשר לעשיר להשתמש כל שעה במתנה שלו אין ממעטין ממנו הנאה שלו וזהו שאמר רבינו הגדול ז"ל דאי לית ליה לעני עבדים ולא זיתים אכיל הלה וחדי ושנו בתוספתא האחין שהניח להם אביהם מרחץ א' עני וא' עשיר לא יאמר עני לעשיר הריני לוקח כנגדך מן השוק ומרחיץ אלא אומר לו אם יש לך בא והרחץ והוצאה מן האמצע וזה ראיה לדברינו שאינו יכול להביא בני אדם מן השוק ולהרחיצם ביומו אלא אם יש לו עבדים מרחיץ את עצמו ואת עבדיו עם של חבירו בכל יום והוצאה מן האמצע ואם לא בא והרחיץ וקדם הלה ונשתמש אינו נותן שכר אלא אכיל וחדי ובספק שנסתפק הרב ר' יוסף הלוי ז"ל לא הכריע בעל המאור ז"ל כלום ודעתו בלא ראיה אינה מכרעת:

המאור הגדול

והא דתנן שני אחים אחד עני ואחד עשיר וכו' ה"ר יוסף הלוי ז"ל מקמי בה קהיאתא בפירושו ואסר ליה מילתא ולא אסקא ואמר דצריכא עיונא ואנן נעיינינן בה וכך נראה לי הא דקתני עשאן לשכר השכר לאמצע הא קמ"ל דלא מצי אמר ליה עני לעשיר תא נזבניה לעלמא בחדא ונפלוג בדמי נמי לא מצי אמר ליה תא נפלוג ביומי שקול את חד יומא ואנא חד יומא וביומא דילי מאי דבעינא עבידנא ביה אלא כיון דעביד לאגרא פלגי ליה באגרא ולא ביומי אלא מדעת שניהם ואם עשאן לעצמו הרי העשיר אומר לעני קח לך עבדים וירחצו במרחץ קמ"ל דלא מצי אמר ליה עני לעשיר הב לי יומא דילי ולא מצי למימר ליה נמי גוד בלא איגוד אבל אי א"ל תא נפלוג ביומי הכי נמי דמצי ואי אמר ליה חד לחבריה גוד או איגוד ה"נ מצי א"ל בין שעשאן לשכר בין שעשאן לעצמו ואי חד מינייהו לזבוניה מנתיה לעלמא בדלא בעי ליה שותפיה למזבניה מיניה הכי נמי דמצי מזבן לעלמא ומושל ומוכר לכל מאן דבעי בין שעשאן לשכר בין שעשאן לעצמו:

כהן אם אחד כהן והאחר ישראל ואם שניהם כהנים או ישראלים אמרינן בתוספתא שיכתבו דורות שאי אפשר שיהיו כל דורותיהם שוים: **ההוא** שטרא וכו' אני פלוני [ה]. כך היה כתוב באותו שטר והיה מחזיק בו אדם אחד וטוען פלוני לוה ממני כך וכתב לי כתב ידו אני פלוני בן פלוני הכתוב בזה השטר לויתי ממך כך וכך ושמי לא הוצרך לכתוב שהרי מסרו לי ותקן הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין: אמר המחבר ושטר שכתוב בו שנתחייב לכל מוציא אותו בב"ד כשר וגובה בו המוציא דהא לנפילה לא חיישינן ואי

גמ' ההוא שטרא דנפק בבי דינא דרב הונא דהוה כתיב ביה אני פלוני בן פלוני לויתי ממך מנה *אמר רב הונא ממך אפי' מריש גלותא ממך ואפילו משבור מלכא אמר ליה רב חסדא לרבה פוק עיין בה דלאורתא בעי לה רב הונא מינך נפק דק ואשכח דתניא גט שיש עליו שני עדים ואין בו זמן אבא שאול אומר אם כתוב בו היום גירשתיך כשר אלמא היום ההוא יומא דנפק ביה משמע הכא נמי ממך מהוא גברא דנפק מתותי ידיה משמע ולנפילה לא חיישינן: *תניא אחד מן האחין ששטר חוב יוצא מתחת ידו עליו להביא ראיה שאביו (א) נתנו לו וראיה בשטר אבל לא בעדים דקי"ל אין אותיות נקנות במסירה ואי מתנת שכיב מרע היא אפילו בעדים דקי"ל °דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו כדגרסי' בפרק מי שמת* אימיה דרב עמרם הוה לה מלוגא דשטרי וכו'(א) אע"ג דאמרי' הכא דכולי עלמא בין תנא דמתני' בין תנא דברייתא אותיות נקנות במסירה ואביי ורבא תרוייהו אית להו אותיות נקנות במסירה לא סמכינן אהא דהא אמימר ורב אשי דבתראי אינון פסקו הלכה בפרק המוכר את הספינה* אין אותיות נקנות במסירה והאי דאמרינן הכא דכולי עלמא אותיות נקנות במסירה אוקמתא בעלמא היא ולאו דסמכא הוא והכין פסקו רבנן קשישי כדכתבינא: *נמצא לאחד בין שטרותיו שטר של יוסף בן שמעון פרוע שטרות שניהן פרועין: טעמא דנמצא הא לא נמצא מצי מפיק והא אנן תנן ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב אמר אביי הכי קאמר נמצא לאחד שובר בין שטרותיו ששטרו של יוסף בן שמעון פרוע שטרות של שני יוסף בן שמעון (א) פרועין: כיצד יעשו ישלשו וכו'

רש"י

הכהן אם האחר ישראל: **גמ'** לויתי ממך מנה. כך היה כתוב בשטר ולא היה מוזכר שם המלוה והמוחזק בשטר היה אומר אני הוא המלוה ולכך לא הוזכר שמי כי מסרת לי אותו וכתבת ממך [א]: אפילו מריש גלותא. כלומר שמא אדם אחר הלוהו או ריש גלותא ונפל ממנו וזה מצאו: אם כתוב כו'. אבא שאול סבירא ליה כר"א דאמר עדי מסירה כרתי ולא בעינן לא עדים ולא זמן אבל בעינן שיכתוב אני היום גירשתיך דאבא שאול בעי ידים שהן מוכיחות דמשעה שקבלה גט נתגרשה מיד שאם לא נכתב מהיום בגט זה הוי כגט שאין בו זמן וליכא למימר בו כרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו מנין לנו שיהיה גט דשמא אין דעתו לגרשה בגט זה עד שנה או שנתיים: ולא חיישינן. נמי לנפילה שמא נפל מיד אחר (ב) ששמו יוסף בן שמעון וזה מצאו: יוצא מתחת ידו. והשטר נכתב בשם אביהן או [ב] בשם אחר וזה טוען אבי או אחי נתנו לי [ג] והוא אומר אתה חטפתו: וראיה בשטר. שכתב לו אביו קני לך איהו וכל שעבודיה כדאמרינן פרק המוכר: ולא בעדים. האומרים ראינו שמסר לו: אפילו בעדים. שאמרו ראינו שאביו מסר לו שני: אוקימתא בעלמא. כלומר תירוץ בעלמא להעמיד הסוגיא: אין אותיות נקנות במסירה. כך פסק רב יהודה גאון(ורשב"ם פסק אותיות נקנות במסירה): שטרו של יוסף בן שמעון פרוע. דקס"ד נמצא (ג) ביד המלוה ולכך פריך טעמא כו' ומשני דהכי קאמר נמצא לאחד דהיינו הלוה שנמצא בידו שובר בין שטרותיו כו' שטרות של יוסף בן שמעון שניהן פרועין [ד] ואי לא הוו גובין ממנו דהא יכולים להוציא

נר מצוה משום שלא נתברר כשכתבו למי נתחייב וקי"ל [ביצה דף לח.] דאין ברירה בדאורייתא. שאני הכא דכיון שהוא ראוי להתחייב בו לכל אדם אין כאן דין ברירה ומיהו שטר זה כל שהוציאו אחר ופרעו לו ועשה ממנו שובר נמחל שעבודו לכל אדם שיוציאו מכאן ואילך שלא נתחייב זה אלא במנה בלבד מפי רבינו הר"ס והריטב"א ז"ל: ממך אפילו מריש גלותא. כלומר דכיון דבשטר אינו כתוב שמך אלא לשון זה ממך אפשר דריש גלותא הוא שהלוה וכתב לו ונפל ממנו ואתה מצאת אותו הלכך לא גובה בשטר זה ומ"מ ליתא דרב הונא דהא רבה דק ואשכח דכיון דיוצא מתחת ידו לא חיישינן למימר שנפל מאחר ומצאו זה אלא אמר מהוא גברא דנפק מתותי ידיה הוא והביא ראיה מדתניא גט שיש עליו עדים ואין בו זמן והוא מג' גטין פסולין אלא שאם נשאת הולד כשר ואמר אבא שאול דאם כתוב בו לשון זה אני היום גרשתיך כשר וחשיב ליה זמן ותנשא לכתחלה כיון דהיום ראינו הגט יוצא מתחת ידה לא אמרינן שנתגרשה כבר בגט זה והרי אין בו זמן אלא אמרינן היום הוא דגרשה בו כיון דהיום ראינוהו בידה וא"כ הוי כאילו כתוב בפירוש בגט יום זה שהוא שלישי או רביעי בחדש פלוני והרי הוא חשוב זמן הכא נמי אמרינן מאותו שראינוהו בידו משלו הוא כאילו כתוב בו שמו בפירוש ולא חיישינן לומר שמא נפל מאחר כמו שאין אנו חוששין לומר דהיום מיום אחר הוא דקאמר ואיני יודע איזה היום הוא ואין בו זמן:

תניא וכו' וראיה בשטר. שכתוב לו קני ליה וכל שעבודא דאית ביה ולא סגי ליה בראיה של עדים שראו שמסרו לו דהא קי"ל דאין אותיות נקנות *בכתיבה לבד אלא במסירה וכתיבה או באגב ודוקא באחין דכיון שטוען אבי או אחי נתנוהו לי חיישינן למימר דשמא חטפו לאחד מהם דשני אחין (ב) עבידי דשמטי אהדדי אבל לאחר לא חיישינן אבל אם מתנת ש"מ הוא אפילו [ו] באחד סגי בעדים משום דדברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו וכדגרסינן לעיל [דף קנא.] אמיה דרב עמרם חסידא וכו': אמר המחבר ולענין אם צריך להביא ראיה על הכתיבה או על האגב כבר ברכו המפרשים ז"ל מפרקין ומיבמות ומסנהדרין דצריך (ג) והו דסברא הוא שאין תפיסתו ראיה על הכתיבה ולא על האגב והוא הדין אם טוען שנתנוהו לו במתנת שכיב מרע שצריך להביא ראיה וכבר ברר דברים אלו כראוי הרמב"ן ז"ל בספר הזכות וכן הסכימו גדולי המפרשים ז"ל וכן דעת רבותי הריטב"א ז"ל (וכו'): פיסקא. מפשט מתני' משמע שאם מצא המלוה שובר ששטר יוסף בן שמעון שהיה חייב לו פרוע שניהם פרועים אם שני יוסף בן שמעון שהיו באותה העיר חייבין לו דכל אחד מצי למימר אני הוא שפרעתי ולפיכך מקשה דמשמע דדוקא משום שמצא השובר הוא דאמרינן דשניהם פרועים הא אם היה מוציא השטר חוב היה גובה והא קתני אין אחר יכול להוציא עליהן כדפירשתי במתני' ומשני אין הכי נמי דאין אחר יכול להוציא עליהן אבל הכא הכי קאמר שהמלוין הם שני יוסף בן שמעון ואחד שבשוק שהיה מחוייב להם מצא השובר והכי קאמר מתניתין אין אחר יכול להוציא עליהם ולא הם על אחר (דהא ודאי מוציאין וקמ"ל) דאם אותו אדם היה מחוייב לשני יוסף בן שמעון באותו שובר נפטר משניהן ומיהו אם עושין הרשאה זה לזה ודאי יפרע לאחד מהם דהשתא לא מצי למימר לשניהם יחד הלא זה השובר שעשיתם לי דשני שוברין היה צריך ומיהו נראה למפרשים ז"ל דאילו אמר כבר פרעתי לשניכם והשובר נכתב סתם על שניכם דטענתא מעלייתא היא: אמר המחבר שני יוסף בן שמעון קיימא לן דהם על אחרים יכולין להוציא דאמרינן כאן נמצאו וכאן היו כההיא דיבמות ושליש שהוציא שטר מידו ואמר שנתנו בעליו לאחרים בכתיבה ובמסירה יש אומר שהוא נאמן דהא הימניה עליה זה שהפקידו בידו ונראים דברים

המאור הגדול

[דף קענ ע"א] **אלא** הא דתניא כשם שאין מוציאין שטר חוב זה על זה וכו' במאי קא מיפלגי באותיות נקנות במסירה וכו' הרי"ף ז"ל כתב בהלכות דלית הלכתא כאביי ורבא באותיות נקנות במסירה ומאי דאמרי' בגמרא דכ"ע אותיות נקנות במסירה אוקמתא בעלמא היא דלאו דסמכא קשיא לי והא בכולהו אוקמתא דאוקמי הכא בגמרא ס"ל לתנא דידן אותיות נקנות במסירה וא"כ מנ"ל אוקמתא דסמכא למימר במאי קא מיפלגי בר מהלין אוקמתא דאתי קמן בגמ' ונ"ל דשני דין אותיות דהכא מן אותיות דעלמא דבאותיות דעלמא קי"ל עד שיכתיב וימסור אבל אותיות דהכא קנה במסירה בלבד לפי שגוף השטר עומד לו במקום כתיבה כיון שהוא כתוב על שם יוסף בן שמעון ושם זה לפי' זכה בו במסירה זה שנמסר לו השטר כיון שהוא כתוב בשם איש ששמו כשמו ואין צריך להביא ראיה במסירתו דקי"ל כתנא דידן דאמר הן על אחרים מוציאין וקי"ל נמי כרבא באותיות נקנות במסירה אינו צריך להביא ראיה ואביי ורבא כי פליגי באותיות הכי פליגי אותיות נקנות במסירה אי למ"ד באותיות אי למ"ד דפליג בשאר אותיות ומודה בשטר של יוסף בן שמעון שמסרו ליוסף בן שמעון חבירו אביי אמר צריך להביא ראיה רבא אמר אין צריך להביא ראיה וביבמות בפרק האשה שלום אמר רבא מנא אמינא לה דהנהו שטרי וכו' ואסיקנא מאי אמרת דילמא מסר ליה אותיות נקנות במסירה אביי לטעמיה דהכא כיון ששמיה כשמיה ורבא נמי מודה ליה בהא:

מלחמת ה'

ועוד אלא הא דתניא כשם שאין מוציאין שט"ח זה על זה וכו': **אמר** הכותב כל מבין עם תלמיד יבין שאין ממש בדבר זה וכי מפני ששמו כשמו יקנה שעבודא דאית ביה במילי והרי מתחלה לא נשתעבד אלא לזה שהלוהו וכמה יקנה הלה ועוד יש ראיה דלא קני במסירה אע"פ ששמו כשמו מאותה שהביא מפרק האשה שלום גבי פלוגתא דאביי ורבא דאביי חייש לתרי יצחק ריש גלותא ורבא לא חייש ואמר רבא מנא אמינא לה דהנהו שטרי דנפקי במחוזא והוה כתיב בהו נאני בר חנו ותנו בר נאני ומגבי בהו רבה בר אבוה זוזי והא נאני בר חנו ותנו בר נאני במחוזא שכיחי טובא ואביי התם למאי ניחוש לה אי לנפילה מזהר זהיר בה אי לפקדון כיון ששמיה כשמיה לא מפקיד ליה גביה מאי אמרת דלמא מסר ליה אותיות נקנות במסירה וס"מ דלרבא לא קני במסירה אע"פ ששמו כשמו אלא משום דלגו חיישי' הוא דאי קני במסירה מאי ראיה קא מייתי לה התם דליכא למיחש לתרי יצחק ריש גלותא אי משום דלא חיישינן לנפילה ולפקדון התם טעמא אחרינא הוא דהא אפי' היכא דהוו אותיות דאחר בודאי נמי לא חיישי' דהא רבה הוא דאמר הכא אין צריך להביא ראיה אלא ודאי משום דלא חיישי' למסירה הוא דמייתי ראיה דאלמא אמרי' כיון שלא הוחזק שטר זה ביד אחר אומרים כאן נמצאו וכאן היו אף בתרי יצחק נמי כיון שלא הוחזק שנים אין חוששין ומיהא נמי שמעי' דכי אמר אביי הכא צריך להביא ראיה לאו באותיות ששמו כשמו אמר דבהנהו ליכא למיחש למידי דלנפילה לא חיישי' ואי לפקדון כיון דשמיה כשמיה לא מפקיד גביה אלא על כרחך מסר לו ואותיות נקנות במסירה ואע"פ שיש לדחוק בזה ולדחות דהתם סברא דרבה בר אבוה קא מתרץ ואיהו לא סבר לה הכי אלא ליה לרבה דלנפילה דחד לא חיישי' ולא לפקדון וכיון שכן שני יוסף בן שמעון ודאי מוציאין הם על אחרים בלא

כתנא ברא דקתני הכא אין מוציאין על אחרים לא משמע הכי והכך שמעתין גופה משמע דאביי אודי ליה לרבה דלנפילה דחד לא חיישי' ולא לפקדון וכיון שכן שני יוסף בן שמעון ודאי מוציאין הם על אחרים בלא ראיה ולא אמר אביי צריך להביא ראיה אלא בשאר אותיות ואע"ג דאמרי' עלה דאיתמר לומר כי היכי דפליגי אמוראי הכא פליגי תנאי ולא שוות זו לזו לגמרי וכן עיקר דאביי ודאי לא שביק מתני' ועובדי דרבה בר אבוה כברייתא ולפי זה הא דאמרי' בפ' כל הגט בתחלתו ואמר רבה זאת אומרת שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת מוציאין שט"ח על אחרים ודהאה אביי לא לומר שאין מוציאין אלא לומר שאין זאת אומרת כן כיא דאיתמר לעיל בהאי פירקא רב אשי אמר לעולם אימא לך אחריות לאו טעות סופר הוא וכו' וגניח זה לשקול הדעות אבל מ"מ מה שהקשה בעל המאור ז"ל ונתלה בו לדחות דברי רבינו הגדול ואמר מנא לן אוקמתא דסמכא למימר במאי קא מיפלגי בר מהלין אוקמתא דאיתוקמן בגמ' אינו כלום ומן הסוגיא שהזכרנו מתברר הענין יפה דקא אמרי התם בהדיא לרבא דטעמא משום דליכא למיחש לתרי הוא אלא האי ניהו מלוה ולית לן התם כלל שמא של חבירו היה כי היכי דלא חיישי' לתרי יצחק ריש גלותא דגמ' קא מדמי נהו בהדיא וכי איצטריכינן להנך אוקמתא דהכא לאביי בלחוד הוא משום דאיהו הוא מריה דשמעתא התם דאמר חיישי' דאביי ניהו מריה דשמעתא הכא דאיהו איירי בה ובתר מיליה גרירא אבל לרבא טעמא ברירא הוא כאן נמצאו ברשות זה ושלו היו מתחלתן ולא חיישי' מגברא לגברא כדמפורש התם בגמ' ולפי דרכנו למדנו דאביי סבר אותיות נקנות במסירה ורבי' סבר אין אותיות נקנות במסירה לפיכך איתמר התם אותיות נקנות במסירה אביי אמר צריך להביא ראיה כאילו איתמר אותיות נקנות במסירה *)אין צריך להביא ראיה ואין רבינו הגדול ז"ל צריך לדחות אלא סברתו של אביי אבל רבא לא ס"ל הכי וזה בלא תנק עליו אם נקנות במסירה או לא משום דפלוגתא דתנאי היא ולא מעייל רבא רישיה בתר אריותא למיפלג בה אלא מיהו ודאי משמע דלא ס"ל הכי דלא שביק רבנן ואמרי כרבי כדקא מתמה עליה דרב נחמן במס' סנהדרין בפ' זה בורר כמאן כרבי דאמר אותיות נקנות במסירה אלמא לא ס"ל כוותיה וכדמשמע נמי בסוגיין דהאשה שלום כדפרישית ומוכחין לעיל:

*) נ"ל צריך.

עין משפט

א מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' נ:
ב מיי' פ"ט מהל' נחלות סמג עשין צו טוח"מ סי' סב:
ג מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' מט:

דף קעג.
דף קנא.
דף עז. ע"ש גירסא אחרת (ג"א)
דף קעג.
נ"א במסירה

שלטי הגבורים

כתב ריא"ז
א אבל שאר בני אדם שמחזיק אחד בשטר חוב של חבירו ואומר אתה מכרתו לי או אתה נתתו לי במתנה נאמן וא"צ להביא ראיה עליו:

הגהות הב"ח
(א) נ"ב שעליו: (ב) נ"ל רגילי: (ג) נ"ב להביא ראיה:

[דף רלח ע"ב]

הגהות חו"י
(א) נ"ב עי' בגמ' דף קעג: (ב) נ"ב עי' בגמ' דר"ל שע"כ הם מוציאין על אחרים שטר חוב: (ג) נ"ב פי' שיש עדים שראו זה בין שטרותיו

הגהות מא"י
[א] נ"ב כלומר מי שמוחזק בשטר: [ב] או בשם מלוה אחר כצ"ל: [ג] נתנו לי וכן אמרו כצ"ל: [ד] פרועין ואילולא זה השובר הוו גובין כצ"ל: [ה] נ"ב וכו': [ו] אפי' באחיו כצ"ל:

דברים שהוא כן כלפי בעל דבר דהא הימניה כדאמרינן בסנהדרין [דף כט.] ואיכא נמי מגו דאי בעי קלייה אבל לגבותו מן הלוה ליתנהו להני טעמי ואינו נאמן וצריך ראיה על הכתיבה או הגנב ואין לומר השליש נאמן בזה ואפילו כלפי בעליו אינו נאמן לומר שהוא לעצמו וכל זה ברור וכנון קבלתי מפי מורי הרב הלוי (הר"ס) [הכ"מ] ז"ל וכן קבלתי ממורי הרשב"א ז"ל וכן פסקו בתוספותיהם ואע"פ שהרב רמב"ס ז"ל כ' שאפי' לעצמו נאמן כלפי בעליו. הריטב"א ז"ל: **מתני'** המלוה בשעת מיתתו ואמר לבנו בין השטרות שאני מניח לך יש אחד שנפרעתי ממנו ואיני יודע איזהו כל השטרות פרועין שכל אחד יכול לומר אני שפרעתיו אבל נמצאו שני שטרות לשם בתוך השטרות שהיה חייב בהם אדם אחד אינו יכול לומר ששניהם פרועים שהרי המת לא אמר אלא שטר אחד הילכך מהאחד יכול לומר זהו שפרעתי ואף על גב שהסך שבו יותר גדול מהאחר לפי שהמוציא מחבירו עליו הראיה: אמר המחבר ומסתברא דלאו דוקא אמר בפירוש איני יודע אלא כל שלא בירר להם איזהו כן הדין ונראה דכל שמצאו שובר בעדים על אחד מהם ברשות אחד מן הלויים שגובים השאר שהרי נתברר איזהו שהיה פרוע ולשובר אמנה לא חיישינן ומצאתי לר"מ הלוי הנשיא ז"ל שכתב כי מלוה שהוציא שטר חוב וטענו עליו שהוא פרוע ואומר איני יודע אינו גובה בו אבל אם חזר ואמר עיינתי בחשבוני וזכור אני בבריא שאינו פרוע לחוזר וגובה בו דמשום דאמר מעיקרא איני יודע לא איפסיל שטרא לגמרי אלא שלא היה ראוי לגבותו בספק. הריטב"א ז"ל: גרסינן בתוספתא [סוף פרק יא] עשו טבי עבדי בן חורין אם היו שני טבי אין דורשין לשון הדיוט לזה היה אוהב אלא שניהם בן חורין ונוטלין משניהם דמי אחד מהם האומר מאתים דינרין ליוסף בן שמעון אין דורשין לשון הדיוט לזה היה אוהב אלא שניהם חולקין יצאה עליו כתובת אשה ובעל חוב שניהם נותנין בשוה ע"כ ונראה לי דסיפא כעין רישא בנותן מתנה והיינו דסייך לומר ביה לזה אוהב אבל במודה שהוא חייב אין לאחד מהם כלום עד שיביא ראיה ויכולין היורשין לדחות לכל אחד אבל בנותן מתנה אמרו מפני שהמקבל כעין שותף בנכסים כנ"ל הריטב"א ז"ל: שטר. משמע אחד אבל חוב כולל שטרות הרבה. כלומר מה שאתה חייב לי הילכך כולן פרועין ומקשה ליה רבינא משמע שכל מה שטוכל להבין מן הלשון נבין בו אם כן כשיאמר המוכר שדות נימא כל שדותיו דהא אפשר להבין כן וזה אינו דלעולם אמרינן דלא מכר לו אלא שני שדות שנמשט בלשון כל מה שאפשר והוא הדין בשדה אחת יקח הקטנה ומשני דכולי חד טעמא הוא משום דיד בעל השטר על התחתונה אמרינן דיד לוקח על התחתונה והוא הדין הכא שיד המלוה שהוא בעל השטר על התחתונה ונימא כולן פרועים: **מתני'** כיוצא בו. כלומר כמו שבהאי פלוגתא מיקל רשב"ג על הערב שלא יפסיד אף בזה מתקן שלא יפסיד שהטושה ערבות לאשה בכתובתה והיה בעלה מגרשה ידירנה שלא יהנה ממנה על דעת רבים שאין לו הפרה דשמא אם לא יעשה כן חיישינן שהתנו ביניהם שלאחר שתגבה כתובתה מן הערב יחזירנה ויפזר המעות ולא יהיה לערב מה שיכול לגבות ממנו. הא דאמרינן ידירנה וכו' היינו כשבאה לגבות מן הערב משום דמטה עבד [ג] או [בערכין דף כג.] מן ההקדש משום רווחא דהקדש אבל אם באה לגבות מן הלקוחות לא ידירנה הנאה דאינהו אפסידו אנפשייהו דהא ידעי דכל חד וחד איכא עליה כתובת אשה וכן הלכה: **גמ'** גברא אשלימת וכו'. הוה סלקא דעתיה דלא יפרע מן הערב לעולם רוצה לומר בעוד שהלוה בחיים אלא אם כן מת או ברח אבל לא בדרך אחרת והקשה לו שזהו מילתא בלא טעמא דודאי דעתו שאם לא נפרע מהלוה מאיזה צד שיהיה נפרע מן הערב: אלא אמר רב נחמן מאי לא יפרע מן הערב שלא יתבע לערב כל היכא שיוכל לגבות מן הלוה ופירשו המפרשים ז"ל דאפילו אין לו נכסים ידועים ללוה קאמר שתובע תחלה ללוה בדין ואם פסקו לו בית דין שאין לו ה במה יפרע אז יגבה מן הערב: אמר המחבר כללא דמלתא שמעתא כי ארבעה דינים הם ערב סתם וערב שהתנה שיפרע ממי שירצה וערב קבלן וערב שנשא ונתן ביד וכן משפטיהם. ערב סתם אין גובין ממנו אלא כשאין נכסים ללוה ולא ליורשיו כלל ואפילו מנכסים משועבדים ושנשבע שאין לו כתקנת הגאונים ז"ל אי נמי כשהוא גברא אלמא או שנכסיו במדינת הים או שהוא במדינת הים ואין לו נכסים כאן או שמת והניח יתומים קטנים לדעת הרמב"ם ז"ל. וערב שהתנה בעל מנת נפרע ממנו כל זמן שאין ללוה נכסים ידועים אבל אם יש לו נכסים ידועים בכאן ואפילו משועבדין גובה הימנו ואין צריך לומר שגובה ממנו בדרכים שאמרנו שגובה מן הערב סתם. קבלן. אפילו יש כמה נכסים ללוה ואפילו מפורסמים יפרע מן הערב אם ירצה אלא שלדעת הרמב"ן ז"ל הוא פטור במקום יתומים קטנים.. נשא ונתן ביד אין למלוה כלום על הלוה אלא דינו על הערב כדאיתא לקמן ומיהו אמרו בתוספות בשם ר"ת ז"ל כדלקמן ע"כ ובשם הגאונים ז"ל אמרו שמשביעין את הלוה שאין לו במה יפרע ומיהו אם אין הלוה בעיר או נכסיו אינם בעיר או שהוא ונכסיו אינם בעיר אלא שהוא גברא אלמא ולא ציית דינא בכי האי גוונא גובה מן הערב וקיימא לן כרב נחמן דתניא כוותיה: ואם אמר על מנת מדר' שמעון בן גמליאל משמע דתנא קמא אפילו בשיש נכסים ללוה קאמר דיפרע מן הערב ולפיכך אמרינן דחסורי מחסרא והכי קתני דלענין ערב אם לא אמר על מנת כבר נתברר דינו שיגבה מן הלוה תחלה אם יכול וכמו שביארנו דאם אמר על מנת יועיל לו שאין צריך לתבוע ללוה בדין כמו שאמרנו בשאין לו נכסים ידועים ומפורסמין אלא שיפרע מן הערב אבל אמרו בשם הגאונים ז"ל דאינו נפרע מן הערב אלא בשבועה שלא נפרע מן הלוה כדין הבא ליפרע מן היורשים וכן הדין בקבלן אבל אם יש ללוה נכסים ידועים לא יפרע מן הערב דנכסוהי דבר איניש אינון ערבין ביה טפי ואף על פי דאמר ליה על מנת. וקבלן כמו שאמר לו תן לו ואני אתן לך אפילו לא התנה המלוה בעל מנת ויש נכסים ידועים ללוה יגבה מן הערב אם ירצה והכי צריך לומר כדי שיהא חלוק בין ערב לקבלן כרבן שמעון בן גמליאל והסכימו האחרונים ז"ל דלענין ערב אפילו התנה בפירוש על מנת שתגבה מן הערב תחלה אם יש לו נכסים ללוה לא יגבה מן הערב וכתב הרשב"א ז"ל שאפילו בירר בתוך התנאי ואמר ואפילו יהיו נכסים ידועים ללוה אני מתנה שאגבה תחלה מן הערב אם ארצה דלא מהני דפטומי מילי בעלמא נינהו דע"כ לא גמר ומקני נפשיה הערב בההיא הנאה דקא מהימן ליה אלא

כל

נר מצוה

וכו' : תאנא אם היו כהנים יכתבו א דורות :

תתקנה **מתני'** האומר לבניו שטר בין שטרותי פרוע ואיני יודע איזה הוא שטרות כולן פרועין נמצא לא' שם שנים הגדול פרוע והקטן אינו פרוע : **גמ'** [אמר רבא שטר לך בידי פרוע ג"י מהר"ס הגדול פרוע והקטן אינו פרוע] חוב לך בידי פרוע כל שטרות שעליו כולן פרועין אמר ליה
תתקנו רבינא אלא ב מעתה שדי מכורה לך שדה גדולה מכורה לו שדי שיש לי מכורה לך כל שדותיו מכורות לו אמר ליה התם יד בעל
תתקנז השטר על התחתונה : **מתני'** ג המלוה את חבירו ע"י ערב לא יפרע מן הערב *ואם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב רשב"ג אומר אם יש נכסים ללוה בין כך ובין כך לא יפרע מן הערב כיוצא בו אמר רשב"ג אף הערב לאשה (א) בכתובתה והיה בעלה מגרשה ידירנה הנאה שמא יעשו קנוניא על נכסיו של זה ויחזיר את אשתו : **גמ'** מ"ט רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו גברא אשלימת לי גברא אשלימת לך מתקיף לה ר"נ האי כדינא דפרסאי הוא דלא יהבי טעמא למילתייהו אלא אמר ר"נ מאי לא יפרע מן הערב לא יתבע ג ערב תחלה תניא נמי הכי המלוה את חבירו ע"י ערב לא יתבע ערב תחלה ואם אמר ע"מ שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב תחלה אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן לא שאנו אלא שאין נכסים (ב) ללוה אבל יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב והא מדקתני

רש"י

לאוציא שטר על אחרים דהא אמרינן לעיל לנפילה לא חיישינן : יכתבו דורות . מרובעים יוסף בן שמעון בן יעקב בן אברהם : **מתני'** האומר לבנו . שמלוה בשעת מיתתו : שטרות כולן פרועים . חוץ מאותן שיודו ויאמרו הלוין לא פרענוהו : נמצא ללוה אחד שני שטרות . משתי הלואות שלוה הימנו : הקטן אינו פרוע . דשטר בין שטרותיו קאמר ולא שנים : **גמ'** חוב לך בידי . משמע מה שאתה חייב לי ואפילו כתוב החוב בשטרות הרבה : אמר ליה רבינא לרב אשי אלא מעתה שדי מכורה לך שדה גדולה מכורה לך . שדה שיש לי מכורה לך . אם אמר כן וכי כל שדותיו קאמר כמו שדה [א] אדם וכמו בהמה רבה : יד בעל השטר על התחתונה . דהמוציא מחבירו עליו הראיה דהיינו לוקח ומילתיה דרבא לעיל נמי משום האי טעמא דיד בעל השטר על התחתונה דהיינו מלוה הילכך חוב לך בידי פרוע כל השטרות שיש לו עליו פרועים : **מתני'** לא יפרע מן הערב תחלה . עד שיתבע להלוה לדין ויחייבוהו אותו בית דין ואם אין לו מה לשלם אז יפרע מן הערב כדמפרש בגמ' : הערב לאשה בכתובתה . ואין לבעל נכסים והיה הבעל מגרשה וצריך הערב לפרוע כתובתה מן כיסו ידירנה הבעל הנאה על דעת רבים נדר שאין לו הפרה שלא יוכל להחזירה דחיישינן שמא דעתו להחזירה ולאכול כתובתה לאחר שתגבנה מן הערב : **גמ'** מ"ט . לא יפרע מן הערב דס"ד לא יפרע כלל קאמר : גברא אשלימת לך . העמדתי לך החייב עצמו כי לא נעשיתי ערב אלא ע"מ שאם ימות או יברח שאפרע במקומו והרי אני מחזיר לך ותתבענו לדין והריני פטור : לא יתבע ערב תחלה . דלא נעשה ערב אלא על מנת שאם ימות או ימאן לבא לדין או כשחייבוהו ב"ד ולא יהיה לו מה לפרוע אז נפרעין מן הערב : ואם א"ל על מנת כו' .

יפרע

שלטי הגבורים

כתב ריא"ז

א ואם היו שוים בשלום יכתבו סימן כגון שכותבין פלוני הארוך פלוני האדום וכיוצא בהם ואם כתבו שטר על אותו שאינו כהן יכתבו פלוני הישראל ואם כתבו סתם הרי זה ספיקא בידי אם יש לפרש הסתם על אותו שאינו כהן או יש לומר שעל הכהן כתוב סתם שהרי אם לא היו שמותיהן שוים גם על הכהן ראוי לכתוב סתם כמבואר בקונטרס הראיות ונראה בעיני שראוי לילך בזה אחר המנהג שאם דרך המקום לכתוב על הכהן שהוא כהן וזה כתוב סתם דבר ידוע שעל אותו שאינו כהן נכתב ואם אין שם אחר אלא זה שהוא כהן אינו יכול להשמט ולומר שלא כתבו עליו :

ב גבי ערבות נראה פשוט פ' הגוזל קמא דראובן שבא להלוות מעות לשמעון ושאל ללוי עליו אם הוא אמיד וראוי להלוות לו וא"ל לוי שהוא טוב ואח"כ נמצא ששמעון לא היו לו נכסים ונאבדה ההלואה אם אמר לו ראובן לשמעון חזי דעלך קא סמיכנא חייב שמעון בכל ההפסד אבל אם לא אמר ליה חזי דעלך קא סמיכנא פליגי כפי מה שכתב שם הגהת הרא"ש בשם רבינו יואל חייב שמעון בכל ההפסד אפי' לא אמר ליה חזי דעלך קא סמיכנא ולדברי רבינו אפרים אינו חייב שמעון בזה ההפסד הואיל ומאי משתמיט מלהלוות לו אלא שנראה מדבריו דאי אמר ליה חזי דעלך קא סמיכנא חייב שמעון באותו ההפסד וכן הדין בראובן שבא ליקח משכון והראהו לשמעון וא"ל שהוא טוב כמו שכתוב שם בהג"ה להדיא ונמצא שהוא רע ומ"מ היכא שהראה המשכון ולקחו פטור הלוה מן ההפסד ההוא שמגיע למלוה במשכון ההוא דכיון דהראהו מסתמא כדי לפטור הלוה מן ההפסד הראהו ואין לו למלוה דין רק עם מי שהראהו לו :

כתב ריא"ז

נטל זה המעות בידו מיד המלוה ונתנה ללוה אין לו למלוה על הלוה כלום אלא [על] זה שנטל המעות מידיו ונראה בעיני שזה דינו כנושה בחבירו וחבירו בחבירו ואע"פ שאמרו שמוציאין מן הלוה השני ונותנין לנושה כל זמן שהנושה יכול לגבות מן הלוה הראשון שלוה ממנו אין לו לנושה על הלוה השני כלום כמבואר בקונטרס הראיות :

ג גבי הא דאמר לא יתבע מהערב תחלה כתב רב נחשון גאון אמר הערב תנו לי זמן ואביאנו לב"ד אי ידיע היכן הוא יהבינן ליה זמן כשיעורן דאייתי ואי דלא ידיע יהבינן ליה זמן ל' יום ומשיאהו לב"ד יפטר הערב עד שישבע הלוה שאין לו מה לפרוע הביאו ערב שבת בין השמשות ובמוצאי שבת ברח לא נפטר הערב וכל זמן שלא בא הלוה יכול הערב לטעון לא אפרע לך עד שתביא ראיה שלא פרעך ואם התנה המלוה עם הערב שיהיה נאמן לומר כל זמן שלא פרעו הכל לפי תנאו ואם אמר המלוה ממי שארצה אפרע כתב הרב יוסף הלוי שיכול ליפרע מן הערב תחלה אפי' אם יש לו נכסים ללוה אבל ר"ת פי' אע"פ שאמר ממי שארצה אפרע לא יפרע מן הערב תחלה כל זמן שיש קרקע ללוה אפי' היא זיבורית אלא היו כותבין אדרכתא על נכסי הלוה ומורידין אותו לנכסיו אפי' אם היו משועבדין גובה מהלקוחות קודם שיגבה מן הערב אבל אם אין ללוה קרקע ידוע אז יתבע הערב וא"ל לחזר אחר הלוה אולי יתן מטלטלין דלהכי מהני מה שהתנה ממי שארצה אפרע דמספיקא לא מטרחינן ליה לילך אחר הלוה וכן כתב הרא"ש ואם אמר בפירוש ממי שארצה אפרע תחלה *) לא יתבע לערב תחלה אם יש נכסים ללוה והרא"ש כתב כסברא ראשונה : כתב ריא"ז ונראה בעיני שאם היה כתוב בשטרו שיהיה לו רשות לטרוף ולמשכן מנכסי הלוה עד שיגבה תוכו הכל לפי תנאו ויכול לטרוף מנכסי הלוה אע"פ שלא תבע הלוה תחלה :

*) נ"ל ודאי יכול לתבוע לערב תחלה ואפי' יש נכסים ללוה והראב"ד כתב שאפי' אמר בפירוש ממי שארצה אפרע תחלה לא יתבע כו' כ"ה בטוש"מ סי' קכ"ט .

עין משפט

א מיי' פע"ז מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' סה :
ב מיי' פכ"א מהל' מכירה טור ח"מ סי' ריח :
ג מיי' פכ"ה מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' קכט :

דף קעג:

[דף רלט ע"א]

הגהות חו"י

(א) נ"ב ר"ל קבלן כבמסקנא וא"כ אפי' יש לו נכסים ודו"ק : (ב) נ"ב פי' קרקעות וכן לקמן. תוס' :

הגהות מא"י

[א] אדום כצ"ל : [ב] נ"ב ולא מידי חסרים :

א מיי' פי"א ופכ"ו מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' קל :

כל שאי אפשר לו ליפרע ממנו דלוה. אלא שיש מן האחרונים שחלקו בזה דכל שהתנה בממון בדבר שאפשר ודאי תנאו קיים ולא שייך למימר בכי האי גוונא פטומי מילי ומסתבר טעמייהו וצריך לעיין בין בערב ובין בקבלן אם מת הלוה ויש לו נכסים ידועים אלא שיתומיו קטנים שאין נפרעין מהן עד שיגדלו אם נפרעים מן הערב ויש מן הגאונים ז"ל דאמרו דכל שאי אפשר לו ליפרע מן היתומים הרי הוא כנברא אלמא או כאין נכסים ללוה שיפרע מן הערב וכן דעת הראב"ד והרשב"א ז"ל אבל הרמב"ן ז"ל והרא"ה ז"ל אמרו דאף מן הקבלן אין נפרע דערבא בתר יתמי אזיל וכל שהיתומים פטורין הערב או הקבלן פטור וכדאמרינן בפרק כל הנשבעים (דף מז.) גבי מת לוה בחיי מלוה ואחר כך מת מלוה שאין בני המלוה גובים מן הערב כשם שאין גובין מבני הלוה משום דערבא בתר יתמי אזיל והטעם שאין נפרעים מיתומים קטנים משום חשש פרעון הוא ואם כן היאך יתחייב הערב ואם [אין מי] שיכול לפקח ולחפש בעסקיו אם פרע הלוה אם כן על כרחך אתה מחייב את היתומים שהרי הערב חוזר עליהם ויש מי שכתב כדבריהם ונראה לי עיקר וכתב הריטב"א ז"ל שראה רבו הרא"ה ז"ל שעשה מעשה כזה ועוד צריך לעיין אם מכר הלוה נכסיו מאיזה מהם יגבה המלוה אם מן הלקוחות או מן הערב והקבלן ונראה למפרשים ז"ל שיכול לגבות מן הלקוחות וכן הדין שיפרע מהם תחלה שאין הלקוחות יכולין לדחותו אלא הקבלן לומר כבר הנחתי לך מקום שתגבה ממנו דלא אמרינן הכי אלא כשהניח נכסים ללוה אבל לא אלא הקבלן שיכול לומר שאינו רוצה ליפרע אלא מנכסי לוה : רבי שמעון בן גמליאל אומר וכו'. הא פסיקא דלית הלכתא כוותיה בהא דערב ובהא דצידן דפרק מי שאחזו ובהא דראיה אחרונה דפרק דיני ממונות שאם הביא ראיה וכו' : **אמר** רב הונא הלוהו ואני ערב הלוהו וכו'. ואע"פ שאין שם קנין אלא באמירה בעלמא משתעבד ליה דמלי א"ל המלוה אם לא היית אתה לא הייתי מלוה אותו כלל ואע"ג דדמיא לאסמכתא שהרי לא היה נעשה זה ערב אלא משום שסבור שיפרע הלוה וקי"ל דאסמכתא לא קניא שאני הכא כדאמר רב אשי [בדף קעג:] בההיא הנאה דקא מהימן ליה גמר ומשעבד נפשיה לגמרי ולא הוי אסמכתא וקי"ל כרבא דכל לשונות אלו לשון ערבות הם אלא דוקא כשאמר לו תן לו ואני אתן דמשמע לא תשאל לו כלום ונראה לאחרונים דכ"ש אם אמר לו תן לו ואני קבלן בפירוש שהוא לשון קבלנות וכן פירש הר"ש ז"ל ושני מיני קבלנות איכא היאך קבלנות דהכא רצה מזה גובה רצה מזה גובה והיאך קבלנות שנשא המלוה ונתן ללוה ביד שלא נטל הלוה מהמלוה כלום אלא מן הערב ומיהו אומר ר"ת ז"ל שאם אין נכסים לערב חוזר על הלוה מהא דרבי נתן אלא אם כן מחל הערב ללוה בהא אין המלוה יכול לחזור עליו דאפילו במוכר שטר חוב אמרנו לעיל [דף קמז:] שאם חזר ומחלו מחול וכתבו האחרונים דכשבא המלוה לגבות מן הקבלן אפילו בשלא נשא ונתן ביד שאז הוא שיכול לחזור על מי שירצה יגבה מן הבינונית אע"פ שאין ללוה אלא זיבורית וכן דעת *הרמב"ם ז"ל אלא שאם רצה הלוה לפורעו מן הזבורית שאין יכול לגבות מן הקבלן מן הבינונית וכדמוכח בריש הניזקין : **ההוא** דיינא. וזה היה דיין שלא כדין לגבות מנכסיו ולבזבן שהם כערב והיה יכול להודיע ללוה שהיה קרוב ושמא היה מסלקו בזוזי ומשום הכי סלקו רב חנן דסבר כמו שטעה בזה יטעה בדינים אחרים ונראה שהדין כמי חוזר : [סנהדרין דף ו.] דטעה בדבר משנה חוזר : [האי ערבא דאבוהון] שנכנס ערב בעבור אביהם בחייו ולאחר מותו פרע זה הערב משלו קודם שיתבע ליתומים : פריעת בעל חוב מלוה. דמלוה על פה היא דעד עכשיו שפרע לא היה אביהם

דף קעד.

בר חנא אר"י בגמ' כתרבה מקומות הבר בר חנה (ג"א)

גיטין דף עד.

סנהדרין דף לא.

[דף רלט ע"ב]

ס"א

כד"ס סגי' הרמב"ן

רש"י

יפרע מן הערב וכדמסיק וכגון שאין נכסים ללוה : וקבלן. ערב קבלן לקמן מפרש מהו קבלן : צידן. פ' מי שאחזו בגיטין : ראיה אחרונה. בפרק זה בורר יש ב' משניות בראשונה הלכה כמותו ובאחרונה [אין] הלכה כמותו : כולן לשון ערבות הן. דהא לשון הלואה קאמר הלוהו לו ואני פורע אם לא יפרע : כולן לשון קבלנות. דכיון דאמר תן לו שליחותא דהאי עביד המלוה : לשון ערבות. כיון שאומר אני ערב הרי הוא ערב אע"ג דאמר תן לו בלשון קבלנות ואי דאמר ואני קבלן קבלנות ואע"ג דאמר הלוהו : כולן לשון קבלנות. אפילו אמר הלוהו ואני חייב או אפילו אמר תן ואני ערב [או הלוהו ואני נותן בר מהלוהו ואני ערב] דכיון דנקט לשון הלואה ולשון ערבות אז הוא מוציא מכלל קבלנות : כולן לשון ערבות. אפי' אם אמר הלוהו ואני קבלן או תן לו ואני פורע או תן לו ואני חייב דכולהו משמע אפרע אם לא יפרע הלוה : בר מתן לו ואני נותן. לך וכ"ש תן לו ואני קבלן דכיון דאמר הכל בלשון מתנה משמע כאילו הוא בעצמו קיבל מיד הלוה וכרבא קי"ל דבתרא הוא : אינון ערבין ליה. כדכתיב אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך וגו' יוציא אליך העבוט החוצה : לא יפרע מן הערב תחלה. שאין נכון להטריח את הערב חנם שמא יפלה אותו הלוה וה"ה לנכסי דאינש למה נזלזל בהן להוריד המלוה לנכסים בחנם שמא יסלקנו הלוה במעות מוכנים : ההוא ערבא דאבוהון דיתמי. שלוה בחייו ונעשה זה ערב למלוה בעבורו ואחרי מותו פרע הערב משלו למלוה : מקמי כו'. וחזר על היתומים : פריעת בע"ח מצוה. והערב עתה נעשה בע"ח ומלוה ע"פ היא ומלוה לפורעה : ויתמי. פחותים

גר מצוה

מדקתני סיפא רשב"ג אומר אם יש נכסים ללוה בין כך ובין כך לא יפרע מן הערב מכלל דת"ק סבר ל"ש הכי ול"ש הכי חסורי מיחסרא והכי קתני המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב (א) ואם אמר ע"מ שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב בד"א בשאין נכסים ללוה אבל יש (ב) נכסים ללוה לא יפרע מן הערב וקבלן אע"פ שיש נכסים ללוה יפרע מן הקבלן *רשב"ג אומר אם יש נכסים ללוה אחד זה ואחד זה לא יפרע מהן וליתא לדרשב"ג דאמר רבה *בר אבוה א"ר יוחנן כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה ערב הא דאמרן. צידן דתנן *אמר רשב"ג מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי אצטליתי ואבדה אצטליתו ואמרו חכמים תתן לו את דמיה. ראיה אחרונה דתנן *אמרו לו הבא עדים אמר אין לי עדים הבא ראיה אמר אין לי ראיה לאחר זמן מצא עדים ומצא ראיה הרי זו אינו כלום אמר רבן שמעון בן גמליאל מה יעשה לא היה יודע שיש לו עדים ומצא עדים לא היה יודע שיש לו ראיה ומצא ראיה והדין כללא לאו דוקא הוא דלא אמרינן הילכתא כרבן שמעון בן גמליאל אלא עד דאיכא טעמא : אמר רב הונא הלוהו ואני ערב הלוהו ואני פורע הלוהו ואני נותן הלוהו ואני חייב °כולן לשון ערבנות הן. תן לו ואני קבלן תן לו ואני פורע תן לו ואני חייב תן לו ואני נותן כולן לשון קבלנות הן א איבעיא להו הלוהו ואני קבלן תן לו ואני ערב מאי א"ר יצחק לשון ערבנות ערבנות לשון קבלנות קבלנות כלומר הלוהו ואני קבלן קבלן. תן לו ואני ערב ערב. רב חסדא אמר כולן לשון קבלנות הן חוץ מהלוהו ואני ערב רבא אמר כולן לשון ערבנות הן חוץ מתן לו ואני נותן א"ל מר בר אמימר לרב אשי הכי אמר אבא תן לו ואני נותן אין למלוה על הלוה כלום ולא היא לא מיפטר לוה מיניה דמלוה עד שישא ויתן ביד מדאמר רבא תן לו ואני נותן קבלן הוא ואמר אמימר תן לו ואני נותן אין לו למלוה על הלוה כלום מכלל דקבלן דאמר רבא אי בעא מלוה למתבעיה ללוה מצי למתבעיה ושמעינן מינה דקבלן תרי גווני נינהו איכא קבלן דגבי מלוה ממאן דבעי ואיכא קבלן דלית ליה למלוה גבי לוה כלום תן לו ואני נותן הוא ניהו קבלן דאית ליה למלוה לאפרועי ממאן דבעי. נשא ונתן ביד הוא ניהו קבלן דלית ליה למלוה על הלוה כלום. תן לו ואני פורע תן לו ואני קבלן תן לו ואני חייב מסתברא לן דהילכתא כרבא דאמר כולן לשון ערבנות הן אבל רבואתא קמאי פסקו הילכתא כרב הונא דאמר כולן לשון קבלנות הן: ההוא דיינא דאחתיה למלוה לנכסי דלוה מיקמי דליתבעיה ללוה סלקיה רב חנן בריה דרב ייבא אמר רבא מאן חכים למעבד כי הא מילתא אלא רב חנן בריה דרב ייבא קסבר נכסוהי דבר אינש אינון ערבין ליה [ותנן] המלוה את חברו על ידי ערב לא יפרע מן הערב [וקי"ל] לא יתבע מן הערב תחלה. ההוא *ערבא דאבוהון דיתמי דפרעי' למלוה מקמיה דלודעינהו ליתמי רב פפא אמר פריעת בעל חוב מצוה ויתמי לאו

אין כלום יכול למחול למי שנתחייב לו פדי שלא יגבה המלוה שלו את חובו ממנו וגובין לעולם מבע"ח דלוה ובלבד שיודע האמת שחייב לו עדיין וכתב בהגהת הרא"ש בשם ראבי"ה בנסתפק אם יאמר זה כבר פרעתי לנושה קודם שתבעתני אם יכול להשביעו על כך ורבינו משולם בר נתן השיב שאם המזיר זה בע"ח דלוה הממון ללוה אחר שמלוה דלוה קבל עליו בב"ד קודם שפסקו לו ב"ד הדין כר' נתן שחייב לשלם גם לזה שלא היה לו לשלם ללוה כיון שהמלוה קבל עליו. ואם דין זה דר' נתן הוי דוקא כשאין ללוה לפרוע או דלמא הוי אפי' יש לו לפרוע איכא פלוגתא ר' יהודה בר' יצחק כתב דהא דמוציאין מזה ונותנין לזה מדר' נתן דוקא היכא שאין ללוה זה כמה לפרוע אז כופין לזה שנתחייב ללוה שישלם לזה אבל אם יש ללוה זה כמה לפרוע אין כופין לזה שנתחייב ללוה שישלם לזה וכתוב בהגהת אשר"י בשם א"ז דמיירי ר' נתן אפי' אם יש ללוה במה לפרוע :

המאור הגדול

מסתברא לי פסקא דפסקו רבואתא קמאי כרב הונא ור"י ורב חסדא ורבא לא פליגי אלא בהלוהו ואני קבלתן לו ואני ערב וקי"ל כרבא ובספרים של ספרד ושל ישיבה ראיתי כלשון הזה רבא אמר כולן לשון ערבות הן לבד מתן לו ואני קבלן והכין מסתברא דרישא דבבא דקבלנות נקט וכולה בבא בתריה גרירא כי היכי דנקט דרב חסדא רישא דבבא דערבות ואמר לבד מהלוהו ואני ערב וכוליה בבא בתרא [גרירא] דכותה וכולן דקאמר רב חסדא אבבא דקבלנות ואתרתי דפלוגתא וכולן דקאמר רבא אבבא דערבות ואתרתי דפלוגתא ולא גרסי' במימריה דרבא לבד מתן לו ואני נותן:

ההוא ערבא דפרעיה למלוה מקמי דלודעינהו ליתמי וכו' ה"ר אברהם ז"ל מוקים לה ביתומים גדולים משום דקשיא ליה ההיא שמעתא דערבין דאין נזקקין לנכסי יתומים והאריך בה בפירושו הרבה הכל כמו שכתוב בפירושו ומה שדחקו בענין הזה מה שראה בגמ' מקמי דלודעינהו ליתמי וסבר לדקדק מכללה דאילו לודעינהו הוו יתמי נמי דייבין וכ"כ בפירושו בלשון הזה שאילו לא פרעו הערב והיה תובע

מלחמת ה'

ועוד ההוא ערבא דפרעיה למלוה וכו' עד ואם כתוב בו התקבלתי כלומר שכתב לו הלוה לערב התקבלתי: **אמר** הכותב כל אלו דברים בטלים ושמו בתוספתא מפורש בשטר היוצא מידי ערב הרי זה אינו גובה ואם כתב בעל חוב התקבלתי ממך הרי זה גובה :

שלטי הגבורים

א וגבי ערב קבלן כתב בעל ספר התרומות שאם אמר תן לו ואני חייב ליתן לך דהוי ערב הואיל שאמר באמצע חייב אע"ג דאמר בסוף ואני אתן לך אין זה אלא סיום הדבר של ואני חייב לך וכתב עוד שצריך לכתוב בשטר הקבלנות ואני אמרתי תן לו ואני אתן לך אבל אם כתב בסתם ערב קבלן יד בעל השטר על התחתונה אולי אמר לו הלוהו ואני קבלן שאינו אלא ערב והרא"ש כתב אע"פ שאינו מפורש בו אלא שכתב בו פלוני קבלן מסתמא בלשון המועיל להיות קבלן קאמר והרמ"ה כתב תן לו ואני פורע או תן לו ואני חייב ס"ל קבלן והרא"ש כתב כסברא ראשונה ואם לקח הערב או הקבלן המעות ממלוה ונתנם ליד הלוה אז אין למלוה על הלוה כלום ואין יכול לתבוע אלא הערב ומיהו אם אין לערב גובה מן הלוה מדר' נתן והרמ"ה כתב דהא דאמרי' בנשא הערב ונתן ליד הלוה שאין למלוה על הלוה כלום דוקא בקבלן אבל בערב אע"פ שנשא ונתן ביד לא נפטר הלוה כיון שאמר לו בלשון ערבות דלשעבדיה ללוה נמי קא מכוין ולא נסירא להרא"ש לחלק בזה בין ערב לקבלן וכתב עוד הרא"ש דערבות וקבלנות היינו כשתבע הלוה מהמלוה שילונו ונכנס הערב עמו בדבר בלשון ערבות או בלשון קבלנות אבל אם לא דבר הלוה עם המלוה כלום אלא ראובן אמר לשמעון הלוה ללוי מעות ואני נותן לך או הלוהו ואני חייב לך אין לשמעון על לוי כלום אפי' נתנם לו מידו לידו אלא על ראובן שאמר לו הלוהו ובשליחותו של ראובן נתנם לו כתב בעל התרומות קבלן שלא נשא ונתן ביד ומכר הלוה כל נכסיו אע"פ שיש נכסים לקבלן אם ירצה המלוה לטרוף מהלקוחות של הלוה אין יכולין לדחותו אצל בני חורין של הקבלן לומר אין גובים מהנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין לפי שרשות ביד מלוה לגבות מהלוה או מהקבלן מאיזה מהם שירצה והרי הם שעבודו על נכסי הלוה שמכר להן ועל נכסי הקבלן לפיכך יכול לגבות מאיזה מהם שירצה וכן הדין בשנים שנעשו אחראין זה לזה ומכר א' מהם נכסיו אבל הקבלן שנשא ונתן ביד אינו יכול לגבות מהלקוחות של הלוה אא"כ אין נכסים לקבלן ודין זה דר' נתן נראה מפרק שור שנגח ד' וה' דהוי בין בבעל חוב בין בניזק בין בשכירות בין בגוזל ונגזל בין בנפקד דמפקינן מבע"ח דמזיק ויהבינן לניזק ומהמשכיר מפקינן ויהבינן לבע"ח דמשכיר ומנפקד מפקינן ויהבינן לבע"ח דמפקיד ומגזלן מפקינן ויהבינן לבע"ח דנגזל אבל אי מפקינן מנפקד של מסור לאנסים לתת לנמסר איכא פלוגתא כדלעיל וה"ה דמפקינן מבע"ח דגזלן ויהבינן לנגזל וכן בכולהו ואין הגזלן יכול למחול ללוה שלו ולהפסיד לנגזל כדי שלא יגבה ממנו וכן כולהו

הגהות הרי"ף

(א) נ"ב ר"ל תחלה: (ב) נ"ב אפי' אמר ע"מ שאפרע ממי שארצה תחלה ול"ע בזה כל תנאי שבממון קיים.גם בתוס' לא אתברר

אביהם בעל חוב של זה וכיון שהם קטנים פחותים מי"ג שנה לאו בני מעבד מלוה נינהו וכי גדלי ליפתעי המלוה דינא בהדייהו אבל עכשיו כשהם קטנים הם פטורין וכי היכי דאינהו פטורין הערב נמי פטור דערב בתר יתמי גריר כדפרישית לעיל והא דקאמר מקמיה דליתבעינהו ליתמי לאו למימר דאי תבעינהו היו חייבין אלא דאי *מודעינהו היה הערב פטור כמו שהן פטורין ועכשיו שפרע הערב בזמן שהיו הם פטורין הפסיד הערב מה שהוציא דה"ל כפורע [כתובות דף קח.] חובו של חבירו שלא מדעתו שהפסיד מעותיו אבל אם היו חייבין כגון שחייב מודה ואף על גב דפרעיה מקמיה דליתבעינהו ליתמי לא הפסיד דלאו כפורע חובו של חבירו הוא אלא שעבודא דנפשיה הוא דפרע אבל השתא דאין חייבין כלל לא הוא ולא הן והוא שפרע מאליו ה"ל כאדם דעלמא שפרע חובו של חברו ורב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע לא פליגי בהכי דכולהו מודו שהפסיד הערב מה שהוציא אלא פליגי בטעמא מאי שהיתומים פטורין דרב פפא סבר שעבודא לאו דאורייתא ואין בפריעת בעל חוב אלא מלוה ובעודן קטנים אפילו אותו שעבוד דרבנן ליתא ורב הונא בריה דרב יהושע סבר דשעבודא דאורייתא והיו חייבין לפרוע אלא דחיישינן למימר שמא נתן כבר אביהם למלוה נכסים בשביל החוב הלכך עד שיגדילו לא יגבה מהם שידעו לטעון ולחזור אחר דינם: אמר המחבר ולענין ערב קבלן שפרע קודם זמנו למלוה ולא אודעיה ללוה ועדיין הלוה בחיים אומר מורי הרב ר"מ ז"ל שגובה מן הלוה אם העדים מעידים שלא פרעו אחר כך דלא מפטר מטעמא דפורע חובו של חברו דהתם הוא משום דליכא על הפורע שום שעבוד אבל הכא דרמיא עליה שעבודא ליכא למימר הכי ואפילו היה ערב סתם וכ"ש אם היה קבלן וכל שאין לערב על הלוה שום שטר אלא דין וחיוב ערבותו פשיטא דתביעת ערב ללוה תביעה על פה ויכול לומר פרעתי כדין כל מלוה על פה וכן אם אין עדים שהכניסו ערב ואינו מזכיר כן בשטר החוב וא"ל לא הכנסתיך ערב נפטר בשבועה כשאר תביעות

נר מצוה

°לאו בני מיעבד מצוה נינהו ורב הונא בריה דרב יהושע אמר אימור צררי אתפסיה (א) *מאי בינייהו איכא בינייהו כשחייב מודה אי נמי שמתוה ומת בשמתיה לרב פפא דאמר פריעת בע"ח מצוה ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו *(לית ליה) לרב הונא בריה דרב יהושע דסבר מצוה על היתומים לפרוע חובת אבוהון אבל חיישינן לצררי כיון שחייב מודה אי נמי דמתחייב ליה בב"ד ולא קיבל עליה דינא ושמתוה ומת בשמתיה הא ודאי ליכא למיחש לצררי הילכך אית ליה לערב למיגבה מיתמי מאי דפרעיה לבע"ח דאבוהון: שלחו מתם שמתוה ומת בשמתיה הילכתא כרב הונא בריה דרב יהושע: ההוא ערבא דפרעיה לעובד כוכבים מיקמי דליתבעינהו ליתמי א"ל רב מרדכי לרב אשי הכי אמר *אביי מהגרוניא משמא דרבא אפי' למ"ד חיישינן לצררי ה"מ ישראל (ב) אבל עובד כוכבים כיון דבתר ערבא אזיל לא חיישינן לצררי א"ל אדרבה אפילו למ"ד לא חיישינן לצררי הני מילי ישראל אבל עובד כוכבים דדיניה בתר ערבא אזיל אי לאו דאתפסיה צררי מעיקרא לא הוה מקביל ליה: איתמר ערב *דכתובה דברי הכל לא משתעבד קבלן דבעל חוב דברי הכל משתעבד קבלן דכתובה וערב דבעל חוב פליגי איכא מאן דאמר אי אית ליה נכסי ללוה משתעבד ואי לית ליה לא משתעבד ואיכא מ"ד בין אית ליה בין לית ליה (ג) לא משתעבד והלכתא בין אית ליה בין לית ליה משתעבד ואפילו קבלן דכתובה אבל ערב דכתובה אע"ג דאית ליה לא משתעבד מאי טעמא מצוה עביד ולא מידי חסריה ואי ערב בכתובה דבריה הוא משתעבד דאבא לגבי בריה שעבודי משעבד נפשיה: כיוצא בו אמר

תתקכט

רש"י

מי"ג לאו בני מיעבד מלוה נינהו: דילמא צררי התפיס. אבוהון למלוה ולפטור את הערב הילכך כל מלוה על פה איכא למיחש דילמא פרע האב בחייו ואע"ג דקי"ל לקמן מלוה על פה גובה מיורשים ה"מ בלשמתיה ומת בשמתיה אי נמי כשחייב מודה בשעת מיתתו שלא פרע: וקי"ל הלכה כרב הונא בריה דרב יהושע. דלא אמרינן יתמי לאו בני מיעבד מלוה נינהו ובכל חוב שאנו יודעין שלא פרע אבוהון בחייו או שאין אנו יודעים אלא שאמר אביהן תנו או היכא דשמתיה לאבוהון עבור חוב ומית בשמתיה נותנין ופורעין למלוה ואין ממתינין עד דגדלי יתמי וה"מ ממקרקעי דיתמי ונראה דבזמן הזה כי היכי דתקנו הגאונים לגבות כתובה ממטלטלי דיתמי משום דבזמן הזה עיקר אסמכתייהו עלייהו ה"ה לבע"ח וטעמא דמלוה על פה נגבית מיתמי אמרינן לקמן כדי שלא תנעול דלת בפני לוין ואי לא גבי ממטלטלי אין לך נעילת דלת גדול מזה דלא שכיח לן מקרקעי: ההוא ערבא. שהיה ערב של אבי היתומים נגד עובד כוכבים שהלוהו: ה"מ ישראל. כלומר היכא שהמלוה ישראל שדינו של לוה הוא לפרוע המלוה תחלה ולא יתבע מן הערב תחלה: אבל הכא. שהמלוה הוא עובד כוכבים אין הלוה מתפיס לעובד כוכבים צררי דידע דעובד כוכבים הדר גבית זימנא אחריתי מן הערב: מעיקרא. כשנעשה הישראל ערב לעובד כוכבים אי לא דתפסיניה צררי לערב (ד) לא היה נכנס לערבות כי העובד כוכבים יתבע ממנו תחלה: ד"ה לא מישתעבד. דמלוה עביד ולא מידי חסריה ואי [נמי אית] ליה נכסים לא משתעבד דלא גמר בלבו. לשעבד עצמו ואינו אלא פטומי מילי ולאו מידי חסריה דטב למיתב טן דו מלמיתב ארמלתא: דבריה. שהוא ערב של כלתו עבור בנו:

וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל ואם המלוה נתן לערב שטר החוב וכל שעבודו פשיטא שזוכה בו כאינש דעלמא וגובה אפילו מן היתומים כמו שהיה המלוה עצמו גובה. עכ"ל הרב ריטב"א ז"ל: מאי בינייהו. כלומר דלתרוייהו ודאי הפסיד הערב ואין נזקקין לנכסי יתומים עד שיגדילו מה לי אי טעמא משום האי או משום האי: ומהדרינן איכא בינייהו כשחייב מודה· דלרב פפא אין נזקקין כיון דקטנים הם ולרב הונא נזקקין להם שהרי ליכא למיחש לצררי וממילא נשמע דלרב פפא הפסיד הערב מה שהוציא ולרב הונא לא הפסיד כיון שחייב מודה או דשמתיה משום שלא רצה לפרוע ומית בשמתיה דודאי לא פרעו ושלחו ממערבא דהלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע היכא דשמתיה ומת בשמתיה והוא הדין בשחייב מודה או דמית בגו זימניה אלא דלא שלחו מתם אלא מה שנשאל להם וכיון דקיימא לן כוותיה שמעינן דשעבודא דאורייתא כך העלו מן האחרונים ז"ל וכולן הסכימו דמטלטלי דיתמי אע"ג דקי"ל דלא משתעבדי לבעל חוב מכל מקום דינא הוא השתא דתקינו רבנן הגאונים ז"ל כתובת אשה לגבות ממטלטלי משום דאסמכתייהו עלייהו כדאמרינן בכתובות [דף סז. ע"ש] דארנקי דמחוזא אשה גובה ממנו הוא הדין נמי לבעל חוב דגבי ממטלטלי דיתמי וכן נהגו וכן הלכה למעשה וכדאמרינן לקמן [דף קעו·] מלוה על פה גובה מן היתומים כדי שלא תנעול דלת בפני לווים ואי לא גבי ממטלטלי דשבק אבוהון אין לך נעילת דלת גדול מזה: [אי לאו דאתפסי צררי] וכו'. אי לאו שנתן הלוה לערב נכסים כפי חשבון הערבות לא היה עושה לו ערבות כי היה ידוע לו שהעובד כוכבים יחזור עליו הלכך אמרינן צררי אתפסיה ולא גביא מיתמי לעולם כדאמרינן דאי לאו צררי אתפסיה לא הוה מקבל ליה: [ואי ערב בכתובה] וכו'. הלשון הזה אף על גב דכולהו בגמרא אינו מסודר כן אלא נפיק מבינייהו ולפי כך כתב הרב רבינו משה בר מיימון ז"ל דערב לכתובת בנו אם קנו מידו אז הוא דאמרינן דשעבודי שעבד נפשיה ומיהו בגמרא לא נזכר בזה שום קנין כלל וגם המפרשים לא הזכירו קנין וכבר השיגו הראב"ד ז"ל מזה אבל ערב אחר בכתובה אף על גב דאית ליה לבעל נכסים לא משעבד נפשיה דלמלוה נתכוין לזווגם ולא מידי חסריה דקיימא לן כרים לקיש דאמר [בקדושין דף ז.] טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו אבל ערב דהלואה אף על גב דלית ליה נכסים ללוה כיון דחסריה למלוה אמרינן דאי לא משום ערבותיה של זה לא היה מוציא הלה מעותיו ומיהו ערב לחתן על הנדוניא צריך עיון כיון דלא שייך למימר כל כך לאו מידיה חסריה: וקבלן לכתובה. כיון דאמר ליסבא אלימתא כל כך ודאי שעבודי שעבד נפשיה ואפילו לית ליה נכסי לבעל: אמר המחבר מלוה עבד ולא מידי חסריה. פירש מורי ז"ל בשם רבותיו ז"ל וכן בתוספות דתרוייהו

המאור הגדול

שטר חובו ליתומים היה גובה מן היתומים בכח השטר כי יתומים גדולים הם ולי לא נראה לא כפירושו ולא כדקדוקו ואין בכל התלמוד לשון יתומים האמור בסתם להוציא הקטנים מכללה וגם זו השמועה בעיני כולה ביתומים קטנים דומיא דההיא דערכין דהיא בת ביקתא דהא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע אינהו גופייהו כי היכי דפליגי הכא פליגי נמי התם והלין תרתי שמעתתא חד אורחא אית להו ואיצטריך לאשמועינן ההיא דערכין ואיצטריך לאשמועי' הא דבבא בתרא דאי איתמר ההיא דערכין הוה אמינא ה"מ היכא דליכא ערבא אבל היכא דאיכא ערבא אימא לא ניחוש לצררי דלא עביד איניש דמסמיך ליה לבעל חובו אתרתי אערבא ואצררי הילכך הוה אמינא לא ניחוש לצררי קמ"ל דאפי' במקום ערבא חיישי' לצררי ואי איתמר הא דבבא בתרא הוה אמינא כי לא חיישי' לצררי היכא דחייב מודה אי נמי דשמתיה ומית בשמתיה ה"מ היכא דאיכא ערבא אבל היכא דליכא ערבא אפי' בשחייב מודה אי נמי דשמתוהו ומית בשמתיה אימא ניחוש לצררי קמ"ל ההיא דערכין ותרוייהו איצטריכו ולעולם כולהו ביתומים קטנים ומה שדקדק הרב ז"ל מלשון מקמי דלודעינהו ליתמי אדרב' דייקי' מינה לאידך גיסא לא לחייב את היתומים אלא לפטור את הערב שאלמלי הודיעם הערב ליתומים ותבעם בדין כשם שהיו היתומים פטורין בעודם קטנים כך היה הערב פטור שאין הערב מתחייב אלא במה שמתחייב הלוה וכדתנן במתני' לא יפרע מן הערב וקי"ל לא יתבע ערב תחלה ואם תאמר אי משום הא מאי קמ"ל מתני' היא איכא למימר סד"א כיון שאין היתומים פטורין אלא בעודן קטנים ולאחר שיגדלו יהו חייבין אשתכח דבני חיובי נינהו ואריא הוא דרביע עליהו ותהוי כמלוה שתבעו ללוה ונתחייב בדין ואין [לו] מה יפרע שגובה מן הערב מיד ה"נ ליגבי מן הערב מיד קי"ל טעמא דפרעי' מקמי' דלודעינהו ליתמי הא אודעינהו כי היכי דהוו יתמי פטירי כל זמן שהם קטנים היה ערב נמי פטור עד שיגדלו היתומים ויתחייבו כולן ובזה סלה בידינו פי' השמועה כהוגן ולא יצאנו מדרך שטת התלמוד לדחוק ולהעמיד ביתומים גדולים והיאך תעלה על דעת רב פפא לומר ביתומים גדולים לאו בני מעבד מצוה נינהו חס ליה לרב פפא למימר הכי נשאר לנו לפרש ההיא תיובתא דאותביניה משטר חוב היוצא מתחת ידי ערב וזהו פירושה מיתיבי שטר חוב היוצא מתחת ידי ערב אינו גובה הא ודאי ביתומים היא שנויה שאלמלא היה לוה קיים אמאי אינו גובה והרי אפשר לחקור ולידע אי פרעו הערב למלוה אם לאו אלא ודאי מאי אינו גובה מן היתומים ואם כתוב בו התקבלתי כלומר שכתב לו הלוה לערב התקבלתי מידך זה הממון שכתוב בשטר חוב לפי שאתה הוצאתו עלי ופרעתו בשבילי למלוה והריני כאילו התקבלתי חוב זה מידך גובה מן היתומים בשלמא לרב הונא בריה דרב יהושע דס"ל בשחייב מודה שגובה מן היתומים ניחא שהרי חייב מודה שלא פרעו למלוה ושלא התפיסו צררי וכי תימא ניחוש דילמא פרעיה לערב הא קא חזינן דלאו גברא פרענא הוא מדאצטריך ליה לערב למפרע מסולתיה אלא לרב פפא דאמר לאו בני מעבד מצוה נינהו קשיא אמאי גובה מן היתומים הא לאו בני מעבד מצוה נינהו ומשני שאני התם להכי טרח וכתב ליה התקבלתי ממך שכיון שכתב לערב בלשון הזה הרי הוא כמו שהודה שעשה זה הערב חסד עמו ופרע לו את חובו כאילו צוה את היתומים ואמר להם תנו דבאומר תנו מודה רב פפא דנזקקין לנכסי יתומים וקי"ל כרב הונא בריה דרב יהושע בין שחייב מודה בין בשמתיה ומית בשמתיה והאי דשלחו מתם שמתוה ומית בשמתיה לאו למעוטי בשחייב מודה אלא מעשה שהיה כך היה שע"י מעשה נשאלה מהם והשיבו בלשון השאלה ואי קשיא לך כיון דקי"ל בשחייב מודה כרב הונא בריה דרב יהושע אלמ' אמר רבא הלכתא אין נזקקין לנכסי יתומים ואם אמר תנו נזקקין דמשמע טעמא דאמר תנו הא לא אמר תנו אין נזקקין לשמעינן בשחייב מודה וכ"ש באומר תנו י"ל בנותן מתנה איצטריכא ליה אבל בב"ח כיון שהודה אע"פ שלא אמר תנו נתחייבו היתומים והוי יודע דלא חיישינן לצררי אלא מן הלוה למלוה אבל מן הלוה לערב לא חיישינן:

כתב ריא"ז
א ואם הכניסה לו נכסים ונכנס לה ערב ה"ז נשתעבד לה על הנכסים שהכניסה לו שהרי על סמך שלו הכניסה לו הנכסים והרי הם כשאר חוב שהמלוה נותן ללוה ואם נכנס ערב בקנין משתעבד אפי' על הכתובה בין לאשה בין לאיש שאין אחר הקנין כלום:

הגהות חו"י
(א) נ"ב נ"ע דהל"ל יתומים גדולים איכא בינייהו א"נ אם יפרעו כשיגדלו איכא בינייהו וקי"ק לא אמר נ"כ מת תוך ז"ם והוגבה עדות בחיי אבוהון ושמא חשש צררא איתא אפי' תוך ז"פ מש"ה חשש פרעון וי"ל דודאי תוך הזמן לא פרע הערב ועל הא בנ"ע י"ל דבעי למימר איכא בינייהו על גוונא דההוא מעשה שהיו יתומים קטנים ומ"מ לרב הונא שפיר עביד ודו"ק: (ב) נ"ב משום דשארית ישראל לא יעשו עולה משא"כ עובדי כוכבים ימינם ימין שקר אי אתפסיה צררא הדר תבע: (ג) נ"ב בגמ' גרי' משתעבד והכי מוכח דהל"כ מתני' דרשב"ג כמש מיירי: (ד) נ"ב א"כ אפי' שמעו ממנו בחליו שעדיין חייב לעובד כוכבים:

ג"א תבעוהו

[דף רס ע"א]

דף קער:
א מיי' פכ"ה מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טוש"ע חו"מ סי' קכ:

אביי מהגרוניא כ"ה בגמ' וברא"ש (ג"א)

דתרווייהו בעי' להו ולאפוקי ערבות דנדוניא שהביא דהא חסריה ולאפוקי המתחייב לחבירו וכנס זה ערב דלא עביד מצוה דמשתעבד אף על גב דלא חסריה. וכולהו אם קנו מידו משתעבד. הריטב"א ז"ל: אמר המחבר בגטין ריש פרק הניזקין [דף מט:] ותיפוק ליה דערב דכתובה לא משתעבד ותירץ בקבלן ופירש"י ז"ל שהתפיסה מבנו מטלטלין לכתובתה והיא מסרתן לאביו בתורת קבלנות [והחזירתן לבנו]. והקשו לו מתוך דאינו צריך לישא וליתן ביד ועוד שאם נשא ונתן ביד אין לה על הבעל כלום אלא על הקבלן כדאיתא בשלהי גט פשוט

נר מצוה

אמר רשב"ג הערב לאשה בכתובתה וכו': גרסינן בערכין* ההוא גברא דזבנינהו לנכסיה וגרשה לדביתהו שלחה רב יוסף בריה דרבא לקמיה דרב פפא ערב תנן הקדש תנן לוקח מהו °א"ל אטו תנא כי רוכלא ניחשוב וניזיל נהרדעי אמרי דתנן תנן ודלא תנן לא תנן א"ר *שרביא מאי טעמייהו דנהרדעי בשלמא מקדיש משום רויחא דהקדש ערב נמי מצוה הוא דעבד ולא מידי חסריה אלא לוקח מבדי מידע ידע דכל חד וחד איכא עליה כתובה אמאי ניזיל וניזבין איהו הוא דאפסיד אנפשיה וקיימא לן כוותייהו: אמר רב הונא *שכיב מרע שהקדיש (א)כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין אדם (ב) עושה קנוניא על ההקדש *ודוקא דאיכא בידיה שטרא דמקויים אבל איכא בידיה שטרא דלא מקויים *אמר תנו קיימיה לשטריה ונותנין לא אמר תנו אין נותנין מאי טעמא אדם עשוי שלא להשביע את (ג) עצמו וה"ה היכא דליכא שטרא בידיה אי אמר תנו נותנין *רב ושמואל דאמרי תרוייהו ש"מ שאמר מנה לפלוני בידי אי אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין מ"ט אדם עשוי שלא להשביע את בניו *אמר *רבא ש"מ שאמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומים חזר ואמר לנו אבא פרעתיו נאמנין

רש"י

ערב. תנן במתני' הערב לאשה בכתובתה וגירשה ידירנה הנאה: וכן. תנן בהקדש אם הקדיש נכסיו וגירש אשתו: לוקח. כלומר מכר נכסיו וגירש אשתו: מהו. מי ידירנה הנאה או לא: אטו כי רוכלא כו'. כלומר והיא היא: דתנן. ערב והקדיש תנן: לוקח. דלא תנן לא צריך להדירה הנאה כדמפרש ואזיל: אדם עשוי שלא להשביע את בניו. שלא יחזיקוהו עשיר ולא אח

[דף קעד.] ומשום הכי משתעבד דכיון שאמר שיפרע ממנו תחלה גמר ומשעבד נפשיה אבל ערב דאינו נפרע ממנו תחלה לא גמר ומשעבד נפשיה והרשב"א ז"ל כתב ולי נראה שלא בא רש"י ז"ל לפרש שתשא היא ותתן ביד ממש אלא לומר לך דתן לו ואני קבלן צריך וכמו שכתב הרב אלפסי ז"ל. ואלו בכתובה שהיא אינה נותנת כלום לא שייך קבלנות בה אא"כ יתן לה הבעל כסף כתובתה ויחזור הקבלן ויאמר לה תן לו ואני קבלן ומדברי רבינו ז"ל נלמוד למחייב עצמו ליתן מנה לחבירו ונתן לו קבלן עליהם שאין לו דין קבלן עד שיתן לו המתחייב ממון החיוב וחזר ואמר לו הקבלן תן לו ואני קבלן עכ"ל בחידושיו: גרסי' בערכין כו' וגרשה לדביתהו. ולא נשאר לו במה יפרע כתובתה ובעי רב יוסף אי מנו לקוחות להכריחו שידירנה הנאה כדאמרינן גבי ערב במתני' כדי שלא יעשה קנוניא על הלוקח ובמקדיש נמי תנן בפ' שום היתומים [דף כג.] המקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשתו רבי אליעזר אומר כשיגרשנה ידירנה הנאה ואסיקנא כנהרדעי דדוקא בהני דתנן תנן וטעמא משום דליכא למימר בהו איהו דאפסידו אנפשייהו דערב מצוה עבד ולא מידי חסריה אבל הלוקח הוא דאפסיד אנפשיה הלכך תגבה כתובתה ממשעבדי ולא יוכלו הלקוחות להדירה: [ש"מ שהקדיש]. אמר המחבר מפ' במסכת ערכין דדוקא כשאמר כן כשהוא שכיב מרע ועל ההקדש אבל בריא אפילו על ההקדש אינו נאמן וכן שכיב מרע על נכסי הדיוט והתם משמע דכל היכא דאפשר בשאלה אפילו בריא נאמן מגו דאי בעי מתשיל עלה ולא אמרינן מי יימר דמזדקיק ליה חכם או בי דינא הלכך לא אתיא הא אלא בדלא אפשר בשאלה כגון שהקדיש על דעת רבים או שבאו נכסים ליד הגזבר דתו ליכא שאלה כדפרקינן בנדרים [דף נט.] בתרומה ביד כהן. והקשו הראשונים ז"ל תיפוק ליה כיון דשכיב מרע היה כשהקדיש כל נכסיו אם עמד חוזר דהא לעיל [דף קמח:] סלקא בתיקו וקאי ממונא בחזקת מריה וקיימא לן [דף קנא.] כל שאילו עמד חוזר חוזר במתנתו ותירץ הרמב"ן ז"ל דהכא בשהקדיש כשהוא בריא כראוי אלא שאומר מעכשיו כשהוא שכיב מרע מנה וכו' ומהא דבעינן מקויים שמעינן שאין נפרעים מן היתומים אלא בשטר מקויים וגוה שהוא קיים והוא אינו טוען מזוייף אכן לא טענינן ליה ואם טוען כן בבריא ואחר כך נתקיים השטר שוב אינו נאמן להביא עדים שפרע דכל האומר מזוייף הוא ולא לויתי כאומר לא פרעתי והודאת בעל דין כמאה עדים דמי כדאיתא בפ' קמא [דף ו.]: כל שכן תנו אפילו יש שטר נוולה אינה אלא מלוה על פה ואם אמרו יתומים נתנגו נאמנין בשבועת היסת ככ"ל וכן הסכימו רבותינו על ידי וכן כתב הראב"ד ז"ל. הריטב"א ז"ל: ב' טענות הם על הודאה. טענת משטה הייתי בך וליתא אלא בשהודה ע"י תביעה דיכול למימר כשם שתבעת ממני שלא כדין הודיתי לך בהשטאה. וטענת שלא להשביע את עצמו והיא ליתא אלא בשאומר מעצמו ולא ע"י תביעה ושתיהם מתבטלות באומר אתם עדי בין אמר לוה או מלוה כדאיתא בסנהדרין [דף כט ע"א וע"ב] ואסיקנא דבהודאת ש"מ [דף קעה.] אין צ"ל כתובו ומיהו אין כותבין אלא בחייו דהא הודאתו כהודאת בריא היא ואם עמד אינו חוזר כדפירשנו בעובדא דאיסור [דף קמט.] וכו'. אם מת בטל שליחותו על הכתיבה ואין כתיבתם אלא מזכרת בעלמא ומה שכותבין שטר נוולה לאחר מיתה היא כיון דלמזכרת דברים היא וצריך שיכתוב לאחר מיתה כדי שיאמרו ומגו מרעיה איתפטר לבי עלמיה נתנו חכמים רשות לכתוב ועשאוה כמעשה בית דין שכותבין שלא בשליחות בעל דבר מפי מורי הרב הלוי ז"ל. הריטב"א ז"ל: אם לאחר מכן שהקדיש נכסיו אמר מנה לפלוני בידי לא חיישינן למימר לגרועי מן ההקדש נתכוין הלכך נאמן ודוקא דאית ליה להאי שטרא שהיה לו ביד זה מנה ואם תאמר א"כ פשיטא הא קמ"ל דאע"ג דאמרינן הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וה"ה דכימא להקדש קמ"ל דיגבה בלא שבועה בין מן ההקדש בין מן היתומים אבל אינו מקויים אינו גובה בין מן *היורש דשמא מזוייף הוא והא דאמר הכי לאו משום שיהיה חייב לו אלא אינו רוצה להחזיק עצמו בעשיר שהיה מעני עצמו כשהיה בריא ושלא יאמרו עתה שהוא מתרושש

המאור הגדול

אמר רבא שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומים וכו' הרי"ף ז"ל מקשי על הא דרבא מההיא דרב ושמואל דאמרי תרוייהו אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין ומפרק ליה לקושיין דהתם דלא אמר בתורת הודאה הכא דאמר בתורת הודאה. וכתבה להא דרב ושמואל בפסק הלכה וזו שגגה גדולה דבהדיא חזינן בגמרא דליתיה להא דרב ושמואל דאינהו אזדו לטעמייהו דאמרי מלוה על פה אינה גובה מן היורשין ולפום הכי אמרי' לא אמר תנו אין נותנין דלא קיימיה לשטרי' ואע"פ שהוד' בתורת הודאה גמורה הויא ליה מלוה ע"פ ואינה גובה מן היורשין ולהכי אוקימנא להא דרב ושמואל בגמרא כשאינו מקויים ולההיא דרב הונא דשכיב מרע שהקדיש כל נכסיו אוקימנא במקויים ואהניא הודאה שאמר מנה לפלוני בידי שגובה בלא שבועה שאלמלא הודאתו של הלוה היה המלוה נשבע ונוטל כדין הבא ליפרע מנכסים משועבדים דמה לי משעבדי להדיוט מה לי משעבדי לגבוה וליתא לדרב ושמואל דהא פסק רב פפא הלכתא מלוה על פה גבה מן היורשין הילכך אף ע"ג דלא אמר תנו נותנין ואע"ג דלא נקיט שטרא כלל וכ"ש היכא דנקיט שטרא ואף ע"ג דלא מקויים וממימרא דרבא אליבא דהלכתא היא הלכך ליכא למירמא מדרב ושמואל דהיא דלאו כהלכתא עליה דרבא דקאי מימרא דידיה אליבא דהלכתא והדרא טעמא דאיתמר בגמרא על הנך שמעתא אדם עשוי שלא להשביע את עצמו ושלא להשביע את בניו למאי דס"ד מעיקרא איתמר דקא ס"ד דבדליכא שטרא איתמרן שמעתא דרב הונא ורב ושמואל אבל למסקנא דשמעתא ליתא לההוא טעמא בכה"ג כלל ואף ע"ג דקי"ל אדם עשוי שלא להשביע את בניו ה"מ היכא דאמר אי הוו לי לאו פרעתינהו לפלוני כההוא עובדא דגרסי' בסנהדרין בההוא דקא קרו ליה כגון דשכיב אדינרי אבל בשכיב מרע שמצוה את בניו ליכא למימר הכי דהא קי"ל אין אדם משטה בשעת מיתה ודברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמי:

ומאי דכתב הרי"ף ז"ל על האי מימרא דרב הונא דאי איכא בידיה שטרא דליתיה מקויים אי אמר תנו קיימיה לשטריה ונותנין לא אמר תנו אין נותנין מ"ט אדם עשוי שלא להשביע את עצמו ונראה מדבריו שאם אמר בתורת הודאה גמורה אף על גב דלא אמר תנו נותנין גם זו טעות הוא ואין לסמוך עליה ואפילו אמר בתורת הודאה גמורה כל היכא דלא אמר תנו ולא קיימיה לשטריה אין נותנין וזה דבר ברור הוא דה"ל כמלוה על פה ואינה גובה מן המשועבדין ותמה על עצמך אף כשאמר תנו היאך נותנין לגבות מן המשועבדין בלא שטר מקויים אם אמרו רב ושמואל ביורשים שהרשות בידו לצוות עליהם ולומר תנו דהא אילו בעי יהיב ליה במתנה יאמרו בנכסים משועבדין בין להדיוט בין לגבוה דלאו כל כמיניה לומר תנו הלכך אף באומר תנו אין הדבר נראה לנו לגבות מן ההקדש בשטר שאינו מקויים ומה שאמרו חזקה אין אדם עושה קנוניא על הקדש לא אמרו אלא בשטר מקויים ולגבות בלא שבועה אבל לגבות מן המשועבדין בשטר שאינו מקויים אין לנו וכל שכתב ה"ר ספ הלוי ז"ל בענין הזה אין לסמוך עליו והוי יודע דהא דמקשי' בגמרא אליבא דרבא כלפי ליא איפכא מסתברא לטעמיה דרבא הוא דמקשי' הכי כלומר אי איכא לאפלוגי הכי הוא דאיכא לאיפלוגי אבל אליבא דהלכתא ל"ש אמר תנו ול"ש לא אמר תנו אם אמרו יתומים פרענו נאמנין:

מלחמת ה'

אמר רבא ש"מ שאמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומים וכו' הרי"ף ז"ל מקשה על הא דרבא מההוא דרב ושמואל וכו' וכתוב להא דרב ושמואל בפסק הלכה וזו שגגה גדולה דבהדיא חזינן בגמ' דליתא להא דרב ושמואל וכו': אמר הכותב יתבשר בעל המאור ז"ל במה שבשר שדבריו שגגה גדולה ודברי רבינו הגדול ז"ל נכונים וברורים כראוי לו דהא בגמ' הכי קאמרינן אמר תנו קיימי' לשטריה שהרי הודאה גמורה היתה וכיון שהודה והוציא שלא את שטרו נתקיים השטר מפיו לא אמר תנו אין נותנין דלא קיימי' לשטריה דשלא להשביע את בניו אמר כן ולא שהוא חייב לו כלום ואילו היתה הודאה גמורה בודאי שהיה השטר מקויים מפיו וגובה כדין מלוה בשטר וכן פי' ה"ר שמואל ז"ל ולא ערער אדם בפי' זה מעולם שהרי מפורש בגמ' דרב נחמן מיפשט פשיטא ליה מעיקרא דהא דרב ושמואל בדנקיט שטרא ומפרש לא אמר תנו אין נותנין משום דאדם עשוי שלא להשביע את עצמו ול"ק ליה נמי אדרב הונא אלא דלימא אדם עשוי שלא להשביע את עצמו משום דפשיטא לן דבנקיט שטרא היא אלא דקס"ד דסבר רב הונא דבכל הודאה מקיימי' שטריה ואע"ג דלא אמר תנו ומש"ה קשיא לן עלה הא דרב ושמואל ומפרקי' בגמ' עלה דרב הונא שאני משום דנקיט שטרא כדקס"ד נמי מעיקרא והוינן בה מכלל דרב ושמואל וכו' דהאמא מיפשט פשיטא לן דתרוייהו בדנקיט שטרא והדר רב נחמן ופירש דרב הונא בשטר מקויים קאמר וזו הסוגיא פשוטה לפניך ואילו לדברי בעל המאור ז"ל הוה ליה לאקשויי אדרב הונא בהדיא דמלוה על פה אינו גובה אלא מבני חורין והכא משועבדים הם דמה לי להדיוט מה לי לגבוה אלא ודאי פי' השמועה כמו שכתבנו והוא דעת כל המפרשים ור"ח ז"ל כך כתב לא אמר תנו חיישי' דלמא משום שלא להשביע את בניו אמר הכי ולא גבו עד דמקיימי שטרייהו וטעמא דמלתא משום דתנו בכל מקום מלתא פסיקא היא וכי לא אמר תנו היכא דאיכא למיחש חיישי' כדאמרי' הכי בשמעתיה דרבא וכי ההיא נמי דאמרי' בפ' שנים אוחזין גבי לא תן לו וחייב אתה ליתן לו דלמא לא הויא מלתא פסיקא אלא בתנו ומה שטען בעל המאור הזה ז"ל שהרי אמרו אין אדם משטה בשעת מיתה זו אינה דומה לזו ושתי דרכים יש להם וכך פירשו הראשונים שהאומר מעצמו מנה לפלוני בידי ולא היה הלה טוענו בזה אמרו אדם עשוי שלא להשביע את עצמו ואע"פ שלא טען טוענין לו ופטור בבריא וה"ה לש"מ שאדם עשוי שלא להשביע את בניו אבל מי שטענו חבירו והודה לו אין לומר בזה אדם עשוי שלא להשביע את עצמו ומחייבין אותו לפרוע אלא שאם טען ואמר משטה אני בך כשם שאתה משטה בי לתבעני שקר טענתו טענה בבריא וכן מוכיח בגמ' במקומה במס' סנהדרין וכן פי' הוא עצמו בחבור הזה שם בפ' זה בורר וכזו אמרו כאן אין אדם משטה בשעת מיתה ואע"פ שטענו משטה הי' בך אין שומעין להם והיינו דקאמר רב אשי ש"מ שהודה רב ושמואל אמרי ש"מ שאמר מנה לפלוני בידי שלשון הודה למי שטענו משמע וכן יכולני לתרץ שמעתא דרבא בדאיכא בידיה שטרא דמקוים וכדרב הונא ונמי באומר אתם עדי דמאי שנא מדרך הודאה גמורה כל ש"מ מלוה בעדים הוא כדי שיקיימו יורשים וחוזר ונזכר ונמלך שאילו בבריא כל שהודאתו הודאה בין באומר אתם עדי בין במוסר אין יכול לימלך ולומר פרעתי:

והדב עוד נמאי דכתב הרי"ף ז"ל על האי מימרא דרב הונא דאי איכא בידיה שטרא דלא מקויים וכו' ותמה על עצמך אף כשאמר תנו היאך נותנין לגבות מן המשועבדין בלא שטר מקויים: אמר הכותב ותמה על עצמך אף בשטר מקויים היאך גובה בלא שבועה שמא פרוע הוא ומה ראית לחוש לזיוף ולא לחוש לפרעון ולדרבא איפכא מסתברא וכשם שאמרו אין נפרעין בלא קיום שטרות כך אמרו אין נפרעים מן המשועבדין בלא שבועה ואפי' התנה עליו מקודם כדהכא שאול בן אימא מרים אלא כותו ונסמוך על דברי רבינו הגדול ז"ל שכל מודה הודאה גמורה כתוב קיים השטר וכיון שאין לחוש לקנוניא על נכסי הקדש נאמן הוא לגמרי ומקיימין השטר מפיו ולא עוד אלא נאמן לומר מלוה בשטר יש לו לפלוני עלי מזמן פלוני וגובה ואינו צריך להביא ראיה וכן אם הודה כפקדון אמר תנו נותנין וי"מ הלכה זו בש"מ שהקדיש לאחר מיתה ולא מעכשיו ומאי קנוניא לומר שלא יאמר שום דבר שלא להשביע את עצמו שהוא חס על נכסי הקדש שלא יפסדו דומיא דהא דמקשה עלה רב נחמן וכי אדם עושה קנוניא על בניו כדרך שפי' הרב ר' יוסף הלוי ז"ל ואין משגיחין על דברי בעל הספר הזה שדחאו בשתי ידיו אבל לפי דעתי אינה אלא בשכיב מרע שהקדיש מעכשיו או שהקדיש ונעשה שכיב מרע ושהקדישן נמי על דעת רבים שאם הקדיש סתם אפי' אדם עושה קנוניא על הקדש ואפי' בריא נאמן מיגו דאי בעי מתשיל אכוליה הקדש דקי"ל יש שאלה בהקדש בין בפתח בין בחרטה ואסיקנא לשמעתין במסכת ערכין פרק שום היתומין בבריא כ"ע לא פליגי דאדם עושה קנוניא על הקדש וב"ש שאלה בהקדש קא מיפלגי מר סבר אין שאלה בהקדש כבית שמאי וחיישינן ומר סבר כיון דיש שאלה בהקדש כבית הלל ליכא למיחש לקנוניא דאי בעי מיתשיל עליה וקי"ל כמאן דלא חייש דקאי כבית הלל וליכא למיגדא מינה:

עין משפט

א מיי' פ"ז מהל' ערכין טור ח"מ סי' רנה:

ב מיי' פ"ו מהל' זכייה ומתנה סמג עשין טור ח"מ שם:

[דף כ"ג ע"ב]

משרשיא כ"ה בגמ' ובהא"ש (ג"א)

דף קעה:

סוף דף קעד:

דף קעה.

פ"א הקדש

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' לעיל סימן תתקג: (ב) נ"ב נ"ע למה הצריכו למקדיש ולמגרש בידיר הגהה וי"ל דוקא ש"מ וא"כ צריך שהקדיש לא וכן ש"מ שגירש א"נ י"ל שאני כדים שטר ודו"ק: (ג) נ"ב נ"ע הא ליתא ליה מידי וי"ל שר"ל שלא יחזקו לעשיר מקמי דאקדיש א"כ אם יעמוד ויחזרו נכסים לאסי ק"ל אף דקס כתיקו לעיל סי' מי שמת סי' תתקג:

בגמ' א"י רבה וכן מוכיח בפלפולא חריפתא דגרסי' רבה בס"א כשם (ג"א)

והון רב ומיהו אם אמר תנו כיון דקא פסיק מילתיה שיתנהו לו מיד ודאי קושטא הוא ולא משום ערמה הוא כאילו קיים השטר והה"נ דבלא שטר נמי אילו אמר תנו הכי הוי דדברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו ונותנים : אמר המחבר מהא דאמרינן אמר תנו קיימיה לשטרא הוכיחו המפרשים ז"ל פ"ק דמציעא [דף יג: ע"ש תוס' ד"ה הא] דאפילו מיורשין לא גבי בשטר עד דמקיים ליה ושלא כדברי רבינו יצחק ז"ל שהיה מדקדק שם דלא אמרו קיום שטרות אלא לגבי בעל דבר שטוען ברי כלוה ומוכר ונותן גופיה שמכחישין השטר אבל מן היורשין אין צריך קיום וליתא : אימר רמא אנפשיה. שהרי מתחלה לא נוה בענין שנתרצה בנתינתם משמע שהיה ספק בידו ואיגלאי מלתא למפרע שנזכר בדבר ומש"ה נאמנים אבל כשאמר תנו דפסקיה למלתיה משמע שאין לו ספק בדבר ואין להאמין ליתומים דנוגעים הם בדבר. והקשה רבינו אלפסי ז"ל טעמא דאמרו יתומים חזר ואמר אבא הוא דאין נותנין הא לא חזר לא והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו לא אמר תנו אין נותנין דאדם עשוי שלא להשביע את עצמו וכדי שלא יחזיקוהו בעשיר קאמר ותירץ דשאני הכא שאמר בלשון הודאה כגון מודה אני שמנה לפלוני בידי והתם דלא אמר בלשון הודאה ודמיא לההיא דגרסי' בפ' [זה בורר] (דף ל.) הרי שראו את אביהם שהטמין ממון בשידה תיבה ומגדל ואמר של פלוני הם של מעשר שני הם רואין אם כמוסר כלומר שירא מן המיתה ויירא שלא יבא הפסד לאחרים אז אמרינן דדבריו קיימים ואם כמעריס לא אמר כלום כלומר שאמר אל תחשבו שכל זה הממון שלי אלא מפלוני ופלוני שהפקיד בידי ומת בלא צואה קשה: אין חובה על היתומים להחזיר להם הממון כדי שלא יחזיקוהו בעשיר מופלג כל כך הוא דקאמר : **בעי** רבא ש"מ שהודה. כשאומר לו בעל חובו מנה לי בידך אמר לו הן מי יהבינן ליה דין בריא דאמרי' בפ' זה בורר (דף כט:) שאם לא אמר אתם עדים מצי למהדר ביה ולומר משטה הייתי וכשאמר אתם עדים אין כותבין לו שטר עד שיאמר להם כתובו כדאמרינן בחזקת הבתים (דף מ.) הודאה בפני שנים וצריך שיאמר להם כתובו משום דמצי אמר ניחא לי דתהוי מלוה על פה ולא בשטר ואסיקנא דאין אדם משטה בשעת מיתה הלכך לא צריך למימר אתם עדי וגם א"צ לומר כתובו דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו : **מתני'** גובה מנכסים משועבדין. בשבועה ובשאין שם נכסים בני חורין ואפילו זיבורית במדינה זו ואחר שישבע הלוה אם הוא בעיר או קרוב מהלך יום אחד שאין לו נכסים כתקנת הגאונים ז"ל: הוציא עליו כתב ידו. דעת הרמב"ם והגאונים ז"ל שהיא כמלוה ע"פ שיכול לומר פרעתי ושאינו גובה מן היורשים אלא כמלוה על פה דכיון דאין כאן שטר ראוי לגבות מן נכסים המשועבדים לא חיים לאנוחי ביד מלוה אע"פ שפרעו ולא מצי למימר ליה אם איתא דפרעתיך שטרך בידי מאי בעי כדאמרינן בשטר בעדים גובה מנכסים משועבדים דאיכא תרתי שטר ועדים מפקי לקלא והוה להו ללקוחות לאזדהורי דלא למזבן מגברא דנכסיו משועבדין למלוה ואינהו דאפסידו אנפשייהו אבל ע"י עדים בלא שטרא לית להו קלא ואין להאשים הלקוחות וה"ה בשטר בלא עדים כגון כתב בכתב ידו מודה אני החתום מטה: **גמ'** שעבודא דאורייתא. דכתיב (דברים כד) יוציא אליך את העבוט החוצה שמע מינה דנכסיו משועבדים למי שהלוה לו וה"ה מקרקעי הלכך כשמכרן אחרי כן דין הוא שיטרוף אותם המלוה: משום פסידא דלקוחות. דהם אינם יודעים שהיה חייב משום דאין קול אלא במלוה בשטר דאיכא תרתי שטר ועדים וכדאמרן הלכך למלוה בשטר לא חיישינן להפסידם דאינהו אפסידו אנפשייהו וכתב רבינו אלפסי ז"ל דקי"ל כעולא דהא רב פפא דהוה בתרא פסק הלכתא הכי בפ' האשה נקנית (דף יג:) דאמר רב פפא הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין ואינו גובה מן הלקוחות גובה מן היורשין דשעבודא דאורייתא ואינו גובה מן הלקוחות דלית להו קלא והא דיהיב הכא טעמא דמלוה על פה שגובה מן היורשין כדי שלא תנעול דלת בפני לוין לאו דפליגא דידיה אדידיה אלא הא קמ"ל דאוקמיה אדאורייתא וגובה מן היורשין כדי שלא תנעול דלת בפני לוין : אמר המחבר כיון שמלוה ע"פ אינו גובה אלא מבני חרי כתב הרי"ף ז"ל שאין למלוה על פה דין קדימה במקום מלוה בשטר דשטרא כנכסים משועבדים חשיבא לגבי דידיה ומלוה על פה אינו גובה ממשועבדים וכן דעת (א) הרי"ף ז"ל ורבינו האי גאון ז"ל כתב בתשובה שיש בה דין קדימה לגבות ממנו או מיורשיו מן הקרקעות או ממטלטלין שעבד באגב וכן דעת הרשב"א ז"ל כיון דקי"ל שעבודא דאורייתא (ב) כתב הרא"ש ז"ל פרק האשה נקנית דהא דמלוה ע"פ גובה מן היורשין היינו דוקא היכא דידיע לן דלא פרע כגון שהודה וכו' כדאיתא פרק מי שמת*) אבל היכא דמספקא לן אי פרע טענינן ליתמי כל מאי דמצי טעין אבוהון ולומר פרע ואפילו שבועת היורשין לא בעו דלא אשכחן שבועת היורשין [שבועות דף מה.] אלא היכא שהיתומים באין להוציא כגון שיש שטר בידם והלוה אומר להם שהוא פרוע אז נשבעין שבועת יורשין ונוטלין אבל להחזיק מה שבידם לא מצינו שתקנו שבועה לזו וכן כתב רב פלטוי גאון בתשובה

*) [אולי כוונתו לדף קמט. ש"מ שהודה כו' אבל התם לא מיירי בהלואה כמו שפי' רשב"ם וש"מ ויותר נראה שנ"ל בפירקין דף קעד: כי שם עיקר מקור דין זה]. (ג"א)

נר מצוה

מ"ט מדלא פסק למילתא סבר אידכר הוא תנו מנה לפלוני ואמרו יתומים חזר ואמר לנו אבא פרעתיו אין נאמנין אם איתא דפרעיה לא הוה אמר תנו ושמעינן מהא דרבא דהיכא דלא אמרו חזר ואמר לנו פרעתי דנותנין ואף על גב דלא אמר תנו ואי קשיא לך הא רב ושמואל דאמרי תרוייהו אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין התם דלא אמר בתורת הודאה אבל הכא דאמר בתורת הודאה ודמיא לההיא דגרסינן בפרק דיני ממונות* הרי שראו אביהן שהטמין מעות בשידה תיבה ומגדל ואמר של פלוני הם של מעשר שני הם רואים אם כמוסר דבריו קיימין ואם כמערים לא אמר כלום : בעי רבא שכיב מרע שהודה מהו צריך לומר אתם עידי או לא אדם משטה בשעת מיתה או לא צריך לומר כתובו או לא בתר דבעי הדר פשטה אין אדם משטה בשעת מיתה ודברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו : **מתני'** *המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים ע"י עדים גובה מנכסים בני חורין *הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין א ערב שהוא יוצא לאחר חיתום שטרות גובה מנכסים בני חורין ומעשה בא לפני רבי ישמעאל ואמר גובה מנכסים בני חורין א"ל בן ננס אינו גובה לא מנכסים משועבדים ולא מנכסים בני חורין א"ל למה א"ל הרי החונק את אחד בשוק ומצאו חבירו וא"ל הנח ואני נותן לך פטור שלא על אמונתו הלוהו ואיזה הוא ערב שהוא חייב לו א"ל הלוהו ואני נותן לך חייב שעל אמונתו הלוהו א"ר ישמעאל הרוצה להחכים יעסוק בדיני ממונות שאין מקצוע בתורה גדול מהן שהן כמעין נובע והרוצה לעסוק בדיני ממונות ישמש את בן ננס : °**גמ'** המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים וכו' אמר עולא (א) דבר תורה אחד מלוה על פה ואחד מלוה בשטר גובה מנכסים משועבדים מ"ט שעבודא דאורייתא ומה טעם אמרו מלוה על פה אינו גובה מן הלקוחות משום פסידא דלקוחות אי הכי מלוה בשטר נמי התם (ב) אינהו אפסידו אנפשייהו וקי"ל הכי דהא רב פפא דהוא בתרא פסק

רש"י

את בניו : מדלא פסקא אבוהון למילתיה. לא גמר דבריו לומר תנו : אידכרי מידכר. ולכך לא אמר תנו : ש"מ שהודה. כגון שתבעו בעל חובו ואמר לו מנה לי בידך וא"ל הן בכה"ג בבריא אמרינן פרק זה בורר דצריך לומר אתם עדים דאי לא מצי אמר ליה משטה אני בך : ודברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמי. ואין צריך לומר כתובו : **מתני'** המלוה את חבירו בשטר. אפילו אין כתוב בו אחריות גובה כי אחריות טעות סופר הוא : משועבדין. לקוחות : הוציא. המלוה על הלוה כתב ידו שהוא חייב לו ואין לו עדות אחר : גובה מנכסים בני חורין. אבל לא ממשעבדי : אחר חיתום שטרות. שכתב בשטר אחר חתימת העדים אני פלוני בן פלוני ערב : גובה. מן הערב מבני חורין דהערבות הוא מלוה על פה כיון דלא חתימי סהדי על הערבות וה"ה לערב בלא שטר אחר מתן מעות : א"ל בן ננס כו'. דקסבר כל ערב שאחר מתן מעות לא הוי ערב שלא על אמונתו והבטחת הערב הלוהו : **גמ'** שעבודא דאורייתא. דכתיב (ג)והאיש אשר אתה נושה בו[א]ויוצא הדין מקרקעי : משום פסידא דלקוחות. שלא יוכלו ליזהר מדבר שאין ידוע לעולם דמאן

שלטי הגבורים

א שאלה בעובד כוכבים שרצה ללות מישראל חמשה זקוקין מטבע ישן ואמר לו ישראל מטבע ישן אין לי אבל אמצא לך שולחני ישראל ושמו שמעון שיקחם ומידי יבקשם ואתנם לו ונתרצה העובד כוכבים ונתן משכונות לראובן מכ"ה דינר והלכו שניהם אצל השולחני ואמר לו ראובן לשמעון השולחני קח מן העובד כוכבים הזה ה' זקוקים בכ"ב דינר ותני ואני אתנם לך ומידי תבקשם : תשובה תחלה יש לחקור אם העובד כוכבים קונה וקונין ממנו בכסף או במשיכה לבד וי"א שאין העובד כוכבים קונה אלא במשיכה מדאמרי' בבכורות פרק הלוקח עובר פרתו בהחלה וא"ת והא אמרי' פ"ק דקדושין גבי עבד נקנה בכסף אשכחן עבד עברי הנמכר לעובד כוכבים הואיל וכל קנינו בכסף משמע דבכסף קונה תרגמה ר"ת דהכי פי' היכא עבד עברי הנמכר לעובד כוכבים הואיל וכל קנינו של עובד כוכבים לגבי עבד עברי א"א לו אלא בכסף דעובד כוכבים אינו קונה בשטר דשטר מסיקא גמרי לה מהאמה העבריה אמה העבריה ליתא לעובד כוכבים דלאו בר יעוד הוא ועוד דאין מיחדין לו את הערוה וגם בחזקה אינו קונה ומה שאמרו גביה חזקה היינו במלחמה וכדכתיב וישב ממנו שבי אבל בחזקת קנין כגון הנעילו והלבישו לא וי"א דעובד כוכבים קונה בשניהם וכמו שכתבתי פ' השוכר ולפי סברא זו שאין עובד כוכבים זה בשקבל המעות מיד שמעון ונתחייב לו בה' זקוקים ואע"פ שאין לו אם אין לזה יש לזה והרבה מוכרין יש בשוק וכדתניא יצא השער פוסקים אע"פ שאין לזה יש לזה ואע"פ שקבל ממנו פחות מדמי פסק השער שבשוק אין בכך כלום דלא נאמרו דברים אלא בישראל ומשום רבית שהרי למקנה ממש אפי' לישראל קני היכא דליכא משום אגר נטר לי כדאמרי' האי מאן דיהיב זוזי אקירא וקא אזלי ד' בזוזא בשוקא ואמר ליה אנא יהיבנא ה' והמתן עד שיהא בני או עד שאמצא מפתח שרי אבל אם לית ליה אסר משום דאגר נטר לי אבל בעובד כוכבים שרי מכיון שנתחייב עובד כוכבים בקבלת המעות נתחייב ישראל הערב או הקבלן בשעת מתן מעות כמוהו ואפי' לסברא ראשונה דאמרי' דעובד כוכבים אינו קונה בכסף אלא במשיכה נראין הדברים כיון דבדיניהם בזמן הזה קונין זה מזה בכסף אף אנן מינייהו נמי קונין בכסף כדיניהם ולא הכא אלא שנהגו הנהגה מלתא ואפי' ישראל בישראל וכדאיתא פ' איזהו נשך האי סיטומתא קניא וכהרא דנהיגי למקנה ממש קני וכ"ש בנדון שבפנינו שהרי אמרו הם אתם יכול לחייבו בדיניהם חייבנו ואסר נמי דאמר רב אשי רמות רוחא הוא דנקיטא בסו תלה הענין בגסות הרוח ולא במנהג משמע שאם היה מנהג קבוע ודאי לא היה מצריך רב לסגנו שבוית' להקדיש וליטול דמים ואותם שאמרו שם ישראל שנתן מעות לעובד כוכבים בבשמתו בדיניהם דמשמע דכשר דינא דאורייתא שדינן להו דלמא התם במקום שאין שם מנהג ידוע ומה שכתבת דדמי כתוספת שנתוספו על הכ"ד דינר ותני אין לחייב את הקבלן עליהם מאחר שלא קנו מידו ודמי התוספת כערב דלאחר מתן מעות דמי ובעי קנין ולהכי קרו ליה רבית שהוא דבר נוסף ומתודה ולאחר מתן מעות קרינן ביה לא ירדתי לסוף דעתך בזה כי בקבלת המעות של מוכר זה נתחייבו המוכר והערב בכל שאם אין אתה אומר כן אף המוכר לא יתחייב בתוספת אלא ודאי שמוכר מתחייב הוי בקבלת המעות ואף הקבלן מתחייב באותה נתינה בכל מה שנתחייב המוכר שעל אמונתו נתן לו והרי הם כאילו קבלו שניהם ממש המעות מיד שמעון זה שלוקח וזה א"ל לפניס. ועוד כתבת כי אין ללשון ערבות רגלים בפועל שאין בו לא שום לוה ולא שום משתעבד גם בזו לא ירדתי לסוף דעתך כי בנדון זה הרי יש חיוב ומשועבד הוא העובד כוכבים המוכר אלא שתנאי היה ביניהם ששמעון זה יכנס תחתיו ויתחייב בחיובו ועוד מצינו ערבות במקום שאין שם מתחייב ולא משתעבד כההיא דתן מנה לפלוני ואתקדש אני לך מקודשת מדין ערב ושם אין מתחייב באותו מנה שתקבלה היא ערב ושתקנס עצמה ואף כשת"ל דה"ק מקודשת מדין ערב שמשתעבד

מלחמת ה'

ועוד מתני' הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין כתב הרי"ף ז"ל בהלכות דאי טעין לוה על כתב ידו ואמר פרעתי נאמן מפני שדינו כדין מלוה על פה ולא נתברר לי זה הדבר כי נ"ל דלעולם יכול למימר ליה האי שטרך בידי מאי בעי וכו' וכן נראה מלשון משנתנו ששנינו סתם גובה מנכסים בני חורין ואילו היה כדברי הרב ז"ל היה לו לתנא דמתני' לפרש ולומר אם טען ואמר פרעתי נאמן : **אמר** הכותב והרי כריסה בין שניהם ששנינו ע"י עדים גובה מנכסים בני חורין וקי"ל איני צריך לפורעו בעדים ולא פי' התנא אם טען ואמר פרעתי נאמן וזו כעין ראיה לדברי רבינו הגדול ז"ל שכאן בלשון אחד ואע"פ שלא נתברר הדבר לבעל המאור ז"ל הגאונים הראשונים אמרוה והגאונים האחרונים וכל רבני ספרד ז"ל הסכימו בה והטעם שכיון שאינה גובה מן המשועבדים אין מקפידין עליו ומניחין אותו ביד מלוה אע"פ שהוא פרוע ואין נוהגין כן בכתב ידי עדים מפני שיש לו קול אילו נכסי דלוה שהרי גובה מן המשועבדים :

סליקו להו מלחמת ה' ממסכת בבא בתרא בע"ה

המאור הגדול

מתני' הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין כתב הרי"ף ז"ל בהלכות דאי טעין לוה על כתב ידו ואמר פרעתי נאמן מפני שדינו כדין מלוה ע"פ ולא נתברר לי זה הדבר כי נראה לי דלעולם יכול למימר ליה האיך שטרך בידי מאי בעי ודאמר רב פפא האי מאן דמפיק שטרא אחבריה וא"ל אידך פריעא הוא לאו כל כמיניה נ"ל כי כלל הוא בין בשטר חוב בין בכתב יד וכן נראה מלשון משנתנו ששנינו סתם גובה מנכסים בני חורין ואילו הי' כדברי הרב ז"ל היה לו לתנא דמתני' לפרש ולומר אם טען ואמר פרעתי נאמן : סליקו להו המאור הגדול ממסכת בבא בתרא

עין משפט

א מיי' פי"א מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' סט סק קיא :

דף ל. כי פרק זה בורר קורא הרי"ף פ' דיני ממונות מפני שמתחיל ג"כ ד"מ בשלשה : (ג"א)

הגהות הב"ח

(א) נ"ב הרמב"ן : (ב) נ"ב משמע דלמ"ד שעבודא לאו דאורייתא מלוה בשטר המאוחר קודם למלוה ע"פ המוקדם והתוס' בשם רבינו אליהו ור"ת כתבו שהעיקר דשעבודא לאו דאורייתא וכן פסק במרדכי בשמם ובשם אבי"ה שעיקר דלא כרי"ף והרא"ש ורי"ו. גם הר"ן ריש פ' מי שהיה נשוי הסכים לדברי הרי"ף דלא כרבינו האי גאון והאריך על זה ע"ש :

הגהות חו"י

(א) נ"ב נ"ע דהל"ל דסמ"ל ד"ת א' קרקע וא' מטלטלי גובה מנכסים משועבדים ומ"ט אמרו וכו'. עי' חו"מ סי' קי"ו ס"ב : (ב) נ"ב משום דקלא אית ליה משא"כ במלוה ע"פ : (ג) נ"ב לא ידעתי קרא זה למה אתא:

הגהות מא"ו

[א] נ"ב יוציא אליך את העבוט :

א מיי' פכ"ו מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' קכט :

כדף קעו.

בגמ' וברא"ש איתא רבה בר נתן (ג"א)

הגהות הב"ח
(א) נ"ב כה"ג ריש גיטין :
(ב) נ"ב עי' לשון רשב"ם בגמ' :

לעיל דף ו. וכ"מ

[דף רמא ע"ב]

בתשובה אבל מחרימים סתם אם יוש אדם יודע שאביהם לא פרע ע"כ : הוחזק כתב ידו בב"ד. כגון שהודה שזהו כתב ידו וב"ד כתבו עליו הנפק : מהו. מי חשבינן ליה כשטר שחתמו בו עדים וגובה ממשעבדי או אמרינן דב"ד מחזיקין השטר כדי שלא יוכל לטעון מזויף הוא אבל כיון שההלואה איכה נעשית בשטר ועדים אע"ג דהשתא חתמינן עליה ב"ד לאו כמלוה בשטר הוי ולא גבי ממשעבדי ואסיקנא דכמלוה על פה הויא לכל תנאי ולא גבי ממשעבדי : ערב היוצא לאחר חיתום שטרות. לאחר שנכתב ונחתם השטר בעדים כתב למטה אני

רש"י

דמאן דזיזף בלינעא יזיף : הוחזק כתב ידו בב"ד. שב"ד מכירים שהוא כתב ידו ולאחר זמן בא לפני ב"ד (ב) והודה לפניהם שהוא כתב ידו וכתבו לו בית דין הנפק דהיינו [קיום] השטר : מהו. מי אמרינן דהוי השתא כשטר שיש עליו עדים וגובה ממשעבדי דאחריות טעות סופר הוא. או דילמא קיום השטר לא יועילו לעשות יותר טוב משהיה תחילה כי אין הקיום מועיל אלא רק שלא יוכל לטעון מזוייף הוא אבל לא גבי כי אם מבני חרי כקודם הקיום מאי : פלוני ערב. הפסיק הענין ודילמא לא מסהדי אלא על השטר לחוד : ופלוני ערב. וי"ו מוסיף על ענין ראשון ועל השטר ועל הערבות קמסהדי סהדי : הלכה כרבי ישמעאל. דגובה מנכסים בני חורין : ערב דב"ד לא בעי קנין. דבהאי הנאה דמהימני ליה ב"ד גמר ומשעבד נפשיה : ערב שבשעת מתן מעות לא בעי קנין. ואם הוא כתב תוך השטר אחר חיתום שטרות גובה ממשעבדי: שלא בשעת מתן מעות בעי קנין. אפילו חתום בתוך השטר ואי חתום אחר חיתום שטר גובה מבני חרי ובעי קנין : ערב דבית דין לא בעי קנין. ולא גרסינן והנך כולהו בעי קנין :
סליקא לה פרק גט פשוט וסליקא לה מסכת בבא בתרא

נר מצוה

דף יג: הלכתא הכין בפרק האשה נקנית* דאמר רב פפא הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין שעבודא דאורייתא ואינו גובה מן הלקוחות דלית ליה קלא והא דקא פסק רב פפא הכא *ואמר דהלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין ואינו גובה מן הלקוחות גובה מן היורשין שלא תנעול דלת בפני לוין ואינו גובה מן הלקוחות דלית ליה קלא לאו דפליגא דידיה אדידיה אלא הא קא משמע לן דהיינו טעמא דאוקמוה רבנן אדאורייתא וגובה מן היורשין שלא תנעול דלת בפני לוין : הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין : בעא מיניה *רבא בר נתן מרבי יוחנן הוחזק כתב ידו בב"ד מאי א"ל אע"פ שהוחזק כתב ידו בב"ד אינו גובה אלא מנכסים בני חורין פירוש מאי טעמא דכמלוה בעדים על פה דמי אי קא מודו ליה דלא פרע ליה גובה מנכסים בני חורין ואי קא טעין דפרע מישתבע שבועת היסת ומיפטר ואי קא כפר ואמר לא יזיפנא מיניה מידי והאי לאו כתבא דידי הוא אי הוחזק כתב ידו בב"ד אי נמי איכא סהדי דכתב ידיה הוא הוחזק כפרן ומשלם דקי"ל *כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי : ערב ^אשהוא יוצא לאחר חיתום שטרות גובה מנכסים בני חורין : זימנין אמר רב קודם חיתום שטרות גובה מנכסים משועבדים לאחר חיתום שטרות גובה מנכסים בני חורין וזימנין אמר רב אפילו קודם חיתום שטרות אינו גובה אלא מנכסים בני חורין ולא קשיא הא דכתב ביה פלוני ערב דלא שייך ערב בשטרא. והא דכתב ביה ופלוני ערב דשייך ערב בשטרא וכן א"ר יוחנן : מעשה בא לפני רבי ישמעאל וכו' : אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן (א) אע"פ שקילס רבי ישמעאל את בן ננס הלכה כרבי ישמעאל אמר רב יהודה אמר שמואל חנוק וקנו מידו מישתעבד מכלל דערב דעלמא לא בעי קנין ופליגא דר"נ דאמר ר"נ° *ערב דב"ד א הוא דלא בעי קנין אבל ערב דעלמא בעי קנין והלכתא ערב דשעת מתן מעות הוא דלא בעי קנין ערב דלאחר מתן מעות בעי קנין וערב דבית דין לא בעי קנין בההיא הנאה דקא מהימנין ליה גמר ומשעבד נפשיה והנך כולהו בעו קנין :

סליקא לה פרק גט פשוט וסליקא לה מסכת בבא בתרא

מצוה פלוני בן פלוני ערב מוקמינן לה בגמ' דאי קנו מיניה הוא דאמרינן הכא דגבי מבני חרי שלא על אמונתו הלוהו שהרי היה כבר כתוב וחתום השטר וכיון דלא היו עדים התומים על הערבות חשבינן ליה כערבות על פה ומוקמינן לה נמי בגמ' כגון דלא כתב ואני או ופלוני אלא אני או פלוני וה"ה חנוק לרבי ישמעאל דאי קנו מיניה גמר ומשעבד נפשיה אבל בלא קנין לא שהרי לא הלוה לחבירו שום דבר בעבורו כדי דנימא על אומנתו הלוהו ונראה דה"ה לערב דכתובה דאי קנו מידו יגבו מיניה מבני חרי דהא הוה הוא כחנוק דתרווייהו מגוה קעביד הערב ולאו מידי חסריה לזה שנכנס לו ערב וכי היכי דמוקמינן הא דחנוק בקנין בגמ' ה"ה בערב דכתובה ואיזהו ערב דבלא קנין משתעבד כגון הלוהו ואני נותן לך דהא ודאי על אמונתו והבטחתו הלוהו : אמר המחבר כתב הגאון ז"ל בשעריו פי' היה חונק הוא שמחזיק בבעל חובו שיפרעו ועבר שמעון ואמר הניחהו ואני אתן משמע דלאו חנק ממש קאמר וכתב הרמב"ם ז"ל בפ' כ"ה מהלכות מלוה ולוה וז"ל מי שלא פירש קבל הדבר שערב כגון שאמר כל מה שתתן לו תן לו ואני ערב או מכור לו ואני ערב יש מן הגאונים שהורה שאפילו הלוה לו בעשרת אלפים או אם הלוהו מאה אלף נשתעבד הערב בכל ויראה לי שאין זה הערב חייב כלום שכיון שאינו יודע הדבר שעבד עצמו בו לא סמכה דעתו ולא שעבד עצמו ודברים של טעם הם למבין : מי שאמר לחבירו הלוהו ואני ערב לגופו של לוה זה לא ערב לעצמו של ממון אלא כל זמן שתרצה אביאנו לך וכן אם אמר לו אחר שהלוהו ותבעו בדין הניחהו וכל זמן שתתבע אותו אביאנו לך וקנו מידו על זה אם לא יביא אותו הלוה יש מן הגאונים שהורה שהוא חייב לשלם ויש מי שהורה שאפילו התנה אם לא אביאנו או שמת או שברח אהיה חייב לשלם הרי זו אסמכתא ולא נשתעבד ולזה דעתי נוטה עכ"ל : **גמ'** כשכתב פלוני בלא וא"ו לא שייך בשטרא ומשמע כמאן דפריש בהדיא ע"מ שאין עליו אחריות דמש"ה לא רצה לכתוב וא"ו שלא יכנס בשעבוד שקבל עליו לוה למלוה ומש"ה אפילו קודם חיתום שטרות אינו גובה אלא מנכסים בני חורין אבל כשכתב וא"ו מוסיף על ענין ראשון וכל אחריות ושעבוד שקבל עליו לוה למלוה קבל נמי הערב עליו הלכך גבי ממשעבדי ודוקא בקודם חיתום שטרות אבל לאחר חיתום שטרות אפילו בוא"ו [אפילו בקנין] לא גבי ממשעבדי ומיהו נראה דבוא"ו גבי מבני חרי דאשתעבד לקנין דשטר והוי כאילו קנו מיניה אבל בלא קנין ובלא וא"ו אמרינן בסמוך דערב שלא בשעת מתן מעות לא גבי אפילו מבני חרי ומיהו מסתברא טפי דאפילו מבני חרי לא גבי והוא"ו לא מעלה ולא מוריד לאחר חיתום שטרות שהרי כבר נשלם השטר בעדיו ומה שכתוב אחר כן כאילו נאמר על פה הוא וכיון שהוא לאחר מתן מעות אין הערב חייב כלום אלא דוקא בקנין כדאמרינן בסמוך : אע"פ שקילס. דמשמע שהיה מודה לו מ"מ הלכה כר' ישמעאל דערב לאחר חיתום שטרות גובה מנכסים בני חורין והוא דקנו מיניה כדפסקינן בסמוך דהא ערב דבשלא בשעת מתן מעות הוא משמע כר' ישמעאל דמתני' בקנין ומדאמרינן דחנוק וקנו מידו משתעבד אתיא דלא כבן ננס [שמעינן] דהא מתני' בקנין נמי מיירי כדאמרן הלכה כר' ישמעאל נמי הכי הוא כדפסקינן בהא והכי אמרינן בגמ' א"ר יעקב א"ר יוחנן חלוק היה ר' ישמעאל אף בחנוק והלכתא כוותיה אף בחנוק וכדפסקינן בסמוך דלא בשעת מתן מעות בעי קנין ולאחר חיתום שטרות וחנוק שלא בשעת מתן מעות [אחד] הוא והא דאמר ר' ישמעאל דגובה מנכסים בני חורין הייט בערב שלא בשטר אבל בשטר גבי ממשעבדי ומדכתב הרמב"ם ז"ל דערב דכתובה אפילו בקנין לא משתעבד משום דמלוה קא עביד ולאו מידי חסריה לריך לומר דהכא בחנוק מידי דחסריה אע"ג דהוה משמע דשוין ניניהו דהא ודאי מלוה קא עביד שמציל את חבירו וגם לאו מידי חסריה שהרי לא הלוה לו כלום אלא שרלה לחנקו כדי שיתן לו שלו אלא דמדמינן ליה לערב היוצא לאחר חיתום שטרות [משמע] שאינו שוה כ"כ עם ערב דכתובה לא במגוה ולא במידי לא חסריה וצריך לנו לחלק גם בין ערב דכתובה לחנוק וי"ל דמשום נצרא דחבריה שחנק גמר ומקני אבל בערב דכתובה לית ביה נצרא ולא מידי ואדרבה טב למיתב טן דו וכו' : ערב בשעת מתן מעות. כגון הלוהו ואני ערב משתעבד בלא קנין כיון דעל פיו הוציא מעותיו מתחת ידו דהא חסריה : שלא בשעת מתן מעות · כהני דאמרן או שתבע הלוה בדין ואמר ליה אחר הניחהו ואני ערב אינו חייב כלום ואפילו אמר בפני ב"ד עד שיקנו מיניה דהא לאו מידי חסריה ולא אמרינן בהאי הנאה דמהימני ליה ב"ד גמר ומשעבד אלא בערב דב"ד כלומר שב"ד עשו אותו ערב כגון שהיו ב"ד רוצים לגבות מהלוה ואמר להם זה הניחוהו ואני ערב לכם כה"ג הואיל ויש לו הנאה שהאמינוהו ב"ד באותה הנאה שעבד עצמו וכן כתב הרמב"ם ז"ל פ' כ"ה מהלכות מלוה ולוה. אבל בקנין אפילו בלא ב"ד שעבד נפשיה לגבות מבני חרי אם נעשה זה על פה ואע"ג דאמרינן [לעיל דף מ.] סתם קנין לכתיבה עומד נהי דלכתיבה עומד אבל אינו עומד לכתוב בו אחריות ובאר יפוין עד שיתנו עמו בשעת קנין ואע"ג דס"ל דאחריות טעות סופר הוא הייטו כשהקנה ולא כתב : ערב דב"ד לא בעי קנין . כבר מפורש הוא :

סליקא לה פרק גט פשוט וסליקא לה מסכת בבא בתרא

שלטי הגבורים

שמשתעבד בממון שאינו נהנה ממנו מ"מ אי איתא דערב בענין זה משתעבד אילו היה מן האפשר למצוא לו דרך בכענין זה אף זו לא היתה מקודשת מדין ערב שהרי לא מצינו ערב משתעבד בכענינה וקרא נמי מסייעני אנכי אערבנו מידי תבקשנו והוה ס"ד למילף בפ' גט פשוט דערב משתעבד והתם מהו חייב ומהו ישתעבד שיהא יהודה ערב בשבילו וא"ת שאמר אתין הנם כבעלי חוב והוא כערב זה דבר שפתים : תשובה לרב אלפס ישראל שהיה ערב להבירו בשביל עובד כוכבים וערב נטל משכון משעובד כוכבים ונתנו למלוה ובא לו אצל הערב בע"ש ביה"ש וא"ל היה ערב בשבילי לזה שאני חייב לו שיחזיר לי משכוני שאני צריך לו ואמר לו הערב כבר נכנס שבת ואיני עושה שום ערבות פייסו שעובד כוכבים לערב עד שאמר למלוה הרי אני כמו שהייתי והחזיר המלוה לעובד כוכבים משכונו לאחר זמן תבעו המלוה לערב שטן כשאמרתי הריני כמו שהייתי לא היה בדעתי כקודם שבא המשכון לידך אלא כמו שהייתי לאחר שבא המשכון לידך שלא הייתי משועבד לך וראיה לדבר שכבר ראית שרבותי כנגד שעובד כוכבים מלהכנס ערב בשבילו ותליתי הדבר באיסור שבת הדין עם הערב שהיה לו למלוה לפרש ערבותו ואעפ"כ חייב הערב לסייע להוציא החוב מיד עובד כוכבים :
א כתב הטור וערב דב"ד לא בעי קנין ולכאורה נראה ערב דב"ד היינו שנעשה ערב בפני ב"ד והרמב"ן כתב אע"ג דאמרי' בפני ב"ד אני ערב לא משתעבד אא"כ היו רוצים ב"ד לגבות מהלוה ואמר להם הניחוהו ואני אתנם או ערב לכם הואיל ויש לו הנאה דהימנוהו ב"ד באותה הנאה משתעבד עצמו וערב היוצא לאחר חיתום שטרות פי' לאחר שחתמו העדים בשטר כתב ואני ערב וניכר שכתב ידו הוא זה או שהעדים מעידים עליו כתב הרא"ב"ד שהוא משתעבד בלא קנין לגבות ממנו מבני חורין דס"ל כמו מנה אני חייב לך בשטר שהוא משתעבד לו וכ"כ הרמב"ן וה"ר מבה הכהן כתב שאינו משתעבד והכי מסתבר. אע"פ שמלוה ע"פ אינו גובה מן הלקוחות גובה מיורשי הלוה בין גדולים בין קטנים והוא שידוע שלא פרע הלוה חוב זה אבל אם אינו ידוע אם פרע אם לאו חוששין שמא פרעו. ואע"פ שהלוה לו בעדים הרי אמרו המלוה את חבירו בעדים א"צ לפורעו בעדים. ואף כשידוע שלא פרעו לא אמרו זה אלא כמלוה ע"פ כדי שלא תנעול דלת בפני לוין אבל אם נתחייב לו בעדים אחר מות על פי אינו גובה מן היורשין
סליק בס"ד

ספר מרדכי למסכת בבא בתרא

לרבינו מרדכי בר הלל אשכנזי ז"ל

כולל כל דיני התלמוד וכל שיטות הגמרא ורש"י ותוספות כסדר האלפסי עם הרבה סברות וחדושי דינים רבים :

עם **הגהות הרמ"א ז"ל**. והן מסוגרות בשני חצאי רבוע עם כוכב כזה [*] וגם מה שמחק מהמרדכי איזה תיבות הקפנו בשני חצאי לבנה עגולים עם כוכב כזה (*). גם הצגנו הדפין מהגמרא שרשם הרמ"א ז"ל על כל מאמר ומאמר מהמרדכי :

[דף ב ע"א] **השותפין** שרצו לעשות מחיצה כו' תסד הכל כמנהג המדינה ואם תאמר כיון דתניא הכל כמנהג המדינה אמאי אצטריך למיתני מדת גויל וגזית כפיסים לבינים כמו שנהגו כן יהיה. ויש לומר משום דאי נהגו בגויל יותר מששה לא יעשה כפי המנהג *ודומיא דהכי אמרינן לקמן הכל כמנהג המדינה לאתויי מאי לאתויי באתרא דנהיגי בהולא ודפנא ורבינו תם ז"ל הקשה מאי בעי[א] לאתויי [*מאי לימא] מנהג כל המקומות כאשר נהגו כן יהיה ותירץ דדוקא בהולא ודפנא אבל בפחות מכאן אפילו נהגו מנהג שטות הוא וכן מפרש ההוא (*דפ') [*דריש פרק] הפועלים דתנן מקום שנהגו לזון יזון הכל כמנהג המדינה ומפרש בגמ' באתרא דנהיגי למיכל ריפתא ולמישתי אנפקא ומוכיח מכאן רבינו תם[ב] דיש מנהגים דאין לסמוך עליהם אפילו היכא דתני הכל כמנהג המדינה עיין פ' הפועלים גבי מנהג מבטל הלכה ובפ' המקבל גבי אריס אמר למחלה: [דף ג ע"ב] ועייל בגוה פוריא וכו' תסה לאו דוקא בגוה דאסור לישן בבית הכנסת אפילו שינת עראי ואין אוכלין בהן כו' ואפילו בבית הכנסת שבבבל שעל תנאי עשויין הני מילי בחורבנם אבל כל זמן שהן קיימין יש בהן קדושה כמו בשל א"י (*פר"י) [*כדפר"י לאפוקי מדעת רש"י ע"ש בתוספות] ואסור ליכנס בהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים. וכתב בספר המצות מי שצריך אדם אחד לקרותו בבית הכנסת כשיכנס ישב מעט שהישיבה מצוה. [ג]ונראה ששיעור הישיבה כדי לילך שיעור שני פתחים וכן נמי הנכנס לביהכ"נ להתפלל צריך לישב במקומו כדי שיעור הילוך שני פתחים וה"נ ישב כשיעור זה שהישיבה בה מצוה היא שנאמר אשרי יושבי ביתך ואז לא תהא כניסה זו לצורך דבר הרשות והכי נמי אמרי' פרק בני העיר בגמ' ליקרי פסוק או לימא שמעתא או ליתני פורתא וליקום: עוד אמר רבינו יצחק דלצורך בית הכנסת עושין בו כל דבר כמו בשמעתין [*דעייל בגויה פוריא] ועל זה סומכין לישן בביהכ"נ ביום כיפורים כדי לשומרו [*בפני הנרות]: [דף ה ע"א] רוניא אקפיה רבינא כו': [דף ד ע"ב] והלכתא כרב הונא דאמר הכל כמה שגדר וכר' יוסי וכן פסק רבינו יואל הלוי וכן הדין נמי תסו אם בנה ראובן בית בצד בית שמעון (או) [*אם] בנה כתלים ונהנה שמעון מכותל [*ראובן הרביעי] (ראובן) חייב שמעון ליתן חלקו וכן אם הגביה [*ראובן את] הכותל ושוב הגביה שמעון אללו ונהנה בהגבהתו אפילו לא נתן עליו הקרותיו וכן הדין באורך וברוחב הכותל ואם לא הוצרך אלא למקצתו למאי דסמך סמך דהלכה כרב נחמן דאמר נותן לפי החשבון (*זה) [*וזה] נהנה ומהנה הוא ולא (הוה) זה נהנה וזה לא חסר כדאיתא פ' כיצד הרגל אי למאן דאמר ביתא מיתבא יתיב ואי למ"ד שאיה יוכת שער: [דף ו ע"א] ואמרי' מודה ר"נ באפריזא ובאקבוע (*כשורא) [*דכשורא] דהתם אי סמך לפלגא סמך לכולה וכן הלכה מספר אביאסף עיין במיימוני פ"ג דהלכות שכנים: [דף ה ע"א] הקובע זמן לחבירו ואמר פרעתי בתוך זמני כו'. כתב במיימוני תסז מי שהיה לו חוב על חבירו בשטר ואבד השטר והרי העדים קיימין אע"ג שקנו מידו וטען שפרע הרי זה נשבע שבועת היסת ויפטר הורו רבותינו זכרונם לברכה שאפילו היה החוב לזמן ועדיין לא הגיע הזמן לפרוע הואיל וכתבו לו השטר ואין בידו שטר והלוה טוען פרעתי נאמן לישבע שבועת היסת שפרעו שאנו חוששין שמא פרעו וקרע השטר וכן אפילו היה השטר יוצא מיד אחר והלוה טוען ממני נפל אע"פ שהוא בתוך הזמן נשבע ופטור שכיון שאין השטר ביד המלוה אין שם חזקה. נשאל לרבינו יהודה בר' קלונימוס ורבינו מאיר ברבי מרדכי ורבינו אפרים ברבי יעקב ורבינו ברוך בר' שמואל על אברהם הלוי תסח שהשכיר סופר וכתב לו מקצת והלך [*לו] בדרך ושמעו שנהרג ואשתו תבעה השכירות למזונות [א] *ולכתובה והשיב ר' אברהם נתתי לו יותר ממה שכתב והשיבו נ"ל שהדין עם ר' אברהם אע"ג דקי"ל כריש לקיש דחזקה אין אדם פורע בתוך זמנו ושכירות אינה משתלמת אלא לבסוף הא פרכינן התם פ"ק דבבא בתרא לריש לקיש מהא דתנן כותל חצר שנפל כו' אלמא דעביד (ופרע) [*דפרע כו'] ומשני כל ספא וספא זימניה הוא וה"נ כל קונטרס וכל מסכתא זימניה הוא אע"פ שקצץ עמו לכתוב כמה קונטרסים ביחד דמ"ש מן הכותל וכן כל מלאכה המתפרדת בדבר המסויים יש לומר הכי והמוציא מחבירו עליו הראיה: ונראה שרבי אברהם נאמן ע"י מגו דאי בעי אמר לא קבלתי עלי לתת לו שום שכירות אלא יציאתו כי אמר נמי קבלתי לתת לו שכירות ונתתי לו נאמן שהרי כמה [ד]סופרים יקרים (*מלמדים) [*ומלמדים] חשובים מחמת צוק העתים וכובד הזמן משכירין עצמן רק עבור היציאה אע"ג דמיבעיא לן בפ"ק דב"ב אי אמר מה לי לשקר במקום חזקה כיון דלא איפשיט המוציא מחבירו עליו הראיה [ועוד] הכא ליכא חזקה אלימתא דהנן סהדי שנוהגין העולם לתת לסופרים ולמלמדים קצת מן השכירות קודם גמר המלאכה וגרסינן בריש פרק הפועלים וליחזי היכי נהוג ורבי יוחנן השיב דלא אמרי' שכירות אינה[ה] אלא לבסוף *) בדבר שיש לו קצבה ועוד [*אולי] חזקה אין אדם פורע כו' (*אולי) לא מהניא (ליה) אלא היכא דאיכא ברי וברי אבל הכא טוענת האשה והיורשין שמא בחזקה דאין אדם פורע וטענת הנתבע ברי וחזקת הממון ומגו דיכול לומר התניתי עמו לפרוע בתוך זמנו[ו] [*לכך] נאמן. ועוד דדבר פשוט הוא דהכא (נמי) דמי לתבעוהו לאחר זמנו ואמר פרעתיך בתוך זמני דאיבעיא להו ולא איפשוט דמאחר שנהרג עבר זמנו ומה לי תבעוהו הוא או יורשיו ואפילו אם הוא קיים ותבעו בתוך זמנו יש כאן מגו דיכול לומר התניתי עמך לפרוע בתוך הזמן ומאחר דלא איפשיט בעיין כל תיקו דממונא המוציא מחבירו עליו הראיה: תסט והלכתא כריש לקיש [*כו'] (דאמר) ואפילו מיתמי משמע דאפילו בלא שטר כגון מלוה על פה בעדים אם מת הלוה בתוך הזמן נפרע מיתמי בלא שבועה והשיב. תוך הזמן בלא שטר יותר מן השטר ולאחר זמן משום דכיון דאי הוה אבוהון קיים לא היה נאמן לומר פרעתי משום דחזקה כו' אנן נמי לא טענינן ליתמי ופר"י דאפילו ליתומים קטנים נזקקין לתוך הזמן דהא קיימא לן כרב הונא בריה דרב יהושע לקמן בפרק גט פשוט דמפרש טעמא דאין נזקקין לנכסי יתומים קטנים משום דלמא אתפיס אבוהון לצררי ותוך הזמן לא מתפיס אינים לצררי ואפילו בלא שבועה גובה מהם כדמשמע הכא: [ז]הגה"ה ודוקא שיש לו שטר (*כדמשמע הכא) דעדים החתומים על השטר נעשה כמו שנחקרה עדותן בב"ד אבל במלוה [*על פה] לא אא"כ נתקבלה העדות בב"ד בחיי אבוהון דקי"ל בהגוזל בתרא אין מקבלים עדות שלא בפני בעל דין אע"ג דגבי אלמנה חיישינן לצררי אפילו תוך הזמן (מחיי בעלה) [*דאינה נפרעת מן היתומים אלא בשבועה] שאני התם משום דאית לה בתנאי ב"ד [*אפילו תוך הזמן בחיי בעלה] וכן תירץ ר"מ הכהן דשאני

*נ"א ומיהו אם נהגו לעשות פחות מששה יעשה. ג"מ. [וכ"כ סב"ח] :

נ"א ולכתיבה*. מסר"ס :

אלמנה שבאה מכח תנאי ב"ד ועל זה הקשה רב א"כ מאי איריא אלמנה שצריכה לישבע אפילו גרושה נמי ותירץ דדוקא אלמנה שהיא כל שעה בבית [בעלה] וטרחה קמייהו הלכך איכא למיחש [*טפי] דלמא נקיט מידי [*מכתובתה] ע"כ מספר החכמה וכ"כ ר"מ בר' מרדכי דבתוך הזמן נזקקין אפילו ליתומים קטנים: [חזקה דלא עביד אינים ופרע בגו זימניה כו'] מכאן משמע דאם אדם הוציא שט"ח על חבירו (*א"ל) [*וא"ל] השבע לי שלא פרעתיך תוך זמני דאין צריך לעשות שבועה דחזקה אין אדם פורע בתוך זמנו אא"כ א"ל אשתבע לי דלא פרעתיך בזמני אז צריך שבועת היסת והא מספקא ליה לרבינו יקיר היכא דתבעו תוך זמנו ואמר (השתא) פרעתיך ובזה אינו נאמן (וחזר ותבע) ולאחר זמנו בא ואמר השתא פרעתיך מי נאמן או לא מי (אמרינן) הוחזק כפרן כיון שמתחלה כפר גם עתה כופר או דלמא זה יכול לומר ודאי פרעתיך בתוך זמנו ומיהו מאחר שלא הייתי נאמן אמרתי בלבי אפרע לו לאחר זמני וכן עשיתי ונראה למורי דהוחזק כפרן ולא דמי להא דאמר פרק המקבל גבי בעה"ב שנאמן לאחר זמנו אע"ג שאינו נאמן תוך זמנו היכא דתבעו כל (תוך) זמנו [*דשאני בעה"ב הטרוד בפועלים] חזקה לא פרע אינים בגו זימניה ור"מ הקשה אמאי אין אדם נאמן לומר פרעתיך בתוך זמני מגו דאי בעי אמר מחלת לי ופסק מכאן דטענת מחילה טענה גרועה היא ואינו נאמן לישבע [*מחלת לי] אפילו (*מלוה) [*במלוה] על פה [*דנאמן לומר פרעתי] וה"נ לא אשבעינן לכשנגדו דלא מחל. ושוב מצאתי תשובת רבינו מאיר שפסק בע"א וכתב כל היכא דאיכא למימר מגו אמרינן מגו חוץ במקום עדים ובמקום חזקה (*מיבעיא) [*דמיבעיא] לן ולא איפשיטא ואם כן [*נמי] נאמן לומר מחלת לי במגו דאי בעי אמר פרעתי ושאני הכא דאינו נאמן לומר מחלת לי דליכא מגו דלא מצי למימר לא היו דברים מעולם או פרעתיך וכן [ח]פירוש המיימוני פרק י"ד מהלכות מלוה ובפ"א מהלכות טוען ונטען: [דף ו ע"א] בי כוי לא הוי חזקה רש"י דחק לפרש אכותל שביניהם ולא אכותל ביתו משום דקשה לרש"י בביתו. פשיטא היאך יטעון חזקה על חבירו בדבר שלא היה [*שלו] מעולם: אחזיק לנטפי כו'. בפסקי [*ראב"ן] מצאתי תע ראובן ושמעון שיש להם בתים זה בצד זה ומרזב על גגו של ראובן וגגו של שמעון גבוה משל ראובן ונוטף על גגו של ראובן בתוך מרזב שעל גגו ועתה בא ראובן להגביה את ביתו ושמעון אינו מניחו וטוען ראובן אבי בשביל שהיה אוהבך או שכנך ובעל בריתך שלך בקשת ממנו לשום בין שניכם מרזב אחד להיות שניכם שותפין בו וקודם לכן היה מרזב לכל אחד ויאות לך אבי כל ימיו אשר לא יצטרך למקומו ונפטר אבי לעולמו ועתה אני במקומו ורוצה אני להגביה את ביתי ושים לך מרזב לגגך ואני לגגי ושמעון משיבו כמו שהוא עתה [ט]היה בימי מורישי. דין זה פסוק [*י"ג פשוט] (*מיהא) [*מהא] אחזיק לניטפי אחזיק לשופכי אלמא דחזקת נטפי חזקה גמורה היא וטוענין ליורשין ואמרינן מורישו של שמעון פייסו במעות למורישיו של ראובן לקבל נטפיו דקי"ל טוענין ליורש וטוענין ללוקח ושמא אם היה אביו קיים היה טוען כך: [י](רב יוסף אמר אפילו ארופא דאורבני עבד רב יוסף עובדא כשמעתיה וכן הדין ביורש דלא טענינן ליה אלא מאי דמצי אביו לזכות על ידי חזקתו) ואם נוטף גגו של שמעון לתוך מרזב של ראובן אינו יכול להסיר המרזב כדי להגביה כותלו כיון שהחזיק בו שמעון אם לא יביא ראובן עדים שמפני חיבת שמעון או מורישיו הניח לו בתחלה או דרך שכירות וכן במורישיהם ואם רצה להגביה יכנוס מעט בשלו כדי הנחת המרזב במקום הראשון שלא יפסיד חבירו וכל הני חזקות דתשמיש דאמרינן לא בעינן חזקה ג' שנים אלא אפילו חזקה לפי שעה ולפניו (*לא) [*ולא] מיחה וכן פסק רבינו מאיר כפי' רשב"ם דלא איירי בחזקת ג' שנים [רב יוסף אמר אפילו ארופא דאורבני עבד רב יוסף עובדא כשמעתיה והלכתא כוותיה כך פסק רב אלפס] וראב"ן פסק דאע"ג דעבד רב יוסף כשמעתיה לית הלכתא כוותיה אלא כר"נ ותו דרבינא דהוא בתרא קאי כותיה (*ואמרי') [*דאמר] האי כשורא דמטללתא עד ל' יום [*לא] הוי חזקה ואי חבריה בטינא כו' ואריפא דאורבני לא הוי תשמיש קבוע כמו כשורא דמטללתא וזה הפסק רפיא בידי דמעשה רב ועדיף מכשורא דמטללתא. אביאסף: אמר אביי ב' בתים מב' צדי רה"ר כו' תעא מעשה בראובן שבנה עלייה בחצירו ופתח לו חלונות לחצירו וחצירו של ראובן מפסיק יותר מד' אמות לבין חצירו של שמעון והנה שמעון קובל עליו מחמת היזק ראיה דלא מצי שמעון לאצטנועי מיניה ועתה קי"ל כמו שפסק ר' חננאל דהיזק ראיה שמיה היזק ועתה נראה דליכא [*מאן] דפליג אדאביי דאמר ב' בתים מב' צדי רה"ר דזה עושה מעקה לחצי גגו [*וזה עושה מעקה לחצי גגו וכו'] ושמעת מיניה אפילו רשות הרבים מפסיק וכתב **) ר"י דוקא מב' צדי רה"ר או רה"י מפסיק בין ב' גגין דזימנין דעביד מילי דצניעותא ולא מזדהר לפי שאינו קרוב אגג חבירו אבל ב' גגין זה בצד זה כיון דתשמישן שוה וקרובים (*לא) [*אפילו אביי מודה דלא] עבדי מעקה דודאי אביי לא פליג אדר"נ אמר שמואל [*דאמר] אבל בין גג לגג לא דאל"ה אלא שהגג מזיק [*ס"א שגגין זה בצד זה מזיק] היזק ראייה (*הוא) אם כן מ"ט לא פריך לאביי מהא (*דהיתה) [*דתניא היתה] חצירו למעלה מגגו של חבירו אין זקוק לו מאחר דמזיק היזק ראיה וכן כתב רבינו יואל משמו של רבינו יקיר. וראב"ן כתב אם יש מקום אחד בחצירו של שמעון שיכול להצטנע שם אינו יכול למחות אבל אם רואה בחצירו [*בכל החצר] בכ"מ אפילו כמה חצירות מפסיקות יכול למחות מחמת היזק ראיה וראיה [מדאמרי'] (*מדאמר) [*דאמר] ליה בעל החצר לבעל הגג לדידי קביעא תשמישי לדידך לא קביעא לך ולא ידענא[כ] עידנא דעיילת דאיצטנע מינך שמע מינה דאם יכול להצטנע שאין עליו לסלק ראיתו וכן פסק באביאסף ותימה הוא למה יפסיד שימוש שאר חצרו וכבר מצאתי בתשובות ישנות דרב נחמן גאון (*בזה) [*שפסק כזה] הדין. אם רשות הרבים וחצרות מפסיקות אפילו רחוק יכול למחות הלא מטעם היזק ראיה שהרי לא נתנו בו חז"ל שיעור אלא כל מקום שיש היזק ראיה על המזיק להרחיק עצמו וגם משנה שלימה היא אבל פותח הוא ברשות הרבים פתח כנגד פתח דא"ל סוף סוף קא בעית לאיצטנועי מבני רה"ר הא לאו הכי כגון שהפתח למעלה מי' אמות (*או ה' או ארבע) וליכא היזק ראיה מבני רה"ר יכול למחות אפילו רה"ר מפסיק ואני מצאתי בתוספתא דר"מ אמר לא יפתח אדם פתח על גבי פתח חבירו פירוש כנגד פתחו של חבירו וחלון ע"ג חלון של חבירו ([ל]*אבל יפתח) [*עי' לקמן בתוספתא פ"ב דליתא] וחלון ע"ג פתח ופתח ע"ג חלון וחכמים מתירין ובלבד שירחיק ד' אמות ופירש מורי דהא דסגי ליה בד' אמות היינו כשבונה בתוך שלו ד' אמות אבל כשבונה על המיצר שייך היזק ראיה אפילו בהרחקה טובא [מ]כדתניא החלונות מכנגדן ד' אמות שלא יאפיל ואפ"ה צריך ארבע אמות

*) ר"ל שנ"ל אלא בדבר שיש לו קצבה ור"ל ספרים הרבה אין קן :

**) בדפו"י הגי' ר"ת

הגהות הב"ח א נ"ב בגמרא הכל כמנהג המדינה לאתויי מאי ומשני לאתויי באתרא דנהיגי בהולא ודפנא לימא לאתויי כו' כנ"ל: ב נ"ב עיין בתרומת הדשן סי' שמ"ב: ג (ונראה שבשיעור הישיבה כו' שהישיבה בה מצוה היא) הא"מ וכ"ב במ"ס אין זה: ד נ"ב פעמים: ה נ"ב משתלמת: ו נ"ב נאמן לומר נתתי: ז תו"נ: ח נ"ל מבמעות: ט נ"ב כן: י נ"ב דין זה מביא גם בהגהת מיימוני פ"ח מהלכות שכנים: כ נ"ב הי: ל ב' תיבות אלו נמחק: מ נ"ל דתנן:

חדושי אנשי שם

ג"מ [א] ויש לתמוה דהא בריש פרק יש נוחלין פסק דאין כתובה נגבת משכר פעולה ועיין בפסקי רבי איסרל סי' קל"ס :

לנמעלה שלא יציץ וירלא והיא מתניתין מיירי בבונה על המצר דלא סגי ליה בהרחקת ד' אמות אבל בכונס [*לתוך שלו] סגי ליה בד' אמות כדי שלא תהא מתניתין *כיחידאה ושלא לסתור דברי רב לאמא וכן מוכח נמי לא יפתח אדם חלונותיו לחצר השותפין [*דמשמע] (*שחלון) [*שחלון] סמוך לחצר השותפין וכל שכן לחצר חבירו דומיא דסיפא גבי זיז שבולט לחצר חבירו ובחצר שייך ביה (שפיר) [*ס"א טפי] היזק ראיה (*עפי) (*מגגו) [*מבגגין] כדגרסינן בירושלמי א"ר יוחנן כופין בחצרות ואין כופין בגגין ונראה דבחצרות הסמוכות זו לזו כופין לעשות כותל אבל ב' גגין הסמוכין זו לזו אין כופין כדאמר ר"כ אמר שמואל אבל בין [נ]ב' גגין לא (*היינו) [*והיינו] בסמוכים ודבוקים זה לזה אבל מרוחקין מב' לדי רשות הרבים אפילו בין גג לגג כופין כדאמר אביי. ומה שפסק ראב"ן שאם יש מקום בחצרו שיכול להצטנע שם אינו יכול למחות יש להשיב חדא מה צריך לכל אחד להעדיף המעקה הא יכול לאיצטנועי טובא במקום אחר שלא יוכל זה לראות ותו גבי חלונות עצמן קאמר מלמעלה שלא יציץ אפשר שישתמש לצד אחר שלא כנגד החלון ותו דמאי טעמא יפסיד הלה שימוש שאר חצירו להכי מסתבר דכל היכא שיש קצת היזק ראיה שיכול למחות: [דף ז ע"א] [ס]ואת לא מתדר חוק בארעא [*או] סוף אכריסא עול ופוק וכו' תעב וכן הדין במשכיר בית לחבירו לזמן קצוב ובתוך הזמן רצה לבנותו שלא יכול לכוף לשוכר לצאת ממנו ואפילו לבית יפה ממנו אך מבקשים ממנו לעשות לפנים משורת הדין וכן אינו יכול לכופו להכניס בו פועלים לבנותו בעוד שמושכר לו מפני קול הנכנסים ודריסת הרגלים וכן משמע בפרק לא יחפור דתנן איני יכול לישן מפני קול הנכנסין והיוצאין ורב למה גאון תעג השיב *כותל שבין ראובן לשמעון *תשובה זו נמצא בהגהות מיימון פ"ג מהל' שכנים ע"ש: והכותל של ראובן לבדו יכול ראובן לסותרה בע"כ של שמעון. אביאסף: הנהו תרי אחי דקא פלגי כו' א"ל קא מאפלת עלי א"ל בדידי בנינא אמר רב חמא דינא קא"ל וק' דלעיל (*אר"נ) [*א"ר חמא] שיכול לעכב בדין וע"ק דלקמן אמרינן החלונות בין מלמעלה בין מלמטה בין מכנגדו ארבע אמות ומפרש כנגדו שלא יאפיל ופי' ר"ת דאפילת עלי דקאמר לאו משום אורה דודאי בדין מצי מעכב אע"פ שהוא בונה לתוך שלו אלא ה"ק קא מאפלת עלי שמאותה אספלידא היה רואה כנגד התרבילא את שדותיו שהיו רחוקים ומזה מסקינן דלא מצי למימר אידור כדיירי אבהתי (*ועוד ראיה) [*וראיה] לפי' ר"ת דאי כדפירש"י שהוא מאפיל שלא היה רואה בטרקלין מאי קאמר באוירא *מי מעלו פשיטא דמעלו באוירא דבית שאין בו אורה אינו שוה כלום

[*פי' נהי דבעל הטרקלין הוסיף מעות לבעל הגינה בשביל הבנין אבל באוירא מי וכו']:

וכן [*מפרש ר"ת] בההיא דמייתי האחין שחלקו אין להם דרך וחלונות זה על זה (*ומפרש ר"ת) היינו דלא מצי למימר אידור כדיירי אבהתי להביט למרחוק אבל חזקה מיהא איכא שלא יאפילו לו תוך ד"א: כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר: כתב המיימוני פ"ה דהלכות שכנים וכן כל הדברים שהחצרות צריכין להם צורך גדול או דברים שנהגו בני המדינה לעשותן אבל שאר דברים כגון סיוד וכיור אינו כופה: עשה אחד מהם מעצמו אם יגלה השני בדעתו שנוח לו במה שעשה חבירו מגלגלין עליו ונותן חלקו בהוצאה: תעד לפי שבח ממון הן גובין דכל מלתא דלית בה סכנת נפשות לא אזלינן ביה אלא בתר ממון והנה אמרי' פרק הגוזל בתרא שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גייס מחשבין לפי ממון [ע]והא ליכא סכנת נפשות דהגייס לא בא אלא בשביל ממון והיכא דתעו במדבר מחשבין אף לפי נפשות משום דאיכא התם סכנת נפשות ואע"ג דאמרי' פ' בן סורר ומורה [*דף ע"ב] הבא במחתרת נידון על שם סופו ואמר רבא בגמרא מ"ט דמחתרת חזקה אין אדם מעמיד עצמו כו' אפ"ה אין מחשבין אלא לפי ממון דמסתמא אינם באים ברצונם על נפשות שהרי אם לא יעמדו על ממונם לא יגעו בגופם ואין זה סכנת נפשות (פר"ח) כשהן גובין לפי שבח ממון הן גובין דגייסות אינם באים אלא על עסקי ממון כשלא יעכבום ליקח הממון אינם הורגין ברצון אבל אם עיקרן באין כדי להרוג גובין אף לפי נפשות. [פ]תעה ועל ענין שומרי העיר (א) שמתחלה שומרים בעצמם בלילות ואח"כ נתפשרו הקהל לתת דבר קצוב לשנה השיב רבינו מאיר[צ] אע"פ שמתחלה היו שומרין לפי הגולגולת אם דל ואם עשיר מ"מ אחרי שכבר הוסבה השמירה לדין תורה דאמר פ"ק דבבא בתרא דמחשבי' לפי שבח ממון בתר השתא אזלינן ואם מתחלה שהיו העכו"ם מושלים ומופקדים על השומרים שינו מדת יהודית להשוות דל ועשיר עתה שהטילו הדבר עלינו אין לנו לשנות מדתה של תורה דכל דבר התלוי בממון מחשבין לפי ממון [ק]בשלמא כשהן היו שומרים בעצמם דין הוא דהתם השמירה לפי הגופים שהן בני השמירה וכן גוף העני יכול לשמור כמו גוף העשיר ואדרבה יותר טוב אבל עתה שנותנין דבר קצוב אין לומר כיון שהמעות שהן נותנין הוא תחת השמירה עצמה שהיו שומרים תחלה העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט דהא אמרינן פ"ק דב"ב כריא דפתיא [פירוש חפירת בור לשתות מים ועל שם כלי המונח שם תמיד לעוברי דרכים לשתות בו קורהו פתיא] אפילו מרבנן שהכל צריכין למים אפילו רבנן ואי נפקו בכלוזא (פי' הם עצמם יוצאין בהכרזה לחפור) רבנן לאו בני מיפק בכלוזא נינהו ולא מצו [ר]רבנן למימר כיון דאילו הוו נפקי בכלוזא היינו פטורין גם עתה לא ניתן כלום או אם התחילו לצאת בכלוזא ושוב נמלכו ושכרו שכירין לכריא דפתיא לא מצו רבנן[ש] ויתמי לומר סוף דינא כתחלת דינא אחרי שמתחלה כי הוו נפקי בכלוזא היינו פטורים גם עתה בסוף דינא שהשכירו שכירות לא נסייע לכם ודבר פשוט הוא כמו שכתבתי ושלום מאיר בר' ברוך: (ב) [ת]ועוד השיב וז"ל ושאלתם אם יש לתת מס [מן] הבתים אם לאו זה הכלל הכל לפי מנהג העיר כדתניא בפ' הגוזל בתרא שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גייס לטורפה מחשבין לפי ממון ואין מחשבין לפי נפשות ואם שכרו תייר לפניהם מחשבין אף לפי נפשות ובלבד שלא ישנו ממנהג החמרים אלמא אזלינן בתר מנהג ותניא נמי התם ספינה שהיתה מהלכת בים ועמד עליה נחשול של ים לטובעה והקילו ממשאם מחשבין לפי משאוי ואין מחשבין לפי ממון ובלבד שלא ישנו מנהג הספנים אלמא בתר מנהג אזלינן ואם אין מנהג קבוע בעיר חזינן אם [א]הוא לצורך בנין חומת העיר ומגדלותיה לשמירת העיר ודאי יש ליתן מס מן הבתים וגם מן הממון כדתנן בפ"ק דבבא בתרא כופין בני העיר זה את זה לבנות חומת העיר דלתים ובריח דבעי מיניה ר"א מרבי יוחנן כשהן גובין לפי שבח ממון הן גובין או לפי קירוב בתים הן גובין א"ל לפי קירוב בתים הן גובין ואלעזר בני קבע בה מסמרות ואיתנהו לתרי ליסני וקמ"ל ליסנא קמא דאזלינן בתר ממון ולא בתר נפשות במקום שהולך על הממון ולא על הנפשות ואם הולך על שניהם אז אף לפי שבח ממון הם גובין ולא לפי שבח נפשות לבד (וקמ"ל ליסנא קמא דאזלינן בתר ממון ולא בתר נפשות ואם על שניהם הולך אף לפי שבח נפשות הן גובין) וקמ"ל ליסנא אחרינא דאזלינן נמי בתר קירוב בתים אלמא יש ליתן מס מן הבתים וראיה לדברי במקום שהולך על הנפשות ועל הממון אז יש ליתן מס משניהם מדקתני שכרו תייר לפניהם מחשבין אף לפי נפשות ואם יש בתים גבוהין שעושין לשאר בתים עין (אין) צריך ליתן יותר ומחשבין לפי שזה גורם העין וראיה לדברי מדקתני ומחשבין לפי המשאוי אלמא דבר הגורם היזק נותן יותר ולא מיבעיא אותם שיושבין תוך העיר [ב]שצריכים ליתן מס מבתיהם אלא אפילו אותם שיושבין חוץ לעיר ויש להם בתים בעיר יש [ג]להם ליתן מס מבתים שלהן כדתנן במסכת *כלים ומייתי לה פרק האיש מקדש ובפרק שני דייני גזירות חומת העיר ומגדלותיה באין משירי הלשכה ואמאי לא יבנו אותה בני ירושלים עצמם משלהם אלמא משום דירושלים לא נתחלקה לשבטים ולכל ישראל יש להם בה ישוב הלכך באים משירי הלשכה שנתנו כל ישראל ותניא בתוספתא דב"ב מי שיש לו בית בעיר אחרת בני העיר משעבדים אותו לחפור עמהן בורות שיחין ומערות ושאר כל דברים אין משעבדים אותו היינו דברים דלא שייך בבתים אבל אינו ממעט ענין שמירת העיר [אע"ג] דלכאורה משמע הכי מדתנן בני העיר כופין זה את זה לבנות לעיר חומה דלתים ובריח [משמע] דוקא זה את זה שכולן באותה העיר דרין כופין לחומה דלתים ובריח [*בס"א אין כופין הדרין חוץ לעיר לדלתים ובריח וחומה כי אם בורות שיחין ומערות דלא אשכחן חילוק דהכל לכריא כו'] (אבל הדר בעיר אחרת אין כופין [*בס"א ואין כופין בני העיר אחרת] כי אם לבורות שיחין ומערות ואשכחן דחלוקין דהכל והכל) לכריא דפתיא ואפילו (*מדרבנן) [*מרבנן] פירוש לכרות בור מים וקי"ל הכל לגלי גפא לבר מרבנן פירוש סתימת שערים (*ולכי) [*לכי] דייקת ביה שפיר לא מצינו לפרש בה הכי דהא גבי חצר תנן נמי (ג) כופין בני חצר זה את זה לבנות בית שער ודלת לחצר ולא מצינו למימר דוקא זה את זה שכולן דרין באותה חצר אבל מקצתן דרין בחצר אחרת ויש להם בתים באותה חצר אין כופין אותן לבנות בית שער ודלת לאותה חצר דהא תניא בתוספתא ברישא מהא שהבאתי לעיל במי שיש לו בית בחצר אחרת בני החצר משעבדים אותו לעשות עמהם דלת ונגר ומנעול לחצר ושאר כל דברים אין משעבדים אותו ואם היה שרוי עמהם באותו חצר משעבדים אותו על הכל אבל שאר מסים (*קלבים) [*קלובין] שנותנין בכל שנה למס לשר או לעירונים זו היא מהמת הריוח שמרויחים בעיר אין ליתן מס מן הבתים אבל אם יש לו שנים או שלשה בתים יש להם ליתן מס מהם דמ"ם מריוח אחר אבל מביתו לא יתן כלומר מבית דירתו לא יתן כמו אחר. אבל אם השר רוצה שיתנו כל אשר להם או חצי ממונם או מס גדול שאינו חושש מאין לוקחין אותו אז יתנו מן הכל ואפי' מן הבתים [*שדר בהם] שלום מאיר בר' ברוך: [דף ח ע"א] ההוא דמי כלילא דשדו אטבריה י"מ שנגנב להם נזר המלך כי הם היו שומרין [*אותה] בלווי המלך שהמלך הפקידה בידם ונגנבה[ג] אז אמר הואיל ופשעתם בה עליכם מוטל לתקן לי אחרת* ערקו פלגא דליוה פלגא פרש"י מחל להם מחצה ולא נראה לרבינו תם דהא כי ערקו השאר שדיוה (*לכובס) [*לכובסא] ולא מחל לו כלום ונראה ר"ת דליוה אפלגא פירוש שהטילוה כולה אפלגא דאישתייר ועכשיו ניחא ומכאן אומר ר"ת תעו אם [*השר] הטיל מס או מתנה על בני העיר וברחו מקצתן שפטורין ואין אלו הנשארים יכולין לדוחקם ליתן מס עמהם דהא הכא דליוה אפלגא קאמר (*דהשאר ערקו) [*במ"י אינו] אלמא דדין הוא דאפטר לגמרי אע"ג דלא מחל להם המלך כלום בשבילם ואע"ג דכבר שדו דמי כלילא וכי תימא הא דקאמר [*רבי ערוקו] משום דאין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ (פי' בני בלי מוסר) וידע דאי ערקו כולם שלא ישאל המלך כלום (*בשבילם אלא) [*מן] השאר אין סברא לומר דהאי סמך ועוד את"ל דהאי סמך היכי ידע רבי דליערקו כולהו עמי הארץ ומיהו אם חזרו ודרים בעיר כבראשונה אפשר שחייבין לתת עמהם דהכא איכא למימר ערקו ולא חזרו ושוב מצאתי תשובת ר"י שפירש דאם הכובס [*היה] תבע אותם [*דערקו] לדינא היו חייבין לסייען אלא השר לא רצה לכופן לפי שלפי דבריו היו פטורין *לגמרי אפילו אי לא ערקו (יעוד) [ג][ור"י] השיב *וז"ל מנהג בכל הקהלות שאין אדם יכול לפטור עצמו מן המס בלאהו מן העיר אחרי שנתחייב ובלא מנהג נ"ל דין תורה שכששאל המלך המס אפילו שערי דכלא נשתעבדו אל המלך ומלכא אמר מאן דלא יהיב כרגא לישתעבד למאן דיהיב כרגא דכל מה שיש לו נשתעבד אל המלך ואפילו יברח קודם גביי' נשתעבד כבר למלך ובפרק הגוזל בתרא אמרינן ההי מאן דמשתכח בבי דרי פרע מנתא דמלכא פי' כגון ד' שותפין בגורן אחד והביאו השלשה שותפין חלקם לביתם והרביעי נמצא בגורן הוא פורע מנת המלך בשביל כולם ותו אמר רבא בר שלמיא א"ר יהושע בן לוי אין לך נתפס על חבירו וחייב ליתן לו אלא ארנון וגולגולת ובר מתא אבר מתא מעבעם בפרק הגוזל בתרא נראה דאפילו ברחו מקצתן דין הוא לגבות מן הנמצאין שם והם יחזירו עליהם מטעמא דפי' שכל מה שנתחייב למלך נתחייב כבר לפרוע את המס משעה שנתחייב למלך ומכח תנאי שהתנה המלצר (לגבות באחרית שנה) אין לפוטרו שאם המלצר התנה המלך לא התנה ואפילו אם התנה המלך לא היה תלוי בדעתו אלא על (*דעת) הנשארים בארצו שיהא בידו לכופם שהיה יודע שהיה יכול להוציא מהם מאותם שלא יקבלו (מהם) מה שפסקו (*להם) [*עליהם] המטילין מאחר שהם (*עומדים) [*עוברין. מ"י] בארצו ושלום יצחק בר שמואל: תעז [ד]כמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר פירש רבינו ברוך בספר החכמה דמיירי דוקא דומיא דחמרת וגמלת העוברת ממקום למקום ונשתהה שם אבל אדם הבא לדור (*שם) להשתקע שם הוי כקונה בית דירה שם דתנן ביה (בהדיא) הרי הוא כאנשי העיר מיד (ע"כ מספר החכמה) (*מיהו) בירושלמי דפ"ק דב"ב תני לאחר ל' יום

[*ההוא דמי כלילא וכו' עד עליכם מוטל לתקן לי אחרת. משמע בדין תבע מהם וקשה דבפרק הגוזל בתרא סי' רמ"ה כתוב בתשובת מהר"ם דהוה עלילה וז"ל ראיה מפ"ק דב"ב ההוא דמי כלילא דשדו אאינשי טבריא כו' עד אלא עלילה היתה לא היו שותפין בזה. וי"ל דמקצת יהודים היו שומרים של שר והם מחויבים בדין והמלך הטיל אותה על כל היהודים וזהו עלילה להם. ולכך אומר שעלילה להם היא ואינם שותפין בדבר זה ואותם שערקו לא היו שומרים כלל והיה עלילה להם לבד עכ"ל מהר"י כ"ץ בשארית יוסף ולי קשה להבין תירוצו מה שכתוב אותם שערקו לא היו שומרים והא כי ערקו פלגא אמר רבי לפלגא הנשאר ערוקו וערקו כולם ולא נשאר רק הכובס א"כ מסתמא הוו השומרים בכלל השורקים ולא אמר להו רבי אפי' אם תברחו תצטרכו ליתן דהא לפי דבריו של מהרר"י כ"ץ לא היה עלילה לשומרים ולמה לא יסייעו לכובס הנשאר אלא ודאי גם לשומרים היתה עלילה ובאמת קושייתי אינו קושיא כלל שלפי עניות דעתי נראה שהמרדכי מביא הי"א להודיע שהיתה עלילה שהיו שומרי חנם ונגנב להם וש"ח פטור מגניבה. ואעפ"כ רצה המלך להטיל עלילה לתקן אחרת אחרי שפשעו ולא שמרו מגניבה וזה היתה עלילה וכמ"ש נמי ר"י לפי שלפי דבריו היו פטורים לגמרי אפילו אי לא ערקו וכאשר כתבתי על הגליון ודו"ק ממורי ש"ן מהר"ר סירן]:

*פי' לפי דבריו שהפקדון בידם ונגנב מהם הם פטורין לגמרי דשומר חנם פטור מגניבה:

*הוא כתוב בתשובת מיימון להלכות גזילה סי' ט':

הגהות הב"ח מ נ"ב ר"ל כר"מ דלעיל: נ גג לגג כצ"ל: ס נ"ב דין זה מביא גם בהגהות מיימוני פ"ד מהל' שכנים: ע והתם נמי ליכא כצ"ל: פ נ"ב עי' בתרומת הדשן סי' שמ"ה: צ נ"ב סימן ק"ד: ק נ"ב עיין בתשובת מהרי"ק סימן כ': ר נ"ב דלא כנ"י והר"ן דסובר לרבנן לשכור אחרים במקומן: ש תי' ויתמי נמחק: ת נ"ב עיין בתרומת הדשן סי' שמ"ב: א נ"ב המס: ב נ"ב להם: ג עי' בתשובות מהרי"ק סי' כ': ד נ"ב עיין בתשובת מהרי"ק שורש י"ז ובתרומת הדשן סי' שמ"ב:

שלטי הגבורים

(א) כל דברים שהם לשמירת העיר ת"ח פטורין שאין צריכין שימור שתורתם משמרתם לפיכך פטורים מכל מיני מסים בין קבועין בין שאינם קבועין. וכתב הרמב"ם שאין ת"ח פטורין ממעשר תבואתם ולא מכסף גולגלתם אלא כשהצבור נותנין כך וכך לפטור כלם והם יפסקו ביניהם אבל אם המלך אמר שיתן כל אחד כסף גולגלתו אין ע"ה פורע בשביל ת"ח ואין נראה לא"ה ז"ל אלא בכל ענין פטורין וכן כתב הרמ"ה דמחייבי לצבור למפרע עלייהו ממונא דנפש' לבי גנזא דמלכא ואפילו הם עשירים הרבה חייבין הצבור לפרוע בעבורם שלא מפני עניות נפטרו אלא מפני תורתם עכ"ל תחן משפט: (ב) על אשר שאלתם אם יש קטטה בין קהלכם ואינם יכולין להשוו' דעתם לברור ראשים בהסכמת כולם זה אומר בכה וזה אומר בכה ומתחת חלוקם בטל התמיד ומדת הדין לוקה ואין אמת ומשפט ושלום בעיר ולא בכל המלכות הנגררים אחריהם איך יעשו. נראה בעיני שיש להושיב כפלי בתים הנותנין מס ויקבלו עליהם ברכה שכל אחד יאמר דעתו לשם שמים ולתקנת העיר וילכו בה אחר הרוב הן לברור ראשים הן לברור חזנים הן לתקון בית של צדקה הן לבנות הן לסתור ב"ה להוסיף ולגרוע ולקנות בית החתונה ולקנות בית האומנין ולסתור ולבנות כל צרכי הקהל יעשו על פיהם ככל אשר יאמרו ואם ימאנו המיעוט ויעמדו מנגד מלשמור ולעשות ככל הכתוב לעיל יש כח ביד הרוב או ביד מי שמינו הרוב עליהם לכופם ולהכריחם בין בדיני ישראל בין בדיני או"ה עד שיאמרו רוצה אני ואם יצטרכו להוציא ממון על ככה המה יתנו חלקם באותו ממון והמסרב מלומר דעתו על פי שבועה בטל דעתו וילכו אחר הרוב מקבלי הברכה סוף דבר בני העיר כופין זה את זה לכל צרכי העיר שהם צריכין לדבר הצוה כי היא דתניא בתוספתא כופין בני העיר זה את זה לקנות להם ב"ה ולקנות ס"ת נביאים וכתובים וכופין בני מבוי זא"ז לעשות לחי וקורה למבוי אע"פ שאין צורך גדול כ"כ אפילו הכי כופין כ"ש בשאר דברים שיש צורך ושלום מאיר: (ג) ואם גזרו הקהל חרם אם הרוב הסכימו המיעוט חלה עליהם בע"כ ורצים

הרי הוא כאנשי העיר לקופה לאחר ו' חדשים לכסות לאחר שנים עשר חדשים לפיסים ולזמיונות ובתר כל הלין איתמר לפיסים ולזמיונות שנים עשר חדש א"ר בון (וכן) לחיטי דפסח בין ליטא וליתן שנים עשר חדשים פירוש בין ליתן משלו חטין לעניי העיר בין ליטא משלהן אם עני הוא צריך שנים עשר חדשים. ומכאן יש לפסוק שאין לחייב אדם (*במתנת עניים) [*במתנה ומסים] ואין להטילה עליו עד שנים עשר חדשים מדקאמר לפיסים ולזמיונות שנים עשר חדש וזמיונות היינו מסים כדאמרינן במדרש נבוכדנצר שאמרו לו חנניה מישאל ועזריה (*ובגולגליות) [*בגולגליות] ובזמיונות ובפיסים [*לבד. פירוש בזה] אתה מלך עלינו ואפילו שכר בית אין לדמותה לקונה בה בית דירה שהקנין מוכיח שדעתו להשתקע אבל בשכירות בית אולי אין דעתו להשתקע ואין לחייבו וגם התלמוד מוכיח כן דלא מחייבינן ליה בתוך שנים עשר חדש אלא למילי דצדקה ולפיסי העיר לא מחייבינן עד שנים עשר חדש ומסתמא תוך שנים עשר חדש שכר בית ואפ"ה ליכא חיובא ואם מטעם מנהג באנו לחייבו כדאמרינן בירושלמי גבי מילתיה דרשב"ג זאת אומרת מנהג מבטל הלכה ובפרק הגוזל (*בתרא) [*קמא] גבי חמרים וספנים דתני [*גבי חמרין וספנין דלא ישנו מנהג החמרין וספנין] (*לא ישנו ממנהג חמרים וספנים) מנהג זה אינו כ"כ קבוע וידוע לשנות על ידו הלכה קבועה וידוע ובמנהג מקומות יש ואין להוציא ממון בסברא זו. ד והרב ר' אביגדור כהן השיב וזה לשונו איש הבא אל עיר נושבת יהודים אם צריך ליתן מס תוך שנים עשר אם מנהג קבוע שם לחובה איני יודע לפוטרו כדתנן פרק הפועלים הכל כמנהג המדינה וגרסינן עלה בירושלמי זאת אומרת המנהג מבטל ההלכה ואמרי' נמי התם בגמרא דידן פועל בכניסתו משלו ביציאתו משל בעל הבית שנאמר תזרח השמש וגו' יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב ופריך וניחזי היכי נהוג אלמא מנהג בני העיר דוחה את דין חכמי התלמוד אע"פ שמצאו לו סמך מן המקרא ולא מנהג חכמים בלבד אלא אפילו מנהג חמרים יש לו לסמוך עליו כדאמרי' פרק הגוזל בתרא ובלבד שלא ישנו ממנהג החמרים וממנהג הספנים ובפ"ק דבבא בתרא אמרינן רשאין בני העיר להתנות על המדות ועל השערים ועל שכר הפועלים ולהסיע על קיצתן [*עכ"ל]: [דף ז ע"ב] ה כופין לעשות בריח דלתים כו' תניא בתוספתא תעה כופין בני העיר זה את זה לבנות להם ביהכ"נ ולקנות להם ס"ת נביאים וכתובים פסק רבינו מאיר דהוא הדין להכניס אורחים ולחלק להם צדקה וכן אם אין מנין בעיר ורוצים להשכיר מנין אפילו אם היא עיר חדשה דאכתי לא נהוג בה מידי כופין זה את זה לתת בתוך הכיס כדמשמע הכא כמה יהא בעיר ויהיה כאנשי העיר ל' יום לתמחוי שלשה חדשים לקופה אלמא דכופין ו הבא לגור ליתן עמהם למילי דצדקה אע"פ שלא נשתתף עמהם מעולם (*הוא) [*והוא] הדין שכופין אותו להשתתף עמהם במסים. באתי בקצרה לפניכם מיודעי נראה ודאי אם אין להם מנין אלא עם שמעון (עד שכופין) [כופין] אותו או לישאר או להשכיר אחר במקומו דאמרי' בתוספתא דב"ב כופין בני העיר זה את זה לבנות להם ביהכ"נ ולקנות בהם ס"ת נביאים וכתובים אלמא דכופין זה את זה לכל צורך שלהם שיש להם צורך גדול הא נמי כיון שמנהג הוא בכל תפוצות הגולה במקום שיש להם א' או שנים פחות ממנין שמשכירין להשלים את המנין בימים הנוראים שאין דרכם לצאת מביתם יכולין לכופם או לישאר או להשכיר אחר בחריקיהם*. ודמיא ממש להא דתניא נמי התם מי שהיה בלן לרבים וספר לרבים ונחתום לרבים ואין שם אחר אלא הוא והגיע שעת הרגל ומבקש לילך לביתו יכולין לעכב על ידו עד שיעמיד אחר תחתיו אבל אם יש שם עשרה בלא הוא אין לכופו שישאר או שישכיר אחר במקומו ולא חיישינן שמא יצטרך אחד מהם לנקביו או יארעו אונס אחר ויצטרכו להמתין אחריו עד שיעבור האונס דא"כ אין לדבר סוף כדאמרי' פ"ק דיומא. הכא נמי אי חיישינן [*נמי] לאונס דחד חיישינן לאונס דתרי או דשלשה ואע"ג דחיישינן כה"ג פ' עשרה יוחסין ופ"ק דסוטה דאמר רב יהודה לא שנו אלא בעיר אבל בדרך עד דאיכא תלתא שמא יצטרך אחד [*מהן] לנקביו ונמצא אחד מתייחד עם הערוה בעלמא לא חיישינן להכי אלא בעריות דבעריות החמירו. תדע דהא בהדיא דתוספתא גבי בלן וספר לרבים לא מחייבין להעמיד אחר במקומו או לישאר [אלא כשאין שם אחר אלא הוא אבל אם יש שם אחר אין מחייבינן אותו לישאר] דלמא יארע אונס באותו אחר אלמא דלהא לא חיישינן הכא נמי לא חיישינן ועוד דאפילו תעה נצרך אחד [*מהן] לנקביו ואינו יכול להעמיד עצמו רשאי לצאת ואין ז צריך לשתוק עד שיחזור כיון דהתחילו בעשרה כדאמרינן בירושלמי אין פורסין על שמע פחות מעשרה ואם התחילו בעשרה והלכו מקצתן יגמור ועל כולן הוא אומר ועוזבי ה' יכלו ואם ילך עוד אחד מן הקהל ולא ישארו אלא תשעה אלו שנים שיוצאים ישכירו אחד בשותפות במקומן זה יתן חצי השכירות וזה חצי ואפילו אם האחד עני והאחד עשיר העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ויתנו בשוה כיון שכל אחד חייב להשלים המנין עני כמו עשיר ח מי שרוצה לילך צריך להשכיר אחר במקומו ושכר החזנים על היוצאים כמו על הנשארים למאי דפרישית: ומה ששאלת אם גובין לפי ממון או לפי נפשות נ"ל [ג] דגובין לפי ממון עשיר לפי עשרו ויתלך עני בעניו תדע דהא אמרי' פ"ק דב"ב כופין אותו לבנות לעיר דלתים ובריח ואמרינן בגמ' כשהן גובין לפי ט ממון הן גובין ולא לפי נפשות והא מילתא נמי להא דמיא שהרי מה שאינם הולכין חוץ לעירם למנין בעיר אחרת לפי שיש להם טורח להניח בתיהם ריקן וממונם וחובותיהם סוף דבר כל דבר שתלוי בממון ולא (*בנפשות) [*בסכנת נפשות] אין מחשבין אלא לפי ממון כי ההיא (*דפ"ק דבבא בתרא) [*דריש פרק הגוזל בתרא] שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גיים לטורפה (א) מחשבין לפי ממון ושלום מאיר בר' ברוך ז"ל: [דף ח ע"ב] תפ י רשאין בני העיר להסיע על קיצתן פר"ת שנעשית [הקיצות] מדעת כל טובי העיר כ (מדעתן או מחמתן) וטובי העיר הוו כחבר עיר וכל כמיניה ופירש ר"ס הטעם דטובי העיר הוי בעירם למה שהוברר כמו גדולי הדור בכל מקום כמו שגדולי הדור הפקרם היה הפקר בכל מקום דמיגדר מילתא ותקנתא קך [טובי העיר] היה הפקרם הפקר (*ואני) [*וה"ר] מרדכי מצא בשם ר"ת רשאין בני העיר ל להסיע על קיצתן האי רשאין אלהסיע קאי פי' היכא דכבר התנו ביניהם אבל אם לא התנו מתחלה אין כח בבני העיר להכריח אחד מבני עירם למה שירצו מ ודקאמר הפקר ב"ד הפקר כגון בי דינא דרב אמי ורב אסי דאלימי הוו לאפקועי ממונא כדאיתא פרק השולח והא דאמרי' ובאת אל הכהנים וכי תעלה על דעתך וכו' היינו נ שבכל זמן שבדורם אין גדול כמותו אבל אם יש בדורם גדול כמותו אין ס בידינו להפקיע ממון: תפא ע ועל אודות המס כך הוא שכל מה שאדם מרויח בו בין שלו בין של אחרים חייב לתת ממנו למס ואף אם עד עכשיו נהגו מאליהן שלא ליקח המס ממה שיש ביד בני אדם משל אחרים יכולין מקצתן עתה למחות ולומר עד כה סבלנו [*כעין פרק הגוזל בתרא] מכאן ואילך לא נסבול [ג] פ ושאלתם על ראשי הקהל שבאו לשנות ולהטיל מס על שוה ליטרא קרקע כמו על ליטרא מעות בכל מלכותינו אין נותנין מס מן הקרקעות ופעמים רבות רצו בעלי כיסין לשנות ובא מעשה לפנינו ולא הנחנוס. דהא דאמרינן (ג) רשאין בני העיר להסיע על קיצתן היינו קיצתן שנהגו כבר מקודם לכן בעיר מימי קדם או שהן עכשיו באין לתקן תקנות מדעת כולם כי הנהו טבחי דאתו לקמיה דרבא דאתני בהדי הדדי מדעת כולם וקמ"ל דנתקיימו הדברים ואע"ג דבדבורא בעלמא קא מתנו וגרע טפי מאסמכתא דכל דאי לאו כלום הוא הכא ודאי מהני בההיא הנאה דקא לייתי להדדי במידי דאיכא רווחא להאי כמו להאי איידי דקני גמר ומקני כההיא דפרק הפועלים מתנה שומר חנם להיות כשומר שכר או כשואל ואפילו בדברים דבההיא הנאה דנפק עליה קלא דאינש מהימן הוא גמר ומשעבד נפשיה אבל לשנות שלא מדעת כולן במידי דאיכא רווחא להאי ופסידא להאי *לא מיגדר מלתא היא אין שומעין להן לעשות תקנה לעצמו שלא כתורה והכי מוכח בתשובות רבינו יוסף ט"ע ועוד יש להביא ראיה ברורה דתנן במסכת פאה מי שיש לו מאתים זוז לא יטול לקט שכחה ופאה וכו'* ומשמע אע"פ שיש לו קרקעות ששוים ר' זוז מדקתני סיפא היו משועבדים לכתובת אשתו או לבעל חובו וכו' ול' שעבוד שייך בקרקעות

[*ובמרדכי ישן כתב ולא מיגדר מלתא הוא אין שומעין להם וכו' עיין במהרי"ק שורש ק"פ שכן היה הנוסחא בספרו]:

[*ועל דבר שכירת המנין בימים הנוראים אני בעניותי איני רואה להכריח אם לא כשהם כבר שמונה או תשעה ואין חסר כ"א אחד או שנים כדמשמע מתוך תשובת מהר"ם ומביאה המרדכי בפ"ק דב"ב אמנם אם המנהג קבוע ומפורסם הוא במדינה שכופין להשכיר אפילו בחסרון ג"ג או ד"ג כדמשמע קצת מתוך דברי מוהר"ר קלמן מקילוגן יצ"ו ומוהר"ר משה מנדיל יצ"ו פשיטא שיש להלך אחר המנהג אם הוא קבוע ומפורסם כדפירשתי שלום מאתי יוסף קולון שורש קי"ג ענף ב']:

[*במהרי"ק משמע דפסק כדברי ר"ת היכא שהתנו ככר כו' שכתב שר"י בר קלונימוס ור"מ בר מרדכי כתבו כעין ר"ת אם לא שיהיו רגלים לדבר שהיחיד רוצה לפרוק העול מעליו כמו שכתוב בסוף (חסר כאן) דבתרא הוא גם ידוע שגדול בדורו היה השיב בתשובה כדברי ר"ת וז"ל דהא דאמרי' רשאין בני העיר להסיע על קיצתן כו' עד וקמ"ל דנתקיימו הדברים ואע"ג דבדיבורא בעלמא קא מתנו כו' עד אבל לשנות שלא מדעת כולם במידי דאיכא פסידא להאי ורווחא להאי לאו מיגדר מלתא הוא אין שומעין להם לעשות תקנה כו' הרי לך בהדיא דבעינן שיהא מדעת כולם אם לא נהגו בעיר מקדם או דליהוי למיגדר מלתא אלא במילי דשמיא שהדור פרוץ לעבור על ד"ת ורוצים לגדור גדר ולעשות סייג וכה"ג יש כח ביד רובם שלא מדעת כולם אבל בע"א לא אם לא נהגו מימי קדם או שבאו להתנות מדעת כולם והביא ראיה לדבריו מדברי הגמרא ולבסוף כתב ותדע מדברי מהר"ם עצמו דס"ל להר"ם דדוקא במיגדר מלתא למילי דשמיא כדפירש אזי יש כח לעשות בלא דעת כולם בהסכמת הרוב דאם איתא דבשום ענין השייך לתקנות העיר יכול הקהל לעשות שלא מדעת כולם אע"ג דלית ביה למיגדר מלתא במילי דשמיא א"כ יקשה למה הוצרך מהר"ם לפרש החידוש דרשאין וכו' דקמ"ל דבדיבורא בעלמא נתקיימו הדברים ושלא במשמעות דרשאין דרשאין משמע לכאורה שבא להשמיענו שהרשות לעשות כן ואין בו כדמוד עבירה יניחהו על פשוטו ויעמידהו בכה"ג כגון שהוא לצורך הסכמת הקהל כגון ברשות ראשים וממונים וכיוצא בזה ויתיישב יפה לישנא דרשאין שהרשות בידם לעשות אף שלא מדעת כולם אלא פשיטא דבכל ענין קאמר מהר"ם דאין בידם לשנות שלא מדעת כולם אלא במיגדר מילי דשמיא כדפרישית ואין להקשות ס"ס אמאי לא מוקמינן רשאין בכה"ג במיגדר מילי דשמיא פשוט דאין זה קושיא כלל דהא לישנא דלהסיע על קיצתן לא משמע הכי דקיצתן משמע קצבה שלהן כלומר שהדבר נוגע אליהם ולא לשמים והאריך בראיה שם שורש ק"פ ענף ב' וע"ש ומתוך דברי מהרי"ק מה שהגיה מורי ש"ן הגירסא לא מיגדר מלתא הוא ואין שומעין להן אינו נכון כי לפי גירסא זו יהיה פירושו לא מיגדר מלתא הוא פי' במידי דאיכא פסידא להאי ורווחא להאי ואין שומעין להן לתקן תקנה כזו וקאי אלעיל אשלפניו וא"כ לפי פי' זה לא היה צריך מהרי"ק לדחוק את עצמו ולפרש מיגדר מלתא במילי דשמיא ולהביא ראיה מהגמרא אלא נראה שהגירסא שכתב בספרו של מהרי"ק ולא מיגדר מלתא היא אין שומעין להן וכ"כ הקלו"ן דברי המרדכי כדבריו ואז אין יכול להיות פי' כדפירשתי ואינו קאי אשלפניו ולכן דחק עצמו מהרי"ק להעמיד הדבר כפירושו ודו"ק*):

ועוד תניא ומייתי לה פ"ק דב"ק הרי שהיו לו בתים שדות וכרמים ואינו מוצא למכור כו' ה"ד אילימא דזול ארעתא דכ"ע ודידיה נמי זיל בהדייהו אפילו טובא נמי ליספו ליה ופרש"י דהא תנן היו לו ר' זוז *חסר דינר אפילו נתנו לו אלף זוז בבת אחת הרי זה נוטל ותנן במסכת פאה מי שיש לו נ' זוז והוא נושא ונותן בהן הרי זה לא יטול ומפרש עלה בירושלמי טבין חמשין דעבדין ממאתן א] דלא עבדין ועל זה סמכו הקדמונים שלא להטיל מס על הקרקעות כי כל המס אינו אלא ממשא ומתן תדע שהרי היכא שבני העיר עניים ואינם נושאים ונותנים בממון ובפרקמטיא אע"פ שיש להם קרקעות אין השר לוקח מהם מס אם לא כה"ג שתהא הקרקע עצמו משועבד למס והכי משמע פרק חזקת הבתים הני זהרורי [*פירש"י עשירים שקונין שדות עניים מן עבדי המלך עבור מס שלהם] דזבין ארעא לטסקא זביניהו זביני וה"מ לטסקא אבל לכרגא לא מ"ט כרגא אקרקפתא דגברא מונח משמע אבל טסקא דארעא לאו חובת גברא הוא אלא על הקרקע מוטל ועוד יש ראיה דקרקע גריעי טפי ממטלטלי דאמרי' כל מילי מיטב הוא דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי ב]. ואני ראיתי תשובת רבינו יוסף ט"ע שכתב לבני טרויים [*שבקשו להטיל. מ"י] מס על הכרמים של נאה שוה בשוה כמו על שאר חובות ומעות ופרקמטיא והשיב שאין בכל הסחורות השכר מצוי כמו ברבית וכן פרקמטיא היא נוחה ומצלחת וכספו או תמורתו בידו אפשר בלא ג] הפסד דוזי דאינשי עבדי ליה סרסירא לאפוקי ארעא דבעיא ארים דשקל מחלה ואיכא עלה כמה הרפתקי כמו רוב חמה או רוב צנה או מיעוט גשמים הרבה או חסיל ואי אפשר להחביא ולעשות לו [שמור] כשאר עמלו לכן פירשו חז"ל אמר ר' אלעזר אין לך אומנות פחותה מן הקרקע שנא' וירדו מאניותיהם כל תופשי משוט ד] על כן אין להכביד עליהם כשאר פרקמטיא *) [רוב דברי הגהה זו שייך לסי' שלפ"ו].

[*פי' משמע הא דקתני מי שיש לו ר' זוז לא יטול מיירי בקרקע כמו שהוכיח מלשון שעבוד. וא"כ משמע מי שיש לו פחות מר' קרקע יטול ומביא עוד ראיה לזה דתניא פ"ק דב"ק הרי כו' ותנא במס' פאה מי שיש לו נ' זוז לא יטול ואמרי' קשה אהדדי לכך הוצרך לפרש בירושלמי טבין נ' דעבדין דהיינו מטלטלין מר' דלא עבדין דהיינו מקרקע וא"כ מוכח דאין נותנין מס מקרקעי. כמו ממטלטלין]:

הגהות הב"ח ד נ"ב עיין בתרומת הדשן סי' שמ"ב ובתשובת מהרי"ו סי' קכ"ד ובתשובת מהרי"ק סימן ס': ה נ"ב דין זה מביאו גם הגהת מיימוני סימן ח' מהלכות תפלה ועיין בתשובת מהרי"ק שורש קי"ג ובכתבי מהרא"י ז"ל סי' רמ"ג ובנמוקי מהרי"ר מנחם מיזבורק : ו את הבא לגור עמהם ליתן כו' כצ"ל : ז נ"ב ש"ל : ח (מי שרוצה כו' במקומו) תא"מ : ט לפי שבח ממון כו' כצ"ל : י נ"ב עיין בתשובת מהרי"ק סי' א' : כ תא"מ : ל נ"ב להתנות וכו' ולהסיע : מ נ"ל והא דאמר : נ (שבכל זמן) תא"מ : ס בידן כצ"ל : ע נ"ב עיין בתרומת הדשן סי' שמ"ב : פ נ"ב עיין בתרומת הדשן סי' שמ"ב ובתשובת מהרי"ו סי' פ"ד :

הגהות ממ"י א] נ"ב ר"ל ממאתן חסר דינר : ב] נ"ב ושלום מב"ב : ג] נ"ל שפסר דוזי כו' ליה ספסירא לאפוקי כו' : ד] נ"ב וגו' :

חדושי אנשי שם

מהר"ם [ב] במבורס שחסר להם אחד או שתים מן המנין וצריכין לשכור להשלים הוא מדבר כאן. אבל בשתים שבאו לצאת לדרך וצריכים להשכיר במקומם הא מסיק לעיל מהך דמתני' בשוה וטעם נכון לחלק כאן יציאתו מן העיר גרמה לו חיובו: ש"י [ג] וקשה דבפ' בתרא דב"ק סי' קעט כ' תשובת ר"ת דכתב אך בעיני יפלא שיאך אדם מציל עצמו בממון חבירו כ"ש ממונו בממון חבירו דלא מיבעיא פלגא פקדון וכו' אלא אפי' פלגא מלוה אין כשאר מלוה וכו' עד ומה שטוען ראובן שרוצה לתקן לתת משל אחרים מעתה והלאה ושמעון מעכב הדין עם שמעון וכו' והנה קשה שכאן פסק ליתן ובפ"ב דב"ק פסק שלא יתן וע"ק דכאן פסק שיכולין לתקן ליתן ובב"ק פסק שאין יכולין לתקן. וי"ל שתשובת שאילה של רבינו תם בבבא קמא מתחלת על דבר המס שנותנין לשר בלי קצבה ר"ל שלא כמנהג אלא גזילה ושייך בו מציל עצמו בממון חבירו שאסור וגם אין בכח שאחר לתקן דבר שאין הדין נותן אבל בכאן מדבר במס הקצוב ואינו גזילה לכן אותו שנותן ממונו להרוית בו אדעתא דהכי נותן כי יודע מס הקצוב ולכן אף אם לא נתנו על כרחם יכולין למחות הואיל ובדין וק"ל וכראיה שהרי בתשובה דפרק בתרא דב"ק מתחיל ושאלת על דבר המס שנותנין לשר בלי קצבה וק"ל: ב"ם ולי נראה דוחק לחלק בכך ולומר דמס בלי קצבה מקרי גזילה דהא משמע שם דנותנין בלי מס משום דנושאים ונותנין במדינת השר ואם כן למה נקרא גזילה דהא גם מעכו"ם נוטל אותו במס כמבואר שם ואע"ג דאינו קצוב דאדרבה איפכא מסתברא דבמס שאינו קצוב יותר יש לחייבו ממון אחרים מבמס הקצוב כמו שכתב בעל תרומת הדשן סי' שמ"ב דבמס שאינו קצוב י"ל דעושה עון דמתרבה במס בשבילו משא"כ במס הקצוב לכן נ"ל דמעיקרא קושיא ליתא דשם בהגוזל בתרא כתב המרדכי כן בשם תשובת ר"ת וכאן כתב בשם תשובת הר"ס וגברא אגברא קא רמית דהאפשר דהר"ס חולק על ר"ת בזה ודו"ק
וקשה

שלטי הגבורים

וראיה מיוסף הצדיק שלא רצה לגלות לאביו שהיה חי משום החרם שהחרימו השבטים עם שתוף הקב"ה כדאיתא התם גם ראיה מיונתן בן שאול שקללו שאול והחרים כל אשר יטעום כלום כל אותו היום ואע"פ שלא היה יודע כלום אלמא חרם חלה עליו אלמלא פדאוהו שנאמר ויפדו העם את יונתן ולא מת וכו'. גם ראיה מבנין הבית שבימי עזרא כדמפורש בספר עזרא עכ"מ: (א) שוב מצאתי בתשובה אחרת שגובים לפי שבח נפשות וגם לפי שבח ממון חצי השכירות עכ"ל: (ב) מסקנא דמשמעתין האומר סלע זו לצדקה מותר לשנותה בין לעצמו פירוש לעשות צרכיו ממנו ולהוציאו לכל מה שירצה ולחזור ולפרעו בין לאחר פירוש להלוותו לחבירו בין אמר הרי עלי בין אמר הרי זו וכן הלכה משבאת ליד הגבאי אסור לשנותה משמע אפילו למצוה אחרת ותימה מהא דאמרי' בפ"ק דב"ב רשאין בני העיר לעשות מקופה תמחוי ומתמחוי קופה וצריך לחלק דדוקא בני העיר רשאין לשנות אבל גבאי צדקה בלא רשות בני העיר לא. ומהא דלקמן טייעא וכו' וי"מ דהכא מיירי לדבר הרשות ולקמן מיירי לדבר מצוה ובני העיר אפי' לדבר הרשות מותרין לשנותה ומה"ט היה מתיר ר"ת לעשות ברשות בני העיר מקופה של צדקה כל צרכי צבור. ור"י מפרש לשנות להלוותם וכן משמע דפריך והא רבי ינאי יזיף ופרע ומשני שאני ר' ינאי דניחא להו לעניים דכמה דמשתהי מעשה ומייתי להו משמע דמסקנא דשמעתין דמשבאו ליד גבאי אסור לשנותן אם אין ריוח בדבר וכן הלכה. מתוס' במסכת ערכין פרק קמא :

דא"כ היה הקרן כלה (*ושלום מאיר בר' ברוך). רבי' אבי העזרי כתב (*לעיל מוסב לחלוק על מה שכתב בשם ר"ת בפירוש להסיע על קיצתן שכבר התנו ונהגו מקודם לכן אבל לתקן עליהם מחדש אין יכולין לכוף את היחיד עליהם) תפב וז"ל מה שטען האפטרופוס שראשי הקהל הסכימו שלא לקבל שבועה משום אדם במס ובררו להטיל לכל בעל הבית ע"פ האדם על זאת אשיב אם הוברר *טובי העיר מתחלה להנהיג קהלם בכל דבר אפילו יחיד שביררו מה שעשה עשוי בתקנת הקהל ויפתח בדורו כשמואל בדורו אע"ג דבפ' בני העיר אמר רבא לא שנו אלא שלא מכרו שבעה טובי כו' ואמתני' [*קאי] דאוקימנא בשל כפרים עאבל בכרכים לא מהני שבעה טובי העיר [כלל אלא כולם] הני מילי בסתם אבל אם ביררו אפילו בכרכים מהני ואפילו יחיד דגרסינן בירושלמי דמגילה פרק בתרא שלשה מבית הכנסת כבני הכנסת שבעה מבני העיר כבני העיר מה אנן קיימין אם שקבלו עליהם אפי' ביחיד ואם בשלא קיבלו עליהם אפילו כמה פאלמא משם אנו למידין היכא דביררו אפילו יחיד נמי וכי היכי דמהניא ברירה בכפרים ה"נ מהניא בכרכין וכיון שכח בידם להפקיע בית הכנסת מקדושתו אע"פ שיש לכולן חלק בה כדאמרינן בנדרים בפרק השותפים הריני חרם עליך כו' ושרי למיסתי ביה שיכרא כדאיתא במסכת מגילה ה"ה בכל מעשה הקהל מעשיהן קיים ופי' במעמד אנשי העיר שעושין בפרהסיא ואין מוחה [*בידם] שאם תפרש שצריכין לומר הן א"כ לא עשו [שבעה] טובי העיר אלא כולם ואפי' בכרכין נמי ונראה שאם אחד מהקהל מוחה בדבר שהם רוצים ראשי הקהל לעשות או לגזור חרם אם רוב הקהל היו מסכימים עם ראשי הקהל היה חלה החרם כאשר אברר ואם לא הסכימו רוב הקהל ומיחו אך הראשים עשו יכולין למחות דמה לי צקבלו בתחלה מה לי בסוף לפי הירושלמי אבל אם הרוב הסכימו (*והמיעוט מיחו) [*המיעוט מיחו] חלה עליהם הגזירה בעל כרחם דגרסינן פרק שני דע"ז [*דף לו] אין גוזרים גזירה על הצבור אא"כ רוב הצבור יכולין לעמוד בה שנאמר במארה אתם נארים וגו' אי איכא גוי כולו אין ואי לא לא ובפ"ק דהוריות מייתי לה ומסיק [*והא] הכא דכתיב הגוי כולו ורובו ככולו ש"מ שחלה הגזירה בהסכמת הרוב אע"פ (*שאינם) [*שאין מיעוט] קיכולין לקבלה ומשמע (*בהודאה) [*בהוריות] אפי' לא הרכין אלא בראשו ואין להשיב דוקא בשתוקי ומישתק כדאוקימנא לעיל מיניה דה"מ בהודאה אבל בגוזרין גזירה אפילו מוחין הוי עבריינא וקאי במארה וכו'. ומכל הני שמעינן שא"צ לענות אמן אחר גזירת האלה והיא דפ' שבועת העדות היינו להתחייב בקרבן אבל לאו דשבועה מיהא איכא ובמעשה דגבעונים כתיב ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה וגו' וילונו ומשמע מוילונו כל העדה דלא ניחא להו ולא ידעו נמי בדבר ואפ"ה חיילא עלייהו שאם בהיתר [*היו] יכולין לעבור רהשבועה למה לא הרגום כיון שבאו במרמה וגם במעשה דיהונתן בן שאול לא שמע השבועה וחלה עליו וכיון שתקנתן וגזירתן קיימת והפקר בית דין היה הפקר בדבר שתקנת צבור הוא דכתיב וכל אשר לא יבוא וגו' ואם רוב הקהל מסכימין אל גזירות הראשים היו יכולים מן הדין לכפות המיעוט להיות לייתי לתקנתם ואם (*מחליפין) [*שמחניפין לאוהביהם] ולא הכריזום קולר תלוי בצואריהם וראוי להם לרחם על עניים לפי הענין שהם רואים גם ראיה לדבר בפירקין דחסידי דבי נשיאה גזור תעניתא ולא אודעיה לר' יוחנן ולר"ל א"ל ר"ל לר' יוחנן והא לא קבילנה א"ל בתרייהו גררינהו ויש לדחות דשמא אי הוה ידיע להו הוי ניחא להו והוצרכתי [*בס"א והארכתי] לפרש לפי שיש מרבותי שאומרים דתניא רשאין בני העיר לקיים תנאם ולהסיע על קיצתן ה"מ אם כולן מאותו יחד והוא עמהם ושוב עבר הקיצה דומיא דהני תרי טבחי אבל בלא דעתו לא אלימי לעשות והפקר ב"ד הפקר לא שייך הכא כך היה אומר [*ר"י] מורי הזקן ממיץ ואני את אשר היה עם לבבי כתבתי עכ"ל אבי העזרי ור"ת פליג (*כמו שפירש לעיל) [*עליו] בספר הישר [*וכתב כמו שפי' לעיל]. ובאותו הדבר השיבו רבינו יהודה ברבי קלונימוס ורבינו מאיר בן מרדכי כי ראובן תקף את כל הקהל לדין והיה מתרעם בדבר וכתבו כעין דברי ר"ת וסוף התשובה כתבו ודאי אם ראובן גברא דאמיד הוא והקהל עשו תקנה שלא לקבל שבועה מפני התקנת הקהל יתכן לכוף ראובן לתקנתם אבל אם לא אמיד למה ירדפוהו. תפג ומן ההודאה (*מה) שאומרים ראשי הקהל שהודה בפניהם אינה הודאה בעינינו חדא דבלשון תמיה אמר להם לפי דבריו ועוד שהם בעלי דינין כל זמן שלא נתנו מס ואיך יעידו עליו והתניא בני העיר שנגנב להם ס"ת אין דנין אותם בדייני של אותה העיר וכן כ' ר' אבי העזרי שאינם יכולים להעיד אותם שלא פרעו חלקם במס [*סי' תשכ"ה ושלום מב"ב] ועיין לקמן בפרק חזקת הבתים גבי וליסלקו בי תרי מינייהו ולדייני:

[*לשון מהר"ם נראה בעיני שיש להושיב כל הקהל שנותנים מס ויקבלו עליהם ברכה שכל אחד יאמר כעדו לש"ש ולצורך העיר ותקנת הקהל וילכו אחר הרוב הן להעמיד חזנים הן למנות גבאים ופרנסים להוסיף ולגרוע ולבנות ולסתור וכל צרכי הקהל יעשה על פיהם ואם יצטרך להוציא המיעוט יתנו חלקם. והמסרב לומר דעתו ע"פ הברכה בטלה דעתו וילכו אחר רוב דעות של מקבלי הברכה וראיה מס"פ בני העיר עכ"ל]:

[דף ט ע"א] אבל היכא דאיכא אדם חשוב לאו כל כמינייהו דמתנו כ' רבינו יואל דוקא בתנאי כהנהו טבחי שהנפסד אינו נפרע בהפסדו של זה וקנס בעלמא הוא (*ואינו) [*אינו] בלא אדם חשוב (*ולא) [*אבל אשאר תנאי שמתנין העולם לשלם לנפסד בלא אדם חשוב תנאי גמור הוא] ובסוף השערים כתוב תפד דאין רשאין חשובי העיר לקיים שום דבר היכא דיש דיין מומחה או אדם חשוב אם לא על פיו: תפה א] במשכנתא ליד הגבאי אסור לשנותה דוקא הגבאי אבל בני העיר משנין אותה אפילו לדבר הרשות וכן היה נוהג ר"ת לתת מעות (*של הקבל"א בלע"ז) [*קבלת כיס מעשרות. במ"י ועי' בתוספתא] לשומרי העיר לפי שעל דעת בני העיר גובין אותו: תפו ג ונשאל לר"מ על ראובן שנתן ממונו לצדקה ואמר זה הממון ינתן בריוח ומן הריוח יקחו הקהל לשכור רב היושר בעיניהם והקרן יהיה קיים ונאסף האיש אל עמיו והניח חיים לכל ישראל ואחר מותו השכירו הקהל רב אחד שהיה קרובם ונמצא רב אחר שהיה נשוי מבנות המקדיש גדול כמותו אם שייך כאן אומדנא דר"ש בן מנסיא דפ' יש נוחלין ב] והשיב כ"ל אחר שנתן לקהל וכבר בא ליד הגבאי אין לבניו וליורשיו שום כח יותר משאר עניים [*בס"א הקהל] והקהל יעשו הטוב והישר בעיני ה' ואדם דכל מאי דאתי [ליד הגבאי] אדעתא דידהו קאתי כדאמר רב אשי פ"ק דב"ב אנא נמי אתנויי לא צריכנא דכיון דכל מה דאתי (*ליד הגבאי ולא מן דבעי' יהבי' ליה מק"ל הגמ') אדעתא דידי קאתי ומאי דבעינא עבידנא ה"נ רשאין בני העיר לעשות תמחוי קופה וקופה תמחוי ולשנותה לכל מה שירצו וכן היה ר"ת נוהג לתת הקבלה לשומרי העיר מהאי טעמא ודאי כל כמה דלא מטי ליד הגבאי תפז יכול ליתן לקרובו עני דטובת הנאה שלו ואפילו לשנותה למצוה אחרת כדאמרי' בפ"ק דערכין וגרסי' [*נמי] בירושלמי דפרק בני העיר ר' חייא בר אבא אזל לתמן יהבי ליה פריטי למיפלג ליתמי ולארמלתא נפק ופלגינהו לרבנן מהו שיהא צריך להפרים אחרים תחתיהם ר' יעקב בר' אחא ור"י בשם ר"א אומר כל המעות עד שלא יגיעו ליד הגזברין אתה רשאי לשנותן משיגיעו לגזברין אי אתה רשאי לשנותן (*אלא) [*אבל] מכיון שבאו ליד גבאי מה שירצו הקהל יעשו בו [במ"י שירצה הגבאי יעשה] כמצות הקהל כדפרישנא וגדולה מזו כ"ל אפילו בחייו אם הודיעו כבר לקהל שהוא נודר כך וכך לתת ביד גבאי לעניים שבעיר ושוב העני אפילו הוא גופיה לא מצי לעכובי לעצמו ודמיא האי מילתא להאי דאמרי' בערכין פרק המקדיש בכהן שהקדיש שדה חרמו ובפרק הגוזל קמא אחוזתו מה ת"ל מנין (*שסדה) [*לשדה] היוצאה לכהנים ביובל וגאלה אחד מן הכהנים מנין שלא יאמר הואיל ויוצאת לכהנים ביובל והרי היא תחת ידי תהא שלי ודין הוא בשל אחרים אני זוכה בשלי לא כ"ש כו' עד יוצאה מתחת ידו ומתחלקת לכל אחיו הכהנים ה"נ כיון שאמר בפני הקהל אני נודר לתת ליד הגבאין כך וכך לעניי העיר או כך וכך לעניי העולם ה"ל כאילו מטו ליד (*גבאי) [*הגבאי] (*דלא) [*ולא] מצי למהדר דאנן יד עניים אנן ויש לנו לכופו לקיים נדרו שנדר לתת ליד גבאי לחלק לשאר עניים דאטו משום דעני הוא לא יקיים נדרו ועוד הא אמרי' לא תלקט לעני להזהיר עני על שלו ולא מצי למימר בשל אחרים אני זוכה בשלי לא כ"ש וה"נ אמרי' בפ"ק דב"מ [דף יב.] השוכר את הפועל למחלה לשליש ולרביע לא ילקט בנו אחריו וה"ה לעני שמפרים מעשר עני דלא מצי לעכב כי בזה לא יצא ידי נתינה כ"ש בנדון זה שבא ליד גבאי אין לבניו לך זכייה טפי מעניים אחרים אלא תלוי בדעת הגבאי והקהל (*אדעתא) [*דאדעתא] דידהו יהב כדפרישית [*ושלום מב"ב]: [דף ח ע"ב] קופה של צדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה נגבית בשנים מפני שאין עושין שררות על הצבור פחות משנים שממשכנין על הצדקה ומתחלקת בג' (*דוקא) מפני שהוא כדיני ממונות שצריך לעיין ולתת לכל אחד כפי הטיפולין התלויין בו תפח (*ודוקא) [*ודייקין] שררות הוא דלא עביד הא הימוני מהימני ליה ליחיד לעשותו גזבר מסייע ליה לר' חנינא דאמר מעשה ומינה רבי ב' אחין על הקופה וב' אחין לגבי הימנותא כחד דמו הלכך מוקמינן שני אחין פרנסים פירוש גבאי צדקה דהא יחיד נמי מהימן ובלבד שיהא [*אדם] חשוב וירא שמים לפי הדור משום דלית לן בדורנו כר"ח בן תרדיון מיהו בירושלמי מוכח דאין מעמידין פחות משלשה ומוכח נמי דאין מעמידין שני אחין כההיא דפ"ב דפאה ירושלמי ר' חלבו בשם רבא אין מעמידין פרנסין פחות מג' פי' גבאי של צדקה את חמי דיני ממונות בג' דיני נפשות לכ"ש ופריך ויהי עשרים וג' פי' הואיל וכדיני נפשות [*הן] יהיו כ"ג כמו דיני נפשות ושנינן עד (*דהוא) [*דהוי] מצמית להון הוא יסכן פי' כלומר מן הדין היה צריך עשרים וג' אלא פעמים לא היו יכולין להתקבץ עד שיהא העני מסתכן לכך אמרינן ג' כמו דיני ממונות אבל תרי לא א"ר יוסי בר בון אין מעמידין ב' אחין פרנסין פי' גבאי צדקה ר"י עבד חד מן תרי אחין ואמר לא שנמצא בא"ש פלוני אחיו דבר אלא שאין מעמידין שני אחין פרנסין הלכך נכון הדבר להעמיד שלשה גבאי צדקה כדאיתא בירושלמי ובלבד שלא יהא בהן שני אחין מיהו נהגו בכל המקומות להעמיד גבאי אחד אדם שהצבור חפצים בו למנותו: גבאי של צדקה יש לו לקבל על עצמו להיות גבאי כדאמרינן בירושלמי [*דפרק] בתרא דפאה רבי יוסי עאל לכפרין בעי אוקי עליהן [*בס"א בעא מוקמן להון] פרנסין פירוש גבאי צדקה ולא קבילו עליהון עאל ואמר קומיהן בן בבי ממונה על הפקיע ומה זה שנתמנה על הפתילות זכה להתמנות מגדולי הדור אתם שנתמניתם על דמי נפשות לא כ"ש ר' חגא כד הוה מקים פרנסי פירוש גבאי צדקה הוה מטעים להון אורייתא לומר כל שררה מתורה ניתנה שנאמר בי מלכים ימלוכו. מצאתי אדם שהוא גבאי צדקה אם העניים יחרפוהו אין לו לחוש כי יותר טוב הוא לו ממה שמברכין אותו כי יותר זכותו גדול [*בכך] כדאמרינן בירושלמי דפרק (*ב' דב"ב ופרק) בתרא דפאה ר"א הוה מפרנס פי' גבאי צדקה חד זמן נחת לביתא אמר לון מאי עבדיתון אמרו ליה אתא חד סיעא ואכלין ושתין וצלו עלך אמר לית לן אגר טב אתא זימנא תניינות אמר לון מאי עבדיתון א"ל אתא חד סיעא ואכלין ושתין וקלונך אמר לון בדין איכא אגר טב הרי אתה רואה כשברכוהו לא היה שמח וכשחרפוהו היה שמח מפני שמקבל שכר גדול יותר: דשררותא הוא דלא עבדי הא המוני מהימני תפט פסק ר"מ דהגבאי שאמר בעודו גבאי כך וכך הלויתי (*לתוך כיס) [*לכיס] של צדקה נאמן בלא שבועה *אך לא אחר שיסלקוהו ג] וכיון דכך הוא דרך הגבאים שהם מלוים לתוך כיס של צדקה עד שיהא בכיס מעות. ואדעתא דהכי מוקמינן להם דרשאין בני העיר לעשות (*קופה) [*מקופה] תמחוי וה"ה להעמיד הגבאים להאמינן וכן משמע שררותא הוא דלא עבדי הא המוני מהימני האפילו יחיד אע"פ שאין ממשכנין על הצדקה (*בע"ש) מ"מ נאמן כי הא דרבא אכפייה לרב נתן בר אמי ואפיק מיניה ד' מאות זוז לצדקה פר"ת בדברים בעלמא עוד נמצא בשם ר"ת דע"י תנאי היה מדעת כולם מעיקרא או ע"י נדר: שאל הרב ר' יוסף את ה"ר יצחק בר אברהם תצ יעל הצדקה שפוסקין בני העיר ויש יחידים שמסרבים על דעת הרבים ולא אבו שמוע ואני שמעתי שכתב רבינו שמעיה בשם רבינו יוסף ט"ע אין מעשין על הצדקה אפילו למצוה שנאמר כי בגלל הדבר הזה יברכך ושנינו כל מצוה שמתן שכרה בצדה אין ב"ד של מטה מוזהרין עליה ואין הדבר תלוי אלא בנדיבות [*הלב] ומדברי הרגאה עכ"ל ותלמידך חוכך [*ס"א הוכח] להחמיר מדתניא ל' יום (*לקופה) [*לתמחוי] שלשה חדשים (*לתמחוי) [*לקופה] ו' חדשים לכסות י"ב חדשים לפסי העיר ומדכייל כל הני בהדדי ש"מ דכי היכי דכופין לפסי העיר כייפינן להו לכולהו ועוד מדגרסי' פרק נערה [*דף מט:] אבל אמיד כייפינן ליה כי הא דרבא אכפייה לרב (אמי) [*נתן בר אמי] ואגבי מיניה ד' מאה זוזי לצדקה ולא משמע בדברים כההיא דפרק הכותב [דף פו.] ופרק הגוזל אכפייה רפרם לרב אשי ואפיק מיניה ועוד דפ"ק דב"ב [דף ח:] מייתי לה וה"נ ממשכנין לצדקה אפילו בע"ש והכתיב ופקדתי על כל לוחציו אלו גבאי צדקה ומשני הא דאמיד הא דלא אמיד כי הא דרבא אכפייה לרב נתן בר אמי ואפיק מיניה ת' זוזי לצדקה ובתרוייהו גרסי' רבא ורב נתן בר אמי ולאו תרי עובדי נינהו והתם לאו כפיית דברים בעלמא קאמר ודוחק לומר דהתם איירי דכבר נדר מעיקרא ולהכי אכפייה מדלא אידכר ליה תלמודא ומדגרסי' [*ב"ב דף ט'] (נעשו) [*עושו] אהדדי אין לי ראיה כדאמרי' מעלנא דידי עישוי נינהו ומלהסיע על קיצתן נמי אין ראיה דהתם מדעת כולם היה כדפר"ת והכי מוכח (*ברישא) [*ברייתא] דתנן רישא כופין וסיפא רשאין [ס"א דתנן רישא וסיפא כופין וברייתא רשאין] והשיב ר"י בר' אברהם וז"ל על הצדקה שפוסקין בני העיר ויש יחידים מסרבים וכתב רבינו יוסף דאין מעשין עליה משום דמתן שכרה בצדה יפה כתב אני לא ידעתי ושמחתי בדברים כי עכשיו מצאתי גאון כדברי ולא כפירוש ר"י ז"ל דפי' רבא אכפייה לרב נתן בר אמי ממש ולא כפיית דברים משום דכתיב באותה מצוה לא תאמץ [*את לבבך מ"י] ולא תקפוץ את ידך [*אבל] כי נראה בעיני דהא דאין ב"ד של מטה מוזהרין עליה כשאר מצות עשה היינו לענין דאין לכפותו עד שיעשה שהיו מכין אותו עד שתצא נפשו כדאיתא בכתובות [*דפ"ו] והיינו אין מעשין שכתב בשם ר"י טוב עלם אבל מ"מ מוזהרין עליה ואין מוזהרין עליה דקאמר ר"ל דאין נענשין אם לא יכפוהו וראיה לדברי מירושלמי דפ' המוכר את הספינה גבי מאזני לצק וגרסי' מכאן אמרינן כל מ"ע וכו' עד אמר רבי חייא בר בון ד] כמו מתני' ב"ד של מטה אין נענשין אבל מוזהרין בו לכפות כדדרשינן מיהיה לכם שימנה אנדרמים על כך והיא דכל הבשר [*דף ק"י] גבי ההוא דלא מוקר אבוה [*וכפתוה] אמר שבקוהו לא פליג אירושלמי דה"ק כיון (שבייששתם אותו) [*שכפיתם אותו] אין אתם צריכין לטרוח יותר שאין אתם נענשין כשאר מצות עשה ופירושים אחרים יש ולא ישרו בעיני: ולדקה הואיל ואתא לידן נימא בה מלתא תצא פ"ק דר"ה אמר רבא ולדקה מיחייב עליה לאלתר משום בל תאחר מ"ט דהא קיימי עניים פשיטא מהו דתימא כיון דבענייני דקרבנות כתיב בל תאחר [והוי] דומיא דקרבנות וליבעי שלש רגלים קמ"ל דעבר עליה לאלתר פי' רז"ל בתשובות דהא קיימי עניים בכאן או חוץ לחומה לנו שהרי עניי העיר מחלקין להם מע"ש לע"ש וקיימי עניים דקאמר אעניים דעלמא קאי שצריכין לתמחוי או לככר בפונדיון. וי"ש שמסיים בהם קמ"ל דשכיחי עניים והיינו שכיחי דמצויין עוברים ושבים

*[נ"א אף לאחר שסלקוהו מ"י וכן גי' רמ"א [וכ"כ הב"ח]:

הגהות הב"ח ע מכלל דבשל כצ"ל: פ נ"ב אלא ע"כ אנו קיימין בסתם אלמא כו' דהיכא: צ נ"ב לא: ק נ"ב ס"א רוצים: ר נ"ב על: ש נ"ב הם: ת נ"ב ס"א חסד: א נ"ב אם נפרע בהפסדו של זה תנאי גמור ואם כצ"ל: ב נ"ב עיין בתרומת הדשן סי' שמ"ו: ג נ"ב עיין בתשובת מהרי"ק סי' ס': ד נ"ב עיין בתשובת מהרי"ק סי' ס': ה נ"ב משמע: ו נ"ב עיין בתשובת מהרי"ק סי' קמ"ח ובתשובת בנימין זאב סי' רכ"ז:

הגהות ממ"י א] נ"ב ברייתא בערכין ומביאה הרי"ף בפירקין: ב] נ"ב או לא: ג] נ"ל דכיון: ד] נ"ל כיוני:

ושבים כל שעה ואע"ג דגבי פאה היכא דליכא עניים אמר לעני ולגר תעזוב אותם ולא לעורבים ועטלפים התם קודם שיבאו עניים יהיה נפסד ואפילו כשיבואו לא ידעו שהוא לקט שכחה ופאה ולא שייך למימר התם שכיחי עניים ופי' בתשובות דהא דקאמר רבא וצדקה מיחייב עליה לאלתר היינו משתבעה הגבאי ולא משעה שנדר דאיהו אין בידו לחלקה ולא פסדי עניים אבל גבאי תובע ומחלק וממשכן כדאמרינן וממשכנין על הצדקה ואם מונע משכון או מעות עובר עליו לאלתר והביא ראיה מפ"ק דערכין האומר סלע זו לצדקה עד שלא באה ליד גבאי מותר לשנותה כו' וטעמא ע"כ משום פסידא דעניים דקיימי כדמוכח דפריך והא רבי ינאי יזיף ופרע ומשני שאני ר' ינאי דעניים ניחא להו דכמה דאישתהי מעשה ומייתי להו ואיכא להו רווחא הא למדת שמותר לשנותה קודם שבאת ליד הגבאי [א] דבידו לחלק אבל משבאת לידו אסור לשנותה משום פסידא דעניים דקיימי ולא יהיו המעות מזומנין אבל אם (*גבאי) [*הגבאי] בר עישוי (*כדר') [*הוא כר'] ינאי אז מותר הא למדת (*שמותר) [שקודם שיתבע הגבאי מותר] לשנותה עד שיתבע הגבאי ל"ש יום אחד ול"ש שנה שלימה דאם לא כן נתת דבריך לשיעורין ולדבריו היכא שנדר נדר ליתן לעניים למי שירצה עובר עליו לאלתר דהא קיימי עניים ויש בידו ליתן להם דלאו כדי ליתן לגבאי נדר ואין לומר שאינו עובר משום שיכול לומר איני רוצה לאלו אלא לאחרים שיבואו דא"כ כך יפטור עצמו לעולם מיהו היכא שנדר ליתן לפלוני ודאי לא עבר עד שיבוא אותו פלוני והיכי שנדר [*מצאתי מוגה שבירך] (על ידי) ש"ל בבהכ"נ ליתן צדקה הואיל ויודע הגבאי שהוא חייב צדקה לא עבר עד דתבע ליה גבאי והיכא שנדר ליתן ליד הגבאי והגבאי אינו יודע שאם היה יודע היה תובע א"כ לעולם לא עבר ומסתבר דחייב להודיע לגבאי דודאי דוקא היכי דידע הגבאי לא עבר עד דתבע ליה משום דהואיל (וידוע שאינו) [*ויודע ואינו] תובעו הרי אינו צריך ולא קיימי עניים דאי קיימי הוה תבע אבל היכא דלא ידע הגבאי שהוא חייב צדקה עבר הנודר דלא אודעיה לגבאי שיתבענו ובפ' שלישי דשבועות אמרינן מוצא שפתיך תשמור אין לי אלא שהוציא בשפתיו גמר בלבו מנין ת"ל כל נדיב לב פרש"י גבי נודב להביא קרבן כתיב דילפינן מכל נדיב לב דהיכא דגמר בלבו נדר או נדבה לקרבן שחייב להביא אע"פ שלא הוציא בפיו . ור"פ האיש מקדש פריך סתמא דתלמודא אקדשים ותרומה מה להנך שכן ישנן במחשבה הלכך מכאן פסק בתשובת הגאון שהגומר בלבו ליתן לצדקה חייב כאלו הוציא בפיו ואע"ג דבפ"ג דשבועות קאמר דהוי תרומה וקדשים שני כתובין הבאים כאחד ואין מלמדין פרש"י בתשובה דלצדקה כנדרים ונדבות דמיא הלכך גמר בלבו ליתן לצדקה חייב כאלו הוציא בפיו : *פ"ק דערכין ת"ר האומר סלע זה לצדקה עד שלא באת ליד הגבאי מותר לשנותה משבאת ליד גבאי אסור לשנותה איני והא ר' ינאי יזיף ופרע שאני ר' ינאי דניחא להו לעניים דכמה דאישתהי מעשה ומייתי להו והיא דפ"ק דב"ב דת"ר קופה לעניי העיר תמחוי לעניי (*כל עולם) [*העולם] ורשאין בני העיר לעשות קופה תמחוי לחלקה לעניי עולם אם ירבו עליהם ותמחוי קופה ולשנותם למי שירצה פרש"י בני העיר ודאי רשאין אבל גבאי שגבה קופה או תמחוי אינו רשאי לשנות אפילו לדבר מצוה וה"מ דבני העיר רשאין לשנות לדבר מצוה אבל לא לדבר הרשות והיא דפ' המקבל דאמר התם מגבת פורים לפורים ואין מדקדקין בדבר ואין העני רשאי לקנות מהם אפילו רצועה לסנדלו אא"כ התנה במעמד אנשי העיר דמשמע דוקא לפורים אבל לשאר מצוה לא היינו דוקא הגבאי כיון שגבה מגבת פורים אין [*הגבאי כן מצאתי במ"י] יכול לשנותה למצוה אחרת וכן אם גבה לעניי העיר אין יכול הגבאי לשנותה וליתן לעניי עיר אחרת אבל בני העיר יכולין לשנות מגבת פורים לד"א ובלבד שיהא לדבר מצוה דומיא דקופה ותמחוי שרשאין בני העיר לשנותן כיון דדבר מצוה ניהו והכי נמי רשאין בני העיר לשנות מגבת פורים לעניי עיר אחרת וי"ס דגרסי פ' המקבל ולא יקח מהם רצועה לסנדלו אא"כ כו' משמע דהגבאי (*קאמר) [*קאי] שכבר הן ביד הגבאי והיא דפ"ק דערכין דת"ר ישראל שהתנדב מנורה לבהכ"נ אסור לשנותה ומסקינן דלדבר מצוה מותר לשנותה (ומוכח התם דאפי' גבאי מותר לו לשנותה דקאמר התם שעזרק טייעא אינדב שרגא לבי כנישתא ושנייה חזנא כו') אומר ר"י דוקא נדבת בית הכנסת **תצב** אבל בנדבת עניים אין הגבאים יכולין לשנותה אפילו לדבר מצוה אלא רבי ינאי ודכותיה דאיכא רווחא לעניים ואידנא דעבידנא שנותנין מן הצדקה לכל (*צרכיהם) [*צרכי העיר] פירש ר"י משום דלב ב"ד מתנה עליהם כשפוסקין בני העיר הצדקה ביניהם עושין על דעת שיעשו הגבאים כל מה שירצו : פ"ק דערכין ת"ר ישראל שהתנדב מנורה או נר לבהכ"נ אסור לשנותה פי' רבי' מאיר דנ"ל שכבר נשתמש בהן והדליקו בבהכ"נ דאי לא הדליקו בהן אפי' לדבר הרשות מותר לשנות לדידן דקי"ל כרבא דאמר פ' נגמר הדין [*ד' מז] הזמנה לאו מילתא היא ואמרי' התם לדידיה (*מפה) [*כפה] שנתנתו לס"ת לא טהר מן המדרס אלא נתנתו וכרכתו דוקא דאיכא תרתי וכרב חסדא דאמר סודר דאזמניה למיצר ביה תפילין שרי למיצר ביה זוזי והכי דהנודר אינו יכול לחזור בו ולעכבו לעצמו משהקדישו להדליק בו לבהכ"נ דנעשה נדר ודאי איהו מיבעי ליה לקיומי נדרו ולמיתביה לבהכ"נ ומשנתנו לבהכ"נ רשאין הצבור לשנות אפי' לדבר הרשות אבל משנשתמש בה דבר מצוה אסור לשנותה לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מותר לשנותה אפי' לדבר מצוה דפחיתה מיניה ודוקא גבי תשמיש קדושה אמרינן פ' (*נגמר הדין) [*בני העיר] מעלין בקודש ולא מורידין ולא לגבי תשמישי מצוה : **תצג** מעשה בא' שנתן מקצת נכסיו לצדקה בעת מותו לימים ירדו קרוביו מנכסיהם (*וגדולים) [*וגדולי ביתו מ"י] היו אומרים שיש ליתן אותה צדקה לקרוביו שירדו מנכסיהם דתניא פ' יש נוחלין הרי שהלך בנו למד"ה ושמע שמת בנו ועמד וכתב כל נכסיו לאחרים ואח"כ בא בנו. מתנתו מתנה ר"ש בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה בידוע שאילו ידע שבנו קיים לא היה כותב לאחרים ואמר ר"נ הלכה כר"ש בן מנסיא דאזלינן בתר אומדנא אלמא דהכי הלכתא הכא נמי אמדינן דעתיה שאילו ידע שירדו קרוביו מנכסיהם לא היה מניח קרוביו ונותנן לאחרים הלכך יהבינן לקרוביו ויש גדולים אחרים (*שחולקים) [*שחלקו מ"י] עליהם דאדרבה אומדין דעתיה שאפילו אם היה יודע שעתידין לירד מנכסיהן הוה יהיב צדקתו לעניים דמידי הוא טעמא דיהיב אלא כי היכא דתיהוי ליה כפרה ותלך לפניו צדקתו והשתא דקרוביו עשירים ימנע מלעשות כפרה לעצמו וימתין עד שירדו מנכסיהם עד אותו זמן יהא נידון אלא ודאי הואיל ובההוא שעתא עשירים היו אין להם באותה צדקה אלא כשאר עניים ועוד היו מביאין ראיה מפרק הגוזל קמא [*ד' קט] אמר אביי שמע מינה הכסף מכפר מקצה דאי לא מכפר ניהדר ליורשין מ"ט אדעתא דהכי לא יהיב ז *מעשה ביהודית אחת שנפטרה ואמר ר"א ממי"ץ ח שנדרה כ' דינרים לצדקה ולאחר פטירתה החזיק בשלה ולא רצה להחזיר ליורשיה אלא ליתן לצדקה והיו היורשין אומרים לא ידענו בזאת הצדקה כלום ושאלו לר"י והשיב כי רבינו אליעזר אין לו להחזיק בממון היורשין על מה שנדרה ודין מצוה לקיים דברי המת אין מוטל עליו כיון שלא השליטתו מתחלה לכך ואפילו יטעון רבי אליעזר שהוא גבאי וידו יד עניים הוא ורוצה לעכב את הצדקה בידו ויתננה למי שמחלק הצדקות שנותנים בעירו אעפ"כ אין נ"ל שיהא לו כח להחזיק בממון על כך לחלק זאת הצדקה לדעתו יותר מלדעת היורשין אפילו אם יש לו מגו להיות נאמן על ידו שנדרה לצדקה זו ואע"ג דתניא בתוספתא דב"ק תנו מאתים זוז לעניים יתנו אותם לעניי אותה העיר ר' אחא אומר לעניי כל ישראל אין לכוף היורשין ליתנה לעניי אותה העיר ואפילו את"ל שהלכה כתנא קמא ולא כר' אחא

*וכן כתוב בהגהות :

*תשובה זו כתובה עוד בהגהות מרדכי בבא קמא :

כי כך מנהג שהרבה עשירים נפטרו בצרפת ובשאר מקומות והיו נודרין לצדקה דבר גדול ולא היו נותנין אותם לעניי אותה העיר אלא ט מחלקים לכאן ולכאן כמו שנראה בעיניהם שהדבר ידוע שנכסיו שאינם מתכוונין [*ליתנן לא] לעניים מועטין שבאותה עיר ולא *(הכל) לאורחים הבאים מחוץ לעיר . ואז היו ישראל מרובין בעיר אחת י ועניים מרובים (*בעיר אחרת) [*בהעיר נראה] לחלק להם צדקה יותר (*מעכסיו) [*מעירם] לפיכך אין לר' אליעזר להחזיק בממון אלא יחזיר ליורשיה ויודיעם שכך נדרה . ובעלתי יתנו יורשים של אותה יהודית כ' דינרים כשאמר רבינו אליעזר כי נאמן הוא בעיני על כך ועדיין יחקור אם אחרים יודעין שאי אפשר שהוא לבדו שמע ולא אחרים ושלום יצחק בר' שמואל : בנדרים בפ' ר"א [*דף ס"ה] פותחין לו לאדם שהדיר את חבירו מנכסיו אומרים לו אלו היית יודע שאתה עובר על וחי אחיך עמך היית נודר דשמא יעני ואי אתה יכול לפרנסו ואומר אלו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי נודר הרי זה מותר וא"ל רב הונא לרבא ולימא ליה כל דמעני עלי נפל מאן דמעי (ליה) (לי) [*לפרנסו בהדי כ"ע מפרנסי ליה הכי איתא בגמרא] בהדי גבאי לפרנסו ובהדי כולי עלמא מפרנסין ליה א"ל שאני אומר כל הנופל אינו נופל על הגבאים תחלה ופירש ר"א ממי"ץ (*ולימא כל דמתעני וכו') שמא יעני ואין זו פתיחה דבשביל כך לא יתחרט דנימא הנודר כל דמעני [לאו] עלי נפל בתמיה וכי עלי לפרנס כל דמעני בשביל כך לא הייתי מונע מלנדור לימנו ליה גבאי בהדי כולי עלמא מפרנסים ליה פירוש [*כך פירושו של הרא"ש] ימנו גבאי צדקה בשביל צורך כל עניי העיר ואתן חלקי עמהם ויתנו חלקי (*לצורך שאר) [*לשאר] עניים שלא הדרתי וחלק האחרים לזה שהדרתי ומפרנסין ליה פי' יפרנסוהו מכיס של צדקה שנתתי חלקי ובהיתר שלא יתנו לזה שהדרתי מחלקי כדפי' : עוד פירוש אחר ועיקר [*כך פי' ר"ן] לימנו ליה גבאי ואתן לגבאי חלקי ואותו שהדרתי יהא מותר בה כדתנן ספ"ק דנדרים היה מהלך בדרך ואין לו מה יאכל נותן לאחר לשם מתנה והלה מותר בה ובשביל כך לא יתחרט שהרי לא יעבור על מה שכתוב בתורה ומשני ודאי יעבור שאני אומר כל הנופל בעוני צריך למזונות ואינו נופל ליד גבאי תחלה כלומר אינו מוטל על הגבאי לפרנסו אלא הקרובים מחויבין לפרנסו ועליהם מוטל עשה דוחי אחיך עמך תחלה פי' עד שיעיינו ב"ד אם אין סיפק לקרובים מוטל על הגבאים ומתניתין במדיר קרובו הלכך בשביל כך יתחרט אע"פ שאפשר לפרנסו ע"י מתנת אחר יש לו בושת וטורח הוא לו אבל ליתן ליד גבאי ליתן לו אין טורח ובושת עכ"ל דשמעינן מהכא **תצד** דעני שיש לו קרובים עשירים שיכולין לפרנסו אין גבאי העיר חייבין לפרנסו אע"ג דקרוביו נמי נותנין בכיס כמו שמשמע לפי' ראשון ושמעינן נמי מהכא דאדם שנותן צדקה לסתם עניים שהקרובים עניים זוכים בה הואיל והגבאי אינו חייב לפרנסם ועליו מוטל עשה דוחי אחיך עמך הרי הם זוכים בהן . פ' בני העיר א"ר בב"ח א"ר יוחנן בני העיר שהלכו לעיר אחרת ופסקו עליהם צדקה נותנים וכשהן חוזרין מביאין אותה עמהם ומפרנסים בה עניי עירם פרש"י נותנין לגבאי העיר כדי שלא יחשדום שאין נותנין וכשהן באים לחזור למקומם תובעין אותם מן הגבאים ומפרנסים בה עניי עירם עכ"ל ויחיד שהלך לעיר אחרת ופסקו עליו צדקה נותן לעניי אותה העיר : רב הונא גזר תעניתא עאל לגביה רב הונא בר חנילאי וכל בני מאתיה רמי עלייהו צדקה ויהבו כי בעו למיתי אמרו ליתביניהו מר ניהלן ונפרנס בה עניי מאתן אמר להו תניא בד"א כשאין שם חבר עיר אבל יש שם חבר עיר תנתן לחבר עיר וכ"ש דעניי דידי ועניי דידכו עלי סמכי פרש"י חבר עיר המתעסק בצרכי צבור : כתב בה"ז **תצה** נראה בעיני דוקא שגזרו עליה התעניות מפני הבצורת או מפני משלחת חיות רעות או מפני הגזירה וגזרו על עצמן צדקה וגזרו נמי על בני העיר דאתו לגבייהו ליתן צדקה לבטל הגזירה בתשובה ותפלה וצדקה אז צריכין ליתן לגבאי העיר מפני החשד וצריכין נמי ליתן לחבר עיר היכא דאיכא חבר עיר ולא לחזור וליקחם מן הגבאי להוליכו לעירו אבל צדקה שרגילין ליתן כל שעה וחק קבוע בכ"מ שאפילו היו אותם בני העיר שבאו הנה בעירן לא היו נמנעים מלתת אותה אע"פ שעתה באין כאן אין צריכין ליתן לגבאין כדי שלא יחשדו ולא לחבר עיר לגמרי אלא מוליכין אותם לביתם הלכך אותם בני הישובים שבאים לקהלה לר"ה ויוה"כ ומזכירין נשמות ונודרין צדקה הואיל וחק קבוע הוא בכל המקומות להזכיר נשמות ונודרין צדקות אין כאן חשד כלל כי בודאי יתנוה וגם אין נותנין אותה לחבר עיר כי אין צדקה זו באה מכח אותה העיר אלא מכח חק ומנהג הלכך מוליכין הצדקה שלהם לישוביהם ועושים בה כרצונם וכ"ש עיר שאין בה חכם המתעסק בצרכי צבור אלא גבאים שאינם עוסקים בתורה תדיר שיוליך צדקתו עמו בביתו והא דתני בתוספתא דפ' הגוזל האומר תנו ק' דינר לבהכ"נ או ס"ת לבהכ"נ יתנן לבהכ"נ הרגיל בו ואם רגיל בשניהם יתנן לשניהם האומר תנו מאה דינר לעניים יתנו לעניי אותה העיר ר' אחא אומר לעניי כל ישראל . בן האוכל משל אביו ועבד האוכל משל רבו קוצה ונותן פרוסה לעני או לבנו של אוהבו ואינו חושש משום גזל שכך נהגו בעלי בתים נראה בעיני דהא דקאמר יתנו לעניי אותה העיר כגון שהוא דר באותה העיר ולא תיקשי לההיא דקתני כשהם חוזרין מביאים אותה עמהם ומפרנסין בה עניי עירם (*ובברייתא) [*הג"ה סי' תרכ"ה בברייתא] דבן עזאי מצאתי **תצו** אורחים הנכנסים אצל בעל הבית אינם רשאין ליתן משלפניהם לבן בעל הבית ולא לעבדו ולא לשלוחו אלא אם כן נטלו רשות מבעל הבית . **תצז** מעשה באחד שהיו נושין בו מנה ונצטרך לבריות ושט אחרי פרנסתו עד שהביא מאתים זוז ותבעו הנושה והלוה משיב לו לא רחמו עלי אלא כדי לפרנס בני ביתי ולא לפרוע חובי ושאלו לר' אבי העזרי ופטרו דתניא בתוס' דפאה מעשר עני אין פורעין ממנו מלוה וחוב ואין משלמין ממנו גמולין ואין פודין ממנו שבויין . ורבינו שמחה חייבו שצדקה אינו אלא כמתנה בעלמא כיון דנכסוהי דאיניש איתן ערבין ביה חייב אם לא שיתנה הנותן בפירוש על מנת שלא יהא לפלוני בעל חובך כלום נאו כל כמיניה להפקיעו מדי שעבוד ודמי לאין קנין לאשה בלא בעלה פ"ק דקדושין [*דף כג] למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה והא דתני בתוספתא דמגילה הנותן דינר לעני לקנות בו חלוק לא יקח בו טלית פליגי רבנן עליה פ' האומנין ופרק המקבל דלית בהו המשנה מדעת בעה"ב נקרא גזלן ולאו דוקא בצדקה דקתני רישא המלוה מעות לחבירו ליקח בהן פירות ולקח מהן כלים אסור לשנות מפני שגונב דעתו של בעה"ב : והא דאמרינן . בירושלמי פ"ק דמגלה אהא דמגבת פורים אין משנין בו הא בשאר מעות משנין עד שלא ניתנו לגזברין רשאי אתה לשנותן כו' ואיתמר נמי פרק קמא דערכין ובתוספתא דמגילה כולהו מיירי שאין הבעלים או הגזברים רשאין לשנותה אבל משבאו ליד העניים הרי הן כשאר נכסים הואיל. ויצא הנודר ידי נדרו

*וההיא דפאה דאין פורעין כו' גמרו של פסק בהגהות ושם מסיק כדברי ראבי"ה . מהר"ם :

*בריש פרק הזרוע והלחיים אמרי' בעל הבית **תצח** עשיר שהיה עובר ממקום למקום ונצטרך נוטל לקט שכחה ופאה ומעשר עני וכשיחזור לביתו ישלם וחכ"א עני היה באותה שעה פירוש ואינו צריך לשלם בירושלמי אמרינן אמר ליתן לחבירו מתנה מרובה מותר לחזור בו הדא דתימא לעשיר **תצט** אבל לעני נעשה נדר [*הג"ה סי' תרכ"ו] פי' הוי כנודר לצדקה ואסור לחזור בו : ותו אמרי' בירושלמי רב הוה מפקד לשמעיה כדין כי אמינא לך הב דינר לפלוני אי עתיר הוא תא ואימלך בי אי עני הוא לא תמליך בי כלומר אם עשיר הוא אע"פ שאמרתי לך ליתן לו דינר התייעץ בי פעם שניה קודם שתתן לו שמא אחזור בי אבל אם עני הוא לא תתייעץ בי אלא תן לו כי איני יכול לחזור בו מפני שהוא נדר ודוקא שיש בידו בשעת נדר כפי מה שנדר ליתן לצדקה אז הוי נדר ולא מצי הדר ביה אבל אין

הגהות הב"ח ו נ"ב עיין בתשובת מהרי"ק שורש קכ"ג : ז נ"ב דין זה מביא גם תשובת מיימוני השייכות לספר קנין סי' י"ט : ח נ"ב ליורשיה : ט נ"ב היו : י נ"ב הכל : כ והיו עניים הרבה בעיר לחלק כצ"ל : ל נ"ב אלו :

הגהות מ"י [א] אין בידו כו'. :

אין בידו כפי מה שנדר נראה שאין הנדר חל עליו ומלי לחזור ורואה מפרק שור שנגח ד' וה' גבי הטוה נברא דתקע ליה לחבריה שלח רב טובי בר רב מתנה לקמיה דרב יוסף האי דתקין התוקע לחבירו נותן לו סלע סלע צורי תנן או סלע מדינה תנן פשיטא מהא דאמר רב יהודה כל כסף האמור בתורה כסף צורי ...

תקמ פרק בתרא דפאה אמרי' מי שיש לו ר' זוז לא יטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני ...

[illegible]

מבוי מעכבין עליו ובלום מאיר בר' ברוך ... ושוב מלאתי שכתב רבינו מאיר משם ...

[illegible]

ודינא דגוד או אגוד ליכא הכא שהוא א' מהם אינו רוצה לקנות חלק חבירו ונראה למי שהדין עם ראובן בזה משום דאנן סהדי כשקנו האחין אגב המגרנותא שלהן שלדעת כן קנו שאם ירצו להרחיב בתיהן [*בזה] שקנו ולעשות סניף ותשמיש לבית הגדול שיעשו ואין לומר מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו ולא עדיף [*ראובן הנותן] מגברא דאתא מיניה ואילו היה הבית בחזקתו שלא נמכר לא היה כח בשום א' מהן [*השתא] לחלוק כיון שאין בו דין חלוקה [ה] ה"נ"ש [*לא] אמרינן הכי כיון דבשעה שקנו אמרו זה אנו קונין אותו כדי לעשותו סניף לבתינו הרי נתרצו בחלוקה ותנן בד"א בזמן שאין שניהם רוצים אבל שניהם רוצים יחלוקו אפילו פחות מכאן ולבי נוקף בזה [דהא] אפילו רצו נמי הרי הן חוזרין עתה כדאמרינן בריש ב"ב כי רצו מאי הוי נהדרו בהו עכ"ל ספר החכמה : המיימוני כתב פרק י"ב דשכנים האחין או השותפין שבאו לחלוק את השדה וליטול כל אחד חלקו אם כולה שוה ואין שם מקום טוב ומקום רע אז חולקין לפי המדה (כולה) בלבד ואם אמר אחד תנו לי חלקי מצד זה כדי שיהא סמוך לשדה אחר שלי ויהיה הכל שדה א' שומעין לו וכופין אותן שעכבו על זה ודבר זה מדת סדום הוא אבל אם היה חלק אחד יותר טוב או קרוב לנהר או קרוב לדרך ושמו אותו היפה כנגד הרע ואמר תנו לי בשומא שלי *(כמדתה) מצד זה אין שומעין לו אלא נוטל בגורל אמר תנו לי חלי מדתה מצד הרע בלא שומא וטלו אתם החלי הטוב כדי שיהא חלקי סמוך לשדה שלי הורו מקצת הגאונים ששומעין לו ולזה דעתי נוטה וכן ראוי לדון : תקח כללו של דבר כל דבר שהוא טוב לזה ואין לחבירו הפסד בו כלל כופין את חבירו לעשותו עכ"ל המיימוני : תקט הלכתא אית דינא דגוד או אגוד פר"י דאפילו בדמים יקרים יותר משויו הרבה יכול לומר כן וכן משמע הלשון מעלין אותו בדמים וכן כ' רבינו יואל משם ריב"א ורבינו יקיר פי' כפי השומא דוקא: [דף יג ע"א] עני ועשיר שהניח להם אביהם מרחץ או שאר דברים אין העני יכול לכוף את העשיר לקנות חלקו אלא משכיר לאחרים כפי חלקו המגיעו אפילו לא עשאו לשכור אלא לעצמו יכול הבן להשכיר חלקו אם מוצא וכ"ש [למכור] לאחרים ואם לא ימצא יפסיד[ת] ואם עשאן לעצמו הרי עשיר אומר לעני קח לך עבדים כו' לפי הלשון משמע שבזה הדבר תלוי הענין שכשעשאו אביהם לעצמו אין יכול זה א] העני להשכיר חלקו ואינו יודע הטעם אמאי לאחר שמת אביהם (למה) לא יעשה כל אחד בחלקו מה שירצה ואם מפני שיכול לומר לו אחיו אני רוצה לדור בו כמו שדר בו אבי ב] והלא הוא אינו מעכב[א] ביומו מלעשות מה שירצה בחלקו ועוד וכי אינו יכול למכור חלקו לאדם עשיר שיש לו עבדים וזיתים וכשם שיכול למכור יכול נמי להשכיר דמה לי מכר מה לי שכירות ואני הייתי רוצה לומר *דלאו דוקא זה הוא הלשון אם עשאן אלא כלומר אם היתה עיר שמשכירין בה מרחץ ובית הבד ואביהן עשאו לכך השכר לאמצע ואם אינה עיר שמשכירין בה ואביהן עשאו לעצמו הרי העשיר אומר לעני קח לך עבדים כו' כלומר אין העני יכול לומר לעשיר הואיל שאין לי קח אתה חלקי ואיני רוצה שאתה משתמש בחלקי בחנם דהעשיר יכול לומר איני רוצה ואיני מעכב לך את חלקך גם קח לך עבדים וזיתים ותשמש בחלקך והכי משמע דהא מייתי לה הכא דלא מלי א"ל גוד מיהו תימה הוא דהכא משמע דהעני אינו יכול להשכיר חלקו ולא לשוויה גברא בחריקיה *שיגוד : ופסק רבינו מאיר דהיכא דראובן יש לו [*חלק] [ובס"א בית] גדול ושמעון יש לו חלק [*קטן] באותו בית פחות מכדי דירה שאין לו כי אם ג' אמות ועל כן שמעון מעכב מלחלוק יכול לומר לו ראובן אחלוק עמך ואגיגה נא עמך אמה אחת מקרקעי שלי ואהיה שותף עמך ברביע חלקך דאטו אם יש לראובן קרקע של ק' פרסאות ושמעון יש לו בקרקע דבר מועט שאין [בו] כדי חלוקה יעכב [את] ראובן מלחלוק עמו כלל וכלל אלא פשיטא הוא דמלי למימר כדפרישית ואח"כ יאמר ראובן לשמעון גוד ותקנה רביע שלי או אגוד ואקנה ג' רביעיות שלך : טול אתה שיעור ואני פחות כו'. פסק האלפסי כרשב"ג דאמר אין שומעין לו וכן פסק המיימוני ור"ח פסק כת"ק במתנה אבל במכר לא דכל כה"ג לא שייך גוד או אגוד כיון דלא זבין מידי דחזי אלא דבר מועט דלא חזי לדירה והא דאמר ת"ק שומעין לו היינו במתנה דוקא ובעל העיטור פסק דהלכה כת"ק ל"ש מכר ול"ש מתנה ומפרש מילתיה דרשב"ג אי בדמי לית ליה למיתב משום [דליתא] דינא דגוד או אגוד וא"כ למסקנא דאסיק אמימר אית דינא דגוד או אגוד א"כ לת"ק שומעין לו משום [ב]דינא דגוד או אגוד וכתב רבינו מאיר [ג]נ"ל דהלכה כת"ק כיון דקא מתמה תלמודא מעיקרא דקאמר ה"ד אילימא כדקתני מ"ט דרשב"ג א"כ [ד](*לא) מסתבר' ליה טעמא [*דת"ק ואע"ג דלבסוף מפרש תלמודא] (כלל. ואע"ג דלבסוף מפרש תלמודא) טעמא דחיקא ולענין פסק הלכה אסברא דמעיקרא סמכינן : *איכא מאן דאמר לא אמר דינא דגוד או אגוד אלא היכא דכל חד מינייהו אית ליה דמי והכי פר"ח ואלפסי חולק ורבינו יואל כתב בשם ריב"א כרב אלפס : תקי ובכתבי הקדש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו אם הוא בכרך אחד מפני בזיון כתבי הקדש מיהו בשתי כריכות חולקים אם שניהם רוצים אבל אין אחד יכול לכוף את חבירו לחלוק ולהעלות בדמים אם כרך א' טוב מחבירו וכן כל הדברים דתרוייהו צריכי להאי וצריכי להאי בכה"ג לית דינא דגוד או אגוד אלא דוקא שאמר גוד אתה הכל או אני אגוד הכל כדמסקינן בהנהו תרי אמהתא חדא ידעה אפיא ובשולא וחדא ידעה למיעבד ביסתרקי [*תכשיט שפסלים שקורין טפי"ד . רש"י] ומסיק שאני הכא דהאי צריך להא והאי צריך להא וכו' : ירושלמי א"ר יהושע בן לוי כגון תהלים ודברי הימים אם אינו רוצה לחלוק אמרינן גוד או אגוד אבל תהלים ותהלים חולקין ור"ע אומר אפילו תהלים ותהלים נמי אין חולקים שמתוך שאין חולקים מתוועדים (כולם) יחד וגורסים : פר"ח וכרך אחד דאין חולקין משום בזיון היינו כיון כשחותכין לב' בשביל החלוקה אבל אדם אחד אם בא לחתוך חותך ואין בו משום בזיון . פר"י . ודוקא ספרים שלהם שעשוים כעין ספר ג] ונגללין יחד הוא דאיכא בזיון לחלוק אבל השתא שאנו קושרים הספרים בקונטרס ליכא בזיון כן משמע מתוך פירש"י שהזכיר ספרים בפירוש . וכבר היה מעשה בב' אחים שם האחד שמעון ושם השני יוסף והיה להם מקרא שנפלה להם בירושה ורצו לחלוק המקרא ונסתפקו אם בדבר זה איכא משום בזיון ולבסוף התירו לחלקה וחלקו הקונטרסים והיה קונטרס אחד (*המסיים) [*המסוים . מ"י] בו (*בלד) [*כרך] אחד שמעון היה כתוב בו [*מסוים] בסופו וקונטרס המתחיל בלד השני (מתחיל) [מסוים] בו יוסף ואפילו גורל

*וכן פי' התוס'. מהר"ס :

[*מהר"ל מפראג מגיה שיגור אבל יש לקיים הגירסא דהא דכתב לעיל שמשכיר חלקו היינו להשכירו לבד אבל אינו יכול להשכירו לאחר שיהיה תחתיו לומר גוד או אגוד . ג"מ] :

[*ונפל"] של שמעון על שמעון וגורל של יוסף על יוסף [ו] : תקיא מדביק אדם תורה נביאים וכתובים כאחד דברי ר"מ ואע"ג דאי אפשר שלא יניח לפעמים נביאים וכתובים על התורה ובמגילה פרק בתרא משמע דאסור להניח ה"מ שתי כריכות אבל כריכה אחת אינו גנאי : ר' יהודה אמר תורה בפני עצמו ד] לא מפני [*שמא] יניח זה על זה דהא נביאים ע"ג כתובים וכתובים ע"ג נביאים לא אשכחן דאסור אלא היינו טעמא שלא יראה הכל תורה או הכל נביאים וה"נ טעמא דרבנן דאמרי כל אחד ואחד בפני עצמו כן פר"י ותימה על מה סמכו להדביק הכל יחד דהא קי"ל ר"מ ור' יהודה הלכה כר' יהודה ותו הא קי"ל הלכה כרבים א"כ כחכמים היה לנו לפסוק : מניח ה] בין חומש וחומש ד' שיטין [*כו'] ומתחיל מלמעלה ומסיים מלמטה (פי') ואין צריך להניח אותם ד' שיטין* (אלא) ודוקא בין נביא לנביא דאיכא טעמא שאם בא לחתוך חותך אבל בין חומש לחומש לא ו] וכן בין פרשה (פתוחה) לפרשה (סתומה) צריך להניח אע"ג דמסיים בסוף העמוד פר"י : בס"ת מניח תחלתו וסופו כדי לגול עמוד ובשאר ספרים כדי לעשות היקף בתחלתן ובסופן כדי לגול עמוד דלתחלתו הוא נגלל . ורבינו שמשון פירש דאם כלן יחד אז (אין) נגללין מתחלתו לסופו כדי שתהא תורה מבפנים ונביאים וכתובים מבחוץ . וצריך לעשות עמוד מתחלתו וכדי היקף בסופו :

*כ"כ התוס' לפר"י וכ"כ בהגהות אשר"י . מהר"ס :

סליק פירקא

תקיב [דף יז ע"א] לא יחפור אדם כו' [*תוס'] בכל הני איכא בהו מיא ומשמע שצריך הרחקה [*וכתוב בתוס' וטעמא דצריך הרחקה] משום מתונתא : ותימה לר"י דהא אמרינן בגמ' כל מרא ומרא ז] קא מרפית לארעאי ויש לומר דאי לאו משום מתונתא לא היה צריך להרחיק ג' טפחים ופר"ח דאפילו ר' יוסי מודה בכל הרחקות דמתני' לבד מהני דפליג בהדיא תדע מדלא פריך אהנך דרישא לימא מתני' דלא כרבי יוסי כדפריך [*לקמן] גבי סולם ש"מ דבכולהו מודה וכן כתב רבינו ברוך ממגנצא אבל רש"י ז"ל פי' לקמן מתני' דלא כרבי יוסי ואע"ג דהרבה מתני' דלא כר' יוסי מי נימא דגם זאת דלא כר' יוסי ופי' רבינו מאיר [*דאפילו] מיא דלא קביעי יש להרחיק ג' טפחים מדתנן נברכת הכובסין וכן משמע מדפריך מחרישה תיפוק ליה משום זרעים תיפוק ליה משום מיא אלמא כיון ח] דצריך להשקות אע"ג דלא קביעי מיא תדיר יש להרחיק : מרחיקין את הסלעין כו' מ"מ מותר להטמין בהן חמין לשבת או משום שאין מוסיפין הבל [*או משום שמשברין את הקדירה . מ"י] או משום שמקלקלין את התבשיל והוה ליה מלתא דלא שכיחא ולא גזרו ביה רבנן : [*זה מן התניא בדף י"ט רקיק אינו ממעט בחלון] חלון שבין ביתו לחבירו מביא את הטומאה אם הטומאה באחד מהן . וחלון העשוי לתשמיש שיעורה כפותח טפח וכשיתמעט מטפח אפילו משהו אין מביא את הטומאה ואם היא עשויה לאורה ובידי אדם שיעורו כסלע נירונית והיא כמקדח גדול שבלשכה שהוא יותר על סלע סתם ואינו מתמעט בכל שהו אלא עד שלא ישאר רום אצבעיים על רוחב גודל . ומאור שלא נעשה ע"י אדם כגון חררוהו ט] רמשים או שרצים שיעורו כמלא אגרוף של [ח]אבטיח שהוא כראש כל אדם . חישב עליו למאור שיעורו כמלא מקדח . לתשמיש שיעורו פותח טפח ואם הוא חלון העשוי לאויר שאינו [ט]לאורה ולא לתשמיש אלא לאויר לשמור בו גנות ופרדסים שיעורו כמלא מקדח בינוני פיר"י [*תוס' בד"ה רואין כל שאילו ינטל] וכל דבר דחזי ליה א"כ לא חזי ליה אך דלא מבטל ליה אינו ממעט בחלון ודוקא לממעט בעינן דמבטל ליה אפילו כלי חרס אבל [ז] אם כלי חרס סותם לגמרי כל החלון אע"ג דלא מבטל ליה חוצץ בפני הטומאה ובלבד שלא יהא דבר המקבל טומאה וצריך שיוכל לעמוד שם בחלון בלא סמיכת דבר אחר ואם לאו אינו חוצץ . מיהו מירוח בטיט אינו צריך וכן דלת (שהגיעה) [ס"א שהגיפה] וסמכתה במפתח אם יכולה הדלת לעמוד בפני עצמה טהור ואם לאו טמא ואפילו מפתח *שאינו מקבל טומאה וכלי עץ נמי העשוי לנחת לא בעי ביטול [*עכ"ל תוס' דף כ']: [דף כ ע"ב] חנות שבחצר יכול למחות ולומר לו איני יכול לישן מקול הנכנסין כו' היינו בני אדם נכרים זולת בני החצר אבל אם מכה בפטיש או בריחיים אינו יכול למחות ולומר איני יכול לישן מקול הפטיש ומקול הריחיים ותינוקות הלומדים בביתו אינו יכול למחות ולומר איני יכול לישן מקולם אפי' באין מעלמא ומיהו בתינוקות דשוליא דנגרי או בספר [סטרות] יכול למחות וכ"ש בתינוקות של עובדי כוכבים אבל בחצר אחרת מותר ואינו יכול לעכב עליו : איני יכול לישן מקול הפטיש נראה לרבינו יואל דוקא בחנות שלו יכול לתקן מלאכתו בע"כ אבל בחצר' אמרינן פרק חזקת הבתים [*דף נז] דכל שותפין מעכבין זה את זה חוץ מן הכביסה דאלת"ה קשיא אהדדי (*דהא) התם קאי אמתני' דקאמרינן היה מעמיד [*בחצר] תנור וכירים : האי חמרא דידן אפילו קוטרא דשרגא קשי ליה כו'. נראה לר"י דדוקא נקט במתני' תחתיו אבל בסמוך לא אשמעינן דבעינן הרחקה ותימה לי מ"ש מבית הכסא דאפילו (*בכל הגירו) [*בשל חבירו] אסור : [דף כב ע"א] תקיג הנהו דיקולאי דאייתו דקולי בבבל נראה לר"י דוקא שאותן בני העיר המוכרים רוצים ליתן בזול כמו אלו המביאים הלכך יכול לעכב על אלו כדי שימכרו הם מהרה אבל אם היו רוצים ליתן יותר ביוקר מאלו אין יכולין לעכב שיאמרו אנשי העיר אנו רוצים לקנות כמו שאלו נותנים ואם תתנו כמותן הרי טוב ואם לאו בעל כרחכם ימכרו לנו ול"נ דהא אין להם דין [*אלא] על אלו המביאים ובסוף פ' הזהב פליגי ר"י ורבנן אם א' מן (*החיצונים)[*החנונים] יכול לפחות את השער: [דף כא ע"א] תקיד וכן מי שיש לו בית בחצר השותפין לא י] ישכור בו נראה לר"י דוקא לא ישכירה אבל למוכרה שרי ואינו יכול לעכב עליו ובתר הכי משתעי דינא בהדי לוקח אבל יכול לעכב מלמכור לעובדי כוכבים משום דלא לייט דינא : תקטו אמר רב הונא האי בר מבואה כו' [כ]יש מקומות [*בהגהות ב"מ סי' תרע"ז] שדנין דין מערופיא לה לדנים דיהבי *ליידא ויש מקומות שאין דנין ומתירין לישראל לילך למערופיא של חבירו ולהלוות לו ולשחודי ליה (*ולאפקועי ליה) [*ולאפוקי מיניה] דאין כאן גזל דנכסי עובד כוכבים הנם היו הפקר וכל הקודם בהם זכה בהם כדאיתא פרק חזקת הבתים וכן היה ר' אבא ור' אלעאי וכל רבותינו שוין בדבר ועוד ראיה מפ"ק דב"מ [*דף י'] דקאמר נפל לו עליה או פירס טליתו עליה מעבירין אותו

[*ומטעמא דלא חשיב מחיצה לחוץ בפני הטומאה כיון שעומד ע"י כלי אע"פ שאינו מקבל טומאה ור' אליעזר פליג עליו בתוספתא ואמר דטהור כיון שהמפתח אינו מקבל טומאה. תוס' דף כ'] :

[*וכתב מהרי"ק שכן פסקו כל האחרונים וע"ש פרק וכן ראיתי בתשובת רבינו יוסף ט"ע ומדמה האומר כמה שכתבתי שם דבריו דף י'] :

הגהות הב"ח ש נ"ב השתא : ת נ"ב ואומר עשיר לעני קח לך כו' : א לו ביומו מלעשות בחלקו מה שירצה כצ"ל : ב נ"ב דאית : ג נ"ב תשובה זו של הר"ם תמצא בתשובת מיימוני השייכות לספר קנין סי' ט"ו : ד א"כ לא וכו' טעמי' כלל ואע"ג דלבסוף מפרש תלמודא טעמא. טעמי' דחיקא הוא וכו' כצ"ל : ה נ"ב גורל : ו נ"ב עתה : ז נ"ב עי' בפ' הבית והעלייה : ח נ"ב ס"א אנטיוך : ט נ"ב לא : י נ"ב השותפין : כ נ"ב דין זה מביא גם בהגהת מיימוני פ"ה מהלכות שכנים :

הגהות ממ"י א] נ"ל העני : ב] נ"ל והוא : ג] נ"ב תורה : ד] נ"ב כו' : ה] נותן בין כו' שיטין וכן בין נביא לנביא : ו] נ"ל וכן בין פרשה לפרשה פתוחה : ז] נ"ב דקא מחית : ח] דלא צריך : ט] נ"ל מים : י] ישכירנו :

חדושי אנשי שם

שו"ע [ה] וקשה שבכאן אף כי הוא ארוך הרבה הואיל ואין רוחב י"ב אמות פוסק דאין בו דין חלוקה לשלשה בני אדם ובפ' המוכר פירות כתב השיבו רבותי על חדר שיש בו עשר על עשר אז ודאי יש לו לראובן שיש לו רביעי בו כדי חלוקה ואפי' לדברי ר"י שכתב דכדי חלוקה דבית הוס ד' על ו' וכו' עכ"ל הרי שאף אם אין ארוך שם אמה מ"מ הואיל וחלק הד' הוא ארוך ה' על ה' הוה כאילו הוא ד' על ו' וק"ל וי"ל כמו שפי' בכאן הטעם שאין שייך ליתן דרך לכולם לכל אחד לר"ה אבל לקמן י"ל שמדבר שיש ר"ה משני צדדים שיוכל לחלוק וליתן דרך לכל אחד ואו' לר"ה וק"ל : שו"י [ו] וקשה דבפ' המפקיד כתב וכל הספרים שלנו שייך גוד או איגוד ולעיל מיניה כתב דבדבר השייך גוד או אגוד כתב הרב מהר"ן בתשובה לא משמע שיהיו רשאין לחלוק וכאן כתב דחולקין ספרים וי"ל בכאן מדבר כשהם עניים או אחד עני וא"כ לא שייך גוד או אגוד ואז יכולין לחלוק וק"ל : ג"ם ול"נ דהאמת כן הוא שכתב שם המרדכי כמו שכתב מהר"י כ"ן אבל במחילה דשם קאי אכאם את אחד אינו כאן וזה בא לב"ד לחלוק דפסק מהר"ם דיכול לחלוק שלא מדעת האחד וע"ז כתב המרדכי אבל בדבר השייך בו גוד או איגוד כלומר שאין בו כדי חלוקה לזה ולזה כתב הרב מהר"ן לא מסתבר שיהו רשאין לחלוק ואם חילקו יכול למחות כשיבא בגוד או אגוד פי' מאחר שאין בו כדי חלוקה לזה ולזה אבל הא פשיטא באם היה כאן והיה נתרצה לחלוק ושפיר היו חולקין אע"פ שאין בו כדי חלוקה והשתא לא קשה ספרים אספרים דהא דכתב המרדכי שם בתר הכי דהספרים שלנו שייך גוד או אגוד היינו כשאין רוצין לחלוק יכול לכוף חבירו בגוד או אגוד אבל כאן בפירקין איירי ברוצים לחלוק רק שיש לחוש לבזיון ספר על זה כתב המרדכי בשם ר"י דהשתא שאנו קושרים הספרים בקונטריסים ליכא בזיון ומייתי ראיה דככר היה מעשה בב' אחים וכו' ומבואר במעשה ההוא שנתרצו לחלוק רק שהיו חוששין לבזיון הספר אבל לא נתרצו פשיטא דהוי דינא דגוד או אגוד וכדמסקינן בגמרא ככר תרגמה רב שלמן בשניהם רוצים ודו"ק : מהר"ם [ז] כן הוא בתוס' לחד תירוצא והוא דעת רבינו תם ור"י וכן כתוב בהגה"ה אשר"י והכי מצאתי בנוסח ישן בהגה' אשר"י שכתב סתם אבל היכא דסתם כל החלון וכו' והוא לפי תירוץ שני

סימן : תקמז ומבוי הסתום מג' לדדין רק בלד אחד יכנסו לו ודר ראובן אצל סופו הסתום ובא שמעון לדור כנגד הלד הפתוח שאין העובד כוכבים יכול לילך אם לא ילך תחלה לפני פתח שמעון נראה דיכול לעכב עליו *כדרב הונא עיין פמ"ה גבי נכסי העובדי כוכבים ט' וגם בפרק האומר גבי רב גידל הוי מהפך כו' ופ"ק דבבא מליעא גבי המגביה מליאה לחבירו אביאסף :

[*בת"מ סי' קנ"ז הביא הב"י דברים אלו וכתב ונראה דאביאסף סבר דלא כרב הונא בריה דרב יהושע וא"כ לדידן דקי"ל כרב הונא בריה דרב יהושע לא מצי מעכב עליו] :

תקיז בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב ואי שייך בכרגא דמתא לא מצי מעכב בר מבואה אבר מבואה דנפשיה לא מצי מעכב דס"ל כרבנן דלשכנו איתו טופהו אבל מספקא ליה אי בר מבואה (*אחרינא) דחבריה הוי נמי נקרא שכנו או לא . כתב אביאסף וז"ל ראיתי בפירוש ר"ת ואי שייך בכרגא דמתא שרולה להיות שייך בכרגא* לתת עמהן ולישא בעול כמו בני העיר מכאן ואילך לא מצי מעכב ויהיה כבני העיר ולהכי נהגו לגזור הקדמונים חרם

[*מה שפי' ר"ת אי שייך בכרגא דמתא דהיינו שרולה להיות כו' דלא מצי לעכב עליו מלבוא לדור הנה וכמ"ש ראבי"ה על דברי ר"ת ולכך נהגו הקדמונים להטיל חרם על ישוב משום דמן הדין לא מצו מעכבי והאריך בראיות וכתב דבר זה פשוט אפילו לתינוקות של בית רבן אבל אם יכול לסגור לפניו הפתח שלא יבוא פשיטא ופשיטא שהרשות בידו דאטו יליבא בארעא וגיורא בשמי שמיא כשם שהוא רולה לבוא בע"כ של יושבי העיר וע"י שר כן יעכבו הם ע"י שלא יבוא וייסר כהם ומי הוא החסר דעת אשר יטעה כזה שיאמר שכלל וכלל לא יכול למחות אפילו ע"י השר וכל האומר כן אינו אלא טועה וכן דיין דדאין כה"ג לאו דיינא הוא דפשיטא שלא עלה על לב ר"ת לאמר כן וחלילה להם חדא למה הדבר דומה למי שפירש טליתו על הפקר ובא אחר להעבירו ממנו שהרי יכול לעשות כן מפני שהיא הפקר ומ"מ אף כי יכול לעשות כן (מפני שהיא הפקר) פשיטא ופשיטא שאם הראשון שפירש טליתו עליה בתחלה יכול לעכב ולהתגבר על השני ביד חזקה ובזרוע נטויה יקדם ויטלנה כידוע אלא דבר פשוט הוא שזה הוא זריז ונשכר ומי הוא החסר דעת שיטעה בזה ולא יאמר כן] :

על ישוב *שע"י חרם כופין ולא מן הדין כדפריסית : ורשאין בני העיר להסיע על קילתן ולעשות תקנה וכ"ל *על עלמן רשאין לגזור כל מי שיבא בעיר *שלא מרלונם שלא ישאו ויתנו עמו ואם יש רב בעיר היה יכול לגזור גם על הבא בעיר לגור וחלה עליו גזירתם אם הוא תלמידו ולאיתי בתשובות שבאו מאיי הים ששאלו זקני פרי"ם מחכמי רומי אם [illegible] הקהל והתירו גזירת חרם הישוב *לראובן שנה הן חסר או יתר ושוב רולים לגרשו ואינו נשמע ללאת מה דינו והשיבו קי"ל כר"ע דאמר פרק ארבעה נדרים נדר שהותר מקלתו הותר כולו וה"נ ע"כ גזירתם בטילה לגמרי וא"ל עוד ראובן *להתירם ואין [illegible] קך ראיה דהתם נדר בשתם מה' בני אדם ושוב נמצא אביו ביניהם ואמר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם לא הייתי נודר כו' וכן בכל הדומה לו [אהא אמרינן] דכיון שמכולם נדר בסתם ונמלא נדרו בטעות והותר מקלתו הותר כולו אבל כשגוזרין (*גזירת הקהל) [*גזירה על דעת הקהל] אין חלה מתחלה אלא כפי הפלס הן להתיר לגמרי הן לזמן מועט :

[*וכית המלכות ובכל רימוס קדמונים נתנו חרם שלא יכנס בעיר ואפילו רולה ליתן בכרגא אם לא שכבר זכה בישוב תחלה או מחמת אבותיו או אשתו . העתקתי מכתיבת יד מוהר"ר מאיר ווירזבורג ז"ל בגמ' פ' לא יחפור ע"כ מלאתי במ"י] :

[*ומלאתי במ"י בשם אביאסף דלצורבא מרבנן [illegible] בני העיר להתיר לו הישוב דיש לנו לומר דלא [illegible] הקדמונים גזירתם דלא כהלכתא ואין רשאין [illegible] על קילתן לגבוה כדאמרי' בגמ' דלא ליטרדיה מג[illegible]]:

תקיח והרב רבינו אביגדור כהן השיב וז"ל הדר בעיר אחרת אע"ג דשייך בכרגא דמתא דהכא ואם רלה לבוא ולהלוות בעיר הזאת הרשות בידו מכל מקום לא מלינו מכח ההלכה שיהא כאנשי העיר לשאת עמהם בעול אא"כ יהא בעיר י"ב חדש או קנה בית דירה ואפילו לדבר מלוה כגון תמחוי אין גובין ממנו כל זמן שלא דר שם ל' יום לכל [illegible] ועוד שאינו עושה שום ריוח בעיר וגדולה מזו שנינו בתוספתא מי שיש לו חלר בעיר [illegible] בני העיר משעבדים אותו לחפור עמהם בורות שיחין ומערות ושאר כל הדברים אין משעבדין אותו ואם היה שרוי עמהם באותה העיר משעבדין אותו על הכל וליכא למימר דמיירי דלא שייך . דא"כ ליפלוג וליתני בדידיה אמאי קתני אם היה שרוי עמהם ואע"ג ד[illegible] חזקת הבתים [*דף נה] פרדכת מסייע במתא היינו משום דדייר התם ואלו[illegible] לפיכך לריך לסייע אע"פ שאינו עושה שום ריוח בעיר אמגס על המנהג לא [illegible] ושלום אביגדור בר' אליה הכהן : זילו זבינו *חיותייכו עד דסקליתו אסראי דידכו [illegible] חז"ל לתקלת כל אדם לפי הענין : תקיט וכן נ"ל אם בורחים לישוב מפני [illegible] אין בני הישוב יכולין לעכב בידם מלהלוות ומלהרויח כשיעור חיותם וכפי טיפול [illegible] שיעבור הזעם וכפי מיעוט ממונם שנושאין ונותנים בו יתנו עול עם בני העיר [illegible] ואי שייך בכרגא דמתא לא מצי מעכב ואין לחלוק בין היכא שאין יכולין לעכב בידו [illegible] עולם לזה שיש לו ללאת כשיעבור הזעם שלפי רבוי העם מטיל עליהם המושל [illegible] להא דאמרינן ומלכא אמר מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא : ואמרי' פרק חזקת [illegible] פרדכת מסייע במתא ע"כ לשון אביאסף : וה"מ ביומא דשוקא כו' זילו [illegible] חיותייכו מכאן פסק רבינו ילחק בר' אברהם שאם בני העיר יש להם שוק [illegible] יכולין לעכב בני עיר אחרת מלבוא ולהלוות בעירם ולעשות שם סחורה כיון [illegible] דשוקא ועוד למדנו שאם רלו לכוף אדם שילא מיישובם שאין יכולין לכופו עד [illegible] חובותיו וירויח שם שיעור מחייתו : תקכ [*בתשובת מהר"ם] נשאל לר"מ על [illegible] שעשה ליגור של אבנים בקרקעו אצל כותלו של שמעון והכותל של עלים ושמעון [illegible] בשעה שהנוטפים רבים על הזוחלים שהמים נכנסים בביתו והשיב נ"ל דאם ר[illegible] ליגורו משמעון ג"ט אין לו להרחיק יותר אע"פ שמימיו מזיקין את שמעון ונכ[illegible] דעל הניזק להרחיק את עלמו והרי הוא יכול לגדור כדאיתא פ' הבית והעלייה [illegible] בהנהו בי תרי דהוו דיירי חד בעליונה וחד בתחתונה איפחת עליונה וכל [illegible] עלאה משי ידיה ונפלי מיא על תתאה (*ומוקים לה) [ומוקי ליה] בגמ' ר' [illegible] תימא רב יוסף על התחתון לתקן ומסיק דסבר כר' יוסי : תקכא ומיהו ג"ט [illegible] להרחיק עלמו דכל מידי דמתונא מזיק ליה לכותל ותניא מרחיקין את הגפת ו[illegible] הסיד והסלעים מן הכותל ג"ט וה"ה לכל מילי דמתונא כגון מים וחול כדאי[illegible] לא יחפור (*דף יט) לתנא [*דידן ליתני חול] ולוקמה במתונא ומשני הא ת[illegible] המים אלמא אמת המים ונברכת כובסין ושיח ומערה דקתני ברישא [*גבי] [לאו דוקא] דהוא הדין שיש לו להרחיק מכותל בנין ותני להו ברישא והוא [illegible] ואפילו מיא דלא קביעי לריך להרחיק ג"ט וכן משמע מדפריך [*מהרישה] ותיפו[illegible] מיא אלמא כיון דלריכי מיא להשקותם אע"ג דלא קביעי מיא תדיר יש למזיק [illegible] כל שכן בנדון זה דקביעי מיא טפי וכן משמע בתר הכי דמוקי ואת מימי רגלי[illegible] ג' טפחים כששופכים אלמא אפילו לפי שעה גזרי בהו רבנן ואין לחלק ולומר ד[illegible] בידים והוו גירי דיליה הא ליתא דאפילו ממילא גזרו רבנן כדאמרי' גבי מרחיקי[illegible] וכו' לימא מתני' דלא כר' יוסי ומשני אפילו תימא רבי יוסי ומודה ר' יוסי [illegible] דהא דזימנין דבהדי דמנח ליה קפלה הנמייה הכי נמי זימנין שנופלין בליגור ע[illegible]

והוא נפתס ומנקר אותו ומלא שמקרב המים בידים לכותל והוו גירי דידיה ותו דאפילו בלא מיסים לו להרחיק הפירת הליגור מן הכותל דכל מרא ומרא דקא מחי מרפי לארעא ומרע לאששיה . ועוד שלריך להרחיק ג"ט מפני הסיד שהליגור מתוקן בו [*פי' בסיד בעי ג"ט] ואין להקשות ולומר שאין לריך הרחקה אלא כשמתבלע לבנים כדאמרי' פרק לא יחפור הא ליתא דלא אתא לאפוקי של עלים שהרי אלם הוא משל לבנים . כדאמרי' פ"ק דב"ב דשל לבנים ובפסין הוו ג"ט וקלת הוי בא הטוב כמו חומת אבנים . ומה שטוען ראובן שאם יזיק את שמעון ישלם היזיקו אפ"ה יש לו להרחיק עלמו ג' טפחים דתנן היה מעמידו בעלייה לריך שיהא תחתיו מעזיבה ג"ט ובכירה טפח ואם הזיק משלם מה שהזיק אלמא אע"ג דמשלם היזקא לריך להרחיק שזה יאמר איני חפץ לתובעו בדין הכי נמי יכול לומר שמא יפול הכותל מחמת מימא דידך ולא מליגא למיטרח . מיהו אם נתן לו רשות לסמוך אע"פ שלא החזיק שלש שנים לאלתר הויא חזקה כך פירש"י בפ"ק דבבא בתרא גבי אחזיק לסורדי כו' דכל הני חזקה אינן של שלש שנים דלא שייך חזקה שלש שנים אלא במזיק בקרקע חבירו אבל לענין תשמיש שמשתמש בשל חבירו באותה שעה שמשתמש בפניו ושותק הויא חזקה לאלתר וכגון שטוען טענה חשובה אתה מכרת לי אתה נתת לי דהויא חזקה שיש עמה טענה אבל אם אמר נשתמשתי בפניך ושתקת אין זו (ט) טענה וכשטוען אתה נתת לי או מכרת לי לריך לישבע שבועת היסת כמו שכתב רב האי גאון וכן פי' ר"י והביא ראיה מפרק הכותב דתקנו שבועה על הקרקעות מדרבנן וכן פסק ר"י בשמעתא דרבה בר שרשום ודלא כפרשב"ם ושלום מאיר בר"ב : השיב ריב"א על הכותל שבין שני השותפין ושניהם יש להם חלק בו אין האחד יכול לבנות כיפה בחלר שלו ולא שום דבר בלא רשות חבירו ואע"פ שקורות ביתו מונחין בו דלהכי דוקא אחזיק אבל לשאר דברים מצי למימר קא מרעת לאשיתאי וגם ראיה מפ' הבית והעלייה [*דף קע"ז] חייב להעמיד לו [*פרסק] כל זמן שהדלת קיימת ואם זה יעשה כיפה וגם אותו שכנגדו יעשה גם הוא נמלא שהחומה תפול לארץ ומביא ראיה גם מן הירושלמי כותל שבין שנים ר' אומר כולה לזה או כולה לזה ר' יוחנן אומר מחלה לזה ומחלה לזה מאי נפקא מביניהן נפקא לענין מליאה דלמר כולה שלו ולמר חליה שלו ומדלא קאמר נפיק מביניהן כיפה ולבנות בנין בחלר שלו שמע מינה דאפילו בחלקו אינו יכול לבנות שום דבר . מלאתי בתשובת הגאונים שאלו מקמי רב מתתיה גאון ראובן דאית ליה בירא בלד מילר שמעון וקם שמעון וחפר בית הכסא ומרחיק מן (*בירא) [*הבירא] (דראובן) תלתא פושכי כדאמור רבנן לא יחפור אדם בור אצל בור חבירו אא"כ הרחיק ממנו ג"ט ואפ"ה קא מפסיד ליה לבירא דמיא אי דינא לארחוקי טפי או לא והשיב האי דאמור רבנן לא יחפור אדם בור כו' תנא בארץ ישראל קאי ותנא בור סמוך (לחבירו) [לבורו] שכן מים מכונסין ולא תנא בור אצל בארו שבאר מים חיים ובארות רפיא ארעהון ועבידי דמלחלא ושואבות מים מזו לזו ולריכין הרחקה טפי אבל הבורות היו חולבין בהרים ואין נופל מחילה ביניהם שני בהרחקה ג' טפחים דבהכי מחזיקין מימיהן אבל בית הכסא מבאר מים לריך הרחקה [אפילו עד עשרים] אמה או יותר עד כדי שלא יזיק לבאר ואין יכול לומר החזקתי דאין חזקה לניזקין וכ"כ רב עמרם והוסיף על דבריו מדלא יהבי רבנן שיעור היזק שיעור שלשה טפחים לכל הניזקין אלא לכל היזק שיעורא באפי נפשה כדתנן נברכת הכובסין ג' טפחים כו' ואמרי' בגמ' [*דף י"ט] לא שנו אלא מן החמלן אבל מן הנדיין ארבע אמות כו' אלמא דכל חד שיעורא לפי נזקו וכן כל הנך דמתני' סולם ומזחילה שובך ונבילות והך דחפר שמעון גרע מבורסקי שלריך הרחקה ג] עשרים אמה דבורסקי איכא ריחא ולא טעמא אבל בית הכסא סמוך לבאר איכא ריחא וטעמא ולרווחא דמלתא בעי הרחקה חמשים אמה כבורסקי : וכמה אמר רב אשי כמלוא רוחב חלון . *נשאל לרבינו מאיר בראובן הבא לסמוך כותל מן הלד לחלונו של שמעון והיה חלון שקוף מבחוץ ופסקו הדיינין להרחיק כמלוא חלון ושקיפתו . והשיב נראה לי על דבר השקיפה שנראה לכם שיש לראובן הבא לסמוך מן הלד להרחיק מן החלון כמלוא רוחב חלון ושקיפתו כיון דשקיפה לריך לאורה כך דעתי נוטה שאין לריך להרחיק מן השקיפה אלא מן החלון דכל היכא *שבא למחות ואינו מוחה אין לו חזקה והכא בנדון זה אם שמעון היה לו חלון פתוח לחלר ראובן ולא היה לו שקיפה ובא לאחר זמן לעשות לבית חלונות שקופין אין ראובן יכול לעכב עליו דדוקא תנן קטן לא יעשנו גדול בר תרי לא יעשנו בר ארבע דמלי אמר ליה בפתחא זוטא מליכנא לאגנטועי מינך אבל בשקיפה לא שייך האי טעמא דליכא למימר דבשקיפה שייך [נמי] האי טעמא דמתוך שהוא שוקף מבחוץ רואה בריחוק לגדדין יותר דהא ודאי ליתא דלהכי לא חשו רבנן (יודע) [תדע] דא"כ אפילו רלה להשקיפו מבפנים חבירו יעכב עליו מהאי טעמא דמתוך שהוא שוקף עומד מן הלד ורואה בריחוק יותר ועוד לדבריכם אם בא ד] להשקיף כל הכותל [מבחוץ עד חלון] חברו יעכב עליו מהאי טעמא אלא ודאי אינו יכול למחות השקיפה וכיון שאינו יכול למחות אין לו חזקה כדאמרי' לקמן פ' חזקת הבתים למעלה מארבע אין לו חזקה ואין יכול למחות דהא בהא תליא וא"כ לא ירחיק מן החלון אלא כמלוא רוחב החלון ולא ה] השקיפה . ומה שדקדקתם שמבחוץ מיירי דומיא דמתני' מכנגדו ארבע אמות דהיינו מבחוץ הכי נמי מלא רוחב מן הלד מיירי מן החלון דמבחוץ דהיינו מן חור החלון ושקיפתו . מה דיוק הוא דמכנגדו אין שייך לחלק בין חור החלון לשקיפה אדרבה [*דוק] לאידך גיסא (דוקא) מה שכנגדו אין מרחיק אלא כנגד חור החלון דכל עובי הכותל עד לחוץ חור החלון הוא הכי נמי מן הלד וק"ל *ועוד דלפי' מתני' [*נמי] על כרחך מן הלד כדפריסית לעיל [י] . ושכתבתם כמלוא רוחב חלון כמה הוא מתוך הערוך משמע דהיינו טפח דלא בעי למימר כשיעור כל החלון לפי מה שהוא גדול הגדול לפי גודלו והקטן לפי קוטנו אלא ה"פ כמלוא רוחב חלון קטן וסתם חלון שבקטנים לא הוי בליר מטפח וז"ל הערוך בערך מדד אמר רב זביד ממדד את כותלו ויורד [*פי' דלא אמרו די בטפח לחוד אלא במשפע ויורד מ"י] שאין יכול לעמוד ומחליק ונופל עכ"ל הרי משמע בהדיא דהרחקה לא הויא אלא טפח בין בחלון גדול בין בחלון קטן וי"ס דגרסי כן בהדיא וכמה כמלוא רוחב חלון טפח בעיר חדשה:ים לפרש האי חדשה ויסנה כי ההיא דפ"ב דכתובות גבי תלוליות דמפרש חדשה תוך ל' (אמה) שנה : [דף כג ע"א] אין חזקה לניזקין אומר רבינו תם דאפילו אם הקנה יכול לחזור בו דקנין טעות הוא דקסבר היה שיוכל ו] לקבל ועכשיו אין יכול ולא נראה לר"י דמדקתני אין חזקה לניזקין איכא למימר הא ראיה יש כדדייקינן פ' חזקת הבתים גבי אין לאיש חזקה על נכסי אשתו הא ראיה יש : *ופי' *רבינו יואל בשם ריב"א אם מחל בעדים הויא חזקה אפילו בלא קנין ולא נראה לר"י [דאם]

[*ועוד לפירושו מתני' נמי ע"כ מן הלד (מקום אחת) כי הוקשה לו אמאי פריך מברייתא טעמא דשלא יאפיל אבל משום דוושא לא ולא פריך ממתני' אבל יש לומר אין ה"נ דממתני' מצי למיפרך אלא שהקושיא פשיטא יותר בפי' מן הברייתא וזאת הקושיא מתורלת לי קושיא אחרת שקשה לי כי פריך והא אנן ד' אמות תנן אמאי לא משני מתני' כנגדו וברייתא מן הלד משום קושיא דטעמא דאיכא חלונות אבל משום דוושא לא נלטרך להעמידה מן הלד כו' כ"ה במ"י] :

[*פי' לא בטפח לחוד סגי אלא במשפע את כותלו . מהר"ם [וכ"כ הב"ח] :

הגהות הב"ח ל נ"ל נכנסו לחדר ראובן : מ נ"ל דעל : נ נ"ב לדור : ס נ"ל להתרתם : ע נ"ב שיעור ועי' בתרומת הדשן סי' שמ"ב : פ סימן ד' : צ נ"ב תשובה זו תמלא גם בהגהת מיימוני' פי"ז מהל' שכנים :
ק נ"ל דאם בא : ר נ"ב חדא : ש ומה שפי' כנ"ל :

הגהות ממ"י א] נ"ב את : ב] נ"ב הרחקה : ג] נ"ל חמשים : ד] נ"ל להקלים : ה] נ"ב מן : ו] נ"ל לכותל :

חדושי אנשי שם

שני שכתבו בתו' בשם רבינו שמשון דכלי עץ נמי שאינו מקבל טומאה כגון העשוי לנחת [illegible] : ש"י [ט] וקשה דלקמן כתב וז"ל והרי המזיק טוען אתה אמרת לי לעשות או מחלת לי [illegible] ושתקת ולא מחית בי והניזק אומר עכשיו ראיתי וכו' על הניזק להביא ראיה ואם לא ישבע [illegible] וי"ל דבכאן מדבר בתשם היזק לאחר זמן כמו שעשה ליגור בקרקעו סמוך לכותל חבירו דמי [illegible] שאין היזק עשיית הליגור רק שיזיק אח"כ לכותל וכמו תנור שמעמיד שמביא ג"כ בכאן לכך אין זו [illegible] כי אף אם לא מיחה יכול להיות שלא מחל ומה שלא מיחה כי עוד זמן למחות קודם שיבוא המזיק אבל לקמן מיירי בהיזק שהוא מזיק כל שעה כגון פתיחת חלון שמזכיר שהוא מזיק תיכף או הוא טענה שבודאי מחל דאל"כ אין אדם מעמיד עלמו על ממונו שרואה שמזיקו ואינו מוחה אם לא שמחל לו : ג"מ [י] פי' מדפריך בגמ' מברייתא ומשני מן הלד וכמו כן להקשות ממתני' דקתני חלונות משום דאיכא חלונות אבל משום דוושא לא וא"כ ע"כ לריך לאוקמי מתני' נמי דמיירי מן הלד כדפי' התוס' וא"כ ר"ל שאין לכם ראיה ממתני'

אדם מוחל לחבירו בלא מסיכה ובלא קנין אינו מועיל לכך נראה לר"י דבקנין גמור איירי : בקוטרא נראה לר"ת דוקא קוטרא דכבשן שהוא גדול ומזיק ביותר כדאמרינן פ' מרובה [*דף פב] אין עושין כבשונות בירושלים מ"ט משום קוטרא . ודוקא בית הכסא דידהו שהיה למעלה מן הקרקע והיה מסריח ביותר אבל שלנו שהוא מכוסה יש להם חזקה ויש חולקים עליו : וז"ל ספר המצות וכן פי' המיימוני פרק י"א דשכנים כל הרחקות האמורות בפרק לא יחפור אם לא הרחיק וראה חבירו ושתק הרי זה מחל ואינו יכול לחזור ולכופו להרחיק והוא שיראה ממנו שמחל כגון שסייע אותו ביד או שאמר לו לעשות או שראהו בונה בצדו* בלא הרחקה ושתק ולא מיחה בזה שכל המחזיק בנזק זכה בו בד"א שיש חזקה לניזקין בשאר הניזקין אבל אם החזיק בארבע ניזקין ואלו הן עשן וריח (*ובית) [*בית] הכסא *(*לגבי אסטנים) ומלאכה שמעלה אבק [ת][וכיוצא בו ונדנוד הקרקע] (*מנדנד) [*שמנדנדת] אגר חבירו עד שמכה המכה מתנדנדת כסוי חבית ע"פ חבית שכל אחד מאלו הוי כמזיק את חבירו בחציו ועל המזיק להרחיק עצמו

[*וראיתי במרדכי של הגאון החסיד מוהר"ר מאיר ווירצבורג ז"ל שלא מחק לגבי אסטנים וכתב וז"ל ק"ל שכתב לגבי אסטנים והגאונים לא הזכירו אסטנים על זה עיין בגמרא והסמ"ג שראיתי ג"כ כתב וריח בית הכסא סתמא אך במיימוני ראיתי שכתב אסטנים עכ"ל [וכן מחקו הב"ח] :

בארבע ניזקין הללו ואפילו שתק הניזק שנים הרבה חוזר וכופהו למזיק להרחיק וכן היזק ראיה במקום שצריך מחילה כופהו לעשות בכל עת שירצה ומה שנשתנו ארבע ניזקין הללו משאר ניזקין לפי שאין הדעת סובלת ניזקין אלו וחזקה שאין מוחל שהיזקן היזק קבוע ואם קנו מידו שמחל בנזקים אלו אינו יכול לחזור בו : הורו הגאונים שבני מבוי או בני חצר שנעשה אחד מהם אומן ולא מיחו והרי הוחזק ויצאו ונכנסו העם לקנות ושתקו בדבר זה יש להן לומר בכל עת אין אנו יכולין לישן (לא) מקול הנכנסים ויוצאין והרי הן כעשן וכאבק שהזיקו קבוע : מי שהחזיק בנזק שיש לו חזקה כגון שפתח חלון או שהעביר אמת המים או לא הרחיק מה שיש לו להרחיק והרי המזיק טוען אתה אמרת לי לעשות או מחלת לי אחר שראית הנזק ושתקת ולא מחית בי והניזק אומר עכשיו הוא שראיתי ולא ידעתי מקודם או שאמר כשראיתי מחיתי בך ואמרת עתה ארחיק ואשהה ודחית אותי מיום ליום עד שקבעת היזקא בכל אלו על הניזק להביא ראיה ואם לא ישבע המזיק היסת ויפטר . *המזיק בנזק שאין לו חזקה כגון עשן וכיוצא בו וטען המזיק שקנה ממנו מידו של ניזק על המזיק להביא ראיה ואם לאו ישבע הניזק היסת שלא קנה מידו ויסלק הלה היזקו עכ"ל ספר המצות : [דף כד ע"ב] (א) אם האילן קודם קוצץ ונותן לו דמים וקוצץ בריכא כדמפרש בגמ' משום קדרא דבי שותפי לא קרירא ולא חמימא ובני העיר היו מתרשלין לכך יקוץ ואח"כ יגבה : תקכב *קלת סמך יש מכאן שנוהגין בכל הקהלות שיחיד המדיין עם קהלו עבור עניני מסים שהקהל גובין ממנו המס תחלה ואחר כך אם ירצה ירדו עמו לדין ואם נטלו שלא כדין יחזירו לו ע"פ ב"ד והקהל רוצים להיות מוחזקין ותופסין ונתבעין ולא תובעין דאל"כ לא היה תקנה לרבים שכל אחד יעשה עולה ויחשוב בלבו מי יתבענו לדין מאן פיים מאן שביק קדירא דבי שותפי כו' להכי יש לנו להחשיבן מוחזקין דאשכחן בכמה דוכתי *דחשו חכמים להפסידא דרבים דהא אמר מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו כגון מי שהיה דרך הרבים עובר בתוך שדהו ונטל ונתן להם מן הצד וכיוצא בו *וכתב רבינו מאיר כי מנהג תורה הוא ויש להם על מה שיסמכו מהא דאמרי' פרק הרבית [*דף עג] אמר ליה רב פפא לרבא חזי מר דבי ר"פ בר אבא דיהבי זוזי אכרגא דאינשי ומשתעבדי בהו כו' עד אמר רב ששת ומוהרקייהו דהני בטפסא דמלכא מנח ומלכא אמר מאן דלא יהיב כרגא לישתעביד למאן דיהיב כרגא ומדקאמר אבי טפסא דמלכא מנח אלמא חשיב המלך כמוחזק במס של כל אחד ואחד וכל היכא דאיכא שום ספיקא ושום טענה שאינה ברורה ליחיד ליפטר מן המס אמרינן דינא דמלכותא דינא ומוהרקייהו בטפסא דמלכא מנח עד שיברר הדבר שהוא פטור . ואם יש מנהג בעיר שהם נגררים אחריו ילכו אחר מנהגם כדאמרי' פ' הפועלים וליחזי היכי נהוג וליחזי מהיכא אתו או אם הדין כך שיש עסק שבועה ביניהם הרשות ביד הקהל לישבע או להפכה על שכנגדן שכל שעה ידן על העליונה אבל אמנם חייבים לעשות לו דין דאטו משום דרבים נינהו יגזלו ליחיד [דף כו ע"א] לא יטע אילן סמוך לשדה חבירו אבל אי נטע גרעינין ממילא קא רבי ולא גירי דידיה הוא [דף כה ע"ב] תני ר' יוסי מתיר בחרדל וקיימא לן כר' יוסי ולענין חרדל *ודבורים נמי מסתברא דהלכתא כותיה דהא אוקימנא מתני' בלוקח וליכא חד מינייהו דקדים [עיין ברב אלפס] : סליק פירקא

חזקת הבתים [דף כט ע"ב] ומודה רב הונא בחנותא כו'. תקכג וה"ה בחנוני שעשה [מבית] חנות ואינו משתמש בו אלא בימים אם יש לו עדים שהחזיק בו שש שנים הוי חזקה אע"ג דהלילות מפסיקות ומיהו בג' שנים לא סגי דכיון דבית הוא ורגילין שאר בני אדם לדור בו ימים ולילות [ואע"ג] שהוא חנוני ואין דר בו אלא בימים למכור לחם ויין לא הוי חזקה אלא בשש שנים אבל חנות ממש שאין רגילות לדור בו אלא בימים למכור לחם ויין הויא חזקה בשלש שנים גרידא : והא נוגעין בעדות הן* מיהו אם (יש)[אין] בני אדם יודעין [שיש כבר זמן גדול] שיצאו מן הבית [רק הם בעצמם] ומעידין *שהיו דרים בו מכחו ונותנין לו השכירות נאמנים כיון שאין ידוע שדר בתוכו כי על פיהם אינם נוגעין בעדות (הוי) דאי בעי הוו שתקי : בשכונה גואי הוינא כו' פי' והיה דרכי עליך ונראה שיש לו עדים דבשכונה גואי הוה אבל לא היו יודעים העדים באיזה דרך היה יוצא דאי לא הוו עדים כלל שהיה בשכונאי גואי א"כ מאי קאמר רב נחמן זיל ברור אכילתך אטו יש להם [לעדי חזקה] לידע שלא היה המערער [בבית] באותן ג' שנים ואם יאמר המערער הייתי עמך שני ימים שאין לך עכשיו ג' שנים שלימות והעדים אינם יודעים וכי יפסיד ורבינו מאיר פי' בתשובתו דהא דאמר בשכונא גואי הוינא פירוש כגון שאמר הייתי משתמש בכל הבית החיצון בכ"מ שהייתי חפץ להשתמש וכשהייתו באים אני ואתה להשתמש במקום א' היית נדחה מפני הלכך לא חששתי למחות : [דף ל ע"א] מפלניא זבינתיה דאמר ליה דזבנא מינך וא"ל ומי לא מודית לי דהאי ארעא דידי הוא ואת לא זבנתא מנאי פסק האלפסי וכן רשב"ם דאי אית ליה סהדי דדר ביה המוכר חד יומא ואכל הקונה שני חזקה או אי טעין ואמר קמאי דידי זבנה ממנו המוכר וקניתיה ממנו ואכלתי שני חזקה נאמן המחזיק מגו דאי בעי אמר מינך זבינתה ואכלתיה שני חזקה כדבעי למימר לקמן בההוא דדר בקטתא דעיליתא

[*אע"ג דאם נתנו השכירות כבר למשכיר אם יוציא המערער מידם הם יחזירו ויתבעו למשכיר לא ניחא להו למיקם בדינא ודיינא כדאמרי' גבי ערב כו'. ח"ה סי' ל"ו] :

כו' [א] ופי' ר"י דה"ה אם אמר מעיקרא קמאי דידי דר בו חד יומא [ב] שיהא נאמן במגו אבל מעתה אינו יכול לטעון לא קמאי דידי זבנה ואף לא קמאי דידי דר בה חד יומא שיהא נאמן במגו דאי בעי אמר מינך זבינתה או לא היתה שלך מעולם דהא השתא בטיל ליה מגו שכבר קדם והודה שהיתה שלו וגם הודה דלא מיניה זבנה וכן מוכח לקמן גבי ההוא גברא דדר בקטתא דעיליתא כו' עד אתא לקמיה דרבי חייא אמר ליה אי אית לך סהדי דדר ביה ההוא גברא אפילו חד יומא משמע דוקא אית ליה סהדי הא איהו לא הוה מהימן במגו דאי בעי אמר זבינתה מינך כיון דכבר הודה לו דלאו מיניה זבנה . ועוד ראיה מפ' שבועת הדיינין מנה לי בידך א"ל הן למחר א"ל תנהו לי נתתיו לך פטור ופריך בגמ' למ"ד המלוה חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים והא הכא כיון דהבעיה בעדים כמאן דאוזפיה בעדים דמי וקתני דפטור *מאי פריך שאני הכא דאי בעי אמר' להד"מ אלא ודאי מגו כה"ג לא אמרי' כיון דבשעה (שתבעו אומר) [שטוען] נתתיו לך לא היה יכול לומר להד"מ *כה"ג לא אמרינן מגו שכבר הודה ועוד ראיה מפרק זה בורר בסופו גבי ההיא איתתא דנפק שטרא מתותי ידה ועיין שם *ומספקא ליה לר"י היכא דאייתי ההוא גברא סהדי דדר ביה המוכר חד יומא אי הוה מוקמינן ליה לארעא בידיה

*פי' מיירי שאין עדות למערער שהיה הקרקע שלו כי אם על פי זה המוחזק כו' שאמר קניתי מפלוני שאמר שקנה ממך ועיין בתוספות :

היכא דלא אכלה שני חזקה : תקכד ונשאל לרבינו מאיר על ראובן שטען על שמעון הפקדתי בידך חגורה של כסף ובת נפש של זהב ושמעון השיבו אשתך הפקידה אותם בידי קודם שנשאת' על תנאי שלא יהא לך רשות בהם וליתנם לבניה הראשונים שהיו לה מבעלה הראשון ועתה נפטרה זוגתך ורוצה אני לקיים צוויה ופסקתם שישבע שמעון שהוא כדבריו ויתן הפקדון ליורשי האשה ויורשי האשה היו באותו מעמד כשנפסק הדין . ויהי ממחרת כשהיה לו לשמעון לישבע אמר שמעון זוגתי הזכירה *הדברים שודאי כן הוא כדברי ראובן שהוא נתנם לי מידו אחר שנשא את זוגתו הואיל ויש לי לישבע לא אשבע כי אם באמת ואמרו יורשי האשה כבר הודה לנו בפני ב"ד שהחפצים הם שלנו . והשיב כ"ל דשמעון נאמן בשבועה כדבריו האחרונים לומר טעיתי מלפנים ועכשיו נזכרתי במגו דאי בעי אמר החזרתי ליורשי האשה מעת שנפסק הדין ואילו אמר החזרתי להם החפצים והיורשין אומרין לא החזיר לנו שבועה בעי השתא נמי נשבע להם שכן הוא כדבריו האחרונים שמתחלה טעה ואע"ג שטעיתי טענה גרועה היא מ"מ כיון דאיכא מגו נאמן כדאשכחן בתלמוד טובא טענות גרועות דבלאו מגו לא מהימנינן ליה ועל ידי מגו מהימנינן ליה ואפי' אינים דעלמא *פי' כגון שליש שאינו לא התובע ולא הנתבע* כי ההיא דס"פ זה בורר גבי ההיא איתתא דנפק שטרא מתותי ידה והימנה ר"נ במגו דאי בעיא קלתיה וליכא למימר דלאו מגו טוב הוא דדמיא למגו דהעזה דכי אמר טעיתי אין שכנגדו יודע שהוא משקר ואילו אמר החזרתים להם ליורשים היורשין היו [יודעין] שהוא משקר אי משום הא לא אריא דאפ"ה אמרי' מגו כמו שהוכיח ר"י מפ"ב דכתובות גבי שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו *דהיכא דליכא עדים *שהוא של אביו נאמן לומר לקחתיו ממנו מגו דאי בעי אמר לא היתה של אביך מעולם אע"ג דבטענה דקא טעין לקחתיה ממנו אין שכנגדו יודע שהוא משקר אבל אי טעין לא היתה של אביך מעולם ידע דמשקר אפ"ה אמרינן מגו . ועוד יש להאמינו ולומר השתא טעיתי מעיקרא מגו דאי הוה בעי אמר השתא נאנסו או נגנבו מידי מעת שנפסק הדין כי אז היה פטור בשבועה שנאנסו או נגנבו וגבי טענה זו אין שכנגדו יודע אי משקר השתא נמי יהא נאמן לומר טעיתי ואע"ג דסוף פ' קמא דגיטין גבי הנהו גבאי דעבוד חושבנא כו' עד ולא פש גבאי ולא מידי ופי' ר"ת ורבינו חננאל *ובעדות ברורה שטעה אבל בלא עדות לא מהימנינן ליה לומר טעיתי במגו דאי בעי אמר פרעתי אח"כ והביאו ראיה מפ' שבועת הדיינין דתנן א"ל מנה לי בידך א"ל הן למחר א"ל תנהו לי נתתיו לך פטור אין לך בידי חייב משמע דחייב משום דכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי אלמא אינו נאמן לומר אין לך בידי כי טעיתי דמגו דאי בעי אמר פרעתי אחרי ההודאה [ג] והא דאמרי' פ' גט פשוט שכיב מרע שאמר תנו מנה לפלוני ואמרו היתומים חזר ואמר לנו פרעתי אין נאמנין פי' אבינו אמר טעיתי כי פרעתי אין היתומים נאמנין משמע אבל השכיב מרע אי הוה קמן הוה נאמן לומר טעיתי שאני שכיב מרע דאין דעתו צלולה ורגיל לטעות וכן פר"י לקמן ס"פ גט פשוט מ"מ חזינן דלא מהימן לומר טעיתי במגו דפרעתי דשאני התם [ד] דההוא דטען דטעה בעל דין גופיה וכיון דהודה [מעיקרא] הוה ליה הודאת בעל דין כק' עדים דמי ואילו יש עדים שמעידים עליו שלא טעה ויודעים שהוא חייב להם והוא אומר העדים משקרים כי לא הייתי חייב לא מהימנינן ליה לומר העדים טעו במגו דאי בעי אמר העדים אומרים אמת אבל אח"כ פרעתי. [ה] מ"ט מגו במקום עדים לא אמרינן השתא נמי דהודאת פיו כמאה עדים [*דמי] מגו במקום הודאת פיו לא אמרי' אבל הכא דהנפקד אינו בעל דין ממה נפשך בין לטענה קמייתא בין לטענה בתרייתא *הוא מודה בחפצים שאין לו להם כלום נאמן במגו ושלום מאיר בר"ב : תקכה עולא אומר טוען וחוזר וטוען (ג) כתב הריב"ם דיכול לחזור ולטעון בכהאי גוונא דאינו סותר טענה הראשונה הואיל שנתן אמתלא לדבריו דמה שטען טענה ראשונה דעתו היתה על האחרונה כדמסיק ואמר האי דאמר של אבהתיה כו' נהרדעי אמרי אינו חוזר וטוען כלומר [*אינו יכול לחזור ולטעון *(ולא ליתן) אמתלא] *לדבריו הראשונים אלא סותר הוא טענתו הראשונה ולאו כל כמיניה הואיל והעדים הכחישוהו בטענה ראשונה מיהו דוקא (*כשהוכחש טענה) [*כשהכחישוהו בטענה] ראשונה בעדים אז אינו יכול לחזור ולטעון טענה אחרת שסותרת הראשונה אבל היכא דלא הוכחש בטענה ראשונה מכח עדים וחזר וטען מעצמו *בהא מודו כולי עלמא דיכול לחזור ולטעון טענה אחרת אע"פ שסותרת הראשונה הואיל שבראשונה לא הודה לחייב עצמו אלא בטענה אחרת היה פוטר עצמו ועתה מודה שבשקר היה פוטר *עצמו בטענה ראשונה אלא בזאת טענה שניה הוא מאמת *עצמו דמה לו לשקר אם היה רוצה היה עומד בכפירת טענה ראשונה עכ"ל ריב"ם : תקכו ומעשה היה בראובן שתבע *שמעון לדין וטען הפקדתי בידך חפץ תנהו לי ושמעון השיב החזרתיו לך וחייבוהו ב"ד לישבע שהחזירו וחזר שמעון ואמר איני חפץ ליפטר בטענת שקר אך האמת אגיד ואשבע שאותו חפץ שמסר לידי שמרתיו כדרך השומרים ולא פשעתי בו ונאבד עם שלי ושאלו לראבי"ה והשיב דעתי נוטה שישבע [ו] אם הוא כדבריו האחרונים ויפטור דלא מיבעיא אם הוא מתקן דבריו הראשונים שחוזר וטוען אלא

*נ"א ולא אמתלא הוא

הגהות הב"ח ת נ"ב אבק ומלאכה שמנדנדת כצ"ל : א נ"ב עי' בתרומת הדשן סי' שמ"א ובתשובת מהרי"ו סי' קכ"ד. ובתשובת מהרי"ק שורש כ' : ב נ"ב עיין בתרומת הדשן סי' שמ"ב : ג נ"ב דין זה נמצא גם בתשובת מהר"ם סי' מ"ט : ד שהייט דרים וכו' ונתננו לו כצ"ל : ה באותו בית כל ג' שנים כצ"ל : ו דאמר לי כצ"ל : ו ומאי כצ"ל : ז נ"ב מהמהמול : ח (כה"ג לא אמרינן מגו) תא"מ : ח לי : ט כו' : י נ"ל שהיתה : כ נ"ל דבעי "עדות : ל נ"ב כוא : ל דהוא כצ"ל : ל תי' ולא ליתן נמחק וצ"ל כלומר אין זה אמתלא : מ נ"ב טענה אחרת לפטור את עצמו : מ נ"ב את : נ נ"ב את : נ נ"ב את :

הגהות ג"מ [א] נ"ל ואהא דהכא פר"י: [ב] נ"ל דהיה נאמן כמגו: [ג] נ"ל והא דאמר ר"ל פ' גט פשוט: [ד] וצ"ל דהאי התם דטעה בעל דין: [ה] בס"א נמחק מ"ט וכתב משום דמגו: [ו] בי"ס נמחק הוא וצ"ל אם ירצה כדבריו כו' :

שלטי הגבורים

(א) על דבר אשר דרש הדוכוס מאת היהודים שלו שיתעסקו שאותן יהודים שדרים בפיי"ן תחת שאר השרים קטנים ישובו תחתיו ואמר שהדין כך שאין להם בפיי"ן שלו אם לא ברשותו ואמר ליהודים אם לא תעסקו שיבואו לדור תחתי כלה גרש יגרש אתכם ואותם לא ישאר פרסה דומה בעיני כיון שביד הדוכוס לגרש הכל ואף אלו אומרים תמות נפשי עם פלשתים לא מהני אלא כופין אותן על מדת סדום שיעקרו ממקומן ויבאו תחתיו . ועוד שמקלת נוטל דברי הדוכוס דדינא דמלכותא דינא . ואם יש להם פסידא במה שנעקרו ממקומן זה יטענו אחרי כן אחר שיסלקו ההזיקא של רבים אבל קודם לכן אינן רשאין לתבוע מאומה שלא ידחה הדבר משום דהוי קדירא דבי שותפי וראיה מפרק לא יחפור דקאמר התם אם העיר קדמה קוצץ בלא דמים ואם האילן קדם קוצץ ונותן דמים ולימא בריכא שכו לי והדר איקוץ משום דהוי קדירא דבי שותפי . ומהכא יש להוכיח שאפי' אם לא היה בה סכנה כלל מ"מ כיון שההרים מסובכים עבורם שהם רבים צריכים לסלק ההיזק ויחזרו לתבוע הזיקא אחרי כן מהם כהכיא דאם האילן קוצץ בריכא והדר מתנים לו דמים ומיהו היכא שכולם בסכנה וסופן להתגרש אין דומה שצריך לפרוע ההיזק דסוף סוף הוי דבר האבד ואי משום דאסור להציל עצמו בממון חבירו הא הוי מופסד בכך וראיה משבע בן בכרי שמפני שסופו ליהרג עמהם הרגו אותו יחידי להציל עצמם לכן לאותר יצאו ושלום עזריה ב"ה ה"ר יחיאל זלה"ה ע"כ : (ב) עביד איניש דלא מגלי טענתא אלא בבי דינא מפי' רשב"ם משמע דאפי' בטענות הסותרת זו את זו לגמרי דפי' דלא מגלי טענתא וה"מ בטענות דעלמא אבל אם הודה מנה לפלוני שלא בב"ד אינו יכול לומר בב"ד להד"מ משמע מתוך לשונו שחוזר וטוען בכל שאר טענות חוץ מהודאה והר"מ אומר דכמו כן בכל שאר טענות הסותרות זא"ז לגמרי דאינו טוען כדאמרי' לעיל מנה לי בידך א"ל הן למחר אמר לו תנהו לי נתתיו לך פטור אין לך בידי חייב דכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי ואם אמר ליה מבחוץ אינו יכול לומר פרעתי בבית דין וה"ה לכל טענות הסותרות הראשונות לגמרי ומהך ליכא ראיה דלא איירי אלא דומיא דפלוגתייהו שאין סותר את דבריו לגמרי שיכול לתרץ דבורו ומורי זצק"ל אמר לנו בשם הר"ר מנוח דהא דאמרי' דאינו טוען וחוזר וטוען בב"ד או אפי' שלא בפני ב"ד לפי הר"מ ה"מ כשחוזר בו ע"י הכחשי' אבל כשחוזר בו מעצמו יכול לטעון כל מה דבעי כיון שפוטר בטענה ראשונה כמו בשנים ואמר לנו שפעם אחד עשה הר"ר יעקב

אפילו היכא שמכחיש דבריו הראשונים דהא דקי"ל דאינו חוזר וטוען ה"מ אם חזר מדבריו הראשונים מכח עדים כי ההיא (*דאמר) [*דאייתי סהדי] דאבהתיה הוא וחזר בעל כרחו מדבריו הראשונים וליכא מגו אבל הכא שחזר וטען מעצמו מגו שהיה יכול לעמוד בדבריו הראשונים ולישבע וליפטר ישבע נמי כדבריו האחרונים האמת ויפטר דכל היכא דשני טענותיו באין לפטור חוזר וטוען ע"י מגו אע"ג דטענה האחרונה סותרת הראשונה: [דף לג ע"ב] נסכא דר' אבא וא"ת וליהימניה במאי דאמר דידי חטפי בשבועה במגו דאי בעי אמר לא חטפי דהיה נאמן בשבועה דבכה"ג אשכחן מגו גבי שבועה ס"פ המוכר את הבית גבי המפקיד אצל חבירו בשטר וי"ל שהוא ירא לשקר בדבר שהעד מכחישו כדאשכחן גבי רבה א] בר שרשום שאמר לקוחה היא לא מצית אמרת דנפק עליה קלא ס(ועוד תי' ר"י דלא היה) רשאי לומר להד"מ שהיה ירא שמא יבא בעל דבר והעד שניהם ויפסלוהו לעדות ולכל דבריו שהרי שיקר כי גם בעל נסכא יכול לפסלו כדאשכחן פ' זה בורר דאמר מינאי דידי גנב קתא דבורטיא וכו' ע: תקכז ונשאל נר"מ באלמנה סרח בת אשר שטענה על ראובן אחי אביה מן האב ולא מן האם [*על] קרקעות ומטלטלין וספרים של זקני יעקב פ אביו. (ואמו) אמרה אמתו של זקני יעקב לא נשבעה על כתובתה ונשאר בידה הרבה יותר מכתובתה וראובן השיב אמרה לי [אמי] שלא הניח לה אבא מרי (מטלטלין) רק כדי פריעת חובותיו ובית וספרים וכרמים. הבית והכרמים נתן לה במתנת בריא בשטר ולי נתן הספרים הכל מפורש בשטר ופטר את אמי מכל שבועות ואם היה לאמי משלו כלום מחל לה הכל וגם לשאר אחי נתן לכל אחד ספר וכתבו כולם שטרות על שמם וגם את ובעליך כתבתם שטר מתנה ומחילה עכ"ל השאלה. והשיב הר"ם אם החזיק הבן בקרקע ג' שנים משמתה אמו נראה כי אז היה הדין פשוט שאין מוציאין אותו מידו דנאמן לומר ראיתי שטרות שאבי נתן לאמי במתנה גמורה או אחי ושאר היורשין האמינו את אמי שאין לה יותר מכדי כתובתה ומחלו לה השבועה מגו דאי בעי אמר אנא זבינתיה מינייכו ואכלתינהו שני חזקה שהרי זאת סרח האלמנה היתה גדולה במיתת (*הזקינה) [*זקינה פי' יעקב אבי אמה] הלכך שייכא חזקה בחלקה ואפילו בלא שבועה היה ראוי לומר דמהימן ואע"ג דאילו טען ראובן מינייכו זבינתינהו שבועה מדרבנן בעי כמו שהוכיח רב האי גאון מפרק הכותב ולא כפי' רשב"ם גבי עובדא דרבה בר שרשום. מ"מ היה נראה דהשתא מיהא דטעין נתנן לאמי במתנה ויש לי עד א' שכן הוא נאמן בלא שבועה כדפר"ת פ"ק דב"מ דכל מי שהעד מסייעו פטור משבועה. ועוד ראיה (*מפרק) [*כתבתי פ'] הכותב [*מ"מ הכא אין נראה להאמינו בלא שבועה דהא דעד א' קם לפטור מן השבועה ה"מ היכא דמתוך [*דברי העד ודברי התובע והנתבע מחייבינן לנתבע לישבע ובלא מיגו נמי מהימנינן ליה בשבועה אע"ג דאיכא עד אבל הכא דלא כו'. כן הגירסא במ"י] דברי העד ומדברי התובע והנתבע (*לא מחייבין) [מהימנינן] לנתבע* ובלא מגו נמי מהימנינן ליה כיון דאיכא עד בשבועה אבל הכא דלא מהימנינן ליה לנתבע [*פירוש היינו אבי אביה] אע"ג דאיכא עד אחד כדבריו אלא ע"י מיגו משום דקרקעות בחזקת בעליה קיימין דלא מפקינן מיניה מחזקתו *ע"י טענת תובע *ועד א' אלא ע"י מגו דאי בעי אמר זבינתיה וא"כ לא מהימן אלא בשבועה דאילו אמר זבינתיהו לא שבועה בעי השתא נמי שבועה בעי ואין לומר דלא קנתה האשה אם (לא) כתב לה כל נכסיו דלא עשאה אלא אפוטרופוס כדאמרי' פ' מי שמת דהא הכא איכא שיור דנתן ספריו לבני ראובן וקי"ל פרק מי שמת דאפילו מטלטלין הוי שיור ואין לומר דליכא מגו דאילו אמר זבינתיהו מינייהו ואכלתינהו שני חזקה לא מהימנא דשותפין לא מחזקי אהדדי דהא כדאית בה דין חלוקה וכדנחית לכולה מחזיקין כשינויא דרבינא דלקמן [*פ' ח"ה דמ"ב] ואם לא החזיק בה ראובן ג' שנים משמתה אמו אע"פ שהחזיקה [*בהן] אמו ג' שנים אין טוענין ליורש זה כיון דאמו לאו בת חזקה היא בהני נכסי כיון דאית לה מזוני מזוני היא דקאכלה כדאמרי' הכא בפירקין ולא האשה בנכסי בעלה ואפילו היכא דיחד לה ארעא למזונותיה לא קפיד בעל אי מחזיקה בב' וג' קרקעות לצורך מזונותיה הכא נמי לא קפדי עלה היורשין למחות ומניחין הכל למזונותיה בידה כיון דמזוני קא אכלה מדידהו בתנאי ב"ד ולא דמי להא דאמרי' לקמן אשה שנתגרשה ובן שחילק הרי הן כשאר בני אדם ומוקי לה במגורשת ואינה מגורשת אע"ג דהוא חייב במזונותיה יש לה חזקה בנכסיו שאני התם שהיא שנואה ואינו נותן לה מזונות בריוח ולואי שיתן לה בצמצום כשחייבוהו ב"ד אבל היכא דאינה שנואה כגון דאינו מגרשה כלל וכן היתומים שחייבים בכבודה (*דאורייתא) [*מדאורייתא] ואפילו באשת אב שאינה אמם כדאיתא פרק הנושא לא קפדי עלה ואין לה חזקה בנכסייהו. ועוד הויא כמו אשה הנושאת ונותנת בתוך הבית והיו אוגיות ושטרות יוצאות על שמה דעליה להביא ראיה ואע"ג דאמר שמואל ומודה לי אבא שאם מת על האחין להביא ראיה י"ל דלא דמי דהתם דוקא שלא היה הדבר ברור שהיו הנכסים הכתובין בשמו של אבי יתומים אלא שאנו מדמים מאומד הדעת לומר כן אבל הכא דידוע דהני קרקעות היו של יעקב אפילו לאחר מיתתה עליו להביא ראיה אע"פ שיש לו עד אחד דעד אחד להוציא ממון לאו כלום הוא אבל אם בחייה חפרה בהן בורות שיחין ומערות או מכרה מקלתן דהוי כמו חפרה בורות שיחין ומערות נראה דיש לה חזקה דכל כה"ג אמרי' גבי בעל אע"ג דאין לאיש חזקה בנכסי אשתו היכא דחפר בהן בורות שיחין ומערות יש לו חזקה דהוי לה למחויי כ"ש הכא דה"ל ליורשיו למחויי והא דיש לה חזקה אם חפרה בהן בורות שיחין ומערות וכיוצא בהן ה"מ כשהחזיקה מכאן ואילך ג' שנים ועל ספרים שהיא תובעת נראה דאי ליכא סהדי שהיו של (*זקינו) [*זקינה צ ישבע] הוא שאביו נתנן לו ואז יפטר אבל הספרים שיש עדים שהיו של זקינה ועכשיו רואים אותם בידו לא מהימן לעכבם בשבועתו מידי דהוה אאומן דאין לו חזקה במידי דבר אומנותו אפילו מסר לו שלא בעדים היכא דאיכא ראיה ושאר דברים העשוים להשאיל ולהשכיר ואומר לקוחין הן בידי אינו נאמן דתלינן בתורת שכירות או שאלה אתיא לידיה ה"נ אמו שהיתה נותנת ונושאת בתוך הבית ונטלתן אחר מיתת אביו ובמיתתה נטלן הוא כדפירשתי לעיל דאשה הנושאת ונותנת בתוך הבית [*אם נטלה אחר מות אביו ובמותה נטלן הוא וכדפי' לעיל האשה הנותנת ונושאת בתוך הבית עליה כו' מ"י] עליה להביא ראיה ואפילו כי מתה על היתומים להביא ראיה בכה"ג בדברים הידועים שהיו של יעקב ולא מלי לישבע שבועת יורשים וליטלן בכתובת אמו דהא קי"ל כרב ושמואל דכל היכא דמית לוה בחיי מלוה אין אדם מוריש שבועה לבניו וליכא למימר ה"מ היכא דלא תפיסי אבל הכא תפיסי ק (*ומב"ש) [*וכב"ש] דסברי שטר העומד לגבות כגבוי דמי ואמר פרק כל הנשבעים דיורשין נשבעין ונוטלים אפילו היכא דלא תפסי נשמע לב"ה היכא דתפסי הא ליתא דלב"ש כיון דסברי שטר העומד לגבות כגבוי דמי הלכך נשבע דתפיסה מעליא חשובה אבל הכא [*לב"ה] כיון דנכסי בחזקת יתומים קיימי ותפיסתן לאו כלום היא כדפרישית דאמו תפשתו במות אביו והוא תפשם במיתתה מדמינן לה לאומן ולדברים העשוין להשאיל ולהשכיר והדומים להם דאין בתפיסתן ממש וכל מה שכתבתי בסרח בת אשר דזימנין דגובה היינו בשבועה שהרי הוא טוען שנתנה ומחלה והרי היא כופרת א"כ לא תטול כלום מה שכתבתי אלא בשבועה שתשבע שלא נתנה ושלא מחלה מחלקה כלום ושלום מאיר ב"ר ברוך: [דף לד] תקכח לישתבע כ' אביאסף וז"ל רבותי פירשו דלישתבע דקאמר ר' אמי לישתבע להכחיש העד המעיד שחטף והוא אינו יכול לישבע שלא חטף שהרי אומר אין חטפי ודידי חטפי וזקני ראב"ן הקשה על זה חדא דלא הל"ל ה"ל כגזלן אלא הל"ל לישתבע הרי הודה שחטף ותו כל היכא דאינו יכול לישבע להכחיש העד מי הוה נפסל הלא אם העד העיד שנתן ראובן לשמעון לראות זאת הנסכא ועכבה ואמר שלי נתן לי והרי הודה לדברי העד שנתן ר(וכי לא ישבע שלו קבל מידו הלא יש כאן מגו שיכול לומר לא נתן לי כלום משתבע ש(שלו נמי קבל ופטור וא"כ בחטפי נמי ל"ש אלא ע"כ אין הטעם כדברי רבותי אלא הכי פירושו ה"ל כגזלן שהודה לדברי העד שדרך חטיפה ודרך גזלנות באה לידו ואילו היו ב' עדים חייב לשלם השתא נמי אינו יכול לישבע ואפילו לרבא דאמר פ"ק דסנהדרין גבי *פלוני רבעני לרצוני ה"ל רשע ואין אדם משים עצמו רשע הכא דאיכא עד אחד [*בהדיה] פסיל לנפשיה וכן הדין התם ברביעה אם היה עד א' עמו פסול והיינו דקאמר ה"ל כגזלן פי' לענין ממון ת (*וכשכנגדו) [*שא"ל שכנגדו דהא אין צריך הכא שכנגדו לישבע וליטול דמלתא דלא שכיחא הוא שיטעון חטפי ודידי חטפי ולא דמי לשאר גזלן דשכנגדו נשבע ונוטל דהתם כו' מ"י] נשבע ונוטל דהתם [גבי חשוד] תקינו רבנן מפני שפסול לכל שבועות והיו רבים קופצין עליו לתבוע מה שלא היה אבל הכא אינו פסול לכל השבועות ודברים הללו רפוים הם בידי ויש להשיב עליהם והמבין יבין עכ"ל אביאסף *ומה שפסק ראב"ן דכשכנגדו אינו צריך לישבע ראיה שלו מפרק שבועת העדות דקאמר הכל מודים בעד א' דר' אבא פי' שאם השביע עד א חייב משום דקא מפסיד ליה ממונא ואי ס"ד דשכנגדו נשבע ונוטל אמאי חייב לימא ליה מי יימר דהוית משתבע וכן פסק רשב"ם וכן [*פסק] בס' החכמה פרק השואל [וכ"כ] הרב רבי מאיר הלוי בשם ריב"ש וכן משמע במיימון פרק י"ג בהלכות מלוה וכן דן ר"מ ורב האי כתב בשערי שבועות דרשאי להחרים חרם סתם על הנוטל ממנו דבר שאינו שלו:

*כפול ריש פ' הגוזל בתרא ובתשו' מיימוני להל' טוען ונטען סי' י"א. מהר"ם:

תקכט מנאתי *ראובן השכיר ביתו ללוי (*י') [*לעשר] שנים ונתן לו לוי השכירות של [*כל] העשר שנים והיה באותו בית ב' שנים וקנה לוי בית אחר ונכנס בו והשכיר אותו בית שהיה מושכר לו לשמעון ועכשיו תובע ראובן לשמעון מה אתה עושה בביתי ושמעון משיבו מלוי שכרתי ששכרו ממך וראובן (*השיב) [*משיב] אין זה רצוני שתהיה בביתי. דין זה פסוק מההוא עובדא דא"ל לחבריה מאי בעית בהאי ארעא א"ל מפלניא זבינתה דזבנה מינך א"ל לאו את מודה דדידי היה ומינאי לא זבנית וא"כ זיל את לאו בעל דברים דידי את ואמר רבא דינא קאמר ליה ה"נ דינא קאמר ליה ראובן ואי טעין לוי השוכר הראשון א"כ תן לי שכרי שנתתי לך לי' שנים יכול ראובן לומר ליה הא ביתא קמך קום ודר ביה אבל איני רוצה שתכניס בו אחרים [ב] ואפי' אם לא נתן כל השכירות מעיקרא היה חייב ליתן עתה משעה שהחזיק לוי בבית נתחייב בכל השכירות יקנה לראובן דתניא כשם שקרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה כך שכירות נקנה בכסף ובשטר ובחזקה ואמרינן שכירות מאי עבידתיה אמר רב שכירות קרקע ואפילו במסירת המפתח לבד קנה לוי הבית וזכה ראובן בשכירות דאמר ריב"ל המוכר בית לחבירו כיון שמסר לו המפתח קנה הלכך זכה ראובן בשכירות ואפי' הוא ביד לוי והוא שאינו מולא להשכיר ביתו אבל מולא להשכיר ביתו באותו שכר עצמו לא יתן לו לוי שכר אלא ב' [שנים] שדר בו מכאן ואילך ישכירנו לאחרים ויטול שכרו דת"ר השוכר את הספינה ופרקה לו בחצי דרך נותן לו שכרו של חצי דרך ואין לו עליו אלא תרעומות היכי דמי אי דשכיח לאגורי כו' ואי לא משכח אגורי כוליה אגרא בעי למיתב ליה אלמא כי משכח ליה לאגורי מיגר ושקיל מזה מה שהיה לו ליתן (*לראשון) [*הראשון] ואי לא משכח שקיל מראשון. לגבי בית נמי לא שנא ובלבד שיודיעו השוכר שלשים יום קודם ימות הגשמים ואם לא הודיעו ויצא בימות הגשמים חייב ליתן לו כל שכרו של ימות הגשמים כדתניא בספרי כשם שהמשכיר צריך להודיעו כן השוכר צריך להודיעו דא"ל אי אודיעת לי הוה טרחנא ומותיב בה גברא מעליא אבל הכא שראובן נקיט שכירות בידו וכבר זכה בו קנאו ודאי ואין לוי יכול לומר תחזירנו לי ותשכור ביתא לאחר שהרי זכה ראובן במה שבידו וכשיצא מן הבית עומד הבית בחזקת ראובן המשכיר דקי"ל כרב נחמן דאמר קרקע בחזקת בעליה קיימא ולא בחזקת השוכר לוי ולמי שישכירנו ראובן הוא מושכרת ואין לוי יכול לומר כיון שנתתי השכירות כל ימי השכירות תהא בדודה [*פירוש בדודה בלא דירה מלשון בדד] שלא על מנת כן השכירה שתהא שאייה אלא ע"מ ביתא מיתב יתיב עי' פ' האומנין [בסי' תע"ז] גבי כגון בפרקה לטוענה: [דף מ] (ג) תקל מודעא בפני

[*פי' לישבע ובלא מיגו נמי מהימנינן ליה פי' אף בלא מיגו נמי מהימנינן ליה לנתבע להכחיש העד בשבועה או אם יש עד המסייע לדברי הנתבע ומכחיש העד שרוצה לחייב הנתבע פטור הנתבע אף משבועה] :

[*פי' מחזקתו של סרח בת אשר משום דקרקע בחזקת בעליה קיימין דהיינו אבי אביה] :

[*פי' טענת ראובן דהוא התובע וכמ"י מוגה הנתבע] [וכ"ה הב"ח] :

[*פלוני רבעני ואינו נאמן להשים עצמו רשע אך בזה שאינו נשבע ונוטל ממון נאמן לענין ממון ולהפטר שכנגדו כמו שכתב הח"מ סי' נ"ב וז"ל אין נעשה חשוד עד שבאין עליו עדים שעבר עבירה שפסול בה אבל המודה מעצמו שהוא חשוד שנפסל בה אע"פ שחושדין אותו כו'. וכתב הרא"ה אבל אי ניחא ליה להובע לישבע וליטול כי אמר נתבע חשוד אני נשבע ונוטל וה"מ דלא מהימן בנשבע ונפטר אבל בנשבע ונוטל נאמן דהא לחיובי ממונא לנפשיה קא אתי והודאה בע"ד כק' עדים ע"כ וכתב הב"י שכתב בשם מהר"ם וה"מ בנתבע אבל תובע הנשבע ונוטל ואמר חשוד אני נאמן להזיק עצמו ופשוט הוא עכ"ל וליכא למימר דוקא התם דבאותה ממון שהודה אינו משים עצמו רשע אך שאמר שכבר עבר עבירה שנפסל בה ולכך כשהוא תובע ואמר להזיק עצמו לענין שהפסיד ממונו אבל מ"מ אינו רשע הוא אבל בנדון זה שאמר אין חטפתי ודידי חטפתי שהפסול וחיוב ממון בהדי הדדי קאתי לכן אינו נאמן לחייב ממון כיון שאינו משים עצמו רשע זה אינו שהרי בח"מ סי' ל"ד מחייב עצמו ממון אפילו בכה"ג שכתב וז"ל אין אדם נפסל ע"פ עצמו הרי שבא לב"ד ואמר שגנב או שגזל או לוה ברבית אע"פ שמשלם ע"פ עצמו אינו נפסל כו' הרי ע"י שפסל עצמו בא החיוב של הממון פלגינן דבוריה ונאמן לענין שהודה שגזל והודה בממון שאינו שלו לכן נאמן ע"פ הודאת עצמו בממון ואינו משים עצמו רשע בהודאותיו (ולפסול עצמו אינו נאמן) ולכן מה שהוא מחויב כאן ממון ע"כ הטעם משום שפסל עצמו לשבועה ולא מטעם הודאתו ולכן מקשה אפילו לרבא כו' עד ואין אדם משים עצמו רשע הכא כו'. ותדע דשאני הכא דאל"כ אף אם אינו כאן עד שחטף אך שהודה מעצמו בלא עד אין חטפתי ודידי חטפתי יהא מחויב להחזיר הממון כמו התם אלא שאני כדפירשתי ודו"ק. ובההוא דאמר חשוד אני נאמן לענין ממון בסי' נ"ב דהתם הוא מודה שהוא פסול לכן נאמן על עצמו לפסול לישבע וליטול אבל הכא שאמר שאני פסול לשבועה אך ממון שלי חטף ושקל אינו פוסל עצמו אם לישבע אפילו ליטול ממון אם לא ע"י העד שכנגדו] :

[*כתב המרדכי בפ' ח"ה מנאתי ראובן השכיר ביתו ללוי י' שנים וכו' רוב אותן הדברים הם דחוים למתבונן בהם זולת מה שכתב בסוף הדברים וז"ל ואין לוי יכול לומר כיון שנתתי השכירות כל ימי השכירות תהא ברורה שלא ע"מ כן השכירה שתהא שאייה דביתא דמיתב יתיב עכ"ל ע"כ דברי ב"י ח"מ סי' שי"ב] :

הגהות הב"ח ס נ"ב כו': ע נ"ב ע"ש: פ אניך ואמרה אמך אמתו כצ"ל: צ נ"ב ישבע הוא שזקינו שהוא אביו כצ"ל: ק נ"ל ומדב"ש סברי: ר נ"ב לו: ש משתבע נמי שמלו כצ"ל: ת נ"ב זה: א נ"ב אחד:

הגהות ממ"י א] כנא וכן לקמן:

שלטי הגבורים

יעקב והוא מעשה מדבר זה שטען להד"מ ונתביים לקיים אותה טענה לפי שהי' קול מן ההלואה ואמר ודאי לויתי אבל פרעתי ובספר הרמב"ם מצאתיו בהדיא והומר כל זמן שלא באו עדים להכחיש הטענה ראשונה לטעון ולחזור ולטעון ואפי' סותר טענה ראשונה לגמרי ואפי' יצא מב"ד וחזר דאיכא למימר טענתיה אגמירה אפ"ה אין לחוש. תוספות שטה: (ג) תשובת רבינו גרשון פירש כל מודעי שמסר מודעא ואמר אנים אני על מתנה זו שאני נותן ומודעי דמודעי שאמר לעדים מסרתי מודעא בפניכם שבאונס אני מבטלה ולא ברצון ומודעי דנפקו מגו מודעי הא דאמר רב יהודה האי מתנה טמירתי אע"ג דלא מגבינן בה הויא מודעא להכרסה כיצד ראובן שהקנה אחת משדותיו לשמעון במתנה טמירתא דאמר לעדים זילו איטמרו הוי מודעא וחזר ונתן שדה ללוי

חדושי אנשי שם

ממתני' דקתני כנגדו ארבע אמות דמתני' מיירי מן הצד ודו"ק כך מצאתי בשם מהרי"ח: ש"י [ב] וקשה שכאן אמר שאינו יכול להכניס אחר ופרק האומנין מוכיח דיכול להכניס אחר והנה יש רוצים לחלק בין אם המשכיר דר עמו ובין לא דר עמו וחילוק זה נמצא בתשובת הרא"ש לענין ב' שותפין ששכרו הבית אבל מהרש"ל ז"ל כתב די"ל דזה דוקא לענין ב' שותפין וכמבואר שם סימן טז אבל מ"מ לי נראה ליישב דברי המרדכי בענין אחר דכאן בחזקת הבתים מיירי שנתן לוי כל השכירות של כל השנים שיש לשמעון לדור קודם לכן ואין לשמעון הכא לדור מכח לוי לתת כלום לראובן ע"כ יש מקום לראובן לומר לשמעון לאו בעל דברים דידי את דהכי אין אתה נותן לי שום שכירות ודמי ממש להאי עובדא דאייתי מאי בעית בההוא ארעא וכו' דאמר רבא

ב' כו' פרשב"ם דדוקא קודם כתיבת השטר אבל אחרי כן אין (המוסר) [המוליא] מודעא שוה כלום דא"כ כל שטרות שבעולם כשיתחרט אחר שנעשו בכשרות יבוא לפוסלו ועוד פי' דלהכי כתבינן ביטול מודעא בשטרי מכירה ומתנה דמהשתא לא תועיל המודעא כדמוכח בערכין פרק האומר גבי גט דמהני ביטול מודעא וה"ה לכל השטרות : תקלא קנין בפני שנים וא"צ לומר כתובו וכו' אומר ר"ת דלא אתא למעוטי דשלא בפני שנים לא חשיב קנין דהא אמרי' בקדושין פ' האומר [*דף ס"ה] לא איברו סהדי אלא לשקרי וכן פי' שם האלפסי ודוקא היכא דמודו הבעלי דינים דקנו עכ"ל וכן ריב"ם הביא ראיה מפ"ק דסנהדרין [*דף ו'] דרבנן דר"מ אמרי התם פשרה ביחיד וע"כ סבירא להו דפשרה צריכה קנין והלכתא הכי דאי ס"ל לא בעי קנין אמאי פסיקנא דצריכא קנין הא לא אשכחן פלוגתא דתנאי בהכי אלא ודאי ש"מ דקנין מהני שלא בפני עדים ואין צ"ל כתובו אלא בלא רשות כותבין כל זמן שלא חזר בו ומיהו יכול לחזור בו כדאמרי' התם פרק הספינה זכו בשדה זו לפלוני וכתבו לו השטר חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה והתם משמע מפי' רשב"ם דאפילו בשטר מתנה וכן דעת ר"ת אבל ריב"ם פירש דוקא בשטר מכר יכול לחזור בו משום דאית ביה אחריות [ב]בפירוש ואפילו אם יכתוב [בלא] אחריות בפירוש מ"מ איכא עליה תרעומת [*פי' למוכר יש תרעומת מן הלוקח] *אבל במתנה מאחר דאמר זכו כלומר חזקו בו לצורך פלוני מאחר דלא מפסיד מידי לאו כל כמיניה לחזור בשטרא ור"ת פירש דבשטר מתנה דוקא מיירי דלא ניחא ליה דליפשו עליה שטרי משום דכ"ע לא ידעי מאי שטרא הוי וסברי דשט"ח כתב עליו ומתוך כך זילי ניכסיה אבל בשטר מכר כשזכו לו בשדה מסתמא אדעתא דכתבי ליה האחריות זכו ליה ואין יכול לחזור בו ופסק ר"י דאף לדברי המפרש בשטר מכר אם המוכר חוזר מן השטר הלוקח נמי יכול לחזור מן המקח דמצי למימר אדעתא דשטרא זבני וכו' תוס' קדושין ור"פ אע"פ [ג]ועוד דקדק ר"ת דקנין מועיל אפילו בלא עדים מפרק הזהב דמשני לית ליה סודר ולא משני דלית ליה עדים ויש דוחין דלא ה"מ לשנויי הכי משום דהתם גורן יש בו אנשים הרבה : תקלב גזלן אין לו חזקה נשאל לר"מ על אודות הישוב*[והשיב] אם שמעון ובניו טוענין חזקה שיש עמה טענה אז יש להם כח בישוב ולמחות למי שבא לגור שם בלא רשות דחזקתן חזקה אך אם יביא ראובן עדים שהם מסורות לפיכך לא היה רשאי למחות אז אין להם חזקת ישוב דגזלן אין לו חזקה דאי לאו דאודי ליה הוה ממטי ליה ולחמריה לשחוור אבל אם שמעון מסור ובניו אין מסורין אז יש לבנים חזקה היכא דאתא בטענה דנפשיה ולא מכח אביו דבן גזלן יש לו חזקה ה"נ כיון דבניו טוענין חזקה שיש עמה טענה יש להם חזקה ושלום מאיר ב"ר ברוך : תקלג נשאל לר"מ על אדם שהיה רגיל בשום מלוה כגון בגלילה או בס"ת שניה ואירעו אונס או עוני ונתנו הקהל את המלוה לאחר ואח"כ שעשיר ורצה שיחזירו לו את המלוה והשיב הנני נחפז להשיב האוהבים הנחמדים מפז אם בשעה שנתנו הקהל לישסכר ס"ת השניה היה סיפק ביד שמעון לתת י' דינרים לשנה ואעפ"כ לא חפץ בה ונתרצה עם שאר הקהל לתת אותה לישסכר הרי איבד שמעון את זכותו דאחולי אחיל לגביה ואפילו בלא [עדי] חזקה [ד]היכא דסהדי שגם הוא נתרצה ואי ליכא סהדי שנתרצה ואיכא עדי חזקה שלא ערער שמעון אבד שמעון זכותו כיון שישסכר טוען חזקה שיש עמה טענה ואמר ברשותך נתנו לי הקהל אבל אם בשעה שנתנה לישסכר לא היה סיפק ביד שמעון ועתה שיש בידו רוצה לחזור ולזכות במלותו ליתן י' דינרין כבתחלה נראה שחוזר למלותו כיון שמחמת אונסא הניח שהיה עני ועתה ברכו השם ויש לאל ידו כדאמרי' פ"ק דיומא אירע קרי לכ"ג ומינו אחר תחתיו ושוב נטהר הראשון ראשון חוזר לעבודתו ופסק התם תלמודא כר' יוסי ומקשי ר"י הלכתא למשיחא ותירץ נפקא מינה לפרנס שעבר מחמת אונס ומינו אחר תחתיו דראשון חוזר לעבודתו כשיעבור האונס ועוד דלא גרע מרוצח שגלה לערי מקלט שחוזר לעירו במיתת כהן[ה] שחוזר *לשררה שהוחזקו' אבותיו לר"מ ואפילו לר' יוסי דפליג עליה ס"פ אלו הן הגולין שאינו חוזר לשררות אבותיו שאני התם דכתיבי קראי ישוב הרוצח וגמר שיבה שיבה מושב אל משפחתו וגו' למשפחתו הוא שב ואינו שב למה שהוחזקו אבותיו דוקא התם שעשה עבירה שהרג שוגג או עבד עברי שמכר עצמו או נמכר בגניבתו אבל האי דלא עבר [ו]עבירה חוזר ושלום מאיר בר"ב : [דף מא] כל חזקה שאין עמה טענה [*אינה חזקה] רבינו יקר תקלד הוה מסתפק מאן דלית ליה שום עדות ידוע בקרקע ומערער על חבירו וא"ל מה אתה עושה בתוך שלי וא"ל המחזיק שלא אמר לי שום אדם מעולם שום דבר ומיהו לא אלא עבורך עד שתברר בעדים שהיא שלך מי מצי לסלוקי מן הקרקע או לא וכתב רשב"ט דטענה נכונה היא מהא דאמר לעיל גבי ארבא אי תפס לא מפקינן [ח]ומראיות אהרות דכל ממון שבא לידי אדם ואית ביה ספקא אינו רשאי שיוציא מידו עד שיתברר בעדים ברורים : תקלה מייתינא איגרתא ממערבא כו' אמר ליה לכי איתי פירוש אבל מיד תחזיר וה"ה אם לאחר שפסקו הדין אמר החייב כתבו לי מאיזה טעם דנתוני ואני רוצה לילך לב"ד הגדול או לבית הוועד ולסתור הדין גובין ממנו לאלתר ואין ממתינין לו עד שיסתור הדין וכשיסתור יחזירו לו וכן פסק רבינו מאיר : ההוא גברא דדר בקטא בעיליתא כו' תקלו מכאן היה דן ה"ר יהודה כהן דה"ה לענין ישוב דהיכא דהוה דר ביה אבוה שנה והיורש *שלש שנים [במרדכי ישן איתא שתי שנים] בשופי דזכה היורש בישוב ולא נראה לרבינו מאיר דלא שייך הכא טוענין ליורש דהתם דוקא טענינן ליה כגון [ט]פתח פיך לאלם דאי בעי טעין מינך זביניה ואכלתי שני חזקה אבל הכא אפילו אי טעין מינייהו

[*וז"ע שהרי אף אם לא נתן שטר ללוקח יש ללוקח תרעומת על המוכר שמוכר לו שדה בלא אחריות שדה שאינו שלו . או שדה שמשועבד לבע"ח . ושמא י"ל כשאין ללוקח שטר על המכירה אין ניכר ומפורסם כל כך מה שטעה המוכר ללוקח אבל כו'] :

*והטוען על חזקת ישוב ויש לזה עדים שהטוען בקש ממנו שיתיר לו שנה כתוב בסוף הס' . תשובת מהר"ם :

זבינתיה לאו טענתו טענה כיון דאינהו נמי [י]דיירי בעיר לא חיישי למחויי הלכך אין חזקתו חזקה כדאיתא לעיל אלא בשכוני גואי הוינא וא"ל רב נחמן זיל ברור אכילתך : [דף מב] בפני האב שנה בפני הבן שתים בכתובות ובב"מ פרק המפקיד אמר רב הונא אין מחזיקין בנכסי קטן ואפילו הגדיל וי"מ דיתום אפילו גדול כקטן דמי במילי דאבוה ואין מועלת החזקה לגביה אע"פ שהוא גדול כשמת אביו וליתא כדאמרינן הכא בהדיא דאיכא [חזקה] כשאכלה בפני האב והבן שני חזקה ודוקא כשהיה קטן כשמת אביו אינה חזקה אע"פ שלאחר כן הגדיל : תקלז מכאן מוכיח רבינו מאיר דגדול בשעת מיתת אביו מורישו כגדול חשוב וידע במילי דאבוה עי' פ' זה בורר ופרק שבועת הדיינין : [דף מא] אמר ליה אית לך סהדי דדר ביה המוכר חד יומא פי' רבינו יעב"ץ דלאו דוקא יום אחד דהוא הדין נמי אם שעה אחת הוליך כלי תשמישו ודר בו ויש מדאיבעיא לן לקמן נראה בו מהו וזה על כרחך משמע שלא דר בו כדאמר רבא דעביד איניש דסייר כו' מכלל דאם [כ]דר בו אפילו שעה אחת פשיטא : תקלח [דף מג] אמאי שמירה בבעלים היא א"ר פפא דאמר לי' שמור לי היום ואני אשמור לך למחר *אומר רבינו מאיר דלאו דוקא [*דא"ל] שמור לי אלא אפי' קנו בשותפות בהמה ולקח אחד מהם ושמר בהמה וחבירו שתק ונגנב או [ל]אבד אפילו הכי חייב השומר שזה יאמר אתה שומר שכר שלי שלאחר שהיית שומר יום או שבוע או יותר הייתי אני רוצה לשמור ולא נראה דמאחר שלא אמר לו בפירוש אינו נעשה שומר שכר שיכול לומר לו אילו היית אומר לי שמור לי שלי ואני אשמור שלך לא הייתי נזקק לכלום אלא אתה הייתי נותן בידך או הייתי נזהר ביותר אבל עתה שלא אמרת לי שומר חנם אני ופטור וראיה לדברי דאמר ליה שמור לי וכו' משמע דוקא אמר ושוב בלומדי בב"ק בפני ה"ר יצחק מוינ"א הייתי רוצה לדקדק שודאי שותף (ד) אפילו שומר חנם אינו מדאמרי' סוף פרק המניח היו שני שוורים רודפים אחר אחד ואנו מסופקים איזה מהם נגח ושניהם היו של איש אחד שניהם חייבים ומוקי לה לבסוף כרבי עקיבא דאמר שותפין נינהו פירוש באותו שור [תם] המזיק שניהם שותפין בו הניזק והמזיק בין לענין אם שבח או כחש שעל שניהם הנזק והשבח ומסיק דוקא כי איתנהו לתרווייהו [חייב] פירוש כל זמן ששניהם לפנינו גובה אבל ליתנהו לתרוייהו שאחד מהם נאבד לא ישלם לו המזיק כלל אע"פ שהם שותפין[מ] הואיל ולא קיבל שמירת בהמתו עליו פטור לגמרי הלכך אבד האחד אבד נזקו ואין חלוק בין בפשיעה בין בכל ענין שנאבד פטור (וכן פסק רבינו מאיר דשותפין פטורין אפילו בפשיעה דפשיעה בבעלים פטור)* [נ] דאי תימא בפשיעה חייב א"כ מאי [נ]דקאמר התם דוקא איתנהו לתרווייהו והלא פעמים אפילו ליתנהו לתרווייהו חייב כגון בפשיעה וגם בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה דקדקו התוס' כדברי. אבל רבותינו חולקים *ולא תימא אמאי שמירה בבעלים פירוש אם התחילו לשמור שניהם [*יחד] כל אחד בשעה ששומר חלק [*מחבירו] חבירו משמר נמי חבירו חלקו אי נמי אע"פ שאינו עמו במלאכתו בשעת אונס כיון שהיה עמו בשעת [שאלה] שמירת הבעלים עמו קרינא ביה כדתניא היה עמו (*במלאכה) בשעת שאלה אין צריך להיות עמו בשעת שבורה ומתה ואפילו [לא] התחילו לשמור שניהם יחד מ"מ אחרון פטור שהראשון היה עמו במלאכתו בשעה שהשני התחיל לשמור : *(ומשני) דאמר ליה שמור לי היום ואני אשמור לך למחר ואם תאמר אכתי שמירה בבעלים היא דאמרינן פרק השואל דבעלים באמירה הוי בעליו עמו גבי שאל הפרה ובעלה עמה ויש לומר דשאני התם דבאמירה משעבד נפשיה ליכנס במלאכה אבל הכא לא משעבד נפשיה עד למחרת [דפשיעה בבעלים היא] (וכן פסק רבינו מאיר דשותפין פטורין מפשיעה דפשיעה בבעלים פטור) עי' פ' האומנין: תקלט [דף מב] שותף כיורד ברשות דמי מלאתי ושאלת על ראובן שטען על שמעון שהיה [לו] עמו חוב בשותפות ומאותו חוב הניח שמעון לעובד כוכבים י"ח דינר שיהא מכנים לו חובותיו ושמעון השיב הוצרכתי ליקח מן העובד כוכבים מה שנתן לי כדי שלא אהיה מפסיד כל החוב נראה לי שנדון זה שותפות הוא ושותף כיורד ברשות דמי בכל דבר דלא ברי היזקא וכן פר"ח פרק חזקת הבתים דנוטל אף בשדה שאינה עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע ואם נתייבש האילן מיד אפילו הכי פורע חצי היציאה וכן כתב המיימוני פרק י' דהלכות גזילה דבעל בנכסי אשתו והשותף בשדה שיש לו חלק בו כיורד ברשות דמי ואפילו בשדה שאינה עשויה ליטע שמין להם וידו על העליונה והכא בנדון זה שמעון הוציא י"ח דינר בהכנסת החוב וידו על העליונה ואם ראובן חשדו שהרבה לתת בשביל שאר חובותיו הא תנן דהשותפין נשבעים בטענת שמא וישבע שמעון שלא פטרו מאותן שמונה עשר דינר אלא בשביל חוב זה עי' סוף פ' אלמנה נזונת ופ' הגוזל בתרא ופ' שבועת הפקדון ופ' מי שהיה נשוי : [דף מג] וליסלקו בי תרי מינייהו ולדיינו פירוש בקנין כדאיתא בפירקין [ובפ' הכותב] דהאומר לחבירו דין ודברים אין לי בנכסיך כו' דלא מהני אלא בקנין [ס]ורבינו ברוך איש תרומות כתב בפרק בא סימן תנן כל הכשר לדון כשר להעיד ואם תאמר דבפרק חזקת הבתים דפריך וליסלקו בי תרי מנייהו ולדיינו [ע]קשה דבפרק יש נוחלין אמר תחלתו בפסול וסופו בכשרות פסול להעיד וכי תימא לדון כשר והא תנן כל הכשר לדון כשר להעיד ויש לומר דיש לחלק בין איסורא לממונא וכן כתב המיימוני בהל' עדות ועוד יש לומר כיון שמתחלה

[*נ"ל שצ"ל ר' משה כי היכי דלא תקשי ר"מ דהכא אדברי ר"מ דלמטה דכתב דשותפין פטורים אפילו בפשיעה ועי' במהרי"ק שורש קנ"ה שהביא דברי ר"מ דהכא . וכתב ר"מ] :

[*פי' כה"ג דנעשו ממילא שותפין ולא אמר שמור לי היום כו' הוי שמירה בבעלים ולא כדעת ר' משה דלעיל כתב אפילו בשותפות סתם הוי כאלו אמר שמור לי היום ונעשו ש"ש זה לזה וחייב בגניבה כו' לכן מסיק ר"מ בדבריו דאי תימא בפשיעה חייב ר"ל במקום שעשו שותפות סתם א"כ מאי קאמר התם כי' ר"ל דהתם בשור המזיק נעשו שותפים בסתם ואם היה חייב בפשיעה ובגניבה ואבידה במקום שנעשו שותפין בסתם א"כ לפעמים אפילו ליתנהו לתרווייהו חייב כגון בפשיעה אבל לא היה צריך להביא ראיה דפשיעה בבעלים פטור דפשוט הוא וק"ל] :

*נ"א ולא תירצו וג"מ גרס ולי תימה :

הגהות הב"ח ב אחריות ואפי' אם כו' כצ"ל : ג (ועוד דקדק ר"ת כו' אנשים הרבה) תא"מ ונ"ב זה שייך אדלעיל על מה שאומר ר"ת דלא אתי למעוטי דשלא בפני ב' לא חשיב קנין כו' : ד נ"ב אי : ה נ"ב גדול : ו נ"ב כס : ז נ"ב ס"א מחמת : ח נ"ב מיניה : ט נ"ב זה : י נ"ב הוו דיירי בהדיה כצ"ל : כ נ"ב ודאי דר בו פשיטא דאפילו שעה אחת נמי כצ"ל : ל נאבד כצ"ל : מ נ"ב בו : נ קאמר כצ"ל : ס נ"ב במ"ש כתוב וליסלקי בי תרי כו' כתב רבינו ברוך איש תרומות בפ' בא סימן תנן כל הכשר לדון כשר להעיד . וא"ת כו' עד ולמהר"ם נראין דבריו מדברי התוס' כו' כמו שכתוב בהגהת מיימוני פ' ט"ו מהל' עדות וכן היתה הנוסחא של מהרא"י ז"ל כמו שכתוב בתרומת הדשן סימן שמ"א : ע וקשה כצ"ל : ע נ"ב לגבי זבינא : פ אי כצ"ל : פ שם פי' רשב"ם תא"מ : צ ומיהו כצ"ל : צ ת"ז מוקף : ק לכתוב ביטול מודעא דהא כו' כצ"ל : ק נתינתו כצ"ל :

חדושי אנשי שם

רבה הדין עמו ואע"ג דכתב כאן דאפילו אם לא נתן כל השכירות מעיקרא היה חייב ליתן עכשיו שמשעה שהחזיק לו בבית יתחייב בכל השכירות וכו' אינו ר"ל דאפי' אם לא נתן כל השכירות יכול לומר לשמעון הבא בשביל לוי לאו בעל דברים דידי את דזה אינו דהא מביא ראיה מהשוכר את הספינה ושם אמרי' כי משכח לה לאגוריה מיגר ושקיל מזה מה שהיה לו ליתן הראשונים וא"כ היה סותר דברי עצמו אלא ה"פ דהמרדכי אינו מביא ראיה רק לענין דזכה ראובן בשכירות ואינו חייב להחזיר כיון דאפילו אם לא נתן כל השכירות זכה בו ראובן אי לא משכח לאגורי כדאמרי' בהשוכר את הספינה ופרקה בחצי הדרך אי לא משכח לאגורי וכול' אגרא בעי למיתב א"כ כ"ש דזכה בשכירות שנתן לו לוי מקודם לכן שהרי הוא בידו ואין צריך להחזיר לו כלום דאמר הא ניתן קמך קום ודר ביה אבל לענין אם לא נתן כל השכירות מקודם אם יכול להשכיר לשמעון מזה לא דבר המרדכי כאן כלום דפשיטא דיכול להשכיר וכדמוכח בראייתו שהביא מהשוכר את הספינה ופרקה וכו' וכמו שכתב הר"מ ז"ל בהדיא בפרק האומנין ודו"ק : ש"י [כ] וקשה דבפרק המפקיד כתב השאילה בבעלים פטור וכן פרק השואל ובפ' המפקיד תירצתי בדוחק ושם הבאתי שמהרי"ק ות"ה מקשים ואינם מתרצים

שלטי הגבורים

ללוי בסתם ולא אמר אטמרו ולא אמר כתבוהו בשוק וכו' אזלינא בתר אומדן דעתא דאמר כי היכי דלשתמע במתנה טמירתא גט ומתנה יכול לבטל בלי אונס עכ"ל . בתשובת הגאונים ראיתי שהאריכו לפרש למה מאריכין בשטרות לכתוב ז' מודעי וכל מודעי דמודעי וכו' וכתבו שאם אנסוהו לבטל מודעא ע[ע]אין בטולו ביטול פ[פ]ואי ידעי באונסא כי הווא מעשה דפרדסא בפ' ח"ה פ (שם פי' רשב"ם) ובגט ומתנה התם מהני בטול כדאיתא בערכין אבל בזביני לא מהני (צכתיבת) ביטול אם נאנס לבטלה ולהכי אפישו רבנן סבוראי לכתוב ביטול מודעות שאם ימסור מודעא על מודעא ועוד מודעא לבטל ההוא מודעא שיועיל מה שבטל באחרונה כי רוב בני אדם אין מעלים על דעתם לדחוק ולאנוס ולבטל מודעי עד עולם והתקינו דדי לנו בז' מודעי לבטל צ[צ]מיהו אם איתרע מילתא שיכופוהו ויאנסוהו שיבטל מודעא על מודעא עד מאה או עד עולם והעלה בלבו בתחלה למסור מודעא הוי יודע שאם יאנסוני לבטל מודעא עד עולם אני אנים לבטלם ולעשות חפצם עד אחר זמן שאתבענו אין בבטולו כלום כך הבנתי בתשובת הגאונים וטוב להנהיג המוכר לאמר כתבו לו לקונה בכל שופרא דשטרי דרב יהודאי וכן הנותן יאמר כך ואז יכולין לומר קביטול ולכתוב דהא פריש ואמר ואם מכר מודעא על הגט ואמר הוו יודעין שאם יכפני לבטל המודעא מתוך האונס אני מבטלה נ"ל דהוי ביטול דהא תנן בערכין כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ומפרש התם עד דמבטל מודעא משמע שכופין אותו לומר אני מבטל ובלבד בגט כמעושה כדין כדאיתא (כרים) במסכת גטין פסק רשב"ם גבי גט דוקא מודעא שיש בה אונס אבל אי טעין ואמר גט שאעשה לא יהא גט אין זה ביטול דכיון דלא נאנס אנן סהדי דגמר בלבו בשעת מעשה לעשותו גט גמור ולא מהני ביטול דקודם כתיבה וקודם קכתיבתו ליד האשה עכ"מ : שאלה מי שנשבע לחבירו לפרוע לו מעות לזמן וכשהגיע הזמן הכרית האדון למלוה להאריך הזמן ללוה ומלוה מסר מודעא שהוא מאריך באונס מי נפטר בכך או לא תשובה כל שבאונס לאו כלום היא דמ"מ מתלויה ויהיב דאף זה אינו מקבל מידי בהארכת הזמן ולא עוד אלא אפילו נתנו לו קנס מעות דבמכר דכותיה אמרי' אגב אונסי דזוזי גמר ומקני אם מסר המודעא המודעא מבטלת המכר ולפיכך אם נשבע הלוה למלוה שיפרענו ליום פלוני עבר על שבועתו ומאי דהוה הוה ואם נשבע לו שאם לא יפרענו ביום פלוני שיעמוד באושט' אגב' עד שיפרענו חייב עוד לקיים שבועתו ולעמוד באושט' אגב' ואם לא עשה כן עובר על שבועתו בכל עת . אדרת : (ד) השותפים נעשו ש"ש זה לזה משמע דר"ל מן השותפות עצמו דאי מפקדונות אחרי' פשיטא דאותו שאינו שומר השותפות לא יהיה לחבירו לשומר דהא שמירת בבעלים הוא ואותו שומר השותפות פשיטא שיכול להיות שומר שכר מדברי האחרים אם נתן לו שכר וכשאחד שומר כל השותפות וחברו נותן לו שכר נמי פשיטא אלא משמע ליה שכל אחד שומר חלי ספקדון ונעשית ש"ש בשביל שזה שומר לו החצי וגם זה שומר לו החצי ולא אמרי' כל אחד שומר חלקו כיון שלא חלקו . עיין בתו' שטה ונראה לי דדוקא א"ל שמור לי היום ואשמור לך למחר הוי ש"ש כדפי' רשב"ם הטעם אבל היה שומר השותפות מנדבת לבו ולא התנה לחבירו שישמור למחר נראה דאז אינו ש"ש דאדרבה הוא עשה לו טובה חנם . תוס' שטה :

שיש בידו לסלק עצמו קרינן ביה תחלתו וסופו בכשרות ולא דמי להא דפרק יש נוחלין דהתם לא מצי לסלק עצמו אי נמי לא דמי לשאר פסולין כגון קרוב ונתרחק (*פתוח ונסתמא) [*סומא ונתפתח] דהתם פסול לכל עדות אבל הכא אינו פסול כי אם לדבר זה בלבד (עי' לעיל פ"ק גבי ורשאין בני העיר כו'): תקמ [דף מד] ודלמא אקנו ליה מטלטלי אגב מקרקעי והוא דכתב ליה דלא כאסמכתא* פירש רשב"ם משום דכל שעבודא דומה לאסמכתא דקאמר אם לא אפרע תגבה מכאן הלכך צריך לכתוב בפירוש כי היכי דלאלומי לשטרא ור' אליעזר ברבי נתן פירש כך והוא דכתב ליה דלא כאסמכתא כלומר (*לא) [*דלא] כתב בלשון אסמכתא (*כך) הריני משעבד לך מטלטלי אגב מקרקעי שאם לא אפרע לך ליום פלוני תגבה מהם אלא כתב לו סתמא הריני משעבד לך מטלטלי אגב מקרקעי לגבות מהן חובך דהא לאו אסמכתא היא ומשום שעשו רבנן סבוראי תקנה לאשה לגבות כתובה ממטלטלי וכן לבעל חוב *הצריכו עתה לכתוב בשטרות [ר](דלא הוי כמו אקני) [*כאסמכתא דלא הוי כמו] מטלטלי אגב מקרקעי ומיהו אגב וקני לא כתבינן בהדיא בכתובה כדי שיוכל הבעל למכור במטלטלין בלא רשות אשתו כמו שפירשתי בפרק נערה שנתפתתה ונראה לראבי"ה שבשטרי מתנה או במכירת קרקע לא צריך למכתב דלא כאסמכתא אלא דוקא בשטרי שעבוד דדמי לאסמכתא ואגב שטר שעבוד הנהיגו לכולן לכתוב (*ואף לפי) [*ולפי'] ראב"ן לא היה צריך לכתוב בפירוש אף בשטר שעבוד אלא לשופרא דשטרא וכן משמע מפי' רשב"ם: [דף מה] סתם עובד כוכבים תקמא אנס הוא דכתיב אשר פיהם דבר שוא ופר"ח [ש](כמו כן) אפילו אם אותו העובד כוכבים הוציא ממנו בערכאות של עובדי כוכבים: [*אומן] בסוף שמעתין (*דאומנא) [*דאומן] כתב רשב"ם תקמב והשתא שמעינן המפקיד אצל חבירו בעדים א"צ להחזיר לו בעדים [*ובהמוכר את הבית פסקינן לקמן דה"ה בשטר ומדקאמר תלמודא אי דאיכא עדים אחר אמאי מהימן שמעינן[ת]] דין פקדון דאחר שאינו אומן אם מסר לו בעדים וראה בסוף בעדים אז אין לו (*שום) חזקה שהרי אין כאן [*שום] מגו אבל אם יש עדים מתחלה ולא ראה בסוף בזה נאמן (*דיש) [*ויש] חזקה מגו דאי בעי א"ל החזרתי לך ואם אין עדים בתחלה ויש עדים בסוף גם בזה יש חזקה (מגו דאי בעי אמר) [ונאמן לומר] מכרת לי[א] [*אבל אומן אם ראה לבסוף אע"ג דלא ראה בתחלה אין לו חזקה אבל אם יש עדים בתחלה ולא בסוף נאמן מגו דאי בעי אמר החזרתיו לך]. והא דאמרי' אומן אין לו חזקה הני מילי (*בעניין) [*בדבר] שהוא רגיל לתקן והנ"מ שיש חילוק בין אומן לבעה"ב הנ"מ בדברים שאינן עשוין להשאיל ולהשכיר אבל בדברים העשוין להשאיל ולהשכיר דין בעה"ב כדין אומן כללא דמלתא אומן כל ענייני [*תלה] בראה לחוד דאם ראה לסוף בעדים אין לו חזקה אבל אחר לעולם יש לו חזקה עד דאיכא תרתי עדים בתחלה וראה בסוף [*בעדים] (וכן פסק רשב"ם וכן (*פירש) [*פסק] האלפסי מתחלה) שוב מצאתי כללא דמלתא באומן פסק הרשב"ם דיש לו חזקה אם לא ראה והאלפסי ור"ת פוסקים דאומן אין לו חזקה אע"ג דליכא עדים ולא ראה אבל באחר יש שלשה מחלוקות רשב"ם פוסק דלעולם יש לו חזקה עד דאיכא תרתי עדים וראה ור"ת פסק אפילו בדאיכא תרתי עדים וראה יש לו חזקה והאלפסי דפסק אין לו חזקה היכא דאיכא עדים לחוד [ל] וכן פסק המיימון פ"ו דשאלה ור"מ פסק [ב]כרשב"ם עיין פ' האשה שלום ביבמות ופ' הכותב גם עיין פ' כל הנשבעין גם עיין פ' המקבל: תקמג [דף מז] אמר רב הונא תלויה וזבין זביניה זביני ואפילו בשדה זו והכי איתוקם הלכתא ולא עמדו פסקותיה של רבא דאמר דוקא בשדה סתם ולרבא לא כתבינן מודעא אזביני דבשדה סתם אפילו מודעא אינה מבטלתה ובשדה זו אפי' מודעא לא צריך אבל לרב הונא דאמר אפי' בשדה זו זביניה זביני צריך (*שיפרש) *[שפיר] מודעא ומהניא כדאמר רב הונא מאן דחתים אמודעא שפיר חתים והיכא תקמד שכפה אותו לבטל המודעא מהני ביטול כדאמרינן בערכין [אמהני'] וכן אתה אומר בגט [מאי] עד שיאמר רוצה אני דמבטל מודעי וגבי מתנה זו אפילו ביטול מודעא לא מהני* דאפי' בלא מודעא תליוה [ויהיב] אין זה מתנה. ונראה בשדה סתם רב הונא מודה לרבא דמודעא לא בטלה זביני דטפי אית ליה לרב הונא זביניה זביני מלרבא גבי שדה זו וא"כ בשדה סתם לא יסבור פחות ממנו [מ] והיכא דמהני מודעא א"צ שיהא מאונס הגוף אפילו אונס ממון הוי אונס כי ההוא (*אונס) דמעשה דפרדיסא: תקמה [דף מט] ולא נצרכה [*אלא] באותן ג' שדות. ושאלתם בראובן שמכר קרקע אם אשתו יכולה למחות אם אותו קרקע ייחד לה בכתובתה או הכניסתו לה לנדונייתה שמקח בטל לאלתר דאפילו אין האשה מוחה הבעל מעצמו יכול לבטל המקח דבשלשה שדות המקח בטל לגמרי ולאלתר כמו שפי' ר"ח ורש"י ור"ת ור"י בפ' אלמנה לכ"ג: (*אלמנה) המכנסת שום לבעלה ורצה הבעל למכור לא ימכור מכרו שניהם לפרנסה וזה היה מעשה לפני ר' שמעון בן גמליאל ואמר הבעל מוציא מיד הלקוחות אבל בשאר קרקעות המקח קיים עד שימות הבעל או עד שיגרשנה שאז תגבה האשה מהם ושלום מאיר בר ברוך: תקמו [דף נא] קבל מן האשה או מן העבד יחזיר לאשה ולעבד דשמא אחד נתן להם ע"מ שאין לבעל רשות בהן ושאלתי את פי רבותי אם הלך הנפקד ונתן לבעל של האשה או לרבו של עבד הפקדון אם היתה (*יכול) [*יכולה] להחזיר על הנפקד ולומר לו למה נתת שלי ביד בעלי אם הוא יכול לומר איני יודע מסתמא שלא נתן לך שום אדם מתנה ע"מ שאין לבעליך רשות בהן וגם [ג]נמי [*אינה] נכסי מלוג איתון שלו הן מן הדין דמה שאנו אומרים יחזיר לאשה היינו עצה טובה שיצא מידי ספק אבל בדיעבד חזרתו חזרה אם החזיר לבעל דדמיא לרבי נתן מנין לנושה בחבירו וכו' ולא דמי ממש. ולא השיבו לי דבר ברור ורפיא בידי ויותר נ"ל לפטור הנפקד[ד]. גם בזה לבי נוקף אם הנפקד היה חוזר על הבעל ואומר תחזיר לי כי שלא כדין נתתיו לך אי יכול או לא ונראה דאינו יכול ובזה אני מסתפק אם הבעל חוזר על הנפקד ויתבענו לדין אם יכול להוציא ממנו בע"כ שיאמר היא לקחה וגנבה משלי והאשה אינה (*באה) [*כאן] כגון שהלכה למדה"י או שהטמינה עצמה והוא אינו רוצה להמתין שאם היתה בכאן [אפילו לכתחלה] לא יחזיר לבעל כי אם לה כדאמר יחזיר לאשה ושאלתי את פי רבותי ורפיא בידם וכן [*אם] האשה שמכרה שום דבר לאדם אחר ויכירנו הבעל בידו שהיה שלו ויתבענו לדין ויאמר למה קנית מה שגנבה לי אשתי ואם זה יאמר ברור לי שהיה שלה אם יהא נאמן במגו שיכול לומר ממך קניתי ונאמן בשבועה ה"נ נאמן בשבועה: יחזיר לאשה נראה לר"י דאם אמרה האשה תנהו לפלוני שהוא שלו דנותן לו דנאמנת במגו דאי בעיא שקלא ליה מיניה ויהבא ליה דאפילו יאמר הבעל שלי הוא משמע דאין כח בידו להוציא ממנו מדאמר יחזיר לה לאשה דה"ל למימר (יחזיר) [יודיע] לבעל [*כיון שיש כח [ה]בידו להוציא מידו ויחזיר לבעל אם יאמר שלו הוא. מ"י] ויאמר אם הוא שלו והא דמפליג בדביתהו דרבה בר בר חנה בין מהימנא ליה ללא מהימנא ליה ה"מ בשעת מיתתה דלית לה מגו שתהא תובעת מן הנפקד ונותנת למי שתרצה. ואם תקף הבעל מידה אינה יכולה

*פי' דכל אגב הוי כאסמכתא ומש"ה צריכא לפרש בשטר דלא כאסמכתא:

*אי ידעינן באונסיה תוס' ואשר"י. מהר"ם:

להוציא מידו ולומר של פלוני הם [ו]דאם תהא נאמנת לומר של פלוני הם אהא נאמנת לומר שלי הם במגו דאי בעיא אמרה אחרים הפקידו בידי דאינה צריכה למימר מי הם האחרים וישארו לעולם בידה וריב"א השיב וז"ל אשר שאלת אם יש ביד אשת ראובן מעות והיא אומרת של פלוני הם והוא אומר לא כי אלא שלי הם מי מהימנא בשבועה או לא דאית דאמרי דלא מהימנא מהא דתנן האשה שנושאת ונותנת בתוך הבית דעליה להביא ראיה וקי"ל ראיה בעדים וק"ל [*דהא נמי קאמר א' מן האחין שהיו אונות ושטרות יוצאין על שמו עליו להביא ראיה ואי ראיה בעדים אם כו' נל"מ ש"ן חסר]. א"כ [בגדול אחי] היכי מהימן בעלמא בשבועה והתם [בנושאת ונותנת] שאני ופשוט למבין ועוד [*אני מביא ראיה מההיא דאמר אי כו' מ"י] אמר מההיא אי מהימנת לך עשה כפירושו ואי לא עשה פירוש (*לפירושו) [*לפירושה] ואנא לא ידענא מאי פשיטותיה מההיא והשאלה נראית לי שתומה כי לא פירש לי מר אם כאשה הנושאת ונותנת בתוך הבית ראיה יפה הביאו אבל הקושיא לא הבנתי דכן נמי [בגדול האחים] לא מצינו שיהא נאמן בשבועה ואפילו אונות ושטרות יוצאות על שמו צריך להביא ראיה בעדים ולא ידעתי מה ר"ל דאי משום דבן הנושא ונותן בתוך הבית מצינו שנשבע בשבועות גבי נשבעין שלא בטענה לא על הממון שלפניו נשבע אלא על מה שלא בפניו הוא משביעו שלא בטענה. תמיה אני אי משם רצה להקשות למה לא הקשה כמו כן מאשה דקתני התם ויפה כתב אוהבי דהתם שאני *ומההיא נמי דעשה פירוש לפירושו אין ראיה דבשעת מיתה דוקא לא מהימנא לומר של פלוני הם כיון שאין בידה ליתנו אבל מחיים מהימנא במגו דאי בעי שקלא איהי מיניה ויהבא ליה דהא קבל מן האשה יחזיר לאשה ולא לבעלה ואפילו [*שאל לו] (*שאלם) [ממנו] כמ"ש ר"י דאת"ל שהיה מחזיר לבעל ולא לאשה אם היה שואלם א"כ לכאורה לא היה לו להחזיר עד שיודיע לבעל תחלה ומן הטעם הזה אם הם ביד האשה אין כח ביד הבעל להוציא מידה [ומיהו] אם גזלם לה אין כח בידה להוציאם מידו במעות טמונים כדתניא לוה מן האשה ונגרשה אין לה עליו כלום [משמע] אבל במעות שאין טמונים (אפילו גזלם) יכולה להוציא מידו דאלת"ה במעות שאינם טמונים [*אפילו גזלם] במאי קנתה נימא לגלויי זוזי הוא דבעי* כל זה פירש ר"י וכל זה כשאינה נושאת ונותנת דמהימנא כדפרישית ושבועה שהוזכרה איני יודע מה טיבה (כיון) [*כאן] דלא שייכא הכא כיון שאינה נושאת ונותנת בתוך הבית אם לא שהיה טוען עליה בודאי דמשביעין אותה שבועת היסת אבל בטענה שמא לא (*נאמר) אבל אם נושאת ונותנת בתוך הבית אז משביעין אותה בטענת שמא בממון שאינו לפניו אבל בממון שהוא לפניו אינה נאמנת אפילו בשבועה ושלום יוסף ב"ר אברהם: קבל מן האשה יחזיר לאשה כתב ר"מ בתשובות אם קודם שנשאת הפקידה ממון אז נאמנת לומר של פלוני הם במגו דאי בעי שקלא ליה איהי מיניה ויהבא ליה אבל אם משנשאת הפקידה (*בידה) [*בידו] הואיל וכל הנכסים [עכשיו] נושאות ונותנות (*בנכסים פר"י דלא) [*בנכסי הבעל בזמן הזה לא] א] מהימן לה לומר שלי הם ולא של פלוני כדאמרי' [ו]פרק האשה אשה הנושאת ונותנת וכו': ואם מת על האחין להביא ראיה ובהא מודי רב ואת"ל מ"ט מודה רב אי משום דאית ליה דטענינן ליתמי מידי דלא מצי אבוהון למיטען ואמרינן אי הוה קיים היה מביא עדים א"כ קשה הא דתניא הבא מחמת ירושה אין צריך טענה אבל חזקה בעי ואמאי דלמא אי הוה אבוהון קיים ב] הוה טוען שלקחה [*פי' והיה מביא עדים שלקחה] וי"ל דדוקא הכא הוא דקאמר הכי דאם מת על האחין להביא ראיה כיון דאונות ושטרות יוצאים על שמו מוכח מלתא דשלו הם משום הכי דוקא בחייו אמר רב עליו להביא ראיה ולא סמכינן על הא דאונות ושטרות יוצאין על שמו דאמרי' אם איתא שנפל לו מבית אבי אמו היו לו עדים בדבר אבל בבנו ליכא למימר הכי וסומכים אמאי דיוצאין על שמו והא דאפיק רבא זוזי דסרבלא מיתמי נראה דרב גופיה מודה והא דפריך רב פפא ג] [*וקאמר קשיא] משום דנראה לו לדמותה לאונות ושטרות יוצאין על שמו. תקמז ונשאל לרבינו מאיר ראובן נשא לאה והוליד ממנה חנוך ודינה ומת ראובן ולא נשבעה על כתובתה והלכה לה לאה ונשאת לשמעון והכניסה לו חמשים זקוקים כסף *וספרים שהיו של ראובן בעלה חלים הכניסה לשמעון וחלים הניחה לחנוך בנה וכתובתה שהיה לה על ראובן היתה יתירה על הממון שהניח לה ראובן והכניסה לו לשמעון ממון זה על מנת [ח](שפסק עמה) לפרנס את בנה ולהלבישו ולהשכיר לו מלמדים ולפרנסת הבת ולהשיאה כראוי ולתת לה נדוניא וכשהגדיל הבן אמר שמעון איני רוצה להיות עוד שותף בספרים עם בן אשתי והביא טובי העיר וחילק הספרים בשוה בגורל ונטל כל אחד מחלקו ואחר זמן מתה לאה ובא חנוך בנה וערער על שמעון לאמר כל מה שהכניסה לך אמי שלי הוא שהרי לא נשבעה על כתובתה והשיב נראה לי דאע"ג דקי"ל דאין אדם מוריש שבועה לבניו ולא לכל הבאים מכחו אפ"ה לא מפקינן משמעון מה שהכניסה לו ואע"ג דאמר פרק חזקת הבתים אחד מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמו ואמר שלי הם שנפלו לי מן בית אבי אמי עליו להביא ראיה או בעדים או בשטר[ט] אם כן זאת האשה נמי בחייה לא היתה נאמנת לומר שלי הם שנפלו לי בירושה ממורישי כיון דלא היתה חלוקה בעיסתה כדמוקי לה תלמודא פרק חזקת הבתים ולא היה ידוע לנו שהיה לה שום ממון בעולם משלה מלבד בעלה ראובן שלא היה לה [י]לא נכסי מלוג שנפלו לה בירושה שלא שמאתן בכתובתה ולא ניתן לה מתנה ואם כן ודאי כל מה שיש בידה משל בעלה ראובן היה ולא היתה נאמנת לומר נפל לי בירושה מ"מ כיון דמתה על חנוך בנה להביא ראיה אם רצה להוציא משמעון מה שתפוס ממה שהכניסה לו דאמרינן התם ומודה לי אבא שאם מת על האחין להביא ראיה ואע"ג דפריך עליה כלום טענינן ליתמי מאי דלא טעין אבוהון והא רבא אפיק אזא דסרבלא ומסיק קשיא הרי פסק ר"ח מפי הקבלה דאפ"ה הלכתא כשמואל [כ]דהא (*אמרינן) [*דאמר] ומודה לי אבא דאם מת על האחין להביא ראיה ואפילו לרב שרירא גאון ורשב"ם שפסקו דלית הלכתא נמי כשמואל בהא אפילו היכא דמית כיון דמסקינן מלתא בקושיא הכא (*מודה) [*מודו] דעל חנוך להביא ראיה שהיה לאמו יותר מכתובתה ושגבתה כתובתה מלבד הממון שהכניסה לשמעון דהתם הוי טעמא משום דלא טענינן ליתמי (*ואחי) מאי דלא מצי אבוהון למיטען דכיון דאבוהון לא ה"ה יכול לעכב [הממון] בשבועה בלא עדים אנן נמי לא טענינן להו אבל בנדון זה כיון דאיהי היתה יכולה לעכב בשבועה ולגבותו בכתובתה אנן נמי טענינן להו ליתמי שלה ולכל הבאים מכחה כגון שמעון זה ואע"ג דאיהי בעיא שבועה לכל הפחות הבאים מכחה מעכבין מה שבידם בלא שבועה ותדע שכך הוא דלא אמרינן כיון דאיהי בעיא שבועה ודאית מפקינן לממוניה מהבאים מכחה כיון דאינהו לא מצו לישבע שבועה ודאית כמותה דהא רבה מפיק זוזא דסרבלא קאמר תלמודא טעמא

*כלומר ועכ"פ יפה כתבת דמהימנין לה וכשאינה נושאת ונותנת בתוך הבית וכדמסיק. מהר"ם:

[*פי' שהרי לא היה יכול להוציא מידה אלא ע"י כן]:

*מקצת השאלה בפרק הניזקין:

הגהות הב"ח ר נ"ב דלא להוי כאסמכתא: ש (כמו כן) תא"מ: ת וכ"ה הב"ח: א נ"ב אבל אומן אם ראה לבסוף אע"פ שאין עדים בתחלה אין לו חזקה אבל היכא דלא ראה לבסוף אע"פ שיש עדים מתחלה יש לו חזקה מגו דאי בעי אמר שהחזרתיו לך: ב נ"ב בתשובה: ג נ"ב אי נמי: ד נ"ב מלחייב: ה ביד הבעל להוציא מידה כנ"ל: ו נ"ב כדאמרינן לעיל לוה מן האשה ונתגרשה אין לה עליו כלום. אלמא אין כח בידה להוציא מידו ולומר של פלוני הם: ז וכן האשה הנושאת כנ"ל: ח תא"מ: ט נ"ב וכן האשה שהיא נושאת ונותנת בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאים על שמה ואמרה שלי הם שנפלו לי מבית אבי אבא או מבית אבי אימא עליה להביא ראיה: י תי' לא נמחק. כ נ"ל בהא דאמר:

הגהות מ"י א] לא מהמנינן לה לא לאמר וכו' כדאמר פרק חזקת הבתים אשה כנ"ל: ב] היה מביא עדים שלקחה כנ"ל: ג] נ"ב מיניה:

חדושי אנשי שם

מתרלים: מהר"ם [ל] איני יודע לעניותי היכן פסק רב אלפס כן ודבריו בהלכ' אינם מוכיחים כן כלל שמה שכתב אבל אחר אי מסר ליה בסהדי לית ליה חזקה הרי התנה שם אחר בבא זו והאי דאמרי לית חזקה בין אומן בין אחר ה"מ היכא דראה וכו' וכן הם דברי המיימון בהדיא פרק ז' מהל' שאלה ז"ל המפקיד אצל חבירו בעדים ובאו עדים שזה החפץ בפנינו הפקידו אצלו אין השומר יכול לטעון ולומר חזרתי ולקחתיו ממנו וכו' וכן פירשו הרב המגיד שם כרב אלפס ז"ל בלשונו בפ' המפקיד ובפ' המקבל ע"ש כי שם משמע דלא בעינן ראה: ש"י [מ] נמצא במרדכי ישן דפסק אם שטר מודעא יוצא על שטר מכירה או על שטר מתנה ואין במודעא זמן אפ"ה המודעא מבטלת המכירה או המתנה דמסתמא אמרי' דנעשית קודם המכירה או המתנה ורבינו יצחק ור"ת הודו במכירה אבל לא בשטר מתנה משום דבמתנה אין לעדים לחקור שום דבר הואיל ואין צריכים לכתוב

משום דהוו דברים העשוין להשאיל ולהשכיר דאבוהון לא היה נאמן לעכבם אפילו בשבועה אא"כ מביא ראיה בעדים שקנאן אבל דברים שאין עשוין להשאיל ולהשכיר לא הוה מפיק אע"ג דלכל הפחות היה צריך לישבע שבועת היסת שלקחן בודאי ויתמי לא מצו לישבע הכי אלמא דכל כה"ג לא מפקינן כדפי' וה"מ[ל] במטלטלים שבאין מכחה מחזקינן בהו [יורשיה] ולא מפקינן מינייהו אבל מקרקעי דלא שייך דין תפיסה בהן ואלו באין להחזיק בהן מספק [מ]מוקמינן להו בחזקת יתמי דהיינו חזקת מרא קמא ועל הבאין מכחה להביא ראיה ואם מכרה או נתנה מקרקעי של בעלה ולא נשבעה על כתובתה [נ]ועתה מה שמכרה ונתנה בטל שמספיקא לא מפקינן ממונא מחזקת יורשין כיון דבאין מכחה אינם מוחזקין כלל. ומ"ש שמעון יחזיק במה שהכניסה לו בלא שבועה היינו טעמא דידי דלא משבעינן ליה בטענת שמא דאין נשבעין בטענת שמא אלא הני דפרק כל הנשבעין דמורו היתרא כגון שותפין ואפוטרופסין כו' וכן אנו רגילין לפסוק גבי יתומים בין גדולים בין קטנים אם בא אחד ואמר מנה לי ביד אביהם שמת ואין לו לא שטר ולא עדים שהודה בשעת מיתתו ואפילו אית ליה סהדי דאוזפיה מהימנינן ליתמי בלא שבועה שאינם יודעים שאביהם היה חייב לו והא דתנן שהיתומים נשבעים שלא פקדנו אבא כו' היינו דוקא ליטול ולגבות בשבועה זו כגון בשטר יתומים מן היתומים אבל כשהן נתבעין נאמנין בלא שבועה וראיה מהא דאמרי' פרק כל הנשבעין וכן היתומין (*מן היתומים) לא יפרעו אלא בשבועה והוינן בה ממאן אילימא מלוה השתא אבוהון שקיל בלא שבועה ואינהו שקלי בשבועה וכו' והשתא קשיא לן לימני מלוה וכגון דטעין להו אשתבע לי דלא פרעית לאבוכון דאלו אבוהון קיים כה"ג היה צריך לישבע שבועה ודאית והיתומים ישבעו שבועת יורשין אלא כיון דלא מתני הכי ש"מ דלא תקנו שבועה על היתומים אפילו ליטול אלא מיתומים משום טובת היתומים הנתבעים ואפילו לר' אלעזר דפליג על רב ושמואל דאמר הפוגם את שטרו ומת יורשין נשבעין שבועת יורשין ונוטלין אלמא אע"ג דהנתבע איננו יתום אפ"ה הם נשבעין ונוטלין ה"מ התם דנשבעין הם ליטול א] השבועה היא לטובתם דאלו לרב ושמואל כיון דאין יכולין לישבע [שבועה] שנתחייב לאביהם מפסידין לגמרי ב] דאמר אין אדם מוריש שבועה לבניו דנמצא לר' אלעזר דאמר נשבעין זו היא שבועה כדי שיטלו דאלו לא היו נשבעין לא היו נוטלין דלא היו מוציאין ממון מספק בלא שבועה אבל כשהם נתבעים לא תקנו עליהם שבועה ממה נפשך דאלו לא תבעו התובע את אביהם בחייו ותבע את בניו לאחר מותו אין נשבעין כיון דלא נתחייב אביהם שבועה בחייו דהשתא אפילו ליטול נוטלין בלא שבועה והיכא דנתחייב אביהם שבועה בחייו ולא הספיק לישבע עד שמת ולאחר פטירתו תובע את היתומים פטורים כמו כן דלא תקנו שבועה על היתומים לרעתם דאם לא ישבעו אפ"ה לא מפקינן ממונא מינייהו מספיקא וזה אין להקשות אמאי לא מוקי מתני' דוכן היתומים (*מן היתומים) לעולם מלוה וכגון דאמר ליה בחיי אבוהון אשתבע לי דלא פרעתיך ולא הספיק לישבע עד שמת דהשתא יתומים באין ליטול [ובשבועה] כיון דאבוהון נתחייב שבועה הא ודאי לא מצי לאוקמי הכי לרב ושמואל משום דאין אדם מוריש שבועה לבניו:

תקמח ועוד יש לי ראיה ברורה דיתומים אינם נשבעין ליפטר דכל מלתא דהויא תקנתא דרבנן לא תקינו רבנן להרע ליתומים כדקאמרת פרק הניזקין גבי משיכת יתומים הרי היא כהקדש ליפות כחם אם משיכה טובה להם יותר ממעות אמרינן משיכה קניא להו ואי מעות עדיפי להו קנו להם המעות וגם אני רגיל לדון שלא להשביע אפילו גדולים וכל שכן קטנים וכן מצאתי בתוס' דרבינו יהודה מפרי"ש פרק המוכר את הבית גבי שטר כים היוצא על היתומים ושלום מאיר בר ברוך:

תקמט [דף נד] דרב לא קני ליה לגינתיה אלא בצורתא פרשב"ם צורת חיה ועוף [ס]מכאן הוכיח רבינו מאיר דהא דתנן במכילתא לא תעשה לך פסל כו' עד [יכול] לא יעשה לך גלופה אבל יעשה לו אטומה ת"ל וכל תמונה וגו' עד אפילו בהמה חיה ועוף דגים וחגבים [*היינו] דוקא פרצוף גמור חקוק וגלופה היינו צורה בולטת אטומה היינו צורה שוקעת אבל במיני צבעונין מותר אפי' ג] ישראל עצמו לצור כדמשמע הכא מפרשב"ם אבל חותם בולט או שוקע ודאי אסור לישראל לעשות אבל אם אחרים עשו מותר להניחו שם היכא דרבים שכיחי גביה דליכא למיחש לחשדא כדמשמע פרק כל הצלמים שאני ר"ג דאחרים עשו לו:

תקנ [ישראל שקנה מעובד כוכבים] ובא אחר והחזיק בה אין מוציאין אותו מידו נראה לר"י דשרי לישראל לחזור ולתבוע מעובד כוכבים [ע]מעותיו אע"פ שמתוך כך יחזיר העובד כוכבים ויגזול הקרקע מיד הזוכה דכי תובע ישראל לעובד כוכבים בדין קא תבע דאנן סהדי דלא נתן המעות לעובד כוכבים אלא על מנת שישאר הקרקע בידו וכיון שהקרקע לית ליה שנסתלק העובד כוכבים בקבלת המעות ובא זה והחזיק בה מן ההפקר חייב העובד כוכבים להחזיר המעות לישראל ואם הישראל יכול להשמט מן העובד כוכבים ישמט ואע"ג שהלוקח מפסיד ואם הישראל הזוכה בה בא לשלם מעות ללוקח נראה לר"י אם היה בא הראשון להפקיע הקרקע מידו על ידי העובד כוכבים הוי ליה מסור ממש: הרי הן כמדבר פרשב"ם דישראל [שני] הזוכה נקרא רשע

תקנא וכתב רבינו מאיר דאם ישראל מחזר לקנות וקדם ישראל אחר וקנה אינו נקרא רשע ולא שייך עני המהפך בחררה אא"כ (*שהישראל ראשון) גמר [*ראובן] פיסוק דמים עם העובד כוכבים ולא היו חסרים רק כתיבת השטר ולהעלות בערכאות שלהם ולברר המקח וכה"ג אם קדם שמעון המקח והלך לקנותו נקרא רשע אבל אם לא גמר ראובן המקח עם העובד כוכבים ודוחק אותו [פ]שמא (*[צ]יזלזלו) [*יזלזל לו] העובד כוכבים וקדם שמעון וקנאו לא מקרי עני המהפך בחררה ובלוקח מישראל נמי לא מיקרי מהפך בחררה אלא היכא דגמרו הפיסוק כבר הלוקח והמוכר ונתרצו זה לזה ולא היו חסרים רק הקנין והלך זה וקנאה או באותן דמים או הוסיף דמים אז נקרא רשע אבל אם המוכר אינו רוצה למכרה בכך והלך אחר וקנאה לאו רשע הוא דאי אפילו בכה"ג נקרא רשע א"כ מפסדי' למוכר שאם יבא ראובן לקנות קרקע של שמעון לא ירצה לתת לו [אלא דבר מועט ולא כפי] שויה [לא יהא אחר רשאי לקנותם] ורבנן חשו טובא לפסידא דמוכר (*משום דמוכר) [*יען כי מוכר הוא] מחמת דוחקו וכן משמע (*בפירקין) בשמעתין דמצרנות דאמוכר לא תקנו רבנן תקנתא דועשית הישר והטוב וכן הני ליירי והני שרי וכלל אין לנו לעשות תקנתא שיבא בה המוכר לידי פסידא בעולם עי' פ' (האומנין) [האומר קדושין נט.] גבי רב גידל הוה מהפך וכו' ולעיל פ' לא יחפור גבי ההוא בר מבואה וכו':

תקנב נשאל לרבינו מאיר (ס) [ק]פרדכת שאין לו משא ומתן *אם יכול להוציא מן העיר [*את] מי שאין לו יישוב [שם] דבר פשוט הוא שיכול להוציא דאמר ליה אף אם אין לי מעות אעפ"כ קפסקת לחיותאי המציאות שבאין לידך היו באין לידי וכמה מיני רווחים שהיו לי אם לא היית וגם אתה מייקר שכירות הבתים וכמה ענינים שלא ניתנו ליכתב:

*עוד כתב בהגודה ז"ל כתב הר"מ ז"ל פרדכת שאין לו שום משא ומתן בעיר אפילו הכי יכולין בני העיר להוציאו מן העיר כי יאמרו אתה מרבה העין. מהר"ם:

תקנג גם נשאל לו על עסק ראובן שהיה לו בית במבוי העובד כוכבים ופתח לו חלונותיו שלא כדין כי דיניהם של עובד כוכבים לבנות ד] בתוך שלהם כל מה שירצו ואם היו פתוחין עליו חלונות כמה שנים היה סותם אותם כשירצה כי היה בונה לפני החלונות בתוך שלו ועתה הלך העובד כוכבים ומכר את ביתו לשמעון וא"ל בשעת המכירה יש לך לבנות ולסתום חלונותיו של ראובן כשתרצה ועל הדבר זה כתב לו כתב (פסול) בחתימת עירונים והנה עתה באו לדין ואמר לו שמעון סתום חלונותיך והשיב ראובן כי החזיק בחלונות כמה שנים והשיב שמעון אותה חזקה אינה חזקה שמה ששתק העובד כוכבים היינו משום שיכול לסתום בדיניהם החלונות מתי שירצה ולהמתין לבנות לפני החלונות מתי שירצה ועוד חזקה שאין עמה טענה הוא [ר]כי יש לי כתב (פסול) שלא מכר לך האורה ולא נתן לך מתנה ונראה [ש]לר"י כי שמעון אינו יכול לכוף את ראובן לסתום חלונותיו דלא עדיף מגברא דאתי מחמתיה והבא מחמת העובד כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים וכיון דאין העובד כוכבים יכול לכופו לסתום דבדיניהם כל אחד עושה ובונה בתוך שלו מה שהוא חפץ גם שמעון הבא מחמתו לא עדיף מיניה מיהו שמעון יבנה בשלו כנגד חלונותיו ויסתום האורה של ראובן שהרי ראובן אינו טוען שלקח האורה מן העובד כוכבים אלא טוען חזקה שאין עמה טענה ואינה כלום* [ג] וגדולה מזו כ"ל דאם נודע הדבר בעדים שלא היה לראובן מתחלה חזקת אורה על העובד כוכבים ואחר זמן פתח חלונותיו לחצר העובד כוכבים והחזיק ג' שנים ועתה טוען לקחתיה מן העובד כוכבים אינה חזקה מידי דהוה אהני דבי ריש גלותא דלא מחזקי בהו ולא מחזקי להו לפי שהם עשירים ויש להם בתים ושדות הרבה ועוד שסומכין על זה שכל שעה שירצו יטלו בזרוע ובאלמות ואין חוששין למחות כל שכן הכא דלא חשש העובד כוכבים למחות שבדיניהם לא הוי חזקה וא"כ ה"ל לאיזדהורי בשטרו לעולם ועוד דאמרינן בפ' חזקת הבתים אריסותא דפרסאי ארבעים שנה ופירש רשב"ם דאע"ג דבשאר מקומות הוי לישראל חזקה בג' שנים בארץ (*פרת) [*פרס] אינה חזקה (*אלא לפחות ארבעים) [*בפחות מארבעים] שנה דדינא דמלכותא דינא וא"כ בנדון זה דינא דמלכותא שלא יחזיק אדם באורה (*של העובד כוכבים) בין עובד כוכבים על עובד כוכבים בין ישראל על עובד כוכבים (*בין ישראל על ישראל) [*בם"א אינו] שלא יחזיק לעולם ואין לו תקנה אלא בשטר שקנה מן העובד כוכבים:

[*פי' אפילו אם טוען חזקה שיש עמה טענה כגון שטען לקחתי מן העובד כוכבים כמו שמסיק הספר ועתה טוען לקחתיה כו']:

ועוד נשאל לו בההיא דפ' חזקת הבתים אמר רב יהודה אמר שמואל נכסי הכותים הרי הן כו' אם ראובן קנה [ת]בית קרקע מן הכותי ורפק בה פורתא אבל המעות לא נתן לכותי עדיין ובא שמעון בתוך כך ופתח חלונותיו לאותה חצר אם רשאי* אם לאו. והשיב נראה לי דכל כמה דלא מטי זוזי לכותי לא איסתלק ליה ולא הוי הפקר* [ולא קנה] מיהו הלוקח יזהר שקודם שיתן המעות לכותי שיעשה חזקה גמורה כגון נעל גדר ופרץ מידי דמהני לארעא כדמפרש פרק חזקת הבתים אבל רפיקא לא מהני אלא בשדה העומד לחרישה אבל בבית לא מהני אלא נעל גדר ופרץ ואם היה גבשושית ונטלה השוה בנין כדאיתא פרק כלל גדול אי נמי שקל מוליא ושדי בגלא או גומא וטממה הויא חזקה ואם לא החזיק הישראל או לא כתב לו הכותי השטר קודם נתינת המעות [*לכותי] (לגמרי) אז שמעון שפתח חלונותיו זכה באותה שעה באורה מן ההפקר ואח"כ אין יכול להוציא מידו* כיון דאחזוק אחזוק ולא דמי להא דאמר האי מאן דשדא ליפתא [בי פילי] דארעא דגר לא הוי חזקה מ"ט בעידנא דשדא לא הוי [ה]משבחא השתא הוא דמשבח וממילא קא משבחא ה"נ בשעה שפתח חלונותיו לא קני דאכתי לא איסתלק הכותי והשתא דאיסתלק הכותי במאי ליקני הא לא מידי עבד. הא ליתא דלא דמיא כלל דאע"ג דהשתא לאו מידי עבד מ"מ כיון שעומדים בתוך שלו ופתוחין לקרקע של הפקר קנו לו האורה בקרקע של הפקר ושלום מאיר ב"ב:

[*פי' אם תוקתו חזקה וזכה מן ההפקר ואין ישראל הלוקח רשאי לבנות [נגד] חלונותיו של שמעון]:

[*פי' וא"כ לא זכה שמעון בחלונותיו ויכול ראובן הלוקח לבנות נגד החלון של שמעון]:

[*פי' ואפילו לבנות כנגדו אינו יכול]:

מצאתי שאלו מקמי רב מתתיה גאון ראובן היה לו חצר בצד חצרו של עובד כוכבים והיו חלונותיו של ראובן פתוחים לחצרו של עובד כוכבים ובדיניהם לא היה עובד כוכבים יכול לסותמם אך אם רצה לבנות בונה ומכר עובד כוכבים חצרו לישראל מהו שיבנה זה הישראל הלוקח כותל אבחלונות והשיב רב מתתיה ח"ו אינו מן הדין וישראל יש לעשות כדיני ישראל וכשלקחה ידע שאין בדינינו כמו בדיני העובדי כוכבים ואינו יכול לא לסתום ולא להאפיל ואינו יכול לעשות כעובדי כוכבים. מצאתי שהשיב רב צמח גאון לרבנא שמואל. ישראל שקנה חצר מן העובד כוכבים בצד ישראל חבירו והיה לו חלונות על עובד כוכבים קודם מכירה וכתוב בנימוסות שלהם לעשות בחצירו כל אחד מה שרוצה מה לנו ולנימוסות שלהם וכי נניח תלמוד שלנו [ב]שחלון יש לו חזקה ונעשה כנימוסות העובדי כוכבים הכא מיהא ישראל (*הוא) בהדי ישראל [*הוא] וכבר החזיק בעל החלונות דקאמר חלון המצרי אין לו חזקה והצורי יש לו חזקה אמר שמואל ולאורה אפילו כל שהוא הוי חזקה והלכתא כשמואל ויכול בעל החלונות לעכב עליו מלבנות כנגדם ואע"פ שאין צריך לאוירן שהיום[ג] יש לו בבית הזה אוצר למחר מפנהו כדאמרי' בפ"ק ההוא דהוה בני אשיתא כו' א"ל כי מאפלת עלי כו' ה] א"ל רב פפא דינא קא"ל וקאמר לא צריכא דדר בו בתיבנא וליבי דלא צריכי לאוירי משום דלמחר מפנהו ודר בו:

[דף נה ע"ב] ישראל הבא מחמת עובד כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים ואין לו חזקה אלא בשטר כבר נשאלה שאלה זו ראובן ושמעון שקנו שני בתים משני עובדי כוכבים והיו לראובן חלונות למטה מארבע אמות פתוחות מחדרו לאורה לחצרו של שמעון שקנה גם הוא מאת העובד כוכבים והיה אומר כמו שהחזיק העובד כוכבים שאני בא מכחו של עובד כוכבים חברו כן אני רוצה להחזיק בה והסכימו כל גדולי צרפת רבינו אליהו מפרי"ש ורבינו משולם מליאו"ן לומר מאחר דדינא דמלכותא דינא שאין יכול למחות איש את חבירו עובד כוכבים לפתוח חלונותיו לכל אשר [*ירצה] על חבירו וכשבא השני לבנות בונה כנגדו וסותם חלונותיו של חבירו ואין יכול למחות דאין להם חזקה [*כך] *ישראל הבא מחמת עובד כוכבים[ד] [*הרי הוא כמוהו] ולאו אמר ישראל קמאי דידי זבנה עובד כוכבים מינך[ו] מהימן ונראה דאם ישראל אחר קונה מן [ה]הישראל אע"ג דאיכא למימר מה מכר ראשון לשני כל זכות שהיה לו כיון דקי"ל טענינן ללוקח ה"נ טענינן ליה שמא ישראל קמא ראה שטרו של עובד כוכבים או הוה טעין קמאי דידי זבנה העובד כוכבים הלכך אין זה השני צריך (לשטור) [לשטר] ובשם ריב"א מצאתי דהא דאמרינן בכל דוכתא ישראל הבא מחמת עובד כוכבים הרי הוא כמוהו היינו דוקא לענין הורע כחו של ישראל כגון הכא וכי הא דאמר פרק הגוזל קמא הלכתא גזל פרה מעוברת בעי רבא השביח העובד כוכבים מהו כו' אבל ליפות כחו לא אמרינן הכי כגון עובד כוכבים שהוא בשכונת ישראל והחזיק בחלונות [ז](בקרקע) של ישראל ג' שנים ושוב קנאו ישראל לאותו קרקע מיד העובד כוכבים לא אמרינן דהוא כעובד כוכבים להחזיק דמה שהחזיק העובד כוכבים

[*מצאתי כמ"א. וכן דעת ר"י ורבינו אפרים ורבינו משה מריגנשפורק וכן כתב ריב"א פרק הגוזל בתרא פרק ע"ו. מהר"ם]:

הגהות הב"ח ל נ"ב דתפסי כו' מוחזקין בהו : מ נ"ל מפקינן מינייהו ומוקמינן : נ נ"ל ומתה : ס נ"ב דין זה מביא גם הגהות מיימוני פ"ב מהל' זכייה ומתנה : ע נ"ב את : פ נ"ב לראות : צ נ"ב פי' לשון זול : ק נ"ב דין זה מביא גם בהגהות מיימוני פ"ו מהל' שכנים : ר (כי יש לי כו' ולא נתן לך מתנה) תא"מ וכ"ב במ"ס אין זה : ש נ"ל לי : ת פי' בית נמתק : א נ"ל בצד חלונות : ב נ"ב שכתב : ג נ"ב אם : ד נ"ב ישראל הבא מחמת עובד כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים ואין לו חזקה אלא בשטר ואי אמר כו' : ה נ"ב זה : ו נ"ב מינך : ז נ"ל לחצר :

הגהות מ"י א] דהשבועה כצ"ל : ב] דאמרי כצ"ל : ג] לישראל לצורך עצמו : ד] נ"ב כל אחד : ה] אמר רב חמא דינא כצ"ל :

חדושי אנשי שם

(ה) לכתוב וידענו באונסיה משא"כ במכר ע"כ : ש"י [ג] וק"ק שלקמן כתב והשיב ר' מתתיה וכו' עד ואינו יכול לסתום ולא להאפיל ואינו יכול לעשות כעכו"ם וכ"כ עוד בתשובה שהשיב רב צמח גאון וכו'. מה לנו ולנימוסיהן וכו' עד ויכול בעל החלונות לעכב עליו מלבנות כנגדו וי"ל דודאי במקום שאין לידע איך באו החלונות בדין או שלא כדין שספק אם נקנה מבעל החצר לפתוח או לאו יש לנו להלוך בתר דין תורה ואין לסתום אבל מעשה זה באתה השאילה ופתח חלונות שלא כדין וגם בתשובה השיב שהרי ראובן אינו טוען שלקח אלא טוען

שלטי הגבורים

(ה) פי' רשב"ם אדם בטל ממלאכה ומתלמוד ומדרך ארץ ואין עוסק ביישובו של עולם כלל [וכ"ה בשפת לועז פארדאקס ועי' בב"ר ס' על פסוק ושמו לבן] והתוספות פירש פרדכת ר"ל אפוריא דוכתיה :

שלא כדין החזיק ונראה אני את דבריו דמה לי החזיק בקרקע מה לי החזיק בחלונות וכן בספר ראבי"ה ושם הוכיח דבמקום שיכול לטעון לקחתי בדיניהם יש חזקה לישראל הבא מכחו ואני נשאלתי על עובד כוכבים שהחזיק בקרקע של ישראל שלש שנים ונתגייר ולאחר שנתגייר החזיק בקרקע בפניו שלש שנים וטען לישראל מינך זבינתיה ושטר היה לי ואבד מה דינו ואמרתי לפשוט מתוס' [פ] דתניא התם הלוקח שדה [illegible] שנים וערער עליו ג' שנים הראשונים ובאחרונה [illegible] מחמת טענה הראשונה אינה חזקה ואם לאו הרי זו חזקה שכל טענה [illegible] בטלה ספר התרומה: גרסינן פרק הפרה והאלפסי מייתי לה הכא אמר רבא משכונו של ישראל ביד [א] העובד כוכבים ובא ישראל אחר והחזיק בו כו' תקנה מעשה היה במשכונו של ישראל ביד עובד כוכבים שמלאו יהודי כשנפל מן [א] העובד כוכבים ופסק רבינו אליעזר ממי"ץ שצריך להחזיר המשכון לראשון בלא מעות וראיה מפרק הפרה משכונו של ישראל ביד הגר ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק בו זה מוציא מידו הכא נמי כיון שנפל מיד עובד כוכבים פקע שיעבודיה דעובד כוכבים וקני ליה משכונו האי כל היכא דאיתיה ויאוש נמי לא הוי כיון דלא ידע שנפל מן העובד כוכבים עד שמלאו זה והוה ליה יאוש שלא מדעת דהא הלכתא כאביי ביע"ל קג"ס: מעשה שפעם אחת משכן עובד כוכבים ערבונו לראובן ואמר ליה ראובן לעובד כוכבים תן לי מעותי והעובד כוכבים אמר ליה אין לי מעות תמשכן אותו לישראל אחר הלך ראובן ומשכן אותו לשמעון ושמעון נתן לו המעות שהעובד כוכבים היה חייב לו ובתוך כך מת העובד כוכבים והמשכון היה שוה כפלים מן החוב ב) ובא לדין לפני ראב"ן שמעון אמר זכיתי בכל המשכון כיון שמת עובד כוכבים ופסק שמן הדין כל המשכון לשמעון מהכא דקאמר ובא ישראל אחר והחזיק בו זה קנה כנגד מעותיו וזה קנה (*כנגד) השאר הכא נמי כיון שנתן לו כבר מעותיו כל המשכון שלו מיהו בהא מספקא לי אם משכונו של עובד כוכבים ביד ראובן והלך ראובן למקום אחר והפקידו לשמעון ומת העובד כוכבים ג) אם זכה בו שמעון ויתן לראובן מעותיו שחייב לו העובד כוכבים או נימא כיון שמכח ראובן* תופס אותו לא קנה שמעון:

[*פי' שמא בשעת מיתת העובד כוכבים מיד זכה בו המפקיד שהנפקד הזה כשלוחו כל זמן שלא פירש שהוא רוצה לזכות בו עד לאחר זמן שבא המפקיד לתבוע משכונו מאח"כ דנתן לו כבר מעותיו דאז אינו שלוחו. מהרי"ק שורש קי"ח וע"ש]:

תקנה גם מעשה בראובן שקנה קרקע מישראל שהמיר דתו והחזיק בה ג' שנים וערער עליו שמעון ואמר כי המומר לקח ממנו הקרקע בחזקה וטען שמעון ואמר כי מאז מחה בב"ה כי ידע שסופו למכרה לבן ברית והטילו חרם על הקהל להעיד ויש מן הקהל שהעידו כי שמעון מיחה אז אבל לא מצאנו עדות שמיחה בסוף כל ג' שנים הללו וגם ראובן הלוקח מן המומר החזיק בלא מחאה ובאו לדין לפני אבי העזרי ודן דהויא חזקה מעלייתא ואע"ג דבפ' חזקת הבתים אמר רב יהודה אמר רב ישראל הבא מחמת עובד כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים מה עובד כוכבים אין לו חזקה אלא בשטר כו' אף ישראל הבא מחמת העובד כוכבים כו' ופירש רשב"ם דהתם עובד כוכבים אנס הוא והישראל ירא למחות הלכך אפילו אם החזיק ג' שנים הישראל שקנה [*מן העובד כוכבים] וגם העובד כוכבים שישראל קנה ממנו אינה חזקה הלכך ה"נ האי ראובן הבא מכח ישראל מומר חזקתו לא הויא חזקה והני מילי אם לא מיחה שמעון כלל אבל הכא שמיחה בתחלה גלי דעתיה דלא היה ירא למחות ומעתה היה לו למחות בסוף כל שלש שנים דהא קי"ל כרבי מאיר דהא דן רב כר"מ ופ' מי שהיה נשוי* אוקמינא רב אשי לסתמא דמתני' לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל כר"מ ושני ליה בין לוקח א' לשני לקוחות וכן פסק האלפסי התם כשינויא דרב אשי:

[*גבי כתב לראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו איבדה כתובתה דברי ר"מ דגליא דעתה דלא עביד נחת רוח לבעלה. מהר"ם]:

[דף נח] (*מרזב) [*המרזב] אין לו חזקה מרוח אחת פי' שאם היה במזרח יכול ליתנו במערב אבל לסלקו משני רוחות לא וכשהוא משנה המרזב לצפון המזחילה צריך להגביה המזחילה או לשותמו ולתקן שלא יצאו המים לדרום ממזחילה (*ופר"ח) [*ור"ח פי'] וז"ל מרזב אין לו חזקה לרוח אחת כגון אם המרזב קבוע ברוח מזרחית באמצע הגג ובקש בעל החצר לעוקרו מן האמצע ולקבעו 'מן הצדדים הגג או ברביע בכל אותו רוח באותו מקום שירצה קובעו לפי שאין בחזקה במקומו אבל אם בקש להעתיקו מרוח מזרחית לרוח צפונית או מערב או דרום בעל הגג מעכב עליו לפי שיש לו חזקה: שאם בא לבנות תחתיו בונה. פי' רבינו חננאל אם בא בעל החצר לבנות בנין תחתיו עד שמגיע למרזב ויהיו המים עוברין על אותו בנין ולא יהיו מקלחין מחצר הדין עמו ונראה לר"י שר"ל אע"פ שאין יוצאים המים כל כך להדיא לפי שהבנין כנגד הקילוח מעכב המים ואפ"ה אין בעל הגג יכול למחות בידו: חלון המצרי אין לו חזקה כו' תקנו מעשה אירע שראובן ושמעון היו בתיהם מקורבים זה אצל זה ופתח ראובן חלון על גגו של שמעון ימים ושנים ועתה בא שמעון להגביה ביתו ולסתום חלונות של ראובן ולראובן יש לו אורה לביתו לצד אחר ושאל ראב"ן הדין לפני רבני צרפת ולפני רבני ריצו"ם וז"ל ראב"ן הנני דן כהלכה לפני רבותי והנני מפרש [*לפי] דעתי ואם שגיתי המה יורוני תנן חלון המצרי אין לו חזקה ולצורי יש לו חזקה פי' ראובן הפותח חלון המצרי לחצרו של שמעון ואינו (*פותח) [*פותחו] לאורה כי יש לו אורה מצד אחר אלא [*שפותחו] להשתמש אויר ליסקף ולראות בו אך קטן הוא ואין יכול להוציא ראשו דרך שם (ואחרי שקיפתו סוגרו) [*אז אין לו חזקה כי הפותח לאויר אין פותחו אלא בשעה שצריך לראות ואחר ראייתו סותמו מ"י]. ולהכי אין לו חזקה דמצי אמר שמעון מה שלא מחיתי ועכבתי מלפותחו מפני שלא היה לי היזק ראיה שבשעה שהוא סתום אני משתמש בכל חצרי ובעת פתיחתו אני משתמש בצדי החלון בחצר מכאן ומכאן' (*ואינו) [*ואינך] יכול לראות אלא בחצר שכנגד החלון ואיני חסר מתשמישי חצרי [*כלום] אפילו שעה אחת וזה נהנה וזה אינו חסר ואם פותח ראובן חלון צורי שיכול להוציא בו ראשו לחצרו של שמעון ולא עכבו ולא מיחה הרי זו חזקה שהרי מונעו מתשמיש חצרו לגמרי בשעה שהוא פתוח שהרי יכול להוציא ראשו ולראות בחצר ואע"פ שבשעה שהוא סגור יכול הוא להשתמש [*בכל החצר] כיון שבשעת פתיחתו אינו יכול להשתמש ומחסר תשמישיה היה לו למחות וכיון שלא מיחה מחל לו ונתן לו רשות: וחלון צורי (*שפתח ראובן) זה עשוי להשמיש אויר ולא לאורה פעמים פותחו ופעמים סוגרו ובחלון צורי דאמרי' במתני' דיש לו חזקה פליגי ר' זירא ורבי אילא *ר' זירא אמר למטה מד' אמות שהוא תשמישיה לפותחו ולראות [*בו] יש חזקה שלא היה זה מניחו לעשות אלא ודאי ברשותו עשאו ויכול למחות כלומר הבא לעשות חלון צורי למטה מד' אמות בעל החצר יכול לעכב עליו שלא יפתחנו שהרי יש בו היזק ראיה כדפרישית ואם לא מיחה הוי חזקה אבל למעלה מד' אמות שאין נוח תשמישתו לפתוח ולראות אא"כ יעלה במעלות או בסולם אין לו חזקה ואין יכול לעכב עליו מלפותחו דהוה ליה כחלון המצרי דבשביל השקיפה והראיה לא יטרח ואינו מונע מהשמישו בחצר והוה ליה זה נהנה וזה אינו חסר ור' אילא ב] אמר למעלה מד' אמות נמי "לא הוי חזקה דאמר כיון דלא ניחא ליה תשמישתיה בשביל ראיה אחת לא יטרח

[*וכפירוש רשב"ם ולא כפירוש ר"ת. מהר"ם]:

ויעלה ולהכי שתק ולא עכבו "אלא שאם רוצה בעל החצר יכול לעכבו מלפתוח חלון צורי אפילו למעלה מארבע אמות דאמר ליה זימנין דטרחת וסלקת ותראה בחצרי ותמנעני מתשמישי "ומתמצית [illegible] דמחלון צורי יש לו חזקה למטה מד' אמות מיירי כדמוכח לה ר' זירא ור' אילא חלון המצרי שהוא קטן (*כמי דתניא) [*דתנן כמי] במתני' דאין לו חזקה אפילו למטה מד' אמות כמו מיירי [illegible] חלון המצרי קאמר שמואל ולאורה אפילו כל שהוא הויא חזקה שאם לא היה לראובן אורה מצד אחר ופתח חלון לאורה אפילו כל שהוא למטה מארבע אמות כיון דניחא בתשמישיה [לגלין] ולראות בו כל שעה לחצרו של שמעון שכנגד החלון ומונעו מתשמיש באותו מקום לגמרי שחלון של אורה לעולם פתוח והיכא היזק ראיה באותו מקום והוה ליה למחות ומדלא מיחה הוי חזקה ולא דמי לחלון המצרי שהוא קטן דאין לו חזקה אפילו למטה מארבע אמות כדפרישית דשאני התם דאותו חלון אינו עשוי לאורה אלא לתשמיש אויר דהתם אחרי שקיפתו סוגרו ויכול להשתמש במקום שכנגד החלון בעת סגירתו כדפרישית אבל חלון של אורה אינו סגור לעולם ואינו יכול להשתמש כנגדו לעולם כדפרישית אבל חלון [*מצרי] של אורה שהוא למעלה מארבע אמות דינו כחלון צורי שהוא למעלה מארבע אמות שאין לו חזקה לא לר' זירא ולא לרבי אילא דהא אינו מונעו לשמעון מלהשתמש בחצירו דלא יטרח ויעלה כדי לראות ואין כאן היזק ראיה ולהכי לא מיחה וכל שכן חלון של ראובן שהוא למעלה מגגו של שמעון שאין עליו תשמיש שאין [דרך] (ע"*להשתמש שמה על הגג [*וגם] שיש לו אורה מצד א' ואין) [*כל זה מצאתי בספר מוגה שאינו] בו היזק ראיה דאין חזקה של ראובן חזקה שלא היה לשמעון למחות לא בשביל היזק ראיה ולא בשביל תשמיש דאפילו לרבי אילא אין לו חזקה לראובן ויכול שמעון להגביה את ביתו כשירצה דהא אם בא שמעון טרם שירצה להגביה את ביתו למחות לא היה יכול דזה נהנה וזה אינו חסר וכגון זה אנו כופין על מדת סדום ושלום אליעזר בר ר' נתן: וזו היא תשובת רבני רעגנשבור"ק מה שאמרת שיש לראובן גם חלונות אחרים לביתו ואין זה החלון עשוי לאורה ומש"ה אין חזקת ראובן חזקה מה בכך מ"מ גם פ (*בזה מועיל) [*מועיל בזה] החלון לו (*שיש) [*שהוא] לו אורה יותר ופי' חלון המצרי אין לו חזקה אפילו למטה מד' אמות [אע"ג] דיש לו היזק ראיה ויכול למחות ומיהו הואיל ולא קבע תשמישתיה שהוא קטן ואינו יכול להוציא ראשו ואינו עשוי לאורה אלא תשמיש שהוא עראי אין לו חזקה דיכול לומר לא חשתי למחות הואיל ועראי הוא והיום או למחר אסתלק ושל צורי שהוא גדול וגלי דעתיה שהוא רוצה לקובעו זמן מרובה והוא למטה מארבע אמות שמזיק צמראייתו ולא מיחה לפיכך יש לו חזקה צוהא ליתא דודאי אין הטעם [בחלון מצרי] בשביל שאין יכול להוציא ראשו ואין כאן היזק ראייה שהרי מ"מ כנגדו הוא רואה והדע מדרבי יהודה דאמר אם יש לו מלבן ג] (אלמא כל שיש לו) [אפילו חלון המצרי יש לו חזקה אלמא כל שיש לו היזק כו' במ"י] היזק ראיה ואפילו הוא קטן ואין הטעם אלא משום קביעות כמו שפי' רשב"ם שאם אין בו היזק ראיה מ"ט דר"י נהי נמי דקבוע הוא ע"י מלבן והלא אפילו חלון צורי קהרי אם הוא למעלה מד' אמות אין לו חזקה הואיל דאין [*בו] היזק ראיה ועוד תנן החלונות מלמעלן ומלמטן וכנגדן ד' אמות ותני עלה מלמטן כדי שלא יעמוד ויראה כו' והלא לגם אינו מכניס ראשו בחלון אלא עומד בכותל ורואה כנגד החלון וחשיב ליה היזק ראיה ומ"ש שמואל ולאורה אפילו כ"ש הוי חזקה היינו למטה מד' אמות דוקא שיש היזק ראיה והוא תשמיש קבוע שהוא לאורה אבל למעלה מד' אמות נהי דתשמיש קבוע 'הרי הוא כחלון צורי דאמר למעלה מארבע אמות אין לו חזקה ומה שאמרת על הגג של שמעון פתוח חלונו של ראובן לא היה מזיק לשמעון כלום הואיל ולית ליה תשמיש לגם ידענא שסברא הוא אע"ג שאנו רואין היזק ראיה בגגין כמו שני בתים בשני צדי רשות הרבים זה עושה מעקה וכו' וזה ר"ל בשביל שגגותיהם "הם שוים והיו משתמשין אבל בזמן הזה אין משתמשין בגגין וכן הדבר נראה אבל אין יודעים אנחנו אם יש לסמוך על סברתנו. יצחק בר' מרדכי משה בר יואל וזו תשובת רבינו משולם ששלח לראב"ן אין דור יתום שאתה ראב"ן בתוכה ברוך טעמך וכל פירושך נראה בעיני ובעיני כל החבורה אך צריך לראות אם בית שמעון אינו עשוי להגביה אז כבר זכה ראובן וחזקתו חזקה ודמי להההוא דפ' לא יחפור בשדה שאינה עשויה לבורות דברי הכל סומך דטעמא דממליכנא לא אמרינן וכיון דבדין סומך כשיבא חברו צריך להרחיק [*וכן הכא כשיגע הבית צריך להרחיק שלא כו'. כן מצאתי מוגה במרדכי של מוהרר"ה איטריו"ש ז"ל ואח"כ מצאתי באבי"ה] שלא יאפיל ויזיק ואם היה הבית של שמעון עשוי להגביה אז תתקיים פירושך וגם דינך ואין חזקת ראובן חזקה ומ"מ נראה לנו שסתם בית עשוי להגביה ואין לו חזקה לבעל החלון ואדונינו הכם כמלאך השם ומה שנראה בעיניך עשה. משולם בר' נתן יוסף בר' אליהו נתן בר' משולם מאיר בר' משה וכן השיב ריב"א לרבינו יעב"ץ ור"ת פליג ואמר דיש לו חזקה לחלון שעל הגג. ולאורה "כל שהוא הוי חזקה אומר ר"ת אפילו נקב קטן משהו ובכ"מ [*שהוא] אפילו למעלה מד' אמות [יש לו חזקה והא דאמרינן למעלה מד' אמות] אין לו חזקה מפרש ר"ת א[שזהו] בחלון המצרי אבל בחלון צורי אע"פ שאינו עשוי לאורה [*או שהוא עשוי לאורה] כיון שהוא דבר קביעות יש לו חזקה אפילו למעלה מד' אמות ומייתי ראיה מהא דתנן החלונות בין מלמעלן בין מלמטן בין מכנגדן ד' אמות והני עלה למטן שלא יעמוד ויראה ומכנגדן שלא יאפיל ומדמרחיק מלמטן ד' אמות אלמא בגבוה מלמעלה ארבע אמות מן הכותל אלמא יש לו חזקה אפילו מלמעלה מארבע אמות כיון שעשוי לאורה. ואיני יודע מה ראיה מביא דמצינן למימר כגון (*אותו) [*שאותו] חלון [למטה] [*בעלייה] דאע"פ שהוא למעלה מארבע אמות לעומד בחוץ לעומד בפנים אינו למעלה מארבע אמות אי נמי כגון שיש (*שנים) [*עדים או שטר] זה לשון התוס' ובעל העיטור כתב דשיעור חלון העשוי לאורה דאמרינן כל שהוא הוי חזקה כגון דלא הוי בציר מטפח *וז"ל מצאתי בירושלמי בפ' חזקת הבתים סעד לדברי היו חמש פתחים זו לפנים מזו שיעור כולם כמלא מקדח ודא מסייע לי [דאמרינן] גבי חלון שהיא פתוחה לסטיו לא נעשית אלא להכניס את האורה [ע] מכיון שאין לו חזקה אינה מביאה את הטומאה ודוקא שניכר עשייתן לאורה כגון שצר מבחוץ ורחב מבפנים אבל אם הוא שוה אינה חזקה והכל תלוי בראיית הדיינין עכ"ל ורבינו מאיר כתב אלמא מדמדמי חזקה לטומאה וגבי טומאה תנן במסכת אהלות העושה מאור בתחלה [שעורו כמלא מקדח] חישב עליו לתשמיש שיעורו בפותח טפח: [דף ס] ולסתום לאלתר הוי חזקה משמע לאלתר דלסתום כמו שלש שנים דלפתוח מה להלן בחזקה שיש עמה טענה ובשבועה אף כאן בחזקה שיש עמה טענה ובשבועה ואע"ג דאין נשבעין על הקרקעות ה"מ בשבועה דאורייתא אבל מדרבנן נשבעין ודלא כפרשב"ם שפי' בשמעתין דרבה בר שרשום אלא כפי' רב האי גאון וראיה מפרק הכותב גבי הפוגמת כתובתה עכ"ל: לקח בית בחצר אחרת לא יפתחנה לחצר השותפים כו' מאי חדר שחלק חדרו לשנים ומאי עליה אפתא פירוש ד] דכי היכי דקודם חלוקה היה יכול למלאות ביתו דיורין ולהרבות עליהם הדרך וכן פירש רשב"ם ומזה דן אבי"ה ראובן

[*עיין לעיל בריש לא יחפור ושם בתוספות ובהגה"ס בתשב"י שם]:

א) ואינו יודע למצוא את העכו"ם להחזירו לו. ב) ואין נמצאים יורשים להעכו"ם. ג) ואין נמצאים יורשים להעכו"ם.

הגהות הב"ח ח נ"ב כתב: ט נ"ב דין זה מביא גם הגהת מיימוני פ"ב מהלכות זכייה ומתנה: י נ"ל בשלים ותיבת מן נמחק: כ נ"ב לו: ל שהרי מהחלון אינו יכול כנ"ל: מ נ"ל דלא: נ נ"ל אבל אם: ס ותחברני ומדחלון צורי דיש לו כנ"ל: ע נ"ב במ"ס אין זה: פ זה החלון מועיל כנ"ל: צ נ"ל בראייתו: צ חזקה ואין הטעם כנ"ל ותי' והא ליתא דודאי מוקפים: ק תי' שרי נמחק: ר נ"ב הוא: ש נ"ל היו: ת נ"ב אפילו: א נ"ל נמי: ב נ"ב החלון: ג נ"ב לו:

הגהות מ"י א] הגר: ב] ור' אילא נמי אמר וכו' אמות לא הוי כנ"ל: ג] נ"ב וכו': ד] כי כנ"ל:

חדושי אנשי שם

טוען חזקה שאין עמה טענה וכו' עכ"ל א"כ משמע שאם יש עמה טענה מודה ובאלו ב' תשובות הנ"ל יש טענה [illegible] ערער אם מחמת טענה ראשונה ערער אין לו חזקה ואם לאו יש לו חזקה וזה מוסכם מכל הפוסקים ולמה ליה למיפשט מהתוספתא: מהרש"ל [ו] כלומר ולא להשתמש לאורו ה"ל כמי שעשוי לאויר ולא חשיב קבע ומכיון

תקנז ושמעון היו שכנים ולשניהם הפירה אחת לבתי כשמות שלשה ובא ראובן לחלוק ביתו לשנים כדי שיהא ראוי לתוספת דיורין ושמעון מערער ואומר שמפני החלוקה יש תוספת דיורין ומתמלא בית הכסא מהרה הדין עם ראובן שהרי קודם החלוקה היה יכול למלאות ביתו דיורין הכא נמי השתא דפלוג אין בערעור שמעון כלום והא דאמרינן (*בכל) [*בכל] השותפין מעכבין זה את זה חוץ מן הכבושים הייתי בדבר שלא היה עד עתה כח וחזקה כלל בחצר: תקנח ונשאל לר"מ על הרבה שותפין שבבית אחד ואחד מהם את הרבים להשתמש בחלקו אם חביריו יכולין לעכב והשיב דבר פשוט הוא שיכולין לעכב כמו לקח בית בחצר אחרת לא יפתחנו לחצר השותפין ואפילו לחצר שהוא עצמו שותף בו מפני שמרבה עליהם הדרך (*ולא תימא) [*ואם תאמר] הא דתנן בנדרים פרק השותפין היה אחד מן השוק מודר הנאה מאחד מהם לא יכנס לחצר ורבי אליעזר ב"י אומר יכול הוא לומר לתוך של חבירך אני נכנס ואיני נכנס לתוך שלך וקיימא לן כרבי אליעזר בן יעקב כדמפרש התם יש לומר דה"מ בחצר דסבירא ליה ויתור מותר במודר הנאה דהשתא לחצר לא קפדי אינשי אבל היוך דבית לאו ויתור הוא וקפדי אינשי ושלום מאיר בר"ב עיין פ' השותפין גם בפ' ח"ה:

[דף ס] איבעיא להו כנס ולא הוציא מהו שיחזיר ויוציא כו' נשאל לרבי' מאיר על ראובן שטען על שמעון שהכניס יסוד חומתו בחלקו של ראובן טפחיים והשיב נראה לי דהדין עם שמעון דכיון דאחזיק שמעון ברוחב יסוד החומה למטה אחזיק כל שכנגדה למעלה עד רום רקיע ואע"ג דהחומה של שמעון דממעל לקרקע אינה מהלכת כנגד כל בליטת רוחב היסוד איכא למימר דשמעון כונס לתוך שלו טפחיים היה ועכשיו הוא חפץ להחזיר הכותל של מעלה למקומו ונהי דהלכתא כרבי יוחנן לגבי ריש לקיש ורבי יוחנן סבירא ליה פרק חזקת הבתים דכנס אינו מחזיר ה"מ לרה"ר משום מילר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו אבל לגבי יחיד מחזיר ובשבועת היסת שלא השיג גבול רעהו בבנין יסוד שלו כדפרישית לעיל בשם רב האי גאון דנשבעין על הקרקעות מדרבנן ותדע דכיון דמחזיק ברוחב היסוד מחזיק בכל שכנגד רוחב היסוד מן התהום עד רום רקיעא דתנן לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות הרי הם בחזקתן פי' דטוענין ללוקח ופירש רשב"ם אבל אם היתה עדיין ביד המוכר לא היינו טוענין בשבילו והיה צריך להביא עדים (*שנכנס) [*שכנס] לתוך שלו הוה או שני חזקה ואי מייתי עדי חזקה תלינן דכל כנגד הזיזין כונס לתוך שלו הוה ולא אמרינן כל קרקע שתחתיו של בני רה"ר וזיזין דאפיק דלמא שובי העיר הרשוהו להוציא ולא יותר אלא ש"מ כל היכא דאחזיק בזיזין אחזיק (*כל) [*בכל] הקרקע שכנגדו מתהום ארעא עד רום רקיע ושלום מאיר בר"ב : [דף לה] אי דלי ליה לגא דפירי לאלתר הוי חזקה פי' ר"ח אם יש עדים דיהיב ליה לוקח למריה דארעא לגא דפירי (דירדו כולם) [*דורון להוליכם כן מצאתי בגמ'] לביתו נתברר הדבר שאכילת פירות דלוקח ומדידיה יהיב ליה למוכרו מכאן פסק ר"מ תקנט על אודות שמעון אם יש עדים שבקש מראובן ל שהיה [מתיר] (מוכר) לו היישוב שנה א"כ [א] הודה שאין לו כח ביישוב או שמחל לו כח היישוב דכי היכי דאמרי' הכא אם איתא דהקרקע של המערער לא היה מקבל דורון הכי נמי בנדון זה אם היה לו חזקת יישוב לא היה מבקש ממנו להתיר לו ולא דמי להא דאמרינן עביד איניש דזבן דיניה ה"מ היכא דאמר ליה זבנה ניהלי כל הקרקע עביד איניש דזבין דיניה שלא יתרעם עוד על הקרקע אבל לא עביד איניש דזבין מגמלא אונא דכל שכן דכשיקנה דבר מועט משכנגדו שיחזיק הלה בטענתו ויחזיק במותר ולא יחזיר לו השאר ואע"פ שרשב"ם פירש שם פירוש אחר כדאי הוא ר"ת לסמוך עליו בכ"מ עכ"ל (*ר"ת) [*ר"מ] מיהו רשב"ם פירש דלא ניחא ליה פירוש רבינו חננאל וכ"ע פרק יש נוחלין דפריך (נבי) משום דכתב לה קרקע כל שהוא איבדה כתובתה ומשני במזכה להם על ידה ושמואל אמר במחלק בפניה והיא שותקת כו' ומקולי ל כתובתה שנו כאן פי' רשב"ם אבל בשאר בעלי חובים לא עד שיאמרו בפירוש הריני מוחל השעבוד : סליק פירקא

[דף סא] המוכר את הבית (ו) אלימא דקרי לבית בית ולבירה בירה פשיטא. מספקא למורי אי כתב לא שיירית בזבינא אלין כלום אי הוה מועיל היכא דכ"ע קרו לבית בית ולבירה בירה ונראה דפשיטא דאינו מועיל דהכי מוכח פ' [המוכר את הבית דדוקא] היכא דאיכא נמי דקרי ל לבירה (*בירה) [*בית] דיש ספק בדבר [*אז] מועיל לומר לא (*שיריה) [*שיירית] להוציא מידי ספק אבל במקום שברור שאין קורין (*לבית בירה) [*לבירה בית] אינו מועיל* : [דף סט] חזינא אי אית ליה דיקלא יהיב ליה *וכן פסק הרא"ש : תרי דיקלי ואי לא זבין ליה תרי דיקלי כתב ראבי"ה בא"ח דחייב לקנות לו אי מזבין ליה מידי דשכיח למיזבן כדאמר פרק הרבית האי מאן דיהיב זוזי לחבריה למיזבן ליה חמרא ופשע ולא זבין משלם ליה כדאזיל אפרותא דזיל שפט כו' וכגון שבידו לקנות וקני מידו דלא להוי כאסמכתא [*ועי' סי' ס' וסי' ר"ע ור"י ועי' בב"י טח"מ]. תקס ובתשובת רבינו נסים גאון נמצא אם ראובן מכר כור חטים לשמעון בדינר וקנו מידו וקבל הדמים ולאחר זמן תבעו ונמצא שלא היו לו חטים בשעת הקנין שחייב להעמיד לו מקחו ואפילו נתייקר דתניא בתוספתא דב"מ פ"ד המוכר בית לחבירו בחזקת שיש לו ונמצא שאין לו לא כל הימנו לאבד זכותו של זה וגם בירושלמי דתרומות בפרק האוכל ה בשוגג רבי אבהו בשם ריש לקיש אמר הא למה זה דומה למוכר חפץ לחבירו ונמצא שאינו שלו שהוא חייב להעמיד לו מקחו מיהו רשב"ם פירש הכא ואי משעבדי פריק ליה שלא יהא מחוסר אמנה או יחזיר לו המעות משמע אבל לא מן דינא והמיימון כתב פרק כ"ב [*ופרק כ"ד ועי' במ"מ שם] דהלכות מכירה אע"פ שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אבל הפוסק על שער שבשוק ולא היה אותו המין שפסק עליו ברשות המוכר חייב ליתנו ולקנות ללוקח מה שפסק ואם חזר בו מקבל מי שפרע : [דף סז] מעמלא דבתי פירוש משכירות הבתים דכמקרקעי חשיב להו דשכר מקרקעי טוב מקרקעי כך פירש רשב"ם מכאן קשה למה שכתב בספר המצות דאע"ג דנשבעין על שכירות בתים משום דחשיבי כמטלטלי [*ובכאן משמע דכמקרקעי חשיב דהא אפילו על הקרקעות נשבעין לפי' ה"ג ודלא כפירוש רשב"ם. כן מצאתי מוגה] דאין נשבעין על הקרקעות : סליק פירקא

המוכר את הספינה [דף עז] אותיות נקנות במסירה כו'. התוס' האריכו הרבה בענין אותיות נקנות במסירה תקסא וכללו של דבר האלפסי ור"ת ור"י פסקו דאין אותיות נקנות במסירה אבל בהלכות הלואה פסק רב יהודאי גאון דאותיות נקנות במסירה והפוסקים דאין אותיות נקנות במסירה טעמייהו משום דרבנן דפליגי (על ר' ועל) *[וכן] רבי נתן בשמעתין [פ] כולהו סבירא להו דאין אותיות נקנות במסירה וכן רבא נמי פסק פ' גט פשוט וגם רבינו מאיר פסק דאין אותיות נקנות במסירה ט הלכך המוכר שטר חוב לחבירו או נותנו במתנה אינה נקנית במסירת השטר בידו שלא מכר לו אלא הראיה שבו ואין הראיה נתפסת ביד ולא יקנה באמירת לך חזק וקנה כגון שאר המסירות ואמר שם שצריך שיכתוב לו המקיה קנה שטר פלוני וכל שעבוד שבו וימסור לו השטר ונמצא נקנה בכתיבה ובמסירה. והילך התשובה תקסב נשאל לרבינו מאיר על האלמנה שתפסה חותמות ושטרות של עובד כוכבים שנכתבו לשם בעלה ולשמה אי הוי מיקרו תפיסה והשיב דבר פשוט הוא שאין בתפיסה זו כלום דאפילו למאן דאמר אותיות נקנות במסירה ואין צריך להביא ראיה מודה באשה הנושאת ונותנת בתוך הבית ובאחד מן האחין שהיה נושא ונותן י והיו אונות ושטרות יוצאין על (שמו) [*שמם] דעליהם להביא ראיה כדאיתא פ' חזקת הבתים ואי משום דאהזקה בשטרות מספקא לך אי חזקת השטר הויא חזקה לגבי הממון שכתוב בתוכו הא מלתא איתא בהדיא פ' שור שנגח את הפרה המחזיק בשטר של גר מהו כ דאחזיק בשטרא אדעתא דארעא ל [אחזיק] ובארעא הא לא אחזיק כו' אלמא דאחזיק בשטר לא הוי חזקה לענין הממון שכתוב בו ושלום מאיר בר ברוך עיין פרק מי שמת גבי הלואתו לפלוני :

*תכוב באורך פ' המפקיד עיין שם: [דף סג] שחמתית ונמצאת לבנה פסק רבינו מאיר תקסג *על אודות ראובן שקנה חפץ מן העובד כוכבים בחזקת שהוא זהב ומכרו לשמעון ולא נתכוין להטעותו ונמצא של כסף דאפ"ה חייב ראובן להחזיר לו מעותיו ואע"ג דבטול מקח כגון יותר משתות בעיא היא אם לעולם חוזר או לא ולא איפשיטא הא ודאי מקח טעות כגון זהב ונמצא כסף (*וכגון) [*או כגון] שחמתית ונמצאת לבנה דהוי מקח טעות ולעולם חוזר ואע"פ שראובן קנאו מן העובד כוכבים וגם שמעון היה מחזר אחר העובד כוכבים לקנותו מה בכך הרי כשקנאו ראובן מיד העובד כוכבים הרי הוא שלו ולאו כל כמיניה להטעותו ואפילו לא נתכוין להטעותו שמעון חוזר ושלום מאיר ב"ב. ואביאסף פסק דאם מכר כסף סיגין בחזקת צרוף אין יכולין לחזור בו [ב] אבל זהב ונמצא כסף או להפך שניהם יכולין לחזור [*גמ' בהגוזל דקי"ח עי' בגמ' כאן דפ"ח] עיין בפ' הזהב (*א"ר יוחנן לדעת מנין פוטר שלא לדעת אפילו מנין אינו צריך): נשאל לרבינו מאיר תקסד מאשה אחת שנגנבה מבעלה ק' זקוקין ומסרה אותן אבל אשה אחרת ואותה האשה שקבלתן היתה מלוה אותן ברשות המפקדת למחצית שכר וידעה שנגנבתן מבעלה והחזירתן בידה ועתה תובעה הבעל על ככה והשיב נ"ל אחרי שהודתה [שידעה] שהיו גנובים בידה שנגנבתם מבעלה לא היה לה לקבלם דאע"ג דנשים הנושאות ונותנות בתוך הבית פסק (*רבינו מאיר) דמקבלים מהם מ"מ היכא דנתברר שגונבת מבעלה והוא ט אין יודע אין לקבל הימנה ואם קבלה מן האשה לא היה לה להחזירם לה ואע"ג דאמר המקבל מן האשה יחזיר לאשה פרק חזקת הבתים התם היינו טעמא דאחזוקי בגניבה לא מחזקינן אבל הכא שנתברר שנגנבתם דמי למקבל מן העבד שיחזיר לרבו [אפילו שחררו ומת כדפי' רשב"ם] משום דסתם עבדים גנבים וכל שכן הכא שהוברר לה שנגנבתן שהיה לה להחזיר לבעלה ולא לה ואין להקשות ולומר נהי דעשתה שלא כדין שהחזירה בידה ג לא תתחייב לשלם אותם דטובא אשכחן בעניני ממון דחייב בדיני שמים ולא בדיני אדם כגון הנך דריש פרק [הכונס] וכל כיוצא בהן אין לומר כן דגדולה מזו אמרו פרק המוכר את הספינה השולח בנו אצל חנוני [*ופונדיון בידו] ומדד לו באיסר שמן ונתן לו האיסר ושיבר את הצלוחית ואיבד את האיסר חנוני חייב כו' ואוקימנא לה במסקנא (כגון שנטלה החנוני למוד בה לאחרים) [*מ"י כגון שנטלה חנוני על מנת למוד בה וסיפא דקתני ומודים חכמים לר' יהודה בזמן שהצלוחית ביד התינוק לאו דוקא ביד התינוק דאפילו נטלה נמי אלא שלא נטלה ע"מ למוד לאחרים] ובשואל שלא מדעת קא מיפלגי [ג] דרבנן סברי גזלן הוי וקייה להתחייב בה עד שיחזיר ליד הבעלים עצמו דבעינן השבה מעליא כדכתיב והשיב את הגזילה אשר גזל וכ"ל דאפילו לרבי ישמעאל דאמר גנב טלה מן העדר וסלע מן הכיס למקום שגנב יחזיר ולא בעינן דעת בעלים הכא מודה דהשבה ליד התינוק לאו השבה מעליא היא ומיחייב באחריות והוא הדין ס בנדון זה כיון שנטלה המעות והלוותם למחצית שכר הויא לה לוה שלא מדעת בעלים ומחייבא באחריות כלומר דנהי דלגבי אשה שנתנתם לה הויא לה עיסקא דפלגא מלוה ופלגא פקדון ותו לא. גבי הבעל הויא לה (*כולהו) [*מכולהו] לווה שלא מדעת בעלים דהויא ליה גזלנות לרבנן דר' יהודה דאפילו בשואל שלא מדעת [והשתא ומה] שאלה לפי שעה דמהדרא בעינא דמיחייב באחריות ולא מיפטרא בהשבה ליד התינוק דבעיא השבה מעלייתא כ"ש לווה שלא מדעת (דלא הדרא בעינא) דלא הדרי הני זוזי בעינייהו דחשיב כגזלן ולא מיפטרא בהשבה ליד האשה שנגנבתם ואפשר דאפילו רבי יהודה דפליג התם בתינוק דסבירא ליה דשואל הוי ומיפטר בהשבה ליד התינוק הכא מודה דהתם הוי שאלה והדרא בעינא אבל הכא הלואה היא ולא הדרא בעינא ומודה דגזלן הוי ועוד

הגהות [א] וכתב מהרי"ק דראובן היה בא מכח הטענה ואמר שמעון מחל לו וכן נראה מתוך מה שמצאתי בקובץ תשובות שו"ת מהר"ם (בתשובת מהר"ם סי' ו') מביא דברים אלו כמ"ש (חסר ב' תיבות) וז"ל וא"ת והלא ראובן עצמו אינו טוען שקנאו מאתו וי"ל שהוא אומר שמחל לו כח ישובו אחרי שטוען שאמר לו תחלה יש לי אחר ואינו צריך לשוב עוד שמה ויש בלשון זה לשון מחילה אחרי שמוכיח סופו שהולך לבקש אחרת עכ"ל הרי לך בהדיא דדוקא משום שאמר לו תחלה יש לי ישוב אחר שיש בלשון הזה לשון מחילה הא לאו הכי לא אמנם נראה לכאורה שבעל המרדכי ס"ל דאפילו לא היה אומר שמעון שיש לו יישוב אחר מ"מ במה שביקש ממנו להתיר לו חיישינן מידי דהלא"ה לא היה לו לדלג סיומא דמלתא דהיינו מה שכתבתי למעלה שהוסיף בקובץ התשובה כדכתבתי למעלה מאחר שעיקר הדין תלוי בזה אלא ודאי לכאורה נראה דס"ל לבעל המרדכי מסברא דנפשיה דמאחר שיש עדים ששמעון בקש מראובן שיתיר לו היישוב דבלא שום טענה אחרת אית לן למימר ששמעון הודה שאין לו כח ביישוב שמחל כו' כדמשמע מפשטא דמלתא שהביאו המרדכי בשם מהר"ם : ומה שכתב אדוני שיכול לבוא לידי ב"ד אם יהיו יחד הטל פשרה ביניהם ויעלו שכר זה לזה וידחה שמעון לפני ראובן כדאמרינן גבי ספינות פרק אחד דיני ממונות (דף ל"ב) תדחה שאינה טעונה כו' ע"ש בתשובת מהר"ם סימן ו': [ב] ומ"ש במכר כסף סיגים בחזקת כסף צרוף אינו יכול לחזור בו היינו כשאין בו שיעור אונאה וכן משמע בהגהות מיימוני פי"ז מהלכות מכירה ב"י ח"מ סי' רל"ג : [ג] וקסברי רבנן שואל שלא מדעת בעלים גזלן הוי וחייב להחזיר ליד בעלים. תימה הא בגונב טלה מן העדר תנן בהגוזל בתרא לא ידעו הבעלים לא בגניבתו ולא בחזירתו אר"י לדעת מנין פוטר שלא לדעת אפילו מנין אינו צריך וא"כ ה"נ בשואל שלא מדעת נמי דגזלן הוי מ"מ פוטר בהזרה ליד התינוק ואור"י דשאני התם דלמקום שמשתמר מחזיר אבל הכא מאבדה בידים שמחזירה לתינוק ·

הגהות הב"ח ד צ"ל על זה : ה נ"ב לו : ה שיהיה כצ"ל : ו כתובה וכו' ופר"ש כצ"ל : ו לבית בירה כצ"ל : ז נ"ב פסק הרב אלפסי איכא מאן דשמיעא ליה מהאי מימרא דמאן דמזבן לחבריה מידי דשכיח למזבן כו'. נראה דטעמא דרב אלפס דס"ל דהלכתא כרב בפ"ק דב"מ דאמר פדה זו שאני לוקח כשאקחנה קנוי לך מעכשיו קנה. ומה שפסק בכאן דוקא דשכיח למזבן איירי ומשמע דדברי רב בשדה סתם דוקא. והאלפס פסק כרב אפילו בשדה זו : ז לשוי כצ"ל : ח נ"ב תרומה : ט (הלכך כו' והילך התשובה) תא"מ וכ"ב במ"ס אין זה : י נ"ב דין זה מביא גם בהגהת מיימוני פרק ראשון מהל' זכייה ומתנה וע"ש : כ נ"ב בתוך הבית : ל נ"ב מאן : מ נ"ב הוא דאהזיק: מ אינו כצ"ל : נ מ"מ : ס נ"ב נמי :

חדושי אנשי שם

ומכיון שאין לו חזקה אינה מבילה את הטומאה ומדמדמי חזקה לטומאה ושיעור חלון לטומאה כפותח טפח ש"מ דעשוי לאורה הוא פותח טפח ומד שיעורא הוא : [ז] מהר"ם וכתב ר"ת כל היכא דליכא לנותן קמן ואין אדם מערער עליו לא מיבעיא לר' אלא אפי' לרבנן נמי דאית להו אין אותיות נקנות במסירה יכול לגבות החוב מן הלוה דכל היכא דליתיה לנותן ליכא למימר דחוזר ממתנתו וקונה במסירה ואימר דפסק כרבנן דאותיות אין נקנות במסירה דוקא לענין שיוכל לחזור בו הנותן אבל כ"ז שאינו חוזר בו קנה המקבל מתנה במסירה בעלמא

שלטי הגבורים

(ו) ראובן טענו לשמעון ספר מכרתי לך והתנית עמי להחזירו לי כשיהיו לי המעות ועתה קבל מעותי והחזיר לי הספר ושמעון משיבו מכירה גמורה מכרת לי ולאחר המכירה אמרתי לך כשיהיו לי המעות אחזירהו לך ולא הקניתי לך בקנין ופטומי מילין בעלמא אמרתי לך להניח דעתך דין זה פסוק ממתניתא מכור לי בית מכר לו שדה ואמר לו לכשיהיו לי מעות תחזירם לי אסור לכשיהיו לך מעות אחזירנו לך מותר ואמר מ"ש רישא ומ"ש סיפא ומתרץ רבא סיפא נעשה כמ"ד ליה מדעתיה כלומר רישא מתנה המוכר קודם קיום המכירה לא גמר ומקנה אלא על תנאי ואין כאן מכירה גמורה והויא ליה הלואה ואסור ללוקח לאכול הפירות סיפא דהוי התנאי אחר קיום המכירה אפי' אמר המוכר כשיהיו לי מעות תחזירהו לי נעשה כמו שאמר לוקח מדעתו לכשיהיו לך מעות אחזירנו לך דכי היכי דאם אמר לוקח לא הוי אלא פטומי מילי הכא נמי כי אמר המוכר אחר קיום המכירה אין כלום ומותר הלוקח לאכול הפירות שהתנאי אין כלום והמכירה קיימת ואפי' הקנה הלוקח בקנין לקיים התנאים שאחרי המכירה היה התנאי ואין בטענת ראובן ממש כיון שלא קנו ממנו דזה הכלל כל מקום שצריך קנין ולא קבל עליו התנאי בקנין אלא במילי דעלמא לא קני דאמרי' אילו הוה דתקינן בקנין הוה סדר ביה ולא הוה נקנית הילכך כי לא אקני אמרי' פטומי מילי בעלמא נינהו ואם אין עדים ביניהם וראובן טוען קודם המכירה התנית וע"מ כן מכרתי ושמעון טוען אחרי קיום המכירה התניתי ישבע שמעון שבועת היסת והא דהוה גברא דזבן ארעא לחבריה שלא באחריות חזייה דהוה עציב א"ל אמאי עציבת אי מגבא ליה מינך מגבינא לך שופרא שבחא ופירא אמר אמימר פטומי מילי בעלמא אבל אי קני מיניה הא שעבד נפשיה. ספר חכמה: פסק האלפסי דאם כתב מלוה ללוה בשטר מסימנת לי כבי תרי כי אמרת לי פרענא לך אפי' מת המלוה ונפל נכסי קמי יתמי מהימן הלוה ואע"ג דלא כתב עלאי ועל ירתי דדבר שבממון תנאו קיים ועוד דלא עקר ליה לשטרא כי אמר פרעתי דטענה בעלמא דאינו נאמן לומר פרעתי משום דשטרא בידי מאי בעית דאיבעי לך למקרעיה או למכתב תברא עלויה אבל הכא אמאי הימנו דכתב בשטרא המנותא מיהו נאמן ובשבועה דכיון דלא פטרו בהדיא משבועה מאי נאמן דקאמר בשבועה וכה"ג אמרי' פרק המוכר

את

דהתם מדעת יהבא אבי התינוק ליד התינוק הלכך כי אהדר ליה חנוני לידו נמי פטר ר' יהודה אבל הכא דגנבתם ולקחה בלא ידיעת בעלה אנן סהדי דלא ניחא ליה לבעל דלהדרינהו לידה ואפילו לר' ישמעאל דאמר לא בעינן דעת בעלים ה"מ לכשיחזיר הסלע לכיס והטלה לעדר דהוי מקום המשתמר אבל לתינוק השבה לידו לאו השבה היא כלל אלא כמשליכו לאיבוד ותדע דאי לא תימא הכי אמאי לא קאמר הכא דלכ"ע גזלן הוי ובפלוגתא דרבי ישמעאל ורבי עקיבא קא מיפלגי רבנן כרבי עקיבא דבעיא התם דעת בעלים ורבי יהודה כר' ישמעאל דלא בעי דעת בעלים ומדלא קאמר הכי ש"מ דלרבנן דאמרי גזלן הוי לכולי עלמא בעינן [הכא] דעת בעלים וטעמא כדפרישית וכיון דבתינוק לרבנן דאמרי גזלן הוי וקי"ל כוותייהו בין לר' ישמעאל בין לר' עקיבא בעינן דעת בעלים וטעמא כדפרישית כ"ש בנדון זה דשלא מדעת בעלים באו לידה דלא מיפטרא הנפקדת במה שהחזירתם לידה כיון דקבלתם למחלית שכר כדפרישית ועוד שהרי הוכחתי דאפילו לר' יהודה דהתם בנדון זה מודה ואע"ג דנקט לאו דינא גמירי מה בכך הא כולהו חנוני' נמי לאו דינא גמירי וקא פסיק ותני חנוני חייב בין גמיר בין לא גמיר דבמאי דלא גמיר לא מפסדינא לשכנגדו דאיבעי ליה למיגמר ועוד אומר אני דאפילו לא קבלתם מידה למחלית שכר אפ"ה מיחייבא [בהו לאה] כי החזירתם לרחל כיון דידעה דרחל גנבתם דכל מה דהוה ביד רחל יש לה דין אבידה וכי מטי מידה ליד לאה הויא עלייהו כשומר אבידה דבין לרבה ובין לרב יוסף מיחייב שומר אבידה בפשיעה והא פשיעה הוא שהחזירתם ליד הגונבת דהוי כאילו השליכתם לאיבוד ולפי דרכנו (*נפרש) [*אני מפרש] ההיא דפרק הספינה שנטלה החנוני למוד בה לתינוק [ואוקמא] (*כדרבא) [*כרבה] דאמר (*רבא) [*רבה] הכישה נתחייב בה והשתא מאי קמדמי התם והא כל אדם שאינו זקן מיחייב בה אע"ג דלא הכישה ואע"ג דלא מטיא לידיה והכא בחנוני אע"פ שאינו זקן (ולא) [ע]לכבודו לא מחייבינן ליה אלא כשנטלה (*ואתא לידיה) למוד בה לתינוק אלא יש לומר דשאני התם הא דמחייבת כל אדם שאינו זקן אף מקמי דאתא לידיה והיינו משום דהתם לא פשע בעל החפץ במידי ולא אבידה מדעת היא הלכך מיחייב בה כל אדם לאהדורי אבתרה לאהדורי למרה אבל בצלוחית שביד התינוק אבידה מדעת היא דמדעת יהביה בעל הבית לתינוק הלכך לא מחייב בה שום אדם כל כמה דהואי ביד התינוק והשתא מייתי שפיר מהכישה ונתחייב בה דכי היכי דהתם אע"ג דלא מיחייב זקן מקמי דלימטי לידיה אפ"ה בתר דהכישה והתחיל בה גומרה ה"נ בצלוחית אע"ג דמעיקרא לא מיחייב שום אדם כל (*מה) [*כמה] דהויא ביד התינוק משום דאבידה מדעת היא מ"מ מכי מטיא ליד החנוני מיחייב בה ופריך אימר דאמר (*רבא) [*רבה] דע"י הכישה מיחייב אע"ג דלא מיחייב מעיקרא ה"מ בבעלי חיים דאנקטינהו נגרי ברייתא אבל במידי דלאו בעלי חיים לא אמרינן דמיחייב על ידי הכישה במידי דלא מיחייב בה מעיקרא אבל בנדון זה דלאו אבידה מדעת היא אפילו כשהן ביד רחל מיחייב בהו כל אדם להצילם מידה ולהשיבם לבעלה אפילו לפי מסקנא דהתם דמפליג בין ההיא דחנוני להיא דהכישה וכדפרישית וא"כ כי מטו ליד לאה הויא לה שומר אבידה ומיחייבא בפשיעה לכ"ע והא פשיעה היא שהחזירתן לרחל שגנבתן כאלו משליכתן לאבוד וגדולה מזו אמרינן פרק הפועלים ש"מ שהיה לו לקדם ברועים ובמקלות להציל מן הארי והדוב ולא קדם חייב לשלם דפשיעה היא כ"ש היכא דכבר הציל מן הארי ושוב השליכו בפני הארי והדוב דחייב הכא נמי כי מטו לידה מיחייבא בהו כשומר חנם לכל הפחות וכי אהדרתינהו ליד רחל שגנבתן כאילו הוליכתן למקום גדודי חיות ולסטים וזה החילוק יש בין שומר חנם לאדם אחר שאינו שומר דשומר חנם יש לו לקדם ברועים ובמקלות מעיקרא ואם לא קדם חייב ואדם אחר אין לו לקדם מיהו אי חזי אריא דעאל אז אי מצי להציל מצוה להציל משום השבת אבידה ואי לא מציל איסור קא עביד ומיהו לא מיחייב אבל מכי מטי לידיה הוה ליה שומר אבידה וחייב לכל הפחות בפשיעה וכל שכן שאין לו להשליכם לאיבוד: סוף דבר כל כה"ג שרואה ממון חבירו שמוטל ביד שהוא קרוב לודאי שהולך לאיבוד מצוה להצילו ואם הצילו ומטיא לידיה הויא ליה שומר חנם כשומר אבידה אליבא דרבה ואפילו ההיא דפרק נגמר הדין דאמרינן היו אביו ואמו מזרקים בו כלים מצוה לאחרים להצילם היינו משום השבת אבידה כי מטו ליד שמצילין חייבין בשמירתן כדין שומר אבידה ואם החזירום לאביו ולאמו וזרקום על המת ונאסרו קרוב בעיני דחייבים המצילין מכיון דמטו לידייהו מחייבו בשמירתן וכיון דהחזירם לאביו ולאמו כאלו השליכום למקום גדודי חיות ולסטים ושכתבת לפטור [ע]לאה משום תקנת השוק הא ליתא דלא עשו תקנת השוק בגנב וגזלן מפורסם ואע"ג דלא ידע אי חפץ זה גנבתו ואפ"ה כיון דגנב מפורסם הוא בשאר מילין תליא דלמא הא נמי גניב כ"ש [פ]האי דבריר לן דהאי חפץ גופיה גנוב דלא עשו בו תקנת השוק ושלום מאיר ב"ר ברוך: [א] גם נשאל לה"ר יצחק ב"ר משה על לאה שגנבה משל בעלה ראובן והטמינה ושמה בכליה ויהי כי יצאת מן העיר ותשלח את שמעון אל עיר בעלה להוציא הגניבה ממקום שהטמינתה וילך שמעון שפי אל המקום אשר אמרה לו האשה ויקח משם כל הגניבה והנה עתה צוה ראובן על השליח לדבר עבירה ואומר מאחר שידעת שמאתי היה גנוב הממון כי אמת ויציב הוא שהאשה אמרה אל השליח גנבתיו מבעלי והואיל וכן הוא שידעת גם שמעת עליך להחזיר את האבידה לידי [הדין עם הבעל] וראיה לדבר מההוא דפרק אלו מציאות [*דף ל] הכישה נתחייב בה פי' מאחר שהכניס עצמו בחיוב החזרה נתחייב בחזרה שלימה ואין לומר דשאני התם דאנקטינהו נגרי ברייתא דהכא נמי כשהחזיר הגניבה ליד האשה הרי קלינהו מיניה דראובן בידים ועוד ראיה (*מפ') [*מההיא דפרק] חזקת הבתים אין מקבלין פקדונות לא מן [הקטנים] ולא מן הנשים ולא מן העבדים קבל מן האשה יחזיר לאשה ופי' רשב"ם דאיכא למימר שמא פקדון הוא בידה או נתנו לה מתנה על מנת שאין לבעלה רשות בה משמע היכא דידע בודאי שגנבה משל בעלה צריך להחזיר לבעל ותדע דקאמר בההוא שמעתא גופא וכולן שאמרו בשעת מיתתן של פלוני הם יעשה כפירושו ואם לאו יעשה פירוש לפירושו פי' מחזיר לבעלים משמע דפשיטא ליה לתלמודא דכ"מ שיש ספק מחזירין לבעל כ"ש הכא דקים ליה בהדיא והוא יודע דנגנבו מן הבעל שצריך להחזיר ליד הבעל ועוד קאמר היכא דאמרי אי מהימנא לך יעשה כפירושו ואם לאו יעשה פירוש לפירושו כל שכן הכא דלא מהימנא כי פיה הכסילה שאמרה גנבתי משל בעלי ואע"פ שהיא גנבתם כבר מאחר שהוא השליח הגניבה אחריה דמי לאחד שחפר בור ט' ובא א' והשלימו לעשרה דמסיק תלמודא אחר שניהם נזיקין. ועוד ראיה מה' שישבו על ספסל אחד ולא שברו אותו ועוד בא אחר וישב עליו ושיבר האחרון חייב כגון (רב) פפא בר אבא דבעל בשר הוה ולא מצי למימר בגין דידי לחודי לא הות מתבר כלל ולפיכך חייב כ"ש בנדון זה דאילו לא היה השליח היתה מחזירה הכל אישתכח דהשליח עשה כל ההיזק ולא עכברא גנב אלא חורא גנב ותדע שאילו לא לקח השליח הגניבה הכל היה מוחזר לבעלה כי החרימו בב"ה על כל בן ברית על אנשים ונשים שכל מי שהיה יודע בגניבה שיודה בדבר והיא הודה על פי החרם מכרים וכסתות שגנבה משל בעלה והפקידה ביד אנשים והחזירו אותם גם הממון ההוא אילו היה מונח במקומו היה מוחזר לבעלה כי היא לא היתה רשאי לחזור ליקח הגניבה כי כבר נתגלה שגנבה וכחשה והטמינה לכן עשה השליח הכל דעל ידו נגמר ונמרק כל העיוות והרשע והפשע ויאסרו כל האנשים המעוותים לדק ולדק ישפט בארצנו ובשערינו והיה זה שלום על כל ישראל ועל דייניהם יצחק ב"ר משה:

[דף פח] ההוא גברא דאייתי קרי (*לפומבדיתא) [*לפום נהרא] וכו' תקסה הרי דאדם יכול להקדים פקדון שהפקיד ביד אחרים ה"ה מלוה דיוכל להקדיש אע"פ שאינה ברשותו כדאיתא פרק יש נוחלין דמלוה יכול ליתנה במעמד שלשתם ואם לא היה יכול להקדים לא היה יכול ליתן אבל בגזל אמרינן פרק מרובה ופרק קמא דב"מ דאינו יכול להקדים (*והני מילי) [*לפי שאינו ברשותו וה"ה] במשכון דאין יכול להקדים לפי שאינו ברשותו והקנין חליפין צריך שיהא (*סודר) [*הסודר] שלו אבל אם הוא שאול [צ]כיון דאינו יכול להקדים וגם אינו יכול ליתנו והא לך תשובת רבינו תם ואשר שאלת אם אדם יכול לאסור משכונו (*של) [*על] חבירו מההוא דהקדש מפקיע מידי שעבוד ההיא לאו ראיה היא דמוקמינן ליה בדאיתיה ברשות מקדים כי היכי דמוקמינן לה לחמץ שהוא ברשות ישראל אבל בהרהינו אצל עובד כוכבים לא אמרינן דמפקיע כדמוכח בפסחים ואע"ג דבדיניהם אין בעל חוב קונה משכון ועוד אמרינן פרק אע"פ הא לא דמיא אלא להקדישה [אחר] שאפדנה [ק]אבל ביותר מכדי שיש למלוה על המשכון דשוי טפי ההוא טופינא מצי מקדיש ליה כדאמרינן פרק הספינה בההוא דאייתי קרי כו' ואקדשינהו ואמר אי לא [קיילי] דמיתן קדוש עיין פ' המדיר וגם פ' הכותב גבי אמר אמימר מאן דאיכא עליה כתובה ובעל חוב כו' [ב]:

סליק פירקא

המוכר פירות לחבירו תקסו [דף צו] המוכר חבית יין לחבירו והחמיצה אמר רב כל ג' ימים הראשונים ברשות מוכר ואפי' נתן הלוקח מעות למוכר יחזיר לו דכיון דנמצא חומץ גמור תוך שלשה ימים הראשונים שמכר לו בידוע שקודם שמכר לו התחיל להחמיץ ואע"פ דריחיה חלא וטעמא חמרא [*חמרא] (*ודאי לאו טעמיה שפיר כיון דהחמיץ תוך שלשה) ומ"מ אהא חמרא לא יהיבי איניש (*מידי) [*דמי] כיון שאינו מוכר אלא חבית אחת [*כ"א ואע"פ שטעמיה והוה ריחא וטעמא חמרא ודאי לא טעמיה שפיר כיון שהחמיץ תוך ג'] [ג] [*הגה"ה] תקסז מצאתי יין שיש לו קמחין כיון דפסול לנסכים כדמוכח במנחות פרק כל קרבנות אין אומרים עליו קדוש היום כדאמרינן פרק המוכר פירות אין אומר קדוש היום אלא על היין הראוי לינסך ע"ג המזבח [*ע"כ הגה"ה]. מכאן ואילך ברשות לוקח אפילו לא נתן לו מעות חייב ליתן כיון דטעמיה ומיהו היכא דלא טעמיה בשעת לקיחה נראה דמצי אמר המוציא מחבירו עליו הראיה [*דספק] הוא: [*דין זה עי' בתוס' ע"ז] חמרא אכתפיה דמריה שוור פרשב"ם דס"ל כרבי חייא בר יוסף דאמר (*לעיל) [*לקמן] מזליה דגברא גרים ולא נראה לר"ת חדא דא"כ ה"ל למינקט הכא האי לישנא ועוד (*דלעיל) [*דלקמן] קאמר ופליגא דרב (*חמא) [*חייא] בר יוסף [בזה] ה"ל למימר ופליגא דשמואל ועוד דאין זה סברא כיון שאינו רגיל להיות חומץ גמור משעה שהתחיל להחמיץ עד אחר שלשה ימים [ר](שנאמר) שמזלו גרם לו להחמיץ לאלתר ונראה לר"י דדוקא מיירי הכא כגון שטעמו בשעת מכירה והוה ריחיה וטעמיה חמרא הלכך כשהחמיץ אח"כ תוך שלשה ימים והוי חומץ גמור טפי אית [ר]ליה למתלי ע"י טלטול ונדנוד [ש]מדנימא טעמיה ולא טעמיה שפיר אבל אי לא טעמיה אז ודאי לא תלינא בטלטול ונדנוד דהאמר (*לעיל) [*לקמן] לא שנו אלא קנקנים דלוקח שהורק מכלי אל כלי אבל קנקנים דמוכר [*מצי אמר ליה הא חמרך והא קנקנך] משמע דמוכר דומיא דלוקח שהורק מכלי אל כלי דלא מ"י] כו' ולא מצי מוכר למימר הטלטול והנדנוד גרם לו והיכא דעדיין לא טלטלה בהא לא פליג שמואל אדרב כך פירש ר"י ב"ר מרדכי וכתב ראבי"ה באביאסף לית הלכתא בהא כר"י בר ר' חנינא דמעשה רב ועבד רב יוסף עובדא כותיה דרב בשיכרא [[ת]*כשמואל בחמרא] ותו דהלכתא כשמואל [*בדיני מ"י] וכן פסק ראב"ן כשמואל וכן פסק רב האי גאון בשער ארבעים דמקח וממכר תקסח [ק] [א]ואם ידוע שייטו מחמיץ ה"ז מקח טעות: [דף ק] [ר] הא מני ר"א [נ"א רבי יהודה] דאמר רבים שבררו דרך לעצמן מה שבררו בררו ומוקי לה תלמודא באבדה להם דרך בתוך שדה ושמעתי בשם ה"ר אליעזר ממיץ תקסט שיש כח לקהל למשכן [היחיד] קודם [ב]ב"ד כיון דרבים נינהו ואח"כ ירדו לדין: [דף צח] המוכר מקום לחבירו לבנות בית כו' השיב רבינו [מאיר] על חדר שיש בו י' אמות על י' אמות או [ודאי] יש לראובן שיש לו רביע בו כדי חלוקה אף לדברי ר"י בר [מרדכי] שכתב דכדי חלוקה דבית הוי ד"א על שש וראייתו ממתני' המוכר מקום לחבירו לבנות לו בית לא יפחות לו פחות מד' על שש דהא [ג]איכא ברבוע החדר ארבע על שש וכ"ש לדברי ר"י בר מרדכי [שכתב] דלגבי חלוקת שותפין סגי בד' על ד' לכל אחד ואחד כדמשמע פ"ק דסוכה ולא דמי להיא דהמוכר פירות דהתם מיירי בבא לעשות בית מתחלה. והאמות אין למדוד לפי מדת העולם מה שקורין אמות אלא לפי אמות שבתלמוד עשרים וארבע גודלין היא אמה ואם יש לאחד חלק בחדר או בבית פחות מכדי חלוקה ותבע לחלוק שומעין לו אחר שלחבירו יש לו כדי חלוקה דכל האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו שומעין לו: ושאלת אם חדר יש לו דין טרקלין או לא *דבר פשוט הוא דטרקלין היא (*סרטיא) [*פלטרין] גדולה ועשויה לאויר כדמוכח פרק המוכר פירות מאי טרקלין קובתא לבי וורדי וחדר קטן הוא ופתוח לטרקלין כדתנן במסכת מדות ומייתי לה פירקא קמא דיומא בקיטוניתא הפתוחה לטרקלין וקיטוניתא היא החדר כדכתיב ויבא החדרה ומתרגמינן בירושלמי ועאל לקיטוניתא ופ"ק דסוכה גבי הילני המלכה משמע דקיטוניתא פחותה מד' אמות וטרקלין אינו פחות מעשרה על עשרה כדתנן פרק המוכר פירות וא"כ חולקין אע"פ שהחדר אין בו כדי חלוקה מעלין אותה בדמים ועוד ראיה דחדר חזי לתשמיש אפילו בפחות מד' אמות ואפילו יציע דתשמישתיה שוה לבית הוה סלקא דעתך פרק המוכר את הבית לדמויי לבור ודות ותסגי ליה בפחות מארבע אמות וכי דמסיק דהוה ד"א חדר [ומיהו] סגי אפילו בפחות מד' אמות כמו שפי' רשב"ם שם דאין עשוי אלא להצניע[ד] חפצים כמו תיבה בעלמא ושלום מאיר בר ברוך:

*פי' ושיעור טרקלין הואיל והוא עשר על עשר א"כ אין בו דין חלוקה. מהר"ם:

[דף ק] המוכר קברו באין בני משפחה כו' תקע כ' ראבי"ה דה"ה דאין יכול למכור וליתן מקום אבותיו בב"ה מיהו הדמים יחזירו בני משפחה בין בב"ה בין בקבר שלא יפסיד הלוקח ורב האי גאון כתב שמכירתו מכירה: נשאל לרבינו מאיר על ראובן ולאה שכתבו לבנם בשטר חלק שמינית מבית שיש (*לנו) [*להם] במקום פלוני ומצרו לו כל המצרים החיצונים של הבית ומתוך המצרים הללו לא שיירנו לעצמנו מחלק שמינית מהבית הנזכר למעלה ושוב

הגהות [א] נ"ל דאם שלח איש או אשה תרנגולת או אווז לשחוט לאדם א' ונתנבלה בידו דאין השוחט חייב בזה דאע"ג דריש פרק המוכר פירות אומר המוליך חטין לטחון ועשאן סובין קמח לנחתום ועשאה פת ניפולי בהמה לטבח ונתנבלה בידו אחד הדיוט ואחד אומן חייב לשלם מפני שהוא כשומר שכר כו' היינו דוקא טבח אומן שאין עושה שאר מלאכה שאומנתו בכך ונוטל שכר אבל אם עושה בשביל טובת הנאה הוי שומר חנם ופטור ופושע לא הוי דאי הוי פושע אמאי קאמר התם מפני שהוא ש"ש לחייביה משום פשיעה אכן מספקא לי אי חשבינן ליה ש"ש משום הברכות שמברך בשעת שחיטה דאותה ברכה מרויח. מ"י: [ב] בח"מ סי' קנ"ה כתב הב"י על דברי ר"ת דהכא ואין נ"ל דברי ר"ת דאין דרך בני אדם להקפיד אם זה נוטל קנין בסודר שלו כיון שהוא מחזירו לו:

הגהות הב"ח ע ולכבודו כצ"ל: ע נ"ב את: פ נ"ל הכא: צ נ"ב לו: ק (אבל ביותר כו' דשוי טפי) תא"מ ונ"ב ס"א אבל אי שוה משכון טפי מן החוב: ר נ"ל שיהא מזלו: ר אית לן למתלי דע"י כצ"ל: ש נ"ב הוא: ת נ"ב וכותים: א (ואם כו' טעות) תא"מ: ב נ"ל שיבאו לבית דין: ג נ"ב הכא: ד נ"ב שם:

חדושי אנשי שם

בעלמא עיין במיימוני פט"ז דהלכות מש"ה. ע"כ מצאתי בספר המרדכי: מהר"ם [ג] ואע"ג דחבית יין ה"ל כיין זה דנותן לו מתוך החבות פירו' ואפי' גרוע: [ק] דאמר קנקני' של מוכר א"ל הא קנקנך והא חמרך אלא כר' חייא בר יוסף דאמר חמרא מזלא דגברא גרים פירו' וממילא אין הלכה כרב דאמר כל שלשה ימים הראשונים ברשות מוכר: [ר] מי שהיה רשות הרבים עוברת תוך שדהו נטלה ונתן להם מן הצד מה שנתן נתן

גודע שאין לשם אלא רביע של כל הבית ואמר לראובן שמינית של אותו רביע נתן לו ויורשי [הבן] אומרים שחלק שמינית של כל הבית נתן והשיב נראה לי בעיני דאזלינן בתר לישני דאינשי בהא כדמשמע פרק המוכר את הבית גבי המוכר בית לחבירו בבירה גדולה וכיון דלא קרו אינשי לרביע בית בית א"כ הכי קאמר להו לסהדי כתבו לו חלק שמינית מבית שאני אומר כולה שלי ומזה אני נותן לו חלק שמינית של כל הבית דמאן דאמר [קא'] קמי סהדי וא"ר לשו בית יש לי במקום פלוני כתבו ותנו לו לפלוני שאני נותן לו "בית כך וכך אטו מי אית להו לסהדי לידע שהוא אומר אמת שהוא שלו שפשיטא דלית להו למידק אי קושטא קאמר או לא (דמלי למימר) [דמאן לימא]להו שאינו (אלא) [של] אחד שבסוף העולם הא איהו לא קא מסהדי אלא על המתנה שהוא נותן והכי קא מסהדי חלק שמינית שאמר לנו שהוא שלו נתן לפלוני ואם נודע לסוף שאין לו בו כלום תבטל המתנה ואם יש לו בו קצת ואין בו שמינית לכה"פ יקנה המקבל מתנה מה שיש לו בו ואם יש לו בו יותר משמינית עד חלק שמינית של כל הבית יזכה אם יש 'לנס בו כל כך כיון דלא קרו אינשי לרביע בית בית. ולא דמי להוא דפרק המוכר [את הבית] פלגא דארעא דאית לי ריבעא דשאני התם דקרו אינשי אפילו לפלגא דארעא ארעא אבל הכא לא קרו לרביע בית בית ומיהו אם יש לו לבית חצר לא קנה המקבל מתנה בחצר כלום אלא שמינית הבית ותו לא (*והמוכר) [*דהמוכר] הבית לא מכר החצר כמו שפי' רשב"ם ור"י פרק המוכר את הבית ושלום מאיר ב"ב. השיב ר"ת דעובד כוכבים תקעא יכול לרחוץ חבית שיש בו שמרים בלא ישראל דהשמרים לא הוי חמרא אלא קיוהא בעלמא ואפילו יש בשמרים טעם יין כדמוכח פרק המוכר פירות מ"מ לכתחלה אסור אבל דיעבד שפיר דמי*: [*כפול עוד כפ' אין מעמידין] : סליק פירקא

המוכר לחבירו בית כור. תקעב יתומים (א) שבאו לחלוק ב"ד מעמידין להם אפוטרופס פר"ת דדוקא שניהם רוצים אבל א' רוצה וא' אינו רוצה לא וכן פסק רבינו אבי העזרי: סליק פירקא

יש נוחלין ומנחילין.[דף קכד] ירשו שטר חוב בכור נוטל פי שנים פי' רשב"ם תקעג במלוה שיש עליה משכון (*דהכל) [*הכל] מודים דבכור נוטל פי שנים דבעל חוב קונה משכון וכן פר"ת ואני ברוך ב"ר שמואל רואה אני את דבריו בזה דהכי אמרינן פרק הזהב ובשבועות המלוה את חברו על המשכון ונכנסת השמיטה אינו משמט הרי משמע דכגבוי דמי וכגון שיש לו מטלטלין במשכון דאמרינן פ' הרבית האי משכנתא באתרא דמסלקי ליה אין בע"ח גובה הימנו ואין הבכור נוטל פי' שנים ושביעית משמטתה וע"כ יש לחלק בין מקרקעי למטלטלי כי היכי דלא ליקשי אהדדי ספר החכמה: [ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה] 'אם אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי אומר הר"י תקעד אע"פ שהורע כחו של בעל ובכור לענין מלוה דחשבינן לגבייהו ראוי לגבי כתובת אשה חשבינן לה מוחזקת ואשה גובה 'ממלוה כדתנן פרק הכותב [*דף פד] מי שמת והניח אשה ובעל חוב ויורשין והיו לו פקדון ומלוה ביד אחרים כו' ומשמע [התם] דאפי' לרבי עקיבא אי לאו דצריכה שבועת היתה גובה הכל ולפי שצריכה שבועה גובין היורשין ותו לא תגבה כתובת האשה מהן דהוו להו מטלטלי דיתמי [*ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי ואי גבו קרקע בחובת· אביהן היא חוזרת וגובה מהן בשבועה כדין בע"ח או אם פטרה מן השבועה גובה ממלוה שביד אחרים אפי' לר"ע דלא כהבא שאול בן אימא מרים ובזמן הזה תקנו הגאונים ועשו מטלטלי כו']. *[נ"א ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי והשתא דתקון רבנן דגבי כתובת אשה ובזו מטלטלי של יתומים כמקרקעי] *[לא משעבדי לב"ח ובזמן הזה דתקנו הגאונים דאשה [ובע"ח] גובה ממטלטלי דיתמי] ועשו מטלטלי כמקרקעי והוו להו מטלטלין שגבו יתומים בחובת אביהם חשובים משועבדים לגבי כתובת אשה ובע"ח כאילו גבאם אביהם מחיים עיין פ' הכותב אבל שכר פעולתו שמעולם לא בא לידו ולא גבה ה"ה נראה דהוי ראוי [לכ"ע] ואינו גובה ממנו *לא כתובה ולא מזונות דתנאי כתובה ככתובה *נ"ע דברים ב"ב כתב להיפך וע"ש מהר"ם וג"מ:

וכן נמצא בתשובת רבינו יהודה בר רבי קלונימוס ורבינו משה בר מרדכי ורבינו אפרים מבונא. רבינו מאיר השיב על הספר שגנבו כותי ואחרי מיתת הבעל הוחזר והבעלים מסתמא לא נתייאשו דמחייב לאהדורי [ואין לומר] דראוי הוא ואין האשה נוטלת בראוי כבמוחזק דכל כי האי גוונא אינו נקרא ראוי דכל היכי דאיתיה לספר ברשות בעלים איתיה (*ובחזקתם דלא) [*ולא] גרע ממלוה (דאע"ג) [*אע"ג] דחשבינן ליה ראוי גבי בכור' פרק יש נוחלין גבי כתובת אשה לא חשבינן ליה ראוי בין שגבו (*יורשין) [*היורשין] קרקע בין שגבו מעות כמו שפר"י לשם ואפילו ממלוה של עובד כוכבים נמי גביא כמ"ש ר"י מפרי"ש [*וכן עמא דבר] עי' פ' מי שמת גבי הלואתו לפלוני ופרק נערה גבי הלכה כאנשי גליל (*וכן עמא דבר): והיכא דכתב מהיום ולאחר מיתה לא הוה ראוי [לגבי בכור ובעל] אלא מוחזק אבל מלוה הוה ראוי אם אין לו משכון וראיה אני מביא מהא דאמרינן בגיטין ס"פ השולח מתני' מסייע ליה לר"ש ב"ל דאמר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי דתניא בכור נוטל פי שנים בשדה החוזרת לאביו ביובל וכן דנתי לפני רבותי כבר בקולוניא על אשה שמת בעלה והניח לבנו גוף הבית ולאלמנה הפירות כל ימיה והבן היה נשוי ומת בחיי אמו והאלמנה אשת הבן תבעה כתובתה למכור גוף הבית והיו קצת אומרים ראוי הוא זה ואין האשה נוטלת כתובתה בראוי ושוב עשו מעשה והודו לדברי וכ"כ רש"י:

תקעה אם נתן הנכסים לבת מהיום ולאחר מיתה אע"פ שמתה בחיי [האב] והזקנה הבעל יורשה דהויא לה מוחזקת בגוף הקרקע בחיי הזקנה ספר החכמה: [*ברי"ף] לא שנו אלא שבח שיבאו נכסים בין מיתה לייבום [כו'] על (*היבום) [*היבם] תקעו שייבם אשת אחיו הבכור שמת בחיי אביהם ולאחר זמן מת אביהם ובאין האחים לחלוק ותובע היבם חלקו' [בבכורה] [*וחלק אחיו שמת שייבם את אשתו והאחין טוענין ראוי היה לכן נחלוק כו' מ"י] א] והבן אומר נחלוק בשוה לפי שיטת פ' יש בכור משמע דהוי מוחזק בנכסי האב והוי כאילו בא בהרשאה מכח אחיו שמת ועומד במקומו רק מה שחשוב ראוי לגבי אחיו המת חשוב נמי אצלו ראוי כגון נכסי אבא דאבא כדאמרי' התם אבל נכסי אבי המת ואבי היבם הוי מוחזק ולא חשבי' ליבם כאלו הוא בן המת* (*הכי) [*ולהכי] נראה למורי [*פי' דליתוי נראה ראוי לגבי נכסי אבא]:

דלגבי נכסי דאבא הוי מוחזק [*ולא לגבי נכסי דאבא דאבא ולהוי ראוי כאלו הוא נכסי אבא דאבא מ"י] תדע דאמר אביי התם לא שנו אלא בשבח שיבאו נכסים בין מיתה לייבום אבל בין יבום לחלוקה כו' וההוא מיירי בנכסי האב שיש לאחין בהן חלוקה ומדמפליג אביי בשבח ש"מ דבגוף השדה שקיל יבם פי שנים בנכסי האב ודוחק הוא לדחות דההוא מיירי כשמת האב בחיי הבן וזכה הבן מחיים בגוף השדה דא"כ בשבח נמי ליזכי דקרקע דידיה אשבח מ"ש משאר נכסי המת שהשביחו לאחר מיתה דשקיל ליה יבם. וקרקע זו שאצל האח שמת ב] ליבם [בשבח שהשביח] [*כמו] בין יבום לחלוקה דשקיל פי שנים והא דאמרי' פרק האשה שנפלו [*דף פא] לימא אח אני יורש ואשתו אין אני קובר לא דק בלישניה דאינו בנו ליורשו אלא כלומר בירושת אח אני זוכה וכל נכסי המת קרי ירושה ובפ' יש בכור נמי לענין חזרת יובל נמי קרי ליה ירושה ומיהו לאו מכח אחיו המת רחמנא קרייה ירושה והא

דאמר פ' החולץ [*דף מ"ו] מ"ט דר"י דאמר במתני' בין כך ובין כך הנכסים של אב אמר קרא והיה הבכור [*כבכור] מה בכור אין לו בחיי האב אף יבם אין לו בחיי האב אי מה בכור [*נוטל] לאחר מיתת האב פי שנים אף יבם כו'. ומשמע דלא [*שקיל] [*פי שנים] בנכסי אביו [חלק אחיו שמת בחיי אביו ומדר"י נשמע לרבנן דהכא לא פליגי אלא היכא אם זכה יבם בנכסי אחיו בחיי האב] ויש לומר דלא שקיל ועוד דאבנכסי האב כלל לא אמרו נכסי אח שמת שהיה היבם ראוי לירש [illegible] לבכור בחיי האב כך לא יזכה היבם בנכסי אחיו שמת בחיי האב [illegible] בהם בנכסי אחיו אם הם בעין לאחר מיתת האב (*כחלק) [*כלא חלק] הבכורה ג] [*פן יחזרו נכסי האח ליבם לאחר מיתת האב ולא יהיה לאחים חלק בהן כאלו לא זכה בהן האב מעולם. מצאתי מוגה מרדכי ישן*] ומ"מ בנכסי האב [*עצמו] שלא ירש מבנו (*נוטל) [*יטול] פי שנים שהרי במקומו עומד ומשני מידי יקום על שם אביו כתיב [שיטול] וכיון שאביו ירשו ולא נכסי המת הן הלכך אחיו זוכין עמו כמו (*שאר) [*בשאר] נכסי האב שהיבם נוטל בהם פי שנים והשאר חולקין האחין וז"ל הירושלמי מ"ט דר' יהודה והיה הבכור מקישו לבכור מה בכור אינו יורש בחיי אביו אף זה אינו יורש בחיי אביו אי מה בכור יורש לאחר מיתת האב אף זה יורש לאחר מיתת האב א"ר זירא ומינה מה בכור לא ירש בשעה שהוא ראוי לירש (עוד) שוב אינו יורש אף זה (*כיון) [*אם] שלא ירש בשעה שהוא ראוי לירש שוב אינו יורש פי' מה בכור אם מת אביו ונטלה אמו הנכסים בכתובתה ומתה אמו שוב לא תחזור לו חלק בכורה אף יבם הוא"ל ולא באו לו נכסים אחר מיתת אביו אלא מירושת אמו אינו נוטל כלום אלא אחיו זוכים עמו כמו בשאר נכסי האב לפי סברתנו היה לנו ליישב השמועות אבל מאחר שה"ג פי' דנכסי האב ד] הן ראוי אצל יבם (*ועשו אותו) [*ועשאוהו] כאלו הוא בנו של אחיו המת לפי דבריהם מה שאומר פ' יש בכור לאתויי נכסי אבא דאבא [דחשוב ראוי] משום בכור נקט ליה דלגבי יבם הוו נכסי האב כמו נכסי אבא דאבא דחשיב כאלו הוא בן אחיו המת והשיב אביי לא שנו אלא בשבח כו' [*משמע אבל בקרן שקיל מזה מייתי כשמת האב בחיי הבן ואח"כ מת הבן ואפ"ה לא שקל היבם בשבח. מ"כ] [והשיא דאביי ל"ש כו' נ"ל כיון שלא נתברר חלקו כו' מ"י] וכ"ל כיון (*דלא) [*שלא] נתברר חלקו בחייו ולא השביח בחייו הוי אצל היבם כמו ראוי ואינו נוטל והשיא דירושלמי דאייתי רשב"ם גבי בנות צלפחד י"ל דריש לקיש לא פליג [א]אלא בא לפרש שהרי ברייתא היא בתוספתא דב"ב ותוספתא דבכורו' ולאו כל כמיניה למיפלג אברייתא ראבי"ה: תקעז [דף קכה] אמר רב פפא הלכתא אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק אבל שבח נוטל הבעל כדפרשב"ם דכיון דאין יורש אלא הוא זכה בנכסין מיד ומרשותו בא השבח ולהכי לא חשיב ליה מתני' פ' יש בכור לנחלה [*דף נב] בהדי הנך דאין נוטלין בראוי כבמוחזק ולא השבח משום דבעל יש לו שבח וה"ה דלא שקיל בעל במלוות אשתו אפילו מה שהלוותה מנכסי מלוג שלה כשהיא תחתיו כדמוכח פרק שור שנגח ד' וה' [*דף מג] דאינו יורש [*נזקי] אשתו [*דהא נזק נמי כנכסי מלוג כדמוכח מתני' דמליאות] לרבנן דר' משום דהוי כמלוה דמדמינן ראוי (*לגבי בעל) [*דגבי בכור] לראוי דגבי (*בכור) [*בעל] והא דשבק הכא בעל דאיירי בה ונקט בכור דאינו נוטל פי שנים במלוה משום דלגבי בכור איפלגו בה אמוראי [*במתניתין] (*אמאי) [*והא] דלא ה] תני להו בהדי הדדי אין הבעל ובכור נוטלין בראוי ובמלוה משום דגבי בכור משנה שלימה היא במסכת בכורות דאינו נוטל בראוי אבל בעל דאינו נוטל בראוי מימרא היא בפירקא [אמר רב פפא אין הבעל כו' איני יודע מה ס"ל לרב פפא בשבח אם דוקא נקיט מלוה ובעי למימר דלא דמי לשבח דאיתיה ברשותיה] [ס"א אמר רב פפא הלכתא אין הבעל נוטל כו' איני יודע מה ס"ל בשבח אם דוקא מלוה בקנין בעי למימר דלא דמי לשבח דאיתיה ברשותיה ומיהו נראה דהלכה כרבנן דאינו נוטל בשבח וסתים לן הכי בבכורות כו']: מיהו י"מ דהלכה כרבנן דאינו נוטל בשבח דסתם לן הכי בבכורות אפילו בשליפי והוו תמרי. [*וחפירי והוו שובלי] כדמוכח התם [פרק ח' דף קכ"ו] [ובעל נוטל בשבח וא"כ ש"מ דלא דמי ראוי דבעל לבכור] ובמלוה שעמו פלגי לאו משום דטעמא משום דממון המוטל בספק חולקין דהא אין הלכה כסומכוס כדפרישית פ' המוכר הבית אלא כך היא תקנת חכמים שחולקין וכן נמי פרק השוכר את האומנין דאתקין ר' חייא בר יוסף דדרו באגרא משלם פלגא עיין באלפסי: [ב] גרס בתוספתא והאלפסי מייתי לה לקמן אמר רבה מסתבר טעמא דבני מערבא דאי קדמה סבתא ושכבה זבינה זביני וא"ת אמאי אצטריך לטעמא משום דאי קדמה סבתא ושכבה וכו' תיפוק ליה דה"ל ראוי דהא לא זכו הבעלים בנכסים ואפילו מלוה [על פה] אמרי' לעיל הלכתא אין הבכור נוטל פי שנים במלוה ופר"י דה"ה בעל וכ"ש הכא דלא זכה הבעל אפילו אם היה הדין כך דאי קדמה סבתא ושכבה לא הוה [זבינה] זביני וי"ל דס"ל לרבה כל האומר אחריך כאלו אמר מעכשיו דמי וה"ל כבמוחזק בנכסים הלכך אצטריך למימר טעמא משום דאי קדמה סבתא כו' ורבי אברהם [בהר"ר משה] מרעגנספור"ק אמר הלכתא כרב ענן ולא מטעמיה הלכתא כרב ענן דבעל לא ירית ולא מטעמיה אלא אי אית ליה ברא ירית דדוקא אי אית ליה ברא לברתא הוא דירית למ"ד לירתי [אפילו] לירתי דירתי אבל שאר אדם שהוא ממשפחת אביה דודה או בן דודה לא ירית וכי אמרי לירתי תקעח ולירתי דירתי דוקא מיוצאי יריכו הוא דאיכוין דעתיה אבל ממשפחת אביו לא. מסתברא טעמא דבני מערבא דאי קדמה סבתא וזבנה כו' אם אילו הוה ברא לברתא ירית. ספר החכמה קבלתי ממורי ה"ר יהודה ממגנצא דאפי' [*אם] יהיו לו בנים זכרים אחרי כן אחרי שאמר נכסי לסבתא שלא יהיו יורשין כי אם הבת יורשה (*לאחר שבשעה) [*מאחר דבשעה] שאמר נכסי לירתי לא היה שום יורש כי אם אותה בת דאין אדם מקנה דבר [*למי] שלא בא לעולם ואני דנתי לפני רבותי דהא דאמרינן אין אדם מקנה דבר [*למי] שלא ב"ל היינו היכא דמזכה לו מעכשיו והשתא לאו בר זכיה הוא אבל היכא דאמר ואחרי לירתי דמשמע אותם יורשים שיהיו אז יזכו בהם לא ורשב"ם פירש לקמן גבי כתובת בנין דכרין דלא הוי דשלב"ל דה"ק ובנים אשר יולדו להם ירשו נכסי לכשאמות ולכי מיית כבר ישנו בעולם וכן המנא בדברי מורי קרובי ולא כ"ל מהא דגרסינן לעיל [*בגמ' דף קכז] אלא לרבנן יכיר למה לי לא צריכא בנכסים שנפלו לאחר מכאן דא"כ אכתי מלי למימר לא יהא אלא אחר ואפילו בנכסים שנפלו לאחר מכאן הא אי בעי יכול ליתנם לכשיבאו בעולם ויהא נאמן ע"י מגו ועוד אמר רב הונא לקמן פ' מי שמת המזכה לעובר לא קנה כו' [ובעי לאוקמי מתני' כר"מ] עד אימור דאמר ר"מ למי שישנו בעולם (ואם בפי' אמר לכשיולד קנה) [*ואם כפירושו היכא דאמר כשתלד קנה אמאי כו' מ"י] אמאי לא מוקמינן להאי הכי אליבא דכ"ע ועוד דרב הונא גופיה דס"ל [אין] אדם מקנה דשלב"ל בהא לא מודה דאמרי לקמן פ' מי שמת אף לכשתלד לא קנה וקאמר ע"כ לא קאמר אלא לדבר שישנו בעולם ומשמע הא לשאינו בעולם לא מצי לאקנויי והו דגרסינן בערכין [*דף כ] פרק האומר משקלי עלי הא דקתני המשכיר בית לחבירו ונתנגע כו' עד דאמר לכשיבא שכרו יקדש ומוקי לה דוקא אליבא דר"מ דאמר אדם מקדיש דשלב"ל אבל לרבנן דאמרי אין אדם מקדיש דשלב"ל לא משמע בהדיא דאע"ג דאמר לכשיבא אז יחא (*קדושה)

הגהות [א] פי' דאי הוה פליג ר"ל את"ק אז הוה ס"ל לר"ל אף אם אביו הוא בכור מ"מ אינו נוטל פי שנים משום דהוה ראוי וא"כ קשה לדברי האחרונים שאמרו היבם מחזיק בנכסי האב ע"כ כ"ל דר"ל לא פליג כו':

הגהות הב"ח ה נ"ל בו כך כו': ו נ"ל לו: ז נ"ל ואם: ח כ"ב ומת: ט נ"ל ובחזקתו: י כ"ב ובעל: כ נ"ל של בכור: ל נ"ל יריש: מ נ"ל והשיא דאביי דאמר:

הגהות ממ"י א] נ"ל והאחין אומרים. ב] ובשבח בין יבום לחלוקה כצ"ל. ג] כ"ב ולא יהיה לאחיו חלק בהן. ד] נ"ל הוו. ה] דלא עריב ותני כצ"ל:

חדושי אנשי שם

נמן ושלו לא הגיעו כו' הא מני וכו': מהר"ם [ב] גמרא הכוה דאמר נכסי לסבתא ובתרה לירתאי הוה לה ברתא דמיבלא לבעל שכיבא ברתא בחיי סבתא אתא בעל קא תבע וכו':

שלטי הגבורים

את הבית מאי נאמן נאמן בשבועה והוי כמלוה על פה ומשתבע שבועת היסת ושקיל. ה"ג: (א) מאי קא משמע לן מפסוק ל' ראשון ואם תאמר בפרק יש נוחלין ופ"ד דנדרים אמרינן דתוך כדי דבור כדבור דמי ולא

[*קדוש]לא(*אמר)[*אמרי׳]לשיבא או כבר הוא בשולשויהיה קדוש:

תקעט [דף קכו] תלמודא מסיק דהבכור הראוי ליטול פי שנים (באחיו) בנכסי אביו אם נטל מדבר אחד או משדה אחת ונטל חלק כפשוט מחל על כל נכסי אביו חלק (*בבכורה) [*בכורה] וזה הדין שוה בין בקנין בין בלא קנין (*ואין נוטלתו) [*ואינו נוטל] חלק אלא כפשוט (*אחרי) [*מאחר] שחלק בדבר אחר בשוה עמהם ולא תבע חלק בכורתו מחל (*לדבריהם) [*לדידהו] כדקאמרינן דהלכתא כרב פפי כי ההיא עובדא דאתא לקמיה דרב אשי וא"ל ויתרת לכל הנכסים כולן :

תקפ והלכתא יש לבכור קודם חלוקה פי' רשב"ם אע"ג דחלק פשוט אין לו ולא נראה לר"י ב"ר מרדכי ולרבינו יהודה מפרי"ש וכתבו דחלק פשיטות עדיף מחלק בכורה דנוטל בראוי כבמוחזק משא"כ בחלק בכורה ע"כ נראה דבחלק פשוט ודאי [מדבר] וכן עמא דבר וכן דן רבינו מאיר : כתוב באלפסי חזינא מאן דפסיק הלכתא כרבי דאמר בכור נוטל פי שנים במלוה ואית ליה ראיה מדאפסיק הלכתא (כמאן כרבי דאמר) דיש לבכור קודם חלוקה [בהא] אלמא אע"ג דלא אתו לידיה כמאן דמטי לידיה דמי א] ור"י פירש הא דפסקינן הכא דיש לבכור קודם חלוקה בהא אפילו רבנן דרבי מודו והיינו [מדכתיב] לתת לו כמ"ש רשב"ס שמשעה שמת האב ראוי לתת לו . מיהו אינו נוטל פי שנים בשבח ולאו מלתא לו ממעטינן ליה אלא מבכל אשר ימצא לו ממעטינן ליה דבעינן מלוי ומוחזק ולתת לו גלי לו דדרשינן מאשר ימצא לו כל שאינו מלוי ומוחזק לא יטול והיא דקאמר לעיל אם אמר איני נוטל ממנו ואיני נותן דשאי ליכא למימר טענה משום דיש לבכור קודם חלוקה [א] דאפילו אין לבכור קודם חלוקה יכול לומר איני נותן ואיני נוטל משום שהרי מה שאמר איני נותן ואיני נוטל לאו משום שרוצה להסתלק מן הבכורה לגמרי שלא יוכל לחזור ולתובעם אלא הכי קאמר איני נוטל פי שנים בחלק בכורה וכל זמן שלא נטלתי עדיין לא תוכלו לתובעני כלום : [דף קכז] כותבין הרשאה זה לזה ואם תאמר הא רבא ס"ל דאין לבכור קודם חלוקה והיאך יכול זה ליטול הבכורה מכח אידך ואומר ר"י בר' מרדכי דודאי אין [*למחול בכורתו קודם חלוקה לומר חלק המגיע לי מחול לך אבל יכול ימכור] (יכול למכור) בכורתו לאדם אחד [אבל יכול למחול] או ליתן לזה בכורה ולא נראה לר"י זה החילוק אלא נראה לו שאין זה בא אלא מכח שליחות דהלכתא שליח שוינהו עי' פ' הגוזל קמא ופרק מרובה :

תקפא מכאן אמר ר' יהודה כו' וחכמים אומרים אינו נאמן פסק האלפסי כר' יהודה דהא הכא איפסיקא בהדיא הלכה כר"י ובה"ג פסק הא דפסקינן לקמן כר' יהודה בסמוך כדשלח ר' אבא היינו ע"י הבכורה שיכול לומר זה בני בכורי אע"ג (*דנפסלים) [*דפוסל מ"י] האחרים הגדולים ממנו ור"ת ור"י פסקו כר' יהודה בכל מילי ויכול לפסול בניו שלא ע"י בכורה וכן משמע פרק החולץ דקאמר מעשה באחד שבא לפני ר"י ואמר נתגיירתי ביני לבין עצמי א"ל יש לך עדים כו' ופריך ובניו לא מהימן והא תניא יכיר כו' ומכאן אמר ר' יהודה כו' אר"נ בר יצחק הכי קא"ל לדבריך עובד כוכבים אתה ואין עדות לעובד כוכבים והלכתא כר"נ בר יצחק דאמר משום דעובד כוכבים הוא ואין עדות לעובד כוכבים אבל ישראל מהימן וה"מ אבנו אבל אבן בנו לא מהימן כדתניא ר"י אומר נאמן על בנו הקטן ואינו נאמן על בנו הגדול ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש אלא קטן ויש לו בנים זהו גדול גדול ואין לו בנים זהו קטן וכן הלכתא עכ"ל האלפסי פ' עשרה יוחסין :

תקפב ה"ג ר"ח [דף קכח] ונשבע אינו יכול לחזור בו אבל אם לא נשבע עדיין יכול לחזור בו כדאמרי' פרק זה בורר א"ר יוחנן מחלוקת לאחר גמר דין אבל קודם גמר דין דברי הכל יכול לחזור בו וה"ה אע"פ שאמר השבע וטול יכול לחזור בו כיון שלא נשבע עדיין וכן ריש פרק המפקיד אמר הריני משלם וחזר ואמר איני משלם מהו מיהדר קא הדר ביה אלמא יכול לחזור בו וחשיב כמו קודם גמר דין וכן היה פוסק ר"ת וכן היה פוסק רבינו מאיר שאם לא נשבע יכול לחזור בו אע"פ שאמר לו הנתבע השבע וטול ואומר רצוני לישבע כל זמן שלא נשבע יכול לחזור בו . וכ"כ ר"י ורש"י פירש שאין יכול לחזור בו אע"פ שעדיין לא נשבע (*וה"ג) [*וגרסינן] נשבע בלא וי"ו כלומר שנשבע בעל כרחו והכי משמע ר"פ שבועת הדיינין דקתני אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד [ב] ופרש"י מסלקין אותו מיד חוץ לב"ד וכיון [שילא] חוץ לב"ד שוב לא יכול לחזור בו ולישבע והיא דפרק המפקיד יש לדחות הכי מיהדר קא הדר ביה כלומר הוא רוצה לחזור ודעתו לחזור אבל מ"מ אינו יכול לחזור בו וכן נמצא בפ"ב דזבחים גבי תמורת עולה תמורת שלמים מיהדר קא הדר ביה פי' אבל אינו יכול לחזור ורב האי גאון כתב בשערי שבועות כרש"י ובתוס' דב"מ פ' המפקיד מצאתי דשוב חזר בו ר"ת וגרים נשבע בלא וי"ו דהוי כמו לאחר גמר דין ולכ"ע אינו יכול לחזור בו וכן פסק רבינו יואל וכגון שגמרו לו הדין עד שלא חזר בו דהא לפני גמר דין יכול לחזור וכן פסק רשב"ס :

תקפג פתוח ונסתמא פסול ואע"ג דגבי גט (*מכשיר) [*מכשירין להו] כיון דבשעת כתיבה היה פתוח יכול לומר בפני נכתב ובפ"כ לאחר שנסתמא התם היינו טעמא דאקילו ביה רבנן להכשיר סעדות אפילו באשה וקרובים וסומא אינו נאמן להעיד אפילו בשמיעה כגון אם הודה בפניו כשהיה פתוח וכן פסק רבינו יואל :

תקפד האומר תטול אשתי כאחד מן הבנים נוטלת כאחד מהבנים אמר רב ובנכסים של עכשיו פסק ר"מ *על הנותן לבתו ולחתנו במתנת בריא מהיום ולאחר מיתה ליטול כאחד מהבנים הזכרים דאם הנכסים לאחר מות חמיו כמו ביום המתנה או מרובין ונתמעטו יטול כפי חלק המגיע אבל מועטים בשעת נתינת המתנה ונתרבה בשעת חלוקה לא יטול מקבל מתנה אלא כפי שהיו בשעת נתינה דאין אדם מקנה דשלב"ל וראיה מההיא דאמר רבא ובנכסים של עכשיו ופרשב"ס אפי' במתנת בריא בקנין מיירי וכל קנין היינו מעכשיו וא"כ הוי כאילו אמר מעכשיו ולאחר מיתה (*דמיא) [*דדמיא] לגמרי לנדון זה:

תקפה ומכאן פסק נמי רבינו מאיר שכשאלמנה נוטלת כתובה שלא יטול המקבל מתנה חלקו אלא מן הנכסים הנותרים ולא מצי למימר כיון דמתנתו מתנת בריא ולא מתנת שכ"מ מדלא כתב בה מהיום אם לא אחזור בי עד לאחר מיתה וכתובה אינה גובה ממתנת בריא כמו שפר"י פרק נערה שנתפתתה וא"כ לא יתמעט חלקו של המתנה בשביל הכתובה אלא היורשין יגבו כתובתה מחלק ירושתה דהא ודאי ליתא דהכא משמע דלעולם לא יטול מקבל מתנה יותר מן היורשין אלא כל שעה ידו על התחתונה שהרי מסיק ובבנים הבאים לאחר מכאן דאם היו מועטין ונתרבו [*פי' דיורשין היו מועטים] לא אזלינן בתר השתא [*דשעת קטן] ויטול חלק גדול אלא בתר שעת חלוקה ופירש רשב"ס דמסתמא לא נתכוין למעט הבנים אלא עשאן כאחד מהן ולא יותר:[דף קכט] אי לאפוקי' מדרבא מוסיף הוא

תקפו ר"ת פסק כס' היטר דשליטי בראשון פסול וכן פסקו בה"ג אלא שהם פוסלים מדרבנן והוא פוסל מן התורה כטעמא דרב פ' זה בורר וכם פירשתי:[דף קלא]הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופוס

תקפז השיב ר"מ על ראובן הטוען [על] אמו שאביו צוה בשעת מיתתו לתת לה כך וכך אם לא בפניה צוה מה בכך הלא כתובה ותנאי כתובה נגבית ממתנת שכיב מרע כדמשמע בפירקין דלקמן השתא ומה בירושה דאורייתא כו' כדפריך פרק נערה שנתפתתה ואף אם בפניה חלק וצוה ושתקה לא הפסידה בשתיקה אא"כ חילק כל נכסיו ולא שייר כלום וכתב לה קרקע כל שהוא כרב נחמן הכא בשמעתין :

תקפח ואומן נשים יקרות בנות משא ומתן שהבעל כותב להן כל נכסיו לא עשאה אלא אפוטרופוס וא"כ אם יש עדים שמפסידות הנכסים או נותנות לשום אדם שלא לצורך ריוח הנכסים מסלקינן להו כדאמרי׳ פ' הניזקין אפוטרופוס דמפסדא הנכסים מסלקינן ליה ל"ש מנוהו ב"ד ל"ש מנוהו אבי יתומים: [דף קלג] אלא מגו דנחת לדיקלא כו' כתב המיימוני פ"ד מהלכות זכייה כתב לה עמהן מטלטלין בלבד או ששייר לעצמו קרקע כל שהוא כתובתה קיימת ותקנת גאונים היא שאפי' שייר מטלטלין כל שהוא שהרי היא אומרת ממה ששייר אני גובה ומתוך שתרד למה [ששייר] תרד נמי לשאר נכסים ותטרוף : השתא בירושה דאורייתא אמרת אלמנה ניזונית מהן במתנת שכ"מ דרבנן לא כל שכן ושאלתם ראובן ושמעון

תקפט היו שותפין והלכו להם למדינת הים וחלה ראובן ונטה למות וקרא לשמעון ואמר (*תנו) [*תן לו] לפלוני מנכסי שיש לי בידך כך וכך ולפלוני כך וכך ונפטר ראובן והניח חיים לכל ישראל ושב שמעון למקומו ובבואו הושיב ב"ד וסיפר לפניהם כאשר צוהו ראובן ועשה צווי המת ועכשיו תובעת אלמנתו של ראובן מהמקבל מה שנתן לו שמעון כי אמרה שאין ראובן יכול ליתן כלום לפי שמשועבד לה הכל בכתובתה הדין עם מי כך דעתי נוטה שאין אלמנת ראובן יכולה להוציא מיד המקבל כלום דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו כיון שראובן א"ל לשמעון תן לפלוני מנכסי כך וכך נעשה כמו שהמשיכה לו זה וזכה המקבל בהן ושמעון זה נאמן בדבריו לפי שעד שלא הוציא הממון הושיב ב"ד וסיפר דבריו לפניהם. ושנו רבותינו פ' התקבל הודאת בעל דין כמאה עדים דמי ושליש נאמן משניהם זה אומר כך וזה אומר כך שליש נאמן ומסיק עלה בתוספתא אימתי בזמן שהשליש בידו אבל אין השליש בידו (*הרי) [*אינו נאמן והרי] הוא ככל אדם וא"ת הרי נשתעבדו לה לכתובה וי"ל דקי"ל בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מטלטלין מה שגבה גבה דתניא בעל חוב ויורש שקדם אחד מהם וגבה מטלטלין [*הרי זה] זריז ונשכר ואיכא דמותיב מהא דתניא ש"מ שאמר תנו ר' זוז לפלוני ות' לפלוני אין אומר כל הקודם בשטר זכה לפיכך יצא עליו שטר גובה מכולם [אלמא] מה שגבה לא גבה הא לא קשיא התם במקרקעי (*הוא דקתני) [*מדקתני] גובה מכולם דאי במטלטלין לימא ליה אנן מטלטלי אית לן ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב אלא ש"מ במקרקעי שוה כך וכך יהיב להו ש"מ הועתק מספר הדיינין ומתשובת ר"ג מ"ה והיינו כדברי ה"ר שמואל מבונביר"ג דפסק דמתנת ש"מ מפקעת מידי שיעבוד כתובה ולא כדברי ר"י ור"י בר ברוך [*פרק נערה שנתפתתה] שפירשו שמתנת ש"מ כירושה שויה רבנן ולא מפקעת לא כתובה ולא מזוני ומשנה שלימה היא דירושה לא מפקעת כתובה פרק מי שהיה נשוי נשא הראשונה ומתה נשא שניה ומת הוא שניה ויורשיה קודמים ליורשי הראשונה כי יורשי הראשונה כתובת בנין דיכרין וירתון תנן כדאיתא בגמרא כתובת בנין דיכרין לא טרפה ממשעבדי דא"כ לייתו בני ראשונה וליטרפו מבני שניה : [דף קלה] אלא דקאמרי לאו אחינו הוא אימא סיפא נפלו נכסים ממקום כו' כתב רבינו מאיר מכאן מדאתמהא

תקצ יש לי ללמוד אם ראובן אמר לשמעון אני חייב לך מנה ושמעון אומר בודאי איך חייב לי שאפילו אם אין שמעון מוחל לו שראובן פטור אע"פ שראובן בעצמו יודע שחייב לו כדאמרינן הכא אע"ג דראובן אמר לשמעון אחי הוא ויש לו ליטול עמי ושמעון אומר אינו אחי דלא יתן לו כלום ראובן דהוי כאילו מחל לו ולא הוי כמו מחילה בטעות אע"ג שדבר תימה הוא למה אינו מחילה בטעות וי"ל דכיון שכנגדו אומר לו אני חייב לך היה לו לשום על לב אם אמת שכנגדו ולא עשה כן אלא ודאי מה שאמר איך חייב לי מחל לו בלבב שלם עכ"ל וכן נמצא בשם רבינו (*מאיר ב"ב) [*ברוך מ"י] וראיה ממי שטענו חטים והודה לו בשעורים פטור ופרש"י שמחל לו שעורים מדלא טענו אלא חטים :

(א) כל שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה תקצא נשאל לרבינו מאיר אם יש לו לאדם בן עני ורוצה לתת לו עתה כדי לסלקו לאחר זמן מירושתו ואין יכול ליקח ממנו מירושתו משום דקי"ל מה שאירש מאבא מכור לך לא אמר כלום והשיב נ"ל דיש תקנה לאביו עכשיו אע"פ שהוא בריא לחלק נכסיו לאחר מותו לכל יורשיו במתנת ש"מ חוץ מזה [ג] וכן יאמר עכשיו אע"פ שהוא בריא פלוני בני יטול לאחר מותי שליש נכסי ופלוני בני שליש ופלוני כך וכך ולא ישאר לזה כלום ולא יזכירהו במתנה וממילא לא ישאר לו כלום דאפילו בריא [וחי אחר כך ימים רבים] כיון שמצוה ואומר פלוני בני יטול לאחר מותי אין לך מצוה (*לאחר) [*מחמת] מיתה גדולה מזו וגדולה מזו [*עי' בב"מ] אור"ת אי זו היא מתנת בריא שהיא כמתנת שכיב מרע [כל] שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה שפירש בהדיא אם לא אחזור בי עד לאחר מיתה [ד] וכ"ש היכא דלא אמר [בה] מהיום ולאחר מיתה עי' פ' גט פשוט ושלום מאיר ב"ב :

תקצב [ה] עוד נשאל לר"מ על ראובן שתובע את שמעון ואמר שאמו הפקידה [פקדון] ביד שמעון וכשמסרתו לידו אמרה לו לתת לראובן בנה לאחר מותה ושמעון השיבו כך אמרה לי אם אצטרך ממנו תנהו לי ואם היא תמות תנהו לראובן בנה והשיב נ"ל דלא זכה ראובן במתנה שהרי כיון שהיתה בריאה באותה שעה (ולא עשתה קנין על מתנתה לא זכה ראובן במתנתה) ומתנת בריא בעי קנין ואע"ג דאמר פרק יש נוחלין איזהו מתנת בריא שהיא כמתנת ש"מ כל שכתוב בו מהיום ולאחר מיתה ופר"ת שכתוב בו מהיום אם לא אחזור בי עד לאחר מיתה משמע דלאחר מיתה מיהא קני אפילו בלא קנין שאני התם דכתוב מהיום לת"ק ולר' יוסי אפילו בלא מהיום מפני שזמנו של שטר מוכיח עליו אבל בנדון זה (*דליכא) [*דלא אמר] מהיום וליכא שטר וקנין שיוכיח על המתנה לומר דמחיים חיילא לא קני דאין מתנה לאחר מיתה בבריא וליכא למימר דקני משום דמצוה לקיים דברי המת שהרי לא הושלם מתחלה לכך דומיא דהמשלים מעות לבתו והאומר תנו שקל לבני דס"פ מציאת האשה ופר"ת דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת

הגהות [א] פי' וא"כ מאן דפסיק כרבי ומביא ראיה מדפסיק הלכתא דיש לבכור קודם חלוקה כו' היה לו להביא נמי ראיה מכאן דמשמע דיש לבכור קודם חלוקה ולכן פי' דאין הטעם משום שיש לבכור קודם חלוקה ואין ראיה מכאן : [ב] לשון תוס' ופר"ח מסלקין אותו כדי שיתביישו מלחזור אבל אם רוצה לחזור ולבא לב"ד ולישבע הרשות בידו . מהר"ם : [ג] (חסר כאן) אפילו בלא מהיום משום דזמנו של שטר מוכיח עליו אבל בלא שטר ובלא קנין רק שאמר תן לבני לאחר מותי לא קני ועיין לקמן פ' מ"ש סי' תת"פ ועיין (חסר ג"ת) והר"ר משה השיב לי וז"ל אשר שאלת כתוב בתשובת מהר"ם פ' יש נוחלין לענין מתנה שאמר ליתן לאחר מיתה דבתשובה ראשונה כתב דהוי מתנה כמצוה מחמת מיתה וכן פסק בתשובה פ' מי שמת סי' תתכ"א ובסוף פ"ק דב"מ ובתשובה שניה פ' י"נ פסק דהוי מתנת בריא ולא הוי מתנה וכן פסק ס"פ מ"ש סי' תתנ"ג נראה לייסבו דודאי אם אמר כלשון תנאי שאם ימות יתנו לו נכסיו הוי מצוה מחמת מיתה וכן אם אמר שיטול לאחר מותו אבל אם נתן לו מתנה לאחר מיתה אינו אלא כקובע לו זמן מתי יתנו לו אבל דעתו לעולם שהמתנה תתחיל מחיים ולכן לא הוי מתנה . לכן ב' התשובות שכתב בהן דלא הוי מתנה מיירי תרווייהו שהוציא הממון מתחת ידו מחיים ונתנו לאחר וצוה לתת לאחר מותו אבל לעולם הזכייה תתחיל מחיים ולכן לא הוי מתנה דוק ותשכח . עכ"ל מורי מהר"מ איסרלי"ש ש"ן את"כ מצאתי בתשובת מהר"ם מפאדו"ה סי' נ"ב שהביא דברי מהר"ם דבתשובה שניה על ראובן שתובע את שמעון כו' עד לא הושלם מתחלה לכך ע"כ תשובת מהר"ם וכתב מהר"ם מפאדו"ה הרי לך בהדיא מדאמר שטר וקנין ולא אמר שטר לחוד דמהר"ם עצמו סבר שבריא המצוה על אחר מותו אין בו ממש אם לא יש בו קנין כגון שדה נתונה באופן שיחול מחיים ותשובת מהר"ם האחרת הנזכרת שם פ' י"נ במרדכי קודם לכן ונזכר סוף פ"ק דב"מ שהבאתי למעלה שבקיה דדחיק ומוקי אנפשיה דצריך לומר בהכרח אחת משתים דהיינו שר"ל באיזה קנין מהקניינים שיחולו מחיים ומה שקורא אותו מצוה מחמת מיתה ולא אמר שהיא מתנה כשאר דברים הנקנים מן הבריא ר"ל שהמתנה אינה נגמרת עד אחר מיתה ואוכל פירות מחיים או שיוכל לחזור בו אם פירש בהדיא כדברי ר"ת וכדפירש מהר"ם גופיה בתשובה השניה הא דאמר איזה מתנת בריא שהיא כמתנת ש"מ בנ"ל שחל הקנין מחיים מכח לשון מהיום או מכח זמן כו' אם אינו חוזר דמעתה לא יקשו דברי מהר"ם זה על זה ולא נעשה דבריו פלסתר לסתור זה את זה עכ"ל וע"ש ביותר : [ד] הא סתמא לא מצי הדר ביה וכן פירש רשב"ס עיין בפירוש המגיד פי"ב מהל' זכייה ומתנה שכתב אין בין פירשב"ם ופר"ת לענין הדין כלום . מהר"ם : [ה] מה שהקשה מהר"ם את הר"מ דבתשובה שנית מיד כתב מהר"ם והיכא דאמר תן לבני לאחר מיתה דלא קני כו' עי' בתשובת מהר"ם פאדו"ה סי' נ"ב . ג"מ :

הגהות מי' א] נ"ב וכו' .

שלטי הגבורים

ולא תפסינן לשון אחרון כלאחר כדי דבור ולא לשון ראשון בתוך כדי דבור ואם כן במאי פליגי תנאי כי י"ל דהא דאשכחן תוך כדי דבור כדבור דמי היינו כשאומר חוזרני בי אבל היכא שאומר ב' דברים ביחד יש לנו לומר שיתקיימו שניהם ואם לא יוכלו שניהם להתקיים יקיים לשון ראשון למאן דאית ליה או לשון אחרון למאן דאית ליה : (א) תשובה לגאון בריא שאמר בלשון נואם מתירא הוא שמא יארע לו מת פתאום והרי הוא מצוה כך וכך אין בו דין מצוה מחמת מיתה אא"כ מת סמוך לדבריו יום או יומים שהוא כמו שכינו בריא שאמר כתבו גט רצה לשחק בה ואם הוכיח סופו על תחלתו הרי זה גט . עיטור הגהת מיימון :

גלה

אלא היכא דהושלש מתחלה לכך והכא הרי לא השלישתו לכך אלא עיקרה מה שהפקידה בידו לצורך עצמה היה שאם תצטרך שיתן לה וא"כ ראובן לא זכה במתנה אלא יירשו אחיו עמו ומיהו אם ראובן טוען טענת ברי שאמו השלישתו לכך שלא אמרה לו יותר בשעת מסירת הפקדון אלא תן זה לבני ראובן לאחר מותי ישבע שמעון שהוא כדבריו אבל אם ראובן טוען טענת שמא כגון שלא היה שם בשעת מסירת הפקדון ולא ראה ולא ידע היאך אמרה אז שמעון לא ישבע דאין נשבעין על טענת שמא אלא אותם השנוין פרק כל הנשבעין שותפין והאפוטרופסין וכיוצא בהן . ושכתבת זכין לאדם שלא בפניו ושמעון זכה לו בקבלתו אינו כן דכל כי האי גוונא לא מיבעי היכי דאמרה תן לבני לאחר מיתה דלא קני דאין מתנה לאחר מיתה דהשתא שעתא לא מצי קניא וכ"ש בנדון זה שאומר תן לבני לאחר מותי ואם אצטרך ממנו תנהו לי דלא קני [*אלא] אפילו (*אמר) [*אמרה בפי'] תן לו מיד בחיי לא קני שהרי פר"ת דלא אמרינן תן כזכי (*במתנה) אלא בחוב [*דוקא ולא במתנה] והביא ראיה מפ"ק דגיטין ואין לי להאריך ושלום מאיר ב"ב:[דף קלו] אקנייה וקנייה מיניה כו' כתב רבינו אבי העזרי תקצד בכתובה לא כתבינן קנין משום דהיא מעשה ב"ד ועוד כתב בשם זקנו ראב"ן דהלכה כר' יוסי תקצה בין בגיטין בין בשטרות וכן פסק המיימוני פי"ב דהלכו' זכייה ומתנה אבל רב יהודאי גאון ורב נחשון אמרו דהכי נהיגי במתיבתא כר' יהודה לחודיה אבל האלפס ור"ת פסקו בשטרות כרבי יוסי ובגט כר' יהודה כי היכי דלא תקשי דרב אדרב דהכא פסק רב כר' יוסי ופרק המגרש גרסי' אתקין רב בגיטין ומן יומא דנן ולעלם ולאפוקי מדר' יוסי : נשאל לרבינו מאיר ראובן נשא אשה ולה בית שהגבוה ב"ד חשוב בכתובה אחרי שהשביעו אותה כמשפט והבית הזה ניתן לבעלה [ראשון] במתנה מאביו ושאר נכסיו חילק לחתניו כשהיה ש"מ ועתה יצאו חתניו ואומרים שיש להם שטר שחמיהם לא נתן לבנו בית זה רק בתנאי אם יהיה לבנו זרע ואם לאו תשוב הירושה לבנותיו והשיב נ"ל כי יש ללמוד דין זה מהא דאמרי' פרק יש נוחלין נכסי לך ואחריך לפלוני וראשון ראוי ליורשו ומת ראשון אין לשני במקום ראשון כלום פירוש ויטלו בני ראשון משום דירושה אין לה הפסק וכיון דעל בן (*בנים)[*בין הבנים] אמרינן הכי דאי אמר יעקב נכסי לבני ראובן ואחריו לבני שמעון או ואחריו לשאר בני ומת ראובן בני ראובן נוטלין הכל משום דירושה אין לה הפסק והיו נוטלין בני ראובן כל שכן בנדון הזה בבן בין הבנות אם אמר נכסי לבני ואחריו לבנותי דלא פסק כח הבן וכל הבאים מחמתו מהני נכסי ומשום דאמר בהדיא פלוני בני יטול בית זה במתנה ליכא למימר דהורע כחו מאילו אמר בלשון ירושה או סתמא נכסי לך דאיכא לפרושי בלשון ירושה דמסתמא לא נתכוין לעקור ירושה דאורייתא כיון דאלו לא אמר מידי נמי הוה ירית ליה אלא ליפות כחו [נתכוין] ואפי' לא אשכחן מידי דיפוי כח הבא (בירושה מבמתנה) [במתנה מבירושה] מ"מ לא גרע כחו דדל איהו ודל מתנה וזכה בהן הבן בירושה דאורייתא ממילא בהאי ביתא וירושה אין לה הפסק ואע"ג דאיהו בעי לאפסוקי לאו כל כמיניה דרחמנא אמר אין לה הפסק ואילו היה לבן זה בנים היו יורשין את זה הבית ממנו אע"ג דאמר יעקב זקינו אחריו לבנותיו. ואע"ג דבני ראובן היו יורשין מן הדין אפ"ה אילו אית ליה לראובן אלמנה ניזונת וגובה כתובתה מבית זה כמו (*בשאר) [*משאר] נכסים כ"ש השתא שתגבה אלמנת ראובן היכא דאיכא בנות ולא בן כדפרישית דבנות גריעי מבן בן ושלום מאיר ב"ב : [דף קלז] קיימא לן הלכתא כרשב"ג דאמר אין לשני אלא מה ששייר ראשון ואיכא מ"ד אין הלכה כר"ש בן גמליאל משום דקאי כרבי יוחנן (בן בתירא)[דאמר קנין פירות כקנין הגוף] וכן פר"ח ורבינו יקיר נראה כדברי האלפסי כדמוכח ההיא מעשה דסבתא וכן מוכח ס"פ מי שהיה נשוי נכסי לך ואחריך לפלוני ועמדה ונשאת [*מהו] וכל סוגיא התם מוכח כרשב"ג : תקצו [דף קלט] (כאן בשתק ולבסוף צווח כו') ילמדנו רבינו לוותה ואכלה ועמדה ונשאת מהו [*בעל לוקח הוי ומלוה ע"פ אינו גובה או דלמא יורש הוי וגובה . מ"י] נראה לי דוקא שמתה בחיי בעלה עד שלא תבעה מלוה אבל אם היא עדיין בחיים ויש לה נכסי מלוג אז אין צריך לומר בעל לוקח הוי שהרי הגוף שלה הוי בההיא שעתא *ואפילו חבלה באחרים

*וסברא זו ישנה בתוס' בד"ה והיורש את אשתו.מהר"ס:

משמע פרק החובל שמוכרת נכסי מלוג בטובת הנאה ומשלמת וכ"ש מה שלוותה ואכלה ודוקא לוותה אבל פרנסה ה"ל כמפרנס עני והעשיר ולא משלם . כתב רבינו ברוך ממגנצ"א ואשה עניה שלוותה ואכלה ונשאת שוב לעשיר ואין לה נכסי מלוג שלה זה היה מעשה בימי הקדמונים בגרמיז"א ויש שחייבו הבעל לשלם כר' יהודה שהיה דורש לשון הדיוט פרק המקבל [דף קד] ובספרי גבי סוטה והביאה את קרבנה עליה כל קרבן שעליה דברי רבי יהודה שכן כתב לה כל אחריות דאית לך עילואי מקדמת דנא אבל רש"י כתב דהכי גרס בתוספתא אמר ר' יהודה לפיכך אם פטרה [*פי' אם גרשה] אינו חייב בהם שכך היא כותבת לו על קבלת כתובתה [*פירוש בתוך השובר שכתבה לו על קבלת כתובתה] ואחראין דאית לי עלך מקדמת דנא ולפירוש רש"י אינו חייב לפרוע אלא מה שלוותה תחתיו וביבמות פירש"י אשה שלוותה ואכלה תחת בעלה ובעלה הלך למדינת הים אין המלוה יכול לתבוע מן הבעל דבר דמצי למימר ליה לאו בעל דברים דידי את ואי יסיב לו והלא אתה חייב מזונות אשתך הוא יאמר והלא היא אינה תובעת ממני כלום אמנם יכולה האשה לתבוע את בעלה שיפרע מה שלוותה ויש שדנין שמוציאין מן הבעל ונותנין למלוה מדרבי נתן דאמר שמוציאין מזה ונותנין לזה כיון שהבעל מודה שהוא חייב לה ואם מחלה לבעלה אז הפסיד המלוה והא דאמרינן בכתובות מי שהלך למדה"י ועמד אחד ופרנס את אשתו הניח מעותיו על קרן הצבי מיירי שפרנסה מדעתה ולא לוותה : תקצז ורבינו אבי העזרי כתב אשה שהלך בעלה מתוך אהבה ולא מתוך קטטה בהא פליגי רב ושמואל אם פוסקין לה מזונות אם לאו וכן משמע הלשון דאמר שמואל ומודה לי אבא בג' חדשים הראשונים חזקה שאין אדם מניח את ביתו ריקם *אבל אם נפרד מתוך קטטה אנן סהדי שלא הניח לה כלום והא דאמרי' ואם בא ואמר פסקתי נאמן מיירי (*אפילו) [*עיין בכתובות פ' בתרא] בג' חדשים הראשונים ופר"ח נאמן ובשבועה ונראה אפילו להוציא ממנה מה שפסקו לה דאמרי' התם בדשמעי בו שמת כ"ע לא פליגי כו' ובמסקנא פוסק הלכה פוסקין מזונות לאשת איש (אפילו) לאחר ג' חדשים ונשבעת ונוטלת ואם מתוך קטטה אפילו תוך ג' חדשים ואחר ג' חדשים אינו נאמן לומר פסקתי דאם לא כן לא ילוו לה לעולם ובראייה הוא נאמן ויש

שר"ל שעד שלש שנים נאמנת לומר אין לי מזונות ואפילו בלא עדים וגם אין צריכה ללוות בב"ד אבל לאחר שלש שנים צריכה ללוות בב"ד או בעדים שתהא הוכחה שלא מחלה משום דאמרי' לעיל אלמנה ששהתה שתים ושלש שנים ולא תבעה מזונותיה אבדה מזונותיה ויכול להיות דה"ה ביושבת תחת בעלה [*וכן ראיתי בתשובת רבינו משולם דה"ה ביושבת תחת בעלה . מ"י] תקצח והאלפסי פסק ס"פ יש נוחלין לוותה ואכלה ועמדה ונשאת בעל לוקח הוי [א] ולא ישלם למלוה כלום דאיהו דאפסדיה אנפשיה דה"ל לאסוקי אדעתיה שמא תנשא היום או למחר ויפסיד את מעותיו ור"ת ורשב"ם פסקו דיורש הוי וחייב לשלם ודוקא מנכסים שהכניסה לו אבל משלו לא ורבינו אלחנן גם הוא כתב כדברי האלפסי שאין הבעל חייב לפרוע מה שלוותה קודם שנשאת לו והמיי' כתב ספ"ט דהלכות מלוה האשה שלוותה בשטר או שנתערבה בשטר ונשאת חייב לשלם אחר שנשאת ואם היתה מלוה על פה אינה משתלמת עד שתתאלמן או עד שתתגרש שרשות בעל כרשות לוקח ואם היו המעות הגוואה עצמן קיימין יחזיר אותם למלוה:[דף קנט] לדברי ר' יוחנן בן ברוקה נכסי לך ואחריך לפלוני אם ראשון ראוי ליורשו (*כו') [*אין לשני במקום ראשון כלום שאין מתנה אלא לשון ירושה וכגון כו' אבל אם הזכיר לשון מתנה לא ה"מ לאוקמא שאין זה לשון מתנה כו']נ"ל וכגון דא"ל נכסי לך (*שתם) [*במ"י אינו והוא מל' הגמ' דף קלג] ולא אמר נתונים לך דומיא דהלא למאן דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי[ת] דאם הזכיר לשון המתנה לא הוה מצי לאסוקי שאין לשון המתנה כלום עי' במיי'פ' י"ב מהל'מתנה:תקצט וכתב ר"מ ז"ל על המתנה שנתן ראובן לחתנו וכתב לו שטר מתנה וכתוב בו שיטול חלק מכל נכסיו ממקרקעי ומספרים ומעות כאחד מן היורשין ושטר מתנה זה כתוב בו מהיום ולאחר מיתה והרי היא כמתנת בריא וזכה בגוף כל הנכסים שהיו לו בשעת המתנה גופה מהיום ופירי לאחר מיתה והא דאמרי' פרק יש נוחלין איזו היא מתנת בריא שהיא כמתנת ש"מ דלא קנו אלא לאחר מיתה כל שכתוב בו מהיום ולאחר מיתה ופר"ת שכתוב בפירוש בתוך השטר מהיום אם לא אחזור בי עד לאחר מיתה אבל אי כתוב בה סתמא מהיום ולאחר מיתה הויא מתנת בריא ולא מצי הדר ביה דגופא מהיום ואחר מיתה פירי [וכ"כ רשב"ם] ודוקא בנכסים הידועים שהיו לראובן בשעת פטירתו כגון קרקעות וספרים ושאר חפצים המסויימים וידוע לו בעדים שהיו לו בשעת המתנה ולא בנכסים דאיכא לספוקי בהו דשמא לאחר מכאן באו לידו כי אותם לא היה יכול ראובן להקנות לו כי אין אדם מקנה דשלב"ל וראיה מפרקין האומר תטול אשתי כאחד מן הבנים בנכסים של עכשיו (עיין לעיל) וראובן זה יכול ליתן מתנה כל ימי חייו אע"פ שכתב לחתנו חלקו גופא מהיום ופירי לאחר מיתה שהרי לא כתב לו מהיום ולאחר מיתה חלק חמישי או ששי שבה דא"כ לא היה יכול ליתנו לאחרים ונמעט חלקו אבל עכשיו שאמר תטול חלק (*כאחד מיורשים והמתנה) [*כלא בחייו . מ"י] שנתן לאחרים נתמעט [חלק] כל אחד מן היורשים ואם כן נתמעט נמי חלק החתן שהרי לא נתן לו אלא כחלק אחד מן היורשין (*הפשוטים) ולא יטול חלק כחלק הבכור אלא כחלק אחד מן הפשוטים דיד בעל השטר על התחתונה ומתנת בריא היא כיון דכתוב בה מהיום ולאחר מיתה ואם מכרו הבת והחתן מחלק מתנתם זכה הלוקח מההיא שעתא כל זכותם ושכתבת שהבת לא תטול מתנתה אלא מה שישאר מותר על כתובת בנין דכרין נ"ל דלא עדיפא כתובת בנין דכרין מירושה דאורייתא דהא כתובת ב"ד הויא ירושה דרבנן וכיון דמתנה מפקעת ירושה דאורייתא דהאומר תטול אשתי כאחד מן הבנים נוטלת כל שכן דמפקעת כתובת ב"ד דרבנן ועוד דמתנה חיילא מהיום וכתובת ב"ד לא חיילא אלא לאחר מיתה דהא קי"ל דלא טרפה ממשעבדי דירתון תנן ריש פרק אע"פ וא"כ כבר קדמתה המתנה שנתן מהיום ותו לא פקעתו ואע"ג דפירות לא נתן מחיים מ"מ לא גביא כתובת בנין דכרין מהן דהא אפילו כתובתה אינה נגבית מן הפירות ומן השבח פ' יש בכור וכל שכן כתובת בנין דכרין ע"כ קצרתי מלשון רבינו מאיר : תר השיב ר"ג על ראובן שצוה לשמעון אפוטרופוס שלו תן לבני כך וכך ולבנותי כך וכך אז ודאי דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו [ב] אבל אם אמר ידך כידי ופיך כפי ועשייתך כעשייתי לחלק לבני בין רב בין מעט יש ללמוד שלא נתן מחיים כלום אלא שיסכים לאותו מעשה שיעשה שמעון אחר מיתת ראובן ומשעת יציאת נשמתו נפלו הנכסים לפני הבן ויצאו מרשות ראובן ואין לו [*בהם ולא.מ"י] לאפוטרופוס שלו כלום אלא לנהוג בנכסי היורש כשאר אפוטרופסים ואע"ג דהאי דינא אינו כתוב בפירושא ולא תנינא ליה נמי בפירוש [*מ"מ] גמרינן [*לה מדיוקא דקרא ומדיוקא דמתני' מדיוקא דקרא דכתיב איש כי ימות וגו'] מיתת האב עוברת ולא כשימלך האפוטרופוס לאחר מיתה וכתיב ביום הנחילו את בניו וגו' והעברתם את נחלתו וגו' האב מנחיל מחיים ולא האפוטרופוס וזה ראובן לא הנחיל כלום הלכך זכה היורש. ומדיוקא דמתני' דתנן המחלק נכסיו על פיו ריבה לאחד כו' דבריו קיימין משמע דוקא על פיו ולא[*ע"פ]אפוטרופוס וא"ת כיון דאמר עשייתך כעשייתי [דבריו קיימין משמע דוקא] על פיו קרינן ביה הא ליתא דלא מצינו בכל הני ליסני דשכיב מרע דמהני אלא לשון יטול או לשון מתנה ששם מועילין דבריו בלא קנין ומשיכה ומסירה שמא תטרף דעתו עליו אבל שיתן האפוטרופוס לאחר מיתה לא שאין כאן לא לשון ירושה ולא לשון מתנה ויצאו (*נכסים) [*הנכסים מרשותו] ובאו לרשות יורש . ועוד ראיה מדתנן פרק [*יש נוחלין] מי שמת (*נמצאת) [*ונמצאת] דייתיקי קשורה לו על ירכו הרי זו אינה כלום והאי דייתיקי כמימרי פיו וכשלוחו דמי ואמרי' שכיון שלא נתן מחיים כיון דמית פקע זכותיה אע"ג דידיע דניחא ליה במאי דכתיב בגוה וכדאמרינן גבי מתנת שכיב מרע שכתוב בו קנין שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ואי ס"ד לא פקע זכותיה ורשותיה אמאי (*אין) [*אינו] שטר לאחר מיתה [*ועוד דשלא ר"א לגולה משום רבי ש"מ שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין כותבין שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ואפילו למ"ד כו'. מ"י] ואפילו למאן דאמר כותבין ונותנין התם במיפה את כחו הא לא מיפה את כחו לא וכ"ש הכא שכיון שלא אמר (*לאפוטרופוס) [*לאפוטרופסת] כך וכך שלא גמר להקנותו אלא לאחר מיתה בעת חילוק (*האפוטרופסים) [*האפוטרופא] לדעת עצמו ואינו כלום ותו גמרינן נמי מפרק הגוזל דר' אבא היה מסיק זוזי בי רב יוסף בר חמא אמר ליה לרב ספרא אדאתית אייתינהו ניהלי כי אזל להתם א"ל רבא בריה מי כתב לך התקבלתי א"ל לא אמר ליה אי הכי זיל ברישא ויכתוב לך התקבלתי לסוף א"ל כי כתב לך נמי התקבלתי לאו כלום

הגהות [א] במהרי"ק שורש י"ח ענף ו' כתב לא קמבעיא ליה אי יורש הוי או לוקח אלא לענין נכסי מלוג אבל לענין נכסי צ"ב פשיטא דלוקח הוא וע"ש : [ב] ש"מ שצוה להניח כ' דיקוני לר' פלוני פשיטא שאין בזה הלשון שום משמעות זכיה וקנין ורלאים מר"ג במרדכי ס"פ יש נוחלין וז"ל וא"ת כיון דאמר עשייתך כעשייתי על פיו קרינן ביה הא ליתא דלא מצינו בכל הני ליסני דשכיב מרע דמהני אלא לשון יטול או לשון מתנה ששם מועילין דבריו בלא קנין ומשיכה ומסירה שמא תטרף דעתו עליו עכ"ל ויש לדקדק מה לו לומר לר"ג ששם [illegible] ר"ג ששם מועילין דבריו בלא קנין ומשיכה כי מה קנין זה לזה שהוא בא עליו אדרבה כל עיקר בזוכרו במותו חשובה [illegible]

חדושי אנשי שם

מהר"ם [ת] דאם הזכיר לשון מתנה לא הוה מצי לאסוקי שאין לשון מתנה וכו' וצ"ע לעיל בסמוך סי' תת"י גם נימוקי יוסף כתב למעלה גבי מתנה באמצע דאפילו אמר בפי' לשון מתנה למי שראוי ליורשו ירושה היא . ומיהו בתשובת אשר"י כלל פ"ד סי' ב' גם בח"מ סי' רמ"ח משמע למעיין שם שאינו סובר כסברת מהר"ם כשאומר בפירוש מתנה ועיין בחיבור האשר"י בכך שמעתין דהלא למאן והרב המגיד כתב בביאוריו לספר המיימון בפי"ב מהל' זכייה ומתנה שהיא מחלוקת המיימון ומהר"ם והגאונים כתבו דאפי' מתנה בפירוש הוי ירושה ואין לה הפסק ויש מן האחרונים חולקים כשאומר לשון מתנה בפירוש שיש לה הפסק : וקשה

הוא דלמא לאדעתא שכיב ר' אבא ונפלי נכסי קמי יתמי והתקבלתי דברי אבא לאו כלום הוא מכל הני טעמי שמעינן דאי יהיב האפוטרופא לבנות טפי מעישור נכסים ואפילו נתן ע"פ ב"ד הדר ולא אמרינן מה כח ב"ד יפה בכה"ג כיון דטעות הוא ותו לא מידי ורשב"ם מספקא בה ואמר כיון שמינה לאפוטרופוס מחייב בכל נכסיו ממקרקעי וממטלטלי לרבות ולמעט [ואמר] בעדים פיו כפי ועשייתו כעשייתי נראה שיכול האפוטרופוס לרבות ולמעט דמצוה לקיים דברי המת ודברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו והרי השליטו מחייש בכל נכסיו לטובת היתומים ואע"פ שלא פירש לו כמה יתן לכל אחד ואחד לא אמרינן קפלא נחלה כבר משעת מיתתו ובאת ליד היורש אלא מה שעשה עשוי ויתן לבנות כמו שנראה לו כדתנן פרק הניזקין אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים כו' ומייתי בגמרא תרומתו תרומה גם אם התורם את שאינו שלו ודמינן ליה לאפוטרופוס תורמין ומעשרין כו' ומשני התם לא קשיא כאן לאכול כאן להניח ומשמע מהם אע"ג דתרומת אפוטרופוס להניח אינה תרומה כיון שהתבואה אינה שלהן ואינה להנאת היתומים (*ולחובה) [*ולדבריה] לא נתמנה להיות אפוטרופוס מיהו כי תרם להאכיל היתומים להנאתם להוציא התבואה מאיסור טבל תרומתו תרומה והזר האוכלה במיתה ואע"פ שבשעת מיתת האב לא היתה חולין מותרת כשיפרים תרומה לאחר זמן מרובה כשימות דתליא בדעת המת שהשליטו על נכסיו לאחר מותו ונתנו ב"ד התבואה ברשות האפוטרופוס לטובת היתומים והפקר ב"ד הפקר וקרינן בזה תרימו גם אתם ולא אמרינן כבר קפלה נחלה ואם באיסור טבל אמרינן כן אע"פ שהיא במיתה (א) ק"ו לשאר ממון שיתן לבנות כמה שירצה כיון שאמר לו פיך כפי ועשייתך כעשייתי ועוד נלמוד מעישור נכסים דקי"ל בכתובות אם השיא את הראשונה יתן לשניה כדרך שנתן לראשונה והיכא דלא השיא אלא גלי בדעתיה [*בחייו.מ"י] [בהא]קי"ל כשמואל דאמר לפרנסה שמין[באב]ואזלינן בתר אומדן דעתיה ומצוה עלינו לקיים(דברי) דעת המת וכוונתו וכ"ש היכא שגילה דעתו לאפוטרופוס לתת לבת כפי ראות עיניו ולהשיאה כראוי לה שזכתה הבת ולא אמרינן כבר קפלה נחלה. וגם ר"ג (*שאמר) [*אמר] וכתב דלא תנינן דין זה בהדיא כו' ככתוב בתשובתו וכל ראיותיו יש לדחות שאין כאן עקירת נחלה ע"י אפוטרופוס ולא ע"י פיו אלא דברי האפוטרופוס הוה ליה כמו דברי פיו כיון דגילה האב דעתו ומצוה לקיים דברי המת וכוונתו וכ"ש היכא דגילה בדעתו ואמר לאפוטרופוס לתת לבת כראות עיניו ולהשיאה כראוי לה והפקר בית דין הפקר לגבי ממון דנפקא לן מקרא דאלה הנחלות אשר נחלו וגו' והא דמייתי ראיה מדייתיקי קשורה לו על ירכו וממתנת ש"מ שאמר כתבו ותנו כו' ומדתנן הכותב כל נכסיו כו' כל הני ראיות של שטר אינם ראיות שהרי אין שטר לאחר מיתה דבשטר לא תקינו רבנן למימר מצוה לקיים דברי המת ולא דברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו אלא כדברי לוואתו על פה אי נמי בגילוי דעתו בלא שטר בזה חשו חכמים שמא תטרף דעתו אבל בשטר סבור המת ובטוח שיתקיים ואין כאן טירוף דעת הלכך אין שטר לאחר מיתה אבל מה שצוה לאפוטרופוס בעל פה וגילה דעתו מצוה לקיים דברי המת ומה שיעשה האפוטרופוס יהא עשוי: סליק פירקא

מי שמת והניח תרא [דף קלט] אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון פסק רשב"ם דהלכה כאדמון וכן משמע פרק בתרא דכתובות דקאמר התם כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו וכן פסק ראב"ן וראבי"ה אבל האלפסי ור"ת פסקו כרבנן משום דסוגיא דתלמודא כרבנן לקמן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים [*מה שמכרו מכרו בנכסים מועטים] וגם עשו אלמנה אצל הבת כבת אצל אחין [בנכסים מועטין]ומפרש דאדמון אינו חולק על רבנן דמתני' אלא מתמה על התקנה שתקנו חכמים בנכסים מועטים אבל מ"מ כרבנן ס"ל והא דאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון פי' הדין עמו שמתמה בדברי רבנן: [דף קמ] אמר רבא מוציאין להן לבנות מזונות עד שיבגרו והשאר לבנים הני מילי במקרקעי דוקא וכן כתב המיימון וכן הורו הגאונים וכ"כ בספר המאור הגדול וכ"כ ר"ן. יתומים שקדמו ומכרו פירש (*רש"י) [*רשב"ם] קודם שעמדו בדין להגבות לבנות נכסים מועטים מיהו נראה לר"י דאפילו תפשו הבנות או הגבו ב"ד להם אם מכרו היתומים מה שמכרו מכרו וכן משמע פרק אלמנה לכ"ג [*דף סז] דקאמר התם רבי ישמעאל בר' יוסי אמר בשם אביו הבת מאכלת כו' ופריך במאי אוקימתא בנכסים מועטים כו' והאמר רבי יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים כו' [ועיין שם] בתוספות ומאי קושיא לוקמי כגון שתפסו כבר הבנות בנכסים מועטין למזונותיהם (*וכבר) [*או כבר] הגבו להן ולכך אין יכולין למכור ועוד ראיה מפניק הנושא א"ר נחמן יתומים שמכרו במדור אלמנה לא עשו ולא כלום ומ"ם מדר' אסי א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו התם לא תפסו מחיים הכא תפסו מחיים משמע כיון דלא תפסו מחיים ואפילו תפסו לאחר מיתה לא היה מועיל כלום אלא מה שמכרו מכרו וא"ת א"כ מה חילוק יש בין נכסים מרובים לנכסים מועטים כיון שיכולין למכור אפילו תפסו או הגבו ב"ד דהא גם הנכסים מרובים סברא הוא שלא יוכלו למכור הכל [*פי' לכתחלה] וי"ל דבנכסים מרובים יכולים למכור לכתחלה לצורך דבר מצוה כגון לפדיון שבוים וכיוצא בהם אבל בנכסים מועטין כלל אין מותר למכור לו לכתחלה. ירושלמי תרב מי שבלח ממדינת הים ואמר יתנו לבני בנותיו בכלל ואם אמר בשעת מיתה פי' שצוה מחמת מיתה לתת לבניו לאחר מותו אין הבנות בכלל דמסתמא לא לעבורי אחסנתא איכוין ופסק ר"מ דה"ה הבריא שאמר אם אמות יתנן כך וכך היינו מצוה מחמת מיתה כדאמר פרק יש נוחלין איזהו מתנת בריא שהיא כמתנת ש"מ כל שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה ופי' ר"ת מהיום אם לא אחזור בי עד לאחר מיתה ונשאל לרבינו מאיר תרג על עסק אדם שיש עדים שהתנה עם בניו הראשונים קודם שנשא אשתו השנייה שכל בנים שיולדו לו ממנה יירשו חלקם בשוה עם הראשונים ולא נולד כי אם בת אחת אם זה נקרא אומד הדעת שתקח הבת בשוה להם והשיב דזו אינה צריכה לפנים חדא דבת אינה בכלל בנים דתנן בנזיר [פ"ב] הריני נזיר כשיהיה לי בן ילדה בת טומטום ואנדרוגינוס אינו נזיר ופריך בגמ' פשיטא ועוד אפילו אם תמצי לומר דכה"ג לא שייך למימר אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כמו שהבאתם ראיה מפרק יש נוחלין דדחי דשאני הכא דקא מפיק ליה תנא בלשון יירתון (ופרש"י)[ופיר"ש] כיון דלא מקנו להו מהשתא מידי אלא לכשימות ואז יורשין כבר בעולם ולא איקרי דבר שלא בא לעולם ה"מ בן בין הבנים אבל בת בין הבנים ואמר בלשון ירושה לא אמר כלום אפילו כשהבת בעולם בשעת אמירה [א] כדתנן בפרק יש נוחלין האומר בתי תירשני במקום שיש בן לא אמר כלום ור' יוחנן בן ברוקא לא פליג אלא בבן בין הבנים אבל בבת בין הבנים לא פליג ושלום מאיר ב"ב: [דף קמג] את וחמור רב נחמן אמר קנה מחצה מספקא ליה למורי אם שייך נמי למימר באדם מקנה לאדם דבר הבא לעולם ודשלב"ל אם שייך אותו מחלוקת או לא ואין להביא ראיה מההיא דלעיל שתי שדות ושני בני אדם לזה במתנה ולזה בירושה דשניהם קנו ולא אמרינן אותו דבעל ירושה הוה ליה כמו חמור ולא יקנה גם את זה די"ל דהתם ראוי לקנות [מיהת] אם היו נותנין לו אבל הכא כיון דלא (אתייליד) [אתי לידיה] לפיכך הוא חמור גמור: הראוי לבנים לבנים תרד מכאן פסק ר"י אדם שאמר כתבו נכסי לבני ולבנותי מהיום ולאחר מיתה אם ש"מ או מצוה מחמת מיתה ויש שם נחלות קרקעות ותכשיטי נשים הראוי לבנים לבנים ולבנות לבנות תרד מעשה באחד שהקנה לחבירו בקנין סודר קרקעות ומטלטלין ומעות בבת אחת ונחלקו חכמי הדור בדבר יש אומרים דדמי לקני את וחמור [א] דפרק מי שמת וכי היכי דלא קני המעות לפני שאין מטבע נקנה בחליפין גם המטלטלין והקרקע לא קנה וי"א קנה הכל במגו שחל הקנין על הקרקעות והמטלטלין חל נמי אמעות: וכתב רבינו שמחה אע"ג דמעות לא קנה קרקעות ומטלטלין קנה דאי לא תימא הכי הא דאמר פ"ק דקדושין נכסים שאין להם אחריות נקנים עם נכסים שיש להם אחריות בכסף ובשטר ובחזקה ואמר בגמרא דבעינן אגב למה לי אגב ליקני מטלטלין במגו דחייל אקרקע וליכא למימר דדמי לאת וחמור *דחמור לאו בר [*פי' וגם הקרקע והמטלטלין לא ליקני] : קנין הוא אבל מטבע נקנה במשיכה והגבהה ובתורת חצר: (ב) ואם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי כו' פרשב"ם (*וכיון דאמרה הכי לית לה מזוני) [*והוא דלא שקלי מזוני דאי שקלי מזוני לא. מ"י] כדתנן אלמנה ניזונית מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהם והלכך תרו אשה שמת בעלה והניח נכסים מועטים שאין בהם כדי כתובתה אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי והריני עושה ואוכלת ונתעללו ב"ד או יורשין להשביעה על כתובתה ואפילו השביחה אלף זוז יהיה לעצמה ולא נראה לר"י דלעולם הוי בחזקת יורשין עד שישביעוה והכא מיירי דוקא באשה יורשת ולא בכתובתה דאין לה כח לגבות כתובתה אלא בב"ד. ונשאל לה"ר שמשון על אשה אחת אלמנה ששהתה אחר בעלה י' שנים או יותר ובאו יורשי הבעל ותובעין ממנה מה שבידה שאומרים מבעלה נשאר והאלמנה אומרת כי לא נשאר לה מבעלה כי אם ע' שאין תבואה ומכרה והשביחה ונתפרנסה מהם עד עתה וגם לוותה מאחרים והרויחה בהם ויש לה עתה שוה ל' ליטרא ורוצה עתה לישבע על כתובתה ולגבותה שעולה יותר עם התוספת ושטר כתובתה לא נתקיימה בב"ד שאינה יכולה למצוא עדי קיום והשיב נראה שיש לדמות דבר זה להא דתנן פרק מי שמת וכן האשה שהשביחה נכסים השביחה לאמצע אמרה ראו מה הניח לי בעלי הריני עושה ואוכלת השביחה לעצמה ופריך עלה בגמ' אשה מאי עבידתה ופרשב"ם או תטול כתובתה ותלך לה או תטרח קמי יתמי ותהא ניזונית מן היתומים דמעשה ידיה שלהם ואין לה להשתכר בממון היתומים ומשני באשה יורשת ומשמע דאי אינה יורשת אינה נוטלת כלל בשבח וכ"פ רשב"ם וז"ל הלכך אשה שמת בעלה והניח נכסים מועטים שאין בהם כדי כתובתה אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי ונתעללו ב"ד או יורשין להשביעה על כתובתה ואפילו השביחה הנכסים אלף זוז כבר השביחה לעצמה אבל אם השביחה סתם תטרוף כתובתה והמותר ליורשין ואע"פ שלא נשתייר אפילו רביע כתובתה [*גובה כל כתובתה] עכ"ל ואע"פ שיכולני לפרש בענין אחר דהא דפריך אשה מאי עבידתה משום סיפא פריך דקתני אם אמרה ראו [*כו'] כך נראה בעיני שיטת ההלכה בפירושו אך בזה אני מודה לו שפסק שאע"פ שלא נשתייר מבעלה אפילו רביע כתובתה גובה כל כתובתה והמותר ליורשין ואיך יתכן זה דהא (*דתנן) [*תנן] פ' יש בכור ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהם אין נוטלין בשבח וכיון דהוי שבח ליתומים משום דלא אמרה ראו מה שהניח לי בעלי אין גובה כתובתה ממנו אע"ג דגבו ממלוה וממטלטלי השבינן כתרי חומרי בכתובות פרק האשה שנפלו דגובה ממלוה כר' נתן וממטלטלי כר"מ על זה נותן טעם מורי הקדוש ר"י דמחמת תקנת הגאונים שתקנו דגובה כתובתה ממטלטלי דיתמי משום דאסמכינהו עלייהו או מטעם של ר"ת שהיה אומר לפי שכותבין בשטרי כתובות מנכסים דאית להון אחריות ודלית להון אחריות והוי כמו דאקני לה מטלטלי אגב מקרקעי (*ואע"ג) [*דאע"ג] דבעינן אגב וקני היינו לענין לגבות ממטלטלי דלקוחות ולא לגמרי עשו כמקרקעי לענין שתטרוף ממטלטלי שמכר אבל שבח אי אפשר לגבות דאפי' מקרקעי נמי אין גובה הלכך אשה זו אפילו דמי אותן תשעה שאין שהניח לה בעלה לא תגבה שכבר אכלה יותר מכדי דמיהן ומה שהשביחה לאחר מיתת הבעל השביחה ליתומים כי לא היה משועבד לה לגבות ממנו מזונותיה וכי תימא הנך מטלטלי שמכרה והשביחה הוי כמו שהשביחו מחמת עצמן ואמר פרק מי שמת לא שנו אלא שהשביחו הנכסים מחמת (*היתומים) [*הנכסים. מ"י] פי' שהוליאו מנכסי האב לצורך הנכסים ולהכי הוי לאמצע שהיו מונאים כמה קרובים שהיו עושין זה בשבילם אבל השביחו נכסים מחמת עצמן פירוש מנכסי עצמן שכרו פועלים ולא מנכסי אביהן השביחו לעצמן. א"א לומר כך דהא זוזי דעבד בהו רב ספרא עסקא אי לאו משום דרב ספרא גברא רבה הוה ולא הוה שביק גירסיה וטרח לאחריני הוה אמרינן דשבח לאמצע אלמא מחמת נכסים חשיבי ואין לדמות אשה זו לאדם שנטל מעות מחבירו שלא מדעתו דכי משלם לחבירו משלם דמים ולא משלם שבח מידי דהוה אגזלן הכא אשה זו לאו בתורת גזלנות ירדה אלא (*כמו) [*במה] שנשאר אחר (*מיתה והיתה) [*בעלה היתה] נושאת ונותנת כבתחלה ושליחות דיתמי קא עבדה כמו נותן מעות לחבירו ליקח בהן חטין ולקח בהן חטין דאפי' ליקח בהן חטין ולקח בהן שעורין אמר פ' הגוזל קמא אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע ואמר בירושלמי פרק הרבית הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחלית שכר ובאחרונה אמר[*לא] לקחתי*(לעצמי) אין לו עליו אלא תרעומת ואם יש עדים שלקח מוציאין מידו בעל כרחו אלמא לא מצי למימר לעצמי לקחתי כ"ש כאן שיד האלמנה כיד היתומים דכל השבח ליתומים ואין גובה ממנו כתובה כדמוכח ההיא דבכורות. ומההיא דיתומים אומרים אנו השבחנו ובעל חוב אומר אביכם השביח פ' המקבל דמשמע דאם

הגהות [א] ויש לתמוה והא בהדיא קאמר בגמרא דקני פלגא אליבא דרב נחמן והלכה כרב נחמן ומצאתי בשם מהר"י ליוות מפראג שתירץ דהמרדכי סובר דלא כרב נחמן דלא קני מידי אף על גב דהלכה כרב נחמן בדיני סבר דכן מוכח בתלמוד דקאמר בכל מקום והא קני את ותמור הוא ע"כ אבל אני אומר אי משום הא לא הריא לאו משום דהלכתא הכי פריך בכל מקום אלא הכי בעי למימר והא קני את ותמור הוא ותיקשי למ"ד לא קני וכן הוא בתוספות שם ומ"מ נראה לי דלא קשה מידי דהספר לא בא לומר דלא סבירא ליה כרב נחמן גבי קני את ותמור דפשיטא ופשיטא דהלכתא כרב נחמן בדיני אלא ה"פ דכאן בנדון זה נחלקו חכמי הדור משום דיש לנדד בדבר דאינו דומה להתם. יש אומרים דדמי לקני את ותמור דפרק מי שמת כלומר לענין זה. דכל אפי' שוה דלא קני כולה כרב ששת דהא הלכתא כרב נחמן בדיני בקני את ותמור והשתא בנדון. זה אמרינן מגו וזהו שכתב וכי היכי דלא קני המעות לפי שאין מטבע כו' גם המטלטלין והקרקעות לא קני ולא שייך למפרך למה לא אמרינן ג"כ מגו גבי קני את ותמור משום דלא שייך למימר התם מגו כמו שפירש"י שם דה"ל כאילו אמר בהדיא הוא מתנה ואתה מתנה ולמה יפסיד האיש חלקו בשביל התמור שלא תלאן זה בזה ע"כ וזה אין שייך לפרש כאן והשתא אתי ג"כ שפיר הא דכתב ויש אומרים קנה הכל כו' כלומר דה"ק השתא דאתית להכי לומר מגו מה ראית לומר מגו דלא קני דלמא איפכא דיותר מסתבר לומר מגו דקני אבל בקני את ותמור שפיר מצי סובר כרב נחמן כדפרישית ורבינו שמחה סובר דקני מחצה כמו שסובר רב נחמן בקני את ותמור והא דהוצרך לסברא ראיה מפ"ק דקדושין הוא כדי לסתור שלא תאמר בנדון זה מגו דלעיל והא דכתב תו וליכא למימר דדמי לאת ותמור כו' בא לפרש דאפי' לרב המנונא דסובר בקני את ותמור דלא אמר כלום כאן מודה משום דתמור לאו בר קנין הוא אבל מטבע נקנה במשיכה כו' כנ"ל ליישב ואין לייחס בענין אחר אם לא שנאמר הא דקיימא לן דהלכה כרב נחמן בדיני היינו דוקא כנגד רב ששת אבל לא נגד רב המנונא וחילוק זה כתב הרא"ש פרק הזהב דף י"ד בשם תשובת הגאונים. ג"מ :

שלטי הגבורים

(א) גלה לנו רש"י פרק שלוח הקן מהו מכת מרדות וז"ל מכת מרדות רדוי ותוכחת שלא ירגיל ואין לה קצבה אלא עד שיקבל עליו עכ"ל. ואומר ר"ת שזה י"ג מכות שהם שליש מכות שבתורה שכן תקנו חכמים לעובר על דבריהם בדבר שאי אפשר לתקן אבל בדברים שאפשר לתקן כגון ליטול לולב יום ב' היה מכין אותו עד שתצא נפשו ותימה שאין מלקות זה ראוי להשתלש עכ"ל הר"ר אברהם. ע"ש מכת מרדות הוא פחות מארבעים לפי מה שיראו הדיינין ואם לא ירצה לקבל שלא לאכול פי' בשעה ששית של ערב הפסח חובטין אותו עד שתצא נפשו. מנות :

(ב) אין לוקחין מן הנגע עידים וכימי' ולא מכל דבר שאנו יכולין לתלות שמא גנבו ואם לקחן ויודע שהם גנובים הפסיד מעותיו ויחזיר לו המכר ויש לה כבית מבעלה שמת דאסור ליסא אותה אם נותנת דמי' יותר מכדי כתובתה לבעלה שהם בא' מגנבה ואם לקחה אדם ונתנה לו יותר מכדי כתובתה הבעל חייב להחזירם בב"ד ליורשין ואין לתלות ולהקל שמת הרויחה בהם מכתובתה הרי מעשה ידיה ליתומים כיון שהיא ניזונת מהם כדאיתא בכתובות ואם אינה ניזונת מ"מ היא ניזונת אם תפי' רוצה ותוכל לתבוע מהם בב"ד ואם שהתה ג' שנים

חדושי אנשי שם

עש"י [א] וקשה דלעיל כתב ורשב"ם פי' גבי כתובת בנין דכרין דלא הוי דשכ"ל דה"ק ובנים אשר יולדו להם ירשו נכסי ולכשאמות ולכי מיית כבר ישנו בעולם וכן תמצא בדברי מורי ולא כ"ל מהא כו' הרי דלמסקנא מקרי לדבר שלא בא לעולם וי"ל דגם בכאן סבירא ליה דדינא הכי דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אפי' לכשאמות רק דקאמר אפי' לפי מקצת דסוברין כן מ"מ בת בין הבנים לא ולא משום דס"ל דדינא הכי כמו שמוכח הלשון ועוד אפילו את"ל וכו' :

השביחו יתומים אין בע"ח גובה לא רציתי להביא ראיה דשאני התם משום דמוקמינן לה כשעשאה אפותיקי דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזו* [*פי' והרי היא כאלו גזלו היתומים ומשלמים כשעת הגזילה] : דבעלמא אמרינן דבעל חוב גובה את השבח והיא דבכורות מוקמינן לה מקולי כתובות כדאיתא התם וקלא הלב נוטה דהיכא דהכתובה מרובה על הנכסים שהניח המת שאם היתה באה לב"ד היו מגבין לה את הכל אע"ג דלא אמרה ראו מה שהניח לי בעלי כמאן דאמרה דמי מידי דהוה ארב ספרא דלא הוה שביק גירסתו וטרח לאחריני כ"ש זאת שיכולה הכל לעכב לעצמה דלא שבקה נפשה דאפילו במקום בני נפשה עדיפא לה אבל לא מלאני לבי לחלוק על רשב"ם מן הסברא בלא ראיה ושלום שמשון בר אברהם. ונשאל לר"ג מ"ה תרז על עסק ראובן שנשא לאה והכניסה לו קרקע וילדה לו בן לימים נפטר ראובן ונשאת עוד לאה לשמעון והכניסה לו אותו קרקע שהכניסה לראובן וילדה לשמעון בן ושתי בנות ונפטר שמעון ובנו נפטר אחריו וגם לאה נפטרה ולא צותה (*מחמת) [*בשעת] מיתתה מאותו קרקע כלום וגם לא מכרה קודם לכן אותו קרקע ויש להסתפק מי יורש אותו קרקע או בן ראובן או בנות שמעון והשיב נ"ל דאחר שהכניסה לאה אותו קרקע לשמעון בעלה קנה בעלה שמעון הקרקע הוא ויורשיו אחריו דקי"ל בעל בנכסי אשתו לוקח הוי א]וטבא[ליה]עבידנא ליה פרק יש נוחלין עיין פרק החובל וכיון דלאה לא הכחישה כחן של בנות שמעון (נ"א ולאחר מיתת אביהם שמעון (*לוקח) [*דלוקח] הוה באותו קרקע וא"ת) [*לאחר מיתת אביהן שמעון באותו קרקע אלא עמדו בחזקתן כל ימי חיי לאה זכו בנות שמעון באותו קרקע וא"ת. מ"י] בחזקת לאה אותו קרקע היא עומדת והיא הכניסתה לשמעון וא"כ אע"פ שלא גבתה לאה אותו קרקע לאחר מיתת שמעון כמי שגבתה אותו דמי וא"כ בנה שיש לה מראובן יורשה כי הבן קודם לבנות בנכסי האם הא ליתא וטענה זו אינה כלום וליכא למימר הכי אלא קרקע זו בחזקת יתמי עומדת ולא בחזקת האשה דאמר ר"י הכניסה לו שני כלים באלף זוז ונשבחו ועמדו על ב' [*אלפים] אלף אחת נוטלתו בכתובתה ואחת נותנת דמים ונוטלת משום שבח בית אביה (*הא) [*והא] הני כלים דידה הוו ואיתנהו בעינייהו ואפ"ה לא (*יהבי) [*יהבינן לה] שבחה אלא בדמים אלמא שבחה לאו (*מילתא דידיה) [*דידה] הוא אלא ליתמי ה"נ האי קרקע לאו דלאה אלא דיתומות (*דשמעון) [*שמעון] הוא (*אלמא ליכא) [*וליכא] למימר דהאי קרקע כמאן דגבתה לאה דמי אלא בחזקת בנות שמעון קיימא ויורשות אותו בנות שמעון ותו מהא נשמע דל"ש אשה ול"ש(בוכרי) [זכרים לא זכו] בנכסי מיתנא אלא כי האי גוונא דתנן פרק מי שמת הניח בנים גדולים וקטנים השביחו הגדולים [*את] הנכסים[*השביחו] לאמצע(*אם) [*ואם] אמרו ראו מה שהניח אבא כו' וכן אשה שהשביחה השביחה לאמצע ואם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי כו' וקאמר בגמרא אשה מאי עבידתה א"ר ירמיה באשה יורשת *פשיטא מהו דתימא כיון דלאו (*דירכה) [*דרכה] למיטרח כו'. ומהאי טעמא נמי [*פי' משמע להדיא דאשה שאינה יורשת אין לה חזקה וחלק בקרקע :] יש לומר דהדין עם יורשי שמעון וזכו בקרקע זה דתנן בכתובות הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך כו' ומסיק בגמרא מאי כותב אומר וטעמא דמכרה ונתנה לעצמה הא לאו הכי הבעל אוכל פירות ואם מתה יורשה [*אלמא קרקע בחזקת בעלה קיימא] הכי נמי קרקע בחזקת יורשי שמעון כי צריכה מכירה או נתינה או גיבוי וגיבוי בעי תלתא כדאמר פרק אלו מציאות דמסקינן דצריכין ב"ד הדיוטות עכ"ל ועוד האריך קצת וכתב רבינו מאיר משום רבינו משולם שאלה זו צריכה פנים וז"ל כך דעתי נוטה [ודאי] אלו מכרה או נתנה לאה אותו קרקע אחר מיתת שמעון מכרה מכר ומתנתה מתנה אע"פ שלא נשבעת לאה על כתובתה שקרקע זו אינה צריכה שבועה שהרי הכניסתו לשמעון וגם אם גבתה לאה אותו קרקע ולא מכרה אותו לשום אדם אחרי זאת ומתה לאה ודאי יורש בן ראובן אותו קרקע לפי שהוא קודם לירש את אמו לכל אחיותיו דקי"ל בן קודם לבת ואפילו בנכסי האם אבל בנדון זה לא גבתה לאה לאותו קרקע לעצמה וגם לא מכרה ולא נתנה לשום אדם זכו בו באותו קרקע בנותיו של שמעון שאותו קרקע בחזקת שמעון היתה מעשה שהכניסה לו לאה לאותו קרקע ואחרי מות שמעון לא הוציאה לאה לאותו קרקע מכח היתומות לא במכירה ולא במתנה ולא בגיבוי שתגבה לעצמה הלכך זכו בה הבנות דקי"ל נכסי בחזקת יתמי קיימי הלכך זכו בו בנות שמעון דאמר רב מתנה האומר אם מתה אשתי אל תקברוה מנכסי שומעין לו והוינן בה מ"ש כי אמר (*דתיפול) [*דנפול] נכסי קמי יתמי [*כי לא אמר נמי נכסי קמי יתמי רמו] אלמא נכסי בחזקת יתמי קיימי הלכך זכו בה בנות שמעון באותו קרקע שהכניסה לאה לאביה ושוב לא יצאת (*מכאן) [מכחן . מ"י] (א) ואין לו לבן ראובן בה כלום שמעיה שנשאה לאה לשמעון קפצה כח (ראובן) [*ירושה מראובן] וזכה בו שמעון ובנותיו מה שאין כן בנכסי מלוג דכי מיית בעל לאלתר נפקי מחזקת יתמי וקיימי בחזקת איתתא בלא גיבוי ובלא מכירה ולא נתינה ואם מתה האשה זכו בה יורשין שלה עכ"ל :

[דף קמד] עביד בהו עיסקא תרח הא נמי חשיב שבחו נכסים מחמת נכסים שהשביחו נכסים בגופן שניתוספו מחמת שעשו פרקמטיא ומכאן אני מדקדק שאינו (*עומד) [*חשוב] בטרחו לבדו [*מחמת עצמו] [דלהוי כמו ראו שאני עושה לעצמי] דהא רב ספרא כל הטורח עשה לבדו בעצמו והיינו כמו נטיעת כרמים וגנות והפ"ה חשיב מחמת הנכסים: [דף קמה]ואין שביעית משמטתו תרט מכאן הביא ר"ת ראיה דקי"ל כלישנא [בתרא] דמכות דאמר רב יהודה אמר שמואל המלוה לחבירו לעשר שנים אין שביעית משמטתו ואע"ג דאתי לידי לא ינוש השתא מיהא לא קרינא ביה לא ינוש דה"נ משמע הכא דכיון דלא קרינן בשושבינות לא ינוש אין השביעית משמטתו ולכך הגיה ר"ת באזהרות אשר יסד רבינו אליהו הזקן זמן עשר כסף כי ילונו לא במשפט בחצי ימיו יעזבנו. מיהו ר"י פירש דאין מכאן ראיה דלא שייכא כלל שושבינות למלוה שהרי מכמה דברים חלוקים זה מזה כדמשמע הכא והכא ה"פ אין שביעית משמטתו דלא קרינא ביה לא יגוש דשמא לעולם לא יבא לידי לא יגוש שיכול לומר בבתולה אני עושה עמך בפומבי אני עושה עמך או שמא לא ישא אשה אבל מלוה של כסף דודאי יבא לידי לא יגוש שביעית משמטתו: הלכתא בין שמת הארוס כו' השתא פסק הלכתא תרי דקדושין (ג) לטיבועין ניתנו ואפילו נהגו להחזיר לא אזלינן בתר מנהגא אם יבאו לב"ד והא דלא קאמר הלכתא קדושין לטיבועין ניתנו משום דבעי [למפלג בהדיא בהן] למימר דהדרא ביה איסי: הגה"ה תריא ש"מ שאמר הלואתי שיש לי ביד פלוני תן אותה לפלוני עיין פרק הספינה וריש פרק יש נוחלין: [כתב] באביאסף וז"ל קבלתי מהר"ר אליעזר ממי"ץ דהני מילי בהלואה של ישראל אבל בהקפות של עובדי כוכבים אשר פיהם דבר שוא לא סמכא דעתיה ולא קני אפילו במתנת ש"מ וקרוב הדבר בעיני דאפילו אם יש לעובד כוכבים משכון ביד ישראל דהוי לה כמו הקפה דישראל מעובד כוכבים לא קני משכון כדאמרינן פרק כל שעה [*דלא קריע ביה ולך תהיה צדקה עיין בכתובות. מ"י] ופסק ראב"ן דאי טען הלוה פרעתי משתבע [מקבל] שבועת יורשין ושקיל דהוא כיורש והיינו דאמר רב נחמן ומודה שמואל שאם נתנו במתנת ש"מ שאין היורש יכול למחול דהוא נמי כיורש: הגה"ה תריב [דף קמו] אמר רב יהודה אמר רב מעשה (*שאמר לו לאדם) [*באדם אחד שאמרו לו] אשתך תותרנית היא ונכנס אחריה לחורבה לבודקה אמר לה הית לגון אני מריח בגליל אמרה לו מאן יהיב לן מכותבת(דיריחו)[דידהו]ואכילנא ביה ונפל [עליה] חורבה ומתה אמרו חז"ל הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבודקה מתה אינה יורשה [א] ולא נראה לר"ת דלא הוה ליה למימר הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבודקה אלא הואיל ונכנס אחריה לבודקה וגם רב אלפס כתב בפרק אע"פ בשמעתין דמורדת דלא מפקע ירושת הבעל אלא בגירושין גמורין וכן הלכתא וכן פסק רבינו יואל הלוי. ולראבי"ה (לא) [*נמי לא. מ"י] נראה כר"ת וכתב דאפילו לדברי המפרשים דנשואה דוקא בתותרנית שהוא פושע שהרי אינה ראויה לגרש בשביל מום קטן כזה ופי' ר"ת דמעשה דתותרנית בארוסה מיירי לראות אם תותרנית היא (*לא ישנאה ואם לאו ישנאה) [*אם לאו אם תותרנית היא לא ישאנה ואם לאו ישאנה.גל"ה] ואמרו חז"ל הואיל ולא נכנס אלא לבודקה ולא לשם נשואין לכך אם מתה לא יירשנה אבל אם היה נכנס אחריה שלא לבודקה יורשה וכגון שהיתה החורבה שלו כדאמרי' פרק נערה היה לו חצר נכנסה עמו יורשת דהתם חצר דידיה לנשואין ואומר ה"ר אברהם ביה"ס מרעגנשפורק וז"ל דאין הלשון משמע כן דאשתך תותרנית היא קאמר ולא קאמר ארוסתך תותרנית היא ש"מ דנשואה היתה ועוד דחורבה אינו מקום סתירה ליכנס לשם נישואין בתוכה ע"כ נראה דנשואה היתה אלא שזה היה טוען קדושי טעות[*מחמת שהיתה תותרנית]דתותרנית היא ונכנס אחריה לבודקה ע"י לגון שהיה לו בחיקו והיא היתה אומרת שריח כותבת הוה ונמצא שלפי דבריו הוו קדושי טעות דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי ואינו יורשה: [דף קמח] ש"מ שאמר הלואתי לפלוני הלואתו לפלוני מה שאין כן בבריא פרשב"ם [במלוה על פה דלהלואה נתנה ואין קנין תופס אלא בדבר שהוא בעין] ורבינו יהודה מספיר"א [עשה] תריג מעשה באדם אחד שהיה לו תביעה על חבירו ונתן התביעה לאחר בקנין גמור ובאו הקונה והנתבע במקום אחד בפניו בספיר"א לדון לפניו ופטר את הנתבע אף מן השבועה כי אמר אין הקנין כלום מאחר שלא היתה התביעה בעי' הוי כמו הלואתו לפלוני והיינו כרשב"ם ואני תמיה והרי מעשים בכל יום שאדם מרשה חבירו על מלוה ומקנה לו בקנין ואמאי לא הוי לכל הפחות כמו (אדרכתא) [אורכתא] דקי"ל (*לא) כתבינן (*אדרכתא) [*אורכתא] אפילו אמטלטלי [*פי' אפילו אמטלטלי דפקדון] דכפריה ומיהו התם שליח הוא דשוייה. ספר החכמה. מעשה היה שנתן האפוטרופוס חובות הערבונות לראובן ושמעון לוקח קרן ורבית מן הערבונות תריד ופסק ר"מ דלא קנו ראובן ושמעון את הערבונות [ב] ואינם יכולים ליקח מן החובות רבית שעלה עליהם דאין אדם יכול להקנות לחבירו חוב שיש לו על העובד כוכבים בשום ענין ואפילו בקנין וראייתו מהא ש"מ שאמר הלואתי לפלוני הלואתו לפלוני מכלל דבבריא ואפילו בקנין אגב קרקע ליתיה בבריא מדלא אסכה ליה הכא אלא הואיל ויורש יורשה או במעמד שלשתן אבל בענין אחר לא ובמעמד שלשתן לא מצי להקנות חובות לחבירו שהרי אין מעמד שלשתן בעובד כוכבים כדפי'(ר"ח)[ר"ת] וכמה שכתבתי פרק קמא דגיטין וא"כ כל הרבית שעלה על החובות כל היכא דאיתיה של בעליו הוא ואסור ליקח נמי אא"כ מחל המוכר ללוקח בפירוש את הרבית דבהכי שרי כיון שלא קבל עליו המוכר אחריות החוב מותר אם לא חזר בו המוכר. וה"ר מנחם ב"ר נטרונאי המכונה רבי קיבלין מווירצבור"ק אמר דאם הגיע הרבית ליד הקונה זכה בו ואין בו משום רבית וראייתו מפרק הרבית אמר ר"נ ומודינא שאם שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה עי' פ' הגוזל גבי שליח שעשאו בעדים: נשאל לרבינו מאיר תרטו על עסק ראובן שתובע את שמעון ט"ו ליטרין שמסר לו להלוותם ע"מ שאם יתרצה בנו לישא בתו שאז יתן לבנו הקרן והריבית והנה שמעון אמר שבנו אינו רוצה לישא את בת ראובן וטוען שיחזיר לו הקרן והריוח כתנאו (*ואמר במ"י אינו) שלא מסר לו המעות אלא ע"מ שירצה בנו וראובן משיב לו לא היה בינינו שום תנאי אלא אמרת בפירוש אני רוצה שבני ישא בתך והא לך ט"ו דינרים ותלווס שתי שנים בתורת נדוניא בריוח שניהם ולא קבלתי המעות בע"א אלא בתורת נדוניא ועתה אני מזומן ליתן את הנדוניא ולקיים את הדבר ואתה אם לא (*תקבל) [*תקיים. מ"י] לא אחזיר לך כלום כי כן אמרת לי בשעת נתינת המעות ליתן לבנך ולבתי וזכיתי לבתי והשיב כפי טענות דעתי נ"ל דאף לדברי ראובן לא זכו לא ראובן ולא בתו בט"ו ליטרין הללו שהרי שמעון שאמר אני רוצה שישא בני את בתך יכול להיות שהוא רוצה ואין הדבר תלוי בו אלא בדעת הבן תליא מלתא ואותן ט"ו ליטרין ג] טוען ראובן שנתנם לו שמעון בתורת נדוניא לא מיבעיא לר"א ב"ע בפרק אע"פ דאמר נתארמלה מן האירוסין לא גביא תוספת שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה דאזלינן בתר אומדנא דדעתא אלא הכא אפילו רבנן מודו דכסבור היה שהיה בנו חפץ לקחתה ועתה שאינו חפץ הדרי זוזי למרייהו ועוד שהרי פירש להדיא לנדוניא וגילה בדעתו שאינו חפץ ליתן אא"כ ישאנה [*והריוח נמי לא יקבל מה"ט כי לא נתכוין לזכות בהן בריוח אא"כ ישאנה] ועוד כיון דפירש הריוח לנדוניא ד]אפילו היה מקנה להו הריוח בלא תנאי ה"ל דשלב"ל ואין אדם מקנה דשלב"ל כדאמרי' פרק מי שמת ש"מ שאמר ידור פלוני בבית זה יאכל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום דהכיא ליתא בבריא ואפילו בקנין וא"כ לא זכו בנו של שמעון ובתו של ראובן לא במעות ולא ברבית וראובן נמי לא זכה שהרי לא הקנה (לו) שמעון (בב"ד השוב) התלה המעות אם לא שישא בנו את בתו תחלה ואפי' א"ל כן הואיל ולא הקנה לו בב"ד חשוב אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא ובריוח נמי לא זכה בו ראובן דמאיזה טעם יזכה הא אמרינן פרק אלמנה ניזונית כאן שנה רבי הכל לבעל המעות בדבר שאין קלבה וכיון דלא שני ליה ראובן בשליחותו לא שייך למיפרך כדפריך פרק הגוזל קמא גבי הנותן מעות לשלוחו ליקח בהן חטין ולקח בהן שעורים ולקח בהן חטין אם הותירו הותירו לאמצע כו' ופריך מי הודיעו [*לבעל החטין שיקנה החטין לבעל] המעות ה"מ היכא דשני בשליחותיה כדמוכח כולה שמעתא שם אבל היכא דלא שני בשליחותיה לא שייך למיפרך וכי מי הודיעו את העובד כוכבים שנתן הרבית שיקנה הרבית לבעל המעות (*ובעל המעות ה][לא] נתן לראובן להלוותם למחצית שכר וליטול חצי הריוח לעצמו) [במ"י העביר עליו קולמוס] ונהי דאיהו נמי מסתמא לא נתרצה

הגהות [א] פי' רשב"ם ומחזיר אחריה לגרשה ונשואה היתה וכיון שהיתה דעתו לגרשה אם היא תותרנית ע"כ אינה יורשה ומתוך כך פסק דמי שמת אשתו מתוך קטטה ומחזר אחריה לגרשה אם מתה אינה יורשה: [ב] וקשה דמעשה זה שאסור בכל גמרא ספק הדין שפסק המרדכי פ' הרבית במשכונו של עובד כוכבים ביד ישראל שמותר למשכנו לישראל אחר ואפי' אינו אומר לו הריני מוכר לך כל כח וזכות כו' ואם איתא דפליג ר"מ ה"ל למרדכי לכתוב מעשה זה שם בסמוך ועוד היאך עלה בדעת דהר"ם פליג על סברת ר"י ור"ת שהביא המרדכי פרק איזהו נשך דהרי הא מיסו באומר הריני מוכר לך כל כח וזכות וכו' וכמ"ש הכל"ם וכמעשה זה לא אסכת גמ' להיתרא אלא במוחל לו הרבית. ועוד תימה דמהרי"ק בסי' קי"ט הביא ראיה ממעשה זה ולמה סמך על הר"ם יותר מכל קמאי ובתראי ר"י ור"ת והרא"ש והטור וי"ל דבפ' מי שמת לא נמסר לו המשכונות למלוה ומ"ה קאמר שנתן חובות הערבונות ולא קאמר שמשכן הערבונות כיון שלא תפס המשכון והחוב לא קני נמצא שאינו זוכה כלל בחוב הוא ולפיכך אינו יכול לקבל הרבית אבל היכא שמסר לו המשכון זכה במשכון ונתחייב העובד כוכבים ממילא והיינו ההיא דפ' הרבית ואע"פ שמדברי מהרי"ק שורש קי"ט נראה דאפי' במוסר המשכון מיירי שכתב וז"ל ואם יבואו לסמוך על הקנין שעושים שמקנים למלוה ממשכונות החנות כנגד סך המלוה הלא כולנו כנ"ל דכבר פשוט היא שאין קנין זה מועיל כלום שהרי השיב ר"מ והביאו המרדכי בפ' מי שמת כו' ולשון שמקנין למלוה ממשכונות החנות משמע שהמשכונות עצמן היו מקנין צריך לדחוק ולפרש דמאי דקאמר שמקנין למלוה ממשכונות כו' היינו מחובות משכונות החנות אבל המשכונות עצמן לא היו נותנים. ובתשובת השייכים לספר משפטים סי' ל' כתב עובדא דר"מ ור"ת שהתירו להקנות לישראל משכון של עובד כוכבים שבידו ובר"י לא כתב תשובת ר"י שהיא דוגמת תשובת ר"מ דפ' מי שמת והיא כתובה ע"פ ב"י י"ד סי' קי"ט אח"כ מצאתי במ"י וז"ל פסק מהר"ם דאין אדם יכול להקנות מה שיש לו על העובד כוכבים בשום ענין אפי' בקנין וראיה מפי' ש"מ שאמר הלואתו כו' ולא כתב כל מה שכתוב בספרים שלנו מן מעשה היה שנתן האפוטרופוס כו' עד פסק מהר"ם אינו. שם ומיירי במלוה ע"פ ולא קשה מידי:

הגהות ממ"י א] דטבא כצ"ל: ב] צ"ל ה"ג: ג] שטוען כצ"ל: ד] צ"ל ואפי': ה] נמי לא כצ"ל:

שלטי הגבורים

שניש מהלה להם מזונות ואם היא רוצה שיהיו מעשי ידיה שלה צריכה לומר בבית דין ראו מה שהניח לי בעלי הריני עושה ואוכלת או מעשה ידיה שלה כדאיתא בכתובות. עץ חיים: (א) והלכתא המזכה לעובר לא קנה פסק ר"י בר מרדכי דוקא בירושה שאינה באה מאליה אבל ירושה כבאה מאליה קנה כרבי יוסי דאמר עובר פוסל דקאמר פרק אלמנה לכ"ג דמסתבר טעמיה: (ג) קידושין לטיבועין נתנו בין מת הארוס בין מתה הארוסה לא הדרי קידושין בין שגרשה לעולם נבארים הקדושין לאשה וליורשיה אבל מוכר וסבלונות אלו הדרי לבעל וליורשין. סג"ם:

לטרוח כלל רק לצורך הנערים י"ל שראובן יטול שכר טרחו מן הריוח כפועל בטל כי ההיא דפ' הגוזל בתרא שטף נהר חמורו וחמור חבירו הניח שלו והציל [*את] של חבירו אין לו [אלא] שכרו וכן זה בא בחביתו כו'[וכן נמי]פרק אלו מציאות ה"נ שכר טרחו יתן לו כפועל בטל ולא יותר שהרי ראובן לא נתכוין מתחלה לגוזלו דודאי אם [א] גזלן מעיקרא משמעון ורווח בהן לא יהיב ליה רווחא דכל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה אבל הכא לא נתכוין לגוזלו אלא שליחותיה קא עביד וישבע ראובן כמה יש מן הריוח ויטול שכר טרחו כפועל בטל כדשיימי ב"ד ואומדים כמה אדם רוצה ליטול ויטפול בט"ו ליטרין ולהיות בטל ממלאכתו כ"ז שהיה בידו והמותר מן הריוח והקרן יחזיר לשמעון ושלום מאיר ב"ב עיין בגמרא[פ"ק דב"מ]גבי אהדר[*ליה]מינה:[דף קמז] הגה"ה תרטז א"ר נחמן שכיב מרע שיאמר ידור פלוני בבית זה יאכל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום פי' רשב"ם משום דהדירה (*אין) [*אינה] דבר שיש בו ממש להקנותו ופירות דקל נמי אין אדם מקנה דבר שלא ב"ל כו' (*וכדפי') וכן משמע בירושלמי דמסכת דמאי פרק המקבל שדה דאין קנין חל על דבר שאין בו ממש דגרסינן התם דרבי אבהו בשם ר"ל המוכר אויר חורבה לא עשה ולא כלום אלא מוכר לו חורבה(ומעמיד)[ומשייר]לו אוירה היאך יכול אדם למכור אויר חורבתו תפתר באומר תלוש מן החורבה זו שתקנה אוירה לך אלמא שאינו יכול לזכות בדבר שאין בו ממש: ושאל רבינו שמחה את רבינו ברוך תריז על שטר שלא היה כתוב בו קנין הפירות כראוי שלא הקנו לו קרקע לפירותיו אלא נתנו לו כח ליקח הפירות של הקרקע אי אמר האי שטרא חספא בעלמא הוא וכיון שהעדים חתמו כבר על לשון המתנה דלא שפיר כתב כמי שנחקרה עדותן בב"ד הוא ושוב אין חוזרין ומגידין אותם העדים לכתוב בשטר אחר שהקנו לו *הבית אא"כ יקנו לו מכאן ואילך כראוי ורבינו ברוך השיב אחרי שכתב בשטר המתנה שנתנו לו כח הפירות של הקרקע בקנין גמור מעכשיו אגב קרקע וקבלו עליהם באחריות [כחומר] כל שטרי קנין פירות העשוין כתיקון חז"ל מסת"כ באדרכתא פ' הנוסח דלאו שפיר כתיבא דלא הקנו [*התם] זה לזה כי הכא ומעתה נגלה שהעדים מעידים שנעשה כתיקון חכמים וזו היא תיקון חכמים להקנות קרקע לפירות וילמוד עליון מתחתון ולא נאמר הכא יד בעל השטר על התחתונה ומאחר שחתמו העדים על זה אפילו אם נשאל [להם] עתה ויאמרו לא כך היה לית לן בה דלא אתא על פה ומרע ליה לשטר וכיון שהגידו שוב אין חוזרים ומגידים ועוד לדברי מורי ולפי' רשב"ם שפירש ידור פלוני בבית זה לא אמר כלום משום דדירה דבר שאין בו ממש מודה דדבר שבא לעולם הוא משום דמיד ראוי לדור בבית והכא לא הוזכרו בשטר דירה אלא שנתנו לו כח הפירות וזה הוא בין לדור בו בין למיטעה ביה פירי וכל תשמישי שבעולם ובין להשכיר וליקח השכר כל זה הקנו לו מעכשיו אגב קרקע ולא הוי השכירות דבר שלב"ל דנהי דאינה משתלמת אלא לבסוף מ"מ משעה שהחזיק בה מעיקרא זכה [*בה] בשכירות הקרקע כדתניא פרק מרובה כשם שקרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה כך שכירות נקנית כו' והיינו דנקט התם בירושלמי דדמאי נקט אויר חורבה ולא נקט אויר ביתו משום דמסתמא חורבה לאו בת שכירות היא כמו בית ומה שכתבת דא"ל אמאי קסמכת אהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא אומר אני דליכא למימר הכי אלא היכא דקונה בשטר בלא קנין אבל הכא לא כדגרסינן בגיטין פ"ק [*דף י] כל השטרות העולים בערכאות של עובדי כוכבים כו' קפסיק ותני ל"ש מכר ול"ש מתנה בשלמא מכר מדיהיב זוזי קמייהו קנה אלא מתנה כו' והא דאמר בכתובות פרק [הכותב] גבי פוחתת כתובתה במאי גביא בההוא שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא אע"ג דכתובה לאו מכח שטר גביא כ"ל דה"פ במאי גביא כלומר בלא שבועה בההוא שטרא ולענין זה הוי חספא לדברי עלמה ומשני באומרת אמנה היתה ביני ובינך הא לאו הכי לא גביא אלא בשבועה עכ"ל ספר החכמה:

[דף קמח] תריח ש"מ שהקדים מהו תיקו פסק ראב"ן דהקדש אינו חוזר דתיקו דאיסורא הוא ולחומרא וכתב ראבי"ה וז"ל שכיב מרע תריט המלוה מחמת מיתה ואמר הלואתי לפלוני קונה באמירה בעלמא [א] אע"ג דליתיה בבריא ואפילו בקנין אם לא אגב קרקע [ג] עס"פ גט פשוט גבי אין אדם עושה קנויא: [דף קמט] ש"מ שהודה מהו תרב הכא מיירי בהודאת פקדון וכן פר"ח שאומר אלו המעות או דבר זה נפקד בידי דומיא דמעשה דאיסור גיורא שהודה ואמר הלין זוזי דהוי מיפקדי בבי רבא דמרי (*בריה דאיסור גיורא הוה) [*ברי הוא] אבל אם הודה [בהלואה] שהיה חייב לפלוני מנה ולא תבעוהו אלא מעצמו הודה לו בהא פליגי פ' זה בורר [*גבי] ההוא דהוו קרי ליה עכברא דשכיב אדינרי כו' פלוגתא דר' ישמעאל [בר"י] ור' חייא וכן לקמן פ' גט פשוט רב ושמואל דאמרי תרוייהו ש"מ שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין אלמא אדם עשוי שלא להשביע את בניו כרבי חייא ואם תבעוהו [בפקדון] והודה ולא אמר להם אתם עדי בהא בעיא דרבא פרק גט פשוט ש"מ שהודה מהו נ"ל כתובו או אנ"ל כתובו ומסקינן דאנ"ל כתובו דאין אדם משטה בשעת מיתה והשתא אית לן למימר מדקא מיבעי ליה ש"מ שהודה מכלל דבבריא כה"ג פשיטא דלא הויא הודאה והיינו טעמא היכא דאמר בריא שלא בפני בעל [הדין] פקדון יש לפלוני בידו והעדים שמעו יכול לומר שלא להשביע עצמו עשיתי או שיאמר שום אמתלא ונאמן הוא בכך הואיל שלא היה בפני בעל דין שהיה אומר אתם עדים אבל ש"מ שמת בהודאתו ולא חזר בו עד שמת י"ל באמת הודה ואפילו למאן דאית ליה בהודאת מלוה אדם עשוי שלא להשביע את בניו הכא בפקדון הואיל והוא בעין מוכחא מלתא טפי [דודאי הוא] אינו עושה כדי שלא להשביע את בניו כתב רבינו מאיר ז"ל נ"ע אי אודיתא [א] מהני במלוה או לא דלכאורה משמע דלא מהניא אלא בפקדון דומיא דעובדא דאיסור גיורא אבל בהלואה לא דכיון דאפילו בקנין אגב קרקע לא מהני הודאה נמי לא מהניא תדע(דדחי)[*דדחיק]תלמודא(*לאשכוחי)[*ולא משכח דמהני בבריא]אלא הואיל ויורשה א"נ הואיל ואיתיה במעמד שלשתן ולא קאמר הואיל ואיתיה בהודאה מיהו (ה"ה) [י"ל] הואיל [וחזינן] דבעובדא דאיסור גיורא דבשום ענין לא מצי מקנה ליה [משום] דלא הוה ליה קרקע ואפ"ה מהני הודאה ה"נ איכא למימר גבי הלואה דמ"ש והשתא הדרא קושיה לדוכתין אמאי לא קאמר הואיל ואיתיה בהודאה וי"ל דלא ה"מ למימר דהא הודאה לא מהניא בבריא אלא היכא דמודה שאותם מעות שהלויתי היו של פלוני קודם שהלויתים אבל אם אמר בשעה שהלויתיך היו שלי ועכשיו אני מודה שהם שלו [שהוא בענין שמועיל בש"מ] לא קנה דלא ה"מ מקני ליה בשום ענין משהלוה (*לו) אותם ולהכי קאמר שפיר ש"מ שאמר הלואתי לפלוני מסת"כ בבריא דהלואתי משמע שהיתה מתחלה משלו אבל הפקדון אע"ג דבשעת שהפקיד הי' שלו יכול להודות לאחר זמן ולומר אני מודה שהם של פלוני עכשיו אע"פ שאותו פלוני אינו יודע כלום בדבר חיישינן שמא זיכה לו ע"י אחר ואע"ג דל"ל קרקע דלמא השתא ל"ל אבל מעיקרא הוי ליה וזבין א"כ שמא זיכה לו המעות במסירה

ע"י אחר קודם שהפקידם ביד רבא וכשהפקידם הפקידם בסתם ואפילו א"ל מעיקרא דידיה נינהו מצי למיהדר ולומר לאו דידי אלא דרב מרי ברי הוה מעיקרא עכ"ל וכן משמע בשערי מקח וממכר דרב האי גאון בשער ל"ו דאודיתא מהניא במלוה: [דף קנג] אם בריא הוא עכשיו עליו להביא ראיה [שמתנת ש"מ היה] כו': נשאל לרבינו מאיר תרכא על ראובן שהשכיר את שמעון ללמד את בנו וא"ל אני עם הארץ ואיני יודע אם תדע ללמד את בני לך אצל קרובי לוי שיכנס אותך ואם יאמר שאתה יודע בוא אלי ללמד את בני ושוב בא ולימד את בנו ואח"כ נודע לראובן שלא הלך שמעון אצל קרובו לוי לנסותו ולא רצה ליתן לו שכרו ולאחר ימים רבים עד שלבסוף ירד עמו לדין וטען שמעון מידי הוא טעמא אלא משום שהיה לי לילך אצל לוי לנסותי אם אני יודע ללמד בנך אני רוצה להוכיח עכשיו שאני יודע ללמד את בנך ולראובן היה לו עד אחד שאמר שלא היה יודע ללמד את בנו באותה שעה והשיב נ"ל שהדין עם שמעון והבאתי ראיה מכאן דכי היכי דאמר הכא אם בריא הוא עכשיו עליו להביא ראיה שש"מ היה דכי היכי דהוי עכשיו בריא אמרינן מעיקרא נמי הכי הוה אפילו לאפוקי ממונא ה"נ בנדון זה כיון דהשתא ידע י"ל מעיקרא נמי הוה ידע דהלכתא כרבי נתן דהוי דיינא ונחית לעומקא דדינא כדמשמע פרק מי שמת [ב] ואפילו למאי דדחי תלמודא דכ"ע בחזקת בריאים ה"נ נימא דכ"ע המשכירין עצמן ללמד יודעין כ"ש זה שהתנה מעיקרא ע"מ שידע ללמדו דמלתא דעבידא לאיגלויי לא משקרי הלכך לא אמרינן שוב למד אלא כי היכי דהשתא יודע ה"נ מעיקרא נמי ידע ומיהו כיון שיש לו עד אחד שאומר שלא היה יודע באותה שעה יש לו לישבע שהיה יודע בההיא שעתא ללמד הנער שבכל מקום שב' עדים מפסידין ממון עד אחד מחייבו שבועה וישבע להכחיש העד ויטול דומיא דעד א' מעיד שהיא פרועה שהוא נשבעת להכחיש העד ונוטלת ושלום מאיר ב"ב: [דף קמט] תרכב ואי במעמד שלשתן אי שלא לא אתינא לגביה מכאן מוכיח ר"ת שמעמד שלשתן מועיל אפילו בעל כרחו של נפקד דמשמע דאי אזיל לגביה קנה רב מרי אפילו בע"כ של רבא כתוב בספר החכמה:[דף קנא] [איבעיא להו ס"ת מהו תיקו] תרכג ואלמנה שתפסה ספרים שהיו של בעלה ורוצה לגבות כתובתה מהם ובני בעלה הביאו שטר שהקנה להם כל נכסיו קודם שנשאה ואיבעיא להו אם ספרים מיקרי נכסי או אם דינם כס"ת ואמנם פרק מי שמת פרשב"ם איבעיא להו ס"ת מאי מי אמרינן כתפילין דמו או דלמא תפילין היינו טעמא דהוו מלבוש אבל ס"ת מצוה היא ולא נכסי אע"ג שיכול למוכרה לא מקרי נכסי עכ"ל רשב"ם משמע מתוך פירושו כיון דספרים לא הוו מלבוש הרי הן כס"ת ואע"פ שיכולני לפרש דספרים פשיטא דהוו בכלל שאר נכסי דהא אסמכתייהו דעלמא עלייהו כשאר מטלטלין אבל ס"ת ותפילין אין דרך לקנותם אלא לצורך מצוה ובספר דיכין ראיתי דוקא ס"ת הוא דאיבעיא להו אבל שאר הספרים מגבו מדגרסינן פרק השולח איך (*אנא פלוני בן פלונית) [*בת פלוני] קבלית [*מן פלוני] גיטך כו' עד אלא גלופקרא וספר תהלים ואיוב ואומר רבינו ברוך אי משום הא לא איריא דהתם נתרצה הבעל ונתנו לה וגם רבינו אבי העזרי כתב דדוקא נקט ס"ת אי מקרי נכסי אבל שאר ספרים לא [דודאי היו בכלל נכסי] וא"ת כיון דכתב כל נכסיו קודם שנשא אשתו א"כ הוי כמו שטר מברחת ואמרינן פרק האשה שנפלו אם יבא לידי שטר מברחת אקרענו ויש לומר כמו שקבלתי ממורי קרובי ה"ר אליעזר ממי"ץ דהא אמרינן דשטר מברחת לא קנה הכי מסקינן בדהדרא (*עלייהו) [*עלה] המברחת כלומר שחזרה בה אבל אי לא הדרא עלה זכה הקונה במה שבידו וראיה מפרק השולח ההוא עבדא דבי תרי קם חד מנייהו ושחרריה לפלגיה אמר אידך שמעו ליה לרבנן ומפסדו ליה מינאי אזל אקנייה לבנו הקטן והולרכו גט שחרור מן הקטן ש"מ משום דלא הדר ביה האב עיין פרק האשה שנפלו: [דף קנא] א"ל א"כ מלוה מחמת מיתה[*וכל מלוה מחמת מיתה] חוזר נשאל לרבינו מאיר תרכד באלמנה שלא היו לה בנים והיתה מוטלת על ערש דוי ואמרה לקהל אחרי מותי בואו בחדרי וקחו כך וכך לצדקה לנרות ולכוס של קידוש והיה ביום השני קראה אל אחיה בפני עדים ואמרה לו כל אשר בחדרי קח לך ולאחותך ולא היה לה כי אם חדר אחד והנה אחר מותה הלכו הקהל ולקחו כל אשר בחדרה ואח"כ החרימו כל מי שיש לו (*ממונה) [*ממונה] שיודה והעיד אחד שהפקידה בידו שמונה זקוקים ואמרה לו שאם תמות שיעשה בהן המוטב ולא אמרה יותר והשיב כ"ל כיון שלא נתנה להקדש אלא לאחר מיתה שאמרה בפירוש אחר מותה תנו כך וכך לנרות ולכוס של קידוש לא חיילא מעולם מתנה של הצדקה דהא הדרת ביה ונתנה לאחיה ולאחיותיה מקמי דתמות דבין מה שנתנה לצדקה בין מה שנתנה לאחיה ולאחיותיה הכל מיקרי מלוה מחמת מיתה וקניא בלא קנין ואפילו במקלת ואפילו לא הזכירה מיתה באחרונה כיון דמעיקרא הזכירה מיתתה מלוה מחמת מיתה קרינא ביה כדמשמע פרק מי שמת [גבי אחתיה דרב דימי בר יוסף] וא"ת הא מיבעיא לן לעיל ש"מ שהקדיש נכסיו ועמד מהו חילק לעניים ועמד מהו וקאמר תיקו וקי"ל כל תיקו דאיסורא לחומרא וא"כ ה"נ בנדון זה מספיקא לא (*ינתן) [*יתן] ליורשים אלא להקדש דמספקא לן גבי הקדש אי (*הקדש) בר מהדר הוא י"ל דלא קשיא מידי דהתם מיירי בהקדיש כל נכסיו בלא שיור בסתם ולא פירש בהדיא אחר מיתה והכי קא מיבעיא ליה מי אמרינן אע"ג דאלו יהיב להדיוט כל נכסיו אם עמד חוזר ה"מ להדיוט דאזלינן בתר אומדנא דדעתא דמוכחא דמסתמא מחמת מיתה נתן לו ואילו היה יודע שיחיה לא היה נותן אבל לגבוה גמר בלבו לתת מיד בין יחיה בין ימות וכן פירש רשב"ם וז"ל ש"מ שהקדיש כל נכסיו בלא שיור ועמד מחליו מי מצי הדר ביה מי חמיר ממתנת הדיוט דנימא דגמר והקדיש הכל בלב שלם בין יחיה בין ימות עכ"ל אבל הכא פי' בהדיא לאחר מיתה דלא ניתנה להקדש אלא לאחר מיתה ואין לומר דנתחייבה לתת ממונה כך וכך לנרות ולכוס של קידוש מטעם נדר דאין בלשון זה לשון נדר שהרי אמרה רק תתנו לאחר מותי ולא נתנה כלום וגרע זה הלשון מהא דאמרינן בפרק [ג] הפרה גבי חנן בישא דתקע כו' ניתביה לעניי הדר קאמר ניתביה ניהלי ופר"י דאין בלשון הזה לשון נדר כיון דלא אמר סלע זה אם יגיע לידי אתננו לצדקה לעניים עיין שם ועוד נראה לרבינו מאיר תרכה דאפי' אמרה אתן כך וכך לצדקה לאחר מותי לא נעשה נדר ומצי למיהדר ולא דמי לאומר סלע לכשיבא לידי אתננו לצדקה וכפר"י בפרק ארבעה וחמשה דנעשה נדר ויש לו לקיים דבריו דהתם לכשבאת לידו חי הוא ובר קיומי לנדריה הוא הלכך בההיא שעתא אמרינן [*ליה] קיים נדרך אבל גבי ש"מ בעידנא דהויא לנדריה למיחל ולקיים אותה [שעה] כבר מת ונעשה חפשי מן המצות ותדע דגבי ש"מ שהקדיש כל נכסיו בסתם ואמר הרי הן מוקדשין לשמים הוכחתי מפרק מי שמת וכן משמע מלשון רשב"ם שכתב לעיל שאם אמר הרי הן מוקדשין לאחר מותי דבר מיהדר הוא ולא [*אמר] נעשה נדר ומה שלותה לר' יצחק על מה שהיה [ג] לו בידו לעשות בו המוטב יש [לומר] היינו שיש לו ליתן כל הממון שבידו ליורשין שלה ולא לצדקה כדמוכח פרק יש נוחלין גבי יוסי בן יועזר שהיה לו

הגהות [א] ואין להקשות אם מודה בהלואה ולא תבעוהו בהא פליגי פרק זה בורר תבעוהו והודה ולא אמר אתם עדי בהא בעי' דרבא כו' כדכתב לעיל וי"ל דאיירי בהודה ולא תבעוהו רק שהודה בהודאה גמורה שאותה לשון משמע שלא אמר כדי שלא להשביע בניו כו': [ב] כ"פ הרשב"ם כרבי נתן אבל רב אלפס פסק דלא כרבי נתן ועיין באשר"י. מהר"ס:

הגהות ממ"י א] גזל כצ"ל: ב] נ"ל ד' וה': ג] נ"ל לה:

חדושי אנשי שם

ב"מ [א] וק"ק מאי קמ"ל הא בגמרא בהדיא איתא כן ותירץ מהר"י ליווא מפראג דקאי על מ"ש דקאמר הלואתי לפלוני עני קונה באמירה בעלמא ואינו חוזר לעולם דהאי נמי תיקו דאיסורא הוא כיון דעני הוא ולכן אפי' אמר הלואתי לפלוני עני נמי אינו חוזר כיון דקני עכ"פ והוי השתא דומיא דאיירי לעיל מיניה דהקדש אינו חוזר: ש"י [ב] וקשה דלעיל כתב בשם מהר"ם דאפי' בקנין אגב קרקע ליתא וכן פרק שור שנגח את הפרה פסק מהר"ם דלא קני ובפ' הגוזל קמא כתב ויש להוכיח מכאן דבקנין אגב קרקע יכול להקנות הלואתו כו' עד וכן מפורש בדברי רבינו יואל וראבי"ה בנו וכו' עד הר"ם היה דן דאפי' בקרקע אגב קנין ליתא וספרים אחרים במקום רבי' פרץ כתב הר"ם עכ"ל וא"כ משמע דאיכא פלוגתא וקשה שאינו מביא כל זה יחד ר"ל כל החולקים דהיינו ראבי"ה והר"ם כמו שראוי לכל המחבר לכתוב כל הדעות יחד וי"ל דליכא שום פלוגתא אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי כי במקום דקאמרי אפי' אגב קרקע לא קני היינו בהלואה והלוה כופר ובמקום דקאמרי קנה אגב קרקע היינו במקום דלוה מודה בהלואה אז אותה הלואה והחיוב נקנה אגב קרקע וק"ל ומה שאמר והר' פרץ שיה דן משמע דפליגי אינו רוצה לומר אלא להראות שהיה מחלק בין הודאת הלוה זין לא הודה וק"ל. ורא"ה דבגמרא פליגי אי כתבינן הרשאה אכפירה ש"מ דיש להלק:

בן שלא היה נוהג כשורה ועמד והקדיש כל נכסיו ומוכח התם דלאו שפיר עביד ומסקינן דהכי הלכתא דאפילו אם אין בניו עושין כשורה ועמד והקדיש לית הלכתא כרבן שמעון בן גמליאל אלא כת"ק ואין לחלק בין בניו לשאר יורשין דאידי ואידי דאורייתא ולענין מה שאמרה לאחיה מה שבחדרי יהיה לך ולאחיותיך שקיל האח פלגא לבדו ואידך פלגא האחיות כדאמרינן מחלה לאהרן ומחלה לבניו דקיימא לן כרב יוסף [א] בשדה ענין ומחלה אמרינן פרק מי שמת [*דף קמג] ההוא דא"ל לדביתהו נכסי לך ולבניך אמר רב יוסף קנתה פלגא עד כאן דברי רבינו מאיר אלא קצרתים: [דף קנא] תרכו הילכתא מתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין ובלא קנין לא קנה המקבל מתנה אפי' אם [לא] עמד וכי איכא קנין אם מת קנה וגם אם עמד אינו חוזר ומתנת שכיב מרע בכולהו נכסי כי ליכא קנין אם מת קנה ואם עמד חוזר ואי איכא קנין אפילו הכי אם עמד חוזר דבידוע שלא היה קנין אלא לאחר מיתה ואפילו מת לא קנה דשמא לא גמר להקנותו אלא לאחר מיתה ואין קנין לאחר מיתה ואם הקנוהו במיפה כחו אם מת קנה דקיימא לן כשמואל דאמר ש"מ שכתב כל נכסיו אע"פ שקנו מידו אם עמד חוזר [הא לא עמד קנה ובמיפה] וכדמפרש התם וכן פסק האלפסי ואם מצוה מחמת מיתה הוא בין מתנתו במקצת בין בכולה בין איכא קנין בין ליכא קנין אם מת קנה ואם עמד חוזר כלומר למצוה מחמת מיתה יש לו דין אחר דהיכא [דלא] שייר ומת הויא מתנה מש"כ במתנת שכיב מרע במקצת דאם מת לא קנה אלא דוקא בקנין (*כדפירש רש"י) [*כדפירשתי] לעיל אבל מצוה מחמת מיתה אם עמד חוזר אפילו קנו מידו ומצוה מחמת מיתה הוי כגון דאמר ווי לזה דמית ואם ניתק מחולי לחולי ולא הלך בחוץ על משענתו ומת מתנתו מתנה אבל הלך על משענתו בין חולי לחולי אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת מתנתו מתנה ואם לאו אין מתנתו מתנה כדמסיק פ' מי שאחז ואם הלך בחוץ בלא משענת אין מתנתו מתנה ואין צריך אומד וכן פסק האלפסי והא דאמרינן מתנת שכיב מרע במקצת בעי קנין היינו טעמא דכיון דשייר ליה לגרמיה מידי אינו כמצוה מחמת מיתה וחש הוא על פרנסת עצמו והוי כמתנת בריא דבעיא קנין כן פי' הקונטרס פרק המקבל: איתמר מתנת שכיב מרע במקצת אמר רב נחמן הרי הוא כמתנת בריא ובעי קנין יש מקשים למה אין אנו אומרים מצוה לקיים דברי המת ויועיל בלא קנין ואומר רבינו אפרים דכל היכא דשייך קנין לא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא דוקא היכא דלא שייך קנין כגון המשליש מעות לבתו [ג] וכמו תנו שקל לבני בשבת דלא שייך כאן קנין [*כיון] דכל הממון שלהם [ב] הלכך אמרינן מצוה לקיים דברי המת וכן הולך מנה לפלוני אין שייך קנין שאינו רוצה להקנות לו עד שיבא אצלו והולך לאו כזכי דמי וכן פלונית שפחתי עשה לי קורת רוח כו' לא שייך קנין דאין ידוע מה קורת רוח הוא רוצה או שחרור או ממון או הנאה אחרת לפיכך אמרינן מצוה לקיים דברי המת לעשות לו קורת רוח מה שהיא רוצה תדע דהא לעיל מיניה א"ר יוחנן מי שאמר בשעת מיתתו פלונית שפחתי לא ישתעבדו בה ט' ומסקינן אין בדבריו כלום דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת הואיל ויכול לעשות לה קנין ולימא קני נפשך הלכך רצה לשחק בה אבל היכא דשייך קנין כמו גבי גניבא שאמר הבו ת' זוז (*לפלוני) [*לרבינא] שהיה יכול להקנות הלכך אי לאו דמצוה מחמת מיתה הוה [משום מצוה לקיים דברי המת] לא היה קונה וגבי האומר תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה ואמר רב יצחק עלה והוא שצבורים ומונחים בקרן זוית ופריך אי בבריא כי צבורין מאי הוי הא לא משך ומחמת דוחק [זה] פי' שם [רש"י] דלית ליה להאי מצוה לקיים דברי המת ולא סמכינן אשינויי דחיקי אלא כדפרישית הואיל ויכול (*לקנות) [*להקנות]. פסק האלפסי הני ארבע דתנן בגיטין דאיתן יוצא בקולר ומפרש ליסטים ויוצא בשיירא ומסוכן כולהו בלוואה דידהו כשכיב מרע דמצוה מחמת מיתה נינהו. כתב ה"ר חיים ב"ר יצחק הצרפתי הא דקא חשיב הכא תרכז מסוכן כמצוה מחמת מיתה לאו באומר בפירוש ווי לי דמת שאם היה אומר ווי לי דמת מאי קא משמע לן אלא טעמא משום אומדנא שאנו אומדים דעתו שהוא מצוה מחמת מיתה וראיה מפ' המקבל [ד] גניבא יוצא בקולר הוה כי הוה נפיק א"ל ת' זוז לרבי אבינא כו' ומשני שאני גניבא דמצוה מחמת מיתה הוה וכן פסק ר"מ וכן הסכימו כל גדולי אשכנז וצרפת ובה"ג כתב מצוה מחמת מיתה היכא דאפיק בפומיה דקא מיית מתנת ש"מ היכא דאמר סתמא ולא אפיק בפומיה מחמת מיתה: ונשאל לר' מאיר תרכח על אודות רחל שהיתה מוטלת על ערש דוי ומגו מרעה איפטרה לבי עלמא וחילקה נכסיה [*לבניה] בפני עדים ושוב אמרה כל אשר יותר על נכסיה ממה שחילקה בפניהם ינתן ליתום אחד קרובה מצד אמה וכל זה היה בלא קנין כי אם בדברי ש"מ ולאה קרובתה היתה דרה עמה בבית ובשעת חלייה נתנה לה מפתחות הפנימיות והחיצונות ונכנסה ויצאה בחדרה עד שמתה וכשנפטרה נודע שתפסה לאה צררי דמעות ומטלטלי ובאו לדין היא והיתום ולאה אמרה מחיים תפיסנא [על פיה] שנתנה לי מרצונה והשיב נראה לי אם המטלטלין שביד לאה יש בהן סימן ואם ידוע [*פי' או אם ידוע] בעדים שאותן מטלטלין היו של רחל ויש עדים שראו עכשיו אותם מטלטלין ביד לאה על לאה להביא ראיה שנתנם לה כמו אחד מן האחין והאשה שהיו נושאין ונותנין בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמם עליהם להביא ראיה אבל אי ליכא עדים כדפרישית אז נאמנת לאה לומר מחיים תפיסנא (*לי) שנתנם לי מגו דאי בעיא אמרה לא בא לידי משלה כלום ובשבועה (*דאפילו) [*דאילו] אמרה לא תפיסנא מידי היתה צריכה לישבע על האפוטרופסות שנעשה בחייה דתנן אלו הן הנשבעין שלא בטענה השותפין והאפוטרופסין משום דמורו היתירא השתא נמי נשבעת שנתנה לה במתנה ושתפסה מחיים על פיה של רחל ואם תאמר מתנת שכיב מרע במקצת היא כיון דבשעה שהיא אומרת שנתנה לה לא חלקה שאר נכסיה וקי"ל דבעיא קנין ובלא קנין אפילו אם מת לא קנה הני מילי במתנת שכיב מרע שהוא בדברים בעלמא אבל הכא כיון דאיכא משיכה שמשכה מטלטלין והוחזקה בהן בחייה ועל פיה אין לך קנין גדול מזה דלאו [דוקא] (*קאמרי רבנן) [*קאמר] מתנת שכיב מרע [במקצת] בעיא קנין חליפין דהוא הדין בכל מילי קנינין מהני במשיכה במסירה בהגבהה ובחצרו ואם קרקע הוא בשטר ובחזקה ודוקא אם לא צוותה מחמת מיתה התם אמרינן דמתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין ובלא קנין אפילו מת לא קנה אבל אם צוותה מחמת מיתה דקאמרה ווי דמיתנא הסיא איתתא או שאמרה אם תמות היא תטול כך וכך אפילו תפסה לאה תפיסתה לאו כלום היא דקי"ל מצוה מחמת מיתה בין בכל נכסיו בין במקצת בין בקנין בין שלא בקנין אם מת מתנתו מתנה ואם עמד חוזר פי' בטלה המתנה אפילו לא חזר בו בפירוש כיון דעמד בטלה המתנה ואם שוב מת לא יזכה אפילו אחר מיתתו דכבר נתבטלה המתנה מטעמד וכיון דאם עמד בטלה היכא דלא עמד וחזר בו בהדיא [לא כל שכן] וקיימא לן כל שאם עמד דחוזר חוזר במתנתו ואפילו בחליו והכא הרי חזרה בה ממתנת לאה מדקאמרה כל אשר יותר מנכסי מכל אשר חלקתי בפניכם אני נותנת ליתום נמצא מה שנתנה ללאה כבר הוי נמי בכלל

נכסיה ואע"ג דתפסה לאה ומשכה לא קניא. עד לאחר מיתה וא"כ כל ימי חייה מקרו נכסיה כל היכ' דאיתנהו(וה"ה)[וה"מ][ובמרדכי של מהר"מ וירושל' מוגה הוא]למצוה מחמת מיתה שכל דינם כמתנת ש"מ כדפרישית אבל לא צותה מחמת מיתה אז הדין כדפרישית מעיקרא דזכתה לאה כיון דמשכה על פיה ובשבועה כדפרישית ושלום מאיר בר רבי ברוך. גם זאת תשובתו דבר פשוט יותר מביעתא בכותחא שהאשה גובה כתובתה מאותן מעות שהשליש ראובן תרכט ביד שמעון ואמר ליה הנס לבני בנשואין ובריא היה ראובן באותה שעה ושוב מת ראובן ושוב מת בנו קודם הנשואין הרי לא זכה הבן מעולם באותם מעות ולא יצאו מרשותו של ראובן דקי"ל [אפילו] אם אמר תנו לו לאלתר הוה מצי ראובן למיהדר ביה ולומר החזירם לי כל כמה דלא אתי לידיה דבן דתנן לאו כזכי דמי במתנה אלא דוקא בחוב כמו שהוכיח ר"ת מסוף פרק קמא דגיטין אם לא במעמד שלשתן כ"ש בנדון זה שלא רצה שיתנו לו אלא בשעת נשואין ואפילו באו ליד הבן קודם הנשואין היה צריך להחזיר שהרי לא יצאו מרשות ראובן מעולם ואם תקיטני אומר אני דאפילו אם לא תרל מת הבן ונשא אשה אלמנה גובה כתובתה מאותן מעות כיון דלא זיכה לו אותם ראובן בחייו אלא לכשישא אשה ובההיא שעתא שנשא הבן אשה כבר מת ראובן אי אפשר לו לבן לזכות [*באותן] מעות אלא מכח מצוה לקיים דברי המת וכל מתנה שאדם זוכה מכח מצוה לקיים דברי המת או מתנת ש"מ בכל [*נכסיו] או מצוה מחמת מיתה דכולהו חיילי לאחר מיתה כדמשמע סוף פרק יש נוחלין אשה גובה פורנא מהן כי אף ממתנת בריא היכא דאמרי דגביא מיהו לא עבדינן עובדא לאגבויי ממתנת בריא דחיילא מחיים אלא ממתנת ש"מ דחיילא לאחר מיתה וראיה מפרק נושאין [*גבי] יש מוכר את אביו להגבות לאמו כתובתה כו' ולכל הפחות משמע דגביא ממתנת ש"מ (ומוקמא ממתנת ש"מ) וכן משמע פרק יש נוחלין דפריך השתא בירושה דאורייתא אלמנתו ניזונית מהן מתנת ש"מ דרבנן לא כ"ש ובודאי וברור כן הוא אפילו אם לא מת הבן ונשא אשה היתה אלמנת ראובן גובה כתובתה מאותן מעות כדפרישית וכמו שהוכחתי א] פ"ק דגיטין דתנן האומר תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה ודייק בגמרא במאי עסקינן אילימא בבריא כי צבורין מאי הוי והא לא משך ומקשינן מאי פריך ליתני משום מצוה לקיים דברי המת ותירץ ר"ת דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא כשהושלשו מתחלה לכך כי ההיא דסוף פרק מציאת האשה וההיא דגיטין לא הושלש לכך מ"מ משמע מינה דאפילו היכא דהושלש לכך אם אמר תנו מנה זו לפלוני ומת קודם שיבא לידו לא זכה בחייו אלא לאחר מותו משום מצוה לקיים דברי המת ב] אף [אם]נמי בשעת מיתת הנותן הנכסים היו בחזקתו כ"ש בנדון זה דלא צוה לתת לו לאלתר וכבר קדמתו שעבוד הכתובה הלכך לית דין ולית דיין מכמה ראיות ברורות שהאשה גובה כתובתה מאותם מעות וכל דיין דלא דאין הכי לאו דיינא הוא ושלום מאיר בר רבי ברוך ועוד פסק רבינו מאיר דראובן שיש לו מעות ביד שמעון וא"כ אמר לו (א) הנס לבני או לפלוני אחר (*מיתתו) [מיתתי] [דלא זכי] דתנן לאו כזכי במתנה שהרי לא הושלש מתחלה לכך ולא מצינו מתנת בריא לאחר מיתה והא דאמרי' פ"ק דב"מ איזהו מתנת בריא שהיא כמתנת שכיב מרע כו' דוקא שכתב מהיום או לרבי יוסי על ידי זמן דאמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו אבל בלא מהיום [או שטר] זכו היורשין עם יציאת הנפש: (ב) [דף קנב] שכתוב בו קנין דכיון שכתוב בו קנין שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ומיהו בקנין בלא שטר קנה [*כך פסק ריב"ם ור' שמחה מ"מ מה שפי' כו' מ"י] ומה שפי' רשב"ם דגם בקנין בלא שטר אין קנין לאחר מיתה אין נראה לר"י דא"כ מתני' דקתני שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה והיינו בקנין ואיך יועיל [לשמואל] והלא שמא לא גמר להקנותו אלא לאחר מיתה לכך נראה כדפרישית וכן פירש רבינו שמחה [עי' בתוס' פ' אע"פ] ופרשב"ס קיימא לן כשמואל בדיני וארבע שמועות קאמר כתב לו כל נכסיו ובקנין לא ידענא מאי אידון ביה משום דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ואם יפה כחו בשטר דכתיב וקנינא מיניה מוסף על המתנה אז קנה והוא שמת הנותן ואם כתב וזיכה לאחר וחזר וכתב וזיכה לשני שני קנה. אבל אם כתב והקנה וזיכה לאחר אינו יכול לחזור לא לעצמו ולא לאחר. כתב וזיכה לזה וכתב וזיכה לזה פירש רשב"ס זיכה שמסר לו השטר וקשה לריב"ם דא"כ הא דקאמר כתב לזה וכתב לזה היינו [בלא] מסירה [והיכי] קאמר עלה דייתיקי מבטל דייתיקי הא (*תניא) [*תנן] לעיל פרק יש נוחלין [*דף קלה] נמצאת דייתיקי קשורה לו על ירכו ג]וזיכה בו לאחר או ליורשיו אינה כלום [ה] לכך נראה לר"י לפרש [כתב לזה] היינו כתב [*וזיכה לאו] שמסר שאפילו מסר לו יכול לחזור בו אלא זכה היינו שזיכה לו הנכסים [על ידי אחר] וכתב לו בשטר והזיכוי כתבה בתוך השטר שזיכה לו ע"י אחר אם מטלטלי הוא ואם מקרקעי הוא שאמר לו לך חזק וקני [והזכות כתב לו בתוך השטר] ור"ת [פירש] דזיכה היינו מסר כרשב"ס וזיכוי זה במקום קנין עומד והא דאמרי' לעיל כתב לזה ולזה דייתיקי מבטל דייתיקי [*היינו בלא מסירה והא דאמר פרק י"ב נמצאת דייתיקי קשורה לו על ירכו לאו כלום] היינו שלא כתב לשם שטר אלא לשם צוואה בעלמא ולכך נראה לר"י דלשון דייתיקי לא משמע אלא שטר גמור שנותנו לשם מתנה וכן משמע ספ"ק דבבא מציעא מצא דייתיקות לא יחזיר לו שאני אומר כתובין היו ונמלך עליהם שלא ליתנם וז"ל רבינו שמחה זה הכלל שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים בין בכתיבה בין בנתינה ומת מתנתו מתנה ואם עמד חוזר שייר קרקע כל שהוא אפילו אם מת אין מתנתו מתנה אלא בקנין ואם הקנה לו אם עמד אינו חוזר. אם צוה מחמת מיתה כגון דאמר ווי לפלניא דמת אפילו מתנה במקצת מתנתו מתנה [אפילו בלא קנין] ואם עמד חוזר ואפילו דאקנו מיניה ומתנה במקצת בלא קנין אע"ג דלא זכה המקבל מתנה מכח דברי ש"מ כופין את היורשין לקיים דברי המת ומיהו המקבל מתנה לא זכה בנכסי המת עד שיבאו לידו וכ"מ אם היה הנותן כהן והיו בהן עבדים אוכלין בתרומה עד שיבאו ליד המקבל מתנה ובין היורשין ובין השלים [כופין אותו] לקיים דברי המת לתת ליד המקבל מתנה ולא ליד היורשין אבל גר שמת שהשליש מעות ליד אחר וצוה לתתם לבניו או לאדם אחר כשימות המת פקע זכותו של מת מאותם נכסים וזכה בהם השליש כאלו מצא מציאה ולא יתן אפי' לבניו ואחד מתנת בריא ואחד מתנת ש"מ במקצת בלא קנין אמרי' ביה מצוה לקיים דברי המת וכופין היורשין לקיים עכ"ל וראייתו מפרק השולח דאמרי' מי שאמר בשעת מיתתו פלונית שפחתי עשתה לי קורת רוח יעשו לה קורת רוח[עושין לה קורת רוח] וכופין את היורשין לקיים דברי המת[*ודוקא יורשין שזכו מכח המת כופין אותן לקיים דברי המת]בין אם הממון בידם בין אם הממון ביד השלים אבל לעיל גבי איסור גיורא כשמת לא כפינן ליה לרבא לתת(*הנכסים)[*המעות]ליד רב מרי[*מטעם] שמצוה לקיים דברי המת משום דכשמת איסור גיורא הוי רבא יורש(*וזוכה)[*וזכה רבא]מן ההפקר כאילו מצא מציאה והקנה ליה מציאתו ולא זכה רבא מכח המת ור"ת פסק דלא אמרינן דמצוה לקיים דברי המת אלא היכא דהושלש ביד השלים מתחלה לכך דלא זכו בה היורשין בשעת ירושה ובסוף פ"ק דגיטין פירשתי:[דף קנג] לא כתב [בה] ש"מ כו' [והוא אומר ש"מ היה] ה"ה נמי דלא כתיב ליה לשון בריא כדמהלך

הגהות [א] (פרשב"ס) בשדה פרק השותפין גבי ההוא גברא דזבין ארעא אמיצרא דבי נשא ותלה מילי אמר כן רב יוסף התם. ענין בפרק יש נוחלין אימתי חוזר רב יוסף אמר כל זמן שעסוקין באותו ענין. ומחלה היינו הך דקאמר רב יוסף דקנאו פלגא. פרשב"ס: [ב] נ"ל דכל הממון שלהם כלומר שלא סלקו הבעלים את עצמן מהממון מכל וכל. מהר"ם:

הגהות מ"י א] בפ"ק כצ"ל. ב] דברי המת א"כ בשעת וכו' בחזקתה כצ"ל. ג] נ"ל וזכה בו אחד מן היורשים.

חדושי אנשי שם

ג"מ [ג] ק"ק א"כ מאי מצוה לקיים דברי המת והא אפי' בלא טעם זה קנתה הבת הואיל והושלש לה א"כ קנתה מיד כמו כל דבר שמניחין ביד שליש לשם פלוני דאין צריך קנין וי"ל דנ"מ דאע"פ שבא לה מן הדין עיפור נכסים יותר מהשלים לה או כגון שנתן לבת דאשונה יותר לנדוניא בחייו או פחות לכך צריך לטעם מצוה לקיים דברי המת:[ד] מ"כ בשם מהרי"י ליוואי מפראג דזה קאי אדלעיל אהא דפסק הרי"ף דהני ד' דתנן בגיטין כולן מצוה מחמת מיתה אינון ועל זה מייתי ראיה דהא מעשה דגניבא דהוי יוצא בקולר אמרי' בגמרא שאני גניבה דמצוה מחמת מיתה הוא והני אחריני נמי הכי הוא: מהר"ם [ה] ועוד אי זיכה היינו מסר א"כ היכי קאמר רב ראשון קנה הא מוכח בהדיא שלכי

פ"ק

שלטי הגבורים

(א) בגטין פרק מי שאחזו על מתני' הרי זה גיטך על מנת שתניקי את בני ונחלקו רבא ורב אשי בגמרא בפירוש המשנה וכתב הרשב"א ז"ל דבדיני ממונות כיוצא בזה אם אמר לו בית זה נתון לך במתנה על מנת שתזון את בני או את אבי ולא פירש לו זמן דלרבא צריך לזונן כל ימי חייהם ולרב אשי כדמפרש יום אחד או שעה אחת דמי ולא פליג רב אשי אלא לגבי גטין דלנטורה קא מכוין והרי נפרש יום אחד או שעה אחת והדבר צריך תלמוד. רבינו נסים: (ב) מתנת ש"מ שכתוב בה קנין פי' רשב"ם דמיירי שכתוב בה כל נכסיו דאלו במקצת הא פסקינן דבמקצת בעיא קנין וכן פסק במבנה קתני שייר קרקע כל שהוא

מתנתו

על רגלוהי כו' אלא משום דקתני צריך להביא ראיה שהוא ש"מ נקט האי לישנא ולא כתב ביה מנו מרעיה איתפטר ליה לבי עלמא והיורשין טוענין שעמד וכיון שעמד משתמא חזר בו אע"פ שלא אמר כדמשמע פרק מי שאחזו דקאמר רב הונא גיטו כמתנתו מה מתנתו אם עמד חוזר אף גיטו כו' ופריך מדתנן הרי זה גיטך מהיום אם מתי ועמד והלך בשוק ומת אם מחמת חולי הראשון מת הרי זה גט ואם לאו אינו גט ואם אמרת אם עמד חוזר הרי עומד ומאי פריך נהי דעמד הרי לא חזר בו אלא שמע מינה דאפילו לא פירש שחזר בו יש לנו לומר שחזר בו ועוד דקאמר התם ר' א] אומר [ש"מ] שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה ודוקא ניתק אבל עמד אין מתנתו מתנה אפילו שלא חזר בו: [*תשובה זו עי' ריש פ' אלמנה ניזונית] נשאל לרא"ש תרלא בנו של ראובן היה לו זקוק וחצי ביד שמעון אחי אביו וחלה הבן ושלח אחר עדים ולוה בפניהם ונתן אותו זקוק וחצי לראובן אביו ולא מיחתה אמו והקל עליו חליו ועמד והלך על משענתו [*בבית] ואח"כ הכביד עליו חליו ושלח עוד אחר שמעון דודו ואמר לו בפני עדים זקוק [*וחצי שיש] לי בידך תנהו לאבא אחיך ואז מיחתה אמו ונפטר לעולמו וקיים שמעון דברי המת ואח"כ תבעה אית שמעון לדין והשיב נראה לי שעשה שמעון כדין שנתן לראובן את הכסף ואין לאלמנה על שמעון כלום שאפילו לא צוה בנו של ראובן לתת לאביו היה הדין לתת לו שהרי הוא יורש בנו כי לא היה לו יורש [אחר]דתנן פ' [הכותב] מי שמת והיה עליו כתובת אשה ובעל חוב ויורש (רכ"א)[רט"א] ינתן לכושל שבהם רבי עקיבא אומר אין מרחמין בדין אלא הכל ינתנו ליורשין שכולם בעו שבועה (*כו') [*ואין היורשין צריכין שבועה] והלכה כרבי עקיבא והכא כיון דצריכה שבועה כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים ינתן לאב שהוא יורש ואין צריך שבועה וכדין עשה שמעון ואין לחייבו וכ"ש השתא דצוה לתת לו מצוה לקיים דברי המת ואי משום דעמד והלך על משענתו בבית הרי זה נתבטלה מתנתו הא ליתא שהרי לא עמד והלך בשוק אלא עמד והלך בביתו לבד ואי משום שחזר וצוה ונתבטלה הראשונה [*ואז מיחתה] איברא לא נתבטלה דכי אמר דייתיקי מבטל דייתיקי היינו דכתיב לגוי וחזר כתב ליהודה ודאי חזר מלוי ודאי אחרון קנה (*וחזר) [*דחזר] בו מהראשון אבל הכא דתרווייהו לאדם א' אין כאן ביטול אלא קיום ואי משום דמיחתה בשניה לא הויא מחאה דהא (*קיים) [*קיימא] בראשונה [*ולא מיחתה] ועוד דבשניה היה במעמד שלשתן וקנה מיד כשאמר הכסף שבידך תנהו לפלוני וכיון דקנה שוב אינה יכולה למחות תרלב ועוד הא מעשים בכל יום שאדם נותן מטלטלין בלא דעת אשתו אע"פ שמשועבדין לה בזמן הזה ואם הם רוצים להשוות שעבוד מטלטלין לשעבוד קרקעות לא ימכור אדם בלא דעת אשתו אלא [ודאי] כי תקינו דורות האחרונים לגבות כתובה ממטלטלין מפני שאין להם שדות וכרמים בזמן הזה [היינו] דומיא דגמלים של ערבאין ותותבי דבי מוכסי ושקי דתרמודאי ואשלי דקמחוניא [*דאשה גובה פורנא מהם] שהן מטלטלין שהן בעין ואפילו מטלטלין שאינן בעין [אם] תופסה אותן נשבעת כמה יש בידה וגובה השאר ממטלטלין שהן בעין בשומת הדיינין אע"פ דתפסה לאחר מיתה והכי אמרי' אלמנה שתפסה מטלטלין בכתובתה מה שתפסה תפסה ואין כח ביד חכמים להוציא מידה אפילו בזמן שהיה שעבודה על הקרקעות וכ"ש עתה ששעבודה על שמטלטלין אבל להוציא מטלטלין שהן ביד היתומים וליתן לה לא ראיתי מימי ואפילו בזמן הזה וא"ת יש לחייב את שמעון משום דרבי נתן דאמר מנין לנושה כו' הא אמרינן לא אשכחן תנא דמיקל תרי קולי בכתובה דר"מ דאית ליה מטלטלי משתעבדי לכתובה לית ליה דר' נתן ור' נתן לית ליה דר"מ הלכך אפילו היה כסף ביד שמעון [עדיין] לא היה להם להוציאו מידו ולתת לו ושלום אליעזר ב"ר נתן: *עוד נשאל לרא"ש תרלג על עסק לאה שנשאת לראובן והיו לה בנים ממנו ובת ומת ראובן ונשאת ליעקב ומת יעקב בלא בנים ואחר מיתת יעקב נתנה כבינתה לבתה ושאר מטלטלין ומתה לאה ועכשיו אחיה בני ראובן תובעים מה שנתנה לה אמם ואומרים אמנו לא נשבעה על כתובתה והנכסים בחזקתנו הם והשיב דעתי נוטה שזכתה הבת מכל צד שאם באים אחיה להוציא מאחותה מכח אביהם ואומרים לא נשבעה אמם על כתובתה והנכסים בחזקתם הם אפילו יש להם עדים כי של אביהם הם הנכסים האלו שביד אחותם אין יכולין להוציא מידם דהכי אמרי' ריש פ' אלמנה ניזונית אלמנה שתפסה מטלטלין בכתובתה מה שתפסה תפסה ואין היתומים יכולין להוציא מידה ובתה נמי שבאה מכחה אין מוציאין מידה ואפילו אם נתנה לאה כבינתה לבתה באלמנות ראובן וכ"ש שנתנה אחרי שנתארמלה ונשאת ליעקב דיעקב בנכסי לאה לוקח הוי וכי מת [יעקב חזרו הנכסים ללאה] מכח יעקב כיון שאנו רגילין לכתוב ודא נדוניא דהנעלת ליה ומקבל הבעל בשומא הוי הכל בחזקתה ואין האחין יכולין לומר של אבינו הוא וכ"ש עתה שאין להם עדים שהיו של אביהם שאין יכולין להוציא ואם באים מכח אמם ואומרים לא נתנה ליך אמנו כלום אלא הפקידה בידך או תפשת בעצמך במות [אמנו] עליהם להביא ראיה ואם אין להם ראיה ויש (*לה) [להם] עדי צוואה או יש להם עדי מתנה אין להם עליה [אפילו] שבועה ואפילו אם היו (*חפצים) [*החפצים] ביד האחין היה להם ליתן [*לה] משום מצוה לקיים ד"ה ואפילו איכא ב"ד דסבירא להו אין כופין על (מדת סדום) מצוה לקיים ד"ה מיהו היכא דקדמה ותפסה לא מהדרינן עובדא ואם אין לה לא עדי מתנה ולא עדי צוואה נשבעה שבמתנה גמורה נתנה לה אמה אותם החפצים ותפטר כי מטלטלין אינם צריכים לא עדים וקנין ושטר אלא משיכה אליעזר ב"ר נתן: תרלד [דף קנה] למכור בנכסי אביו עד היכן עד שיהא בן עשרים והאלפסי ורשב"ם פי' דוקא נכסי אביו [אבל נכסים שקנה לא] ור"ת [פירש] דה"ה נכסים שקנה וטעמא משום דמקרבא דעתיה לגבי זוזי חיישינן לזלזול ואין יכול למכור בשום נכסים רק במטלטלין כדי חייו ובסוף פ' מציאת האשה פי' רש"י עד שיהא בן עשרים או עד שיביא שתי שערות אבל המיימוני פסק כמו האלפסי [*פי' שיהא בן עשרים ואם הביא שתי שערות אינו מוכר] בס' קנין פ' כ"ט דהלכות מכירה: תינוקת בת י"ד שנה אי יודעת בטיב משא ומתן מקחה מקח וממכרה ממכר לאו דוקא נקט מקחה מקח דהא פשיטא אלא איידי דנקט ממכרה ממכר נקט נמי הא: שאל ר' שמשון כהן ומר אליהו כהן את רבינו גרשון תרלה על היתום שנפטר וצוה בפני עדים ונתן כל אשר לו לשמעון דודו מקרקעי ומטלטלי חוץ משני למדי כרם שבייר ויהודה דודו לא היה שם לימים בא יהודה ושמע צוואת נכדו והיה מתרעם על שמעון ואומר שהצוואה אינה כלום לפי שלא היה בן שלש עשרה שנה ועדים אמרו שהיה בן י"א שנה והשיב נראה שאין בצוואתו כלום דאמרי' פ' מי שמת בודקין לגיטין כו' ולמכור (ג) בנכסי אביו עד שיהא בן כ' והכי הלכתא וה"מ שאינו יודע בטיב משא ומתן אבל יודע בטיב משא ומתן אפילו בן י"ג שנה ויום א' מקחו מקח כדאמרי'

התם דשלח גידל בר מנשיא לרבא ילמדנו רבינו תינוקת בת י"ד שנה ויום אחד כו' שלח ליה אי יודעת בטיב משא ומתן מקחה מקח וממכרה ממכר (א) (במטלטלין) ולישלח ליה בתינוק מעשה שהיה בתינוקת היה ולישלח ליה בתינוקת בת שנים עשר שנה ויום אחד מעשה שהיה כך היה אלמא דתינוקת בת שנים עשר שנה ויום אחד מקחה מקח וממכרה ממכר (במטלטלין) כשיודעת בטיב משא ומתן וה"ה לתינוק בן י"ג שנה ויום אחד דאז הוא בכלל איש והלכתא כגידל והני מילי לענין זבינא דהתם בעינן דידע בטיב משא ומתן אבל לענין מתנה אע"ג דלא ידע בטיב משא ומתן מתנתו מתנה כיון דהוה בן י"ג דאמר אמימר מתנתו מתנה והאי יתום כיון דלא הוי בן י"ג אע"ג דידע אין מתנתו מתנה במקרקעי דכי אמר אמימר מתנתו מתנה אגידל בר מנשיא קאי והכי קאמר אמימר אע"ג דלא ידע בטיב משא ומתן ואין מקחו מקח מ"מ מתנתו מתנה כיון דהוי בן י"ג אבל פחות מי"ג *(ולא ידע) אפילו מתנתו אינה מתנה תרלו ובקטן לא שייך לומר מצוה לקיים ד"ה דאמר רב מנין למתנת ש"מ דכתיב איש כי ימות וגו' יש לך העברה אחרת שהיא כא ואיזו זו מתנת ש"מ איש אין קטן לא ואפילו לר"כ דאמר מתנת ש"מ דרבנן כדי שלא תטרף דעתו לא שייך גבי קטן מצוה לקיים ד"ה מדיוקא דשמעתתא דטעמא דש"מ מתנתו מתנה כדי שלא תטרף דעתו כמו בריא בכסף בשטר ובחזקה ור"כ סובר קטן אין יכול להקנות לא בכסף ולא בחזקה דאמר ר"כ אמר שמואל למכור בנכסי אביו עד שיהא בן כ' הלכך גבי יתום לא שייך ביה מצוה לקיים ד"ה ואין בצוואתו כלום וה"מ בפחות מבן י"ג (ולא ידע) דאין מתנתו מתנה לגבי מקרקעי אבל לגבי מטלטלין מתנתו מתנה אף בפחות מי"ג ואפילו לא ידע בטיב משא ומתן וצוואתו קיימת דתנן הפעוטות מקחן מקח כו' כבר שית כבר שבע ולא פליגי כל חד וחד לפום חורפיה כו' (ד) משום כדי חייו כו' הלכך כל מקרקעי שהניח היתום נפלו לפני היורשין וחולקין בשוה ומטלטלין זכה בהן שמעון בצוואת היתום לפי הדין דהלכתא כמר בר רב אשי דאמר מתנתו מתנה ושאלת שלום מאתי גרשום בר' יהודה: עיין פרק מציאת האשה ופ' השולח ופ' הניזקין: לא אמרו אלא במטלטלין אבל במקרקעי לא פרש"י דאין לפרש בעדות קרקע דמ"ש ממטלטלין ועוד דהכא [*בעדות לבד] לא שייך שטות אלא פרש"י עדות שומא שיאמר כך וכך היה שוה זאת הקרקע: [דף קנז] תרלז (ה) נפל הבית עליו ועל אביו והיו עליו כתובת אשה ובע"ח ב"ה אומרים נכסים בחזקתן פירוש דסבירא להו כיון דמחוסר גוביינא אפילו מת האב תחלה הוו בחזקת יורשין וב"ש לטעמייהו דאמרי שטר העומד ליגבות כגבוי דמי ומזה (*בלבד) הלכה כב"ה הלכך לא שקלי כתובת אשה ובע"ח כלום כיון שהן באין מכח הבן והבן עצמו לא היה מוחזק בפניו בנכסים מעולם ואפילו מת האב תחלה קמו נכסי בחזקת יורשין ואין מוציאין מידם בספק: (*מכאן וכו'): הגה"ה אמנם אם יש מקצת נכסים ביד הבעל שבאו מכח האשה כגון נכסי מלוג ונכסי צאן ברזל ועכשיו יורשיה באין מכח ירושה ולא מכח חוב בזה הדין פסוק במשנה אחרת נפל הבית עליו ועל אשתו בית שמאי אומרים יחלוקו ובית הלל אומרים כתובה בחזקת יורשי [*הבעל] ונכסי מלוג בחזקת יורשי האשה ושאר נכסי צאן ברזל אותו ממון שהביאתו מאביה אבל הוא קבלן בשומא ונעשו כשלו אלו הן בחזקתו ומסקנא שם דחזקת שניהם שוה הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו שהממון בחזקת שני השבטים בשוה: נפל הבית עליו ועל אמו. גם זה הדין פסוק לשם דאמר ר' עקיבא מודה אני בזה שהנכסים בחזקתן ופי' רבי זירא בחזקת יורשי הבן לפי שהוא זרעה הראוי לירש יותר מאחי' ונכסים בחזקתן קיימי אע"פ שאין משבטה ור' אילא אומר בחזקת אחי האם שהם משבטה ויורשי הבן אינם משבטה והכי הוי מסקנא דיורשי האם עדיפי שהם שבטה ומתוך כך יש לדקדק בירושות הבאות מכח ספק כמו במקום שנהרגו ולא נודע ראשון ואחרון להעמיד הנכסים בחזקת השבט שהוחזקו בו תחלה עכ"ה: [*נפל עליו ועל אביו] תרלח מכאן הוכיח הרב רבי שמואל הלוי דלא אמרי' על היתומים מצוה לפרוע חוב של אביהם אלא היכא שירשו מאביהם כדי החוב. כתב רבינו מאיר וז"ל ראיתי מכתב רבותינו בדין נפל עליו הבית ועל ארבע בנותיו ועל אשתו [*לאה] יורשי הבעל אומרים אשתו מתה ראשונה ואח"כ מת הבעל וארבע בנותיו והננו יורשין אותו ואחיה של לאה אומרים לאה מתה אחרונה והננו יורשין כתובתה ויש מרז"ל שאומרים שלא יטול אחי לאה אלא חלק שנים עשר [ו] מן הנכסים ויש שכתבו שלא ליטול אלא חלק ל"ב מן הנכסים וחשבי ליה כספיקות וספיקי ספיקות דלמא הבעל מת אחרון ואם תימצי לומר לא מת אחרון שמא בת אחת מתה אחרונה ושמא השניה ושמא השלישית ושמא הרביעית ואני בעניותי נראה בעיני אע"ג דהוא בא (*מארבע) [*מחמשה] כחות מכח ראובן וארבע בנותיו [*מ"מ] אין זה אלא כח אחד דכיון דכולהו הוו קבועין הא אמרינן קבוע כמחצה על מחצה דמי ולאה שקולה כנגד כולן וא"כ לא שייך למימר [ספק] ספיקא ולא דמיא כלל האי מלתא לספק ספיקא דעלמא כדפרישית מטעם כל קבוע והא דאמרי' בפרק שני דנזיר האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה כו' עד אמינא לך איסורא דלא נייד פירוש האשה שקבועה בבית משום דכל כבודה בת מלך פנימה ואיכא למימר דאסור בכל הנשים אע"פ שלא קדש אלא אחת מטעם כל קבוע כו' וכן פר"י ולר"ת דפירש שם בע"א אין ראיה משם אבל יש ראיה מסוף פ"ק דכתובות דגרסי' התם אי דאזלי אינהו לגבה כל דפריש מרובא פריש הב"ע דאזלה איהי לגבייהו והוה ליה קבוע ולא דמי להיכא דהיו בנות נשואות והיו באין גם בעליהם כל אחד אומר אשתו מתה אחרונה דאז ודאי כל אחד נוטל חלק שפי דיש כח לזה כמו לזה אבל השתא דליכא אלא שני בעלי דינין ואע"ג דזה בא מכח הבעל וארבע בנותיו וזה בא מכח אחותו גרידא כיון דאמרי' כל קבוע שקולין הן ויחלוקו ואין לומר שמא לא נהרגו במקום קביעותם אלא כשילאו חוץ לבית דכה"ג פריך בנזיר ודלמא בשוקא אשכח וקדיש דהא לא קשיא דאפילו אם נהרגו חוץ לבית אמרינן ראשון ראשון(*נהרגו דכל)[*שילא נהרג וכל]דפריש מרובא פריש דאיכא למימר דתחלה נהרגו ארבע האב [ושלש] בנותיו עד שלא נשאר אלא אחד מהם (והאשה ומהנך תרתי שנשארו איכא חד ספיקא איזה וכו') [והאשה היא אחת מהנך שנשארו ואיכא חדא ספיקא]איזה מהם נהרג תחלה ויחלוקו ואין לומר דלא אשכחן כל קבוע אלא בדיני נפשות ואיסורא ולא בדיני ממונות זו מנין אי משום דקרא דוארב לו דילפינן מיניה קבוע בדיני נפשות כתיב א"כ באיסורא מנין אלא ודאי אין לחלק וקצת יש להביא ראיה מדאמרי' פרק מי שמת נפל הבית עליו ועל מורישיו אע"ג דיש לפרשו על אחד ממורישיו משמע נמי אם היו מורישין שנים כן הדין דיחלוקו לב"ש בעל חוב ויורשי מורישיו אע"ג דיורשי מורישיו באים מכח שני כחות ובעל חוב מכח אחד ועד כאן לא פליגי ב"ה ואומרים נכסים בחזקתן אלא משום דיורשי האב

הגהות (א) נל"ה להעביר קולמוס ולמחוק במטלטלין כי טעות הוא דאף במקרקעי מקחה מקח וממכרה ממכר כיודעת כמו שמוכיח הסוגיא בתשובה זו ובאינה יודעת מתנתה מתנה וכן במ"י אינו :

הגהות מ"י א] נ"ב אליעזר :

שלטי הגבורים

מתנתו מתנה וכו' ופירש רשב"ם וכו' : (ג) פרק התקבל בגטין פסק האלפסי דלמכור בנכסי אביו אפילו הביא ב' שערות עד שיהא בן עשרים וכן פסק המיימוני פרק כ"ט מהלכות מכירה : (ד) ופי' כדי חייו הכי הוא דמפני צורך כדי חייו תקנו חכמים שיהא מקחו מקח וממכרו ממכר שיוכל לחיות ולהרויח ואין שיעור לדבר אלא כל משא ומתן שלו ומשום כדי חייו שלא יוכל לקנות ולמכור אלא כדי צורך חייו הכל וטעות עכ"מ בספר הישר שחבר ר"ת בפ' גונב וערבה : (ה) נפל הבית עליו ועל אשתו ואין ידוע איזו מת תחלה לפי רשב"ם נכסי מלוג בחזקת האשה ועיקר כתובה תוספת בחזקת יורשי הבעל ובנכסי צאן ברזל יחלוקו ור"י פירש דדוקא בבבא דפ' החולץ גבי ספק שאין הספק ידוע מאיזה כח הוא בא לירש אבל במקום אחר לא אמרינן הכי ועיין פרק החולץ :

חדושי אנשי שם

פ"ק דב"מ דאפילו כתב ומסר דייתיקי מבטל דייתיקי גבי מלא דייתיקאות לא יחזיר וכו' בתוס' ואשר"י : מהר"ם [ו] נ"ל משום דיורשי הבעל באי' מחמשה כחות כאלו גם כל אחת מהבנות שניהם יורש מקומם והוצרכנו לחלק הנכסים לששה חלקים נוטל יורשי הבעל חלקו והחלק הששי יחלוקו עם יורשי האשה בשוה יורשי האשה מחצה ויורשי בעל מחצה שהרי אותו חלק עומד בספק ויחלוקו. ודעת יש שכתבו שהחלק הששי העומד בספק צריכים לחלקו על כל הספיקות שספק כולם שוה בו ונוטלין יורשי האשה שתית שבו והשאר נוטלין יורשי הבעל אלא שלפי זה עולה ליורשי האשה חלק ל"ו מכל הנכסים ובפנים כתוב חלק ל"ב ואינו יודע לכוונו ושמא סברתם שאין הכתובה ממעטת בחלק ירושה ואין יורשי הבעל באין אלא מארבע כחות שלא היה כאן בן עם הבנות אלא שאר קרובים הראוים לירש את הבעל מכח בנותיו ואין צריך לחלק הנכסים אלא לארבעה חלקים כאלו הבנות קיימות והחלק הרביעי יחלוקו ליורשי האשה וצריכה לחלק כנגד כל אחת מהבנות שהיא ספק כנגד כל אחת מהן נמצא שיעמידוה על השמינית שבחלק רביעי שהוא חלק ל"ב בכל הנכסים · ואין צורך בזה ודעת יש שכתבו שיש ליורשי הבעל ה' כחות הראשון מעמיד החלוקה למחצה יצא ראשון ונכנס שני וחולק במחצה למחצה ומעמיד יורשי האשה על רביעית שבנכסים שלישי מעמידה על שמינית רביעי מעמידה על חלק אחד מט"ז שבנכסי חמישי מעמידה על חלק ל"ב בנכסים :

ומביא

ויורשי מורישיו [ודאי] ובעל חוב ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי דאפילו מתו מורישיו תחלה ויורשים ראובן אין לו לבעל חוב עד שיגבו בית דין דשטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי כדאמרינן פרק החולך אבל בכגון זה ודאי ואודי ספיקא ניהו הללו באין לירש והללו באין לירש דברי הכל יחלוקו ואפילו אם הלכה כשמואל דאמר אין אדם מוריש שבועה לבניו שהרי אם הבעל מת ראשון היא ראויה ליטול כתובתה [בלא] שבועה תרלט דכל כה"ג דמת פתאום לא חיישינן לקנוניא. וכן פי' רבינו שמשון ממונביל"א על קושיא דמקשינן גבי נפל הבית עליו ועל אשתו ואפי' למ"ד נכסים בחזקתן [illegible] יחלוקו והא אין אדם מוריש שבועה לבניו [א] ופירש לי הכא דמת פתאום לא אסיק אדעתיה לאתפושי לגרי אלא כשמת על מטתו כדרך כל הארץ ביישוב הדעת וכל כה"ג הבו דלא נוסיף עלה על מילתא דרב ושמואל [ב] ואפילו אם תימצי לומר דרב ושמואל איירי בכל ענין מדלא משני התם פי' כל הנשבעין הכי על כמה פירכות דפריך להו מיהו אנן לא קי"ל בהא כוותיה דהא אפילו הוא דשכיב ושבק אחין הוה ס"ד למימר הבו דלא נוסיף [עלה] וגמי דמסקינן מה לי שלא פקדני אבא מה לי שלא פקדני אחי ה"מ התם דאין טעם לחלק אבל הכא שיש טעם לחלק כדפרישית (נמי) נימרו הבו דלא נוסיף עלה [ג] ושלום מאיר ב"ב: [דף קנז] [דאקני ולוה ולוה וחזר וקנה] והלכתא יחלוקו תרמ הקשה ה"ר אברהם מריגנשבור"ק אמאי חולקין הואיל וספק בדין הוא נימא היכא דקיימא ארעא תיקום כדמשמע פ' חזקת הבתים ונראה לומר דיחלוקו דאמרי' הכא אינו מחמת ספיקא אלא ס"ל דאי בעי למיהדר לגמרי [מצי למהדר] דפשיטא דלא אישתעבד אלא לכשיקנה אבל ס"ל דלא (מצי ל)מיהדר ביה אלא מפלגא מפני שרולה שניהם שוים יהיו בזה הדבר כדי לעשות לכולם נחת רוח ופסק ה"ר אברהם דכל בע"ח הבא לטרוף נכסים שאינם ידועים אם נקנה אחר כתיבת השטר (כולו) או קודם שעליו להביא ראיה מתי נקנו ואם [לא] יביא ראיה לא יטול כי אם מחצה דאל"כ (*כמה שטרות) [*כל השטרות] וכתובות דאקנו היו פסולין משום דאתא בהו לידי תקלה דזימנין דליכא עדים מתי נקנה זה הקרקע שבא לטרוף ממנה ויקח הכל ומן הדין אין לו ליקח אלא מחצה. ובשמעתא דתלמודא משמע דפסלינן בהכי משום הכי תסתיים שעל הטורף להביא ראיה מתי נקנה הקרקע: סליק פירקא

[דף קס] *גט פשוט הגה"ה תלויה מקויימת כשרה מחק פסול ולא אמרינן מחק מקוים פסול אלא במקום שריר וקיים (*כמו) [*כגון] לאחר במנא דכשר למיקניא ביה עכ"ה [דף קסא] א"ר יוחנן וכל המחקים צריך שיכתוב דין קומיהון כך מצאתי באלפסי וכן ראיתי [*שטרות] שכתב תיבת פלוני דעל [המחק] דין קומיהון ובפי' ר"ח לא גרסינן ודין אלא צריך שיכתוב קומיהון כלומר שיכתוב בסוף השטר תיבת פלוני שעל המחק וחותמין [דף קסב]: [*אין למדין משיטה אחרונה] פירוש דבימיהן לא היו כותבים שריר וקיים בפשוטיהם שלהם כדאמרי' גבי מקושר לעיל [*דף קסב] בתלמודא היכא עדים חותמין רב הונא אמר בין קשר לקשר ופריך וליחוש דלמא כתב מאי דבעי וחתימי סהדי פי' שהיו חותמין למעלה בראש השטר ויכול להוסיף אחר החתימה מה שירצה ומשני דכתיב ביה שריר וקיים ותו פריך דלמא כתב מאי דבעי והדר כתב שריר וקיים ומשני חד שריר וקיים כתבינן תרי לא כתבינן משמע דהתם דוקא גבי מקושר שהעדים חותמין למעלה אבל גט פשוט שהעדים חותמין למטה ובתוכו א"ל שריר וקיים: [דף קס] אתרא (דרב הונא) דכהני הוה תרמא אומר ר"י דעתה לפי שאין אנו בקיאין במקושר אין אנו עושין כי אם פשוט אפילו לכהנים תדע כי גם רבי לא היה בקי ביה כדאמרי' לקמן: תרי שריר וקיים לא כתבינן ובשטרות [פשוטים] משמע דאינו צריך שריר וקיים והעדים הם במקום שריר וקיים (*ומש"ה) [*ואפ"ה] אין נראה לפסול אם שום דבר כתוב מן העדים ולמטה ושוב חתומין עדים על אותו דבר ואין לומר דכי היכי דתרי שריר וקיים לא כתבינן הכי נמי תרי [*זימני] סהדי לא חתימי די"ל אחזוקי סהדי בשקרא לא מחזקינן ורבינו יהודה ממגנצא היה רוצה לפסול ול"נ לר"י ואם אין העד כותב אלא בן איש פלוני עד או רק איש פלוני עד כשר אבל איש פלוני לחוד ולא כתיב עד אינו כלום אם לא אדם שרגיל לכתוב כך לסימן כרב דהוי מצייר כוורא ורב חסדא סמ"ך ורב הושעיא עיי"ן ודוקא באחד מן העדים [*ולא בכוון כי אז ניכר כרמאות]: [דף קסא] וצריך שיחזור מעניינו של שטר פר"י וכן פי' ראבי"ה דמשום שלא היו כותבין בפשוטין שריר וקיים ויכול לזייף בשיטה אחת שהרחיקו העדים הלכך התקינו לכתוב חזרת השטר בשטה אחרונה ולא משום דבר עיקר דאין למדין ממנה [וא"ת האיך אנו מקיימין תלויות ומחקין בשיטה אחרונה והלא אין למדין ממנה] וי"ל דלדידן דכתבינן שריר וקיים וקבוע לנו המנהג כך שאין העדים חותמין עד שיכתוב בו שריר וקיים [למדין שפיר משיטה אחרונה] וכן פר"י דלדידן אם לא כתב שריר וקיים השטר פסול אפילו כשאין בו מחק [*ומעתה אין מיחוש בדבר שקודם שחתמו ראו העדים המחקין והתלויות וגם קיומיהן ואם ימחוק ויתלה וגם ימחוק שריר וקיים ויזייף ושוב יכתוב התלויות והמחקין ושוב יכתוב שריר וקיים לא יועיל שהרי יודעים לכוין המקום של שריר וקיים שדינה לכתוב אחר במנא דכשר למקניא ביה וקי"ל דמחק כו'. מ"י] (ואנן) [דאנן] קי"ל דמחק פוסל במקום שריר וקיים וקי"ל נמי דתרי שריר וקיים לא כתבינן והנהיגו לכתוב שריר וקיים בכל השטרות [*ולמדין שפיר משיטה אחרונה] ועכשיו שהרחיקו ב' שטים מן הכתב אין לחוש ולמדין שפיר משטה אחרונה וא"ל חזרה מענין השטר בשטה אחרונה והא דכתבינן [*השתא וקנינא מיניה כו' לא הוי חזרת השטר אלא לפי שלא נגמר עדיין עדות הקנין הכתוב לעיל ואמר לנו הוו עלי עדים וקנו ממני ואח"כ כתב וקנינא מיניה וה"ה שיכול לכותבו באמצע השטר ויש תימה למה שינו הקדמונים ואמרו לכתוב שריר וקיים וללמוד משטה אחרונה ולקיים מחקים אחר וקנינא מיניה כיון שחכמי התלמוד לא היו כותבין שריר וקיים והיו מקיימין המחקין קודם וקנינא מיניה ואין למדין משטה אחרונה וי"ל שחששו שפעמים יטעו העדים שאינם בקיאים וירחיקו שתי שיטין ואפילו לא יהא אדם חצוף לעשות שטר חדש בשני שיטין כי ידאג פן יכחישו העדים שלא חתמו על שטר זה מעולם מ"מ לא ידאג מלהוסיף שתי שיטין וילמדו מן העליונה כי העדים לא היו זכורים שהם הרחיקו והוא הוסיף וכיון דכתבינן שריר וקיים למדין שפיר משיטה אחרונה כן נראה לר"י וכ"כ רבינו אבי העזרי ועוד כתב דבזמן הזה דנהגינן למיכתב שריר וקיים אם לא חזר מעניינו של שטר בשיטה אחרונה כשר. אבל זקיני ראב"ן וריב"ס כתבו כיון דזימנין לא כתבינן שריר וקיים יש לחוש בדבר: [דף קסב] הרחיק שני שיטין כתב רבי אבי העזרי וז"ל נ"ל דבהרחקת שני שיטין ובכל היכא דאיכא למיחש פסול אפי' אם לא נעשה שום זיוף ושום קלקול בדבר כיון שיכול לבא לידי זיוף פסול ולדבר זה מצאתי (בתוספתא כדברי ריב"ס) [סעד בתוס' ריב"ס] אבל זקיני ראב"ן כתב בספרו נ"ל כיון דטעמא דשתי שיטין דלמא מזייף בשיטה אחת וחוזר בשיטה שניה והאידנא כתבינן [בסוף] השטר וקנינא ושריר וקיים לא מצי מזייף אא"כ ימחוק הכל אי חזינן דלא נמחק בסיומא אפילו איכא הרחקת שתי שיטין כשר ואין נ"ל דהכתי איכא למיחש דלמא גייזיה לכוליה שטרא וכתב בהני שתי שיטין מאי דבעי וחתמי סהדי ותו דהא פסול קתני בסתם ומ"ש רשב"ם דהחזיק שתי שיטין דפסול דוקא כשאין כתוב בו שריר וקיים אין נראה דהכתי איכא למיחש לדילמא גייז כדפרישית: תנא הרחיקו שני שיטין העדים מן הכתב

פסול פחות מכן כשר [איבעיא להו שיטה ומחצה מהו] כתב ר"י דלא בעי היכא ששים הספר באמצע השיטה והניחו העדים אותה חצי השיטה הנשארת וגם שיטה האחרת דפשיטא דפסול שהרי יכתוב מאי דבעי בתוך חצי שיטה ויחזור בשיטה אחרונה אבל ר"ל כגון ששים הספר בסוף השיטה והניחו השיטה שלימה וחתמו באמצע השיטה שניה בהא מבעיא ליה לתלמודא מהו מי אמרינן דפסול דאי שייזייף בשיטה השלימה ובחציה יכתוב לחזרת [הספר] ואין למדין מן החציה שהיא שיטה אחרונה אבל מן השלימה למדין או דלמא שכשר שגם מן השיטה השלימה אין למדין שהיא אחרונה מן השיטין ופשוט דכשר ואין למדין גם מן השיטה השלימה והיינו טעמא משום דעדים לא דייקי ומרחיקין שיטה אחת אם כן כשמרחיקין שיטה וחותמין באמצע שיטה שניה כיון דליכא אלא עובי שיטה אחת בין העדים לספר אין למדין מן השיטה השלימה ולכך לא יוכל לזייף וכשר ועוד יש לפרש דומיא דהרחיק שני שיטין דמיירי בעובי הכי נמי מיבעי ליה בשיטה וחצי והכי קאמר שיטה שלימה וחצי שיטה בעובי כזה [מהו] מי אמרינן לא יוכל להזדייף כולו בשיטה ומחצה או דלמא בדוחק יכתוב ב' שיטין ופסול. וראבי"ה פירש בע"א וז"ל אם הרחיק שיטה ומחצה פשטינן דכשר ונראה לי דהני מילי כגון דסיים שריר וקיים באמצע השיטה והניח חלק חצי שיטה זה ועוד אחת שלימה ושוב בשלישית חתמו דליכא למיחש דזייף דהוה ליה כי מזייף ליה הוא בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת דפסול (*דדומה) [*ואינו דומה] לשני שיטין אבל אם סיים שריר וקיים בסוף שיטה והניח שיטה וחצי חלק פסול דגייז ליה וכתב בשיטה דחתימי סהדי מאי דבעי דה"ל הוא ועדיו בשיטה אחת ויש (*להביא ראיה) [*להבין] משם הא דאמרינן שטר הבא בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת פסול ה"ה הכא בשני שיטין אם לא התחיל [בתחלה] בשיטה ראשונה אלא באמצע הקלף שכנגד חתימת העדים שפסול דאל"כ [כי נמי סיים שריר וקיים באמצע שיטה] עדיין יש לחוש לדילמא גייז (ליה) לחצי שיטה [דשריר וקיים וכל שלמעלה] יניח חצי שיטה ושיטה שלימה שתחתיה עם העדים ויכתוב מה שירצה בחצי שיטה העליונה עכ"ל: [דף קעו] שמא על שאלת שלום חתמו מכאן דקדק הרב רבי חזקיה תרמב לפסול כתובה שהחתן היה חתום תחלה והעדים חתומים תחתיו דכי היכי דאמרינן הכא על שאלת שלום חתמו ולא אעיקר הגט של מעלה ה"נ [*נימא] לא חתמו אלא שפלוני הוא החתן. ואני דקדקתי מכאן שהכתובה כשרה דהא אמרי' קודם חיתום שטרות היכא דכתב פלוני ערב אינו גובה מן הערב אלא מבני חורין דחתימת העדים לא קיימי עליה אלא אעיקר הספר (*לפני) [*שלפני] פניו ה"נ נימא דהעדים נמי לא מסהדי שהוא חתן אלא אעיקר כתובה מסהדי והא דאמר הכא שמא על שאלת שלום חתמו ולא אעיקרא דגט טעמא משום דכתיב בתוך הגט קודם שיטה אחרונה שאלו בשלומה להכי חיישינן דלמא אשאלת שלום חתמו אבל פלוני ערב שהוא כתוב אחר סיום כל הספר וכן פלוני ב"פ חתן שכתוב אחר סיום כל הכתובה ודאי לא קיימי עדים עלייהו אלא אעיקר שטרא אי נמי יש לומר מסתמא קא מסהדי סהדי אעיקר השטר שנכתב בשם הלוה שהוא חייב יותר מן הערב דאין סברא דקיימי אערב ולא אלוה דהא לא יתבע מן הערב תחלה וכן גבי כתובה דכיון דחייב לה כתובה ואפילו לא כתב לה מסתמא אכתובה קיימי אבל גבי גט איכא למימר דילמא אשאלת שלום חתימי משום דאשה לאו לגירושין עומדת ועוד משום חומרא דא"א וטעם ראשון נראה יותר ועוד ראיה מדאמרינן לעיל מילאהו בקרובים כשר כמו שאפרש בע"ה: [דף קסב] תרמג מילאהו בקרובים כשר פי' ראבי"ה כגון שחתמו הקרובים קודם לעדים וכן משמע הלשון מילאהו דממלא אויר שני השיטין ועל כן נהגו לחתום השושבינין קודם העדים (*אויר שני שיטין) [*במ"י נמחק] ומוכחא מילתא דלמלוי חותמין [ועוד] שהרי כותבין בפי' שושבין וכן מפרש בירושלמי והוא שכתוב אני פלוני חתמתי במלוי והא דמשמע בפ"ב דגיטין איתמר אמר לעשרה כתבו חתם בתחלה קרוב או פסול אמרי לה פסול התם משום דליכא הוכחה שחתם למלוי ואם חתמו העדים תחת השושבינין ולא הרחיקו שני שיטין כשר ור"ת ור"י *פסקו דבכל השטרות היכא דחתימין הקרובים או הפסולים למעלה כשרים דאמרינן למלוי חתמו והא דאמר רבי עקיבא בפ"ק דמכות מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה [*אף ג'] כו' ה"מ בעדות ע"פ אבל בשטר א"ל לחקור לשם מי חתמו דהעדים החתומים על השטר הרי כמי שנחקרה עדותן בב"ד דמי וכאילו נחקר דלמילוי חתמו [*או לתנאי חתמו] ואומר ר"ת דאפילו חתם קרוב או פסול באמצע יש לתלות ולומר דלתנאי חתם כדאיתא בפרק שני דגיטין אלא דפסלינן משום דילמא אתי לקיומי בחד (קרוב) כשר ובחד פסול אבל אם חתומים למעלה כשר דאין מקיימין אלא מעדים של מטה והא דאמרינן פ"ק דגיטין חתם בתחלה קרוב או פסול חיישינן דילמא אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא פר"ת כשחותמין תחלה על הגט [בפנינו] קודם עדים אחרים אתי למימר דלעדות חתמו ואתו להכשיר בשאר שטרות לחתום אפילו לשם עדות: [דף קסג] ושיעור שני שיטין בכתב ידי שני העדים דכל דמזייף לאו לספרא אזל כתב ראבי"ה נראה לי דלאו בכתב ידי עדים החתומים על השטר דא"כ נתת דבריך לשיעורין אלא בכתב רובא דאינשי שהם עדים ופר"ח ראוי לנהוג כשיעור שפירש ר' אבהו כגון ברוך בן לוי בשיטה אחת דקסבר שיטה אחת ושני אוירים [ד]: שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת כשר כתב ראבי"ה יש לדקדק [מכאן] שצריכין העדים ליזהר כשחותמים שניהם זה בצד זה בשיטה אחת שלא יתחילו חתימתן כי אם מתחלת הקלף שאם יתחילו מאמצע הקלף יש לחוש לזיוף כה"ג דגייז ליה מעילאי וכתב מאי דבעי בראש השיטה עד אמצעיתה שהתחילו לחתום והוה ליה הוא ועדיו בשיטה אחת מיהו ה"מ היכא שחותמין שניהם זה בצד זה אבל אם חותמין זה על זה בב' שיטין אין לחוש שאז יהיו הוא ועד אחד בשיטה אחת [ועד השני בשיטה אחרת ודמי להוא בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת דפסול] וכן קבלתי מאבא מרי רב מפי רב ובעונותינו שרבו בני אדם שאין בקיאין בטיב דברים הללו וראוי לפסול אם אירע כן לכך אחז"ל אין העדים חותמים על השטר אא"כ שידעו מי חותם עמהם עכ"ל וכ"כ ר"ת דאם העדים חותמין ברישא אז אפילו זה אצל זה או [אפילו] באמצע השיטה כשר ובלבד שיחתמו זה תחת זה: ועוד כתב ר"י השתא דאתית להכי דפסלינן אותם שטרות שיכול לזייף בהם א"כ צריך ליזהר באותם שטרות וכתובות שיש בהם גליון שלא יחתמו עדים זה אצל זה כי יכול לבא לידי זיוף שיכתוב כנגד העדים מה שירצה והוי שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת וכשר ויחתוך כל מה שלמעלה אלא יחתמו זה תחת זה דהשתא ליכא למיחש למידי ואי משום שיכתוב במלואו בגליון השטר לפני העד אני ג] חייב לפלוני מנה והוי שטר הבא הוא והלוה בכתב ידו בשיטה אחת משום האי טעמא לא פסלינן ליה לשטרא דאיהו העד הוא דאפסיד אנפשיה כשחתם במקום שיוכל לכתוב עליו מה שירצה ואין לנו לפסול השטר אלא כשיש חלק לפניהן וכן חתומין זה אצל זה שעתה יכול לעשות שטר בב' עדים להוציא מאחרים. ושוב כתב דמצי למימר אפילו אם יש גליון מרובה בראש השטר והעדים חותמין זה [אצל] זה ג] אע"ג דמצי כתיב בגליון מאי דבעי לא פסלינן שטר [אע"פ שיכול לזייף] אלא כשיכול לזייף בחלק שהוא טורך השטר שאינו יכול לחותכו ואם היה חתוך היה פסול כגון ב' שיטין לפני העדים או שיטה אחת בין העדים לאשרתא אבל משום שיש לפני

הגהות [א] ואין להקשות דהכא מיירי בנכסי צ"ב וא"כ אינה צריכה לישבע וגובה בלא שבועה וכן פסק הטור א"ה סי' צ"ו וא"כ מה פירשה ר"ש מלונביל וי"ל דהא פירש המ"מ דוקא כשהנדוניא בשיא נכסי צ"ב בעין אז גובה בלא שבועה אבל אם נאבדה הנדוניא או נפחתה ובאה לגבות מן היורשים צריכה היא לישבע ואם מת בלא שבועה ודאי יורשיה גובין דלא עדיף מתוב דעלמא עכ"ל המגיד משנה פרק י"ד מהלכות מלוה ולוה וכן כתב העיטור: [ב] ואע"פ שהתוס' דחו דברי רבינו שמשון בשם ר"י האבר"י מביא דברי רבינו שמשון בשם ריצב"א בפרק השותפין וקיים א"תם. מהר"ם: [ג] ואני הדיוט נ"ל מה שפסק מהר"ם דגם בממונות אמרינן כל קבוע כמחצה על מחצה דמי והביא ראיה לזה מדאמר ליה לגבי איסורא ואע"ג דקרא דוהרג בנפשות כתיב אפ"ה אמרינן ליה גבי איסורא וא"כ אין לחלק דגבי ממונות נמי כל קבוע כמחצה על מחצה דמי ומ"ש ע"כ וי"ל ראיה תלושה וטעמא רבא איכא לחלק דגבי נפשות ספק נפשות להקל לגבי איסורא משום דלהחמיר כמו גבי ס' הגויות וט' לפרדעים אבל גבי ממונות דאין הולכין בממון אחר הרוב מבא"ב בנפשות ובאיסור הלכך היה ראוי לומר דליכא למימר בממונות קבוע. וצ"ע מ"י: [ד] המיי' פ' אהרון מהל' מלוה ולוה כתב כרבי חייא בר אמי כגון לך לך דהיינו ב' שיטין וג' אוירים וכן פסק הרא"ש. מהר"ם:

הגהות מ"י א] צ"ל [illegible]. ב] נ"ב חתום. ג] נ"ב כשר.

העדים חלק בגליון אין לפסול וכן [גם] אם חתמו בסוף השיטה זה אצל זה יש לפוסלו והתוס' גמגמו בסוף [שיטה] מהאי טעמא דפרישית דאם היה חתוך לא היה השטר נפסל בכך [או כי שמא ערך השטר הוא אותו חצי לשיטה חלק שאם יחתוך י"ל שטר היה שם ואלו העדים חתומים עליו וחתכו] וכתב בספר המצות בהל' גיטין משם רבינו יהודה מפרי"ש שהיה מונע מלהחתים שושבינין בכתובה משום שמא יניחו חלק כשיעור שתי שיטין בין כתיבה לחתימה ויזייף ויחתוך תיבת שושבינין [*ע"כ דברי הסמ"ג ומשם ואילך איתו בסמ"ג שלנו] או שמא יהיה חלק בגליון שבצד ימין שיכול לכתוב פלוני לוה מפלוני והשושבינין חתומין באותה שורה זה אצל זה וה"ל שטר הבא הוא ועדיו בשטה אחת: [דף קסה] תרמד אמימר אכשר בעד א' בכתב ועד אחד בעל פה פי' רשב"ם אכשר לגמרי משמע דאף לטרוף ממשעבדי פר"י דמיירי כגון שאותו בכתב מעיד על ההלואה שראה אותה שבע"פ מעיד שראה שמסר לו את השטר הזה שהעד חתם בו דבהאי גוונא יש במסירת השטר שני עדי מסירה שהעד שחתום בו [הוא כמו] עד מסירה שהוכיח שמסרו הלוה למלוה הלכך כשר אע"פ שלא חתם בו אלא עד אחד שהרי על מסירתו יש שני עדים וקי"ל כר' אלעזר אבל אין לפרש דשניהם מעידין על ראיית המלוה או על שמיעת ההודאה [*דהא בתלמודא מוקי לה כר' יהושע בן קרחה דאמר אף בזה אחר זה ואי הוה מיירי ששניהם מעידים על ההלואה או על ההודאה א"כ אמאי כו'. מ"י] דא"כ [בגמ'] אמאי קרי ליה בזה אחר זה והלא יכולין [להיות] כא' כגון שכתוב בשטר בפני אני החתום מטה ובפני פלוני לוה פלוני [מפלוני] מנה והעד שבעל פה מעיד בפני אני פלוני ובפני פלוני לוה פלוני מפלוני מנה והיכא דשניהם בשטר יחידים פסולין אליבא דכ"ע שאין על כל שטר ושטר אלא עד אחד עי' בפ"ב דכתובות גבי כותב אדם עדותו על השטר:

הגה"ה עד אחד בשטר דכתובות פרק האשה שנתארמלה גבי כותב אדם עדות פר"י דמיירי שיש שנים חתומין בשטר ואין כאן לפנינו אלא אחד מן החתומים אבל אם לא נחתם בשטר אלא אחד לא מהני כלום שלא נעשה כתיקון חז"ל [א] שנים שהעידו אחד בפני ב"ד זה ואחד בפני ב"ד זה דין הוא שיבא ב"ד אצל ב"ד. עד כאן הגה"ה: [דף קסז] כותבין גט (*לאשה) [*לאיש] והבעל נותן השכר [דף קסח] והאידנא דלא עבדינן הכי שדיוה רבנן אאשה כי היכי דלא (לדחייה) [לישהייה] כתב ר"ב בספר החכמה תרמה דשכר סופר על הבעל לתת מן הדין כדאיתא בפ' גט פשוט וקאמר טעמא משום דכתיב [וכתב] ונתן אמנם אם נתנה האשה שכר כדאיתא הכא תקינו רבנן דיהבה לשכר אם חפצה כי היכי דלא לישהייה עגונה וכדאמר ליה רבא לרב חסדא פרק המביא תניין דהיינו טעמא דיהבי רבנן משל אשה לבעל דהפקר ב"ד הפקר ומקיים שפיר וכתב ונתן אבל הקלף והדיו צריך להיות משל בעל דהא כתיב ונתן דאפילו בטבלא של האשה שהגט כתוב עליה מספקא ליה פ"ב דגיטין אם צריך להביא עדים שהאשה הקנתה מתחלה לבעל כמשפט אבל בקולמוס אין לחוש אפי' איתו של בעל דאין כאן חסרון הניכר כמו [הקלף] שכתב בו הגט: [דף קעג] הגה"ה רבנן סברי אין אותיות נקנות במסירה ורשב"ג סבר אותיות נקנות במסירה וכן פסק רשב"ם כר"ש בן גמליאל מדאמר פרק המוכר את הספינה פסיק (רב פפא) [אמימר] והלכתא אותיות נקנות במסירה ורב אשי קאי כוותיה ובפירקין פליגי אביי ורבא וסבר רבא אותיות נקנות במסירה צ"ע לעיל פ' המוכר את הספינה דמסיק דאין אותיות נ"ב עד כאן הגה"ה: [דף קסח] מי שנמחק שטר חובו וכו' ובא לפני ב"ד וכו' דוקא ב"ד [*ועושין לו קיומו אים פ' נמחק שט"ח] דאלימי לאפקועי ממונא ופלוני ופלוני עדיו החתומים על השטר כדפי' רשב"ם ונראה לר"י שמזכירין גם העדים [שהעידו] שראו אותו שטר שאם ירצה הלוה לפסלו היום או למחר שיוכל לפוסלם ותימה אם צריך (לפוסלם) לכותבם שאין התלמוד מזכירם וצ"ע בתיקון שטרות: [דף קע] הגה"ה *פסק רשב"ם כרשב"ג דאמר דא"צ לברר ולא כרבי דפליג עליה ולרבי צריך לברר ואם לא ברר כל דבריו פסול [עכ"ה] [דף קעא] לרב ושמואל אין כותבין שובר אבל לר"י ורשב"ל כותבין ומסיק תלמודא מסתברא דכותבין שובר דעבד לוה לאיש מלוה והיינו כרבי יוסי דאמר יכתוב שובר תרמו [דף קעב] כי יתביתו בהיני כתב ראבי"ה י"מ משום (שידע ע"י) [*שע"י] מקום כתיבת השטר [*ידע] לחקור אחר עדים המכירין חתימות עדי [*בני] מקומן וי"מ משום דמיחזי כשיקרא וכן כתב האלפסי ול"נ לראבי"ה מדקאמר בתר הכי אמר להו רבא בר שילא כו' אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כו' משום דמיחזי כשיקרא (והא) [*ובהא] *דרבי אבא לא קאמר הכי ש"מ דלאו חד טעמא הוא ופסק ראבי"ה וכן ריב"ם דעבדינן כר' אבא בין בגיטין בין בשטרות ואם שינה השטר פסול [ב] דתנן פ' המגרש היה במזרח וכתב במערב כו' ודייקא בגמרא מאן הוימא בעל היינו שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה אלא סופר כדאמר להו רבי אבא לספריה כי יתביתו בהיני כתובו בהיני פי' כתובו וחתומו ואין הדבר תלוי אלא בחתימת העדים שידעו כדי לקיים חתימתן וכן פי' ר"ת ור"י דצריך להזכיר מקום החתימה והסופר דנקט לאו דוקא אלא בחתימה תלוי העיקר ובזה סמכו לכתוב כתובה במדינה וכותבין שם (הסופר) [הכפר] מקום הנשואין ומוליכין אותה עמהם וחותמין במקום הנשואין ואפי' אם טעמא משום דמיחזי כשיקרא *צריך לכתוב מקום הנשואין ויום כניסת החופה דהיינו יומא דקנין: והמאוחרין כשרין וכ"ש שזה איתו מאוחר ושטר הנכתב ונעשה הקנין ביומו ונחתם בלילה או אחר יום או יומים פלוגתא דרבינו חננאל ורשב"ם אכתוב לקמן אבל בכתובה אין לחוש כלל וכן קבל ראבי"ה שקבל מאביו רבינו יואל דגרסינן פ' המביא תניין כתובתיה דרבי חייא בר (*אבא) [*רב] איכתב ביממא ואתחתים בליליא הוה רב התם ולא אמר להו ולא מידי [לימא] כשמואל סבירא ליה דאמר שמואל כתובה כמעשה ב"ד דמיא מה מעשה ב"ד נכתבין ביום ונחתמים בלילה (*כשר) [*אף כו'] ומשני עסוקין באותו ענין היו ומיהו אנן קי"ל כשמואל בדיני ואפילו אין עסוקין באותו ענין כשר דכמעשה ב"ד הוא [ומיהו] כתב בסה"מ קשה בעיני ר"י לעשות מעשה לכתחלה* [*פי' לכתוב הכתובה ולהוליך לכפר דהוקשה בעיניו]: משום דאמר להו (רבא בר שילא) [*ר' אבא לספרי כי יתביתו בהיני כו' ועי' בסמ"ג עשין נ'] לספרי [אי ידעיתו יומא דאקניתו] כו': כתב ראבי"ה הא (דא"ח בר אבא) [דאמר רבא בר שילא] ואי לא מתחזי כשיקרא צריך ליזהר בכך ומיהו שטר לא מיפסיל בהכי דקיימא לן פרק הכותב דלמיחזי כשיקרא לא חיישינן גבי שטר שלוה בו ופרעו אבל *הא דרבי אבא פסול לגמרי דהוו ממש שקר ולא דמי למיחזי כשיקרא שאינו ממש שקר [*ורבי אברהם כתב כללא דמיחזי כשיקרא עי' ריש פרק מרובה כי קיימיתו בהיני כתובו בהיני ובר"פ כו' מ"י] [וכדאמר ר"פ] [*ובר"פ] אחד דיני ממונות גבי שמא אחרונה וכתבוה פרש"י דאי כתבו בהיגי לא מיפסיל אלא עלה טובה קא משמע לן שלא יביאוהו לידי הזמה דלא לימרו ליה עמנו הייתם בשילי. ורבינו יהודה (מגרנים) ממגנצא העיד שנעשה מעשה ע"פ רבינו שמריה וכתב הכי זכרון עדות שהיתה בפנינו בהיני כך וכך למנין שאנו מונין כאן בשילי וכגון זה פי' רשב"ם במקום פלוני כתבנו כך מה שראינו במקום אחר: אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כו' פי' רשב"ם וריב"א דדוקא בשטר אקנייתא דמהני אבל שטרי הלואה שיש בהן אחריות לא יכתוב אלא יום שעומד [*בו] מעכשיו דאם לא כן הוה ליה מוקדם ופסול דאין השעבוד חל משעת הקנין אלא משעת הכתיבה דאז אית קלא למילתיה וכן בשטרי מקח פן יטרוף מן הלקוחות שלא כדין ולר"י נראה דבשטרי אקנייתא לא שנא מכר ולא שנא מתנה כדאמרינן פ"ק דבבא מציעא רב (אשי) [אסי] מוקי בשטרי אקנייתא וכן המוצא שטר הקנאה בשוקא וטעמא דעדים מפקי לקלא משעת קנין דקנין סתמא לכתיבה עומד: ההוא שטרא דהוה כתוב ביה אני פלוני

[*בן פלוני לויתי ממך מנה] תרמז נשאל לרבינו מאיר על שנכתב בפסק דין נתחייב פלוני לשכנגדו ולא נזכר בו מי הוא שכנגדו והשיב הא אמרינן פ' גט פשוט ההוא שטרא דהוה כתוב ביה אני פלוני בן פלוני לויתי ממך מנה ומסיק רבה ממך [*מגברא] דנפיק מתותי ידיה הוא: [דף קעג] [*אמר רשב"ג אף הערב לאשה בכתובתה וכו' מ"י] תרמח ושאלתם אדם שחייב לחבירו מלוה ע"פ ונתן כל נכסיו לאחר להפקיעם מן המלוה נראה לי דיש להם לב"ד לכוף הלוה שידור הנאה מאותם נכסים דשמא קנוניא עבד לאישתמוטי מיניה דתנן במסכת ערכין [*דף כג] ובגט פשוט אמר רבן שמעון בן גמליאל אף הערב לאשה בכתובתה [ובא לגרש את אשתו] ידור הנאה שמא יעשה קנוניא על נכסיו ואח"כ יחזיר אשתו אלמא דכפינן לבעל שידור הנאה מנכסי אשתו משום דחיישינן לקנוניא אע"ג דכי גביא מעיקרא כדין גביא כל שכן [*בזה] שירצה להפקיע חוב חבירו שלא כדין ואע"ג דהתם [*שם בערכין] אמרינן ההוא גברא דזבין לנכסיה וגרשה לדביתהו ואמרי נהרדעי דלא אמרינן ידור הנאה דהיכא דתנן ידור הנאה תנן והיכא דלא תנן לא תנן וגבי בע"ח לא תנן ידור הנאה בהא לא קי"ל כוותייהו אלא כרב משרשיא דמפרש התם דודאי אמר ידור הנאה כו' [ג] [ועוד דשאני התם] משום דלקוחות אפסידו לנפשייהו משום דכל חד וחד איכא עליה [*כתובת אשה] ועוד אמאי לא מרתתי דלמא מיית היום או למחר אבל החייב חוב לחבירו דאפסדיניה לאחריני ודאי ראוי לקונסו אפילו בלא דין תורה כל שכן דמדינא נמי מדרינן ליה הנאה כההיא דרשב"ג ושלום מאיר בר"ב: עוד נשאל לרבינו מאיר תרמט על אודות ראובן שהיה בקטטה עם זוגתו ונתברר שקנה קרקעות וצוה לכתוב שטרות בשם אינים דעלמא שהיה קרובו ונתברר שעשה כל זה כדי שלא תגבה אשתו כתובתה מאותם נכסים והשיב נראה לי כי צלל במים אדירים ועלה בידו חרס דגרסי' פרק הגוזל קמא הלוקח שדה בשם ריש גלותא אין כופין ריש גלותא למכור מכלל דמקנא מיהא קני האיך נימא פליגי אבני מערבא דאמרי מי הודיעו לבעל החטין שיקנה חטין לבעל המעות הב"ע דאודעי לדידיה ואודעינן לסהדי אלמא היכא דאיכא גילוי דעתא שלוקחו לעצמו אע"ג שכתב שטרא בשם ריש גלותא קנה האיך ובע"ח גובה ממנו ואשתו גובה כתובתה ותלינן שלוה לכתוב בשם ריש גלותא *לפדיונא בעלמא [*ב"ק דף קנ] הכי נמי תלינן דלהבריח משעבוד כתובה עשה ועוד אי כה"ג מהני דלא לישתעבד לכתובת אשה אין לך אדם שאין לו גואל ויקנה מטלטלין לקרובים שהוא מובטח בהם שלא יעכבם לעצמו וקרקעות יקנה בשמם וא"כ מה הועילו חכמים בתקנתם ותהיה קלה בעיניו להוציאה והיינו טעמא נמי דכתובה נגבית ממתנת ש"מ אע"ג שאינה נגבית ממתנת בריא כדי שלא יבא כל אדם להפקיע כתובת אשתו שיתן כל נכסיו במתנת ש"מ או במלוה מחמת מיתה לבניו ולקרוביו להפקיע כתובת אשתו סוף דבר כל היכא דאיכא למימר מאומד הדעת דאערומי קא מערים לאפקועי תקנתא דרבנן לאו כל כמיניה וכה"ג איכא למימר גבי קונמות דאע"ג דקונמות מפקיעין מידי שעבוד אלמוה רבנן לשיעבודא דבעל פרק אע"פ כי היכי דלא תאסור מעשה ידיה לבעלה וכן פר"ת דאלמוה רבנן לשעבודא דאיתתא מדפריך בפ' המדיר וכיון דמשתעבד לה היכי מצי מדיר לה ולא משני דקונמות מפקיעין מדי שעבוד אלמא דאלמוה רבנן לשעבודא דאיתתא וכן פירש ר"ת דאלמוה רבנן שעבודא דבעל חוב דהא"ה כל אדם יאסור בקונם נכסיו על בעל חובו וכהנה רבות בתלמוד דע"י הערמה לא מצי לאפקועי תקנת חכמים פרק המקבל גבי מצרנות ואפילו ממתנת בריא מתנה גמורה בלא הערמה מחו לה מחא עוכלי בעוכלא ואית מרבוותא שרוצים לומר שגובה כתובתה ממנה והביא ראיה ונהי דהתוס' דחו לה ראייתם ולא איתבררא לן אי גביא ממתנת בריא גמורה מספיקא לא מפקינן ממונא [*אבל מתנה] זו דאערומי קא מערים לאפקועי כתובתה לית דין ולית דיין דגביא ואם יוכל כל אדם לבטל תקנתא דרבנן א"כ ניהוו מילי דרבנן כי חוכא ואיטלולא ושלום מב"ב: [דף קעב] חסורי מיחסרא והכי קתני המלוה לחבירו ע"י הערב לא יפרע מן הערב פירוש לא יתבע מן הערב תחלה והכי הלכתא לא יתבע מן הערב תחלה [*אע"פ שאין לו נכסים ללוה דהיינו קרקעות אלא יתבע מן הלוה תחלה] ואם הלוה רחוק ימתין לו או ילך לשם לתובעו ולכופו דלא מחתינן לנכסי ערב דלמא איתיה ללוה הכא הוה יהיב מטלטלי למלוה ואם אמר ע"מ שאפרע ממי שארצה תחלה יפרע מן הערב ולא יצטרך לילך אחר הלוה ולחזור אחריו [דמשום] דדלמא פרעיה ליה מטלטלין דלא מטרחינן ליה למלוה כיון דאתני וכגון שאין נכסים ללוה דהיינו קרקעות כדמסיק ואזיל במה דברים אמורים וכו' אבל יש נכסים ללוה כגון קרקעות יתבע אז מן הלוה תחלה ולא נטריח את הערב כיון דאיגלאי מלתא שיכול לפרוע מן הלוה אבל כשאין נכסים ללוה ואתני ממי שארצה אפרע מספיקא לא מטרחינן המלוה לחזור ולהמתין (*הלוה) [*ללוה] אלא יפרע מן הערב כדפרישית וקבלן אע"ג שיש נכסים ללוה כו': תרנ וחמש מדות בערבות פר"ת ראשונה מלוה ע"י ערב ולא אתני ממי שארצה אפרע תובע מן הלוה תחלה וכופהו בב"ד בין יש לו נכסים ללוה דהיינו קרקעות בין אין לו ואם לא יוכל לכופו ללוה דלא ליית דינא נכנס לביתו של ערב ורבינו אבי העזרי פליג בהא ואמר דאפילו לא ליית דינא בכך לא יפסיד עד שנכוף לערב שלא כדין מוטב שנכוף ללוה בדין כדי לפרוע. שנית אי אתני ממי שארצה אפרע ואין לו נכסים ללוה דהיינו קרקעות נפרע מן הערב תחלה פירוש תחלה דגבי ערב אם ירצה לדון עם הערב תחלה אבל אם ירצה יתבע מן הלוה תחלה כדאמר ממי שארצה אפרע נפרע מן הערב תחלה ש"מ דברצון המלוה תליא מלתא. שלישית אם יש נכסים ללוה אפילו אתני נפרע מן הלוה תחלה. רביעית קבלן דהיינו תן לו ואני נותן לך בין שיש לו נכסים בין שאין לו נכסים נפרע מן הערב תחלה. חמישית נושא ונותן ביד נפרע מן הערב תחלה ולא מן הלוה שאין לו על הלוה כלום ואם אין לו במה ליפרע מן הערב חוזר על הלוה מדרבי נתן דקי"ל כותיה אפילו בבעל חוב דעלמא. וכולם ערבים בעו קנין בר מקבלן וערב בשעת מתן מעות וקבלן היינו תן לו ואני נותן לך אינמי בלע"ז כל שאינו מזכיר לשון הלואה אלא לשון פרעון דקאמר דוני"א אמ"י א"י טורנריי"א ולא לימא ואני קבלן דהלכתא כרבא [הוספות] ומיהו רשב"ם פירש דה"ה ואני קבלן ובפרק חזקת הבתים גרסינן קבלן מעיד ופירש רשב"ם ז"ל קבלן שנשא ונתן ביד נפרע ממי שירצה וצריך עיון וגם רש"י ס"פ שום היתומים פירש קבלן הוא פירוש שנשא ונתן ביד *ור' אבי העזרי כתב דערב שאינו קבלן אפילו אתני ממי שארצה אפרע אם יש קרקעות ללוה או מטלטלין לא יגבה מן הערב תחלה ולאפוקי מר"ת שאמר דוקא מקרקעי ועוד כתב קי"ל דבכולהו ערבים בין אית ליה נכסי ללוה בין לית ליה נכסי [הוא משתעבד] לבד (*הערב) [*מערב] דכתובה דלא משתעבד ואע"ג דאית ליה [ם] לא משתעבד מ"ט מלוה עביד ולא מידי חסריה: תרנא [דף קער] הלשון משמע דוקא [דומיא] משה בר עזורי הוא דנעשה ערב לכלתיה [בכתובתה] דלא חסרה דטב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו [אבל] אם ערב לחתן בנדוניית אשתו משתעבד וכן שמעתי משמו של רבינו אליעזר ממי"ץ בשמע משם רבותיו אבל מן אבא מרי רבינו יואל קבלתי דל"ש וגרים דלא מידי חסריה ואמר לי שראב"ן זקני היה ערב לחתן של רבי יעב"ץ על נדונייתו שקבלו לתת לחתן ופטר עצמו מזה הטעם דלאו מידי חסריה ועיקר הטעם [ע] משום דמלוה קא עביד ורשב"ם גרים דלאו מידי חסרה אבל לא חילק בינתים וכן פי' נמי רש"י ס"פ שום היתומים וכתב ר"ת דכולם ערבים בעו קנין לבד מקבלן וערב דב"ד או ערב בשעת מתן מעות

הגהות [א] מצאתי במיי' פ' ג"פ כתב רבינו אברהם דדוקא ב"ד אצל ב"ד מצטרף אבל שנים שהעידו אחד בב"ד זה ויש עדים ששמעו הגדת השנים והקירתם בב"ד אחר וגם שמעו הגדת זה כאן וכאין לפני ב"ד אחר להעיד ששמעו הקירות אותם שני עדים בשני ב"ד לאו מידי הוא כעד מפי עד והביא ראיות על זה. ב"י ח"ה סי' ל"ה: [ב] פי' אבל מטעם דמיחזי כשיקרא הא לא היה פסול כמ"ש ראבי"ה לקמן דקי"ל דלמחזי כשיקרא לא חיישינן: [ג] ועוד שאני התם משום כו'. כך הגיה מהרי"ל טואלש ז"ל וכן הגיה מהר"ם וירשלר וצ"ע שם דמשמע הטעם דנהרדעי בכתובה משום דלקוחות אפסידו כו':

הגהות הב"ח ב נ"ב דין זה נמצא גם בתשובת מיימוני השייכים לספר משפטים סימן ע"ז: ם נ"ב נכסי: ע נ"ב תלוי:

ורבינו אבי העזרי כתב דלפי הספרים דגרסינן במכילתין בסופו והנך כולהו בעו קנין הוה משמע שגם הקבלן בעי קנין שזה בא לרבות כולהו ורשב"ם ל"ג כולהו ומיהו לא הזכיר דין קבלן אי בעי קנין אי לא: מצאתי כתוב בתשובות תרנב מי שנעשה ערב בקנין או שנעשה ערב בלא קנין או שנעשה קבלן יכול לחזור בו קודם נתינת המעות דלא שעבד בקנין אלא לאחר נתינת המעות וערב המקבל ערבות אם על פיו מחזיר שטרו או על משכונו הוי ליה כערב בשעת מתן מעות ולא בעי קנין: [פ]ופסק רבינו מאיר אם נתערב שמעון על ראובן נגד לוי וטוען ראובן פרעתי ללוי שלא בפניך ולוי כופר פטור שמעון מערבותו נגד לוי [*מכל מילי דכל] נכסי דאינש אינון ערבין ביה ויש לאן דין ערב ואילו אמר החייב שפרע לבעל חובו תו לא מגבינן מנכסיו של חייב ואע"ג דאמר בעל חוב לא פרע לי הכי נמי היכא דאמר החייב פרעתי תו לא מגבינן מן הערב והכי נמי אמרי' פרק יש בכור גבי מי שלא בכרה [*אשתו] וילדה שני זכרים ודייק בגמרא מי איכא מידי דלדידיה לא מצי תבע ולערב מצי תבע כו' וערב דנקיט ליה נפקא מינה להיכא דחייב מודה דלא פרעו או היכא דאיכא שטרא דלא מצי למימר פרעתי או היכא דאמר ליה אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני ולית ליה נכסי לחייב לפרוע אז גובה מן הערב אבל כי אמר חייב פרעתי וליכא הוכחה שהוא משקר אע"ג דלא ידע הערב אם פרעו או לא פטור הערב מטעמא דפריעית. ועוד פסק רבינו מאיר דאם ארבע או חמשה ערבים. כל אחד ערב עבור הכל. וראיה מדאמרינן לעיל נכסיהון דאינש אינון ערבין ביה ואם מתו הני גובה מהני. וכן משמע במיי' פרק כ"ה דהלכות מלוה. ועוד פסק דאם מת הלוה טוענין לערב דילמא פרע כבר הלוה אם עבר כבר זמנו דכי היכי דטענינן ליתמי דלוה ופטירי אפילו משבועה כמו שפי' פרק הניזקין הכי נמי טענינן לערב. דנכסי הלוה והערב דין אחד להם דנכסי דאינש אינון ערבין ביה וכן פסק אפילו אם ערב נגד העובד כוכבים ומת הלוה דאין על היתומים לפרוע משום דלמא פרע לעובד כוכבים ומה שפסק רבינו מאיר לעיל דכשנשבע הלוה שפרע שאז פטור הערב כן פסק בספר החכמה שכן השיב ראבי"ה לרבינו ברוך וקמא ראיה מההיא ערבא דיתמי דפרעיה למלוה כו' עד אימר צררי אתפסיה והכי פסקינן הלכתא ופי' רבותינו אימר צררי אתפסיה למלוה או לערב ואם לאו דהלוה יכול לטעון (פרעתי)[פטרתי] בצררי הערב שלי (ולא) [לא] הוה טענינא ליתמי [*דלא] טענינא להו אלא מאי דמצי אבוהון לטעון כדאמרינן פרק חזקת הבתים טעמא דנאמן לומר כן [ותו] כיון דידוע לכל שהלוה דינו לפרוע ולפטור הערב כל זמן שלא אמר המלוה או הערב בסהדי הב לי נשבע ופטור. וגם הערב פטור מטעם דהוה ליה למלוה לומר [בסהדי] הב לי כדאמרינן בפרק קמא דבבא מציעא גבי חנוני על פנקסו. ואם נפשך לומר הרי בעל הבית שאמר לחנוני תן לפועלי בסלע מעות ה"ל כתן לו ואני ערב והבעל הבית משלם ואם כן בערב נמי לא שנא הא לאו מילתא היא דהתם מסיק טעמא משום דמאי אית ליה גבי שכיר וכן שכיר נמי קאמר לבעל הבית אנא עבדי [*לך] עבידתא כו' ומדקאמר בתרווייהו מאי אית ליה גבי שמע מינה שבזה תלי הטעם וגבי ערב קבלן נראה לי [כיון] שאם חפץ שאין לו דין עם הלוה דהתם על הערב קבלן להתנות ואיהו הוא דהימניה וגבי חנוני על פנקסו הבע"ב דמי לקבלן ועדיף מיניה דהוי כמו לוה. [דף קעד] רב פפא תרנג אמר פריעת בעל חוב מצוה ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו פי' בקטנים וכן הסיא דאין נזקקין לנכסי יתומים אבל הגדולים מצוה על היתומים לפרוע חובות אביהם ובפרק חזקת הבתים [*דף לג] גבי רבה בר שרשום לכי גדלי יתמי אישתעי דינא בהדייהו משמע דאפילו בקטנים אם היו רוצים לישבע היה מוציא מהם אע"ג דלא היה רבית אוכלת בהן ולא היה (*כאן) [*נמי] כתובת אשה וי"ל דהוא היה סבור לפטור [*עצמו] משבועה אפילו (*כשהן) [*כשיהיו] גדולים אבל כל זמן שהם קטנים לא עלה על דעתי להוציא מהם וכן מוכח נמי לעיל בפי' רשב"ם ומה שפירש רשב"ם דרב פפא לא איירי אלא במלוה על פה לא נראה לר"י ז"ל דאפילו במלוה בשטר לא כפינן ליתמי עד דגדלי אע"ג שקרקע נשאר להם מאביהם וההיא עובדא דרבה בר שרשום מלוה (*על פה) [*בשטר] היתה והביא ר"י ראיה מפ' שום היתומים אמר רב יהודה אמר רב אין נזקקין לנכסי יתומים אלא אם כן רבית אוכלת בהן ורבי יוחנן אמר או לשטר שיש בו רבית או לכתובת אשה משום מזוני משמע דהאי [*דאין] נזקקין למלוה בשטר מיירי ואפילו במקום שירשו קרקע דאם לא ירשו אלא מטלטלין פשיטא דאין נזקקין כלל דמטלטלי דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי: ואמר רב נחמן עלה דהך שמעתין מרים לא הוה מזדקיקנא לנכסי דיתמי כיון דשמעי' להא דאמר רב הונא יתמי דאכלי דלא דידהו ניזלו בתר שבקייהו מכאן ואילך מזדקיקנא ומעיקרא מאי טעמא לא רב פפא אמר פריעת בעל חוב מצוה ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו רב הונא אמר אימר צררי אתפסיה ס"ל דנזקקין לנכסי יתומים בעודם קטנים אחר שיש להם קרקע שנשאר מאביהם וכשחייב מודה כייפינן להו ומוכרין קרקע שלהם וכן הלכה דנזקקין לנכסי יתומים היכא דליכא למיחש למידי וכן פסק רבא בפרק שום היתומים הלכתא אין נזקקין לנכסי יתומים ואם אמר אביהם תנו נותנין [הרי] לך [הא] דפסק בערכין דרבא ושלחו מתם שוין והא דאמרינן בעלמא מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם וקטנים לאו בני מיעבד מצוה נינהו היינו במלוה ע"פ ובמקום שלא נשאר מאביהם רק מטלטלין לא כייפינן ליתומים לפרוע ואפילו גדולים וכן מוכח פרק מי שהיה נשוי ההוא גברא דהוה מסקי ביה ק' זוזי שכיב ושביק קטינא דארעא כו' משמע התם דגדולים היו מדקא טריף בעל חוב ומסיק מלתא אם לא פרעו היתומים מדעתם לא כייפינן להו יען כי לא היה נשאר להם קרקע מאביהם כדי החוב והכי מסיק בסוף מלתא דאם אמרו היתומים כשפרעו הנ' עבור קטינא דארעא פרעי סלקי סלקוה ולא כייפינן להו מכאן ואילך אע"פ שיש להם מטלטלין הרבה והא דפסקינן בסוף פירקין מלוה על פה גובה מן היורשין וכפינן להו היינו אם יש קרקע [וטעמא] משום נעילת דלת ושעבודא דאורייתא וראיה מדפסיק דאינו גובה מן הלקוחות אלמא שיש להם קרקע איירי: הגה"ה ורשב"ם פי' דבזמן הזה גובין ממטלטלי דיתמי ומביא ראיה מארנקי דמחוזא דאמר אשה גובה כתובתה מהם וה"ה בעל חוב היינו דידוע לנו שנשאר החוב שחייב מודה ואף במלוה ע"פ דאיכא משום נעילת דלת כיון דאין לנו מקרקעי עכ"ה: אין אדם עושה קטניא על הקדש פי' כשהקדיש כשהוא בריא דאי כשהוא ש"מ א"כ תפשוט מינה הא דאיבעיא לן פ' מי שמת ש"מ שהקדיש כל נכסיו חוזר או אינו חוזר תפשוט מהכא דאינו חוזר מדצריך לעשות קטניא אלא ש"מ דבבריא איירי והא דנקט ש"מ משום דאי בבריא הוה חיישינן בודאי [*לקטוניא] אבל ש"מ שירא למות אין אדם חוטא ולא לו כדפי' בערכין פ' שום היתומים: אדם עשוי שלא להשביע בניו והיינו שלא תבעוהו אבל תבעו [*והודה] לא שייך התם האי טעמא כדקאמר בסמוך וגם אין אדם משטה בשעת מיתתו עי' פ' זה בורר: [דף קעה] ודברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמי פי' דאין צריך לומר אתם עדים משום יפוי כח דש"מ אבל לעיל פ' מי שמת פי' דברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו פי' דאין צריך קנין: אמר (רבא) [רב פפא] הלכתא מלוה ע"פ גובה מן היורשין שלא תנעול דלת בפני לווין ואינו גובה מן הלקוחות דלית ליה קלא וי"ס דגרסינן שיעבודא לאו דאורייתא והא דפסק רב פפא התם שיעבודא דאורייתא התם היינו לענין קרבן כגון האשה שמתה יביאו יורשיה את עולתה דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא והא שמעתא דהכא לענין מלוה והשתא ניחא דלא נקט התם טעמא דנעילת דלת וכן משמע מפי'(ר"ח)[ר"ם]פ"ק דקדושין:[*דין זה עיין בפ' הגוזל ומאכיל] *) מצאתי בתשובת ר"ג תרנד שמי שנתחייב ממון בב"ד עבור מלשינות ומת אפילו למאן דאמר מלוה ע"פ לא גביא מן היורשין הכא כיון שעומד בדין קלא אית ליה אבל אם חייבוהו ב"ד קנס [לא] קנסו בנו אחריו ובזמן הזה מלוה ע"פ גביא מן היורשין אפילו ממטלטלי: מתני' תרנה הוציא עליו כתב ידו כו' המלוה חבירו בעדים א"צ לפרעו בעדים אבל המלוה חבירו בשטר צריך לפרעו בעדים אבל המפקיד [אצל] חבירו אפילו בשטר א"צ להחזיר לו בעדים דנאמן לומר החזרתי במגו דנאנסו כדמשמע פ' המוכר את הבית וכ"ש דהמפקיד [אצל] חבירו בעדים א"צ להחזיר לו בעדים. כתב בסה"מ וז"ל הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו ואין שם עדים אע"פ שהוחזק כתב ידו בב"ד הרי הוא כמלוה ע"פ כדאמר ר' יוחנן ס"פ גט פשוט ואם טען שפרע נשבע היסת ויפטר ואינו גובה בכתיבת ידו לא מן היורשין ולא מן הלקוחות וכן פסק האלפסי וז"ל בהוציא עליו כתב ידו שכנגדו [אין נאמן לומר להד"מ אבל] נאמן לומר פרעתי עד שיהא כתוב בו נאמנות כל זמן שטר זה יוצא מתחת ידו לא יהא נאמן לומר פרעתי וכן פסק המיימוני פרק י"א דהלכות מלוה וכן פסק ר"ת ואע"ג דרשב"ם כתב פ' חזקת הבתים דלא מצי למטען פרעתי אנן בפלוגתא דרבוותא מספיקא לא מפקינן ממונא אבל אם מסר לו הלוה כתב ידו למלוה בפני עדים להיות עליו לראיה דומה לשטר ואם אמר פרעתיך אינו נאמן דהלכה כר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי והיא דפ"ב דכתובות דלמא משכחא ליה אינים דלא מעלי וכתב עליה מאי דבעי ותנא [*דף קעה] הוציא עליו כתב ידו כו' לא קשה לאלפסי דלטעון פרעתי די"ל דלמא לא ידע האי דאידך אשכח חתימת ידיה ולא אסיק אדעתיה לטעון פרעתי וטוען האמת לא היו דברים מעולם ובתר הכי מפיק אידך חתימת ידיה ותו לא מהימן לומר פרעתי דכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי ורבינו יהודה מפרי"ש כתב שר"י היה חולק על זה כי מנין לנו לחלק בהכי כי לעולם אינו רגיל לפרוע אם לא יחזיר לו השטר בין בעדים בין בכתב ידו לבד ואינו נחשב מלוה על פה אלא לענין שלא תגבה מן הלקוחות עכ"ל: סליקא לה מסכת בבא בתרא

*) עיין בח"מ סימן ק"ח סעיף ב' ובש"ך ס"ק ה'.

הגהות דשייכי לעיל ממסכת בבא בתרא

השותפין [דף ב] פני"ס הכל כמנהג המדינה כו': הגה"ה עי' ר"פ השוכר את הפועלים ענין מנהג ועי' פרק המקבל על א"ר יוחנן הכל כמנהג המדינה במסכת ב"מ: פני"ס [דף ז] לפי שבח ממון הם גובין כו': הגה"ה נשאלתי תרנו על מס המוטל על היהודים בני קנדי"א בכלל אם אחד יוצא מן הארץ לעלות לא"י אם הוא פטור מן המס בשביל המצוה או לא כי מנהג בני קנדי"א לא יפחתו המס בשביל היוצא וגם לא יוסיפנו בשביל הבא נראה לי לפי דעתו בקצרה כי פסקו גאוני צרפת כשאחד יוצא מן העיר חייב לפרוע מס המוטל עליו ואי משום כלילא דטבריא כבר תירצו אותה קושיא ועוד יש בה תירוצין הרבה והביאו ראיה מההיא דהגוזל דאמר האי כרגא אכולה מתא ושאלו מה בא להשמיענו ותירץ זאת בא להשמיענו שדין מלכות הוא וא"כ היוצא חייב לפרוע המס אשר הוטל עליו ע"כ דברי רבותינו ואני אוסיף על אשר שאלתם אם יפטר עולה לא"י מן המס בשביל המצוה נראה דחייב דהא פקוח נפש גדול מיישוב א"י [א] דלא דחי אלא אמירה לעובדי כוכבים שהיא שבות ולא איסורא דאורייתא ולא ולמד מנזקי בית לאס פרק הכונס שאסור להציל עצמו בממון חבירו אלא ישלם ממון לחבירו כ"ש שאין רשאי להטיל על הצבור המס שחייב בשביל מצות א"י וגם מורי פסק הואיל ונמצא בעת הגבייה שצריך לשלם ולא דמי לכלילא שלא היתה כ"א במקרה והיה הדבר בטוח שאם לא נמצא שם הוה מתבטל ושלום נאום אלעזר: בפרק מציאת האשה תנן המשיא את היתומה לא יפחות לה מנ' זוז ואם יש בכים מפרנסין אותה לפי כבודה אמר אביי נ' זוז פשיטי ממאי מדקתני אם יש בכים מפרנסין אותה לפי כבודה ואמרי' מאי כים [*אמר רחבה] ארנקי של צדקה ואי ס"ד נ' זוז ממש אם יש בכים כמה יהבינן לה אלא ש"מ חמשים זוז פשיטי ש"מ: ירושלמי תרנז (ביני ביני נותנין ואין מפרנסין)[א]המשיאין את היתומה א"ר חנינא זאת אומרת שאומרים לפרנסין ללוות לצורך עניים כשנחסר בקופה של צדקה דין פתרי לה כו' פי' שר' חנינא שמדקדק כך ממתני' לפי שהוא סובר דמתני' איירי בשאין בכים כלום אז נותנין לה ממה שמלוין מעלמא אבל אם יש בכים נותנין לה לפי כבודה א"ר יוסי זאת אומרת שאין אומרים לפרנסים ללוות פי' ר' יוסי דייק ממתני' שאין גבאי צדקה חייבים ללוות כשנחסר בקופה דאיהו פתר ליה כשיש בקופה בכים אבל אם בכים פחות פי' שאין בכים [ב]כ"כ אלא נ' או מ' [*או נ'] [*הכל] יתנו לה אבל לא ילוו כלום. הדא ילדה אתיא קומי דר' אמי פי' יתומה אחת באת לפני ר' אמי שישיאוה והיה חסר בקופה ואמר ישתבקון למועד פי' המתינו לה עד שיבא עת גביית הרגל אבל עתה אין חייבין ללוות א"ל זירא ודמית יפסיד אלא יתכול דמרי[מועדא]קיים כלומר אם ימות הגבאי קודם גביית הצדקה יפסיד זו המצוה שלא השיא זה את היתומה אלא יתכול דמריה מועדא קיים אלא כלומר יכלה המצוה וילוה וישיא אותה ויסיים המצוה כמו ותכל עבודת דמריה מועדא קיים הקב"ה הוא קיים ויקיים אותו בזכות אותה מצוה [ג] פי' דרבי חנינא ור' זעירא ודרבי יוסי ודרבי אמי שרבי חנינא סובר שחייבין [*הגבאים ללוות] ורבי [ד] אמי סובר שאין חייבין ללוות ומדשתיק ר' אמי משמע דעבד עובדא כר' זעירא וש"מ דהכי הלכתא שאומר לגבאי [ה] להלוות לצורך עניים כשחסר בכים של צדקה כך נראה בעיני אני המחבר. אז"ק. וכתב אבי העזרי מדקרי ליה הלואה ש"מ שנפרעים מכים של צדקה כשימצא בו לאחר זמן וא"צ ליטול רשות מן הנותנין בכים* (*אבל) [*נראה למורי ואפילו] אדם המלוה על צדקות ומעשרות הרגיל ליתן וליטול כשיבא. ואין גבאי צדקה דומה להא דתנן פ' כל הגט [*דף ל] המלוה מעות [*את] הכהן (*או) [*ואת] הלוי ואת העני להיות מפריש עליהם כו' מת צריך ליטול רשות מן היורשים ואם הלוום לפני ב"ד א"צ ליטול רשות מן היורשין ותניא רבי אומר מהו מפריש עליהם בחזקת אותו השבט מת העני מפריש עליהם בחזקת עניי ישראל משמע לכאורה דלא יפסיד המלוה או המפריש כ"ש המלוה בכים של צדקה שאין מיוחד לעני אחד אלא לכל עניים ועניים גופייהו ניחא להו בהכי כדאמרי' פ"ק דב"מ [דף יב]גבי ילקט בנו אחריו והוצרכתי להאריך כי יש מרבותינו מביאין ראיה מפרק כל הגט שלא יחזור לגבות מן הכים אם לא ברשות הקהל שנתנין בו (אשר הלוה) לתת לעניים ואין נראה לי: גרסינן התם בירושלמי המלוה מעות את העני והעשיר אין מפרישין עליהם שאין מפרישין על האבוד וזכה העני במה שבידו ורב נחמיה אמר [ו] שאילין פריטיא לציבור אתא עובדא קומי דרבנן ואמר לית צבור כולן עתיר לית צבור כולי(מייט) [מיעני].פי' סומך על מקצת עניים שבהם שאין לחוש שמא העשירו כולם ואפילו בעני אחד תנן אין חוששין שמא העשיר אבל אם זכה לעני אחד ושוב ידע שהעשיר ויתר וזכה העני במה שבידו עכ"ל. אז"ק. עפ"א דפרקי ר"א עניני צדקה. וצדקה הואיל ואתא לידן כו'. פני"ס משבאת ליד הגבאי כו': הגה"ה עי' פרק שליחי דגיטין שם כתבתיו אם מלוה לקופה של צדקה יכול לפרוע עצמו בלא רשות הקהל וע"ש: הגה"ה בפ' גדים במסכת פאה תנן שנים שקבלו שדה באריסות נותן זה לזה חלקו מעשר עני וזה[נותן] לזה חלקו ופי' רבינו שמשון בר' אברהם ב' שקבלו הם עניים והם נעשים כבעל הבית כדאמר פ"ק דגיטין [*דף יב] להזהיר העני על שלו ודוקא על חלקו נעשה כבעה"ב

*נ"א מידי דהוה אכל אדם המלוה וכו'. מהר"ס:

הגהות [א] פי' יישוב א"י דאמרי' בב"ק הקונה בית מן העובד כוכבים בא"י אומר לעובד כוכבים בשבת לכתוב שטר מכירה:

הגהות הב"ח פ ג"ב דין זה כתבו גם ההגהות מיימוני פכ"ב מהלכות מלוה ולוה:

הגהות מ"י א] ביני מתני' וכן פרנסין. כצ"ל וכ"ה בא"ז: ב] נ' כ"א מ' או ל' או כ' כך יתנו לה. כ"ה בד"ק: ג] אתיא דר' חנינא כר' זעירא ודר' יוסי כר' אמי כצ"ל: ד] נ"ל יוסי: ה] ללוות כצ"ל: ו] אילין דבי רבי שאילין פרוטות לצבור כצ"ל:

ולא על חלק חבירו לפיכך מותרים ליתן זה (*על זה) [*לזה] ירושלמי תני אב ובנו איש וקרובו שני אחין שני שותפין פודין זה לזה מעשר שני ונותנין זה לזה מעשר עני א"ר יהודה תבוא מארה למי שמאכיל אביו מעשר עני ומנין שאם היו שניהם עניים [כו'] פודין זה לזה מעשר שני בלא חומש דכתיב אם גאול יגאל איש ממעשרו על שלו מוסיף חומש ולא על של חבירו ומנין פי' ומנין דתבוא מארה והא הברייתא מתיר ליתן לאביו מעשר עני והוא הטיב אב ובנו דקאמר אם היו תרוייהו עניים אבל אם הבן עשיר תבא מארה לו אם מאכיל לאביו מעשר עני אלא יפרנסנו בכבוד משלו. תרנח מכאן אני למד דאם אדם עשיר הפריש לדקה לא יפרנס אביו עני ממנה שלא תבא לו מארה ומכאן אני למד על שני בני אדם עניים שחייבים ליתן לדקה כגון עבור חולים או שהזכירו נשמות כמו שאנו עושין שיכול כל אחד לתת לדקה שלו לחבירו ולא הוי כלווין ופורעין. זה לזה מידי דהוה אמעשר עני [א] איש וקרובו וה"ה אנשים אחרים עניים אלא אורחא דמלתא נקט ודוקא לדקה גמורה אבל לדקה הבאה מחמת קנס כגון קנסות שעושין בני העיר על יושבי עירם ע"י הקנותיהם ליתן כך לדקה לא יתן כל אחד לחבירו הואיל ובעבור התקנה קנסו אותם אם יתן כל אחד לחבירו לא ימנע להניח טוב. ועל שאני לומד לדקה ממעשר [עני] קשה לי דגרסינן בתוספתא דפאה פרק בן תשע תניא כל הנוטל לדקה נוטל מעשר עני ויש שנוטל מעשר עני ואין נוטל לדקה והואיל ויש נוטל מעשר עני ואינו נוטל לדקה מעתה מה ראיה יש ממעשר עני ללדקה וי"ל דההוא איירי בחבר עיר כדתניא בתוספתא דפאה מעשר עני נותנין אותו לחבר עיר בטובה פי' חבר עיר היינו חכם המתעסק בלרכי הלבור כדפרש"י פרק בני העיר [ג].מפרנסים אותו מחמת טובה שעושה להם שמתעסק בלרכיהם נותנין לו מעשר עני בטובה שולחין לו מחמת דורון וכבוד אבל אין שולחין לדקה מן הכיס דגנאי הוא לו וגם לבני העיר לפרנס חכם המתעסק בלרכיהם מן הלדקה אבל מעשר עני שולחין לו מן הגורן. לא מינכרא דמעשר עני הוא אלא מחזי כמנחה ודורון דרך כבוד כך נראה בעיני (אבי) [אני] המחבר עכ"ל אז"ק. ועי' בפ"ק דב"מ גבי לא גדול גדול ממש בקלר: פני"ם כי הא דרבא אכפייה לרב נתן בר אמי כו': הגה"ה דעת אבי העזרי ודעת דודי הר"י בר' משה [א] ול"נ דלדקה דין הדיוט יש לה כדאמרי' פ"ק דערכין לדקה הרי היא כנדר לבל תאחר ואינה כהקדש דאילו הקדש אסור לאשתמושי ביה כו' הלכך אסור להלוותם ברבית ואפילו הקדש גמור ע"י הלואה יולא לחולין כדמוכח פרק הזהב במעתין דאונאה ורבית להדיוט ואין אונאה ורבית להקדש דקאמר דאי אוזיף מאה בק"כ הלה מעל ופ"ה שהוליא מעות של הקדש לחולין ולא הכנים תחתיהם כלום להקדש והוה להו דהדיוט ועל הגזבר לשלם קרן וחומש עכ"ל ולא משכחת דין רבית להקדש אלא שהלוה אבנים של בנין משום דבונין בחול ואח"כ מקדישן דהשתא ליכא מעילה אבל הלואת מעות לא משכחת לה דין הקדש דמשעת הלואה נפקי לחולין ויש להם דין הדיוט וכ"ש לדקה שבשעת הלואה יש להם דין הדיוט ואסור להלוותם ברבית עכ"ל כך נ"ל אשר בר' משה נ"ע אז"ק. בפרק זה בורר אמרינן הרי שראו אביהם שהטמין מעות בשידה תיבה ומגדל ואמר של פלוני הם של מעשר שני הם אם כמוסר דבריו פי' שמלוה בענין שנראה להם שדבר ברור הוא דבריו קיימין ואם כמערים שעושה שלא יחזיקוהו כעשיר או כדי שלא יקחו בניו לא אמר כלום. עוד גרסי' שם הרי שהיה מלטער על מעות שהניח לו אביו כי לא היה יודע למי הם ובא בעל החלום ואמר במקום פלוני הם כך וכך הם ושל מעשר שני הם הרי זה היה מעשה ואמרו חכמים דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין ונראה בעיני דכל זה הדין במעות לדקה תרנח ואם מלא הכים עם המעות בתיבתו וכתוב עליו שהם של לדקה סמכינן אכתיבה כי היכי דסמכינן אכתיבה לענין פקדון ולענין יין נסך כדפרישית בהמפקיד בשם המיי' ובשם אבי"ה עכ"ל אז"ק. בפרק זה בורר א"ל אני ראיתי את אביכם שהטמין מעות בשידה תיבה ומגדל ואמר של פלוני הם של מעשר שני הם בבית לא אמר כלום בשדה דבריו קיימין כללו של דבר כל שבידו ליטלו דבריו קיימין כל שאין בידו ליטלו לא אמר כלום הלכך בשדה דבריו קיימין דמה לו לשקר אם היה רולה היה נוטלו ונותנו לאותו שהוא מעיד עליו ונראה בעיני דה"ה במעות של לדקה כמו מעות מעשר שני אז"ק. במס' פאה פ' מאימתי תנן מדה זו אמורה בכהנים לוים וישראלים היה מליל נותן מחלה ונוטל מחלה היה לו דבר מועט נותן לפניהם והם מחלקין ביניהם פירוש מדה זו שאמרנו לעיל אין פוחתין לעני בגורן מחלי קב חטין כו' אמורה בכהן כו'. היה מליל פי' כגון שבאו עניים ואינו רולה לחלק להם כל המעשר עני שבידו ורולה להליל ממנו לקרוביו עניים נותן מחלה לעניים ונוטל מחלה ואמרי' בירושלמי ר' יונה פתר מתני' ביותר מכשיעור היה מליל נוטל מחלה ונותן מחלה אבל כשיעור נותן לפניהם ומחלקין ביניהם ר' חזקיה פתר מתני' בכשיעור *פקס להליל נותן מחלה ונוטל מחלה שמתוך שנוטל מחלה ונותן מחלה נעשה דבר מועט והוא נותן בפניהם [*והן] מחלקין ביניהם ופירש רבינו שמשון משאנץ מתני' ביותר מכשיעור דלאחר שיקבלו העניים שבאו שיעור הקלוב להם במתני' [*אי] איכא מותר יכול להליל והא דנקט ר' יונה מחלה לאו דוקא א"נ דאיכא תנא בתוספתא דשרי להליל שני חלקים [ב] ורבי חזקיה סבר דמתני' בכשיעור נמי יכול להליל מחלה ומחלה מחלקים ביניהם דדייק לישנא דמתני' דתני מחלקים דאין שייך זה הלשון אלא על כשיעור שבעל הגורן [*מחלק] להם והא דתניא בתוספתא אבא יוסי בן דוסתאי אומר משום ר"א אם רלה נותן לפניהם שליש ושני ידות לקרוביו נראה שיש ליישבו בין לחזקיה בין לר' יונה והאי דתוספתא דפ"ק דפאה תניא א"ר שמעון מפני ארבעה דברים אמרה תורה לא יתן אדם פאה אלא בסוף שדהו מפני גזל עניים שלא יראה שעה [שאין] אדם ויאמר לקרובו עני בוא וטול לך פאה ונראה דהיינו שלא יאמר טול כל הפאה אבל מחלה או שני ידות שרי ולא פליגי אתנאי דירושלמי ומכאן אני למד אדם שנדר לדקה יכול ליתן לעניי קרוביו עד חלי מכל מה שנדר ולמ"ד אפילו ב' חלקים מליל לקרוביו ממעשר [*ה"נ מליל שני חלקים] וק"ו הוא אם אפילו מעשר עני שאמרה תורה ליתן לעניים ואפ"ה יכול ליתן לקרוביו עד חלי או שני חלקים כ"ש לדקה שנותן מדעתו ודוקא אם הפריש לדקה ופי' לעניי עולם אבל אם נדר לדקה בסתם ולא גילה בדעתו בשעה שנודר למי רולה לחלקה יכול ליתן הכל לעניי קרוביו שכל הנודר על דעת תורה נודר והתורה אמרה ענייך קודמין ועוד הואיל והוא עשיר וקרוביו עניים מוטלין עליו לזונן ולא על גבאי העיר כדאיתא פרק ר"א בנדרים ומלא לדקה משל קרוביו היא הלכך הם זכו כך נ"ל אני ילחק ב"ר משה עכ"ל אז"ק:

*אחי ר' יחזקאל דע שעליך לשלם לזה העולם אברהם [*תשובה זו כפולה בפרק הגוזל בתרא]: בר' יוסי מעשר מעותיו שהלוית עבורו בטובת הנאה כי הוא מושבע להביאו אל בית האולר בעירו הואיל והריוח שלו אבל אתה אינך מושבע עליו אחרי אשר אין לך חלק בשכר דגבי מעשר דגן גופיה כתוב מעשר דגנך תבואת זרעך ובירושלמי מפיק מעשר מעות מכבד השם מהונך ומראשית כל תבואתך ואפילו קדמה תקנת מקומך לתקנת מקומו הייתי מוכיח לך לשלמו לו והוא יביאהו אל בית האולר [*אם] לא פירשו בתקנתם שיפרישו מעשר מכל מה שירויחו [*בין יבא לידם] בין יבא לידי אחרים והכי נמי נ"ל במלוה מעות לחבירו למחלית שכר שיש לו לשלם חלי המעשר לבעל המעות והוא חייב להביאו אל האולר הואיל ומחלית השכר שלו ושלום כנפש טוביה בר' אליהו: פני"ם מעשה באחד שהיו נושים בו מנה כו' עד הואיל ויצא הנודר ידי נדרו: הגה"ה וההוא דפאה דאין פורעין כו' מיירי כל זמן שהם ביד בעל ורבינו דוד ממיסבור"ק הביא ראיה דהא תרומה ובכורים קדשי טפי ואמרי' פרק הזרוע דנכסי כהן בע"ח נוטל בחובו ואשה בכתובתה ול"נ כדברי אבי"ה שאין יכול לפרוע חובו ממעות לדקה דאנן סהדי דזה לא נתן לו אדעתא שיפרע חובותיו שחייב לעשירים דאדעתא דאשתו ובניו שהם עניים נתן לו שיתפרנסו בה כמו אותם שנותנים כתבי קיבוץ וכתוב בהם שיש להם טיפול באשה ובנים ואפילו אם תמלי לומר שזה יתן לו מדעתו לבע"ח אשתו ובניו יעכבו על ידו כיון שהם לא לוו ואין חייבין לזה כלום ואדעתא דאשתו ובניו נותן לו ולא לפרוע חובותיו ולא דמי לתרומה ובכורים ומעשר דמשולחן גבוה זכו ואין תלוי בדעת הנותן וגם לא זכו בו אשתו ובניו עכ"ל מלאתי: פני"ם בר"פ הזרוע. אמרינן כו' עד וא"ל נשלם: הגה"ה כתב באז"ק מכאן אני למד עשיר שאין יכול ליקח לו משלו באיזה ענין שיהיה או שהיה עובר ממקום למקום או שהיה לו אונס אחר הרי זה לוקח מן הכים ופטור מלשלם דהלכה כחכמים וה"נ איתא בפרק גדיש במסכת פאה עכ"ל אז"ק: מלאתי וז"ל בתשובת הגאון פסק שאם גמר בלבו ליתן לדקה אע"פ שלא הוליא בפיו חייב וראיה מפ"ג דשבועות מולא שפתיך תשמור אין לי אלא שהוליא בשפתיו מנין אפילו גמר בלבו תלמוד לומר כל נדיב לב ופרש"י ז"ל לגבי נדר להביא קרבן כתיב דילפינן מנדיב לב דהיכא דגמר בלבו נדבה שחייב אפילו לא הזכיר בפיו ובר"פ האיש מקדש קאמר סתמא דתלמודא אקדשים ותרומה מה להנך שכן ישנן במחשבה הא למדת דאמחשבה מיחייב כאלו הוליא בפיו ולדקה נמי התם כתיבא ואע"ג דבפ"ג דשבועות אמרי' דהוי תרומה וקדשים ב' כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין הא פי' בתשובות דלדקה כנדרים ונדבות דמי הלכך גמר בלבו ליתן לדקה חייב אע"פ שלא הוליא בפה עכ"ל ומה שפירש דלדקה כנדרים ונדבות דמי יש ראיה דבפ"ק דר"ה ת"ר הדמים והערכים והחרמים וההקדשות חטאות ואשמות עולות ושלמים לדקות ומעשרות בכור ומעשר ופסח ולקט שכחה ופאה כיון שעברו עליהם שלש רגלים עובר בבל תאחר ות"ר מולא שפתיך זו מ"ע תשמור ל"ת ועשית אזהרה לב"ד שיעשוך כאשר נדרת זה נדר אלהיך אלו חטאות ואשמות עולות ושלמים נדבה כמשמעה אשר דברת אלו קדשי בדק הבית בפיך זו לדקה [*אמר רבא ולדקה] מיחייב עליה לאלתר עפ"ק דר"ה באלפס: פני"ם אמר ליתן לחבירו מתנה כו' עד כסף לורי: הגה"ה ושל דבריהם כסף מדינה א"ל ההוא גברא הואיל ופלגא זוזא הוא לא בעינא ליה ניתביה לעניים הדר א"ל איזיל איברי בי נפשאי א"ר יוסף כבר זכו בו עניים פי' דאנן יד עניים וכמעמד שלשה דמי וקשה דהא בלא מעמד שלשה נמי לא מלי הדר ביה ותירץ ר"י דהיינו דוקא דבר שהיה בידו בשעת הנדר אבל מה שלא בא בידו מעולם אע"פ שחייב לו אין הנדר חל עליו וכ"ש אם אין שום אדם חייב לו כפי נדרו וגם אין לו בידו ונדר או הקדיש כה"ג אין חל ונעשה כאומר כשיבא לידי יהא הקדש ועיין בספר רי"ף פ' ד' וה' ע"כ מלאתי: תניא בת"כ בפ' קדושים מנין שספק לקט לקט ספק פאה פאה ספק שכחה שכחה ת"ל לעני [*ולגר] תעזוב אותם [ג]ומהכא לא נפקי כולהו דהאי קרא גבי לקט ופאה כתיב ושכחה קרא אחרינא בפ' כי תלא דתניא בספרי מנין שספק לקט לקט ספק פאה פאה ספק שכחה שכחה ת"ל לגר ליתום ולאלמנה יהיה ובכל חד דוכתא מזכיר התנא שלשתם ואע"ג דלא נפקי מחד קרא שכן דרכו של התנא ובירושלמי אמר מנין שספק לקט לקט רבי שמואל בר נחמני בשם רבי יוחנן דאמר קרא עני ורש הלדיקו הלדיקהו במתנותיו והואיל דנפקא לן דספק לקט לקט וכן פאה ושכחה יש לו ללמוד מכאן דהוא הדין ספק לדקה לדקה דכולהו מתנות עניים ניהו וכי היכי דדריש ר' שמואל בר נחמני הלדיקהו במתנותיו ה"נ איכא למימר הלדיקהו בלדקה דלדקה היינו מתנה הלכך אומר אני המחבר מי שיש בידו מעות ומספקא ליה אם הם של לדקה או לאו חייב ליתן אותם ללדקה עכ"ל אז"ק: בפ"ק דפסחים גבי תיבה שנשתמשו בה (מעות) מעשר וחולין מסיק דאזלינן בתר בתרא וה"נ מסיק בפ' אלו מליאות הלכך אמר אני המחבר דה"ה לענין מעות של לדקה דאם מלא בתיבה (*של) [*שנשתמש בה] מעות חולין ושל הקדש וספק לו [*אי ידע] הי נשתמש באחרונה ליזיל בתר בתרא ואי לא ידע זיל בתר רובא וכן אם נשתמש בלבורין בזוית זו ובזוית זו אפילו ביום אחד אזלינן בתר רובא והיכא דאשתכח בגומא אפילו נשתמש בזה אחר זה אזלינן בתר רובא ואם היתה גומא שדרכה לבדוק אזלינן בה נמי בתר בתרא כדמוכח גבי שוקי דירושלים וכו' ובפרק דם הנדה מאן דבדק בגומא נמי בדק ע"כ לשון אז"ק: פני"ם סוף הדבור מסיים וגוזל שאר עניים: הגה"ה ובתשובת הריב"ם מלאתי שהמפרים מעות ללדקה סתם אין רשאי לחלקם לקרוביו לבד כי הוא חייב לחלק לכל עניי העיר בשוה והכי איתא בתוספתא דפרק הגוזל קמא האומר תנו ק' דינר לעניים סתם יתנו לעניי אותה העיר עכ"ל: שאל ה"ר יוסף את ריב"א על הלדקה שפוסקין בני העיר ויש יחידים שמסרבים ולא אבו שמוע לרבים ואני מלאתי שכתב רבינו שמעיה בשם ר' יוסף טוב עלם דאין מעשין על הלדקה אפילו למלוה רבה דכתיב כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' וגו' ושנינו כל מלוה שמתן שכרה בלדה אין ב"ד של מטה מוזהרין עליה ואין הדבר תלוי אלא בנדיבת הלב ובהרלאת רעים והלמידך חוכך להחמיר מדתניא ל' יום לקופה ג' חדשים לתמחוי ו' לכסות י"ב לפסי העיר ומדכייל כל הני בהדדי משמע כי היכי דכייפינן לפסי העיר כייפינן נמי לכולהו ועוד מדגרסינן פרק נערה בכתובות כייפינן ליה כי הא דרבא אכפייה לרב נתן ואפיק מיניה ת' זוזי ללדקה ופרש"י ז"ל בדברים ולא משמע כן כמו הכא דהכותב ודפרק הגוזל כפייה רפרם לרב אשי ואגבו מיניה ועוד בפ"ק דבבא בתרא מייתי לה וה"ג התם ממשכנין על הלדקה ואפילו בע"ש והא כתיב ופקדתי על כל לוחליו ומשני הא דלא אמיד הא דאמיד כי הא דרבא אכפייה לרב נתן בר אמי ואפיק מיניה ת' זוזי ללדקה ובתרוייהו גרס רב נתן בר אמי ולאו תרי עובדאי ניהו והתם לאו בדברים קאמר ודוחק לומר דהתם מיירי דכבר נדר מעיקרא ולהכי אכפייה מדלא מדכר ליה תלמודא ומדגרסינן עושו אהדדי אין לי ראיה כדאמר מעלנא דידי עישוי ניהו ומלהסיע על קילתן אין ראיה דהתם מדעת כולם היה כדפרים ר"ת והכי מוכח ברייתא דתני רישא כופין וסיפא רשאין והשיב ריב"א וז"ל על הלדקה שפוסקין בני העיר ויש יחידים המסרבין וכתב ר"י ט"ע דאין מעשין עליה משום דמתן שכרה בלדה יפה כתב ואני לא ידעתי ושמחתי בדבריס כי עכשיו יש לי גאון שאומר כדברי ולא כפירוש רבינו ילחק שפירש אכפייה לרב נתן בר אמי משום דכתיב באותה מלוה לא תאמץ ולא תקפוץ את ידך כי נראה בעיני דהא אין ב"ד של מטה מוזהרין עליה כשאר מ"ע לכפותו עד שיעשה דהיו מכין אותו כו' כדאיתא בכתובות והיינו אין מעשין שכתב רבינו יוסף ט"ע אבל מ"מ מוזהרין וראיה לדברי מירושלמי דפ"ק דב"ב:

השיב רבינו יהודה מפרי"ם על ראובן ושמעון שהיו תחת שר אחד והטיל עליהם מתנה וברח האחד אחר הטלת המתנה וחבירו הנשאר תובעו שיפרע חלקו כך קבלתי [*מר"י] הלכה למעשה שחייב לפרוע לו חלקו דדינא דמלכותא דינא ודינא דמלכותא אפילו שערי דכלא משתעבדי לכרגא דבר מתא אבר מתא מיעבט ודין השר ליטול וכל זה דינא דמלכותא כל מאן דמשתכח בבי דרי פרע כו' וכן כל הני דפרק הגוזל בתרא דקטלי דיקלא כו' והיא דחזקת הבתים דאמר רבא הני תלת מילי אמר לי מר עוקבא בר נחמיה ריש גלותא משמיה דשמואל כו' לאו למעוטי הני דהגוזל בתרא אתא ובחנם הבאת הך דריב"ל דירושלמי דהגוזל בתרא (*אין) [*דאין] אדם נתפס על חבירו כו' כ"א ההיא ממש דהגוזל בתרא דתלמודא שלנו דאמר רבא בר מתא אבר מתא מלי (מעכב)[*מיעבט] והני [מילי] בבולא וכרגא דההוא שתא כו' וכן הדין פשוט וכן היו דנין רבינו ילחק ור"ת כי כל דבר שהנהיגו השרים והמלכים ע"פ דין קדמונים דין גמור הוא ולא דמי למוכם שאין לו קלבה וגם היה אומר ר"י כי דמי כלילא שהטילו על הכובש אם היה מולאו או אם ישוב הכובש היה יכול

הגהות [א] לדקה יש לו דין הקדש נ' למורי ס"ן חסר. כך הגיה מורי חמי יל"ו ול"י הדיוט קשה לי זה דהא המרדכי כתב בפרק המפקיד בסי' שנ"ח בשם אבי העזרי דלדקה או מעשר אסור ללוותו ברבית דדינו כהדיוט לכך נ"ל דלא חסר מידי. העתק: [ב] פי' ולכך נקט הלשון נוטל מחלה כדי לאפוקי מההוא תנא דס"ל ב' חלקים אבל מ"מ האמת שנוטל כולו:

הגהות מ"י א] שנותנין זה לזה ולאו דוקא נקט איש כו' כנ"ל וכ"ה בא"ז: ב] שמחמת כן בני העיר מפרנסין אותו כנ"ל. וכ"ה בא"ז: ג] ומחד קרא לא נפקי כנ"ל. וכ"ה בא"ז:

לתובען שיפרעו לו כל חלקם המוטל עליהם שהיו רוצין לפרוע ואפילו היה לשם קלבה ועתה הכביד עליהם היה אומר ר"י דדינא דמלכותא להכביד על עמו למלחמה ולשאר צרכים גדולים *ובודאי יש לו לפרוע וכל רבותינו *וכ"כ בתשובת מיי' להלכות גזילה ואבידה סי' ט': שוין בדבר וכ"פ רשב"ם ומה שאמר סבורה שפרע לפקיד בשביל מתנה לשר אם הפקיד מודה הרי טוב ואם לאו צריך לחזור ולפרוע ולא דמי להההוא דזבין חמרא ואתא עובד כוכבים ואנס ליה מיניה דלא מפלי ליה דהתם עובד כוכבים אנס הוא אבל הכא דבר ידוע שלא בא ליד השר ואם הפקיד טופר מה יכול לעשות ע"כ נ"ל לבורח שיש לו לפלות הכאר :

[עיין בפנים בפ"ק דב"ב] שאלו לר"י תרם על ראובן שבאו אנסים או המושל בביתו ליקח משכון שמעון ולקחו משכונו של ראובן בשביל שמעון והשיב ר"י אע"פ שאין להם על שמעון דין ודברים דין הוא שיעכב ראובן משכון שמעון בשביל משכנותיו ואפי' נטל ראובן משכון שמעון ונתנו לאנס להציל משכונו פטור [א] כדאמרי' פרק הגוזל בתרא ההוא גברא דאפקידו גביה כסא דכספא סליקו גנבי ושקלינהו ויהביה להו אתא לקמיה דרבא פטריה א"ל אביי הא מציל עצמו בממון חבירו הוא אמר ליה רב אשי חזינא אי איניש אמיד הוא אדעתא דידיה אתו ואי לא אדעתא דכסא דכספא אתו א"כ בנדון זה כיון דאיכא למימר שהגנבים באו בשביל משכנותיו של שמעון ונתן להם ראובן משכונו של שמעון ראובן פטור וכל שכן הכא דודאי בשביל שמעון (נטל) [*באו ונטלו משכונו] של ראובן [*וה"ר] משה מפנטוי"א פירש שאין חייב לשלם לנתפס אלא דבר קצוב כגון ארנוניא וגולגלתא שהרי הלכה כריב"ל דאמר בפ' הגוזל בתרא בירושלמי [ה] דאין לך נתפס על חבירו וחייב לשלם אלא ארנוניא וגולגלתא ורב אמר כל הנתפס על חבירו חייב לשלם חיליה דרב מן הדא הגוזל שדה ונטלוה מסיקים אם מחמת הגזלן חייב להעמיד לו שדה אחר [ג] ולא שמע דאמר רבי יוחנן קנס שקנסו חכמים בגזלן וכ"כ המיי' כדפירשתי והוא שנטלם ממנו בפירוש בפני עדים בגלל פלוני כדאיתא פ' הגוזל בר מתא אבר מתא (*מעכב) [*מיעבט] ודוקא משנה זו אבל משנה שעברה מאחר שנתפיים המלך אין לו לעבוט אחר עליו ועי' פרק הגוזל בתרא בהגה"ה [תשובה זו תמצא ג"כ בפנים פ' ח"ה] מעשה בראובן שקנה קרקע מישראל שהמיר דתו והחזיק בה ג' שנים [ובא שמעון] וערער עליו (*עבור ג' שנים) ואמר כי המומר לקח ממנו בחזקה וטען שמעון ואמר שמיחה אז בבית הכנסת כי ידע שלסוף המומר ימכור לישראל והטילו חרם על הקהל שיעידו שמיחה בעת ההיא אבל לא מצא עדות שמיחה בסוף כל ג' וגם ראובן הלוקח מן המומר החזיק בלא מחאה ופסק ראבי"ה דהויא חזקה מעליא דאע"ג דבפ' חזקת הבתים אמרינן אמר רב יהודה אמר רב ישראל הבא מחמת עובד כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים מה עובד כוכבים אין לו חזקה אלא בשטר אף הבא מחמת עובד כוכבים כן ופירש רשב"ם דהתם עובד כוכבים אנס הוא וישראל ירא למחות הלכך הכא נמי הוי ראובן הבא מחמת המומר חזקתו לא הוי חזקה ודוקא היכא דלא מיחה שמעון כלל אבל היכא שמיחה בתחלה גלי אדעתיה דלא היה ירא למחות וא"כ ה"ל למחות סוף כל שלשה דקי"ל כרבי מאיר [ג] דדן רב כר"מ ופרק מי שהיה נשוי אוקמא רב אשי לסתמא כר"מ ההיא דקתני לקח מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו בטל ושני ליה בין לוקח אחד לשני לקוחות וכ"פ האלפס התם כשנויא דרב אשי עי' בסמ"ק בהגה"ה שם יש תשובות מהר"ם כהגה"ה שבפנים *ועי' ספר מצות לפסק הדין: [ה]חזינא

*גם במרדכי בפנים בפרק חזקת הבתים :

אי אית ליה דיקלא כו' : סליק פרק קמא

הוא סבר אין מעילה בגידולין וכן הוא אמת דפלוגתא היא במעילה ואיכא מ"ד יש מעילה בגידולין ומכאן [ג] נ"ל דאין לקהל להתבוע מסים או ארנוניות ממעות של הקדש [ג] או של צדקה ועיין במעילה עד כאן מצאתי : סליק פרק ב

פני"ם וכבר היה מעשה כו' : הגה"ה וכי גדלי יתמי איפתעי דינא בהדייהו וכי גדלי יתמי דהוו בני מיעבד דינא דהיינו מי"ג שנה ואילך שמחויבין במצות [*איפתעי דינא בהדייהו על] שטר חוב שיש לך על אביהם ותשבע ותטול כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים (*קטנים) [*גדולים] והיינו (י"ב) י"ג שנה והא דאמר פ' מי שמת ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים ה"מ שמוכר לצורך הוצאה אבל לפרוע חוב אביהם מוכרין ב"ד מי"ג ואילך וא"כ מלוה ע"פ היה ויש עדים שהלוהו לכי גדלי יתמי ישבע ויטול כדא"ר פפא בשמעתא בתרייתא דמכילתא (*הלכך) [*הלכתא] מלוה ע"פ גובה מן היורשין הלכך מלוה ע"פ ישבע שלא פרעו ויטול עכ"ל רשב"ם ועי' לקמן בפ' הניזקין וברב אלפס בפרק הניזקין ושם תמצא דינין של יתומים באורך בבאר היטב : פני"ם מצאתי ראובן השכיר בית כו' עד דאמר ריב"ל המוכר בית לחבירו כיון שמסר לו המפתח כו' : הגה"ה בפרק הפרה היא מימרא זו על משנה עבר עליו הראשון ולא כשהו ושם פי' הרא"ש דמסירת המפתח אינו קונה ועיין בקצר : ושאלת ראובן ושמעון הלכו לשוק והתנו ביניהם שכל מה שיעלה להם בין מסחורה בין בדמים אחרים שיחלקו ביניהם והלכו לדרכם וכשחזר ראובן מסחורתו באו עליו לסטים ותפשוהו והוצרך לפדות עצמו כדי דמיו ועתה תובע ראובן את שמעון חצי הפדיון *לפי שראובן אומר אם לא מפני הסחורה [*שהרי שותפין היו והיה ראובן אומר כו'] : לא היה נתפס וכשם שהם שותפין בשבח כך הם שותפין בהפסד ושמעון משיבו שותפין היינו בשבח הפרקמטיא או בהפסדה אבל מאונסין שבדרכים לא היינו שותפין ולא הותנה בינינו והשיב ה"ר אליהו מלונדרו"ש דשמעון פטור בולא כלום כיון שלא התנו שכל מי שיפסיד ישלם לו חבירו חלקו ולא דמי לקרוב לשכר ורחוק להפסד דהכא לא איירי אלא בנותן פרקמטיא לחבירו למחצית שכר על מנת שאם ישתכר יחלוק עמו וכל מה שזה נותן חלק בשכר אינו אלא רבית פרקמטיא ואם נפסדה על הלוה לשלם [ג] [*וגם שם נ' למורי ש"ן חסר] ואם נתפס חבירו הוא לא קבל עליו אחריות גופו אע"פ שהוא טורח בשבילו והביא ראיה משטף נהר חמורו וחמור חבירו [בפ' הגוזל בתרא] וכ"ש זה שלא אמר לו ליכנס במקום גדודי חיה ולסטים ולשלם פדיונו : [א]ירושלמי דב"ב איתא ור"ח הביאו בפירושיו האחין שילא אחד מהם לליסטיות או לגנוב בלא דעת חבירו חולקין מכאן יש לפסוק על ב' אנשים [ב]שילאו לשוק וראה אחד מהם ארנקי מונח בבית העובד כוכבים וגנבו שיש לו לחלוק עם חבירו ובעיטור כתב וז"ל תשובה אם נתפס א' מהשותפים עם הפרקמטיא אין על חבירו כלום שאחריות גופו לא קבל עליו והביא ראיה משטף נהר חמורו וחמור חבירו ותו דגרסינן בירושלמי האחין והשותפין תרסא שנפל אחד לאומנות כהדא רב נחמן בריה דרב שמעון אתפס לבולי' אתא עובדא קומי דרב אמר אין אית בנכסי דנחמן שנתפס לבולי' יתנן לו מנכסיו ואם לא יתנן לו משל אמצע ודוקא דאתני אהדדי אבל מסתמא כגון שתם אחין ושותפין כל אחד ואחד מהם לעצמו כדגרסי' בירושלמי תרסב א"ר חייא בר אבא סתם אחי שותפין [*פי' מביא הירושלמי לדבריו איזה קרוי סתם שותפין] עד שלשה דורות איתא בירושלמי חד בר אינש איתעביד ספר בעי אחוה מיפלגי עמיה אתא עובדא קמי רבי אמי אמר כך אומרים אדם שמצא מציאה אחיו חולקין עמו ואדם שילא ללסטיות אחיו חולקין עמו בתמיה ירושל' בארישי דבר זיזא מהו דיימרון דקיקיא [*לרברבי] נחלוק עמכון יכולין למימר מציאה מצאנו שמע מינה דבמציאה אין חולקין א"כ פירשו להדיא ע"כ : תשובה לרבינו משולם בר קלונימוס תרסג על ג' אחים שהתנו יחד [ד] בקנין על נכסי אחותם שנתן לה בעלה שכל מי שיקבל מתנה מאחותם שיחלקו בשוה שלשתם ולימים נתנה מתנה לאחד והשיב אע"ג דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם בההיא הנאה דסמכי אהדדי גמרו ומקנו להדדי כדאמרי' באחים שחלקו בגורל בההיא הנאה דלייתי להדדי גמרי ומקנו להדדי ובפסקא אמרינן בההיא הנאה דמתחתני אהדדי [*כו'] ובערב נמי אמרי' בההיא הנאה דסמך עליה דמהימן גמר ומשעבד נפשיה [*ותנן] נמי מתנה שומר חנם להיות כשואל ואמרינן עלה במאי בדברים ואמר רבי יוחנן אפילו תימא בלא קנו מידו בההיא הנאה דמהימן ליה גמר ומשעבד נפשיה הלכך כל תנאה מהני בשיתוף בין במציאה בין [*בדורון] משום טעמא דמהימני אהדדי גמר ומקני (*וכן תנאי) [*וכ"ש] מתני אהדדי דלא תזבין באשראי ולא תיזיל באורחא רחיקא בלא (*הזמנותיה ותיהימון) [*הרמנותא ותימהימין] ליה כתרי סהדי וכל תנאי דמתנו אהדדי מהני תנאה בר מתנאה דאיסורא עכ"ל: דגיטא ודמתנתא גילוי דעתא בעלמא הוא פרשב"ם ולכך יש לנו לכתוב אפילו בלא ידיעת אונסו שבודאי יש לנו לומר שהוא אונס שהרי אינו מרויח כלום דדוקא בזביני שהוא מרויח מעות שדחוק עתה למעות איכא למימרא שהוא אין אנוס ולא נכתוב לו אם לא ידענו אונסו היאך . וריב"ס מפרש גילוי מלתא בעלמא היא ולכך בלא אונס יש לנו לכתוב שהרי יכול לבטל גט ומתנה בלא אונס כדאשכחן פרק השולח וא"כ לדבריו תרסד אם מסר מודעא על מתנה אפילו בלא אונס הוי ביטול מעשה וליתא וראייתו מפ' השולח ואין ראיה דהתם מיירי בביטול שליחות אבל גט עצמו אין בטל כדאיתא התם נהי דבטליה לשליחות גט גופיה מי בטיל ואפילו לספרים דגרסי מי [ד] בטלינן דמשמע דגט בטל היינו לאחר כתיבתו אבל קודם כתיבה אין יכול לבטל וגם מה שהביאו ראיה [ממתנה טמירתא דקאמר להו לסהדי זילו איטמירו בעיבר ימינא] דהוי מודעא לחבריה אע"ג דליכא אונס זה אינו דאונס גדול הוא דאמרה ליה דלא מקדשי אי לא [ס]כתבה(*ליה)[*לה] לנכסיה ולפירוש ריב"ס קשה דאמרי' לעיל רבה ורב יוסף לא כתבי מודעא אלא אמאן דלא ציית דינא ובאיזה מודעא איירי כיון דבגיטא ומתנה כתבינן בלא אונס בשביל שמבטלו ומודעא דזביני נמי לא איירי דלא כתבינן מודעא אזביני ובמודעא דאנוס הוא כעובדא דפרדיסא לא איירי (*דלא) [*דאפילו] ציית בי דינא שפיר [*כתבינן] ומיהו יש לומר דאיירי במודעא דזביני וסבר כרבה בר בר חנה דאמר לקמן דכתבינא ביה מודעא והא דלא פריך לרבה ורב יוסף כי היכי דפריך לנהרדעי מההיא דרבה משום דלא הוה מצי מידי [*עי' בתוס' ובגמרא דף מ'] בפנים סוף הדבור ע"כ : הגה"ה ודוקא דזביני אבל תלוהו ויהיב לא הוי מתנה דלא גמר ומקני כדאמר שמואל לעיל ובמתנה פי' ריב"ן דאם מסר מודעא אפילו בלא אונס הוי ביטול וליתא כדפי' לעיל בהגה"ה ועוד פירש ר"י דאם מסר מודעא אזביני ובטלה בשעת המכר מהני ביטול כדאיתא בפרק מסקלי עלי אמר רב שילא האי מאן דמסר מודעא אגיטא הוי מודעא פשיטא לא צריכא דעשאוהו וארצי מהו דתימא בטולי בטלה קמ"ל [הא בטליה בהדיא הוי ביטול] דיקא נמי דקתני עד שיאמר רוצה אני עד דמבטל מודעא והה"נ בזביני דגמר ומקני כמו בגט ומיהו בהא מספקא לן במתנה אי מהני ביטול דמודעא דודאי היכא דלא ידעינן באונסיה פשיטא ליה דמהני ביטול אבל היכא דידעינן באונסיה מספקא ליה וכ"ל דפשיטא דמהני ביטול דכיון דמודעא מבטל גמר ומקני דכיון דבלא אונס מבטל אבל אם מבטלו ע"י אונס אין ביטול מועיל ומה שאנו כותבין בשטרי מתנה ביטול מודעא משום דמהני כשמבטל מדעתו : תרסה אפוטרופוס של היתומים תבע אלמנת שמעון כל מה שיש בידה בין בחובות בין בפקדון וגם מעות שהיו בפקדון והיא היתה נושאת ונותנת בבית והיא משיבה שכל מה שיש בידה הן מחובות של ראובן בעלה הראשון אבל מה שהיה משל בעלה השני הוציאה ומן הפקדון לא נשאר כלום ונ"ל שהיא נאמנת דומיא דאמרינן מעיסתה קמלה ועוד כיון שתובעת מזונות (*שכל) [*כל] מה שתפסה יכולה לעכב כדאמרי' פרק אלמנה ניזונת מעשה בכלתו של רבי שבתי שתפסה ארנקי מליאה מעות ולא היה כח ביד חכמים להוציא מידה ומפרש עלה בירושלמי תנא אלמנה שתפסה אפי' אלף זוז במזונותיה אין מוציאין מידה ומסיק אפי' אחוי מה שבידך לא אמרינן לה ואע"ג דרבינו חננאל וה"ג פירשו דלא מהניא תפיסה דלאחר מיתה מ"מ נראין דברי ריב"ן שפי' לפני רש"י ז"ל דמיירי שתפסה לאחר מיתה דאי מחיים תקשי דרבא אדרבא [ה] דרבא גופיה אית ליה פרק הכותב והוא שתפסה מחיים : סליק פרק ג

הגה"ה עישור נכסים אפילו מאיטלטול פי' דהוה קרקע ופי' רשב"ם דקי"ל דעישור נכסים דהיינו פרנסה אין גובה אלא דוקא ממקרקעי אפילו בזמן הזה ודוקא כתובה ומזוני תקנו הגאונים לגבות מטלטלי דמזוני נמי מתנאי כתובה הוי אבל פרנסה לאו מתנאי כתובה הוי והלכך במקומה עומדת במקרקעי ולא במטלטלי [ו] מכאן קשה למה שפירש פרק שבועת הדיינים משום שמ"ג דאע"ג דאין נשבעין על הקרקעות נשבעין על שכירות בתים דחשיב כמטלטלי דהא הכא חשיב שכירות בתים כמקרקעי : סליק פרק ד

אותיות נקנות במסירה . עי' פ"ק דב"ק בקצר ובפרק קמא דב"מ בסופו גבי ש"מ איתא לדשמואל דאמר המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול שם פי' משם רב האי גאון ור"ח דאין אותיות נקנות בקנין אגב וע"ש : סליק פרק ה

מאי קמ"ל תפוס לשון [ז] ראשון פרק יש נוחלין ופרק ד' נדרים אמרינן תוך כדי דבור כדבור דמי ולא תפסי לשון אחרון כלאחר כדי דבור ולא לשון ראשון בתוך כדי דבור וא"כ במאי פליגי תנאי י"ל הא דתוך כדי דבור כדבור דמי היינו כשאומר חוזרני בי אבל היכא שאומר שני דברים ביחד יש לנו לומר שיתקיימו שניהם . ואם (*אין יכול לקיים שניהם) [*לא יוכל שניהם להתקיים] יש ללכת אחר לשון ראשון או אחרון למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה . עיין במרובה בקצר :

תופס שטר ממון שיש בו תנאי

בבך וכך בשבת בכך וכך לירח פלוני למנין שאנו מונין כאן במתא פלונית איך פב"ב אמר לנו הוו עלי סהדי וקנו מנאי וכתבו וחתמו והבו ליה לפלוני ב"פ למיהוי בידיה לזכותא דלביתא ברעות נפשאי בלא אניסנא ואתניתיה בהדיה על הוא שותפותא ועסקא כך וכך תנאי ואי מקיים ליה תנאה דילי מעכשיו יהא כך וכך ואי לא לא ותנאה

הגהות [א] וכתוב בב"י ח"מ סי' ע"ב ואין דבריו נראין בעיני וכן נראה מדברי המרדכי שם שיש מי שחולק על סברא זו : [ב] פי' וא"כ ש"מ כל אדם הנתפס על חבירו חייב לשלם לו וקשה לריב"ל דא"ר יוחנן כו' . שנוי הוא דקמשני כו' : [ג] פי' מעות שהרויחו בממון של הקדש דהיינו כמו גדולים : [ד] ונראה לע"ד דאע"ג שענין השאלה שנשאל בענין השלשה אחין היה שם קנין מ"מ מתשובת ר' קלונימוס למדנו שגם בלא קנין מהני תנאי השותפין מדמייתי ראיה מאחין שחלקו בגורל דפשיטא דבלא קנין מייתי כדמוכח התם בהדיא וכן משטרי פסיקתא דהן הן הדברים הנקנים באמירה כדאיתא בכתובות פרק הנושא דף ק"ב וכן מדין ערב דמשתעבד בלא קנין כדאיתא פ' ג"פ דף קע"ג וכן מייתי ראיה מדברי ר' יוחנן דאמר אפילו בדברים וכו' . וגם מסיים דכל תנאה מהני בין בשתוף בין במציאה בין בדורון ולא תפס לשון קנין כלל אלא תנאה סתם קאמר דמשמע אפילו בלא קנין והיינו כדעת מהר"ם דסוף מהרי"ק שורש קכ"א : [ה] פי' דאמר רבא בגמרא אלמנה שתפסה מטלטלים למזונות מה שתפסה תפסה אבל לא לכתובה לכן פי' רש"י דמיירי לאחר מיתה דאי מחיים תקשה דרבא אדרבא דאמר אבל לכתובה לא מהני ורבא ס"ל פרק הכותב דמהני תפיסה מחיים ולכן פי' רש"י דהכא מיירי לאחר מיתה ולכן מהני למזונות ולא לכתובה :

הגהות הב"ח א נ"ב דין זה מביא גם הגהת מיימוני פ"ה מהל' שלוחין ושותפין : ב נ"ב שהיו שותפין :

הגהות מ"י א] חזינא וכו' דיקלי וכו' נרשם לממחק : ב] נ"ב פי' מדמפרש בגמ' דגדולי הקדש אין נהנין מהן אע"פ שאין מועלין : ג] לשלם וגם שם אם נתפס כצ"ל : ד] בעלי' כצ"ל : ה] כתב לה לנכסי כצ"ל : ו] נ"ב מטעם דבתי פרשב"ם שם משכירות הבתים דכמקרקעי חשוב לה דהכר מקרקעי חשוב מקרקעי : ז] נ"ל אחרון :

חדושי אנשי שם

מהר"ם [א] ומביאו באלפס בפרק בתרא דכתובות ובמרדכי פ' הגוזל בתרא ובפרק חזקת הבתים בשמעתין דשותף אין לו חזקה. כתב בשם ר"ת ואפי' הוציא אותו העכו"ם בערכאות של עכו"ם וכתב מהר"ם בתשובה סי' ס"ג והוא שאין כתוב ידוע לנו : מהר"ם [ב] בפ' מי שהיו נשוי כתב לראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו אבדה כתובתה דברי ר' מאיר ולא מצית למימר נחת רוח עבידי לבעלי דאמרינן לה אם איתא דנחת עבדה

דא הן מקמי לאו וכולהו לדקדוקי דתנאי בני גד ובני ראובן ולא יהא לו כח לערער על תנאי הדא ואחריות וחומר שטרא דנן קבילית עלי ועל ירתאי כאחריות כל שטרי תנאים דנהיגי בישראל מיומא דנן ולעלם דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי וקנינא מפלוני לפלוני בכל מה דכתיב וכו' עכ"ל העיטור : סליק פרק ח' וז'

פרק יש נוחלין

הכותב כל נכסיו וכו' תרסו מעשה בא לידינו ונתעלמה ממנו הלכה באדם אחד שצוה בעת פטירתו וקרא לאשתו ולבניו שיש לו מאשה אחרת בפני עדים ונתן לאשתו כל אשר לו בפני עדים ושטר מתנה נתן בידה כמצוה מחמת מיתה וכן מוסיף לשון השטר שכתוב בו כל נכסי קרקעות וספרים ומטלטלין כתובים לאמרת השטר ואחריה יתנו לילדי בנותי אלך היא תתן מנכסי י' ליטרין וס"ת וטלית לצדקה וכל השאר נתון לה והאשה קיימה דברי המת ונתנה כאשר צוה לה אישה ועתה אומרים היורשים להעמידה על כתובתה וגם שעשרה ליטרין שנתנה נגבית לה מכתובה. השיב מורי נראה בעיני דהייתו דאמרי' פרק יש נוחלין דף קל"ב הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא ואפילו באשה אבל בני הבעל כי הכא סבירא להו פרק יש נוחלין בין לרב עוירא בין לרבינא דלא קנתה ואינה אלא אפוטרופא וכ"ש אם היה לה יורש ממנו דלא עשאה אלא אפוטרופא דלכאורה נראה דהוי כמו כותב כל נכסיו בלא שיור די' ליטרין וטלית (*שנתנה) [*וס"ת] לא הוי שיור הראוי לבניו דדמי להא דאמר פרק יש נוחלין אשתו משום אפוטרופא ולאחר משום מתנה לשניהם ביחד להיא גירסא שפירש רשב"ם א] (*למתנה) [*דמתנה] שנתן לאחד לא יבטל האפוטרופא מאשתו משום שיור שהרי לא שייר ליורשיו כלום : ואף על גב שכתב ואחריך לבנותי אין זה שיור דהא קי"ל פרק יש נוחלין כרשב"ג דאין לשני אלא מה ששייר ראשון ואם בא ראשון ומכר אין לשני עליו כלום דא"כ אין זה שיור כדפסק ר' יוחנן התם ואביי נמי קאי כוותיה מדקאמר התם איזהו רשע ערום זה המשיא עצה למכור נכסי כרשב"ג מכלל דאם ירד ראשון ומכר אין לשני עליו כלום והשיא עובדא נמי דההיא איתתא מוכחא דאזל אקנייה לבנו קטן והיינו כרשב"ג ואע"ג דלכתחלה אין לו לירד וליתן ולמכור כדאמרינן רשב"ג ארשב"ג לא קשה הא לכתחלה הא דיעבד משמע דלכתחלה לא ואביי נמי דקרי ליה רשע ערום משמע הכי מטעם שלא נעשה נחת רוח של מת שאמר אחריך לפלוני דהוה ניחא ליה שישתייר לשני ומיהו קפידא גמורה לא קפיד שלא יוכל למכור [*מורי הגיה והואיל ואם וכו'] מ"מ הואיל ואם מכרה ונתנה קיים אין זה שיור לבטל האפוטרופוס מאשתו ועוד נ"ל דאפילו אי הוה קים לן כר' דשני מוציא מיד הלקוחות אין לחושבו כשיור לבטל האפוטרופוס מאשתו הואיל וכל ימי חייה היורשין בידה דהא טעמא דכותב כל נכסיו לא עשאה אלא אפוטרופא היינו טעמא משום דאיכא למימר לכבדה נתכוין שיכבדוה הבנים והיורשין דלהכי מחלק בין אשתו ובין גרושה וארוסה ואחר דלא גיים בהו ואין חושש לכבדם וכ"פ רשב"ם והואיל וכל ימי חייה היורשין בידה היינו אפוטרופא והמתנה בטלה הואיל והיורשין בידה כל ימי חייה ב] דלעולם מאומד יש לנו לומר דלאפוטרופא נתכוין לכבדה ולא למתנה דלעולם יש לתלות היכא שנוכל לומר לכבודה נתכוין כדמוכח סוגיא דהתם וקלא נראה דבהאי עובדא לא פליגי ר' ורשב"ג דכולי עלמא שני מוציא מיד הלקוחות אפילו אם היתה מהנתו מתנה ג] בלא אפוטרופוס הואיל ואחריה נתן ד] לילדי בנותיה הראוין לירש ה] וא"כ הוי שיור לבטל האפוטרופא לקיים המתנה וראיה מרב ביבי דקאמר משום דאתון ממולאי כו' ואפילו רשב"ג לא קאמר אלא לאחר אבל לעצמו לא פירוש הואיל ו] ואחריה (דנכסים) יחזור הדקל לעצמה לא ז] נתכוין להקנות אלא לפירות וא"כ מה שנתן לבני בנותיו הוי שיור לבטל האפוטרופסות שהרי הכא כשאמר אחריה ליורשין ולא לאחרים לא נתכוין להקנות אלא לפירות א"כ (*קל וחומר) [*קשה לי] לעיל כי פריך מרשב"ג ארשב"ג למה לא משני הכי הא דאמר אין לראשון אלא לאכילת פירות בלבד היינו כשאותו פלוני שאחריו ראוי ליורשו והוי כעצמו ושמא ליסכא דאחריו לפלוני משמע ליה אחר שאין ראוי ליורשו מ"מ נ"ל אם יסכים מורי דבין היה שיור להוציא מיד הלקוחות בין לא יהיה שיור הכא הואיל וכל ימי חייה שלה אית לן למימר דלעשות אפוטרופוס נתכוין לכבדה דאע"ג דשויוהו רבנן כהלכתא בלא טעמא מ"מ קצת טעם יש ואם ישר בעיני מורי יש להעמידה על כתובתה ולעשותה אפוטרופא ולבטל המתנה ואשר נתנה במצות אישה ישר כחה ולא יחשב בכתובתה ועליה לתת כאשר צוה אישה כי מנתה אפוטרופא או מטעם מצוה לקיים דברי המת או משום דברי ש"מ ככתובין כו' וכולהו שייכי בה ואפילו לדברי ר"ת דבעי שליטות מתחלה לכך בההוא דתנו שקל לבני בשבת ובההוא דפלונית שפחתי עשתה לי קורת רוח שהיא בעצמה שליטה ה"כ היא שליטה בעצמה בממון ובידה הפקידה ועליה צוה כך וכל ימיה החזיקה בממון מדין אפוטרופא ותזון ותפרנס מן הנכסים ולכשתרצה תטול כתובתה ואפילו בלא אפוטרופא אחרי שהיא מוחזקת בממון אין כח ביד היורשין להוציא מידה דאלמנה שתפסה אלף זוז למזונותיה מה שתפסה תפסה ואמרי' בירושלמי פרק אלמנה מהו מימר לה חוי מה שבידך תלמידיה דר' מנא אמרו אומרים לה חוי מה שבידך אמר ליה ר' יוסי בר בון מתוך שצריכה ליסבע בסוף אפילו חוי מה שבידך לא אמרינן לה מיהו מעשה ידיה שלהן כדין אלמנה ניזונית מנכסי יתומים ועוד היה נראה להסתפק שאין לעשות כאן אפוטרופוס דודאי כותב כל נכסיו לאשתו ולא אמר אחריך לפלוני [או] ח] אם אין אותו פלוני ראוי ליורשו אית לן למיזל בתר אומדנא דלכבדה נתכוין אבל כאן דאמר אחריה לפלוני אם אין אותו פלוני ראוי ליורשו היורש מסולק מן הנכסים (*ולאחר) [*לאחר] מיתתה מה הרויח היורש אם לא תהיה אלא אפוטרופא והלא הוא מסולק מהן לעולם שהרי היא מוחזקת מן הנכסים כל ימיה ואחריה יהיה לאותו פלוני ומאומד הדעת יש לנו לומר שלמתנה תחלה נתכוון שכל ימי חייה תתפרנס מן היורש לפי אומד הדעת שלה ואין מסולק מן הנכסים אע"פ שאם תרצה תחזיק לכולם במזונות ולא יזון מהם היורש שמא לא עלה על דעתו שתניח היורשים ט] לפרנסה מיהו היכא שאמר אחריה ליורשין נראה היה מאומד הדעת שלא היה דעתו לאפוטרופא כי אם למתנה גמורה דאם לאפוטרופא נתכוין מה היה לו לומר אחריה ליורשין אלא מאן לירות כדקתני דמאן לירות וא"כ ה"כ שאמר אחריה יהיו לילדי בנותי אם אותם ילדי ראוים לירש כגון שאין לו יורש אלא הם נראה שלמתנה כוון אך אם היו בניו או בנותיו קיימות בשעת פטירתה שמא יש י] לעשותה אפוטרופוס ואם עלה על לב מורי להחשיבה כמזכה במתנה גמורה יש לנו לומר שתקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה כיון שפסק רב נחמן תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן. אם יצא שטר חוב ובהאי כדון דהכא לא נפקא לן מידי שאין מערערין עליה כי אם היורשין : והשיב ריב"א. יושק שפתים. רוכב על המשפטים. בבית שערים. משיב דברים נכוחים. ובמעשה ריקוחים. מלאתי דברי חפץ והוא כבן עזאי בשוקי טבריא. בפלפולא ורהיא. מה אשיב על דבריו אולם לאהבתו מלאני לבי להשיג תאותו להזקק לשאלותיו. ועל מה שכתב אדוני על אשה זו דלא עשאה אלא אפוטרופוס אע"ג דיורש לה ממנו ובנות ובני בנות לאו ("מידעת) [*מדילה] שם הוא דאשה אלא [ב] בעל הבית [א] נמי לא דיינינן לה וי' ליטרין וטלית וס"ת לא הוי שיור דדמי לאשתו ואחר לפני' אחד על רשב"ם דאם נתן לבניהם כאחד הוי כמתנה על מתנה עליהם אפוטרופוס ומתנה השני לאחר משום מתנה ועל זה [ג] אוני דן כי אין פשוט בעיני שאין זה שיור כי אין שיור כי להם בבטל אפוטרופוס ולקיים מתנה אפי' לא יחשב סום שיור [ד] אחרי שי' ליטרין וס"ת וטלית נשארו ברשותו וברשות יורשין והוי כמו חוב שמוטל עליהם לפרוע מחמת נדרו ובין הוא ובין יורשין יכולין לשנותו ולהכות מהם אלא שמוטל עליהם לפרוע כדאמר פרק קמא דערכין האומר סלע זו לצדקה מותר לשנותו בין לעצמו בין לאחר בין אמר עלי בין אמר הרי זו ולכאורה אין חילוק ביני ובין היורשין כל זמן שלא באו ליד גבאי ויכול לשנות הכל לכל הפחות חוץ מס"ת דלקריאה קאי דיורש כרשיה דאבוהו ובמקומו : ועוד מה שכתבה דבדבריך אחרונים אני תופס עיקר דכיון שכתב אחריה לילדי בנותי למתנה כוון ומתוך פלפולו [ה] כתב ודחה והראה פנים ובעיני אינו כן אלא אלך לדרך זו ומלשונו אני למד דכיון שכתב לפלוני ולשון לאחריך יש במשמע דאין לשני אלא מה ששייר הראשון אם כן בה תלוי השיור ואם תרצה לא תשייר כלום א"כ על כרחך למתנה נתכוון דאיך יהיה עיקר טפל וטפל עיקר ובלשון אחריך הראשון עיקר והוא יהיה לאפוטרופוס והשני למתנה שהרי אי אפשר לומר שיהיה גם לילדי [ב] הבנות לאפוטרופוס שאין רוצה שתכבד האם את הבן כמו שפירש רשב"ם ועוד איך יתקיים דין זה אם לאפוטרופוס נתכוין א"כ כל ימי האשה יהיו של בנות שהרי יורשות הם (*ובניהם) [*ולבניהם] לא נתן כלום עד אחר מות האשה ואחר מיתתה הפקיע מן הבנות בחייהם ונתן לבניהם ואיך היה זה שתלה הממון להיות של בנות בחיי האשה וזה היה דוחק לומר שכל זמן שהיתה האשה קיימת והיתה אפוטרופוס לא היה ירא שמא ישמעוה הבעלים ויאכלו הכל אבל אחר מותה שהיה ירא מבעלי הבנות נוה לתת לבניהם כי דוחק לומר כן אלא ודאי למתנה נתכוון ואשר כתב מתוך דקדוק דבריו דקלא נראה דבהאי עובדא לא פליג רבי ורשב"ג דכ"ע השני מוציא מיד הלקוחות אפילו אם היתה מתנתה ס] מתנה בלא אפוטרופוס הואיל ונתן אחריה לילדי בנותיו הראויות ליורשו אע"פ שהיו בנותיו קיימות הראויות ליורשו שלא רצה שיאכלו בעליהן פירותיהן כי הך דרב ביבי דקאמר והא רשב"ג לא אמר אלא לאחר אבל לעצמו לא פי' שמעכב [*לעצמו]. דין זה אין נראה דלא מישתמיט כלל שינהוג דין זה אלא לגבי נכסיה ולא לגבי יורשיו ואפילו אם ת"ל דיורשין כנכסיה כיון שהירושה נעקרת ממקומה מנין הא דבני בנות נכריות לגביה כל זמן שהבנות קיימות ועוד כי שיטתך לפי' רשב"ם אבל לפי' ר"ת שפי' אפילו רשב"ג דאמר אם נתנה במתנה מה שעשה עשוי לא אמר אלא בזמן שהקנה לאחרים אבל לא לבנו [ג] דבנו כעצמו ולפי' זה לא מצינו חילוק בין אמר אחריך לפלוני או אמר אחריך לעצמי [ג] ונראה לי כדבריו לפי מה דגרים אקנייה לבנו קטן דמה הוצרך להזכיר כאן שהיה קטן אלא לפי שהיה קטן וסמוך על שולחן אביו מסתמא חשיב ליה כאלו הקנה לעצמו ולא הקנה לאחר דבנו קטן כעצמו ומיהו בפירוש ר"ת לא מצאתי רק אקנייה לבנו סתם ועל כל זאת לבי נוטה אחר פי' ר"ת ולשון אחר פי' דלא קאמר [אלא] לפלוני. ומה שכתב דמה שנתנה לצדקה לא יחשב לה בכתובתה דעליה לעשות כמצות אישה והוי כמו שלים אף לפירוש ר"ת דבעי הושלט [*אינו נראה] מדהוצרך מתני' דגיטין להעמיד במעמד שלשתן ואין מעמידה משום מצוה לקד"ה ומה שהזכרת דברי ש"מ ככתובין כו' אין שייך כאן כיון שהוא ממון שאין לו תובעין אבל מצוה לקד"ה היה שייך להזכיר כאן בלא שליטות לפירושו ואינו מושלם לכך [לפי] שאני רגיל לפרש דטעם ריב"א ורבינו תם אין נראה דה"ל כהלכתא בלא טעמא אלא נראה לי דחילוק גדול בין דברי שכיב מרע כו' ובין מצוה לקיים דברי המת [כי מטעם] דמצוה לקיים דברי המת אין זוכה כלל אלא שכופין היורשין לקיים מצות אביהם (אבל) [וכ"מ] אם אמר תנו חפץ זה לפלוני ובאו היורשין ונתנוהו או מכרוהו לאחר אין לו טענה על הלוקח או על המקבל מתנה אפילו יהא אותו חפץ בעין וכ"ש אם אינו בעין שהרי לא זכה באותו חפץ מעולם אבל מטעם דברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו זכה באותו חפץ לגמרי כדמשמע הלשון ואם מכר או נתן יש לו דין על הלוקח או המקבל שהחפץ נקנה לו בכ"מ שהוא ואם היה בעין יטלנו ואם אין בעין יחזיר לו הדמים דה"ל כגזל ולא נתייאשו הבעלים רצה מזה גובה כו' וכן כשאמר הלואתי לפלוני אמרינן דאין היורש יכול למחול ולא מצי למימר לאו ב"ד דידי את וניחא נמי ההיא דגיטין [*דף יג] במעמד שלשתן דיתנו לאחר מיתה דקתני משמע מטעם זוכה ולא [כפייה] דאל"כ ה"ל למיתני תנו מנה לפלוני ומת לא זכה אבל כופין היורשין ועוד דלמ"ד בירושלמי תנו בשיחרר [ובשיחרור] נמי כופין היורשין ואם מטעם כפיה מ"ש ברישא [*בפ"ק דגיטין דף י"ג] (*דתנא) [*דתנן לא] יתנו ובסיפא תנן יתנו אלא ודאי מטעם זכייה ולא מטעם כפייה ולכך מעמיד במעמד שלשתן ואע"ג שראוי (*להשכיר) [*להזכיר] מלד"ה אף בלא שליטות מ"מ אפשר שכאן לא שייך מלד"ה לפי מה שאני רגיל [לפרש] דמלד"ה לא שייך אלא ביורשין שמצוה לקיים מצות אביהם אבל אחר לא וניחא ההיא דאיסור גיורא [דלא] מצי מקני ליה ואפילו מצוה אין כאן שאין המצות מוטלות על רבא והשיא דתניא דתנו שקל לבני בשבת והולך מנה לפלוני דאמר מלד"ה לא שתהא המצוה על השלים אלא יש לכוף היורשין על כך והשלים יעשה ליווים ובעובדא דידן אין האשה מצווה אם לא תאמר שהצדקה שנתן ברשות הבנות הנשאר הוי לילדיהן ולא נתן לה אותו שיור וא"כ על הבנות המצוה ומתוך כך יתחייב גם השלים ומה שכתב עוד מתוך דקדוק דבריו מאחר שהיתה מוחזקת בממון אין כח ביד היורשין להוציאן מידה דאלמנה שתפסה אלף זוז למזונותיה מה שתפסה תפסה ואמרינן עוד בירושלמי אפילו [חוי] מה שבידך לא אמרינן לה אל יעלה על לבך לומר כן ע"כ העמדתי פי' אחר פרק אלמנה ניזונית ואין לי פנאי עתה להאריך ושלום יצחק ברבי אברהם תנצב"ה ועיין פי' רשב"ם גבי הכותב כל נכסיו לאשתו פ' יש נוחלין:[דף קלח]כאן בשתק כו'.בפ' השולח כתבתי דין מקבל מתנה שאומר אי אפשי בה וע"ש : [דף קלג] השתא בירושה דאורייתא כו'.

הרב ר' יעקב מבריש תרסח היה רוצה להוכיח דכתובת אשה ובע"ח נגבין ממתנת ש"מ [*אפילו] היכא דכתוב בשטר מהיום ולאחר מיתה דכיון דאם רצה חוזר אין זו מתנה וראיה מפ"ק דב"מ [*דף יט] דמשני מתניתא דקתני תנו [נותנין] בש"מ דבר מיהדר הוא (*דאי אמרת) [*אמרינן מאי איכא למימר] דלמא כתב להאי מעיקרא ואימליך ולא יהיב ליה כו' ואי במתנת ש"מ כו' ואם איתא דכתובה ובעל חוב אין נגבין ממתנת שכיב מרע מאי קאמר מ"מ איכא למיחש דלמא כתב להאי ונמלך ולא יהבה ניהליה וא"כ נשא [ד] אשה זו או לוה חוב ועכשיו רוצה להפסיד השעבוד של הכתובה או החוב ע"י [*שאומר] שנתן אותה לזה שהוא קודם אלא ש"מ ע] דלא חיישינן להכי ש"מ דמתנת ש"מ אינה מפקעת כתובה ובע"ח ורבינו יצחק ז"ל הביא ראיה דמתנת ש"מ אינה מפקעת כתובה מהא דקאמר לקח עבד

הגהות [א] פי' והרי היא אצלם כאצל בניה שלכבדה נתכוין לעשות, אפוטרופיא : [ב] פי' שיהיו גם ילדי הבנות אפוטרופוס לאחר מותה ולא מתנה נתן לילדי הבנות על זה כתב שאין רוצה שתכבד האם את הבן : [ג] וכן דעת הרמב"ם פי"ב מהלכות זכייה כדעת ר"ת : [ד] ואין להקשות אף אם מתנת ש"מ אינה מפקעת שעבוד כתובה ובע"ח היינו מתנת ש"מ שנתן אחר שהתחיל השעבוד של כתובה ובע"ח הוי מתנה א"כ עדיין יש להוש שמא כבר כתב להאי ונמלך ולא יהיב ניהליה וא"כ נשא אשה זו או לוה ועכשיו רצה להפסיד השעבוד כמו שכתב הספר ועדיין התשש במקומו עומד די"ל כיון שכתב מהיום ולאחר מיתה אין המתנה הוי מתנה עד לאחר מיתה והוא נשא אשה או לוה בין כתיבה למיתה א"כ הוי השעבוד קודם המתנה :

הגהות מ"י א] פרשב"ם בשביל מתנה שנתן לאחר לא בטל כצ"ל : ב] לעולם כצ"ל : ג] ולא כצ"ל : ד] בנותיו כצ"ל : ה] נ"ב א"כ לא הקנה לה אלא הפירות : ו] ואחריו כצ"ל : ז] נתכוונה כצ"ל : ח] או וכו' ליורשו כ"ז מוקף : ט] מלפרנסה כצ"ל : י] לעשותה כצ"ל : כ] והא דאשה אצל בני הבעל נמי דיינינן לה כצ"ל : ל] אני כצ"ל : מ] נ"ב אחר : נ] נ"ב דמר : ס] תי' מתנה נמחק : ע] מדלא כצ"ל :

חדושי אנשי שם

עבדה לבעלה לקמא איבעי לה למיעבד : ש"י [ג] לפום ריהטא קשה הלא רבינו חננאל לא דבר באחריך כלום רק דבר במקבל מתנה וא"כ מה זה שאמר לפי' זה לא מצאנו חילוק בין אמר אחריך. ול"נ לפרש דה"ק דר"ת מפרש הא דאמר בגמ' ואפי' רשב"ג לא אמר אלא לאחר אבל לעצמו לא ר"ל שמדבר המקבל מתנה מש"מ שנותן לאחר אז קנה מי שנותנו לו אבל אם המקבל המתנה משכיב מרע נותן לעצמו כגון לבנו הקטן לא קנה הקטן וא"כ לפי' זה של רבינו חננאל לא מצינו חילוק ר"ל שאין תלוי בדברי ש"מ אם אמר אחריך לאחר או לעצמו של ש"מ דלא תלוי אלא במקבל המתנה מש"מ למי הוא נותן לאחר או לעצמו אבל לפי' רשב"ם שפי' דלרשב"ג יש חילוק למי נותן השכיב מרע דהיינו שאמר אחריך יהיה לאחר ובין שאמר אחריך לעצמו וא"כ יהא חילוק בין אותו אחריך הוא אחר או הוא לעצמו שאם הוא לעצמו הוי רק אפוטרופוס מא"כ לפי' ר"ת וק"ל :

ושפחה ובנה מן השוק שיחרר השפחה ונשאה וכתב כל נכסיו לבנה מוכר אביו להגבות [לאמו] כתובתה וקא משמע לן כר' מאיר דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה והקשה רבינו יצחק והרי נתן כל נכסיו לבנה וכתובתה אינה נגבית מן המתנה של מטלטלין כדאמר עשה שורו אפותיקי אין בעל חוב גובה מהן אם מכרו [ונתנו] במתנה ותירץ דמתנת ש"מ שהיא דרבנן לא אלימא לאפקועי כתובה ועיין פרק נערה שנתפתתה וכ"פ ר"י ז"ל במקום אחר דמתנת ש"מ כירושה שויוה רבנן ומשנה היא פרק מי שהיה נשוי דירושה לא מפקעא כתובה דתנן שנייה ויורשיה קודמין וכו' וע"ש. השיב רבינו א] מפאלג"ן ש"מ תרסט שאמר ביום א' תנו ח' זקוקים לפלוני ולמחר חזר ואמר תנו ח' זקוקים לפלוני ומספקא לו אם הש"מ דעתו היא על השמונה זקוקים ראשונים ואין למקבל מתנה כי אם ח' זקוקים או מתנה אחרת היא ויש לו ט"ז זקוקים [מסתברא דעתו על ח' זקוקים] (הראשונים) מידי דהוה (*אכל) [*אשני] כתובות היוצאות בזו אחר זו ואם הן שוות בטל שני את הראשון פ' נערה ועוד אמר בפ' יש נוחלין ש"מ שאמר תנו ר' זוזי לפלוני בעל חובי כראוי לו נוטלן ונוטל את חובו וקאמר דוקא כראוי לו כר"ע דדריש לישנא יתירא הא לא אמר כראוי לו אין נוטל שתיהן וא"כ כאן נמי אמאי יטול את שתיהן. ומיהו יש לחלק דלמא שאני התם דאמר ב] נטל בחובו דמשמע טפי שרצה לומר [דדוקא] בחובו אם לא משום (*דאין) [*דאמר] כראוי לו ותדע (*דא"כ) [דאמרינן] פ' אלמנה ניזונות משל דרבי יוסי למה הדבר דומה לש"מ שאמר תנו ר' זוזי לפלוני בע"ח אם רצה בע"ח נוטלו במתנה ולא כך כתו יפה פירוש שחוזר ונוטל את החוב והשתא קשיין אהדדי ההיא דיש נוחלין וההיא דאלמנה ניזונת אלא ההיא דאלמנה לא מיירי שאמר לפלוני בע"ח אלא כגון שאמר תנו מאתים זוז לפלוני ותו לא והא דנקט בעל חוב מגיד לך התלמוד דמיירי כגון שהוא בעל חובו ולא מפני שאומר כן וגרסינן התם בעל חובו בוי"ו ולא בעל חובי ביו"ד. ומכל מקום הך עובדא דקיימינא עלה לא מסתברא לן לחלק ואין לו אלא ח' זקוקים ושלום שמשון בר' אברהם ועי' פרק נערה גבי ביטל שני את הראשון :

תער קיום הנקרא אשרתא והנפק הוא על שבעה דרכים :

הראשון אם העדים מעידים עצמן על כתב ידן כותבין במותב תלתא כחדא הוינא כדנפק שטרא דנן קדמנא דחתימי עליה פלוני ופלוני ומדאתו הני פלוני ופלוני ואסהידו כל חדא וחדא אחתימת ידיה מתקיים שטרא דנן מיניה וביה והרי הוא שריר וקיים : **השני** אם אחרים מעידין על כתב ידן כותבין מדאתו פלוני ופלוני ואסהידו על חתימת פלוני ופלוני דחתימי בשטרא אתקיים שטרא דנן כדחזי : **השלישי** אם כתב ידן יוצא ממקום אחר כותבין אתקיים שטרא דנן קדמנא בחתימת סהדי אלין דחתימי עליה דאינון פלוני ופלוני וקיימנו שטרא כדחזי והרי הוא שריר וקיים : **הרביעי** אם העדים החתומים קיימין ואינם יודעים לקרות צריכין ב"ד לקבל עדותן על פה ואם נמצאת עדותן מכוונת מקיימין אותו וכותבין [אתקיים] שטרא דנן בהלין סהדי דאינון פלוני ופלוני דחתימי לעיל ולא ידעו למיקרי בשטרא ואסהידו בחתימת ידייהו ומדאתו ואסהידו לנא בפומייהו ואיכוין סהדותייהו כמה דכתיב בשטרא איתקיים כדחזי והכל שריר וקיים : **החמישי** עד ודיין מצטרפין וכותבין מדאתא פלוני די אתחים באשרתא ואסהיד כל חד וחד אחתימת ידיה איתקיים שטרא כדחזי : **הששי** היכא דליתיה לחד מינייהו ואיכא חבריה דידע אחתימת ידיה לכתוב האי חתימת ידיה אחספא וקיימוניה והדר אתא איהו ואחרינא ואסהידו אחתימת ידיה דהאיך דליתיה ואיתקיים שטרא דנן כדחזי : **השביעי** שלשה שישבו לקיים השטר שנים מכירים חתימת ידי העדים ואחד אין מכיר וכותבין במותב תלתא כחדא הוינא ומדאתיבנא אנן דייני פלוני ופלוני ואישתמודענא אנן חתימת ידייהו דסהדי דחתימי בשטר ואסהיד כל חד מינן לפלוני דיינא חברין דהוא ניהו חתימת ידייהו דסהדי אלין דחתימי לעיל אתקיים שטרא דנן כדחזי והרי הוא שריר וקיים. וכתב הגאון והיכא דליכא רווחא בניירא לקיימיה [א] מלפף ביה ניירא אחרינא וכתב בקיום וקיומי דא מלפף ליה לגויה וכתב ביה סימן מובהק ולכתחלה הוא דצריך לאחד משבעה דרכים אלו *אבל (*הסמכתא) [*אם כתב] במותב תלתא הוינן ואיקיים שטרא דנן קדמנא הרי הוא מקויים ולא חיישינן לב"ד טועין עד כאן לשון העיטור : סליק פרק ח

אמר רב נחמן ג] כו': הגה"ה כ' בעל העיטור ז"ל תרעא כ' רב האי גאון דדבר שאין בו ממש כגון אויר ודירה ואכילת פירות בלא גוף כולהו לא מהני בהו קנין ואפי' אגב מקרקעי וראיה מדאמר ידור פלוני בבית זה כו' ורב נחשון השיב* [דידור בו שנה אחת] משום דלא אמר ידור כך וכך זמן וידור בו שנה אחת משמע עכ"ל. [פי' דאינו כדברי רב האי גאון] : ועוד כתב ואיכא למשמע מינה דאפילו יורש אין יורש אויר בלא גוף דגרסינן גבי הלואתו לפלוני שאני התם הואיל ויורש יורשה עכ"ל : ועוד כתב תשובה לרב פלטוי גאון מאי דכתב בשטר תערב כל דאית לי ודיהוי לי כתון לברי לא קני אלא מאי דהוה ליה בההיא שעתא ואינך לא ועוד כתב דכי אמרינן אין אדם תרעג מקנה דשלב"ל ד] ברשותו ה"מ היכא דלא תפיס להאי מידי דאקני ליה וקתבע ליה אבל אם תפס תפס וכ"כ רי"ף ויש להביא ראיה גבי הא דאמרינן אמר רב נחמן אף משבאו לעולם יכול לחזור ומודינא דאי שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה והגאון מוקמא בגוסס דומיא דמה שאירש מאבא מכור לך א"כ בכדי חייו דומיא דמה שתעלה מצודתי היום מכור לך עד כאן : ונכנס אחריה לחורבה. פי' רשב"ם דנשואה היתה ולפי שהיתה דעתו לגרשה קאמר דאין יורשה ומכאן פסק דאדם שרוצה לגרש אשתו אינו יורשה וכדאמרינן נמי בגיטין כיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות כך פי' רשב"ם וקשיא דאמרינן בסמוך הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבודקה מתה אין יורשה משמע שאם נכנס אחריה שלא לבודקה היה יורשה ופירש רשב"ם דגרסינן הואיל ונכנס אחריה לבודקה. ור"ת פירש דבארוסה מיירי ואמרו בפ' נערה שנתפתתה בגמ' מסר האב לשלוחי הבעל היתה לו חצר בדרך ונכנסה עמו אם מתה יורשה וזאת החורבה היתה שלו ולכך היה יורש אם לא מפני שנכנס אחריה לבודקה [ב] וניחא השתא הואיל ולא נכנס אחריה כי אם לבודקה ולפי זה צריך לומר שלא היתה תותרנית ולא הוו קודשי טעות וגם אין ראיה למה שפסק רשב"ם ואדרבה פרק כל הגט מוכיח דבין ר' יוחנן ובין ריש לקיש מודו דאין מפסיד פירות כי אם משעת כתיבה ומשעת נתינה : סליק פרק ט

ומיהו בקרובים כשר כו' : הגה"ה בפירקא קמא דגיטין כתבתי מה דינו של שטר אחד הכתוב בו מתנה לשני בני אדם והעדים החתומים כשרים לאחד ופסולין לאחד מן המקבלי מתנה ועיין שם באלפסי פרק קמא דמכות. ריש פרק שליש דגיטין כתבתי דשטר שנפרע בו ביום חוזר ולוה בו וע"ש [ס"פ הכותב]. שאלת תרעד על המלמד שהלוה בבית בעה"ב על המשכונות והפסיד מהם ולא פישר עם העובד כוכבים והלך לו והניח קצת מעותיו ביד בעה"ב וטוען בעה"ב אני צריך לפייס העובד כוכבים ממעותיך שבידי נראה לי דאין בעה"ב יכול לעכב עליו ואם יש לו עליו ילך ויתבענו ומפקינן מעותיו מבעה"ב כדאמרי' בפרק גט פשוט ההוא דיינא דאחתיה למלוה בנכסי דלוה מקמי דאיתבע לדינא סלקיה רב ענן כו' קסבר נכסי דאינים איתון ערבין כו' ותנן לא יפרע מן הערב תחלה. ושלום מאיר בר ברוך :

הגהות [א] קיום ב"ד צריך שיהא סמוך לכתיבת יד העדים או סמוך לצד השטר או מאחוריו כנגד הכתב מיי' פ' כ"ו מהלכות שטרות. וכתב המ"מ תיקון נאה הוא זה והביא דברי העיטור דכתב מלפפין וכתב ביה סימן מובהק וכתב הוא עליו ואיני יודע מה סימן מובהק יועיל אא"כ יכתבו הדיינים בחתימת ידיהם איזה דבר בגוף השטר ואם יזדייף ידמה כתיבה לכתיבה אם תדמה אבל כל שאר סימנים הרי הן יכולין להזדייף. ודברי הרמב"ם הם עיקר : [ב] פי' אם נכנס אחריה גם בשביל ד"א שלא לבודקה :

הגהות מ"י א] נ"ב שמשון : ב] בעל חובי כצ"ל : ג] נ"ב ש"מ שאמר ידור פלוני כו' : ד] נ"ב או :

סליקו הגהות מרדכי ממסכת בבא בתרא

לוח הדינים אשר נמצאו במרדכי ממסכת בבא בתרא

מאת הגאון המפורסם מוהר"ר יוסף אוטילינג ז"ל (אבד"ק קרימונה) .

השותפין פרק ראשון (יד)

(א) הכל כמנהג מדינה :
(ב) רבינו תם. יש מנהגים דאין לסמוך עליהם (טו)
אפילו היכא דתני הכל כמנהג המדינה :
(ג) אסור לישן בבית הכנסת אפילו שינת עראי
ולצורך ב"ה מותר ולפיכך ישנים בו ביוה"כ :
(ד) מי שצריך אדם אחד לקראתו בבית הכנסת
כשיכנס ישב מעט שהישיבה מצוה :
(ה) אם בנה ראובן בית בנגד בית שמעון או הכתלים (טז)
ונהנה שמעון מכותל הרביעי חייב שמעון ליתן (יז)
חלקו וכן אם הגביה כותל :
(ו) מיימו'. מי שהיה לו שטר חוב על חבירו ואבד
השטר והעדים קיימים וטען שפרע נשבע
היסת ויפטר ואפילו אם היה החוב לזמן (יח)
ועדיין לא הגיע הזמן :
(ז) ר' אברהם (השכיר) [שכר] סופר וכתב לו
מקאת והלך לו בדרך ושמעו שנהרג ואשתו (יט)
תבעה השכירות למזונות ולכתובה ור' אברהם
משיב נתתי לו יותר ממה שכתב הדין עם (כ)
ר' אברהם :
(ח) משמע אפילו מלוה על פה [רק] בעדים אם מת
הלוה בתוך הזמן נפרע מיתמי בלא שבועה : (כא)
(ט) משמע דאם אחד הוציא שטר חוב על חבירו
אמר ליה השבע לי שלא פרעתיך תוך זמנו אין
צריך לעשות שבועה דחזקה אין אדם פורע
תוך זמן אבל אם אמר השבע לי שלא פרעתיך (כב)
בזמנו אז צריך היסת :
(י) ר"מ כתב כל מקום דאיכא למימר מגו אמרינן (כג)
חוץ מבמקום עדים ובמקום חזקה אבעיא ולא
איפשיטא :
(יא) (און) [דין] מרזב לראובן שהיה על גגו של שמעון
ועתה בא ראובן להגביהו : (כד)
(יב) ראובן בנה עליה בחצירו ופתח לו חלונות
ותצרו של ראובן מפסיק יותר מד' אמות
ושמעון קובל עליו מחמת היזק ראיה : (כה)
(יג) המשכיר בית לחבירו לזמן קצוב ובתוך הזמן
רצה לבנותו לא יוכל לכוף לשוכר לצאת ממנו (כו)
ואפילו לבית יפה ממנו אך מבקשים ממנו
לעשות לפנים משורת הדין וכן אינו יכול לכופו (כז)
להכניס בו פועלים לבנותו בעוד שמושכר לו : (כח)

(יד) רב צמח גאון השיב כותל שבין ראובן לשמעון
והכותל של ראובן לבדו יכול ראובן לסותרה (כט)
בע"כ של שמעון :
(טו) כופין כל הדברים שהתגרות צריכין להם צורך (ל)
גדול או דברים שנהגו בהם בני המדינה
לעשותו אבל שאר דברים לא עשה אחד מהם
מעצמו אם יגלה השני בדעתו שנות לו במה (לא)
שעשה חבירו מגלגלין עליו ונותן חלקו בהוצאה :
(טז) כל מילתא דלית ביה סכנת נפשות לא אזליק
ביה אלא בתר ממון :
(יז) ענין שומרי העיר שמתחלה שומרים בעצמם (לב)
בלילות ואחר כך נתפשרו הקהל לתת דבר קצוב (לג)
לשנה פסק ר"מ דבתר השתא אזלינן ומחשבין
לפי ממון :
(יח) אם יש לתת מס מן הבתים אם לאו זה (לד)
תלוי במנהג העיר ואם אין ניהוג בעיר
צריכים ליתן :
(יט) ואם יש בתים גבוהין שעושין לשאר בתים עין
אין צריך ליתן יותר : (לה)
(כ) ולא מבעיא אותם שיושבין תוך העיר שצריכין
ליתן מס מבתיהם אלא אפילו אותם שיושבים
חוץ לעיר : (לו)
(כא) וכופין בני חצר זה את זה לבנות בית שער
ודלת אבל שאר מסים קצובין אין ליתן מס מן (לז)
הבתים ואם יש לו שנים או שלשה יתן מן
הכל אבל מביתו לא :
(כב) ר"ת. אם הטיל מס או מתנה על בני העיר (לח)
וברחו מקצתן פטורין ואין אלו יכולין לדוחקן :
(כג) ר"י. מנהג בכל הקהלות שאין אדם יכול לפטור
עצמו מן המס בגלותו מן העיר אחר שנתחייב (לט)
ובלא מנהג נ"ל דין תורה אפילו שערא דכדי
נשתעבדו : (מ)
(כד) כמה יהא בעיר כו' אבל אדם הבא לדור שם
להשתקע שם הוי כקונה בית דירה ובל הנהו (מא)
מיירי דומיא דגמלא העוברת ממקום למקום כו':
(כה) איש הבא אל עיר נושבת יהודים אם מנהג (מב)
קבוע צריך ליתן מס תוך י"ב חדש :
(כו) כופין בני העיר זה את זה לבנות להם בית
הכנסת ולקנות להם ספר תורה נביאים כו' : (מג)
(כז) הוא הדין להכניס אורחים ולחלק להם צדקה :
(כח) וכן אם אין מנין בעיר ורוצים להשכיר מנין (מד)
אפילו הוא עיר חדש כופין זה את זה :
(כט) אם אין להם מנין אלא עם שמעון כופין (מה)
אותו או להשאר או להשכיר במקומו :
(ל) מי שהיה בלן לרבים וספר ונחתום לרבים ואין (מו)
שם אחר אלא הוא והגיע הרגל ומבקש לילך
לביתו יכולין לעכב על ידו : (מז)
(לא) אבל אם יש מנין בלא הוא אין לכופו ולא
חיישינן שמא יצטרך אחד מהם לנקביו או
אונס אחר ויצטרכו להמתין דא"כ אין לדבר
סוף ועליהם נאמר ועוזבי ה' וגו' :
(לב) אם התחילו בעשרה והלכו מקצתן יגמור : (מח)
(לג) רשאין בני העיר להסיע על קצתן פירש ר"ת
שנעשית מדעת כל זובי העיר וטובי העיר (מט)
הוי כחבר עיר :
(לד) על אודות המס כך הוא אף אם עד עכשיו
נהגו מאיליהן שלא ליקח המס ממה שיש ביד (נ)
בני אדם משל אחרים יכולין מקצתן עתה למחות
ולומר עד כה סבלנו מכאן ואילך לא נסבול : (נא)
(לה) רשאי הקהל שבאו לשנות ולהטיל מס על שוה
ליטרא קרקע כמו על ליטרא כסף במידי דאיכא (נב)
רווחא להאי ופסידא להאי אין שומעין להם :
(לו) נהגו הקדמונים שלא להטיל מס על הקרקעות (נג)
כי כל המס אינו אלא ממשא ומתן : (נד)
(לז) אין בכל הסחורות השכר מצוי כמו הרבית וכן
פרקמטיא נוחה ומצלחת מה שאין כן קרקע ולכן (נה)
אין נותנין מס ממנו :
(לח) אם הובררו טובי העיר מתחלה להנהיג קהלם
בכל דבר אפילו יחיד שבררו מה שעשה עשוי (נו)
בתקנת הקהל ויפתח בדורו כשמואל בדורו :
(לט) אם הרוב הסכימו המיעוט חלה עליהם הגזירה
בעל כרחם : (נז)
(מ) שמעינן שאין צריך לענות אמן אחר גזרת (נח)
האלה ואעפ"כ חלה : (נט)
(מא) אם רוב הקהל מסכימים אל גזירת הראשי' יכולין
מן הדין לכפות המיעוט להיות נייתי לתקנתם: (ס)
(מב) אם ראובן גברא דאמיד הוא והקהל עשו תקנה (סא)
שלא לקבל שבועה מפני תקנת הקהל יתכן לכוף
ראובן לתקנתם אבל אם לא אמיד למה ירדפוהו : (סב)
(מג) בני העיר שנגנב להם ס"ת אין דנין אותו בדיינים
של אותה העיר : (סג)
(מד) אין רשאין חשובי העיר לקיים שום דבר היכא (סד)
דיש דיין מומחה או אדם חשוב אם לא על פיו :
(מה) משכאת ליד הגבאי אסור לשנותה דוקא
הגבאי :
(מו) אבל בני העיר משנים אותה אפילו לדבר
הרשות וכן היה נוהג ר"ת :
(מז) ראובן נתן ממונו לצדקה ע"מ שמן הריות
ישכרו הקהל רב הישר בעיניהם וכן עשו
לאחר מותו ונמצא רב אחר נשוי מבנות
המקדים גדול כמותו אין כאן אומדנא והקהל
יעשו כטוב בעיניהם :
(מח) כל מה דמטי ליד הגבאי יכול ליתן לקרובו
עני דטובת הנאה שלו :
(מט) אם הודיע לקהל שהוא נודר כך וכך לתת
ביד גבאי לעניים שבעיר ושוב העני אפילו
הוא גופיה לא מצי לעכובי :
(נ) קופה של צדקה נגבית בשנים ומתחלקת
בשלשה :
(נא) דוקא שררות הוא דלא עבוד סא הימוני
מהימניה ליה ליחיד לעשותו גזבר :
(נב) ירושלמי אין מעמידין פרנסים פחות מג'
פירוש גבאי צדקה :
(נג) מיהו נהגו בכל המקומות להעמיד גבאי אחד :
(נד) אדם שהצבור תפלים בו למנותו גבאי של
צדקה יש לו לקבל על עצמו להיות גבאי :
(נה) אדם שהוא גבאי צדקה אם העניים יחרפוהו
אין לו לחוש כי יותר טוב הוא לו מה
שמברכין אותו כי יותר זכותו גדול :
(נו) הגבאי שאמר בעודו גבאי כך וכך הלויתי
לתוך כיס של צדקה נאמן בלא שבועה אך לא
אחר שיסלקוהו :
(נז) אין מעשין על הצדקה אפילו למלוה :
(נח) צדקה מתייב עליה לאלתר :
(נט) היינו מבתבעה הגבאי ולא מטעם שנדר איהו :
(ס) ומותר לשנותה קודם שיבא לידי הגבאי :
(סא) היכא שנדר ליתן לפלוני ודאי לא עבר עד שיבא
אותו פלוני :
(סב) והיכא שנדר ליתן ליד הגבאי והגבאי אינו
יודע לא עבר :
(סג) ומסתבר דחייב להודיע לגבאי :
(סד) מוצא שפתיך תשמור אין לי אלא שהוציא
בשפתיו

בשפתיו גמר בלבו מניין תלמוד לומר כל נדיב לב :

(סה) בני העיר ודאי רשאין אבל גבאי שגבה קופה או תמחוי אינו רשאי לשנותה אפילו לדבר מצוה והני מילי דבני העיר יכולין לשנות לדבר מצוה אבל לא לדבר הרשות :

(סו) דוקא נדבת בית הכנסת אבל בנדבת עניים אין הגבאים יכולים לשנותה אפילו לדבר מצוה :

(סז) ישראל שהתנדב מנורה או נר לבה"כ אסור לשנותה והיינו שכבר נשתמש בהן והדליקו בבית הכנסת :

(סח) אחד נתן מקצת נכסיו לצדקה בעת מותו לימים ירדו קרוביו מנכסיהם וגדולים היו אומרים שיש ליתן אותה צדקה לאותם קרובים והינו כן אלא הן כשאר עניים :

(סט) יהודית אחת נפטרה ואמר רבי אליעזר ממיץ שנדרה כ' דינרים לצדקה ולאחר פטירתה החזיק בשלה ולא רצה להחזיר ליורשיה והשיב ר"י כי רבי אליעזר אין לו להחזיק בממון היורשים ודין מצוה לקיים דברי המת אין מוטל עליו :

(ע) פותחין לו לאדם שהדיר את חבירו מנכסיו :

(עא) עני שיש לו קרובים עשירים שיכולין לפרנסו אין גבאי העיר חייבין לפרנסו אף על גב דקרוביו נמי נותנין בכים של צדקה :

(עב) אדם שנותן צדקה לסתם עניים שמעינן מהכא שהקרובים עניים זוכים בה :

(עג) בני העיר שהלכו לעיר אחרת ופסקו עליהם צדקה נותנים וכשהן חוזרין מביאין אותה עמהם ומפרנסין בה בני העיר ויחיד נותן לעניי אותה העיר :

(עד) בד"א בשאין שם חבר עיר אבל יש שם חבר עיר תנתן לחבר עיר :

(עה) פירש רש"י חבר עיר המתעסק בצרכי צבור

(עו) והיינו צדקה שגזרו על עצמן מפני תעניות בצרות אז צריכין ליתן לגבאי העיר :

(עז) אבל צדקה שרגילין ליתן כל שעה אין צריכין ליתן לגבאי כי אין כאן חשד אלא מוליכים אותם לביתם :

(עח) הלכך אותם בני הישובים שבאים לקהלה ראש השנה ויוה"כ ומזכירין נשמות ונודרים נדרים אין כאן חשד ומוליכים צדקה לישוביהם ועושים בה כרצונם :

(עט) אורחים הנכנסים אצל בעל בית אינם רשאים ליתן מאכל לפניהם לבן בעה"ב ולא לעבדו ולא לשלוחו אא"כ נטלו רשות :

(פ) אחד היו נושין בו מנה ונצטרך לבריות ושט אחרי פרנסתו עד שהביא ר' זוז ותבעו הנושה והלוה השיב לא רחמו עלי אלא לפרנס בני ביתי ולא לפרוע חובי ופטרו ראבי"ה ורבינו שמחה חייבו :

(פא) בעה"ב עשיר ונצטרך לוקח לקט שכחה ופאה ומעשר עני וכשיחזור לביתו ישלם וחכמים אומרים אינו צריך לשלם :

(פב) אמר ליתן לחבירו מתנה מרובה מותר לחזור בו היינו לעשיר אבל לעני נעשה נדר :

(פג) ודוקא שיש בידו בשעת הנדר כפי מה שנדר ליתן לצדקה אבל לא הוי בידו כפי מה שנדר נראה שאין הנדר חל :

(פד) מי שיש לו ר' זוז לא יטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני היו לו ר' זוז חסר דינר אפילו נותנין לו אלף דינר כאחת נוטל וכן שאר צדקה :

(פה) ור' זוז שאמרו הכל לפי פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו :

(פו) ר"י בר קלונימוס היה מסופק אדם שהוא נודר למרחקים להביא טרף לביתו ונתנו לו ר' זוז בעיר אחת אם צריך לחזור לביתו וא"ז כתב עד מקום שחישב להרחיק הוי כפעם אחת :

(פז) מי שאינו צריך ליטול ונוטל אינו מת מן הזקנה עד שיצטרך לבריות :

(פח) כל מי שצריך ליטול ואינו נוטל הרי זה שופך דמים ואסור לרחם עליו :

(פט) המפרי' ממעותו לצדקה ויש לו קרוב בעיר אינו רשאי לתתה לקרובו לבדו אלא לגבאי העיר יתננה והם יחלקום כראוי :

(צ) לא יתן אדם כל צדקותיו לקרובו אחד ולהניח שאר קרובים גם לא לאדם אחד ולא לשאר בני אדם :

(צא) המחלק צדקה צריך ליזהר שלא ירבה לקרוביו יותר משאר בני אדם :

(צב) הפושע במעות של צדקה ונגנבו פטור מלשלם ואם היה קצבה בעיר כך וכך לשבוע או ליום חייב לשלם :

(צג) אחיך מאביך קודם לאחיך מאמך יושב עירך קודם לעיר אחרת יושבי א"י קודמין ליושבי חוצה לארץ :

(צד) דין אמת לאמתו לאפוקי דין מרומה שאע"פ שהעדים מעידים אותו אין מחתכין אותו הואיל ויודעין שהן משקרין :

(צה) על אודות חור שהיו המים מן הגגות יוצאין שם וטוען שמעון שראובן סתם לו לאותו חור כו' :

(צו) יש ללמוד שאם סתם ראובן פתחו או חלונותיו ובא שמעון שכנו לבנות לפני פתחו וחלונו יכול ראובן לעכב :

(צז) מגר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו וכמו שהחזיקו ברשות תחלה :

(צח) זימנין דאפילו תרי מלו' למיכפינהו לאינך תרי למיתב שני חלקים דידהו אחד מיצרא כגון תרי דאתו מכח חד ·

(צט) נשאל מר"מ אם השותפין יכולין להכריח את ראובן שיטול חלקו במערב והמה יקחו חלקם במזרח לפי שלמקצתן יש להם קרקע אצלו הלוקים רש"י ורבינו תם :

(ק) רבי יואל פסק דשכתים כופין אותו לתת לו אמצרא :

(קא) ראובן ושמעון ולוי היה להם בית קטן בין ב' בתים של יהודים שהיו אחים והיו קרובים ובאו למוכרו באו שני היסודים ובקשו מהם למוכרו כו' באורך :

(קב) כללו של דבר כל דבר שהוא טוב לזה ואין לחבירו הפסד בו כלל כופין לעשותו :

(קג) הלכתא אית דינא דגוד או אגוד פר"י דאפילו בדמים יקרים יותר משויו הרבה יכול לומר כן ורבינו יקר פירש כפי השומא דוקא :

(קד) עני ועשיר שהגיע להם אביהם מרתף או שאר דברים אין העני יכול לכוף את העשיר לקנות חלקו אלא משכיר לאחרים כפי חלקו :

(קה) היכא מאן דאמר לא אמרינן אית דינא דגוד אגוד אלא היכא דכל חד מנייהו אית ליה דמי :

(קו) וכתבי הקדש אפילו שניהם רוצים לא יחלוקו אם הוא בכרך אחד משום בזיון ושתי כריכות חולקים אם שניהם רוצים אבל אחד אין יכול לכוף חבירו לחלוק ולהעלות בדמים אם כרך אחד טוב מחבירו :

(קז) אבל אדם אחד אם בא לחתוך חותך ואין בו משום בזיון :

(קח) פר"י. דוקא ספרים שלהם שעשויין כעין ספר ונגלליןיחד היכא בזיון לחלוק אבל(חדתא)[השתא] שאנו קושרים הספרים בקונטרס ליכא בזיון :

(קט) מדבק אדם תורה נביאים וכתובים כאחד דברי רבי מאיר ורבי יהודה אוסר :

(קי) נותן בין חומש לחומש ד' שיטין *)והיינו בין נביא לנביא אבל בין חומש לחומש לא :

לא יחפור פרק שני

(קיא) לא יחפור משמע שצריך הרחקה משום מתונתא:

(קיב) חלון שבין ביתו לחבירו מביא את הטומאה כו':

(קיג) חנות שבחצר יכול לומר איני יכול לישן מפני קול הנכנסים כו' היינו בני אדם נכרים זולתי בני החצר כו':

(קיד) נראה לר"י. דוקא שאותן בני העיר המוכרים רוצים ליתן בזול כמו אלו יכולים לעכב כדי שימכרו הם מסרה אבל אם היו רוצים ליתן יותר ביוקר מאלו לא :

(קטו) מי שיש בית בחצר השותפין לא ישכור כו' פר"י דוקא לא ישכור אבל למוכרו שרי :

(קטז) יש מקומות שדנין דין מערופות ויש מקומות שאין דנין :

(קיז) מבוי הסתום מג' צדדים ורק בצד אחד יכנסו לו ודר ראובן אצל סופו הסתום ובא שמעון לדור כנגד הצד הפתוח שאין העכו"ם יכול לילך אם לא ילך תחלה לפני פתח שמעון נראה דיכול לעכב עליו :

(קיח) בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב ואי שייך בכרגא דמתא לא מצי מעכב בר מבואה אבר מבואה דכשייה לא מצי מעכב :

(קיט) רשאין לגזור כל מי שיבא בעיר שלא מרצונם שלא ישאו ויתנו עמו ואם יש רב בעיר יכול לגזור גם על הבא בעיר לגור ותלה גזירתו אם הוא תלמידו :

(קכ) הדר בעיר אחרת אע"ג דשייך בכרגא' דמתא דהכא דאם רצה לבא ולהלוות בעיר בזאת הרשות בידו מ"מ אינו כאנשי העיר לשאת עמהם בעול אא"כ יהא בעיר י"ב חדש או קנה בית דירה :

(קכא) אם בורחים לישוב מפני פחד וסכנה אין בני הישוב יכולין לעכב בידם מלהלוות ומלהרוית כשיעור חיותם וכפי טיפול ביתם עד שיעבור הזעם וכפי מעוט ממונם שנושאין ונותנין בעיר יתנו בעול עם בני העיר :

(קכב) אם בני העיר יש להם שוק או יריד אין יכולין לעכב בני עיר אחרת מלבא ולהלוות בעירם ולעשות שם סחורה :

(קכג) אם רצו לכוף אדם שילא מישובם אין יכולין לכופו עד שיפרעו לו חובותיו ויכוין שם שיעור מחייתו :

(קכד) ראובן פשה לגור של אבנים בקרקעו אצל כותלו של שמעון והכותל של עלים ושמעון טוען שהזיקו אם הרחיק לגורו ג' טפחים אין לו להרחיק יותר :

(קכה) לענין תשמיש שמשתמש בשל חבירו באותה שעה שמשתמש בפניו ושותק הויא חזקה לאלתר:

(קכו) כותל שבין שני שותפים ושניהם יש להם חלק בו אין האחד יכול לבנות שום דבר בחצר שלו בלא רשות חבירו אף על פי שקורת ביתו מונחין בו :

(קכז) בית הכסא מבאר מים צריך הרחקה (ט"ו) [חמשים]אמה או יתר עד כדי שלא יזיקו לבאר ואין יכול לומר החזקתי דאין חזקה לבאר :

(קכח) ראובן בבא לסמוך כותל מן הצד לחלונו של שמעון והיה חלון שקוף מבחוץ השיב ר"מ שאין צריך להרחיק מן השקיפה אלא מן החלון :

(קכט) אין חזקה לנזקין אומר ר"ת אפילו אם הקנה יכול לחזור בו דקנין טעות הוא קסבר היה שיוכל לקבל ועכשיו אין יכול :

(קל) בקנין גמור מיירי בקוטרא לרבינו תם דוקא קוטרא דכבשן שהוא גדול ומזיק :

(קלא) ודוקא בית הכסא דידהו שהיה למעלה מן הקרקע והיה מסריח ביותר אבל שלנו שהוא מכוסה יש להם חזקה ויש חולק :

(קלב) אם החזיק בד' נזקין היינו עשן ריח ובית הכסא לגבי איסטנים ומלאכה שמעלה אבק שמנדנדת תגר חבירו אין חזקה ואפילו שתק הניזק שנים הרבה וכן הזיק ראיה במקום שצריך מחיצה כופהו לעשות בכל עת שירצה :

(קלג) בני מבוי או בני חצר שנעשה אחד מהם אומן ולא מיחו והרי הוחזק בכל עת יש להן לומר אין אנו יכולין לישן מקול הנכנסים ויוצאים :

(קלד) מי שהחזיק בנזק שיש לו חזקה המזיק טוען מחלת או שתקת והניזק אומר עתה ראיתי או מחיתי ודחיתני מיום אל יום על הניזק להביא ראיה ואם לא ישבע המזיק היסת ויפטר ואם הוא נזק שאין לו חזקה על המזיק להביא ראיה ואם לאו ישבע הניזק היסת שלא קנה מידו ויסלק הלה היזיקו :

(קלה) יש סמך שנוהגין בכל הקהלות שיחיד המדיין עם קהלו עבור עניני מסים שהקהל גובין ממנו המס תחלה ואח"כ אם ירצו ירדו לדין עמו ואם נטלו שלא כדין יחזירו לו ע"פ ב"ד:

(קלו) ואם יש מנהג בעיר שהם נגררים אחריו ילכו אחר מנהגם :

(קלז) ואם יש עסק שבועה ביניהם הרשות ביד הקהל לישבע או להפוך על שכנגדו שכל שעה ידן על העליונה :

(קלח) אמנם חייבים לעשות לו דין דאטו משום דרבים נינהו יגזלו ליחיד :

חזקת הבתים פרק שלישי

(קלט) חנוני שעשה חנות ואינו משמש בו אלא ביום אם הוחזק ג' שנים הוי חזקה אף על גב דהלילות מפסיקות אבל בג' שנים לא הוי חזקה :

(קמ) ראובן טען על שמעון הפקדתי בידך חגורה של כסף ובתי נפש זהב ושמעון משיבו אמתך הפקידה אותה בידי קודם שנשאת על תנאי שלא יהא לך רשות בהם ושיתנו לבניה שהיו לה מבעלה הראשון ועתה נפטרה רוצה אני לקיים צוויה כו' נאמן שמעון בשבועה כדבריו האחרונים לומר טעיתי :

(קמא) דוקא הכחישוהו טענה ראשונה בעדים או אינו יכול לחזור ולטעון טענה אחרת שסותרת הראשונה אבל היכא דלא הוכחש בעדים וחזר וטען מעצמו כולי עלמא מודי דיכול לחזור ולטעון אפילו טענה שסותרת הראשונה :

(קמב) מעשה בראובן שתבע שמעון לדין וטען הפקדתי בידך חפץ ושמעון השיב החזרתיו לך וכשחייבוהו ב"ד לישבע אמר שוב נאבד ראבי"ה השביעו כדבריו האחרונים :

(קמג) אלמנה סרת בת אשר טענה על ראובן אחי אביה מן האם לא מן האב קרקעות ומטלטלים וספרים של זקני יעקב אביו ואמו אשתו של זקני יעקב לא נשבע על כתובתה ונשאר בידה הרבה יותר מכתובתה ושמעון השיב כי מחלו כו' בארוכה :

(קמד) דברים העשויין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן :

(קמה) לישתבע להכחיש העד כמה פירושים בו :

(קמו) ראובן השכיר ביתו ללוי י' שנים ונתן לו השכירות אח"כ השכירו לשמעון יכול ראובן לומר זיל ולגרשו ואי טעין לוי השוכר ראשון השיב לי מעותי יכול הלה לומר הא ביתא קמך אבל איני רוצה שתכנים בו אחרים ואפילו לא נתן כל השכירות :

(קמז) המוכר בית לחבירו כיון שמסר לו המפתח קנה:

(קמח) והוא שאינו מוגא להשכיר ביתו אבל מוגא להשכיר ביתו באותו שכר עצמו לא יתן לו לוי אלא שכר י"ב חדש שדר בו ואילך ישכירנו לאחרים :

(קמט) ובלבד שיודיענו השוכר ל' יום קודם ימות הגשמים ואם לא הודיעו ויצא בימות הגשמים חייב ליתן לו כל שכרו של ימות הגשמים :

(קנ) אחרי כתיבת השטר אין המוסר מודעא שוה כלום :

(קנא) (ה"ה לכל השטרות) קנין בפני שנים אין צריך לומר כתובו :

(קנב) על אודות הישוב אם שמעון ובניו טוענין חזקה שיש עמה טענה אם יש להם כח בישוב לגור שם ולמחות למי שבא לגור שם בלא רשותן חזקתן חזקה אך אם יביא ראובן עדים שהם מסורים לפיכך לא היה רשאי למחות אין חזקתן חזקה :

(קנג) אדם שהיה רגיל בשום מלוה כגון בגלילה או ס"ת שניה ואירעו אונס או עוני ונתנו הקהל המצוה לאחר ואחר כך העשיר ורצה שיחזרו לו המצוה השיב ר"ם דיכול לחזור למצותו אם היה כ"כ עני שלא היה יכול ליתן כמקדם :

(קנד) רבי' יקר מסתפק מאן דלית ליה שום עדות ידוע בקרקע ומערער על חבירו ואמר ליה מה אתה עושה בתוך שלי ואמר ליה המחזיק שלא אמר לו שום אדם מעולם שום דבר ומי' לא אגא עבורך עד שתברר בעדים שהיא שלך מי מצי לסלוקי מן הקרקע או לא ורבינו שב"ט אמר דטענה נכונה היא :

(קנה) אם לאחר שפסקו הדין אמר החייב כתבו לי מאיזה טעם דנתוני ואני רוצה לילך לב"ד הגדול או לבית הועד ולסתור הדין גובין ממנו לאלתר ואין ממתינין לו עד שיסתרו הדין וכשיסתור הדין יחזרו לו :

(קנו) ה"ה לענין ישוב דהיכא דהוי דר ביה אבוה שנה והיורש שתי שנים בשופי דזכה היורש בישוב ולא נראה לר"מ :

(קנז) מוכח ר"מ דגדול בשעת מיתת אביו מורישו כגדול חשיב וידע במילי דאבוה :

(קנח) שמור לי היום ואני אשמור לך למחר אינו שומר שכר ויש חולק :

(קנט) ראובן טען על שמעון שהיה עמו חוב בשותפות ומאותו חוב הגיע שמעון לעובד כוכבים יא דינרי' שיהא מכנים לו חובותיו ושמעון משיב הוצרכתי ליקח מן העכו"ם מה שנתן לי כדי שלא נפסיד כל החוב הדין עמו ושותף כיורד ברשות דמי :

(קס) והוא דכתב ליה דלא כאסמכתא ורא"בי"ה אמר שבשטרי מתנה או מכירת קרקע לא צריך למכתב דלא כאסמכתא אלא בשטרי שעבוד והנהיגו לכתוב בכולן :

(קסא) סתם עובד כוכבים אנס הוא :

(קסב) המפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים :

(קסג) דין אם אומן יש לו חזקה אם לאו חולקים בו רבותינו :

(קסד) תליוה וזבין [זביניה] זביני ואפי' בשדה :

(קסה) והיכא שכפה אותו לבטל המודעא מהני בטול :

(קסו) ראובן שמכר קרקע אם אותו קרקע ייחד לה בכתובתה או הכניסתו לנדוניא המקח בטל לאלתר :

(קסז) אבל בשאר קרקעות המקח קיים עד שימות הבעל או גרשנה שאז תגבה מהם :

(קסח) אם הלך הנפקד ונתן לבעל של האשה או לרבו של עבד הפקדון אם היה יכול להחזיר על הנפקד ולומר לו למה נתת שלי ביד בעלי נשאלה שאלה זה ורפיא בידי :

(קסט) וכן האשה שמכרה שום דבר ויכירנו[הבעל]בידו שהיה שלו ויתבענו לדין ויאמר למה קנית מה שנגנב לי אשתי ואם זה יאמר בכור לי שהיה שלה אם יהא נאמן במיגו שיכול לומר ממך קניתי ונאמן בשבועה :

(קע) יחזור לאשה נראה לרבי יצחק דאם אמרה האשה תנהו לפלוני שהוא שלו דנותן לו :

(קעא) אם יש ביד אשת ראובן מעות והיא אומרת של פלוני הם והוא אומר לא אלא שלי הם מי מהימן :

(קעב) ראובן נשא לאה והוליד ממנה חנוך ודינה ומת ראובן ולא נשבעה על כתובתה והלכה לה לאה ונשאת לשמעון והכניסה לו חמשים כסף וספרים שהיו של בעלה הנים הכניסה ותנים הניחה לחנוך בנה כו' עד לאחר זמן מתה לאה ובא חנוך בנה וערער על שמעון לומר כל מה שהכניסה לך אמי שלי הוא שהרי לא נשבעה על כתובתה כו' שם באורך עם מי הדין :

(קעג) יתומים אינם נשבעים ליפטר :

(קעד) במיני נצבועים מותר אפי' לישראל לצור עצמו אבל חותם בולט או שוקע אסור לעשות לו אבל אם אחרים עשו לו מותר להניח :

(קעה) נראה לר"י דהרי לישראל לחזור ולתבוע לעובד כוכבים מעותיו אע"פ שמתוך כך יחזור העובד כוכבים ויגזול הקרקע מיד הזוכה :

(קעו) ר"מ. אם ישראל מחזר לקנות וקדם ישראל אחר וקנה אינו נקרא רשע ולא שייך עני המהפך בחררה אא"כ שהישראל ראשון פסק עם העכו"ם דמים ולא היו חסרים רק כתיבת השטר אבל אם לא גמר המקח עם העכו"ם והלך לקנותו לא מיקרי עני המהפך בחררה :

(קעז) ובלוקח מישראל נמי לא מיקרי מהפך בחררה אלא היכא דגמרו הפיסוק כבר הלוקח והמוכר ונתרצו זה לזה ולא היו חסרים רק הקנין והלך זה וקנאה באותן דמים אם הוסיף אז נקרא רשע :

(קעח) פרדכת שאין לו משא ומתן יכול להוציא מן העיר[את]מי שאין לו יישוב דא"ל אף אם אין לו מעות אעפ"כ קפסקת לחיותי המציאות שבאין לידיך היו באין לידי וגם אתה מייקר שכירות הבתים :

(קעט) ראובן שהיה לו בית במצר עובד כוכבים ופתח לו חלונות שלא כדין ועתה הלך העכו"ם ומכר את ביתו לשמעון וכתב לו שיש לו לסתום חלונותיו שמעון אינו יכול לכוף את ראובן לסתום חלונותיו :

(קפ) וגדולה מזו דאם יודע הדבר בעדים שלא היה לראובן מתחלה חזקת אורה על העכו"ם ואחר זמן פתח חלונותיו לחצר העכו"ם והחזיק שלש שנים ועתה טוען לקחתיה מןהעכו"ם אינה חזקה:

(קפא) אם ראובן קנה קרקע מן העכו"ם ורפק ביה פורתא אבל המעות לא נתן עדיין לעכו"ם ובא שמעון בתוך כך ופתח חלונותיו לאותה חצר נראה דכל כמה דלא מטו זוזי לעכו"ם איסתלק ליה ולא הוי ספקר מיהו הלוקח יזהר שקודם שיתן המעות לעכו"ם שיעשה חזקה גמורה :

(קפב) ראובן היה לו חצר בצד חצר של עכו"ם והיו חלונותיו של ראובן פתוחין לחצירו של עכו"ם ובדיניהם לא היה העכו"ם יכול לסותמם אך אם רצה לבנות בונה ומכר העכו"ם חצירו לישראל אין הישראל יכול לעשות כעכו"ם שלהאפיל ולסתום:

(קפג) ישראל הבא מחמת עכו"ם הרי הוא כעכו"ם ואין לו חזקה אלא בשטר :

(קפד) וריב"א כתב דהא דאמרינן הבא מחמת עכו"ם הרי הוא כעכו"ם היינו להורע כחו של ישראל דוקא אבל ליפות כחו לא וכן ראבי"ה :

(קפה) האוכל שדה שש שנים וערער (וערער) עליו ג' הראשונים ובאחרונים א"ל אתה מכרתו לי אתה נתתו לי אם מחמת טענה הראשונה אינה חזקה ואם לאו הרי זו חזקה שכל טענה שמקצתה בטלה כולה בטלה :

(קפו) מעשה היה במשכונו של ישראל ביד עכו"ם שמצאו יהודי שנפל מן העכו"ם ופסק ר"ת ממיץ שצריך להחזיר המשכון לראשון בלא מעות :

(קפז) עכו"ם משכן ערכונו לישראל וא"ל ראובן לעכו"ם תן לי מעותי והעכו"ם א"ל תמשכן אותו לישראל אחר וכן עשה ובתוך כך מת העכו"ם [ואין לו יורשים] והמשכון היה שוה כפלים מן הדין כל המשכון לישראל שני :

(קפח) אם משכונו של עובד כוכבים ביד ראובן והלך ראובן למקום אחר והפקידו לשמעון ומת העכו"ם [ואין לו יורשים] מספקא אם זכה שמעון בו ויתן לראובן מעותיו שחייב לו העכו"ם :

(קפט) ראובן קנה קרקע מישראל מומר והחזיק בה ג' שנים וערער עליו שמעון כי המומר לקח ממנו הקרקע בחזקה וכי מיחה בבהכ"נ והעידו עדות שמיחה אבל לא שמיחה בסוף כל אלו הג' שנים [פסק] ראבי"ה דין דהוי חזקה מעלייתא:

(קצ) מרזב אין לו חזקה לרוח אחת :

(קצא) ראובן ושמעון היו בתיהם מקורבים זה אצל זה ופתח ראובן חלון על גגו של שמעון ימים ושנים ועתה בא שמעון להגביה ביתו ולסתום הלונות של ראובן ולראובן יש לו אורה לביתו לצד אחר כחלקו בו רבני צרפת ורבני ריגום :

(קצב) ראובן ושמעון היו שכנים ולשניהם תפירה אחת לבתי כסאות שלהם ובא ראובן לחלוק ביתו לשנים כדי שיהא לתוספת דיורין ושמעון מערער כי מפני החלוקה יש תוספת דיורין ומתמלא בית הכסא מהרה הדין עם ראובן :

(קצג) הרבה שותפים בבית אחד והאחד מרשה את הרבים להשתמש בחלקו חביריו יכולין לעכב :

(קצד) שמעון שיש לו עדים שבקש מראובן שהיה מתיר לו הייבוב שנה א"כ הודה שאין לו כח ביישוב או שמחל :

המוכר את הבית פרק רביעי

(קצה) אם ראובן מכר כור חטים לשמעון בדינר וקנו מידו וקבל הדמים ולאחר זמן תבעו ונמצא שלא היו לו חטים בשעת הקנין חייב להעמיד לו מקחו ואפילו נתייקר :

*) נ"ל וכן בין נביא לנביא מסיים מלמטה ומתחיל למעלה ואין צריך להניח אותם ארבעה שיטים והיינו דוקא בין נביא לנביא דאיכא טעמא דאם בא לחתוך חותך אבל כו' :

המוכר את הספינה פרק חמישי

(קנו) הרבה מן הגאונים פסקו דאותיות נקנות במסירה ויש פסקו דאין נקנות במסירה:

(קנז) אלמנה שתפסה חותמות ושטרות של עובדי כוכבים שנכתבו בשם בעלה ולשמה אין בתפיסה זו כלום:

(קנח) ראובן קנה חפץ מן העובד כוכבים בחזקת שהוא זהב ומכרו לשמעון ולא נתכוין להטעותו ונמצא של כסף חייב ראובן להחזיר לו מעותיו:

(קנט) אביאסף פסק דאם מכר כסף סיגין בחזקת צרוף אין יכולין לחזור בו אבל זהב ונמצא כסף או להפך שניהם יכולין לחזור:

(ר) אשה שגנבה מבעלה מעות והפקידן אצל אשה אחרת וידעה שגנבתן והחזירן בידה ותובעה הבעל על ככה חייבת לשלם ויש פוטרים:

(רא) שומר חנם יש לו לקדם ברועים ובמקלות ואם לא קדם חייב ואדם אחר אין לו לקדם וזהו ההפרש שבין שומר חנם לאדם אחר:

(רב) כל שרואה ממון חבירו שמוטל ביד שהוא קרוב לודאי שהולך לאיבוד מצוה להצילו ואם הצילו ומטיא לידיה הויא ליה שומר חנם ויש אומרים שומר שכר:

(רג) לאה גנבה משל בעלה ראובן והטמינה ויצאת מן העיר ושלחה [את] שמעון להוציא הגניבה וכן עשה ועתה ראובן צוה על השליח לדבר עבירה חייב השליח להחזיר:

(רד) אדם יכול להקדיש פקדון שהפקיד ביד אחרים:

(רה) וה"ה מלוה שיכול להקדישה:

המוכר פירות פרק ששי

(רו) המוכר חבית יין לחבירו כל ג' ימים הראשונים ברשות מוכר ואפילו נתן לוקח מעות למוכר יחזיר לו מכאן ואילך ברשות לוקח אפי' לא נתן מעות:

(רז) יין שיש לו קמחים אין אומרים עליו קדוש היום:

(רח) חמרא אכתפיה דמרא שוור:

(רט) ואם ידוע שיינו מחמיץ הרי זה מקח טעות:

(רי) יש כח לקהל למשכן קודם ב"ד כיון דרבים נינהו ואח"כ ירדו לדין:

(ריא) ראבי"ה. אין יכול למכור ולתן מקום אבותיו בבהכ"נ ויחזירו בני משפחה הדמים בין בבהכ"נ בין בקבר שלא יפסיד הלוקח ורב האי גאון כתב שמכירתו מכירה:

(ריב) ראובן ולאה שכתבו לבנם בשטר חלק שמגיע מבית שיש לנו במקום פלוני ואמרו לו כל המצרים כו' ולא שיירנו לעצמנו מחלק שמגיע מהבית ושוב נודע שאין להם אלא רביע של כל בני הבית כו' אזלינן בתר ליבנא דאיכשי בהכי:

(ריג) עובד כוכבים יכול לרחוץ חבית שיש בו שמרים בלא ישראל דשמרים לא הוי חמרא אלא קיוהא:

בית כור פרק שביעי

(ריד) יתומים שבאו לחלוק ב"ד מעמידין להם אפוטרופוס פר"ת דוקא שניהם רוצים אבל אחד רוצה ואחד אינו רוצה לא:

יש נוחלין פרק שמיני

(רטו) מלוה שיש עליה משכון הכל מודים דבכור נוטל פי שנים דבע"ח קונה משכון:

(רטז) המלוה את חבירו על המשכון ונכנסת שמיטה אינו משמטתו וכגון שהמשכון מטלטלין:

(ריז) אע"פ שהורע כחו של בעל ובכור לענין מלוה דחשיב ראוי. לגבי כתובת אשה חשיב מוחזק ואשה גובה ממלוה:

(ריח) שכר פעולתו שמעולם לא בא לידו ולא גבה נראה דהוי ראוי לבע"ח ואינו גובה ממנו לא כתובה ולא מזונות:

(ריט) ספר שגנבו עובד כוכבים ואחרי מיתת הבעל הוחזר ראוי הוא לגבי אשה ולא לגבי בכור:

(רכ) אשה שמת בעלה והניח לבנו גוף הבית ולאלמנה הפירות כל ימיה והבן היה נשוי ומת בחיי אמו והאלמנה ואשת הבן תבעו כתובתן למכור גוף הבית אין זה ראוי ונוטלות כתובתן:

(רכא) אם נתן הנכסים לבת מהיום ולאחר מיתה אע"פ שמתה בחיי הזקנה הבעל יורשה:

(רכב) יבם שייבם אשת אחיו הבכור שמת בחיי אביהם ולאחר זמן מת אביהם ובאין לחלוק ותובע היבם חלקו והבן אומר יחלוק בשוה חולקים בדבר רבוותא:

(רכג) הלכתא אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק אבל שבח נוטל:

(רכד) ה"ה נמי דלא שקיל בעל במלוה אשתו אפי' מה שהלותה מנכסי מלוג שלה כשהיא תחתיו:

(רכה) לירתי לירתי דירתי:

(רכו) הבכור הראוי לטול פי שנים בנכסי אביו אם נטל מדבר אחד או משדה אחד ונוטל חלק בפשוט מחל על כל נכסי אביו חלק בכורה:

(רכז) והלכתא יש לבכור קודם חלוקה:

(רכח) כותבין הרשאה זה לזה:

(רכט) יכול לפסול בניו שלא ע"י בכורה:

(רל) נשבע אינו יכול לחזור אבל אם לא נשבע יכול לחזור:

(רלא) פתח ונסתם פסול:

(רלב) הנותן לבתו ולחתנו במתנת בריא מהיום ולאחר מיתה כאחד מן הזכרים אם נתרבו יטול כפי יום המתנה אבל נתמעטו יטול כפי חלק המגיעו:

(רלג) כשאלמנה נוטלת כתובה לא יטול המקבל מתנה חלקו אלא מן הנכסים הנותרים:

(רלד) שליש בראשון פסול. ר"ת:

(רלה) ראובן הטוען לאמו שאביו צוה בשעת מיתתו לתת כך וכך אם לא בפניה צוה מה בכך:

(רלו) אותן נשים יקרות בנות משא ומתן שהבעל כותב להן כל נכסיו לא עשאה אלא אפוטרופא:

(רלז) ראובן ושמעון היו שותפים והלכו לשם למדינת הים וחלה ראובן ונטה למות וקרא לשמעון ואמר תנו לפלוני כך וכך מנכסי ומת ושב ראובן למקומו והושיב ב"ד לספר לפניהם כאשר צוהו ראובן ועשה צווי המת ועכשיו תובעת האלמנה מהמקבל מה שנתן לו שמעון אין הדין עמה:

(רלח) אם ראובן אמר לשמעון אני חייב לך מנה ושמעון אמר בודאי אינך חייב לי אפילו אם אין שמעון מוחל לו ראובן פטור:

(רלט) אם יש לאדם בן עני ורוצה לתת לו עתה כדי לסלקו לאחר זמן מירושתו יש תקנה לאביו עכשיו אע"פ שהוא בריא לחלק נכסיו לאחר מותו לכל יורשיו במתנת ש"מ חוץ מזה כו':

(רם) אפילו בריא הוי כמה ימים רבים אח"כ כיון שמצוה ואומר פלוני בני יטול לאחר מותו אין לך מצוה לאחר מיתה גדולה מזה:

(רמא) ראובן תובע את שמעון שאמו הפקידה בידו פקדון וכשמסרתו לידה אמרה לו לתת לראובן בנה לאחר מותה ושמעון השיבו כך אמרה לי אם אצטרך ממנו תנהו לי ואם היא שמות תנהו לראובן בני לא זכה ראובן במתנה:

(רמב) ראבי"ה. בכתובה לא כתבינן קנין משום דהיא מעשה ב"ד:

(רמג) עוד כתב דהלכה כרבי יוסי בין בגיטין בין בשטרות:

(רמד) ראובן נשא אשה ולה בית שהגבוה ב"ד חשוב בכתובה אחרי שהשביעוה כמשפט והבית הזה נתן לבעלה במתנה מאביו ושאר נכסיו חילק לחתניו כשהיה שכיב מרע ועתה אומרים חתניו כי יש להם שטר שחמיהם לא נתן לבנו בית זה רק בתנאי אם יהיה לבנו זרע ואם לאו תשוב הירושה לבנותיו אין הדין עמהם:

(רמה) לותה ואכלה ועמדה ונשאת דוקא שמתה בחיי בעלה עד שלא תבעה מלוה אבל אם היא עדיין בחיים ויש לה נכסי מלוג אין שייך או לומר בעל לוקח הוי:

(רמו) אשה עניה שלותה ואכלה ונשאת לעשיר ואין לה נכסי מלוג שלה היה מעשה בגרמיז"א שחייב הבעל לשלם:

(רמז) ראבי"ה. אשה שהלך בעלה מתוך אהבה ולא מתוך קטטה בהא פליגי אם יש לה מזונות אם לאו:

(רמח) אלפסי פסק לותה ואכלה ועמדה ונשאת בעל לוקח הוי ולא ישלם ורבינו תם ורשב"ם פסקו דיורש הוי וחייב לשלם:

(רמט) אי כתוב סתמא מהיום ולאחר מיתה הויא מתנת בריא ולא מצי הדר ביה:

(רנ) ראובן שצוה לשמעון אפוטרופוס שלו תן לבני כך וכך ולבנותי כך אז ודאי דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו אבל אם אמר ידך כידי ופיך כפי אינו רשאי:

(רנא) ורשב"ם חולק:

מי שמת פרק תשיעי

(רנב) פסק רשב"ם דהלכה כאדמון ואלפסי ור"ת פסקו כרבנן:

(רנג) מוציאין להן לבנות מזונות עד שיבגרו והשאר לבנים הני מילי במקרקעי דוקא:

(רנד) יתומים שקדמו ומכרו קודם שעמדו בדין להגבות לבנות בנכסים מועטים מה שמכרו מכרו:

(רנה) מי שבא ממדינת הים ואמר יתנו לבניי בנותיו בכלל ואם צוה מחמת מיתה כן אין הבנות בכלל:

(רנו) אדם שיש עדים שהתנה עם בניו הראשונים קודם שנשא אשתו השניה שכל בניה שיולדו לו ממנה ירשו חלקם שוה עם הראשונים ולא נולד כי אם בת אחת זה נקרא אומד הדעת:

(רנז) אדם שאמר כתבו נכסי לבני ולבנותי מהיום ולאחר מיתה אם ש"מ או מצוה מחמת מיתה ויש שם נחלות קרקעות ותכשיטי נשים הראוי לבנים לבנים ולבנות לבנות:

(רנח) אחד הקנה לחבירו בק"ס קרקעות ומטלטלין ומעות בבת אחת ונחלקו חכמי הדור בדבר:

(רנט) אשה שמת בעלה והניח נכסים מועטין שאין בהם כדי כתובתה אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי והריני עושה ואוכלת ונתעצלו ב"ד או יורשים להשביעה על כתובתה אפילו השביח אלף אז יהיה לעצמה ולא נראה לר"י:

(רס) אלמנה ששהתה אחר בעלה י' שנים או יותר ובאו יורשי הבעל ותובעין ממנה מה שבידה כי מבעלה נשאר והיא אומרת כי בידה השביחו ורוצה עתה לגבות כתובתה ותוספתה חולקים רבוותא בדבר:

(רסא) ראובן נשא לאה והכניסה לו קרקע וילדה לו בן לימים נפטר ראובן ונשאת עוד לאה לשמעון והכניסה לו אותה קרקע וילדה לשמעון בן ושתי בנות ונפטר שמעון ונפטר בנו אחריו וגם לאה נפטרה ולא צוה מחמת מיתתה מאותה קרקע כלום יש להסתפק מי יורש אותה קרקע או בן לראובן או בנות שמעון:

(רסב) עביד בהו עיסקא הא נמי חשיב שבחו נכסים מחמת נכסים:

(רסג) המלוה לחבירו לעשר שנים אין שביעית משמטתו:

(רסד) הלכתא דקדושין לטבועין נתנו ואפי' נהגו להחזיר לא אזלינן בתר מנהגא:

(רסה) ש"מ שאמר הלואתי שיש לי ביד פלוני כו' תן אותה לפלוני כו' ה"מ בהלואה של ישראל אבל בהקפאות של עובדי כוכבים לא:

(רסו) וקרוב הדבר בעיני דאפילו אם יש לעובד כוכבים משכון ביד ישראל דהויא לה כמו הקפה דישראל מעובד כוכבים לא קני משכון:

(רסז) מעשה שאמרו לו אשתך תותרית היא ונכנס אחרי' לבודקה לאורבה ונפלה אורבה ומתה מי יירשנה:

(רסח) מעשה באדם שהיה לו תביעה על חבירו ונתן התביעה לאחר בקנין גמור ובאו הקונה והנתבע לדון לפני רשב"ם בשפיר"א ופטר את הנתבע אף משבועה כי אמר אין הקנין כלום מאחר שהתביעה אינה בעין:

(רסט) מעשה היה שנתן האפוטרופוס מעות הערבונות לראובן ושמעון ליקח קרן וריבית מן הערבונות פסק ר"מ דלא קנו ראובן ושמעון הערבונות ואינם יכולים ליקח מן החובות רבית שעלה עליהם דאין אדם יכול להקנות לחבירו חוב שיש לו על העובד כוכבים בשום ענין ואפילו בקנין:

(ער) שמעון שתובע את ראובן ט"ו ליטרין שמסר לו להלוותם על מנת שאם יתרצה בנו לישא בתו שאז יתן לו הקרן והרבית והנה שמעון אומר שבנו אינו רוצה לישא את בת ראובן וטוען שיחזיר לו קרן ורבית וראובן משיב כי לא היה שום תנאי כו' חייב ראובן להחזיר קרן ורבית ונוטל כפועל בטל:

(רעא) ש"מ שאמר ידור פלוני בבית זה יאכל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום:

(רעב) שטר שלא היה כתוב בו קנין הפירות כראוי שלא הקנו לו קרקע לפירותיו ר"ב אומר שהשטר כשר אחר שעשוי כתקון חכמים:

(רעג) ש"מ שהקדיש פסק רמב"ן דהקדש אינו חוזר דתיקו דאסורא לחומרא:

(רעד) ש"מ המצוה מחמת מיתה ואמר הלואתי לפלוני קונה באמירה בעלמא:

(ערה) ש"מ שהודה מהו הכא מיירי בהודאת פקדון וכן פר"ת ושם בארוך:

(רעו) ראובן שהשכיר את שמעון ללמד את בנו ואמר לו לך אצל קרובי שיכנס אותך כי אני עם הארץ ושוב לימד בנו ונודע אח"כ שלא הלך אצל קרובו לכנוסו ולראובן יש עד אחד שלא היה יודע באותו פעם ללמוד הדין עם שמעון:

(רעז) מוכיח ר"ת שמעמד שלשתן מועיל אפילו בעל כרחו של נפקד:

(רעח) אלמנה תפסה ספרים שהיו של בעלה ורוצה לגבות כתובתה מהם ובני בעלה הביאו שטר שהקנה להם כל נכסיו קודם שנשאה יש חולקים אם ספרים הם בכלל נכסי' או אם הם כס"ת:

(רעט) אלמנה שלא היו לה בנים ואמרה לקהל אחרי מותי בואו בחדרי וקחו כך וכך לצדקה וביום השני קראה אל אחיה בפני עדים ואמרה לו כל אשר בחדרי קח לך ולאחיותך ואין לה אלא חדר אחד לא חיילא מתנה על הצדקה:

(רפ) נראה לרבי מאיר אפילו אמרה אתן כך וכך לצדקה לאחר מותי נעשה נדר ומצי למיהדר:

(רפא) הלכתא מתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין ובלא קנין לא קנה המקבל מתנה אפילו עמד:

(רפב) מצוה מחמת מיתה אם עמד חוזר אפילו קנה מידו ואפרש מאי מיקרי מצוה מחמת מיתה:

(רפג) רבי אפרים אומר היכא דשייך קנין לא אמר מצוה לקיים ד"ה:

(רפד) מסוכן כמצוה מחמת מיתה:

(רפה) רחל חילקה נכסיה בפני עדים ושוב אמרה כל אשר יותר על נכסיה ינתן ליתום קרובה וכל זה היתה בלא קנין ולאה תפסה מתיים צררי דמעות ומטלטלין אם המטלטלין שביד לאה יש בהן סימן על לאה להביא ראיה שנתנם לה:

(רפו) האשה גובה כתובתה מאותם מעות שהשליש ראובן ביד שמעון וא"ל תנם לבני בנישואין ובריא היה ראובן באותה שעה:

(רפז) אם לא מת הבן ונשא אשה אלמנה גובה כתובתה מאותן מעות:

(רפח) ראובן שיש לו מעות ביד שמעון ואח"כ אמר לו תנם לבני או לפלוני אחר מיתתי תן לאו כזכי במתנה שהרי לא הועלה לכתחלה לכך:

(רפט) ראובן היה לו זקוק ותלי ביד שמעון אחי אביו וחלה הבן ושלח אחר עדים וצוה בפניהם ינתן אותם מעות לאביו ואשתו לא מיחתה ועמד בינתיים והכביד עליו חליו אז שלח אחר שמעון ואמר תנה הזקוק ותלי לאבא אחיך ואז מיחתה אשתו ונפטר ושמעון קיים דברי המת אין לאלמנה על שמעון כלום:

(רצ) מעשים בכל יום שאדם נותן מטלטלין בלא דעת אשתו אע"פ שמשועבדים לה בזמן הזה:

(רצא) כי תקינו דורות האחרונים לגבות כתובה ממטלטלין מפני שאין להם שדות וכרמים:

(רצב) לאה נשאת לראובן והיה לה בנים ממנו ובת ומת ראובן ונשאת ליעקב ומת יעקב בלא בנים ואחרי מיתת יעקב נתנה כבינתה לבתה ושאר מטלטלים ומתה ועתה אחיהם בני ראובן תובעים מה שנתנה לה אמם כי לא נשבעה על כתובתה זכתה הבת מכל צד:

(רצג) למכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים אלפסי ורשב"ם פירשו דוקא בנכסי אביו:

(רצד) יתום נפטר וצוה בפני עדים ינתן כל אשר לו לשמעון דודו חוץ משני צמדי כרם ששייר ויהודה לא היה שם לימים בא יהודה ושמע שאת נכדו ומתרעם ואומר שהצוואה אינה כלום לפי שלא היה בן י"ג ועדים אומרים שהיה בן י"א אין בצואתו כלום:

(רצה) בקטן לא שייך לומר מצוה לקיים דברי המת:

(רצו) לגבי מקרקעי פחות מבן י"ג אין מתנתו כלום אבל מטלטלים מתנתו מתנה:

(רצז) נפל הבית עליו ועל אביו והיו עליו כתובת אשה ובע"ח ב"ה אומרים נכסים בחזקתן:

(רצח) ר"ש הלוי מוכיח לא אמרינן על היתומים מצוה לפרוע חוב אביהם:

(רצט) אלא היכא שירשו מאביהם כדי החוב:

(ש) נפל עליו הבית ועל ד' בנותיו ועל אשתו יורשי הבעל אומרים אשתו מתה ראשונה ויורשי אשתו אומרים שהיא מתה אחרונה יחלוקו:

(שא) מת פתאום לא חיישינן לצררי:

(שב) והלכתא יחלוקו:

(שג) כל ב"ח הבא לטרוף נכסים שאינם ידועים אם נקנו אחר כתיבת השטר כולו או קודם עליו להביא ראיה מתי נקנו:

גט פשוט פרק עשירי

(שד) לא אמרינן מחק מקוים פסול אלא במקום שריר וקים:

(שה) וכל המחקים צריך לכתוב דין קיומים:

(שו) עתה לפי שאין אנו בקיאין במקושר אין אנו עושין:

(שז) תרי שריר וקים לא כתבינן:

(שח) וצריך שיחזור מעניינו של שטר:

(שט) פר"י דלדידן אם לא כתב שריר השטר פסול אפילו אין בו מחק:

(שי) הנהיגו לכתוב שריר וקים בכל השטרות ועכשיו שהרחיבו ב' שיטין מן הכתב אין לחוש ולמדין שפיר משיטה אחרונה:

(שיא) הא דכתבינן וקנינא מיניה לא הוי חזרת השטר:

(שיב) בזמן הזה דנהגינן למיכתב שריר וקים אם לא חזר מענינו של שטר באחרונה כשר:

(שיג) ראבי"ה. בכל היכא דאיכא למיחש פסול אפי' אם לא נעשה שום זיוף ושום קלקול בדבר כיון שיכול לבא לידי זיוף פסול ויש חולק:

(שיד) רבי חזקיה דקדק לפסול כתובה שהחתן היה חתום תחלה והעדים תחתיו:

(שטו) מילאהו בקרובים כשר:

(שטז) ראבי"ה יש לדקדק שצריכים העדים ליזהר בחתימתיו שניהם זה כנגד זה בשיטה אחת שלא יתחילו חתימתן כי אם מתחלת הקלף:

(שיז) כ' סמ"ג בשם ר"י מפריש שהיה מונע מלהחתים שושבינין בכתובה:

(שיח) אימר מכשר בעד אחד בכתב ועד אחד בעל פה:

(שיט) שכר סופר על הבעל לתת מן הדין אמנם אם נתנו האשה כשר כי היכי דלא לשהייה:

(שכ) כי יתביתו בהיני כתב ראבי"ה משום שידע ע"י מקום כתיבת השטר לחקור אחר עדים:

(שכא) והמאוחרין כשרין:

(שכב) על שנכתב בפסק דין נתחייב פלוני לשכנגדו ולא נזכר אי הוא שכנגדו היינו דנפיק מתותי ידיה הוא:

(שכג) אדם חייב לחבירו מלוה על פה ונתן כל נכסיו לאחר להפקיעם מן המלוה יש לב"ד לכוף הלוה שידור הנאה מאותם נכסים שמא קנוניא עבד:

(שכד) ראובן היה בקטטה עם זוגתו ונתברר שקנה קרקעות וצוה לכתוב שטרות בשם אינים דעלמא שהיה קרובו ונתברר שעשה כל זה כדי שלא תגבה אשתו כתובתה מאותם נכסים צלל במים אדירים ועלה חרס בידו:

(שכה) המלוה חבירו ע"י הערב לא יפרע מן הערב פירוש תחלה לא יתבע מן הערב:

(שכו) ואם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה תחלה יפרע מן הערב ולא יצטרך לילך אחר הלוה:

(שכז) יש נכסים ללוה כגון קרקעות יתבע או מן הלוה תחלה אבל כשאין נכסים ללוה מספיקא לא מטרחינן המלוה ויפרע מן הערב תחלה:

(שכח) ממשה מדות בערבות:

(שכט) ראבי"ה. ערב שאינו קבלן אפילו אתני ממי שארצה אפרע אם יש קרקעות ללוה או מטלטלין לא יגבה מן הערב תחלה:

(של) ואם ערב לחתן דידוניית אשתו משתעבד ויש חולק:

(שלא) מי שנעשה ערב בקנין או בלא קנין או קבלן יכול לחזור בו קודם נתינת המעות:

(שלב) אם נתערב ראובן על שמעון נגד לוי וטוען ראובן פרעתי ללוי שלא בפניך ולוי כופר פטור שמעון מערבותו של לוי:

(שלג) אם מת הלוה טענין לערב דילמא פרע כבר הלוה אם כבר עברו זמנו:

(שלד) פריעת בעל חוב מלוה ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו פירוש בקטנים:

(שלה) אין נזקקין לנכסי יתומים אא"כ רבית אוכלת בהן או לכתובת אשה משום מזוני:

(שלו) אין אדם משטה בשעת מיתתו:

(שלז) מי שנתחייב ממון בב"ד עבור מלשינות ומת גובה מן היורשין:

(שלח) אבל אם חייבוהו ב"ד קנס לא קנסו בנו אחריו ובזמן הזה מלוה על פה לא גביא מיורשים:

(שלט) המלוה חבירו בעדים אין צריך לפרעו בעדים אבל המלוה חבירו בשטר צריך לפרעו בעדים אבל המפקיד חבירו אפילו בשטר אין צריך להחזיר לו בעדים: סליק

לוח הדינים אשר נמצאו בנמוקי יוסף ממסכת בבא בתרא

מאת הגאון המפורסם מוהר"ר יוסף אוטולינג ז"ל (אבד"ק קרימונה).

השותפין פרק א

א הא דאם הוסיף מאתים קידש משערינן בזמן דיבש הירק או האילן אם נקצץ דאם שהה באחד ממאתים כגון דאם נקצץ יבש במאתים שעות ושהה במחובר שעה הוי הוסיף במאתים: דף א ע"ב ד"ה אומרים לו

ב לא מהני חזקה אלא בנזקי ממונא אבל בדבר שהוא עצמו ניזק בו לא: שם ד"ה טעמא דרבו

ג כל אחד מהשותפים יכול להחזיק בחלקו שלא בפני חבירו ולא מצטרך דלימא ליה לך חזק וקני בשותף: דף ג ע"א ד"ה ומסני

ד האומר לחבירו אתן לך מאתים זוז וקנו מידו לא קני דהוי קנין דברים: שם

ה במקום שחלון חזקה לכותל אם יש עדים שנעשה בשעת בנין הכותל הוי חזקה ואי לא יכול לטעון בשעה שלא הייתי בבית עשה החלון ולא הרגשתי בו: ע"ב ד"ה ולענין חזית

ו כי היכי דלא עביד איניש דפרע גו זימניה הכי נמי לא עביד דאתפים צררי: דף ג ע"א ד"ה סקונע

ז אי אמר אישתבע לי דלא פרעתיך גו זמנו אינו נשבע: שם

ח שטרא דיתמי דנפק עליה תברא חיישינן (ציורא צייר) [זיופא זייף] אפילו אמרי עדים כתב ידינו הוא ודוקא בשיש עדים שתבעו האב בב"ד ולא הוציא השובר אבל לא [לא] חיישינן (וקרעינן לשטרא):דף ד ע"ב ד"ה אימא

ט אם אמר המלך שיתן כל אחד כסף גולגלתו ומעשר תבואתו אין עמי הארץ פורעים בשביל התלמידי חכמים והא דת"ח פטור מכרג' שתורתו קבע ועסקיו עראי אבל לא שעסקו קבע ותורתו עראי: דף ה ע"א ד"ה כלו

י וקדשתו ליטול מנה ראשון אם קנו דבר בשותפות וחלקו יטול החלק שהוא חפץ בו: שם ד"ה וליטול

יא אחר שהוטל המס לאו כל כמיני' למערק כיון שמוטל הנזק לאו כל כמינו לסלקו מעליו ולהטילו על חבירו: שם ד"ה פירוש

יב שיעורא למיקרי יושב העיר ולהתחייב עמהם כנזכר במשנה בין ירד להשתקע בין ירד לגור: ע"ב ד"ה תניא המודר

יג יתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו ומיהו מסין ותשחורת גובין מהן: שם ד"ה כללא

יד [קופה] רשאין בני העיר לשנותה אפילו לדבר שאינו לצורך עניים ולאו דוקא בני העיר אלא אפילו פרנסים הממונים על הצבור משנים: שם ד"ה ורשאין

טו יחידים שמתנדבים מעצמם אין בני העיר יכולים לשנותם להסיע על קיצתם אע"פ דאיכא פסידא לאחרינא בתנאייהו: דף ו ע"א ד"ה ולענין

טז אבל איכא אדם חשוב הממונה על הצבור לא אלא א"כ נטלו רשות: ע"ב ד"ה אבל היכא

יז אבל ליכא פסידא מצי לאתני אהדדי כל בני אומנות אחת דהוו כבני עיר לגרמייהו תרי ותלת לא: שם

יח גדול שכר המעשה וכו' פי' טורח ומשדל לחבירו לתת צדקה: שם ד"ה המעשה

יט מיצר שהחזיקו בו רבים וכו' פי' להחזיקו ברשות אבל אם באו להחזיק שלא ברשות מותר למחות: דף ח ע"א ד"ה הא דרב יהודה

כ כשם שהתורה ניתנה ע"י סרסור וכו' לא שיקרא עמו דאמרי' לא יקראו שנים יחד אלא יעמוד שם ואפשר שמסייע לו קצת בנחת: דף ט ע"א ד"ה ח' פסוקים

לא יחפור פרק ב

כא בהטמנה החמירו שמגלה דעתו דקפיד שתהא רותחת ורבים טעו שמטמינים על גבי כירה קטומה ומכשלה גדולה היא תחת ידם: דף י ע"א ד"ה אמר המחבר

כב ותנורינו שהן כמין שובך שפתחן מן הצדדים בהרחקת שלשה טפחים: שם ד"ה לא יעמיד

כג הא דאמרי' סך מקרי דרדקי כ"ה היינו שדי להם במלמד אחד אבל מ"מ אם אין שם סך זה חייבים לשכור מלמד: ע"ב ד"ה לא ממטינן

כד לבתר דקבע ליה דוכתא במתא אפילו בר מבואה לא מצי תו לעכובי דלא איפשיטא בעין והויא קולא לנתבע:ד"יא ע"א ד"ה לא חייש

כה הא דבר מתא מצי לעכב דלא מוזלי טפי אבל אי מוזלי טפי איכא תקנת לוקחים ישראלים ולא מצי מעכבי וכן אי שפירא טפי מדבני מתא: שם ד"ה ביעור

כו עשן תדיר הוי דמטי ברוח מצויה ומזיק לאינשי: דף יב ע"א ד"ה והאי קוטרא

כז בית שיש לו חלון לחורבה אע"פ שעשויה לבנות כיון שנפתח ברשות אין חייב לסותמו כשבונה החורבה: דף יג ע"א ד"ה ור"י מתיר

חזקת הבתים פרק ג

כח אנן אגרינן מיניה וכו' הוי כמו דדאיר איהו אע"ג דגבי מכר בעינא דדר מוכר חד יומא גבי משכיר לא בעי: דף יד ע"ב ד"ה אנן

כט אע"ג דהוי לו על מי לחזור ולהוציא מקרי נוגע בעדות דלא ניחא ליה לאיניש למיקם בדינא ודיינא: שם ד"ה דאי לא

ל גם לא מהני החזרת השכר לשוכר כדי שיוכל להעיד דחיישינן מתוך שעושה לו לפנים משורת הדין בהחזרת השכר יעזור לו: שם ד"ה דמי לא

לא חזקת מקומות של בהכ"נ צריך מספר ימי שלש שנים שהלך לבהכ"נ והימים שלא הלך לבהכ"נ לא הוו הפסק ומקרי ג' שנים רצופות: שם ד"ה בהגוזלת

לב אפילו מייתי סהדי לקיים מה שטוען באחרונה לא מהימן בחוזר וטוען: דף טז ע"א ד"ה עביד

לג בעדים לא אמרי' מגו במה שאין נאמנים מצד עצמן: שם ד"ה נסי דאתכחא

לד חייב מודה או תוך זמן או שמתוהו נפרע מיתמי בלא שבועה: ע"ב ד"ה והוה לי

לה אם גבה מיתמי בלא שבועה מחייבין אותו לישבע ואי לא בעי היו משמתינן ליה אבל לא נחתין לנכסי: דף יז ע"א ד"ה דמגו

לו כל דאלים גבר היינו בפעם הראשון והוי שלו עד יביא חבירו ראיה ברורה להוציא ואם תגבר ידו להוציא לא שבקינן ליה בין בקרקע בין במטלטלין שאין אחד מהם מוחזק אבל שניהם מוחזקים חולקים: דף יח ע"א ד"ה כל

לז הבונה חורבתו של חבירו אין זמן הבנין עולה לשני חזקה: דף יט ע"א ד"ה מהא שמעינן

לח עדות מחאה צריך לכתוב בלשון שליחות אבל כתבו שמענו מפלוני שמיחה לא דהוי מפי כתבם: דף כ ע"א ד"ה מחאה

לט אי מסר מודעה וידע באונסיה כתבין אפי' אמאן דציית דינא וכו': דף כא ע"א ד"ה דלא

מ ובמחילה ומתנה לא בעי ידע באונסיה דאזלינן בתר גלוי דעתו: שם

מא פלוגתא אי מועיל מודעה אביטול המודעות: שם ד"ה כי הסיא

מב אע"ג דאמרינן בתפקידתא או מתנת איטמרו דלא לשתמע לפלניא לא הויא מתנתה סמירתה: דף כא ע"ב ד"ה זילו

מג רבינו חננאל כתב הנותן מתנה בקנין ולא הזכיר מתנה פרהסיא אלא בסתמא לא הוי מתנה: שם

מד ואע"ג דכתבי בכל לשון של זכות לא מהני אם לא נכתב כתקנת חז"ל להרמב"ן ז"ל ור"י ז"ל כתב דראוי להכשיר בדיעבד: שם ד"ה והלכתא

מה פותח חלון לחצר חבירו אפילו הוא מסייעו צריך לסתום: שם ד"ה מחילה

מו עבידי אינשי למיטעי בין ב' לג' ולא הוו כמכחשי אהדדי: דף כב ע"א ד"ה ים

מז במילתא דאי אמרי' מיגו אכתי איכא ספיקא אחרינא לא אמרי' מיגו: שם ד"ה אי אית

מח לא לאב ולא לבן חזקה בנכסי האחד כל היכא שלא חלקו ולא נתפרדו זה מזה דלא קפדי אהדדי: ע"ב ד"ה ולא לאב

מט אינו מעיד לאותו שהיה פסול לו בשעת ראיה אבל היה פסול לזה בשעת ראיה מעיד לאחרים באותו עדות: דף כג ע"א ד"ה ואמאי

נ גבי נגיעת עדות חיישינן לכל מילי: שם ע"ב ד"ה הסני

נא כל דכתב מעכשיו לא צריך לכתוב דלא כאסמכתא: דף כד ע"א ד"ה דלא כאסמכתא

נב לא מצי טעין משטה אני אלא במחייב עצמו אבל מודה לפטור חבירו במה שבידו לא: דף כו ע"א ד"ה ה"ג

נג מגורשת גמורה אין לה מזונות אע"ג שלא גבתה כתובתה: שם ד"ה בעלה

נד משמע דפסק דמודעא קיימת אע"ג דביטל אי מסר מודעא אבל חבימולין וצריך עיון: ע"ב ד"ה אי לאו

נה אמנה היו דברינו אין נאמנים אבל אמרו לא ידענו עד אחר חתימה מהימני: שם ד"ה אמנה וד"ה אמר המחבר ומיהו

נו לקח מן האיש וכו' אבל אם קבלה האשה המעות לא הוי מקח בטל או שכתבה אחריות ללוקח: שם ד"ה מקחו

נז אע"פ דאין הבעל אוכל פירות במתנת אשתו מתה בעל יורשה ואי מכרה או נתנה הבעל מוציא מידם: דף כז ע"ב ד"ה במתנה

נח אשה נאמנת על מעות שבידה שנתנו לה במתנה ע"מ שאין לבעלה רשות בה ולא בפירותיהן: שם ד"ה אמר המחבר האשה

נט אי נתן המעות לעובד כוכבים מקמא דכתב שטרא לא מהני שטרא דכבר הוי הפקר ולא קני אלא דכתב שטר והדר יהיב דמי: דף כט ע"א ד"ה ועוד כתבו

ס עני המהפך וכו' אע"ג דנקרא רשע אין ב"ד מחייבין אותו להחזיר: שם ד"ה ולענין

סא אם היה חוק המלכות שהמחזיק שנה אחת בשופי יזכה בקרקע אם החזיק העובר כוכבים כן ומכרו לישראל קנה: ע"ב ד"ה וכ"מ

סב דינא דמלכותא וכו' אבל שר שנטל שלא מחוקי המלכות הקבועים חמסנותא הוי וישראל שלקח לא זכה: שם ד"ה ופירש

סג מי שמת והיה חייב למלך מסים אין הבכור נוטל פי שנים בנכסים: שם ד"ה כרגא

סד בממון לא אמרינן כאשר זמם ולא כאשר עשה: דף ל ע"א ד"ה משלמין

סה חלוק של ת"ח וכו' הרין זה בארץ ישמעאל דהולכים יחפים והלוקם ארוך לכסות עד פיסת רגליהם: דף לא ע"א ד"ה כל מאן בכרו

סו יצר [בהאי] עלמא ליכא שמעינן שאין ראוי לנהוג עם אשתו בדברים אלו לפני אחרים: שם ד"ה יצר

סז צריך להזהר מלהסתכל בבית חבירו עד שהוא נתפס כגנב בהסתכלות ההוא: דף לב ע"א ד"ה מכאן

סח סתימה בנסרים וכל שכן במטלניות לא הוי סתימה אלא צריך לסתום בטינא: שם ד"ה ולסתום לאלתר

סט מיצר שהחזיקו וכו' ואם לא החזיקו אלא יחידים מחזיר כותלים למקומן וצריך עיון: דף לג ע"א ד"ה מילר

ע לא חשיבה גזירה כלל אפילו גזרו אותה אם אין רוב הצבור יכולים לעמוד בו דרובו ככולו: שם ד"ה סגוי כולו

המוכר את הבית פרק ד

עא כל היכא דאיכא ספיקא דממונא הממע"ה ובשם ר"י כל היכא דאין סוגיא מכרעת יש רשות לדיין למה שדעתו נוטה: דף לד ע"א ד"ה מבלע

עב אין הדמים ראיה אפי' במטלטלין לעילוי מילתא שאין במשמעות הלשון:שם ד"ה סומכוס

עג דתקנו לגבות ממטלטלים למזונות ולכתובה ולא לפרנסה: דף לה ע"ב ד"ה גרסינן

עד קנה בית ושדה החזיק באחד קנה גם חבירו: דף לו ע"א ד"ה מגולה

עה לא דייקינן מדבריו של אדם ענין שיהיה כנגדו אם לא אמר ממש ולעולם נימא דדרך שטות אמר ללא צורך: דף לז ע"א ד"ה תדע

עו מחלוקת אי נאמן לטעון פרעתי אכתב ידו: ע"ב ד"ה וכתב הרשב"א

המוכר את הספינה פרק ה

עז מסירה לא הוי דוקא מיד ליד אלא כל מסירה הוי במצות המקנה: דף לח ע"ב ד"ה ספינה

עח האומר וה"ה הכותב שעבדתי נכסי מקרקעי ומטלטלי אין שטרות בכלל דאין בכלל אלא מה שבפרט: דף לט ע"א ד"ה אמר המחבר

עט חוזר בשטר וגם הלוקח מצי לחזור דמחוסר מעשה כתיבת השטר: שם ד"ה חוזר

פ גרים בני נחלה מקרו טפי מנשים ומוציאים אחרים בברכת המזון: דף מא ע"א ד"ה ה"ג

פא אע"ג שמותר לזרוע ירק בצד הכרם בחו"ל מיהו אסור באכילה: דף מא ע"ב ד"ה קי"ל

פב נשתנה השער ולא נתן המעות ולא לקח המקח שניהן מותרים לחזור ואין בהן אפילו משום מחוסרי אמנה:דף מב ע"א ד"ה גרסי' בירושלמי

פג אע"ג דבמעשר דרבנן אמרו הגעלה בכלי חרס בשאר איסורים לא התירו אפי' דלית ביה עיקר מן התורה: דף מד ע"ב ד"ה וממילא

המוכר פירות פרק ו

פד הלוקח פרקמטיא להוליכה למקום ידוע והוליכה ומצא בה מום אין לו ללוקח לעשות בה חוצאה להחזירה לכאן אלא מניחה שם ביד שומר חנם והולך זה ונוטל את שלו ומחזיר לו דמיו אבל לא ההוצאה שהוציא עד שם: דף מו ע"א ד"ה ותייב

פה היכא שמכירו למאי קני הוי כאילו פירש בהדיא: שם ד"ה וליתזי

פו אי מעין דלית ליה מטלטלים מקבל בחרם סתם שאין לו מעות ומטלטלים ומגבי ליה מקרקעי: ע"ב ד"ה אי דליכא

פז קצב שמכר טריפה במזיד מחזיר הדמים ממה שאכלו אבל דלא סר סכינא מכריזים אבישרא דאיכא איסורא ואפקירותא: שם ד"ה וכן הדין

פח חומץ סופתקא היינו חזק אי נגע ביה עובד כוכבים תוך ג' ימים לא הוי אסור ממגעו דודאי הוי חומץ וצריך עיון: דף מז ע"א ד"ה גרסי'

פט שמרים וחרצנים דלא נתעצרו אלא ברגלי אדם לא הוו בכלל שמרים דמתני' וכו': דף מז ע"ב ד"ה כולם

צ אין לקדש איין לבן אלא בדלית ליה אדום: שם ד"ה ואמרינן בגמ'

צא בן סירא אע"ג דקראוהו בכלל ספרים חיצונים לא אסרו אלא שלא לעשותו קבע מ"מ ראוי להגות בו ללמוד חכמה ומוסר: דף מח ע"ב ד"ה גרסי'

צב מי שבא לישא אשה שאינה מהוגנת לו יכולים בני משפחה למחות בידו לכתחילה: דף מט ע"א ד"ה וקורין

צג ישיבה לכבוד האבל עושים בשבת דלא הוי אבל אלא כיבוד: שם ד"ה הכל הכלים

בית כור פרק ז

צד אם הראה לחבירו כוס של עץ ואומר קנה כוס זה של זהב דחזו ליה מצי למימר לו דעדיף לי כשל זהב וצ"ע: דף נ ע"ב ד"ה כיון

צה כל היכא דלא הוי במתא ופליג בב"ד חלוקתם קיימת: דף נא ע"א ד"ה איתמר

יש נוחלין פרק ח

צו אין מקבלים עדות ואין מקבלין השטר בלילה: דף נב ע"ב ד"ה לא שנו

צז מי שיש לו חולה בביתו מבקש פני הרב התופש ישיבה שיברך אותו: דף נג ע"א ד"ה גרסי' בגמ'

צח יהא זריז לקבוע תלמודו גם בלילה מן ט"ו אב ואילך להביא עליו ברכה:דף נג ע"ב ד"ה מאן

צט מנהג לשמוח בענין מצוה כשמשלימה ועושה שמחה ומשתה ויום טוב: שם

ק פרנסת נישואין גם מנכסי האם מה שאין כן במזונות: שם ד"ה והבנות

קא כל לוה שאמר נכסי לפניכם עשו לו שומא אין מחייבין אותו לטפל בהן: דף נד ע"ב ד"ה אם אמר

קב יכול למכור חלקו קודם חלוקה: דף נה ע"ב ד"ה א"ר אסי

קג נאמן האב לומר זה בני אפילו בלא גררה דבכורה. אין אדם נאמן לסתור הודאתו בשום מיגו: דף נו ע"ב ד"ה אמר ר' יוחנן

קד אפי' בלשון ירושה מצי להנחיל כל נכסיו לאחר מבניו: דף נז ע"ב ד"ה לא אמר

קה יש אומרים כיון דצוואתו בטלה לגבי בכור בטלה נמי גבי פשוטין וצריך עיון: שם ד"ה לא כלום

קו עד דאמינא הלכה למעשה דאדם ירא ומכוין יותר בשעת מעשה:דף נח ע"ב ד"ה עד דאמינא

קז היכא דתנן לא זזו משם עד שקבעו הלכה אין לך פסק גדול מזה: שם ד"ה לא מפי

קח אמר בתחילה תנו מנה לפלוני ואח"כ אמר כתבו ותתמו אמרי' ליפות כחו מכוין ולא למיהדר: דף נט ע"א ד"ה וכ"מ

קט כל היכא דלא עבדה אלא אפוטרופוס לא מחלה כתובתה אלא בנותן לה מתנה גמורה: שם ד"ה אמר המחבר

קי מיהו אי פריש בשטר דלמתנה גמורה מיכוין או דכתב שתהא רשאה למכור ולתת מתנה לאחרים ודאי קנתה: שם ד"ה מיהו

קיא היכא דכתב כל נכסיו לשני בנים קנו ולא אמרי' דלאפוטרופוס איכוין ואם כתב חצי נכסיו לאחד ואחר כך שאר נכסיו לשני ראשון קנה ושני אפוטרופוס: דף נט ע"ב ד"ה ולאחר

קיב אם ידוע שבערמה עשה להפסידה לא אבדה כתובתה דלא שייך יומא חד בכוס דמוקרא וצריך עיון: דף ס ע"א ד"ה עוד היה

קיג מטלטלי ש"מ לא משתעבדי תו לבע"ח דלא תקנו אלא ביורשין: ע"ב ד"ה הא

קיד הכותב נכסיו לאחרים והניח בניו עליו הכתוב אומר ותהי עונתם על עצמותם: דף סא ע"א ד"ה מתני' הכותב

קטו אחד מהיורשים שאומר שטר חוב זה פרוע אינו נאמן אלא על חלקו: שם ע"ב ד"ה אי

קטז מתנת בריא נמי יכול לחזור בו כמתנת ש"מ כל שכתוב בה מהיום תהא מתנה כל זמן שלא אחזור בי עד לאחר מיתה: דף סב ע"א ד"ה אמר המחבר

קיז כתב לו מהיום ולאחר מיתה ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ואם נפסד מהקרן נפסד דלא אמרו רווחא לקרנא משתעבד אלא בשותפין ועסקא: שם מתני' ד"ה מדכתב

קיח הא דקי"ל זמנו של שטר מוכיח עליו היינו בציוה בעל הדבר לכתוב ולא כשכתבוהו עדים מעצמם: שם ד"ה אמר המחבר

קיט מכר האב מכורים עד שימות אם ירצה לוקח אבל לוקח מצי הדר דהוי מקח טעות דגוף בעי למקני: שם ע"ב ד"ה אמר המחבר מכל

קכ אחריך לפלוני ומכר וכו' נסתפק אם הניח לראשון לזמן קצוב ואחריו לפלוני אי אמרי' הכי: דף סג ע"א ד"ה זה המפיא

קכא ודוקא מכר אבל שיעבד ואפי' אפותיקי יורד שני לנחלה ואין לבע"ח כלום:שם ד"ה אמר המחבר

קכב המשיא עצה לראשון למכור נקרא רשע אבל המוכר איסורא עבד אבל לא מיקרי רשע: שם ד"ה אמר המחבר המסיאו

קכג מתנה על מנת להחזיר ושיעבד קודם חזרה והחזיר נחלקו אי בעל חוב טריף: שם ד"ה אמר המחבר גבי

קכד הנותן מתנה ואמר הלה אי אפשי בה כל המחזיק בה זכה וכיון ששתק תחילה קנאו לענין שלא תחזור לנותן: דף סג ע"ב ד"ה אבל אם וד"ה אמר המחבר

קכה הממשכן או מוכר שדהו לזמן והגיע הזמן ויש פירות מחוברים הן של מלוה או לוקח ושמים אותה לבעלים: דף סד ע"ב ד"ה וכיון

קכו בע"ח דאשה לא גבי מבעל ואם בא המלוה קודם שנשאת למחות בידה כדי שלא יפסיד וכן לוה המבזבז נכסיו או שרוצה ללכת מן העיר מעכבים בהם:ד'סס ע"א ד"ה אמר המחבר

קכז כל נזקים והפסרות וחובות ומקח שעשתה בין קודם נישואין בין אחר נישואין אין גובין מנכסי מלוג: שם ד"ה אמר המחבר לפי

מי שמת פרק ט

קכח אע"ג דמתקנת הגאונים ניזונית ממטלטלים מ"מ אם קדמו ומכרו מה שמכרו מכרו ואין אומרים מה לי הן מה לי דמיהן דדוקא ממטלטלי דשבק אבוהון מיתקנא וכן מלוה על פה: דף סה ע"ב ד"ה יתומים

קכט אם ילדה אשתי יטול אע"ג דלא הוה בעולם חששו שלא תטרף דעתו ודוקא לאחר ארבעים יום אבל קודם ארבעים יום מיא בעלמא הוא: שם ד"ה ילדה זכר

קל מחצה לאהרן ומחצה לבניו הכלל באחד מהפרטים בין במתנה בין בחוב וכן בכל תנאי והסכמת יחיד או צבור: דף סו ע"ב ד"ה אמר המחבר ולינו

קלא האומר נכסיי לקרוביי יש בכלל כל הקרובים הפסולים לו לעדות: שם ד"ה מי קרי

קלב אם אמרו ראו מה שהניח לנו וכו' ואפי' עדים דלא בעינן אלא גילוי דעתה: דף סז ע"א ד"ה ואם אמרו

קלג ואי אשבחו גדולים בידייהו כל השבח שלהם הואיל וקטנים אינם יכולים להשביח: שם

קלד אם משלהם הוציאו לא אמרינן דמחילו כלל: שם ד"ה משבחו נכסים

קלה כל מידי דיכלי קטנים למיעבד כגדולים ונעשה בכלי הבית השבח לאמצע אבל לא למישקל זוזי ולאווזפי ברבית דלא הוי דבר שהקטנים יכולים לעשות דהא צריך דעת גדול: שם ד"ה מורייאני וד"ה אמר המחבר

קלו רשאי אפוטרופוס למיהב נכסי דיתמי לאחרים בעסקא או הוא עצמו נוטל אותו ריוח כפי שהיה נוטל אחר אם הודיע לב"ד: שם ד"ה אמר המחבר

קלז לא שביק רב ספרא גרסינן וכו' בזמן הזה דין צורבא מרבנן ושאר אדם שוה בזה ותפלה וק"ש ובהרבה מקומות: שם ד"ה ונראה לי

קלח האשה שאמרה ראו מה שהניח בעלי ונתעצלו אם השביחה לעצמה אבל מהסתם אין לה אלא כתובה: שם ד"ה וכתב הר"ש

קלט במעמד שלשתן דאפשר דלא חייב כלום לא קנה כגון כתובת אשה: שם ד"ה במעמד

קמ מסתמא איקרו אחים שותפים כשעומדים יחד בלא חלוקה עד שלשה דורות: דף סו ע"ב מתני' ד"ה הלחין

קמא יש בנים מרובים לאחד ולאחר אין לו [או שיש לזה נכסי מלוג מרובין ולהאחר אין לו] ניזונית יחד: שם ד"ה ולחין

קמב אם אחד מן האחים בעל אומנות והאחרים לא השכר לעצמו כמציאה:שם ד"ה אמר המחבר

קמג מנהג מבטל הלכה כשהוא תנאי בני העיר מבטל דין גמור ככל תנאי שבממון וקיים אבל סתם מנהג אינו מבטל דין גמור אלא בדבר שהוא רופף ואינו מחוור: שם ד"ה אמר המחבר

קמד מעות דלהוצאה ניתנו כעושים לבלות ואין נגבים אם אכל שם [וה"ה] במלבושין: דף סח ע"א ד"ה אמר המחבר

קמה וארבע או חמש חליפות שמלות לא מיקרו עשוים לבלות בבית אביה ונגבין: שם

קמו ארוסה שארוס שלה נכנס אחריה כיון שבבית החתן הוא אמרי דלשם נישואין נכנס ואם מתה יורשה: שם ד"ה גרסי' בגמ'

קמז אי אגלאי שמת המלוה קודם שקבל המורשה המעות אפ"ה פטור הלוה :
דף סט ע"א ד"ה אמר המחבר אע"ג
קמח כתב שדה פלוני נתונה לפלוני והחתים עדים בהא לא אמרינן שמא לא גמר וקנה :
שם ד"ה מת קנו
קמט כל שמחייב עצמו בלשון הודאה חייב אע"ג דידעינן דלא הוי חייב מעיקרו: שם ד"ה איבעיא
קנ ספרים וכה"ק מקרו נכסי ובס"ת לא איפשיטא בעין : דף ע ע"ב ד"ה ס"ת וד"ה אמר המחבר
קנא מברחת שמתה בעל יורשה אבל הפירות שאכל המקבל שלו הן : שם ד"ה אמר המחבר והיכא
קנב כל קנין בלא מעכשיו אינו כלום לר"ת :
דף עא ע"ב ד"ה אמר המחבר והא
קנג כשדברי העדים צריך פירוש לא מקרי חוזר ומגיד : דף עב ע"א ד"ה אמר המחבר ומ"מ
קנד ואינו מוכר בירושת אביו דוקא אבל בירושת אמו או שאר מורישין לא תקנו :
דף עב ע"ב ד"ה אמר המחבר דוקא
קנה אי לא כתב דאיקני על בעל חוב להביא ראיה ולברר שיעבודו שהיו לו קודם :
דף עד ע"א ד"ה אמר המחבר והיכא
קנו אי לא כתב אחריות אמרי' טעות סופר הוא ואפילו דאיקני אבל כתוב אחריות ולא כתב דאיקני אין לנו אלא מה שפירש : שם

גט פשוט פרק י

קנז תלויות אי לא מקיים לא מפסיל שטרא אלא דאין למדין מינייהו אבל גרד ומחק דלא מקיים מפסיל שטרא: דף עה ע"ב ד"ה אמר המחבר
קנח הרי שריר וקים ומחק שנתקיים כשר בגט פשוט: שם ד"ה ודעת הרמב"ן
קנט מנהג שלומדים משיטה אחרונה : שם
קס אפי' היה בין שטר מלא נקודות אדיו מסהדי ופסול. אין לחתום בחצי השיטה דילמא גייז ומיהו לא איפסול בהכי :
שם ד"ה ואמר המחבר ומיהו וד' עו ע"א ד"ה הריטב"א
קסא אי כתב בשובר שפרע דינרין פליגי אי אמרי' המע"ה. לחובת בעל השטר למדין אפי' משיטה אחרונה : דף עו ע"ב ד"ה אמר המחבר
קסב אי חתום למטה לא בעי שיהא השטר כתב ידו אבל אם שטר למעלה צריך שיהא הכל כתב ידו : דף עז ע"א ד"ה אמר המחבר ותנן
קסג אי טען התמתי בסוף מגילה והוא כתב מעצמו נאמן במגו ונשבע היסת : שם
קסד אי כתב תלתין או חמשין בסוף שיטה לא פסלינא בהכי : שם ד"ה אמר אביי
קסה כפתיה ואודי. הא לא אודי כשר באותיות דהוקות או מרווחות אם לא ניכר שום גרד ומחק : שם ד"ה כפתי'
קסו העדים צריכים להכיר שמותיהם ולא סגי בהכרת פנים ושיסמכו על אחרים בשמותיהן :
דף עז ע"ב ד"ה גמ' היכא
קסז סופרי הדיינים כותבין טענותיהם כי היכי דלא יהו טוענים וחוזרים וטוענים ואין כותבין אלא מדעת שניהם וכותבין טענת כל אחד במגילה בפני עצמה אין כופין ליתן טענתו בכתב : שם ד"ה ספרי בירורין
קסח אין צריך ליתן העתק השטר אבל מראה לו בב"ד וצ"ע : דף עח ע"א ד"ה אמר המחבר
קסט אין אומרים יד בעל השטר על התחתונה אלא בתרי משמעות אבל לפסול השטר לא :
דף עט ע"א ד"ה אמר המחבר שטר
קע כותבין שובר אבל יש לו לקבל חרם שאינו מוצא שטרו ואין זה ערמה : שם
קעא שטר שכתוב בו שנתחייב לכל מוציא כל שהוציאו אחד ופרעו ועשה שובר נמחל שיעבודו לכל אדם וצ"ע :
דף פ ע"א ד"ה אמר המחבר ושטר
קעב הוציא שטר וטען הלוה שפרע והוא אמר איני יודע מצי לומר עיינתי ונזכרתי דודאי לא נפרע וגובה : ע"ב ד"ה אמר המחבר
קעג מערב סתם נפרע כשהלוה אלם או שנכסיו במדינת הים או הוא במדינת הים ונכסיו כאן או אין לו נכסים : שם ד"ה נשא ונתן
קעד אין נפרע מן הערב בלי שבועה :
שם ד"ה ואם אמר
קעה כל שאי אפשר לפרוע מיתמי לא גבי נמי אפי' מקבלן וצ"ע : דף פא ע"א ד"ה אלא שיש
קעו תביעת ערב הוי כתוב על פה ומצי למיטען פרעתי : ע"ב ד"ה אמר המחבר
קעז המחייב עצמו לתת מנה ונתן לו ע"ק אין לו דין קבלן : דף פב ע"א ד"ה אמר המחבר
קעח כל הטוען מזויף כאומר לא פרעתי :
שם ד"ה אמר המחבר מפרש
קעט אין למלוה על פה דין קדימה במקום מלוה בשטר : ע"ב ד"ה אמר המחבר כיון
קפ אין נשבעין שבועת יורשין רק להוציא אבל להחזיק מה שבידם לא בעו שבועה אבל היו מחרימין אם שום אדם יודע שלא פרע אביהם: שם
קפא אע"ג דסתם קנין לכתיבה עומד אבל אינו עומד לכתוב בו אחריות ושאר יפויין עד שיתנו בשעת קנין ודאמרינן אחריות טעות סופר היינו כשהתנו ולא נכתב :
דף פג ע"א ד"ה שלא בשעת

מאה שערים

לרבינו יצחק בר אבא מרי ז"ל ממארשיליא (בעל העיטור)

דף ח ע"ב ובכתבי הקדש אע"פ שמניחם רוצים לא יחלוקו אמר שמואל לא שנו אלא בכרך אחד אבל בב' כריכות אם רצו לחלוק חולקין וכו' איכא מ"ד לא אמרינן אית דינא דגוד או אגוד אלא היכא דכל חד מינייהו אית ליה דמי וכו' עד דאי לית ליה אמרינן ליה אגוד ליה לחברך : ד"ת ק"ל כיון דכי אמר חובע גוד או אגוד כייפינן ליה לנתבע אפילו לית ליה כי אמר טול אתה שיעור ואני פחות היכי קאמר נתבע אי בדמי לית לי דמי · איכא מאן דאמר גוד אמר ליה אגוד לא קמ"ל דלא אמר טול או אטול ואיכא מ"ד אפילו אמר טול או אטול לאו גוד או אגוד הוא משום דדמי דשקיל מיניה לא משכח בהו מידי דחזי וכי האי גוונא לא כייפי אהדדי אבל כי זבין לה כולה או מזבין כולה משכח בדמי מאי דחזי לה והיינו דקאמר אי בדמי לית לי כלומר לית ליה דמי · איכא מ"ד הלכתא כת"ק בטול אתה שיעור ואני פחות דשומעין לו ואיכא מ"ד הלכה כרשב"ג מיהו כיון דפסיק אמימר אית דינא דגוד או אגוד ממילא הלכה כת"ק במתנה אבל בדמי לא ואגוד איכא גוד ליכא · ודעתנו נוטה אי איתא להאי גירסא כר"ח משמע אבל בנוסחא עתיקתא דילן לא גרסינן כהכות ת"ש בתרא אי לאו מעלין אותה בדמים · וה"ג ת"ש כל שיחלק ושמו עליו חולקין וכו' ומוגה למעלה ואם לאו מעלין אותה בדמים ומסיפא דמתניתין קא פריך דקאמר ואם לאו אין חולקין ומדקתני אין חולקין ש"מ לית דינא דגוד או אגוד והיינו טעמא דרשב"ג משום דאמר ליה אי בדמי לית לי דמי דהא לית דינא · והשתא דקי"ל אית דינא דגוד הלכתא כת"ק וטול אתה שיעור ואני פחות שומעין לו ולא שנא בדמי ול"ש במתנה ובהכי מתרצא סברא דרבינו אלפסי :

דף יג ע"א במשנה מרחיקין את המשרה מן הירק והזין בפירוש גאון דלית הלכתא כרבי יוסי בחרדל והכורים וקאמר נמי לענין משרה וירק מודי רבי יוסי דמרחיקין ובטעמא דמלתא הוא דפליגי ר' יוסי ולא בגופיה דדינא · ואנן קשיא לן האי פירושא וכי מעיינת ביה בגמרא משכחת ליה לר' יוסי דבגופא דדינא פליגי וכו' עד כי האי שיעורא גיריה הוא : ד"ת האי פירושא דקאמר רבינו דלא בגופא דדינא פליגי פירוש דרבנן הרית הוא ותזין ליה לרבינו הננאל דכולה מתני' משום גירי ולא דמי לאילן דבעידנא דקא נטע ליתא לשרשין ומרבינו שרירא דלו כלהו ואני איני כדאי להשיב וק"ל דאמת המים ונברכת הכובסין מיתם תיימי מיא כי היכי דאמר רבינו במשרה וזרעים שמחלידין את הקרקע וגפת וזבל דמשמע הכלא הוא בתר טעמא הוא דקאמר ליה והנות ותנור נמי כהנך אלא דעתנו נוטה דכלהו הנך דמתני' דתניא בכוליה פרקא משום ממונו הוא שמזיק ממון חבירו ולא דמי לאילן ובור דשרשין פנים חדשות באין לכאן וסולם הוא דדמי ליה שהשרשים עמיה ומשום הכי אמרינן התם נימא מתני' דלא כר' יוסי ומצטריך לאוקמי כר' יוסי ומשום גירי ומרחיקין את השובך מן העיר ואת האילן מן העיר ואת המשרה מן הירק כולן מרחיקין משום ממונו · ור"ש פי' דטובא איכא במתני' דלא כר' יוסי וקאמר אף זו לימא דלא כר' יוסי ומיתוקמא כר' יוסי ומשום גירי ולפי' דיליה איכא לעיוני הי ניכהו גירי לאסוקי אליבא דהלכתא · ובנוסחאי עתיק דילן לא גרסינן לימא מתני' דלא כרבי יוסי וה"ג אף על גב דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי אמר רב אשי מודה רבי יוסי בגיריה וזמנין וכו' וכתב רב שרירא יש בה קושיא דאמרינן מודי רבי יוסי בכוליה פרקין ומודה במשרה וירק ואמרינן בריש פרקא ר' יוסי לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי אפילו משרה וירק לא בעי רחוקי מגו דפליג בהכי פליג בכלהו פרקי' ומפרש בטעמא דמלתא פליג ולא בעיקר דינא וקושיא דרבינו אלפס לדידיה אתיא וקאמר דמשרה וירק לר' יוסי דלא בעי ריחוקי משום דליכא גירי דמיתם תימי מיא וכרשין הזיקא דלאחר זמן הוא כשרשין דאילן וכי קאי בפסקא דחרדל אמר מיהו צריך לארחוקי משרה וירק כי היכי דלא נהוי גירי כי היכי דמרחיק שיח ומערה והאי פסקא לא אתברר לן הכא אמר מיתם תיומי והכא אמר דבעי ריחוקו כי היכי דלא נהוי גירי כשיח ומערה הא לא דמי לשיח ומערה דהתם איכא כותל דקשי ליה מתונא הכא ליכא כותל ותו אמת המים נמי מיתם תימי נימא דלא כר' יוסי ותו אי במשרה וירק ליכא גירי אביי איכא מתרץ למתני' אליבא דר' יוסי דפליג בחרדל ומודי במשרה וירק הא לאו גירי ניכהו ודעתנו נוטה דהא דאמרינן לדידי אפילו משרה וירק לא בעי רחוקי משום דלא מיתוקמא מתני' אלא בלוקח ורבינא אסיניא דרב פפא סמך ובכלהו נוסחאי לא גרסינן אלא וה"ג אמר רבינא כל המזיק עליו להרחיק את עצמו כלומר אפילו לוקח ור"ש הכי פירש המזיק עליו להרחיק את עצמו אע"פ שתחלתו ברשות ור' יוסי סבר כל הניזק אפילו אינו לוקח · והלכתא בלוקח משרה וירק לא בעי רחוקי הא לאו לוקח מרחיק משרה וירק ודינייהו בכלהו הרחקה דמתני' וקי"ל כר' יוסי דהא קי"ל טוענין ללוקח כדתנן אם לקחו אפילו בית רובע הרי הוא בחזקתו ורבינו בלוקח מוקים לה · והרב אדוננו אבינו הכי מפרש לה ועל כרחין מדקאמר כדאמר רב פפא בלוקח ש"מ בהכי מתוקמא וכלהו פרוקי דפריק רבא לעיל קיימי והלכתא כוותיה והכא לסמוך אינו סומך ולא שנא איתיה לניזק ולא שנא ליתיה לבר מדפ' כדאמר דירה שאני ולבר מאילן מחרדל לר' יוסי אילן דבעידנא דקא נטע ליתנהו לשרשין והרדל דתרווייהו מזקי אהדדי וכן הלכתא :

דף טו ע"א ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ארעא א"ל מינך זבניתה ואכליתה שני חזקה א"ל אנא בשוקי ברא הואי וכו' כדכתב בהלכות עד ומסתברא כוותיה :
ד"ת שעת הירוס מאי דינא איכא אי איכא סהדי דהירוס הוא ליתא לחזקה אי ליכא סהדי חזקה היא אלא מסתברא דהא דאמרינן תברך חברא אית ליה גבי מחאה ומודעא הוא שאין צריך בפניו דמלתא דעבידא לאגלויי הוא אבל מאן דמחזיק בארעא ושמיט לה לא עביד לאגלויי דמאן דחזי סבר דלמא דידיה קא אכיל אי נמי אריסא הוא ובעינן דידע מרי דארעא מאן מחזיק בארעא דיליה דאי לא ידע לא מצי למחויי וכיון דידע אין צריך שיהא עמו במדינה למחות בו אלא שימחה במקומו והיינו דפרכינן בריש פרקא מחאה שלא בפניו לא הוי מחאה ולא פרכינן חזקה שלא בפניו לא להוי חזקה דחזקה שלא בפניו אינה חזקה עד שיהא עמו במדינה יום אחד או עד שיתברר לו בבירור והכין סברא לר"ה · ירושלמי אפי' שתי אכסניאות כגון שלומי ונמוכה וילדן מפסיק ביניהם ועומד ורואה אחד מחזיק בשדה שלו אינה חזקה עד שיהא עמו באותה עיר ובאותו מדינה · רב דאמר עיקר חזקה הכנסת פירות ואפילו לאוהו קודם קוצר ומעמר ודש וזורה ולא ראוה מכניס פירות וכו' : **ע"ב** ההוא גברא דא"ל לחבריה מאי בעית בהאי ארעא א"ל מפלניא זבינתה דזבנה מינך א"ל ולא מודית לי וכו' · הא מעשה פשוטה הוא ולית בה ספיקא והלכתא הוא דכל האי גוונא לא מוקמינן לארעא בידיה דנתבע אלא היכא דאית ליה סהדי דדר ביה ההוא דזבנה וכו' כדכתיב עד ולית בה קושיא כלל : ד"ת קשיא לי עובדא דכתובות ההוא דעשאה סימן לאחר שכיב ושבק אפוטרופוס ומסקנא אי הוה אבהון דיתמי קיים הוה טעין ואמר הזרתי ולקחתי ממנו · וכתב רבינו הוא דהויא ארעא בדיק ש"מ אע"ג דלא אכלה שני חזקה כיון דלא ידיעא ארעא למערער אלא הודאהו שעשאהו סימן לאחר כי אמר לקחתיה ממנו נאמן משום מגו וכי היכי דאבוה מהימן יורש נמי מהימן הכא נמי כיון דלא ידיעא ארעא למערער ודאי הוא דקא מודי אמרינן מגו דכי היכי דיורש מהימן לוקח מהימן דחד דינא אית להו כדאמרינן טוענין ליורש וטוענין ללוקח ובגמרא נמי מדמינן להו בההוא דדר בקטתא בעיליתא ואיכא מ"ד טפי עדיף דאמר שאני לוקח דלא שדי איניש זוזי בכדי · והיינו דקשיא להו רבוותא ואפקוה מהלכתא · ורבינו דקאמר פשוטה הוא · וכדבעינן למימר קמן הא לא דמי דהתם ידיעא ארעא למערער והאי עובדא לא ידיעא מדקאמר הכא ולא קא מודית לי והתם לא קאמר ודעתנו נוטה דהכי קאמר ולא מודית לי דהכיא ארעא דידי הוא ואת מינאי לא זבניתה דאי טעין הכי הוה מהימן דהיינו מתני' שדה זו שלך היה ולקחתיה ממנו השתא דקאמר מפלניא זבניתה דזבנה מינך ולית לך סהדי דהויא ארעא בידיה דקמא דאי אית לך סהדי דהויא ארעא בידיה כי אמר לקחתיה ממנו טענא מעליא הואי והשתא דלית לך סהדי כי היכי דקמא' לא מהימן האי דאתי מכחיה לא מהימן ובהכי סלקא שמעתא · ואיכא לפרושי בידיעא ארעא למערער דכלהו עובדי הכי מיתוקמא ולא קא מודית לי לאו דוקא וכגון דאכלה שני חזקה ומשום דלא הוה ליה סהדי דדר ביה לא מהימן · ואית דמפרשי דלא אכלה שני חזקה דהוה ליה סהדי דדר ביה :

דף כד ע"ב אומן אין לו חזקה אמר רבה לא שנו וכו' תיובתא דרבה תיובתא הלכך אומן בין מסר ליה בסהדי בין לא מסר ליה בסהדי לית ליה חזקה אבל אחר אי מסר ליה בסהדי

וכו' · הגהה בהלכות הדין סברא דרבוותא ואנן קשיא לן האי סברא וכו' עד ולהכי תני ראה : ד"ת לפום דהזינא לרבוותא ולרבינו אבן מיגש פסקי דשני כל חד מחבריה חזינא לפרושי לה להלכתא קס"ד מעיקרא דלא פליג רבא כלל דראה ולא ראה חד דינא אית להו ומתיובתא דרבא עבדי ביד אומן הדר ביה רבא וקאמר לעולם דאיכא עדים והוא דראה והכי קאמר לא שנו אלא שמסר לו בעדים וראה אבל מסר לו שלא בעדים אפילו ראה מגו דיכול למימר לא היו דברים מעולם אי נמי בעדים ולא ראה דיכול למימר החזרתיו לך מהימן דאמרינן מגו · ותירוצא דאביי כתירוצא דרבא כי היכי דלרבא בכלהו מהימן אלא בעדים וראה לחודיה כדאמר לעולם דאיכא עדים והוא דראה הכי נמי לאביי דשני לעולם דליכא עדים והוא דלא ראה בכלהו לא מהימן אלא היכא דליכא עדים ולא ראה הלכך איכא עדים וראה לכולי עלמא לא מהימן ליכא עדים ולא ראה אי נמי ליכא עדים וראה לרבא מהימן לאביי לא מהימן ומותבינן לרבא ממתני' דאומן אין לו חזקה הא אחר יש לו חזקה היכי דמי אי דאיכא עדים ועל כרחיך דראה דאי לא ראה אפילו אומן מהימן אליבא דרבא אי הכי אחר אמאי יש לו חזקה אלא דליכא עדים וראה דאי לא ראה לכולי עלמא מהימן ש"מ ליכא עדים וראה לא מהימן וה"ה דאיכא עדים ולא ראה דתרווייהו חד דינא אית להו וקתני אומן מהימן תיובתא דרבא תיובתא וקי"ל כאביי והלכך מסר לו בעדים וראה לא מהימן לדברי הכל ליכא עדים ולא ראה לדברי הכל מהימן כרבינו אבן מיגש ודלא כרבנן דאמרי לא מהימן דקאמר דלא אמרינן מגו כלל גבי אומן ודחוק נפשיה בפי' דיהב לי סרבלאי דאמר ראה תניא דהוה ליה לאוקמיה בדליכא סהדי ותם ליה לרבינו דאמרו הכי דהא מתיובתא דשתים קננא לי איתותב אביי ומוקים לה דליכא עדים ולא ראה ואיכא בכלהו לא מהימן כמאי מוקים לה ופלוגתא דאביי ורבא דאיכא עדים ולא ראה בראה וליכא עדים והלכתא כאביי בתרווייהו ודלא כרבוותא קמאי ואבן מיגש בת"ר אלא בכלהו אומן לא מהימן אלא דליכא עדים ולא ראה הא אחר בכלהו מהימן אלא דליכא עדים וראה דלא מהימן וכן הלכתא :

דף ל ע"א שנים מעידים אותו שאכלה שלש שנים ונמצאו זוממין וכו' האי מלתא מקמו בה רבוותא מ"ש גבי חזקה דמתקיימת בג' כתי עדים ומ"ש וכו' כדכתיב עד לא מצטרפי :
ד"ת מדקאמר למעוטי שנים אומרים אחד בגבה ושנים אומרים אחד בכריסה ש"מ דאי מסקי שנים בדבוריהו ואמרי חד בגבה וחד בכריסה מצטרפי אי משום דלא בעינן ב' שערות במקום אחד אי משום דתרווייהו בחד מקום ניכהו והיינו טעמא דשני חזקה מצטרף שנים שנים משום דהאי מוחזק בקרקע אבל הכא הני אמרי קטנה היא והני אמרי קטנה היא וכיון דלא מסהדי אלא אחד סימן לא מסהדי בסימני נערות כלל אלא קטנה היא :

דף לו ע"ב אמר רב יהודה האי מאן דמזבין ארעא לחבריה איכא מאן דשמיע ליה מהאי מימרא דמאן דזבין ליה וכו' עד לית ביה הרי דקלי : ד"ת דבר שלא בא לעולם כגון פירות דקל דתרווייהו ידעי ומתנו בדבר שלא בא לעולם אבל מוכר דאתנו לחבריה דבר שלא בא לעולם ואדעתא דאית ליה יהב ליה זוזי מחייב לקיומיה תנאיה · ורבינו נסים הכי סבירא ליה ואייתי סייעתא מהא דגרסינן בתוספתא דתרומות הא למה זה דומה למוכר חפץ לחבירו בחזקת שיש לו ונמצא שאין לו חייב להעמיד לו מקחו :

דף מא ע"ב אמר רב חסדא מכר לו שור תמם בשם וסוקרו כו' ותנא תונא רעות ונמצאו יפות מוכר יכול לחזור בו וכו' חזינא לגאון וכו' כדאיתא : ד"ת דקאמר רבינו לענין ביטול מקח קי"ל כרב חסדא קי"ל הא לענין ביטול מקח שניהם חוזרין והא דרב חסדא ליכא למדחייה דלא אשכחן סוגיא דשמעתא דמדחיא כולהו דליתא לרב חסדא ולא סבר פלוגתיה אלא אשמעינן רב חסדא אם לא הספיק להחזיר הלוקח עד שנתיקר המקח ונעשה ביטול מקח דלוקח חוזר שהרי לא החזיר אבל מוכר שעדיין לא נמכר המקח וברבותו סוקר אינו יכול להחזיר הלכך איתיה לרבה ואיתיה לרב חסדא · ובגמ' דבני מערבא אמר ר' יוחנן דתרווייהו מאי הדרי בהו דבר פלוגתיה וה"ג התם מכר לו שור תמם בשם ולא הספיק ליטלו וליתן עד שהוקר ונעשה מטבע ר' אבהו בשם רבי יוחנן כשם שבטל מקח מאלו זה כך בטל מקח מאלו זה ומקצת גאונים פסקו כרב חסדא דבתרא הוא ולר"ת לא אתברר שפיר משום דנדחית הדוקיא ומשום גמ' דבני מערבא :

דף נד ע"ב ההוא דאמר נכסי לשבתא ובתרה לירתה הויא לה ברתא דהוה נסיבא ואמר רבה מסתברא טעמא דבני מערבא דאי קדמה שבתא וזבינא זבינה זביני וש"מ הלכ' כרשב"ג ואיכא מ"ד וכו' כדכתיב בהלכות עם סיפא : ד"ת אי משום עובדא דשבתא לא קשיא דהתם לגבי ראוי ומוחזק הוא דאמר התם דמר קרי ליה ראוי משום דלא הוה ליה זכיה אלא בתר שבתא · ור' אלעזר סבר כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי וכאלו אמר מעכשיו יזכה הבת לכשתמות שבתא ומוחזקת היא בה · ורבה אמר מסת' טעמא דבני מערבא אע"ג דלכי מיית שבתא אית לה זכיה מעכשיו למפרע מהא ראוי הוא דהא כי קדמה שבתא וזבינא זביני זביני שאם מכרה קרקע לפירות מכורה היא לכתחלה לדברי הכל אפילו לר' דהא אמרינן יורד הראשון ומוכר ואוכל ואע"ג שגוף הקרקע הוא שלה לאחר מיתה עכשיו אין הבת יכולה למחות · ואדונינו הרב אבינו ז"ל אפילו מכר אותו לעשר שנים והרי הוא כקרקע המשועבד לבעל חוב שאין לו בה כח עד שיגיע הזמן לגבות ויתומים שגבו קרקע בחוב אביהם ראוי הוא והלכך אפילו אמר מעכשיו ולכשתמות לאו מוחזק הוא אבל הכא קא מפלגי אם אכל הראשון גוף הקרקע דיעבד מהו דריש לקיש סבר לה כר' דאמר הקרקע יכול למכור לפירות אבל לא גוף הקרקע ואם מכר הקרקע אינו מכור והשני מוציא מיד הלקוחות וכ"ש אם אמר לו אחריך ומת שני בחיי ראשון יחזרו ליורשי נותן דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ורשב"ג סבר קנין פירות כקנין הגוף דמי ואין לשני אלא מה ששייר ראשון ואפילו א"ל אחריך דלא שני לן בין אמר אחריך ולא אמר אחריך כדפרכינן והניא יחזרו הנכסים ליורשי נותן ש"מ דלא אמרינן אחריך שני וש"מ קנין פירות כקנין הגוף דמי אלא אמר אחריך נמי תנאי הוא כלומר לא תימא אחריך שאני אלא בין לרבי יוחנן בין לריש לקיש לא שני לן באחריך מידי ואפילו באחריך תנאי היא · איכא מ"ד קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ואיכא מ"ד אפילו באחריך כקנין הגוף דמי דהאי איתא דשני לן בין אמר אחריך ללא אמר אחריך ר' יוחנן דפסק הלכתא כרבן גמליאל באחריך בלא אחריך נמי הכי סבירא ליה דקנין פירות כקנין הגוף דמי אלא לאו ש"מ לא שני לן והלכתא כרבה דאמר מסתברא טעמא דבני מערבא לגבי ראוי והלכתא כר' אלעזר דאמר כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי והלכתא כריש לקיש בהני תלת וליתא לר' יוחנן דפסק כרשב"ג וגרסינן בירושלמי חזקיה אמר הלכה כר' וקי"ל כר' וכן דעת רבינו חננאל אלא שאמר כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי לאו דברי הכל הוא ולא פסיק הלכה כהאי טעמא . והניח הלק בפירושיו וכתב אעפ"כ היכא דכתב בפירוש מעכשיו ולאחר מיתה אינו ראוי :

דף עב ע"א ההוא דהוה כתוב ביה כדקציר ורמי בערסא ולא הוה כתיב ביה ומגו מרעיה איפטר לבי עלמיה וכו' עד כרבי נתן אזלא : ד"ת רבא דאמר ראיה בעדים לאו משום דסבירא ליה כר' יעקב דהא איהו כר' נתן סבירא ליה כדאמרינן אלא היינו טעמא דכיון דאית ליה חזקה לחאי ואית ליה חזקה להאי אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה כרבנן והיינו דאקשי ליה אביי לרבא מ"ט אמרת ראיה בעדים דהא את בעלמא כר' נתן סבירא לך אלמא משום דכלהו כתיב בהו כדמסלק על רגלוהי בשוקא כו' איכא למימר הכי ואיכא לאוקימנא ממונא בחזקת מריה אבל היכא דליכא חזקה דאידך אזלינן בתר השתא כההוא עובדא ולא דחינא להכיא דרבא דאמר הרי מת והרי קברו מוכיח עליו · ובעל מתיבות פסק כרבא והא דרבא דאמר ראיה בעדים הלכה · ועוד דסוגיא דשמעתא כר' יוחנן וריש לקיש דמפכי וסקי"ל וטרו לאוקומה למכנת בר קפרא כרבנן ולא כר' מאיר וכר' זירא דאמר כרם כראין דברי רבינו וכו' ועל כרחין מפכינן למתני' ולמתני' דידן ומאן דאמר ראיה בעדים ובשטר מקוים בפלוגתא דרבי נתן ור' יעקב דרבנן כר' נתן ור' מאיר כר' יעקב הלכך הלכה כר' נתן דרבנן קיימי כוותיה והלכתא כרבא בתרוייהו ובנוסחא דרבינו איכא למימר דהלכתא כר' יוחנן דאמר בקיום השטר כדאפכינן דהא קי"ל דר' יוחנן וריש לקיש הלכה כר' יוחנן :

שם ע"ב אמר רב נחמן אמר שמואל בודקין לגיטין ולקדושין ולחליצה ולמיאון מהא שמעינן דהלכתא כמ"ד מבן עשרים ותזינן ביני רבוותא פלוגתא באילין מילי דכתבינן וכו' עד גמ' : ד"ת אדדיק רבא

רבא למה ליה למימר בנכסי אביו לימא נכסים סתמא לימא לנפשיה אם איתא דהא דגידול דינא אחרינא דלא איירי בשמעתא דלעיל ועד הכא איירי בנכסים דאבוה והשתא מיבעיא לן מהו בנכסים דידיה הוה ליה למימר מהו למכור בנכסיו אלא הא דגדול כשמעתא דלעיל הוא ובנכסי אביו מיבעיא לן אם יודעין בטיב משא ומתן ופלוגתא דרבה ורב הונא בשאינו יודע בטיב משא ומתן · והלכתא בגדול בר מנשי, דהיכא דיודע בטיב מגא ומתן מוכר כשהביא ב' שערות אפילו בנכסי דאבוה · ושאינו יודע אינו מוכר עד שיהא בן עשרים אפילו הביא ב' שערות · ובנכסי דידיה כשם שמקחו מקח כך ממכרו ממכר וכן מצאתי בתשובות רבינו קלונימוס ז"ל מלוקא ואתה מוצא בהלכות שלש מדות יודע ואינו יודע ושוטה :

דף עד ע"א נפל הבית עליו ועל אמו יורשי הבעל אומרים האם מתה ראשונה וכו' בחזקת מי הם דקא אמרי ב"ה נכסים בחזקתן פי' רבינו הני דאינון נכסי אתתא דלא ידעי אי מנכסי כתובה אינון : ד"ת משמע דנוסחא דמתניתין הכי איתא נכסים בחזקתן וכתובה בחזקת יורשי הבעל נכסים הנכנסים והיוצאין עמה בחזקת יורשי האם · אבל בנוסחא דילן אלא נכסים בחזקתן לחוד ולא גרסי לא כתובה ולא נכסים הנכנסים והיוצאין עמה · ובנוסחא דמשניות לא גרסינן ו"ו לא בנשים ולא בנזיקין ולא בירושה דנזיקין אבל בכתובות וביבמות גרסינן ו"ו · וקשיא לן לרבינו אי תלתא עניני נינהו גבי שומרת יבם ליתני הכי מה יעשה בנכסי צאן ברזל ובכתובות ובנכסים הנכנסים והיוצאין עמה · ודעתי נוטה דכל מאי דכתוב בכתובה נכסי צאן ברזל אינון · ואי תלתא עניני נינהו כפירושא דרבינו האיי מסתברא ור"ש בפירושו בכתובות הכי גרסינן נכסי בחזקתן וכתובה בחזקת יורשי הבעל וכפירוש דרבינו אלפס :

דף עו ע"א אמר רב הונא הלוהו ואני ערב הלוהו ואני קבלן כלן לשון ערבות הן תן לו ואני קבלן לשון קבלנות מדאמר רבא תן לו וכו' כדכתיב בהלכות · ודעת רבינו כל דקאמר רבא אכלהו דלעיל קאי ותן לו ואני נותן לתודיה הוא ואני קבלן : ד"ת כנוסחא עתיקא דרבא דאמר כולן לשון ערבות הן לבר מתן לו ואני קבלן ונוסחא דכתיב בהו לבר מתן לו ואני נותן לאו דסמכא הוא דלא פליג אלא בהלוהו ואני ערב ותן לו ואני ערב וקי"ל כרבא דאמר הלוהו ואני קבלן לשון ערבות וכולן דקאמר בהלוהו ואני קבלן ותן לו ואני ערב דקאמר דהוי לשון ערבות בהלוהו ואני קבלן לבר מתן לו ואני קבלן שהן קבלנות ומר ריש מלתא נקט ומר ריש מלתא נקט וכן פסק רב אחא :

הגהות מעשה אילפס

להגאונים המפורסמים בעלי מפרשי הים מלבוב. ובהן נכללו חדושים מס' מחנה אפרים.

דף ו ע"א בנמוק"י ד"ה ת"ר. והא דתניא בערכין וכו'. נ"ב עי' בשו"ת הא"ז בעל שער אפרים סי' ס"ו : שם בשה"ג ד"ה ופשוט. היינו טעמא וכו'. נ"ב עי' בחדושי הרשב"א בב"ק דף מ' שם ועי' בכ"מ פרק יו"ד מנ"מ הלכה ד' ובלח"מ שם ודו"ק: ושם ד"ה ומהאי. לפטור עצמו בשה. נ"ב עי' בשטמ"ק דף פ"ה שם דדוקא כשנאכד ממנו ועי' במל"מ פי"ו ממעה"ק הלכה ד' שרמז לדברי הש"ג אלו וכתב שדבריו מתמיהין ועי' בשו"ת הא"ז הח"ל ז"ל סי' ק"כ :

דף ח ע"ב ברי"ף ד"ה לא שנו אלא בכרך אחד. נ"ב עי' בחדושי הרמב"ן ז"ל כאן מ"ש בזה ועי' בשו"ת דבר שמואל סי' ה' שכתב שיש ט"ס ברי"ף וצ"ל ואם לאו לית דינא דגוד או איגוד :

דף יב ע"ב בנמוק"י ד"ה אבל. דאפי' לר"ת דקי"ל כוותיה. נ"ב וכן משמע מדברי הרמב"ם פ"י ממאכלות אסורות הלכה י"ג ובזה מיושב קושיית הלח"מ שם ועי' בט"ז סי' רנ"ד שכתב כסברא זו ע"ש ולא נזכר מדברי רמב"ן אלו ע"ש :

דף כ ע"א במלחמת ד"ה אמר · מגו דאי בעי אמר מינך זבינתא. נ"ב לא מהני האי מגו משום דמעיקרא לא הוה ידע מאי הוה טעין זה כ"כ התוס' שם (מח"א) כוונתו לדברי התוס' דף ל"א ד"ה אבל ועי' בשטמ"ק שם :

דף לב ע"א בנמוק"י ד"ה ולשתוס. דהך סתימתא אפי' בלא פריצת פצימין. נ"ב עי' בשו"ת מוהר"א ששון סי' ס"ח שמפלפל הרבה בלשון זה ועי' בדיני דחיי להרב בעל כנה"ג עשין פ"ב דף ק"ה מ"ש בזה :

דף מא ע"א בנמוק"י ד"ה וכתב דקיי"ל כרבא. נ"ב לא ידעתי אמאי הוצרך להביא ראיה מהקדש דבפירוש אמר רבא שם מכרו אינו מכור (מח"א) ולפע"ד אפשר דכיון דבהקדש לא חל ההקדש אף על השעבוד לכך מדמי ליה קנין השעבוד משא"כ במכרו אינו מכור דקאי על גוף הקרקע וזה פשיטא שלא יכול למכרו ועי' ברש"י שם בפסחים דף ל"א ד"ה כי וכוונתו דהחוב עצמו יכול להקדיש אבל לא השיעבוד והבן ועי' ברשב"א סי' רכ"א :

דף מד ע"ב בשה"ג ד"ה כדין. מ"מ ליכא למ"ד שיעכבם השליח. נ"ב לא הבנתי זאת דהתם ה"ט דאי הולך כזכי זכו בו יורשי מי שנשתלחו לו אבל היכא שמי שנשתלחו לו לא רצה לזכות בו מנא לן (מח"א) לפע"ד כוונת הש"ג לאפי דמוקי ר"ז בגיטין דף יד ע"ב בש"מ דהולך דידיה כזכי ואפ"ה למ"ד יחזור למשלח אמאי לא יזכה שליח כיון דלגבי המשלח הוה הולך כזכי ואפ"ה כיון שלא רצה לזכות רק למי שנשתלח לו לא זכה השליח וז"ב ועי' במרדכי פ' הגוזל בתרא רמז קס"ט : שם בנמוק"י ד"ה אמר. דניחא ליה לאיניש וכו'. נ"ב עי' בשו"ת הא"ז בעל שער אפרים סי' ב' ובש"ך ח"מ סי' ע"ב ס"ק ח' :

דף מו ע"ב בנמוק"י ד"ה וכן הדין. שמכר טרפה לישראל במזיד. נ"ב משמע דוקא במזיד אבל בשוגג לא ועי' במחנה אפרים בהלכות נזקי ממון סי' ע' מ"ש בזה :

דף נג ע"ב ברש"י ד"ה גמרא ומת אביו בחיי אביו. נ"ב עי' ברשב"ם בגמרא ועי' בשו"ת דבר שמואל סי' נ"ג מ"ש בזה :

דף נו ע"א ברי"ף וכן הלכתא. נ"ב עי' בשו"ת דבר שמואל סי' נג : שם בנמוק"י ד"ה אמר שמחבר. אבל חלק פשוטות. נ"ב ביאור דבריו עי' בפרישה ובכנה"ג סי' רע"ז בהגהות ב"י אות ד' ועי' בב"ח סי' נ"ז מ"ש מהרי"ט והבריו בזה ובסעה"מ :

דף נט ע"ב ברי"ף אשה אבל אחין. נ"ב עי' בגליון מ"ש המהר"ם בשם הרק"ש ז"ל בזה ועי' ברמ"ע מפאנו סי' נ"ח ובשו"ת מהר"ש יונה סי' מ"ג מ"ד מ"ה מ"ו :

דף סה ע"ב בשה"ג סד"ה יורש נ"ע כי הטור בסי' ק"ד. נ"ב עי' בש"ע סי' ק"ז בסמ"ע ס"ק ט"ו ובש"ך ס"ק ח' ועי' בכנה"ג שם בהגהות הטור אות כב באורך :

דף סט ע"א ברי"ף איורש קאי. נ"ב עי' בשו"ת הרמ"ע מפאנו סי' פ"ה מ"ש בזה :

דף ע ע"ב בנמוק"י ד"ה אמר המחבר. או כיון דנייד לא מקרי לא מקרקעי וכו'. נ"ב כוונתו דהרי בלשון ב"א עבדים בכלל מטלטלי כמ"ש הרשב"ם ונמוק"י כאן א"כ פשיטא דדעתו היה גם על העבדים ורק עיקר הספק הוא משום דהזכיר גם מקרקעי והם מקרקעי דניידי ועי' בסמ"ע סי' ר"נ ס"ק ל"ז והמח"א האריך בזה לדחות דברי הנמוק"י דעבדי בכלל מקרקעי עכ"פ וכתב טעם אחר דאפשר שלא היה דעתו של נותן רק על ודאי קרקע או מטלטלין ע"ש באורך ולפמ"ש א"ש ודו"ק :

דף עח ע"א בנמוק"י ד"ה גמרא. בדבר שבידו לגמרי. נ"ב עי' בשו"ת מוהרמ"ש ח"ג סי' כ"ב דף ל"ה ע"ג מ"ש בזה :

דף פ ע"א בנמוק"י ד"ה אמר. דכיון שהוא ראוי להתחייב בו. נ"ב עיין בשו"ת מוהר"א ששון סי' קע"ח ועי' בר"ן פ"ק דגיטין גבי מעמד שלשתן ודו"ק :

דף פג ע"א ברש"י ד"ה ערב. אחר חיתום שטרות גובה ממשעבדי. נ"ב עי' בשו"ת הרשב"א ח"ג סי' שס"ב שנשאל על לשון רש"י הלז וכתב דפרש"י מסוף פ' ג"פ לא הגיע לידינו מעולם ובאמת שהשואל כוון לדברי הרשב"ם אלו שברי"ף מיוחס הוא לרש"י וכ"כ הרשב"ם סוף ב"ב ד"ה ה"ג ומ"ש הרשב"א שט"ס הוא וצ"ל קודם חיתום שטרות בכל ספרי רשב"ם ורש"י וברי"ף שלפנינו איתא כן וגם לא יתידאה הוא בדבר שבהג"א הביא כן בשם א"ז וככל דברי הרשב"ם שמחלק בין שעת מתן מעות לאחר מתן מעות וגם בב"י סי' קכ"ט לא הזכיר כלל דעת הרשב"ם וא"ז הלז וצע"ג :

מרדכי סי' תסח מגו דיכול לומר התנתי עמך. נ"ב דוקא בכה"ג שאין עדים על הזמן ורק שכל קונטרס זמנו הוא שפיר שייך מגו אבל אם קבעו לו זמן שפיר אמרי' א"א פורע תוך זמנו (כנה"ג סי' ל"ז בהגהות ב"י אות כ"ז) ועי' בתוס' דף ס' ד"ה וכא : סי' תפא בהאי הגהה דקא לייתי. נ"ב עי' בשו"ת רד"ך הוא י"ב חדר א' מ"ש בזה : סי' תצא פר"י בני העיר וכו'. נ"ב עי' בשו"ת הא"ז בעל שער אפרים סי' ס"ו דף ל"ו מ"ש בזה באריכות : סי' תקב אלא לגבאי העיר יתננו. נ"ב תולק עם שו"ת מהר"ם שהביא לעיל סי' תפ"ז (מח"א) ועי' בש"ע סי' רנ"ז סעיף י': סי' תקבב ראובן השכיר ביתו ללוי וכו'. נ"ב עי' בשו"ת מוהר"א ששון סי' ר"ת : סי' תקסג כסף סיגים בחזקת צרוף. נ"ב כן הוא בש"ע סי' רל"ג בהגהת רמ"א ועי' בש"ך שם ס"ק א' ועי' בספר מחנה אפרים בהלכות מכירה ואונאה סי' ו' : סי' תקסה וה"ס מלוה דיוכל להקדיש. נ"ב עי' בשו"ת מוהר"א ששון סי' קכ"ב מ"ש בזה : בשה"ג ד"ה מצאתי. ועע"ג דרים פ' המוכר פירות. נ"ב עי' ש"ך סי' ס"ו ס"ק ז' שתמה על זה ובחידושנו הארכנו : סי' תקפט מתנת ש"מ מפקעת מידי שעבוד. נ"ב עי' בשו"ת הא"ז סב"ת בחדשות סי' פ"ג מ"ש ביישוב דברי המרדכי אלו ועיין בדיני דחיי עשין מ"ח דף ל"ס : סי' תקצב אין לך מלוה מחמת מיתה וכו'. נ"ב עי' בגליון מ"ש הג"מ בזה בשם הא"ז מהר"ם פדואה סי' כ"ב ועי' בשו"ת הא"ז הרמ"א סי' כ"ס אות ה' :

בהגהות מרדכי דה"ס ספק נדקה לדקה · נ"ב עי' בשו"ת מהר"י אדרבי ז"ל סי' רכ"ג ובשו"ת מהרי"ט ברא"שות סי' ל"ס ובחלק חו"מ סי' קכ"ד ועיין בי"ד סימן רנ"ט ובש"ך שם : סליק

גליון מהרש"א על הרי"ף ממסכת בבא בתרא

מאת הרב הגאון מוהר"ר שלמה איגר זצ"ל.

מראה המקומות להאלפס שנצטיינו בהגהות האלה בציוני דפים המה ע"ס הדפים שבאלפס דפוס אמשטרדם וסדר הדפים מדפוס ההוא נרשמו בגליון האלפס הזה בפנים באותיות מרובעות.

דף א ע"א נ"י ד"ה הכל · דכתיב ושונא מתנות יחיה · עי' לקמן ברי"ף דף קס"א ב' מ"ש דרשב"ג כו' :

דף ג ע"א נ"י ד"ה אבל וא"ת ואמאי מגלגלין עליו. עיין בנימוקי פ' השואל דף קכ"ג ע"ב ד"ה אתמר מ"ש בשם הרשב"א : שם ד"ה הקובע והכי מוכח בסוף פ' השואל. ברי"ף דף קכ"ה א' : ע"ב ד"ה אחזיק. הא אמרינן בפ' הבית והעליה. ברי"ף דף קל"ח ב' ועי' שם בנימוקי :

דף ה ע"א ד"ה מנת המלך. אבל אם אמר המלך שיתן כל אחד · עי' ת' בן לב ספר ג' סי' מ"ו : ע"ב ד"ה מתני'. מוכח בגמ' דאפילו לא ירד להשתקע · כתב בתשו' בן לב ח"ג ס"א. ודבריו תמוהים דהא בגמ' לא מוכח מידי אלא ממתני' וכמ"ש הנימוקי לקמן ריש ע"ב וע"ש סי' ק"ב : שם בא"ד. אפילו ירד להשתקע לא הוי כאנשי עיר. וקנה בית דירה שאני דעשה מעשה בפועל שם בתשובה. וכתב עוד שם דכל זה בעסקי ממון וכן לגיטין וקדושין שהוא דבר שבין אדם לחבירו אבל בדבר שהוא לשמים שמסור אל לבו של אדם כגון לאכול דבר שנהגו היתר במקום א' תלוי בדעתו לחזור. ולא תלוי כלל בזמן : שם רי"ף לשנות ממנו מיושבי העיר · בתשו' בן לב ספר ג' סי' א' במי שהוא ממקום שחוששין לשבלונות ובא לעיר שאין חוששין נסתפק אי צריך י"ב חודש או סגי בשלשים יום. ובסי' נ"ס כ' במי שחייב עצמו לישב במקום הכלה ועדיין לא נתיישב שם :

דף ו ע"א רי"ף ורשאין בני העיר. עיין בן לב ספר א' כדף סג ע"ד : שם ולהסיע על קיצותן · עי' תשו' הנ"ל ספר ד' סי' ט"ו :

דף י ע"ב נ"י ד"ה פסידא דלא הדר. מה שהמלמד מתבטל. עי' בנימוקי לעיל קל"ב ב' בשם הרא"ב"ד :

דף יב ע"ב רי"ף ולמאן פייס · דאף דלאו בני מחילה נינהו מ"מ טענינן דהכא לתוך שלו. ולפ"ז בידוע שלא פנס לתוך שלו אין לו חזקה ברה"ר. וכן דעת רבינו ירוחם אבל בטור סי' כ"ה וכן בש"ע שם סעיף כ"ד כתב דגם ברה"ר טוענין שהרשות עשאו והיינו ע"י ז' טובי העיר · ועי' בזה בתשו' בן לב ספר ג' סי' ל"ד ועי' ברי"ף לקמן בדף קפ"ז ע"א :

דף יג ע"ב נ"י במתני' ד"ה נכתמא. כדי שלא יצטרך להתעסק עמו · כדאי' לעיל בנימוקי קס"ב ע"ב :

דף יד ע"א ד"ה טפי לא אזדהר. עי' בנימוקי דף קע"א א' ד"ה אחוי לי שטרך: שם ד"ה דאמר ליה · וא"כ כיון שמחה ואין לו · עי' בנימוקי דף קע"ה סוף ע"ב בשם הרמב"ן : ע"ב סד"ה דמי לא עסקינן. שעושה עמו לפנים משורת הדין. עי' בנימוקי דף קע"ח א' ד"ה במכיר בה : שם ד"ה רמי בר חמא · אפשר דרמי ורב עוקבא. עי' בנימוקי דף קע"ו סוף ע"א : שם בד"ה עיטרא. כתב להם המוכר שטר מכר · ודר ביה המוכר חד יומא ובעל הקרקע טוען שהמוכר גזלו :

דף טו ע"ב סד"ה א"ל בדין זה של יורשי נפקד כ' הרב ר' יונה ז"ל· עי' תשו' מהרי"ט ה"א סי' ט' דף ד' סוף ע"ג ד"ה ועוד ובסי' ל"ט דף כ"ב ע"ד ד"ה ועדיין: שם חידושי אנשי שם· א' · דחשיב מגו דהעזה · עי' בנימוקי ריש ע"ב והכי פסקינן בש"ע סי' קמ"ו סעיף כ"א דהיכא דהוה ידע המחזיק שיש להמערער שטר נאמן במגו דמינך זבנתי. ועי' בנימוקי קע"ה ריש ע"ב טעם אחר מאי דאינו נאמן דדר ביה חד יומא במגו :

דף טז ע"א נ"י ד"ה עביד. שאין לך מחאה גדולה מזו. עי' לקמן דף קע"ה סוף ע"ב : שם בא"ד יטעון המערער שאינו חושש למחות. והתוס' בדף ל"ט ע"ב ד"ה וצריך שלא תרצו כן נ"ל שהוכיחו שאין זה טענה דא"כ ל"ל להגמ' לומר אבל בית אין לך מחאה כו' ות"ל אי נמי לא הוי מחאה מ"מ אינו חושש למחות (וכ"מ נמי במכר בלא שטר כ"א בעדים למ"ד מחאה בפני ג' דלא אין זה נחשב למחאה · ולר' יצחק בטור סוף סי' קמ"ד גם לדידן דמחאה בפני ב' מ"מ דוקא מכירה בשטר הוי מחאה. וכ"מ עוד אם מכר שדה זו בכלל שדות אחרות דלא אינו מחאה כדאיתא בש"ע סוף סי' קמ"ד ובסמ"ע סי' קמ"ו בדין דהכא. ולדידיה ע"כ צ"ל דשטר אלימא קלא כמו דמועיל אף בהלואה אף דעדים ל"ל קלא משום דבלנעה יזיף). ולהנ"י תקפי · וצ"ל בסברתו דכשמוחה עוקר ומתבטל מה שהחזיק עד עתה. והוה כאילו עתה ירד בה ובודאי ביורד אחר שכבר מכר לאחר אין עליו למחות. אבל כהתחיל להחזיק כמשך שהיה עדיין שייך להמוכר מודה הנ"י שעליו למחות גם אחר שקנאה זה ממנו. ומש"ה צריך לטעם אין לך מחאה. והתוס' לא נחתו לחלק בהכי וסברי דמ"מ התחיל להחזיק בעוד היה שלו ומוכח (ואין מחאתו סוף ב' שנים מוציאתו דיבאו שניהם כאחת דהיינו מכירתו ותחלת הזקתו של זה כמו שהוא לסברת הנ"י והוי כלא ישב בה כלל במשך שהיה שייך להמוכר · דלא ס"ל דמחאה עוקר את ישיבתו הקדומה בהשדה ואילו היו טענה דבקנאה אחר לא היה חושש · גם בלא מחה כלל היה טענה ולא היה צריך לטעם אין לך מחאה כו') ועי' בחידושי רמב"ן כתב טעם אחר דהא מ"מ היה צריך לשמור שטרו משום הלוקח שודאי אף מקנייתו יעמידנו בדין : שם בא"ד מגו דבעי אמר מינך זבנתיה. עי' בנימוקי בב"ק דף מ"ד סוף ע"ב ד"ה אמר המחבר תמיהני מגו דמעיז הוא ועי' מ"ש גבי עיזי דאכלי חושלא דף קע"ב ע"ב : סליק

מלאכת יום טוב

מאת הרב הגאון הגדול כו' מוהר"ר יום טוב ליפמאן אבד"ק קאפולע (בעה"מ ס' קדושת יום טוב וס' תוספת קדושה).

דף כא ע"א בחאנ"ש (סימן ב') ולפי מה שתירץ הנ"י קשה וכו'. נ"ב מה שהקשה מהר"ן שפירא ל"ק מידי כשתדקדק בדברי הנ"י ועיין בדברי הט"ז בחו"מ סימן ר"ס ע"ש :

דף כו ע"ב במהר"ן שפירא סימן א' נ"ב מה שתירץ מהר"ן שפירא על קושית התוס' לכאורה הוא פשוט אבל באמת תמיהת התוס' על רב גופיה למה נקט בכה"ג מאי רבותא דאשת איש דקאמר ודו"ק :

דף לה ע"א בחאנ"ש ד"ה כ"ל דלאו קשיא וכו'. שייר לעצמו ומשום הכי וכו'. נ"ב ממה שכתב הנימוקי יוסף לקמן גבי פנימי במתנה ותיכון במכר משמע מפורש דליתא להאי סברא שכתב הד"ת ועיין :

דף מו ע"ב נ"י בד"ה המוכר עבדו וכו' אלא רובא לגד כיון דקי"ל כשמואל וכו'. נ"ב נ"ע הא איהו גופיה פירש לעיל טעמא דאין הולכין בממון וכו' משום דאמרינן המוציא מחבירו וכו' והכא הלוקח הוי המוציא והמוכר המוחזק ואדרבה רובא מסייע לחזקה וצ"ע :

דף נד ע"א נ"י ד"ה גרסינן בגמ' וכו' חזו רבוותא למפסקא להך דרב פפא ואע"ג וכו'. נ"ב וצ"ב דלא נגרוס להך דרב פפא. ופירושו חזו רבוותא למפסקא בהך דרבא ואע"ג דהיכא חדא דנפקא מכללא וכו' הייט הך דהכא משום דרב פפא לא מפרך משום הכי כללא וכו' וכן נראה מלשונו לבסוף ודו"ק :

דף נו ע"א נ"י ד"ה מכאן אמר ר"י כו' משום בני זונה דאמר שוגגת הוה. נ"ב משמע להדיא בנימוקי יוסף דבני זונה אפילו היא אשת ישראל אסורים לכהונה ודלא כמ"ש הבית שמואל באהע"ז סי' ד' ס"ק כ"ה וע"ש ודו"ק : שם ד"ה אמר המחבר וכו'. נ"ב וצ"ע דמשמע דלכ"ע בכור נוטל פי שנים בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס אלא דלרבנן איצטריך יתיר בצריך היכרא דנאמן אע"ג דליכא מגו דלא מצי מקניא ליה מהשתא אפ"ה נאמן לומר דבכור הוא ונוטל ממילא אף הנכסים שנפלו לו שהוא גוסס כדין שאר בכור ולר"מ נאמן אף דאיכא חזקה באחר אבל לכ"ע דבכור נוטל פי שנים בנכסים כשנפלו לו כשהוא גוסס דלהא לא איצטריך קרא ודוחק לומר דע"כ לר"י אין הבכור נוטל פי שנים בנכסים שנפלו כשהוא גוסס דע"כ מנ"ל דקרא קאי היכא דמוחזק לן באחר שהוא בכור דילמא בצריך היכרא איצטריך וכדדרבנן ובזה נראה דוחק דמנ"ל לומר דיש חילוק בזה ר"י לא מוקי לקרא בצריך היכרא דפשיט ליה דנאמן בלא טעם מגו ועוד לסברתו דאיצטריך קרא להכי א"כ נ"ל משום דקי"ל כר"מ הא אנן קי"ל דלא כר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. ואיצטריך לנכסים שנפלו לאחר מכאן ומנה ליה לרבות נכסים שנפלו לו כשהוא גוסס אלא איצטריך קרא להכי ודו"ק:

דף סב ע"א נ"י ד"ה זיכה בה לאחר וכו' אפי' בלא קנין ואע"פ שראוי ליורשו ונדפס על הגליון לשון רשב"ם ואע"ג דאין ראוי ליורשו. נ"ב מה שהביא הגליון לשון רשב"ם ואע"ג דאין ראוי ליורשו הוא אך למותר דהנ"י קאי אזיכה לו ע"י עצמו פירושו אע"פ דהאי שזיכה לו ע"י הוא ראוי ליורשו כמו שפירש לקמן בעצמו דו"ק והרשב"ם קאי אמקבל מתנה ודו"ק ועיין :

דף פא ע"א נ"י ד"ה פריעת ב"ח מצוה וכו' מאי שהיתומים פטורים דרב פפא סבר וכו'. נ"ב וצ"ע דהא רב פפא גופיה פסק דשעבודא דאורייתא והוכא לקמן באלפסי (דף פג ע"א) וכן בנ"י ע"ש ודו"ק:

חדושים והגהות על הרי"ף ממסכת בבא בתרא

מהגאון החסיד כו' מרנא יעקב צבי יאליש זצ"ל בעהמ"ס מלא הרועים.

דף ב ע"א חידושי אנשי שם (אות ב') כאן חסר לשון כו' פרוץ לזוח רביעית הא אם גדר רביעית מחייבין אותו כו' כצ"ל :

דף נו ע"ב נמוקי יוסף ד"ה שלח. משפה הייתי בך כו' משום שסתמא גולנין נינהו שרועין בהמותיהן בשדות אחרים. נ"ב ע' ברשב"ם שכ' בהיפך דלכך לא קאמר רועי צאן דרועי צאן גולנים משא"כ רועי בקר ועמ"ש בגליון ש"ס שלי כאן : בא"ד אבל קודם גמ"ד יכול לחזור בו שהרי לא קבל בפני ב"ד כו'. נ"ב משמע דבקבל בפני ב"ד אף קודם גמ"ד א"י לחזור בו ועיין בנ"י פ' ז"ב שם דמבואר דדבריו אפי' בקבל בפני ב"ד בעי גמ"ד ע"ש מ"ש בזה :

דף פ ע"ב נימוקי יוסף ד"ה אמר המחבר כו' ונראה דכל שמצאו שובר בעדים על אחד מהם כו'. נ"ב אבל בלא עדים וגם אינו בחת"י המלוה אינו כלום ואף מלוה זה א"י לגבות הגדול ועי' בגליון ש"ך שלי בס"ס כ"ה ס"ק כ"ז מה שכתבתי מזה :

במרדכי סי' תקסו בשלטי הגבורים ד"ה מצאתי. נ"ל דאם שולח איש וכו' דפושע לא הוי כו'. נ"ב עי' ש"ך סימן ש"ו ס"ק ז' שכתב דאיזה תלמיד טועה כ"כ ע"ש : שם בסה"ד משום הברכות. נ"ב עיין בספר קצות החושן בחו"מ סי' ש"ו שהוכיח דלא הוי ש"ש משום הברכה דמצות לאו ליהנות ניתנו : סליק בס"ד

הגהות פעולת שכיר על הרי"ף ממסכת בבא בתרא

מהרב המאה"ג המפורסם בתורתו ובחכמתו וכו' מוהר"ר ישכר בער בהגאון וכו' מוה' תנחום זצ"ל זקן ההוראה פה ווילנא

דף ג ע"ב נ"י ד"ה האי כשורא. דאין חזקה אלא דוקא כצ"ל :

דף ז ע"ב נ"י ד"ה כני. שיאמרו לו (לאחר) כשתחזיק. כצ"ל :

דף י ע"א נ"י ד"ה לא יעמיד. שיעור למטה (אלא) מפני התקרה. כצ"ל : ע"ב נ"י תאנה ביין התירו מפני שמשכיתו. מפני שהבל משכיתו ולא רפת בקר מפני שמסריחו אמר רב יוסף האי דידן כו' כצ"ל:

דף יג ע"ב נ"י ד"ה אבל. שהם נמוכים יותר כו'. נ"ב ר"ל שלפרוח מאילן לגפן נמוך נח יותר מלפרוח מאילן לאילן או מגפן לגפן :

דף טו ע"ב נ"י ד"ה א"ל מפלגיא. כיון שאכל שני חזקה. נ"ב א"ל ולא קא מודית כו' משמע כו' כצ"ל. ד"ת :

דף טז ע"ב נ"י ד"ה שטרא זייפא הוא. כיון שהודה ממש בפיו כצ"ל :

דף יח ע"א נ"י ד"ה רב אשי אמר. נ"ב לשון גמ' : שם בא"ד דשני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת כו'. נ"ב הגהת ד"ת צריכה תיקון וליתא דברייתא סוף פרק ג"פ ריש דף קעג כך היא. כשם שאין מוציאין שט"ח זע"ז כך אין מוציאין שט"ח על אחרים ואף דהא שאין מוציאין כו' נדחה מהלכה היינו משום דקי"ל כרבה דלא חיישינן לנפילה אלא כל מי שהוציא השטר מת"י מחזקינן לי' בשלו כמבואר בטוש"ע סימן מ"ט סעיף ז' הא היכא דליכא חזקה דתפיסת השטר כגון מלוה בע"פ אף שהלוה מודה שחייב לאחד משני יב"ש וא"י לאיזה מהם יכול לדחות כאו"א ואינם יכולים להוציא ממנו כלום. אלא בהרשאה כמו שמבואר בהגהת רמ"א שם והוא מדברי נ"י פרק ג"פ בשם הריטב"א ז"ל ועי' ד"מ שם ובנ"י ס"ס ס"ה ואף דמיירי שם ביורשים ככר כתב התומים שם ס"ק ע"ו דה"ה בלוה שהלוה מא' משני יב"ש בשטר ונאבד השטר מיד המלוה או שמסרו ליד שליש והשליש א"י איזה מהשני יב"ש הפקידו לידו שניהם אין יכולין להוציא מיד הלוה כלל והא דהכא דתי' ממש לזה וגריע מיניה שאף שהבא מן השוק אין לו שייכות כלל בקרקע מ"מ המתעצמין אינם ודאין בה ואינם מוחזקים בה ואפשר שאינהו של שניהם ואמאי מוציאין מיד הבא מן השוק ומשני הנ"י דהאי התם דלא מפקינן ממון מזה שהוא מוחזק בו מספק ר"ל שחזקת ממון של הלוה הוא מן הדין דבהיתרא אתי לידיה בתורת הלואה ואין להוציא ממנו פרעון מספק. אבל הכא אדרבה אלו היו מתעצמין בה ר"ל שהם באים בטענת אבות והבא מן השוק אין לו שום טענה ושייכות בקרקע ראוי להוציא מידו ולהעמידה בידם. וכיון שלפי הגה' ד"ת אי אפשר לפרש כוונת הנ"י כ"א ע"פ הדברים האלה יותר נכון לקיים הנוסחא הישנה שעולה בקנה א' עם מה שנתבאר לעיל וכך היא ואע"ג דשני יוסף בן שמעון המוציאין שט"ח על אחרים אין מוציאין מידי ודאי לכאו"א. משום דלא מפקינן ממון מזה שהוא מוחזק בו מספק אבל (הכא) אדרבה אלו היו מתעצמין בה ע"כ ודברים אלו המועטים מחזיקים כל מה שנתבאר וז"ש המוציאין שט"ח כו' נ"ד שתופסי' בשט"ח אלא השליש מוציא על ידם : ע"ב נ"י ד"ה אי כנים. נ"ב לשון גמ' :

דף כא ע"א נ"י ד"ה דלא ליית דינא. לא פלוג רבנן אבל אחרונים כתבו [כיון שאין ב"ד יכולין להצילו מאונסו] דכיון דאי בעי נאית כצ"ל. ותיבת ד"ת מ"ז ט"ס הוא וצ"ל גירסת ד"ת : ע"ב נ"י ד"ה בגמ'. קמ"ל : וסבר. כצ"ל ותיבת גמ' מוקף :

דף כב ע"א נ"י ד"ה המוכר שדה וכו'. נ"ב לשון גמ' : שם ד"ה אכלה. ולא מצי לוקח מן הכן לאפוקי כו' שלא ידעתי מלקיחתך מן הכן לסוף ב' שנים כצ"ל : ע"ב נ"י ד"ה האומנין. ונתן לו לתקן. נ"ב ר"ל דהמביא ראיה שהי' שלו טוען שנתן לו לתקן והאומן אומר שבמכירה בא לידו וכן מבואר בפירשב"ם וטוש"ע סימן קל"ט סעיף א' :

דף כג ע"ב נ"י ד"ה השני. שאינו נוגע בעדות כלל והו"ל למימר הכא איפכא כצ"ל :

דף כד ע"ב נ"י ד"ה סוף סוף. אם המערער יוציא הקרקע כו'. נ"ב עיין חידושי הרמב"ן ז"ל :

דף כו ע"א נ"י ד"ה מכל. לגבות ממנו מעט מעט. נ"ב ר"ל שהמלוה יוותר ללוה דבר מועט מסך החוב בכדי שיגבהו עידית : שם ד"ה לשחוור. נאמן במגו הס"ד ואח"כ מה"ד אפילו בן בן גזלן וכו' :

דף כח ע"ב נ"י ד"ה יחזיר. ואע"ג דבגר אמרינן כצ"ל ותיבת בגמ' ט"ס : שם בא"ד דהיינו במקום שנטל. נ"ב עיין ס"מ : שם ד"ה כפירושו. או ישבע. נ"ב עיי נ"י אה"ע סי' פ"ו שתמה בזה: שם ד"ה אי אמידא. נ"ל נאלו עשה כו' : שם נ"י ד"ה והנכר לן. וכן אם תקן העבד שער האדון כצ"ל. וכ"ב מריהטא דליכנא שלפני זה ושלאחר זה משמע שבתיקון שער האדון שהוא שמוש שבגוף האדון נהנה מגוף העבד מיירי הרב נמוק"י מ"מ לענין דינא אפשר שאם תיקן האדון שער העבד שהוא כעין חזקה דקרקעות קונה ג"כ את העבדים דהוי כרפק בה פורתא ותקן הקרקע ה"ה אם תיקן גופו של עבד וצ"ע :

דף כט ע"ב ד"ה ואריסא. לא מסלק ליה לעולם (נמצא דכשמפסידים) חזקתם ביד אריסיהם היא (עדיין). תא"מ וכ"ב אא"כ מסתלק מעצמו או שמפסיד נמצא חזקתם כו' כצ"ל :

דף ל ע"א רי"ף משכונו של ישראל ביד הגר ומת הגר כצ"ל :

דף לא ע"א נ"י ד"ה אכילת. הדא דתימא בד"א. נ"ב כ"ה גירסת הרמב"ן בחידושיו וקאי אנשים דבד"א דחבריה מאי חבריה למימתי בידיה ובמקום מדרון אפי' בתוך ד' אמות דנפשיה מאי חבריה למימתי ועי' בירושלמי שלפנינו שינוי בגירסא : ע"ב נ"י ד"ה אמר המחבר. (דהא על כרחין) כצ"ל במוקפים :

דף לב ע"ב נ"י ד"ה בתרי פתחי. כתוב בספר העיטור. נ"ב העיטור כתב אהא דקאמר ש"ס סוף סוף קבעית לאיצטנועי מבני רה"ר הא לא"ה לא ור"ל נגד החלון העשוי בגובה דלא בעי לאיצטנועי מבני רה"ר אסור לעשות נגדו חלון ופתח ורבנן סבוראי אסיקו דוקא דליכא כו' אבל מינכרא הזיקא לא ור"ל כגון חנות נגד חצר אע"ג דבלא"ה בעי איצטנועי מבני רה"ר מינכרא הזיקא דחנות משום שעומד בקביעות וה"ה מפתחא זוטי רבא או מפתח א' ב' מינכרא הזיקא דבעי לאיצטנועי טפי : שם ד"ה גמ' דמפיק. מ"מ היו יכולין למחול כצ"ל : שם ד"ה ר' יוחנן. ומ"מ לא יוציא. נ"ב ר"ל דלא אמרינן כיון שנכנס לתוך שלו להוציא בו זיזין הרי מחל לבני רה"ר זכותו בשלהן והוציא אפי' למעלה מגמל ורוכבו קמ"ל דלא ורשאי להוציא זיזין ארוכין לאויר רה"ר למעלה מגמל ורוכבו וה"ה למטה בתוך כניסה שלו אם כבר החזיק לא מחינן בי' בדיעבד לסלוקי הזיקא דרבים כיון שבשלו עשה אבל לכתחילה לא שבקינן לי' למעבד תקלה לרבים ועפי"ז כתב הריטב"א דאף במקום שנהגו להוציא למטה ומדלא מחינן בהו לסלוקי ע"כ דתלינן דמסתמא בתחלה כנסו לתוך שלהם היו ועלתה להם חזקה מ"מ לא שבקינן לזה להוציא לכתחילה ולא מצי למימר הא בעי לאינטורי מנייכו מהזיזין שהוצאתם ולמה אגרע מכם דהאי דיעבד שכבר החזיקו ממי שבא לכתחילה להזיק. וצ"ע שלא הוזכר שיטה זו בשום פוסק לפניו ולאחריו :

דף לג ע"א נ"י ד"ה ואי א"ל. וכל נכסי. נ"ב נ"י ואפילו*) ועי' חידושי הרמב"ן : שם ד"ה ומודה רב ואע"פ [שמכר] לו. נ"ב כ"כ הרשב"ם ותוס' ד"ה מכר כל :

דף לה ע"ב נ"י ד"ה והחנויות. שאין מוכרין אלא כצ"ל : שם ד"ה מגולה. והכי אמרינן פ"ק דקדושין נכסים שיש כו' כצ"ל ותיבת גמ' מוקף :

דף לו ע"א רי"ף לא מכר את הבריכות המספיקות כצ"ל. ותי' ולא את מוקף : נ"י ד"ה בנותיה. וכ"ש אם יש לה חלק. נ"ב כ"ה לפי גירסת הרמב"ם פכ"ו מהלכות מכירה הלכה א' ודלא כגירסת רשב"ם ז"ל :

שם ד"ה ויש לה. נ"ב גמ' : שם בא"ד שהיא בית רובע דקלים הם כו' כצ"ל ותיבת גמ' מוקף : שם ד"ה א"ל לבר מדיקלא. (אף על פי שיש אחרים שרעים) תא"מ וא"ב נ"י אם יש אחרים שטובים וכ"ל שבניהם טובים ואחר שרעים ממנו נ"ל כפי הנ"י :

דף לז ע"ב נ"י ד"ה אמר המחבר. ה"נ ל"ש ביתומים גדולים איירינן ואז בלא שבועה היה גובה הכל. וכתב הר"ש ז"ל דמ"מ נשבעים היורשים כו' כן דעת הרא"ה ז"ל. כצ"ל. וכ"ב צ"ע דבשלמא לפוסקים דס"ל דלא טענינן נאנסו ליתמי ניחא דגובה אפילו פלגא דפקדון אף דעביד דפרע גו זימנו דהכא שאני וכמ"ש הש"ך סימן ע"ח ס"ק ה' אבל במחבר מוכח ממ"ש לעיל אבל אידך פלגא הוי פקדון כו' ואבוהון הי' נאמן אלו אמר נאנסו ואנן נמי טענינן הכי כו' דהוא מבעלי הסברא דטענינן נאנסו ליתמי וכמ"ש הש"ך בשמו סימן ק"ח ס"ק ח' וא"כ אמאי גובה הכל הא בפלגא דפקדון טענינן להו נאנסו אלא צריך להגיה ולהפך המאמרים כפי מה שהוגה :

דף לט ע"א נ"י ד"ה אין אותיות. [דיכול להקנות לו קרקעות המשועבדים לו בכסף] נ"ב ד"ת. וכ"י עיקר : שם ד"ה חוזר בשטר. דהוב הוא לו השטר כשיודעין שנכסיו כצ"ל והשאר מוקף : שם כשיבא לגבות וכדאמרינן בעלמא יבא בעל השור ויעמוד על שורו הילכך אין להם להעיד על שעבודו בשטר אלא במלותו ואם עברו כו' כצ"ל : ע"ב ד"ה ואידך. כלומר דוגמא כו'. נ"ב עי' ש"מ ביאור כל מאמר זה עד סופו בארוכה :

דף מא ע"א נ"י ד"ה הכי גרס. שכולן מתו במדבר. נ"ב אולא היה להם כו' קאי שלא היה להם אב ודוד ולא שמתו במדבר אלא האב מת במצרים ודוד ולא או שמתו במדבר והיו להם בנים או שמתו במצרים. או שלא היו להם דוד ולא כלל ועכ"פ שלא היה להם שום מורים נחלה בארץ שלא נטלו כו' אטפלים קאי :

דף מב ע"א נ"י ד"ה גרסינן בירושלמי. נ"ב ב"מ פרק הכסף ה"ג :

דף מד ע"ב נ"י ד"ה ושמילת. תמן איתמר ומוסף ג' טיפין ונותן לתוכה כצ"ל : שם ד"ה ור' יהודה. והוי כשומר אבידה וחייב כש"ש וכ"ש בפשיעה כו' כצ"ל :

דף מה ע"ב נ"י ד"ה תני קב. שמינית קב. נ"ב דלא כגירסת הרי"ף ותני רובע אלא כגירסת ר"ח דל"ג ליה כמ"ש רשב"ם ז"ל : [א"ה עיין בהגהות מה"י] :

דף מו ע"א נ"י סד"ה המוכר פירות. שהוא גרוע ומגדיו הוא פטור כצ"ל : שם סד"ה המוליך חטין. כדאמרינן לענין גניבה. נ"ב עי' ב"ק דף כז ע"ב : ע"ב ד"ה הוגלד דאפילו לא הוגלד טרפה כצ"ל : שם ד"ה ופירוש דטרפה מכר כיון שלקחה תוך ג' ימים ואם לא הוגלד אינו יודע כצ"ל : שם ד"ה המוכר עבדו' (והלוקח יודע ככר) תא"מ :

דף מז ע"א נ"י ד"ה לקולא דמוכר אזלינן. נ"ב שייך לדברי הרי"ף שבסוף פ"ב כדברי המיקל על המוכר שהוא הנתבע כו' : שם ד"ה גרסינן בגמ'. והיינו דדמיא להא דר' יוחנן. כצ"ל : שם בא"ד דרכא הכר רימיה חלא וטעמא חמרא כצ"ל : ע"ב נ"י ד"ה מתני' יין מבושם. נ"ב מקומו אחר פסקא שלאחריו :

דף מח ע"א נ"י סד"ה אמר המחבר. באונסים דרמו עליה. נ"ב כאן שייך ד"ה הר"ש ז"ל פירש שהוא כו' עד דהלכתא כוותיה ואח"כ נ"ל וי"א שאפי' אמר כן כו' עד ורבו הרשב"א ז"ל [עיין בהא"ש ובהגהות מה"י]: ע"ב בנ"י סד"ה מדא"ל נמי לא פליגי. נ"ב כאן שייך ד"ה כיון שיש ספרים כו' עד הריטב"א ז"ל:

דף מט ע"ב נ"י סד"ה הני תרתי ואם תתפסם כממשכנים ותשמרם כצ"ל : שם ד"ה האומר. אלו הוא כפתח כצ"ל : שם והמקח קיים. נ"ב ר"ל כיון דמתני' מיירי כשאין בכל הנקעים שבכל הבית כור כ"א ארבעה שאין כדאמרינן בגמ' א"כ אינו מגיע אפי' רובע לבית סאה דתנן לקמן הגיעו :

דף נ ע"א נ"י ד"ה הגיעו. נ"ב לשון ברייתא בגמ' דף קד ע"א ת"ש בית כור עפר כו' : ע"ב נ"י סד"ה ינכה עד שתות ינכה. נ"ב שייך לעובדא דרב פפא דלקמן : שם ד"ה כיון. אבל גבי פרדס אמרינן. נ"ב ב"מ דף קד ע"א :

דף נא ע"א נ"י ד"ה איתמר כו' בטלה. כדאמרינן הני תלתא מתוסר באור וכלפי לייא ועי' ש"מ : שם ד"ה איתמר הוברר הדבר כו' עד כולם בשוה. נ"ב כל זה שייך לקמן אחר כדברי רבותינו ז"ל ותיבת איתמר מוקף : שם איתמר. וטרף חלק אחד כצ"ל : שם ד"ה והלכתא. מחלוקת כרב ואין מקצין כצ"ל :

ע"ב ד"ה קיימא.נ"ב לשון גמ' : שם סד"ה בני אחיות. ובגמ' מפרש כצ"ל ותיבת מתני' מוקף :

דף נב ע"ב סד"ה אבל שנים. לאותו עדות. ומיהו נראים הדברים כו' באותו ענין אמר המחבר יש שואלין כו' בהודאת בעל דבר ע"כ : רצו כותבין כצ"ל : שם ד"ה קנין. כדאמרינן לעיל כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון כו' כצ"ל : שם משום דתמירי. ונראה דכיון שכן כו' לא מצי למהדר. אמר המחבר בגמ' אמרינן כו' והרשב"ם ע"כ. ופסק תלמודא כצ"ל :

דף נג ע"א ד"ה כתיב וכל בת. נ"ב שייך לקושיא שבגמ' ותנא דידן ממ"נ :

דף נה ע"א ד"ה אמר המחבר. אלא השדה והאבנים ועניים אחרים כצ"ל :

דף נו ע"א סד"ה שתי נשים וכן דעת הרמב"ם ז"ל. נ"ב נ"ל שנ"ל וכ"ד הרמב"ן ז"ל והרמב"ם ז"ל : שם ד"ה והכא בעי. בדבר שיכול להקנותו בשיבא. אבל בדבר כו' כצ"ל ותיבת להקנותו מוקף : שם ד"ה אמר המחבר שהתא דקי"ל. נ"ב עי' ב"י ח"מ סי' מ"ז ודרישה שם וסי' רע"ט מ"ש בזה ובק"נ פ' עשרה יוחסין סימן ע"ז כתב שדברי תימה הן :

דף נז ע"א ד"ה בענין. בעדי סימנין שראו סימן זה בכליו ולא יהיו עדים לנתבע להעיד שראו בידו גלימא זו כו' כצ"ל וכ"ה בש"מ :

דף נח ע"א סד"ה אמר המחבר. אלא שהראשון מן התורה. נ"ב נ"י שהוא וכצ"ל שכ"ה לדעת הרשב"ם שצריכה גט מראשון מדרבנן ומשני מה"ת ועי' אה"ע סי' נ"ח סעיף ל"ד וסי' מ"ט ובאחרונים שם שהר"ן חולק ע"ז ומצריך גט מראשון מדאורייתא :

דף נט ע"א ד"ה לא עשאה. וכדרך שטר מעליא. מיהו אם פירש בשטר שהוא מקנה כו' אלא אפוטרופא עכ"ל. אמר המחבר וכל היכא כו' עכ"ל הריטב"א ז"ל עד כאן : פשיטא בנו גדול לא עשאו כו' כצ"ל :

דף ס ע"א סד"ה הלכה. דברים שבלב דברים ולגבי מתנת אשה לא הוי הכי ואסיקנא אלא כו' כצ"ל :

שם ד"ה בעי. והכא נמי כו' כצ"ל : ע"ב ד"ה הכוה. בכל הנכסים בדיקלא נמי מחילה כצ"ל.

שם ד"ה האי ליסנא. ברם נראים הדברים. נ"ב עי' ש"מ שר"ל דאע"ג דמתנת ש"מ דרבנן ויורשה כסדדי נינהו לענין שב"ת גובה מהם כדין בני חרי ואף למזון האשה מ"מ לענין קדימה ב"ת יפרע תחלה מן היורשים ולא ממקבלי מתנות והא קאי מ"ש בשם הר"י ז"ל דהיינו כשפי' המתנה כו' וכ"ה בהגהת רמ"א סימן רנ"ב סעיף א' מדברי נ"י לקמן בד"ה והא דאמרינן :

דף סא ע"ב ד"ה אי דאמרי. לא יתנו לו ממונם ומיהו יורשין ממונו כו' וכדפירש במתני' ושמעינן ממתני' שאם אחד כו' הריטב"א ז"ל כצ"ל :

דף סב ע"א ד"ה נותא. דסי' חיים הוא. נ"ב כלומר דא תהא למיקם מחולי זה. כ"ה בחדושי הרמב"ן ז"ל : שם ד"ה גמ' אלא. שייך לכאן ד"ה אמר המחבר זכה כו' הריטב"א ז"ל ואח"כ מה"ד אלא מהיום : שם ד"ה זמנו של שטר כו'. נ"ב גמ' זמנו כו' קא מקני ליה : בהקנאה כצ"ל ותיבת גמ' מוקף :

ע"ב רי"ף דכי אתא רבין אמר ר' יוחנן כצ"ל :

דף סג ע"א נ"י סד"ה זה המשיא אבל רשע לא מקרי : ומודה רשב"ג כו' בהם תעבודו : ואפילו עשאה כו' הריטב"א ז"ל : תכריכי כו' כצ"ל :

דף סה ע"א סד"ה אמר המחבר. וכל שכן אם יש המעות עצמן בעין הם חוזרים כצ"ל : ע"ב ד"ה אמר המחבר. דגרסינן התם נ"ב ע"ש הגירסא שלפנינו וגירסת הרא"ש :

דף סו ע"א ד"ה דאמר נמי. ובירושלמי נמי תני כו' אם זכר מנה כו'. נ"ב בש"מ הגיה אם זכר מאתים ואם נקבה מנה וכ"ה גירסת הירושלמי שלפנינו ועי' פ"מ ולגירסת נ"י שנקבה חביבא לי' טפי מפני זה גרם בסוף בטלה צורת הנקבה שמחת הזכר ר"ל שמחת הזכר מבטלת צורת הנקבה שנתן עיניו בנוי וא"ל אלא מנה : ע"ב סד"ה בירושלמי. בדברים הראוים לאלו טפי מאלו. נ"ב עיין ב"ה וסמ"ע וש"ך סימן רמ"ז :

דף סז ע"א ד"ה וכן הכותב. מיהו כתב הרי"ף ז"ל. נ"ב ב"מ פרק המקבל : ע"ב ד"ה מתני' האחים. אם תשקר לי ולגיני ולככדי עד כאן רחמי האב על הבן. א"ר אבא עד כאן לאחים השותפין : ואם נפל כו' כצ"ל : שם ד"ה נתרפא. והסברא היא דלא מתלי מידי כיון דפשע כצ"ל :

דף סח ע"ב ד"ה אסיקנא. נ"ל גמ' : שם בא"ד ולית לן בה. נ"ב עה"ש וב"י אה"ע סימן נו"ן שחולקין ע"ז : שם ד"ה תותרנית. (והרוסה אין לה כתובה) תא"מ :

דף סט ע"א ד"ה ש"מ. משמע דדוקא כבריא דדייקינן ליתניה כצ"ל : שם ד"ה גרסינן בגמרא אמר רבא כו' עד והכי הלכתא צריך להיות קודם ד"ה אמר המחבר : שם ד"ה חוץ. המוכר את הבית לא מכר את היציע ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה כצ"ל : ע"ב ד"ה אמר המחבר. שחזר בו ממנו מיורשיו. נ"ב עיין הגהת רמ"א סימן ר"ן סעיף י"ב דמ"ש נ"י וכ"ל דהיינו כו' קאי אדלעיל אדינא שכתב אחד מהאחרונים ז"ל וליתא נהך הג"ה ועי' סמ"ע שם ס"ק ל"ו שכ' שנראה שגם בחזר מיורשיו דינא הכי : שם ד"ה איבעיא להו. שמא הוא במתנתו. נ"ב ר"ל כנותן לסקדש או שט"ס וצ"ל כמותו :

דף עא ע"א נ"י ד"ה האי פסקא. מ"מ במצוה מחמת מיתה מצי למהדר. כצ"ל : ע"ב ד"ה כבר פירשנו. ואם עמד הנותן יכול לחזור בו. נ"ב עי' שו"ע סי' ר"ן סעיף ט' ובהגהת רמ"א ומ"ש בזה בספר נתיבות המשפט : שם ד"ה אמר המחבר. הכא לא קני בשכיב מרע וכו'. נ"ב נ"ל שנ"ל דשמא וכו' : שם בא"ד ומה שנטל קנין. נ"ב שייך למ"ש אע"פ שקנו מידו אם עמד חוזר : שם ד"ה כתב וזיכה. ואמר לו זכה בנכסים אלו שנתתי לך בשטר זה וכן לשמעון ואף בזו אמר שמואל כו' דשמא לא גמר וכו' וקי"ל כשמואל כצ"ל ותיבת וכן לשמעון מוקף :

דף עב ע"א נ"י סד"ה גרסינן בגמרא. ואפ"ה לא איפרק מחולשיה : עבד כשמעתיה שכתוב כו'. אמר המחבר כו' לא איפרק מחולשיה : לא כתב שכיב מרע כו' עליו הראיה. כצ"ל :

דף עד ע"א נ"י סד"ה דאקנה. תקנתא דליקני. ומיניה לא קא מיבעיא לן כו' חזר ולוה כו' דסתמא לא משמע הכי : אמר המחבר והיכא כו' וזה דעת הריטב"א ז"ל ורבותיו ז"ל ע"כ : מהדורא קמא כצ"ל :

דף עה ע"ב נ"י סד"ה תניא. לפיכך פסול וכבר אמרנו דאיירי כו' הריטב"א ז"ל : פחות מכן כשר אמר המחבר כו' הלכך פסול : הראשונים כו' כצ"ל :

דף עז ע"א ד"ה אמר אביי לא לכתוב איניש וכו' מתלתא עד עשרה כו' דחיק ליה עלמא : אי אתרמי כו' כדאמרינן לעיל : אמר המחבר מתלת עד עשרה כו' כל זה מהריטב"א ז"ל : אורנקא. כצ"ל :

דף עח ע"א נ"י סד"ה הזקקנו. ולא לוה. כאן שייך ד"ה אמר המחבר : ע"ב נ"י ד"ה אביי לא פליג אלא אמר בשטר הגס כצ"ל :

דף פ ע"א נ"י סד"ה ממך אפילו כו' ואין בו זמן. כאן שייך ד"ה אמר המחבר ושטר שכתוב : ע"ב ד"ה שטר. נ"ב לשון גמרא : ע"ב נ"י ד"ה אמר המחבר. אם אין הלוה בעיר או נכסיו אינם בעיר או שהוא ונכסיו בעיר אלא שהוא גברא אלמא כצ"ל והשאר מיותר : שם בין ערב לקבלן לרשב"ג כצ"ל :

דף פא ע"א שם בא"ד ואם (אין מי). תא"מ וכ"ב מפני נ"ל ור"ל שאין לחייב הערב מפני שהוא יכול לחפש בעסקיו שהרי יחזור על היתומים והם פטורים ומתוך זה גם הערב פטור :

דף פב ע"א נ"י ד"ה אמר המחבר. והקשו לו. נ"ב ר"ל התוספות מטוך : שם ד"ה אמר המחבר מפי' במס' ערכין דדוקא כשאמר כן כו'. כל שלוה תנו אפילו כו'. ב' טענות הם כו'. אם מת בטל שליחותו כו' הריטב"א ז"ל. כל זה שייך קודם ד"ה מתני' גובה מנכסים משועבדים :

דף פג ע"א נ"י ד"ה ערב היוצא. ומוקמינן לה נמי בגמ'. נ"ב ר"ל דהוא עצמו מפרש לקמן בגמ' דואי ופלוני בוא"ו לא בעי קנין. אלא דלא אסיק הכי להלכה : שם ד"ה אע"פ שקילס. תיתום שטרות שאינו שום כ"כ כצ"ל ותיבת (משמע) מוקף : סליק בס"ד

*) וכן נדפס על הגליון בשם אלפס דפוס קושט'.

תוספתא

בבא בתרא פרק ראשון

פרק א (א) לא יחפור אדם בור א) סמוך לבורו של חבירו אא"כ הרחיק מכותלו של חבירו ג"ט וסד בסיד רבי יהודה אומר בסלע הבא בידו ב) זה חופר בארו מכאן וזה חופר בארו מכאן זה מרחיק ג' טפחים וסד בסיד וזה מרחיק ג"ט וסד בסיד. מרחיקין (ב) את הנברכת ואת הבקיע ואת ירקות מכותלו של חבירו ג"ט וסד בסיד (ג) מרחיקין את הגפת ואת הזבל ואת המלח ואת הסיד (ד) ואת הסלעים (ה) ואת החול מכותלו של חבירו ג"ט וסד בסיד: ב מרחיקין (ו) את הזרעים ואת המחרישה ואת מי רגלים מן הכותל ג"ט מרחיקין את הרחיים של יד שלש מן השכב שהן ארבע מן הרכב (ז) ושל חמור שלשה מן האסטרוביל שהוא ארבעה מן הקלת רבי יהודה אומר תוקע יתד בארץ וסומך עליו את הקורה ובלבד שלא יתקע (ח) לתוך של חבירו. מרחיקין את התנור ג' טפחים מן הכליא שהן ארבעה מן הכפה ג) ובכירה טפח (ט) לא יטיל אדם מי רגלים בכותלו של חבירו אא"כ הרחיק ד) ג"ט ומאבנים טפח ובצונמא מותר: ג (י) באמת ביין התירו אבל לא ברפת בקר ואע"פ שממעיטו אינו אלא משביחו (כ) ואם קדמו חנות ורפת את האוצר (ל) אין יכול למחות בידו ולומר לו איני יכול לישן לא מקול הפטיש ולא מקול הרחיים ולא מפני ריח רע ולא מקול תינוקות: ד לשכנו אין יכולין לכופו רבן שמעון בן גמליאל אומר לשכנו יכולין לכופו. יש לו חנות ברשות הרבים (מ) ומבקש לפותחה לחצר השותפין יכולין לעכב על ידיו מפני שמרבה עליהן את הדרך (נ) יש לו בית בחצר השותפין ומבקש לחלקו ולהקרות בו את התינוקות יכולין לעכב על ידיו מפני שמרבה עליהם את הדרך (ס) יש לו גג ברשות הרבים ומבקש לבנות על גבי עלייה לפותחה לחצר השותפין יכולין לעכב על ידיו מפני שמרבה עליהן את הדרך כיצד הוא עושה לו לולו ופותחה לתוך ביתו: ה מרחיקין את הכותל מן החלונות ארבע אמות (ע) למעלה. מן הצדדין כדי שלא יהא רואה. מלמטה כדי שלא יציץ ה). מכנגדן כדי שלא יאפיל. מרחיקין את (פ) הסולם מן השובך ארבע אמות כדי שיהא זוקף את הסולם ואת הכותל מן המזחילה ארבע אמות כדי שיהא לו מקום לסוד: ו מרחיקין את השובך מן העיר חמשים אמה. הלוקח שובך מחבירו ונפל אפילו הוא בית רובע (צ) הרי זה בונה את מקומו (ק) ניפול הנמצא מן ו) שתי שובכות רחוק מחמשים אמה לכאן ומחמשים אמה לכאן הרי הוא של מוצאו (ר) רבי עקיבא אומר לכל רוח הוא עושה ומרחיק חמשים אמה חוץ ממערבה מפני שאינה ז) תדירה: ז מרחיקין את (ש) המשרה מן הירק ואת הכרשין מן הבצלים ואת החרדל מן הדבורים רבי יוסי מתיר בחרדל שאומר לו כדרך שעשית בתוך שלך אף אני עושה בתוך שלי (ת) וכן היה רבי יוסי אומר מרחיקין את הדבורים מן העיר חמשים אמה כדי (א) שלא ינטשו ח) את בני אדם ר' נתן ט) אומר מגדל דבורים כמגדל כלבים (ב) ר' נתן אומר מרחיקין את הכבשונות מן העיר חמשים אמה (ג) ואת האילן מן העיר עשרים וחמש אמה וכשם שמרחיקין מן העיר (ד) כך מרחיקין מבורות ושיחין ומערות וכשם שמרחיקין מכולן כך מרחיקין מן הקברות. (ה) קבר שהקיפתו העיר בין מארבע רוחות בין משלש רוחות בין משתי רוחות זו כנגד זו רחוק יתר מחמשים אמה לכאן ומחמשים אמה לכאן אין מפנין אותו פחות מכן מפנין אותו (ו) כל הקברות מתפנין חוץ מקבר המלך ומקבר הנביא רבי עקיבא אומר אף קבר המלך וקבר הנביא מתפנין אמרו לו והלא קבר בית דוד וקבר חולדה הנביאה (ז) היו בירושלים ולא נגע בהן אדם מעולם אמר להם משם ראיה מחילה היתה להן והיתה מוציאה טומאה [א] לנחל קדרון: ח מרחיקין (ח) את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה ובחרוב ובשקמה חמשים אמה בין מלמעלה בין מן הצד רש"א כשם שמרחיקין מלמעלה כך מרחיקין מלמטה רבי יוסי מתיר שלא ניתנו שדות (ט) אלא לנטיעה. (י) לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אא"כ הרחיק הימנו ד' אמות ואם רוצה עושה מחיצה גבוהה או גדר. אחד גפנים ואחד כל האילן מרחיק ארבע אמות ונוטע כדי שיהא בקר עובר בכליו. היו שרשיו יוצאים לתוך של חבירו מעמיק שלשה טפחים כדי שלא תעכב המחרישה. אילן העולה בין מן הגזע ובין מן השרשין הרי אלו של י) בעל הבית (כ) בית השלחין ובית האילן כנגד המשקולת אבא שאול אומר כל אילן סרק כנגד המשקולת מפני שהצל רע לבית השלחין:
כל

נוסחאות כ"י

א) באר: ב) בידים: ג) השפה: ד) מלבנים: ה) יציץ: ו) בין: ז) שהיא: ח) ינשכו: ט) אלעזר: י) שלו רבי יהודה אומר העולה מן הגזע שלו ומן השרשים של כו':

מגן אברהם [א] לנחל קדרון. נ"ל דהטעם שמא יאהילו עליו ויטמאו טהרות וזהו דוקא בקבר סתום בטומאה בוקעת ועולה אבל היה פתוח מצידו לא היה מטמא ההולכים על גביו עפ"ג דברכות בתוספות:

חסדי דוד

פרק א לא יחפור אדם בור כו' ומרחיקין את הנברכת כו'. במתני' תנן לא יחפור אדם בור וכו' ולא אמת המים ולא נברכת כובסין סמוך וכו' אא"כ הרחיק מכותל חבירו ג"ט והנה תנא תוספתא הוסיף פה בקיע זכמו"ק דף ח' אמתני' דעושין נברכת במועד בעי תלמוד מאי נברכת אר"י זו בקיע ומקשו והתניא הנברכת והבקיע אמר אביי גוהא וכר גוהא ופרש"י ז"ל גוהא בריכה גדולה שיכנסו בה כל השופכין בר גוהא בריכה קטנה שעושין סמוך לגדולה כדי שיכנסו בתוכה המים היוצאים מהגדולה כשהיא מלאה וע"ש בתוס' דמייתי דהיינו הך מתניתא דהכא והגם לפי הנראה מהגמ' דפרקין משמע דלא נקטינן כהך מתניתא דהתם מצריך בגמ' אמאי תנן תרתי אמה ונברכת דאי תנא אמה ה"א משום דקביעא טפי מבריכה שעשויה להיות שם עולמית ואי תנא נברכת משום דקוו וקיימו ולאלותן קשה כו' ע"ש ואם אי' הו"ל לאשמעינן בקיע דהוה רבותא טפי דליכא שם מים אלא לפרקים כשמתרבים בנברכת א"ו דס"ל לתנא דמתני' דבהא לא בעי הרחק דלא מקרי קביעותא וה"ט שלא הזכיר הרמב"ם בקיע: יש לו חנות ברה"ר וכו'. אעפ"י שלא הביאו הנך מילי בגמ' מ"מ דינים ברורים הם ע"פ הפרש האמור לעיל שיכולים בני החצר למחות על רבוי הנכנסין והיוצאין ולכן יכולין למחות לזה שבא לפתוח חנותו בחצר וכן לזה שבא לחלוק ביתו ורוצה להביא תינוקות בתוכה ללמדן. וזה ע"כ לא מיתוקמא בתשב"ר ללמוד תורה אלא כמו שמוקי בגמ' דף כ"א ע"ש: מרחיקין את הסולם מן השובך ארבע אמות כדי שיהא זוקף את הסולם כו'. לא מצאתיה בשום מקום ובמשנה תנן מרחיקין את הסולם מן השובך ד"א כדי שלא תקפוץ הנמיה ואת הכותל מהמזחילה ד"א כדי שיהא זוקף את הסולם. ונראה דהך תנא פליג אטעמי דמתני' דבגמ' הוצרכה לאוקמי למתני' כי היכי דתיתי כר"י דס"ל זה חופר בתוך שלו וכו' דעל המזיק להרחיק את עצמו מ"מ הכא חיישינן דלמא בהדך דמנח ליה יתבא נמיה בתור וקפצה מיד דהו"ל גירי דיליה ע"ש וס"ל להך תנא שזה דוחק גדול לחוש דבאותו רגע תמצא שם ותקפוץ ועוד דעכ"ז אינו אלא גרמא בעלמא וכדאי' בגמ' הלכך סבר דאי משום הא לא היה לו להרחיק אבל מ"מ דין המשנה אמת מטעמא אחרינא דסתם מי שמחזיק להיות לו שובך בחצר המזיק ג"כ בתשמישיו וזה להציב סולם ולעלות בו ולקחת גוזלות ולכך הבא לבנות שם סולם לעלייה צריך להרחיק ד"א כדי שישאר מקום לבעל השובך לעלות לשובכו. וטעם זה איתא בפוסקים גבי סיכה דמזחילה ועי' בב"י סי' קנ"ה שכ"כ בשם הרשב"א ולכן כתב הך תנא גבי מזחילה טעם אחר דאי משום הטעם כדי שיוכל לזקוף את הסולם היינו הך דשובך ותרתי ל"ל:
הלוקח

מצפה שמואל

(א) לא יחפור אדם בור. יז. ועי' כ"מ בפ"ט מהל' שכנים שכתב כיון דליכא כותל סיד זה לא מעלה ולא מוריד ומכאן תשובה לזה שהרי לרבא מיירי בהרחקה מן המצר ומ"מ בעי תרתי ובש"ס יט. משמע אפ"ג דלא בא בידים וע"ש יז: לפי גירסת המ"מ בתוס' שם ותו מאי פריך מאי אריא בא בידים נימא דכ"מ דאפילו בהרחקה מן המצר בעי תרתי ולאביי א"ש דהכא מיירי שבא לחפור בב"א א"כ בא בידים באני ומה שמדייק שם מהרמב"ם הל"י צ"ע דהרי הרמב"ם הזכיר שם גבי מגירו של חבירו ג"ט ולא הזכיר סיד ש"מ דל"ד קאמר (ת"ב): (ב) את הנברכת. עי' טור סי' קנ"ד דבבור בלא מים נמי בעי הרחקה וכן כאן תנא לבור בפ"ע ולנברכת בפ"ע וע"ש בב"י ועי' תוס' מו"ק ח: ד"ה והארון מ"ש בזה בסה"ד: (ג) מרחיקין את הגפת. עי' יח.: (ד) ואת הסלעים. עי' ירושלמי שבת פ"ד הל"א: (ה) ואת החול. עי' יט. וכאן חשיב בהדי הנך דמשום הבלא ולמ"ש הע"ש בסה"ד חול הגס במקום חול המלח וכתב הטעם משום הבלא א"ש וע"ש סמ"ע ס"ק י"ז ועי' ירושלמי שבת פ"ד הל"א: (ו) את הזרעים. עי' יז. במשנה ועי' ת"ח שם מ"ש בפירוש דמתניתין: (ז) ושל חמור. כ: (ח) לתוך של חבירו. ו. ע"ש: (ט) לא יטיל. כ: ועי' ירושלמי רפ"ב ועב"י דשופכין בעלמא מותר ורק מ"ר דחדין ע"ש פ"ב דף קסג בשם המ"מ ועי' ירושלמי כלאים רפ"ז דמקשה מכאן דמרחיקין מ"ר ושם לענין כלאים אמרינן דאין השרשים מהלכין מן הצד ועי' ירושלמי כאן רפ"ב: (י) באמת ביין התירו. כ: ועי' ירושלמי פ"ב הל"ג ועי' ת"ח מה שהביא בזה: (כ) אם קדמו. עי' יח. וכת"ח שם ורבותא אף דהוי גיריה דיליה ולרבא דוקא דירה התירו וע"ש לח.: (ל) א"י למחות בידן. כא: ועי' ירושלמי שם ועי' חו"מ סי' קנ"ו ס"א וס"ד ב' שיטות בזה ומלמד תינוקות לכ"ע אף לכתחלה יכול להעשות ע"ש ס"ו ומ"ש נתה"מ ועי' הה"מ פ"י מה"ש הל"ב ולהרמב"ם שם בהחזיק בחנותו הוא אבל בא לעשות מתחלה מעכב ע"י וכ' הת"ב דבזה שאמר כאן בתוס' אם קדמו א"י למחות דהיינו שהחזיק וע"ש דנגד ריבוי טענות נכנסים ויוצאים לא מהני חזקה וכ"כ הרמב"ם שם פ"א הל"ה דהוי היזק קבוע ועי' ירושלמי פ"א ועב"י בסוגיא פ"ג וחדושי מהר"ן שפירא סי' א'. והא דתנא לקמן ומבקש לפותחה ל"ד ועי' תוס' יא: ד"ה אחר: (מ) ומבקש לפותחה. עי' נט. סו.: (נ) ויש לו בית. כ' הת"ב דהוי לא זו אף זו: (ס) יש לו גג. נט: וס. ועי' מיי' פ"ה מהלכות שכנים הל' ז' ובשו"ע ח"מ קנ"ד ועי' ב"מ בפ' בתרא ומצפה שמואל שם וכ' הת"ב דלמ"ש הרמב"ן בחידושיו דכשפותח לתוך ביתו מסתמא אינו מרבה דיורין מיושב השגת הראב"ד בפ"ג משכנים הל"ט שכ' דבריו סותרים וכו' ולפי הרמב"ן א"ש דהיכא דבונה עליה ע"ג מסתמא לא ירבה דיורין אבל להביא לביתו אנשים אחרים חבירו מעכב ועי' הה"מ שם הל"ט וסמ"ג קסד: (ע) למעלה מן הצדדים. כב: ובירושלמי פ"ב הל"ד: (פ) הסולם. כב: (צ) ה"ז בונה. עי' לג. וכה"ג גבי חצר בזיזין סו. ועי' מיי' פ"י מהל' גזילה הל"ו השמיט דין זה וסמך אמ"ש בפי"ג מנ"מ הל' כ"ה גבי לקח חצר וכ"ה בתשובות המיוחסות להרמב"ן סי' י"ז ועי' טור סי' קנ"ה סל"ג שהביא דין דשובך והב"י לא ציין מקורו ועי' סי' קנ"ד בב"י ממודע ע"ו בשם הרשב"א וע"ש בשו"ע סי' קנ"ה סכ"ד ובסמ"ע שם: (ק) ניפול הנמצא. כג: (ר) רע"א לכל רוח. כ"ה וירושלמי הל"ט גרסי' מפני שהיא תדירה ועי' תוס' בסוגיא: (ש) המשרה מן הירק. יח. ושם: וירושלמי שם הל"ו ועי' רא"ש פ"ב סי' י"ג שסוכית דמיירי בדבורים קודמים ומ"מ א"צ להרחיק ודלא כרמב"ן במלחמות דלר"י אפי' סמך הדבורים תחלה כפינן ליה לסרחיק מן החרדל דהוי גיריה דיליה אבל בעל החרדל לא מיקרי גיריה דיליה וה"ה במשרה וירק בעי לארחוקי ג"ט דלא להוי גיריה דיליה ועי' בשו"ע סי' קנ"ה סל"א דמ"מ צריך להרחיק ג"ט במשרה מהירק וכרשין מבצלים וחרדל מן דבורים דהוי היזק בידים וע"ש בסמ"ע ס"ק ע"ב דמייתי בזה פלוגתת הרא"ש והטור: (ת) וכן היה רבי אומר. הרמב"ן בחידושיו כ' דהרחק דבורים מן החרדל לר"י הוא ג"כ נ' אמה ועי' בב"י שכ' במשרה לרבנן דהוי כעין נבילות שמרחיקין נ' אמה ולר"י לא בעינן רק ד' דלא להוי גיריה דיליה: (א) שלא ינטשו. עי' רא"ש פ"ב סי' כ"ה והגי' שלא ינשכו והגירסא שם רא"ה כמגדל כלבים: (ב) ר"נ אומר מרחיקין הכבשונות. עי' כג: (ג) ואת האילן מן העיר. כד: (ד) כך מרחיקין מן הבורות. ירושלמי שביעית פ"א ה' וע"ש באילן מלמטה והבור למעלה מפני שמלקין ארעיתו של כותל: (ה) קבר שהקיפתו העיר. עי' ירושלמי נזיר פ"ט הל"א דמביא קנת בנוסח אחר ועי' מיי' פ"ז מהל' בית הבחירה הלי"ג ועי' במס' שמחות פי"ד: (ו) וכל הקברות מתפנין. שם ומיי' שם הל"ד וע"ש בכ"מ: (ז) היו בירושלים. דומיא דלעיל שמתחלה קברום ואח"כ נעשה העיר ועי' בתשובת מהרי"ט בחלק ראשון שבס"כ בתשובה סי' ל"ז ובסוף התשובה שכ"כ והאריך שם הרבה בענין דמבואר בפרק ידיעות שתי בלעין היו בירושלים. ע"ש: (ח) את האילן מן הבור. כד: ועי' בש"ס תנא בין מלמטה והוא כר"ש דהכא דת"ק לא הזכיר למטה ועי' תוס' שם ד"ה תנא: (ט) אלא לנטיעה. עי' ירושלמי ספ"ב משום דאיכא ישוב באילנות ועי' הגמי"י פ"י מהל' שכנים סי' ד' ועוד אמר ריב"א וכו': (י) לא יטע אדם אילן כו'. הרי אלו של בעה"ב. אולי אף חוץ לט"ז אמה דהעצים שלו מ"מ ביוצא מן הגזע והשרשים לבעה"ב היינו בעל האילן. א"כ של בעה"ב היינו בעל השדה כמ"ש רש"י בפי' הרי"ף וע"ש מהר"ן שפירא סי' א' ועי' כז: ועי' ירושלמי פ"א דבכורים: (כ) בית השלחין ובית האילן. ע"ש ובגמ' אינו מובן הך דאבא שאול וע"ש באבא שאול הך דבית השלחין והך מפני שהצל קאי לת"ק וצ"ע שלא הרגישו בזה ועי' רמב"ם פ"י משכנים הל"ה שכ' הכ"מ דהרמב"ם גרס במשנה וכל האילן ונעלם ממנו פי' המשניות להר"מ שכ' בהדיא ולפיכך אמר כל האילן אבל מקור דברי הרמב"ם הוא מתוס' כאן וכן דברי הב"י בתו"מ סי' קנ"ה בטור סי' ל"ז תמוהין שהרמב"ם הוציא דין זה מכאן דבית האילן שוה לבית השלחין:

מנחת בכורים

פרק א א לא יחפור: מכותלו של בורו. ובשדה העשויה לבורות הראשון כשחפר הרחיק ג' טפחים וסתם כותל בור ג' טפחים א"כ מילא כל המצר והשני מרחיק ג"ט א"כ מיירי בבאו לחפור בב"א ופליגי בזה אביי ורבא בריש פ"ב: וסד בסיד. תרתי בעינן (עי' כ"מ פ"ט מהל' שכנים): בידו. קרקע רך מ"מ דיה בג"ט: וזה מרחיק. אף לאביי אינו רשאי לסמוך למצר כיון שהקרקע רך (עי' תוס' יז. ד"ה ה"ג): נברכת. חפירת הכובסין ששורין הבגדים בתוכו: גפת. פסולת זיתים ומעלה הבל: וסד בסיד. דגם מכותל בנין של חבירו צריך להרחיק ג"ט ולרבא דס"ל דמרחיקין מן המצר אף בלא כותל צריך להרחיק וקמ"ל דהכי קשה לכותל: וסד בסיד. גם כאן תרתי בעינן הרחקה ג"ט וסיד (עי' ש"ך סימן קנ"ה סק"ח) וכל אלו הרחקות הוא אף בכותל אבנים (ועי' בהמ"מ פ"ט מהל' שכנים הל"ב ועי' סמ"ע שם ס"ק כ"ה): ואת החול. דהבלא קשה לכותל ובש"ס מוקים לה במתונא ומחמת לחות ולא משום הבלא: וסד בסיד. הכא או סד בסיד כדמוכח בש"ס (יט.) (עיין ב"י וטור שם סי"ב ועיין לח"מ פ"ט מהל' שכנים הלכה א'): מרחיקין את הזרעים. לעיל קמ"ל ירקות אף שמשקין אותה תדיר מ"מ סגי בג"ט וכאן אשמעינן דבעי ג"ט (ת"ב): ג"ט. אבל סיד לא בעינן בזרעים ומחרישה ומי רגלים (עי' ב"י שם): ב רחיים של יד. היינו משום קלא דקשה לכותל וכן בשל חמור לקמן (עי' כ: ובתוס' שם): השכב. אבן התחתונה: הרכב. העליונה וקצרה מן התחתונה טפח: חמור. רחיים של חמור כמו כן נקרא אסטרוביל וקלת: תוקע יתד. בזה אינו מזיק לחבירו: ובלבד שלא יתקע. כמבואר בש"ס: הכליא. מושב התנור: מן הכפה. בגמרא הגירסא מן השפה: לא יטיל אדם. לעיל מיירי בגומא של מי רגלים אי נמי בשופכין של מי רגלים הרבה ושם אין חילוק בין כותל אבנים לכותל בניין אבל כאן חלוק (עי' סי' קנ"ה ס"ה ושם ס"ו בהגה"ה): בצונמא. גרסינן בנוי בסלע אין הקרקע מתמסמס: ג התירו. לפתוח תחתיו חנות של נחתומין או צבעין: ברפת בקר. דמזיק לאוצר היין (עיין כ"ב): שממעיטו. חום הנחתום ממעט היין מ"מ מותר דמשביח ובא"י מיירי דהיין נשבח מחמת חום: אינו יכול למחות. העליון אף באוצר תבואה דמתקלקל מחום: א"י למחות בידו. בן חצר לחבירו באומנות אלו שעושה: ריח רע. דיש לו חזקה בזה ורק בריח רע מבית הכסא אין לו חזקה כמבואר (כג.): ולא מקול תינוקות. של בית רבן והכא לא בעינן חזקה: ד לשכנו. אף דלבן מבוי אחר מוחה לירד לאומנות באותו מבוי לשכנו אינו מוחה וכת"ב מפרש דכאן מיירי לענין שאחד מאנשי חצר מבקש להשכיר ביתו לשכנו ומחמת זה רבים הנכנסין והיוצאין דאולי ואתי לבן חצר הראשון ולא משכחו ליה ולענין טענת רבוי נכנסין ויוצאין לא מהני חזקה (עי' הרה"מ פ"י מהל' שכירות הלכה י"ב וברמב"ם פי"א הלכה ה' ובסוף ב"מ שם פלוגתת רשב"ג ורבנן לענין אומנות אם השכן רוצה לעשות אומנות חבירו ועי' בירושלמי): שמרבה עליהם. בני רשות הרבים נכנסין ויוצאין דכך תנותו ומבקש גלו דוקא דאפילו המזיק צריך למחות: לחלקו. אף דלחלקו שרי להקרות תינוקות א"י (ועי' כח.): לבנות על גבו עליה. דבאינו פותח לחצר השותפין רשאי להוסיף בנין חדש על גבי ביתו (עי' סי' קמ"ד ס"ח): לולו. פתח קטן ולהרבות בדיורין בביתו שרי כל שאינו פותח פתח אחר: ה למעלה. אם מגביה הכותל צריך שיהיה גבוה ד' אמות כדי שלא יביט ויראה: מלמעלה ולמטה מכנגדן. מלמעלה וכו' גרסינן ולפי הגירסא דהכא למעלה מן הצדדים הכונה אם מן הצדדים הוא סגי במגביה למעלה וכן פי' בת"ב: זוקף. שלא ירד הנמיה אל השובך להפסידו. ונראה יותר דגרסינן את הכותל מן המזחילה כדי שיהא זוקף את הסולם וזוקף כדי לנקות את המזחילה השופך מים מן הגג: מקום לסוד. את מזחילתו לתקנו: ו חמשים אמה. שהיונים מפסידים זרעוני העיר: רובע. הקב מגדלין מ"מ חוזרו ובונה והוא בחזקתו וחוזר ובונה וכן ס"ל לר"ה (כ"ח) בחצר בזיזין: מחמשים אמה. ביונים דיותר מחמשים לא מדדה ובמשנה דמבואר דתולין בקרוב היינו בתוך חמשים: לכל רוח הוא עושה. בורסקי בהרחק חמשים אמה מן העיר: ומערבה. אינו עושה כלל: שתדירה. גרסינן. השכינה במערב ופליג אמשנה דפ"ב דמבואר דאין שמין אלא למזרח: ז משרה. מים ששורין בו פשתן: אף אני עושה. דהדבורים מזיקין לחרדל כמו החרדל לדבורים ומבואר בגמרא (יח:) דר"י לדבריהם דרבנן קאמר והכא מתיר במשרה וירק: ינטשו. ינשכו: כלבים. כמבואר בתוספתא ב"ק פ"ח: כך מרחיקין האילן. שמרחיקין העיר מכולם כך מרחיק את הקברות מן העיר חמשים אמה: קבר שהקיפתו. שהיה קבור מתחלה: המלך. משום כבוד: אף קבר המלך. משום חשש שמא יאהילו על הטומאה ויטמאו טהרות: מחילה. יהיה חלול טפח ואינה בוקעת ועולה וליכא חשש טומאה: ח מלמעלה. בגובה בשביל שהשרשים מתפשטין: מלמטה. והבור מלמעלה שמחליד הקרקע והבור נופל: מתיר. שלא לקוץ האילן בתוך שלו לפי שעשו השדות לנטיעה דלא מגיריה דיליה אלא שרשים דמזקי: ד"א. כדי עבודת הכרם שלא יכניס מחרשתו לתוך של חבירו: מעמיק. בעל השדה: השרשין. הנכנס לשדה חבירו שייך לבעל האילן: בית השלחין. אם אילן חבירו נוטה לבית השלחין והצל מזיק: כל האילן נגד המשקולת גרסינן: קוצץ. בשוה כמשקל הבנאים אבל בשדה הבעל חרוב שקמה לבד כנגד המשקולת וכל האילן מלא מרדע שלא יעכב מחרשתו: כל אילן סרק. שאינו עושה פירות אף בבית הבעל נגד המשקולת: מפני. ארישא קאי וכה"ג במשנה סנהדרין ור"נ שטר ארגלים לדבר וקאי את"ק ע' בתוספתא שם פ"ז:

פרק ב א (א) כל שאינו עושה פירות תדיר כגון שדה *) בית השלחין בית הבעל חזקתה שלש שנים ואינה מיום ליום אמר ר' יהודה לא אמרו שלש שנים אלא כדי שיהא בא באספמיא אבל אם היה עמו במדינה כיון שאכלה (ב) שנה אחת ה"ז חזקה. הלוקח מחמת חלוקה אע"פ שהלוקח הראשון אומר גזולה היא בידי (ג) לא כל הימנו לאבד זכותו של זה. האוכל שדה מחמת אונו ונמצאת אונו שהיא פסולה הרי זו אינה חזקה. האוכל שדה בחזקת שהיא שלו והוציא עליו שטר שמכרה לו ושנתנה לו במתנה יתקיים שטר בחותמיו (ד) ואם אמר כתבתי שטר ונטלתי מעות שטר פיספים א) הוא בידך הכל הולך אחר חזקה. האוכל שדה שש שנים וערער עליו שלש שנים [א] הראשונות (ה) ובאחרונה אמר לו אתה מכרת לי ואתה נתת לי במתנה אם מחמת טענה ראשונה אינה חזקה שכל טענה שמקצתה בטלה בטלה כולה: ב אימתי אמרו (ו) אריס ישבע שלא בטענה כל זמן שאריס יצא מאריסותו הרי הוא ככל אדם. שותף כל זמן שהשותף יצא משותפותו הרי הוא כאחד מכל אדם (ז) אפוטרופוס כל זמן שאפוטרופוס יצא מאפוטרופסותו הרי הוא כאחד מכל אדם. הבן שחלק (ח) והאשה שנתגרשה הרי הן כאחד מכל אדם (ט) מקבלי פקדונות (י) והרועים (כ) והשכיר אין להם חזקה (ל) האומנין אין להן חזקה כיצד רואה כליו אצל כובס ועבדו אצל אומן אמר לו תן לי את שלי אמר לו מכרתם לי ואתה נתתם לי במתנה (מ) אינה חזקה אתה אמרת לי למוכרם אתה אמרת ליתנם במתנה הרי זו חזקה: ג חזקה שלש שנים (נ) החזיק האב שנה אחת והבן שתי שנים האב שתי שנים והבן שנה אחת הרי זו חזקה. האב שנה והבן שנה והלוקח שנה הרי זו חזקה החזיק (ס) בפני האב שנה אחת ובפני הבן שתי שנים הרי זו חזקה בפני האב שתי שנים ובפני הבן שנה אחת הרי זו חזקה בפני האב שנה ובפני הבן שנה (ע) ובפני הלוקח שנה הרי זו חזקה: ד (פ) החזיק האדם בפני שנים שנה הראשונה בפני שנים שנה השניה בפני שנים שנה השלישית הרי אלו שלש עדיות והן עדות אחת נמצאת כת הראשונה זוממת הרי בידו שתי שנים שניה הרי בידו שנה אחת ב) שלישית אין בידו כלום (צ) היו הן הראשונים והן האחרונים [א] נמצאו זוממין בראשונה אין בידו כלום שניה הרי בידו שנה אחת שלישית הרי בידו שתי שנים א"ר יוסי בא ר' יוחנן בן נורי אצל רבי חלפתא אמר לו הרי שהחזיק בפני שנים שנה ראשונה ובפני שנים שנה שניה ובפני שנים שנה שלישית מהו אמר לו הרי זו חזקה אמר לו אף אני אומר כן אלא שעקיבא אומר (ק) [ב] אין חזקה ר' יהודה אומר [ג] (ר) הרי הוא אומר (מ"א ד) ולשלמה שנים עשר נציבים על כל ישראל וכלכלו וגו' ואומר (שם) ונציב אחד אשר בארץ הוי אומר זה חודש העבור ר' נחמיה אומר זה אפוטרופוס שממונה ע"י כולן שאין שבחו של מלך להיות שנים עשר משמשין אותו אלא שנים עשר משמשין את האחד [ב] והאחד משמש את המלך: ה (ש) המחזיק בנכסי הגר נעל וגדר ופרץ כל שהוא הרי זו חזקה נעל אחד וגדר אחד הרי זו חזקה נעלו שנים וגדרו שנים הרי זו חזקה היו לו עשר שדות כיון שהחזיק באחת החזיק בכולן עשרה עבדים אע"פ שהחזיק באחד (ת) לא החזיק בכולן כלים ועבדים זכה בכלים לא זכה בעבדים (א) לא זכה בכלים כלים וקרקעות זכה (ב) בקרקעות לא זכה בכלים לא זכה בקרקעות עבדים וקרקעות זכה בעבדים לא זכה בקרקעות [ד] לא זכה בעבדים הלך בה בין לארכה ובין לרחבה הרי זה קנה ג) הלכו בו שנים זה קנה מקום הילוכו וזה קנה מקום הילוכו דברי ר"א וחכמים אומרים שניהם לא קנו עד שעה שיחזיקו לקח ממנו (ג) עשר שדות כיון שהחזיק באחת מהן החזיק בכולן שכר ממנו עשר שדות כיון שהחזיק באחת מהן החזיק בכולן ד) (ד) לקח מקצתן (ה) ושכר מקצתן והחזיק בין בלקיחה בין בשכירה הרי זו חזקה. (ו) נכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף ובשטר ובחזקה כיצד אמר לו חצר (ז) וכל מה שבתוכה אני מוכר לך כיון שכתב שטר וקבל מעות והחזיק באחת מהן החזיק בכולן (ח) מקום עמידת תנור וכירים בחצר אין להם חזקה קורה על גביהן כל שהוא הרי זו חזקה (ט) תרנגולין בחצר אין להן חזקה עשה להן גג ה) גבוה י' טפחים הרי זו חזקה צנור ו) אין לו חזקה (י) מקום קילוחו יש לו חזקה פתח בחצר אע"פ שסתמו אין ז) לו חזקה פרץ פצימיו יש ח) לו חזקה איזו היא חלון הצורי כל שראשו של אדם יכול ליכנס לתוכה דברי רבי מאיר ובלבד שיהא לה מלבן או צורת פתח וכן היה ר' מאיר אומר (כ) לא יפתח אדם פתח על גבי פתחו של חבירו וחלון על גבי חלון של חבירו פתח ע"ג חלונו של חבירו וחלון על גבי פתחו של חבירו וחכמים מתירין (ל) ובלבד שירחיק ד' אמות אבא שאול אומר (מ) לא יפתח אדם חנות כנגד חצרו של חבירו כדי שלא יהא יושב בחנותו ורואה מה בחצרו של חבירו אלא זה פותח לרשות הרבים וזה פותח לרשות הרבים: ו (נ) כשם שבני חצר יכולין למחות זה על ידי זה בחצר של שותפין כך בני מבוי יכולין למחות זה את זה במבוי

*) הני ג' תיבות בית השלחין ט"ס [וכן ליתא בכ"י].

נוסחאות כ"י

א) פסטים: ב) להוצה: ג) מקום דברי ר"א וחכ"א אין הלוך קונה הלכו בו שנים בין לארכה בין לרחבה זה קנה כו': ד) עשרה עבדים אע"פ שהחזיק באחד לא החזיק בכולן: ה) גב: ו) בחצר: ז) יש: ח) אין:

אור הגנוז

פרק ב [א] האחרונות: [ב] אינו חזקה: [ג] חזקה: [ד] זכה:

מגן אברהם [א] נמצאו זוממין בראשונה וכו'. דקי"ל למפרע הוא נפסל ומסתמא העידו על הראשונה תחלה: [ב] והאחר משמש את המלך. וצ"ע מה ענין זה לכאן ואפשר שבא להשמיענו שחדש העיבור בכלל הג' שני חזקה ודוק:

חסדי דוד

פרק ב הלוקח מחמת הלוקח וכו'. אע"פ שלא מצאתי' בשום מקום מ"מ דברים ברורים הם וקאי על מה דתנן בפרקין הבא מחמת ירושה א"צ טענה ונתבאר בגמ' דף מ"א דה"ה הבא מחמת לוקח כגון שאמר המחזיק מפלוני קניתיה והביא עדים שזה המוכר דר בו אפי' שעה אחת ועי' סי' קמ"ו סעיף י"ד ובתשובת הרא"ש ז"ל כלל נ"ע סי' ד': האוכל שדה שש שנים וערער עליו ג' כו'. בירושלמי דפרקין מובא הך מתניתא אבל אין הנוסחאות שוות ובאמת לכלהו נוסחאי קשה פירושה ועמ"ש ע"ז הרמב"ן בחדושיו ולדינא אנו אין לנו אלא ש"ס דידן דכל שמערער בשנה א' שוב אין צריך אבל בסוף הג"ש צריך לחזור ולערער וכמתני' דב"ק נקטי' ועי' בסי' קמ"ו ס"ז: אימתי אמרו אריס ישבע כו'. אין זה מענין מכלתין ומתני' היא בשבועות ס"פ כל הנשבעין אלא משום דתנן בפרקין האריסין והשותפין כו' אין להם חזקה ובעי תנא תוספתא לאשמעינן דהא דאין להו חזקה היינו כל זמן שהן בשותפין וכו' אבל אחר שחלקו מהני חזקתן כשאר כל אדם וכמו בהך משנה דאין לו דין אריס לישבע בטענת ספק אלא כל זמן שהוא באריסותו ועי' בח"מ סי' קמ"ט: כשם שבני חצר כו' כיצד בנה מרחץ כו'. הך דינא דמרחץ מלתא באפי נפשה היא ואינו ענין לדלעיל ומ"מ יש ליישב קצת ל' כיצד דה"ק כשם שאמרו שהוא מבוי לחצר לענין שיכולין למחות וכדלעיל כך הוא חצר למבוי לענין שאין יכולין למחות והא קתני כיצד בנה מרחץ בצד מרחץ חבירו או חנות בצד (כצ"ל) לחנות חבירו דמתחלה היה במבוי חנות א' ושתקו בני מבוי והניחוהו והוא בר מבואה חבריה ועשה חנות אחרת בצד חנותו א"י לעכב לא בעל החנות הא' בטענה דקא פסקית לחיותי וז"ש אתה הבאת התקלה דמאי א"ל אעשה גם אנכי לביתי הואיל והוא תושב אותו מבוי כוותיה וגם לא בני מבוי יכולים לעכב מפני רבוי הנכנסים וכיוצא כל זמן שאינם מוחין בראשון דמאי א"ל כדרך שעושה זה ואתם מניחים אותו אעשה כן גם אני ולמה אגרע ממנו. דאי משום דאתזוק הא בהא מלתא לא מהני חזקה וכמאן דליתא דמי דכל שעה יכולים אתם ה

מצפה שמואל (א) כל שאינו עושה פירות. כת. ועי' ירושלמי פ"ג הל"ב ועי' לו. דזו דברי ר"ע. ועי' ירושלמי יבמות פי"ב הל"א עיקר החזקה אכילת פירות: והא דאמר ר"י. לט. וירושלמי פ"ג הל"א: (ב) שנה אחת ה"ז חזקה. ובפניו ממש לאלתר הוי חזקה עי' מא: והלוקח מחמת הלוקח. עי' מא: (ג) לא כל הימנו. עי' תשובת הרא"ש כלל נ"ע סי' ד' ועי' ב"י סי' ק"ע בשם תשובת רשב"א: האוכל שדה מחמת אונו. עי' קסט: ועי' גיטין מג. ועי' ירושלמי שבועות פ"ו הל"ב דפליגי רבי ורבנן והאריך שם בביאור תוס' זו ועי' הס"מ בריש פט"ו מהל' טוען ובשבועות מב. וסנהדרין כג: ועי' רמב"ן בחידושיו לב: הביא תוס' זו ומפרש כן בסוגיא דהתם בשני חזקה ואפ"ה כיון שהשטר מזויף בטל החזקה דמיירי בשטר שאינו מקויים ויכול לקיימו ולכן ל"א מגו ועי' בש"ך חו"מ סי' פ"ג סק"ז ע"ש: (ד) ואם אמר כתבתי שטר. קנד: ושם הגירסא בסוף אחר עדי ואם לא הלך אחר שטר דס"ל מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו וכאן אינו מבואר כן ועי' תשובת מוהרמ"ע חלק א' סי' קנ"ב דמיירי בהחזיק פחות מג' שנים והוי בחזקת שלו ואמר מערער ואמר שמכר ולא נתן דמים עדיין דהחזקה שמוחזק והשטר מסייעו שנתן דמים אבל בלא מוחזק בשדה צריך להיות נזכר בשטר שנתן דמים כמ"ש שם בשם רבינו האי גאון א"כ חזקה דבגמ' היינו שמוחזק בשדה אף בפחות מג' שנים והתוס' והגמ' עולה בקנה א'. ועי' ירושלמי כתובות פ"ב הל"ג בטענת שטר פסים לענין עדים בשם רב דנאמנים: (ה) ובאחרונה א"ל. ר"ל בשם ב"ק ובירושלמי פ"ג הל"ג ועי' בפנים וכן ברשב"ם לט. וכן קיי"ל לדינא בסי' קמ"ו ס"ה דצריך למחות בכל ג' וג' וע"ש בסי' קמ"ט סי"ז בשם תשובת הרא"ש בעובד כוכבים ונתגייר דאחר הגירות יש לו חזקה וסב"י הביא שם דברי המרדכי על הרא"ש וע"ש במרדכי הל"ג סי' קנ"ג שנשאל ע"ז והביא התוס' זו ונראה דפשוט ליה דצריך למחות אח"כ וכ"כ שם עוד בסי' קנ"ה בלקח מן המומר לדת ישמעאל ומוחה דכיון דמוחה פ"א ואינו יכול הו"ל למחות בסוף כל ג' ע"ש להדיא מבואר דבישראל צריך למחות בסוף כל ג' ועי' בסי' קנ"ג שהביא התוס' הלזה היינו דצריך למחות וכמ"ש בפנים והרמב"ן במלחמות דף קעא: פי' התוס' הלזה דא"צ למחות כלל עי' חדושי הרמב"ן דמפרש כן לרבותא אפילו מחמת טענה הראשונה שאומר קודם לקחתיה א"כ וכ"ש באומר אח"כ לקחתים דא"כ והרמב"ן בחידושיו כתב עוד לפרש התוס' ע"פ ברייתא דב"ק אם מחמת טענה הראשונה ערער שמערער בחדא טענה אבל אם אמר גזולה ואח"כ אמר טענת משכנתא בטלו דבריו וכמו שמפרש הרשב"ם וא"כ אין זה לענין דינא אם צריך למחות בסוף כל ג' והת"ב מיישב מה שהקשה בהג"מ על המרדכי שהביא התוס' ולא הביא הש"ס עלוך דב"ק דהם מיירי בסותר טענת הערעור ואין זה ענין להמרדכי ע"ש ויפה כתב אך מ"ש הת"ב דיש ספק בהמרדכי דפשיט מהתוס' אולי הכוונה דאין צריך לערער בסוף כל שלש ושלש: (ו) אריס ישבע. שבועות מז: ועי' כאן לענין חזקה מח. וירושלמי פ"ג ה"ה ולכן הוזכר כאן ועי' מיי' פי"ג מטוען דינים אלו שכל בביאור וס"מ כ' באפוטרופוס דינא לו מאריס ולא ראה תוס' הלזה ועי' בח"מ סי' נ"ג בשם הרמ"ה בטור שם: (ז) אפוטרופוס. עי' סמ"ע סי' קמ"ע ס"ק מ"ו דמשכחת אפוטרופוס בגדולים ולהרמב"ם דמחזיקין בקטן והגדול בלא"ה א"מ ע"ש: (ח) והאשה שנתגרשה. עי' יג.: (ט) מקבלי פקדונות. באחר בעינן עדי פקדון וראה עש"ס מו.: (י) והרועים. עש"ס לו. והיינו לעולם אף אחר ג' שנים ומכאן משמע דבהמה ותיה יש חזקה לאחר ג' שנים עכ"פ ועש"ך ר"ס קל"ה ס"ק ג' (ת"ב): (כ) והשכיר. כדין האומן והיינו בראה אלא שאין עדים שבא לידו בתורת פקדון אבל באחר בעינן עדי פקדון וראה ושיטת הרמב"ן דבאומן לא בעינן עדים וראה וליתא וע"ש בש"ע סי' קל"ד פסקו כן בפשיטות: (ל) האומנים. מה: וירושלמי פ"ג הל"ה ועי' מיי' פי"ג מהל' טוען הל"ד מפרש לענין בנין שבונים שנים רבות ועי' בש"ע סי' קמ"ע סכ"ה מבואר כן והגמי"י סי' י"א מפרש שנתן עבדו ללמדו אומנות והיה ג' שנים בביתו ועי' רמב"ן במלחמות. וכליו אבל כובס הוא מטלטלין כפירוש הרמב"ם. ועבדו אבל אומן כפי' הגמי"י: (מ) אינה חזקה. עי' בפנים שיטת הרמב"ן במלחמות דלא בעינן ראה דאומן א"כ במגו ועי' בב"י סי' קל"ד מ"ש בזה ולהלכה לא קיי"ל כן אלא בעינן ראה ושיטת בעה"מ או עדים או ראה ובליכא תרוייהו מסימן והרמב"ן הקשה עליו ע"ש: (נ) החזיק האב. עי' מב. וירושלמי פ"ג הל"ד: (ס) בפני האב שנה. עי' תוס' שם ד"ה בפני: (ע) ובפני הלוקח שנה. עש"ס קמ"ד דפליגי אי בלא שטר הוי מחאה כשמכר שדה זו. ועי' תוס' מב. ד"ה ואי ס"ד נראה דס"ל דבלא שטר לא הוי מחאה ועי' ב"ח ופירושו שם הובא בחדושי הגהות בטור ס"ס שם ולפי התוס' דבחדא מתניא א"ש בלא"ה דתרוייהו תנינהו כחדא ואם רישא מיירי בשטר כן מיירי בסיפא ומיושב קושיית התוס' דהוצרך לומר דמכר שדותיו סתם וכתב הת"ת דכן מיירי ברישא ומ"מ הוי חזקה ע"ש: (פ) החזיק האדם. נ. ושם: (צ) היו הן הראשונים. שם. ועי' ירושלמי ב"ק פ"ז הל"ד: (ק) אין חזקה. עי' תוס' נ. שהאריכו בהא דתני דבר. ועי' בעה"מ נו: והרמב"ן פ' מרובה: (ר) הרי הוא אומר. עי' סנהדרין יב. רב יהודה ורב נחמן ושם בש"ס ר"א ר"י ור"ע ונההו לשמות אמוראים והוא באמת ר' יהודה ור' נחמיה ועי' ילקוט דברים רמז ת"ת: (ש) המחזיק בנכסי הגר כו' נעל א' וגדר א'. מב. ונב: לפי התוס' שניהם קנו ועי' רמב"ן בחידושיו דה"ג בסיפא לא קנו וה"ט לפי שלא עשה א' כ"א החצי ושניהם לא קנו אבל ברישא כ"א עשה המועיל ונראה בסיפא ג"כ כב"א דאל"כ האחרון קנה שהרי נפל פרצה: עשר שדות. עי' רא"ש פ"ג סימן כ' ועי' נג: ונה. ועי' ששמעות בזה בפוסקים בב"י סימן רע"ה ובשו"ע שם ס"ג וס"ז: (ת) לא החזיק בכולן. ועי' תוס' ב"ק יב שהקשו ל"ל טעמא דניידי ת"ל דשני דברים נינהו ע"כ ולפי התוס' כאן קמ"ל דעבדים אינם קונים זא"ז ועי' ירושלמי קדושין פ"ב הל"ג אית תני עבדים בקרקעות ע"ש: (א) לא זכה בכלים. אא"כ כפות ויושן ועודן עליו דקנה מטעם חצר. ועי' ברא"ש שם דקנין אגב דרבנן ובדרבנן עבדי כמטלטלי ועי' ש"ך חו"מ סי' ר"ה ס"ק ט' וסימן ל"ע ס"ק כ': (ב) בקרקעות זכה בכלים. גרסינן כמ"ש בפנים והת"ב מיישב למ"ד דבעינן צבורין והכא באינם צבורין עי' ירושלמי קדושין פ"א הל"א אי בעינן צבורין: בקרקעות לא זכה בעבדים. בבהמה אמרינן דקנה באגב אף שאינם צבורין כמבואר קדושין כ"ז אבל עבד שאני דהולך לדעת עצמו כמ"ש המגיד בפ"ג ממכירה הלי"ב והלח"מ שם עי' קדושין כ"ב בהמה אדעתא דמרא אזיל ע"ש ובב"מ יב. תוס' ד"ה שאני ועי' תוס' שם ד"ה למה ועי' בהכ"מ פי"ז מגזילה הלי"א ובב"מ קב. ובחולין קמא. גבי יוני שובך מוכת סוגיא ויכולין לברוח אפילו בחצר המשתמרת לא קנה: הלך בה. עי' ק"י ומודה בשביל של כרמים ועי' מד"כ פ' לך בפסוק קום התהלך: (ג) עשר שדות. היינו בעשר מדינות ועי' רא"ש פ"ג סימן ס' ועי' קדושין כז: וירושלמי שם פ"א הל"ג וע"ש בס"ה מביא תוספתא זו: (ד) לקח מקצתן. מיי' שם ובשו"ע סימן קנ"ב: (ה) ושכר מקצתן. עי' מיי' פכ"א מהל' מכירה ובכ"מ ובשו"ע בחו"מ סימן קנ"ב סי"ג ולא בעינן דמי כולן ע"ש ובמתנה ע"ש ומ"ל פ"א מזכייה ועי' הס"מ ספ"א מהל' מכירה וביאורי הגר"א שם ס"ק כ"ב: (ו) נכסים שאין להם אחריות. קדושין כו. ועי' ירושלמי פאה פ"ג במשנה דקרקע כל שהוא וע"ש הסוגיא אי בעינן צבורין: (ז) וכל מה שבתוכה. ע"ש כז: דלא בעינן גבורים ועי' ירושלמי פ"א ומשמע דלא בעינן שיאמר אגב ועי' מרדכי פ' מי שמת סי' תר"ה ועי' שו"ע סימן ר"ב ס"ב דבגבורים לא בעינן אגב דלא כהר"ן בקדושין א"כ בתוספתא כאן איירי בצבורים ולכן לא קתני אגב וע"ש הדעות בזה וז"ב: (ח) מקום עמידת. נז.: (ט) תרנגולין. עי' ירושלמי פ"ג הל"ד ונדרים פ: וע"ש נז. דבכית הוי חזקה וע"ש בשו"ע ס"ס ק"מ וע"ש בסמ"ע לשיטת הרמב"ם בשותפין במתניתא תנוי וכל דקפיד מיד הוי חזקה. אבל בשל חבירו אפילו בהעמדה גרידתא הוי חזקה בג' שנים וטענת מחילה בעינן ג"כ ג' שנים וע"ש דעת הריב"ש דבשותפין ג"כ בעינן ג' שנים: (י) מקום קלוחו. עי' נח: ונט. וירושלמי פ"ג הל"ח פתח בחצר אע"פ שסתמו עש"ס יח: גבי מבוי ועי' שו"ע סי' קנ"ד סי"ב בהגה"ה דבעינן פרץ פצימין ובש"ס ס. דלסתום בפניו לאלתר הוי חזקה היינו בשסתם חבירו והג"י כ' דכ"ש בסתם עצמו לא בעינן פרץ ונ"ע מתוס' זו (ת"ב) ועי' נת: וכ"י שם ועי' ירושלמי יבמות פי"ב הל"ג לענין פתיחה בחלון המצרית ובחצר השותפין: (כ) לא יפתח אדם פתח. עי' ס. וירושלמי פ"ג הל"י ובענין אם מהני חזקה מבואר פלוגתת הפוסקים ועי' בסימן קנ"ד ס"ג: (ל) ובלבד שירחיק. עי' טור סי' קנ"ד ס"ה ובשו"ע שם ס"ג דקיי"ל דבמשהו ועי' רמב"ן דלא איתברר אי כנגדן או מלמעלן וי"ל דכאן מיירי הרחק ד"א לענין למעלה ועי' בסמ"ע שם סקי"ב: (מ) לא יפתח חנות. מיי' פ"ה הל"י משכנים ועי' שו"ע סי' קנ"ד: זה פותח. ס. במשנה: (נ) כשם שבני חצר. ירושל' פ"ג הל"י ועי' בכ"י ועי' בטור סי' קנ"ד ס"י דמבוי המפולש דינו כרה"ר וע"ש בש"ע ס"ג חילוקי דעות בזה:

מנחת בכורים

פ"ב א ג' שנים. ג' תבואות: באספמיא. ואינו יכול למחות מפני שהוא רחוק: לאבד. וטענינן דלקח הראשון אם שהה ביד הראשון ג' שנים או ביד הב': אינה חזקה. דחזקה אינה אלא טעם לאבידת שטרו שלא מכר כ"כ אבל כאן שהשטר ישנו ובטל החזקה אין עמה טענה: והוציא עליו. אחר: ולא נטלתי מעות. גרסינן [וכן הוא בכ"י] והשטר הוא שטר פסים שפייסו ליתן לו שטר והאמינו: חזקה. אם החזיק שלש שנים טענתו טענה דשטר כשר הוא במגו דאי בעי כבים לשטרא ואם לא החזיק אינו נאמן להוציא עליו: שלש. בתוך ג' הראשונים ואחר הערעור החזיק שלש שנים עוד: טענה הראשונה. שטוען שלקח קודם הערעור כיון דבטל חזקה ראשונה גם מה שאח"כ בטל אבל נאמן שלקח אח"כ: ב אימתי אמרו. בפ' כל הנשבעין: שלא בטענה. אלא בספק שחושדו: יצא ולא תבעו. הבן שנו"ג בנכסי אביו: אין להם חזקה. שחזקתן אינה ראיה לטענת לקיחה: אינה חזקה. כדאיכא עדי ראיה דלקוח טענה גרועה אלא ומגו דהחזרתי ליכא: אתה אמרת. והתפס יוצא מתחת יד אחר ואומר בפני אמרת לאומן למכור נאמן במגו דאי בעי אמר גזיך וכיבתיה: ג ולוקח שנה. כשמכר הבן כל שדותיו וזו בכלל אבל אם מכר בפירוש שדה זו אין מחאה גדולה מזו: שתי שנים. ומשלם הפירות שאכל: ד כראשונה. כל שנה ראשונה ולמפרע הן נפסלין וכל עדותן בטלה (מ"א) א"כ יש לפרש על מה שהעידו בראשונה: שנה א'. של ראשונה: אינה חזקה. דבעינן עדות שלם וכאן חצי עדות הוא: ונציב אחד. מהו הנציב ולא ידענא מאי בעי הכא והמ"א כתב דאפשר דקיי"ל דחודש העבור בכלל שני חזקה ומסיים בצ"ע: ה נעל א'. משום סיפא דבשנים שניהם קנו: בכולן. וכשאין מצר מפסיקן. מה"כ כשמכר אין הילוך ואפילו בעשר מדינות קנה כשנתן דמי כולן: בעבדים. אף אי כמקרקעי דמי ניידי שאני: בקרקעות זכה בכלים גרסינן: בעבדים. אף אם כמטלטלין דמי מ"מ ניידי שאני ואי כמקרקעי דמי אין קרקע קונה קרקע אלא במחיצו. דסדגל דהרעה חד הוא וכדאמר לעיל אא"כ עומדים בתוכו: בין בשכורה. שדה השכורה קנה את הלוקחה: וקבל מעות. או קבל א"כ במיכר סתם שדה דבעינן מעות כמבואר בקדושין (כו.): בכולן. כל המטלטלין: מקום עמידת. אין חזקה לראיה שקנה הקרקע אפילו החזיק כמה שנים דשותפין לא קפדי אהדדי: צנור אין לו חזקה. ויכול לקצרו או לעקרו למ"א: מקום קלוחו. עכ"פ יש לו חזקה לקלח מים ולא"י לעקרו לצנורי: חזקה. למחות בו לפתחו עוד: הצורי. שיש לו חזקה אם בחצר חבירו: שיהא לה מלבן. ור"י פליג במשנה דבמלבן שני: ע"ג. נגדו. וככל משום היזק ראיה: מתירין. שהר"ר מפסיק כסתמא דמשנה ספ"ג: לרה"ר. אינו מכוון זה כנגד זה: ו כשם שבני חצר. מבואר לעיל בפ"א ובסוף ב"מ כיכא דמרבה

במבוי השותפין(ס)כיצד בנה מרחץ בצד מרחצו של חבירו חנות [א]) בתוך חנותו של חבירו אין יכול למחות בידו ולומר לו אתה הבאת [ב]) את התקלה שאומר לו כדרך שעשית בתוך שלך אף אני עושה בתוך שלי היו מימיו עוברים דרך גגו של חבירו ועמד והפסיקן יכול לעכב על ידו עד שיודיע באיזה מקום הוא מוליכן היתה דרך הרבים או נהר עוברת בתוך [שדהו] ועמד וגדרו (ע) והעבירו בתוך שדה חבירו אין יכול למחות בידו ולומר לו אתה הבאת עלי את התקלה שאומר לו כדרך שעשיתי בתוך שלי כך עשה בתוך שלך ר' יהודה אומר הרבים שבררו דרך לעצמן מה שבררו בררו. יש לו באר בחצרו של חבירו והרי בעל חצר מבקש לחפור לו באר אחרת יכול לעכב על ידיו ולא יעשנו (פ) בית הגלגל לרבים בית טבילה לרבים ולא יהא ממלא ומשקה ממלא ומוכר אלא ממלא ומשקה בשוק ממלא ומוכר בשוק (צ) לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות ונפלו הרי זה בונה את מקומן אין מפייחין (ק) אין מסיידין אין מכיירין לקח בית מופח מסויד ומכויר הרי הן בחזקתן סד אדם כל ביתו בסיד ומשייר דבר מועט זכר לירושלים עושה אדם כל עסקי סעודה ומשייר דבר מועט זכר לירושלים עושה אשה כל תכשיטיה ומשיירת דבר מועט זכר לירושלים שנאמר (תהלים קלז) אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני תדבק לשוני לחכי וגו' כל המתאבלין עליה בעולם הזה שמחים עמה לעולם הבא שנאמר(ישעי' סו) שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה :

פרק ג א (א) המוכר את הבית מכר את הדלת ואת הנגר ואת המנעול ואת המכתשת (ב) החקוקה (ג) אבל לא מכר את התנור ולא את הכירים ולא את הרחיים ולא את המכתשת הקבועה ר"א אומר כל המחובר בקרקע ה"ז מכור ואם אמר לו הוא ומה שבתוכו אני מוכר לך הרי כולן מכורין ואע"פ שאומר לו הוא וכל מה שבתוכו אני מוכר לך לא מכר לו את הבאר (ד) ולא את השידה ולא את הדותות והיציעים ולא את המערות שבתוכו א"כ למה כתב עומקא ורומא שאם רצה להגביה מגביה להשפיל משפיל כל שאינו מכור בבית (ה) מכור בחצר. המוכר את החצר מכר את הבית המוכר את הבית לא מכר את החצר אלא אוירה של חצר: ב (ו) המוכר את החצר (ז) מכר בתים הפנימים ובתים החיצונים אבל לא מכר את הוילאות ולא את הוילסאות ולא את המרחצאות שלפנים הימנו (ח) ואם היו עשויין לתשמיש החצר הרי כולן מכורין אצטבלן העשוי לתשמיש חצר מכור לרבים אין מכור חנויות הפתוחות לפנים מכורות עמה לחוץ אין מכורות עמה לפנים ולחוץ הרי אלו מכורות עמה: ג המוכר את בית הבד (ט) מכר את היצירים ואת היקבים את המפרכות ואת הרחיים התחתונה אבל לא מכר את השקין ולא את המרצופין ולא את הרחיים העליונה ואם אמר לו הוא ומה שבתוכו אני מוכר לך הרי כולן מכורין ואף על פי שאמר לו הוא ומה שבתוכו אני מוכר לך לא מכר לא את הבור ולא את השיח ולא את היציעין ולא את הדותות ולא את המערות שבתוכו ואם אמר לו הוא ומה שבתוכו אני מוכר לך הרי כולן מכורין: ד המוכר את המרחץ מכר בתים הפנימים ובתים החיצונים בית היורות בית הקמין ובית האולייארין אבל לא מכר לא את היורות ולא את הקמין (י) ולא את המגדלים שבתוכו ואם אמר לו הוא ומה שבתוכו אני מוכר לך הרי כולן מכורין ואף על פי שאמר לו הוא ומה שבתוכו אני מוכר לך לא מכר את הבריכות המסתפקין מהן מים בין בימות החמה בין בימות הגשמים ואף לא בית כנסת העצים ואם אמר לו (כ) מרחץ וכל משמשיה אני מוכר לך הרי כולן מכורין: ה (ל) המוכר את השדה לא מכר את הגת ולא את השומירה אע"פ (מ) שהן כרם אבא שאול אומר אף לא מחיצת הקנים שהיא בית רובע מכר לו (נ) כל האילנות (ס) חוץ מחרוב המורכב וסדן שקמה וכל שאינו מכור בשדה (ע) מכור בעיר המוכר העיר (פ) רבי יהודה אומר סנטר מכור אינקולמוס אין מכור ואם א"ל היא וכל מה שבתוכה אני מוכר לך הרי כולן מכורין ואע"פ שאמר לו היא וכל מה שבתוכה אני מוכר לך לא מכר את שיריה ולא את בנותיה ולא את החורשין המוקצין בפני עצמן (צ) ולא את הביברין של חיה ושל עופות ושל דגים: ו (ק) המוכר את הכרם מכר את הקנים ואת הדוקרנין ואת זמורות שקמה שבתוכו אבל לא מכר לא את העצים ולא את האבנים סוירות בין לנירו ובין לגדרו ולא את זבלים ולא את קורות שקמה שבתוכו (ר) אבא שאול אומר כל העושה לתשמיש הכרם הרי זה מכור מכר לו כל האילנות חוץ (ש) מחצי חרוב מורכב שבמקום פלוני ומחצי סדן שקמה שבמקום פלוני ושאר כל החרובין אינן מכורין ושאר כל הסדנין אינן מכורין: ז (ת) האחין שחלקו את שלהן במקום אחד אפילו הוא ביהודה והן בגליל הוא בגליל והן ביהודה או שהיו במקום אחד כיון שזכה את אחד מהן זכה בכולן אם היה (א) עמו במדינה כיון שקבל עליו הרי זה זכה ר' יוסי אומר אם עתידין (ב) להטיל גורלות עד שיטילו גורלות רבי יהודה אומר [ג]) (ג) אף המקדיש את השדה לא הקדיש אלא חרוב מורכב וסדן שקמה מפני (ד) שהן יונקין משדה הקדש :

פרק ד א (א) המוכר את הספינה מכר את האסכלא ואת בית המים שבתוכה אבל לא מכר לא את היציעין ולא את הישוין ולא את האיזקפה ולא את הביצית סומכוס אומר (ב) מכר את הדוגית (ג) מכר את העול

נוסחאות כ"י א) בצד : ב) עלי : ג) כל שקנה הדיוט קנה הקדש כל שלא קנה הדיוט לא קנה הקדש ר' שמעון אומר אף כו' :

חסדי דוד

למחות א"כ כמוני כמוהו . ואשמעינן תנא הכא דאף דינא הוא בכך מלתא ואפי' חצר דאיכא למימר טפי לרבוי הנכנסין מפני הדחק אפ"ה דינו כמבוי דכל דאיתא ביניייהו חד מהנך ושבקי ליה מאי גם חבריה למיעבד הכי . ועי' בפי' לא יחפור דף כ"א: היו מימיו עוברין וכו' . נלע"ד דה"פ דכי היכי דחזינן ממתני' שאין בעל החצר יכול למחות בבעל הנגור לעקרו אחרי שכבר החזיק שיהיו מימיו מקלחין לחצירו ה"נ החזיק בעל החצר או הגג לקבל מי גגו של חבירו ואם בא להפסיקו ע"י עקירת הנגור יכול לעכב עליו עד שיודיעו באיזה מקום הוא מוליכן כלומר שאם רוצה מיהא לעקרו משם ולהפכו לצד אחר רשאי שהרי לא החזיק אלא בביאת המים והרי באין מ"מ ובלבד שיודיעו באיזה מקום רוצה להניחו שמא יהי' במקום שיגיע לו היזק שישתמש שם ויכול לעכב על ידו ודין זה פסק הרמב"ם בפ"ח הל"ה והראב"ד השיג עליו וה"ה דחק לתרץ דברי הרמב"ם והסמ"ע בסי' קנ"ג רצה ליישבו באופן אחר וכבר הקשה עליו הש"ך בטוב טעם וגם דברי הש"ך שהם כדברי ה"ה קשים הם . כי אם פסק הרמב"ם הוא מסברא דנפשיה דרכו בקדש הוא לכתוב ויראה לי ולא בסתם אשר זה מוכיח כי שאב דינו מדברי רז"ל . ואמנם עינינו הרואות דמהתוספתא זו למד הרמב"ם דינו :

פרק ג המוכר את הבית כו' לא מכר לו את הבאר ולא את השידה כו' . לא ידענא האי שידה היכי דמיא אי קבועה בכותלים אפי' לא א"ל היא וכל מה שבתוכה נמי מכורה היא וא"כ מטלטלת היא מ"ש מתנור ורחיים וכיון דא"ל כל מה שבתוכו למה לא יהיו גם שידה תיבה ומגדל שבתוכו מכורים הרי הנך נמי תשמישן שוה להנהו . ובברייתא שבגמ' לא נזכרה אלא לא את הבור ולא את הדות ולא את היציע ונראה דט"ס יש כאן וצ"ל ולא את השיח [וכן נמצא בכ"י] משום דגבי חצר תנן מכר בורות שיחין ומערות קמ"ל דבבית אפי' אמר הוא וכל מה שבתוכו אין אלו מכורין וטעמא לפי שאין תשמישן שוה לתשמיש הבית א"כ שאין דרכן להיות בבית ועי' תוי"ט : המוכר את השדה לא מכר את הגת ולא את השומירה כו' . תוס' זו לא מצאתיה בשום מקום ודבריו תמוהים הם ואין בהם שום חידוש כי מתני' היא . וגם מ"ש ולא את השומירה הנה במתני' חילק בין שומירה העשויה בטיט לשאינה עשויה בטיט (ויש בזה חלוקי דעות התנאים בגי' ועי' בתוי"ט ובח"מ סי' רט"ז) והכא תנא סתמא ולא את השומירה ודוחק לומר דפליגי אמתני' וגם מה דמסיים אע"פ שהן כרם תמוהים הדברים . וי"ל דקאי על המשנה דקתני גבי שדה ולא את הגת דפשיטא הוא כי גת בשדה למאי מיבעי וצ"ל כמ"ש הרשב"ם דמכר גם את הכרם ועי' בתוי"ט על ולא את הגת . והכא קמ"ל רבותא טפי דאע"פ שהן כרם כלומר שכל האילנות של אותה השדה הן כרם וס"ד דהגת בטל לגבי כרם קמ"ל. ומ"ש ולא את השומירה ר"ל אותה שומירה הנזכרת במשנה שאינה בטילה אגב שדה דסד"א אם הוא שדה כרמים צריך הוא טפי גם לשומירה בזמן הגתות ותיהוי מכורה קמ"ל דלא : האחין שחלקו את שלהן כו' . לא מצאתיה אך זאת מצינו בפ"ק דמכילתין גבי השותפין שרצו וכו' דמוקי בגמ' בשאין בה דין חלוקה ואם רצו יכלו להדרי בהו ורק בשקנו מידן ברוחות זה בורר לו חלק מזרחי וזה בורר לו חלק מערבי ע"ש ורב אשי מוקי כגון שהלך זה בתוך שלו והחזיק וזה הלך בתוך שלו והחזיק וע"ש ברא"ש שני פירושים ע"ז וע"ע בחו"מ סי' קנ"ז ובזה יתפרש גם מתניתא זו אלא דיש להגיה וכצ"ל כיון שזכה אחד מהן זכה כולן וה"פ שאחין שחלקו וברר כל אחד אפי' אחד מהאחין עומד ביהודה ואחיו השני עם הנכסים הן בגליל והלך זה שבגליל והחזיק בחלקו מיד נקנה חלק האחר לחבירו שעומד ביהודה אע"ג דהחזיק שלא בפניו והיינו כי אוקימתא דרב אשי ואם היה עמו במדינה פי' והנכסים הם במדינה אחרת באופן שא"א לקנות בחזקה כיון שקיבל עליו כלומר שקנו מידו על חלקו הרי נקנה לו ונסתלק מהחלק האחר וזכה בו אחיו והיינו כאוקימתא דר"י ומ"מ אינו מוכרח להגיה דאפשר אגב אורחא קמ"ל מלתא אחריתי וכהאי דתניא בפ' דלעיל לקח ממנו עשר שדות כו' ועיין היטב :

פרק ד המוכר את הספינה כו' רי"א הכל לפי הדמים כיצד המור וכליו כו' . הנה במשנה נזכרת סברת ר"י גבי צמד ובקר דרי"א הדמים מודיעים כיצד א"ל מכור לי צמדך בק"ק זוז הדבר ידוע שאין

מצפה שמואל

(ס) כיצד בנה מרחץ . ל"ג כיצד וכן משמע כא. בהנך דרה"ר (ת"ב) : (ע) והעבירו בתוך שדה חבירו . עי' ירושלמי ב"ק פ"ג הל"א ומבואר בתוס' דיבמות פ"ד הל"ב : הרבים שבררו . קי: (פ) בית הגלגל . הת"ב מפרש שידלה בגלגל כמבואר בעירובין קד. דרכו נכנסין ויוצאין : ומוכר בשוק . עי' לט. : (צ) לקח חצר . ס. ושם: : (ק) אין מסיידין . כל הענין שם ועי' תוספתא סוף סוטה : (א) המוכר את הבית . סה. ועי' בזה גי' הרמב"ם בפכ"ה מהל' מכירה הל"ה ועי' שו"ע סי' רי"ב סי"א : (ב) החקוקה . י"מ מחובר ממש וי"מ תלוש ולבסוף חברו והיינו שקבעו ולבסוף חקקו עי' רשב"ם ותוס' ס"ה ד"ה אילימא : (ג) אבל לא מכר התנור . במשנה מבואר בקצת נוסחי דמכור ועי' תוס' שם ד"ה לא לתירוצא קמא תליא בפלוגתא דר"א ורבנן א"כ המשנה אתיא כר"א וכאן לרבנן מיירינן והך דלא את הרחיים לכ"ע הוא כמ"ש התוס' שם ועי' רמב"ם בפכ"ה מהל' מכירה ושו"ע סי' רי"ד סי"א גירסא אחרת דמכור : (ד) ולא את השידה . דבר המיטלטל הוא ופשיטא וצ"ל דקמ"ל דאינו בכלל תשמיש הבית דבאמר כל מה שבתוכה מיירינן דמכר כל משמשי הבית : למה כתב עומקא ורומא . סג: ועי' ירושלמי פ"ד הל"ב : (ה) מכור בחצר . עי' רשב"ם סה. ד"ה הרי כולן : (ו) המוכר את החצר . סז. : (ז) מכר בתים הפנימים . שם : (ח) ואם היו עשויין . ע"ש סז: לא קשיא : חנויות . שם ועי' ירושלמי פ"ד הל"ד וה' : (ט) מכר את היצירין . סז: ברייתא באופן אחר ועי' ירושלמי פ"ד הל"ד ועי' ברא"ש שתמה על זה דסותר להמשנה ולפי התוספתא אם אמר הוא ומה שבתוכו מכור השקין והמרצופין ולפי הברייתא בש"ס אינו מכור ולהמשנה מכור וכן בגלגל וקורה להברייתא אינו מכור ולהמשנה מכור עי' רמב"ם בפכ"ה הל"ז ובכ"מ שם וב"י סי' רט"ו והביא שם גירסת הרא"ש בברייתא דלא מכר גלגל וקורה וכן פסק בשו"ע שם ס"ב והרמ"א פליג שם ע"ש : (י) ולא את המגדלים . בת"ב גרס ולא את המגג ומגג הוא גיגית כמ"ש בערוך ערך מוג ונזכר בפסחים קז. ושייך למרחץ ואינו מכור ועי' רשב"ם בש"ס ונכון : (כ) מרחץ וכל משמשיה כו' כולן מכורין . עי' בשו"ע סי' רט"ו ס"ג אם הם תולה די"א דבעינן לכתוב ואלו מגרגהא ע"ש ועי' ירושלמי פ"ד הל"ו : (ל) המוכר את השדה . עי' מח: ועי' סט. תוס' ד"ה ואת השומירה : (מ) שהן כרם . הת"ב הגיה שהן צורך כרם משא"כ בקנים מכר הקנים שהן לצרכו במשנה סח : (נ) כל האילנות . עי' רשב"ם שם וע"ש סט: : (ס) חוץ מחרוב המורכב . עי' ירושלמי ספ"ד ועי' במשנה ע"א דר"ש דאמר לא הקדיש אלא חרוב והכוונה כפי מפרשי המשנה דהנך דבמכר אינו מכור בהקדש אינו קדוש אינו זולת חרוב שאני מכר מהקדש ועי' רש"י בערכין יד. ד"ה ר"ש דלא הקדיש אילנות לר"ש א"כ גרע הקדש ממכר לענין סתם אילנות ובסוף פרקין אמרינן כ"ש לדבריהם דרבנן ולרבנן ודאי הקדיש אילנות וצ"ע על רש"י ז"ל וכן הקשה הת"ב : (ע) מכור בעיר . כמבואר במשנה סח. : (פ) רי"א סנטר . עי' סח. ועי' ירושלמי פ"ד הל"ז ועי' בתוס' ורשב"ם שם וכתב הת"ב דבערוך לא הביא דסנטר כאגי : (צ) ולא את הביברין . תוספתא זו דלא כהטור סי' רט"ו ס"ד ועי' בב"י שם שלא הזכירה ועי' בשו"ע שם ס"ד וכתב הת"ב דבש"ס סח: דפריך והא קתני סיפא אבל לא שיריה וכו' הא באגי עצמה מזדבני מוכח דמיירי בלא אמר כל מה שבתוכה דכפי התוס' לקמן כאן מיירי באמר כל מה שבתוכה וכן באגי עצמה מזדבני וכן היה גי' הטור ג"כ וא"ש ע"כ דבריו : (ק) המוכר את הכרם . סח. ועי' עירובין טז. דוקרנין ופרש"י משופין כדקר ונעוצים בקרקע וע"ש דפליגי ר"מ ורבנן ע"ש : (ר) אבא שאול . בש"ס ע. הוא בשם ר"מ ועי' רשב"ם שם : (ש) מחצי חרוב . ע. : (ת) האחין שחלקו . עי' בפנים והת"ב מפרש דקי"ל דיכול לחלוק שלא בפניו כמבואר בר"ס קע"ה ומ"מ פירושי נראה יותר דכאן לענין קנין מיירי דחזקה שלא בפניו הוי חזקה . והוא בגליל כלומר שרבים יכולין להחזיק בלא א' או בהיפך : (א) עמו במדינה . למ"ש בפנים החילוק בין בפניו ובין שלא בפניו . דברואה סגי דבפניו ובשלא בפניו בעינן חזקה אך צ"ע דלא מצינו דברירה מהני ועי' רמב"ם פ"ב משכנים דבשותפין דיחזיק כל א' בשלו ועי' בהה"מ ועי' בח"מ סי' קנ"ז ס"ב ב' דעות בזה לכאורה כאן מהתוס' נראה כדעת הי"א ואולי נפרש כאן כיון שקבל עליו היינו בקנין אבל שלא בפניו לא שייך קנין דמי נותן הסודר להקנות וסיפא דר"י נראה דבא לומר דברירה לא מהני : (ב) להטיל גורלות . קו. בחלוקת א"י ועי' מיי' פ"ב משכנים הלי"א ושו"ע סי' קע"ב ס"ב בהגהה דאין גורל קונה לשיטת הרא"ש יע"ש : (ג) אף המקדיש את השדה . עא. ירושלמי ספ"ד ע"ש ושם גרסי' ר"ש אומר : (ד) שהן יונקין . עי' בעס"מ ספ"ד : (א) המוכר את הספינה . עג. וירושלמי פ"ה הל"א ושם גרסי' והעוגין והאיסקופה : (ב) מכר את הדוגית . עי' רמב"ם ריש פי"ז מהל' מכירה דלא קי"ל כן ועפ"ס ע"ח ועי' רא"ש פ"ד סי' י"ב ומיושב קושייתו דרשב"ג ג"כ בשיטה היא (ת"ב) ועי' ש"ע ר"כ : (ג) מכר את העול . עי' שו"ע סי' ר"כ פלוגתת הפוסקים והראב"ד כתב דמשבשתא היא וע"ש בפכ"ז מהל' מכירה ועי' בטור שם :

מנחת בכורים

דמרבה הדרך : כיצד . בכה"ג אינו מותר והת"ב לא גרס לה : באיזה מקום . דלקלוח יש לו חזקה כדלעיל א"כ כמעביר אינו יכול להעבירו למ"א דחצר חבירו זכה בקלוח המים לשפוך דרך חצירו דוקא : בתוך של חבירו. גרסינן : והעבירו . ע"י הגדר ממילא עוברין דרך שדה אחר : שעשיתי מחילה . כך השמר אתה דכל אחד יכול להציל משלו אף שיכול להגיע אח"כ היזק לחבירו כמבואר בתוספתא יבמות פ"ד הלכה ב': בררו . ואינו יכול לשנות ופליג את"ק: לחפור לו . ולשלק את בארו מכאן : ולא יעשנו . המחזיק דרך לו החזיק ולא לתשמיש רבים : ומוכר . בחצר : מקומן . כמו שהיה מתחלה : מפייחין . לצרות במיני לבעונים : בחזקתן . שנעשה קודם חורבן ובהיתר : ומשייר . מקום קערה אחת בשולחן זכר לחורבן :

פרק ג א הנגר . בריח קבוע בכותל : הקבועה . המחוברת . לפירוש רשב"ם בחקק ולבסוף קבעו ולהתוס' אף בקבעו ולבסוף חקק (וע"ש ס"ה) : בבית . כגון בורות שיחין ומערות : אלא אוירה . נראה דגרסינן ר' אלעזר אמר לא מכר אלא וכו' ופליג במכר את החצר דאין בית בכלל ומפרשינן פלוגתייהו בש"ס (סז.): וילאות . מסך שלפני הפתח דמטלטלין נינהו : אינטבלן . אינטבלא ליטיבה והערוך פירש אינטבלאות ארוות סוסים עי' סנהדרין (כא) : לרבים . אם עשאו לתשמיש רבים אינו מכור בכלל החצר : לפנים . לחצר : לפנים ולחוץ . ורוב תשמישן לפנים : ב היצירים . גנרים . עקל בית הבד שקושרין הזיתים שלא יתפזרו (ועי' רשב"ם) : המפרכות . שמפרכין זיתים : התחתונה . קבועה היא שטוחנין הזיתים כמבואר במנחות (פו) : ואם אמר לו בתרא לא גרסינן וכן בירושלמי ליתא ונראה דגרסינן ואם אמר בית הבד וכל תשמישיו כולן מכורין וכן ברא"ש (סח) וכוא בוסחא דהכא והיים לו במגרים דהכל בכלל ועי' ברא"ש (סז:) מה שתמה על התוספתא מהמשנה ערוכה ע"ש: ד הקמין . בית שמניחין בו סודרין שמעטיפין הראש : האולייארין . בית בגדים שמסתפגין לאחר רחיצה : היורות עצמן . דמטלטלין הוא : בשומירה . סוכות השומרים העשויין בטיט : ה שהן כרם . ומכר הכרם מ"מ אין שומירה בכלל : בית רובע . אבל פחות מכר . והן קנים הגדלים ראופין : סנטר . קנון שדות הרבה סביב העיר : אינקולמוס . הוא סופר העיר (זעמליעמיער) : שיריה . שדות מפורשות מן העיר : בנותיה . הכפרים הסייכים ופליג ארשב"ג בגמרא : החורשין . יערות : ופתוחין . לחוץ : את הביברין . נמי כ' פתחים לחוץ : ו הקנים . שמעמידין גפנים : דוקרנים . למחיצה : את העצים . קנים שאין צורך הכרם : זמורות שקמה . מה שעדיין לא נקצצה מעולם ונקרא בתולת שקמה : הכי גרסינן סדורות בין לנוה (שמסדרין על התבואה שלא יתפזרו) בין לגדרו ועדיין אינו מונח על השדה שלא סדרן כדמוקי בש"ס : מחצי חרוב גרסינן שאר גרסינן בלא וי"ו ול"א מדהוניא התני ש"מ דכולן בכלל אלא שפת יתר הוא ולא דייקינן בדבריו של אדם אם לא אמכן ממש ודרך שטות לבד (כ"י ועי' ש"ך ר"ס סק"ה ע"ה ולא רצה בזה) : ז הוא ביהודה . הלך אחר החלוקה ליהודה : והם . החזיקו בגליל הוי חזקה לקנות: במקום אחר גרסינן . כגון א"י ותו"ל או אספמיא מקום רחוק דאל"כ פשיטא היא וכ"מ מסיפא : זכה כולן . גרסינן : כיון שקיבל . בברירה סגי: גורלות . וגורל זכה (קו:) : שהן יונקין . ולא כמבואר במשנה ע"א דהמקדיש בעין יפה מקדיש ואע"ג דשייר קרקע לפניו כמבואר בש"ס ל"ז ודף ע"א וא"כ כ"ש במקדיש דבעין רעה . מפרשינן בש"ס דלדבריהם דרבנן קאמר לדידי שיורי משייר ע"ש שילהי פ"ד :

פרק ד א האסכלא . כבש לירד בו : בית המים . מים מתוקין לשתיה שמי הים מלוחים : ביצית . ספינה קטנה

העול מכר את הפרות לא מכר את העול (ד) מכר את הצמד [א] לא מכר את הבקר מכר את הבקר לא מכר את הצמד ר' יהודה אומר הכל לפי הדמים (ה) כיצד חמור וכליו אני מוכר לך מכר את המרדעת ואת האוכף ואת השליף ואת הקלקי ואת החבוק אבל לא מכר לא את הזוג ולא את הקרקש ולא את פרומביא ולא את חסיקא ולא את כומני ולא את הסק ר"ש אומר היה עליו שליף מלא גיפצו נותנו לו ואם אמר חמור וכל מה שעליו אני מוכר לך הרי כולן מכורין: ג (ו) המוכר שפחה לחבירו מכר כלים שעליה אפילו הן מאה אבל לא מכר לא את השירים ולא את הנזמים ולא את הטבעות ולא את הקטלאות שבצוארה ואם אמר לו שפחה וכל מה שעליה אני מוכר לך אף על פי שיש עליה כלים שהן מאה מנה הרי כולן מכורין (ז) שפחה מעוברת אני מוכר לך פרה מעוברת אני מוכר לך מכר את הולד שפחה מיניקה אני מוכר לך פרה מיניקה אני מוכר לך לא מכר את הולד. המוכר שפחה לחבירו (ח) על מנת שיש בה מומין א"ל שפחה זו חולה היא שוטה היא נכפית היא שעמומית היא והיה בה מום אחר וסנפו בין המומין ה"ז מקח טעות אמר לו אותו המום [ב] ומום אחר עמו אין זה מקח טעות: ד המוכר פרה לחבירו על מנת שיש בה מומין וא"ל נגחנית היא נגפנית היא נשכנית היא רבצנית היא בעטנית היא והיה בה מום אחר וסנפו עם המומין הרי זה מקח טעות ואם אמר לו אותו המום [ב] ומום אחר עמו אין זה מקח טעות. (ט) המוכר עבד לחבירו ונמצא גנב או קביוסטוס הגיעו. לסטים או שהיה מוכתב למלכות הרי זה מקח טעות (י) ספר של צבאים ונמצא גויל או שיש בו טעות בין דף לדף הרי אין זה מכור. (כ) מכר שובך (ל) מכר את יונין מכר את שובך מכר כוורת מכר דבורין (מ) מכר כוורת: ה (נ) חלות דבש אין רשאי לסרס את כולן כאחד אלא מניח שתי חלות החיצונות והשאר עולות ואם אין שם אלא הן אין רשאי ליגע בהן (ס) זיתים לקוץ אין רשאי לשרש את כולן כאחד אלא מניח שתי גרופיות בעיקרן ונוטל את השאר [ג] בארזין משרש ונוטל בזמורות ובקנים נוטל את ההוצין: ו המוכר את הראש בבהמה דקה (ע) לא מכר את הלחי ואם היה טבח כהן הרי זה מכור. המוכר את הראש בבהמה גסה לא מכר את הרגלים (פ) מקום שנהגו למכור הרי אלו מכורות: ז (צ) הקונה אילן אחד בתוך של חבירו הרי זה לא קנה קרקע כל שתחתיו והוצה לו כמלוא האורה וסלו (ק) זה וזה אינו רשאי לזורעה קנה שנים קנה קרקע (ר) קנה אילן שביניהן (ש) כל שמחליפין חוץ ממלוא האורה וסלו ובעל השדה רשאי לגדע נקצץ האילן או שיבש הקרקע של בעל האילן דברי ר' מאיר וחכמים אומרים לא קנה לא את הקרקע ולא את האילן עד שקנה ג' (ת) קנה שלשה קנה קרקע קנה אילן שביניהן (א) נקצץ האילן או שיבש הקרקע של בעל האילן (ב) וכמה יהיו קרובין זה לזה כדי שיהא בקר עובר בכליו וכמה יהיו רחוקין זה מזה (ג) ממטע עשרה לבית סאה פחות מכן או יתר על כן או שקנאן זה אחר זה או שקנאן שלשה כאחד לא קנה לא את הקרקע ולא את האילן שביניהן: ח (ד) המקדיש שלשה אילנות ממטע עשרה לבית סאה הקדיש את הקרקע (ה) ואת האילן שביניהן וכשהוא פודה פודה בית זרע חומר שעורין בחמשים שקל כסף (ו) פחות מכן או יתר על כן או שהקדישן זה אחר זה או שהקדיש שלשתן כאחד (ז) לא הקדיש לא את הקרקע ולא את האילן שביניהן ולא עוד אלא (ח) אפי' חזר והקדיש את השדה כשהוא פודה פודה את האילן בפני עצמו ואת השדה בפני עצמה: ט (ט) שנים שנטעו (י) את הכרם זה מרחיק שתי אמות ונוטע וזה מרחיק שתי אמות ונוטע נקצץ הכרם או שיבש הקרקע של [ד] בעל הכרם. שנים [ה] שנטעו את השדה ועמד אחד מהן [ו] וקצץ את שלו מרחיק ד' אמות ונוטע נקצץ הכרם או שיבש הקרקע של בעל הכרם עמד א' מהן וקצץ את שלו מרחיק ד' אמות וזורע נקצץ הכרם או שיבש הקרקע של בעל השדה. (כ) שנים שחלקו אחד נוטל את הכרם ואחד נוטל שדה לבן נותנין לו ארבע אמות בצד השדה לבן (ל) שע"מ כן קבל עליו בעל הכרם. נקצץ הכרם או שיבש הקרקע של בעל הכרם: י (מ) המוכר כרם לחבירו בצד שדה לבן וכן המקבל מחבירו חצי שדה ליטע נותנין לו ארבע אמות בצד שדה לבן שעל מנת כן קבל עליו בעל הכרם נקצץ הכרם או שיבש הקרקע של בעל הכרם:

פרק ה

א (א) ארבע מדות במוכרין בד"א במדה שאינה של שניהם אבל אם היה (בידו)[מדה]של אחד מהן ראשון ראשון קנה בד"א ברה"ר או בחצר שאינה של שניהם ברשות הלוקח (ב) כיון שקבל עליו ה"ז קנה. ברשות המוכר עד שיגביה או עד שיוציא מרשות הבעלים. ברשות (ג) המופקדין אצלו עד שיקבל עליו או עד שישכיר את מקומו (ד) אימתי אמרו מטלטלין נקנין

נוסחאות כ"י א) מכר את הבקר: ב) ואין מום כו': ג) ובדקלין: ד) שניהם: ה) שחלקו: ו) ונטע:

חסדי דוד

הצמד בק"ק זוג ופי' דע"ז דאיירי באתרא דרובא לא קרי לבקר צמד אבל מיעוטא איכא דקרי הכי והדמים מודיעים דאיכו מהנך מיעוטא ע"ש אבל כאן לא שייך זה ומהו כיצד דקתני ומ"ש את"כ חמור וכליו וכו' בגמ' שם מייתי ברייתא דתנא הכי אבל שם ליכא אלא מכר את האוכף כו' ולא מכר שק ודסקיא וכו' והסיא ניחא דסבר דסתם חמור לרכיבת אדם ולכך כל כלי הרכיבה בכלל אבל לא מכר כלים המיוחדים למשאוי ע"ש אבל הכא דחשיב שליף דהיינו מרצופין של משוי בהדי כלי הרכיבה קשה דמ"ש שליף משק ואידך וגם מלת חסיקא בסיפא אין לה מובן. וגם דברי ר"ש צריכים ביאור. ונראה לפרש דר"י סובר דרוב חמור לרכיבה עומד ומיעוט למשאוי ואי ליכא הדמים מודיעים סובר כת"ק דמתני' דכלי משוי אינם מכורים. וז"ש כיצד כו' מכר את המרדעת כו' ולא את הקרקש כו' זהו בדליכא דמים מודיעים אבל אי איכא דמים מודיעים אז הכל לפי הדמים ומכר הכל ואמנם לשון שליף צ"ל בסיפא גבי אבל לא מכר וכא כאן שלא במקומו ומלת חסיקא צ"ל דסקיא. והנה לר"י דסובר הדמים מודיעים ומכר גם את השליף והסחורה אשר בתוכו ור"ש פליג ע"ז וסובר דסתם חמור עומד גם למשוי ולעולם מכר הכל אבל בשליף מלא סחורה פליג וסובר נופצו (כצ"ל) [וכ"ה בכ"י] פי' הסחורה ונותנו לו:

פרק ה ארבע מדות במוכרין כו' אימתי אמרו מטלטלין נקנין במשיכה כו'. לעיל איירי במידי דבעי מדידה כגון יין ושמן ותבואה ולכך הזכיר בהם ד' מדות והכי איירי במטלטלי דליכא בהו מדידה

מצפה שמואל

(ד) מכר את הצמד. עי' עז: וצמד לאו היינו עול כדמוכח הכא ועי' כ"מ בפכ"ז מהל' מכירה ושו"ע סי' ר"כ ובסמ"ע שם ס"ק י"א דמפרש צמד הוא עול ולעיל מיירי בקשורים ולכן מכר העול מכר הפרה וכאן מיירי באינם קשורין וסת"ב כתב אפשר דצמד הוא קטרב ועי' בפי"ז דכלים ע"כ: (ה) כיצד. הת"ב הגיה אמר לו מכור צמדך במאתים זוז הדבר ידוע שאין הצמד במאתים זוז כמבואר במשנה וקאי על ר"י ובפנים פירשתי וא"צ להגיה ורבנן פליגי דאמרי במתנה יהיב ועי' ב"מ סד.: (ו) המוכר שפחה. מיי' פכ"ז מהל' מכירה הל"ו ושו"ע סי' ר"כ והביאוהו הרי"ף והרא"ש פ"ה: (ז) שפחה מעוברת. עי' סח: ועי' ירושלמי ב"מ ועי' מיי' פכ"ו מהל' מכירה הלי"ז ועי' שו"ע סי' ר"כ סע"ו: (ח) ע"מ שיש בה מומין. עי' ב"מ פ"י ועי' מיי' פט"ו מהל' מכירה הל"ז וח' ועי' בתוס' כתובות פ"ז הל"ט: (ט) המוכר עבד. עי' צב: ועי' קדושין יח. ועי' מיי' פט"ז ממכירה הלי"ג בהה"מ שם שהוכיח מכאן כהר"מ דהוי מ"ט ותו"מ סי' רל"ב ס"ו ובהגה"ה שם ועי' ירושלמי פ"ז הל"ג: (י) ספר של צבאים. הת"ב ציין למס' סופרים פ"ב סי' י' ויו"ד סי' רע"א ס"ד אבל עושה אותה צבאים ותניה גויל אע"פ שאינו מן המובחר ובזה מיירי הכא ואין צורך לזה ועי' ירושלמי מגילה פ"א הל"ט לענין גויל שיש בו טעות ומ"ש בפנים עי' חו"מ סוף סי' ש"ו בהגה"ה בשם תשובת הרשב"א ויש מפרש שהוא הטעות בין דף לדף דפסול כמבואר בטור ושו"ע ר"ס רע"ו דהוי מקח טעות עכ"ד ואינו נראה דהלא אפשר לתקן ולא שייך ליסנא דמ"ט ועי' ירושלמי רפט"ז בשבת ולענין טעות שלשה בכל דף עי' ירושלמי מגילה פ"א הל"ט ויע.: (כ) מכר שובך. עה.: (ל) מכר את יונים. עי' רא"ש פ"ה סי' ט' שאין דרך להניח ריקן את השובך: (מ) מכר כוורת. עי' רא"ש שם וטעם הנזכר: (נ) חלות דבש כו' לסרס. הת"ב גרס לשרש עמ"ש בפנים ועי' פ. ורשב"ם שם ד"ה שתי; (ס) זיתים לקוץ כו' בארזין משרש. פ: (ע) לא מכר את הלחי. עי' פ"ג והטעם דהוי ממתנות כהונה וכה"ג תנן בחולין קלב. אמר לטבח מכור לי בני מעיה של פרה נותן לכהן ואין מנכה מן הדמים. ואם היה טבח כהן ה"ז מכור עי' בהגהת אשר"י: (פ) מקום שנהגו. עי' מיי' סוף פ"ו מהל' מכירה ושו"ע סי' ר"כ סע"ו: (צ) הקונה אילן. עי' פא. ושם: דהוי ספק שמא לא קנה קרקע והמע"ה ועי' לה. תוס' ד"ה קני ליה: (ק) זה וזה אינם רשאין. כ"כ הטור בסי' רט"ז והב"ח כתב דילא לו מג' אילנות ונעלם ממנו תוספתא דא ועי' בשו"ע שם ס"ט בהגה"ה: (ר) קנה אילן. עי' פג: הגירסא היא ארז ביניהם. ועי' עב. תוס' ד"ה ואת. דמפרשי באילן סרק שאין עולה מן המנין והבעה"מ פירש שם כגון אילן העולה מן השרשים ועי' רש"י ערכין יד. דמפרש אילנות קטנים: (ש) כל שמחליפין. עמ"ש בפנים מבואר דבתוך מלא אורה וסלו אינו רשאי לגדע. והטור בסי' רט"ז בשם הר"י כתב בהיפך וע"ש בסמ"ע ס"ק כ"ו שמסתפק לדעת הרמב"ם והוא דלא כתוס' זו ואולי גרסי' חוץ ממלא אורה וסלו או גרסי' כאן קנה אילן וכל שמחליפין והייט אם החליף אילן אחר קנה תוך מלא אורה וסלו. ומה שאמר ובעל השדה הוא ענין בפ"ע ומ"מ צ"ע כי פשטא דתוספתא כמ"ש בפנים. ועי' ירושלמי פ"ה הל"ו מדין העולה משרשיו ומגזעו: (ת) קנה שלשה קנה קרקע. עי' רשב"ם לת. דתלי אי מוכר בעין יפה מוכר ובפלוגתא דר"ע ורבנן ועי' תוס' שם לא ד"ה מכר כתבו לשיטה זו אף באילן א' קנה קרקע ועי' תוס' עא. ד"ה אע"פ ועי' רמב"ן במלחמות שכתב דאפי' במתנה והקדש דבעין יפה מ"מ באילן א' לא קנה קרקע ועי' בעה"מ שם ועי' ירושלמי שביעית פא. ושם פלוגתא דרב ושמואל דרב סבר בעשויין נוכר ושמואל סבר בעשויין שורה וע"ש עוד ב. ועי' בכורים פ"א בסופו בקנה אילן א' לא קנה קרקע: (א) נקצץ האילן. עי' ש"ס פג. דתלי נקצץ האילן בקנה קרקע ועי' תוס' לז: ד"ה מכר דאפי' פירש שלא מכר קרקע מ"מ למ"ד מוכר בעין יפה מוכר יבש האילן רשאי ליטע אחר וע"ש בתוס' לז. ד"ה לימא ובמהרש"א: (ב) וכמה יהיו קרובין. פג. וירושלמי פ"ה הל"ד ושם מבואר לרבא ד"א. וכ"כ הרמב"ן במלחמות כפ"ד בתוס' זו: (ג) ממטע עשרה. עי' בפנים והוא מהרשב"ם פ"ג א' דהחשבון ע"ז אמה והחשבון עשרה לב"ס אינו שוה אבל הרמב"ן במלחמות ספ"ד כתב דעד ט"ז ולא עד בכלל פחות טפח ומטי לכל אילן ר"נ אמה והיינו עשרה לב"ס וע"ש שהאריך בביאור תוספתא זו ולא תלי ביניקה רק שוה השיעור בכלאים ומכירה ודין חזקה בדף לו: ממטע שלשים לב"ס הוא בין בזקנים בין בנטיעות ואף בזקנים דשיעור יניקה ג' לב"ס כמבואר בפ"ב כז. והשיעור ל"ב על ל"ב מ"מ כאן הוא עשר לב"ס ועי' ירושלמי פאה פ"ב לענין הפסק פאה: (ד) המקדיש שלשה אילנות. ערכין יד. ועי' בכ"מ פ"ד מהל' ערכין מ"ש בשיטת הרמב"ם ועי' רמב"ן בפ"ד דב"ב מ"ש בזה דרבא דפסיק עד ט"ז היינו הך דתוס' ולענין כלאים הא' אמות הוי מפוזרין ע"ש שהאריך בזה ודין מקדיש ומכר שוין ועי' תוס' ז: ד"ה ממטע ובערכין יד. ד"ה פחות וסת"ב כתב דלפ"ז מיושב דרבא סבר לו: מכרן רצופין אין לו קרקע ואולי גבי כלאים סברי רבנן דר"ש דרואין את האמצעים כאילו אינם ש"מ דחילוק בין כלאים למכר כמ"ש הרא"ש פ"ג סי' כ"ז: (ה) ואת האילן. עי' מ"ש לעיל ד"ה קנה אילן: (ו) פחות מכן. לפי שיטת הרמב"ן הוא פחות מכדי שיהא הבקר עובר בכליו כדין מכירה ועי' רשב"ם פ"ג ותוס' לו: ד"ה ממטע וכן מדברי התוס' בערכין יז. דהקשה ר"ת דתניא בתוספתא דאין חילוק בין מוכר למקדיש ע"ש והתוס' שם במקדיש ביניקה תלי ועשרה לב"ס הוא רק בנטיעות וכן במכר בדעת המוכר תלי ע"ז אמה שיעורו ועי' רשב"ם עב. ד"ה ממטע ובזקנות בהקדש הוא ל"ב על ל"ב: (ז) לא הקדיש. עי' תוס' לז. ד"ה מכר והבעה"מ ספ"ד והרמב"ן השיג עליו ועמ"ש לעיל ד"ה דנקצץ: (ח) אפי' חזר והקדיש. כתב הרמב"ן וסבר רב יוסף (דסבר שמונה אמות) דנמי לענין פדיון פליג הא תנא אר"ש דאיהו אזיל בתר פדיון והאי תנא אזיל בתר הקדש ועי' בערכין יד.: (ט) שנים שנטעו. עי' רמב"ן בחידושיו במשנה כו. ועג"י שם דעלה טובה קמ"ל שלא יפסידו כ"א אבל אם רצה כופהו להרחיק כ"א ד"א: (י) את הכרם. עי' בפנים ועי' רמב"ן בחידושיו שם וז"ל שנים שנטעו כרם ולא הרחיקו זה מזה כלום אלא היו חורשין הכל בכ"א והמחרישה עוברת בשל שניהם בין גפן לגפן ולא היה מהם נזק ועכשיו כשקצץ כרמו ובא ליטע אילנות צריך להרחיק ד' אמות בתוך שלו מפני שבכר החזיק חבירו לעבור בשלו ולהפוך צמדו ובקרו דרך שם וכגון זה מועלת חזקה בלא טענה עכ"ד ואף שבכר הוי כרם מ"מ כשקצץ זכה חבירו יותר וצריך להרחיק ד"א וזורע עי' רמב"ן בחידושיו שם כדלעיל: (כ) שנים שחלקו. ז.: (ל) שע"מ כן קבל עליו כו' נקצץ הכרם. הרמב"ן בחידושיו הביא תוס' שנים שחלקו השדה ועמד א' מהן ליטע מרחיק ד"א ונוטע [וכ"ה בכ"י] וס"ל שהנוטע הוא המזיק וסוא מרחיק ד"א שלא ילך המחרישה לשדה חבירו ע"כ וכתב הת"ב דאולי ע"ז קאי נקצץ הכרם וחסר כאן בתוס': (מ) המוכר כרם. ז.: (א) ארבע מדות. פה. עי' רמב"ם פ"ה מהל' מכירה הל"ט דמיירי במדד המוכר ועי' סימן ח' ס"ד בהג"ה ושם ס"ת די"א במדד הלוקח לא הוי כמשיכה ועג"י והראב"ד פ"ה מהל' מכירה הל"ט: (ב) כיון שקבל עליו. עי' בעה"מ ורמב"ן במלחמות ועי' בשו"ע סימן ר' ס"ב וס"ג ע"ש היטב. ועי' ירושלמי קדושין פ"א סה"ה ובעטורות הרכיס לא קנה עד שיגביה: (ג) המופקדין אצלו. עי' תוס' פה. ועי' רשב"ם ומהרש"א שם ועי' בהגמי"י פ"ד סימן ה' ע"ש היטב: (ד) אימתי אמרו מטלטלין. ירושלמי ספ"י דשביעית וירושלמי גיטין פ"ח הל"א וקדושין פ"א הל"ד. וע"ש לענין משיכה בחצר שאינה לשניהם:

מנחת בכורים

קטנה שאצל הגדולה וסומכוס קרי לה דוגית: ב מכר הפרות לא מכר העול גרסינן. הוא הנתון על צואר השוורים לחרישה (ועי' חו"מ סי' ר"כ פלוגתת הפוסקים והראב"ד כתב דמשכשתא היא): צמד. העגלה של מחרישה: לפי הדמים. שנותן רואים אם דמי כולה או דמי צמד לבדו: כיצד. המבואר במשנה המוכר את החמור לא מכר כליו: חמור וכליו. משום סיפא נקיט ליה: הקלקל. לקשור האוכף בחגיסת החמור: החבוק. קשרין לצד ראשו שלא יפול המשא לצד זנבו: חסיקא. דסקיא ואיך עשוי למרכב נשים ומפרשינן בגמרא דאף דלא אמר וכליו החבוק והקלקל מכור ולרבותא דסיפא נקטיה דאין אלו מכורין אף באמר כליו: גיפצו. שיעור מדה שנותן ללוקח מהשליף ולא כל השליף א"כ גרסינן ניפצו היינו שמנפץ זה שבשליף ונותן לו השליף וזה עיקר וכן בת"ב: ג השירים. נזמים. נזמי האוזן: נזמי האף: הן מאה. שוין מאה ובגמרא מפרשינן לחד לישנא דעליו לעולם מכורין ואם פירש מה שעליה היינו מה שראוי להיות עליה מכורין וכן לעיל: מיניקה. מה דאמר כן נ"מ להלכה אבל בחמור מכר הולד דלא בעי להלכה: ד וסנפו. שהכר מום בין מומין הרבה והניכרים לא הוה בה הוי מקח טעות דחשב גם מה שאינן ניכרים ליתנהו אף דאמר ליה הוה מקח טעות: אותו המום. אשר ניכר ומום הוא ואמר גם אחר שאינו ניכר לא הוה מק"ט דהרי פריש: קביוסטוס. משחק בקוביא ודרכם כן הוא ולא הוה מקח טעות: של צבאים. על קלף צבי מכר לו: בין דף לדף. נראה דגרסינן בכל דף ודף והייט ג', בכל דף דיגנז הוה מקח טעות או מיירי דנמלא כמה טעותים שאין דרך על המוכר לתקן: ה לסרס. ישרש ליטול כל החלות אלא מניח הלוקח שתי חלות לפרנסת הדבורים לימות החורף: עולות. שנוטל הלוקח: אלא הן. וגלא המוכר אמר חלת הכוורת סבור היה שיש יותר והוי מקח טעות: כולן כאחד. גם השורש: גרופות. ענפים שיחזרו ויגדלו: הסוצין. לולבין ומשייר העיקר ובש"ס הגירסא מן הפקק ולמעלה: ו כהן. דהלחי שלו מסתמא הקנה המוכר ללוקח הכהן גם זה: ז אורה. המלקט תאנים משועבד לו הקרקע לזה: את האילן. אם הוציא עוד אילן: שמחליפין. שיוצא מן הענפים חוץ לזה: ה"ג בעל השדה רשאי לגדע דבתוך אוירו הוא: ותכ"א. בשתי אילנות לא קנה קרקע: קרובין. לא פחות דלקניה קאי: כדי שיהא הבקר. והיינו ד"א: בית סאה. מבואר החשבון בפ"ב (כו) ובגמ' (פג) איתא מד' ועד שם עשרה ופליגי בזה (רשב"ם שם ד"ה כמה וע"ש): ח ג' כאחד. נ"ג לה וכן בסיפא בגמרא (פג.) ובערכין (יד) ליתא: פודה עד יובל. כשיעור המפורש בתורה ואילן בכלל השדה בזה ולפי הגי' שקנאן ע"ד אילן אחד ושם שלשה כגון שלשה בדין בשרש אחד (רמב"ן ספ"ד): בפני עצמו. בשוים: ט שתי אמות. וביניהן ד"א: נקצץ הכרם. האילנות חזרה הקרקע הנרחק לבעל הכרם ולא הפסיד אף השתי אמות: השדה. דבשדה לא הרחיקו כיון דאינה עשויה ליטע: ואח"כ נעשה כרם. וקצץ הא' ורוצה ליטע שוב בפעם הב' מרחיק ד"א שהרי עתה כרם הוא וברשות נטע (עי' פ' לא יחפור) ובנקצץ כרם חבירו דינו כדלעיל: וזורע. דבזריעה מרחיק ד"א מן הכרם: קרקע של בעל השדה גרסינן. דשוב א"צ ד"א לעבודתו: טתנים לו. הכוונה דדינו דנותנים לו. ובנקצץ חזר לבעל השדה: י וכן המקבל. גרסינן והמוכר או הנותן שייר לעצמו השדה לבן: או שיבש. ושוב א"צ לו. כש"ד אינו משועבד אלא לעבודתו: ולא זולת. וגרסינן בסיפא לבעל השדה:

פרק ה א ארבע מדות. בפ"ה מ"ו מבואר ד' מדות לענין אונאה לכן מפרש כאן עוד ד' מדות לענין קנין ואולי הכוונה ג"כ לענין אונאה וכמבואר שם ולא קאי אלקמן ובגמרא לא משמע כן: בד"א. אבל כאן עד שלא נתמלאה המדה למוכר משנתמלאה המדה ללוקח (ובמדה שאולה) לכן אמר כאן בד"א: מדה של אחד. גרסינן והיא מדת הלוקח ואם מדת המוכר לא קנה לוקח (עי' תוס' ד"ה ארבע בסה"ד אר' מדות הוא מדת מוכר ומדת לוקח ומדת סרסור ומדת נפקד והרשב"ם מפרש באופן אחר) וי"מ אף במדת מוכר קנה לוקח (עי' שו"ע סי' ר' ס"י ובט"ז שם): ראשון ראשון קנה. בשעה רשומים כל רושם קנה (פו:) וכגון דא"ל הין וי"ב לוג בסלע: בד"א ברה"ר. סימטא דאילו רה"ר ממש אף כליו של לוקח לא קנה: בחצר שאינה של שניהם. כגון חצר השותפין ובעינן מדד לכליו של לוקח דוקא (תוס' פה. ד"ה כ"מ ורא"ש פ"ה). או שיאמר זיל קני (שו"ע סי' רס"ג בהגה"ה והמחבר שם הביאו שיטת הרי"ף והרמב"ם דלא ס"ל כן ועי' לח"מ פ"ד מהל' מכירה הלכה ז'): כיון שקבל עליו. המוכר וקנין המקח והיינו בכליו של לוקח וחלוק מסימטא דשם בעי מדידה או שיאמר זיל קני וכאן לא בעי זה אלא קנה מיד אבל כליו של מוכר ברשותו של לוקח לא קנה: עד שיגביה. בש"ס דאפילו כליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה עד שיאמר זיל קני וכן בש"ס (פד:) מדד ע"ג סימטא קנה וכן שם בחצר השותפין קונין זה מזה מוקמינן במודד לתוך קופתו אבל ברשות מוכר לא קנה עד שיאמר זיל קני דבדבורו מקנה מקום בחצירו להלוקח וקנה: או שיוציא מרשות הבעלים. למ"ד כליו של לוקח קנה ברשות מוכר מיירי כאן בכליו דמוכר ומ"מ מהניא משיכה (ועלח"מ שם פ"ד הלכה ה): המופקדין. לא קנה הלוקח עד שיקבל עליו שמיחד לו רשות וד' מדות הוא. מדה של סרסור ומדה של אחד מהם ורשות מוכר ונפקד ורשות לוקח (רשב"ם וב"י) וי"מ מדת סרסור ומדת נפקד ומדת לוקח

תוס'

נקנין במשיכה ברה"ר או בחצר שאינה של שניהן ברשות הלוקח כיון שקבל
עליו הרי זה קנה. ברשות המוכר עד שיגביה או עד שיוציא מרשות הבעלים ;
ברשות זה שמופקד אצלו עד שיקבל עליו או עד שישכיר לו את מקומו :
ב (ה) עד שלא נתמלאת המדה נשברה מדה נשברה למוכר משנתמלאת מדה
נשברה ללוקח רבי יהודה אומר אם היה סרסור ביניהן נשברה חבית נשברה
לסרסור מודים חכמים לר' יהודה (ו) בזמן שהצלוחית ביד התינוק וחנוני מערה
לתוכה שמן ונפלה ונשברה שחייב על השמן ופטור על הצלוחית ואם הטה
צלוחית ושברה חייב אף על הצלוחית ורבי יהודה פוטר שע"מ כן שלח בנו
אצל חנוני ע"מ שיאבד את האיסר וישבר את הצלוחית : ג (ז) מקום שנהגו
להשפיע משפיע לו כל צרכו עד שלא נתמלאו אחורי מדה ושולי מדה להכריע
מכריע לו כל צרכו ר' נתן אומר טפח מלא החוט המאזנים ובטורטני
טפח שהן שני טפחים בלח דברי רבי ר' נתן אומר כל המשקלות שאמרו
בשיעור לטמאן כך שיעור להכריען מקום שנהגו שלא להשפיע ושלא להכריע
נותן לו (ח) גירומין אחד לעשרה בלח ואחד לעשרים ביבש המוכר (ט) בפקטני
כל השיפועין הרי הן של מוכר המוכר בקטלזין בשוק משקין שבאחורי מניקות
הרי הן של לוקח ולא יהא מערה מן החבית אלא (י) קונח מן האגן ושמן
שקרש (כ) אין מפשירין אותו ; אין חנוני רשאי לא [א] להרתיע את המדה ולא
(ל) להקפיצה ולא לנטותה ולא להושיבה על צדה ולא (מ) יעשה קני מאזנים
ארוך מצד אחד וקצר מצד אחד ולא יעשה את המחוק עבה מצד אחד וצר מצד
אחד ולא יהא מערב (נ) מים ביין (ס) מי בלקייא בשמן מי מעיין בדבש סולת
בדבש וחומץ בשמן חומץ במור חול בפול עלי גפנים בפילון חלב המור [ב] בקטף
סיקרא בציור וכסבורא בפלפלין. חנוני מקנח מדותיו של שמן פעם אחת
בשבת ושל יין משעשה שיליא ולא יהא נותן מדותיו ומשקלותיו במלח מפני
שהן חסרין שנא' (דברים כה) כי תועבת ה' וגו' כל עושה אלה : ד רבי שמעון
אומר משם רבי עקיבא הרי הוא אומר (ויקרא יט) מאזני צדק וגו' אדם מוכר
לחבירו *לגין וחצי רביעית ושמינית וכשהוא בא עמו לחשבון לא יאמר לו
מלא לי את המדה הזאת מחול לי את הקרטוב הזה שאין האמנת המדות
תלויה בבריות [א] והמקום הוחל שמו עליהן. (ע) ולא יעשה משקלותיו של
עץ של אבר ושל [א] קיספורן ושל מתכת אלא של זכוכית היה מבקש עשר ליטרין
לא יאמר לו שקול לי כל אחת ואחת בפני עצמה מפני הכריעות אלא שקול
לי כולן כאחת היה מבקש ממנו שלשה רבעי ליטרא שוקל לו ליטרא ונוטל
ממנה רביע ליטרא היה מבקש ממנו חצי ליטרא שוקל לו ליטרא ונוטל ממנו
חצי ליטרא רביע ליטרא שוקל לו רביע ליטרא היה מבקש ממנו תרקב מודד לו
בסאה ונוטל ממנו תרקב היה מבקש ממנו ד' קבין מודד לו בסאה ונוטל ממנו
מארבעת קבין היה מבקש ממנו קבים נותן לו קבים לא יעשה אדם מדה חסרה או
מדה יתירה בתוך ביתו מפני שמרמה בו את אחרים. בכ"מ הן עושין תרקב וחצי
תרקב קב וחצי קב רובע תומן וחצי תומן [ג] ועוכלא הין וחצי הין ושלישית הין
ורביעית הין ולוג וחצי לוג ורביעית (פ) ושמינית וחצי שמינית ואחד משמונה
בשמינית וזה הוא קורטוב. פרוטה שאמרו אחד משמונה פרוטות לאיסר
איסר אחד מעשרים וארבעה לדינר שש מעה כסף דינר ; מעה כסף שני
פונדיון. פונדיון שני איסרים איסר שני מסמסין מסמס שני קונטריסין קונטרים
שתי פרוטות רבן שמעון בן גמליאל אומר פרוטה שאמרו אחת מו' פרוטות
לאיסר שלש הדרסין [ד] מעה שני הינצין הדרים ב' שמינית הינץ ושתי פרוטות.
[ה] שמין אין משתכרין לא בביצים ולא בפירות פעמים דברי רבי יהודה
(צ) וחכמים מתירין :

פרק ו

א (א) המוכר זרעוני גנה לחבירו זרעים הנאכלין זרע ולא צמח ר' יהודה אומר נותן לו דמי הזרע ולא דמי הוצאה אמרו לו הרבה
מבקשים אותם לדברים אחרים : ב המוכר פירות לחבירו ה"ז (ב) מקבל עליו
רובע טינופת פיגים לסאה שעורים מקבל עליו רובע קטנית [ו] קישואין מקבל
עליו עשר [ז] מארות למאה קנקנין מקבל עליו עשר [א] נאות פינוסות [ב] פינוסות
מגופרות למאה יתר על כן בכולן מחזיר לו את השאר ונוטל ממנו דמים.
(ג) הלוקח קנקנין מחבירו (ד) ונמצאו פינוסות ונשתברו חייב להעמיד לו דמי
קנקנין אבל לא דמי יין (ה) המוכר יין לחבירו סתם חייב באחריותו עד הפסח.
מבוסם חייב באחריותו עד עצרת. נתיישן חייב באחריותו עד החג. המוכר
מרתף לחבירו סתם בזה אמרו מקבל עליו עשר קוססות למאה : ג (ו) חבית
של יין אני מוכר לך נותן לו יין יפה חבית של יין זו אני מוכר לך נותן לו יין
(ז) המתקבל בחנות חבית זו אני מוכר לך אפי' חומץ הגיעו [ח] מאה חביות של
יין אני מוכר לך נותן לו יין יפה (ח) כרוב יין הנמכר באותו מקום מאה חביות
של יין אלו אני מוכר לך נותן לו יין יפה כרוב יין הנמכר באותו חנות מאה
חביות אלו אני מוכר לך אפי' חומץ הגיעו רבי שמעון בן אלעזר אומר המוכר
יין לחבירו ונמצא (ט) קוסס הגיעו נסכו (י) על גבי המזבח יצא (כ) עשאו
תרומה ותרומת מעשר יצא (ל) שתה ממנו נזיר הרי זה לוקה את הארבעים :
גשמים

*) אולי צ"ל לוג

נוסחאות כ"י

א) להרתיח : ב) חמור : ג) ובלח : ד) למעה. כו' להדרים להנץ : ה) לשמן : ו) לסאה : ז) מרים לסאה :
ח) רבי שמעון בן אלעזר אומר מאה כו' :

אור הגנוז

פרק ה [א] קסטרון : פרק ו [א] למאה : [ב] פיסטות :

מגן אברהם [א] והמקום הוחל שמו עליהן. משמע לכאורה דאפי' מוחל לו אסור להותיר או לחסר המדה ואפשר הטעם דירמה אח"כ אחרים שיאמרו שמנהג המקום הוא לפחות או להותיר :

חסדי דוד

וקאמר בהו נמי ד' חלוקי דינים מעין אותם דלעיל. שאם הוא ברה"ר כלומר בסימטא או בחצר של שניהם בשותפות בהא מהניא משיכה. וברשות לוקח אפי' משיכה א"צ אלא כיון שקבל המוכר למכור קנה לו רשותו. ועי' בחו"מ סי' ר' ובש"ך שם. אבל ברשות מוכר בעי הגבהה והגבהה מהני אפי' ברה"ר ממש. וברשות הנפקד כיון שנתן או השכיר רשותו ללוקח קנה: רבי שמעון אומר משום ר"ע הרי הוא אומר כו'. סתומים הדברים ולא הובאו בשום מקום ונ"ל דה"פ אדם שמכר לחבירו פעמים רבות לוגין (כנ"ל) רביעיות ושמיניות ומדד לו במדות חסירות. אמנם המוכר הזה אין דעתו לגוזלו אלא שמחשב בלבו כשיבא לעשות חשבון עמו אז יודיעהו וכן עושה כי בבואו לחשבון א"ל מלא לי את המדה הזאת שהיא שלימה ותשלים לי את החסרון וגם אם א"ל מחול לי את הקרטוב הזה אסור כי האמנת המדות אינה תלויה בבריות ואפי' מוחל לו עובר על הלאו כי התורה הקפידה על מאזני צדק יהי' לכם ואסור להשהות בביתו מדה חסירה גם אם לא ימדוד בה כדאיתא בגמ'. ושם המקום הוחל עליהן דכתיב אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים ודרשו ע"מ כן הוצאתי ונמצא שהמשקר במדות כאלו כופר ביצ"מ ומחלל שם ה':

פרק ו המוכר פירות לחבירו ה"ז מקבל עליו כו'. הך תוספתא ודאי משבשתא היא ולפי המבואר בברייתא המובאת שם בדף צ"ד נראה דכנ"ל המוכר פירות לחבירו חטים ה"ז מקבל עליו רובע טינופת קטנית לסאה שעורים מקבל עליו רובע נשבית לסאה קטנית מקבל עליו רובע עפרורית לסאה קנקנים מקבל עליו עשר פיטסות נאות ומגופרות למאה וקמ"ל דבחטים אינו מקבל רק תערובות קטנית ולא עפרורית ובשעורים הטינופת שבהם רובע קש שניזרה בניפוי אבל בקטנית שדרך לעקרם כדאי' בגמ' מתערב בהם עפר הרבה דינו לקבל רובע עפרורית ואע"ג דבגמ' לא מכרו אלא עדשים לאו דוקא דה"ה לשאר קטניות וכ"כ הטור בסי' רכ"ט קטנית סתם ונראה דלמד זה מתוס' זו ומתורץ הקושיא שהקשו עליו ז"ל. וע"ש ברשב"ם על

מצפה שמואל

(ה) עד שלא נתמלאה. פז. ירושלמי פ"ה הל"ח : (ו) בזמן שהצלוחית. פז. ופח. :(ז) מקום שנהגו להשפיע. פח. ושם : ועי' ירושל' ביצה פ"ג הל"ח לענין בירורי המדות ועי' פי"א בתרומות לענין הרכינה ומילת של מוכר: (ח) גירומין. פח: : (ט) בפוקטני. עי' בפנים והת"ב מפרש כמו כן מן הספתק בספ"ב דע"ז והיינו מן האוצר ומהפך הגירסא דבריתא כשמשפיע במדה גסה כל השפועין של לוקח ובסיפא שמשפיע במדה דקה ה"ה של מוכר : (י) קונח מן האגן. הת"ב גרס קודח מן האגן [ובכ"י הגי' קודח מן האגד] שלא יערה מן החבית שמערב בשמרים אלא קודח במניקה מן האגן: (כ) אין מפשירין. ערפ"ג דטהרות שמן שקרש טהור ועפ"ז פירש הת"ב דאסור להפשיר דלא חזי למידי : (ל) שלא להקפיצה. הת"ב גרס להקליפה מענין קנף ומאנה ללוקח : (מ) ולא יעשה. עי' ב"מ סא: : (נ) מים ביין. גרסינן (עי' סוטה מח: ת"ב) : (ס) מי בלקיא. הת"ב גרס מי בלועי והוא מין ארז בר"ה כג. ומערב מימיו בשמן אפרסמון דהוא ג"כ מעשרה מיני ארזים : (ע) ולא יעשה משקלותיו כו' של מתכת. נ"ע בירושלמי סנהדרין פ"ב הל"ו דמשקלות בימי שלמה היו של כסף ושל זהב וצ"ל דהנהו מוליא מכלל מתכת והכא בשאר מתכת קאמר : (פ) ושמינית וחצי שמינית. עי' רשב"ם פט: ועי' ירושל' סוטה פ"א הל"ז מנוין כל המדות לענין מדה כנגד מדה וכן בבלי שם בפ"א : (צ) וחכמים מתירין. בביצים מודו ולכן לא הוזכרו בגמרא. ועי' מיי' פי"ד מהל' מכירה הל"ג כמ"ד תגר לתגר דשמואל ס"ל תגר לתגר דאמר אין משתכרים אלא שתות וע"כ עד הכפל רב הוא דקאמר. והלכה כשמואל בדיני. ועי' תוס' שם ד"ה על חד תרי והת"ב כ' עי' רשב"ם שפירש דבילים אין בהם חיי נפש והתירו להשתכר יותר משתות וצ"ע דהא בתוס' זו תנא ולא בפירות פעמיים ולדברי התוס' שם ד"ה חד א"ש דמיירי בטרח ובהא חכמים מתירין אפילו פעמיים עכ"ד : (א) המוכר זרעוני גינה. לב. וירושלמי רפ"ו : (ב) ה"ז מקבל. לג: וירושלמי שם ועי' רשב"ם לג: ד"ה ה"ג שהביא תוספתא זו דבכאן אינו מחזיר כולן : (ג) הלוקח קנקנים. עמ"ש הה"מ פ"ו מכירה הלכ"ד ובש"ע אה"ע סי' כ' ס"ג ובביאורי הגר"א שם ס"ק ט' : (ד) ונמצאו פינוסות. עי' לג: : (ה) המוכר יין לחבירו סתם. לח: ועי' ירושלמי פ"ו הל"ב : (ו) חבית של יין. עי' לה: ועי' ירושלמי כל זה בפ"ו הל"א : (ז) המתקבל בחנות. עי' בטור בשם הרמ"ה סי' ר"ל בחבית זו דנותן לו יין שקרוב להחמיץ והוא הנמכר בחנות והוא מתוספתא זו : (ח) כרוב יין. אזלינן בתר רובא ואולי לרב הוא אבל לשמואל ברפ"ה דב"ק צ"ע ועי' ירושלמי רפ"ו : (ט) קוסס. עי' רשב"ם צו. שכתב דהוי מקח טעות והוא דלא כר"א כאן ועי' ירושל' פסחים רפ"ב דין קוסס מחמיץ ע"ש : (י) ע"ג מזבח. עי' צז. מבואר דפסול דלא כר"א כאן : (כ) עשאו תרומה. עי' ירושלמי ספ"ב דתרומות לענין תורם מיין על החומץ ועי' ירושל' סוטה פ"ת הל"ד דיין קוסס משתתפין בו ומוכר יין סתם לא מכר יין קוסס וע"ש במס"פ ד"ה לית לך דכיון דטעמא חמרא חמרא א"כ יין זה יין הוא והביא דברי הרשב"ם : (ל) שתה ממנו נזיר. עי' סו ורבא ס"ל כן :

מנחת בכורים

(תוס' ד"ה ארבע בסה"ד) : שיגביהו. במידי דאורחא בהגבהה ומשיכה ג"כ במידי דאורחא : מדה שאולה. כדלעיל : סרסור. עצמו הקונה מזה ומוכר לזה וי"מ שהוא המודד ומקבל שכר (עי' תוס' פ"ז ד"ה נשברה) :
ב מודים חכמים לר"י. בשולח ביד בנו פונדיון וצלוחית לקנות שמן באיסר והחנוני נתן איסר לקטן ושבר את הצלוחית והשמן ואבד האיסר דפליגי ר"י ורבנן אי חייב החנוני על הצלוחית שמסר הבעה"ב להקטן דאבידה מדעת היא ומפרש כאן : על הצלוחית. שמתחלה ביד החנוני ומידו מסרה לתינוק מ"מ פטור ובזה מודים ופליגי היכא שנטל למוד בו וה"ל שואל שלא מדעת ולרבנן גזלן הוי ולר"י פטור : שע"מ כן. פליגי ג"כ באבד האיסר והשמן דלרבנן אודע ליה דצריך ולא הו"ל לשלוח ביד הקטן וחייב החנוני ור"י פוטר דלשלוח שדריה כיון שמסר לו הבעה"ב הכל ומה דקאמר ברישא שחייב על השמן הוא לרבנן. ומודים קאי על הצלוחית שפטור : ע"מ שיאבד. כלומר אבידה מדעת : ג להשפיע. שנותן מלא עד שיתמלאו אחורי מדה ושוליה (וכה"ג תנן בדמאי פ"ב מ"ד ורמב"ם שם) : עד שיתמלאו. גרסינן : להכריע. כפי הנהוג ואין בה שיעור (פח:) ור"נ ס"ל טפח כמלא חוט המאזנים דהוא טפח : טורטני. משקל הכסף : טפח. ובש"ס (פט.) מבואר ג' אצבעות. וב' טפחים בלח. לא צריך הכרעה יותר שנדבק בשולי הכלי ועי' בש"ס הבעיא אי מעשרה בלח ועי' רשב"ם (פט.) ד"ה תלויה וש"מ למפשט מהכא (וש"מ דלא מתניא בר"ח ור"ה) : לטמאן. שמקבל טומאה כמבואר בכלים פכ"ט מ"ד דחוט המאזנים של זהב טפחיים בן השיעור למדה : גירומין. שמשפע לצד אחד והוא הכרעה השיעור אחד מעשרה בלח לעשרה ליטרים חלק עשירית בליטרא והוא אחד ממאה וביבש אחד לד' מאות : פוקטני. לפי הענין הוא אוצר הרבה ביחד ומתוך מהירות מעלה רתיחות וזה של מוכר כמבואר בילה (כט.) ובהמפקיד מבואר פקטים פסולת השמן הצף ע"ג שאותן מקבל המוכר וכה"ג תנן בהמפקיד (מ:) : בקטלזין. שוק ומבואר ג"כ בע"ז בפ"ק קטלזינא של עכו : מניקות. מתלהלת בשורדה להכלי מן המשקה : מעורב. מערה גרסינן שלא יהא מערה בבת אחת שמעלה רתיחות אלא קונח מן האגן שסופך מתחלה לאגן ומן האגן קונח לתוך כליו של לוקח : אין מפשירין. למדדו אח"כ שיחזיק המדה יותר ומרמה חבירו אלא מוכרו קרוש : להרתיע. מנדנד אנה ואנה ומחמת זה מעלה רתיחות. א"נ גרסינן להרתית כמבואר (פט:) במשורה שלא ירתית : שלא להקפיצה. ענין לא תקפוץ לשמה : ארוך. שלא יכוין המשקל : את המחוק. מה שמוחקין הגדוש שיהא שוה (פט:) : ולא יערב. משום אונאה אא"כ נהגו כמבואר בב"מ ספ"ד ועי' תוס' שם : במור. מין בשמים : בפילון. כמבואר בשבת בפ"ד תומרתא דפילון וכן כאן (ס:) : שיליא. כמין קרום על הכלי שנתייבש בתוכו ובמשנה (פח.) גרסינן חנוני פעמיים בשבת : במלח. שמכביד המשקולת : חסירים. שהמדה נעשה יותר ומחסיר הסחורה ולהתוס' בסוגיא המלח מיקל המדה ועי' פט. תוס' ד"ה שלא ורשב"ם שם. (וכתב הת"ב שלא ידע למה לא הביאו תוספתא זו ולמ"ש א"ש דיש לכוין פירוש הרשב"ם) : ד מאזני צדק יהיה לך. אין הדבר תלוי במדידה רק שיהיה אצלו בצדק : מלא לי. מחול לי. גרסינן : את הקרטוב. אף דדבר קטן הוא אסור ולפי התוספתא יש לפרש דהמדה יתר קרטוב והומר מלא לי ומה שהוא יתר קרטוב מחול לי אסור : הוחל שמו. נקרא שמו עליהם כמו מלך שנותן חותמו על המדה האמיתית דחותמו של הקב"ה הוא אמת ולא תהיה עול ח"ו ובתו"כ פ' קדושים אמר שאם שקר במדות גורם לה' דברים מטמא את הארץ ומחלל השבת : של בעץ [וכ"ה בכ"י] ושל גיסטרא. גרסינן בגמרא (נ:) ובעץ הוא בדיל : מתכות. שאר מיני מתכות דבכל אלו כשוקל הרבה אין המדה מכוון רק של זכוכית דאין שמנונית נדבק בהן ובגמרא הגירסא נמי של צונמא (עי' תוס' ד"ה ולא) : הכריעות. הכרע כל אחד הוא רב : ונוטל ממנה. בגמרא מבואר נותן רביע ליטרא לצד הבשר והיינו במקום שמכריעין דאי מכריעין הכרעה יהיה הכל מהבשר נגד הרביע ליטרא ג"כ וכאן דוקא רביע ליטרא בחזרה מהני אף במקום שמכריעין (ועי' רשב"ם פט ועי' סמ"ע סי' רל"א ס"ק כ"ו) והא דאינו שוקל לו שלשה רבעי ליטרא היינו חצי ליטרא ורבע ליטרא דחיישינן שמא יפול הרביע ליטרא ולא יהא ניכר לרואין (עי' שו"ע שם סי"ד) והוא שיטת הרמב"ם וע"ש בגמ' : ונוטל ממנו חצי ליטרא. נ"ל שגירסא חצי ליטרא שוקל לו חצי ליטרא וכן קי"ל : רביע ליטרא. קמ"ל דמתקינין מתקלא עד הכי : ונוטל ממנו תרקב. תר וקב הוא חצי סאה ונראה דמשובש דלמה לא ימדוד כפשוטו והת"ב כתב כדי להשפיע יותר במדה גסה ואינו נראה וכן בגמ' אינו מבואר כן : מארבעת קבין. ט"ס יש כאן ונראה דגרסינן ב' קבין וכללא הוא דאין המוכר מודד ב' פעמים משום הפסד ולכן כי מודד ד' קבין א"א למכור ולמדוד בב' אלא נוטל סאה ומודדו ומקבל ממנו בחזרה ב' קבין : קבים. משובש דמדה זו לא תקנו דלא ליתי לאחלופי בקב ותני כמבואר (נ.) אלא גרסינן תרקב וקמ"ל דמתקינין מדות עד הכי : הן עושין. מדות אלו ולא זולת : סאה ותרקב. גרסינן : חצי תומן ועוכלא. הוא א' מן ה' ברובע הקב ולא עדיף חצי תומן על עוכלא אלא חמישית ומ"מ לא חיישינן לטעות דבמדות קטנות כאלו מדקדקים הרבה משא"כ קבים לא יעשו דאתי לאחלופי בקב ותני : הין. במדת הלח : ב' לוגין ושלישית ההין. דלא אתי לאחלופי ברביעית ההין דהין במקדש לא אתי לטעות : ב' שמנים. גרסינן וב' פרוטות שמין אם כן הוה כ"ד פרוטות במעה ושש מעות בדינר אם כן הוה פרוטה בדינר קמ"ד לכ"ד איסרים הרי ששה באיסר (קדושין יב.) : פעמים. עד הכפל ולא יותר ואיכא דמפרש תגר לתגר רק הראשון משתכר ולא השני :

פרק ו א המוכר לחבירו זרעוני גינה. זרעים שאינם נאכלין גרסינן וכן ברשב"ם (צ"ג) ולפי הגמרא זרעוני גינה חייב באחריותן זרע פשתן אינו חייב באחריותן רי"א נותן לו דמי הזרע ולפי התוספתא דהכא זרעוני גינה שראוי לאכילה קאת בהא פליגי ר"י ורבנן : ר' יוסי גרסינן : ולא דמי הוצאה. בש"ס אף דמי הוצאה : הרבה מבקשים לר"א. ולא לזריעה ולא אזלי בתר רובא הזריעה אלא בתר רובא דבני אדם דלאכילה והכי מפרשינן בש"ס : ב המוכר פירות לחבירו. ה"ג בש"ס רובע טינופת לסאה שעורים מקבל עליו רובע נשבים לסאה חטים מקבל עליו רובע קטניות והיינו שהלוקח מקבל עליו שיהיה כן ולא הוי מק"ט : מארות. הוינו מקולקלות ורעות : נאות. כדין נאות רק שהן פיניסות לבורות ולא ממש אלא מגופרות שמדבק השברים בגפרית והערוך פירש שמבשלין בגפרית ונראות נאות : השאר. הנותר מעשר. אף בפירות כי איכא יותר מהשיעור מחזיר כולו (עי' רשב"ם צ"ג ע"ש צ"ה) : ולא דמי יין. דגרמא בעלמא הוא : עד הפסח. שלא יחמיץ אבל בשיהא יותר מכאן לא הוי מק"ט דסבר המוכר דלשתיה בעי וכן בגיטין (לא) תנן בג' פרקים בודקין היין בפרוס הפסח : נתיישן. שמוכר בחזקת ישן צריך להיות קיים עד החג כמבואר (צח) : מיישן והולך. עד החג : סתם. ולא אמר למקפה : קוססות. יין רע : ג של יין. ולא אמר זו ובש"ס פליגי בה ר"א ורבינא : המתקבל בחנות. וקרוב להחמיץ : חבית זו. ולא הזכיר יין : מאה חביות. אף שהחביות חלוקין ביינם מ"מ יין הנמכר בחביות אחד הוא וכולו יפה אבל באמר ליה מרתף של יין מקבל עליו עשר קוססות למאה. ויותר נראה להגיה בזה דרק בחבית אחת אז נותן כולו יפה אבל במאה מקבל קוססות כמו במרתף (וכן משמע בטור ובשו"ע סי' ר"ל שכתב בחבית אחת דמקבל כולו יפה (וע"ש בסמ"ע סק"ז) משמע נמי כן ובטור מבואר כן להדיא ובחד חבית : קוסס הגיעו. קוסס הוא יין הנמכר בחנות כדאמרינן נ"ג דבקוסס פליגי ר"י וריב"ל אם מקדשין עליו ואינהו פליגי ביין הנמכר בחנות כמבואר שם (נה) והוא ריחיה חלא וטעמיה חמרא : עשאו תרומה. כמו דס"ל לר"י בש"ס דריחיה חלא וטעמיה חמרא דהוי תרומה (צו) א"כ דאתי כרבנן דיין וחומץ יין א' מינהו ואם תרם מזה על זה תרומתו תרומה א"כ אף דלרבנן בתרם ונתכוין לתרום מיין ותרם מחומץ
דהין

ד גשמים היורדין בין הגתות(פ)אם מכת מדינה היא אין צריך להודיעו[א] ואם אין מכת מדינה היא צריך להודיעו לקח הימנו לגין וחצי לגין רביעית ושמינית לא ישקה מהן לחמריו לפועליו [ב] ולא כל מי שיש לו עליו טענת מזונות אלא א"כ הודיעו (נ) היה הולך לבית האבל ולבית המשתה היה בידו לגין של יין המתקשקש לא ימלאנו מים מפני שטוענו טענת חנם ואם היה חבר עיר ה"ז מותר. היה רבי מאיר אומר (ס) לא יסרב אדם בחבירו שיאכל אצלו ויודע בו שאינו אוכל ולא ירבה לו בתקרובת ויודע בו שאינו מקבל ולא יפתח לו חביות מכורות לחנוני מפני שטוענו טענת חנם ואם הודיעו מתחלה או [ג] שהיה מבקש לבור לו את היפה ה"ז מותר. לא ישלח אדם לחבירו חבית של יין ויתן על פיה שמן מפני הסכנה: ה (ע) הלוקח כלים לשלח לבית חמיו ואמר אם נתקבלו ממנו הריני נותן לך דמיהן ואם לאו הריני נותן כך וכך נטלו הימנו בהליכה חייב לשלם בחזירה א) הרי הוא כנושא שכר(פ)סומכוס אומר המוכר חלק לחבירו בבאר אין פחות מרובע בחבית אין פחות משמנה בקדרה אין פחות משנים עשר בטיפוח אין פחות מששה עשר. (צ) פרדסי אני מוכר לך אע"פ שאין בו אילנות הגיעו שלא אמר לו אלא שמו. כרמי אני מוכר לך אע"פ שאין בו גפנים הגיעו שלא אמר לו אלא שמו: בית כור אני מוכר לך בין שהוא כבית עשרים סאה ובין שהוא כבית ארבעים סאה הגיעו שלא אמר לו אלא שמו. בית כור המוקף גדר אני מוכר לך בין שהוא כבית עשרים סאה ובין שהוא כבית ארבעים סאה אין לו אלא עד מקום הגדר: ו (ק) אין מוציאין לאכילת פירות מנכסין המשועבדין מפני תקון העולם כיצד גזל הימנו שדה ואכלה והרי היא יוצאה לפניו גובה את הקרן מנכסים משועבדים ולאכילת פירות אינו גובה אלא מנכסים בני חורין ואין מוציאין לשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות ב) מפני תקון העולם כיצד לקח הימנו שדה והשביחה והרי היא יוצאה לפניו גובה מנכסים המשועבדים ושבח קרקעות אינו גובה אלא מנכסים בני חורין בד"א בזמן שקדם מקחו של זה לשבחו של זה אבל אם קדם שבחו של זה למקחו של זה[ד]זה וזה אינו גובה אלא מנכסים בני חורין זה אומר שבחי קדם וזה אומר מקחי קדם(ר)המוציא מחבירו עליו הראיה: ז (ש)אלו ואלו שהיו אומרים גובהה של מערה[ג]ד' אמות כוכין של בנין שבעה טפחים וטפח לכיפה. עושה חצר ע"פ מערה שש על שש מלא מטה אחת מכאן ואחת מכאן ופותח לתוכה (ת) שתי מערות רבי שמעון אומר ארבע מארבע רוחותיה רבי יהודה אומר בסלע הבא בידים פותח את שתיהן מרוח אחת אמרו לו (א) אי אפשר לבן: ח (ב) קנטינר אני מוכר לך הרי זה מעמיד לו שתים עשרה על שתים עשרה בין שאמר לו בית כור עפר אני מוכר לך ובין שאמר לו כבית כור עפר אני מוכר לך (ג) הרי זה מקבל עליו חריץ[ד]ובן חריץ ומחיצת גדר שבינו לבין חבירו. (ד) בית כור עפר אני מוכר לך הן חסר והן יתיר אפי' פחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה שהן שבעת קבין ומחצה לכור הגיעו פחות מכן או יתיר על כן מחזירין זה לזה מהו מחזיר לו מעות כדרך שלקח [ה] המעות ואם רצה מחזיר לו קרקע בית כור עפר אני מוכר לך (ה) בסימניו במצריו אפי' פחת שתות או הותיר שתות (ו) שום הדיינין הגיעו פחות מכן או יתר על כן מחזירין זה לזה מהו מחזיר לו מעות כדרך שלקח הימנו ואם רצה מחזיר לו קרקע: ט (ז) האומר לחבירו חצי שדי ובית לתך אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חצי שדה ובית לתך אמר לזה חצי שדי ובית לתך אני מוכר לך ולזה אמר חצי שדי ובית לתך אני מוכר לך משמנין ביניהן זה נוטל חצי שדהו וזה נוטל חצי שדהו לזה אמר בצפון ולזה אמר בדרום משמנין ביניהן זה נוטל בצפון וזה נוטל בדרום בית לתך (ח) כלפי צפון אני מוכר לך נותן לו בית לתך כלפי צפון. בית זרע יד [ו] מעמיד לו בית זרע יד:

פרק ז א (א) כל שהוא לפנים מחבירו הוא קודם את חבירו ונחלה משמשת והולכת ועולה אפילו עד ראובן האחין זה את זה והאחיות זו את זו האחין את האחיות והאחיות את האחין נוחלין ומנחילין (ב) ממזר מוריש את קרוביו עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל אפי' חזר העובד כוכבים ונתגייר עבד ונשתחרר נכסיו כנכסי הגר וכנכסי עבד משוחרר כל הקודם בהן זכה (ג) נאמנת היה לומר זה יצא ראשון אימתי בזמן (ד) שאין שם ערעור אבל יש שם ערעור ה"ז אינה נאמנת ר' אלעזר אומר אם הוחזקה על אומדה נאמנת ואם לאו אינה נאמנת. (ה) היו מוחזקין בו שהוא בכור ובשעת מיתה אמר איני בכור אינו נאמן מוחזקין בו שאינו בכור ובשעת מיתה אמר בכור הוא אינו נאמן. היו מוחזקין בו שהוא בכור ובשעת מיתה אמר בכור הוא נאמן. היו מוחזקין שהוא בנו ובשעת מיתתו אמר בני הוא נאמן. היו מוחזקין בו שהוא בנו ובשעת מיתתו אמר אינו בני אינו נאמן. שאין בנו ובשעת מיתתו אמר בני הוא נאמן. היו מוחזקין בו שהוא בנו ובשעת מיתתו אמר אחי הוא אינו נאמן. ג) היו מוחזקין בו שהוא עבדו ובשעת מיתתו אמר בני הוא נאמן. היה עומד בין המוכסין אמר בני הוא וחזר ואמר (ו) עבדי הוא נאמן עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא אין נאמן: ב (ז) אין הבכור נוטל פי שנים בשבח שהשביחו נכסים לאחר מיתת אביהם רבי אומר אומר אני שהבכור נוטל פי שנים בשבח שהשביחו לאחר מיתת אביהם שאף שלו השביח כשלהן כיצד היתה לו בהמה מוחכרת ומושכרת אצל אחרים ופרה רועה באפר הבכור נוטל פי שנים ואין נוטל פי שנים בזרוע והלחיים והקיבה רבי אומר כל דבר שלא פלפלו בו יתומים לאחר מיתת אביהן הבכור נוטל פי שנים וחכמים אומרים אין נוטל פי שנים אלא בכל אשר ימצא לו (ח) אבל בנה בנין נטע נטיעות הכל שוין שנוטל פי שנים כיצד נוטל פי שנים (ט) ירש שטרי חוב נוטל פי שנים יצאו עליו שטרי חוב נותן פי שנים ואם אמר א"א שלא ליטול ושלא ליתן הרשות בידו. כיצד אינו נוטל בראוי כבמוחזק מת ד) אביו בחיי אביו (י) נוטל פי שנים מנכסי אביו ואין נוטל פי שנים מנכסי אבי אביו ואם היה אביו בכור אף נוטל פי שנים מנכסי אבי אביו: ג בנות צלפחד נטלו שלשה חלקין בנחלה חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים רבי אליעזר ה) בן יעקב אומר אף

נוסחאות כ"י

א) פטור מפני שהוא כנושא שכר: ב) מנכסים משועבדים: ג) היו מוחזקים בו שהוא אחיו ובשעת מיתתו אמר עבדי הוא אינו נאמן: ד) אבי אביו: ה) רבי אליעזר אומר:

אור הגנוז

[ג] ד' אמות ורומן של כוכין שבעה טפחים: [ד] וכל חריץ: [ה] הימנו: [ו] אני מוכר לך:

מגן אברהם [א] ואם אין מכת מדינה צריך להודיעו. פירוש כשמוכר היין צריך להודיעו שירדו גשמים לתוך היין: [ב] ולא כל מי שיש לו עליו טענת מזונות אא"כ הודיעו. פירוש אע"פ שהלוקח מחויב במזונותיהן מכל מקום לא ישקה אותן המוכר בלא דעת הלוקח: [ג] שהוא מבקש לברר לו את היפה. פירוש אע"פ שהן מכורות לחנוני מ"מ הוא מכבדו במה שבורר לו היפה מותר: [ד] זה וזה אינו גובה אלא מנכסים בני חורין. נראה לי דצ"ל זה וזה גובה מנכסין משועבדים:

חסדי דוד

תקנים: השולח כלים לשלח לבית חמיו כו' סומכוס אומר המוכר חלק לחבירו כו'. כעין ברייתא זו שנויה בדף ס"ג לענין מתנת שכ"מ ומשם למדנו דט"ס נפל בתוס' זו וכצ"ל המוכר חלק לחבירו בכור אין פחות מרביע. לחבית אין פחות משמנה לקדירה אין פחות מט"ז וסומכוס לטעמי' דס"ל ממון המוטל בספק חולקין ולכן בכור יש לספק אי חלק הוי פלגא. מוקמינן על רביע ואם אמר תנו חלק לפי' למלאות חבית דהיינו להשקאת בהמותיו אין פחות מח' בכור משום דחצי הכור צריך לחבית אחד לכך יש לו חצי רביע ואם אמר תנו לו חלק בכור כדי לקדירה לתקן אין פחות מי"ב דהיינו רביע של קדירה וכן ת' מט"ז בכור הוא רביע של טפיח כלי קטן לשתות בו ע"ש וכעין זה פי' בערוך ערך כור ע"ש:

פרק ז נאמנת היה לומר זה יצא ראשון אימתי בזמן שאין שם ערעור כו'. בפ' י' יוחסין דף ע"ג שנויה [illegible]

מצפה שמואל

(מ) אם מכת מדינה. ב"מ ס.: (נ) היה הולך לבית האבל. חולין צד.: (ס) לא יסרב. [illegible] זכוכית לבועה ועי' ברא"ש שם ועי' ירושלמי ע"ז פ"א הל"ג בזה: (ע) הלוקח כלים. ב"מ פ[illegible]

[illegible]

ועי' בפנים: (ט) ירש שט"ח. בירושלמי כתובות פ"י הל"ד מובא זה: (י) נוטל פ"ש בנכסי [illegible]

מנחת בכורים

דאין תרומתו תרומה כמבואר (פד:) ובתוספתא דתרומות פ"ה: ד א"צ להודיעו. דמסתמא ידע: לחמריו. של הלוקח: הודיעו. ושרשהו: טענת חנם. מטעהו שסבר שהוא יין: חבר עיר. המנחם הולך לכבוד ואין לו [illegible]

(ל) אף חלק אחי א) אביהן לפי שלא ניתנה הארץ אלא ליוצאי מצרים ולא נתחלקה אלא לעומדים בערבות מואב ירש השבט את שבטו וחזר השבט וירש את הראוי לו כיצד (ל) שני אחין שהיו מיוצאי מצרים לאחד יש לו תשעה בנים ולאחד יש לו בן אחד ולפניהן בית חמשת כורין תשעה נטלו בית לתך ואחד נוטל בית לתך החזירום לאבותיהם חזרו אבות והורישו את הבנים תשעה נטלו מחצה ואחד נטל מחצה ר"ש בן אלעזר אומר אף נתחלקה הארץ ליוצאי מצרים כיצד היה מן היוצאין ממצרים העומדים בערבות מואב הוא נוטל שני חלקים כיוצאי מצרים ולא מן העומדים בערבות מואב מהעומדים בערבות מואב ולא מיוצאי מצרים נוטל חלק א' (מ) המתאוננים והמרגלים ועדתו של קרח לא נטלו בארץ חלק אבל הבנים ירשו בזכות אבות אבותיהם ובזכות ב) אבות וכן היה ר"ש בן אלעזר אומר יהושע וכלב נטלו שלשה חלקין בנחלה שהן מיוצאי מצרים ומן העומדים בערבות מואב ושנטלו חלקן של מרגלים ג) נטלו יהושע וכלב חלק המתאוננים ועדתו של קרח נפל לאמצע (נ) והבנים נחלו לעצמן וכשם שהבן קודם את הבת בנכסי האב כך קודם הבן בנכסי האם רבי אלעזר ברבי יוסי אמר משם רבי זכריה בן הקצב וכן היה ר' שמעון בן יהודה איש כפר איכוס אומר משום ר' שמעון (ס) אחד הבן ואחד הבת שוין בנכסי האם: ד האומר (ע) יחלוקו בני נכסי והיה שם בכור אם זכו בנכסים בחיי האב אין נוטל פי שנים ואם לאו נוטל פי שנים האומר תנו מאתים דינר לפלוני (פ) בני בכור כראוי לו נוטלן ונוטל פי שנים. בבכורתו ידו על העליונה רוצה נוטלן ורוצה נוטל פי שנים. האומר תנו שדה פלונית לפלונית אשתי כראוי לה נוטלת ונוטלת כתובתה. (צ) בכתובתה ידה על העליונה רוצה נוטלת רוצה נוטלת כתובתה. האומר תנו מאתים דינר (ק) לפלוני בעל חובי בחובו כראוי לו נוטלו ונוטל עוד מאתים דינר בחובו. בחובו אין לו אלא חובו היתה לו שדה עשויה (ר) אפותיקי לאשה בכתובתה ולבעל חוב בחובו ואמר תנו שדה פלונית לפלונית אשתי בכתובתה ולפלוני בעל חובי בחובו נתקבלו שלהן וידן על העליונה: ה האומר (ש) תנו חלק יירש עם הבנים. (ת) בבכורה אין נוטל פי שנים. (א) האומר יורישני פלוני לא אמר כלום תנו נכסי לפלוני דבריו קיימין (ב) כתב ירושה מלמטה ומתנה מלמעלה ירושה מלמעלה ומתנה מלמטה ירושה מכאן ומכאן מתנה באמצע הואיל והזכיר שם מתנה דבריו קיימין; ר' יוחנן בן ברוקא אומר אם אמר על מי שראוי לו ליורשו דבריו קיימין על מי שאינו ראוי לו ליורשו אין דבריו קיימין כיצד אמר על בת הבן בין הבנים ועל בן הבת בין הבנות דבריו קיימין על הבת בין הבנים ועל האח בין הבנות לא אמר כלום:

פרק ח

א (א) הכותב נכסיו לאחר והיה כהן והיו בהן עבדים אף על פי שאמר הלה אי אפשי בהן הרי אלו אוכלין בתרומה רבן שמעון בן גמליאל אומר (ב) כהן שאמר הלה אי אפשי בהן זכו בהן היורשין; הכותב נכסיו לעשרה בין שזכה אחד מהן ובין שזכו כולן זכו כולן (ב). כתב והעלה להם (ג) בערכים זכתה להן הערכים. המוציא עשרה עבדים בני חורין (ד) בין שיצא אחד מהן ובין שיצאו כולן יצאו כולן; כתב והעלה להן (ה) בערכים זכתה להן הערכים. האומר תנו שדה לפלוני ואם מת פלוני לפלוני ואם מת ינתנו לשני השני אוכל פירות ד) ינתנו לשלישי מת השני עד שלא מת הראשון אוכל פירותיו (ו) ואם מת ינתנו לשלישי מת השלישי עד שלא ימות השני השני אוכל פירות ואם מת (ז) יחזרו ליורשי הנותן הראשון (ח) מוכר קרקע ואוכל פירות ה) רבן שמעון בן גמליאל אומר אין לראשון אלא אכילת פירות בלבד: ב שנים שהיו באין ממדינת הים אע"פ שמשאן ומתנן ומאכלן ומשקן כאחד ומת אחד מהן אין (ט) חבירו יורשו ואם היה נוהג בו משום אחוה חבירו יורשו *) משיצא הוא ובנו למדינת הים ובא ועמו אחד ואמר זה אחי שניתן לי במדינת הים ולו חמשה אחין ולפניהן בית חמשת כורין הן אין נותנין לו כלום והוא (י) נותן להן שתות בחלקו מת הוא נוטל מה שנתן והשאר מביאין לאמצע והולקין **) משיצאו הוא ואביו למדינת הים ומת הבן או שמת האב לעולם נכסיו בחזקת זקן: ג (כ) הכותב דייתיקי והיה מתיירא מן היורשין נכנסין אצלו (ל) כמבקרין אותו שומעים דבריו מבפנים ויוצאין וכותבין מבחוץ (מ) בריא שכתב דייתיקי שכיב מרע שכתב נכסיו מתנה אע"פ (נ) שזיכה לאחר מתנה לא עשה כלום אבל הכותב נכסיו (ס) בשם חבירו (ע) וזיכה לאחר מיתה דבריו קיימין. הכותב דייתיקי יכול לחזור בו מתנה אין יכול לחזור בו איזה הוא דייתיקי דא תהא לי לעמוד ולהיות אם מתי ינתנו נכסי לפלוני (פ) איזו היא מתנה מן היום ינתנו לפלוני. הכותב דייתיקי עד שלא זכה בין הוא ובין אחר יכול לחזור בו (צ) משזכה בין הוא ובין אחר אין יכול לחזור בו. אפוטרופין עד שלא החזיקו בנכסי יתומין יכולין לחזור בהן משהחזיקו בנכסי יתומים אין יכולין לחזור בהן אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים ישבע שמינוהו ב"ד [לא] ישבע אבא שאול אומר אף שמינהו בית דין ישבע מפני שהוא כנושא שכר: ד אפוטרופין (ק) תורמין ומעשרין על נכסי יתומין מוכרין בתים שדות וכרמים בהמה עבדים ושפחות להאכיל יתומים לעשות להם סוכה לולב וציצית וכל מצות האמורות בתורה ולקנות להם ספר תורה ונביאים (ק) דבר הקצוב מן התורה אבל אין פודין עליהן שבויין ואין פוסקין עליהן צדקה בבית הכנסת לעניים דבר שאינו קצוב מן התורה. אינן רשאין להוציא

*) נ"ל מי שיצא וכ"ה בכ"י. **) נ"ל מי שיצאו וכ"ה בכ"י.

נוסחאות כ"י א) אבי אביהם: ב) אמות אמותיהן: ג) מרגלים חלקם נטלו יהושע וכלב: ד) ואם מת: ה) דברי רבי רשב"א אומר:

חסדי דוד

[illegible] אפס נאמנת ולר"א אי אהדרא אפס אינה נאמנת ע"ש וכן מלתא דערעור איתא בש"ס בברייתא [illegible] נאמנת היה לומר זה כהן זה לוי זה נתין כו' ע"ש ובאמת גבי בכור לא שייך לשון ערעור ואולי כאן [illegible]ים וערבבו והשמיטו דברים ויש להגיה כאן כמו בגמ' אמנם הרמב"ם ספט"ו מהא"ב כתב וז"ל נאמנת [illegible]ומר וכו' בד"א כשהוחזקה בנאמנות וכו' אבל אם ערער עליה אפי' אחד ואמר בשקר מעידה אינה נאמנת [illegible] לפ"ז שייך ערעור גם בבכור ואולי בברייתא אחרת היא וכך היא שנויה ולכך לא שלחתי יד להגיה. [illegible] בסיפא דהך תוס' נ"ל להגיה וכנ"ל היו מוחזקים בו שהוא אחיו ונמצאת לפי"ז אשתו זקוקה ליבם [illegible] אין לו בן ובשעת מיתתו אמר בני הוא נאמן ופטורה מן היבום. ונשתרבב הטעות עבדו מן בבא שאחריה:

פרק ח האומר תנו שדה לפלוני ואם מת פלוני כו'. כולה משבשתא היא וכפי מה שהבנתי מתוך הסוגיא דפרקין דף קל"ו וכפי מה שראיתי בירושלמי יש לי להגיה לפרשה וכנ"ל האומר תנו שדה לפלוני ואם מת פלוני לפלוני ואם מת פ' לפ' מת ראשון ינתנו לשני מת השני ינתנו לשלישי מת השני עד שלא מת הראשון אוכל פירות ואם מת יחזרו ליורשי הנותן מת השלישי עד שלא ימות השני השני אוכל פירות ואם מת יחזרו ליורשי הנותן מתו הב' והג' בחיי הא' הא' אוכל פירות הא' מוכר קרקע ואוכל פירות דברי רבי רשב"ג אומר וכו' וה"פ דכ"ע מיהא אפי' למ"ד קנין פירות כקנין הגוף דמי ואם ירד ראשון ומכר מה שעשה עשוי ואין לשני אלא אם שייר ראשון מיהא אסור לעשות כן משום דמצוה לקיים דברי המת והא גלי דעתי' דניחא ליה דתשאר גוף השדה אחריו לב' ואחריו לג' הלכך נריך לכתחלה לקיימה נפניו ויהי' אוכל פירותיה

מצפה שמואל

(ב) אף חלק אחי אביהן. עי' ירושלמי פ"ח הל"ג ועי' בפנים דאי ל"ג אף י"ל דס"ל דרק חלק אחי אביהן נטלו ולא אביהן דלא היה מבלי הארץ וע"ש היט; ועי' תוס' קי"ט ד"ה ובזכות ולהתוס' אף [illegible]

מנחת בכורים

[illegible]

להוציא עבדיהם בני חורין אבל מוכרין אותן לאחרים ואחרים מוציאין אותן בני חורין (ר) רבי אומר אומר אני שנותן דמיו ופודה את עצמו. אין מוכרין ברחוק ליקח בקרוב ברע ליקח ביפה אין דנין (ש) לחוב ולזכות להכנים ולהוציא ליתומים (ת) אלא א"כ נטלו רשות מב"ד וצריכין אפוטרופין (ת) לחשב עם היתומים באחרונה דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר אין ליתומין אלא מה שהניחו להם אפוטרופין. מוכרין עבדים ליקח בהן קרקעות אבל לא קרקעות ליקח בהן עבדים רבן שמעון בן גמליאל אומר אף לא עבדים ליקח בהן קרקעות. אין ב"ד עושין אפוטרופין נשים ועבדים לכתחלה (א) ואם מינה אותן אביהן בחייו עושין אותן אפוטרופין. (ב) כתב בשטר מעות וכלים יש לי ביד פלוני רשאין העדים לחתום אבל אינו גובה עד שיביא ראיה רבי אומר אומר אני שלא יחתמו עד שיטלו רשות מב"ד וכשהוא גובה אינו צריך שיביא ראיה: (ג) הניח בנים גדולים וקטנים והיו גדולים נזונים ובאין בשתיקה לא יאמרו קטנים הרי אנו נזונים כדרך שניזונתם אתם. נשאו גדולים בחיי אביהן לא יאמרו קטנים הרי אנו נושאים כדרך שנשאתם אתם ולא עוד אלא אפילו הניח להם עבדים ושפחות כלי כסף וכלי זהב הרי אלו של עצמן. (ד) הניח בנות גדולות וקטנות והיו גדולות נזונות ובאות בשתיקה לא יאמרו קטנות הרי אנו נזונות כדרך שניזונתם אתם. נישאו גדולות בחיי אביהן לא יאמרו קטנות הרי אנו נושאות כדרך שנשאתם אתם ולא עוד אלא אפילו הניח להן אביהן עבדים ושפחות כלי כסף וכלי זהב הרי אלו של עצמן:

פרק ט א (א) ר' נתן אומר נחום המדי היה מדייני גזירות אמר הכותב נכסיו (ב) בשם חבירו אין כופין אותו לחזור ואם התנה עמו א) ע"מ כן כופין אותו לחזור. המוכר שדה חבירו (ב) במעמד חבירו לא עשה כלום כתב וקיים מאחריו דבריו קיימין: ב (ג) הבן הנושא ונותן בשל אביו אף על פי שהשטרות ואונות יוצאין על שמו הרי הן של אביו ואם אמר מה שירשתי משל בית אבי ב) אבא הן יעשה כמפורש בפירושו. (ד) האשה שנשאה ונתנה בשל בעלה אע"פ שהשטרות ואונות יוצאין על שמה הרי הן של בעלה ואם אמרה מה שירשתי משל בית אבי אבא הן או משל בית אבי אימא הן יעשה כמפורש בפירושה: ג שתי נשים שילדו זכרים במחבא וחזרו וילדו (ה) שני זכרים במחבא שניהן הולכין אצל הראשון ונוטלין חלק כזכר אצל השני ונוטלין חלק כזכר זכר ונקבה שניהם הולכין אצל הראשון ונוטלין חלק כזכר אצל השני ונוטלין חלק כנקבה. האומר (ו) אם תלד אשתי זכר תטול מנה ילדה זכר נוטלת מנה אם נקבה מאתים ילדה נקבה נוטלת מאתים (ז) אם זכר מנה ואם נקבה מאתים ילדה זכר ונקבה הזכר נוטל ששה של זהב ונקבה נוטלת חמשים זוז. האומר (ח) המבשרני אם ילדה אשתי זכר יטול מאתים אם נקבה יטול מנה ילדה זכר נוטל מאתים ילדה נקבה נוטל מנה ילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה: ד האומר (ט) תנו מאתים דינר לפלוני ושלש מאות לפלוני וחמש מאות לפלוני אין אומרין כל הקודם בשטר זכה אלא כולם חולקין בשוה יצאת עליהן (י) כתובת אשה ובעל חוב כולן נותנין בשוה אבל אם אמר תנו מאתים דינר לפלוני ואחר כך שלש מאות לפלוני ואח"כ חמש מאות לפלוני אומרים כל הקודם בשטר זכה יצאת עליהן כתובת אשה ובע"ח גובין מן האחרון אין בהן גובין משלפניו אין בהן גובין משלפני פניו: האומר מאתים דינר יש לי ביד פלוני ושלש מאות ביד פלוני וחמש מאות ביד פלוני ופלוני יטול מאתים דינר יצאת עליהן כתובת אשה ובעל חוב גובה (כ) ואע"פ שלא נתכנסו כולן אבל אם אמר ואח"כ יטול פלוני מאתים דינר אם נתכנסו כולן נוטל אם לאו אין נוטל אלא לפי חשבון. האומר תנו מאתים דינר לפלוני ושלש מאות דינר לפלוני ג) ופלוני ופלויי יירש נכסי יצאת עליהן כתובת אשה ובעל חוב (ל) גובין מזה שירש שאר נכסים: האומר (ל) תנו מאתים דינר לבני עירי אין דנין בדייני אותה העיר ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר לענייי עירי דנין בדייני אותה העיר ומביאין ראיה מאנשי אותה העיר. האומר תנו נכסי לפלוני ופלוני עבדי לא זכו בנכסים (מ) ולא קנו עצמן בני חורין חצי נכסי לפלוני עבדי וחצי נכסי לפלוני עבדי זכו (עצמן) בנכסים וקנו עצמן בני חורין. האומר כל נכסי נתונין לפלוני עבדי (נ) והשאר לשני זכה שני בראשון (ס) ר"ש אומר כל נכסי נתונין לפלוני עבדי חוץ מאחד מריבוא שבהן לא אמר כלום חוץ מעיר פלונית ושדה פלונית אע"פ שאין שם אלא אותה שדה ואותה העיר זכה עבד זה (ע) בנכסים וקנה עצמו בן חורין כשנאמרו דברים לפני רבי יוסי אמר (משלי כד) שפתים ישק משיב דברים נכוחים: ה (פ) האומר נתתי שדה פלונית לפלוני נתתיה לו נתונה לו תהא שלו והרי היא שלו (פ) ד) הרי היא שלו. (צ) יטול פלוני נכסי ויקנה פלוני (ק) ויחלוק פלוני בנכסי ויזכה פלוני בנכסי הרי זו במתנה (ר) תנתן לו רבי אומר זכה וחכמים אומרים לא זכה (ר) וכופין את היורשין לקיים דברי המת. (ש) האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין עושה אני אותו בן חורין הרי הוא בן חורין הרי בן חורין. יעשוהו בן חורין רבי אומר זכה וחכמים אומרים לא זכה וכופין את היורשין לקיים דברי המת רבן שמעון בן גמליאל אומר (ת) הכותב ה) דיוסתמין בלע"ז הרי זו כמתנה:

פרק י א (א) האומר נתתי שדה פלונית לפלוני והוא אומר לא נתן לי כלום לא אמר כלום (א) שמא זכה לו על ידי אחר ואם אמר (ב) כתבתי שטר ונטלתי מעות ונתתי לו והוא אומר לא נטלתי הודאת בעל דין כמאה עדים: האומר (ג) עשיתי פלוני עבדי בן חורין והוא אומר לא עשאני לא אמר כלום שמא זיכה לו ע"י אחר ואם אמר כתבתי שטר ונתתי לו והוא אומר לא נטלתי הודאת בעל דין כמאה עדים: ב האשה (ד) שהיתה יורשת ועמדה והשביחה את הנכסים והביאתם לידי הריבוי לא תאמר תנו לי מה שהשבחתי את הנכסים

נוסחאות כ"י א) מתחלה : ב) אמי : ג) וחמש מאות לפלוני : ד) לא אמר כלום יטול פלוני בו' : ה) דייתיקי :

חסדי דוד

וכשימות ינתנו כלומר אותם הפירות לב' וכן כשמת הב' ינתנו לג' מת ב' עד שלא מת א' לא מצי הג' לטעון כלום לא גוף ולא פירות שהרי לא זיכה לג' אלא מכח הב' וכיון שמת ב' נסתלק זכותו של ג' והך רישא ר' היא דסובר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ולא הקנה לראשון אלא אכילת פירות והא דתני בתר הכא הראשון מוכר כו' מלתא אחריתי היא וכ"ה בירושלמי דפ' הכותב. ופי' דהראשון מוכר הקרקע לאכילת פירות ורשב"ג פליג וסובר דאין לו לא' אלא לאכול פירות לבד ולא שרי למכור הקרקע כנ"ל:

פרק ט האומר תנו נכסי לפלוני ופלוני עבדי לא זכו בנכסים כו'. לבאר דברי התוס' זו צריכין אנו להביא דברי הגמ' גיטין בדף מ"ב פלוגתא דרבי ורבנן במשחרר חצי עבדו דרבי סבר קנה והוי חציו בן חורין ורבנן סברי דלא קנה כלל דגמרי לה לה מאשה. וע"ש בסוגיא דמסקינן לרבנן דכשאמר כולו קנו וכא דאמר חצי אלי לא קנה ולפ"ז הך תוספתא ע"כ משבשתא היא ובריתא דאמר תנו נכסי דהיינו כל קתני לא קנו ובסיפא בחצי אלי קתני דקנו ואיפכא מיבעי ליה. וממוורתא דמשבשתא היא ובריתא גרסינן זכו בנכסים וקנו עצמן בני חורין כלומר כשיתחררו זה את זה ובסיפא גרסינן לא זכו בנכסים ולא קנו עצמן בני חורין:

פרק י האומר נתתי שדה פלונית לפלונית כו' שמא זכה לו ע"י אחר. כ"ה גם בפ' השולח אלא דהתם לא גרסינן בריתא אלא חיישינן שמא זיכה לו ע"י אחר והך ליתנא משמע דלאו לגמרי הולכין אחר

מצפה שמואל

(ר) רבי אומר. עי' גיטין לט: : (ש) לחוב ולזכות. עי' רמב"ם שם הל"ז ובהשגות כל הלכה זו ועי' ירושלמי ב"ק פ"ד הל"ד ועי' סי' קי בח"מ בב"י בשם בעה"ת לענין העמדת אפוטרופוס ליתומים קטנים ובארתי בחדושי לחו"מ בזה : (ת) אא"כ נטלו רשות. עי' הה"מ סוף הל' נחלות ובטו"ע סי' ר"ל סי"ג בהג"ה בשם הר"ן והוא מהתוס' : (ת) לחשב. עי' רא"ש ור"ן בגיטין פ"ה שם : (א) ואם מינה. עי' טוש"ע סי' ר"צ ס"ב ועי' ר"ן בגיטין שם מה שמדייק מזה ועי' ירושלמי גיטין פ"ה הל"ד לענין שבועה ועי' ירושלמי ב"ק פ"ד הל"ד מבואר שם דין שבועה ופלוגתא דא"ש ורבנן : (ב) כתב בשטר. קלה: ע"ש כל הענין : (ג) הניח בנים. קלט. וירושלמי ספ"ח ועי' מיי' פ"ט מהל' נחלות ובטו"ע סי' רפ"ו ס"א בהגה"ה וה"ר ישעיה נראה דמפרש התוס' בחיי אביהן ועי' בב"י קע"ו בבדה"ב : (ד) הניח בנות. עי' הה"מ בפ"ח מאישות הבית זה בשם התוס' וכן הוא במשנה הניח בנים וכו' ועי' כתובות סט. בהניח בן ובנות ונטלה הראשונה עשור נכסי ומת הבן השניה ויתרה כ"ש כאן : (א) ר"נ אומר. כתובות קה. וירושלמי שם רפי"ג : (ב) בשם חבירו. ב"ק קג. ועי' טור ס"ס ס' בשם בעה"ת שכן הוא כדברי ראובן וגם אין שהות בין כתיבת השטר לדברי ראובן דליכא למיחש לקנוניא ע"ש : (ב) במעמד. עי' ל: וכ"ש הוא משם ועי' ב"י סי' קי"ז בשם הריטב"א דכאמר ז"ל זכין לא ע"ש בש"ע : (ג) הבן הנ"ב : נב: : (ד) האשה. שם אלא דשם איירי באלמנה כמבואר בגריכותא וכאן מיירי באשת איש כמ"ש הש"ך בסי' ס' ס"ג וס' ע"ש מש"כ על הרמב"ם בזה : (ה) שני זכרים במחבא. ל"ג שמם שני. ונוטלין חלק כזכר היינו בהרשאה דחלק פשיטות אף שלא הוכרו מעולם כותבין הרשאה ועי' ב"י סי' רע"ז בשם רבינו ירוחם ועי' קנז: : (ו) אם תלד אשתי זכר. עי' קמ: וירושלמי פ"ט הל"א והל"ב ועיקר השעבוד לבן או בבריא או בשכ"מ עי' ש"ך חו"מ סי' ר"י סק"א וסי' רנ"ג ס"ק ל"ה וע"ש בסי' ס' לענין מיוב דשב"ל ע"ש ועי' קמ"א לענין המזכה לעובר וכאן יש לפרש שהאשה תטול וכן נוטלת לקמן ואולי נגיה יטול ונוטל ועי' רא"ש פ"ג ועי' ירושלמי פ"ד הל"א לענין אם זוכין לעוברין וע"ש סוף הלכה דמוכיח מנקבה דאף באחר זכה בעובר וע"ש במה"פ ד"ה וסיפא בשם הרמב"ן דצריך שיהא בן קיימא לבסוף ומביא תוספתא דבכת שאין בן ה' נוחל ומנחיל : (ז) אם זכר מנה. ודין התאומים עי' רשב"ם דאינם נוטלין כלום ועי' סי' רנ"ג סכ"ז דלא הפסידו : (ח) המבשרני. לעיל תנא נקבה מאתים וכאן במבשרני אמר בהסוף ועי' בזה בגמ' ומתוס' זו מבואר דעכ"ם בתאומים נוטל מנה כמו שהאריך הב"י בזה אא"כ הזכיר זכר לחוד ולא הזכיר נקבה ע"ש בגמ' ועכ"י דמפרש דאפי' בלא התנה בתאומים נוטל תאומים מנה וכן פירש הרמב"ן בש"מ קמא: ע"פ תוספתא זו ודעת הרמב"ן דמבשרני איננו נוטל כלום בתאומים רק בבנו דדעתו קרובה אצל בנו כיון שלא התנה ודוק היטב בזה בפוסקים ובטו"ע ועי' ירושלמי פ"ט הל"ב : (ט) תנו מאתים. קלח. : (י) כתובת אשה. עי' כתובות פ"ד : (כ) ואע"פ שלא נתכנסו. עי' טור סי' רנ"ג בשם הרשב"א ועי' בהס"מ פ"ו מהל' זכיה וע"ש סי"א מבואר כך דינא והוא תוספתא זו והיינו שכתב הרשב"א ומתוך כך נוה ולא כמ"ש בסמ"ע דהייט תוך כ"ד אלא תלה באומר אח"כ : (ל) גובין מזה שירש. ועי' ירושלמי פ"ה דמע"ש אילו אמר פלוני בני יסב מקמא פלן ואחר נכסי יירתו בני דלמא לא נסיב עמהון יעו"ש ועכ"י פ' י"ג קכ: מ"ש בזה עי' הס"מ פ"י מזכיה ובמקום שאין ירושה גם מתנת שכ"מ בירושה עי' קלג. ועי' ת"כ שכתב דאיירי דזה שאמר בלשון ירושה דאוי ליורשו דאל"כ כיון דעיקר דמועיל הוא משום לשון המתנה כמבואר קכט: א"כ לכולן הוא משום מתנה וגם ע"כ מיירי דלשון מתנה הוא למי שא"ר ליורשו דאל"כ להרמב"ן אף בלשון מתנה גמור הוי כירושה ולבעה"מ דכתנו אף דראוי ליורשו הוי מתנה א"ש ועי' רמב"ם בפ"ג הל"ט ובפ"ב מזכיה הל"ו : (ל) תנו מאתים דינר. נג. : (מ) ולא קנו עצמם. עי' ספ"ג דפאה בירושל' וגיטין בבלי מב. וירושל' קדושין פ"א וע"ש דמתרצינן לכך ברייתא כמ"ש בפנים ובסיפא בחצי גרע יותר ע"ש ועי' ר"ן בגיטין דהוי לאו כרות גיטא הוא ועכ"מ רפ"ו מהל' עבדים : (נ) והשאר לשני. נדרים מג: ועי' ר"ן שם כמ"ש בפנים בקצרה : (ס) רש"א כל נכסי. עי' גיטין ט: ותוס' פ"א דפאה וש"כ וע"ש בהרא"ש שהביא תוספ' להשיג על פי' הרשב"ם דפי' דאיכא למימר דכל שהוא היינו העבד דא"כ מאי רבותא לר"ש אפי' אין שם אלא אותה העיר שלא ר"מ מודה בזה ועי' רש"י בגיטין שם דס"ל דלא פלגינן דבוריה ולכן פליג באותה העיר : (ע) בנכסים. עי' קמט. בתוס' דכתבו דהתוספתא בשבוש מתניא וסמיא תוספתא מקמי ירושלמי וכתב הת"ב וזהו לפי גירסתם ד"ה שיור דל"ג אע"פ ושפיר הקשו דהואיל והזכיר שם השיור עדיף טפי אבל לפי הגירסא בגיטין ד"ה לעולם וד"ה הלכה אע"פ שאין שם א"כ הוי רבותא וזה שכתבו מיהו אפשר דאין לשבש התוספתא : (פ) האומר נתתי. גיטין מ: וכאן קמח: בשם ר"ש ועי' ירושלמי פ"ח הל"ח ובפ"ג שם והגי' בירושלמי דלא אמר כלום בריא ובשכ"מ אין חילוק בין עבר להכא ועי' בבלי קמח: וברמב"ם פ"ט מזכיה הל"ג ועי' גיטין ועי' מה"פ ד"ה האומר ולפי פירושו בסיפא וכופין היינו בשכ"מ אבל רישא מיירי בבריא : (פ) הרי הוא שלו. עי' בגיטין מג: וכולן בשטר ועי' בהה"מ פ"א מהל' מכירה הל"ז אי מהני בבריא : (צ) יטול יחזיק. עי' מיי' פ"ב מהל' מכירה הל"ח ובהה"מ שם ומיירי כאן בשכ"מ ויש לו סיוע גדולה מכאן למ"ש בפירושו ועי' סי' רנ"ג ס"ג וס"ד מבואר בשכ"מ אלא שהרמב"ן מפרש וכופין דנהי דלא קנה מ"מ כופין ע"ש ולקמן : (ק) ויחלוק פלוני. עי' סג: וחלוק פלגא ועי' סי' רנ"ג סכ"ד דין זה בשכ"מ ועי' מיי' פ"א מהל' זכיה ומתנה הל"ז ובמגיד והשגות שם ועי' הה"מ בפ"ט הל"י : (ר) תנתן לו. עי' גיטין מ: פליגי אם בלשון עתיד הוא לשון מתנה : (ר) וכופין. בפנים פירשתי אמנם הובא בתשובת מהרי"ט ח"א סי' כ"ב שכ' בשם הרמב"ן דתוספתא זו דאף דלא קנה מ"מ כופין לקיים דברי המת וכן הוא בר"ן פ"ק דגיטין. ועי' גיטין מ. באומר פלונית שפחתי עשו לה קורת רוח דכופין היורשים לשחררה משום מצוה לקיים דברי המת ועי' תוס' ב"ב קמט. ד"ה דקא מגמרי שהביאו התוס' כך דכופין ועי' מהרש"א שם ונראה דכוונו התוס' לתוספתא זו ומיהו בשדה לפי שיטת התוס' אין כופין. אבל להרמב"ן אף בשדה כופין ועי' בקצה"ח סי' רנ"ב ס"ב מ"ש בזה ועי' משנה למלך פ"ט מזכיה הל"י לענין תקנת חכמים במקום איסור : (ש) האומר עשיתי עבדי בן חורין. עי' ירושלמי כאן פ"ח הל"ט וגיטין פ"א הל"ה : (ת) הכותב דיוסתמין. עי' ירושלמי שם וז"ל ספר הכריתות כלל ס"ג סי' ס"ב מצינו שהיה לשון אה"ע שלא היו יודעין פירושו ובירושלמי יש נוחלין ארשב"ג וכו' וארי"י תורתי על כל בעלי לשון וכו' עכ"ל : (א) האומר נתתי. גיטין מ: ועי' בהה"מ פ"ד מהל' זכיה הל"ב שהביא תוספתא זו דאוכל פירות ג"כ ועי' בטו"ע חו"מ סי' רמ"ס ס"ד ומשמע שאוכל פירות ג"כ שאין המקבל מוחה במתנה רק שאומר שלא זכה ובאמת זוכה לו וע"ש בסמ"ע בשם ב"י בתשובה דאפי' נמצא כן בתוספתא יתובא הוא : (א) חיישינן. עי' שבת נג: חיישינן שמא חוץ לחומה לנו וכאן הוי ודאי [ועי' בחסדי דוד] : (ב) כתבתי שטר ונטלתי. או הוא דבמקום שקונה בשטר לחוד מ"מ כיון שאומר שנתן לו והוא מודה שלא קבל הודאת בע"ד כמאה עדים והת"כ כתב דבקדושין כו. במקום דקנה בשטר כסף לחוד לא קנה ולקמן בעבד נראה לפרש כן : (ג) עשיתי פלוני עבדי. ומותר בב"ח ובעי טבילה לשם שחרור שהרי הודה שלא טבל עי' יו"ד סי' רס"ז סע"ה ומשמע דהמפקיר עבדו א"צ ג"ם דאל"כ לימא שהפקירו עי' תוס' לת. ד"ה המפקיר : (ד) שהיתה יורשת. עי' קמג: וקמד: וירושלמי פ"ט הל"ג :

מנחת בכורים

לחוב ולזכות. לחוב ע"מ לזכות הם דנים לזכותן וכשיתחייבו אין מחייבין ליתומים : להכנים ולהוציא. פירושא דלחוב ולזכות : לחשב. לישבע ורבי פליג דלא ישבעו אלא נאמנים ובפלוגתא דר"ש ורבנן : לכם. אף לא עבדים שמא יצא עליהם ערעור : מינה. שהיה רגיל להפקיד : לחתום. על הנואה אף שלא נתברר שכן הדבר שהן אין גובין אלא בראיה ברורה : א"נ. חזקה שנתברר הדבר : נזונים. ומזונות הגדולים היה בשתיקה ולא מיחו וי"מ בחיי אביהן (עמ"ש) : מזונים. עד שנגדל ואח"כ נחלוק : הניח להם. מה שמסר להם במתנה שלהם הוא אף כסף וזהב :

פרק ט א מדייני גזירות. גוזרי גזירות וקנסות [כתובות קה.] : אין כופין. את המוכר לכתוב שטר מכירה אחר ע"ש הלוקח : ע"מ כן. שהודיע לעדים ראו שתכתבו לי שטר אחר או למוכר (ב"ק קג.) : במעמד חבירו. ושתק : מאחוריו. של השטר שחתם לעד קיים דבריו דמעשה לא עביד ואף למ"ד הערר על השדה והוא חתום בעד יכול לערער התם יכול לומר הראשון קשה והשני נוח אבל כאן שהשדה בידו למה חתם בעד (עי' כתובות קט:) : ב משל בית אבי אמא גרסינן : כמפורש. לה"ר שכן הוא וכן באשה וצריכי תרוייהו כמבואר (נב:) : ונוטלין חלק כזכר. גרסינן דממ"נ חד בן הוא ואי גרסינן נקבה גרסינן שילדו זכר ונקבה אצל הראשון כנקבה ואצל השני כנקבה דנקבה נוטלת עד שתבגר וכל בני חד מצי למימר אחותא הנקבה : אם זכר מנה. שאמר דבריו סתם ויש לפרש אם זכר אחר הנקבה מנה והנקבה ג"כ מנה ואם נקבה אחר הזכר מאתים לזכר ולהנקבה לא כלום א"כ הבן נוטל מנה תחלה ממ"נ ובמנה השניה נוטל מספק מחנה וכן הנקבה נוטלת חמשים ואפילו רבנן מודו כאן דאין הבן מוחזק דמיירי בחיי האב (קמא. ובתוס' ד"ה אידך) : ונקבה. מבטלת שמחת הזכר : ד לפלוני. ואח"כ לא נמצא כ"כ לכ"א כדי סיפוקו : כל הקודם. כיון שאמר ואח"כ כוונתו שתחלה יטול הראשון : מן האחרון. דהוה כבן חורין שהניח הראשון מקום לגבות : ובע"ח. ונחסר מן הסך שאמר המצוה ורוצין לגבות לפלוני דלא יטול מאתים רק לפי ערך אין מנכין אע"פ שלא נתכנס כל המעות : ואח"כ. תלה הנתינה בקבוץ המעות : מזה שירש. דעליו חל כיון שקראו יורש : לענייי. בגונא דלא חל עלייהו ולא הוו נוגעים בעדותן : לא קנו עצמן. דאין שנים משתחררין בשטר אחד וא"כ גם הנכסים לא קנו אבל בשני שטרות שכתב לכל אחד כולו קנה גם לעצמו אבל חצי חצי הוי שיור לחבריו והיכא דשייר לא קנה עצמו ולא קנה הנכסים וכחסורי מחסרא מוקמינן להא ברייתא בגיטין והשאר שיור לראשון א"כ הראשון לא קנה יקנה השני גם לעבד הראשון דהוא יצא ב"ח ולא הראשון : שאין שם. וע"כ כל נכסי כוון על העבד וא"כ כשאמר חוץ מבטל דבורו בכל נכסי וקמ"ל דפלגינן דבורו : זכה בנכסים. אם יש לו. א"נ זכה מכח אמירת כל נכסי (הרא"ש פ"ק דגיטין) : ה הרי אלו שלו. בכל אלו זכה : וכופין. הא דפליגי הייט בבריא אבל בש"מ דבריו קיימים וכופין יורשין לקיים (כ"ב קמ"א וירושלמי פ"ח ה"ח ובפ"מ שם) : הרי הוא בן חורין. וכ"כ בשטר : הרי בן חורין. הדין בכל אלו דב"ח. אבל אם אמר יעשוהו וגוה כן להיורשים פליגי : בכל לשון אם כתב מתנה הוי מתנה. ודיסתמא הוא גוהת שכ"מ ובירושלמי פ"ח הל"ח מבואר אר"י תורתי על כל בעלי לשון לידע מהו דיסתמא ולא אמרו לי דבר וע"ש בפ"מ :

פרק י א לא אמר כלום. דא"י מזה ואם איט רוצה צריך להפקיר כדין הפקר : שמא. חיישינן כמו ודאי : כמאה עדים. וזכה הנותן במזרח : ב הרבוי. שנתרבו הנכסים והיתה יורשת בין היורשים:

אחריות

הנכסים ולא עוד אלא אם יש שם נכסים שיש להן אחריות גובה כתובתה
ואם לאו אין גובה כתובתה אלא(ה) לפי חשבון א): (ו)האחין שהניח להן אביהן
נכסים ולאחד מהן יש לו בנים ועמדו בניו של זה והשביחו את הנכסים
והביאום לבית הריבוי לא יאמר לו תנו לי מה שהשביחו בני את הנכסים וכן
הן לא יאמרו לו תן לנו מה שאכלו בניך אלא מה שאכלו אכלו מן האמצע
ומה שהשביחו השביחו לאמצע . האחים שהניח להן אביהן נכסים ועמדו
והשביחו השביחו לאמצע ולא עוד אלא אפילו הניח להן אביהן (ז) ספל או
קרדום והשביחו מה שהשביחו לאמצע : האחין שנטל אחד מהן מאתים זוז
והלך ללמד תורה או ללמד אומנות לא יאמר אילו הייתי כאן הייתי נזון מן
האמצע אלא אומרים לו אילו היית כאן היית נזון מן האמצע עכשיו שנזונת
נזונות משל עצמך (ח) האחין שנעשה אחד מהן (ט) גבאי או אפולמוסטוס אם
מחמת נכסים נפל נפל לאמצע ואם מחמת עצמו נפל נפל לעצמו חלה ונתרפא
נתרפא משל עצמו אמר רבן שמעון בן גמליאל (י) בד"א ברפואה שיש לה
קצבה אבל רפואה שאין לה קצבה נתרפא מן האמצע . נשאו נשים והכניסו
להם שדות זה נוטל את שהוא שלו וזה נוטל את שהוא שלו ואם היתה
(כ)הוצאה מן האמצע מביאין ב) לאמצע וחולקין הכניסו להן כלים זה נוטל את
שהוא מכיר וזה נוטל את שהוא מכיר והשאר מביאין לאמצע וחולקין עשו
כלים (ל) לנשיהם ולבניהם הרי הן של עצמן עשו כלים לעצמן מביאין לאמצע
וחולקין: ג (מ)שלח האב שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת בעיניה נשתלחה לאב
שושבינות כשהיא נגבית נגבית מן האמצע השושבינות אין בה משום רבית :
(נ) חמשה דברים נאמרו בשושבינות אין בה (ס) משום רבית וחוזרת בעיניה
ונגבית מן האמצע ואין השביעית משמטתה ואין הבכור נוטל בה פי שנים :
עשה עמו שושבינות בפומבי ומבקש שיעשה עמו בצנעא יכול לומר לו כדרך
שעשית עמי בפומבי אף אני אעשה עמך בפומבי עשה עמו ג) בבתולה ומבקש
שיעשה עמו באלמנה יכול לומר לו כדרך שעשית עמי בבתולה כך אני עושה
עמך בבתולה עשה עמו שושבינות ד)באשה אחת ומבקש שיעשה עמו(ע) בשתי
נשים יכול לומר לו לכשתשא אשה אחרת אביא לך בשניה : ד (פ) השולח
סבלונות לבית חמיו ואכל שם (צ) שבועי בנים או דברים אחרים מה שאכלו
אכלו והסבלונות קיימות במקומן . השולח סבלונות לבית חמיו דברים
(ק) שדרכן להשתמש בהן בבית חמיה אין צריכה להחזיר בידה ושאין דרכן
להשתמש בהן בבית חמיה צריכה להחזיר בידה מתה דברים שדרכן להשתמש
בהן בחייה אין האב צריך להחזיר ושאין דרכן להשתמש בהן בחייה האב
צריך להחזיר : ה (ר) בריא שכתב נכסיו מתנה אע"פ שלא שייר קרקע כל
שהוא מתנתו קיימת (ש)שכיב מרע מוציא מיד. מיד מי הוא מוציא מידן והן אין
מוציאין מידו דברי ר' יעקב רבי נתן אומר אם היה שכיב מרע הן צריכין להביא
ראיה שהיה בריא ואם היה בריא צריך הוא להביא ראיה שהיה שכיב מרע:
ו (ת) המסוכן שחלק נכסיו על פיו בין בחול בין בשבת דבריו קיימין אבל
בריא עד שיקנה בכסף ובשטר ובחזקה ר' אליעזר אומר נכסים שיש להן אחריות
נקנין בכסף בשטר ובחזקה ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה . אמר
ר' אליעזר (א) מעשה במדוני אחד שהיה בירושלים והיו לו מטלטלין הרבה
והיה מבקש ליתנם במתנה אמרו אי אתה יכול מפני שאין לך קרקע עמד
וקנה סלע אחת סמוך לירושלים אמר צפונו של זה ועמו מאה חביות של יין
נתונות לפלוני דרומו של זה ועמו מאה חביות של יין נתונות לפלוני וקיימו
את דבריו במה דברים אמורים בחול אבל בשבת לא יעשה ואם עשה עשוי
רבי יהושע אומר בחול אמרו קל וחומר בשבת דברי רבי מאיר רבי יהודה ורבי
אלעזר אומר בד"א בחול אבל בשבת לא יעשה ואם עשה עשוי רבי יהושע
אומר בשבת אמרו קל וחומר בחול : ז (ב) נפל הבית עליו ועל אמו הואיל
אלו ואלו באין מכח ירושה אלו ואלו מודים שיחלוקו א"ר עקיבא (ג) מודה
אני בזה כדברי בית הלל שהנכסים בחזקתן :

פרק יא

א פשוט שכתב (א) עדיו מאחוריו מקושר שכתב עדיו מתוכו
שניהן פסולין רבי חנניא בן גמליאל אומר מקושר שכתב עדיו
מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט (ב) השיב רבי על רבי חנניא בן
גמליאל והלא זמנו של שטר מוכיח עליו אם פשוט הוא ואם אינו פשוט אי זה
הוא מקושר (ג) כתב שם המלוה ושם הלוה ה)מקום הלוקח מקום המוכר מקום
השדה מקום המעות מקום הזמן קושרו מלמעלה והעדים מלמטה כשר :
ב גופו של שטר ביום פלוני בשבת פלוני בחודש פלוני בשנה פלונית ובמלכות
פלונית . לא כתב בו שם היום ידו על התחתונה כל אותה שבת . לא כתב בו
שם שבת ידו על התחתונה (ד) כל אותו חודש . לא כתב בו שם חודש ידו על
התחתונה כל אותה שנה . לא היה כתוב בו שם שנה ידו על התחתונה
(ה) כל אותה מלכות . היה כתוב בו דהב נותן לו דינר של זהב דהב דינרין
נותן לו שני דינרין של זהב בדינרין דהב נותן לו כשני דינרין דהב . בדינרין
ודהב נותן לו שני דינרין של כסף כדינר של זהב היה (ו) כתוב כסף נותן לו
דינר של כסף כסף דינרין נותן לו שני דינרין של כסף . בדינרים כסף נותן לו
כשני דינרין של זהב כסף . דינרין וכסף נותן לו שני דינרין של זהב ודינר
(ז) כסף . דהב דאת חייב לי אין פחות מדינר של זהב . כסף דאת חייב לי
אין פחות מדינר של כסף . דהב דינרין (ח) דאינון דיחמי והשאר מחוק אין
פחות מדינר זהב (ט)דריאבון ו) נותן לו כל מה שדריאבון שהוא שוה . כיוצא
בו הנושא ונותן עם חבירו בשוק ואמר לו זהב דאת חייב לי אין פחות מדינר
של זהב דריאבון נותן לו כל מה שדריאבון שוה : ג המוציא (י) שטר בבבל
גובה עליו כסף בבל שטר בארץ ישראל גובה עליו כסף ארץ ישראל היה
כתוב בו כסף סתם והוציאו בבבל גובה עליו כסף בבל בארץ ישראל גובה עליו
כסף ארץ ישראל היה כתוב כסף סתם ה"ז גובה כל *)(מקום) שירצה מה שאין
כן בכתובת אשה : בין שכתוב בו לוה פלוני מן פלוני ובין שכתוב בו (כ) אני
פלוני לויתי מן פלוני והעדים למטה כשר (ל) לעולם התחתון ילמד מן העליון
במקושר באות אחת ולא בשתי אותיות בין חנן לחנני ובין ענן לענני על אות
אחת מקיימין אותו על שתי אותיות אין מקיימין אותו ואיזהו (מ) קיומו אני
פלוני לויתי מן פלוני . ופלוני ופלוני לוה הימנו קושרו למעלה והעדים למטה
כשר : כותבין (נ) גט לאיש שלא מדעת אשה אבל אין כותבין אלא מדעת
האיש

*) נ"ל מה וכ"ה בכתובות דף קי ע"ב

נוסחאות כ"י

א) בכ"י אלא לפי חשבון ליתא : ב) נותנין : ג) שושבינות : ד) בשתי נשים ומבקש שיעשה עמו באשה אחת יכול לומר לו כו' : ה) שם הלוקח שם המוכר : ו) דריאבון :

חסדי דוד

דברי הנותן אלא דחיישינן לדבריו אבל התוס' ז"ל כתבו שם וז"ל הא חיישינן הוי וודאי כמו חיישינן שמא כמי
מילין כתבו ע"כ ולשון התוספתא משמע כדבריהם מדקתני לא אמר כלום . ואיברא דהך ליבנא דחיישינן בגמ'
מוכח דלא מלשון הברייתא הוא . דאין דרך התנאים לדבר בלשון תרגום והו"ל למימר חוששין ואולי תוספת
מדברי התלמוד הוא . ומ"מ גם לדברי התוס' ז"ל קשה ליבנא דשמא דמשמע דהוא ספק ונראה דהא והא
איתא דמ"ש ז"ל דהוא ודאי הוא לגבי דידיה שאינו יכול לחזור ולזכות בו ולזה אמר כאן לא אמר כלום .
אבל לגבי אחריני אינו אלא ספק ומשו"ה תנא בלשון שמא : נשאו נשים והכניסו להם שדות כו'. רישא
לא מצאתיה במקום אחר ומ"מ הדין ברור שאם נשאו נשים קודם החלוקה והכניסו שדות אע"פ שעד עכשיו היו
אוכלים פירותיהם ביחד בלא קפידא אם אוכל אחד משל חבירו טפי לא נימא ש"מ שגם גוף הקרקעות כבר
החזיק כל אחד בשל אחיו ויהיו דין השדות כאילו ירשום מאביהם ובבואם לחלוק יחלקו בשוה חלק כחלק אלא
זה נוטל את שלו וזה את שלו ואם היתה הוצאה מן האמצע אלא שלצורך שדה של אחד הוצאה מרובה ולשדה השני
היתה הוצאה מועטת לא נימא דמחלו להדדי כי אמרו דסמכי דבשעה שיבואו לחלוק יחשבו ההוצאות ולאותו
שהוציאו יותר ינכו מחלקו . וכן הוא הדין גבי כלים אע"ג שהחזיקו לא הוי חזקה כמו שותפים שאין להם
חזקה אלא כל אחד נוטל את שלו אם מכירו . ודין עשו כלים איתי' בפ"ק דב"ק דף י"א וע"ש בתוס' הטעם לזה
ועי' בטור סי' רפ"ח טעמא אחרינא בשם הרמ"ה וע"ש עוד בסמ"ע :

פרק יא גופו של שטר ביום פלוני בשבת פלוני בחדש פלוני בשנה פלונית כו'. ופי' כי גם הזמן הוא
בכלל גופו של שטר . והנה מדקתני ביום פלוני בשבת פלוני מוכח דר"ל ביום פלוני של שבת

מצפה שמואל

(ה) לפי חשבון. היינו מקרן בשעת מיתה ולא משבח ועי' חו"מ ס"ס ק"ד בש"ך ובסמ"ע שם לענין בע"ח אי גובה משבח ועי' בסי' ק"ט ובש"ך ס"א דבשבחא דממילא הוי כקנה ועי' בפ' יש נכור ובאה"ע
סי' נ"ה בסופו : (ו) האחין שהניח. עי' מיי' פ"י מהל' נחלות ובמגיד הל"ג ובש"ע סי' רפ"ז ועי' בהה"מ פ"ט שם הל"ב ומכאן דלא כה"ר ישעיה בטור ר"ס רפ"ו דס"ל דשתיקה לא הוי כמחילה : (ז) ספל.
בש"ס איתא אודייני ועי' ירושלמי פ"ט הל"ג ועי' תוס' קמג: בתוס' גרסינן ראו מה וכו' ובעינן ב"ד ועי' בשו"ע סי' רפ"ז ס"א בהגה"ה חלוק בין גדולים דסגי בעדים וקטנים בעינן ב"ד ועי' כ"י : (ח) האחין השותפין.
והיינו שהן שותפין ועי' בירושלמי פ"ט הל"ב ובמראה הפנים בשם חידושי הרמב"ן שפי' דבתוספתא משמע שאפי' היה לאחד בנים וזן אותם מתפיסת הבית אין מחשבין לו אלא מה שאכל מן האמצע ועי' במראה הפנים פ"ט
הל"ג ע"ד שאמרו בירושלמי סתם אחים עד ג' דורות והתוספתא מתפרשת כפשטה בהשביח בתפיסת הבית וע"ש בשם התמים דעים להראב"ד שפירש דבחיי אבי אביהם מיירי דדור ג' הוי קרובה אבל לא יותר ואם השביחו או
שאכלו הללו תובעים שבחם והללו תובעים מה שאכלו וכרתוקים דמי ע"ש שהאריך : (ט) גבאי. שם ופ"ט הל"ד · (י) בד"א ברפואה. ירושלמי שם וכתובות פ"ד הלי"ז ועי' תוס' שם ד"ה חלה ולדינא מחלוקת הפוסקים אי קאי
בפשיעה וקאי על המשנה אבל באונס לעולם לאמצע וי"מ דענין בפ"ע הוא וקאי על אונס ועי' ב"י בסי' קע"ז ובסמ"ע שם סק"ב וכ"כ דברי מהרש"א בתוס' שם וב"י כתב דהטור היה לו גירסא אחרת בתוס' וכתב הת"ב ונ"ע
דהתוס' קאי על המשנה ובמשנה מיירי בפשיעה ועי' בנתה"מ סי' קע"ז ס"ה מ"ש בזה וא"ש קצת : (כ) הוצאה. עי' כ"י במשנה (רכד) שכתב גרסינן בתוספתא דאם יש בניה מרובים לאחד מאלו ולאחד אין לו או שיש לא' נכסים
מרובים לעולם מוכיח יחד מנכסים לאמצע וז"ש מביאין לאמצע וחולקים והיינו שנזונים יחד ועי' טור ר"ס רפ"ו : (ל) לנשיהם. עי' ב"ק יא: ועכ"י במשנה : (מ) שלח האב שושבינות. קמד: ושם הגירסא חוזרת לו : וכשהיא
נגבית נגבית מן האמצע. גרסינן שם ועי' ש"ג בשם הרמ"ה בזה : (נ) חמשה דברים קמה. ושם. : (ס) משום רבית. עי' ש"ס וכב"מ סה. : (ע) בשתי נשים עי' תוס' דמפרשי הגירסא בגמרא כמו בתוס' דהכא ויותר
נראה גיר' רשב"ם ואף שאין לשושבינות קצבה דאין בה רבית ואם רצה פוחת מ"מ אין דרך להחזיר אלי שושבינות לכן מבקש שיחזיר לו בהאחת דמסתמא יחזיר לו בשלימות : (פ) השולח סבלונות. קמו. : (צ) שבועי בנים.
פשוט הוא דהסבלונות קיימים דאינם חוזרין והיינו שאכל שם דינר וזה הוא סעודת התן א"צ להחזיר בידה ועי' תוס' שם ועי' תוס' קמו. ד"ה סבלונות ועי' ת"ח שהביא תוספ' זו : (ק) שדרכן. משמע אפי' לא בלו רק דרכן לבלות ועי' קמו. :
(ר) בריא שכתב מתנה. קמו: לפי דבשכ"מ חלוק אמר דין בריא ועי' ירושלמי גיטין ספ"א עשו דין שכ"מ כבריא שכתב ונתן ועי' ירושלמי כתובות פי"א הל"א וכאן פ"ט הל"ו ובמה"פ
ד"ה חברייא : (ת) המסוכן. קנו. ושם: וירושלמי פ"ט הל"ז כל זה עד נפל וירושלמי קדושין פ"א : (א) מעשה. בחולה הוא כמבואר קדושין כו: להדיא ורבנן סברי דבריא הוי ועי' קנו. ד"ה קונים דבשכ"מ הקילו לעשות קנין
ועי' קדושין גרסי' שם מאה נאן ועי' ירושלמי פאה פ"ג ועי' כאן בירושלמי פ"ט הל"ו לענין בין בחול בין בשבת ועי' כאן פ"ט הל"ט וקדושין פ"א הל"ה : יקיימו דבריו . אף אם עמד אינו חוזר לר"א וכ"ש לרבנן דבריא הוי
ובקדושין גרסי' שמת : (ב) נפל הבית עליו. קנח: : (ג) מודה אני. שם : (א) עדיו מאחוריו. קס. ועי' תוס' שם ד"ה פשוט וע"ש חו"מ סי' מ"ב סק"ג מ"ש. בפ"מ וע"ש סי' מ"ה ס"א דלא הוי חתימה כלל ועי' ירושלמי
גיטין פ"א הל"י : זה מתוכו וזה מאחוריו. וכן כאן פ"י הל"א : (ב) השיב רבי. קסד. וירושלמי פ"י ועי' תוס' ד"ה מקושר ובירושל' מסיים גופו של גט וכו' והיינו שכותבין במקושר שריך וקיים מאח"כ בפשוט א"כ לא מני משוי
פשוט כ"פ הת"ב: (ג) כתב שם המלוה. קסב: ועי' ירושלי' פ"י ובפנים ובש"ס פליגי אי חתמו על הכפל או חתמו על השטר באורך נגד התחלתו עד סופו כדי דלא יזייף ויוסיף על גופו של שטר עי' גיטין יז: בכתב בו שבוע כשר בגיטין
ג"כ וכאן לא כתב כלל ועי' כתובות נד: לענין שעות : (ד) כל אותו חודש. כתובות נד: מ"ש בהך דידו על התחתונה : (ה) כל אותה מלכות. עי' גיטין פ. משום שלום מלכות : (ו) כתב כסף. קסו. ושם מהופך הברייתא ועי'
תוס' שם ד"ה א"ה : דינרין וכסף. נ"ל דינרי וכסף ועי' בפנים : (ז) כסף דהב דאת חייב. קסה: : (ח) דאינון ונמחק. עי' ירושלמי פ"י ועי' ט"ז סי' מ"ב כתב דנשבע היסת ולא פליגי רק בלוה אמר ג'. ב"מ ה: ובירושל'
כאן אינו מבואר כן וכן העיר הת"ב : (ט) דריאבון שוה. גרסי' ועי' שבועות לט: וכתב הת"ב דלעיל לא אמר שוה ואפשר דשה"ה שאמר שאני חייב : (י) שטר בבבל. עי' כתובות קטז: וירושלמי פ"ג שם ע"ש : (כ) אני. עי'
רמב"ם פי"ח מהל' מלוה הלי"ב ועי' לח"מ שם והיינו שחתמו לקיים הענין ועי' סי' ס"ט ס"ג ועי' ירושלמי גיטין פ"ח הל"ו וכאן פ"י הל"א לעולם אין העדים חותמין למטה עד שיקראו למעלה : במקושר. אפי' בשיטה אחרונה:
(ל) לעולם. קסו: וירושלמי פ"י הל"ג : (מ) קיומו. עי' ירושלמי פ"ו הל"ו : ופלוני. עי' בפנים והת"ב כתב דאפשר דה"ק אם הוא כתב למעלה אני פלוני ופלוני לוה והעדים למטה לקיים הענין כשר :
(נ) גט לאיש. עי' קסז: וירושלמי פ"י הל"ד וירושלמי גיטין פ"ד הל"ב :

מנחת בכורים

אחריות . קרקעות מוחזקים שלא ברשות : לפי חשבון . נוטלת חלקה בירושה ותו לא : יש לו בנים . ויכולים
לטפל יותר בנכסים ברבוי ב"ב : כן . האחים א"י לתבעם מה שאכלו בניו יותר : לאמצע . בהשביחו מחמת
עצמם אבל מחמת הוצאת אחד לעצמו (קמג:) : ספל . דהוי מטלטלין ל"א כמאן דפליגי דמו : מן האמצע .
ותובע מזונות : אפולמוסטוס . שוטר המלך . וממונה ללחום מלחמת המלך : נכסים . שמינוהו בשביל עשרו
שכרו לאמצע . וכן להפסד (רא"ש) : אין לה קצבה . בכלל מזונות הוא : שדות . בעת שהיו שותפים שייך לכל
אחד לבדו : לאמצע . הפירות שגדלו מהוצאות השותפות : והשאר . שאינן נכרים ואולי של שותפות הוא : של
עצמן . דלא יתבזו בב"ד ובבגדי חול מיירי : ג שושבינות . ששולחין הנערים זה לזה בעת נשואים ראשונה
אם שלח האב ע"י הבן ויחד לו : חוזרת בעיניה . לבן שנשלח ע"י : נגבית בחזרה . דנגבית בב"ד כדלקמן :
בשעתה . גרסינן בש"ס והיינו בעת שמשיא הכלית : ואין השביעית . דלא קרינן ביה לא יגוש עד הנשואין
של המשלח : נוטל . דהוי ראוי : ומבקש . המשלח הראשון : יכול לומר . הראשון להשני אני רוצה עתה לעשות
בגלוי : בשניה . וי"ג בהיפך שעשה עמו בשתי נשים ורוצה שיעשה עמו באשה אחת (אף שאין קצבה ויכול
לפחות מ"מ חשב שמסתמא יתן לו כמו שנתן לראשון) יכול הראשון לומר וכו' : ד שבועי בנים . הוא בנות
שבע תאנים טובות (נדרים נו:) : מה שאכלו . כיון שאכלו הסבלונות אינם חוזרים : בידה . אף בחייה
כמבואר במשנה : שדרכן כו' בבית חמיה א"צ להחזיר . והיינו העשוין לבלות : ה ש"מ מוציא מיד . אם
היה ש"מ יכול לחזור אע"פ ששייר הוא מוציא אם נתן זה בעת שהיה ש"מ או בריא ומיד מי הוא מוציא
מידו ומוקמינן בחזקתו : והן אין מוציאין . אף בעתה שכ"מ לא מוקמינן כדהשתא : ש"מ . כדהשתא
מוקמינן : במשיכה . כדין בריא : ו ומעשה . וחולה היה ומ"מ בעינן קנין אג"ק : בד"א . לרבנן דלא בעי
קנין : בשבת . אלמוהו דלא ליהוי כמכירה ובעי קנין ולא יעשה בלא קנין : עשוי . דלא אמרינן אין קנין
לאח"מ כיון דא"א בלא"ה הוי כפירש מהיום אם מתי ומותר אף מתחלה כיון דא"א בע"א (תוס' שם) : ר"י
אומר . ר"א אומר גרסינן ובריתא ר' אלעזר ובסיפא ר' אליעזר (תוס' ד"ה רא"א כו') ועפ"מ ושם גרסינן
בד"א בשבת אבל בחול לא יעשה והיינו בקנין דאין קנין לאח"מ : ז ועל אמו . וחולקין יורשי הבן עם יורשי
האשה : מודים ב"ש וב"ה . דפליגי בנפל עליו ועל אשתו : בחזקתן . בחזקת יורשי האשה מאותו השבט .
ולפי שת"ק אמר מודים אמר ומודה : אבל קאי לב"ה בנפל הבית עליו ועל אשתו :

פרק יא א זמן השטר . במקושר אם מלך שנה כותבין שנתים וכיון לבינו כותבין שובר בזמן וכשיעשה
פשוט יסברו דנכתב אחר זמן השובר : כתב . כותב לכתחלה כמבואר בירושלמי פ"י הל"א אלא
משום עדים נקטי' : העדים מלמטה . בדיעבד ולכתחלה מאחוריו : ב גופו של שטר . בכל שטר מיירי :
מקום הלוקח ואולי גרסינן שם בנירי : כל אותה שבת . אינו גובה אלא מלקוחות לאחר אותה שבת דיאמרו
דנכתב ביום ו' בערב וכן כולן : דהב . ובכתב מטבע דאל"כ אמרינן נסכא : בשני דינרין . שוה דב' מורה
על שוה : בדינרים ודהב . וא"ו הנוסף למטבע כוון ולא קפדינן על הב' של בדינרים : ודינר של זהב.
גרסינן : של זהב כסף . ומפרש בגמ' דכתב דינרי אבל דינרין י"ל כסף בשוה שני דינרים כסף : דאינון
והשאר גרסינן : אין פחות מב' דינרי זהב . כיון דכתב דאינון שנים במשמע : דריאבון . כמו דרבונות
בשקלים : הט"כ . כלומר דכן הוא הדין בע"פ : ג גובה . במקום שמוציא : ששם היה ההלואה או על אותו
מקום נשתעבד ופריטנא לה כולהו בסוף כתובות : כל מה שירצה. גרסינן בפחות שבמטבעות כגון מעות :
בכתובת אשה . לא תלינן במקום שכתוב בו אלא הולכין להקל כמבואר סוף כתובות : ד במקושר . דרך
במקושר לחזור בשיטה אחרונה וקיימא ולמידין מן העליון אם חסר ול"ד אלא כל שטר כן הוא והרגיל נקט :
חנן ולמעלה חנני יתן לחנני . דאות אחת אפשר למתלי' בטעות : מקיימין . ללמוד מעליון : קיומו . כחסר
ב' אותיות חוזר ומקיים למטה כל השטר שחותמין אח"כ בחזרה כמו למעלה והכל הולך אחר התחתון :
ופלוני ופלוני . כלומר בין שכתוב ואני ובין שכתוב בלשון עדים מקיימין למטה : מדעת האיש. שטם :
אונקלסיא

האיש כותבין שובר לאשה (ס) שלא מדעת האיש אבל אין כותבין אלא מדעת האשה כותבין שחרור לרב שלא מדעת העבד אבל אין כותבין שלא מדעת הרב אונקלסיא שלא מדעת המלוה אבל אין כותבין אלא (ע) מדעת הלוה. דייתיקאות אפותיקאות ומתנות שלא מדעת הנותן אבל אין כותבין אלא מדעת המקבל שטרי מקח וממכר שטרי ארסיות וקבלת בהמה שלא מדעת נותן אבל אין כותבין אלא מדעת המקבל גזרידין[א] ופרוסבולין שלא מדעת שניהן רבי אומר אומר אני שאין כותבין פרוסבול אלא מדעת הלוה[ב]. (פ) משנין את השטר מעברית ליוונית ומיוונית לעברית ועושין לו קיום בית דין נמחק או שהרקיב נימוק או שנטשטש מביאו לב"ד (צ) ועושין לו קיום ב"ד (ק) נקרע (ר) או שאבד מביא עדיו לב"ד ועושין לו קיום ב"ד איזהו קיום ב"ד במותב (ש) פלוני בן פלוני הוציא פלוני לפנינו שטרו קרוע (ת) ובדקנו עדותן של עדים ונמצאת מתכוונת גובה וא"צ להביא ראיה ואם לאו צריך להביא ראיה: ה שטר (א) שיש בו מחק או תלוי מגופו פסול שלא מגופו כשר ואם החזירו למטה אפילו מגופו כשר. שטר (ב) שחתמו עדיו לאחר שאלת שלום פסול שלא חתמו אלא על שאלת שלום החזיר בו דבר אחד או שני דברים מענינו של שטר כשר כתבו בדף זה וחתמו עדיו בדף השני פסול: ו הרחיק את העדים מן הכתב מלא שני שיטין פסול פחות מכאן כשר וכמה יהיו עדיו רחוקין מן הכתב ויהא כשר כדי שיהו נקרין עמו דברי רבי רבי שמעון בן אלעזר אומר (ג) מלא שיטה אחת רבי דוסתאי בר ינאי אמר מלא חתימת שני עדים. שטר שחתמו עליו חמשה עדים ונמצאו שלשה הראשונים קרובין או פסולין תתקיים עדות בשאר עדים כתבו בחמשה לשונות וחתמו עליו (ד) חמשה עדים בחמשה לשונות כשר (ה) נקרע כשר נתקרע פסול נקרע בו קרע של ב"ד פסול (ו) מחוק[ג] או שהרקיב או שנעשה ככברה כשר נימוק[ד] או שנטשטש ובבואה שלו קיימת אם יכול לקרות כשר אם לאו פסול (ז) האחין שהניח להן אביהן מרחץ אחד עני ואחד עשיר לא יאמר עני לעשיר הריני לוקח כנגדן מן השוק ומרחץ אלא אומר לו אם יש לך בוא והרחץ (ח) והוצאה לאמצע עשאם אביהן לשכר השכר לאמצע אחד מרחץ ואחד הגת ואחד בית הבד. האומר עשו טבי עבדי בן חורין והיו שם שני טבין אין דורשין לשון הדיוט לומר לזה היה אוהב ולזה לא היה אוהב אלא שניהן יוצאין בני חורין (ט) ונוטלין משניהן דמי אחד מהן. האומר (י) תנו מאתים דינר ליוסף בן שמעון והיו שם שני יוסף בן שמעון אין דורשין לשון הדיוט לומר לזה היה אוהב ולזה לא היה אוהב אלא שניהם חולקין בשוה (כ) יצאת עליהן כתובת אשה ובעל חוב שניהן נותנין בשוה (ל) הוציא אחד מהן שטר על חבירו שחייב לו לא יאמר לו שלי הוא שאבד ממני אלא כל שהשטר בידו גובה. נמצא לאחד בין שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון פרוע שטרות שניהן פרועין וכשהוא גובה אינו גובה (מ) אלא מדעת הלוה. האומר לבנו שטר בין שטרותי פרוע ואין ידוע איזה הוא השטרות כולן פרועין וכשהוא גובה אינו גובה אלא מדעת הלוה[ה]: ח המלוה את חבירו (נ) ע"י ערב לא יפרע מן הערב ואם אמר ע"מ שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב. המלוה את חבירו ע"י שני ערבין (ס) לא יפרע מאחד מהן ואם אמר ע"מ שאפרע מאחד מהן יפרע מאחד מהן שטר היוצא מיד ערב ה"ז אינו גובה ואם כתב בו בע"ח (ע) כבר התקבלתי הימנו ה"ז גובה: סליק

נוסחאות כ"י

א) גוזרי דינין: ב) המלוה: ג) ניטוך: ד) נמחק: ה) המלות:

חסדי דוד

פלוני כלומר באחד בשבת וכיוצא ומדהדר קתני בחדש פלוני מה צורך להזכיר איזה שבת דמשמע דלסדר פרשיות מונה כלומר בשבת פ' שמות או פ' וארא דהא ליכא סימן אחר ולא שם אחר לשבתות והא למה נצרכה אלא מוכרח דאיירי דלא מפרש בכמה בחדש ודלך משל כותב כך ברביעי בשבת פ' שמות בחדש טבת ואולי דבאתרא דהך תנא הוו נהיגי כך אבל אנו אין לנו אלא כפי מ"ש בגמ' ובפוס' והכי נהוג עלמא שאין מזכירין שם השבת אלא הכי כתבי' ברביעי בשבת כך וכך לחדש טבת ומיהו ודאי נראה דאי כתב כדלעיל השטר כשר ואפי' בגט אשה יש להכשיר מאחר דהזמן ברור כפי מנהג ישראל בכל המקומות שמטעו שמשלימין כל החומש בשנה אחת סדרא א' בכל שבת: משנין את השטר מעברית ליוונית כו'. הך רישא לא ראיתיה במקום אחר ולא ידענא מה טיבו של שנוי זה ואפשר לאוקמא כגון שהשטר בלשון עברית והלוה הלך לו למדה"י ושם אין בקיאין בלשון עברית והמלוה רוצה לילך אחריו לגבות ובא לב"ד ועושין לו טופס של אותו שטר מועתק מלשון עברית ליוונית מזמן השטר הראשון ועושין לו קיום ב"ד וכותבין הטעם שהוצרכו להעתיקו וקורעין השטר הראשון וה"ה איפכא אם כתב בלשון יוונית ובמקום שנמצא עכשיו הלוה לא בקיאין בלשון יונית ומ"ש במותב פלוני בן פלוני היא ע"ש וצ"ל במותב פלוני ופלוני ופלוני הוציא וכו' ועי' בטור ובב"י סי' מ"א: סליק

מצפה שמואל

(ס) שלא מדעת בעבדי עי' ב"מ יט. דאף למ"ד חוב הוא לעבד שיצא מת"י רבו לחירות ל"ח דלמא לא יתן עד תשרי דאמרינן ז"ל אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך ועי' תוס' שם ד"ה אימתי דהיכא דלא איתרע בנפילה ל"א זה א"כ כמ"ד זכות הוא ולכן כותבין שלא בפניו ועדיו בחתומיו זכו לו ועי' קדושין כג. וצ"ע שלא הביא ראיה מזה ע"ש ואולי נפרש כאן שמקבל ג"ש בעבד ומשוחרר מעתה ושוב ליכא ראיה מכאן לאביי אבל אינו נראה וע"ש בהש"ז: (ע) מדעת הלוה. ס"ל דזכות הוא למלוה ורבנן ס"ל דמ"מ מעשה ב"ד הוא. ת"ב: (פ) משנין השטר. גיטין יט: דכשר בכל לשון: (צ) ועושין לו קיום. קסת. בנמחק. ועי' לקמן: או שהרקיב. קסט: ועי' ירושלמי פ"י הל"ה ועי' מה"פ שם ד"ה האומר ועי' קסח:: (ק) נקרע. בגוונא דל"ת שקרע הלוה לפרעון ועושין קיום דהוי כרשומו ניכר: (ר) או שאבד. עי' סי' מ' ס"ג דאבד באור וע"ש בש"ך שהאריך ובנתה"מ: (ש) פלוני. או ב"ד או עדים ועי' מיי' פכ"ג ממלוה הלי"ב ובמגיד שנסתייע מתוספתא זו דמיירי דלא נמחק לגמרי כהרמב"ם ועי' בפוסקים ובש"ך ר"ס מ"א: (ת) ובדקנו. עי' הה"מ שם ספכ"ג מהל' מלוה הלי"ב ובש"ס מ"א אי קאי על הראשונים או עדי הקיום וכאן לא נזכר הראשונים: (א) שיש בו מחק. ירושלמי גיטין פ"ט הל"ב וכאן פ"י הל"ת ושם פ"ט הל"ז ועי' מיי' פכ"ז ממלוה הל"ח ובש"ך ח"מ סי' מ"ד ס"ק י"ד ובענין מגופו נחלקו הפוסקים י"מ מגופו היינו כל טופס השטר מקום דחיישינן לתנאי ושלא מגופו היינו מקום שאין כותבין תנאי וי"מ מגופו שם המלוה והלוה וכל השטר שלא מגופו אינו פוסל כל השטר דל"ת לתנאי ועי' ב"י סי' מ"ד. ובתלוי ודאי דעיקר החקירה לענין התלוי ועי' בש"ך ועי' מה"פ פ"י ה"א ד"ה כל שהכריע כהרשב"א דשניהם שוין בזה ואין השטר נפסל ועי' הה"מ פכ"ז ממלוה פ"ח: (ב) שחתמו עדיו. גיטין פז. וירושלמי גיטין פ"ט הל"ז ועי' ירושלמי גיטין פ"ג הל"ב חלק מקום שני שיטין וכו' ועי' ירושלמי שם פ"ח הל"ת ופ"א הל"ה והל"ו ועי' תוס' ד"ה פחות דמפרשי בעדים מן הצד מיירי ועי' מהרש"א שם ועי' הה"מ פ"א מהל' גירושין הלי"ת: (ג) מלא ש[illegible] א'. עי' קסג. ועי' ירושלמי כאן פ"י הל"א וגיטין פ"ט הל"ז: (ד) חמשה עדים. גיטין יח: וברש"י ובר"ן שם ובח"מ סי' מ"ה ובש"ך שם ועי' ברי"ף פ"ג דמכות וכ"מ פ"ט מהל' עדות הל"י וח"מ סי' [illegible] ותומים שם בדינים אלו ועי' גיטין סוף פ' הזורק ועי' ירושלמי גיטין פ"א הל"ד שטר שחתמו בארבעה עדים בחמשה לשונות ועי' תוס' דגיטין פ"ז הל"ט חלופי גרסאות בזה ועי' במ"ע דכשר כשחתמו בלע"ז בחמשה לשונות ע"ש ועי' מיי' פ"ד מהל' גירושין והשגות ושו"ע סי' קנ"ו ס"א וסי' ק"ל סט"ו ודעת הראב"ד מפני שאין על כל א' רק עד א': (ה) נקרע כשר. עי' מ"ש בזה בפ"ב דגיטין הל"ד ותשובת הר"ן שאלה ע"ו ותשובת רמב"ן סי' נ"ה וסי' ק': (ו) מחוק או שהרקיב. עי' טור חו"מ סי' נ"ב והת"ב ציין לתשובות רמב"ן המיוחסות סי' כ"ה: (ז) האחין שהניח. קעב:: (ח) הוצאה לאמצע. כלומר שלא ירחץ העני כנגד העשיר שם חלוקי דעות אם בעינן שעשאן האב לעצמו ודעת ר"י שהעיקר תלוי אם מוציאין להשכיר או אם אין מוציאין וי"א דתלי בדעת האב ובשו"ע שם סתם כזה ועי' רמב"ן במלחמות שהביא תוספ' זו וראיה כהרי"ף דיאכל העשיר וחדי ולא פלגינן אפי' ביומי והיינו שלא יאמר העני שא"י להביא ב"א מן השוק להרחיצם ביומו: (ט) ונוטלין משניהם. עי' הה"מ פי"א מהל' זכיה ולח"מ שם: (י) תנו מאתים דינר. עי' כתובות נד: דאמרינן שודא דדייני וחוב שאני כמ"ש הה"מ בפי"א מהל' זכיה הל"ב וע"ש בלח"מ ובשו"ע סי' רנ"ג סכ"ט בהגה"ה ובר"ן פ' הכותב והא דיחלוקו היינו כשניהם מתרצין בכך אבל בלא"ה פטורין היורשין ליתן לכ"א דמצי מדחי ליה ועי' ש"ך שם דמפרש דמיירי במתנה והתוס' ס"ל כמ"ד יחלוקו וזה שיטת הב"י דמוקי לה במתנה יעו"ש דאל"כ מצי מדחי לכל חד בשובר של שני יב"ש: (כ) יצא עליהם. כלומר מחמת הנותן א"כ הרי שניהם יורשין ועל שניהם מוטל לפרוע חוב אביהן אבל כשיצא עליהן ממש אף שיש להם מנה בשותפות מצי מדחי ועי' בבכורות מח: ובח"מ סי' מ"ט: (ל) הוציא א' מהם. עי' קעג. וכמ"ד דאין כותבין ללוה בלא מלוה וזה שמוציא הוא המלוה ול"ת לנפילה ועי' קעב: והת"ב כתב דלפי התוס' שהוציא על חבירו א' מן העיר א"י להדחות וגומר שיב"ש האחר הוא המלוה כמבואר קעב:: (מ) אלא מדעת הלוה. קעג. וע"ש ברשב"ם ד"ה אביי ולדבריו מפרש הת"ב מדעת הלוה שאומר לאחד אני חייב או מפני הרשאה אבל כשאומר לשניהם פרע והיכן שובר א' לשניהם אף הרשאה ל"מ: (נ) ע"י ערב. ערב קבלן. ועי' קעד. אמר רבא וכו' וקי"ל לא יתבע הערב תחלה ואף דבכתובות פ"ח ס"ל לרבא גופי' אפי' בע"ח נפרעין שלא בפניו שאני והיינו משום שלא יהא כל א' וא' נוטל מעות חבירו והולך למדה"י ועי' חו"מ סי' ק"ו וסי' קכ"ט ס"י בערב בשלא בפני הלוה גובין מן הערב וזה פשוט: (ס) לא יפרע לא' מהן. עי' רמב"ם פכ"ס ממלוה הל"י שכתב דגובה מאיזה שירצה ועי' הה"מ ועי' סי' ק"ז ס"ו וסי' קל"ג ס"ג וסי' קע"ה ס"ד ועי' קכ"ד ועי' ב"י ר"פ המפקיד דמפרש להרמב"ם לא יפרע תחלה קודם הלוה אבל נגד הערבון א"צ תנאי דהוי כמשכון על חוב דאין שעבוד לתנאין וכן הסכים הרשב"א והוכיח מכאן דכשנים שלוו על השני רק דין ערב ועי' ר"ן רפ"ה דשבועות שהאריך בזה: (ע) כבר התקבלתי. עי' תוס' קעד. וכאן מבואר דהמלוה כותב וגם מוכח דאחר הפרעון מהני כתיבה (כ"ח בתשובה סי' ל"ח) ועי' ח"מ ס"ס קע"ז ובסי' ק"ל ס"ד ובש"ך:

מנחת בכורים

אונקלסיא. ענין שעבוד החוב לחיוב: שלא מדעת המקבל. אבל אין כותבין אלא מדעת הנותן כצ"ל וכן לקמן: נמחק. ורשומו ניכר והעדים מעידים מה היה כתוב בו: וא"צ להביא ראיה. בשעת הגביה כיון שכתוב בו ובדקנוס: ה מגופו. ענין השטר התורף: למטה. ונתקיים כולהו עד האחרון פרישנא לה בסוף גיטין: נקרע. כדמפרש קרע ב"ד ש"ו: ז ליקח. שישכור אנשים והשכר לו אלא לאמצע ובעשה אביהן לעצמו: לשכר. העני כופה לעשיר להשכיר: ז עליהם. כלומר מחמת הנותן והמה היורשים: אחד מהם בשני יב"ש: לאחד. המלוה ויש לו שטרות על שניהם כגון בסימן או שנמצא ביד הלוה יכול לומר דלשני יב"ש המלוים פרע וכתב שובר אחד אא"כ מודה והיינו מדעת הלוה: מדעת הלוה גרסינן: ח מן הערב. תחלה: אינו גובה. מן הלוה להיות כשטר: בע"ח. כמלוה ה"ל כאילו הקנה השטר לערב וגובה הערב מן הלוה:

סליק תוספתא ממסכת בבא בתרא